DICȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE

ISBN 973-27-0360-1
ISBN 973-27-0165-X

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE SE ELABOREAZĂ DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI, DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ „SEXTIL PUȘCARIU“ DIN CLUJ-NAPOCA ȘI DE INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „ALEXANDRU PHILIPPIDE“ DIN IAȘI.

ACADEMIA ROMÂNĂ

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE

(DLR)

SERIE NOUĂ

TOMUL X

PARTEA A 5-A

LITERA S

SPONGIAR–SWING

1994

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
R 76117, BUCUREȘTI, Calea 13 Septembrie nr. 13

Serie nouă întemeiată de:

IORGU IORDAN
Membru al Academiei Române

ALEXANDRU GRAUR
Membru al Academiei Române

ION COTEANU
Membru al Academiei Române

Redactor responsabil:

ION COTEANU
Membru al Academiei Române

Partea a 5-a a tomului al X-lea a fost elaborată în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie al Institutului de Lingvistică din București, de următorul colectiv:

Redactori:

Carmen APOSTOLESCU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Dan BUGEANU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Alexandra BURNEI
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Monica BUSUIOC
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Eugenia CONTRAȘ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Cristina GHERMAN
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Eugenia GUȚULESCU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Lidia IONICĂ
FILOLOG

Maria MANOLIU
FILOLOG PRINCIPAL

Radu MICHĂESCU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Aurelia MIHAILOVICI
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Maria MUNTEAN
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Maria PĂUN
FILOLOG PRINCIPAL

Eleonora POPA
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Zizi ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Filofteia TĂNĂSESCU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Nicoleta TIUGAN
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Stela TOMA
FILOLOG PRINCIPAL

Aurelia ULICI
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Ileana VULPESCU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Ileana ZAMFIRESCU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Revizori:

Zorela CREȚA
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Valentina HRISTEA
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Lucreția MAREȘ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Elena STÎNGACIU
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC

Tatiana ȚUGULEA
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Revizie finală:

Zorela CREȚA
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Cristina GHERMAN
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Lucreția MAREȘ
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL, DOCTOR ÎN FILOLOGIE

Georgeta MITRAN
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Eleonora POPA
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Tatiana ȚUGULEA
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Au fost consultați pentru etimologiile din acest tom:

Alexandru GRAUR, membru al Academiei Române, Vasile ARVINTE, doctor în filologie, profesor, Universitatea din Iași; Grigore BRÂNCUȘ, doctor în filologie, profesor, Universitatea din București; Vladimir DRIMBA, doctor în filologie, profesor, Universitatea din București; Theodor HRISTEA, doctor în filologie, profesor, Universitatea din București; Gheorghe MIHĂILĂ, membru corespondent al Academiei Române; Ladislau MURĂDIN, doctor în filologie, cercetător științific principal, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca; Nicolae URSU, doctor în filologie, cercetător științific principal, Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide" din Iași; Lucia Wald, doctor în filologie, profesor, Universitatea din București.

Pentru cuvintele cu răspîndire regională au fost consultați:

Doina GRECU, cercetător științific principal la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca, porțiunea: SS — STĂTUT; Ion MĂRII, doctor în filologie, cercetător științific principal la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca, porțiunile: SPONGIAR — SPUZOS, STRECNEA—STRICNINĂ, SUBLINIA—SUBSUOARĂ.

Corelații:

Cristina GHERMAN
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC PRINCIPAL

Redactori responsabili ai tomului al X-lea (partea a 5-a):

ION COTEANU
Membru al Academiei Române

ELENA CIOBANU
Cercetător științific principal

ION DĂNĂILĂ
Cercetător științific principal; șeful Sectorului de lexicologie și lexicografie de la Institutul de lingvistică din București.

SPONGIÁR s. m. v. **spongier.**

SPÓNGIE *s.f.* (Zool.) Animal din încrengătura spongierilor, cu corpul alcătuit dintr-o rețea compactă de fire elastice și rezistente, care trăiește în colonii dese, fixat pe stîncile submarine; burete *(Spongia officinalis). Să-și umplă mintea sa... ca o spongie bine adăpată* (a. 1810). BV III, 24, cf. DRLU, LB, POLIZU. *În mare se face sponghia cea multă.* F (1876), 203, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Am introdus bucățile de spongie sterilizată în sacul limfatic.* BABEȘ, O. A. I, 223, cf. DL, DM, DN². *Praf din spongii de apă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, 91, 29/1, cf. DEX.

— Pl.: *spongii.* — Și: (învechit și regional) **spónghie,** (învechit) **ṣpónghie** (POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU), (regional) **spónge** (LEXIC REG. II, 77), **ṣpónghe** (ALR SN IV h 917/76, 105, 260), **ṣpónge** (ALRM SN II h 476/235, 279), **ṣpone** (ib. h 746/349) s. f.

— Din lat. **spongia.** — **Sponghie** < germ. — **Spongia,** < magh. **spongya.**

SPONGIÉR s. m. (La pl.) Încrengătură de animale nevertebrate marine, rar dulcicole, cu corpul alcătuit dintr-o rețea compactă de fibre elastice rezistente și cu scheletul format din spicule și bastonașe silicoase, calcaroase sau din fibre de spongină *(Spongiaria)*; (și la sg.) animal care face parte din această încrengătură; burete-de-mare. *Spongierii se găsesc puțini în apele noastre dulci.* SIMIONESCU, F. R. 459, cf. CADE, SCRIBAN, D. *În secțiuni subțiri se observă rare fragmente de spongieri silicoși.* ONCESCU, G. 174. *Spongierii fosili se împart în spongieri calcaroși... și spongieri silicoși.* LTR² XVI, 224, cf. DL, DM. *Spongierii au un schelet constituit din numeroase spicule și bastonașe silicoase sau calcaroase.* DER, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-gi-er.* — Pl.: *spongieri.* — Și: **spongiár** (pl. și n. *spongiare,* CADE) s. m. SCRIBAN, D.

— Din fr. **spongiaires.**

SPONGÍNĂ s. f. Substanță de natura scleroproteinei, care se găsește în cantitate mare în suportul spongierilor. Cf. LTR², DN³.

— Din germ. **Spongin.**

SPONGIÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care prezintă mici orificii în masa sa și are o consistență ca a buretelui; care are aspectul unui burete. V. buretos, poros **(1),** (regional) puhav. Cf. DRLU, I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D. *Platina spongioasă.* PONI, CH. 91, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Și în cazul aceasta, ca și în cazul precedent, fierul se adună la fund, sub formă de pastă spongioasă.* IOANOVICI, TEHN. 47. *Își frecă îndelung, cu mănușă spongioasă și cu apă rece, pieptul.* C. PETRESCU, Î. I, 28. *Linguriței intrară în spongioasa cremă de șocolată.* TEODOREANU, M. III, 269. *Placenta este masa spongioasă aflată între membrana uterului și ultimul înveliș.* ENC. AGR. IV, 647, cf. SCRIBAN, D. *Cea mai importantă* [modificare a sistemului osos] *pare a fi o resorbție a țesutului osos atît pentru substanța compactă, cît și pentru cea spongioasă.* PARHON, B. 55, cf. LTR². *Arăturile prinseră repede o crustă subțire și spongioasă.* MIHALE, O. 322, cf. DL, DM, DN². *Prin coacere „pîinea crește" devenind spongioasă.* BOTANICA, 111. *Noul teatru va trebui deci să folosească marmura ori travertinul, suprafețe de material nobil... spongios, cald, luminos.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 75, 25/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Cînd Luminița fu învelită în mantaua spongioasă, Radu Comșa era departe.* C. PETRESCU, Î. II, 250. *Tailleur marron... de o lînă... spongioasă.* CĂLINESCU, B. I. 203.

2. Care are proprietatea de a absorbi lichidele, de a se îmbiba ușor. Cf. CADE, LTR², DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-gi-os.* — Pl.: *spongioși, -oase.* — Și: (învechit) **sponghiós, -oásă** (CAIET, 66ᵛ/3), **ṣponghiós, -oásă** (TEODORI, A. 78) adj.

— Din lat. **spongiosus,** fr. **spongieux.**

SPONGIOZITÁTE s. f. Calitatea de a fi spongios **(1)**; porozitate, (învechit, rar) porime. Cf. CADE, LTR², DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-gi-o-.*

— Din fr. **spongiosité.**

SPONGÍTĂ s. f. Piatră poroasă, asemănătoare cu buretele. Cf. CADE, DN².

— Pl.: *spongite.*

— Din fr. **spongite.**

SPONGOLÍT s. n. Rocă sedimentară biogenă, constituită predominant din spiculi de spongieri silicoși. *Complexul sferosideritic gros de circa 120 m, constituit din... accidente silicoase de tipul spongolitelor.* ONCESCU, G. 159, cf. LTR².

— Pl.: *spongolite.*

— Din fr. **spongolite.**

SPONIETÓR, -OÁRE subst., adj. v. **spunător.**

SPONS, -Ă s. m. și f. (În dicționarele din trecut) Logodnic. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Pl.: ?

— Din lat. **sponsus, -a.**

SPONSÁLIE s. f. (În dicționarele din trecut) Logodnă; cerere în căsătorie. Cf. STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., BARCIANU, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Pl.: *sponsalii.*

— Din lat. **sponsalia.**

SPÓNSOR s. m. Persoană (fizică sau juridică) care susține (material) o acțiune, o activitate etc. Cf. DN³.

— Pl.: *sponsori.*

— Din engl. **sponsor.**

SPONSORIZÁ vb. I. A susține (material) o acțiune, o activitate etc.

— Prez. ind.: *sponsorizez.*

— **Sponsor** + suf. *-iza.*

SPONSORIZÁRE s. f. Acțiunea de a sponsoriza și rezultatul ei.

— Pl.: *sponsorizări.*

— V. **sponsoriza.**

SPONSORIZÁT, -Ă adj. (Despre persoane fizice sau juridice) Care este susținut (material) într-o acțiune, activitate etc.

— Pl.: *sponsorizați, -te.*

— V. **sponsoriza.**

SPONT s. n. v. **ṣpont¹.**

SPONTÁN, -Ă adj. Care se face sau se produce de la sine, fără vreo cauză aparentă; care se face de bunăvoie, nesilit de nimeni; care acționează, care are loc cu promptitudine, pe moment, degajat, dezinvolt, firesc, natural **(I 3)**; care apare pe neașteptate, brusc, fulgerător. *Această venerație spontanee n-ar putea veni dacă cărțile n-ar tracta despre cele de folos societății.* HELIADE, O. II, 45, cf. NEGULICI. *Alterație spontanee a vinurilor.* BREZOIANU, A. 606/21. *Fost-au aceea a treia declarațiune făcută de bunăvoie, spontanee.* BARIȚIU, P. A. I, 193, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Într-însa frumu-*

seţea e involuntară, spontanee. BARONZI, M. 442/9. *Noul prinţipe... prin o spontană hotărîre soseşte în capitala ţării.* MAIORESCU, D. I, 10. *Considerant succesul spontaneu al gazetei ca un foc de paie.* CARAGIALE, O. I, 215. *Această admiraţie profundă a artistului e şi dînsa tot atît de spontanee, mai ales în poezia lirică.* GHEREA, ST. CR. III, 188, cf. BARCIANU. *Cea mai bună literatură este aceea care e cea mai spontană în inspiraţie.* în PLR II, 149, cf. ŞĂINEANU². *Trecutul se oglindea idealizat în aceste producţii spontanee, simple.* IORGA, L. II, 460. *Am întrebat cărei întîmplări se datoreşte mişcarea aceasta spontană.* ANGHEL, PR. 38. *Femeia fiind mai spontană, mai insistentă, e mai puţin... şi mai rar comică.* IBRĂILEANU, S. L. 44, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *E firesc şi spontan în proză printr-un stil... natural.* LOVINESCU, C. IV, 104. *Mă impresionase prin gestul spontan şi egal.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 32. *Un jurnal de călătorie preţuieşte... prin impresia nemijlocită şi spontană.* VIANU, A. P. 87. *Autorul... posedă un suflet sănătos, sincer, spontan.* CĂLINESCU, C. O. 278. *La asemenea izbucniri de prietenie spontană, Aristia nu putea rezista niciodată.* CAMIL PETRESCU, O. III, 76. *Nueleele generate de transmutaţiile spontane... apar adesea în stare excitată.* SANIELEVICI, R. 135. *Mi-e dor de rîsul lui spontan şi batjocoritor.* PREDA, M. S. 270. *Cu un gest spontan întinse mîna ofiţerului.* T. POPOVICI, S. 432, cf. DL, DM. *Oprirea unei hemoragii... poate fi spontană sau terapeutică.* ABC SĂN. 185, cf. DN². *Unele poeme par descîntece, avînd ca şi acestea aerul spontan şi fluid.* V. ROM. aprilie, 1970, 145, cf. M. D. ENC., DEX. *Copilul este foarte spontan, receptiv.* CONTEMP. 1980, nr. 1 745, 6/2. ◇ *Generaţie spontanee* = teorie naivă care admitea că unele organisme pot lua naştere din materii minerale sau organice în descompunere. Cf. SCRIBAN, D., DL, M. D. ENC. 420. ◇ (Adverbial) *Spontaneu, fără îndemn şi fără exemplu, el n-ar fi dat nimic.* IORGA, L. I, 78. *Accesta arată că orice sentiment de plăcere... nu devine estetic decît atunci cînd inteligenţa îi prinde spontaneu armonia.* PETICĂ, O. 358. *Înţelegînd acuma frămîntările ei materiale, se oferi spontan să le împlinească.* REBREANU, R. I, 187. *Se despărţiră spontan în două tabere.* C. PETRESCU, Î. II, 149. *În copilărie... spontan sărea din pat.* TEODOREANU, M. III, 12. *Atlasele lingvistice ne înfăţişează numai cuvîntul care se iveşte spontan.* PUŞCARIU, L. R. I, 198. *Elogiul nostru merge spontan spre ceea ce este dimensional în structura spirituală a lui Hasdeu.* CONSTANTINESCU, S. III, 118. *Spontan, am numit-o cu toţii Feliţa.* ARGHEZI, S. VIII, 140. *Evenimentele apar spontan.* RALEA, S. T. I, 187. *Molidul vegetează spontan în unele văi.* PROBL. GEOGR. II, 96. *Ideea folosirii limbii naţionale s-ar naşte spontan în capul unui reformator.* V. ROM. martie 1970, 49.

— Pl.: *spontani, -e.* — Şi: **spontánéu, -ée** adj.

— Din fr. **spontané**, lat. **spontaneus**, it. **spontaneo**.

SPONTANEITÁTE s. f. Însuşirea de a fi spontan; capacitatea de a reacţiona cu rapiditate la ceva; vioiciune, promptitudine în atitudini, în comportări etc.; degajare, dezinvoltură, firesc, natural. *Simţirea este o urmare a mişcării cugetului de un ce din spontaneitatea sau de dinafara lui.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 279/4, cf. NEGULICI. *Împreunarea duhului filozofic al germanilor cu duhul de spontaneitate care caracterizează geniul francezilor.* MĂS. GR. 21/21, cf. STAMATI, D., PROT. — POP., N. D. *Voinţa a fost treptat despuiată de libertatea şi spontaneitatea sa.* CONTA, O. F. 403. *Din armonia minunată a puterilor lui sufleteşti... de o sălbatică spontaneitate, izvorăşte şi farmecul.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 501, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU². *Al treilea caracter al vieţii sociale bizantine e lipsa de noutate, de spontaneitate.* IORGA, C. I. I, 144. *Viaţa copilului e spontaneitate.* IBRĂILEANU, S. 180, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Domnul Beneş s-a înţeles cu mine cu aceeaşi bunătate şi spontaneitate.* TITULESCU, D. 620. *Frumuseţea ei era toată spontaneitate şi mişcare.* CAMIL PETRESCU, U. N. 206. *În peisajul prăfos crescuseră, cu spontaneitatea ciupercilor veninoase, nenumărate vile cu acoperişuri de ţiglă roşie.* C. PETRESCU, Î. II, 245. *Actele lui cele mai simple aveau spontaneitatea tunetului.* TEODOREANU, M. III, 55. *Cartea şi gazeta scad spontaneitatea şi ofilesc memoria poetului.* SADOVEANU, O. XX, 513. *Aici interesează mai ales naturaleţea şi spontaneitatea.* IORDAN, STIL. 75, cf. SCRIBAN, D. *Condeiul scriitorului atinge spontaneitatea vorbirii libere.* VIANU, A. P. 202. *Era dovada... spontaneităţii care îl caracterizează.* OPRESCU, A. M. 44. *Spontaneitatea sensibilităţii... inundă ţărmurile raţiunii.* CONSTANTINESCU, S. III, 215. *Mărturisea cu spontaneitatea ei caracteristică.* CĂLINESCU, B. I. 176. *Nu se poate hotărnici cu precizie unde începe receptivitatea şi unde spontaneitatea noastră în faţa naturii.* BLAGA, Z. 59. *Ceea ce la început era căutare... acum devine spontaneitate.* RALEA, S. T. II, 290, cf. DL, DM. *Pline de vervă şi spontaneitate, peisajele artistei nu au mimic întîmplător, ilogic.* V. ROM. aprilie 1963, 152. *E un om scund, foarte iute în mişcări, de o mare energie şi spontaneitate.* T august 1964, 57. *Sînt exponate originale. Ieşite din mîna, din sufletul şi din rărunchii acestui popor într-o clipă de încordare şi spontaneitate.* SORESCU, P. 24, cf. DN². *Ar fi pierdut mult din spontaneitate şi din sentimentul creaţiei.* CINEMA, 1968, nr. 1, XI. *Spontaneitatea dă culoare şi profunzime recitalurilor.* M 1968, nr. 7, 38. *Eseul deschide paranteze... într-o deplină spontaneitate şi improvizaţie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 5/1. *Secol al spontaneităţii, al mişcării, al vitezei,... secolul al XX-lea a reînviat climatul propice acuarelei.* id. 1970, nr. 108, 26/2. *Spontaneitatea e, în poezie, o formă de cultură.* CONTEMP. 1971, nr. 1 286, 3/5, cf. M. D. ENC., DEX. *Departe de a fi o întîlnire cu pregătiri prealabile, dialogul care s-a purtat între compozitori şi public s-a remarcat prin spontaneitatea sa.* RL 1980, 10 984.

— Pronunţat: *-ne-i-*.

— Din fr. **spontanéité**.

SPONTANÉU, -ÉE adj. v. **spontan**.

SPOR[1] s. m. **1.** (Bot.) Organ microscopic de înmulţire şi răspîndire, caracteristic organismelor vegetale, format pe cale sexuată sau asexuată. *Sînt plante care au un trunchi... frunzat şi arbusliform, el produce pretutindinea spori.* BARASCH, B. 228/8. *O singură celulă numită spor se desparte din mijlocul organismului părintesc.* CONTA, O. F. 229, cf. GHEŢIE, R. M. 427, BARCIANU. *Praful galben, sporii acestei plante sînt recoltaţi de babe şi întrebuinţaţi.* N. LEON, MED. 31, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D. *Sporii şi seminţele sînt insensibile la variaţiile de temperatură.* MARINESCU, P. A. 62, cf. CADE. *Prezintă spori negricioşi bruni şi formează un înveliş negricios.* ENC. AGR. I, 254. *Răspîndirea uredinalelor este în strînsă legătură şi cu factorii care acţionează... răspîndirea sporilor.* SĂVULESCU, M. U. I, 121. *Filamentele sporilor nu mai pot pătrunde în ţesuturi şi boala e oprită.* V. ROM. august 1954, 45, cf. LTR². *Organismele care au furnizat grăsimea nu sînt cele mari, ci... algele, sporii, polenul.* GEOLOGIA, 42. *Este un microb strict anaerob, care produce spori.* ABC SĂN. 72. *Medicamentele se înmulţesc ca sporii.* CONTEMP. 1969, nr. 1 207, 9/2, cf. M. D. ENC²., DEX. ◇ Fig. *Fulgii se înmulţesc prin spori.* SORESCU, U. 65.

2. (Zool.) Germen al protozoarelor sporozoare, rezultat al unui proces sexual, care serveşte la răspîndirea şi supravieţuirea acestora în condiţii nefavorabile. Cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *spori*.

— Din fr. **spore**.

SPOR[2] s. n., s. m. **1.** Faptul de a progresa uşor; capacitate de acţiune într-o unitate de timp dată,

randament. *Şi apoi îndată se întorcea asupra celor ce-i gonea, ce nece un spor nu avea* (cca 1650—1670). GCR I, 235/12. *Au venit întru una de zile Rem să vază sporiul lucrului a frăţine-său.* M. COSTIN, O. 215. *Lucruri deşerte şi fără nice o socoteală sau vreun spor.* NECULCE, L. 122. *Legile ceale sfinte... însuş au scris, spre sporiul creştinătăţii.* ANTIM, O. 117. *Cei ce să poartă bine, dar în învăţătură nu fac mare sporiu să-i judece după starea preceaperii lor.* CARTE TREB. I, 172/2. *Aceia care împreunează adevărul cu sporul trebuie să fie număraţi între cei dintîi făcători de bine.* ŢICHINDEAL, F. 140/13. *Scrisoarea cu litere chindisite ... alcătuită... nu aduce nici un sporiu cu sine.* PETROVICI, P. 190/13. *Să să poată vedea aici ce spor a făcut fieştecarele prunc în învăţătură* (a. 1820). IORGA, S. D. XII, 209, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Adunarea unealtelor pentru sporul învăţăturilor* (a. 1828). URICARIUL, III, 38/3. *Unii lucrează în patria lor pentru sporul bunelor învăţături.* AR (1829), 1¹/22. *Fiinţe făcute pentru sporul cel mai înalt.* MARCOVICI, D. 272/12. *Isprăvindu-se anul scholastic, cea mai scumpă datorie eşte ca să se arăte Înălţimii tale sporul acestui aşezământ pe care îl sprijineşti cu atîta rîvnă.* ER (1836), 169¹/26. *Au revărsat înaintea lui Dumnezeu simţiri de mulţumire pentru un asemenea spor al armelor.* ASACHI, I. I, 40/16. *El ne va arăta şi sporiul ce-l fac oamenii în literatură şi ştiinţe* (a. 1848). PLR I, 130, cf. PĂLIZU. *Nu văz nici un spor de la tine.* FILIMON, O. I, 127, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Razele de soare... Văd sporul pînzei de păianjen.* GOGA, P. 20. *Maşinile ce făcuse dovadă cu ce spor ar putea să muncească... stăteau acuma ridicole.* ANGHEL, PR. 84, cf. TDRG. *Încercau ce-au lucrat şi erau mulţumile de spor.* AGÎRBICEANU, S. P. 85, cf. CADE. *Era o grea problemă, pe care o purtam... cu lipsa de spor a lui Sisif.* GALACTION, O. A. I, 152. *Am spus că mare spor nu facem în dimineaţa asta.* SADOVEANU, O. IX, 417. *Trebuia să supravegheze felul muncii şi sporul lucrărilor.* BLAGA, H. 27, cf. DL, DM. *Periodicele noastre indică un spor calitativ... în maniera de a folosi posibilităţile de îmbogăţire a limbii.* CONTRIBUŢII, II, 84. *Se lucra... cu unelte sărace, nu s-arăta spor.* BARBU, PRINC. 274, cf. MIHĂILĂ, Î. 170, M. D. ENC., DEX. *Bătrînul se uita mîngîiat ce spor fac.* RETEGANUL, P. V, 59. *Nu-i spor la treabă.* ALR I 1 323/518. *N-am făcut spor.* ib. 1 323/93, 823. ◇ (În formule de urare) *Dînd unul „noroc", altul „spor la lucru".* SEVASTOS, N. 2. *Spor la muncă, tovarăşe inspector!* T martie 1965, 58. *„Gazeta învăţămîntului" le urează... „spor la muncă"!* GÎ 1968, nr. 935, 1/1. ◇ Loc. adj. şi adv. **Cu spor** = cu mare randament; rapid. *Va preda: ...cetania... foarte desluşită, cu spor şi cu lovirea cuvîntului la accent* (a. 1810). IORGA, S. D. XII, 201. *Cocostîrcul călător... În loc de-ospăţ cu spor Pe disc lat găseşte o zamă.* ASACHI, F. 23/3. *Locurile tari au trebuinţă de umezeală ca să fie lucrate cu spor.* BREZOIANU, A. 77/2. *Romanii lovesc... servindu-se cu spor de gladii.* ARISTIA, PLUT. 395/1. *Tuturor confraţilor urez: la mulţi ani, cu spor!* CARAGIALE, O. VII, 335. *Cu rost la toate, cu spor la muncă, mişcările ei aduceau aminte sprinteneală unei furnici.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 172. *În libertate şi veselie munca mergea mai cu spor.* COCEA, S. I, 228. *Azi am lucrat cu spor.* VLASIU, D. 167. *Scriam consţiincios şi cu spor.* TEODOREANU, M. U. 57. *Au umblat cu spor... şi au ajuns într-un pisc unde se legănau finaţuri înflorite.* SADOVEANU, N. P. 143. *O să muncească... cu spor, pentru noi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 282. *Lucrează de zor, cu spor.* STANCU, D. 192, cf. DL, DM, DEX, ALR II 3 547/250. *Pe mine mă potcoveşte... Că sînt cu spor la fugit.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 174. *Cu noroc şi sănătate Şi cu spor la toate.* FOLC. MOLD. I, 271. **Fără spor** = fără randament; încet; puţin; p. ext. fără rezultat (favorabil). *Pentru nemăsuratele pretenţii a îmbelor părţi, tractaţia au rămas fără spor.* ASACHI, I. I, 103/21. *Tot la munci grele şi fără spor o mînă.* VLĂHUŢĂ, S. A. III, 239. *Ochiul sorţii Ţi-a prins stîndardul fără spor.* GOGA, POEZII, 275. *Munca mergea prost şi fără spor.* AGÎRBICEANU, S. P. 59. *Toată ziulica îl plimb ... fără nici un spor.* CHIRIŢESCU, GR. 134. *Bate sunul din potcoavă Drum de iarnă, fără spor.* TOPÎRCEANU, B. 16. *Era rod... al ogoarelor muncite fără spor,* I. BOTEZ, B. I 65. *Mergeau fără spor, biciuiţi de o ploaie rară.* BRĂESCU, O. A. I, 89. *Se străduiau fără spor să-l ajungă.* VOICULESCU, P. I, 150. *Muncesc fără nici un spor.* SADOVEANU, O. XIX, 194. *Eram încă acasă; în cursul acelui an de şcoală sătească fără spor.* BLAGA, H. 47. *Dacă avea ceva de făcut, făcea, dar fără chef şi fără spor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 294. *Mă cuprinse o silă... de trudă fără spor.* PAS, L. I, 100, cf. DL, DM. *S-a filmat puţin, fără spor.* CINEMA, 1968, nr. 9, 27, cf. DEX, ALR I 1 323. ◇ Loc. adv. (Învechit) **În spori** = progresiv (1). *Slăbiciunea trupului mergea în spori, bolnavul să simţea mult mai rău.* C. VÎRNAV, H. 127/14. ◇ Expr. **A avea spor** = a realiza, a produce mult în timp (relativ) scurt. *Grăbea să meargă ... dar n-avea nici un spor.* BOLLIAC, O. 121. *Ţara-i mică, ţara-i tare Şi vrăjmaşul spor nu are.* ALECSANDRI, P. III, 213. *Milescu nu avea spor la glume.* D. ZAMFIRESCU, R. 179. *Cunosc bine unde au spor albinele.* SADOVEANU, O. XVIII, 625. *Lucra mult şi era necăjit că nu avea nici un spor la lucru.* V. ROM. noiembrie 1953, 34. *Să aveţi la toate spor.* TEODORESCU, P. P. 141. [Bărbatul] *beutor şi prădător Şi la lucru n-are spor.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 185. *Cu vreo cîţiva gălbiori Care n-au la număr spor.* RETEGANUL, TR. 42, cf. ALR I 1 323. *Şi-or avea noroc şi spor.* FOLC. MOLD. I, 309.

2. (Învechit şi regional) Bunăstare; abundenţă; p. ext. cîştig. *L-ai bogăţitu-l în sporiu de la tine.* DOSOFTEI, PS. 62/12. *Cum era nărocul la sporul hranei, că era bişug de toate în dzilele lui.* NECULCE, L. 122. *Sămînţa cea bună o încredinţează pămîntului, a căruia creaştere şi sporiu o aşteaptă.* CARTE TREB. I, 132/12. *Îşi socotea frumuseţea curţii sale şi sporiul şi fericirea.* MAIOR, P. 158/11, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Grăunţii... a căror spor în ulei compensează, chiar în anul dintîi toate cheltuielile culturei.* BREZOIANU, A. 122/11. *Sporul pămîntului nostru scade din recoltă în recoltă.* GHICA, C. E. III, 67. *Îi rîde inima, cînd îşi vede sporul.* SLAVICI, O. I, 145. *El nu vede nici un spor să s-aleagă din toată vrednicia lui.* VLAHUŢĂ, S. A. II. 258, cf. SCRIBAN, D. *De mi-ar rămîne sporul ce l-am strîns, Cu prea puţin în lume aş rămîne.* LABIŞ, P. 122. *Să-i arate şi lui sporul dintr-o iarnă întreagă.* ŞEZ. V, 9. ◇ (Într-un descîntec) *Ieşi fapt... Din streaşina casei, Din sporul casei.* PĂSCULESCU, L. P. 128. ◇ (În formule de urare) *Să trăieşti... Să fii tatei di bun spor.* MARIAN, NA. 266. *Domnul să vă fie de spor şi de ajutor.* SADOVEANU, O. IX, 27. *Domnul dacă ne-ar ajuta, Noi pe dînsul l-om ura În spori şi în alune Şi în cuvinte bune.* FOLC. MOLD. I, 447. ◇ Expr. **A lua** (cuiva) **sporul** = a împiedica pe cineva să progreseze să prospere; a aduce (cuiva) ghinion. Cf. DDRF, ŞĂINEANU², H II 69. *Du-te soacră sănătoasă, Ţi-am luat sporul din casă.* MARIAN, NU. 735. (Popular) **A lua sporul vacilor** = a provoca sterilitate la vaci. Cf. ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, B. (Învechit) **A face** (sau **a da în**) **spor** = a progresa; a prospera. *În mînă făpturi în anii de curînd trecuţi au făcut... spor mare.* BUS, I. I, 236/9. *Muncea... dă-i trecea năduşelele şi ca să dea şi ei în spor,* BA. ISPIRESCU, L. 174, cf. DL. ✦ Compus: (Bot.; regional) **sporul-casei** = scaiul-dracului v. scai¹ (1 i) *(Eryngium campestre).* Cf. BORZA, D. 65, H VII 480.

3. Creştere a numărului, a cantităţii, mărire (II), majorare; (concretizat) ceea ce reprezintă o creştere, o mărire a numărului, a cantităţii. V. supliment (2). *Ş-au abătutu-şi tot gîndul şi voia spre sporiul bunătăţilor.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 120r/21. *La hotărîtura ce se va face, a d-lor sale să fie sporul şi lipsa* (a. 1805). URICARIUL, X, 253. *În viitor se adaugă un spor de 153 lude* (a. 1819). DOC. EC. 206. *Moldovanul să nu-şi mai ştie începutul, sporiul şi scăzămîntul puterii româneşti în Moldova.* AR (1829), 140¹/35. *Ivirea şi sporul unui nou şi înfricoşat duşman au lăţit spaima prin toată*

țara. CR (1833), 126[2]/34. *Milioane trebuie iarăși a se duce de unde au venit, ba încă și cu un spor de dobînzi.* RUSSO, S. 159. *Tabela următoare îți poate da o idee de aceste sporuri.* GHICA, C. E. II, 515. *Din acest spor de lucru, fiecare poate înțelege de cîtă mare însemnătate este... meșteșugul rotăriei.* I. IONESCU, B. C. 495/13. *Tu... cu asprime de grijă vei purta La sporul visteriei.* ALECSANDRI, T. II, 167. *Îi ieșise spor două duble, în afară de ce dăruise.* CHIRIȚESCU, GR. 176. *Mă întorc la Lume... să măresc sporul de bine, de adevăr.* VISSARION, B. 255. *Războiul era din ce în ce mai crîncen și cerea spor de trupe.* SADOVEANU, O. XVII, 234. *Să urmărim sporul demografic făcut de românii din Ardeal.* PUȘCARIU, L. R. I, 335. *Un element care acordă un mare spor de viață imaginei.* VIANU, A. P. 129. *Obțineam și un spor de salariu.* ARGHEZI, L. 100. *Spărgătorul abil ... devine pentru unii cititori, mai ales tineri, un erou adeseori imitat, dovadă sporul de delincvenți în Occident.* CĂLINESCU, C. O. 381. *Mă duceam să le cer un spor de simbrie.* BLAGA, H. 86. *Anunță apoi un spor de veste, sfîrîind de frenezie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 608. *S-au obținut... sporuri de recoltă.* AGROTEHNICA, I, 206. *Dacă n-am ști să ne prefacem rătăcirile... într-un spor de dragoste pentru oameni, urîtă ar mai fi viața.* H. LOVINESCU, T. 413, cf. DL, DM. [Emisiunea] *... ar putea deveni, cu un spor de ingeniozitate, chiar captivantă.* V. ROM. august 1963, 161. *Vorbim de împușcarea unui număr de cervide egal cu sporul anual.* VÎN. PESC. iulie 1964, 6. *Datoram, se pare, sporul simțitor de premiere... cerințelor stăruitoare ale opiniei publice.* CINEMA, 1969, nr. 4, 37, cf. M. D. ENC., DEX. *Sporul valoric ce se va realiza se concretizează în obținerea a 1 000 tone minereu complex.* RL 1977, nr. 10 312. *Întregul spor de producție s-a obținut pe seama creșterii productivității muncii.* SCÎNTEIA, 1978, nr. 11 006. *Cu vreo cîțiva gălbiori Care au la număr spor.* RETEGANUL, TR. 42, cf. ZANNE, P. IV, 192. ◇ Fig. *Deosebirea de căpetenie... a fost un spor de pricepere.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 21. *Prietenia cu Mecena... i-a adus un spor de prestigiu personal.* LOVINESCU, C. IV, 89. ◇ Expr. (Popular) **A avea** (sau **a da, ori a prinde** etc.) **spor la vorbă** (sau **la limbă**) = a vorbi mult, a flecări; a fi bine dispus. *Dragostea cu care-l ascultăm îi dă vînt și spor la vorbă.* VLAHUȚĂ, O. A. 15. *Căci țiganul cît ședea Spor mai mult la vorbă avea.* CONTEMPORANUL, III, 785. *Pot să-ți spun că pînă am primit scrisoarea d-tale n-am făcut nici un spor la vorbă.* AGÎRBICEANU, L. T. 299, cf. ALR SN V h 1 391/812. *Are spor la limbă mătușa.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *sporuri.* — Și: (regional) **spor** s. n. GLOSAR REG.

— Din v. sl. спорꙑ. Cf. bg. спор.

SPOR[3] s. n. v. **spor[2]**.

SPORÁDEC, -Ă adj. v. **sporadic**.

SPORÁDIC, -Ă adj. **1.** (Despre boli; în opoziție cu epidemic) Care afectează un singur individ sau un număr redus de indivizi izolați unul de celălalt; care se răspîndește întîmplător; (învechit, rar) sporadicesc. V. izolat, răzleț. **(1).** *Boale sporadice, adecă pe ici, pe colo îmblătoare* (a. 1816). BV III, 149, cf. ÎNVĂȚĂTURĂ, [Titlu]. *Nu este boală sporadică, endemică și epidemică, care să nu fie tămăduită.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 106/1. *Boale sporadice, cele ce să află cam pătulindenea și în toată vremea... ce să împotrivește boalelor celor epidemice.* I. GOLESCU, C. 163/16. *Orice boală să numește sporadică cînd de dînsa abia din 50 unul să îmbolnăvește.* C. VÎRNAV, H. 3/12. *Această boală epidemică se ivește și sporadică.* LUCACI, M. 1/10, cf. GM (1854), 287, ANTONESCU, D., BIANU, D. S., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. ◇ (Adverbial) [Epidemia] *a reapărut sporadic în anii următori.* G. BARBU, A. V. 180.

2. Care se manifestă pe ici, pe colo, sau din cînd în cînd; care este lipsit de continuitate; care apare din întîmplare; incidental, întîmplător, ocazional, (livresc) aleatoriu, contingent, stocastic, (rar) cazual, (învechit) simptomatic **(1).** *Ce urmări triste are acea nefericită operație, a mîna treaba propagației sporadice.* VASICI, M. II, 141/27, cf. STAMATI, D. *Avea relațiuni... între rutenii sau românii sporadici de pe acolo.* SION, P. 405. *Această sumbră înmormîntare de viu a omului este rară, sporadică în toată regiunea noastră muntoasă.* HASDEU, I. C. I, 237. *Aplecări — mai mult sporadice decît persistente — la lucrările științifice.* ODOBESCU, S. II, 540. *În loc de a considera disimilația ca un fenomen sporadic și curios... am face prin urmare bine să vedem într-însa un factor tot atît de important ca și asimilația.* PHILIPPIDE, P. 31, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Darul și vraja poeziei sînt bunuri sporadice.* GALACTION, O. A. II, 400. *Talentele sporadice și vredniciile întîmplătoare s-au străduit zadarnic să facă din acest lăcaș al morții un sălaș al vieții.* TEODOREANU, M. U. 46. *Interesul guvernanților succesivi a fost sau sporadic, sau spasmodic.* SADOVEANU O. XX, 208. *Acest fenomen, sporadic și cam neclar în cazul lui „dimon", este un fapt sigur și general la sinonimul „diavol".* IORDAN, STIL. 38. *Dezorientarea era însă numai sporadică.* BLAGA, H. 152. *Se poate ușor constata că această preocupare e intermitentă în timp și sporadică în spațiu.* RALEA, S. T. III, 8. *Acest atac de toamnă* [al ruginei] *a fost sporadic.* SĂVULESCU, M. U. I, 165. *Apariția — totul sporadică a fosilelor nu a permis să se stabilească o orizontare a depozitelor sarmațiene.* ONCESCU, G. 385, cf. DL, DM. *Pe malul celălalt, vîntul scutura pînzele strînse ale unor iole ancorate lîngă un podium de lemn, umezit de revărsările sporadice ale apei.* BARBU, Ș. N. II, 293. *Se făcuseră încercări sporadice de eliminare a scrierii chirilice.* IST. LIT. ROM. II, 420, cf. DN[2]. *Măsurile edilitare erau însă sporadice.* G. BARBU, A. V. 53. *Este mult mai dificil să descoperi... cazurile sporadice, izolate.* CONTEMP. 1970, nr. 1 227, 10/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Asemenea schimbări aduse prin principiul legiuirii... au loc sporadic.* PHILIPPIDE, P. 237. *Trenurile nu mai circulau decît sporadic.* COCEA, S. II, 116. *Mă îndemnau sporadic spre altfel de viață, avînturi pe care cei din juru-mi nu le cunoscuseră.* SADOVEANU, A. L. 174. [Cercul] *funcționează sporadic.* CONTEMP. 1954, nr. 386, 4/3. *Anchetatorii au înregistrat sporadic... material de la o serie de informatori.* FD I, 145. *Zarzărul de munte ... apare sporadic.* PROBL. GEOGR. I, 150. *Fenomenul se întîlnește îndeosebi în Moldova și numai sporadic în alte regiuni.* COTEANU, R. L. 42. *Bariț folosește... cuvîntul „cadență" în mod sporadic.* L. ROM. 1965, 402. *Comentariul cbișnuit, ilustrat sporadic de imagini fotografice sau cinematografice.* CINEMA, 1968, nr. 5, X. *Munca de educare muzicală... se desfășoară sporadic.* M 1968, nr. 5, 1. *Asemenea servicii se prestează doar sporadic.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192.

— Pl.: *sporadici, -ce.* — Și: (învechit) **sporádec, -ă** adj. ȘTAMATI, D.

— Din ngr. σποραδικός, fr. **sporadique.**

SPORADICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Sporadic **(1).** *Se taie puterea boalelor sporadicești și epidemicești.* C. VÎRNAV, H. 94/1.

— Pl.: *sporadicești.*

— **Sporadic** + suf. *-esc.*

SPORADICÉȘTE adv. (Învechit) În mod sporadic **(1).** *Această boală... se arată atît sporadicește, cît și ca epidemie.* C. VÎRNAV, H. 3/1. [Boala] *se ivește mai adeseori epidemicește... iar alteori sporadicește.* LUCACI, M. 42/17.

— **Sporadic** + suf. *-este.*

SPORADICITÁTE s. f. (Rar) Însușirea a ceea ce este sporadic. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, DN[2].

— Din fr. **sporadicité.**

SPORÁNGE s. m. Organ în formă de sac în care iau naștere sporii[1], **(1)**, caracteristic plantelor criptogame. Cf. CADE. *La subțioara lor se găsesc sporangii solitari.* ENC. AGR. I, 492, cf. LTR[2], DL, DM. *Sporii se formează în niște măciulii numite sporangi.* BOTANICA, 111, cf. DER, DN[2].
— Pl.: *sporangi.*
— Din fr. **sporange.**

SPORANGIFÓR s. m. Suport care poartă sporangele. Cf. LTR[2], DN[2].
— Pl.: *sporangifori.*
— Din fr. **sporangiphore.**

SPORHÉI s. n. v. **șparhat.**

SPORHÉRT s. n. v. **șparhat.**

SPORÍ[1] vb. IV. **1.** Intranz. (Învechit și popular) A progresa (în lucru). *Și pururea adaog și sporesc tot mai spre răutate.* VARLAAM, C. 13. *Dobîndiră cocon parte femeiască care... o-nvățară carte și sporea in toate.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 223[r]/6. *Nu sporește lucrul nimică, fiind oameni puțini.* N. COSTIN, LET. II, 61/2. *Poate foarte mult să sporească învățătura copiilor.* CARTE TREB. I, 88/22. *Meșteșugărețîi sporia în lucrarea sa, țăranii-și lucra pămînturile.* DIONISIE, C. 166, cf. I. GOLESCU, C. *Cultura scolastică sporește fără de mînă de ajutor a părinților.* FM (1839), 93[1]/27, cf. VALIAN, V. *Acel ce tuturor se laudă și spune, În trebi puțin sporește.* DONICI, F. I, 27/11. *Să arate dacă... au sporit la învățătură.* REG. ORG. 404/29. *Unde-s doi puterea crește Și dușmanul nu sporește.* ALECSANDRI, P. II, 136. *La toți muncea și la toți sporea lucrul lui.* ISPIRESCU, L. 206, cf. DL, DM, DEX, ALR I 1 323/129, 160, 164, 508, 772, 880, 898. *Munca nu îmi sporește.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 72. *Încotro apuca îi sporea la treabă.* O. BÎRLEA, A. P. II, 492. *Cine tot vorbește Lucrul nu sporește.* ZANNE, P. II, 838. ◇ Refl. *Întîi pohtește să te sporești și să-ți fie bine.* N. TEST. (1648), 198[r]/14. *Să spori înainte spre toată fapta bună.* MINEIUL (1776), 180[v1]/2. ◇ Refl. pas. *Lucrarea acestui port sporindu-se din zi în zi... au ajuns a fi pricină de gîlcevi* (a. 1848). DOC. EC. 945. ✦ (Învechit) A prospera. *Fiul cel mijlociu... după bunele sale purtări să nădăjduia că ar spori.* DRĂGHICI, R. 3/11. *O ființă cît de slabă sporește cînd își răzbună.* HASDEU, R. V. 60, cf. DL. ✦ (Învechit și regional) A se grăbi (la drum, la mers). Cf. I. GOLESCU, C. *Fugariul însă, sporind mai mult, au ajuns la un sîn de mare.* DRĂGHICI, R. 167/5. *Oamenii voioși... mergeau împotrivă și sporeau la drum.* VOICULESCU, P. II, 139, cf. DL, DM, DEX, ALR I 1 379/900. ◇ Fig. *Toată firea... lucrează zi și noapte sporind către înmulțire.* CONACHI, P. 270. ✦ Tranz. (Învechit) A împinge; a îmboldi. *Dacă aș fi într-adevăr dușman Măriei tale, atunci aș fi sporit și eu cu îndemnul pe prietenii mei... ca să trimeată cu sol, anume cărți pe care le au ei.* SADOVEANU, Z. C. 103.

2. Tranz., intranz. și (rar) refl. (Cu sens cantitativ) A (se) face (mai) mare[1] **(IV)**, a crește; spec. a crește ca număr, ca plafon, a se înmulți, (învechit) a (se) prostichi[2], (regional) a scări **(2)**; a (se) mări[1] **(IV)**. V. majora, multiplica **(2)**, ridica **(II 2)**, rotunji **(3)**, suplimenta. *Și nescăzută amu iaste bunătatea ... și de ce se varsă în tot mai sporește.* CORESI, EV. 264. *Acum au tocmit Domnul noao lărgime și ne-am sporit pre pămînt.* PALIA (1581), 102/12. *Așa neamul acesta, în toate părțile sporind.* CANTEMIR, HR. 104. *Prin cîmpurile de primprejur... multă fiară sălbatică să sporise.* ȘINCAI, HR. I, 217. *Frăgarii mai bine cresc... și sporesc prin sădit.* ECONOMIA, 210/6, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Împăratul... făcea să sporească zidirea c-o grăbnicie necrezută.* PLEȘOIANU, T. II, 90/5. *Ne-am nevoit în tot chipul să sporească cevaș la preț peste cel din anul trecut* (a. 1827). DOC. EC. 392. *Sporind pe toată ziua cîte 2 porții pînă cînd va ajunge la 8—9.* AR (1830), 190[2]/26. *Poetul... îi mișcă cu patemile lor pe care le împuținează sau le sporește.* HRISOVERGHI, A. 84/9. *Numărul... sporea din mult în mai mult.* ASACHI, I. I, 133/17. *Trebuințele cele nouă... din zi în zi sporesc.* I. IONESCU, C. IV/16. [Planta] *sporește pe cîmp numai la sudul Francei.* BREZOIANU, A. 479/4, cf. POLIZU. *Sporit-ai cu-al tău merit al statului venit?* NEGRUZZI, S. II, 187. *Sporim bogății ca bulgărele de zăpadă.* GHICA, C. E. I, 99. *Cele cinci gure ... nici au sporit vreodată pînă la șapte, nici s-au redus cîndva pînă la trei.* HASDEU, I. C. I, 212. *Grămada de lume sporește necontenit.* CARAGIALE, O. I, 29. *Să te sporești Ca nisipul mării.* SEVASTOS, N. 183. *Manea... da din umeri, zîmbea din cînd în cînd, dar nu sporea vorbele.* SLAVICI, N. I, 133, cf. DDRF. *Sporea mereu poporul Celor morți.* COȘBUC, P. II, 75, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU[2]. *Întîmplarea a sporit cursul șiroaielor.* ANGHEL, PR. 68, cf. TDRG. *Fețe necunoscute sporeau mereu în jurul său.* AGÎRBICEANU, A. 130, cf. RESMERIȚĂ, D. *Îi sporiseră funesta zestre de racile și [de beleșuguri.* M. I. CARAGIALE, C. 51, cf. CADE. *Promitea să-i mai sporească numărul urmașilor.* REBREANU, R. I, 84. *Vitele au sporit în bătătură.* GALACTION, O. A. II, 406. *O serie de inițiative... menite să sporească mijloacele de apărare ale țării.* CAMIL PETRESCU, P. 250. *Sporeau numărul rațelor ucise.* COCEA, S. I, 8. *Mioarele, sub grija ciobanilor, sporesc.* LESNEA, VERS. 10. *Umbrele au sporit mereu în jurul mesei negre.* TEODOREANU, M. U. 55. *Lupul și-a sporit șiretlicurile.* VOICULESCU, P. I, 267. *Avem datoria nu numai să păstrăm, dar să și sporim.* SADOVEANU, O. XX, 222. *A doua zi dimineața cireada sporise.* BART, S. M. 84. *Serviciul îndelungat militar... face ca numărul cetățenilor recrutați... să sporească.* PUȘCARIU, L. R. I, 328, cf. SCRIBAN, D. *Să știi că te sporesc la leafă.* ARGHEZI, S. V, 227. *Pe cap sporește sumbru părul.* CĂLINESCU, L. L. 48. *Umaniștii italieni..., sporiți prin savanții greci imigrați..., fondează la Florența Academia platonică.* VIANU, L. U. 143. *Talerii al căror număr sporea pe zi ce trecea.* BLAGA, H. 100. *Îngrășămintele azotoase sporesc producerea de clorofilă.* SĂVULESCU, M. U. I, 173. *Norma de sămînță la hectar trebuie sporită.* AGROTEHNICA, I, 100. *Sporiseră fabricile și atelierele.* PAS, L. I, 273, cf. DL. *Numărul artiștilor nechemați sporise cu încă unul.* PREDA, M. S. 29, cf. DM. *Tu, Doamne, trebuie să sporești acestе miluiri către Dumnezeu.* BARBU, PRINC. 68. *Au sporit și cantitățile de pește pescuit.* AP 53. *A sporit vocabularul literar cu o serie de neologisme.* V. ROM. ianuarie 1965, 197. *Au fost sporite pensiile.* GÎ 1968, nr. 934, 1/1. *Numărul medicilor a început să sporească.* G. BARBU, A. V. 215. *Avem condiții să sporim în continuare producțiile agricole.* FLACĂRA, 1969, nr. 1, 23, cf. M. D. ENC., DEX. *A sporit numărul și nivelul de pregătire al cadrelor de cercetători.* RL 1980, nr. 10 984. *A sporit nivelul de trai.* DSR. *În biserică cît șade orice lucru se sfințește. Dară laptele?... Ba el încă și sporește.* CONTEMPORANUL, I, 291. *Să sporească grînele, Să umple pătulele.* TEODORESCU, P. P. 210, cf. ALR II 2 499/605, ib. 3 567/53, 310. *Leafa la ciobani sporea.* BALADE, II, 496. ◇ Fig. *Inima voastră va spori în bărbăție.* DRĂGHICI, R. 115/27. *Îi sporea inima de bucurie.* CHIRIȚESCU, GR. 205. *Oamenii simțeau cum le sporește șîngele în vine.* BARBU, PRINC. 13.

3. Tranz., intranz. și (rar) refl. (Cu sens dimensional; adesea cumulează și ideea de cantitate) A (se) face sau a deveni (mai) mare[1] **(I)**; a crește, a (se) extinde, a (se) lărgi, a (se) mări[1] **(I)**. *Începură a spori țarinile cu crescutul bunătăților.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 208[v]/9. *An cu an împărăția tot mai mai largă se sporește.* EMINESCU, O. I, 144. *Zveltă insula apare și sporește minunată.* MACEDONSKI, O. I, 161. *Arătura sporea ca prin farmec.* ANGHEL, PR. 83. *O coloană de fum se înalță dintr-un horn către ceruri, Stăruie — o clipă sporind, se risipește apoi.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 41. *Pămîntul... sporise cu opt sute de iugăre.* AGÎRBICEANU, S. 618. *Rădăcini întortochiate... îi spo-*

rëau cuprinsul. GALACTION, O. A. II, 177. *Toate aveau genele sporite cu antimoniu.* SADOVEANU, O. XII, 134. *Făceau tot ce le sta în putință ca să-și sporească pămîntul.* DAN, U. 2. *Casa era mică și săracă, dar avea o grădină care îi sporea parcă dimensiunile.* BREDA, M. S. 120. *Obiectele excesive la număr au dispărut, lăsînd în loc spațiu, de parcă încăperea ar fi sporit.* T ianuarie 1969, 33. ✦ Refl. (Învechit, rar; despre ființe) A crește. *Caii noștri sînt mici, talia lor se sporește prin un nutriment bun.* I. IONESCU, B. C. 17/15.

4. Tranz., intranz. și (rar) refl. (Cu sens intensiv) A face să devină sau a deveni mai intens, mai puternic **(III 1)**; a (se) accentua, a (se) adînci, a (se) amplifica, a crește, a (se) întări, a (se) intensifica, a (se) înteți, a (se) mări[1] **(V)**. *Datoria unui dascăl de școală este... a spori în tot chipul binele tinerilor.* CARTE TREB. I, 56/8. *Sporiți înmergerea înainte spre lauda pămîntului.* MOLNAR, RET. 4/9. *Hotărîrile lui sporea încet, încet.* BELDIMAN, N. P. II, 15/8. *Cafeaua ... sporește mistuirea prin abaterea sîngelui de la creieri la stomah.* CR (1832), 16[1]/38. *Întristarea lui sporea.* DRĂGHICI, R. 42/13. *Altă tîmplare mai înfricoșată au sporit spaima lui.* id. ib. 158/5. *Bocetele... ce răsunau din acel turn au sporit curajul meu.* ASACHI, P. R. 30/12. *Cerul senin și aerul curat sporesc folosul scăldătoarei.* FM (1834), 164[1]/19. *Le sporește mulțumirea prin necaz și prin durere.* CONACHI, P. 81. *Treapădul, acuma cu dureri și tăieturi pin pîntece, sporește.* C. VÎRNAV, H. 22/11. *Băuturile calde... străbătînd în vasele cu sînge, sporesc bătaia inimei.* FĂTU, D. 53. *Prin întindere continuă... vrînd să sporești peste măsură elasticitatea unui fir, i-o poți compromite.* CARAGIALE, O. VII, 254. *Moartea lui Vladislav... sporește încă poziția lui Huniade în Ungaria.* XENOPOL, I. R. IV, 48. *Mînia-n suflet... sporea.* COȘBUC, P. I, 317. *Cinste arăta-vor feciorului meu și spori-i-vor mărirea.* MURNU, I. 18. *Triste glasuri sporese mocnita jale.* IOSIF, PATR. 72. *Ți se sporește stima de tine însuți.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 50. *Fața ei bolită sporea înfățișarea afiătoare a întregului.* HOGAȘ, DR. I, 6. *Îi sporește încrederea în sine.* LOVINESCU, C. VII, 76. *Să nu sporească haosul.* REBREANU, R. II, 79. *Să-mi sporești tristețea ceasului tîrziu.* TOPÎRCEANU, B. 79. *Lampa ... își sporise lumina.* I. BOTEZ, B. I, 24. *Astea le-a sporit veselia.* COCEA, S. II, 209. *Lumina sporea, pregătindu-se pentru venirea florilor.* TEODOREANU, M. Ú. 204. *Își dădea din nou silința să sporească simțămîntul religios al principilor.* SADOVEANU, O. XII, 393. *Cu jertfa lor sporește puterea slavei tale.* PILLAT, P, 234. *Sufletul său era tulburat de discordii și termenii problemei sporiseră.* CĂLINESCU, O. I, 107. *Autorul știe să introducă episodul care... sporește tensiunea dramatică.* VIANU, L. U. 591. *Prestigiul față de săteni și l-a sporit... mai ales ca mare sfetnic.* BLAGA, H. 41. *Ceea ce sporește impresia de fast... este somptuozitatea draperiilor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 410. *Lumina sporea pe ochiul de geam.* V. ROM. august 1955, 72. *Puterea de adaptare sporește însă sentimentul libertății.* PREDA, R. 30. *Sporiți-vă forța simțirii.* LABIȘ, P. 436. *Intervenția scriitorului... sporește interesul lecturii.* IST. LIT. ROM. II, 82, cf. DEX.

5. Intranz. (Învechit) A ajuta; a prii[1] **(3)**. *Se puse ei cam dintîi împotrivă cu război ce nu le-au sporit.* N. COSTIN, LET. II, 53/33. *Vinit-au turcii cu vază pre apă... Ce nu le-au sporit turcilor nici cu acel fel, că, cum au fost dînd moscalii din tunuri de pe apă... să și afunda vasele.* NECULCE, L. 357. ✦ Tranz. A învinge. *Văzînd că fierul nu-i va putea spori, i-au domolit cu argintul.* CANTEMIR, HR. 312.

— Prez. ind.: *sporesc*; conjunct.: pers. 2 și (învechit) *să spori*.

— Din bg. **спори**.

SPORÍ[2] vb. IV. Tranz. și intranz. (Învechit și popular) A pălăvrăgi; a răspunde obraznic. *Zi oricum îi-o fi plăcere și sporește cît de multe cui or vrea să te asculte.* PANN, P. V. I, 18/15. *Dacă știu eu ceva la sufletul meu din cîte îi le-a sporit dumnealui.* CARAGIALE, T. II, 39 cf. ALEXI, W., PĂCALĂ, M. R. 142, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN D., GRAUR, E. 144, DL, MIHĂILĂ, Î. 209, DEX. *Cu urechea-mi asculta Cîte vorbise mă-sa, Cîte sporise ceata.* TEODORESCU, P. P. 586, cf. CIAUȘANU, GL. *Sporește multe din gură fliacuri.* ALR II/I h 29/762.

— Prez. ind.: *sporesc*.

— V. **spor[2]**.

SPORÍC s. m. v. **sporici**.

SPORICEÁ s. f. (Bot.; prin Mold.) Sporici **(1)** *(Verbena officinalis)*. Cf. ȘEZ. XV, 127, BORZA, D. 178.

— **Sporici** + suf. *-ea*.

SPORÍCI s. m. (Bot.) **1.** Numele mai multor plante erbacee cu tulpina ramificată: **a)** plantă cu tulpina rigidă, ramificată în partea superioară, cu frunze ovale și flori mici de culoare violetă; (regional) măturică **(2 h)**, măturiță **(II 2)**, spor[1] **(2)**, sporicea, sporișin, spornic **(II 3)**, verbină, buruiană-de-boală, guța-porumbelului, iarba-fierului, iarba-fiarelor, iarbă-spornică, săgeata-Domnului (v. săgeată 4), verbină-de-cîmp, verbină-sălbatică *(Verbena officinalis)*. Cf. COTEANU, PL. 13, I. GOLESCU, C., POLIZU, BARONZI, L. 145, DDRF, GHEȚIE, R. M., BRANDZA, FL. 379, BARCIANU, GRECESCU, FL. 452, N. LEON, MED. 67, ȘĂINEANU[2]. *Bolnavul se duce pe cîmp și culege un maldăr de sporiș.* CANDREA, F. 392. *Foaie verde de sporiș, Mîndră, tu mă omorîși.* ap. CADE. *Măturica (sporic)... crește prin locuri necultivate.* VOICULESCU, L. 209, cf. SCRIBAN, D., BORZA, D. 178. *Cînd se face întîi pîine de grîu nou se fac colăcei, se leagă de ciutură cu fir roșu și sporiș.* ȘEZ. VI, 50; **b)** (regional) urzicuță *(Verbena hybrida)*. Cf. CADE, BORZA, D. 178; **c)** (regional) *Verbena supina*. Cf. BORZA, D., 178.

2. (Popular) Troscot **(1 a)** *(Polygonum aviculare)*. Cf. GRECESCU, FL. 511, PANȚU, PL. 289, CADE, BORZA, D. 134.

3. (Regional; în forma *sporiș*) Poala-Sfintei-Mării v. poală **(IV 2 b)** *(Nepeta pannonica)* (Orșova). Cf. BORZA, D. 116.

4. (Învechit) Cactus. *Sporișii (cactus) au un lujer ... ciudat.* BREZOIANU, A. 465/6, cf. BARONZI, L. 145.

5. (Învechit) Lumînărică *(Verbascum thapsus)*. Cf. BARONZI, L. 145.

— Pl.: *sporici*. — Și: (popular) **sporic** (POLIZU, BARONZI, L. 145, BRANDZA, FL. 379, GRECESCU, FL. 452, N. LEON, MED. 67, PANȚU, PL. 289, BORZA, D. 178), **sporiș** s. m.

— Din scr. **sporiš**, ucr. **спориш**.

SPORIFÉR, -Ă adj. Care produce sau poartă spori[1] **(1)**. Cf. CADE, DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sporiferi, -e*.

— Din fr. **sporifère**.

SPORÍRE s. f. Acțiunea de a (se) spori și rezultatul ei.

1. (Învechit; astăzi rar) Progres. Cf. spori[1] **(1)**. *Besearica creaște întru bună sporire.* MINEIUL (1776), 2 [prefață]. *Ei trebuie să învețe pe copii... spre sporirea lor.* CARTE TREB. I, 198/24. *Fără voia ta tot înainte mergi și însăși sporirea ta scădere ție iaște.* MAIOR, P. 21. *Acestea sînt roadele praeticii mele de patruzeci și mai bine de ani... și, găsindu-le cu oarecare sporire de înaintarea folosului obștesc, mă va bucura de ostenelile vîrstei mele.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XLVIII/10. *Iarăși a vizitarisit pe toți bolnavii și i-a găsit în sporire de convaleanță.* CR (1836), 217[1]/45. *Răsplătește sporirile meșteșugului și a omului sîrguitor.* BUZNEA, F. 35/19. *Țara ar simți o sporire vrednică de cugetările stăpînirii* (a. 1843). DOC. EC. 784. *Subt a lui îngrijire*

școalele pășesc cu atîta înțelepciune și sporire. BOLLIAC, M. 9/24. *Dînd în dreapta și-n stînga, cu puțină sporire, Țăranul se-ntoarse fără de izbutire.* ALEXANDRESCU, O. I, 196, cf. PONTBRIANT D. *Nu e minte gînditoare și inimă simțitoare să nu fi contribuit la sporirea limbii.* PUȘCARIU, L. R. I, 109. *I-ar fi prilt să găsească la bancă, la moșie și în familia Todericiu pace și bună sporire.* VORNIC, P. 169. ◇ Fig. *Să ne iubim! Ce vorbă de sporire.* I. VĂCĂRESCUL, P. 203/1.

2. (Cu sens cantitativ) Faptul de a deveni sau de a face să devină (mai) mare[1] **(IV)**, mai numeros; creștere, înmulțire, mărire **(II)**, (învechit) sporit[1]. V. majorare, multiplicare **(2)**, ridicare **(II 2)**, rotunjire. Cf. spori[1] **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Dîndu-să supt amanet venitul vreunui lucru, adăogirea vreunui lucru, adăogirea și sporirea lucrului tot supt amanet să socotește.* PRAVILA (1814), 53/16. *Să fie numai patru parale și un ban de oaie..., fără cea mai mică sporire* (a. 1815). URICARIUL, I, 335/9 cf. LB. *Își alese viața pastorală, a turmelor sporire.* HELIADE O. I, 388, cf. I. GOLESCU, C. *Clima țării noastre este foarte sănătoasă și ajută la sporirea oamenilor, a viețuitoarelor și a plantelor.* FM (1838), 131/1. *A sa domnie s-au însămnat cu multe strălucite sporiri a armelor rosiene.* ASACHI, I. I, 36/22. *Mă bucuram cînd vedeam nescaiva sporiri în producțiile naturei.* FM (1842), 7[1]/32. *La fieșcare nouă ani să va socoti sporirea veniturilor.* REGUL. ORG. 342/4. *Sporirea lefilor lor* (a. 1848). URICARIUL, X, 10/26, cf. MĂS. GR. 7/17, POLIZU. *Românește se zice: sporire de leafă.* MAIORESCU, CRITICE, 17. *Reducerea numărului păsărilor... vor favoriza... sporirea insectelor.* PĂCALĂ, M. R. 28 cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *O cerere de sporire a experților nu are șanse să fie admisă.* TITULESCU, D. 252. *O iarnă care e redusă cu cel puțin o lună și jumătate, într-o epocă de sporire a zilei.* SADOVEANU, O. XX, 92. *Ar trebui să vorbim nu de întărirea sensului, ci de „înmulțirea" sau „sporirea" lui.* IORDAN, STIL. 275, cf. SCRIBAN, D. *Obținem..., avînd în vedere sporirea familiei, un apartament mai larg.* CĂLINESCU, C. O. 343, cf. DL, DM. *În 1782 înaintează guvernului un memoriu, cerînd sporirea numărului școlilor.* IST. LIT. ROM. II, 98. *Sporirea veniturilor pensionarilor.* RL 1966, nr. 6 862. *Sporirea numărului solicitanților și starea mizerabilă a clădirii au determinat stăpînirea ca, în 1856, să reactualizeze vechiul proiect.* G. BARBU, A. V. 165. *Sporirea continuă a producției editoriale face tot mai dificilă acțiunea critică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 126, 10/1, cf. DEX. *Asociația urmărește crearea condițiilor pentru sporirea producției de fructe.* RL 1977, nr. 10 316. *Vă dorim cu fericire Tot ani mulți și cu sporire.* MARIAN, NU. 768.

3. (Cu sens dimensional) Depășire a limitelor inițiale ale unei suprafețe ale unui volum etc.; creștere, extindere, lărgire, mărire **(I 1)**. Cf. spori[1] **(3)**. *Sporirea capitalei vine exclusivamente de la tendința nenorocită către centralizare.* GHICA, C. E. II, 581, cf. ȘĂINEANU[2], DL, DM, DEX. *Sporirea suprafețelor însămînțate.* DSR.

4. (Cu sens intensiv) Depășire a intensității, a forței etc. inițiale; creștere, intensificare, întărire, întețire, mărire. Cf. spori[1] **(4)**. *Cu mai mare furie și sporire au tăbărît otomanii de la răsăritul Europei.* CR (1830), 350/2. *Vom putea ajunge... dimpreună cu sporirea bunelor năravuri și pășind cu încetul, la începutul neschimbării judecătorilor.* REG. ORG. 154/11. *Lipsa dar a unii tratații nimerite au făcut de s-au înrădăcinat acei umori și au mers în sporire rău.* VEISA, I. 10/11. *Sîntem vrăjmași ne-mpăcați la toată mișcarea și sporirea.* FM (1839), 205[2]/11. *Scăldătorile răci... au ca rezultat final sporirea poftei de mîncare.* FĂTU, D. 20, cf. DL, DM, DEX. *Este neîndoielnic că aceste acțiuni au constituit și vor constitui și în viitor factori pozitivi, care duc la sporirea prestigiului O. N. U.* CONTEMP. 1980, nr. 1 745, 12/2. *Sporirea vitezei vîntului.* DSR.

— Pl.: *sporiri.*

— V. spori[1].

SPORÍȘ s. m. v. **sporici.**

SPORIȘÍN s. n. (Bot; prin Transilv.) Sporici **(1 a)** *(Verbena officinalis)*. Cf. BORZA, D. 178.

— Sporiș + suf. *-in.*

SPORÍT[1] s. n. (Învechit) Sporire **(2)**. *Stă el astfel în toate zilele și în toate nopțile cu gîndul pironit numai la păstratul și sporitul banilor.* GANE, N. III, 15.

— V. spori[1].

SPORÍT[2], **-Ă** adj. **1.** Devenit mai mare[1] **(IV)**; crescut, mărit[3] **(1)**. V. majorat[2], ridicat[2] **(II 2)**, rotunjit **(3)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Partea ce am dat lui Iordachi este oarecît mai sporită decît a celorlanți* (a. 1822). URICARIUL, XI, 349. *Cu cît va fi materia ieșirii mai sporită, cu atît este junghiul, umflătura și spurcăla mațelor mai mică.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 254/28, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D. *Cu toate soldele sporite — un sublocotenent primea... 277 lei.* BRĂESCU, A. 246. *Deodată țăranul și-a văzut starea sporită și a cunoscut belșugul.* SADOVEANU, O. XIX, 141. *Multe fură luate în grabă de săteni care se țineau seai de sporitul alai.* CAMIL PETRESCU, O. II, 179. *În noul an școlar, vor funcționa, experimental, un număr sporit de clase speciale de matematică și fizică.* CONTEMP. 1966, nr. 937, 1/1. *Statul a alocat fonduri sporite pentru construcțiile școlare.* GÎ 1968, nr. 931, 1/4. ◇ Fig. *În lumea în care... îndrăznesc să intru... mă simt sporit omenește.* în PLR II, 202. ✦ (Rar; despre ochi) Mărit[3] **(1)**.

2. Care a căpătat dimensiune mai mare[1] **(1)**; crescut, extins, lărgit, mărit[3] **(1)**. *Venea, crescînd, dar din ce în ce micșorat în contrast cu enormitatea sporită a vaporului.* TEODOREANU, M. III, 85. *Figurile unor oameni... sînt văzute în dimensiunile sporite ale microscopiei.* VIANU, S. 124.

3. Care a devenit mai intens, mai puternic **(III 1)**; amplificat, crescut, intensificat, întărit, mărit[3] **(1)**, potențat. *S-alătură-n pripă Dînd goanei sporite puteri.* COȘBUC, P. I, 291. *Se pusese din nou pe lucru cu hărnicie sporită.* AGÎRBICEANU, S. 492. *Sămănătorismul ... se înfățișează astăzi sporit și fortificat.* în PLR II, 466. *Cu o linie dublă se notează accentul dinamic sporit.* PUȘCARIU, L. R. I, 60. *Cîntecul... se revarsă peste maluri, mereu sporit.* BOGZA, C. O. 125. *Criza se repetă la mijlocul nopții cu o violență sporită.* PREDA, R, 279. *Proiectarea este chemată, de asemenea, să-și aducă o contribuție sporită la alegerea celor mai eficiente soluții tehnico-economice.* RL 1968, nr. 7 387, 2/8. *Pledăm... în favoarea responsabilității... de o sporită actualitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 16, 8/3. *O asemenea eficiență sporită a investiției este obținută de obicei cu mai multă ușurință tocmai în acele regiuni care sînt relativ mai dezvoltate din punct de vedere economic.* CONTEMP. 1969, nr. 1 200, 9/2.

— Pl.: *sporiți, -te.*

— V. spori[1].

SPORITÓR, -OÁRE adj. (Învechit și popular) **1.** Care devine sau care face să devină mai numeros, mai intens etc.; care sporește[1] **(2, 4)** sau care face să sporească[1]. *Cîți oameni sînt iubitori... de Hristos au pururea în inimile sale... dragoste sporitoare spre lăcașurile lui Dumnezeu* (a. 1702). IORGA, S. D. XIV, 5. *Mulțemire mare și sporitoare.* VARLAAM—IOASAF, 186[v]/15, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Să ... cunoască faptele iroilor domni, ale dăătorilor de legi și ale sporitorilor binelui nației.* AR (1829), 140[1]/39. *Îngreunata va cunoaște singură prin a ei simțire cînd va putea să curme luarea doftoriei, și viosimea cea sporitoare a rodului*

zămislirii. VEISA, I. 139/21. *Propășirea cea sporitoare a luminilor în țările române* (a. 1841). PLR I, 96. *Căutăm cele mai bune mijloace de a le face să se urmeze într-un chip sporitor.* BREZOIANU, Î. 85/14. *Izvoare mai îmbelșugate și mai sporitoare.* ODOBESCU, S. I, 182, cf. BARCIANU. *Încurcător de trebi, sporitor de pricini.* RETEGANUL, P. I, 82.

2. Spornic **(I 2)**. *Voiesc cu băieșii români... a le deschide* [minele de aramă] *și unde mi s-a părea a fi mai bune și sporitoare a le pune în lucrare* (a. 1835). DOC. EC. 595. *Așa să fie găina mea de outoare, ca cenușa... de sporitoare.* GOROVEI, CR. 134, cf. CADE.

— Pl.: *sporitori, -oare.*

— **Spori**[1] + suf. *-tor.*

SPÓRNIC, -Ă adj., s. m. **I.** Adj. **1.** (Învechit) Care progresează cu ușurință și cu rapiditate. *Trebuie să căutăm... în sufletul cel înțelept și cuvîntătoriu, spornic spre înțelepție.* ȚICHINDEAL, F. 58/15. *Prin mijlocirea hlorurei de var s-au învrednicit de a tăie puterea molimei otăvitoare, carea, precum se știe, este mai iute și mai spornică în Eghipet.* AR (1830), 28[1]/15. *Cu nespusă bucurie am primit totdeauna veștile despre spornica meargere înainte a literaturei din cealea două principaturi românești.* FM (1838), 108/2. ✦ Fecund. *Înmulțindu-se, precum sînt foarte spornici și astăzi românii..., au cuprins și Dardania.* MAIOR, IST. 45/19.

2. (Învechit și regional) Îmbelșugat; abundent. *Pămînturile chișaioase provin din spornicul depozit de nomol al apelor unei gîrle.* BREZOIANU, A. 19/17. *Ia, dar, o carte bună, cea mai morală și cea mai spornică în idei.* id. I. 156/32. *Din valurile de iarbă... înviate de o spornică verdeață.* ODOBESCU, S. III, 15. *Prin ei se mișc-a lumii roate, Cu roiul spornic de vieți.* VLAHUȚĂ, P. 54, cf. ȘĂINEANU[2], TDRG, CADE, DL, DM, DEX, ALR II 3 420/228. ✧ (Adverbial) *Iar pe pajiștea lor mîndră acum spornic înflorește Doar pustiul unei toamne.* PĂUN-PINCIO, P. 85. ✧ Expr. (Învechit și regional) **Spornic la vorbă** (sau **la cuvînt, ori cu limbă spornică**) = vorbăreț. Cf. I. GOLESCU, C. *Era mai tînăr și mai spornic la vorbă.* SLAVICI, O. II, 93. *Cocor nu-și împodobea vorbirea cu proverbe... cum făceau mulți cu limbă spornică.* SADOVEANU, M. C. 85. ✧ (Prin analogie) *Și-atunci a răsărit din toate părțile o lumină spornică.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 354. ✦ (Învechit; despre plante) Productiv **(4)**. *Găsind un fel de secară albă, mare și spornică* (a. 1846). DOC. EC. 899. *Desele lucrări făcură vegetația acestei plante atît de spornică, încît produse două sute de spice.* BREZOIANU, A. 69/26. *Soiurile de struguri cele mai spornice sînt la noi.* I. IONESCU, B. C. 55/10.

3. Care are spor[2] **(3)**; spec. (despre alimente) care ține mult, care nu se consumă repede, economic. *Cu anevoie s-ar putea brodi a să face asemenea altă ocnă ca să fie cu așa calitate de sare bună și spornică* (a. 1838). DOC. EC. 705. *Cunosc agricultori cari dau... muncitorilor cosac prost sau brînză prea întărită în saramură, sub cuvînt că așa sînt „spornice", adecă țăranii muncitori mănîncă mai puțin.* ap. TDRG, cf. DL, DM, DEX, DSR. *Unsuroasă ca untul și... spornic ca sarea.* GRAIUL, I, 463. ▭ *Mălaiul vechi este spornic.*

4. (Învechit; astăzi rar) Harnic. *Sînt oameni... spornici și au tot fealul de aplecăciuni.* ȚICHINDEAL, F. 117/17. *Veselul taraf al spornicilor caricaturiști... ilustrează în fiecare toamnă, la deschiderea vînătorii pe bieții burghezi.* ODOBESCU, S. III, 156. *Știința românească pierde... pe unul din cei mai activi și mai spornici scriitori.* IORGA, P. A. II, 84, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Cu potcoave de argint Mult e spornic la fugit.* TEODORESCU, P. P. 142. *Fata... la lucru era tare spornică.* JARNÍK — BÎRSEANU, ap. TDRG. ✧ (Adverbial) *Se zări în depărtare o mică luntre... înaintînd spornic spre mal,* GANE, N. II, 76. *Merg spornic rotașii.* ANGHEL, P. 26. *E liniște-n chilia bătrînei..., Și-aleargă fusul spornic.* IOSIF, PATR. 11. *Era zdravăn și muncea la sapă mai spornic ca un flăcău.* REBREANU, R. I, 130. *Moara umbla fără odihnă și măcina spornic.* SADOVEANU, O. XVII, 269. *Caii mergeau spornic pe drumul cel mare al Humorului.* id. XVIII, 23. *Lucra spornic mai mult și mai bine decît oricare dintre ai noștri.* V. ROM. ianuarie 1966, 54.

5. Care se face cu randament mare; care dă randament mare; p. ext. productiv **(2)**. *Activitate spornică, în același spirit național, către aceleași idealuri.* în PLR II, 24. *Acum începe munca cea spornică.* IOSIF, V. 160. *Ca această nouă jertfă a ființei tale să fie spornică, nu pregeta să dai dragoste și înțelepciune semenilor tăi.* SADOVEANU, O. XII, 28. *Asigura, prin munca spornică a nopților, condițiile necesare în epoca educației lor.* VIANU, L. U. 364, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Să-mi mai iau la gălbiori Că-s spornici la numărat Și-s ușurei de purtat!* ANT. LIT. POP. I, 439. ✧ (Adverbial) *Să va ferici și de înțeleptele povățuiri ale acestui ție ales prenumerant, spre a putea nemerit și spornic înființa țintirea scoposului său.* AR (1829), 45[1]/24.

6. (Regional; despre copii) Plîngăcios (Coverca — Vatra Dornei). Cf. A V 14.

II. S. m. **1.** (Învechit) Contribuabil neprevăzut inițial ca participant la plata birului. *Să pui spornici în locul lor* (cca 1790). IORGA, S. D. XXI, 394. *Agape P[i]ățeșu, sîn Manoli, sîn Ilii să pui unu spornic* (cca 1790). id. ib. 392.

2. (Învechit; la pl.) Însurățel. *Existența... oricărui născut ajuns a fi însurățel, spornicii, cum se numesc, nu au întîrziat a veni să se înroleze în rîndul muncitorilor.* I. IONESCU, P. 103. *Vor avea facultatea de a se strămuta pe moșiile statului... spornicii (însurățeii) ce nu vor avea locuri.* ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

3. (Bot.; regional) Sporici *(Verbena officinalis)*. *Cu scăldături de spornic se crede că se vindecă rîia.* N. LEON, MED. 67, cf. BORZA, D. 178.

— Pl.: *spornici, -ce.*

— Din v. sl. сποрьнъ.

SPORNICÍE s. f. (Învechit, rar) Hărnicie. *Spornicia sufletului său celui cuvîntătoriu... nu se îndoiește cum că ar mai avea lucru.* ȚICHINDEAL, F. 166/13. ✧ Loc. adv. **Cu spornicie** = cu eficacitate. *Nemica nu e mai cu spornicie a stînge gîlceava și uriciunea.* id. ib. 153/22.

— Pl.: *spornicii.*

— **Spornic** + suf. *-ie.*

SPOROFÍLĂ s. f. Frunză care poartă sporangii cu spori[1] **(1)**. Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sporofile.*

— Din fr. **sporophyle.**

SPOROFÍT s. n. Organism vegetal care poartă spori[1] **(1)**. Cf. DN[2], DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sporofite.*

— Din fr. **sporophyte.**

SPOROFÍTIC, -Ă adj. (Bot.; în sintagma) *Generație sporofitică* = generație asexuată care este producătoare de spori[1] **(1)** și care alternează cu generația sexuată. Cf. DN[2]. *Aceasta este generația asexuată sau sporofitică.* BOTANICA, 122.

— Din fr. **sporophytique.**

SPOROGÓN s. m. (Bot.) Sporofit al mușchilor, format dintr-un pedicel și o capsulă cu spori[1] **(1)**. Cf. LTR[2], DN[2]. *Oul... se divide de repetate ori, dînd naștere unui organ producător de spori numit sporogon.* BOTANICA, 121, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sporogoni.*

— Din fr. **sporogone.**

SPOROLÍ vb. IV v. **șporoli.**

SPOROVĂÍ vb. IV. Intranz. A spune lucruri lipsite de importanță, a vorbi mult și fără rost; a flecări, a îndruga, a măcina **(3)**, a meliță[1] **(2)**, a pălăvrăgi, a trăncăni[1] **(2)**, (popular) a căței, a dondăni, a flencăni, a troncăni **(2)**, (învechit și popular) a spori[2], (învechit) a bîrfi, a vorovi, (regional) a hondrăni, a pălamojdi, a pălăvăcăi, a pălăvri **(1)**, a pichirisi[1] **(2)**, a prociti **(6)**, a pruji[1] **(2)**, a stroncăni, a tălălăi[1] **(1)**, a tolocăni **(2)**, (familiar) a pupăi **(2)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Aș vrea să știu, Mariuțo, ce spui și sporovoiești?* PR. DRAM. 95, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARONZI, L. 120. *Vorbește în toate limbile fără să le fi învățat și sporovește și-i turuie mereu gura.* CARAGIALE, S. N. 46. *Nu sporovoi mai mult.* ISPIRESCU, L. 128. *Elevii... sporovăiau zgomotos între dînșii.* VLAHUȚĂ, N. 43, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Femeile ... nu contenesc de a sporovi din gură.* CANDREA, F. 181, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Mulțimea izbuti să se urnească de la primărie... sporovăind.* REBREANU, R. II, 185. *Le mai place să sporovăiască despre împărați și neamuri vechi.* SADOVEANU, O. XVIII, 255. *De partea cealaltă a zăplazului... un grup de femei sporovăiau, așteptînd rezultatul.* BART, E. 254, cf. SCRIBAN, D. *Sporovăiesc între ei, de-ale lor.* STANCU, D. 142. *Mai sporovăim pe drum.* PAS, L. II 80. *Se lăsa abătut ... sporovăind, se pare, la întîmplare.* GALAN, B. II, 197. *Se agită în jurul Iuliei și continuă să sporovăiască.* H. LOVINESCU, T. 248. *I-ar fi plăcut să sporovăiască așa cum se pricepea.* TUDORAN, P. 371, cf. DL. *Se așezau pe marginea șanțului... și sporovăiau.* T. POPOVICI, SE. 68, cf. DM. *S-au trîntit în pat să mai sporovăiască.* V. ROM. iunie 1960, 70, cf. DEX. ✧ Tranz. *Ne puneau să sporovăim poezii lungi pe dinafară.* I. BOTEZ, ȘC. 83. *Nu mai sporovăi verzi și uscate.* VLASIU, D. 140. *Se luase cu vorba și sporovăise doar despre vremurile vechi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 91. *Cîțiva oameni începuseră să sporovăiască ceva, cu glas scăzut.* V. ROM. martie 1956, 142. *De ce vii și-mi sporovăiești fel de fel de minciuni.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 98.

— Prez. ind.: *sporovăiesc.* — Și: (învechit și regional) **sporovoí**, (regional) **sporoví** vb. IV.

— Cf. s p o r i[2].

SPOROVĂIÁLĂ s. f. Faptul de a s p o r o v ă i; discuție, afirmații, vorbe lipsite de importanță, inutile, fără rost; flecăreală, pălăvrăgeală, trăncăneală[1] **(2)**, trăncănit[1] **(2)**, (rar) pălăvrăgit[1], sporovăire, sporovăit, (regional) pălăvăcăială, pălăvrăgitură **(1)**, pălăvrit[1], stroncănire. Cf. I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D. *A vîntura mereu din revistă în revistă același borș de platitudini și sporovăială răsuflate.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. *După ceasuri de sporovăială zadarnică... soldații n-au priceput nimic.* BACALBAȘA, S. A. I, 200 cf. DDRF, TDRG. *Stătu cîteva clipe ca și cum ar fi ascultat sporovăiala sublocotenentului.* REBREANU, P. S. 283, cf. RESMERIȚĂ, D. *Afară... nu mai conteneau din sporovăială.* ARDELEANU, D. 124, cf. CADE. *Ceasurile lor de sporovăială blajină îi înfloriseră sufletul.* POPA, V. 309. *Avea subiect de sporovăială pentru a doua zi și pentru mai multe zile.* PAS, Z. I, 83. *Asculta plictisit sporovăiala a două fete.* T. POPOVICI, S. 55. *Nu mai aveau timp de sporovăială.* BARBU, G. 155. *Din camera Nisipenilor răzbătea o pașnică sporovăială.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 107, 19/2.

— Pl.: *sporovăieli.*

— **Sporovăi** + suf. *-eală.*

SPOROVĂÍRE s. f. (Rar) Sporovăială. Cf. DSR.

— Pl.: *sporovăiri.*

— V. **sporovăi.**

SPOROVĂÎT s. n. (Rar) Sporovăială. Cf. DSR.

— V. **sporovăi.**

SPOROVÍ vb. IV v. **sporovăi.**

SPOROVOÍ vb. IV v. **sporovăi.**

SPOROZOÁR s. n. (La pl.) Clasă de protozoare caracterizată prin prezența stadiului de spor[1] **(3)** ca fază de dezvoltare, care trăiesc ca paraziți intracelulari, producînd boli grave la oameni și la animale; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-zo-ar.* — Pl.: *sporozoare.*

— Din fr. **sporozoaires.**

SPORT s. n. Complex de exerciții fizice și de jocuri practicate în mod metodic, cu scopul formării și perfecționării unor calități motrice specifice și ale unor calități morale ca voință, curaj, disciplină etc.; fiecare dintre formele particulare, reglementate ale acestei activități. *Eu, omul incapabil de orice alt sport decît al contemplațiunii.* CARAGIALE, O. VII, 253, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *De-o vreme încoace surorile ei începură să facă... și sportul vînătului.* AGÎRBICEANU, A. 130. *Cititorii vor găsi rubrici în care se vor trata chestiuni de artă, sport.* în PLR II, 308, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cadavre Pe-altarul nobilului Sport.* TOPÎRCEANU, P. O. 81. [Patinajul] *era un sport care-l pasiona altădată.* C. PETRESCU, Î. II, 152. *Nu mai făcuse sporturi dinainte de război.* TEODOREANU, M. III, 276. *Gazda mea făcea din azvîrlitul prostovolului numai un fel de sport, o fanfaronadă.* VOICULESCU, P. I, 15. *Vînatul și pescuitul sînt cele mai vechi sporturi* SADOVEANU, O. XIV, 392. *Orice regiune are echipa ei de cîntece, sporturi și jocuri.* ARGHEZI, B. 157. *În anii regimului de democrație populară, cultura fizică și sportul au devenit... unul din mijloacele importante pentru educarea tineretului.* CONTEMP. 1953, nr. 334, 2/1. *Pe Lucu nu-l interesau sporturile, nici rezultatele de ieri.* VINEA, L. I, 20, cf. DL. *Descoperi că se bucură de o sănătate nealterată deși nu practicase niciodată nici un fel de sport.* PREDA, R. 344, cf. DM. *Helioterapia și sporturile pot fi... de folos în unele cazuri.* ABC SĂN. 336, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX. *Coloana sportivilor bucureșteni prilejuiește o răsfoire a „cărții de aur" a sportului românesc.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 166. *În afara tratamentului medical, pacienții au la dispoziție și mijloace de agrement, precum și de practicare a sportului.* RL 1980, nr. 11 016. ✧ (Prin sinecdocă) *De-aș avea un „sport" elegant, un Renault măcar.* CĂLINESCU, O. I, 65. ✧ *Sportul alb* = tenis. *Sportul cu balonul rotund* sau *sportul rege* = fotbal. *Sportul cu mănuși* = box. ✧ Loc. adj. **De sport** = care este specific sportului sau sportivilor. *Se plimbă cu hainele de sport, cu jambiere galbene și cu pardesiu de pînză.* C. PETRESCU, Î. II, 200. *Arunca ochii vicleni spre vitrinele cu articole de sport.* CĂLINESCU, O. I, 78. *Holul era plin de lume,... turiști în haine de sport.* TUDORAN, P. 222. *Îmbrăcăminte de sport — fulare, pulovere, căciuli.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 166. *Femeia scotoci în sacul cenușiu de sport și scoase un pieptene mare.* V. ROM. martie 1970, 6. ✧ Expr. (Familiar) **A practica sportul...** = a se îndeletnici cu lucruri necinstite, dubioase etc. Com din BUCUREȘTI. ✧ (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Aruncară bocancii ferecați spre ușă și straiele sport spre ferestre.* SADOVEANU O. XVIII, 56. ✦ Fig. Preocupare pentru o anumită activitate. *Pentru acești artiști... arta bizantino-românească e sau o piedică ..., sau un sport făcut cu ușurință.* IORGA, C. I. III, 69. *Cei doi ... se dedaseră binișor la acest sport și colindau singuri moșia.* CĂLINESCU, E. O. I, 125.

— Pl.: *sporturi.*

— Din engl., fr. **sport.**

SPORTÍST, -Ă s. m. și f. (Rar) Sportiv **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *sportiști.*

— **Sport** + suf. *-ist.*

SPORTÍV, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f., adj. (Persoană) care practică sportul; (rar) sportist. V. s p o r t s m a n. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Ti-*

nărul sportiv ... întrebă cu politicoasă solicitudine. C. PETRESCU, Î. II, 248, cf. SAHIA, U. R. S. S. 30. *Să ne strîngem ... mîna, ca doi sportivi de treabă.* SEBASTIAN, T. 101. *Doi sportivi aparținînd la două națiuni deosebite ... au o sumă de expresii comune.* PUȘCARIU, L. R. I, 344. *Fusese aviator, sportiv și mai ales automobilist.* CĂLINESCU, S. 19. *Bucegii ... au atras un grup de sportivi.* BOGZA, A. T. 351. *O femeie voinică ... cu umerii largi, ca de sportivă.* STANCU, R. A. II, 343, cf. DL, DM. *Programul competițional al întîlnirilor sportivi ... este bogat în întreceri atractive.* GI 1698, nr. 929, 2/6. *Va veni și una din cele două fete pe care le cunoștea..., sportiva înaltă și voinică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 31, 16/2, cf. M. D. ENC., DEX. *La actuala ediție a campionatelor, sportivii români au cucerit în total 8 medalii.* RL 1980, nr. 11 047.

2. Adj. Care aparține sportului sau sportivului **(1)**, privitor la sport sau la sportiv **(1)**; de sport sau de sportiv **(1)**. Cf. SĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Dă o mulțime de detalii despre capacitatea sportivă și despre talentele fiilor lui.* CAMIL PETRESCU, U. N. 56. *Lecturile le reduce la pagina sportivă a ziarelor.* C. PETRESCU, C. V. 87. *Dănuț strînse pumnii cu o vigoare sportivă.* TEODOREANU, M. II, 10. *Același autor, care semnează, de pildă, articole economice sau sportive.* în PLR II, 585. *Pînă la parcul sportiv al societății de gimnastică, nu-i departe.* SĂDOVEANU, O. XIX, 308, cf. SCRIBAN, D. *Lua parte la agitația sportivă din jur.* VIANU, A. P. 68. *Bucureșteanul îndeosebi e cel mai leneș pieton și cel mai puțin sportiv.* ARGHEZI, S. XVII, 8. *Erudiția lui Bobby în materie sportivă era considerabilă.* CĂLINESCU, O. I, 79. *Englezii ... mai grași și mai puțin sportivi.* RALEA, Ș. T. I, 268. *Puteam să-mi încerc stîngăciile sportive.* BLAGA, H. 215 cf. DL. *Trecură două fete, îmbrăcate în ținută sportivă.* PREDA, R. 150. *Întrebarea ... este aceea dacă se poate sau nu vorbi de existența unui stil sportiv.* L. ROM. 1959, nr. 2, 81. *Relații pe care le-am amintit și de care poate profita și pescarul sportiv.* VÎN. PESC. mai 1964, 10. *În riurile din interiorul țării prohibiția pescuitului industrial și sportiv s-a fixat diferențiat.* AP 49, cf. DN[3]. *Concurența televiziunii, a cinematografului, a spectacolelor sportive nu este o falsă problemă.* T iulie 1968, 9. *O siluetă svelță și sportivă.* CINEMA, 1968, nr. 7, 25. *Antrenorii lotului s-au declarat mulțumiți de forma sportivă atinsă de elevii lor.* SPORTUL 1969, nr. 658, 2/4. *Mi-a plăcut stilul direct, camaraderesc, aproape sportiv al conducerii sale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 22/3. ◇ (Adverbial) *Toate armatele aveau cam aceeași componență și luptau sportiv, de dragul artei.* CĂLINESCU, C. O. 39.

— Pl.: *sportivi, -e.*

— Din fr. **sportif.**

SPORTIVITÁTE s. f. Atitudine morală de cinste, onestitate, lealitate și respect a sportivului față de partener și de adversar în procesul de pregătire sportivă și în competiții. *Am aflat ceva despre cultul consacrat atleților ... într-o vreme în care actele sportivității erau fapte patriotice.* VIANU, L. U. 284. *Metoda în sine este atrăgătoare și prezintă multă sportivitate.* VÎN. PESC. noiembrie 1961, 15, cf. DN[2]. *A fost o luptă aprigă, dar în limitele sportivității.* SPORTUL, 1969, nr. 686, 2/7, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sportivități.*

— **Sportiv** + suf. *-itate.*

SPÓRTMEN s. m. v. **sportsman.**

SPÓRTSMAN s. m. (Livresc) Persoană care practică sportul; amator de sport. V. **sportiv (1)**. *O droaie de coconași și de sportmeni înfofoliți din Paris.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 353. *Sarcasmul ce poetul aruncă asupra acestui sportmen celebru.* BĂCALBAȘA, S. A. I, 217, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *M-am întors ... în automobil cu un prieten sportmen.* CAMIL PETRESCU, U. N. 153. *Ploaia cu găleata surprinde șase sportmeni îmbrăcați sumar.* ARGHEZI, S. XVII, 16. *Cu bască pe cap și figură de sportsman.* CĂLINESCU, O. I, 99, cf. DL, DM, DN, DEX.

— Pronunțat: *sportsmen.* — Pl.: *sportsmeni.* — Și: **spórtmen** s. m.

— Din engl. fr. **sportsman.**

SPÓRTULĂ s. f. (Latinism învechit) Dar. *Unde mai punem așa-numitele sportule în bani, în produse ... și alte daruri ale românilor.* BARIȚIU, P. A. I, 392.

— Pl.: *sportule.*

— Din lat. **sportula.**

SPORULÁ vb. I. Intranz. (Bot.) A se înmulți prin spori[1] **(1)**; a produce spori[1]. *Ei au forma de bastonașe și cei mai mulți sporulează și sînt mobili.* ENC. AGR. I, 228.

— Prez. ind. pers. 3: *sporulează.*

— Din fr. **sporuler.**

SPORULÁT, -Ă adj. (Despre plante) Care se înmulțește prin spori[1]. Cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sporulați, -te.*

— Din fr. **sporulé.**

SPORULÁȚIE s. f. **1.** Proces de formare a sporilor[1] **(1)**. *Ramificarea ... e în legătură ... cu sporulațiunea.* BABEȘ, O. A. I, 549. *Cînd ruginile sînt în stadiul de sporulație, infecția stînjenește mult fotosinteza.* SĂVULESCU, M. U. I, 103, cf. DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. Mod de reproducere asexuată prin spori[1] **(1)**. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sporulații.* — Și: (rar) **sporulațiúne** s. f.

— Din fr. **sporulation.**

SPORULAȚIÚNE s. f. v. **sporulație.**

SPOT s. n. (Fiz.) Urmă luminoasă lăsată pe o scară gradată sau pe un ecran de o rază luminoasă reflectată pe oglinda unui instrument de măsură, care servește ca indicator. *Diferența de temperatură este măsurată de deviația spotului galvanometrului.* SANIELEVICI, R. 208, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ Fascicul concentrat de lumină folosit pentru luminarea scenei sau a unui actor; proiector care produce acest fascicul. *Tot atît de ingenioasă mi s-a părut ideea regizorală de a le încercui pe fiecare cu cîte un spot de lumină.* V. ROM. martie 1970, 103, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *spoturi.*

— Din engl. **spot.**

SPOVÁDĂ s. f. **1.** (Învechit și popular) Spovedanie **(1)**. *Doamne, Domnul meu, măritu-te-ai vîrtos în spovadă.* PSALT. HUR. 86[1]/5. *În ispovedire (spovadă H) și în mare frumusețe.* PSALT. 213. *Altă tocmeală a Satanei, ne arată nouă Domnul, ... că dacă-l gonim dintr-inimă cu ispovadă și cu pocăință mai cumplit este.* VARLAAM, C. 208. *Și greșeala mi-am văditu-mi în spovadă.* DOSOFTEI, PS. 106/16, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Pipăruș e la spovadă.* COȘBUC, P. II, 246, cf. TDRG. *Ție frică de popa, ți-e frică de spovadă!* AGÎRBICEANU, A. 87, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL. *Noi spovadă n-am avut Acum de un veac trecut.* TEODORESCU, P. P. 263. *Lelea-naltă sprîncenată A fost astăzi la spovadă.* MARIAN, SA. 14. *C-am venit de la spovadă Scîrbită și supărată.* ȘEZ. IV, 232. *Popa întreabă de ispovadă,* ALEXICI, L. P. 223, cf. ȚIPLEA, P. P. 116. *Să mori fără spovadă.* BUD, P. P. 34. *Ia, cînd mergem la spovadă, Iese dracul să ne vadă.* BÎRLEA, L. P. M. II, 252, cf. ALR II/I h 195/2, 47, 260, 346, 353, 362, 365

2. (Rar) Spovedanie **(2)**. Cf. TDRG.

— Pl.: *spovezi*. — Şi: **spoveádă** (SCRIBAN, D.) s. f., **spoveád** (id. ib.; pl. *spoveaduri*) s. n., **ispovádă** s. f.

— Postverbal al lui **spovedi**.

SPOVĂDÁNE s. f. v. **spovedanie**.

SPOVĂDÁNIE s. f. v. **spovedanie**.

SPOVĂDÍ vb. IV v. **spovedi**.

SPOVĂDUÍ vb. IV v. **spovedi**.

SPOVĂDUIÁLĂ s. f. v. **spovedeală**.

SPOVĂDUITÓR s. m. v. **spoveditor**.

SPOVDÍ vb. IV v. **spovedi**.

SPOVEÁD s. n. v. **spovadă**.

SPOVEÁDĂ s. f. v. **spovadă**.

SPOVEDÁNE s. f. v. **spovedanie**.

SPOVEDÁNIE s. f. **1.** (În practicile religiei creştine) Destăinuire, în faţa duhovnicului, a păcatelor săvîrşite spre a obţine iertarea lor, mărturisire **(6)**, spovedire, spovedit[1], (învechit şi popular) spovadă **(1)**, (învechit şi regional) spovedeală, (învechit) mărturisitură **(4)**; ceremonia destăinuirii păcatelor în faţa unui duhovnic. *Bunătate mare iaste pocaania şi ispovedaniia şi înfrîngerea inimii.* CORESI, EV. 19. *Dacă se vede că s-au depărtat de Dumnezeu, să pleacă cu rugă şi cu ispovedanie lui.* VARLAAM, C. 16. *Intraţi prin porţile lui cu ispovedanie, în curţile lui cu cîntări* (a. 1654). OCR I, 165/10. *Au chemat la sine pre egumenul... Ioasaf ... şi cu ispovedanie giurînd pre egumenul să nu-l vădească cine este.* M. COSTIN, O. 137. *Şi să sfîrşiră în bună ispovedanie.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 42[v]/1. *Dă mărire Domnului ... şi dă lui ispovedania.* BIBLIA (1688), 157[2]/23. *Înjură ... de spovedanie.* ANTIM, P. 129, cf. LB, I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D., LM. *De spovădanie fugi ca dracul de tămîie.* CREANGĂ, A. 17. *De la înmormîntări, naşteri, cununii, spovădanii ... a strîns şi bănişori.* CONV. LIT. III, 42, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Legea o ştiam de la părinţi, de la preot, cu prilejul spovedaniei.* IORGA, C. I. II, 120, cf. TDRG. *O spovedanie într-un an.* AGÎRBICEANU, A. 78, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Preotul i-a ascultat spovedania încă o dată.* GALACTION, O. 184. *Starețul prin spovedanii ... l-a îndreptat spre cercetarea de el însuşi.* VOICULESCU, P. I, 160, cf. SCRIBAN, D. *L-a chemat pe popa Bulbuc la spovedanie.* STANCU, D. 287, cf. DL. *Îi puse întrebările spovedaniei.* PREDA, M. 398, cf. DM, M. D. ENC., DEX, ALR I/II h 286/26, 136, ALR II/I h 195.

2. Faptul de a face cunoscut cuiva un secret, o problemă personală etc.; istorisire a acestora în faţa cuiva; confesiune, confidenţă, destăinuire, dezvăluire, mărturisire **(7)**, (rar) sinceritate (v. sinceritate **2**), spovadă **(2)**. *Un copil al secolului îşi face spovedaniile.* GHEREA, ST. CR. II, 326. *De la primele cuvinte am înţeles că-i spovedania ... unui suflet ales.* ADAM, R. 11. *Caracterul unitar al acestei spovedanii patetice dă acestui volum o superioritate incontestabilă.* IBRĂILEANU, S. 213. *Spovedania vieţii sale ... se depăna nesilită.* M. I. CARAGIALE, C. 97. *Ascultă-mi spovedania.* GALACTION, O. A. I, 36. *Aflase amănunte mult mai picante ca în spovedania lui.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 84. *În setea aceea de spovedanie ... şi-a spus focul.* COCEA, S. I, 48. *O dată pornit pe alunecuşul spovedaniei, nu s-ar mai fi putut opri.* TEODOREANU, M. U. 47. *Am avut prilejul să ascult un fel de spovedanie încîlcită.* SADOVEANU, O. XVIII, 609. *O spovedanie publică, adică literară, e mai discretă.* RALEA, S. T. I, 108. *Secretele ferecate în sufletele stinghere ... se deschideau şi spovedaniile curgeau nestînjenite.* id. O. 60. *Ca să nu se arate nepăsător de spovedaniile lui Coco, prietenul său, Stroe Vardaru, păru foarte neliniştit.* C. PETRESCU, A. R. 39. *Sinceritatea spovedaniei are în poezie o culoare demonică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 105, 4/4, cf. M. D. ENC., DEX. *Cu spovedania ... la multe greşeli te îndreptezi.* ZANNE, P. VIII 574.

— Pl.: *spovedanii*. — Şi: (învechit şi regional) **ispovedánie**, (regional) **spovedáne** (ALR I/II 284/26, 136, ALR II/I h 195/36, 219, 235, 349, 386), **spovădánie**, **spovădáne** (ib. h 195/272, 279), **spăvădánie** (TDRG, SCRIBAN, D.), **spăvădáne** (ALR II/I h 195/531) s. f.

— Din slavonul исповѣданиѥ.

SPOVEDEÁLĂ s. f. (Învechit şi regional) Spovedanie **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C., ALR II/I h 195/53.

— Pl.: *spovedeli*. — Şi: **spovăduiálă** s. f. SCRIBAN, D.

— **Spovedi** + suf. *-eală*.

SPOVEDÍ vb. IV. **1.** Refl. A destăinui unui duhovnic păcatele săvîrşite spre a obţine iertarea lor; (popular) a se mărturisi **(6)**, (învechit şi regional) a se griji, (învechit) a se duhovnici, a se spune **(6)**. *Se ispovedească-se ţie oamenrii.* PSALT. HUR. 54[v]/26. *Se ispovedească-se (se ispovedească-se* S, *să se ispovedească* CV, *mărturisească-să* D). PSALT, 287. *Ispovedescu-mă Domnului după dreptatea lui.* CORESI, PS. 15. *Şi bătrînii şi tinerii să se spovedească de toate păcatele.* COD. TOD. 219. *Să posteaască fiecare creştin de toate păcatele.* VARLAAM, C. 34, cf. N. TEST. (1648), 160[v]/12. *Măcar de ar fi omul cît de păcătos numai să-i pară rău pentru păcatele lui ... şi să să ispoveduiască.* CHEIA ÎN. 68[r]/9. *Şi s-au ispovedit Ştefan Vodă la dînsul.* NECULCE, L. 10. *Şi carii vor fi bolnavi să să ispoveduiască mai adesea* (a. 1741). GCR II, 29/5. *Mai întîi să se spovedească ei şi feciorii lor* (a. 1762). IORGA, S. D. VII, 54. *Copiii trebuie să meargă la besearică şi să să şi ispoveduiască.* CARTE TREB. I, 244/20. *După leage să ne ispovedim, să ne cuminecăm* (a. 1804). IORGA, S. D. XII, 197, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C. *S-a dus să se spovedească la un duhovnic în post.* PANN, P. V. I, 138/2. *Nu se spoveduise de cînd era.* NEGRUZZI, S. I, 81, cf. PONTBRIANT, D. *Om cu frica lui Dumnezeu, care se spăvăduieşte şi se-mpărtăşeşte de cinci ori pe an.* ALECSANDRI, ap. CADE. *Ea mergea... la biserică, se spovedea foarte des.* ODOBESCU, S. I, 6, cf. ŞĂINEANU[2]. *Tu te-ai spovedit?* AGÎRBICEANU, A. 75, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Sîntem oameni, trebuie să ne spovedim.* BRĂESCU, O. A. I, 176. *Nu mai ştia că s-a spovedit abia o clipă înainte.* VOICULESCU, PA I, 209. *Se duce la biserică şi se spovedeşte.* SADOVEANU, O. XVII, 209, cf. SCRIBAN, D. *Se spovedise părintelui ... cu puţin înainte de noaptea morţii.* STANCU, M. I, 46. *Totuşi, pînă la urmă nu s-a spovedit.* BENIUC, M. C, I, 108, cf. DL. *Părinte, aş vrea să mă spovedesc.* PREDA, M. 395, cf. DM. *În săptămîna patimilor se ducea şi se spovedea.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 235. *Nu m-am spovedit niciodată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 17/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Paştele au să sosească, Cu toţii să se grăbească Şi să se spoveduiască.* TEODORESCU, P. P. 263. *Că eu cînd m-oi spovedi, Şepte popi mi-or trebui.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 458. *Să mergi să te spovedeşti Şi bine să te grijeşti.* PĂSCULESCU, L. P. 252, cf. ALR I/II h 284/61, 148, 302, 378, 573, ALRM I/II h 393, ALR I 561, ALR II/I h 195/29, 95, 325, 414, 520, 551, 574, 705, 723. *Să merg să mă spovedesc Că am suflet creştinesc.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 184. ✧ Tranz. *Se boteza toţi la rîul Iordanului de el i spovedea păcatele lor.* CORESI, TETR. 71. *Ispoveduieşte înaintea lui păcatele tale.* VARLAAM, C. 19. *Ce te căieşte şi ispovedeşte păcatele tale.* CHEIA ÎN. 19[v]/16. *La tine vin să-mi spovedesc păcatul.* LABIŞ, P. 122. ✧ Intranz. *Şi mulţi de cîţi au crezut veriia ispovedinduşi spuindu lucrurele sale.* COD. VOR.[2] 3[v]/8. ✦ Tranz. (Despre duhovnici) A asculta mărturisirea păcatelor săvîrşite

de un credincios; a mărturisi **(6)**. *Să știe fieștecare duhovnic cum să cade ... să ispoveduiască pe cei ce vor veni la dînsul* (a. 1741). GCR II, 28/18. *Un preot ... să fie dator ... a-i spovedui în toate simbetele.* REGUL. ORG. 309/33. *Popa Zăbavă ... alaltăieri m-a grijit, m-a spovedit.* CARAGIALE, O. VI, 9. *Veneau la dînsul oameni și din al cincilea județ ... să-i spovedească.* REBREANU I. 76. *L-ai spovedit și l-ai grijit.* GALACTION, O. 184. *S-a rugat de cuviosii părinți să-l miluiască cu-n duhovnic, carele să-l ispovedească.* SADOVEANU, O. X, 250. *Chemară ... pe Ilarion ca să-l spovedească pe Tunsu.* CAMIL PETRESCU, O. III, 319. *S-a repezit în vecini să spovedească și să grijească un negustor.* STANCU, R. A. III, 159, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Chemă la el pe popă, îl spovidește și-l împărtășește.* ȘEZ. III, 155. *O poftit pe popa să-l spovedească.* CANDREA, Ț. O. 28. *Doamne, bate-l pe popa Cum spovedi pe mîndra.* FOLC. TRANSILV. I, 72. ✧ Absol. *Veseliți-vă drepții în Domnul și ispoviediți (ispoviediți s, mărturisiți D, spureți H).* PSALT. 202.

2. Refl. A face cunoscut cuiva un secret, o problemă personală etc.; a-și da pe față gîndurile sau sentimentele; a se confesa, a se destăinui, a se mărturisi **(7)**, (livresc) a se confia. V. declara, divulga, împărtăși, încredința, spune. *Am făcut-o să mi se spoveduiască.* SION, P. 80. *Mă puteam eu spovedi unui copil?* CARAGIALE, O. I, 49. *Numai ție pot să mă spovedesc, căci tu ești ca tăicuța.* CHIRIȚESCU, GR. 189. *S-a spovedit el vreodată cel puțin surorilor?* AGÎRBICEANU, A. 52. *Nu îndrăzni să se spovedească nevestei sale.* REBREANU, I. 262. *Pîrgu întîlnind pe Pantazi nu i s-ar fi spovedit și acestuia ca mie.* M. I. CARAGIALE, C. 149. *Simțise nevoia să i se spovedească, la un pahar cu vin.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 191. *M-am împrietenit cu cîțiva flăcăi cuminți și buni care mi s-au spovedit cu sinceritate.* SADOVEANU, O. XX, 446. *Se spovedeau lui Tănase.* ARGHEZI, L, 231. *Cui să se spovăduiască, de la cine să ceară un sfat?* TUDORAN, P. 96, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Ispoviediți-vă unul alălaltului greșealele.* COD. VOR.[2] 68r/1. ✧ Tranz. *Și vor giunghe lui jîrtvă de lauda se spovedească lucrul lui în bucurie.* PSALT. HUR. 93v/11. *Ș-atîta s-au pocăit cît au ispoveduit de toate.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 89r/12. *Nu îndrăznea să spovedească nimănui ce-l durea.* REBREANU, I. 116. *Au un păs mare de spovedit.* GALACTION, O. A. II, 264. *Spovădui ce l-a întîmpinat în satul Hîrtoape.* C. PETRESCU, Î. II, 183.

3. Tranz. și refl. (Învechit) A (se) mărturisi **(2)**. *Spusă naintea tuturor vina sa de să ispovedui fără nice o sfială.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 118r/23. *Să ne ducem cu toți la vodă să ne spovedim la dînsul Toată vina.* DAVILA, V. V. 127.

— Prez. ind.: *spovedesc.* — Și: (învechit și regional) **spoveduí, spovăduí, spăvăduí** (prez. ind. și *spăvădui* ALR I 561/510, 512, 526, 528, 558), (învechit) **ispovedí, ispoveduí**, (regional) **spovidí, spovdí** (ib. 561/896), **ispovădí** (ib. 561/308, ALR II/I h 195/310), **ispovidí** (ALR I 561/80, ALR II/I h 195/316) vb. IV.

— Din slavonul ИСПОВѢДАТИ. — **Spoveduí** < slavonul ИСПОВѢДОВАТИ-ОУѬ.

SPOVEDÍRE s. f. Acțiunea de a (se) spovedi **(1)**; destăinuire, în fața unui duhovnic, a păcatelor săvîrșite spre a obține iertarea lor; mărturisire **(6)**, spovedanie **(1)**, spovedit[1], (învechit și popular) spovadă, (învechit și regional), spovedeală, (învechit) mărturisitură. *Ispovedire (ispoveadire s, supunere H, mărturia slăvirii D) lui în pămînt și în cer.* PSALT. 307. *Intrați în ușa lui în ispovedire* (a. 1577). GCR I, 14/15, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF. *N-a avut parte de spovedire și cumînecare.* AGÎRBICEANU, S. 106, cf. RESMERIȚĂ D, DL, DM. *Își crescuse cele două fete ... în smerenie și spovediri la sfînta mînăstire.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 127 16/3, cf. DEX.

— Pl.: *spovediri.* — Și: (învechit) **ispovedíre** s. f.

— V. **spovedi.**

SPOVEDÍT[1] s. n. Faptul de a (se) spovedi **(1)**; destăinuire, în fața unui duhovnic, a păcatelor săvîrșite spre a obține iertarea lor; mărturisire **(6)**, spovedanie **(1)**, spovedire, (învechit și popular) spovadă, (învechit și regional) spovedeală, (învechit) mărturisitură. *Plata spoveditului și grijit la 2 lucrători ce s-au zdrobit în ocnă* (a. 1838). DOC. EC. 715. *Popa ... isprăvise aproape cu spoveditul.* AGÎRBICEANU, A. 77. *Poate a venit la spovedit.* STANCU, R. A. III, 88. *Veneau la spovedit și împărtășit.* BARBU, G. 176, cf. ALR II/I h 195/76, 105, 812, 872, 886.

— Și: (regional) **spovăduít** s. n. ALR II/I h 195/537.

— V. **spovedi.**

SPOVEDÍT[2], -Ă adj, s. m. și f. (Persoană) care și-a destăinuit unui duhovnic greșelile săvîrșite spre a obține iertarea lor. V. curat, spovednic **(2)**. *O! dacă e așa, răspunse mulțumit Acel spoveduit, Nici o grijă să n-ai.* ALEXANDRESCU, O. I, 242, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *spoveditți, -te.* — Și: (învechit) **spoveduít, -ă** adj.

— V. **spovedi.**

SPOVEDITÓR s. m. (Învechit) Duhovnic. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, BARCIANU, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D, SCRIBAN, D. ✦ (Rar) Persoană care se spovedește **(1)** unui duhovnic. *Au trecut, pe dinaintea mea, trei sute, patru sute de spoveditori.* GALACTION, O. A. I, 190.

— Pl.: *spoveditori.* — Și: **spovedultór** (RESMERIȚĂ, D.), **spovădultór** (SCRIBAN, D.), **ispoveditór** (LM, PONTBRIANT, D., COSTINESCU), **ispovedultór** (LB) s. m.

— **Spovedi** + suf. *-tor.*

SPOVÉDNIC s. m. **1.** (Învechit, rar) Duhovnic. *Preacuviosul părintele nostru Teofil ispoveadnic.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 40v/27.

2. (Învechit) Persoană care s-a spovedit **(1)**. V. spovedit[2]. *Și după aceea învață pe ispoveadnic cu toată smerenia* (a. 1689). GCR I, 284/24, cf. ANON. CAR.

— Pl.: *spovednici.* — Și: **ispoveádnic** s. m.

— Din slavonul ИСПОВѢДНИКЪ.

SPOVEDUÍ vb. IV v. **spovedi.**

SPOVEDUÍT, -Ă adj. v. **spovedit[2].**

SPOVEDUITÓR s. m. v. **spoveditor.**

SPOVIDÍ vb. IV v. **spovedi.**

SPRÁFCĂ s. f. **1.** (Jur; învechit) Cercetare; anchetă. *Țirculara Departamentului Dreptății ... pentru necerirea spravcelor de la Decasterie* (a. 1837). CAT. MAN. I, 65. *Prin sprafca canțelarii ... s-au îndreptat către acest Departament* (a. 1839). DOC. EC. 716. *Scriptele canțelariei se numeau ciorna, sprafca ... pricaz.* GHICA, S. XVIII. *N-au mai făcut nime sprafcă ca să vadă cîte oi s-au mîncat.* NEGRUZZI, S. I, 280. *Făcînd sprafcă în ispisoacele mele am dosloșit din holdul lor că unchiul meu ... a cumpărat la leat 1812 o hîrtă de loc.* ALECSANDRI, T. 1 358, cf. CIHAC, II, 287, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], CADE, SCRIBAN, D.

2. (Învechit și regional; în expr.) **A face sprafca** (sau **sprafcă**) **din ...** (sau **de ...**) = a jefui; a risipi; a distruge. *Prin lăzi tot au cotrobăit, or să facă sprafca din lucrușoarele strînse cu atîta străduință.* CONTEMPORANUL, VI, 107. *De ne-om muta la tîrg, se face spraf-*

că ... de slăricica noastră. ap. TDRG, cf. DL, DM, DEX, MAT. FOLK, 1 187.

— Pl.: *sprafce.* — Și: **správeă** s. f.

— Din rus. **справка.**

SPRAIȚ s. n. v. **spraiț.**

SPRAV s. n. (Învechit și regional) Fir de praf, de pleavă **(1)** etc. *Cînd s-a vîntura dentr-are pravul, Vă veți duce cum să duce spravul.* DOSOFTEI, PS. 12/12. *Dă-mi o țigară bre! — De am vrun sprăh, să mă fac ca tabacul.* Com. din VICOVU DE SUS — RĂDĂUȚI.

— Și: (regional) **sprăh** s. n.

— Pref. *s-* + **prav.**

SPRÁVCĂ s. f. v. **sprafeă.**

SPRĂCIÓC s. m. v. **sfrîncioc.**

SPRĂH s. n. v. **sprav.**

SPRĂHOIÉT, -Ă adj. v. **sprehuiat.**

SPRĂHUÍ vb. IV v. **sprehui**[1].

SPRĂHUIÁT, -Ă adj. v. **sprehuiat.**

SPRĂHUIÉTIC, -Ă adj. v. **sprehuietic.**

SPRĂVĂLÍ vb. IV. Refl. (Învechit, rar) A se prăvăli **(1)**. *Deodată sania mea se sprăvăli.* GANE, ap. CADE.

— Prez. ind.: *sprăvălesc.*

— Pref. *s-* + **prăvăli.**

SPRE prep. (Semnifică ideea de orientare a unui element față de altul)

I. (Exprimă orientarea ca direcție a ceva față de o determinare spațială)

1. (Exprimă orientarea poziției unei realități față de un reper spațial în direcția căruia se află situată realitatea respectivă) *Doarme tînăra nevastă În mocnitul întuneric și cu fața spre fereastră.* EMINESCU, O. I, 84. *Odaia mea are ferestrele spre parc.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 222. *Căprioara rămîne cu capul întors spre iedul ei.* GÎRLEANU, L. 98. *Spre maidanul cu bascule, era un birt economic.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 15. *Trandafirii subțiri, umplînd cerdacul, Spre tine aplecați.* PILLAT, P. 7. *Spre curte casa era în întregime acoperită de viță sălbatică.* BLAGA, H. 9. *Spre poarta din dos erau cramele.* CAMIL PETRESCU, O. III, 236. *Să-i ure verdele pridvor Pînă-n vîrfu-ntins spre lună.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 122. *O scară, ce duce spre încăperile de sus.* H. LOVINESCU, T. 5. *Capul era aplecat spre umărul stîng.* V. ROM. noiembrie 1964, 3. *Începu să construiască, la poalele movilei, ... o vilă cu vederea spre mare.* ib. ianuarie 1965, 26. *Ușa spre sufragerie era deschisă.* BREBAN, A. 113. (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea poziției unei realități este indicat printr-un nume propriu) *Trecătoarea dă spre Bran. Spre Bușteni coasta muntelui este abruptă.* (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea poziției unei realități este cel peste care se află extinsă această realitate) *Și întunearec era spre adînc.* PO 12/7. (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea poziției unei realități este cel către care se află îndreptată o exteriorizare comportamentală, o atitudine adoptată sau o manifestare a unei percepții, reprezentînd această realitate) *Tu pleci ochii spre pămînt.* SION, POEZII, 163/19. *Cînd își aruncă ochii spre poartă, ce să vadă?* CREANGĂ, P. 68. *Și ochii-i scînteiau, fixîndu-i spre sergenți, care încremeniseră.* BĂCALBAȘA, S. A. I, 144. *Cele două vaci înforceau, din cînd în cînd, capetele spre fare.* AGÎRBICEANU, S. 13. *Torcea cu hărnicie, ... aruncînd mereu ochii spre ușă.* id. ib. 22. *În pat, Roza Lang, cu spatele spre ușă, dormea ușor.* REBREANU, I. 158. *Caporalul încremeni cu fața spre turnul bisericii.* id. P. S. 13. *Întoarse ochii spre dînsul.* id. ib. 14. *Cei mici stau cu urechile ciulite spre patul celuilalt.* TEODOREANU, C. B. 87. *Țăranul a arătat spre palatul de peste drum.* I. BOTEZ, B. I, 16. *Cată cu ochii tot spre carte.* id. ib. 46. *A făcut trei cruci mari spre icoană.* O. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 100. *Fuma, răsturnat în fotoliu, cu spatele dinadins întors spre ușe.* id. ib. 183. *Ridică ochii spre cer.* VOICULESCU, P. I, 124. *Am strigat cu fața spre lună.* CĂLINESCU, L. L. 103. *Spre soare rîd!* BLAGA, P. 19. *Licuricii cu lămpașe Semne verzi dau spre orașe.* id. POEZII, 145. *Îi surprinsese de vreo două ori ochii mari ai fetei întorși, între genele lungi, spre el.* CAMIL PETRESCU, O. II, 72. *Întoarse ochii din mers spre dumbrăvile Cotrocenilor.* C. PETRESCU, A. R. 5. *Își îndreptase o clipă ochii și spre malul stîng.* TUDORAN, P. 48. *Își ridicase capul, îl clătină spre stele.* LABIȘ, P. 39. (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea poziției mai multor realități este cel în care se află punctul de convergență al acestor realități) *Ele se unesc de obicei spre pedunculul caudal, formînd arcul hemal.* AP 25. ▭ *Pîrîiașele au fost captate spre lacul de acumulare.* (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea poziției unei realități, exprimate sau subînțelese, este un sens de raportare la o altă realitate) *Spre stînga de la Șillon este intrarea rîului Ronu.* HELIADE, L. B. III, 23/3. *N-am fost noi acolo? zise el rătăcit arătînd cu mîna spre direcțiunea casei.* EMINESCU, G. P. 53. (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea poziției unei realități, exprimate sau subînțelese, este un plan de raportare delimitat în interiorul unei suprafețe, al unui întreg etc.) *Spre cealaltă parte, se intra într-o cămară.* AGÎRBICEANU, S. 20. *Dai de o sfoară cu nod la capăt ce iesă dinlăuntru spre afară.* HOGAȘ, DR. II, 112. *Spre centrul Pămîntului presiunea ar atinge 4 320 t/cm².* GEOLOGIA, 9. ▭ *O treaptă ruptă se afla spre capătul scării. Prunii erau spre fundul grădinii.* (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea poziției unei realități, exprimate sau subînțelese, este un punct cardinal) *Italia e spre apus de la Grecia.* PLEȘOIANU, T. I, 236/12. *Abaterea urmează uneori spre răsărit, alteori spre apus.* ASACHI, L. 65[1]/44. *Pe-o întindere de patruzeci de kilometri, malurile nisipoase bat spre răsărit, pînă la satul Cetatea.* VLAHUȚĂ, R. P. 11. *Spre sud Dacia se mărginea cu Dunărea pînă la gura Oltului.* XENOPOL, I. R. I, 155. *Spre miazănoapte se iveau ruinele gării.* REBREANU, P. S. 12. *Spre miazănoapte ... se isca pentru văzul uimit o nesfîrșită desfătare.* M. I. CARAGIALE, C. 40. *Cerul se roșește spre răsărit.* LOVINESCU, C. IV, 169. *În fund, spre răsărit și miazăzi, începea Bărăganul.* C. PETRESCU, Î. I, 132. *Mai sus, spre miazănoapte, ne stăvilea priporul.* VOICULESCU, POEZII, I, 13. *Spre nord ... nu sînt decît sate mizere.* BOGZA, A. Î. 31. *În continuarea șoselei, de la centru spre răsărit veneau rînd pe rînd: o fîntînă de piatră, școala primară, o uliță.* PREDA, M. 216. *Spre apus se lățea ca un bivol un nor pînăt.* T. POPOVICI, SE. 59. (Învechit; reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea poziției unei realități este cel pe care se suprapune prin contact direct ceva manifestat sau produs de această realitate) *Să poată călca spre șarpe și spre sorpiia și pre toată tăriia drăcească.* CORESI, EV. 30. *Ședea Hristos nu spre scaun, ce pre pămînt, de-ș răposa trupul și odihniia lîngă puț.* id. ib. 157. *Vino de-ți pune mîna ta spre ea și va învie.* N. TEST. (1648), 12[r]/1. *Să face arbure cît vin pasările ceriului și încuibează spre ramurele lui.* ib. 17[v]/25. *Eră pus un scaun în ceriu și șădea oarecine spre el.* ib. 306[v]/11. *Încinși spre piept cu brîne de aur.* ib. 314[v]/20.

2. (Exprimă orientarea desfășurării unui fapt față de un reper spațial în direcția căruia se îndreaptă acest fapt) *Să nu sufle vîntul pre pămînt, nice spre mare.* N. TEST. (1648), 308[v]/8. *Suflă zioa de către mare, spre uscat.* RUS, I. I, 49/8. *Venisem duși unul spre altul de un prisos bogat de viață.* ANGHEL, Î. G. 40. *Sîrmele*

de telegraf... se înălțau în spre vîrful stîlpilor. MIRONESCU, S. 174. *Soarele se înclina spre culmile crestate de brad.* C. PETRESCU, Î. I, 300. *Plecase fruntea spre piept.* id. C. V. 249. *Apa limpede de la uzină tăia... spre noi o cărare albă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 44. *Prăvăliri lungi de terenuri spre văi.* CĂLINESCU, O. I, 11. *Spre munți trec nori cu ugerele pline.* BLAGA, P. 38. *Își împinse chipiul spre ceafă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 13. *Sunetele se izbesc între ele, se împletesc, se înalță spre slăvi.* STANCU, M. I. 133. *O vreme ne-am lăsat în derivă, așteptînd să ne ducă oceanul spre ele.* TUDORAN, O. 211. *Țîșni spre cer o ciocîrlie.* PREDA, M. 112. *Fumul se ridica vizibil spre tavan.* id. R. 255. *Moare în drum spre casă.* IST. LIT. ROM. II, 564. *Apa nu e prea adîncă, dar pe sub scoarța copacilor mai bătrîni a urcat pînă sus spre coroane.* BĂNULESCU, I. 7. (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea desfășurării unui fapt sau a manifestării unei percepții este cel vizat ca destinație a desfășurării acestui fapt sau a manifestării acestei percepții) *Să rădică de acolo Alexandru cu oștile spre țara leșască.* ALEXANDRIA (1794), 69/7. *Auziră ierusalimleanii că vine Alexandru spre ei.* ib. 79/11. *Cîrmaciul... nu mai poate să se împotrivească vînturilor ce ne împingea cu mare repeziciune spre stînci.* PLEȘOIANU, T. I, 224/26. *Întoarce-te spre mine.* ARISTIA, S. 75/1. *În curînd pasul spre tine grăbește.* EMINESCU, O. IV, 101. *Ochii ei frumoși și dragi Priveau tot spre poala rochii.* COȘBUC, P. I, 50. *Zîmbitor privește Spre regină.* id. ib. 73. *Curios și lung privește Spre fîntînă.* id. ib. 223. *În genunchi spre tine caut.* GOGA, POEZII, 3. *În calea ta senină, spre ei îndreaptă-ți zborul.* id. ib. 73. *O porniră pe drumul Chirnogilor, spre luncă.* CHIRIȚESCU, GR. 67. *Ridicîndu-se, înaintă spre mine.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 20. *Bătrînul... se duse spre fereastră.* id. ib. 31. *Se îndreaptă spre reședința jandarmeriei.* id. ib. 93. *Descălecă... și acum venea, cu calul de căpăstru, spre grajd.* AGÎRBICEANU, S. 186. *Se sileau cu toții spre pîrîia abia zărită.* id. ib. 224. *Nu luă drumul spre casă, ci spre crîșmă.* id. ib. 484. *Îi era frică să se uite spre perete.* GÎRLEANU, N. 174. *Se întoarse din drum, apucînd spre primărie.* HOGAȘ, DR. I, 4. *Începurăm a urca spre plaiul Gemenei.* id. ib. 300. *Porni fuga spre sat.* REBREANU, P. S. 15. *Mergea-ncetinel,... spre cei peste care căzuse norocul.* LUNGIANU, C. 80. *Ne despărțirăm, Pîrgu luînd-o spre poștă.* M. I. CARAGIALE, C. 29. *Ne îndrumam spre țările mirodeniilor.* id. ib. 40. *Oamenii îi făceau loc cu milă, crezîndu-l pornit spre vreun spital.* BASSARABESCU, V. 8. *Se îndreptă cu pași mititei spre trăsurică.* MIRONESCU, S. A. 133. *Porniți cu mine împreună Spre lumea-n care nu-s castele.* MINULESCU, VERS. 7. *Apoi cată lung spre creste.* TOPÎRCEANU, B. 20. *Vîntură aerul cu palma dreaptă privind spre calcanul înalt al casei din față.* I. BOTEZ, B. I, 17. *De acolo ne-am dus spre parcul Băilor.* CAMIL PETRESCU, U. N. 204. *Se întoarse spre luna înălțată acum sus și o arătă cu degetele.* C. PETRESCU, Î. I, 26. *Medicul îl împinse politicos dar grăbit, spre ușă.* id. ib. II, 241. *Urcă spre salon.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 103. *Își strecură spre el o privire ascuțită.* COCEA, S. II, 94. *Păsea spre mal urmat de valuri.* TEODOREANU, U. C. 31. *Monica aplecă vîrful lingurii spre buze.* id. M. I, 77. *Așa răsărea pe ulițele tîrgului în drum spre universitate.* id. M. U. 76. *Spre voi mă îndrept acum.* VOICULESCU, POEZII, I, 21. *Privirăm peste zaplazuri spre înălțimi.* id. P. I, 98. *Tăceam mergînd spre casă cu copiii.* PILLAT, P. 170. *Porni grăbit spre sat.* DAN, U. 158. *Spre-ascunzătoarea lor mă voi urca pe brînci.* CĂLINESCU, L. L. 19. *Răstorn marmurile late Și înalț spre slăvi cetate.* id. ib. 45. *Dincă se îndreptă spre o poartă de uluci.* CAMIL PETRESCU, O. II, 7. *Tăiase pe drumul larg al Herăstrăului spre conac.* id. ib. 137. *Se uita... spre clădirea cea veche.* C. PETRESCU, A. R. 77. *L-au mînat sorții luptelor... tot spre alte olaturi de țară.* id. ib. 168. *De sub o coastă de deal, trei oameni urcă spre drum.* BOGZA, T. 86. *O luăm spre casă.* STANCU, M. I. 88. *Tata aruncă o privire spre ei.* id. ib. 186. *Ea se-ndrepta cu pas grăbit Spre locuință.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 95. *Privi galeș spre oaspe.* VINEA, L. II, 306. *Oameni înhămați Trăgîndu-și riçele de plumb spre grajduri.* JEBELEANU, S. H. 13. *Porni spre locul poruncit.* TUDORAN, P. 14. *Ridică brațele spre cer.* id. ib. 15. *A plecat spre voi.* PREDA, D. 53. *Își făcu loc spre tribuna improvizată și luă cuvîntul.* id. R. 17. *Porni încet spre casă.* T. POPOVICI, S. 134. *Ai fi putut spre alte zări să zbori.* LABIȘ, P. 21. *Un camion pornea spre oraș.* BARBU, Ș. N. II, 237. *Arunca lanțul căderlniței spre mulțime.* id. G. 31. *Oamenii priviră spre șesul depărtat.* HOREA, P. 29. *Făcu cîțiva pași spre camera de unde se vedea lampa arzînd.* V. ROM. decembrie 1964, 66. *Am privit spre-un pod.* VULPESCU, P. 70. *Femeia... își saltă capul spre pîntecos.* BĂNULESCU, I. 14. *Din curți alergau spre șosea femeile.* id. ib. 165. (Reperul spațial vizat ca destinație a desfășurării unui fapt este indicat printr-un nume propriu) *Să se dea Vodă în gios spre Fălcii.* NECULCE, LET. II, 337/5. *Caii... fug spre Marienburg.* ASACHI, L. M. 7/5. *Vîntul o mînă în gios spre Galați.* id. P. R. 17/25. *Porniră înapoi spre Radovan.* CHIRIȚESCU, GR. 190. *Plecă spre Negrileasa.* AGÎRBICEANU, S. P. 15. *Cotiră... la stînga spre Gîrcina.* HOGAȘ, DR. I, 4. *Spre Izvorani să mergem?* PILLAT, P. 141. *Se întoarse spre Stroe.* C. PETRESCU, A. R. 114. *Au plecat spre Dunăre muscalii.* STANCU, D. 23. *Veni spre George, sprinten.* T. POPOVICI, SE. 254. *Au ieșit grînarii cu încărcătura spre București.* BARBU, G. 200. *Zburăm spre Hanu-Ancuței, prin fumul industrial de pe valea Siretului.* V. ROM. februarie 1964, 69. (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea desfășurării unui fapt este cel asupra căruia este concentrată desfășurarea acestui fapt) *Spre maidan, cădeau ciorile în stoluri dese, croncănind a ninsoare.* BARBU, G. 20. (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea desfășurării unui fapt este cel împotriva căruia este pornită desfășurarea acestui fapt) *S-aruncă... spre rob atunci Sultanul.* COȘBUC, P. I, 53. *Potop de foc spre noi deschid.* id. ib. II, 39. (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea desfășurării unui fapt este un sens de raportare la o altă realitate, exprimată sau subînțeleasă) *Aleargă spre dreapta.* DAVILA, V. V. 47. *Visam uneori ... o plecare spre mai departe.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 13. *Cele mai multe, bătrîne, Cîteva sosite la pragul călătoriei spre dincolo.* VOICULESCU, P. I, 188. *Un vînt prin cetini șerpuie spre-aiurea.* LABIȘ, P. 94. (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea desfășurării unui fapt este un plan de raportare delimitat în interiorul unei suprafețe, al unui întreg etc.) *Apucai spre fundul grădinii.* SION, P. 282. *Pe toate drumurile, suie carele spre inima cîmpului.* STANCU, D. 187. *Începu să strige în sus, spre capătul unei scări.* TUDORAN, P. 15. *Se năpustește spre marginea orășelului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 19/1. (Reperul spațial în direcția căruia are loc orientarea desfășurării unui fapt este un punct cardinal) *Alexandru... eși cu oștile lui spre răsărit.* ALEXANDRIA (1794), 72/12. *Pămîntul necontenit se mișcă... de la apus spre răsărit.* ASACHI, L. 12^1/15. *Toate acestea planete se învîrtesc pe după soare ... de către apus spre răsărit.* RUS, I. I, 8/13. *Soarele spre asfințit Și-a urmat cărarea.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 7. *Plec spre răsărit.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 110. *Spre răsărit, prin crengile vișinilor, răzbea lumina tulbure a zorilor.* BARBU, G. 46.

II. (Exprimă orientarea anterioară a manifestării unui fapt față de o determinare temporală)

1. (Exprimă orientarea anterioară a încadrării unui fapt prin raportare la un reper temporal orar, calendaristic etc. față de care se aproximează prezența acestui fapt) *În noaptea spre 15 august nimeni nu dormise în casa lui.* CONTEMPORANUL, III, 773. *Că-s născut spre o zi mare.* FOLC. MOLD. I, 311. ▭ *Trenul sosise*

spre ora 4 dimineața. Evenimentul s-a petrecut noaptea spre vineri. În fiecare an, spre aprilie, se întorc rîndunelele. (Reperul temporal față de care se aproximează orientarea anterioară a încadrării unui fapt este o circumstanță) *Păstorii spre iarnă se coboară în părțile mai de jos.* RUS, I. I, 230/15. *Soarele-a scăzut spre seară.* COȘBUC, P. I, 102. *Lecțiile de zbor se făceau dimineața spre răsăritul soarelui.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 226. *Nu adormi decît spre dimineață.* AGÎRBICEANU, S. 42. *Spre seară veni căpitanul.* REBREANU, P. S. 60. *Spre primăvară, plecările acestea fură din ce în ce mai dese.* M. I. CARAGIALE, C. 113. *Un corb a poposit spre seară.* MINULESCU, VERS. 31. *Spre zori... prietenii s-au pomenit cu o piatră în geam.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 126. *Se întorcea spre seară rupt de oboseală.* VLASIU, D. 214. *Vine lume multă de la moșie, dar numai spre asfințit.* TEODOREANU, C. B. 137. *Am sosit spre seară.* VOICULESCU, P. I, 59. *Era spre sară, o sară blîndă de vară.* SADOVEANU, E. 103. *Te chem în veacul meu Spre-o primăvară nouă.* CĂLINESCU, L. L. 109. *S-a întors cazacul spre chindie.* STANCU, D. 22. *Acum e spre amiază.* id. ib. 455. *Pe căpitanul portului nu-l putea găsi decît a doua zi, spre prînz.* TUDORAN, P. 34. *Spre ziuă ploaia îl trezise.* PREDA, M. 104. *Era spre amurg.* T. POPOVICI, SE. 283. *Am ascultat pînă spre dimineață.* LABIȘ, P. 27. *Spre seară ajunsese în Grivița.* BARBU, Ș. N. 9. *Pîndind, spre zori, clipirea a somn de constelații.* VULPESCU, P. 151. *Spre seară... se interesă de un loc unde ar fi putut să se culce.* BREBAN, A. 9. (Reperul temporal față de care se aproximează orientarea anterioară a vîrstei atinse de cineva este o limită cantitativă exprimată în număr de ani) *Vasile Glonț era un om spre patruzeci de ani.* MIHALE, O. 54. (Precedat de o indicație orară sau calendaristică, reperul temporal față de care se aproximează orientarea anterioară a încadrării unui fapt este limita de extindere a intervalului determinat în raport cu indicația orară sau calendaristică corelată) *Se dau făclii de ceară tuturor... în trei sări a săptămînii cei mari: duminică spre luni, luni spre marți și... marți spre miercuri.* GHEORGACHI, LET. III, 311/8. *Vineri la 11 spre 12 octomvrie, Columb porunci ,să se îngrijască să nu se lovească corăbiile de țirmuri.* GENILIE, G. 26/5. *Furtună se vestea pe dealuri. Toată noaptea De luni spre marți, la orizont s-a adunat.* BLAGA, POEZII, 289. *August era luna Ziua — douăzeci și trei Spre douăzeci și patru!* BENIUC, V. 125. ▭ *De pe la ora cinci spre cinci și jumătate incendiul se întinsese la toate etajele clădirii.* (Reperul temporal față de care se aproximează orientarea anterioară a încadrării unui fapt este o parte a unei unități durative, determinată prin poziția pe care o ocupă în cursul desfășurării acestei unități durative) *Spre miezul nopții se mișcă iarăși alaiul domnesc.* IORGA, C. I. I, 164. *Spre miezul nopții se înființa iar la vreun loc de băutură.* M. I. CARAGIALE, C. 35. *Spre sfîrșitul verii a pierit.* VOICULESCU, P. I, 48. ▭ *Spre începutul unui nou an se întocmesc planurile de activitate pentru anul viitor. Spre mijlocul secolului al XIX-lea a avut loc revoluția pașoptistă. Spre ultima parte a vieții sale s-a retras la mănăstire.* (Reperul temporal față de care se afirmă orientarea unui fapt este un plan de perspectivă sau, mai rar, de retrospectivă apreciat prin raportare la un moment actual, exprimat sau subînțeles, în care se încadrează faptul respectiv) *Gîndu-mi își întoarce zborul Spre vremi de bărbăție legendară.* IOSIF, P. 22. *Plutiți spre viitor suiți în a mea barcă.* CĂLINESCU, L. L. 210. *Poetul... deschide larg ferestrele spre viitor.* V. ROM. octombrie 1964, 109. ▭ *Spre ani mai fericiți visăm. Toate idealurile noastre spre ziua cea de mîine cheamă.*

2. (Exprimă orientarea anterioară a programării unui fapt prin raportare la un reper temporal orar, calendaristic etc. față de care se aproximează actualizarea acestui fapt) *Se hotărîse ca după-amiază, spre ora 16, să continue ședința. Au căzut de acord ca întîlnirea să aibă loc la sfîrșitul lunii, spre 26. Examenele de restanță urmau să se țină spre octombrie. O să trecem pe la ei, mai încolo, spre duminică.* (Reperul temporal față de care se aproximează orientarea anterioară a programării unui fapt este o circumstanță) *Cînd ai de gînd să scoți noul ziar? — Spre primăvară.* STANCU, R. A. V, 326. ▭ *Mi-am propus ca spre seară să trec pe la tine.* (Reperul temporal față de care se aproximează orientarea anterioară a programării unui fapt este un plan de perspectivă apreciat dintr-un moment actual, exprimat sau subînțeles, în care se încadrează faptul respectiv) *Ne-am mutat toate speranțele spre un viitor nu prea îndepărtat.*

III. (Exprimă orientarea ca raportare a sensului manifestării unui fapt la un obiectiv, constatat sau declarat ca atare)

1. (Exprimă orientarea ca raportare la un obiectiv căruia i se atribuie sensul manifestării unui fapt) *Copiii care cuprind mai cu anevoie învățătura... să nu-i silesc nici într-un chip... ca să nu capete uriciune spre învățătură* (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 207. *Să fim tovarăși... spre partea meșteșugului zugrăviii de calești* (a. 1826). DOC. EC. 378. *Arabii... avînd gust spre știință, ne-au lăsat și în scris locurile văzute.* GENILIE, G. 17/3. *A avea însă șapte fete este o chemare naturală spre o melanholie ce nu se poate tămădui.* FM (1841), 285[1]/4. *Acel rău s-a-ntors spre bine.* SION, POEZII, 151/29. *El va fi mai aplecat spre abstracțiunile științei.* MAIORESCU, CRITICE, 29. *Asupra neamului lor apăsa o neagră afurisenie care-l mîna fără îndoială spre stingere.* M. I. CARAGIALE, C. 50. *Era înclinat mai mult spre vinuri muierești, dulci.* VOICULESCU, P. I, 132. *Nu avea nici o aplecare spre vreun meșteșug.* id. ib. 157. *Tendința limbii noastre merge spre forma de plural feminin în „-i".* IORDAN, T. 542. *Nici o înclinare spre simbol sau mit nu se desprinde din personalitatea lui.* CONSTANTINESCU, S. III, 279. *Aveam mai curînd impresia că totul mergea spre domolire.* BLAGA, H. 147. *Înclinația scriitorului spre proiecția satirei găsește aici un teren virgin.* V. ROM. octombrie 1964, 83. *Sala de cinema a suferit o evoluție certă spre ideea de confort.* CINEMA, 1968, nr. 4, III. (Obiectivul atribuit este cel în raport de care se confirmă, atestă etc. orientarea sensului de manifestare a unui fapt) *Această boală nu iaste spre moarte.* VARLAAM, C. 60. *Lucruri care pot să-ți fie spre rău.* BUCAVNA, 28/30. *Aseamenea rînduieli sînt spre binele său.* CARTE TREB. I, 44/23. *Să le scrie, numai să fie lauda lui Aurelian.* MAIOR, IST. 37/8. *Încă și viața îi iaste spre greutate.* ȚICHINDEAL, F. 164/19. *Se am ertare dacă voi fi spre greutate orechilor Domniei tale cu nește jeluiri netrebnice.* FM (1846), 164[1]/31. *Toată nenorocirea aceasta e spre binele lui.* REBREANU, I. 330. *N-a vrut să le fie celor tineri spre greutate.* BASSARABESCU, V. 100. *Cilihoaia astă să le fie lor spre groază și scrîșnire.* MIRONESCU, S. 32. *Știu că acțiunea mea e spre folosul obștesc.* CAMIL PETRESCU, P. 252. (Obiectivul atribuit este cel în raport de care se intenționează orientarea sensului de manifestare a unui fapt) *Adevărurile... duc spre mîntuirea de veaci.* CARTE TREB. I, 32/6. *Plăcerea cea dulce și sfîntă spre binele public.* GENILIE, G. I/10. *Și-a îndreptat cercetările spre Capitală.* SION, P. 56. *Îndreptîndu-se cultivatorii noștri cu toate capitalurile lor spre plugărie, au părăsit păstoria.* I. IONESCU, B. C. 10/8. *Cui dă vieții un scop și o îndreaptă spre înălțimile lui nu-i poate fi străin acela care... a izbutit să cînte Romei un „carmen saeculare".* IORGA, P. A. II, 93. *Originalitatea publicisticei d-lui Arghezi constă în a se fi întors... spre aceste tipare.* LOVINESCU, C. IV, 60. *L-a îndreptat spre cercetarea de el însuși.* VOICULESCU, P. I, 160. *De la evocarea mediului cazon s-a îndreptat spre psihologia rurală.* CONSTANTINESCU, S. I, 382. *Ne îndreptăm spre înfăptuirea frumosului.* CĂLINESCU, C. O. 356. *Bogăția spirituală a spectatorului va căuta să ne determine la o întoarcere spre trăirea rolului.* T august 1964, 41. *O lungă călătorie spre zonele cunoașterii.* ib. 69. *Mă întorc spre amintiri absente*

VULPESCU, P. 35. *Profilul de pregătire a viitorilor profesori de literatură română să fie lărgit spre o specialitate secundară.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 892. *Diagrama de structură a cursului de literatură română... să comporte... o deschidere cît mai largă spre contemporaneitate.* ib. *Eforturile trebuie îndreptate... spre folosirea intensivă a capacităților de producție.* ib. nr. 6 894. *„Suplimentul Cariatide" pare a fi... un prim pas spre o revistă de aspect polivalent.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/1. (Obiectivul atribuit este cel în raport de care se apreciază o schimbare față de orientarea normală a sensului de manifestare a unui fapt) *Să dete cu totul spre curvie.* NEAGOE, ÎNV. 46/10. *Se deade spre deprinsele sale desfătăciuni.* MAIOR, IST. 3/7. *N-o da spre glumă, că mie nu mi-i de glumă.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 116. (Învechit; obiectivul atribuit este cel în raport de care se fundamentează orientarea sensului relatării unui fapt) *Spre zisele lui nu putea să razime cineva.* IST. Ț. R. 117. (Obiectivul atribuit este cel în raport de care se prevede consecința orientării sensului de manifestare a unui fapt) *Paguba... era mult prea însemnată spre a nu îngrija pe Poartă.* BĂLCESCU, M. V. 58. (Obiectivul atribuit este cel în raport de care se stabilește accidental un sens de orientare pentru manifestarea unui fapt, dedus din reacția, de obicei sufletească, provocată asupra cuiva de faptul respectiv) *Spre cea mai adîncă părere de rău a asociației... Cazimir... reproșă* (a. 1851). URICARIUL, XIII, 342. *Spre mai mare mirarea lui, numai iaca îl întîmpină în pragul ușei cerșitoarea.* CREANGĂ, P. 213. *Am plecat, spre marele regret al confraților.* CARAGIALE, S. N. 117. *Spre marea mea părere de rău... zaifetul trebuia să se spargă devreme.* M. I. CARAGIALE, C. 24. *Am rămas la escadron spre marele necaz al ordonanței.* CAMIL PETRESCU, P. 42. *Spre uimirea mea ... flăcăul n-a luat cu el nici o armă.* VOICULESCU, P. I, 90. *Am intrat, spre mirarea noastră, toți în baracă.* id. ib. 308. *Otilia... se pregătea, spre spaima lui Pascalopol, să-și scoată ciorapii.* CĂLINESCU, E. O. I, 120. *Bătrînul se va restabili, spre bucuria Otiliei.* id. ib. II, 189. *Asupra greșelilor de tipar, ziarul, spre marea mea exasperare, nu voia să revină niciodată.* BLAGA, H. 161. *Ni-se îmbia așadar, spre surpriza noastră,... friptură de rață.* id. ib. 198. *Spre surprinderea lui, oamenii încep să pună întrebări.* CAMIL PETRESCU, O. II, 447. *Isprăviseși treaba în pod, chiar spre părerea de rău a celorlalți doi mucenici.* PAS, Z. I, 274. *Spre necazul lui, oamenii mîncau grăbiți.* TUDORAN, P. 86. *Spre bucuria ploieștenilor, echipa lor favorită a trecut în frunte.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 926. *Privit de sus, orașul se dezvăluie, spre surprinderea mea, feeric.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 3/1. *Spre surprinderea noastră, volumul al doilea... are multe erori și omisiuni.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 81, 12/3. *Cînd măicuța m-a scăldat, Ea ciupa că mi-a țipat, Tot în umbra nucilor, Spre chinul voinicilor.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 18. (În construcțiile *spre deosebire* sau, învechit, *spre asemănare*, obiectivul atribuit este cel în raport de care se evaluează felul de comparare considerat ca sens de orientare a aprecierii unui fapt față de altul, înrudit ori diferit) *Nimic spre asemănare nu pot să închipuiască.* CONACHI, P. 85. *Spre deosebire de ceilalți hoți, furii de cai nu erau tîlhari de rînd.* VOICULESCU, P. II 6. *Dar spre deosebire de Negruzzi,... Delavrancea își vede personagiile în atitudini individualizate.* VIANU, A. P. 179. *Spre deosebire de unchiul Silvestru...., eu vă comunic fapte împlinite.* CĂLINESCU, O. I, 195. *Spre deosebire de capre care se scarpină singure, rîioșii trezesc în oamenii sănătoși pofta să-i scarpine.* BOGZA, A. Î. 400. (Învechit; obiectivul atribuit este un destinatar în raport de care se determină orientarea sensului de manifestare a unui fapt) *Am auzit porunca și învățătura ta care ai lăsat spre mine.* NEAGOE, ÎNV. 176/23. *Aceasta au fost cea dintîi supunere... a pruncilor spre părinți.* BUCAVNA, 88/22. *Fetele mari din sat, cu ochiul stîns Jeleau după flăcăii duși departe Și mă rugau, înăbușite-n plîns Să le-nșăilez spre dînșii cîte-o carte.* LABIȘ, P. 24. (Învechit; destinatarul în raport de care se determină orientarea sensului de manifestare a unui fapt este cel în beneficiul căruia se manifestă acest fapt) *Domnul se-au milostivnicit, nu numai spre el, ce și pre mine.* CORESI, L. 445/6. *Alexandre, milostiveaște-te spre noi și stinge focul.* ALEXANDRIA (1794), 60/15. *Să milostivi... spre ei și le deate moșia.* ib. 69/2. *Au început a o ruga să se milostivească spre el.* ȚICHINDEAL, F. 50/8. *Era un delict a se îndura cineva spre mine.* F (1867), 31. (Învechit; destinatarul în raport de care se determină orientarea sensului de manifestare a unui fapt este cel împotriva sau în detrimentul căruia se manifestă acest fapt) *Să ne văm mîniia pre ei, mîniia-se-va spre noi.* CORESI, EV. 48. *Cînd va îmbla neștine pre aceaia ascultare, puțină vătămare va face spre de-aproapele său.* PRAV. 276. *Rădicară vrajbă spre Pavel.* N. TEST. (1648), 153r/33. *Multe și greale vine aducînd spre Pavel.* ib. 168r/23. *Au rădicat oaste spre nemți.* IST. Ț. R. 33. *Era gata să lovească spre dînsul.* ȚICHINDEAL, F. 98/6. *Și o frunză de va suna, frică și cutremur cade spre noi.* id. ib. 189/13. (Învechit; în construcția *unul spre altul*, destinatarul în raport de care se determină orientarea sensului de manifestare a unui fapt este cel care replică prin manifestarea aceluiași fapt) *Nu mințiți unul spre altul.* N. TEST. (1648), 271r/4.

2. (Exprimă orientarea ca raportare la un obiectiv indicat pentru motivarea sensului manifestării unui fapt) *Dau răspunsuri puțin bune spre folosul dreptății* (a. 1693). FN 7. *Și fugerile spre ploae le-ai făcut.* BUCV. 41r/1. *Spre binele unor dascali năcăjiți... să vor pomeni aicea unele dintru aceastea mijlociri.* CARTE TREB. I, 24/22. *Această s[fîntă] icoană au plătit Șofronie... spre pomenire niamurilor lui în vecie* (a. 1790). IORGA, S. D. XIII, 103. *Spre lauda și mărirea lui D[u]mnezeu s-au închinat această carte* (a. 1797). id. ib. 80. *Dacia toată fu supusă unui prefectu și trii leghioane fură orînduite spre paza ei.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Și spre mai adevărată pliroforie, să trimise și osebită socoteală* (a. 1809). DOC. EC. 83. [Cartea] *coprinde pentru norod dietetica, spre apărarea sănătății.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XLVII/14. *Și dideseră frățini-său trupe de oaste spre ajutor.* PLEȘOIANU, T. I, 84/11. *Se adună la un loc și se rînduiesc spre bătaie.* HELIADE, L. B. I, 44/18. *Nelegiuirile voastre sînt îndestul dovedite... și de împregiurările ce vin spre ajutorul mărturisirei lor.* id. ib. II, 135/23. *Mitropolitul... va lua spre ajutorul său pe marele dvornic.* REG. ORG. 9/20. *Spre mai multă mulțămirea lui, au văzut și un izvor de apă.* DRĂGHICI, R. 49/9. *Se bucura că are spre lovărăște iubitele sale lame.* id. ib. 101/6. *Darie trimite din Persia pe Skiloks spre descoperiri.* GENILIE, G. 13/19. *Este cel mai frumos și mai măreț moment... vizitat de cei mai mulți călători și streini, spre curiozitate.* id. ib. 197/8. *Monumente înălțate de vechime spre memoria biruințelor în bătălii.* id. ib. 204/22. *Ceamureile și alte vase ce vor sosi spre încărcatu sării să poată poposi la toate porturile Dunării* (a. 1836). DOC. EC. 619. *Spre siguranția tronului se ceru și confăptuirea lui Suliman.* SĂULESCU, HR. II, 348/21. *I-au scris dar prin toate ocaziunele ce au găsit numai ca să-i pornească milostivirea spre folosul Virghiniei.* BUZNEA, P. V. 25/21. *Moldovenii aleargă spre agiutorul compatrioților.* ASACHI, L. M. 7/7. *Se vor uni spre o treabă.* VASICI, M. II, 5/24. *A să face publicație în toate județele spre știință de prinderea acelor hoți.* REGUL. ORG. 157/3. *Numărul ostașilor spre paza arestanților pe drum nu va putea fi mai mic decît după cum se arată.* ib. 293/4. *Lucrezi cu înfocare spre a oamenilor bine.* I. IONESCU, C. 32/13. *Cît de puțin au putut... a să deștepta spre evlavie.* FM (1846), 267r/27. *Unii... aleg mai bine a lăsa spre pășune locurile de păduri tăiate.* BREZOIANU, A. 71/22. *Eu îl numesc spre slavă.* ARISTIA, S. 17/43. *Spre răspuns am deschis cartea lui P. Maior și i-am cetit un întreg capitol.* NEGRUZZI, S. I, 12. *Spre răsplată îți trămit și eu un buchet de fuchsii, azalee.* id. ib. 99. *Se cade spre osîndă ta să ne privești.* id. ib. 165. *Vitele tocmai porniau spre pășunare.* PE-

LIMON. I. 7/5. *El mișcă pălăria spre răspuns.* id. ib. 46/11. *Spre răsplată, două hatîruri am să-ndrăznesc a cere.* CARAGIALE, S. N. 65. *A vărsat vin pe covor, spre odihna sufletului celui ce a fost odinioară căpitan Paminonda.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 123. *Spre binele lui, avea datoria s-o asculte.* COCEA, S. II, 98. *Trebuie amintit spre onoarea sensibilităților la arta, de pildă cîntată, că unele celebrități și-au frînt pe vremuri gîtul în pragul lor.* ARGHEZI, B. 6. *Să aducă pricina înaintea noastră spre dreaptă judecată.* STANCU, Ș. 14. *Trebuie să adaug spre știința dumneavoastră.* id. ib. 36. (Obiectivul prin care este indicată o motivare pentru orientarea sensului manifestării unui fapt este petrecerea, producerea, săvîrșirea etc. a ceva) *Nu rămînea lucrători spre lucrarea pămîntului.* BUCAVNA, 94/22. *Spre întîmpinarea aceastei greșite socoteli... trebuie a pedepsi în școale ținerea de minte a copiilor.* CARTE TREB. I, 74/4. *Trebuința ajutoriului d[u]mnezeesc spre săvîrșirea bunului nicc nu o cunoaște, niee nu o are.* ib. 194/1. *Spre iscusirea în cetire s-au așezat... aceaste următoare bucăți.* ib. II, 108/11. *I-au trimis în Dachia spre moștenirea ei.* MAIOR, IST. 12/15. *Mi-am afierisit cele mai bune zile a vieții singur spre alcătuire cărții acestii.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Spre a întîmpina vicleșugurile prin știința ce va cîștiga, de hotărîrile canoanelor pravilii va avea multă folosință.* PRAVILA (1814), XIX/13. *Cîtă putere de stăpînire trebuie să aibă omul... spre a nu se înșela de pofta dulcețelor și a plăcerilor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXV/2. *Să ne uităm ființa noastră cea proprie spre a o aduce cu totul întreagă la ființa cea prea-naltă.* PLEȘOIANU, T. I, 32/26. *Să fac o greșală care... să-mi slujască spre îndreptarea nesocotințelor mele.* id. ib. 73/4. *Sarea, stăpîne, intră în amestecul bucatelor ce sînt cerute spre mulțumirea trupului.* HELIADE, L. B. I, 40/12. *Subl-ocîrmuitorul de plasă... va iscăli spre adeverire de istov.* REG. ORG. 41/17. *Numai ea poate... să te pregătească spre dobîndirea adevăratei fericiri.* MARCOVICI, C. 77/25. *Spre înțelegerea poziției locurilor de pe fața pămîntului, avem patru puncte cardinale.* GENILIE, G. 66/24. *Au împlut, spre osîndire, pe cele mai multe țări.* POGOR, HENR. 91/17. *Pășunile cele mănoase ale Maramurișului nu agiungiau spre îndestularea turmelor numeroase ale românilor.* ASACHI, L. M. 1/28. *Spre apărarea statului este de lipsă puterea ostească.* RUS, I. I, 77/23. *Orice felurimi de producte vor veni spre vînzare să intre drept în. piețile cele hotărîte.* REGUL. ORG, 529/26. *Îl închise în pușcărie spre a fi pus la cazną și apoi ucis.* BĂLCESCU, M. V. 29. *Brațul unui om ajunge spre mînarea unei unelte.* BREZOIANU, A. 48/26. *Cultivatorii noștri socotesc că plugul belgic... este anevoie spre a-l menține în linie.* id. ib. 57/20. *Spre tămăduire zăbavă se cuvine.* ARISTIA, S. 6/8. *Spre a ușura cunoștințele ființelor naturei,... naturaliștii au inventat clasificații.* BARASCH, I. N. 4/1. *Promise a-mi închipui mijloace spre a trece peste hotar.* SION, P. 235. *Boul se pune la îngrășat și se vinde căsapilor spre tăiere.* I. IONESCU B. C. 19/21. *Socotelile sînt acele ce ne arată pe care drum să apucăm spre a spori averea.* id. ib. 356/24. *S-au folosit oamenii de această însușire spre a scoate electricitatea din nouri.* id. ib. 385/22. *Voi fi capabil de orice spre a te nevoi să-mi urmezi.* BARONZI, M. 497/22. *În anul trecut trimisese spre publicare un caiet de poezii.* MAIORESCU, CRITICE, 4. *Baiazet trimite o armată peste Dunăre spre a pedepsi pe munteni.* XENOPOL, I. R. III, 79. *Mai cerca-ne-om în puteri Spre-a vădi care-i mai harnic?* COȘBUC, P. II, 171. *Stăturăm deci la umbra unui mesteacăn spre a ne odihni.* HOGAȘ DR. I, 11. *Spre a fi cu totul liniștit, făcu legămînt că o va învăța și pe ea românește.* REBREANU, I. 232. *Stîlcindu-și graiul spre a se face mai înțeles.* id. P. S. 12. *Luă apoi cuvîntul... spre a comenta mersul faptelor.* LOVINESCU, C. IV, 30. *I-am pus spre prăznuire numele Ion.* VOICULESCU, POEZII, I, 110. *Trebuie să intervină lovitura de stat a lui Cuza, spre a realiza eliberarea țărănimii.* SADOVEANU, O. XX, 452. *Slavii... au trecut Dunărea, spre a se așeza definitiv în Peninsula Balcanică.* IORDAN, T. 6. *A astupat fereastra cu macaturi Spre-a nu vedea un bloc cu zece caturi.* CĂLINESCU, L. L. 27. *Făcu aceasta intenționat, spre a-i atrage atenția.* id. s. 9. *Dăm spre ilustrare cîteva exemple.* L. ROM. 1967, 476. *S-a prezentat într-o zi la el spre a-i cere cîteva referințe.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 88. *Scoate petecul de jurnal din buzunar... și vrea să-l rupă spre a-și manifesta gelozia.* T iulie 1968, 36. (Obiectivul prin care este indicată o motivare pentru orientarea sensului manifestării unui fapt se referă la un țel ce urmează a fi atins) *Silințele neamului românesc spre adevărata cultură.* IORGA, în PLR II, 15. *Acest neostenit îndemn spre activitate.* VIANU, A. P. 166. *Fiecare trebuie să tindă spre unitatea formației.* M 1968, nr. 1, 26. *A impulsionat orchestra spre noi culmi.* ib. nr. 6, 25. (Obiectivul prin care este indicată o motivare pentru orientarea sensului manifestării unui fapt este intenția de aducere a unei dovezi) *Daca, spre esemplu, cele nouă ectograme s-au redus la șase, va fi dovedit că calcarul răpit prin acid forma o a treia parte din total.* BREZOIANU, A. 16/19. *Mai multe ținuturi de către miazănoapte, spre pildă Normandia, se supuseră de bunăvoie sau de frică străinului.* ODOBESCU, S. I, 3. *Echipa textiliștilor, spre exemplu, a demarat vertiginos.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 926. (Învechit; în construcțiile *spre semn de* ori *că* sau *spre semnul*, obiectivul prin care este indicată o motivare pentru orientarea sensului manifestării unui fapt constă în intenția de a atribui acestui fapt o anumită valoare simbolică) *El le arătă de departe o ramură de măslin spre semn de pace.* PLEȘOIANU, T. II, 124/18. *Căpitanul au urat orașul spre sămn de ziua bună prin șasă salve de tunuri.* DRĂGHICI, R. 7/9. *Această pungă... ți-o dăruim spre sămnul mulțumirei noastre.* id. ib. 23/21. *Să va rădica cîte un steag... spre semn că numai într-acele ceasuri pot veni cu mărfurile lor la vamă* (a. 1842). DOC. EC. 776.

— Lat. **super.**

SPREHUÍ[1] vb. IV. **I.** Refl. și tranz. (Prin nord-estul Transilv.; despre oameni) A (se) mișca încoace și încolo. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, ȘEZ. IX, 152, com. din ZAGRA — NĂSĂUD. *Nu te sprehui peste oala asta că merge colb în ea.* MAT. DIALECT. I, 287. ✦ Tranz. (Prin Transilv.; în forma *sprăhui*; complementul indică finul) A întoarce. Cf. TDRG. *Spăhuit-ai finul?* VICIU GL. 79.

II. Tranz. și refl. (Prin Bucov.; în formele *sprăhui, sprăhui* și *sprehui*) A (se) prăfui **(1)**; p. ext. a (se) murdări. Cf. I. CR. V, 152. *Mi-ai sprăhuit mîncarea.* Com. din BILCA — RĂDĂUȚI, din STRAJA — RĂDĂUȚI și din ZAHARESTI — SUCEAVA, A V 14, GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *sprehuiesc.* — Și: **sprăhuí, șprăhuí** (A V 14, GLOSAR REG.), **șprehuí** (I. CR. V, 152) vb. IV.

— V. **sprehui**[2]. — Pentru sensul **II**, cf. sprah.

SPREHÚI[2], **-IE** adj. (Mold.) Nebunatic **(2)**; ușuratic; dezordonat. *Către fetele zbrehude, cari se tot bagă între băieți și nu-i lasă în pace.* PAMFILE, J. I, 87, cf. CADE. *Eram tînăr și zbrehui atuncea...; abia plinisem douăzeci și cinci de ani.* SADOVEANU, O. XVII, 39, cf. DL, DM. *Zbrehuzule și zălud ce ești.* ȘEZ. IV, 17, cf. ib. VIII, 123.

— Pl.: *sprehui.* — Și: **zblehúd, -ă** (SCRIBAN, D.), **zbrehúd, -ă, zbrehúi, -ie, zbrehúz, -ă** adj.

— Etimologia necunoscută.

SPREHUIÁT, -Ă adj. **I.** (Prin Bucov., prin Transilv. și prin Maram.; despre oameni) Nebunatic **(2)**; ușuratic. *Fiindcă-l știa toți de zbrevuiat, Ceilalți cu dîns multă-ș făcea șagă.* BUDAI-DELEANU, T. V. 114, cf. TDRG, SCRIBAN, D., DL, DM, COM. MARIAN, ȘEZ. V, 173, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, MAT. DIALECT. I, 216. ✧ (Substantivat) *În zădar îl sfătui mamă-sa să nu*

mai umble după cea sprăhuiată că iar' ți va pune capul. RETEGANUL, P. V, 76. ✦ (Regional; despre copii; în forma *zbrihuiat*) Neastîmpărat **(2)** (Petrova — Vișeu de Sus). Cf. ALR I 1 568/348. ✦ (Prin Transilv.; în forma *zbrevuiat*; despre facultăți psihice) Tulburat² **(6)**. *Așa să fălca Becicherec odată, Alta neavînd făr' mintea zbrevuiată.* BUDAI-DELEANU, T. V. 67. ✦ (Prin Transilv.; în forma *sprăhoiet*; despre îmbrăcăminte) Dezordonat; neîngrijit. *Hainele pe el erau așa de sprăhoete.* CV 1950, nr. 4 41.

II. (Prin nordul Mold.; în forma *sprăhuiat*; despre lichide) Plin de praf și de gunoaie; p. ext. murdar. Cf. A VI 8. *În căldare a rămas numai apă spărhuiată.* GLOSAR REG.

— Pl.: *sprehuiați, -ie.* — Și: **sprehuít, -ă** (TDRG, SCRIBAN, D.), **sprăhoiét, -ă, sprăhuiát, -á, zblehuiát, -ă** (SCRIBAN D.), **zbrevuiát, -ă, zbrihuiát, -ă** (ALR I 1 568/348) adj.

— V. **sprehui²**.

SPREHUIÉTIC, -Ă adj. (Prin Bucov., prin Maram. și prin nord-vestul Transilv.) Neastîmpărat; nebunatic; aiurit. Cf. CABA SĂL., com. din STRAJA — RĂDĂUȚI și din ZAHAREȘTI — SUCEAVA, LEXIC REG. II, 126. *Nu știu cui seamănă copilul ăsta așa sprehuietic.* MAT. DIALECT. I, 288.

— Pl.: *sprehuietici, -ce.* — Și: **sprăhuiétic, -ă** (CABA, SĂL.), **zbrahuiétic, -ă** (CV 1951, nr. 3, 44), **zbrehuiétic, -ă** (com. din VICOVU DE SUS — RĂDĂUȚI) adj.

— **Sprehui²** + suf. *-atic.*

SPREHUÍT, -Ă adj. v. **sprehuiat.**

SPREJĂNÍ vb. IV v. **sprijini.**

SPREJENÍ vb. IV v. **sprijini.**

SPREJENÍRE s. f. v. **sprijinire.**

SPREJENITÓR, -OÁRE s. m. și f. v. **sprijinitor.**

SPREJINÍ vb. IV v. **sprijini.**

SPREJINITÓR, -OÁRE s. m. și f. v. **sprijinitor.**

SPRENȚ¹ s. m. v. **spînz¹.**

SPRENȚ² s. n. v. **spențer.**

SPRENȚÁR, -Ă adj. v. **sprințar.**

SPRENȚÁREȚ, -Ă adj. v. **sprințăreț.**

SPRÉNȚER s. n. v. **spențer.**

SPRENȚIÁR, -Ă adj. v. **sprințar.**

SPRÉNȚUR¹ s. m. v. **spînz¹.**

SPRÉNȚUR² s. n. v. **spențer.**

SPRESĂRÍRE s. f. (Învechit, rar) Grăbire; cutezare. *Fără voroave să fiți și nemică spresărire se nu faceți.* COD. VOR.² 6ᵛ/7, cf. ROSETTI, L. R. VI, 212.

— Pl.: *spresăriri.*

— Calc după v. sl. НАСВАКАНИЕ.

SPREZÍCE vb. III. Tranz. (Învechit, rar) A închema. *Chiesariu sprezici, către chesariu să mergi.* COD. VOR.² 34ᵛ/3. *Lăsat puteq fi omul acesta se n-au urut sprezice chesariu.* id. ib. 41ᵛ/12, cf. ROSETTI, L. R. VI, 212.

— Prez. ind.: *sprezic.*

— Calc după v. sl. НАРИЦАТИ.

SPRIJENEÁLĂ s. f. v. **sprijineală.**

SPRIJENÍ vb. IV v. **sprijini.**

SPRIJENITÓR, -OÁRE s. m. și f. v. **sprijinitor.**

SPRÍJIN s. n. **1.** Ceea ce servește la menținerea echilibrului sau la fixarea poziției dorite a unei ființe sau a unui lucru; reazem **(1)**, susținere, (rar) sprijinitoare (v. sprijinitor **1**) (învechit și regional) sprijoană **(1)**, (învechit) sprijineală **(1)**. V. pop¹ **(I 1 a)**, proptea **(I 1)**, poprea (v. popreală **II 1**), pripoană (v. pripon¹ **1**), proptă **(1)**, proptiș¹, spaiț, șoș. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF, POLIZU. *Și sprijin pe toiag cătind.* COȘBUC, P. I, 150, cf. ȘĂINEANU², ALEXI, W. *Începu a se zvircoli în căutarea unui sprijin.* REBREANU, P. S. 24, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Stîlpii de sprijin ai streașinii.* ARGHEZI, B. 90. *Profilul de smalț măsliniu ... servea ca sprijin greului coif de păr.* CĂLINESCU, O. I, 13. *Îl apucă... de epoletul sting, ca și cum ar fi căutat sprijin.* CAMIL PETRESCU, O. II, 13. *Rupse o cracă dintr-un copac și făcu din ea sprijin pentru picioru-i șchiop.* PAS L. II, 285, cf. LTR². *Căută un sprijin cu mîinile și fu cît pe ce să le pună pe plita încinsă.* T. POPOVICI, SE. 435, cf. DL, DM. *Scheletul osos al toracelui are un mare rol de sprijin pentru musculatura respiratorie.* ABC SĂN. 357, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *El a dat susținerii noastre teoretice sprijinul renumelui său literar.* MAIORESCU, CRITICE, 132. *Cîtind-o îmi găsisem dintr-odată un sprijin, niște pîrghii care-mi lipseau.* VLASIU, D. 72. *Pe cerul lumii noastre mai dorm fără de sprijin Doar ochii reci.* LABIȘ, P. 180. *Încercam să-mi găsesc un... sprijin pentru judecățile mele.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 36. ✦ Parte a unui sistem tehnic prin care se face legătura între două corpuri solide ale acestuia și care impune anumite restricții deplasării lor relative; reazem **(3)**. Cf. LTR², DL, DM M. D. ENC.

2. Participare activă la efortul cuiva; îndrumare în împrejurări dificile; ajutor, ocrotire **(1)**, protecție **(1)**, (livresc) recurs **(2)**, (învechit și popular) ajutorință, ajutorire, oblăduire **(2)**, sprijoană **(2)**, (învechit) regea, sprijineală **(2)**. V. apărare, ocrotire, concurs, contribuție, egidă, oficii (v. oficiu **4**), patronaj, scut **(2)**, tutelă **(3)**, (învechit și regional) proptă **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Bătrînețile grele... Cer grijă mai delungă și sprijin mai cu silință.* CONACHI, P. 295, cf. POLIZU. *Sprijinul ce au dat traficanților acești principi ... a fost foarte puternic.* GHICA, C. E. III, 49. *Ceru sprijinul regelui Vladislav.* HASDEU, I. C. I, 62. *Pe noi să ne lași... cu inima arsă și fără nici un sprijin.* CREANGĂ, O. 42. *Anca ta-ți va da și sprijin.* DAVILA, V. V. 109, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *S-au răzimat numai... pe sprijinul unor domni.* IORGA, C. I. II, 165. *Cu sprijinul potrivnicului său va putea sili pe vînzător să cadă la pace.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 184, cf. RESMERIȚĂ, D. *S-au bucurat în ascuns sau pe față de sprijinul nostru.* M. I. CARAGIALE, C. 55 cf. CADE. *Mi-e teamă că, în loc de-a avea un sprijin, aș avea o piedică.* REBREANU R. II, 15. *Renunțase la avere și, mai cu seamă, la sprijinul unor rubedenii.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 119. *Aceste sprijinuri, Domnul Moldovei le dorea cu grăbire.* SADOVEANU, O. XII, 323, cf. SCRIBAN, D. *Marele logofăt va da sprijin celor ce vor să-l răstoarne pe domnitor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 139. *O să aveți sprijinul nostru.* PREDA, R. 81, cf. DM. *Puterea centrală... a acordat un sprijin larg bisericii.* STOICESCU, S. D. 82, cf. DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Omul are nevoie de un sprijin sufletesc.* REBREANU, P. S. 245. *Avea nevoie de cît mai mult sprijin sufletesc.* IBRĂILEANU, A. 31. ✧ Loc. adv. (Învechit) **În sprijin** = ca argument. *Lista domnească a lui Scarlatti avea în sprijin măcar o umbră de probabilitate.* HASDEU, I. C. I, 83. Loc. prep. **În sprijinul...** = pentru susținerea, argumentarea etc. unui fapt. *În sprijinul părerii noastre vine faptul că...* PÂRVAN, G. 254. *Îi plăcea să evoce episoade în sprijinul bravurii*

lui. SADOVEANU, O. XVI, 442. *Toponimia nu mai poate fi utilizată ca argument... în sprijinul sau împotriva unei teze.* IORDAN, T. 5. *Va milita în sprijinul aceloraşi idei.* IST. LIT. ROM. II, 625. *Acest lucru nu poate constitui un argument în sprijinul existenţei semiauxiliarelor.* L. ROM. 1967, 299. ◇ Loc. vb. **A da sprijin sau a veni în sprijinul cuiva** = a sprijini **(2)**. *Un avocat, care s-ar hotărî... să nu dea nici un sprijin împilătorului... ar rămîne numai cu clientela nedreptăţiţilor.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 45. *Să ne dai sprijin să facem hîrtiile mai repede.* GÎRLEANU, N. 112. *Vină în sprijinul meu, ajută-mă cu ce te-a lăsa inima.* SADOVEANU, O. VIII, 250. ✦ (Concretizat) Persoană care sprijină **(2)** pe cineva sau ceva; ajutor, apărător, ocrotitor, protector **(1)**, reazem **(2)**, sprijinitor **(2)**, susţinător, (rar) proteguitor, protejator, (învechit) arcă, părtinitor **(1)**, păzitor **(4)**, priitor, scutitor **(1)**; (învechit, rar) stîncă **(2)**. *Asupriţii... ar fi pierdut un mare sprijin şi apărător.* NEGRUZZI, S. I, 244. *Ai rămas fără alt sprijin în lume decît mine.* EMINESCU, P. L. 99. *Maica e văduvă cu prunci mai mici şi sprijin le sînt numai eu.* SADOVEANU, O. XVIII, 502. *Aşa pierdui eu acu doi ani un nepot... sprijinul şi bucuria bătrîneţelor.* C. PETRESCU, A. R. 51, cf. DL, DM DEX, DSR.

— Pl.: *sprijine* şi (rar) *sprijinuri.* — Şi: (regional) **sprinjin** s. n. ALR I 1 553/516.

— Cf. v. sl. **съпрѧжєнъ** (part. trecut pasiv al lui **съпрѧсти**, -гѫ).

SPRIJINÁ vb. I v. **sprijini.**

SPRIJINEÁLĂ s. f. **1.** (Învechit) Sprijin **(1)**. *Mâra mea ajuta lui* (îi va ţinea *sprijineala* D). PSALT. 184. [Corabia] *n-au avut sprijineala cea mai de lipsă, adică anghiră.* MAIOR, P. 22.

2. (Învechit) Sprijin **(2)**. *Fără ajutor (sprijineală* D) *fiilor lui Lot.* PSALT. 171. [*Turcii*]... *înfrînseasă o roată de leşi, ce le-au ieşit alte roate în sprejăneală.* M. COSTIN, O. 106. *Hrănitor mişeilor şi ajutor săracilor şi văduvelor sprijineală.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 204r/28. *Pentru a vieţii sprijeneală a o ruinpe şi de la noi a o lepăda, nici ne îndoim, nici ne ferim.* CANTEMIR, I. I. I, 46. *Fieştecare după starea cinstei lui şi după măsura slujbei va găsi odihnă şi sprijineală* (a. 1774). URICARIUL, I, 84. *Domnitorii Armeniei lăsînd pe sarachini au trecut sub sprijineala augustului Tiberie.* ŞINCAI HR. I, 133/21. *S-au luat cetatea Rusciuc de muscali ce era sprijineala Giurgiului.* DIONISIE, C. 220, cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

3. (Prin Bucov.) Prosop. *Cumătra mare... îl spală cu sprijineala prin urechi ca să audă bine.* MARIAN, NA. 274.

— Pl.: *sprijineli.* — Şi: (învechît) **sprijeneálă** s. f.

— **Sprijini** + suf. *-eală.*

SPRIJINÍ vb. IV. **1.** Tranz. şi refl. A (se) aşeza, a (se) fixa (lîngă ori pe un punct de sprijin) astfel încît să (se) menţină în poziţia dorită, să nu cadă etc.; a face să-şi menţină sau a-şi menţine echilibrul cu ajutorul unui punct de sprijin; a (se) propti **(2)**, a (se) rezema **(1, 2)**, a (se) susţine; (învechit, rar) a se stîlpi. V. pune **(A III 1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Îl văzui dîndu-şi sufletul fără să poci merge să-i sprijinesc capul.* HELIADE, L. B. III, 10/9. *Repezindu-se sluga ca să-l sprijinească, s-au alunecat.* DRĂGHICI, R. 104/6; cf. VALIAN, V. *În mijlocul tuturor acestor părţi se află oasele pe care toate celelalte organe se sprijină.* KRETZULESCU, A. 4/3. *Plantele... le-am sprijinit în vremea verii prin araci.* BREZOIANU, A. 184/2. *Vrea să se sprijinească în picioare, dar se împiedica de trupurile confraţilor săi.* NEGRUZZI, S. I, 156. *Cîteva coloane mari pe care se lasă şi se sprijină boltiturile.* PELIMON, I. 134/2. *Două iepe albe... se sprijineau mai totdeauna de oiştea căruţii.* CREANGĂ, P. 106. *Cercă să umble sprijinindu-se în toiagul său.* ISPIRESCU, L. 59. *Mare vifor i-a pălit, Corabia-n ostrov au sprijinit.* SEVASTOS, N. 131. *Santinela de la uşă se sprijinea cum putea mai bine.* BACALBAŞA, S. A. I, 133, cf. DDRF, BARCIANU. *Ieşe prin stînga sprijinindu-se de Gruie.* DAVILA, V. V. 78. *Sprijin cotul drept în genunchi.* ADAM, R. 235, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Şi sprijinind încet toiagul... începe-a povesti.* GOGA, POEZII, 16, cf. TDRG. *Un ţăran bătrîn... sprijinindu-se de masă întreabă încet şi serios.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 252. *Lua stîlpul de care se sprijinea, în braţe, să nu cadă.* GÎRLEANU, N. 79. *Dă-mi voie, te rog, să mă sprijin de dumneata.* HOGAŞ, DR. I, 224, cf. RESMERIŢĂ, D. *Păşea grav, sprijinindu-se în băţul său de cireş.* M. I. CARAGIALE, C. 34, cf. CADE. *Mîinile mari, noduroase, sprijineau capela pe genunchi.* REBREANU, R. I, 66. *Stîlpii vechi de brad, care de-abia, de-abia, mai sprijină acoperişul.* MIRONESCU, S. 64. *Stoica dădu spre iaz, sprijinindu-se în ciomag.* GALACTION O. 47. *Se sprijină în coate şi priveşte aiurea.* CAMIL PETRESCU, P. 64. *Trecea sprijinindu-se într-un băţ de corn.* BRĂESCU, O. A. I, 236. *Bătrînul... se ridică ţeapăn, sprijinindu-se cu mîinile de marginea fotoliului.* TEODOREANU, M. III, 416. *Văzu un om străin... care-l cuprindea şi-l sprijinea.* SADOVEANU, O. XII, 35, cf. SCRIBAN, D. *O sperietoare pestriţă de paseri se sprijinea în par.* BLAGA, P. 57. *Sprijinindu-se pe picioare... podurile acestea... par un animal ciudat.* BOGZA, C. O. 149. *Mă apucă de braţ să mă sprijine.* STANCU, M. I. 211. *Se opreşte istovit, sprijinindu-se de uşorul uşii.* H. LOVINESCU, T. 214. *Rămase pe chei,... sprijinindu-se în toiagul lui ferecat.* TUDORAN, P. 42. *Îl sprijini un timp, apoi îl încărcă în spinare.* T. POPOVICI, SE. 307, cf. DL, DM. *M-am sprijinit în bastonul de corn.* DĂNULESCU, I. 205. *S-a oprit din mers şi, sprijinindu-se în baston, a intrat în vorbă cu mine.* V. ROM. martie 1970, 47, cf. M. D. ENC., DEX. *Un scăunel şi un baston, ca să aibă pe lumea cealaltă... în ce se sprijini.* ŞEZ. III, 123. *Terente se deştepta, într-un col se sprijinea.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 614. *De cîte ori mă pilesc, Eu în nas mă sprijinesc.* FOLC. MOLD. II, 336. ◇ Fig. *Mintea are de ce se sprijini şi are pe ce păşi.* CONTA, O. F. 76. *Din orice clipă trecătoare Ăst adevăr îl înţeleg Că sprijină vecia-ntreagă.* EMINESCU, O. I, 204. *Au sprijinit întotdeauna Eternitatea pe-al lor umăr.* GOGA, POEZII, 219. *O, Soare,... sprijină pe stîlpi de flăcări largi tot golul.* AL. PHILIPPIDE, A. 5. *Am sprijinit, ani de zile, durerile mele, nesiguranţele inimii.* GĂLĂCTION, O. 348. *Era atîta povară în falnica bucurie care-i umplea sufletul, de-i părea că pălmele lui sprijineau un soare.* TEODOREANU, U. C. 21. *Pe această frumuseţe veche se sprijineau bolţile lumii noua.* SADOVEANU, O. XII, 32. *Fundalul timpului sprijină efectiv gesturile oamenilor.* CONSTANTINESCU, S. III, 76. ✦ (Învechit şi regional) A (se) opri. *La care biserică sprijinindu-se Teoctist... egumen de Putna şi alţi călugăraşi* (a. 1736). URICARIUL, XIV, 181. *Unde ziduł nalt era Pe Roşul că-l sprijinea... Şi Roşul că-mi sforăia, Dincolo de zid sărea.* TEODORESCU, P. P. 525. ◇ Fig. *Nici frîul gurii a mai sprijeni, nici lăcata tăcerii nedescuiată a feri putu.* CANTEMIR, I. I. I, 82. ✦ Refl. (Învechit) A se pripăşi **(1)**. *Şi rezemară unii în Ţara Ungurească, iar alţii să sprijiniră prin munte despre toate părţile* (a. 1782). GCR II, 128/3. *Să face acum catagrafie anume de toţi locuitorii ce să află într-însele şi cîţi peste aceştia să vor mai sprijini acolo din alte sate* (a. 1830). DOC. EC. 454. ✦ Tranz. (Învechit, rar) A mărgini **(1)**. *Apa Nilului din izvoarele de unde ieşea spre bălţile ce-l sprijinea lin şi frumos curea.* CANTEMIR, I. I. I, 162.

2. Tranz. A participa la reuşita cuiva sau a ceva, la rezolvarea unei situaţii etc. prin recomandări, prin asigurarea mijloacelor materiale, prin crearea unor circumstanţe favorabile etc.; a crea condiţii favorabile cuiva aflat în împrejurări dificile; a ajuta, a ajutora, a ocroti, a proteja **(1)**, a susţine, (rar) a proteguí **(1)**, (învechit şi popular) a înlesni, (învechit) a îndemna, a protecta, (regional) a prindori. V. patrona, tutela. *Domnul în lucrul a lui ştiul e cîndu-l va sprejini.* PSALT. HUR. 40r/23. *Meserearea*

ta și deadevărul tău pururea ajutară-mi (sprejcniră m i a h). PSALT. 77. *Vîrtucioșii de nu vor sprejeni pre cei slabi... vor hi giudecați la dzua giudețului.* VARLAAM, C. 246. *Și iarăși văzînd că-i sprejineaște puterea lui D*[umne]zău. DOSOFTEI, V. S. octombrie 71r/16. *Nu-i pulu strica nemic Daltaban că sta socru-său Brîncoșanul de-l sprejănea tare dinspre Poartă.* NECULCE, L. 123. *Neamul tău încît să poate să-l ridici, să-l sprijinești.* BELDIMAN, O. 35/20. *Te va găsi iubit și sprijinit d-altîția aliați.* PLEȘOIANU, T. III, 59/17. *Miniștrii... să sprijineze prin destoinice cuvinte pitacele ce va da domnul către această adunare.* REG. ORG. 15/4. *Stăpîne și Dumnezeul meu, tu m-ai sprijinit pînă acum.* MARCOVICI, D. 5/23. *Acesta vrînd a sprijini neatîrnarea Prusiei... se încăieră la bătălie cu riga Sighismund.* SĂULESCU, HR. II, 344/9. *Să fiu ajutat și sprijinit de Măria ta* (a. 1843). DOC. EC. 789. *Cită jale în inima soției sale, care seamănă Antigonei sprijinind pe Edip.* NEGRUZZI, S. I, 41. *Pentru aceasta trebuie ca propunerea să fie sprijinită de trei membri.* GHICA, A. 800. *Fii mai tare decît mine. Sprijină-mă.* BOLINTINEANU, O. 451. *Cine ar fi putut sprijini cu inima neîndoită pe omul păginilor.* IORGA, C. I. III, 61. *Sprijineau la deputăție pe... Șoarec.* HOGAȘ, DR. II, 129. *O revistă e sprijinită, gustată de un public.* IBRĂILEANU, SP. CR. 70. *A rugat pe boierul Miron să-și facă o pomană și să sprijine pe băiatul lui Dragoș.* REBREANU, R, I, 95. *De pe banca ministerială te-a sprijinit atît de frumos.* CAMIL PETRESCU, P. 254. *Înțelepciunea muierilor a sprijinit și a dărîmat împărățiile.* SADOVEANU, O. XVIII, 182. *Erau îndemnați să sprijine greva setebiștilor.* BARBU, G. 162. *Eu o să te ajut și o să te sprijin.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 34. *Îi sprijineau pe bărbieri să-și însușească știința chirurgiei.* G. BARBU, A. V. 83. *Ne-a sprijonat ăia* [ai noștri] *cu focuri.* GL. OLT. ✧ R e f l. r e c i p r. *Deci așa ajuta unii altora și se sprejinea unii pe alții* (a. 1620). MOXA, I, 404/8. *Gazetarul și creatorul satiric fac un fel de alianță, sprijinindu-se reciproc.* CONSTANTINESCU, S. II, 68. ✦ A acționa cu devotament, a depune efort în vederea realizării unui scop, a unei cerințe etc.; a ajuta, a servi **(3)**, a sluji **(I 2)**, a susține. *Ați sprijinit, domnul meu, drepturile neamului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, IV/7. *Cine își inventă mituri pentru a-și sprijini cauza e un luptător.* RALEA, S. T. I, 184. ✦ (Jur.; învechit) A apăra. *Neștiința mestecătorului de sînge sprijinește pre vinovat de certarea cea mare.* PRAV. 220.

3. T r a n z. A face cunoscut cu argumente, cu probe materiale, prin rezultate etc. că cineva sau ceva este într-un anumit fel, are anumite trăsături etc.; a adeveri, a arăta, a atesta, a certifica, a confirma, a demonstra, a dovedi, a întări, a mărturisi **(3)**, a proba **(3)**, a stabili, a susține, (livresc) a corobora, (învechit și regional) a probălui **(2)**. *Cîțiva inși cunoscuți ai lor ce se afla la dînșii în acel minut sprijină a lor mărturie.* HELIADE, L. B. I, 193/7. *Spre a împiedica molipsitoarea lățire a tutunului... a sprijinit în public o teză.* I. IONESCU, B. C. 99/16. *Nu se putu stabili care dintre cele trei păreri era sprijinită de mai mulți.* AGÎRBICEANU, S. 487. *Russo ar fi putut sprijini prin exemplul său concluziile acestor psihologi.* VIANU, A. P. 42.

4. T r a n z. și r e f l. A pune bază pe ceva sau a constitui temeiul a ceva; a (se) baza, a (se) bizui, a conta. V. f u n d a m e n t a, î n c r e d e, î n t e m e i a, a ș e z a, î n c r e d i n ț a, n ă d ă j d u i **(2)**, s e m e ț i **(2)**, s t ă r u i. *Toată nădejdea în nevoi și primejdii li se sprijinea.* CANTEMIR, IST. 101. *Iubirea și frica trebuie ... una pe alta să se sprijinească.* CARTE TREB. I, 110/4. *În ce chip s-au serbat triumfurile, pe ce se sprijină drepturile.* IORGA, P. A. II, 59. *Am arătat mai sus ... pe ce argumente aș sprijini acest fel de a vedea.* PÂRVAN, G. 670. *S-au sprijinit pe munca lor.* BASSARABESCU, V. 107. *Atotputernicia imperială nu se sprijinea la început pe nici o lege.* LOVINESCU, C. IV, 64. *În acele cetăți îmi sprijineam puțina putere ce mi-ai hărăzit.* SADOVEANU, O. XII, 345. *Aceste reconstituiri ... se sprijină pe criterii etice și sentimentale.* CONSTANTINESCU S. III, 180. *Geologia se sprijină pe anumite ipoteze.* GEOLOGIA, 4. *Procedează ca un om de știință care își sprijină afirmațiile pe temelia documentului.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178.

5. R e f l. (Învechit) A se apăra. *Să n-aibă putere* [pizmașii] *să să sprejenească.* DOSOFTEI, PS. 54/13. *Au întărit-o cu nesticavai oști, să să sprejinească de turci.* NECULCE, L. 133. ✦ T r a n z. (Învechit și popular) A para[4]. *Puindu-se la stare De-a sprijini lovitura păgînă S-apără cu groaznica prăjină.* BUDAI-DELEANU, Ț. 245. *Mîna stîngă că-ntindea, Buzduganul sprijonea.* ALEXICI. L. P. 11. ✧ I n t r a n z. *Trimise lovitura drept în capul acestuia. Paznicul abia avu timp să sprijine cu pușca.* PREDA, M. 114. ✦ (Învechit și regional) A întîmpina. *Ce preimi (sprejinind* D*) blănzii Domnul.* PSALT. 303. *Atunci cînd mergi acasă la fecior o sprijoane soacra c-o pîine mare-n brațe.* ARH. FOLK. III, 54. ✦ T r a n z. F i g. (Învechit, rar; complementul este privirea) A înfrunta. *Îndrăznește... a sprijini amenințătoarea căutătură a mîniei sale.* MARCOVICI, C. 113/16. ✦ A se folosi. *Leșii... sprijenindu-se de năvala tătarilor, au venit iară la loc.* M. COSTIN, O. 48.

6. T r a n z. (Învechit și regional) A prinde **(I 1)**; a ține. *Cînd cade nu se frînge, că Domnul ține* (p r i j ă n e ș t e c *sprijinește* D) *mîna lui.* PSALT. 69. *Anania au sprejenit în brațe capul lui Azaria tăiat.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 224r/26. *Rupe-și cîte-un măr Și-n sus l-azvîrlește, În palmă-l sprijinește.* TEODORESCU, P. P. 79. *Țiganca o-ndemnă să se suie în pod... iar ea ca moașă va sta pe scară cu un ciur în mînă sprijinind fetii ce vor să se nască.* RETEGANUL, P. II, 29. *O sprijoane de pe masă-n brațe și intră-n casă.* GL. OLT. ✦ T r a n z. și r e f l. (Complementul indică lichide) A (se) colecta (într-un recipient). *Să adunăm coconi mititei mulți și să-i junghie și să sprijinească sîngele într-un vas.* NEAGOE, ÎNV. 77/14. *Puindu-i un vas dedesubt ca să să sprăjănească mustul.* MÎNCĂRILE, 55/6. *Ia apa într-o oală și, aruncînd-o peste streașina casei, o sprijinește cu un ciur.* MARIAN, NA. 37, cf. DL. *Sîngele i s-o pornit, În pahar s-o sprijinit.* ȘEZ. II, 21. *Tatăl nu lasa... Sîngele să piară, că mi-l sprijinea În pahar de măr.* ALEXICI, L. P. 148, cf. DR. IV, 1 088, com. din BOIU MARE — BAIA MARE. *Cînd* [mireasa] *ia să toarne, el n-o sprijoane* [apa]... *îi dă drumul jos.* GL. OLT. ✦ (Regional) A umple (un recipient) *Piroane-mi bătea Prin tălpi și prin pălmi; ...Sîngele mergea, Pahar sprijunia Și mi-l da să-l beau.* BIBICESCU, P. P. 242. ✦ (Învechit) A păstra **(2)**. *E multă vreme de cînd nimeni nu mai află nimic care să-i pricinuiască ocară sau laudă și prin urmare el poate să-și sprijine slava familiei.* HELIADE, L. B. I, 103/25, cf. POLIZU.

— Prez. ind.: *sprijin* și (învechit) *sprijinesc;* prez. conjunct. și: pers. 6 (învechit) *să sprijineze.* — Și: (învechit și regional) **sprijină** vb. I, **sprijoni** , (învechit) **sprijeni, sprejăni, sprejeni, sprejini** vb. IV, (regional) **sprijonă** vb. I, **sprijuni** vb. IV.

— V. **sprijin.**

SPRIJINÍRE s. f. Acțiunea de a (s e) s p r i j i n i.

1. Așezare, fixare (lîngă ori pe ceva) astfel încît să se mențină în poziția dorită, să nu cadă etc.; echilibru astfel realizat; proptire, susținere, (învechit, rar) stîlpire **(2)**. Cf. s p r i j i n i **(1)**. Cf. VALIAN, V. *Două grîndcie din care unul... își ia punctul său de sprijinire din dedesubtul osiei.* BREZOIANU, A. 60/24, cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., LTR[2], DL, DM, DEX, DSR.

2. Participare la reușita cuiva sau a ceva, la rezolvarea unei situații etc. prin recomandări, prin asigurarea mijloacelor materiale, prin crearea unor circumstanțe favorabile etc.; creare a condițiilor favorabile cuiva aflat în împrejurări dificile; ajutare, ajutorare, ocrotire, protejare **(1)**, susținere, (rar) protegiure. Cf. s p r i j i n i **(2)**. *Ferice de omul aceluia*

ce e sprijinirea lui de la tinre. PSALT. HUR. 71v/11. *Ferice de bărbatul ce-i iaste de tire ajutoru lui (sprejenirea lui de la tinre* H). PSALT. 173. *Şi aşijderea şi prin felurile de daruri şi prin sprijinirile cele prin feluri de chipuri ale lucrării şi puterii lucrului* (a. 1775). GCR II, 108/22, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Dragostea cea împrumutată a prinfului către supuşi... cea mai tare sprijinire şi cea mai frumoasă armonie a statului monarhic.* PLEŞOIANU, T. I, 86/25. *Acest părinte care a pierdut... pe fiii săi, nădejdea şi sprijinirea bătrîneţelor sale.* MARCOVICI, C. 96/18. *Se încearcă a da naţiunii o direcţiune politică prin distribuţiuni de posturi, prin sprijinire de interese.* GHICA, C. E. II, 335. *În sprijinirea importantelor interese constituţionale... au avut destulă luare-aminte pentru limba în care scriu.* MAIORESCU, CRITICE, 76. *Sprijinirea de către domni a acestei religii...* [este] *mai mult de natură diplomatică.* IORGA, C. I. II, 60. *Sindicatele au rolul... de a stimula aportul oamenilor ştiinţei, culturii şi artei, în sprijinirea activităţii cultural-artistice a maselor.* CONTEMP. 1953, nr. 330, 1/3, cf. DL, DM. *Indiferenţa... merge uneori pînă la sprijinirea (cu sau fără voie) a infracţiunii.* SCÎNTEIA, 1968, nr. 8 194, cf. DEX. ✦ Faptul de a acţiona cu devotament, de a depune efort în vederea realizării unui scop, a unei cerinţe etc.; servire **(2)**, susţinere. Cf. DSR. ▭ *S-a dedicat sprijinirii cauzei revoluţiei.*

3. (Rar) Confirmare. Cf. s p r i j i n i **(3)**. *Mărturia lui Herodot... nu mai are nevoie de sprijinire în plus.* PÂRVAN, G. 39.

— Pl.: *sprijiniri.* — Şi: (învechit) **sprejenire** s. f.

— V. **sprijini.**

SPRIJINITÓR, -OÁRE s. m., s. f., adj. **1.** S. f. (Rar) Sprijin **(1)**. Cf. DEX, DSR. ✧ (Adjectival) *Ca să nu fie cineva obligat a lucra în genunchi ar putea să întinză cele cinci sfori de căpătenie de sprijinitoare înălţime a unui perete la celalt.* BREZOIANU, A. 154/10. ✦ (Regional) Rezemătoare, v. r e z e m ă t o r **(5)**. Cf. DAMÉ, T. 141. ✦ Rezemătoare, v. r e z e m ă t o r **(2)**. *Copila intră în strana ei şi-şi aşează coatele în sprijinitori.* SĂDOVEANU, D. X, 230, cf. DL, M. D. ENC. ✦ Rezemătoare, v. r e z e m ă t o r **(3)**. *Urcă grăbit scara cea dreaptă, fără sprijinitoare.* CAMIL PETRESCU, O. III, 476.

2. S. m. şi f., adj. (Persoană) care sprijină **(2)** pe cineva sau ceva; ajutor, apărător, ocrotitor, protector **(1)**, reazem **(2)**, sprijin **(2)**, susţinător, (rar) proteguitor, protejator, (învechit) arca, părtinitor **(1)**, păzitor **(4)**, priitor, scutitor **(1)**. *Iară eu... ţinrea-voi că tu D*[umne]*zeu, sprejenitorul meu eşti.* PSALT. HUR. 49r/18. *Şi el e zeul şi spăsitorul meu, ajutorul (sprejenitorul* H D *) meu.* PSALT. 117. *Sprijenitorul poate să ucigă fără de certare pre cela ce au început svada.* PRAV. 117. *Eu voi fi sprijinitor cetăţii acesteia.* NEAGOE, ÎNV. 68/3. *Şi notînd către locul cel de izganie cu protectorii* (adaos marginal: *sprejinitorii*) *au învins pre un slujitor.* DOSOFTEI, V. s. septembrie 29v/33. *Dumnezeul meu, păzitor mie ... sprejinitorul meu.* BIBLIA (1688), 238[1]/24. *Să le fie lor într-ăgiulor şi sprijinitor la înfricata zi a judeţului* (a. 1722). CAT. MAN, I, 289. *Tu eşti mie acoperitor şi sprijinitor* (a. 1785). GCR II, 149/16. *Fii*[i] *moştenitori sprijinitori la slăbiciunea bătrîneţelor.* PRAVILA (1814), XI/19, cf. LB. *Socotea c-a pierdut... pe sprijinitorul şi părintele său.* PLEŞOIANU, T. I, 110/19. *Tu ai fost sprijinitorul meu.* MARCOVICI, D. 4/16, cf. VALIAN, V. *Dumnezeu le dă biruinţa căci el e sprijinitorul pricinilor drepte.* BĂLCESCU, M. V. 26, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Aceştia sînt colaboratorii... şi sprijinitorii noştri.* în PLR II, 25. *Afară de sprijinitorii care făceau parte dintr-o generaţie mai veche... mai era şi alţii.* IORGA, P. A. II, 115. *Să ştie lumea ce fel de sprijinitor al statului e directorul.* AGÎRBICEANU, A. 266, cf. CADE, *O face să-şi caute sprijinitori prelutindeni.* LOVINESCU, C. VII, 66, cf. SCRIBAN, D. *Nu se mai plăteau sumele subscrise de sprijinitori.* CAMIL PETRESCU, O. II, 126, cf. DL, DM. *Portretele sfinţilor şi domnitorilor pămîntului, sprijinitori ai mînăstirii.* IST. LIT. ROM. II, 728. *Editorul trebuie să fie cel mai fervent sprijinitor al cărţii bune.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970 nr. 79, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sprijinitori, -oare.* — Şi: (învechit) **sprijenitór, -oáre, sprejenitór, -oáre, sprejinitór, -oáre** S.III. şi f., adj.

— **Sprijini** + suf. *-tor.*

SPRIJOÁNĂ s. f. (Învechit şi regional) **1.** Sprijin **(1)**. Cf. LB, POLIZU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., H XVII, 181. ✦ (Regional) Scîndură pe care se sprijină sau care susţine ceva. Cf. PAPAHAGI, C. L. 44, DL, DM. *Nimica nu primeşte, numai lăduţa de pe sprijoana ferestrei.* RETEGANUL, P. III, 16, cf. DR. III, 685, A III 2. ✦ (Regional) Rezemătoare, v. r e z e m ă t o r **(2)**. *Braţele sale spînzurau de-a lungul sprijoanelor scaunului.* EMINESCU, G. P. 50.

2. (Învechit şi popular) Sprijin, **(2)**. *Mergînd Iulian în contra perşilor sprijoana şa.o au tras la dînsul.* ŞINCAI, HR. I, 52/34, cf. LB. *Mă-nsurai de tînăr încă Să am razem şi sprijoană.* COŞBUC, P. II, 132, cf. BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Nu vreau altu mîndrului Fără masa cucului Şi sprijoana vîntului.* BÎRLEA, L. P. M. II, 76, com. din PIEPTANI — TÎRGU JIU, LEXIC REG. II, 53, MAT. DIALECT. I, 94.

— Pl.: *sprijoane.*

— Postverbal de la **sprijini.**

SPRIJONÁ vb. I v. **sprijini.**

SPRIJONÍ vb. IV v. **sprijini.**

SPRIJUNÍ vb. IV v. **sprijini.**

SPRINCEÁ s. f. v. **sprinceană.**

SPRINCEÁNĂ s. f. v. **sprinceană.**

SPRINCENEÁ s. f. v. **sprincenea.**

SPRINCENÁT, -Ă adj. v. **sprincenat.**

SPRINCENÚŢĂ s. f. v. **sprincenuţă.**

SPRINCIÓC s. m. v. **sfrîncioc.**

SPRÍNJIN s. n. v. **sprijin.**

SPRÍNKLER s. n. Dispozitiv automat montat la un extinctor pentru a se realiza o stropire abundentă. Cf. M. D. ENC., DN[3].

— Pl.: *sprinklere.*

— Din fr., engl. **sprinkler.**

SPRINT s. n. Mărire a vitezei de către un concurent la unele competiţii sportive (de obicei în ultima fază a parcursului). Cf. DL, DM. *Campion de fond... Uite la el ce sprint are!* BARBU, Ş. N. II, 284, cf. DN[3]. *Încă o intercepţie a grivîţenilor, un sprint în slalom.* SPORTUL, 1969, nr. 686, 2/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Categorie de probe sportive pe distanţă scurtă, caracterizată prin viteză foarte mare. Cf. DL, DM, DN[3]. *O cursă de obstacole după ce ai făcut multă vreme sprint.* CINEMA, 1968, nr. 8, 12. *A colecţionat nu mai puţin de trei medalii de aur... (în ambele probe de sprint pur).* SCÎNTEIA, 1969 nr. 8 194, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sprinturi.*

— Din engl. **sprint.**

SPRINTÁ vb. I. I n t r a n z. A-şi mări viteza de deplasare în timpul unei probe sportive (de obicei în finalul ei); a se deplasa în fugă cu viteza maximă (într-o probă sportivă). Cf. DL, DM. *Cu 500 m îna-*

inte de sosire, tînărul ciclist român a sprintat puternic. SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 844, cf. DN². *A sprintat fără drept de apel, a înscris o încercare.* SPORTUL, 1969, nr. 686, 2/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *sprintez.*

— V. **sprint.** Cf. fr. s p r i n t e r.

SPRINTEIÓR, -OÁRĂ adj. (Popular) Diminutiv al lui s p r i n t e n **(1)**; (popular) sprintenel, (regional) sprinteniu. *Și cu fluturi se-ntreceau. Cea mai sprinteioară, Sărea ici, sărea colea.* SION, F. 22. *Al ei joc părea un zbor Chiar de fluturi sprinteiori.* ALECSANDRI, P. II, 180, cf. DDRF. *Subțirică și năltuță și sprintioară.* HOGAȘ, DR. I, 303, cf. DR. VI, 247, CADE, DL, DM, DEX. *Tinerică, sprinteioară, Ca un pui de căprioară.* TEODORESCU, P. P. 152. *Numai cît un cerbușor Suricel și sprintinior.* MARIAN, S. R. I, 14. *T-ai luat cal sprintior Să meargi cu tini-n zbor.* VASILIU, C. 163. *Și cînd merge-i sprinteioară.* FOLC. MOLD. I, 108. *Am patru surioare Iuți și sprinteioare, Toată viața fug Și nu se ajung* (Roțile). GOROVEI, C. 321. ✧ Fig. Care are o formă elegantă, zveltă. *Pe Bosfor lungi caice de-o formă sprintioară.* ALECSANDRI, POEZII, 383.

— Pronunțat: *-te-ior.* — Pl.: *sprinteiori, -oare.* — Și: (învechit) **sprinteór, -oáră,** (regional) **sprintiníor, -oáră, sprintiór, -oáră** adj.

— **Sprinten** + suf. *-ior.*

SPRÍNTEN, -Ă adj. **1.** (Despre ființe; p. ext. despre corpul sau despre părți ale corpului lor) Care se mișcă repede și cu ușurință, a g e r, a g i l, r e p e d e **(II 2)**, v i o i, (rar) v e l o c e, (învechit) p r i p e l n i c, (regional) s c h i t a c i², s c u l ă r e ț **(1)**, z b u r a t i c; p. e x t. care saltă **(1)**, care face salturi² **(1)** sau se deplasează în salturi², s ă l t ă r e ț **(1)**, v i o i, z g l o b i u, (rar) s ă l t ă t o r **(1)**. *Și era acesta bărbat și sprinten și de hrana vieții grijiia-se.* CORESI, EV. 210. *Leșii... au lepădat carele și numai cu călărimea, sprinteni s-au făcut a fugi de Racoți.* M. COSTIN, O. 176. *Veți treace sprinteni mai înainte decît frații voștri.* BIBLIA (1688), 153¹/50, cf. ANON. CAR. *Ajunge la dînsul un om sprinten.* MAIOR, IST. 212/10, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Picioarele sprintene întocmai ca ale silfilor.* HELIADE, L. B. II, 103/28. *Aceste păsări sînt mici, sprintene.* J. CHAC, I. N. 84/7, cf. VALIAN, V. *Întărim totodată și trupul și-l facem sprinten și ușor.* FM (1843), 164²/5, cf. POLIZU. *Iată-l devenit curierul cel mai sprinten.* GHICA, C. E. II, 604. *Pre cît sînt de arătoși și sprinteni la lucru pre atît sînt proști de îngrășat.* I. IONESCU, B. C. 20/16. *Te știam slobod ... sprinten ca o rîndunică.* HAȘDEU, B. V. 56. *Era sprintenă, ușoară.* ALECSANDRI O. 101. *Se pornea... ca să vîneze, cu sprintena și tumultuoasa lui haită de arcași.* ODOBESCU, S. III, 54. *Împrejuru-ne s-adună... Ciute sprintene de munte.* EMINESCU, O. I, 101. *Sprintenă ca o copilă, face degrabă leșie.* CREANGĂ, P. 40. *El este mult mai tînăr decît mine și mai sprinten.* ISPIRESCU, L. 21. *Atîtea particulare condiții de trai l-au păstrat sănătos, ... sprinten și mlădios.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 397, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 159. *Sprinteni fug prin buruiene Doisprezece pui.* COȘBUC, P. II, 19, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Apolon... a lovit în catîrii și cîinii cei sprinteni.* MURNU, I. 5. *Mierloiul sprinten șuieră o clipă.* IOSIF, P. 31. *Era... sprintenă la mișcări.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 25, cf. TDRG. *Traiul fără necazuri..., doi copii ajunși bine și mai ales firea lui bună — l-au păstrat voinic, sprinten la mișcări.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 221. *Porni sprintenă către casa unde se ținea șezătoarea.* AGÎRBICEANU, S. 43. *Puricele deodată sare sprinten și odihnit pe mîneca ciobanului.* GÎRLEANU L. 100. *Un vultur părdalnic... ochește... vreo sprintenă veveriță.* HOGAȘ, DR. I, 18. *Sărise sprintenă fără ajutorul meu.* IBRĂILEANU, A. 147, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Treceau sprintene în filfîitul baticelor.* LOVINESCU, C. IV, 185. *Dacă popa Nicodim ar fi fost mai tînăr și mai sprinten, el ar fi fost chemat să facă dreptate.* REBREANU, R. II, 219 *Ce gîndeau aceste fete sprintene și guralive?* GALACTION, O. A. II, 322. *Un popor de fețe Rumene, vioaie, sprintene.* TOPÎRCEANU, P. O. 53. *Lăcustele ne sar din cale sprintene.* CAMIL PETRESCU, U. N. 201. *Sări sprintenă pe treapta tramvaiului.* C. PETRESCU, Ç. V. 364. *Le aruncau de la unul la altul, sprinteni și gălăgioși.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 126. *Era naltă, sprintenă.* COCEA, S. I, 8. *O vedeam sprintenă, înotînd ușor.* VLASIU, A. P. 493. *Venea repede sprintenă ca și fetițele.* TEODOREANU, M. III, 415. *Lacul... nu mai vine să-l prefire cîrdul sprintenelor ciute.* VOICULESCU, POEZII, I, 63. *Trecea domnița, sprintenă ca glonțul.* id. ib. 81. *Cîteva fețe sprintene își ridicară în brîu poalele și intrară în mocirlă.* SADOVEANU, O. XII, 461. *Deschide ușa și bărbatul tînăr, sprinten, intră hotește.* DAN, U. 46, cf. SCRIBAN, D. *Copila sprintenă și înaltă... aduse ceaunul cu fiertură.* ARGHEZI, Ș. VII, 249. *Era sigur că sprintena duelistă îl iubește.* CĂLINESCU, O. I, 112. *Era... atît elan al dăruirii, în făptura asta mlădioasă și sprintenă.* CAMIL PETRESCU, O. I, 655. *E un flăcău chipeș, sprinten.* STANCU, D. 171. *Tu ești ăl mai sprinten..., urcă-te în vîrful catargului.* TUDORAN, P. 456, cf. DL, DM. *E mai sprintenă, mai frumoasă.* T decembrie 1964, 14. *Pășea repede, sprintenă ca o fată,* V. ROM. decembrie 1966, 63, cf. M. D. ENC., DEX. *Eram om sprinten ca prisnelul.* RETEGANUL, P. V, 81. *Fa Marie, und-te duci... Așa sprintenă, ușoară.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 491. ✧ Fig. *Căzură picături, apoi o ploaie sprintenă, argintie.* TEODOREANU, M. III, 240. ✧ (Adverbial) *Ne ieși sprinten înainte de după o casă o femeie tînără.* HOGAȘ, DR. I, 86. *Se sculă numaidecît sprinten, și, ușor de parcă nu atinge podelele.* M. I. CARAGIALE, C. 117. *Inima îi juca mai sprinten decît mintea.* REBREANU, R. I, 129. *Urcașe scările ușor, sprinten.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 103. *Ea vine ca o căprioară, sprinten, ... cu părul auriu pe umeri.* TEODOREANU, C. B. 178. *Pășea sprinten, învăluindu-și abia simțit fusta des încrețită,* SADOVEANU, O. X, 128. *Săr sprinten ca copiii, la rîset n-am pereche.* CĂLINESCU, L. L. 210. *Alții merg ceva mai sprinten, însă cu capetele în pămînt.* STANCU, M. I. 58. *O rupse la fugă, sărind sprinten ca un flăcău.* CAMILAR, N. I, 68. *Păsind repede, sprinten... Stroe se îndreptă spre polița dintre ferestre.* C. PETRESCU, A. R. 171. *Tînărul nostru se mișca sprinten în costumul său.* TUDORAN, P. 12. ✧ (Prin analogie) *O birje din cele mai sprintene ne-a dus într-o clipă la hotelul recomandat.* GHICA, C. E. II, 352. *Iată plutind pe-a mării spume O sprintenă covertă.* ALECSANDRI, P. III, 4. *Peste cîteva clipe trăsura luneca sprintenă.* GÎRLEANU, N. 78. *Se așezară în mașina sprintenă.* GALACTION, O. A. I, 47. *Înhămau doi cai mărunți la o cărucioară sprintenă.* SADOVEANU, O. XI, 411. (Adverbial) *Sania luneca sprintenă spre străzile mărginașe.* C. PETRESCU, O. P. II, 51. *O stea căzu sprinten, ca un pavilion lăsat.* TEODOREANU, M. III, 186. *Harapnicul fulgera mereu, tot mai sprinten.* STANCU, Ș. 24. *Sania aluneca sprinten pe zăpada scîrțietoare.* BARBU, G. 395. *GAZ-ul aleargă sprinten.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217.

2. (Despre mișcări, acțiuni etc.) Care se face cu repeziciune și cu ușurință; care se caracterizează prin repeziciune și ușurință, care exprimă, trădează o astfel de stare; iute, vioi, zglobiu. V. s ă l t a t² **(1)**, s ă l t ă r e ț **(2)**. *Eu prin o mișcare sprintenă scăpai pe o clipită.* FM (1814), 284, 1/24. *Prinîr-o mică învîrtire sprintenă, a mîinii îmbrățișăm sparanghelul cu tăișul și îl retezăm.* BREZOIANU, A. 229/8. *Deprinderile sprintene și obositoare ale vînătoarei.* ODOBESCU, S. III, 13. *Poporul de jos... cu jocurile lui sprintene.* în PLR II, 78. *În zborul ei cel sprinten gîndirea-ne pribeagă Ades o urmărise.* PETICĂ, O. 181. *E ceva sprinten, vioi, în mersul și în atitudinea trecătorilor.* COCEA, S. I, 59. *Să fie pașii sprinteni ai iubitei mele.* BLAGA, P. 55. *Stroe Vardaru zori pașii sprinteni, mlădii, tinerești.* C. PETRESCU, A. R. 6. *Mersul nu-i mai era atît de sprinten ca înainte.* T. POPOVICI, SE. 8. ✧ (Prin lărgirea

sensului) *Și n-ai știut... Ce sulițî port în sprintenu-mi cuvînt.* COȘBUC, P. II, 284. *L-a prețuit... cine a învățat de la el versul sprinten.* IORGA, P. A. II, 92. *Se simte nevoia unui condei sprinten.* C. PETRESCU, O. P. I, 11. *Vorba s-a legat degrabă, sprintenă, curgătoare.* TEODOREANU, M. U. 322. *Autohtonii... au cugetarea sprintenă și vorba colorată.* SADOVEANU, O. XXI, 121. *Epoca s-a amuzat mult de sprintenele pagini narative ale lui Voltaire.* VIANU, L. U. 198. *El a reușit să realizeze uneori... versuri sprintene.* IST. LIT. ROM. II, 182. *O pagină de umor înnobilat de spiritualitatea sprintenă a marelui neliniștit.* V. ROM. ianuarie 1965, cf. DEX. ◇ Expr. (Familiar; adesea cu schimbarea construcției) **A fi sprinten la minte** sau **a avea minte sprintenă** = a fi inteligent. *Cel mic, care arăta să fie mult mai sprinten la minte,... se amestecă în vorbă.* C. PETRESCU, Î. II, 164. *Avea minte mai sprintenă și condei mai ager.* STANCU, R. A. IV, 417, cf. DL, DEX.

3. Fig. (Rar; despre construcții) Înalt; suplu; elegant. *Galerii... cu sprintene coloane.* ALECSANDRI, III, 86. *Zvelta biserică... cu cele două turle sprintene.* CĂLINESCU, C. O. 189. *Sprintenă zidire cu trei turle.* LABIȘ, P. 19. ◇ (Adverbial) *Un turn înalt... își înalță sprinten vîrful aurit spre-nălțimile albastre.* CARAGIALE, O. II, 300.

4. (Rar; despre îmbrăcăminte) Subțire **(1)**. *Își lepădă... haina de deasupra și rămase într-alta, mai sprintenă și mai scurtă.* SADOVEANU, O. IX, 171, cf. DL, DM, DEX. ◇ (Adverbial) *Sosi la casa lui un străin mărunt la trup, cam sprinten îmbrăcat pentru un ger ce îngheța apa.* GANE, N. II, 4.

5. (Învechit; despre armată) Ușor înarmat; pregătit pentru intervenții rapide. *Tătarii... apuca cîte o herghelie, doao de a oștii moschicești... să cam hărăție cîte puțin cu oastea moschicească cea sprintină.* NECULCE, L. 223. *Văzînd pecețile, au crezut și au ales cîtăva oaste sprintenă* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 151/2. *Ascultînd împăratul vorba Tomei... i-au dat o somă de oaste moschicească... și o somă de oaste sprintenă.* AMIRAS, ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D. ✦ (Substantivat) Ostași înarmați cu arme ușoare, pregătiți pentru intervenții rapide. *Patruzeci de mii sprintine de război au trecut înaintea Domnului.* BIBLIA (1688), 155[3]/42.

— Pl.: *sprinteni, -e.* Și: (învechit) **sprintin, -ă** adj.

— Din v. sl. *съпрѣтьнъ. Cf. bg. СЪПРЕТЕН.

SPRINTENÁȘ s. m. (Învechit, rar) Ostaș înarmat cu arme ușoare, pregătit pentru intervenții rapide. *Domnul nostru... și-a luat o mînă de sprintenași... s-a lăsat... ca o vijelie în lagărul ungurilor.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 319, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL.

— Pl.: *sprintenași.*

— **Sprinten** + suf. *-aș.*

SPRINTENEÁLĂ s. f. Însușirea de a fi sprinten **(1)**; rapiditate și ușurință în mișcări; agerime, agilitate, vioiciune, (astăzi rar) sprintenie, (învechit) sprintinătate, (regional) schităcie. *Mișcările ei aduceau aminte sprinteneala unei furnici.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 172, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cuprinsă de... sprinteneală cobora cu viteză pantele.* C. PETRESCU, O. P. I, 57. *Piciorul de lemn și cîrja sună în pietre... dar în mers are o stranie sprinteneală.* id. Î. II, 78. *Bătrînelul se cocoță cu sprinteneală.* VOICULESCU, P. I, 240. *Au în ei ceva din sprinteneala și spaima sălbăticiunilor.* SADOVEANU, O. XV, 232, cf. SCRIBAN, D. *Au ieșit douăzeci și patru de viețî și de noi sprinteneli.* ARGHEZI, S. VIII, 166. *Aduceau... ceva din vioiciunea, din eleganța și din sprinteneala degajată a vieții bucureștene.* BLAGA, H. 149. *Nu se mira de sprinteneala lor.* STANCU, R. A. III, 52. *Cînd eram mici, fetele... se cățărau pe garduri și prin pomi cu mai multă sprinteneală decît voi.* PAS, Z. I, 219. *Deschizîndu-și singură mașina se strecură în ea cu sprinteneala unei ființe care s-a eliberat de legile gravitației.* VINEA, L. I, 47, cf. DL. *Ridicîndu-se cu o sprinteneală uimitoare, se repezi.* PREDA, M. 12, cf. DM. *M-au uimit sprinteneala și ușurința cu care pășea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 81, 32/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Vulcan fu încîntat de sprinteneala stihurilor junelui de 16 ani.* CĂLINESCU, E. 100. *Scriitorul... vrea să dea mai multă sprinteneală comunicării sale.* VIANU, S. 212.

— Pl.: *sprinteneli.*

— **Sprinten** + suf. *-eală.*

SPRINTENÉL, -ÉA, -ÍCĂ adj. (Popular) Sprinteior. *Fără tropote ies sprintenei ogarii.* ASACHI, F. 21/4. *Un copilandru nalt, rumen, sprintenel.* GHICA, S. 61. *Repezit-am ochii mei Ca doi vulturi sprintenei.* ALECSANDRI, P. II, 9, cf. DDRF, CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Trupușorul sprintenel Parcă-i tras printr-un inel.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 28. *C-am avut Nu demult Trei mîndre iboviicele Tinere și sprintenele.* MARIAN, NU. 539. *Mi-i murgul sprintenel.* FOLC. MOLD. II, 130. *Am doi căluși, Tinerei, sprintenei, Numai să m-arune pe ei* (Picioarele). GOROVEI, C. 285. ◇ (Adverbial) *Și cînd vede-un șoricel Țup îl prinde sprintenel* (Pisica). GOROVEI, C. 291.

— Pl.: *sprintenei, -ele.* — Și: **sprinteníică** adj.

— **Sprinten** + suf. *-el, -ea.* — **Sprintenică**: cu schimbare de sufix.

SPRINTENÉȘTE adv. (Regional) În mod sprinten **(1)**. *El pe Suru se gătește Și-l încoardă sprintenește.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 590.

— **Sprinten** + suf. *-ește.*

SPRINTENÍ vb. IV. Refl. (Învechit și regional) A se grăbi. *Lupul după greutmea ce avea cu cît mai mult putu se sprinteni și de hăprasnă pre... amăsar de nări apucă.* CANTEMIR, I.I.I, 100, cf. ANON. CAR. *Zici ca să ne sprintinim în calabalîc, pentru că drumul îi mare.* KOGĂLNICEANU, S. 67. *Se sprintenea pe lîngă vatră să gătească cina.* REBREANU, I. 286, cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *sprintenesc.* — Și: (învechit) **sprintiní** vb. IV.

— V. **sprinten.**

SPRINTENÍCĂ adj. v. **sprintenel.**

SPRINTENÍE s. f. (Astăzi rar) Sprinteneală. *Și de pe sprinteniia lor, fiind oameni sprinteni și sălbateci le-au zis cazac, adecă capră sălbatecă.* M. COSTIN, O. 124. *Iuțimea picioarelor și sprintinia carea leul în trupul său purta.* CANTEMIR, IST. 233, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V. *Doi cai fură uciși sub dînsul; el sări pe un al treilea cu multă sprintenie.* BĂLCESCU, M. V. 221, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU[3]. *A înțeles multe lucruri și știe să le povestească cu sprintenie.* GALACTION, O. A. I, 267, cf. SCRIBAN, D. *Era stăpînit de oarecare dispreț... la gîndul sprinteniei intelectuale a Dorei.* CĂLINESCU, O. I, 109. ✦ (Rar) Calitatea de a fi zvelt. *De cînd e grea... mijlocul și-a pierdut sprintenia.* ADAM, R. 90.

— **Sprinten** + suf. *-ie.*

SPRINTENÍME s. f. (Învechit; cu sens colectiv) Trupe înarmate cu arme ușoare. *La războiul hărțuitor sprintenimea să nu iasă înainte să dea hartă.* BĂLCESCU, P. A. 52/8, cf. DDRF.

— **Sprinten** + suf. *-ime.*

SPRINTENÍU, -ÍE adj. (Regional) Sprinteior (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *O fetică sprintenie, Taman cum îmi place mie.* id. ib.

— Pl.: *sprintenii.*

— **Sprinten** + suf. *-iu.*

SPRINTEÓR, -OÁRĂ adj. v. **sprinteior.**

SPRÍNTER, -Ă s. m. și f. Atlet specializat în alergări pe distanțe scurte sau înzestrat cu capacitatea de a sprinta în finalul unei curse mai lungi. Cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sprinteri, -e.*

— Din engl. **sprinter.**

SPRÍNTIN, -Ă adv. v. **sprinten.**

SPRINTINĂTÁTE s. f. (Învechit) Sprinteneală. *I-ar fi văzut adeseori urcîndu-să pe catarguri cu sprintinătatea unui desăvîrșit corăbier.* AR (1829), 232²/8. *Cu sprintinătatea unui strengar de Paris, mă urcai dinapoi.* FM (1846), 179²/24.

— **Sprinten** + suf. *-ătate.*

SPRINTINÍ vb. IV. v. **sprinteni.**

SPRINTINIÓR, -OÁRĂ adj. v. **sprinteior.**

SPRINTIÓR, -OÁRĂ adj. v. **sprinteior.**

SPRINȚÁR, -Ă adj. 1. (Despre ființe) Care este (excesiv de) plină de viață, de vioiciune, de neastîmpăr, (învechit) sprințaric, (regional) sprințarnic. V. drăcos, neastîmpărat **(2)**, nebun **(I 3)**, nebunatic **(2)**, vioi, zăpăcit, zbîntuit, zburdalnic, zglobiu, zvăpăiat, zvînturatic. *Copila părintelui cum era sprințară... a bufnit în rîs.* CREANGĂ, A. 3. *Margareta era sprințară și neastîmpărată.* VLAHUȚĂ, N. 50, cf. TDRG, CHIRIȚESCU, GR. 254, cf. CADE. *Era sprințară și guralivă.* COCEA, S. I, 240. *Am văzut... pe copila sprințară și plină de drăcii.* SADOVEANU, E. 102. *Mișună... zvîrlugi sprințene și sprințare ca fulgerul.* STANCU, D. 205, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Chemați și îndrumați melodiile sprințare ale muzicantului.* V. ROM. februarie 1954, 243. ✧ (Substantivat) *„Parcă e mai cald la cîmp" gîndi sprințarul.* GÎRLEANU, L. 31. ✦ (Despre manifestări ale oamenilor) Care denotă vioiciune, neastîmpăr. *Căci răsări cu umbletul sprințar ... O fată.* LESNEA, VERS. 15. *Viclenia veche și lucirea sprințară din ochi îi pierise.* SADOVEANU, O. VI, 503. *Șoaptele au revărsat, sprințare și aprige ca un nor de lăcuste.* GALAN, Z. R. 5. ✧ Expr. (Familiar) **A avea minte sprințară** = a fi inteligent. *Era viclean și avea mintea sprințară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 118, 17/2. ✦ Fig. Hoinar; nestatornic. *Sprințar și înșelător este gîndul omului.* CREANGĂ, O. 198. ✦ (Învechit; despre cuvinte) Amenințător; defăimător. *Să va despărți... și pentru cuvinte ce va grăi bărbatul, sprințare și o va îngrozi.* PRAV. 153. *Pentru ce să însumează și de unde Vin acele cuvinte sprințare.* BUDAI-DELEANU, Ț. 225.

2. (Învechit) Trecător **(III 2)**. *Pleacă înrema mea în mărțuria ta, e nu în sprințare avuție.* PSALT. 253, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². ✦ (Învechit; substantivat) Deșertăciune. *Urît-ai cire hrănească sprințarile* (deșartele c² H deșertăcinile D) *în deșert.* PSALT. 51, cf. SCRIBAN, D.

3. (Învechit) Nestatornic **(1)**; aventurier. *Rugină Sulgerul, fiind om mai sprințar, nu s-au mai întors în țară.* N. COSTIN; LET. II, 84/33. *Acum e „cutrupil cu datoria și umblă sprințar din loc în loc"* (a. 1745). IORGA, S. D. XIII, 243, cf. DDRF. *Cînd va fi bărbatul om rău sprințar și va îmbla din loc în loc și din sat în sat.* ap. TDRG. ✦ (Mold.) Ușuratic; frivol. *Acesta, ca june, stătu unul din cei mai sprențari ai Angliei.* SĂULESCU, HR. I, 209/27. *Flăcăii știau că-i cuminte și nu-i sprințară.* ap. DDRF, cf. ȘĂINEANU². *Femeia... tînără, sprințară... are ceva drăcesc feminin în ea.* IBRĂILEANU, S. 36.

4. (Învechit, rar; despre armată) Ușor înarmat; pregătit pentru intervenții rapide. *Asupra oștii sprințare, cum este tătarul, niciodată nu-i slobod.* M. COSTIN, O. 53.

5. (Regional) Îmbrăcat subțire. *Cerchezii umbla sprințari, cu-n singur giorăchel umbla pă zăpadă.* GRAIUL, I, 365. ✧ (Adverbial) *Așa sprințar cum ești îmbrăcat te frige gerul.* com. din PIATRA NEAMȚ.

— Pl.: *sprințari, -e.* — Și: (învechit) **sprințár, -ă, sprențár, -ă, sprențiár, -ă** (DDRF, ALEXI, W.) adj.

— Cf. sprinten.

SPRINȚÁRNIC, -Ă adj. (Regional) Sprințar **(1)**. Com. MARIAN.

— Pl.: *sprințarnici, -ce.*

— **Sprințar** + suf. *-nic.*

SPRINȚĂRÉȚ, -EÁȚĂ adj. (Învechit) Diminutiv al lui sprințar **(1)**. *O tu, gîndule sprințăreț!* GANE, ap. DDRF, cf. TDRG.

— Pl.: *sprințărești, -e.* — Și: (învechit) **sprențăreț, -ă** adj. TDRG.

— **Sprințar** + suf. *-eț.*

SPRINȚĂRÓI s. m. Augmentativ al lui sprințar **(1)**. *Mă! da sprinten și sprințăroi copil mai ai...!* CREANGĂ, O. 33, cf. CADE.

— **Sprințar** + suf. *-oi.*

SPRINȚĂRÚȘ s. n. (Regional) Omușor **(2)** (Vașcău). Cf. DR. IX, 434.

— **Sprințar** + suf. *-uș.*

SPRÍT s. n. v. **spirit.**

SPRIȚ[1] s. n. v. **spriț**[3].

SPRIȚ[2] s. n. v. **spriț**[1].

SPRIȚ[3] s. n. v. **spriț**[2].

SPRIȚUIÁLĂ s. f. v. **sprițuială**[2].

SPRÎNCEÁ s. f. v. **sprînceană.**

SPRÎNCEÁNĂ s. f. **1.** Linie arcuită formată din fire de păr scurte și dese, care se întinde deasupra orbitei ochiului; (învechit) sufruncea; p. ext. (învechit și regional) geană. *Se dederă somn ochilor mei și sprîncenelor (sprîncianelor* V geanealor H*) mele dulmitare.* PSALT. 278, cf. CORESI, PS. 364/11. *Își făcu sprîncenele și-și unse obrazul cu unsoare.* NEAGOE, ÎNV. 60/15. *Sprînceana driaptă de se va clăti, un cucon vei dobîndi* (a. 1779). GCR II, 123/18. *Scoate cîțiva peri din sprîncene.* IST. AM. 44ʳ/13. *Ca o fermecătoare fermeca inimile cu cearcănul sprîncenelor.* MOLNAR, RET. 86/22. *Și-i rasă într-o lovită sprinceana.* BUDAI-DELEANU, T. V. 140, cf. LB. *Părul barbei, al mustăților, al sprîncenilor și al capului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 427/12 *Avea o barbă lungă,... sprîncenele groase, ochii vioi.* PLEȘOIANU, T. II, 111/20. *Neagra sa sprînceană apăra. un ochi de foc.* HELIADE, L. B. I, 14/4. *Două cercuri roșii întindea pielea la locul sprîncenelor.* CR (1833), 106²/16, cf. VALIAN, V. *Fruntea... sfîrșită cu o pereche de sprîncene stufoase.* RUSSO, S. 28. *Niște sprîncene, pe care penelul nu le-ar fi încordat cu atîta delicatețe, încoronau ochii ei negri.* NEGRUZZI, S. I, 44, cf. POLIZU. *O cucoană bătrînă cu sprîncenile făcute.* GHICA, C. E. I, 156. *Ochii ei mari... umbriți de niște gene lungi și sprîncene negre.* SION, P. 60. *Să mă arate... cum îmi fac sprîncenile.* ALECSANDRI, T. I, 158. *Sprîncenele arcate frunteа albă i-o încheie.* EMINESCU, O. I, 79. *Sprîncenele-i fine erau încruntate.* CARAGIALE, O. I, 127. *Avea niște sprîncene bine arcuite.* ISPIRESCU, L. 78. *Codițele-mpletite... îi acopere tîmpla pînă-n sprînceană.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 412, cf. DDRF. *Și-i tremură-n*

mînie sprîncenele cărunte. COȘBUC, P. I, 134, cf. BARCIANU. *Observă în fugă arcul sprîncenei și mărimea curioasă a pleoapelor.* D. ZAMFIRESCU, R. 171, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Țiganii lui Brîncoveanu nu-și mai pîrlesc părul și sprincenele.* IORGA, C. I. I, 186. *Figura ... cu tufoasele sprîncene ce adumbreau ochii buni.* ANGHEL, PR. 44. *Ageri ochi de vultur Sub sprîncenele-i stufoase.* IOSIF, V. 120, cf. TDRG. *Ochi mari, negri și sclipitori ca cilicul sub niște sprincene stufoase.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 33. *Ochii lui albaștri o priveau cu bunătate de sub sprîncenele stufoase.* AGÎRBICEANU, S. 353. *Ruja era voinică..., cu părul, ochii și sprincenele negre.* GÎRLEANU, N. 15. *Aceeași privire aspră, același glas, aceleași sprincene încruntate.* HOGAȘ, DR. I, 18, cf. RESMERIȚĂ, D. *Să fi întîlnit adînca privire a ochilor ei albaștri cu sprîncene negre.* M. I. CARAGIALE, C. 73, cf. CADE. *Avea înfățișarea de bărbat stîrnit cu o brazdă de mînie între sprîncene.* MIRONESCU, S. 91. *Ochii lui ... iscodeau țăios din stufoșii sprîncenelor.* GALACTION, O. A. II, 31. *Sprîncenele îmbinate... într-un unghi ușor accentuau că acolo s-a concentrat totul.* CAMIL PETRESCU, P. 22. *Căutătura adîncă... a ochilor lui mari sub arcul întunecat al sprincenelor.* I. BOTEZ, B. I, 74. *Cucoana Agripina, femeie înaltă, cu sprincenele îmbinate.* BRĂESCU, O. A. I, 11. *Cînd se supăra, ochii mici dispăreau, cu fulgere scurte, sub sprîncenele fioroase.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 28. *Era obligat să fie sever din pricina sprîncenelor — dens stufoase.* TEODOREANU, M. III, 29. *Ochii mari... ca niște mătostate sub sprîncenele încondeiate.* VOICULESCU, P. I, 89. *Unele aveau sprîncene îmbinate și ochi mari.* SADOVEANU, O. XII, 134, cf. SCRIBAN, D. *E un om... crunt cu sprîncenele groase.* ARGHEZI, B. 60. *Sprincenele stufoase... îi dădeau un aer cinic.* CĂLINESCU, S. 45. *Un om cu sprincene prea stufoase.* VIANU, S. 41. *Încercai cu o încruntare din sprîncene să-mi redobîndesc luciditatea.* BLAGA, H. 25. *Din arcuirea zveltă a sprîncenei talc A-nvățat odată Luna.* id. POEZII, 66. *Fața i se zărește tînără... cu unghiul sprîncenelor hotărît.* BOGZA, C. O. 284. *El mă sărută pe gene Și pe ochi și pe sprîncene.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 129. *Sprîncenele omului jucară scurt și fruntea i se acoperi de broboane.* V. ROM. ianuarie, 99. *Văzu... fulgșoacele de sprîncene ale lui Știulete căzute peste ochi.* PAS, L. I, 19. *Sprîncenele subțiri și codate îi adumbreau pleoapele.* VINEA, L. I, 269, cf. DL. *O fetiță cu sprîncene arcuite.* PREDA, R. 121. *Sprîncenele negre, țepoase îi dădeau un aer de permanentă încruntare.* T. POPOVICI, S. 15. *Sprîncenele i-s strînse de cugetări severe.* LABIȘ, P. 226, cf. DM. *Între sprîncenele negre i se săpase semnul posomoririi.* BARBU, G. 9. *Localizarea preferată este regiunea mustăților..., mai rar în sprîncene.* ABC SĂN. 329. *O șuviță de păr, inele, îi cade mereu pe sprînceană.* T decembrie 1964, 13. *Avea... sprîncenile mari și groase.* BĂNULESCU, I. 106. *Sprîncenele ei, aspre în masca chipului, tresăriră.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 16/3, cf. M. D. ENC, DEX. *Amîndoi ne potrivim, Și la ochi și la sprîncene, Ca doi porumbași la pene.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 49. *Cînd te mănîncă sprînceana, atunci te doresc cei ce te iubesc.* ȘEZ. VI, 56. *Oare ochi, oare sprincene, Oare deș'te cu inele?* DENSUSIANU, Ț. H. 221. *Mîndre ți-s sprîncenele, Mai mîndru ți-e numele.* BÎRLEA, L. P. M. I, 242. *Haida-n casă, voinicele, Cel cu buze subțirele, Cu spruncene-ncordățele.* T. PAPAHAGI, M. 44. *Sprincenele lui, Pana corbului.* DR. V, 527, cf. ALR II/I h 10, ib. MN 3, 6 818, ALR II 2 018. *Plină-i de trufie Cu a sale gene, Ochișori, sprîncene.* BALADE, I, 312. *Și-și răsfiră penile Ca mîndra sprîncenile.* FOLC. OLT, — MUNT. I, 36. *Eu-i pui mîna la inele, Ea mă sărută-n sprincene.* FOLC. MOLD. I, 110. ✧ (Ca termen de comparație) *Zidirile mai mari... ale capitalii, vechi țărm de Dîmbovițâ, ca o sprînceană încorunată cu un șir de vii.* GENILIE, G. 222/1. *Ca o sprînceană neagră, pămîntu-n depărtare... se mai vedea mijind.* BOLINTINEANU, O. 241. ✧ (În legătură cu verbe ca „a ridica", „a înălța", „a arcui" etc., redă ideea de mirare, de nepăsare, de surprindere, de nemulțumire etc.) *Cu toții sprîncenele a-și ridica și fruntea a-și îmbina începînd... unul spre altul cu ochii boldiți căuta.* CANTEMIR, I.I.I, 208. *Rădicînd ea sprînceana semeață, zisă amenințînd celui în față.* BUDAI-DELEANU, Ț. 75. *Așa degrabă ne lași? am adaos încrețind fruntea și ridicînd sprincenile.* NEGRUZZI, S. I, 39, cf. DDRF. *Rusul ridică din sprincene.* D. ZAMFIRESCU, R. 194, cf. TDRG. *Se uită în ochii lui, ridicînd sprincenele în semn de întrebare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 58. *Să înalți din sprîncene, să trăsai uimit din cap.* AGÎRBICEANU S. P. 166, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ridică din sprincene surprinsă și se încruntă.* C. PETRESCU, C. V. 168. *Ofta, arcuind sprîncenele.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 202. *Colonelul a ridicat o sprînceană.* COCEA, S. II, 14. *Niciodată? își înalță el sprîncenele.* SADOVEANU, O. XII, 74. *Am ridicat repede sprîncenele și am adăugat.* STANCU, R. A. II, 251. *Birjarul ridică sprîncenele, mirat.* TUDORAN, P. 13. *Ridică sprînceana dreaptă și se uită la... asociatul său.* VORNIC, P. 167, cf. DL. *Îl privi curios, ridicîndu-și sprîncenele țepoase.* T. POPOVICI, S. 81, cf. DM, DEX. ✧ (În legătură cu verbe ca „a încreți", „a încrunta", „a posomorî", „a strînge" etc., redă ideea de supărare, de întristare etc.) *Domnule, zice contele, posomorîndu-și sprînceana.* HELIADE, L. B. III, 70/14. *Zise în sineși încruntîndu-și sprîncenele.* FILIMON, O. I, 124. *Ea-și încrețise sprincenele între ochi.* EMINESCU, P. L. 67. *Craiul, auzind aceasta, parcă nu i-a prea venit la socoteală, și încrețind din sprincene, a zis.* CREANGĂ, P. 193. *Mie, nu? Să-ncrunt sprînceana.* COȘBUC, P. I, 327. *Sever... Se-ncruntă o sprînceană.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 74. *Vai de-acei ce-i stau în cale cînd sprînceana i se-ncruntă.* IOSIF, PATR. 61. *Care domnișor? întrebă slujnica încruntîndu-și sprincenele.* AGÎRBICEANU, A. 56. *Bărbatu-său încruntă sprincenele.* GÎRLEANU, N. 29, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Miron Iuga strînse din sprîncene.* REBREANU, R. II, 13. *O așteptam pe Fana... ca să-i pot surprinde..., în felul cum ar fi încruntat sprîncenele, o tresărire care s-o demaște.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 99. *Profesorul a încruntat numai din sprîncene.* COCEA, S. I, 30. *Încruntă sprincenile.* VISSARION, B. 345. *Îmi încruntam sprincenele ca să fiu mai fioros.* TEODOREANU, M. III, 211. *Își încruntă sprînceana.* SADOVEANU, O. XII, 280. *Mama încrunta sprîncenele, se împosoca.* STANCU, D. 5, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Loc. adv. (În legătură cu verbe ca „a se uita", „a privi", „a pîndi" etc.) **Pe sub sprînceană** (sau **sprincene**) = pe furiș; cu neîncredere. *Noi nu privim pe subt sprîncene la înflorirea literaturii ungurești.* FM (1840), 93[2]/35, cf. DDRF, TDRG. *Se uita pe sub sprincene.* REBREANU, P. S. 280, cf. CADE. *Pe sub sprincene Costea își măsura părinții și frații..* Ç. PETRESCU, C. V. 91. *Pe sub sprîncene... își strecură spre el o privire ascuțită.* COCEA, S. II, 94. *Olguța îl privi pe sub sprincene.* TEODOREANU, M. I, 287. *Se uită pe sub sprîncenele bine arcuite.* DAN, U. 241. *Se uită la mine pe sub sprîncene.* BOGZA, A. Î. 655. *Am strecurat o căutătură explorativă pe subt sprincene.* ARGHEZI, S. X, 18. *Se uită la mine pe sub sprîncene.* STANCU, Ș. 28. *Tinerii își aruncau priviri pe sub sprîncene.* V. ROM. martie 1954, 142, cf. DL, DM. *Am tras adînc din țigară și m-am uitat la ea pe sub sprîncene.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 98, cf. M. D. ENC., DEX, ZANNE, P. II, 435. (În legătură cu verbe ca „a așeza", „a purta", „a pune" etc.) **Pe (o) sprînceană** (sau **sprincene**) = pe o parte a capului, în mod strengăresc. *Își așează pălăria pe o sprînceană și circulă.* C. PETRESCU, Î. I, 93. *Purtau comanacul de samur sau astrahan, tras pe sprînceană.* ARGHEZI, B. 100. *A pune căciula pe-o sprînceană,* se spune despre un om mîndru. ZANNE, P. III, 44. ✧ Expr. **A alege** (sau **a alcătui**) **pe** (sau **după**) **sprînceană** = a alege (sau a alcătui din ceea) ce este mai bun, mai prețios etc. (sau este considerat ca atare). *Să-mi aleg batalioane Pe sprînceană — tot zmei.* BOLLIAC, O. 180. *Puse în locul lor pe alții, aleși de dînsul după sprînceană.* FILIMON, O. I, 154. *Oastea... o ființă tot din oameni unul și unul, aleși pe sprînceană.* ISPIRESCU, M. V, 5, cf. DDRF. *Prada de călău, firtate,*

se alege pe sprînceană. DAVILA, V. V. 173. *Toți îngrijitorii săi de pe moșii erau aleși pe sprînceană.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 26, cf. TDRG. *Bacante-alese pe sprînceană.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 82. *Marlori... aleși pe sprînceană.* HOGAȘ, DR. II, 162, cf. RESMERIȚĂ, D. *Restrînsul cerc al cunoștințelor mele, alese toate pe sprînceană.* M. I. CARAGIALE, C. 11, cf. CADE. *Boierul avea și-acum cîteva fetișcane... alese însă pe sprînceană.* COCEA, S. I, 186. *Alese cinci măicuțe pe sprînceană.* VOICULESCU, P. I, 198. *Patru fete, tot una și una, alese de grec pe sprînceană.* CAMIL PETRESCU, O. II, 295. *Am și numit o comisie de anchetă alcătuită pe sprînceană.* STANCU, R. A. IV, 72, cf. DL, DM. *În palida lumină a nopții se zăreau siluetele soldaților... aleși de rege pe sprînceană.* BARBU, Ș. N. II, 180. *O echipă de ingineri și de mineri aleși pe sprînceană.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 118, 32/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Și-a ales cîțiva turci pe sprînceană.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 83, cf. ZANNE, P. II, 434. **A fi cu ochi și (cu) sprîncene** = a fi prea evident pentru a putea fi negat. *Aceea epidemie a holerii morbus... era o ciumă cu ochi și cu sprîncene!* EPISCUPESCU, PRACTICA, 259/20. *Ei îi spui lucruri cu ochi și cu sprîncene, și el îmi zice că sînt istorii.* PR. DRAM. 130, cf. RESMERIȚĂ, D. *Regele, guvernul... — era cu ochi și cu sprîncene — aveau interes ca din această tenebroasă afacere să se nască un proces.* STANCU, R. A. IV, 246, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, CIAUȘANU GL., ZANNE, P. II, 351. (Regional) **A face cu sprînceana** = a face semn cuiva ridicînd sprînceana **(1)**. *C-o cunoaște bădița, Și-i face cu sprînceana Și-i arată grădina.* FOLC. MOLD. I, 47. ✦ (Regional) Pleoapă **(I)**. Cf. ALR I/I h 17/100, 122, 257. ✦ (Regional) Geană. ALR I/I h 20.

2. P. anal. (Adesea urmat de determinări în genitiv sau introduse prin prep. „de") Partea cea mai înaltă, alungită a unui munte, a unui deal etc.; coamă, creastă, creștet, culme, muchie **(4)**, spinare **(II 1)**, (popular) culmiș. *P-a dealului sprînceană, pe frunțea-i cea rîpoasă, Cetățuia veche, ... Păstrează suvenirea d-o noapte sîngeroasă.* HELIADE, O. I, 178. *Mihai Viteazul... face pe frumoasa sprînceană de Dealul Spirii mînăstirea „Mihai-Vodă".* GENILIE, G. 219/11, cf. VALIAN, V. *Zări pe sprînceana dealului înălțîndu-se... cetățuia Neamț.* NEGRUZZI, S. I, 168, cf. POLIZU. *Bateria călăreților..., izbutește a se așeza pe sprînceana dealului.* ODOBESCU, S. III, 601, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Pîngărații începură a se zări pe sprînceana pleșuvă și înaltă a unui deal.* HOGAȘ, DR. II, 4, cf. RESMERIȚĂ, D. *Aveau nemții o căfea de mitralieră... chiar la gardul de sîrmă ghimpată, după o sprînceană de deal.* MIRONESCU, Ș. A. 119. *Coada coloanei... se desfășura nebună, fără ordin și într-o învălmășală neînchipuită pe o sprînceană de deal.* BRĂESCU, V. 73, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Tinerel mîndru fecior, Ca puiul bradului, Pe sprînceana muntelui.* ALEXICI, L. P. 85. ✦ (Învechit) Margine **(II 1)**. *Au poruncit ca să sape șanțul; și aceia săpa, alții seotea afară lutul, alții îl îngrămădia într-o sprînceană spre înălțime* (a. 1773). GCR II, 92/25. ✦ Margine **(I 1)** a unei suprafețe, a unui lucru etc.; p. ext. petic **(3)**. *Atanaric... de la sprîncenele Ierasului (adecă ale Prutului) pînă în Dunăre, ținutul taifalilor, l-au încungiurat.* ȘINCAI, HR., I, 58/28. *În noaptea ospățului, luna s-a dosit după sprînceana codrilor.* ADAM, R. 32. *Soarele... înălțase deplin peste sprînceana răsăriteană a pămîntului, discul său înflăcărat.* HOGAȘ, M. N. 203. *Lacul... Sub sprînceana de pădure pare-un ochi posomorît.* VOICULESCU, POEZII, I, 63. *Suiau drumușorul spre sprînceana codrului.* SADOVEANU, O. XII, 404. *Viața lor a urmat înainte... în zăvoiul cel plin de taine, sub sprînceana pădurii peste care se zăreau în fund munții.* id. ib. VI, 720. *Mie îmi dă tătuca... casă în sprînceana satului.* CAMILAR, N. II, 8, cf. DL, DM. ✦ Fîșie luminoasă. V. geană. *Cînd se vede la apus o sprînceană se așteaptă să vie o vreme frumoasă.* I. GOLESCU, ap. CADE. *O sprînceană albă se ivește pe coama dealului de către răsărit... „Se face ziuă, Ileano"!* CARAGIALE, O. I, 52, cf. DDRF, TDRG. *O sprînceană luminoasă se va vedea la apus.* PAMFILE, VĂZD. 5. *Apusul soarelui... mai păstra o sprînceană de lumină.* BRĂESCU, A. 15. *Sprînceana însingerată a soarelui se înecă în apa viorie a mării, la asfințit.* BART, E. 118, cf. DL, DM, DEX.

3. (Prin vestul Munt.) Doagă care se pune la marginea unui fund de putină, de butoi etc., avînd forma unui segment de cerc. Cf. UDRESCU, GL.

4. (Regional) Căpute mici la încălțăminte; jumătatea dinspre vîrful încălțămintei a unei căpute. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE.

— Pl.: *sprîncene* și (regional) *sprînceni.* — Și: **sprînceánă**, (regional) **sprînceá** (ALR I/I h 21/170), **sprînceáună** (ALR II 2 018/325; pl. *sprîncele* ib.) **sprînceí** (ALR I/I h 21/249), **sprunceánă** s. f.

— Probabil lat. ***supercina*** (< *supercilia* + *gena*).

SPRÎNCEÁUĂ s. f. v. **sprînceană.**

SPRÎNCENÁ vb. I. Tranz. **1.** (Regional) A căpuita (Balș). Cf. ALR SN IV h 1 193/876.

2. (Prin nord-estul Olt.) A însura. Cf. MAT. DIALECT. I, 235.

— Prez. ind.: *sprîncenez.*

— Derivat regresiv de la **sprînceană.**

SPRÎNCENÁT, -Ă adj. **1.** (Despre oameni) Care are sprîncene **(I)** mari, dese, stufoase; (învechit și regional) sprîncenos **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Un tînăr... rumen, sprîncenat.* GORJAN H. IV, 179/1 cf. VALIAN, V., POLIZU. *Un băiet ochios, sprîncenat și frumușel.* CREANGĂ, P. 75. *E foarte sprîncenat.* CARAGIALE, O. I, 262. *Era... sprîncenată, cu ochi căprii.* VLAHUȚĂ, O. A. I 108, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *La mîndruța sprîncenată Să trimit o slovă, două.* IOSIF, V. 93, cf. TDRG. *Era o femeie al dracului de frumoasă și de sprîncenată.* HOGAȘ, DR. II, 2, cf. RESMERIȚĂ, D. *Niște ochi mari, verzi... genați și sprîncenați.* M. I. CARAGIALE, C. 28, cf. CADE. *Delegatul cel scurt și sprîncenat... țiscîia din sifoane.* MIRONESCU, S. 162. *Cucoana Cleopatra e o femeie oacheșă, sprîncenată.* GALACTION, O. A. I, 327. *În brigada-nțîia sînt Nouă fete sprîncenate.* D. BOTEZ, F. S. 86. *Era un bărbat tînăr încă, sprîncenat și cu ochi pătrunzători.* SADOVEANU, O. XVIII, 147, cf. SCRIBAN, D. *Oacheșă și sprîncenată... părea o șerpoaică neagră.* CAMIL PETRESCU, O. I, 18. *Între ei, dreaptă, ochioasă și sprîncenată, Kera.* STANCU, Ș. 181. *Era sprîncenat și ochios.* V. ROM. martie, 1955, 108. *Avea... ochii sprîncenați.* PAS, L. I, 45, cf. DL, DM. *Imaginea cam convențională a unui „chembiu" sprîncenat.* IST. LIT. ROM. II, 424. *Fiul bătrînei, sprîncenat și mustăcios, mișcă mîinile.* CINEMA, 1968, nr. 2, VII, cf. M. D. ENC., DEX. *La Stăncuța sprîncenată, Joacă hora încheiată.* ALECSANDRI, P. P. 347. *Un flăcău înalt, Nalt și sprîncenat.* POP., ap. GCR II, 298. *El că mi le-alege... Care e mai naltă Și mai sprîncenată.* TEODORESCU, P. P. 75. *Lelea-naltă sprîncenată.* MARIAN, SA. 14. *Anicuțo sprîncenată, Lasă ușa descuiată.* ȘEZ. IV, 140. *Să mai treci Oltu o dată, La Marița sprîncenată.* VÎRCOL, V. 86, cf. ALR II/I MN 3, 6 818/105, 157, 284. 349, 353, 520, 605, 728, 812, 836, 848, 872, 876, 886, *Alelci, fine Vartici, Vino lîngă mine-aici Că-mi ești-nalt și sprîncenat.* BALADE, III, 83. *Drag mi-e neica sprîncenat.* FOLC. OLT, — MUNT. III, 706. *E naltă, sprîncenată.* FOLC. MOLD. I, 154. ✧ Fig. *Și-n loc noaptea sprîncenată a sa mantă azvîrlise.* I. NEGRUZZI, S. I, 148. *Vîntul prin iarba sprîncenată O pipăia cu botul catifelat.* LESNEA, I. 141. ✧ Expr. **Călătorie sprîncenată** = urare (glumeață) prin care se exprimă lipsa de regret la plecarea cuiva. — *Mă duc! — Călătorie sprîncenată!* ALECSANDRI, T. 348. *Călătorie sprîncenată, zise boierul.* CREANGĂ, O. 141, cf. DDRF, ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Călătorie sprîncenată, îi strigă Pîrgu.*

M. I. CARAGIALE, C. 28, cf. CADE. *Călătorie sprîncenată! îi ajunge glasul bunicei.* TEODOREANU, M. U. 245, cf. SCRIBAN, D. *Călătorie sprîncenată, ne-a urat clonțoasa.* STANCU, R. A. I, 76, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Călătorie sprîncenată!* ZANNE, P. VI, 36. ✦ (Rar) Care și-a desenat, și-a vopsit sprîncenele **(1)** cu creionul. *Țața Eliza, proaspăt sprîncenată și sulemenită.* BRĂESCU, A. 94. ✦ Fig. (Învechit) Aparte; deosebit. *Acel jurămînt nici că putea să aibă un alt scop... sau măcar un pretext mai sprîncenat.* BARIȚIU, P. A. I, 605. *Ceva... de-or fi sprîncenate nu le mai ajungi cu prăjina la nas.* GANE, N. I, 94 cf. BARCIANU, ALEXI, W. ✦ Fig. Împodobit, decorat. *Case de o albeață strălucitoare... cu ferestrele înflorile cu chenare albastre cu „ferestre sprîncenate" adică.* SADOVEANU, O. IV, 262, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. P. anal. (Învechit) Ridicat, înălțat de la pămînt. *Dar ne temem c-om însera Pe la curțile dumnivoastre Aste nalte sprincenate.* PANN, ap. GCR II, 334, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D.

3. (Despre încălțăminte) Care are sprînceană **(II 3)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *sprîncenați, -te.* — Și: **sprincenát, -ă**, (regional) **sprîncinát, -ă** (ALR II 2 018/228), **spruncenát, -ă** (ib. 2 018/284) adj.

— **Sprînceană** + suf. *-at.*

SPRÎNCENEÁ s. f. (Regional) Sprîncenuță. *Te vezi după sprincenele Că ești făcător de rele.* ALECSANDRI, P. P. 87, cf. DL, DM. *Cernută prin sprîncenele, Frămîntată prin inele.* T. PAPAHAGI, M. 66.

— Pl.: *sprîncenele.* — Și: **sprinceneá** s. f.

— **Sprînceană** + suf. *-ea.*

SPRÎNCENÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Învechit și regional) Sprîncenat **(1)**. *Zbîrciturile sprîncenoasei sale frunți arată urme de patimi.* HELIADE, L. B. I, 104/8. *Maiorul Tănăsescu... mustăcios și sprîncenos.* REBREANU, R. II, 234, cf. ALR II/I MN 3, 6 818. ✧ Fig. (Adverbial) *Lin revărsa luceala Argintului Selena, Pe creștetul al stîncei, Ce sprîncenos înalță Spre nori.* I. VĂCĂRESCUL, P. 27/5.

2. (Învechit; în sintagma) *Mușchi sprîncenos* = mușchi depresor de deasupra pleoapei **(1)**. *Mușchiul sprincenos este mic, lungit, situat în desimea sprincenii.* KRETZULESCU, A. 179/11.

— Pl.: *sprîncenoși, -oase.* — Și: (regional) **sprincenós, -oásă, spruncenós, -oásă** (ib. 6 818/279, 334) adj.

— **Sprînceană** + suf. *-os.*

SPRÎNCENÚȘĂ s. f. (Regional) Sprîncenuță. *Lele, sprîncenușa ta Mîncă cămeșuța mea.* TEODORESCU, P. P. 302.

— Pl.: *sprîncenușe.*

— **Sprînceană** + suf. *-ușă.*

SPRÎNCENÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui sprînceană **(1)**; (regional) sprîncenea, sprîncenușă. *Se uita la curiosul episcop, încreținд din sprincenuțe.* NEGRUZZI, S. I, 228, cf. CADE. *Mult ești tu, mîndră, frumoasă, Cu sprîncenuțele trase.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 111.

— Pl.: *sprîncenuțe.* — Și: **sprincenúță** s. f.

— **Sprînceană** + suf. *-uță.*

SPRÎNCINÁT, -Ă adj. v. **sprîncenat.**

SPRÎNCINĂȚÉA adj. (Popular) Diminutiv al lui sprîncenat **(1)**. *Și mie să-mi dăruiți O băiețea Sprincinățea, Care pe mine m-a vrea.* MARIAN, N. 323.

— Pl.: *sprîncinățele.*

— **Sprîncenat** + suf. *-ea.*

SPRÎNCIÓG s. m. v. **sfrînciog.**

SPRÎNJÍ vb. IV. Tranz. (Prin estul Ban. și vestul Olt.) **1.** A risipi **(1)**. Cf. CADE, BOCEANU, GL., GR. S. V, 123, ALR SN V h 1 329/2, 848.

2. (Complementul indică oameni) A izgoni. *Bărbățelul m-o bătut Și din casă m-o sprînjit.* ARH. OLT. III, 385. *I-o sprînjit* [pe turci] *d-acolo să să ducă la satu lor.* ARH. FOLK. III, 80.

— Prez. ind.: *sprînjesc.*

— Etimologia necunoscută.

SPRÎNȚÁR, -Ă adj. v. **sprințar.**

SPRÎNȚÁRIC, -Ă adj. (Învechit) Sprințar **(1)**. *Moartea îl urmărea Cînd și Eumon cel sprînțaric Mînia lui zădărea.* POGOR, HENR. 156/23.

— Pl.: *sprînțarici, -ce.*

— **Sprințar** + suf. *-ic.*

SPRÎNZ s. m. v. **spînz¹.**

SPRONȚÁ vb. I v. **spronța.**

SPRONȚUÍ vb. IV v. **spronțui.**

SPRUNCEÁNĂ s. f. v. **sprînceană.**

SPRUNCENÁT, -Ă adj. v. **sprîncenat.**

SPRUNCENÓS, -OÁSĂ adj. v. **sprîncenos.**

SPUDAXÍ vb. IV. Tranz. (Grecism învechit) A învăța; p. ext. a instrui. *Să-l trimiță la Beci, să spudacsască acolo, și să învețe și doftor* (a. 1808). IORGA, S. D. VIII 44. *Eu știu ce știu..., l-am spudaesit pe Radu pîn-a nu-l lua de ginere.* ALECSANDRI T. 1 237, cf. TDRG, CADE, GĂLDI, M. PHAN. 256, SCRIBAN, D.

— Scris și: *spudacsi.* — Prez. ind.: *spudaxesc.*

— Din ngr. σπουδάξα (aor. al lui σπουδάζω).

SPUDAXÍT, -Á adj. (Învechit) Cultivat; instruit. *Pe acei timpi... toți junii mucheleți și spudaxiți aveau cîte o bibliotecă.* FILIMON, O. I, 122, cf. GĂLDI, M. PHAN. 256, CONTRIBUȚII, III, 169.

— Pl.: *spudaxiți, -te.*

— V. **spudaxi.**

SPUIETÓR, -OÁRE subst., adj. v. **spunător.**

SPUITÓR, -OÁRE subst., adj. v. **spunător.**

SPULBĂRÁ vb. I v. **spulbera.**

SPULBĂRĂTÚRĂ s. f. v. **spulberătură.**

SPÚLBER s, n. **1.** Faptul de a spulbera **(1)**; ninsoare spulberată; vînt puternic. Cf. LB. *Înțetit, omătu-n spulber, bate zuruind în geamuri.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. *Spulber de ninsoare că nu se vedea om cu om.* I. BOTEZ, ȘC. 45. *Foile în spulber par picuri de lumină.* VOICULESCU, POEZII, I, 107. *Zilele mijlocului lui martie aduseseră spulbere de viscol.* SADOVEANU, O. XX, 479, cf. SCRIBAN, D. *Au căzut, au putrezit și i-a împrăștiat spulberul.* CAMILAR, N. II, 207, cf. DL, DM. *De viscole sînt... troieniți Și-nțelepciunea lor sporește-n spulberul ninsorii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 80, 30/4, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Din spulberul iubirii atît doar mai pot strînge.* VOICULESCU, POEZII, I, 261.

2. Fig. (Rar) Nimicire **(1)**. *Oștile noastre-au intrat în corăbii, Moarte și spulber ducînd cu sine.* MURNU, I. 34, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Expr. (Rar) **A merge în spulber** = a merge spre distrugere. *Dacă*

se înfrățește armata cu norodul, atuncea merge în spulber clasa asupritorilor. SADOVEANU, N. P. 108, cf. DL.

— Pl.: *spulbere.*

— Postverbal de la **spulbera.**

SPULBERÁ vb. I. **1.** Tranz. (Complementul indică praf, frunze, zăpadă etc.) A ridica în vîrtej și a duce departe; a împrăștia; a risipi **(1)**, (popular) a zburătăci. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Și cum spulbără vîntul praful și pleava* (a. 1815). GCR I, 218/37. *În loc de nisip va spulbera țărîna mormintelor.* HELIADE, L. B. II, 108/11, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. *În danțuri desfrînate alți spulberă gunoi.* NEGRUZZI, S. II, 229. [Galbenii] *s-au risipit ca pozderia pe care o spulberă vîntul.* SION, P. 113. *Opresc vînturile de a spulbera omătul de pe grîu.* I. IONESCU, B. C. 269/23. *Crivățul... vîjîie prin vijelie Spulberînd zăpada-n ceruri.* ALECSANDRI, POEZII, 13. *Movili de frunze-n drumu-i le spulberă de sună.* EMINESCU, O. I, 92. *Viscolul ridică omătul în valuri și-l spulberă în văzduh.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 205, cf. DDRF, BARCIANU. *Mai încoace pe șoldul costișei, zăpada era spulberată.* ADAM, R. 258. *Vîntul spulbera fulgii de zăpadă.* DELAVRANCEA, H. T. 249, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Vîntul toamnei spulberă troiene ruginii de frunze.* M. I. CARAGIALE, C. 38 cf. CADE. *Privea frunzele pe care vîntul... le spulbera departe.* GALACTION, O. 196. *Floarea înflorește dimineața; pînă în sară se vestejește și o spulberă vîntul.* SADOVEANU, O. XVI, 214, cf. SCRIBAN, D. *Iarna este foarte rece, cu zăpadă puțină pe care o spulberă vîntul.* ENC. AGR. I, 509. *Vîntul ridica vîrteje de praf, spulbera frunzele căzute.* CAMIL PETRESCU, O. II, 371. *Particulele elementare din care este alcătuit solul sînt foarte ușor spulberate de vînt.* AGROTEHNICA, I, 428. *Au spulberat pînă și cenușa.* VINEA, L. II, 176. *Cîte un val se spărgea... și vîntul îi prindea jerba albă spulberînd-o.* TUDORAN, P. 188, cf. DL. *Bătea crivățul iarna și spulbera zăpada.* PREDA, R. 10. *Un vînt rece, tăios, spulbera praful.* T. POPOVICI, S. 439, cf. DM. *Lupii spulberau scîntei din zăpadă.* LABIȘ, P. 22. *Scormoneau praful și-l spulberau.* BARBU, G. 128. *Vîntul spulberă o zăpadă care nu va ajunge pe pămînt.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 123, 1/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Le lua* [oasele], *într-o piuă le pisa, Pe-o lopată le punea, Și în vînt le spulbera.* TEODORESCU, P. P. 561. *Vîntul... spulberase de tot cenușa.* ȘEZ. I, 161, cf. ALR I 1 230/200, 508, 588, 684, 708, 988. *În cenușă-o prefăcea Și în vînt o spulbera.* BALADE, I, 358. (Refl.) *Toate-n lume sînt cu fumul Și se spulberă cu scrumul.* SION, POEZII, 27/3. *Bătute de ploaie și de vînturi se spulberă frunză cu frunză.* SEVASTOS, N. 318. *S-a spulberat Podoaba mîndrelor petale.* IOSIF, PATR. 44. *Funcția frunzelor care se spulberă a fost să întreție viața întregului.* SADOVEANU, O. XX, 101. *O frunză veștedă ce se spulberă în vînt.* ISAC, O. 250. *Pene ce se spulberă-n vînturi Și pier.* BRAD, O. 8, cf. ZANNE, P. III, 545. ◇ Fig. *Ți-e teamă ca un laș, să nu-ți spulbere creierii.* CARAGIALE, O. II, 191. *Vijelii după vijelii au bîntuit și au spulberat așezările lor.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 234. *Toate vechile morminte s-au spulberat.* IORGA, C. I. I, 4. *Au dat foc și au vrut să spulbere și temeliile așezărilor.* C. PETRESCU, O. P. II, 306. *A făcut fărîme și-a spulberat tot ce-a nimerit.* VOICULESCU, POEZII, I, 40. *Face cîțiva pași... iarna îl spulberă, îl pătrunde vîntul.* STANCU, D. 274. *Bătea vîntul și spulbera rochiile și părul femeilor.* PREDA, R. 437. *Vîntul serii spulberă vițele părului.* BARBU, PRINC. 65. *Acoperișurile se spulberau într-o clipită.* ID. G. 311. ✦ (Complementul indică locul pe care se face acțiunea; despre vînt, furtună etc.) A lăsa gol, fără frunze, fără zăpadă etc. sau fără vegetație. *Ogoarele scurmate și spulberate de furtună au lipsă de o nouă pregătire.* CR (1832), 16[2]/16. *O furtună mare dezrădăcinează în furia ei copacii mari și spulberă surfața pămîntului.* BUZNEA, F. 18/27. *La vatra pe care or spulbera-o vînturile.* SADOVEANU, O. XVIII, 31. *M-aș duce ca vîntul cînd spulberă pămîntul.* ALECSANDRI, P. P. 307. ✦ Tranz. și refl. Fig. A face să nu mai fie compact, să se rarefieze sau a nu mai fi compact, a se rarefia; a (se) destrăma a (se) împrăștia, a (se) risipi **(6)**, (învechit) a (se) răschira **(1)**, (regional) a (se) vărzui. V. răzbuna **(II 1)**. *Cela ce-ți dă omătul ca lîna Și negura spulbără cu mîna.* DOSOFTEI, PS. 490/18. *După ploaie norii s-au spulberat.* DSR.

2. Tranz. și refl. Fig. (Complementul indică senzații, stări, sentimente sau însușiri, relații, abstracte etc.) A face (prin violență) să nu mai existe, să nu se mai producă să nu se mai manifeste etc. sau a înceta să mai existe, să se mai producă, să se mai manifeste etc.; a (se) desființa, a (se) destrăma, a (se) distruge, a (se) împrăștia, a (se) pierde **(I 4)**, a (se) prăpădi **(1)**, a (se) risipi **(1)**, a (se) sfărîma **(3)**, (învechit și popular) a (se) sodomi, a (se) răpune **(2)**, a (se) topi **(7)**, (popular) a (se) fărîma, a (se) isprăvi, (învechit) a (se) potrebi **(1)**, (grecism învechit) a (se) afanisi. V. dispărea, nimici **(1)**, pieri **(4)**, strivi. *Frica-i spulberă curînd.* POGOR. HENR. 63/11. *Toate acele legi se spulberau în vînt.* BARIȚIU, P. A. III, 118. *Strivind tirania potentă... a spulberat-o* ARISTIA PLUT. 286/20. *Știința istorică spulberă fără milă și fără frică orice nu este istorie.* HASDEU, I. C. I, 124, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Lăsase celui dintîi vînt grija de a spulbera... amintirea unui trai zvînturat.* HOGAȘ, DR. I, 17. *Visurile s-au spulberat mai repede ca închipuirea.* REBREANU, I. 239, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pasul ce spulberase cel din urmă vis.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 113. *Nu se întrebau... ce visuri se spulberaseră.* id. ib. 69. *Va spulbera întocmirea tiranilor.* SADOVEANU, O. XVII, 231, cf. SCRIBAN, D. *Cîte un eveniment spulberă și risipește căsnicia.* ARGHEZI, S. XVIII, 115, cf. DL. *Îi spulberase definitiv această speranță.* PREDA, R. 17. *Trebuie să spulberăm o manifestație.* T. POPOVICI, SE. 482, cf. DM. *Proiectele au fost spulberate.* IST. LIT. ROM. II, 249. *Elanul lui nestăvilit s-a spulberat.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 58. *Secole de civilizație se spulberaseră în cîțiva ani.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 32/2. *Ne-a spulberat orice urmă de îngrijorare.* ib. 1970, nr. 34, 3/9. ✦ Tranz. (Complementul indică oameni, cete înarmate, oști) A face să nu mai existe, a reduce la nimic (omorînd, distrugînd, lichidînd), a nimici **(1)**; a face să fugă în toate părțile, în dezordine, a împrăștia, a risipi **(3)**, a vîntura, (învechit) a spîrcui **(1)**. *Să-i spulberăm doară* [pe dușmani]. ISPIRESCU, M. V. 22. *Leul moldovean... spulberă încă o dată pe toți dușmanii săi turci.* XENOPOL, I. R. IV, 139. *Bate-i, Ștefane,... Spulberă-i de pe pămînt.* COȘBUC, P. II, 113. *Nu m-oi întoarce Fără să spulber cetatea.* MURNU, I. 28. *M-a dus acolo inginerul...*, *fiul acelui spulberat de grenade.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 30/3.

3. Refl. (Transilv.) A se supăra. *Ce-ai făcut tu cu Anița?... tu iară te-ai spulberat pe ea.* SLAVICI, ap. TDRG. *Cînd au văzut pe fata de împărat în casă, s-au spulberat ca aricii de ciudă.* MERA, ap. CADE.

— Prez. ind.: *spúlber.* — Și: (învechit) **spurbără,** (regional) **spulbără** (ALR I 1 230/508) vb. I.

— Lat. ***expulvĕrāre.** Cf. pulbere.

SPULBERÁBIL, -Ă adj. (Învechit, rar; despre nisip) Care poate fi spulberat **(1)**. *Lipsa aceasta de legătură se găsește în cel mai mare grad în prundișuri și năsipuri spulberabile.* I. IONESCU, B. C. 425/26.

— Pl.: *spulberabili, -e.*

— **Spulbera** + suf. *-bil.*

SPULBERÁRE *s.* f. Acțiunea de a (se) spulbera și rezultatul ei.

1. Ridicare în vîrtej de către vînt, furtună etc. a prafului, a frunzelor, a zăpezii etc.; împrăștiere, risipire **(1)**. Cf. spulbera **(1)**. *Veți fi suflați cu spulbărare.* DOSOFTEI, PS. 12/14, cf. POLIZU, DDRF. *Noaptea*

grea se înluneca mai mult de spulberarea înăduşitoare. ADAM, R. 181, cf. RESMERIŢĂ, D. *Sălaşurile oamenilor fineau între două spulberări de furtună.* SADOVEANU, O. XIX, 243. *Spulberarea diferitelor elemente bombardate.* ENC. TEHN. III, 15, cf. DL. *Bătrîna asculta... spulberarea zăpezii pe acoperiş.* T. POPOVICI, SE. 57, cf. DM, DEX. ◇ Fig. *Părăsit într-un nişte patimi arzătoare, spulberările lor semănaseră nemîngîierea în urmele lui.* HELIADE, L. B. I, 115/3. *Necontenit lupta... se termină cu spulberarea regulilor.* PHILIPPIDE, P. 252. *Acolo se încerca spulberarea calomniilor.* în PLR II, 636. *Spulberarea încrederii în progres.* V. ROM. ianuarie, 1965, 98. ◇ (Prin analogie) *A început... să plouă din nou într-o spulberare măruntă.* V. ROM. octombrie, 1964, 42.

2. Fig. (Învechit; astăzi rar) Nimicire **(1)**. *Din toate părţile de vivore şi de spulberare cuprinsă* [împărăţia romanilor]. CANTEMIR, HR. 360, cf. DL, DEX.

— Pl.: *spulberări.*

— V. **spulbera.**

SPULBERÁT, -Ă adj. **1.** (Despre praf, zăpadă, frunze etc.) Care este ridicat de vînt, de furtună etc. şi dus departe; împrăştiat, risipit **(1)**. Cf. spulbera **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX, LB. *Omătul spulberat se-ntinde ca o mare.* ALECSANDRI, POEZII, 272, cf. DDRF, ALEXI, W. *Ce visuri au murit... Cu-atîta frunză spulberată.* GOGA, POEZII, 239. *Urla în răstimpuri un glas, acum, de frunze spulberate.* HOGAŞ, DR. I, 274. *Fulgii băteau grăbiţi şi treceau spulberaţi.* SADOVEANU, O. XV, 40, cf. DL, DM, DEX. ◇ (Prin analogie) *Vineră orientală, ieşită din rămăşiţele spulberate ale populaţiunei grece din Fanar.* FILIMON, O. I, 117. *S-a repezit cu părul spulberat şi i-a apucat băţul.* SADOVEANU, O. XVII, 182. *Părul domnişoarei... se umflă spulberat.* CĂLINESCU, O. I, 10. ✦ (Despre locuri) De pe care zăpada a fost împrăştiată de vînt. *Drumul e drept, dar cînd spulberat, cînd greu troienit.* CAMIL PETRESCU, O. I, 9. ✦ Fig. (Despre oameni) Care este zăpăcit, neserios, distrat; furios, mînios. *Om sumeţ, spulberat, aprig, fără credinţă.* AR (1829), 147[1]/16. *Ar trebui mai locite năravurile şi obiceiurile tinerilor... că sînt prea iuţi, prea spulberaţi.* FM (1839), 240[2]/21, cf. TDRG, SCRIBAN, D., DL, DM. ◇ (Substantivat) *Spulberatul Bothwell, pe care ea îl priimi mai tîrziu în favorul său.* FM (1840), 26[1]/27. *În spulberatul de Alexandru nu avea nici o încredere.* GANE, N. II, 33.

2. Fig. (Despre senzaţii, stări, sentimente sau relaţii, abstracte etc.) A cărei existenţă sau realizare a fost oprită (prin violenţă), care nu se mai produce, nu se mai manifestă. Cf. spulbera **(2)**. *A fost vorba de o conspiraţiune, însă... este şi rămîne spulberată.* PAS, L. II, 266. *Se culcau în acelaşi pat şi-şi plîngeau visurile spulberate.* T. POPOVICI, SE. 34.

3. (Rar; despre vînt) Puternic **(III 1)**. *Furtuni se nasc aici foarte multe şi spulberate.* RUS, I. III, 259/19. *Un vînt mare spulberat Corabia a răsturnat.* MARIAN, NU. 334.

4. Fig. (Rar) Nimicit **(1)**. Cf. spulbera **(2)**. Cf. CADE. *Sufletu-ţi rezistă, Dar trupul spulberat nu mai există.* VULPESCU, P. 68. *Explodă sus de tot într-un răcnet de fiinţă spulberată.* VINEA, L. II, 314.

5. (Învechit, rar; despre ape) Ramificat. *O apă foarte spulberată, curge prin roditorul ţinut al Campaniei.* RUS, I. I, 251/33.

6 (Regional; despre oameni; cu sens neprecizat, probabil) Plin de bube; cu bube. *Cînd are un om urme de atari bube pe faţă... se zice că e spulberat.* com. MARIAN.

— Pl.: *spulberaţi, -te.* — Şi: (regional) **spulburát, -ă** adj. com. MARIAN.

— V. **spulbera.**

SPULBERÁTIC, -Ă adj. (Popular) Nestatornic **(1)** Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DDRF, PHILIPPIDE, P. 62, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Of, of, om spulberatic ce eşti!* ap. TDRG, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Va fi Tomşa om spulberatic şi sîngeros, dar a făcut multora dreptate.* SADOVEANU, O. V, 642, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, com. MARIAN. *Unui cu mintea nestatornică* [se zice] *spulberatic.* ŞEZ. II, 47, cf. CIAUŞANU, GL., ALR I 1 517/542.

— Pl.: *spulberatici, -ce.*

— **Spulbera** + suf. *-atic.*

SPULBERĂTÓR, -OÁRE adj. (Rar) Care este spulberat **(1)**. *Şi tu, luntraşule, nu te arăta neîndurat faţă cu fărîna spulberătoare.* MARIAN, Î. 357, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *spulberători, -oare.*

— **Spulbera** + suf. *-tor.*

SPULBERĂTÚRĂ s. f. **1.** Zăpadă, praf, frunze etc. împrăştiate de vînt; p. ext. (cu sens colectiv) lucruri împrăştiate. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Era atîta spulberătură de zăpadă, încît ţi se părea că se dărîmă cerul.* SANDU-ALDEA, U. P. 60. *Sta în iarbă o largă spulberătură de fulgi cenuşii.* GALACTION, O. A. II, 107, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Regional) Lamura (făinii) (Scheia — Suceava). Cf. ALR I 772/381.

2. (Regional) Nume generic dat unor iritaţii ale pielii, unor erupţii sub formă de pete roşii sau de băşicuţe însoţite de mîncărime; (popular) spurc **(4)** spurcat[1] **(2)**, spurcăciune **(1)**, spuză **(3)**. Cf. ALRM, II/I h 181/365. ◇ (În descîntece) *De-o fi de spulberătură, De-o fi de făcătură.* MARIAN, D. 342. *Aşa să-ngăduie junghiurile şi durerile lui Săgetătura şi spulbărătura.* GRAIUL, I, 498.

3. (Bot.; Bucov.) Dumbeţ *(Teucrium chamaedrys).* Cf. BIANU, D. S. 254, TDRG, PANŢU, PL., BORZA, D. 169.

— Pl.: *spulberături.* — Şi: (regional) **spulbărătúră, spulburătúră** (BIANU, D. S. 254, TDRG, PANŢU, PL.), **spurbălătúră** (ALRM II/I h 181/365) s. f.

— **Spulbera** + suf. *-ătură.*

SPULBERÍŞ s. n. **1.** (Regional) Viscol (Dumeşti — Roman). Cf. ALR I 1 230/526.

2. (Regional) Troian (de zăpadă) (Lipovăţ — Vaslui) Cf. ALR I 1 252/510.

3. (Învechit şi regional) Pămînt neroditor. *Te-ar fi găsit cu 10 oameni cosind... luînd... pă unde-ţi place, lăsînd celorlalţi fraţi spulberiş* (a. 1818). BUL. COM. IST. V, 299. *Unde-i spulberiş, acolo-i dă loc rumânului, unde-i nu-i, treaba lui.* GRAIUL, I, 476.

— **Spulbera** + suf. *-iş.*

SPULBERÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit; rar) Care poate fi spulberat **(1)**. (Fig.) *De cînd cunosc, aşa spulbăroasă Cugete n-avu nice odinioară.* BUDAI-DELEANU, T. V. 44.

— Pl.: *spulberoşi, -oase.*

— **Spulbera** + suf. *-os.*

SPULBURÁT, -Ă adj. v. **spulberat.**

SPULBURĂTÚRĂ s. f. v. **spulberătură.**

SPULDĂRII s. f. pl. v. **spîldării.**

SPULICHÍ vb. IV v. **şpirlichea.**

SPUMÁ vb. I. **1.** Intranz. (Despre săpun, detergenţi etc.) A face (multă) spumă **(1)**; (despre lichide ape etc.) a se umple de spumă **(1)**; a spumega **(1)**, (rar) a clăbuci, (învechit, rar) a spumui **(1)**. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Apa cea bună... spumează lesne la spălatul rufelor.* EPISCUPESCU, PRACTICA,

30/19, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Acidul carbonic ... scapă îndată ce stavila dopului... nu se mai opune ..., subt forme de băsicuțe ce fac a spuma lichidul.* BREZOIANU, A. 611/5, cf. POLIZU. *Dunărea spuma sub vîslele speculantului plutaș.* HASDEU, I. C. I, 197. *Vinuri străine Se varsă spumînd.* BOLINTINEANU, O. 77. *A mării puternici valuri Adînc din funduri s-azvîrl spumînd.* I. NEGRUZZI, S. II, 194, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, CADE. *La păsări se cuvin vinuri... care să spumeze.* VOINESCU, P. I, 138, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR I 1 060/79, 118. *Laptele spumează.* GLOSAR REG. ◇ Fig. *Fericirea ei spumia ca o cupă de șampanie.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG. ◇ Tranz. *Africus valuri spre maluri spumînd cu năvalnicu-i vuiet.* COȘBUC, AE. 13. (Fig.) *Vremea este o adunare de un adînc nöian de veacuri, care se tălăzuiesc și spumesc materia lor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 8/23. ◇ Refl. *Valurile se ridicară, se spumară.* BOLINTINEANU, O. 270. ✦ (Regional; complementul este barba) A săpuni **(1)** (Vălcani — Sînnicolau Mare). Cf. ALR SN II h 513/47.

2. Intranz. (Despre animale, mai ales despre cai) A se acoperi de spumă **(2)**; a asuda, a se înspuma, a spumega **(4)**. *Voinicii cai spumau în salt.* COȘBUC, P. I, 56, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR I 1 111/118, 227, 247.

3. Intranz. (Despre oameni, animale etc.) A saliva abundent (de boală, de furie etc.), sub formă de spumă **(3)**; a face spumă la gură (v. spumă **3**), a spumega **(3)**, (regional) a face spumar la gură (v. spumar). *Inima lui se făcu ca gheața, Văzîndu-l trecut, fața ca hîrtia, Ochii întorși, gura spumînd și căscată.* BUDAI-DELEANU, T. V. 130. *Balaorul turbează, Urlă, șuieră, spumează.* ARICESCU, A. R. 52/14. *Scroafele cu purcei s-au îndîrjit clefăind și spumînd, pînă ce au doborît-o.* SADOVEANU, O. XV, 300, cf. DL, DM, DEX, ALR I/I 112, ALR II/I MN 13, 6 900/574, ALRM II/I h 56/574. ◇ Fig. *Marea-i fiară ce spumează.* SADOVEANU, O. XVII, 63. ◇ Tranz. [Mînia] *îngălbenește fața, spumează gura, sălbătăcește chipul.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 154/2.

4. Intranz. Fig. (Despre oameni, mulțimi etc.) A se înfuria peste măsură; a-și da curs liber; a se dezlănțui, a spumega **(2)**. *Norodul de pe țărmure, văzîndu-să înșălat, spuma de mînie.* GT (1838) 44[1]/36. *Și cum poți să ne dovedești aceasta? zise hogea spumînd de turbare* (a. 1870). GCR II, 366. *El spumează și toarnă de ciudă un monolog enorm.* CARAGIALE, O. I, 11. *Ne zvîrcoleam, spumînd de furie.* CIAUȘANU, R. SCUT. 62, cf. CADE. *Isaurianul s-a sculat spumînd și a dat poruncă varangiilor.* SADOVEANU, O. XII, 188, cf. DL, DM, DEX.

5. Refl. (Învechit; despre albuș) A se transforma în spumă **(5)**. *Să se ia cinci albușuri de ouă de găină ... și să se bată pînă se vor spumi.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 451/8.

6. Tranz. (Complementul indică mîncăruri sau lichide date în fiert ori fermentate) A curăța de spumă **(6)**; a spumui **(2)**. *După ce-l vei spuma să nu mai iasă spumă, să-i pui piper.* MÎNCĂRILE, 13/10, cf. VALIAN, V., CADE. ◇ Refl. pas. *Acest amestec fierbîndu-se cam un ceas se spumește.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 150.

7. Refl. (Prin Olt.; despre rufe) A se uza. Cf. TOMESCU, GL.

— Prez. ind.: *spumez.* — Și: **spumí** vb. IV.

— V. **spumă.**

SPUMÁNT, -Ă adj., s, m. **1.** Adj. Care face spumă **(1)**; spumos **(1)**. Cf. DN[2], DEX. (Fig.) *George Ranetti ... a purtat în vioiciunea lui spumantă, incontestabilă timp de zece ani, ... influența strengărismului călare pe băț.* ARGHEZI, T. C. 83. ✦ (Despre vinuri) Care face spumă **(1)** cînd este deschisă sticla și se toarnă în pahar, datorită unor procedee de saturare cu bioxid de carbon: spumos **(1)**, înspumat.

2. S. m. Substanță care, dizolvată într-un lichid, favorizează formarea spumelor **(1)** stabile; (rar) spumogen **(2)**. *Spumanții sînt întrebuințați... la prepararea betoanelor poroase... în industria textilă.* LTR[2], cf. DER, M. D. ENC., DEX. ✦ Soluție care conține un spumant **(2)**. Cf. DEX.

— Pl.: *spumanți, -te.*

— Din lt. **spumante.**

SPUMÁR s. n. (Prin Transilv.) Spumă **(3)**. Cf. CADE. ◇ Expr. **A face spumar la gură** = a face spumă la gură, v. spumă **(3)**. *Bădîrca făcea spumar la gură în mînia ei.* MERA, ap. CADE, cf. ALR II/I MN 13, 6 900/102, ALRM II/I h 56/102.

— Pl.: ?

— **Spumă** + suf. *-ar.*

SPUMÁRE s. f. Acțiunea de a (se) spuma și rezultatul ei.

1. Producere de (multă) spumă **(1)**; umplere de spumă **(1)** a unui lichid; spumegare **(1)**, clăbucire, (neobișnuit) spumeg **(1)**. Cf. spuma **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX, LB. *A undelor spumare În umbrele de noaptea îți amăgește ochii.* HELIADE, O. I, 355, cf. I. GOLESCU, Ç, POLIZU, PONTBRIANT, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Proprietate a unor substanțe de a produce spumă **(1)**. *Puterea de spumare poate fi îmbunătățită... prin adausul unor produse de condiționare.* LTR[2]. *Uleiurile cu tendință mare de spumare se oxidează ușor.* ib.

2. Acoperire de spumă **(2)**; asudare, înspumare, spumegare **(4)**. Cf. spumega **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Salivare abundentă (de boală, de furie etc.), în formă de spumă **(3)**; spumegare **(3)**. Cf. spuma **(3)**. [Epilepsia] *vine... cu spumarea gurii.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 331/30, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. Fig. Înfuriere peste măsură; p. ext. furie; dezlănțuire, spumegare **(2)**, (neobișnuit) spumeg **(2)**. Cf. spuma **(4)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *spumări.*

— V. **spuma.**

SPUMÁRIȚĂ s, f. (Bot.; prin Olt.) Săpunariță *(Saponaria officinalis)*. Cf. BORZA, D. 156, H IX 70, ALR I 1 911/837.

— Pl.: *spumariițe.*

— **Spumă** + suf. *-ariță.*

SPUMÁT, -Ă adj. **1.** (Despre lichide) Care face spumă **(1)**, spumant **(1)**; (despre ape, valuri etc.), plin de spumă **(1)**, înspumat, spumegat[2] **(1)**, spumegînd **(1)**, spumegător **(1)**, (rar) spumatic **(1)**, (învechit și regional) spumegos, spumos **(1)**. Cf. spuma **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX, LB. *Un sînge negru și spumat ieșea ca un rîu din adîncile sale rane.* PLEȘOIANU, T. III, 112/6. *Marea... Azvîrle-n norii negri a sa undă spumată.* R. IONESCU, C. 24/7, cf. POLIZU. *Robul luă ambe trupurile-n spate, Și-ndată ce-a nopții umbră se ivi, Merse și în apa Dunărei spumate El le azvîrli.* NEGRUZZI, S. II, 32. *Dunărea se-nștiințează Ș-ale ei spumate unde către mare îl pornesc.* ALEXANDRESCU, M. 15, cf. PONTBRIANT, D., DDRF, CADE. *Dintr-un butoiaș a umplut cu bere spumată două pahare nălțuțe.* SADOVEANU, O. X, 604, cf. DL. *Și ne rămîne zarea muscată de furtună, cu apele spumate.* DEȘLIU, G. 6, cf. DL, M. D. ENC., DEX.

2. (Despre animale, mai ales despre cai sau despre corpul lor ori părți ale acestuia etc.) Plin de spumă **(2)**; asudat, înspumat, spumegat[2] **(3)**, (rar) spumatic **(2)**, spumos **(5)**, (popular) spumegînd **(2)**. Cf. spuma **(2)**. *Dă frîu, cuprinde gîtul fugarului spumat Și-aleargă-n vînt și-n noapte.* COȘBUC, P. I, 134, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR I 1 111/9, 26, 69, 112, 223,

3. (Despre oameni sau animale) Cu gura plină de spumă **(3)**; spumegat **(2)**, (regional) spumos **(6)**. Cf. s p u m a **(3)**. *Caii... cu nările aprinse, cu gurile spumate.* ALEXANDRESCU, ap. CADE. *În curtea spațioasă se tot auzea giruri De cai, și clunțul zornet zăbalelor spumate.* HELIADE, O. I, 219.

— Pl.: *spumați, -te.*

— V. **spuma.**

SPUMÁTEC, -Ă adj. v. **spumatic.**

SPUMÁTIC, -Ă adj. (Rar) **1.** (Despre ape, valuri etc.) Spumegat[2] **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C. *La sorgintele eterne cu toți cerem ajutor,... Și frunzele și dealul, șes și spumatic pîrîu.* CONV. LIT. V, 279.

2. (Despre animale, mai ales despre cai sau despre corpul lor ori părți ale acestuia etc.; în forma *spumătec*) Spumat **(2)**. *Mistrețul cu colții spumateci.* COȘBUC, AE. 70.

— Pl.: *spumatici, -ce.* — Și: **spumátec, -ă** adj.

— **Spumă** + suf. *-atic.*

SPÚMĂ s. f. **1.** Strat albicios care conține bule de aer și care se formează la suprafața unui lichid agitat c l ă b u c; sistem dispers format dintr-un lichid în care sînt răspîndite bule de gaz separate între ele prin particule fine din mediul lichid; spumegare **(1)**, (regional) spumuială **(1)**. Cf. ANON. CAR. *Lepădînd mulțimile năpăștilor ca niște spumă de mare.* MINEIUL (1776), 73[r1]/1, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Zgomotul unui pîrîu care, prăvălindu-se din înălțimea unei stînci, cădea repede plin de spume.* PLEȘOIANU, T. I, 64/29. *Liniștea împărăția asupra valurilor a cărora sumă abia mișca cremenea țărmurilor.* HELIADE, L. B. I, 226/7, cf. I. GOLESCU, C, VALIAN, V., POLIZU. *Ea întrece-n frumusețe zîna ce-a ieșit din spume.* NEGRUZZI, S. III, 172. *Ce ar face astă lume Și cel rîu ce curge-n spume Dacă soare-n ceriu n-ar fi?* SION, POEZII, 159. *Iată plutind pe-a mărei spume O sprintenă corvetă.* ALECSANDRI, P. III, 4, cf. CIHAC, I, 261. [Lacul] *tremurînd cu unda-n spume, Între trestie se farmă.* EMINESCU, O. I, 210. *Sena curge numai spume.* MACEDONSKI, O. I, 202, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Spuma creștea în șuștare, și, cu cît creștea, vacile tot mai des scoteau cîte-un muget guttural.* AGÎRBICEANU, S. 15, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Bricul alb Sfișie-n două covorul apelor albăstre, Lăsînd în urma lui o dîră de spumă creață.* MINULESCU, VERS. 15. *Un pahar lunguieț de bere din care spuma se înalță ca o perucă.* I. BOTEZ, B. I, 82. *Țărmurile spălate de spuma valurilor.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 103. *Valurile săreau, aruncîndu-și spumele pulverizate peste dig.* TEODOREANU, M. III, 390. *Și toarnă, Taliarh, cu spume în pahar Din vas cu două toarte vin de Caecubum rar.* CĂLINESCU, O. II, 242. *Paseri albe... descindeau în dîra de spumă a vaporului.* BLAGA, H. 111. *Lichidul... a împroșcat pajiștile verzi cu spuma lui murdară.* BOGZA, A. Î. 28. *Spuma berei le albește mustățile.* PAS, L. I, 172. *Plutașul se prăvălì în apă, cu spuma valurilor fierbîndu-i peste cap.* TUDORAN, P. 103, cf. ȚLTR[2], DL. *Prin negrul nopții însă eu vedeam țîșnind spuma albă a valurilor.* PREDA, Î. 282, cf. DM. *Apa făcea spumă și curgea mînioasă.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 9. *Zări prin spumele ploii un taxi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 17/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Cum piere spuma pe mare... Nu rămînă boală și rău În tot trupul tău.* MARIAN, V. 166, cf. ALR I 1 060. *Dă, Doamne, pe lume O ploaie cu spume.* ANT. LIT. POP. I, 500. *La ziua din urmă Veneau ăpi cu spumă.* BALADE, I, 434. ✧ (Ca termen de comparație, de obicei sugerează albeața, subțirimea și transparența, finețea etc.) *Părul lui cel alb înoată pă umerii lui ca spumă pe valuri.* HELIADE, L. B. II, 173/8. *Fața ta e albă ca argintoasa spumă a mării.* FM (1838), 106/1. *Împărăteasa făcu un ficior alb ca spuma laptelui.* EMINESCU, P. L. 4. *O pelită mai albă ca spuma laptelui.* ISPIRESCU, L. 78. *Uite-mi hainele, ca spuma, Le-am țesut cu mîna mea.* COȘBUC, P. I, 238. *Crema albă a prăjiturilor i se revărsa printre degete ca o spumă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 37. *Cireșii cei bătrîni... umbreau ulița și se umpleau de flori ca de o spumă ușoară.* SADOVEANU, E. 114. *Numele omului nu se cade să se risipească întocmai ca spuma valurilor.* VIANU, L. U. 19. *Îmi plac cu deosebire caii... albi ca spuma laptelui.* STANCU, D. 406. *Fața mea e ca spuma.* ȘEZ. III, 60. *Să piară gîlcele lui „x" ca spuma de pe mare.* ib. VII, 19. *Mai mult nu crește, Ci se topește, Ca spuma de pe mare, Ca roua de sfîntu soare.* BÎRLEA, L. P. M. II, 394. ✧ F i g. *Toate-s nestătătoare, toate-s niște spume.* M. COSTIN, O. 320. *Iar luna zîmbitoare și tainică și lină, Vărsînd pe-a sale unde dulci spume de lumină.* ALECSANDRI, P. I, 236. *Părul ei e o spumă de aur.* EMINESCU, P. L. 92. *Un cer lăptos, făcut mai mult dintr-o spumă de nori.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 390. *Trebuie să las pe doctorul Taifun... să arunce în slavă spumele durerii lui.* GALACTION, O. A. I, 36. *Lunca... era albă și trandafirie de spuma florilor de cireși și de caiși.* I. BOTEZ, ȘC. 76. *Trec veacurile-n spulber și anii pier în spume.* VOICULESCU, POEZII, I, 116. *Cad flori de-argint, de spumă pe lunca-n sărbătoare.* I. BARBU, J. S. 16. *În ale vieții spume ca un delfin mă joc.* CĂLINESCU, L. L. 210. *Am prins pe vîrful limbii puțină spumă de limbă germană.* BLAGA, H. 40. *Marile cucoane coboară din paturi acoperite cu o spumă de dantele.* BOGZA, A. Î. 252. *Cîmpia se limpezește de spuma argintie a aburilor de rouă.* PREDA, M. 324. *Ileana Simziana, Sora soarelui, Spuma laptelui.* TEODORESCU, P. P. 410. *Fețișoara lui, Spuma laptelui.* ANT. LIT. POP. I, 231. ✧ (Regional) *Spumă de lemn* = sevă (Brustur — Oradea). Cf. ALR I 957/302. ✧ C o m p u s: **spumă-de-mare** = rocă vulcanică cu granulație fină, foarte poroasă (mai ușoară decît apa), formată prin degajare de gaze în timpul răcirii lavei și folosită ca material de construcție, ca abraziv. etc.; piatră ponce (v. p o n c e), (învechit) piatră-spumoasă (v. s p u m o s **1**). Cf. PISCUPESCU, O. 308/19. *Am găsit... o mulțime de piatră numită: spumă-de-mare plutind pe luciul mării.* AR (1831), 107[2]/24. *Lutul cel alb din care se fac lulele, zise de spumă-de-mare, nu cuprinde în sine fier.* I. IONESCU, B. C. 416, cf. CONV. LIT. XXIII, 1 069, RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 227, CADE. *Curățirea parțială a pieselor de grăsime se poate face și pe cale mecanică, cu praf de spumă-de-mare sau var.* ORBONAȘ, MEC. 449. *Din spuma-de-mare... se fabrică mai ales ustensile de fumat.* MACAROVICI, CH. 355. *De cîteva zile încerca să se obicinuiască să tragă dintr-o lulea, cît un degetar, de spumă-de-mare.* CAMIL PETRESCU, O. II, 347, cf. DL, DM. *Piatra ponce... E cunosută și sub numele de spumă-de-mare.* GEOLOGIA, 20, cf. M. D. ENC., DEX. *De asurzie. Spumă-de-mare un dram și ridiche neagră creață.* ȘEZ. X, 60. ✦ (Prin Ban.) Burete (pentru șters tabla). Cf. ARH. OLT. III, 386, ALR SN IV h 917/27, ALRM SN II h 746/27.

2. S p e c. Sudoare **(1)** în formă de spumă **(1)** care acoperă corpul unor ființe, de obicei al cailor (în urma unui efort fizic mare); clăbuc, (regional) sudoare **(3)**. *Turbează apostatul, o spumă e, un foc.* HELIADE, O. I, 193. *Văzui calul numai spumă.* NEGRUZZI, S. I, 67. *Copila se înroarce cu murgul alb de spume.* ALECSANDRI, POEZII, 287. *Lăutarii cîntă, hora se-nvîrtește Și un cal în spume d-odată s-oprește.* BOLINTINEANU, O. 10. *La castel în poartă calul Stă a doua zi în spume.* EMINESCU, O. I, 68. *Se arătă și armăsarul plin de spume.* ISPIRESCU, L. 28. *Un călăreț se oprește-n fața ei, trudit, cu calul în spume.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 304. *La capătul din jos al zidului răzbi în urmă să-și oprească calul plin de spume.* AGÎRBICEANU, S. P. 198, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Caii albi de spumă înțepenesc locului.* COCEA, S. I, 233. *Obosit și plin de spume, calul se lăsă jos pe iarbă.* VISSARION, B. 16. *În vale lăsăm caii plini de spume aschirilor ce ne însoteau.* BART, S. M. 23. *Calul galben, numai spumă, tremură.* STANCU, D. 417, cf. DL. *Dădu mai întîi cu ochii de calul ud de spumă.*

T. POPOVICI, SE. 491, cf. DM, M. D. ENC., DEX, ALR I 1 111. *Şi calul înfierbînta, Numai spumă îl făcea.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 25. *De-ar fi dorul de la mumă, Să fac calul numai spumă.* FOLC. MOLD. I, 338. ✧ Compus: (Bot.; regional) **spuma-calului** = săpunariţă *(Saponaria officinalis)*. Cf. ALR I 1 911/808, 880.

3. Spec. Salivă în formă de spumă **(1)** care se prelinge din gură; bale, clăbuc, (regional) sclăbuc, spumar, spumegar **(1)**. *Şi căzu la pămînt, tăvălea-se, cura-i spumele.* CORESI, EV. 76, cf. VARLAAM, C. 51. *Şi curgîndu-i spumele, îşi muşca carne de pre el, strigînd şi zbierînd ca o viţă* (a. 1692). GCR I, 296/24. *Focul scînteia din ochii săi şi spumele curgea din gură-i.* PLEŞOIANU, T. III, 115/18. *O, calul meu! Tu, fala mea, De-acum eu nu te voi vedea... Cum mesteci spuma albă-n frîu.* COŞBUC, P. I, 112. *Organele gurii şi gîtului sînt puţin alterate; mucoasa laringelui, injectată şi acoperită de multe ori cu spumă.* BABEŞ, O. A. I, 68. *Cu ochii bolbocaţi, cu o spumă subţire în colţurile gurii, Miron Iuga răcnea.* REBREANU, R. II, 195. *Se adunau, fără gînd, în jurul unui tovarăş de joacă, rostogolit fără veste în praf, cu spumă la gură.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 16. *Spuma din zăbale.* ARGHEZI, B. 99. *Cu lira într-o mînă, cu hăţurile-ntr-alta Strînsei în spume frîul.* CĂLINESCU O. II, 38. *Cînele..., cu coada umflată şi spume la gură, sărea pînă aproape de fereastruică.* VOICULESCU, P. II, 183. *Se urcă în cabrioleta la care armăsarii albi, nerăbdători, îşi umpluseră zăbalele de spumă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 108, cf. DL. *La colţul buzelor groase, vinete, îi ieşise o spumă subţire.* T. POPOVICI, SE. 345, cf. DM. *Pe buze îi înflorise o spumă subţire şi tremura din tot trupul.* BARBU, PRINC. 133, cf. M. D. ENC., DEX, ALR I 1 112, ALR II/I MN 13, 6 900, ALRM II/I h 56. ✧ Fig. *Mîndria... au întinat şi pe îngeri cu-a sale mîrşave spume.* CONACHI, P. 264. ✧ Expr. **A face spumă** (sau **spume**) **la gură** = (despre oameni, animale etc.) a saliva abundent (de boală, de furie etc.), sub formă de spumă **(3)**, a spuma **(3)**, a spumega **(3)**; p. ext. (mai ales despre oameni, mulţimi etc.) a se înfuria peste măsură; a-şi da curs liber; a se dezlănţui, a spuma **(4)**, a spumega **(2)**; (regional) a face spumar la gură (v. spumar). Cf. ZANNE, P. II, 742. *Se strîmbă epileptic şi face spumă la gură.* DELAVRANCEA, O. II, 161. *Porcii erau furioşi rău, clănţăneau din colţi şi făceau spume la gură.* AGÎRBICEANU, S. 165, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Baba Hîda... se desfigurase şi făcuse spume la gură.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 152. *De furie făcu spume la gură.* CĂLINESCU, E. O. I, 94, cf. DL, DM. *În asemenea situaţie, mistreţul se înfurie, începe a clefăi, face spume la gură şi se repede după cîini.* VÎN. PESC. octombrie 1962, 9. *Cula... suduia pînă făcea spume la gură.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 14, cf. M. D. ENC., DEX, ALR I 1 112. (Cu schimbarea construcţiei) *Nenorocitul domn... spume făcea la gură.* NEGRUZZI. S. I, 165.

4. Spec. (Adesea urmat de determinările „de săpun", „săpunului") Spumă **(1)** pe care o face săpunul amestecat cu apa; clăbuc, săpun **(1)**, săpuneală **(2)**. Cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Turcul pregăteşte spumele săpunului într-o căldare de aramă.* TEODOREANU, M. U. 179. *Spumă de săpun Suflînd în jocuri irizate.* PILLAT, P. 239, cf. DL, DM. *Spuma albă umpluse albia.* BARBU, G. 336, cf. M. D. ENC., DEX. *Bine că mi ţi-oi spăla-o, Nu cu apă din izvor, Nici în spume de sopon.* MARIAN, Î. 515, cf. ALR II 3 372.

5. (Rar) Frişcă bătută. *Să-mi aduci o îngheţată... dublă..., cu spumă multă în vîrf.* T decembrie 1964, 37. ✦ Spec. (Şi în sintagmele *spumă de albuş, spumă de ou*) Albuş de ou bătut pînă la transformarea sa într-o spumă **(1)**. Cf. CADE. *Se toarnă din spuma de albuş, pe rînd, 6—7 cercuri, de aceeaşi mărime.* S. MARIN, C. B. 245. ✧ (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Se adaugă... 3 gălbenuşuri şi 2 albuşuri spumă,* id. ib. 42. ✧ (Adverbial) *Se adaugă... la urmă albuşurile bătute spumă.* id. ib. 286.

6. Strat care se ridică deasupra unor alimente în timpul fierberii sau fermentaţiei (şi care de obicei se îndepărtează); clăbuc. Cf. I. GOLESCU, C. *Lasă a se macera (muia) în vreme de patruzprezece zile... şi scurge apa îndată ce spuma începe a se face pe suprafaţă.* BREZOIANU, A. 593/27, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Mă jucam prin ogradă în aşteptarea spumei de pe dulceaţă.* CAZIMIR, GR. 5, cf. DL, DM. *Cînd supa nu mai are nici o urmă de spumă deasupra..., se adaugă sare.* S. MARIN, C. B. 39. *Cînd dă în clocot* [dulceaţa], *se ia spuma.* id. ib. 307, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Spumă de drojdie* (sau *de drojdioară*) = **a)** băutură alcoolică preparată prin distilarea drojdiei de vin. *Pe masă se afla o sticlă cu spumă de drojdie şi două pahare, unul plin şi altul golit.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 122, 18/2; **b)** pahar cu o astfel de băutură; conţinutul unui astfel de pahar; conţinutul împreună cu recipientul respectiv. *Îl aflai chiar de la Pîrgu, la o spumă de drojdioară.* M. I. CARAGIALE, C. 148. ▭ *A cerut o spumă de drojdie.* (Regional) *Spumă de prune* = magiun de prune. Cf. ALR I 873/840. ✦ (Popular) Caimac de pe lapte. *Au fiert laptele ca să fie mai gros pînă mîine şi să aibă spumă mai multă.* REBREANU, I. 95, cf. H VIII$_2$ 283, ALR I 1 062. ✦ (Popular) Smîntînă **(1)**. Com. din STRAJA — RĂDĂUŢI, cf. ALR I 1 065/388, 420, 530, 582, 614, 782, 808, 820, 850, 980. *Să laşi numai spuma şi zărul, Ca să nu moară viţelul.* FOLC. MOLD. I, 226. ✦ (Mold., Transilv. şi prin Munt.) „Smîntîna care iese din urdă". Cf. CHEST. V 107/7, 10, 18, 19, 21, 23, 24, 45, 54, 83, 84. ✦ (Popular; şi, regional, în sintagma *spume albe*, ALR SN I h 244/514) Floare (la vin). Cf. ALR SN I h 244.

7. Fig. (De obicei urmat de determinări în genitiv care arată felul) Ceea ce este (considerat) mai curat, mai bun, mai ales etc.; cremă, floare, lamură. *Spuma morală iese deasupra.* GHICA, C. E., I, 183. *Mircea Basarab, Dracu Basarab, Ţepeş Basarab, spuma neamului basarabesc.* HASDEU, I. C. I, 10. *Acea spumă a societăţii britanice care poartă numele de highlife.* ODOBESCU, S. III, 149, cf. CADE. *Oamenii, ca şi peisagiile, au şi altă bucurie care e-n aer, în lumina şi spuma sufletului lor.* SADOVEANU, O. VII, 517, cf. DL, DM., M. D. ENC., DEX. ✧ (Regional) *Spuma făinii* = lamură, (la făină). Cf. ALR I 772/131, 954, 986.

8. Fig. (Cu sens colectiv) Partea coruptă, declasată a societăţii; drojdie, pleavă **(2)**, plevuşcă[1] **(2)**, scursoare **(II 2)**, scursură **(II 2)**, (rar) scurs[1] **(4)**. *Sub spuma ce regimul de astăzi a scos la lumină este un popor... inteligînte.* GHICA, C. E. II, 341. *Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăst gunoi Să ajung-a fi stăpînă şi pe ţară şi pe noi!* EMINESCU, O. I, 150. *Unii, slugi fără credinţă, condotieri, a lumii spumă, Au prădat.* DAVILA, V. V. 158, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE.

— Pl.: *spume.*

— Lat. **spuma.**

SPUMĂGÓS, -OÁSĂ adj. v. **spumegos.**

SPUMĂRÍ v. b. IV. Tranz. (Regional) A aduna smîntîna de pe oalele puse la prins (Vicovul de Sus — Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *spumăresc.*

— **Spumă** + suf. *-ări.*

SPUMĂRÍŢĂ s. f. (Bot.; regional) Stupitul-cucului *(Cardamine pratensis)*. Cf. BUJOREANU, B. L. 358, BORZA, D. 40.

— Pl.: *spumăriţe.*

— **Spumă** + suf. *-ăriţă.*

SPUMĂTOÁRE s. f. (Învechit) Spumieră. Cf. VALIAN, V. *Ia cu spumătoarea partea căşoasă sau brînzoasă şi o aruncă în tipare sau calîpuri găurite pe fund.* BREZOIANU, A. 587/24, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.,

GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE.

— Pl.: *spumăiori.*

— **Spuma** + suf. *-ătoare.*

SPUMEÁLĂ s. f. (Bot.; regional) Stupitul-cucului *(Cardamine pratensis)*. Cf. BRANDZA, FL. 123, GRECESCU, FL. 57, PASCU, S. 235, PANȚU, PL, SIMIONESCU, FL. 149, ENC., AGR., BORZA, D. 40.

— Pl.: *spumeli.*

— **Spuma** + suf. *-eală.*

SPÚMEG s. n. (Neobișnuit) **1.** Spumegare **(1)**. *Tatăl acolo simțind că se zbuciumă vasul întruna... îl conduce el însuși prin spumegul nopții.* COȘBUC, AE. 104, cf. DL, DM.

2. Fig. Spumegare **(2)**. *În spume turbează Nerefs.* COȘBUC, AE. 39, cf. DL, DM.

— Postverbal de la **spumega.**

SPUMEGÁ vb. I. Intranz. **1.** (Despre săpun, detergenți etc.) A face spumă **(1)**; (despre lichide, ape etc.) a se umple de spumă **(1)**; a spuma **(1)**, (rar) a clăbuci, (învechit, rar) a spumui **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Uită-te cum spumegă* [sorbetul] *în vasul acesta de alabastru.* HELIADE, L. B. I, 24/20. *Spumega un rîu la vale.* PANN, P. V. I, 89, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Naltă e stînca, marea-i adîncă! Spumegă valul jos clocotind.* ALECSANDRI, O. 122. *Eu nu ți-aș dori vrodată să ajungi să ne cunoști, Nici ca Dunărea să-nece spumegînd a tale oști.* EMINESCU, O. I, 147. *Apele spumegă din ce în ce mai zorile, sfărîmîndu-se de stînci.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 305. *Spumegă apele și clocotesc.* BELDICEANU, P. 60, cf. DDRF. [Prahova] *mînioasă Spumegînd, la cotituri.* COȘBUC, P. I, 167. [Străinii] *Mai greu pot trece Oltul, spumegînd în calea lor.* DAVILA, V. V. 63, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Spumegînd se bate Dunărea de maluri.* IOSIF, P. 60, cf. TDRG. *Izbindu-și apele de amîndouă malurile înalte ale albiei,* [Tazlăul]*... se răsfrînge spre mijloc, spumegînd.* HOGAȘ, DR. I, 306. *Sare spumegînd peste bolovani... se unește cu alte pîraie, pînă ajunge în albia lată a gîrlei.* LUNGIANU, C. 44, cf. RESMERIȚĂ, D. *Marea... avîntîndu-se spumegînd spre cerul căruia îi e frică.* M. I. CARAGIALE, C. 41, cf. CADE. *În van puhoiul spumegă și crește.* VOICULESCU, POEZII, I, 43. *În jurul clădirii negre, fierbeau apele spumegînd.* SADOVEANU, O. I, 126. *Și rîul fără-astîmpăr ce spumega prin munți La vale poartă pașnic corăbiile pe unde.* PILLAT, P. 195, cf. SCRIBAN, D. *Strălucesc ghețarii în lumina strălucitoare a soarelui, alunecă lavinele și cascadele spumegă.* VIANU, L. U. 381. *De aici se aruncă apoi spumegînd... în albia propriu-zisă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 587. *Apa face un cot brusc,... spumegînd zbuciumată.* BOGZA, C. O. 374. *C-un pocnet, sticla se destupă Și vinul spumegă încet.* V. ROM. ianuarie 1954, 40, cf. DL. *De ce ești trist aici, unde plouă aurul și spumegă pretutindeni șampania?* ISAC, O. 312. *Crișul spumega și bolborosea.* T. POPOVICI, SE. 60, cf. DM. *De departe valurile spumegau chemîndu-l ca pe un frate bun.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 18/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Apă lină se făcea... Și mereu tot spumega.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 496. *Căută clădirea direcției..., dar n-o văzu. În locul unde fusese, spumega un ghem de flăcări și fum.* T. POPOVICI, S. 23. *Spumă de ambrozie, magmă de visuri Topite laolaltă, și gemene: Mîine, ce-a spumegat se va-nchega șisturi.* VULPESCU, P. 8. ✧ Tranz. *Vîslași cari, cu lopețile, spumegă fața apei.* ODOBESCU, S. III, 110. *Îi vedeai zbaturile spumegînd apa Dunării.* ap. IORDAN, L. R. A. 347. (Fig.) *Ultimele sticle își spumegă șampania în pahare.* VOICULESCU, P. I, 318. ✦ Fig. Intranz. A fi plin de elan, exuberant; a clocoti de viață. *Spumegă desfrîul în mișcări și în cuvinte.* EMINESCU, O. I, 150. *Viața... în Rîureni... spumega de cîntece, chef și chiote.* GALACTION, O. 262, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Fig. (Despre oameni, mulțimi etc.) A se înfuria peste măsură; a-și da curs liber; a se dezlănțui, a face spumă la gură (v. spumă **3**), a spuma **(4)**, (regional) a face spumar la gură (v. spumar). [Muierușca] *Mai avea și-o gură mare Și la ceartă, 'ncăierare, Hîriia și spumega.* HELIADE, O. I, 235, cf. I. GOLESCU, C. *Sultanul turcilor turba și spumega de mînie.* ISPIRESCU, M. V. 32, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Începu să urle ca o fiară scoasă din minți..., gîngăvind și spumegînd.* REBREANU, R. II, 140. *Stăpînul... răcnea și spumega.* GALACTION, O. A. II, 260. *Îi mușcă ca la cazarmă..., scrîșnea, spumega, urla.* COCEA, S. II, 13. *Moșu spumega de ciudă.* VLASIU, A. P. 341. *Aveau un singur țemei și scop: să-i tragă din cînd în cînd cîte un guleai..., să se bată și să spumege.* SADOVEANU, O. XVI, 258. *Cele ce văzu îl făcură să spumege de furie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 161. *Înălța glasul treptat, spumegînd de mînie.* C. PETRESCU, A. R. 171. *Hangiul spumegă.* H. LOVINESCU, T. 144. *Haralamb spumega de necaz.* TUDORAN, P. 180, cf. DL, DM. *Acest nebun de talian... avea să spumege de furie.* BARBU, PRINC. 65. *Gonzalv spumegă de furie.* V. ROM. octombrie 1964, 90. *Lina... spumega de mînie.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 12. *Nu era exclus ca domnul Nisipeanu să spumege de furie încă multă vreme.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, 18/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Zmeul, spumegînd de mînie, îi amenință cu un toiag.* POPESCU, B. II, 92. *Nemernic ce ești! răcni spumegînd de mînie Sarsailă!* I. CR. IV, 168. ✧ Fig. *Toată marea să spumege de mînie.* ANTIM, P. 43. *Ascult,... Să-mi lămuresc ce-o doare cînd spumegă de ură, Ce vrea să spuie marea cu-nfricoșata-i gură.* ANGHEL, P. 24. *Au fost în albia lui* [a Oltului] *pietre peste care a trecut spumegînd de mînie.* BOGZA, C. O. 133.

3. (Despre animale, mai ales despre cai) A se acoperi de spumă **(2)**; a asuda, a spuma **(2)**. *Trăsura... mergea atît de răpide, încît roatele sfîrîiau, iar caii spumegau de sudoare.* NEGRUZZI, S. I, 294. *Nebun se duce calul, de spaimă spumegînd... Și lupii după dînsul aleargă tot urlînd.* ALECSANDRI, P. III, 243, cf. ALR I 1 111/792.

4. (Despre oameni sau animale) A saliva abundent (de boală, de furie etc.) în formă de spumă **(3)**; a face spumă la gură (v. spumă **3**); a spuma **(3)**, (regional) a face spumar la gură (v. spumar). *Frîul... îl lepăda ștupindu-l și adeasă spumegînd* (a. 1773). GCR II, 90/10, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR I 1 112/223, 255, 360, 385, 402, 684, 740, 744, 770, 790, 808, 885. *Armăsarii spumega, Frîiele și le mușca.* ANT. LIT. POP. I, 509.

— Prez. ind.: *spúmeg.*

— De la **spumă**, după modelul unor verbe ca *fumega, rumega.*

SPUMEGÁI s. n. (Neobișnuit) Spumă **(1)** (murdară, urîtă). [Apa] *de sub flăcău se scurgea în spumegai de sînge.* GALACTION, O. A. II, 32, cf. DL, DEX.

— **Spumeg** + suf. *-ai.*

SPUMEGÁR s. n. **1.** (Prin Transilv.) Spumă **(3)**. [Calul] *are spumegar la gură.* ALR I 1 112/103, cf. ALR II/I MN 13, 6 900/310, ALRM II/I h 56/310.

2. (Regional) Floare (la vin) (Roșia — Beiuș). [Vinul] *face spumegar.* ALR SN I h 244/310.

— Pl.: ?

— **Spumega** + suf. *-ar.*

SPUMEGÁRE s. f. Acțiunea de a spumega și rezultatul ei.

1. Producere de (multă) spumă **(1)**; umplere de spumă **(1)** a unui lichid; spumare **(1)**, (rar) clăbucire, spumegat[1]; (neobișnuit) spumeg **(1)**. Cf. spumega **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., POLIZU,

DDRF, PONTBRIANT, D. *Prutule, tu vii turbat... Şi n-ai loc, cum vii de mare — Ce ţi-e iar de spumegare?* COŞBUC, F. 122, cf. BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Spumegarea de talazuri a versurilor care blestemă şi tăgăduiesc.* V. ROM. ianuarie 1965, 105. ✦ (Concretizat) Apă care spumegă **(1)**; p. ext. spumă **(1)**. *Dacă valul, că-i val, rupe stînca, ş-ascultă neştiutor de-un semn, tîrînd după dînsul toată spumegarea turbată a unui riu, d-apoi noi netrebnicii, fiinţe de-o zi.* ADAM, R. 200. *Vaporul... cînd ajunse aproape, îşi micşoră iuţeala, în mijlocul spumegării care-l împresura.* DUNĂREANU, N. 12, cf. DL, DM, DEX.

2. Fig. Înfuriere peste măsură; p. ext. furie; dezlănţuire, spumare **(4)**, (neobişnuit) spumeg **(2)**. Cf. spumega **(2)**. *Urmă a se veseli de neputincioasa şi comica lui spumegare.* C. PETRESCU, A. R. 20, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Acoperire de spumă **(2)**, asudare, înspumare, spumat **(2)**. Cf. spumega **(3)**. *Gerul dă aripi de vultur cailor în spumegare.* ALECSANDRI, P. III, 12, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. Salivare abundentă (de boală, de furie etc.) în formă de spumă **(3)**; spumare **(3)**. Cf. spumega **(4)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *spumegări.*

— V. **spumega.**

SPUMEGÁT[1] s. n. (Rar) Spumegare **(1)**. Cf. spumega **(1)**. *Precum ochiul distinge într-o mare înfuriată pînzele corăbiilor printre spumegatul alb al jocului valurilor, asemenea urechea deosebea în mijlocul huietului glasul plîngător.* GHICA, C. E. II, 59.

— Pl.: *spumegaturi.*

— V. **spumega.**

SPUMEGÁT[2], -Ă adj. **1.** (Despre ape, valuri etc.) Plin de spumă **(1)**; înspumat, spumat **(1)**, spumos **(1)**, spumegător **(1)**, spumegînd **(1)**, (rar) spumatic **(1)**, (învechit şi regional) spumegos. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Apele cele spumegate te înghit întru adîncurile lor.* BELDIMAN, N. P. II, 36, cf. PONTBRIANT, D. *Rîul spumegat S-alină-ncet din cursu-i.* MACEDONSKI, O. I, 243, cf. DDRF. *Fluvii mari cu tumultoase şi spumegate valuri.* ANGHEL, PR. 43. *Saltă gureşe şuvoaie Spumegate şi zglobii.* IOSIF, V. 156. *Urechea deprinsă deosebeşte... o larmă de ape spumegate, care se izbesc şi fierb între stînci.* SADOVEANU, O. II, 488, cf. DL, DM, M. D. ENC. *Oltule, rîu spumiegat Şi cu sînze amiestăcat.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 87. ✧ Fig. *Ale valurilor mîndre generaţii spumegate Zidul vechi al mănăstirei în cadenţă îl lovesc.* ALEXANDRESCU, O. I, 71. *Dealuri se ridicau în amfiteatru peste valea vastă a şuvoaielor de argint spumegat.* VINEA, L. II, 166. *Cînt marile turbine cu spumegate jerbe.* VULPESCU, P. 144. ✦ (Popular; despre ploi) Torenţial. *Şi curgea deodată Ploaie spumegată.* ALECSANDRI, P. P. 189.

2. (Despre animale, mai ales despre cai sau despre corpul lor ori părţi ale acestuia etc.) Plin de spumă **(2)**; asudat, înspumat, spumat **(2)**, (rar) spumatic **(2)**, spumos **(5)**, (popular) spumegînd **(2)**. Cf. spumega **(3)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., ALR I 1 111/122.

3. (Despre oameni sau animale) Cu gura plină de spumă **(3)**; spumat **(3)**, (regional) spumos **(6)**. Cf. spumega **(4)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., ALR I 1 112/552.

— Pl.: *spumegaţi, -te.*

— V. **spumega.**

SPUMEGĂTÓR, -OÁRE adj., s. m. **1.** Adj. (Despre ape, valuri etc.) Plin de spumă **(1)**; înspumat, spumat **(1)**, spumegat[2] **(1)**, spumegînd **(1)**, spumos **(1)**, (rar) spumatic **(1)**, (învechit şi regional) spumegos. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Orieît de departe ne vor împinge vîndul şi valurile spumegătoare, noi pretutindenea socotim al nostru imperiu şi a noastră patrie.* HELIADE, L. B. I, 5/10. *O! mare..., Cînd plaiu-ţi clocoteşte În munţi spumegători, Văzduhul se-nnegreşte.* ALECSANDRI, P. I 99. *Ecoul acestui răspuns vibrează dus d-un val spumegător.* MACEDONSKI, O. IV, 49. *Curge puhoiul spumegător.* BELDICEANU, P. 61, cf. DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Intram în creasta viforoasă şi spumegătoare a apelor.* HOGAŞ, DR. I, 309, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Polop de ape... Curg albe şi spumegătoare peste stînci.* VOICULESCU, POEZII, I, 124, cf. SCRIBAN, D, DL, DM, DEX. ✧ Fig. [Avem] *critici aprinşi de furia spumegătoare a adevărului.* în PLR II, 144. *El era prada unei furii spumegătoare.* CĂLINESCU, E. 284. *Din părul tău spumegător Pe sîni expiră lungi maree.* VULPESCU, P. 97.

2. S. m. (Învechit, rar; în sintagma) *Spumegător de mare* = pirat. *El mi-a făgăduit că... va trimite la dispoziţia mea un vapor pentru urmărirea spumegătorilor de mare.* GHICA, S. 399, cf. DEX.

— Pl.: *spumegători, -oare.*

— **Spumega** + suf. *-tor.* — Pentru sensul **2**, cf. fr. écumeur.

SPUMEGÎND, -Ă adj. **1.** (Despre ape, valuri etc.) Plin de spumă **(1)**; înspumat, spumat **(1)**, spumegat[2] **(1)**, spumos **(1)**, spumegător **(1)**, (rar) spumatic **(1)**, (învechit şi regional) spumegos. Cf. DDRF. *Vuieşte spumegîndă marea.* GORUN, F. 13. *Trenul trece pe un dig, printre valuri spumegînde.* RALEA, S. T. I, 267. *Vieţii lor... numai torentele spumegînde ale munţilor îi priesc.* BOGZA, C. O. 107. ✧ Fig. *E multă muzică la televiziune, muzică uşoară..., în cascade spumegînde.* CINEMA, 1968, nr. 1, XII. *Marea era o prezenţă vie, reală şi o prezenţă de vis. Mişcarea ei necontenită, furiile ei negre, spumegînde... totul era făcut să încînte.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 107, 6/1.

2. (Popular; despre animale, mai ales despre cai sau despre corpul lor ori părţi ale acestuia etc.) Spumat **(2)**. *Arhanghelul Mihăilă, Ce venea cu mare silă, Iute alergînd Pe un cal spumegînd.* POP., ap. GCR II, 330.

— Pl.: *spumegînzi, -de.*

— V. **spumega.**

SPUMEGÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit şi regional, despre ape, valuri etc.) Spumos **(1)**. *Vadul priimeşte cîrma ce despică cu trufie unda cea spumegoasă.* HELIADE, L. B. I, 9/14, cf. VALIAN, V. *Văzurăm un ce alb, iar după acela un alt negru repezit ca fulgere în spumegoasele unde.* FM (1844), 5[2]/8. *Riurile cele frumoase şi spumegoase.* BĂLCESCU, M. V. 555, cf. POLIZU. *Îţi era milă de fragedă fiinţă Ce unda spumăgoasă de Nil o îneca.* MUREŞANU, P. 53/9. *Apa s-a oprit din cursul ei cel spumegos.* I. IONESCU, M. 35. *Rîuri spumegoase şi răpezi.* ODOBESCU, S. I, 234, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Cade-n jos Ca piatra care cade în vadul spumegos A rîului de munte.* PETICĂ, O. 153, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *O, Dunăre!... turbure şi spumegoasă!* RETEGANUL, P. I, 40, cf. A II 11. ✧ Fig. *Singur numai mîndrul soare... Umple spaţiul şi schimbă... Spumegoasele cîmpii.* CONV. LIT. X, 3 113. *Rîul ce curge spumegos.* I. NEGRUZZI, S. II, 131.

— Pl.: *spumegoşi, -oase.* — Şi: **spumăgós, -óasă** adj.

— **Spumega** + suf. *-os.*

SPUMÍ vb. IV. v. **spuma.**

SPUMIÉRĂ s. f. Lingură plată, găurită, cu ajutorul căreia se îndepărtează spuma **(6)** de pe mîncărurile care fierb; (învechit) spumătoare, (regional) chepcea. Cf. DM, SFC I, 120, DEX.

— Pronunţat: *-mi-e-.* — Pl.: *spumiere.*

— **Spumă** + suf. *-ieră* (după *supieră, sosieră*).

SPUMÍȚĂ s. f. (Regional) Nasture mic de porțelan (Rășinari — Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 142, CADE.

— Pl.: *spumițe.*

— **Spumă** + suf. *-iță.*

SPUMOGÉN s. n. Substanță care se folosește ca stabilizator de spumă **(1)** la stingătoarele de incendiu. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ✦ (Rar, m.) Spumant **(2)**. Cf. DN[3].

— Pl.: *spumogene.*

— De la **spumă**, prin analogie cu *fumigen.*

SPUMÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre lichide) Care face spumă **(1)**, spumant **(1)**; (despre ape, valuri etc.) plin de spumă **(1)**, înspumat, spumegînd **(1)**, spumegător **(1)**, (învechit și regional) spumegos; spumat **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Lopătarii despica undele mării cele spumoase.* PLEȘOIANU, T. I, 118/8. *Spumoasele torente... fugea la vale.* HELIADE, O. I, 338, cf. I. GOLESCU, C. *Se nevoiește a despica spumoasele valuri.* MARCOVICI, C. 13/22. *Puhoaie spumoase curgea pe coastele acestui munte.* BUZNEA, P. V. 81/7. *Intră în undele spumoase ale Sucevei.* ASACHI, S. L. II, 19. *Adeseori au odihnit ei pe locul acesta, uitîndu-se la curgerea riului spumos.* FM (1846), 125[1]/32. *Daca pămîntul coprinde un carbonat..., se va isca în licuid o vie ferbere, o clocotire spumoasă.* BREZOIANU, A. 15/26. *Sîngele acesta este roșietic și spumos.* CORNEA, E. I, 13/7, cf. POLIZU. *În valurile line a mării mă băgam... Spumoasele ei unde pînă în fund turburam.* NEGRUZZI, S. II, 72. *Auziam... gemetele undelor spumoase care se spărgeau sub valuri.* PELIMON, I. 18/24. *Cu grozave furii asupra ta pornește Spumoasele lui valuri bătrînul ocean.* ALEXANDRESCU, M. 90. *Pe un pisc sălbatic și vijelios, Unde urlă-n poale Argeșul spumos.* BOLINTINEANU, ap. CADE, cf. DDRF. *Un servitor bătrîn intră tocmai atunci, aducînd o halbă cu bere spumoasă și limpede.* DEMETRESCU, O. 131, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Valurile loveau spumoase în maluri.* DUNĂREANU, CH. 187, cf. TDRG. *Se aduceau necurmat paharele cu bere spumoasă.* AGÎRBICEANU, A. 126, cf. RESMERIȚĂ, D. *O carte poștală în culori:... o cădere de apă spumoasă.* BASSARABESCU, V. 115, cf. CADE. *Mureșul crescuse, era tulbure și spumos.* VLASIU, A. P. 375. *Marea era liniștită și albastră și numai sulurile lungi de pînze spumoase ce se desfăceau pe stîncile digului cu plesnituri surde acuzau oscilația apei.* CĂLINESCU, O. I, 114. *Ieșea din grajd cu șiștarul și-mi îmbia lapte proaspăt muls, spumos, cald încă.* BLAGA, H. 163. *Privim apele spumoase cum se lovesc de marginea înaltă a șoselei.* STANCU, D. 118, cf. DL. *Bere spumoasă.* PREDA, R. 443, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Ah, Buzău, Buzău, Buzău... spune tatălui meu Că mă găsesc sănătos, Ca malul tău cel spumos.* FOLC. MOLD. I, 630. ✧ Fig. *Spumoase... ca valurile mării, oile își urmează tălăzuirea.* BOGZA, C. O. 329. ✧ Compus: (învechit) **piatră-spumoasă** = spumă-de-mare, v. spumă **(1)**. *Un caic ușor trimis spre cercetare au găsit pe acolo atîte pietre spumoasă, încît cu greu i-au fost a răzbate.* AR (1831), 107[2]/27. *Se poate lei, netezindu-se cu piatră spumoasă.* CORNEA, E. II, 30/19. ✦ (Despre vinuri) Care face spumă cînd este deschisă sticla și cînd se toarnă în pahar, datorită unor procedee de saturare cu bioxid de carbon; înspumat, spumant **(1)**. *Începînd slujitorii a umplea păharele cu spumosul și schinteietorul șampon, se gătă toată pizma.* FM (1839), 41[2]/7. *Leagă dopul de gîtul butelcei... cînd vinul este spumos.* BREZOIANU, A. 606/5. *Savu ia cuvîntul, cu o putere și cu o convingere care se revarsă ca un vin spumos.* GALACTION, O. A. I, 329. *Nu vin spumos, nici păcură aprinsă... Eu sînt durerea voastră necuprinsă.* VOICULESCU, POEZII, I, 77. *Într-un bistro, unde am cerut un pahar de Anjou spumos, mi-a venit în minte un nou criteriu pentru a determina psihologia popoarelor.* RALEA, S. T. I, 316. *Văzînd-o* [șampania] *jucînd spumoasă și aurie în paharele de cleștar, găsirăcă... e tare bună.* CAMIL PETRESCU, O. I, 646, cf. DL, DM. *În momentul cînd servim,* se adaugă... *o sticlă de vin spumos.* S. MARIN, C. B. 325, cf. DEX.

2. (Despre roci, preparate culinare etc.) Care are consistența și aspectul structural al unei spume **(1)**; p. ext. pufos **(1)**. [Turba]... *este o masă spumoasă, de culoare brună închisă.* IOANOVICI, TEHN. 11. *Se freacă bine pînă crema devine spumoasă.* S. MARIN, C. B. 239.

3. (Despre țesături, dantele, despre unele articole de îmbrăcăminte etc.) Care este ca spuma **(1)** în ceea ce privește albeața, subțirimea și transparența, finețea etc.; diafan, fin, străveziu, vaporos. *Cu înduioșare de deportat în preziua osîndei, privea... femeile în toalete spumoase.* C. PETRESCU, Î. I, 4. *Își adusese... încălțăminte nouă și o maramă spumoasă de borangic.* CAMIL PETRESCU, O. I, 94, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *D. Gheorghiu dovedește însă însușiri netăgăduite, învăluindu-și descompunerea într-o spumoasă dantelărie de imagini.* CONSTANTINESCU, S. III, 48. *Ei uită restul... adică lumea tuturor relativităților spumoase și fără consistență.* BLAGA, Z. 89. *Pentru dantelăria spumoasă a lămpilor și masivitatea cristalului ...a fost necesar ca la Turda să se dezvolte acest mic „institut" al sticlăriei românești.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 142. ✧ (Adverbial) *Erau acolo niște tufișuri care primăvara înfloreau alb, spumos.* T august 1964, 79.

4. Fig. (Despre felul de a se exprima al oamenilor sau despre manifestările, creațiile etc. lor) Care este plin de vervă, colorat și scînteietor. Cf. DL, DM. *Are o replică vie, spumoasă, presărată cu accente umoristice.* T iunie 1964, 88. *Scrise cu o deosebită măestrie, dinamice, spirituale, spumoase, comediile Restaurației înfățișează... un mediu social, în egală măsură imoral și amoral.* T septembrie 1968, 10. *Ingenioasa demonstrație a spiritului lui Soribe, amuzanta sa căuserie... n-au fost în spectacol pe măsura vivacității spumoase din text.* T iunie 1968, 84, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar; despre unele stări ale oamenilor) Exuberant. *Leaderii socialiști provocau un entuziasm spumos, la orice întrunire muncitorească din epoca romantică a mișcării.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 32.

5. (Rar; despre animale, mai ales despre cai sau despre corpul lor ori părți ale acestuia) Spumat **(1)**. *Nu-i degeaba Făt-Frumos: Nu-l împiedică nici goana, zborul roibului spumos.* EFTIMIU, I. 41, cf. ALR I 1 111/298, 1 112/335, 339.

6. (Prin Transilv.; despre oameni sau animale) Spumegat **(2)**. Cf. ALR I 1 112/335, 339.

— Pl.: *spumoși, -oase.*

— **Spumă** + suf. *-os.*

SPUMOZITÁTE s. f. (Livresc) Calitatea de a fi (foarte) spumos. Cf. DN[3].

— Pl.: *spumozități.*

— Cf. fr. spumosité.

SPUMUÍ vb. IV. **1.** Intranz. (Învechit, rar; despre săpun, detergenți etc. sau despre lichide) A spuma **(1)**. *Eu compărez pe oamenii de am văzut luptîndu-să cu atîta nebunie pentru acest feli de deșărtăciuni... cu valurile izvorului mieu, care să sfărămă spumuind de pietrile lui.* BUZNEA, P. V. 134/4.

2. Tranz. (Complementul indică mîncăruri sau lichide date în fiert ori fermentate) A curăța de spumă **(1)**; a spuma **(6)**. Com. FURTUNĂ. ✧ Refl. pas. *Cînd dă în clocot, se pun lăbele și capul, apoi bucățile pe rînd:... se spumuiesc, se adaugă puțină sare, lăsînd să fiarbă la foc mic.* S. MARIN, C. B. 27. *Se pune carnea la fiert într-o oală cu apă clocotită și se spumuiește de cîte ori se ridică spuma.* id. ib. 95.

3. Tranz. (Prin vestul Munt.; complementul indică rufe) A spăla cu multă spumă **(4)**; p. ext. a albi. Cf. UDRESCU, GL.

4. Tranz. Fig. (Regional) A certa (Săpata de Sus — Piteşti). *L-am spumuit şi eu pe derbedeu; să-l vedem ce gînd are.* UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *spumuiesc* şi (regional) *spúmui.*

— **Spumă** + suf. *-ui.*

SPUMUIÁLĂ s. f. **1.** (Regional) Spumă **(1)** (Cepari — Curtea de Argeş). Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Prin nord-vestul Munt.) Cantitate mică din ceva. *Estimp, abia dac-avem o spumuială de fructe, sînt rare de tot!* UDRESCU, GL.

2. (Regional) Spălare cu multă spumă **(4)**; p. ext. albire; (regional) spumuit[1] **(1)** (Cepari — Curtea de Argeş). Cf. UDRESCU, GL.

3. Fig. (Prin nord-vestul Munt.) Ceartă. Cf. spumui **(3)**. *I-am tras eu o spumuială bună, cred că m-a înţeles.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *spumuieli.*

— **Spumui** + suf. *-eală.*

SPUMUÍT[1] s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Acţiunea de a spumui şi rezultatul ei.

1. Spălare cu multă spumă **(4)**; p. ext. albire; (regional) spumuială **(2)**. Cf. spumui **(2)**. Cf. UDRESCU, GL.

2. Fig. Ceartă. Cf. spumui **(3)**. Cf. UDRESCU, GL.

— V. **spumui.**

SPUMUÍT [2], **-Ă** adj. **1.** (Prin. Munt. şi prin Olt.; despre ţesături) Rărit; uzat. Cf. MAT. DIALECT. I, 235.

2. (Regional; despre rufe) Spălat cu multă spumă **(4)**; p. ext. albit. Cf. spumui **(2)** (Cepari — Curtea de Argeş). Cf. UDRESCU, GL.

3. Fig. (Prin nord-vestul Munt.) Certat. Cf. spumui **(3)**. *A ieşit spumuit zdravăn, era roşu ca para.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *spumuiţi, -te.*

— V. **spumui.**

SPUMULÍCĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui spumă **(1)**; spumuşoară (Mîrşani — Caracal). Cf. GL. OLT.

— **Spumă** + suf. *-ulică.*

SPUMUŞOÁRĂ s. f. (Rar) Diminutiv al lui spumă **(1)**; (regional) spumulică. Cf. POLIZU.

— Pl.: *spumuşoare.*

— **Spumă** + suf. *-uşoară.*

SPUMÚŢĂ s. f. (Regional) Smîntînă **(1)** (Straja — Rădăuţi). Cf. GLOSAR REG.

— **Spumă** + suf. *-uţă.*

SPUN s. m. v. **spînz**[1].

SPUNĂTÓR, -OÁRE subst., adj. (Învechit) **1.** S. m. Propovăduitor **(1)**. Cf. spune **(3)**. *Nu vă atingereţi de botedzaţii miei şi în sponietorii mie nu hiclenireţi.* PSALT. HUR. 88[v]/6. *Noe..., al dereptăţiei spuietoriu.* COD. VOR.[2] 86[r]/12. *Slugi fură prorocii şi spuitori aceii venite.* CORESI, L. 533/24.

2. Adj. Revelator **(1)**. Cf. spune **(3)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ne va fi de ajuns dacă vom reproduce din citatul discurs mai mult numai cifre seci, mute şi totuşi foarte mult spunătoare.* BARIŢIU, P. A. III, 12, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

3. S. m. şi f. (Rar la f.) Povestitor **(1)**. Cf. spune **(5)**. *Traducătorul de versuri franceze, ucenicul vulgar al eleganţilor spuitori de nimicuri din saloanele pariziene e contra culturii franceze.* IORGA, L. II, 503.

4. S. n. (Gram.) Cazul prepoziţional. *Spuietor (sau arătător) iaste cu care arătăm (vestim) de oarecare lucru, cum ai zice: de morţi nu se cade a grăi rău.* ST. LEX. 237[r]/13. *Căderi sînt 7: numitor, născător, dătător, vinuitor, chemător, făcător, spuietor.* id. ib. 244[r]/11.

5. S. m. şi f. Persoană care dezvăluie o taină. Cf. spune **(6)**. *Marele spuitoriul de taine şi de D[u]mnezeu grăitorul Toma.* MINEIUL (1776), 33[1]/5. [Postul prelungit] *a fost întrebuinţat ca mijloc sigur pentru a provoca inspiraţiunea... spuitorilor de lucruri de pe acea lume.* CONTA, O. F. 365, cf. RESMERIŢĂ, D.

6. S. n. (Mat.) Exponent. Cf. STAMATI, D. 94.

— Pl.: *spunători, -oare.* — Şi: (învechit) **spuitór, -oáre, spuietór, -oáre, sponietór, -oáre** subst., adj.

— **Spune** + suf. *-tor.*

SPÚNCĂ s. f. v. **sponcă.**

SPÚNE vb. III. Tranz. **1.** (Învechit) A indica. *Spusu-mi-ai cale de viaţă şi împluşi-me în veselie cu faţa ta.* PSALT. 22. *Spuse* (arătă H) *cărările sale lu Moisi.* ib. 211. *Chipu-i îngeresc,... mersu-i plin de farmec, cu pas legănător O spun mai mult că-i fală decît că e fecior.* ALECSANDRI, ap. CADE. ✦ (Complementul indică cereri) A înainta. *Cînd o va bate în vreun chip ca acela, să o facă să nu poată grăi către giudeţ, să-şi spuie jalobă, pentru să o desparţă.* PRAV. 152. ✦ Refl. A se înfăţişa. *Să spusă cu soţiile sale la divan zîcînd: şi noi creştini stîntem.* DOSOFTEI, V. s. noiembrie 169[r]/12.

2. (Folosit şi absol.) (Despre oameni sau despre glasul lor; complementul indică silabe, cuvinte, grupuri de cuvinte etc.) A exprima prin viu grai; a rosti[1] **(I 1)**, a scoate **(VI 4)**, a vorbi, a zice, (popular) a cuvînta, a glăsui, a grăi, (învechit) a glăsi, a slobozi **(V 5)**, a vorovi. *Audzi sulaşul şi se apropie către miiaşu de spuse, grăi: vedzi ce veri se faci.* COD. VOR.[2] 22[v]/8. *Se grăiiu, spus aşa: cestu ginlu fiilor tăi cui me svăluiiu.* PSALT. 144. *Iară după scîrbe şi triste ce-i întristă şi oscîrbi cu aceale cuvinte ce le spuse ucenicilor ... şi o mîngîiare deade lor.* CORESI, EV. 89. *Şi să spuniu în urechile ficiorilor tăi... de cîte ori i-am zdrobit pre eghipteani.* PO 209/5. *Ai tu mărturii să pui de faţi pentru aceste cuvinte ce-m spusăş tu mie?* (a. 1773). GCR II, 97/34. *Să le dea închinăciuni, Să le spuie la mînciuni* (a. 1825). id. ib. 248/2. *Eu nu spui laude; ci ceea ce simţ.* GENILIE, G. IV/11. *Iaste-m mie tată? Iară mumă-sa aşa spusă: că-ţi iaste tată.* ALEXANDRIA, 13/24. *Spuneţi-mi, mă rog, îndată, De vă place vreo fată.* ALECSANDRI, T. I, 167. *Ce frumosu-i! ş-aşa spune prostii, îmi place ş-aşa.* EMINESCU, P. L. 68. *Balan să-ţi aleagă din gură ce spui, dacă nu vorbeşti desluşit.* CREANGĂ, P. 151. *Femeile ştiu să spună o mie şi o sută de nimicuri.* CARAGIALE, O. I, 231. *Noi nu ne-am spus-o, dar vezi bine Că ne iubim.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 69. *Nimeni nu-l auzise spunînd un cuvînt de ocară.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 178. *N-am auzit ce-am auzit...* — *Să mai spui o dată?* DELAVRANCEA, O. II, 87. *Cu tonul cu care spui lucruri fără însemnătate.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 18. *Închipui semnul crucii în cei patru pereţi, spunînd formula de pecetluire a gropii.* AGÎRBICEANU, S. 132. *Nu ne spusesem nici o vorbă de iubire.* IBRĂILEANU, A. 53, cf. RESMERIŢĂ, D. *Din ce spunea, cu un glas tărăgănat şi surd, se desprindea cu amărăciune o adîncă silă.* M. I. CARAGIALE, C. 11, cf. CADE. *Nu-ţi cer să-mi spui Nimic din tot ce-ai spus la alţii.* MINULESCU, VERS. 84. *Da mîna cu dînsul şi-i spunea vorbe politicoase.* I. BOTEZ, B. I, 12. *O ia pe mama de braţ şi spune pe un ton obişnuit, ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic:* — *Să mergem.* SAHIA, N. 54. *Spun.*

bun rămas acestor odihnitoare stele. LESNEA, VERS. 124. *Cele mai simple vorbe spuse de Vania dădeau impresia că le smulge dintr-o substanță limitată.* TEODOREANU, M. III, 40. *Glasul simte că răguşeşte, deşi nu spune nimic.* id. M. U. 246. *Spusei să sînt trudit şi m-a prins răceala.* VOICULESCU, P. I, 88. *Ţineam să vă mai spui ceva, zise vizitatorul.* ARGHEZI, P. T. 154. *„Mă iubeşti?" ... Cugetă bine ce spui.* CĂLINESCU, L. L. 103. *„Mi-aşa de dor de tine!" Aşa de tainic tu mi-o spui şi dornic.* BLAGA, POEZII, 36. *Spuse fraza din urmă la întîmplare, mai mult ca să-şi ascundă gîndul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 116. *Him başa voi să deschidă gura şi să spună ce avea de spus.* STANCU, Ş. 10. *Mi-am adus aminte ... de rugăciunile pe care le spuneau primele semințli de oameni.* BOGZA, A. Î. 128. *El vorbe dulci îi spune, Că vrea să se cunune.* PARASCHIVESCU, C. Ţ. 112. *Spuse cu voce tăioasă: — Este adevărat.* PAS, L. I, 245. *Îmi vine... să spun toate tîmpeniile din lume.* H. LOVINESCU, T. 6. *Ştia că una era s-o spună, şi alta s-o poată împlini.* TUDORAN, P. 120, cf. DL. *Dacă vrei să te nenorocești, mărită-te cu el, spuse tatăl.* PREDA, R. 9. *Îi auzea vorbind ca de departe şi nu-l interesa ce spun.* T. POPOVICI, SE. 246, cf. DM. *Spun tatii că mi-i şete şi-mi face semn să tac.* LABIŞ, P. 38. *De cele mai multe ori Brâncuşi spunea numai „coloana", fără vreun adjectiv.* V. ROM. decembrie 1964, 154. *„Să ne iubim cît sîntem încă maturi" Spuneam.* VULPESCU, P. 33. *Omul tău... spune snoave epileptice la fiecare colț de stradă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 1/6, cf. M. D. ENC., DEX. *Gura mea toate le spune.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 357. *Cucule cu peană sură, Spusu-ţ-am gură cu gură: Nu-mi cînta din curmătură.* RETEGANUL, TR. 93. *Vine şi bărbatul beat, mînîncă suduind şi spunînd cîte şi mai multe.* ŞEZ. I, 263. *Îi spui şi el face urechea toacă.* ib. II, 74. *Omu ista-i spusă: — Nu ne cutedzăm a ne apropia acu.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 234. *Ia dă-te, fetiţo, jos să spun ceva.* O. BÎRLEA, A. P. II, 8. *Spus-am verde şi-o lalea, Sărmana, inima mea.* FOLC. MOLD. I, 105. *Ce spui la ureche în pădure se aude.* ZANNE, P. II, 457. *Eu spun, eu aud,* se zice cînd cel căruia te adresezi se face că nu te-aude sau că nu-l interesează ce-i comunici. Cf. id. ib. 539. *Cine spune multe face puține.* id. ib. 742. *Muierea multe spune, Bărbatu la dos le pune.* id. ib. IV, 263. *Parcă-i spune dracul la ureche,* se zice despre cineva care tot timpul se gîndeşte numai la fapte rele. id. ib. VI, 598. ✧ (Prin analogie) *Spunea mielului odată Maica oaia: Fătul meu! Eu sînt foarte întristată Cugetînd la traiul tău.* ASACHI, F. 39/1. *Deci dar, omule,... Întru tine strigă toate şi spun că cu nimereală Ţ-au dat Dumnezeu lăcaşul pe a sferei rotunzeală.* CONACHI, P. 261. *Nu se putu ține de a nu încerca ce putere va avea asupra ogarului vorbele ce li le spusese şarpele.* ISPIRESCU, ap. GCR II, 355/1. *Să stau, cîntînd din bucium... Pe cînd apele la vale, vorba lor şi-o spun încet.* MACEDONSKI, O. I, 71. *Apa-ii izvoare, murmură Şi spune, tot spune din gură, Tot spune mereu.* COŞBUC, P. II, 20. *Bondarul mi-a spus, sfîrîind pe nas, că e supărat pe furnici.* VLASIU, A. P. 8. *Ea că mi-şi vedea, Ea că mi-auzea Un cuc ce cînta Şi jalea-şi spunea.* BALADE, I, 304. ✧ Expr. **Una spunem, başca ne-nţelegem** v. başca. **Ce să spun...,** formulă prin care se exprimă dezacordul sau rezerva faţă de un lucru sau faţă de cele relatate de interlocutor. *Ce să spui,... ai dat o lovitură cum nu s-a mai pomenit.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 122. **Nu mai spune!** sau **ce spui!** formulă prin care se exprimă mirarea, îndoiala, neîncrederea sau rezerva faţă de cele spuse de cineva. *Cam de cîți ani îi fi tu? — Ia poate să am vreo treisprezece ani. — Ce spui tu, măi?* CREANGĂ, P. 148, cf. CADE. *Că n-o fi iscălit căpitanul... — Era chiar el, cu mîna lui! — Nu mai spune!* TUDORAN, P. 147, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Complementul indică sunete, silabe, cuvinte) A emite cu ajutorul organelor vorbirii; a articula, a pronunța **(1)**, a scoate **(VI 4)**, a vorbi, a zice, (regional) a bleşti. *Ortoepia e învățătura de a spune fieştecarea literă după sunetul său.* ŞINCAI, ap. CP 316. ✧ Refl. pas. *După cît ştiu, pretutindeni în Moldova se spune „ciuşmea".* IORDAN, T. 550. *În limba populară se spune şi „fiereca (f)".* L. ROM. 1967, 250. *Atunci cînd spunem revoluție trebuie să ne gîndim în mod neecesar la antiteza sa: contrarevoluția.* RALEA, S. T. III, 57. ✦ A da un răspuns la o întrebare sau la unele cuvinte adresate de cineva; a replica, a răspunde **(1)**. *La aceste întrebări sînt foarte multe de spus.* M 1968, nr. 6, 11. *Îi spun napoi.* ALR II/I h 26/316, cf. ib. 426. *N-o mai avut ci să mai spuie împăratu.* O. BÎRLEA, A. P. I, 205. ✧ Expr. (Familiar) **Mai spune ceva!** se zice atunci cînd cineva consideră că cele relatate de el sau de altcineva nu pot fi răsturnate de nici un argument. *Poftim, acum încearcă de mai spune ceva!* C. PETRESCU, Î. I, 14. ✦ A reda cu voce tare (din memorie) un text (în versuri); a declama, a recita, a zice, (rar) a debita, (popular) a cuvînta, (învechit, rar) a recitălui. *Le spunea din svinta scriptură şi învăța pri toți* (a. 1650—1675). GCR I, 193/7. *Veneau... pe o scenă improvizată, ca să spuie giumbuşuri.* IORGA, C. I. I, 186. *Acolo se adună cîrdul întreg şi încearcă colindele ce vor fi spuse sau zise la Crăciun.* PAMFILE, CR. 36. *În Paris, un poet e plătit cu cinci sute de lei... pe seară şi e cu osebire măgulit de stăpîna casei şi de ai ei, numai ca să consimtă să-şi spună versurile.* MACEDONSKI, în PLR II, 251, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Mi-a cerut să-i spun versuri de compoziție proprie, nu de mult publicate.* SADOVEANU, O. XIX, 297, cf. DL, DM. *Un fecior zdrențăros... spune oraţia.* VULPESCU, P. 131, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Folosit şi absol.) (Învechit) A cîti. *Eram capabil să spun pe carte cît oricare anagnost de răpede.* NEGRUZZI, S. I, 11, cf. DL, DM. ✦ (Cu prenumele în dativ) A-şi vorbi sieşi; p. ext. a gîndi. *Ce fel? să ascult eu singur spuindu-mi flacăra sa!* HELIADE, O. I, 431. *Aci a fost o casă, îți vei spune.* ANGHEL, PR. 12. *Fără voie îşi spuneau în gînd: — No. 16!* C. PETRESCU, Î. I, 72. *Zadarnic îmi spuneam eu că trebuie să fiu mulțumit, sufletul meu lăcrima.* VLASIU, D. 344. *Fu o clipă ispitit să se lase prins în discuția despre revoluție, dar îşi spuse că nu e cuminte.* CAMIL PETRESCU, O. II, 86. *Îşi spunea că va trebui mult timp pînă să se obişnuiască cu mentalitatea încîlcită a celor „de acasă".* T. POPOVICI, SE, 95.

3. (Folosit şi absol.) (Complementul indică gînduri, idei, judecăți sau opinii, ştiri etc.) A aduce la cunoştință sau a face cunoscut prin cuvinte; a arăta, a comunica, a enunța, a exprima, a expune, a formula, a indica, a împărtăşi, a prezenta **(2)**, a relata, a revela **(1)**, a servi, a transmite **(2)**, a zice, (învechit şi regional) a porunci **(2)**, (învechit) a parastisi **(1)**. V. reda **(2)**. *Spunre-voiu numeale tău fraților miei.* PSALT. HUR. 17v/19. *Aceea spuiu voauo fraţii mei preaiubiți* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 424/12. *Mearse arha[n]g[he]l Gavril în cetatea Naza[re]tolui de spuse ceii feate preacurate că va naşte H[risto]s* (a. 1550—1600). GCR I, 9/2. *Şi încă şi alte multe mari darurile lu Dumnezeu, ce nu e puteare de-a spunerea.* CORESI, EV. 4. *Şi mearseră în pămîntul Canaanului către tatăl lor, către Iacov — şi soliia spuseră lui.* PALIA (1581), 191/18. *Ţipetele de-a nu le putearea spune atunci vor prinde a ţipa din mu[n]că sufletul către trup.* COD. TOD. 224. *Mulți se-au nevoit de au scris ani şi i-au chibzuit să spuie adevăr.* MOXA, ap. GCR I, 57/6. *Crez, spusu-ţ-am ție că din pămînt eşti şi iară în pămînt veri mearge* (a. 1600—1625). GCR I, 65/5. *Nemărui să nu spuneți ce-ați văzut.* N. TEST. (1648), 22r/32. *Găsi un sfetnic înțelept care îi spuse toate obiceiurile acelor cetățeni.* NEAGOE, ÎNV. 185/15. *De acia ieşim la o zăgodie ierboasă cu pajiște frumoasă, de nu-i poci spune de frîmseațe.* DOSOFTEI, V. S. octombrie, 46/32. *Spun dascălii besearecii cum sf[i]nții întru D[u]mn[e]zeu ca într-o oglindă văd pre noi şi toate trebile noastre.* CHEIA ÎN. 4v/6. *Spune-m pre carele au iubit sufletul meu.* BIBLIA (1688), [prefață] 6/27. *Dar el... că este agiunsu cu moscalii nu spune.* NECULCE, L. 211. *Îi spus pre-*

cum din locurile marginii Etiopiii sînt. CANTEMIR, IST. 132. *Acolo, cum spunea, era Sobetschi craiul leşăsc* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 12/16. *Întreabă pre părintele Nisis să-ţi spuie acele capete ce zic.* ANTIM, P. XXVI. *Şi Preda... sponi de acea moşie a giupânului Buda Ianăş că e a dumnealui* (a. 1722). IORGA, S. D. XII, 220. *Caută de vezi ce spune, ca să nu cazi supt blestem* (a. 1747). id. ib. XIII, 70. *Nu sînt în stare aceaia ce au învăţat a o pune la lucrare sau a o spune şi a o împărtăşi altora.* CARTE TREB. I, 114/11. *Pentru icoanele cele mari ce mi-au spus dumneal[ui]... preţul* (a. 1789). IORGA, C. I. III, 238. *Te rog ca să-mi spui în ce stă la deosebire de acesti doaă feliuri de pricini.* AMFILOHIE, G. F. 3v/3. *Ei nu înţeleseră limba lui, ci căutară dragoman şi le spuse ce zice solul.* ALEXANDRIA (1794), 56/1. *Nu-i-au spus că au bătut pe un Ion isprăvnicelu* (a. 1802). BUL. COM. IST. III, 103. *Deci, cum spusem mai sus, oastea cea grea a goţilor era dincolo de Dunăre.* MAIOR, IST. 25/17. *Deci, precum spun cărţile cioreşti, De şapte ori într-o săptămînă S-au bătut voinicii ţigăneşti.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 337. *Nu pot spune ce am pătimit şi suferit acolo.* ŢICHINDEAL, F. 464/6. *El se pierde dacă nu goneşte linguşirea şi dacă nu iubeşte decît numai pre aceia carii îi spun adevărul.* PLEŞOIANU, T. I, 96/3. *Cînd vă veţi osteni, să-mi spuneţi.* DRĂGHICI, R. 83/26. *Îl jură... să-i spuie pricina întristării ce avea mai înainte.* GORJAN, H. I, 5/34. *Vînturile şi locurile sînt şi să arată din oarecare parte a orizonului, de aceea au diferite numiri spre a să putea spune dincotro vin şi se arată.* GENILIE, G. 98/27. *Într-acest chip ieşit din simţiri alerga acasă la familie ca să-ş spuie veselia de care era înşelat.* BUZNEA, P. V. 161/6. *Ne-aţi zis noauă prin sînta voastră scrisoare să vă spunem ce cerem de la biserica romană.* MAG. IST. I, 54/14. *Muritorule,... Află şi spune ce este într-a soarelui jertfelnic!* CONACHI, P. 275. *Cată să spunem că subt clima noastră resultatele acestei industrii nu se vor potrivi niciodată cu acelea ce dobîndesc în Noua-Zelanda.* BREZOIANU, A. 428/16. *După Dionisius Alicarnassiu, cenienii fură tractaţi cu mai multă umanitate după cît nu spune Plutarh.* ARISTIA, PLUT. XLI/20. *Şi ce spune în cartea asta?* NEGRUZZI, S. I, 223. *Vezi, astea nu ni le spun în gazetele dumnealor!* GHICA, C. E. II, 347. *Şi cine îmi va spune Ce o să aducă zioa şi anul viitor?* ALEXANDRESCU, M. 3. *Dacă voieşti să spui adevărul, eşti mai frumoasă decît Afrodita din mitologie.* FILIMON, O. I, 141. *Dulce îngер de blîndeţe... Ah! şopteşte-i al meu nume, Spune-i dorul meu cumplit!* ALECSANDRI, P. I, 142. *Nu face bine cînd spune neadevăruri.* MAIORESCU, CRITICE, 130. *Va fi cu neputinţă să spunem în care regiune începe şi în care se sfîrşeşte formarea unei specii.* CONTA, O. F. 318. *Mulţumeşte-te, zic, să-ţi spui aci numai în ce chip, cum şi ce fel imaginaţiunea, sufletul şi mintea mea au putut aievea să-şi însuşească plăcerile şi farmecul artei pe care tu... o predai astăzi cititorilor români.* ODOBESCU, S. III, 13, *E uşor a scrie versuri Cînd nimic nu ai a spune.* EMINESCU, O. I, 226. *Am văzut eu, moşule, feliurite pietre scumpe, dar ca aceste, drept să-ţi spun, n-am văzut.* CREANGĂ, P. 217. *Spune-i multă sănătate şi că doresc mult să-l revăz.* CARAGIALE, O. VII, 4. *Gheonoaia ... rugă pe Făt-Frumos să-şi aleagă de soţie pe una din cele trei fete ce avea,... el însă nu voi, ci îi spuse curat ce căuta.* ISPIRESCU, L. 5. *Nu mai vorbeam. Ce puteam să ne mai spunem!* VLAHUŢĂ, S. A. II, 198. *Ne aducem aminte ce lupte am avut de susţinut cu unii dintre ai noştri, care ne spuneau că chestiunile politice vor speria şi vor dezgusta pe meseriaşi.* BACALBAŞA, S. A. I, 273. *Cum am scăpat şi eu cu zile, Nici aş putea să-ţi spun, copile.* IOSIF, PATR. 6. *Ce-ţi spuneam eu... Un' să se sărute?* DELAVRANCEA, O. II, 329. *De mai multe ori îmi spusese prietenul că el are somnul la poruncă.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 19. *El îşi spunea convingerea la toată lumea.* AGÎRBICEANU, A. 406. *N-aş putea, în adevăr, spune cu cîte picioare eram deasupra norilor.* HOGAŞ, DR. I, 50. *Herodot... ne spune un lucru extraordinar.* PÂRVAN, G. 232. *Cînd vorbeşte, totdeauna parcă ar mai avea ceva de spus.* IBRĂILEANU, A. 41. *Caragea însuşi observase aceasta şi o spune într-un hrisov din 1817.* BUL. COM. IST. III, 49, cf. RESMERIŢĂ, D. *Mă simt dator s-o spun iarăşi, degradarea nu-l înfierase o singură clipă.* M. I. CARAGIALE, C. 51, cf. CADE. *Şi violetele apusuri ce triste-ţi par cînd n-ai cui spune Ce-nfiorări plutesc în zare.* MINULESCU, VERS. 59. *A-vea, oare, Caragiale, în dosul ochelarilor, vreun gînd pe care nu voia să-l spună prea pe şleau?* GALACTION, A. 202. *Te rog să-l vezi şi să-ţi spui o părere.* C. PETRESCU, O. P. II, 65. *Dacă are ceva de spus, să nu le facă ascultătorilor capul calendar cu baliverne de pe timpul malacovului.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 306. *Nu îndrăznea să-i spuie că e copilul lui.* COCEA, S. II, 59. *Şi, cum îţi spui, te duci şi ceri să-ţi dea mnealui ce are acolo.* POPA, V. 148. *Lumea era cu totul altfel. Greu de spus cum anume.* VLASIU, A. P. 7. *Doctorul a spus mamei să-i întărească pe cei mici, făcîndu-le băi de frunză de nuc.* TEODOREANU, C. B. 159. *Spuneţi limpede, ce vreţi?* VOICULESCU, P. I, 165. *Mai sînt şi alte probleme, care privesc pătura conducătoare. Sînt destule de spus şi despre acelea.* SADOVEANU, O. XX, 94, cf. SCRIBAN, D. *Să zici iute ce-ai să-mi spui.* I. BARBU, J. S. 143. *Macedonski vrea să ne spună că norii aveau forme omeneşti.* VIANU, A. P. 252. *Trebuie să o spunem... frumuseţea e o particularitate.* ARGHEZI, B. 83. *Spune-mi rudele dumitale... mai apropiate.* CĂLINESCU, S. 19. *Lucrurile acestea trebuiesc spuse şi repetate la fiecare pas.* BLAGA, Z. 325. *Veneau... să-i spună ce-i doare.* CAMIL PETRESCU, O. II, 97. *Îl apasă un gînd şi... vrea, în sfîrşit, să-l spună.* STANCU, D. 485. *Cine-ar fi-ndrăznit să-ţi spuie Focul inimioarei lui?* PARASCHIVESCU, C. Ţ. 20. *Scrisese o dimineaţă întreagă şi, totuşi, se părea că n-a spus tot ceea ce ar fi trebuit să spună.* V. ROM. aprilie 1955, 149. *Nu spun unde merg, nu spun cum mă cheamă.* BENIUC, V. 13. *Nu mai avea nimic de spus.* VINEA, L. I, 32, cf. DL. *Ce vrei să spui?* H. LOVINESCU, T. 6. *Cine ţi-a spus că-i toamnă, cine ţi-a spus?* ISANOS, P. 188. *Spune ce ai de spus, urmă Gavrilă.* T. POPOVICI, SE. 242, cf. DL. *Ţi-am spus-o şi ţi-o mai spun: să fii stăpîn pe tine.* LĂNGRĂNJAN, C. II, 50. *Vulturul — ţi-am spus-o şi înainte de moarte — nu-mi place.* VULPESCU, P. 54. *Spuneam că fonologia s-a născut în 1928.* L. ROM. 1967, 292. *Spune că mai întîi să strîngem secara de pe moşie şi grîul.* BĂNULESCU, I. 112. *Spuneam că spectacolul a pus sarcini dificile interpreţilor.* T mai 1968, 45. *Ce-aveau a-şi spune, nimeni nu putea a grăi.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 26, cf. M. D. ENC., DEX. *Spune, mîndră, ce ţi-i gîndu, De ţi-i faţa ca pămîntul?* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 240. *Vino mîne, babo, că voi şti ce-ţi spune dacă oi vorbi cu ea!* MERA, L. B. 12, cf. ALR II 2 089, 3 099, 3 195, 3 248, ALR SN V h 1 393, h 1 633, 1 751. *Spusu-ţi-am ţie, ţ-am spus Că la mîndra nu-i de dus.* BALADE, III, 174. *N-am durerea cui o spune.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 43. *Atîta ştiu, atîta vă spui!* BÎRLEA, A. P. I, 562. *Orbului degeaba îi spui că s-a făcut ziuă.* ZANNE, P. II, 652. *Multe spune romînul la beţie.* id. ib. III, 468. *Spune-mi cu cine te aduni, să-ţi spun ce fel de om eşti.* id. ib. IV, 197. ✧ (Prin analogie) *Gîndirea aceasta i-o spusese gînganiei o furnică.* GÎRLEANU, L. 7. *Pasările-n bătătură Cînd ar sări ş-or juca, Ca cînd ne spun făr' de gură Că timpul se va schimba.* ZANNE, P. I, 582. *Pisica cînd se va pune Cu spatele lîngă foc, Frig sau ninsoare ne spune Peste puţin sau pe loc.*: id. ib. 596. *De să va pune gradul Cancerului, să va afla zioa cea mai mare, din care scăzîndu-se 12, rămăşiţa spune clima orală a acelui loc.* GENILIE, G. 104/3. *Mai mult decît limba mea va spune ist uric ce-l port de atunce pe peptul meu.* ASACHI, P. R. 22/23. *Ai voi viitorimea să-ţi spuie ce zămisleşte.* CONACHI, P. 261. *Este treaba esperienţei să ne spuie daca prin canale ar folosi mai bine decît udările cu stropitoarea.* BREZOIANU, A. 107/3. *Acest sunet, acest nume valurile-l primesc, Unul altuia îl spune.* ALEXANDRESCU, M. 15. *Albă păsărică!... Ce durere, spune, Ce dor greu supune inimioara ta?* ALECSANDRI, P. I,

197. *Un roi de raze venind din cer a spus lăutarilor cum horesc îngerii.* EMINESCU, P. L. 23. *Ruinile unei cetăți romane le spuneau din ce viță strălucită-și trag neamul.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 211. *Freamătul din ce în ce mai tare al frunzelor spunea c-o să plouă.* BACALBAȘA, S. A. I, 150. *Prin el sufletul omenesc cutează nu numai a simți, dar a spune că simte.* IORGA, P. A. II, 163. *Iar codrii ce-nfrățiți cu noi Își înfioară sînul Spun că din lacrimi e-mpletit Și Oltul, biet, bătrînul.* GOGA, POEZII, 9. *Un miros trist de roze ce mor... Pătrunde pretutindeni, parc-ar voi să spuie Că se petrece-o taină în vechile palate.* ANGHEL, Î. G. 47. *Scriitorul... să simtă ce a izvorît din sufletul lui, ce ne spune o doină, un basm, o legendă.* DENSUSIANU, în PLR II, 96. *Apoi asta spun și legile noastre.* REBREANU, P. S. 40. *Să-mi deștepți din piatră chipul Sfinxului, Ce-ar vrea să-mi spună că e timpul să-l deștept.* MINULESCU, VERS. 27. *Sigur că... ține* [oglinda] *ascunsă în altă cameră sau într-un sertar, să-i spună numai lui adevărul.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 138. *Copilele au crezut pe tatăl lor, fără ca numele să le spuie cine știe ce.* TEODOREANU, M. U. 71. *Ochii lor spuneau mai mult decît cuvintele.* BART, E. 51. *Ambele sufixe ne spun de unde provin oamenii din sat.* IORDAN, T. 159. *Urechea subtilă a lui Gheorghidiu prinde acum intonații care vor să spună desigur mai mult decît ceea ce un ascultător indiferent ar fi putut pricepe.* VIANU, A. P. 385. *Datoria condeiului nu e numaidecît să tot înșire și să spuie, ci să și sugere.* ARGHEZI, B. 6. *Instinctul îi spunea că problema copiilor nu e dintre cele mai ușoare.* CĂLINESCU, B. I. 176. *N-avea să-mi spună Nimic pămîntul?* BLAGA, POEZII, 6. *Din casă, străbătu bătaia pendulului spunînd ceasurile.* C. PETRESCU, A. R. 179. *Spune, inimă, de știi, Leac ales pentru candrii.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 39. *Spune, inimioară, spune Ce durere te răpune.* PAS, L. I, 208. *El cere de la critică să-i spuie categoric ce este și ce nu este poezia.* CONSTANTINESCU, S. III, 18. *Privirea lui Țurlea nu-i spuse însă nimic bun secretarului.* PREDA, D. 188. *Fiecare cot al pămîntului, fiecare movilă îi spunea ceva.* T. POPOVICI, SE. 282. *Ce se petrecea în lume, Cîte se mai petrecură, Numai veșnica natură N-avea cum să-ți poată spune.* HOREA, P. 73. *Urîtul vine la mine Și îmi tot spune cu bine: Hai, puicuță, și te schimbă Și te cată în oglindă.* ȘEZ. I, 12. *Trandafir de pe cetate, Spune maichii sănătate, Că de mine n-are parte.* BIBICESCU, P. P. 141. *Și visu-i spunea Că-n deșert lucra.* BALADE, III, 20. *Limba, greșind, adevărul spune.* ZANNE, P. II, 224. ✧ Refl. *Ghica Vodă s-au spus de unde este de locul lui.* NECULCE, L. 25. (Fig.) *Suflet este cel vecinic stăpîn a toată suflarea, Care de se și ascunde, dar a sa mare putere Se spune ochilor noștri prin toate de supt vedere.* CONACHI, P. 272. ✧ Refl. impers. *Trebuie să se spuie că asprii cei noi... nu mai erau priviți ca bani de argint.* IORGA, C. I. III, 221. *I s-a spus că mărturisirea o face sub jurămînt, și el nu putea jura pe anumite nume.* AGÎRBICEANU, S. 30. *Nu se va spune niciodată îndeajuns care este însemnătatea concepției despre lume.* VIANU, S. 5. *Cu această primă treabă, se spune că vasul a fost pus pe cală.* TUDORAN, P. 105. (Fig.) *În numeroase documente din Țara Românească se spune că la ședințele sfatului domnesc... a participat și mitropolitul țării.* STOICESCU, S. D. 84. ✧ Expr. **A-i spune (cuiva) ceva de la obraz** v. obraz **(1). A spune verde (în față** sau **în ochi)** v. verde. (Popular) **A spune de la ficați** = a exprima cu multă participare și cu amărăciune. Cf. ZANNE, P. II, 157. **A spune drept ca funia în sac** = a minți **(1)**. id. ib. V, 302. **A-i spune cuiva inima** = a presimți. *Pesemne inima le spunea că spînul nu le este văr și de aceea nu-l puteau mistui.* CREANGĂ, O. 91. *Mîine va veni! Știu eu, Că-mi spune inima!* COȘBUC, F. 159, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. **A-și spune cuvîntul** = **a)** a-și exprima părerea în legătură cu ceva. *Porțile acestei reviste stau, ca întotdeauna, larg deschise pentru toți aceia care în numele unui principiu au să-și spuie cuvîntul.* în PLR II, 381; **b)** a-și arăta efectele; a avea un anumit rezultat. *Ți-i teamă ca limba să nu mi-o dezleg, Cînd vinul și-o spune cuvîntul?* LESNEA, VERS, 235. **A-i spune (cuiva) una și bună** = a-i comunica cuiva ceva interesant, surprinzător. *Ia să-ți spun eu una și bună: ... Trebuie să știi că dumnealui e lunatec.* HOGAȘ, DR. I, 121. **A-i spune (cuiva) una** = a se exprima dezagreabil față de cineva. *Vezi! de-aceea, mătrăguna A-nvățat un brusture Să le spuie-n față una Care să le usture!* TOPÎRCEANU, O. A. I, 37. **A spune din** (sau **de la**) **inimă** = a exprima cu multă sinceritate. *Spune-mi, bade, din inimă, Bagă-mi maică-ta vreo vină?* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 271. ✦ (Învechit) A propovădui **(1)**. *A spunre în Sion numele lui D*[u]*mn*[e]*dzeu i lăudele lui în* [I]*er*[usa]*lim.* PSALT. HUR. 84r/19. *Seara și demăreața și amiazăzi de zi vestescu și spuniu.* PSALT. 106. *Iară ei prespre toată lumea sfînta evanghelie propoveduiră și noao viața a ceriului, lăcuitorilor de pre pămînt învățară, credința și dragostea spuind.* CORESI, EV. 2. ✦ (Învechit și regional) A prevesti[1] **(1)**. *Și spuse lui den moarte înviere.* CORESI, EV. 127. *Numaidecît pofțește Un proroc și-i poruncește Să-i spune și proorească.* BĂRAC, ap. GCR II, 175/5. *Să nu-mi spui înainte rău.* ALR I 1 403/255, cf. ib. 1 403/59, 243, 251, 278, 333, 335, 345, 590, 677, 770. ✦ (Rar) A semnifica **(1)**. *Unde zice Hristos să meargem după el, aceasta spune să creadem în cela ce ne cheamă pre noi, Domnul Isus Hristos.* CORESI, EV. 68. *Coada ochiului stîng de să va clăti, bucurie de cuconu sau de viiați cu năroc spuni* (a. 1779). GCR II, 123/33. *Porecla nu spunea nimic, dar scotea din sările pe cel vizat.* BLAGA, H. 78. ✦ (Rar) A atrage atenția; p. ext. a certa. *Își alesese drept culcuș o barcă de salvare, suspendată pe punte. Nimeni nu-i spunea nimic.* TEODOREANU, M. III, 47. ✦ (Învechit și popular) A descrie; a explica. *Și-i era drag a ceti la scripturi, deci afla cuvinte scumpe și nu se afla nime să i le spuie.* MOXA, 386/18. *Trebuie să spunem bine, pre amănuntul înălțimea și pogorîrea vrăstei omenești, cum să cade, pentru să înțeleagem și pravila mai bine.* PRAV. 257. *Fa Aniță, crîșmăriță, Spune-mi părul cailor Și stamba voinicilor.* ȘEZ. I, 44. ✧ Refl. pas. *Al spășitoriului. Domn Isus Hristos chinul și munca i se apropiia! Pentru accaia se cădea și taina sfintei învieri aiavea și cu cinstea a se adevăra și a se spune și a se arăta.* CORESI, EV. 97.

4. (Folosit și absol.) (Complementul indică idei, păreri etc; de obicei urmat de determinări introduse prin conj. „că") A comunica cu tărie, (foarte) ferm, a afirma, a declara; p. ext. a avea convingerea nejustificată că...; a pretinde **(2)**, a susține, (învechit) a pretendarisi **(2)**, (învechit, rar) a pretendui. *Ca să poată creade giudeful cum spaima lui au fost adevărată și deplin cum au spus.* PRAV. 113. *Vă pot spune... că miniștrii noștri sînt fruntea diplomației.* GHICA, C. E. II, 328. *Poți zidi o lume-ntreagă, poți s-o sfarămi... orice-ai spune, Peste toate o lopată de țărînă se depune.* EMINESCU, O. I, 134. *S-a stins amorul! Spun că nu o mai iubești... Pe domnița Anca.* DAVILA, V. V. 110. *Sînt seri cînd murmurul furtunei i-așa de blînd, încît ai spune Că s-a ascuns în umbr-un înger și povestește o baladă.* ANGHEL, Î. G. 41. *Am putea spune că ferul rămîne o excepție ca metal de întrebuințare zilnică.* PÂRVAN, G. 393. *Toată lumea ar fi spus că bietul om are imaginația nevoiașă.* IBRĂILEANU, A. 77. *Hotărî să-l trimită... spunînd că copilul trebuie să ia contact cu oamenii.* REBREANU, P. S. 35. *Se poate spune chiar că mai mult se făcea că bea.* M. I. CARAGIALE, C. 16. *Nu vreau să spun că tinerețea implică, neapărat... cine știe ce forță morală.* în PLR II, 540. *Se poate spune Că-i pentru-ntîia oară în viață Cînd i se-ntîmplă asemenea minune.* TOPÎRCEANU, B. 5. *Pot spune așa, că mi se împlinește, în astă seară, unul din idealurile mele.* C. PETRESCU, C. V. 12. *Seneca... a spus că nimic nu se usucă mai repede decît lacrima.* I. BOTEZ, B. I, 40. *Voinice de colo, cum spui că te cheamă?* LESNEA, VERS. 19. *El îndrăznea încă atunci să spună că lumea nu s-a putut face în șase zile.*

VLASIU, D. 49. *Au să spuie că eu am dosit banii şi arunc vina pe hoţi.* VOICULESCU, P. I, 280. *Aveau dreptate romanticii să spuie că furtuna pare glasul lui Dumnezeu.* SADOVEANU, O. XIX, 233. *Despre un om care ne revoltă prin purtarea lui imorală spunem că-i ticălos, mişel, păcătos.* IORDAN, STIL. 13. *Nu vom spune că fantazia lui Bălcescu este inferioară fantaziei lui Heliade.* VIANU, A. P. 32. *Cînd noi spunem că e vreme frumoasă, pentru el e timp urît.* CĂLINESCU, C. O. 102. *Diferiţi epicurei pe care i-am întîlnit erau oameni de treabă, vreau să spun virtuoşi.* RALEA, S. T. II, 294. *Nu cumva vrei să spui că nu ţi-a plăcut?* STANCU, Ş. 7. *Nu e cu putinţă să iau asupra mea ce ai făcut? Să spun că eu sînt vinovat?* H. LOVINESCU, C. S. 101. *Nu vrem să spunem prin aceasta că ar fi un simplu decorativ.* CONSTANTINESCU, S. I, 70. *Acum pot să spun că mă simt iar la locul meu!* TUDORAN, P. 144, cf. DL, DM. *Toate acestea ne fac să spunem că peştii au bine dezvoltat simţul olfactiv.* AP, 32. *Deşi nu se vindecase de gelozia lui fără temei, o sfătuia să se apere, adică nu credea ce spune lumea.* V. ROM. ianuarie 1965, 53. *Nici despre „Fraţii Karamazov" nu se poate spune că este un spectacol în stil Dostoievski.* T iulie 1968, 90. *S-a putut spune pe bună dreptate, că, în ştiinţele fizice, teoria precede, în mod necesar, invenţia.* V. ROM. martie 1970, 94, cf. M. D. ENC., DEX. *Bat-o cruciuliţa, lele, C-aseară i-am dat inele Ş-acum o văz fără ele. Eu o-ntreb ce le-a făcut... Ea pune capu-n pămînt Şi spune că le-a pierdut!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 242. ◇ Expr. **A nu spune nici laie, nici bălaie** v. laie. ◇ Refl. impers. *Ce se spune că întru taină e sfinţiia şi luminarea trupului în această lume.* CORESI, EV. 100. *Acesta Melhisedec, să spune fără de tată, fără de rudă, asămene iaste fiiul lui Dumnăzău* (a. 1600—1625). GCR I, 66/5. *Împărate, aşa să spune: pardoşii sînt craii de la apus, iară berbeacele iaste Por împărat.* ALEXANDRIA (1794), 68/7. *Spune-să să fiie Adam şi Eva* (a. 1799). GCR II, 167/35. *Din bătrîni se spune Că sînt ceasuri bune Şi că rele sînt.* ALECSANDRI, P. I, 56. *Se spune din bătrîni c-aici se trimiteau doicile cu pruncii domneşti cînd era război în ţară.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 283. *Se spunea că Apostol e răsfăţatul Facultăţii.* REBREANU, P. S. 41. *Se spunea iarăşi că tocmai de la serdar li se trăgea procopseala.* M. I. CARAGIALE, C. 65. *Se spunea, de altfel, şi aci că dansez deosebit de frumos.* CAMIL PETRESCU, P. 126. *Oraşul era trist. Încruntat. S-ar fi spus că nu-l atinge dezmorţirea primăverii.* C. PETRESCU, Î. II, 133. *S-ar spune că natura întreagă este văzută de Eminescu ca o fiinţă însufleţită de o putere demonică.* VIANU, A. P. 102. *Maica lui se spunea că fusese bogată şi frumoasă.* ARGHEZI, S. XI, 90. *Se spune că strămoşii, cari au murit..., Vin să-şi trăiască mai departe În noi Viaţa netrăită.* BLAGA, POEZII, 12. *Uneori pornea cu cîte trei, patru şlepuri, cu-un întreg convoi, cum s-ar spune.* BOGZA, A. Î. 330. *Asta a fost, cum se spune, picătura care a făcut să se reverse paharul.* STANCU, D. 144. *Desigur ar fi renunţat şi la pitoreasca lui înfăţişare vestimentară care se spune că l-a cam stînjenit în drumul lui printre occidentali.* CONSTANTINESCU, S. III, 91. *Se poartă rău, insultător, cu cele patru sau cinci fete ale sale, deşi se spune că le iubeşte mult.* BĂNULESCU, I. 137. *La consiliul popular judeţean ni se spune că totul e făcut în limita legalităţii.* RL 1968, nr. 7 387. *Nu e dracul aşa de negru cum se spune.* ZANNE, P. VI, 561. ✦ **A comunica autoritar, prin cuvinte, să se facă întocmai (ceva); a da poruncă (1); a cere, a comanda, a dispune, a ordona (2), a porunci (1), a zice, (învechit) a hotărî, a orîndui (3), a opri (6).** *Şi amu spusu şi clevetniciloru se grăiască.* COD. VOR.[2] 282/9. *Şi va giudeca cum spune svănta ev[an]g[he]lie.* VARLAAM, ap. GCR I, 106/15. *Giudeţul să îndeamnă a mai micşura certarea celui vinovat, de cum spune pravila.* PRAV. 293. *Ştiu mai bine ce-ţi prieşte. Cum am spus aşa rămîne.* EMINESCU, O. I, 102. *Spune-i vîntului să tacă!* GOGA, POEZII, 25. *Cîntă, cînd îţi spun!* TOPÎRCEANU, P. O. 15. *Hotărîrea luată de tine va fi sfîntă. Cum vei spune tu aşa vom face noi.* TEODOREANU, M. I, 242. *Porunca spune că trebuie să vă aflaţi acolo, la oraş, mîine în zori.* STANCU, Ş. 38. *I-a spus s-aducă la castel Pe fata cea frumoasă.* PARASCHIVESCU, C. Ţ. 150. *Du-te unde te mîi, Şi te-aşează unde-ţi spui.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 139, cf. ALR I 278, ALR SN VI h 1 584, h 1 631, h 1 643. ◇ Refl. impers. *Făcea tot ce i se spunea, de nimic nu cîrtea.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 17.

5. (Folosit şi absol.) A comunica prin cuvinte, detaliat şi, de obicei, într-o desfăşurare gradată şi unitară; a expune, a istorisi, a povesti **(1)**, a relata, (livresc) a nara, (învechit) a parastisi **(1)**, (franţuzism) a raconta. V. arăta, descrie, înfăţişa, prezenta **(2)**. *Zeu, viaţa mea spuşu ţie.* PSALT. HUR. 47[r]/12. *Şi spurea cîte urul... ce-au faptu D[um]n[e]dzău întru limbi cu slujbele loru.* COD. VOR.[2] 15[r]/5. *Deschideţi mie uşa dereptăţiei şi să întru pren ea, să spui părintelui mieu ce-am lucrat pre pămînt.* CORESI, EV. 179. *Iosif văzu un vis şi cînd l-ară fi spuind fraţilor săi de-aciia mai vîrtos începură a-l urî.* PO 127/9. *Şi spuş voao ce-i pre suptu cer şi spre faţa pămîntului.* COD. TOD. 226. *Ce te scoală de mergi întru tîmpinarea lui şi-i spune lui de toate* (a. 1600—1625). GCR I, 67/3. *Şi-i spuseră cum au apucat acea muiare cu bunătatea toată a lu Menelai.* MOXA, 352/30. *Şi ce-i va spune să-l creadză.* PRAV. 79. *Voi vă paziţ, iaca mainte vă spuş voauo toate.* N. TEST. (1648), 59[r]/18. *Am să vă spun şi alte pilde.* NEAGOE, ap. GCR I, 166/29. *Deci el spusă în limbă tătălui featii de toate ce-i porunceaşte.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 232[v]/2. *Jafurile ce au făcut de pîine şi de dobitoace nu poate om să le spuie.* IST. Ţ. R. 28, cf. ANON. CAR. *Să duse iar la împăratul, spuindu-i de aceale lucruri ce am zis* (cca 1705). GCR I, 354/27. *Scris-au şi ev[an]g[he]lia... spuindu-i sf[i]ntul Pavel.* MINEIUL (1776), 109[r2]/20. *Şi chemă pre Aristotel şi spunea visul filosofului.* ALEXANDRIA (1794), 14/4. *Adunînd noaptea, după ce s-au deşteptat din somn, oastea sa, le spuse un vis.* MAIOR, IST. 120/27. *De le spune cinevaşi despre bătăliile sîngeroase..., ei nu se pot mira îndestul.* PLEŞOIANU, T. II, 69/14. *Spuneţi-mi în puţine cuvinte ce s-a făcut Conrad?* HELIADE, L. B. I, 66/1. *Spune, ne rugăm, pînă în sfîrşit toată urmarea întîmplărei.* DRĂGHICI, R. 26/28. *Acesta îi spune de avuţia insulelor Moluce.* GENILIE, G. 36/16. *Au fugit Costandin Vodă la paşa..., spuindu-i de întîmplările ce i s-au întîmplat.* MAG. IST. I, 310/12. *Cîte munci, cîte necazuri şi cît plîns cu suspinare,... Ascultaţi că vi le-a spune nenorocita Zulnie.* CONACHI, P. 82. *Elra... a spus tot adevărul naşterei lui.* ARISTIA, PLUT. 5/30. *Amîndoi erau cu lulelile în mînă şi spuneau istorii bătrîneşti.* PELIMON, I. 101/20. *Ne-ai promis odată că ne vei spune istoria emancipării* [ţiganilor]. SION, P. 54. *Am să-ţi spui un ce nou care te va înveseli.* FILIMON, O. I, 112. *Ne-a părut însă că tristeţea pentru nefericirea de care ne spune poetul... este o coardă prea întrebuinţată.* MAIORESCU, CRITICE, 110. *Unde-s şirurile clare din viaţa-mi să le spun?* EMINESCU. O. I, 158. *Am încălecat iute pe-o şa şi-am venit de v-am spus povestea aşa.* CREANGĂ, P. 34. *Altădată... mă arătam înaintea vrăjmaşului şi, să te ţii, pîrleo! îi sfîrîia călcîiele dinaintea feţii mele; dară azi, ce să vă spui?* ISPIRESCU, L. 13. *Începu a rîde mai dinainte, de comica istorie pe care avea s-o spuie.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 69. *Eu am un sfînt în cap! Cîntă mereu... Îmi spunea toate astea cu o stăruinţă parcă ar fi vrut să mă convingă.* BACALBAŞA, S. A. I, 134. *Apoi cu mîinile-amîndouă Şi-a rupt cămaşa de pe el — Flăcăii spun, dar nu la fel; Dar drept e cum vă spun eu vouă.* COŞBUC, P. I, 241. *Şi hîtrul dascălu Ilie, Cel înţelept, glumeţ şi şchiop, La vatră răzimat spunea O pilduire din Iop.* GOGA, POEZII, 23. *Ne spunea cum şeful plutonului de execuţie a vrut... să-l lege la ochi înainte de împuşcare.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 36. *Sora o asculta întins şi era atîta uşurare în ce-i spunea bătrîna, încît nu-i venea să creadă.* AGÎRBICEANU, S. 46, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Spunea anecdote picante Emiliei.* CA-

MIL PETRESCU, P. 240. *Am nevoie să-mi spui, ca unui copil, povești care să mă adoarmă.* C. PETRESCU, Î. I, 115. *Întinzînd cu frică hîrtia, dă să spuie întîmplarea.* I. BOTEZ, B. I, 61. *Sculați... să vă spui pățimirile mele.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 60. *Să nu-mi cereți să reproduc ce spunea.* COCEA, S. II, 460. *Ceru îngăduința să ne spuie o întîmplare de-a lui.* VOICULESCU, P. I, 104. *Asculta vești despre mișcările țărănești, pe care i le spunea din gazete un tovarăș cu care se afla.* SADOVEANU, O. XX, 130, cf. SCRIBAN, D. *Cînd spunea povestea Troiei și-a nenorocitei Thebe, Eram pentru el o plebe.* CĂLINESCU, L. L. 197. *Ne spuneam păsurile și ne jeluiam aleanurile.* BLAGA, H. 163. *Întîmplările pe care le spune au avut loc demult.* STANCU, D. 24. *P-urmă, ce să vă mai spui?* PARASCHIVESCU, C. Ț. 54. *Pe franțuzul de care spune cine l-a ucis?* TUDORAN, P. 139, cf. DL, DM. [Oglinzile] *se întunecaseră și ele și femeile spuneau mai tîrziu că le pieriseră apele.* BARBU, PRINC. 13. *Spuneți-le copiilor povestea Făgăduită-aseară și-i culcați.* HOREA, C. 151, cf. M. D. ENC., DEX. *Parcă ești un zodieri de le spui toate așa ca de pe apă.* SBIERA, P. 236. *Nu știu cînta ca cucu, Nu-mi pot spune amaru.* BÎRLEA, L. P. M. II, 54. *Să spuń cum i faptu.* ALR I 1 335/18, cf. ib. 285, 314, 1 335, ALR II, 3 143, 3 520, 4 393. *Chelului despre chelie Să nu-i spui vro istorie.* ZANNE, P. II, 519. ✧ Fig. *Înseș cuvintele ale ceștii evanghelie spun de aceastea.* CORESI, EV. 14. *Ceriurile spun fără-ncetare De slava ta, Doamne.* DOSOFTEI, PS. 57/5. *Filomele-i țin orchestrul Și izvoare spun povești.* EMINESCU, O. I, 100. *Vîntul alene cîntînd deasupra pădurii, prin vîrfuri Spune trăite povești din lumile-albastre-ale zării.* COȘBUC, P. II, 63. *De sfînta ta dreaptă, de spada ta sfîntă Spun toate poveștile slovei.* GOGA, POEZII, 39. *Trecutul spune prezentului ce a fost.* ANGHEL, PR. 14. *Scîndura bordajului spunea mării povestea ei.* TUDORAN, P. 174. *În inima pădurilor bătrîne, Spun basmele c-ar fi un mîndru lac.* ISANOS, V. 293. *Spuie rîul cel oltean, Spuie valul dunărean Și codrul călugărean Cîte lupte au privit, cîte oști au mistuit.* ALECSANDRI, P. P. 214. ✧ Expr. (Popular și familiar) **A spune (cîte) verzi și uscate** (sau **moși pe groși** ori **vrute și nevrute** sau **gogoși** ori **brașoave** sau **cai verzi pe pereți** ori **cîte și mai multe**) = a pălăvrăgi. Cf. BARONZI, L. 48. *Nu-mi tot spuneți cai verzi pe pereți că eu sînt Stan pățitul!* CREANGĂ, P. 179, cf. ISPIRESCU, U. 126, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *De ce să ni mai spunem unii altora cîte verdzi și uscate? Lucrul făcut nu se mai poate desface!* SBIERA, P. 88. *Țiganca... începu a arăta crăiesei cîte toate și-ai spune cîte verzi și uscate, de gîndeai că-i meliță.* RETEGANUL, P. III, 48, cf. H II 32, com. din ZAGRA — NĂSĂUD, ZANNE, P. I, 189, 303, 345, II, 275, 742. **A (o) spune și morților** (sau **și la morți**), se zice cînd cineva trece printr-o spaimă (foarte) mare, printr-o situație extrem de dificilă, de neplăcută. *Ce-a pățit sufletul tramvaistului în după-masa aia avea să spună și la morți.* BARBU, G. 151, cf. ZANNE, P. II, 616. ✧ Refl. impers. *Se spune-n basme c-a trăit De mult pe lume-odată Un biet copil orfan, robit De-o vrăjitoare blestemată.* IOSIF, PATR. 84. ✦ Fig. (Livresc și familiar; despre autori sau despre scrieri, texte etc.) A scrie **(II 3)**; p. ext. (despre scrieri, texte etc.) a cuprinde; (familiar) a zice. *Acolo șopto semno sponea... un cap mare rădica-să-va* (a. 1660—1680). GCR I, 175/13, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Oameni buni, Știți voi ce spune-aicea?* TEODORESCU, P. P. 259. ✧ (Învechit; la pers. 6; cu valoare impersonală) *Spun că 10 000 de unguri au perit în bătaia aceea.* ȘINCAI, HR. II, 50/2. *Spun că, în loc de a să aduna la Cluj, dieta să va întruni în viitorime la Sibii.* AR (1834), 141[1]/32. *A intrat neoprit, cu toată apărarea ce ar fi putut face suveranul, carele avea, spun, la 30 vase.* GENILIE, G. 35/10. *Spun că omorî patrusprezece inși cu mîna lui.* BĂLCESCU, M. V. 243. *Spun că acesta ș-a făcut întîiele sale servițe militare aici.* MAG. IST. I, 73/1. *Pentru darulu înțelepției spun la istoriile Rîmului că au încălecat într-o zi împăratul și află într-o luncă pre un filosof singur* (a. 1700). GCR I, 342/13. *Spun că în minutul acela el era foarte galben la față.* NEGRUZZI, S. I, 148. ✦ (Rar) A evoca. *O! dar nu-ți spune nimic glasul meu?* DELAVRANCEA, O. II, 185, cf. DL, DM. *Duioși băștinași m-or spune pe-alocuri În bocete scite.* VULPESCU, P. 100, cf .M. D. ENC., DEX.

6. (Complementul indică gînduri, sentimente, intenții, bunuri etc. ascunse sau fapte, întîmplări, situații etc. la care a luat parte sau pe care le-a văzut, le știe etc.) A face cunoscut sau a arăta prin cuvinte, deschis, direct (și fără să omită, să ascundă sau să modifice ceva); a declara, a destăinui, a dezvălui, a divulga, a împărtăși, a mărturisi **(5)**, a revela **(1)**, a zice, (învechit și popular) a dezveli, (popular) a cuvînta, (învechit) a mărturi **(3)**, a propovădui **(3)**, (regional) a deveghea. *Vertia ispovediindu-și spuindu lucrurele sale.* COD. VOR.[2] 3[v]/8. *Fărălegile meale eu spuniu și grijescu-me de păcatele meale.* PSALT. 73. *De-aciia i socotea că vor putea acoperi și ținea ciudesa ca nemunuia să nu spuie.* CORESI, EV. 532. *Oricine va ascunde și va tăcea uciderea și moartea tătăne-său... dirept aceaia să i să dea strînsoare să spuie.* PRAV. 100. *Ei îi spusără taina că îmblă de cearcă pre Foca să-l umoară.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 25/6. *Îi purta tot legați pre ulițe bătîndu-i să-și spunie banii.* N. COSTIN, ap. HEM 2 423. *Slujnicele din casă le bătea să spuie banii și odoare și haine mistuite.* NECULCE, ap. HEM 1 823. *Și l-au ținut și acolo cîtva, îngrozindu-l totdeauna că-i vor da munci ca să-și spuie averea.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 180/5. *Mearseră la igumenul, cerșind cu poftă să le spuie pre fiiul lor.* MINEIUL (1776), 57[v1]/36. *Tu ce spui vesel, sus pe movilă, La cornul lunii tainicu-ți gînd.* ALECSANDRI, P. I, 24. *Misterios, fără să spuie cuiva secretul numelui lui, el ședea în casa preotului bătrîn.* EMINESCU, P. L. 30. *În inima ei parcă se petrecea nu știu ce... poate vreun dor ascuns care nu-i venea a-l spune.* CREANGĂ, P. 276. *O trudea vreo taină și-ar fi vrut s-o spuie.* COȘBUC, P. I, 245. *De ce dorurile mele Spusu-le-ai la stele?* GOGA, POEZII, 53. *Nimănui n-am spus taina pe care vreau să ți-o spui ție acuma.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 140. *Se opri, roșie-foc, parcă i-ar fi spus o taină grozavă.* REBREANU, P. S. 199, cf. CADE. *Taina nimeni nu-i să-i spuie.* VOICULESCU, P. I, 112. *Trebuie să ne spui numaidecît unde se întîlnesc din nou șefii complotiștilor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 125, cf. DL. *Îl bătuseră și îl chinuiseră cîteva zile, să spună numele celor care îl trimiseseră.* PREDA, R. 248, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *De m-ăi pune P-un cărbune, Pe iubitu-mi nu l-oi spune.* TEODORESCU, P. P. 308. *Tot suspină-o preoteasă C-a bătut-o preotu Să-și spună ibovnicu.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 10. *Să-și pună la gură lăcat, Să nu mă mai spună în sat, Că pe tine te-am fermecat.* BIBICESCU, P. P. 66, cf. ALR I 343, ALR SN VI h 1 816. *Te fac ieu să spui ce-i cu mînzu.* O. BÎRLEA, A. P. II, 551. *Copil de suflet să nu iei, Taina să n-o spui nevestii, Și prietin de masă să nu ai.* ZANNE, P. II, 85. ✧ Fig. *Gură, tu! învață minte, nu mă spune nimărui.* EMINESCU, O. I, 80. *Padure, mîndră padure, Fii tu bună, nu ma spuńe C-am varat o vară-n tșińe.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 26. *Te spune nasul Că-ți place vinarsul.* ZANNE, P. IV, 190. ✧ Refl. *Doamne, ce iaste omul că spusu-te-ai lui?* CORESI, PS. 389/9. *Cum și singur s-au spus că vor vedea fiiul omenesc viind la giudeț.* VARLAAM, C. 22. *Și de-aciea să spusă către dînșii: Eu sînt acela Foca carele cercați voi.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 25[r]/8. ✦ P. ext. (Învechit, popular și familiar; complementul indică oameni) A pîrî **(5)**. *Un tată sau feciorii lui... de vor avea dentru dănși vreunul să fie fur și de-l vor acoperi și nu-l vor spune ..., nu să vor certa în loc de furi.* PRAV. 39. *Vine nenea Iancu și ăsta, cum mă cunoaște, o să mă spuie, o să mă puie față!* CARAGIALE, O. VI, 212, cf. CADE. *Domnule, pari un om bun! Nu mă spune la nimeni.* TUDORAN, P. 81, cf. DL. *Mă amenință că o să mă spună tatei.* PREDA, I. 17, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Am să te spui la tata!* TEODORESCU, P. P. 121. *Copiliță, nu mă spune,*

Că puiul la loc l-oi pune! JARNÍK — BÎRSEANU, D. 378. *Gîndește-te că eu ți-am vrut binele, și să nu mă spui la Vizor, craiul șerpilor... căci atunci e capăt de mine.* RETEGANUL, P. II, 43. *Ne-am iubit, bade, pe-ascuns, Cine ne-o văzut ne-o spus.* DOINE, 104. *Vecina-i dușmancă mare;... eu domnișorul m-o prins, Măicuței mele m-o spus.* ȘEZ. III, 61. *Mama mă spuse la tată.* HODOȘ, P. P. 71. *Gazda-m iestă-n Valea-Ra Și mi-o bate potera, Și mi-o bate de trei zile Ca să mă spuie pă mine.* VÎRCOL, V. 24. ✦ Refl. (Învechit) A se spovedi **(1)**. *Scula-voiu de demăreață, spune-mea-voiu ție întru oamiri, Doamne.* PSALT. HUR. 48r/7. *Păcatul rostului lor și cuvîntul usnelor lor... și de blăstemi și menciuri spuru-se.* PSALT. 113. *Păsați, spuneți-vă preuților.* CORESI, ap. GCR I, 26/35.

7. (Folosit și absol.) A pune (cuiva) un nume sau a da (cuiva) o denumire, un titlu, un calificativ ori a i se adresa cuiva cu un nume, o denumire, un titlu, un calificativ, a boteza, a chema, a denumi, a intitula, a numi[1] **(1)**, (învechit și regional) a număra[2] **(1)**, (învechit) a grăi, a nomina, a numeri, a pomeni **(8)**, a titlui; spec. a da (cuiva) o poreclă sau a i se adresa cuiva cu o poreclă, a porecli **(2)**, a supranumi, (regional) a nunăși (v. a năși **3**), a policrări. *Denaintea nărodului amăgeu și fărmăcătoriu spuindu-l.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 154v/7. *Dacă Hangerlioaica îi spuse deci „monseniore", făcu aceasta intenționat.* CĂLINESCU, S. 9. *Satul îi spune simplu, turcul.* STANCU, D. 329. *Ai moștenit într-adevăr de la tatăl tău anumite primejdioase înclinări, nu vreau să le spun vicii.* VINEA, L. I, 104. *Of! și numele ăsta, împlt de Kuki, cît timp aveți de gînd să mi-l mai agățați de gît ca o zgardă? ... — Cînd erai mic, tu singur ai început să-ți spui așa.* H. LOVINESCU, T. 8. *Cînd vorbeau de vileza vasului lor, corăbierii din trecut nu spuneau „mile", ci „noduri".* TUDORAN, P. 184, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. recipr. *Atît în Moldova, cît și în Țara Românească, în relațiile dintre ei, marii dregători își spun „frate" sau „frate de boierie".* STOICESCU, S. D. 73. ✧ Refl. impers. *Și zise: „Du-te de te spală în fîntîna Siluamului (ce se spune tremes)".* CORESI, EV. 165. *E prin părțile noastre, sub munte, o misterioasă pasăre de noapte, i se spune „lipitoare".* VOICULESCU, P. II, 304. *Pe atunci i se spunea „bătrîn" unui om de cincizeci de ani, chiar neîmpliniți.* TUDORAN, P. 46. *Dregători mărunți... cărora li s-a spus „slujitori" după ce această noțiune și-a pierdut înțelesul inițial,* STOICESCU, C. S. 11. *Cînd un om nu se ține de cuvînt i se spune: mincinosule!* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. *On meșter — care i să spune „Marcu Armănaș".* O. BÎRLEA, A. P. I, 218. ✧ Expr. **A spune lucrurilor pe nume** = a se exprima direct, fără menajamente; a recunoaște **(2)**. *Ca să spunem lucrurilor pe nume: nu ne-am îngrijit de soarta „actorului de film.* CINEMA, 1968, nr. 6, 10. **A(-i) spune (cuiva) pe nume** v. nume **(I 1)**. **Să nu-mi mai spui (sau spuneți, spună)...**, formulă prin care cineva întărește adevărul celor afirmate de el sau prin care cineva se angajează să înfăptuiască ceva. *Dă-mi mie sarcina asta și, dacă nu aflu, să nu-mi spuneți Ilie Barbu.* PREDA, D. 111. *Dacă nu te fac eu să-ți iasă prisosul pe nas, să nu-mi spui mie Anghel!* id. ib. 135. **Să nu-mi (mai) spui pe nume (dacă...)** v. nume **(I 1)**.

8. Fig. (Folosit și absol.) (Livresc) A cînta. *Aud doina spusă din frunză.* DELAVRANCEA, O. II, 260. *Sub fagi, la umbră deasă, spune-n fluier un păstor.* PILLAT, P. 152, cf. DL. *Știi că mi-i teamă oricînd să trezesc singur cîntarea ce doarme în mine, Cîntecul ăsta să-l spunem în doi.* LABIȘ, P. 364, cf. DM. *Cîntecul ciudat, care nu semăna cu nici un cîntec știut și spus vreodată, nu se mai isprăvea.* BARBU, Ș. 390, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *spun* și (învechit și popular) *spui*, pers. 4, (regional) accentuat și *spunêm* (ALR I/I h 107, ALRM I/I h 146, ALR SN VII h 1 941), pers. 5 (regional) accentuat și *spunéț* (ALR I 2 105, ALR SN VII h 1 941), pers. 6 și (regional) *spúne* (ALR I/I h 107, ALR SN VII h 1 941/886; perf. s.: pers. 1 și (învechit) *spuș, 'spușu*, (regional) *spunsei* (FRÎNCU — CANDREA, M. 77), *spusai* (ALR SN VII h 1 988/886, ALRM SN IV h 1 542/886), *spușei* (ALR SN VII h 1 988, ALRM SN IV h 1 542), pers. 2 *spusaș* (ALR SN VII h 1 988/886, ALRM SN IV h 1 542/886), *spușești* (ALR SN VII h 1 988, ALRM SN IV h 1 542), pers. 3, 6 și (regional) *spuséră*, (ALR SN VII h 1 989, ALRM SN IV h 1 543), pers. 4 și (învechit și regional) *spusem* (regional, accentuat și *spúserăm*, ALR SN VII h 1 990/784, ALRM SN IV h 1 544/784), *spusém* (ALR SN VII h 1 990, ALRM SN IV h 1 544, accentuat și *spúsem* (ALR SN VII h 1 990, ALRM SN IV h 1 544), *spuserăm* (ALR SN VII h 1 990, ALRM SN IV h 1 544), pers. 5 și (regional) *spuseți* (ALR SN VII h 1 990, ALRM SN IV h 1 544; accentuat și *spúseți*, ALR SN VII h 1 990/183, ALRM SN III h 1 544/182), *spusérăț* (ALR SN VII h 1 990; accentuat și *spúserăț*, ib. h 1 990/95); conjunct.: pers. 1 și (învechit și popular) *să spui*, pers. 3 și (învechit) *să spune*, pers. 3, 6 și *să spuie*; ger.: și (regional) *spunîu* (ALR SN VII h 2 151, ALRM SN IV h 1 650), (învechit și popular) *spuind*, (învechit) *spunindu* (DHLR II, 238), (regional) *spuint* (ALR SN VII h 2 151/537, ALRM SN IV h 1 650/537), *spuiu* (ALR SN VII h 2 151, ALRM SN IV h 1 650); part.: și (regional) *spuns* (FRÎNCU — CANDREA, M. 77). — Și: (învechit) **spuneá** vb. II (DHLR II, 214), **spóne** vb. III. — Lat. **exponere.**

SPUNEÁ vb. II v. **spune.**

SPUNÉNT subst. (Mat.; învechit) Exponent. *Numărul care poartă un spunent se numește rădăcină.* HELIADE, A. 11/28. *Cătimea a este puterea întîi a ei însăși și spunentul ei unimea.* POENARU, E. A. 17/10.

— Pl.: ?

— După it. **esponente.**

SPÚNERE s. f. Acțiunea de a spune.

1. (Rar) Rostire **(1)**. Cf. spune **(2)**. *Arătările ... asupra greșalelor care el în spunere le rostea sau în cetanie făcușă.* CARTE TREB. II, 14/3, cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *Despre spunerea și însemnarea numerilor.* ȘINCAI, Î. 8/13, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Declanșare. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM. *Din acest punct de vedere, poezia devine o pură pregătire pentru spunere.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 8, 17/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit) Citire. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit) Răspuns[2] **(1)**. *Să pui dezlegare plăcută gîndurilor noastre și spunere întrebărilor noastre.* VARLAAM — IOASAF, 74r/18.

2. Aducere la cunoștință prin cuvinte; arătare, comunicare, enunțare, expunere, exprimare, formulare, indicare, împărtășire, prezentare **(2)**, relatare, servire, transmitere **(2)**, zicere, (rar) revelare, spusă **(3)**, (învechit) porostișare. Cf. spune **(3)**. *Altuia de a spunerea de înțeles* (a. 1618). GCR, I, 51/23. *Ce cu toată mintea, înțelepția, arătarea, spunerea și îndreplarea a cuviosului întru ieromonaș chir Ignatie Petriți* (a. 1652). id. ib. 157/7. *Cineva greșaște împotriva adevărului și însală prin vicleană spunere.* CARTE TREB. I, 178/18. *Un turc literat carele, după spunerea musulmanilor, au cetit coranul de 24 000 de ori.* ASACHI, L. 60[1]/19, cf. RESMERIȚĂ, D., DL. *A căzut în patima spunerii adevărului.* PREDA, I. 104, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit) Veste. *Și întru iadu fu de la D[om]nul spunere.* COD. VOR.[2] 69r/8. *Cu cuviință i aduse spunerea vindecarei.* CORESI, EV. 384. *Iară împăratul deaca auzi ca aceastea, cu greu priimi aceaia spunere* (a. 1648). GCR I, 133/27. ✦ (Învechit) Propovăduire **(1)**; predică **(2)**. *Spunerea lu Iacovu.* COD. VOR.[2] 54r/1. *Spunerea cuvintelor tale lumirează și înțelepțează tirereii.* PSALT. SCH. 263. *Spunerea ce e către galați, tremeate*[re] *a sfîntului lu ap*[o]*s*[to]*l Pavel* (a. 1569—1575). GCR I, *15/9. *Spunerea ce e către*

efeseani. CORESI, L. 410/9. ✦ (Învechit) Prevestire. *Scriptura din ceriu a D[o]m[nu]lui nostru a lui Isus H[ri]s[tos] au lăsatu den ceriu la Ir[u]s[a]l[i]mu cuvăntu şi spunerea cu frică mare* (a. 1550—1600). GCR I, 8/5. *Preaobrajenia lui Hristos arătare era şi spunere venitului lui al doilea.* CORESI, EV. 75. ✦ Proverb **(1)**. *Fiind mult pînă la zioa am avut timp de prisos Ca să procitesc în minte mii de spuneri de folos.* PANN, Ş. I, 5/2.

3. (Rar) Afirmare; p. ext. pretenţie **(2)**. Cf. spune **(4)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Astăzi rar) Povestire **(1)**. Cf. spune **(5)**. *Se nu adaugă-se ţie scaunul fărălegiei ce face munci în giceri (spunerea* H). PSALT. SCH. 197. *Spunerea de tremisul lu Iuda de zbor* (a. 1569—1575). GCR I, *10/28. *De această spunere aşa spun: oarecînd prorocul Isaia bolea şi era cu puţin suflet.* CORESI, EV. 170. *Viiaţa şi spunere... petrecerii minunilor a prea cuviosului părintelui nostru Vas[i]lie cel Nou* (a. 1692). GCR I, 301/23. *Nu zic că den om în om n-au rămas şi aici nişte spuneri şi nişte poveşti.* C. CANTACUZINO, C. M. I, 6. *Din spunerea unor robi cari au scăpat, se socoteşc a fi fost numărul robilor... ca la 270 000.* ŞINCAI, HR. I, 123/4, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Eu, umilindu-mă de jalnica spunere a istorisitorului meu, i-am zis...: cum poate să fie aceasta?* (a. 1819). URICARIUL, VII, 76, cf. LB. *Pămîntul acestei împărăţii Maroco, după spunerile călătorului, este dătătoriu de toate producturile.* AR (1830), 93²/10. *Mă mirai prea mult de această spunere.* GORJAN, H. IV, 37/16. *Insuflîndu-le virtutea... prin spuneri minunate din analele şi natura acelui loc.* GENILIE, G. XV/13. *Adevărul cu minciuna îl amesteacă ades, Lepădînd a sale spuneri, nevrednice de crezut.* POGOR, HENR. 18/9. *Întîmplarea ce o scoatem şi noi aci e dedusă după spunerea mai multor ofiţeri.* FM (1844), 307²/4. *Maiorul se opri în spunerea lui.* RUSSO, S. 31. *Copiez din albumul meu chiar spunerea doamnei B.* NEGRUZZI, S. I, 43. *Idolul nu reproduce niciodată figura altui animal sau lucru, decît a aceluia în care zeul, după spunerea legendei sale, s-a întrupat odată.* CONTA, O. P. 377, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Exprimare. *Tot discursul căutat, recercetat, toată spunerea înflorită este de un uricios gust.* BREZOIANU, Î. 92/12. *Nuvela nu e ascultată pentru observaţia ei, ci pentru modalitatea spunerii.* CĂLINESCU, I. C. 290. *Pluralitatea, ambiguitatea spunerii poetice îmbrăţişează acum întregul discurs.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1980, nr. 21, 6/3.

5. (Rar) Dezvăluire. Cf. spune **(6)**. *Negreşit întîia întîlnire ar părea grea, mai cu seamă cînd îi lipseşte şi mijlocul obişnuit de scăpare: spunerea numelor.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 231, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. Denunţ. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

6. (Rar) Denumire. Cf. spune **(7)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

7. (Livresc) Cîntec. Cf. spune **(8)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *spuneri.*

— V. **spune.**

SPUNTÁ vb. I. Intranz. (Italienism învechit) A se ivi. *Răcoarea dimineţei începe să se simţă Ş-alboarea nu-nţîrzie, la răsărituri spuntă.* HELIADE, O. I, 215, cf. NEGULICI, PÓLIZU, PROT., — POP., N. D. *Un plan machiavelic spuntă din cervela mea.* ALECSANDRI, T. 1 734. *Mustrarea conştiinţei condamnat s-afrunte Şi nu putu vreodată un zîmbet să mai spunte Pe buzele lui arse de al mustrării chin!* MACEDONSKI, O. I, 256.

— Prez. ind.: *spunt.*

— Din it. **spuntare.**

SPUNŢ s. m. v. **spînz¹.**

SPUNZ s. m. v. **spînz¹.**

SPUR s. m. v. **şpur¹.**

SPURBĂLĂTÚRĂ s. f. v. **spulberătură.**

SPURBĂRÁ vb. I v. **spulbera.**

SPURC subst. **1.** S. n. (Regional) Excrement de om sau de animal; (rar) scîrnăvie, (învechit şi popular) scîrnă, scîrnăvie **(1)**, (popular) spurcăciune **(1)**, (regional) scîrnav **(2)**, spurcat¹ **(2)**. *Bube dulci... se zice că provin din spurc sau spurcăciune.* N. LEON, MED. 123, cf. DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 3, 86. LEXIC REG. 22. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prep. „de", pentru a sugera dispreţul, desconsiderarea). Cf. DDRF. *Spurc de rîdaş scîrnav şi deşuchiat — vătaful acesta era dedat cu izul şi duhoarea băligarului încins.* CIAUŞANU, R. SCUT. 80.

2. S. n. (Prin Olt. şi prin Transilv.; urmat de determinări la pl. introduse prin prep. „de", care arată felul) Mulţime **(1)**. *Cu anevoie se poate crede acestii, întră atîta spurc de ghinte pribege, umblătoare în sus şi în jos, să fi stat ca ghintă osebită.* MAIOR, IST. 61/17, cf. POLIZU. *Are un spurc de copii.* CIAUŞANU, GL.

3. S. n. (Regional) Scurgere la femei după naştere. Cf. POLIZU, SCRIBAN, D.

4. S. n. (Popular) Nume dat mai multor boli de piele, care se prezintă sub formă de urticarie, coşuri, furuncule etc.; (popular) spurcat¹ **(2)**, spurcăciune **(1)**, (regional) spulberătură **(2)**. V. spurcoi. *În jud. Timiş,... pentru „spurc", de care sufăr copiii mici, descîntă o babă şi o fetiţă de 7—8 ani.* CANDREA, F. 323, cf. BIANU, D. S., PAMFILE, S. T. 35, CADE, DL, DM, VÎRCOL, V. 99. *Rînză puturoasă... Rînză cu spurc.* DENSUSIANU, Ţ. H. 98. *A făcut spurc în nas.* CIAUŞANU, GL., cf. ALR I/I h 113, ALRM I/I h 158, ALR II/I MN 63, 4 217/53, ALRM II/I h 181/53, LEXIC REG. II, 31, TEAHA, C. N. 266. ✦ (Ban.) Un fel de bube la ugerul vacilor. Cf. CADE.

5. S. n. (Prin Transilv.) Reumatism. Cf. CADE, SCRIBAN, D., H XVII 104, VICIU, GL. *Fugi, spurc spurcat, De porci mîncat..., Aşa să fugă spurcurile Din oasăle* [cutăruia]. GRAIUL, I, 28. *Spurcuie cîn tše ia aşă pin žežestše, pin pišioare, cu žundžiuri.* DENSUSIANU, Ţ. H. 126, cf. A II 6, MAT. DIALECT. I, 267.

6. S. m. (Prin Ban., prin Olt. şi prin Transilv.) Lup. *Românul din toate unghiurile ţării, cînd e nevoit să vorbească de lup îl pomeneşte numai cu cîte un termen general ori cu un epitet măgulitor sau de ocară. I se zice:... spurc, spurcatul şi spurcăciune.* CANDREA, F. 263, cf. CADE. *La Andrii nu lucrăm, că-i rău de spurş, dă lupi.* ARH. FOLK. III, 46. *Vitele au fost astă-noapte tare nepăciuite; bag samă a fost vreun spurc în apropiere.* H XVIII 26.

7. S. m. (Prin Ban. şi prin Transilv.) Şoarece **(1 1 a)**. Cf. ANON. CAR., DR. III, 446.

8. S. m. (Regional) Diavol. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., JAHRESBER. III, 326, PUŞCARIU, ET. WB. 150. *Spurcul cu spurcoaica.* CANDREA, F. 118. *A plecat spurcu cu spurcoaica.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 325.

— Pl.: (n.) *spurcuri,* (m.) *spurci.*

— Lat. **spureus.**

SPURCÁ vb. I. **1.** Tranz. (Învechit şi popular) A murdări (cu excremente sau cu urină); p. gener. fig. a întina. *E alţii cu frică spăsiţi..., urînd cee de trup spurcată cămaşă* (cca 1569—1575). GCR I *12/25, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 196. *Moliile încă mult strîcă stupilor; pentru că ceara o rod, miarea o mîncă, cu gunoiul şi cuiburile sale cojniţele le spurcă.* ECONOMIA, 201/11. *Urîtă pasere iaste aceaea carea îşi spurcă cuibul ei!* ŢICHINDEAL, F. 130/16, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE *Retorte şi eprubete albe de praf, spurcate de muşte!* I. BOTEZ, B. I, 68. *Plecau... să moară, cîţiva paşi mai încolo în iarba spurcată de cîini.* BRĂESCU, A. 101. *Încărunţeau, spurcate de pulberi, transparenţele iri-*

şilor. TEODOREANU, M. U. 117, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *„Ia-ţi mai bine furca şi-ţi fă treaba-ntrînsa“, îl sfătuiră fraţii. Dară Pepelea li răspunse: „Decît să-mi spurc şi să-mi stric eu furca, mai bine să pice jos!“* SBIERA, P. 6. *Uimele trebuiesc întoarse, spurcîndu-le cînd încep a se isca.* ŞEZ. II, 19. [Buboiul] *să-l spurci (cu urină de a ta) că sparge şi nu se mai înmulţeşte.* PAMFILE, B. 21, cf. UDRESCU, GL. *Şi plopul e înalt, dar îl spurcă ciorile.* ZANNE, P. I, 256. (Refl. pas.) *Se mai spurcă cu cleiu din urechi buboaiele şi coşii pînă coc.* CANDREA, F. 52. *Numai cu un găinaţ de cioară marea nu se spurcă.* ZANNE, P. I, 210.✧ Fig. *Aşa şi limba rădică-se întru mădularele noastre şi spurcă totu trupul.* COD. VOR.[2] 62[r]/14. *În* [s]*purcăciune amu spurcămu-ne sufletul* (a. 1550—1600). CUV. D. BĂTR. II, 215/9. *Nu ce mearge în gură spurcă omul, ce ease de în gură aceea spurcă omul.* CORESI, TETR. 34. *Hotru să cheamă cela ce are muieri la casa lui, de le ţine pentru dobînda lui, carele-şi dau trupurile de le spurcă bărbaţii cei răi şi fără omenie.* PRAV. 171. *Ce încă ai cîteva nume în Sardia carii nu ş-au spurcat veşmentele sale.* N. TEST. (1648), 305[v]/23. *Să nu-şi spurce sufletul cu nişte călcători de jurămînt* (a. 1652). MAG. IST. I, 127/32. *Se face jertfă înaintea diavolului, că-şi spurcă trupul şi sufletul cu necurăţie.* NEAGOE, ÎNV. 17/7. *Şi sodomleanilor carii spurcară văzduhul şi pămîntul cu înpuciocionea sa, i-au ars* (a. 1691). GCR I, 289/12. *După prea bunul părinte, prea cumplitul şi cu toate scîrnăviile spurcatul fiu Comod au urmat.* CANTEMIR, HR. 203. *Nu lăsa să-ţi spurce unii şi alţii auzurile cu vorbele lor cele otrăvitcioase.* ANTIM, P. XXIX. *Mă izbăveşte, D*[oa]*mne, de gîndurile ceale deşarte care mă spurcă.* BUCV. 19[v]/3. [Cain] *pămîntul spurcă* (cca 1750). GCR II, 63/25. *Zgaiba răutăţiei carea prin patimi îl spurcă pre omul cel din lăuntru* (a. 1775). GCR II, 108/25. *Pămîntul... strigă...: Pentru ce cu multe reale mă spurcaţi, voi toţi oamenii?* MINEIUL (1776), 164[v2]/18. *Cuvintele ceale reale cînd ies din gură, acealea spurcă pre om.* ŢICHINDEAL, F. 260/18. *Fără să vrea vreodată a sale mîini stoiceşti Să le-ncrunte, să le spurce întru sîngiuri omineşti.* POGOR, HENR. 149/25. *Nu-mi voi spurca vitejescul junghi în sîngele cel pîngărit.* NEGRUZZI, S. I, 164. *Vă văd lungiţi pe patul juneţii ce-aţi spurcat-o.* EMINESCU, O. I, 24. *Pentru ce orizontul, atît de senin, să fie spurcat, ci nu senin?* în PLR II, 80. *Femeia să nu arunce gunoiul înspre soare..., căci îl spurcă şi va căpăta puhaiele pe ochi sau orbeşte.* CANDREA, F. 237. *Nici că s-ar fi pomenit vreodată ca vreun plugar de lumea veche..., să-şi fi spurcat sufletul.* CHIRIŢESCU, GR. 147. *La această îndeletnicire nu mi-aş pîngări numai pana, dar aş spurca mocirla chiar şi puroiul.* M. I. CARAGIALE, C. 58. *Oamenii erau deprinşi a călca în picioare şi a spurca darul clipei.* SADOVEANU, O. XII, 105. *Strînse scîrbit din umeri, semn că nu-şi spurcă el nici degetul ăl mic ca să mai înlăture a doua oară un spîrci din cale.* C. PETRESCU, A. R. 19. *Aerul era greu şi înecăcios. Pătrundea în piept, o apăsa şi parcă-i spurca trupul.* STANCU, R. A. II, 402. *Nu-mi spurc gura spunîndu-le pe nume în zi de sfîntă duminică.* GALAN, Z. R. 122. *Umbra unui neam ticălos spurcase totul.* BARBU, PRINC. 23, cf. HOREA, P. 111, VULPESCU P. 98. *O rară vorbă Deşiră vestea-n larg taifas şi-o spurcă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 111, 11/2. (Absol.) *Cel ce face strîmbătate mai facă strîmbătate şi cel ce spurcă mai spurce*(a. 1795). GCR II, 159/21. *Sînt în stare să spurce, să strice, să otrăvească şi să dea foc!* în PLR II, 19. *A ameninţa, a lovi şi a alina, a spurca şi a mîngîia, ce tehnică minunată în cucerirea măririlor!* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 2/1. (Refl. pas.) *Calcă porunca ta şi toate lucrurele a să spurcă* (inceputul sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 418/16. *Întăriţă Domnul păcătosul... Spurca-se-vor căile lui în toată vreamea.* CORESI, PS. 21/7. *De-a lui mîni sîngerate, nu cumva să vă spurcaţi!* BELDIMAN, O. 93/25. *Nu mi s-au spurcat auzul cu zadarnici măguliri.* CONACHI, P. 49. *Paloş în sînge s-a spurcat Şi mi-e frică de păcat.* BALADE, II, 33. *Sabia-n sînge s-a spurcat.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 119. (Refl.) *Să spurcă cu rele lucrure* (a. 1550—1600). CUV. D. BĂTR. II, 418/8. *Aşa şi gura ceaia mincinoasă spurcă-se de la tată-său diavolul.* CORESI, EV. 164. *Ceia ce să spurcă înşişi pre sine... împărăţia ceriului nu vor dobîndi* (a. 1618). GCR I, 46/40. *Să nu să arate pînă într-atîta putearnică greutatea norocului nostru, ca să mă spurc eu, ce n-am ispitit pre Hariclia.* AETHIOPICA, 31[v]/5. *În lume a trăi... şi a nu se spurca cu păcate lucru iaste tocma aseamenea minunei.* MAIOR, P. 111/2. *Cei ce s-au spurcat în sînge... Să pornesc mai mult ca leii.* BĂRAC, ap. GCR II, 238/34. *Şi pentru ce se spurcă în farmeci şi-n otrave?* ALECSANDRI, T. II, 202. *Avem din ce trăi, nu te spurca, nu lăsa să te biruiască ghiavolul.* AGÎRBICEANU, A. 184. *Omul acela al mazîlului nu s-a spurcat cu nici o minciună.* SADOVEANU, O. XVIII, 35. *Limba lui nu se va spurca, sînt sigur, niciodată.* ARGHEZI, S. VII, 170. *Sînt cei răi ce-au înşelat Şi-n minciună s-au spurcat!* MARIAN. Î. 467. ✦ (Mai ales în concepţiile religioase; complementul indică lucruri considerate sacre) A pîngări **(1)**. *Venerară păgînrii în partea ta şi spurcară beseа*[re]*ca cea sfîntă a ta.* PSALT. HUR. 67[r]/16. *Eleni duse în băseareсă şi spurcă locul acesta sfîntu.* COD. VOR.[2] 17[r]/3. *Dereptăţile meale spurcare şi dzisele meale nu ferire.* PSALT. 185. *Nece spurc leagea mea, şi ce eşiră de rostul mieu nu mă leapăd.* CORESI, PS. 246/6. *Ai spurcat învăţătura Domnului şi ai făcut vicleşug înaintea feţei lui.* NEAGOE, ÎNV. 33/25. [Păcătosul] *de toţi dumnedzăii mai presus să urcă Şi căile sale pre tot ceasul spurcă.* DOSOFTEI, PS. 32/16. *Să nu spurce locurele aceste sfinte.* CHEIA ÎN. 3[v]/13. *Tinse mîna spre dare şi spurcară sfatul lui* (a. 1710). GCR I, 366/35. *Au făcut şi voao nelegiuire spurcînd pre cel din patrie, dumnezeul vostru Apolon.* AETHIOPICA, 85[r]/13. *De cînd pe-acest pămînt Trădarea neagră calcă şi spurcă pragul sfînt al ospeţiei?* ALECSANDRI, T. II, 106. *E păcat... să spurce sfînta masă cu vorbe urîte şi măscări.* VLAHUŢĂ, ap. CADE. *Era mai bun de hoheriu decît de dascăl; numai cît spurcă cele sfinte.* HOGAŞ, DR. I, 27, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Ăsta e dracul curat care a îndrăznit să spurce sfîntul altar!* GALACTION, O. 84. *Pentru minunile şi vindecările ce săvîrşeşte, nu primeşte niciodată bani, ca să nu-şi spurce darul.* SADOVEANU, O, IX, 28, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Pîrcălabul din Bîrlad, Care lumea a mîncat... Şi bisericі a spurcat.* BALADE, III, 112. ✧ Refl. pas. *Spurca-să-vor caile lui în toată vreamea.* PSALT. HUR. 6[v]/10. *Să nu faci din piatră cioplită, că să-ţi vei rădica cuţitul pre însul, spurca-se-va.* PO 246/12. *Besearica nu să spurcă de singe ce s-au vărsat pre dreptate parte.* PRAV. 112. *Cele sfinte nu se spurcă.* HOGAŞ, DR. I, 240. *Cinele uneori intră în biserică, dar nici biserica nu să spurcă, nici cinele nu să sfinţeşte.* ZANNE, P. I, 364.

2. Refl. (Învechit şi popular) A-şi evacua excrementele sau urina (murdărindu-se sau murdărind în jur). Cf. CADE. *Jugul boilor nu-i bine a-l lăsa peste noapte afară, ca să nu se spurce ciinii pe el, căci... boii capătă zgaibă.* GOROVEI, CR. 157. *Pisica s-a spurcat în grîu.* CIAUŞANU, GL, cf. RESMERIŢĂ, D., ALR II/I supl. MN 3, 4 868/53, 279, 325. *Amîndoi se spurcă într-un blid,* se spune despre doi oameni nedespărţiţi unul de altul, pe care-i leagă o cauză rea. Cf. ZANNE, P. III, 478. ✧ Fig. *Spurcă-se în lucrurele lor şi curvie feaceră.* PSALT. 226. ✦ Tranz. (Popular; complementul indică veselă sau mîncăruri gătite, apă potabilă sau surse de apă etc.) A murdări sau a atinge de ceva murdar, scîrbos etc., făcîndu-l impropriu pentru utilizare sau consum. *Cerbii... spurcă* [apele], *urinîndu-se în ele şi deci de la această zi înainte nimănui nu-i mai este îngăduit să se scalde.* PAMFILE, S. T. 4, cf. CADE. *Mă lasi şi pe mine să adap calul?... — Îmi spurci găleata. — Calul e curat, nea Ioane.* PAS, L. II, 74. [Viţeii] *vor spurca izvoarele!... Sînt frumoşi la bot, dar urîţi sub coade!* VISSARION, B. 158. *I-a şi pus dinainte... veste proastă că soru-sa Nastasia ar fi căzut într-un puf... Dacă e cum pare*

să fie, ne-a spurcat puțul. SADOVEANU, O. XVII, 302, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR II 3 396. *În vas spurcat orice-i pune, ca vasul să spurcă.* ZANNE, P. IV, 173. ✦ Refl. și tranz. Fig. A deveni sau a face să devină impur prin atingerea, îngurgitarea etc. unor lucruri scîrboase, murdare ori considerate impure (de biserică). *A mînca cu mîinile nespălate nu spurcă pre om.* N. TEST. (1848), 20r/30. *Neavînd ce mînca, vor fi nevoiți să cumpere și să mănînce pîne de a lui* [amestecată cu sînge] *și mîncînd se vor spurca.* MARIAN, S. R. II, 72. *Ca să dezguste demonul boalei..., îl spurcă, dîndu-i leacuri scîrboase: excremente, urină, păduchi, pătanjeni etc.* CANDREA, F. 405. *Cracalița mirosea, firește, a cracaliță... — Cucoane, da-mi spurcă trăsura, să iertați! răsuflă birjarul.* IBRĂILEANU, A. 121. *Bea...* [paharul] *că n-o să mă spurc după ține.* PAS. L. I, 11, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Dracul s-au dus și au prins o broască rîioasă și... au început s-o tot lipească de slănina lui Pepelea și să i-o spurce.* SBIERA, P. 16. *Ia din cur și bagă-n gură, și păzea să nu te spurci.* ZANNE, P. II, 97. ✦ Tranz. A strica, a degrada prin amestec cu o substanță străină. *Ceia ce fac bani domnești și de vor îndrăzni să spurce aurul sau argintul pentru dobînda lor, cu altă nemică nu vor plăti numai cu capetele.* PRAV. 77, cf. CADE. *N-ai nici o mulțămire... dacă adaogi zahari prea mult, ori dacă... spurci* [cafeaua] *cu rachiuri mirositoare.* SADOVEANU, O. XVI, 45.

3. Tranz. Fig. (Învechit și popular) A înjura; a batjocori. *Toate relele făcea gazdelor sale și orașul îl suduia și spurca cu cuvintele.* ȘINCAI, HR. II, 281/14. *Aoleu!... Sfinte Ilie!... mai cotinește-o cu ploile că te spurc.* D. ZAMFIRESCU, R. 71, cf. RESMERIȚĂ, D. *Și-oricare-ar fi cel care urcă — Dușmani, Sau prieteni —, Toți îl spurcă.* MINULESCU, V. 222. *L-am înfruntat cînd ne spurca și ne batjocorea că ce ne trebuie nouă țăranilor unire.* SADOVEANU, O. XVII, 416. *Du-te în treabă-ți și lasă-mă, să nu te spurc de să se mire tîrgurile.* DAN, U. 163. *Te-admir cît rabzi, vecine. Te spurcă și te bate Și tu primești cu zîmbet și cu seninătate.* ARGHEZI, S. P. 78. *Mă spurca ocărîndu-mă.* STANCU, R. A. I, 39. *Femeile începură să țipe toate deodată... Dacă nu l-a spurcat nimeni pînă acum, apoi îl spurcă ele.* PAS, Z. IV, 82. *Turcoaicele... o traseră pe chei, spurcînd-o cu vorbe și scuturînd-o ca pe un țol murdar.* TUDORAN, P. 241, cf. DL, DM. *N-ați isprăvit? Tot mai aveți a spurca pe careva?* V. ROM. ianuarie 1966, 61, cf. M. D. ENC., DEX. *Du-te să nu te spurc; nu ți-e rușine a vorbi comedii de acelea?* RETEGANUL, P. I, 21. *Ce, că-l găsăște pîn uogradă p-acolo spurcîn și suduin pă porci.* O. BÎRLEA, A. P. II, 478. ✧ Refl. recipr. *Își arătaseră unul altuia pumnii, ... se înjuraseră și se spurcaseră.* STANCU, Ș. 382. ✦ Refl. (Învechit) A se împreuna. *Aceștea sînt cărți cu mueri nu s-au spurcat.* CHEIA, ÎN. 90r/28. ✦ Tranz. A siluì **(2)**; a necinsti. [Călugărița] *cine o va streina den besearică și o va spurca, iată că face ierosilie.* PRAV. 196. *Un om descălecă și-i făcea silă să o spurce.* DOSOFTEI, V. S., noiembrie, 118r/13. *Pe Ilenuța mea a spurcat-o boierul acesta.* SION, P. 153. *După ce se drăgostiră toată nopticica asta lunga, zeul trufaș își arăta nelegiuirea, iară Alcmena să se dea de ceasul morții cum de să rămîie ea spurcată și înșelată.* ISPIRESCU, U. 16, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Acum, spurcată cum a fost de cei patru, mie nu-mi mai trebuie.* STANCU, Ș. 212. *M-au batjocorit toți... Toți m-au spurcat cu pohtele lor.* BARBU, PRINC. 83. ✧ Expr. (Învechit) **A spurca patul cuiva** = a avea relații sexuale cu soția sau cu amanta tatălui ori cu alte femei care sînt rude mai apropiate (de sînge sau prin alianță). *Nu vei fi mai desupra că ai suit pre patul tatîni-tău și patul mieu l-ai spurcat cu suitul tău.* PO 173/15. *Fiind cela ce va spurca patul tatălui-său ce se zice: meștehă-sa sau soacră-sa sau mătușă-sa* (a. 1640). GCR I, 90/26. *Te ai suit în patul tătîne-tău de l-ai spurcat cu țiitoarea tătîne-tău* (a. 1760). id. ib. II, 70/13. *Părinții pot a depărta pre fii din moștinre... cînd vor spurca patul părintesc cu maștiha lor.* PRAVILA (1814), 151/4. (Cu schimbarea construcției) *Nu vă apropiați de patul mieu spurcat de ficiorul lui Tarcvinii.* M. COSTIN, O. 251.

4. Refl. (În practicile religioase creștine) A mînca de dulce în timpul postului; (regional) a se păngări **(2)**. *Dacă le vei da grîu fiert și pește, nu se vor spurca.* MARIAN, S. R. II, 75. *Am ținut postul atîtea săptămîni... n-o să ne spurcăm acuma.* REBREANU, I, 168, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. *Să știi că s-au spurcat mîncînd slănină în post.* V. ROM. noiembrie 1960, 16, cf. M. D. ENC., DEX. *Acela care mănîncă de dulce în post se zice că se spurcă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 345. *Dacă s-a spurcat copilul mîncînd de frupt în postu cel mare, mama să nu mînînce de frupt în ziua de Paști.* ȘEZ. I, 277. *Femeia îngreunată să guște din orice are poftă și nu se spurcă.* ib. VI, 42, cf. ALR I 601. ✦ Tranz. (Complementul indică zile de post) A încălca prescripțiile bisericii referitoare la zilele de post. *Cine nu o va cinsti sfînta veneri, ce o va spurca de voie cu carne sau cu brînză, fără de hartă,... cu mînule sale acela om să nu biruiască* (cca 1580). CUV. D. BĂTR. II 156/2. *Pasă-mi-te că ești letin de spurci vinerea și miercurea.* JIPESCU, ap. CADE. ✧ Compus: **Spurcă-miercuri** = persoană care nu ține posturile; p. ext. păgîn **(1)**; (popular) letin. *Dacă îl vede că nu ține posturile, îi zice: spurcă-miercuri ori letin.* CONV. LIT. XVI, 349, cf. PAMFILE, J. III, 91, JAHRESBER. XIX, 13, 40, CADE. ✦ Refl. Fig. (Popular și familiar) A se deprinde cu sau la ceva (nepermis), (familiar) a se dedulci; a se nărăvi **(1)**. *Oaste* [a] *rîmlenilor fiind obicinuită a se spăla în sîngele streinilor, acum se spurcă la ranile celor ai săi* (a. 1802). GCR II, 197/25. *Tîlu Buhoglindă să spurcase la călărit și... ș-au hotărît să-ș cumpere un cal.* BĂRAC, T. 49/9. *Iusuf, care se spurcase la lucru bun, a tot dezlegat sacul și a mîncat.* CARAGIALE, O. II, 195. *Iepele... se spurcaseră la sînge de om.* ISPIRESCU, U. 48. *Dacă peștele... s-a spurcat la bucățele, el va reveni și se va arde la sigur o dată.* ATILA, P. 60, cf. CADE. *Dihania se spurcase la hrană și la dragoste omenească.* VOICULESCU, P. I, 94, cf. DL, DM. *Se spurcase la o viață ușoară.* BARBU, G. 14, cf. M. D. ENC., DEX. *Pescarul nostru se spurcase la bani.* FUNDESCU, L. P. I, 95. ✦ Refl. și tranz. (Popular) A gusta sau a face pe cineva să guste (în cantitate foarte mică). *Se duse și el să vază d-o găsi vrun cosăcel Să-și cumpere, să mănînce, ca să se spurce și el.* PANN, P. V. III, 82/8. *Ce mi-ai dat? o țiră! Numai m-ai spurcat.* CONTEMPORANUL, III, 508. *Focu să-l ardză..., Că n-are mălai să mînce! Nici de dulce Să se spurce!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 183, cf. CIAUȘANU, GL. ✦ Tranz. (În credințele populare; despre cuc, despre pupăză sau despre alte păsări cîntătoare ori despre animale nou-născute; complementul indică oameni care, pe nemîncate, au auzit cucul, pupăza etc. cîntînd sau au văzut animale nou-născute) A face să nu-i meargă bine toată ziua (sau tot anul). *Iar vrei să te pupe cucul armenește și să te spurce, ca să nu-ți meargă bine toată ziua?* CREANGĂ, A. 52. *Să nu te spurce grangurele, căci faci buboaie.* CANDREA, F. 238. *Cînd auzi de prima dată pupăza și n-ai mîncat, te-a spurcat și tot anu îți miroase gura a cuibar de pupăză.* ȘEZ. I, 277. *Dacă te spurcă mielul de oaie și-l vezi culcat, atunci tot anul ți-e lene.* ib. XII, 170. *E rău cînd te spurcă cucul, mînzul.* CIAUȘANU, GL. ✧ Refl. pas. *Primăvara, cel care vede pe nemîncate un animal întîiu născut, precum un viței, un mînz etc. sau aude cîntul cucului sau al pupezei, se spurcă.* GOROVEI, CR. 6.

5. Tranz. (Popular) A atinge (în treacăt). *Ochiul cu puroi e spurcat cu usturoi.* ARGHEZI, VERS. 161. *C-am zis munțe, frunză-n stîncă, Suie capra și-o mănîncă, De nu-i place, nici n-o spurcă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 3/3. ✧ Expr. (Intranz.) **Nici nu spurcă pe lîngă...** = nici nu seamănă cu... *Hainele cu cari e îmbrăcat nici nu spurcă pe lîngă ale lui, pe*

care ni le-au furat hoții. RĂDULESCU-CODIN, Î. 214. *Nici nu spurcă pe lîngă el.* MAT. DIALECT. I, 216.

6. Intranz. (Regional; la jocurile de copii) A greși (Amărăștii de Jos—Caracal). Cf. L. ROM. 1959, nr. 5, 74. ◇ Expr. (Tranz.) **A o spurca = a)** a eșua într-o acțiune. *A spurcat-o și acolo. Și-acolo s-a deochiat.* CIAUȘANU, GL.; **b)** a fugi. Cf. ȘEZ. V, 124.

— Prez. ind.: *spurc.*

— Lat. **spurcare.**

SPURCÁCI s. m. **1.** Pasăre migratoare de stepă, înrudită cu dropia, de mărimea unei găini, cu spatele de culoare brună și cu pîntecele alburiu; dropie mică, dropiță mică, spurcoaică **(1)**, (regional) spărchică *(Otis tetrax).* Cf. MARIAN, O. II, 278, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Spîrcaciul era împrăștiat mai ales pe colinele goale din preajma Galaților.* SADOVEANU, O. X, 459, cf. BĂCESCU, PĂS. 157. [Acvila imperială] *pradă și păsări pînă la mărimea spurcaciului.* LINȚIA, PĂS. II, 176, cf. III, 399, DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

2. (Prin nord-estul Olt. și prin nordul Munt.) Burete de pădure, comestibil, lăptos, cu miezul și cu lamele roșii, nedefinit mai de aproape. Cf. RĂDULESCU-CODIN, LEXIC REG. 86, UDRESCU, GL.

— Pl.: *spurcaci.* — Și: **spîrcáci** s. m.

— **Spurc** + suf. *-aci.*

SPURCÁRE s. f. Acțiunea de a (se) spurca și rezultatul ei.

1. (Învechit și popular) Murdărire **(1)** (cu excremente sau cu urină). Cf. spurca **(1)**. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. *Toți ai casei se perindau la firida zidului dintre uși, să-și spele mîinile după datină, lepădînd în ligheanul de aramă murdăreala și spurcările zilei.,* C. PETRESCU, A. R. 84, cf. DL, DM, M. D. ENC, DEX. ✦ Fig. Pîngărire. Cf. spurca **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. *În clipele acelea nimic din spurcarea de acum un ceas și de peste două ceasuri nu-i mai atinge.* C. PETRESCU, C. V. 251, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Popular) Evacuare a excrementelor și a urinei; (popular) spurcat[1] **(2)**. Cf. spurca **(2)**. *Mieunarea necontenită și spurcarea mîțelor în casă.* MARIAN, Î. 2, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. Impuritate (morală). Cf. spurca **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Popular) Insultă. Cf. spurca **(3)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (În practicile religioase creștine) Renunțare de a mai mînca de post; spurcat[1] **(4)**. Cf. spurca **(4)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Popular și familiar) Deprindere cu sau la ceva (nepermis), (familiar) dedulcire; nărăvire; (popular) spurcat[1] **(4)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *spurcări.*

— V. **spurca.**

SPURCÁT[1] s. n. Faptul de a (se) spurca.

1. (Învechit și popular) Murdărire **(1)** (cu excremente sau urină). Cf. spurca **(1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR II/I h 121/130, 141. ✦ Fig. *Pîngărire.* Cf. spurca **(1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Popular) Evacuare a excrementelor sau a urinei; (popular) spurcare **(2)**. Cf. spurca **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Concretizat) Excrement de om sau de animal; (rar) scîrnăvenie, (învechit și popular) scîrnă, scîrnăvie **(1)**, (popular) spurcăciune **(1)**, (regional) scîrnav **(2)**, spurc **(1)**. *Cînd te doare vîrful limbei, ai mîncat ceva cu spurcat de șoarec.* GOROVEI, CR. 164, cf. CADE. *Viața noastră nu prețuiește nici cît un spurcat de mîță.* SADOVEANU, O. XVI, 122, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Pe la amurgul sărei vede arzînd o comoară, pe care se afla un spurcat de om.* ȘEZ. I, 285, cf. V, 124, ALR II/I supl. h 9. ◇ Expr. **A-l trece pe cineva spurcatul** = a se scăpa **(I 5)** (pe sine). *Acuș vă ard cîteva jordii prin țolul cela, de v-a trece spurcatul!* CREANGĂ, A. 128, com. din PIATRA NEAMȚ. ✦ (Popular) Numele mai multor boli de piele, care se prezintă sub formă de urticarie, coșuri, furuncule etc.; (popular) spurc **(4)**, spurcăciune **(1)**, (regional) spulberătură **(2)**. V. spurcoi. *Spurcul sau spurcatul este o boală care iese la început ca o rană la mînă, la picior sau după ceafă.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 171. *Se umple copilul de spurcat, ..., de bube pe cap și pe trup.* CANDREA, F. 22, cf. 223. *De spurcat, copilului mic i se face căldăloare cu buretele lingura-frumoaselor.* PĂCALĂ, M. R. 269, com. I. PANȚU. ✦ (Med.; prin nord-vestul Munt.) Antrax. Cf. CANDREA, F. 223, NOVACOVICIU, C. B. 20. ✦ (Prin Ban.) *Umflătură la pulpa vacii.* ALRT II, 7. ✦ Fig. Impuritate (morală). Cf. spurca **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Popular) Insultă. Cf. spurca **(3)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (În practicile religioase creștine) Renunțare de a mai mînca de post; (popular) spurcare **(4)**. Cf. spurca **(4)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Popular și familiar) Deprindere cu sau la ceva (nepermis), dedulcire; nărăvire; (popular) spurcare **(4)**. Cf. spurca **(4)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— V. **spurca.**

SPURCÁT², -Ă adj. **1.** (Învechit și popular) Murdar (de excremente sau de urină); p. ext. scîrbos **(2)**. Cf. spurca **(1)**. *Nece purtînd veșminte spurcate la a despuietoriului masă să îndrăznim..., nici să ne aflăm la dumnezeiasca nuntă veșminte de nuntă neavînd.* CORESI, EV. 307, cf. ST. LEX. 173r/19, ANON. CAR., LEX. MARS. 215, 247, BUDAI-DELEANU, LEX., LB., I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Și oamenii cei cu năravuri bune... se molipsesc de acest spurcat venin* [veneric]. VASICI, M. II, 73/1. *Legăturile cu lucruri spurcate încă-s bune, căci bolfa se spurcă și dă înapoi.* N. LEON, MED. 122, cf. PAMFILE, DUȘM. 34, RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. *Baligi întregi, spurcate și împuțite.* BARBU, PRINC. 19. *Cînd s-au înfierbîntat broasca, au început a curge dintr-însa niște zoi spurcăte.* SBIERA, P. 16. *Dar tu, spurc spurcat, Diavol împelițat, De trupul mieu La ce te-ai apropiat?* MAT. FOLK. 1 575. *Fugi, spurc spurcat, De porci mîncat.* GRAIUL, I, 28, cf. ALR I 639/80, 315, 320, 339, ALR II 3 209/310, ib. 3 390/260. ◇ Expr. (Popular) **A fi fiere spurcată** = a fi om rău. Cf. ZANNE, P. II, 158. (Substantivat, f.) **A vorbi curate și spurcate** = a pălăvrăgi. Cf. id. ib. 846. ✦ (Prin Bucov.; despre oameni sau despre corpul lor) Bubos. Cf. ȘEZ. V, 124. ✦ (Mai ales în concepțiile religioase) Pîngărit **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Învechit și popular; despre vase de gătit, despre surse de apă potabilă, despre alimente etc.) Care a devenit impur prin atingere de ceva scîrbos, murdar ori considerat impur (de biserică). Cf. spurca **(2)**. *Nimica spurcat să nu mănînci.* ALEXANDRIA, 7/19. *Se știe... că preoții creștini exorcizează... fîntînile spurcate.* CONȚA, O. F. 363. *A poruncit ostașilor... să facă mai multe cuptioare de pîne spurcată, adecă amestecată cu sînge..., știind că creștinii, neavînd ce mînca, vor fi nevoiți să cumpere și să mănînce pîne de a lui.* MARIAN, S. R. II, 72. *Capătă bubulițe pe limbă cel ce mănîncă pîinea spurcată (pișcată) de șoareci.* CANDREA, F. 238. *Să faci sfinția-ta mămăligă în comanac?!!! — Ei, domnule, doar mămăliga nu-i lucru spurcat.* HOGAȘ, DR. I, 240. *Să-mi dai, te rog, o oală spurcată, cu apă... Îi dă o oală mare în care clocotea de obicei leșie.* C. PETRESCU, Î. I, 66. *A scuipat în buțoiul desfundat, în vinul roșcat... — Ajutați-mă să răstorn buțoiul spurcat.* STANCU, D. 133, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR II 3 396/192, 310, 334, 349, 353, 514, 520,

537, 605, 682, 728, 762, 872, 886, 928, 987. *Vasul spurcat și puturos mirosuri nu prinde.* ZANNE, P. IV, 173. *În vas spurcat orice-i pune, ca vasul să spurcă.* id. ib. ✦ (Învechit și popular) Stricat, degradat prin amestec cu o substanță străină. Cf. spurca **(2)**. *Bani răi dentru aur și dentru argint spurcat.* PRAV. 77. *Argintul amestecat se zice spurcat sau minciunos* (a. 1652). HEM 1 609. *Mehenghiul metalurile de curăte și de spurcate ispitește.* CANTEMIR, I. I. I, 206, cf. ALR SN I h 238/346.

3. (Învechit) Carnal; p. ext. desfrînat. Cf. spurca **(3)**. *Sînt spre rîvniri spurcate și necuviooase a grîji trupul.* CORESI, EV. 46. *Unde ți-su mesele cu beuturile și cu mîncările și iuboste ta...? Acele toate spurcate sintu* (1580—1620). CUV. D. BĂTR. II, 451/26. *Și foarte se mîniară, cum acest lucru spurcat el ară fi făcînd..., durmînd cu fata lui Iacov.* PO 116/11. *Să nu iubască viața cea trupască spurcată* (a. 1618). GCR I, 50/20. *Făcuse idol pre spurcata și pîngărita dumnezeoaie Afrodita.* NEAGOE, ÎNV. 81/26. *Biruiesc trupul său carele iaste plecat de în fire păcatului celui spurcat trupesc.* CHEIA ÎN. 55[r]/1. *Apă vie care stinge aținarea poftii cei spurcate.* BIBLIA (1688), [prefață] 4/4. *Den îndemnarea împărătesii, avînd ea cu dîns umblete spurcate, acolo l-au înădușit,* CANTEMIR, HR. 379. *O muiere cu totul pornită... spre dulceața cea spurcată.* AETHIOPICA, 19[r]/13. *Gătirea cea urîtă a unui praznic spurcat.* BELDIMAN, O. 10/23, cf. LB. ✧ (Substantivat) *Dereptu[l] Lotu... de fărădelegile necurățitoriloru și de a spurrcațiloru viață izbăvi.* COD. VOR.[2] 86[v]/6. *Se înălțau... frigări în care se pîrjoleau lacomii, spurcații, libidinoșii.* RALEA, S. T. I, 341.

4. Adj. (Despre oameni, despre manifestările lor etc.) Care contravine preceptelor (religioase sau morale); p. gener. plin de păcate; p. ext. (învechit și popular) nelegiuit **(2)**; odios. Cf. spurca **(4)**. *Atunci va vede H[risto]s păcătoșii negri și spurcați* (cca 1580—1620). CUV. D. BĂTR. II, 458/3. *De văm desface ușile auzului, însă nu ocărîlor și ascultăturilor spurcate, ce învățăturiei dumnezeiască.* CORESI, EV. 445. *Goneaște cugetele ceale spurcate de la inima mea* (a. 1633). GCR I, 81/6. *Multe lucruri spurcate și nedumnezeiești făcea Iancul Vodă.* URECHE, L. 199. *Acest păcat spurcat ce să dzice sodomia.* PRAV. 147. *Acel spurcat și strîmb giudeț.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 109[r]/17. *Cu ce îndrăznire te apropii de d[u]mn[e]zeiești taine? cu ce știință spurcată?* (a. 1691). GCR I, 293/36. *Pentru spurcata faptă au fugit la franțozi.* N. COSTIN, L. 102. *Mai rău și mai spurcat și mai varvar și mai tiran nu era alt om pre aceli vremi în țară.* NECULCE, L. 150, cf. LEX. MARS. 215, 218. *Rugăciuni într-ascuns și cîntări spurcate și altele fără D[u]mnedzeu lucrînd necurate* (a. 1765). GCR II, 80/8. *Spurcată de tot și nevoitoare spre lucrurile păgînești.* VARLAAM — IOASAF, 6[r]/24. *Nu-l lăsă spurcata fire a socoti că multa lor dreptate i-au îndemnat.* ZILOT, CRON. 83. *Leproșii se socotea în vremea de demult de spurcați.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 443/6. *În faptele-i spurcate era însuși păcatul.* HELIADE, O. I, 173. *El trăiește în celea mai primejdioase și spurcate legături.* FM (1844), 103[1]/32. *Dar de pîndeli spurcate Cum te-aș feri?* ARISTIA, S. 13/2. *Calugărița... Vrea să petrecă noaptea toată. Cu acel amăgitor spurcat.* NEGRUZZI, S. II, 114. *Să m-așez la cotiș, Să pîndesc la d-ăi ciocoi, Că prea sînt spurcați cu noi!* BOLLIAC, O. 183. *Bine ai venit, copilul meu, răspunse spurcata vrăjitoare.* FILIMON, O. II, 29. *Du-te naibii, iudă spurcată! Mă duc să dau jalbă că m-ai bătut.* ALECSANDRI, T. 1 544. *Sare pe fereastră... ca să-și împace spurcata sa mînie.* BOLINTINEANU, O. 249. *Fiii fără-de-legii triumfează în toate părțile și întemeiază spurcata lor tiranie.* ODOBESCU, S. III, 494. *În capul lui clocea alte gînduri spurcate.* ISPIRESCU, L. 273. *Se zice că a fost odată o babă foarte spurcată, anume Dochia.* MARIAN, S. R. II, 122. *Tu rizi căci plumbii moi S-au dus în piept de-a dreptul Spurcatului ciocoi.* COȘBUC, P. I, 217. *Un armean spurcat la suflet și înșelător la grai s-a îmbrăcat în haine trențuite de răzăș.* ADAM, R. 110. *Unii dintre fruntașii satului se oferiră de unelte spurcate celor ce voiau să pună stăpînire pe sat.* PĂCALĂ, M. R. 68. *Aveau și deprinderi spurcate de a sfărîma sfintele icoane.* SADOVEANU, O. XII, 37. *Mai ales felul spurcat, judecata veninoasă și oarbă a lui Deivos îi făcea rău.* CAMIL PETRESCU, O. II, 524. *Citeodată îi treceau prin minte gînduri spurcate, ticăloase.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 121, 19/1. *Oleoleo, spurcat ciocoi, De te-aș prinde-n sat la noi De la șele să te-nmoi.* TEODORESCU, P. P. 295, cf. ALR I 309/28, 158, 1 560/351. *Omul spurcat, ocara oamenilor.* ZANNE, P. VIII, 574. ✧ (Prin analogie) *Și cîți era bolnavi și supărați de duhuri spurcate, I-au izbăvitu-i.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 179[v]/19. *Și cîntări cîntă ale spurcatului Cupalo* (a. 1750). GCR II, 51/41. *Jărtveanicul spurcaților lor dumnezei* (a. 1809). id. ib. 204/21. *De mult l-a lăsat Domnul unui duh spurcat pradă.* ARISTIA, S. 6/4. *Zeu spurcat, ce-n a ta cursă lumea-ntreagă o tîrăști!* BOLLIAC, M. 54/15. *Nu mă sparii tu de de-alde aceste, demon spurcat ce ești.* CREANGĂ, O. 37. *Ah, duh viclean și spurcat, înșelătorule fără de chip.* STĂNOIU, C. I. 184. *Se străpung cerești le oștiri ale heruvimilor cu spurcatele legiuni ale iadului.* COCEA, S. I, 336. *Dă-te jos, bală spurcată, să ne luptăm! Să da zmeu jos.* O. BÎRLEA, A. P. II, 299. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Un spurcat de zmeu mi-a furat fata.* ISPIRESCU, L. 192. *Se întîlneau oamenii, își dau binețe și blăstămau pe spurcata de babă care nu-i lăsa să aibă o zi frumoasă.* AGÎRBICEANU, L. T. 243. ✧ (Substantivat) *Nici să se meastece dereptîlor hîlcani și curații spurcaților.* CORESI, EV. 426. *El e nimene și o nemîca mare și un spurcat.* ȚICHINDEAL, F. 318/19. *Tîlhariule, vii sus de stinghirești fata de la gherghef? Na, na, spurcatule!* ALECSANDRI, T. 940. *Parcă pe-a mele* [pisicile] *nu mi le-au mîncat spurcații, pe toate... Cică-s talieni.* HOGAȘ, DR. II, 149. *Spurcații o să spargă ușa.* GALACTION, O. 53. *Piei dinainte-mi, spurcatule! du-te și vezi ce este!* SADOVEANU, O. V, 614. *Hei, tu, spurcată, da ce-ai făcut?... Sofia lui au început a se dezvinui.* SBIERA, P. 44. *Spurcatul* [bărbatul] *n-a crezut, Fără milă m-a bătut!* FOLC. OLT. — MUNT. III, 686. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Dentru gură spurcată și de la inimă necurată* (a. 1633). GCR I, 80/8. *Să ți să aducă ție laudă din spurcate buzele meale* (a. 1715). id. ib. II, 15/17. *Acest arc nu mai este în mînile credinciosului tău prieten, ci în spurcatele mîni ale amăgitorului Ulise.* PLEȘOIANU, T. III, 85/3. *Crai ce giudecați pămîntul, a cărora braț spurcat Cutează a face totul și nimica a cruța.* POGOR, HENR. 103/6. *Nu voi a-ți înfige junghiul veninat În inima-ți neagră, în sînu-ți spurcat.* ARICESCU, A. R. 48/20. *Dumnezeu... nu gîndi că te-a lăsa, Ci-și va întorna urgia preste spurcat capul tău.* NEGRUZZI, S. I, 119. *Țărîna ta spurcată am s-o arunc în vînturi.* GANE, N. I, 81. *Cu mîinile lor spurcate se răzbunară pe dragoste, pe visuri și pe idealuri.* PETICĂ, O. 271. (Fig.) *Pe vremea asta spurcată stau în casă,* AGÎRBICEANU, A. 534. *El, întruparea vie a însuși sufletului spurcat și scîrnav al Bucureștilor.* M. I. CARAGIALE, C. 61. *Peste somnul lînced și nesatul spurcat al cetății... detunase vocea revoluției.* ARGHEZI, B. 138. *La minele de aur, oamenilor... li se trecea prin silă ce scoteau din pîntec pentru ca nu cumva să fi înghițit o fărîmă din metalul spurcat.* PAS, Z. IV, 146. *Își cască-ntunerecul gura spurcată.* ISAC, P. 22. *Poporul crede că lemnul carpenului e spurcat.* H IV 52. *Am o sabie spurcată, De-mi taie la cap de fată.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 140. ✦ (În practicile religioase creștine; despre alimente, mîncăruri etc.) Care este interzis de biserică în timpul postului. Cf. spurca **(4)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, MUSCEL, 32. ✦ (Despre animale) A căror carne nu este permis (de biserică) să se mănînce, (învechit) necurat **(4)**; p. ext. fioros. *Cea țeară frumoasă, de către miazăzi făcutu-se-au pășune spurcatelor gadini* (a. 1699). FN 71. *Într-aceste tabacale să lucrează cu scîrnăvii de cîini și pieile lor,*

și de milă și alte jiganii spurcate (a. 1837). DOC. EC. 667. *Ți-aduci aminte, dihanie răutăcioasă și spurcată, cînd mi te-ai jurat pe părul tău?* CREANGĂ, O. 19. *Alții iarăși cred că în cîini și mițe, fiind animale spurcate, se ascund spiritele cele necurate.* MARIAN, Î. 89. *O fiară spurcată și capie.* M. I. CARAGIALE, C. 19. *Am trecut prin bălți de smoală cu spurcate mari jivine.* EFTIMIU, Î. 63. *Făcut ca de-o lăcustă spurcată și-un gîndac.* HOREA, P. 114. *Scoate-mă din gura balaurului aiestui spurcat.* CANDREA, Ț. O. 35, cf. A II 4. *Toți se bucura Că Corbu i-a scăpat De șarpele spurcat.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 578. ✦ (Regional; substantivat, m., art.; și în sintagma *spurcatul ăl mic*) Lup. *Românul... cînd e nevoit să vorbească de lup, îl pomenește numai cu cîte un termen general... spurc, spurcatul și spurcăciune.* CANDREA, F. 263, cf. DENSUSIANU, Ț. H. 334. ✦ Prin sud-vestul Transilv.; substantivat, urmat de determinarea „ăl mare"). Urs. Cf. DENSUSIANU, Ț. H. ✦ (Despre limbaj, cuvinte etc.) Care denotă lipsă de decență, de rușine; deșănțat, dezmățat, impudic, indecent, necuviincios **(2)**, nerușinat **(2)**, obscen, pornografic, scabros **(2)**, trivial **(3)**, vulgar, (livresc) licențios. *Gură ne-au dat... nu să o umplem cu cuvinte spurcate și cu vorbe scîrnave.* NEAGOE, ÎNV. 3/7, cf. RESMERIȚĂ, D. *Glume și înjurături spurcate.* I. BOTEZ, V. I, 34. *Bine le face, strigă Băl-Ceaurescu... și începu să strige cele mai spurcate înjurături.* CAMIL PETRESCU, O. III, 380. *Numai vorbe spurcate i-au ieșit din gură.* STANCU, D. 483, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Un șuvoi de injurii revărsat către mine din gurile spurcate unde este izporul lor nesecat.* IORGA, în PLR II, 20. ✧ Expr. **A fi spurcat la gură** sau **a avea (o) gură spurcată** = a vorbi trivial. *Și ce gură spurcată avea! Sudalme ca din gura lui nu se auzeau decît de la spanul grofului.* AGÎRBICEANU, S. 91. *Spurcat la gură cum îl știa lumea... găsise, acum, la joc, prilej să facă aluzie la ceea ce șoptea lumea.* CAMIL PETRESCU, O. II, 362, cf. DL, DM. *Avea o gură spurcată, își ridea de tot și de toate.* BARBU, PRINC. 44, cf. DEX. (Substantivat) *Spurcatul la gură, Radu Popescu, cronicarul muntean.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 5/3. ✧ (Adverbial) *Noi ne-am petrecut însă copilăria pe maidanele Bucureștilor, jucînd arșice, înjurînd spurcat.* I. BOTEZ, B. I, 132. ✦ (Regional; substantivat, m.; de obicei art.) Diavol. Cf. JIPESCU, ap. HEM 508. *Aveți noroc, spurcaților, că-mi sînt mai dragi banii decît pușniciea.* CREANGĂ, P. 49, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 216, CANDREA, F. 115, 118. *Dracul se apropie de cel ce-și îngroapă banii și aude ce spune. Spurcatul, știind pe ceți jurată comoara, iesă înaintea comorii.* PAMFILE, COM. 15, cf. CADE. *I-au descîntat... de călcătură în cel spurcat.* GALAȚION, O. A. I, 299. *Scaieții, usturoiul și tămîia de la Bobotează sînt bune de ăl spurcat.* ȘEZ. XII, 156, cf. V, 124, ALR II/I MN 95, 2 744/192, 365. *Sculpatul zmeilor sînteți? Boalele spurcaților sînteți?* FOLC. MOLD. I, 200. ✦ (Prin Bucov.; substantivat, f.; de obicei art.) Diavoliță. *Un alt spirit necurat, cu mult mai înfiorător și periculos... este samca, numită altmintrelea în Bucovina și spurcata.* MARIAN, NA. 26. *În afară de lucrurile știute despre samcă, spurcată sau Avestița, aripa satanei, nu mai putem aduce nimic.* PAMFILE, DUȘM. 237.

5. (Învechit și popular) Păgîn **(2)**. *Omu nebotezatu porunci spurcatului Maxențiie să se gătească de război.* NEAGOE, ÎNV. 74/18. *O muiare spurcată, eretică, ce băusă păharul ereselor, luă o piatră și-l lovi în tîmple.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 128ᵛ/24. *Și pînă astăzi trăiesc în spurcată legea lui Mehmet lipcanii ce sînt în Litve.* N. COSTIN, L. 191. *Atunce au perit și spurcatu Gin Ali pașa vezirul.* NECULCE, L. 283. *Au mazilit pe Ali pașa vezirul... și spurcată Poarta lui* (a. 1695). FN 178. *Căpcîni și alte lifte spurcate au căzut morți aici.* CREANGĂ, O. 281. *Poporul numea... pe catolici „latini spurcați".* IORGA, C. I. II, 56, cf. CADE. *Spun vracii că aceasta este semn de război între riga leșilor și spurcatul Mehmet-Sultan.* SADOVEANU, O. XIII, 129, cf. IORDAN, STIL. 86. *Mirați, au boscorodit turcii pe limba lor spurcată.* STANCU, D. 11, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Vai! cîinile și spurcat Și de lege lăpădat Ș-în cruce nebotezat.* VÎRCOL, V. 64, cf. ALR II/I MN 103, 2 774/414, 812, 987. ✧ Expr. **A fi liftă spurcată** (sau **de nație spurcată**) = **a)** a fi de altă religie decît cea ortodoxă. Cf. ZANNE, P. VI, 185; **b)** a fi om rău. Cf. id. ib. ✧ (Substantivat) *Spurcatul acesta giunghe dreptii cum ar giunghia nește vite.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 175ʳ/24. *Să strînsără mulțime multă la împăratul de spurcați ai legii lui.* VARLAAM — IOASAF, 123ʳ/3. *Grigorie* [Vodă] *se rumpea de durere cînd vedea pre urîți, spurcați și fără de lege agareni robind pe creștini.* ȘINCAI, ap. GCR II, 205/30. *Să nu mor creștin, ci spurcat ca voi, dacă va mai intra cineva la mine.* NEGRUZZI, S. I, 24. *Pe frate-mieu și pe nevastă-sa îi socotește păgîni, spurcați.* STANCU, D. 446.

— Accentuat și: *spúrcat* ALR I 1 560/351, ALR II 3 396/334, 349, 353, 520, 537, ALR II/I MN 95, 2 744/365, ib. MN 103, 2 774/414. — Pl.: *spurcați, -te.*

— V. **spurca**.

SPURCĂCÍNE s. f. v. **spurcăciune**.

SPURCĂCIÚNE s. f. **1.** (Învechit, popular și familiar) Murdărie **(1)**. Cf. spurca **(1)**. *Că-ț vor încununa în veaci creștetul pentru trupul acesta care iaste muritoriu și vremealnică țină a pămîntului și un mușuroiu viu de spurcăciune.* MOLNAR, RET. 56/9. *Într-aceste tabacale să lucrează cu scîrnăvii de cîini și pieile lor... în toată vremea* [pîrîul] *vine turburat și amestecat cu mai sus numitele spurcăciuni* (a. 1837). DOC. EC. 667. *Zidi spre curățenia Romei cloace seau lagumuri pentru a se scurge spurcăciunile poliției în Tiber.* SĂULESCU, HR. I, 40/28, cf. VALIAN, V. *Apa curată și dulce a Dîmboviții s-a prefăcut într-o decocțiune de spurcăciune.* GHICA, C. E. II, 572, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Alături e un loc pustiu, cu scaieți și cu spurcăciuni de tot felul.* PAS, L. I, 82, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Trupul vostru cel necurat coperit de spurcăciunile tartarului este cel mai păcătos loc de gunoi și de putori.* FM (1846), 279¹/15. *Mă voi trudi să vă curăț spurcăciunea inimilor.* VOICULESCU, P. I, 287. *Îmi mărturisise că își leapădă spurcăciunea necazurilor în Iazu Călugărului.* SADOVEANU, N. F. 41. ✦ (Popular) Nume dat mai multor boli de piele, care se prezintă sub formă de urticarie, coșuri, furuncule etc.; (popular) spurc **(4)**, spurcat¹ **(2)**, (regional) spulberătură **(2)**. V. spurcoi. Cf. CADE. ✦ (Astăzi rar) Fig. Faptă care contravine preceptelor religioase sau morale; p. gener. murdărie **(3)**. *Deaci părrăsiți toată spurrăcirea și rrămășițele rreului.* COD. VOR.² 57ʳ/5. *Nu se va mai spurca spurcăciunei.* CORESI, EV. 512. *Întrară nește oameni oarecarii ce-s de d[e]mult scrișii într-acest păcat de necurăție de schimbă darul Dumnedzeului nostru întru spurcăciune* (a. 1648). GCR I, 49/16. *Să ne iarte noauă păcatele și să ne curățească de toată spurcăciunea.* N. TEST. (1648), 193ʳ/30. *Să vă feriți de toate răutățile și scîrnăvirile și spurcăciunile.* NEAGOE, ÎNV. 4/14. *Nerăbdînd norodul spurcăciunile lui Comod, fu sugrumat, după ce au împărățit ani 12.* N. COSTIN, ap. CADE. *Și ne curățește pre noi de toată spurcăciunea.* BUCV. 7ᵛ/14. *Care colegiu, pentru spurcăciunile ce se făcea într-însul,... fusese oprit.* ȘINCAI, HR. I, 14/3. *Și ne curață de toată spurcăciunea și mîntuie, Bunule, sufletele noastre* (a. 1801). GCR II, 184. *Gîndul spre moarte... iaste mijlocirea cea mai adeverită și mai puternică ca să ieși din spurcăciunea și din lingoarea păcatului.* MAIOR, P. 7/23. *Atunce să va aprinde cu foc ceriul și pămîntul... și să va curăța de toată spurcăciune* (a. 1815). GCR II, 219/3. *Nu li s-au curățit sufletele lor dă cea mai dănainte spurcăciune și lăcomie.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 84. *Se fie bun, voitoriu și făcătoriu binelui, păzind oglinda curățeniei cugetului nemînjită de spurcăciunea vicleșugului.* SĂULESCU, HR. I, 40/24. *Numește nelegiuirile din armată o adevărată spurcăciune.* BARIȚIU, P. A. I, 83, cf. CADE. *Nu*

mai era în stare să cuprindă, cu gîndul, toată spurcăciunea în care trăise. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 84, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Popular) Excrement de om sau de animal; (rar) scîrnăvenie, (învechit și popular) scirnă, scîrnăvie **(1)**, (regional) scîrnav **(1)**, spurc **(1)**, spurcat[1] **(2)**. *Să nu calci în spurcăciuni sau în urină.* CANDREA, F. 240, cf. RESMERIȚĂ, D. *În ocoale glod, spurcăciuni omenești.* CAMILAR, N. II, 260, cf. ALR II/I supl. h 9.

3. (Învechit) Relație sexuală nepermisă (între rude de sînge sau prin alianță). Cf. s p u r c a **(3)**. *Așijderea și cumătrul cumătră-sa să nu o ia, iară de se va tîmpla spre cumătră-sa sau spre feciorii ei cu spurcăciune... 5 ai să se cearte* (a. 1640). GCR I, 90/8.

4. (Învechit, popular și familiar) Animal (sălbatic) dezgustător (a cărui carne nu se mănîncă); p. e x t. monstru **(1)**. *Aceștia sînt întru dragostea voastră că spurcăciuni uspătîndu-se fără teamere* (a. 1569). GCR I, *12/1. *Aceștia... cu spurcăciuni de să ospetează* (a. 1618). id. ib. 49/36. *De se va tîmpla a prinde acea spurcăciune carele au mîncat d[u]mn[e]zeiescul agneț, atunce să-l îngroape în pămînt* (a. 1652). id. ib. 161/19. *Spurcăciunea... se hrănea cu carne de om.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Ca un zimbru în greabănul căruia a sărit o spurcăciune se cutremură.* CHIRIȚESCU, GR. 130. *Spurcăciunilor* [guzganilor] *le place carnea crudă.* BOGZA, A. î. 225. *Face fripturile cu spurcăciuni: cu pisici, cîini și broaște.* PAS, L. II, 6, cf. DL, DM. *Se plîng de mine hienele că nu ies cu ele la plimbare... Cu toate aceste spurcăciuni nu vreau să am a face.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 90, 1/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Capul spurcăciunii... în loc să piară, cum pier capetele tăiate de la trup, odată s-a vîrît într-un steiu de piatră.* RĂDULESCU-CODIN, ap. CADE. *Te năcăjesc oile, că pleacă singure și dau spurcăciunile dă iele.* VÎRCOL, v. 17. *M-a mușit mama-pădurii, M-o făcut o spurcăciune.* FOLC. MOLD. II, 607. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Spurcăciunea aceasta de cîne cu mulcomirea lui cît bine capătă.* ȚICHINDEAL, F. 104/11. *S-a mai mîngîiat puținel... biata împărăteasă, care era, firește, destul de amărîtă că adusese pe lume așa spurcăciune de broscoi.* CARAGIALE, O. II, 348. ✦ S p e c. (Prin Ban., prin Olt. și prin sudul Transilv.) Lup. Cf. CANDREA, F. 263. ✦ Persoană dezgustătoare, respingătoare prin comportamentul său. *Bărbatul cruntu și hicleanu spurcăciure-i Domnului.* PSALT. 6. *Niște spurcăciuni nelegiuite, te mînt și te fură de la ochi.* ADAM, R. 165. *Mă, neobrăzatule... Piei d-aci, spurcăciune.* PETICĂ, O. 220. *Să taci, spurcăciune! Să nu mai spui la nimeni.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 240, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Zdreanță omenească!... Spurcăciune! Pe cine vreai să minți?* BARBU, PRINC. 58. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *N-oi da eu cu crucea peste spurcăciunea cea de cotoroanță, zise el.* HOGAȘ, DR. I, 129. ✦ (Prin nord-estul Olt.) Duh rău. Cf. MAT. DIALECT. I, 236.

5. (Astăzi rar) Păgîn **(3)**. Cf. CADE. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *El opri năvala spurcăciunilor de turci peste treizeci de zile.* ISPIRESCU, ap. CADE.

— Pl.: *spurcăciuni.* — Și: (învechit, rar) **spurcăcíne** s. f.

— **Spurca** + suf. *-ăciune.*

SPURCĂÍLĂ s. f. (Prin Bucov.) Diavol. Cf. ȘEZ. VI, 131. *Spurcăilă... sărea... și-și netezea cu nespusă bucurie înglodatele coarne.* ib.

— **Spurca** + suf. *-ilă.*

SPURCĂNÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A insulta (Crișcior — Brad). Cf. PAȘCA, GL.

— Prez. ind.: *spurcănesc.*

— **Spurca** + suf. *-ăni.*

SPURCĂȘÁG s. n. (Prin Transilv.) Excrement de om. Cf. ALR II/I supl. h 9.

— Pl.: *spurcășaguri.* — Și: **spurșág** s. n. ALR II/I supl. h 9/272.

— **Spurca** + suf. *-șag.*

SPURCĂTÓR, -OÁRE adj. (Învechit; adesea substantivat) Pîngăritor. *Nici spurcătorii, nici răpitorii, nici bețivii, nici ocărîtorii nu vor moșteni împărăția cerului.* NEAGOE, ÎNV. 18/7, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C. *Pe lîngă toată cumplimea pedepsei ce ajunge pe femeile spurcătoare de patul căsătoriei la mahomedani, europenii... ne încredințează că și la cadînele turcești ispitele sînt foarte mari.* DM (1844), 198[1]/24.

— Pl.: *spurcători, -oare.*

— **Spurca** + suf. *-ător.*

SPURCĂȚÉNIE s. f. (Rar) Obscenitate; înjurătură. *Să știți că noi la școală nu ne mai mînăm pruncii... să învețe spurcățenii.* T. POPOVICI, SE. 271.

— Pl.: *spurcățenii.*

— **Spurcat**[2] + suf. *-enie.*

SPURCOÁICĂ s. f. **1.** Pasăre migratoare de stepă, înrudită cu dropia, de mărimea unei găini, cu spatele de culoare brună și cu pîntecele alburiu; dropie mică, dropiță mică, spurcaci **(1)**, (regional) spărchică *(Otis tetrax). Spurcoaica... să găsește în Europa sudică.* J. CIHAC, I. N. 108/14, cf. MARIAN, O. II, 278, JAHRESBER. XII, 159, TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 157.

2. (Regional) Diavoliță. *Spurcul cu spurcoaica.* CANDREA, F. 118, cf. FOLC. OLT. — MUNT. I, 325.

— Pl.: *spurcoaice.*

— **Spurc** + suf. *-oaică.*

SPURCOÁIE s. f. (Prin Ban.) Diavoliță. *Cu spurcul, cu spurcoania.* GR. S. VI, 147.

— Pl.: *spurcoaie.*

— **Spurc** + suf. *-oaie.*

SPURCÓI s. n. (Prin nord-vestul Transilv.) Furuncul; buboi. V. s p u r c **(4)**, s p u r c a t[1] **(2)**, s p u r c ă c i u n e **(1)**. Cf. TEAHA, C. N. 266.

— Pl.: *spurcoaie.*

— **Spurc** + suf. *-oi.*

SPURDÁLNIC s. m. (Regional) Diavol (Cetățeni — Pitești). Cf. ȘEZ. XXI, 79. *Toarce furca caierul, Toarce-le-ar spurdalnicul.* ib.

— Pref. *s-* + **purdalnic.**

SPURDÁT, -Ă adj. (Învechit, rar) Risipit[2] **(1)**. *De vor fi holdele ceale de toamnă prea mari și spurdate..., iarna... se pasc cu turmele.* ECONOMIA, 38/2.

— Pl.: *spurdați, -te.*

— De la **spurdă.**

SPÚRDĂ s. f. (Regional) Praf **(1)** (Bicazul Ardelean — Piatra Neamț). Cf. MAT. FOLK. 1 496. *De-ar fi pușca de antonigă Și-ncărcătura de mălig, Foitașu de urdă, Ca pe urmă să ni se mai facă spurdă.* ib.

— Pref. *s-* + **purdă.**

SPUREÁNCĂ s. f. (Regional) Fiică nelegitimă (Monor — Reghin). Cf. GLOSAR REG.

— **Spur** + suf. *-eancă.*

SPUREAÚCĂ s. f. v. **spureaucă.**

SPURICHEÁ vb. I v. **spirlichea.**

SPÚRIU[1] s. m. v. **spur**[1].

SPÚRIU[2] s. n. v. **spuriu**[2].

SPUROÁICĂ s. f. v. **spuroaică.**

SPURȘÁG s. n. v. **spurcășag.**

SPUS s. n. v. **spusă.**

SPÚSĂ s. f. **1.** (Rar) Indicație. Cf. spune **(1)**. *Nu sînt mai mult de 5 pile și puținei peștișori. Dară sv[i]nția sa ce feace: Aduceți-mi-le încoace. Și să feace spusul trebii.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 178v/21, cf. RESMERIȚĂ, D. *Întreabă de șeful Oreste. Trestie făcu după spusa lui Coșoiu.* ARGHEZI, L. 217.

2. Ceea ce este exprimat prin viu grai; p. ext. cuvinte; zisă, (învechit, rar) spusăciune, spusătură. Cf. spune **(2)**. *Iară cu vedearea spusulu la iaste ce vedem.* CORESI, EV. 333. *Dacă nu mă vei lăsa să spun cum mi-e spusul, lac.* NEGRUZZI, S. I, 225. *Nime nu-i băga în seamă spusele.* ALECSANDRI, T. 127. *Sînt tari feciori la spusuri, dar slabi la făptuil!* COȘBUC, P. II, 197. *Aceste spuse erau prea potrivite pentru timpurile acele.* în PLR II, 73, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cinstiră amîndoi, mîncară pîne cu zahăr și apoi rîs și spus.* MIRONESCU, S. A. 48. *Se așeză gînditoare, pe urmă atentă la spusele unui vorbitor invizibil.* C. PETRESCU, C. V. 168. *Mă neică, mă, ă, ă... începea el cîte un gînd... și rămînea cu spusele neisprăvite.* I. BOTEZ, ȘC. 98. *Metafora, o figură pe care o face vorbitorul spre a da mai multă coloare expresivă spuselor sale.* PUȘCARIU, L. R. I, 110. *Dușmanii nu se mulțumeau numai cu spusele.* STANCU, R. A. I, 247. *Nu reușeam să pătrund decît într-un singur fel înțelesul spuselor ei.* PREDA, I. 40, cf. DL. *Limbajul verde pe care-l întrebuința... dădea spuselor ei ceva fără putință de apel.* T. POPOVICI, S. 215, cf. DM. *Spusele mamei îmi inundară brusc mintea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 18/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Pronunțare **(1)**. Cf. spune **(2)**. *Mai mult decît spusa cuvintelor își asculta glasul.* C. PETRESCU, C. V. 372.

3. (Astăzi rar) Spunere **(2)**. Cf. spune **(3)**. *Arătai numele tău oamenilor: eu de tine spus, arătat tuturor oamenilor făcui.* CORESI, EV. 185. *Așa și voi acuma veți face la spusul meu, Eu să zic ghicitoarea și să o dezleg tot eu.* PANN, Ș. I, 22/3. *Și de-aceea spusa voastră era sîntă și frumoasă, Căci de minți era gîndită, căci de inimă era scoasă.* EMINESCU, O. I, 35. ✦ (Învechit) Propovăduire **(1)**. Cf. spune **(3)**. *În tot pămîntul ieși spusa lor și în cumplitul lumiei cuvintele lor.* PSALT. 31. *S-au suit și au sporit și în spusul de d[u]mn[e]zău.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 35v/21.

4. (Învechit, popular și familiar) Afirmație; p. ext. povestire **(1)**. Cf. spune **(4, 5)**. *După spusa lor,* [trasul borangicului] *să află înlăuntru în mahalale* (a. 1832). DOC. EC. 507. *Însă după spusul lui Pavel Cămpan..., această copilă este dreaptă a lui* (a. 1836). ȘTEFANELLI, D. C. 408. *Biserica Sf. Mihail, care, după spusul comun, s-a zidit de Mihai Viteazul..., e construită toată de cărămizi romane.* FM (1846), 108[1]/38. *Dar cu craiul Matei muri și dreptatea, de pe spusa și de astăzi a poporului în Ungaria și Ardeal.* BĂLCESCU, M. V. 314. *Rușinătoarea sentință de moarte... s-a întemeiat numai pe spusa martorilor de a doua categorie.* BARIȚIU, P. A. I, 314. *După spusa legendei cel dintîi s-a întrupat, după ce a murit ca om, în bou.* CONTA, O. F. 378. *Întîpărirea ce mi-a făcut a fost cu mult mai prejos de ceea ce mă așteptam după spusa lui Mihăiță.* GANE, N. III, 77. *Au început a vorbi care ce știa..., alții întăreau spusele celorlalți.* CREANGĂ, P. 232. *Erau așa de interesante spusele prefectului, încît nimeni nu băgă de seamă că trecuse un ceas de la sosirea lui.* CARAGIALE, O. III, 148. *După ce am dobîndit cîteva principii adevărate, ne vom sluji de dînsele, pentru a lumina unele din spusele noastre* (a. 1886). PLR I, 350. *Pentru a da însă o mai mare greutate spuselor sale, el sfătuiește totodată pe rege să nu înainteze în locuri necunoscute lui.* XENOPOL, I. R. III, 65. *Dar știu că n-o să-l vrea nici unul Căci e minciună spusa lor.* COȘBUC, F. 54. *După spusa tuturor, o arendase prea ieftin.* D. ZAMFIRESCU, A. 111. *După spusele cronicii lui Nicolae Vodă, încălcările fuseseră așa de mari, cum nu se mai pomenise.* IORGA, C. I. II, 101. *S-au aflat în sat doi români care, luîndu-se după spusele oamenilor, au plecat într-o noapte să-și încerce norocul.* AGÎRBICEANU, S. P. 26. *El are grijă să arate că nu-i cunoaște letopisețul și că vorbește despre el după spusele unor boieri.* BUL. COM. IST. II, 124. *Cunoșteam locul acesta numai din spusele unora și ale altora.* HOGAȘ, DR. I, 17. *Să dovedească cu martori adevărul spuselor ei.* COCEA, S. II, 291. *Aceste spuse ale mele nu sînt păreri, ci adevăruri.* VISSARION, B. 274. *Am crezut atunci spusele oamenilor și cele ale Ilenii.* VOICULESCU, P. I, 97. *Or ieși la întrebare ș-om vedea ce-or spune. Ș-apoi, după spusa asta, om vedea dacă nu pică jos fudulia unor muieri.* SADOVEANU, O. X, 609. *Candidații... de obicei susțin spusele altora.* ARGHEZI, S. X, 10. *Se pot invoca altfel alte exemple care întăresc cele spuse.* BLAGA, Z. 324. *Eu nu i-am cunoscut, dar îi știam din spusele tale.* C. PETRESCU, A. R. 163. *New York, Chicago, San Francisco, Detroit mereu revin în spusele lor.* BOGZA, C. O. 305. *Căută confirmarea spuselor sale la ceilalți.* PREDA, R. 452. *Pe spusa lor nu punea nimeni preț.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 375. *La început aflară doar cîțiva de extravaganța lui Galilei; cum acesta nu dorea să-și renege spusele, chestiunea lua amploare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 83, 31/3. *Acu iel pă spusa diavolilor o știu că ie sofia lui.* O. BÎRLEA, A. P. I, 558.

5. (Regional) Pîră **(3)**. Cf. spune **(6)**. *Să mă puie pe-un cărbune Amorașul nu l-oi spune; Să mă puie pe-o frigare Amorașul spusă n-are.* ȘEZ. III, 61.

— Pl.: *spuse.* — Și: (astăzi, rar) **spus** (pl. *spusuri*) s. n.

— V. **spune.**

SPUSĂCIÚNE s. f. (Învechit, rar) Spusă **(2)**. Cf. FM (1846), 86[1]/22.

— Pl.: *spusăciuni.*

— **Spus** + suf. *-ăciune.*

SPUSĂTÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Spusă **(2)**. Cf. FM (1846), 86[1]/23.

— Pl.: *spusături.*

— **Spus** + suf. *-ătură.*

SPUSC subst. (Regional) Zăgaz mobil la gardurile de prins pește; (regional) călcătoare. *Gardul de prins pește are la mijlocul său un spusc sau călcătoare, care se poate rădica și scobori după voință.* ANTIPA, F. I. 77, cf. id. P. 791, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: ?

— Din rus. **спуск.**

SPUSOÁRE s. f. (Învechit, rar) Afirmație; p. ext. povestire **(1)**. *Pe spusoarea acelui ce venise.* M. COSTIN, ap. CÎDEI, 338, cf. DDRF.

— Pl.: *spusori.*

— **Spus** + suf. *-oare.*

SPÚTĂ s. f. Secreție patologică a căilor respiratorii, eliminată din organism prin tuse; expectorație, flegmă, scuipat[1] **(2)**. Cf. BIANU, D. S. *Streptococul XVIII, izolat din sputa unui bolnav cu pneumonie.* BABEȘ, O. A. I, 368, cf. DER, ABC. SĂN., DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *spute.*

— Din lat. **sputum.**

SPÚTNIC s. m. Satelit artificial al Pămîntului (lansat în Uniunea Sovietică). *M-am uitat spre acel colț al cerului de unde trebuia să apară spulnikul.* GL nr. 206, 1/3, cf. DN[2]. *Poate fi creat un spulnik compus din două elemente.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 28. *Oamenii și-au pierdut echilibrul sufletesc, au început să admire spulnicii artificiali,... să se bucure de invenții.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 125, 31/2, cf. DEX, DN[3].

— Scris și: *spulnik.* — Pl.: *spulnici.*

— Din rus. **спутник.**

SPUZÁ vb. I v. spuzi.

SPUZÁNCĂ s. f. (Regional) Un fel de plăcintă făcută din mămăligă și coaptă în spuză (Săpînța — Sighetul Marmației). Cf. CHEST. V 153/72.

— Pl.: ?

— **Spuză** + suf. *-ancă*.

SPUZÁR s. m., s. n. **1.** S. n. (Prin nord-estul Transilv. și prin estul Maram.) Vătrai (pentru jăratic). Cf. CHEST. II 316/257, ALR I 685/361, ALR II/I h 285/353, ib. MN 134, 3 886/353, ALRM II/I h 341/353, GLOSAR REG.

2. (Regional) S. m. Organul genital al calului (Berbești — Sighetul Marmației). Cf. DR. V, 312.

3. S. n. (Prin nord-estul Transilv. și prin Maram.) Turtă (de făină sau de mălai) coaptă în spuză. Cf. VAIDA, CABA, SĂL., ALR SN IV h 1 073, ALRM SN III h 880.

4. S. n. (Regional) Nume generic dat unor iritații ale pielii, unor erupții sub formă de pete roșii sau de băsicuțe (însoțite de mîncărime); (popular) spuzeală **(1)**, (învechit și regional) spuză **(3)**, (regional) spuzitură (Prăvăleni — Brad). V. spuzătură. Cf. ALR I/I h 115/90.

— Pl.: **(1, 3, 4,** n.) *spuzare* (ALR SN IV h 1 073/272) și *spuzaruri* (ib. h 1 073/349), **(2,** m.) *spuzari*.

— **Spuză** + suf. *-ar*.

SPÚZĂ s. f. **1.** Cenușă fierbinte (amestecată cu jăratic); p. ext. jăratic; (regional) șperlă **(I 1)**. *Ploao spre păcătoși cursă, foc și văpaie (spudză* D). PSALT. 17. *Foc, spuză, vînt și vihor să fie partea paharului lui* (a. 1652). MAG. IST. I, 129/5, cf. ANON. CAR. *O pune pe spuză caldă ca să dea undă.* MÎNCĂRILE, 31/16. *Împotriva... tăieturilor în burtă să întrebuințeze oblojituri din spuză fierbinte.* CR (1831), 142[1]/23. *Stă acoperit pînă a doua zi și apoi se așază pe spuză de foc lin.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 506/8. *Pusăse în spuză niște cartofle.* DRĂGHICI, R. 86/6. *Virghinia și cu dînsul au mîncat o parte crudă și o parte friptă în spuză.* BUZNEA, P. V. 35/3, cf. PANN, P. V. I, 167, PONTBRIANT, D. *Stau pe laiți lîngă spuze Un moșneag și trei cumetre.* EMINESCU, L. P. 142. *Înveli focul sub spuză și se trînti la culcușul ei.* CARAGIALE, O. II, 306. *Unul zicea ca să-l coacă în spuză* [oul] *și să mănînce toți dintr-însul.* ISPIRESCU, L. 266. *Pe maluri, tolăniți pe coaste, plugușii dormeau lîngă focurile lopite în spuză.* DUNĂREANU, CH. 207. *Alteori se pune pe lîngă leagănul copilului un fier sau o măturâ și se presară cu tărîțe și spuză din foc.* CANDREA, F. 166. *Cărbunele pe care se va afla a doua zi dimineața mai multă spuză (cenușă) arată plugarului soiul de pîne care în anul viitor va rodi mai mult.* PAMFILE, A. R. 10. *La durere de inimă se bea oțet amestecat cu spuză.* PĂCALĂ, M. R. 257, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sufletul de abia și-l descoperise..., stătuse pitit cum cărbunii sub spuză așteaptă suflarea de vînt să-i învie.* C. PETRESCU, Î. I, 261. *Tremurau cu noi lîngă ligheanul cu spuză.* I. BOTEZ, B. I, 14. *Casele de lemn... aveau cenușiul mugurului de salcie, aproape argint, aproape spuză de jăratec.* TEODOREANU, M. III, 331. *O suflare de vînt a spulberat spuza de pe jar.* SADOVEANU, O. XVIII, 44, cf. SCRIBAN, D. *Totul se așază pe un foc încet, mai ales pe spuză.* ARGHEZI, S. XII, 131. *Precum aheii și troienii, Așez pe spuză un mistreț.* CĂLINESCU, O. II, 118. *Mi-e inima ca un pumn de jar acoperit de spuză.* V. ROM. iulie 1954, 124. *Aici e vatră de foc. Sub cenușă — spuză.* BENIUC, V. 108, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Dar cea puică de nevastă ... Da cu spuza să mă arză.* ALECSANDRI, P. P. 346, cf. H II 38. *Cînd coci un ou în spuză ..., să nu-l acoperi de tot, că se înăbușă puii în găoci.* ȘEZ. II, 66. *Nu s-aude nici-un bine! Da ce bine s-auză, Că trag negustori prin spuză!* MAT. FOLK. 388, cf. I. CR. III, 73, ALR II/I MN 131, 3 888, ALR SN IV h 1 073, A II 11, V 15, VI 26. *Ț-oi da turtă caldă,... De jar curățită, Cu spuză-nvelită.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 549. *Am vîrît mîna-n spuzi Ș-am apucat pi balan di buzî* (Oul). FOLC. MOLD. II, 407. ✧ (Prin analogie) *Spuză fină de sudoare-i înroura fruntea.* AGÎRBICEANU, S. 380. *Dintre stelele fără număr de deasupra — că dintr-o spuză de aur... unul dintre feciori alese-un grup geometric și-i dădu un nume.* SADOVEANU, O. IX, 30. ✧ Fig. *Norii sînt o spuză-n ceruri și prin ei lopite stele.* EMINESCU, O. IV, 123. *Ar mai fi păstrat în rezervă o spuză de nădejde.* REBREANU, P. S. 174. *Nu mai era între el și ea decît spuza împalpabilă a unui vis.* SADOVEANU, O. IX, 167. *Inima mi-o-ngrop subt spuză, Să-și țină jăratecul.* BLAGA, POEZII, 98. [Dorințele] *înăbușite sub spuza culturii... și-au dezvoltat rădăcinile în subteranele inconștientului.* RALEA, S. T. III, 19. *Am suferit și grele remușcări Îmi țiuiau nendurător sub spuză.* LABIȘ, P. 123. *Pămîntul și norii Își mestecă spuza.* HOREA, P. 18. *Amfibii mestecînd în gușă spuza Văzduhului mă-ngăduie Cu țipăt.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 111, 11/3. ✧ Expr. **A(-și) trage spuza pe turta sa** v. turtă **(I 1). Cîtă pulbere și spuză** v. pulbere **(1). A scoate castanele din spuză cu mîna** (sau **cu mîinile**) **cuiva** v. castană. (Învechit, rar) **A-și băga mîinile în spuză** = a risca. *În momentele căderei totale a revoluțiunii* [maghiare] *să se afle tocma românii cari să-și bage mînile în spuză.* BARIȚIU, P.A. II, 603. (Regional) **A da cu spuză** (ori **cu cenușă**) **după cineva** = a scăpa de cineva antipatic, dezagreabil. Cf. UDRESCU, GL. **Tras prin spuză** = foarte slab. MAT. DIALECT. I, 236. **Va mai veni oala la spuză,** se spune pentru a arăta nerecunoscătorului că poate va mai recurge la serviciile cuiva. Cf. ZANNE, P. IV, 11. **A fi cu spuza-n buză** = a sărăci **(2)**. Cf. id. ib. IX, 528. **A da cu mîna prin spuză** v. mînă **(I 1). Parcă a dat cu capul prin spuză,** se spune despre cineva neîngrijit sau trist. Cf. CIAUȘANU, V. 199. **A da cu spuză și a lua cenușă** = a da un lucru fără valoare pe un lucru la fel de lipsit de valoare. Cf. ZANNE, P. I, 288.

2. Fig. (Învechit, popular și familiar; mai ales urmat de determinări introduse prin prep. „de" sau, rar, în gen.) **Mulțime (1).** *Amici o spuză avem odată.* ARICESCU, A. R. 16/13. *O muiere țesînd... Și copii mulțime, spuză, împrejuru-i guri făcînd.* PANN, Ș. II, 19/5. *Cum am stins lumînarea, au năvălit pe mine o spuză de autochtoni flămînzi.* GHICA, C. E. II, 356. *Cocoana cloșcă... scosese o spuză, o mîndrețe de puișori.* ODOBESCU, S. III, 235. *Dacă aș fi voit să arăt pe Egmont, conform istoriei, tată a o spuză de copii, ușurătatea purtării sale ar fi părut absurdă.* CARAGIALE, O. V, 337. *Vecinii de dimpregiur au însă o spuză de copii care aruncă cu cioburi în grădină.* SLAVICI, N. I, 251. *Înstela-vei părul negru cu o spuză de rubine.* MACEDONSKI, O. I, 30. *La bechii itali..., aflăm... o spuză de divinități cîmpenești.* REV. CRIT. I, 53. *N-au pat, n-au vatră și n-au masă, Și-o spuză de copii în casă.* COȘBUC, P. II, 299. *În Oceanul Pacific... sînt o spuză de insule.* MEHEDINȚI, P. 23. *Crescuse în rang, rămînd însă în spuza boiernașilor din jurul persoanei domnești.* IORGA, L. I, 63. *Le-ai spune spuză de povești...! Cu împăratu Roșu.* GOGA, POEZII, 22. *Lumea aceasta frumoasă, ineîntătoare, peste care primăverile își așternu cu spuză de flori.* GÎRLEANU, L. 62, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *De la fereastra ninsă, cu finele perdele, Mă duc pe străzi de gheață cu spuza lor de stele.* BACOVIA, O. 84. *Era fata unui turc sărac, împovărat cu trei cădine și cu o spuză de copii.* GALACTION, O. 111. *O spuză de copii negri, goi... țîșneau din toate părțile.* BRĂESCU, A. 212. *Ținea patru moșii în arendă... și-o spuză de copii în casă.* COCEA, S. 256, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Tavanul era, tot, o spuză de stele.* BARBU, G. 173, cf. M. D. ENC., DEX. *Se pomeni voinicu înconjurat de o spuză de scatii.* C. POPESCU, B. III, 65. *Omul acesta cu atîta spuză de copii macar să fie lucrat și cu nasul și tot n-ar fi avut de ajuns.* CĂTANĂ, P. B. II, 126. *Mai ave și-o spuză di băieți și n-ave cu ci-i hrăni.* ȘEZ. VI, 87. ✦ (Învechit) Pilc **(1).** [Turcii] *mai apoi s-au lăsat*

a ceialaltă spuză, de i-au snopit și i-au sfărămat. URECHE, L. 191, cf. SIMION DASC., LET. 234, N. COSTIN, L. 538.

3. (Învechit și regional) Nume generic dat unor iritații ale pielii, unor erupții sub formă de pete roșii sau de băsicuțe (însoțite de mîncărime); (popular) spuzeală **(1)**, (regional) spuzar **(3)**, spuzitură. V. blîndă, spuzătură, urticarie. *Aceste boale sînt: scrofutul, gangrena... și spuza (rozăcile).* VASICI, M. II, 84/20, cf. A VI 26.

— Pl.: (rar) *spuze.*

— Lat. **spodium.** Cf. alb. shpuzë.

SPUZĂTÚRĂ s. f. (Prin nordul Mold.) Zăbală. V. spuzar **(3)**, spuză **(3)**, spuzeală **(1)**, spuzitură. *Să nu bei apă cu gura, fără ulcică, din caldare sau cofă, căci faci zabale (spuzături) la gură.* I. CR. IV, 149.

— Pl.: *spuzături.*

— **Spuză** + suf. *-tură.*

SPUZEÁLĂ s. f. **1.** (Popular) Nume generic dat unor iritații ale pielii, unor erupții sub formă de pete roșii sau de băsicuțe (însoțite de mîncărime); (învechit și regional) spuză **(3)**, (regional) spuzar **(3)**, spuzitură. V. blîndă, spuzătură, urticarie. *Se arată vărsatul într-o spuzeală roșie peste tot capul.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 244/28. *Produc beuturile spirtoase iuțeli, boale de pele (spuzeli).* VASICI, M. II, 37/23, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Căței de turbă sînt niște bășicuțe mici ca spuzeala, sub limbă.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 37, cf. ȘĂINEANU². *Bolnavul simte un fel de cîrcei în tot trupul și se umple de spuzeală.* CANDREA, F. 179, cf. 223, BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îmi trec limba peste buzele arse ca de o spuzeală.* CAMIL PETRESCU, U. N. 273. *Această spuzeală se prezintă ca o urticarie sau adevărate plăci edematoase.* ENC. AGR. I, 229, cf. CV 1951, nr. 9—10, 43, cf. DL. *O mîncărime ciudată, ca după o spuzeală produsă de intoxicație sau o urticare, îl făcu să încerce să se scarpine.* V. ROM. septembrie 1958, 36, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *A plecat Dumnezeu din nouă ceruri Și s-a întîlnit cu... Trecătura, Cu spuzeala, Cu junghiul.* MAT. FOLK. 650, cf. ALR I/I h 115, ALRM I/I h 160. ◇ Fig. *O spuzeală de lacrimi îi umezi ochii.* T. POPOVICI, SE. 59. *Casele lucrătorilor se dărăpănaseră. Căpătaseră o coșcoveală și o spuzeală verzuie de igrasie.* BARBU, G. 372. ✦ Boală la ugerul vacilor, al oilor sau al bivolițelor, sub formă de ulcerații sau de bube mărunte. Cf. DAMÉ, T. 30, ȘEZ. IV, 127.

2. Fig. (Rar; mai ales urmat de determinări introduse prin prep. „de") Mulțime **(1)**. *Nici penele de pasăre măiastră, nici noaptea cu spuzeala de stele... n-ar fi întrecut acest palat, minunea-minunilor.* DELAVRANCEA, S. 247, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *spuzele.*

— **Spuzi** + suf. *-eală.*

SPUZÉNIE s. f. (Popular; urmat de determinări introduse prin prep. „de" sau, rar, în gen.) Mulțime **(1)**. *Coana Tinca își gospodărea cu evlavie florile, găinile ei mofate și spuzenia amintirilor.* P. CONSTANT, R. 94. *Spuzenie de oameni au fost poftiți la nuntă!* I. CR. IV, 44. *Spuzenie de lume.* UDRESCU, GL. *Vede-atîta spuzenie d'e copil, fac ca viermii în casă.* O. BÎRLEA, A. P. I, 345.

— Pl.: *spuzenii.*

— **Spuză** + suf. *-enie.*

SPUZÍ vb. IV. **1.** Refl. (Despre jăratic) A se transforma în spuză **(1)**. *Tot mai tare pătrundea în curți mireasma verzelor care fierbeau..., împrejmuite de jar, care se spuzea pe deasupra.* AGÎRBICEANU, S. 185. *Unge puiul cu pana muiată în unt. Cojița se rumenește. Jarul se spuzește.* TEODOREANU, M. III, 222, cf. ALR II/I MN 133, 3 881/791.

2. Refl. și tranz. fact. (Popular; despre oameni și mai ales despre părți ale corpului lor) A (se) umple de spuzeală **(1)**; spec. a irita. *O roșață ... care se spuzește și scoate băsicuțe ca d-o arsură.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 121/28. [Băsicile] *se sparg și spuzesc pielea pe unde se scurg.* id. ib. 221/31. *Spuzi-s-ar să se spuzească de calic și blestemat.* GORJAN, H. IV, 76/16. *Pe-o lădățuie, lîngă sobă, un băiețel ca de vro șase ani se zvîrcolea spuzit de pojar.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG, cf. DDRF, ȘĂINEANU². *Se spuzesc pe buze.* CANDREA, F. 63, cf. 159, TDRG. *În foc să nu stupești niciodată, că-i păcat și le spuzești.* GOROVEI, CR. 118. *După cîteva zile pielea li se va spuzi și coji.* ATILA, P. 82, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *O lampă fumegoasă... i-a spuzit marginea pleoapelor.* C. PETRESCU, O. P. I, 45. *Nici o nuanță de ruj pe buze spuzite de febră și nesomn.* I. BOTEZ, B. I, 48, cf. DL. *Părul rar i se lipea de fruntea spuzită de pete roșii.* T. POPOVICI, S. 372, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Dacă o femeiă a răgușit sau i s-a spuzit sau umflat corpul, atunci se zice că i-a dat argintul-viu.* HEM 1 621, cf. CIAUȘANU, V. 199, A VI 26. ◇ Fig. *Mai mult setea se spuzește și se lățește.* CANTEMIR, IST. 32. ◇ Intranz. *Bubi dulcî i spuzesc pa la gurî.* ALR I 1 615/690, cf. ALR I/I h 115/885. *Și fierul spuzăște în fața soarelui,* se spune pentru a arăta că nimeni nu este indiferent față de o femeie frumoasă. Cf. ZANNE, P. II, 744. ✦ Refl. (Prin Mold., prin Bucov. și prin Transilv.; despre ugerul oilor, vacilor etc.) A se umple de spuzeală **(1)**. *Cînd dă laptele în foc, să pui apă peste el, căci se spuzesc țițele vacii.* ȘEZ. II, 66, cf. ȘEZ. V, 224. *Cred că oilor li se spuzesc țițele, iar vacilor le crapă.* CHEST. V 172/10, cf. ib. 173/15, 22, 39, 63, 79, 88, 91, A V 31.

3. P. gener. A (se) umple de... *Ramurile se spuzesc cu floricele albe și roșcățele.* ap. TDRG, cf. DL, DM. *Ieși, clătinîndu-se, și prin pîcla care-i spuzea ochii văzu, ca un fum, linia verzuie a pădurii.* T. POPOVICI, S. 159, cf. DEX.

4. Intranz. Fig. A apărea, a se produce în număr mare. *A dat frunza, au spuzit florile.* DELAVRANCEA, O. II, 25. *În adîncul cerului negru spuzeau stelele, palide.* V. ROM. februarie 1954, 244, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Refl. (Învechit, rar) A se năpusti **(1)**. *Alaltă tătărîme... spre țara leșească și spre Litfa să spuzise.* CANTEMIR, HR. 273.

— Prez. ind.: *spuzesc.* — Și: (regional) **spuzá** vb. I. CHEST. V 172/95.

— V. **spuză.**

SPUZÍME s. f. (Învechit, rar) Mulțime **(1)**. *Împreunîndu-se oștile,... bieții creștini, lăcuitorii de pin sate de pe acolo, văzînd atîta spuzime căzînd asupra lor, s-au închinat de au iernat tătarii și leșii peste dînșii.* N. COSTIN, LET. II, 100/35, cf. CADE.

— Pl.: *spuzimi.*

— **Spuză** + suf. *-ime.*

SPUZÍRE s. f. Acțiunea de a (se) spuzi **(2)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF.

— Pl.: *spuziri.*

— V. **spuzi.**

SPUZÍT, -Ă adj. **1.** Plin de spuzeală **(1)**; (învechit, rar) spuzos **(2)**. Cf. spuzi **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., CADE, DL. *Îi curgeau lacrimile pe fața roșie, parcă spuzită, arsă.* T. POPOVICI, SE. 459, cf. DM, M. D. ENC. ◇ (Regional) *Vărsat spuzit* = pojar **(3)**. Cf. ALR I/I h 115/180.

2. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de", „cu") Plin **(4)**. *Cum sta așa cu fața în sus, se uita la cerul spuzit de stele.* SANDU-ALDEA, U. P. 26. *Nopțile senine, cu crai nou, cerul spuzit de stele, o fermecau.* GÎRLEANU, L. 128. *Un april superior ade-*

văratului april prefăcuse teii parcului... în meri și în cireși spuziți de floare albă. GALACTION, O. 405. *Cînd eram pilot și vegheam... în nopți spuzite de stele, îmi încordam auzul.* CAMIL PETRESCU, T. II, 187, cf. STOIAN, PĂST. 73, COCEA, S. II, 625. *Nici o aripă nu se încumeta sub cerul spuzit și nici pe marea acoperită de solzii soarelui.* TEODOREANU, M. U. 95. *Peștele a fost destul de spuzit de sare, așa încît îmi închipui că ți-i sete.* SADOVEANU, O. IX, 392. *Deasupra lumii, cerul rece, de sticlă, spuzit de stele.* STANCU, D. 141, cf. PREDA, Î. 58. *Pereții spuziți de tablouri istorice,* T. POPOVICI, S. 6. *Peștii toți erau spuziți cu sînge.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 36, 21/1. *Continuu trecem călări sub ziduri spuzite de ierburi albastre.* ib. 1970, nr. 89, 4/1.

— Pl.: *spuziți, -te.*

— V. **spuzi.**

SPUZITÚRĂ s. f. (Prin Mold. și prin Transilv.) Nume generic dat unor iritații ale pielii, unor erupții sub formă de pete roșii sau de bășicuțe (însoțite de mîncărime); (popular) spuzeală **(1)**, (învechit și regional) spuză **(3)**, (regional) spuzar **(1)**. V. b l ĭ n d ă, s p u z ă t u r ă, u r t i c a r i e. Com. din TRIFEȘTI — IAȘI și din COZMEȘTI — PAȘCANI, MIHAI VITEAZU — SIGHIȘOARA.

— Pl.: *spuzituri.*

— **Spuzi** + suf. *-tură.*

SPUZORÓI s. n. (Regional) Azimă coaptă în spuză **(1)** (Beclean — Dej). Cf. ALR SN IV h 1 073/260.

— Pl.: ?

— **Spuzar** + suf. *-oi.*

SPUZÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Rar) Care are aspect de spuză **(1)**. *Aleargă nebunatec înspre noi, spintecînd voinicos pleava spuzoasă, albă ca petalele de crin scuturat.* ADAM, R. 157.

2. (Învechit, rar; în sintagmele) *Vărsatul (ccl) spuzos* (sau *cel roșu* ori *purpur și spuzos*) = scarlatină **(1)**. *Vărsatul cel roșul și spuzos, ce-i zice roșior (cochinadi).* PISCUPESCU, O. 243/30. *Vărsatul cel spuzos.* id. ib. 259/3. [Junghiul] *se pricinuiește... din vărsaturi, din cel purpur și spuzos, scarlatina.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 215/23. *Vărsatul spuzos, scarlatina.* id. ib., 243/30, cf. 99/15, 215/23. ✦ Care produce iritații. [Rana] *are un fund gălbinicios și lăcrămător, de o iuțeală spuzoasă și veninoasă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 460/21.

— Pl.: *spuzoși, -oase.*

— **Spuză** + suf. *-os.*

SS interj. v. **st.**

ST interj. (Adesea cu „s" repetat) Cuvînt prin care se cere cuiva să facă sau să păstreze liniște ori să nu (mai) spună nimic și să fie atent la ceva; taci! tăcere! (popular) țist! (regional) meclez! (argotic) mucles! V. p s t **(1)**. Cf. VALIAN, V. *Poesis... te iubesc! Tst! tată-meu! țipă ea încet, sculîndu-se.* EMINESCU, G. P. 75. *St! nu te mișca!* CARAGIALE, O. VI, 70, cf. ȘĂINEANU². *Sst! Uite-o, fă-te că n-o bagi de seamă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 350. *St! face lung... dascălul, închiondorîndu-se la ele.* LUNGIANU, ap. CADE, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Dar ssst! Trece domnul Costică!* CĂLINESCU, C. O. 67. *Sst... taci... tăcere.* CĂMILAR, N. II, 180. *Sst! porbește mai încet!* TUDORAN, P. 155, cf. DL, DM. *Sst! E cu neputință într-asta să visezi.* T iulie 1964, 62, cf. DEX.

— Și: ss (DM, DEX), șt (SCRIBAN, D.), tst interj.

— Onomatopee.

STA vb. I. I n t r a n z. (Adesea în concurență cu a ș e d e a) **I. 1.** (Despre ființe sau despre vehicule aflate în mișcare) A se întrerupe din mers; a se opri **(2)**, (învechit) a se popri **(3)**, (livresc) a staționa **(2)**, (regional) a ședea **(I 3)**. *Soții miei și vecinii miei între mere se apropiară și stătură.* PSALT. 72. *Furul cel de noapte nu poate nime să-l ucigă, cînd va sta, de să va arăta.* PRAV. 120. *Unul carel[e] era mai mare de ei ședea, și acolo îndat[ă] stătum* (a. 1692). GCR I, 301/32. *Grecii, cînd tămîiază în biserică..., stau cîte un minut înaintea fiecărie.* CANTA, LET. III, 198/23. *S-au întors îndată sfîntul la Basarabov, în mijlocul șatului și acolo au stătut* (a. 1779). BV II, 246. *Tocma în mijlocul de drum să pune strigînd: Stați, voinici, că aici-s groape.* BUDAI-DELEANU, Ț. 248. *Deci, după ce au ieșit den politie afară,* [Erotocrit] *au stătut* (cca 1800). GCR II, 180/22. *Cînele vînătoriului, văzînd de departe pre un leu, au alergat după el, iar leul au stătut.* ȚICHINDEAL, F. 103/12. *Stăi! au strigat tare către fugar.* DRĂGHICI, R. 167/7. *Ducîndu-se amîndoi pînă ce ajunsără la un palat foarte frumos, stătură acolo.* GORJAN, H. I, 87/2. *Și de n-ar fi fost nimeni în drumul dumitale, vizitiul ar fi oprit caii sau ei de la sine ar fi stătut.* HRISOVERGHI, A. 30/6. *Lucrețius... a strigat... la purtătorul însemnului, ordinînd acolo să stea și acolo să împlînte stindardul.* ARISTIA, PLUT. 379/26. *Este ora nălucirei: un mormînt se dezvelește, O fantomă-ncoronată din el iese... o zăresc... Iese... vine către țermuri,... stă..., în preajma ei privește.* ALEXANDRESCU, M. 14. *Stareți, măre, strigară pandurii olteni, văzînd pe Păturică și pe sluga lui.* FILIMON, O. I, 272. *Fericit acel ce noaptea rătăcit în viscolire Stă, aude-n cîmp lătrare și zărește... O căsuță.* ALECSANDRI, P. III, 14. *Îndată ce mă zări, stele și lăsă coța cu apă jos.* BOLINTINEANU, O. 322. *Stăi puțin cu carul, c-am să-ți spun ceva.* CREANGĂ, P. 40. *Îndemn calul cît pot; el se-ntoarce-n loc și pornește-napoi. Cîțiva pași... și iar stă sforăind.* CABAGIALE, O. I, 144. *Cînd era să puie mîna pe dînsul, el trecu hotarele lor* [al zînelor] *și apoi stătu.* ISPIRESCU, L. 149. *Da stai, femeie hăi, unde-o porneștî așa ca o furtună.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 51. *Plec și fluier, stau și tac.* COȘBUC, P. I, 106. *Ho, măi Bator, ho măi sărace, stai să mai odihnim.* AGÎRBICEANU, S. P. 70. *La poarta țarinei stătură.* GÎRLEANU, L. 104, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cînd am ajuns în fundul văii, calul a stătut cu totul.* GALACTION, O. 453, cf. DL, DM. *Să mi te încrunți din șa Și să-l agrăiești să stea.* VULPESCU, P. 44, cf. M. D. ENC., DEX. *Și a mers pîn-a stătut, Und-erea pruncul născut.* TEODORESCU, P. P. 106. *Văzindu-l preutul că fuge rumpînd pămîntul și că nu voiește să steie, cu toate că-l striga neîncetat, s-au întors.* SBIERA, P. 241. *Să stăm să ne odihnim nițel, stăpîne, zise calul abia suflînd.* STĂNCESCU, B. 173. *Lîngă drumul Iancului... stătu vedenia și arătă cu palida mînă către un loc.* ȘEZ. IV, 209. *Eu atuncea-n cale-am stat Și din gură-am cuvîntat.* ib. V, 47. *Ș-o stat și animălil'i o pascut pînă s-o hrănit.* O. BÎRLEA, A. P. I, 198. ◇ (Întărit prin „pe loc", „în loc" sau „locului") *Ursan le-afine calea și caii stău în loc.* ALECSANDRI, P. III, 92. *Cînd fu la amiazul mare, fugarul stătu locului.* ODOBESCU, S. III, 179. *Numai atîta că el a trecut mai departe în drumul său, iar noi am stat pe loc.* CREANGĂ, O. 195. *Mihai... se repezi ca un zmeu și... strigă: Stați loculuî, mișeilor.* ISPIRESCU, M. V. 41. *Deodată însă, tremurînd, Se-ntoarce, stă pe loc.* COȘBUC, P. I, 110. *Bătrînul stă locului, răsuflînd din adînc.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 169. *Stăturăm în loc, pînă ce chemarea monotonă și singuratică a păserii cenușii se înalță în lumina dimineții.* SADOVEANU, O. XIX, 194. *Stăi în loc să ne-ntîlnim, Două vorbe să grăim.* ALECSANDRI, P. P. 74. *Cînd fu la mijloc de loc Stătu oastea toată-n loc.* TEODORESCU, P. P. 179. *Și noi unde ne-ntîlneam Stam în loc și ne iubeam.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 56. *Stăi dară numai pe loc și privește!* SBIERA, P. 202. *Stați pe loc, vă odihniți, Armele vi le gătiți.* RETEGANUL, TR. 36. *Cum fugea țiganul prin smidă, vede sub un putregai dormind un iepuraș. Stătu în loc.* ȘEZ. II, 188. *Am noroc Că mă duc, nu stau pe loc.* BIBICESCU, P. P. 22. *Mîndra lui în loc stătea Și din gură cuvînta.* BALADE, III, 253. *Ho! Să stea cărufile pă loc!* O. BÎRLEA, A. P. I, 567. ◇ (Prin analogie) *Steaua carea văzură la răsărit meryea înaintea lor, pînă veni de stătu desu-*

pra unde era çoçonul. N. TEST. (1648), 4r/29. *Îndată stătu şi să opri soarele din calea sa să nu apuie.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 2r/3. *Au zîs să ste soarile cătră Gavaon şi luna pre şăsuri, pînă va birui pre Amalic* (cca 1750). GCR II, 62/16. *Solstiţiul verii este ziua de la 10/22 iunie: căci soarele p-atunci se pare că stă cîteva zile şi se întoarce iar la ecuator.* GENILIE, G. 88/26. *Soarele stetea pe ceruri auzind cîntarea-i lină.* EMINESCU, O. IV, 115. [Soarele] *dimineaţa stă în poarta raiului şi atunci este vesel... şi rîde la toată lumea.* ISPIRESCU, L. 57. *Aşa de frumos peţreceau, încît soarele a stat în calea sa trei zile şi trei nopţi.* RETEGANUL, P. II, 33. (Întărit prin „pe loc", „în loc") *Zodiile n-au purces şi stelele stau pe loc* (a. 1799). GCR II, 166/14. *Soarele surîse şi el în înfocata lui împărăţie, chiar stătu pe loc, încît trei zile n-a fost noapte.* EMINESCU, P. L. 4. *Cîte-un nor drumeţ pe cale... Stă pe loc acolo-n-naltul Cerului.* COŞBUC, P. III, 19. ✧ Fig. *Aşază-te o clipă, ca să-ţi steie norocul.* SADOVEANU, O. XIII, 61. ✧ Expr. **Stai, că trag!** formulă prin care cineva este somat (de obicei de o santinelă) să rămînă pe loc, să nu se apropie. *Fără să fi băgat el de seamă, scosei revolverul şi-l întinsei spre locul cu pricina: Stăi că trag! strigai eu.* HOGAŞ, DR. I, 65. *La spate auzea răsuflarea de taur a lui Ḑuma şi ca un geamăt: — Stai... stai... că trag.* CAMILAR N. I, 189, cf. DL, DM, DEX. **A-i sta (cuiva) în gît = a)** (despre alimente, mîncăruri etc.) a-i rămîne blocat în gît (putînd provoca moartea). *Mîncînd lupul chiar ca zece, Era aproape să se-nece Cu un os ce-n gît stătuse.* ASACHI, P. 30/4. *Am să-l dau* [pe cocoş] *în haznaua cu banii; poate va înghiţi la galbeni, i-a sta vreunul în gît, s-a îneca şi-om scăpa de dînsul.* CREANGĂ, O. 22. *Gherasim paşi pe chei şi luă stiaua pe care marinarul i-o întinse... — Vezi poate îţi stă în gît şi crăpi!* TUDORAN, P. 152; **b)** a constitui un obstacol în calea cuiva (zădărnicindu-i proiectele); p. ext. a deranja. *Ce tot ai, frăţioare, de tot vorbeşti de ţronişor? Parcă-ţi stă în gît, răspundea Epimeteu.* ISPIRESCU, U. 95, cf. ZANNE, P. II, 163. *Toţi sînt numai cu ochii pe ea, Le stă în gît.* VOICULESCU, P. II, 25. (În imprecaţii; cu schimbarea construcţiei) *Aşa-i moda la Ieş — Sta-i-ar în gît cine-o mai scornit-o!* ALECSANDRI, T. 508. (Regional) **A sta în loc** (de cineva) = a fi împiedicat de la o acţiune. Cf. CIAUŞANU, GL. **A nu-i (mai) sta (cuiva) picioarele** v. picior (I 1). ✦ (Regional; la imperativ; cu valoare de interjecţie) Cuvînt care se foloseşte pentru a opri oile (Romos — Orăştie). Cf. CHEST, V 77/65. ✦ (Regional; la imperativ; cu valoare de interjecţie) Cuvînt care se foloseşte pentru a opri caii înhămaţi (la o căruţă, trăsură etc.). Cf. ALR SN V h 1 467. ✦ (La imperativ; şi cu valoare de interjecţie) Cuvînt prin care vorbitorul atrage atenţia sau propune interlocutorului ori asistenţei să (nu) continue sau să (nu) înceapă o acţiune, un proiect etc. *Îmi dai pe Mîndica?... Răspunde, că mă duc pe ceea lume. — Stăi, nu muri, că fi-o dau!* ALECSANDRI, T. 846. *Stăi să mai bem cîte-oleacă de apă!* EMINESCU, P. L. 8. *Stăi, nepriceputule, că buzduganul ista îl avem lăsat moştenire de la strămoşul nostru.* CREANGĂ, P. 57. *Stăi, întîi să te-ntreb.* GARAGIALE, O. I, 132. *Stai! strigă Pintea, tăindu-i vorba. Adă-i una.* SLAVICI, O. I, 144. *Staţi, că era să uit.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 86. *Aş vrea să fie vară... Stai că nici Crăciunul n-a trecut.* VLASIU, D. 37, cf. DL, DM. *Prin '78?... Stai să mă gîndesc.* TUDORAN, P. 79. *O fi vreo sărbătoare... — Ce sărbătoare! Stai să ne uităm în ziarele de astăzi.* BARBU, Ş. N. 307. *Stăi să te omenesc cu ceva, cu nişte mere.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 120, cf. M. D. ENC., DEX. *Stăi, mîndruţa mea, Nu te spăria.* ALECSANDRI, P. P. 190. *Stăi, părinte, nu toca Că eu încep a lucra.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 426. *Heeei! Stăi tu, că eu ţi-s popa tău.* SBIERA, P. 3. *Dacă vrei, stăi că-i vid'e Cînd a veni ş-împăratu.* O. BÎRLEA, A. P. I, 135. ✧ (Întărit prin repetiţie) *Stăi dar, stăi să vedem.* ARISTIA, S. 44/2. *Stăi, stăi! Nu se cuvine Să laşi pe-un oaspe singur.* COŞBUC, S. 15. *Stai! Stai! Nu mă lăsa! Scapă-mă! ţipă Dănuţ.* TEODOREANU, M. I, 6. *Stai, stai, nu te tulbura! zise cu liniştea-i cumplită.* SADOVEANU, O. III, 402. *Stai, Buciule, stai... nu te repezi!* MIHALE, O. 20. *Mai stăi, stăi, pîn s-a culca.* ALECSANDRI, P. P. 324. ✧ Expr. (Familiar) **(Ia sau, regional, ian, apoi) stai oleacă (sau puţin, puţintel, un pic, cu binişorul)** ori **stai, frate** (sau **frăţioare, bre, mă**) = nu te grăbi. *Ia stăi puţintel; am iuţat un lucru!* FILIMON, O. I, 144. *Dacă nu ştii, ţi-aş arăta Din bob în bob amorul, Ci numai nu te mînia, Ci stai cu binişorul.* EMINESCU, O. I, 174. *Ian stăi oleacă, să te duc eu la tată-tău şi să văd el te-a trimes cu pupăza de vînzare?* CREANGĂ, A. 58. *Hei, mă fraţilor, tovarăşi! Staţi puţin, vreau să vă văd, să vorbim.* VLASIU, D. 45. *Stai, mă, să-ţi ofer o ţigară.* TEODOREANU, M. III, 247. *Apoi stăi, frăţioare dragă, a răsărit... Savu Frăsinel. Ce zvonuri am auzit eu în iarmaroc...?* SADOVEANU, O. XVIII, 18, cf. DL. *Stai, frate, să citesc şi eu... îl opri directorul.* MIHALE, O. 131, cf. DM, M. D. ENC., DEX. **Stai** (sau **staţi**) **să-ţi** (ori **să vă**) **explic** (sau **să vezi, să vedeţi,** ori **să-ţi, să vă spun**) = lasă (lăsaţi)-mă să-ţi (să vă) explic. *Aşa am crezut şi eu întîi, dar stai să vezi!* CARAGIALE, O. VI, 6. *Eu aş vrea să am arapu ăla călare pe fap... Dar tu, Lizico, tu ce-ai vrea? — Eu?... Stai să-ţi spui.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 92. *Domnule Ionescule, stai să vezi că e lată!* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 292. *Stai să vezi, că nici Puica nu mai e bolnavă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 50. *Staţi să vedeţi ce s-a întîmplat! zise Măicuţa.* ARGHEZI, S. VII. 12, cf. DL, DM M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit, despre păsări) A se opri din zbor. *O porumbiţă zburînd stătu la loc nalt.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 79v/6.

2. (Despre fiinţe) A se întrerupe dintr-o mişcare începută sau dintr-o acţiune, dintr-o activitate etc. în curs; a nu mai continua; a conteni, a se curma, a înceta, a se opri **(1)**, a se potoli[1] **(1)**, (învechit şi popular) a se ostoi[2] **(2)**, (învechit) a se precurma[1], (regional) a se tinchi (v. timpi **1**). *Că nu stătură pînă se va sătura nărodul, ce şi mai mult înmulţiră-se.* CORESI, EV. 260. *Adună Iosif fără măsură multă pîine... pre atîta cum de-a numărarea stătură; că nu-l putea număra.* PO 144/18. *Numai cît grăi acesta cuvînt, îndată carele cum era, aşea se aflară şi stătură* [îngerii] *de-a cădearea.* VARLAAM, C. 379. *Un lucru... este supărător: praful cel mult din pietre carele să pricinuieşte din necontenitul umblet al caleştilor, cu toate că nu stau din udat şi măturat.* GOLESCU, Î. 23. *Unde am stătut ieri cu povestirea?* DRĂGHICI, R. 96/29. *Nu mai sta din pocnit cu biciul.* CREANGĂ, O. 278. *Agaua au stat de a mă bate* (a. 1889), URICARIUL, XIV, 249. *Toate* [fiinţele] *fac treabă aci pe pămînt. Cine stă din lucru, numaidecît piere.* ap. TDRG, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Călugărul stele din frămîntare s-o asculte.* VOICULESCU, P. I, 255. *Caii au păscut o toană şi stau din ronţăit.* SADOVEANU, O. XVIII, 144, cf. SCRIBAN, D. *Nu e o muncă în care să stai să-ţi mai tragi sufletul.* BOGZA, A. Î. 103, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Iată-n codru, iată Că Ianuş deodată, Cum bănchetuieşte Şi se veseleşte, Stă, înceremineşte, Pe gînduri porneşte.* ALECSANDRI, P. P. 64. *Ciobanul a stat Azi de fluierat.* TEODORESCU, P. P. 382. *Mocanu a stat din şuierat Şi baia din zbierat.* ŞEZ. II, 89. *Cîn coborîm pă pămînt staţi voi, cîrli icu.* O. BÎRLEA, A. P. I, 558. *Şi mămuca mă-nvaţa Cum se spală cămeşa, Şi cu pumnii nu mai sta.* FOLC. MOLD. I, 111. *Cade omul dintr-un copac şi tot mai stă (sau se odihneşte);* se spune cuiva ca justificare pentru că s-a întrerupt dintr-o activitate. Cf. ZANNE, P. I, 147. *Cînd urlă cîinele, femeia să întoarcă papucii pe dos, că stă îndată de urlat.* GOROVEI, CR. 48. ✧ (Prin analogie; despre fenomene, procese, manifestări şi acţiuni etc. aflate în desfăşurare, în mişcare etc.) *Şi stătu* (şi s-au oprit D, şi [o] oprit-au H) *tăiarea.* PSALT. 225. *Ca un păreate stătu apa.* CORESI, EV. 65. *Întrară ei în corabie, stătu vîntul.* id. ib. 263. *Veni denapoi şi să atinse de poalele veşmentelor lui şi acii stătu curărea singelui ei.* VARLAAM, C. 293. *De ar şti neştine să-mi stea urgiea mea.*

BIBLIA (1688), 365²/14. *Sta cîteodată bătaia, și începe trîmbițile moscheicești a dzice.* NECULCE, L. 241. *După ce stă mustul de a fiarbe, dopurile înfășurate cu cîrpe se pot pune pre vreanele buților.* ECONOMIA, 164/21. *Apele se înalță 6 ceasuri în sus pe țărmuri; apoi stau cîte un cart; acesta este fluxul.* GENILIE, G. 116/9. *Stătînd prea mult această apă, este priimitoare de a contracta un miros puturos.* BREZOIANU, A. 389/19. *Atunci mările și toate apele ce curg sau stau... au simțit mișcînd în ele... O mulțime fără număr de pești.* SION, POEZII, 143/16. *Apele pe cale stau și se opresc.* BOLINTINEANU, P. I, 145. *Toarnă apă moartă, să steie șingele și să se prindă pielea.* CREANGĂ, P. 278. *Poftiți ceva? o întrebă Ana, după ce ea se așeză. — Să stea ploaia, ca să pot pleca.* SLAVICI, O. I, 146. *Cîpacii au stat din freamăt, apele șoptesc a vis.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 398. *A-nceput de ieri să cadă cîte-un fulg, acum a stat.* COȘBUC, P. I, 223. *Cînd se face brîul popei (curcubeu) pe cer, e semn că va sta ploaia.* GOROVEI, CR. 93. *Ploaia stase.* GÎRLEANU, N. 44. *Vîntul de afară a stătut.* C. PETRESCU, R. DR. 225. *Cînd a face semn vel-armaș din clopotniță, cu toiag cu flamură albă, stau danțurile, muzicile și pistoalele.* SADOVEANU, O. X, 353. *De la aceste vorbe au stătut de istov lacrimile jupînesei Teodora.* id. ib. XIII, 584. *Vîntul porni prin stuf cu aripă de păsări. Apoi stătu.* PILLAT, P. 189. *De o săptămînă nu mai stătuse zăpada.* BOGZA, A. Î. 139. *Într-un tîrziu halimaua și chinul clopotelor a stat.* GALAN, Z. R. 251. *Stătuse și vîntul.* BARBU, G. 55. *Ploaia stătuse.* V. ROM. octombrie 1964, 43. *Așa să steie durerile și săgețile și umflăturile și N. să rămîie curat.* POP., ap. GCR II, 343. *Și-așa cîntă de cu jele, De stă Oltul și nu mere.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 106. *Mai stete ploaia și boierul ieși fără veste afara.* RETEGANUL, P. I, 19. *Apa stă din fiert.* Com. din BRAȘOV. *Bădiță din capul-tău, Meargă șingele pîrău..., Steie cînd l-oi opri eu.* BÎRLEA, L. P. M. II, 120. *Din doctoriili estea ți-o mai stat durerea.* ALR II/I h 125/605. (Întărit prin „pe loc" sau „în loc") *Toate stau pe loc un șfert de ceas ori o jumătate de ceas, pînă ce bate clopotul iar. Atuncea toate pornesc din nou.* SADOVEANU, O. XIII, 738. *Cîntă cuca cea bătrînă Și-așa cîntă de cu foc, De stau apele pe loc.* ANT. LIT. POP. I, 156. ◇ Expr. **A-i sta (cuiva) șingele în vine** = a încremeni de frică. Cf. ZANNE, P. II, 712. **A nu-i mai sta (cuiva) gura** = **a)** a vorbi întruna. *Erau cam obosite de drum, dar gura nu le stătea o clipă.* REBREANU, I. 96, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX; **b)** a plînge întruna. *Copilul cucoanei ... plîngea totuna, încît nu-i mai sta gura.* SBIERA, P. 176.

3. (Despre aparate, mecanisme, dispozitive etc.) A-și întrerupe funcționarea; a se opri **(1)**. *Și apele dorm duse, și morile au stat.* HELIADE, O. I, 189. *Vara, în vreme de secetă, cînd stau morile din lipsa apii* (a. 1842). DOC. EC. 760. *La 12 martie a fost frig, ger de au stat morile și a înghețat apa în fîntînă* (a. 1850). IORGA, S. D. XIII, 178, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Minutarele cronometrului arătau două jumătate. „A stat" gîndi precipitat Monica sărind din pat.* TEODOREANU, M. III, 15. *Dar morile își țin neclintite aripile, pînă ce una din margine prinde a se mișca; apoi stă și aceea.* SADOVEANU, O. XIII, 244. *În întreaga regiune petroliferă motoarele stăteau.* BOGZA, A. Î. 83. *Un trăsnet! Deodată, toate ceasurile-au stat. Cu limbile-nghețate ca-ntr-o gură înecremită.* JEBELEANU, S. H. 56, cf. DL, DM. *Mașinile aduse din străinătate mai mult stăteau.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 214, cf. M. D. ENC., DEX. *Moara cînd stă, atunci se sfărîmă.* ZANNE, P. III, 236. *I-a luat apa, a stătut moara,* se spune despre cineva care nu mai are nici o putere. Cf. id. ib. 243. *Se rupe zăgazul, Îi stă și sfîrleazul,* se spune despre cei ce pierd unele avantaje. Cf. id. ib. 432. ◇ (Întărit prin „de tot") *Care mori, din pricina înghețurilor ce va urma, poate să stea dă tot* (a. 1828). DOC. EC. 412.

4. (Învechit și regional; despre ființe, mai ales, despre boi sau cai) A înceta să mai înainteze, datorită epuizării; a fi doborît de oboseală, de boală etc. *Le stătuse caii de mergeau pe gios.* NECULCE, ap. CADE. *Din pricina greotății drumului și a împotrivirii vremii, fiind boii slabi și bolnavi, au stătut la drum* (a. 1809). DOC. EC. 82. *De nu erai d-ta, mă mînca lupul, căci stătusem de osteneală.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Juganii ne-au stătut Și potcoavele au perdut.* TEODORESCU, P. P. 174. *Ori galbeni ai isprăvit, Ori cal bun că ți-a stătut.* PAMFILE, C. Ț. 89. *Nici murgu nu mi-a stătut, Nici haine am ponosit.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 115.

II. 1. (Despre ființe sau despre vehicule) A fi (nemișcat) într-un loc; a nu (mai) părăsi locul în care se află, a nu se (mai) deplasa sau îndepărta de undeva; a nu (mai) pleca dintr-un loc; a rămîne **(1)**, a ședea **(III 1)**, (învechit, popular și familiar) a stărui **(3)**. V. staționa. *Nici se oprește, nici stă.* CORESI, EV. 192. *Nu știa ce să facă, să fugă sau să steie.* DRĂGHICI, R. 161/5. *Ființele... sînt mari sau mici, altele verzi sau roșii, altele mișcîndu-se sau stînd.* I. POP. L. 3/13. *Ei... stau privind în vale cum fac pîrjol tătarii.* ALECSANDRI, POEZII, 289. *Pe drum ședea o trăsură boierească fără de cai.* SLAVICI, O. I, 160. *La vorbă-n drum, trei ceasuri trec, Ea pleacă, eu mă fac că plec, Dar stau acolo și-o petrec Cu ochii cît e zarea.* COȘBUC, P. I, 118. *Ce fac ciorile alea de pe crucea bisericii? — Știu eu? Stau.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 194, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ajuns în creștetul țăriei, a stat o clipă-n jos să cate.* VOICULESCU, POEZII, I, 6. *Ieri dimineață a fost trăsnita la scară și a stat pînă într-amurg.* SADOVEANU, O. XIII, 97, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Unde-l legi acolo stă,* se zice despre cineva care se arată prea liniștit sau prea supus. Cf. ZANNE, P. II, 746. *Mama Stă și tata-i dă* (Pîna). TEODORESCU, P. P. 240. *Am niște paseri: cînd se rupe la una Un picior, trebuie să stea* (Pînza în război). GOROVEI, C. 79. *Patru merg, patru stau, Patru vamă dau* (Vaca). id. ib. 387. ◇ (Întărit prin repetiție) *Mîtru stă și stă gîndind, De el multe nu se prind.* COȘBUC, P. I, 80. *Și Uliana sta și sta, de parcă ar fi fost prinsă de pămînt.* DAN, U. 220. ◇ (Întărit prin „pe loc", „în loc" sau „locului") *Ar fi stat Făt-Frumos locului, dar scumpă-i era frăția de cruce.* EMINESCU, P. L. 11. *De-abia te-i mai încălzi mergînd la drum, căci nu e bine cînd stai locului.* CREANGĂ, P. 241. *Stă pe loc de mult între două căi, fără să poată intra nici pe una.* CARAGIALE, O. I, 50. *Fata împăratului... sta în loc uimită, văzînd frumusețile cîmpului.* ISPIRESCU, L. 17. *Stă pe loc și-i pare bine, Bate-n palme. „Te știu eu: Nu mai viu!"* COȘBUC, P. I, 117. *Copilul arată peștii... Sînt sute, Unii stau în loc fiecși, la suprafață, alții înoată repede.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 207. *Fata stătea tot locului și din tăcerea flăcăului prinse curaj.* AGÎRBICEANU, S. P. 18. *Flăcăii stăteau locului.* GÎRLEANU, N. 135. *Dar nici pe loc nu pot sta pînă la ziuă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 241. *Priveliștele se-nșirau atît de identic plane..., încît, privindu-le, aveai impresia că stai locului.* TEODOREANU, M. III, 308. *Dacă răsare asupra lui o primejdie, eu trebuie să stau pe loc și să-l apăr.* SADOVEANU, O. XIII, 196. *O singură barză mare, bătrînă... sta locului, privind cu ochii mari, țintă, la șirul care se pierdea în depărtare...* BART, S. M. 70. *Nu v-am spus să stați locului pînă mă îmbrac și eu?* ARGHEZI, S. VII, 53. *Voi, stînd aici pe loc, vă găsirăți rostul.* BENIUC, V. 25. *Le făcu semn să stea pe loc, să nu plece nimeni.* PREDA, D. 178. *Stai locului, mă.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 118. *Dorul, mîndră, de la tine, Peste multe dealuri vine, Și-așa vine de fierbinte, Să stau în loc m-aș aprinde.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 124. *Stăi dară numai pe loc și privește.* SBIERA, P. 202. *Ioaneș... nu să va însura, ba nici nu va sta locului, ci va tot umbla în lume.* RETEGANUL, P. IV, 13. *Stai în loc Și dă pe joc.* DOINE, 156. *Cînd bobii cad pe 5, cel pentru care se caută sosește îndată; cînd cad pe 9, el stă locului.* ȘEZ. III, 127. *Du-te-ncolo, vină-ncoace, stai în loc și nu-mi da pace.* MAT. DIALECT. I, 94. *Stătui pe loc, Ca turta în foc,* se spune despre cineva care rămîne nemișcat. Cf. ZANNE, P. IV, 155. ◇ (În legătură cu alt verb, dă acțiunii exprimate de acesta un aspect durativ) **a)** (în coordo-

nare cu un verb de care se leagă prin conj. „și") *Sta și se mira cum va face.* NECULCE, L. 213. *Stam și mă uitam cu acea uimire produsă adesea în noi de priveliștile neașteptate.* ODOBESCU, S. III, 174. *Stau cîteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre.* CREANGĂ, O. 179. *Uneori stau așa și mă întreb: Oare cîte vieți au trăit?* VLAHUȚĂ, O. A. II, 69. *Străinul parcă se gătea Să plece... Și sta și se gîndea.* COȘBUC, F. 70. *Aflt am suferit, că, de stau și gîndesc, nu mă cred singur pe mine.* ap. TDRG. *Stă și-așteaptă fără glas, Parcă să măsoare Cum se mută, ceas cu ceas, Umbra după soare.* TOPÎRCEANU, B. 10. *Unii oameni au asemenea noroc în viață, încît stai și te minunezi.* SADOVEANU, O. XIII, 101. *Dacă stau și mă gîndesc..., Mi-au ajuns la urechi niște metafore și împletiri de sensuri foarte subtile.* T iunie 1968, 38. *Stai și privești strugurii aduși la centrele de vinificație.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 220. *Tot să stai și să privești Pe cei șepte voinicei.* ALECSANDRI, P. P. 153. *Stau în drum și mă gîndesc, Din doi frați, cari să-l iubesc?* REȚEGANUL, TR. 121. *Și iar stau și mă gîndesc Cum o să mă prăpădesc.* ȘEZ. I, 75. *Stau cu ochii și mă uit Și nu pot să te zăuit.* HODOȘ, P. P. 177. *Făcură o mică colibă, unde stăteau și se odihneau de osteneală.* FUNDESCU, L. P. I, 158. *Și cum sta și cuvinta, Somnul iute-l apuca.* BALADE, III, 174; **b)** (urmat de un verb la conjunctiv) *Am trece mult peste marginile unui articol de revistă cînd am sta să relevăm toate frumusețile din colecțiunea d-lui Alecsandri.* MAIORESCU, CRITICE, 9. *Dar ce stăm să ne bocim cu baba.* ODOBESCU, S. III, 121. *În auz ne sună multe, Cine ține toate minte Și ar sta să le asculte?* EMINESCU, O. I, 194. *Din prieină că trebuie să stau să scriu noaptea foarte tîrziu, am căpătat la ochi conjunctivită catarală.* CARAGIALE, O. VII, 541. *Sta s-asculte: cunoștea acum de departe huruitul trăsurii.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 34. *Sus o dată-l răsucește Și-l azvîrlă peste gard. — O să stau acum cu tine Să mă lupt... Mai vrei ceva?* COȘBUC, P. I, 145. *Stînd cineva să cugete la soarta Pașadeștilor-Măgureni, ar zice că asupra neamului lor apasă o neagră afurisenie.* M. I. CARAGIALE, C. 50. *Stau să socotesc, cît suflet trebuie să aibă un marinar și ee-i rămîne cînd e bătrîn?* TUDORAN, P. 72. *Că de-oi sta să tot plătesc Geaba că mai haiducesc.* TEODORESCU, P. P. 292. *Cînd a văzut așa, n-a mai stat să bocească, ci a dat fuga cît l-au lăsat și pe el bătrînețele.* STĂNCESCU, B. 238. *Am să stau astăzi să păzesc, să videm eu cine-m face mie mîneare?* O. BÎRLEA, A. P. II, 10. *Tu stai să-l înveți de bine, Și el te-nvață pe tine.* ZANNE, P. V, 347; **c)** (învechit; urmat de un verb la infinitiv) *El fiind bogat în voroavă, cînd stă a povesti de acea tîmplare, să pare el biruitoriu.* CANTEMIR, HR. 177. *Ce ne vor folosi peanele tale cînd vom sta a ne ósti sau a ne bate cu vulturii?* ȚICHINDEAL, F. 154/10; **d)** (învechit și popular; în legătură cu un verb de care se leagă prin conj. „de") *Anunia... vehre la mehre și stătu de-mi dzise...* COD. VOR.[2] 20[v]/11. *Stătu de-a grăi, zise către Simion: Păsați întru adînc.* CORESI, EV. 329. *Stăpînu-său va sta de va prăvi.* PRAV. 20. *Pre-mpăratul l-au lovit nevedeare și sta de să mira ce l-au lovit.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 90[r]/27. *Turcii sta de-asculta acele voroave.* NECULCE, L. 118. *Într-acea vară... au stătut de au făcut pod de piatră peste Dunăre.* CANTEMIR, HR. 83. *Trii crai... Cînd sta di odihne*[a] *Steaoa tot îi îngăduia* (a. 1784). GCR II, 139/14. *Sta însă de se judeca și își găsea cusurul.* DRĂGHICI, R. 153/3. *Ce stăm de ne mai gîndim, amice?* ODOBESCU, S. III, 26. *Unde nu se încinge între dînșii o bătaie crîncenă; ș-apoi stă*[i] *de-i privește, dacă te rabdă inima.* CREANGĂ, A. 112. *El stătu de se socoti.* ISPIRESCU, L. 62. *Stătea de se odihnea Cu mîndră oștirea sa.* TEODORESCU, P. P. 478. *Da ce stați de cugetați?* ȘEZ. II, 35. ✧ Expr. **A sta pe loc** = a nu progresa. *Oarecare umflătură a labelor picioarelor, care nu crește și stă pe loc.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 411/30. *Învățămînturile publice... ar sta pe loc.* ASACHI, L. 16/21. *Viața curge mereu, nu stă pe loc.* AGÎRBICEANU, S. 303, cf. DL. *Volumul de lucrări nu era prea mult mărit. Își notă observația: „stăm pe loc".* MIHALE, O. 499, cf. DM, DEX. (Familiar) **A nu (putea) sta locului** (sau **la un loc, pe loc**, regional, **în loc**) = a alerga încoace și încolo; a nu avea astîmpăr. *Nu pot sta pe loc...* ALECSANDRI T. I, 393. *Flăcăul... nu mai sta locului, cum nu stă apa pe pietre.* CREANGĂ, O. 55. *Nu putuse sta locului; ieșise să se plimbe.* CARAGIALE, O. I, 137. (Cu schimbarea construcției) *Norocul la un loc nu stă.* M. COSTIN, ap. GCR I, 203/27. ✦ (Despre oameni) A rămîne în inactivitate. V. Ienevi. *Harnică, din zorii zilei Nu stau mîinile copilei Fără lucru, tot să prindă, Casa lor toată-i oglindă.* COȘBUC, P. I, 95. *Păi da, Așa știu și cu; să stau și să poruncesc.* BASSARABESCU, V. 41, cf. DL. *Oamenii trec mereu spre comitet, murmură Ioana... și noi stăm, așteptăm c-o să ne pice mana din cer!* MIHALE, O. 58, cf. DM. *Nu stați, dragii mei, că nu-i de-a sta.* RETEGANUL, P. V, 42. *C-apoi îi dă avuții să stea boierește și să nu mai știe ce e munca.* STĂNCESCU, B. 241. ✦ (Popular; despre oameni) A aștepta. *Cînd simți (Potcoavă) că gîdele nu se mișcă, se întoarse către el cu întrebarea: „Ce mai stai?"* HASDEU, ap. TDRG. *Iară tu la gura sobei Stai ca somnul să te prindă.* EMINESCU, O. I, 76. *Ce mai stai? ziceai că te duci.* SLAVICI, O. I, 200. *Omul zdravăn pune umărul și scoate carul din șanț, nu stă să-l scoată alții.* REBREANU, R. I, 238. *Ce mai stai? Fugi!* TUDORAN, P. 173, cf. DL. *Cînd stai în gară timpul trece greu; Și gînduri dau năvală, hărmălaie.* FRUNZĂ, Z. 38, cf. DM, DEX. *Ce stai, bade, cît colea, Cu-atîta inimă rea?... Da-ndrăznește de grăiește.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 46. ✧ (Întărit prin repetiție) *Fata suspina, Mama sta ce sta Și iar cuvînta.* COȘBUC, P. II, 144. *Bunicul... stă ce mai stă, și se duce spre cămară.* TEODOREANU, C. B. 62. *Au stat cît au stat și au plecat.* VOICULESCU, P. I, 123. *Muma Ghencii sta ce sta Și din gură-i răspundea.* TEODORESCU, P. P. 625.

2. (Despre oameni, popoare etc.) A petrece un timp undeva sau la ori cu cineva; a rămîne un timp undeva sau la ori cu cineva; a ședea (**I 3**). *Moisi și Ilie stătură cu Hristos rugîndu-se lui ca să arate că nu iaste protivitoriu prorocilor și legiei.* CORESI, EV. 533. [Turcii] *au stătut după gătirea asupra leșilor peste toată iarna.* M. COSTIN, O. 76. *Prepuind ca să nu fie la mijloc vreun vicleșug, au stătut afară* (cca 1750). GCR II, 85/10. *Iar pe copii tufigii I-au luat la cafigii... Ca să nu ste pe la zăbrele* (a. 1777). id. ib. 115/35. *Deci lasă-l... la starea ce l-am adus și să stea aciia pînă la sfîrșitul veacurilor* (a. 1783). id. ib. 131/40. *Dînd poruncă și salahorilor ca să nu fugă, ci să stea pînă va isprăvi făcutu cherestelii* (a. 1813). DOC. EC. 157. *Să trimiț și eu omul mieu, ca să stea acolo vremelnicește, pînă va trece acele mărfuri* (a. 1833). id. 526. *Pînă nu s-au început gîleeava, stam în casă* (a. 1835). ib. 572. *Ele pot ieși slobod fie ca să stea în curte, fie ca să pască în ograda cu pomet.* BREZOIANU, A. 521/1. *Da unde te duci? — Mă cheamă nineaca. — Nu-i adevărat... Stăi aici cu mine.* ALECSANDRI, T. 523. *Voi sta aici puțin.* EMINESCU, P. L. 101. *Poate că nici crîșmăriței nu-i era tocmai urît a sta între noi, de ne cerca așa des.* CREANGĂ, O. 233. *A stat și el pînă la isprăvitul comediei.* CARAGIALE, O. VI, 6. *El venea, descăleca..., mînca ceva și iar se ducea. Numai arareori se întîmpla ca el să stea mai mult.* SLAVICI, O. I, 133. *La șezătoare..., spuind la glume și la ghicitori, sta și feciorul de boier.* ISPIRESCU, L. 67. *Ați venit cu primblare pe la noi prin munți. Stați o zi, două... și de aici cine știe prin ce țări vă duceți.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 97. *Stam ceasuri întregi cu el, fără ca să simt că vremea trece.* id. ib. II, 10. *Își făcuse termenul, se liberase, stătuse cîtva timp pe acasă, și, în sfîrșit, tot la oaste s-a întors.* BACALBAȘA, S. A. I, 187. *El vine-așa de dragul lui, Cînd vine. Eu nu pot ușa să i-o-ncui. De stă prea mult, eu cum să-i spui?* COȘBUC, P. I. 129. *Alte soții de boieri îi întovărășiseră, dar ele stăteau acasă.* IORGA, C. I. I, 149. *Mama nu stă ... acum se întoarce.* ap. TDRG. *Mult n-o să stăm că ne grăbim.* HOGAȘ, DR. I, 87. *Misiunea stătuse șapte luni în Berlin.* BUL. COM. IST. III, 119.

Mai stătură zece zile pînă să plece. REBREANU, P. S. 117. *Seara, am stat în cerdac.* IBRĂILEANU, A. 58, cf. RESMERIȚĂ, D. *O mătușă bătrînă... se înființa de dimineață și sta și la dejun și seara.* BASSARABESCU, V. 6, cf. CADE. *Stam ceasuri întregi subt umbrarul De flori.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 47. *Cum, domnule, ai stat două ore acolo, așteptînd?* CAMIL PETRESCU, U. N. 68. *Cum te poți mișca din pat, nu mai sta o zi.* C. PETRESCU, Î. II, 244. *E drept că-mi place mai mult să steie cu mine-mpreună.* MURNU, I. 6. *Unsprezece luni stă Bozan în spital.* SAHIA, N. 35. *Sigur că ar sta numai prin cîrciumi.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 40. *Cu vameșii alături stătînd prin sinagogi Tu pentru-ntreaga lume știut-ai să te rogi.* LESNEA, C. D. 42. *Stam în expoziție cu picioarele înghețate.* VLASIU, D. 76. *Bunica n-a venit să stea, ci numai să dea veste.* TEODOREANU, M.U. 242. *Unde te duci? Ce-ai să faci noaptea pe drumuri? Stai aici.* SADOVEANU, O. III, 413. *N-am stat la Sibiu decît vreo cîteva săptămîni.* BLAGA, H. 158. *Stă mai mult pe la fie-sa, pe la Nichișia, decît pe-acasă.* STANCU, D. 176. *Cît ai stat la Paris?* VINEA, L. I, 114. *O să ne mai întîlnim cît stai aici, nu?* H. LOVINESCU, T. 337. *Nu stătuse prea mulți ani în Turcia.* TUDORAN, P. 220, cf. DL, DM. *Îi plăcea să stea mai mult pe maidan, să joace bile cu băieții.* BARBU, G. 297. *Poate că ar mai fi stat dacă el ar mai fi insistat puțin.* L 1965, nr. 16, 6/6. *Prea multe ori am stat la eramă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 97, 11/2, cf. M. D. ENC., DEX. *De ce au stat atîta pin lume?* SBIERA, P. 237. *Că de cînd m-am mărital, Numai prin cîrșme mi-ai stat.* MARIAN, SA. 4. *Spuse mamei sale... de ce n-a mai stat la stînă.* RETEGANUL, P. II, 253. *Și în birt el cît a stat, Tot vinul că l-a gătat.* BALADE, II, 9. *Sî nu stai mult, cî mîi-i dor d'i băiet.* O. BÎRLEA, A. P. II, 54. *Mai stai, să ne stea peițitorii,* se zice unui musafir care se arată grăbit să plece. Cf. UDRESCU, GL. ◇ Loc. vb. (Învechit și popular) **A sta cu cineva** sau **a sta laolaltă** (ori, învechit, **la un loc**) **(cu cineva)** = a conviețui. *Treizeci de ani ce am stat laolaltă cu dînsa* (a. 1594). IORGA, C. I. II, 233. *O hîrtie ce am dat-o fetei mele, dacă va sta la un loc cu Ștefan Voievod, s-o ție pe socoteala lui* (a. 1594). id. ib. 233. *De ce n-ai văzut-o bine, Că n-avea să stea cu mine.* TEODORESCU, P. P. 335. ◇ Expr. (Popular) **A sta fără (de) lege** (sau **necununați**) **împreună** = a trăi în concubinaj. Cf. ALR II 4 392/386, 574, 682, 784, 812, 833.

3. (Despre navc, ambarcații, corpuri plutitoare etc.) A se menține la suprafața unui lichid (fiind parțial scufundat în el); a pluti **(1)**. *Doao corabii sta pre iezer.* CORESI, EV. 329. *Pămîntul se părea un cîmp întins, ca un cerc mărginit de bolta cerească și înconjurat de apele pe care sta.* GENILIE, G. 6/13, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Untdelemnul stă deasupra apei.* ap. DL, cf. DM, DEX. *Dovada cea mai bună ce o are poporul că pămîntul stă pe apă e că, cu cît să sapă mai jos în pămînt, cu atîta se dă de mai multă apă.* ȘEZ. I, 232. *Băbăresele pretind că, dacă copilul ori omul e deocheat, cărbunii se lasă pe loc la fund; dacă stau deasupra nu e deocheat.* ib. IV, 32. *Și mi-l leagă, mîndră, leagă Într-un corn de cîrpă neagră, Și mi-l țipă pe Tîrnavă. De-i vedea că stă pe apă Fie-ți inimioara-ntreagă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 111.

III. 1. (Învechit, popular și familiar; despre oameni; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „la", „de", „pentru" sau, rar, „cu", „pe") A-și petrece timpul cu ceva (sau cu cineva), a se ocupa **(II)**; p. ext. a se preocupa **(3)**. *Cineș de nevoia luiș va sta..., de alți nu va putea griji.* CORESI, EV. 37. *Adonară-să patriarșii și călugării și preuții de stătură în trei dzile și în trei nopți spre rugă* (cca 1600). GCR I, 8/11. *C-avè mulți și mari neprietini la Duca-Vodă... Și sta tot de pîră.* NECULCE, L. 62. *Murind... palatinul Ungariei, mulți sta pre aceea ca cît mai curînd să se stringă seimu*[l]. ȘINCAI, HR. III, 273/1. *Stau numai de baluri și de tractații.* DIONISIE, C. 217. *El sta la ciuruitul și datul grăunțelor la cai.* GANE. N. III, 28. *Ei stau la covată și cînt.* COȘBUC, P. I, 64, *În vremea cînd toți... ți-au luat-o înainte, tu stai de fleacuri, de nuvele, ca un băietan de optsprezece ani.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 4, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ferind, în odaia cea albă, stătea cu zugrăvelile, cu numerele și cu semnele gîndului, adîncindu-le și pătrunzîndu-se de ele.* SADOVEANU, O. XV, 358. *Nu vin la slujbă, ci stau la băutură.* PAS, L. I, 13, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Acum nu era țiganul mai mult boieriu, nu sta tot a poronci ca mai năinte.* SBIERA, P. 73. *Dă m-aș vede cu bărbat, Nu m-aș mai da jos din pat, Aș sta tot pe sărutat.* ȘEZ. I, 113. *Și-oi pune război în casă Ș-oi sta de pînză să țasă.* HODOȘ, P. P. 199. [Copiii ăștia] *stau numa dă joc.* ALR SN VI h 1 699/182. ✦ A munci **(5)**; a funcționa (într-un serviciu, într-o slujbă etc.); a rămîne (într-un serviciu, într-o slujbă etc.) *Am fugit de la jupînul. — De ce? a-ntrebat bunica... — Pentru că... nu mai vreau să stau.* CARAGIALE, O. I, 135. *Era funcționar... Într-o zi vine la mine și-mi spune că nu mai stă, că el mănîncă piinea degeaba și-l mustră cugetul.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 292. *Ca judecător* [Neculce] *stătu numai vreo trei luni.* BUL. COM. IST. IV, 13. *Am stat într-un birou, cînd alții mureau în gropi.* C. PETRESCU, Î. II, 92. *Dați-mi banii că plec... — Ai înnebunit? — Nu stau, să știu ghine că mor.* BRĂESCU, O. A. II, 332. *Înțelesese că nu mai e de stătut la grădinar.* VISSARION, B. 30. *A fost tîmplar, avea și el o meserie, i-am spus să stea acolo și nu m-a ascultat.* VLĂSIU, D. 306. *Le scrisese doamna Deleanu că Baba se-mbată des, că slugile nu mai pot sta de-rău ei.* TEODOREANU, M. III, 18. *Am stat ucenic la episcopie.* SADOVEANU, O. XVIII, 13, cf. DL. *Și dumnealui, zice, stă dimineața în prăvălie..., dumneavoastră, după masă!* PREDA, R. 8, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Stătu el multă vreme ca porcar în acel oraș.* RETEGANUL, P. III, 6. *A stat argat acolo... o vreme-ndelungată.* O. BÎRLEA, A. P. II, 538.

2. (Învechit și popular; despre oameni) A începe (o acțiune); a intenționa. *Să fiace glas cînd eu stătui a pror*[o]*cestvui.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 215/16. *Deci cînd au stătut boierii a număra banii împreună cu 6 negufitori, ei au aflat o ladă mare spartă și banii domnești lipsă* (a. 1652). MAG. IST. I, 127/10. *D-oi sta la cloșcă să le pui, Tot oul o să-mi dea pui.* PANN, ap. GCR II, 360. *Și asta în toate zilele de cîte două, trei ori, de-ți vine cîteodată să-i coșești în bătaie, dac-ai sta să te potrivești lor.* CREANGĂ, O. 200. *Știa el bine cine stătuse să răpuie pe Voinea.* CARAGIALE, S. 10. *De-aș sta să-i dau și eu răspuns, La cîte legi am fi ajuns!* COȘBUC, P. I, 127. ◇ Expr. (Popular) **Ce stai tu de vorbești?** (sau **spui?**), întrebare prin care cineva își exprimă surprinderea pe care i-au produs-o cele spuse de interlocutor. *Fugi d-acolo, nevastă, îi răspunse el, ce stai tu de vorbești? Unde s-a mai văzut pe lume un miel așa de frumos?* ISPIRESCU, L. 66. *Ce stai de vorbești? Păi ăsta e-mpărat, nu glumă!* STĂNCESCU, B. 339.

3. (Învechit; despre oameni) A interveni; a insista; a se strădui. *Au stătut Domnul nostru și noi toți și toată țara, cum să li să taie capetele ca unor furi și spărgători de casa domnească* (a. 1652). MAG. IST. I, 127/27. *Au stătut săimul după triaba aceasta: să facă oști împotriva lui Mihai Vodă.* N. COSTIN, L. 595. *Ș-au stătut di dzi, di noapti cu rugăminte și, cu mari greu..., l-au iertat.* NEGULCE, L. 335. *De acmu nime den niamul mieu, sau den frați sau nepoți, să n-aibă a să amesteca, pentru căci la greul mie*[u] *nime n-au stătut* (a. 1696). IORGA, S. D. XVI, 201. *De multe ori am stătut în socoteala mea, ca doar aș putea aflaceva nou să zic.* ANTIM, P. 31. *Au început a se făli către săraci, zicînd că ei au stătut de au mazilit pe Constantin Vodă Mavrocordat, pentru că-i supăra pe ei* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 226/27. *Te rog, împreună cu dumnealor cinstiții boieri, să stați ca arhimandritul Iosaf să rămîie bine statornicit la monastirea*

de la Botoșani (a. 1802). URICARIUL, X, 123. *Apropierea mea... ar da lăcuitorilor celor bine cugetători mai mult agiutoriu și putere spre a se împotrivi partidei cei nesupusă și a sta ca numaidecît să se deie cetatea.* AR (1829), 59¹/41. ◇ Expr. (Învechit, popular și familiar) **A sta de cineva** (sau, învechit, **(ca)** să... **asupra cuiva**) ori (popular și familiar) **a sta de capul cuiva** = a fi foarte insistent; a nu lăsa pe cineva în pace pînă nu... *Vizirul... au stătut asupra domnilor, numai să vie să sărute poala împărăției.* M. COSTIN, O. 179. *Carea amenințare auzind-o boierii moldovenești, cu toții au stat de domnul său, Vasilie Lupul, să-și dea fata, ca să nu pricinuiască atîta pagubă țerei.* ȘINCAI, HR. III, 52/4. *Au rînduit mumbașir să împlinească... Și mumbașirul stă asupra pîrgarilor pentru împlinire* (a. 1827). DOC. EC. 382. *Ba poate de acolo ... s-au împulpat și Theoctist a sta di Alexandru Vodă ..., ca să se lapede și din Moldova..., să se șteargă pomenirea slovelor latinești.* MAIOR, IST. 255/7. *Domnul Ipsilant sta de generari să bată cetatea.* DIONISIE, C. 216. *Luînd dumnealor moșia Cîmpina în arendă, au stătut de mine cu feluri de vorbe, de înduplecări, ca să merg cu dumnealor* (a. 1839). FURNICĂ, I. C. 412. *În ajunul Sfîntului Vasile, toată ziua am stat de capul tatei să-mi facă și mie un buhai.* CREANGĂ, O. 201. *Cît n-am stat de capul lui!* CARAGIALE, M. 95. *Am stat de el ca să-l însor.* COȘBUC, F. 94, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Mult ai stat de capul meu, Să-mi pui peană și ceacău.* MĂNDRESCU, L. P. 35. *Începură a să aduna la el nescai neamuri..., stîndu-i de cap să se-nsoare.* RETEGANUL, P. III, 32. [Muierea] *tot sta de mine să merg și să merg la împăratul să cer slujba.* id. ib. V, 81. *Iar noi toți de popă stăm Să ne cînte să jucăm.* SEVASTOS, N. 206. *Feciorul de împărat nu-și mai afla loc. A doua seară iar stă de împăratul să mai facă o petrecere.* REV. CRIT. I, 41. *Bărbații nevestelor Stau de mine să mă-nsor, Să nu umblu la a lor.* BÎRLEA, L. P. M. II, 140. *Ș-atîta sî stai d'i capu lui, pînă ți s-o spuni iel uți-s put'erli lui.* O. BÎRLEA, A. P. I, 327.

2. (Despre ființe, mai ales, despre oameni sau despre astri, fenomene, procese etc. naturale ori despre timp, anotimpuri etc. sau, p. ext., despre obiecte apte de a-și schimba starea, poziția etc.; urmat de un verb la conjunctiv sau, rar, la infinitiv) A fi pe punctul de a..., a fi gata să... *Carele va muta hotarul cu putearia sa, știind cu arme să facă război, acesta să-i dia certare pre trup.* PRAV. 40. *Supărîndu-să* [franțuzul] *de atîți ani tot bătaie, sta să s-împace.* NECULCE, L. 277. *Erea lucrată c-o astfel de vioiciune, încît credea neștine că stă să meargă.* PLEȘOIANU, T. III, 43/10. *Sta să apună soarele după orizon cînd vestea că ajutorul așteptat a sosit vărsă sperarea izbîndei... în inima acelei mîni de voinici români.* BĂLCESCU, M. V. 120. *Obrazul lui Erotocrit amorțit să arăta, cînd sta să-l încununeze Areti.* PANN, E. II, 158/8. *Amar îmi jălii patria ce stam să părăsesc.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 3. *Stînca stă să se prăvale În prăpastia măreață.* EMINESCU, O. I, 54. *Soarele sta să se arate.* CARAGIALE, O. II, 263. *Sta s-o doboare cu totul întristarea.* ISPIRESCU, L. 59. *Călătorul ce-n oraș, stînd a intra Lîngă porțile-i mărețe, mersul său grăbit își curmă.* MACEDONSKI, O. I, 238. *Năbușindu-și plînsul ce stă s-o podidească, îl roagă frumos să plece-ndărăt.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 316. *Cînd stă să apună soarele, prefectul poliției îi cheamă la sine.* IONESCU-RION, S. 225. *Trei pruni frățîni ce stau să moară.* GOGA, POEZII, 13. *O pasăre... stă să-și ieie zborul.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 178. *Tatăl lui stă să moară și el era pricina.* ap. TDRG. *Cînd vremea stă aproape să se desprimăvăreze, plugarul începe să se îngrijească de cele trebuincioase.* PAMFILE, A. R. 46. *Bărbile au prins chiciură și stă să se facă sloi.* LUNGIANU, C. 5. *Bolta de nouri parcă stătea să caza.* REBREANU, P. S. 83, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Afară sta să plouă: s-a întunecat.* BASSARABESCU, V. 169. *Cerul și-a schimbat veșmîntul. Ploaia parcă sta să-nceapă.* TOPÎRCEANU, B. 20. *Tot ceea ce au clădit acești oameni de afaceri stă parcă să plece ori să se dărîme.* SADOVEANU, O. XIX, 21. *Dormea satul, stropit cu lumina prăfurie a soarelui ce sta să cadă după deal.* DAN, U. 158. *Un trunchi cu prăpădite crăci vechi, ce stau să pice.* I. BARBU, J. S. 66. *„Directorul" revistei sau al ziarului nou ce stă să apară.* în PLR II, 240. *Aurie, noua semințe de albine Stă să roiască.* BLAGA, POEZII, 214. *Curtea... e și ea plină de oameni din popor... care au auzit că guvernul stă să plece.* CAMIL PETRESCU, O. II, 611. [Carul] *scîrțîie din toate încheieturile și stă să se rupă sub încărcătură.* STANCU, D. 229, cf. DL, DM. *În al doilea ei ceas, care stă să vină, tehnica va trebui să facă aceea ce și-a propus.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 51, 14/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Gloata stă-n cap să ne saie.* TEODORESCU, P. P. 178. *Pentru-o fată cît o ceapă, Stau feciorii să se bată!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 434. *Că stau casa să mi-o las.* DOINE, 105. *Bani am azi și mîine iară, Stau dușmanii să m-omoare.* ȘEZ. III, 157. *Stau să-i pice potcoavele și tot cere să mai trăiască,* se spune despre bătrînii care nu se-ndură să moară. Cf. ZANNE, P. I, 615. ◇ (Popular; urmat de un substantiv nume de acțiune introdus de prep. „de", rar, „pe") *După ce s-au mîntuit jocurile și cînd nuntașii stau pe pornire dinaintea casei... așternu un lăicer.* SEVASTOS, N. 168. *Mierla cîntă, cucul cucă, Toți feciorii stau de ducă.* RETEGANUL, TR. 54. *Colo-n luncă, Stau de fugă Doi voinici Pi doi cai murgi.* FOLC. MOLD. I, 41. ◇ Expr. **A sta a...** (sau, învechit, **de...**, **pe...**) = (despre vreme, anotimpuri) a da semne de... *Timpul sta de iarnă.* DONICI, F. II, 38/8. *Dacă vremea stă pe ploaie, rîndunica zboară tot atingînd pămîntul.* F (1877), 519. *Afară vremea sta a ploaie.* ARDELEANU, D. 35. *Vîntul se alinase și vremea sta a ploaie, fără lumină și cu nourii coborîți.* SADOVEANU, B. 31.

IV. 1. (Despre ființe, mai ales despre oameni sau, p. ext., despre obiecte; însoțit de determinări care indică poziția) A avea sau a se afla, a rămîne într-o anumită poziție, a ședea **(II 1)**, a se ține; a fi așezat într-un anumit fel; a fi orientat într-o anumită direcție. *Ce te scoală și stă spre picioarele tale.* COD. VOR.² 39ʳ/7. *Sta-vor picioarele lui spre codru.* CORESI, EV. 175. *De acii iar căuta spre partea încotro sta el cu picioarele.* NEAGOE, ap. GCR I, 165/35. *Neputînd sta pre picioare, că era bolnav de picioare.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 94ʳ/28. *Fruntea stupinei să stea spre amiază de zi.* ECONOMIA, 203/3. *Cele mai multe* [vite] *stau întru zăcere la pămînt* (a. 1809). DOC. EC. 79. *Să-i învețe Cum să stea cu trupul drept* (a. 1810). IORGA, S. D. XII, 201. *Preotul... au stătut cîtăva vreme cu fața la pămînt.* DRĂGHICI, R. 21/27. *Au înfipt în pămînt un lemn care sta drept în sus.* id. ib. 151/9. *De ar sta pămîntul drept pe orbită, ar fi un fel de timp și zile la orice loc.* GENILIE, G. 90/14. *Sigismund ... stînd în picioare la o fereastră, îl privea.* BĂLCESCU, M. V. 44. *Se afla lîngă ușa postelniculuí, stînd în picioare spre a împlini cu exactitate ordinele stăpînului său.* FILIMON, O. I, 123. *Sta cu capul ei sur ca cenușa în poalele unei roabe tinere.* EMINESCU, P. L. 16. *Ivan atunci iese din raclă și stă în picioare umilit.* CREANGĂ, P. 322. *De jur împrejur lumea pestriță de toate treptele stă în semicerc.* CARAGIALE, O. I, 29. *Stetea mereu cu ochii țintiți în pămînt.* SLAVICI, O. I, 178. *Bietul Făt-Frumos... sta cu capul rezemat pe mînă.* ISPIRESCU, L. 106. *Părul îi sta în cap de parcă ar fi fost pus cu furca.* id. ib. 206. *Arestanții stăteau în picioare, înșirați de-a lungul peronului.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 150, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Iepurii, nebunii, Coarne-n cap își pun, Stau în două labe.* COȘBUC, P. II, 19. *Recruții stau pe două rînduri.* BACALBAȘA, S. A. I, 57. *Stam într-o rînă sub un stejar.* IOSIF, V. 83. *Stînd în picioare scurgea dintr-un ceaun apa clocotită.* HOGAȘ, DR. I, 198. *Peste cîteva zile, vreo zece leandri frumoși stau înșirați dinaintea prăvăliei lui Dobre.* BASSARABESCU, V. 56. *Curtenii, îmbrăcați în purpură de aur, stau ca niște statui nemișcate.* VISSARION, B. 67. *Ochii copiilor au stat în șir cuminte, ca rîndunelele.*

TEODOREANU, C. B. 14. *Bănuitor sta cinele cu burta lipită de pămînt.* BART, Ş. M. 122.[Clincle] *sta un moment pe spate, cu picioarele în aer.* ARGHEZI, S. VIII, 135. *În jurul focului stau ca şi ei pe vine ori lungit pe burtă.* STANCU, D. 492, cf. DL. *Stătea o clipă cu braţele aninate fără vlagă de gîtul lui.* PREDA, R. 13. *Sta cu mîinile în buzunare.* MIHALE, O. 142, cf. DM. *Sapa ... stătea... cu tăişul în sus.* BĂNULESCU, I. 79, cf. M. D. ENC., DEX. *Tot cu mînile-n cap sta Şi mereu se scărpina.* TEODORESCU, P. P, 272. *Nu vă uitaţi că doi nu-s, Staţi în gliddă cum v-aţi pus.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 306. *Acolo sta pe cap şi cu picioarele în sus.* SBIERA, P. 262. *Vîrful nasului stă în jos.* id. ib. 324. *Toţi stau cu gurile căscate.* RETEGANUL, P. V, 38. *Stătu el acolo cu faţa în praf mai multă vreme.* STĂNCESCU, B. 301. *Îţi stă părul în sus Ca la un pui de urs.* BIBICESCU, P. P. 182. *Fură nevoiţi a se scula de la masă şi a sta în picioare.* FUNDESCU, L. P. I, 75. [Stejarul] *sta drept, parcă-i de fer.* SION, F. 28. ✧ (Construit cu determinări care indică poziţia luată) *Snopul mieu susu se rădică şi sta înderept şi snopii voştri împrejur plecară-se înaintea snopului mieu.* PALIA (1581), 150/16. *Păstorii... sta neclintiţi şi nemişcaţi.* PLEŞOIANU, T. I, 107/3. *Otrava încă nu începuse a-şi face lucrarea. Lăpuşneanul sta întins cu faţa în sus, liniştit dar foarte slab.* NEGRUZZI, S. I, 163. *De-abia i se vedea botul din paiele în care sta culcat.* GHICA, S. 542. *Roua stă încă aninată de firele de iarbă.* ODOBESCU, S. III, 16. *Cum sta baba împietrită, dracul îi şi dă în gînd una.* CREANGĂ, O. 74. *Cîteva momente el stete astfel încremenit pe altă lume.* CARAGIALE, O. I, 65. *Icoanele sfinţilor îl priveau şi el stetea împietrit sub ele.* SLAVICI, O. I, 203. *Numai uitîndu-se cineva la coama aia ce sta ridicată în sus şi zbîrlită, ar fi îngheţat de frică.* ISPIRESCU, L. 17. *Şi cît e noaptea de lungă, sta încremenită, ca o momîie, la căpătîiul lui.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 133. *Nemişcarea pentru dînsa era moartea şi lucrurile i se păreau că devin rigide dacă stăteau încremenite două zile locului.* ANGHEL, PR. 3. *Stau încremenit Parcă niciodată N-am mai pomenit Noapte-aşa-nstelată.* IOSIF, V. 132. *Alegătorii de aur stăteau frînţi de şale spălînd.* AGÎRBICEANU, A. 74. *Stătea răzămată de balustrada cafenie a cerdacului.* HOGAŞ, DR. I, 190. *Ea stătea dreaptă, capul îl ţinea sus.* M. I. CARAGIALE, C. 76. *Stătea întins în pat cu ochii la becul electric.* REBREANU, N. 26. *Sta dreaptă înainte-mi şi mă privea cu luare-aminte.* SADOVEANU, O. III, 437. *Nu putea să stea drept şi să-şi ia mîinile de la spate.* ARGHEZI, S. VII, 202. *Sta aşezat cu un şold sprijinit pe parmalîcul pridvorului.* CAMIL PETRESCU, O. II, 39. *Vaca părea că stă culcată acolo, de oboseală.* BOGZA, C. O. 28. *La pieptul lui stătea lipită.* PARASCHIVESCU, C. Ţ. 64. *Cîţiva soldaţi stăteau aplecaţi asupra unui foc mărunt.* CAMILAR, N. I, 132. *Stătea întins în pat.* TUDORAN, P. 158. *Stăteau rezemaţi de zidurile umezite... şi ascultau.* BARBU, G. 154. *Stăteam neclintit proptit în furcă.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 454. *Stă sprijinit în baston, în poziţia degajată a unui păstor ce se odihneşte.* V. ROM. martie 1970, 44. *Vînzătorul sta culcat Tocma-n fund pe un macat.* ALECSANDRI, P. P. 137. *Acolo oi fi-ngropat Unde-o sta steagu plecat.* MĂNDRESCU, L. P. 36. *De trei zile umblă beat Şi stă pe prispă culcat.* ŞEVASTOS, C. 259. *Murgu stă pe foale-ntins.* DOINE, 248. *De ce stai ca împietrit?* FOLC. OLT. — MUNT. III, 418. ✧ Loc. vb. (Învechit, rar) **A sta frunte** = a înfrunta. *Văz munţii Ghelboe, Pă ei tabără astăzi, Stă frunte Israil La spurcata Filiştă.* ARISTIA, S. 5/8. **A sta grămadă** (sau **roi**) **(la un loc)** = a se îngrămădi. *Convoiu-ntreg, nedezlipit, Îngenunchind se lasă Pe cîmpul alb şi troienit, Sub negura geroasă, Şi stă grămadă la un loc.* ALECSANDRI, O. 194. *Norii s-au mai răzbunat Spre apus, dar stau grămadă Peste sat.* COŞBUC, P. I, 223. *Cît ai bate în palme, stau toţi acei slujitori roi împrejurul nostru.* SADOVEANU, O. XIII, 225, cf. DL, DM, DEX. ✧ Expr. **A sta piatră** (sau **ţeapăn, înfipt în pămînt**) = a se ţine drept, nemişcat (şi cu înfăţişare provocatoare) *Înalt, cu mustaţa lungă, alb ca varul la faţa neted rasă... Lică stetea înfipt în pămînt înaintea ei.* SLAVICI, O. I, 200. [Ciobanul] *era şi mîndru şi sta înfipt înaintea lui.* ISPIRESCU, N. 250. *Străinul parcă n-auzea Cuvintele; pe gînduri dus, Sta piatră şi tăcea.* COŞBUC, P. I, 230, cf. DL, DM, DEX. **A sta poponeţ** v. poponeţ[3] **(I 1). A sta ca o stană (de piatră)** v. stană **(1). A sta cu mîna** (sau **cu mîinile, cu braţele**) **în sîn** (ori **în şolduri, în brîu, legate**) sau **cu braţele încrucişate** (sau **cruciş**) **(la piept)** = a fi inactiv; a nu lua nici o măsură. *Nu este iertat unui stat, la o gloată de oameni a sta cu braţele încrucişate.* BREZOIANU, A. 22/13, cf. LM. *Consiliul de familie nu stătea cu mîinile-n sîn.* CARAGIALE, O. I, 28. *Stă bietul om cu mîinile încrucişate.* ISPIRESCU, L. 207. *Şi ea să stea cu braţele cruciş la piept, să se uite şi să n-aibă nici o putere.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 134. *Staţi cu mîna-n sîn flăcăi? N-auziţi plîngînd prin văi?* COŞBUC, P. II, 265. *I se părea azi că a sta cu mîinile în sîn ar fi o crimă.* REBREANU, P. S. 87. *Stăm aici cu mîinile legate, ispăşind nesocotinţa noastră de a fi despărţit prea mult preocupările culturale de socotelile interesului comercial.* în PLR II, 582. *Sînt mulţi, dar răzleţi, deşi nu stau cu mîinile-n sîn.* VINEA, L. I, 322. *Proletariatul... n-a stat cu mîinile în sîn.* GALAN, Z. R. 297, cf. DL. *În loc să ascuţiţi vigilenţa, vă ţineţi de intrigi, strigă secretarul... Sigur că chiaburii nu stau cu mîinile în sîn.* PREDA, D. 183, cf. DM. *Am aprins lampa şi-am început să aţîţ focul, să nu stau cu mîinile în sîn.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 38. *Publicul, între timp, nu stă nici el cu braţele încrucişate.* CINEMA, 1968, nr. 1, 14, cf. DEX. (Rar) **A sta cu sabia în mînă** = a fi gata de apărare. [Turcii] *au stat cîteva secole cu sabia în mînă, mulţămindu-se să tragă toate foloasele din teritorii şi populaţii.* SADOVEANU, O. XIX, 473. **De-abia stă de... (somn, oboseală etc.)** = nu mai poate de... (somn, oboseală etc.) *Strada... şapte zile din săptămînă o ducea ... într-un fel de moleşeală, ca un om care de abia stă de somn.* SADOVEANU, ap. TDRG, cf. DL, DM. **A sta turceşte** v. turceşte. **A sta grecеşte** v. grecеşte. **A sta picior peste picior** v. picior **(I 1). A sta ca o găină** (sau **ca o curcă**) **plouată** v. plouat[2] **(1). A sta ca vîtelul la poarta nouă** v. poartă[1] **(1). A sta cu ochii pe cineva** v. ochi[1] **(I 2).**

2. (Despre oameni; p. ext. despre obiecte) A se afla sau a rămîne în poziţie verticală. *Frîngu-i şi n-au puteare se stea, cadu suptu picioarele meale.* PSALT. 29. *Şi m-am înfricoşat căci ca împăraţii şi măcitelii şedea, iară mucenicii sta.* VARLAAM, C. 149. *Folositoare învăţătură şi vreadnică să o povestească şi stînd şi culcîndu-se.* BIBLIA (1688), în BV I, 283. *Căci că ei făcea pasca legii stînd precum am zis, iară D[o]m-[n]ul şi ucenicii lui au făcut cina şăzînd* (a. 1699). GCR I, 331/37. *El să-ş[i] însemneaze cum ei merg, stau şi şed.* CARTE TREB. I, 206/11. *Gardul fără proptele nici cum poate sta.* ZANNE, P. III, 159.

3. (Despre oameni; de obicei cu determinări care indică locul, adesea introduse prin prep. „pe", „la", popular, „în") A se afla sau a rămîne pe ceva, sprijinindu-se pe partea inferioară a bazinului; a şedea **(I 1).** *Pe-un jilţ tăiat în stîncă stă ţapăn, palid, drept, Cu cîrja lui în mînă preotul cel păgîn.* EMINESCU, O. I, 93. *Pe scaune... stau notabilii oraşului.* CARAGIALE, O. I, 29. *Ea stetea pe laiţ sub cireş.* COŞBUC, P. I, 250. *Domnul stătea pe scaun şi toţi boierii săi împrejur.* IORGA, C. I. I, 151, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Sta pe scaun, în locul mamei şi se uita la mine.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 268. *Unii stăteau pe scaune, alţii pe cîteva fotolii.* VLASIU, D. 61. *Stam pe canapeaua vişinie de lîngă fereastră.* SADOVEANU, O. III, 322. *Îi primi stînd pe fotoliul ei.* CĂLINESCU, S. 738. *Butucul pe care stăm e o parte din trunchiul dudului.* STANCU, M. I. 13. *Stătea pe treapta cea mai de jos a scării, cu capul în palme.* GALAN, Z. R. 249, cf. DL. *Tata stătea pe patul care pentru el era prea înalt.* PREDA, I. 13, cf. DM. *Îl văzu pe Milu stînd sub salcîm, pe un scăunel.*

v. ROM. noiembrie 1964, 14. *Stau pe bancă și contemplu arabescul crăcilor dezgolite pe cerul palid.* s 1966, nr. 6 908, cf. M. D. ENC., DEX. *Lăpușneanul cel cumplit Stă pe scaun poleit.* ALECSANDRI, P. P. 175. *Vine și un rădvan mare... Stînd în el mărita nună.* TEODORESCU, P. P. 172. *Numai de popas are stătut aice pe copacîul acesta.* SBIERA, P. 266. *Într-o zi sta împăratul pe tron și ținea sfat cu sfetnicii săi.* ȘTĂNCESCU, B. 334. *Sînt acasă, stau pe vatră C-am venit de la spovadă.* ȘEZ. IV, 232. ◇ (Întărit prin „jos") *La licărirea unui opaiț, lîngă fereastră stau jos în jurul unei mese mici, rotunde, cu picioarele scurte.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 56. *Sta jos... în fața unei tăvi cu multe păhărele pline cu drojdie aromată.* VLASIU, D. 372. *Unii rămăseseră pe prispa fără parmalîc... Stăteau jos, căci aici era cel puțin uscat.* CAMIL PETRESCU, O. II, 8. *Am poftit-o să stea jos.* STANCU, D. 26. *De ce nu stați jos, băieți?* H. LOVINESCU, T. 127. *Lume sta gios și-l privea.* BÎRLEA, A. P. I, 533. ◇ Loc. vb. **A sta călare** sau **pe cal, pe cămilă** etc. **(călare)** = **a)** a călări. *Sta călare regele cu arcul atîrnat de gît.* ODOBESCU, S. III, 111. *Vede-un tînăr, ce alături Pe-un cal negru stă călare.* EMINESCU, O. I, 66. *Nu-ți place Sfîntul Gheorghe? Ce vitejește stă pe cal!* DELAVRANCEA, ap. TDRG. *Vătaful stă călare Cu harapnicul la brîu.* TOPÎRCEANU, P. O. 36. *Alți slujitori stăteau pe cămile.* SADOVEANU, O. XV, 414. *Iar sultanul, stînd pe cal, Subt un verde cort de șal, Barbă neagră își netezdia.* ALECSANDRI, P. P. 107. *Bade fără fir de stare, Nu mai sta pe cal călare.* FOLC. MOLD. I, 178. (Fig.) *Bosforul desparte Europa de Asia... și turcii stau călare pe el, ca pe un calîr înșeuat.* TUDORAN, P. 193; **b)** (popular) a încăleca. *Nu mi-e Roșul de vînzare... Ci-mi este de dăruială Cui mi-o sta pe el călare.* TEODORESCU, P. P. 523. **A sta pe masă** v. masă[1] **(I 2). A sta în pat** = a zăcea (de boală). *Cîte zile sînt de cînd stau în pat?* VLAHUȚĂ, S. A. II, 88. *A stat în pat cu febră trei zile.* RALEA, S. T. I, 259. *A venit d'i la vînat și sta îm pat bolnav.* O. BÎRLEA, A. P. I, 313. ◇ Expr. **A sta (ca) pe ace** (sau **cărbuni, cuțite, cuie, ghimpi, jar, foc, spini** etc.) = a nu (mai) avea răbdare; a se neliniști; a se chinui. Cf. BARONZI, L. I, 48. *Spune-mi vestea, că stau pe cărbuni!* ALECSANDRI, T. 854, cf. ZANNE, P. I, 188, II, 746, V, 8, 238. *Stau ca pe spini, stau ca pe foc: E timpul numai bun de joc Și bun de strengărie.* IOSIF, PATR. 15. *Serviciul... îl chinuia ca și cum ar fi stat pe cuie.* REBREANU, P. S. 218. *Comisoaia sta ca pe jar, negăsindu-și astîmpăr, pînă ce prinse firul păținiei.* SADOVEANU, O. XIII, 274. *Doctorul sta ca pe ace.* BART, E. 71. *Femeia sta ca pe spini, uitîndu-se tot mai îngrijorată la grupurile de oameni.* DAN, U. 130, cf. DL, DM. *Ceilalți de lîngă el, de lîngă masă,... stăteau ca pe ghimpi.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 12, cf. M. D. ENC., DEX. *El ardea de dorul ei; gîndeai că stă pe cărbuni, pînă ce în urmă n-avură ce-i face, ci trebuiră să-l lase să plece.* RETEGANUL, P. V, 76. *Pînă la înserate* [copiii colindători] *stau ca pe foc.* ȘEZ. III, 179, cf. UDRESCU, GL. (Popular și familiar) **A sta (cu curul sau cu fundul) în două luntri** (ori **pe două, între scaune**) = a evita o opțiune fermă (pentru a nu pierde un profit); a da dovadă de duplicitate; (popular) a ședea în două luntri, v. ședea **(I 1)**. *Cine stă pe două luntre cade în apă.* ZANNE, P. V, 395. *Cine vrea să steie (șadă) între două scaune, pică între ele.* id. ib. ◇ Refl. impers. *Iată-mă instalat în vechiul meu jilț de tei, pe care se stă de minune.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 327. (Despre oameni; și în locuțiunile verbale **a sta pe tron** sau **în scaun**) A domni. *Muri* [Traian] *și stătu ginere său Adrian.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 7r/16. *Ștefan Surdul... stătu puțin timp în scaun.* IORGA, C. I. I, 17. *Părintele meu a fost bun, și blînd, și cît a stătut el în țara asta, n-a scos rînduieli nouă, și norodul a trăit în belșug.* SADOVEANU, O. X, 61. *Stăm preste un popor blînd. Destul că-l jefuim.* BARBU, PRINC. 47. ◇ Fig. *Tu stai pe tronul slavei îmbrăcat cu hlamidă; ție ți-ai încredințat schiptrul împărăției.* BUZNEA, F. 34/23.

4. (Despre oameni; de obicei cu determinări care indică locul, introduse prin prep. „pe", „la", popular, „în" etc.) A ocupa un loc pe ceva, sprijinindu-se pe partea inferioară a bazinului; a se așeza, a ședea **(I 2)**, (popular) a se pune **(B I 1)**. *M-a invitat să stau și a continuat să se plimbe.* IBRĂILEANU, A. 100. *Am stat pe scaun, am luat dulceața.* GALACTION, O. 98. *O îndemnau să stea lîngă dînsele pe divan.* C. PETRESCU, C. V. 368. *Parcă-l văd stînd la birou.* I. BOTEZ, B. I, 42. *După ce am făcut adăpostul, eu am zis să așezăm rănițele și să stăm pe ele.* SAHIA, N. 79. *Ca să fii scriitor trebuie să ai un scaun sau un fotoliu pe care să stai.* TEODOREANU, M. II, 149. *Îi puse mîna pe umăr și-l duse la un jilț, îndemnîndu-l să steie.* SADOVEANU, O. XIII, 743. *Șezi, te rog, jos, domnișoară, zise comisarul... Lina stete pe scaunul din fața biroului.* ARGHEZI, S. XI, 27. *Îl chemase la el... și-i dăduse un scaun... Stai colea și ascultă, ți ziseră.* BARBU, G. 14. ◇ (Întărit prin „jos") *Era extenuat și nu îndrăznea să stea jos.* TEODOREANU, M. II, 165. (Expr.) **Stai** (sau **stați**) **jos!** formulă prin care cineva este invitat să se așeze. *Stați jos, băieți!* C. PETRESCU, Î. II, 6. *Stai jos, mă, berbecule, acum vorbim serios.* VLASIU, D. 93, cf. DL, DM, DEX.

V. 1. (Despre ființe sau despre obiecte; cu determinări locale) A ocupa (de obicei sau temporar) un anumit loc în spațiu, a se afla, a fi, a se găsi; a avea existență reală într-un anumit loc, a exista, a fi. *Închina-ne-vrem la locul iuo au stătut picioarele lui.* PSALT. HUR. 113v/13. *De urul acesta glasu ce strigaiu stîndu întru ei.* COD. VOR.[2] 31v/7. *Iară aorea stau înlăuntrul adăpostului.* CORESI, EV. 56. *Veri avea vistieriu în ceriu..., unde-i mai mare și mai scumpă cît stă ceriul de pămînt.* VARLAAM, C. 220. *De va sta un pom într-o margine de vie a unui om și cu ramurile lui va face umbră altii vii,... stăpînul... să-și taie crăngile pomului.* PRAV. 21. *Ceia ce vor pune foc la grajd sau la alt loc unde va sta fînul seu paiele, acestora ca să li să taie mănule.* ib. 23. *Doi ani trecînd, iară faraon încă văzu vis: cum că ară sta lîngă o apă curăloare.* PALIA (1581), 165/4. *Văzu sufletul lui Adam stînd aproape de Dumnezău* (cca 1625). GCR I, 64/38. *Mergea... într-un sat care sta șasezeci de stadii den Ierusalim.* N. TEST. (1648), 103r/17. *Din țara leșească prin țară deodată la satul lui, la Bogdănești, care sat stă supt munți,... au trecut la Brașov.* N. COSTIN, LET. II, 80/23. *Au văzut Sfîntul Ioan ap[os]t[o]l pre un mieluțel care sta spre măgura Sionului.* CHEIA ÎN. 90r/19. *S-au așezat pre locurile carile stau pre marginile Mării Negre.* CANTEMIR, HR. 263/18. *Cari dintre noi nu vă sta pă aceastî scrisoare și carte, să-și piarză partia și să să globească cu gloaba săborului mare, 66 de florinți* (a. 1715). IORGA, S. D. XII, 287. *Apusul... stă despre stînga celui ce caută pe carte.* AMFILOHIE, G. 2/21. [Vladislav] *au făcut mare legătură cu frate-său, Sigismund, craiul Poloniei, în carea legătură, după cum stă la Doghiel, acestea se zic despre Moldova.* ȘINCAI, HR. II, 110/11. [La albine] *fălcile le stau afară și sînt... foarte mari.* ECONOMIA, 174/3. *Paloșul cu care era să ne pătrunză sta denaintea ochilor noștri.* PLEȘOIANU, T. I, 78/16. *Marea care stă spre miaza-noapte a Ghermaniii să numește germanică.* CR (1829), 124[1]/15. *Locul unde sta această piatră, fiind moale, putea să cadă și fără cutremur.* DRĂGHICI, R. 117/1. *Văzui o damă foarte frumoasă stînd la fereastră.* GORJAN, H. III, 16/3. *Lîngă prispă steteau două bulii cu apă.* EMINESCU, P. L. 7. *Și capului meu să vede că pînă mîine dimineață i-a fost scris să mai steie unde stă.* CREANGĂ, P. 85. *Pe canapea, pe foteluri și pe jos, stau... fel de fel de jucării.* CARAGIALE, O. I, 274. *Pe dealul de la dreapta stau... rămășițele încă nestîrpite ale unei alte păduri.* SLAVICI, O. I, 117. *Îl făcu să-i rămîie tălpile lipite de locul unde sta.* ISPIRESCU, L. 35. *Accentul n-are trebuință să fie derivat din forme arhaice latîne, unde el ar fi stat cu o silabă mai sus.* PHILIPPIDE, P. 77. *O singură colibă stă... în văi.* COȘBUC, P. II, 258. *Nici*

un colț de ruine nu mai arată unde a stătut cetatea de pe Milcov. IORGA, C. I. II, 6. *Foștii județi stau în acte în același rînd cu județul care cîrmuiește.* id. ib. III, 119. *Eu stau la mal și golul ne desparte.* GOGA, POEZII, 207. *Mobilele erau într-o veșnică mișcare și stăteau mai mult afară decît în casă.* ANGHEL, PR. 4. *Cafeaua lui nenea Antonache sta dinaintea lui fierbinte, neatinsă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 36. *Egumenul... stătea în cerdac la aer curat.* HOGAȘ, DR. I, 8. *Într-un colț al geamlîcului stau puse la soare cîteva clondire mohorîte.* BASSARABESCU, V. 7. *Stam în grădină privind în larg.* VLASIU, D. 194. *Căpitanul stă la umbră, subt bolta unei răchite argintii.* BART, S. N. 72. *Azi ca ieri biserica stă în inima poienii.* PILLAT, P. 152. *Unele adjective au valori semantice diferite, după cum stau înaintea sau în urma substantivului.* IORDAN, STIL. 234. *Scriitorul trebuie să fie luptătorul în mîna căruia stă condeiul, armă temerară.* în PLR II, 630. *La ferestre, afară, stau stîlpii cu blazoane județene și steagurile moi, tricolore.* ARGHEZI, B. 28. *Cine văz că-i stă la ușă?* PARASCHIVESCU, C. Ț. 166. *Bunica stă pe prag.* STANCU, D. 328. [Feldioara] *stă la poalele unei coline.* BOGZA, C. O. 297, cf. DL, DM. *Stăm pe un istm de nisip.* BARBU, PRINC. 47. *Stăm aici pe măgură,... tot între văi.* V. ROM. februarie 1964, 76. *În incinta secției stăteau 10 tractoare din totalul de 30.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. M. D. ENC., DEX. *Pita albă stă pe masă Cum, îi pita mai frumoasă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 119. *Căuta în tot chipul cum s-ar putea curăți de împărăteasa ca să nu-i mai sleie în drum.* SBIERA, P. 108. *Cînd va veni acasă bătrînul, întreabă-l unde-i stă puterea, căci atunci facem ce facem cu el.* RETEGANUL, P. III, 79. *Fetele împăratului stăteau într-un pridvor.* STĂNCESCU, B. 335. *A întîlnit ea în cale pe o broască, care sta într-un șanț de drum și se văieta.* ȘEZ. V, 36. *Stînd acolo-n copac, vine doo țigănci p-acolea.* ib. II, 8. *Stă satu-n-gura lui,* se spune despre cineva care vorbește de rău pe toată lumea. Cf. ZANNE, P. VI, 307. *Dracul stă în deal și sprăvale caru-n vale,* se zice cînd se întîmplă o nenorocire pe neașteptate. Cf. id. ib. 571. ◇ (Prin analogie) *Prețul ei stă între 35 și 48 lei.* BREZOIANU, A. 627/15. ◇ Loc. vb. **A sta (de) față = a)** a asista. *Stîndu de față la patima ta.* MINEIUL (1776), 202r1/25. *Să binevoiască cinstitul Consulat a trimite în viitoarea sîmbătă... pă mai sus-numitu a sta față la cercetarea ce este a să face* (a. 1830). DOC. EC. 462. *Riga a binevoit să stea de față alaltăieri la cercările ce s-au făcut tilegrafului galvanic al academicului profesor.* CR (1838), 391/14. *Un slujbaș... care va sta de față și necurmat pe toată vara* (a. 1843). DOC. EC. 789. *Acum sîntem singuri „Dumnezeu stă de față".* FILIMON, O. I, 163. *Eu singur stau de față la muta-i agonie.* ANGHEL, P. 23. *Stam de față la dichiseala ei.* M. I. CARAGIALE, C. 78. *La această judecată stătuseră de față și mahalagii.* SADOVEANU, O. XV, 474, cf. DL, DM, DEX. *Ea încă au stătut acolo de față, că nu cumva să apuce oareșcine vreo bucățică.* SBIERA, P. 112. *Dracul a mîncat plăcintele și răpitorul stă de față.* ROMÂNUL GLUMEȚ, 4; **b)** (Jur.; învechit și popular) a confrunta (cu cineva). *Scrise să se strîngă toți patriarșii ... să stea de față cu Arie, să vadză cine iaste vinovatul.* VARLAAM, C. 134. *Au stătut la întrebare de față cu Ghinea Medelnicearul* (a. 1676). BUL. COM. IST. IV, 172. *Aș pohti să stau de față cu dînșii înaintea Măriei tale.* ANTIM, P. XXVI. *Expresiunea juridică: an stătut de față.* CUV. D. BĂTR. I, 60. *Și-oi lua faptele-n brațe Și-oi sta cu Dumnezeu față.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 190; **c)** a adeveri. *Registru-mi este tîmpul și mărturia locul. Iar pîră ș-apărare stă față facultatea.* HELIADE, O. I, 206. *Vorbele iubirii moarte Vinovate-mi stau de față.* EMINESCU, O. I, 125, cf. ZANNE, P. IV, 563. ◇ Expr. **A sta la baza** (sau **la temelia**) **a ceva** = a constitui fundamentul sau fundamentarea a ceva. *Atît procesul de asociație a ideilor, cît și puterea de abstracțiune... stau la baza organizării limbii.* PUȘCARIU, L. R. I, 16. *La temelia artei moderne stau metodele de observație a naturii.* VIANU, L. U. 7. *Cunoașterea vieții stă la baza măiestriei artistului realist.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 7, 98. *La baza cercetărilor fizice stă principiul cauzalității.* CIȘMAN, FIZ. 7, cf. DL, DM. *Studiul pieței, mai mult decît oricînd, trebuie să stea la baza întregii producții destinate populației.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 183, cf. DEX. **A sta alături** = a se compara. *„Miorița" poate sta alături cu orice manifestare artistică de oriunde.* SADOVEANU, O. XX, 47. *Numai „Lăutul"* [lui Luchian] *poate să stea alături prin cromatismul lui.* CĂLINESCU, S. 73. *Pot sta alături, în balanța judecătorului, capriciile și zigzagurile unei isterice cu personalitatea aproape sacerdotală a unui ilustru savant?* CONSTANTINESCU, S. III, 41. **A sta în fața cuiva** = (despre obiective, sarcini etc.) a trebui anume să fie realizat, rezolvat de cineva. *O mare misiune stă în fața tineretului pentru era de pace în care intrăm.* în PLR II, 639. *Realizarea marilor sarcini care stau în fața agriculturii cere din partea organelor de stat și de partid... asigurarea condițiilor pentru sporirea continuă a randamentului.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 752, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. **A-i sta cuiva ceva pe** (sau **la**) **inimă** (ori **suflet**) sau **a-i sta ceva în** (ori, regional, **de**) **cap** = (despre gînduri, preocupări etc.) a obseda, a neliniști. *Dar mai este un lucru... care îi stă la inimă lui Caragiale...* *Acest lucru este justiția celor de sus față de țărănime.* IBRĂILEANU, SP. CR. 255. *Nouă asta ne stă pe inimă, întîi și întîi forțele ce se ridică astăzi pentru revoluție.* GALAN, Z. R. 299, cf. DL, DM. *Nu-i convenea că-l primisem așa, apoi mi-a spus ceea ce-i stătea pe inimă.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 127. *Cînd a terminat de spus ce-i stătea pe inimă..., s-a uitat împrejur.* V. ROM. ianuarie 1966, 52, cf. M. D. ENC., DEX. *Și-i destul de nouă ani De cînd la inimă-mi stai.* RETEGANUL, TR. 139. (Cu schimbarea construcției) *Aș vrea să-ncep cu fapte bune, Dar n-am făcut ori le-am uitat Și raiu-n cap puțin mi-a stat.* COȘBUC, P. I, 198. *Dorința ei, să se știe soția unui deputat, i-a stat stînd pe suflet.* AGÎRBICEANU, L. T. 257. (Popular) **A-i sta** (cuiva) **pe limbă** = **a)** a fi pe punctul de a spune (ceva ce nu trebuie). *Se mai ținu el; dară ași! rîia, rîia! parcă-i da cineva brînci să scoață din gură vorba ce-i sta pe limbă.* ISPIRESCU, U. 112, cf. ZANNE, P. II, 226. *Îi stătea pe limbă să întrebe.* REBREANU, P. S. 276. *Îmi stă pe limbă o întrebare. O slobod. — De ce m-au bătut?* STANCU, D. 345, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX; **b)** a nu găsi cuvîntul potrivit. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ZANNE, P. II, 226. (Popular) **A-i sta** (cuiva) **în minte** = a fi clar (pentru cineva); a înțelege. *Bine zici, dar nu-mi stă-n minte cum l-așa frumoasă fată Buturuga Statu-Palmă a putut să fie tată!* ALECSANDRI, POEZII, 236, cf. DL, DM, DEX. **A sta înainte(a)** (cuiva) = **a)** (și în forma **a-i sta cuiva în față**) a se situa la mică distanță în fața cuiva sau a ceva (privindu-l, vorbindu-i etc.) [Femeia din portret] *zîmbea cu același zîmbet neuitat ... Bătrînul stete mult... înaintea ei.* CARAGIALE, O. I, 46. *Și Noaptea, de zare deșteaptă... S-apropie de flacări și-aproape-n urmă stînd Viteazului în față, ea lung la el privește.* COȘBUC, P. I, 134. *Mă duc la Timiș, stau înaintea domniilor lor și spun așa: solie de la Ionuț Păr-Negru.* SADOVEANU, O. XIII, 185, cf. DL, DM, DEX; **b)** (rar) a servi (**4**). *Muierea i-a ieșit întru întîmpinare... și i-a stat înainte cu dulcețuri și răcoritoare.* SADOVEANU, O. XV, 374, cf. DL, DM, DEX; **c)** (învechit) a avea întîietate în... *Să ascultăm de toate duhovnicii părinții noștri și carii stau înainte în Domnul.* CORESI, EV. 536. *Ca neam vechi înrudit cu Mavrocordații, stau înaintea noastră... Ghiculeștii.* IORGA, C. I. I, 54; **d)** a înfrunta pe cineva. Cf. DL, DM, DEX. *Că băieții, făr-de minte, Risipesc la gloanțe multe, Nu le stă nimeni-nainte.* TEODORESCU, P. P. 291; **e)** (învechit) a avea în atenție. *3 lucruri mari să cade să stea totdauna înaintea ochilor noștri.* NEAGOE, ÎNV. 191/25; **f)** (și în forma **a-i sta înaintea ochilor**) a-și aminti cu precizie (ca și cînd ar vedea aievea). *Toate faptele sta înainte lui în acela ceas* (cca 1550). GCR I, 2/30. *Icoana stăpînului pe care-l trădase*

îi stătea înaintea ochilor, ca model de urmat. BUL. COM. IST. II, 190; **g)** (Popular; și în forma **a-i sta cuiva în față**) a urma să i se întîmple; a-l aștepta. *Se crede că dacă se piaptănă o femeie și-și împletește părul, dacă-i rămîne, din întîmplare, o viță de păr neîmpletită, apoi îi stă înainte o călătorie lungă.* GOROVEI, CR. 42. (Popular) **A-i (mai) sta** (cuiva) **capul pe umeri** (sau **sus**) = a rămîne în viață. *I-a mai stătut pe umeri capul încă o mie și una de zile și de nopți.* ARGHEZI, S. VI, 14. *Dar, dragă, nu te-ntrista, Că la turc eu nu te-oi da Pînă capul sus mi-o sta!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 492. *Da eu pe tine nu te-oi da Pîn' ce capu sus mi-a sta.* ȘEZ. I, 43. *Nu te teme, fătul meu! Pînă stă sus capul meu.* BIBICESCU, P. P. 271. (Popular; mai ales în basme; adesea cu schimbarea construcției) **A-i sta** (cuiva) **capul unde-i stau picioarele** (sau **tălpile**) = a fi decapitat. *Dacă pînă mîne dimineață n-a fi podul gata, moșnege, are să-ți steie capul unde-ți stau talpele.* CREANGĂ, P. 84. *Să-mi aduci pe stăpîna acestei cosițe; căci de nu, unde-ți sau talpele, îți va sta și capul.* ISPIRESCU, L. 23. *Dacă în șase luni măria-sa Ferid nu va ști ce se cuvine să știe..., atunci primesc să stea acest cap unde îmi stau acuma picioarele.* SADOVEANU, O. XV, 355, cf. DL, DM. *Capu-i va sta unde-i stau picioarele!* T ĭunie 1968, 41, cf. M. D. ENC., DEX. *Împăratul... i-au poroncit ca să-i aducă calul smeului numaidecît, că, de nu i l-a aduce, apoi i-a sta capul unde-i stau acuma tălpile.* SBIERA, P. 74. *Împăratul îl amenință că, de n-o spune, unde-i stau picioarele îi va sta și capul.* STĂNCESCU, B. 184. *Cine s-a încerca și n-a ghici, aceluia unde-i stau picioarele are să-i steie capul.* ȘEZ. II, 154. *Nu cumva să le dai la altcineva, că atuncea îs stă capu unde-s stă picerli.* O. BÎRLEA, A. P. I, 192. **A nu-i sta** (cuiva **bine**) **ochii în cap** v. o c h i[1] **(I 1)**. ✦ (Despre obiecte) A-și avea locul rezervat, stabilit undeva. *Trebuie altă arătare mai bună, într-acesta chip — cum aceale lucruri au fost stînd tot acolia, pînă ce le-au furat.* PRAV. 63. *Îl vom împunge cu frigarea cea mare de fier, carea stă după ușă.* ȚICHINDEAL, F. 43/19. *Să să dea știre la locul unde stau aceste sacale ca să alerge cu apă acolo unde s-au întîmplat primejdia de foc* (a. 1827). DOC. EC. 381. *Toporul și mătura tot după ușă stau.* SADOVEANU, O. I, 399, cf. DL, DM. *Văzu desfăcîndu-se porțile mari ale halelor în care stăteau vagoanele.* BARBU, G. 166.

2. (Despre oameni; cu determinări locale) A ocupa conștient un anumit loc; a se așeza. V. p l a s a[2] **(2)**. *Pure spre el păcătosul și diavolul ce sta de-adereapta lui.* PSALT. 235. *Să neștine va purta piale de cal sau de magariu, să nu între în bisearică, ca să stea afară cu muierile* (a. 1640). GCR I, 91/14. *Plini de tină și împuțiți de glod, de nu putea să stea omul lîngă ei.* BĂRAC, T. 7/6. *Chiar pe mine unchiașul Statu-Palmă-Barbă-Cot m-a osîndit să stau în tufarul ista.* ALECSANDRI, T. I, 421. *Lică nu stetea niciodată sub cerdac.* ȘLAVICI, O. I, 135. *Flăcăul... venea în toate duminicile la horă, și... sta deoparte, rezemat în bățul lui de corn.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 56. *Sub stejar nu stau, că e rău de trăsnet.* GALACTION, O. 48. *De ce stai lîngă ușă? Ai să răcești.* BRĂESCU, O. A. I, 14. *Venea bunica, sta lîngă mine cu dragostea ei, insuflîndu-mi încredere.* VLASIU, D. 36. *Mițu a stat la ușe așteptînd pe Tătuțu.* ARGHEZI, S. VII, 81. *Stătea ca o pisică lîngă geam.* PREDA, R. 6. *Tu, ca o mamă, stai îndărătul porții.* ISANOS, V. 246. *Tu, mîță, să stai pe cuptor.* ȘEZ. I, 280. *Stai tu colea în gura podului și numără torturile.* ib. V, 9. *O femeie ce-mi făcea? Sta la umbră se umbrea.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 411. *Stai totdeauna la mijloc de masă și la colț de țară de vrei să o duci bine.* ZANNE, P. VI, 342. ✧ F i g. *În nouri ca profeții, să nu stai niciodată.* CĂLINESCU, L. L. 12. ✧ L o c. v b. (Popular; despre păsări) **A sta pe ouă** = a cloci. *Cu aripile-ostenite ziuă, noaptea stai pe ouă.* EMINESCU, O. IV, 223, cf. DL, A I 22. **A-i sta** (cuiva) **împotrivă** (sau, învechit și popular, **înainte**; învechit, rar, **contrariu**) ori **a sta împotriva** (cuiva) ori (învechit) **a sta față** (**asupra** cuiva) = a se împotrivi; a lupta (împotriva...) *Tu fricos ești și cine împotrivă sta-ți-va de atunce mînia ta?* PSALT. 151. *Împotriva meșterșugului drăcesc să stea.* CORESI, EV. 513. *Stroe... stătu împotriva tătarilor, de să lovi cu Mirza* (a. 1602). IORGA, S. D. XV, 170. *Nu avea nime puteare să le stea înainte.* MOXA, 402/18. *Atunce cei mai mici vor putea sta împrotiva celor mai mari.* PRAV. 115. *Tu stai împotriva lui.* NEAGOE, ÎNV. 102/9. *Pizmașii se-nvitează să-ți stea-nprotivă, vrînd să mă piarză.* DOSOFTEI, PS. 47/3. *Spuseră lui... că stă împotriva cuvintelor împăratului.* BIBLIA (1688), 357[1]/30. *Au stătut împrotiva lui Traian cu război.* N. COSTIN, L. 117. *Tu nu vei să-ți dai vinăriciul la mănăstire după obiceai, ci stai împotrivă* (a. 1694). BUL. COM. IST. III, 87. *Au strînsu oaste nu ca să-i dè agiutor, ce ca să-i stè împotrivă.* NECULCE, L. 237. *La împăratul Rîmului să să fie rugat să-i dea agiutoriu să poată sta împotriva a nepriatenii și vrăjmaș.* CANTEMIR, ap. GCR I, 361/2. *Nu iaste nimeni, nici cu condeiul, nici cu palma, a-i sta împotrivă.* C. CANTACUZINO, C. M. I, 9. *Spun de Velicico că ar fi stînd de multe ori împotriva coroanei lui Cantemir Vodă.* MUSTE, LET. III, 28/12. *De ne vei poronci, vom face pentru ca să nu socotești că-ți stăm împotrivă.* ANTIM, P. XXVII. *Și nime să nu stè împotrivă cherții domnii*[i] *mele* (a. 1734). BUL. COM. IST. II, 198. *Copila nu poate sta împotrivă.* IST. AM. 90[r]/20. *Măcar că cu foarte puțini ostași era, steate față asupra grecilor.* MAIOR, IST. 229/15. *Domnul mîndrilor le stă împrotivă.* ȚICHINDEAL, F. 265/6. *Fiind în cetate pașă așezat de împărăție, Pazvandoglu au început a-i sta împotrivă la trebile și poruncile pășești.* DIONISIE, C. 185. *Nu este nici un fel dă pricină care să stea împotrivă dă a să dăschide și această schelă* (a. 1830). DOC. EC. 469. *Neputînd să steie înaintea nenumăratei sale oaste, ii au murit sup sabiile dușmanului.* ASACHI, I. I, 53/22. *Ceilalți măcilari avînd și pizma asupra aceluia, căci le-au stat tot împotrivă.* BĂRAC, T. 36/8. *Adăogeau... că nu stau împotrivă a plăti dăjdiile pentru războiul cu turcii.* BĂLCESCU, M. V. 257. *Uniți, vom sta împotriva oricărui vrăjmaș* (a. 1848). PLR I, 118. *Răbdarea poate la rele-mpotrivă sta.* PANN, E. I, 78/1. *El strigă: „Steie față cui place vitejia, cui s-a urît de viață!"* ALECSANDRI, POEZII, 290. *Pe mitropolitul Maxim ce sta împotrivă la nelegiuirile sale... îl depărtă.* ODOBESCU, S. I, 85. *La Nicopole văzut-ai cîte tabere s-au strîns Ca să steie înainte-mi ca și zidul neînvins.* EMINESCU, O. I, 147. *Dar cine poate sta împotriva lui Dănilă Prepeleac?* CREANGĂ, P. 39. *Nici valurile mării nu putură să le stea împotrivă.* ISPIRESCU, L. 24. *Dacă și atunci vor sta împotrivă — e o nenorocire, dar n-avem ce face, va trebui să tragem în ei.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 157. *Erix cu el a stătut împotriva lui Hercul.* COȘBUC, AE. 96. *Să tremure cel ce... cuteaz-mpotrivă să-mi steie.* MURNU, I. 8. *Mirosul străbate prin crăpăturile ferestrelor... nimic nu-i poate sta împotrivă.* TEODOREANU, M. U. 150. *Nu i-au putut sta împăratul împotrivă.* SBIERA, P. 90. *Un țăran avea o față... alintată peste măsură, așa că nici părinții nu-i stau împotrivă, necum alții.* ȘEZ. I, 284. (Cu schimbarea construcției) *Moliile încă mult strică stupilor... Împrotiva cărora lezne poți sta, curățind mai adeseori cojnițele.* ECONOMIA, 201/12. *Băieții, făr-de minte, Risipesc la gloanțe multe, Nu le stă nimeni-nainte.* TEODORESCU, P. P. 291. *Să nu le mai vină-n minte A ne sta nouă-nainte.* RETEGANUL, TR. 45. **A sta în umbră** = **a)** a fi modest, retras. *De asupra tuturora se ridică cine poate, Pe cînd alții stînd în umbră și cu inima smerită Neștiuți se pierd în taină.* EMINESCU, O. I, 133. *Voi toți care ați stat pînă acum în umbră, timizi,... scuturați-vă, recăpătați încredere în voi.* ANGHEL, PR. 186, cf. DL, DM, DEX; **b)** a rămîne ascuns. *Voicu și Bădîrcea își dădură seama că nu pot să stea în umbră. Săriră la Niculae.* PREDA, R. 173, cf. DEX. **A sta alături de** (sau, regional, **cu**) **cineva** ori **ceva** sau (învechit) **a sta lîngă** (ori **cu**, **spre**, **pentru**) **cineva** sau **ceva** = a sprijini pe cineva sau ceva; a fi partizanul cuiva sau ceva. *Cine cu mere sta-va spre*

ceia ce facu fără-leage? PSALT. 197. *Dacă au văzut banii vărsîndu-le Ştefan Vodă, au stătut ei cu domnia.* M. COSTIN, ap. GÎDEI, 463. *De ar veni vreo primejdie domniil*[i] *mele, despre vreo parte, să staţi cu mine toţi.* IST. Ţ. R. 7. *Stimenii din curte vor sta pentru domnie.* NECULCE, L. 80. *Stînd totdeauna lîngă mai marele său,... a ajuns să dobîndească voievodatul părţilor transilvane.* MAG. IST. I, 70/15. *Sînt fericit că stai alături cu mine. Decît un bonjurist ,c-o mînă de învăţătură, mai bine un ţăran cu un car de minte!* CREANGĂ, O. 272. *O, cetăţenilor eroi! Voi staţi alături cu mine Şi eu alături cu voi!* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 53. **A-i sta** (cuiva) **aproape** = a-i fi apropiat. *Cei care i-au stat aproape vorbesc emoţionaţi.* ap. IORDAN, L. R. A. 487. *Munca şi lupta lui neobosită au fost călăuzite de dorinţa de a fi folositor poporului, de a sta aproape de nevoile lui, de a-l îndruma şi ajuta necontenit.* CONTEMP. 1954, nr. 388, 5/1. **A sta deoparte** (sau **departe, la o parte**) = a se ţine în rezervă; a nu interveni; a se complăcea în izolare. *Stau deoparte, la casa mea.* MILLE, V. P. 193. *Am stat într-adevăr departe de unele frămîntări.* în PLR II, 99, cf. DL, DM. *Mentalitatea celor obişnuiţi să stea deoparte.* SCÎNTEIA, 1975, nr. 10 334, cf. M. D. ENC., DEX. (Familiar) **A sta pe** (sau **la, în**) **locul său** = **a)** a se găsi la locul obişnuit, stabilit sau destinat. *Aceştia, înţelegînd scoposul, au stătut în locurile lor.* AR (1829), 45²/12. *Castelanii de margine au stat fiecare la locurile lor, ţinînd lîngă sine oştile ce aveau.* SADOVEANU, O. XIII, 242, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX; **b)** a păstra măsura. Cf. DM, M. D. ENC., DEX. (Familiar) **A sta (piatră) pe capul cuiva** sau **a-i sta cuiva pe cap** = a incomoda pe cineva prin prezenţa sau prin purtarea sa; a plictisi pe cineva cu insistenţele; a şedea pe capul cuiva, v. şedea **(I 1)**. *Altă treabă n-ai decît să stai pe capul domnului.* REBREANU, P. S. 134. *Cireşul e mai tînăr... Toate vrăbiile stau pe capul lui, rugîndu-l să se coacă mai repede.* TEODOREANU, M. U. 247. *Nu fii nebună, fă,... cum o să-mi stai pă cap aci?* CAMIL PETRESCU, O. III, 243. *Caută-ţi altul. Ce stai piatră pe capul nostru.* STANCU, D. 15. *Mie nu-mi trebuie cargobotu, fraţicule, să-mi stea armatoru pe cap.* TUDORAN, P. 26, cf. DL. *Ce poţi să faci, bre?' răspunse Leahu mai mult din buze. Nu vezi cum îmi stau pe cap?* MIHALE, O. 139, cf. DM, DEX. (Tranz.; învechit) **A-l sta** pe cineva **înaintea** (cuiva) = a aduce pe cineva înaintea cuiva. *Luo iară cinci de între fraţii lui carii era mai tineri şi-i stătu pre ei înaintea lu faraon.* PALIA (1561), 196/15. *Porunci mai marilor să vină şi tot săborul lor şi duse pre Pavel de-l stătu înaintea lor.* N. TEST. (1648), 165ᵛ/9. **A sta în propta cuiva** v. propţă **(1)**. **A-i sta** (cuiva) **ca piperu-n nas** v. nas¹ **(1)**. **A-(i) sta** (cuiva) **în putinţă** v. putinţă **(1)**. ✦ (Despre obiecte) A fi prins, fixat etc. sau atîrnat, spînzurat etc. de ceva; a fi aşezat. *Sufletul mieu ni-i lasă în zăbavă În iad să stea, ce-l vei Scoate-n slavă.* DOSOFTEI, PS. 45/4. *Poarta este bine închisă cu o bîrnă grea d-a curmezişul, ale cărei căpătîie stau în cîte-o bortă în ziduri.* CARAGIALE, O. I, 62. *Miros acru vine... din curtea în care sute de piei stau în soare, pe frînghie.* STANCU, D. 346, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Pînă-s mere mititele, Stau în creangă făloşele.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 429.

3. (Despre oameni; popular, cu determinarea „cu casa"; de obicei urmat de determinări locale) A-şi avea domiciliul undeva; a domicilia, a locui, (învechit şi popular) a sălăşlui **(1)**, a şedea **(III 1)**; (popular) a hălădui, (învechit şi regional) a băciui, (învechit) a sălăşui **(1)**, (regional) a sălăşi **(1)**. *Adusu fu elu de ceia ce sta dintru Ierusalim.* COD. VOR.² 33ᵛ/4. *Eu, daca stau în curtea boierească, stau fiindcă am odaia şi tainul meu.* SION, P. 57. *Băiatul..., după cum ştiţi, stă la mine, eu îi ţin loc de tată.* CARAGIALE, O. I, 284. *Stă într-o odăiţă la mahala.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 5. *Nu-i casa lor în care stau.* COŞBUC, P. I, 127. *La popasul din Rîmnic, unde stătea episcopul.* IORGA, C. I. III, 88. *D-l Petrică... sta cu chirie şi avea obiceiul să se mute foarte des.* ap. TDRG. *Unde stai dumneata? — Lîngă Bărăţie.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 206. *În casă stau stăpînii.* GÎRLEANU, L. 70, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Domnul şef... stă tocmai în strada Francmazonă.* REBREANU, NUV. 58. *Cel care scrie aceste lucruri stă în Iaşi.* în PLR II, 324. *Se sparse claca şi pleacă care încotro sta.* DUMITRAŞCU, STR. 23. *Nu ştiu cum îi zicea străzii unde stăteau Arnotenii.* M. I. CARAGIALE, C. 119. *Sta cu o mătuşă a dumneaei, instituloare la pensie.* BASSARABESCU, V. 205. *Răzleaţă de celelalte vile... e căsuţa albă şi rău isprăvită, unde eu şi ai mei vom sta.* GALACTION, O. 435. *În faţă sta coana Irina Şi-n curte, un fost arhivar.* TOPÎRCEANU, B. 62. *Se făcuse vîlvă mare... în jurul unei vrăjitoare care sta într-un bordei.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 149. *Nu trebuie să mă conduci, stau foarte departe.* VLASIU, D. 319. *Stăteam într-o odăiţă îngustă, rece, umedă, întunecoasă.* SADOVEANU, O. III, 313. *Aici nu mai stă nimeni De douăzeci de ani.* ARGHEZI, V. 141. *Mă duc şi pe jos... Stau pe str. Polonă.* CĂLINESCU, O. I, 104. *Sta la o văduvă de lăutar.* CAMIL PETRESCU, O. II, 126. *Ar fi păcat să mai plătească el chirie la garsoniera unde stă încă pe un trimestru.* VINEA, L. II, 56. *Stăm tocmai în capătul satului.* H. LOVINESCU, T. 373, cf. DL. *Vreau să viu diseară pe la tine... Nu ştiu unde stai.* PREDA, D. 122, cf. DM. *Cînd am stat eu lîngă Podul Vechi, la subsol... era o umezeală lacustră.* T august 1964, 64. *Stă la trei kilometri de sat, lîngă pădure.* ib. ianuarie 1969, 32. *Cum eu stăteam pe strada Tăutu ..., îl vedeam pe fereastra casei.* V. ROM. martie 1970, 45, cf. M. D. ENC., DEX. *Dă o fugă laăl palat... Uite-te de vezi cine stă acolo.* STĂNCESCU, B. 219. *Într-o baltă, mai încolo de capătul satului, sta dracul cu casa.* id. ib. 356. ✧ Expr. (Învechit) **A sta la un loc cu cineva** = a convieţui. *O hîrtie ce am dat-o fetei mele, dacă va sta la un loc cu Ştefan Voievod, s-o ţie pe socoteala lui* (a. 1854). IORGA, C. I. II, 233. (Popular) **A sta sub căciulă** = a nu avea locuinţă. Cf. ZANNE, P. III, 48.

4. (Astăzi rar; despre oameni) A fi prezent; a asista. *Cînd vărsară sîngele lu Ştefanu... însumi era stîndu şi lăsa spre uciderea lui* (sec. XVI). GCR I, 3*/21. *Sîntem vinovaţi şi vom să stăm toţi împreună la înfricoşata judecată a lui H*[risto]*s.* NEAGOE, ÎNV. 6/10. *La acesta feredeu... stătură sv*[i]*nţii apostoli, cum mai sus am spus, la slujbe feredeului.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 28ᵛ/28. *Care n-ar sta la dezbătutul moşiei..., aceea să fie lipsită de partea ei* (a. 1717). URICARIUL, XXV, 282. *Iar mama minorei... poate sta în instanţă şi în nume propriu.* COD. PEN. R. P. R. 453.

5. (Învechit; despre oameni sau despre stările, senzaţiile, sentimentele, concepţiile, raţionamentele ori manifestările, acţiunile etc. lor) A se baza. *Ce ai gîndit că este bine... fără greş pre acela lucru să stai, că nu te va înşela.* N. COSTIN, O. 122. *Pomenirea ta să piară, sau şi de va mai ţinea, Pe minciuni să şovăiască, p-astfel de temei să stea.* HELIADE, O. I, 459.

VI. 1. (Despre fiinţe, obiecte etc., de obicei cu determinări modale introduse prin prep. „în", „la", „pe", „cu", (învechit) „întru", „sub", „spre"). A fi sau a rămîne într-o anumită situaţie, stare, într-un anumit fel sau în anumite condiţii; a şedea **(III 2)**. *Carei sîntem întru bunătăţi şi în dereptate stînd, să nu ne lenim, nici să zăcem.* CORESI, EV. 214. *Domnul văzdu cum oamenilor răiia multă pre pămînt şi tot cugetul inimiei sta spre rău în toată vreamea.* PO 27/16. *Îl îmbărbăta să stea... în credinţă.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 126ᵛ/28. *Şi tu Dumnedzău sfinte mi-ai dat putere De mi-au stătut frămseaţa fără de scădere.* id. PS. 99/6. *Săracii să nu fie prespre voie săraci, ce de bună voie să stea spre sărăciea sa şi spre dumnedzăire.* VARLAAM, C. 323. *Iară trupul pîn-a treia dzi au stătut la vederea tuturora.* M. COSTIN, O. 56. *Nădăjduind a cîştiga această peceate minunată ce stă supt paza mea* (a. 1783). GCR II, 131/36. *De nu ar fi avut acea pricină, ar fi stătut tot întru acea stare tînără şi înflorită.* AMFILOHIE, G.

F. 12/16. *Să le pui într-un plic împreună şi cu acea însemnare scrisă dă dinsul şi, pecetluindu-l cu pecetea dumitale, va sta în păstrarea stărostii*[i] (a. 1918). DOC. EC. 183. *Au sosit la bivuacul meu (loc undi stau oştile supt arme).* AR (1829), 59¹/14. *Alăturatul contract, care să şi trimite la Vistierie a sta în păstrare, s-au şi tocmit cu luna* (a. 1830). DOC. EC. 454. *Orişicare strein, dator unui grec nu va putea să stea sub altă judecată decît a diregătoriilor greceşti.* CR (1830), 18¹/5. *Toate celelalte stau pe aceştii şi aşa nu este vreo raritate dacă unele teatre se dau banrot.* FM (1841), 260¹/17. *Văzurăm totuşi cum două elemente de proprietate, cel soţial şi cel personal, steteră în luptă unul cu altul.* ib. (1846), 163¹/18. *Lumea stă pe o schimbare.* CONACHI, P. 114. *Călăraşii de teară... sta sub ascultarea hatmanului.* BĂLCESCU, M. V. 644. *Tînărul a venit Şi a stătut în tăcere, încît nici nu au vorbit.* PANN, E. I, 33/8. *Uritele lor obiceiuri stau în contrast cu virtuţile celorlalţi.* ARISTIA, PLUT. XXV₂/30. *Părul bucătarului... să stea totdeauna supt o legătură.* PENESCU, M. 29. *Stînci, copaci şi animale, toate sînt în nesimţire, toate stau în nepăsare.* ODOBESCU, S. III, 59. *La acest nivel intelectual stau cea mai mare parte a profesorilor pe la şcolile secundare.* IONESCU-RION, S. 103. *Candidaţi de boiernaşi sînt apoi aceia, mult mai tineri, cari stau supt poruncile vătavilor.* IORGA, C. I. II, 158. *Pe cerdacuri, la drum, domnii stau în cămeşă, fără nici o ruşine.* IBRĂILEANU, A. 143. *Stau cu paltonul, e destul de frig aici.* VLASIU, D. 348. *Ar fi dorit să stea la căldură.* TEODOREANU, M. III, 243. *Vra să zică, staţi subt ascultarea lui Ionuţ Păr-Negru?* SADOVEANU, O. XIII, 370. *Cele două înţelesuri ale limbajului stau într-un raport de inversă proporţionalitate.* VIANU, A. P. 15. *Cluburi înzestrate cu aparate de radio şi biblioteci cu multe mii de volume... stau la dispoziţia oamenilor muncii.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 373. *Droaia băieţilor stă sub porunca lui Corcodel.* IST. LIT. ROM. II, 79. *Dacă s-a mai pomenit iarnă ca asta să stai cu ferestrele deschise.* DAVIDOGLU, M. 16. *Pezevenghii stau la căldură, mănîncă berbec fript, cîntă şi benchetuiesc.* TUDORAN, P. 8. *Da ce-ţi veni, stai pe întuneric, bre?* MIHALE, O. 142. *Să n-aibă somn şi-n tihnă să nu steie Ei, alchimiştii noului pîrjol.* LABIŞ, P. 28. *Lumea-ntreagă stă-n mirare.* ALECSANDRI, P. P. 173. *Strîgile şi strigoii sînt oameni... cari stau în atingere şi cu înţelegere cu dracul.* SBIERA, P. 316. *Ce stai, bade, cît colea, Cu-atîta inimă rea?* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 46. *Jos pe iarbă s-aşeza Şi în aşteptarea sta.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 614. *Nu stă drumul fără călători* i se spune cuiva care e mereu pe drumuri. UDRESCU, GL. ✧ (Construit cu un nume predicativ) *Lăsară corabiia şi nasul* [corabiei] *amu opri-se şi stătu nelegănrată.* COD. VOR.² 47ᵛ/8. *Atunce se va împlea cuvîntul acela ce stă scris* (cca 1570). GCR I, *14/35. *Deaca muri Enia, el stătu domn fiin-său, Ascanie.* MOXA, ap. GCR I, 59/5. *Scriu alte istorii pentru ţara noastră a Moldovei, cum au stătut pustie 600 de ani.* URECHE, L. 60. [Doi plugari] *s-au grăit să fie stătătoare aceaia tocmală, ca să stea întreagă şi adevărat şi neclătită.* PRAV. 2. *Frunza sa încă nu-ş va piiarde, Ce pre toată vreamea va sta vearde.* DOSOFTEI, PS. 12/6. *Iulie Chesariu ce stătusă biruitoriu asupra lui Pompei.* N. COSTIN, L. 123. *Şi aşa au stătut lucrurile amestecati.* NECULCE, L. 330. *Să-ţi aduci aminte de moarte şi de judecata nefăţarnicului Dumnezeu, la care noi toţi vom să stăm goli* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 89/27. *Aceasta am întărit domnia mea, cu acest al nostru domnescu hrisov, ca să stea această milă nemutată şi nestrămutată în veci* (a. 1744). URICARIUL, VIII, 239. *Avînd alte trebuinţe pînă acum n-au mai mers, şi stă moşia tot nehotărîtă şi gîlceava dintre dînşii necurmată* (a. 1757). ib. XI, 231. *Ferul, lemnul, pietrele să putrezească, iar trupurile acelora după moartea sa să steie vii* (a. 1780). ib. X, 80. *Lucrul ordinar nu ţine mult, să negreşte, dar lucrul fain stă tot aşa* (a. 1789). IORGA, C. I. III, 237. *Au întrat... în Roma, unde au omorît mai pre toţi cei de bun neam ce au stătut vrăjmaş lor* (a. 1802). GCR II, 198/8. *Să va dovedi că au vrăjmăşit viaţa celui ce i-au lăsat prin diiată moştenire sau că nu au stătut apărătoriu vieţei lui.* PRAVILA (1814), 139/17. *Ştim noi şi ştiu şi ei că boierii mari... au stătut Buzeştii... şi alţii.* ZILOT, CRON. 67. *Moise ot Văleni... au stătut şi vameş de rînd* (a. 1825). DOC. EC. 354. *Mulţi au stătut vrednici de toată lauda în istorie.* MUMULEANU, C. 72/12. *Locul acel înfricoşat îi sta tipărit în minte.* DRĂGHICI, R. 162/2. *G. Lazăr..., cui vrednic student şi urmaş i-a stătut Eliad.* GENILIE, G. 219/22. *Enric al 4-le stătu un bărbat brav, energhic..., foarte îngrijindu-se pentru binele supuşilor sei.* SĂULESCU, HB. II, 310/25. *Peninsula... a stătut privelişte a unor împrejurări foarte grabnice.* CR (1834), 278²/40. *Veneţia ce în sînul mării înecată stînd Mărilor le porunceşte, preste ele-mpărăţind.* POGOR, HENR. 170/17. *El stătu unul din cei mai virtuoşi cetăţeni.* ASACHI, L. 28¹/4. *Cît mai fu în viaţă împărăteasa..., gubernatorul Brukenthal a stătut mare şi tare.* BARIŢIU, P. A. I, 504. *Venise doi peştitori Pe Areti să o ceară şi să stea mijlocitori.* PANN, E. IV, 12/4. *Patru tunuri sta îndreptate spre poartă.* NEGRUZZI, S. I, 150. *Va voi să cerceteze pe acei care întîi, Stătură începătorii româneştei poezii.* ALEXANDRESCU, O. I, 179. *Era un spectacol hidos: spaţiul cîmpului sta aşternut de cadavre.* HASDEU, I. V. 87. *În pădurea fărmecată Stăm închişi, vai, fără vină.* ALECSANDRI, T. I, 421. *Movilele ... stau semănate în prelargul cîmpiei.* ODOBESCU, S. III, 15. *Steteau toate uimite pe cînd trecea păstoraşul-împărat, doinind şi horind.* EMINESCU, P. L. 5. *Am stat închis multă vreme pînă a venit să mă scape.* CARAGIALE, O. I, 43. *Acela care vrea să mă doboare trebuie să stea mereu cuprins de îngrijire.* SLAVICI, O. I, 181. *O întrebă care să fie pricina de stă tristă.* ISPIRESCU, L. 326. *Iată, iubite poete,... pentru ce stă încă indiferentă această biată „naţie".* VLAHUŢĂ, O. A. II, 24. *Un basm cu pajuri şi cu zmei Începe-acum o fată. Tu taci şi-asculţi povestea ei Şi stai îngîndurată.* COŞBUC, P. I, 192. *Faţă de această stare de lucruri, publicul pînă mai ieri stătea indiferent.* IORGA, în PLR II, 19. *Şi mama sta sfîrşită-n glas.* GOGA, POEZII, 23. *D-aş fi stat eu oglindit în inimile tuturor ca în inima ta, Genunea, nici o vijelie nu m-ar fi smuls din inima Moldovei.* DELAVRANCEA, O. II, 261. *Nu lucrează îndeajuns, ori stau nepăsători, pierzîndu-şi timpul preţios cu îndeletniciri care coboară.* în PLR II, 357. *Astăzi stau pădurile pustii, să le bată vînturile.* AGÎRBICEANU, S. P. 13. *El stă mai totdeauna ascuns între nori şi, numai cînd aceştia se desfac, schitul se zăreşte albind dintre brădişul negru.* HOGAŞ, DR. I, 9. *A stat apoi logodită cinci luni.* REBREANU, P. 96. *De-a pururi faţa lui sta linsă, limpede, înghefată, ca un stei de sare străvezie.* GALACTION, O. 44. *Stau rafturile goale cu cîteva pachete de lumînări, de ceai, de tutun şi de chibrituri.* C. PETRESCU, Î. I, 264. *Stete o seară întreagă buimăcit.* BASSARABESCU, V. 80. *Mă pipăi, stau nedumerit, Mă trag de păr, simt că mă doare... Nu, n-am murit! Vă dau cuvîntul de onoare.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 317. *Iaca sînt aproape patru ani dă cînd a murit popa Nae... şi d-atunci stăm de rîsu lumii.* STĂNOIU, C. I. 28. *Vă e foame..., sînteţi tineri... Nu sînteţi obişnuiţi să staţi nemîncaţi.* BRĂESCU, O. A. I, 15. *Stătea adîncit în el, ca într-o hrubă, departe de toţi şi toate, abia deschizînd gura.* TEODOREANU, M. U. 25. *A stat tot timpul dîrz..., ca un războinic în ajunul luptei.* VOICULESCU, P. I, 70. *De această drăgoste iute şi pătimaşă nu ştiu nimeni cît stătură livezile înflorite.* SADOVEANU, O. VII, 328. *Brazii Stau pururi verzi pe cerul mai albastru.* PILLAT, P. 172. *E bine să stai singur în durere.* VIANU, A. P. 169. *Căţelul... sta trist de cîteva săptămîni, bolnav de-o maladie de piele.* ARGHEZI, S. VIII, 124. *Un paradis, un iad, îţi stau deschise.* BLAGA, L. U. 93. *Spre răsărit..., ce întîmplare grozavă are loc, încît acolo cerul stă tot timpul întunecat.* BOGZA, C. O. 19. *În pridvor stă visătoare Faţa neagră.* PARASCHIVESCU, C. Ţ. 119. *A stat aşa căzut în suferinţa lui pînă a venit Mălin.* GALAN, Z. R. 249. *A păţit ceva azinoapte, a stat închis la miliţie.* PREDA, D. 37. *Căruţa*

de colcte a poștei stătea intactă, încărcată cu geamantane. T. POPOVICI, S. 27. *Banii și cele cîteva bijuterii strînse pentru zile negre stăteau ascunse într-un loc secret.* BARBU, Ș. N. II, 200. *Au voit să facă aice și un stăpîn, că el nu voia să steie lucrurile pe pămînt nestăpînite de nime.* SBIERA, F. 304. *Atunci nu era ca azi să stea feciorii holtei.* RETEGANUL, P. V, 81. *Popa o ținea una că nensurat el nu poate sta.* STĂNCESCU, B. 212. *Cîntă cucul sus pe casă, Valenaș sta mort pe masă.* BALADE, III, 180. ✧ Loc. vb. **A sta în extaz** = a se extazia. *În Belgia stătuse în extaz înaintea capodoperelor lui Rubens.* CĂLINESCU, S. C. L. 145. **A sta în tăcere** v. tăcere **(1)**. **A sta la** (sau, popular, **de**) **pîndă** (ori, popular, **în sau de priveghere, de priveghi**) ori (învechit) **a sta asupra cuiva cu priveghere** = a pîndi **(1)**. *Să să orînduiască un om, doi cu știință de acea boală, să stea asupra măcelarilor cu privighere ... ca să nu-i îngăduiască a tăia vreo vită bolnavă* (a. 1828). DOC. EC. 416, cf. POLIZU. *Cum veni seara, el se duse cu cărticica lui în mînă și stătu în priveghere.* ISPIRESCU, L. 102. *S-au deprins să stea mereu la pîndă.* ODOBESCU, S. III, 146. *L-au luat între bîte și i-au spus că-i sfărîmă oasele, dacă va îndrăzni să stea de pîndă.* SLAVICI, O. I, 151. *Parcă văd cum stau la pîndă pătimași și cîrtitori nevoiașii noștri critici.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 60. *Mii de patimi asmuțite Stau la pîndă.* DAVILA, V. V. 21. *Leoaica se preface că stă la pîndă.* în PLR II, 60. *Nimeni n-a băgat de seamă Cît întunerec stă de pîndă la agonia unei stele.* ANGHEL, Î. G. 42. *Urzesc din tainițile unde stau la pîndă lovituri viclene.* în PLR II, 99. *Stam la pîndă, să nu ne vadă bătrînii și la întîiul moment prielnic... evadam.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 127. *Ochiul lui licăritor sta la pîndă.* SADOVEANU, O. XIX, 23. *Căpitanul... sta la pîndă cu ochii țintă la ușă.* BART, E. 327. *Știuca... stă la pîndă ca o pisică, nemișcată.* C. ANTONESCU, P. 119, cf. DL, DM, DEX. *I-au îndreptat cursul să meargă pe unde sta boierul la pîndă.* SBIERA, P. 60. *Stau dușmanii la pîndă.* SEVASTOS, C. 108. *Cine spre ziua de Bobotează stă de priveghiu noaptea, vede cerurile deschizîndu-se.* ȘEZ. I, 126. *Stai de priveghere înspre zile mari afară și, cînd vezi comoara arzînd, te răpezi acolo și pui sămn.* ib. 285. *În noaptea de Sf. Vasile, cică vorbesc vitele și cine stă la pîndă... le aude cînd vorbesc, precum și ce vorbesc.* ib. 292. **A sta de pază** (sau **de strajă, de planton**) ori (învechit) **a sta strajă** = a păzi **(I 1)**. *De-atunci el stă de pază în mijlocul cîmpiei. Și nime nu s-atinge de smeii hergheliei.* ALECSANDRI, POEZII, 285. *Lae, pe care-l lăsase singur, nu era omul pe care-l poți pune să stea peste noapte de strajă la un mort.* SLAVICI, O. I, 166. *Maiorescu și-a făcut datoria, ... a stat strajă înaintea edificiului literaturii.* GHEREA, ST. CR. I, 30. *Singurătatea zidurilor care-i stau de straje o trezește.* DENSUSIANU, L. A. 84. *Stă de strajă cu un bolovan în mîna stîngă și cu o grămăjuie de încă cinci la picioare.* BASSARABESCU, V. 64. *Pe cheiul umed, Un singur albatros rănit Mai stă de pază.* MINULESCU, VERS. 48. *Solidari cu oamenii și cu munții, cîinii stau de strajă.* BOGZA, C. O. 73, cf. DL, DM. *Ușile erau încuiate și curtea era pustie. Numai cîinele lor stătea de pază și nu se dădea dus de acolo.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 13. *Bărbățușul stă de planton toată perioada incubației.* AP 6, cf. M. D. ENC., DEX. *Dar ciuta mioară Nici apă nu bea, Ci se strejuia Și de pază-mi sta.* TEODORESCU, P. P. 60. *Tovarășul ce sta de strajă vede viind o luntre cu cîțiva oameni spre mal.* ȘEZ. I, 234. (Cu schimbarea construcției) [Sinan Paşa] *venea cu oaste multă... hotărît să sfarme ... cuibul acesta de viteji, care de atîta timp stăteau străji neadormite la porțile Europei apusene.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 117. **A sta la** (sau, regional, **de**) **sfat** (ori, regional, **sfaturi**) = a se sfătui **(2)**; p. gener. a vorbi. *Au stătut la sfat ce vor face.* NECULCE, L. 210. *Și pe teiul nostru-ntreabă: Cine sîntem, stau la sfaturi.* EMINESCU, O. I, 101. *Pe cînd ele steteau de sfat, Ghiță se afla singur în odaia de lîngă birt.* SLAVICI, O. I, 192. *Intră-n casă? O, ba bine, Și-a găsit niște vecine, Stă la sfat.* COȘBUC, P. I, 106. *Odăile parcă nu erau făcute pentru hodină, ... fotoliurile din jurul meselor pentru altceva decît pentru a sta la sfat.* ANGHEL, PR. 4. *S-au risipit și-acei Bătrîni ce-n umbră ți-au stătut La sfaturi cu părinții mei.* IOSIF, PATR. 8. *Cu ce drag stau la sfat cu dînșii în graiul lor despre-țuit.* M. I. CARAGIALE, C. 80. *Cărturarii satelor se adunau împreună cu sătenii la școală și stăteau la sfat.* SADOVEANU, O. XX, 140, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *S-au adunat toți oaspeții într-o sală foarte mare, unde să steie la sfat.* SBIERA, P. 70. *Dar nu sta de sfaturi, zise Pipăruș, hai să ne luptăm.* RETEGANUL, P. V, 31. *Cu dînșii stînd la sfat, Corăbii la toți le-a dat.* SEVASTOS, N. 147. *Pînă mai stăm de sfaturi să fașem căte-o țigară.* ALR SN VI h 1 836/250. **A sta la taifas** = a tăifăsui. *Ospătîndu-se și stînd ei la taifas, fiul împăratului întrebă pe smeu.* ISPIRESCU, L. 264. *Îi plăcea să stea la taifas.* REBREANU, P. S. 134. *Poftim, am ajuns să stau la taifas cu dușii de pe lume.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 130. *Putea să stea la taifas cînd alții umblau cu pinii lui?* TUDORAN, P. 144, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. **A sta în cumpănă** (sau, popular, **în cumpene,** învechit, rar, **în frîngere într-însul**) = (adesea cu schimbarea construcției) **a)** a ezita. *Alesul lui stă în frîngere într-însu, se toarne mînia lui, se nu piardză ei.* PSALT. 225. *Sta în cumpănă Sultan Murat. Asupra Azacului va merge, că încă nu-l dedese muscalii, au purces asupra Bagdatului.* M. COSTIN, ap. ZANNE, P. V, 226. *Stăm în cumpănă sau să înviem sau să murim.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 146r/26. *Dumitrașco-Vodă sta atuncea în cumpănă, cum ar nemeri să hie mai bine.* NECULCE, L. 213. *Toți ce supuseră, sașii numai stătură în cumpănă cîtva.* BĂLCESCU, M. V. 283. *Și cum sta el în cumpene să-l ieie, să nu-l ieie, calul se și scutură de trei ori.* CREANGĂ, P. 195. *Ea sta în cumpănă acum. Să nu deschiză cutia..., să deschiză cutia, se temea să nu o certe.* ISPIRESCU, U. 99. *După ce a stat mai multe minute în cumpene, începu a istorisi... pricina supărării sale.* MARIAN, O. II, 224, cf. ZANNE, P. III, 284. *O clipă stătui în cumpănă, dacă trebuie sau nu să înaintez.* HOGAȘ, DR. II, 60. *Fata a stat o clipă în cumpănă, apoi și-a luat sama și s-a dus la dînsul.* POPA, V. 227. *Stă, cum se zice, în cumpănă.* TEODOREANU, M. III, 243. *Stătu puțin în cumpănă, plimbîndu-și ochii asupra mobilelor orășenești din juru-i, dar fără să le vază.* SADOVEANU, O. X, 531. *A gemut, s-a întors, și, după ce a stat o clipă în cumpănă, a pornit în fugă către malul celălalt.* GALAN, Z. R. 93. *Gherasim stătu o clipă în cumpănă; se gîndea că poate întrecuse măsura și-avea să-și alunge mușteriul.* TUDORAN, P. 208, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX; **b)** a se cumpăni. *Cîtățimea cremenilor ce ai să torni în butea cu vinul stricat stă, firește, în cumpănă cu cîtățimea și cualitatea vinului.* FACTOR, M. 26/17. **A sta la îndoială** = a se îndoi. *Nu aș sta la îndoială a proclama pe români unul din popoarele cele mai înaintate ale Europei.* GHICA, C. E. II, 440. *Ce mai stai la îndoială?... primește.* ALECSANDRI, T. 809. *Hai, nu mai sta la îndoială și dă-mi-le, căci atunci are să fie bine și de stăpînu-meu, și de stăpîna ta.* CREANGĂ, O. 125. *Dac-ar fi găsit la Moara cu noroc... ceva din lucrurile furate de la arendașul, el tot ar mai fi stat la îndoială și ar fi zis că Ghiță poate să fie năpăstuit.* SLAVICI, O. I, 165. *Nu cred să poată sta o clipă la îndoială cînd ar fi chemat să aleagă între ele.* în PLR II, 231. *Vino, șezi ici lîngă mine! Manole stete o clipă la îndoială, intimidat parcă de privirile care-l urmăreau cu ostilitate.* BRĂESCU, O. A. I, 203. *Stai la îndoială dacă trebuie să iei bastonul sau umbrela.* TEODOREANU, M. III, 24. *Comisul cel bătrîn stă puțin la îndoială, furat într-o parte de dragostea lui de părinte și țintuit, în același timp, de o îndărătnicie.* SADOVEANU, O. XIII, 131. *D-apoi tu ai o mînă beteagă, a stat omul iarăși la îndoială.* GALAN, Z. R. 237, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Ursul au mai repetit o dată cuvintele acelea, dară mai nimerit și mai bine. Iezii tot sta la îndoială!* SBIERA, P. 204. *Zorilă, cînd a auzit așa, n-a mai stat la îndoială; s-a gîndit că poate l-or scoate pe lumea de unde venise.*

STĂNCESCU, B. 103. **A sta mărturie** = a mărturisi **(2)**. *Ostaşi, boieri, curteni, v-am adunat aci să staţi mărturie după cc n-oi mai fi.* DELAVRANCEA, A. 119. (Învechit şi popular) **A sta la (bună) învoială** = a se învoi. *De bună voia lor neasupriţi de nimene, au stătut la bună învoială, şi s-au învoit ca să deie monastirilor acele 34 pămînturi* (a. 1820). URICARIUL, VI, 172. *Ca să nu-mi prăpădească toată împărăţia, am fost silit să stau la învoială cu ea.* EMINESCU, P. L. 6. **A sta chezăşie** = a chezăşui. *Izbînda ultimului său poem stă chezăşie pentru ţesătura trainică a versurilor viitoare.* V. ROM. ianuarie 1965, 140. (Rar) **A sta pavăză** = a apăra. *N-am a mă îngrijora de nimic, deoarece prietenii noştri care ne priveghează de trei zile stau pavăză.* SADOVEANU, O. XVIII, 218, cf. DL, DM, DEX. (Popular) **A sta în petrecere** = a petrece **(II 3)**. *Cînd aveţi vreme să staţi în petrecere la focuri, prin codri?* SADOVEANU, F. J. 279. *Într-un medean, nu prea departe de han..., stăteau oamenii în petrecere.* id. O. XIII, 478. ✧ (Regional) **A sta la** (sau în) **priveghi** = a priveghea **(3)**. Cf. ALR II/I h 169/130, 987. ✧ Expr. (Învechit) **A sta cu capul** = a insista. *Era om cu mare minte şi învăţat, avînd şi mare dragoste asupra legei creştineşti, căci stătusă cu capul de s-au făcut multe biserici* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 259/18. *Scriind pricina pre larg şi capichehaielor arătîndu-le să steie cu capul la această pricină* (sfîrşitul sec. XVIII). ib. 222/24. (Învechit, rar) **A sta cu război asupra cuiva** = a ataca (pe cineva). *Unde va vedea că stau cu război asupra lui, să-i scoată capul şi să-l mîntuiască den moarte.* PRAV. 122. (Învechit, rar) **A sta în pieliţă** = a se întrupa. *În veritul lui toţi vor sta în peliţele sale se dea răspunsu de lucrurele sale, făcătorii bire preimi-vor viaţă de veci.* PSALT. 336. (Învechit, rar) **A sta întru el** = a se concentra. *Feriseiul sta aşa întru el şi se ruga.* CORESI, EV. 15. (Învechit, rar) **A-şi sta în simţiri** = a-şi reveni (din leşin). (Cu schimbarea construcţiei) *Îl luase un cutremur, sîngele şiroi pica. A apucat de gît calul, şi de coamă s-a ţinut, Însă-n aceeaşi minută iar în simţir[i] ş-a stătut.* PANN. E. II, 115/21. **A sta (mai, foarte** etc.) **bine** (sau **frumos** ori **rău, prost** etc.) = a se afla într-o situaţie bună (sau rea). *Ce, pînă începusă a se îngloti turcii, sta oarece bine, şi bieţii moldoveni, măcar că era oaste de strînsură.* NECULCE, L. 236. *Despre cele dinafară stăm bine, avem pe Francia şi pe Italia cu noi.* GHICA, C. E. I, 160. *În săptămînile astea, Moş Teacă stă mai rău ca un candidat înainte de alegeri.* BACALBAŞA, S. A. I, 52. *Stă foarte bine Alexandru, a luat zestre o moşie de cîteva sute de pogoane.* REBREANU, I. 175. *Noi, generaţia actuală, stăm prost.* TOPÎRCEANU, în PLR II, 406. *Marea majoritate a ţărănimii noastre nu stă deloc bine.* SADOVEANU, O. XX, 94. *Stăm prost cu banii.* TUDORAN, P. 151. **A sta bine** (sau **rău**) **cu cineva** = a fi în relaţii bune (sau rele) cu cineva. *El ar voi să stea bine cu toată lumea şi să nu supere pe nime.* ap. TDRG. *Bine, dar florăresele nu stau aşa de rău cu boierii.* ARGHEZI, L. 26, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Adesea în interogaţii) **Cum stau** (**stai** etc.) (cu...) = în ce situaţie sînt (eşti etc.) (cu...); care este situaţia (cu...); (regional) **cum şezi cu...**, v. **şedea (II 3)**. *Să şe hotărască odată; să ştiu cum stau, căci viaţa mea tot e pierdulă, dacă nu reuşesc acum.* SLAVICI, O. I, 198. *Să vedem acum cum stăm cu această chestie.* GHEREA, ST. CR. 49. *Aşa, d-o pildă, cum stăm cu trestia?* STĂNOIU, C. I. 80. *Vom vedea cum stăm cînd toate compartimentele vieţii noastre economice se vor sindicaliza la rîndul lor.* SADOVEANU, O. XX, 232. *Iar eu, doctore, cum stau?* VINEA, L. I, 25. *L-am întrebat cum stăm cu preţul.* PREDA, R. 156. *Andrei continuă cu tonul schimbat: Cum staţi? — Mai bine. Dar trebuie să zorim mereu.* MIHALE, O. 147. *Dumneavoastră cum staţi cu auzul?* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 214. **A-i sta (cuiva) în fire** (să...) sau **a sta în firea cuiva** (să...) = a fi în firea cuiva (să...), a fi caracteristic pentru cineva (să...). *Stă în firea omenească a se deprinde patimile mai lesne decît darurile.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXVII/13. *O, aş putea Să-ţi fac aluzie... dar nu stă în firea mea.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 228. ▭ *Nu-i stă în fire să mintă.* **A sta (dus** sau **pierdut,** rar, **ca) pe,** ori, popular, **la,** învechit, **în gînduri** (sau, regional, **gînd**) = (adesea cu schimbarea construcţiei) **a)** a fi preocupat, absorbit de gînduri. *Sta în gînduri diaconul, de cugeta.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 11v/15. *Stătu mult în gînduri.* NECULCE, L. 127. *Şi-n mijlocul ogrăzii stînd pe gînduri a rămas.* BELDIMAN, E. 78/24. *Cîtăva vreme au stătut pe gînduri pentru împregiurările stării lui.* DRĂGHICI, R. 74/24. *Toată noaptea sta ca pe gînduri.* ALECSANDRI, P. I, 21. *Da... visam odinioară pe acea ce m-ar iubi, Cînd aş sta pierdut pe gînduri, peste umăr mi-ar privi.* EMINESCU, O. I, 157. *Şi mai stînd el pe gînduri oleacă, cum e omul tulburat, îşi aduce aminte de aripa cea de albină.* CREANGĂ, P. 270. *Hangiul de la Podeni stă pe gînduri la o masă subt umbrarul de dinaintea dughenii.* CARAGIALE, O. I, 54. *Ana stetea dusă în gînduri cînd auziră zuruitul unei trăsuri boiereşti.* SLAVICI, O. I, 146. *Şi cum sta el acolo dus pe gînduri, deodată i se arătară două femei.* ISPIRESCU, U. 21. *Îşi udă vîrful creionului în gură, stete puţin pe gînduri... şi începu să scrie.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 122. *La fereastra solitară, Stă pe gînduri o femeie.* COŞBUC, P. I, 119. *Sta pe gînduri dus bătrînul Cînd i-am spus povestea-ntreagă.* GOGA, POEZII, 122. *Într-o dimineaţă, stînd pe gînduri..., începu să-şi facă singur... întrebări cu răspunsul lor.* BASSARABESCU, V. 57. *Baciul stă pe gînduri, Peste frunte mîna-şi duce.* TOPÎRCEANU, B. 20. *A stat puţin pe gînduri şi şi-a adus aminte.* SADOVEANU, O. XV, 434. *Ministrul stete pe gînduri şi, cu naivitate, curmă tăcerea.* ARGHEZI, S. XI, 59. *Ca un eretic stau pe gînduri şi mă-ntreb.* BLAGA, POEZII, 19, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Domnu-i asculta Şi pe gînduri sta.* ALECSANDRI, P. P. 191. *Manole-mi vedea, Pe gînduri că-mi sta.* TEODORESCU, P. P. 462. *Acum nu mai sta pe gînduri, ci te cară.* RETEGANUL, P. V, 51. *Cum stătea Strîmbă-Lemne pe gînduri, numai ce vine o onanie de om mititel.* ŞEZ. II, 201. *Stînd el la gînd îşi dădu cu socoteală că încurcătura asta nu i-au făcut-o alţii decît dracul.* ib. IV, 2. *Nu mai stas pi gînduri şi la povesti mult, plecat înaint'i.* O. BÎRLEA, A. P. I, 218; **b)** (şi, popular, în forma **a sta pe cugete**) a se frămînta, neştiind ce hotărîre să ia; p. ext. a ezita. *Am stătut în gînduri ca să merg însumi să mă înfăţoşez.* BELDIMAN, N. P. II, 99. *Nu-i vreme de stat în gînduri, doamnă, adăogi Spancioc.* NEGRUZZI, S. I, 162. *Turcu... stă niţel pe pe gînduri... ş-apoi îi zice.* GHICA, ap. TDRG. *Hai, nu mai sta la gînduri; încalecă pe mine.* CREANGĂ, P. 220. *Nehotărît ce are să facă şi cum trebuie s-o ia, stetea la gînduri.* CARAGIALE, O. II, 264. *Ei rămaseră tăcuţi faţă-n faţă..., ca şi cînd fiecare ar vrea să-i spună celuilalt ceva, dar stă pe gînduri şi nu află vorba potrivită.* SLAVICI, O. I, 147. *Mai multă vreme am stat pe gînduri să-ţi răspund ori să te las în plata Domnului.* VLAHUŢĂ, O. A. II, 14. *Nu va sta pe gînduri să-l cheme contra Florenţei, să-l aţiţe contra ei.* IORGA, P. A. II, 167. *Stă puţin pe gînduri, apoi iuţeşte paşii.* REBREANU, I. 10. *Mult la gînduri nu stă şi o porneşte.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 115. *Împăratul n-a stat mult pe gînduri şi a poruncit ca să nu mai omoare pe fiul său.* SADOVEANU, O. XV, 429, cf. DL. *A stat mult pe gînduri pînă să le spună prietenilor pe şleau ceea ce gîndea.* PREDA, D. 69, cf. DM. *Să mergem acolo unde este nevoie, unde ne cer nevoile producţiei... să impulsionăm pe acei colegi care stau încă pe gînduri.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211, cf. M. D. ENC., DEX. *Cam sta feciorul pe cugete, ori de să i-o deie sau bă.* SBIERA, P. 49. *Nu stătu mult la gînduri, chemă p-ăl de vindea roabe şi-i dădu două pungi de galbeni pe una.* STĂNCESCU, B. 116. *Fata stă puţin pe gînduri ş-apoi întrebă.* ŞEZ. I, 284. (Popular) **A sta din belşug** = a fi îndestulat. *A fost cică un om cu starea lui..., cu acareturile lui..., sta ruminu, cum să zice, din belşug, nu-i păsa, numai îşi vedea d-ale lui că nu era nevoiaş cum sînt unii.* STĂNCESCU, B. 137. (Familiar) **A-l sta capul** (sau **firea, gîndul, gîn-**

durile) la ceva (sau **la cineva**) = a se gîndi în mod insistent numai la ceva (sau la cineva) neglijînd preocupările, activitatea etc. curente. *Numai la cele lumești vă stau gîndurile.* VOICULESCU, P. I, 165. *Mie-mi crapă inima din piept și ei îi stă capul la petreceri.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 40. *Cîtu-i moșu dalb la plete, Totu-i stă firea la fete.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 467. *Ce ești, bade, fîndru, mîndru, Că la tine nu-mi stă gîndul.* MÎNDRESCU, L. P. 151. *Scobori, Doamne, și-mi ia gîndu, Să nu-m steie tot la mîndru.* BÎRLEA, L. P. M. II, 38, cf. UDRESCU, GL. (Cu schimbarea construcției) *Ce să fac? Unde-mi stă capul? Grabnic, hai să-nchid dulapul.* COȘBUC, P. I, 105. (Învechit) **A sta la cuvînt** sau **a-și sta la cuvîntul dat** = a se ține de cuvînt. *Vidra nu multă vreame la cuvîntul dat ș-au stătut.* CANTEMIR, I. I. II, 51. *Și-adevărat domnul muntenesc au stătut la cuvînt.* MUSTE, ap. DDRF. (Învechit) **A sta tare** (sau, învechit, rar, **virtos**) **pentru ceva** (sau **cineva**) = a fi dîrz, neclintit. *Cu cît mai vîrtos prè carii se apropie și se spăsesc păzească-te-i și-i întărească, să sica tare întru pășunea dumnezeeștiei a lui învățătură.* CORESI, EV. 489. *Ș-aceștia și în răutăți, și în griji, ... și în năpăști stau tare lîngă cuvîntul lui Dumnedzău.* VARLAAM, C. 280. *La care războiu, stînd tare dachii și craiul cu ei, însuși craiul au perit la acel războiu.* M. COSTIN, O. 257. *Scornindu-să goană asupra creștinilor, sv[i]nția sa stătu tare de mărturisi pre Domnul nostru.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 22v/32. *Sta tare Nicolai Vodă pentru pămînteni.* N. COSTIN, LET. II, 86/36. *Au avut noroc și parte de Brîncoveanul Vodă, că-i era cuscru și au stătut tare pentru dînsul la Poartă.* NECULCE, L. 229. *Dabijoaie, soacra Ducăi Vodă și doamnă-sa au stătut tare pentru dînșii și i-au slobozit* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 8/26. *Te-ai ales a sta tare împotriva judecătoriului celui fără de leage.* MINEIUL (1776), 60r1/5. *Tari au stat strămbunii pentru-acest pămînt.* BOLINTINEANU, ap. TDRG, cf. DL, DM. *Dar cum să facă el aceasta, că se temea de dînșii, pentru că ei ținea la un loc și sta foarte tare unul pentru altul.* SBIERA, P. 121. **A-i sta** (cuiva) **în putere** (sau **în puteri**) ori **a sta în puterea cuiva** v. putere (I 1).

2. (Despre situații, evenimente, probleme etc.) A se prezenta sau a se desfășura într-un anumit fel. *I-am făcut în știre cu omul nostru cum stau lucrurile de încoace* (a. 1614). IORGA, C. I. II, 241. *Trimisese și iscoade la munteni, de vădzusă toate lucrurile lui cum stau.* NECULCE, L. 207. *Poarta încă nu vrea să le deie ascultarea și sta lucrul așa* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 240/34. *Pentru acest lucru să mergi pîn-acolo, și să vezi... cum stă casa* (a. 1722). URICARIUL, XXI, 262. *Cum stă acum întrebarea?* MAIORESCU, CRITICE, 63. *Nu știu, zău, cum a sta și asta; îmi plesnește obrazul de rușine, cînd gîndesc cum am să mă înfățoșez înaintea femeii celeia.* CREANGĂ, P. 172. *Bagă de seamă că, precum stau lucrurile, nu vei putea să te mai întorci acasă.* SLAVICI, O. 153. *De îndată ce intră în curte, el înțelese cum stau lucrurile.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 106. *Așa stau lucrurile și cu clasa micilor proprietari de la țară.* în PLR II, 158. *E, cum stau hotarele, pîrcălabi, că după cum închideți ochii așa doarme și țara.* DELAVRANCEA, A. 21. *Dacă lucrurile stau astfel, atunci poezia, cu cît este mai „nouă", cu atît exprimă mai puțin sufletul unui popor.* în PLR II, 322. *Nici pe front lucrurile nu stăteau mai bine.* COCEA, S. II, 192. *A poftit să afle cum stau prețurile.* SADOVEANU, O. XV, 476. *Astfel stau lucrurile cu Russo.* VIANU, A. P. 41. *În scurt, chestiunea stă așa.* CĂLINESCU, C. O. 383. *Descoperise că lucrurile stau ceva mai complicat.* CAMIL PETRESCU, O. II, 580. *Lucrurile stăteau așa, cum spunea marinarul ăsta voinic.* TUDORAN, P. 30, cf. DL. *Acum îți arătau tovarășului secretar cum stau lucrurile.* PREDA, D. 57, cf. DM. *În practică, lucrurile stau uneori astfel.* RL 1969, nr. 7 769, cf. M. D. ENC., DEX. *Înțelegînd Petrea Făt-Frumos cum stă treaba, n-a zis nimică.* SBIERA, P. 124. ◇ Expr. **A(-i) sta (cuiva) bine** (sau **frumos, admirabil,** ori **rău, prost** etc.) = a (nu) i se potrivi cuiva ceva; a (nu) fi așa cum se cuvine; a-l prinde (pe cineva) bine (frumos, admirabil ori rău, prost etc.); a-i ședea bine (sau rău), v. ședea (II 4). *Lenea și nelucrarea nu stă bine la oaminii de caracter.* ARISTIA, PLUT. 51/28. *Braț la braț pășesc alături... le stă bine laolaltă, Ea frumoasă și el tînăr.* EMINESCU, O. I, 154. *Avea o figură inteligentă și simpatică, ș-o stîngăcie copilărească în mișcări, care-i stă bine.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 67. *Era superstițioasă, trandafirul nu-i stă bine.* CONTEMPORANUL, V2, 496. *Uite zău, acum iau seama Că-mi stă bine-n cap năframa.* COȘBUC, P. I, 103. *Nu stă, sărmane, frumos să fugi tremurînd ca mișeii.* MURNU, I. 30. *Cît de frumos îți va sta țărancă.* GALACTION, O. 464. *Spune drept, m-am îngrășat tare, îmi stă rău cum sînt?* VLASIU, D. 256. *O rochie care-mi părea mie că nu-i stă bine, prea strîmtă pe trup, prea pentru vizite.* SADOVEANU, O. III, 416. *Nu-ți stă bine să fii grav și sentențios.* ARGHEZI, S. X, 78. *Ei, acum, vezi, îți stă admirabil.* CĂLINESCU, O. I, 74. *Învioral la obraz de viscolul de afară, arăta bine sau poate îi stătea bine așa fîstîcit.* CAMIL PETRESCU, O. II, 71, cf. DL. *Hainele stăteau rău pe ea.* PREDA, R. 76, cf. DM, DEX. *Cu mustețí de varvaric Cum stă bine la voinic.* ALECSANDRI, P. P. 209. *Rău îi stă muntelui, rău, Fără piatră, fără brazi, Ca și mie fără frați.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 319. *Călătorului îi stă* (sau *șade*) *bine cu drumul,* se spune despre cineva care se pregătește din vreme și cu grijă de drum. Cf. ZANNE, P. V, 111. ◇ Fig. *Tu stai pe tronul slavei îmbrăcat cu hlamida.* BUZNEA, F. 34/23.

VII. 1. (Învechit și popular; despre ființe, obiecte etc.) A fi; a exista; spec. (despre ființe, mai ales despre oameni) a trăi. *Deaci dobîndiiu agiutoriu cela ce e de la D[um]n[e]dzeu pînră la dzua aceasta, stîndu mărturisescu miciloru și mariloru.* COD. VOR.2 40r/10. *De ale ceștii viețí ce stă de-au zisu noao să ne ferim.* CORESI, EV. 328. *Zice că acest război să fie fost mai mare decît toate războaiele de cînd au stătut împărăția romanilor.* CANTEMIR, HR. 79. *Arăta o mare strășnicie în lume cu aîite bătăi și închisori și morți care nu mai stătură la alt domn* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 263/37. *Urmînd fericiților păstori, celor ce, după vremi, au stătut în Țara Rumânească... către păzirea stăulului* (a. 1794). GCR II, 154/4. *Ienicerii strigau că Baiazid nu e războinic și stau atîtea ieri în lume neluate.* VĂCĂRESCUL, IST. 259. *Pitagora a stătut în veacul vechi.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XI/26. *Moldova încă n-au fost lipsită de epohe strălucite în carele au stătut prințipi iroi în războaie.* AR (1829), 23²/38. *O voi face... să cunoască cum că au stătut bărbați foarte credincioși... către nevestele lor.* GORJAN, H. II, 102/29. *Ca să se afle adevărul pentru fieșcare în parte cît fîn au făcut, n-au stat mijloc* (a. 1835). DOC. EC. 581. *Altă putință nu stă decît tot ce ar putea ajutora acum în pripă este ca să vă facă un șanț adînc* (a. 1838). ib. 705. *De va sta mijloc, să treacă cu vederea neînsemnătorul folos ce s-ar produce din Moarea vămii* (a. 1839). ib. 723. *Prin toată silința ce am întrebuințat spre a o pune în lucrare* [fabrica] *în soroc de un an, nu a stătut putință, fiindcă am fost silit a aduce mașinele din țări streine* (a. 1841). ib. 743. *Însușirile fără de care nu poate sta nici un statu se nimicesc.* VĂSICI, M. II, 38/21. [Un caic] *s-au năsipit acolo unde, după destule silințe..., văzînd că nu stă mijloc a-l scoate, au vestit îndată pă cinstita direcție a carantinii* (a. 1846). id. ib. 898. *Nu va sta mijloc să mă căsătoresc.* PANN, E. V, 56/5. *După tractatele ce stau între stăturile austriece și otomane, fiecare... supus are voie de a ridica orice negustorie în provințele otomane* (a. 1849). DOC. EC. 956. *El singur zeu stătut-a nainte de-a fi zeii.* EMINESCU, O. I, 115. *Puțin mai este și ai să ajungi împărat, care n-a mai stat altul pe fața pămîntului așa de iubit.* CREANGĂ, P. 191. *Această casă este încongiurată cu o pădure deasă unde stau toate fiarele cele mai sălbatece din lume.* ISPIRESCU, L. 6. *A dovedit într-unul din ulmii de dincolo de pîrleazul prunăriei un pui de mierlă cum n-a stat altul.* MACEDONSKI, O. III, 6. *Căuta să afle cam ce legături ar putea sta între Alecsandri și*

linia de purtare a acelora ce sînt adunați în jurul acestei reviste (a. 1891). PLR I, 397. *Nicicînd asemenea stea Pe cer nu a putut să stea.* CĂLINESCU, L. L. 195, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *De nimica rău nu-mi pare Ca de oaia rucărea Cum n-a stat și n-o mai sta.* TEODORESCU, P. P. 516. ◇ Refl. *Atîtea zile s-au stătut în van.* LABIȘ, P. 238.

2. (Învechit și popular; despre existență, despre fenomene, procese etc. naturale, despre așezări omenești, clădiri etc. sau despre obiecte) A dura; a dăinui. *Pînă stă această viață, lucrat-au derept noi Domnul.* CORESI, EV. 169. *Acum e vremea... să negutăm pînă sta tîrgul.* id. ib. 174. *Potopul stătu spre pămînt o sută și 50 de dzile.* PO 31/18. *Toată cetatea au casa carea să va scula una pre alaltă nu va sta.* N. TEST. (1648), 15v/2. *A căzut o zăpadă pînă la genunche și a stătut trei zile* (a. 1740). IORGA, S. D. XIII, 187. *A statutu zăpada 2 săptămîni* (a. 1772). id. ib. XVII, 128. *Tu cu vreame toate Premenești și nimic să stea în veaci nu poate.* M. COSTIN, ap. GCR I, 203/2. *Să mai deschisese alte doaă fabrici..., unde trăseseră apă... pe olane ce stau și pînă acum* (a. 1823). DOC. EC. 282. *Un pod cu 16 arcuri, zidit de ei, încă mai stă.* RUS, I. I, 132/31. *Din Timișoara veche astăzi numai cetatea lui Huniadi mai stă.* FM (1846), 282[1]/19. *Prea mult un înger mi-ai părut Și prea puțin femeie, Ca fericirea ce-am avut să fi putut să steie.* EMINESCU, O. I, 185. *Numai Domnul Dumnezeu stă, iar oamenii trec în nimicul de unde au ieșit.* SADOVEANU, O. XII, 307, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Eu iubesc, baba iubește, Casa ni se pustiește, Dar de-aș iubi numai eu Casa noastr-ar sta mereu.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 414. *N'ed'eia stă dțo zîle.* DENSUSIANU, Ț. H. 116. ◇ (Întărit prin „pe loc") *La ce simțirea crudă a stinsului noroc Să nu se sting-asemeni, ci-n veci să stea pe loc?* EMINESCU, O. I, 127.

3. A avea în componență, a se alcătui, a se compune, a se forma; p. ext. a avea ca trăsături, definitorii, caracteristice, a se caracteriza, a se defini; a avea ca trăsătură importantă unică, a se limita, a se mărgini (**4**), a se reduce (**2**), a se restrînge (**1**), a se rezuma (**2**); a se afla, a consista, a consta, a rezida (**2**), (învechit) a stărui (**1**). *Marco Avrelie..| arată și fericirile lumii aceștiia în ce ari sta.* N. COSTIN, ap. GCR II, 10/26. *Trebuie să să hotărască ce trebuie ei să știe sau în ce trebuie să stea procopseala și științele lor.* CARTE TREB. I, 38/25. *Flota sa sta numai într-o singură corabie.* IST. AM. 26v/7. *Mai toate sărbătorile lor stau în mîncări.* ib. 89v/6. *Te rog ca să-mi spui în ce stă la deosebire de acești doaă feliuri de pricini.* AMFILOHIE, G. F. 3v/3. *Aripile acestora sta din 1 600 de pedestrași cu puști.* ȘINCAI, HR. II, 273/3. *Această carte ce stă din mai mulți tomi.* MAIOR, IST. 259/7. *Cinstea oamenilor într-această țară stă în credința lor către femei.* PLEȘOIANU, T. II, 72/1. [Boala] *stă în bășici de la mărimea de mazăre pînă la o alună.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 253/6. *Paguba vrăjmașului stă în mai mult decît 200 morți și a noastră în 35 cu morți, cu răniți.* ÇR (1829), 92[2]/18. *Principiul bunătății, divinitatea-ntreagă Sta însuși în dreptate.* HELIADE, O. I, 385. *Sfînta-lege...: nu stă numai în rugăciuni.* MARCOVICI, D. 182/22. *Cel mai nalt grad al civilizației stă în cultura ființei.* GENILIE, G. 149/8. *Apeniții stau din piatră de var.* RUS, I. I, 246/32. *Îndatorirea românilor către turci sta într-un ușor tribut anual.* BĂLCESCU, M. V. 9. *Altoirea... stă în a apropia strîns... două ramure fiind încă de tulpina lor.* BREZOIANU, A. 269/3. *Numărul total din care stetese acea legiune era de vreo 2 400.* BARIȚIU, P. A. III, 364. *Fericirea unui popor stă în libertatea tuturor.* GHICA, ap. TDRG. *Și-n ce o să stea oare Binele acest mare?* ALEXANDRESCU, O. I, 314. *Toată fericirea ei sta în împlinirea fără întîrziere a celor mai mici și mai extravagante capricii.* FILIMON, O. I, 117. *Această regulă... stă întru a se mărgini cultivatoriul în rolul seu de producătoriu.* I. IONESCU, B. C. 305/29. *D-apoi numa-n ciubotele tale am stat eu, bicisnicule?* CREANGĂ, O. 237. *În timp de pace, oștirea sta din darabanii cu căpitănia lor..., simenii, a căror căpitănie era aga.* ISPIRESCU, ap. TDRG. *Asămănarea stă în aceea că lucrurile înseși sînt provocătoare de asemenea sunete.* PHILIPPIDE, P. 85. *În aceasta stă greșala ce le-o împutăm* (a. 1897). PLR I, 465. *Originalitatea ei binefăcătoare stă într-aceea că ea nu născocește și nu falsifică nimic.* IORGA, C. I. II, 83. *Importanța actului stă cu diosebire în aceea că ne înfățișează vechiul hotar.* PĂCALĂ, M. R. 42. *Valoarea romanului stă mai cu seamă în rezolvarea acestei probleme.* IBRĂILEANU, S. L. 7. *Valoarea poezici eminesciene stă în mare măsură în întrebuințarea acestui procedeu.* VIANU, S. 29. „*Soacra cu trei nurori*" *plăcu, fără ca totuși junimiștii să-și fi dat seama în ce stă meritul.* CĂLINESCU, I. C. 192. *Revolta sa nu stă în calitatea sau defectul obiectului.* RALEA, S. T. I, 21. *Nu mai e decît un fir... a cărui singură tărie stă în izolarea și înălțarea la care a ajuns.* BOGZA, C. O. 18, cf. DL. *Nu aci stă originalitatea lui Milu, ci în poezia satirică.* IST. LIT. ROM. II, 178, cf. DM. *Dumneata crezi că superioritatea stă în răceală?* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 1/6, cf. M. D. ENC., DEX. *Frunză verde și-un bănuț, Nu stă lumea-ntr-un drăguț.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 405. *Foaie verde, foaie lată, Nu stă lumea într-o față.* ANT. LIT. POP. I, 138.

4. (Învechit) A depinde. *Supt vreame stăm, cu vreame ne mutăm viața.* M. COSTIN, ap. GCR I, 203/17. *Sînt greșeli firești care nu stau în voia copiilor.* CARTE TREB. I, 132/20. *Nu sta decît la dînsul d-a petrece aici cu mine o viață nemuritoare.* PLEȘOIANU, T. I, 69/26. *Înflorirea comerțului stă mai întîi întru înlesnirea comunicații*[i] (a. 1838). DOC. EC. 708. *Mărimea trupului* [cailor] *stă în sacul cu ovăz.* I. IONESCU, C. 2/6.

5. (Învechit) A avea loc; a se naște. *Moartea ce stătu pentru mîncatul poamelor acelora.* VARLAAM, C. 79. *Stătut-au atuncea un război mare.* M. COSTIN, ap. GÎDEI, 265. *De acii stătu bucurie prelutinderea multă și veselie.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 223r/15. *Stătut-au război între rîmleni și marcomani.* N. COSTIN, ap. DDRF. *O mare și delungată dispută a stătut între doctori și legiuitori pentru hrana cea cuvenită și firească a omului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 21/8. *Această luptă stătu lîngă rîul Jijia, la un sat anume Verbia.* BĂLCESCU, M. V. 431. *Cele dîntîi cercări în mare ce s-au fost făcut cu aceasta au stat în băltoasele locuri ale Podului.* BREZOIANU, A. 124/16. [Mohamed] *a pus piatră săpată unde a stat bătălia.* DELAVRANCEA, A. 10.

6. (Învechit și popular) A apărea. *Atunce stătu Pavelu prin mijlocu de ei și dzise.* COD. VOR.[2] 44v/11. *Dzise și stătu duhul buriei și rădicară-se undele lui.* PSALT. 231. *Rădică-se soarele și lura stătu în faptul său.* ib. 322. *În zioa de apoi, mare praznic, stătu Isus, și striga grăind.* CORESI, EV. 188. *De s-ar afla amu lupul acela aice, poate că mi-ar prinde un bine. Cum numai au cugetat aceasta, iată că și lupul stătu lîngă dînsul,* SBIERA, P. 58.

— Prez. ind.: *stau*, pers. 2 *stai*, pers. 3 *stă*, pers. 4 *stăm*, pers. 5 *stați*, pers. 6 *stau*; imperf.: *stăteam* și (regional) *steteam*, (învechit și popular) *stam*, (pers. 6 și, învechit și popular, *sta*); perf. s.: *stătui* și (învechit și regional) *stetei*, pers. 4 și (învechit) *stătum*; perf. c.: *am stat* și (învechit și popular) *am stătut* (pers. 3 și, învechit, *au stătut*, popular, *are stătut*); m. m. perf.: *stătusem* (pers. 6 și, învechit, *stătuse*) și (popular) *stasem*, (regional) *stetesem*; prez. conjunct.: pers. 3, 6 *să stea* și (regional) *să steie*; imper.: pers. 2 *stai* și (învechit și popular) *stăi*, (învechit) *stă* (CONACHI, P. 88, 275), pers. 5 *stați* și (învechit și regional) *stareți*; part.: *stat* și (învechit și popular) *stătut*; ger.: *stînd* și (învechit) *stătînd*.

— Lat. **stare**.

STAB s. n., s. m. v. **ștab**[1].

STÁBAT s. n. (În ritualul bisericii creştine catolice) Imn închinat Fecioarei Maria, care se cîntă în vinerea mare şi la 15 septembrie. Cf. ANTONESCU, D., SCRIBAN, D.

— Din lat. **stabat** [Mater dolorosa], titlul latinesc al imnului, it. **stabat**, fr. **stabat**.

STABÍL, -Ă adj. **I. 1.** (Despre obiecte, mai ales despre construcţii, poduri etc.; în opoziţie cu m o b i l **1**) Care este bine aşezat, fixat etc. şi nu se clatină, nu se răstoarnă etc.; care nu-şi schimbă locul sau poziţia, f i x, i m o b i l, n e c l i n t i t **(1)**, n e m i ş c a t, (rar) n e m i ş c ă t o r, s t ă t ă t o r **(III 2)**, (învechit) n e c l ă t i t **(1)**, n e s m i n t i t **(1)**, n e s t r ă m u t a t **(1)**. *Stabile..., ce poate sta neclătit.* IORGOVICI, O. 67/7, cf. STAMATI, D. *Podul nu era stabil;... era tras prinlr-un scripete.* SION, P. 341, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Triburile nu pot progresa decît numai... schimbînd... locuinţele lor stabile.* CONTA, O. F. 233, cf. ŞĂINEANU[2]. *În locul ştînelor stabile, se aflau aici nişte stîne transportabile.* VUIA, PĂST. 13, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ (Regional) *Vinchi stabil* = coltar (de tîmplărie) (Cristeşti — Botoşani). Cf. ALR SN II h 565/414, ALRM SN I h 377. ✦ (Despre aşezări omeneşti, domicilii, sedii etc.; în opoziţie cu p r o v i z o r i u) Care are un loc în spaţiu definitiv (şi bine delimitat); (rar) statornic **(2)**. *Domiciliul lui stabil este în Bucureşti.* ✦ F i g. (Neobişnuit) Inert. *Orbul sculptor în chilie pipăie marmura clară... Neted iese de sub mîna-i un întreg, Ce la lume îţi arată palida-i, eterna-i fire, Stabilă-n a ei mişcare, mută-n cruda ei simţire.* EMINESCU, O. IV, 121.

2. (Rar; despre populaţii; în opoziţie cu n o m a d) Sedentar **(2)**. *Românii cei atît de stabili.* PHILIPPIDE, P. 147. *Din oieri transhumanţi s-au transformat în oieri stabili.* VUIA, PĂST. 46, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar; despre oameni) Sedentar **(1)**. *Oameni stabili care au visat toată viaţa ţări şi călătorii îndepărtate.* RALEA, S. T. II, 298.

II. 1. (Despre sisteme fizice, chimice sau tehnice) Care prezintă stabilitate **(2)**. Cf. M. D. ENC. ✦ S p e c. (Chim.; despre substanţe) Care nu se descompune de la sine; care nu poate fi descompus (decît cu greu) într-o reacţie. *Acidul care începe să fiarbă... se priveşte ca hidratul cel mai stabil.* MARIN, PR. I, 107/32, cf. DL, DM, DN[2], DEX.

2. (Despre fenomene, stări, procese etc. naturale sau sociale, despre evenimente etc.) Care nu se schimbă, nu fluctuează etc. sau care nu este supus schimbărilor, fluctuaţiilor etc., c o n s t a n t, f i x, i n v a r i a b i l, n e c l i n t i t **(2)**, n e s c h i m b a t **(2)**, n e s c h i m b ă t o r **(2)**, s t a t o r n i c **(3)**, (rar) n e a t i n s, n e f l u c t u a n t, n e v a r i a b i l, (învechit) n e c l ă t i t **(2)**, n e v ă t ă m a t **(1)**; (mai ales despre oameni sau despre manifestările lor) care nu poate fi clintit sau schimbat (uşor), f e r m, h o t ă r î t, n e s t r ă m u t a t **(2)**, s t a t o r n i c **(2)**, (învechit) n e u r n i t **(2)**. *Arătarăm situaţia astfel cum Germania şi Austria, sub orice formă stabilă le vor alina, să nu fie streine la mişcarea noastră.* ap. GHICA, A. 802. *Instruit... în principiile unei morale stabile şi severe... s-a căpătuit de la toate şcoalele cu toate cîte i s-au părut juste şi adevărate.* ARISTIA, PLUT. XLVII[2]/31. *El resuflă acea linişte, acea pace a unui suflet totdeauna stabile.* id. ib. LXXX[2]/26, cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE. *A nu renunţa la cota-parte din plăţile stabile sau în natură.* TITULESCU, D. 128. *Să vedem cu precizie... ceea ce va rămîne stabil din zgudutrile profunde ale societăţii.* COCEA, S. II, 558, cf. SCRIBAN, D. *Căuta să-şi plaseze banii în valori stabile.* CĂLINESCU, S. 42. *Soiurile sălbatice au o ereditate mai stabilă decît speciile sau soiurile noi.* AGROTEHNICA, I, 31, cf. DL, DM, DN[3]. *La începuturile sale, limba literară nu este prea stabilă.* COTEANU, R. L. 31. *Ordinea în care marii dregători apăreau în sfat în această epocă era mai stabilă în timpul domnilor care păstrau relaţii bune cu marii boieri.* STOICESCU, S. D. 65. *Inspiraţia scriitorului ocoleşte tiparele stabile şi manifestă o supleţe neobişnuită a opţiunii.* L. ROM. 1967, 137. *Studiul acordă o atenţie specială acelor compartimente ale limbii care sînt mai stabile.* ib. 90. *Trăsături stabile ale personalităţii.* GÎ 1968, nr. 935, 2/5. *Tonalitatea se schimbă, stabil rămîne doar felul de tratare al limbajului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 25/1, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Mai ales despre stări, situaţii, relaţii etc.; în opoziţie cu e f e m e r) Care există, care durează mult timp; care se întinde pe o lungă perioadă de timp; dăinuitor, durabil, statornic **(4)**, trainic[2] **(2)**, (rar) stătător **(III 2)**. V. p e r m a n e n t **(1)**. *Nimic nu este stabil* (a. 1845). MAG. IST. I, 266/17. *Autoritatea geronţilor, aşezată între rege şi popor, fu stabilă, ecuilibrînd statul.* ARISTIA, PLUT. 107/31. *Unii... în loc de a se uni... pentru binele comun, pentru chezăşuirea unui viitor progresist şi stabil, se despart în interese şi aţintă la vise de putere.* DÎMBOVIŢA (1858), 2[2]/50. *Această revistă aspiră să devină centrul stabil în jurul căruia să se grupeze toţi literaţii din ţară.* în PLR II, 65, cf. ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Stările, noastre sufleteşti... nu sînt nici fixe, nici măcar stabile.* RALEA, S. T. I, 83, cf. DL, DM. *Nu s-a putut închega o mişcare teatrală... de caracter stabil.* IST. LIT. ROM. II, 242, cf. DN[2]. *Cu staţia „Zond—6", centrul de coordonare şi calcul de pe Pămînt menţine legături radio stabile.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 7 884, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Ne aflăm în faţa unei vieţi teatrale stabil organizate.* T iulie 1968, 14.

— Accentuat şi: *stábil* (ALR SN II h 565/414). — Pl.: *stabili, -e.* — Şi: (învechit, rar) **stábile** adj.

— Din lat. **stabilis, -e**, it. **stabile**.

STÁBILĂ s. f. v. **stavilă**.

STÁBILE adj. v. **stabil**.

STABILÍ vb. IV. **1.** R e f l. (Despre oameni sau despre populaţii) A rămîne **(1)** (definitiv) într-un anumit loc, considerîndu-l domiciliu stabil **(II 1)** (şi amenajîndu-şi acolo locuinţa); a se aşeza, a se fixa, a se instala, a se opri **(3)**, a se stabiliza **(1)**, a se statornici **(1)**, (învechit şi regional) a se sălăşui **(2)**, a se stăvi **(1)**, (învechit) a se lăcăşlui, a se sălăşlui **(2)**, a se sădi **(2)**, (învechit, rar) a se stîlpi **(4)**. [În] *portul Livornului...*, *familia spaniolă de Moncada se stabilise cu mult mai nainte de a se naşte tatăl lui Don Juan.* HELIADE, D. J. 103/14. *Locuitorii Galiei sînt de origine celto-romană cu puţină amestecătură de germanism... şi se stabiliră acolo.* LAURIAN, M. IV, 35/17. *Unii... se stabiliră la părţile extreme ale Europei.* ARISTIA, PLUT. 354/7. *Acest oraş... devenise o piaţă de comerţ unde se stabilise mai mulţi negustători streini.* GHICA, C. E. II, 555. *Acolo... s-a stabilit cu familia.* SION, P. 155. *Oaspeţii... se stabilesc în noua lor patrie.* CONTA, O. P. 247. *S-a stabilit în alt oraş.* BACALBAŞA, S. A. I, 168, cf. ŞĂINEANU[2]. *Cînd se stabili în Văleni preotul Murăşanu, „Arhanghelii" încă nu erau renumiţi.* AGÎRBICEANU, A. 266. [Sciţii]... *se stabilesc solid aici.* PÂRVAN, G. 283, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *O parte a populaţiei se stabilea pe moşia din apropiere.* IORDAN, T. 156, cf. SCRIBAN, D. *Se stabileşte într-una din proprietăţile familiei sale.* OPRESCU, A. M. 28. *M-am stabilit aici, în căsuţa bătrînească.* H. LOVINESCU, T. 301, cf. DL, DM. [Ioan Molnar Piuariu] *se stabileşte ... la Sibiu.* IST. LIT. ROM. II, 98. *Intenţiona să se stabilească la Bucureşti.* G. BARBU, A. V. 232, cf. M. D. ENC., DEX. *S-a stabilit în anul 1831 la Paris.* RL 1977, nr. 10 312. ✦ T r a n z. (Astăzi rar; complementul indică tabere, sedii etc.) A instala; a amplasa. *Nu era nevoie să vă stabiliţi cartierul chiar în pădure.* SADOVEANU, O. XII, 520, cf. XIX, 467, DL, DM. *Len-*

tulus... stabilește garnizoane de-a lungul fluviului. H. DAICOVICIU, D. 122.

2. Tranz. A arăta în mod precis, limpede, categoric și exact, a defini, a delimita, a preciza, (rar) a pune **(B II 3)**, (învechit) a mărgini **(3)**, a răspica **(3)**; a ajunge (de comun acord) la soluția definitivă, în legătură cu ceea ce trebuie să se întreprindă, să se îndeplinească etc., a decide, a dispune, a fixa, a hotărî, (învechit și popular) a orîndui **(3)**, a rîndui **(III 1)**, (popular) a soroci **(2)**, (învechit și regional) a statori **(2)**, (învechit) a așeza, a defige, a însemna, a judeca, a lega, a politici **(3)**, a povesli, a scoate **(VI 7)**, (regional) a prubului (v. probălui **4**); a determina, a statornici **(2)**. V. statua. *Să stabilească cele ce vor fi de stabilit.* MAG. IST. I, 58/5. *În partea întîi a acestui tractat am stabilit principii comuni... despre toate plantațiile.* BREZOIANU, A. 360/21. *A stabilit... că mărirea romanilor a fost mai mult opera soartei decît a virtutei.* ARISTIA, PLUT. XCII$_2$/25, cf. TIMPUL (1856), nr. 4, 1/38. *Această academie... menită a stabili și promulga regulele pentru limba și scrierea română.* MAIORESCU, CRITICE, 121. *Stabileau diplomațiceşte să-și zică „d[umnea]ta"* EMINESCU, P. L. 68. *Va trebui să facem programul în baza căruia să stabilim punctele de căpetenie asupra cărora va trebui să ne oprim* (a. 1893). PLR I, 412. *Mergeau cu toții spre o țintă bine stabilită.* COȘBUC, în PLR II, 8. *Cantitatea necesară pe-un an la ei e bine stabilită.* AGÎRBICEANU, A. 100. *Se învoiră cu ziua cununiei s-o stabilească Pintea.* REBREANU, I. 177, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Trebuie să stabilesc linia de conduită a guvernului.* TITULESCU, D. 93. *Avea... interese bine stabilite în principalele ramuri de activitate ale industriei.* COCEA, S. II, 119. *Este foarte greu să stabilim norme.* IORDAN, T. 491. *Începui a-i vorbi despre nevoia... de a stabili răspunderi.* SADOVEANU, O. XIX, 250. *Vocabularul capătă cea mai mare însemnătate cînd este pus la dispoziția gramaticii, care stabilește regulile de combinare a cuvintelor în propoziții și astfel dă limbii armonie și înțeles.* SCL 1952, 130, cf. ARGHEZI B. 105. *Experții au stabilit prețul la două milioane! ei numai pentru casă.* CĂLINESCU, S. 177. *Încearcă să stabilească nivelul apelor.* H. LOVINESCU, T. 172, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *În scopul protejării florei și faunei, guvernul... a stabilit un program special.* RL 1980, nr. 11 076. ✧ (Cu pronumele în dativ) *Își stabiliseră un spion poruncitor cu titlul de consul.* IORGA, C. I. III, 146. *Să-mi stabilești un program de activitate optimist, pe care îl voi executa întocmai.* ARGHEZI, S. X, 52. ✧ Fig. *Critica națională, eliberată de impedimentul valorilor anexe și străine de categoria estetică, își stabilește investigația în limitele stricte ale acesteia.* CONSTANTINESCU, S. III, 319. ✧ Refl. pas. *La început, nu s-a putut stabili care dintre cele trei păreri era sprijinită de mai mulți.* AGÎRBICEANU, S. 487. *S-au stabilit mijloacele de luptă contra secetei.* AGROTEHNICA, I, 57. *Pornindu-se de la studiul hranei naturale a peștilor, s-a stabilit componența hranei lor artificiale.* AP, 36. *S-au stabilit măsuri care vizează... terminarea însămînțării în cadrul epocii optime.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184. *Pentru îndeplinirea acestei sarcini s-a stabilit mobilizarea muncitorilor din transporturi.* MAGAZIN IST. 1974, nr. 9, 47. *Principiile generale ale alimentației raționale au la bază criterii științifice, prin care se stabilesc normele de consum alimentar.* RL 1980, nr. 11 086.

3. Tranz. A aduce argumente, dovezi etc. în favoarea unui fapt, a unei situații etc., a arăta, a atesta, a demonstra, a dovedi, a proba **(3)**, a susține, (învechit și regional) a probălui **(3)**, (învechit) a încredința, a rubui (v. probui **2**); p. ext. (livresc) a descoperi. *Se încearcă să stabilească prin derivări de cuvinte că limba noastră este cea mai pură romană.* MAIORESCU, CRITICE, 79. *Stabilește următoarea deosebire între geți și daci.* XENOPOL, I. R. I, 44, cf. ȘĂINEANU^2. *Falanga își propusese să lupte pentru „adevăr" pur și simplu, indiferent dacă acest adevăr avea să fie stabilit în paguba prietenilor sau în folosul adversarilor.* DRAGOMIRESCU, în PLR II, 181. *Fierul nu ne dă putința de a stabili precis începuturile culturii celei noui în Dacia.* PÂRVAN, G. 302, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Instantaneu a stabilit legăturile dintre cauze și efecte.* COCEA, S. II, 247. *Care e adevărul stabilit prin cele cinci simțuri omenești?* VISSARION, B. 236. *Pe loc a căutat să stabilească două adevăruri.* SADOVEANU, O. XIX, 201. *Uneori fonetismul bulgăresc sau sîrbesc nu e însă un indiciu sigur spre a stabili proveniența împrumuturilor.* PUȘCARIU, L. R. I, 292. *Recurg la el ori de cîte ori mă poate ajuta să stabilesc o etimologie sau să întăresc o explicație.* IORDAN, T. 16, cf. SCRIBAN, D. *Petru Maior... a stabilit că limba română este continuatoarea latinei populare.* IST. LIT. ROM. II, 64. *Pagina 27 din dosarul Reșița a fost înlocuită... — Și cine a putut s-o înlocuiască? — Asta trebuie să stabiliți.* BARANGA, I. 204, cf. DL. *Încerci să stabilești vinovății, mi se pare.* T. POPOVICI, S. 124, cf. DM. *Oamenii de știință au reușit să stabilească numeroase proprietăți fizice fundamentale ale planetelor din sistemul solar.* GEOLOGIA, 6. *F. de Saussure stabilise chiar de atunci natura fonemului.* L. ROM. 1967, 290. *Este destul de greu... să stabilim cu precizie care sînt adevărații reprezentanți ai suprarealismului în România.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 56, cf. M. D. ENC., DEX, RL 1980, nr. 10 984. ✧ Refl. pas. *Pe ce documente se pot stabili rasele și speciile de animale la d-voastră?* BART, S. M. 106. *Rămîne să se stabilească, pe de o parte, semnul temei ..., pe de alta, originea suf. „-ați".* IORDAN, T. 301. *S-a stabilit că solul este un complex dinamic.* AGROTEHNICA, I, 24. ✧ Refl. impers. *Se stabilește că..., cu aceleași probe, nu justifică suma de 50 499* lei. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 207. ✦ Tranz. (Rar) A constata. *La Lechința am putut stabili cu însumi... urme de locuințe.* PÂRVAN, G. 379. *Un hrisov stabilește o ascendență sigură aristocratică.* ARGHEZI, B. 56.

4. Tranz. (Învechit; complementul indică întreprinderi, instituții, organizații statale etc.) A întemeia; a institui. *În acel loc voia dînsul a stabili statul.* ARISTIA, PLUT. 57/8. *Nu putem ști dacă capitaliștii care au stabilit fabricile de la Chitila și Sascut se pot felicita de întreprinderea lor.* GHICA, C. E. III, 55. *Cuceritorul Daciei stabilise o colonie latină.* HASDEU, I. C. I, 270.

5. Tranz. (Complementul indică legături, raporturi etc.) A face să devină real, să existe; a realiza **(1)**. *În casa ospitalieră a lui... stabilește Voltaire o mulțime de legături cu personalități influente ale vremii.* VIANU, L. U. 175. *La Viena... stabilește noi contexte cu vechea cultură românească.* IST. LIT. ROM. II, 38. *Face drumuri dese la Sibiu, stabilind legături cu cercurile intelectuale de acolo.* ib. II, 38. *A stabilit prin ea legătura între el și gospodăria lui părăsită.* VINEA, L. I, 80, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Bizanțul a stabilit legături comerciale cu mai multe centre ale lumii grecești.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 7, 40. ✧ Expr. **A stabili legătura** (sau **legături**) **cu cineva** = a comunica cu cineva. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Pe stimă și pe amicie se poate stabili căsătoria și fonda adevărata familie.* GHICA, C. E. I, 191. *Cînd trecerea de la un oraș la altul... este liberă... atunci se stabilește concurența între cei care practică această industrie.* id. ib. III, 42. *Cu timpul se stabilesc și raporturi de bunăvoință mai trainice între oameni.* CONTA, O. F. 359. *Îi părea că între ei s-a stabilit de-acum o înțelegere.* AGÎRBICEANU, A. 196. *Între scriitor și zefar se stabilește o adevărată confraternitate literară.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 334. *Între ea și bolnav se stabilise o camaraderie bărbătească.* C. PETRESCU, C. V. 218. *Se va stabili o strînsă colaborare între biblioteci și școli.* BO (1951), 1 196. *Numărul oamenilor care ne încon-*

joară e indiferent izolării noastre, dacă între mine și ceilalți nu se stabilesc raporturi. RALEA, S. T. II, 209. *Paralel cu înmulțirea dregătorilor, între ei s-a stabilit o ierarhie mai netă.* STOICESCU, S. D. 78. *Ne arată... ce raporturi se stabilesc între graiurile oltenești și cele învecinate.* L. ROM. 1967, 451. ◇ Refl. *Orice echilibru stabilindu-se, dă naștere și la lupte secundare.* CONTA, O. F, 162. ✦ Tranz. (Despre sportivi; complementul indică performanțe, recorduri sportive) A reușì să ajungă la...; a obține, a realiza **(2)**. *Două sportive stabilesc concomitent o maximă performanță în aceeași întrecere.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 194. *Atletul... a stabilit un nou record mondial.* RL 1980, nr. 11 073.

— Prez. ind.: *stabilesc.* — Și: (învechit, rar) **stăbilí** vb. IV. PONTBRIANT, D.

— Din lat. **stabilire.**

STABILIMÉNT s. n. (Ieșit din uz; de obicei cu determinări care indică felul) **1.** Nume generic pentru așezăminte, instituții, întreprinderi comerciale, industriale etc.; p. ext. localul unui așezământ, al unei instituții, întreprinderi etc. *Cîrmuirea stabilimenturilor ostășești.* CR (1829), 14[1]/5, cf. 27[1]/1. *Sînt proprietarul unui mic stabiliment de acolo.* CALENDAR (1862), 103/17. *Vreun stabiliment de educație lipsește cu totul pentru fete.* PELIMON, I. 29/5. *Numărăm cinci stabilimente de ape minerale.* FILIMON, O. II, 38, cf. PROT.— POP., N. D. *Să intrăm în acest elegant stabiliment public.* CARAGIALE, O. V, 342, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Stabilimentul de băi.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 338, cf. RESMERIȚĂ, D. *Principii Moldovei sînt obligați să întreție un stabiliment numeros de cai de poștă.* N. A. BOGDAN, C. M. 149, cf. CADE. *A avut norocul... să rămînă moștenitoarea unui mare stabiliment ziaristic.* COCEA, S. II, 500. *Dar cine îți va vorbi despre sat și despre gospodării, cînd colo, sub deal, se înalță stabilimentul de băi al Bălțăteștilor?* SADOVEANU, O. IV, 178, cf. SCRIBAN, D. *Poseda, în Westfalia, opt stabilimente industriale.* V. ROM. noiembrie 1954, 16, cf. DL, LTR[2], DM. *E... proprietarul stabilimentului de librărie.* IST. LIT. ROM. II, 537, cf. DN[2]. *Patronii stabilimentelor industriale... constată cu stupoare că duhul răzvrătirii nu mai ține seama de credința și de frica împăratului.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 11, 5. *În martie 1825, Divanul domnesc a luat în cercetare cererea francezului Lagarde pentru deschiderea unui nou stabiliment de băi.* G. BARBU, A. V. 172, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Casă de prostituție. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Domnica și Sultana, cu munca din stabilimentu de pe cheiul gîrlei.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 175.

— Pl.: *stabilimente* și (învechit) *stabilimenturi.* — Și: (învechit, rar) **staverimînt s. n.** POLIZU.

— Din it. **stabilimento.**

STABILÍRE s. f. Acțiunea de a (se) stabili și rezultatul ei.

1. Rămînere (definitivă) într-un anumit loc, considerîndu-l domiciliu stabil **(I 2)** (și amenajîndu-și acolo locuința); așezare, fixare, instalare, oprire, stabilizare **(2)**, statornicire **(1)**, (învechit și regional) sălășuire **(3)**, stăvire **(1)**, (învechit) lăcășluire, (învechit, rar) sălășluire. Cf. stabili **(1)**. *După stabilirea sa în Milan..., junele maestru începu cariera sa teatrală.* FILIMON, O. II, 298. *Prima mențione despre stabilirea lor* [a slavilor] *la noi se află în Cezar... un scriitor din sec. IV.* HASDEU, I. C. I, 268. *La noi s-au găsit exemplare... în legătură cu penetrația culturii vestice..., înainte de stabilirea scythilor în Dacia.* PÂRVAN, G. 438. *Vreo două săptămîni după stabilirea lor în București, se anunță iar Platamonu.* REBREANU, R. I, 188, cf. DL. *Stabilirea celor șase familii de moți în pusta ardeleană data cam de pe vremea Mariei Tereza.* T. POPOVICI, SE. 357, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. Arătare precisă, limpede, categorică și exactă a ceva, definire, delimitare, precizare, (rar) răspicare **(2)**, (învechit) mărginire **(1)**; ajungere (de comun acord) la soluția definitivă în legătură cu ceea ce trebuie să se întreprindă, să se îndeplinească etc., decidere, dispunere, fixare, hotărîre, (învechit și popular) orînduire **(3)**, rînduire **(III 1)**, (popular) sorocire **(2)**, (învechit) așezare, însemnare, judecare, legare, povelire **(1)**; determinare, statornicire **(2)**. Cf. stabili **(2)**. *Cel ce... l-a ajutat mai mult la stabilirea legilor se numește Artemiadas.* ARISTIA, PLUT. 107/10. *La stabilirea unei pedepse nu trebuie să se țină seamă de oamenii onorabili.* CONTA, O. F. 154. *Abuzurile nu puteau să lipsească, dar... n-au adus stabilirea unor norme abuzive.* IORGA, C. I. III, 107. *Față cu un program care conținea un punct, la a cărui stabilire lucrase dumnealui de atîta vreme, nu mai încăpea rezervă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 148. *Stabilirea „itinerariului" scoate din umbră atîtea imagini de altă dată.* IBRĂILEANU, A. 11. *Colectivul ținu o ședință fulger, în vederea stabilirii unui program de excursii.* SADOVEANU, O. XVIII, 563. *Orice disciplină cu adevărat științifică trebuie să aibă drept scop final stabilirea normelor potrivit cărora se produc fenomenele studiate.* IORDAN, L. R. A. 15. *Este vorba de rolul pe care l-au putut avea latiniștii în ceea ce privește stabilirea principiilor ortografice.* S. C. ȘT. (IAȘI) 1956, 36, cf. DL, DM. *Prin stabilirea celor două componente, acest stil devine mai ușor analizabil.* COTEANU, R. L. 72. *Stabilirea nivelului inflamației duodenului se face comparînd rezultatele din cele trei tipuri de bilă.* ABC SĂN. 326. *Protegurea creșterii în stadii tinere este asigurată prin stabilirea anumitor dimensiuni minime ale peștelui care poate fi pescuit.* AP 49. *S-a aplicat în procesul de producție un interesant studiu privind stabilirea programului optim de laminare a prăjinilor de foraj.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 207, cf. M. D. ENC., DEX. *A insistat asupra necesității stabilirii unui sistem adecvat și eficient de securitate alimentară.* RL 1980, nr. 11 076.

3. Aducere de argumente, dovezi etc. în favoarea unui fapt, a unei situații etc., arătare, atestare, demonstrare, dovedire, probare **(2)**, susținere, (învechit și regional) probăluire **(3)**, (învechit) încredințare; p. ext. (livresc) descoperire. Cf. stabili **(3)**. *Greutățile pe care le întîmpinăm pentru stabilirea textului... sînt foarte serioase.* BUL. COM. IST. II, 91. *Trebuie adus un argument, pe care... nu l-au folosit... învățații pentru stabilirea caracterului etnografic al populației din masivul carpatic.* PÂRVAN, G. 37, cf. DL, DM. *Nu era nevoie de cine știe ce știință pentru stabilirea diagnosticului exact.* COCEA, S. II, 215. *Pedologia are ca sarcină stabilirea legilor de formare și dezvoltare a solurilor.* AGROTEHNICA, I, 15. *Stabilirea filiației textelor, precizarea unor date istorice... sînt rezultate de preț.* IST. LIT. ROM. II, 21. *Dificultatea nu constă în stabilirea valabilității acestui fenomen, ci în precizarea datei cînd s-a produs el.* COTEANU, R. L. 24. *Trebuie... considerată ca indispensabilă vigilența filologică care veghează la stabilirea scrupuloasă a textului.* V. ROM. martie 1970, 96, cf. M. D. ENC., DEX. *În stabilirea stării civile a unui copil este interesat chiar statul.* CONTEMP. 1980, nr. 1 754, 8/2.

4. (Astăzi rar) Întemeiere; instituire. Cf. stabili **(4)**. *El a și conlucrat la buna a gubernului stabilire.* ARISTIA, PLUT. 151/21. *Se ajunsese la stabilirea unui guvern revoluționar.* IORGA, în PLR II, 12. *După stabilirea căimăcămiei, sosi vestea mincinoasă că năvălesc rușii.* SADOVEANU, O. I, 135, cf. DL.

5. Aducere la îndeplinire; realizare **(1)**. Cf. stabili **(5)**. *Forma veche se preface într-o formă nouă prin stabilirea unui echilibru nou.* CONTA, O. F. 164. *Nu pot să aibă prin ei înșiși nici o valoare în lupta pentru stabilirea echilibrului în viața publică* (a. 1884). PLR I, 367. *Realizarea acestor țeluri imediate va permite stabilirea unei păci trainice în Coreea.* SCÎNTEIA,

1952, nr. 2 394, cf. DL. DM. *În cazul lui Slavici, studiul operei dramatice ne înlesnește stabilirea unor relații interne în cadrul creației sale.* V. ROM. ianuarie 1963, 82, cf. M. D. ENC., DEX. *Un mecanism special rotește automat antena în cazul perturbării undelor, pînă la stabilirea unei poziții optime de recepție.* RL 1980, nr. 11 073.

— Pl.: *stabiliri.* — Și: (învechit, rar) **stăbilíre** s. f. PONTBRIANT, D.

— V. **stabili.**

STABILÍT[1] s. n. Material termoizolator sub formă de plăci (panouri) din beton, constituit din talaș de rășinoase, impregnat cu soluție de clorură de calciu (ca agregat) și ciment Portland sau metalurgic (ca liant). *Astăzi se găsesc diferite materiale cu care se acoperă acest schelet de lemn și formează peretele construcției: solomit... [și] stabilit, un fel de tălaș de lemn îmbibat cu ipsos.* ENC. AGR. IV, 409. *Stabilitul se folosește la executarea unor pereți despărțitori și a unor izolații termice și fonice, la pereți, la acoperișurile industriale și la terase.* LTR[2], cf. DER, DN[3].

— Pl.: *stabilituri.*

— Denumire comercială.

STABILÍT[2], -Ă adj. **1.** (Despre oameni sau despre populații) Care a rămas **(1)** (definitiv) într-un loc, considerîndu-l domiciliu stabil **(II 2)** (și amenajîndu-și acolo locuința); așezat, fixat, instalat, oprit[2], (învechit) statornicit **(1)**. Cf. s t a b i l i **(1)**. Cf. M. D. ENC.

2. Care a fost arătat în mod precis, limpede, categoric, exact, d e f i n i t, d e l i m i t a t, p r e c i z a t, (învechit) m ă r g i n i t **(1)**; care a constituit soluția definitivă în legătură cu ceea ce trebuie să se întreprindă, să se îndeplinească etc., f i x a t, h o t ă r î t, r î n d u i t **(II 1)**, (popular) s o r o c i t **(2)**, (învechit) a ș e z a t, î n s e m n a t, j u d e c a t, l e g a t, o r î n d u i t **(3)**; determinat, statornicit **(2)**. Cf. s t a b i l i **(2)**. *Convenția stabilită — ea își reluă lectura întreruptă.* IBRĂILEANU, A. 103. *După programul stabilit, ziua a doua de Crăciun urmau să o petreacă toți la Gogn.* REBREANU, R. I, 229, cf. TITULESCU, D. 101. *A cutezat să facă o mișcare nouă și să revoluționeze astfel ordinea lucrurilor stabilite.* COCEA, S. II, 375. *Deși nu i-am vorbit, între noi era o convenție stabilită.* SADOVEANU, O. XIX, 31. *Mircea intră la ora stabilită în strada Ritoride.* V. ROM. 1954, nr. 3, 127. *Li s-a comunicat parola și ora la care trebuiau să fie la locurile stabilite.* MAGAZIN IST. 1974, nr. 9, 48. *Dă ordin avioanelor să se îndrepte către obiectivele stabilite.* ib. 1975, nr. 8, 20, cf. M. D. ENC.

3. În favoarea căruia au fost aduse argumente, dovezi etc., a r ă t a t, a t e s t a t, d e m o n s t r a t, d o v e d i t, p r o b a t **(2)**, s u s ț i n u t; p. ext. (livresc) descoperit. Cf. s t a b i l i **(3)**. *Din fiecare adevăr stabilit, tragem prin inducțiune sau deducțiune alt adevăr.* CONTA, O. F. 124. *Locul său în literatura română ... este astăzi bine stabilit.* IST. LIT. ROM. II, 180. *S-au întîlnit cîțiva autori cu un renume stabilit ca să scrie în comun.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 40, 20/3, cf. M. D. ENC.

4. Adus la îndeplinire; realizat **(1)**. *A fost deajuns ca firele amorsei să atingă celălalt capăt al cablului ca, fulgerător, curentul stabilit să producă explozia fulmicotonului.* BART, S. M. 75, cf. M. D. ENC.

— Pl.: **(1)** *stabiliți, -te.* — Și: (învechit, rar) **stăbilít, -ă** adj. PONTBRIANT, D.

— V. **stabili.**

STABILITÁTE s. f. **1.** Însușirea de a fi stabil **(I 1)**; stare a ceea ce este bine așezat, fixat etc. și nu se clatină, nu se răstoarnă etc.; stare a ceea ce nu-și schimbă locul sau poziția, f i x i t a t e, i m o b i l i t a t e, n e c l i n t i r e, n e m i ș c a r e. *Stabilitate... stare necletit.* IORGOVICI, O. 67/9, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Era inamica oricărei stabilități.* ANGHEL, PR. 3, cf. DL, DM. *Drumurile distrug stabilitatea dunelor. Astfel la nord..., nisipurile sînt mobile numai pe traseul drumurilor.* PROBL. GEOGR. II, 200. *Scriu pe cutremure, Și dacă unele cuvinte Îmi alunecă mult mai încolo, Numai scoarța pămîntului e de vină Cu lipsa ei de stabilitate.* SORESCU, P. 50, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Echilibru. *Tărăboanța îmbunătățită... are folosul... căruței, adecă stabilitatea.* I. IONESCU, B. C. 496/32. *Forma asigură viteza și stabilitatea vasului, pe care forțe dinafară, valurile și vîntul, caută să-l răstoarne.* TUDORAN, P. 177.

2. Însușirea de a fi stabil **(II 2)**; starea a ceea ce nu se schimbă, nu fluctuează etc. sau nu este supus schimbărilor, fluctuațiilor etc., c o n s t a n ț ă, f i x i t a t e, i n v a r i a b i l i t a t e, n e c l i n t i r e, n e s c h i m b a r e, (învechit, rar) n e c l ă t i r e; starea a ceea ce nu poate fi clintit sau schimbat (ușor), f e r m i t a t e, h o t ă r î r e, s t a t o r n i c i e **(1)**, (rar) n e s t r ă m u t a r e. *Nu-și poate pune temei pe stabilitatea inimii sale.* HELIADE, D. J. 176/3, cf. STAMATI, D. *Privilegiurile... sînt o dovadă vie a caracterului de stabilitate cu care acești coloniști s-au împlîntat în țara aceasta.* SION, P. 303. *Nici o ginte nu întrece pe anglezi în persistență, în stabilitate.* HASDEU, I. C. I, 180. *Dorința de stabilitate în vorbire se satisface de către om mai cu succes altfel.* PHILIPPIDE, P. 6, cf. RESMERIȚĂ, D. *Roma era sinonim cu ideea de stabilitate.* PUȘCARIU, L. R. I, 327, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Nu este alt prozator român care să fi scris cu atîta forță și implicare despre libertatea spiritului..., despre prietenie, despre stabilitate și coeziune sufletească.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1980, nr. 21, 21/2. ✦ F i g. (Rar) Siguranță **(2)**. *Îi era drag pămîntul... pentru stabilitatea ce-o oferă posesorului.* REBREANU, R. I, 165, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Însușirea de a fi stabil **(II 3)**; starea a ceea ce există, durează mult timp sau se întinde pe o lungă perioadă de timp; durabilitate, statornicie **(3)**, trăinicie. *A întărit instituțiunile sale, asigurînd și stabilitatea republicei.* ARISTIA, PLUT. 286/15. *Pretenția nebună într-adevăr d-a întemeia stabilitatea unei dinastii într-un pămînt ce se mișcă și se cufundă.* BĂLCESCU, M. V. 272. *Poporul se va depărta de aceia care... nu caută ordinea și stabilitatea decît în despotism.* GHICA, C. E. I, 240. *Înțelegerea nu poate avea loc fără așa-numitele legi, cu care se încearcă slaba minte omenească să pună o stabilitate în nestabila fluctuație a universului.* PHILIPPIDE, P. 11. *Herodot ne mai dă încă o arătare despre stabilitatea acestui popor.* XENOPOL, I. R. I, 33. *Conducătorii politici britanici... nu au azi încredere în stabilitatea politică a noii ordini create în Europa centrală și orientală.* TITULESCU, D. 168. *Tendința de realizare a unității și stabilității limbii literare se vădește mai ales în aspectul ei scris.* L. ROM. 1953, nr. 4, 54. *Stabilitatea limbii este un efect al stabilității relative a fondului principal lexical și a structurii gramaticale.* GRAUR, I. L. 265. *Sînt aici... niște semne de stabilitate.* H. LOVINESCU, T. 320, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Fiz.) Proprietate a unui sistem fizic, chimic sau tehnic de a reveni la starea sa inițială de repaus sau de mișcare, după ce a suferit o acțiune perturbatoare. *Caracterul corpilor solidi stă în stabilitatea moleculelor lor.* MARIN, F. 24/35, cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX. ✦ (Chim.) Proprietate a unei substanțe de a nu se descompune, de a nu-și modifica structura. *Niște hidrați cu proporții definite, avînd pentru formulă $SO_3 2HO$ și SO_3 3HO ce au puțină stabilitate.* MARIN, PR. I, 137/36. *Cuprul mărește rezistența plantelor la ger, prin sporirea stabilității coloidelor.* AGROTEHNICA, I, 210.

— Din lat. **stabilitas, -atis**, fr. **stabilité.**

STABILIVÓLT s. m. v. **stabilovolt.**

STABILIZÁ vb. I. **1.** Tranz. și refl. A deveni sau a face să devină stabil **(I 1)**; a (se) consolida, a (se) fixa, a (se) întări. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Tranz. Fig. *Este vorba de o construcție de o formă geometrică... care ar fi urmat să stabilizeze intersecțiile unei puzderii de activități și forțe.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 19/3.

2. (Despre oameni sau despre populații) A rămîne **(1)** (definitiv) într-un anumit loc, considerîndu-l domiciliu stabil **(I 1)** (și amenajîndu-și acolo locuința); a se așeza, a se fixa, a se instala, a se opri **(3)**, a se stabili **(1)**, a se statornici **(1)**, (învechit și regional) a se sălăși **(2)**, a se stăvi **(1)**, (învechit) a se lăcășlui, a se sălășlui **(2)**, a se sădi **(2)**. *Aceeași majoritate a proprietarilor mari s-a văzut obligată a recunoaște trebuința de... a se stabiliza țăranii fără însă a defini ceea ce înțelegea prin această vorbă.* KOGĂLNICEANU, S. A. 16. *După invaziile normande, populația se stabilizează din nou.* OȚETEA, R. 329, cf. DL, DM, DN[2].

3. Tranz. (Complementul indică valoarea monedei naționale) A fixa și a menține la un anumit curs. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], DEX.

4. Tranz. (Complementul indică sisteme fizice, chimice sau tehnice, produse etc.) A efectua operațiile care asigură stabilitatea **(4)**. Cf. M. D. ENC.

— Prez. ind.: *stabilizez.*

— Din fr. **stabiliser.**

STABILIZÁNT s. m. (Rar) Stabilizator **(II 1)**. Cf. LTR[2], DN[2], DEX.

— Pl.: *stabilizanți.*

— Din fr. **stabilisant.**

STABILIZÁRE s. f. Acțiunea de a (se) stabiliza și rezultatul ei.

1. Operația, procesul etc. de a deveni stabil **(I 1)**; consolidare, fixare, întărire. Cf. stabiliza **(1)**. Cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *De la rîmul vieții sufletești, care tinde către stabilizare, la acel al vieții sociale, care manifestă aceeași tendință, putem descoperi același proces al conștiinței.* RALEA, S. T. II, 159. *În etatea răposatului intervenise, sfidînd cronologia, un fel de stabilizare.* VINEA, L. I, 268.

2. Rămînere (definitivă) într-un anumit loc, considerîndu-l domiciliu stabil **(I 2)** (și amenajîndu-și acolo locuința); așezare, fixare, instalare, oprire, stabilire **(1)**, statornicire **(1)**, (învechit și regional) sălășuire **(3)**, (învechit) lăcășluire, (învechit, rar) sălășluire. Cf. stabiliza **(1)**.

3. (Și în sintagma *stabilizare monetară*) Fixare și menținere a valorii monedei naționale la un anumit curs; ansamblu de măsuri luate în acest scop. Cf. stabiliza **(3)**. *Ne trebuie... concursul tuturor pentru stabilizarea monedei.* TITULESCU, D. 251. *Dacă facem stabilizare, o să treacă și criza.* CAMIL PETRESCU, P. 240. *Legea de stabilizare monetară dispune, printre altele, convertirea creanțelor din lei vechi în lei noi.* COD. PEN. R. P. R. 101. *În baza deciziilor Comisiunii ministeriale de redresare economică și stabilizare monetară.* LEG. EC. PL. 219. *Avusese o criză gravă de nervi după stabilizare, cînd pierduse o mare sumă de bani.* CĂLINESCU, S. 44. *S-a făcut stabilizarea.* V. ROM. august, 1954, 99, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

4. (Chim.) Operație prin care se asigură proprietăți constante unui produs chimic în condiții de depozitare, transport sau exploatare. Cf. MDT, LTR, DER, DC. Cf. stabiliza **(4)**. *Stabilizarea gazolinei și a benzinei prin îndepărtarea produșelor prea volatile.* M. D. ENC.

— Pl.: *stabilizări.*

— V. **stabiliza.**

STABILIZATÓR, -OÁRE adj., s. n., s. m. **I. 1.** Adj. Care dă stabilitate **(1)**; care face stabil **(I 1)**. Cf. stabiliza **(1)**. Cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

II. 1. S. n. (Aeron.) Parte fixă a ampenajului orizontal care împiedică înclinarea (excesivă) a avionului în timpul zborului. *Pentru navigație trebuie a se instala pe bordul avionului un anumit număr de stabilizatori.* ENC. TEHN. I, 175, cf. LTR[2], DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. S. n. (Nav.) Dispozitiv bazat pe principiul giroscopului, care reduce oscilațiile unei nave. Cf. LTR[2], DER, DN[2].

3. S. n. Aparat pentru menținerea constantă a tensiunii surselor de alimentare cu energie electrică. Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

4. S. n. Legătură elastică între capetele osiei unui autovehicul, care împiedică înclinările mari ale acestuia. Cf. DEX.

5. S. m. (Chim.) Substanță care se adaugă unei soluții coloidale sau unei suspensii pentru a-i mări stabilitatea **(4)**; (rar) stabilizant. Cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stabilizatori, -oare.*

— Din fr. **stabilisateur.**

STABILOVÓLT s. m. (Tehn.) Tub cu descărcare electrică în gaze, folosit ca stabilizator **(3)**. Cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stabilovolți.* — Și: **stabilivólt** s. m. LTR[2].

— Din fr., engl. **stabilovolt.** — **Stabilivolt,** prin apropiere de *stabili.*

STABLOÁNĂ s. f. v. **ștablon.**

STABLÓN s. n. v. **ștablon.**

STABULÁȚIE s. f. Menținere temporară (iarna) sau permanentă (în unități de creștere intensivă de tip industrial) a animalelor în grajd, în perioada de creștere, de îngrășare, de exploatare a laptelui etc. *Această metodă căreia i-a dat numirea de stabulațiune are mai cu seamă folosul de a adăoga mult îngrășăturele.* BREZOIANU, R. 316/1, cf. 317/12. *Trebuie a abandona această sistemă și a hrăni vitele în văcării, adică a ajunge cum se zice la stabulațiunea permanentă.* AGRONOMIA (1859), II, 277/24. *Agricultura nu a ajuns încă la epoca de stabulațiune permanentă, adecă a ținerii vitelor la grajd și a nutrirei lor cu fel de fel de furaje.* I. IONESCU, P. 233. *Stabulația poate fi temporară sau permanentă după anotimp sau după scopul urmărit de crescător.* ENC. AGR. V, 562, cf. LTR[2], DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. (Rar) **A ținea în stabulație** = a îngriji prin menținere (permanentă) în grajduri (special amenajate). *Nu avem în stabulație decît 4 boi.* GALAN, B. I, 59.

— Și: (învechit) **stabulațiúne** s. f.

— Din fr. **stabulation.**

STABULAȚIÚNE s. f. v. **stabulație.**

STACÁN s. n. v. **stacană.**

STACÁNĂ s. f. (Popular și familiar) Cană; ceașcă (mare); pahar (mare). *Într-o duminică..., preasfințitul, doritor de a schimba potirul pe stacană..., ceti liturghia din fugă.* ALECSANDRI, S. 6, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Stacanul mare de rachiu... în care strălucea lichidul prețios.* ap. TDRG, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Mormăiala... hodorogită de stacanele cu praștină a duhovnicului.* KLOPȘTOCK, F. 53. *După acesta urma alt om... care purta tablaua cu stacane.* CONTEMP. 1949, nr. 156, 9/5. *Tot deșertînd stacane cu vin, nici nu băgară de seamă cum deasupra capului micul spirai se făcuse cenușiu.* TUDORAN, P. 32, cf. DL, DM. *Cele mai frecvente sînt împrumuturile propriu-zise... ș, stacan „pahar".* SCL 1958, 236. *E și un han, cu tejghea, rafturi, mese și scaune din lemn neșlefuit, cu oale și ulcele de lut, cu stacane*

de cositor. V. ROM. decembrie 1963, 9, cf. DEX, CHEST. VIII 12/10, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ✦ (Adesea cu determinări introduse prin prep. „de" care arată natura conținutului; fără determinări, indică, de obicei, o băutură alcoolică) Conținutul unei stacane; conținutul împreună cu vasul respectiv. *Hai să bem o stacană de vin.* VLASIU, D. 171. *Trei stacane poț bea.* SADOVEANU, O. XVII, 276. *Stăpînul ei nu se plăti numai cu o căciulă de mălai și cu un pumn de brînză, ci și cu o stacană de rachiu, ca să ardă mai bine foalele.* CAMIL PETRESCU, O. I, 618. *Se îmbuiba cu carne friptă dimineața și cu o stacană de vin.* PAS, Z. I, 132. *Nu mai avea timp decît... să soarbă în grabă o stacană de cafea fierbinte.* VINEA, L. I, 285, cf. DL, DM. *A cerut și el o stacană și-a băut cu sete.* BARBU, G. 378, cf. DEX.

— Pl.: *stacane.* — Și: (regional) **stacán** s. n.

— Din rus. **стакан.**

STACÁTĂ adj. (Învechit, rar; despre note muzicale) Care este executat staccato. *Capriciu fantastic ce este compus din note stacate și arpegiate și de flagiolele.* FILIMON, O. II, 210. *Acurateța executării notelor stacate și arpegiolate.* id. ib. 251.

— Pl.: *stacate.*

— Din it. **staccata.**

STACCÁTO adv. (Indică modul de executare a unei compoziții, a unei părți a ei sau a unui grup de note muzicale; în opoziție cu l e g a t o) Fără a lega notele între ele, prin executarea detașată a fiecărei note. *Cînd se pun niște picături... d-asupra notelor, însemnează că trebuie să se deosibească una de alta cu putină putere și se zice ilalienește „stacato".* VAHMANN, M. 26/3, cf. ANTONESCU, D., TIM. POPOVICI, D. M. *Se așezase dinaintea pianului și scherzando, andante, stacato... se alinta cu degete ușoare pe clapele albe și negre ale pianului.* HOGAȘ, M. N. 48, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Staccato pasările cîntă din fluiere și piculine.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 38. ✧ (Adjectival) [Grigoraș Dinicu] *a compus „Hora staccato".* M. D. ENC. 1 198. ✦ (Substantivat, n.) (Parte dintr-o) compoziție muzicală executată în felul descris mai sus. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.

— Scris și: *stacato.*

— Din it. **staccato.**

STACHÉTĂ s. f. v. **ștachetă.**

STACHÉTE s. m. v. **ștachetă.**

STACHÉȚ subst. v. **ștachetă.**

STÁCHIE s. f. (Argotic) Palmă[1] **(2).** Cf. BL II, 188, IV, 199.

— Pl.: *stachii.*

— Etimologia nesigură. Cf. ț i g. s t a g i.

STÁCHINĂ s. f. v. **strachină.**

STACÍE s. f. v. **stafie.**

STACÓJ s. m. (Astăzi rar) **1.** (Și în sintagma *stacoj de mare*) Homar *(Homarus vulgaris). Feliurimea și mulțimea peștelui este nesocotită, din care: sardele..., stacoji.* GOLESCU, Î. 81. *Asemenea sînt stacojii și caracatița, iar melcii au ghimpi otrăvitori ca și scorpionul.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 26/27, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Pe masă erau rînduite o mulțime de farfurii cu mezelicuri de tot felul: marinată de stacoji, farfurioare mai mici cu icre proaspete.* FILIMON, O. I, 186, cf. PONTBRIANT, D., LM. *Ce anghinare, Mușchi la frigare, Stacoji de mare.* CONV. LIT. XI, 88. *Un stacoj (rac de mare) năprasnic.* ISPIRESCU, U. 35, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 227, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. Rac[2] **(1)** *(Astacus fluviatilis). Iar m-oi fi făcut roșie la față ca un stacoș.* ALECSANDRI, T. 471. *Trebuie să rabzi crestături de foarfece și să-ți sugi degetele sîngerate după ce zvîrli stacojul în traistă.* SADOVEANU, O. IX, 406, cf. IORDAN, L. R. A. 509. *Dascăle prealuminate... Să-mi dai socoteală... Făcîndu-mi răboj De melc și stacoj.* CĂLINESCU, O. II, 224, cf. DL, DM. *Mai întîi gustați o supă de stacoji.* T. Iulie 1964, 61, cf. M. D. ENC., DEX.

— Accentuat și: *stácoj.* BARCIANU. — Pl.: *stacoji.* — Și: (învechit) **stacóș** (accentuat și *stăcoș* BARCIANU), (învechit, rar) **stacós** (CIHAC, II, 401, GÁLDI, M. PHAN. 256), **străcóș** (DDRF) s. m.

— Din ngr. στακός.

STACOJÍU, -ÍE adj., s. n. **1.** Adj. De culoare roșu aprins (ca racul fiert); carmin, (popular) cîrmîziu, (regional) stanculiu. *Roșață toată fața trupului ca de o spuzeală stacojie.* PISCUPESCU, O. 260/22. *Din gură-i, din nas și pă urechi ieșea un sînge curat și stacojiu.* HELIADE, L. B. I, 177/1, cf. VALIAN, V. *În vremea cît stă în plămîni, acel aer schimbă sîngele cel vînos... din negru ce era în stacojiu.* KRETZULESCU, A. 314/22. *Se îmbrăcă cu dulama lui stacojie.* NEGRUZZI, ap. CADE, cf. SION, P. 133, PONTBRIANT, D., ALECSANDRI, T. 414, LM, ODOBESCU, S. 132. *O bandă galbenă și una neagră, despărțite cu cîte un fir stacojiu.* CARAGIALE, O. II, 1. *Avea la pălărie un fiong stacojiu.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 452, cf. DDRF. *Ciorecii de aba brumărie cu dungă stacojie de șiret.* ADAM, R. 81. [Tincuța]... *se făcu stacojie.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 23. [Diamantele] *dormiseră îndelung la umbră în cutioarele lor de catifea stacojie.* ANGHEL, PR. 47, cf. IBRĂILEANU, A. 81. *Mi-au ieșit înainte pernele albe și plăpămile stacojii scoase de mama la aer.* BASSARABESCU, V. 122, cf. CADE. *Un general obez, stacojiu ca un rac fiert.* C. PETRESCU, Î. II, 70. *Dintre palele late ale gulerului, ieși la iveală un obraz mare, stacojiu.* SADOVEANU, O. V, 420. *Într-un colț, o guvernantă obeză și bătrînă cu obrajii stacojii și cu ochelari.* CAMIL PETRESCU, O. I, 532. *Se îngălbeni cît era el de stacojiu la față.* V. ROM. decembrie 1954, 52. *Ismail se mai trase un pas înapoi și, din galben, obrazul i se făcu stacojiu.* TUDORAN, P. 209, cf. DL. *Fața ei se făcu stacojie.* T. POPOVICI, S. 103, cf. DM. *Furunculul crește destul de repede ca dimensiuni, iar culoarea lui devine stacojie.* ABC SĂN., 169. *În jurul meu se lăsaseră perdele groase de catifea stacojie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 81, 6/2, cf. M. D. ENC., DEX. *S-o poarte pe pălărie, Cu cordeaua stacojie.* FOLC. MOLD. I, 106. ✧ (Adverbial) *Orchestra costumată stacojiu și alb ieșea pe acoperișul circului.* ARGHEZI, B. 69. ✦ (Rar) Care are reflexe roșietice; roșcat **(1 1).** *O mustață stacojie îi ilustra fizionomia.* ARGHEZI, L. 123. *Se poate polenul a sute de farduri Să cadă pe-un deal stacojiu, ofilit.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 1/2.

2. S. n. Culoare stacojie **(1).** *Stacojiul mă prinde de minune.* ALECSANDRI, T. 805. *Profesorul... se congestiona ca după o discuție îndîrjită, pînă la stacojiu și îmbufnare.* TEODOREANU, M. U. 39.

— Pl.: *stacojii* și (rar, n.) *stacojiuri.* — Și: (învechit, rar) **stacoșíu, -ie** (NEGRUZZI, S. I, 148, DDRF), **stacozíu, -íe** (GRECESCU, FL. 216), **străcoșíu, -ie** (DDRF) adj.

— **Stacoj** + suf. *-iu.*

STACÓS s. m. v. **stacoj.**

STACÓȘ s. m. v. **stacoj.**

STACOȘÍU, -ÍE adj. v. **stacojiu.**

STACOZÍU, -ÍE adj. v. **stacojiu.**

STÁCTI s. n. v. **stactie.**

STÁCTIE s. f. (Învechit, rar) Ulei de mirt. *Smirna şi istacti (stactie* H, g u m ă D) *şi casia de cămeşile tale, de păsărea slonovnilor, diin ei veseliră-te.* PSALT. 87, cf. DHLR, II, 548, TDRG, SCRIBAN, D., SCL 1960, 609.

— Şi: **stácti** (TDRG, SCRIBAN, D., SCL 1960, 609), **istáeti** s. n.

— Din ngr. στακτή, v. sl. СТАКТН.

STÁDĂ s. f. Cuptor metalurgic simplu cu vatra dreptunghiulară, fără instalaţii de suflat aerul, folosit pentru desulfurarea parţială a unor minereuri bogate în sulfuri. *Se construiesc stade deschise ... şi stade închise.* LTR², cf. M. D. ENC.

— Pl.: *stade.*

— Din germ. **Stadel.**

STADÉRĂ s. f. (În dicţionarele din trecut) Balanţă. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *staderi* şi *stadere.*

— Din it. **stadera.**

STADIÁL, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. Care se dezvoltă în stadii **(3).** [Ibrăileanu] *recunoaşte o evoluţie stadială a societăţii, începînd cu un stadiu de primitivism.* RALEA, S. T. III, 193, cf. DL, DM, DN². *Datorită acestui fapt şi mai ales faciesurilor petrografice ale pliocenului, ea poate fi considerată ca o suprafaţă stadială.* PROBL. GEOGR. I, 113, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Filozofii iluminişti pleacă nu de la un anumit tip de om, diferenţiat stadial după epoci, ci de la o concepţie metafizică a omului.* RALEA, F. 174.

2. Adj. (Biol.) Care se referă la stadiile **(3)** de dezvoltare ale organismelor. Cf. DL, DM, DN², DEX.

3. S. n. (Geol.) Interval de scurtă durată în timpul unei glaciaţii, cînd, datorită unei scăderi mai accentuate a temperaturii medii anuale, s-a manifestat o extindere maximă a gheţarilor. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *-di-al.* — Pl.: *stadiali, -e.*

— Din lat. **stadialis,** germ. **stadial.**

STÁDIE s. f. **1.** Veche unitate de măsură pentru lungime egală cu aproximativ 125 de paşi² **(I 2)**; distanţă care corespunde acestei lungimi; (învechit) stadion **(1)**, stadiu **(1)**. *Mergea într-aceeaşi zi într-un sat care sta şasezeci de stadii den Ierusalim.* N. TEST. (1648), 103r/17. *Stătu din afară de celate ca la 2 stadii.* NEAGOE, ÎNV. 83/20. *Ieşi din peşteră de purceasă călare... de îmbla 60 de stadii.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 13r/18. *Şi mergînd înainte ca cinci stadii, săruta unul pre altul cu sărutările ceale de pre urmă.* AETHIOPICA, 9r/10. *O stadie, au, cum zic ruşii, verstă, cuprinde o sută douăzeci şi cinci de paşi.* AMFILOHIE, E. 133/3, cf. MAIOR, IST. 218/10, BUDAI-DELEANU, LEX. *Au socotit Pilat să dea un canal de 200 de stadii în lungime (o stadie are 125 de paşi).* TEODOROVICI, I. 325/8, cf. LB. *Orîndui a se zidi turnul luminători de marmură albă... pe a căruia vîrv noaptea se aprinde un foc pentru înotătorii pe mare, ci lucea cale de 300 stadii.* AR (1829), 201¹/41. *Era zidită pe un loc mai ca o insulă şi care să unea cu celălalt loc printr-un istm de 25 stadii.* PLEŞOIANU, T. I, 240/14. *S-au dischis armelor lui Sviatoslav stadie mai întinsă, ungurii năvăliră asupra imperiei.* ASACHI, I. 8/12, cf. VALIAN, V., STAMATI, D. *În noaptea aceea a plecat de acolo cu toate oştirile sale..., în depărtare de şasezeci stadii.* ARISTIA, PLUT. 376/19. *Un grad ecuatorial corespunzînd cu 500 stadie, acel loc coincidă tocmai cu Isaccea.* HASDEU, I. C. I, 211. *Oştile se aflau într-o depărtare de opt stadii una de alta.* ISPIRESCU, M. V. 40. *Pune să se zidească aici opt forturi la o îndepărtare unul de altul de cîte 60 de stadii.* XENOPOL, I. R. I, 32. *Arăta apoi diferite măsuri de lungime: stadie, verstă, milă.* I. BRĂESCU, M. 6. *Se ajunge... după o plutire de 120 de stadii.* PÂRVAN, G. 46. *Şi cît îl purtasem luni, săptămîni, nopţi şi zile, sute de stadii şi mii de mile.* VULPESCU, P. 57.

2. Riglă de lemn sau de metal, divizată, care serveşte la măsurarea indirectă a distanţelor sau a cotelor relative în topografie; miră¹ **(2).** Cf. ENC. AGR. V, 562, MDT, LTR², DN², DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stadii* şi (învechit, rar) *stadie.*

— Din ngr. στάδια (pl. lui στάδιον). — Pentru sensul **2**, cf. fr. s t a d i a.

STÁDILĂ s. f. v. **stavilă.**

STADIMÉTRIC, -Ă adj. Care aparţine stadimetriei; privitor la stadimetrie; care se foloseşte în stadimetrie; tahimetric. *Firele stadimetrice interceptează pe stadie o înălţime.* ENC. AGR. V, 563, cf. DL, DM, DN², DEX. ✧ *Unghi stadimetric* = unghi diedru format în luneta topografică, a cărui valoare constantă permite măsurarea distanţelor pe cale optică. Cf. DER.

— Pl.: *stadimetrici, -ce.*

— Din fr. **stadimétrique.**

STADIMETRÍE s. f. Ansamblu de lucrări topografice care servesc la întocmirea planurilor şi hărţilor, în care distanţele de pe teren se determină prin măsurarea indirectă sau optică, folosindu-se stadia sau stadimetrul; taheometrie, tahimetrie. Cf. ENC. AGR., LTR², DL, DM, DN², DER, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **stadimétrie.**

STADIMÉTRU s. n. Instrument topografic optic, care serveşte la măsurarea indirectă a distanţelor dintre două puncte terestre; celerimetru, taheometru **(2)**, tahimetru **(2)**. Cf. LTR², DL, DM, DN², DEX.

— Pl.: *stadimetre.*

— Din fr. **stadimètre.**

STADIÓN s. n. **1.** Teren special amenajat pentru competiţii sportive, înconjurat cu tribune pentru spectatori; (rar) stadiu **(2)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Îmi încordam toate puterile, ca în stadion.* GALACTION, O. A. I, 208, cf. IORDAN, L. R. A. 98. *Vastele noi stadioane sportive... stau permanent deschise sutelor de mii de spectatori.* ARGHEZI, B. 157. *Tineri şi tinere din cele mai îndepărtate locuri ale globului vor păşi alături, în incinta acestui măreţ stadion.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 712, cf. LTR², DL. *Porniră spre stadion cu trei ceasuri mai devreme, să facă rost de bilete la meci.* PREDA, R. 158, cf. DM, DN. *Stadionul „Republicii" din Capitală găzduieşte astăzi un atractiv cuplaj internaţional de fotbal.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 7 094. *Stadionul strînge în jurul lui milioane de spectatori.* CINEMA, 1968, nr. 6, XI. *Oamenii s-au năpustit spre stadion voind să-l vadă.* T ianuarie 1969, 27. *Pe stadioane şi în sălile de sport din cele două localităţi s-au desfăşurat întreceri sportive.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 180, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 122, 10/1, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. Spectatorii aflaţi în tribunele stadionului la o competiţie sportivă. *El se şi gîndeşte la ţăcănitul aparatelor de fotografiat de pe stadionul urlînd, cînd... mai reuşeşte să înconjoare pista.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 19/1, cf. DEX.

2. Veche unitate de măsură pentru lungime egală cu aproximativ 125 de paşi² **(I 2)**; distanţă care corespunde acestei lungimi; (învechit) stadie **(1)**, stadiu **(1)**. *Măsurele* [de spaţiu] *cele mai comune era: dactilos..., stadion...* ARISTIA, PLUT. XXXVII$_2$/4.

— Pronunţat: *-di-on-.* — Pl.: *stadioane.*

— Din ngr. στάδιον, germ. **Stadion.**

STÁDIU s. n. **1.** Veche unitate de măsură pentru lungime egală cu aproximativ 125 de paşi² **(I 2)**; distanţă care corespunde acestei lungimi; stadie **(1)**, stadion **(1)**. *Mergînd mai încolo, au ajuns la o vale, carea se lungea stadiuri 17 şi se lăţea stadiuri 7.* ŞINCAI, HR. II, 40/17, cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. —

POP., N. D., PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. (Învechit) Teren special amenajat, unde se desfășurau alergările și alte întreceri sportive la vechii greci; (rar) stadion **(2)**. *Cînd s-a prezentat el la stadium, spectatorii... au rămas toată ziua cu ochii țintă la dînsul.* ARISTIA, PLUT. 313/22, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., DDRF. *Gloata... îndreptîndu-se în bande spre stadiu, ca să ia... cele mai bune locuri.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 34. *Zidurile de marmură ale stadiului.* id. ib., cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Nu aveau apucături și vocabular de camping, stadiu și cîmp de curse.* C. PETRESCU, Î. I, 6.

3. (Adesea urmat de determinări) Interval de timp distinct în cadrul evoluției unui proces (economic, social, politic, istoric), a unui fenomen natural, a unei acțiuni etc., caracterizat de obicei prin elemente, evenimente etc. importante, etapă, fază, moment **(2)**, punct **(I 4)**, răstimp **(1)**, timp **(I 1)**; moment **(1)** în desfășurarea unui proces, a unui fenomen natural, a unei acțiuni etc., avînd anumite caracteristici, calitative sau cantitative, grad, nivel **(II 2)**; treaptă[1] **(2)**. *Stadiul dintîi se începe cu zămislirea și ține pînă la nașterea lui.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXXVI/23. *Deschilinim întru această viață două vîrste mari... ceea dintîiu se împarte în patru stadiuri, iară cea de pre urmă, în două.* ANTROP. 270/10. *Activitatea acestei comisiuni literare ajunge la stadiul acesta.* BARIȚIU, P. A. III, 31. *Am ajuns la un stadiu de regenerare care nu știu cum s-ar putea califica.* SION, P. 467. *Stadiu de civilizațiune.* id. ib. 334. *În aceste diverse stadii simțim cum actul se formează.* CONTA, O. F. 135. *Demonul decepționat și pocăit al lui Eminescu este chiar poetul, în unul din stadiurile evoluției sale.* GHEREA, ST. CR. I, 91. *În întîiul stadiu de muncă..., dumnealui mai cîștigase mult simț practic.* AGÎRBICEANU, S. P. 160. *Vasele de la Vinca reprezintă un stadiu anterior chalcolithicului troian.* PÂRVAN, G. 368. *Sînt forme care nu ni se potrivesc din cauza stadiului nostru istoric.* IBRĂILEANU, ÎN PER II, 544, cf. RESMERIȚĂ, D. *De la acest stadiu și pînă la grecii și romanii antici nu se poate observa cu acest respect vreun pas mare.* BABEȘ, O. A. I, 5, cf. CADE. *Teatrul nostru a trăit toate stadiile acestei lupte.* SAHIA, U. R. S. S. 150. *Corul glasurilor descifra titlul întîiului volum al lui Dănuț, în stadiul de corecturi în pagină.* TEODOREANU, M. III, 346. *În stadiul actual al cunoștințelor noastre lingvistice, nu putem încă desluși de ce din miile de inovații... unele se pierd?* PUȘCARIU, L. R. I, 32. *Aceasta probează că sudura părților ei alcătuitoare* [ale sintagmei] *a ajuns sau este pe cale să ajungă la stadiul final.* IORDAN, T. 491. *Maiorescu ajunge a evoca stadiul în care gînditorul... se pregătește pentru noi avînturi.* VIANU, A. P. 94. *Cînd culoarea a ajuns la stadiul ei de perfectă bogăție, forma a ajuns la plenitudine.* OPRESCU, A. M. 30. *Ciocanul, șurubelnița, compasul... reprezintă un stadiu de cultură activă.* ARGHEZI, B. 133. *Jim așternu pe hîrtie următoarele rînduri, care, pline de înțeles pentru cine înțelegea, puteau rămîne convenționale în stadiul relațiilor lor prietenești.* CĂLINESCU, O. I, 100. *Orice stadiu de perfecționare e precedat de un altul mai simplu.* RALEA, S. T. III, 113. *Trecerea solului arabil dintr-un stadiu în altul este indisolubil legată de învelișul pe care îl formează plantele și de acțiunea lor.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 788. *Trecerea capitalismului în stadiul său imperialist a însemnat un moment de cotitură în istoria mișcării muncitorești internaționale.* LUPTA DE CLASĂ, 1954, nr. 1, 4, cf. DL, DM. *Volumul nu reflectă stadiul limbii literare din acel moment.* IST. LIT. ROM. II, 760. *Se urmărește apoi ... îngrijirea larvelor pînă la stadiul de puiet.* AP 47. *Stadiul de dezvoltare... impune... renunțarea la o serie de forme organizatorice.* GÎ 1968 nr. 934, 1/3. *Expuse la soare, mai ales cînd sînt recoltate într-un stadiu de coacere avansat, roșiile, vinetele și altele își pierd prospețimea.* RL 1968, nr. 7 387. *Libretul e susceptibil a fi încă simplificat și ameliorat chiar și în stadiul actual.* M 1968, nr. 4, 44. *Nu putem aduce, în stadiul actual al chestiunii, vreo dovadă că manuscrisul cuprinde proiectul lui Nestor.* GIURESCU, în BUL. COM. IST. III, 60. *Alpii au atins fiecare stadiu al orogenezei cu zece milioane de ani mai devreme decît Apeninii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 32/5. *Una este ordinea bibliografică,... alta este demonstrația critică în stare a scoate datele din stadiul primar informativ și a le situa într-o perspectivă vitală, făcîndu-le memorabile.* CONTEMP. 1969, nr. 1 179, 1/3. *La 1 mai 1784 intrăm într-un nou stadiu de organizare a poliției.* G. BARBU, A. V. 202. *A propus oamenilor de teatru o discuție asupra stadiului actual al învățămîntului de actorie.* T ianuarie 1969, 1, cf. M, D. ENC., DEX. ✦ (Med.) Fiecare dintre fazele din care este compusă o boală (intermitentă). *Ciuma săgetează pe om în stadiul ei dintîi al începutului cu oprinzeală veninoasă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 191/29. *Au încuviințat apa aceasta de bună pentru următoarele patimi: ... la gălbănare în stadiul întîi.* AR (1838), 205²/2. *Celalalt advocat... abia acum ajunsese în stadiul acela al beției în care unii oameni își simt mintea mai limpede.* AGÎRBICEANU, A. 175, cf. CADE. *Scrisoarea de răspuns era să aducă date amănunțite asupra stadiului în care se află boala.* C. PETRESCU, C. V. 96. *În stadiile finale, întreaga coloană este fixată ca într-un bloc osos.* ABC SĂN. 341, cf. 365. *Aproape toți fumătorii sînt atinși de această boală, dar în diferite stadii.* RL 1978, nr. 10 327.

— Pl.: *stadii* și (învechit rar) *stadiuri*. — Și: (învechit, rar) **stádium, ștádiu** s. n.

— Din lat. **stadium**, fr. **stade**, germ. **Stadium**.

STÁDIUM s. n. v. **stadiu**.

STADOÁLĂ s. f. v. **standoală**.

STADÓLĂ s. f. v. **standoală**.

STAFÉT s. m. v. **ștafetă**.

STAFETÁR s. m. v. **ștafetar**.

STAFÉTĂ s. f. v. **ștafetă**.

STAFÍD s. m. (Învechit, rar) Soi de struguri (din care se prepară stafidele **1)**. *Strugurii cei mai stimați... sînt: coarna..., tămîioasa..., stafidul, fără semințe.* BREZOIANU, A. 352/1.

— Pl.: ?

— Derivat regresiv de la **stafidă**.

STAFIDÁ vb. I v. **stafidi**.

STAFIDÁRE s. f. v. **stafidire**.

STAFIDÁT, -Ă adj. v. **stafidit**.

STAFÍDĂ s. f. Boabă uscată și fără semințe a anumitor specii de struguri (folosită la prepararea unor mîncăruri și prăjituri); (regional) poamă **(I 2)**, rozinchină **(1)**. *Stafide nu va mînca.* BIBLIA (1688), 98²/2. *Strafide, smochine, alune era destule pre la toate babele.* NECULCE, L. 220. *Stafidele... 80* [bani] (a. 1705). IORGA, S. D. XII, 16. *Am socotit stafidele și am plătit tot* (a. 1750). id. ib. 55. *Cîndu va fi pe jumătate fiertu, pune-i puținele capere și stafide.* MÎNCĂRILE, 2/17. *Fiatul băcăliei: ... 24 parale oca strafide roșii și rozane* (a. 1777). N. A. BOGDAN, C. M. 70. *17 oca strafide negre* (a. 1792). URICARIUL, IV, 131/12. *Izvod de cheltuieli ce s-au dat la masa ce... să se știe... 2* [parale] *pe strafide* (a. 1795). ȘTEFANELLI, D. C. 249, *35* [parale] *oca strafidei* [sic] *roșii... strafide negri* (a. 1801). BUL. COM. IST. IV, 134. *Marfa ce am pus în băcănia*

de la Fundata... 15 ocă stafide (a. 1817). DOC. EC. 176. *Aci unde cresc stafidele.* PISCUPESCU, O. 62/3. *Şi coprinde... dulceţurile de tot felul de pometuri..., stafide, smochine.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 24/23, cf. I. GOLESCU, C. *Eu îi voi trimete strafide şi migdale.* DRĂGHICI, R. 95/12, cf. MANOLACHE DRĂGHICI, I. 57/18, VALIAN, V. *Face o licoare mai bună cu stafide, miere şi poame.* BREZOIANU, A. 609/29. *Mi-a dat mie şi la cele două surori... nohot şi stafide negre.* SION, P. 353, cf. PONTBRIANT, D., ŞĂINEANU[2]. *Tărâbi pline cu miere, smirnă, piper, sămînţuri de tot felul, strafide.* IORGA, C. I. III, 125. *Stafide încă nu-s. Dar pe mîne aduce.* AGÎRBICEANU, A. 75. *Stafide roşii şi negre..., saci cu migdale... cine-ar mai fi putut prinde cu ochiul şi cu mintea ce mai era acolo!* HOGAŞ, DR. II, 40, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Găseau întotdeauna o pungulifă cu stafide.* SAHIA, N. 96. *Îi plăteau... cu stafide sultanine şi smochine.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 134. *Migdale curăţite..., strafide, zahar pisat.* TEODOREANU, M. III, 241. *Aduceţi ... strafide şi migdale şi naramze.* SADOVEANU, O. XVIII, 285, cf. SCRIBAN, D. *Stafidele rămase, care au trecut în cozonaci, tot Mîţu o să le mănînce.* ARGHEZI, S. VII, 150. *I-a adus mamei un cornet de stafide.* STANCU, D. 267. *Era turtă dulce, erau roşcove şi stafide.* PAS, L. I, 57, cf. LTR[2], DL, DM. [Gustau] *strafidele negre.* BARBU, PRINC. 20, cf. 119. *Se pune sare, piper, stafidele spălate şi alese.* S. MARIN, C. B. 73. *Finii duc cumătrilor... o bucată de zahăr, strafide, smochine.* ŞEZ. I, 37. *Strafidele se cumpără pentru umplutura găinelor de la mesele mari şi de pus în pască.* ib. VIII, 39. *Ibovnica nu se ţine cu stafide şi smochine,* adică cele mari cu mari cheltuieli se ţin. ZANNE, P. IV, 385. *Şi stafida e uscată, dar dulceaţa ei nu ş-o pierde,* se zice pentru cele trecute la vîrstă, dar pline de nuri. id. ib. I, 288. *Vinde via şi cumpără stafide,* se zice despre cei care fac o negustorie proastă. id. ib. 305. *Dacă va da mireasa mirelui să mănînce stafide purtate în papuci în ziua cununiei, el va fi cu blîndeţă în toată viaţa.* GOROVEI, CR. 92. ✧ (Ca termen de comparaţie) *Ochii mocneau striviţi ca două mari stafide Alunecaţi la vale în foarfe-adînci firide.* CĂLINESCU, O. II, 94.

— Pl.: *stafide.* — Şi: (învechit şi popular) **strafidă**, (regional) **staf**ínă (ALR I 1 720/131), **stăfídă** (ib. 1 720/26, 850, ALR SN IV h 1 138/2, ALRM SN III h 954/2) s. f., **stăfíge** (ALR I 1 720/107, ALR SN IV h 1 138) s. f. pl., **strafíră** (ALR I 1 720/370, 375, 376, 385, 387, 388, 394, 402, 412, 522, 526, 554, 582, 590, ALR SN IV h 1 138, ALRM SN III h 954, GLOSAR REG.), **strafítă** (ALR I 1 720/361, ALR SN IV h 1 138/362), **străfídă** (ALR I 1720/214), **străfígă** (ib. 1720/24), **străfíră** (ib. 1720/542), **scafídă** (ib. 1 720/800) s. f.

— Din ngr. σταφίδα.

STAFIDÍ vb. IV. **1.** Refl. (Despre struguri sau despre boabele lor) A deveni stafidă; a se usca. Cf. PONTBRIANT, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Tranz. şi refl. Fig. (Familiar; despre oameni sau despre părţi ale corpului lor) A slăbi sau a face să slăbească excesiv; a (se) zbîrci (ca o stafidă) din cauza slăbirii excesive, a bătrîneţii etc. Cf. DDRF, TDRG, CADE. *Bătrîneţea îl stafidise.* ap. SCRIBAN, D. *S-a stafidit de bătrîneţe.* id. ib. cf. DL, DM. *Faţa mică, stafidită şi strîmbată de bătrîneţe.* BĂNULESCU, I. 72, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *stafidesc.* — Şi: (învechit) **stafidá** vb. I. POLIZU, PONTBRIANT, D.

— V. **stafidă.**

STAFIDÍRE s. f. Acţiunea de a (se) stafidi.

1. (Învechit, rar) Uscare a strugurilor. Cf. stafidi **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D.

2. Fig. (Familiar) Slăbire excesivă a oamenilor sau a (unor părţi ale) corpului lor; zbîrcire (ca o stafidă) a oamenilor sau a corpului lor din cauza slăbirii excesive, a bătrîneţii etc. Cf. stafidi **(2)**. *Tot trupul ei înfăţişa o stare de stafidire.* CR (1836), 88[1]/30. ▭ *Are semne premature de stafidire.*

— Şi: (învechit, rar) **stafidáre** s. f. PONTBRIANT, D.

— V. **stafidi.**

STAFIDÍT, -Ă adj. **1.** (Despre struguri, p. ext., despre alte fructe) Uscat. Cf. stafidi **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Declinul somnului dulce ca boabele de poamă stafidite.* TEODOREANU, M. II, 242, cf. DL, DM, BARBU, PRINC. 18, M. D. ENC., DEX.

2. (Familiar; despre oameni sau despre părţi ale corpului lor) Slăbit excesiv; zbîrcit (ca o stafidă) din cauza slăbirii excesive, a bătrîneţii etc. Cf. stafidi **(2)**. *Toată fiinţa ei stafidită, supţă, scheletizată era ... numai un pretext ca să nu mai zăbovească pe lume.* VLAHUŢĂ, N. 125, cf. DDRF. *Era un copil mort şi stafidit.* GALACTION, O. A. II, 274. *Să-şi aminteaască unde a mai văzut acest chip stafidit şi incolor.* C. PETRESCU, C. V. 183. *Mi-e milă cînd o văd aşa, stafidită şi în căruior!* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 132, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Panal. (Despre lucruri) Scorojit **(1)**. *Un deget... plescăia în sec peste înşirarea... mucavalelor stafidite.* KLOPŞTOCK, F. 212.

— Pl.: *stafidiţi, -te.* — Şi: (învechit, rar) **stafidát, -ă** (PONTBRIANT, D.), (regional) **stafizít, -ă** (CIAUŞANU, GL.) adj.

— V. **stafidi.**

STAFÍE s. f. **1.** (În superstiţii) Materializare a sufletului unui om despre care se crede că a murit neiertat de păcate, că a fost vrăjit, că i s-au zidit dimensiunile umbrei în temelia unei clădiri etc. mai ales în timpul nopţii prin locuri şi clădiri pustii; apariţie, arătare, duh, fantasmă, fantomă, nălucă **(1)**, năluce **(1)**, spectru **(I 1)**, spirit **(I 3)**, strigoi, umbră, vedenie, viziune, (învechit şi popular) năzărîtură, (popular) iazmă, (învechit şi regional) nălucitură, (învechit) vedere, zare, (regional) arătanie, moromet **(1)**, mortăciune **(I 2)**, năhoadă **(1)**, necurăţenie **(II 2)**, pater **(2)**, vidmă. *Ca pre neşte stahii ale iadului le scoate din hotarăle lumii.* MOLNAR, RET. 29/15. *Să vor desfiinţa ticăloasele prejudecăţi de stafii, vricolaţi.* MARCOVICI, D. 398/7. *Strigă, cheamă... înăspritele stafii.* POGOR. HENR. 73/22. *Obicinuia a se apăra de oarecare stahii ce s-ar fi înfăţoşat în straie albe femeieşti.* ASACHI, L. 41[2]/44, cf. PONTBRIANT, D. *Era un timp cînd... se admitea existenţa a o mulţime de fiinţi imateriale, precum: îngeri, strigoi, stafii.* CONTA, O. F. 77. *Oare nu-s stafii în casa asta aşa mare şi veche?* VLAHUŢĂ, S. A. II, 222. *Aceasta trebuia să fie stafia casei.* SION, P. 393. *E tăcere-n cetăţuie, Dar stafiile pe coaste Repezi vin.* COŞBUC, P. II, 70, cf. PAMFILE, DUŞM. 257. *Vorbeşte de vîrcolaci şi de stafii.* IORGA, P. A. II, 154, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Stafii şi pricolici n-am văzut niciodată.* GALACTION, O. A. II, 33. *Drumul care trece pe lîngă cimitirul cu stafii.* TEODOREANU, M. III, 283. *Cine locuieşte aici? — O stafie.* STANCU, R. A. I, 250. *Deodată vede o stafie înaltă cît un salcîm.* PREDA, M. S. 338, cf. DL. *Păreau că locuiesc într-o casă cu stafii.* T. POPOVICI, SE. 104, cf. DM, V. ROM. noiembrie 1964, 109, H II 15, 34, 66, 83, 133, 150, 169, 177, 214, 227, III 3, 39, 198, IV 66, 81, XI 88, 518. ✧ (Ca termen de comparaţie) *Toate drumurile era pline de calici, oamenii sluţi şi împovăraţi supt muncă, fimeile ca nişte stahii.* KOGĂLNICEANU, S. 8. *Uscat înainte de vreme, numai cu pielea pe oase, era asemenea unei stafie (spectre).* FM (1844), 190[1]/38. *Faţa sa cea diavolească se vedea ca o stafie în lumina flacărilor.* ib. (1845), 323[2]/12. *Rămase pe prispă, ca o stafie surprinsă de lumina zilei.* REBREANU, I. 462. *Slugile sale... se iveau şi pierceau, ca nişte stafii, mute.* M. I. CARAGIALE, C. 48. *Culreier mahalalele ca o stafie, cînd toţi dorm.* CAMIL PETRESCU, P. 147. *A apărut ca o stafie, cu pelerina de vinilin peste cap.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 126, 18/3. ✧ Fig. *Fericirea şi nefericirea sînt intelectuale, stafii ale creierilor.* MAIORESCU, CRITICE, II, 391. *Ră-*

sar... stafiile unor forme literare condamnate. IORGA, în PLR II, 238. *În zări plutește-o stafie de soare.* AL. PHILIPPIDE, A. 28. *Stafia nemuririi în orice colț tresaltă.* VOICULESCU, POEZII, II, 43. *De sub marginea ei de către vale se ridică stafia livezii.* SADOVEANU, O. XVIII, 111.

2. Fig. (Familiar) Persoană (bătrînă) urîtă, slabă și rea. *Hai să fugim împreună pînă nu se trezește stahia.* ALECSANDRI, T. I, 57, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX, TEODORESCU, P. P. 335.

— Accentuat și: *stăfie.* DL, DM, DEX. — Pl.: *stafii.* — Și; (învechit și regional) **stahie** (accentuat și *stáhie*, ASACHI, F. 82/14, ALECSANDRI, T. 625, SCRIBAN, D., GRAIUL, I, 406), (învechit) **spahie** (JIPESCU, ap. GCR II, 261, SCRIBAN, D.), (regional) **staeie** (H X 483), **stăeie** (PAMFILE, D. 248), **stăfie** (id., CR. 17), **spaíie** (SCRIBAN, D., H XI 343) s. f.

— Cf. ngr. στοιχεῖον.

STAFIÉR s. m. (Italienism învechit) Valet. *Îmbrăcară... pe stafier cu caftan și se trimiseră iarăși la corturile sale.* VĂCĂRESCUL, IST. 300, cf. TDRG.

— Pl.: *stafieri.*

— Din it. **staffiere.**

STAFILOCÓC s. m. Germen gram pozitiv dispus în ciorchini, agent patogen al unor infecții în general localizate (foliculite, abcese), dar cu tendințe de generalizare (septicemie). Cf. BIANU, D. S. *Însămînțările din peritoneu arată, pe lîngă streptococul descris, și o placă de stafilococ auriu.* BABEȘ, O. A. I, 364, cf. CADE, ENC. AGR., DL, DM, DER. *O varietate mare de microbi, (stafilococi, streptococi, bacili coli).* ABC SĂN. 328, cf. DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stafilococi.*

— Din fr. **staphylocoque.**

STAFILOCOCEMÍE s. f. Infecție generalizată datorită prezenței stafilococului în sînge. Cf. DN³.

— Din fr. **staphylococémie.**

STAFILOCOCÍE s. f. Supurație septică provocată de infecțiile stafilococilor, de obicei rebele la tratamentul obișnuit, impunînd folosirea de autovaccinări. Cf. D. MED., M. D. ENC., DN³.

— Din fr. **staphylococcie.**

STAFILÓM s. n. (Med.) Proeminență care apare pe o porțiune a globului ocular ca urmare a unor leziuni inflamatorii sau a unor arsuri, a cărei formă depinde de locul apariției. Cf. BIANU, D. S., SCRIBAN, D., D. MED., DN³.

— Pl.: *stafiloame.* — Și: (învechit) **stafilómă** s. f. SCRIBAN, D.

— Din fr. **staphylome.**

STAFILÓMĂ s. f. v. **stafilom.**

STAFILOPLASTÍE s. f. (Med.) Operație reparatorie a vălului palatului. Cf. DN³.

— Din fr. **staphyloplastie.**

STAFILORAFÍE s. f. (Med.) Sutură a vălului palatului. Cf. BIANU, D. S., D. MED., DN³.

— Din fr. **staphylorraphie.**

STAFÍNĂ s. f. v. **stafidă.**

STAFIÓS, -OÁSĂ adj. (Neobișnuit) Care înspăimîntă ca o stafie **(1)**; ca de stafie. *În ascunzișul de odinioară, stafioasă pată uriașă de sînge, căsca o gură hîdă.* POPA, V. 239, cf. IORDAN, L. R. A. 191, DL, DM.

— Pl.: *stafioși, -oase.*

— **Stafie** + suf. *-os.*

STAFIZÍT, -Ă adj. v. **stafidit.**

STAGIÁR, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj., s. m. și f. (Persoană) care își face stagiul **(2)**. Cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Inginer stagiar.* NOM. PROF. 8. *Au trăit... în același oraș, unul ca stagiar și altul ca grefier.* DAN, U. 232, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN². *Au fost definitivați o parte din stagiari.* M 1968, nr. 2, 8, cf. DEX. *Spunea că este inginer stagiar.* RL 1978, nr. 10 335.

2. Adj. Care se referă la stagiu **(1)**, care ține de stagiu. Cf. ȘĂINEANU², CADE, DL, DM, DN², DEX. ✦ (Ieșit din uz; despre actorii de teatru) Care a fost angajat pentru o stagiune **(2)**. (Substantivat) *A trecut pe lîngă noi o fostă artistă a Teatrului Național, o stagiară angajată aproape în fiecare an.* CAMIL PETRESCU, P. 39. ✦ (Rar; despre membrii unei uniuni de creație) Care se află pe prima treaptă a calității de membru. *Membrii stagiari ai Uniunii Compozitorilor... pot fi muzicieni începători.* CONTEMP. 1949, 158, 5/2.

— Pronunțat: *-gi-ar.* — Pl.: *stagiari, -e.*

— Din fr. **stagiaire.**

STAGIATÚRĂ s. f. Perioadă de timp în cursul căreia un începător lucrează pentru a dobîndi experiență în profesiunea sau în specialitatea sa, pentru a-și dovedi aptitudinile și capacitatea de muncă; stagiu **(2)**. *A ridicat, pe bună dreptate, problema stagiaturii.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 835. *Face un an de stagiatură.* ib. 1969, nr. 8 217.

— Pronunțat: *-gi-a-.* — Pl.: *stagiaturi.*

— **Stagiu** + suf. *-tură.* Cf. it. stagionatura.

STÁGIU s. n. **1.** (Și în sintagma *stagiu militar*, v. militar 2) Perioadă de timp, stabilită prin lege, în care o persoană prestează serviciul militar activ; armată, (învechit și popular) ostășie **(1)**, soldățic, (popular și familiar) militărie, (învechit) oștenie **(1)**, (regional) cătănie. *Isprăvise de curînd facultatea și își făcea stagiul la regiment.* BACALBAȘA, S. A. I, 204, cf. RESMERIȚĂ, D. *Mi se apropia și sorocul stagiului militar.* SADOVEANU, O. XVI, 547, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Și-a făcut, în diferite epoce, stagiul de pușcărie.* SADOVEANU, O. XII, 673. *Sfîrșitul stagiului școlar îi aduce locul de frunte în promoție.* VIANU, L. R. 165.

2. Perioadă de timp în cursul căreia un începător lucrează pentru a dobîndi experiență în profesiunea sau în specialitatea sa, pentru a-și dovedi aptitudinile și capacitatea de muncă; stagiatură. Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Descurajați de aspectul suburban al judecătoriilor de ocol, unde-și fac stagiul de începători... tinerii avocați șovăie.* TEODOREANU, M. III, 132. *Și-a făcut stagiul de farmacist și apoi anii de facultate.* BLAGA, H. 235, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Vechimea în muncă a unui angajat (începător). Cf. M. D. ENC., DEX.

3. Perioadă de timp care constituie o etapă în desfășurarea unei acțiuni, a unui proces etc. *Această perioadă este cu mult anterioară stagiului de dezvoltare.* PHILIPPIDE, P. 112. *Făcu sub Dumitrașco Cantacuzino un scurt stagiu de emigrație în Polonia.* IORGA, L. I, 312. *Țiparul femelă, după un stagiu de cinci ani în apele noastre, coboară în estuare.* C. PETRESCU, C. V. 193. *După un lung stagiu de sforțări inutile într-un domeniu,... renunță.* CĂLINESCU, C. O. 24. *După un stagiu de cîteva luni la Paris, pornește din nou spre Germania.* VIANU, L. U. 440, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Inutil stărui să aprinzi lumina... becul și-a încheiat stagiul.* RL 1969, nr. 7 706.

— Pl.: *stagii* și (rar) *stagiuri* (PHILIPPIDE, P. 25).

— Din lat. **stagium**, fr. **stage.**

STAGIÚNE s. f. **1.** (Învechit) Anotimp. *Această căldură variază pe un loc al pămîntului dupe deosebite stagiuni (timpuri) ale anului.* BARASCH, I. N. 16/13. *Pe ceriu trebuie a fi corpuri de lumină care... vor servi a însemna stagiunile și cursul anilor ce vor păsa.* SION, POEZII, 141/9. *Vijelia sau stagiunile puteau desfrunzi ramurele sale verzi.* BARONZI, M. IV, 473/9, cf. DDRF.

2. Perioadă determinată de timp, de obicei între lunile septembrie și iunie, în care au loc reprezentațiile teatrale, concertele etc. (programate dinainte) (învechit, rar) stațiune, v. stație **(III)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Plata tiparului... cu obligația ca Teatrul să apară pînă la sfîrșitul stagiunii.* în PLR II, 215. *E o perindare... de asasini și intriganți care vin să pună la cale succesul lor pentru viitoarea stagiune.* ANGHEL, PR. 119, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *După închiderea „stagiunei" teatrelor.* KLOPȘTOCK, F. 99. *Teatrul ieșean și-a sărbătorit acum cîțiva ani o sută de stagiuni neîntrerupte.* SADOVEANU, O. XIX, 502, cf. SCRIBAN, D. *În timpul stagiunii teatrale de vară, un proiector își plimbă fasciculul de raze.* VIANU, E. 128. *Avea 21 elevi..., însă numai pe timpul stagiunii teatrale.* CĂLINESCU, S. C. L. 52. *Teatrul... anunța c-o lună înainte deschiderea stagiunii.* BLAGA, H. 171. *Stagiunea de iarnă fusese închisă încă de la mijlocul lui april.* CAMIL PETRESCU, O. II, 108, cf. DL, DM. [Piesa] *s-a jucat la deschiderea primei stagiuni a teatrului.* IST. LIT. ROM. II, 473. *S-a impus ca o tradiție în viața artistică a orașului... deschiderea anuală a stagiunii muzicale.* M 1969, nr. 12, 40, cf. M. D. ENC., DEX. *Actorii... se prezintă în noua stagiune estivală cu numere inedite.* RL 1980, nr. 11 085, cf. CONTEMP. 1980, nr. 1 745, 8/1.

— Pronunțat: *-gi-u-.* — Pl.: *stagiuni.*

— Din it. **stagione.**

STAGNÁ vb. I. Intranz. **1.** (Despre ape, p. ext., rar, despre lichide) A nu curge; a-și înceta mișcarea în direcția pantei (adunîndu-se pe un teren plan sau într-un loc mai coborît); (regional) a bălțăci, a bălti. Cf. BARCIANU, RESMERIȚĂ, D. *Apa murdară care stagnează în jurul acestor locuri.* BABEȘ, O. A. I, 109, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Apa se revarsă cu o viteză mică și adesea stagnează timp îndelungat.* AGROTEHNICA, I, 295, cf. DL, DM. *În depresiuni stagnează apa.* PROBL. GEOGR. I, 91. *Au scos și cu pompele, repede, apa care stagna.* T iulie 1964, 67, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Stagnează sute de trenuri.* ARGHEZI, B. 96. ✦ P. anal. (Despre mirosuri, căldură etc.) A continua să existe, să fie, să se mențină; a persista. *Duhoarea ce-a stagnat la gura canalurilor.* ANGHEL, PR. 31. *Mirosul de alge stagnează, nu-i măturat de nici o suflare.* C. PETRESCU, Î. II, 251. *Renaște-voi în minte statui Cu însutite umbre Stagnînd între pilaștrii groși?* CĂLINESCU, O. II, 232. *Căldura care stagna în odaie.* VINEA, L. I, 113.

2. Fig. (Despre procese, fenomene, acțiuni etc.) A sta pe loc; a nu se dezvolta sau a nu progresa; a lîncezi, a tînji **(2)**, a trena **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, IORDAN, L. R. A. 347, SCRIBAN, D. *Piesa stagnează la un moment dat.* VIANU, L. U. 310. *În asemenea condiții, arta cinematografică stagnează.* V. ROM. noiembrie 1954, 75, cf. DL, DM. *Procesul de vinificație stagnează.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 220, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind. pers. 3: *stagnează.*

— Din fr. **stagner,** lat. **stagnare.**

STAGNÁNT, -Ă adj. **1.** (Despre ape) Care nu curge **(1)**; necurgător, stătător **(I)**. *Peștii iazurilor... stătătoare (stagnante)... sînt de mistuit.* CORNEA, E. II, 190/30, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Sînt cetăți moarte, ... amorțite de veacuri pe canale cu apă stagnantă.* RALEA, S. T. I, 271, cf. DL, DM. *Peștii care trăiesc în apele stagnante și bogate în nămol negru sînt de culoare neagră.* AP 38, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 16/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Lumea spațială este cenușie, iar aerul stagnant.* CĂLINESCU, C. O. 380. *Ochiul de fulgere stagnante ale pisicii.* ARGHEZI, S. VIII, 302.

2. Fig. (Despre procese, fenomene, acțiuni etc.) Care stă pe loc; care nu se dezvoltă sau nu face progrese; trenant **(2)**, (livresc) staționar **(1)**. Cf. BARCIANU, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Era o epocă fără nici un ideal, dedată unui materialism vulgar și stagnant.* GALACTION, O. A. II, 197. *O lume pestriță apucată de duhul unei paradoxale mișcări stagnante.* BLAGA, H. 111, cf. IST. LIT. ROM. II, 9, DL, DM, DN[2]. *O resurecție împotriva provincialismului stagnant.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 2/5. *Este... romanul unui timp stagnant, deși logica refuză să admită existența unui astfel de timp suspendat.* ib. 1971, nr. 137, 8/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stagnanți, -te.*

— Din fr. **stagnant.**

STAGNÁRE s. f. Faptul de a stagna.

1. Oprire a cursului unei ape; încetare a mișcării unei ape sau a unui lichid în direcția pantei (adunîndu-se pe un teren plan sau într-un loc mai coborît); (învechit) stagnație **(1)**, (regional) bălțăcire, bălteală, băltire. Cf. stagna **(1)**. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Efectul căldurii se manifestă prin stagnarea apei.* IORDAN, T. 129, cf. SCRIBAN, D. *Îl vor pîndi* [pe Olt] *în cîmpie stagnarea și mlaștinile.* BOGZA, C. O. 83. *Stagnarea apei este de scurtă durată.* AGROTEHNICA, I, 480, cf. DL, DM, LTR[2], M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *La început, singurul fenomen patologic constă într-o stagnare a sîngelui în vena dilatată.* ABC SĂN. 381. ✦ (Rar) Persistență. *Vopseaua degradată... de stagnarea arșiței.* ARGHEZI, L. 211.

2. Stare de inactivitate; lipsă de dezvoltare, de progres; lîncezeală, lîncezire, tînjire **(2)**, trenare, (rar) tînjeală[1] **(2)**, (învechit) stagnație **(2)**. Cf. stagna **(2)**. *Stagnarea în ale literaturii... e explicabilă* (a. 1897). PLR I, 478, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Perioada cuprinsă între căderea Imperiului roman și începutul cruciadelor a fost o epocă de stagnare intelectuală.* OȚETEA, R. 184, cf. DL, DM. *Rupe cu acest univers de stagnări sufletești și fizice, dorește soare, libertate, iubire.* V. ROM. iunie 1965, 7. *Nu există... o perioadă de stagnare.* H. DAICOVICIU, D. 112. *Limitarea la caracterul strict folcloric al limbajului muzical are cu timpul drept urmare o stagnare, anchilozarea în clișee academice.* M 1968, nr. 1, 6, cf. M. D. ENC., DEX. *A fost un an de stagnare pentru siderurgia mondială.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 11 006.

— Pl.: *stagnări.*

— V. **stagna.**

STAGNÁȚIE s. f. (Învechit) **1.** Stagnare **(1)**. *Judică de numărul disordinilor ce o asemenea stagnațiune (stătătură, oprire) sangvină este capabilă de a aduce în funcțiunile fisice.* MAN. SĂNĂT. 142/7, cf. STAMATI, D., ALEXI, W.

2. Stagnare **(2)**. *Cine nu părăsește locul nașterii n-are idee de patrie..., cei ce... rămîn acasă, căci pentru dînșii e stagnație, care mai mult doare din cauza monotoniei.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 12. *Chiar și în Blaj... se încuibase o stagnațiune spăimîntătoare.* BARIȚIU, P. A. I, 557. *14 veacuri de stagnație..., iată ce nu putem înțelege.* PHILIPPIDE, P. 145. *De aici această idee... că, în ceea ce privește dezvoltarea noastră pe cale literară, a fost și este o desăvîrșită stagnațiune.* MACEDONSKI, O. IV, 27. *Stagnația aceasta care a rămas în poezia noastră.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 396. *Alții... găsesc cauza acestei stagnații* [a producției] *în indiferența publicului.* GHEREA, ST. CR. III, 14. *Poporul... să renască din stagnația în care trăiește* (a. 1897). PLR I, 468, cf. ȘĂINEANU[2], CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl.: *stagnații*. — Și: **stagnațiúne** s. f.
— Din lat. **stagnatio, -onis**, fr. **stagnation**.

STAGNAȚIÚNE s. f. v. **stagnație**.

STAGNOFÍL, -Ă adj. (Despre pești) Care trăiește în ape dulci stătătoare. *Pești dulcicoli stagnofili, care trăiesc în ape dulci stătătoare și nu se deplasează decît rar și pe distanțe mici.* AP 16.
— Pl.: *stagnofili, -e*.
— De la **stagna**.

STAHÍE s. f. v. **stafie**.

STÁHILĂ s. f. v. **stavilă**.

STÁIGHER s. m. v. **ștaigăr**.

STAINVÁIN s. n. (Învechit, rar) Tartru **(1)**. *2 funț stainvain adec[ă] tirighie, în loc de oțet* (a. 1794). IORGA, S. D. VIII, 29.
— Pl.: ?
— Din germ. **Steinwein**.

STAÍR s. n. v. **ștaier**[1].

STÁIȘTE s. f. v. **staniște**.

STÁIȚĂ s. f. v. **traistă**.

STÁJAR s. m. v. **steajăr**.

STAJÍ vb. IV v. **steji**.

STÁJNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Presant **(1)**. BUDAI-DELEANU, LEX.
— Pl.: *stajnici, -ce*.
— Etimologia nesigură. Cf. n e s t a j n i c.

STAL[1] s. n. Scaun numerotat situat la parterul unei săli de spectacole, în spatele fotoliilor; p. e x t. parte a sălii de spectacole unde sînt plasate aceste scaune. Cf. STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D. *Mi se pare că era într-un stal, drept în fața mea.* CARAGIALE, O. I, 233. *Se așezară în stalu-ntîi. Orchestra cînta.* BACALBAȘA, S. A. I, 71, cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Iată-i în stalul al doilea, sosiți devreme, mama stînd falnic între cei doi gemeni.* BASSARABESCU, S. N. 164, cf. CADE. *Dar publicul din staluri n-a crezut Că poate fi și-un accident adevărat.* MINULESCU, V. 127. *O sută de ochi și binocluri au întîmpinat-o din loji și din staluri.* C. PETRESCU, C. V. 241, cf. RALEA, S. T. I, 336, DL. *Personalitățile din staluri auzeau limpede cum profesorul apostrofează sopranii.* T. POPOVICI, S. 8, cf. DM, V. ROM. martie 1970, 108, M. D. ENC., DEX. ✦ P. e x t. Spectatorii aflați în stal[1]. *Dialogul scenei cu stalul se refuză discrepanțelor, dacă se dorește efectiv dialog.* T septembrie 1968, 73.
— Pl.: *staluri* și (învechit) *stale* (GHICA, S. 44, FILIMON, O. II, 144).
— Din fr. **stalle**.

STAL[2] s. n. v. **ștal**.

STALACMÍTĂ s. f. v. **stalagmită**.

STALACTÍDĂ s. f. v. **stalactită**.

STALACTÍT s. n. v. **stalactită**.

STALACTÍTĂ s. f. **1.** Formație calcaroasă în formă de con alungit, fixată prin baza sa de tavanul unor goluri subterane (peșteri, galerii) și rezultată prin depunerea, de-a lungul timpului, a carbonatului de calciu din picăturile de apă de infiltrație. Cf. s t a l a g m i t ă. *Această broască încă mică fiind,... să hrănea din uzeală și din insecte vîrîte acolo, pînă cînd se închise prin stalactite crepătura și, crescînd acum broasca mai mare, fu aci încrustată.* VASICI, M. I, 73/29. *Peșteră de stalactite.* UNIVERSUL (1846), 78/16. *Cea mai mare parte din stalactite și multe din depozitele de carbonat... s-au format încet, încet prin acest mod de precipitație.* MARIN, PR. I, 84/8. *Stalactitele se găsesc suspendate pe bolțile cavernelor naturale.* BARASCH, I. N. 74/26, cf. POLIZU. *Stalactitele formate din picături de apă ce se petrifică.* PELIMON, I. 50/23, cf. COBÎLCESCU, G. 39/17, ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *În stalactit se-ncheagă o undă picurată P-o stîncă ne-ncetat.* HASDEU, R. V. VI. *Pe pereții umezi și întunecoși ai peșterii, vedem o bogăție uimitoare de stalactite.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 260, cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Faclele, umblînd, descopăr unghiuri adînci și stalactite uriașe.* SADOVEANU, O. XIX, 255. cf. SCRIBAN, D. *I se pare a vedea în grupul stalactitelor siluete de copii.* VIANU, A. P. 74, cf. DL, DM. *Fulgere... se-nfundă-n peșteri țiuind prin stalactite.* LABIȘ, P. 395, cf. DER, M. D. ENC., DEX. *El năzuiește-n lespede schimbare, Singurătăți, de sus, de stalactit.* ARGHEZI, VERS. 125. ✧ (Prin analogie) *Aîrna o lampă enormă de petrol cu multe stalactite de cristal.* CĂLINESCU, O. I, 44. ✧ F i g. *Timp întemnițat este osul și iar ne împietrim: stalactite de clipe.* VOICULESCU, POEZII, II, 35. ✦ Formă (digitală, conică etc.) de agregare a mineralelor, depusă în geode sau în alte goluri din roci. Cf. M. D. ENC.

2. Motiv ornamental de forma unei stalactite **(1)**, folosit în arhitectură pentru decorarea cornișelor și a capitelurilor. Cf. DER, M. D. ENC., DN[3].
— Pl.: *stalactite*. — Și: (rar) **stalactít** s. n., (învechit) **stalactidă** (PELIMON, I. 241/20) s. f.
— Din fr. **stalactite**.

STALAGMÍT s. n. v. **stalagmită**.

STALAGMÍTĂ s. f. Depunere calcaroasă în formă de con alungit care se formează pe solul unor goluri subterane (peșteri, galerii etc.) prin depunerea, de-a lungul timpului, a carbonatului de calciu din picăturile de apă de infiltrație (care se scurg din vîrful stalactitelor). Cf. s t a l a c t i t ă **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Sumă de stalactite și stalacmite se află într-însa.* PELIMON, I. 194/19, cf. PROT. — POP., N. D. *Pe pereții umezi și întunecoși ai peșterii, vedem o bogăție uimitoare de stalactite și stalagmite.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 260, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Picioarele îmi alunecă pe cornurile stalagmitelor.* SADOVEANU, O. XIX, 255, cf. SCRIBAN, D., LTR[2], DER, DN[2]. *Stalactite și stalacmite de-a lungul și de-a latul vertiginoasei peșteri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 126, 11/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Această peșteră... adăpostește o gamă variată de stalagmite și stalactite.* RL 1980, nr. 11 060. ✧ (Ca termen de comparație) *Stalacmite nepătate de nisoare, Vin ghețarii cele-ncete pribegind din Polul Nord.* PILLAT, P. 32. *În orașul dintre munți — Ca știrbite stalagmite — La un an după război, Casele rînjeau rănite.* LABIȘ, P. 44.
— Pl.: *stalagmite*. — Și: (învechit) **stalagmít** s. n. (POLIZU, PROT. — POP., N. D., DDRF), **stalacmită** s. f.
— Din fr. **stalagmite**.

STALAGMOMÉTRU s. n. Instrument care se folosește pentru a determina concentrația unei soluții, pe baza numărului de picături scurse dintr-un volum dat din acea soluție printr-un tub capilar. Cf. MDT, LTR[2], DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *stalagmometre*.
— Din fr. **stalagmomètre**.

STALÁJ s. n. v. **stelaj**.

STALÁJIE s. f. v. **stelaj.**

STALÁŞ s. n. v. **stelaj.**

STÁLIE s. f. Zi care se încadrează în termenul stipulat în contractul de navlosire, pentru operaţiile de încărcare şi descărcare a mărfii; răstimp al şederii unui vas comercial în port, peste durata stabilită. *Calculul staliilor începe la portul de încărcare, a doua zi după sosirea navei.* LTR[2]. ✦ Supracotă ce se plăteşte la chiria unei nave, cînd se trece peste timpul de închiriere prevăzut în contract. *Nu care cumva, sosind caice, să nu găsească sare, căci la o asemenea întîmplare ne va plăti staliile legiuite pă cîte zile vor zăbovi* (a. 1836). DOC. EC. 618, cf. ABC MAR.

— Pl.: *stalii.* — Şi: (învechit) **stárie** (DOC. EC. 1 055), **tálie** (ib.) s. f.

— Din it. **stallia.**

STALINÍT ş. n. (Rar) Aliaj dur de fier cu crom, carbon, mangan şi siliciu, folosit la piese supuse la uzură mare. Cf. MDT, LTR[2], DL, DM.

— Din rus. **сталинит.**

STÁLNIŞTE s. f. v. **staniştе.**

STÁLNIŢĂ s. f. = răstalniţă. Cf. ALR I 714/180, L. ROM. 1959, nr. 5, 88.

STAM s. m. (Bot.; învechit, rar) Stamină. *Stamii sînt mădularîul de partea bărbătească a florei.* CORNEA, E. II, 200/8, cf. URSU, T. Ş. 282.

— Pl.: *stami*

— Din it. **stame,** ngr. στάμονα.

STÁMĂ s. f. v. **stană.**

STÁMBĂ s. f. **1.** (Învechit; construit cu verbe ca „a da", „a pune" etc.) Teasc **(3)**. *Deci acum tălmăcindu-să pre limba românească, s-au dat în stambă cu buna socotinţă şi cheltuială a prea sfinţiii sale* (a. 1765). GCR II, 78/24. *S-au apucat de au făcut stampă* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 198/90. *Acele cărţi şi blăstemuri au pus Domnul şi le-au pus în stampă* (sfîrşitul sec. XVIII). ib. 238/29. *S-au dat în stamba tipografiei bisericeşti de popa Mihail.* SOB. HRIS. 30/7. *Care hrisov s-au dat şi în stamba tipografiii politiceşti a oraşului Eşului* (a. 1785). CAT. MAN. II, 1. *Au dat în stambă aciastă dumnezeiască carte* (a. 1792). BV II, 348, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Neavînd-o* [cartea] *dată în stambă pre limba sa, m-am silit de o am tălmăcit* (a. 1856). CAT. MAN. I, 360, cf. POLIZU, ŞĂINEANU[2], CADE, DL, DM, DEX. ✧ Expr. (Învechit) **A da în** (sau, popular, **prin,** învechit, **pe, la) stambă** = a face cunoscut (prin presă). *Deade la stampă c-m că românii cei din Dachia lui Traian nu sînt prăsilă de romani.* MAIOR, IST. 37/23. *Aşa unii de la alţii împrumutînd defăimările, fără de nici o cercare al adevărului de isnov se dau la stampă.* id. ib. V/14, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., IORDAN, STIL. 329, ZANNE, P. V, 607, 608. (Cu schimbarea construcţiei) *Şi să se mărite iar era rugată. Că era vestită şi în stambă dată De văduvă grasă, putredă bogată.* PANN, P. V. II, 96/19. *Dar fata..., doamnă de lumea nouă care nu-şi dă durerea în stambă..., sfîşie aerul cu un ţipăt.* MACEDONSKI, O. III, 100. (Popular şi familiar) **A (se) da în stambă** = (adesea cu schimbarea construcţiei) a (se) face de ris, v. ris[2] **(1)**. Cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, IORDAN, STIL. 329. *Nu ţi-ar sta rău! După ce te-ai dat în stambă cît te-ai dat!* STANCU, M. I. 247. *Soldatul Niţă Petre pricepu că... se dăduseră bine-n stambă.* PAS, Z. III, 3. *Te-am rugat să nu te mai dai în stambă!* H. LOVINESCU, C. S. 36, cf. DL, DM, DEX, ZANNE, P. V, 607, 608.

2. Ţesătură simplă de bumbac, cu desene în culori, din care se confecţionează diferite obiecte de îmbrăcăminte. *Am mers în Islicon, unde sînt multe fabrici întru care să lucrează stambe.* GOLESCU, Î. 128. *Sînt legaţi toţi muşteriii cîţi vor voi a lucra meşteşugul stambii* (a. 1824). DOC. EC. 324, cf. VALIAN, V. *Bogasierie unde se vinde ceva americă, stambă.* PELIMON, I. 249/27. *Nu faceţi nici... postav, nici măcar stambă?* GHICA, S. 555, cf. PONTBRIANT, D., LM. *O fetică de vr-o şapte ani, îmbrăcată într-o rochiţă de stambă conabie.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 295. *Găsim... ca adaus de la tîrg, o rochie de stambă.* IORGA, C. I. III, 75. *Frînghia pe care acuma atîrnă nişte cămăşi femeieşti de stambă.* REBREANU, I. 10, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Erau desculţe amîndouă şi în fuste de stambă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 195. *Stambă pentru rochie au să cumpere pe datorie.* STANCU, D. 171. *Stamba iese la spălat.* IST. LIT. ROM. II, 263, cf. DL, DM. *O femeie... îmbrăcată într-o rochie de stambă înflorată.* BĂNULESCU, I. 208, cf. M. D. ENC., DEX, H II 101, 245, XIV 73. *Şi ţ-a loat primaru salbă Şi notaru şorţ dă stambă.* VÎRCOL, V. 53. ✦ (La pl.) Varietăţi de stambă **(2)**. Cf. CADE, DL, DM. *Nările îi fură izbite de mirosurile zarzavaturilor ... şi ale stămburilor ieftine.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 122, 19/2, cf. DEX. ✦ Obiect de îmbrăcăminte confecţionat din stambă **(2)**. *Femeile... erau îmbrăcate... în stămburi colorate viu.* ARGHEZI, B. 101, cf. DL, DM, DEX.

3. (Astăzi în forma *stampă*) Operă de artă grafică produsă de obicei prin gravură sau prin litografie. *A să cumpăra instrumenturi..., colecţii pentru istoria naturală, stampă şi altele.* REGUL. ORG. 428/14, cf. NEGULICI. *Această stambă s-au săpat în stăreţia cu-v[iosului] arh[i]m[andrit]* (a. 1852). IORGA, S. D. XV[2], 192. *Va forma o ediţie de lux împodobită... cu stampe* (a. 1852). în PLR I, 150, cf. STAMATI, D. *4 harte şi 38 stampe.* MAIORESCU, CRITICE, III, 45. *Răsfoia o carte cu gravuri. Se opri la o stampă colorată.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 254. *Sînt foarte frumoase stampele..., care ocupă cîte o pagină întreagă.* IORGA, C. I. III, 36. *Îl vedeai ... coborînd ca dintr-o stampă de epocă.* VLASIU, A. P. 433. *Stampele... gravate pe lemn sau pe aramă.* OŢETEA, R. 297. *Pasionat amator al stampei japoneze, deschide cîte o expoziţie.* OPRESCU, A. M. 12, cf. DL, DM. *Mape cu stampe-n stil amplu nipon.* VULPESCU, P. 17. *Vedem... stampele reprezentînd Bucureştii de odinioară.* G. BARBU, A. V. 72. *Pe masa lucie a cabinetului de stampe... privesc îndelung mapa cu lucrările Floricăi Cordescu.* V. ROM. aprilie 1970, 116, cf. M. D. ENC., DEX. *Poetul nu înfrumuseţează natura rurală, ci o înfăţişează în elementele ei brute, mizere aproape, de stampă cenuşie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1980, nr. 21, 16/3. ✧ Expr. (Familiar) **A fi la fel cu stampa** = a fi conform modelului. Cf. BL V, 77, IORDAN, STIL. 328. ✦ (Rar) Fig. Pecete **(4)**. *Acela e sclav căruia întîmplarea naşterei i-a întipărit pe frunte stampa de sclav.* FM (1845), 300[I]/36. *Stampa geniului.* ODOBESCU, ap. ŞĂINEANU[2], cf. RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D.

4. (Bucov. şi prin Transilv.) Soi[1] **(1)**; p. ext. înfăţişare. *Grangurul însă, cu toată stamba lui cea domnească, cu toată frumuseţea îmbrăcămîntului său, rămase îndărăpt.* MARIAN, O. I, 248. *Codaşii aleg pe doi inşi de pănura şi stamba lor.* id. NU. 96, cf. CADE. *Spune-mi părul cailor şi stamba voinicilor.* BIBICESCU, P. P. 316. *Nu-i în sat la noi om de stamba lui.* Com. din BILCA — RĂDĂUŢI, şi din STRAJA — RĂDĂUŢI. *Da-i om cu stampă... nu-i am grija.* Com. din VICOVU DE SUS — RĂDĂUŢI.

5. (Învechit şi regional) Fard lichid care se foloseşte pentru albirea feţei. *Suliminirea pielii cu materii vătămătoare, precum stambă... este foarte de stricăciune.* ALBINEŢ, M. 211/23, cf. CONV. LIT. XLIV, 1 004, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *stambe* şi **(2)** *stămburi.* — Şi: **stámpă,** (rar, **4**) **ştampă** (v. MOLIN, V. T.) s. f., (învechit, **4**) **stamp** (LM) s. m., **estámpă** (VALIAN, V., VINEA, L. II, 141) s. f.

— Din ngr. στάμπα, it. **stampa.**

STAMBOÁLĂ[1] s. f. (Mold.) Vas de lemn, făcut din doage sau din coajă de copac, care servea ca unitate de măsură mai ales pentru cereale, a cărui mărime varia, după regiuni, fiind echivalată în greutate de la 12 kg la 25 de kg; conținutul unui astfel de vas; conținutul împreună cu vasul respectiv. V. baniță, dimirlie, dublă, ferdelă, măsură **(I 4)**, mierță, obroc **(2)**, șinic **(1)**. *A se semăna pe 1 falce de loc de la 12 pînă la 25 de stamboale.* LITINSCHI, M. 31/18. *Se ivi... ținînd pe umăr o stamboală plină.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 27, cf. TDRG, I. BRĂESCU, M. 71. *Părea că înghițise o stamboală de jăratic.* HOGAȘ, DR. I, 150, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, MIRONESCU, S. 620. *Au sodom de bani. Dau o stamboală de bani.* SADOVEANU, O. XIII, 576, cf. SCRIBAN, D. *Și-ncarc la stamboale ... Tot de grîu mărunt Și de arnăut.* ALECSANDRI, P. P. 116, cf. H X 69, 356, 506. *Tăbîltocu-i de o stamboală, Cît oi mînca eu diseară.* MAT. FOLK. 1 399. *I-o mai dat pe de-asupra și v-o două stamboale de făină.* VASILIU, P. L. 69, cf. 261, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR I 1 604/532, 542, 550, 552, 554, 558, 582, ALR II/I MN 124, 3 835/537, A V 19, 34, VI 4, 9, 26. ✧ (Ca termen de comparație) [Are] *un cap cît o stamboală de mare.* HOGAȘ, DR. I, 210. ✧ Loc. adv. **Cu stamboala** = din belșug; foarte mult. *A cărat aurul cu stamboala de peste nouă mări și nouă țări.* C. PETRESCU, O. P. II, 110, cf. DL, DM, DEX. ✧ Compus: (învechit) **stambol-chilă** = chilă constantinopolitană. *Se da din pămîntul acesta una sută mii stambol-chile grău arnăut* (a. 1812). URICARIUL, IV, 346/7, cf. ȘIO II$_1$, 327, TDRG, CADE.

— Pl.: *stamboale.* — Și: (învechit) **stamból** s. n., (regional) **stambúl** (LEXIC REG. II, 117) s. n., **stămboálă** (GRAIUL, I, 440, ALR I 1 604/530, 536, 556, A V 33) s. f.

— Din tc. **Stambol** [kilesi].

STAMBOÁLĂ[2] s. f. v. **standoală.**

STAMBÓL[1] s. m. Monedă veche turcească din aur, care a circulat și în țările române în secolul al XVIII-lea. *Galbinii turcești s-au suit la preț, stambolu, 8 lei, misiru, 7 lei.* DIONISIE, C. 224. *1 galben..., 1 mahmudea..., 1 stambol[iu]* (a. 1837). DOC. EC. 674. *Erau răspîndiți zecchini de Veneția, galbeni de Olanda... stamboli (galbeni de Stambul, de Constantinopol, sultanini).* IORGA, C. I. III, 125, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Avea... rubiele de stamboliu.* BARBU, PRINC. 122, cf. DER, M. D. ENC. *Să despoaie negustori Și pe neferi călători, De stambuli și gălbiori.* FOLC. MOLD. I, 384. ✧ (Adjectival) *8* [taleri] *adică opt galbenul cel stambol[iu]* (a. 1822). DOC. EC. 261.

— Pl.: *stamboli.* — Și: (învechit) **stambóliu,** (regional) **stambúl** s. m.

— Din tc. **Stambol** (variantă populară a lui *Istanbul* [akçesi, kuruşu]).

STAMBÓL[2] s. n. v. **stamboală.**

STAMBÓLIU s. m. v. **stambol.**

STAMBŐL-ȘÁL s. n. **v. stambol-șali.**

STAMBÒL-ȘALÍ s. n. (Învechit) Stofă de lînă de Constantinopol. *I-am dat un beniș blănit... și o dulamă de stambol-șal* (a. 1767). URICARIUL, XVI, 61. *O dulamă cu antereu stambol-șalisî albu* (a. 1795). IORGA, S. D. VII, 256. *O rochie... una stambol-șali* (a. 1813). URICARIUL, XIV, 234, cf. ȘIO II$_2$, 111. *Înainte de războiul din 1806—12, era astfel una* [fabrică de postav] *de șaluri de Țarigrad, stambul-șali, care slujeau pe atunci ca brîie pentru boieri.* IORGA, C. I. III, 194.

— Și: **stamból-șál, stambòl-șalisí, stambùl-șali** s. n.

— Din tc. **Stambol șalisi.**

STAMBÒL-ȘALISÍ s. n. v. **stambol-șali.**

STAMBÓRI s. m. v. **stobor.**

STAMBÚL[1] s. n. v. **stamboală.**

STAMBÚL[2] s. m. v. **stambol.**

STAMBÙL-ȘALÍ s. n. v. **stambol-șali.**

STÁMEN s. n. v. **stamină.**

STAMÍN s. m. v. **stamină.**

STAMINÁL, -Ă adj. Care se referă la stamine; privitor la stamine; cu stamine. Cf. DN^2, DEX.

— Pl.: *staminali, -e.*

— Din fr. **staminal.**

STAMÍNĂ s. f. Organ masculin de reproducere al florii, care produce polenul; (învechit, rar) stam. *Pîntre lujeri, băgăm de seamă că se află bărbătești, cari au numai stamine.* BREZOIANU, A. 185/3. *Staminii... sînt numeroși și puțini ascuțiți.* id. ib. 453/11, cf. NEGULICI, STAMATI, D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Organele mascule sînt staminele.* GRECESCU, FL. 3. *Plantă cu stamine și polen.* BREBENEL, GR. P., cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Staminele apar ca niște cruciulițe de aur.* GALACTION, O. I, 340, cf. DS. *Din ou iese larva, care se hrănește cu staminele și pistilul florii.* ENC. AGR. I, 256, cf. SCRIBAN, D. *Această floare, Făcută din stamine și pistile, Fără de nici o urmă de petale.* BLAGA, POEZII, 244, cf. DL, DM. *Imediat în interiorul corolei se găsesc staminele, din care iau naștere grăunciorii de polen.* BOTANICA, 69. *De-acum Staminele se rup Și cad pe cămașa mea colorată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 107, 4/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stamine.* — Și: (învechit) **stamín** s. m., **stámen** (BARCIANU) s. n.

— Din lat. **stamen.** Cf. fr. **étamine.**

STAMINIFÉR, -Ă adj. (Despre flori sau despre părți ale florilor) Care poartă stamine. Cf. CADE, DL, DM, DN^2, DEX.

— Pl.: *staminiferi, -e.*

— Din fr. **staminifère.**

STAMINÓDIE s. f. v. **staminodiu.**

STAMINÓDIU s. n. (Bot.) Stamină sterilă, lipsită de anteră. Cf. DL, DM, DN^2, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *staminodii.* — Și: **staminódie** s. f. LTR^2.

— Din fr. **staminode.**

STAMN subst. (Învechit, rar) Heleșteu. NEGULICI.

— Pl.: ?

— Din lat. **stagnum.**

STÁMNĂ s. f. (Învechit și regional) Urcior; cană. Cf. DOSOFTEI, MOL. 87. *Tot în ziua de Rusalii se împart stamne pe la cei de aceeași etate cu răposatul.* PAMFILE, S. V. 10.

— Pl.: *stamne.*

— Din v. sl. **ставна.**

STAMP[1] s. m. v. **stambă.**

STAMP[2] s. n. v. **șteamp[2].**

STAMPÁ vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică materiale, piese etc.) A imprima pe suprafața unui obiect de metal, prin deformare plastică, cu ajutorul unui poanson și al unei matrițe; (complementul indică o imagine) a reproduce cu ajutorul unei plăci gravate sau al altor procedee tehnice. V. bate, imprima, turna[1] **(B I 2)**. *O monetă mărunță se va stămpa din*

aramă. AR (1829), 170[1]/46. *La 1278 se stîmpă în Florenţa cel întîi leu de aur numit fiorin.* SĂULESCU, HR. I, 181/25. *Noi hotărîrăm îndată a ne deşerta uşoarele noastre pungi spre a stampa de pe dînsa o gravură frumoasă.* BĂLCESCU, M. V. 534. *Se deosebesc* [pe urnă] *şase călăreţi de o înfăţişare stranie, stampaţi cu un relief destul de uşor.* ODOBESCU, S. II, 274, cf. RESMERIŢĂ, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit) A tipări **(1)**. *Au stampat în tipografia înfiinţată de acestaş domn... o carte cuprinzătoare de canoanele sfinţilor apostoli.* SĂULESCU, HR. I, 121/14.

2. (Complementul indică amestecuri de formare în turnătorii) A îndesa prin batere manuală sau mecanică. Cf. M. D. ENC.

— Prez. ind.: *stampez.* — Şi: (învechit, rar) **stămpá, stîmpá** vb. I.

— Din it. **stampare.**

STAMPÁRE s. f. Acţiunea de a s t a m p a.

1. Operaţie de imprimare pe suprafaţa unui obiect de metal a unui profil sau desen prin deformare plastică, cu ajutorul unui poanson şi al unei matriţe; operaţie de reproducere a unei imagini cu ajutorul unei plăci gravate sau al altor procedee tehnice. V. b a t e r e, i m p r i m a r e, t u r n a r e[1] **(II 2)**. Cf. s t a m p a **(1)**. *Stamparea se foloseşte la fabricarea în masă, de exemplu la baterea monetelor şi a medaliilor.* LTR[2], cf. DM, DN[3], M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Operaţie de imprimare a unor ţesături. *Mijlocul stampării, adică felul cum să facă pe-o pînzătură anumite flori.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 192.

2. Operaţie de îndesare prin batere manuală sau mecanică, a unui amestec de formare în turnătorii. Cf. s t a m p a **(2)**. *Instalaţie de stampare a minerecurilor.* NOM. MIN. I, 55. *Se va mări uzina de stampare.* LEG. EC. PL. 428, cf. LTR[2], M. D. ENC.

— Pl.: *stampări.*

— V. **stampa.**

STAMPARISÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit, rar; complementul indică pînza) A imprima. *Dobre, Nedelco şi Tenciu de la Mărcuţa sînt deplin meşteri a stamparisi testemeluri în tot felu* (a. 1824). DOC. EC. 308.

— Prez. ind.: *stamparisesc.*

— **Stampa** + suf. *-arisi.*

STÁMPĂ[1] s. f. v. **stambă.**

STÁMPĂ[2] s. f. v. **şteamp[2].**

STAMPILÁ vb. I v. **ştampila.**

STAMPILÁRE s. f. v. **ştampilare.**

STAMPILÁT, -Ă adj. v. **ştampilat.**

STAMPÍLĂ s. f. v. **ştampilă[1].**

STAN[1] s. m. **1.** (Popular; adesea cu determinările „dinainte", „dinapoi" care precizează sensul) Partea din faţă sau cea din spate, de la brîu în sus, a cămăşii ţărăneşti (purtate de bărbaţi ori de femei), care acoperă pieptul sau spatele; (de obicei la pl.) partea superioară, de la brîu în sus, dar cusută de poale, a cămăşii ţărăneşti (purtate de bărbaţi sau de femei), care acoperă pieptul şi spatele. [Sfîntul] *avea doi saci, unul descosea în fund şi în cornuri şi să-mbrăca ca-ntr-un stan de cămeaşe.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 8[v]/33. *1 stan cămişi cu mătas*[e] *galbină* (a. 1745). URICARIUL, XI, 225, cf. LM. *Vine o sfaşcă de pe lan Cu trei puişori pe stan.* MARIAN, NU. 235. *Pe stanu dinapoi, Scrie-mi plug cu patru boi; Iar pe stanu dinainte, Scrie-mi c-am fost prunc cuminte.* F (1889), 439/2, cf. DDRF, JAHRESBER. V, 134, TDRG, RESMERIŢĂ, D., DR. IV, 826, ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, COM. MARIAN, ŢIPLEA, P. P. 116, BUD. P. P. 82, T. PAPAHAGI, M. 233. *Stani di la brîu în sus Pi-o mînerţă de cucuruz.* ALRT II 109, cf. ALR II 3 294/102, 141. *Stanii la cămeşă.* ib. 3 295/228. *Stan de cămeşă.* ib. 3 295/514. *Stanii cămeşii.* ib. 3 295/537, cf. id. 3 295/130, 141, 316, 365, 551, MAT. DIALECT. I, 216. *Poale la cămaşă n-am. Poalele le-au ros guzganii Şi-am rămas numai cu stanii.* FOLC. MOLD. II, 642. ✦ P. e x t. (Mold. şi prin Maram.) Cămaşă ţărănească (purtată de femei). V. i e. Cf. COMAN, GL, ALR I 1 873/418, 428, 510, 528, 558, 582, 590.

2. (Maram.) Partea de la talie în jos, de obicei mai largă şi detaşabilă, a unei cămăşi purtate de femeile de la ţară; (popular) poală **(I 1)**. Cf. CADE, DL, DM. *Mîndruluţ, drăguţa ta,... Nici-i albă-n jos la stan.* BÎRLEA, L. P. M. I, 226. *Tu, fată de bocotan, Ţipă colţii de la stan.* id. ib. II, 194, cf. T. PAPAHAGI, M. 233, ALR II 3 297/353.

3. (Regional) Clin (de cămaşă, de fustă etc.). Cf. ALR II 3 306/29, MAT. DIALECT. I, 191.

4. (Prin nordul Transilv. şi prin estul Munt.; în forma *stan*) Statură **(2)**. Cf. ALR I 96/217, 361, ALR II 3 185/219, ALRM II/I h 137/219.

— Pl.: *stani* şi (popular, n.) *stanuri.* — Şi: (regional) **steau** (pl. *sténe*) s. n. ALR II 3 294/102.

— Din ucr., bg., scr. **стан.**

STAN[2] s. m., s. n. v. **stană.**

STAN[3] s. n. v. **staniu.**

STANAHORÍE s.f. v. **stenahorie.**

STANAHORISÍ vb. IV v. **stenahorisi.**

STANÁT s. m. (Chim.) Sare a acidului stanic, folosită în industria coloranţilor şi la efectuarea unor analize chimice. Cf. MACAROVICI, CH. 375. *Oxidul stanic... care e compusul de bază în obţinerea stanaţilor, nu e solubil în apă.* LTR[2], cf. DL, DM, DN[2], DEX.

— Pl.: *stanaţi.*

— Din fr. **stannate.**

STANAVÓI s. m. v. **stanovoi.**

STÁNĂ s. f. **1.** (De obicei cu determinări care arată felul) Bloc masiv, dur şi imobil (de piatră); p. e x t. stîncă **(1)**. *Puse el în mormînt, ce era tăiat în steană de piatră, şi prăvăli piatră mare pre uşa mormîntului, deasupra lui.* CORESI, EV. 137. *Chivotul cu porunca lui D*[u]*mn*[e]*zău le au pus Ieremia în stan de piatră.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 108[r]/3. *Stanii arinoşi să alcătuiesc din arină... amestecată cu părticele de mică şi de spat.* I. NAT. 34/4. *Punea păzitori în toate cetăţile, care mai toate sînt în muntele Emu zidite pre stanii cei mai mari de peatră.* ŞINCAI, HR. I, 223/26. *Fiind loc greu, cu stani de piatră, ..., se tîrîră pe pîntece, ajutîndu-se unul pre altul.* CALENDARIU (1814), 117/8. *Cînd se întîmplă a se aşeza roiul în crăpătura vreunui stean de piatră,... deacă altmintrelea nu se poate lua de acolo, să se silească cu fum şi apă.* TOMICI, C. A. 126/2, cf. LB. *Postamentul acestuia se alcătuia din 2 stanuri de piatră cvadrate puşă una peste alta.* FM (1838), 94/2. *O peşteră este aproape de fire sepată-n stan.* POGOR, HENR. 10/20, cf. VALIAN, V. *Am debarcat, iubite, pe un stan de fier.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 145, cf. PANN, P. V. II, 88/14, POLIZU, BARONZI, L. 125, COSTINESCU, CIHAC, II, 360, LM. *Înainte apoi pîn pădurili bătrîne ca stana de piatră a dă pă crestili colţilor munţoşi.* JIPESCU, ap. GCR II, 259. *Nesecata ei durere o prefăcuse în stană de piatră.* ODOBESCU, S. III, 302. *Soarele... aruncă dungi rumene pe stanurile munţilor.* EMINESCU, P. L. 39. *Pe ferestruiele ce se deschid în coperişul de ramuri ne uităm în sus la stanele albe ale Ceahlăului.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 313. *Dumnedzeu... o prefăcu, pentru răutatea şi obrăznicia ei, într-un stan de piatră.* MARIAN, S. R.

II, 106. *Țarcu în care iernau oile era la adăpost supt o stană mare de piatră.* F (1891) 50/1, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M. 431. *Găsindu-l într-o silhă de fagi, în stan schimbat, La sfînta Luni se duce.* COȘBUC, P. II, 176, cf. BARCIANU. *Stana de piatră din vîrful unui munte stă neclintită vreme de veacuri.* SANDU-ALDEA, U. P. 32, cf. ALEXI, W., TDRG. *Mii de ochi se vor fi oprit pe partea albă, pe miezul alb și luciu al stanei din munte.* GÎRLEANU, L. 141, cf. RESMERIȚĂ, D., DR. IV, 731, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DR. VII, 455, BL I, 38. *Îi sprijinea fruntea în palmă și îl lăsa în neclintire de stană, sub gazornița cu lumina sleită.* C. PETRESCU, C. V. 27, cf. BUL. FIL. V, 23, SCRIBAN, D. *Tablourile sale... dau, din nefericire, impresia de ceva împietrit, o compoziție cu stane de piatră.* OPRESCU, A. M. 17. *Stane de piatră, jivine, cucută Poart-o semnătură cu cheie pierdută.* BLAGA, P. 148. *Se culcară și rămaseră nemișcați de parcă ar fi fost stane de piatră.* STANCU, Ș. 112. [Norii] *prefac în stană de sare pe cuvioasa femeie a lui Lot.* BOGZA, C. O. 50. *Rămîneți pe loc, pînă ajungeți stane de piatră ori...?* PAS, L. II, 285. *Și stană s-a făcut de piatră Femeia ce culese mure.* BENIUC, C. P. 23, cf. DL. *Groparii i-njurau, știrbind Lopețile-n țăria rece-a stanei.* LABIȘ, P. 109, cf. DM. *Te căuta-n fiacru, anacronic, Trezind în burg de negură și stane, Desuetudini reci neo-germane.* VULPESCU, P. 127, cf. M. D. ENC., DEX, H IX, 387, XIV, 102. *D-oi fi pitulată Sub stană de piatră De bun cal călcată, O să fiu îndată... D-ogari mursicată.* TEODORESCU, P. P. 59. *Călătorul, trecînd pe lîngă acest mare stean de piatră, se vede că și-a însemnat numele pe dînsul.* MARIAN, T. 91. *Dacă vei lua pălăria din cap, înaintea cuiva, acela să face stan de piatră.* RETEGANUL, P. I, 6. *Văzu pe Statu-Palmă-Barbă-Cot cu un stan de piatră pe barbă.* ȘEZ. II, 202. *Nu să vede Nici pămînt, nici iarbă verde, Numa, măi, tăt mare lată Și-n mijloc un stan de piatră.* ALEXICI, L. P. 125, cf. ȘEZ. VI, 145. *Fata acu a aruncat gresia și a ieșit o stamă de piatră.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 313, cf. TIPLEA, P. P. 116. *Numai io-oiu scăpa Sub stană de piatră, De cal bun călcată.* PAMFILE, CR. 82. *Picai într-un stan de piatră.* CANDREA, F. 366, cf. ALR I 1 400, ib. 1 908/80, GLOSAR REG. *Li s-a făcut un drum pîn niște kiei dă bolovani, stană dă piatră în dreapta, stană dă piatră-n stînga.* O. BÎRLEA, A. P. I, 162. *Decît mă făceai o fată, mai bine-o stană de piatră.* FOLC. MOLD. II, 506. *Sărăcia la om e stană de piatră.* ZANNE, P. V, 571. ◇ (Ca termen de comparație, sugerează ideea de duritate, neclintire, încremenire) *Dintr-o dată se opri, încremenit în loc ca o stană de piatră.* SADOVEANU, O. II, 602. *Ana... se opri în ușă, cu mîinile încrucișate pe piept, dreaptă ca o stană de piatră.* DAN, U. 258. *Drept și înalt, neclintit, astupa ca o stană de piatră aproape întreg pervazul ferestrei.* C. PETRESCU, A. R. 145. *Bărbații ședeau mai departe, încremeniți, asemeni unor stane de piatră.* BOGZA, C. O. 28. *La spatele unor soldați ca niște stane pămîntii, un glas rău de femeie blestema amarnic.* CAMILAR, N. II, 210. *O îndîrjire aspră... le făcea chipurile reci și neclintite, ca ale unor stane de piatră.* TUDORAN, P. 124. *Încremenit, ca o stană de piatră, Voievodul Basarab stă și ascultă.* T iunie, 1968, 41. *Statura masivă a prozatorului, încremenit ca o stană de piatră, îi face biografului impresia unui menhir pierdut pe coastele bretone.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 43, 1/2. ◇ Fig. *De altmintreli, o stană de bun-simț, un munte; nici eresuri la dînsa, nici ciudățenii.* M. I. CARAGIALE, C. 77. ◇ Expr. **A fi (sau a sta, a rămîne) (ca ori ca o) stană (de piatră)** = a fi (sau a sta, a rămîne) neclintit, încremenit (ca urmare a unei emoții puternice). *Duțu rămase stean de piatră în fața ei.* SLAVICI, O. I, 339, cf. TDRG. *Uite, toate femeile plîng, numai eu stau ca un stan de piatră.* REBREANU, NUV. 50. *Calul stă ca o stană, uimit parcă, privind lumina depărtării și adulmecînd miresmele primăverii.* SADOVEANU, O. VII, 302. *Maria a rămas locului ca o stană de piatră.* DAVIDOGLU, M. 30, cf. DL. *Strîngea dinții și stătea ca stana, stăpînindu-se.* T. POPOVICI, SE. 13, cf. DM. *Mătușa sta... nemișcată, ca o stană de piatră.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 380, cf. M. D. ENC., DEX. *Elena-i un stan de piatră Tot cu apă încunjurată, Cine mere nu mai scapă În viață niciodată.* RETEGANUL, TR. 28, cf. GLOSAR REG. ✦ (Regional) Vîrf de stîncă. Cf. ALR SN III h 814, ALRM SN II h 636. ✦ (Învechit și popular) Formă de relief alcătuită din stînci, bolovani etc. *Stînd noi călări și generarii cu Telęki căutînd de pe stanul Terțburgului, cum se lovesc îmbe oștile, strejarii... aduc veste că au intrat protivnicul în țeară.* ȘINCAI, HR. III, 154/28, cf. II IV, 82, X, 534, XI, 57, 95, XVIII, 69.

2. (Regional; în forma *stan*) Prăpastie (Ciocmani — Zalău). Cf. ALR I 394/273.

— Pl.: *stane* și (învechit, rar) *stăni* (VALIAN, V., POLIZU). — Și: (învechit și popular) **stan** (pl. m. *stani*, n. *stanuri*), **stean** (pl. m., *steani* LB, și *steni* ALR I 400/63, 90), s. m., s. n., (învechit, rar) **stămă, steână** s. f.

— Din v. sl. **стань**.

STANC s. n. v. **stancă²**.

STÁNCĂ¹ s. f. (Popular) **1.** (Ornit.) Stăncuță *(Coloeus monedula)*. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Stanca... este mare cît un porumb, penile sînt negre, iar la cap și grumaj cenușii.* J. CIHAC, I. N. 80/10. *Trăiască... Cît a face cioara car, Cît a trăi stanca-n par.* PR. DRAM. 394, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, DDRF, ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Cînd umblă cioarele și stăncile (ceucele) cirăind, se va strica vremea.* GOROVEI, CR. 63. *Stancele s-au instalat fără frică în casele părăsite.* SIMIONESCU, F. R. 131, cf. DS. *Cunosc mai ales după glasul acelor cioare și acelor stănci că vremea se strică.* SADOVEANU, O. X, 11, cf. SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 157, DL, DM. *Sub cerul vînăt de catran Unde-i sînt fiicele doar stănci.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 3/2, cf. DEX. *Ciocele cu penele cenușii și gîtul cu pene negre se zic stance.* H II 253, cf. X 207, 465, XII 6, ALR SN III h 691, ALRM SN II h 504. ✦ (Prin Mold.) Cioară. *Schimbă... pe porumbiță în trup de stancă.* ALECSANDRI, T. 334, cf. 1 755. *Au venit nouă stănci (= ciori) și-au luat nouă gîlci.* CANDREA, F. 344, cf. H X 207, XII 6.

2. Epitet (depreciativ) pentru o femeie care are pielea de culoare închisă. *Să vă poată bate și porecli cioare și stance fără să aveți voie a-i răspunde.* NEGRUZZI, S. I, 233. *Femeile cari sînt negricioase și au alunele pe obraz, încă îndătinează românii a le porecli „stancă".* MARIAN, O. II, 35, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE.

— Pl.: *stănci* și (regional) *stance*.

— Etimologia nesigură. Cf. n. pr. Stanca.

STÁNCĂ² s. f. (Maram. și prin nordul Transilv.; și în sintagma *stancă de piatră*, ALR SN III h 814/353, ALRM SN II h 636/353) (Colț de) stîncă. Cf. ALR I 400/218, 247, 255, 256, 270, 347, 348, 350, 351, 354, 359, 360, GLOSAR REG.

— Pl.: *stănci* și *stanci* (ALR I 400/350). — Și: **stanc** (pl. *stancuri*, ALR I 400/160) s.n., **steáncă** (pl. *sténce*, ib. 400/296), **sténcă** (pl. *stenci*, ib. 400/388) s. f.

— **Stan²** + suf. *-că* (după *stîncă*).

STANCULÍU, -ÍE adj. (Prin vestul Mold.) Stacojiu. *O broboadă stanculic (stacoșie) Poartă-n loc de pălărie.* ȘEZ. VII, 168.

— Pl.: *stanculii*.

— Etimologia necunoscută.

STAND¹ s. n. **1.** Loc special amenajat pentru întrecerile de tir sau pentru exerciții de gimnastică. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Standurile de tragere de la Tunari vor reuni finaliști din numeroase țări.* SPORTUL, 1969, nr. 658, 1/5, cf. M. D. ENC., DEX., DN³. ✦ Loc (amenajat) unde vînătorii așteaptă vînatul după goană. *Vînătorii se instalează în standuri, în locuri cu vizibilitate cît mai bună.* VÎN. PESC. octombrie 1962, 9. *Acum părăsește standul cu arma frîntă.* ib. septembrie, 1964, 8, cf. MAT. DIALECT. I, 288.

2. (Adesea cu determinări care arată felul exponatelor) Spațiu special amenajat (cu vitrine, mese, panouri etc.) în vederea prezentării exponatelor într-o expoziție, într-un magazin etc. *Simplă anexă improvizată și plăcută, menită să atragă publicul în standurile Lunii Bucureștilor.* D. GUSTI, P. A. 221. *În standurile ei* [ale expoziției] *se pot vedea cărțile cele mai felurite.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 12/3. *Standul românesc cuprinde... panouri cu fotografii.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 389, cf. DL, DM. *Se opri lîngă un stand și ceru ultimul număr al revistei.* PREDA, R. 174. *Standuri de cărți destinate participanților la congres.* L. ROM. 1967, nr. 1, 87. *Directorul expoziției a prezentat oaspeților standurile și exponatele principale.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 097, cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

3. (Și în sintagmele *stand de probă* sau *de încercări;* adesea cu determinări care arată felul, operația etc.) Masă, platformă etc. special amenajată (în uzine, ateliere etc.) pentru controlul mașinilor, motoarelor, aparatelor etc. noi, ieșite de la montaj, b a n c d e p r o b ă; p. r e s t r. utilaj folosit în acest scop. *Stand optic pentru măsurat șasiuri.* NOM. MIN, I, 112. *Proiectează aparaturile și standurile pentru probe și încercări.* LEG. EC. PL. 203. *La sectorul de vagoane s-a hotărît... gruparea într-o singură hală a tuturor mașinilor existente, instalarea unui nou stand de sudură etc.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 549, cf. DL, DM. *Pentru asigurarea unui control obiectiv... un rol important îl îndeplinesc standurile de probă și instalațiile de încercări.* SCÎNTEIA 1965, nr. 6 657, cf. LTR², DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *standuri,* — Și: (rar) **ștand** s. n. DL, DM, DEX. — Din. fr., engl. **stand,** germ. **Stand.**

STAND² s. n. v. **șteand.**

STÁNDAR s. n. v. **standard.**

STÁNDARD s. n. Normă **(2)** sau ansamblu de norme privitoare la calitatea, dimensiunile, tipul sau alte elemente care definesc un produs, aplicate în vederea reglementării unitare a producției, a consumului, a unor sisteme de noțiuni științifice, simboluri, metode de analiză, unități de măsură etc.; produs tip care se încadrează în aceste norme. V. e t a l o n. Cf. ENC. ROM. *La aprecierea animalelor se ține foarte mult cont de gradul de dezvoltare al osaturii în raport cu standardul rasei.* ENC. AGR. IV, 323. *Inginerii și tehnicienii vor fi premiați în plus pentru realizarea standardului stabilit.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 389, cf. DL, DM. *Un porumbel de rasă pură trebuie să corespundă standardului.* VÎN. PESC. februarie 1964, 20. *Standardele de terminologie... au contribuit la crearea unei terminologii unitare.* L. ROM. 1967, 492. *Ateliere de artiști menite să promoveze aceste standarde simple pentru producție.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 29/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Standard de stat* = standard cu aplicare obligatorie, stabilit de organe specializate competente și aprobat de guvern; stas. *Comisiunea de standardizare, avînd ca sarcină aprobarea standardelor de stat pentru toate domeniile economiei naționale.* LEG. EC. PL. 409. *Comisia de Stat pentru Standarde și Invenții.* L. ROM. 1959, nr. 1, 33. *Standard de viață* = gradul de satisfacere a nevoilor materiale și spirituale ale populației (unei țări), ale unei clase sau ale unei persoane; nivel de trai, v. n i v e l **(II 2).** *Sănătatea poporului cere alt standard de viață.* SADOVEANU, O. XX, 95. *Eventuala scoborîre a salariilor nu are efect asupra standardului de viață.* ENC. AGR. IV, 140. *Societățile moderne și-au ridicat mult standardul de viață.* RALEA, S. T. I, 143. *Trăiesc la un standard de viață de cîțiva lei pe zi.* BOGZA, A. Î. 226. *Lucrări care pot da în scurtă vreme rezultate în direcția creșterii standardului de viață al poporului.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 748, cf. DL, DM. *Fondul... unei ameliorări crescînde a standardului de viață.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 57, 20/1, cf. DEX. (Eliptic) *Caută să-și cîștige pe lîngă o viață mai ridicală ca standard, și o schimbare de natura considerației și demnității.* PREDA, R. 254. ◇ C o m p u s: **standard-aur** = sistem de circulație bănească, caracterizat prin baterea și circulația liberă a monedelor de aur cu valoare intrinsecă, convertibilitatea liberă a biletelor de bancă în monede de aur, lingouri sau în devize și prin libertatea importului și a exportului de aur. Cf. DER, M. D. ENC. ◇ (Adjectival, invar.) *Acest minunat grîu de primăvară are un bob de două ori mai mare decît grîul standard.* SADOVEANU, O. XVII, 43. *Pentru prepararea soluțiilor tampon se întrebuințează o serie de soluții standard.* MACAROVICI, CH. 122. *Setea amorfă de imagini mișcate, gata să înghită masiv orice produs standard, în orice condiții.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 5/2. ✦ F i g. (Adjectival) Care este conform unui tipar; (adesea depreciativ) care este lipsit de originalitate, b a n a l, c o m u n, s t e r e o t i p, ș a b l o n a r d; standardizat. *Nu neg scriitorului de subiecte standard dreptul de a ieși în lume.* SADOVEANU, O. XIX, 476. *Obișnuiește să lăcrimeze, la nevoie, după o rețetă sufletească standard.* ARGHEZI, L. 33. *Fata... cu același surîs standard, cu aceeași grație stereotipă.* RALEA, O. 76. *Articolele trebuie scrise interesant, fără șabloane și fraze standard, într-un limbaj pe înțelesul maselor largi.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 935. *Cultura standard și omul unidimensional... ar fi rezultatul probabil al unui asemenea proces de uniformizare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 26/2, cf. DEX. ◇ (Adverbial) *Dacă am supărat pe unul, se supără toți, fiecare supărîndu-se standard.* ARGHEZI, S. XX, 180.

— Accentuat și: *standárd.* DL. — Pl.: *standarde* și (rar) *standarduri.* — Și: (rar) **ștándard,** (regional) **stándar** s. n.

— Din fr., engl. **standard,** germ. **Standard.**

STANDARDIZÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică produse, terminologii, operații etc.) A stabili (un ansamblu de) norme de calitate, de dimensiune, de tip etc., în vederea reglementării unitare a producției, a consumului, a unor sisteme de noțiuni științifice, simboluri, metode de analiză, unități de măsură etc.; (complementul indică produse) a fabrica în serie, potrivit unui standard, p. e x t. (rar) a tipiza **(2).** Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ F i g. A reduce la un tip comun, a u n i f o r m i z a; (adesea depreciativ) a face să fie lipsit de originalitate, a b a n a l i z a. *Să desfigureze... psihologia omenească, standardizînd-o.* V. ROM. ianuarie 1960, 178. *O securitate deplină, materială și morală, care să poată standardiza viața în serii regulate.* RALEA, S. T. I, 111, ◇ R e f l. p a s. *Același lucru s-a petrecut și în psihologie, unde viața conștientă standardizîndu-se... a dus, compensativ, la scoaterea în relief a subconștientului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 23/5. ◇ R e f l. *Pe unele planuri, omenirea se standardizează.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 28/2.

— Prez. ind.: *standardizez.*

— Din fr. **standardiser.**

STANDARDIZÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) s t a n d a r d i z a; reglementare tehnică organizată a producției, a consumului, a terminologiei științifice, a unor metode de analiză etc., prin aplicarea de standarde; proces de fabricare în serie a produselor, potrivit unui standard; p. e x t. (rar) tipizare **(2).** Cf. s t a n d a r d i z a. *Prin normalizare sau standardizare se înțelege operațiunea de clasificare a materialelor sau a diferitelor piese din punct de vedere calitativ și dimensional, în scopul de a alege pe cele bune.* IOANOVICI, TEHN. 236. *Tipizarea și standardizarea produselor miniere și petrolifere.* LEG. EC. PL. 81, cf. DL, DM. *Determinarea algoritmului pentru mașina de tradus trebuie să se facă în primul rînd prin metoda standardizării vocabularului.* L. ROM. 1959, nr. 3, 77, cf. DER, DN². *Standardizarea este necesară pentru ca să guste fiecare fructul efortului colectiv.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 19/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ F i g. Reducere

la un tipar, uniformizare; reducere la ceva lipsit de originalitate, banalizare. *Pentru ajungerea scopului său, nimic nu i-a lipsit* [revistei]*: puterea politică... și standardizarea literară.* LOVINESCU, C. VII, 30. *Astăzi, în epoca tuturor standardizărilor, a industrialismului rațională pînă la anihilarea oricărei spontaneități, același protest se desinează.* RALEA, S. T. I, 135, cf. T mai 1964, 65, ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 28/2.

— Pl.: *standardizări.*

— V. **standardiza.**

STANDARDIZÁT, -Ă adj. Care corespunde unei norme de calitate, de dimensiune, de tip etc., reglementate prin standard; care este fabricat în serie, potrivit unui standard; p. ext. tipizat **(2)**. Cf. standardiza. *Bucureștii nu sînt un oraș standardizat.* ARGHEZI, B. 90. *Perfect drepte, standardizate și prefăcute în marfă, nici cel mai mare efort al închipuirii n-ar mai putea întrezări în aceste scînduri ceva din forma arborilor de odinioară.* BOGZA, C. O. 130, cf. DL, DM, M. D. ENC. ✦ Fig. Care este conform unui tipar; (adesea depreciativ) care este lipsit de originalitate, banal, comun, stereotip, șablonard; standard. *Un bolnav de oriunde intră la un medic..., care-i găsește o boală de oriunde, standardizată.* C. PETRESCU, O. P. I, 39, cf. id. C. V. 51. *Raportul dintre stilul standardizat și cel individual variază după natura comunicării.* VIANU, M. 145, cf. DL, DM. *Producțiile culturale standardizate, care au o pondere deloc neglijabilă în programele de televiziune, pot fi contracarate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 26/2. *Uita, desigur, bogăția de sentimente pe care le poate avea un om claustrat între pereții salonului, în așternutul standardizat al patului de spital.* ib. 1971, nr. 128, 18/1, cf. M. D. ENC. ✧ (Substantivat, n.) *A fi nobil înseamnă a ieși din standardizat, din ceea ce e omogen și banal.* RALEA, S. T. II, 223.

— Pl.: *standardizați, -te.*

— V. **standardiza.**

STANDÁRT s. n. (Învechit, rar) Steguleț. Cf. CADE.

— Pl.: *standarte* și *standarturi.*

— Din germ. **Standarte.**

STANDOÁLĂ s. f. (Mold., Bucov. și prin Dobr.) **Șură**[1] **(1)**. *Iată trimăț dumitale pre Gheorghi calfa ... au făcut biserica..., velnița de la Bohotin, stadola de la Ilie Gherghel și multe alte binale.* KOGĂLNICEANU, S. 191. *În ianuarie se bate pînea și la arie, și supt stodólă.* I. IONESCU, C. 5/15. *Mai de mult, cînd românii nu aveau șure (standole) unde să-și îmblătească pînile, făceau arii sub cerul liber.* MARIAN, S. R. I, 28. *Grîul curățit se așează în hambare (standoale).* DAMÉ, T. 56, cf. ALEXI, W. *De prin țarini, de pe standoale ori din pășuni ..., [vitele] erau adunate.* ANGHEL, PR. 109, cf. TDRG. *Gospodarii cei mai mari au pe lîngă casele lor și stodole, numite șuri, în care se ține fînul.* PAMFILE, I. C. 446, cf. CADE, SCRIBAN, D. *M-oi duce într-o noapte la Forăști, la standoale, unde țin ciocoii grîul.* SADOVEANU, O. XVII, 417. *Cercetează... coșarele, standoalele unde ciurarii pregătesc grîul.* id. ib. XIX, 26, cf. DL, DM. *Au venit și alții, cu toate ciururile cîte s-au găsit în tîrg și la standoale.* V. ROM. decembrie 1960, 91, cf. DEX. *În fundul livezei..., în partea standoalelor, era și bujdeaua mea.* ȘEZ, I, 147, cf. I. CR. IV, 305. *Ș-o făcut căți heiuri și căți standoale, ș-o-nțolit liota di frați ci-i ave.* ȘEZ. XXIII, 54, cf. CHEST. II 434/164, 226, 235, A VI 4, 26, 36. ✦ (Mold.) Loc unde se află mai multe hambare sau coșare. Cf. DAMÉ, T. 62, ȘĂINEANU[2], CHEST. II 436/158, 197, 245. ✦ (Regional) Arie. *Arie e sinonim cu stodolă și harman, o împrejmuire în lăuntrul căreia se îmblătesc sau se treieră bucatele.* HEM 1 638.

— Pl.: *standoale.* — Și: **stadoálă** (SCRIBAN, D., CHEST. II 434/164, 235, 436/235, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI), **stadólă** (CHEST. II 436/245), **standólă, stamboálă** (PAMFILE, A. R. 217, I. CR. IV, 305), **stodoálă** (ȘĂINEANU[2], CADE, SCRIBAN, D., com. din STRAJA — RĂDĂUȚI), **stodólă** (pl. și *stodoli* I. IONESCU, C. 137/15), **stodólnă** (CHEST. II 436/158) s. f.

— Din ucr. **стодола.**

STANDÓLĂ s. f. v. **standoală.**

STANDÚH s. m. v. **schinduf**[1].

STÁNESTE s. f. v. **stanițe.**

STÁNEȘTE s. f. v. **stanițe.**

STÁNGĂ s. f. v. **ștangă.**

STÁNGHILĂ s. f. (Regional) Par înfipt în pămînt ca sperietoare, semn de hotar etc.; (regional) ciuhă. Cf. SFC II, 167, 171.

— Pl.: ?

— **Stangă** + suf. *-ilă.*

STANIÁT, -Ă adj. (Rar) Care a fost acoperit cu un strat subțire de staniu; cositorit. *Laptele este strecurat... prin strecurătoare cu pînză metalică de alamă staniată.* ENC. AGR. III, 474.

— Pronunțat: *-ni-at.* — Pl.: *staniați, -te.*

— De la **staniu.**

STÁNIC, -Ă adj. (Chim.) Care conține staniu; de staniu; privitor la staniu. Cf. CADE, SCRIBAN, D., MDT. *Sulfură stanică.* MACAROVICI, CH. 375, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], DEX. ✧ *Acid stanic* = acid oxigenat al staniului. Cf. DEX.

— Pl.: *stanici, -ce.*

— Din fr. **stannique.**

STANIFÉR, -Ă adj. (Despre minereuri, roci sau formații geologice) Care conține staniu; bogat în staniu. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *staniferi, -e.*

— Din fr. **stannifère.**

STANÍNĂ s. f. (Chim.) Sulfură naturală de staniu, fier și cupru. Cf. CANTUNIARI, L. M. 121, MDT, DL, DM, DN[2], DEX.

— Din fr. **stannine.**

STANIÓL s. n. Foaie subțire de staniu sau, uneori, de aluminiu ori de plumb, folosită ca ambalaj pentru unele produse alimentare sau industriale, în scopul unei mai bune conservări; (popular și familiar) poleială **(1)**, (regional) șic[2] **(1)**. Cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 227, CADE. *Foițe subțiri, cunoscute sub numele de staniol.* MACAROVICI, CH. 373. *Staniolul devine casant.* SANIELEVICI, R. 235. *Scoase din geantă încă o sticlă... îi desfăcu învelișul de staniol.* V. ROM. august 1954, 60, cf. DL, DM, DN[2]. *Învelit în hîrtie pergamentată... sau în staniol (poleială).* ABC SĂN. 348. *Apa curgea egal..., lăsînd la marginea trotuarelor hîrtii galbene, staniol, cutii de conserve.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 16/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ni-ol.* — Pl.: *staniołuri.* — Și: (rar) **staniólă** s. f. SCRIBAN, D.

— Din germ. **Stanniol.** — **Staniolă** < it. **stagnola.**

STANIÓLĂ s. f. v. **staniol.**

STÁNIȘTE s. f. **1.** (Popular) Loc (răcoros sau ferit) situat mai ales în pădure, înaintea strungii sau lîngă o apă, unde se odihnesc, vara, în timpul amiezii ori al nopții, vitele, oile caii etc.; (regional) bătătură,

bouriște, meriză, merizătoare, meriziș, meriziște, meriziștină, merizuș, stavă **(2)**, torină **(1)**, toriște **(1)**, zăcătoare, zăcătură. Cf. DDRF. *Eu să mă despart de stînă,... Să las staniști și nedeie Și să schimb tăcerea lor Cu mult zgomot, multă larmă!* COȘBUC, P. II, 168, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Nemeri-l-vei La staniștea de porci, pe lîngă turmă.* MURNU, O. 230, cf. PAMFILE, J. II, 166, cf. RESMERIȚĂ, D. *Oile mulse se așează pe teritariul deasupra strungilor, unde rumegă pînă pleacă din nou la pășune... locul acesta se numește staniște.* PRECUP, P. 13, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, LTR[2], M. D. ENC., DEX, H X 260, 268. [Vitele] *le ținea la vale, în staniște, moarte de foame.* RETEGANUL, ap. CADE, com. din FRATA — TURDA și din ZAGRA — NĂSĂUD, din STRAJA — RĂDĂUȚI, cf. T. PAPAHAGI, M. 233, CHEST. V 8/66, 41/73, 49/10, 16, 53, 66, 120, ALR I 412/229, 270, 283, 370, 530, 536, 556, 573, 576, 1 122/218, 223, 229, 247, 370, 412, 418, 510, 518, 528, 558, ALR SN II h 318, ALRM SN I h 210, A V 2, 15, 33, VI 25, 33, IX 6, LEXIC REG. 86. *Undi-i jocu cel di feți Parcî-i staniști di capri.* FOLC. MOLD. II, 372. ✦ (Regional) Stare de repaus, de odihnă a vitelor, a oilor etc. (Runcu Salvei — Năsăud). CHEST. V 49/66, 67. ✦ (Prin Mold. și prin Dobr.) „Locuință ciobănească". H XIV 436, cf. ib. XV 379, 408. ✦ (Regional) Cireadă sau turmă de vite ori de porci. Cf. ALR I 1 798/522, 542. ✦ (Regional; în forma *staneșțe*) Loc îngrădit în care se află pești. *Staneștile peștilor erau îngrădite cu palanca pînă în fața apei.* ASACHI, S. L. II, 113.

2. (Regional) Loc de popas sau de întîlnire. Cf. ANON. CAR. *Se adună o mulțime de dăscălime la noi căci aici era staniștea lor.* CREANGĂ, O. 230. *D'apă aice ie staniștea plazilor?* CONTEMPORANUL, VI[1], 503, cf. TDRG, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *La Holtă o fost granița, pă staniște.* ARH. FOLK. I, 180, cf. 236. ✧ Fig. *Și veselîră-se că tăcură și derease-i* (îndemnă ei c[2]) *în prisaniștea* (*staniște* HUR., adăpostul c[2], liniștea D) *voiei lui.* PSALT. 231. ✦ (Regional; în forma *stanoste*) „Baștină" (Abrud). VICIU, GL. *Nu-i el om de stanoste.* id. ib.

3. (Învechit) Tabără **(I 1)**; cantonament. *Din zori pînă-n noapte curg spre staniștea oștilor darabani.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, *Alții merg la staniștea cazacilor, în ostroavele Niprului, iau cu dinșii un număr de voinici.* IORGA, C. I. I, 206, cf. CHIRIȚESCU, GR. 255, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Prin Transilv. și prin Ban.) Loc pietros și sterp. **Cf.** CHEST. V 50/17, 26, 97.

5. (Regional) Loc mocirlos (rămas în urma unei inundații) (Uidești — Suceava). Cf. CHEST. IV 65/377.

— Pl.: *staniști* și *stăniști*. — Și: (învechit și regional) **stánoste** (ANON. CAR., VICIU, GL.), (regional) **stáneste** (CHEST. V 49/120), **stánește, stálște** (LEXIC REG. 86), **stálniște** (DIACONU, P. 276; pl. *stălnișți* ALR I 412/385, 1 122/385, 542) s. f.

— Din v. sl. СТАНИЩЕ.

STÁNIȚĂ[1] s. f. (Învechit) Colibă; cabană. Cf. CIHAC, II, 361, DDRF, GHEȚIE, R. M.

— Pl.: *staniște*.

— Din ucr. **станиця**.

STÁNIȚĂ[2] s. f. Sat căzăcesc. *Detașamente mai mari sau mai mici de partizani... luptînd lîngă staniștele lor de baștină.* SCÎNTEIA, 1950, nr. 1 601, cf. DL, DM, DN[2].

— Pl.: *staniște*.

— Din rus. **станица**.

STÁNIU s. n. Metal alb-argintiu, maleabil și ductil, care se obține din casiterit, prin reducerea cu cărbune și care se folosește în aliaje și la acoperirea altor metale pentru a le proteja împotriva coroziunii; cositor, (regional) pleu **(4)**. *Bronzul este un aliaju de amprunt și de stan (aramă și cositor).* BARASCH, I. N. 51/22, cf. CADE. *Staniul sau cositorul se extrage din casiterită.* IOANOVICI, TEHN. 68. *Lipituri tari cu aliaj de argint, cupru... și staniu.* ORBONAȘ, MEC. 374, cf. CANTUNIARI, L. M. 121, MDT. *Bombardarea cu neutroni lenți a staniului îmbogățit în izotop 122.* SANIELEVICI, R. 144. *S-au găsit de asemenea: staniu, zinc și urme de aur.* ONCESCU, G. 91. *Acest metal, într-un aliaj cu plumbul, poate înlocui staniul — cositorul — la fabricarea lagărelor.* BARANGA, I. 168, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Și: (învechit) **stan** s. n.

— Din lat. **stannum, stagnum,** it. **stagno**.

STANÓS, -OÁSĂ adj. (Chim.) Care conține staniu bivalent. *Sărurile bivalente se mai numesc și săruri stanoase.* MACAROVICI, CH. 374, cf. MDT. *Hidroxidul stanos este un precipitat alb.* LTR[2], XVI, 275. *Clorura stanoasă... e un solid alb.* id., cf. DL, DM, DN[2], DEX.

— Pl.: *stanoși, -oase*.

— Din fr. **stanneux**.

STÁNOSTE s. f. v. **staniște**.

STANOVÓI s. m. **1.** (Rusism învechit) Șef de secție polițienească. *Gubernatoriul însuși l-a poftit să părăsească orașul și, însoțit de stanovoi, îl trimisè la moșii.* CONTEMPORANUL, IV, 299.

2. (Prin estul Mold.; în forma *stanavoi*; art.) Numele unui dans popular nedefinit mai îndeaproape; melodie după care se execută acest dans. Cf. H VIII 156, 210.

— Pl.: *stanovoi*. — Și: (regional) **stanavói** s. m.

— Din rus. **становой**.

STAN-PĂȚÍTUL s. m. (Familiar) Persoană care a trecut prin multe în viață și care a tras învățăminte din cele întîmplate. *Nu-mi tot spuneți cai verzi pe pereți că eu sînt Stan-pățitul.* CREANGĂ, P. 179, cf. CADE, DL, DM, DEX, RĂDULESCU-CODIN, Î. 66. *La orice treabă pe Stan-pățitul întreabă* = să te consulți cu cei care au experiență. ZANNE, P. VI, 320.

— **Stan** (n. pr.) + **pățit[2]**.

STANRÓCHIE s. m. (Prin Olt.) „Al doilea naș" la nuntă. Cf. GL. OLT *[Se pune o] masă pentru naș... și pentru stanroḱii — o masă.* ib.

— Pl.: *stanrochii*.

— Din bg. **старокя**.

STANȚÁ vb. I v. **stanța**.

STANȚÁRE s.f. v. **stanțare**.

STANȚÁT, -Ă adj. v. **stanțat**.

STÁNȚĂ[1] s. f. **1.** (Învechit) Cameră. *Ia pavăza aceasta De sînge-acoperită, și pune-o sus deasupra La ușa stanței mele.* HELIADE, O. I, 354. *O stanță mobilată cu scaune, oglinzi, canapea și masă.* PR. DRAM. 123. *Avuția... mobilelor, tabelelor de arte cu care umple stanțele locuinței sale.* MAN. SĂNĂT. 70/6, cf. POLIZU.

2. Strofă care are un înțeles de sine-stătător și deplin, alcătuită dintr-un număr determinat de versuri, de obicei opt, cu o anumită schemă de rimă și formînd o unitate ritmică; (la pl.) poezie scrisă în strofe descrise mai sus; p. gener. poezie. *Endecasilabele lui Arioșto și Tasso formă octave sau stanțe de cîte opt versuri.* HELIADE, O. II, 157. *El era patronul improvizatorilor; el improviza și însuși stănții foarte plăcute.* id. L. B. III, 50/21, cf. VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D. *Mă lăsasem la o lină reverie recitînd încet niște stanțe d-ale lui Anacreon.* NEGRUZZI, S. I, 223, cf. PONTBRIANT, D. *Manualul de istorie... pus în stanțe și troheie.* MAIORESCU, CR. I, 42, cf. DDRF, BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., IVEILA, D. M., CADE. *Fantomele medievalilor „truveri" În ale căror stanțe Doar minciuna... Trăiește-n vecii... vecilor!* MINULESCU, VERS. 348. *În cărțile tuturor poeților..., crinii... se vor desfoia etern*

de-a lungul stanțelor nemuritoare. GALACTION, O. 341. *Ne-nchidem visul în obscure stanțe.* TOPÎRCEANU, P. O. 54. *Erau stanțe de primăvară.* SADOVEANU, O. XVI, 505. *Evenimentul nu este consemnat poeticește decît în renumitele stanțe adresate lui.* VIANU, L. U. 160, cf. DL, DM, DN². *Versuri libere, de cele mai multe ori grupate într-o singură strofă, de unde poartă denumirea de stanță sau vers.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 80, 12/1, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Nav.) Grindă de lemn dispusă de-a lungul parapetului sau a balustradei unei punți descoperite, pe care se așează o încărcătură, în scopul de a o fixa; stîlp **(II 9)**. Cf. LTR².

— Pl.: *stanțe.* — Și: (învechit) **stánție** (pl. *stănții*) s. f.

— Din it. **stanza.**

STÁNȚĂ² s. f. v. **stanță.**

STÁNȚIE¹ s. f. v. **stanță¹.**

STÁNȚIE² s. f. v. **stație.**

STÁOL s. n. v. **staul.**

STÁOR s. n. v. **staul.**

STÁORE s. n. v. **staul.**

STAORÍȘTE s. f. **stăulișteș.**

STAP subst. v. **șteap¹.**

STAPÚȘ s. n. v. **astupnș.**

STAR¹ s. n. Artist(ă) (de cinema) de (mare) renume; (care deține rol principal într-un spectacol), stea **(I 2)**, vedetă. *Visase în unele nopți să devină star de cinema.* BOGZA, A. Î. 56, cf. DN². *Rilei i se oferă un rol pe care l-ar invidia starurile obișnuite ale genului lacrimogen.* CINEMA, 1968, nr. 2, 111. *A concertat renumitul cîntăreț de muzică ușoară, starul stilului.* FLACĂRA, 1969, nr. 2, 28. *Marile staruri și-au găsit... un nou amor exotic: indienii.* CINEMA, 1969, nr. 12, 44. *El n-a fost niciodată... un star, un idol al fiecăruia.* ib. 1971, nr. 8, 33, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *staruri.*

— Din fr., engl. **star.**

STÁR² s. n. Ambarcație de sport pentru două persoane, cu vele, un catarg și una sau două crucete și cu lungimea de cca 7 m. Cf. LTR², DN², M. D. ENC.

— Din engl. **star**[board].

STÁRE s. f. (Adesea în concurență cu ședere) Faptul de a sta.

I. 1. Întrerupere din mers.; oprire **(1)**, stat² **(I 1)**, (învechit) poprire **(2)**, stătut¹ **(I 1)**. Cf. sta **(I 1)**. *Întinaiu-mă în tină adîncată și nu e stare* (oprire H, de stătut D). PSALT. 131/6, cf. CORESI, PS. 177/1, RESMERIȚĂ, D., CADE. ✧ Fig. *Acest timp de espiație ce o nație... sufere... se pare adesea un repaos, o stare în calea progresului, un pas înapoi, o oscilație istorică.* BĂLCESCU, M. V. 4. ✦ (Regional; în practicile religiei ortodoxe) Oprire (pe la răspîntii) a procesiunii mortuare pînă la biserică (și în drum spre cimitir), pentru a se citi din evanghelii; (popular) popas **(1)**, (regional) odihnă **(1)**, odihneală **(1)**, odihnire **(2)**, stație **(6)**. *În decursul petrecerii mortului de acasă și pînă la biserică, este pretutindene datină de a se face... încă și vro cîteva stări sau popasuri.* MARIAN, Î. 286, cf. TDRG. *La fiecare oprire, încetau și clopotele, pînă ce citea evanghelia... Dar după fiecare stare..., se desprindeau tot mai mulți din mulțime și, cu colacul în mînă, porneau spre casele lor.* AGÎRBICEANU, S. 131, cf. CADE. *S-a trudit o viață întreagă..., ca să strîngă ceva creițari, s-o ducă la groapă cu douăsprezece stări și cu patru boi, cu colaci și cu ștergare-n coarne.* LUNGIANU, CL. 164. ✦ (Regional; în practicile religiei ortodoxe) Fiecare dintre evangheliile care se citesc la opririle (pe la răspîntii) ale procesiunii mortuare pînă la biserică (și în drum spre cimitir); (regional) stîlp **(I 4)**. Cf. ALR II/I MN 87, 2 710, ALRM II/I h 220. ✦ (În practicile religiei ortodoxe) Parte dintr-o cîntare bisericească executată, alternativ, de două persoane; mărturie **(1)**. *Slava, Starea (starea H) întîi.* PSALT. 257, cf. LB, SCRIBAN, D. *Cînd nu cîntau împreună, își țineau una alteia ison și se ajutau la mărturii, adică la stări ca să poată să răsufle.* STĂNOIU, C. I. 193.

2. (Rar) Stat² **(I 2)**. Cf. sta **(I 2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., M. D. ENC. ✧ (Prin analogie) *Aceste friguri vin la femeile lehuze din... starea laptelui în ugerul țițelor.* CORNEA, E. I, 70/32. ✧ Loc. adv. (Învechit) **Fără (de) stare** = neîncetat. *Fără de stare vă rugați fraților, cătră H*[risto]*s* (cca 1550). GCR I, 1/6.

3. (Rar) Stat² **(I 3)**. Cf. sta **(I 3)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE.

II. 1. (Adesea fig.; adesea complinit prin „pe loc") Faptul de a fi (nemișcat) într-un loc; faptul de a nu se (mai) deplasa sau îndepărta de undeva, faptul de a nu (mai) pleca dintr-un loc; rămînere **(1)**, stat² **(II 1)**, ședere **(3)**. Cf. sta **(II 1)**. *Neamul iaste prin care arătăm pre graiurile a însemna lucrare, pătimire sau stare.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 42r/8, cf. LB. *Parcă s-ar fi precurmat mișcarea ce dă viață universului și natura ar fi făcut o stare.* MARCOVICI, C. 8/8. *Orice noroc Și-ntinde-aripele, Gonit de clipele Stării pe loc.* EMINESCU, O. IV, 379. *Cutremurați, cei patru stîlpi ai lumii Lăsat-au pacea stării lor pe loc.* GOGA, POEZII, 165, cf. RESMERIȚĂ, D. *De ce limba română nu mai face nici o distincție formală între ideea de „stare" și cea de „mișcare"?* PUȘCARIU, L. R. I, 5, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Mi-au plăcut însă de mic... copacii. Nemișcarea lor, starea lor pe loc.* PREDA, I. 260. ✧ (Med.) *Perioadă de stare* = fază în care o boală, declarată cu cîtva timp înainte, își oprește evoluția. *La sfîrșitul primei zile de boală, uneori și în a doua zi, se instalează perioada de stare.* ABC SĂN. 320. ✧ Expr. **A nu (mai) avea stare** (învechit și regional, **și alinare** sau, regional, **și așezare**) sau (regional) **a nu-l mai prinde starea** ori **a nu-și afla stare** (**și alinare**) = a nu avea astîmpăr, liniște, a fi fără odihnă. *Cîțiva șoarici, cerbi de munte Veneau rar să o asculte; Însă ei în depărtare, Neavînd nicidecum stare... Nu putea da-ncredințare, Slavă astui orator.* ALEXANDRESCU, O. I, 297. *În fine, nemaiavînd stare, am decis să vin să văd însumi ce s-a întîmplat.* F (1871), 303. *Nu aveam stare și alinare nici pentru o clipă.* ib. (1883), 28. *Dispăru... în casa parohială, spre bucuria slugii, care nu-și afla stare între gemetele și vaietele atîtor bolnavi.* AGÎRBICEANU, S. 481. *Deși abia apucase să intre în curte, nu mai avu stare. Își luă biciul și porni săgeată după babă.* REBREANU, R. I, 149, cf. DL. *Nu mai am stare și alinare.* T. POPOVICI, S. 145, cf. DM, DEX. *Că n-ai stare la mîncare, Nici odihnă la culcare.* HODOȘ, P. P. 31. *Cum mergea apa de tare, Fără mine să n-ai stare.* MARIAN, NU. 26. *Cînd se strîng multe* [ciori] *la un loc și nu-și află stare și alinare, ci neîncetat zboară..., prevestesc iarna apropierea unui viscol.* id. O. II, 30. *Pe feciorul cel mic nu-l mai prindea starea, nu putea de jalea mamei.* RETEGANUL, P. V, 26. *Cît e Brașovul de mare, Dragostele-n el n-au stare.* BIBICESCU, P. P. 213, cf. ȘEZ. V, 124. *Pare-mi rău și mi-e bănat, Pentru că te-am sărutat, De n-am stare-n al mieu sat.* BÎRLEA, L. P. M. I, 316. *Să n-am stare ș-așăzare Pă cum n-are apa-n vale.* T. PAPAHAGI, M. 43. *Bumbacul rostogol N-are stare pe ogor* (Bolovanul). GOROVEI, C. 26. ✦ (Popular) Liniște (sufletească). *Tu să nu-i dai stare, Așezare.* TEODORESCU, P. P. 377. *Iubitu e lucru mare, Nu-ți dă stare la mîncare, Nici odihnă la culcare.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 324, cf. PASCU, C. 202.

2. (Rar) Ședere **(3)**. Cf. sta **(II 2)**. *Chiar de nu m-ar ține un ban starea ta în Pariz, eu tot nu te-aș*

lăsa [să te reîntorci]. ap. TDRG, cf. RESMERIȚĂ, D., M. D. ENC.

3. (Rar) Plutire **(1)**. Cf. s t a **(II 3)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

III. 1. (Rar) Preocupare **(1)**. Cf. s t a **(III 1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., M. D. ENC.

2. (Rar) Stat[2] **(III 2)**. Cf. s t a **(III 4)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., M. D. ENC.

IV. 1. Faptul de a avea (sau a se afla, a rămîne) într-o anumită poziție, ș e d e r e **(3)**, ț i n e r e; așezare într-un anumit fel; orientare într-o anumită direcție; stat[2] **(IV 1)**. Cf. s t a **(IV 1)**. *Pricinile acesteia sînt... strigarea și răcnirea cumplită, starea multă în picioare.* CORNEA, E. I, 142/5, cf. CADE, DL, DM, DEX. ✦ (Regional) Poziție **(3)**. *Se învîrtea în pat... își așeza picioarele și trupul în stările cele mai slobode.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG. *Se răsucește, căutînd starea cea mai potrivită pentru somn.* SADOVEANU, O. X, 132, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. ✦ (Învechit) Poziție **(1)**. *Aceste dară două steale... macar că cu starea, una de la alta lungă depărtare... au.* CANTEMIR, ap. GCR I, 323/2. *Este ceas rău și planetele nu s-au tocmit pre stare.* ALEXANDRIA (1794), 12/15. ✦ (Poligrafie) Spațiu liber rămas la începutul rîndului culeș ca alineat. Cf. M. MOLIN, V. T., LTR[2].

2. Faptul de a se afla sau de a rămîne în poziție verticală; stat[2] **(IV 2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC. ✦ (Învechit și regional) Corp (omenesc); p. e x t. statură **(2)**. *Sulegedă în trup și mîndră la stare.* BUDAI-DELEANU, T. V. 64. *Au fost venit la București o oaste ce le-au fost zicînd calmuci,... în starea trupului scundateci și groși, cu capu mare și fruntea lată.* DIONISIE, C. 222. *Apoi dar scris au fost încă Să te mai văz, naltă stîncă! Dar unde-i copaciul mare... lipit de a ta stare.* CONACHI, P. 210. *Prea se potrivesc tinerii la stare și la făptură.* SLAVICI, N. I, 82. ✦ (Învechit, rar) Înălțime. *Ridicară casa domnului pre starea ei.* BIBLIA (1688) 323[2]/15. ✦ (Învechit) Stranā. *Pretutindeni, Între cele două stări Pîn'la ușa-mpărătească Sînt aprinse lumînări.* ap. TDRG. *La biserică, duminica* [ea] *sta în starea cea mai dinainte.* ap. id. ib.

3. (Rar) Stat[2] **(IV 3)**. Cf. s t a **(IV 3)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., M. D. ENC.

V. 1. (Rar) Stat[2] **(V 1)**. Cf. s t a **(V 1)**. Cf. M. D. ENC.

2. (Rar) Stat[2] **(V 2)**. Cf. s t a **(V 2)**. Cf. M. D. ENC. ✦ Atîrnare. Cf. s t a **(V 2)**. Cf. M. D. ENC.

3. (Rar) Stat[2] **(V 3)**. Cf. s t a **(V 3)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., M. D. ENC.

VI. 1. (Rar) Stat[2] **(VI 1)**; (sens curent) ansamblu de elemente care formează cadrul (general) în care se află cineva sau ceva la un moment dat, c a z, c i r c u m s t a n ț ă, i p o s t a z ă, î m p r e j u r a r e, p o z i ț i e **(6)**, s i t u a ț i e **(2)**, (învechit) î n c o n j u r a r e, p e r i p e t e i e, p r i l e j i r e **(1)**. V. c o n d i ț i e, c o n j u n c t u r ă, c o n t e x t, o c a z i e **(1)**, s t a r e î m p r e j u r (v. s t a r e **VI 1**), s t a t[2] **(VI 2)**, (învechit, rar) s t ă t ă t u r ă. Cf. s t a **(VI 1)**. *Strica fățăciunele pămîntului... și nu rămînea stare de viață între Israil și turmă și viței și măgariu.* BIBLIA (1688), 177[1]/52. *Temîndu-se cînd vor scăpa vreunii dintr-înșii cu viață și vreodată sortul și norocul îi va aduce la starea cea dintîi a lor.* IST. Ț. R. 119. *Au trimis poroncă la Duca-Vodă să-i trimiță chip și starea cetății Cameniții, să vadză ce loc și ce tărie ară avè.* NECULCE, L. 41. *Să certa nu pentru viață, cît pentru paza și starea limbii.* C. CANTACUZINO, C. M. I, 70. *Știind starea pămîntenilor, avea toți dreptate de la dînsul.* AMIRAS, LET. III, 85/4. *Și-i milă de a ta ticăloasă stare* (a. 1750). GCR II, 49/21. *Arăt pe scurt toate cîte ar putea da o idee... de curgerea, starea și otcîrmuirea împăraților otomani.* VĂCĂRESCUL, IST. 246/8. *Starea dinafară a omului arată foarte de multe ori lăuntrul său.* CARTE TREB. I, 96/7. *Deci lasă-l... la starea ce l-am adus și să stea aciia pînă la sfîrșitul veacurilor* (a. 1783). GCR II, 131/39. *Ar fi stătut tot întru acea stare tînără și înflorită.* AMFILOHIE, G. F. 12/17. *Au ajuns la această stare a domniei* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 253/31. *Divanu..., privind și la proastă starea țării și feluri dă chipuri, s-au socotit de a să găsi cel mai înlesnitor mijloc pentru împlinirea cererii* (a. 1809). DOC. EC. 78. *Sănătatea și boala... sînt absolute și relative stări ale vieții.* EPISCUPESCU, PRACTICA, X/10. *Spre a se cunoaște starea atmosferei i se face luare-aminte prin instrumentele numite termometru și barometru.* AR (1829), 7[2]/35. *Aceasta a fost starea versificației românești pînă la venirea fanarioților.* HELIADE, O. II, 125. *Cînd te vei afla într-o stare deznădăjduită, nu-ți pierde îndrăzneala.* MARCOVICI, D. 14/16. *Stau spăriet văzînd starea în care se află cămeșa.* DRĂGHICI, R. 90/13. *Mii de nații și țări cu diferite stări, religii și producte... îi înfățișează pămîntul.* GENILIE, G. 4/13, cf. VALIAN, V. *Geografia vîrstei vechi... arată starea pămîntului pînă la capetul sutei a patra.* RUS. I. I, 3/4. *Tot în prefaceri trec stări, ființe, locuri.* I. VĂCĂRESCUL, P. 24/4. *Colonia romană... ajunse într-o stare foarte înfloritoare.* BĂLCESCU, M. V. 6. *Să vezi lucruri osebite și nenumărate stări.* PANN, E. I, 69/15. *Cauza întîmplărei acestia a fost starea republicei de atunci.* ARISTIA, PLUT. 335/21. *De la această alegere depinde îmbunătățirea stării materiale a omului.* GHICA, C. E. I, 17. *Domnul catîr socotea; Și uitînd a sa rea stare, Părinteasca naintare La lumină tot scotea.* ALEXANDRESCU, O. I, 306. *Lăcustele... pot fi vînate și ucisă cînd sunt în stare de nimfă.* I. IONESCU, B. C. 372/15. *De unde știți că starea socială nu este așezată pe trebuințele ce oamenii au unii de alții?* BOLINTINEANU, O. 361. *Stilul jurnaliștilor... a ajuns într-o stare ce nu mai îngăduie tăcerea.* MAIORESCU, CRITICE, 13. *Nu ia în considerație decît numai starea conștiinței oamenilor adulți.* CONTA, O. F. 65. *Trece călugărul nostru, neluînd parte la fermecata stare a firei.* EMINESCU, P. L. 39. *Este o întoarcere de bunăvoie la vechea stare de sărăcie.* PHILIPPIDE, P. 220. *Am cercetat mai sus starea Munteniei înainte de descălecare.* XENOPOL, I. R. III, 12, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Acolo se află rădăcinele stărilor de azi, acolo năravurile și tradiția.* C. PETRESCU, C. V. 77. *Ca să ajungă oamenii la asemenea stare înaintată, au muncit cu îndîrjire.* SADOVEANU, O. XX, 335. *Cele mai lămuritoare concluzii asupra stărilor din trecut se pot scoate din examinarea cuvintelor.* PUȘCARIU, L. R. I, 339. *Interesul specialiștilor pentru stările de limbă actuale datează de puțină vreme.* IORDAN, L. R. A. 15, cf. SCRIBAN, D. *Starea de școlar o simțeam înlănțuitoare și apăsătoare.* BLAGA, H. 39. *În adierea ei, prospețimea de la început a izvorului, acea stare de tinerețe fără bătrînețe e prezentă.* BOGZA, C. O. 263. *Nucleele... revin la starea fundamentală.* SANIELEVICI, R. 113. *Solul... este... un sistem biochimic, care nu este niciodată în stare de echilibru.* AGROTEHNICA, I, 316. *Izbi grosolan cîteva acorduri, ca unul care ar încerca starea instrumentului.* VINEA, L. II, 313, cf. DL, DM. *Face o aspră critică a stărilor politice și sociale.* IST. LIT. ROM. II, 39, cf. RESMERIȚĂ, D., DEX. ✧ *Stare de lucruri* (sau *de fapt*, învechit, *a lucrurilor*) = situație **(2)** generală care reflectă ansamblul raporturilor existente la un moment dat; (învechit, rar) statul lucrurilor, v. s t a t[2] **(VI 2)**. *Potrivit cu cea de acum stare a lucrurilor..., socotește dă cuviință... a să pune în lucrare cele următoare* (a. 1843). DOC. EC. 803. *Îndată s-ar vădi ființa vieții sfîrșită. Și toată starea de lucruri în noian iarăși vărîlă.* CONACHI, P. 271. *Mitropolitul se prezintă la acest generalisim... și-l roagă să puie capăt unei asemenea stări de lucruri.* GHICA, S. 106. *Aceasta este o stare de lucruri anormală, zice înțeleptul vătaf de curte, și cată să o combat.* FILIMON, O. I, 97. *Cînd anume încetat-a această stare de lucruri?* HAȘDEU, I. C. I, 6. *Din aceea că o stare de lucruri se poate explica istoricește nu rezultă că se poate justifica.* MAIORESCU, CRITICE, 70. *Pricina de căpetenie a acestei mizerabile stări de lucruri se datorește mai cu seamă terenului pe care sînt puse aceste*

lupte. BACALBAȘA, S. A. II, 13. *Domnii schimbară această stare de lucruri de frățească sărăcie.* IORGA, C. I. II, 162. *Nu se putea împăca cu noua stare de lucruri.* ANGHEL, PR. 45. *E o stare de lucruri care se va repeta.* PÂRVAN, G. 54. *Spre a curma această stare de lucruri, Caragea hotărăște să alcătuiască un text de legi.* BUL. COM. IST. III, 49. *Deșteptarea lui va însemna pasul spre o stare de lucruri mai bună, spre vremuri nouă.* SADOVEANU, O. XIX, 45. *Această stare de lucruri a avut drept rezultat numeroase schimbări în nomenclatura topică.* IORDAN, T. 156. *Dumneavoastră nu cunoașteți starea de lucruri de aici.* CAMIL PETRESCU, O. II, 20. *Epopeea se referă și la stări de lucruri aievea existente în viață.* IST. LIT. ROM. II, 76. *Ni se aduc mereu la cunoștință, în mod public, măsurile luate pentru înlăturarea stărilor de lucruri negative.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 212. □ *Această stare de fapt mă îngrijorează.* (Învechit) *Stare împrejur* (sau învechit, rar, *dimprejur*) = circumstanță. *Iară această stare împrejur nu poate să aibă loc* (a. 1773). GCR II, 87/26. *Stările dimpregiur arăta că turcii la mai mari se găta asupra polonilor.* ȘINCAI, HR. III, 10/33, cf. ÎNV. VIN. 66. *Jăluitoriul datoriu iaste a arăta toate dovezile lucrului cerșut cu toate stările împrejur.* PRAVILA (1814), 9/7. *Gîndi dară și socoti în tot chipul întru această ticăloasă împrejurstanție (stare împrejur) ce va fi de dînsul.* ȚICHINDEAL, F. 7/19, cf. LB. *Această folositoare stare împrejur a prietenului nostru.* DRĂGHICI, R. 186/5. *Stările împrejur le socotea a-i fi părtinitoare.* FM (1839), 11²/14, cf. ib. (1842), 9¹/14. *Stările împregiur subt care se săvîrșește această treabă fac o ființelnică (esențială) diferință.* VASICI, M. II, 18/19. *Tăria statului atîrnă de la mărimea întinderii lui... și de la alte stări împregiur.* RUS, I. I, 75/12. (Învechit) *Stare împotrivă* (sau *în contră*) = opoziție **(I 2)**. *Starea cea împotrivă a tătîne-mieu mă opriia.* VARLAAM — IOASAF, 167ᵛ/27. *Arătînd stare împotrivă vițejască.* MINEIUL (1776), 68ʳ²/5. *S-au numit socru împărătesc, apoi chesariu și, mai pe urmă, August, nefolosind ceva starea în contră a împărătesei Zoie.* ȘINCAI, HR. I, 174/12. *Au fugit după o slabă stare împotrivă.* IST. CAROL XII, 18ʳ/9. *Stare civilă* v. c i v i l. *Stare de asediu* v. a s e d i u. *Stare de necesitate* = a) (și în forma *stare de urgență*) situație excepțională în care conducerea unui stat poate lua, pe întregul teritoriu al statului sau numai în anumite zone, măsuri de apărare a ordinii publice și a securității statului. Cf. M. D. ENC.; **b)** situație de constrîngere în care o persoană săvîrșește o faptă ilicită pentru a salva de la un pericol iminent, ce nu poate fi înlăturat altfel, viața, integritatea corporală sau sănătatea sa ori a altuia, un bun important al său sau al altuia, un interes obștesc, în acest caz fapta ilicită săvîrșită neconstituind o infracțiune. Cf. M. D. ENC. ✧ L o c. a d v. (Învechit) **La starea locului** = la fața locului; la locul respectiv. *Deci poroncă mergînd la starea locului lor și făcînd cercetare scrisorilor, hotarnicilor lor..., s-au aflat... doi stăpîni de loc în lungul ogrăzei* (a. 1783). URICARIUL, V, 319/21. *Mărturia vornicului Th. Balș că, cercetînd la starea locului, au aflat toate semnele hotare a moșii Prigorenii* (a. 1794). BUL. COM. IST. IV, 86. *S-au scris carte gospod către dumnealui banu Neculai Tuduri, ca să margă la stare locului să facă cu amăruntul cercetări tuturor arătărilor cuprinsă la jalubă* (a. 1820). C. GIURESCU, P. O. 458. *Ajungînd la starea locului, fiecare nou sosit intră în odaia unde se află mortul.* MARIAN, Î. 143. ✧ E x p r. **A fi în stare** sau (învechit, rar) **a avea stare, a veni în stare (ca) să**... (ori, învechit, **a**..., **de a**...) = (adesea cu schimbarea construcției) a fi capabil să; (învechit) a fi în stat, v. s t a t² **(VI 1)**. [Dascălii] *să fie în stare de a putea da de aceale luminate și limpezite priceaperi și altora.* CARTE TREB. I, 60/12. *Iaste în stare a rădica în picioare o sută de mii de oameni.* IST. AM. 73ʳ/2. *Nu e în stare pre sine însuși... a se povățui.* ȚICHINDEAL, F. 319/1. *Noi stare nu avem C-o putere așa mare a sta-n piept.* BELDIMAN, E. 46/5. *Cînd din meșterii lucrători vor veni în stare ca să deșehiză prăvăliile de căvăfiic unul ca acela să-și lasă meșteșugul* (a. 1823). DOC. EC. 290 *Cîrmaciul, amețit de vin, nu mai era în stare d-a cunoaște primejdia corăbii.* PLEȘOIANU, T. I, 162/4. *Această nouă corabie nu va fi iarăși în stare de a sluji.* AR (1829), 129¹/24. *Sufletul... nu este în stare a suferi nenorocirea.* MARCOVICI, D. 8/28. *Fu în stare a deschide... o asemine neguțitorie și librărie în Mexico.* ASACHI, L. 73¹/9. *Doi oameni care pun mașina în mișcare sînt în stare să treiere într-o zi mai tot atîta cît 12 cai la o arie* (a. 1840). DOC. EC. 739. *Instrumintele astronomice pînă acum aflate nu sînt în stare a arăta trupul lor măcar cu ceva mărit.* RUS, I. I, 6/33. *Nu mai erau în stare a suferi aceste jafuri.* BĂLCESCU, M. V. 257. *Tu în stare ești Pe un om să-l faci ferice.* SION, POEZII, 162/3. *Nu e-n stare nici o mînă Ca să cerce-al tău portret.* ALECSANDRI, P. I, 161. *Multe dintre aceste păsări nu sînt în stare nicidecum a să rădica de pe pămînt.* J. CIHAC, I. N. 106/20. *Nimeni nu dormea, dar puțini din pasageri erau în stare să se mai țină pe picioare.* BOLINTINEANU, O. 270. *Eu n-am iubit niciodată și poate că nici sînt în stare.* EMINESCU, P. L. 89. *O haraba întreagă aș fi în stare să mănînc.* CREANGĂ, O. 92. *Ține la mine și nu e în stare să mă refuze.* CARAGIALE, O. II, 113. *De m-ar lua pe mine-aș fi în stare Ca să-i îmbrac palatul cu un fus.* IOSIF, V. 142. *E în stare să se bolnăvească și să nu mai meargă.* BASSARABESCU, S. N. 18. *Nu eram în stare să mă concentrez.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 62. *Îi spuneam că e frumoasă, că aș fi în stare să fac orice pentru ea.* VLASIU, D. 261. *E în stare să creadă că-i vreo iluzie și să-mi dea cu sticla în cap.* TEODOREANU, M. U. 112. *E în stare, c-o undiță simplă... să prindă o lostriță de opt kilograme.* SADOVEANU, O. XX, 83. *N-a fost în stare să-i zică mamă.* ARGHEZI, S. XI, 90. *Mai sînt eu în stare să mă urc pe cal?* CĂLINESCU, C. O. 38. *Urechea omenească nu-i în stare să-i deosebească pe unii de alții.* TUDORAN, P. 293. *Nu mai fu în stare să-i mai spună nimic.* PREDA, D. 100, cf. DL, DM. *Pentru un pol erau în stare să se ducă și să te toarne la direcție* BARBU, G. 145. *Ăsta e în stare să-mi ardă una.* IL mai 1965, 16. *Murgul lui de jale moare, Pentru că nu este-n stare ca să mi-l ducă călare.* BALADE, III, 181. *Nima-n stare nu ierea Pi-al bitseag dze-a scutura.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 353. *Dacă iești în stare să faș cum te-nvăț ieu, o fi bine și dă tine.* O. BÎRLEA, A. P. II, 193. (Eliptic) *Nu-i limbă-n stare să înșire Din ochi cîte ne spunem noi!* VLAHUȚĂ, S. A. I, 69. *E o corabie nouă cu bună armătură, În stare să transporte o grea încărcătură.* T iulie 1964, 56. *Au găsit metafora relevantă, în stare de a transmite trăiri de cea mai tulburătoare esență umană.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 183. **A aduce** (sau **a pune**) **în stare (ca) să**... = a face capabil (ca)...; a determina (ca) să...; (învechit, rar) a pune în stat v. s t a t² **(VI 1)**. *Să te sileștI... a-i aduce în stare ca să-și cunoască supunerea datorii[i] către stăpînire* (a. 1832). DOC. EC. 512. *M-am însărcinat a drege zece mori... și a le aduce în stare ca... să macine fieșicare moară ocă trei sute cinzeci grîu* (a. 1834). ib. 559. *Regulamentul Organic,... sfințind prințipiul învățăturei publice în limba patriei..., au pus pe Epitropie în stare a da ramului de învățătură o întindere mai mare.* ASACHI, Î. 4/20. *Voiesc să te pun în stare de a judeca lucrurile.* GHICA, C. E. II, 168. *Condițiile temeinice a oricăria lucrări de pămînt sînt... de a mărunți pămîntul și de a-l aduce în stare ca să poată fi pătruns de aer.* BREZOIANU, A. 70/12. [Cronica] *ne pune însă în stare să urmărim problemele de filiațiune a izvoarelor utilizate.* BUL. COM. IST. II, 28. (Învechit) **A se pune în stare (de) a** = a se pregăti în vederea... *Prin aceasta să să puie în stare de a putea răspunde la întrebările care trebuie să le facă asupra celor cetite.* CARTE TREB. II, 118/19. *Se puse în stare a priimi după cuviință pe favoritul lui Caragea.* FILIMON, O. I, 173. (Regional) **A fi în stare (binecuvîntată)** (sau **în starea darului, în altă stare**) = (despre femei) a fi gravidă. *Toate nevestele cari se află în altă stare... sînt mai mult sau mai puțin espuse de nu putea purta copilul tot timpul cît se cere ca să-l*

poarte. MARIAN, NA. 10. *Femeia care se află în stare binecuvîntată se numește în limba poporului din Bucovina „grea, îngreunată... însărcinată...", iar în ținutul Năsăudului... „în starea darului".* id. ib. *Era în stare binecuvîntată.* AGÎRBICEANU, L. T. 181. *Fata e „în stare" și dacă nu se mărită iute o ride tot satul.* T. POPOVICI, SE. 524, cf. ALR I/II h 206, ALR II/I h 143/105. ✦ (Învechit, rar) Putere **(II 5).** *Băté la dreapta urdiei unde socoté a fi starea țariului.* IST. CAROL XII, 22^2/18. ✦ Spec. (Fiz.) Mod de prezentare a corpurilor în formă solidă, lichidă sau gazoasă. *În partea cea dintîi* [a fizicii], *să va arăta proprietățile generale și starea deosebitelor trupuri.* REGUL. ORG. 382/1. *Se știe că volumul apei crește trecînd în stare solidă, adică în stare de gheață.* BREZOIANU, A. 283/8. *Apa limpede, apa în stare de vapori... sînt diferite varietăți de apă.* BARASCH, I. N. 6/8. *Corpurile pot exista în natură în trei stări deosebite: solidă, lichidă și gazoasă.* PONI, F. 42, cf. CADE. *Temperatura care să permită corpurilor să existe în stare lichidă.* CAMIL PETRESCU, P. 355. ✦ (De obicei urmat de determinări care indică felul) Fel în care se simte cineva din punct de vedere fizic sau psihic. *În stare de completă nesimțire, a fost aruncat în poarta școlii.* CARAGIALE, O. I, 28. *Nimeni nu ghicea starea sufletului ei.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 50. *Cu o astfel de stare sufletească m-am coborît să-mi cumpăr țigări.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 20. *Era în vîrsta cînd se face trecerea din zburdălnicia copilăriei în adolescență, o stare neprecisă.* AGÎRBICEANU, S. 152. *Pe cît îi îngăduia starea lui de amețeală, se smulse din strînsoarea mea.* HOGAȘ, DR. I, 128, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cred că și starea sa sufletească trebuie să fi fost cam la fel cu a mea.* M. I. CARAGIALE, C. 109, cf. CADE. *Primăvara îmi da stări care nu puteau fi scrise în proză.* VLASIU, A. P. 428. *Se trezise brusc din starea lui de beție.* MIHĂESCU, D. A. 176. *Observai că starea fiziologică ce se numește apetit... fusese înlocuită cu un alt sentiment ciudat.* CĂLINESCU, C. O. 11. *Poetul tragic urmărește să obțină o stare de tensiune.* VIANU, L. U. 44. *Vechile furii ale stării primitive renasc din cînd în cînd în alcătuirea sufletului nostru.* RALEA, S. T. II, 169. *Pe cei în stare gravă, îi... tratam la domiciliu.* STANCU, R. A. II, 237. *Un asemenea tratament readuce bolnavul la starea de sănătate de care s-a bucurat mai înainte.* PREDA, R. 27, cf. DL. *Rămase multă vreme într-o stare de amorțire.* T. POPOVICI, SE. 398, cf. DM. *Deasupra rîndurilor se agitau pancarte, domnea chiar o ușoară stare de veselie.* V. ROM. octombrie 1963, 11. *Starea psihică a bolnavului este profund alterată.* ABC SĂN. 366, cf. M. D. ENG., DEX. *A anunțat că se află în perfectă stare fizică și morală.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 104. *Iată ce-i pricina și-n ce stări mă aflu.* SBIERA, P. 60. *La soața lui a venit, Pe ea-n ce stare o găsea? Așa plînsă și seîrbită Și la straie ponosită.* BALADE, II, 211. *Mi-a spus să-mi deie friptură de pe frigare, Carne de vacă și apă de ploaie, Că mi-oi veni în bună stare.* FOLC. MOLD. I, 309. ✧ *Stare de spirit* = dispoziție sufletească; p. ext. fel de a gîndi, mentalitate; configurație spirituală. *Sînt documentele unei stări de spirit ce smulge pe poet... din lumea înconjurătoare.* IORGA, P. A. II, 173. *Rătăcirea pe drumurile largi, în starea de spirit neîncătușată a călătoriei pune în gura poetului accente lirice.* VIANU, A. P. 75. *Nevoia de a arunca praf în ochi e datorită aceleiași stări de spirit.* RALEA, S. T. III, 100. *Faza următoare a stării de spirit prin care a trecut doctorul... a fost un romantism naiv.* PREDA, R. 333. *Vorbi mult despre starea de spirit a țăranilor.* T. POPOVICI, SE. 237. *Starea de spirit antifeudală a cîștigat mereu teren.* IST. LIT. ROM. II, 233. *Era într-o bună stare de spirit.* CONTEMP. 1965, nr. 967, 1/6. *Spectacolul trebuie să conțină o stare de spirit specifică.* T septembrie 1968, 11. *Moda e o stare de spirit: o satietate.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/1. ✦ (Învechit, rar) Ordine firească. *În lumea aceasta este viața împreunată cu moartea, sănătatea cu boala, starea cu întîmplarea, voia cu nevoia.* EPISCUPESCU, PRACTICA. XXXIV/5.

2. (Și în sintagma *stare materială*, adesea cu determinări care arată felul) Situație materială; p. restr. situație materială bună; p. ext. (concretizat) bun aflat în posesia cuiva; totalitatea bunurilor din proprietatea cuiva, avere, avuție, avut, bogăție, bunuri (v. bun), cheag, mijloace (v. mijloc I 4), (popular) seu, (învechit și regional) bogătate, prilej **(3)**, prindere **(II 3)**, (învechit) bucate (v. bucată), perisusie, (regional) apucătură, blagă, cosag, prinsoare **(I 4)**, stat^2 **(VI 3)**, vlagă, (familiar) parale (v. para^2 3). *Ne-am învrednicit a cîștiga statornicia cea dorită a stărei și a stăpînirei* (a. 1775). URICARIUL, I, 135/28. *Un tată dă familie împreună cu familia lui era lude cînd avea stare bună, adică boi, vaci, oi, vie* (a. 1811). DOC. EC. 93. *Nu au nici case, nici dobitoace, nici altă stare* (a. 1814). ib. 170. *Orașele și tîrgurile au slujit... spre folosul și întemeerea stărei noroadelor* (a. 1823). N. A. BOGDAN, C. M. 108. *Ajutați cu starea și cu sfaturile voastre la înflorirea... școalelor.* MARCOVICI, D. 399/7. *Focurile ce s-au întîmplat ... au prefăcut în cenușe stări însemnate ale multora* (a. 1844). DOC. EC. 826. *Dacă voi să fac stare dincoace, să mă apuc de băcănie.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 5. *Toți au rămas cu ideea că Toderică și-a îndreptat starea în țări străine, unde, cum se vede, găsise niscaiva jucători* [de cărți] *mai proști.* NEGRUZZI, S. I, 85. *Ce-l amenință d-a-și perde starea ș-a-l reduce la o desăvîrșită ruinare.* PELIMON, I. 202/2. *Sînt sigur că în doi, trei ani aș face starea mea la loc.* GHICA, C. E. I, 58. *Omul ce se însoară numai pentru ca să-și mărească starea niciodată nu ia soție bună.* FILIMON, O. I, 97. *Mă mir, ce mulțemire poți găsi cheltuind starea cu străinii?* ALECSANDRI, T. 770. *Nu e sărac..., el are stare. I-o dăm noi.* BOLINTINEANU, O. 438. *Acel funcționar otoman rămase... ca să vînză starea nemișcătoare a Brîncovenilor.* ODOBESCU, S. I, 256. *La așa stare trebuia, se-nțelege, să se oprească ochii tîlharilor.* CARAGIALE, O. I, 164. *Mare stare trebuie să ai tu, tinere, de o risipești așa?* ISPIRESCU, L. 279. *Nu trebuie să se uite c-avea și ceva stare de la părinți cînd s-a însurat.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 44. *Își vîrîse întreaga stare în grîu.* CHIRIȚESCU, GR. 208. *Cînd s-a mutat ... la Paris, și-a desfăcut toată starea.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 38. *Oamenii sînt țărani cu stare bună.* AGÎRBICEANU, A. 332, cf. RESMERIȚĂ, D. *S-ar fi zis că de la unchiul necunoscut, o dată cu starea, moștenisem și ceva din apucături.* M. I. CARAGIALE, C. 91, cf. CADE. *Unul s-a dus la ciobănie, în munte, unde a trăit vreo zece ani, făcîndu-și oarecare stare.* SADOVEANU, O. XX, 119, cf. SCRIBAN, D. *Aparține unei familii scăpătate... totuși nu fără oarecare stare.* CĂLINESCU, C. O. 72. *Despre starea materială, desigur variabilă, a Floreștilor, ne putem face o idee dintr-un act de vînzare din 1867.* id. S. C. L. 185. *În cei cîțiva ani, făcuse oarecare stare, mai ales că și de la taică-său avea casa și ceva vite.* CAMIL PETRESCU, O. II, 300. *A avut ceva stare, dar, după ce i-au murit copiii, nu l-a mai îndemnat inima să muncească.* STANCU, D. 371. *Și-și mai rotunjește starea și cu plocoane și cu mînă de lucru, pe care n-o plătește.* PAS, Z. I, 155. *Obiceiul îndătinat al celor numiți într-o funcție de a face stare de pe urma ei.* IST. LIT. ROM. II, 476. *Acești călărași, proprietari... fiind mai apropiați ca stare materială de curteni.* STOICESCU, C. S. 106, cf. M. D. ENG., DEX. *Acest om n-are Nici o stare Cu ce pă ține.* MARIAN, D. 23. *Are stare 2 000 de oi și 300 bivolițe.* FUNDESCU, L. P. I, 131. *D-om lua Averile, Ne-om întrema Stările... Și i-om da Dobînzile.* BALADE, II, 91. *Bade fără fir de stare, Nu mai sta pe cal călare.* FOLC. MOLD. I, 178. *Cînd stăpînul nu-ngrijește, Starea i se primejduiește.* ZANNE, P. IV, 625. *Însurare fără stare, să fii gata la țesală*, se spune despre cineva care se însoară fără a dispune de o situație materială bună. id. ib. 397. ✧ Loc. adj. **Cu** (sau, regional, **în**) **stare (bună)** (ori, regional, **frumoasă)** = (despre oameni) care are o situație materială bună; p. ext. bogat, *Singura lui rudă e un nepot cu stare.* NEGRUZZI, S. II, 200. *Era dascăl în Butucani, bun*

sat și mare, oameni cu stare și cu socoteală. SLAVICI, N. I, 5. *Om cu stare, artist cu nume mare.* GHEREA, ST. CR. II, 89. *Dînsa voia Fata-i să iubească Pe-un fecior cu stare.* COȘBUC, P. II, 143. *Erau oameni cu trecere, cu stare.* GÎRLEANU, N. 113. *Cum e el văduv și cu stare, poate veni lesne și nu-i va părea rău.* REBREANU, R. I, 207. *Are doi frați... oameni cu stare, negustori.* STANCU, D. 17. *Muiere de om cu stare.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 46. *Fata lui... se ducea după mire nou, om cu stare, cu poștalion și argați.* TUDORAN, P. 97. *Văzută din drum, gospodăria lui... părea să fie a unui om cu stare.* PREDA, M. 149, cf. DL, DM. *Omul avea casele lui și atelier. Cu stare, bătrîn și serios.* BARBU, G. 16, cf. M. D. ENC., DEX. *Din om cu stare cum ai fost mai nainte, vei fi în viitor argat plugarului tău.* MARIAN, S. R. II, 147. *Dacă cel ce moare e cu stare..., urmașii îi dau de pomană Și-i fac praznice.* ȘEZ. III, 238. *Ai măi mult oameni în satul nostru îs în stare.* ALR II 3 015/29. [Om] *cu stare bună.* ib. 3 015/172. [Om] *cu stare frumoasă.* ib. 3 015/414. *Hai mai mulț oameni din satu nost stau în stare bună.* ib. 3 015/833.

3. (În feudalism) Categorie, pătură sau clasă socială cu statut reglementat de stat[1] **(I 1)**; stat[2] **(VI 4)**. *În linia dintăiu sînt boiarii cei mari, într-a doua cei de starea a doua* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 47/25. *Pe urmă s-au cinstit cu alte boierii, ajungînd pîn la starea cea mai de cinste a boierilor.* GHEORGACHI, LET. III, 293/14. *Oblăduitorii să să îngrijască cu ceale spre odihna acelor ce sînt supt oblăduire..., de orice stare vor fi, cu cît mai vîrtos și pentru fiii și ficile de domn de a nu-i lăsa nepuș la rînduială* (a. 1782). IORGA, S. D. VII, 78. *Să poată școlarii de toată mîna sau starea lua folos din învățătura lui.* CARTE TREB. I, 142/19. *Desfrînarea iaste la Lima o greșală la toate rangurile și stările.* IST. AM. 7[v]/7. *Daniile să fie slobode a să face... de către toată starea la sf[i]ntele mînăstiri, iar în altfealiu să nu să facă.* PRAVILA (1814), 81/1. *Din starea de jos, se înalță la mai mari stăpîniri și domnii.* ȚICHINDEAL, F. 433/5. *Să va folosi cu toate acelea privileghii și venituri aferositi stării bisăricești* (a. 1818). GCR II, 219/24. *Din stările țărei una neglobită n-a rămas.* BELDIMAN, E. 80/36. *S-au chibzuit că să cuvine să să osîbească tot județu în trei stări* (a. 1819). DOC. EC. 231. [Nu] *va mai cere bani de la o așa stare de oameni.* GOLESCU, Î. 60. *Tu ști[i] că noi am împărțit tot norodul tău în șapte clasuri, urmînd osebitelor stări.* PLEȘOIANU, T. II, 198/26. *De la un timp încoa, stările avute și-au crescut copiii prin profesori străini.* HELIADE, O. II, 43. *Neguțătorii se vor împărți în trei stări.* REG. ORG. 35/30. *El a înțăles, cu agerime, că timpul ar fi sosit de... a ieși din starea preoției și a se face suveran.* ASACHI, L. 8[2]/21. *Se consfinți stării profesorale și se așează învățător public.* FM (1839), 59[1]/20. *Toate stările (clasele) dajnicilor sînt supuse scrisului obștesc.* REGUL. ORG. 454/18. *Adunarea generală compusă din reprezentanți ai tuturor stărilor societății* (a. 1848). PLR I, 80. *Se strînsese... de toată starea norod.* PANN, E. V, 80/7. *Coconul A era din soiul acel amfibiu... care se ține mai presus de starea a doile.* NEGRUZZI, S. I, 72. *Bărbați și dame de orice stare Iubeam o dată să salutez.* SION, POEZII, 171/4. *Și astfel starea nouă și oameni noi cu nume Muri-vor înainte de-a fi născut în lume.* BOLINTINEANU, O. 133. *Trăia în țara de jos a Moldovei un tînăr boier de starea întîi.* GANE, N. I, 169. *Lume peste lume de toate stările... mișune prin toate părțile cetății.* CARAGIALE, O. II, 292. *La școala elinească mergeau copiii de boieri, cari voiau să capete o creștere potrivită cu starea părinților lor.* IORGA, C. I. II, 130, cf. CADE. *Fetișcane... de toate stările și pentru toate gusturile.* COCEA, S. II, 270. *Măria ta, sîntem boiernași din starea a treia.* SADOVEANU, O. XII, 289. [În societăți] *ca societatea feudală... clasele se numeau „stări", tocmai pentru că erau concepute ca neclintite.* V. ROM. ianuarie 1954, 204. *În fața arborelui văzui opriți vreo douăzeci de bărbați și femei de toate vîrstele, de toate stările.* VINEA, L. I, 311, cf. DL, DM. *Tinerii boieri trebuiau să capete experiență și practică în slujbe mai mici... după care intrau în starea a treia a boierilor.* STOICESCU, S. D. 75, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit) Situație socială. *Poate fi scoborît la cea mai de jos stare fără a-și pierde ceva din vrednicii.* PLEȘOIANU, T. I, 99/24. *Îmi păreai... chemat a îndeplini toate stările.* HRISOVERGHI, A. 33/7. *Ar voi și preste îngeri să fie înalta stare.* CONACHI, P. 267. *Pe noi va a ne face Să ajungem la mari stări.* ALEXANDRESCU, M. 339. ✦ (Învechit, rar) Instanță (de judecată). *Să judece pricinile lăcuitorilor ce vor avea la trei stări, adecă la trei divanuri.* DIONISIE, C. 166.

VII. (Învechit) Existență; viață. Cf. s t a **(VII 1)**. *Ei n-ar avea trebuință de doftori pentru a-ș ținea sănătatea în stare.* IST. AM. 92[v]/15. *Cînd obiceiul agiunge în stare, sufletul cere aceia care nu are.* ARTAXERXU, 58/11. *Dorința de vietate ce ține pe lume-n stare.* CONACHI, P. 294. *De tutun, ca cel ce lovește nu numai în sănătatea ce și în starea lor, s-au îngrijit.* I. IONESCU, B. C. 99/8.

— Pl.: *stări.*

— V. **sta.**

STĂREȚ, -Ă subst. **1.** S. m. (Învechit) Călugăr bătrîn. *A treia învățătură avăm pre Simeon starețu... de n-are hi fost dirept, n-are hi avut darul duhului svînt.* VARLAAM, C. 423. *Chemă pre un învățat și iscusît... și stareț însămnat.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 19[5v]/5, *Și-l rugă pre el starețul să margă să șadă acolo* (a. 1692). GCR I, 305/20, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, Ð.

2. S. m. și f. Călugăr sau călugăriță care conduce o mănăstire; egumen. V. p r o e s t o a s ă, p r o e s t o s **(1)**, s t a r o s t e **(3)**. *Zise stariței să-și chiame pre toate călugărițele.* FL. Ð. (1680), 42[r]/19. *Am făcut utrăna, și era stareț cutare și ceialalți toți* (a. 1692). GCR I, 298/1. *Starețul îi spunea multe de dînsul și îl învăța.* VARLAAM — IOASAF, 100[r]/23. *Starețele de călugărițe fac complimenturi.* IST. AM. 72[v]/18. *Fi[i]nd stareț în viiață de obște sf[i]nțiia sa părintele Savva* (a. 1785). IORGA, S, D. XIII, 52. *Maicele să nu fie volnice a ieși din monastire... fără scrisoarea stariței* (a. 1803). URICARIUL, VII, 133, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Jalbă a cuviosului arhimandrit Dositeu, starețul mănăstirii Căldărușani* (a. 1822). DOC. EC. 265. *Arhiducesa Teuza..., stareța doamnelor canonice de la Praga.* CR (1836), 186[1]/47. *A fost stariță în monăstirea de acolo.* ASACHI, L. 31[2]/37. [Mitropolitul] *face... stariți și egumeni.* SION, P. 360. *Ajunserăm la porțile schitului. Starița ne ieși înainte.* BOLINTINEANU, O. 347. *Fost-au scris părintelui Duhu să nu asculte întru totul sfaturile cuviosului stariț.* CREANGĂ, A. 76. *Eu m-am dus la stareț să-i cer pristăvia peste pădurari.* ADAM, R. 25. *Începută cu sosirea în rădvane vechi a bătrînilor stareți..., serbarea... are un caracter de albă fericire.* IORGA, C. I. I, 161. *Starița schitului era rudă cu tovarășul meu de drum.* HOGAȘ, DR. I, 6, cf. CADE. *Mă cunoaște toată mănăstirea, de la cuvioasa stareță la cel din urmă vătav.* C. PETRESCU, Î. II, 244. *Stă în chilie..., numai maica stareță intră la dînsa.* SADOVEANU, O. X, 322. *El se plîngea în toate zilele stareților că pîinea e prea mică.* ARGHEZI, S. XVIII, 146, cf. DL, DM. *Principele fu întîmpinat de stareț.* BARBU, PRINC. 97. *Fu confirmată în postul de stareță a mănăstirii.* IST. LIT. ROM. II, 276. *Și-mi spune starița de multe ori: „tu ești păgînă".* ISAC, O. 155. *Pentru sfințirea ei, voievodul a chemat... stareții mănăstirilor muntenești.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 13/2, cf. M. D. ENC., DEX, ALR II/I MN 96, 2 749 bis/76, 130, 172, 187, 228.

3. S. m. Conducător al jocului de călușari. Cf. PAMFILE, S. V. 54, DR. II, 216.

— Pl.: *stareți, -e.* — Și: (popular) **stăriț, -ă** și (regional) **ștăriț, -ă** (ALR II/I MN 96, 2 749 bis/105) s.m. și f.

— Din V. sl. старьць, старица.

STĂRIE s. f. v. **stalie.**

STARISFĂT s. m. v. **tarisfat.**

STÁRISTE s. m. v. **staroste.**

STÁRIȘTE s. m. v. **staroste.**

STÁRIȚ, -Ă s. m. și f. v. **stareț.**

STARLÉTĂ s. f. Tînără actriță (de film) care se face remarcată mai mult prin calități fizice, decît prin talent; debutantă în cinema; (familiar și peiorativ) steluță **(I 2)**. *Această profesiune de credință declarată aparține unei starléte, o steluță apărută nu de prea multă vreme pe firmamentul cinematografiei franceze.* CINEMA, 1968, nr. 3, 17. *În cazul starletelor, calitatea și funcția sînt: puterea de atracție.* ib. nr. 5, 9, cf. ib. 1969, nr. 7, 21/1, DEX, DN[3].

— Pl.: *starlete.*

— Din fr. **starlette, engl. starlet.**

STARMÍNĂ s. f. v. **stîrmină.**

STÁROSTE s. m. 1. (În evul mediu, mai ales în Moldova) Bărbat care conducea un ținut, o cetate sau un oraș (fortificat) etc., cu atribuții militare, administrative și judecătorești; ispravnic, pîrcălab **(1)**. V. guvernator, șoltuz. *Craiul au scris la Siniavski hatmanul și la Herbort, staroste de Liov, să-i ia tot crăescu ce ar avea.* URECHE, LET. I, 202/15. *Vinovatul s-au prilejit de s-au prins la mîna starostei de Liov.* PRAV. 278. *Starostea de Cameniță n-au putut prinde pre un vinovat.* ib. *I-au venit veste de la starostii de Crăciuna... cum Radul vodă vine cu oști asupra lui Ștefan vodă.* SIMION DASC., LET. 58. *Starostea de Bar oaste au zis că nu i se cade să-i dea fără știrea lui Craiu.* id. ib. 237. *La leși, încă pre mine m-au trimis la starostele de Cameniță, la Petru Potoțki.* M. COSTIN, LET. I, 303/7. *Iară Volodiovskie, starostele de Cameniță..., au intrat în erbărie și au dat foc* (a. 1672). MAG. IST. III, 16/7. *Iară starostele celățîi Aristarh pășind de la casa sfatului dzîsî: cunoscu-le.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie, 126[v]/7. *Luînd Potcoavă cărțile acelea, au mărsu necunoscut la Bar și le-au dat starostelui de Bar.* N. COSTIN, L. 545. *Înștiințarea starostilor din ținutul Putnii pentru vînzările bucăților de vii sau de moșii.* SOB. HRIS. 50. *Iară curînd după aceea, cu știrea starostelui Siradului..., au scăpat din certare Iliaș.* ȘINCAI, HR. I, 392/5. *Liudii a starostelui Alexi* (a. 1803). URICARIUL, VII, 338. *Și făcînd pentru dînșii cerire boierilor starosti de ceea parte, cît pentru acei ce sînt în ținutul Putnii, am și trimis cu mijlocu dumnealor să să aducă după la satile unde să găsesc* (a. 1819). DOC. EC. 196, cf. LB. *Au numit pe dumnealui marele postelnic, Iordache Pruncu, starostile județului Putnii* (a. 1842). ib. 768, cf. COSTINESCU. *Ministrii și starostii nu consultă dorința inimei.* I. NEGRUZZI, S. VI, 44. *Pîrcălabul purta în multe orașe nume de staroște.* XENOPOL, I. R. III, 175. *În părțile Putnei, era o străsnică hoție, pe care o înfrînă numai Miron Costin, numit, deși era boier mare, staroste al acestui ținut primejduit.* IORGA, C. I. II, 102, cf. I. BRĂESCU, M. *Nimic d-a lungul Milcovului. Așa îmi scrie starostea Buhor.* DELAVRANCEA, A. 22, cf. BUL. COM. IST. II, 120, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Acest mazîl... a fost în vremea lui staroste de Putna și pe urmă de Neamț.* SADOVEANU, O. XVIII, 59, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, CONTRIBUȚII, II, 116. *Tată ți era spătarul Enacache Milo, staroste de Cernăuți.* IST. LIT. ROM. II, 177, cf. MIHĂILĂ, I. 135. *Starostele din Trotuș, prinzînd o hoață, luase o gloabă de cinci taleri.* STOICESCU, S. D. 141. *În calitate de staroste de Putna, stîrpise tîlharii, băgînd groaza în ei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 2, 4/4, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Șeful unei agenții consulare. Cf. CIHAC, II, 326, I. BRĂESCU, M. *Turcii au recurs atunci la bunele oficii ale starostelui agenției austriace din Bacău.* OȚETEA, T. V. 314.

2. (În orînduirea feudală mai ales din Țara Românească) Conducător al unei bresle, al unei corporații (de meșteșugari, de negustori etc.), (învechit) proestos **(2)**, protomeșter; p. ext. șef al unei comunități, al unei cete etc. *Marturi: Sava, ce-au fostu staroste de negutitori și Toma negutitoriul* (a. 1701). IORGA, S. D. VII, 62. *Să fie scutiți „de giudzi domnești ... și despre starostii de țigani"* (a. 1757). id. ib. V, 109. *Lei 10 de la starostele de croitori* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 327. *Negustori[i] aveau ales divan alcătuit de un staroste, de doi conzuli și un asesor.* IST. AM. 6[v]/19. *Nu au lipsit să dea porunci... către starostea dă negutători* (a. 1811). DOC. EC. 98. *Va fi îngrijirea aceasta asupra domniei sale vel vornicu de politie, alcătuindu-se și architector al orașului — și avînd sub epistasiea d[omniei] sale pre architectorul, starostile de teslari, starostele de petrari și starostele de cărămidari* (a. 1813). URICARIUL, I, 198. *Sînt obișnuiți meșteri[i] lăutari țigani a avea dintre dînșii staroste* (a. 1823). ALEXANDRU, I. M. 141. *Toți cîți lucrează meșteșugul acesta... să aibă ascultare de starostea și de acei 6 epitropi* (a. 1824). DOC. EC. 312. *Starostea corporații[i] croitorilor* (a. 1833). ib. 530, cf. VALIAN, V. *Deosebitele clasuri de negutători... au în orașul Bucureștilor un staroste mai mare.* REGUL. ORG. 177/2. *Bravo plăpămar! Să fi fost acuma, să-l numim staroste.* PR. DRAM. 254. *Și pentru ce n-a trimis-o în cercetarea starostilor de isnafuri, dupre cum e obiceiul între breslași?* NEGRUZZI, S. I., 305, cf. POLIZU. *Starostea de cojocari din București era în corespondență zilnică cu seraiul sultanului.* GHICA, C. E. II, 578. *Am dat... lei cinci mii starostii de negutători, ca să amîne vînzarea.* FILIMON, O. I, 238, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 362, COSTINESCU, LM. *Eu n-am uitat... pe răposatul Caraiman, veselul și priceputul staroste al vînătorilor.* ODOBESCU, S. III, 14, cf. SLAVICI, O. II, 35. *Împăratul chiemase pe starostea de argintari și-i poruncise.* ISPIRESCU, L. 91, cf. DDRF, ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Breslele aveau starești.* IORGA, C. I, II, 197, cf. TDRG, I. BRĂESCU, M., RESMERIȚĂ, D. *Judecățile negustorilor cu mușterii[i] lor sau între dînșii... se făceau mai de obicei înaintea sau a starostelui breslei respective, sau a șoltuzului.* N. A. BOGDAN, C. M. 45, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Boierul ... l-a dat pe Mură starostelui lăutarilor.* GALACTION, O. A. II, 50. *Lică, starostele lăutarilor,... și-a pus harmonica alături.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 125. *Starostele satului se scutură din mîinile ei.* VOICULESCU, P. II, 298. *S-a ridicat cît era de nalt moș Nechifor Călimân, starostele vînătorilor de sub Cetate.* SADOVEANU, O. XIII, 14, cf. SCRIBAN, D. *Lupul ceruse drepturi noi: Să fie staroste la oi.* ARGHEZI, S. V, 209. *Starostele era mai mare peste tovarășii lui, fiind mai bătrîn.* id. B. 101, cf. VIANU, L. U. 384. *Ca mulți oameni grași, starostele tăbăcarilor nu crede în primejdie, dacă nu o vede cu ochii lui.* CAMIL PETRESCU, O. II, 40. *Clucerul Neagu, starostele breslei, ctitor și epitrop de biserică.* C. PETRESCU, A. R. 75. *În această casă locuiește bătrînul staroste de lăutari.* V. ROM. mai 1954 171, cf. DL, DM, V. ROM. martie 1958, 8. *Vel-spătarul Dumitrașcu Topliceanu, negru ca un staroste de căldărari..., nu lipsea.* BARBU, PRINC. 116. *Se declară fără jenă starostele comercianților și negustorilor.* IST. LIT. ROM. II, 529, cf. MIHĂILĂ, I. 135. *Obștea rusească alegea un conducător al ei, care se numea staroste.* PANAITESCU, O. Ț. 62. *Cioclii constituiau o breaslă aparte..., împărțită în cete conduse de cîte un staroste.* G. BARBU, A. V. 26. *Eu, frate, ți l-aș cînta, Da mi-i frică c-a-auzi Păunașu codrilor, Starostii hoților.* FOLC. MOLD. II, 103. *Mai mare peste cei mici Și staroste de calici.* ZANNE, P. IV, 633. ◇ (Glumeț) *Neptun, stăpînul talazurilor, și Eol, starostele vînturilor, aibă grijă de familia mea și de tărăbuțele mele.* CARAGIALE, O. VII, 159. *Acest Bacchus era un beției de cei mari, așa cum i-am zice noi astăzi staroste al beției.* ISPIRESCU, U. 149. *Alesu-m-au staroste broaștele gîrlelor.* LESNEA, VERS. 14.

3. (Învechit și regional) Stareț **(2)**. *Filogonie..., din staroște, statu ep*[is]*c*[o]*p de Antiohia.* DOSOFTEI, V. S. decembrie, 232r/1. *Dau zapis... popei Antonie ..., staroștea baraților* (a. 1715). IORGA, S. D. II, 448, cf. VALIAN, D., I. BRĂESCU, M., ALR II/I MN 96, 2 749 bis/537, 723, 762, 836.

4. (Prin Mold., Transilv.) Petitor **(1)**; p. ext. persoană care conduce ceremonia unei nunți sau care îndeplinește un anumit rol în această ceremonie (cheamă oamenii la nuntă sau însoțește mireasa ori strigă darurile etc.), (regional) colocasiu, tarisfat, yornic. Cf. CIHAC, II, 362. *Bun staroste mi-am găsit.* CREANGĂ, O. 67. *Și tot cară, tot mănîncă, iară starostii privesc.* SEVASTOS, N. 58. *Starostii sînt persoane care fac căsătorii la noi în țară.* I. NEGRUZZI, S. I, 62. *Colocariul sau starostea terfărilor din Transilvania rostește la ocasiune*[a] *aceasta oratia.* MARIAN, NU. 701. *Cum poposeau la o casă, deodată ieșeau înainte: mirele cu mireasa, socrul cu soacra și starostele.* ȘEZ. III, 184, cf. DDRF, ENC. ROM. *Starostii iau numele de stolnici — a doua zi după nuntă.* I. CR. I, 121. *Se apropie un bătrînel cu o ploscă și un păhărel și îmbie pe feciorii care purtaseră steagul, roată, în jurul steagului, și apoi starostele nunții, căci el era, se apropie și de Iosif.* AGÎRBICEANU, S. 484. *Starostele nunții, Macedon Cercetașu, vorbea numai în versuri, cum șade bine unui staroste isteț.* REBREANU, I. 256, cf. RESMERIȚĂ, D., DR. IV, 1 260, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *După război se fac tot mai rar căsătoriile cu starosti (petitori).* ARH. FOLK. II, 97, cf. DR. VII, 68. *Căutîndu-i a doua crăiță, starostii săi o cereau cu bună zestre.* SADOVEANU, O. XII, 326. *Eu mă duc, dar cu sticlă cu tot, răspunse Podariu, starostele.* DAN, U. 171, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, MIHĂILĂ, Î. 135, cf. M. D. ENC., DEX, H III 20, 141, 196, VAIDA. *Că dacă, badeo, m-ai vrea M-ai cere la maică-mea, Cu staroste, cu petit C-așa noi am pomenit.* PAMFILE, C. Ț. 139, com. din BILCA — RĂDĂUȚI. *Staroștea strîgă cătă mireasă.* T. PAPAHAGI, M. 65. *Cînd dă cinstea mireasa, de stau cu mirile după masă, tarostea așa grăiește.* ALRT II, 108, cf. ALR II/I h 161, 162, 164, ib. MN 78, 2 673/279, 284, 334, 386, 414, 514, 537, 551, ib. MN 80, 2 686/157, 228, 235, 250, 260, 284, 346, 349, 362, GLOSAR REG. *Fă, lele, plăcinte moi, Că vin starostii la noi.* FOLC. MOLD. II, 619.

5. (Regional; în forma *taroste*) Tovarăș **(1)** (Oroiu — Tîrgu Mureș). Cf. VICIU, GL.

— Articulat și: (învechit și popular) *starostea.* — Pl.: *starosti* și (învechit și popular) *staroști.* — Gen.-dat.: și *starostei.* — Și: (regional) *stároște* (ALR II/I MN 96, 2 794 bis/723, 767), **stáriște** (ib. h 1 164/157, ib. MN 80, 2 686/96, 157, 2 749 bis/836), **tároste** (articulat și *tarostea*) s. m.

— Din pol. **starosta**, ucr. **старость**.

STAROSTÍNĂ s. f. (Învechit, rar) Soția starostelui **(1)**. *În 1705, văduva lui, Mariana, iscălește ca starostină de Zwolin. Ca staroste acolo va fi murit deci soțul ei.* IORGA, C. I. I, 50.

— Pl.: *starostine.*

— Din pol. **starościna** (după *staroste*).

STÁROȘTE s. m. v. **staroste**.

STARPALÁIE adj. (Prin vestul Transilv.; despre ființe de sex feminin) Stearpă. TEAHA, C. N. 267.

— Pl.: ?

— Cf. sterp.

STĂRȘINĂ s. m. (Rusism învechit) Primar[2] **(III 1)**. *Ion Lungu! repetă starșina.* CONTEMPORANUL, III, 777. *Spune-mi întîmplarea care s-a petrecut... cînd ai fost trimes de starșină sol la Murad Chirai.* SADOVEANU, O. XVIII, 285.

— Pl.: ?

— Din rus. **старшина**.

STARȘÓI s. m. (Rusism învechit) „Un fel de inspector". CONTEMPORANUL, VI[2], 289. *Cine vorbește-acolo? Se-aude glasul starșoiului.* ib.

— Pl.: *starșoi.*

— Din rus. **старшой**.

START s. n. **1.** Momentul începerii unei întreceri sportive, marcat printr-un semnal (auditiv sau vizual); plecare **(II)**. *Erau chiar și fete cu o înfățișare ciudat de ambiguă..., încurajatoare la startul unei curse de bicicliști.* CĂLINESCU, C. N. 267. *Luă poziție de drepți, ridicat puțin în vîrful picioarelor și aplecat ușor înainte, gata parcă de start.* BENIUC, M. C. I, 377, cf. DL, DM, DER. *O cursă în circuit deschis, dar cu start simultan.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 132, 8/2, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], RL 1980, nr. 11 086. ✧ Fig. *Să restabilim împreună faptele care au marcat în țara noastră startul artei păpușerești.* T 1 septembrie 1968, 86. *Startul spre o viață nouă a fost întrucîtva modest.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 6, cf. V. ROM. aprilie 1970, 135. ✧ *Stare de start* = totalitatea manifestărilor (tahicardie, hipertensiune, transpirații, emoții etc.) datorite excitației neurofuncționale condiționate de începerea unei probe sau întîlniri sportive. *Pe prim plan, în prezent, stau starea de sănătate a selecționaților..., starea de start, climatul psihic în care se vor desfășura ultimele pregătiri.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 196, cf. D. MED. ✧ Expr. **A da startul** = a da semnalul de plecare (într-o întrecere sportivă). Cf. DL, DM. *Se va da startul în prima etapă a concursului republican.,* RL 1967, nr. 7 001, cf. M. D. ENC., DEX. **A lua startul** = a) a porni într-o întrecere sportivă. *Va mai lua startul în cîteva curse pe Coasta de Azur.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211. *Verva cu care iau startul se diluează pe parcurs.* T februarie 1969, 89, cf. DN[3]; b) a porni într-o acțiune (cu un anumit scop). *Cetățeanul începtase lucrul, așteptînd parcă mirat sunetul sirenei, ca să ia bine startul și să ajungă primul la bărbier.* V. ROM. iulie 1954, 302.

2. Loc de plecare (marcat printr-o linie) într-o întrecere sportivă; plecare **(II)**. *Se posta în zorii zilei în piața cimitirului „Belu"; la startul vreunei curse cicliste București — Giurgiu.* CĂLINESCU, O. I, 80, cf. DL, DM, DER. *La start au fost prezenți 50 de alergători.* SPORTUL, 1969, nr. 658, 2/6, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ✧ Expr. **A se prezenta la start** = a lua parte la o întrecere sportivă. *S-au prezentat la start 18 concurenți.* ap. DL, cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ Reper marcat la începutul benzilor cinematografice, utilizat pentru asigurarea sincronizării în timpul mixajului. Cf. LTR[2], DN[3]. ✦ Loc pe aerodrom de unde se dirijează circulația avioanelor. Cf. DN[2].

— Pl.: *starturi* și (rar) *starte* (DL). — Și: (rar) **start** s. n. HRISTEA, P. E. 283.

— Din engl. **start**.

STÁRTER s. m., s. n. **1.** S. m. Persoană care dă semnalul de pornire la o întrecere, cursă sportivă. *Dă starterul semnal.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 133, cf. CADE. *Starterul a lăsat în jos steagul alb și concurenții au pornit.* DL, cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ Persoană care dirijează circulația la sol a avioanelor pe un aerodrom. Cf. DN[2].

2. S. n. Dispozitiv auxiliar la carburatorul motoarelor cu ardere internă, care facilitează pornirea acestora la rece. Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], DER, M. D. ENC., DEX. ✦ Dispozitiv care servește la aprinderea lămpilor fluorescente. Cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: **(1)** *starteri*, **(2)** *startere.*

— Din engl., fr. **starter**.

START s. n. v. **șterț**[1].

STAS s. n. Standard de stat, v. standard. Cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stasuri.*

— Sta[ndard] + de] + s[tat].

STASÍ vb. IV v. **staji.**

STÁSIA s. f. v. **stază.**

STASIONÁ vb. I v. **staționa.**

STÁSIS subst. v. **stază.**

STÁȘINĂ s. f. v. **streașină.**

STAT[1] s. n. **I. 1.** (Urmat de determinări care indică felul) Instituție suprastructurală care constituie un instrument principal de organizare politică și administrativă a unei comunități umane aflate pe un teritoriu determinat prin intermediul căreia se exercită funcționalitatea sistemului social global, sînt reglementate relațiile politice dintre oameni etc.; teritoriul și populația asupra cărora își exercită autoritatea această instituție; țară, (învechit) politie **(1)**, publică, (turcism învechit) memlechet. V. p u t e r e **(II 3)**. *Așe pizma veche spre izbîndă a aduce, tot statul monarhiii răzsipește.* CANTEMIR, I. I. I, 67. *I-au giurat lui și staturilor ungurești credincioșire.* ȘINCAI, HR. III, 9/22. [Obiceiul bun] *haracterisește pe norodul și statul cel cultivat în țivilizația lui.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 2/13. *N-au întîrziat însă... și cestelalte staturi ale Europei a priimi și a pune în lucrare acest feli de foi.* CR (1829), 1/1. *Un stat iară nu se poate ține numai cu puterea armată.* HELIADE, O. II, 407. *Buna înțocmire a năravurilor este cel dintîiu temeiu al fericirei și al statorniciei staturilor.* MARCOVICI, O. 129/7. *Stat apoi este tot pămîntul a cui lăcuitori sînt tot supt o stăpînire.* GENILIE, G. 130/25. *Popoarele Europei au răsturnat fundamentele staturilor absolute* (a. 1848). URICARIUL, X, 1. *Încheierea unei legături cu acele două staturi va favora planul său primitiv de a statornici... soarta patriei.* ASACHI, S. L. II, 105. *Statul în care se încuibă de obște această prihană trebuie să peară.* VASICI, M. II, 38/16. *Geografia politică... numără staturile cu părțile lor, în care lăcuiește neamul omenesc.* RUS, I. I, 2/6. *Sate, orașe și staturi, acest fel se începură.* CONACHI, P. 300. *Productul... se împarte, ca să zic așa, în patru părți, din care una vine statului, sub titlu de contribuție.* BREZOIANU, A. 500/23. *Statele nu sînt decît o grupare de oameni care au între dînșii interese politice și sociale comune.* GHICA, C. E. I, 25. *Auzind împăratul că-n staturile sale Fac năpăstuiri multe părosii dregători... Porunci să se stingă obștească adunare.* ALEXANDRESCU, O. I, 218. *Măsurele luate în staturile vecine.* I. IONESCU, B. C. 16/28. *Statele antice din Asia-Mică erau formate din popoare venite de la răsărit.* CONTA, O. F. 244. *Statul avea nevoie de bani.* IONESCU-RION, S. 205. *Statul dac pierise și pe ruinele lui era să se înalțe unul roman.* XENOPOL, I. R. I, 121. *În primejdie e statul.* DAVILA, V. I, 149. *Nu voim a fi un stat modern oarecare.* IORGA, C. I. II, 84. *E... necesar să subliniem acum importanța de mare stat danubian a regatului întemeiat de Burebista.* PÂRVAN, G. 81, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Nu învățase, în zece ani de cînd mînca pîine și sare de la stat, cum se aplică un sigiliu.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 352. *Protest împotriva statelor care înlesnesc și caută mijloace de război.* COCEA, S. II, 605. *Pildele să nu le luăm de la dictatori, ci de la statele cu regim de libertăți.* SADOVEANU, O. XX, 9. *Statul riveran cuprindea amîndouă malurile rîului.* PUȘCARIU, L. R. I, 337, cf. SCRIBAN, D. *Submarine moderne scufundă vapoarele comerciale ale unor state pașnice.* BOGZA, A. Î. 402, cf. DL, DM. *Administrația statelor moderne a constrîns pe oamenii de azi să respecte anumite dispoziții legale.* GRAUR, N. P. 105. *Și el avea o socoteală aici, lua leafă de la stat.* BARBU, G. 9. *Statul atenian se afla în pragul dominației lui Pericle.* T mai 1964, 91. *S-a născut statul ca instrument al claselor dominante.* H. DAICOVICIU, D. 83. *La începutul mileniului nostru, poporul român trăia în cîteva state feudale.* M 1968, nr. 12, 18. *Statul multinațional avea nevoie de o limbă unică.* V. ROM. martie 1970, 51. *La hotarele sta tului dac, își fac apariția cuceritorii romani.* JUD. ROM. SOC. 163/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Io să hiu ca șatu pi-așeia aș tunde-o-ntîi care are conș.* GRAIUL, I, 393. *Doctorul* [este] *pus de șat ca să oprească moartea, spre a nu scădea birurile prin rărirea oamenilor.* PAMFILE, B. 6. ◇ *Stat membru* = stat[1] **(I 1)** care face parte dintr-o organizație internațională cu drepturi și obligații depline. M. D. ENC. *Stat(-membru)-asociat* = stat[1] **(I 1)** care face parte dintr-o organizație internațională avînd drepturi și obligații limitate. Cf. id. *Imn de stat* = imn național al unei țări. *Au fost intonate imnurile de stat ale celor două țări.* RL 1967, nr. 7 001, 2/8. *Om* (sau *bărbat*) *de stat* = persoană care deține un rol important în conducerea unui stat[1] **(I 1)**. *Va avea și bărbați de stat instruiți.* HELIADE, O. II, 407. *Școalele du prin sate... trebuie să fie cel dintîi obiect al omului de stat.* MARCOVICI, D. 216/12. *La oamenii de stat astă lipsă de rațiune este mult mai comună și mai funestă.* ARISTIA, PLUT. XXI/13. *Omul sălbatic bine vedeți că nu e un politic, nu e adecă om de cetate, sau mai virtos bărbat de stat.* GHICA, A. 580. *Ciocoiul... ajuns om de stat se deosibește de omul onest prin mai multe fapte.* FILIMON, O. I, 98. *Bărbații de stat, oamenii de știință etc. n-ar fi exploatatorii muncii țărănești, ci sprijinitorii ei.* în PLR II, 45, cf. CADE. *Omul de stat și generalul s-au pus în serviciul binelui obștesc.* SADOVEANU, O. XIX, 402, cf. SCRIBAN, D. *Cîți oameni de stat n-au fost vizitați de agenții fabricanților.* BOGZA, A. Î. 625, cf. DL, DM. *Ca om de stat, a luat parte la răscoala cetățenilor.* H. DAICOVICIU, D. 12, cf. M. D. ENC., DEX. *Examen de stat* = examen susținut în fața unei comisii speciale, după absolvirea unei instituții de învățămînt superior, în vederea obținerii diplomei; examen de licență, v. l i c e n ț ă. *Examenul de stat și numirea ca inginer... nu constituiră pentru Vale o cotitură în preocupări.* PREDA, R. 116. *Obținerea titlului... să se facă în urma unui examen de stat ulterior.* T ianuarie 1969, 6. ◇ L o c. a d j. **De stat** = a) care emană de la stat[1] **(I 1)**; al statului[1]; oficial **(1)**. *Atunci apar speculațiile temerare de bursă, marile împrumuturi de stat.* RALEA, S. T. I, 79. *Și-a trimis feciorul să-și facă dreptul la Paris, cu o bursă de stat.* VINEA, L. I, 321, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX; b) care este condus și controlat de stat[1] **(I 1)**; care aparține statului[1]; oficial **(1)**. *Școli de stat.* IORGA, C. I. II, 75. *Comerțul de stat..., reforma învățămîntului... iată unele din înfăptuirile Partidului Muncitoresc Român.* SADOVEANU, O. XX, 481. *Observator satiric al vieții sociale,... Arghezi vitriolează toate acele metehne cite se pot surprinde în alcătuirea noastră de stat.* CONSTANTINESCU, S. I, 85, cf. DL. *Fostul cartier... locuit de oameni obișnuiți sau de întreprinderi de stat.* PREDA, R. 174, cf. DM. *Numărul mare de instituții de stat de tot felul.* M 1968, nr. 1, 1. *De curînd s-a mutat într-un imobil, proprietate de stat.* RL 1968, nr. 7 387, 1/2, cf. M. D. ENC., DEX; c) care se referă la stat[1] **(I 1)**; care angajează statul[1]. *Despre rele trebi de stat... N-ai nici un cuvînt a spune.* SION, POEZII, 9/6. *Eu am preocupări de stat.* PAS, L. I, 247, cf. DL, DM. *Pentru o limbă unică... au pledat și interesele de stat.* V. ROM. martie 1970, 51, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (La pl.; în orînduirea feudală) Nume dat organelor reprezentative din anumite țări. *Staturile țării* [Transilvaniei]*... se temeau ca această alianță cu casa Austriei să nu le fie fatală.* BĂLCESCU, M. V. 71. *Staturile țării nu vor ca Ardealul să cadă în mîini străine.* id. ib. 255. *Regina îmbrăcată în doliu... invită pe staturile țării ca să-și apere dinastia și pe regina lor.* BARIȚIU, P. A. I, 354, cf. DL, DM, DN[2], DEX.

II. (Cu determinări care indică felul) Listă sau tabel cu caracter oficial. *Casierul va răspunde sumele ce să vor hotărî prin statul cheltuielilor ce i să va da.* REGUL. ORG. 396/16. *Nu vei găsi un singur ascendent, descendent... care să nu fie în pîne dacă nu în statul general al vreunui minister* GHICA, C. E. II, 334. *Dar ai o slujbă mare, cu statul cît un tom... și poți să te faci om.* BOLINTINEANU, O. 147, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂI-

NEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC. ◇ *Stat de funcții* (sau *de organizare, de personal*) = tabel în care sînt menționate posturile necesare unei întreprinderi, instituții etc. și limitele de încadrare și de remunerare respective. *Controlează respectarea statelor de personal.* LEG. EC. PL. 74. *Stabilirea structurii organizatorice și aprobarea statelor de funcții ale fiecărei unități se face după reguli ce sînt fixate prin acte normative.* PR. DREPT. 499, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. (Eliptic) *Șefului nostru îi place să fie mulți funcționari... Și acum îl ustură că anul trecut nu i-au dat spor la state.* V. ROM. ianuarie 1954, 103. *Stat de plată* (sau *de salarii*, învechit, *de lefi*) = tabel în care sînt înscrise drepturile bănești pe care o întreprindere, o instituție etc. le achită angajaților sau colaboratorilor. *Stat de lefile slujbașilor tipografi ... pe luna ianuarie* (a. 1850). DOC. EC. 969. *Eu, de! mai figurez pe statul de plată.* BENIUC, M. C. I., 243. *Avem un casier... care ține cu orice preț să aibe statul de plată în regulă.* VINEA, L. I, 43, cf. DL. *Semnaseră statul de salarii prin punere de degete.* PREDA, R. 97, cf. DM. *Ne-am văzut semnăturile pe un stat de plată.* CINEMA, 1968, nr. 3, 18, cf. M. D. ENC., DEX. (Eliptic) *A trecut în state.: : nume fictive.* ap. TDRG. *Să tragă la răspundere... pe cei vinovați de călcarea structurii statelor și salariilor aprobate.* LEG. EC. PL. 269. *Întocmea state fictive pe care erau trecuți prieteni și cunoscuți de-ai săi.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 106. *Stat personal* = dosar care cuprinde specificarea tuturor mutațiilor de serviciu ale unui salariat, precum și actele acestuia de stare civilă, socială, politică etc. Cf. DL, DM, DN², DEX. *Stat de serviciu* = a) activitate (îndelungată) în serviciu, în muncă, în specialitate a cuiva. *Fac parte din grupa celor cu mai vechi state de serviciu în echipă.* SPORTUL, 1969, nr. 658, 4/2; b) memoriu sau act care atestă activitatea în serviciu, în muncă, în specialitate depusă de cineva. *La prezentarea candidaților să fie anexat un stat de serviciu justificînd candidatura lor.* TITULESCU, D. 330.

— Pl.: *state* și (învechit I) *staturi*. — Și: (ieșit din uz, II, regional, I 1) **ștat**, (învechit, rar, I 1) **státuș** (BV II, 522) s. n.

— Din lat. **status**, fr. **état**, it. **stato**, germ. **Status**.

STAT² s. n. Faptul de a s t a.

I. 1. Întrerupere din mers; oprire **(1)**, stare **(I 1)**, (învechit) poprire **(2)**, stătut[1] **(I 1)**. Cf. s t a **(I 1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ▭ *Statul din mers nu-ți face bine.*

2. Întrerupere dintr-o mișcare începută sau dintr-o acțiune, dintr-o activitate etc. (în curs); contenire, curmare, încetare, oprire **(1)**, potolire, (rar) stare **(I 2)**, (învechit) precurmare. Cf. s t a **(I 2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ▭ *Nu se plătește statul din lucru.*

3. Întrerupere a funcționării unui aparat, a unui mecanism, dispozitiv etc.; oprire **(1)**, (rar) stare **(I 3)**. Cf. s t a **(I 3)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ▭ *Îl neliniștea statul ceasului.*

II. 1. Faptul de a fi (nemișcat) într-un loc; nepărăsire a locului în care se află; faptul de a nu se (mai) deplasa sau îndepărta de undeva; faptul de a nu (mai) pleca dintr-un loc; rămînere **(1)**, stare **(II 1)**, ședere **(3)**. Cf. s t a **(II 1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ▭ *În loc să danseze, prefera statul pe la colțuri.*

2. Petrecere un timp undeva sau la ori cu cineva; rămînere un timp undeva sau la ori cu cineva; ședere **(3)**, (rar) stare **(II 2)**. Cf. s t a **(II 2)**. *La un sfat, la un stat, la o învoință, la o priință... vă pofțește.* CANTEMIR, I. I. I, 141. *Mă învață cursurile stealelor... precum statul cuconului ce ți s-au născut acum nu va fi întru împărăția ta.* VARLAAM — IOASAF, 13ᵛ/2, cf. DDRF, DL, DM. *M-am săturat de atîta stat în casă.* BARBU, Ș. N. II, 141, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ S p e c. Rămînere a turmei la pășune. *Vorbe despre pășune... sînt „porneală" și „stat".* H. XIV 86. *Acolo să-ți fie statu, cina, hogina.* CHEST. V 178/100. ◇ E x p r. (Popular) **A-i ieși** (cuiva) **statul** = a i se împlini (cuiva) termenul. *A slujit el cît o fi slujit, pînă cînd i-a ieșit statu, și-a vrut să plece.* I. CR. II, 228, cf. DL.

3. Menținere la suprafața unui lichid (fiind parțial scufundat în el); plutire **(1)**, (rar) stare **(II 3)**. Cf. s t a **(II 3)**. Cf. DL, DM, DEX.

III. 1. Faptul de a-și petrece timpul cu ceva sau cu cineva; p. e x t. preocupare **(1)**; (rar) stare **(III 1)**. Cf. s t a **(III 1)**. *Noaptea petrecînd cu staturi lipsite de tot somnul.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 9ʳ/17. *Se duse să se culce în bordei, că „dă, mie mi s-a trecut vremea statului pînă tîrziu" zicea ea.* MIRONESCU, S. A. 47, cf. DL, DM, DEX.

2. Faptul de a fi pe punctul de a...; faptul de a fi gata să...; (rar) stare **(III 2)**. Cf. s t a **(III 2)**. Cf. DL, DM, DEX.

IV. 1. Faptul de a avea sau a se afla, a rămîne într-o anumită poziție, ș e d e r e **(3)**, ț i n e r e; așezare într-un anumit fel; orientare într-o anumită direcție; stare **(IV 1)**. *Simți că statul culcat o ostenește.* BUJOR, S. 79, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit) Poziție **(1)**. *În statul său, Italia este între mări, ca și Greția.* M. COSTIN, ap. GÂDEI, 196. *Iară a patra parte iaste Americа și iaste depărtată și vine supt noi, cum ar fi statul ei, și după îmbletele soarelui.* N. COSTIN, L. 130. *Soarele... Pre munți nu-i încălzește, ei nu-s a lui făptură, Deși e mai aproape de dînsul al lor stat.* MUREȘANU, P. 21/9.

2. Faptul de a se afla sau de a rămîne în poziție verticală; stare **(IV 2)**. Cf. s t a **(IV 2)**. *Ne-a obosit tristețea și statul în picioare.* STANCU, M. I. 103. *Picioarele sînt adaptate pentru stat în arbori.* LINȚIA, P. II, 73, cf. DL, DM. [La spondiloză] *se mai recomandă... evitarea statului în picioare prelungit.* ABC SĂN. 341, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Faptul de a se afla sau de a rămîne pe ceva, sprijinindu-se pe partea inferioară a bazinului; așezare, (rar) stare **(IV 2)**, (popular) ședere **(1)**. Cf. s t a **(IV 3)**. *Nu prea îmbie la stat scaunele d-aci.* C. PETRESCU, A. R. 121, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Învechit și popular) Statură **(1)**. *Era mai ales de alții și cu statul și cu virtutea, iară mai mult să nevoia întru lucrurile cele sufletești.* VARLAAM, C. 371. *I[su]s creștea întru înțelepție și în statu și în dragoste înaintea lui Dumnezău și înaintea oamenilor.* N. TEST. (1648), 69ʳ/26. *Era uscăcios... la stat.* DOSOFTEI, V. S. noiembre 120ʳ/11. *Doi voinici luminoși la chip și la stat.* MINEIUL (1776), 161ᵛ²/7. *Ce iaste împreunarea celor doao firi într-un stat.* VARLAAM — IOASAF, 81ʳ/5. *Păstorița... da lui Numa a vedea statul ei cel frumos.* BELDIMAN, N. P. II, 68. *El avea blîndețea și căutătura lui, cu statul și pasul său cel măreț.* PLEȘOIANU, T. I, 60/3. *Abia era de doisprezece ani și statul ei era mai bine de jumătate împlinit.* BUZNEA, P. V. 22/14. *Cu al său stat... nu puțin i-a-nfiorat.* PANN, E. II, 80/17. *Prin statul lui frumos era drag fetelor.* F (1883), 184. *La stat și umblet slabă ce-i! Topiți sînt ochii viorei De-atîta vaiet nentrerupt!* COȘBUC, P. I, 147, cf. DL, DM, M. D. ENC. *Că-i cu statul De copil, Cu sfatul De om bătrîn.* TEODORESCU, P. P. 439. *Nu gasăs*[c] *ca dumiata Nici la stat, Da nici la sfat.* VASILIU, C. 40. *Așa mi s-au întîmplat, Avînd cel mai iubit stat.* ȘEZ. XII, 99. *Că noi bine ne lovim... Și la stat și la uitat, Ca doi porumbi la zburat.* BÎRLEA, L. P. M. I, 222. *Bună ziua, Bădiuleasă, Cu port de circiumărească Cu stat Ca de jupîneasă.* BALADE, II, 104.

5. (Învechit și popular) Statură **(2)**. *Derept aceaia deaca fu apărat, de năr*o*d și de statu-ș* [mic], *el se sui spre un smochin.* CORESI, EV. 452. *Zachei... de stat era mic.* VARLAAM, C. 344. *Fost-au acestu Ștefan Vodă om nu mare de statu.* URECHE, L. 111. *Dară cine dentre voi poate cu cîștiga să adaogă statul său cu un cot.* N. TEST. (1648), 8ᵛ/31. *Era... mijlociu cu statul.* NEAGOE, ÎNV. 90/25. *La statul trupului său era gîrbov.*

M. COSTIN, ap. GÎDEI, 196. *Antonie era mare de stat şi de vîrstă.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 122[r]/24. *La stat nu era mare; era gros, burduhos, rumân la faţă.* NECULCE, L. 172. *Statul trupului de mijlocie i s-au schimosit.* CANTEMIR, I. I, 46. *Era acel Kaplan Gherei Hanul cam mănunţăl la stat.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 176/33, cf. ANON. CAR. *Ca un stîlp nemişcat cu statul pînă la ceriu, ca un turn neclătit te-ai arătat.* MINEIUL (1776), 124[v2]/15. *Americanii sînt de obşte scunzi la stat.* IST. AM. 12[v]/16. *Cei din Laponia sînt mici de stat, cel mai înalt este de doi coţi.* AMFILOHIE, G. 71/9, cf. LB. *Nu se pot afla din toată mulţimea oamenilor ... doi, întocmai... asemănaţi la stat, la chip, la glas.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XVI/5. *Statul său era nalt şi măreţ.* PLEŞOIANU, T. I, 101/7. *Numitul... are un stat de mijloc şi prea bine făcut.* AR (1829), 62[2]/51. [Avea] *un stat înalt şi nobil, un port de maiestate.* HELIADE, O. I, 230. *Acest Dasiadi este cu semnele acestea: statul 2 arşin şi 6 vreşoace, la faţă curat uscăţiu, ochi căprui.* CR (1833), 184[3]/7. *Românii munteni... sînt mai mult nalţi decît mijlocii de stat.* GENILIE, G. 188/1, cf. VALIAN, V. *Dintr-a sa vitejie statul i-am închipuit.* PANN, E. I, 58/15, cf. POLIZU. *Suita călătorilor fu încongiurată de vro cîţiva flăcăi scurţi de stat.* FILIMON, O. I, 157. *Era un om ca de cincizeci de ani... Înalt de stat şi puţin încovoiat.* BOLINTINEANU, O. 414. *Un popă... scurt la stat, smolit la faţă.* CREANGĂ, O. 259. *Fiul văduvei întrecuse pe toţi boierii şi împăraţii la boi şi la stat.* ISPIRESCU, L. 352. *Sfiicios în prag s-arată Un bătrîn pleşuv şi gîrbov, slab, nervos şi mic de stat.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 74. *Femeia... începe a face lumini cît statul ei de lungi şi a le aprinde.* MARIAN, NA. 3. *Unu-i răsărit la stat, La cuvinte măsurat.* BELDIMAN, P. 102, cf. DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Statu potrivit... lat în spete.* DELAVRANCEA, O. II, 85. *În uşa birtului se ivi un om mijlociu de stat, uscat ca o scîndură.* AGÎRBICEANU, A. 70, cf. RESMERIŢĂ, CADE. *Un moşneag mărunt la stat.* MIRONESCU, S. A. 31. *Sosirea unui alt prelat, mic de stat, rotund şi negricios... le-a spart veselia.* COCEA, S. I, 334. *Îl vedea în faţa ochilor aşa cum era: mic de stat şi cam pipernicit.* V. ROM. martie 1954, 132, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENG. *El în casă că intra, Lui Bogdan că arăta Trei copile tot de-un stat.* ALECSANDRI, P. P. 177. *Naltă după statul tău, Lată după braţul meu.* TEODORESCU, P. P. 44. *Ci-o venit un voinicel... La stat îi ca şi-o catană Şi la faţă ca o doamnă.* ŞEZ. I, 108. *Mîndră ş-o luat, Mîndră mult frumoasă..., Înaltă la stat.* PĂSCULESCU, L. P. 303. *Şapte fete mi-a avut, Tot un stat şi un purtat.* PAMFILE, C. Ţ. 65. *Vîrsta* [calului] *se mai deduce... după „statoş" statură.* DR. V, 287, cf. ALR II/I MN 47, 2 255, ALRM II/I h 137, ALR II 3 185. *Un turc mititel de stat ... Către soţi a cuvîntat.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 599. *Cine i-o vedea statu Să zică că-i împăratu.* FOLC. MOLD. I, 217. ✧ (Prin analogie) *Un cîine străin, mărunt de stat.* ARGHEZI, L. 179. *Mîndru-i bradul muntelui, Da-i mai mîndru statul lui* [al turturelului]. SEVASTOS, C. 43. ✦ (Învechit şi regional) Distanţă pe verticală; spec. înălţime; adîncime. *Cît e statul cerului Atît marea din adîncuri.* TEODORESCU, P. P. 94. ✧ Fig. *Fieşcine de noi, fraţi lu Zachei sîntem, mici în statul sufletului.* CORESI, EV. 454.

6. (Învechit şi popular; de obicei în sintagma *stat de om*) Mărime egală cu aproximativ înălţimea medie a unui om, folosită ca unitate de măsură pentru înălţime sau adîncime. [Lăcusta] *era mai gios de un stat de om... de la pămînt.* M. COSTIN, LET. I, 324/2. *Iară din faţa pămîntului, ca la un stat de om, zis cu zimţi în giur împregiur.* CANTEMIR, I. I. I, 164. [Piaţa era împodobită] *cu statua împăratului, făcută de aramă, de doao ori mai mare decît un stat de om.* GOLESCU, Î. 25. *Ferestrele odăilor să fie la înălţime de un stat de om.* REGUL. ORG. 309/10. *Ne dăm afund în mare la douăzeci şi la treizeci de staturi de om.* GHICA, ap. TDRG. *Cum ajung în pădure, sapă o groapă adîncă de un stat de om.* CREANGĂ, O. 99. [Puii de dafin] *vor creşte şi se vor face ca de un stat de om.* ISPIRESCU, L. 235. *De o parte şi de alta pămîntul era prăbuşit la o adîncime de un stat de om.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 49, cf. DDRF, BARCIANU. *Calea soarelui pe cer, de la răsărit şi pînă la amează se prubuluieşte... în sulifi, haragi, beţe, ... staturi de om.* PAMFILE, CER. 31. *Curge apa-n jos de pe stîncă, preţ, aşa, ca la două staturi de om înălţime.* HOGAŞ, DR. I, 296. *Intervine stratagema cu copacii tăiaţi de un stat de om şi îmbrăcaţi ca soldaţii.* PÂRVAN, G. 115. *Bălăriile mari crescute cît un stat de om.* ARDELEANU, U. D. 69. *Am făcut ţăruşi înalţi de un stat de om.* VLASIU, A. P. 92. *Era o biserîcuţă de lemn, nu mai înaltă decît două staturi de om.* SADOVEANU, O. XIII, 501. *Soarele se ridicase mai sus de un stat de om.* DAN, U. 294. *Streaşina ei de şindrilă abia dacă se ridică peste un stat de om.* CAMIL PETRESCU, O. II, 237. *Trunchiuri moarte de arbori ieşeau la suprafaţă pînă la înălţimea unui stat de om.* PREDA, R. 345, cf. DL. *Umblară multă vreme prin porumbul înalt, de peste un stat de om.* T. POPOVICI, S. 390, cf. DM. *Vă roagă stăruitor să-i înlesniţi a căpăta un stejar, care numaidecît să fie înalt cît douăzeci de staturi de om.* T iunie 1968, 39. *Săgeata de noauă staţi departe ajunge.* SBIERA, P. 319. *Ş-o sapat de-un stat de om Şi n-o dat de trup de om.* ŞEZ. I. 76. *Şarpele, dacă-l vedea, Stat de om se ridica, Şi din guriţă striga.* PĂSCULESCU, L. P. 171. *Mai ales cînd se zideşte o biserică, trebuieşte zidit şi statul (măsura) unui om.* CHEST. II 476/20. *Dimineaţa, pîn-se-nalţă, Soarele de-un stat se-nalţă.* FOLC. MOLD. I, 344. ✦ (Regional; şi în sintagma *lumină de stat*) Luminarea care are, de obicei, mărimea unui stat[2] **(IV 6)** şi care este aşezată lîngă mort (DDRF) sau pe pieptul acestuia în timpul slujbei (LEXIC REG. 31); (regional) privighetoare, v. privighetor **(6)**. V. toiag **(5)**. *În alte părţi din Transilvania însă, se numeşte „privighetoare" şi „lumină de stat"... iar în Ţara Românească, simplu „stat", pentru că ea... se face cît statul mortului de lungă.* MARIAN, Î. 149, cf. TDRG. *Cu statul acesta se tămîie la mort 6 săptămîni.* CIAUŞANU, GL., cf. LEXIC REG. 31.

7. Compus: **Statu-Palmă (-Barbă-** sau **Barba-Cot)** sau (regional) **Stati-Cot (-cu-Barba-de-un-Cot), Stati-Cot-Palmă-**(sau **Palma-)-Picior, Staţi-Cot** = numele unui personaj fantastic din basmele populare româneşti, imaginat de obicei ca un pitic bătrîn, cu barbă foarte lungă (de un cot) şi albă, cu puteri supranaturale, răutăcios şi perfid, care locuieşte mai ales sub pămînt sau prin păduri şi călăreşte, adesea, pe jumătate dintr-un iepure (şchiop); Tartacot. *Pe cînd trăia Statu-Palmă-Barbă-Cot..., era în Iaşi un tînăr boierinaş cu numele Toderică.* NEGRUZZI, S. I, 81. *Al nostru Statu-Palmă-Barba-Cot îşi are o individualitate a sa foarte caracteristică între toţi piticii cei legendari.* HEM 2 488. *Zăresc pe Statu-Palmă de-a lungul pe deal sărind Ş-încurcat în a sa barbă ca un ghem rostogolind.* ALECSANDRI, P. III, 237. *Odată scoate Sfînta Duminica obrăzariul şi sabia lui Statu-Palmă-Barba-Cot de unde le avea.* CREANGĂ, P. 224, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, JAHRESBER. XIX—XX, 25, CADE, ŞĂINEANU, D. U. *Se pot combina şi două substantive, spre a da naştere unui cuvînt compus: Statu-Palmă-Barbă-Cot.* IORDAN, STIL. 221, cf. SCRIBAN, D., SFC I, 176. *Vine o onanie de om, mititel ca de-o palmă, cu o barbă cît un cot. Statu-Palmă-Barba-Cot, căci el era, se repede la foc şi din cîteva înghiţituri soarbe mîncarea lui Strîmbă-Lemne din oală.* ŞEZ. II, 201. *Mie nu mi-e frică de nima, numa de Stati-Cot-cu-Barba-d-Un-Cot.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 169. *A tăiat voinicul pe Stati-Cot. Da i-a rămas căpăţîna, şi aia a dat fuga pe gaura pămîntului.* id. ib. 170. *Iacă vine Stati-Cot-Palma-Picior cu barba cît grapa, cu dinţii cît grebla şi cu ochii cît roţile de la plug, călare pe jumătate de iepure.* MERA, ap. CADE. *Stati-Cot-Palmă-Picior.* ALR II 4 244/53, cf. ib. 4 244/76, 365, 791.

V. 1. Faptul de a avea (de obicei sau temporar) un anumit loc în spaţiu, a fi a r e, f i r e, g ă s i r e; faptul de a avea existenţa reală într-un anumit loc

existență, fire; (rar) stare **(V 1)**. Cf. sta **(V 1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Ocupare conștientă a unui anumit loc în spațiu; așezare, (rar) stare **(V 2)**. Cf. sta **(V 2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Atîrnare. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Faptul de a-și avea domiciliul undeva; locuire, domiciliere, (rar) stare **(V 3)**, (învechit și popular) sălășluire **(1)**, ședere **(3)**, (popular) hălăduire, (învechit și popular) băciuire, (învechit) sălășuire. Cf. sta **(V 3)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

VI. 1. Faptul de a fi sau de a rămîne într-o anumită situație, într-un anumit fel sau în anumite condiții; (rar) stare **(VI e)**. Cf. sta **(VI 1)**. ✧ Expr. (Învechit, rar) **A sosi la vîrstă de stat** = a ajunge la maturitate. *Deacă sosî la vîrstă de stat, s-au împreunat cu ceia ce lucrează albii.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 51r/10.

2. (Învechit) Stare **(VI 1)**. *Greutăți asupra țărei au venit, carea era foarte în stat bun pre atunce.* M. COSTIN, ap. GÎDEI, 196. *Pentr-aceaia, împăratul, ruși-nîndu-să de statul sv[i]nțiii sale, ... l-au slobodziatu-l.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 245v/21. *Vei afla de greci la ce stat au adus țeara noastră și boierimea ei.* N. COSTIN, LET. I, A 13/28. *Au rămas biserica iarăși în statul său ca un lucru dumnezeesc cinstit* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. III, 76/32. *Doar ar milui D[umne]zeu să ajungă sfînta episcopie la statul său cel mai denainte* (a. 1709). ap. TDRG. *O văduvă bogată... o luă la sine și o puse în stat bun.* BUCAVNA, 42/21. *Cît au auzit de statul cel mișel al fetelor lui, le-au dus în Valahia.* ȘINCAI, HR. III, 61/36. *Italianii își prefăcură limba altmintrea și o aduseră la statul acela întru carele e astăzi.* MAIOR, IST. 236/8. *Bucuriia tuturor celor streini de neam nu se poate spune, văzînd ei pre Sampson într-un stat ticălos ca acesta.* CALENDARIU (1814), 115/24, cf. LB. *Diversele state ale minții.* HELIADE, în CONTRIBUȚII, I, 190. *Acest stat nefiresc... s-au făcut acuma o boală.* VASICI, M. II, 25/18. *Toate percepțiunile produc modificări... în statul moral.* CONTA, O. F. 78. *Delegatul... prezentă un stat aproximativ al producelor ce țeara noastră va avea să expună.* ODOBESCU, S. II, 80. *Copiii legitimi născuți pe teritoriu străin urmează statul personal al tatălui.* CARAGIALE, O. VII, 26, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D., DL. ✧ (Învechit, rar) *Statul lucrurilor* = stare de lucruri, v. sta re **(VI 1)**. *Statul lucrurilor.* CANTEMIR, ap. DDRF. ✧ Expr. **A fi în stat** = a fi în stare, v. sta re **(VI 1)**. *În grabă au fost în stat de a învăța singur din cărți bune.* BUCAVNA, 26/28. *Pentru tinerețele sale, nu este în stat, nici destoinic, singur de a putea ocîrmui împărăția.* ȘINCAI, HR. I, 20/24. *Fieștecarele plugariu nu e în stat de a-și ținea de sine taur.* ECONOMIA, 80/7. *Totuși era și în stat de a se mai împulpa asupra lui Tuhutum.* MAIOR, IST. 79/13. *Încarcă peste măsură rînza sa cu atîta mîncare, cît nu iaste în stat a o fiarbe sau măcina.* ȚICHINDEAL, F. 334/20, cf. DL, DM. (Învechit, rar) **A pune în stat** = a aduce în stare, v. sta re **(VI 1)**. [Toate orașele] *prinții nostru le-au îngrădit foarte tare și le-au pus în stat de a nu se putea lua.* ȘINCAI, HR. I, 109/6. ✦ (Învechit) Ipostază. *Să creadză într-unu și cu trei stături D[u]mn[e]dzău.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 139v/11. *O dumnezeire în trei staturi.* MINEIUL (1776), 4r2/5, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

3. (Prin Maram. și prin vestul Transilv.) Avere. Cf. BÎRLEA, L. P. M. II, 496. *Dintr-a mieu bine și stat Supărarea mîi-i fărtat.* T. PAPAHAGI, M. 11, cf. PĂȘCA, GL.

4. (În feudalism) Categorie, pătură sau clasă socială cu statut reglementat de stat¹ **(I 1)**; stare **(VI 3)**. *Cu plină poroncă și volnicie a lui Mihai Vodă și a tuturor staturilor acei țări, să aliagă și să încheie ponturile și legăturile întru amîndoaă părțile.* N. COSTIN, L. 575. *De vreme că nu se desparte statul boieresc și nemeșăscu de statul țărănesc* (a. 1712). URICARIUL, V, 248/16. *Sînt multe feliuri de staturi, adecă sînt oameni cari altora poruncesc și oameni care trebuie să asculte de alții.* BUCAVNA, 86v/8. *Olătașilor și altor oameni de măcar ce stat și treaptă vor fi... sănătate!* ȘINCAI, HR. I, 329/20. *Prin toate staturile oamenilor cu așea desfrînată volnicie stăpînește necurățiia.* MAIOR, P. 111/8. *Legile și obiceiurile țării nu cunosc decît numai două staturi, adecă nobilimea cea naltă și statul cetățenesc, la care este redusă nobilimea de rînd.* FM (1839), 196¹/24. *Clerul era mai de mult foarte număros și statul cel mai puternic în țară.* RUS, I. I, 155/13. *Îngrijirea pentru năravuri mai bune, mai virtos în staturile mai înalte (boierești).* VASICI, M. II, 74/2, cf. TDRG, IORDAN, L. R. A. 483, SCRIBAN, D. *Filip cel Frumos convocă astfel, în 1302, pe reprezentanții celor trei state, nobilime, cler și burghezie, din domeniul regal.* OȚETEA, R. 78, cf. DL.

— Pl.: *staturi* și (regional, m.) *stați*. — Și: (regional) **státoș** s. n.

— V. **sta.**

STAT³, -Ă adj. (Învechit, rar; despre lichide) Stătut² **(1)**. Cf. sta **(I 2)**. *Șterge-ți fițele cu buretele, stoarce-le; nu-i bine să dai lapte stat.* CONTEMPORANUL, IV, 393.

— Pl.: *stați, -te.*

— V. **sta.**

STATÁL, -Ă adj. Care aparține statului¹ **(I 1)**; privitor la stat¹, de stat¹. Cf. SCRIBAN, D. *Constituirea poporului român, apoi a primelor formații statale românești... n-au oferit un prilej mai favorabil receptării culturii antice.* VIANU, L. U. 559. *S-a propus în primul rînd a se lua în considerație organizația statală.* BALEA, S. T. III, 104. *Convingerile radicale ale autorului... în ceea ce privește... organizarea religioasă ori statală.* IST. LIT. ROM. II, 66, cf. DL, DM. *Devenise centrul unei mici formațiuni statale.* H. DAICOVICIU, D. 77. *Epoca premergătoare primelor formații statale românești.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 3/4. *Cerințele fundamentării științifice ale actelor de decizie politică, la nivelul conducerii statale.* ib. 1970, nr. 1 225, 10/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Scopul final al conducătorului revoluției era independența statală.* RL 1980, nr. 11 073.

— Pl.: *statali, -e.*

— Din it. **statale.**

STATĂRIU, -IE adj. (Învechit; despre principii de drept sau despre instanțe) Care a fost elaborat sau instituit spre a judeca și a executa sentințe fără drept de apel și cu ajutorul forței armate; care are un caracter marțial **(1)**. Cf. STAMATI, D. *Tribunalul îl și condamnă după procedura dreptului statariu.* BARIȚIU, P. A. II, 335. *Mare parte din nefericiții liberali fu dată în puterea unui tribunal statariu care îi condamnă fără dreptate și-i omoară.* FILIMON, O. II, 60. ✦ (Substantivat, n.) Lege care reglementează judecarea și executarea sentințelor fără drept de apel și cu ajutorul forței armate. *Au putut să existe și motive ca cele atinse acilea spre a depărta pe popor de la acea adunare; motivele însă văzute și pipăite erau de față, adică statariul publicat.* BARIȚIU, P. A. II, 97, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *statarii.*

— Din lat. **statarius.**

STÁTER s. m. Veche monedă grecească sau macedoneană de aur ori de argint, a cărei valoare varia între 2 și 20 de drahme. *Care peaște vei scoate întîi adu-l și deschide gura lui vei afla un statîr.* N. TEST. (1648), 23/11. *Pe malul stîng al Oltului s-au descoperit monete de argint în forma statérilor macedonici.* ODOBESCU, S. II, 275, cf. TDRG. *Statérii de argint ai lui Filip al II-lea sînt la noi imitați adesea.* PÂRVAN, G. 600, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stateri.* — Și: **statír** s. m.

— Din lat. **stater.** — **Statír** < ngr. στατήρ.

STÁTEVĂ s. f. v. **stativă.**

STÁTIC, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. Ramură a mecanicii care studiază sistemele de forțe în vederea stabilirii condițiilor de echilibru ale corpurilor aflate în stare de repaus sau de mișcare. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Mișcarea este atît de imperceptibilă, încît ai impresia că trăiești sub legile staticii.* TITULESCU, D. 296. *Mecanica se împarte în trei capitole principale: I Statica... II Cinematica... III Dinamica.* CIȘMAN, FIZ. I, 44, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ *Statica lichidelor* = hidrostatică. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN³. *Statica gazelor* = aerostatică. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Statica grafică* = capitol al staticii **(1)** care se ocupă de rezolvarea pe cale grafică a problemelor. Cf. DL, DM, DEX, DN³. *Statica construcțiilor* = disciplină care studiază metodele de calcul pentru determinarea eforturilor și a deformațiilor sistemelor de bare. Cf. M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Med.) Stare de echilibru. *Corectarea tulburărilor de statică.* ABC SĂN. 322.

2. Adj. Care se referă la echilibrul forțelor; care aparține staticii **(1)**; privitor la statică. *Probele statice servesc la stabilirea rezistenței materialelor, la tracțiune, compresiune, torsiune și forfecare.* IOANOVICI, TEHN. 387, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ *Electricitate statică* = sarcină electrică invariabilă a unui corp în care nu se dezvoltă căldură din cauza stării sale electrice. Cf. CADE, DL, DM, DEX. *Încercare statică* = încercare mecanică la care forța exterioară se aplică încet, progresiv, uniform și în același sens. Cf. DL, DM, DEX. *Presiune statică* = presiune interioară a unui fluid care curge, indicată de un instrument de măsură care se mișcă cu aceeași viteză ca și fluidul. Cf. DL, DM, DEX. ✦ (Fiziol.; în sintagma) *Simț static* = simț care ne orientează asupra poziției corpului și a părților lui în repaus, datorită impresiilor care ne vin de la mușchi, tendoane și articulații. Cf. DL, DM, DN², DEX.

3. Adj. (În opoziție cu d i n a m i c) Care se găsește în nemișcare; care este lipsit de dinamism; fix, imuabil, înțepenit, rigid **(1)**. *Remușcarea lui Dragomir e un sentiment static.* LOVINESCU, S. I, 235. *Tradiționalismul îl concepem ca o forță dinamică, iar nu ca o forță statică.* în PLR II, 349. *Alături de peisagistul dinamic, întîmpinăm pe acela static, tratînd natura ca pe un motiv decorativ.* VIANU, A. P. 243. *Absolutul... ia în artă cînd înfățișare statică,... cînd înfățișare dinamică.* BLAGA, Z. 74. *Primul tablou e static, pentru că se referă la trecutul mort.* V. ROM. ianuarie 1954, 173. *Filozofii greci... au observat că în natură nimic nu este static.* AGROTEHNICA, I, 18. *Neliniștită parcă de prezența statică a lucrurilor.* PREDA, R. 219, cf. DL, DM. *Se impunea deci neapărat evitarea caracterului static al povestirii.* VARLAAM — SADOVEANU, 175. *Cercetarea sociologică a rămășițelor unor instituții din altă orînduire are un caracter static.* PANAITESCU, O. Ț. 8. *Filmul este o alternanță de imagini statice și ritmate.* CINEMA, 1968, nr. 5, 19. *Natura nu e niciodată statică, ci e un uriaș cîmp, neîncetat, de bătălie, la care istoria și geografia participă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 32, 9/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Natură statică* = natură moartă, v. m o r t **(I 4)**. ✧ (Adverbial) *Observarea atentă a limbii... nu trebuie să se mărginească la urmărirea dinamică a fenomenelor..., ci trebuie să le vadă și static.* PUȘCARIU, L. R. I, 5, cf. GRAUR, F. L. 22, DL. *Diversele forme și fenomene nu sînt înfățișate static și pe același plan, ci sînt privite în mișcare.* L. ROM. 1959, nr. 4, 28. *Invocă faptul că filmul s-ar desfășura static.* CINEMA, 1968, nr. 3, I. ✧ (Substantivat, n., f.) *Se poate urmări reprezentarea staticului și dinamicului.* VIANU, E. 169. *Clasicismul iubea tipicul rotunjit și statica ideilor platonice.* BLAGA, Z. 82. *Cuvîntul-vorbit exprimă, în linii mari, sintetic, atît dinamismul..., cît și staticul.* M 1968, nr. 10, 16. *Noi socotim că, și în cosmosul concret, ca și în lumea abstractă a ideilor, staticul și dinamicul sînt două fațete esențiale.* CONTEMP. 1970, nr. 1 224, 8/6. ✦ (Rar; despre metode de studiu, despre puncte de vedere etc.; în opoziție cu d i n a m i c, i s t o r i c) Sincronic **(2)**. *Stilistica este o disciplină statică sau descriptivă.* IORDAN, STIL. 163. ✧ (Adverbial) *Metoda genetică expune istoric ceea ce s-ar putea face static printr-o descriere a părților componente.* RALEA, S. T. II, 103.

— Pl.: *statici, -ce.*

— Din fr. **statique.**

STATICITÁTE s. f. Însușirea de a fi static **(3)**; statism **(1)**. *Armonia desfășurată, tratată drept un lucru în sine și pentru sine, determină o pronunțată staticitate a imaginii sonore.* M 1965, nr. 4, 3.

— **Static** + suf. *-itate.*

STÁTIE s. f. (Învechit) Articol (al unui contract, al unui tratat etc.) *Precum s-au fost pus de mai sus numite statiile și pecetluite poncturi, cuvînt cu cuvînt.* N. COSTIN, LET. II, 106/38, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *statii.*

— Din rus. **статья.**

STATIN, -Ă adj. (Regional; în sintagma) *Măr statin* = varietate de măr nedefinită mai îndeaproape; p. r e s t r. fructul acestei varietăți de măr (Rășinari — Cisnădie). PĂCALĂ, M. R. 279. *Dintre mere, mai răspîndite sînt următoarele soiuri: pătate, statine, lidere, vinete.* id. ib.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *statini, -e.*

— Etimologia necunoscută.

STATÍR s. m. v. **stater.**

STATÍSM s. n. **1.** Însușirea de a fi static **(3)**; staticitate. *Tabloul psihologic al Europei, pe care îl zugrăvește Stendhal, suferă deci de un anumit statism.* VIANU, L. U. 467. *Certitudinile definitive, în critică, duc la un iremediabil statism și la sterilitate.* CONSTANTINESCU, S. III, 202. *Raportul dintre simetrie și asimetrie, dintre statism și dinamism are o gamă foarte largă de nuanțe.* M 1965, nr. 4, 35/2, cf. DN².

2. (Tehn.) Proprietate a unui regulator de a asigura stabilizarea mărimii reglate. LTR², M. D. ENC.

— Din fr. **statisme.**

STATÍST, -Ă s. m. și f. (În dicționarele din trecut) Figurant la reprezentațiile teatrale. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., IVELA, D. M., CADE, IORDAN, L. R. A. 183, DL, DM, SCL 1969, 336.

— Pl.: *statiști, -ste.*

— Din germ. **Statist.**

STATÍSTIC¹ s. m. (Învechit, rar) Om de stat. [Teutuc] *au fost mare statistic și de o mare înțelepciune.* CANTEMIR, ap. ȘINCAI, HR. II, 131/17.

— **Stat¹** + suf. *-istic.* Cf. it. s t a t i s t a.

STATÍSTIC², -Ă s. f., s. m., adj. **1.** S. f. Ansamblu de date numerice referitoare la un fenomen de masă, din natură sau din societate, culese, sistematizate, centralizate și prezentate, (învechit) n u m ă r ă t o a r e **(1)**; (învechit) descriere a unei țări din punct de vedere administrativ sau teritorial. *Statistica Bavarii[i] ne arată aceste vrednice de însemnat amănunturi.* CR (1829), 144/1. *Socotim de cuviință a da o prescurtă statistică pre servire a statului Evropei, începînd astăzi cu Italia.* AR (1831), 524¹/6. *Cea de al treilea secție să va îndeletnici... pentru statistica țării.* REG. ORG. 99/11. *Să trimiță Sfatului fără întîrziere o asemenea catagrafie [a fabricilor] după statistica ce are cinstita Agiie* (a. 1832). DOC. EC. 500, cf. I. GOLESCU, C. *Se va spune întîi... statistica sau împărțirea lui în ținuturi cu capitalele lor, spuind și ceva curiosități din ele, precum: monumenturi, edificii mari... ce bărbați mai mari au născut.* GENILIE, G. XI/24. *Geo-*

grafia particulară sau statistica... descrie cu amănuntul un stat sau o țară. id. ib. 68/11. *Statistica sau împărțirea Românii*[i]. id. ib. 191/1. *Se va învăța: gheografia și statistica specială a principatelor* (a. 1847). URICARIUL, VII, 236. *Profesorul să va rezema pe fapte ce să vor aduna din statistica deosebitelor țări.* REGUL. ORG. 385/16, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Statistica vine și confirmă prin cifre aceste previziuni.* GHICA, C. E. I, 281, cf. PONTBRIANT, D. *Statistica Transilvaniei ni oferă peste treizeci de localități..., purtînd toate același nume: Almașu.* HASDEU, I. C. I, 16. *Această înlănțuire se poate dovedi prin statistica faptelor sociale.* CONTA, O. F. 131. *Să facă o statistică, să afle cîte reviste apar la noi.* în PLR II, 34, cf. ȘĂINEANU². *Nu există o statistică exactă despre pierderile produse de această boală.* BABEȘ, O. A. I, 62, cf. CADE. *Zadarnic îi cerem statistice cu mersul și rezultatul grevelor.* COCEA, S. I, 91. *Nu vom face deducții asupra firii unei limbi dintr-o statistică ce numără cuvintele dintr-un dicționar.* PUȘCARIU, L. R. I, 191. *Statistice ca cele de mai sus permit concluzii numai în legătură cu un caz mediu.* VIANU, E. 395. *Nu în statistica vorbelor stă poezia, ci în asociația lor.* CONSTANTINESCU, S. I, 111, cf. DL. *Cu ajutorul unei statistici..., demonstrase cum ne-a fost secătuită avuția petroliferă.* T. POPOVICI, S. 361, cf. DM, LTR². *După cum indică și statisticile cele mai recente, a șaptea arlă a devenit cea mai populară.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 894. *Studiul... cuprinde și o statistică a lexicului primului volum de poezii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 133, 11/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Tabel, histogramă sau altă reprezentare grafică a situației reale sau probabile a unui mare colectiv de elemente. Cf. M. D. ENC.

2. S. f. Activitate de culegere, prelucrare și valorificare a datelor privind fenomenele de masă, organizată de către stat, în mod centralizat. Cf. M. D. ENC.

3. S. f. Știință care are ca obiect studierea fenomenelor de masă din punct de vedere cantitativ, cu metode proprii de analiză și descriere. *Cu geografia politică stă în legătură strînsă statistica, știința care arată... viața politică a popoarelor, statelor și țărilor.* RUS, I. I, 3/14. *Statistica e știința faptelor sociale exprimate prin termeni numerici.* I. IONESCU, M. 10, cf. ANTONESCU, D. *Faptele sociale culese pînă acum de statistică... se găsesc în raporturi fixe și necesare.* CONTA, O. F. 38, cf. DDRF, CADE. *Acest sistem... ține mai mult de statistică decît de critică literară.* în PLR II, 585. *Statistica, istoria, logica..., pot fi invocate în mod egal pentru demonstrațiunile cele mai contradictorii.* RALEA, S. T. I, 184, cf. DL, DM, LTR², DN². *Folosirea posibilităților statisticii... i-a îngăduit să statornicească o metodă de investigare.* M. 1968, nr. 3, 12. *Statistica nu operează decît cu date numerice.* SCL 1969, 350, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Statistică matematică* = ramură a matematicii care se ocupă cu elaborarea noțiunilor și a metodelor specifice studiului statistic al colectivităților. Cf. M. D. ENC., DEX. (Rar) *Statistică vitală* = biostatistică. Cf. M. D. ENC.

4. S. m. (Învechit) Statistician. Cf. DDRF, ALEXI, W., SCRIBAN, D. 1 237.

5. Adj. Care ține de statistică **(2)**; privitor la statistică; bazat pe statistică. *Curierul englizesc cuprinde următoarele statistice date despre Turchia.* AR (1829), 131/1. *Daturi statistice cum sînt acestea... ar dovedi foarte mult.* FM (1842), 184²/16. *Raporturile statistice a doctorului.* C. VÎRNAV, H. 121/2, cf. POLIZU. *Această credință este în contradicțiune și cu datele statistice care dovedesc contrariul și cu dreapta judecată.* GHICA, C. E. I, 256, cf. PONTBRIANT, D. *Scriitorii vechi nu ne-au lăsat nici o dată statistică asupra producției minelor Daciei.* XENOPOL, I. R. I, 188. *O tabelă statistică în care s-ar arăta foloasele realizate de librari.* PETICĂ, în PLR II, 76, cf. RESMERIȚĂ, D. *Tipări în Iași un volum conținînd cea întîi descriere statistică asupra vieții sociale și situației economice a întregei Moldove.* N. A. BOGDAN, C. M. 133, cf. CADE. *Fiecare fenomen social poate fi cercetat și trebuie cercetat în chip statistic.* GUSTI, F. A. 137, cf. SCRIBAN, D. *Aceasta nu poate fi decît un punct de vedere statistic.* BOGZA, A. Î. 275. *Desfășurarea procesului... are loc după o lege statistică ce poate fi stabilită ușor.* SANIELEVICI, R. 53. *Metoda statistică se utilizează pe larg pentru determinarea frecvenței cuvintelor.* L. ROM. 1960, nr. 3, 14. *Limba are caracter statistic, fiind rezultatul diferitelor elemente ale vorbirii.* SCL 1969, 382, cf. DEX. ✧ (Adverbial) *S-au observat statistic că se sinucid oamenii singuratici.* RALEA, S. T. II, 210. *Actorii... pe unele*[roluri] *le reținem numai statistic, pe altele le îndrăgește.* T august 1964, 37. *Din observațiile executate statistic..., se ajunge la cele mai realiste ipoteze.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 200. *Nenumărați vectori vitali care se cer studiați statistic și probabilistic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 89, 26/3.

— Pl.: *statistici, -ce.*

— Din fr. **statistique.**

STATISTICÉȘTE adv. (Rar) Din punct de vedere statistic² **(3)**. *Acestor motive care, statisticește, ocupau primul loc, li se usociau altele, mai puține.* VIANU, M. 69.

— **Statistic** + suf. *-ește.*

STATISTICIÁN, -Ă s. m. și f. Specialist în statistică² **(3)**; (învechit) statistic² **(4)**. *S-a făcut cunoscut, printr-o lucrare polemică, în care se respingeau învinuirile aduse... de statisticianul ungur.* IORGA, L. II, 264. *Statisticienii cei buni sînt foarte rari.* I. IONESCU, M. 11. *Această clasificare naturală a fost piedica cea mai mare pe care au întîmpinat-o statisticienii.* PETICĂ, O. 465, cf. CADE. *O echipă statistică se compune din 6—10 statisticieni specializați în ramurile respective.* GUSTI, P. A. 139, cf. SCRIBAN, D. *Statisticianul va înșira... mai multe dreptunghiuri.* VIANU, P. 161. *În general,... fac muncă de organizare, de statistician.* V. ROM. octombrie 1954, 130, cf. DL. *Reacțiile firești, nepreconcepute, sînt mai concludente pentru statisticianul care nu știe vedea decît mii de coloane de cifre.* T. POPOVICI, S. 175, cf. DM, DN². *De ce n-ai plecat... unde oamenii așteaptă o statisticiană bine pregătită?* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ci-an.* — Pl.: *statisticieni, -e.*

— Din fr. **statisticien.**

STATÍV[1] s. n. Dispozitiv metalic sau de lemn folosit la montarea și susținerea unor piese și aparate de lucru (în laborator). Cf. STAMATI, D., BARCIANU, ALEXI, W. *Cercetase în fugă laboratorul... cu stativele pline de aparatură de sticlă.* V. ROM. iulie, 1954, 39. *Sitele independente sînt făcute solidare între ele..., cu ajutorul unui stativ de lemn.* AGROTEHNICA, I, 424, cf. LTR², DL, DM, DN². *Aparatul stă pe stativ.* CINEMA, 1968, nr. 10, 4, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adjectival) *După felul cum sînt montate, lagărele se împart în lagăre stative, lagăre suspendate și lagăre în consolă.* IOANOVICI, TEHN. 251.

— Pl.: *stative.*

— Din germ. **Stativ**, fr. **statif.**

STATÍV[2] s. n. v. **stativă.**

STATÍVĂ s. f. **1.** (Popular; mai ales la pl.) Război² **(1)**. *Urzeala nevăzută se pune în război (stative) și se țese.* I. IONESCU, M. 690. *Caierul de burungic din furcă și suveica stativelor... stau... neatinse.* NEGRUZZI, S. I, 107, cf. POLIZU. *Războaie (stative) de țesut.* ODOBESCU, S. II, 115. *Cu ajutorul slobozitoriului, al zăvorului și al lopățelii, le-au întins în stative.* CREANGĂ, O. 294. *Luarea și ducerea... chiar și a stativului (războiului)... era uzitată și la români.* MARIAN, NU. 572. *Trei-patru camere din casa sa erau ocupate cu stative (războaie de țesut).* SION, P. 75, cf. TDRG. *În multe case stativele nu mai ies din casă, doară la zile mari.* PAMFILE, I. C. 444, cf. CADE. *Stativele țărancelor din munții Moldovei.* SADOVEANU, O. XX, 481, cf. SCRIBAN, D.,

DL, DM, DEX, SBIERA, P. 222, com. MARIAN. *Cînd se înveleşte pînza pe sul, se înnoadă o pană... ca pînza să meargă aşa de uşor în stative, ca pana.* ŞEZ. III, 50, com. din ZAGRA — NĂSĂUD şi din STRAJA — RĂDĂUŢI, ALR I 1 283, A V 15, 33, 35, VI 16, 19, 26, IX 1, 3, 4, LEXIC REG. II, 77. *Să-m facă mie... stative... tăt ci trebe.* O. BÎRLEA, A. P. II, 528. ◇ Expr. **A pune pînza în stative** (cu cineva) = a lucra în tovărăşie (cu cineva); a se asocia (cu cineva). Cf. DL, DM, DEX. ✦ P. restr. (Prin Mold. şi prin nordul Transilv.; la pl.) Tălpile războiului[2] **(I)**. Cf. ALR I 1 283/270, ALRM SN I h 301, A V 15. ✦ P. restr. (Regional; la pl.) Părţile laterale ale războiului[2] **(I)**. CHIRIŢESCU, CR. 255, SCRIBAN, D., ALR I 1 283/260. ✦ (Învechit; rar) Meseria ţesătorului. Cf. CIHAC, II, 364, DDRF.

2. (Regional; la pl.) Gherghef (Coropceni — Iaşi). Cf. ALRM SN III h 1 024/514.

3. (Mold.; şi în sintagma *stative de întins piele*) Suport din lemn folosit în tăbăcărie, pe care se întind pieile de ovine sau de vite, spre a fi curăţate de păr. *După ce s-a curăţit de carne se întinde pielea cu ajutorul stativelor de întins piele.* PAMFILE, I. C. 48, cf. DEX. *O anină-ntr-un cîrlig, pune şi-n stativî.* ALR II 6 611/520, cf. ib. 6 611/414, 537, 551, A V 25.

4. (Regional; la pl.) Scară **(II 1)** (Borşa). Cf. ALR SN I h 173/362.

5. (Prin nordul Mold. şi prin estul Transilv.) „Scaun de înspiţat" al rotarului. Cf. ALR II 6 683/228, 365.

6. (Regional; la pl.) Capră pentru tăiat lemne (Straja — Rădăuţi). Cf. ALR I 952/388, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI.

7. (Prin nord-vestul Mold.) Instalaţie de lemn asemănătoare cu scheletul războiului de ţesut, în care sînt vîrîţi boii sau caii pentru potcovit. Cf. LEXIC REG. 117, GLOSAR REG.

8. (Regional; la pl.) Fiecare dintre cele două lemne paralele ale ferăstrăului, de care se leagă pînza (Izvoru Alb — Piatra Neamţ). Cf. GLOSAR REG.

— Accentuat şi: *státivă*. ALR I 952/388. — Pl.: *stative*. — Şi: (popular) **stativ** s. n., (regional) **státevă** (H III 19) s. f.
— Din ucr. **стативa**.

STATIZÁ vb. I. Tranz. (Rar) A etatiza. Cf. SCRIBAN, D.
— Prez. ind.: *statizez*.
— De la **stat**.

STAT-MAIÓR s. n. v. **stat-major**.

STAT-MAJÓR s. n. **1.** Organ de conducere al unei mari unităţi militare, format dintr-un număr variabil de ofiţeri organizaţi în birouri şi secţii şi aflat sub comanda unui şef. *Comandanţii, statul-major, ofiţerimea oastei... au avut cinste a să înfăţoşa înaintea Ec*[scelenţei] *sale.* AR (1831), 13[1]/19. *Primi gradul de general şi postul important de şef de stat-major al armatei a doua.* BOLINTINEANU, O. 253. *Şef al statului-major general.* MAIORESCU, D. II, 104, cf. BARCIANU. *E şi Liviu, căpitanul... de la statul-major.* REBREANU, I. 446. *Generalul... a părăsit statul-major.* TITULESCU, D, 627. *Cel mai ideal stat-major nu face două parale cu o trupă dezorganizată.* C. PETRESCU, Î. II, 169. *Ca un şef de stat-major, am prevăzut toate amănuntele operaţiei.* BRĂESCU, A. 199. *Face parte din statul-major al contelui... în războiul contra turcilor.* SADOVEANU, O. XX, 466. *S-a anunţat... şi un comunicat al statului-major.* H. LOVINESCU, T. 152, cf. DM, M. D. ENC. ◇ *Marele stat-major* = organ de conducere al forţelor armate dintr-o ţară, format dintr-un anumit număr de ofiţeri reprezentînd toate armele, organizaţi în birouri şi secţii şi aflat sub comanda unui şef. *Directorul întreprinderii... era dublat de un colonel de la marele stat-major.* BENIUC, M. C. II, 263. ◇ (Prin lărgirea sensului) *A fost... şeful marelui stat-major al intelectualităţii democratice.* SADOVEANU, O. XX, 30. *Înconjurat de întregul stat-major vamal, şeful, rigid, neînduplecat, părăsi terenul pe care era deplin stăpîn.* BART, S. M. 89. *Partidul era statul-major al revoluţiei în pregătire.* ARGHEZI, B. 135. *Starîţa... se înconjură de un întreg stat-major.* CĂLINESCU, S. C. L. 97. *Acum aveam un partid revoluţionar, un stat-major capabil să ne conducă în lupta cea mare.* SCÎNTEIA, 1961, nr. 5 320. *O cinematografie trebuie să aibă un stat-major care să-i mişte trupele.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 1/4.

2. Clădire în care îşi are sediul statul-major **(1)**. Cf. RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU[2], D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM. ◇ (Prin analogie) *Casa lor... devine un mic stat-major conspirativ.* IST. LIT. ROM. II, 528.
— Pl.: (rar) *stat-majóre* (P. CONSTANT, R. 165).
— Şi: (învechit, rar) **stat-maiór** s. n.
— **Stat**[1] + **major** (după it. *stato maggiore*, fr. *état-major*).

STAT-MAJORÍST s. m. (Rar) Ofiţer de stat-major **(1)**. Cf. DN[3].
— Pl.: *stat-majorişti*.
— **Stat-major** + suf. *-ist*.

STATOCÍST s. n. Organ auditiv al nevertebratelor, în formă de vezică, cu un lichid în care sînt înglobate statolitele cu rol în menţinerea poziţiei corpului. Cf. DEX, DN[3].
— Pl.: *statociste*.
— Din fr. **statocyste**.

STATOCRÉD s. m. (sg.) (Învechit, rar) Idolatru. *Ca să scap cu mijloc frumos, îi mărturisii că eu sînt moamelan, şi domnia sa statocredu (închinător de statuie sau idolatr).* GORJAN. H. IV, 106/8.
— **Statuie** + **cred** (prez. ind. al lui *crede*).

STATOGRÁMĂ s. f. Fotografie obţinută la statoscop. Cf. LTR[2], DN[3].
— Pl.: *statograme*.
— Din fr. **statogramme**.

STATOLÍT s. n. Mică formaţiune calcaroasă care se găseşte în urechea internă, avînd rol în menţinerea echilibrului. Cf. DN[2], D. MED.
— Din fr. **statolithe**.

STATÓR s. n. Partea fixă a unui motor sau a unui generator de energie (constituind carcasa acestora), în care se învîrteşte rotorul. *Un motor electric se compune din două părţi principale: rotorul şi statorul.* ORBONAŞ, MEC. 126. *Stator..., partea fixă a unei maşini electrice cu mişcare rotativă.* ENC. TEHN. III, 14. *O carcasă din tole de fier numită stator.* CIŞMAN, FIZ. II, 485, cf. DL, DM, LTR[2], DN[2], SCL 1962, 231, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *statoare*.
— Din fr. **stator**, germ. **Stator**.

STATOREACTÓR s. n. Reactor cu flux continuu de gaze, care funcţionează fără compresor şi care este folosit pentru propulsia unor avioane supersonice. Cf. LTR[2], DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pronunţat: *-re-ac-*. — Pl.: *statoreactoare* şi (rar, m.) *statoreactori* (DN[2]).
— Din fr. **statoréacteur**.

STATORÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Învechit) A înfiinţa. *Pre mai adeseori zisul magistru, în numele casei ospitalului cei numite, am poruncit să-l statorească credinciosul şi iubitul nostru magistru Axil.* ŞINCAI, HR. I, 273/20. *Crunte războaie purta-va-n pămîntul italic, şi neamuri Mari domoli-va şi ţări stători-va şi ziduri.* COŞBUC, AE. 17.

2. (Învechit şi regional) A stabili **(2)**. *Şi în Germania, domnitorii statoriseră ca maximă de stat că*

supușii lor sînt datori să adopte religiunea domnitorilor. BARIȚIU, P. A. I, 229, cf. 215, POLIZU. *Petrecură cu toții sara tărziu, statorind ziua de cununie.* MARIAN, NU. 196, cf. ȘĂINEANU². *Vedea pe toți uimiți..., auzind pe urmă ce sumă a statorit directorul... pentru o fată.* AGÎRBICEANU, A. 255, cf. DL, DM. ◇ Refl. pas. *Este o formulă veche... a se statori cîte un exemplu care să bage în spaimă pe alții.* BARIȚIU, P. A. I, 599. ◆ (Complementul indică oameni) A desemna. *Templele lui i le-a-ncins cu frunzișul de dafin. Biruitor statorindu-l ca-ntîiul din gloate, pe-Acestea.* COȘBUC, AE. 96. ◆ Refl. (Despre oameni) A se așeza. *Umbla de la un grup la altul... azvîrlind cîte-o vorbă și în sfîrșit statorindu-se lîngă doamna Herdelea.* REBREANU, I. 416. ◇ Fig. *O primăvară frumoasă ca totdeauna se statorea pe hotare.* id. ib. 268.

— Prez. ind: *statoresc.* — Și: (învechit și regional) **stători** vb. IV.

— Cf. statornici.

STATORÎRE s. f. (Învechit) Faptul de a (se) statori **(2)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Și: **stătorire** s. f. BARCIANU.

— V. **statori.**

STATÓRNIC, -Ă adj. **1.** (Despre proprietăți) Care aparține cuiva pentru totdeauna; care se află în posesiune veșnică. *Cînd a rămîne lucru, Măria Ta, să întoarcă Mîclescu lucru de 84 de ani vîndut, să fii Măria Ta bine încredințat că nime cu moșii statornice în țară nu rămîne* (a. 1765). BUL. COM. IST. IV, 214. *Toate daniile de moșii, de vii și de locuri... ce s-au făcut din început cu cuvîntul dreptății... au rămas statornice și întemeiate.* SOB. BRIS. 41. *Acum, dă curînd, am dovedit că moșia a vîndut-o statornică* (a. 1792). IORGA, S. D. XIV, 134. *La judecătoria județului Argeș se vînd cu mezat o pereche case din orașul Pitești pe loc statornic.* GR (1833), 104²/3, cf. ALR I 444/990. ◇ (Învechit) *Pămînt statornic* v. pămînt **(6)**.

2. (Rar; despre așezări omenești, domicilii, sedii etc.; în opoziție cu provizoriu) Stabil **(I 1)**; (despre instituții, organizații etc.) permanent **(1)**. *Se va înlesni stăpînirea a dobîndi un local statornic.* REGUL. ORG. 422/27. *Au trecut epidemia în Bucovina, deși acest deget de țară avea carantine statornice.* C. VÎRNAV, H. 11/9. *Lui Apolon însă îi ardea... de a-și alege pe uscat un lăcaș statornic.* ODOBESCU, S. III, 295. *Pieptănarul îmi tot cîntă-n ureche să mă iau cu dînsul că are bordei statornic.* CAMILAR, N. I, 403. *Existau numai cîteva așezări statornice.* TUDORAN, P. 397, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Despre populații, în opoziție cu nomad) Fixat definitiv într-un loc, pe un anumit teritoriu; sedentar **(2)**, (rar) stabil **(I 2)**. *Armenii nu umblă cu corturi pe cîmp și a păzi numai dobiloace ca turcomanii, ce sînt locuitori statornici, iară turcomanii sînt ca oaspeții.* AMFILOHIE, G. 29/16. *Romanii rămaseră statornici acolo.* MAIOR, IST. 33/34. *Sînt datori mocanii sudiți, adică cei ce nu sînt statornici aici în țară cu namestii și trecători, a da oi dă beilic* (a. 1817). DOC. EC. 180. *A provocat... tulburare în masa getică, locuitoare statornică, agricolă.* PÂRVAN, G. 54, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Comunitățile caracteristice și statornice se formează după o lungă evoluție.* AGROTEHNICA, 1, 396. ◇ (Prin sinecdocă) *Abia acum începe să s-așeze o viață mai statornică de-alungul acestui țărm al Dunării.* VLAHUȚĂ, R. P. 22.

4. (Despre oameni sau despre manifestările lor) Care nu poate fi clintit sau schimbat (ușor); ferm, hotărît, nestrămutat **(2)**, stabil **(II 2)**, (învechit) neurnit **(2)**. *Era veslit și statornic întru războiul cel de-a mănă* (cca 1750—1780). GCR II, 82/34. *Supără încă și auzul... celor ce firește nu sînt statornici a suferi cu răbdare prelungirea citaniei.* VĂCĂRESCUL, IST. 245. *Gheorghie nu ș-au schimbat gîndul niciodată, ci s-au arătat totdeauna statornic în credință.* MOLNAR, RET. 51/16. *Mentor s-arătă într-astă primejdie nu numa statornic și fără frică, dar încă și mai vesel decît altăi dată.* PLEȘOIANU, T. I, 74/4. *Cei casnici sînt... mai statornici de minte și sănătate... decît cei slobozi și neînsurați.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 43/26. *Vădesc statornicul plan... de a spori întru civilizația începută.* AR (1831), 27²/22. *Nu le vei face vrednic de a fi părtaș acei lumi fericite, fără numai prin virtute statornică.* MARCOVICI, D. 16/4. *Statornica hotărîre de a nu vorbi rău de ceilalți.* id. ib. 10/1. *Nu este de crezut că avînd statornică sîrguință, pot să alcătuiesc dintru acel vechiu copaciu un caic.* DRĂGHICI, R. 147/25. *Nu vom găsi... un prieten statornic.* HRISOVERGHI, A. 25/7. *Trebuie negreșit o hotărîre statornică.* DESCR. AȘEZ. 128/14. *Turcii vin cu hotărîre statornică de a nu înceta bătaia zioa și noaptea.* MAG. IST. II, 62/32. *Nebuneasca lui sumeție se sfărmă în sfîrșit de statornica cumpănire a lui Petru I.* NEGRUZZI, S. I, 177. *Cei dintîi sînt mai statornici în credințele lor.* GHICA, C. E. II, 332. *Voința tare și statornică învinge toate obstacolele.* FILIMON, O. I, 123. *Aș vrea să știu mai întîi dacă nepotul d-tale... are hrisloiftic? Dacă-i om statornic, econom?* ALECSANDRI, T. 774. *Văzînd statornica hotărîre a împăratului ..., Greuceanu cuvîntă.* ISPIRESCU, L. 220. *Trebuie o dată să vorbim pe șleau și fără înconjur despre acest prieten statornic al idealurilor noastre.* IONESCU-RION, S. 267. *Oare nu era el o fire destul de statornică?* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 132. *Această operă... va fi însoțită de o critică statornică a tuturor ideilor.* în PLR II, 160. *Ocrotitorul său statornic.* IORGA, C. I. I, 205. *Coco își plăti cu moartea accesul lui de sinceritate statornică.* ANGHEL, PR. 48. *Dumnealui nu-i destul de statornic, tot trece de la o societate la alta.* AGÎRBICEANU, A. 76. *Geții au rămas desigur statornici și în religia lor.* PÂRVAN, G. 643. *Stătea într-o statornică nepăsare.* BASSARABESCU, V. 50, cf. CADE. *Pare un om statornic.* C. PETRESCU, C. V. 203. *Crescuse... gîndul frumos și statornic al băiatului.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 20. *N-aveam client mai statornic, mai ahtiat de cultură ca Gică.* COCEA, S. I, 174. *El era colaboratorul cel mai statornic.* TEODOREANU, M. III, 200, cf. SCRIBAN, D. *Era plină de bunătate, statornică în iubire și în ură.* CĂLINESCU, E. 30. *După dificultățile de început s-a dezvoltat o prietenie iubitoare, statornică, fecundă.* VIANU, L. U. 356. *Participanți statornici, cîștigați pentru ideile proclamate... puteau să fie acum în număr de vreo două duzini.* PAS, L. II, 145. *Sînt statornic în iubire Și-n a patriei cinstire.* BENIUC, M. 124. *Părea a fi de mult prieten statornic al casei noastre.* VORNIC, P. 12. *Cei mai statornici exponenți ai mișcării literare din deceniul al patrulea sînt... profesorii.* IST. LIT. ROM. II, 258, cf. DL, DM. *Sute de clevi... au devenit... prieteni statornici ai Muzeului de artă.* GÎ 1968, nr. 935, 1/5. *Prieten devotat, statornic, atunci cînd nu-l mînți.* CINEMA, 1968, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX., A IX 1. *Statornic la cuvînt pururea dă vei fi, cinste dă la toți vei dobîndi.* ZANNE, P. VIII, 576. ◇ Expr. **A fi statornic la vorbă** = a se ține de cuvînt. *Așa am fost eu răbdător și statornic la vorbă în feliul meu.* CREANGĂ, A. 70, cf. DL. ◇ (Substantivat, m.) *Statornicul la nici ntîmplare supărare nici schimbare are.* ZANNE, P. VIII, 576.

5. (Despre fenomene, stări, procese etc. naturale sau sociale, despre evenimente etc.) Care nu este supus schimbărilor, fluctuațiilor etc.; constant, fix, invariabil, neclintit **(2)**, neschimbat **(2)**, neschimbător **(2)**, stabil **(II 2)**, (rar) neatins, nefluctuant, nefavorabil, (învechit) neclătit **(2)**, nevătămat **(1)**. *Învăța prin orînduieli adivărate și statornice.* AMFILOHIE, G. F. 13ᵛ/1. *Să știi dumneata că îndreptarea ce vei alcătui acum... are să se păzească pentru multă vreme nestrămutată și statornică* (a. 1819). DOC. EC. 220. *A da cîrmuirii o formă statornică pentru binele public.* PLEȘOIANU, T. III, 53/3. *Umblă pribegi fără stare și orînduială statornică.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 190/4. *Să va alcătui proiect de legiuire statornică* (a. 1836). DOC.

EC. 638. *Nimic în lume statornic nu rămîne.* GRAM. MOLD. 24/11. *Să se formeze o oştire întocmai pe temeiuri statornice.* REGUL. ORG. 450/12. *Întocmirea ordinelor nu este bazată pe considerația numai a unui organ orcît de statornic ar fi.* BARASCH, I. N. 157/7. *Fenomenele sociologice sînt cîrmuite de legile cele mai statornice.* CONTA, O. F. 530. *Legenda lua o formă statornică și consîntită.* ODOBESCU, S. I, 204. *Numai astfel ar fi putut cîștiga înrîurirea adîncă și statornică.* GHEREA, ST. CR. II, 99. *Individul evoluează într-o direcție statornică și dezvoltarea sa nu întîmpină piedice dăunătoare.* PETICĂ, O. 421. *Hotărîrea judecătorului nu se produce... după o lege fizică, statornică.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 198. *Statul a ajuns la o formă statornică.* CĂLINESCU, în PLR II, 610. *Eminescu era și un singuratic, un om fără situație socială statornică.* SADOVEANU, O. XX, 287. *Formele* [morfologice] *sînt mai mult sau mai puțin statornice.* VIANU, S. 93, cf. DL, DM. *Face o distincție precisă între partea cea mai statornică a unei limbi, denumită structură... și celelalte elemente mobile ale limbii.* L. ROM. 1967, 227, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit; despre aștri; în opoziție cu m o b i l 1). Fix. *Caută pentru stelile statornice au stătătoare.* AMFILOHIE, C. F. 8^{v}/12. *Stelele cele statornice sînt globuri luminoase și călduroase asemenea soarelui.* MARIN, P. 3/11.

6. (Mai ales despre stări, situații, relații etc.; în opoziție cu e f e m e r) Care există, care durează mult timp; care se întinde pe o lungă perioadă de timp; dăinuitor, durabil, stabil **(II 3)**, trainic[2] **(2)**, (rar) stătător **(III 2)**. V. p e r m a n e n t **(1)**. *De să va găsi cu cale, să să întărească de către Divan, și așa să rămîie schimbul statornic.* SOB. HRIS. 43. *Să fie schimbul între noi statornic și nestrămutat în veci* (a. 1805). URICARIUL, X, 252. *Să aibă de-a pururea două condice statornice în cancelarie* (a. 1829). URICARIUL, XIV, 291. *De voi scăpa viu, Făgăduiesc cu chizeșluire pace statornică.* AETHIOPICA, 64^{v}/25. *Pentru ce așteptî de la ceilalți oameni o fericire... mai curată și mai statornică.* MARCOVICI, D. 10/18. *La 1832, priimind casa shoalelor un statornic venit însămnătoriu..., au putut da ramului de învățătură o nouă întindere.* FM (1838), 67^{1}/6. *Această părută slăbăciune curînd va conteni după statornică luare a hapurilor.* VEISA, I. 48/9. *Acest obicei este bun de urmat mai ales atunce cînd timpul nu-i statornic.* I. IONESCU, C. 161/22. *Ne-ar fi fost cu putință a ține împregiuru-ne o temperatură statornică și nevariabilă.* MAN. SĂNĂT. 64/1. *Numai țăranul român în bine și în rău și frumusețea naturei au rămas neschimbate și sînt încă elementul statornic în marea mișcare a țării românești.* MAIORESCU, CR. III, 23. *Natura prezintă, în formele ei neclintite și înțepenite, elementul statornic în viața poporului,* XENOPOL, I. R. I, 15. *Singurul statornic reazăm ce-am avut în țara mea.* DAVILA, V. V. 188. *Era o cauză statornică de melancolie.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 75. *Cîte un domn adeseaori bolnav... ținea în chip statornic medicul său pe lîngă el.* IORGA, C. I. II, 176. *Grupările au o însemnătate efemeră și curentele nu sînt statornice.* în PLR II, 177. *Aceștia... armonia nu o pot face statornică.* AGÎRBICEANU, A. 40, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Poate aci e fericirea cea mare, statornică și fără amenințări.* C. PETRESCU, O. P. I, 59. *Uită-te la mine, să înțelegi ce se alege din tinerețe, din frumusețe și din tot ce ni se pare strălucitor și statornic.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 134. *Nimic nu e statornic pe lumea asta.* COCEA, S. I, 204. *Viața acum pentru Creangă trebuie să fie un chin statornic.* CĂLINESCU, I. C. 270. *Preocuparea statornică a acestui scriitor este... tendința de a sili impresiile să intre într-un spațiu relativ restrîns.* VIANU, A. P. 160. *Socot că orice frumusețe Prilej de-amăgire statornică este.* BLAGA, POEZII, 377. *Era un vînt tare, însă statornic.* TUDORAN, P. 260, cf. DL, DM. *Întregul contingent al cititorilor... i-au stat exemplu statornic.* VULPESCU, P. 51. *România socialistă situează în mod statornic în centrul politicii sale externe prietenia și alianța cu țările socialiste.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 183, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Ceale ce se zic întru Propovedăniile acealea bine să le priceapă, ci și statornic să le țină minte.* MAIOR, P. VII/3. *Se vede prin urmare că aceste băi erau locuite statornic bu chiar de o populație numeroasă.* XENOPOL, I. R. I, 198. *Mă făleam să-mi văd, statornic, stăpînirea-ntemeiată.* DAVILA, V. V. 153. *Pentru a duce însă la îndeplinire statornic aceste schimbări, avem lipsă și de sprijinul material al on*[oratului] *public.* în PLR II, 44. *Eu rămîn să ies statornic Cîntecul de îngropare.* GOGA, POEZII, 157. *Fluviul împiedeca pe Dromicaites să păstreze statornic ceva în dreapla apei.* PÂRVAN, G. 62. *Afară plova îmbielșugat și statornic.* SADOVEANU, O. XVIII, 603. *Din cer cade statornic un nor de pene albe.* CĂLINESCU, O. II, 32. *Vîntul bătea statornic de la uscat.* TUDORAN, P. 260, cf. DL. *Fii picurul de apă ce sfredelind statornic Străbate roca dură.* LABIȘ, P. 277. *A fost statornic preocupat de probleme de teorie literară.* IST. LIT. ROM. II, 386. *A mers statornic pe calea ce i-a deschis-o Eminescu.* L. ROM. 1967, 39. *Filmele de aventuri de toate soiurile îi întreține statornic preferințele.* CINEMA, 1968, nr. 6, III. *Dintre toți poeții români, Mihulescu a elogiat statornic pe Eminescu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 31, 13/3. *Să se încadreze ... statornic în preocupările majore ale colectivului.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 200.

— Pl.: *statornici, -ce.*

— De la **stat**[2] (după *dătornic, spornic* etc.)

STATORNICÁ vb. I v. **statornici.**

STATORNICÉȘTE adv. (Învechit) Constant. *Pînă la venirea bulgurilor, romanii statornicește au stăpînit și de-a stînga Dunărei.* ȘINCAI, HR. I, 30/16, cf. LB, VALIAN, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 236, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— **Statornic** + suf. *-ește.*

STATORNICÍ vb. IV. 1. R e f l. (Despre oameni sau despre populații) A rămîne **(1)** (definitiv) într-un anumit loc, considerîndu-l domiciliu stabil **(1 1)** (și amenajîndu-și acolo locuința); a se așeza, a se fixa, a se instala, a se opri **(3)**, a se stabili **(1)**, a se stabiliza **(2)**, (învechit și regional) a se sălășui **(2)**, a se stăvi **(1)**, (învechit) a se lăcășlui, a se sălășlui **(2)**, a se sădi **(2)**. [Eteriștii]... *să statornicesc de-a bine, cu strajă bună la porți.* BELDIMAN, SAP. 36^{r}/16. *După multe războaie, cumanii s-au statornicit la 1075 în Moldova.* FM (1841), 211^{3}/36. *Să-ți alegi numai o floare și să te statornicești.* CONACHI, P. 177. *Silită pe barbari a căuta să se statornicească.* BĂLCESCU, M. V. 7, cf. PONTBRIANT, D. *Numai în urma unei emigrațiuni întîmplate cîndva* [națiunea] *a venit de s-a statornicit în mediul actual.* CONTA, O. F. 37. *Mai pe urmă și-a înjghebat și o căsuță și apoi s-a statornicit în satul acela.* CREANGĂ, O. 55. *Romanii... cînd au venit în părțile acestea și s-au statornicit aci, au dat peste apele mîntuitoare de la Mehadia.* ISPIRESCU, U. 80. *Trebuie să ne pregătim de întoarcere..., dacă nu vrei să ne statornicim într-o peșteră.* D. ZAMFIRESCU, A. 160. *Nu uitau să aducă mii de săteni de supt stăpînirea turcească, pe cari-i statorniceau prin locuri mai pustii.* IORGA, C. I. I, 201, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. [Coloanele] *au de gînd să se statornicească acolo, se vede.* CAMIL PETRESCU, U. N. 324. *Se statornicirâ aici doi călugări, care să citească cu rîndul.* VOICULESCU, P. I, 168. *Acea vale a Moldovei fusese pentru pămîntenii care se statornicisră aici de veacuri un fel de rai al lumii.* SADOVEANU, O. XVIII, 38. *La Roma ne-am statornicit pentru vreo zece zile.* BLAGA, H. 120. *Acolo unde s-a hotărît de stăpînire să ajungem și să ne statornicim.* STANCU, Ș. 188, cf. DL. *Se statornicise la capătul dinspre apus, peste drum de primărie.* T. POPOVICI, SE. 125, cf. DM. *Se va întoarce în patrie, statornicindu-se probabil la moșia părintească.* IST. LIT. ROM. II, 490. *Unii se statorniciseră aici.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 322. *În 1841 revine în țară și se statornicește la Mînjina.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 5, 66, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Au*

începul bilciurile vremelnice care, statornicindu-se cu timpul, vor da naștere pieților. G. BARBU, A. V. 12. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Darurile și patimile... se statornicesc în obicei.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXVII/12. *Numai cu încetul elementele străine se statornicesc.* PHILIPPIDE, P. 167. *Privea... cum... se statornicesc umbrele.* ANGHEL, PR. 6. *S-a statornicit în văzduh o bagdadie de cenușă.* SADOVEANU, O. XVIII, 613. *S-a statornicit treptat forma cea mai bună* [a versului]. VIANU, S. 176. *Este... calea prin care se statornicește un nou tip de folclor.* M 1968, nr. 1, 43. *Dacă regia face încă eforturi de a se statornici,... problema actorilor ni se pare mai favorizată de împrejurări.* T iulie 1968, 93. ◇ Fig. *Noaptea fără lună se statornicise deplin între cer și codri.* SADOVEANU, O. IX, 30. *E mîhnit că nu știe unde o să se statornicească sufletul mamei.* STANCU, M. I. 45. *Toamna se statornicise, urmînd rînduiala neschimbată a legilor firii.* VORNIC, O. 159. ◇ Tranz. *A statornicit la marginea pustiurilor pe nomazii prigoniți din veacuri.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 499. (Fig.) *Foametea și-a statornicit puterea în holdele noastre.* CR (1831), 173²/26. ✦ Tranz. (Astăzi rar; complementul indică piețe, tîrguri, drumuri etc.) A instala; a amplasa. *Ca să ridice toate păscăriile... și să le statornicească la arătatul piaț a păscăriei* (a. 1814). N. A. BOGDAN, C. M. 111. *Acum au statornicit drumu toți pă acolo* (a. 1837). DOC. EC. 691. *Învoiala săvîrșită... statornicind granița acestor moșii* (a. 1665). BUL. COM. IST. IV, 83. *Pă moșia dumisale, umblă acum să statornicească un tîrg de vite.* în PR. DRAM. 278. ◇ Refl. pas. *Reședința județului Teleorman să va statornici pă viitorime în orașul Turnu.* REGUL. ORG. 588/4. *Este... în interesul tuturor a se statornici reședința unei plăși cît se poate mai în mijlocul plășei.* I. IONESCU, M. 100. *În cuprinsul acestor încăperi s-a statornicit și colegiul.* ARHIVA, II, 339. ✦ Tranz. (Învechit; complementul indică oameni) A înscăuna. *Venim aicea ca să o statornicim* [pe Herselia în scaunul ei] *și să facem dreptate.* BELDIMAN, N. P. II, 194/14. *Cazimir priimindu-i rugămintea, au pornit nu tîrziu cu o armie spre a-l statornici în tron.* IST. M. 75/13. ✦ Tranz. P. anal. (Rar) A înțepeni. [Jnepenul] *se agață de piatra goală, o învăluie... și o statornicește.* ap. CADE. ✦ Tranz. Fig. (Neobișnuit; complementul indică imagini) A reconstitui (din memorie). *Imagina chipuri de femei asemuite în liniile feței lui, încercînd astfel să statornicească o icoană.* ARDELEANU, D. 24. ✦ Tranz. Fig. (Învechit, rar) A baza. *Cești doi autori după urmă nu statornicesc politica lor decît pe maxime păgînești.* PLEȘOIANU, T. I, 33/12.

2. Tranz. A arăta în mod precis, limpede, categoric și exact, a defini, a delimita, a preciza, (rar) a pune **(B II 3)**, (învechit) a mărgini **(3)**, a răspica **(3)**; a ajunge (de comun acord) la soluția definitivă în legătură cu ceea ce trebuie să se întreprindă, să se îndeplinească etc., a decide, a dispune, a fixa, a hotărî, (învechit și popular) a orîndui **(3)**, a rînduí **(III 1)**, (popular) a soroci **(1)**, (învechit și regional) a statori **(2)**, (învechit) a așeza, a defige, a însemna, a judeca, a lega, a politici **(3)**, a poveli, a scoate **(VI 7)**, (regional) a prubului (v. probălui 4); a determina, a stabili **(2)**. *Să statornicească, printr-un articol deosibit, aceste venituri în folosul pomenitelor biserici.* CR (1831), 105¹/26. *Trebuința ce ieste de a statornici mijloace spre dăpărtarea înmulțirii paralelor în Prințipat* (a. 1836). DOC. EC. 639. *Pentru viitorimea țerei, au cercat cu bărbăție a-i statornici soarta.* ASACHI, L. 3²/47. *Moldova avea trebuință a statornici a ei legături de dinafară către Polonia și Ungaria.* id. L. M. 13/30, cf. PONTBRIANT, D. *Comte a statornicit șirul în care științele au trebuit cu necesitate să ia naștere și să se dezvolteze.* CONTA, O. F. 35. *Noua lege comunală au statornicit toate drepturile și îndatoririle comunei.* I. IONESCU, D. 99. *Acum, ia să statornicim rînduiala următoare, ca să se poată ști hotărît, care cîtă pîne a mîncat.* CREANGĂ, O. 160. *Adevărul este că limbile statornicesc genul substantivelor după formă, iar nu după înțelesul lor.* I. NEGRUZZI, S. I, 481. *Nu-i putem statornici un început.* IORGA, C. I. I, 142, cf. RESMERIȚĂ, D. *Izbutise să-și statornicească în căpșorul ei un gînd.* GÎRLEANU, L. 23. *Gînduri nelimpezite ce se țineau unele de altele fără să poată statornici o idee.* ARDELEANU, U. D. 22. *Nu i-am putut statornici pînă acum unitatea temperamentală.* LOVINESCU, S. I, 418, cf. CADE. *El statornicise în sine, fără întoarcere, hotărîrea.* SADOVEANU, O. IX, 141. *Statornicind bine anul și luna...,* găsi *și-n amintirea lui întocmai ce i se cerea să știe.* id. ib. X, 604. *Propusese... un nou sistem de educație și statornicise exemplul unei arte noi.* VIANU, L. U. 292. *Proiectul noii constituții statornicește femeii drepturi egale cu ale bărbatului.* LUPTA DE CLASĂ, 1952, nr. 7, 67. *Întreaga desfășurare a evenimentelor internaționale scoate în evidență dorința crescîndă a popoarelor de a statornici relații de prietenie.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 740. *Rămîne să statornicim în sfîrșit care a fost însemnătatea reală a „Cugetărilor".* VARLAAM — SADOVEANU, 212, cf. DL, DM. *Tratatul... statornicea... controlul Romei asupra litoralului dobrogean.* H. DAICOVICIU, D. 95. *Scopul clubului este să statornicească frăția și solidaritatea în general între toți muncitorii din țară.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 5, 65, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. pas. *Urmînd a se statornici iraturile socotite ale acestei case atît pe anul viitor, cît și înainte* (a. 1814). URICARIUL, I, 226. *Să să statornicească o pravilă nestrămutată* (a. 1836). DOC. EC. 638. *Se statornicește simbria.* EMINESCU, N. 141. *S-au statornicit metodele de plantare.* AGROTEHNICA, I, 58. ◇ Refl. *Un prieteșug strîns se statornici fără zăbavă între dînșii.* FM (1838), 51¹/21. *Să se statornicească între noi... o frăție, și să ne sprijinim unii pe alții.* MACEDONSKI, în PLR II, 251. *O hotărîre nouă se statornicise în gîndul ei, plecarea la Sinaia.* D, ZAMFIRESCU, A. 178. *Între profesor și elev s-au statornicit niște legături ca între un duhovnic și un drept-credincios.* REBREANU, P. S. 39, cf. CADE. *Atmosfera domoală, ce se statornicise între noi, îmi da iarăși un vag îndemn.* BLAGA, H. 191. *Între tată și unicu-i fiu se statornicise o prietenie puțin obișnuită.* TUDORAN, P. 46. *Sînt replici, gesturi întîlnite în viață care se statornicesc, au semnificație și care-și caută aproape nemilos încetățenirea în pagină.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192.

3. Tranz. (Învechit; complementul indică întreprinderi, instituții, organizații statale etc.) A întemeia; a institui. *Să-i dați trebuincîosul ajutor, pentru ca să poată statornici fabrica fără vreo împotrivire* (a. 1815). URICARIUL, I, 228. *Vînturile îi povățuia către Esperia și ei mergea să statornicească o nouă împărăție.* PLEȘOIANU, T. I, 191/13. *Statorniciră acolo o crăie care se surpă de către Clodovic.* ASACHI, L. 71²/12, cf. PONTBRIANT, D. *Cîrmuirea nu s-a îngrijit ca să statornicească o educație și o instrucție națională.* BOLINTINEANU, O. 327. ◇ Refl. pas. *Mentor adăogă că ar fi de mare trebuință să se statornicească școale publice pentru deprinderea tinerimii.* PLEȘOIANU, T. III, 55/2. *O gazetă care se statornicește într-o astfel de anchilozare spirituală se apropie de amurgul existenței ei.* COCEA, în PLR II, 564. ✦ (Învechit; complementul este pacea) A realiza **(1)**. *După acestea, statornicind pacea cu vecinii și încheind aliație cu Polonia,.. s-au dedat... la îmbunătățirea celor din lăuntru ale țării.* CR (1830), 385¹/31. *Sînt trîmes... pace să statornicesc.* DONICI, F. II, 28/8. *Astfel a statornicit el pacea provinciei și a lărgii hotarele ei.* PÂRVAN, G. 103.

4. Tranz. A face (să se mențină) trainic; a face să dureze; p. ext. a întări. *El cunoștea foarte bine că, ca să-și statornicească vestea și slava, n-avea trebuință de panaghirice.* PLEȘOIANU, T. I, 95/25. *A mea curată credință... Îmi statornicează slava.* HELIADE, O. I, 421. *Liniștea inimii tale aș voi să o statornicez.* MARCOVICI, C. 27/3. *Și zilele treceau unele după altele*

statornicind tot mai mult liniștea unei vieți moarte. ARDELEANU, U. D. 15. *Principalele opere care i-au statornicit faima.* IST. LIT. ROM. II, 347. ◇ Refl. pas. *Slava lor crește și se statorniceuză cînd izvorăște din dragostea noroadelor.* MARCOVICI, C. 136/4. *A fost o gravă eroare să se creadă că în provincia de peste munți s-a statornicit pe veci confuzia.* PLR II, 636. ✦ (Învechit; complementul este sănătatea) A restabili **(2)**. [Clima] *așază și statornicește starea sănătății, traiul vieții și haracterul oamenilor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 10/24.

— Prez. ind.: *statornicesc.* — Și: (învechit) **statornicá** (prez. ind. *statornicez*) vb. I, (învechit, rar) **stătorniceí** (PONTBRIANT, D.) vb. IV.

— V. **statornic.**

STATORNICÍE s. f. **1.** (Rar) Stabilitate **(1)**. Cf. statornic **(3)**. *Pe la unele locuri se află și ungureni..., cari aceia fiind fără nici un fel de statornicie, sînt cei mai mulți argați pe la unii — alții* (a. 1818). DOC. EC. 192. *Dacă ar fi fost mai multă statornicie, s-ar fi aleătuit... o proprietate mare.* IORGA, C. I. II, 163. *Îmblă tot de ici colea... și nu se mai așează nici într-un loc cu statornicie.* SBIERA, P. 282.

2. Însușirea de a fi statornic **(4)**; stare a celui ce nu poate fi clintit sau schimbat (ușor); fermitate, hotărîre, stabilitate **(2)**, (rar) nestrămutare **(2)**, (învechit) stavăr. *Întru aceale ce el spre folosul ucenicilor apucă de face, să areate... neschimbată statornicie.* CARTE TREB. I, 90/5. *Învățătorilor!... să știți statornicia și adevărul a întrebuința.* PETROVICI, P. 108/17. *Cît iubăsc... statornicia ta.* ARTAXERXU, 65v/18, cf. LB. *Statornicia lui Filocle împotriva slăbiciunilor mele începură a mă dezgusta.* PLEȘOIANU, T. III, 8/27. *Într-amîndouă aceste împotriviloare întîmplări, păstrează statornicia și mărinimia unui creștin.* MARCOVICI, D. 9/15. *Nu împuținează nobila statornicie a inimei voastre.* AR (1837), 41²/37. *Cu cea mai mare statornicie a îmbrățoșat partida grecilor.* ASACHI, L. 63¹/33, cf. VALIAN, V. *Isprăvile ce s-au dobîndit de la o cură urmată cu statornicie se pare că adeverează părerea sa.* DESCR. AȘEZ. 1/16. *Au trebuință... să cîștige statornicie în caracter.* MAG. IST. I, 1/5, cf. PONTBRIANT, D. *La ce statornicia părerilor de rău?* EMINESCU, O. I, 127, cf. RESMERIȚĂ, D. *Își începu slujba cu aceeași statornicie și regulă ca la București.* BASSARABESCU, V. 18, cf. CADE. *Îi cunosc eu pe nobili... Blîndețea lor e fără statornicie, ca și apa Rinului.* SADOVEANU, O. XI, 30, cf. SCRIBAN, D. *A învățat pe oameni să lupte cu natura, să muncească... cu geometrică statornicie.* BLAGA, Z. 319, cf. DL, DM. *Era un om generos, cultivînd statornicia în amiciție.* IST. LIT. ROM. II, 485. *Orașul celor șapte coline conjugă... cu lucidă și înțeleaptă statornicie, trecutul și prezentul.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213, cf. M. D. ENC., DEX. *Statornicia, temeiul virtuței.* ZANNE, P. VIII, 576 ✦ (Învechit, rar) Robustețe. *Partea femeiască ce este de fire mai plăpîndă și cu mai puțină statornicie este și mai supusă acestor nevoi de boală.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 286/2.

3. Însușirea de a fi statornic **(5)**; starea a ceea ce există, durează mult timp sau se întinde pe o lungă perioadă de timp; durabilitate, stabilitate **(3)**, trăinicie. *Poroncim... ca toate aceste să fie întru statornicie de apurure în veci* (a. 1785). URICARIUL, IV, 31/20. *Zidirile peruvienilor era cu mare statornicie.* IST. AM. (1795), 60v/11. *Pravila împărătească... porunceșli ca, fiind un frate nevrăsnic, împărțeala ci vor face cielalți frați... nu are statornicie* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 100. *Cunoscîndu-să vechea lăcuință a țîrgului acestuia cu statorniciea de privilegii* (a. 1815). URICARIUL, II, 11/14. *Țara Românească acum se naște spre statornicie.* CR (1832), 71¹/42. *Dar vai nouă, maică lume... Nu priimești statornicie, ci prefaceri și schimbări.* CONACHI, P. 121. *Împărăția dobitocească Ca și a noastră cea omenească Statornicie vecinică n-are, Toate supuse sînt la schimbare.* ALEXANDRESCU, O. I, 227. *Cu toată statornicia sa relativă, uzul este și el foarte variabil.* PHILIPPIDE, P. 5. *Ambele împrejurări... denotă o statornicie a stratului de la care am moștenit aceste elemente.* XENOPOL, I. R. I, 34, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM. *Munțele, pădurea sînt... metafore ale statorniciei, ale veșniciei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 102, 4/4, cf. M. D. ENC. *De știam că n-o să fie Pentru noi statornicie, N-ar mai fi nici o minie.* ȘEZ. XII, 84.

— Pl.: (rar) *statornicii* (GCR I, 83/14). — Și: (învechit și popular) **stătornicíe** s. f.

— **Statornic** + suf. *-ie.*

STATORNICÍRE s. f. Acțiunea de a (se) statornici și rezultatul ei.

1. Rămînere (definitivă) într-un anumit loc considerîndu-l domiciliu stabil **(I 2)** (și amenajîndu-și acolo locuința); așezare, fixare, instalare, oprire, stabilire **(1)**, stabilizare **(2)**, (învechit și regional) sălășuire **(3)**, stăvire **(1)** (învechit) lăcășluire, (învechit, rar) sălășluire. Cf. statornici **(1)**. *În „Eneida", Turnus e singurul protivnic pentru așezarea sau statornicirea Enei.* PLEȘOIANU, T. I, 18/14. *Îndată după statornicirea franțezilor în Africa... a îndemnat pe arabi la o expediție religioasă.* ASACHI, L. 8²/4, cf. POLIZU, *Statornicirea mea la Livorno făcu să slăbească oarecum furiosul meu amor.* FILIMON, O. I, 331, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Lui... statornicirea lor nu-i aducea nici o supărare, dar gospodărirea nu-i cădea bine la inimă.* TUDORAN, P. 612, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Arătare precisă, limpede, categorică și exactă a ceva, definire, delimitare, precizare, (rar) răspicare **(2)**, (învechit) mărginire **(1)**; ajungere (de comun acord) la soluția definitivă în legătură cu ceea ce trebuie să se întreprindă, să se îndeplinească etc., decidere, dispunere, fixare, hotărîre, (învechit și popular) orînduire **(3)**, rînduire **(III 1)**, (popular) sorocire **(1)**, (învechit) așezare, însemnare, judecare, legare, povelire **(1)**; determinare, stabilire **(2)**. Cf. statornici **(2)**. *Vă străduiați în Constantinopol pentru statornicirea îmbunătățirilor acestui pămînt, aducînd ... și întinderea comerțului* (a. 1834). DOC. EC. 558, cf. VALIAN, V. *Statornicirea unei etimologii mai sigure pentru toate cuvintele române.* MĂIORESCU, CR. III, 57. *Împodobirea cu două rînduri de firide.., ajută deci la statornicirea unei date relativ noua pentru acest monument.* IORGA, C. I. II, 14, cf. RESMERIȚĂ, D. *O dată cu statornicirea relațiilor de producție socialiste, și-a pierdut puterea legea concurenței.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 10, 253, cf. DL, DM. *Însemnătatea activității literare pentru statornicirea unei limbi cu adevărat artistice.* VARLAAM — SADOVEANU, 211. *Nu-l pîndește ca primejdie statornicirea vreunei confuzii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 133, 18/2, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Învechit) Întemeiere; instituire. Cf. statornici **(3)**. *Se discută statornicirea unui institut financiar.* SADOVEANU, O. XX, 139.

4. (Învechit) Restabilire **(2)**. Cf. statornici **(4)**. *Spre întemeierea și statornicirea sănătății, prin care se dobîndesc toate darurile bunătăților.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 116/10. *Secretariul... au plecat la 6 iulie la Eghina, spre statornicirea : ănătății sale.* AR (1831), 144¹/21.

— Pl.: *statorniciri.*

— V. **statornici.**

STATORNICÍT, -Ă adj. **1.** (Învechit; despre oameni sau despre populații) Stabilit² **(1)**. Cf. statornici **(1)**. *Soarta tuturor națiilor este... de a adopta în fine viața statornicită a agricultorilor.* BARASCH, I. N. 235/39, cf. DDRF. ◇ (Prin analogie) *Esploatația adevărată a sării prin statornicile ponturi* (a. 1850). DOC. EC. 968.

2. Care a fost arătat în mod precis, limpede, categoric, exact, definit, delimitat, precizat, (învechit) mărginit **(1)**; care a con-

stituit soluția definitivă în legătură cu ceea ce trebuie să se întreprindă, să se îndeplinească, fixat, hotărît, rînduit (II 1), (popular) sorocit (1), (învechit) așezat, însemnat, judecat, legat, orînduit (3); determinat, stabilit² (2). Cf. statornici (2). *Vinde... cu un singur preț statornicit stofele de rochii și celelalte lucruri de mătasă* (a. 1732). IORGA, S. D. XII, 34. *Energia intelectuală este în raport statornicit și ascendent cu dimensiunea și greutatea mai întîi, apoi cu constituțiunea și forma creierilor.* CONTA, O. F. 44. *Lărgirea contactelor... duce la îmbogățirea și înnoirea tradițiilor statornicite.* M 1968, nr. 12, 25.

3. (Învechit) Trainic² (2). Cf. statornici (4). *Cu chipul acesta... bărbatul va fi împăcat și căsnicia statornicită.* PENESCU, M. 5. ✦ (Rar; despre oameni) Care a devenit serios, care s-a cumințit. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *statornicîți, -te.* — Și: (învechit) **stătornicit, -ă** adj. PONTBRIANT, D.

— V. **statornici.**

STATORNICITÓR s. m. (Rar) Întemeietor. *Pe acesta-l putem considera ca pe cel dintîi statornicitor al renașterii grecești în principate.* IORGA, L. I, 32, cf. 225, DL, DM.

— Pl.: *statornicitori.*

— **Statornici** + suf. *-tor.*

STATOSCÓP s. n. Instrument de măsură instalat la bordul aeronavelor, pentru a indica micile variații față de o anumită altitudine de zbor aleasă. Cf. LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *statoscoape.*

— Din fr. **statoscope,** germ. **Statoskop.**

STÁTOȘ s. n. v. **stat²**.

STATUÁ vb. I. Tranz. A stabili (1) în mod oficial (printr-un statut, printr-o lege etc.), (rar) a statutua; p. ext. a institui; a legifera. Cf. STAMATI, D. *Între multe obiceiuri bune... putem pune, cu tot cuvîntul, pe acel statuit de a se plăti terminile contractului de arendăluire.* I. IONESCU, B. C. 306/33. *Te așteptăm ..., spre-a ști ce-am statuat Asupra întîmplării.* MACEDONSKI, O. II, 88, cf. BARCIANU. *Conclusul Dietei... carele stătuiește că protocoalele ședințelor au să se compună și să se verifice... în limba nemțească.* SBIERA, F. S. 267, cf ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Sînt statuate precis îndatoririle unei astfel de unități prestatoare de servicii.* RL 1969, nr. 7 706, 2/5, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. pas. *Cît mai curînd să se stătuiască... ca și episcopia să se întemeieze.* ȘINCAI, HR. III, 291/24. *Nu s-a asigurat încă generațiunile viitoare, după cum se statuează prin noua lege.* I. IONESCU, M. 199. *Taxa călătorilor s-a statuat prin acest din urmă contract, să fie de 20 parale pe cal și ceas.* N. A. BOGDAN, C. M. 154. ◇ Intranz. *Tribunalul, statuînd asupra cererii, va avea în privire motivele absenței.* HAMANGIU, C. C. 39. *Consiliul are drept să statueze asupra propriei sale competențe.* TITULESCU, D. 230. *Deciziunea... ce statuează asupra pazei minorului.* COD. PEN. R. P. R. 487. *Activitatea instanțelor de judecată prin care acestea cercetează cauza și statuează asupra existenței infracțiunii.* PR. DREPT. 852.

— Pronunțat: *-tu-a.* — Prez. ind.: *statuez.* — Și: (învechit) **statuí** (prez. ind. *statuiesc*), **stătuí** (prez. ind. *stătuiește*) vb. IV.

— Din fr. **statuer.**

STATUÁR, -Ă s. m., s. f., adj. 1. S. m. (Astăzi rar) Sculptor de statui. Cf. I. GOLESCU, C. *Împăratul Napoleon în anul 1810 a chemat la Paris pe Canova, faimosul statuari italian.* FM (1845), 386²/4, cf. NEGULICI, POLIZU, ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. *O musculatură sculpturală, care ar fi făcut gloria unui statuar.* HOGAȘ, DR. I, 126, cf. RESMERIȚĂ, D. *O figură impunătoare... prin incomparabilul talent de a săpa în marmora cuvintelor ca un statuar antic.* LOVINESCU, S. I, 250, cf. CADE, SCRIBAN, D. *El se înscrie, la finele lui 1882, în atelierul celebrului statuar Frémiet.* OPRESCU, S. 111. *Au în mod cert ca model statuarul grec.* T iulie 1969, 72.

2. S. f. Arta de a face statui (1); totalitatea sculpturilor dintr-o epocă, dintr-o țară, ale unui artist. *Măestriile ... sînt: pictura, muzica, teatrul..., statuaria, orlogeria.* GENILIE, G. 149/25, cf. PROT. — POP., N. D. *Sculptura cea mare sau mai bine statuaria... alungată din biserica răsăritului.* ODOBESCU, S. I, 451. *Frumusețea calmă a statuariei antice.* CĂLINESCU, C. O. 387. *Expoziția de statuară antică, colecție de reproduceri în ghips după originale celebre.* VIANU, L. U. 322. *Statuara elenă, picturile, costumele, nici una din ele nu e oferită de natură, ci plăsmuită de om.* RALEA, S. T. III, 117, cf. DL. *A urmărit atent acest chip... în statuaria Romei imperiale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 3/2. *Aparatul, statuara, tradițiile acumulate, ca și ritualul bisericii, sînt puse în discuție.* ib. 1970, nr. 83, 14/1, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Adj. Care se referă la statui (1) sau la sculptura statuilor; care aparține (sculpturii) statuilor. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *În arta noastră veche... ne-a lipsit plastica statuară.* OPRESCU, S. 204. *Arta plastică... statuară ca percepție, reprezintă corpul.* RALEA, S. T. III, 9, cf. DL, DM, DN². *Diversele denumiri date celor trei principale opere statuare ale lui Brâncuși.* V. ROM. decembrie 1964, 153. *Mișcarea aparatului... printre grupurile de oameni și grupurile statuare.* CINEMA, 1968, nr. 8, 23, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Marmură statuară* = marmură albă, fără vine, folosită în special pentru sculptură. Cf. DL, DM. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Era de o vigoare fizică de piatră statuară.* CĂLINESCU, O. I, 118.

4. Adj. Care este asemănător unei statui (1); care are frumusețea, nemișcarea unei statui; p. ext. monumental. *Era tot... atît de statuară și de albă ca și copia ei nemuritoare.* GALACTION, O. A. II, 243. *Dansînd, începeau să alunece înalte, drepte, statuare.* BOGZA, M. S. 116. *Își reluă, posomorîtă, nepăsarea ei statuară, pe fotoliu.* VINEA, L. I, 274, cf. DL. *Pacea... cîmpiilor cu flori statuare.* VINTILĂ, O. 35, cf. DM. *Un drum provizoriu și prăfos desparte blocurile statuare de... cocioabele fostului sat.* V. ROM. mai 1963, 51, cf. DN². *Aproape statuar în atitudini și gesturi..., a cucerit inimile spectatorilor.* M 1968, nr. 5, 21. *Refuză să mai coboare, simulînd o pietrificare statuară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 9/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Scenografia, regia în genere, concepută statuar, simbolistic, contribuie activ la viața imaginii.* M 1965, nr. 1, 18/1. *Am călcat pe dale de piatră... rînduite astfel încît efortul urcușului... să se desemneze statuar.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 3/1.

— Pronunțat: *-tu-ar.* — Pl.: *statuari, -e.* — Și: (învechit) **statuárie** s. f.

— Din fr. **statuaire,** lat. **statuarius.**

STATUÁRIE s. f. v. **statuar.**

STÂTUĂ s. f. v. **statuie.**

STÀTU-CÓ s. n. v. **statu-quo.**

STATUÉTĂ s. f. Statuie (1) de dimensiuni mici. Cf. NEGULICI. *Îi arătară două statuete de bronz.* NEGRUZZI, S. I, 203, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D. *Chinezul se întoarce mînios la idolul său, care e o statuetă mică de lemn.* CONTA, O. F. 361, cf. DDRF, BARCIANU. *Foarte caracteristic e capul de statuetă găsit la Delta în Banat.* PÂRVAN, G. 408, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Se puteau pune vase moderne și statuete stilizate.* CAMIL PETRESCU, P. 332. *Statuetele ei de alabastru.* COCEA, S. I, 64. *Mergînd la fața locului, strînse monede, două statuete, o coloană mică.* CĂLINESCU, S. C. L. 38. *Scoase*

o statuetă de ghips vopsită ţipăilor. TUDORAN, P. 19, cf. DL. *Începu să contemple statueta de lut.* PREDA, R. 145, cf. DM, DN². *Diferite obiecte... descoperite de arheologi în ruinele palatelor, basoreliefuri, statuete de inspiraţie mitologică, tăbliţe de argilă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177. *Poţi oricînd să admiri în vitrine uluitoare piese de porţelan — scene de gen şi statuete — lucrate într-un singur exemplar.* V. ROM. aprilie 1970, 11, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *-tu-e-*. — Pl.: *statuete*.

— Din fr. **statuette**.

STATUÍ vb. IV v. **statua**.

STATÚIE s. f. **1.** Sculptură care reprezintă tridimensional imaginea unor fiinţe, a unor figuri alegorice etc. *Prădarea Makedoniei şi a Trakiei decît toate statuele şi tăblele mai chiar şi decît orice istorie mai resfirat arată ce s-au făcut.* MAIOR, IST. 221/3. *Iezuiţii au făcut în mînăstirea lor în Roma statua (chipul) lui Hristos.* ŢICHINDEAL, F. 440/4, cf. LB. *Uneltele trebuincioase la cioplirea statuielor.* PLEŞOIANU, T. III, 42/17. *Înaintea porţii de Cracovia stă acea mare de bronz înaurită statuĕ (chip) a craiului.* AR (1831), 132²/5. *Deasupra Panteului erea o statuă (idol)... călare pă un cal tot dă acest metal.* GORJAN, H. I, 132/12. *S-a găsit monede de ale lor şi o statuă călare.* GENILIE, G. 12/3. *Acrolite se numesc statuele a cărora trup este de lemn.* ASACHI, L. 78¹/20, cf. VALIAN, V., NEGULICI. *Resturi de statue, de petre sculptate... ocolesc aceste ruine.* PELIMON, I. 257/12. *Era în adevăr un tezaur de frumuseţe ce nu se putea vedea decît în statuetele grecilor antici.* FILIMON, O. I, 105, cf. PONTBRIANT, D. *Statua este de lemn şi colorată, după stilul evului mediu.* CARAGIALE, O. III, 168. *Fîntîni şi statui albe de marmură.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 37. *O statuă de aur a zeiţei.* LOVINESCU, C. IV, 70. *Tu pari o statuă turnată nu-n bronz etern, Ci-ntr-un metal.* MINULESCU, VERS. 73. *Stropea grădina; apa împroşca rece marmora statuilor.* C. PETRESCU, Î. I, 88. *M-am abătut pe-o cărăruie să scrutez mai din apropiere statuia albă.* BLAGA, H. 172. *Mi se pare că ar fi o statuie uriaşă.* STANCU, D. 467, cf. DL., DM. *Coborît-ai de pe soclul statuilor funerare.* LABIŞ, P. 294, cf. DN², ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 16/1, M. D. ENC., DEX. ◇ (Ca termen de comparaţie, sugerează ideea de nemişcare) *Se puse dinaintea stăpînului său ..., înfipt în pămînt întocmai ca o statuie.* FILIMON, O. I, 116. *Cu fruntea-n piept, ca o statuie... Ţinea privirile-n pămînt.* COŞBUC, P. I, 101. *Şi surîzi neştiutoare, ca o statuă de dreaptă.* PETICĂ, O. 48. *Calinca, trasă la faţă şi neclintită ca o statuie de fildeş.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 310. *Stătea înaintea lui ca o statuie neagră.* AGÎRBICEANU, A. 79. *Ar fi încremenit de groază ca o statuie.* CAMIL PETRESCU, U. N. 319. *E ca o statuie scobortită din piatra ei.* ARGHEZI, S. VIII, 150. *Ca o statuă de ceară, abia se mişcă, abia vorbeşte.* V. ROM. ianuarie 1966, 177. ◇ Fig. *Patruzeci de ani statuia geniului a bătut la porţile gîndirii sculptorului.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 7/3. ◇ Expr. (Familiar) **A ridica** (cuiva) **(o) statuie** = **a)** a arăta recunoştinţă faţă de cineva. Cf. DEX; **b)** a aduce cuiva laude exagerate. Cf. DL, DM, DEX. (Familiar) **Meriţi (meritĕ, meritaţi** etc.) **(o) statuie,** se spune, cu ironie, despre o persoană care merită o recompensă sau laude. Cf. DL.

2. Fig. (Familiar) Persoană (frumoasă, dar) lipsită de căldură sufletească. Cf. PROT. — POP., N. D. *Cine dorul să-şi închine Unei statui ambulante?* VLAHUŢĂ, S. A. I, 41, cf. ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D.

3. (Regional; prin confuzie) Statură **(2)** (Peştişani — Tîrgu Jiu). Cf. ALR II/I MN 97, 2 255/836, ALRM II/I h 137/836.

— Pl.: *statui* şi (învechit) *statuie*. — Şi: (învechit) **státuă** s. f..

— Din lat. **statua,** fr. **statue**.

STATUIOÁRĂ s. f. (Învechit, rar) Diminutiv al lui statuie **(1)**. *Dînsul a dedicat şi statuioara Rîsului în saloanele comune.* ARISTIA, PLUT. 139/14.

— Pl.: *statuioare*.

— **Statuie** + suf. *-ioară*.

STÀTU-QUÓ s. n. Situaţie existentă (sau care a existat) la un moment dat; spec. situaţie de fapt sau de drept în raport cu care se apreciază efectele unui act juridic, unui tratat, unei convenţii etc. Cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D. *Omul să nu zacă în statu-co (statu-quo) letargic ca dobitoacele.* RUSSO, S. 6, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Pe cîtă vreme vor rămîne lucrurile în statu-quo, să nu ne atingem de învăţămîntul elementar.* MAIORESCU, D. I, 92, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, IORDAN, L. R. A. 94, SCRIBAN, D. [Carol Quintul] *impune respectul statului-quo în materie religioasă, pînă la terminarea consiliului de la Trento.* OŢETEA, R. 173, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *-cvo*. — Şi: (învechit, rar) **stàtu-có** s.n.

— Din lat. **statu quo**.

STATURÁL, -Ă adj. (Rar) Care se referă la statură **(2)**; care ţine de statură. *Creşterea ponderală şi cea staturală pot fi măsurate exact, constituind un mijloc valoros de apreciere a stării de sănătate a copilului.* ABC SĂN. 346.

— Pl.: *staturali, -e*.

— **Statură** + suf. *-al*.

STATÚRĂ s. f. **1.** Înfăţişare, conformaţie a corpului (omenesc), făptură, siluetă **(3)**, trup **(I 1)**, (învechit şi popular) stat² **(IV 4)**, (popular) boi. *Senatul de atunci îndată au poruncit de li s-au cioplit tipurile în marmure, tocma cum era făcuţi la statură, la fisognomie şi la haine.* ŞINCAI, în GCR II, 205/17. *Aşa era statura şi chipul lui... din afară urît şi grozav la vedeare* (a. 1799). GCR II, 169/7, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Omul... este mai presus de toate cu cuvîntul gurii, statura sa cea dreaptă, delicateţea cea proporţională a mădularelor sale.* GENILIE, G. 128/5. *Este delineat chipul nostru în statură şi în faţă.* FM (1842), 149²/38, cf. POLIZU. *Statura, talca ei semăna întocmai cu a crinului.* PELIMON, I. 40/16. *Un omuleţ cu statura scurtă şi groasă.* id. O. I, 128, cf. PONTBRIANT, D. *Statura, vorba... şi toate obiceiurile cîte le avem noi, le au şi fraţii noştri munteni.* CREANGĂ, O. 265. *Statura lui puternică părea că se înălţase cu o şchioapă.* D. ZAMFIRESCU, R. 224. *Gingăşia staturei, a umbletului... le împrumuta un farmec deosebit.* AGÎRBICEANU, A. 114. *Statura lui s-a proiectat pe zare.* TOPÎRCEANU, B. 99. *Figura, statura, postul lui... erau croite după chipul şi asemănarea destinului său mediocru.* C. PETRESCU, O. P. I, 20. *Chimirul înstelat cu ţinte strălucite sublinia şi mai mult statura lui.* VOICULESCU, P. I, 88. *Iată-l pe omul cu statura masivă.* VIANU, L. U. 290. *Pantaloni largi de cînepă, parcă anume făcuţi să le dea staturii şi mersului... o înfăţişare masivă şi grea.* BOGZA, C. O. 183, cf. DL, DM. [Principele] *răsuflă uşor şi îşi îndreptă statura.* BARBU, PRINC. 118. *Se deosebea de toţi ceilalţi datorită... staturii atletice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 107, 17/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Tu, omule, să fii împăratul pămîntului... ţie îţi dau statura aleasă.* POP., ap. GCR II, 357. *Pe Piperea cel vestit, Voinic, ager la natură, Făcut bine la statură.* RETEGANUL, TR. 36, cf. ALR II/I MN 47, 2 254/95. ◇ Fig. *Statura istorică a lui Cuza... este de neconceput în afara realităţilor.* CONTEMP. 1970, nr. 1 219, 1/4. ◇ Loc. adv. (Învechit) **În toată statura** = din cap pînă-n picioare, în întregime. *Portretul său... făcut fresco, chiar pe pereţele etacului princiar, în toată statura, cu coroana pe cap şi cu un toiag în mînă.* HASDEU, I. V. 97, cf. DL, DM.

2. (Adesea precedat de prep. „de", „la", învechit, „în"; de obicei cu determinări care indică dimensiunea) Înălţime a corpului (omenesc); mărime **(I)**, talie¹ **(I 1)**, (învechit şi popular) stat² **(VI 5)**, (învechit şi regional) stare **(IV 2)**, (învechit) pusoare **(2)**, (regional)

boi, stan (v. stană 2), statuie **(3)**, stătut[1] **(III)**. Cf. LB. *După statură, cei mai mici oameni... sînt laponii.* GENILIE, G. 127/1. *Se osăbesc... în coloarea pelii, în mărimea sau stătura trupului.* RUS, I. I, 53/27, cf. NEGULICI. *Mai toți ceilalți sînt arburi de o mică statură.* BREZOIANU, A. 477/17. *S-a repezit călare contra unui gal, bărbat de mare statură și foarte frumos la chip.* ARISTIA, PLUT. 357/9, cf. POLIZU. *De o statură microscopică, precum însuși n-o ascundea.* NEGRUZZI, S. I, 206. *Un june de 22 de ani, scurt la statură.* FILIMON, O. 99, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Popa Neculai era mărunțel la statură.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 116. *Cînd cineva ține seara vreun copil în brațe, să nu-l aridice în sus mai mult decît statura celui ce-l ține.* MARIAN, NA. 372. *Mi-a oferit un alt cal... tocmai potrivit cu statura mea.* SION, P. 357. *Nalt e de statură Și-ndesat pășește.* COȘBUC, P. II, 145. *Era un om înalt de statură și tare în putere.* ADAM, R. 48. *Prin cuvîntul statură se înțelege lungimea corpului omenesc de la cap pînă la picioare.* BIANU, D. S., cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Era de o statură cu Ana, dar părea mai înaltă.* C. PETRESCU, C. V. 360. *Valerie ăsta era un om mic de statură.* VLASIU, A. P. 75. *Se văzu că..., după ce se ridicase din îngenunchere, e mai mic de statură.* SADOVEANU, O. XII, 348, cf. SCRIBAN, D. *Oameni mărunți de statură... nu și-au părăsit încă portul lor.* STANCU, I. 427, cf. DL. *Mic de statură și sever la înfățișare.* PREDA, R. 96, cf. DM, DN[2]. *Era de statură mică.* M 1968, nr. 10, 20, cf. M. D. ENC., DEX, ALR II/I MN 47, 2 255, ALRM II/I h 137, ALR II 3 185/36, 53, 76, 95, 105, 157, 182, 192, 228, 279, 386, 605, 836, 899. *Boi, boureni... Mici de statură, Buni la trăsătură.* FOLC. MOLD. I, 312. ✧ Fig. *Carpații, ridicînd deci uriașa lor statură în mijlocul nației române, o împart mai ales în două.* XENOPOL, I. R. I, 17. *Și-a urcat pe cer statura mare Steaua, cu cinci roșii zimți.* LABIȘ, P. 313. *Statura supradimensionată a eului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 9/1.

— Pl.: *staturi.* — Și: (învechit) **stătură** s. f.

— Din lat. **statura**, fr. **stature.**

STÁTUȘ s. n. v. **stat[1].**

STATÚT s. n. **1.** Ansamblu de principii, de norme și de reguli cu caracter oficial, care stau la baza constituirii și activității unui partid, a unei organizații, asociații etc., act statutar (v. statutar); (concretizat) document, lucrare (carte, broșură etc.) în care sînt cuprinse aceste principii, norme și reguli. V. regulament. *Extras din statutul carantinei* (a. 1818). BV III, 214. *Le alăturăm aice, poruncindu-vă de a le purta după statute.* AR (1829), 154[1]/17, cf. I. GOLESCU, C. *Priimim și dăm slobozenie de a să întocmi acea sofietate după statuturile ce ni să vor înfățișa* (a. 1834). DOC. EC. 564, cf. NEGULICI. *Episcopul convoca adunarea constituantă* [a societății] *pe 9/22 martie, în care s-au votat statutele.* BARIȚIU, P. A. III, 32, cf. STAMATI, D. *Directorul va putea propune... prefaceri la cel de acum statut* (a. 1845). DOC. EC. 858. *Dintre celelalte ale sale statute, cel mai admirat este împărțirea mulțimei la meserie.* ARISTIA, PLUT. 181/15, cf. POLIZU. *Universitățile... își au statutele și administrațiunea lor proprie.* GHICA, C. E. II, 407, cf. PROT. — POP., N. D., DDRF. *Acest organ al ei* [asociației], *prevăzut chiar în statute, a apărut într-o formă primitivă sub titlul de Analele asociațiunii* (a. 1895). PLR I, 288. *Patentul împărătesc... prin carele s-a publicat un statut pentru autonomia ei.* SBIERA, F. S. 216. *Este o potrivire desăvîrșită între statutele breslelor industriale și acelea ale unor corporații.* IORGA, C. I. III, 177, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Primim statutul constitutiv al Institutului de Literatură, pe care intenționează să-l creeze.* LOVINESCU, C. V, 36. *Capitalul va putea crește potrivit statutului.* TITULESCU, D. 363. *Găsea de toate în cele două sau trei sute de pagini...: almanahuri suspecte, statute sindicale.* COCEA, S. II, 231, cf. SCRIBAN, D. *Statutele de funcționare a societăților comerciale.* LEG. EC. PL. 215. *Statutul este legea fundamentală a vieții de partid.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 441. *Au apărut statute, regulamente, cereri de înscriere.* BOGZA, A. Î. 112, cf. DL, DM. *Societatea literară... se transformă într-o asociație literară cu statute protocolare.* IST. LIT. ROM. II, 509. *Credem... ca școlile respective să rămînă cu statutul de liceu propriu-zis.* M 1968, nr. 4, 30. *Tratatul privitor la statutul bazei militare... expiră.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Statut model* = regulament de organizare și de funcționare valabil pentru același tip de organizații cooperatiste. *Au datoria să asigure cea mai largă răspîndire a statutului model în rîndurile țărănimii.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 673, cf. DL, DM. *Proprietatea cooperatist-colectivistă a luat ființă ... în conformitate cu statutul model respectiv.* PR. DREPT. 34. *Statut personal* = totalitatea legilor dintr-un stat referitoare la starea și la capacitatea cetățenilor săi. *Moștenirile se regulează după statutul personal.* HAMANGIU, C. C. 11. *Modificările în statutul personal al victimei, nu pot influența determinarea caracterului unei infracțiuni.* COD. PEN. R. P. R. 590, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Statut real* = totalitatea legilor care se aplică bunurilor aflate pe teritoriul unui stat. *Acțiunile relative la un imobil, nu pot fi regulate decît după statutul real.* HAMANGIU, C. C. 11, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Schițează ... portretul pitoresc al unui copil... care, deși revendică aprig statutul unui om matur, nu renunță la teribilism.* T iulie 1968, 72. *Problema centrală rămîne aceea a limbajului liric, al cărui statut romanticii îl revoluționează.* CONTEMP. 1970, nr. 1 225, 3/3.

2. Denumire dată unor constituții. *Statutul lui Cuza.* ap. ȘĂINEANU[2], cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *statute* și (învechit) *statuturi.* — Și: (învechit) **statútă** (I. GOLESCU, C., REGUL. ORG. 577/14) s. f., **ștatút** (DOC. EC. 959) s. n.

— Din fr. **statut,** it. **statuto,** germ. **Statut.**

STATUTÁ vb. I. Tranz. (Rar) A statua (printr-un statut **1**). *Îndatoririle noastre sînt precis statutate și ele sînt aceleași de la vlădică pînă la opincă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 21, 7/3. *Ideile elaborate... și apoi statutate în cele 14 brevete obținute de autor.* CONTEMP. 1969, nr. 1 177, 6/6.

— Prez. ind.: *statutez.*

— V. **statut.**

STATUTÁR, -Ă adj. Care este conform unui statut **(1)**; care se bazează pe un statut; înscris într-un statut. Cf. IORDAN, L. R. A. 164. [Sindicatele] *le vor asigura... în forme statutare, organe de conducere.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 11/5. *Regimul juridic e statutar, nu contractual.* RALEA, S. T. II, 97, cf. DL, DM, DN[2]. *Nu se va mai pretinde... să îndeplinească un rol care n-ar duce-o decît la încălcarea obligațiilor sale statutare.* CINEMA, 1968, nr. 7, XIII. *Aminarea repetată a ținerii conferinței statutare.* CONTEMP. 1969, nr. 1 174, 5/4, cf. DEX. ✧ (Rar) *Act statutar* = statut **(1)**. *Mica Înțelegere... declară public în actul ei statutar că e deschisă și altor state.* TITULESCU, D. 479. ✧ (Adverbial) *Această comunitate de principii nu se exprima în forme protocolate statutar.* IST. LIT. ROM. II, 249.

— Pl.: *statutari, -e.*

— Din fr. **statutaire.**

STATÚTĂ s. f. v. **statut.**

STATÚȚIE s. f. (Latinism învechit, rar) Hotărîre. *De cumva ar vrea oarecarii dintre dînșii* [iobagi] *a se muta de pre locul acela aiurilea, să se mute pănă a cincisprezecea zi de la zioa statuției..., plătind... alte datorii mai nainte.* ȘINCAI, HR. I, 347/15. *Să ne scrieți pretenește cum au curs toată statuția, după cum se cuvine.* id. ib. 347/17.

— Lat. **statutio.**

STÁȚIE s. f. **I. 1.** (Învechit) Cantonament (temporar), alcătuit de obicei din corturi, pentru staționarea și aprovizionarea cu hrană și muniții a trupelor; p. ext. loc din care pornește o expediție militară. *Și au trimis soli la Ștefan Vodă de i-au datu de știre... să-i gătească steție de hrană de oaste.* URECHE, L. 100, cf. SIMION DASC., LET. 71. *Mai sînt și alte împărțiri* [ale unui stat] *precum: ... împărțirea... militară, după stațiile oștirilor în diferite puncte ale statului.* GENILIE, G. 133/24. *Viena... care, ca și altele mai multe, s-au rădicat din stația ce romanii o cuprinsesără aici din vreme spre a domni peste Dunăre.* FM (1841), 83²/23. *Pe cînd romanii începură a lăți domnia lor spre Iliricum,... aleseră Istria ca cea întâi stație a operațiilor militare.* ib. (1846), 141²/19. *Oștirea polonă se afla răspîndită în mai multe stații în țară.* BĂLCESCU, M. V. 218. *Se decide să surprindă și să calce acea stațiune, să dezarmeze pe insurgenți.* BARIȚIU, P. A. II, 457. *Numele acestei ape* [Cerna]*... gioacă un rol foarte însemnat din cauza stațiunii militare omonime.* HASDEU, I. C. I, 270. *Traian... trece prin stațiile tabulei pentingeriane.* XENOPOL, I. R. I, 99. *Rezerviștii, cu sacurile de gît, soseau de pe la stațiile intermediare.* D. ZAMFIRESCU, R. 78. ✦ (Învechit) Post² **(II 1)**. *El da poruncile sale în tot statul prin stanții de cinci bărbați, la toată jumătatea de legă.* GENILIE, G. 39/20. *Aceste caice să vor împărți în șase stănții și fiecare stanție întocmită fiind de trei caice, va atîrna de o carantină.* REGUL. ORG. 185/27.

2. (Învechit) Popas **(1)**; loc (amenajat) în care se oprește cineva pentru a se odihni, (învechit) conac. *Au pornit Mateiu Agă de la Caransebeș în 2 august din anul 1633 și stația dintâi s-au ținut în satul Copeni.* ȘINCAI, HR. III, 24/25. *Fiecare stanție este hotărîtă, cîtă vreme trebuie să steie.* FM (1842), 235¹/34, cf. NEGULICI, STAMATI, D., ANTONESCU, D. *Acum, ea se mărginește de a veni cînd și cînd să facă cîteva stațiuni pe strada mea.* BARONZI, M. 615/27, cf. COSTINESCU. *De la Cair la Suez, la Marea Roșie prin deșert..., se află cîteva stații de repaos ținute de o companie și unde călătorii află cele trebuincioase.* BOLINTINEANU, C. 241/29, cf. ȘĂINEANU². *Voi face o mică stațiune aici că prea sînt obosit.* ap. CADE, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX. ✦ (Învechit) Loc în care s-a stabilit cineva pentru o perioadă mai îndelungată. *Peste 30 societăți... țînu, în vreo patru sute stanții, mii de misionari răspîndiți în toate părțile împrejurul globului ce lăcuim.* GENILIE, G. 63/27. *Atîta ani sînt, de cînd stau neclintit în stația mea, în care timp, altul s-au putut și în zece locuri muta.* FM (1844), 13²/1. ✦ (Învechit, rar) Centru. *S-ar putea zice că nervul este compus din două linii telegrafice din cari una aduce noutățile din afară și alta aduce răspunsul, adică ordinul de mișcare a mușchilor; iar stațiunea unde se primesc noutățile și se redactează răspunsurile este centrul nervos.* CONTA, O. F. 143.

3. (Învechit) Loc special amenajat pentru popas **(1)**, pe traseul unui serviciu de poștă[1] **(1)** (de călători), unde se găseau cai de schimb, se asigurau servicii pentru călători etc. *Chelluielile... pentru ținere cailor pocitii și a stanțiilor de pocită* (a. 1818). GCR II, 221/25. *Îi călătorea în trii cară... pentru cărîle la toate stațiile trebuia 30 păn-la 40 căi pe carii pururea i-au aflat.* AR (1829), 191¹/50. *Să fie îndatorați a împreună-lucra de la stănții, spre a porni dilijansurile fără înpiedecare* (a. 1829). DOC. EC. 438. *La orice distanție de 5 mile era o stanție de cîte 40 cai, cu care călătorii făceau cîte 100 mile pe zi.* GENILIE, G. 16/4, cf. VALIAN, V. *Alaiul cel mare își luă congediu la stație.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 22. *La a doua stație era să pățim asemine și numai după multă rugare se îndupleca cărăușul a ne duce mai încolo.* FM (1846), 281¹/24, cf. STAMATI, D. ✦ (Prin Ban. și prin Transilv.; în forma *stație*) Distanța între două stații **(I 3)**. *La trii stății.* ALR II 2.585/36, cf. 2 585/250. ✦ (Rar; în forma *stanție*) Construcție improvizată, făcută din scînduri, strujeni de porumb etc. (și servind ca prăvălie, ca magazie, ca adăpost provizoriu etc.). *În șir cu ea, pe un mal țeșit..., o cîrciumă, o bragagirie și o stanție de seînduri cu cîrnați uscați.* DELAVRANCEA, O. II, 271. *Un iepure coteșe pe lîngă o stanție părăsită de strujeni.* SADOVEANU, O. VII, 304.

4. (Adesea cu determinări care arată felul) Loc fix de oprire (special amenajat) pe traseul unui vehicul public (rutier, fluvial etc.), pentru coborîrea sau urcarea călătorilor. *În cîteva ore vaporul te duce la Coblența, stație a călătorilor pe Rin.* NEGRUZZI, S. I, 325. *M-a condus pînă la stația de tramvai și ne-am despărțit.* VLASIU, D. 325. *Stațiunile metroului sînt fiecare o realizare artistică aparte.* SADOVEANU, O. XVII, 33. *Autogările, autohaltele și stațiunile cap de linie.* LEG. EC. PL. 108. *A luat dintr-o stație tramvaiul, l-a schimbat cu altul.* BOGZA, A. Î. 256, cf. DL. *A fost atacată la marginea unei păduri, pe lîngă care trecea drumul spre stația de autobuze.* PREDA, I. 100, cf. DM. *Aruncă resturi de alimente pe trotuare și în stațiile de vehicule.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 193. *Se oprea în fiecare stație, urmărind autobuzele supraîncărcate și își continua drumul pe jos.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 103, 19/2, cf. M. D. ENC., DEX. [Întreprinderea de Transporturi București] *a înființat încă două stații pe traseele transportului în comun.* RL 1980, nr. 11 069. ✦ Distanță între două opriri fixe ale unui vehicul; p. ext. distanță nedeterminată în spațiu. *Se urcă într-un tramvai care făcea linia de centură și se dădu jos... cu două stații înainte.* BARBU, Ș. N. II, 88. *Iar mergi numai pe jos stații întregi.* JEBELEANU, S. H. 43. *Încaleci pe el dimineață și pleci la școală, mergînd o mie de stații prin pădurea ecuatorială.* SORESCU, V. 12. ◇ Loc. vb. **A face** (sau, învechit, **a ține**) **stație** = a staționa **(2)**. *Corăbii de război ale marinii englezești vin să fie stație la Pasaj.* GR (1836), 127¹/20. ▭ *Autobuzul face stație în fața casei.* ✦ Loc fix unde staționează taxiurile, trăsurile, în așteptarea clienților. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Era stație mare de trăsuri și automobile.* CAMIL PETRESCU, U. N. 137. *Trăsuri și docare preistorice așteaptă în stații.* C. PETRESCU, O. P. I, 45, cf. SCRIBAN, D. *În pas alergător, ajunse în stația de taxi.* VINEA, L. I, 213, cf. DL, DM, DEX.

5. (Și în sintagmele *stație de cale ferată*, LTR², *stație de drum de fier*; adesea cu determinări care arată felul) Punct de oprire a trenurilor pe o linie de cale ferată pentru urcarea și coborîrea călătorilor, încărcarea sau descărcarea mărfurilor, efectuarea unor manevre, a unor operații tehnice etc; p. ext. gară. V. halt ă. *Am schimbat drumul din stația Morat mergînd prin Arberg.* GOLESCU, Î. 142. *Trenul... s-a anunțat de la stația apropiată.* CARAGIALE, O. I, 80. *M-am coborît să-mi cumpăr țigări, într-o stație de încrucișare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 20. *Începu să se îndese și el prin mulțimea de la coadă și reușì să iasă din stație.* AGÎRBICEANU, S. P. 180, cf. RESMERIȚĂ, D. *La cîțiva kilometri mai sus de stația lui... era gară mare.* BASSARABESCU, V. 223, cf. CADE. *Abia tîrziu, după miezul nopții, ajungea la stația de încrucișare.* C. PETRESCU, O. P. I, 34. *Fusese pe vremuri impiegat de mișcare, la o stație de pe linia Buzăului.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 187. *Călătorii bănuiți că iau trenul pentru Capitală sînt dați jos în stații întîmplătoare.* COCEA, S. II, 560. *Satul care-i dincolo de stație, în preajma pădurilor, se cheamă Rădeni.* SADOVEANU, O. XII, 665, cf. SCRIBAN, D. *În stațiile din apropierea orașului începură să se urce în tren copiii.* PUȘCARIU, L. R. I, 29. *Eroina romanului este înfățișată îndreptîndu-se... către stația de drum de fier.* VIANU, E. 129. *Prin stații, ochiul surprindea, din goana trenului, magazii devastate.* BLAGA, H. 226. *La o stație, o femeie vindea mere dintr-o traistă.* BOGZA, A. Î. 127. *Stațiile vor fi așezate în apropierea cîmpurilor.* PAS, L. I, 158, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Nicăiri nu m-am oprit, Pîn' la stație-am sosit.* BÎRLEA, L. P. M. I, 122, cf. ALR SN III h 869, MAT. DIALECT. I, 193. ✦ (Rar) Localitate în care se află o stație **(5)**. Cf. CADE.

6. (În religia creștină; în forma *stațiune*) Fiecare dintre bisericile sau dintre altarele situate pe drumul Golgotei, simbolizînd opririle lui Isus Cristos pe drumul calvarului; slujbă sau rugăciune care se face în fața acestor biserici sau altare. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Urmezi Via Dolorosa, oprindu-te la stațiunile ei semnalate prin plăci de marmură și cîte o capelă și retrăiești frînturi din evenimentele dramatice de la începutul erei noastre.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 20/3. ✦ (Regional; în practicile religiei ortodoxe) Oprire (pe la răspîntii) a procesiunii mortuare în drum spre cimitir, pentru a se citi din evanghelie; (popular) popas **(1)**, (regional) odihnă **(1)**, odihneală **(1)**, odihnire **(2)**, stare **(I 1)**. Cf. DL, DM, DEX., ALR II/I MN 87, 2 710/272.

7. (De obicei urmat de determinări care arată felul sau domeniul) Clădire sau ansamblu de clădiri, de construcții, de amenajări etc., care cuprinde instalațiile și aparatura necesare pentru efectuarea unor operații tehnice sau tehnologice, pentru cercetări experimentale, observații etc. într-o anumită ramură a științei. *Cooperativa are patru stațiuni pentru curățirea cerealelor.* SADOVEANU, O. XX, 38. *Se recoltă anume cca 20 000 tone de in și cînepă... numai 1/8 se topește rațional în stațiuni cu utilaje mecanice.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 24. *O stațiune de fermentare și depozitare a brînzeturilor în regiunea Brăila.* LEG. EC. PL. 438. *Stațiunile de incubație... vor avea sarcina de a îndruma creșterea păsărilor din gospodăriile agricole colective.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 859. *Metodele cele mai bune trebuie cercetate într-o... stațiune experimentală.* AGROTEHNICA, I, 37, cf. DL, DM. *Toată stația de triaj fumega într-o lumină verde.* BARBU, Ș. N. 10. *Stația de apă potabilă nu poate intra în funcțiune.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 848. *Stațiile de salvare nu reușesc să asigure tratamentul la domiciliu al bolnavilor.* ib. nr. 4 857. *Cercetătorii din cadrul stațiunii piscicole din Iași au efectuat... cîteva probe de pescuit experimental.* ib. 1969, nr. 8 202, cf. M. D. ENC., DEX. *Vom începe lucrările... la stația de epurare a apelor uzate.* RL 1980, nr. 11 070. ✧ *Stație de distribuție* (sau *de benzină*) = loc special amenajat, prevăzut cu pompe și rezervoare, unde se desfac produse petroliere la consumatori. *Se aștepta să vadă cîteva taxiuri, lîngă stația de benzină, dar nu se zărea nimic.* BARBU, Ș. N. II, 255. *Distrugeri... de stații de benzină.* CINEMA, 1968, nr. 9, 32, cf. M. D. ENC. *Stație automată (interplanetară)* = dispozitiv releu pentru zborurile cosmice pe care navele cosmice ar putea să aterizeze păstrîndu-și viteza, ca apoi să-și reia zborul după anumite pregătiri și aprovizionări prealabile. Cf. DER. *Plasarea stației automate pe traiectoria de zbor a fost efectuată de pe o orbită intermediară de satelit artificial.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 482, cf. HRISTEA, P. E. 182, DEX. *Stație de radiocomunicație* (sau *de emisie-recepție*) = ansamblu de echipament, de antene, de instalații, de alimentare și de anexe necesare funcționării unui serviciu sau a unui post de radiocomunicație. *Pe tinerii radioamatori bistrițeni i-a atras îndeosebi... construcția unei stații de emisie-recepție.* GÎ 1968, nr. 929, 3/3, cf. M. D. ENC. *Stație electrică* = ansamblu de instalații și de construcții aparținînd unui sistem energetic, în care se efectuează modificarea unor parametri ai puterii electromagnetice, corespunzător condițiilor de transport și de utilizare a energiei electrice sau conectarea a două sau mai multor căi de curent electric. *Planul creierii acestor stații electrice a fost conceput de pe timpul lui Lenin.* SAHIA, U.R.S.S. 81, cf. LTR², DER, DN², M. D. ENC. *Stație hidrometrică* (sau *hidrologică*) = unitate a sistemului de efectuare a observațiilor și de prelucrare a datelor hidrologice. Cf. M. D. ENC. *Stație meteorologică* = unitate a rețelei hidrometeorologice în care se fac observații directe asupra fenomenelor și elementelor meteorologice. *Presiunea atmosferică, precum și celelalte elemente meteorologice sînt observate în fiecare zi într-un foarte mare număr de stațiuni meteorologice.* PONI, F. 186. *Date meteorologice... sînt date de stațiunea meteorologică.* PROBL. GEOGR. I, 141, cf. M. D. ENC. *Stație pilot* v. pilot¹ **(4)**. *Stațiune pentru mecanizarea agriculturii* (sau, ieșit din uz, *stațiune de mașini și tractoare*) = tip de unitate economică de stat din agricultura României, care dispune de tractoare, de mașini și utilaje agricole și care prestează lucrări pentru unitățile agricole cooperatiste sau de stat. *Se îndreptară spre Bădeni, la stațiunea de mașini și tractoare.* MIHALE, O. 13, cf. DER, M. D. ENC. ✦ Punct în care se așază un instrument topografic pentru a se măsura unghiurile unui teren sau pentru efectuarea unor observații topografice speciale. *Este și mai lesne a determina poziția unui punct numai printr-o stație.* G. POP., G. 176/26, cf. LTR².

8. (Astr.; în sintagmele) *Stație a planetelor* = poziție de pe orbita aparentă a unei planete în care aceasta pare că stă pe loc, sensul mișcării sale pe bolta cerească schimbîndu-se din direct în retrograd sau invers. Cf. M. D. ENC. *Stație spațială* (sau *cosmică*) = satelit artificial sau vehicul cosmic care se plasează pe o orbită geostaționară și care poate fi utilizat ca laborator și observator extraatmosferic sau ca rampă de lansare. Cf. M. D. ENC.

9. (Mai ales în forma *stațiune*; de obicei urmat de determinări care arată felul) Localitate în care se găsesc condiții climaterice sau ape minerale, nămoluri etc. prielnice odihnei sau tratării anumitor afecțiuni patologice. *Toată luna lui mai și-o petrece în stațiunea balneară de la Govora.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 450. *Admirabil loc pentru o stațiune climaterică.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 7. *Helioterapia face minuni în stațiunile și în sanatoriile maritime.* GALACTION, O. A. II, 434. *El o caută în toate părțile..., se duce după ea într-o stație de băi mondială.* CĂMIL PETRESCU, U. N. 158. *Gazetele anunțau că în stațiile balneare e o scumpete de jaf.* C. PETRESCU, Î. II, 241. *Mai fusese la băi sau în munți, la stațiuni climaterice.* COCEA, S. II, 82. *Nu se mai văzură decît tîrziu, la stațiunile balneare din Apus.* SADOVEANU, O. XII, 399, cf. IORDAN, T. 344. *Fiind o poartă pentru traficul comercial..., este în același timp o stațiune balneară cu mari hoteluri.* CĂLINESCU, C. O. 194. *Țărmul rămînea în urmă, presărat cu porturi și stațiuni de odihnă.* BOGZA, M. S. 104. *Avu timp să facă diverse aprecieri asupra noilor veniți în stațiune.* V. ROM. februarie 1954, 130, cf. DL. *Putea să se ducă ... la o stațiune de munte.* PREDA, R. 343, cf. DM. *Stațiunea este contraindicată pentru bolnavii cardiaci.* ABC SĂN. 71. *Micul port francez..., calmă stațiune de vilegiatură în timp de pace, a fost ales de britanici ca obiectiv al unei operații combinate.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 11, 26. *Orașul Ocna Mureș — stațiune balneoclimatică situată în partea de nord a județului, pe valea Mureșului.* JUD. ROM. SOC. 47, cf. M. D. ENC., DEX.

10. (Astăzi în forma *stațiune*) Loc în care se află vestigii ale unor așezări omenești, urme de vechi civilizații etc. *Ne puserăm a parcurge prin toate părțile și a cerceta deosebitele stînții boltoase în peatră.* PELIMON, I. 153/13. *Oamenii străvechi, în timpii perioadei glaciare a Europei, se adăposteau în peșterile de la Madeleine... și din alte stațiuni cufundate azi sub țărîmul Perigordului.* ODOBESCU, S. III, 79. *Vom examina, în fiecare din stațiunile protoistorice ale cîmpiei muntene..., formele de civilizație indigenă.* PÂRVAN, G. 129. *Despre multe dintre ele se constată... că sînt stațiuni peristorice.* IORDAN, T. 307, cf. DL, DM.

II. (În forma *stațiune*) Poziție a corpului la om și la animale. Cf. PROT. — POP., N. D., COSTINESCU. *Stațiunea forțată este aceea pe care o ia calul cînd este bolnav sau cînd este forțat.* ENC. VET. 132. *Omul are o stațiune bipedă și verticală, spre deosebire de animale care au o stațiune patrupedă și orizontală.* ap. DL, cf. DM, DEX.

III. (Învechit, rar; în forma *stațiune*) Stagiune **(2)**. *Să nu ne mai vedem siliți a asista la profanarea celor mai sublime creațiuni..., cum am avut nenorocirea... în stațiunea espirată.* FILIMON, O, II, 219. *Nu dorim*

25 de opera pentru o stațiune, care avu imprudența a ne promite repozatul Dantery. id. ib. 220.

— Pl.: *stații* și (popular) *stății.* — Și: **staținne,** (învechit și regional) **ștație,** (învechit) **stánție, stéție,** (regional) **ștáță** (ALR SN III h 869/219), (învechit, rar) **stățiúne** (PONTBRIANT, D.) s. f.

— Din lat. **statio, -onis,** fr. **station,** germ. **Station.** — **Stanție** < rus. **станция.**

STAȚIOGRÁF s. n. Instrument pentru fixarea pe o hartă a locului unde se găsește o navă, cu ajutorul a două unghiuri orizontale luate de la trei obiecte care sînt situate pe uscat. Cf. LTR[2].

— Pronunțat: *-ți-o-.* — Pl.: *stațiografe.*

— Din it. **staziografo.**

STAȚIONÁ vb. I. Intranz. **1.** (Astăzi rar; despre trupe) A cantona. *Să mergi pe Milcov mai în jos, unde vei da de tabăra noastră și vei întreba unde staționează fustașii.* FM (1844), 361[1]/16. *Știm că Legio I Italica staționa la Novae de-a-dreapta Dunării.* ib. (1846), 83[1]/5. *Trecerea prin curte era neputincioasă din cauza mulțimei dorobanților ce staționau acolo.* SION, P. 288, cf. ANTONESCU, D. *În Dacia staționară în tot timpul stăpînirei romane mai multe cohorte de trupe ajutătoare.* XENOPOL, I. R. I, 128, cf. RESMERIȚĂ, D.

2. (Livresc; despre oameni, ființe sau despre vehicule aflate în mișcare) A sta **(I 1).** Cf. STAMATI, D. *L-a insidiat... ca să-l ucigă, cînd ar fi staționat în urbea Leontocefalos.* ARISTIA, PLUT. 330/29, cf. PROT. — POP. N. D. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Fuma staționînd de la un grup la altul și își freca mîinile ca un fericit regizor.* C. PETRESCU, C. V. 179. *Lai Cantacuzin staționă o clipă, sub corlel, în ulifă, pînă ce ieși doctorul.* SADOVEANU, O. XI, 461, cf. SCRIBAN, D. *Zăriră în apropiere două persoane... care staționau în fața unei doamne bătrîne.* CĂLINESCU, S. 43, cf. DL. *Staționau zeci de inși în fața tablei de Pronosport care se schimba din zece în zece minute.* PREDA, R. 159, cf. DM. *Nici un trecător nu staționa și nu circula pe trotuare.* BĂNULESCU, I. 160, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Ai zice că staționează o gloată pietrificată... pe soclurile statuilor.* CĂLINESCU, C. O. 63.

3. P. anal. (Despre vehicule publice) A se opri **(2)** temporar într-o stație **(I 4),** a face stație (v. stație **4**); p. gener. (despre vehicule) a se opri **(2)** într-un loc. *Trăsurile nu pot staționa aici.* ap. COSTINESCU. *În apele sale se vedeau staționînd adesea „o adevărată pădure de catarge".* N. A. BOGDAN, C. M. 120, cf. CADE. *Dincolo de curtea gării staționează șiruri de căruțe.* SAHIA, N. 47. *În partea de sus unde piața e largă, staționează trăsurile.* DAN, U. 229, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Trăsuri... staționau în fața Teatrului Național.* ARGHEZI, B. 99. *Un șir lung de automobile staționa lîngă trotuar.* CĂLINESCU, O. I, 258, cf. DL, DM. *Un șir lung de mașini... staționaseră festiv, în semicerc.* T. POPOVICI, S. 31, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ți-o-.* — Prez. ind.: *staționez.* — Și: (învechit, rar) **stasioná, stățiuná** (PONTBRIANT, D.) vb. I.

— Din fr. **stationner.**

STAȚIONÁL, -Ă adj. (Rar) **1.** (Despre biserici, troițe, altare etc.) Care a fost ridicat în amintirea stațiunilor **(I 6).** *Biserică stațională,* ap. COSTINESCU. *În a treia și ultima porțiune vor fi descrise unele biserici memorabile sau ruinate, unele cruci staționale și unele vechi silișli sau așezăminte de sate.* ODOBESCU, S. II, 165, cf. 232.

2. Privitor la stațiunile experimentale agricole. V. stație **(7).** Cf. SCL 1964, 422.

— Pl.: *staționali, -e.*

— Din fr. **stationnale.**

STAȚIONÁR, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Livresc; despre procese, fenomene, acțiuni etc.) Neschimbător; stagnant **(2).** *Efectul... nemijlocit* [al bolii] *este de a umfla, de a îndesi și a ciurui foile, care printr-aceasta devin întunecoase și staționare.* BREZOIANU, A. 282/20, cf. NEGULICI. *Trebuințele omenești... nu sînt staționare, ci sînt progresive.* GHICA, C. E. II, 372, cf. PROT. — POP., N. D., COSTINESCU. *Dacă inteligența acestor popoare... ar fi devenit numai staționară, ea ar continua încă să lucreze.* CONTA, O. F. 175. *Este în legea progresului ca spiritul să nu rămînă staționar, ci să evolueze neîncetat către scopul său final: adevărul.* MACEDONSKI, O. IV, 102, cf. DDRF. *Cu jocul, lucrurile se schimbă. El aparține folclorului și e mai mult sau mai puțin hieratic, și, deși nu staționar, totuși încet evolutiv.* CĂLINESCU, C. O. 352. *Conștiința socială nu e staționară, ci îmbracă forme diferite după epocă.* V. ROM. ianuarie 1954, 204, cf. DL, DM, DEX. ✦ Spec. (Despre boli) Care nu se agravează (dar nici nu se ameliorează). Cf. DEX.

2. Adj. Care nu variază cîtva timp; constant, invariabil, neschimbat **(2).** *Cifra... a rămas aproape staționară.* I. BOTEZ, B. I, 147. *Situația rețelei noastre cinematografice în ansamblu, în ceea ce privește numărul de spectatori și încasările, este staționară.* CINEMA, 1968, nr. 4, IV, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre fluide) Care are în fiecare punct o viteză independentă de timp. Cf. DL, DM, LTR[2], DEX. ✧ *Curgere staționară* = curgere a unui fluid astfel încît liniile de curent să nu-și modifice forma sau poziția. Cf. M. D. ENC. ✦ (Despre cîmpuri de forțe) Care are în fiecare punct o intensitate independentă de timp. Cf. DL, LTR[2], DEX. ✧ *Regim staționar* = evoluție a unui sistem fizic sau tehnic în decursul căreia mărimile de stare se mențin constante. Cf. M. D. ENC.

3. Adj. (Rar) Care stă **(II 1)** pe loc; care staționează **(2)** într-un anumit loc. *Avocații nu mai merg: aleargă. Fereaască-se din calea lor clientul staționar!* TEODOREANU, M. III, 124, cf. DS. ✧ (Substantivat) *Cati trești, cînd printre staționarii pe coridor, trase prin aerul fetid o dîră paradisiacă de parfum de violete.* CĂLINESCU, S. 177. ✧ (Rar) *(Aparat de) radio staționar* (și substantivat) = radio[2] **(1)** care poate fi alimentat numai de la o sursă de curent electric alternativ și care nu se transportă ușor, fiind de dimensiuni relativ mari. (Eliptic; substantivat) *Aparatul de radio „Nordic"... este un staționar cu tranzistori, avînd patru lungimi de undă.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 794. *Pescuit staționar* = pescuit cu undița. *Pescuitul cu undița capătă... într-un anunț denumirea de pescuit staționar.* L. ROM. 1959, nr. 5, 21. *Filiala noastră a organizat... primul concurs de pescuit staționar pentru tineret.* VÎN. PESC. septembrie 1962, 23.

4. S. n. (Învechit) Navă de război care staționa în apele maritime ale unui port și supraveghea traficul vaselor. *Mi s-a trimis la Samos, în tot timpul cît am șezut acolo, cîte un staționar francez sau englez.* GHICA, S. 421, cf. COSTINESCU, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

5. S. n. Unitate medicală (pe lîngă o policlinică, pe lîngă un dispensar, un spital etc.) în care bolnavii sînt internați un timp scurt pentru diagnostic sau tratament. *Au luat ființă un dispensar medical,... un staționar pentru adulți.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 386. *Un dispensar într-un local modern, cu un staționar, o casă de naștere, astea în orice caz sînt necesare în această comună vastă.* CĂLINESCU, C. O. 335, cf. DL, DM. *Stațiile de salvare nu reușesc să asigure tratamentul la domiciliu al bolnavilor care n-au nevoie neapărată de internare în spital sau staționar.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 857. *Tratamentul se face numai în staționarele de copii.* ABC SĂN. 358. *Făcea mereu planuri să încropească, dacă nu un spital, măcar un staționar, să obțină încă un medic și personal ajutător.* V. ROM. ianuarie 1965, 76, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adjectival) *Instituții stomatologice de tip ambulator și staționar.* ABC SĂN. 344.

— Pl.: *staționari, -e.* — Și: (învechit, rar) **stațiunáriu, -ie** (COSTINESCU), **stățiunáriu, -ie** (PONTBRIANT, D.) adj.

— Din fr. **stationnaire**, lat. **stationarius**.

STAȚIONÁRE s. f. Acțiunea de a staționa și rezultatul ei.

1. (Rar) Cantonare. Cf. staționa **(1)**. *Acești locuitori preferau o năvălire a barbarilor unei staționări în mijlocul lor a armatei imperiale.* PUȘCARIU, L. R. I, 331.

2. (Livresc) Oprire **(1)**. Cf. staționa **(2)**. Cf. NEGULICI, COSTINESCU. *Îl jena staționarea îndelungată la vitrinele parfumeriilor.* C. PETRESCU, Î. II, 213. *Staționarea personalului în încăperile unde se află... cantități mari de substanțe active... trebuie redusă la timpul strict necesar.* SANIELEVICI, R. 240, cf. DL, DM. *Vor trebui evitate staționarea în picioare și nemișcarea.* ABC SĂN. 381, cf. M. D. ENC., DEX.

3. P. anal. Oprire **(1)** temporară a unui vehicul public într-o stație **(I 4)**; p. gener. oprire **(1)** a vehiculelor într-un loc; (rar) staționat[1]. Cf. staționa **(3)**. *Un taxi negru... manevră de la locul lui de staționare.* PREDA, R. 283, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *staționări.* — Și: (învechit, rar) **stăționáre** s. f. PONTBRIANT, D.

— V. **staționa**.

STAȚIONÁRIU, -IE adj. v. **staționar**.

STAȚIONÁT[1] s. n. (Rar) Staționare **(3)**. Cf. SFC IV, 297. ▭ *Staționatul vehiculelor este interzis.*

— V. **staționa**.

STAȚIONÁT[2], -Ă adj. **1.** (Livresc; despre oameni) Oprit[2]. Cf. staționa **(2)**. *Cuprinse cu privirea tinerii staționați.*

2. (Despre vehicule publice) Oprit temporar într-o stație **(I 4)**; p. gener. (despre vehicule) oprit într-un loc. Cf. staționa **(3)**. *Vehiculele staționate vor fi ridicate de miliție.*

— Pl.: *staționați, -te.*

— V. **staționa**.

STAȚIÚNE s. f. v. **stație**.

STAU s. n. v. **staul**.

STAUÍNĂ s. f. v. **stăuină**.

STÁUL s. n. **I. 1.** Îngrăditură sau construcție (improvizată) făcută din lemn ori din strujeni de porumb, din stuf, din papură etc., situată pe o pășune sau în apropierea casei, unde se adăpostesc (vara) oile sau caprele în timpul nopții ori înainte sau după muls; (învechit și regional) ogradă **(II 2)**, (regional) coșar, obor **(I 1)**, palancă[1] **(2 c)**, pătul[1] **(I 2 d)**, plasă[1] **(I 4)**, (regional) serai **(2)**. V. cotîrlete, ocol **(I 4)**, perdea **(II 1 a)**, poiată **(2)**, saia[2], saivan **(2)**, sălaș **(3)**, tîrlă[1] **(1)**, țarc, voreț. *Nămitul de va vra să fure noaptea și să va scula de va scoate oile din staul, să-l spîndzure ca pre un tâlhar.* PRAV. 23. *Cela ce nu intră pre ușă în staolul oilor, ce va intra pre aiurea, acela fur iaste.* N. TEST. (1648), 119r/19. *Luatu-te-am den staulul oilor și te-am făcut numit după numele celor mari.* BIBLIA (1688), [prefață] 6/42. *Să aduc oile în staur* (a. 1764). IORGA, S. D. XIII, 252. *Au vrut să facă staul pentru turma sa.* MINEIUL (1776), 130r2/30, cf. LB. *Oile zberînd, venea cu mulțimea, părăsind grasele pășuni și nu putea găsi staule.* PLEȘOIANU, T. I, 79/25. *Uneori numai prin șesuri ave lăcaș, supt o staulă, unde în timp de vară se adăpostea turmile de pășune.* ASACHI, I. 403/5. *Staolul oilor nobile să fie cel puțin de 12 picioare înalt.* FM (1843), 253[1]/34, cf. POLIZU, CIHAC, I, 263. *Vulpoiul însă... întorcîndu-și pe furiș ochii în partea staulului, unde se închisese... turma de oi..., începu să strige.* ODOBESCU, S. III, 245, cf. ALEXI, W. *Lupul..., hămesit, adulmecă hrana, pîndind... staulul unde mieii zbiară sub paza mămei.* IORGA, P. A. II, 162, cf. CANDREA, F. 384. *Staurul nu are iesle... și e mai mult... un fel de adăpost pentru oi în nopți geroase și în timp de vijelii.* PĂCALĂ, M. R. 447, cf. RESMERIȚĂ, D., PRECUP, P. 7. *Pentru oi se înjgheba un stau sau staor.* VUIA, PĂST. 33, cf. CADE. *Chiote și hăieli răzbiră de la staulele îndepărtate.* VOICULESCU, P. I, 152. *Slujitorii, lîngă staule și grajduri, trăiau în colibe după rînduiala muntenilor.* SADOVEANU, O. XII, 189. *Și păstorii, ieșiți din vreme, către staul duc o turmă De oi albe.* PILLAT, P. 154. *Dacă un staul trebuie păzit, Nici lupul nu se cade prigonit.* ARGHEZI, S. V, 245. *Păstorul nu mai scoate în zori Din staul turma.* V. ROM. ianuarie 1954, 34, cf. DL, DM. *Era la staulul oilor și m-a chemat și pe mine acolo.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 138, cf. M. D. ENC., DEX, H IV 319, IX 496, XII 275, XVII 95. *Au rămas lîngă staulul caprelor, culcați cu botul pe labe.* RETEGANUL, P. III, 38. *Cine strică dragostile... N-ar avea noroc de boi Nici de staurul cu oi.* DOINE, 104, cf. VICIU, GL. *Cine ni-o stricat pe noi, N-aibă ocoale cu boi, Nice staule cu oi.* BÎRLEA, L. P. M. II, 97, cf. 168. *În țărcuța mîeilor, În staolu oilor.* T. PAPAHAGI, M. 78, cf. CHEST. II 429. *Ne mutăm cu staolu d-aci.* ALR I 1 791/285, cf. ib. 1 791, ALR II 5 379, ALRM SN I h 259, A I 6, 12, 13, 20, 21, 22, 26, 31, 35, II 6, 7, 8, III 1, 2, 3, 5, 7, 8, 12, 16, 18, V 20. *Treci în staul și ieuaia cei grasă ș-o taie.* O. BÎRLEA, A. P. II, 437. *El face staulul și apoi oile*, se spune despre cineva care face o treabă pe dos. Cf. ZANNE, P. III, 383. ✧ Expr. **A închide lupul în staulul oilor** = a pune pe cineva la o treabă în care poate face mult rău. Cf. id. ib. I, 526. ✦ (Regional) Adăpost de iarnă pentru oi. Cf. CHEST. V 8, 14, 34, 36, 39, ALR I 1 792/750, 820. ✦ (Regional) Loc unde ciobanii închid oile (noaptea) cu scopul de a îngrășa pămîntul. CHEST. IV 120/20, 91, 102, ALR I 1 788/94, 100. ✦ (Regional) Parte a ocolului „unde se dau oile sterpe" (Năsăud). Cf. CHEST. V 8/48. ✦ (Regional) **Loc dinaintea strungii** unde se odihnesc oile după muls. Cf. CHEST. V 49/72, 93, 101. ✦ (Regional) Țarc pentru miei. Cf. CHEST. V 41/17, ALR SN II h 402, ALRM SN I 264. ✦ (Prin Transilv.) Loc îngrădit unde sînt băgate oile pentru a fi mulse. Cf. II XVII 48, A I 12, 35. ✧ Expr. **A da în staul** = a mîna oile pentru a fi mulse. *Nu oi, numai, ci berbeci chiar aș putea să mulg, dar iată, Nu-i cine să-i deie în staul.* COȘBUC, P. II, 133. ✦ (Regional) Stînă. Cf. ALR I 1 788/59, 69, 79, 273, 295. ✦ (Regional) Loc pe care a fost cîndva o stînă (Ramna—Reșița). Cf. CHEST. IV 119/29. ✦ (Regional) „Loc unde se lasă merindea într-o cupă, pentru cioban". Com. din PEȘTIȘANI — TÎRGU JIU. ✦ (Vestul Transilv., prin Maram. și prin Ban.) Strungă. Cf. ALR I 1 796, A I 12, 26.

2. (Învechit și regional) Grajd. Cf. VALIAN, V. *Văzurăm palatul și staulele de cai ale regelui.* CODBU-DRĂGUȘANU, C. 81. *Nu voi a se disface de animalele carii îmbătrîniseră... și le lăsa să moară cu pace în staulii lor.* ARISTIA, PLUT. LX2/1. *Cea mai întîie îmbunătățire de făcut vitelor este a nu le lăsa să moară de foame... După îngrijirea de hrană..., vine și finerea lor... în grajduri și staule.* I. IONESCU, P. 234. *Și-acum Achim e sub cotarcă Și prins în staul ca un lup!* COȘBUC, P. II, 238, cf. ȘĂINEANU[2], CANDREA, F. 252, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pasul fără voie îl întorcea înapoi..., cum foamea întoarce spre staulul ei vita flămînzită.* POPA, V. 68. *Avem și... staul pentru vacile cu lapte.* SADOVEANU, O. XVIII, 594. *Mor săracii, țăranii, cucerind staulele cu vite..., pentru ca să le ieie cei mari.* CAMILAR, N. I, 304. *E ca într-un staul cu fîn mult și vite blînde.* H. LOVINESCU, T. 194, cf. DL, DM M. D. ENC., DEX. *Calul să nu-l dai de sub tine..., pînă nu vei avea staulul tău și moșia ta.* SBIERA, P. 42. *Erau lăsați Și căutați În staulul cailor, Sub pociumbii ieslelor.* RETEGANUL, TR. 42. *Să-mi dai casă de-un voinic Și staul de-un mărg mic!* BALADE, II, 220. *Și în staul se ducea, Calul galben îl scotea.* ib. III, 142. *Vaca bună se vinde din staul.* ZANNE, P. I, 686. ✦ (Regional) Loc în care dorm (vara) peste noapte vitele sau caii. V.

staniște (1). Cf. ALR I 1 122/125, 131, 223, 259, 266, 332.

3. P. ext. (Învechit, rar) Cireadă. *Se așază în văi, unde s-au socotit de cuviință că ar puté ierna staulul vitelor sale.* FM (1842), 234²/6.

4. P. ext. (Învechit și regional) Colibă. *Îndată însă îs nevoiți de a se mai strînge seau de a se întuma în staulul lor.* FM (1846), 173¹/19, cf. CHEST. II 35/11.

5. (Prin Transilv.; în forma *staur*) Ocolul unde dorm porcii în pădure. Cf. VICIU, GL.

6. (Regional; prin confuzie) Stavilă (1) la moară (Runcu — Pucioasa). Cf. ALR I 1 843/768.

7. (Prin sudul Mold.) Amiază. *La „ameadzi" ciobanii de aice zic „staul".* ap. HEM 1 070.

II. 1. Fig. (Învechit) Biserică; p. ext. credință religioasă. *Alte oi încă am care nu sînt den staulul acesta.* N. TEST. (1648), 119ᵛ/14. *Acel mai mare din lucrurile cele necuviincioase și necăzute... este înmulțirea preoților, dintru care se află foarte puțini la număr, care după cum să cade intră prin ușă în staulul acesta* (a. 1764). URICARIUL, I, 309. *Oaie din staulul dragostei tale și eu sînt, pentru aceasta primește cîntarea mea.* MINEIUL (1776), 157ʳ¹/9. *Urmînd fericiților păstori, celor ce după vremi au stătut în Țara Românească cu neadormiți ochi către păzirea staulului lor celui înconjurat de pizmași* (a. 1794). GCR II, 154/5. *După ce o aduse în staulul moametan, mă cunună cu dînsa.* GORJAN, H. IV, 133/7. *Cu această mitropolie se înțelegea în grai, pe ea o cunoștea de patrie și primea pe arhipăstorii săi, carii după evanghelie cunoștea oile acestui staul.* FM (1845), 72¹/28.

2. (Prin Transilv. și prin nordul Mold.; în sintagmele) *Staule(le) floriilor* (sau *florilor*) ori *staoru florii, staole cu florile* = florii. *Au venit veste în zona de staule floriilor april 8 cum este domnia dată lui Constantin feciorul Ducăi Vodă.* N. COSTIN, LET. II, 44/28. *Sub cuvîntul... „staurile florilor"... ori „staulele florilor"... se înțelege dumineca cea de pe urmă din păresimi.* MARIAN, S. R. II, 257, cf. CADE, SCRIBAN, D., T. PAPAHAGI, M. 233. *Staoru florii* ALR I 621/268. *Staole cu florile.* ib. 621/350, cf. ib. 621/217, 255, 278, 333, 341, 347, 348, 351, 354, 355, 359.

— Pronunțat: bisilabic sau, rar, monosilabic (ALR I 621/348, 351). — Pl.: *staule* și (învechit, m.) *stauli.* — Și: (învechit și regional) **stáur** (pronunțat bisilabic sau monosilabic, ALR I 1 792/259; pl. *staure* ib.) s. n., **stáură** (pronunțat trisilabic, ib. 1 792/302; pl. *staure*, pronunțat bisilabic, ib.), (învechit) **stáulă** s. f., **stáol**, (regional) **stau** (pl. n., *staure*, ib. I 1 792/18, 26, 77, 116, ALR SN II h 392 și *stauă*, ALR SN II h 392/130, m., **stauri**, ib. h 392), **stáor** (ALR I 1 792/45, 79, 80, 85, ALR SN II h 392), **stav** (ALR SN II h 392) s. n.

— Lat. ***stablum.** — **Staur** <lat. **stabulum.**

STÁULĂ s. f. v. **staul.**

STAULIZÁRE s. f. (Rar) Procedeu de creștere a vitelor prin menținerea lor mai mult timp în staul (2). *Să se introducă plantele furajere, selecțiunea și staulizarea vitelor, raționalizînd creșterea lor.* ENC. AGR. IV, 515.

— Pronunțat: *sta-u-*. — Pl.: *staulizări.*

— **Staul** + suf. *-izare.*

STÁUR s. n. v. **staul.**

STÁURĂ s. f. v. **staul.**

STAUROLÍT s. n. Silicat natural de aluminiu și de fier cristalizat în sistemul rombic, de culoare brună-roșiatică pînă la negricioasă, sticlos și dur, ale cărui varietăți limpezi sînt pietre semiprețioase. *Șisturile micacee, conținînd dese intercalații... de staurolit sînt indicate... în regiunile înalte ale munților.* PĂCALĂ, M. R. 7, cf. CANTUNIARI L. M. 116. *Pe o suprafață mai redusă se întîlnesc... micașisturi cu granați, cu staurolit.* ONCESCU, G. 115. *Micașisturile din jurul vîrsării Capriței în Someșul Rece prezintă o mare frecvență în grenați și frînturi de staurolîți.* PROBL. GEOGR. II. 169, cf. LTR², M. D. ENC.

— Pronunțat: *sta-u-*. — Pl.: *staurolite* și (m.) *staurolîți.*

— Din fr. **staurolite**, germ. **Staurolit.**

STAV s. n. v. **staul.**

STÁVĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Herghelie. *Lupul..., pe cît mai aproape putu, lîngă stavă să apropie.* CANTEMIR, I. I. I, 100, cf. ANON. CAR. *Mînînd de acolo ciurzi de boi, stave de cai... cu alte dobitoace, s-au întumat la împăratul.* ȘINCAI, HR. I, 219/12. *Plugarii cei mai bogați, care au stave întregi, au obicinuit a lăsa mînzii cei mai buni... de presilă.* ECONOMIA, 77/11, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, BREZOIANU, A. 525/13, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 364, LM. *Ca simbrie, îi făgădui calul cel mai frumos din întreaga stavă.* F (1885), 79, cf. DDRF. *Aveau... stave întregi de cai.* MOLDOVAN, Ț. N. 125. *Caii sînt arme-n război și războiul e-a stavelor spaimă.* COȘBUC, AE. 62, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Ci-i loc de pășunat numai de capre Și prea-i nălțime ca să pască stave.* MURNU, O. 70, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *În valea pîrâului... paște stava de cai a păstorilor.* SADOVEANU, O. XVI, 349, cf. SCRIBAN, D. *Văd cum din împrăștiata stavă Se desprinde năzdrăvanul mînz.* BENIUC, V. 49, cf. DL. *Toți s-or dus în stavă să-și adune caii și mulți înhamă.* T. POPOVICI, S. 346, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Lumea, țeara-mi strigă hoț C-am furat eu caii toți, Dar eu, zău, nu i-am furat Făr' cu stava i-am mînat.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 291. *Petru... se duse la stava de cai și încălecă pe calul care era mai slab.* MARIAN, Î. 461. *Copilul cel mai mic... porni către stavă, să-și caute un cal potrivit.* RETEGANUL, P. II, 8. *Îți dau turme de oi, cirezi de boi, stave de cai, bani.* id. ib. V, 7. *Să-mi iau stava înapoi.* DOINE, 295. *S-a lăudat Petru că aduce stava selbatecă din pustietăți.* ȘEZ. VI, 108. *Și eu pot mărturisi... Că de cai nu avui parte Făr' de stava jumătate Și de mînzi a treia parte.* BIBICESCU, P. P. 163. *Gazdă, găzdulicea mea, Dă-mi-o coaje de mălai Să-ți prinz o stavă de cai.* MAT. FOLK. 1 243, cf. VICIU, COL. 123, I. CR. II, 219. *Găsește o cireadă dă boi, o stavă dă cai.* VÎRCOL, V. 76. *Prînzu-n masă l-o lăsat, La stavă și-o de-alergat, Murgușu și l-o luat.* BÎRLEA, L. P. M. II, 51, com. din MĂCEȘU-DE-JOS — BĂILEȘTI. *Și o vinit stava nqstă dă cai din pădure.* ALRT II, 42, cf. ALR I 412/333, 1 798/51, 56, 61, 63, 65, 85, 136, 138, 150, 290, 295, 298, 302, 305, 308, 820, 870, 880, ALR SN II h 320, ALRM SN I h 205, A I 13, 17, 22, 26, 31, 35, II 7, 12, III 2, 3, 5, 6, 17, 19. *Să-ți prinz o stavă de cai.* BALADE, II, 447. *În stava asta dă cai ieste-on harmăsar.* BÎRLEA, A. P. I, 464. *Iel mai avę orecîte guli de boi... și stăvi de cai.* id. ib. II, 94. *Am o stavă de cai, numai unul din ei merge* (Dinții și limba). PĂSCULESCU, L. P. 81. ✧ Fig. (În descîntece) *În prundurile Mării Negre... tot stave de jugani galbeni.* TEODORESCU, P. P. 73. *Să se ieie gălbănarea... Să s-așeze-n stava mării. Acolo să pice.* MARIAN, D. 325.

2. (Regional) Îngrăditură în care se țin, mai ales în timpul verii, caii la pășunat. Cf. RESMERIȚĂ, D. ARH. OLT. III, 386. *Pe vremuri (bătrînii spun) caii se creșteau în „stavă", dar astăzi stavele aproape nu mai există. Caii se cresc și se țin aproape numai în grajd.* PRIBEAGUL, P. R. 70, cf. DL, DM. *Beau lotrii cu... banii de pe caii furați din stavele de pe pustele grofului.* V. ROM. aprilie 1963, 25, cf. M. D. ENC., DEX. *Și de-a-colo încă plec Gios, pe Valea Oltului La steava Ungurului.* ALECSANDRI, P. P. 314. *Io înluntru nu ți-oi lăsa, Du-te-n stava cailor, Sau în ieșca boilor.* DENSUSIANU, Ț. H. 122. ✦ (Transilv., prin Maram. și prin Olt) Loc (răcoros sau ferit) situat mai ales în pădure, înaintea strungii oilor sau lîngă o apă unde

se odihnesc, de obicei noaptea, vitele, oile, caii etc.; (popular) staniște **(1)**, (regional) bătătură, bouriște, meriză, merizătoare, meriziște, merizиștină, merizuș, torină **(1)**, toriște **(1)**. Cf. ALR I 412/51, 98, 109, 122, 150, 166, 249, 257, 278, 285, 295, 333, 337, 351, 880, A II 8.

3. (Regional) Loc unde pasc caii (Voivodeni — Făgăraș). Cf. CHEST. IV 115/175/b.

4. (Prin Olt.) Grămadă de snopi făcută pe cîmp (formată, de obicei, din 13 snopi); (regional) pletiță **(2)**. Cf. ALR I 912/840, GL. OLT. *Znopi-i profașim iară grămadă așa-i dișem noi: stog sau... stavă, la alé mai miș, stavă.* GL. OLT.

— Pl.: *stave* și (regional) *stăvi, stăve* (GL. OLT.), *stăvuri* (ALR I 412/109, ALR SN II h 320/157, 228, ALRM SN I h 205/157, 228), *steve* (ALR SN II h 320/279, ALRM SN I h 205). — Și: (regional) **steávă** (pl. *steve*, ALR SN II h 320/279, ALRM SN I h 205/279) s. f.

— Etimologia nesigură. Cf. lat. s t a l l a, alb. s t a v ë „mulțime; grămadă de lemne".

STÁVĂR s. n. (Învechit) Statornicie **(2)**. *Minunînd pre eparhul cu stavărul și nemulatul gîndului său.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 1v/20. *Și deaca vădzu împăratuș stavărul și tăria gîndului ei, i se feace rușine și o slobodzî.* id. ib. septembrie 7r/11, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CADE, SCRIBAN, D. ✧ L o c. a d v. **De stavăr** = temeinic. *Foarte de stavăr învățînd.* DOSOFTEI, V. S. februarie 53r/8. ✧ E x p r. **A fi om de stávăr** = a fi om pe care te poți bizui; a fi om cumsecade. *Cînd... nice la un lucru nu va fi om de stavăr..., să-l gonească și să-l scoață dentr-acel loc.* PRAV. 168, cf. SCRIBAN, D.

— Etimologia nesigudă. Cf. lat. s t a b i l i s. Cf. HEM 2 159, 2 227.

STAVÉLĂ s. f. v. **stavilă.**

STÁVELE s. f. v. **stavilă.**

STAVERIMÎNT s. n. v. **stabiliment.**

STÁVIL subst. v. **stavilă.**

STAVILÁ vb. I. v. **stăvili.**

STAVILARISÍRE s. f. (Învechit, rar) Stăvilire **(3)**. *Precum și pentru oprirea și stavilarisirea Profirei, după protestul ce s-au dat logofătului* (a. 1836). IORGA, S. D. XXI, 233.

— Pl.: *stavilarisiri.*

— De la **stavilă.**

STÁVILĂ s. f. **1.** Element de construcție mobil care servește la deschiderea și la închiderea, manuală sau mecanică a unui orificiu, a unui deversor etc. într-o lucrare hidrotehnică, s t ă v i l a r **(2)**; p. ext. stăvilar **(1)**. *Ca pre stavila morii apa cu mare răpegiune se slobozîia.* CANTEMIR, I. I. I, 162, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Să va pune pămînt pe lîngă zidul crugii..., afară de stavila care trebuie să să facă la intratul apei pe crugă* (a. 1820). IORGA, S. D. VII, 8, cf. VALIAN, V. *Se trezește Că apa e mai gios de stavili Cu o palmă.* DONICI, F. II, 11/3. *Pe lîngă tot petecul de pămînt, trece apa în canaluri și stavile-s așezate spre a înlesni irigația.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 32. *Cînd torentul rupe stavila, devine primejdios.* BOLLIAC, O. 260, cf. PONTBRIANT, D., DAMÉ, T, 147, ANTIPA, P. 56, PAMFILE, I. C. 182. *La gura scoculuí se află 2 stavile..., pentru a slobozi apa pe roată.* PĂCALĂ, M. R. 460, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ridica stavilele de la lăptoc. Apa se repezea sclipind înlunecos în moară.* SADOVEANU, O. I, 567. *Stavila* [morii] *este făcută din scîndură și se poate ridica sau coborî cu ajutorul unor lanțuri.* ENC. AGR. IV, 66, cf. SCRIBAN, D. *Un clopoțel, ce suna de intrare, ne curma dintr-o dată alergările și larma, cum se taie c-o stavilă zgomotul de apă și de roți al morii.* BLAGA, H. 31, cf. LTR2, DL, DM, MIHĂILĂ, Î. 56, M. D. ENC., DEX, H I 63, II 81, X 77, 466, MARIAN, V. 220. *Cînd a văzut că yine tătarii a ridicat staila ș-a dat drum apii.* GRAIUL, I, 122, cf. GREGORIAN, CL, ALR I 1 843, ALR II 6 431, ALR SN I h 152, 153, 154. ✧ (Prin analogie) *Unde marca întărîtată fiind rupsă stavila ce despărțea odată țara Turcii*[i] *de Africa cea mare.* PLEȘOIANU, T. II, 64/1. ✦ (Prin Bucov., prin Mold. și prin sudul Transilv.) Îngrămădire de bușteni, de crengi etc. care formează un fel de baraj natural pe cursul unei ape. Cf. DM, DEX, CHEST. IV 59/180/2, A V 19, 20, 28. ✦ (Învechit) Stănog **(1)**. *De pociumbii cei de supt troacă se leagă între fieștecare cal o stagilă, ca unul pre altul se nu-l poată vătăma.* ECONOMIA, 79/3.

2. F i g. Ceea ce stă în calea unei acțiuni; ceea ce împiedică realizarea unui țel, barieră, dificultate, greutate, handicap, impediment, inconvenient, neajuns1 **(2)**, obstacol, opreliște **(1)**, piedică **(3)**, potrivnicie **(2)**, (rar) stăvilar **(3)**, (învechit și popular) opreală **(2)**, smînteală **(3)**, (învechit și regional) poticală1 **(1)**, popreală **(1)**, scandal **(9)**, (învechit) anevoință, nevoință **(1)**, poprire **(3)**, stenaholie, (învechit, rar) nevoie2 **(4)**, (familiar) hop. *Mulți care pot zice că încă lucrurile nu merg bine, că se află stavile și împotriviri.* HELIADE, O. II, 415. *Plenipotenții au cunoscut că sînt foarte mari stavile, încît nu pot să se abată de hotărîrile ce s-au făcut.* CR (1830), 70[1]/13. *Aceste grozave boale nu era atunci oprite de nici o stavilă, de nici o îngrijire.* ib. (1832), 163[2]/31. *Văzu o mulțime... nevoindu-se a sfărîma stavilele legilor.* MARCOVICI, C. 86/9. *Cele sălbatice zburătoare să află ca și prin țările de primprejur necunoscînd acestea stavili în alegerea locului de petrecere.* FM (1838), 131/2. *Să ridice alte regimente, spre stavilă de către nordul și amiazul țării noastre.* ib. (1842), 222[1]/14. *Firească este la toate ființele simțitoare... a să trage la locurile cele mai sălbatice și pustii, ca cum stîncile ar fi niște stavile împotriva nenorocirii.* BUZNEA, P. V. 7/13. *Această cetate... a fost stavila biruințelor sale în Levant.* ASACHI, L. 74[1]/37. *În orice pas în viață-mi întîmpin o durere, În toate ale mele tot stăvili întîlnesc.* C. A. ROSETTI, C. 196/2. *Mahomet... privea în Ștefan cea mai de căpitenie stavilă a planurilor sale.* IST. M. 98/9. *Brațul și mîna sînt făcute ca să slujiască... pentru a împrăștia stavilele.* BREZOIANU, Î. 112/9. *Marele împărat, așezînd oști în cetățile dace, zidi și altele ca să fie de stavilă provințiilor nou cucerite în contra barbarilor.* NEGRUZZI, S. I, 201, cf. PONTBRIANT, D. *Merge... pînă dă de un rîu sau de altă stavilă.* BOLINTINEANU, O. 333, cf. LM. *Un vînt turbat asupra lumii bate, Pieire e, și rupte-s orice stavili.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 260, cf. ȘĂINEANU3. *Azurul albastru, această stavilă eternă a vederii omenești.* HOGAȘ, DR. I, 21, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Lupta pentru organizarea păcii... o vom duce pînă la capăt, cu toate stavilele ce ne stau în cale.* TITULESCU, D. 711. *Se ridicase, între noi, de atunci, o stavilă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 269. *Nici o stavilă n-ar mai fi fost în stare să le oprească.* COCEA, S. I, 262. *Cel care a fost rob Luptă fără stavili.* LESNEA, VERS. 296. *Minunile iubirii n-au stavile pe lume.* VOICULESCU, POEZII, I, 281. *Interesul celor puțini și vicleni și prostia celor mulți au făurit omenirii și progresului stavili seculare.* SADOVEANU, O. XIX, 152, cf. DL, DM. *Sînt multe stavili între noi și tine.* LABIȘ, P. 390. *Diplomația engleză... vedea în Principatele Unite o stavilă în calea expansiunii rusești spre Constantinopol.* GI 1968, nr. 930, 4/1. *Iona cugetă cu ajutorul unui limbaj eliberat de stavila aparențelor.* T iunie 1969, 19, cf. M. D. ENC., DEX. *A trecerea pă uneva și va fi stavilă... nu-i putea trece.* O. BÎRLEA, A. P. II, 388. ✧ (Ca termen de comparație) *Aceștia se opunea ca o stavilă și împiedica pe celelalte partide.* ARISTIA, PLUT. 216/6. *Aceste lacrimi... ajungeau sub buza dedesupt unde barba întoarsă înăuntru le opera ca o stavilă.* NEGRUZZI, S. I, 6. ✧ L o c. a d j. și a d v. **Fără stavilă** (sau **stavili**) = nestăvilit. *A curs sînge fără stavilă, înroșind brazdele pămîntului.* SAHIA, N. 17. *A fost o forfotă uriașă, lucrare fără stavili și muncă istovitoare din ceasul serii pînă-n straja dimi-*

neții. BLAGA, H. 230, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Loc. vb. **A (se) pune** (sau **a face, a se face, a ridica**) **(o) stavilă** (sau **stavili**) = a stăvili **(2).** *Diochițian..., prin ale sale talenturi și virtuți, au pus stavilă rălilor anarhiei.* SĂULESCU, HR. I, 84/11. *Sistema partinicilor domnii[i] au fost pus stavilă lucrărilor sale celor binefăcătoare.* ASACHI, I. 44/6. *Îndată s-ar pune o stavilă precurmătoare relei precugetări a împrumutătorilor* (a. 1843). DOC. EC. 784. *Atuncea se puse stavilă incursiei ghințelor prin Dacia și românii începură a se consolida.* FM (1844), 193[1]/20. *Pune stavilă in contra propășirei.* VASICI, M. II, 72/12. *A se pune stavilă la aceia ce să îndemnează numai de duh viclean.* REGUL. ORG. 571/6. *Ladislau... se încearcă a pune o stavilă furiei lor de coprinderi.* BĂLCESCU, M. V. 8. *Să punem o stavilă curentului de idei bizantine.* MAIORESCU, CRITICE, 71. *A sperat... că se va pune stavilă curentului războinic.* ODOBESCU, S. III, 436. *Trebuiau luate pentru asigurarea stăpînirei ei măsuri excepționale, spre a face din ea o stavilă în contra barbarilor.* XENOPOL, I. R. I, 124. *Nici flăcări, nici potopul... Nu pot să pună stavili porniriі unei mame.* COȘBUC, P. II, 189. *Să mai pui stavilă la risipă.* D. ZAMFIRESCU, Î. 187. *Principiile morale pot pune stavilă pasiunilor omenești.* în PLR II, 54. *Pe la jumătatea drumului, ne-a apucat o întunecime deasă... care ni se puse stavilă.* VOICULESCU, P. I, 80. *Ceea ce poate pune stavilă neologismului nu sînt ditirambele puriștilor.* PUȘCARIU, L. R. I, 396, cf. DL, DM. *Cineva trebuia să facă stavilă cu propriul lui trup acestui asalt mereu repetat.* V. ROM. februarie 1958, 10. *Să chibzuiască despre mijloacele prin care s-ar putea pune stavilă bolii.* G. BARBU, A. V. 179. *Gîndurile... cărora nu le pot pune stavilă.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 18. (Cu schimbarea construcției) *Mătușii-mea me-au închis toată corespondența din afară care... ar pune o mare stavilă între marele scoposuri ce are pentru mine.* BUZNEA, P. V. 121/20. *La ale lui oarbe Cereri să punem un fel de stavili.* CONACHI, P. 259. *Poate numai a liniști pre cuget Și stavilă a pune l-a poftelor capriții.* NEGRUZZI, S. II, 262. *Nu căta mistuitoarei Patimi stavilă să pui.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 29. *O concepție mai înaltă îți ridică totdeauna multe stavili în căile... vieții.* AGÎRBICEANU, A. 219. ✧ Expr. **A pune stavilă gurii** = a-și impune tăcere; a se reține de a spune ceva. Cf. DL, DM, DEX. ✦ (Învechit, rar) Hotar. *Neavînd o stavilă firească, după cum era Oltul pentru Făgăraș, „ducatul de Almaș" se mărea sau se micșora după împrejurări.* HASDEU, I. C. I, 25.

3. (Regional) Tăblie la pat; scîndură de la marginile patului. Cf. LB, LM. *Ia un șomoiog de paie de la stavila patului.* DAN, U. 265. *Ea a ascultat cît a ascultat, stînd așa, alipită de stavila patului.* LĂNGRĂNJAN, C. III, 99. *Mațele boboculuі Să le dau bărbatului Să se ducă dracului Din stavila patului.* MARIAN, SA. 162. *Iese lotru de bărbat Cu stavila de la pat Și mă taie-n lung și-n lat Și mă-ntreabă ce-am căutat.* RETEGANUL, CH. 25, cf. ALR I 714/125, A II 1, 4, 5, 7, 12, MAT. DIALECT. I, 267, LEXIC REG. II, 63.

4. (Transilv.) Grămadă de snopi de cereale păioase, de cînepă etc. V. mănunchi **(I. 1)**, snop. Cf. LB, LM, JAHRESBER. XIX, 88, ALR SN I h 58/260, TEAHA, C. N. 267.

— Pl.: *stavile* și (învechit și popular) *stavili*, (popular) *stăvili*, (regional) *stăvile* (ALR I 1 483/75). — Și: (regional) **stávil** (PAMFILE, J. II, 167) subst., **stávină** (ALR I 1 843/825), **stávelă** (pl. *staveli*, ib. 1 843/542), **stávele** (pl. *stăvili*, ib. 1 843/280), **stáhilă** (H I 104), **stáhilă** (TEAHA, C. N. 266), **stávilă** (ALR SN I h 153/812, ALR SN I h 154/812) s. f.

— Din v. sl. ставило.

STAVILÍ vb. IV v. **stăvili.**

STÁVINĂ s. f. v. **stavilă.**

STÁVIȚĂ s. f. (Prin sudul Munt.) Grămadă de 5 snopi (care echivalează cu o jumătate de claie de cereale păioase). *Întîi facem stăvițі... pe urmă facem picoare.* ALR SN I h 58/928, cf. ib. h 58/899.

— Pl.: *stăvițі.*

— **Stavă** + suf. *-iță.*

STAVRÍD s. m. Specie de pește teleostean răpitor, lung de 13—15 cm, cu corpul fusiform, acoperit cu solzi mărunți și cu mici plăcuțe cornoase, care în partea posterioară formează o creastă ascuțită, cu linia laterală avînd o curbură la jumătate și cu gura mare, prevăzută cu numeroși dinți *(Trachurus mediterraneus ponticus).* Cf. TDRG. *Stavridia în saramură, în bulgaie.* NICA, L. VAM. 227. *Însemnătatea culinară sau hrănitoare pentru om a mulțimei celor mărunți* [pești], *din aceștia ca amzii, midii, stavride, aterine.* ATILA, P. 393, cf. CADE. *Facem caz mai ales de luferi și stavrizi — pești de mare.* SADOVEANU, O. X, 421, cf. GÁLDI, M. PHAN. 256, SCRIBAN, D. *În locul stavrizilor pricăjiți și al altor lighioi, prindem scrumbie frumoasă și mare.* TUDORAN, O. 316, cf. LTR[2], DL, DM, DER. *Unul dintre cei mai răspîndiți și mai frumoși pești pelagici din Marea Neagră este stavridul.* AP 128, cf. SCL 1969, 394, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stavrizi.* — Și: (învechit) **stavridă, stávridie** s. f.

— Din ngr. σταυρίδι.

STAVRÍDĂ s. f. v. **stavrid.**

STAVRÍDIE s. f. v. **stavrid.**

STAVROFÓR s. m. (În biserica ortodoxă) Preot (arhipresbiter) sau arhimandrit care poartă o cruce (de aur ornată cu pietre prețioase) pe piept, ca distincție eclesiastică. [Au] *cruce amîndoi. — Apoi se-nțelege, dacă-s amîndoi stavrofori!* HOGAȘ, M. N. 144, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Își atîrnă la gît crucea de stavrofor... și porni spre trapeză.* STĂNOIU, C. I. 107, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stavrofori.*

— Din ngr. σταυροφόρος.

STAVROPÍG subst. (Învechit) Cruce trimisă de către un patriarh unei mănăstiri sau unei biserici ca semn că depinde direct de autoritatea lui. *După lumina lumunărilor altla loc să semneaze și așa sa înfingă cruce ce iaste stavropig.* PRAV. GOV., ap. C. CR. 147/12, cf. MURNU, GR. 52, CADE.

— Pl.: ? — Și: **stavropíghion** subst. CADE.

— Din ngr. σταυροπήγιον.

STAVROPIGHIACÉSC, -EÁSCĂ adj. (Grecism învechit; despre biserici sau mănăstiri) Care depinde direct de o patriarhie. *Sf. mănăstire patriarhicească a noastră și stavropighiacească de la ostrovul Halchii* (a. 1819). GÁLDI, M. PHAN. 256.

— Pl.: *stavropighiacești.*

— **Stavropighie** + suf. *-icesc.*

STAVROPIGHÍE s. f. Mănăstire care, în organizarea bisericii ortodoxe, depinde direct de patriarhie. Cf. DL, DM.

— Din ngr. σταυροπηγία.

STAVROPÍGHION subst. v. **stavropig.**

STÁZĂ s. f. **1.** (Grecism, învechit; în forma *stasis*) Oprire **(1).** *Lăcuitorii au făcut stasis din pricina nealișverișurilor* (a. 1820). DOC. EC. 241. *Dacă vreun război... ar aduce o așa prefacere împrejurărilor, încît să să taie comunicațiia..., atunci rămîne între amîndoaă părțile a fi stasis dă lucrare* (a. 1836). ib. 620.

2. (De obicei cu determinări care arată felul) Încetinire sau oprire a circulației unor lichide biologice sau a tranzitului materiilor fecale din organism. Cf. STAMATI, D., ANTONESCU, D. *Stază biliară și limfatică intralobulară.* BABEȘ, O. A. I, 42. *Adeseori proliferarea*

țesutului conjunctiv e datorită unei staze limfatice. PARHON, B. 17, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *staze.* — Și: (învechit) **stásia** (CONTRIBUȚII, III, 79) s. f., **stásis** subst.

— Din ngr. στασίς, fr. **stase.**

STĂBILÍ vb. IV v. **stabili.**

STĂBILÍRE s. f. v. **stabilire.**

STĂBILÍT, -Ă adj. v. **stabilit.**

STĂBLÓN s. n. v. **ștablon.**

STĂCĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Ban.; complementul indică sume de bani) A agonisi. Cf. LEXIC REG. II, 37.

— Prez. ind.: *stăcălesc.*

— Etimologia nesigură. Cf. s t ă c i.

STĂCEÁLĂ s. f. (Regional) Agoniseală. Com. din ORAVIȚA.

— **Stăci** + suf. *-eală.*

STĂCÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Ban.; complementul indică bunuri materiale) A agonisi. *Apoi caii că-i lua Și în grajd că îi băga, Să le dea ovăz d'ăl ciuiruit, Ce de Marco îi ugit, Dară de turci îi stăcit.* POP., ap. REV. CRIT. II, 335. *Bani eu să-mi stăcesc, Birul să-l plătesc, Să mă odihnesc.* CĂTANĂ, B. 12, cf. ARH. OLT. III, 386, com. din ORAVIȚA, SFC IV, 38.

— Prez. ind.: *stăcesc.*

— Din scr. **stačiti.**

STĂCÍE s. f. v. **stafie.**

STĂCÍT, -Ă adj. (Regional) Agonisit. *Avere stăcită.* Com. din ORAVIȚA.

— Pl.: *stăciți, -te.*

— V. **stăci.**

STĂCIUNÁ vb. IV. T r a n z. (Prin Maram. și prin nordul Transilv.; complementul indică lumînări sau lămpi cu petrol) A tăia partea arsă din fitil; (regional) a mucări[1] **(2)**. Cf. ALRM II/I h 280, LEXIC REG. 72, ib. II, 106.

— Prez. ind.: *stăciunez* și *stăciun* (ALRM II/I h 380).

— Etimologia nesigură. Cf. t ă c i u n a.

STĂFÍDĂ s. f. v. **stafidă.**

STĂFÍE s. f. v. **stafie.**

STĂFÍGE s. f. v. **stafidă.**

STĂICHÉȚ subst. v. **ștachetă.**

STĂILÁR s. n. v. **stăvilar.**

STĂINÁ vb. I. I n t r a n z. (Regional) A fugi pe furiș, de frică (Sîngeorz Băi). Cf. PAȘCA, GL.

— Prez. ind.: *stăinez.*

— Etimologia necunoscută.

STĂIÚG, -Ă adj. (Prin sud-vestul Transilv.; despre cai) Care are o stea albă în frunte. *Frunză verde de pe luncă, Iapa noastră cea stăiugă O băgară domnii-n pungă.* DENSUSIANU, Ț. H. 301.

— Pl.: *stăiugi, -ge.*

— Etimologia nesigură. Cf. s t e a.

STĂJÁR s. m. v. **stejar.**

STĂJĂRĂRÍE s. f. v. **stejărărie.**

STĂJĂRÍE s. f. v. **stejărie.**

STĂJÉR s. m. v. **stejar.**

STĂJERÉL s. m. v. **stejărel.**

STĂJERÍE s. f. v. **stejărie.**

STĂJÍ vb. IV v. **steji.**

STẮJIN s. m. (Învechit) Un fel de grindă transversală de susținere la diverse obiecte sau părți de obiecte. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 368, JAHRESBER. V, 335, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Pl.: *străjini.*

— Etimologia necunoscută.

STĂLÁG s. n. v. **stelaj.**

STĂLÁJ s. n. v. **stelaj.**

STĂLÁJĂ s. f. v. **stelaj.**

STĂLÁȘ s. n. v. **stelaj.**

STĂLĂJÚȚĂ s. f. (Regional) Un fel de dulăpior pentru ținut vasele de bucătărie. Com. din TÂRCĂIȚA — BEIUȘ, cf. SFC IV, 147.

— Pl.: *stălăjuțe.*

— **Stălaj** + suf. *-uță.*

STẮLNIȚĂ s. f. v. **stelniță.**

STẮLNÎȚĂ s. f. v. **stelniță.**

STĂLPÁR s. n. v. **sterpar.**

STĂMÁC s. n. v. **stomac.**

STĂMARÍA s. f. v. **sîntămaria.**

STĂMBÁR s. m. (Rar) Persoană care face negeț cu stambă **(2)**. *Un stămbar tocmai își scotea marfa în pragul dughenii.* I. BOTEZ, ȘC. 178. *E de prin Turnu, fecior de negustoraș stămbar.* STANCU, D. 432, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *stămbari.*

— **Stambă** + suf. *-ar.*

STĂMBĂRÍE[1] s. f. Cantitate mare de stambă **(2)**. Cf. DL, DM, DEX. ✦ Obiecte (de îmbrăcăminte) confecționate din stambă **(2)**. Cf. CADE, DL, DEX.

— Pl.: *stămbării.*

— **Stambă** + suf. *-ărie.*

STĂMBĂRÍE[2] s. f. Magazin de stămburi (v. s t a m b ă **2**). Cf. CADE, DEX.

— Pl.: *stămbării.*

— **Stămbar** + suf. *-ie.*

STĂMBOÁLĂ s. f. v. **stamboală**[1].

STĂMÎ́NĂ s. f. v. **săptămînă.**

STĂMPÁ vb. I v. **stampa.**

STĂNCĂLÍE s. f. (Prin Olt.) Numele unei specii de stăncuțe **(1)** nedefinite mai îndeaproape. Cf. H V 129, 417.

— Pl.: *stăncălii.*

— **Stancă**[1] + suf. *-ălie.*

STĂNCUȘOÁRĂ s. f. (Regional) Stăncuță **(1)** *(Coloeus monedula).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 157.

— Pl.: *stăncușoare.*

— **Stancă**[1] + suf. *-ușoară.*

STĂNCÚȚĂ s. f. **1.** Pasăre sedentară din familia corbilor, mai mică decît o cioară, cu penele de culoare neagră și cenușie pe ceafă și pe piept; (regional) ceucă, cintiță, ciochiță, ciorică, ciovică, crancău, lisarcă, porumbel-țigănesc, stancă **(I 1)**, stăncușoară *(Coloeus monedula)*. Cf. DDRF. *Te căfărai în vîrful copacilor, ca să-mi dai pui de stăncuță.* DELAVRANCEA, O. II, 35. *Cileva stăncuțe croncăneau, înfundîndu-se într-un făget.* LUNGIANU, C. 39. *În piscul unui pin solidor, o stăncuță misirlie hulește amar primăvara.* KLOPȘTOCK, F. 43. *O găsisă numai pe Safta, urcată în vîrful patului și îmbufnată ca o stăncuță bolnavă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 125. *Se auzeau... țipetele slăbite ale stăncuțelor.* SADOVEANU, O. III, 86. *Stăncuța este una din cele mai frecvente păsări sedentare din țară.* DOMBROWSKI, P. 58, cf. BĂCESCU, PĂS. 157, LINȚIA, P. II, 146, DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX, I. CR. II, 175, com. din ȚEPEȘ VODĂ — MEDGIDIA, ALRM SN II h 504. ✧ *Stăncuță gulerată* = pasăre sedentară cu pene de culoare neagră pe spate și de culoare alburie în jurul gîtului și pe partea ventrală; (regional) ceucuță gulerată, cioară gulerată *(Coloeus monedula soemmeringii)*. Cf. DOMBROWSKI, P. 59, BĂCESCU, PĂS. 157. ✧ Compus: **stăncuță-alpină** = pasăre cu pene de culoare neagră, cu ciocul și cu picioarele de culoare roșie *(Coracias pyrrocorax)*. Cf. DOMBROWSKI, P. 76, BĂCESCU, PĂS. 157. ✦ (Regional) Cioară *(Corvus cornix)*. Com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

2. (Bot.; regional) Talpa-gîștei, v. t a l p ă **(I 1 a)** *(Leonurus cardiaca)* (Văcăreni — Măcin). Cf. ȘEZ. XIV, 134.

3. (Regional) Numele unei hore. Cf. VARONE, D. 146.

— Pl.: *stăncuțe.*

— **Stancă**[1] + suf. *-uță.*

STĂNET s. n. (Regional) **1.** Stîncă **(1)** (Firiza — Baia Mare). Cf. ALR 400/355.

2. Prăpastie **(1)** (Firiza — Baia Mare). Cf. ALR I 394/355.

— Pl.: ?

— **Stan**[2] + suf. *-et.*

STĂNIȘTÍ vb. IV. I n t r a n z. și r e f l. (Prin Maram., prin nord-estul Transilv. și prin vestul Mold.; despre oi) A se odihni într-o staniște **(1)**. Cf. PAPAHAGI, M. 233, CHEST. V 66, 67, GLOSAR REG.

— Prez. ind. pers. 3: *stănișteșe.*

— V. **staniște.**

STĂNJENÉL s. m. v. **stînjenel.**

STĂNOÁGĂ s. f. v. **stănog.**

STĂNÓG s. n. **1.** Fiecare dintre barele de lemn sau, mai rar, din metal care despart locurile pe care le ocupă vitele sau caii într-un grajd; (învechit) stavilă **(1)**. Cf. CONV. LIT. XI, 937, CADE, SCRIBAN, D. *Într-un grajd..., descoperi alți opt cai voinici, cu părul lucios, neche[z]ită răbdători între stănoage.* CAMIL PETRESCU, O. II, 161. *Ai... opt cai voinici, care se zbenguie între stănoage de dorul drumului.* V. ROM. decembrie 1954, 114. *Își legă calul lîngă stănoage.* CAMILAR, N. II, 457, cf. SCL 1960, 251, LTR[2], DL, DEX, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ, A III 19, V 22, 25, VI 26, LEXIC REG. 50, ib. II, 47. ✦ P. e x t. (Prin Mold. și prin Bucov.) Fiecare dintre despărțiturile dintr-un grajd în care stau caii. *Am intrat în grajd. Hoțul... e-n stănogu din fund.* SĂM. II, 610, cf. CHEST. II 418/223, A V 14, 15. ✦ P. e x t. (Regional) Țăruș pentru priponit caii. Cf. DAMÉ, T. 49, ȘĂINEANU, D. U., DL, DEX.

2. (Regional) Stîlp înfipt în pămînt pentru instalarea unei spînzurători. Cf. SCRIBAN, D. *Pregătiseră stănogul, groapa, funia și totul pentru spînzurătoare.* Com. FURTUNĂ.

3. (Prin Munt.) Balustradă. *Ieșiră pe podișcă și acum se întorceau cu pari smulși din stănoagele podiștei.* PREDA, D. 212. *Moromete stătea pe stănoaga podiștei și se uita peste drum.* id. M. 8, cf. CHEST. II 220/78, 80.

4. (Prin Mold. și prin Bucov.) „Instalație pentru potcovit caii". A V 14, VI 26.

5. (Regional; la casă) Obadă **(III 5)** (Bogdănești — Fălticeni). Cf. CHEST. II 118/223.

6. (Tipogr.; în forma *stănoagă*) Raft în formă de pupitru pe care se așază casetele cu literele în vederea culegerii unui text. Cf. MDT, CV 1950, nr. 3, 34, LTR[2], DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stănoage.* — Și: **stănoágă** s. f.

— Din ucr. **стано́к.** — **Stănoagă**: sg. refăcut după pl.

STĂNȘIN subst. (Învechit, rar) „Orgie". ANON. CAR.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

STĂNÚT, -Ă adj. v. **strănut**[2].

STĂPÎN, -Ă s. m. și f. **1.** Persoană care are în *posesiunea* sa un număr (mare) de oi, considerată în raport cu acesta, s c u t a r[1] **(1)**, (popular) s t î n a ș, (învechit și regional) s t î n a r, (regional) s t î n a c i; p. g e n e r. persoană care posedă orice alt fel de animal, considerată în raport cu acesta. *Dracii amu cerșură... să se ducă în turma porcilor, ca aceaia să-i neace, să strice și să scîrbească inimile stăpînilor lor.* CORESI, EV. 237. *Sufletul său pune-și pentru oi, că nu este naiemnic, ce stăpîn și ale sale sînt oile.* id. ib. 386. *De va avea un om năimit și va îmbla furînd noaptea de multe ori sau de va goni turma... să să cearte și stăpînul și să plătească orice va pieri.* PRAV. 24. *Cînele văzînd pre stăpînul său au ieșit de l-au întîmpinat* (a. 1802). GCR II, 189/32. *Un cap răsturnat care cheamă nencetat Pe stăpînu-i jos culcat.* ALECSANDRI, P. II, 19. *Zi frățîne-tău, zise Făt Frumos calului său, să-și arunce stăpînu-n nori.* EMINESCU, P. L. 21. *Calul... cît pe ce să izbească pe stăpînu-său.* CREANGĂ, P. 185. *Recunoscu calul... Mergea liniștit și ușor, ducîndu-și stăpînul la groapă.* DEMETRESCU, O. 117. *Iar stă singur de pază Lui Gelu, și trist el așază La pieptul stăpînului capul.* COȘBUC, P. II, 30. *În afară de căpetenia tîrlei, stăpînul, cu cele mai multe oi, mai au parte la tîrlă și proprietarii mai mici de oi, tovarășii.* PĂCALĂ, M. R. 294. *Mîinile stăpînului îi spălară rana ușor... și-l mîngîiară îndelung pe coamă.* GÎRLEANU, L. 34. *Calul lui... ducea, necîrmuit, pe stăpînul său la toate stînele.* HOGAȘ, DR. I, 149. *Cînele vede și după operațiune, dar nu mai cunoaște pe stăpînul său.* BABEȘ, O. A. I, 9. *Stăpîn e cine are 5, 10, 20, 40, și chiar 100 oi.* DIACONU, P. 11. *Turmele trimise la iernat... erau conduse de un scutar sau stăpîn.* DR. VI, 465. *Piki linse pudra de pe nasul stăpînei.* C. PETRESCU, Î. II, 249. *Stau pe pereți chipuri de oameni în sumane cenușii..., stăpîni de tîrle ori negustori de pește.* I. BOTEZ, B. I, 26. *Soarele m-a prins adormit..., încovrigat în țărînă, ca un cîine la picioarele stăpînei.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 104. *Cînilor de vînătoare nu le pasă decît de stăpînii lor.* TEODOREANU, C. B. 136. *La mirosul cunoscut al stăpînului, coada începu să i se miște bucuroasă.* VOICULESCU, P. I, 6. *Cînele... privea la stăpîni cu doi ochi așa de deștepți, parcă numai glasul îi lipsea.* SADOVEANU, O. II, 148. *A păscut porcii, a trecut apoi la oile stăpînului și de aci la ale satului.* DAN, U. 278. *Cînele moare lîngă cadavrul stăpînului ucis.* ARGHEZI, S. VIII, 114. *Stăpîne, stăpîne, Îți cheamă și-un cîne Cel mai bărbătesc.* ALECSANDRI, P. P. 2. *Stăpînul mare* [este] *proprietarul stînei, cel care are mai multe oi.* CHEST. V 19/24. *Lupii c-or veni, Turma mi-or răzui, Stăpînul m-o bate, Bălaie de moarte.* BALADE, III, 18. *De cînd stăpîna mi-o murit, Iarbă verde n-am păscut.* FOLC. MOLD. I, 118. *Vai de cînele care latră*

pe stăpînul său. PANN, ap. ZANNE, P. I, 368. *Cinsteşte pe cîine pentru al său stăpîn.* id. ib. 375. ◇ (Regional) *Stăpînu oilor* = de-a puia gaia, v. puiu[1] **(I 1)**. Cf. ALR SN V h 1 298/353. *Stăpînu cu calu* = de-a caii, v. cal. Cf. ALR II 4 343/812.

2. (Adesea determinat de un adj. pos.) Persoană care dispune în fapt sau de drept de anumite puteri asupra unor oameni (sclavi, iobagi, muncitori etc.), pe care îi exploatează, considerată în raport cu aceştia; persoană care are posibilitatea de a fi servită, considerată în raport cu cei aflaţi în serviciul său (pe lîngă gospodărie, în treburile casnice etc.), (învechit) domn. V. jupîn, patron[4], stăpînă, stăpînească. *Toată muiarea de la vecina sa şi de la stăpînă-sa ceară vase de argint.* PO 188/18. *Şi secera muma lui în cîmpu stăpînilor.* MOXA, 388/22. *Sluga care va fura în casa giupănu-sau (stăpînu-s ă u* MUNT.), *de va fura lucrŭ puţin să nu se cearte.* PRAV. 52. *Sudalma robului iaste sudalmă stăpănu-său.* ib, 238. *Veniră slugile stăpînului, zisără lui.* N. TEST. (1648), 17/10. *Şerbul el să nevoiaştej căci să teame de stăpănu-său că-l va bate* (a. 1661). GCR I, 180/6. *Slugile cu nedejdea cinstei stăpînilor să ajungă.* M. COSTIN, ap. GCR I, 199/8. *Nu trece osinda pre sluga cee ce să rădică asupra stăpînu-său.* NECULCE, L. 229. *Deaca aŭ agiunsu el la stăpîn, cu toată inima s-au apucat de lucru* (a. 1705). GCR I, 351/9. *L-am apucat eu, Murtaza, fiind vechil stăpănu-mieu, pe dumnealui... ca să plătească datoria stăpănu-mieu* (a. 1737). BUL. COM. IST. IV, 70. *Ţiitoare una de alta numim cîte între dînsele să ţin una de alta... ea eum: ucenic şi dascăl, tatăl şi fiiu, stăpîn şi slugă.* MOLNAR, RET. 59/14. *Îndată sări stăpînul şi strigă, pre slugi.* ŢICHINDEAL, F. 104/20. *Ucenicii să aibă a sluji spre buna învăţătură a meşteşugului...*, *stînd pînă la soroc la acelaşi stăpîn* (a. 1824). DOC. EC. 331. *Să-şi auze laude de la stăpînul său pentru rîvna şi îngrijirea ce are din interesurile sale.* PLEŞOIANU, T. I, 98/2. *Stăpînii sînt...a cui oameni se numesc servi.* GENILIE, G. 135/25. *Am fost deprinsă a mă supune stăpînului.* RUSSO, S. 321. *Unii se năşteau stăpînii altor oameni, supuşi toată viaţa lor.* GHICA, C. E. I, 69. *Nu voi... să amăgesc pe nimeni şi cu atîta mai puţin pe stăpînul meu.* FILIMON, O. I, 112. *Ţăranii şerbi fug de la stăpînii lor, spre a se înrola în armată.* XENOPOL, L. R. IV, 152. *Stăpînul vitreg vă loveşte Cînd cerul bine-vă-cuvîntă.* GOGA, POEZII, 6. *Noroc măcar dac-ai avea Să dai de vreun stăpîn milos.* IOSIF, PATR. 34, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Plecau spre gară, stăpîn şi slugă la fel de încovoiaţi.* G. M. ZAMFIRESCU, SE. M. N. I, 59. *Sclavii erau siliţi să lucreze pentru stăpînii lor.* IORDAN, STIL. 27. *Foloasele stăpînilor de odinioară rămîn azi în mîna muncitorilor.* SADOVEANU, E. 29. *Adusese şi pantaloni de călărie... din dulapurile lui stăpîne-său.* CAMIL PETRESCU, O. II, 17. *Slugăriseră pe la stăpîni, agonisiseră ceva.* STANCU, D. 6. *Eroul... fiind undeva servitor, arată cum stăpînii îl puneau să servească la masă.* PREDA, R. 120, cf. DL, DM. *Legat de stăpîn, ruminul i se vindea acestuia cu tot ce avea.* L. ROM. 1967, 165. *Urma să-i fie beiului şi profesor... iar, dacă era invitat, trebuia să-şi însoţească stăpînul în călătoriile sale.* G. BARBU, A. V. 210, cf. M. D. ENC., DEX. *Să fiu stăpînă argaţilor.* MAT. FOLK. 1 466. *Am luat de soţie pe stăpîna mieu.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 231. *Stăpînu-i cel ce bagă, sclugă.* ALR II 3 557/310. *Stăpîna cînd dipseşte, slugile joacă în mărăcini.* I. GOLESCU, ap. CADE. *Leagă calul unde zice stăpînul.* ZANNE, P. I, 349. ◇ (La voc.; ca termen de adresare) *Stăpîne, ia, de-acum, femeie cumsecade, numai s-o cam ţii din frîu!* CREANGĂ, P. 178. *Să ştii, stăpîne, că aici sîntem pe moşia unei gheonoaie.* ISPIRESCU, L. 4. ◇ Expr. **A intra** (sau **a băga** ori **a se băga**) **la stăpîn** = a) (şi în formele **a fi** sau **a da la stăpîn**) a (se) angaja ori a face să fie sau a fi angajat în slujba cuiva. *Sînt şi eu un băiet sărman..., şi vreau să intru la stăpîn.* CREANGĂ, P. 147. *Parcă dacă aş fi intrat la stăpîn, ştiu cu cînd m-aş fi întors acasă?* TUDORAN, P. 124, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX; b) a-şi crea sau a face să-şi creeze obligaţii care îl determină pe cineva să ajungă (fără să vrea) la bunul plac al cuiva; a ajunge sau a face să ajungă sub deplina ascultare a cuiva. *Pentru bani, luai bătrîn Şi mă băgai la stăpîn.* PANN, P. V. II, 126/29. *Cînd îmi dai voie să fumez? — Asta e acum!... — La ce stăpîn am intrat, se văită Ion Ozun.* C. PETRESCU, C. V. 218. *A cam intrat la stăpîn cu femeia de-al doilea; îl freacă de-i iese untul.* UDRESCU, GL., cf. ZANNE, P. V, 47, 667. ✦ (Prin exagerare; adesea ca termen de adresare) Epitet pentru o persoană iubită. *Mai fost-au vrun om pe lume ca să cread-a mea durere? Tu, singura mea stăpînă, tu, viaţă, tu, mîngîiere ai simţit...* CONACHI, P. 101. *Cupido, un paj şăgalnic, va ascunde cu-a lui mînă Viorul glob al lampei, mlădioasa mea stăpînă.* EMINESCU, O. I, 154. *Stăpîno, cu stropi mari de sînge iubirea ne este pătată.* PILLAT, P. 19. *Ferice-aş fi de-ai vrea să-mi fii Stăpînă viaţa-ntreagă.* PARASCHIVESCU, C. Ţ. 151. *Şi totuşi ar fi fost frumoasă Povestea noastră fără rost De ai fi vrut să-mi fii stăpînă Şi robul tău dac-aş fi fost.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 141, 1/2. *Draga mea, stăpîna mea..., Eu nu cînt în butul teu, Ci horesc d-aleanul meu.* BALADE, III, 267.

3. (De obicei urmat de determinări în genitiv care indică obiectul posesiunii) Persoană care posedă (cu titlu de proprietate) un bun material inanimat; spec. proprietar de pămînt; deţinător, posesor **(1)**, stăpînitor **(1)**, (învechit) domn, ocinaş[1], (învechit, rar) posesuitor. *De va lua vreun plugar pămînt strein..., să vor tocmi să împarţă în doo cu stăpînul pămîntului.* PRAV. 7. *De să va prileji apa morii să îneace niscare pămînturi sau vii sau pomeate..., să plătească paguba stăpînul morii.* ib. 27. *Învoiţi-vă cu stăpînii moşiilor şi vă faceţ făneţe din destul* (a. 1765). IORGA, B. R. 392. *S-au trimis porunci la ispravnici, ca să trimită pă stăpînii carălor să şi le ia* (a. 1809). DOC. EC. 82. *Să fie volnici eu a lor cheltaială a face, fără a li să împotrivi stăpînii moşiilor* (a. 1811). ib. 108. *Au venit acolo slugile stăpînului holdei şi, văzînd că grîul e copt, s-au dus după săceri.* ŢICHINDEAL, ap. GCR II, 215/20. [Deputaţii] *să vor alege dintre stăpînii de moşii.* REG. ORG. 14/11. *Dumneata eşti stăpîna acestui birt? — Eu, domnule!* HRISOVERGHI, A. 53/13. *Deputaţii judeţelor trebuie să fie boieri şi stăpîni de moşie.* REGUL. ORG. 2/15. *Răspunde stăpînului moşiei o arendă anuală de numai 250 de lei.* IORGA, C. I. III, 188. *Venea stăpînul gliei odrăslite, Cu zîmbetul nădejdii împlinite.* GOGA, POEZII, 79. *De atuncea grădina şi-a schimbat stăpînii.* ANGHEL, Î. G. 25, cf. AGÎRBICEANU, S. P. 15. *În faţă i se ridică deodată casa, locuinţa stăpînului grădinii.* GÎRLEANU, L. 8, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Stăpînul restaurantului ... stăruia cu vorba blîndă punînd mîinile cînd pe spatele unuia, cînd pe ale altuia.* MIRONESCU, S. 196. *Ai săruta, În raza lunei, pe stăpîna Pantofului din mîna ta.* TOPÎRCEANU, B. 67. *Este stăpînul magazinului cu stofe.* ŞAHIA, N. 98. *Pe Hagiu, stăpînul caselor, nu-l cunoscusem.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 24. *La drept vorbind, păzitorul pragului era mai bine îmbrăcat decît stăpînul locului.* TEODOREANU, M. U. 22. *Dar, iată, se-arată stăpînul A cui e păşunea şi fînul.* ARGHEZI, S. V, 59. *În faţa unei case se termina descărcarea şi cărarea lemnelor de foc, sub ochii stăpînului.* CĂLINESCU, S. 21. *Devenise stăpînul acestor pămînturi.* BOGZA, C. O. 273. *A rămas singur stăpîn pe pămînt.* STANCU, D. 29. *Plimbă o ultimă privire de stăpînă prin odaie.* VINEA, L. II, 315. *O corabie care stă ţeapănă între gheţuri nu bagă nimic în punga stăpînului; ba dimpotrivă.* TUDORAN, P. 7. *Poporul muncitor a devenit stăpînul principalelor mijloace de producţie.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 705, cf. DL. *Zeii pierdură războiul, Stăpînii de ocne, la fel.* LABIŞ, P. 417, cf. DM. *Erau siliţi să lucreze cu învoială pămînt străin, în schimbul obligaţiei de dijmă... faţă de stăpînul locului.* STOICESCU, C. S. 104, cf. M. D. ENC., DEX. *Nu e Gheorghe-Gheorghilaş, Ci e stăpînul moşiii.* BALADE, III, 319. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Să-mi aduci pe stăpîna acestei cosiţe.* ISPIRESCU, L. 23. *Mustăţile stufoase i se zbîrleau...*, *tră-*

dînd sticiala pe care stăpînul lor şi-o ascundea. TUDORAN, P. 15. ◇ Expr. **A se face stăpîn** (pe ceva) = a lua (ceva) în posesiune (în mod abuziv). *Ostrogoţii... au locuit în ţinuturile Trachiei 58 de ani, apoi s-au făcut stăpîni împărăţiei apusului.* ŞINCAI, HR. I, 76/11. *Omul s-a făcut stăpîn pe pămînt.* GHICA, C. E. I, 194. *Dacii... s-au făcut stăpîni pe ambele ţărmuri ale fluviului.* PÂRVAN, G. 107. **A lăsa** (pe cineva) **stăpîn** (pe ceva) = a ceda sau a dărui (cuiva ceva). *Vrăjmaşul, pretutindeni fugărit. Ne lăsa stăpîni la dînsul pe ţinutul cucerit.* DAVILA, V. IV. 152.

4. Persoană, grup de persoane sau colectivitate care conduce, care cîrmuieşte un stat, un popor, un grup de oameni etc., considerată în raport cu aceştia, cîrmuitor, conducător; spec. domnitor; p. ext. persoană sub a cărui putere, autoritate, dominaţie etc. se găseşte cineva sau ceva, considerată în raport cu aceştia; stăpînitor **(3)**. *Rădică pre stăpînul mintea spre aleagerea a mai binelui* (a. 1648). GCR I, 132/1. *Au chemat pre toţi tovarăşii săi, pe slugile lui Dispot şi le zise: fraţilor, iată stăpînul nostru muri.* SIMION DASC. ap. GCR I, 143/41. *Bator Jicmonţu să ţinea stăpîn aşea Ţării Moldovei.* N. COSTIN, L. 574. *S-au aşedzat cu toţii şi de toamna s-au întorsu solii cineş la stăpînii săi.* NECULCE, L. 143. *Petru, întru al căruia scaun şade el stăpîn şi diadoh* (a. 1699). GCR I, 329. *Le-au luat toate locurile ce le avea Anadol şi s-au făcut el stăpîn mai mare şi multe războaie au avut cu grecii* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 85/26. *Avem să dăm... stăpînilor pemînteşti ceale ce să cuvine* (a. 1726). BV II, 25. *Datoria unui bun celăţean sau supus stă întru aceasta, ca el stăpînului ţării să fie credincios.* CARTE TREB. I, 44/7. *Lăcuitorii... dau multă cinste stăpînilor săi.* AMFILOHIE, G. 49/24. *Tu eşti... stăpînul împărăţiei meale.* ŢICHINDEAL, F. 163/10. *Este el cum îl arată sabia lui şi armura, Cavaler de ai credinţei sau al Tibrului stăpîn.* ALEXANDRESCU, M. 14. *Azi vin şi pun piciorul pe-acest pămînt român Şi zic: Moldova-n mine cunoaşte-al tău stăpîn!* ALECSANDRI, T. II, 69. *Logodnica lui Arald, stăpîn peste avari.* EMINESCU, O. I, 88. *Eu ţi-am dat coroana ţării să te fac stăpîn pe-o lume.* COŞBUC, P. I, 121, cf. PĂCALĂ, M. R. 37. *Era Atheas, stăpîn pe Deliorman şi Dobrogea?* PÂRVAN, G. 54, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Stăpînii de la Stambul n-aveau interes să distrugă raiaua.* SADOVEANU, O. XIX, 450, cf. IORDAN, T. 314. *Cîteva clipe stăpînul şatrei îl urmări cu privirile.* STANCU, Ş. 7, cf. DL, DM. *Darius..., stăpînul imensului imperiu persan, şi-a pus în mişcare oastea.* H. DAICOVICIU, D. 57. *Într-un orăşel îndepărtat, ai cărui locuitori se sufocă sub tirania unui stăpîn neomenos.* CINEMA, 1968, nr. 3, IV, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Eeil, stăpîn într-o pustie, Şi-aşteaptă prada mîndru.* IOSIF, PATR. 70. *Celebrează acum, într-un poem testamentar, vulturii — stăpînii înălţimilor.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 218. ◇ Fig. *Stăpînă e firea ce bolta aprinde Şi şeamănă flori în dumbravă.* GOGA, POEZII, 137. *De-acum, stăpîni aveau să-mi fie numai fantasia şi capriciul.* M. I. CARAGIALE, C. 92. *Grădini în care floarea liliacului e stăpînă pe placul ei.* TEODOREANU, M. U. 19. *Cînd intrarăm în Bogdăneşti, noaptea era desăvîrşit stăpînă.* SADOVEANU, O. IV, 114. *Cetatea să uite o zi că ceasul îi este stăpîn.* BLAGA, POEZII, 165. ◇ Expr. (Regional) **A fi stăpîn să...** = a avea voie, a i se permite să... *Mă, tu, o floare nu ieş stăpîn să o rumpi?* BÎRLEA, A. P. I, 597. ✦ (Învechit, rar; adjectival) Dominant. *În om sînt două stăpîne puteri împărăţitoare.* CONACHI, P. 276. ✦ Stat, populaţie, popor care domină sau care stăpîneşte **(2)** alte state, populaţii sau popoare, considerate în raport cu acestea; cuceritor, ocupant **(1)**, stăpînitor **(3)**. *Zideşte temeliile unei împărăţii care tribuia să fie odată stăpîna lumii.* PLEŞOIANU, T. I, 13/13. *Decebal se convinse în curînd că, pentru a se putea măsura cu stăpînii lumei, avea nevoie mai ales de două lucruri.* XENOPOL, I. R. I, 91. *Cîndva romanii au fost stăpînii lumii.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 89.

5. (Rar) Divinitate; spec. (în limbajul bisericesc creştin; adesea ca epitet; de obicei urmat de determinări care-i precizează sensul) divinitatea într-una din ipostazele Dumnezeu, Isus Cristos sau Fecioara Maria, considerată ca o fiinţă atotputernică, ca îndrumător spiritual, ca ocrotitor etc.; (învechit) stăpînitor **(3)**. *A răposat robul stăpînului Domnului nostru* (a. 1620). IORGA, C. I. I, 44. *Aducîndu-mi aminte de cuvîntul stăpînului mieu H[risto]s* (a. 1652). GCR I, 158/9. *Poate şi prea arhiepiscopii cei mari la săbor mare a judeca... şi a-i afurisi; că aşa au zis stăpînul besearecii Hristos.* CHEIA ÎN. 27v/9. *Aceste căzdute şi stătornice fiindu ca să le dămu întăi stăpînului stăpînilor, Dumnedzău* (a. 1726). BV II, 25. *Bunavestire a preablagoslovitei stăpînei noastre, de Dumnezeu născătoarei ..., s-au tălmăcit* (a. 1747). GCR II, 38/27. *În suflet este cel veecinic stăpîn a toată suflarea.* CONACHI, P. 272. *În perioada monoteismului, omul credle că peste toată lumea este un singur stăpîn.* CONTA, O. F. 343. *Splendoarea vechilor serbări În cinstea lui Neptun, Temutul stăpîn al mărilor Egee.* MINULESCU, V. 26. *Stăpînul bun va plămădi atunci din lutul ei Pe noul Adam.* BLAGA, POEZII, 30. ◇ (La voc.; ca termen de invocaţie sau de adresare către divinitate) *Uită-te din ceriu, stăpîne, Dumnezeule prea sfinte, şi mă binecuvîntează.* DRĂGHICI, R. 61/26. *Stăpîne şi Dumnezeul mieu, tu m-ai sprijinit pînă acum..., fii şi de-acum înainte reazemul şi acoperemîntul mieu.* MARCOVICI, D. 5/22. *Cînd se născu copilul ce s-aştepta să vie.., Un bătrîn îl luă-n braţe, strigînd cu bucurie: Sloboade-mă stăpîne, fiindcă l-am văzut.* ALEXANDRESCU, M. 4. *Îţi mulţumesc cu lacrimi, stăpîne zidilor.* BOLINTINEANU, O. 226. *Iar celui ce cu pietre mă va izbi în faţă, Îndură-te, stăpîne, şi dă-i pe veci viaţă.* EMINESCU, O. I, 116. *Eu cad neputincios, stăpîne, În faţa strălucirii tale.* GOGA, POEZII, 3.

6. (Adesea cu determinări care-i precizează sensul) Persoană care conduce propria gospodărie, considerată în raport cu oaspeţii sau cu vizitatorii săi; persoană care reprezintă (într-o împrejurare dată) autoritatea supremă într-o gospodărie, într-o familie, considerată mai ales în raport cu oaspeţii, cu vizitatorii săi ori cu ceilalţi membri ai familiei; (învechit şi popular) domn. *De are şti stăpînul casei în care ceas va veni furu, are preveghea.* N. TEST. (1648), 32v/3, cf. LEX. MARS, 212, BUDAI-DELEANU, LEX. *Stăpînul casei are multe trebi la cîmp.* I. IONESCU, B. C. 50/19. *Mulţumesc, domnul meu: D-voastră sînteţi stăpînul casei?* ALECSANDRI, T. I, 280. *O uşă se deschide..., e stăpîna casei.* CARAGIALE, O. I, 114. *Cînd stăpîna casei făcea la ciorap, pisoiul se juca cu ghemul.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Stăpîna pretutindeni aşază flori în casă.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 42. *Un poet e plătit cu cinci sute de lei ... pe seară şi e cu osebire măgulit de stăpîna casei.* ÎN PLR II, 251. *Stăpîna de casă, în haină albă de dimineaţă..., trebăluia.* HOGAŞ, DR. I, 161. *Stăpîna casei şi fetele amîndouă se năpustiră pe noua sosită.* M. I. CARAGIALE, C. 120. *Fiţi binevenit în oraşul nostru!... îl întîmpină stăpîna casei din umbră.* C. PETRESCU, O. P. I, 80. *Stăpîna domina salonul cu făptura şi cu uitătura ei în cruciş.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 177. *Stăpîna casei veni spre mine şi-mi întinse mîna.* SADOVEANU, O. XVIII, 478. *Stăpînul casei... intră mînios în încăpere.* VIANU, A. P. 215. *După o zi de lipsă, bărbatul femeii, tatăl copiilor, stăpînul casei... s-a întors de la muncă.* BOGZA, C. O. 118, cf. DL, DM. *Stăpîna casei... strălucea prin „eleganţă".* IST. LIT. ROM. II, 439, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. **A fi stăpîn în casa lui** (sau **la el în casă** ori **la el acasă**) = a face tot ceea ce doreşte în propria sa gospodărie sau familie; a avea toate drepturile, a proceda după bunul plac. *Nu-s stăpînă la mine în casă... Vreau să fac un şopron, nu, că nu-i loc!* GÎRLEANU, N. 31. *De atunci, Dănuţ fusese stăpîn în casa lui.* TEODOREANU, M. II, 23. ✦ Persoană care dispune după plac de ceva; persoană care îşi poate domina înclinaţiile, sentimentele etc. *Omul poate fi stăpîn peste mînia sa.* DESCR. AŞEZ. 5/12. *Să stai colea-n tihnă, stăpîn pe vremea ta.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 196. *Omul trebuie să fie mai stăpîn pe durerea lui.* GÎRLEANU, N. 158. *Femeia asta stăpînă pe*

faptele ei pînă la calcul. IBRĂILEANU, A. 69. *Era stăpîn alădată pe fiecare gest.* C. PETRESCU, Î. II, 119. *Îl adusese... la oraș mare, să-l facă surlucar, adică om la casa lui, stăpîn pe munca și pe banul lui.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 219. ◇ Expr. **A fi stăpîn pe sine** (sau **pe mine, pe tine, pe el** etc.) = a fi în stare să-și înfrîneze pornirile, sentimentele etc.; a fi sigur de el, încrezător în posibilitățile sale. *Omule..., spune-mi, ești stăpîn pe tine? Dai pravili inimei tale?* CONACHI, P. 276. *Elena e însă atît de stăpînă pe sine.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 244. *Stăpîn pe mine, dar vulcanic, ca un tragedian, am început să răcnesc.* GALACTION, O. A. I, 40. *Stăpînă pe sine în orice împrejurare, ea își croise un drum în viață.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 153. *Se simțea slobod, stăpîn pe el.* VOICULESCU, P. I, 274. *Demnă, severă, stăpînă pe sine, sta măreață în rochia ei galbenă.* BART, E. 76. *Pascalopol era un om prea inteligent, prea stăpîn pe sine, ca să se lase din vițiu ciungului de toți.* CĂLINESCU, E. O. I, 50, cf. id. S. 7. *Dă din cap afirmativ, într-un gest contradictoriu, căci nu mai e stăpîn pe el-însuși.* CAMIL PETRESCU, O. II, 454. *Era încă liniștit, stăpîn pe sine.* PREDA, R. 448, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

7. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „pe" sau „peste" care indică domeniul) Persoană (sau colectivitate, instituție etc.) care reprezintă o autoritate într-un anumit domeniu de activitate, de cunoaștere etc.; p. ext. persoană care posedă multe cunoștințe, care cunoaște bine ceva. *Pentru a scrie versuri, trebuie ca cineva să fie deplin stăpîn peste limbă* (a. 1880). PLR I, 341. [Era] *stăpîn pe meșteșugul de a zugrăvi cu vorba.* M. I. CARAGIALE, C. 38. *Cînd lingvistul își studiază limba maternă..., are marele avantaj de a fi stăpîn pe structura internă a graiului supus cercetării sale.* PUȘCARIU, L. R. I, 16. *În rîndul primilor realiști, stă Costache Negruzzi... stăpîn pe acea disciplină interioară care îl împiedică să se destăinuiască prea abundent.* VIANU, A. P. 47. *Știa bine că este stăpîn pe material în întregul lui, că are o vedere justă a nodului de probleme care se cerea dezlegat.* CAMIL PETRESCU, O. II, 418. *Stăpînă pe materie, Ana... continuă.* VINEA, L. I, 266. *Poetul este deplin stăpîn pe mijloacele sale violent decorative.* CONSTANTINESCU, S. III, 294. *Ha! făcu ea, ca o actriță stăpînă pe rol.* PREDA, I. 228. *Stăpîn pe o bogată informație..., formulează judecăți hotărîtoare.* IST. LIT. ROM. II, 564. *Își îngăduie licența și libertăți fiindcă e deplin stăpîn pe meșteșug și expresie.* V. ROM. ianuarie 1966, 173.

— Pl.: *stăpîni, -e.*

— Cf. slavonul СТОПАНЪ.

STĂPÎNAȘ s. m. (Regional) Diminutiv al lui stăpîn **(3)**. *Și la Lacu se ducea, La portiță ea bătea, Stăpînașul vinului, Cămărașul tîrgului.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 44.

— Pl.: *stăpînași.*

— **Stăpîn** + suf. *-aș.*

STĂPÎNĂRÍE s. f. (Învechit, rar) Stăpînire **(2)**. *Alerg la stăpînărie cerînd sfat a-i agiuta, Căci în starea de atunce nu o pute depărta.* BELDIMAN, E. 17/23.

— Pl.: *stăpînării.*

— **Stăpîn** + suf. *-ărie.*

STĂPÎNCĂ s. f. (Regional) Stăpînă, v. stăpîn **(2)**. (Brădetu — Curtea de Argeș). *Cînd eram mai micțel, Eram drag stăpînilor Și urît stăpîncelor.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 275.

— Pl.: *stăpînce.*

— **Stăpîn** + suf. *-că.*

STĂPÎNEÁSĂ s. f. (Transilv.) Stăpînă, v. stăpîn **(2)**. *Crăciuneasă, stăpîneasă În coarnele la doi boi Ardu-mi doi luceferei.* VICIU, COL. 29.

— Pl.: *stăpînese.*

— **Stăpîn** + suf. *-easă.*

STĂPÎNÉL, -ÉA, -ÍCĂ s. m. și f. (Rar) Diminutiv al lui stăpîn **(2, 3, 6)**. V. stăpînișoară. *Să trăiască-ntru mulți ani Stăpînica de moșie Ce ajută pe sărmani.* ALECSANDRI, T. 186, cf. DDRF. *Stăpînegua noastră Tînără, frumoasă Pune cina-n masă.* CONV. LIT. XIV, 307.

— Pl.: *stăpînei, -ele.* — Și: **stăpînícă** s. f.

— **Stăpîn** + suf. *-el.* — **Stăpînícă**, cu schimbare de suf.

STĂPÎNÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit și popular) **1.** Care aparține unui stăpîn **(1, 2, 3)**; care provine de la un stăpîn; de stăpîn; al stăpînului. *Dup[ă] ce mor și părinții lor, țin ficiorii lor și nepoții tot aciali pămînturi și locuri de fînați, macar că-i moșia stăpînească* (a. 1712). IORGA, S. D. VII, 113. *Pomeții a celor duși îl ieu stăpînii pentru că locul iaste stăpînesc* (a. 1723). URICARIUL, X, 179. *Arbitrul să poate lepăda deacă... să va întîmpla să se bolnăvească sau să fie însărcinat cu slujbele stăpînești.* PRAVILA (1814), 16/17. *Cinstirea veche spre sîngele stăpînesc Au mijlocit pentru mine în cugetul oștășesc.* POGOR, HENR. 36/8. *Așezămîntul acela... robește pămîntului pe populațiunea clăcii stăpînești.* KOGĂLNICEANU, S. A. 156. *Într-o curte stăpînească la poiata de găini Spre a păzi de prădare fu legat un harnic cîine.* FM (1843), 168²/3. *Nu-i la mine supunere Stăpînă, ci negreșit... o datorie a mea, Ce să cade să o-mplinesc La obrazul stăpînesc.* PANN, E. III, 50/21. *Provizii cumpărînd La masa stăpînească el le lua scump sau tot pe datorie.* NEGRUZZI, S. II, 236. *Un aer de supunere ce înseamnă că porunca stăpînească va fi negreșit îndeplinită.* GANE, N. III, 132, cf. CADE, DL, DM, DEX. *De mi-oi lăsa cetile Să-mi păzească oile Că sînt oile stăpînești, M-apucă să le plătesc.* MAT. FOLK. 159. *Cioban stăpînesc, Fecioraș domnesc... Dă-ți oile-ncoace La verde zăvoi.* PÓP., ap. SADOVEANU, O. XIX, 238. *De ce-mi iei melu așa? Că e melu stăpînesc M-apucă să i-l plătesc.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 228.

2. Caracteristic stăpînului **(6)**; de stăpîn. *Stăpînească lui indiferență.* ARGHEZI, ap. IORDAN, L. R. A. 171.

3. De autoritate publică; de stăpînire **(2)**; al stăpînirii; al stăpînitorului **(3)**; p. ext. domnesc; suveran. *Dreapta socoteală și cuviința sînt sprinjiia poruncilor stăpînești.* CARTE TREB. I, 108/14. *Văzînd sănătatea și frumusețea neamului... de toată privigherea și strejuirea stăpînească părăsite.* PISCUPESCU, O. 1/5, cf. CADE, DL, DM. *Cu cin' mă-ntîlneam în cale Îmi da galbeni veneticii..., Îmi da galbeni și parale, Îmi da galbeni venetici..., Îmi da gloanțe arăpești Pentru poteri stăpînești.* TEODORESCU, P. P. 272. *Să vă dăruiască Coroană crăiască. Stemă-mpărătească, Scaun domnesc, Toiag stăpînesc.* SEVASTOS, N. 176.

— Pl.: *stăpînești.*

— **Stăpîn** + suf. *-esc.*

STĂPÎNÍ vb. IV **1.** Tranz. (Complementul indică bunuri materiale) A fi în posesiunea a ceva, a avea, a deține, a poseda **(1)**, (învechit) a posesui; a lua în posesiune; a fi stăpîn **(1, 3)** pe... *Împleți pămîntul și-l stăpîniți.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 266/31. *Mazilii și mănăstirile să-și stăpînească ocinile și vecinii săi.* NECULCE, L. 212. *Pînă au fost șăzut ei acolo, ș-au fost stăpînit și via și pomelul și livezi dinprejur, tot cu bună pace* (a. 1702). BUL. COM. IST. III, 88. *Și de acum înainte satul acela îl va stăpîni sfînta mănăstire* (a. 1707). IORGA, S. D. XIV, 11. *Să stăpînească sfînta mănăstire aceste 2 sate* (a. 1720). BUL. COM. IST. III, 93. *Hristodor... stăpînește moșiia Breaza* (a. 1801). DOC. EC. 67. *Strein ce-ar veni să stăpînească pămîntul lor.* PLEȘOIANU, T. I, 76/24. *Lăcuitorii pămîntului se numesc pămînteni, cari-l stăpînesc și-l cultivează.* GENILIE, G. 95/3. *Avem bani destui, odoare de prisos ..., de-am fi numai sănătoși să le putem stăpîni pe toate.* SBIERA, ap. CADE. *Purtase judecăți, tocmai pentru bucate de pămînt ce-o stăpînesc.* GÎRLEANU, N. 8. *Neculce nu putea să stăpînească proprietăți pe care le cum-*

părase de la neamurile sale. BUL. COM. IST. IV, 4, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cum să facem ca fiecare țăran... să stăpînească un lot de pămînt în satul său?* TITU-LESCU, D. 178. *Stăpînea cu chiverniseală o numeroasă turmă de oi bîrsane.* MIRONESCU, S. 169. *În prezent, sovhozurile și colhozurile stăpînesc 84,5% din toate suprafețele însămînțate.* SAHIA, U.R.S.S. 103. *Asta-i moara lui Popa Nicoară și-o stăpînesc răzășii de la Costești.* SADOVEANU, O. X, 37. *Sergentul mort pe frontul Plevnei n-a avut neamuri care să-i alunge femeia și să-i stăpînească locul.* GALAN, Z. R. 90. *Vrei să zici că stăpînesc prin fraudă averea pe care am moștenit-o.* VINEA, L. I, 163. *Bunurile, stăpînite pînă acum de cîțiva, au trecut în mîna poporului.* DEMETRIUS, C. 70. *Cei ce stăpînesc marile bunuri și marile mijloace de producere a lor au trebuit... să lupte pentru a dobîndi puterea.* PREDA, R. 249, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Am stăpînit cîndva un cer de stele.* BLAGA, POEZII, 73. ✧ Refl. pas. *Moșia Comarnec... să stăpînește tot de numitul Hristodor* (a. 1801). DOC. EC. 67.

2. Tranz. (Folosit și absol.) (Despre persoane, grupuri de persoane, popoare etc.; complementul indică țări, teritorii, orașe, colectivități etc.) A avea sub influența, sub ascultarea, sub autoritatea, sub dominația, sub guvernarea etc. sa; a subordona influenței sale; a cîrmui, a conduce, a domina, a guverna, (rar) a dirigui, a lua în stăpînire (v. stăpînire **2**), (învechit și popular) a oblădui **(1)**, (popular) a birui, a chivernisi, a duce, (învechit) a ocîrmui, a povățui **(1)**, a schivernisi **(1)**. *Aristocrația iaste acolo unde biruiesc și stăpînesc oameni mulți.* CHEIA ÎN. 31r/7. *Vei stăpîni limbi multe.* BIBLIA (1688), 137²/11. *Și rămasă Bogdan în Ieși stăpînind căimăcănia cu... dragoste cu toți.* NECULCE, L. 174. *Scîrbe ce vin totdeauna neîncetat de la cei ce stăpînesc pămîntul acesta.* ANTIM, P. 4. *A stăpînit multe locuri și polithii.* VĂCĂRESCUL, IST. 248. *Au ținut și au stăpînit Dachia.* MAIOR, IST. 12/5. *Această fabulă ne învață pre noi ce căpetenie trebuie a ne alege pentru a ne stăpîni.* ȚICHINDEAL, F. 154/16. *De biruiește... va stăpîni scaonul Persiii.* ARTAXERXU, 57/10. *Strămbunii noștri au stăpînit lumea întreagă.* GHICA, C. E. I, 64. *Să-ți stăpînești împărăția cu norocire.* ISPIRESCU, L. 26. *Domnii ce au stapînit aceste țări.* IORGA, C. I. I, 65. *Ei de douăzeci de ani stăpîneau un oraș.* ANGHEL, PR. 87. *Cotys... stăpînea întreaga Thracie pînă la gurile Dunării.* PÂRVAN, G. 166. *Războaiele au fost întotdeauna, pentru cei care stăpînesc, mijloace de îmbogățire.* în PLR II, 399. *Iese la iveală o lume înjosită ca produs al regimului care o stăpînea.* VIANU S. 104, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *I-am lipsit* [pe pămînteni] *de simțul militar ca să poț să-i stăpînesc.* BARBU, PRINC. 51. *Am stăpînit pîn-amu țărli ș-am condus.* O. BÎRLEA, A. P. I, 274. ✧ (Prin lărgirea sensului) *E atît de obișnuită să captiveze și să stăpînească publicul cu glasul ei frumos.* CARAGIALE, O. I, 2. *Cei doi eroi ai piesei... au stăpînit sala prin verva neobosită.* T mai 1964, 90. ✧ Fig. *Cu silnicia om vrut să-i stăpînesc ochii, dar i-a întors tot mai mult.* CAMIL PETRESCU, P. 350. *Crize puternice, morale, spirituale ... stăpînesc acea regiune.* OPRESCU, A. M. 56. *Straniul fior al înțelesului ce stăpînește deopotrivă Apusul, răsăritul, cerul, marea.* BLAGA, POEZII, 29. *Alergînd de la o moschee la alta, vrăjiți mereu de măreția lor de piatră nudă, cupole și minarete repezite în văzduh... stăpînind priveliștea.* CAMIL PETRESCU, O. III, 104. *Mai strigă o dată, dar vuietul pîrîului stăpînea mai departe liniștea umedă din-ogradă.* V. ROM. ianuarie 1965, 54. ✧ Intranz. *Turcul stăpînea în țară.* IOSIF, PATR. 5. *Pe vremea aceea stăpînea în Crîngu un boier mare.* MIRONESCU, S. 51. ✧ Refl. pas. *Ostrovul Teilan ... să stăpînește de olandeji.* DRĂGHICI, R. 68/13. *Știut este că orașul Cracoviii s-a stăpînit militărește în numele celor trei puteri ocrotitoare.* CR (1836), 53¹/48. ✦ (Astăzi rar) A ocupa **(I 1)**; a captura. *Iară Tracia au rămas cu Odriul fără apărare, care o au stăpînit bolgarii.* N. COSTIN, ap. CADE. *Puindu-și oștile în bună orînduială, stăpîni și Nichea.* VĂCĂRESCUL, IST. 251. *Intrînd în Persia, stăpîni Ciumachiu.* id. ib. 260. *După știrile... de la Crit, flota eghipteană sosise acolo subt comanda lui Osman Pașa, carele cum a dezbărcat, a stăpînit cu asalt un sat.* CR (1833), 241¹/4. [În anul] *80... Agricola stăpînește Scoția.* GENILIE, G. 15/8. *Și stăpînind orice corabie ispăniolească întîmpină în ocean, ajunge pe la 48 grade lățime.* id. ib. 41/22. *Românii au fost stăpîniți de slavii cuceritori.* PUȘCARIU, L. R. I, 299. *Aruncase o privire spre malul bulgăresc, atunci stăpînit de turci.* TUDORAN, P. 47. ✦ Intranz. A domni. *Viața a prea luminaților domni ce-au stăpînit întru aceste 2 țări* (a. 1675). GCR I, 189/5. *Au stăpînit, după mărturia cronicarilor de obște, în anul de la zidirea lumii 4 441.* N. COSTIN, L. 72. *Mihai Vodă nu puté deplin să stăpînească cumsăcade.* NECULCE, L. 185. *Lui mai mult îi plăcea a stăpîni cu puterea decît cu înduplecarea.* HELIADE, L. B. I, 29/7. *La mulți ani să ne trăiască, La mulți ani să stăpînească.* I. GOLESCU, C. [prefață] 3v/17. *Acolo stăpînește un domn pe care țara întreagă îl mărește.* ALECSANDRI, T. II, 140. *În Ardeal stăpînea Segismund Batori.* ISPIRESCU, M. V. 9. *Cînd regatul rusesc se desfăcu, cnezii. răsăriți pe urma lui, stăpîniră nesiguri.* IORGA, C. I. II, 89. *Atheas stăpînea în Dobrogea și... Filip îl bate și îl suprimă de aici.* PÂRVAN, G. 54. *Stăpînea ca un sălbatec împărat.* VOICULESCU, P. I, 93. *A stăpînit și el peste multe neamuri.* SADOVEANU, O. XIX, 262. *Nu mă cunoști! Eu vreau să stăpînesc. Ascultă: eu nu pot fi ministrul cuiva. Și nici nu pot fi rege.* VINEA, L. I, 400, cf. DL, DM. *Neamul tău stăpînește prin țări și cetăți depărtate.* T iunie 1968, 33, cf. M. D. ENC., DEX. *Ieu voi fi fata dumneavoastră și voi stapîni și ieu împreună cu dumneavoastră.* O. BÎRLEA, A. P. II, 39. ✧ (Prin lărgirea sensului) *În Ardeal stăpînea știința cea canonicul blăjan Timotei Cipariu.* IORGA, C. I. II, 77. ✧ Fig. *Și puse... Dumn*[e]*zău* [Soarele și Luna] *întru întăritura ceriului ce să lumineaze pre pămînt și să stăpînească zilii și nopții* (să stăpînească peste zi și peste noapte B 1938). BIBLIA (1688), 1²/14. *Umbra celor nefăcute nu-nceputa-se se desface Și în sine împăcată stăpînea eterna pace.* EMINESCU, O. I, 132. *În Văleni părea că stăpînește democratismul cel mai înaintat.* AGÎRBICEANU, A. 159. *Acolo unde ne-am oprit stăpînea o liniște, o pustietate și un ger de planetă moartă.* VOICULESCU, P. I, 112. *Ci-ntunericul prieten stăpînind pînă departe, Și de oameni și de patimi fericirea ne-o desparte.* TOPÎRCEANU, B. 74. ✦ (Complementul indică ființe) A face inofensiv; a domina printr-o forță superioară, prin constrîngere; a ține în frîu (prin metode severe), a domoli, a domestici, a îmblînzi, a potoli¹ **(1)**; p. ext. a opri, a împiedica (cu regularitate) de la comiterea unui act, a unei acțiuni nepotrivite, necontrolate, reprobabile, (popular și familiar) a struni; a birui, a înfrîna, a înfrînge, a învinge. *Nu putea stăpîni lesne toate fiarăle pămîntului.* NEAGOE, ÎNV. 12/17. *Zîmbrul este hiară mai mare... și nici o hiară nu stăpînește pre dînsul* (a. 1777). GCR II, 110/2. *Din partea mea poți s-o iei de acum* [de nevastă] *dacă n-a fost ea vrednică să vă răpuie capul, fii macar tu vrednic s-o stăpînești.* CREANGĂ, P. 272. *Strigătele mele nu-l mai pot stăpîni... Trebuie să-l prind numaidecît și să-i trag o bătaie.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 75. *Femeia aceasta îl stăpînea: îi luase tot curajul.* BASSARABESCU, V. 207. *Nu mi se părea suficientă scuza că nu știe să-și stăpînească nevasta.* CAMIL PETRESCU, U. N. 129. *N-avea pentru femeie o considerație deosebită; știa doar că trebuie stăpînită.* BRĂESCU, O. A. I, 4. *Feciorul cel mai mare al comisului..., răpezind înapoi brațul drept, încleștă pe tretin pe după gît ca într-un arc, stăpînindu-l.* SADOVEANU, O. XIII, 89, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Pă băiatul tău cîn îi l-oi prinde am să îi-l omor cu bătaie pentru că nu l-ai stăpînit.* ALR I 252/900. *Să stăpînești copilu.* ALR II 3 558/192. *Maică, măicuțeaua mea, De ce nu m-ai stăpînit Pănă ce-am fost băiat mic?* BALADE, II, 416. ✧ Fig. *Cu mîinile încleștate pe volan se arăta încă tare, cu toată îndărătnicia stăpînind fiara cu carapace metalică*

— Prez. ind.: *stăpînesc.*
— V. **stăpîn.**

STĂPÎNÍCĂ s. f. v. **stăpînel.**

STĂPÎNÍE s. f. (Învechit) **1.** Stăpînire **(1).** *Într-această lume stăpăniile, boieriile, crăiile, împărăţiile şi toate lucrurile oamenilor să strică şi să schimbă.* CHEIA ÎN. 8v/29. *Sirimanul... nemica alta nu gîndeşte, fără numai cum îşi va stîmpăra foamea... însă Domnul, om în stăpînie şi întru multe îndestulări, toema de aceasta să gîndească.* ŢICHINDEAL, F. 449/7. ✧ Fig. *Acea povestire de pre urmă de va fi povestită de la oameni vreadnici de credinţă; iară amentrilea şi tăcearea şi povestea cea dintîi rămîne neclintită în stăpînirea sa.* CANTEMIR, HR. 183. ✦ Atitudine de stăpîn **(2).** *Lara nu putu să lasă fără răspuns o întrebare repetată cu un ton atît de trufaş şi plin de stăpînie.* HELIADE, L. B. I, 119/13.

2. Stăpînire **(2).** *Foarte învîrtoşară-se vlădiciile* (puterile H, *stăpîniile* D) *lor.* PSALT. 289. *Împărăţia ta, împărăţie în toate veacurele şi vlădicia* (*stăpînia* D) *ta în toate ginturele.* ib. 300. *Să se arate blînd şi el alor săi* (celor ce sînt supt *stăpînia* sa M3). SIMION DASC. LET. 168. *După moartea lui Ioan Craiu, la Ferdinand să fie stăpînia Crăiei Ungureşti.* M. COSTIN, O. 304. *Acelor prea viteji hatmani şi a multelor năroade, izvorul şi lucrurile isprăvile, mutările, stăpîniile răsipite cu tăriia şi vicleşugul vrăjmaşilor... istoriia dă socotială.* N. COSTIN, L. 37. *A căriia lăcuitori pre vreamea năpăzii lui batie... s-au tras spre Severin şi peste Olt, unde şi la stăpînirea bănească unii dintr-înşii au agiuns.* CANTEMIR, HR. 468. *Numai una stăpînie bisericească, carea muzulmanii nu putură spre sine a o lua, au rămas creştinilor.* ŢICHINDEAL, F. 300/18. *Să dăm noi cești mai mici celor de Dumnedzău încununaţi cu stăpăniia* (a. 1726). BV II, 25, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Această sf*[întă] *bis*[erică] *s-au rădicat... sub stăpînia înălţatului împărat Franţisc I-lea* (a. 1815). IORGA, S. D. XIII, 90. *Cel ce arc stăpînia Nici tocma strașnic ca leul, Nici tocma blajin ca mielul... Strașnic spre vrăjmaşi să fie Iar pe supuşi să-i mîngîie.* ZILOT, CRON. 338, cf. DDRF, TDRG, CADE. ✦ Dominaţie (a unei ţări). *L-au izgonit de la mare şi den Asiia şi den ţările armenilor, supuindu-le locul supt stăpînia Rîmului.* N. COSTIN, L. 37. *Iar de s-a întîmpla să facă pace, să rămîie Moldova iar suptu stăpînia turcească.* NECULCE, L. 212. *Nesuferit...era... a rămîne stăpînia neamţului.* MUSTE, LET. III, 39/20. *Pre ale Epirului ţermuri, atuncea... se lupta Pentru stăpîniia lumii.* POGOR, HENR. 9/18. ✦ Putere **(II 3).** *Marele Constantin încingînd toată stăpîniia rîmleanilor.* DOSOFTEI, V. S. februarie, 73v/1. *Văzîndu-să că să rădică fariul Moscului, nu numai Dumitraşco Vodă să să hie bucurat..., ci şi alte stăpînii creştineşti să bucura* (a. 1720). BUL. COM. IST. IV, 49. *Oştile turceşti într-una jecuia stăpînia română.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 163.

3. Stăpînire **(3).** *Călcătoriul de lege să se ţină supt ascultare sau să se plinească întru dînsul judeeata stăpînirei.* BUCAVNA, 92/31. *Ţiganii vrură să-şi aleagă Un vodă în ţară ş-o stăpînie.* BUDAI-DELEANU, Ţ. 72.

4. (În sintagma) *Stăpînia sineşului* = stăpînire de sine, v. stăpînire **(5).** *Neştiind cum să le întîmpine, se lasă din neputinţa stăpînirei sineşului pe plăcerile lui, care îl greşesc.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXXIII/26.
— Pl.: *stăpînii.*
— **Stăpînit** + suf. *-ie.*

STĂPÎNÍRE s. f. Acţiunea de a (se) stăpîni şi rezultatul ei.

1. Dreptul de a folosi, de a dispune de cineva sau de ceva care îi aparţine; posesiune **(1),** deţinere efectivă, în baza unui drept recunoscut (sau impus) asupra unui bun material, posesiune **(1);** (concretizat) bun material (îndeosebi imobil sau pămînt) aflat în deplina posesiune a cuiva, proprietate **(3)** p. gener. avere; (învechit) stăpînie **(1).** Cf. stăpîni **(1).** *Să nu ne grijim noi de împărăţia aceştii lumi, carea iaste pînă la o vreame, nici de stăpînirile ei.* CHEIA ÎN. 75v/20. *Pe acest zapis a fost făcut acest neamiş, hrisovul... de stăpînire* (a. 1732). IORGA, S. D. XII, 222. *Satul Frăsulianii... să fie la stăpînirea lu Vasilie* (a. 1775). ib. XI, 365/26. *Bătrînii împrejureni şi alţii cari vor fi ştiind stăpînirea acei moşii* (a. 1779). BUL. COM. IST. III, 100. *O moşie bisericească ... stăpînindu-să cu pace şi fără urmare în curgere de 40 ani, prin posesie, adecă stăpînire, să cîştigă.* PRAVILA (1814), 34/15. *Ferdinand ceruse de la papă, a-i întări stăpînirea locurilor aflate de Columb.* GENILIE, G. 36/17. *Răposatu tată-meu mi-a lăsat cu limbă de moarte că, de-a fi să-mi vînd casa vrodată, să-mi păstrez în stăpînire cuiu ist mare din părete.* ALECSANDRI, T. I, 320. *Relaţiunea între femeie şi bărbat devine o relaţiune de stăpînire materială* (a. 1893). în PLR I, 411. *Cei doi competitori... începură a-şi disputa stăpînirea asupra satului.* PĂCALĂ, M. R. 47. *Cine va ţine cu ştiinţă ţigan sau ţigancă străină e dator să-l întoarcă proprietarului adevărat, plătindu-i şi pagubele ce a suferit din lipsă de stăpînire.* BUL. COM. IST. III 56, cf. RESMERIŢĂ, D. *Mă vedeam pus, ca ruda cea mai de aproape a ucisului, în stăpînirea uriaşei sale averi.* M. I. CARAGIALE, C. 91, cf. CADE. *Intrase în stăpînirea moştenirei.* C. PETRESCU, C. V. 226. *Proprietăţile de pe un întreg judeţ aproape sînt în stăpînirea sindicatelor.* COCEA, S. I, 84. *Filaret dorea fierbinte să intre în stăpînirea părţii lui.* SADOVEANU, O. XII, 134. *Se vestea că în scurtă vreme aceasta va fi pusă în stăpînirea averii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 18. *Generaţii care se succed... îşi dispută stăpînirea pămîntului.* BOGZA, C. O. 263. *I-au ucis pe boieri, să nu mai fie robi, să intre în stăpînirea pămînturilor.* STANCU, D. 144. *După o vreme, orice epavă trece în stăpînirea statului.* TUDORAN, P. 74, cf. DL, DM. *Într-un document..., se arată că se judecase o pricină pentru stăpînire de ţigani.* STOICESCU, S. D. 19. *Stăpînirile de pe pămîntul ei se puteau transmite prin moştenire individuală.* PANAITESCU, O. Ţ. 175. *Se trezeşte peste noapte în stăpînirea unei averi mai mult decît onorabile.* T ianuarie 1969, 16, cf. M. D. ENC., DEX. *A fost odată, într-o ţară depărtată, un împărat bogat şi cu multă stăpînire.* MERA, L. B. 141. *Împărţeala unei stăpîniri, dărăpănarea ei.* ZANNE, P. VIII, 577. ✧ Expr. **A pune** (sau **a lua în** ori, învechit, **întru) stăpînire ceva** sau **pe cineva** = a deveni proprietar, stăpîn **(2, 3)** (prin mijloace abuzive). *Fratile său Ion au pus stăpănire şi pe acel satu* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 94. *Numitul are o fabrică..., pe care ar fi luat-o întru stăpănire fratele său* (a. 1818). DOC. EC. 184. *Epitropii... au luat în stăpînire moşia Băbeni.* ASACHI, î. 9/15. *Voi învăţa eu să puneţi stăpînire pe lucrurile din lume, cornoraţilor!* CREANGĂ, P. 48. *Obraznic şi îngîmfat.... ajunsese, în sfîrşit, să puie stăpînire pe pămîntul boierilor.* REBREANU, R. I, 88. *Zise răspicat: poporul a venit să ia în stăpînire pămîntul său după lege.* SADOVEANU, O. XVII, 362. *Ai pus stăpînire pe ce-i al meu, mă! Te-nvăţ eu minte!* LĂNCRĂNJAN, C. II, 11. ✦ (Învechit şi regional) Proprietar. *Să fie... îndatoraţi a da întotdeauna haznelii sau stăpînirii locului a zecea parte din cărbunii ce vor scoate* (a. 1811). DOC. EC. 108. *Nu este bine să fie pămîntul singur fără stăpînire.* FOLC. MOLD. I, 236. ✧ *Vită fără stăpînire* = vită de pripas. Cf. A III 16.

2. Deţinere sub influenţa, sub ascultarea, sub autoritatea, sub dominaţia sau sub administrarea sa a unei ţări, a unui teritoriu, a unui oraş, a unei colectivităţi etc., cîrmuire, conducere, dominare, guvernare, (rar) diriguire, (învechit şi popular) oblăduire **(1),** (popular) biruire, chivernisire, (învechit) ocîrmuire, (învechit, rar) stăpînărie; p. ext. (rar) domnie. Cf. stăpîni **(2).** *Tovărăşia stăpînirii, nici între fraţi mult a sta putu.* CANTEMIR, HR. 205. *Plătindu-se tributul, domnul să rămîie nesupărat în*

stăpînirea și administrarea țării noastre (a. 1774). URICARIUL, I, 182. *După ce au trecut domnul dencoace, n-au mai avut stapînire peste români în Ardeal* (începutul sec. XVIII). MAG. IST, I, 84/19. *Ca să primească stăpînirea țării l-au poftit* (începutul sec. XVIII). ib. II, 132/6. *Stăpînirea și purtarea de grijă a celor mai mari, le este povarnică.* CARTE TREB. I, 102/7. [Vieţuitoarele] *adunîndu-se laolaltă, să-și aleagă lor căpetenie, au judecat așa: care se va afla... mai cu minte, mai iscusit, aceluia să-i dea stăpînirea.* ȚICHINDEAL, F. 64/17. *El iaste vreadnic să primească toiagul stăpînirii.* id. ib. 65/3. *Obladuitorii ce s-au învrednicit... a avea stăpîniri dă țări și noroade să silesc pentru îmbunătățirea, îndestularea și îmbielșugarea supușilor lor* (a. 1826). DOC. EC. 371. *Republica este o stăpînire a cui puterea administrativă este în mîna celii mai mari părți a nației.* GENILIE, G. 138/1. *Stăpînirea economică a Japoniei asupra Manciuriei rezultă din convențiunile încheiate cu China.* TITULESCU, D. 404. *Îmi povestește ... despre vechea stăpînire a sultanilor peste locurile astea.* I. BOTEZ, B. I, 53. *Căderea răşinărenilor sub stăpînirea sibienilor se întîmplă numai treptat.* PĂCALĂ, M. R. 48, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Brațul lui ține gîrbaciul stăpînirii asupra „prostimii".* SADOVEANU, O. XVII, 413, cf. DL, DM. *Patriot, pitarul Hristache denunță stăpînirea otomană.* IST. LIT. ROM. II, 129. *Pentru a-și întări stăpînirea în provincia cucerită, statul maghiar a adăugat ... o serie de alte instituții care nu se întîlnesc în celelalte state românești.* STOICESCU, S. D. 6, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Sufletul de muncă și jertfă, de solidaritate și ideal, de credință și speranță e la baza triumfurilor moderne în stăpînirea ... naturii.* IORGA, P. A. II, 137. *Noile posibilități ale tehnicii... au deschis omenirii perspectivele nelimitate în direcția stăpînirii naturii și a înălțării condiției umane.* VIANU, L. U. 262. ✦ (Astăzi rar) Ocupație **(I 1)**. *Făcu întîi stăpînirea, apoi s-a arătat fără război.* VĂCĂRESCUL, IST. 251. *Lăsă Aurelian Dachia de sub stăpînirea romanilor.* MAIOR, IST. 44/6. *A fugit cu o sută din ai săi și așa stăpînirea Porții s-a întemeiat iarăși în Smirna.* CR (1833), 21[1]/17. *Madera... să află supt stăpînirea portughezilor.* DRĂGHICI, R. 28/5. *Malul din a dreapta Dunărei să rămîie sub stăpînirea Porței.* ASACHI, L. 50[2]/42. *Voiră mai bine... a suferi stăpînirea goților.* MAG. IST. I, 30/16. *Această trăsură caracteristică de stăpînire universală s-a răsfrînt în numele germanic al tuturor latinilor.* HASDEU, I. C. I,41. *Stăpînirea scythică... asupra Daciei a lăsat fireșle, urme destul de adînci.* PÂRVAN, G. 286. *Stăpînirea cumană și pecenegă cuprindea amîndouă malurile fluviului.* PUȘCARIU, L. R. I, 337. *Mineritul transilvănean, străvechi, a avut o deosebită înflorire în timpul stăpînirii romane.* BLAGA, G. 82. *Din această epocă a stăpînirii romane datează o mare parte a terminologiei românești.* C. GIURESCU, P. O. 14. ✧ Fig. *Soarele asfințise, părăsind cerul în stăpînirea lunei.* ALECSANDRI, O. P. 364. *Peste cîte mii de valuri stăpînirea ta străbate, Cînd plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate.* EMINESCU, O. I, 136. *Tu vii cu vechea stăpînire În fulgerul unei priviri.* GOGA, POEZII, 261. *Tăcerea netulburată își întinsese pretutindeni nețărmurita ei stăpînire.* HOGAȘ, DR. I, 267. ✧ Expr. (Rar) **A lua în stăpînire** = a ocupa **(I 1)**. *Nebunii bat cetatea și cei mai înțelepți O iau în stăpînire.* BOLINTINEANU, O. 138. *Vom lua în stăpînire Capitala.* CAMIL PETRESCU, O. II, 276. ✦ (Rar) Teritoriu ocupat. *Din stăpînirile lui, Baiazid nu va să împărtășească nimic.* VĂCĂRESCUL, IST. 254. [În Moldova] *polonii își făcuseră o stăpînire foarte întinsă, care cuprinde cetatea Sucevei... și multe tîrguri, sate și mănăstiri.* IORGA, C. I. II, 102. *Genova... căuta pentru sine stăpînirea pe care o smulsese de la alții.* id. ib. III, 86. ✦ (Învechit și popular) Putere **(II 3)**. *Multe prăzi și stricăciuni făcea în părțile stăpînirii Rîmului.* N. COSTIN, L. 93. *Poftind a face aceste mile și bunătăți întru stăpînirea Măriei Sale* (a. 1764). URICARIUL, I, 297. *Au rămas singur împărat în toată stăpînirea otomanicească.* VĂCĂRESCUL, IST. 254. *Spre amiazăzi... să află multe crăii și stăpîniri deosebite.* AMFILOHIE, G. 143/9. *Logofeția... prea bine cunoaște... pontul din legătura cea între înalta Poartă și între stăpînirea Franții* (a. 1826). DOC. EC. 362. *Stăpînirea lui Atheas nu era prea departe de țara triballilor.* PÂRVAN, G. 54. *Ați putut să călcați Cu a voastră îndrăznire Puternica-mi stăpînire?* TEODORESCU, P. P. 103. ✦ (Învechit) Autoritate. *De la anul 1452, împărățește cu o deplină stăpînire.* AMFILOHIE, G. 9/2. *De s-ar folosi crăiasa de poziția ei acum, pînă cînd are încă stăpînire.* AR (1834), 144[1]/34.

3. P. ext. Putere care guvernează un stat; persoanele care reprezintă această putere; cîrmuire, guvern, (învechit) stăpînie **(3)**. *Iaste... slăvit și la politicește stăpîniri lăudat.* BIBLIA (1688), [prefață] 7/15. *Să i se arăte de au fost vistieria legată ca să plătească acele polițe, cum și de au fost la știința stăpînirii dă atunci* (a. 1811). DOC. EC. 87. *Împrumutătoriul care..., fără omul stăpînirii va lua lucrurile datornicului, pierde datoria* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 101. *Omul ce reclamă apărarea stăpînirei dovedește a sa încredințare și supunere.* HELIADE, L, B. II, 30/10. *Guvernul sau stăpînirea este autoritatea suverană cui să supune o nație.* GENILIE, G. 136/2. *Făcea anafora către stăpînire de se cuvine să se facă secfestru sau nu.* REGUL. ORG. 276/18. *Ar fi de dorit ca în fiecare capitală de plată stăpînirea să hotărască cîte un chimist.* BREZOIANU, A. 25/9. *Mai pune și... bacșișurile pe la oamenii stăpînirei.* GHICA, C. E. I, 163. *Mulțumesc astădată și stăpînirei noastre care nici vru s-asculte la vorbe așa proaste.* ALEXANDRESCU, O. I, 183. *Am aflat din izvor sigur că stăpînirea are nevoie de el.* ALECSANDRI, T. 769. *Stăpînirea să-ndatoreze satu... a-și căpăta găsitori și sămînța pîntru... holdile sălilor.* JIPESCU, ap. GCR II, 259. *D-ta ești oaspetele nostru și crez că nu ne vei da pe mîna stăpînirei.* ISPIRESCU, L. 368, cf. PHILIPPIDE, P. 214. *V-ați pus împotriva stăpînirii.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 190. *Stăpînirea burgheză întîrzia opera de emancipare a muncitorilor.* în PLR II, 160. *Stăpînirea ar trebui să ia măsuri.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 77. *Noua stăpînire nu se deosebea... de cea veche.* PĂCALĂ, M. R. 47, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *D-aia tot umblă s-o ia dînșii ca să n-apuce stăpînirea să ne-o-mpartă nouă.* REBREANU, R. I, 239. *Oamenii stăpînirii au prins de veste.* GALACTION, O. A. II, 186. *Musafirii oficiali trebuie să-i primim cît se poate de bine, că sînt oamenii stăpînirii.* STĂNOIU, C. I. 86. *Parcă de asta îmi arde mie, să mă pun rău cu stăpînirea.* COCEA, S. 186. *Apoi poruncile stăpînirii s-au mutat pe alte meleaguri.* VOICULESCU, P. I, 11. *A și primit jumătate din napoleonii juruiți de cinstita stăpînire.* SADOVEANU, O. XVI, 132. *O tendință constantă a stăpînirilor căzute în beatitudinea puterii de cîte ori se vedeau primejduite: învinovățeau instigația.* ARGHEZI, B. 141. *Nu poate să existe altă stăpînire decît poporul însuși.* CAMIL PETRESCU, O. II, 373. *A venit poruncă de la stăpînire că satul trebuie să dea un soldat.* STANCU, D. 46, cf. DL, DM. *Ocrotit de stăpînire, înconjurat de rude bogate..., poetul se îmbogățî.* IST. LIT. ROM. II, 267. *Tudor și oastea sa de panduri anulează orice încercare a forțelor stăpînirii de a stînjeni desfășurarea răscoalei.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 8 926, cf. M. D. ENC., DEX. *M-a obligat stăpînirea să plătesc.* VÎRCOL, V. 58. *A primit Ordin de la stăpînire, Să plece-n militărie.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 455. ✧ (Prin analogie) *Cum de stăpînirea școlară, după un asemenea dezastru... n-a alungat de-acolo școala asta.* I. BOTEZ, B. I, 69.

4. Dobîndire de cunoștințe (teoretice și practice) temeinice, de procedee, deprinderi etc. într-un domeniu de activitate, într-o meserie etc., pentru a putea lucra cu pricepere, cu îndemînare etc.; cunoaștere, posedare **(2)**, știință **(II 1)**, (argotic) ginire. Cf. stăpîni **(3)**. *Deplina stăpînire a formei clare... o arată Eminescu în poeziile din epoca sa cea adevărată.* MAIORESCU, CR. II, 321. *Stăpînirea cît mai sigură a limbii materne.* LOVINESCU, C. IV, 87. *De multă vreme... nu se găsise un poet care să domine o materie dramatică mai complexă, cu o stăpînire atît de magistrală a mij-*

loacelor sale. VIANU, L. U. 367. *Ce exercițiu de rigoare, de perfectă stăpînire a nuanțelor comunicării.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 9/3. *Să se studieze lupta scriitorului pentru stăpînirea mijloacelor de expresie folosite în conturarea unei viziuni umaniste.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 201. *Probleme deosebit de serioase, în sensul stăpînirii procesului de producție tot mai rapid.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 8/5.

5. (Și în sintagmele *stăpînire de sine* sau, învechit, *stăpînirea sineșului*) Capacitatea de a avea control asupra propriilor porniri, de a nu-și exterioriza, de a nu-și manifesta emoțiile, sentimentele, stările (sufletești) etc.; abținere, autocontrol, autocontrolare, control, controlare, dominare, inhibare, inhibiție, înfrînare, oprire, reținere **(2)**, (învechit) stăpînia sineșului (v. stăpînie **4**). Cf. stăpîni **(4)**. *Cu stăpînire de sine au socotit ea a putea cîrmui.* IST. CAROL XII, 30v/4. *Avea o înfrînare și o stăpînire de sine care nu s-au mai văzut.* ib. 73v/16. [Lăcomia] *ne slăbește simțirea sațiului și stăpînirea sineșului nostru.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 140/17. *Vei vedea, că stăpînirea ți-au lipsit și ție-ndată.* CONACHI, P. 270. *Își căpăta repede stăpînirea de sine.* GÎRLEANU, N. 15. *Dobîndindu-și stăpînirea de sine,... răspunse prompt.* REBREANU, P. S. 167. *Se stăpînea și stăpînirea mai mult îl durea.* id. R. II, 94, cf. RESMERIȚĂ, D. *Pașadia ascundea o fire pătimașă, întortocheată, tenebroasă, care, cu toată stăpînirea, se trăda adesea în scăpărări de cinism.* M. I. CARAGIALE, C. 12. *Numai el știa de cîte ori fusese nevoit să-și încordeze împotrivă-le toată stăpînirea de sine.* id. ib. 51, cf. CADE. *Am încercat s-o strîng lîngă mine, ca să-mi dau iluzia puterii și a stăpînirii de sine.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 251. *Își căuta cuvintele cu multă stăpînire de sine.* VLASIU, A. P. 64. *Această dovadă de voință, de stăpînire de sine, îi devenise tot atît de necesară ca și cele zece țigări cotidiene.* TEODOREANU, M. III, 402. *M-a primit... cu o demnitate și o stăpînire de sine care m-au impresionat.* VOICULESCU, P. I, 107. *Nu ne ocupăm cu actele psihice mecanizate și rămase în afară de stăpînirea noastră.* PUȘCARIU, L. R. I, 59. *Niciodată nu i se mai întîmplase să-și piardă stăpînirea de sine.* BART, E. 253. *Jim își regăsi stăpînirea de sine.* CĂLINESCU, O. I, 114. *Îi trebuia mare stăpînire de sine, să nu scape cavilele timonei din mîini.* TUDORAN, P. 11. *Nu-i nimic, finule, îl potoli Vancea cu mare stăpînire de sine.* VORNIC, P. 174, cf. DL. *Pentru asta era nevoie numai de puțină stăpînire de sine.* T. POPOVICI, SE. 312, cf. DM. *Speria mai ales această tăcere apăsătoare, stăpînirea crîntă din ochii oamenilor.* BARBU, G. 259. *Căpătase iar stăpînirea de sine ce rareori îl părăsea.* V. ROM. octombrie 1964, 6. *O sensibilitate extremă e însoțită de riguroasa ei stăpînire.* M 1968, nr. 2, 13, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Animalele dresate în spectacol sînt... o severă lecție de datorie și stăpînire de sine.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 15/3.

6. Capacitatea de a acționa puternic asupra cuiva (impresionîndu-l, influențîndu-l, convingîndu-l); forță de influențare, de convingere etc.; influență pe care cineva sau ceva o are asupra cuiva; dominare, dominație, înrîurire, putere **(II 1)**, subjugare. Cf. stăpîni **(5)**. *Tatăl tău... are mare stăpînire în inima lui Xerxu.* ARTAXERXU, 51v/2. *Nic-a lui Costache... nu mai avea stăpînire asupra mea.* CREANGĂ, O. 182. *Poporul are credința că de le vei dărui diavolului, nu mai poți scăpa din stăpînirea lui.* în PLR II, 59. *De hoți nu se temea; avea stăpînire asupra lor. Doar dacă l-or fi pălit dintr-o latură.* SADOVEANU, O. X, 575. ◇ Expr. **A pune** (sau, rar, **a prinde**) **stăpînire** (**pe ori, rar, peste ceva** sau **cineva**) **ori a lua în stăpînire ceva** sau **pe cineva** = a supune unei influențe, unei presiuni etc.; a urmări fără încetare copleșind; a ține sub puterea sa; a aduna, a poseda **(1)**, a stăpîni **(5)**, a subjuga. V. obseda. *Să nu lese fantazia a prinde stăpînire.* VASICI, M. II, 52/22. *Dar, de cînd ați pus voi stăpînire pe mine, zise Gerilă.* CREANGĂ, P. 233. *Zi cu zi, clipă cu clipă, ideea s-a hrănit..., a crescut și a pus stăpînire pe toată mintea domnului Niță.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 145. *Gîndul acesta prinse stăpînire peste întreaga ei ființă.* GÎRLEANU, N. 173. *Rîvna de a agonisi îi puse stăpînire pe suflet.* REBREANU, I. 56. *În cele din urmă însă o oboseală stranie îl luă în stăpînire.* id. ib. 272. *Setea de îmbogățire, punînd stăpînire pe societate, aduce... desfrîu.* LOVINESCU, C. IV, 160. *Emoția s-a interiorizat și a pus stăpînire pe omul adînc.* VIANU, A. P. 178. *O așteptare ciudată... puse stăpînire pe lume.* BOGZA, C. O. 61. *Mă lasă... să pună slăbiciunea stăpînire pe mine.* PREDA, R. 379. *O spaimă oarbă puse stăpînire pe ea.* T. POPOVICI, SE. 8. ◇ (Cu schimbarea construcției) *Cu anii, patima îl luase tot mai mult în stăpînire.* AGÎRBICEANU, S. 141. *Voluptatea amară... a pus definitiv stăpînire pe făptura mea.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 79. *Rafira mă luase cu jocurile și cu toată ființa ei în stăpînire.* BLAGA, H. 13.

— Pl.: *stăpîniri.*

— V. **stăpîni.**

STĂPÎNIȘOÁRĂ s. f. (Regional) Stăpînică, v. stăpînel. *Stăpînă, stăpînișoară, Fii cu gura mai domoală.* FOLC. TRANSILV. II, 11.

— Pl.: *stăpînișoare.*

— **Stăpîn** + suf. *-ișoară.*

STĂPÎNÍT, -Ă adj., s. m. și f. **1.** S. m. și f. (Rar) Supus. Cf. stăpîni **(2)**. *De tine stăpînitul Eu sînt stăpînitor.* COȘBUC, S. 169. *Războiul stăpînirii cu stăpîniții era declarat.* ARGHEZI, B. 150.

2. Adj. (Despre oameni sau despre manifestările lor) Care are sau care exprimă control asupra pornirilor (proprii); care nu(-și) manifestă emoții (le), sentimente(le), stări(le) sufletești etc.; autocontrolat, controlat, dominat, inhibat, înfrînat, reținut; p. ext. cumpătat. Cf. stăpîni **(4)**. *Se îndulci mînia stăpînită a glasului.* ANGHEL, PR. 48. *Se întoarce și-l întreabă cu o enervare stăpînită.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 30. *O întrebă cu glasul stăpînit.* GÎRLEANU, N. 27. *În aerul îmbîcsit... se scoboară presimțirile stăpînite și apasă ca niște pietre.* REBREANU, N. 4. *M-a cuprins o furie abia stăpînită.* CAMIL PETRESCU, U. N. 210. *Nu era în această tăcere nici ură stăpînită, nici revoltă.* C. PETRESCU, C. V. 356. *Mă plimbam de colo pînă colo, cu plînsul stăpînit.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 10. *Mînia stăpînită, ciuda, rușinea îl înviorase.* VOICULESCU, P. I, 316. *Dacă și-ar fi apropiat urechea la gura așa de stăpînită a lui Jder, ar fi putut auzi tumultul furtunii.* SADOVEANU, O. XIII, 288. *Reacțiunea lui de om stăpînit ... îl face să introducă o notă de humor.* VIANU, A. P. 53. *Furia lui stăpînită îl făcea să gargariească rurile mai din plin.* VINEA, L. I, 43, cf. DL, DM. *Expresia lui arată, așa, din senin, un fel de furie abia stăpînită și dacă se poate spune blajină.* V. ROM. martie 1970, 44, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Am lucrat stăpînit și-am făcut o sculptură pe care o putea înțelege orcine.* VLASIU, D. 363. *Rosti rar, stăpînit, apăsat, cu voce joasă.* C. PETRESCU, A. R. 159.

— Pl.: *stăpîniți, -te.*

— V. **stăpîni.**

STĂPÎNITÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. **1.** S. m. și f. Persoană care posedă (cu titlu de proprietate) un bun material inanimat; spec. proprietar de pămînt; deținător, posesor **(1)**, proprietar **(1)**, stăpîn **(3)**, (învechit, rar) posesuitor. Cf. stăpîni **(1)**. *Tot omul sau împărat sau sărac sau domn sau stăpînitor este dator să se păzească.* NEAGOE, ÎNV. 18/17. *Stăpînitorii și lăcuitorii acestii Dachii cine au fost întîi.* C. CANTACUZINO, C. M. I, 11. *Și au apucat stăpînitoriu la acel loc tot pe dumnealui* (a. 1765). BUL. COM. IST. IV, 214. *Au vrut a trimite acea nemărginită mulțime de cetățeani romani în Dachia spre a moșteni satele și orașele... pentru că Dachia era lipsită de stăpînitori și agonisitori.* MAIOR, IST. 11/11. *Jalba spălăresit*

Ileana Neculce... cu pîră asupra stăpînitoriului Bălțaților (a. 1809). BUL. COM. IST. IV, 86. *Vor fi alegători... feciorii de boier stăpînitori de moșii care nu vor fi avînd însă vreun rang.* REG. ORG. 4/12. *Plaiuri fără stăpînitori siguri.* IORGA, C. I. III, 77, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pornește ca vechil, pentru a ajunge stăpînitor de pămînt și reprezentant al poporului în Parlamentul țării* LOVINESCU, C. IV, 9. *Nu sînt eu stăpînitorul părăsitelor palate, al pădurilor deșarte, al puhoaielor umflate?* EFTIMIU, Î. 51. *Stăpînitorul de atunci al Medelenilor era Barbu Dumșa.* TEODOREANU, M. III, 355. *Stăpînitorii pămînturilor erau oameni care nu prea prețuiau știința cea multă.* SADOVEANU, O. XIX, 48. *Acei oameni... valorau pentru stăpînitori, greutatea lor în aur.* BOGZA, A. Î. 124, cf. DL, DM. *Oamenii de acolo sînt singurii stăpînitori ai pămîntului.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 218, cf. M. D. ENC., DEX. *Ș-o rămas mîțu stăpînitor acolo la moară.* O. BÎRLEA, A. P. I, 140. *Am un șerpe tîrîtor Pe lume-i stăpînitor.* (Drumul) PASCU, C. 80.

2. Adj. (Rar) Care stăpînește **(1)**; care are calitatea de stăpîn **(1, 3)**. *Nu aș putea descifra în numele Mogoșoaiei, care ar fi fost, se vede, o cucoană stăpînitoare, nici un Mogoș.* ARGHEZI, B. 109. ◇ (Învechit, rar) *Pronume stăpînitor* = pronume posesiv, v. p r o n u m e **(1)**. *Pronumele stăpînitoriu este carele arată lucrul al cui este.* BĂLĂȘESCU, GR. 60/8, cf. 181/13, DDRF. ◇ F i g. *Cheltuiala ce s-au făcut pentru facerea podului ce din poruncă s-au făcut stăpînitor pă apa Jiului, drept Sadova* (a. 1811). DOC. EC. 113.

3. S. m. și (rar) f. Persoană, grup de persoane sau colectivitate care conduce, care cîrmuiește un stat, un popor, un grup de oameni etc., considerat în raport cu aceștia, c î r m u i t o r, c o n d u c ă t o r; s p e c. domnitor; p. e x t. persoană sub a cărei *Dreptatea socială ca imperativ etic s-a opus, în timpul oricărei terori, abuzului stăpînitorului.* RALEA, S. T. II 279, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Nu mai avem stăpînitor', sînt'em d'i bagiocură.* O. BÎRLEA, A. P. II, 45. ✦ Stat, populație, popor care domină sau care stăpînește **(2)** alte state, populații, popoare, considerate în raport cu acestea; cuceritor, ocupant **(1)**, stăpîn **(4)**. *Așezați în Ardeal noii stăpînitori robesc totul împrejurul lor.* PÂRVAN, G. 39. *Toponimicele de origine slavă au fost înlocuite în mare parte prin numiri date de stăpînitorii turci.* PUȘCARIU, L. R. I, 304. ✦ (Învechit; în limbajul bisericesc creștin; adesea ca epitet; de obicei urmat de determinări care îi precizează sensul) Stăpîn **(5)**. *Că tu ești D[u]m[ne]dzăule, întăritura mea, puternic stăpînitoriu, domn păcii, tatăl viitorului veac* (a. 1650). GCR I, 229/12. *D[u]mn[e]dzău... preste toate alalte ale sale fapte stăpînitoriu și împărat.* CANTEMIR, ap. id. ib. 326/4. *Nemărginita bunătate a... stăpînitoriului ceresc, Dumnezeu* (a. 1764). URICARIUL, I, 290.

4. Adj. (Despre persoane, partide politice, clase sociale etc.) Care are rol preponderent conducător, care domină în societate, în stat; care deține puterea; care guvernează. Cf. s t ă p î n i **(2)**. *Învățătura a însuși stăpînitoarei măriri Ecaterinii 2, către orînduita epitropie* (a. 1773). GCR I, 86/4. *Îndatoririle puse asupra obicinuitei obștești adunări prin articolele de mai sus nu vor putea... să împiedice stăpînitoarea putere dată Domnului.* REG. ORG. 18/14. *Henri al III-lea, întorcîndu-să în Franța, au găsit două partide stăpînitoare.* POGOR. HENR. VI/7. *Cînd se-nalță fruntea mea de Domn stăpînitor, Pier în preajma mea dușmanii.* DAVILA, V. V. 184. *Deasupra celor 12.000 de morminte peste cari clasa stăpînitoare ar vrea să prăvale lespedea*

să le areate cu viu primejdiia. CARTE TREB. I, 172/29. *De aice în noi se naşte patima stăpînitoare.* CONACHI, P. 280.
— Pl.: *stăpînitori, -oare.*
— **Stăpîni** + suf. *-tor.*

STĂRĂGNÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A tărăgăna **(2)** (Păuşeşti Otăsău — Băile Govora). Cf. COMAN, GL.
— Prez. ind.: *stărăgnesc.*
— Pref. *s-* + **tărăgăni.**

STĂRĂSTÓI, -OÁIE s. m., s. f. v. **stărostoi.**

STĂRCITÚRĂ s. f. v. **stîrcitură.**

STĂREŢÍ vb. IV. Intranz. A conduce o mănăstire în calitate de stareţ(ă) **(2)**. Cf. TDRG. *Cîţi ani sînt de cînd un Paisie stăreţea cu sfîntă înţelepciune peste norodul acestei mănăstiri.* GALACTION, O. 221. *Au ctitorit un schit..., unde, de atunci..., au stăreţit numai fete din neamul lor.* VOICULESCU, P. I, 187, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, SCL 1975, 53.
— Prez. ind.: *stăreţesc.*
— De la **stareţ.**

STĂREŢÍE s. f. **1.** Funcţie, demnitate de stareţ(ă) **(2)**; timpul cît un stareţ sau o stareţă exercită această funcţie. Cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *El are stăreţia tuturor mormintelor şi, ca un al doilea tată al morţilor, îi ştie pe nume.* ARGHEZI, S. XII, 14, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.
2. Clădire sau parte dintr-o clădire în care se află locuinţa sau cancelaria stareţului **(2)** sau stareţei.

STĂRMINEÁLĂ s. f. (Regional) Gradul de înclinare a acoperişului unei case (Beceni — Rîmnicu Sărat). Cf. COMAN, GL.
— **Stărmin** + suf. *-eală.*

STĂRMUTÁ vb. I v. **strănuta.**

STĂRNÚT[1] s. n. v. **strănut**[1].

STĂRNÚT[2]**, -Ă** adj. v. **strănut**[2].

STĂRNUTÁ vb. I v. **strănuta.**

STĂRNUTÁRE s. f. v. **strănutare.**

STĂRNUTÁT s. n. v. **strănutat.**

STĂRNUTĂTÓR, -OÁRE adj. v. **strănutător.**

STĂRNUTĂTÚRĂ s. f. v. **strănutătură.**

STĂROSTÉSC, -EÁSCĂ adj. Care aparţine starostelui **(1)**; privitor la staroste; de staroste. *225 lei de la 150 slujitori stărosteşti* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 362, cf. CADE, SCRIBAN, D. ✧ *Vadră stărostească* sau (rar) *obicei stărostesc* = impozit local, în natură sau în bani pe care îl dădeau (starostelui 1) posesorii de podgorii din regiunea cuprinsă între Milcov şi Trotuş, la sfîrşitul sec. al XVIII-lea şi începutul sec. al XIX-lea. *Arătînd că asupra vinaţilor sînt atîtea cheltuieli, vădrărit şi obiceiul starostesc* (a. 1756). N. A. BOGDAN, C. M. 60. *Vadra domnească şi stărosteaască ce era obiceiu de se lua... de pe la locuitori* (a. 1764). URICARIUL, I, 294. *24 bani de toată vie a fieştecăruia birnic ţăranu la vreme culesului însă numai din pod-*

milian împărat... [sfînta zise] *că de ni-i lua întîi stărostiia orașului, cum dzicem noi pîrcălăbiia sau giudeția, noi priimim cu tine.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 232¹/32. *Craiul leșescu... începu... să iè tot vinilul stărosteilor* [= stărostiilor] *să strîngă acci bani să facă mulțime de oaste.* NECULCE, L. 158.

2. Instituție administrativă care se afla sub conducerea starostelui **(1)**; clădire în care funcționa această instituție; personalul acestei instituții; p. ext. ținut în care își exercita atribuțiile starostele **(1)**. *Pe la toate margineli alesesă boieri de cinste, capete, de le dedes-în sama lor ținuturili, pîrcălăbiile și stărostiile.* NECULCE, L. 197. *18 lei... de la 3 steaguri a stărostiei slujitori* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 362. *Postelnicul avea, încă pe timpul lui Cantemir, ca venit pîrcălăbia Iașilor;..., paharnicul, venitul stărostiei Cotnariului.* XENOPOL, I. B. III, 191. [Miron Costin] *dezvoltă o neobișnuită energie, unită cu o marc asprime, în greaua slujbă a stărostiei de Putna.* BUL. COM. IST. II, 130. *Alexandru poruncește lingăilor acestora ai Filipeanului și ai stărostiei de Neamț să-și plece frunțile și să-și primească plata.* SADOVEANU, O. XVIII, 124. *Veniturile ... aduse de stărostia de Cotnari.* STOICESCU, S. D. 278.

3. Funcția de staroste **(2)**; perioadă de timp în care cineva exercită această funcție. Cf. POLIZU, LM, DDRF, ALEXI, W., CADE, DL, DM, DEX.

4. Organizație meșteșugărească, breaslă, corporație condusă de un staroste **(2)**; clădire în care își are sediul această organizație. *Lucrarea catagrafiei pentru fiește corporație săvîrșindu-se într-*[a]*cest chip, se vor face îndoite catastișe, din care unul se va depune la depertamentul trebilor dinlăuntru și altul se va păstra la stărostie.* REG. ORG. 34/16. *Cinstita agiie mai întotdeauna trimete la stărostiie să dau cîte douăzeci și treizeci lucrători în trebuința cusutului hainelor* (a. 1833). DOC. EC. 530. *Cinstitei dvornicii a politii*[i] *Bucureștilor de la stărostiia corporații*[i] *cavafilor* (a. 1837). ib. 669. *„Pentru asigurarea venitului stărostiilor de lăutari din această poliție și tot cuprinsul ținutului" adjudecă stărostia „la cea mai de pe urmă strigare" „d-lui Dimitrie Fotescu"* (a. 1859). ALEXANDRU, I. M. 141. *Înainte vreme..., nu se făcea cismar cine vrea; trebuia mai întîi să fie primit în breaslă, să fie înscris în stărostie.* GHICA, C. E. I, 290. *Negustătorii ce compuneau consiliul stărostiei erau aleși dintre lipscani, giuvaergii, argintari și cojocari subțiri.* FILIMON, O. I, 239. *Era chiar o singură stărostie pentru teslarii și pietrarii din Iași.* IORGA, C. I. III, 175. *A luat el stărostia lăutarilor de la curte.* GALACTION, O. A. II, 50.

5. (Mold., Transilv. și Bucov.) Peștit. *Cei ce fac stărostie să nu iaie nimic decît un lucru măsurat și nesimțitoriu.* PRAVILA (1814), 98/7. *Este o bătrînă... care face stărostii.* CONV. LIT. XI, 87. *Și așa din vorbă în vorbă merge de la mamă la băiet..., apoi cu încetul starostia prinde și treaba se face.* I. NEGRUZZI, S. I, 65. *Stărostia sau peștitul.* SEVASTOS, N. 35. *Cele mai însemnate și mai caracteristice datine de la nunți... dintre cele rămase sînt numai stărostia, peștirea.* MARIAN, NU. V. ◇ Loc. adv. (În legătură cu verbele „a merge", „a se duce" etc.) *În stărostie* = în peștit, v. peștit. *Cînd se duc să cearâ pre cutare fată pentru cutare fecior, se zice că se duc... în stărostie.* MARIAN, NU. 97, cf. DDRF, ȘĂINEANU², SCRIBAN, D., DM.

— Pl.: *stărostii.*

— **Staroste** + suf. *-ie.*

STĂROSTÍT s. n. (Trans., Mold. și Bucov.) Peștit. Cf. stărosti. Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, SFC IV, 298, DEX. ◇ Loc. adv. (În legătură cu verbele „a merge", „a se duce" etc.) **În stărostit** = în peștit, v. peștit. *Vor merge în peștit sau în stărostit.* MARIAN, NU. 96, cf. CADE.

— V. **stărosti.**

STĂROSTÓI, -OÁIE subst. **1.** S. f. (Învechit; în forma *stărăstoaie*) Nevasta starostelui **(2)**. *Am fostu stărăstoaie de neguf*[ă]*tori de tărg de Iaș* (a. 1677). IORGA, S. D. V, 90.

2. S. m. și f. (Popular) Peștitor **(1)**. *Toma a pus-o stărostoaie, că, deși n-ai nemic, el tot te-ar lua.* CONTEMPORANUL, VI₁, 483. *A făcut o tranzacție cu cucoana Elencu Mălăiescu, vestita stărostoaie de atunci.* SADOVEANU, O. XI, 455; cf. ȘEZ. I, 170. [Vlad] *luă de stărostoiu Pe cumătrul Motoloiu.* ap. TDRG.

— Pl.: *stărostoi, -oaie.* — Și: (învechit) **stărăstói, -oáie** s. m., s. f.

— **Staroste** + suf. *-oi.*

STĂRPĂCIÚNĂ s. f. v. **sterpăciune.**

STĂRPĂCIÚNE s. f. v. **sterpăciune.**

STĂRPĂRÍE s. f. **1.** (Regional; cu sens colectiv) Oi sterpe. Com. din MONOR — REGHIN.

2. (Prin Transilv. și prin Mold.) Loc (îngrădit) la stînă folosit ca adăpost pentru oi sterpe **(I 3)**, miei și berbeci; (regional) sterpar **(I 2)**. Cf. A III 2, VI 9.

— Pl.: **(2)** *stărpării.*

— **Sterp** + suf. *-ărie.*

STĂRPĂT s. n. v. **sterpet.**

STĂRPĂȚ subst. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (Brădișoru de jos— Oravița). Cf. H XVIII 168.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

STĂRPEÁLĂ s. f. v. **stîrpeală.**

STĂRPETÚRĂ s. f. v. **sterpătură.**

STĂRPEZÍ vb. IV v. **strepezi.**

STĂRPÍ vb. IV v. **stîrpi.**

STĂRPICIÚNE s. f. v. **sterpăciune.**

STĂRPÍRE s. f. v. **stîrpire.**

STĂRPITÓR, -OÁRE adj., s. n. v. **stîrpitor.**

STĂRPITÚRĂ s. f. v. **stîrpitură.**

STĂRPIȚÍ vb. IV v. **strepezi.**

STĂRUÍ vb. IV. Intranz. **1.** A continua să existe (mai mult decît era de așteptat sau decît se estimase) în aceeași stare, sub același aspect etc., a dăinui, a dura, a se menține, a se păstra **(2)**; p. ext. (rar) a se permanentiza. *Ce hălăduiește Neprăvalit, strămutat? Ce nu stăruiește Spre cădeare de tine? Tu cu vreame toate Primenești și nimica să stea în veci nu poate.* M. COSTIN, O. 320. *Ciacalu, Mița Sălbatecă și altele ca acestea, carile de vărsarea sîngelui nevinovat să bucură și viața hireșă în moartea streină le stăruiaște.* CANTEMIR, I. I. I, 30, cf. ANON. CAR., POLIZU. *Aceste spuse..., mai stăruiesc încă în temeinicia lor și pentru vremurile noastre* în PLR II, 73. *Poveste bătrînească... abia tîrziu, odată, ți-am înțeles fiorul Și te-am văzut cum stărui și-nfricoșată creștî.* GOGA, POEZII, 308. *Mireasma de levănțică... stăruia îndărătnică.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 14. *Stăruie și azi Gorunul falnic, neînfrînt de vreme.* IOSIF, V. 116. *Cei care stăruie de mai de mult în pătura noastră cultă.* AGÎRBICEANU, L. T. 264. *Crucea mai stăruiește ca un martor nepăsător prin fața căreia se perindă vremea.* GÎRLEANU, L. 142. *Pe vîrful limbii îi stăruia un gust sărat de lacrimi.* REBREANU, P. S. 305, cf. CADE. *În toate domeniile stăruie, jalnică, inerția.* în PLR II, 556. *Mai stăruiau, sub grinzi și tablă, cuiburi mici de foc, să lumineze vag pustiul dintre ziduri.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 59. *Mirosul de oțet îi stăruia în nări.* TEODOREANU, M. III, 403. *Noaptea ploase polop la munte și negureala stăruia încă.* VOICULESCU, P. I, 54. *Țărănimea... care vine și stăruiește*

în acest peisagiu din negura veacurilor, am considerat-o cu o dragoste amăsurată tragicei ei soarte. SADOVEANU, O. XX, 355. *Pe masă încă stăruiau alături Tacîm de argint și cupă de cleștar.* PILLAT, P. 162. *Poate că, între altele, este și aceasta una din cauzele care fac ca spiritul îngust, mistic... să staruie încă în unele poziții ale culturii și gîndirii românești.* în PLR II, 646. *Într-o cană de cristal stăruiesc măceșii uscați ai unui buchet.* ARGHEZI, S. VI, 57. *Doar Munții Făgărașului mai stăruiesc atît de mult asupra acestui ținut.* BOGZA, C. O. 289. *Stăruia în ei teama să nu-i ia vreun alt om al guardiei.* PAS, L. I, 64. *Dorul de Aranca stăruia și creștea în el.* VORNIC, P. 75, cf. DL. *Dacă în noi doi n-ar fi stăruit îndoiala, n-am fi alunecat în destăinuiri.* PREDA, R. 36. *Stăruia un miros bărbătesc de tutun și piele.* T. POPOVICI, S. 14, cf. DM. *Stăruia în mine o neliniște, un soi de anxietate, în orice caz nu mai eram eu cel de odinioară.* V. ROM. mai 1963, 5. *În aer stăruie și se leagănă, ca o aburire, o mireasă tare.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 6. *Voi să-și așeze iar capul cum stătuse pînă atunci, dar îi stăruiau în minte vorbele de adineauri ale grasului.* BĂNULESCU, I. 14. *Încunoștiințat de gravele neajunsuri care stăruie în această întreprindere, forul de resort... a trimis reprezentanți la Tîrgoviște.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Un vaier amarnic se zbate-n amurg Și stăruie-n zvonuri de ape.* GOGA, POEZII, 114. *Viața nu se curmă Ce stăruiește încă închisă în morminte.* ANGHEL, P. 33. *Copilăria stăruia delicat în rotunjimea lină a obrajilor.* TEODOREANU, M. II, 11. *Și peste cearta lor stăruia slava serii de primăvară.* BARBU, G. 182. ◇ Refl. impers. *Însă pentru nestarea la cuvînt a lui Decheval..., nu multă vreame au putut a să stărui acea pace.* CANTEMIR, HR. 82. ✦ (Învechit) A consta. *Toată fala și pofala Veveriții în coada cea lungă ce purta stăruia.* CANTEMIR, IST. 106, cf. CADE. ✦ Refl. (Învechit) A se baza. *Toată evgheniia la murilori în lauda numelui videm că se stăruiește.* CANTEMIR, I. I. I, 45. *Să să știe cuvîntul acela pe carile toată leagea Evanghelii obiceinică să stăruiește și într-insul să plinească: ce ție a-ți fi nu învoiești, altuia să nu faci.* id. HR. 206, cf. CADE.

2. (De obicei cu determinări introduse prin prep. „în", învechit „intru") A rămîne ferm și constant la o idee, pe o poziție etc.; a fi statornic **(2)** în ceva; a insista, a persista, (învechit) a pesti[1] **(2)**. *Văzînd că el stăruia întru a sa necredință, ea îl ruga să creadă.* HELIADE, L. B. I, 192/1. *Învățătorii celor sfinte... stăruiesc asupra credinții, socotindu-o ca singurul mijloc de mîntuire.* MARCOVICI, D. 328/16. *Mumele... încă stăruiesc întru a înfășa copiii.* PENESCU, M. 19. *Va stărui în ideile sale incompatibile cu ale acelor oameni.* GHICA, C. E. II, 623. *Fericiți fie dacă ei își prețuiesc Fericirea lor și dacă în dreptate stăruiesc.* SION, POEZII, 152/19. *Liber-arbitriștii nu stăruiesc cu îndărătnicie în credința lor.* CONTA, O. F. 132. *Eu însă stăruiesc a crede că... arta vînătoriei consistă numai din reguli.* ODOBESCU, S. III, 127. *Stăruiește întru a fi om cinstit și harnic și odată și odată trebuie să-și spargă dracul opincile.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Stăruiesc în ceea ce am zis.* DDRF. *Cu toate rugămintele ambasadorilor, Traian stăruiește în condițiile sale pentru încheierea păcii.* XENOPOL, I. R. I, 104. *Vom stărui și în viitor, cu hotărîre și cu cinste, pe drumul pe care... ne-ați condus.* în PLR II, 29, cf. ȘĂINEANU[2]. *Stăruie domol mișneagul, Mai coboară, mai se suie, Și-nspre marginea pădurii Stă la colț de cărăruie.* GOGA, POEZII, 134. *Grăuntele de speranță... îi dădea și ei puterea să mai aștepte și să stăruiască.* REBREANU, I. 117, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Trăiau și stăruiau în pravila cea veche cîțiva monahi.* GALACTION, O. A. I, 320. *Asemenea sate... nu produc în armonie cu cerințele pieții; stăruiesc în rutina necesităților domestice.* SADOVEANU, O. XX, 147. *Fiindcă stăruie să gîndească în categoriile politice ale absolutismului, Wallenstein se îndoiește el însuși de valoarea morală a acțiunii lui.* VIANU, L. U. 370, cf. DL, DM. *Încă nu s-a născut femeia care să stăruie în supărare pe-acela care... — fie prin orișice mijloc! — o face să arate mai frumoasă decît e.* T. iunie 1968, 42. *Unii încearcă să-și compună o manieră, alții stăruie în vechi păcate.* CINEMA, 1968, nr. 7, 5, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Învechit, popular și familiar) A sta **(II 1)**; p. ext. a întîrzia. *Pe la porți stăruia o mulțime de tineri oșteni foarte înarmați.* BELDIMAN, N. P. I, 44/7, cf. ANON. CAR. *D[omnul] șef al Milițiil[i]... va porunci ca, de la comanda ce va cădea mai cu apropiere de acest punct, să stăruiască la pomenita zi de tîrg un ofițer cu o comandă de soldați potrivit cu trebuința, spre a să putea păzi buna orîndială.* CR (1833), 128[2]/1. [Lucrătorii] *rău sînt popriți și zălogiți a stărui pe acolo în zadar* (a. 1837). DOC. EC. 683, cf. VALIAN, V. *Scrisei d-lui inspector al școalelor primare, rugîndu-l să-mi vizite școala și în care să stăruiască cît se va putea mai mult.* BREZOIANU, Î. 55/26. *Doi inși se-ntovărășiră cuvoire într-un an Și mergînd închiriară-n oraș cîrciumă cu han, Însă unul c-osteneală la vînzare a stărui Ș-allul puind căpitalul vin, rachiu a-i tîrgui.* PANN, P. V. II, 76/13. *Desigur, a tras la un otel mai de vază, dacă are să stăruie la Viena mai multe zile.* CARAGIALE, O. VII, 164. *De pe coastele săniușurilor coboram la ghețuș și stăruiam în frig pînă ce soseau amurgurile trandafirii.* SADOVEANU, O. VII, 311. *Să n-aibă-a stărui Să n-aibă-a poclui Pînă la Florica a ziți Iute ca vîntu.* T. PAPAHAGI, M. 136.

4. A continua să acționeze cu consecvență; a depune eforturi mari și repetate într-o acțiune, într-o activitate etc.; a insista. V. screme **(2)**. *Într-aceasta a stărui trebuiește.* CANTEMIR, ap. DDRF. *Va stărui întru a să aduce la săvîrșire buna organizație a acestii lucrări* (a. 1832). DOC. EC. 499. *Va stărui să se îndemneze oameni la lucrarea pămîntului și la meserii.* REG. ORG. 18/2. *Administrația Valahii... va da poruncile cuviincioase și va stărui a să pune în lucrare cele următoare* (a. 1836). DOC. EC. 619. *Acest prinț au stăruit a îmmări prințipatul de Moscova cu adăugirea apanajurilor sau parînicilor domnii[i].* ASACHI, I. I, 71/26. *Mergi, stăruie și-nțelege că-i fulger puterea mea.* CONACHI, P. 220. *Spre întîmpinarea trebuinții acelor ce ar stărui să macine sau să taie vite* (a. 1852). URICARIUL, III, 252. *Iei toate măsurile..., stăruești, plătești taxele și călătoriile portăreilor.* GHICA, C. E. III, 50. *De mulți ani stăruiesc la înlăturarea piedicilor contrare* (a.1865). PLR I, 211. *Fata nu primi bucuros a da mîna acestui om, dar părinții stăruiră serios.* BOLINTINEANU, O. 415. *Stăpînul stărui ca să afle pricina acestei neașteptate hotărîri.* ODOBESCU, S. III, 45. *A stăruit călduros să-l facă a înțelege gravitatea lucrului.* CARAGIALE, O. I, 56. *Societatea... a stăruit atît de mult pentru întemeierea catedrei de limbă și literatură română la Universitatea din Budapesta.* în PLR II, 41. *Unde era cîrîtală ori prigonire..., a stăruit de i-a împăcat.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 278. *Am stăruit că așa se cade, dar fata nici n-a vrut să audă.* AGÎRBICEANU, S. 499, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Grigore îl poftise numai de formă căci nu mai stărui.* REBREANU, R. I, 23. *Stăruise să te fac să asiști la spectacol.* CAMIL PETRESCU, P. 33. *A stăruit din răsputeri... ca să convingă pe unii și să smulgă consimțămîntul celorlalți.* COCEA, S. II, 562. *Mă întremam anevoie dintr-o boală grea și medicii stăruiau să schimb aerul.* VOICULESCU, P. II, 56. *Eu aș fi dorit să rămîie o intenție; dumneata ai stăruit și astfel mi-ai creat această situație ciudată.* SADOVEANU, O. XX, 298. *Stoian s-a purtat sublim..., spre ciuda mătușii-si Ancuța, care stăruie să fie „cocoană", iar nu „jupîneasă"* CĂLINESCU, S. C. L. 48. *Stăruia să-i arăt întocmai pe unde am umblat pe drum.* BLAGA, H. 6. *Plecară fără să mai stăruiască, pretinzînd fiecare că destul l-au ostenit.* BARBU, PRINC. 121. *N-am stăruit mai mult decît s-ar fi cuvenit.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 437. *Comisia de înfrumusețare a orașului stăruia însă pentru ramificarea conductelor.* G. BARBU, A. V. 137. *Fata dintru început nu prea arăta plăcere pentru mărital, dară, mai pre urmă, văzînd că părinții stăruiesc foarte tare*

pe acesta, s-au învoit și ea. SBIERA, P. 139. *Săracul nu se dă dus și stăruie în rugămintea lui.* ȘEZ. II, 159. ◇ Fig. *Misterul ce pluteа în jur și care stăruia să pătrundă în suflete.* AGÎRBICEANU, S. 116. ◇ Refl. impers. *În seminar ..., trebuia să se stăruie mai mult asupra educației lor preoțești.* AGÎRBICEANU, A. 39. *Înțeleg că e bine că azi-noapte nu s-a stăruit pentru cucerirea tîrgului.* CAMIL PETRESCU, U. N. 284. *O tocmeală limpede, cinstită, asupra căreia se stăruie îndelung.* BOGZA, A. Î. 140. *Se stăruie asupra unor aspecte care nu sînt totdeauna de cea mai mare importanță.* GÎ 1968, nr. 930, 3/3. ✦ A lucra foarte mult. *Toate aceste se petreceau sub ochii doamnei Smarande, care stăruia toată ziua la furcă și la război.* ODOBESCU, S. I, 86, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ A da o atenție deosebită unei probleme, unei activități; a se opri îndelung, cu răbdare asupra unei chestiuni, a insista; p. ext. a fi laborios, studios. Cf. PONTBRIANT, D. *Am stăruit poate prea mult asupra explicării unei controverse.* MAIORESCU, CRITICE, 609. *N-am de gînd să stărui asupra rațiunilor filozofico-sociale care au condus la această teorie.* IONESCU-RION, S. 124. *Să stăruim asupra relațiunilor dintre artist și public.* PETICĂ, în PLR II, 74. *A făcut critica completă a încăperii..., stăruind mai cu seamă asupra greșitei distribuții a mobilierului sumar.* IBRĂILEANU, A. 66, cf. RESMERIȚĂ, D. *Vom constata și critica cu nepărtinire tot ce apare morbid în organizația noastră socială..., cu gîndul de a stărui în soluțiile ce pot aduce o îndreptare.* în PLR II, 480. *Aveam o iluzie în care stăruiam cu plăcere.* GALACTION, O. 334. *N-am mai stăruit în cercetarea acelor legi.* TEODOREANU, M. U. 193. *Putem stărui asupra uneia din cele două părți ale propoziției.* IORDAN, STIL. 233. *De o importanță deosebită sînt, în acest cadru, obiectele receptării înseși, dar ... nu putem stărui asupra scrierilor particulare.* IST. LIT. ROM. II, 13. *Ocupîndu-se de istoria celor trei țări românești..., Monovai stăruie asupra istoriei „Principatului ardelean".* ib. 116. ◇ Refl. impers. *Descoperirea autorului rezultă în mod clar din manuscriptul său, fără a mai fi nevoie să se stăruie asupră-i.* BUL. COM. IST. II, 136. ✦ (Învechit) A tinde **(IV 1)**. *Inimile... spre cea adevărată lineșe și curată dragoste stăruiesc.* CANTEMIR, I. I. I, 141. *Nici acolo nu-l putea ținea vreme să mîie, cunoscînd pre slujitorii săi îndoiți, mai mult stăruindu-le inimile spre neprieteni decît spre dînsul.* MUSTE, LET. III, 65/35, cf. CADE, SCRIBAN, D

5. A interveni pe lîngă cineva în mod repetat cu o cerere, cu o rugăminte (în favoarea cuiva), a insista, (regional) a bărăni, (familiar) a pistona; p. ext. a (se) ruga[1] **(1)**. *Măria sa nu prea știa rîndul ca să cîrmuiască; și de aceea stăruia tot norodul la boierii greci* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 254/11. *A stărui personalnic și a da putincioasăle agiutoriri, întru lucrarea întocmai... a măsurilor ce li sînt pusă înainte.* AR (1831), 94[2]/12. *Așa îți vei scoate toată cheltuiala cea trebuincioasă ca să nu mai stărui la mîna altuia.* GORJAN, H. I, 114/14. *Atîta a stăruit pe lîngă Poartă, pînă cînd a îmbunat-o.* ASACHI, L. 3[1]/10. *Încredințați că dumneavoastră... veți stărui către cine să cuvine a să îndrepta măsurile ce cercarea au dovedit greșite* (a. 1842). DOC. EC. 781. *Tată-tău s-a împotrivi și n-a vrea să le lase, dar tu stăruiești pe lîngă dînsul cu rugăminte că ai să-l înduplecі.* CREANGĂ, P. 191. *Credeți d-voastră că ar fi rămas el prefect aici și nu s-ar fi dus director la București, dacă nu stăruiam eu și cu Joița.* CARAGIALE, O. VI, 105. *A stăruit el pe lîngă mama de a tăiat găina.* ISPIRESCU, L. 274. *Vom persista asupra drepturilor de autonomie a Transilvaniei și vom stărui de toți românii să persiste dimpreună cu noi* (a. 1884). PLR I, 369. *Se hotărî să stăruiască pe lîngă comandantul pieței ca să ia de aghiotant pe Moș Teacă.* BACALBAȘA, S. A. I, 16. *Sigismund stăruiește în 1532 la Ștefăniță să ierte pe pribegi și să-i reprimească în țară.* XENOPOL, I. R. IV, 223, cf. ALEXI, W. *Ei stăruiau pe lîngă Pașa de Hotin pentru ca acesta să li strice rostul.* IORGA, C. I. III, 184. *Doamna Vincanu care auzi în treacăt cuvintele din urmă, veni să stăruiască de Andrei să-și aducă vioara.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 166. *Stăruiră îndelungat pe lîngă doctorul Vraciu să mai rămînă.* AGÎRBICEANU, A. 252. *Să stărui tu acolo, pe la nemții tăi cei învățați, să-l tocmească pe Gîrneață dascăl mai mare pentru lecuirea dobitoacelor.* HOGAȘ, DR. II, 100. *Scrie o jalbă către sultan... și pune un negustor influent să stăruie pentru el.* BUL. COM. IST. III, 131, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Eu stăruiam la autorii ce se deosebeau atunci, să colaboreze la „Convorbiri".* în PLR I, 251. *Grecul a umblat și pe la București, să stăruie pentru Babarouga.* REBREANU, R. I, 194. *Stăpînul restaurantului, un om scurt și pleș, stăruia cu vorbă blîndă, punînd mîinile cînd pe spatele unuia, cînd pe ale altuia.* MIRONESCU, S. 196. *Tată-său stărui de el pînă i se descleștară fălcile.* GALACTION, O. A. II, 180. *Cineva... stăruiește din răsputeri pentru dumneata.* COCEA, S. II, 246. *Ne simțeam tare mulțămiți că... vine, ne întreabă de nevoi, stăruiește acolo la București și ne îndatorează.* SADOVEANU, O. XIX, 167, cf. SCRIBAN, D. *Lucia stărui prin frații ei, prin Iancu îndeosebi, să i se dea bursa întreagă.* CĂLINESCU, S. C. L. 190, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Baba... stărui de feciorul împăratului să-i deo voie să... mai cioplească* [papucul]. ȘEZ. V, 67, cf. NOVACOVICIU, C. B. II, 6. ✦ (Rar) A mijloci **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Prez. ind.: *stărui* și (astăzi rar) *stăruiesc.*

— **Stare** + suf. *-ui.*

STĂRUIÁLĂ s. f. (Învechit) 1. Stăruință **(1)**. *Că cine cu aripile noroculuі a zbura i se pare, cînd în piatra stăruielii a să sprijini va, atuncea precum nici picioarele neclătite să nu fie avînd cunoaște.* CANTEMIR, I. I. II, 202, cf. 338, TDRG.

2. Stăruință **(3)**. *Dar un lucru așa mare și cu-atîta fericire Ca să-l dobîndiți aeve... Crede-mă-ți că nu se poate decît cu îndelungare... Multă stăruială, îngrijiri și îndoiele.* CONACHI, P. 81, cf. SCRIBAN, D., DI., DM, DEX. ◇ Loc. adv. **Cu stăruială** = cu stăruință, v. stăruință **(3 a)**. *De la o vreme însă doftorie cu stăruiala luîndu-să, curgirea încetează.* VEISA, I. 115/16.

— Pl.: *stăruieli.*

— **Stărui** + suf. *-eală.*

STĂRUIÉLNIC, -Ă adj. (Învechit, rar; despre însușiri, manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Stăruitor **(3)**. *Isprava cea mai bună stă însuși în purtarea bolnavilor și în stăruielnica scumpătate ce vor păzi luarea doftoriei.* VEISA, I. 84/2.

— Pl.: *stăruielnici, -ce.*

— **Stărui** + suf. *-elnic.*

STĂRUÍNȚĂ s. f. 1. Faptul de a continua să existe (mai mult decît era de așteptat sau decît se estimase) în aceeași stare, sub același aspect; dăinuire, durare, menținere, păstrare **(2)**, perpetuare, persistență, rămînere, (rar) perpetuație, perseverație, stăruire **(1)**, (învechit) stăruială **(1)**, (învechit, rar) stătorie; p. ext. (rar) permanență. Cf. stărui **(1)**. *Această continuitate a denumirilor dovedește... stăruința dacilor sub stăpînirea romană.* XENOPOL, I. R. I, 226. *Această lipsă* [a cuvintelor gotice] *a fost invocată de protivnicii stăruinței românilor în Dacia pentru a dovedi tocmai faptul că ei nu se aflau în Dacia, la venirea goților.* id. ib. II, 17. *Sadoveanu redă perfect stăruința prin vremuri a patosului de clasă.* IBRĂILEANU, S. 16. *Această orație deci e o dovadă... a stăruinții poporului român în pămîntul pe care-l moștenește din preistorie.* SADOVEANU, O. XX, 434, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Faptul de a rămîne ferm și constant la o idee, pe o poziție etc.; faptul de a fi statornic în ceva, insistență, perseverență, persistență, (rar) perseverație; p. ext. încăpățînare; (învechit) stăruire **(2)**. Cf. stărui **(2)**. *O stăruință neclintită nimicește în orice evoluțiune a spiritului rezistențelor mai ușoare.* MAIORESCU, CR. II, 248. *Stăruința lui de a împlini ceea ce*

își punea în gînd, voința lui încăpățînată îi plăcea. REBREANU, I. 108. *Ca să nu mai pomenesc de stăruința, ba chiar încăpățînarea cu care se păstrează uneori numele transmise din generație în generație.* IORDAN, T. 177. *Stăruința blîndă, răbdătoare a fetei și-a deschis drum către inima bărbatului.* V. ROM. ianuarie 1956, 40. *Își văxuia cizmele cu o stăruință ciudată.* TUDORAN, P. 332.

3. Faptul de a continua să acționeze cu consecvență; depunere de eforturi mari (și repetate) într-o acțiune, într-o activitate etc.; insistență, perseverență, (rar) perseverație, (învechit) stăruială, stăruire **(3)**. Cf. s t ă r u i **(3)**. *Stăruința ce ați întrebuințat întru sporirea venitului școalelor* (a. 1849). URICARIUL, XIII, 378/32. *Săracul acesta cerșelor îndemnat de plecarea sa și de o stăruință puternică a zidit pînă și biserici.* NEGRUZZI, S. I, 253. *Și iată că prin muncă și ani de stăruință A dat și flori și roadă Puternica-ți credință.* ALECSANDRI, POEZII, 470. *Răbdarea, stăruința sînt proprii mai cu seamă oamenilor din societățile civilizate.* CONTA, O. P. 129. *O nesfîrșită stăruință și un simț al împrejurărilor se cere pentru a le stăpîni.* IORGA, P. A. II, 107. *Ar fi vrut să arate că tot ce-l înconjoară, prin munca și stăruința lui a fost adunat.* ANGHEL, PR. 47. *Cu stăruință și jertfe mari, Semănătorul a izbutit să se impună.* în PLR II, 27, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cîte poticneli datorite lipsei de curaj și de stăruință.* în PLR II, 553. *Toată stăruința lor nu se poate măsura cu a spiritului.* SADOVEANU, O. XVII, 135. *Imensa operă a unor artiști ca Mozart sau Chopin... alcătuiește un adevărat miracol al stăruinței și energiei.* VIANU, E. 286, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ L o c. a d v. **Cu stăruință** = **a)** în mod insistent, cu asiduitate, cu insistență, cu sete (v. s e t e **2 a**), perseverent, stăruitor **(3)**, (învechit) cu stăruială (v. s t ă r u i a l ă **2**). *Mi-a recomandat cu stăruință să nu cumva să închiriez casa, fără să-l consult.* GHICA, S. 536. *Caii din România erau... ceruți cu stăruință de către turci.* I. IONESCU, B. C. 16/15. *N-au fost oameni care să îndemne mai cu stăruință... a trămite prube de productele lor.* ODOBESCU, S. I, 480. *Noi, aflîndu-i calea, o pofteam cu stăruință să cinstească de la fiecare.* CREANGĂ, O. 232. *Cine caută cu amăruntul și cu stăruință, trebuie să găsească.* ISPIRESCU, L. 214. *Ne ruga cu stăruință să poftim înăuntru.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 264. *Un zidar, ... pe care nu o dată Petru vodă l-a chemat cu stăruință din orașul lui.* IORGA, C. I. III, 33. *Îmi ceri cu stăruință să-ți spui pe larg cine a fost nenea Antonache.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 25. *A repetat mereu însă, cu stăruință, că nu are nevoie de nimic.* CAMIL PETRESCU, U. N. 169, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX; **b)** într-un mod care denotă multă rîvnă; cu rîvnă, (învechit) cu stăruire (v. s t ă r u i r e **3 b**). *Un om de ordine veghea ziua și noaptea asupra prăvăliei, căutînd cu stăruință ițele complotului.* GHICA, C. E. I, 316. *Noi, împărtășind părerile lui, lucram cu stăruință.* CARAGIALE, O. II, 213. *„România junĕ" cu stăruință și cu zel va lucra în direcția ce a apucat* (a. 1883). PLR I, 365. *Ne mai trebuie încă multe publicații care să lucreze cu stăruință.* în PLR II, 171. *Femeile s-au apucat apoi de cusut cu multă stăruință.* AGÎRBICEANU, S. P. 85; **c)** stăruitor **(1)**. *Elenuța ridică ochii spre cele două surori și le privi cu stăruință.* AGÎRBICEANU, A. 241. *Ne gîndeam cu stăruință la „școala ardeleană și latinistă".* în PLR II, 636. *Se spălă cu apă multă și își șterse obrazul cu stăruință, apăsat.* PREDA, R. 68. ✦ Acordare a unei atenții deosebite unei probleme, unei activități; oprire îndelungată, cu răbdare, asupra unei chestiuni; p. e x t. studiu îndelungat și aprofundat. *Vorbea cu ironie despre stăruințele mele de a desluși chestia influenței mediului.* GHEREA, ST. CR. II, 16. *Fără îndoială că această stăruință n-ar rămîne atît de stearpă și de nefolositoare, dacă deprinderea de a cugeta s-ar fi putut introduce în obiceiurile amicului meu.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 194. *Nici încercările lui Boccacio, a cărui erudiție latină... era destul de întinsă, nu dăduse importante rezultate în direcția greacă, cu toată stăruința care... îl dusese pînă la descifrarea poemelor homerice.* VIANU, L. U. 26.

4. Intervenție repetată pe lîngă cineva cu o cerere, cu o rugăminte, i n s i s t e n ț ă, (familiar) p i s t o n a r e; p. e x t. rugăminte; (învechit) stăruire **(4)**. Cf. s t ă r u i **(5)**. *Actul... s-a încuviințat la 1770 dupre propunerea și stăruința lordului.* ASACHI, L. 81[1]/34. *Cum să le călugărească cu sila? — Ei, domnule, dacă este stăruința părinților, și dacă părinții sînt boieri,* BOLINTINEANU, O. 349. *Nu prea voiau să primească, dar după multă stăruință din partea celui al treilea au primit.* CREANGĂ, A. 144. *Încăpățînarea lui creștea potrivit cu stăruințele ei.* CARAGIALE, O. I, 37. *Pentru ce atîta stăruință ca să vă publicăm poezia.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 487. *Găinăreasa, după stăruința tuturor, își spuse toată istoria.* ISPIRESCU, L. 312. *Doctorul îl examinase... și cu toate stăruințele cocoanei, nu putuse să spuie decît că e slab.* BACALBAȘA, S. A. I, 139. *Nadia, îndupleçată de stăruință, îi făgăduise să vie.* CHIRIȚESCU, GR. 81. *Dar pe urmă, față de stăruințele avocatului..., am hotărît să plec.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 158. *Luat de stăruințele nevestei, în cîteva rînduri vorbi și Ion Corbu cu fata.* AGÎRBICEANU, S. 421, cf. RESMERIȚĂ, D. *Slujindu-i... făgăduiala cu care mă scăpam de plicticoasa stăruință ce de șase luni punea cu să mă atragă.* M. I. CARAGIALE, C. 114, cf. CADE. *Stăruința ei ar fi însemnat o lipsă de delicatețe.* C. PETRESCU, O. P. II, 179. *Nu cedase deloc stăruințelor de a renunța la itinerarul pe apă.* TEODOREANU, M. III, 64. *Abia cu grele stăruințe i-a împăcat femeia.* PILLAT, P. 241. *Cu multe stăruințe izbutește să aducă... și pe fratele său.* SADOVEANU, O. XIX, 411, cf. DL, DM. *La stăruințele lui Costache Filipescu..., primise să-l facă dascăl de franceză.* CAMIL PETRESCU, O. II, 9. *Stăruințele repetate s-au dovedit zadarnice.* IST. LIT. ROM. II, 238, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stăruințe* și (rar) *stăruinți.*

— **Stărui** + suf. *-ință.*

STĂRUÍRE s. f. Acțiunea de a s t ă r u i și rezultatul ei.

1. (Rar) Stăruință **(1)**. Cf. s t ă r u i **(1)**. Cf. VALIAN, V. *În cronici se notau... invaziile popoarelor nouă, nu stăruirea celor autohtone.* PUȘCARIU, L. R. I, 325.

2. (Învechit) Stăruință **(2)**. Cf. s t ă r u i **(2)**. *Era mai mult un fel de stăruire ciudată și pizmăriță ce-i împingea trufia a face aceea care prea puțini oameni ar fi îndrăznit să facă ca el.* HELIADE, L. B. I, 115/17. ◇ F i g. *Ploaia izbește cu o întărîtată stăruire în pereții și în ferestrele casii.* ODOBESCU, S. I, 153.

3. (Învechit) Stăruință **(3)**. Cf. s t ă r u i **(3)**. *După înadinsa stăruire a Rosiei și a Franției, conferențiile despre deplina orînduire a interesurilor Greciei iar în curînd se vor începe.* CR (1831), 35[1]/30. *Gîndește la mijloacele cele mai bune ca să te aperi de nenorocire: apoi întrebuințează-le cu înțelepciune și stăruire.* MARCOVICI, D. 16/27. *Stăruirea cu care mă prigonești mă silește a lăsa Parisul.* HRISOVERGHI, A. 28/20. *Aș dori cea întîi călătorie [a corăbiei] să-i fie în Țarigrad, ca să să vază prin faptă rezultatul stăruirei și cererii Înălțimii Voastre* (a. 1834). DOC. EC. 558. *Profesorii, cu toată a lor stăruire, nu pot produce rezultatul către carile țintesc școalele publice.* ASACHI, Î. 18/22. *Nu așa mulți ani au trecut de cînd casile aceste, prin nepregetata stăruire a unor patrioți..., s-au prefăcut și s-au organizat în școală.* FM (1839), 57[1]/11. *Din pricină că caicul să afundă și mai mult în nisip..., cu de-adinsă stăruire și silință și cu macarale... nu s-a mai putut scoate* (a. 1846). DOC. EC. 898. *Împreună cată să fi fost totdeauna precedată de lucrarea și stăruirea de a perfecționa rasa indigenă.* BREZOIANU, A. 522/25. *Se formase în Bergama o școală de muzică prin stăruirea și după proiectul maestrului Simon Mayr.* FILIMON, O. II, 307, cf. DDRF, DL, DM, DEX. ◇ l o c. a d v. **Cu stăruire** = **a)** cu stăruință, v. s t ă r u i n ț ă **(3 a)**. *Dojeniți-i de greșalele lor, însă fără iuțime și mînie*

sălbatică, cu stăruire drăgoslоasă și liniștită. FM (1844), 107[1]/6. *Animalii de care vorbirăm sînt aceia pe care folosul cere cu stăruire a-i stinge.* BREZOIANU, A. 289/12; **b)** cu stăruință, v. stăruință **(3 b)**. *Pentru îmbunătățirea drumurilor către Borsec încă să lucra cu stăruire.* GT (1839), 17/44. *În epoha domniei sale cei binefăcătoare, se îndeletnicea cu stăruire pentru luminarea Rosiei.* ASACHI, I. 214/25.

4. (Învechit) Stăruință **(4)**. Cf. stărui **(4)**. *Toate stăruirile mele nu putură cît de puțin atinge inima ei.* FM (1842), 142/10, cf. DL, DM, DEX.

5. (Rar) Mijlocire **(1)**. Cf. stărui **(5)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *stăruiri.*

— V. **stărui.**

STĂRUÍT, -Ă adj. (Regional) Înstărit (Cerișor — Hunedoara). Cf. BÎRLEA, A. P. I, 493. *Omu iera mai puțin stăruit, nu pre sărac, da ñiše d'intră ăi bogaț.* id. ib.

— Pl.: *stăruiți, -te.*

— De la **stare.**

STĂRUITÓR, -OÁRE adj. **1.** Care continuă să existe (mai mult decît era de așteptat sau decît se estimase) în aceeași stare, sub același aspect etc., dăinuitor, durabil, persistent, stătător **(III 2)**; p. ext. (rar) permanent **(1)**. Cf. stărui **(1)**. *Aceaia au fost a lucrurilor făcători, împreună și muritori, iară cestea numelui au fost înnoitori și în veci stăruitori.* CANTEMIR, I. I. I, 91. *Care țară... este greu ispitită de către maghiari, carii cu o grabă nerăbdătoare a sa limbă, datină și fire vor să le facă singure stăruitoare în toată patria acestor trei (patru) nații.* FM (1842), 149[2]/3; cf. VALIAN, V. *De 24 de ceasuri ninge-ntr-una — ninsoare deasă, ninsoare repede, ninsoare grea, ninsoare bogată, stăruitoare, nentreruptă.* CARAGIALE, O. VII, 126. *Veniți, stăruitoare gloată Strigați s-auză mici și mari: E răzimată lumea toată Pe palme aspre de plugari!* GOGA, POEZII, 222. *Strofa din urmă îi rămase stăruitoare în amintire.* GALACTION, O. A. II, 330. *Să fii limpede și mlădios ca izvorul și tot așa de stăruitor.* SADOVEANU, O. XII, 27. *Neliniștea aceea puternică, stăruitoare, din primele ceasuri ale zilei, se risipise.* V. ROM. ianuarie 1955, 89. *Mînia aceea stăruitoare... îi trecuse acum.* T. POPOVICI, SE. 117. *Dincolo de acești poli stăruitori ai construcției, persistă însă, în alternativa cuceritoare a viziunii lui Blaga, și altceva.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 23/1. ✧ (Adverbial) *Deși nu se ospătase decît din uscăturile și fărămiturile mesei împărătești, le simțea stăruitor într-însul.* COCEA, S. 361. ✦ Care se produce, care se manifestă continuu și cu forță, cu tărie, cu intensitate. V. puternic **(III 1)**, mare **(V 1)**. *Lupta se înleștase acum crîncenă și stăruitoare.* ODOBESCU, S. III, 585. *Și parc-aud pocnet de bici Și glas stăruitor de slugă.* GOGA, POEZII, 14. *Împrăștia în casă un miros stăruitor de untdelemn.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 75. *Stăruitor, mirosul fructelor coapte se înalță din cuptorul improvizat.* C. PETRESCU, C. V. 118. *O pornire stăruitoare îl făcu să se ridice.* TUDORAN, P. 266. ✧ (Adverbial) *Îl ispitește din ce în ce mai stăruitor.* REBREANU, P. S. 54. *Puțini au simțit mai stăruitor zădărnicia vanității omenești.* LOVINESCU, C. IV, 94. *Am scris astăzi trezoreriei britanice... și am cerut stăruitor concursul ei.* TITULESCU, D. 163. *Scrisese tablele de la tabinet, cinstit și cu plaivazul muiat bine pe limbă și apăsat stăruitor pe hîrtie.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 114. *Același miros de uscăciune, stăruitor răspîndit, domina aroma fructelor și parfumul florilor.* TEODOREANU, M. III, 353. *Într-un amurg sînt ani de-atunci, mi-am zgîriat Stăruitor În scoarța unui arbor — numele.* BLAGA, P. 23. *Alt soi de fum, unsuros și aromat ieșea stăruitor pe tambuchiul de la cabina echipajului.* TUDORAN, P. 11. *Începu să scurme stăruitor țărîna.* PREDA, M. S. 366. *Auzim magnetofonul declanșat întîi stăruitor, apoi mai pe tăcute.* T ianuarie 1969, 39.

2. (Despre oameni) Care rămîne ferm și constant la o idee, pe o poziție etc., care este statornic în ceva (în ciuda rezistențelor și obstacolelor), insistent, perseverent, persistent, tenace **(2)**, (învechit) stătător **(I 6)**; p. ext. încăpățînat. Cf. stărui **(2)**. *Stăruitori vom sta cu fruntea boltă De revoltă.* AL. PHILIPPIDE, A. 85. *Cetățeanul englez astăzi este un om demn și tare..., practic și stăruitor pînă la încăpățînare.* SADOVEANU, O. XIX, 74. *Stăruitor la ele te-ntorci, deși mereu Cu dorul pocăinții, ștergîndu-ți lacrimile.* ARGHEZI, S. V, 21. *Nu se dovedise mai puțin stăruitor și mai puțin luminat decît el.* TUDORAN, P. 46. ✦ (Despre însușiri, manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care denotă fermitate și constanță în idei, statornicie în ceva; insistent, perseverent, tenace **(2)**. *Cînd cineva va avea stăruitoare silință și răbdare, poate săvîrși toate acele lucruri.* DRĂGHICI, R. 87/23. *Arătînd a noastră mulțămire despre stăruitoare îndeletnicire în acel post, întărim dumitale rangul de logofăt* (a. 1836). IORGA, S. D. VII, 87. *Bogăția națională... se ridică printr-o aplicațiune înțeleaptă și stăruitoare a muncii.* GHICA, C. E. III, 33. *Linguriță de tisă cu coada în formă de șarpe săpat în lemn, dovedeau munca stăruitoare a vreunui călugăr.* HOGAȘ, DR. I, 118. *Colectivitatea cu propria ei istorie și realitate, cu memoria ei stăruitoare e angajată organic în opere.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 122, 2/1.

3. (Despre oameni) Care continuă să acționeze cu insistență, cu perseverență; care depune eforturi mari (și repetate) într-o acțiune, într-o activitate etc.; insistent, perseverent, tenace **(2)**. Cf. stărui **(4)**. *Niciodată... nu o găsisă așa de amabilă, așa de stăruitoare, mai cu samă așa de generoasă în aceste mii de dismierdări.* FM (1846), 194[2]/4. *Destul să fie bun instrument în timp de alegeri și stăruitor pînă la cruzime la împlinirea dărilor.* GHICA, C. E. II, 400, cf. CADE. *Unde-aș mai găsi un al doilea amic atît de devotat ca tine și mai ales atît de stăruitor în dovezile de amicițiе?* C. PETRESCU, A. R. 29, cf. SCRIBAN, D. *Alți epigoni ai argonauților pripășiți în huzmeturile Valahiei..., mai stăruitori întru chiverniseala procopselilor, măcar că mai săraci cu duhul.* C. PETRESCU, A. R. 94. *Scriitorii noștri au fost... militanți stăruitori pentru idealurile timpului.* IST. LIT. ROM. II, 16. *A militat ca partizană stăruitoare pentru Unire, pentru progresul general al țării.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 5, 80, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Vorbele rele Nu vă înșele, Cereți unirea stăruitor.* SION, POEZII, 259/15. *Tu faci stăruitor politică de atîta vreme.* CARAGIALE, O. VII, 247. *Strengarul m-arăta stăruitor cu degetul.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 244. *Se uita stăruitor la caierul de fuior, la firul ce sporea mereu.* AGÎRBICEANU, S. 49. *L-a rugat confidențial și stăruitor să-i îngăduie o amînare de o lună.* REBREANU, R. I, 46. *Mă ruga stăruitor Să-i fiu și eu, din cînd în cînd, cumpărător.* MINULESCU, VERS. 291. *Femeile în treacăt întorceau capul stăruitor să-i privească.* C. PETRESCU, O. P. I, 29. *De ce să ne cheme stăruitor pe toți tocmai acum?* COCEA, S. 373. *Nu primea procese, deși era stăruitor solicitat.* TEODOREANU, M. III, 409. *Cele două surori mă priviră stăruitor.* SADOVEANU, O. XV, 195. *Primiră în silă cestile de lapte cu care îi îndemna stăruitor.* id. ib. O. XVIII, 516. *Duse mîna streașină la ochi și se uită stăruitor în zarea drumului.* DAN, U. 44. *Nicăiri ca în domeniul stilisticii nu se recomandă mai stăruitor renunțarea la explicații istorice.* IORDAN, STIL. 127. *Reînoiesc stăruitor propunerea mea, ca să nu se ia nici o deciziune la Bled.* TITULESCU, D. 197. *Atragem stăruitor atenția cititorului că asemănările... cu posibile evenimente contemporane sînt simple coincidențe.* CĂLINESCU, C. O. 26. *Sfătui stăruitor pe toți acei fugiți să se înloarcă în țară.* CAMIL PETRESCU, O. III, 84. *O rugase atît de stăruitor să nu-l trezească, întîmplă-se orice.* VINEA, L. II, 117. *De ce anume îi căutase așa stăruitor prietenia, prea limpede nu știa nici el.* TUDORAN, P. 49. *M-am interesat și mai stăruitor de tot ce făcea el.* LĂNGRĂNJAN, C. III, 6. *Încetini pasul și privi stăruitor pînă cînd își dădu seama că acolo ardea o candelă.* V. ROM. ianuarie 1965, 67. *În 1861 tot așa de stăruitor acționează pentru acceptarea de către Poartă și Puterile Garante a desăvîrșirii unirii Principatelor.* MAGAZIN

IST. 1975, nr.5, 69, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre stări, manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care denotă sau care necesită perseverență, eforturi mari (și repetate); insistent, persistent, tenace **(2)**, (învechit, rar) stăruielnic. *Trimit această coală de versuri făcînd trei rugăminți cît se poate de stăruitoare* (a. 1878). PLR I, 279. *La întrebările ei stăruitoare, a răspuns aspru.* CARAGIALE, O. I, 61. *Noua revistă română duce o stăruitoare campanie în contra acestei școli.* în PLR II, 108. *Ghica Vodă... făcea o stăruitoare curte creștinilor, dușmanii stăpînului său.* IORGA, C. I. I, 126. *După îndemnul stăruitor al Măresculuí se hotărîse să învețe dreptul.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 198. *Cînd a dat cu ochii de tatăl său, Ana s-a oprit încremenită de privirea lui rece, stăruitoare și sălbatică.* REBREANU, I. 196. *Răsună în ușă, mai demult, o bătaie stăruitoare.* TEODOREANU, M. II, 26. *Au izbutit să-l convingă, după stăruitoare și repetate rugăminți.* SADOVEANU, O. XVII, 103. *Un hamal bătrîn, unicul hamal din gară răspunde tîrziu stăruitorului apel.* ARGHEZI, S. XVII, 40. *Zvonurile privitoare la o nouă arestare posibilă deveniseră din ce în ce mai stăruitoare.* VIANU, L. U. 183. *Era în chemarea aceasta... un ton stăruitor de invocare păgînă.* BLAGA, H. 65. *O dată dezlănțuită revoluția, ..., trebuia să se facă stăruitoare încercări în diferite alte centre.* CAMIL PETRESCU, O. II, 14. *Privirea îi fu însă mai stăruitoare ca în ajun.* id. ib. 76. *O amintire încearcă să răzbată la suprafață, tot mai stăruitoare.* BOGZA, C. O. 415. *Sub privirea lor stăruitoare, întîrziatul musafir se simți roșind.* VINEA, L. I, 35. *Îi aruncă... o privire stăruitoare.* PREDA, R. 379, cf. DL, DM. *Ciocănitorile se repetară stăruitoare.* STANCU, R. A. V, 347. *A trebuit... să-i răspund la o mie și una de întrebări stăruitoare și cu meșteșug puse.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 24. ✦ (Despre manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care presupune o cercetare temeinică, un studiu îndelungat și aprofundat. V. s e r i o s **(3)**. *Cît de indispensabilă este o stăruitoare aprofundare preliminară a cestiunilor nominale în orice studiu istoric.* HASDEU, I. C. 161. *El întreprinde lucrări literare mai stăruitoare, începînd a traduce tragedia lui Voltaire.* ODOBESCU, S. I, 238. *Pe baza articulațiilor și a unui studiu stăruitor al sunetelor... poți face o ortografie.* PHILIPPIDE, P. 250. *S-au făcut cercetări stăruitoare, dar de limpezit nu s-a limpezit nimic.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 78. *Se va realiza, cred, și orientarea către o mai largă și stăruitoare muncă individuală.* GÎ 1968, nr. 928, 2/4.

4. (Despre oameni) Care intervine pe lîngă cineva, în mod repetat, cu o cerere, cu o rugăminte; insistent. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar; despre manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Repetat. *Toți cunoșteau insistența stăruitoare a lui Dumitru Pruncu pe lîngă fața frunțașului Ion Corbu.* AGÎRBICEANU, S. 22. ✦ (Rar; substantivat) Mijlocitor **(2)**. [Boierii] *își aleg de proteguitor și stăruitor pe Mehmet pașa.* XENOPOL, I. R. V, 24, cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *stăruitori, -oare.*

— **Stărui** + suf. *-tor.*

STĂRVÍT, -Ă adj. v. **strîvit.**

STĂTĂTÓR, -OÁRE adj., s. m. **I.** Adj. (Despre ape; în opoziție cu c u r g ă t o r) Care nu curge; necurgător, stagnant **(1)**. Cf. s t a **(I 2)**. *În ce chip limpede apa izvorului din curgerea sa... în bălți stătătoare oprindu-să* (a. 1710). GCR I, 359/26, cf. LB. *Vede tristele ținuturi ale băltosului rîu, ale căruia ape puturoase și stătătoare nu curg decît învîrtindu-se în loc.* PLEȘOIANU, T. III, 149/2. [Vîntul] *cel slobod de dinafară se aseamănă cu apele cele curgătoare; iar cel închis al casei, cu apele cele stătătoare ale bălților.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 18/3. *O mare stătătoare fără lumină, fără țărmuri, tăcută și nemișcată.* HELIADE, L. B. III, 13/19. *Niște stînci ascuțite într-o vîltoare stătătoare.* GORJAN, H. II, 42/24. *Lacul sau balta este o apă dulce stătătoare.* GENILIE, G. 117/25. *Comoditatea... lîncezește puterile minții, ca și apa stătătoare* (a. 1838). PLR I, 69. *Peștii iazurilor și a bălților stătătoare (stagnante) și cîți n-au solzi sînt greu de mistuit.* CORNEA, E. II, 190/30. *Turba... se găsește lîngă bazine de ape stătătoare.* BARASCH, I. N. 62/15, cf. POLIZU. *Locuitorii se ofilesc în mijlocul mlaștinilor de apă împuțită și stătătoare.* GHICA, C. E. I, 265. *Ape calde și stătătoare... sînt unica lor băutură.* HASDEU, I. C. I, 173. *Pești de apă curgătoare și de apă stătătoare.* ALECSANDRI, P. II, 105, cf. DDRF. *Plantele celc mai inferioare, zice Spencer, sînt niște celule foarte mici... care... colorează apele stătătoare.* CONȚA, O. F. 325, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL. *Și-au mai venit — ținîndu-se de mîni — Cele mai frumoase iele și zîne, Unele ivite din apele stătătoare, Altele din umbroase izvoare.* ISANOS, V. 214, cf. DM. *Întocmirea undițelor pentru apele stătătoare.* VÎN. PESC. mai 1964, 17. *În regiunea de cîmpie, rîurile au curgerea lentă, încît par aproape stătătoare.* AP 13, cf. M. D. ENC., DEX. *Mă duc să mă-nec într-o baltă stătătoare.* MARIAN, S. R. I, 269. *La șeptizeș și trii s-o mutat Siretiu, ș-o mutat matca, ș-o rămas acolo apă mari stătătoari, aghia trești cu luntre.* GRAIUL, I, 472.

II. Adj. (Învechit) Staționar **(3)**. Cf. s t a **(II 1)**. *Au lăsat oaste... să fie stătătoare acolo.* DIONISIE, C. 234. *M-am apropiat de limanul Algirului... spre a afla numărul și starea corăbiilor stătătoare acolo.* AR (1829), 54¹/17. *Am dat poruncă a se rădica trupele franțuzești stătătoare încă în Moreea și, îmbarcîndu-să în corăbii, să se întoarne la Franția.* ib. (1829), 163²/12. *Cîte stele sînt pe cer Pînă-n ziuă toate pier, Numai două-s stătătoare Pîn-la răsărit de soare.* ALECSANDRI, P. II, 190.

III. Adj. (Învechit; despre oameni) Stăruitor **(2)**. Cf. s t a **(III 3)**. *Aibi pre tine singur și pre învățătura Și fii stătătoriu într-aceste rînduri.* CORESI, L. 503/4. *Era om bărbatu... și stătătoriu la ce să apucă.* URECHE, L. 119. *Și-i îndeamnă să fie stătători în credi[n]ță.* N. TEST. (1648), 268ʳ/23. *A creștinilor noroade pildă și legiuitori Pironiți într-u credință, și-n prințipii stătători.* POGOR, HENR. 72/14. ✦ (Despre însușiri, manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Stăruitor **(2)**. *Tare și stătătoare mente avu întru credința sa.* VARLAAM, C. 253.

IV. Adj. (Învechit și popular; despre construcții, mai ales despre poduri) Stabil **(I 1)**. Cf. s t a **(IV 1)**. *S-au apucat a face podul de piatră stătătoriu peste Dunăre.* C. CANTACUZINO, C. M. I, 15, cf. LB. *Din Bern, călătorind spre Geneva, am trecut prin Kemene, unde se trece gîrla Zam pe pod stătător, frumos și temeinic.* GOLESCU, Î. 136. *Mai la vale sînt două poduri stătătoare* (a. 1837). DOC. EC. 690 *Să va face catagrafie de toate morile, pivele și podurile stătătoare.* REGUL. ORG. 548/25, cf. POLIZU. *Cinci punți stătătoare înlesnesc comunicația orașului Viena cu frumosul foburg Leopoldstadt.* FILIMON, O. II, 6, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI W. *Ia ar face bine ha stăpînire să dureze un pod ca lumea, stătător.* CHIRIȚESCU, GR. 136, cf. DL, DM, M.D. ENC., DEX. *Ș-a adus ciulinuri multe de-a făcut pod, stătător peste Dunăre.* VÎRCOL. V. 20. ✧ *Piatră stătătoare* (și substantivat, f.) = piatra de jos, din podul morii, deasupra căreia se rotește alergătoarea; zăcătoare, v. z ă c ă ț o r. Cf. BARCIANU. *Pietrele sau rîșnitoarele sînt așăzate pe podul morii. Celei de dedesubt, care nu se mișcă, i se zice stătătoare sau zăcătoare; celei de deasupra, care se învîrtește, i se zice alergătoare.* PAMFILE, I. C. 186, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, LTR², ALR SN I h 167, ALRM SN I h 113. (Jur.; învechit, rar; în sintagmele) *Bunuri* sau *lucruri stătătoare* = bunuri imobile, v. i m o b i l. *De va avea vreo tocmeală cu vreun vlădic pentru niscare lucruri stătătoare sau miutătoare..., au voie să pîrască pre vlădic la giudețul acelui loc.* EUSTRATIE, PRAV. 45/8. *Își ține... cădința de a cuprinde toate bunurile episcopului, cînd moare, și cele mișcătoare și cele stătătoare.* ȘINCAI, HR. III, 278/24. ✦ (Învechit și popular; despre așezări omenești, domicilii, sedii etc.; în opoziție cu p r o v i z o r i u) Stabil **(I 1)**. *De trufie înflîndu-să..., de lăcașul stă-*

tătoriu de pre uscat s-au părăsit și... viață tulburată și ncașezdată a-și petrece ș-au ales. CANTEMIR, I. I, 47. *Au fost ghintă nomadă, adecă oameni fără lăcaș stătătoriu.* MAIOR, IST. 207/18. ◇ (Prin analogie) *Poetul e c-acele străine svolătoare Ce nu-și caută cuibul pe țărmuri stătătoare.* HELIADE, O. I, 112. *Cîte pasări zburătoare Toate au căși și captioare Și locuțuri stătătoare.* ANT. LIT. POP. I, 34.

V. 1. Adj. Care se află sau care este așezat într-un loc. Cf. s t a **(V 1)**. *Să facă pre robii răi stătători în partea cea de a dreapta.* MINEIUL (1776), 125^{v1}/15. *Acel pod ce este stătător peste apa Jiului în drumul cel mare... este făcut din vechime* (a. 1826). DOC. EC. 365. *Și fi-va din mult stătător* [în mormînt]. *Acolo ca un muritor?* TEODORESCU, P. P. 108. ◇ F i g. *Poezia nu mai relevă universuri stătătoare în slavă, se contorsionează în căutarea cuvîntului alb.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 16, 9/3. ◇ (Învechit, rar; substantivat, m.) *Stătător înainte* = conducător. *Stătătorii înainte ziseră.* CORESI, L. 111/10, cf. DHLR II, 367.

2. S. m. (Regional; la unele jocuri de copii cu mingea) Jucătorul care stă **(V 2)** la prinsul mingii (Izbiceni — Corabia). Cf. ALR SN V h 1 293/886.

3. S. m. (Regional; în sintagma) *Stătător bun* = girant (Ghilad — Timișoara). Cf. ALR SN IV h 1 009/36, ALRM SN II h 817/36.

4. Adj. (Regional) *Vinchi stătător* = colțar (la tîmplărie) (Cristești — Botoșani). Cf. ALR SN II h 565/414, ALRM SN I h 377/414.

5. Adj. (Astăzi rar; despre populații; în opoziție cu n o m a d) Sedentar **(2)**. Cf. s t a **(V 3)**. Cf. LB. *Arabii se împart în nomazi și lăcuitori stătători.* RUS, I. III, 59/27. *Între dînșii, obiceiul s-au făcut lege ca nici pe un venelic — nici pe un strein se nu-l priimească stătător cu lăcașul.* FM (1845), 168^{1}/15. *Știu că mulți* [țigani nomazi] *au murit de inimă rea, văzîndu-se deveniți stătători, dar cei care au rămas muncesc pămînt.* GHICA, în DL, cf. DDRF. *Că el era stătător în acest oraș se vede din faptul că se strămutase aicea cu familia lui.* XENOPOL, I. R. I, 191, cf. BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DEX. ◇ (Prin analogie; substantivat) *Călătorul însuși era un stătător, unul care-și avea statutul său bine determinat — și nu prin pașaport, ci prin magia noutății.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 22/2. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Gusturile-mi stătătoare... nu m-au iertat să deviu vînător.* ODOBESCU, S. III, 13.

VI. 1. Adj. (Învechit) Neclintit **(2)**. Cf. s t a **(VI 1)**. *Eu-s Domn al tău Domnedzeu, puternic, stătătoriu de alean.* PO 244/10. *Nu era altă oaste nice mai temeinică, nice mai stătătoare și neînfrîntă.* N. COSTIN, L. 117.

2. (În l o c. a d j.) **De sine stătător** = care poate exista și se poate menține, poate acționa etc. prin propriile sale puteri sau însușiri; care nu depinde de altcineva sau de altceva; independent. *Despre dreptul istoric ce ar avea și românii transilvani la o naționalitate de sine stătătoare.* FM (1842), 69^{1}/33. *Pasiunile sînt actele de sine stătătoare în viața omenească.* MAIORESCU, CR. I, 55. *Să se declare județ de sine stătător cu capitala Mizil.* CARAGIALE, O. I, 263. *Ocupăm azi un loc respectabil între națiunile de sine stătătoare* (a. 1887). PLR I, 70. [Poezia] *adesea pare un element de sine stătător.* în PLR II, 81. *Dincolo de Siretiu se ajunse la orașul cu acest nume și la Suceava, care trăiau de sine stătătoare.* IORGA, C. I. II, 92. *Am văzut... întîiele non-sensuri ce, de sine stătătoare, nu spuneau nimic și care, învecinate și puse la un loc, aveau să formeze silabele și cuvintele.* ANGHEL, PR. 101. *Cu cît o viețuitoare este mai jos pe scara viețuitoarelor, cu atît e mai de timpuriu de sine stătătoare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 51. *Ajunsesem să nu-i mai văd ca pe ființe de sine stătătoare, cu un gînd și un suflet al lor.* VLASIU, D. 31. *Revista... devenise o ființă de sine stătătoare.* TEODOREANU, M. III, 201. *Aspectul exclamativ... nu-i posibil decît la o construcție de sine stătătoare.* IORDAN STIL. 245. *Femeia care a hotărît să iubească în afara legilor este pierdută dacă nu este de sine stătătoare.* CĂLINESCU, S. 88. *Nu desprindem autonomi din haosul înconjurător, unitate firavă... de sine stătător.* RALEA, S. T. I, 133. *Ne spuneai chiar tu că a crede în valoarea absolută a dragostei, ca într-un adevăr suprem și de sine stătător, duce la naufragiu?* H. LOVINESCU, T. 406, cf. DL, DM. *Digresiunile pe care le face... în capitole de sine stătătoare.* IST. LIT. ROM. III, 662. *Întemeierea Moldovei ca stat de sine stătător.* CONTEMP. 1966, nr. 1 030, 1/1. *Verbul „a avea", de asemenea, cînd este verb de sine stătător are sensul de „a poseda".* L. ROM. 1967, 301. *Se produc așa-numitele dialecte, diferențieri lingvistice care, dacă împrejurările le ajută, se transformă cu timpul în limbi de sine stătătoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 14/3, cf. M. D. ENC., DEX.

VII. Adj. **1.** (Învechit) Existent. Cf. s t a **(VII 1)**. *Troia de-ar fi stătătoare, Tu prin vîrtejuri de mări te-ai duce de-a dreptul la Troia.* COȘBUC, AE. 74. ◇ (Substantivat) *Nimenea să nu mă despartă* [de dragostea ta], *nici focul, nici sabiia, nici foametea..., nici ceale stătătoare, nici ceale viitoare* (a. 1785). GCR II, 149/23.

2. (Astăzi, rar) Durabil. Cf. s t a **(VII 2)**. *Toate-s stătătoare și neschimbate.* VARLAAM, C. 233. *N-avem aicea cetate stătătoare.* id. ib. 273. *Rînduind vremile stătătoare și hotar puind vieții lor.* N. TEST. (1648), 158^{v}/8. *Binele este nu în multă vreme stătător.* M. COSTIN, ap. GÎDEI, 156. *Slujba firii s-au mutat către viața cea stătătoare.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 60^{1}/21, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Oarecare umflătură și roșață, mai stătătoare sau mai mutătoare de loc.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 396/12. *Nea stătătoare se află numai pe vîrfurile mai înalte a munților.* RUS, I. I, 248/31, cf. POLIZU. *Vorba-i trecătoare și banu-i stătător.* ap. DDRF, cf. BARCIANU. *Drumeți de-acum ai vremii stătătoare, Veniți o groapă nouă să săpăm.* GOGA, POEZII, 187. *Nevăzută, fata s-a strecurat în pîcla stătătoare Și a orbecăit tîrîș ca o lipitoare, Pe dihonia nopții.* ARGHEZI, VERS. 138. *Locu-i bun și muncitor Dar urîtu-i stătător.* MARIAN, NU. 17. ◇ F i g. *Timpul clipocea lent, stătător, unduindu-se în rotocoale mari, amețitoare.* CĂLINESCU, O. I, 198.

3. (Învechit; despre unități militare) Activ; permanent **(2)**. *Avea Mihai Vodă... foarte stătătoare oaste.* M. COSTIN, O. 49. *Asemine se vor păstra gvardia stătătoare a veteranilor.* AR (1831), 506^{1}/22. *El înființă o armie stătătoare.* SĂULESCU, HR. II, 308/1. *Oastea stătătoare se ține și în timp de pace.* RUS, I. I, 77/31.

4. (Învechit; despre proprietăți, robi etc.) Inalienabil, ereditar și scutit de impozite și de prestații; (învechit și popular) ohabnic **(1)**. *Aceasta moșia vîndut-am noi de bună voia noastră... dumnealui arbanașului..., ca să fie dumnealui moșie stătătoare și ficiorilor dumnealui* (a. 1596). CUV. D. BĂTR. I, 67/4, cf. DHLR II, 481. *Acel român nu i-au fost stătători, ce i-am dat precestalalt Stroe* (a. 1614). IORGA, S. D. VII, 22. *Aciaia iaste moșia noastră cea stătătoare.* VARLAAM, C. 273. *Și această vie să fie sfintei mănăstiri moșie stătătoare în veaci* (a. 1667). BUL. COM. IST. III, 83. *Iar de n[u] voi da ban la zi, să-i fie* [roaba] *stătătoar[e]* (a. 1672). GCR I, 208/2. *L-am dat să-i fii lui și feciorilor lui ohabnică și stătătoare pînă în veaci* (a. 1680). BUL. COM. IST. III, 84. *Să le hie dumnealor toată partea tătînisău... sate, rumâni i moșii stearpe i țigani, i scule, haine și altele ce s-ar mai afla moșii ohabnice și stătătoare, dumnealor și cuconilor dumnealor* (a. 1682). ib. II, 239. *Să-i fie și de la noi această mărturie și zapis pentru aceste moșie stătătoari în veci dumisale fratelui nostru* (a. 1712). ib. IV, 43. *Așa zice carte și la o parte și alta, precum au fost așăzat să le fie moșie stătătoare și ohabnice în veci* (a. 1733). ib. II, 253. *Au rămas aceste case stătătoare la mîna Cîrstei* (a. 1737). URICARIUL, XXII, 369. *Să-i fie dumisale de acum înainte acea țigancă... stătătoare în veci, ca să o stăpînească și dumnealui și coconii dumisale* (a. 1744). BUL. COM. IST. IV, 81. *Să o stăpînească dumnealui... cu pace de către*

mine și de către tot neamul mieu, după cum au stăpînit-o și părinții miei, fiindu-i dumnealui moșie ohamnică și stătătoare (a. 1775). IORGA, S. D. XXI, 83.

5. (Învechit) Definitiv; imuabil. *Să zicem un cuvînt stătătoriu.* VARLAAM, C. 432. *Nu va putea la moartea lui să-ș dea averea lui oricui va vrea, măcar și cu zapis, că nu va fi lucrul stătătoriu.* PRAV. 218. *Ce cuvinte veți vorbi și veți sfătui nu vor fi stătătoare întru voi.* NEAGOE, ÎNV. 99/25. *Alte obiceaiuri ale țării nici le scaz domnia mea, nici le adaog, ci toate sînt stăt*[ă]*toare și neclătite* (a. 1676). IORGA, S. D. VII, 51. *În veci stătătoriu giurămînt... ne giurăm.* CANTEMIR, I. I. I, 235. *Iar mai îndălungu nu iaste odihnă, precum credea cea țeară a fi stătătoare* (a. 1699). FN 72. *Lexicoanele... nu numa hotărăsc noimele cuvintelor și le fac stătătoare, — ce în gura norodului, din loc în loc se mută — dară pune și întîiu temei învățăturilor.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Nimic sub soare este stătător.* ap. DDRF, cf. POLIZU, BARCIANU. ✧ Loc. adj. (Învechit) **Stătător la cuvînt** = care își ține cuvîntul dat. *Știind din domnia dintăi că este stătător la cuvînt, s-au încrezut și au venit toți.* N. COSTIN, LET. II, 145/12. (Cu schimbarea construcției) [În Italia sînt] *oameni iscusiți, la cuvînt stătători.* M. COSTIN, O. 246. *La lucru gata și la cuvînt stătător l-am aflat.* CANTEMIR, ap. DDRF.

VIII. Adj. (Învechit) Neclintit **(2)**. Cf. sta **(VI 1)**. *Eu-s Domn al tău Domnedzeu, puternic, stătătoriu de alean.* PO 244/10. *Nu era altă oaste nice mai temeinică, nice mai stătătoare și neînfrîntă.* N. COSTIN, L. 117.

— Pl.: *stătători, -oare.*
— **Stat**[1] + suf. *-ător.*

STĂTĂTORÍE s. f. (Învechit, rar) Statornicie **(2)**. *Să va arăta... de Vias filosoful cine au fost și de stătoria* [stătătoria] *lui la schimbările vreamile* [sic!]. N. COSTIN, ap. GCR II, 10/17. *Priteșugul... cu nemică a-l face mai deplin nu pociu, fără cît numai cu stălătoria de care nu poate să se îndoiască înălțarea ta.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 174/1, cf. TDRG.

— Pl.: *stătătorii.*
— **Stătător** + suf. *-ie.*

STĂTĂTÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Stare **(VI 1)**. *Toată stătătura de băsău să o lase pre D*[u]*mn*[e]*zău carele giudecă lumea în dereptate.* C. CR. 116/22.

— Pl.: *stătături.*
— **Stătut**[1] + suf. *-ură.*

STĂTORÍ vb. IV. v. **statori.**

STĂTORÍRE s. f. v. **statorire.**

STĂTORNICÍ vb. IV v. **statornici.**

STĂTORNICÍE s. f. v. **statornicie.**

STĂTORNICÍT, -Ă adj. v. **statornicit.**

STĂTUÍ vb. IV v. **statua.**

STĂTÚRĂ s. f. v. **statură.**

STĂTULÉȚ s. n. Diminutiv al lui stat[1] **(I 1)**. *Fondul social al presei reflectă situația Germaniei din sec. al XVIII-lea, fărîmițată în sute de stătulețe.* CONTEMP. 1954, nr. 383, 4/4, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *stătulețe.*
— **Stat**[1] + suf. *-uleț.*

STĂTÚT[1] s. n. Faptul de a sta.

I. 1. (Învechit) Stat[2] **(II 1)**. Cf. sta **(II 1)**. *Mersul, dusul și stătutul la dînsul sînt tot o stare.* CONACHI, ap. DDRF.

2. (Regional) Locuință; p. ext. gospodărie. *O șădzut în stătutu lor.* T. PAPAHAGI, M, 233, cf. FD. I, 201. *Io nu lăs stătutu mĭo și să mărg în lume tătă.* TEAHA, C. N. 267. ✦ P. ext. (Învechit, rar) Adăpost pentru vite. *Nu caută de feliu nici de rînduiala vitelor, nici de lucratul, nici de stătutul lor.* I. IONESCU, B. C. 90/2.

3. (La pl.; regional) Pietre care delimitează terenul la jocul cu mingea (Zagra — Năsăud). Cf. COMAN, GL.

II. (Învechit, rar) Existență. *Pelița lui H*[risto]*s iaste pînre stătutului nostru* (a. 1619). GCR I, 55/23.

III. (Regional) Statură **(2)** (Voivozi — Șimleu Silvaniei). Cf. ALR II/I MN 47, 2 255/325, ALRM II/I h 137/325.

— Pl.: *stătute.*
— V. **sta.**

STĂTÚT[2]**, -Ă** adj. **1.** (Despre alimente; p. ext. despre obiecte sau substanțe care se schimbă în timp) Care nu mai este proaspăt (și a căpătat un miros, un gust sau un aspect etc. caracteristic, de obicei neplăcut); (învechit, rar) stat[3]. Cf. sta **(I 2)**. V. alterat, clocit, împuțit, stricat, vechi. Cf. LB, BUDAI-DELEANU, LEX. *Lăpturile, brînzeturile, untul, smîntîna... cu cît vor fi mai stătute și mai vechi, cu atît mai vîrtos sînt de sminteala sănătății.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 25/22, cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Se face lapte acru... În fundul budulăului se așează puțină năcreală de lapte stătut ori smîntînă.* PREDUF, P. 20, cf. CADE. *Își aminti... de răposatul bărbatu-său ... cum îi aducea... rachiu în ploscă și pîne stătută.* MIRONESCU, S. A. 47, cf. SCRIBAN, D. *Și, barim sînt proaspete prăjiturile? Că de obicei le ies stătute! observă ea.* CĂLINESCU, E. O. II, 103, cf. IORDAN, L. R. A. 152, DL. *Mirosul de busuioc stătut, greu, îi plăcu.* T. POPOVICI, SE. 562, cf. DM. *În odăile dogarului plutea un miros de tămîie și de busuioc stătut.* BARBU, G. 117. *Vita s-a prăpădit... împrăștiind în jurul ei un damf greu, de aluat vechi, de otravă stătută.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 77. *Și nu părea blană stătută, ci blană vie, fiecare blană era o foc̆ă adevărată, mătăsoasă, strălucitoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 95, 19/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Se făcuse foc, spre a se alunga aerul de stătut și în vederea răcelii nopții.* CĂLINESCU, S. 218. *Intră înăuntru, dar în prăvălia joasă și întunecoasă mirosea a stătut.* CAMIL PETRESCU, O. III, 169. *Stăruia un iz de stătut, de închis și de mort.* T. POPOVICI, S. 349. ✦ (Rar) Care conține ceva stătut[2] **(1)**. *Cînd beți și rîdeți evocați Un șanț stătut, fără canale.* VULPESCU, P. 121.

2. (Despre aer) Care nu a fost împrospătat, căpătînd un miros neplăcut; greu, închis. V. alterat, îmbîcsit, poluat, stricat, viciat. *E cald, un aer stătut și îmbîcsit.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG, cf. ALEXI, W. *Un aer stătut, mucegos, amestecat cu adieri de naftalină,... înțepă nările lui Jim.* CĂLINESCU, O. I, 28. *Mirosul acela... îl respira o dată cu aerul stătut al mansardei.* STANCU, R. A. III, 115. *Atmosferă stătută de șes mlăștinos.* V. ROM. februarie 1954, 195, cf. DL, DM. *Aerul este stătut.* BENIUC, M. C. I, 309, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Despre mirosuri) Care este neplăcut, ca urmare a faptului că a stat mult în spațiu închis; greu. *Din încăpere răbufneau izuri stătute de piei și cojoace, de argăseală.* C. PETRESCU, A. R. 53. *Respira greu mirosul stătut, apăsător al frunzelor putrezite.* T. POPOVICI, SE. 76. *Deasupra plutea o duhoare stătută de ceapă stricată.* BARBU, G. 254.

4. (Despre ape; în opoziție cu curgător) Care nu curge, necurgător, stagnant **(1)**, stătător **(I)**; p. ext. (despre apă sau, rar, despre alte lichide) care a rămas multă vreme într-un loc, fără să fie împrospătat (și căpătînd un aspect urît, un miros neplăcut etc.). V. clocit, împuțit, putrezit, răsuflat[2] **(2)**, trezit[2] **(1)**. *Fiind umflătură... vînătă de sînge închegat și stătut... să se pună înaintea oblejelii ei patru, cinci lipitori.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 448/19. *Ni se da apă stătută duprin făgașe.* HELIADE, L. B. III, 9/21. *Fieștecare pică-*

tură de apă stătută este o lume mică de făpturi vii. FM (1842), 28[1]/21. *Apa stătută a bălților.* BREZOIANU, A. 160/22, cf. POLIZU. *Orice apă stătută sau stătătoare... nu e nicidecum bună de scaldă.* MARIAN, NA. 108, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Sticlele cu aghiazmă stătută și gutuile de pe policioare își amestecau și ele mirosul în aerul închis al odăilor.* ANGHEL—IOSIF, C. L. 75, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Din apele stătute Ies tufișuri încîlcite de lianc.* VOICULESCU, POEZII, I, 63. *Mă privea cu ochi buni, verzi ca apele stătute,* SADOVEANU, O. VII, 274. *Peștii care iubesc apele stătute... au umplut Oltul.* BOGZA, C. O. 157. *Tăcerea se lăsă... peste balta stătută.* STANCU, Ș. 16. *Un fluviu se revărsa, rupînd lunci negre, dîmburi, repezind la vale ape stătute, fără o zare în ele.* CAMILAR, N. I, 267. *Răspunsul lui întîrziat căzu în tăcerea penibilă a celor de față ca un bolovan într-o baltă stătută.* VINEA, L. I, 351. *Apa stătută, clocită la căldură... era din ce în ce mai tulbure.* TUDORAN, P. 462. *Sorbi cu grijă apa stătută, sălcie.* T. POPOVICI, S. 253. *Păreau că vor să bețe... O drojdie de apă murdară și stătută.* LABIȘ, P. 32. *Oamenii le udară* [pe paparude] *cu apă stătută.* BARBU, PRINÇ. 23. *Porumbeii vor primi apă stătută și la temperatura camerei.* VÎN. PESC. mai 1964, 6. *Apă stătută într-un vas necurat.* ȘEZ. II, 149, cf. T. PAPAHAGI, M. 233. *Balta mirosea urît, căci apa era stătută.* Com. din PIATRA NEAMȚ. *Apa stătută miroase,* se spune despre leneși și vicioși. Cf. ZANNE, P. I, 101.

5. Fig. (Popular; despre oameni) Înaintat în vîrstă (și necăsătorit). Cf. LB, BUDAI-DELEANU, LEX. *Era odată un flăcău stătut, pe care-l chema Stan.* CREANGĂ, P. 139. *Nu numai fetele cele stătute își iau refugiul la farmece și vrăji.* MARIAN, NU. 25, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Fata era acum stătută și nimeni nu venea s-o ceară.* PAMFILE, VĂZD. 34, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se va logodi cu anume fată stătută și uitată de Dumnezeu.* CIAUȘANU, R. SCUT. 81, cf. CADE, MIRONESCU, S. 620. *Om blajin ca tată-său, dar cam stătut.* BRĂESCU, M. B. 68. *O fată stătută e dornică, ca un copil flămînd.* IOVESCU, N. 116. *Erau „femei stătute" cum știa ea că se spune la țară, adică trecute de patruzeci de ani.* SADOVEANU, O. XIV, 60, cf. SCRIBAN, D. *I se dădea cinstea cuvenită celui mai stătut dintre flăcăi.* CAMILAR, C. 42, cf. DL, DM, DEX. *Cînd eram de optsprezece, Cercam vinul dacă-i rece... Dar acum sînt om stătut Și păfit și priceput.* ALECSANDRI, P. P. 254. *După ce avea acum și moară, să gîndește să să însoare, că era holtei cam stătut.* RETEGANUL, P. IV, 29. *De aici credința că flăcăul sau fata stătută (îmbătrînită), cînd nu se poate însura, i s-a mărîtat partea.* ȘEZ. II, 166. *Cîte fete să rădică Nu pot face-o mămăligă, Numai una-i mai stătută Și-aceea o face crudă.* ib. IV, 236. *Fata care nu știe a face mămăligă bună, fie cît de stătută (bătrînă) nu-i de mărîtat.* ib. V, 6. *Și de-ai și și de-ai pricepe Minciuna de un' se-ncepe! De la baba cea urîtă, De la fata cea stătută!* PAMFILE, C. Ț. 335. *Căsătoria lor nu va merge bine; bărbatul este cam stătut.* Com. din PIATRA NEAMȚ. *Tu ești fecior stătut.* FOLC. TRANSILV. I, 239. *Și nu pot străbate De străinătate, De pustietate, De voinici stătuți, De bulnci căzuți.* FOLC. MOLD. I, 87, cf. ALRM I/II h 386, 387. ✦ (Popular și familiar; despre oameni) Care nu a mai avut de (foarte) mult timp raporturi intime cu o persoană de sex opus. *Bărbați... stătuți.* SCL 1975, 53.

6. (Învechit, rar; despre fenomene ale naturii) Persistent. *Cînd vedem negura așezată în văi și stătută... atunci arată că va fi timp frumos.* CALENDARIU (1814), 83/28.

7. (Regional; despre animale) Odihnit[1] **(1)**. Com. din ORLEȘTI — FOCȘANI.

8. (Învechit; despre ființe; de obicei urmat de determinări cauzale introduse de prep. „de") Obosit, p. ext. războit **(1)**. *Au trecut la Bugeag, cu caii stătuți și mai mulți pre gios.* NECULCE, L. 292. *Cu mare pagubă s-au întors la țara lor cu caii stătuți.* MUSTE, LET. III, 27/32, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Trist, palid, plin de spaimă, stătut de-atîtea chinuri, De dor, de repentire își rătăcește pașii Și intră în dumbravă să-și caute repaos.* HELIADE, O. I, 390. *Mă făcui pentru bani mulți Olăcar de cai stătuți.* PANN, P. V. II, 126/26. *Sudori de sînge curgea de pe fețele românilor, atît muncise în cursul zilei și atît erau de stătuți de osteneală seara.* ISPIRESCU, M. V. 26, cf. DDRF, BARCIANU. *Parcă-s eu de vină dacă-s caii stătuți de drum.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 6, cf. ȘĂINEANU[2], TDRG. *Socoteam că cei patruzeci de kilometri pînă la Mileștl i-om putea face în trei ceasuri..., dar caii erau stătuți, făcuseră în ajun drumul la Ploiești.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 138, cf. RESMERIȚĂ, D., DR. V, 103, CADE, BL. IV, 116, DL, DM, DEX.

— Pl.: *stătuți, -te.*

— V. **sta.**

STĂTUȚÉL, -EÁ adj. Diminutiv al lui stătut[2] **(5)**. *D-apoi cuconițe! Hei! Cîte și cîte! Și mai tinerele și mai stătuțele.* I. NEGRUZZI, S. IV, 491.

— Pl.: *stătuței, -ele.*

— **Stătut[2]** + suf. *-el.*

STĂȚIUNÁ vb. I v. **staționa.**

STĂȚIUNÁRE s. f. v. **staționare.**

STĂȚIUNÁRIU, -IE adj. v. **staționar.**

STĂȚIÚNE s. f. v. **stație.**

STĂUÍNĂ s. f. **1.** (Prin nord-vestul Munt. și prin sudul Transilv.) Loc cu iarbă grasă (unde a fost o stînă sau unde au stat oile sterpe). Cf. DR. II, 624, VI, 309. *Locul unde a fost tîrla într-un an și s-a părăsit, crescînd iarbă verde din nou în acel loc se numește „stăuină".* H IX 143, XVII 121, cf. MUSCEL, GR. S. VI, 244. *Iaca toamna o venit, Vîrvurile-o gălbinit, Stăuinile-o verdzît, Stăuina sterpelor Și tîrla mîndzărilor.* GR. S. VI, 211, cf. 195, CHEST. IV 119/171b, L. ROM. 1959, nr. 2, 54. ✦ (Regional) Saivan **(2)**. *Am auzit mugind din staul boii Și turma behăind la stăuină.* MURNU, O. 210. ✦ (Regional; în forma *stoină*) Loc unde dorm noaptea vitele în timpul verii (Breaza — Făgăraș). Cf. ALR I 1 122/174.

2. (Regional) **Sălaș (1)** (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Stăuina tîlharilor.* id. ib. ✦ Vizuină (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Stăuina vulpilor.* id. ib.

3. (Regional; în forma *stoaină*) Loc plan pe vîrful unui munte (Iași — Făgăraș). CHEST. IV 87/174 c.

— Pl.: *stăuini.* — Și: **stauínă, stoaínă** (accentul necunoscut, CHEST, IV 87/174c), **stoínă** (ALR I 1 122/174) s. f.

— Lat. ***stabulina.**

STĂULÁȘ s. n. Diminutiv al lui staul **(I 1)**. Cf. ARH. FOLK. VI, 299. *Tu prunică din doi părinți... La ce focu lăcomnești? Nici îi stăulaș cu mîei, Numai clop cu cineălăi!* ib. VI, 183.

— Pl. : *stăulașe.*

— **Staul** + suf. *-aș.*

STĂULÍȘTE s. f. **1.** (Regional) Loc unde a fost odată o stînă; (regional) stăvărie **(2)**, stîneică, stînișoară **(2)**, stiniște **(1)**. V. stănină **(1)** (Lugașu de Jos — Oradea). Cf. CHEST. IV 119/296.

2. (Prin vestul Transilv.; în forma *staoriște*) „Tîrlă". TEAHA, C. N. 267.

— Pl.: *stăuliști.* — Și: **staoríște** (TEAHA, C. N. 267), **stăuríște** (CHEST. IV 119/282) s. f.

— **Staul** + suf. *-iște.*

STĂULÍT s. n. (Învechit) Șederea oilor pe un loc anume (pe care îl fertilizează). *De la oi se poate avea mare folos, nu numai din lapte și din lînă, ci și din*

gunoiul lor pentru că prin stăulitul oilor foarte bine se direg fearinele. ECONOMIA, 85/6, cf. DR. II, 625.
— De la **staul.**

STĂURÁ vb. I. Tranz. **1.** (Învechit, în Transilv.) A holba ochii (de mirare, de spaimă). Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 342, ALEXI, W., CADE.
2. (Prin sud-vestul Transilv.) A pofti **(1)**. Cf. REV. CRIT. III, 164, TODORAN, GL.
— Prez. ind.: **stáur.**
— Lat. **stabulare.** Cf. a stăura.

STĂURÁRE s. f. (Învechit, în Transilv.) Acțiunea de a stăura **(1)** și rezultatul ei. Cf. LR.
— Pl.: *stăurări.*
— V. **stăura.**

STĂURÁT, -Ă adj. (Mold.) Demn de admirație. *A cui sînt aceste case Așa nalte, stourate.* FOLC. MOLD. I, 239.
— Pl.: *stăurați, -te.* — Și: **stourát, -ă** adj.
— V. **stăura.**

STĂURÍE s. f. (Regional) Țarc sau staul **(1 1)** pentru vite. Com. din AGRIȘU MARE — PÎNCOTA.
— Pl.: *stăurii.*
— **Staur** + suf. *-ie.*

STĂURÍȘTE s. f. v. **stăuliște.**

STĂURÓI s. n. (Prin Transilv.) Adăpost pentru animale (mici). Cf. CHEST. II 429/350, 356, 430/322 a.
— Pl.: *stăuroaie.*
— **Staur** + suf. *-oi.*

STĂV s. n. (Regional; în expr.) **A nu avea stăv** = a nu avea astîmpăr (Chișindia — Vașcău). Cf. CV 1950, nr. 11—12, 39. *Prunca ăsta n-are stăv.* ib.
— Postverbal de la **stăvi.**

STĂVÁLĂ s. f. v. **stăveală.**

STĂVÁR s. m. **1.** (Popular) Herghelegiu. Cf. LB, PONTBRIANT, D. *Era slugă la Hanu-tătar, ba încă stăvar peste caii lui.* F (1885), 79, cf. DDRF. *Roibi el ne-aduce și-aduce stăvari.* COȘBUC, AE. 60, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Luminîndu-se de ziuă, căprarul, stăvarul, apoi ciurdarii începură să sufle pe rînd din corn.* AGÎRBICEANU, S. 497, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Mă rog la Dumnezeu... Să adoarmă stevarii, Să le fur armasarii.* ALECSANDRI, P. P. 314, cf. H XI 7. *De-ar veni luna lui mai Să mă pun stăvar la cai.* F (1887), 394. *Petru plecă pe calea arătată de șearpe... pînă ce se și-ntîlni cu stăvarul.* RETEGANUL, P. II, 42, cf. BIBICESCU, P. P. 163. *Cer stave mari de cai,... Cu stăvariu cu tot.* VICIU, COL. 123. *Odată a mers Ioniță cu stăvariul cu caii la păsunea de lîngă lacul zînelor.* FRÎNCU — CANDREA, M. 249. *Că mi-și are d-un stăvar Și-mi trimete-un argățel La fiusău cai s-aducă.* I. CR. IV, 101, cf. PAMFILE, CR. 77, CHEST. V 25/17, 86, DR. V, 227, ALR I 412/922, ALRM SN I h 206, A I 12, 17, 20, 21, 22, 26, 35, II 7, 8, 12, III 1, 2, 3, 4, 5, 7, 18, 19. *S-o tă dus pînă să-ntîlnesc cu on stăvar cu cai.* BÎRLEA, A. P. I, 464.
2. (Învechit) Armăsar. *Armăsar sau stăvar* (începutul sec. XVII). CUV. D. BĂTR. I, 303, cf. HEM 1 687.
3. P. anal. (Regional) Specie de insecte de noapte nedefinită mai îndeaproape (Măceșu de Jos — Băilești). Cf. GL. OLT. *Stăvari, ăia de iasă sara la lumină, cîn înegurează.* ib.
— Pl.: *stăvari.* — Și: **stevár** s. m.
— **Stavă** + suf. *-ar.*

STĂVĂRÁR s. m. (Regional) Herghelegiu (Poenari — Tîrgu Jiu). Cf. CHEST. V 25/58.
— Pl.: *stăvărari.*
— **Stăvar** + suf. *-ar.*

STĂVĂREÁSCĂ s. f. (Regional) Loc unde stau noaptea vitele (Pui — Hațeg). Cf. ALR I 412/118.
— Pl.: *stăvărești.*
— **Stăvar** + suf. *-ească.*

STĂVĂRÍE s. f. **1.** (Transilv. și Maram.) Herghelie; p. ext. loc unde stau noaptea vitele. Cf. DR. V, 233, ALR I 412/215, 217, 255, 268, 269, 360, GLOSAR REG., SCL 1964, 783.
2. (Regional) Loc unde a fost odată o stînă; (regional) stăuliște **(1)**, stîneică, stînișoară **(2)**, stîniște **(1)**. V. stănină **(1)** (Gurahonț — Vașcău). Cf. CHEST. IV 119/66 a.
— Pl.: *stăvării.*
— **Stavă** + suf. *-ărie.*

STĂVĂRÍȘTE s. f. (Prin Transilv. și Maram.) Herghelie; p. ext. loc unde stau noaptea vitele. Cf. CHEST. IV 115/91, ALR I 412/347, 348, 350, ib. 1 122/350.
— Pl.: *stăvărișt.*
— **Stăvar** + suf. *-iște.*

STĂVEÁLĂ s. f. sg. (Prin Ban. și prin nordul Olt.) Liniște; astîmpăr. Cf. ZANNE, P. III, 383. *N-are stăveală.* id. ib. *Copilu ișta nu mai are stăveală.* Com. din ORAVIȚA, cf. CIAUȘANU, V. 199, LEXIC REG. II, 37.
— Și: **stăválă** s. f. LEXIC REG. II, 37.
— **Stăvi** + suf. *-eală.*

STĂVÍ vb. IV. Refl. (Învechit și regional; mai ales în construcții negative) **1.** A se stabili **(1)**; a se prăpăși **(1)**; a rămîne **(1)**. *Numai în cetate puțini tîrgoveți și slujitori să putea stăvi.* CANTEMIR, HR. 224. *De mirat lucru iaste cum ungurii... s-au putut stăvi și a să ținea pre aceale locuri?* id. ib. 471. *Acești lăcuitori... nici ar schimba viețuirea și lăcuința lor cu ale altui pămînt mai cald, fiindcă nici s-ar putea stăvi într-însul, ci s-ar topi de căldură.* PISCUPESCU, O. 65/18. *Nimenea se putea stăvi dinaintea călărimii ungurești.* SĂULESCU, HR. I, 237/13. *Căci acum* [omul] *împle de groază aer, pămînt, mări și ape, Încît nu se mai stăvește jivină de dins-aproape.* CONACHI, P. 297. *Coloșmanul era un pisic cuminte, Șoarecii nu se mai stăveau prin casa aceea.* ISPIRESCU, L. 285, cf. DDRF. *Nu se mai stăvește nici cîinele pe lîngă casa omului, că n-are ce mînca.* SĂM. I, 81, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., SCL 1969, 91, DL, DEX. ✦ A trăi **(1)**; a se menține **(1)**; p. restr. a crește. *Nu putem să ne odihnim în casa noastră, nici putem să ne stăvim cu dobitoacea în umbra casei noastrea* (a. 1828). PAMFILE, CR. 186. *Încetarea lucrării a tuturor organelor lui, a plămînului și a mișcării inimii de circulația sîngelui, fără de care nu se poate stăvi viața nici un minut de ceas.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 96/20. *Începu a ieși și dînsul la vînătoare. Pe unde umbla el nu se stăvea pasări ori dobitoace.* ISPIRESCU, în CONV. LIT. XIX, 393. *Se spune că, odată..., caprele zburau prin pomi și mîncau loți pomii. Nu se mai stăveau frunzișoare și verdeață prin pomi.* I. CR. III, 275. *De cînd avem găini nu se mai stăvește o floare.* LEXIC REG. II, 31. ◇ Intranz. *Pe cine lovea Nu mai stăvea.* PĂSCULESCU, L. P. 215. ✦ A se alege cu...; a poseda **(1)**; a rămîne **(2)**. *Zicea: că pe Cnejdi precum pe Bistricioară, Nici într-o primăvară Nu se stăvesc cu moară Și case cu zaplaj.* DONICI, F. I, 45/2. *Păsari-Lăți-Lungilă ademenea zburătoarele... ți le păpa pe rudă pe sămînță, de nu se mai stăvea nimene cu paseri pe lîngă casă de răul lui.* CREANGĂ, P. 247. *De cînd am... vecini, nu mă mai pot stăvi... cu nici o pasăre prin ogradă.* PAMFILE, J. III, 94, cf. CADE, DL, DM, DEX. *S-o înhaitat vreo 2—3 găinari și de-acu nimeni nu se mai stăvește cu găini.* I. CR. III, 54, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ✦ Refl. impers. (Prin nordul Munt.) A se aduna; a se păstra **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Nu mi s-au mai stăvit parale în pungă.* RĂDULESCU-CODIN. *Nu se mai știește nimic de copii.* COMAN, GL.

2. A avea pace **(4)**, liniște; p. ext. a se potoli **(1)**. *Cu atîta săvârșăn, să vă stăviți de la H*[ri]s[tos] (a. 1696). IORGA, S. D. XII, 282, cf. RESMERIȚĂ, D. *Oh! leliță, cînd te privesc, Eu atunci nu mă stăvesc, Și ca focul mă topesc.* EPURE, P. 49. *Nu mă pot stăvi nici măcar să vin pîn la d-ta..., năeazurile nu mă lasă.* VICIU, GL. *Mai stăvește-te cîtă, că mă amețiși.* GR. BĂN., cf. N. REV. R. VIII, nr. 6, 88, com. din TIMIȘOARA, CIAUȘANU, V. 199, GR. S. V, 123. *Mai stăvește-te, mai stai și tu la un loc.* ARH. OLT. XXI, 275, cf. ALR I 1 568/837.

— Prez. ind.: *stăvesc.* — Și: (regional) **steí, străví** vb. IV.

— Din vsl. СТАВИТИ.

STĂVILÁ vb. 1 v. **stăvili.**

STĂVILÁR s. n. **1.** Construcție (rudimentară) din lemn, din beton etc., prevăzută cu stavile **(1)**, așezată transversal pe o apă (curgătoare) pentru reglarea nivelului din amonte al acesteia, pentru schimbarea făgașului sau pentru acumularea unei cantități de apă necesare acționării unei mori, unei pive sau unui joagăr; baraj, stavilă **(1)**, zăgaz, (învechit și popular) iaz, opust[1], (regional) iezătură, năsadă **(4)**, opritoare (v. opritor **II 3**), puritoare. Cf. VALIAN, V. *Am îmbunătățit stăvilarele șanțurilor Dîmboviții* (a. 1848). DOC. EC. 954, cf. POLIZU. *Să reguleze curgerea Dîmboviții... ar fi trebuit baragiuri, stăvilare.* GHICA, C. E. II, 320, cf. PONTBRIANT, D. [Eleșteul] *e făcut... oprind cursul aceloraș ape sau unei văi, gîrle, printr-o scobitură potrivită a cursului lor, printr-un stăvilar, zăgaz sau dig.* ATHA, P. 19. *Apele se grămădeau la stăvilare* ANGHEL — IOSIF, C. L. 29, cf. PAMFILE, I, C. 180. *Stăvilarul se compune în genere din patru stîlpi... bătuți în fundul gîrlei, ale căror capete sînt legate printr-un lemn.* DAMÉ, T. 147. *Se oprea acuma mereu în dreptul stăvilarului și privea lung vălmășagul apelor.* REBREANU, I. 117, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *La stăvilarul de la Ciurel... Fana se urca pe parapet.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 41, cf. DS. *Săgetînd penumbra la stăvilarul morii, Se-alungă rîndunele.* PILLAT, P. 142. *O cădere de apă... se poate mări și prin stăvilare compuse, la moara țărănească, din patru stîlpi, numiți bogdani.* ENC. AGR. IV, 66, cf. SCRIBAN, D. *Convoiul... trecu pe podul de lemn de la stăvilar.* CĂLINESCU, S. 27. *Au construit acolo, la mare înălțime, diguri și stăvilare.* BOGZA, C. O. 372. *Stăvilarele au mai puțin rolul de a crea acumulări de apă și mai mult rolul de a regla nivelul apelor din amonte.* LTR[2], cf. DL, DM. *S-au efectuat lucrări hidrotehnice în lunca și delta Dunării ca stăvilare, canale, gîrle.* AP 52. *Au fost ridicate digurile din amonte..., creîndu-se condiții pentru desecarea incintei în care va fi ridicat acest stăvilar din oțel și beton.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 180. *I-am indicat o linie care pornea de la casa cu acoperiș roșu, aflată la circa 150 metri vest de pod și se întindea, spre est, pînă în dreptul stăvilarului ce desparte lacurile Băneasa și Herăstrău.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 29/1, cf. M. D. ENC., DEX, H II 118. *Gîrla a fost oprită dă Radu și-a făcut stăilar.* GRAIUL, I, 122. ✧ (Prin analogie) *Se-ntind, pe sub valuri, nenumărate brațe de piatră, gata s-apuce vasul și să-l farme... Dunărea se aruncă furioasă, rupînd cu zgomot cele din urmă stăvilare ce i se mai ridică în cale.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 206. ✧ Fig. *S-arunc a patimilor valuri Din șubredele stăvilare.* id. P. 42. *În zadar au pus oamenii hotare strînse și stăvilare puternice împrejurul lor, mîna blîndă și moale a femeii le-a împins tot mai departe.* OLLĂNESCU, ap. TDRG. *Veacurile de despărțire... au pus totuși între noi oarecare stăvilare.* în PLR II, 258. *Obrazul pe care zeii l-au dat oamenilor ca să-l ridice spre cer, după spusa lui Lucrețiu, devine un stăvilar de impurități osificate cu timpul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 94, 23/1. ✦ (Rar) Pilot[2] **(1)**; p. ext. întăritură de protecție făcută la un pod[1] **(II 1)**. *Aprig s-avîntă pe cîmp ca rîul sporit de șiroaie Care sălbatec curgînd potopește și rupe zăgazuri Nici nu mai pot să-l împedece-a podului tari stăvilare.* MURNU, I. 89, cf. DL, DEX. ✦ (Regional) Taluz pe țărmul unui rîu (pentru ca apa să nu producă stricăciuni) (Aprodu Purice — Tîrgu Neamț). Cf. CHEST. IV 41/548. ✦ P. ext. Locul unde se adună apa unui rîu, a unui canal zăgăzuit cu un stăvilar **(1)**. *Rostogolit de un vîrtej în adîncul haotic al stăvilarului..., îmi apărea în față... figura cu nimb de înger păzitor a bătrînului.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 21.

2. Element de construcție mobil, care servește la deschiderea și închiderea manuală sau mecanică a unui orificiu, a unui deversor etc. într-o lucrare hidrotehnică; stavilă **(1)**. *Lăsînd morarul stăvilarele, ca să i se adune apă, din sus de moară apa era totdeauna ridicată.* SLAVICI, V. P. 36. *Morarul... ridică stăvilarul, căci venise la măcinat un bătrîn cu porumb.* DELAVRANCEA, ap. TDRG, cf. DAMÉ, T. 147. *Un al doilea canal mai mare, de la mijlocul iezăturii numit opust, ... este închis, la gura sa dinspre iaz, cu un stăvilar de scînduri, zis stavilă.* ANTIPA, P. 56. *Pe la mijloc ... se rupe o blană și cît p-aci să cadă popa în apă. Se apucă cu mîna de stăvilar, da' simți deodată că-l trage cineva de picioare.* LUNGIANU, CL. 34, cf. 236. *Călifar ridica stăvilarul și slobozea scoc cîmpoiul apei.* GALACTION, O. A. II, 32, cf. DS. *Pîrâul Borzei cobora printre dealuri de către păduri și se revărsa la vale într-un iaz bine ținut cu dig plantat și stăvilare cu lanțuri.* SADOVEANU, O. XII, 414. *Ridicîndu-se acest stăvilar, se dă drumul apei.* H IV 145. *A făcut dintr-un mal al Dîmboviței pînă în celălalt un zid puternic... iar la mijloc a lăsat o poartă, drept stăvilar prin ajutorul căruia putea opri ori da drumul apei.* RĂDULESCU-CODIN, L. 49, cf. ALR SN I h 152.

3. Fig. (Astăzi rar) Obstacol. Cf. ȘĂINEANU[2]. *Voința caută... să impună stăvilare acțiunii de distrugere și de nouă creare a forțelor.* PHILIPPIDE, P. 251. *Cine-ar putea oare Pune stăvilare Forței populare?* CORBEA, A. 28. *Conștiința nu-i punea nici un stăvilar poftelor, nesațiului.* V. ROM. ianuarie 1965, 17.

— Pl.: *stăvilare.* — Și: (regional) **stăilár** s. n.

— **Stăvili** + suf. *-ar.*

STĂVILÍ vb. IV. Tranz. **1.** A pune, a construi un stăvilar **(1)** pe o apă sau pe cursul ei, a bara; p. ext. a face taluzuri la malul unei ape, a îndigui, a taluza; a zăgăzui. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *Omul... sapă tuneluri și stăvilează malurile rîurilor.* PHILIPPIDE, P. 254, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *În multe locuri, de pildă pe pămîntul Chinei, [rîurile]... au fost stăvilite de veacuri, fie cu diguri de piatră și de mîl, fie cu șanțuri adînci.* CONTEMP. 1970, nr. 1 228, 8/3, cf. M. D. ENC., DEX. *O stăvilă.* ALR I 1 843/850. (Refl.) *O viață întreagă Goethe și-a stăpînit din preajma sa — în alvii neted săpate — puterile demoniee. O viață întreagă el s-a stăvilit.* BLAGA, Z. 246. ✦ (Rar; complementul indică drumuri) A bara. *Legau hoții frînghia de copaci, stăvileau tainic șoseaua. Voiai să fugi. Caii se împiedicau în funii.* STANCU, D. 254.

2. Fig. (Complementul indică acțiuni, procese fizice sau psihice, fenomene din natură etc. aflate în desfășurare) A întrerupe (brusc), a opri **(1)**; a face să înceteze sau să se atenueze, a înfrîna; a pune frîu (v. pune **A III 5 b**), a pune stavilă (v. stavilă **1**), a zăgăzui. V. calma, potoli[1] **(1)**, tempera[2] **(2)**. *Toate cîte au fost cu putință s-au făcut pentru a stăvili întinderea acestui rîu.* CR (1831), 185[2]/19. *S-a înțeles... și cu împăratul Rodolf, carii de asemine se gătea a stăvila propășirea otomanilor.* ASACHI, L. 3[1]/38. *Turcii... încercară un minut a se apăra sub ocrotirea unei baricade..., spre a stăvili năvălirea călărimii creștine.* BĂLCESCU, M. V. 168. *Cum se ivesc cele dintîi geruri, oprește ieșirea albinelor, închizînd urdinișele stupului lor; dar să aibă grijă de a nu stăvili circulația aerului.* BREZOIANU, A. 552/7. *Asemenea măsuri nu pot face alt decît a stăvili progresul și civili-*

zațiunea. GHICA, C. E. I, 307, cf. PONTBRIANT, D. *Ca astfel să aducă folos mîngîietor În loc să stăvilească al fericirii zbor.* BOLINTINEANU, O. 156. *Exemplele următoare pentru această eroare stilistică probează întinderea răului și trebuința de a-l stăvili.* MAIORESCU, CRITICE, 32. *Anii aceștia întinderea împărăției rusești din răsăritul Asiei a fost stăvilită de japonezi.* MEHEDINȚI, P. 25, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Revistele bune au început să stăvilească din nou asalturile necunoscuților.* în PLR II, 370. *Comandamentele dăduseră ordine și instrucțiuni... pentru a stăvili epidemia.* BRĂESCU, V. 37. *Anglia și America au interes să stăvilească revoluția socială.* SADOVEANU, O. XX, 471. *A îndurat vreo două luni îngrijiri ce nu mai erau în stare să stăvilească mersul boalei.* BLAGA, H. 88. *De ce să aresteuiască guvernul, de ce să stăvilească dreapta mînie a poporului?* CAMIL PETRESCU, O. II, 501. *Nu-mi pot stăvili desnădejdea cînd mă gîndesc că oră de oră faptele acestea... nimeni nu le poate opri.* BOGZA, A. Î. 97. *Munții Carpați stăvilesc... masele de aer... care se deplasează spre țara noastră.* AGROTEHNICA, I, 267. *El reușise să stăvilească mînia moșierilor și să amîie o vreme nenorocita întîmplare.* V. ROM. septembrie 1955, 20. *Străduindu-se să-și stăvilească enervarea explică...* GALAN, B. I, 8, cf. DL, DM. *Nu-și mai stăvileau porniri le diavolești ale luxului.* BARBU, PRINC. 137. *Ei... Vroiau să stăvilească valul acela vrăjmaș și urît.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 326. *Conștiința morții n-a stăvilit niciodată izvorul creației universale.* T august 1969, 16, cf. M. D. ENC., DEX. *Cine mai are forță să stăvilească jaful, să astîmpere lăcomia de bani prin lovituri de grație?* ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 40, 15/2. ◇ Refl. pas. *Soldatul stăvilindu-să de a nu putea ieși afar ... să cunoscu silit cu frică a să ascunde după ușă.* FM (1841), 312[1]/11. *Și rîurile strînse la sîn de gerul crunt Se stăvilesc în maică și-ncremenite sînt.* OLLĂNESCU, H. O. 47. *Cît despre vînturi, ele se stăvilesc prin centuri de verdeață.* V. ROM. august 1963, 155.

3. Fig. (Complementul indică acțiuni, procese fizice sau psihice, fenomene din natură etc. aflate în desfășurare) A împiedica, neîngăduind să se producă, să evolueze etc. într-un anumit fel; a opri **(4)**. *Slăbesc puterea inimei și așa stavilesc treaba reînnoirei.* VASICI, M. II, 41/8. *Au stăvilit atît ieșirea prin lume a călugărițelor din sobourele monahicești... cît și mergerea tinerilor holtei pe la monastirile de călugărițe.* FM (1844), 205[2]/25. *Păstrează pulberea într-o cutie închisă bine ca să se poată stavila evaporațiunea camforului.* MAN. SĂNĂT. 105/29. *Fără ca zisul tîrg* [Odobești] *să poată trage vreun alt folos...,* înpregiurare ce *l-a stăvilat pîn-acum ca să poată păși către progres* (a. 1860). Ç. GIURESCU, P. O. 485, cf. PONTBRIANT, D. *Pentru a împiedica războiul, ca fenomen social, trebuie să începem prin a stăvili războiul... ca instituție legală.* TITULESCU, D. 291. *Se va urmări școlarizarea tuturor copiilor în vîrstă de școală..., stăvilindu-se izvorul analfabetismului.* LEG. EC. PL. 447. *Tifosul ar fi poate stăvilit astăzi în județ.* H. LOVINESCU, T. 298, cf. DL, DM. *Este o civilizație...* stăvilită *în etapa virtualității, păstrînd deci, încă nefructificat, acel capital de surprize.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. *Vru să înjure și vorbele i se stăvilirâ în gîtlejul uscat.* REBREANU, I. 312.

— Prez. ind.: *stăvilesc.* — Și: (învechit și regional) **stăvilá**, (învechit) **stavilá** vb. I, **stavilí** vb. IV.

— V. **stavilă.**

STĂVILÍRE s. f. Acțiunea de a (se) stăvili și rezultatul ei.

1. Construire a unui stăvilar **(1)** pe o apă sau pe cursul ei, barare; p. ext. taluzare a malului unei ape; zăgăzuire. Cf. stăvili **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Fig. Întrerupere (bruscă) a unei acțiuni, a unui proces fizic sau psihic, a unui fenomen din natură etc. aflate în desfășurare, oprire **(1)**; faptul de a face să înceteze sau să se atenueze o acțiune, un proces fizic sau psihic, un fenomen din natură etc. aflate în desfășurare, înfrînare; zăgăzuire. V. calmare, potolire, temperare. Cf. stăvili **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Nu văd... ce măsuri s-au luat... pentru stăvilirea unuia din cele mai mari rele care bîntuie școalele.* MAIORESCU, D. I, 74. *Deși această propășire a puterei otomane trebuia să neliniștească și pe creștinii Apusului, ei nu luaseră aproape nici o parte la stăvilirea ei.* XENOPOL, I. R. IV, 43, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM. *Stăvilirea eroziunii și restabilirea terenurilor erodate trebuie soco tite ca o problemă de stat.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 736. *Stăvilirea bolii era aproape cu neputință.* G. BARBU, A. V. 177, cf. M. D. ENC., DEX. *Țara Românească joacă un rol de mare însemnătate internațională (prin stăvilirea invaziei otomane în inima Europei).* JUD. ROM. SOC. 73.

3. Fig. Împiedicare a producerii, a evoluției etc. într-un anumit fel a unei acțiuni, a unui proces fizic sau psihic, a unui fenomen din natură etc. (aflate în desfășurare); (învechit) oprire **(3)**, (învechit, rar) stavilarisire, stăvire. Cf. stăvili **(3)**. Cf. PONTBRIANT, D., DL, DM. *Stăvilirea dezlănțuirilor instinctuale.* CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 6/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stăviliri.*

— V. **stăvili.**

STĂVILÍT, -Ă adj. (Rar) **1.** (Despre ape sau despre cursurile lor) Care este stăvilit **(1)**, barat; p. ext. îndiguit; zăgăzuit. Cf. PONTBRIANT, D.

2. (Despre acțiuni, despre procese fizice sau psihice, despre fenomene din natură etc. aflate în desfășurare) Oprit[2] **(1 1)** (brusc); înfrînat; zăgăzuit. Cf. stăvili **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Acea amorțeală de brațe,... acel leșin de forțe... se repetau acum la Constantin, cu prilejul iubirii creștinde și stăvilite.* GALACTION, O. 135.

— Pl.: *stăviliți, -te.*

— V. **stăvili.**

STĂVILITÓR, -OÁRE adj. (În dicționarele din trecut) **1.** Care întrerupe (brusc); care face să înceteze sau să se atenueze; zăgăzuitor. Cf. stăvili **(2)**. Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.

2. Care împiedică, nu îngăduie să se producă, să evolueze într-un anumit fel. Cf. stăvili **(3)**. Cf. POLIZU.

— Pl.: *stăvilitori, -oare.*

— **Stăvili** + suf. *-tor.*

STĂVÍRE s. f. (Învechit, rar) Stăvilire **(3)**. *Partea cea cheltuitoare (boerească) era de către cea lucrătoare a norodului, hotărîtă și privită în toată vremea spre a nu se înmulți peste cumpătul stăvirii, nici ei, nici trebuințile lor.* EPISCUPESCU, O. 20/5. *D[u]mnezeu... au pus lege și hotar de stăvire în toată făptura, pe care nu o va trece fără stingerea ei.* id. îb. 54/6.

— Pl.: *stăviri.*

— V. **stăvi.**

STĂVÍT, -Ă adj. (Învechit) Alcătuit. *Isus Hristos ...desvîrșit Dzeu și desvîrșit om; întru înțelept și suflet, și omerească pelită stăvită aseamerea tatălui.* PSALT. 336, cf. DHLR.

— Pl.: *stăviți, -te.*

— V. **stăvi.**

STĂVUȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui stavă **(1)**. *Cîn fu la mezu nopți, iaca vin O stăvuță d'e cai d'earamă și să bagă la iei în holdă.* BÎRLEA, A. P. II, 235.

— Pl.: *stăvuțe.*

— **Stavă** + suf. *-uță.*

STEA s. f. **I. 1.** Corp ceresc cu lumină proprie format dintr-o mașă de gaze aflată la o temperatură foarte ridicată; (sens curent) orice corp ceresc (cu excepția

Lunii și a Soarelui) care strălucește noaptea pe bolta cerească. *Lunra și stealele în puterea nopții.* PSALT. HUR. 115v/20. *Nece soarele, nece stealele se iviră în multe dzile.* COD. VOR.[2] 44v/4. *Numără multul stealelor.* PSALT. 303/11. *Dumnezeu.... deade lor soarele, luna, stealele, pămîntul.* CORESI, EV. 24. *Și duse el afară și zise lui: caută în ceriu și numără stealele.* PALIA (1581), 56/20. *Nu se pot număra stealele ceriului.* MOXA, 399/25. *Ceale 7 steale sînt îngerii celor 7 besearecі.* N. TEST. (1648), 304[1]/34. *El au poruncit și s-au zidit cerul... luna, stelele.* NEAGOE, ÎNV. 3/15, cf. DOSOFTEI, PS. 27/14. *Astrografie, care caută pentru stelile statornice.* AMFILOHIE, G. F. 8v/12. *În anul acesta [s-a] arătat o stea cu raze pe ceriu* (a. 1811). IORGA, S. D. XIII, 171. *Cercetară stelele ale mai depărtate de pămînt.* PLEȘOIANU, T. I, 134/24. *Nu era mai mult pentru mine nici stele, nici pămînt, nici vreme, nici legi... decît numai tăcerea și o suflare nesimțitoare.* HELIADE, L. B. III, 13/16. *Stelile străluceа pe ceri și să răsfrîngea în mare mișcătoarele lor chipuri.* BUZNEA, P. V. 103/2. *Tu steaua cea dintîi! A multor stele centru.* C. A. ROSETTI, C. 120/15, cf. BREZOIANU, A. 157/8. *La soarta unei urbe... se crede a predomni timpul... în relație cu poziținile stelelor.* ARISTIA, PLUT. 61/17. *Cîteva stele pribege se iveau unde și unde printre nori.* NEGRUZZI, S. I, 57. *Stelele d-asupră pe lunca părăsită Luciră ca niște candeli.* ALEXANDRESCU, M. 25. *A stelelor regină se-nalță.* BOLINTINEANU, O. 205. *Privesc într-o noapte senină cerul plin de stele.* CONTA, O. F. 69. *La steaua care-a răsărit E-o cale-atît de lungă, Că mii de ani i-au trebuit Luminii să ne-ajungă.* EMINESCU, O. I, 234. *Stele mii răsar cu-nceiul.* DAVILA, V. V. 101. *Să cinăm în tîrg și să ne întoarcem acasă la lumina stelelor.* IBRĂILEANU, A. 83, cf. RESMERIȚĂ, D. *Îmi plăcea să mă așez cu Osman, dulăul, pe prispă și să privesc cum răsar stelele.* M. I. CARAGIALE, C. 72, cf. CADE. *Stelele dindărătul munților încep să pălească.* COCEA, S. I, 79. *În noaptea fără stele zvîrlea chemări deșarte.* VOICULESCU, POEZII, I, 21. *Stelele clipeau în înălțime.* SADOVEANU, O. XII, 476, cf. SCRIBAN, D. *Vreau să trăiască-ntr-una, Cît stelele și luna.* CĂLINESCU, O. II, 146. *Afară, peste oraș, sclipesc stele palide.* BOGZA, A. Î. 659. *Era frig, nu se vedea nici o stea.* T. POPOVICI, SE. 399, cf. DL, DM. *Vara... citea pînă înnopta,... așteptînd ivirea stelelor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 16, 514, cf. M. D. ENC., DEX. *Bine-i stă la cer cu stele Ca și mîndrei cu mărgele.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 39, cf. DENSUSIANU, Ț. H. 26. *Fă-mă, Doamne, ce mi-i fa, Fă-mă roate stelelor, În drumu codrenilor.* BÎRLEA, L. P. M. I, 222. ✧ (Ca termen de comparație, sugerează numărul mare, strălucirea, caracterul trecător etc.) *Se umnojești semănța ler ca stealele ceriului.* PSALT. 328/3. *Înmulți-voi seminție voastre ca stealele ceriului.* PO 288/2. *Pre cîmpu să vedea focurile ca stelele.* NECULCE, L. 283. *Văzui pe un duh necurat cu ochil(e) ca stelele* (a. 1799). GCR II, 171/15. *Ca stele ochii sănini De a lor lacrămi neuscate Turbure-s amu fîntîni.* ASACHI, L. M. 9/31. *Vorbește despre tot pămîntul ca despre o stea într-o stele.* RUS, I. I, 1/17. *Plăceri trecătoare, ca niște stele sclipitoare.* SION, P. 81. *Mărețe visuri de falnic viitor! V-ați stins într-o clipală ca stele trecătoare.* ALECSANDRI, P. I, 120. *Din covorul închis al foilor, florile de apă răsăreau ca niște stele de argint.* SANDU-ALDEA, D. P. 105. *Acum sclipea ca o stea pe orizontul politic și social al județului.* AGÎRBICEANU, S. P. 160. *Viața, însă, nu obosește niciodată, ca stelele în drumul lor neștiut.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 57. *Ursita e ca steaua ce ziua nu se vede.* VOICULESCU, POEZII, I, 195. *Fata mea e ca o stea, frumoasă și curată.* SADOVEANU, O. III, 30. ✧ *Steaua polară* v. p o l a r **(1)**. (Popular) *Stea cu coadă* (sau *cu coamă, comată*) = cometă. *Într-acestaș an s-au arătat pre ceriu stea cu coadă, ce-i zic unii cometa.* SIMION DASC., LET. 290. *Cometa, cdecă steaua cu coadă.* M. COSTIN, ap. GCR I, 200/34. *S-au arătat o stea pe cer cu coadă.* NECULCE, L. 163. *Iară steaoa cea cu coadă și mai tare au strălucit în noaptea după biruință.* ȘINCAI, HR. II, 164/19, cf. LB, POLIZU. *Se arătase pe cer, despre miază-noapte o stea cu coadă.* GHICA, S. 320. *Steaua cu coadă pieri după cer.* CARAGIALE, O. I, 305, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Prelingerea stelelor sau ivirea stelelor cu coadă.* PAMFILE, DUȘM. 330, cf. id. CER. 179, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Multe buburuze sînt pe boltă.... Însă dintr-un haos lăturalnic Iese... o stea cu coadă.* BENIUC, V. 66, cf. DL, DM, H II 14, 82, 102. *Stea cu coadă roșie de se va vedea, războiu mare va fi.* ȘEZ. III, 121. (Ca termen de comparație) *Vine... o oră fixă pe cadran și solemnă ca o stea cu coadă.* MINULESCU, VERS. 308. *Școlile erau apariții tot așa de rare ca și stelele cu coadă.* SADOVEANU, O. XX, 501. *Stea căzătoare* (sau *ce cade*) = meteor. Cf. POLIZU, CULIANU, C. 364. *Cu atît mai rău sau... cu atît mai bine pentru cine n-a văzut stele căzătoare în plinul miez al zilelor de iulie.* HOGAȘ, M. N. 16, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Mi-a vorbit aseară De constelații fixe Și stele căzătoare.* MINULESCU, V. 143, cf. SCRIBAN, D. *Alteori este noaptea cu stele căzătoare.* VIANU, A. P. 79, cf. DL, DM, DEX. (Ca termen de comparație) *Îmi apărea în față... să-mi aducă, ultim prinos o lacrimă ca o stea căzătoare la căpătîiul unui fecior drag și nemernic.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 22. *Tu, om de miazănoapte! Dormi ca într-o stea căzătoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 124, 4/1. *Steaua ciobanului* = a) luceafărul de seară. *Steaua ciobanului, în loc de luceafăr de seară, își are numirea de-acolo pentru că tocmai cam pe cînd răsare acest luceafăr ies ciobanii de la stîne cu oile... la pășcut după ce le-au muls de sară.* MARIAN, S. R. I, 109. *Mai ales numesc țăranii Steaua ciobanului... cu luceafăr de seară.* OTESCU, CR. 4. *Tocmai sara, după ce a răsărit steaua ciobanului,... atunci se înfruptă.* ap. CADE, cf. V. ROM. decembrie 1950, 95, DM, H V 332, ALR II 2 464/537; b) steaua polară, v. p o l a r **(1)**. *Alții îi zic stelei polare și steaua ciobanului, căci după ea se călăuzesc noaptea ciobanii.* OTESCU, CR. 4, cf. PAMFILE, CER. 163, DM, ALR II 2 459/514; c) (și în sintagma *steaua serei*) planeta Venus. *Venus se numea... steaua serei sau steaua ciobanului.* CULIANU, C. 337, cf. CADE; d) (și în sintagmele *steaua păstorilor, steaua dimineții*, BARCIANU, DL, DM, *steaua zorilor*) luceafărul de dimineață. *Voi da lui steaua zorilor.* N. TEST. (1648), 305v/8. *Nu se mai văd cercurile la foișorul de foc; lumina de-ndărătul cadranului s-a stins; dar mai sus de foișor arde clipind în cadență steaua dimineții — se face ziuă.* CARAGIALE, O. II, 16. *Luceafărul ciobănesc (steaua ciobanului) răsare spre răsărit pe la ora trei.* STOIAN, PĂST. 72. *Spre zori, cînd... se legăna steaua păstorilor pe linia orizontului..., prietenii s-au pomenit cu o piatră în geam.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 126, cf. H X 203, 506, 543, XII 290. *Steaua porcului* = Aldebaran. Cf. BARCIANU, DSR. ✧ E x p r. **A vedea stele verzi**, se spune cînd cineva încearcă o durere insuportabilă în urma unei lovituri, a unei strînsuri etc. puternice. *Mă punea apoi jos și întreba: — Vezi stele verzi?* VLASIU, A. P. 91, cf. C. PETRESCU, A. R. 82. *Tata îl ița să-și plece capul cînd intra, astfel că se izbea de pragul de sus, de vedea stele verzi.* PAS, Z. I, 42, cf. DL. *Ridică pumnul pe neașteptate și o amenință pe muiere: Cînd îi-oi da una, vezi stele verzi.* PREDA, D. 81, cf. DM, DEX. *Cînd îi-oi da o cleapșă, vezi stele verzi.* ȘEZ. XXIII, 42, cf. ZANNE, P. I, 81. (Cu schimbarea construcției) *Uf, stele verzi înaintea ochilor!* DELAVRANCEA, O. II, 310. *Deodată simți o trosnitură în oasele capului, stele verzi îmi zbuciră înaintea ochilor și căzui trăznit.* VOICULESCU, P. II, 179. **A-i sări cuiva stele verzi din ochi** = a fi foarte obosit. Cf. ZANNE, P. II, 359. **A fi ca picat din stele** = se spune despre un om frumos. Cf. ZANNE, P. IX, 424. **A fi picat din stele** v. p i c a[1] **(I 1)**. **A-i pica cuiva steaua** v. p i c a[1] **(I 1)**. (Regional) **A sta (a ședea, a rămînea) cu dinții la stele**, se spune despre cei leneși (care rabdă de foame). Cf. CIAUȘANU, GL., ZANNE, P. I, 81, II, 118. **Cîte-n lună și-n stele** v. l u n ă. ✦ (În credințele populare) Stea **(I 1)** care se crede că ar aparține fiecărui om determinîndu-i destinul, viața etc. și care cade cînd acesta moare; p. e x t. soartă **(1)**. *Hyperion... Tu vrei un om să te socoți, Cu ei să te asemeni?... Ei doar-au stele cu noroc Și prigoniri de soarte.* EMINESCU, O. I, 177. *Trebuie să fi murit acela*

a cărui stea cădea. ISPIRESCU, ap. CADE. *Poporul crede că fiecare om are o stea care, la moartea lui, cade de pe cer.* GOROVEI, ap. CADE. *Fiecare își are steaua sa și ce-i e scris i se împlinește.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE. *Încep și eu să cred în steaua ta.* PREDA, M. S. 130, cf. DL. *Iar la cea măicuță Să nu spui drăguță, Că la nunta mea A căzut o stea.* ALECSANDRI, P. P. 3. ◇ Expr. **A crede în steaua sa** = a fi optimist. Cf. DL, DM, DEX. **A se naște sub o stea norocoasă** (sau **rea**) = a (nu) avea noroc. *Muncească-se cît o vrea Cel născut supt steaua rea, În zadar se va sili Ce-o dori a dobîndi.* VĂCĂRESCUL, P. 403, cf. DL, DM, DEX. **Vai de steaua mea** (sau **a ta, a lui** etc.), se spune pentru a exprima o amenințare sau un sentiment de compătimire. *De te-a împinge păcatul să mai vii odată, vai de steaua ta are să fie.* CREANGĂ, P. 195. *Să se cumințească, să iasă la muncă așa cum e datina și legea. Altfel or s-o pață, vai de steaua lor!* SADOVEANU, M. C. 199, cf. DL, DM, DEX. ✦ Epitet dat femeii iubite. *Tu, care ești pierdută, în neagra veșnicie, Stea dulce și iubită a sufletului meu!* ALECSANDRI, P. A. 62. *Iubita mea, stea blîndă, pierdută-n depărtări, Tu mă abați din calea pustiilor cărări.* PĂUN-PINCIO, P. 82, cf. DL.

2. Fig. Artistă (de cinema) de (mare) renume (care deține rol principal într-un spectacol); star,[1] vedetă. *Răsărea pe orizontul artei naționale o nouă stea.* CARAGIALE O. I, 7. *Unele din actualele stele sînt acolo îmbrăcate după moda de la 1906.* CAMIL PETRESCU, P. 141. *„Steaua" trupei, lady Geferson, orbea ochii mulțimii cu strălucirea unei diademe de perle false.* P. CONSTANT, R. 67. *Și Caragiale îl înfățișează urît, zevzec și ghebos, în goană după tinere stele teatrale.* CĂLINESCU, S. C. L. 164, cf. DL, DM. *Stelele muzicii ușoare sînt azi mai puțin strălucitoare.* M 1968, nr. 7, 40. *Mărturisește fără fasoane că n-are veleități de stea de cinema.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 23. *Cas ele de filme compun scenarii pentru stelele microfonului și le atrag prin ispita unor noi performanțe.* CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 6/4, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Ca termen de comparație) *Secondată de cîntăreți de primă categorie..., Virginia Zeani a strălucit ca o adevărată stea a acestei stagiuni de operă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/4. ✦ (Prin lărgirea sensului) *În scurt timp Evantia fu proclamată steaua localului de noapte.* BART, E. 359.

II. P. a n a l. Numele unor obiecte, părți de obiecte, desene, însemne etc. care au o formă asemănătoare cu aceea prin care este reprezentată în mod convențional o stea **(I 1)**:

1. Obiect alcătuit dintr-un disc de lemn, de carton etc. cu multe colțuri, bogat împodobit (și fixat într-o coadă de lemn), cu care umblă colindătorii în timpul sărbătorilor de Crăciun; p. e x t. colind de Crăciun cu un astfel de obiect. Cf. DDRF, ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Copiii cu steaua trec pe întinderea curată, în spre un cătun nins.* SADOVEANU, O. XIX, 296. *Ne primiți cu steaua?* STANCU, R. A. I, 14. *Cîțiva copii mai săraci Au izbutit să-nfiripe o stea de hîrtie.* BENIUC, V. 39, cf. DL, DM. *Toamna începe să lucreze sorcova și stele, pentru colindători.* T decembrie 1964, 6, cf. M. D. ENC., DEX. *Cine primește Steaua frumoasă Și luminoasă, Cu colțuri multe, Și mărunte?* TEODORESCU, P. P. 100. ◇ *Cîntece de stea* = colinde de origine creștină cîntate de copii din prima seară a Crăciunului pînă în ziua de Bobotează. Cf. DDRF, ȘĂINEANU[2], TDRG. *Cîntecele de stea... nu sînt prea vechi.* SADOVEANU, O. XX, 431, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. **A umbla** (sau **a se duce** etc.) **cu steaua** = a colinda (cu steaua II 1). *Doi copilași pe ulițele ninse Umblînd cu steaua.* IOSIF, P. 21. [Copiii] *se duc cu steaua.* PAMFILE, CR. 2. *Prin unele sate... nu se umblă cu steaua, nu cu plugușorul.* id. ib. *Doi frați, copilași de la țară, se duc cu steaua de la un cătun la altul.* SADOVEANU, O. XX, 430, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Semn distinctiv în formă de stea **(I 1)** al unei funcții, al unei demnități sau al unui grad; p. e x t. decorație care reprezintă acest semn. Cf. ȘĂINEANU[2]. *Asemenea marilor duci E tot bandajat de cordoane Și plin e de stele de cruci.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 31, cf. RESMERIȚĂ, D. *Libertatea nu mi-aș fi jertfit-o nici pentru ca să port steaua împăratului în gvardie.* M. I. CARAGIALE, C. 92, cf. CADE. *Aștepta steaua de general fără nici o nerăbdare.* C. PETRESCU, O. P. II, 77, cf. SCRIBAN, D. *Uniforma sa de locotenent austriac... mi se păru cu stelele de la guler, întîia oară, ilariant dementă.* BLAGA, H. 226. *Portretul în ulei al unui militar roz-alb și încoifat, pavoazat zodiacal cu stele și cruci.* VINEA, L. I, 40.

3. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de" care arată materialul din care este alcătuit) Ornament, podoabă în formă de stea **(I 1)**. *Împrejurul boltelor făcute tot steale dă piatră cioplită cu meșteșug* (a. 1654). GCR I, 172/35. *1 brîu cu steli, 1 brîu colan, paftali de argint* (a. 1730). IORGA, S. D. VII, 191. *O căciuliță de postav... avînd la o parte o stea de mărgăritare sau pietre scumpe.* ib. C. I. I, 132, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

4. (Tehn.; și în sintagma *steaua roții* DM, DEX) Parte a unei roți cuprinsă între bandaj și fus. *După opt turații ale războiului, steaua, adică axul excentricilor, se va fi învîrtit odată.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 268, cf. LTR[2], DL, DM, DEX.

5. (Tipogr.) Semn grafic în formă de stea **(I 1)** care se pune după un cuvînt pentru a indica trimiterea la o notă, ori înaintea elementelor (lexicale) neatestate și reconstituite etc.; asterisc, steluță **(II 3)**. Cf. LB, ȘĂINEANU[2], V. MOLIN, V. T., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

6. Pată albă de păr pe fruntea unor animale; țintă, (învechit și popular) stemă **(4)**. *Iată cerbi cu stele-n frunte, carii trec pe punți de aur.* ALECSANDRI, P. I, 19, cf. ȘĂINEANU[2]. *Bouri cu steaua în frunte.* IORGA, C. I. II, 21, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. *Mă suii în deal la munte Văzui calul cu stea-n frunte* (Luna). GOROVEI, C. 212. ◇ Expr. **A fi cu** (sau **a avea**) **stea în frunte** = a fi (sau a se considera) superior altora prin însușiri (fizice, morale, intelectuale etc.) deosebite; (învechit și popular) a fi cu stema în frunte, v. s t e m ă **(1)**. *Cuconașii de leș nici nu catadicsesc să se uite la bietele copile, parcă ei sînt cu steaua în frunte.* ALECSANDRI, T. 137. *Mișeii... Te-or întrece nătărăii, De ai fi cu stea în frunte.* EMINESCU, O. I, 196. *Trebile care ți le-oi face eu, nu, le-a face altul, măcar să fie cu stea în frunte.* CREANGĂ, P. 152. *Doar nu ești cu steaua-n frunte să te cesculi.* PAMFILE, J. II, 167, cf. RESMERIȚĂ, D. *Să fii cu stea în frunte și nu te iartă glonțul!* REBREANU, N. 120, cf. SCRIBAN, D. *Omul învățat are stea în frunte.* ZANNE, P. V, 350. (Cu schimbarea construcției) *Mîndruliței i se pare Că în frunte am o stea.* SION, POEZII, 30/13. *Să aibă Leana-n frunte stea, Nu-i partea ei, ce-i partea mea.* COȘBUC, P. I, 129. *Nu te-a făcut tat-tu cu stea în frunte.* PAS, L. I, 306.

7. Rotocol mic de grăsime de pe suprafața unui lichid. Cf. DL, DM. *Masa începu a se așterne... Era zupă grasă cu stele, cari păreă sclipiau.* RETEGANUL, P. I, 63.

8. (Regional) Fulg de zăpadă. *Sus stele, Jos stele, ... Iar steloiul cel mai mare Rău mă frige la picioare* (Gerul). GOROVEI, C. 172.

9. (Învechit, rar) Pistrui **(II)**. *Cu puținele stele stropit pe obraz.* DOSOFTEI, ap. TDRG.

10. (Regional) Pată mai deschisă pe unul dintre dinții incisivi ai calului. Cf. CADE.

III. 1. (Bot.; regional) Cornaci *(Trapa natans)*. Cf. PANȚU, PL. 290, CADE, BORZA, D. 171.

2. (Bot.; regional; la pl.) Arșinic *(Lychnis chalcedonica)*. Cf. BORZA, D. 102.

3. Compuse: (Bot.; regional) **steaua-bălții** = drențe *(Callitriche verna)*. Cf. BORZA, D. 38; **steaua-fetei** = steluță **(III 1)** *(Stellaria nemorum)*. Cf. PANȚU, PL. 290, CADE, BORZA, D. 165; **stele-chineze** = a) săpunele, v. săpunel **(II 4)** *(Aster novae-angliae)*. Cf. BORZA, D. 26; b) scinteiuțe, v. scînteiuță **(II 4)** *(Aster novi-belgii)*. Cf. BORZA, D. 26; **steaua-pămîntului** = ciuperică de pămînt sferică, de culoare brună, înconjurată la bază de mai multe fîșii dispuse radial *(Geaster hygrometricus)*. Cf. PANȚU, PL. 290, DM; (Zool.) **stea-de-mare** = (la pl.) clasă de echinoderme marine, cu corpul alcătuit dintr-un disc central, de la care pornesc cinci (sau mai multe) brațe în direcție radială *(Asteroidea)*; (și la sg.) animal din această clasă; asteridă, asterisc. *Copiii... îi întreabă... dacă au prins raci, crabi și stele-de-mare.* DELAVRANCEA, S. 65, cf. ALEXI, W., CADE, DL, DM. [Ecoul valurilor] *ajunge... pînă la urechile stelelor-de-mare de pe funduri.* RALEA, S. T. I, 303. *Dă-mi... Și-o stea-de-mare ca să-mi lumineze adîncurile verzi.* JEBELEANU, S. H. 25.

— Pl.: *stele* și (învechit) *steale*. — Și: (regional) **steáuă** s. f.

— Lat. **stella.**

STEÁBLĂ s. f. v. **steblă.**

STEAG s. n. **1.** Bucată de pînză, de mătase, de stofă etc., de obicei de formă dreptunghiulară, care este fixată la una dintre laturi de un băț și care înfățișează culorile (uneori și stema sau emblema) unui stat, ale unei organizații, ale unei instituții etc., servind ca semn distinctiv al acestora, drapel, stindard, (livresc) flamură, (învechit) bandieră; p. ext. fanion. V. prapur **(I 1)**, bairac. Cf. PSALT. SCH. 321/19. *Steag cu cruce de arame* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 205/19. *Ștefan-Vodă... au împărțit oștii sale steaguri.* URECHE, ap. GCR I, 70/35. [Leșii] *lăsînd steagurile... toate le-au adunat Ștefan-Vodă.* SIMION DASC., LET. 78. *Pus-au chipul hulturului și prin stiaguri și pen alte semne oștenești.* N. COSTIN, L. 169, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 250. *Cum să apropiară de cetate, eșiră patru mii de orășeani, toți cu steaguri de finic în mînă.* ALEXANDRIA (1794), 65/12. *Oamenii... au înălțat nu steaguri de oaste, ci numai crucea, semnul păcii.* ANTIM, P. 3. *Au pierdut într-o bătaie asupra craiului Vladislav 12 steaguri.* ȘINCAI, HR. I, 388/22, cf. KLEIN, D., BUDAI-DELEANU, LEX. *Pînza steagului este în 3 fețe* (a. 1821). IORGA, S. D. VIII, 136. *Steagurile filfîie d-asupra crestelor.* HELIADE, L. B. I, 101/12. *Steagul gvardiei de corp a fost împodobit cu rămuri de dafin.* CR (1831), 180²/7. *Drin văzu ale lor steaguri dezvălindu-să.* POGOR, HENR. 25/6. *Tronul său este congiurat de trofeca alcătuită din steagurile feliuriților natii.* ASACHI, L. M. 18/12, cf. VALIAN, V. *Cînd vama este dăschisă, să va rădica cîte un steag dăspre fiecare parte* (a. 1842). DOC. EC. 776. *Soldatul de cavalerie va avea un pistol, o sabie și o suliță cu steag galben și albastru.* REGUL. ORG. 481/15. *Unul din copii purta steagul domnesc.* BĂLCESCU, M. V. 599, cf. POLIZU. *Soarele... Lumina își răsfrînse pe steagul tricolor.* ALEXANDRESCU, M. 29. *Amici! din turn zărit-am o numeroasă ceată Venind despre Moldova cu steag moldovenesc.* ALECSANDRI, T. II, 141, cf. CIHAC, II, 365. *O batistă într-un băț, Steag de bătălie.* EMINESCU, O. IV, 76 *Luase un steag de la inamic.* CARAGIALE, O. I, 169. *Sute de steaguri filfîie-n aer, în fața portului.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 226, cf. PHILIPPIDE, P. 159. *Atunci sultanul Mohamed, smulgînd el singur steagul cel mare al armatei din mîinile purtătorului, se repezi în persoană asupra întăriturilor.* XENOPOL, I. R. IV, 77, cf. BĂRCIANU. *Voim ca steagul nostru sfînt să filfîie la soare.* DAVILA, V. V. 36, cf. ALEXI, W. *Prapurile bisericilor... se înfrățesc cu steagurile ostașilor.* IORGA, C. I. I, 162. *Steaguri care jucau vioaie pe catarguri.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 5. *S-a întors la Suceava... Cu mare alai Și cu multe steaguri.* IOSIF, V. 125. *Iată, în costume de amirali, fafaitarii, care duc călări steagurile.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 65. *În cultele getice avem cunoscutul balaur ca steag de război.* PÂRVAN, G. 337, cf. RESMERIȚĂ, D. *Fiecare breaslă... își avea și steagul, care se păstra în biserica cărei breasla îi era afiliată.* N. A. BOGDAN, C. M. 178. *Loc de cinste nu mai putea fi decît acolo unde filfîiau steagurile Împărăției Sfinte.* M. I. CARAGIALE, C. 81, cf. CADE. *Unii strigă, alții rîd, unii sînt entuziaști, alții indignați, unii agită steaguri roșii, alții amenință cu pumnul.* LOVINESCU, C. IV, 112. *Un steag românesc, unul rus și unul francez își amestecau culorile.* C. PETRESCU, Î. II, 26. *În fund tot se agită un steag roșu, o locomotivă se sîcîie de colo, colo.* SAHIA, N. 31. *Steagurile filfîie aprinse în razele soarelui.* COCEA, S. II, 540. *Prostimea cea covîrșită de năcazuri aprinse vîlvătăi, țipînd în glod stemele și steagurile lui Matias.* SADOVEANU, O. XII, 280. *Inginerul așezase în acest deal un jalon cu steag.* IORDAN, T. 332, cf. SCRIBAN, D. *Steagurile mari, adiate leneș de vînt îi dau... o expresie de reședință imperială.* ARGHEZI, S. XVIII, 24. *Toate aceste nume nu pot fi enumerate cum numără Pristanda steagurile.* CĂLINESCU, C. O. 128. *Un steag deasupra peronului.* BLAGA, H. 253. *Un steag nu reprezintă ideea de patrie, ci ceva asociat ei.* RALEA, S. T. II, 158. *Pentru manifestațiile care vor urma, fiecare șef de ceată va lua mîine, ziua, de la prăvălia lui Danielopolu, cîte un steag mare tricolor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 120. *Ipistații puneau steaguri.* PAS, L. I, 35. *În luptă-naintează întreaga clasă, Ca vasul cu steag roșu la catarg.* BENIUC, V. 133. *Prăjina steagului e ruptă.* VULPESCU, P. 105. *Se întoarse cu un steag roșu, împodobit cu semiluna albă.* TUDORAN, P. 194. *La manifestația de 1 Mai a lăsat steagul lîngă un pom și a părăsit rîndurile.* PREDA, R. 138, cf. DL, DM. *Patru copii țineau cu greu niște steaguri decolorate.* T. POPOVICI, SE. 469. *Steagul roșu vuvuia.* LABIȘ, P. 45. *Steaguri fluturau aprinse Sus pe vîrfuri de catarguri.* HOREA, P. 76. *În mîini ținea steagul tricolor.* IST. LIT. ROM. II, 270. *Se fixau de obicei steagurile, cu ocazia zilelor festive.* T mai 1964, 35. *Reședința unui reprezentant militar... unde este steagul de adunare a oastei.* PANAITESCU, O. Ț. 31. *Vom păstra, firește, steagul șuierător al lui Decebal, care înspăimînta pe dușman.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 15/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Unde-o fi steagu înălțat, De voinici încunjurat, Acolo voi fi culcat.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 308, cf. PĂSCULESCU, L. P. 65, ALR I 1 424. *Steagul cel mai vechi, cinstea ostașului,* se spune pentru a se arăta că slujba îndelungată arată vrednicia omului. Cf. ZANNE, P. I, 633. *Coarnele sînt din tîrg, capul din ogradă, coada e din pădure (Steagul).* GOROVEI, C. 357. ◇ (Ca termen de comparație) *Și dac-a fost frumoasă, venit-au s-o petească. Feciori înalți ca steagul, de viță-mpărătească.* COȘBUC, P. II, 198. *Și flutură-n deșert în aer, ca un steag alb, o nalbă ruptă.* ANGHEL, Î. O. 20. *Toată casa e cuprinsă... de flăcări mari, care se zvîrcolesc și filfîie ca niște steaguri.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 341. *Barba lui flutura Ca steagurile albe.* ARGHEZI, S. VII, 185. *O salcie seculară, cu scorburi adînci... acoperea cu pletele ei, filfîind ca niște steaguri verzi, jumălate din arie.* BLAGA, H. 12. *Sînt înalt ca steagul.* V. ROM. august 1966, 6. *Am un bade ca și-un steag Ce pîn-la suflet mi-i drag.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 52. ◇ Fig. *Ca și ieri rotunda lună O să ias-acum, acum. Steag de aur pe cununa Dealului!* COȘBUC, P. I, 316. *Oștile de valuri soseau fără-ncetare Cu steaguri largi de spume.* VOICULESCU, POEZII, I, 87. *Întreg răsăritul e steag purpuriu.* BENIUC, V. 124. *Grăi cu aspru iz de coarnă Mers-am să culeg Ca să fie steag și goarnă Neamului întreg.* V. ROM. ianuarie 1954, 153. *Generația tînără... e astăzi în plină desfășurare de steaguri.* M 1968, nr. 1, 15. ◇ Expr. **A duce** (sau **a purta**) **steagul** = a fi în fruntea unei acțiuni; a conduce; a comanda. *„Cheagul", e atît de necesar unui bărbat politic la noi; încît fără el orice calități ar avea cineva nu poate purta steagul.* AGÎRBICEANU, S. P. 161, cf. DL, DM, DEX. (Învechit) **A i se înălța** (cuiva) **steagul** = a dobîndi stimă, considerație, respect. [Dereptului și milosului] *să va înălța steagul De s-a slăvi-n tot șiregul.* DOSOFTEI, PS. 392/21.

A-i păta (cuiva) **steagul** = a face de ruşine pe cineva. Cf. ZANNE, P. IV, 634. **A închina** (sau **a coborî**) **steagul** = **a)** a renunţa la luptă, la o acţiune etc.; a capitula. Cf. DL, DM, DEX; **b)** (rar) a se supune; a ceda. *Rămăsei încredinţat că frumoasa văduvă numaidecît trebuia să închine steagul.* GANE, N. II, 188, cf. PAMFILE, C. 52, ZANNE, P. IV, 635; **c)** (regional) a moţăi[1] **(2)**. Cf. ALR II/I h 104/531; **d)** (popular) a muri[1] **(1)**. Cf. MARIAN, Î. 92, PAMFILE, C. 52, ZANNE, P. IV, 635. **A ridica** (sau **a scoate**) **steag alb** = a se preda; a cere pace. *Grecii..., scoaseră steaguri albe la porţi, semnul cel obicinuit al păcii.* VĂCĂRESCUL, IST. 258/11. *Ne-ám pomenit într-o bună dimineaţă că ardică steag alb şi trămit la gheneraru nostru să-i închine cetatea.* GHICA, S. 15, cf. DL, DM, DEX. **A ridica steagul revoltei** (sau **răscoalei**) ori (rar) **steag de răzvrătire** = a porni, a declara o revoltă (sau o revoluţie, o luptă etc.); a ridica stindardul revoltei, v. s t i n d a r d **(1)**. *Se par a fi plecaţi spre a rădica steagul revoltei.* AR (1829), 125[1]/23. *Popoarele germane... ridicară steagul răscoalei:* XENOPOL, I. R. II, 24. *Vom şti, la trebuinţă, ridica, şi voi şi noi, Steag de răzvrătire-n ţară.* DAVILA, V. V. 36. *Tudor Vladimirescu a ridicat steagul răscoalei ca membru afiliat al Eteriei greceşti.* OŢETEA, T. V. 115. **A ţine sus** (sau **a ridica**) **steagul** = a) a lupta cu dîrzenie. Cf. DL, DM, DEX. *Unde nu e pisică, Şoarecii steag ridică.* ZANNE, P. I, 601; **b)** (rar) a menţine **(1)**. *El e blestemat să ţină sus steagul speţei sale.* CINEMA, 1968, nr. 10, 23. ✦ (Şi în sintagmele *steag de domnie, steagul stăpînirii*) Baston avînd la capătul de sus un glob de argint şi o semilună, pe care domnitorii din Moldova şi din Ţara Românească îl primeau de la sultan, ca semn al domniei, în perioada suzeranităţii turceşti. *Au trimis Dispot-Vod la Împărăţie pentru stiag* (sec. XVII). CAT. MAN. I, 387. *Steag de la împărăţia încă nu-i venise* [lui Tomşa]. SIMION DASC., LET. 205. *Au mărs o samă de boieri la împărăţie, de i-au adus steag de domnie.* M. COSTIN, O. 93. *Au venit domn cu steag de la împărăţie.* IST. Ţ. R. 52. [Mahomed] *îi dete steagul stăpînirei sale.* VĂCĂRESCUL, IST. 247. *Atunci au venit un portariu mare de la împărăţie şi au adus steag de domnie lui Petru.* ŞINCAI, HR. II, 207/15. *Mehmet-bei... venea cu steag de la Poartă.* MAG. IST. I, 159/12. *Alexandru Lăpuşneanu... căpătase iar steag de domnie în Moldova.* XENOPOL, I. R. V, 81. *Ş-au fost al doile rînd domn Ţării-Rumâneşti şi ş-au lăsat steagul fiu-său.* IORGA, C. I. I, 21, cf. DL, DM, DEX. ✧ *Ploconul* (sau *banii*) *steagului* = dare care se percepea la urcarea domnului în scaun. *Atunce la banii steagului n-au mai scos altă dajde.* N. COSTIN, LET. II, 402/30. *Au scos banii steagului, grei bani pe toată ţara.* NECULCE, L. 336. *Pe lîngă bir, statul mai încasa o serie de impozite extraordinare: ploconul steagului, care se plătea la urcarea domnului în scaun.* OŢETEA, T. V. 54.

2. Fig. Doctrină, concepţie, idee sau problemă importantă etc. care antrenează o colectivitate într-o acţiune de amploare; cauză în numele căreia luptă un grup social. *Sub orice steag am fi adunaţi, toţi voim îmbunătăţirea soartei fraţilor noştri.* KOGĂLNICEANU, S. A. 113. *M-am născut în nişte zile... Cînd steagul libertăţii e purtat de cîrciumari.* MACEDONSKI, O. I, 95. *Socialismul cheamă sub cutele steagului său pe toţi dezmoşteniţii societăţii de astăzi.* BACALBAŞA, S. A. XI, 33. *Şi-oricare-ar fi drumul pe care-o s-apuci Răbda-vom pironul aceleiaşi cruci Unindu-ne steagul şi lanul.* COŞBUC, P. II, 291. *Sub steagul roş porni-se-vor ca vîntul.* GOGA, POEZII, 300. *Alţi colaboratori... s-au strîns cu drag şi cu credinţă în jurul steagului nostru cultural.* în PLR II, 26. *Pornisem la drum cu un steag simplu: desen, pictură, sculptură.* VLASIU, D. 324. *Lupta dusă în ultimii trei ani de către forţele democratice, grupate sub steagul clasei muncitoare.* în PLR II, 654, cf. DL, DM. *Steagul unuia era teroarea, al celuilalt lupta.* V. ROM. februarie 1958, 9. *Sub steagul combaterii naturalismului imaginile sînt curăţate adesea de mulţimea detaliilor.* CINEMA, 1968, nr. 8, VI, cf. DEX.

3. P. a n a l. Numele mai multor obiecte asemănătoare ca formă cu un steag **(1)**:

a) (Popular; şi în sintagma *steag de mire*, DEX) Prăjină împodobită cu panglici şi spice de grîu, pe care o poartă un călăreţ în fruntea alaiului de nuntă; (regional) brad, băţ, toiag **(3 e)**, vătăjel, zăzlău. *În Transilvania... nu se face nici o nuntă fără steag,... care, cînd se duc nuntaşii să aducă mireasa la mire, îl poartă de regulă un călăreţ, numit stegar sau stegiş.* MARIAN, NU. 266. *Vătavul a dat semn din steag.* COŞBUC, P. I, 57. *Văzu apoi că se apropie un bătrînel cu o ploscă şi un păhărel şi îmbie pe feciorii care purtaseră steagul... şi apoi starostele nunţii, căci el era, se apropie şi de Iosif.* AGÎRBICEANU, S. 484, cf. CADE, ALRM II/I h 209.

b) (Regional) Brad verde, împodobit cu flori şi busuioc, cu panglici etc. care se face la moartea unei fete sau a unui tînăr necăsătorit; (regional) prapur **(I 2)**. *În unele locuri din Moldova era mai de mult datina de a se scoate mortul după îmbrăcare afară pe tîrnaţ şi atunci se rădica deasupra lui pe casă un steag.* MARIAN, Î. 92, cf. PĂCALĂ, M. R. 183, 494.

c) (Prin Olt.; şi în sintagma *steagul colindătorilor*) Prăjină în vîrful căreia se leagă una sau două basmale, un ban de argint, cîteva fire de busuioc şi puţină tămîie, care este purtată de unul dintre membrii cetei de colindători. *Prin unele părţi din Oltenia, copiii îşi mai fac şi un steag.* PAMFILE, CR. 10.

d) (Prin Transilv., prin Maram. şi prin Bucov.) Obiect făcut din năframe de mătase împodobite cu panglici şi prinse de capătul de sus al unei prăjini, împreună cu un mănunchi de spice de grîu, purtat ca un steag **(1)** la sfîrşitul secerişului. Cf. CADE.

4. Veche unitate militară, mică, avînd drapel propriu; p. e x t. trupă de oameni înarmaţi; buluc, ceată, (învechit) bulucbăşie. V. p i l c, s t o l. *Să nu se sperie moldovenii la steagurile turceşti.* URECHE, LET. II, 178/11. *Fost-au într-aceşti robi oameni mari... şi trei steaguri a trei voevozi.* SIMION DASC., LET. 19/14. *N-au vrut să scoată Jolhovski oaste într-acea zi mai mult de nişte steaguri sprintene.* M. COSTIN, ap. GÎDEI, 477. *Atunce leşii, fiind Racoţi pribag la dînşii, i-au dat vro doodzăci de steaguri de oaste într-agiutor.* NECULCE, L. 160, cf. GHEORGACHI, CER. (1762), 209. *Un steag al panţirilor* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 357. *Fălchi fu şi peste Olt... căpetenie peste cîtevaş steaguri* (a. 1789). GCR II, 127/28. *Să scriem oştile şi să punem voevozi, căpitani, sutaşi şi vătavi şi să facem steaguri.* ALEXANDRIA (1794), 41/5. *Cu 32 de steaguri (au putut să fie şese mii de ostaşi) a alergat asupra alor noştri.* ŞINCAI, HR. III, 155/29. *Avînd el un fecior i doi gineri şi un frate, să fac toţi împreună steag de cinci ciomege* (a. 1811). BUL. COM. IST. III, 105. *Ai noştri au găsit în cetate 269 bucăţi de artilerie ca la 6 steaguri şi 15 corăbii înarmate.* CR (1829), 115[1]/2. *Două steaguri din pedestrimea domnului Moldaviei... se repeziră pe acest pod.* BĂLCESCU, M. V. 170. *Pe colnice, pe-a lor coaste Se coboară o mîndră oaste Cu trei steaguri de oşteni Şi trei cete de curteni.* ALECSANDRI, P. II, 109. *Şi gonind biruitoare, Tot veneau a ţării steaguri.* EMINESCU, O. I, 148. *Fiindcă cetele ostăşeşti îşi aveau steagurile lor deosebite, de aceea „steag" se întrebuinţează... şi în înţeles de ceată.* BOGDAN, O. 391. *Un steag de arnăuţi.* IORGA, C. I. I, 170, cf. CADE. *Să-mi dai Măria ta acuma steagurile acelea de călărime pe mînă, ca să le iau din vreme la purtat şi învăţat.* SADOVEANU, O. XIII, 953. *Mai multe cete formau o căpităniie, un pîlc sau un steag şi erau comandate de un căpitan care purta uneori şi titlul turcesc de buluc-başa.* OŢETEA, T. V. 49, cf. DL, DM. *În această vreme* [domnia lui Brîncoveanu] *existau însă şi cîteva steaguri de scutelnici călări.* STOICESCU, C. S. 108, cf. M. D. ENC., DEX. *Peste oşti că se uita Toate steagurile vedea.* PĂSCULESCU, L. P. 213. *Ia-ascultă tu, taică, -ncoa, Ia numără steagurile, De-ar fi, taică, şapte mie Abi-ţi ajung numai ţie.* BALADE, II, 189.

✦ Fig. Putere armată. *A adus regi..., spre a-i pune să se închine steagurilor române.* PÂRVAN, G. 103.

5. Compus: (Bot.; prin Ban.) **steagul-zînelor** = a) **torțel**[1] **(1 a)** *(Cuscuta epithymum).* Cf. PANȚU, PL. 290, CADE, BORZA, D. 55; b) **torțel**[1] **(1 b)** *(Cuscuta europaea).* Cf. PANȚU, PL. 290, CADE, BORZA, D. 55.

— Pl.: *steaguri.* — Și: (regional) **șteag** s. n. ALRM II/I h 209/130.

— Din slavonul стѣгъ.

STEAGÁR s. m. v. **stegar.**

STEÁGE subst. (Bot.; învechit, rar) *Laphatium acutium.* Cf. DR. V, 559.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

STEAJÁR s. m. v. **stejar.**

STEÁJĂR s. n. **1.** (Popular) **Par**[1] **(1)** (de care se leagă o funie). *Povîrnește funia după steajăr.* PAMFILE, A. R. 205, cf. CADE. *Împăratul ce făcea? Steajăr în pămînt băga, Cu trei frînghii că-l lega.* TEODORESCU, P. P. 610. *D-un steajăr mare-mi bătea Năvoadele-mi așeza.* MAT. FOLK. 50. *Leagă un vîrzob cu un cap d-un steajăr și cu un cap leagă pe rînd pe fiecare spre a fi scoborît de ceilalți.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 223. *Steajăr verde că-mi bătea Și pe voinic mi-l lega.* MATEESCU, B. 133. *Steajăr verde că bătea, De stejar că mi-o lega Și foc dedesubt că-i dă.* PAMFILE, C. Ț. 42, cf. ALRM, SN I 53/728. *Apoi pe mă-sa lua, Frumușel că mi-o lega, De steajer că mi-o stringea.* BALADE, II, 72. ✧ Fig. *De acum înainte pre cît vor fi stăpînice* [faptele] *la steajărul supunerii și ascultării către preaputernica... mea împărăție* (a. 1826). IORGA, S. D. XXI, 43. ✦ Fig. (Învechit) Centru. *Viena..., este stejărul stăpînirii europeilor.* VĂCĂRESCUL, IST. 267. *Toate la un steajer se adună și se string în cea de apoi, adicăte în stricăciune și în pierzare dezlegîndu-se.* ap. TDRG.

2. Spec. (Popular) Stîlpul din mijlocul ariei de treierat cu cai; (regional) **par**[1] **(1).** Cf. VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, II, 366, DDRF. *Cînd zvîrle plugarul cu lopata în sus bucatele... strînse la steajăr, zvîrle și boabe de pleavă.* SANDU-ALDEA, ap. CADE, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Dacă din anul trecut nu se mai află parul... sau steajărul în mijlocul ariei, se pune la loc.* PAMFILE, A. R. 201, cf. CHIRIȚESCU, GR. 255, RESMERIȚĂ, Ð., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, VÎRCOL, V. 100, ALR II 5 305/705, 723, 728, 769, 812, 848, 872, ALR SN I h 72. ✧ Expr. **A-i ajunge** (sau **a se apropia** sau **a i se scurta**) **cuiva funia la** (sau **de**) **steajăr** = a) a fi într-o situație (foarte) grea. Cf. MAT. DIALECT. I, 236; b) a fi aproape de moarte. Cf. RĂDULESCU-CODIN, Î. 9, COMAN, GL., ZANNE, P. V, 609.

3. Spec. (Prin estul Olt. și prin sud-estul Munt.; în formele *șteajer, ștejer*) Prăjină ascuțită la capete și înfiptă în pămînt, în jurul căreia se clădesc clăile de grîu sau de fîn; (regional) **par**[1] **(1).** Cf. ALRM SN I h 93.

4. (Regional; art.) Steaua polară, v. polar **(1).** Cf. DSR.

— Pl.: *steajăre.* — Și: (învechit) **stájăr,** (regional) **steájer, stéjer** (ALRM SN I h 53, 93, ZANNE, P. V, 609), **steájar** (VÎRCOL, V. 7), **streájăr** (ALRM SN I h 53, 93), **șteájer** (ib. h 53).

— Din bg. стежер.

STEÁJER s. n. v. **steajăr.**

STEÁLNIȚĂ s. f. v. **stelniță.**

STEAM s. n. v. **steamer.**

STEÁMĂ[1] s. f. (Regional; într-un descîntec, cu sens neprecizat, probabil) „În formă de stea" (Vicovu de Sus — Rădăuți). MARIAN, D. 247. (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Că-n Marea Neagră Este-o mreană Cu coada steamă.* id. ib.

— Etimologia necunoscută.

STEÁMĂ[2] s. f. v. **stemă.**

STEÁMĂT s. n. v. **steamet.**

STEÁMER s. n. (Englezism) Vapor (cu aburi). Cf. ANTONESCU, D., CADE, ABC MAR.

— Pronunțat: *stimăr.* — Pl.: *steamere.* — Și: **steam** (pronunțat *stim*) s. n. ANTONESCU, D.

— Din engl. **steamer.**

STEÁMET s. n. (Învechit, în Transilv.) Pretext **(1).** *Acea urgie... cu steametul legiei așa cu grosu fu vărsată și în inimile românilor.* MAIOR, IST. 253/13. ✧ Loc. conj. **Sub steamătul că...** = sub pretextul că..., v. pretext **(1).** *Suveranitatea unui popor nu poate sta în aceea, ca el...; să se pună la judecată și supt steamătul că administră dreptatea, să facă omoruri.* FM (1844), 27[1]/39, cf. GHEȚIE, R. M.

— Pl.: *steamete.* — Și: **steámăt** s. n.

— Etimologia necunoscută.

STEAN[1] s. m. și n. v. **stană.**

STEAN[2] s. n. v. **stan**[1].

STEÁNĂ s. f. v. **stană.**

STEÁNCĂ s. f. v. **stancă**[2].

STEÁPENĂ s. f. v. **stepenă.**

STEAPSÍNĂ s. f. Enzimă prezentă în sucul pancreatic, care acționează în duoden, facilitînd digestia grăsimilor alimentare. Cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *ste-ap-.* — Pl.: *steapsine.*

— Din germ. **Steapsin.**

STEARÁT s. m. Sare sau ester al acidului stearic. *Stearat de zinc.* NOM. MIN. I, 214, cf. DC, LTR[2], DM, DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *ste-a-.* — Pl.: *stearați.*

— Din fr. **stéarate.**

STEÁRIC, -Ă adj. (Chim.; în sintagmele) *Acid stearic* = acid solid, incolor, puțin solubil în apă, care se găsește combinat cu glicerina în grăsimile animale și vegetale și care se întrebuințează la fabricarea lumînărilor, a unor produse cosmetice etc. Cf. CADE. *Acidul stearic zis impropriu „stearină" e o substanță solidă,... de culoare albă.* ENC. AGR., cf. DL, LTR[2], DC, M. D. ENC., DEX. *Lumînare stearică* = lumînare fabricată din acid stearic și acid anorganic. Cf. CADE.

— Pronunțat: *ste-a-.* — Pl.: *stearici, -ce.*

— Din fr. **stéarique.**

STEARÍN s. n. v. **stearină.**

STEARÍNĂ s. f. **1.** Denumire comercială a acidului stearic tehnic impurificat cu acid palmitic, oleic etc. și a unor compuși ai lui. Cf. GEOGR. N. 115, LAURIAN, M. III, 8. *Pe cît își va lua fabrica o mai mare întindere, să vor asemăna chiar cu cele de sterin sau spermanțet* (a. 1849). DOC. EC. 957. *Ceea ce am zis de fabricile de zahăr s-a văzut și cu fabricile de lumînări de stearină.* GHICA, C. E. III, 55. *Nu se consumă în județ atîtea lumînări de stearină cîte se cer pentru ca să se poată înființa o fabrică.* I. IONESCU, M. 685, cf. ANTONESCU, D. *Deșchise caietul de versuri,... ale cărui scoarțe vinete, pătate de stearină, îi aduceau aminte de neodihnă.* VLA-

HUȚĂ, D. 123, cf. BARCIANU. *Făcu o mișcare falsă și o picătură de stearină căzu pe brațul feței.* D. ZAMFIRESCU, R. 172, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Luminițele candelabrului din mijlocul tavanului tremurau și picurau stearină.* REBREANU, I. 144, cf. RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 227, CADE. *Contra oxidării părților de lipit* [ale metalului] *se întrebuințează talc sau stearină.* IOANOVICI, TEHN. 182. *Poleirea* [pieselor] *se face... întrebuințînd o pastă comercială sau o pulbere foarte fină... amestecată cu stearină.* ORBONAȘ, MEC. 448. *Acidul stearic zis impropriu „stearină" e o substanță solidă... de culoare albă.* ENC. AGR., cf. SCRIBAN, D., NOM. MIN. I, 214. *Prepararea stearinei pentru fabricarea lumînărilor se face prin saponificarea grăsimilor în mediu acid.* MACAROVICI, CH. 541, cf. LTR³, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Nume generic pentru glicerinele acidului stearic. Cf. M. D. ENC.

— Pronunțat: *ste-a-*. — Și: (învechit) **stearín** (LAURIAN, M. III, 8), **sterín** s. n.

— Din fr. **stéarine**, germ. **Stearin**.

STEARPĂCIÚNE s. f. v. **sterpăciune**.

STEATÍT s. n. Varietate de talc de culoare albă, alb-verzuie, gălbuie sau cenușie, cu diferite întrebuințări în industrie, cosmetică, la fabricarea obiectelor decorative etc. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, LTR³, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *ste-a-*. — Și: **steatítă** s. f. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

— Din fr. **stéatite**, germ. **Steatit**.

STEATÍTĂ s. f. v. **steatit**.

STEATÓZĂ s. f. (Med.) Degenerare a unui țesut sau a unui organ, provocată de invadarea acestora cu grăsimi. Cf. BIANU, D. S., DL, DM, D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *ste-a-*. — Pl.: *steatoze*.

— Din fr. **stéatose**.

STEÁUĂ s. f. v. **stea**.

STEÁVĂ s. f. v. **stavă**.

STÉBLĂ s. f. **1.** (Învechit și popular) Tulpină **(1)**. *Mulți de în gloate lindea veșmintele lor pre cale e alții tăia steble de lemne.* CORESI, TETR. 46, cf. 104, BUDAI-DELEANU, LEX., STAMATI, D., CIHAC, II, 365. *În locul unde căzură aceste scintei, răsări îndată două steble de busuioc.* ISPIRESCU, L. 65. *Pe masă stau bucatele, iar în mijlocul mesei patru colaci, unul peste altul c-un smoc de steble de busuioc, c-un drobușor de sare și c-o năframă.* SEVASTOS, N. 268, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 60. *Steble de lemne.* IORGA, L. R. 31, cf. MUSCEL, 39, TDRG. *Iei di pi asta o stibli de busțioc ș-o moi în oali.* DIACONU, P. 45, cf. CADE. *Dinaintea cerdacului stăreției se mai înșirau cîteva cîrciumărese cu stebla înaltă.* SADOVEANU, M. C. 58, cf. DL, DM, DEX. *Rupeți fir De calomfir Și-o steblă de busuioc.* TEODORESCU, P. P. 16. *Rupe-un fir de calomfir Și-o știblă de busuioc.* VICIU, COL. 115. *A ieșit două scintei și-a răsărit două steble de busuioc cu totul și cu totul de aur.* GRAIUL, I, 98, com. din TURNU MĂGURELE și din STRAJA — RĂDĂUȚI. *Dacă vreai găseai prin colțuri steble întregi de busuioc.* PLOPȘOR, C. 143. *Du-te-n casă și fă foc Cu-o steablă de busuioc.* FOLC. MOLD. I, 320. ◇ (Ca termen de comparație) *Tremis-ai mănia ta; mîncă ei ca steblele (păiușii* D.). PSALT. 310/16. *Priimiți cărticica aciasta ca o steblă de flori, pre care o întinde voaoo prea sfințitul păstoriul nostru* (a. 1793). BV II, 352. *A intrat nenea Ghiță. După el, o fetică mlădioasă ca o steblă, cu ochii castanii.* SADOVEANU, O. XVII, 196. ◇ Fig. *Părinlele nostru Pavel Tiveanul stebla Thivaidei.* DOSOFTEI, V. s. ianuarie 14ᵛ/2. *În inima-i spintecată a văzut o prăpastie și-a azvîrlit în ea stebla urîrilor.* GALACTION, O. A. II, 52. *Și purtau steble de stele-n mîini.* VOICULESCU, POEZII, I, 254.

2. (Popular) Mănunchi **(I 2)**. Cf. DDRF, ȘĂINEANU². *De punte se leagă, atîrnat în jos, o steblă de busuioc c-o para de argint, în așa fel ca vîrful mănunchiului de busuioc să se moaie.* MUSCEL, 5, cf. CHIRIȚESCU, GR. 255, RESMERIȚĂ, D. *În odăița mea, cu steble de busuioc ... m-am plimbat lung în sus și în jos.* GALACTION, O. A. I, 174. *L-am văzut pe Măria sa rizînd, cînd a primit din mîna copiliței stebla de zburătoare adusă de la pădure.* SADOVEANU, O. XVIII, 62, cf. SCRIBAN, D. *Le stropește fruntea cu stebla de busuioc.* STANCU, D. 33, cf. DL, DM. *O văzu cum se bate peste pîntece și peste sini cu o steblă de busuioc.* V. ROM. noiembrie 1964, 46, cf. DEX, Ĥ XI 331. *Du-te la vrăjitoare Să-ți facă d-o apă... Cu o steblă de busuioc Să te spele pe trupul tot.* MAT. FOLK. 648. *Să-mi dai o stiblă de flori.* ib. 1 239. *Dar Ioviță ce-mi făcea? O steblă de flori cerea, Fata turcului scula, Steblă de flori că făcea.* PĂSCULESCU, L. P. 262, cf. ALRM II/I h 246/876, 928.

3. (Regional; în forma *steblă*) „Cositele puse cunună pe cap". Com. din RODNA — NĂSĂUD.

— Pl.: *steble*. — Și: (regional) **steáblă**, (învechit) **stíblă**, **ștéblă**, **ștíblă** s. f.

— Din v. sl. СТѢБЛЬ, СТЕБЛЬ.

STEBLÚȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **steblă**. Cf. **steblă (2)**. *Am semanat busuioc... Și-atunci să ai tu drăguță Cînd l-oi face tot stebluță Și ți l-oi da în mînuță.* SEVASTOS, C. 74.

— Pl.: *stebluțe*.

— **Steblă** + suf. *-uță*.

STECLÁR s. m. v. **sticlar**.

STÉCLĂ s. f. v. **sticlă**.

STECLĂRÍE s. f. v. **sticlărie¹**.

STECLÉTE s. m. v. **sticlete**.

STECLÍ vb. IV v. **sticli**.

STECLÍT, -Ă adj. v. **sticlit**.

STECLÓS, -OÁSĂ adj. v. **sticlos**.

STECLUÍ vb. IV v. **sticlui**.

STECLUÍT, -Ă adj. v. **sticluit**.

STECLÚȘ subst. v. **sticluș**.

STECLÚȚĂ s. f. v. **sticluță**.

STEFANÍT s. n. Sulfură dublă naturală de stibiu și argint. Cf. LTR², DEX.

— Pl.: *stefanite*.

— Din fr. **stéphanite**.

STEGÁR s. m. **1.** Militar care poartă drapelul unei unități, (învechit) **sangeactar**, **sangeagaș**, **sangeangiu**, (turcism învechit) **bairactar**; sportiv, elev etc. care poartă drapelul unei asociații, al unei organizații etc.; portdrapel, (rar) portstindard. *N-au putut să ia limbă, că mai mult de un stegar ture n-au prins.* M. COSTIN, LET. I, 239/36. *Irimiia Pîrcălabul... apropiindu-să de turci, au poroncit stegarului său de au slobozit stiagul în gios.* N. COSTIN, L. 532, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 250. *Steagariul ce poartă stecgul țerăi* (a. 1729). IORGA, S. D. V, 372. *Ioniță Codrescul, stegariul de copii* (a. 1776). URICARIUL, V, 131/5, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Adunarea înarmaților școlari... era comănduită de doi stegari din școală.* AR

(1831), 481[2]/23, cf. VALIAN, V., CODRU-DRĂGUȘANU, C. 64, POLIZU, CIHAC, II, 365, DDRF. *Stegarul nu era un grad, dar un soldat mai deosebit, căruia i se încredința onoarea de a purta steagul.* XENOPOL, I. R. IV, 160, cf. JAHRESBER. V, 332, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Căzu străpuns stegarul Și dușmanul sălbatec i-a smuls drapelul țării.* VOICULESCU, POEZII, I, 44. *O însoțea un fel de stegar în civil.* VINEA, L. I, 147, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Scrisă-i marea furbare Cam cu nouă vădurele Iar în nouă vădurele Sînt cam nouă corăbiele Și stegari cu stegărele Și căpitani cu bâltăcele.* TEODORESCU, P. P. 52. *Vai de mine șirag Dar păcat că n-are steag, A avut și l-a pierdut, Era stegarul tăcut.* I. CR. II, 191, com. din TĂRCĂIȚA — BEIUȘ. ◇ Fig. *Să otrăvești... Pe frate-tău cel mai mare, Ce-i stegar la sfîntul soare.* BÎRLEA, L. P. M. I, 72.

2. (Popular) Persoană care poartă steagul **(3 a)** la nuntă; (regional) stegiș. *Încălecînd mirele, frații de mire și stegariul, fiecare pe calul său, se pornesc cu toții spre locuința miresei.* MARIAN, NU. 484. *Văzu apoi că se apropie un bătrînel cu o ploscă și un păhărel și îmbie pe feciorii care purtaseră steagul, roată, în jurul stegarului.* AGÎRBICEANU, S. 484, cf. CADE, H XVIII 269. *Ba, io frate nu m-oi duce Pînă tu nu mi aduce: Nănaș mare Sfîntul soare... Luceafărul Stegariul!* RETEGANUL TR. 15.

3. (Regional) Persoană care poartă steagul **(1)** la jocul călușarilor. *Unul din ei* [din călușari] *poartă steagul și se numește stegar și vătav.* PAMFILE, S. V. 62. *Stegarul, purtătorul steagului călușarilor.* DR. II, 217.

4. (Învechit) Slujbaș polițienesc. *Așteaptă aci pînă te-oi chema eu și atunci să intri în odaie cu doi stegari.* GHICA, S. 9. *Noi am dat... stegarului, care strîngea dăjdiile, cîte 40 de lei de cap.* I. CR. II, 119.

5. Fig. Persoană care se află în fruntea unei mișcări, a unui curent etc.; portdrapel, (rar) portstindard. *Charles Louis Philippe, stegarul generației lui, anunța că timpul diletantismului a trecut.* RALEA, S. T. I, 195. *Crainici și stegari ai revoluției de la 1848 și ai Unirii Principatelor, scriitorii români de pe ambele versante ale Carpaților au fost... precursori și mesageri ai luptei pentru fringerea cătușelor Transilvaniei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 5/1.

— Pl.: *stegari.* — Și: (învechit) **steagár,** (regional) **ștegár** s. m.

— **Steag** + suf. *-ar.*

STEGĂRÉL s. n. (Într-o poezia populară) Steguleț **(1).** *Iar în nouă vădurele Sînt cam nouă corăbiele Și stegari cu stegărele.* TEODORESCU, P. P. 52, cf. DL, DM.

— Pl.: *stegărele.*

— **Steag** + suf. *-ărel.*

STEGÍȘ s. m. (Regional) Stegar **(2).** *Capătă... stegișul și lăutarii separat cîte o pogace.* MARIAN, NU. 663, cf. DL.

— Pl.: *stegiși.*

— **Steag** + suf. *-iș.*

STÉGLĂ s. f. v. **sticlă.**

STEGOCEFÁL s. m. (La pl.) Ordin de amfibieni fosili, cu craniul acoperit de plăci osoase și coloana vertebrală alcătuită din vertebre biconcave; (și la sg.) animal care aparține acestui ordin. Cf. LTR[2], DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stegocefali.*

— Din fr. **stégocéphales.**

STEGODÓN s. m. (La pl.) Gen fosil de mamifere din ordinul proboscidienilor; (și la sg.) animal care făcea parte din acest gen. Cf. LTR[2], DER, M. D. ENC.

— Pl.: *stegodoni.*

— Din fr. **stégodon.**

STEGOZÁUR s. m. (La pl.) Gen de reptile gigantice din ordinul dinozaurienilor, cu capul mic, cu o creastă alcătuită din două serii de plăci verticale osoase pe spate și cu două șiruri de spini pe coadă; (și la sg.) reptilă din acest gen. Cf. LTR[3], DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-za-ur.* — Pl.: *stegozauri.*

— Din fr. **stégosaure.**

STEGULÉȚ s. n. Diminutiv al lui steag.

1. Steag **(1)** mic, întrebuințat mai ales la pavoazări, la ceremonii etc.; (popular) stegărel. Cf. steag **(1).** *După aceștia veneau toți copiii din casă înșiruiți leșește, purtînd sulițe lungi și steguleți cu prapore de mătase.* BĂLCESCU, O. I, 18. *Peronul gării, decorat cu... steguleți tricolore... este înțesat de lume.* CARAGIALE, O. I, 80, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Ridică mîna în sus ogîlind un steguleț invizibil.* C. PETRESCU, C. V. 182. *Gara, îmbrăcată cu tot felul de steguleți, ghirlănzi și lăstăriș... părea o sorcovă mare.* POPA, V. 209, cf. SCRIBAN, D. *Un grup de tinere femei... încep să prindă în pieptul celor de față cocarde tricolore și să le împartă steguleți lucrate în prăvălia lipscanului Danielopolu.* CAMIL PETRESCU, O. II, 252. *E o hartă ... care arată prin steguleți mersul războiului.* PAS, L. I, 302. *Niște steguleți tricolore, cu prăjini minuscule de ac, arătau pătrunderea Opiniei pînă în cele mai anonime cătunuri.* VINEA, L. I, 350, cf. DL. *Pe pereții încăperii erau rînduite frumos tablouri, lozinci și steguleți.* MIHALE, O. 225, cf. DM. *Muta în fiecare zi zeci și zeci de steguleți care urmăreau apropierea vertiginoasă, amenințătoare a frontului.* V. ROM. octombrie 1964, 36, cf. DEX. ✦ Steag **(1)** mic care servește de obicei pentru semnalizări (în armată, la căile ferate etc.); fanion. *În gările mici ca niște cutii de carton, omul cu steguleț îți urează și el drum bun.* VLASIU, D. 6. *Două steguleți se ridicară: albastru pentru pilot, galben pentru vizita medicală.* TEODOREANU, M. III, 85.

2. (Tehn.) Piesă a mașinilor electrice cu colector. Cf. LTR[2].

— Pl.: *steguleți.*

— **Steag** + suf. *-uleț.*

STEGÚȚ s. n. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui steag **(1 b).** *Unde, dragă, ai plecat? La tîrg mare, însemnat... Să cumperi un steguț lat, Cu ciocoți negri, cernit, Ca să fie la jelit.* DENSUȘIANU, Ț. H. 256.

— Pl.: *steguțe.*

— **Steag** + suf. *-uț.*

STEHONARÍE s. f. v. **stenahorie.**

STEI[1] s. n. Colț (ascuțit) de stîncă; p. ext. stîncă **(1).** Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *A poruncit Kamenski de a cioplit într-un stei de piatră, închipuind... un stîlp neted.* DIONISIE, C. 223. *Cea mai multă parte iubesc stîncile, steiurile și tărîmurile pietroase.* BREZOIANU, A. 490/19, cf. BARONZI, L. 120, CIHAC, II, 366. [Zmeoaica] *cățărîndu-se din stei în stei... se urcă deasupra muntelui.* ISPIRESCU, L. 195. *Trei zile și trei nopți umblă Mihai cu oastea prin munți, cățărîndu-se de stei de piatră.* id. M. V. 47. *Din văgăună în văgăună, din stei de piatră în colți... ajunse la o peșteră.* F (1887), 484, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *El... sărea din stei în stei.* DELAVRANCEA, O. II, 120, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., MDT, DL. *Pe steiuri albe ascuțișuri Cu gîtul încordat prin seară zboară... Un țap și-o căprioară.* LABIȘ, P. 88, cf. DM. *Leagănul tare de stei legănînd, Suflă peste făpturi Suflări fermecate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 32, 3/1. *Te adunai numai cu tine însuți... cu Teleajenul, oficiind pe altarele lui de steiuri peste care scăpărau*

stelele nopții. ib. 1971, nr. 125, 4/3, cf. DEX. ◇ (Ca termen de comparație) [Fața lăculuĭ] *stă lînsă, limpede, înghețată, ca un stei de sare străvezie.* GALACTION, O. 44. *Rămase nemișcată Ca un stei de piatră.* V. ROM. martie 1956, 126. ◇ Fig. *Prea-înțeleptul de trei zile, în extazul lui... : Era stei de nemișcare.* MACEDONSKI, O. I, 100. ✦ Fig. *Fișie de pămînt pietros. Tatăl tău cu plugul ară steiul, zgîrie pămîntul lui puțin.* CONTEMP. 1949, nr. 167—168, 9/1, cf. DL. ✦ (Rar) Bolovan. [Aiás] *scutul lui Ector a spart cu steiul cît piatra de moară.* MURNU, I. 143, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *steiuri* și (rar, m.) *stei.*

— Etimologia necunoscută.

STEÍ[2] vb. IV v. **stăvi.**

STEÍC s. m. (Rar) Diminutiv al lui *s t e i*[1]. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *steici.*

— **Stei** + suf. *-ic.*

STEIȘOÁRĂ s. f. v. **stelișoară.**

STEÍȚĂ s. f. v. **stelință.**

STEJÁR s. m. **1.** Numele mai multor specii de arbori din familia fagaceelor, înalți pînă la 50 m, cu tulpina dreaptă, coroana largă, florile în amenți, al căror fruct este ghinda și al căror lemn, rezistent și dur, este mult folosit în industrie, construcții etc.; arbore din această familie: **a)** (și în sintagmele *stejar pedunculat,* LTR[2], BORZA, D. 143, *stejar de luncă,* BORZA, D. 143) arbore mare și puternic, cu coroana răsfirată și rădăcini profunde, foarte răspîndit în regiunile de deal și cîmpie; (regional) gărin, goronaș, gorun, sledun, terș, tufan **(2)** *(Quercus robur).* Cf. BRANDZA, D. 381, GRECESCU, FL. 527, PANȚU, PL. 210, LTR[2], BORZA, D. 143; **b)** (popular) cer *(Quercus cerris).* Cf. BRANDZA, FL. 213, GRECESCU, FL. 528, SIMIONESCU. FL. 41, BORZA, D. 143; **c)** (popular) girniță *(Quercus frainetto).* Cf. BORZA, D. 143; **d)** (popular) gorun *(Quercus petraea).* Cf. BRANDZA, D. 38, BORZA, D. 143. *Trecură... în zăpădiia stăjarilor, că atunce cananeii era în acel pămînt.* PO 43/21. *Zidi biserică... la stejarul Maruvriei.* NEAGOE, ÎNV. 85/15. *Stejari ce fac ghindă.* DOSOFTEI, PS. 94/16. *Și au venit îngerul domnului și au șăzut supt stăjarul ce era în Efra.* BIBLIA (1688), 177[1]/17. *Lîngă niște stejeri, iar am pus piatră* (a. 1743). URICARIUL, XXII, 119. *Au rădicat Șerban-Vodă și o cruce de lemn de stăjariu.* ȘINCAI, HR. III, 134/17. *Și supt un stăjariu amîndoi noptară.* BUDAI-DELEANU, T. V. 55, cf. LB. *Sub stejar șăzu odată, pravili drepte învățînd.* POGOR HENR. 117/19. *Băneasa, vizitată pentru frumusețea pădurii cei curate și cu nalți ștejari deși.* FM (1842), 228[2]/11. *O policioară de gip... proptită din distanță în distanță prin niște stobori sau țăndări de lemn de ștejar.* BREZOIANU, A. 295/16. *Romul... a comandat să taie un stejar foarte mare.* ARISTIA, PLUT. 68/19. [Strîmbă-Lemne] *lua stejarul cît de gros, îl îndoia cu mînile și-l făcea obadă de roată.* NEGRUZZI, S. I, 245, cf. POLIZU. *Ne adăpostirăm sub crăcile verdoase ale unui stejar bătrîn.* PELIMON, I. 100/16. *În brumărel se culeg cucuruzii de la brazi, ginda de la stejari.* I. IONESCU, B. C. 341/28. *Vînțulețul, ce-adiază printre vîrfe din lăstar, Rămîne fără putere în fața unui stejar.* HASDEU, R. V. 158, cf. BARONZI, L. 145. *În a Daciei munți Cresc stejari lîngă stejari Și viteji cu brațe tari.* ALECSANDRI, T. II, 204, cf. CIHAC, II, 366. *Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari.* EMINESCU, O. I, 146. *Ne abăturăm din cale..., tăiarăm o pădurice de stejar.* DELAVRANCEA, T. 14. *A răsărit în mijlocul unei păduri un stejerel, carele începu a crește... și a privi cu dragoste la ceilalți stejeri.* MARIAN, O. I, 404, cf. DDRF. *În interiorul zidăriei... se aflară și cîteva crîmpeie de lemn de stejar.* XENOPOL, I. R. I, 111, cf. BRANDZA, D. 380. *În plugurile de care se slujesc țăranii, grindeiul este de lemn (de stejar sau ulm).* DAMÉ, T. 36, cf. BARCIANU, GRECESCU, PL. 528. *Iată și stejarul scorburos.* DAVILA, V. V. 17, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Marile păduri de stejar de la munte.* IORGA, C. I. III, 107, cf. TDRG. *Coaja de stejar conține o substanță numită tanin.* PAMFILE, I. C. 249. *Se jupoaie de pe crengile de stejar coajă, care se fierbe.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 151. *S-a prăvălit un stejar peste dinsul.* GÎRLEANU, N. 10, cf. RESMERIȚĂ, D., PANȚU, PL., CADE. *În stejăriș arborele precumpănitor este stejarul.* SIMIONESCU, FL. 38. *În pădurile de fagi și stejari de la dealuri... se găsesc foarte multe elrduri de căprioare.* SADOVEANU, O. XX, 80, cf. SCRIBAN, D. *Își vindea trandafirii la o masă rotundă prin care trecea trunchiul secular al unui stejar.* ARGHEZI, S. XVIII, 26. *Aprins către amiază, cu răsuflarea lipsă, M-aș trage sub rotata stejarului eclipsă.* CĂLINESCU, L. L. 176. *Era o serbare cu mese întinse sub copaci, cu focuri aprinse sub fagi și stejari.* BLAGA, H. 83. *După arșița dogoritoare din timpul zilei, Eliade gustă cu nesaț răsuflarea răcoroasă a mărețului codru de stejar.* CAMIL PETRESCU, O. II, 147. *Stejarul este asociat cu alte specii de arbori.* AGROTEHNICA, I, 401. *Sînt un tolerat, domnule președinte. O ciupercă la umbra unui stejar.* VINEA, L. I, 45. *Meșterii au ales întîi un stejar vînjos.* TUDORAN, P. 105, cf. LTR[2], DL. *Străbătu o anticameră capitonată cu lemn de stejar.* T. POPOVICI, S. 61, cf. DM, BORZA, D. 143, DER. *Păduri de stejari și fag.* ABC SĂN. 338. *Caut mereu... E dreptul meu să caut prelutindeni, O țigaretă, un stejar, creionul.* VULPESCU, P. 64. *Aș sădi un stejar într-un loc pîrjolit de arșiță.* T iunie 1968, 33, cf. M. D. ENC., DEX. *Sub stejarul mortului Este-un biet român legat.* ALECSANDRI, P. P. 77, cf. H X 42, XI 17, XII 18, 169, XVI 40. *Foaie verde de stejar, O, amar, mîndră, amar.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 156. *Au dat de trei stejeri foarte înalți.* SBIERA, P. 192. *Cînd găsești în ghindă de stejar vierme, arată că anul viitor va fi productiv.* ȘEZ. II, 197. *Frunză verde de stejar Pe drumu mărgăritar Trece-o fată c-un jendar.* ib. IX, 92, cf. DENSUSIANU, Ț. H. 334. *Tot așa o foz dă marc stăjarii și iel ar fi fos pus din vrîemia ungurului.* ARH. FOLK. III, 155, cf. GREGORIAN, CL., ALR I 1 948, ALR II 2 485/537, ib. 3 420/349, ALR SN III h 624, ALRM SN II 427, MAT. DIALECT. I, 191, A III 2, 16, IX 5. *Nime-n lume n-auzea, Făr' bătrînul de Novac Din munți cu stejari și fag.* BALADE, I, 360. *Vreo cinzej dă pogoane dă pămînt acoperea umbra ștejarului ăstuia.* O. BÎRLEA, A. P. II, 295. *Cînd eram copil de-o lună, Smulgeam fagul din tulpină, Stejarul din rădăcină.* FOLC. MOLD. I, 152. *Din stejar, stejar răsare.* Cf. ZANNE, P. I, 288. *Am lăbărit ca furnicile la stejar.* Cf. id. ib. 289. ◇ (Ca termen de comparație) *Român verde ca stejarul.* HEM 1 789. *Român verde ca bradul și mîndru ca stejarul.* ISPIRESCU, L. 192. *Dascălii cucernici de țară căzînd ca stejarii cei falnici.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 103. *De ce omul n-a fi putînd a fire ca stejarul?* DELAVRANCEA, O. II, 26. *Paznicii taberei ahee rezistă asaltului troian ca doi stejari cu rădăcini adînci.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 22/1. *Om verde ca stejarul.* H II 176. ◇ Fig. *Multe de atunci s-au petrecut, multe furtuni au dezlănțuit asupra capetelor noastre fără a ne putea obori, că stejarul român are întinse și adînci rădăcini.* ASACHI, P. R. 40/7. ◇ *Stejar roșu* (sau *roșu american*) = arbore exotic cu dezvoltare rapidă, prețuit pentru lemnul său rezistent *(Quercus borealis).* Cf. LTR[2], BORZA, D. 143. *Stejar brumăriu* = arbore cu o înălțime pînă la 25 m., întîlnit în zonele de antestepă și în componența perdelelor de protecție a cîmpului *(Quercus pedunculiflora).* Cf. SIMIONESCU, FL. 41, LTR[2], BORZA, D. 143. *Stejar pufos* = arbore cu o înălțime pînă la 15 m., întîlnit în zonele secetoase; (regional) stejărică **(1)** *(Quercus pubescens).* Cf. LTR[2], BORZA, D. 143.

2. Lemn de stejar **(1)**. *Pari de stejar bătuți în apă.* AMFILOHIE, G. 115/23. *Am locmit cu dumnealui șaple sule podini pentru podu politiii Bucureștilor; care podini să fie dă știjar bun* (a. 1820). DOC. EC. 239.

Două ferestre de stejar (a. 1848). ib. 948. *Un grindei de stejar stă prins în zid.* NEGRUZZI, S. I, 311. *Mobile de stejar săpat.* GHICA, C. E. I, 52. *Poarta de stejar.* EMINESCU, P. L. 72. *Mobile vechi de stejar lustruit.* IORGA, C. I. II, 204. *Se dezlipește-n păuri varul, Și pragului îmbătrînit Începe-a-i putrezi stejarul.* GOGA, POEZII, 13. *În sicriul de stejar... își visa cununa de lămîiță peste fruntea ei bătrînă.* ANGHEL, PR. 24. *Îngrăditurile de blane de stejar de deasupra lor, troacele lungi din care beau vitele, se îmbrăcaseră cu gheață groasă și strălucitoare.* AGÎRBICEANU, S. 243. *Intrarăm înlăuntrul mănăstirii prin poarta înaltă de stejar.* IOGAȘ, DR. II, 4. *Urcă în goană pe scara de stejar.* REBREANU, R. II, 203. *Sergentul bate cu mînerul săbiei în porțile de stejar ale ceții bisericești.* GALACTION, O. A. I, 279. *Ușa grea de stejar se închise.* C. PETRESCU, Î. I, 20. *Casa era clădită din bîrne de stejar.* SADOVEANU, O. XVIII, 74. *Încăperile erau în bolte ogivale joase, tencuite în calcio-vecchio, mesele de stejar greu.* CĂLINESCU, S. 13. *Storceau mierea din faguri, o aduceau la bordeie în pătinici de stejar.* STANCU, D. 21. *La intrare, peste ușa de stejar ferecată, veghea un fanar de fier forjat.* VINEA, L. I, 51, cf. DL. *Își găsi o cameră în stil țărănesc, cu mobile grele, de stejar afumat.* T. POPOVICI, SE. 355, cf. DM. *Evanghelina se ridică pe neașteptate și cu un ultim zvîcnet de voință ajunse lîngă ușa grea de stejar.* BĂRBU, PRINC. 90. *Bușteni lungi de stejar se mistuie în vatră.* T iulie 1964, 56, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Art.) Numele unui dans popular și melodia după care se execută acest dans. Cf. SEVASTOS, N. 282, VARONE, D.

— Pl.: *stejari* și (popular) *stejci.* — Și: (regional) **steájar** (ALRM SN II h 427), **sterjér** (BORZA, D. 143, ALR I 1 948/159), **stajár** (BORZA, D. 143), **stăjár, stăjér** (BORZA, D. 143), **stijár** (ALR I 1 948/437, 348, 354, 360, 361, ALR II 6 383/353), **stijér** (ib. 1 948/343, 345), **stinjár** (ALR I 717/339, 1 948/259, 269, 270, 283, 285, 339, 341, 355, 357, 359 ALR II 3, 420/349, ALR SN III h 625), **stînjér** (BORZA, D. 143), **strajér** (DR. I, 236, IV, 719), **străjér** (ALR I 1 948/118, 835), **ștejár, ștejér** (ALR II/1 MN 125), **știjár, ștojár** (BORZA, D. 143), **trăjér** (BORZA, D. 143) s. m.

— Etimologia necunoscută.

STEJĂRÁȘ s. m. (Regional) Stejărel **(1)**. Cf. DL, DM, DEX. *Frunză verde stejeraș Oi, săracul fierăraș, Cum se joacă-n gălbinași.* SEVASTOS, N. 300. *Stîjeraș cu frunza rară, Lasă-mă sub tine-o seară.* BÎRLEA, L. P. M. II, 100.

— Pl.: *stejărași.* — Și: **stejerás, stijerás** s. m.

— **Stejar** + suf. *-aș.*

STEJĂRĂRÍE s. f. (Prin Transilv.) Stejăriș. *Mult mă mir, ce mi-i drag mie? Măruț roșu din hîrtie, Frunza din stejărărie.* VICIU, GL., cf. id. S. GL.

— Pl.: *stejărării.* — Și: **stăjărărie** s. f. VICIU, GL.

— **Stejar** + suf. *-ărie.*

STEJĂRÉL s. m. **I.** Diminutiv al lui stejar.

1. Cf. stejar **(1)**. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SIMIONESCU, FL. 343, DL, DM, DEX. *Copilițăl zice el Rezemat de-un stejărel.* ALECSANDRI, P. P. 165. *Arză-le focul pădure, Și toate lemnele-n tine Să rămîie-un stejerel Să mă sui eu, Doamne-n el.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 199. *Gheorghe că mi s-a luat Pe drum lat neînlurnat Pîn-la verde stăjerel.* MARIAN, Î. 576. *Frunză verde stejărel, Cîlu-i omul tinerel, Se ține dorul de el.* SEVASTOS, N. 164. *Frunză verde stejerel! Auzi, maică, șuerel, Șuerel de voinicel.* BIBICESCU, P. P. 59, cf. DOINE, 119. *Frunză verde stejărel Ici în vale-n cirilel S-a ivit un voinicel.* ȘEZ. I, 10. *Frunză verde stejărel Ai mirelc-i frumușel.* ib. XVI, 58. *Tăt în loc d'e fraț dîe-a mîei M-or ședi-mă stîzărei.* T. PAPAHAGI, M. 121. *Să nu măi rămîi Decît un steżărel Înalt și supțirel.* DIACONU, VR. 113, cf. ALRM SN II h 427/157. *Sub un stejărel plelos, Șăde-o copilițăjos.* FOLC. MOLD. I, 127.

2. Cf. stejar **(2)**. Cf. DL. *Să-mi dați, pe murgul din grajd... Cîi o șa de stejărel.* PĂSCULESCU, L. P. 55.

II. (Bot.; regional) Numele a două specii de arbori din familia fagaceelor; **a)** cer *(Quercus cerris).* Cf. BORZA, D. 143; **b)** (în formele *stăjerel, stejerel*) gorun *(Quercus petraea).* Cf. id. ib.

— Pl.: *stejărei.* — Și: **stejerél, stăjerél, stijărél, ștejărél** s. m.

— **Stejar** + suf. *-el.*

STEJĂRÉT s. n. (Popular) Stejăriș. Cf. TDRG, DR. XI, 73, LTR[2]. *În partea nordică, muntoasă a județului se dezvoltă vegetația alpină și subalpină, reprezentată prin pajiști... și prin întinse păduri de conifere, făgete și stejerete.* JUD. RQM. SOC. 73. *Ciobănașul, s-ascunde-n stejeret.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 45, cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *stejărete.* — Și: **stejerét,** (regional) **stinjerét** (DR. XI, 73) s. n.

— **Stejar** + suf. *-et.*

STEJĂRÍCĂ s. f. **1.** (Bot.; regional) Stejar pufos, v. stejar **(1 b)** *(Quercus pubescens).* Cf. POLIZU, SIMIONESCU, FL. 41, LTR[2], BORZA, D. 143, H IV 52, XIV, 21, ALRM SN II h 427/791.

2. (Prin Olt.; în forma *stejerică*) Stejăret. Cf. GL. OLT. *Stejerică, pădure mică pîn-la doi metri.* ib.

— Și: **stejerică, ștejărícă** (ALRM SN II h 427/791) s. f.

— **Stejar** + suf. *-ică.*

STEJĂRÍE s. f. (Regional) Stejăriș. Cf. CIHAC, II, 366, DR. XI, 73, 80, A III 5.

— Pl.: *stejării.* — Și: (regional) **stăjărie** (DR. XI, 73, 80), **stăjerie** (A III 5) s. f.

— **Stejar** + suf. *-ie.*

STEJĂRÍME s. f. (Regional) Stejăriș. Cf. DR. XI, 73, 81.

— Pl.: *stejărimi.*

— **Stejar** + suf. *-ime.*

STEJĂRÍȘ s. n. Pădurice sau desiș de stejari **(1)**; (popular) stejăret, (regional) stejărărie, stejărică **(2)**, stejărie, stejărime, stejăriște. *Frunza stejărișului din păduri* (a. 1846). CAT. MAN. I, 313, cf. HEM 1 214. *Omul își îndreaptă pasul către desul stejăriș, Unde umbra cu lumina se alungă sub frunziș.* ALECSANDRI, O. 179. *O luncă de cele mai frumoase, culcată la poalele unei coline presărată cu poene și pîlcuri drăgălașe de stejeriș și mesteacăn.* F (1883), 442, cf. DDRF. *Așa monstru pîn-acuma stejărișul cel întins Al Dauniei voinice n-a crescut.* OLLĂNESCU, H. O. 79, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Aud deodat-o larmă, P-aproape, colea-n stejeriș.* IOSIF, P. 66, cf. TDRG, PASCU, S. 353, DHLR I, 362, RESMERIȚĂ, D., DR. VI, 327, XI, 67, 82, CADE. *Ne-am strecurat cum am putut prin stejăriș.* COCEA, S. I, 11. *Toate mi se păreau nouă și neașteptate: lunca spre Dunăre cu esențe diverse, grinduri cu stejăriș.* SADOVEANU, O. XVIII, 546, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, A III 16, GLOSAR REG.

— Pl.: *stejărișuri.* — Și: **stejeriș,** (regional) **stijeríș** (DR. XI, 82) s. n.

— **Stejar** + suf. *-iș.*

STEJĂRÍȘTE s. f. (Regional) Stejăriș. *Popa Onofrei s-a îmbrăcat și el în hainele lui Gloanță de porcar și păzește în locul lui turma de porci în stejărișteap.* TDRG, cf. DL, DEX.

— Și: **stejeríște** s. f. DEX.

— **Stejar** + suf. *-iște.*

STEJĂRÍU, -ÍE adj. (Popular) De culoarea frunzei de stejar **(1)**; verzui. Cf. MARIAN, CH. 54.

— Pl.: *stejării.*

— **Stejar** + suf. *-iu.*

STÉJE s. f. (Învechit, rar) Grabă. *La război cu steje Vor da chiot din gîlleje.* DOSOFTEI, PS. 495/5, cf. TDRG.

— Postverbal al lui **steji.**

STÉJER s. n. v. **steajăr.**

STEJERÁȘ s. m. v. **stejăraș.**

STEJERÉL s. m. v. **stejărel.**

STEJERÉT s. n. v. **stejăret.**

STEJERÍCĂ s. f. v. **stejărică.**

STEJERÍȘ s. n. v. **stejăriș.**

STEJERÍȘTE s. f. v. **stejărișteș.**

STEJÍ vb. IV. **1.** Intranz. și refl. (Învechit și regional) A (se) grăbi. *Stejiră, ultară lucrul lui.* PSALT. SGH., ap. DHLR II, 531. *Atunce stejiră-se vlădicii de Edom și giudecii de Moav.* PSALT. 311/15, cf. 128/11, 86/11. *Pleacă către mine urechia ta, stăjaște să mă scoți.* CORESI, ap. TDRG. *Noi pentru aceaia am stijit al vostru obraz a-l vedea.* id. L. 475/15. *Se stejiră să nu înopteadze.* VARLAAM, C. 104. *Cu milă... să stejască, să ne cruțe.* DOSOFTEI, PS. 437, cf. CADE. *Stejiți cu lucrul!* VICIU, GL. *Mă stejesc și-l gătu mai repid'e.* TEAHA, C. N. 266. ✧ Tranz. *Nu revni celui ce stejaște calea sa.* PSALT. 67/9, cf. CADE. *Nu stăji vitele.* ȘEZ. VII, 183.

2. Tranz. (Regional) A alunga (Podoarele — Vașcău). Cf. TEAHA, C. N. 266. *Stăjesc gîsti'ili să nu minĉi tătă mincarę di la pui.* id. ib.

— Prez. ind.: *stejesc.* — Și: (învechit și regional) **stăji,** (învechit) **stîji** vb. IV.

— Etimologie necunoscută.

STELÁG s. n. v. **stelaj.**

STELÁGIU s. n. v. **stelaj.**

STELÁJ s. n. Mobilă formată din rafturi suprapuse pe care se păstrează diferite obiecte (mai ales cărți sau vase). V. etajeră. Cf. STAMATI, D. *Luînd două cărticele de pe un stelagiu ce avea în camera sa, mi le dete.* SION, P. 408, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Cojocul rezultat la mașina bătătoare e transportat cu mîna la un stelaj și se așează pe o bară a acestuia.* IONESCU-MUSCEL. FIL. 110, cf. CV 1951, nr. 5, 28. *Scena reprezintă un interior de modă veche. Bufet înalt, comodă, canapea,... stelaj de lemn cu plante de interior, prăfuite, uscate.* V. ROM. aprilie 1954, 27, cf. LTR[2], DM, COMAN, GL., CHEST. II 439/331, ALR II 3 960/53, 64, 105, 172, 334, 346, 716, 833, A I 12, 13, 20, 21, 23, 26, 35, 36, II 3, 11, 12, III 7, 12, 13, LEXIC REG. 25, ib. II, 47, 81, MAT. DIALECT. I, 94, 267, TEAHA, C. N. 267. ✦ (Regional) Dulap (pentru vase). Cf. SCRIBAN, D., CV 1950, nr. 4, 34, com. din CÎLNIC — SEBEȘ, A I 31. ✦ (Prin Transilv.) Firidă. Cf. CHEST. II 194/346, A I 12, 23. ✦ (Regional; în forma *stălaj*) Tejghea **(1)** (Voiniceni — Tîrgu Mureș). Cf. ALRM SN II h 827/235. ✦ (Învechit, rar) Eșafodaj. *Un stelagiu se vede colo-n piața mare.* MUREȘANU, P. 219/5.

— Pl.: *stelaje* și (învechit și regional) *stelajuri.* — Și: (învechit) **stelágiu,** (regional) **stelág** (DDRF), **staláj** (A I 21, 36, II 12, III 7, TEAHA, C. N. 267) s. n., **stalájie** (A I 20, TEAHA, C. N. 267, pl. stalajii) s. f., **stalâș** (A III 18), **stălág** (DDRF), **stăláj** (CV 1950, nr. 4, 34, CHEST. II 439/331 a, ALRM SN II h 827/235, A I 12, 13, 26, 31, 35, II 3, 12, III 12, MAT. DIALECT. I, 94, 267) s. n., **stălâjă** (COMAN, GL., LEXIC REG. 25) s. f., **stăláș** (com. din CÎLNIC — SEBEȘ), **șteláj** (A I 12 pl. *ștelągii*) s. n.

— Din germ. **Stellage.**

STELÁR[1] s. m. **1.** (Învechit, rar) Astrolog. *Și tot lua aminte cînd vor vedea stea ca aceea ca nește nilhovnici și stelari ce era.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 238[r]/18.

2. (Popular) Colindător cu steaua **(II 1).** Cf. TDRG. *Copiii cari umblă cu steaua se numesc stelari.* PAMFILE, CR. 126, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *La țară umblă colindători, stelari și irozi.* SADOVEANU, O. XX, 431, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, ALR II/I MN 111, 2 825/386, 848, ALRM II/I h 265/872.

— Pl.: *stelari.*

— **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-ar.*

STELÁR[2], -Ă adj. **1.** Care aparține stelelor **(I 1),** privitor la stele; caracteristic stelelor; sideral, (învechit) stelin, (învechit, rar) stelesc. *Existența acestui sistem* [sistemul solar] *este o luptă și un echilibru de un mic moment în viața și forma nebuloasei stelare în care trăim.* CONTA, O. F. 163. *Grămezi stelare... sau nebuloase.* CULIANU, C. 55, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Orașul era scăldat în lumină ireală: lumină stelară.* C. PETRESCU, Î. II, 119, cf. SCRIBAN, D. *Verbul înrourat... al d-lui Arghezi ne desfață în lumi nevăzute și transfigurează natura într-un univers stelar.* CONSTANTINESCU, S. I, 81, cf. DL, DM. *Se simte singur în univers sub lumina stelară.* IST. LIT. ROM. II, 322. *Dolorilă acestei nestabilități a materiei stelare... o stea izolată ar putea da naștere unui sistem planetar.* GEOLOGIA, 10, cf. DN[2]. *Eroul... se pregătește de viață și de moarte, dar pasiv și statuar... străbătut de semne pămîntului și de raze stelare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 8/2. *A cules doi pumni de praf stelar.* CINEMA, 1969, nr. 9, 9, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Astronomie stelară* = ramură a astronomiei care se ocupă cu studiul stelelor **(I 1).** Cf. DL. *Hartă stelară* = hartă care reprezintă constelațiile de pe bolta cerească. Cf. DL, DM, DEX. ✦ Fig. Care are valoare sau importanță deosebită. *Valorile stelare ale poeziei noastre culte.* M 1969, nr. 12, 1. ✦ Care are formă de stea **(I 1),** ca o stea; stelat **(1).** Cf. CADE, DL, DM, DEX.

2. (Rar) De stele; înstelat. *În noaptea-nalbă... Se-nfrezăresc prin frunzătură Stelare-adîncuri ce tresaltă.* MACEDONSKI, O. I, 54. *Peste capu-mi se-ndoaie bolți stelare.* PILLAT, P. 26, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *stelari, -e.*

— Din fr. **stellaire.**

STELÁT, -Ă adj. **1.** Care are formă de stea **(I 1),** ca o stea **(I 1);** stelar **(1).** Cf. SCRIBAN, D. *Ape limpezi și prelutindeni iarba Cu dinți tăioși, cu spice și fluturi mari, stelați.* STANCU, C. 15, cf. DL, DM. *Mici plăcuțe stelate, dispuse tot în șiruri.* AP 69. ✦ (Despre figuri geometrice) În formă de stea **(II).** *Un poligon regulat concav se zice stelat.* MELIK, G. 125. *În afară, turla octogonală e așezată pe două baze: prima stelată, cu douăsprezece colțuri..., a doua pătrată.* MON. IST. II, 66. *În acest complex sînt cuprinși numeroși radiolari de formă rotundă, iar alții de formă stelată.* ONCESCU, G. 309. *Avem un singur decagon stelat: el se capătă unind punctele de diviziune din 3 în 3.* GEOMETRIE IX, 133. *Pionsot a descoperit noi poliedre regulate, anume 4 poliedre stelate.* GEOM. SP. 96, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Învechit) Înstelat. *Pe bolta azurie, în aer plutitoare, Tăcuta bela lună... Era stelata-i cale.* B. IONESCU, C. 34/9. *Comeții... umblă rătăcind pe bolta stelată a cerului.* FILIMON, O. II, 222. *Unde mergi, sul-*

tană, singură cu un junc Pe aceste valuri, sub un cer stelat? BOLINTINEANU, O. 102. *Își vedea umbra pe luciul stelat cum alerga alături de dînsul.* D. ZAMFIRESCU, Î. 38. *Și rozele muriră pe marmoră stelată.* PETICĂ, O. 72.

3. (Astăzi rar; despre animale, mai ales despre boi, de obicei determinat prin „în frunte") Țintat. *Adora... mai cu seamă boul negru stelat în frunte numit Apis.* SĂULESCU, HR. I, 5/20. *Un mustăcios... trăgea după sine doi boi stelați.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 127, 16/3.

— Pl.: *stelați, -te.*

— **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-at* (după fr. *étoilé*).

STÉLĂ s. f. **1.** Mic monument cu caracter comemorativ sau sepulcral, alcătuit dintr-un singur bloc de piatră în formă de fus, de coloană, de obelisc sau de placă, așezat vertical, împodobit cu basoreliefuri și purtînd inscripții care îi indică semnificația. *Tot din Rusănești este și frumoasa stelă cu doi lei culcați pe frontul ei.* ODOBESCU, S. II, 415, cf. ȘĂINEANU[2]. *Atrag aici atenția asupra simbolului divin de pe stela lui Nebukadnezar I.* PÂRVAN, G. 521, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Un egiptean desprins de pe o stelă funerară, răsare din cinci mii de ani dați la o parte în urma unui german.* TEODOREANU, M. III, 330, cf. SCRIBAN, D. *Afară, pe latura dreaptă, este mormîntul lui C. Negri. O stelă ridicată la 11 oct. 1877.* CĂLINESCU, C. O. 256, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Paginile acestea, dense de informație și iubire, scrise la împlinirea unui sfert de veac de la săvîrșirea din viață a marelui scriitor, înalță... o a doua stelă funerară, deopotrivă de impresionabilă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 6/1.

2. (Nav.) Unghi diedru format între laturile unor piese metalice folosite în construcții navale. Cf. LTR[2].

3. Echer articulat, reglabil, folosit în topometrie și construcții navale. Cf. I. BRĂESCU, M. 10, LTR[2].

— Pl.: *stele.*

— Din lat. **stela**, fr. **stèle.**

STELĂMÍNT s. n. (Învechit, rar) Astronomie. Cf. SFC III, 135.

— **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-ământ.*

STELÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Stelar[2] **(1)**. *Cometă cu lungi coade, însă cu scurtă minte... De ne vei arde-acuma, să știi că or să nască În locu-ne ființe mai rele decît noi, Ce-n grab-or să-ntărite mînia ta stelească.* ALEXANDRESCU, M. 177. ◇ Fig. Puternic **(I 2)**. *Nici alt gînd sau altă socoteală în gînd să-ți intre, căci, pre numele cerescului vultur și pre tăriia stelescului leu,... ne giurăm.* CANTEMIR, I. I. II, 18.

— Pl.: *stelești.*

— **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-esc.*

STELÍ vb. IV. Intranz. **1.** (Învechit) A luci. *Scoate puțin cleiul... și pune apă ca să slăbească... Însă caută să nu stelească ori să sclipească cleiul* (a. 1805). GRECU, P. 72, cf. DI ◇ Expr. **A-i steli** (cuiva) **ochii = a)** a străluci. [Boaza] *ochii... decît a mîții mai luminoși steli.* CANTEMIR, I.I.I, 177; **b)** a vedea stele în fața ochilor din cauza amețelii. *Craiul ..., stelindu-i ochii, au căzut din tron jos.* BĂRAC, ap. TDRG, cf. DL.

2. (Regional; despre stele) A răsări **(II 1)**. Cf. GR. S. I, 46.

— Prez. ind.: *stelesc.*

— V. **stele** (pl. lui *stea*).

STELÍN, -Ă adj. (Învechit) Stelar[2] **(1)**. *Noaptea-și pune stema fecrică, stelină.* ALECSANDRI, P. III, 89, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., DL, DM.

— Pl.: *stelini, -e.*

— **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-in.*

STELIONÁT s. n. (Jur.) Delict constînd în vînzarea sau ipotecarea unui bun la mai multe persoane deodată. Cf. PROT. — POP., N. D., SCRIBAN, D., DN[3].

— Pronunțat: *-li-o-.* — Pl.: *stelionate.*

— Din fr. **stellionat**, lat. **stellionatus.**

STELIONATÁR s. m. (Jur.) Persoană care s-a făcut vinovată de stelionat. Cf. SCRIBAN, D.

— Pronunțat: *-li-o-.* — Pl.: *stelionatari.*

— **Stelionat** + suf. *-ar.*

STELIȘOÁRĂ s. f. (Regional) **1.** Steluță **(I 1)**. [Unele bețișoare] *se lasă simple, altele se pun în formă de... stelișoare, ale căror raze asemenea se încarcă cu strofide și smochine.* MARIAN, Î. 166, cf. DL, DEX.

2. (Bot.) Steliță **(1)** *(Aster amellus). Iată frageda sulcină, stelișoare, blinde nalbe, Urmărind pe busuiocul iubitor de sînuri albe.* ALECSANDRI, P. III, 55, cf. DL, DEX., ȘEZ. IX, 30.

— Pl.: *stelișoare.* — Și: (regional) **steișoáră** s. f. ȘEZ. IX, 30.

— **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-ișoară.*

STELÍT s. n. Aliaj dur și rezistent, care conține cobalt, crom, molibden etc., din care se fabrică sau cu care se acoperă suprafețele unor piese sau instrumente. Cf. LTR[2], DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **stellite**, germ. **Stellit.**

STELÍȚĂ s. f. **1.** (Și în sintagmele *steliță vinală*, BARCIANU, GRECESCU, FL. 291, BRANDZA, FL. 263, ȘEZ. XV, 128, PĂCALĂ, M. R. 14, PANȚU, PL. 291, CADE, BORZA, D. 26, *steliță sălbatică*, ȘEZ. XV, 127) Plantă erbacee din familia compozeelor, cu tulpina și frunzele păroase, cu florile dispuse în capitule, cele centrale galbene, iar cele marginale albastre; (regional) gălățence, rușcă, selnteiuțe (v. scînteiuță I 4), stelișoară **(2)**, vărsătoare, flori-cojocărești, flori-de-Ierusalim, iarba-vîntului, ochiul-boului, rujă-de-toamnă, rujă-vînătă, rușcă-vînătă, rușeuță-vînătă, steluță-sălbatică, steluțe-vinete (v. steluță III 2 i) *(Aster amellus).* Cf. BARCIANU, PĂCALĂ, M. R., PASCU, S. 256, PANȚU, PL. 291, CADE, DM, SFC III, 91, BORZA, D. 26.

2. (Învechit; în sintagma *steliță de sînge*; cu sens neprecizat, probabil) Hematie. *Junghi ce se pricinuiește... din prea oxidate steliță de sînge.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 195/7.

— Pl.: *stelițe.* — Și: **steiță** s. f. BORZA, D. 26.

— **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-iță.*

STÉLNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Stelar[2] **(1)**. *Pe a cerului cîmpie... Noaptea vine pe furiș Și cu-o secere de aur de la lună-mprumutată, Face-un stelnic seceriș.* ALECSANDRI, P. III, 147, cf. DDRF, TDRG.

— Pl.: *stelnici, -ce.*

— **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-nic.*

STELNICÁRIȚĂ s. f. (Bot.; prin Olt.) Păducherniță **(II 1)** *(Lepidium ruderale).* Cf. PANȚU, PL. *Cine are stelnițe în casă, fierbe apă cu stelnicariță... și să oprească cu această apă fierbinte.* ap. CADE.

— Pl.: *stelnicariță.*

— V. **stelniță.**

STÉLNIȚĂ s. f. (Popular) Ploșniță **(1)** *(Cimex lecturarius, Cimex columbarius, Cimex prasinus; Eurygaster maura, Eurydema ornata).* Cf. ȘINCAI, în DR. V, 557, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, CIHAC, II, 367, LM, BARCIANU. *Dintre insectele cele mai neplăcute și mai nesuferite este ploșnița... numită... și stelniță.* MARIAN, INS. 430, cf. id. ib. 421, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, STERESCU, N. 1 053, PASCU, S. 265,

RESMERIȚĂ, D., CADE, ROSETTI, L. R. III, 95, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, H V 98, IX 88, XVII 16, XVIII 42, com. MARIAN. *Pe cuptor nu m-oi culca, Stelnițele m-or mînea.* BÎRLEA, L. P. M. I, 257, com. din PECICA — ARAD, com. FURTUNĂ, ALR I 1 899, TEAHA, C. N. 267. ✧ (Urmat de determinări care indică specia, genul, varietatea) *Stelniță de pere.* MARIAN, INS. 421. *Stelnițele de pom găuresc scoarța și sug părțile cele dulci cu care se nutrește pomul.* id. ib. *Stelnița de cîmp.* ALR I 1 899/355. *Stelniță de pădure.* ib. 1 899/229, cf. 1 899/343, 354, 355. *Stelniță sălbatică.* ib. 1 899/268, cf. 1 899/305, 808. *Stelnița cîmpului.* TEAHA, C. N. 267.

— Pl.: *stelnițe* și (rar) *stelniți.* — Și: **stălniță** (H IX 88, com. MARIAN, ALR I 1 899/223, 229, 270, 298, 302, 305, 333, 335, 850), (învechit) **steălniță** (ȘINCAI, în DR. V, 558, CIHAC, II, 367), (regional) **stálniță** (ALR I 1899/295) s. f.

— Din scr. **stenica.**

STELÓI s. n. (Regional) Augmentativ al lui stea (I 1); stea foarte mare, imensă. *Sus stele, Jos stele Vai de picioarele mele; Iar steloiul cel mai mare Rău mă frige la picioare* (Gerul). GOROVEI, C. 172. ✧ *Steloiul ăl mare* = luna. *Steloiu-al mare, care face gaură-n spinare.* ap. PASCU, C. 95.

— Pl.: *steloaie.*

— **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-oi.*

STELÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit) Înstelat. [Pămîntul] *este înfășurat de măreața boltă steloasă a firmamentului.* GENILIE, G. 8/6, cf. VALIAN, V. *Văzut-am în străinătate românași... uitîndu-se cu jale, în nopțile steloase, la calea cea cerească pe care strămoșii urmau pe împăratul cel mare.* RUSSO, O. 125. *Cerul se prevede în valea înflorită, Sau valea înflorită în cerul cel stelos.* BOLINTINEANU, O. 203, cf. CADE, DL, DM. ✦ (Regional) Scînteietor (2). Cf. CADE, DM. *Și-au văzut o stea steloasă Luminoasă Că se lasă L-astă casă.* MARIAN, NU. 842. *Dar ca luna nu-i nici una Steloasă și văzăroasă.* MERA, ap. CADE, cf. DL.

— Pl.: *steloși, -oase.*

— **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-os.*

STELUȘOÁRĂ s. f. (Regional) Steluță (I 1). *Steauă, stelușoara mea, Cea luminoasă Și vederoasă.* MARIAN, V. 100, cf. GR. S. VI, 159.

— Pl.: *stelușoare.*

— **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-ușoară.*

STELÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui stea.

I. 1. Cf. stea (I 1). *O, blîndă, mult duioasă și lainică lumină În veci printre steluțe te cată al meu dor.* ALECSANDRI, P. I, 119, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Răsări deodată o steluță, undeva în tinda muierilor.* AGÎRBICEANU, A. 83, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Suflă un vînt puternic... și din această cauză steluțele cerului ajung fărîmate pînă la oameni.* SAHIA, N. 113. *Dincolo de Siret se aprind focuri: steluțele sfioase încep a tremura în mările de sus.* SADOVEANU, O. II, 190, cf. SCRIBAN, D. *Toma se uită spre cer, ca să vadă de e tîrziu, dar nu se vedeă decît o steluță palidă între valuri moi și fumurii de nori.* CAMIL PETRESCU, O. III, 233. *Pentru ochii tăi, mîndruță, Da-ți-aș cerul cu steluță.* SEVASTOS, C. 126. *Unde-i steluța de-asară Să mi-o văd și-n astă sară.* ȘEZ. I, 49. ✧ (Ca termen de comparație) [Luna] *mai întîi ca o steluță, ca făclia depărtată... Printre frunzele clătite am zărit-o licurînd.* ALEXANDRESCU, M. 19. *Trei fecioare albe, nalte și frumoase... s-au înălțat în ceruri, cîntînd împreună... și ca trei steluțe se pierdură în stele.* ALECSANDRI, P. I, 192. *Zări... o lumină licărind ca o steluță.* ISPIRESCU, L. 395. *Pune un cărbune mic ca o steluță.* TEODOREANU, C. B. 40. ✧ Fig. *N-am altă mîngîiere mai vie pe pămînt Decît să-nalț la tine duioasa mea gîndire, Steluță zîmbitoare dincolo de mormînt.* ALECSANDRI, O. 124. *Glasul cu veste al mamei a pus cîte-o steluță de bucurie în fiecare.* TEODOREANU, C. B. 109. ✦ Fig. (Rar) Scînteie (I 1). *În cenușă nu licărea nici o steluță.* SADOVEANU, O. III, 148, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Entom.; prin Bucov.) Licurici *(Lampyris noctiluca). Aceste puncte lucitoare nu sînt nimic alta, fără numai licurirea ce-o produce un gîndăcel, numit... licuriciu, iar în... Bucovina: făclieș, fănăraș..., steluță.* MARIAN, INS. 44, cf. CADE.

2. (Familiar și peiorativ) Starletă. Cf. stea (I 2). *Această profesiune de credință ... aparține unei starlete: o steluță apărută nu de prea multă vreme pe firmamentul cinematografiei franceze.* CINEMA, 1968, nr. 3, 17.

II. P. anal. **1.** Obiect, desen etc. în formă de stea (I 1) (mică). *Printre florile ce vă trimit veți găsi împrăștiate mai multe floricele albastre cu o steluță galbenă în mijloc.* NEGRUZZI, S. I, 103, cf. DL, DM, DEX.

2. Ornament, podoabă în formă de stea (I 1); cusătură avînd această formă. Cf. stea (II 3). *Ișlice ... împodobite cu steluțe de argint.* IORGA, C. I. I, 175, cf. DIACONU, VR. LVIII, DL, DM, DEX. *Steluțe mărunțele Împrejurul poalelor mele.* MARIAN, V. 95.

3. Semn grafic în formă de stea (I 1) care se pune după un cuvînt pentru a indica trimiterea la o notă, ori înaintea elementelor (lexicale) neatestate și reconstituite etc.; asterisc, stea (II 5). *Steluțele răspîndile sînt conductorii cititorilor.* ARISTIA, PLUT. II_2/15, cf. DDRF, V. MOLIN, V. T., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., LTR^2, DL, DM, DEX.

4. (Mai ales la pl.) Pastă făinoasă în formă de stea (1 1), (care se fierbe în supă). Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, ALR II 4 034/605.

5. Pată albă de păr pe fruntea unor animale. Cf. stea (II 6). *Iată că-ntr-o dumbrăvioară El zărește-o căprioară, Fiară blîndă de la munte Cu steluță albă-n frunte.* ALECSANDRI, P. II, 89. *Mărioara se-ntîlnea Cu-n străin care venea Pe-un-fugar sirep de munte Cu steluță albă-n frunte.* id. O. 105, cf. DL, DM, DEX. *Vin oile de la munte Cu steluțe albe-n frunte* (Carul cu nuiele). GOROVEI, C. 46.

6. Rotocol de grăsime la suprafața unor lichide (mai ales a supei). Cf. stea (II 7). *Apa... se umplea de zoi..., de steluțe... și îngheța din nou.* AGÎRBICEANU, A. 431, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DEX.

7. (Și în sintagmele *steluță de zăpadă, steluță de gheață*) Fulg de zăpadă. Cf. stea (II 8). *Acum trecem prin poiene, acum trecem prin zăvoaie, Crengile-aninate-n cale ning steluțe și se-ndoaie.* ALECSANDRI, O. 169. *Din seninul sticlos pluteau abia vizibile steluțe de zăpadă, sclipind imaterial.* C. PETRESCU, Î. II, 152, cf. DL, DM, DEX. *Nu mai simt acuma cum crește bucuria Ce-mi încolțea în suflet adînc și curată Cînd începeau să cadă Steluțele de gheață în cea dintîi zăpadă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 133, 3/3.

III. (Bot.) **1.** Numele mai multor plante erbacee din familia cariofilaceelor: **a)** plantă cu tulpina păroasă în partea superioară, frunzele pețiolate și florile albe dispuse în panicule, care crește în locuri umbroase și umede, (regional) albumeală, bătrînuș, iarbă-moale, steaua-fetei (v. stea III 3) *(Stellaria nemorum).* Cf. PĂCALĂ, M. R. 19, PANȚU, PL., BORZA, D. 165; **b)** (regional; și în sintagma *steluța fetei*, BORZA, D. 164) FOCOȚEA *(Stellaria graminea).* Cf. CADE, SIMIONESCU, FL. 296, BORZA, D. 164; **c)** (regional) iarbă-moale *(Stellaria holostea).* Cf. BORZA, D. 164; **d)** (regional; în sintagmele *steluța fetei*, id. ib. 165, *steluță albă*, id. ib.) răcovină (a) *(Stellaria media).* id. ib.

2. Numele mai multor plante erbacee din familia compozeelor: **a)** (la pl.; și în sintagma *steluța șoricelului*, BORZA, D. 64) plantă cu tulpina ramificată, roșietică, acoperită cu peri scurți și aspri, cu frunzele liniar-lanceolate, cu florile marginale roz sau violet, iar cele centrale tubuloase galbene; bătrînuș, bunghișor, cușmuță, flori-de-toamnă, ochiul-boului (v. ochi

C, i). *(Erigeron acer).* Cf. BORZA, D. 290; **h)** (la pl.) mică plantă cu tulpina înaltă, foarte păroasă, cu frunzele oblonge, cu florile centrale tubuloase gălbui, iar cele radiale roșii sau alburii; ochiul-boului *(Erigeron alpinus).* Cf. id. ib. 84; **e)** (regional; și în sintagma *steluța șoricelului*, id. ib.) bătrîniș *(Erigeron canadensis).* Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, BORZA, D. 64; **d)** (regional; la pl.) ochiul-boului *(Erigeron podolians).* Cf. BORZA, D. 65; **e)** (regional) ochiul-boului (v. o c h i[1] C **d**) *(Aster alpinus).* Cf. id. ib. 26; (regional; la pl.) scînteiuțe (v. s c î n t e i u ț ă I **4**) *(Aster novi-belgii).* Cf. id. ib.; **g)** (regional; în sintagma *steluțe vinete*, PĂCALĂ, M. R. 14) steliță **(1)** *(Aster amellus).* Cf. BORZA, D. 26; **h)** (regional; la pl.) bănuți *(Bellis perennis).* Cf. id. ib. 29; **i)** (regional) drențe *(Callitriche verna).* Cf. id. ib. 36; **î)** (regional; la pl.) fluture *(Gaillardia aristata).* Cf. id. ib. 73; **j)** (regional; și în sintagma *steluțe de munte*, DM, BORZA, D. 98) albumeală *(Leontopodium alpinum).* *Caraimanul cu tancuri ascuțite, pe brîiele cărora cresc frigurosale stelițe de munte.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. PANȚU, PL. 291, DL, BORZA, D. 98; **k)** (regional; la pl.) lipscănoaice *(Coreopsis tinctoria).* Cf. BORZA, D. 51.

3. (Regional; la pl.) Fluturași *(Cosmos bipinnatus).* Cf. BORZA, D. 53.

4. C o m p u s: **steluță-albișoară** = lîna caprelor *(Serastium lanatum).* Cf. BORZA, D. 44.

— Pl.: *steluțe.*

— **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-uță.*

STEM s. n. v. stemă.

STÉMĂ s. f. **1.** (Învechit și popular) Coroană (cu însemnul puterii pe care o reprezintă); p. e x t. puterea pe care o conferă acest însemn. *Și destoinicul de stemă a se încununa și a se proslăvi, legat în temniță junghe-se ca un făcătoriu rău și nedrept.* CORESI, EV. 547. *Bucură-te cîstită (sic) stemă a împăratului H[risto]s.* PARACLIS (1639), 17[1]/14. *Pentru izbînda lor are stă și stame, adecă cununi.* VARLAAM, C. 57. *Să nu te rușinezi... de marii pămîntului, nice de însuși cela ce poartă stemă* (a. 1640). GCR I, 89/11. *Văzui 24 de bătrîni șăzînd îmbrăcați în veșminte albe și în capetele lor steme de aur.* N. TEST. (1648), 306[v]/17. *A șasea oară să chemă izbăvirea noastră coroană, adecă stemă, că așa zice sfîntul Ioan blagoslov.* CHEIA ÎN. 75[v]/27. *Am luat stema cea den capul lui.* BIBLIA (1688), 220[1]/30. *Marele Costandin n-au vrut să să laude de stemă și de diadimă.* ib. [prefață] 8/40. *A împăratului stemă va pieri și alt împărat să va ivi.* FL. D. (1693), 8[v]/4. *Mulți tirani au șezut pre țărînă iară cel nepriceput au purtat stema.* N. COSTIN, LET. II, 48/17. *Între coarne sămnul biruinții și stema epitropii[i] să poarte.* CANTEMIR, I. I. 154, cf. ANON. CAR. *Unde-i este stema și podoabele și celelalte lucruri ce se cuvin împăraților?* ANTIM, P. 173. *Ieșind din miezul nopții o zgripțură ciudată Împerătriței de sus stema o arată* (a. 1774). BV II, 207. *Scoaseră muscalii pe Petru împărat pentru faptele sale și încoronără pe Ecaterina a doua, soția sa, cu stema Rosiei.* VĂCĂRESCUL, IST. 278. *Și-i pusără stema în cap și cartea în mînă.* ALEXANDRIA (1794), 8/13. *Dumnezeiasca pronie ne-au încoronat cu stema acestei binecredincioase țări* (a. 1802). URICARIUL, I, 300, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Într-aceeași dată stema din capu-și luînd Și pre biruitor însuși cu dînsa încoronînd.* FOGOR, HENR. 120/12. *Voi da stemă-mpărătească Orișicăreia femei Va' pute ca să-l robească.* CONACHI, P. 13. *Împărătească încoronă p-Areti Cu a capului său stemă ș-în locul său o vesti.* PANN, E. V, 102/20. *Ea pe fruntea sa domnească Purtînd nu stema regească Ci marama țărănească.* ALECSANDRI, POEZII, 593. *Împăratul își scoase stema din cap și o puse în capul fiului său.* ISPIRESCU, L. 312. *Întristătoare poveștI... Nu mai cercați a-mi vorbi de zînele voastre cu steme.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 58. *Cît este de schimbată porbirea ei de astăzi De aceea ce avu atunce cînd își luase A Ingliterei stemă.* I. NEGRUZZI, S. VI, 507. *Din fundul lumii... Venit-au roiuri de-mpărați Cu stemă-n frunte.* COȘBUC, P. I, 55, cf. BARCIANU. *Pe fruntea ta senină Mîndră stemă... va luci.* DAVILA, V. V. 52, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Să vă trămită din ceriuri Ale sale patru dăruri: Stema împărătească, Corona crăiască, Scaun domnesc, Toiag stăpînesc.* POP., ap. GCR II, 316. *De mi-ați pune Pe cap steamă Nu voi spune Cum îl cheamă.* TEODORESCU, P. P. 309. *Coroană crăiască Stemă-mpărătească.* SEVASTOS, N. 176. *Cocoana eara cu stem... unde luceferea prin casă de-ți lua vederile.* STĂNCESCU, B. 221, cf. ZANNE, P. IV, 636. ◇ F i g. *Omenirea e ca moartă... Stema ei de diamante Nimicit-a fost de soartă.* MACEDONSKI, O. I, 203. *Lîngă tîmpla marilor visători, fumul albastru al tutunului, mereu prezent, e ca o stemă a cerului.* TEODOREANU, M. U. 191. ◇ E x p r. **A fi cu** (sau **a avea**) **stema** (sau **stemă**) **în frunte** = **a)** a fi cu stea în frunte, v. s t e a **(II 6).** *Inima bat-o pustia; să fii și cu stemă-n frunte, n-o frîngi, tot degeaba.* DELAVRANCEA, Ș. 10. *Din real ieșit afară nu mai ești ca orișicare... Chipeș, nalt cu stemă-n frunte, pleci pe visul tău călare.* MACEDONSKI, O. I. 29, cf. ZANNE, P. III, 383, DL, DM, DEX; **b)** (ironic) a fi de neam mare, ales. Cf. ZANNE, P. III, 383. *Doar nu ești cu stema-n frunte să te asculte.* PAMFILE, J. II 167. *Ce te ții așa fudul parcă ai stemă-n frunte?* CHEST. V/66; **c)** a fi cuminte, drept, cinstit. Cf. ZANNE, P. IV, 636.

2. (Învechit) Piatră prețioasă, v. p i a t r ă **(I 1)** p. e x t. giuvaer. *Nu avea de unde lua bani să rădice oști, ce scoase toate fereceturile împărătești cîte era de aur și cîte era de argint, scule, mărgăritaruri, stime și veșmentele împărătesei.* MOXA, 362/6, cf. POLIZU. *Stema din cununa împărătească.* DELAVRANCEA, S. 82, cf. DDRF. *Asta cetate-o iubea mai mult decît toate Iunona ... ținîndu-și acolo carul și stemele toate.* COȘBUC, AE. 11, cf. TDRG, ȘĂINEANU, D. U., CADE. *În hipodrom se vînturau aurării, brocaturi și steme.* SADOVEANU, O. XII, 32, cf. DL, DM, DEX. ◇ F i g. *Un orizont bătut cu steme.* VULPESCU, P. 87. ✦ F i g. (Învechit) Podoabă **(I 1).** *Aceasta ca cu o coroană încoronată e cu stema frumuseții și a blîndețelor lui Davîd* (a. 1774). BV II, 207. *Vor lua împărația podoabei și stema frumuseții.* MINEIUL (1776), 81[v2]/24. *Noaptea-și pune stema feerică, stelină.* ALECSANDRI, P. III, 89.

3. Ansamblu de semne și culori cu o anumită semnificație, care reprezintă calitatea, puterea, autoritatea unei țări, a unui oraș sau județ, a unei dinastii sau familii nobiliare etc.; blazon, (rar) armoarii, (învechit) arme[ș]turi, herb, marcă[3] **(I 1),** pavăză **(2),** scut **(1).** *Stihuri în stema Domniei Moldovii* [titlu]. PRAV. IV. *Vom arăta și ce stemă au având țara încă de mai întîi de vinire[a] lui Traian.* N. COSTIN, LET. I, 38/22. *Împregiurul boltelor... steme de piatră cioplite cu meșteșug și poleite cu aur* (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. IV, 261. *Craiul bulgarilor... încă purta stemele crăiești.* ȘINCAI, HR. I, 184/2, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Leghioanele romane avea stema un vultur de aur sau de argint.* BĂRAC, ap. GCR II, 237/40. *În împrejurările de acuma, franțezii nu mai îngăduiesc stema cea veche, sfărîmînd-o pretutindenea unde o găsesc,* CR (1831), 54[3]/33. *Alte înștiințări schimbă stema țării,* AR (1831), 52[3]/13. *Sala în care să afla pusă masa s-au împodobit de semnele stemei familiei Kiseleff.* ib. (1834), 139[1]/3. *Țarul... au poroncit a se lua drept stema Rosii pe acel vultur cu două capite.* ASACHI, I. I, 202/15. *În fruntea porții,... este săpată în piatră stema țării.* RUSSO, S. 197. *Pentru tîmpii lui Licurg... cu exactitate la dînșul pare-se a se destinde șirul stemelor de regi.* ARISTIA, PLUT. 150/23. *Olandezul Levin Hulsius a publicat în timpul lui Mihai cel Viteaz stemele tuturor țărilor dintre Carpați și Balcani.* HASDEU, I. C. I, 95. *Castelul în ruine domnește peste vale... Și stema ce pe-oricine să-nfrunte cuteza, Mîncată e de vînturi, de soare și de apă.* MACEDONSKI, O. I, 23. *Leul căzînd, întinde însă în momentul morții laba sa rănită pe stema burbonilor.* I. NEGRUZZI,

s. III, 330. *Şi iau în armele lor vulturul împărătesc al Bizanţului (dar cu un singur cap, nu cu două ca în stema bizantină).* IORGA, C. I. II, 91. *La vechea noastră stemă... a adăogat, în cinstea unei înrudiri ilustre, în cîmp de aur cu chenar de sîngeap, un pardos negru.* M. I. CARAGIALE, C. 70. *S-a surpat şi stema cea cu cap de bour.* LESNEA, VERS. 246. *Ca dovadă, nea arătat stema familiei, în herbul căreia se deslușea şi un cap de zimbru.* VOICULESCU, P. I, 310. *Stema ţării a rămas capul de zimbru şi domnia Moldovei a început de aluncă.* SADOVEANU, O. XII, 231. *Stăpînul baron... s-a aşezat în fruntea salonului într-un fotoliu vechi de stejar, sub stema familiei.* DAN, U. 307. *Cu asemenea fumuri, îşi compusese o stemă.* CĂLINESCU, S. C. L. 40. *Asemenea proaspete, vii... Şi lucii culori se mai văd Doar în stemele ţărilor.* BLAGA, POEZII, 230. *Uite sus, acel fronton triunghiular pe care Gheorghe Bibescu şi-a pus orgolios stema dinastiei.* CAMIL PETRESCU, O. II, 392. *S-au luat la întrecere să steargă de pe faţa pămîntului codrii de stejar bătrîni de veacuri, unde păşeuseră bourii şi zimbrii din stema ţării.* V. ROM. februarie 1954, 15. *Mîine o să capeţi chiar şi carte de marinar, cu stema ţării.* TUDORAN, P. 147. *Un imprimat cu stema republicii.* PREDA, R. 92. *Pornesc lăcuţi şi gravi Toţi vulturii din mucedele steme.* LABIŞ, P. 83, cf. PR. DREPT. 42. *Aceeaşi tipografie... a scos şi Tetraevanghelul din 1546, fapt demonstrabil prin prezenţa stemei Sibiului... în paginile cărţii.* L. ROM. 1967, nr. 1, 81. *Unde este vechea stemă a Romei?* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 14/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Iată-ntr-adevăr zeiţă coborîtă pre pămînt Iată stema tuturora frumuseţilor cîte sînt.* PANN, E. II, 78/22. ✦ Fig. (Învechit, rar) Specific **(1)**. *Mai toate naţiunile Europei... şi-au adunat cîntecele poporane din acele feluri te colecţiuni, purtînd fiecare stema unei naţionalităţi.* ODOBESCU, S. I, 181.

4. (Învechit şi popular) Semn caracteristic, pată sau smoc de păr (de altă culoare) pe fruntea unor animale. *Aduceţi-mi calu-ndată Calul meu cu stemă-n frunte.* BOLINTINEANU, O. 9. *Împrejuru-ne s-adună... Caii mării, albi ca spuma, Bouri nalţi cu steme-n frunte.* EMINESCU, O. I, 101, cf. ENC. VET. 152. *Animalele cu stimă se cred a fi năzdrăvane.* ŞĂINEANU, D. U., cf. DL, DM, DEX. *Aflînd răpirea logodnicii, vorbeşte cu boul să-l facă un cal cu stemă în frunte.* FUNDESCU, L. P. I, 125. *Cele oi cornute, Tot cu stema-n frunte.* BAIADE, II, 281.

5. (Rar) Reprezentare grafică a filiaţiei manuscriselor unei lucrări. *După ce s-au clasat mss. după filiaţiunea lor, sau, în lipsa unei steme, după valoarea lor intrinsecă, procedăm la colaţionarea lor.* BUL. COM. IST. I., 53, cf. 77.

— Pl.: *steme.* — Şi: (învechit şi regional) **steámă**, (învechit) **stímă** s. f., (regional) **stem** s. n.

— Din ngr. στέμμα, slavonul СТѢМА, lat. **stemma**, fr. **stemma**.

STEN s. m. Unitate de măsură a forţei egală cu o mie de newtoni. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *steni.*

— Din fr. **sthène**.

STENAHORÍE s. f. (Învechit) **1.** Greutate (în realizarea unui lucru); p. ext. supărare. *Nu aştepta de la mine... fără decît numai acelea care-ţi pot face stenahorie şi trudă* (a. 1779). GCR II, 48/6. *Au rămas de nu pot a-şi săvîrşi rugăciunea cea după legea lor avînd mare stenahorie* (a. 1793). IORGA, S. D. I, 240. *Pentru ce unele numai din cocoane şi unii numai din boieri să călătorească cu cheltuiele şi stenahorii grele sute de mile, spre a-şi cîştiga iarăşi sănătatea.* FM (1843), 165[1]/23, cf. TDRG, ALEXI, W.

2. Încurcătură financiară. *Domnul* [era] *în mare stenahorie de a banilor* (sfîrşitul sec. XVIII). ÎET. III, 269/12. *Cu dăstulă stenahorie şi cu împrumutări s-au nevoit divanu dă au făcut împlinire* (a. 1809). DOC. EC. 83. *Stenahoriia şi distihiia au silit de au vîndut* [moşia] (a. 1810). ib. 84. *De către cinst[ită] caimăcănie ni să face zor a profitacsi bani să silesc pă lăcuitori la răspundere peste a lor neputinţă: cugetul nu mă lasă şi mai bine priimesc ca de la mine să mai pierz să nu-i aduc la stenahorie* (a. 1822). IORGA, S. D. VIII, 63. *Mă aflu într-o mare stenahorie... trimite-mi 150 de părinţi „de puţ de lei".* CARAGIALE, O. VII, 497, cf. TDRG, ALEXI, W., CADE, GÁLDI, M. PHAN. 256, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

3. Tulburare sufletească, plictiseală **(1)**. *Nesomnul vine din stenahorie, din frici cumplite şi gînduri.* CORNEA, E. I, 31/6. *Mă mucezisem la ţară, la Bîzoieni... De la o vreme îmi venise stenahorie şi ipohondrie.* ALECSANDRI, T. I, 310, cf. CIHAC, II, 702. *Dar dacă al meu suflet avea stenahorie La toate ce se-ntîmplă, azi simte bucurie.* BOLINTINEANU, D. 147, cf. DDRF, BARCIANU. *Plictiseala şi stenahoria erau adevăraţii duşmani ai societăţii acestia.* D. ZAMFIRESCU, A. 31, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], PASCU, S. 188, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Văzînd boierii că-l apucă stenohoria la mînăstire se hotărîră.* C. GANE, TR. V. 250. *Revedem aceleaşi privelişti, care ne pricinuiesc stenahorie.* SADOVEANU, O. XIX, 500, cf. DL, DM, DEX.

4. Stare de agitaţie. *Cei loviţi de aceasta vin într-un neasîmpăr (stenahorie) covîrşitoriu.* CORNEA, E. I, 116/6. *Cum? pe unde? spune-mi iute, că mi-e degrabă, of, îmi vine stenahorie!* CARAGIALE, T. II, 63. *Era cald, avea stenahorie, pe la două ceasuri din zi, după o lungă lăcere a strigat din toată inima.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 451, cf. TDRG. *M-au apucat stenahoriile de la primul zîmbet premergător glumelor lor.* COCEA, S. I, 189. *O mare logofeteasă, după cum spune un istoric, pe lîngă nenumăratele-i nevrieale, isterieale, labieturi, gusturi fistichii, stenahorii... n-aveu cultură superioară unui absolvent a trei clase primare.* SADOVEANU, O. XIX, 49.

5. (Învechit) Greutate în respiraţie; p. ext. astmă. *Femeia are mare stenahorie cînd să culcă pe spate.* MEŞT. MCŞ. 69/17. *Să-l frecăm pe tot trupul cu oţăt răce... şi-apoi să-l acoperim bine fără să-i aducem stenahorie.* VÎRNAV, H. 102/7. *Lasă-le mai slobod, [de corset] soro, că iar o să-ţi vie stenahorie, ca la palat.* VLAHUŢĂ, S. A. 71, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Pl.: *stenahorii.* — Şi: **stenohorie, stehonarie** (URICARIUL, IV, 172/24), **stanahorie** (GÁLDI, M. PHAN. 256), **stînahorie** (id. ib.), **stenahorie** (id. ib.) s. f.

— Din ngr. στενοχωρία.

STENAHORISÍ vb. IV. (Învechit) **1.** Tranz. şi refl. A (se) constrînge. *Pentru ca să nu să stenohorisească oştile, n-au mers, ci au rămas aceolea* (a. 1715). GÁLDI, M. PHAN. 257. *Pricinuindu-se lipsa să stinahorisească pe cei ce au trebuinţă de cumpărat* (a. 1775). id. ib. 257. *Datornicii stenahorisindu-l ca să le împlinească banii* (a. 1793). id. ib. 257. *Ordia împărătească... văzîndu-se stenohoristă... hotărîră să ceară pacea.* VĂCĂRESCUL, IST. 285. *Să fie casa cu odăi mai multe, de douo familii, ca, plînd, să nu ne stenahorisim* (a. 1821). IORGA, S. D. VIII, 58, cf. TDRG. ◇ Refl. pas. *Ca să nu se stenahorească de datornici* (a. 1792). GÁLDI, M. PHAN. 257.

2. Refl. A se plictisi **(1)**. *Pentru care pricină mai mult se stenahorisesc de nu mai pot suferi a mai fi cu locuinţă acolo* (a. 1793). GÁLDI, M. PHAN. 257. *Parol d-onor, m-am stenahorisit.* BACALBAŞA, S. A. I, 93, cf. TDRG.

3. Tranz. A plictisi **(2)**. *Îl stenahorisea cu răspunsurile lui.* D. ZAMFIRESCU, I. 129.

— Prez. ind.: *stenahorisesc.* — Şi: **stenohorisí, stanahorisí** (GÁLDI, M. PHAN. 257), **stînahorisí** vb. IV.

— Din ngr. στενοχωρῶ.

STENAHORISÎT, -Ă adj. (Învechit) Care constrînge; (învechit) stenahorît. *Vătaful de pescare... cu stenahorisite mijloace au dobîndit şi au făcut luări fără*

temere (a. 1822). DOC. EC. 249, cf. GÁLDI, M. PHAN. 257.

— Pl.: *stenahorisiți, -te.*

— V. **stenahorisi.**

STENAHORÍT, -Ă adj. (Învechit) Care constrînge; (învechit) stenahorisit. GÁLDI, M. PHAN. 257.

— Pl.: *stenahoriți -te.*

— De la **stenahorie.**

STÉNCĂ s. f. v. **stancă**[2].

STENEÁP s. m. v. **stenap.**

STENÉP s. m. v. **stenap.**

STÉNGHER s. m. (Prin nordul Munt.) Bucată (de pline, de mămăligă etc.). *Purta de gît o traistă plină cu stengheri de mămăligă.* RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.: *stengheri.*

— Etimologia necunoscută.

STENGHERÍ vb. IV v. **stingheri.**

STÉNIC, -Ă adj. **1.** (Învechit; despre boli) Ușor. *După activitatea și pasivitatea stării sănătății* [bolile] *sînt cele stenice și astenice.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XLIV/11. *La gastritul stenic (purlăreț) folosește luarea sîngelui.* CORNEA, E. I, 37/14.

2. (Livresc; adesea figurat) Care provoacă sau degajă vigoare, sănătate, putere; întăritor. *Iată, dar, cît de vaste și stenice motive de inspirație... așteaptă pe colaboratorii noștri.* în PLR II, 630. *Afară de aceasta, avea un program stenic, dedus din concepția sa de viață, fiecare articol și fiecare operă literară publicată reprezentînd un moment al războiului ideologic.* CĂLINESCU, C. O. 285. *Firește, o asemenea filozofie nu poate fi decît stenică, rumenă de sănătate.* RALEA, S. T. III, 173, cf. I, 218, DL, DM. *La noi, pînă la 1848, literatura, ca parte componentă a unei mișcări de eliberare în plin avînt, a avut un caracter afirmativ, stenic.* V. ROM. ianuarie 1965, 102. *Poeții noștri, în genere mai stenici, nu au aproape deloc obsesia plictisului erotic.* CONTEMP. 1966, nr. 1 030, 3/3. *Valsul..., lucrare de un lirism luminos și stenic.* M 1968, nr. 5, 41. *Tradiția scenei românești se reazemă pe un echilibru stenic între sentiment și idee.* T iulie, 1969, 78, cf. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211. *Ar fi putut rămîne, cu o sinceritate asigurată, la poezia domeniului familiar, a intimităților grațioase, a micilor emoții stenice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 122, 11/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Acesta este, de altfel, tonul întregii activități a lui Arghezi în publicistica vremii, tonul stenic și militant al „Biletelor de papagal".* ib. 1980, nr. 21, 18/4.

— Pl.: *stenici, -ce.*

— Din fr. **sthénique**, engl. **sthenic.**

STENÍE s. f. (Învechit) Stare de perfectă sănătate. *Stenia este o ajunsă stare de sănătate cu tip activ.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 108/18, cf. 107/3, PROT. — POP., N. D.

— Cf. gr. σθένός „putere".

STENODACTILOGRÁF, -Ă s. m. și f. Persoană care practică stenodactilografia. *Flașnetarul s-a uitat la mine ca un stenodactilograf... la o babă știrbă.* TEODOREANU, M. U. 222, cf. NOM. PROF. 3. *La un capăt trei stenodactilografe, selivisite și platinate, își împărțeau... cîteva pagini de text.* VINEA, L. I, 35, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stenodactilografi, -e.*

— Din fr. **sténodactylographe.**

STENODACTILOGRAFÍE s. f. Înregistrare a vorbirii cuiva cu ajutorul stenografiei, urmată de dactilografierea după stenogramă a textului. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **sténodactylographie.**

STENOGRÁF, -Ă s. m. și f. Persoană care practică stenografia; (învechit) tah, tahigraf **(1).** *Jurnalele trimit stenografi pretutindeni.* CR (1838), 20[1]/20, cf. VALIAN, V., NEGULICI. *Erau însă stenografi după a căror lucrare, apoi, s-au publicat dezbaterile.* BARIȚIU, P. A. III, 7, cf. STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, NOM. PROF., SCRIBAN, D., DN[2], L. ROM. 1959, nr. 6, 78. *Campania din Africa de Nord ... e urmărită de Morar cu precizia unui stenograf.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 55, cf. DEX, DN[3].

— Pl.: *stenografi, -e.*

— Din fr. **sténographe.**

STENOGRAFÁ vb. I v. **stenografia.**

STENOGRAFIÁ vb. I. Tranz. (Folosit și absol.) A scrie cu ajutorul semnelor stenografice; (învechit) a tahigrafia. *Își va pune pacienția la probă ca să citească toate dezbaterile așa precum sînt stenografate.* BARIȚIU, P. A. III, 218, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Aici se încheie interviewul care, nefiind stenografiat, e greu, firește, de publicat întocmai.* BACALBAȘA, S. A. I, 257, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Popescule, — exclamă el... arătînd caietul unui zaplan care-i stenografiase vorbele.* BRĂESCU, A. 248. *Radu... trase din buzunarul de la piept carnetul ca să stenografieze ce auzise.* SADOVEANU, O. XVIII, 487, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2]. *Lucra rapid, cu aplicație și schimbînd creionul cu un altul luat dintr-un set aflat lîngă ea, s-ar fi putut înțelege că stenografiază.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 14, 16/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-fi-a.* — Prez. ind.: *stenografiez.* — Și: (învechit) **stenografá** vb. I.

— Din fr. **sténographier.**

STENOGRAFIÁRE s. f. v. **stenografiere.**

STENOGRÁFIC, -Ă adj. Care aparține stenografiei, privitor la stenografie; care este redat cu ajutorul stenografiei; (învechit) tahigrafic. Cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Scrierea grabnică este o întrebare stenografică, dar nu ortografică.* MAIORESCU, CR. III, 348, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Și-a citit discursul reprodus... după note stenografice.* COCEA, S. II, 159, cf. SCRIBAN, D. *În 1907, Delavrancea ținu la Ateneu o conferință despre Giosuè Carducci, care, după notele stenografice..., a decurs în aplauze.* CĂLINESCU, C. O. 238, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Frații Stavri dăduseră undeva, în Moldova, peste un povestitor, țăran de talent, și-i reproduceau stenografic vorbirea.* SADOVEANU, O. XVI, 510. *Însemnăm stenografic cronologia acestei zile, cînd toată țara a fost prezentă la vot.* RL 1977, nr. 10 287. (Fig.) *Gesticula stenografic.* C. PETRESCU, C. V. 366.

— Pl.: *stenografici, -ce.*

— Din fr. **sténographique.**

STENOGRAFÍE s. f. Sistem de scriere rapidă alcătuit din semne convenționale, care permite notarea vorbirii cuiva pe măsura desfășurării ei; (învechit) tahigrafie. *Stenografia, ce este o parte foarte însemnătoare într-un jurnal englizesc, ține a patrulea treaptă.* CR (1838), 20[1]/15, cf. VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], CADE. *Eu*

am învățat și stenografia pentru mai tîrziu. C. PETRESCU, O. P. II, 230, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ Profesiunea practicată de stenograf. Cf. DM.

— Din fr. **sténographie.**

STENOGRAFIÉRE s.f. Acțiunea de a s t e n o g r a f i a. Cf. DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-fi-e-.* — Pl.: *stenografieri.* — Și: (învechit, rar) **stenografiáre** s. f. PONTBRIANT, D.

— V. **stenografia.**

STENOGRÁMĂ s. f. Text scris cu semne stenografice. *Stenograma ce mi se înfățișează după cuvîntarea mea... mă dezamăgește.* SADOVEANU, O. XX, 516. *Au fost publicate stenogramele anchetei „Skoda".* BOGZA, A. Î. 40, cf. LTR², DL, DN². *Iată, într-un montaj inevitabil supus prescurtării, cele mai importante extrase din stenogramă.* T iulie 1968, 3. *Stenograma cursului ... de enciclopedia filozofiei, secțiunea dedicată problemei cunoașterii, abordată sub unghiul ei istoric.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 8/2, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 116, 32/3, M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *A găsit cîteva memorabile stenograme plastice ale atmosferei.* CINEMA, 1968, nr. 9, 7. *Conceput ca descriere a cîtorva zile din viața unui ziarist din provincie, romanul transformă stenograma acestor zile într-un compendiu de limbă literară.* RL 1980, nr. 11 072.

— Pl.: *stenograme.*

— Din fr. **sténogramme.**

STENOHORÍE s. f. v. **stenahorie.**

STENOHORISÍ vb. IV v. **stenahorisi.**

STÉNOS s. n. (Învechit) Astmă. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 702, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Pătimea de un fel de înecăciune. Un doctor tînăr... spusese la o parte fachii Zosichii că se teme să n-aibă stenos.* CONV. LIT. XLIV₁, 310. *Junele mai suferea și de stenos.* ap. TDRG, cf. RESMERIȚĂ, D., DR. IV, 814, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Din ngr. στενώσις.

STENOTÉRM, -Ă adj. (Biol.; despre organisme) Care trăiește numai între limite de temperatură apropiate; care nu se poate acomoda cu variații mari de temperatură. *Altele nu pot trăi decît în limite de temperaturi apropiate..., sînt denumite stenoterme.* AGROTEHNICA, I, 88, cf. LTR², DER, DN³, M. D. ENC.

— Pl.: *stenotermi, -e.*

— Din fr. **sténotherme.**

STENOTÍP s. n. Mașină care servește la stenografierea mecanică. Cf. LTR², XVI, 348, DL, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stenotipuri.*

— Din fr. **sténotype.**

STENOTÍPIC, -Ă adj. Care aparține stenotipiei, privitor la stenotipie. Cf. DN³.

— Pl.: *stenotipiei, -ce.*

— Din fr. **sténotypique.**

STENOTIPÍE s. f. Stenografiere mecanică cu ajutorul stenotipului. Cf. LTR², DL, DN², FORM. CUV. I, 141, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **sténotypie.**

STENOTIPÍST, -Ă s. m. și f. Persoană care cunoaște și practică stenotipia. Cf. NOM. PROF., DL, DN², DEX., M. D. ENC.

— Pl.: *stenotipiști, -ste.*

— Din fr. **sténotypiste.**

STENOZÁ vb. I. R e f l. (Med.) A face o stenoză. Cf. DN³.

— Prez. ind.: pers. 3 *stenozează.*

— Din fr. **sténoser.**

STENÓZĂ s. f. (Med.) Îngustare a unui orificiu sau a unui organ cavitar, produsă de un proces inflamator, tumoral, degenerativ sau ca urmare a unei cicatrizări. Cf. ANTONESCU, D., DL, DER, DN². *Alteori însă se pot ivi complicații: perforație, stenoză sau hemoragii ulceroase.* ABC SĂN. 372, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stenoze.*

— Din fr. **sténose.**

STÉNTOR s. m. (În sintagma) *Voce* (sau *glas*) *de stentor* = voce bărbătească puternică, răsunătoare. Cf. BARIȚIU, P. A. I, 537. *Mîndrul albanez... strigă cu voce de stentor: „Ioane, trage bulca boierului la scară".* FILIMON, O. I, 100, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., RESMERIȚĂ, D., IVELA, D. M. *Un domn grav cu glas vibrant de stentor, a cerut două șvarțuri.* COCEA, Ș. II, 495. *Avea un glas de stentor și o ținută gravă.* VIANU, S. 173. *La curs avea o voce de stentor.* BENIUC, M. C. I, 56, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ P. e x t. Bărbat care are o astfel de voce. Cf. DN³. ✧ (Adjectival) *Domnul Nolică zise serios ca Newton și stentor ca Bismark.* ARGHEZI, B. 75, cf. DN³.

— Pl.: *stentori.*

— Din fr. **stentor.**

STENURÉLE subst. pl. (Popular) Diminutiv al lui s t e a n (v. s t a n ă **1**). *Și poți știi că am.... Nouă cătelei Ca și nouă smei, Nouă lănțurele Ca și stenurele.* POP., ap. GCR II, 329.

— Pl.: *stenurele.*

— **Stenuri** (pl. lui *stean*) + suf. *-ele.*

STEORȚ s. n. v. **șterț**[1].

STEP s. n. Formă de execuție a unor dansuri de origine negro-americană care se caracterizează prin bătăi ritmice, sincopate, ale vîrfului și ale tocului încălțămintei. Cf. DER. *Astaire rămîne marele maestru al stepului.* CINEMA, 1968, nr. 10, 42. *Ea atrage după sine, într-o mișcare grațioasă și romantică sau în tam-tam-ul stepului, ritmul corpurilor, ritmul filmului.* ib. 1969, nr. 5, 28, cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *stepuri.*

— Din engl. **step.**

STEPÁJ s. n. Tulburare a mersului datorită paraliziei mușchilor inervați de nervul sciatic. Cf. D. MED., DN³.

— Din fr. **steppage.**

STÉPĂ s. f. Întindere de pămînt arid, de obicei șes acoperit cu o vegetație compusă în special din plante graminee, plante cu rizomi, tufișuri și plante spinoase; formație vegetală care crește pe acest loc. *Stepele în Rosia și Asia... savanele în America... sînt cîmpuri nisipoase sau acoperite de mari bălării.* GENILIE, G. 120/18. *Adevăru-i că pămînturile cîștigate de la Turcia au fost cea mai mare parte cîmpii pustii sau stepuri.* ASACHI, I. 369/24, cf. POLIZU. *Domnița Manda călare pe un cal sprinten născut în stepele Ucrainei... se repezea ca vîntul.* NEGRUZZI, S. I, 106, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Am început să traduc descrierea stepei malorosiene.* ODOBESCU, S. III, 20. *Stepa largă e și astăzi un domn necunoscut.* MACEDONSKI, O. I, 28, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Și stepa scitică... face parte din cunoș-*

tinţele aceluia care nu călătorise încă. IORGA, P. A. II, 156. *În asfinţiturile de soare ea seamănă cu o stepă ucraineană.* PETICĂ, O. 330. [Vînturile] *părăsesc stepele şi deşerturile lor şi vin de-şi răcoresc arzătoarea lor suflare în văile adînci.* HOGAŞ, DR. I, 30. *În stepă omul se scufundă în pămînt.* PÂRVAN, G. 179. *Stepa părăginită se desfăşura nemărginită, netedă ca o foaie de hîrtie.* REBREANU, P. S. 108, cf. CADE. *Acum natura-ncepe Cu tainicul ei glas Din stepe Să cînte-ncet.* TOPÎRCEANU, V. 32. *Au găsit sălaşurile pustiite şi oamenii alungaţi în fundul codrilor, de urgia altor neamuri năvălite din stepele Asiei.* C. PETRESCU, R. DR. 49. *Văzuse de toate: stepe nesfîrşite, munţi, păduri, lacuri.* COCEA, S. I, 273. *Gustînd... libertatea şi sălbăticia stepelor în care turmele, fără frîul vasalităţii, zburdă suverane.* TEODOREANU, M. III, 108. *Nu-ţi mai descriu tragica muţenie a stepelor cu nopţi care... se lungesc deznădăjduitor.* VOICULESCU, P. I, 305. *De către miezul nopţii, din stepă, adia un vînt subţire, cu miros de ierburi pîrjolite.* SADOVEANU, O. XII, 207. *Aş vrea pe stepe fără drum Oştiri cu ghioaga să le rup.* PILLAT, P. 37. *Buruieni, feriga, măcieşi etc. sînt întrebuinţate ca aşternut în ţările de stepă.* ENC. AGR. I, 346. *Poziţia geografică... a făcut... din gurile Dunării poarta prin care s-a revărsat în Europa, din vechime, surplusul de populaţii al stepelor.* PUŞCARIU, L. R. I, 171, cf. SCRIBAN, D. *Vînturile de stepă curg necontenit peste ei.* ARGHEZI, B. 81. *Cadrilaterul... este o ţară de stepă.* VIANU, S. 127. *În regiunile de stepă şi silvostepă se vor mări suprafeţele însămînţate.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 859. *Se ţuitau cu spaimă în lungul stepei.* CAMILAR, N. II, 248. *Cele trei glasuri se înfrăţeau din nou pe cîte un vaier muzical neajutorat şi urgisit, mereu altul ca un cîntec de stepă.* VINEA, L. II, 314, cf. LTR[2], DL. *Toată stepa căpătă o culoare nesigură.* T. POPOVICI, SE. 299, cf. DN[2]. *În depresiuni, stagnează apa, formînd lacuri de stepă.* PROBL. GEOGR. I, 91. *Nu le-am spus nimica... şi i-am dus departe, în stepă, să ne pierdem urma.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 132. *Omul gîndeşte şi nu trece prin viaţă ca un călăreţ peste o stepă netedă şi pustie.* CONTEMP. 1969, nr. 1 207, 1/3. *Vegetaţia naturală cu caracter de stepă a fost înlocuită pe întinse suprafeţe de plante cultivate.* JUD. ROM. SOC. 151/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Şi stepele vieţii foşnesc de amintiri.* VOICULESCU, POEZII, I, 230. *Vastele stepe ale amintirii.* LABIŞ, P. 340. ✦ Fig. Spaţiu larg; întindere, imensitate. *Ca pe alt tărîm departe zăresc o licărire, Se uită lung şi parcă îşi mai revin în fire. Pornesc* [bătrînii] *încet, cu grijă pe stepa de zăpadă.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 35. *O stepă de praf, fără dimensiuni, fără coline.* RALEA, S. T. I, 343.

— Pl.: *stepe* şi (învechit, rar) *stepuri.*

— Din fr. **steppe**, rus. **степь**.

STÉPĂNĂ s. f. v. **stepenă.**

STÉPEN subst. v. **stepenă.**

STÉPENĂ s. f. (Învechit) **1.** Etapă. *Au întors soarele zeace stepene.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 224[r]/24. ✦ Situaţie **(3)**. *Şi la ce stepenă ticăloasă această ţară a ajuns* (sfîrşitul sec. XVII). MAG. IST. II, 132/24. *Şi pentru că în stepena ce astăzi să află în carea ticăloasă şi jalnică iaste, cine cum îi iaste voia poate şi zice, şi scrie.* C. CANTACUZINO, CM I, 8. *Armada noastră se află într-o stepenă de a face o bună lovitură* (a. 1699). FN 80, cf. DDRF, TDRG.

2. Treaptă **(1)**. *Pre la stepena uşii naintea pragului cum eram stînd.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 12[r]/11. *Şi făcu împăratul scaun... şi l-au ferecat pre el cu aur lămurit şase stepene scaunului.* BIBLIA (1688), 251[2]/50, cf. 198[1]/5, 272[1]/53, BUDAI-DELEANU, LEX., TDRG, RĂSMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 51, DL, DM, DEX. ✦ Fig. *Ceia ce sînt în scara virtuţii acea mai de sus, neputînd a sta tot într-acele stepene, cad foarte la mare slăbiciune.* M. COSTIN, O. 125. *Nenorocirea noastră ajunseasă la cea mai de sus a sa stepenă.* BELDIMAN, N. F. II, 129/7. *Numără stepenele pe cari le-a suit omenirea de la sălbătăcia şi întunecimea acestor vizuini pînă la puterea şi strălucirea ei de azi.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 279. *Acea stearpă deşeptăciune, nesănătoasă şi ea poate, care atinsese o aşa înaltă stepenă de agerime la vlăstarul cel din urmă.* M. I. CARAGIALE, C. 51. ✧ *Cîntecele stepenelor* = cîntecele spiţelor, v. spiţă **(I 3)**. *Cîntecele spiţelor (stepenelor v triapcelor lui David d).* PSALT. 269.

3. Rang **(1)**. *Atunce boiarinul sau domnul să schimbî, den stepena cea de sus de gios şi den domn să face rob.* PRAV. 106. *Fu spodobit la stepena preuţiei.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 206[v]/35. *S-au înălţat Leon la steapena împărăţiei* (a. 1692). GCR I, 299/30. *Fietecarea în partea împăratului său şi la ceată monarhiii sale locul cel mai de frunte şi stepăna cea mai nainte finea.* CANTEMIR, I. I. I, 32. *Din toate stepenele şi cinurile romanilor, adecă din boiari, din orăşeni şi din toate cetele slujitoreşti.* id. HR. 105. *Dumnezeu... m-au înălţat, nevrednic fiind, la această stepenă şi mare vredniciie a arhieriei.* ANTIM, O. 6. *Ce şi acum după învrednicirea şi alegerea lui Dumnezeu şi a chirosului ţării noastre la stepena arhieriei* (a. 1706). BV I, 542. *Dîndu-mi-se stepenul domniei ţării Moldovei* (a. 1714). URICARIUL, I, 47/22. *Avînd igumenii ei totdeauna protimisire a fi înălţată la stepena arhieriei* (a. 1757). ib. XIV, 179/27. *Miluindu-ne noi... cu stepina domniu aceştii ţări* (a. 1758). IORGA, S. D. XXI, 142, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Acelora se cuvine steapena boiarilor şi cinstea, a cărora sînt ostenealile şi vîrsta bătrîneţelor cea lăudată.* MAN. JUR. (1814), 30. *Însă pînă a ajunge în stepina aceea mare Cîte munci, cîte necazuri şi cît plîns cu suspinare.* CONACHI, P. 82. *Iată-l radios şi falnic pe aşa stepenă naltă.* ALECSANDRI, ap. DDRF, cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., DHLR II, 531, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 492.

4. Neam **(I 2)**. *Muiarea, ce să va împreuna trupeaşte cu vreo rudă a ei, de va fi di cealia ce să suie di cealea ce pogoară obraze pînă a doua stepenă să va omorî.* PRAV. 214. *Pînă la Ruvim, ficiorul lui Iacov, stepenele seminţiei le întinde.* CANTEMIR, HR. 178, cf. CADE, SCRIBAN, D., SCL 1960, 616.

— Pl.: *stepene.* — Şi: **stépen** subst., **stépănă, stépină, steăpenă** s. f.

— Din slavonul **стєпень**.

STEPENDÍST, -Ă s. m. şi f. v. **stipendist.**

STEPEREÁNCĂ adj. (Prin sudul Olt. şi prin nord-vestul Munt.; în sintagma) *Poamă stepereancă* = varietate de struguri nedefinită mai de aproape. Cf. H V 48, 97.

— Etimologia necunoscută.

STÉPIC, -Ă adj. Care aparţine stepei, privitor la stepă. *Cernoziomul... are un regim hidric de tranziţie între tipul... de silvostepă şi tipul exudativ de fineaţă stepică.* AGROTEHNICA, I, 171, cf. SCL 1964, 419. *Vegetaţia naturală este caracteristică zonei de silvostepă, în prezent ocupată în special de terenuri agricole şi mai puţin de pajişti stepice.* JUD. ROM. SOC. 126, cf. DN[3].

— Pl.: *stepici, -ce.*

— Din fr. **stepique.**

STÉPINĂ s. f. **stepenă.**

STEPIZÁRE s. f. Proces de pătrundere a vegetaţiei de stepă în zona de pădure. Cf. LTR[2], SFC IV, 286, DN[3].

— Pl.: *stepizări.*

— De la **stepă.**

STEPIZÁT, -Ă adj. (Despre terenuri) Pe care creşte vegetaţie de stepă. *În podişurile Secaşelor şi Tîrnavelor se întîlnesc mici păduri de gorun şi de stejar cu unele pajişti stepizate.* JUD. ROM. SOC. 44.

— Pl.: *stepizaţi, -te.*

— De la **stepizare.**

STER s. m. Unitate de măsură pentru volume egală cu un metru cub, întrebuinţată la măsurarea lemnelor aşezate în stive. Cf. I. GOLESCU, C. *Pune să facă metrul cub... pentru a arăta mai bine sterul şi împărţirile lui.* BREZOIANU, î. 224/13, cf. PROT. — POP., N. D. *Lemnele de foc şi de construcţiuni se măsoară cu unitatea numită ster.* CLIMESCU, A. 205, cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D.U., CADE, SCRIBAN, D., ENC. TEHN. I, 46, LTR[2], DL, DN[2], DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *steri.* — Şi: (învechit) **stéră** s. f.

— Din fr. **stère.**

STERADIÁN s. m. Unitate de măsură pentru unghiurile corpurilor solide. Cf. DL, DN[2], DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *-di-an.* — Pl.: *steradiani.*

— Din fr. **stéradian.**

STÉRĂ s. f. v. **ster.**

STERBEZÍ vb. IV v. **strepezi.**

STERBEZITÚRĂ s. f. v. **strepezitură.**

STERC[1] s. n. v. **ştere**[1].

STERC[2] s. n. v. **ştere**[2].

STERCI s. n. v. **ştert**[1].

STERCORÁL, -Ă adj. (Med.) Referitor la excremente; stercorar. Cf. DN[2], DEX.

— Pl.: *stercorali, -e.*

— Din fr. **stercoral.**

STERCORÁR, -Ă adj. (Med.) Referitor la excremente; stercoral. (Fig.) *Nu aruncă din zădărnicele lor baliste decît norul negru al cuvintelor stercorare, lipsite de idei şi de convingere.* LOVINESCU, C. IV, 58, cf. CONTEMP. 1949, nr. 162, 2/1.

— Pl.: *stercorari, -e.*

— Din fr. **stercoraire.**

STERCOREMÍE s. f. Stare toxică produsă prin resorbţia unor substanţe din conţinutul intestinal în cursul constipaţiilor prelungite sau al ocluziilor intestinale. Cf. DN[2], D. MED., DEX.

— Din fr. **stercorémie.**

STEREGEÁŢĂ s. f. v. **străgheaţă.**

STEREGHEÁŢĂ s. f. v. **străgheaţă.**

STEREGHÍE s. f. v. **steregie.**

STEREGÍE s. f. = **trighie.** **2.** ◇ Fig. *Să spălăm înfocarea răutăţilor şi sterevia fără legilor.* DOSOFTEI, v. s. noiembrie 110[r]/33.

4. (Învechit şi regional) Ţurţur de funingine format pe coşul prin care iese fumul; p. ext. apă de ploaie neagră care curge din streaşină. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, I, 264, PONTBRIANT, D., DDRF, TDRG, ALEXI, W., CADE, LTR[2], L. ROM. 1959, nr. 3, 67, GRAIUL, I, 322. *Ciobanul poartă vara cămăşi unse cu unt de oaie şi cu sterigie şi o moaie în dzăr.* ap. CADE, cf. CANDREA, Ţ. O. 52, ALR I 683/343, 348, 354, 370, 508, 538, 556, 803, A V 15, 25, 28, VI 8, 19, LEXIC REG. II, 54.

5. (Prin estul Olt.; în forma *strighie*) Instrument cu care se curăţă butoaiele în care s-a ţinut vin. Cf. I. CR. VI, 153.

6. (Regional; în forma *stirigie*) Rugină **(II 1)** la grîu (Gura Sărăţii — Buzău). Cf. ALR SN I h 45/728.

7. (Bot.; prin Mold.) Numele unei plante nedefinite mai de aproape. *Frunză verde stirigie Ei se duc la bătălie.* ŞEZ. I, 141. *Frunză verde steregie Dorul la părinţi mă-mbie.* SEVASTOS, C. 22.

— Accentuat şi: *sterégie.* VICIU, GL. — Pl.: *steregii.* — Şi: **steregíu** (L. ROM. 1959, nr. 3, 67) s. n., **stereghíe** (DDRF), **steresíe** (DL), **şterăgíe** (ALR I 683/508), **ştereşíe** (LB, ALR I 683/354) s. f.

STEREGÍU s. m. v. **steregie.**

STEREGOÁIE s. f. v. **stirigoaie.**

STEREGÓI, -OÁIE s. m. şi f. v. **strigoi**[2].

STEREJÉI s. m. pl. (Regional) Paie din acoperişul caselor (la care iese fumul în pod) îmbibate cu zgură de funingine (Someş Guruslău — Zalău). Cf. MAT. DIALECT. I, 216.

— Cf. s t e r e g i e.

STÉREO[1] subst. Procedeu de reproducere a sunetelor (înregistrate) caracterizat printr-o reconstituire a repartiţiei spaţiale a surselor sonore care dă ascultătorilor senzaţia că se află chiar în apropierea sursei; stereofonie. Cf. DEX.

— Pronunţat: *-re-o.*

— Din fr. **stéréo.**

STEREO[2]**-** Element de compunere care înseamnă „solid", „în volum", „în relief" şi care serveşte la formarea unor substantive ca: s t e r e o f i l m a r e.

— Izolat, prin analiză, din împrumuturi ca **stereoacustică, stereochimie, stereocromie** etc.

STEREOACÚSTICĂ s. f. Ramură a acusticii care se ocupă cu determinarea direcţiilor din care vin sunetele. Cf. LTR[2], DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *-re-o-.*

— Din fr. **stéréoacoustique.**

STEREOBÁT s. n. Masiv de zidărie, uneori în trepte, care formează soclul unei construcţii clasice. Cf. DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *-re-o-.* — Pl.: *stereobate.*

— Din fr. **stéréobate.**

STEREOCÁMERĂ s. f. Cameră fotografică cu două obiective, care permite înregistrarea simultană a două imagini conjugate ale obiectelor din spaţiu. Cf. LTR[2].

— Pl.: *stereocamere.*

— **Stereo**[2]**-** + **cameră.**

STEREOCARTOGRÁF s. n. Aparat folosit pentru obţinerea automată a planului topografic al unei localităţi sau al unei regiuni, pe bază de stereograme Cf. DL, DM, DN[2], DEX.

— Pronunţat: *-re-o-.* — Pl.: *stereocartografe.*

— Din fr. **stéréocartographe,** germ. **Stereokartograph.**

STEREOCHÍMIC, -Ă adj. Care aparţine stereochimiei, privitor la stereochimie. *Configuraţia moleculei astfel consideraţe se numeşte izomerie stereochimică.* MACAROVICI, CH. 432, cf. DL, DM, DN[2], DEX.

— Pronunţat: *-re-o-.* — Pl.: *stereochimiei, -ce.*

— Din fr. **stéréochimique.**

STEREOCHIMÍE s. f. Ramură a chimiei care se ocupă cu studiul aranjării în spațiu a atomilor unei molecule. Cf. LTR², DL, DM, DER, DEX, DN³.

— Pronunțat: *-re-o-*.

— Din fr. **stéréochimie.**

STEREOCINEMATOGRAFÍE s. f. Tehnică cinematografică în care se oferă spectatorului senzația unor imagini în relief. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*.

— Din fr. **stéréocinématographie.**

STEREOCOMPARATÓR s. n. Aparat pentru determinarea dimensiunilor unui obiect cu ajutorul stereogramelor. Cf. DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereocomparatoare.*

— Din fr. **stéréocomparateur,** germ. **Stereokomparator.**

STEREOCROMÍE s. f. Tehnică de executare a unor picturi sau zugrăveli murale în relief prin aplicarea unui strat de mortar special preparat. Cf. LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*.

— Din fr. **stéréochromie.**

STEREOFILMÁRE s. f. Fotografiere a unui obiect cu o stereocameră. Cf. LTR², SFC IV, 283.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: **stereofilmări.**

— **Stereo-**² + **filmare.**

STEREOFÓNIC, -Ă adj. Care aparține stereofoniei, privitor la stereofonie; obținut cu ajutorul stereofoniei. *Evenimentele din Moldova secolului XVII sînt înfățișate cu violență în film, în ajutorul realizatorului venind... sunetul stereofonic.* CONTEMP. 1965, nr. 967, 5/1, cf. DN². *Înlesnirile tehnice care pot să sprijine ieșirea filmului spre exterior — ecranul panoramic sau sunetul stereofonic — sînt prea puțin folosite.* CINEMA, 1968, nr. 3, II. *Comentariul stereofonic..., s-a demonstrat a fi o soluție excepțională.* T aprilie 1969, 93, cf. FORM. CUV. I, 139, M. D. ENC., DEX. *Noi emisiuni de teatru radiofonic stereofonic se află în curs de realizare.* RL 1978, nr. 10 338.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereofonici, -ce.*

— Din fr. **stéréophonique.**

STEREOFONÍE s. f. Procedeu de înregistrare și redare a sunetelor care dă ascultătorilor senzația că se află lîngă sursele sonore sau chiar în mijlocul lor. Cf. LTR², DER. *Tehnicienii, după ce au dăruit filmului culoarea și stereofonia, se străduiesc să facă publicul să simtă pînă și mirosul trandafirului.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 926, cf. DN². *Toate atributiile supraproducțiilor — sunet, stereofonie, culoare, mari montări.* CINEMA, 1968, nr. 1, 22, cf. M. D. ENC².

— Pronunțat: *-re-o-*.

— Din fr. **stéréophonie.**

STEREOFONIZÁ vb. I. Refl. (Rar; despre cinematograf) A deveni stereofonic. *Cinematograful cu fotografii se lărgește, se colorează, se stereofonizează.* CINEMA, 1968, nr. 6, XI.

— Pronunțat: *-re-o-*.

— **Stereofonie** + suf. *-iza.*

STEREOFOTOGRAFÍE s. f. Ramură a tehnicii fotografice care se ocupă cu obținerea unei perechi de fotografii luate sub unghiuri puțin diferite. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◆ Dublă imagine constituită din două fotografii ale unui obiect luate sub unghiuri diferite. Cf. DN², DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereofotografii.*

— Din fr. **stéréophotographie.**

STEREOFOTOGRAMMETRÍE s. f. Ramură a fotogrammetriei bazată pe procedeul fotografiilor duble luate dintr-un anumit unghi pentru întocmirea planurilor și a hărților în curbe de nivel și cote. Cf. DL., DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*.

— Din fr. **stéréophotogrammétrie.**

STEREOGRÁF, -Ă subst. 1. S. m. și f. Specialist în stereografie. Cf. NEGULICI, DL, DM, DN², DEX.

2. S. n. Instrument care se folosește la desenarea corpurilor solide pe un plan. Cf. LTR², DN².

3. S. n. Instrument folosit la construcția hărților și a planurilor topografice. Cf. DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereografi, -e.*

— Din fr. **stéréographe.**

STEREOGRÁFIC, -Ă adj. Care aparține stereografiei, privitor la stereografie. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, PROT. — POP. N. D., PONTBRIANT, D., CULIANU, C. 109, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereografici, -ce.*

— Din fr. **stéréographique.**

STEREOGRAFÍE s. f. Tehnică de reprezentare prin proiecții a unor corpuri solide pe o suprafață plană. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*.

— Din fr. **stéréographie.**

STEREOGRÁMĂ s. f. Imagine dublă compusă din două fotografii realizate prin stereofotografiere. Cf. DEX, M. D. ENC².

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereograme.*

— Din fr. **stéréogramme.**

STEREOIZOMÉR s. m. Substanță care are în moleculă același număr de atomi din fiecare element ca și altă substanță, dar care diferă de aceasta prin modul de aranjare a atomilor în spațiu. Cf. DL, DM, DN³, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereoizomeri.*

— Din fr. **stéréo-isomère.**

STEREOIZOMERÍE s. f. Izomerie datorată așezării diferite în spațiu a atomilor în moleculă. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-i-*.

— Din fr. **stéréo-isomérie.**

STEREOMÉTRIC, -Ă adj. Care aparține stereometriei; privitor la stereometrie. Cf. I. GOLESCU C., POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereometrici, -ce.*

— Din fr. **stéréométrique.**

STEREOMETRÍE s. f. Ramură a geometriei care se ocupă cu măsurarea corpurilor solide. Cf. NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DER, URSU, T. Ș. 283, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*.

— Din fr. **stéréométrie.**

STEREOPLANIGRÁF s. n. Aparat care servește la întocmirea hărților și a planurilor topografice. Cf. DL, DM, DN³, DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereoplanigrafe.*

— Din fr. **stéréoplanigraphe.**

STEREORÁMĂ s. f. Hartă topografică în relief. Cf. DN³, DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereorame*.

— Din fr. **stéréorama**.

STEREOSCÓP s. n. Instrument optic care se folosește pentru redarea în relief a imaginilor plane. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îi văd pe amîndoi, mici și în relief, ca prin lentilele unui stereoscop.* CAZIMIR, GR. 118, cf. SCRIBAN, D., MDT, LTR², DL, DM, DER. *Reeducarea vederii binoculare se face prin exerciții speciale cu diverse aparate (..., stereoscop).* ABC SĂN. 345, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. Pl.: *stereoscoape*.

— Din fr. **stéréoscope**.

STEREOSCÓPIC, -Ă adj. Care aparține stereoscopiei, privitor la stereoscopie; care dă senzația de spațial, de volum sau de relief. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Niciodată culoarea în sculptură n-a urmărit să modifice caracterul ei areal, așa cum ar face viziunea stereoscopică în pictură.* VIANU, E. 149. *Traiectoriile de ceață... sînt fotografiate de sus, cu ajutorul unui dispozitiv stereoscopic.* SANIELEVICI, R. 75, cf. DL, DM. *Vederea stereoscopică este chiar pusă la îndoială.* VÎN. PESC. august 1964, 10, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereoscopici, -ce*.

— Din fr. **stéréoscopique**.

STEREOSCOPÍE s. f. Ramură a opticii care studiază procedeele de realizare a imaginilor în relief și instrumentele folosite în acest scop. Cf. LTR², DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*.

— Din fr. **stéréoscopie**.

STEREOSTÁTIC, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. Ramură a fizicii care studiază echilibrul corpurilor solide. Cf. CADE, DL, DM, DN², DEX.

2. Adj. Care aparține stereostaticii (v. stereostatic 1), privitor la stereostatică. Cf. DN².

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereostatici, -ce*.

— Din fr. **stéréostatique**.

STEREOTÍP s. n., adj. **1.** S. n. Placă plană sau semicilindrică de metal care conține reproducerea unui text sau a unui clișeu și care se folosește la tipărirea edițiilor de mare tiraj. *Crăiasca tipografie din Buda acum de nou îmbogățită cu tot feliul de litere (slove)... cum și cu 24 de teascuri de tipariu, deosebit doao teascuri după sistema cea nóao ce să chiamă stereotip.* CARCALECHI, C. 109/7, cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D., BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN³.

2. S. n. (În sintagma) *Stereotip dinamic* = sistem de reflexe condiționate care se formează prin repetarea acțiunii acelorași stimuli condiționali într-o succesiune determinată și care ușurează desfășurarea activității respective. Cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

3. Adj. Care este tipărit după un stereotip (**1**). *Poate cineva vedea un model pe una din vimnetele Georgicelor lui Virgile în ediția stereotipă.* BREZOIANU, A. 50/29, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., G. IONESCU, C. T. 412, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.

4. Adj. Fig. (Adesea depreciativ) Care se repetă (fără a fi necesar); care e mereu același, fix, neschimbat, stereotipic; care este lipsit de originaltate, banal, comun, standard, standardizat, șablonard. *Aceeași natură fizică a pietrificat pentru zecimi de secoli același trai stereotip.* HASDEU, I. C. I, 235. *Cîteva fraze... care acuma au ajuns stereotipe, s-au pîngărit, au ajuns de rîs.* GHEREA, ST. CR. I, 337, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Era un fel de cronică rimată asupra vieții mortului, cu forme și alocuțiuni stereotipe.* AGÎRBICEANU, S. 129, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pleavă de vorbe din marea vînătoare a examenelor stereotipe.* I. BOTEZ, B. I, 28. *Fotografia,... fantezia mașinei fotografului, stereotipă.* KLOPȘTOCK, F. 238. *Își ascundea brutalitatea temperamentului sub dulceața surîsurilor stereotipe.* COCEA, S. II, 29. *Ne primesc corect cu zîmbete stereotipe.* SADOVEANU, O. IX, 228. *Formula stereotipă... de mult ce se întrebuințează, a ajuns să nu mai spuie nimic.* IORDAN, STIL. 39, cf. SCRIBAN, D. *Mișcările lor sînt incoerente sau stereotipe.* PARHON, B. 81. *Ceea ce nu admite el în această prolixă producție de romane... stereotipe este în primul rînd minciuna și imoralitatea.* LL I, 122, cf. DL, DM, DN². *Sîntem departe de Giordano Bruno care-și reprezenta infinitatea universului ca o repetare stereotipă a situației din jurul nostru.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 27/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereotipi, -e*.

— Din fr. **stéréotype**.

STEREOTIPÁ vb. I. **1.** Tranz. (Complementul indică stereotipul **1**) A pregăti în vederea tipăririi unor ediții de mare tiraj. Cf. PONTBRIANT, D., ALEXI, W., CADE, DL, DM, DN², DEX.

2. Tranz. A tipări cu ajutorul stereotipului (**1**). Cf. PROT. — POP., N. D., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., SCL 1950, 78, DN³, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Prez. ind.: *stereotipez*.

— Din fr. **stéréotyper**.

STEREOTIPÁR, -Ă s. m. și f. Lucrător specializat în stereotipie (**1**); stereotipist. *Ultima pagină era aproape încheiată. Stereotiparul aștepta.* COCEA, S. I, 290, cf. LEG. EC. PL. 295. *Era stereotipar, și, deși ai fi vrut să lucrezi cu el, s-a împotrivit.* PAS, Z. I, 282, cf. DL, DM, DN², SFC V, 28, DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereotipari, -e*.

— Din fr. **stéréotypeur**.

STEREOTIPÁT, -Ă adj. (Rar) Care are (sau a dobîndit), un caracter stereotip (**4**). Cf. PONTBRIANT, D. *Acest surîs stereotipat..., expresia duioasă a figurilor, au devenit semnele distinctive ale picturii moderne.* OȚETEA, R. 285.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereotipați, -te*.

— V. **stereotipa**.

STEREOTÍPIC, -Ă adj. Care se repetă (fără a fi necesar); care e mereu același; fix, neschimbat, stereotip (**4**). Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereotipici, -ce*.

— Din fr. **stéréotypique**.

STEREOTIPÍE s. f. **1.** Procedeu de multiplicare a unei forme de tipar înalt prin turnarea în metal a unei copii după această formă; locul unde se execută stereotipele (**1**). Cf. POLIZU, ANTONESCU, D., PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., MDT, LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ Formă de tipar înalt obținut prin stereotipie (**1**). Cf. G. IONESCU, C. T. 412, V. MOLIN, V. T., LTR².

2. (Med.) Simptom al unor boli psihice constînd în repetarea involuntară și automată a unor cuvinte, gesturi, atitudini. Cf. DL, DM, ABC SĂN., DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

3. Calitatea a ceea ce este stereotip (**4**); (rar) stereotipism. *Am băgat de seamă stereotipia literaturii, monotonia ei.* CĂLINESCU, C. O. 84. *I-am reproșa și stereotipia unor personaje negativ-comice.* T iunie 1964, 89. *Tinerelul întoarce spatele televizoarelor, plictisit de stereotipia programelor croite pe tipar vechi.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 5/2.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereotipii*.

— Din fr. **stéréotypie**.

STEREOTIPÍSM s. n. (Rar) Stereotipie **(3)**. Cf. IORDAN, L. R. A. 182. *Stereotipismul acestui epitet provine din poezia populară.* VIANU, S. 37, cf. M. D. ENC.

— Pronunțat: *-re-o-*.

— **Stereotip** + suf. *-ism*. Cf. it. stereotipismo.

STEREOTIPÍST, -Ă s. m. și f. Lucrător specializat în stereotipie **(1)**; stereotipar. Cf. NOM. PROF. 52, LTR², DM, DN², SFC V, 28, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereotipiști, -ste.*

— **Stereotip**[ie] + suf. *-ist.*

STEREOTIPIZÁ vb. I. Tranz. (Rar) A face să devină stereotip **(3)**. *Să nu-l modelăm după concepte dogmatice, să-l stereotipizăm, să-l lipsim de firesc.* CINEMA, 1968, nr. 9, 35.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Prez. ind.: *stereotipizez.*

— **Stereotip** + suf. *-iza.*

STEREOTIPIZÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a stereotipiza. *Ileana Dunăreanu..., predispusă prea devreme la stereotipizare, a dobîndit... calitatea mișcării nuanțate.* T ianuarie 1969, 106.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereotipizări.*

— V. **stereotipiza.**

STEREOTÓMIC, -Ă adj. Care aparține stereotomiei, privitor la stereotomie, de stereotomie. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*. — Pl.: *stereotomici, -ce.*

— Din fr. **stéréotomique.**

STEREOTOMÍE s. f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu studiul regulilor de fasonare prin tăiere a materialelor de construcție solide, în vederea îmbinării sau asamblării lor. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., SCRIBAN, D., MDT, LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-o-*.

— Din fr. **stéréotomie.**

STERESÍE s. f. v. **steregie.**

STEREVÍE s. f. v. **tirighie.**

STERGOÁIE s. f. v. **stirigoaie.**

STERIGOÁIE s. f. v. **stirigoaie.**

STERIGÓI, -OÁIE s. m. și f. v. **strigoi²**.

STERÍL, -Ă adj. **1.** (Despre pămînt, sol) Care nu are componența care să-l facă propriu pentru agricultură; nefertil, neproductiv **(1)**, neroditor, sărac **(9)**, (rar) nerodnic, sărăcăcios **(5)**, (învechit) neproducător, sterpos, (regional) macru **(3)**, searbăd¹ **(II 2)**, slab **(13)**. V. sec **(I 1)**. *Mai puțin grijind de lucrarea fearinilor nefavorite de muntenosul și sterilul pămînt al țerei lor.* SĂULESCU, HR. II, 293/21, cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *În agricultură s-au realizat lucrări mărețe; au fost aduse în cultură stepe sterile.* SADOVEANU, O. XVII, 23, cf. SCRIBAN, D. *Terenul ocupat de lavă este steril.* AGROTEHNICA, I, 287, cf. LTR², DL, DM, DN². *N-au văzut arbori pe acolo,... solul este steril și despuiat de orice vegetație.* MAGAZIN IST. 1974, nr. 9, 58, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Substantivat, n.) Strat de pămînt care acoperă un zăcămînt minier și care nu conține minereu. Cf. LTR². *N-au acordat o atenție deosebită lucrului în abataje, pentru a evita pușcarea „sterilului" o dată cu cărbunele.* SCÎNTEIA, 1958, nr. 8 348. *Se găsesc aici două strate... separate între ele printr-un steril gros de 0,50—0,75 m.* ONCESCU, G. 222. ✦ (Substantivat, n.) Material fără valoare industrială care rămîne dintr-un minereu după separarea substanțelor minerale utile. Cf. LTR², DL, DM, DER, DN².

2. (Despre ființe) Care nu are capacitatea de a se reproduce; sterp **(3)**, (regional) știriță¹; (despre plante) care nu face roade sau semințe; sterp **(2)**, (învechit și popular) știr⁶, (învechit) sec **(I 1)**. *Toate familiile de nobili... devin sterile.* CONTA, O. F. 176, cf. CADE. *Femeia aceasta, pînă acum sterilă, și-a sacrificat copilul.* T. POPOVICI, S. 232, cf. DM. *Care din cei doi soți este steril.* ABC SĂN. 342, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Atunci cînd spațiul permite, diviziunea acestor celule* [ale scidiei] *se poate repeta, formîndu-se astfel un lanț de celule sterile.* SĂVULESCU, M. U. I, 51. *Sămînța ta e rece și sterilă ca a diavolului.* BARBU, PRINC. 150. ✧ Fig. *Îi sărută obrajii... cu nesațiul maternității ei osîndite să rămînă... sterilă.* C. PETRESCU, Î. II, 254. *Nu, n-am lăsat în urmă plod: Ereditatea mi-i sterilă.* VULPESCU, P. 109.

3. Fig. (Despre oameni) Care nu produce nimic; (despre manifestări ale oamenilor, despre fenomene, acțiuni etc.) care nu duce la nimic; care nu dă nici un rezultat; care este fără folos, ineficient, infructuos, inutil, nefolositor, netrebuincios, neutil, van, zadarnic; sterp **(5)**. *Veți ști a înfrîna avîntul balamutic ce a luat limba română sub impulsul pedanților sterili.* ALECSANDRI, S. 3. *Însemnare pe care o pierde aproape în noianul unei discuțiuni de multe ori migăloase și sterile.* SEVASTOS, în PLR I, 412. *Cu firea sa sterilă de concepții și de simțiri... putea deveni reprezentativ.* IBRĂILEANU, SP. CR. 97, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *În lumea noastră neumanitară și confuză, n-a ieșit decît un steril schimb de psihologii.* GALACTION, O. A. II, 196. *Nu trebuiesc să fie acumulări de fișe și de documente sterile, ci o oglindire și o interpretare a vieții.* COCEA, S. I, 61. *Patriotism nu înseamnă agitație sterilă.* SADOVEANU, O. XX, 64. *O clasă de incapabili, sterili și dușmănoși.* ARGHEZI, B. 146. *Ridicîndu-se împotriva sterilelor controverse religioase.* VIANU, S. 131, cf. DL. *Am început să duc cu tine o luptă sterilă.* PREDA, R. 482, cf. DN². *Impulsul de ordin conceptual, efortul de a ameliora instrumentele gîndirii științifice,... nu a fost deloc steril.* CONTEMP. 1969, nr. 1 179, 8/5, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Adolescența atrage prin spontaneitatea și fecunditatea sa cheltuită din belșug, steril.* RALEA, S. T. I, 135. *El se consuma steril.* T septembrie 1968, 80. ✧ (Substantivat) *Ironia sterililor e subtilă.* CĂLINESCU, C. O. 93.

4. (Despre medii organice sau anorganice) Care nu sînt favorabile dezvoltării microorganismelor. *Din... țesutul lax al rădăcinii urechii s-au obținut... streptococi, pe cînd culturile rinichilor rămaseră sterile.* BABEȘ, O. A. I, 280. *Se întrebă dacă în atmosferă nu se găsesc zone fecunde și zone sterile.* MARINESCU, P. A. 75. ✦ Care a fost supus sterilizării **(1)**; aseptic, dezinfectat, sterilizat **(1)**. *După aplicarea unei suturi, s-a pus un pansament steril.* BABEȘ, O. A. I, 24, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sterili, -e.*

— Din fr. **stérile.**

STERILITÁTE s. f. **1.** Starea unui teren steril **(1)**; nefertilitate, neproductivitate, nerodnicie, sărăcie **(5)**, (rar) sterpitudine, sterpăciune **(1)**, (învechit, rar) sterpie **(1)**, sterpitate. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Această sterilitate a țării ialomițene... trebuia să fi izbit pe slavi.* HASDEU, I. C. I, 267, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Remarcabila descriere... folosește în prima ei parte, acolo unde ni se evocă sterilitatea aparentă a terenului, notația rapidă și enumerativă.* VIANU, A. P. 212, cf. DL, DM, DN², DEX.

2. Incapacitate a unor ființe de a procrea; agenezie, (învechit și regional) sterpăciune **(2)**, (învechit, rar) sterpie **(2)**, stîrpime. Cf. NEGULICI, ANTONESCU, D.

„Despre hibridism și despre sterilitatea încrucișărilor între ființe prea deosebite". CONTA, O. F. 237. *Sterilitatea la femei se tămăduiește.* N. LEON, MED. 148, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Mai apoi însă îl copleși cu totul gîndul sterilității lui. Va să zică, el dorea... să aibă copii și nu bănuise că nu este om întreg.* CĂLINESCU, O. I, 276. *Secția de reproducție... are sarcina studierii sterilității animalelor.* AGROTEHNICA, I, 62, cf. DL, DM, DER, DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX.

3. Fig. Incapacitate de a crea, de a produce ceva în domeniul spiritual; sărăcie pe plan spiritual; stare a ceea ce nu produce nici un efect. *Trecem în adevăr printr-o epocă de sterilitate.* GHICA, C. E. II, 339. *Nădăjduiesc că voi scăpa de sterilitate în cursul iernii acesteia.* ALECSANDRI, S. 155. *Cînd mi-am propus întîia oară să vorbesc de mișcarea literară din cei din urmă zece ani... mi se obiectă că nu voi da decît peste sterilitate.* MACEDONSKI, O. IV, 23. *Ce penibilă impresie îmi lasă această cumplită sterilitate de idei.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 380. *Sterilitatea de sentimente și de concepții... iată cauza pentru care poezia „nouă" e atît de internațională.* IBRĂILEANU, în PLR II, 322, cf. CADE. *Intuiția sa artistică operează mai bine decît silogismele și un prisos de inteligență îl poate duce către sterilitate.* SADOVEANU, E. 40. *În această viață proaspătă... n-are ce căuta sterilitatea egotismului sau raționalismul latin.* RALEA, S. T. I, 122, cf. DM, DN[2]. *Iată prin ce metaforă ni se evocă admirabila sterilitate clasică a poeticii eliotiene.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 21/3. ✦ (Rar) Ineficacitate. *Sterilitatea discuțiilor.* DSR.

4. (Biol.) Stare a unui mediu caracterizată prin lipsa agenților microbieni. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Din fr. **stérilité.**

STERILIZÁ vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică medii biologice sau obiecte) A distruge microorganismele dăunătoare, mai ales agenții patogeni; a dezinfecta. Cf. BIANU, D. S., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Încălzitul la 120° a unui balon pe jumătate plin cu lichid poate să nu sterilizeze decît partea udată.* MARINESCU, P. A, 77, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Este vorba de un proces bacterian, care nu se mai petrece, dacă mediul este sterilizat.* AGROTEHNICA, I, 373, cf. DL, DM. *Laptele care să dă copiilor trebuie obligatoriu sterilizat.* ABC SĂN. 343, cf. DN[2], DEX. (Refl.) *Se mai poate constata influența acestor bacterii asupra bacilului tuberculozei și cînd se sterilizează cultura microbilor însămînțați.* BABEȘ, O. A. I, 111. ✧ Fig. *Să fie ei numai proști, răi și în cazul cel mai bun sterilizați de adevăratele sentimente omenești?* IBRĂILEANU, SP. CR. 45. (Refl.) *Sufletul lor tînăr se sterilizează pentru unirea cu divinitatea.* RALEA, S. T. I, 252. *Se sufocă de ermetism, se sterilizează prin inteligență.* CONSTANTINESCU, S. III, 11.

2. (Complementul indică oameni sau animale) A face să devină steril **(2)**, incapabil de a procrea; a castra, a jugăni, a scopi, (livresc) a emascula, (rar) a scapeți, (popular) a întoarce, a stîrpi **(2)**, (regional) a bate, a curăți, a herelui, a suci. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], DEX.

3. Fig. (Rar) A face să nu aibă nici un rezultat; a anihila. *I-a spus o mulțime de lucruri... care nu puteau să facă decît rău și să sterilizeze hotărîrea flexibilului Constantin.* GALACTION, O. I, 132, cf. DL.

— Din fr. **stériliser.**

STERILIZÁNT, -Ă adj. (Rar) Dezinfectant. *În liziera pădurii nu se pot dezvolta bacterii, din cauza proporției mari de tanin din frunze care este sterilizant.* AGROTEHNICA, I, 29. ✦ Fig. Care distruge capacitatea de creație intelectuală. *Natura ei analitică, sarcastică și oarecum sterilizantă este celălalt aspect.* LOVINESCU, C. VII, 115. *Filozofia își depășește în mers... ezitări și timidități, erori dogmatice și consecințele lor sterilizante.* CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 8/2.

— Pl.: *sterilizanți, -te.*

— Din fr. **stérilisant.**

STERILIZÁRE s. f. Acțiunea de a steriliza și rezultatul ei.

1. Procedeu de îndepărtare totală a microorganismelor vii din medii biologice sau de pe diverse obiecte; dezinfectare, dezinfecție. Cf. steriliza **(1)**. Cf. NEGULICI, BIANU, D. S., CADE, LTR[2], DL, DM, DER. *În gospodărie, cel mai practic și mai sigur procedeu de sterilizare este fierbul în clocot.* ABC SĂN. 342, cf. DN[2]. *Metodele de sterilizare a sondelor spațiale sînt întrebuințate la distrugerea bacteriilor în spitale.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 8/7, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

2. Intervenție chirurgicală prin care o ființă devine sterilă (v. steril **2**); castrare jugănire, jugănit, scopire, scopit, (livresc) emasculație, eviație, (popular) întoarcere, stîrpire, (regional) batere, curățire, hereluire, sucire. Cf. steriliza **(2)**. Cf. DL, DM, DER, ABC SĂN., DN[2], DEX. ✧ Fig. *O poezie savantă este semnul unei sterilizări a simțirii.* CONSTANTINESCU, S. II, 412. *Luată „ad litteram", teoria maioresciană era falsă, și aplicată ducea la sterilizarea creației.* CONTEMP. 1970, nr. 1 228, 8/3.

3. Procedeu prin care un teren devine steril **(4)**. *Calciu sub formă de oxid de calciu... este folosit și la sterilizarea parțială a solului.* AGROTEHNICA, I, 198.

— Pl.: *sterilizări.*

— V. **steriliza.**

STERILIZÁT, -Ă adj. **1.** Care a fost supus sterilizării **(1)**; aseptic, dezinfectat, steril **(4)**. *Din cauza lipsei de animale, bulbul cobaiului s-a pus în glicerină sterilizată.* BABEȘ, O. A. I, 199, cf. DL, DM, DEX. ✧ Fig. *Pagina e de un aspect sterilizat, alb, fără pastă, iluminată numai de flacăra rece a ideii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 9/2.

2. (Despre oameni sau animale) Care a fost supus sterilizării **(2)**, incapabil de a procrea; castrat, jugănit, scopit, (popular) întors, stîrpit, (regional) bătut, curățit, hereluit, soborît **(2)**, sucit. Cf. DL, DM, DEX

— Pl.: *sterilizați, -te.*

— V. **steriliza.**

STERILIZATÓR, -OÁRE adj., subst. **1.** Adj. (Despre substanțe chimice) Care produce incapacitatea de a procrea. *Se bănuia că apa fusese infectată cu substanțe sterilizatoare.* CĂLINESCU, C. O. 28.

2. S. m. și f. Persoană specializată în operațiile de sterilizare **(1)**. Cf. DL, DM, DN[2]. *Asemenea cursuri, organizate pe lîngă marile spitale, ar putea avea în vedere și pe laboranți, sterilizatori, gipsari etc.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 202, cf. DEX.

3. S. n. Aparat folosit la sterilizarea instrumentelor medicale, a pansamentelor etc. cu ajutorul căldurii. Cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sterilizatori, -oare.*

— Din fr. **stérilisateur.**

STERÍN s. n. v. **stearină.**

STERÍNĂ s. f. (La pl.) Clasă de alcooli care au o structură complexă și o greutate moleculară mare și care se găsesc în alcătuirea multor viețuitoare, avînd rol important în metabolismul organismului; (și la sg.) substanță din această clasă; sterol. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sterine.*

— Din germ. **Sterine.**

STÉRIȚĂ s. f. (Regional; adesea construit cu prep. „în") Partea din (sau spre) care vine (sau bate) vîntul. Cf. CIHAC, II, 367, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *De trei zile se adun cocorii la slomul Tîrșii... Din toate steriţele vînturilor ţişnesc.* CHIRIȚESCU, GR. 95, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL. *Și girezi multe dura În capul pămîntului, În steriţa vîntului.* ALECSANDRI, P. P. 389. *Noi am venit... Prin steriţa vîntului.* SEVASTOS, N. 110. *Și jirezi mari că durară... În steriţa vîntului.* MARIAN, S.R.I, 40, cf. I.CR. III, 198.

— Pl.: *steriţe.*

— Etimologia necunoscută.

STERJÁR s. m. v. **stejar.**

STERLÍCI s. m. v. **strelici.**

STERLÍNĂ adj. (În sintagma) *Liră sterlină* = unitate monetară a Marii Britanii; (învechit) suveran. *Darul ce au trimis... au fost o pană de diamant preţuită la 3 000 funţi sterling.* AR (1829), 82[2]/36, cf. VALIAN, V., NEGULICI. *Întemeiată din anul 1803... cu fonduri de capital realizat de un milion de livre sterlingi... această Companie dă publicului cea mai temeinică asigurare* (a. 1848). DOC. EC. 943, cf. STAMATI, D., POLIZU. *Il trămise... prin Marsilia la Galaţi, cu o lungă carte de iertare şi cu cîteva lire sterlinge bacşiş.* SION, P. 91. *Unii din lorzi... începură a bombarda pe acest virtuos cu bijuterii şi pungi pline de livre sterlinge.* FILIMON, O. II, 328, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Îi fixa un salariu global anual în lire sterline.* CĂLINESCU, B. I. 158. *Se întoarse la Stambul cu brevet de ofiţer al doilea,... cu o sută de lire sterline în buzunar.* TUDORAN, P. 81, cf. DM, DN[2].

— Pl.: *sterline.* — Și: (învechit) **sterling, -ă** (pl. *sterlingi, -ge*) adj.

— Din engl. **sterling,** it. **sterlina.**

STERLÍNG, -Ă adj. v. **sterlină.**

STERN s. n. Os lung şi plat situat în partea anterioară mediană a toracelui, de care sînt prinse coastele şi cele două clavicule; os sternal v. s t e r n a l. *Sternul este un fel de coloană de os turtit care ocupă partea dinainte şi mediană a toracelui.* KRETZULESCU, A. 33/15, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Albeau prin noaptea neagră coloane vertebrale... Clavicule şi cubit şi metatars şi stern.* MACEDONSKI, O. I, 126, cf. BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Partea anterioară a claviculei la Strigide este concrescută cu carena sternului.* LINȚIA, P. II, 83, cf. SCRIBAN, D. *Glonţul a intrat prin stînga sternului.* TUDORAN, P. 634, cf. DM, DER, ABC SĂN. 321, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sternuri.* — Și: (rar) **stérnum** s. n. CADE.

— Din fr. **sternum.**

STERNÁL, -Ă adj. Care aparţine sternului, privitor la stern. Cf. ANTONESCU, D., ALEXI, W., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ◇ *Os sternal* = stern. *Pe dunga osului sternal se găseşte numai spina externa.* LINȚIA, P. II, 162.

— Pl.: *sternali, -e.*

— Din fr. **sternal.**

STÉRNĂ s. f. (Învechit) Rezervor (de apă). *Și să facă săborul în beasearică sv[ï]nt[u]lui Ioan... aproape de sterna Moschiei.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 10[r]/23. *Face sternă de să stringea apă de ploae la vremea ploilor.* id. ib., ap. TDRG, cf. BARONZI, L. 120, CIHAC, II. 702, ALEXI, W.

2. (Prin Maram.) Mirişte. Cf. CHEST. IV/122, ALR I 914, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: *sterne.*

— Din ngr. στέρνα.

STERNIȚĂ s. f. (Bot.; regional) Stupitul-cucului v. s t u p i t *(Cardamine amara).* Cf. BORZA, D. 40.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

STÉRNUM s. n. v. **stern.**

STERNUTÁ vb. I v. **strănuta.**

STERNUTÁRE s. f. v. **strănutare.**

STERNÚȚĂ s. f. (Regional) „Ceea ce se aşterne în pat" (Valea Nucarilor — Tulcea). PĂSCULESCU, L. P. 379. *Este-un pat mîndru-ncheiat... Dar pe pat ce-i aşternut? O sternuţă şi-o'nvelinţă.* id. ib. 58.

— Pl.: *sternuţe.*

— Cf. a ş t e r n e.

STERÓL s. n. (La pl.) Clasă de alcooli care au o structură complexă şi greutate moleculară mare şi care se găsesc în alcătuirea multor vieţuitoare, avînd un rol important în metabolismul organismului; (şi la sg.) substanţă din această clasă; sterină. Cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *steroli.*

— Din fr. **stérol.**

STERP, STEÁRPĂ adj., s. n. **I.** Adj. **1.** (Despre pămînt, terenuri etc.) Care este lipsit de componenţa care să-l facă propriu pentru agricultură, n e f e r t i l, n e p r o d u c t i v **(1)**, n e r o d i t o r, s ă r a c **(9)**, s t e r i l **(1)**, (rar) n e r o d n i c, s ă r ă c ă c i o s **(5)**, (învechit) n e p r o d u c ă t o r, s t e r p o s, (regional) m a c r u **(3)**, s e a r b ă d[1] **(II 2)**, s l a b **(13)**; (despre terenuri, regiuni) care are un astfel de pămînt; p. e x t. (popular; despre zone cultivabile) necultivat; p. a n a l. (despre terenuri) lipsit de vegetaţie. *Să le fie dumnealor toată partea tătîni-său... sate, rumîni i moşii stearpe, i ţigani, i scule, haine şi altele* (a. 1682). BUL. COM. IST. II, 239, cf. IORGA, S. D. V, 450, LEX. MARS. 217. *Am vîndut eu... 2 pogoane de vie lucrată şi un pogon sterp* (a. 1724). URICARIUL, XXIV, 433. *Să aibă a lua Pătraşco un pogon şi o cezvîrtă de loc sterpu de la baba Bălaşa* (a. 1741). BUL. COM. IST. V, 246. *Un loc sterpu ca să pun viia* (a. 1764). IORGA, S. D. VII, 56, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Cîmpiile sînt sterpe şi mai pustiite.* PLEŞOIANU, T. II, 201/23. *Descoperind... multe insule sterpe.* GENILIE, G. 55/12. *Pămîntul, carile mai înainte de a căpăta forma şi faţa ci are acum, era vast, neîntocmit şi sterp.* SĂULESCU, HR. I, 22/23. *Văzînd... ţarinile sterpe şi secitoase... a convertit pe cetăţeni la arte şi meserii.* ARISTIA, PLUT. 231/12. *Unde proprietatea nu este bine asigurată, acolo lucrarea pămîntului este părăsită, acolo se află cîmpiile cele mai sterpe.* GHICA, C. E. I, 197. *De multe ori aceste locuri rămîn sterpe şi nu aduc nici un folos.* I. IONESCU, B. C. 114/32, cf. HASDEU, I. C. I, 178. *Acolo... este stînca stearpă şi rîpoasă.* ODOBESCU, S. III, 106. *Ogorul meu a ieşit sterp.* DELAVRANCEA, V. V. 133, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Pămîntul Nichitului curgea... printre prundişuri întinse şi sterpe.* HOGAȘ, DR. I, 243, cf. RESMERIȚĂ, D. *Pogoane întregi de pămînt nelucrat, sterp de 18 ani.* SAHIA, N. 17. *Venise primăvara şi sterpele gorgane Cu tort de flori alese îşi peticeau chilimul.* VOICULESCU, POEZII, I, 149. *„Strămurare" era numele unui om... care-şi avea sălaş într-o rîpă stearpă ce-i zice Pietrăria.* SADOVEANU, O. XVIII, 154, cf. SCRIBAN, D. *Este evocarea nucului lui Odobac, înălţat pe dealul sterp al Arşiţenilor.* VIANU, A. P. 211. *Avea păşunile cele mai sterpe din lume.* CĂLINESCU, C. O. 27. *La orizont întrezărirăm maluri gălbui, sterpe.* BLAGA, H. 111. *Era o înşiruire de dealuri rîpoase şi sterpe.* TUDORAN, P. 258, cf. DL, DM. *Buruienile, o adunătură întinsă de scaieţi scuturaţi, crescuţi în pămîntul sterp.* BARBU, G. 308. *Pămîntul acesta sterp el îl va preface în moşia cea mai mănoasă.* V. ROM. ianuarie 1964, 19. *Poate că existenţa...* [chiaroşilor] *se leagă de*

pămîntul sterp și neroditor. CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. (Substantivat, m.; regional) **A da** (sau **a călca, a aluneca, a cădea**) **pe sterp** = **a)** a cădea (pășind greșit sau alunecînd). UDRESCU, GL.; **b)** a intra într-o încurcătură; a o păți id. ib.; **c)** (despre femei) a rămîne însărcinată; p. ext. a naște. id. ib. **A călca** (sau **a nimeri**) **cu sterpul** = a-i merge rău; a porni cu stîngul. id. ib. **A fulgera pe sterp** = a fulgera cînd este senin. id. ib. ✦ (Învechit; despre terenuri din cuprinsul unei localități) Viran. *Eu nu cer... decît a porunci cui să cuvine spre a slobozi locul sterp ce să află în dosul casii mele, ca să fac casă de fabrică* (a. 1833). DOC. EC. 527. *Au închiriat, pe podul Șerban Vodă, un loc „sterp" pentru a-și construi o prăvălie.* G. BARBU, A. V. 81. ✦ (Substantivat, f.; învechit) Secctă. *Stearpa atît de curînd trecuților 3 ani* (a. 1816). IORGA, S. D. XII, 205. ✦ (Astăzi rar; despre epoci, ani) Sărac **(9)**. *A fost anul sterp la toate.* PANN, P. V. II, 45/2, cf. POLIZU, CIHAC, II, 702, DL, DM, DEX. ✦ (Urmat de determinări introduse prin prep. „de") Lipsit de... *A doua dovadă va fi aceasta că Dacia nice la un viacu n-au fost stearpă de noroadile romane... ce în toată vremea au stat supt protecția Bizantiei.* FM (1839), 114[1]/34. *Se rătăcea pe niște uliți sterpe de podoaba lăcuințelor.* ib. (1842), 21[2]/9. *Tot într-acolo se transportau, de plutași, lemnele de cherestele, către cîmpia cea stearpă de arbori.* XENOPOL, I. R. I, 190. ✦ (Învechit și regional; despre rîuri, fluvii etc.) Sec **(I 2)**. *Ialomița, care scaldă în deșert profilul vastului bărăgan fără să-l poată fertiliza, este fluviul cel mai sterp al României.* HASDEU, I. C. I, 268. *Jilipul cel sterp.* MAT. DIALECT. I, 191. ✦ (Regional; despre mamele) Fără lapte. Cf. DL, DM. *Și pe pruncul tău nepoțelul meu L-apleacă țîță stearpă.* SBIERA, P. 176. ✦ Fig. Fără viață, trist; dezolant. *Ochiul luneca în văzduh ca de pe luciul sterp și gol al unei ape adormite.* HOGAȘ, DR. I, 174. *Peisagiul... mi se pare sărăcăcios și sterp.* SAHIA, U. R. S. S. 6. *Totul în jurul tău e pustiu, sterp, nu te mai atrage nimic.* DAN, U. 238. *În curtea seminarului, călugărească și stearpă, era o aglomerare de aspiranți.* BLAGA, H. 157. *Peisaj dezolant, sterp, care exprimă durerea unei naturi lipsite de sevă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 20/2.

2. (Despre plante sau despre părți ale acestora) Care nu face roade sau semințe, steril **(2)**; p. ext. (rar) degenerat. *Pomișori ghimpoși și sterpi, sădiți de mîna lui.* MARCOVICI, D. 38/13. *Se află și lemn corc, mirți, iederi, malini, finici carii toluși sînt stărpi.* RUS, I. I, 189/32. *Tăcerea de mormînt a locurilor acestora unde iarba stearpă e fără de sămînță.* HOGAȘ, DR. I, 18. *Sterp îl făceau și nărăvaș, Că nu voia să înflorească.* I. BARBU, J. S. 90. *Își auceau mai departe inocența vegetală un cactus pitic, un lămîi sterp și cîteva mușcate anemice.* CĂLINESCU, O. I, 18. *Ograda ... în fund încă se mărește cu o livadă de caiși și vișini, de mult sterpi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 66. *Un pom sterp, care va face doar umbră pămîntului.* PREDA, R. 77. *Se sapă* [via] *și se prășește de două ori, rărindu-se din cînd în cînd frunzele dese și sterpe.* H III 13, cf. ALR II 5 150, 6 118. *Nu arunca pietre în pomul sterp* = nu te lega de omul prost. Cf. ZANNE, P. I, 148. ◇ *Mere sterpe* = specie de mere nedefinită mai de aproape. Cf. BULET. GRĂD. BOT. I, 79. ✦ (Popular; despre știuleții de porumb) Cu boabe rare. Cf. DAMÉ, T.[2] 59, ȘĂINEANU[2], CADE, ALR II 5 147/272, 362, 365, A II 7, III 18. ✦ (Regional; despre varză) Care are căpățîna insuficient formată; (regional) sec **(II 2)**. ALR I 847/28, 122, 249, 278, 556. ✦ (Învechit, rar; despre rodire) Nul **(1)**; inexistent. *Pentru anul 1834 rodirea au fost stearpă cu totul* [la pruni] *din pricina răcelii ce au fost asupra înfloritului* (a. 1835). DOC. EC. 581.

3. (Despre femelele animalelor, mai ales despre oi și vaci) Care nu fată (într-un an); care nu dă lapte. *Oile tale și caprele n-au fost stearpe.* PO 108/6. *Iape mare sterpe* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 208/18, cf. LEX. MARS. 190. *O vacă stearpă o hrănea un sătean.* ȚICHINDEAL, F. 187/15. *Să aibă voie numitul a cumpăra... oile sterpe... pe taleri trei și jumătate* (a. 1827). DOC. EC. 392, cf. VALIAN, V. *Știind că mai ușor ar putea capăta cineva lapte de la o vacă stearpă... au lăsat-o să-și urmeze drumul în pace.* CREANGĂ, O. 133, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2]. *În grajduri rage a pustiu o închipuire de vacă stearpă și veșnic flămîndă.* REBREANU, I. 11, cf. CADE, STOIAN, PĂST. 44. *E ca o iapă stearpă.* STANCU, Ș. 384. *Oile cari au rămas sterpe, adică n-au fătat, formează o altă turmă, numită turma botoașelor.* H XI 417, cf. ib. II, III, IV, VI, VII, VIII, X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII. *Să duc eu bivolițele acestea sterpe.* RETEGANUL, P. V, 50, cf. CHEST. V 16/46, 77, ALR I 1 069, 1 779, 1 780, A I, II, III. *Și na-ți cizmele-mi de țap, De la țap de la capră stearpă Ce la apă mult mai rabdă.* BĂLADE, II, 276. *Și-a pus nouă iepe suruiepe, Cîte de nouă ani stărpe.* FOLC. MOLD. I, 282. ◇ (Substantivat, f.) *Sterpele și berbecii sînt aleși la o parte.* EMINESCU, N. 142. *Pe la sf. Ilie se tund... mioarele, sterpele și cîrlanii.* PĂCALĂ, M. R. 196, cf. DIACONU, P. 12. *Bădiță cu cușma lungă Nu ținea doruțu-n pungă... Și il țipă piste sterpe Vină seara-n sat la fete.* MÎNDRESCU, L. P. 67. *Mi-a luat mînzările Și mi-a lăsat stărpele.* PAMFILE, C. Ț. 85.

4. (Despre oameni) Care nu are capacitate de a se reproduce, steril **(2)**, (învechit, rar) sterpicios (v. stîrpicios 1); p. ext. care nu are urmași, fără urmași. *Isac rugă-se Domnului derept muiarea sa că era stearpă.* PO 83/25. *Sarra... stearpă și bătrînă.* VARLAAM, C. 439. *Nu avea feciori pentru ce că Elisafta era stearpă.* N. TEST. (1648), 85[v]/4. *Fiind stearpă, nu făcea cuconi.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 205[r]/20. *Fiind fratile nostri Antohie stărpu și fără feciori, noi parte nu i-am făcut* (a. 1679). IORGA, S. D. VI, 34, cf. BIBLIA (1688), ap. TDRG, ANON. CAR., LEX. MARS. 247. *Ioachim și Ana fiind sterpi.* ANTIM, P. 72. *Muierea stearpă după moartea bărbatului ei să aibă a-ș lua zestrea ei deplin.* PRAV. COND. (1780), 102. *Unuia din neamul lor carele au murit sterp* (a. 1786). URICARIUL, XIV, 122. *El iaste sterp și feciori nu are.* ALEXANDRIA (1794), 4/11. *N-au avut prunci, și dînsa stearpă au și murit.* ȘINCAI, HR. I, 316/27, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Casnicii cei sterpi era la toate națiile de demult de necinste.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 42/3. *A avut nevastă... stearpă.* GORJAN, H. IV, 122/21. *Nimic nu era la popoarele cele vechi în mai mare ură și bajocură decît o muiere stearpă.* FM (1841), 53[2]/39. *Și-a lăsat nevasta pentru că era stearpă.* ARISTIA, PLUT. 99/16 cf. POLIZU, CIHAC, II, 702. *Să-mi faci să nască într-o noapte 50 de femei sterpe.* ISPIRESCU, L. 325. *Temîndu-se ca nu cumva să rămîie... stearpă ... caută toate chipurile... cum ar putea mai degrabă purcede grea.* MARIAN, NA. 3, cf. ȘĂINEANU[2], GOROVEI, CR. 217, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Măria sa împăratul răposat se dovedise neputincios și sterp.* SADOVEANU, O. XVII, 129, cf. SCRIBAN, D. *N-am să risc să ajung... o biată femeie stearpă.* PREDA, R. 326, cf. CIAUȘANU, GL., ALR II/I h 142. *Muiere starpă.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 307. *Femeia stearpă este ca pomul fără roade.* ZANNE, P. II, 747. ◇ Fig. *Astfel eu pierdut în noaptea unei vieți de poezie, Te-am văzut, femeie stearpă, fără suflet, fără foc.* EMINESCU, O. I, 29. ◇ (Substantivat, f.) *Puse stărpa în casă.* PSALT. SCH. 379/6, cf. CORESI, PS. 320, VARLAAM, C. 147. *Cea stearpă naște pre Născătoarea de D*[umne]*zeu.* CALENDAR (1814), 6/8. ✦ (Despre căsătorie) Din care nu au rezultat copii. Cf. CADE. *Acea însoțire a rămas cîțiva ani stearpă.* SADOVEANU, O. XVIII, 76, cf. DL, DM, DEX. *A fost odată un om tare nevoiaș... Pe lîngă toată sărăcia lui, i-au fost încă și căsătoria stearpă.* SBIERA, P. 225.

5. Fig. (Despre oameni) Care nu produce nimic; (despre manifestări ale oamenilor, despre fenomene, acțiuni etc.) care nu duce la nimic; care nu dă nici un rezultat; care este fără folos, ineficient, infructuos, inutil, nefolositor, netrebuincios, neutil, zadarnic, van; steril

(3). *Să slujesc cu tesis ritorii... cînd această ipotesis și lucru de care să apucă iaste sterp.* MOLNAR, RET. 17/23. *În stearpa sa speranță d-o glorie ce pasă, În cursul vieții sale, în urmă-i omul lasă Un nume ce tot scade.* HELIADE, O. I, 113. *Cum depărtam gîndurile zadarnice și sterpe, făcute pentru modă.* MARCOVICI, C. 36/10. *Limbuția acea stearpă a sute de deputați.* POGOR, HENR. 52/2. *Subiectul acesta... pare-se sterp la prima vedere.* ARISTIA, PLUT. LXXIX$_2$/12. *Toți erau gazetari, tineri cari plăteau mai mult în anunțuri și reclame sterpe în ziarele lor.* GHICA, C. E. III, 7. *De nu o scoteam la cale, sacrificiul meu cel sterp era să facă nefericirea a două persoane.* BARONZI, M. 549/24. *O agitare stearpă preocupa toate spiritele.* MAIORESCU, CRITICE, 88. *Fără îndoială că această stăruință n-ar rămîne atît de stearpă și de nefolositoare, dacă deprinderea de a cugeta s-ar fi putut introduce în obiceiurile amicului meu.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 194, cf. ȘĂINEANU^2. *În fața lor stătea pe gînduri..., Înfiorat de truda stearpă, un biet cosaș cu fața suptă.* GOGA, POEZII, 100, cf. RESMERIȚĂ, D. *Acea stearpă deșeptăciune,... atinsese o așa înaltă stepenă de agerime la vlăstarul cel din urmă.* M. I. CARAGIALE, C. 51, cf. CADE. *Era scris, se vede, ca hotărîrea noastră să rămînă stearpă și amărîtă.* GALACTION, O. A. II, 147. *Un op, pe care anii-l îngroapără Subt comentarii sterpe și pedante.* TOPÎRCEANU, B. 90, cf. SCRIBAN, D. *Cine poate fi emoționat de asemenea înșiruire stearpă de cuvinte?* SADOVEANU, E. 142. *Tristețea este stearpă, iar fapta lăudată.* CĂLINESCU, O. II, 42. *Nu-ți face dintr-un nume sterp un chip cioplit.* BLAGA, L. U. 70. *Încetul cu încetul, marele filozof e considerat ca triumful logicii sterpe.* RALEA, S. T. II, 281. *Coaja acelor sterpe zăticneli, meteahna acelor vane sofisme.* C. PETRESCU, A. R. 82. *Cei care le aprinseră erau oameni sterpi, iar locurile acelea, veștede de misterul creației.* BOGZA, C. O. 240, cf. DL, DM. *Adesea îmi pierd Clipele celc mai bune În sterpe taifasuri cu gînduri Ce n-au căutare în lume.* LABIȘ, P. 51, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. Lipsit de..., fără... *Va fi fost... sufletul lui și-așa plin de răni,... dar uite că tocmai acum... ajunsese insensibil și sterp de orice reacții.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 102, 17/2. ✦ Fig. Care nu conține nimic; gol, deșert. *Inima-ți e stearpă.* ALECSANDRI, POEZII, 381. *Privirea cea stearpă și amară.* EMINESCU, O. I, 24. *Aridilatea textelor o făceau să uite de sufletele lor sterpe.* COCEA, S. II, 32. *Viață stearpă, viață rece!* ARGHEZI, L. 294. *Recheamă fantomele familiare pentru a-și lecui sufletul pustiu și sterp.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 3/6.

II. S. n. **1.** Scoc care se află în dreptul stavilei și prin care curge apa cînd stă moara; (regional) sterpar **(II).** Cf. DAMÉ, T. 148, ȘĂINEANU^2. *Prefuste se numește lemnul pus în capul parilor care alcătuiesc despărțirea între scocuri și sterp.* PAMFILE, I. C. 182, cf. RESMERIȚĂ, D. *Afară, dincolo de scocul roatei, e sterpu, pe unde curge apa, cînd nu umblă dîrsta.* LUNGIANU, CL. 72, cf. CADE, SCRIBAN, D., H. II 146, IV 118, 156, ALR I 1 842/808, 1 843/170, 6 733/362, 784, ALR SN I h 152/386, 812.

2. (Regional) Trahee (Mătău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL. *Mîncarea a apucat pe sterp.* Id. ib.

3. (Regional) (Bucată de) sfoară, din priponul cu care se prinde pește, pe care nu se pun cîrlige. Cf. ANTIPA, P. 307, 314, 323, 330.

4. (Prin nordul Munt.) Tînjală **(1).** Cf. H IV 118, ALR II 5 079/728.

— Pl.: *sterpi, -e.* — Și: **șterp, șteárpă** adj. DAMÉ, T$_2$ 59, ALEXI, W.

— Cf. alb. shterpe.

STERPÁ vb. I v. **stîrpi.**

STERPÁR, -Ă subst. **I. 1.** S. m. (Popular) Cioban care păzește oile sterpe **(I 3),** miorii **(1)** și berbecii; (regional) sterpetar. *Mînători, sterpari, mînzărari, cîrlănari... toți și toate ar hi-nsufletite dă ighirea ta.* JIPESCU, ap. GCR II, 258, cf. DDRF, LIUBA — IANA, M. 109, ȘĂINEANU^2, TDRG, RESMERIȚĂ, D. *La sterpe erau „stărparii", iar la mînzări „mînzarii".* DRAGOMIR, D. M. 11. *Sterparul e plătit de stînă cu 4—5 ferii de brînză după cum sînt sterpele de multe.* PRECUP, P. 10. *Fiecare categorie forma, la unele stîne, cîte o turmă păscînd separat... sub paza altor păstori (sterpari, mielari, berbecari).* VUIA, PĂST. 18. *Se separă oile sterpe de cele cu miei, încredințîndu-se unui cioban...; acest cioban se numește stărpariu.* DIACONU, P. 13, cf. CADE, STOIAN, PĂST. 64, SCRIBAN, D., DR. X, 444, H I 139, XII 577, CHEST. V 25, 28, 29, 30, 31, A II 6, 7, III 3,5, 7, 17, 18.

2. S. n. (Transilv., Maram. și prin estul Mold.) Loc îngrădit la stînă, pentru oile sterpe **(I 3),** miei și berbeci; (regional) stărpărie **(2).** Cf. SFC III, 147, CANDREA, Ț. O. 52, CHEST. V 10/35, 34/8, 27, 28, 72, 99, 41/48, ALRM SN I h 264/362.

3. S. f. (Prin vestul Transilv.; în forma *sterpare*). Totalitatea oilor sterpe **(I 3)** dintr-o stînă; (regional) sterpet **(1).** Cf. A I 13, 26. ✦ (Regional; în forma *stărpare*) Epitet depreciativ pentru o femeie stearpă (v. sterp I 4) (Sînmihaiu Almașului — Zalău). Cf. ALR I/I MN 71, 2 645/284. *Tu, stărpare, vădancă.* ib.

II. S. n. (Prin nordul Transilv.) Sterp **(II 1).** Cf. ALR II 6 733/260, 284, 346, 353, ALR SN I h 152/272.

— Pl.: *sterpari, -e.* — Și: **stălpár** (ALR SN I h 1152/272) s. n., **stărpáre** s. f., **stîrpár** (CHEST. V 25/89, 28/89, 30/89) s. m.

— **Sterp** + suf. *-ar.*

STERPĂCIÚNE s. f. **1.** (Rar) Sterilitate **(1).** Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU. [Fîntînă ca aceasta] *n-a fost prin alte veacuri, vindecînd și sterpiciunea și-ntrecînd chiar orice leacuri.* CONTEMPORANUL, V$_1$, 39. *Pe pămîntul Brăilei... stîrpiciunea se desfășură stăpînă.* IORGA, ap. CADE. *Tu nu știi că dealu-i sterp?... Atunci cum trăiește nucul din stîrpiciunea lui?* GÎRLEANU, N. 27, cf. CADE, DL. ✦ (Rar; concretizat; în forma *stîrpiciune*) Pămînt sterp **(I 1).** Cf. CADE. *Din holda cea frumoasă de mai nainte se făcuse o stîrpiciune.* CĂTANĂ, ap. CADE. ✦ Fig. Goliciune sufletească; insensibilitate. *Îm răsplătia reale pentru bune și stărpiciune sufletului mieu.* BIBLIA (1688), 392^1/44, cf. POLIZU. *O să mai doarmă poate într-o perfectă sterpiciune alte două milenie.* HASDEU, I. C. I, 178. *Sterpiciunea se întinde Pe-al tău simț ca o gangrenă.* F (1890), 377. *Sînt noroade întregi legate mediocrității, urîtului și sterpiciunii sufletești.* GALACTION, O. A. II, 348.

2. (Învechit și regional) Sterilitate **(2).** *Cea mai aleasă pricină a despărțirilor să face totdeauna din stîrpăciunea femeii.* IST. AM. 92^r/6, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VALIAN, V., POLIZU. *Ar fi voit și ei să aibă un copilaș... să afle niscaiva leacuri care să le desfacă făcutul stărpiciunei lor.* ISPIRESCU, L. 160, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU^2, BIANU, D. S., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, ALRM I/II h 309/103, 584.

3. (Prin Transilv.; adesea peiorativ) Femeie stearpă (v. sterp I 4) *Sterpăciunilor! Nici un nepot nu sînteți în stare să-mi faceți.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 159, cf. ALR II/I h 142/260. ✦ (Învechit și regional) Femelă (oaie, vacă etc.) stearpă (v. sterp I 3), (popular) sterpătură **(1),** stîrpitură **(2).** V. sterpălău. *Pre vremea aceea trebuie să se deschilinească de berbeci și de sterpăciuni.* ECONOMIA, 91/6, cf. CHEST. V 66/15, 66, 99, ALR I 1 069/280, 418, 1 779/103, 320, 381, 1 780/259, 385, A I 12, 13, 20, II 12. ✦ (Regional) Stup care nu roiește (Cîmpulung Moldovenesc). Cf. CHEST. VI 137 a/3.

4. (Regional) Stîrpitură **(3).** *N-aa să ne mai sperie toate stîrpiciunile.* C. PETRESCU, Î. II, 58. *Tinca era o stîrpiciune bătrînă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 37, cf. GIUGLEA, U. 86, ALR I 1 074/798.

— Pl.: *sterpăciuni*. — Şi: **stîrpiciúne,** (învechit şi regional) **sterpiciúne, stărpiciúne,** (regional) **stearpăciúne** (ALR I 1 780/385), **stărpăciúnă** (A I 13, 20), **stărpăciúne** (CHEST. V 66/99, ALR I 1 069/280, 418, 1 779/103, 320, 381, 1 780/259, 298, ALR II/I h 142/260, A I 12, II 12), **stîrpăciúne** (CADE), (învechit, rar) **stîrpăciúne** (IST. AM. 92r/6), **stîrpiciúne** (POLIZU) s. f.

— **Sterp** + suf. *-ăciune*.

STERPĂLĂU, -ÁIE subst. **1.** S. m. şi f. rar la m. (Prin Transilv. şi prin Ban.) Oaie sau vacă stearpă (v. sterp I 1). V. sterpăciune **(3)**, sterpătură **(1)**, stîrpitură **(2)**. Cf. CHEST. V 66/29, 30, ALR I 1 069/1, 1 780/90, A I 13, 23, 34.

2. S. f. (Prin Transilv.; la sg. cu sens colectiv) Turmă de oi sterpe **(I 3)**. Com. din CRIŞTIORU DE SUS — VAŞCĂU şi din RECEA NOUA — FĂGĂRAŞ.

3. S. f. (Regional) Femeie stearpă (v. sterp I 4); (popular) sterpătură **(2)**, stîrpitură **(1)** (Vaşcău). Cf. ALRM I/II h 309/80.

— Pl.: ?

— **Sterp** + suf. *-ălău*.

STERPĂT s. n. v. **sterpet.**

STERPĂTÚRĂ s. f. (Popular) **1.** Femelă (de obicei oaie, vacă etc.) stearpă (v. sterp I 3); (popular) stîrpitură **(2)**, (regional) sterpăciune **(3)**. *Mieii de stărpături ce vor pieri la turme la vremea fătăciunatului* (a. 1809). URICARIUL, VI, 471, cf. N. REV. R. X, nr. 1, 88, GIUGLEA, U. 86, DL, DEX. *Păcurariu de stărpături, de oi de surie (de tăiere)*. Com. NOVACOVICIU, cf. ALR I 1 069/166, 1 779/510, 1 780/24, 26, 166, 512, A III 2, 3, 18.

2. (Adesea peiorativ) Femeie stearpă (v. sterp I 4); (popular) stîrpitură **(1)**, (regional) sterpăciune **(3)**. V. sterpălău. *De băieţi nu mai trag nădejde, că baba mea e o sterpătură*. CREANGĂ, O. 281, cf. DL, DM, DEX, CIAUŞANU, V., ALR II/I h 142/682, 762, 769. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Stărpătură de muiere*. ALR II/I h 142/2, 836.

— Pl.: *sterpături*. — Şi: **stărpătúră** s. f.

— **Sterp** + suf. *-ătură*.

STERPEJÍ vb. IV v. **strepezi.**

STERPÉT s. n. **1.** (Mold.; la sg. cu sens colectiv) Totalitatea oilor sterpe **(I 3)** dintr-o stînă; grup de oi sterpe, care nu dau lapte; (regional) sterpare (v. sterpar 3). Cf. CADE, H I 62, III 153, 310, XIII 175.

2. (Regional; în forma *stărpăt*) Loc, păşune unde pasc oile sterpe **(I 3)** (Găiceana — Adjud). Cf. H XIII 151.

— Pl.: **(2)** *sterpeturi*. — Şi: **sterpăt** (H XIII 175), **stărpăt** (ib. 151), **stîrpăt** (ib. I 62, III 153, 310) s. n.

— **Sterp** + suf. *-et*.

STERPETĂR s. m. (Regional) Sterpar **(I 1)** (Tîmboieşti — Rîmnicu Sărat). Cf. H XII 227.

— Pl.: *sterpetari*.

— **Sterpet** + suf. *-ar*.

STERPEZÍ vb. IV v. **strepezi.**

STERPEZÍT, -Ă adj. v. **strepezit.**

STERPÍ vb. IV v. **stîrpi.**

STERPICIÓS, -OÁSĂ adj. v. **stîrpicios.**

STERPICIÚNE s. f. v. **sterpăciune.**

STERPÍE s. f. (Învechit, rar) **1.** Sterilitate **(1)**. *Porţile ceriului au deschis şi pămîntul bolnav de sterpie au tămăduit*. DOSOFTEI, V. S. ianuarie 20v/17.

2. Sterilitate **(2)**. *Ruga pre D[u]mn[e]dzăul... firii... să i să facă milă de sterpiia ei şi să-i dăruiască cucon*. DOSOFTEI, V. S. noiembrie 138v/10. *Pentru stîrpie şi pentru a zămislirii leac a cerca lucru mai pre urmă trebuitor iaste*. CANTEMIR, I.I. II, 114, cf. DDRF, TDRG. ✦ Avort. *Pre mumă-sa* [Cain] *spărie cu stîrpie* (cca 1750). GCR II 63/23.

3. Fig. Goliciune sufletească. *Plătia-mi reu dereptu bire şi fără de cruţat* (bescisnicie H, *sterpie* D) *sufletului mieu*. PSALT. 62.

— Şi: **stîrpie** s. f.

— **Sterp** + suf. *-ie*.

STERPÍRE s. f. v. **stîrpire.**

STERPITÁTE s. f. (Învechit, rar) Sterilitate **(1)**. *Această fertilitate extraordinară era urmată de o sterpitate mai peste tot*. BREZOIANU, R. 56/1, cf. NEGULICI.

— **Sterp** + suf. *-itate*.

STERPITÚDINE s. f. (Rar) Sterilitate **(1)**. *Cîte un mac stingher, roşu ca sîngele, punctează sterpitudinea locului*. SAHIA, N. 17, cf. DL, DN2, HRISTEA, P. E. 42.

— **Sterp** + suf. *-itudine*.

STERPITÚRĂ s. f. v. **stîrpitură.**

STERPÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit; despre pămînt, terenuri etc.) Sterp **(1)**. *Tu, D[oa]mne, vezi şi apele reale şi pămîntul sterpos*. BIBLIA (1688), 266[1]/52. *Nişte oi streine... umblînd prin locuri sterpoase*. PANN, P. V. II, 43/7, cf. TDRG, CADE, GRAUR, E. 92, DL, DM.

— Pl.: *sterpoşi, -oase*.

— **Sterp** + suf. *-os*.

STERVÍE s. f. v. **tirighie.**

STETOGRÁF s. n. Instrument medical pentru înregistrarea automată a mişcărilor toracelui în timpul respiraţiei. Cf. LTR2, DL, DM, DN2, DEX.

— Pl.: *stetografe*.

— Din fr. **stéthographe.**

STETOGRAFIÁ vb. I. Tranz. A înregistra cu ajutorul stetografului mişcările cavităţii toracice. Cf. DL, DM, DN2, DEX.

— Prez. ind.: *stetografiez*.

— Din **stetograf.**

STETOMÉTRU s. n. Instrument medical pentru măsurarea conturului toracic. Cf. ANTONESCU, D., LTR2, DN3.

— Pl.: *stetometre*.

— Din fr. **stéthomètre.**

STETOSCÓP s. n. Instrument medical cu ajutorul căruia sînt percepute zgomotele produse de diverse organe interne. Cf. LTR2, DM, DER, DN2, D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stetoscoape*.

— Din fr. **stéthoscope.**

STETOSCÓPIC, -Ă adj. Referitor la stetoscopie. Cf. DN3.

— Pl.: *stetoscopici, -ce*.

— Din fr. **stéthoscopique.**

STETOSCOPÍE s. f. Examen medical al unor organe interne cu ajutorul stetoscopului. Cf. POLIZU, LTR2, DM, DN2, DEX.

— Pl.: *stetoscopii*.
— Din fr. **stéthoscopie**.

STÉȚIE s. f. v. **stație**.

STEVÁR s. m. v. **stăvar**.

STÉVIE s. f. v. **ștevie**.

STÉWARD s. m. Membru al echipajului unui avion sau al unui vapor, care are sarcina de a servi echipajul sau pasagerii aflați la bord și de a da informații privitoare la călătorie acestora din urmă. Cf. NOM. PROF. 64, L. ROM. 1966, 90, DN³.
— Pronunțat: *stiuard*. — Pl.: *stewarzi*.
— Din engl. **steward**.

STEWARDÉSĂ s. f. Membră a echipajului unui avion sau al unui vapor, care are sarcina de a servi echipajul sau pasagerii aflați la bord și de a da informații privitoare la călătorie acestora din urmă. Cf. LEG. EC. PL. 300, DN³. *O stewardesă în uniformă clasică, veston bleumarin slrins pe talie, fustă dreaptă.* TUDORAN, O. 264. *Un rol ceva mai definit îl au personajele din cadrul secundar: „Șoricelul"; o stewardessă scundă.* CINEMA, 1971, nr. 6, 18, cf. DEX, DN³.
— Pronunțat: *stiu-ar-*. — Scris și: *stewardessă*. — Pl.: *stewardese*.
— Din engl. **stewardess**.

STIBÍNĂ s. f. Sulfură naturală de stibiu, cristalizată în sistemul rombic; antimonit. Cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.
— Din fr. **stibine**, germ. **Stibin**.

STÍBIU s. n. Metaloid de culoare albă-cenușie, cu numeroase folosiri în industrie; antimoniu, (învechit) sîrmea[1], surmă. Cf. STAMATI, D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 227, CADE, SCRIBAN, D. *Stibiu (antimoniu) după proprietățile sale fizice poate fi socotit un metal.* MACAROVICI, CH. 302. *Să considerăm un circuit parcurs de un curent electric în care intercalăm două metale diferite, bunăoară stibiu și bismut.* CIȘMAN, FIZ. II, 285, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.
— Din lat. **stibium**.

STÍBLĂ s. f. v. **steblă**.

STIC[1] s. n. v. **știe[1]**.

STIC[2] s. n. v. **ștuc[1]**.

STICERI s. n. pl. v. **știceri**.

STICHÍE s. f. v. **stihie**.

STÍCHIU subst. (Regional; în expr.) **A pune stichiu** = a face să nu se mai atingă nimeni de un lucru, ascunzîndu-l; a înceta de a-l mai folosi. Cf. COMAN, GL. 73. *Am pus stichiu să nu vă mai atingeți de dulce.* id. ib. **A se pune cu stichiu** (pe cineva) = a stărui mult pe lîngă cineva pentru a-l determina să acționeze într-un anumit fel. *Și nu-i vine să plece, pînă nu se pune ăla cu stichiu pe el.* PAMFILE, COM. 36.
— Etimologia necunoscută.

STÍCI s. n. = **știc[1]**. **5.** Instrument folosit la tăierea stufului de pe fundul apei. V. cosor, rizacă (1), sabiță (2). Cf. ANTIPA, P. 791, LTR².

STICIUÍ vb. IV. Tranz. (Regional; cu complementul „struguri") A mustui (1) (Băbiciu — Caracal). Cf. GL. OLT. *Sticiuim struguri frumos.* ib.
— Prez. ind.: *sticiuiesc*.
— **Stici** + suf. *-ui*.

STICLÁR s. m. **1.** Persoană care se ocupă cu vinzarea obiectelor de sticlă (2). *Banii ce s-au orînduit a să împlini de la isnafurile negufătorilor... precopeții, sticlarii, dogarii* (a. 1812). DOC. EC. 147. *Căldărarii precupeți,... pescari precupeți,... sticlari precupeți* (a. 1835). ib. 596, cf. DDRF. *Sticlari înseamnă mai mult vînzători de sticlă.* IORGA, C. I. III, 162, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DM.

2. Lucrător specializat în fabricarea și prelucrarea sticlei (2); (regional) glăjer. Cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W. *Sleclari, care vin iarna cu saci de sticlărie.* PAMFILE, I. C. 1, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, NOM. PROF. 43. *Sticlarii-suflători.* LEG. EC. PL. 305, cf. LTR², DL, DM, DEX. ✧ (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Avem nevoie de atîția meșteri sticlari.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 142.

3. (Învechit și regional) Geamgiu. *Bucățile foarte mici de diamante ordinare le întrebuințează sticlarii ca să taie cu dînsele geamurile.* BARASCH, I. N. 43/12, cf. CADE. *N-avem jămar, repetă cu încăpățînare un sticlar evreu, bătrîn.* BRĂESCU, O. A. I, 106, cf. SCRIBAN, D., DSR.
— Pl.: *sticlari*. — Și: (regional) **steclár** s. m. CADE, 539, COM. MARIAN.
— **Sticlă** + suf. *-ar*.

STÍCLĂ s. f. **1.** Numele unor obiecte sau părți de obiecte făcute din sticlă (2):

a) Vas înalt, de obicei de formă cilindrică, cu gît îngust (și înalt), făcut din sticlă (2) (sau, p. ext., din alte materiale) care servește la păstrarea lichidelor, (livresc) butelie, (regional) butelcă, glajă, șip[4] (1), uiagă; recipient de diverse forme făcut din sticlă. *Vai de voi cărtulari și farisei fățarnici că curățiți de dinafară sticlele și blidele.* CORESI, TETR. 53. *1 sticlă cu mur* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 204/1. *Carete cu stecle și cîle here de meșterșugul războiului, toate în Prut le-au aruncat de s-au cufundat.* N. COSTIN, LET. II, 121/4. *Se pune într-o sticlă.* MÎNCĂRILE, 108/6. *2 stecle* (a. 1814). BUL. COM. IST. IV, 139. *Două sticle* (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 174, cf. LB, VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, II, 365. *P-un drac îl creștea o cocoană în sticlă și-i da lapte.* JIPESCU, ap. GCR II, 260, cf. ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., BL X, 106, CADE. *Peste 10—15 zile oțetul este gata și-l putem trage la sticle.* ENC. AGR. IV, 332, cf. SCRIBAN, D. *Ea spală sticle goale, care au slujit și vor mai sluji o dată.* ARGHEZI, S. XVIII, 143, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Regional; în construcția) *De-a lipitul sticlei în grindă* = numele unui joc în care unul dintre participanți este păcălit, turnîndu-i-se o sticlă de apă în cap. Cf. MARIAN, Î. 212. ✦ (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de" sau „cu") Conținutul unei sticle (1 a); conținutul împreună cu vasul respectiv. *Să se ia acest lapte... dimineața, înaintea prînzului și seara, trei-patru rînduri de sticle.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 362/6. *Să dregea cu moașe cu o sticlă de vin.* BĂRAC, T. 7/10. *Noaptea cînd însetoșază sticle și oale visează.* PANN, P. V. I, 111/9. *Dă-mi un pahar de rachiu,... o sticlă de vin de Drăgășani și un rasol.* GHICA, C. E. I, 251. *Na, bade,... ș-o sticlă de vin.* ALECSANDRI, T. 1 577, cf. DDRF, TDRG, PAMFILE, J. II, 167. *După șase sticle de vinul cel vechi de zece ani, subprefectul nu mai cunoștea dacă a șaptea era tot acela.* BUJOR, S. 118. *Ia din fereastră o sticlă cu rachiu.* REBREANU, I. 14, cf. RESMERIȚĂ, D. *Îi cumpăra ciorapi de mătase, sticle de parfum.* M. I. CARAGIALE, C. 125, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Am deschis desagii mei și am scos... azimă, friptură... și o sticlă de vin.* GALACTION, O. I, 88. *O sticlă de Cotnar.* TEODOREANU, M. III, 181, cf. SCRIBAN, D. *Să-mi aduceți și o sticlă cu spirt curat.* VOICULESCU, P. I, 145. *Ferestrele crîșmelor... arătau covrigei uscați în gîturi de sticlă cu băuturi colorate.* SADOVEANU, O. X, 595. *În gălează a potrivit cîteva sticle cu băutură și sifoane.* CĂLINESCU, C. O. 89. *S-aduc o sticlă de bere.* BLAGA, H. 6. *Beți dintr-o singură sticlă*

tuica nu prea tare. BENIUC, V. 24, cf. DL. *Pe măsuță se afla o sticlă plină cu un lichid gălbui.* PREDA, R. 349, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *De la sticla cu parfum, Ajunsei să dorm în fum.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 452. *Cal în coșă, apă nu-i, Sticla cu pelin e-n cui.* FOLC. MOLD. II, 489. ✦ (Prin nord-vestul Mold.) Măsură de capacitate pentru lapte și produsele lui egală cu un litru. Cf. CHEST. V 6/89.

b) (Și în sintagma *sticlă de lampă*) Obiect de sticlă (2) având partea inferioară de formă sferică și cea superioară de formă cilindrică, alungită, folosit pentru protejarea flăcării la lămpile cu petrol; cilindru, glob, (regional) burlui, țilindru. *Aplecă lumina prea aproape, încît, tremurînd, atinse mîna tîlharului cu sticla fierbinte.* CARAGIALE, O. I, 67, cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 59, CADE. *Toți priveau lampa cu fitilul ars și sticla afumată.* C. PETRESCU, Î. II, 116. *În mîna dreaptă o sticlă de lampă.* CĂLINESCU, C. O. 67. *Lampa fumega și ziarul se arsese în jurul gîtului sticlei.* CAMIL PETRESCU, O. II, 564. *O masă încărcată de cărți, o lampă cu sticla mare..., deasupra fum de țigară.* T. POPOVICI, SE. 313, cf. DM. *Scăzută lumină în sticla de lampă Aerul chipului tău să-i învăț.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 7/2, cf. M. D. ENC., DEX.

c) Placă de sticlă (2) care închide cadrul ferestrelor, al unor uși, dulapuri etc.; geam. Cf. ANON. CAR. *12 cercevele la divanul cel mare, însă la jumătatea ferestrilor și unsprezece cu sticle, iar una sticlă spartă* (a. 1802). DOC. EC. 70. *În cellalt unghi era așezat un dulap, prin ale cărui sticle se vedeau o mulțime de ciuburi.* FILIMON, O. I, 102, cf. CIHAC, II, 365. *Sticlele ferestrei străluceau ca argintul în alba lumină a lunei.* EMINESCU, P. L. 37, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se înalță ... să privească înăuntru, prin fereastra cu geamurile tulburi... Așa, cu fruntea lipită de sticlă, rămase privind îndelung.* C. PETRESCU, S. 34. *Nepotul lustruiește de zor fereastra sub ochii bunicei, pînă cînd sticla strălucе din nou.* TEODOREANU, M. U. 198. *Scoase două felinare mari cu sticla groasă.* TUDORAN, P. 186, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Între sine și contemporani, G. Călinescu pune o foarte groasă sticlă uneori, ce e cînd geamul unui insectar, cînd un perete de acvariu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 60, 14/1.

d) Piesă optică transparentă, de obicei mărginită de două suprafețe curbate (sau de una sferică și una plană), care dă imaginea reală sau virtuală a unui obiect, l e n t i l ă; p. e x t. (la pl.) ochelari. *Mai multe feliuri de microscopuri numărăm, însă mai însemnate sînt cele simple, care se alcătuiesc numai dintr-o sticlă lintoasă (la mijloc groasă, către margini tot mai subțire).* FM (1842), 19¹/38, cf. POLIZU. *Bagabontul, nene, cu sticlele-n ochi, cu giubenal în cap.* CARAGIALE, T. II, 10. *Nevastă-sa închidea ochii, ca și cum ar fi fost mioapă, ridicînd în dreptul obrazului sticle legate în aur.* D. ZAMFIRESCU, A. 14. *Se uită cu despreț prin stecla ochelarilor.* HOGAȘ, DR. II, 172, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Și-și scoase ochelarii cu sticle groase.* VOICULESCU, P. I, 36. *Ochii de miop, îmbrăcați cu sticle groase atîrnate de urechi..., îi dădeau o expresie de bondar.* ARGHEZI, S. XI, 179. *Treaba aceasta... cerea o execuție migăloasă și de precizie sub sticlă măritoare.* BLAGA, H. 85. *Doi ochi negri, șireți și struniți, îi zîmbeau printre sticlele unor ochelari cu rama groasă de baga.* VINEA, L. I, 23. *Fuma, transpira, se juca cu pistolul, rîzînd din sticlele ochelarilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 30/2, cf. ALRM I/1 h 23. *Uitîndu-mă-n vale-n luncă, Mi s-a făcut ochii sticlă Să văd mîndra unde lucră.* FOLC. MOLD. II, 270. ✧ Fig. *Mătușa Anastasia își holba sticlele limpezi ale ochilor.* KLOPȘTOCK, F. 226. ✦ (Astăzi rar; la sg.) Monoclu. *Strigă oftînd tînărul diplomat, puindu-și sticla în ochi.* GHICA, C. E. II, 327. cf. DL, DM, DEX.

e) (Ironic) Mărgele (I 1). *Să ți le prind la buric, pe pîntece, Ți-am tîrguit policromele sticle.* VULPESCU, P. 98.

f) (Învechit; la pl.) Nume generic dat obiectelor făcute din sticlă (2). *S-au găsit la sticlăria unde să lucrează sticle acești nemți* (a. 1814). DOC. EC. 170. *Să șezi cîteva zile la fabrica de sticle.* SION, P. 250.

2. Substanță solidă, amorfă, transparentă, translucidă sau opacă, dură, cu un luciu particular, lipsită de flexibilitate, casantă, rău conducătoare de căldură și de electricitate, formată dintr-un amestec de silicați ai metalelor alcaline, alcalino-pămîntoase, de plumb sau de alte metale și obținută prin topire. *Cinie de lemn... sau de steclă.* PRAV. 148. *Era înaintea scaunului o mare de sticlă, asămăna-să cristanelui.* N. TEST. (1648), 306ᵛ/21. *Au răpit pre acel tînăr încă ținînd în mînă păharul de sticlă* (a. 1675). GCR I, 224/10. *Au văzut în ceriu înaintea scaunului lui D[u]mn[e]zeu, mare de steclă.* CHEIA ÎN. 8ᵛ/24. *Acest meșteșug să face negrind o bucățea de steclă.* AMFILOHIE, G. F. 22ᵛ/13, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ferestrile ale acestor odăi să am a le face... din nou, cu hiarele lor și cu geamurile lor de sticlă* (a. 1829). DOC. EC. 441. *O biserică vrednică de însemnat pentru frumoasele zugrăveli pe steclă.* ASACHI, L. 87¹/8. *Pentru păstrarea apei urcioarele de pămînt sînt mai bune decît cele de sticlă.* DESCR. AȘEZ. 76/23, cf. VALIAN, V., VASICI, M. II, 54/22. *Acoperișul cată să fie de sticlă.* BREZOIANU, A. 388/10, cf. POLIZU. *Mi-a vîndut o sticlă proastă drept un diamant curat.* ALEXANDRESCU, M. 386, cf. CIHAC, II, 365. *Casa se prefăcu într-o peșteră..., cărțile în beșici mari de steclă.* EMINESCU, P. L. 43. *Aceste palaturi erau cu totul și cu totul de sticlă.* ISPIRESCU, L. 194, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Fabrici de hîrtie, de sticlă.* IORGA, C. I. III, 179. *Seara am stat în cerdac cu două lumînări în globuri de sticlă.* IBRĂILEANU, A. 58, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Știa să taie sticlă poleită Și toți nerozii îl credeau geamgiu.* TOPÎRCEANU, P. O. 3. *Policandrul de sticlă, atîrnat în mijlocul tavanului, sclipea de-ți lua vederile.* COCEA, S. II, 70. *Cartea se străduiește... să desrădăcineze... multe lecuiri mincinoase, cum ar fi sticla pisată.* VOICULESCU, L. 5. *Au izbutit să aibă... fructe din țările cu soare, îngrijindu-le în încăperi mari, acoperite cu sticlă.* SADOVEANU, O. XX, 335, cf. SCRIBAN, D. *Se obținea o sticlă care nu era de geam.* ARGHEZI, B. 115. *Pești grași sar cu gurile în aer sau trec în cîrduri ca pe sub sticlă la superficia ei.* CĂLINESCU, E. O. 273. *Un ceas auriu, pus sub un clopot de sticlă, cînta... două melodii vieneze.* BLAGA, H. 9. *Venea tocmai din Dobrogea ca să bea cîte șase pahare butucănoase, de sticlă groasă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 68, cf. LTR². *În mod obișnuit întrebuințăm seringile făcute complet din sticlă.* BELEA, P. A. 72. *Cu o vergea subțire de sticlă, aspiră picătura de sînge.* PREDA, R. 268, cf. MIHĂILĂ, Ț. 53, DER. *O interesantă experiență ar putea constitui picturile pe sticlă.* CONTEMP. 1971, nr. 1 292, 6/7. *Merse... pînă la un munte de sticlă.* RETEGANUL, P. V, 37. *El că-mi găsea Tot casă mică Și tot de sticlă.* BALADE, I, 446. *O căsuță mică... Cu ferestri de sticlă.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 81. *Și era frumușică Că avea și-un ochi de sticlă.* FOLC. MOLD. II, 55. ✧ (Ca termen de comparație) *Și va rămîne alb ca zăpada și curat ca sticla* (a. 1815). GCR II, 219/4. *Ochii îi selipea ca sticla.* HELIADE, L. B. I, 208/8. *Lumina... trece prin acele ce se numesc prevezii, transparente ca sticla.* I. IONESCU, B. C. 382/28. *Gheața-i de două ori trei degete și-i limpede ca o steclă.* SADOVEANU, O. IX, 433. ✧ Fig. *Apa... se fărîma în puzderii de argint și în picuri mari de sticlă ce străluceau în soare.* AGÎRBICEANU, S. 628. *Cerul de sticlă înflăcărat, uscase totul.* GÎRLEANU, L. 128. *Vedem aproape, înaintea morii, o sticlă întinsă de apă neclintită.* SADOVEANU, O. II, 11. *O libelulă suie drept, montată pe două foițe de sticlă.* ARGHEZI, S. VIII, 35. *Presări în roiuri fluturi de sticlă și mătase.* CĂLINESCU, L. L. 52. *Păsările de pe sticla albiei se mutau de pe-un picior pe altul.* BĂNULESCU, I. 85. (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Ger sticlă.* UDRESCU, GL. *Polei sticlă.* id. ib. ✧ *Sticlă solubilă* (sau) *de apă* = substanță obținută prin topirea unui amestec de silice și de hidroxid de sodiu, care în anumite condiții este solubilă în apă, dînd o soluție vîscoasă. Cf. PONI, CH. 144, MA-

CAROVICI, CH. 329, M. D. ENC.[2]. *Sticlă de cuarț* = substanță cu aspectul sticlei **(2)**, obținută prin topirea cuarțului, rezistentă la acizi, la variații de temperatură și transparentă pentru razele ultraviolete. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Sticlă optică* = material sticlos cu proprietăți speciale în privința indicelui de refracție, de o mare omogenitate în compoziție, folosit la fabricarea lentilelor și a prismelor aparatelor optice. Cf. DEX. *Sticlă organică* = material plastic transparent, incasabil, din care se fac diferite obiecte rezistente la șocuri și la trepidații; plexiglas, stiplex. Cf. M. D. ENC. *Sticlă mecanică* = rocă necristalizată provenită în urma răcirii bruște a lavei. Cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial; pe lîngă adjective ca „senin", „transparent", dă acestora valoare de superlativ absolut) *Deasupra orașului, un cer transparent sticlă.* GHICA, C. E. II, 421. *După trei zile de uragan, s-a așezat pe ger uscat și senin sticlă.* CARAGIALE, O. VII, 112, cf. TDRG.

— Pl.: *sticle.* — Și: (învechit și regional) **stéclă**, (regional) **stéglă** (ALR II/I MN 142, 3 910/605), **ștíclă** (A II 3, 12, III 2; pl. și *sticluri* ib. II 8) s. f.

— Din V. sl. СТЄКЛО.

STICLĂRÍE[1] s. f. **1.** Fabrică sau atelier în care se produce sau se prelucrează sticla **(2)**; (regional) glăjerie. *Nu au nici case, nici dobitoace, nici altă stare, ci șed în casa sticlăriii* (a. 1814). DOC. EC. 170. *Să avem a face pă an cîte doauă mîi stînjeni țandără din pădurea noastră, care țandără să avem a o duce iarăși noi la sticlărie* (a. 1827). ib. 394, cf. VALIAN, V., DDRF, ȘĂINEANU[2], TDRG. *Vornicul cel mare... scrie într-un rînd brașovenilor să trimeată pămîntul ce trebuie pentru sticlărie stăpînului său.* IORGA, C. I. III, 181, cf. PASCU, S. 188, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR[2], DN, M. D. ENC., DEX.

2. Obiecte fabricate din sticlă **(2)**; mulțime de obiecte fabricate din sticlă. *Sticlărie de la Porumbacul de Sus* (a. 1820). IORGA, S. D. XII, 177. *Arămurile ce vor fi, le va lua tot fiul meu Alecu, cum și farfuriile i steclăriile* (a. 1822). URICARIUL, XI, 349. *O ladă cu sticlărie* (a. 1822). IORGA, S. D. VIII, 100. *Care cu feliurime sticlărie* (a. 1833). DOC. EC. 540. *Se plătește pentru grîne și băuturi... pentru 4 chile, parale 5 pînă la 8; pentru sticlărie și farfurie 8.* MĂS. GR. 19/25. *Pe atunci ... abaua, postavul ordinar, șelăria, sticlăria se fabricau în țară.* GHICA, C. E. II, 544. *Farfurii, sticlării... toate au fost sparte.* SION, P. 202. *Pe lavițe fel de fel de mărfuri de farfurărie și sticlărie.* CARAGIALE, O. I, 153. *Peste tot sînt numai cărți... sau pahare, sticlărie și unelte ruginite.* MACEDONSKI, O. I, 272, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Sticlării, oglinzi, ceasornice.* IORGA, C. I. III, 147. *Soarele scoate sclipiri din sticlăria de pe polițe.* GÎRLEANU, L. 21. *Determinările cronologice sînt total neaplicabile în stațiunile noastre, bogate în sticlărie sudică.* PÂRVAN, G. 558, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cîteva duzini de mosoare în diferite culori, testele cu ace, niște sticlărie și ceva șireturi.* SAHIA, N. 92. *Am mai văzut eu cinste de aiasta, care sparg sticlăria de pe tejghea și n-are de unde plăti!* POPA, V. 16, cf. SCRIBAN, D. *Masa neacoperită cu zinc s-a rezervat acidelor și sticlăriilor speciale.* ARGHEZI, S. XI, 145, cf. LTR[2], DL, DM. *În prezent au fost terminate ... 62 noi modele de sticlărie.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 853, cf. M. D. ENC., DEX, UDRESCU, GL. ✧ Fig. *În valea de cenușă e-un lac cu apa verde Ce merge-n sticlărie și smalțuri pînă-n alt Tărîm.* CĂLINESCU, O. II, 18.

3. Magazin sau raion într-un magazin în care se vînd obiecte de sticlă **(2)**. Cf. ALEXI, W., TDRG, CADE, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sticlării.* — Și: (învechit și regional) **steclărie** s. f.

— **Sticlă** + suf. *-ărie.*

STICLĂRÍE[2] s. f. Ocupația sticlarului **(2)**. Cf. ȘĂINEANU[2], CADE, SCRIBAN, D. *Centrul școlar de sticlărie din Turda pregătește, de asemenea, specialiști... pentru toate fabricile de sticlă din țară.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 142.

— **Stielar** + suf. *-ie.*

STICLĂRÎT s. n. (Rar) Operația de fabricare și de prelucrare a sticlei **(2)**. Cf. DL, DM, DEX.

— **Sticlă** + suf. *-ărit.*

STICLEÁLĂ s. f. (În dicționarele din trecut) Sticlire **(1)**. Cf. POLIZU, ALEXI, W.

— Pl.: *sticleli.*

— **Sticli** + suf. *-eală.*

STICLÉTE s. m. **I. 1.** Numele a două păsări mici, cîntătoare: **a)** (și, regional, în sintagma *sticlete de scai*, BĂCESCU, PĂS. 302) mică pasăre cîntătoare sedentară, din familia fringolidelor, viu colorată cu roșu, negru, alb și galben; (regional) cucoană, domnișoară, domnișor, domnuț, logăcel, logociță, logodiță, lugăcel, oiță **(III 1 d)**, scai[1] **(II)**, scaiete, scăiecior **(2)**, scăier **(2)**, scăișór **(III)**, spinărel, sticleț, stigheliță, tiglișor, turculeț **(II)**, vărguță, ciuș-de-ghimpe, pasăre-de-scai, pasăre-domnească, pasărea-scaiului *(Carduelis carduelis). Stigletul... fruntea și gușa este frumoasă, roșie și vîrful capului negru.* J. CIHAC, I. N. 88/15, cf. VALIAN, V. *Răspunse lui stiglețul.* NEGRUZZI, S. II, 302, cf. POLIZU. *Stigleți, presuri, macalendri ce prin tufe se alungă.* ALECSANDRI, P. III, 56, cf. CIHAC, II, 368. *Pițulicele și sticleții... îl întîmpinau peste tot locul cu dulcele lor cîntări.* ODOBESCU, S. III, 181. *Este și domnișorul, numit altmintrelea de către românii din Bucovina și stigleț și scăieriu.* MARIAN, O. I, 389, cf. DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 80. *Presurile fac friptură Vin sticleții și le-o fură.* COȘBUC, P. II, 35, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Mai toate s-au bucurat de socoteala sticletelui.* GÎRLEANU, L. 49. *Îngrija el singur de papagalii, de stigleții, de canarii... și de turturelele sale.* HOGAȘ, DR. II, 49, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Fruntea o fine stigletul sau sticletele... cu toate culorile pe el.* SIMIONESCU, F. R. 59. *Îndreaptă o cupă de porțelan și mustră sticletele dinlăuntru.* C. PETRESCU, Î. II, 183. *Flacăra juca în colivia de sticlă ca un sticlete.* I. BOTEZ, B. I, 61. *Sărea de la o idee la alta, ca un sticlete din cracă în cracă.* COCEA, S. II, 650. *Întîlneam ici-colo, în lungul pîrtiei, pîlcuri de ciulini în jurul cărora fluturau stigleții viu colorați, galben și roșu.* SADOVEANU, O. IX, 444, cf. SCRIBAN, D., DOMBROWSKI, P. 100, BĂCESCU, PĂS. 292. *Botgroșii, pietrușii, sticleții, scaieții.* ARGHEZI, B. 45. *Și vama se deschide pentru sticleți și graur.* BLAGA, P. 399. *Și-a cumpărat un sticlete, l-a pus într-o colivie legată cu funde.* BARBU, G. 86, cf. DL, DM, SCL 1969, 336, cf. DEX. *Mititel și colorat Țîțiește nencetat (Stigletele).* ȘEZ. VI, 123. ✧ Expr. (Popular) **A avea (sau a fi cu) sticleți în** (sau la) **cap sau a-i ciuta** (cuiva) **sticleții (în cap)** = a avea idei extravagante, bizare; a fi nebun; a avea gărgăuni. Cf. DDRF, ZANNE, P. I, 663, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sticlete, subt forma pluralului, însemnează „gărgăuni" în izolarea „a avea sticleți la cap".* IORDAN, STIL. 371, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. (Cu inversarea elementelor construcției) *Vouă nu știu ce sticleți vă cîntă Să legați cu lanțuri primăvara.* BENIUC, V. 80. (Cu parafrazarea expresiei) *Cu corpuri fără inimi și țeste fără creieri, Sub care cîntă alîția stigleți, și-alîția greieri.* MACEDONSKI, O. I, 46. **A-i scoate (cuiva) sticleții din cap** = a face pe cineva să renunțe la ideile extravagante, a-l lecui de toane, de capricii. *Radu Comșa are să-ți scoată sticleții din cap.* C. PETRESCU, Î. I, 7, cf. DL, DM, DEX. (Regional) **A-și pune colivia cu sticleți pe cap** = a se căsători. Cf. BARONZI, L. I, 45, ZANNE, P. I, 664; **b)** (regional) scatiu **(1 a)** *(Carduelis spinus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 296, ALR II 6 208/2, 6 217/53.

2. (Regional) Țiclean *(Sitta europea caesia).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 302.

II. (Iht.; regional) Regina-peștilor, v. regină **(4 a)** *(Eunomontis gibosus).* Cf. BĂCESCU, P. 50.

III. 1. (Argotic) Polițist **(I)**. Cf. BARONZI, L. I, 149, ZANNE, P. IX, 721. *Am tras cu urechea că e vorba de sticleții de la poliție.* CIAUȘANU, R. SCUT. 15, cf. CADE. *În limba lor (apașii) te bănuiesc că ești agent polițienesc și de aceea îți zic caiafă, sticlete.* DR. VII, 165, cf. BUL. FIL. IV, 168, SCRIBAN, D., SCL 1950, 26. *Soseau gîfiind inspectorii, comisarii, sticleții și jandarmii.* PAS, Z. II, 145. *Vardistul? S-a terminat cu sticleții.* H. LOVINESCU, T. 210. *Au tras sticleții-n el, l-au găurit, sită-i făcut.* BARBU, G. 133, cf. DEX, SCL 1975, 54.

2. (Argotic) Vînătaie la ochi, provenită din bătaie. Cf. BUL. FIL. IV, 136.

— Pl.: *sticleți.* — Și: (regional) **sticlét** (BĂCESCU, PĂS. 293, ALR I 1 045/12, 122, 200, 223, 556), **sticléz** (BĂCESCU, PĂS. 294) s. m., **stigheliță** (id. ib.), **stighiliță** (id. ib.) s. f., **stiglăț** (id. ib.), **stigléte** (id. ib.), ALR I 1 045/148, ALR II 6 217/182, MACEDONSKI, O. I, 46), **stiglét, stigliéci** (id. ib.), **stigliáci** (BĂCESCU, PĂS. 294), **stiglínț** (id. ib.) s. m., **stíglință** (id. ib., ALR I 1 045/144), **stínghiliță** (BĂCESCU, PĂS. 294) s. f., **stecléte** (id. ib. 293) s. m., **stícléctă** (ALR I 1 045/840) s. f., **stíglițu** (ib. 1 045/180), **șticliét** (ib. 1 045/283), **știglét** (ib. 1 045/158, 174, 215, 218, 375, ALR II 6 217/514, 537), **știglici** (ALR I 1 045/363), **știglínț** (ALR I 1 045/61, 305, 333, ALR II 6 217/325), **ștígliț** (ALR I 1 045/1, 9, 45, 56, ALR II 6 217/76, 105) s. m., **ștíglință** (ALR I 1 045/5, 35, 40, 59, 69), **téghelință** (BĂCESCU, PĂS. 294) s. f., **tiglét** (ALR I 1 045/278) s. m., **tínghelință** (BĂCESCU, PĂS. 294), **tínghiliță** (id. ib.) s. f.

— Din scr. **steglić**, bg. **стигник**.

STICLÉȚ s. m. v. **sticlete.**

STICLEȚÉL s. m. **1.** Diminutiv al lui sticlete **(I 1)**. *Dar învîrtindu-se pe lîngă siigleței, S-a prins în laț și el.* DONICI, F. 14. *Veni pe o crenguță de sînger, aproape, un stigleței.* SADOVEANU, O. XI, 131, cf. DM.

2. (Prin sudul Munt.) Sticlete **(I 1 a)** *(Carduelis carduelis).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 158.

— Pl.: *sticleței.* — Și: (regional) **stiglețél** s. m.

— **Sticlete** + suf. *-el.*

STICLÉZ s. m. v. **sticlete.**

STICLÍ vb. IV. **1.** Intranz. A produce o lumină puțin intensă (și intermitentă) ca o scînteie **(I 1)**, a licări, a luci; a produce o lumină vie, strălucitoare, a străluci; scăpăra[1] **(2)**, a scînteia **(2)**, a sclipi **(1)**, (rar) a strălumina. Cf. POLIZU. *Razele ei sclipeau, ca petre scumpe.* ODOBESCU, S. I, 164, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Tîrgul sticlea în soare.* GÎRLEANU, L. 103, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Numai capul i se vedea cu ochelarii care sticleau ca niște ochi monstruoși.* REBREANU, R. II, 75. *Văzură înaintea lor un palat... ce sticlea în apusul soarelui.* VISSARION, B. 188, cf. IORDAN, STIL. 371, SCRIBAN, D. *Sus sticlea luceafărul înflorit atunci, ca o garoafă de argint.* ARGHEZI, S. VII, 248. *Undeva sticli argintiu, ca un tăiș de sabie, linia apei.* T. POPOVICI, SE. 283, cf. DL. *Pe atunci te-nvățam, țara mea, te-nvățam... Cu liana lividă sticlind în spărtura de geam.* LABIȘ, P. 23, cf. DM. *În degete sticleau inele mari.* BARBU, PRINC. 139, cf. MIHĂILĂ, Î. 53, M. D. ENC., DEX. *Mărgelele... săllau sticlind pe pieptul rotund, zguduit de plîns al fetei.* BĂNULESCU, I. 30, cf. PASCU, C. 202. ✧ Tranz. (Rar) *Soarele bătea de către amiază și streșinile din sat de la Tarcău țîrîiau, sticlind șiraguri de mărgele vii.* SADOVEANU, B. 113. ✧ Tranz. fact. *Pot să mă laud cu nevasta pe care o am... s-a întors el către ceilalți pribegi, steclindu-și de rîs albul dinților.* id. O. XVIII, 180. *Chibzuia... sticlindu-și către foc dinții albi.* V. ROM. ianuarie 1966, nr. 49. (Fig.) *Amorul pe a ta slavă cu nou lustru au sticlit.* POGOR, HENR. 180/6. ✦ (Despre ochi, privire) A avea o strălucire specifică, vie, care trădează un sentiment puternic; (despre oameni) a avea o privire strălucitoare, vie, care trădează un sentiment puternic; a privi pătrunzător; a scînteia **(2)**, a scăpăra[1] **(3)**, a sclipi **(2)**, a străluci[2] **(1)**. *Cum bei cîte oleacă, pe loc ți se taie picioarele, îți steclesc ochii în cap... și începi a bolborosi turcește.* CREANGĂ, O. 118. *Ochii-i sticliră cînd puse păhărelul pe masă.* AGÎRBICEANU, S. 248. *Ochii arzători îi sticleau de un foc sălbatic.* VOICULESCU, P. I, 153. *Cînd vede însă o grămadă de bani... ochii îi sticlesc hain și fanatic.* RALEA, S. T. I, 308. *Îi sticleau ochii în fundul orbitelor mari, osoase.* CAMIL PETRESCU, O. III, 19. *Rîse, și ochii îi sticleau ciudat.* VINEA, L. II, 112. *Îți sticleau ochii ca la fiare.* H. LOVINESCU, 119. *Îi sticleau ochii și era parcă absent.* PREDA, R. 179. ✧ Expr. **A-i sticli cuiva ochii (pe undeva)** = a se afla undeva (departe). *De nu dădeam peste Văsui al dumitale în opcină, cine știe pe unde mi-ar fi mai sticlit ochii.* HOGAȘ, M. N. 192. *Ehei!... pe unde-i sticlesc lui ochii? ... Nu s-o fi însurat?* C. PETRESCU, O. P. II, 84, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. **A-i sticli** (cuiva) **ochii (în cap)** = a fi deștept, vioi. Cf. DL, DM, ZANNE, P. II, 348.

2. Tranz. (Rar; complementul indică ochii, privirea) A pironi **(3)**. *Acea groaznică dihanie sticlea privirea ei încremenită asupra noastră.* ODOBESCU, ap. CADE. *Am sticlit ochii la stele pînă după miezul nopții.* HOGAȘ, DR. II, 18. *Acel crăișor, la care te vei fi gîndind, își steclește ochii în altă parte și și-a început iar nebuniile.* SADOVEANU, O. X, 355, cf. DL, DM, DEX.

3. Refl. (Bucov.; despre drumuri, cărări etc.) A îngheța tare, devenind sticlos **(1)**. *Pîn-a mere și-a veni Cărările s-ar stecli.* MARIAN, NU. 500. *Drumu a-nghețа și s-a stecli.* id. ib. 847.

4. Refl. și tranz. (Învechit, rar) A căpăta sau a face să capete aspect de sticlă **(2)** prin lipsă de flexibilitate, prin transparență, luciu; a deveni sau a face să devină sticlos **(1)**. *Încep... a se subția și a se sticli oasele.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 48/24. *Se încovoaie capul cel slutit de chin spre spate în jos, de se sticlesc ochii cei înțepeniți cu pleoapele lor în lături.* id. ib. 317/27. *Această boală este o umflătură... fără durere, de sticlește pielea de întinsoarea ei.* id. ib. 410/19.

— Prez. ind.: *sticlesc.* — Și: (învechit și regional) **stecli** vb. IV.

— Din **stlelă.**

STICLÍRE s. f. Acțiunea de a (se) sticli.

1. Lumină vie și strălucitoare; lucire, scăpărare **(3)**, scînteiere **(2)**, sclipire, strălucire, (rar) străluciu, străluminare, (învechit) lucoare, sticleală, strălucoare. Cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W. *Rămăsese neclintită la locul său în trăsură, privind în depărtare, în prundurile rîului, sticlirile tîrgului Băii.* SADOVEANU, O. XIII, 133. *Poetizată de noapte, localitatea efemeră de corturi își arăta numai sticlirile.* ARGHEZI, B. 72, cf. DL. *O să zărească sticlirea lentilelor și o să creadă că e un observator de artilerie.* T. POPOVICI, S. 348, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Strălucire specifică, vie, a ochilor, a privirii, care trădează un sentiment puternic, o senzație intensă; scăpărare **(3)**, licărire, lucire, scînteiere **(2)**, sclipire, strălucire. *Cu sticliri scînteietoare din ochii lui vii.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. CADE. *Avu o sticlire ciudată în ochi.* PREDA, M. I, 190. *Îi simțea căldura mîinii și-i vedeam sticlirea ochilor.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 93. ✧ (Rar) *Sticlirea ochilor* = tulburare a vederii în care se văd lucruri care nu există în realitate, înfățișate sub formă de muște, pete, stele etc. Cf. BIANU, D. S.

2. (Învechit, rar) Rigiditate. *La a unsprezecea zi începe zvîcneala coardelor mîinilor, sticlirea ochilor, cu scăderea pulsului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 185/5.

— Pl.: *sticliri.*

— V. **sticli.**

STICLÍȘ s. n. (Rar) Strălucire **(1)**. *Sticlișul ochilor.* SCL. 1975, 54.

— Pl.: *sticlișuri.*

— **Sticlă** + suf. *-iș.*

STICLIȘOÁRĂ s. f. (Rar) Sticluță. *O sticlișoară cu untu de anason* (a. 1780). IORGA, S. D. VIII, 5. *Aceste toate amestecîndu-să... într-o sticlișoară.* PISCUPESCU, O. 215/6, cf. POLIZU. *Dînd pe gît o sticlișoară de rachiu.* PELIMON, I. 221/8, cf. TDRG, CADE, DL, DM, DEX.

— Pl.: *sticlișoare.*

— **Sticlă** + suf. *-ișoară.*

STICLÍT, -Ă adj. **1.** (Învechit și regional) Care strălucește ca sticla **(2)**. *Amestecarea sării multe lucruri face sticlite.* DRĂGHICI, R. 234/5, cf. SCRIBAN, D., PASCU, C. 203. *Am un lup cu ochii stecliți De te vezi printr'înșii* (Oglinda). GOROVEI, C. 256.

2. (Popular; despre ochi, privire) Pironit **(2)**. *Cu puls mic, mărunt, des și scăzător cu răsăriture din somn, cu vorbire aiurea... și cu ochii turburați și sticliți.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 254/26. *Stam cu ochii sticliți pe cer, doar oi vedea vreun semn de ploaie.* GHICA, S. 313. *De cînd sînt osîndit a sta cu gura căscată și cu ochii sticliți la stele, nimeni nu mi-a dat o bună ziua.* ISPIRESCU, L. 359. *Frunți albastre, buze vineți, umeri închiși și ochi sticliți Toți muriseră de-a rîndul.* MACEDONSKI, O. I, 76, cf. DDRF, ȘĂINEANU², CADE. *A rămas cu ochii sticliți și gura căscată.* POPA, V. 227. *A poruncit sălașului său să intre în colibele de frunzar, să steie acolo cu ochii stecliți și să tacă.* SADOVEANU, O. XVIII, 167, cf. DL, DM, DEX. *Ședea-n fundul cortului cu ochii sticliți.* TEODORESCU, P. P. 142, cf. CIAUȘANU, V. 34. *Țiganu stăte cu ochii sticliți Cu luleaua-n dinț.* FOLC. MOLD. II, 26.

— Pl.: *sticliți, -te.* — Și: (învechit și regional) **stecl**ît, **-ă** adj.

— V. **sticli.**

STICLITÓR, -OÁRE adj. (Rar) Sclipitor **(1)**. *Veghea subt sticlitoarele-i ferestre.* EMINESCU, P. L. 46. *Nu-mi trebuie alte, domnișorule! scrîșni deodată furios și cu hotărîre sălbatică în ochii sticlitori.* REBREANU, I. 440, cf. DM. *Dă din tașcă icusarii Zurăind precum bondarii, Sticlitori din ochi ca șerpii.* VULPESCU, P. 43, cf. DEX.

— Pl.: *sticlitori, -oare.*

— **Sticli** + suf. *-tor.*

STICLOÁCE s. f. (Regional) Sticloi (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *sticloace.*

— **Sticlă** + suf. *-oace.*

STICLOÁIE s. f. (Regional) Sticloi (Hințești — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Am adus o sticloaie de ulei să-ți ajungă.* id. ib.

— Pl.: *sticloaie.*

— **Sticlă** + suf. *-oaie.*

STICLOÁNȚĂ s. f. (Familiar) Ciob de sticlă **(II 1)** (utilizat de copii în diverse jocuri). *Se pricepea să arunce sticloanțele și să facă prășii.* BARBU, G. 130.

— Pl.: *sticloanțe.*

— **Sticlă** + suf. *-oanță.*

STICLÓCI s. n. (Regional) Țoi (pentru băut) (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

— Pl.: *sticlociuri.*

— **Sticlă** + suf. *-oci.*

STICLÓI s. n. (Prin vestul Munt.) Augmentativ al lui **sticlă (1 a)**; (regional) sticloace, sticloaie. *A băut singur sticloiu ăla de vin.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *sticloaie.*

— **Sticlă** + suf. *-oi.*

STICLÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care are aspect de sticlă **(2)** prin luciu, strălucire, transparență; vitros. *Există o electricitate care iese din materiile sticloase.* BARASCH, I. N. 17/14, cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se spunea că au rînza căptușită cu tirighie, pojghiță sticloasă și acră ca sarea de lămîie.* I. BOTEZ, B. I, 65. *Am văzut pe conu Manole,... distilînd în alămbicuri sticloase ca ochii Satanei elixiruri de viață lungă.* COCEA, S. I, 200, cf. SCRIBAN, D. *Constelațiile strălucesc pe un cer limpede, sticlos, de un albastru violet.* RALEA, O. 27. *Urmele izbiturilor de ciocan erau amestecate, așa că unele erau mate, iar altele aveau luciri sticloase după cum le priveai.* CAMIL PETRESCU, O. III, 214. *A răsărit iarbă... Iarbă lucioasă, sticloasă.* STANCU, D. 165. *Între rocile efuzive se întîlnesc... și porfirite sticloase.* ONCESCU, G. 350, cf. LTR². *Capul calului se scălda în sînge înțepenit și sticlos.* PREDA, Î. 140. *Coasa cu tăiș sticlos Strînsă-n degete de os.* LABIȘ, P. 218. *Mineralele sînt în parte amorfe (sticloase).* GEOLOGIA, 17, cf. DM. *Predomina verdele luxuriant al ierbii de primăvară și un albastru sticlos.* BARBU, PRINC. 128. *Cotcodăcea acum sperial bătînd cu aripile roșii aerul sticlos de deasupra albiei Dunării.* BĂNULESCU, I. 88. ◇ Fig. *Și ochii lui aprinși-s de-o flacără sticloasă.* PETICĂ, O. 117. *A privit într-o seară sticloasă de toamnă.* KLOPȘTOCK, F. 25. *Viscolul îi clatină și-i înfășoară în cearșafuri sticloase.* C. PETRESCU, Î. I, 160. *O suferință rece, sticloasă, licărea.* PREDA, R. 312. *Cum să te caut și cum să vin peste oglinda de întrebări sticloase.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 15/1. ◇ *Fontă sticloasă* = fontă albă, dură, care conține mangan. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Anat.) *Umoare sticloasă* = masă gelatinoasă transparentă care se găsește între cristalin și fundul ochiului. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Albul ochilor lucea viu, sticlos.* T. POPOVICI, S. 427. ✦ (Rar; despre ger) Uscat. *Era ger sticlos și Ionică fiind cu ciobote în picioare, călcînd pe un lunecuș căzu în apa Ozanei.* CĂLINESCU, I. C. 43, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Despre ochi, privire) Care este fixat asupra unui obiectiv, pironit **(2)**; lipsit de expresie. *Se duc cadavrele la vale Și ochii lor sticloși la lună Clipesc grozav.* MACEDONSKI, O. I, 278. *Ochii ei mari, sticloși, mă priveau fix.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 281. *Cu ochii sticloși, îngîna vorbe neînțelese.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 317. *Erau doi ochi duri, sticloși, în care sclipea spaima.* AGÎRBICEANU, S. 580. *O urmă un fel de țîngău... cu ochi încercănați și sticloși.* M. I. CARAGIALE, C. 20. *Încolțea acum în răstimpuri nebunia mult mai lucidă a lui Cercel, ai cărui ochi deveneau din ce în ce mai sticloși.* LOVINESCU, C. IV, 48. *Toți erau supți de spaimă, cu ochii sticloși.* GALACTION, O. A. II, 188. *Ochii furați în gol și sticloși adunau în adînc întristări.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 202. *Cu ochi sticloși și rătăciți a privit în jurul ei.* COCEA, S. II, 41. *Lîngă șantier se izbi piept în piept cu Hagienuș, cu ochii sticloși.* CĂLINESCU, S. 212. *Ochii lui Dorcea deveniră dintr-o dată mici, sticloși.* CAMIL PETRESCU, N. 8. *Era palidă, cu buzele strînse, cu privirea sticloasă și fixă.* C. PETRESCU, A. 469. *Ochii lui Tudorache, mai holbați, mai sticloși.* STANCU, D. 85. *În privirea ei era ceva sticlos: o prinsesem cu o minciună.* VINEA, L. I, 230, cf. DL. *Se uita cu privirea sticloasă la Achim.* PREDA, M. 107. *Ochii-i erau sticloși și uscați și mîna i se învinețise.* T. POPOVICI, SE. 306, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Strălucitor. *Zări înaintea lui un țigănuș, cu dinți albi în gură, cu ochii sticloși în cap.* VISSARION, N. 113, cf. DL.

— Pl.: *sticloși, -oase.* — Și: (regional) **steclós, -oásă** adj. URSU, T. Ș. 294.

— **Sticlă** + suf. *-os.*

STICLOZITÁTE s. f. Calitatea de a fi sticlos **(2)**. Cf. LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Aspect translucid pe care îl prezintă în secțiune boabele de cereale bo-

gate în gluten. Cf. LTR[2], DL, DM, SCL 1960, 237, SFC IV, 294, DN[2], HRISTEA, P. E. 36, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sticlozități.*

— **Sticlos** + suf. *-itate.*

STICLUÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A pune geamuri. Cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *sticluiesc.* — Și: **steclui** vb. IV. TDRG, SCRIBAN, D.

— **Sticlă** + suf. *-ui.*

STICLUÍT, -Ă adj. (Regional; despre ferestre, uși etc.) Care are geamuri. *Într-acest arsenal... se afla de mirare o adunăciune de lucruri prea diferite, precum mici sicriuri sticluite.* FM (1845), 14[1]/6, cf. DDRF, DL, DM. *Aveți parte de curți nalte, luminate, Văruite, șindrilite Și cu ferești stecluite.* ALECSANDRI, P. P. 391, cf. DL.

— Pl.: *sticluiți, -te.* — Și: **stecluít, -ă** adj.

— V. **sticlui.**

STICLULÍȚĂ s. f. (Rar) Sticluță. *Să se puie într-o sticluliță.* PISCUPESCU, O. 272/17, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sticlulițe.*

— **Sticlă** + suf. *-uliță.*

STICLÚȘ subst. (Regional) Ghețuș. Cf. ȘEZ. V, 124, SFC II, 211, H IX 315, 534.

— Pl.: ? — Și: **steclúș** subst. ȘEZ. V, 124.

— **Sticlă** + suf. *-uș.*

STICLUȘOÁRĂ s. f. (Rar) Sticluță. *Sînt două sticlușoare, una mai mare și una mai mică.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 94.

— Pl.: *sticlușoare.*

— **Sticlă** + suf. *-ușoară.*

STICLÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui sticlă **(1)**; (rar) sticlișoară, sticluliță, sticlușoară, (regional) glăjiță, glăjuliță, șipușor. *Dăruindu-i cuțite..., stecluțe și mai ales oglinzi mici.* IST. AM. 84[r]/12. *Se amestecă într-o sticluță, se dă pruncului... cîte patru-cinci lingurițe.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 124/4. *Alcoolul... se află astfel închis sub acest acoperămînt, ca cum ar fi într-o sticluță astupată cu smirghel.* MAN. SĂNĂT. 118. *În stecluță era opiu.* NEGRUZZI, S. I, 209, cf. POLIZU. *Să-mi dai o sticluță să-ți aduc și dumitale nițică anghelică.* CARAGIALE, O. II, 80. *Vreo două dulăpioare, prin geamurile cărora se arătau sticluțe și borcane.* BACALBAȘA, S. A. I, 204, cf. DDRF, ALEXI, W. *Răsări numaidecît și birtașul..., c-o sticluță în care lumina un lichid care nu avea nici o culoare.* AGÎRBICEANU, A. 146, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Ei poartă într-o sticluță... secărică, rachiu, votcă.* TEODOREANU, M. III, 300. *Biberonul este o sticluță cu sfîrc de cauciuc.* VOICULESCU, L. 76. *Mai am în sîn o stecluță, în care am fiertură limpezită din rădăcină de omag.* SADOVEANU, O. XIII, 47, cf. SCRIBAN, D. *Scoase o rochie de tul..., sticluțe, gheme.* CĂLINESCU, E. O. 37. *Avînd... buzunarele pline cu droguri în cutii și sticluțe.* PAS, L. I, 156. *În jurul ei se răspîndeau o sumedenie de sticluțe colorate.* VINEA, L. I, 64, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Aduse-o st'icluță unii ira o pană într-însa.* O. BÎRLEA, A. P. I, 322. *Dar acuma cînd te-oi trece Să fii limpede și rece, C-am să iau într-o stecluți Ș-am să-i dau și Ilenuții.* FOLC. MOLD. II, 256. ✦ Conținutul unei sticluțe; conținutul împreună cu vasul respectiv. *Această stecluță cu apă ee am luat din sus arătatele fîntîni* (a. 1836). DOC. EC. 646. *Închinînd de la unul pînă la altul cu cinzecul, sticluța cea de țuică.* PELIMON, I. 210/17. *Ne-ați venit apoi, drept minte c-o sticluță de pomadă.* EMINESCU, O. I, 151. *Se aduce fiecăruia cîte o sticluță cu vin.* CARAGIALE, O. III, 157. *Trimesul polon găsește ... sticluțele cu vutcă, patru la număr.* IORGA, C. I. I, 172. *Ceaiul... stătea retras la un colț de tablа... în tovărășia unei sticluți cu jamaică.* HOGAȘ, DR. II, 21. *Se pierdeau printre sticluțele de medicamente.* REBREANU, P. S. 109. *A scos o sticluță burloasă... de licheur cafeniu, și s-a scuzat turnîndu-mi.* CAMIL PETRESCU, P. 389. *Se întoarse cu un lighean, cu o sticluță de alcool și cu un pachet de vată.* STANCU, R. A. III, 166. *Sorbeau cu socoteală dintr-o sticluță cu mastică de Chios.* TUDORAN, P. 34. *O cutie mică de cremă și o sticluță cu parfum.* PREDA, M. 184. *Gîndul îi umbla la sticluța de secărică.* T. POPOVICI, S. 152. *Să vă-nchin cu sticluța Să vă trăiască fina.* FOLC. TRANSILV. II, 92. *O sticluță că scotea Și-n paharul lui punea.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 638. ✦ Spec. (Învechit, rar; în forma *stecluță*) Ventuză medicală. *La artrit folosește: punerea lipitorilor, punerea venduzelor (stecluțe) la încheieturi.* CORNEA, E. I, 25/13.

— Pl.: *sticluțe.* — Și: (învechit și regional) **steclúță** s. f.

— **Sticlă** + suf. *-uță.*

STICNITÚRĂ s. f. (Într-un descîntec; cu sens neprecizat, probabil) Iceneală. *Mătrice cu dălac..., Cu țepi, Cu săgeți, Cu văsături, Cu sticniturі.* MAT. FOLK. I, 638.

— Pl.: *sticniturі.*

— Etimologia necunoscută.

STIDEÁLĂ s. f. (Învechit, rar) Sfială. *Stăi, omule, nu te apropia, că mi-i stidеală a mă ivi la tine, că sînt femeie.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 114[r]/21, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CIHAC, II, 367, DDRF, CADE, SCRIBAN, D.

— Și: (rar) **stiveálă** s. f. CIHAC, II, 368.

— **Stidi** + suf. *-eală.*

STIDÍ vb. IV. Refl. (Învechit) A se sfii **(2)**; a se teme[3] **(1)**. *Deci ca să se rușineaze ellii grecii, că-i vedea mucenicii slujind dracilor și să se stidească înșelăciunea idolească* (cca 1630). GCR I, 85/12. *Iară știindu-se că iaste om păcătos și să scărăndivesc toți oamenii d-îns să stidea să facă aceasta.* VARLAAM, C. 345. *Că deace iase din oameni, aceia oameni ei să stidesc și li-i rușine.* id. ib. 205. *Nu rușinaîse-vor (să vor stidi D) grăi-vor dracilor săi.* PSALT. 274. *Doamne, se nu rușirezu-me (ca să nu mă stidesc D) că chemu-te.* ib. 53. *Și să să stideaască jidovii și elinii.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 31[r]/35. *Corbul din scînteia aflată... cu vicleșug pre ascuns pojarul preste tot a aprinde nici n-au stidit, nici s-au lenevit.* CANTEMIR, I. I. II, 186, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CIHAC, II, 367, DDRF, CADE, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *stidesc.* — Și: **stiví** vb. IV. CIHAC, II 367.

— Din slavonul СТИДѢТИ Сѧ.

STIDICIÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Sfios **(1)**. *Fiind stidicios pofti cinul călugăresc.* DOSOFTEI, V. S. februarie 79[r]/16.

— Pl.: *stidicioși, -oase.*

— **Stidi** + suf. *-cios.*

STIDÍNȚĂ s. f. (Învechit) Sfială. *Ca toți smeriții și săracii fără frică și fără stidință să meargă către-însul.* VARLAAM, C. 402. *Acesta era... ficior de părinți credincioși și cu bună stidință.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 26[v]/6. *Luînd cu stidință ce i-au dat Dumnezău lăsă muntele și mersă la treabă.* id. ib. noiembrie 129[r]/26. *Și mai nainte de toate le-au poruncit să aibă stidință atîta cîtă avea și către dînsul.* id. ib. noiembrie 156[r]/12, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., TDRG.

— Şi: **stidiţă** s. f. BUDAI-DELEANU, LEX.

— **Stidi** + suf. *-iţă.*

STIDÍRE s. f. (Învechit) Acţiunea de a se stidi şi rezultatul ei; sfială; teamă. *Limba cea răzvrătită şi vicleană eu o voi judeca şi o voi vădi, şi de multă stidire şi muncă o voi umplea* (a. 1691). GCR I, 289/10. *De bune a le lăuda şi după pofta adevărului precum sînt lumii a le obşti, ascunsul inimii şi stidirea ne pedepseşte.* CANTEMIR, I. I, 3. *Toată fără nici o sfială şi stidire la ivală ieşiia.* id. ib. 41. *Ea singură toată stidirea femeiască lepădasă.* id. HR. 117, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF, CADE, SCRIBAN, D.

— V. **stidi.**

STIDÍŢĂ s. f. v. **stidinţă.**

STIDIVÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Sfios **(1)**. *Era foarte stidivoasă şi lui Duinnezău plăcătoare.* DOSOFTEI, V. s. februarie 50r/15.

— Pl.: *stidivoşi, -oase.*

— De la **stidi.**

STIDLÍV, -Ă adj. (Învechit, rar) Sfios **(1)**. *Om curat şi stidliv cu frică, harnic în toate.* DOSOFTEI, V. s. noiembrie 177r/4.

— Pl.: *stidlivi, -e.*

— Din slavonul СТИДАНИѢ.

STIFÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit; despre lichide) Astringent. *Apele de puf... sînt stifoase, sălcii şi greţoase de gust şi de băut.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 30/21. *Spre a drege vinurile, în Englitera se întrebuinţează cele următoare... pilitură de... porumbe, coajă de nueşoară, ca să facă vinurile cele nouă stifoase.* CH (1832), 223¹/14, cf. POLIZU. *Mihnea mergea şi gusta din bute în bute vinurile..., pelinurile stifoase şi profire.* ODOBESCU, S. I, 84, cf. DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU², TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. ✧ Fig. *Da adecă frumoaselor momente a vieţii noastre un lustru mai mare, a îndulci şi face plăcute cele amare şi stifoase.* VASICI, M. II, 52/26. *Acest om bun ca pînea, totdeauna zîmbitor..., devine acru şi stifos de cîte ori se întîmplă să-i meargă rău la preferanţă.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 221.

— Pl.: *stifoşi -oase.*

— Din ngr. στιφός.

STÎGHELIŢĂ s. f. v. **stielete.**

STÎGHILIŢĂ s. f. v. **stielete.**

STIGLĂŢ s. m. v. **stielete.**

STIGLÉTE s. m. v. **stielete.**

STIGLÉŢ s. m. v. **stielete.**

STIGLEŢÉL s. m. v. **stieleţel.**

STIGLEŢÍCĂ s. f. (Regional) Femela sticletelui **(I 1)**. Cf. SCL 1975, 54.

— Pl.: *stigleţele.*

— **Stiglete** + suf. *-ică.*

STIGLIÁCI s. m. v. **stielete.**

STIGLIÉCI s. m. v. **stielete.**

STIGLÍNŢ s. m. v. **stielete.**

STIGLÍŢ s. m. v. **stielete.**

STÎGLIŢĂ s. f. v. **stielete.**

STIGMÁT s. n. **1.** Urmă lăsată de ceva; spec. urmă dezonorantă, ruşinoasă; p. ext. semn distinctiv. V. pecete **(4)**. *Se ştiură folosi de ocaziune spre a înfuria spiritele şi a le prepara pentru atrocităţi sălbatice, prin care se înfige stigma infamiei pe fruntea unui popor.* BARIŢIU, P. A. II, 224. *Măreţ, adînc şi luciu călătoreşte Rinul:... Trecut-a prin oraşe..., Prin sate care poartă stigmaturi feodale.* ALECSANDRI, P. III, 134. *Voi nu vedeţi stigmatul ce este pe-a lui frunte. Chiar Domnul l-a-nsemnat.* I. NEGRUZZI, S. VI, 407, cf. DDRF. *Ceea ce era pînă mai ieri un semn al îndrăznelii biruitoare, al noutăţii care culează e acum o pată de boală, un stigmat de decădere.* SĂM. IV, 821, cf. BARCIANU, ŞĂINEANU². *Al vremurilor mers Pe faţa ta înseamnă tăcutele-i stigmate.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 27. *Am avut de altfel neplăcerea să constat culpabila slăbiciune ce ai pentru tot ce poartă stigmatele declasării, de tot ce e ratat, epavă.* M. I. CARAGIALE, C. 105, cf. CADE. *Era ceva nesincer, suspect, dezagreabil, ca apariţia unui stigmat multă vreme ascuns.* C. PETRESCU, O. P. II, 62. *Văd prea mult stigmatele egoismului pe toate frunţile.* COCEA, S. I, 177. *Zîmbetul lui otrăvit şi privirea lui îndoielnică vor apărea peste timpuri ca nişte stigmate.* SADOVEANU, O. XX, 11, cf. SCRIBAN, D. *Acest om romantic, atît de inapt pentru viaţă, purtînd stigmatul în acelaşi timp tragic şi ridicol al tuturor formelor false.* VIANU, L. U. 489. *Un singur atribut, un singur caracter dezvoltat monstruos în dauna celorlalte înseamnă stigmatul bolii.* RALEA, S. T. I, 88. *Capul lui mic şi păsăresc... era pentru Adam Gumă... un stigmat de degenerescenţă.* VINEA, L. I, 407, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Expr. (Învechit, rar) **A cădea în stigmate** = a decădea, a fi dezonorat. *Au căzut besearica preasvintei... Născătoarei în stigmate.* DOSOFTEI, V. s. ianuarie 10r/27. ✦ Marcă aplicată în trecut (cu ajutorul unui fier roşu) pe corpul sclavilor sau al delincvenţilor. Cf. PROT. — POP., N. D. *În veci să porţi stigmatul ce-nfioră pe mişei!* ALECSANDRI, T. II, 186. *Este-o crudă profanare... Nepăsător să pui pe buze o fioroasă sărutare, Precum se pune un stigmat.* MACEDONSKI, O. I, 81, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ (Ca termen de comparaţie) *Al meu nume printre veacuri înălţîndu-se senin, va-nfiera ca o stigmată neghiobia.* MACEDONSKI, O. I, 111. ✦ (Rar) Ştampilă aplicată pe pielea animalelor. Cf. SCRIBAN, D. ✦ (Rar) Pată (de murdărie). *Alaiul... fu înconjurat de o droaie de copii... cei mai mulţi cu obrazurile şi cu boturile nespălate. Fiind vremea poamelor şi a nucilor, stigmatele acestea erau firesti.* SADOVEANU, Z. C. 133, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Rar) Cicatrice. Cf. POLIZU, ALEXI, W., DDRF, CADE, SCRIBAN, D., DN². ✧ Fig. *Păreri de rău, păreri de rău Stigmate vechi, cicatrizate În Domul sufletului meu.* MINULESCU, VERS. 131.

2. Fiecare dintre cele două deschizături ale traheelor, aşezate pe părţile laterale ale corpului unor insecte, miriapode etc. Cf. ŞĂINEANU, RESMERIŢĂ, D. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.

3. (Bot.) Partea superioară a pistilului unei flori, pe care se prinde şi încolţeşte polenul. *Solzii care îl acoper au jucat, în cruda lui juneţe, rolul de stigmaţi pistilari.* BREZOIANU, A. 255/2, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., GRECESCU, FL. 12, ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE, DS 275. *Cît timp mugurele floral este închis nu se văd din floarea femeiască decît stigmatele purpurii.* ENC. AGR. I, 173, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM. *Stile trei, cu stigmate capitale.* FLORA R.P.R. II, 24, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stigmate* şi (învechit) *stigmaturi*, (m.) *stigmaţi.* — Şi: (rar) **stigmátă** (PONTBRIANT, D.), (învechit, rar) **stigmă** s. f.

— Din lat. **stigma, -atis**, ngr. στίγμα, -ατος, fr. **stigmate.**

STIGMÁTĂ s. f. v. **stigmat.**

STIGMÁTIC, -Ă adj. (Despre sisteme optice) Care prezintă fenomenul stigmatismului. Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stigmatici, -ce.*

— Din fr. **stigmatique.**

STIGMATÍSM s. n. Proprietate a unui sistem optic de a forma cîte o singură imagine punctuală pentru fiecare punct al unui obiect, dînd imagini clare, fără aberații. Cf. LTR[2], DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **stigmatisme.**

STIGMATIZÁ vb. I. Tranz. **1.** A atrage dispreţul public asupra cuiva sau a ceva prin dezvăluirea unor fapte, a unor manifestări etc. reprobabile; a blama, a înfiera. V. condamna, dezaproba, dezarma, mustra[1] **(2)**, osîndi **(1)**, proscrie **(1)**, protesta **(1)**, sancţiona **(2)**. *Alecsandri stigmatiza ignoranţa prin „Iorgu de la Sadagura".* NEGRUZZI, S. I, 334. *Dumneavoastră în loc de a striga şi stigmatiza pe cei hrăpitori, aţi luat un ton patriotic.* GHICA, C. E. I, 212. *Iar cît pentru ceilalţi ce nu sînt din taraful nostru, îi stigmatizăm cu numele de proclefi.* ALECSANDRI, T. 1 665, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Scrisorile lui Junius, cu forma lor strălucită şi nepieritoare, i-a stigmatizat pentru totdeauna.* MAIORESCU, CRITICE, 94. *Spre a înălţa gloriile umilite şi a stigmatiza trufaşa nimicie.* ODOBESCU, S. I, 462, cf. DDRF, ŞĂINEANU[2]. *Eu nu pot propune nimic, fiindcă sînt stigmatizat.* REBREANU, P. S. 77, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Pleci cu gesturi de bacantă, stigmatizată de păcate.* MINULESCU, VERS. 167, cf. SCRIBAN, D. *O stare sufletească devine şi mai permanentă, cînd simbolul prin care am stigmatizat-o e recunoscut şi de alţii.* RALEA, S. T. II, 159, cf. DL, DM. *Ion Budai-Deleanu... stigmatiza creşterea zilelor de robotă.* IST. LIT. ROM. II, 70. *Nu vreau să susţin că excesele sau viciile pe care ... le stigmatizează cu atîta tărie, ar fi inventate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 104, 5/3, cf. M.D. ENC., DEX.

2. A aplica cu fierul roşu stigmatul **(1)** pe corpul sclavilor sau al delincvenţilor; a înfiera, (învechit) a pecetlui **(1)**. Cf. PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], BARCIANU, RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *stigmatizez.*

— Din fr. **stigmatiser.**

STIGMATIZÁRE s. f. Acţiunea de a stigmatiza şi rezultatul ei.

1. Atragere a dispreţului public asupra cuiva sau a ceva, prin dezvăluirea unor fapte, a unor manifestări etc. reprobabile; blam, blamare. Cf. stigmatiza **(1)**. Cf. NEGULICI, DDRF. *Iar Picu Hartular vorbea acum cu un cîine care era lovit de aceeaşi stigmatizare a oprobriului public.* C. PETRESCU, O. P. II, 284. *A fost o perioadă... în care a eticheta un scriitor drept sămănătorist echivala cu o stigmatizare.* CONSTANTINESCU, S. II, 194, cf. DL, DM. *Întîiaşi dată îşi face loc într-o schiţă literară stigmatizarea robiei.* IST. LIT. ROM. II, 439. *Primul moment coincide cu cea dintîi acţiune a mea de stigmatizare a moravurilor Chiriţei.* T iulie 1964, 9. *Urmărim cu încrîncenare şi revoltă stigmatizarea unor excrescenţe sociale lîngă care încă trăim.* CONTEMP. 1969, 1 205, 4/3, cf. DEX.

2. Aplicare cu fierul roşu a stigmatului **(2)** pe corpul sclavilor sau al delincvenţilor; înfierare, (rar) înfierat, (învechit) pecetluire **(1)**. Cf. stigmatiza **(2)**. Cf. NEGULICI.

— Pl.: *stigmatizări.*

— V. **stigmatiza.**

STIGMATIZÁT, -Ă adj. **1.** (Rar) Blamat. Cf. DL, DM, DEX.

2. (Despre sclavi sau delincvenţi) Care purta pe corp un stigmat **(1)**; înfierat, (învechit) pecetluit[2] **(1)**. Cf. DL, DM, DEX. ◇ Fig. *Devenise aşadar acest Radu Comşa un om înveninat, aşa cum îl arătau cicatricile: om stigmatizat?* C. PETRESCU, Î. II, 257.

— Pl.: *stigmatizaţi, -te.*

— V. **stigmatiza.**

STÍGMĂ s. f. v. **stigmat.**

STIGNÍ vb. IV. Intranz. (Învechit, rar) A ajunge. *Scăpă de la trup ca dintr-o silţă Iacov stignind cu pocăinţă.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 43[r]/33.

— Prez. ind.: *stignesc.*

— Din slavonul СТИГНѢТИ.

STIH s. n. **1.** (Astăzi mai ales poetic) Vers; (de obicei la pl.) poezie **(1)**. *Stihuri împotriva zavistiei.* M. COSTIN, ap. GCR I, 206/15. *Şi scriindu-i stihuri iambiceşti.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 60[v]/1. *Auzind stihul acesta ce zicea proorocul* (a. 1682). GCR I, 296/36. *Cum zicea Aristofan poeticul în stihul dintîi.* IST. Ţ. R. 102. *A să păzi cursul cititului avînd apăsările cu regulă toi un feliu a unui stih cu altul.* VĂCĂRESCUL, GR. 168/20. *Stihuri în versuri pentru Grigorie Ghica-Vodă* (a.1777). GCR II, 111/27. *Academia dă cel mai bun preţ piticilor de fac viţe craiului stihuri de laudă.* IST. AM. 72[v]/16, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cum la istoria lui ce o am osebit alcătuită în stihuri să arată.* ZILOT, CRON. 87. *Stihurile de astăzi sînt mai la modă.* (HELIADE, L. B. III, 58/7. *Nu mi-i scrie şi mie acest stih, căci aşi voi să-l învăţ.* DRĂGHICI, R. 62/3. *Am scris... următoarele stihuri ale lui Oraţie.* BUZNEA, P. V. 52/18. *Iar stih se zice numai asămăluitoriu pentru că iaste alcătuire potrivită pe cadenţa viersului, sau menită a fi cîntată cu glas oaricare.* POGOR, HENR. 226, cf. POLIZU. *Un singur june izbuti să înmoaie inima ei de piatră, dar nu cu stihuri.* FILIMON, O. I, 117, cf. CIHAC, II, 703. *Am făcut şi stihuri.* ALECSANDRI, T. I, 282. *Mi-a cîntat vro trei luni de-a rîndul pe sub fereastră un stih făcut înadins pentru nurii mei.* id., ap. CADE. *Beldiman vestind în stihuri de războiul inimic.* EMINESCU, O. I, 294. *Ştim şi noi să facem stihuri, cînd e vorba la adică.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 76, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Poet şi el, bă încă întîiul în ceata cîntăreaţă a Văcăreştilor, deprinşi a-şi turna în stihuri răci şi bine măsurate huzurul de boieri mari.* IORGA, P. A. II, 115, cf. TDRG. *Virginia îi mărturisi roşind că, în orele libere, încearcă şi ea să făurească stihuri.* REBREANU, I. 315, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Lega, nu fără rost, bocind, toate frînturile de cîntece triste, rămase în amintire din anii de glorioasă carieră, reuşind astfel să-şi spună durerea în stihuri.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 128. *Tinerii... se desfătau ca la lectura unor stihuri de Topîrceanu.* TEODOREANU, M. II, 8. *O prinţesă nostimă poate rosti căprioarelor ei pe jumătate domesticite stihuri.* SADOVEANU, O. XII, 529, cf. SCRIBAN, D. *Craiul negru povesteşte Basmul, pe moldoveneşte, Stihuri vechi, de slovă veche.* ARGHEZI, S. P. 124. *Lăuda stihurile populare ale lui Pierre Dupont.* CĂLINESCU, C. O. 204, cf. DL, DM. *Rîsul gros al mesenilor acoperi stihurile celelalte.* BARBU, G. 35. *Înşirai cu degete stîngace votive stihuri dionisiace.* VULPESCU, P. 122, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Învechit) Verset din psalmi sau dintr-o cîntare bisericească. *Noi în acesta Testămîntu întîiu am pus şumă la toate capetele şi în şumă sînt stihuri care arată mai pe scurt lucrurile ce sînt scrise într-acel cap* (a. 1648). GCR I, 126/7. *Se pot... cînta oarecare stihuri dumnezeeşti.* PETROVICI, P. 207/21. *Deci cîntînd aceste evlavioase stihuri, am îngenuncheat.* DRĂGHICI, R. 47, cf. VALIAN, V. *Preotul îi tămîiază cîntînd psalmul acesta, iar corul zice la fiecare stih.* SEVASTOS, N. 245, cf. ŞĂINEANU, D. U., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stihuri.*

— Din ngr. στίχος, slavonul СТИХЪ.

STIHÁR[1] s. m. (Rar) Poet. *Nu să pomeneau flori pe cer și stele pe pămînt (ca la purdalnicii noștri de stihari).* DELAVRANCEA, S. 80, cf. TDRG, DL, DM, DEX.
— Pl.: *stihari.*
— **Stih** + suf. *-ar.*

STIHÁR[2] s. n. Veșmînt bisericesc ca o tunică, purtat în timpul serviciului religios de diaconii, preoții și episcopii ortodocși. *Stihare de adamască cu obraje și cu floari* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 200/15. *Nu se cade preotului să poarte haină scurtă la liturghie..., așijderea iară nice stihariu de lînă* (a. 1652). MURNU, GR. 53. *I-au făcut i maică-sa falon mic și stihar.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 206[r]/14. *Au făcut 1 stihar mohorît, cu flori* (a. 1698). IORGA, S. D. IV, 67. *Diaconii îmbrăcați în stihare cu cădelnițile.* GHEORGACHI, LET. III, 290/22 *Pentru un stihar, să facă chipul sfintei cei bune* (a. 1778). IORGA, C. I. III, 236. *Stihar ibrișim* (a. 1800). id. S. D. XII, 129. *Un stihar de atlazu* (a. 1808). id. ib. XIII, 62. *În stihare și feloane mulți se primblă îmbrăcați.* BELDIMAN, E. 93/19, cf. POLIZU. *Stiharele acoperite cu cruci de purpură și de aur.* ODOBESCU, S. I, 412. *Șapte băieți îmbrăcați în stihare curate poartă repede sfeșnicele în fața altarului.* EMINESCU, N. 142. *Intră ca să-ți caute în altar ceva, o haină preoțească, vreun stihar, în sfîrșit, o acoperitoare.* SLAVICI, N. II, 186, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Preoții sînt încărcați de patrafire și stihare.* IORGA, C. I. III, cf. 250, CADE. *Deci dar i-aduc... Un ceaslov, un sfeșnic și-un stihar.* LESNEA, I. 49, cf. SCRIBAN, D. *Un stihar din sec. al XVII-lea e dintr-o țesătură cu de aur moale.* CĂLINESCU, C. O. 250, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Un doctor în stihar imaculat, cu ochiul prins de microscop, scrutează... lumea infinitului.* ARGHEZI, B. 115. *Călugărițe în straie albe, cu mîinile nevăzute din stihare.* id. S. VII, 154. *Uniforma cu mască a cailor, decorativă, îmbrăcați în stihare negre, ca popii calvinești la predică.* id. ib. XVII, 31.
— Pl.: *stihare.*
— Din ngr. στιχάριον, slavonul СТИХАРЬ.

STIHIÁL, -Ă adj. (Rar) Stihinic. *Justiția este invocată sub egida fatalității divine, ca atare stihială.* CONTEMP. 1966, nr. 982 1/3. *Brâncuși adaugă cosmosului o nouă dimensiune stihială.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 23/1.
— Pronunțat: *-hi-al.* — Pl.: *stihiali, -e.*
— **Stihia** + suf. *-al.*

STIHÍE s. f. **1.** (Învechit și popular) Fiecare dintre cele patru elemente (foc, apă, aer, pămînt) despre care se credea în antichitate că stau la baza tuturor corpurilor și a fenomenelor naturii; p. ext. parte componentă a unui întreg, element. *În patru stihii să rășchiră trupul omului.* VARLAAM, C. 60. *Iar cele patru capete de aspidă semnează patru stihii din care să tocmești trupul omului* (a. 1654). GCR I, 166/15. *Din patru acestea stihii s-au făcut văzută această lume* (a. 1683). id. ib. 260/10, cf. COD. PUȘC. 84. *Unii socotea a fi zidită lumea den haos, adecă den amestecarea lucrurilor și a stihiilor.* N. COSTIN, LET. I, 47, cf. CANTEMIR, I. I. I, 22. *Eu însă nu mă minunez nici pentru turburarea mării, pentru căci fiind o stichie nestatornică și-i este pururea din fire cînd să fie lină, cînd să fie turbure.* ANTIM, P. 43. *Pentru că făptura schimbîndu-se, cu adevărat stihiile să vor înoi* (a. 1700—1725). GCR II, 23/41. *Stihiile (ce să zice temeliile lumii) aprinzîndu-să să vor topi.* VARLAAM — IOASAF, 36[v]/22. *Unde tălmăcind cu deplină înțelegere deosebirea și asămănarea stihiilor arată cum să zidesc dobiloacele* (a. 1803). URICARIUL, III, 25/32. *Sufletul este începenia, stihiul cel mai după urmă și mai întîi al vieții omenești.* PISCUPESCU, O. 123/2. *Aerul pe carile îl răsuflăm nu este element (stihie) adică nealcătuit, precum îndelungat s-a crezut.* AR (1832), 236[3]/10, cf. I. GOLESCU, C. *Focul nu este altă decît una din cele patru stihii.* DRĂGHICI, R. 75/4. *La 6 ianuarie... se sfințește și firea apelor adecă a patra această stihie.* ASACHI, L. 27[1]/25. *Că după ce nu afla începutul sufletului a fi din stihii, cu nume nou... îl numea* (a. 1841). ARHIVA, R. I, 170/22, cf. POLIZU. *Patru stihii a lumei supuse lui Harald O străbăteți pămîntul și a lui mărunțae.* EMINESCU, O. I, 436, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Omul însă iaste din patru stihii urzit.* CANDREA, F. 104, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Aceasta să-mi fie soț Pîn la ziua de județ Cu toate stichiile trupului.* MARIAN, NU. 580. ✧ Fig. *Părțile care ca nește stihii alcătuiesc trupul cel frumos al ritoricești cuvîntări sînt cinci.* MOLNAR, RET. 21/3. *Că din de multe fealiuri de stihii adună un trup și feace poporul român.* MAIOR, IST. 233/24. *Ceea ce mi s-a părut eă funcționa și mai bătrîn decît orice organ canalizat cu sînge era, la Caragiale, stihia sufletească.* ARGHEZI, T. C. 24.

2. Fenomen al naturii care se manifestă cu o forță irezistibilă; forță dezlănțuită a naturii. *Au adormit în Asia stihia cea mare care va să se scoale în ziua cea de apoi.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 32[v]/3. *Și stihiile și toată lumea să fine dintr-un cuvînt al lui.* id. ib. noiembrie 163[v]/35. *Pentru cutremur spun filosofii elinilor cum să se fie făcînd din amestecarea stichiilor.* ANTIM, P. 51. *A lui iaste soarele și luna, stelele și stihiile* (a. 1785). GCR II, 146/36. *Atunce nu va trebui nemănui frumusețea muierească ce numai amar și... va fi în toată lumea,... de groaza stihiilor lumii* (a. 1815). id. ib. 218/14. *Stihiile pămîntului turburate fac război între iale.* BELDIMAN, N. P. II, 133/10. *Însă din nestatornicia stihiilor însumi eu în grabă atunce m-am văzut aruncat în ispita cumplitilor necazuri* (a. 1830). IORGA, S. D. XXI, 211. *Poruncilor tuturor stihiilor.* DRĂGHICI, R. 224/16. *Că tu, umbreluță, știi Că îl tem și de stihii.* CONACHI, P. 188. *Negura eternă se desface în fășii. De atunci răsare lumea, lună, soare și stihii.* EMINESCU, O. I, 132. *S-a deslegat așa din senin o vijelie cumplită și s-au răscolit stihiile toate.* VLAHUȚĂ, R. P. 77, cf. DDRF, TDRG. *Parcă descînta de deochtuturor stihiilor de la cele patru vînturi.* HOGAȘ, DR I, 234. *Te iată prins de vînturi, Stihia nu te cruță* ARGHEZI, V. 52. *Găsise cheia stihiilor cerești.* I. BOTEZ, B. I, 68. *Ai pohlit furtuna Stihiile le-ai frînt.* LESNEA, VERS. 53. *Norodul e ca o stihie ce sfarmă tot.* SADOVEANU, O. XVIII, 258. *O umanitate chinuită, lumea agricultorilor și pescarilor dobrogeni, prin care trece ca un val din neliniștea slavilor de la Nord... sînt enocate împreună cu stihiile dezlănțuite ale locului.* VIANU, A. P. 218. *Umblăm turburați și fără de voie, printre stihiile nopții te iscodim.* BLAGA, POEZII, 126. *Părea sfîșiat de durere, ca și cînd în gîndul lui s-ar fi luptat stihii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 348. *Dulăii boierești hămăiau rar, boncăluiau niște vite, cocoșii au prins a cînta ca la o mînie a stihiilor.* CAMILAR, C. P. 110, cf. DL, DM. *Viața voievodului, ca flacăra unui opaiț asupra căruia se înverșunau toate stihiile, tremura din ce în ce mai slabă.* G. BARBU, A. V. 46, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Mica minciună salvatoare, născocită de ea pentru a evita o căsătorie silită, va produce... dezlănțuirea cîtorva mici stihii.* T. IULIE 1968, 72. *Una din constantele mesajului dv. literar este eroul contemporan în luptă cu stihia depersonalizării.* CONTEMP. 1969, nr. 1 182, 10/3.

3. (În superstiții) Duh rău personificînd o forță oarbă a naturii. *Dar noaptea... toate stihiile năpădesc pe mine... strigoii, moroii, tricolicii, vîrcolacii.* ALECSANDRI, T. II, 616, cf. ȘĂINEANU[2], CADE. *Vîntul a contenit ca la o poruncă a stihiilor.* SADOVEANU, O. XV, 198, cf. SCRIBAN, D. *Chisophi își zise în gînd că stihia morții a trecut alături.* CAMIL PETRESCU, O. II, 24, cf. DL, DM. *Mai umblă moartea-n cîmp ca o stihie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 150, 1/2, cf. M. D. ENC., DEX, PASCU, C. 240. ✧ Fig. *Reînvie cu accente convingătoare stihia mizeră a trecutului.* V. ROM. ianuarie 1965, 136. ✦ Fig. Nălucă (2). *Îi tăiase suflarea năsîlnica-i zvîrcolire prin ploaie, în luptă cu stihiile sale.* C. PETRESCU, A. R. 50, cf. DL, DM. *Se va dărui omenirii fără nici o rezervă, înfruntînd... stihia*

unei opinii publice retrograde. CONTEMP. 1966, nr. 1 007, 2/1.

4. (Rar) Loc pustiu; pustietate (1). *Au nu umplusе şi ceriul şi pămîntul şi stihiile toate de minuni,* MAIOR, P. 112. *Doar pasul tău uşor În omăt strălucitor Lasă urme vioriі,... Peste albele stihii.* TOPÎRCEANU, B. 7, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stihii.* — Şi: (învechit şi regional) **stiehíe** s. f., (învechit) **stihiu** s. n.

— Din slavonul стихиѥ, n. gr. στιχεῖον.

STIHÍNIC, -Ă adj. Care este caracteristic stihiei (2), în felul stihiei; (rar) stihial. (Fig.) *Vrea să creeze sentimentul unei forţe amorfe, stihinice, ce se interpune între spiritualitatea înaltă şi mediul ei uman.* M 1968, nr. 10, 14. *Natură dualâ, stihinică şi conceptualizată, domniterul nu e mai puţin un personaj exemplar şi, totdeodată, simbolic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 25/1. *Dar perspectiva ca toţi oamenii... să trăiască în conglomerate citadine dezvoltate stihinic este pe bună dreptate îngrijorătoare.* CONTEMP. 1975, nr. 1 412, 2/5, cf. DSR.

— Pl.: *stihinici, -ce.*

— Din rus. **стихийный**.

STIHIRÁRIC, -Ă adj. (Prin nord-estul Olt.) Rar (1 4). Cf. IVELA, D. M. *Citire stihirarică.* MAT. DIALECT. I, 236.

— Pl.: *stihirarici, -ce.*

— **Stihiră** + suf. *-ic.*

STIHÍRĂ s. f. Cîntare bisericească ortodoxă în versuri. *Pripeală la toate stihirile.* PARACLIS (1639), 244. *Canoanele osmoglasnicului şi a praznicilor... şi stihire în tot feliul.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 64/5. *Precum să veade la poemalele lor adecă tvoreniile canoane şi stihire.* id. ib. decembrie 193r/7. *Stihirile ce să cînta la sfinţirea apii* (începutul sec. XVIII). CAT. MAN. II, 2. *Alte stihiri ale cuviosului Roman.* MINEIUL (1776), 1r1/7. *Stihirile din octoih ale Învierii.* ib. 65v2/4, cf. CIHAC, II, 703, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., IVELA, D. M., SCRIBAN, D. *Faci ca nerozii doine, stihiri şi melodii.* ARGHEZI, S. P. 94. *Următoarea stihire răsfrînge durerea de atunci a preotului,* id. P. T. 5, cf. DL, DM. *Un exemplu similar a ajuns la Bistriţa Năsăudului, unde stihira a fost tradusă.* M 1968, nr. 12, 19, cf. DEX, L. ROM. 1975, 27.

— Pl.: *stihiri* şi *stihire.* — Şi: (rar) **stihire** s. f.

— Din v. sl. стихиръ.

STIHÍRE s. f. v. **stihiră**.

STIHÍU s. n. v. **stihie**.

STIHLÓS, -OÁSĂ adj. v. **sihlos**.

STIHOÁVNĂ s. f. Cîntare bisericească în versuri. *Adecă vecerniile, litiile şi stihovnele adunîndu-le toate dimpreună într-această cărticică* (a. 1713). CAT. MAN. I, 145, cf. MINEIUL (1776), 1r2/5. *Această cîntare să cîntă miercuri în săptămîna cea mare la privegheare, slava de la stiheavnă* (a. 1851). CAT. MAN, I, 155. *Aceste stihiri se cîntă în toată săptămîna cea luminată seara la stihoavnă* (a. 1855). ib. II, 258, cf. ŞĂINEANU2, RESMERIŢĂ, D., IVELA, D. M., CADE. *La Crăciun şi Bobotează, la ceasurile după al noulea din ziua ajunului pînă la stihoavnă.* PRIBEAGUL, P. R. 136, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Pl.: *stihoavne.* — Şi: **stihóvnă** s. f.

— Din slavonul стихословно.

STIHOTVÓRŢ s. m. (Învechit, rar) Poet. *Şi pănă acmu... din tocmite versurile stihotvorţilor... pomenirea numelui nici s-au părăsit, nici în veci să va părăsi.* CANTEMIR, I. I. I, 107, cf. L. ROM. 1975, 28.

— Pl.: *stihotvorţi.*

— Din rus. **стихотворцы** (pl.).

STIHÓVNĂ s. f. v. **stihoavnă**.

STIHUÍ[1] vb. IV. Intranz. (Astăzi rar) A compune versuri; a versifica. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Stihuind, m-am hotărît Să-mi trec noaptea de urît.* ARGHEZI, VERS. 58, cf. DM. ◇ Tranz. *Aricescu stihuieşte tot ce-i pică în mînă, fără a avea bănuiala vulgarităţii.* CĂLINESCU, S.C.L., 91, cf. DM, DEX.

— Prez. ind.: *stihuiesc.*

— **Stih** + suf. *-ui.*

STIHUÍ[2] vb. IV. Refl. (Prin nord-vestul Maram.; despre apa din fîntînă) A se curăţa. Cf. LEXIC REG. 15.

— Prez. ind.: *stihuiesc.*

— Etimologia necunoscută.

STIHUÍRE s. f. (Astăzi rar) Faptul de a stihui[1]; versificare. *Însă tu îmi vei răspunde că e bine ca în lume Prin frumoasă stihuire să pătrunză al meu nume.* EMINESCU, O. I, 137, cf. DDRF, ŞĂINEANU2, RESMERIŢĂ, D., IVELA, D. M., CADE. *E o nerozie În stihuire să mai crezi.* PILLAT, P. 217, cf. DL. *O stihuire „Asupra istericalelor" zugrăveşte cu mult humor o modă feminină.* IST. LIT. ROM. II, 179, cf. DM, DEX, L. ROM. 1975, 27, 28.

— Pl.: *stihuiri.*

— V. **stihui**[1].

STIHUÍT s. n. (Învechit, rar) Versificare. *Odată apucat de boala stihuitului, ca nu mă mai slăbi.* MILLE, V. P. 177.

— V. **stihui**[1].

STIHUITÓR s. m. (Mai ales ironic sau depreciativ) Poet; versificator. *Astăzi „bel", „belă" se întrebuinţează numai de stihuitorii... de prin mahalalele Bucureştilor.* NEGRUZZI, S. I, 484. *Iată droaia de nevolnici, strașnicii stihuitori, Literaţi, ce pentr-o odă bagă muzele-n fiori.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 61. *Şi cîte sufletul ne-au ros, Pribeagul stihuitor, Le plîngi atîta de frumos!* GOGA, POEZII, 228. *Unde mai erau acum cenaclul lor, cărţile şi disputele lor... primele gîngăviri de dragoste în limba stihuitorilor.* COCEA, S. II, 178. *Iată un om care vorbeă limpede făcîndu-l să priceapă ceea ce de mult ţi zăcuse în suflet, iată un stihuitor care spunea totul cu rost.* CĂLINESCU, I. C. 190. *M-au cules din izolarea în care tindeam să mă fixeze stihuitorii oficiali ai liceului.* SADOVEANU, O. XVI, 435. *Cetitorul se interesează de viaţa autorului ce a intrat în istoria literelor şi nu de viaţa oricărui stihuitor.* PERPESSICIUS, M. IV, 104, cf. BLAGA, POEZII, 323, DL, DM. *Pe această poziţie autorul „Criticelor" a rămas multă vreme singurul judecător, apărător şi mai ales lansator al promoţiilor succesive de scriitori, îndeosebi stihuitori.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 104, 7/1, cf. M. D. ENC., DEX, L. ROM. 1975, 28.

— Pronunţat: *-hu-i-.* — Pl.: *stihuitori.*

— **Stihui** + suf. *-tor.*

STIHULÁRNIC, -Ă adj. (Învechit, rar) Care este în versuri. *Psaltirea aceasta stihularnică iaste din cărţile mele* (a. 1831). CAT. MAN. II, 167, cf. SFC VI, 123.

— Pl.: *stihularnici, -ce.*

— De la **stih**.

STIHURÉL s. n. (Rar) Diminutiv al lui stih (1), (învechit, rar) stihurţ; versuri lipsite de valoare. *Alţii îşi torturează mintea pentru a da iluzia de simţire unor stihurele de ietac, menite să creeze pasiuni la elegantele cocoane.* IORGA, L. II, 3, cf. DL, DM.

— Pl.: *stihurele.*

— **Stihuri** (pl. lui *stih*) + suf. *-el.*

STIHURGHÍE s. f. (Grecism învechit) Versificație. *Stihurile sloboade... nefiind vrednice de stihurghie îndelungată.* CONACHI, în L. ROM. 1975, 28, cf. POLIZU.

— Pl.: *stihurghii.* — Și: **stihurgíe** s. f. POLIZU.

— Din n. gr. στιχουργία.

STIHURGHISÍ vb. IV. Intranz. (Grecism învechit, rar) A versifica. *De la 1812 s-au zămislit în mine această rîvnă de a fi servul muzelor, a tălmăci cărți frumoase și morale, a scriptura și a stihurghisi* (a. 1829). GÁLDI, M. PHAN. 257.

— Prez. ind.: *stihurghisesc.*

— Din n. gr. στιχουργῶ.

STIHURGÍE s. f. v. **stihurghie.**

STIHURGÍU s. m. (Învechit, rar) Poet. Cf. POLIZU.

— Pl.: *stihurgii.*

— V. **stihurgie.**

STIHURGÓS s. m. (Grecism învechit) Poet. *N-am fost stihurgos pentru gustul lumii, decît pentru trebuințele mele* (sfîrșitul sec. XVIII). CAT. MAN. I, 632. *Mi plac mult stihurgosi.* ALECSANDRI, ap. GÁLDI, M. PHAN. 257, cf. L. ROM. 1975, 28.

— Pl.: *stihurgosi.*

— Din n. gr. στιχουργός.

STIHURÍME s. f. (Învechit, rar) Poezie. *Stihurimea sau precum o numesc latinii, poezia.* GRAM. MOLD. 3^{v}/14.

— **Stihuri** (pl. lui *stih*) + suf. *-ime.*

STIHÚRȚ subst. (Învechit, rar) Stihurel. *Stihurț asupra Domnului Grigorie Ghica voevod al Țării Moldaviei.* CANTA, LET^{2}. III, 275, cf. T. PAPAHAGI, C. L.

— Pl.: ?

— De la **stih.**

STIL s. n. **I. 1.** Totalitatea particularităților lexicale, morfologice, sintactice, fonetice și topice, precum și a procedeelor de exprimare specifice unui individ sau unei categorii de vorbitori. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Stilul este chipul sau felul ce întrebuințează cineva în scriere.* ÇR (1834), 290^{1}/17. *Noi tradučindu-l... cît se poate mai credincioși textului original latinesc, care de altmintrelea este scris în stil călugăresc.* FM (1841), 291^{1}/5. *Nu poate mistui stilul franțuzit al principatelor.* RUSSO, S. 69. *Dacă... ar fi avut și calitatea stilului, ar fi fost ca un glob luminos luțind în eternitate.* ARISTIA, PLUT. XXVIII/22. *Fiind om fără învățătură... nu pot pune cuvinte de un stil frumos* (a. 1857). IORGA, S. D. XVIII, 20. *Stilul etimologilor, chiar al celor mai buni, este pedant și greoi.* MAIORESCU, CRITICE, 133. *Nu știm... partizanii acelei neglijențe de stil, pe care o întîlnim atît de des.* în PLR II, 149, cf. ȘĂINEANU^{2}. *Caragiale, numai într-o pagină și jumătate, a dat... tot stilul mahalagioaicei romanțioase.* IBRĂILEANU, S. 60, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *D-na Herdelea, în stilul ei evanghelic presărat cu maxime morale și povețe înțelepte...,* îi spunea toate cîte s-au petrecut prin Amaradia. REBREANU, R. I, 31. *Vulgaritatea frazei m-a surprins, căci acum o vedeam aservită stilului vulgar, al lumii pe care o admira.* CAMIL PETRESCU, U. N. 210. *Ne găsim în fața unei creații personale, a unui fapt de stil.* IORDAN, STIL. 280, cf. SCRIBAN, D. *„Stil" însemnează nu numai felul personal al fiecărui om de a-și exprima ideile, adică felul personal de a folosi, la exprimarea ideilor, limba maternă, una și aceeași pentru toți conaționalii săi, ci și totalitatea particularităților pe care le prezintă „limba" unui grup social.* SCL 1954, 159, cf. DL. — *Bă Moromete, unde ești mă? zise vizitatorul în stil țărănesc.* PREDA, M. S. 19, cf. DM. *Mai important... decît precizarea numărului de cuvinte împrumutate este caracterul modern al scrisului, stilul în totalitatea lui.* COTEANU, R. L. 26, cf. DN^{2}, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Miss Fowler, zise Tătuțu, stilul și sintaxa dumneavoastră sufletească au motive să fie satisfăcute.* ARGHEZI, S. VII, 172. ✦ Mod specific de exprimare, într-un anumit domeniu al activității omenești; variantă a limbii literare folosită într-un anumit domeniu de activitate; limbaj. *După ceasuri de sporovăială zadarnică, instructorul ia seama că din toată limba asta chinezească, din toate întortochierele de stil cazon... soldații n-au priceput nimic.* BACALBAȘA, S. A. I, 200. *Nu pot înțelege toată finețea stilului parlamentar al unui discurs britanic.* TITULESCU, D. 486, cf. 338. *Cel mai îndepărtat de stilul familiar este stilul științific și tehnic.* IORDAN, L. R. 123. *Cele dintîi anale moldovenești... înscriu date precise, într-un stil sobru.* IST. LIT. ROM. II, 21. *Se simțea necesitatea unei stilistici a limbii noastre, care să studieze, înainte de toate, diversele stiluri.* L. ROM. 1959, nr. 4, 10. *Din acest punct de vedere orice stil al limbii este un bun de care se folosesc toți vorbitorii cu o anumită profesiune sau cu interes pentru un anumit domeniu de activitate.* COTEANU, R. L. 53. *Stilul beletristic are... o poziție aparte în limba română literară, datorită modului cum s-a produs modernizarea lui în primele decenii ale secolului trecut.* Id. ib. 67. *Stilul figurat și destul de convențional... are însă debit, căldură și forță.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 9/2.

2. Mod de exprimare propriu unui scriitor, determinat de genul literar în care scrie și de reacția personală pe care i-o provoacă subiectul abordat. Cf. BV III, 368. *M-am silit, cît mi-a stat prin putință și a putut suferi această scriere, a întrebuința o limbă și un stil simple.* NEGULICI, E. I, IX/11, cf. STAMATI, D. *Stilul plutarhic este pretutindeni plin de viață.* ARISTIA, PLUT. XXIX$_{2}$/14. *O! muză, este vreme să-ți schimbi ghimposul stil.* NEGRUZZI, S. III, 213, cf. PROT. — POP., N. D. *Stilul d-lui Sadoveanu ne împrăștie, cu vraja lui, ceața din suflet.* IBRĂILEANU, S. 34, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU^{2}. *Stilurile lirice ale lui Rabindranath Tagore.* SADOVEANU, O. XIX, 259. *Poate nu este figură poetică cultivată cu mai multă stăruință de stilul lui Galaction ca alegoria.* VIANU, A. P. 262. *Prin stilul său de o eleganță sobră și de o transparență cu moliciuni de azur calm, d. Galaction e și singurul nostru clasic între contemporani.* CONSTANTINESCU, S. III, 29. *Stilul lui Proust constituie și azi una din marile bătălii literare ale timpului.* RALEA, S. T. I, 105, cf. DM, DN^{2}, M. D. ENC., DEX. ✦ Talentul, arta de a-și exprima gîndurile și sentimentele într-o formă corectă, cu calități artistice personale. *De la un scriitor, în toată lumea, se cere stil.* HELIADE, O. II, 330. *Unii care s-au ocupat de opera lui Tolstoi i-au reproșat lipsa de stil.* SADOVEANU, E. 231, cf. DL, DM, DEX. ✧ Expr. (Rar) **A face stil** = a vorbi figurat. *Pot zice, fără a face stil, că nu trăiesc.* M. I. CARAGIALE, C. 107. ✦ (Învechit) Gen literar. *Unul este glumeț, altul este trist, unul se înalță în cugetările sale, altul este popular și obicinuit, unul este blînd și supus, altul furios și trufaș... și de aci vin și deosebitele stile, adică comicul, tragicul, satiricul și celelalte.* ÇR (1834), 290.

3. Concepție și procedeu specific de lucru, de interpretare caracteristic unei arte sau unui artist, unei colectivități, unei școli, unei epoci, unui popor; manieră **(1)**. V. fel, metodă **(2)**, mod^{1} **(1)**. *Paraclisile cu mormintele crăiești era înfrumsețate după un stil gotic.* AR (1829), 144^{2}/10, cf. NEGULICI. *Patru turnuri... sînt de stil mauritan, adecă răsucite și ca cum ar sta să cază.* PELIMON, I. 73/6. *Acest... edificiu este lucrat după regulile stilului gotic.* FILIMON, O. II, 65. *Ceea ce nu văzurăm în aceste două melodii este stilul și culoarea proprie ce un adevărat artist trebuie să dea unui solo.* Id. ib. 210. *Iată calitățile ce caracterizează stilul sculpturii din timpul lui Traian.* ODO-

BEȘCU, S. III, 22. *O altă ctitorie a lui Radu Paisie... ni-ar fi putut vorbi despre stilul de clădire moldovenesc.* IORGA, C. I. II, 33. *Atît exteriorul, cît și interiorul nu prezintă mai nici unul din caracterele unui stil arhitectonic definit.* HOGAȘ, DR. I, 39. *Nici stilul animalier scithie... n-a prins în Dacia.* PÂRVAN, G. 693, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D. *Pictori care au făcut la noi din acest stil mai degrabă un element de modă.* OPRESCU, A. M. 60. *De nici un stil arhitectura ta nu rivnește ca să fie.* ARGHEZI, V. 113. *Își construise... un castel cu o mare verandă susținută de coloane scurte în stil maltez.* CĂLINESCU, S. 13. *Întrezării profilul unei uriașe clădiri de stil eclectic.* BLAGA, H. 171. *Arhitectul Melic a făcut... o poartă în stil neogotic.* CAMIL PETRESCU, O. II, 352. *Specificul stilului de execuție lăutărească cunoaște unele artificii... desconsiderate de practica școlastică.* ALEXANDRU, I. M. 133, cf. LTR[2], DL, DM. *Regizorul s-a manifestat destul de activ și în imprimarea unui stil unitar al acțiunii scenice.* T mai 1964, 87. *În mape cu stampe în stil amplu nipon Revin din mari vînători samurai.* VULPESCU, P. 17. *Stilul medieval a căpătat în Flandra întruchipări specifice.* CONTEMP. 1966, nr. 1 022, 7/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Loc. adj. **De stil** = care aparține modei unei anumite epoci din trecut. *I-o luase înainte Caty, care strînge mobile de stil și tablouri.* CĂLINESCU, S. 74. *S-a așezat îngîndurat într-un fotoliu, care reproduce celelalte scaune de stil dar la o scară de jilț.* CAMIL PETRESCU, O. II, 325. *O mobilă de stil, pogorîtă aci din muzeul anonim al podurilor caselor bătrînești.* VINEA, L. I, 323. (Eliptic) *Și-a cumpărat mobilă stil.*

4. Particularitatea de a fi, de a se manifesta, de a acționa, de a se comporta etc.; fel, manieră **(2)**, mod[1] **(1)**, modalitate **(2)**. *Atunci era datina și stilul ungurilor, ca... să-i defaime cum se poate mai urît.* MAIOR, IST. 76/18. *Cu capul sus înhămați la o trăsură elegantă... erau de un stil desăvîrșit.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 87. *Stilul vîrstei cînd candoarea, pierdută mai tîrziu, se traduce prin emfază.* IBRĂILEANU, A. 51. *E o femeie frumoasă deși, poate, fără stilul modei.* CAMIL PETRESCU, P. 332. *Pădurea-și desfășoară bogatele-i panouri Cu galbene alaiuri în stil decorativ.* VOICULESCU, POEZII, I, 158. *Învățaseră mult din stilul de muncă al partidului, stil de muncă colectiv, în spirit critic și autocritic.* CONTEMP. 1948, nr. 106, 8/1. *Căutau să introducă... stilul de comportare occidental.* SCL 1950, 244. *Vitalitatea lui puternică i-a dat poporului o siguranță implacabilă și acel stil personal de ospitalitate.* ARGHEZI, B. 55. *Se vedeau... garnituri întregi sau desperecheate, în stilul mobilierului fabricat în serie.* CĂLINESCU, S. 56. *Îl domina și-i impunea stilul ei de viață.* id. ib. 13. *Totuși în nimeni toate aceste formule duble nu se îmbină în sinteze mai armonice, dînd individualității un stil unitar și mai armonic.* RALEA, S. T. I, 40. *Își continuă stilul de viață.* BOGZA, A. Î. 375. *Există un anumit stil în purtarea rangului, o îngîmfare neclintită, o depărtare înghețată de lume.* VORNIC, P. 90, cf. DL, DM. *Așa e stilul lui de a iubi.* T mai 1964, 43. *Felul lui de a munci, stilul lui, cum se zice, s-a dovedit greșit.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 288. *Analiza psihologică este încă și azi de stil 1968.* CINEMA, 1968, nr. 6, 19. *Ne-am ajutat să cunoaștem și mai bine stilul de joc caracteristic lui „Malii Teatr".* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 194, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Loc. adj. și adv. **În stil mare** = (înfăptuit, conceput) în proporții foarte mari. *Aceleași cărți și altele... se tipăriră din nou în Ardeal... supt cîrmuirea strălucitoare și luminată, supt domnia în stil mare a Rákoczylor.* IORGA, L. I, 415. *Și eu am impresia că am să dau o bătălie „în stil mare".* CAMIL PETRESCU, U. N. 317. *Aromînii din Veria duc un comerț în stil mare cu lăptarii.* PUȘCARIU, L. R. I, 221. *Pe urmă să se gospodărească singur, în stil mare.* BLAGA, H. 43. *Știe... să le facă toate în stil mare.* C. PETRESCU, A. R. 42. *Au organizat hoția în stil mare.* BOGZA, A. Î. 37. *Să jefuim cu melodă și în stil mare.* VINEA, L. I, 365, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Mod perfect, desăvîrșit de a se înfățișa, de a se prezenta, de a se comporta. *Un cîine nobil, cu stil, după chipul stăpînului.* VOICULESCU, P. I, 66. *Femei greoaie, cu gleznele greoaie, fără stil.* ARGHEZI, B. 83. ✦ Mod personal de a practica un sport tinzînd să obțină cea mai mare eficacitate, cu mare economie de mijloace. *Folosind stilul campionului olimpic..., tînărul atlet... a cîștigat titlul de campion... la săritură.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213. ✦ Modalitate în care se poate executa un sport. *Mai întîi, pe uscat, se învață mișcările diferitelor stiluri.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 858. *Care este stilul de tir cel mai indicat?* VÎN. PESC. iunie, 1962, 8.

5. (În sintagmele) *Stil vechi* = socotire a timpului calendaristic după calendarul iulian. *La 27 martie stil vechiu, mai mult decît o mie de bărbați se adunară* (a. 1848). URICARIUL, X, 5. *Dăinuirea companiii va fi de 3 ani, socotit de la Sfîntu Gheorghie..., stilu vechi* (a. 1849). DOC. EC, 959, cf. STAMATI, D. *Bucureștii... se lasă a fi dorit pînă la 10 august, stil vechi.* CARAGIALE, O. VII, 12, cf. CULIANU, C. 202, ȘĂINEANU[3], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Noaptea era de primăvară; chiar de întîi aprilie, dar după stilul vechi.* TEODOREANU, M. U. 188. *Bobotează cea adevărată e cu treisprezece zile mai tîrziu, mă învățau cei cu stilul vechi.* SADOVEANU, O. XIX, 381, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *14 septembrie stil vechi.* C. CIURESCU, P. O. 16, cf. M. D. ENC., DEX. *Stil nou* (sau *actual*) = socotire a timpului calendaristic după calendarul gregorian. Cf. STAMATI, D., CULIANU, C. 202, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *27 septembrie stilul actual.* C. GIURESCU, P. O. 16, cf. M. D. ENC., DEX.

II. 1. Condei de metal, de os, de piatră, cu care se scria în antichitate pe tăblițele de ceară; p. a n a l. condei de ardezie cu care se scria în trecut pe tăblițele de ardezie, (rar) s t i l e t[2]. Cf. ANTONESCU, D., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], CADE, SCRIBAN, D. *O tăbliță roasă care din pricina făgașelor adînci, lăsate în ardezie de stilul de piatră al fraților..., nu-mi era de nici un folos.* BLAGA, H. 30, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX, ALRM SN II h 747, ALR SN IV h 915.

2. (Bot.) Porțiune subțire și cilindrică a pistilului, care leagă stigmatul cu ovarul. Cf. GRECESCU, FL., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU[2], CADE, ES. *Stil simplu, stigmat întreg sau bilobat.* ENC. AGR. I, 467, cf. SCRIBAN, D., LTR[2], DL, DM. *Stile trei, cu stigmate capitate.* FLORA, R. P. R. II, 84. *Se prelungește în sus cu o porțiune mai subțire numită stil.* BOTANICA, 69, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Baghetă fixată în mijlocul cadranelor solare și a cărei lungime servește ca unitate de măsură pentru determinarea orei în funcție de lungimea umbrei. *Cadranele solare sînt instrumente în care timpul este măsurat prin mișcarea umbrei ce proiectă o ființă numită stil care este luminată de soare.* DRĂGHICEANU, C. 43, cf. LTR[2].

— Pl.: *stiluri* și (II) *stîlpi*. — Și: (regional) **știl** (ALR SN IV h 915/157), **ștîlău** (A IX 1) s. n.
— Din fr. **style**, lat. **stylus**, gr. στῦλος.

STILÁ vb. I. Refl. și tranz. A căpăta sau a face să capete deprinderi alese, conform regulilor de bună creștere, specifice oamenilor civilizați, culți; a (se) ciopli, a (se) civiliza, a (se) cizela, a (se) cultiva, a (se) rafina **(2)**, a (se) subția, a (se) șlefui[1] **(3)**, (învechit) a (se) politici **(4)**. V. r o a d e[1] **(5)**. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *stilez*.
— Din fr. **styler**.

STILÁRE s. f. Acțiunea de a (se) s t i l a și rezultatul ei; comportare aleasă, conformă regulilor de bună creștere; cioplire, civilizare, cizelare, cultivare, rafinare **(2)**, subțiere, șlefuire **(3)**. *Prezent la toate reuniunile, este întruchiparea stilării de salon, care presupune doar*

mimetism al vieții intelectuale. V. ROM. octombrie 1964, 84, cf. DEX.

— Pl.: *stilări.*

— V. **stila.**

STILÁT, Ă- adj. (Despre oameni) Care are ținută corectă și elegantă, care are o comportare aleasă și cuviincioasă, manierat **(3)**, rafinat[2] **(2)**, șlefuit[2] **(2)**; (despre manifestări ale oamenilor) care denotă corectitudine, bună creștere, cultivat, subțire. *Oamenii cei mulți nu-s desigur prea stilați și prea ceremonioși.* I. BOTEZ, B. I, 89, cf. SCRIBAN, D., DL. *Are maniere stilate și gust ales, simțuri rafinate.* PREDA, R. 255, cf. DM, DN[2], DEX. ✦ (Despre oameni de serviciu) Care este format, instruit pentru un serviciu pretențios. *În lumea mare, slugile trebuie să tacă din gură, și vrem slugi stilate.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, ap. CADE. *Servitori stilați în pantofi de lac... aveau să-i deschidă ușa.* ARDELEANU, D. 55. *La marele hotel... nici paznici turci, nici feciori bine stilați.* COCEA, S. I, 291, cf. 148. *Așa cum era de așteptat de la un valet bine stilat, cortul de campanie fusese uitat la București.* SADOVEANU, O. XII, 503. *O recepție reușită la care ei slujeau, stilați... în uniforme negre de mătase, arăta și meritul lor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 567, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *stilați, -te.*

— V. **stila.**

STILB s. m. (Fiz.) Unitate (tolerată) de măsură a luminației. Cf. DL, DN[3].

— Pl.: *stilbi.*

— Din engl. **stilb.**

STILÉT[1] s. n. **1.** Pumnal mic cu lama de formă triunghiulară, foarte subțire și cu vîrf ascuțit; (învechit și popular) jungher, junghi, (învechit și regional) șiș[2] **(1)**, (argotic) șuriu. *Ce s-a întîmplat... vro beție, vro ceartă, sau vro lovire de stilet.* HELIADE, L. B. II, 107/17, cf. NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU. *Din buzunarul unui italian nu se poate scoate altă decît un stilet.* NEGRUZZI, S. III, 333, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Acest stilet s-a găsit în noaptea trecută înfipt în inima colonelului.* BOLINTINEANU, O. 403, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cu podoaba pe care o avea la centură, un stilet mic..., s-a străpuns pe loc.* SADOVEANU, O. XVII, 155, cf. SCRIBAN, D. *Bătrîna deține stiletul cu care Drosin a ucis pe colonel.* CĂLINESCU, S. C. L. 105. *Își trase stiletul și-l înfipse pînă-n mîner în pieptul mortului.* CAMILAR, N. II, 53. *Un junghi scurt, ca o lovitură de stilet, îl chemă, cu tresărire, la realitate.* VINEA, L. I, 85, cf. DL, DM. *Se desprinde din mulțime și-l străpunge cu stiletul.* IST. LIT. ROM. II, 652, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ (Ca termen de comparație) *Te străpunge, ca un stilet, orice aluzie despre ea.* CAMIL PETRESCU, U. N. 19. *Își strecură spre el o privire ascuțită ca un stilet și iscoditoare ca un sfredel.* COCEA, S. II, 94.

2. Instrument chirurgical cu ajutorul căruia se explorează o rană, cavitatea unui organ etc. Cf. BIANU, D. S., DL, DM, DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stilete.*

— Din fr. **stylet.**

STILÉT[2] s. n. (Rar) Stil **(II 1)**. *De la acest exercițiu trec la scrisoarea... pe tablă de piatră... cu un stilet făcut asemenea de piatră.* BREZOIANU, Î. 184/31. *Și îi scrise aceste vorbe cu stiletu-i ascuțit.* MACEDONSKI, O. I, 242.

— Pl.: *stilete.*

— De la **stil.**

STILEȚÉL[1] s. n. Diminutiv al lui stilet **(1)**. Cf. ȘĂINEANU[2].

— Pl.: *stiletele.*

— **Stilet** + suf. *-el.*

STILEȚÉL[2] s. n. Diminutiv al lui stil **(III 1)**. Cf. DDRF, CADE.

— Pl.: *stiletele.*

— **Stil** + suf. *-el.*

STILÍSM s. n. Preocupare excesivă pentru stil **(I 2)**, pentru formă. *Se pare chiar că stilismul este în raport invers cu cantitatea de ficțiune și de creație.* IBRĂILEANU, S. L. 98. *Între stilism și abuz de contemporaneitate, originalitatea vine și de data aceasta din regiunile inspirației.* LOVINESCU, C. V, 6. *Articolul... în care se dezbătea esențial și problema stilismului,* în PLR II, 512.

— Din fr. **stylisme.**

STILÍST[1], -Ă s. m. și f. Scriitor care acordă o atenție deosebită aspectului stilistic al operelor sale, care se remarcă prin calitatea stilului său; maestru al stilului. Cf. POLIZU, DDRF. *Un număr de admiratori călduroși... văd în el un mare stilist.* ARHIVA, II, 717. *Oricît ar condamna stilistul monstruoasele aglomerări de propoziții... ale lui Hegel, gramaticul trebuie să țină socoteală de ele.* PHILIPPIDE, P. 231, cf. ALEXI, W. *Se arată un stilist desăvîrșit și un adînc cunoscător al particularităților limbei românești.* în PLR II, 92, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *Avem... stiliști remarcabili, dar nu scriitori adevărați.* în PLR II 441, cf. CADE, BUL. FIL. VI, 45, SCRIBAN, D. *Nu este orientare a prozei lui Macedonski care să nu revină, uneori cu două și trei decenii mai tîrziu la rafinatul stilist.* VIANU, A. P. 250. *Între vis și viață și unele „Povești" apărute mai tîrziu l-au clasat definitiv* [pe Delavrancea] *ca un stilist de o delicatețe rară.* SADOVEANU, E. 158. *A arătat pe lîngă calitățile de romancier, pe acelea de scriitor, de stilist desăvîrșit.* RALEA, S. T. I, 76, cf. DN[3]. *Lovinescu face cîteva constatări valabile asupra structurii de erudit și stilist a lui N. Iorga.* CONSTANTINESCU, S. III, 255. *Stilist consumat, Graves poate da o imagine lectorului român de ce înseamnă... un profesionist.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 18/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stiliști, -ste.*

— Din fr. **styliste.**

STILÍST[2], -Ă s. m. și f. (Mai ales la pl.) Nume dat credincioșilor unor biserici ortodoxe care mai folosesc calendarul iulian. *Preoții urmăresc pe stiliști.* SADOVEANU, O. XX, 73, cf. BUL. FIL. VI, 45, IORDAN, L. R. A. 183, DL, DM, DEX. ✧ (Adjectival) *Ca dovadă stau adeverirle..., aduse de către un bătrîn călugăr stilist.* VOICULESCU, P. I, 215.

— Pl.: *stiliști, -ste.*

— **Stil** + suf. *-ist.*

STILÍSTIC, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. Disciplină care se ocupă cu studiul mijloacelor de exprimare ale unei colectivități, ale unui domeniu de activitate, ale unui scriitor din punctul de vedere al expresivității sau din punctul de vedere al calităților și normelor lor. Cf. POLIZU. *Arăta și probe de talent în stilistică.* SION, P. 167, cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Îndolia mai aprig înfrîngerea mea la stilistică.* KLOPȘTOCK, F. 215. *Dacă gramatica este codul de legi, stilistica se poate asemăna cu jurisprudențele de care orice judecător conștiincios trebuie să țină seamă.* PUȘCARIU, L. R. I, 35. *Stilistica estetică însemnează studiul stilului, adică studiul tuturor mijloacelor lingvistice folosite de un scriitor (sau orator) pentru a obține anumite efecte de ordin artistic.* IORDAN, STIL. 11. *Stilistica a încetat a mai fi înțeleasă ca studiul procedeelor generale de expresie.* VIANU, L. U. 39. *Retorica, care e conștiință formei, logica și stilistica, preocuparea de a exprima clar și frumos, stau în fruntea programelor la Sorbona.* RALEA, S. T. III, 126. *În multe lucrări recente ale lingviștilor ... stilistica este înțeleasă ca studiul diferitelor aspecte pe care le capătă limba comună a întregului popor, după vorbitor și după scopul*

comunicării. GRAUR, I. L. 258. *Încă din antichitate, regula proprietății termenilor nu lipsea din tratatele de poetică, de retorică sau de stilistică.* L. ROM. 1959, nr. 5, 52, cf. DN². *Stilistica comparată... este o disciplină extrem de dificilă și de complexă, reclamînd prin însuși caracterul ei limitrof... o pregătire multilaterală.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 19/1, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care ține de stil **(I 1, 2)**, privitor la stil; care ține de expresivitate, privitor la expresivitate. *Exemplele următoare pentru această eroare stilistică probează întinderea răului și tendința de a-l stăvili odată.* MAIORESCU, CRITICE, 32. *El îl întrebuințează ca în Biblie și cu același folos stilistic.* GHEREA, ST. CR. III, 376, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Ciudățeniile ortografice și stilistice îl transformase mai mult dintr-un poet de talent într-un personagiu suspect.* LOVINESCU, C. IV, 13. *Cititorii de azi nu mai sînt capabili să guste verva stilistică și spiritul polemic.* REBREANU, R. I, 180. *Adresa... cuprinde expresii de o deosebită savoare stilistică.* SADOVEANU, O. XIX, 423. *Topica este... prin excelență mijlocul stilistic spre a scoate în relief un anume membru al frazei.* PUȘCARIU, L. R. I, 47. *Valoare stilistică are numai „oi pleca", fiindcă numai el conține o nuanță afectivă.* IORDAN, STIL. 155, cf. SCRIBAN, D. *Particularitățile stilistice puse uneori în legătură cu împrejurările lor de timp.* VIANU, L. U. 42, cf. DL. *La aceste varietăți stilistice se adaugă aceea a cărților în care se cuprind indicații de slujbă religioasă, tipicul.* COTEANU, R. L. 56, cf. DM, DN²; M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Superlativul absolut,... stilistic, se exprimă cu ajutorul a numeroase sinonime afective de-ale lui foarte.* IORDAN, STIL. 55, cf. CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 3/5. *Deși manierele sînt diferite, deși stilistic cei doi autori nu se apropie, ei au o identică finalitate în romanele lor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 47, 4/4.

3. Adj. Care ține de stil **(I 3)**, privitor la stil. *Cingătorile de la Pecica pot servi la stabilirea de legături stilistice cu ceramica bronzului dacic.* PÂRVAN, G. 328. *Simfonia a IX-a a răsunat în depline coordonate stilistice și tehnice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 40, 18/1. ✧ (Adverbial) *Se impune să trecem întîi în revistă, topografic și stilistic, aceste din urmă documente.* PÂRVAN, G. 305. *A studiat... precursori ai expresionismului, căruia, stilistic vorbind, Sitte îi aparține.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 201. *Neinspirată și distonînd stilistic* [e] *doar costumația Pașei.* T februarie 1969, 81, cf. M. D. ENC.

— Pl. *stilistici, -ce.*

— Din fr. **stylistique.**

STILISTICIÁN, -Ă s. m. și f. Specialist în stilistică. Cf. DN³.

— Pronunțat: *-ci-an.* — Pl.: *stilisticieni, -e.*

— Din fr. **stylisticien.**

STILÍT s. m. (Franțuzism rar) Persoană siguratică care trăiește pe capitelul unei coloane sau într-un turn. V. s t î l p n i c **(1)**. *Izolat ca un stilit din deșerturile Egiptului, să-ți pui candidatura de deputat independent... este dovada unei forțe imense.* LOVINESCU, S. I, 155.

— Pl.: *stiliți.*

— Din ngr. στυλίτης.

STILIZÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică texte, p. e x t. vorbirea) A da o formă corectă, îngrijită din punctul de vedere al stilului **(I 1)**. Cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Cele mai multe propuneri care s-au primit fără discuție la întrunirea de ieri au fost făcute și stilizate de el.* AGÎRBICEANU, L. T. 219. *Boierii cînd scriau trebuiau numai să-ți mai stilizeze vorbirea obișnuită.* IBRĂILEANU, S. 110, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Limbile materne fac parte din forțele fundamentale care stilizează... societatea umană.* PUȘCARIU, L. R. I, 164. *Insuficiența lui stă în fond în aceea că, neputînd judeca el însuși lucrurile, stilizează doar opiniile curente.* CĂLINESCU, C. O. 83.

2. (În artele plastice; complementul indică obiecte, figuri etc.) A reproduce în linii simplificate, esențiale (în scop decorativ). *Vedem tipuri feminine foarte frumoase purtînd o manta bogat drapată... stilizată clasic.* PÂRVAN, G. 169, cf. RESMERIȚĂ, D. *Portretul cîte unui mareșal consacrat de războaie, stilizat în vopsea și ulei.* ARGHEZI, B. 65. *Stilizează niște flori în covoarele pentru lavițe.* BLAGA, Z. 321, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

3. (Complementul indică motive coregrafice sau de muzică populară) A prelucra într-o creație personală, păstrînd elementele originare esențiare. *Extrage Delavrancea... motive de basm, pe care... le stilizează după modelul lui Eminescu.* VIANU, A. P. 172, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *stilizez*

— Din fr. **styliser.**

STILIZÁRE s. f. Acțiunea de a s t i l i z a și rezultatul ei.

1. Corectare, perfecționare a stilului unui text. Cf. s t i l i z a **(1)**. Cf. DDRF. *Exemplul citat... este suficient pentru a ne arăta, prin sferă lexicală, prin amploarea retorică a frazei... produsul stilizării lui Shakespeare după modelul clasic.* VIANU, L. U. 412. *Ibrăileanu a stăruit mereu și l-a silit s-o publice, aducîndu-i totodată și numeroase stilizări.* RALEA, S. T. III, 216, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Reproducere în linii simplificate, esențiale a unor obiecte, figuri etc. Cf. s t i l i z a **(2)**. *Avem destule elemente pentru datare în stilizarea celor două toarte laterale.* PÂRVAN, G. 417, cf. LTR², DL. *Modalități variate, care duc de la stilizarea cultă a peisajului cu acoperișuri din Sibiu.* V. ROM. aprilie 1970, 123, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *O multitudine de acțiuni fizice însoțesc replica, dar ele nu aparțin unei teatralități învechite, emfatice, ci de o subtilă stilizare contemporană.* T iunie 1964, 74. *Nu e ușor să selectezi, să surprinzi și să redai într-o stilizare cinematografică, într-o sinteză... varietate infinită a universului cotidian.* CINEMA, 1968, nr. VIII, 1.

— Pl.: *stilizări.*

— V. **stiliza.**

STILIZÁT, -Ă adj. **1.** (Despre texte; p. e x t. despre vorbire) Corectat, perfecționat din punctul de vedere al stilului **(I 1)**. *Această epistolă (stilizată în franțuzește, bineînțeles) fu recomandată polcovnicului.* SION, P. 451. *Moș Nichifor are o vorbire țărănească „stilizată".* IORDAN, L. R. A. 25, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Despre obiecte) Care este schematizat pe baza elementelor esențiale, în vederea obținerii unui efect decorativ, ornamental; (despre motive ornamentale, desene etc.) realizat în linii simplificate după un model din natură. *Unele aparțin direcției lineare, abstracte, stilizate, geometrice.* IORGA, P. A. II, 181. *Se puteau pune vase moderne și statuete stilizate.* CAMIL PETRESCU, P. 332. *Lucrat în mătase albastră, avînd în partea de jos o bandă de crini stilizați.* OPRESCU, S. 170. *Purtau... un joben turtit, cu marginile sucite, ca o ciupercă stilizată.* ARGHEZI, B. 100. *Pe cuiere erau modele de ipsos, nasuri, urechi, brațe muschiuloase cu oase de fier, precum și vegetale stilizate.* CĂLINESCU, O. I, 88, cf. DL, DM, DN². *Scenografia stilizată... încearcă să realizeze un comic al decorului.* CINEMA, 1968, nr. 3, IV. *Două săli imense sînt împodobite cu desene și picturi, motive populare, flori stilizate.* SCÎNTEIA, 1968, nr. 8 142. *Este împodobit cu cinci foi de viță stilizate.* C. GIURESCU, P. O. 16, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Despre creații artistice populare) Prelucrat într-o manieră personală, cu păstrarea elementelor ori-

ginare esențiale. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stilizați, -te.*

— V. **stiliza.**

STILIZATÓR, -OÁRE s. m. și f. Persoană specializată în stilizarea textelor. Cf. DL, DM, DN², DEX. ✦ (Depreciativ) Scriitor lipsit de talent și de originalitate. *Dar ele să fie scrise de Zola, de Tolstoi... iar nu de x, y, stilizatori, scriitori mediocri, oameni de la periferia literaturii.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 10/5.

— Pl.: *stilizatori, -oare.*

— **Stiliza** + suf. *-tor.*

STILÓ s. n. v. **stilou.**

STILOBÁT s. m. Suport de zidărie, care susține un șir de coloane, folosit în arhitectura clasică. Cf. ALEXI, W., LTR², DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stiloboți.*

— Din fr. **stylobate.**

STILOGRÁF s. n. **1.** Instrument cu care se efectuează punctele care redau alfabetul orbilor. Cf. DN³.

2. (Rar) Stilou. *I se părea că stilograful e nepotrivit și scria cu peniță.* ARGHEZI, S. XI, 30.

— Pl.: *stilografe.*

— Din fr. **stylographe.**

STILOGRÁFIC, -Ă adj. Care se referă la stilografie. Cf. DN³.

— Pl.: *stilografici, -ce.*

— Din fr. **stylographique.**

STILOGRAFÍE s. f. Procedeu tehnic prin care, cu ajutorul electrolizei, se obțin imitații de desene în peniță, gravuri în acva forte etc. *Ca într-o icoană veșnică spre dovedirea rîvnei cei păstorești și spre pomenire ... ca întru o stilografie* (a. 1774). BV II 209, cf. DL, DM, DN², DEX.

— Din fr. **stylographie.**

STILOÍDĂ adj. (Med.; în sintagma) *Apofiză stiloidă* = apofiză alungită (în formă de pumnal). *O apofiză esențială se numește primară, mai lunguiață se numește apofiză stiloidă.* KRETZULESCU, A. 18/19. *El se prinde sus pe baza apofizii stiloide.* id. ib. 174/16, cf. DN³.

— Pronunțat: *-lo-i-.* — Pl.: *stiloide.*

— Din fr. **styloïde.**

STILÓU s. n. Ustensilă pentru scris, asemănătoare unui toc³ **(III 1)**, prevăzută cu un rezervor de cerneală (sau de pastă) care alimentează automat penița (sau vîrful, la cel cu pastă); toc rezervor v. toc³ **(III 1)**, (rar) stilograf **(2)**. *Lăsă repede stiloul culcat pe hîrtie.* C. PETRESCU, R. DR. 210, cf. IORDAN, L. R. A. 92. *Scoțîndu-și notesul făcu în el niște semne cu stiloul de aur.* CĂLINESCU, B. I. 16. *Își bagă stiloul în buzunar.* STANCU, R. A. I, 192. *Gazele asfixiante... au ajuns să fie închise într-un stilou.* BOGZA, A. Î. 627, cf. LTR², DL. *Scoțîndu-și stiloul de geantă.* PREDA, R. 92. *Era așezat la birou cu stiloul în mînă.* T. POPOVICI, SE. 228, cf. DN². *Cu stiloul ăsta, spuse el privindu-l cu atenție, chiar că se poate scrie o carte mare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 87, 16/4, cf. M. D. ENC., DEX. *Poi, cînd mergi din călcîi Ca stilou pi hîrtii.* FOLC. MOLD. II, 253.

— Pl.: *stilouri.* — Și: (rar) **stiló** s. n. IORDAN, L. R. A. 92.

— Din fr. **stylo.**

STIMÁ¹ vb. I. Tranz. **1.** A avea stimă, considerație (pentru cineva sau pentru ceva); (învechit, rar) a stimarisi. V. aprecia, cinsti, considera, onora **(1)**, prețui **(3)**, prizа² **(1)**, respecta **(1)**, socoti **(1)**. *Silește-le ca povestirile dumitale... să le poată stima cel înțelept.* HELIADE, D. C. VII/26, cf. BREZOIANU, A. 281/6, NEGULICI, STAMATI, D. *Era stimat de pios și modest bărbat.* ARISTIA, PLUT. 243/9, cf. POLIZU. *Eu stim pre femei mai mult decît pre bărbați.* NEGRUZZI, S. I, 288. *Trebuie să stimăm știința și oamenii cari o practică.* GHICA, C. E. I, 288. [Unchiul meu] *era pre cît de stimat, pre atîta și iubit.* SION, P. 363. *Pentru că te iubesc și te stim, te rog să încetezi de a mă insulta.* FILIMON, II, 25, cf. PROT. — POP., N. D. *Atunci și fiii-ți nobili erau stimați în lume.* BOLINTINEANU, O. 119. *Vă dau voie să nu mă mai stimați.* CARAGIALE, O. II, 16, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *De cînd o cunoscuse mai de aproape începu să o stimeze.* AGÎRBICEANU, A. 263. *Lizuca nu-i spune lui Patrocle „tu", căci e mai bătrîn și-l stimează.* IBRĂILEANU, S. 8, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ar fi fost chiar fericită să-l poată stima ca prieten pentru ca viața să nu i se pară fără nici un sprijin.* BRĂESCU, O. A. I, 4. *Lola nu e pentru tine... sînt altele care te stimează mai mult.* CĂLINESCU, O. I, 163. *Avea nevastă pe care o stima și o iubea.* BOGZA, A. Î. 382. *Își iubește patria și poporul, dar tocmai de aceea stimează și celelalte popoare.* CONTEMP. 1963, nr. 329, 4/1. *Băiatul a avut mai mult curaj ca noi bătrînii. Să-i transmiți că-l stimez.* T. POPOVICI, S. 271, cf. DL, DM. *Își iubește soțul, îl stimează și vrea tot timpul să-l sprijine, să-l ajute.* T mai 1964, 82. *Stimează oamenii și-i ajută.* V. ROM. ianuarie 1965, 147, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. *Dar, domnule..., omenește vreau înaintea altora să mă stimez.* C. PETRESCU, Î. I, 134. ✦ (Învechit, rar) A diviniza. *Stimat de eghipteni fiind boul.* AR (1829), 199²/37.

2. (Învechit, rar) A prețui **(1)**. *Spețiile cele mai stimate de mazăre.* BREZOIANU, A. 214/15.

— Prez. ind.: *stimez* și (învechit) *stim.*

— Din it. **stimare,** fr. **estimer,** lat. **aestimare.**

STIMÁ² vb. I v. **estima.**

STIMÁBIL, -Ă adj. (Astăzi, adesea familiar sau ironic) Care este vrednic de stimă, de considerație, de respect. V. onorabil, respectabil, venerabil. *Virtutea unei femei stimabile!* HELIADE, D. J. 59/16. *Acea clasă de oameni putăroasă și stimabilă care se ocupă cu cultura pămîntului.* POENARU, Î. VI/16, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Tellus... a fost bărbat virtuos... avînd și copii stimabili și iubiți de toți oamenii.* ARISTIA, PLUT. 239/26, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Binevoiți a publica în stimabilul domniei voastre ziar, următorul articol...* (a. 1876). URICARIUL, X, 272. *Aci este locul a reaminti numele unei persoane stimabile, numele unui om de inimă.* MACEDONSKI, O. IV, 21, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Înăbușirea subiectivismului se efectuase cu o stimabilă sforțare de onestitate.* RALEA, S. T. I, 183, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Adesea ca termen de adresare; substantivat) *Poftiți, poftiți, stimabililor, avem cestiuni arzătoare la ordinea zilei.* CARAGIALE, O. I, 154. *Vreo cîțiva alți stimabili se întreabă cu îngrijire ce catastrofă politică sau economică se pregătește.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 246. *Fermierul nostru agricultor sau fermierul de vaci este, simplu, stimabilul cutare.* SADOVEANU, O. IX, 337, cf. SCRIBAN, D. *Idealismul, stimabile, este, pe scurt, concepția după care artistul nu copiază natura, ci prototipii.* CĂLINESCU, C. O. 147. *Eu cred, stimabile,... că am voie să-mi placă sau să nu-mi placă.* CONTEMP. 1967, nr. 1 076, 2/6. *Să decluri ce-ai făcut în seara crimei, ascunzînd ce? Ce ascunzi, stimabile?* BREBAN, A. 153. ✦ (Ironic; despre sume, valori) Apreciabil. *E numit repede copist la Comitetul permanent, cu stimabila leafă de 250 lei pe lună, așa încît existența sa păru să ia un curs așezat și anost.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 4/4.

— Pl.: *stimabili, -e.*

— Din it. **stimabile,** fr. **estimable.**

STIMÁRE s. f. (În dicționarele din trecut) Faptul de a stima. Cf. NEGULICI, POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *stimări.*
— V. **stima.**

STIMARISÍ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar) A stima **(1)**. *Au voit să arăte tagmei boierești cită urăciune are asupra ei și cit de puțin stimarisăște a ei privilegii* (a. 1835). URICARIUL, VIII, 137. *Așa, prințipe, îi zice cu rost de-ndrăzneală plin Eu te stimarisesc foarte.* POGOR, HENR. 105/9, cf. GÁLDI, M. PHAN. 257.
— Prez. ind.: *stimarisesc.*
— Din n. gr. στυμάρω.

STIMÁT, -Ă adj. Care se bucură de stimă, de considerație; (învechit) în stimă v. stimă. *Generațiunea care se rădică... să facă ca românii să fie o națiune stimată și respectată.* GHICA, C. E. I, 239. *Treierătoarea lui Hornsby este una din cele mai stimate din Engliteria.* I. IONESCU, B. C. 283/29, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., BARONZI, I. L. II, 234, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2]. *Se știe că medicii alcătuiau la București o castă stimată.* G. BARBU, A. V. 256, cf. M. D. ENC., DEX. *Două surori stimate.* BIBICESCU, P. P. 359. ✧ (În formule de politețe) *Așa-i stimate domn.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 114. *Mergeți cu noi, înainte, iubiți și stimați alegători.* GÎRLEANU, N. 81. *Începem, stimate domn!* REBREANU, I. 264. *Stimată doamnă, soțul dumitale... se întoarce ca un erou.* SAHIA, N. 48. *Iubiți și stimați prietini, iertați-mă cînd vă declar că... nu voi răspunde otacurilor ce mi se adresează.* SADOVEANU, O. XX, 184. *Cine ți-a spus asemenea basme, stimată prietenă?* CĂLINESCU, S. 132. *Ce vești ne aduce stimatul nostru coleg de la adunarea proprietarilor?* CAMIL PETRESCU, O. II, 439. *Stimată domnișoară, nu am să pot veni la nunta d-tale.* BOGZA, A. Î. 440. *Stimați cititori, reluăm dialogul cu dumneavoastră.* CINEMA, 1968, nr. 5, XIV.
— Pl.: *stimați, -te.*
— V. **stima.**

STIMATÓR, -OÁRE s. m. și f. v. **stimător.**

STÍMĂ[1] s. f. Sentiment pe care îl impune cineva sau ceva celor din jur, datorită calităților sau meritelor sale (deosebite), cinstire, considerație, deferență, prețuire **(2)**, respect **(1)**, seamă **(II)**, (învechit) socoteală **(1)**, socotință **(1)**, (grecism învechit) sevas; atitudine respectuoasă față de cineva sau de ceva care are aceste calități sau merite; p. ext. prestigiu **(1)** de care se bucură cineva sau ceva. V. apreciere, atenție, lefterie, laudă, trecere, vază. *Vom vrăta și ce stimă au avut țara încă de mai întîi de venirea lui Traian.* N. COSTIN, L. 43. *Mă iubești totdauna și îmi păstrezi încrederea și stima voastră.* HELIADE, L. B. II, 50/1. *El la mergerea și întoarcerea sa au fost întîmpinat cu mare stimă, și adesă de mii de călăreți însoțit.* AR (1830), 93[2]/5. *Au trimes către sultanul o alegire de producturi din fabricile de San-Persburg, ca un semn a înaltei sale stime (cinstiri).* ib. (1835), 70[1]/57. *Eu nu trebuie să mă abat acum a vă spune stima și favorul cel mare al unora din cei mai meritați miniștri ai patriei noastre.* GENILIE, G. II/15. *Numiții socotiți de învățători și părinți sufletești să agonisească prin virtute stima și evlavia credincioșilor.* SĂULESCU, HR. I, 116/17. *Numai acela merită în adevăr stima noastră care-și împlinește cu scumpătate datorințele stării sale.* FM (1844), 80[2]/30, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *El vorbește de filozoful din Samos cu o stimă și afecțiune particolarie.* ARISTIA, PLUT. XLVIII[2]/8, cf. POLIZU. *Vecinii și Europa întreagă au stimă și respect pentru acest mic stat.* GHICA, C. E. II, 393, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Întîia rușine care mi s-a urcat în inimă... mă făcu să mă îndoiesc la sine-mi, de cugetul meu, de virtutea mea, de drepturile mele la stima cea înaltă de care eram împresurat.* BARONZI, M. 435/8. *Iar tu... Te înconjuri de stimă și de prosperitate.* BOLINTINEANU, O. 137. *În ce mă privește pe mine, eu vă port prea multă stimă.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 106, cf. DDRF. *Zamolxis, întors în patria lui, se bucura de stima celor mai însemnați.* XENOPOL, I. R. I, 67, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Groaza ei nu era pornită din ură împotriva bărbaților, ci din lipsă de stimă pentru femei.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 271. *Să năzuiești a dobîndi stima oamenilor și mai ales pe a ta însuți.* REBREANU, P. S. 36, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Aș putea să mă plîng... de exagerata familiaritate și lipsă de stimă socială care mi se arată.* CAMIL PETRESCU, U. N. 73. *Nu-l socotea vrednic de stimă.* C. PETRESCU, C. V. 62. *El, nenorocitul, nu face nimic ca să merite stima și admirația noastră.* SADOVEANU, O. XIX, 195, cf. SCRIBAN, D. *Stima împerecheată cu admirația nu o merită decît oamenii răspunzători de operele pe care le întocmesc.* VIANU, E. 281. *Criticul ieșean acumulează în acest roman o experiență și ne obligă la stima cuvenită oricărui efort cu seriozitate afirmat.* CONSTANTINESCU, S. III, 196. *Nătîngul nu se ține De stima și respectul Ce-n veci ni se cuvine.* ARGHEZI, S. V, 150. *A fost atunci timpul stimei supreme pentru succesele literare.* RALEA, S. T. I, 141, cf. DL, DM, DN[2]. *Un teatru care știe să-și atragă publicul printr-un nivel artistic elevat al spectacolelor își cîștigă stima spectatorilor.* T lunie 1968, 14. *Din tot ce a scris Lucian Blaga se degajează o nemărginită stimă, o admirație totală față de miracolul „om".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 4/4, cf. M. D. ENC., DEX. *Este un muzician total, care și-a cucerit nu numai stima, ci și dragostea publicului.* RL 1980, nr. 11 047. ✧ (În formule de politețe, de obicei în scrisori) *Primiți, boieri, încredințarea acelui mai cu deosebire stime* (a. 1828). DOC. EG. 406. *Primiți... asigurarea profundei mele stime și considerațiuni.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 333. *Vă rugăm să primiți asigurarea profundei noastre stime și iubiri.* în PLR II, 29. *Cu stimă și considerație.* IORDAN, STIL. 23. ✧ Loc. adj. (Învechit) **În stimă** = stimat. *Au răposat d. marele logofăt de Țara de Sus Andronache Donici, în vîrstă de 70 ani, bărbat în stimă pentru ale lui învățături.* AR (1829), 185[1]/13.
— Pl.: *stime.*
— Din it. **stima**, fr. **estime.**

STÍMĂ[2] s. f. v. **știmă**[2].

STÍMĂ[3] s. f. v. **stemă.**

STIMĂTÓR, -OÁRE s. m. și f. (Învechit) Admirator. *A repauzat... la 1 octobre 1857 spre marea durere a stimatorilor săi.* BARIȚIU, P. A. II, 712, cf. POLIZU. *Repetindu-mi rugarea, rămîn al... d-tale stimatoriu* (a. 1865). PLR I, 215. *De la toți, tuturor, multe complimente. Al dv. stimatoriu.* CARAGIALE, O. VII, 25. *Mătușa se preumbla... mîndră de grația nepoatei sale, împresurată de atîția stimători.* F (1888), 146, cf. BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *stimători, -oare.* — Și: **stimator, -oáre** s. m. și f.
— **Stima** + suf. *-tor.*

STIMÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Apreciat. *Albastrul purpuriu..., ochește închis sau măsliniul, portocaliul... sînt colorele cele mai stimoase.* BREZOIANU, A. 439/22.
— Pl.: *stimoși, -oase.*
— **Stimă**[1] + suf. *-os.*

STIMOSÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A ursi (Micăsasa—Mediaș). Cf. ALR II/I MN 74, 2 653/141. *Ursîtorile st'imosăsc* [copilul]. ib.
— Prez. ind.: *stimosesc.*
— Etimologia necunoscută. Cf. știmă.

STIMPÍ vb. IV v. **stimpi.**

STÍMUL s. n., s. m. 1. S. n. Factor care stimulează **(1)**; îmbold, impuls, îndemn, pornire **(III 1)**, stimulent **(1)**, (rar) îmboldire, (învechit și regional) năstav[1],

strămutare, (învechit) porneală **(III 1)**, (grecism învechit) parachinisis, (regional) bold. *Şi aceasta este încă un stimul de a se pune cu toate puterile spre a face în viitor grîul curat.* I. IONESCU, M. 356. *Cînd avem în noi o incertitudine asupra unui lucru, simţim ... un stimul ... să ne procurăm certitudinea respectivă.* CONTA, O. F. 114. *Vom avea un stimul de nobilă emulare pe teren literar.* în PLR II, 39, cf. DL, DM. *Gloria mi-e stimul.* VULPESCU, P. 88. *Personajul central ... este înconjurat de un grup mai mare sau mai mic de personaje şi fiecare dintre ele are, în raport cu personajul central, funcţia unui stimul, ceea ce declanşează criza dramatică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 94, 21/2, cf. M. D. ENC., DEX.

2. S. m. Factor care declanşează, care activează sau intensifică un proces fiziologic, care excită o activitate fiziologică; excitant. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *În timp ce percepţia e o adaptare la prezenţă, memoria e o adaptare la absenţa stimulului.* RĂLEA, S. T. II, 176. *În inima normală ... timpul necesar pentru a-şi forma stimulul este mai scurt.* DANIELOPOLU, F. N. II, 245, cf. DL, DM, DN². *Fenomenul de „obişnuire" ... apare la stimuli monotoni.* GÎ 1968, nr. 935, 4/5. *La stimuli diferiţi există reacţii diferite.* M 1968, nr. 9, 20. *Prin contactul dintre celulele retinei şi stimulii proveniţi de la linii şi culori se obţin schiţe incomplete, mereu supuse corectării şi reinterpretării.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, 35, 26/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: **(1)** *stimuluri*, **(2)** *stimuli*.

— Din lat., fr. **stimulus**.

STIMULÁ vb. I. Tranz. **1.** A face să acţioneze mai intens, să crească energia, randamentul etc.; a da avînt, a activa, a dinamiza, a impulsiona, a intensifica, a îmboldi, a împinge; p. ext. a da curaj într-o acţiune, a îmbărbăta, a încuraja, a îndemna, a însufleţi, a susţine, (învechit) a mîngîia, a semeţi **(2)**. *Exemplul atîtor modiste germane şi franceze ... ar trebui să stimuleze pe fetele româncе atît de îndemînatice la lucrul cu acul.* GHICA, C. E. III, 77. *Acest preţ făcea ca nimeni să nu fie stimulat a se ocupa cu îmbunătăţirea proprietăţii sale.* I. IONESCU, M. 284, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Îndoiala ne stimulează neîncetat să ne desfacem de dînsa şi să o înlocuim cu sentimentul plăcut al certitudinii.* CONTA, O. F. 490, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D. *Vom descoperi noi mijloace de a stimula şi de a spori propria noastră individualitate.* în PLR II, 469, cf. CADE. *Ea singură are farmecul şi darul de a-i stimula energia somnolentă.* REBREANU, R. I, 21. *Nimic nu poate stimula o dragoste inexistentă.* CAMIL PETRESCU, P. 35. *Institutul central internaţional ... va fi un institut ştiinţific însărcinat să stimuleze în fiecare naţiune crearea de institute proprii.* D. GUSTI, P. A. 372, cf. SCRIBAN, D. *Putem găsi frumos pe un om mai întîi din pricina vitalităţii lui, care stimulează pe a noastră.* VIANU, E. 15. *Dar Betty asta cine era? întrebă Iounide cu o secretă plăcere de a stimula verva narativă a doamnei Farfara.* CĂLINESCU, S. 64. *Munca nu vatămă sănătatea, din contra, stimulează forţele şi energia organismului.* PARHON, B. 98. *Tehnica agricolă nu face altceva decît să stimuleze procesele microbiologice.* AGROTEHNICA, I, 111. *Grijile mă stimulează, ... n-aş putea trăi fără ele.* VINEA, L. I, 132, cf. DL. *Te interesează oare cîtă realitate au lucrurile care îţi stimulează spiritul?* PREDA, R. 479. *Îl asculta atent, stimulîndu-l cu cîte o întrebare.* T. POPOVICI, S. 98. *Uzina stimulează ... voinţa şi talentul.* V. ROM. iunie 1958, 71, cf. DM. *Lupta ideologică stimulează cultura şi literatura.* IST. LIT. ROM. II, 11, cf. DN². *Pe ceilalţi, exemplul său îi stimula admirabil.* BREBAN, A. 351. *O astfel de critică ... ar putea stimula dezbaterile de idei.* CINEMA, 1968, nr. 1, II. *Dacă profesorul ... nu-i stimulează pe elevi să interpreteze ... cunoştinţele însuşite, la ei se dezvoltă rigiditatea şi compromisul.* GÎ 1968, nr. 928, 2/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Noua tehnică ... stimulează mai mult producţia de argint decît pe aceea de aur.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 5, 86. *Ficeşte, ne stimulează această veste.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 11 004. *Majorarea retribuţiilor va stimula în mod deosebit pe toţi oamenii muncii din această ramură.* RL 1980, nr. 11 070. ◇ Refl. recipr. Fig. *Ascultaţi-i cuvintele cum se caută, cum se stimulează reciproc, cum se refuză compromisurilor, chiar dacă nu pot spune cît ar vrea.* CONTEMP. 1970, nr. 1 231, 3/3.

2. (Complementul indică organe anatomice, funcţii organice etc.) A mări activitatea; a activa, a excita, (popular) a aţîţa. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Stimulează secreţia biliară.* ABC SĂN. 320. *Rolul vitaminii A este de a stimula creşterea.* S. MARIN, C. B. 9, cf. M. D. ENC, DEX, DN³.

— Prez. ind.: *stimulez*.

— Din fr. **stimuler**, lat. **stimulare**.

STIMULÁNT, -Ă adj., s. n. v. **stimulent**.

STIMULÁRE s. f. Acţiunea de a stimula.

1. Creştere a intensităţii, a energiei, a randamentului; avînt dat unei acţiuni, activare, dinamizare, impulsionare, intensificare, îmboldire; p. ext. încurajare a cuiva într-o acţiune, îmbărbătare, încurajare, îndemnare, însufleţire, susţinere, (învechit) semeţire **(2)**. Cf. stimula **(1)**. Cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D. *Toate industriile orăşeneşti ... au profitat mult, făcînd să se nască o stimulare generală atît între producători, cît şi între negustorii de diferite ramuri.* N. A. BOGDAN, C. M. 146. *O formă fără fond reprezintă nu numai o simulare ci şi o stimulare.* LOVINESCU, S. I, 244. *Studenţilor ... le datorez stimularea la mai tot ceea ce am făcut în ştiinţa sociologiei.* D. GUSTI, P. A. 298. *Forma, prin stimularea fondului, va stimula structura organică a societăţii.* CONSTANTINESCU, S. III, 306. *Fata se pregătea să-i mai astupe gura cu altă bucată, făcînd şi ea la fel, în scopul stimulării, cînd sosi Stănică.* CĂLINESCU, E. O. II, 34. *O critică cu caracter obiectiv ... profund şi care merge la rădăcina greşelii capătă un caracter pozitiv de stimulare.* CONTEMP. 1953, nr. 339, 5/5. *O măsură ... importantă pentru stimularea muncii.* V. ROM. ianuarie 1954, 80, cf. DL. *Sînt unii tovarăşi care înţeleg greşit stimularea întrecerilor.* PREDA, R. 402, cf. DM, DN². *La stimularea copiilor au contribuit mult revistele editate de unele cercuri.* GÎ 1968, nr. 929, 3/1. *Accentul se pune pe stimularea talentelor ... creatoare.* CINEMA, 1968, nr. 4, 6. *În vederea stimulării cadrelor militare pentru perfecţionarea continuă a pregătirii lor, ... hotărîrea prevede instituirea unui sistem de gradaţii.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213. *Şcoala, ca instituţie organizată, ... are o menire deosebită în stimularea pasiunii pentru cultură.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 98, 31/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Programul nostru de stimulare a creativităţii a dus la rezultate practice.* CONTEMP. 1980, nr. 1 745, 6/3.

2. Mărire a activităţii unor organe anatomice, a unor funcţii organice etc.; activare, excitare, excitaţie, (rar) stimulaţie, (popular) aţîţare. Cf. stimula **(2)**. *Stimularea dezvoltării fizice a tineretului prin încurajarea sporturilor de masă.* LEG. EC. PL. 132. *Stimularea poftei de mîncare.* ABC SĂN. 336. *Stimularea formării produselor seminale.* AP 55, cf. DEX.

— Pl.: *stimulări*.

— V. **stimula**.

STIMULATÍV, -Ă adj. **1.** Care stimulează **(1)** pe cineva sau ceva; capabil de a stimula; antrenant, încurajator, mobilizator, stimulator **(1)**. *Slaba organizare a evidenţei îngreunează compararea rezultatelor, lipsind întrecerea de caracterul ei stimulativ.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 862, cf. SCL 1960, 183. *Instrucţiunile despre care ni s-a vorbit se pare că nu sînt suficient de stimulative.* RL 1967, nr. 7 041. *Se propune introducerea unui sistem unitar şi stimulativ de salarizare a inspectorilor şcolari.* GÎ 1968, nr. 933, 3/7. *Experienţa ... o socotim stimulativă.* CINEMA, 1968, nr. 5, X. *A demonstrat stăruitor cum influenţează, ca un factor sti-*

mulativ, așezările urbane consolidarea noilor tipologii în proză. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 56, 8/1. *Faptul că un mare fizician ca Einstein s-a pronunțat pentru existența unui sistem fizic real, obiectiv,... este extrem de încurajator și stimulativ.* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 8/6. *Noua organizare se dovedește stimulativă pe toate planurile.* T iunie 1969, 93. *Acest dialog creator declanșat în atmosfera stimulativă... permite...: sugerarea unor idei fructuoase.* CONTEMP. 1975, nr. 52, 8/2. ◇ (Substantivat) *Poetul concepe creația sa ca funcție responsabilă față de oameni, filtru de comunicare a necesarului și stimulativului, care selectează și îndepărtează accidentul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 9/1.

2. Care excită sau intensifică activitatea unor organe anatomice, a unor funcții organice etc. V. stimulent **(1)**. *Se recomandă extractul său alcoolic pentru proprietățile sale stimulative ale poftei de mîncare.* ENG. AGR. III, 149, cf. DN³.

— Pl.: *stimulativi, -e.*

— De la **stimula**. Cf. it. stimulativo.

STIMULATÓR, -OÁRE adj., s. m. **1.** Adj. Care stimulează **(1)** pe cineva sau ceva; capabil de a stimula; antrenant, încurajator, mobilizator, stimulativ **(1)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Condițiile de producere a literaturii noastre nu-i sînt favorabile și stimulatoare: ziarele o ignorează sau o înregistrează indiferent.* LOVINESCU, C. V, 44. *O mai mare amploare va trebui să capete lupta de opinii, ca mijloc eficace și stimulator al lingvisticii noastre actuale.* L. ROM. 1959, nr. 4, 8. *Contactul direct cu mediul cultural, cu intelectualii de vază... a avut un efect stimulator asupra formării sale.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 26. *Pentru telespectatoare sînt stimulatoare și interesante poeta și pictorița.* CINEMA, 1968, nr. 1, XIII. *Caracterul stimulator al acestor manifestări poate fi accentuat.* M 1968, nr. 2, 28. *Nu va fi probabil prea greu să se asigure o îmbinare stimulatoare între vandabilitate și valoare în cazul lucrărilor de istorie și geografie.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 219. *Convietuirea se realizează, totuși, în contracte stimulatorii, cîteodată.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/6. *Cadru stimulator, firește, pentru elaborarea sintezelor critice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 130, 2/4, cf. DEX. ◇ (Substantivat) *De am privi arta ca o stimulatoare a energiei, o astfel de literatură n-ar răspunde scopului.* LOVINESCU, S. I, 288.

2. S. m. (Și în sintagma *stimulator de creștere*, M. D. ENC.) Factor, element etc. care stimulează **(2)**; spec. substanță organică, biologic activă, conținută în plante sau obținută prin procedee chimice, care, în cantități mici, accelerează dezvoltarea plantelor. Cf. DN², M. D. ENC., DEX. ◇ *Stimulator cardiac* = dispozitiv electronic implantat în corp și conectat la inimă cu scopul de a realiza o stimulare regulată a contracțiilor cardiace prin șocuri electrice minime, în cazul unor tulburări de ritm severe sau, rar, ca mijloc de diagnostic. *Un stimulator cardiac dirijat de respirație a fost construit la clinica universitară.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 10 484.

— Pl.: *stimulatori, -oare.* — Și: (învechit, rar) **stimulătór, -oáre** adj. PONTBRIANT, D.

— **Stimula** + suf. *-tor.*

STIMULÁȚIE s. f. (Rar) Stimulare **(2)**. Cf. PROT. — POP., N. D. *Nervii în genere nu sînt capabili de o stimulație continuă.* CONTA, O. F. 50, cf. DSR.

— Pl.: *stimulații.*

— Din lat. **stimulatio.**

STIMULĂTÓR, -OÁRE adj. v. **stimulator.**

STIMULÉNT, -Ă adj., s. n. (rar și s. m.) **1.** S. n. și (rar) m. Factor care stimulează **(1)**; imbold, impuls, îndemn, pornire **(III 1)**, stimul **(1)**, (rar) îmboldire, (învechit și regional) năstav¹, strămutare, (învechit) porneală **(III 1)**, (grecism învechit) parachinisis, (regional) bold. Cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Cuvîntul... e pînă la un grad oarecare un stimulant al inteligenței.* MAIORESCU, CRITICE, 150. *Au ajuns, în disperare, să caute stimulente de înviorare a vieții literare prin înființarea de cercuri* (a. 1899). PLR I, 499, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Frica este singurul stimulent de ordine pentru oamenii primitivi.* REBREANU, R. II, 115. *Stimulentul creator al stărilor sociale de mîine.* D. GUSTI, P. A. 304, cf. SCRIBAN, D. *Și traducerea literaturii religioase — într-o anumită perioadă este un stimulent pentru formarea și dezvoltarea limbilor scrise.* L. ROM. 1953, nr. 2, 20. *Știa că, pentru închipuirea lui Lucu, sălbăticia ei era un aprig stimulent.* VINEA, L. I, 211. *Vii controverse de opinii, care au constituit un important stimulent pentru progresul cercetărilor.* CL 1957, 17, cf. DL. *Observasem că tăcerea unor oameni e totală..., lipsindu-le stimulentul adevărat care să-i facă să vorbească.* PREDA, I. 166, cf. 478. *Exemplul Europei îi servea... drept stimulent.* IST. LIT. ROM. II, 256. *Stimulenții morali joacă un rol important... în activitatea complexă... a însușirii cunoștințelor științifice.* CF 1961, nr. 2, 403, cf. DN². *Nu găsesc în piesă un stimulent suficient.* T ianuarie 1969, 77. *Cultura filologică... e un semn de distincție și un stimulent al cugetării.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 102, 31/3, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adjectival) *Din aceste versuri se desprinde limpede credința poetului în menirea stimulentă și înălțătoare a poeziei.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 3/5. *Programul a devenit astfel o stimulentă invitație făcută publicului.* M 1969, nr. 12, 41.

2. Adj., s. n. (Medicament, substanță etc.) care excită sau intensifică activitatea unui organ sau a unui sistem de organe, ori care se folosește ca reconfortant împotriva oboselii. V. excitant, stimul **(2)**. *Am analizat materiile trebuitoare ca doctorii... împărțindu-le în întăritoare sau stimulante și slăbitoare sau contra-stimulante.* CORNEA, E. I, 135/20. *Aceste amendamente stimulante lucrează, de bună seamă, ca și sarea.* I. IONESCU, B. C. 433/12. *Noi stăm așa, indiferenți, fără să luăm un stimulent reconfortant.* CARAGIALE, O. III, 204. *Ți-am trimis marca berii englezești..., e nutritivă, stimulantă.* id. ib. VII, 62. *Medicamentele excitante sau stimulente au însușirea de a reînsufleți puterile aproape pierdute.* BIANU, D. S., cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Masajul este... stimulent și întăritor.* VOICULESCU, L. 208. *Proprietățile active și stimulente ale cafelei sînt datorite unui alcaloid vegetal, numit cafeina.* ENC. AGR. I, 546, cf. SCRIBAN, D. *Ceaiul, cafeaua... sînt și stimulente ale unei gîndiri universale.* CĂLINESCU, C. O. 79. *Sculptura și pictura înfățișau corpurile armonic dezvoltate;... muzica — tonalitățile și ritmurile plăcute, stenice ori stimulente.* RALEA, S. T. I, 228. *Acțiunea stimulantă a numitului tratament asupra timusului.* PARHON, B. 166. *Medicamentele digitalice favorizează acțiunea factorilor stimulanți naturali.* DANIELOPOLU, F. N. II, 11. *Aerul curat și rece este un puternic stimulent al tuturor funcțiilor organismului.* BELEA, P. A. 383. *Consumul excesiv de cafeină cu stimulent poate avea ca rezultat scăderea activității nervoase superioare.* ABC SĂN. 77, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stimulenți, -te.* — Și: **stimulánt, -ă** adj., s. n.

— Din fr. **stimulant.**

STINAHORÎE s. f. v. **stenahorie.**

STINAHORISÎ vb. IV v. **stenahorisi.**

STÎNCĂ s. f. v. **stîncă.**

STINCHÍ vb. IV v. **stimpi.**

STÍNDARD s. n. **1.** Bucată de pînză (de mătase, de stofă etc.), de obicei de formă dreptunghiulară, care este fixată la una dintre laturi de un băț și care

înfățișează culorile (uneori și stema sau emblema) unui stat, ale unei organizații, ale unei instituții etc., servind ca semn distinctiv al acestora; drapel, steag **(1)**, (livresc) flamură, (învechit) bandieră. Cf. NEGULICI. *Lucretius... a strigat..., ordinînd acolo să stea și acolo să împlînte stindardul.* ARISTIA, PLUT. 379/27, cf. POLIZU. *Cînd trompeta sună, armiile năvălesc Lîngă ale lor stindarde.* SION, POEZII, 139/9, cf. PROT. — POP., N. D. *Luceau în Solferino stindarde tricolore.* ALECSANDRI, P. II, 159. *Stindardul țării el înfășurînd, Către sta îl strînge înapoi călînd.* BOLINTINEANU, O. 35. *Rănit, scapă din mîini stindardul.* CARAGIALE, O. I, 16. *Stindardul flutureză pe poarta crenelată.* MACEDONSKI, O. I, 257. *Stindardele unde au un aer jalnic.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 447, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Fanfarele sunară Cu-n zilele de glorii și larg desfășurară Stindarde-mpurpurate.* PETICĂ, O. 147. *Chestiunea stindardului național dacic e destul de complicată.* PÂRVAN, G. 519, cf. RESMERIȚĂ, D. *Vorbitorul întinse brațul în sus ca un purtător de stindard.* SAHIA, N. 36. *Stîlpi înalți, din vîrful cărora fluturau stindarde.* BOGZA, A. Î. 412, cf. DL, DM. *Sangiacul, stindardul cel mare, răsărea deasupra convoiului.* BARBU, PRINC. 200. *Semnele domniei, adecă tuiurile și stindardele.* V. ROM. ianuarie 1966, 180, cf. DN². *Un balaur cu cap de lup apare... ca stindard al dacilor.* H. DAICOVICIU, D. 16. *Parcă văd pe ziduri plăieși cu stindarde.* ◻ 1968, nr. 929, 2/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Trei plete negre, trei stindarde, Vor fîlfîi măreț în vînt.* CĂLINESCU, O. II, 144. *Pădurea cu-ncrustări de bronz, pe zare scul, Își leagănă misteric stindarde vegetale.* VULPESCU, P. 15. ✧ Expr. **A ridica stindardul revoltei** (sau **național, luptei** etc.) = a porni, a declanșa o revoltă (sau o revoluție, o luptă etc.); a ridica steagul revoltei v. steag **(1)**. *N-ar fi cutezat să ia parte într-o mișcare ce ar fi ridicat stindardul revoltei.* HELIADE, ap. GHICA, A. 687. *Timpul se păru favorabil ca... românii să ridice stindardul lor național.* SION, P. 314, cf. DL, DM, DEX.

2. Fig. Tabără; front. *Nu este amărăciune mai mare decît a dezertorului ce vede triumfînd stindardul ce-a părăsit.* BOLLIAC, O. 262, cf. DL, DM, DEX. ✦ Simbol de unire, de adeziune, de luptă pentru o cauză, pentru un ideal (înalt); p. ext. cauză; ideal; orientare. *Un oraș nou... își înalță-n cer uriașele-i coșuri de fabrici-stindarde de pace, de muncă și de propășire.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 226, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Ceteam „Floare-albastră", o publicație cu stindard romantic.* SADOVEANU, O. XIX, 112. *Shakespeare devine un adevărat stindard în jurul căruia se adună toate aspirațiile germane ale vremii.* VIANU, L. U. 417. *Un nume care fusese simbol sau stindard, se pleca.* BOGZA, A. Î. 674. *Rînd pe rînd zvîrli-vom în groapa cu lături Pe trîntorii ascunși după stindarde.* LABIȘ, P. 269, cf. DL, DM. *Ei trebuie să fie purtătorii stindardului noului, inedităului.* M. 1968, nr. 10, 9. *E mult mai anevoios să ne facem stindard dintr-o insuficiență a noastră.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 6/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stindarde.*

— Din it. **stendardo.**

STING, -Ă adj. v. **sting.**

STINGĂCIÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Care se stinge cu ușurință. *Lemn stingăcios, care se stinge lesne.* BARONZI, L. 120, cf. DDRF.

— Pl.: *stingăcioși, -oase.*

— **Stinge** + suf. *-ăcios.*

STINGĂTÓR, -OÁRE subst., adj. **1.** S. m. și f., adj. (Persoană) care stinge focul. Cf. stinge **(1)**. *Se apropiară stingătorii de casă apoi într-un pătrariu de ceas pololiră focul.* PETROVICI, P. 282/19, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 264, CADE.

2. S. n. Dispozitiv, aparat care servește la stingerea incendiilor; extinctor. Cf. LTR², DI., DM, DER, DEX. ✧ *Stingător de scîntei* = dispozitiv pentru stingerea scînteilor și a arcurilor electrice de la contactele întrerupătoarelor electrice. Cf. LTR², DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

3. S. f. Dispozitiv care se așază deasupra coșurilor pentru a opri scînteile. Cf. DL, LTR². ✧ *Stingătoare de lumînări* = căpăcel de metal în formă de con, care servește la stinsul lumînărilor. Cf. CADE, DL.

— Pl.: *stingători, -oare.*

— **Stinge** + suf. *-ător.*

STÎNGE vb. III **1.** Tranz. (Complementul indică focul considerat ca agent al arderii sau obiecte care ard) A face să nu mai ardă; a opri din ardere; a înăbuși. *Inul aprins nu va stinge.* CORESI, TETR. 25. *Stinsără cuptorul cel de foc.* VARLAAM, C. 166, cf. LEX. MARS. 204. *Eșiră muierile... și striga: — Alexandru, milostivește-te spre noi și stinge focul.* ALEXANDRIA (1794), 60/15, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Au stins trupina copaciului.* DRĂGHICI, R. 75/15. *Repegiunea focului au fost așa de mare, că vecinii au sosit cînd nu mai era ce stinge.* ASACHI, S. L. II, 40/7. *Sînt datori a sări cu tot satul a stinge acea ardere.* REGUL. ORG. 158/8, cf. POLIZU, CIHAC, I, 264, BARCIANU. *Vîntul îi stingea mereu chibritul.* D. ZAMFIRESCU, R. 86, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Stinse focul ce mai licărea pe vatră.* AGÎRBICEANU, S. 385, cf. SCRIBAN, D. *Stinge mucul țigării între degete.* STANCU, M. I. 158, cf. DL. *Stinse țigara și luă poziția de drepți.* T. POPOVICI, SE. 316. [Plopul] *ardea cu vîlvătăi fără să-l stingă ploaia ce cădea pe el.* V. ROM. noiembrie 1964, 47. *Ce lucru ciudat și plin de învățăminte e focul. Și cînd vrei să-l aprinzi și cînd vrei să-l stingi, faci aceeași operație. Sufli în el.* ◻ iulie 1968, 26, cf. M. D. ENC., DEX. *De te-aș vedea, lume, arzînd, Eu n-aș sări să te sting.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 481. ✧ (Precedat de prep. „de" formează construcții care dau valoare superlativă verbului pe care-l urmează) *Pe goți i-au bătut de i-au stins.* MAIOR, IST. 23/4. *Furau de stingeau.* CARAGIALE, O. II, 225. *S-a ales un pungaș de rînd... fura de stingea.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 62. *Bătea de stingea, îl gonea pîn soare.* BACALBAȘA, S. A. I, 134. *Gîndacii d-tale merg bine? Ai mei mănîncă de sting pămîntul.* DELAVRANCEA, H. T. 133. *Boierule, m-a bătut de m-a stins!* GALACTION, O. 288. *Au furat de-au stins.* STĂNOIU, C. I. 85. *Toți ceilalți fură de sting pămîntul.* COCEA, S. II, 639. *La o masă petrec niște domni studenți ... Beau de sting.* TEODOREANU, M. U. 64. *Nici nu ți s-o șters cașul de la gură și minți de stingi.* H. LOVINESCU, T. 211, cf. H IV 159. ✧ Expr. **A stinge focul cu paie** v. paie¹ **(1)**. **A stinge** (pe cineva) **în** (sau **din**) **bătaie** v. bătaie. ✧ Refl. și refl. pas. *Focul nu se stinge,* BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Să întîmpla pentru nepurtarea de grije a jirtvitoriului să să stingă focul* (a. 1750). GCR II, 51/7. *Focul îndată se stinge,* PENESCU, M. 27. *Cela care va lăsa să se stingă focul să fie omorît.* ISPIRESCU, L. 199. *Se stingea și se aprindea mereu cîte un foc singuratic.* IBRĂILEANU, A. 88. *Focurile s-au stins tîrziu, ca după o serbare de noapte.* CAMIL PETRESCU, U. N. 272. *Țigara i se stinse între degete.* M. TEODOREANU, III, 112. *A adormit și i s-a stins focul.* SADOVEANU, O. XIX, 257. *Mi s-a stins țigara, e rece de mult.* L 1965, nr. 17, 9/5. *Și cînd focu se stingea, Vîntul tare mi-și bătea.* BALADE, III, 315. *Punea apă-n foc, să stingea focu.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 227. (Fig.) *Cîte gînduri nu se desîr din mintea lui... și se sting în deșert.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XVI/17. *Se stinge tot focul vieții.* VASICI, M. II, 14/17. *Duh ce nu s-au mai stins încă.* RUSSO, S. 112. *Flacăra ce arde-n mine se va stinge.* ANGHEL, P. 22. *În mintea lui se stinseră toate gîndurile.* REBREANU, P. S. 218. *Și, iată, tot văzduhul se stinge ca un rug.* AL. PHILIPPIDE, A. 66. *Fantasticul incendiu începe să se stingă.* BOGZA, C. O. 155. ✦ Fig. (Complementul indică senzații dureroase, sentimente puternice etc.) A face să-și piardă din intensitate, din tărie, din gravitate; a astîmpăra, a calma, a do-

moli, a liniști, a potoli **(1)**, a tempera[1] **(2)**. *Ele apoi împuținează și sting arsurile de sete.* VEISA, I. 39/15. *Apa în starea lichidă este neapărat trebuitoare animalelor p-a cărora sete o stînge.* I. IONESCU, B. C. 387/23. *Revino! Lăpușnene, să stingi a mea mustrare.* ALECSANDRI, T. II, 174. *Și nu știu gîndirea-mi în ce să o stingi Să rîd ca nebunii? Să-i blestem?* EMINESCU, O. I, 40. *D-na Predeleanu a trebuit să-i vie în ajutor cu un surîs de aur care să-i stingă emoția.* REBREANU, R. I, 56. *Oftează adînc și-și sting amarul în băutură.* MIRONESCU, S. A. 52, cf. DL, DM, DEX. ◇ Refl. *Necazul i se stinse ca prin farmec.* REBREANU, I. 103. ✦ Refl. Fig. A-și pierde vitalitatea, energia; a se epuiza. *Leiba simți că i se sting puterile și se așează la loc pe prag.* CARAGIALE, O. I, 62, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Complementul indică sursă de lumină sau p. ext. lumina) A face să nu mai lumineze (oprind flacăra, curentul electric etc.). *Îmi stînsesem lampa și mă culcasem.* BUZNEA, P. V. 168/9. *Mari încendiuri... încep printr-o lampă, pe care ar fi uitat cineva să o stingă.* ARISTIA, PLUT. II_2/20. *Cum am stins lumînarea, au năpădit pe mine o spuză de autohtoni flămînzi.* GHICA, C. E. II[2], 356. *Gum a stins lumînarea odată se trezește că-i smucește cineva perna de sub cap.* CREANGĂ, P. 302. *A trimis-o să se culce, poruncindu-i să stingă numaidecît lumina.* CARAGIALE, O. I, 61. *Cînd stinse lumînarea, băgă de seamă că era frig în odaie.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 106. *O, stinge-te, lampă, te stinge!* COȘBUC, P. I, 64. *Luminile acelea licăritoare..., pe cari le înviora ori le stingea vîntul, era o retragere cu torțe.* ANGHEL, PR. 38. *Ia-ți perna și te culcă jos; să stingi însă lumînarea.* HOGAȘ, DR. I, 103. *Aripa lui va stinge lumina-n candelabre.* MINULESCU, VERS. 142. *Acum dă ordin să stingă luminile în urma noastră.* C. PETRESCU, C. V. 237. *Stinse lumina și plecă hotărît.* BRĂESCU, O. A. I, 214. *S-a culcat, stingînd lumina din etac.* TEODOREANU, M. U. 286. *Anghelină, stinge lampa și te culcă.* SADOVEANU, O. XVII, 388. *Luminile odăilor le stinge!* I. BARBU, J. S. 109. *Stinge-ți felinarul verde Că potera mi te vede!* PARASCHIVESCU, C. Ț. 161. *Îndată ce stinsese felinarele la far venise să-și bea obișnuitul pahar cu rachiu.* TUDORAN, P. 133. *Femeile se ridicau atunci cîte una și stingeau lumînările.* ISANOS, V. 242. *Stinseră lampa și se strecurară pe geam.* T. POPOVICI, S. 146, cf. DM. *Morocănos, șoferul a stins farul.* LABIȘ, P. 56. *Sting acasă lumina.* CINEMA, 1968, nr. 8, 20. *Deschide ușa și iese încet, după ce stinge lumina.* T iulie 1968, 52. *Dar stinge lumina, să ardă-n cetate combustibilul trîndav de mai.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 1/2. ◇ Fig. *Azi fulgerele mele-s stinse Și moarte-s zîmbetele toate.* GOGA, POEZII, 77. *Lună... De vin zlătarii droaie, Stinge-ți ochii de văpaie.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 136. ◇ Refl. și refl. pas. *Dați nouo deîn uloiul vostru că lămpașele noastres să sting.* N. TEST. (1648), 33^1/3. *Nu să stinge sfășnecul în toată noapte* (a. 1694), GCR I, 313/8. *De vor rămînea în bal pînă se vor stinge lumînările, razele zilei vor fi pricina ca să li se vază pe obraz toată gălbineala.* HELIADE, L. B. III, 68/11. *Aceia era numai pălălaia unei lumini ce avea să se stingă.* SĂULESCU, HR. I, 148/28. *Să se puie o lumînare într-un loc închis unde aerul este îndesat și se va stinge îndată.* DESCR. AȘEZ. 5/2. *Ast far de vînt s-a stins.* BOLINTINEANU, O. 228. *Lumînările se sting.* EMINESCU, O. I, 51. *S-au stins pe la icoane Lumînările de ceară.* MINULESCU, VERS. 24. *Mai stai, pînă se stinge lumina de la fereastra aceea mare de colo.* CAMIL PETRESCU, P. 149. *Acum dă ordin să se stingă luminile în urma noastră.* C. PETRESCU, C. V. 237. *Toate luminile la vecini se stinseseră.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 235. *Lăsați-mă... să-mi scot ochii și să-i pui semn la căpătîi, ca niște candele ce n-au să se stingă niciodată!* Id. SF. M. N. I, 71. *Parcă s-au stins luminile policandrelor.* TEODOREANU, M. U. 198. *A poruncit să se stingă luminile electrice.* VOICULESCU, P. I, 213. *În sfîrșit, lumina se stinge.* VIANU, A. P. 231. *S-a întîmplat de multe ori ca... flacăra felinarului să se stingă.* BOGZA, A. Î. 167. *Felinarele s-au stins Licuricii s-au aprins.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 44. *Dar chiar în momentul acela lumina se stinse.* V. ROM. august 1955, 15. *Lumina din vîrful stîlpului electric se stinsese.* PREDA, R. 177. *Care-o fi pricina de nu se mai stinge odată lumina?* JEBELEANU, S. H. 70. *Lumina în locuința lui... se va stinge treptat.* T mai 1964, 41. *Nenumărate becuri se aprind și se sting.* CINEMA, 1968, nr. 5, 21. *Bătu vîntul pe fereastră, Se stinse lumina-n casă.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 216. *Oare ce să hie asta, dă s-a stins toate luminările.* O. BÎRLEA, A. P. I, 566. *Gandela ardi, si stîngi, Inima-n mini si frîngi.* FOLC. MOLD. II, 321. (Fig.) *A vieți-mi tristă făclie osîndită, S-o-ntuneca, s-ar stinge d-al patimilor vînt.* ALEXANDRESCU, M. 7. *Gîndurile i se stingeau încetul cu încetul, ca niște raze la asfințit.* VLAHUȚĂ, O. A. 102. *Lumina se tulbură și se stinse și-n apă și pe cer.* SADOVEANU, O. XIX, 230. *Lumina zilei nu se stinsese încă, dar secera lunii apăruse.* MAGAZIN, IST. 1975, nr. 8, 19. ✦ (Complementul indică aparate de radio, televizoare etc.) A face să nu mai emită; a închide. *Se ridică și se urcă din nou sus..., Lăsînd de astă dată radioul deschis. Fata se duse și îl stinse.* PREDA, R. 238. ✦ (Complementul indică furnale, cuptoare etc.) A opri din funcționare. *Uzinele lipsite de materii prime și cărbune își sting sau își vor stinge furnalele.* COCEA, S. II, 346. ✦ (Glumeț) A mînca (sau a bea) tot; (regional) a sturi v. storî (3). Cf. SCRIBAN, D. *Și-am stins prea multe mii de raci, Cu vin mustit și cu pastramă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 97, 11/2.

2. Refl. (Adesea cu determinarea „din viață") A înceta să mai trăiască; a nu mai fi în viață; a adormi, a deceda, a dispărea, a se duce, a muri[1] **(1)**, a pieri **(1)**, a se prăpădi **(3)**, a se sfîrși **(7)**, a sucomba, (astăzi rar) a răposa **(2)**, (livresc) a repauza **(2)**, (învechit și popular) a se muta **(II 3)**, a se petrece **(I 3)**, a pica[1] **(II 3)**, a plesni **(II 2)**, (învechit și regional) a se pristăvi **(3)**, a se săvîrși **(2)**, a se sparge **(III 4)**, (învechit) a se proslăvi **(7)**, (familiar) a se curăța, (ironic) a crăpa, (argotic) a o mierli[1]. *Mulți s-au stins și din boieri* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 264/5. *Fiindcă ne-au lipsit de cheltuială, ne-am rugat de dumnealui ca să nu ne lase să ne stingem pe drum în această lipsă* (a. 1813). DOC. EC. 162. *Cea mai mare parte a pruncilor... moare și se stinge din viață.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 31/20. *Consumată de lipsă ea se stinse într-o zi.* EMINESCU, N. 41. *S-a stins..., lăsînd în adîncă mîhnire pe toată lumea.* CARAGIALE, O. II, 300. *Se stinge de ftizie.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 223. *A domnit de două ori în Moldova și s-a stins la Constantinopol.* IORGA, C. I. I, 51, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cu tot milionul făgăduit cui va scăpa-o, Ilinca se stinse!* M. I. CARAGIALE, C. 154, cf. CADE. *Mă voi stinge ca un foc de paie.* TOPÎRCEANU, P. O. 50. *Într-o zi bunicul n-a mai fost. S-a stins în patul lui, cu lumînări la cap.* TEODOREANU, M. U. 303. *S-au stins rînduri de oameni și s-au schimbat vremurile.* SADOVEANU, O. XIX, 14. *Bătrîni stingîndu-se de moarte bună pe patul de-acasă.* BART, S. M. 77, cf. SCRIBAN, D. *Trebuie ca în acești patru-cinci ani cît mai are, pînă se va stinge cu totul, să trăiască și să înfăptuiască peste măsură, cît pentru o viață întreagă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 346. *Oficioase... se stingea, se apropia de sfîrșit.* STANCU, D. 391; cf. DL. *Numai o viață i s-a dat celui ce s-a stins.* ISAC, O. 212, cf. DM. *Măriuca s-a stins din viață.* V. ROM. decembrie 1966, 64. *S-a stins recent din viață Marcel Aymé.* CINEMA, 1968, nr. 2, IX. *S-a stins din viață, după o lungă și grea suferință.* M 1968, nr. 6, 34. *Anul acesta s-a stins unul dintre cei mai mari regizori europeni dintre cele două războaie.* T ianuarie 1969, 2. *Trebuie... să mă sting ca un apus de soare, în munți.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 17/4, cf. M. D. ENC., DEX. *S-or fi stins și ei acum.* RETEGANUL, P. I, 50. *Și fusem legate, Să fim tot surate, Surate și-un singe, Pînă ce ne-om stînge.* BALADE, II, 201. ◇ (Cu subiectul „viața", „sufletul") *Toată lumea știe că singele cînd să scurge, neapărat și viiața să stînge.* VEISA, I. 4/9. *Sosească a ta voace la căpătîiul meu Cînd va fi să se stingă viața ce am eu.* SION, POEZII, 227. *Dar vai! deșartă rugă, căci viața-mi se va stinge.* BOLINTINEANU,

o. 5. *S-a stins sufletul cel mai generos.* CARAGIALE, o. I, 5. *Mi se rupe inima din mine cînd văd pe buna mea stăpînă cum i se stinge viața din sine.* ISPIRESCU, L. 128. *Viața ei chinuită se stinsese încet, prelung.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 97. *Multe vieți s-au stins, multe gospodării s-au pustiit.* DUNĂREANU, CH. 69. *Într-o colibă, fără-o luminare, S-a stins, pustie, viața lui pribeagă.* IOSIF, V. 115. *Manoli,... Zidul rău mă strînge Viața mi se stinge!* ANT. LIT. POP. I, 502. *Acum n-ai de ce te plînge, C-a mea viață mi se stinge.* FOLC. MOLD. II, 665. ◇ (Prin analogie) *E vremea rozelor ce mor..., Și-au fost atît de viață pline, Și azi se sting așa ușor.* MACEDONSKI, O. I, 192. *Și grădina mi-e pustie, Lăcrămînd se stinge macul.* GOGA, POEZII, 60. *În parcul torturei se sting crizanteme.* PETICĂ, O. 78. *Niște flori galbene și luminoase... se stingeau una după alta.* GALACTION, O. A., II, 198. ✦ Tranz. (Învechit și regional; adesea urmat de determinările „viața", „zilele") A omorî (1). *Pe acest Bator l-au stins Mihai-Vodă domnul muntenesc, cu porunca turcilor.* M. COSTIN, O. 309. *Ne nasc șerpii otrăvi și cu aceaștea ne sting viiața.* MOLNAR, RET. 91/5. *Iară cetățenii din Brașov au dat pre Radul protivnicului său, lui Ștefan-Vlodă de i-au stins viața.* ȘINCAI, HR. II, 69/38. *Aerul cel gros și îndesat de gerul iernii... stinge viața celor șezători.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 16/21. *Iată fatala soartă ce mă stinge încetul cu încetul.* HELIADE, L. B. III, 27/19. *Îi stinseși viața!* GORJAN, H. IV, 208/28. *Al doilea tîlhari, care făcu aceeași cercare, fu stins de o altă pușcătură.* FM (1842), 36¹/5. *El dară acuma nu avea alt gînd, decît oricum a stinge viața aceluia, care îi sfășie inima.* FM (1845), 192¹/22. *Turma să nu-i atingă Pe bietul cioban să-l stingă.* PANN, P. V. III, 46¹/30. *Puțini vrăjmași în luptă n-am stins și eu cu tine.* ARISTIA, S. 15/16. *Unde sînt atîte vieți?... Moartea rece le-a cuprins Într-o clipă ea le-a stins.* ALECSANDRI, P. II, 18. *Vrei, nu vrei dintr-un cuvînt? Că te sting de pe pămînt!* id. ib. 124. *Doi feciori în depărtări Ți i-a stins războiul!* NECULUȚĂ, T. D. 112. *Bietul bătrîn... oftă lung: — Doamne, de ce nu mă stingi tu?* ANGHEL, PR. 64, cf. DL, DM, DEX. *Stinge, fată, lumina, Ori ți-om stinge viața.* MARIAN, Î. 32. *Le-au căzut drept în cap și în inimă și le-au stins pe loc viața.* SBIERA, P. 89. *O dată l-o și omorît-T'il'icot cu barba d-un cot pă Măzarău... i-o stînz viața.* BÎRLEA, A. P. I, 483. ◇ Expr. (Învechit și regional) **A(-l) stinge** (cuiva) **lumina (sau beculˈ)** = a-l ucide. *Turburat o prinde De piept: „Acu-ți sting lumina!"* BUDAI-DELEANU, T. V. 89. *Face semn la fata de-mpărat că, de nu-și ține gura, îi stinge lumina.* F (1883), 172. *Se temea, pesemne, să nu mă omoare bărbatu-său; să nu mă taie; să-mi stingă becul.* SADOVEANU, O. XII, 680. ✦ A dispărea fără a lăsa urmași; a nu se mai perpetua. *De la 889 rămînd nevrîsnicul fiiul lui... la 911 se stinsă cu el linia carolidă domnitoare în Ghermania.* SĂULESCU, HR. I, 102/21. *O națiune decade și se stinge.* CONTA, O. F. 168. *Specia degenerează și ajunge să se stingă.* id. ib. 173. *Cătavom a descoperi, prin negura timpilor preistorici, pe sălbaticii primitivi ai pămîntului... luptîndu-se cu fiare uriașe, ale căror semințli s-au stins acum de mult de pe fața lumei.* ODOBESCU, S. III, 78. *Neamul Cain încă s-a stins.* EMINESCU, O. I, 157. *Neamul, odată voinic și prădalnic, se stingea acum cu această ultimă mlădiță firavă.* VOICULESCU, P. I, 12. *Uriașa speță a început să li se stingă.* BOGZA, C. O. 46, cf. DL, DM, DEX. ◇ Tranz. *Voi aduce rătăți asupra ta și voi stinge sămînța ta.* NEAGOE, ÎNV. 55/6. ✦ (Învechit; despre oameni) A se distruge, a se prăpădi (1); p. ext. a sărăci (2). *Și pe breslași [a pus] greutate de s-au stins de atunce.* NECULCE, L. 10. *S-au stins schitu cu cheltuiala* (a. 1802). BUL. COM. IST. III, 103. [Au voit] *să-l aducă pe... Done la o stare ca si să stingă cu cheltuiala* (a. 1813). ib. IV, 91. *Acei fabricanți ..., unii s-au afanisit cu totul, stingîndu-se desăvîrșit, iar alții au murit* (a. 1832). DOC. EC. 519, cf. BARONZI, L. I, 43/23. *Am făcut aste două odăițe; dar m-am stins.* ap. TDRG, cf. DL, DM, DEX. ◇ Tranz. *Luxul și luarea ceu făr-de dreptate ne-au stins din fața pămîntului.* GOLESCU, Î. 35. (Prin analogie) *Românii, crezînd a-și asigura libertatea și a stinge aristocrația, se puneau de ucideau la aristocrați și pustiau bunurile lor.* BĂLCESCU, M. V. 397.

3. Refl. A înceta să se (mai) manifeste, să se (mai) producă; a lua sfîrșit, a dispărea, a înceta; a pieri (5). *Lumea aceasta trece ca o umbră și binele ei să stinge ca un fum.* VARLAAM, C. 50. *Și pentru că să va înmulți strîmbătatea, dragostea în mulți să va stinge.* N. TEST. (1648), 31V/12. *Să stinsă pomenirea lui cu sunet.* NECULCE, L. 194. *Și iată că toată nădejdea ca nește fum să stinge* (a. 1669). id. ib. I, 184/33. *Am rîvnit ca să se stingă și acest obicei scornit de la o vreme încoace* (a. 1728). URICARIUL, I, 48/15. *Desfătarea voastră într-o clipeală de ochi s-au stins.* BUCAVNA, 32/3. *Lasă înțelepciunea și să roagă și iacătă îndată îi s-au stins patima.* MOLNAR, RET. 8/8. *Războiul să se poată stinge.* PLEȘOIANU, T. II, 121/23. *Cu moartea lui se stinse pe încetul și adeptionismul.* ASACHI, L. 48³/25. *Prin aceia nu se stinge libera lui voință.* BĂLCESCU, M. V. 4. *O dată cu răsipirea Romii se stinge civilizația în colonii.* RUSSO, S. 94. *Cunoștințele despre știința asta se stinseră după moartea lui.* ARISTIA, PLUT. LXXXXV/5. [Maria] *vedea că se stinge și speranța ei.* SION, P. 89. *Orice dor de libertate... s-a stins din voi?* ALECSANDRI, P. I, 6. *Acest sentiment se stingea.* BOLINTINEANU, O. 302. *Orice lumină i-o suferință; Scăpare-i noaptea-n care se stinge.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 48. *Farmecul să piară Răul să se stingă.* COȘBUC, P. II, 149. *Parfum din flori pălite și uitate, Poemă tăinuită-ntr-o petală, Te stingi.* PETICĂ, O. 60. *Obiceiul acesta se stinsese.* AGÎRBICEANU, S. 245. *Urile și dușmăniile să se stingă prin moarte.* id. ib. 130. *O puternică suflare de vînt..., strecurîndu-se printre frunzișuri, se strînse tînguios.* HOGAȘ, DR. I, 274. *Vraja din odaie se stinse ca un vis.* REBREANU, P. S. 202. *Zîmbetul i se stinse pe buze.* MIRONESCU, S. A. 35. *A fost o scurtă însuflețire cînd a vorbit de copil, acum s-a stins.* C. PETRESCU, Î. II, 57. *Simțise... cum tremură și se stinge în el ultima fărîmă de încredere.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 38. *Se stinsese zîmbetul... pe obrajii Olguței.* TEODOREANU, M. III, 49. *Negoțurile au stătut, cîștigurile s-au stins.* SADOVEANU, O. VIII, 241. *Deodată cu decăderea imperiului roman... romanitatea regiunilor periferice începe să se stingă.* PUȘCARIU, L. R. I, 332. *De atîtea ori aveam ideimărețe, care se stingeau la vederea cîtei de măsline și smochine.* CĂLINESCU, C. O. 38. *În inima lui Dima s-a stins cea din urmă nădejde.* GALAN, Z. R. 86. *Surîsul i se stinse.* VINEA, L. I, 65. *Zîmbetul se stinse.* PREDA, R. 69. *Se gîndea cît de lin se stinsese prietenia între el și Lucian.* T. POPOVICI, S. 281. *Lupta de eliberare nu s-a stins niciodată.* IST. LIT. ROM. II, 231. [Actul I al piesei] *se stinge în cumpănite puncte de suspensie, pe sunetele nevinovat jucăușe ale unei caterinci.* T mai 1964, 70. *Piesa... se stinge sceptic, cu un punct final de cinism.* ib. aprilie 1969, 35. *Se poate afirma că din momentul în care se stinge influența sa directă la noi... încep să se înțeleagă volumele de tălmăciri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 19, 5/2. *Uneori... apare, ce e drept, o ușoară nemulțumire, o plăpîndă îngîndurare, dar se stinge ca un foc de paie.* ib. 1970, nr. 76, 16/4. *Începul cu încetul s-a stins toată dragostea mamei.* RETEGANUL, P. IV, 4. ◇ Refl. pas. *Litra apei hlorurate ... cu care trebuia să se stingă molima a scăzut pînă la gradul 0.* CR (1829), 249¹/2. ◇ Tranz. *Toate nevoile... le stinge.* CORESI, EV. 66. *Cum mînie mea să nu să aprinză ca focul... ca să nu o poată nime stinge pentru răotate faptelor voastre* (a. 1650). GCR I, 141/18. *Auzim o bucurie mare, care stinge toată jalea.* ANTIM, P. 100. *O zi de vină și fără ispravă nu va putea să stingă o jumătate de veac de slavă și de izbînzi.* HELIADE, L. B. II, 152/22. *Sofismele sale vor stinge în mine mica rămășiță de dreaptă judecată.* HRISOVERGHI, A. 16/27. *Să stingă veninul mai înainte.* VASICI, M. II, 74/28. *A ta întîlnire... Din mintea mea se va stinge oricare rău în trecut.* ARISTIA, S. 13/9. *Considerații de clasă sau de partid care au stins cu desăvîrșire toată viața intelectuală de la noi.* PLR II, 160. *Nu*

căuta aceste cuvinte, căci ele îi veneau de la sine și apoi le lăsa să cadă fără teamă de a le stinge puterea și culoarea. BLAGA, H. 45. *N-a fost încă înmormîntată și zîmbesc, iar după ce-mi sting zîmbetul îi spun lui frate-meu.* STANCU, M. I. 24. *Pe urmă, stingînd repede un zîmbet ce-i înflorise în colțul gurii, a răspuns serios.* GALAN, Z. R. 28. *Mi-ai stins pînă și-amintirea Trecătoarelor iubiri.* LABIȘ, P. 135. *Pentru a stinge răzbunarea obștii din care făcea parte victima, obștea care cuprindea pe făptuitor, răscumpăra... sîngele vărsat.* PANAITESCU, O. Ț. 225.

4. Refl. și tranz. A slăbi sau a face să slăbească în intensitate (pînă la dispariție); a se auzi sau a face să se audă tot mai puțin sau deloc. *Oare trăsnetele cerului s-au stins?* NEGRUZZI, S. I, 51. *Cîntecul pianului se stingea.* EMINESCU, G. P. 52. *Pînă nu i s-a stins glasul, n-a contenit.* CARAGIALE, O. III, 36. *Din ce în ce se stingea zgomotul cazărmii.* BACALBAȘA, S. A. I, 166. *Cîntare, meșteră cîntare, Te stingi acum încet-încet.* GOGA, POEZII, 213. *S-a stins pe uliți cel din urmă zvon.* IOSIF, V. 145. *Încet-încet... strigătele s-au pierdut, s-au stins.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 228. *Un tunet... își stinse neputincios, în tăcerea nopții adînci, duruitu-i depărtat.* HOGAȘ, DR. I, 276. *Toate glasurile se stinseră într-o clipire.* REBREANU, I. 36. *Pe jos e un covor care stinge zgomotul.* TEODOREANU, M. U. 178. *Învăluirea vîntului stingea sunetele de bucium.* SADOVEANU, O. V, 651. *Bubuitul tunetelor, zguduind cuprinsul, se sparge în depărtări nevăzute, stingîndu-se în fundul pierdut al pustiului plin de întuneric.* BART, S. M. 16. *Asurzitoarele tobe se sting totuși una după alta.* BOGZA, C. O. 126. *Fane se opri, de teamă să nu declame, își stinse glasul.* VINEA, L. I, 374. *Lungu se opri... ca și cum ar aștepta să se stingă ecoul.* PREDA, R. 259. *Șuierul săgeții s-a subțiat, se stinse.* LABIȘ, P. 366, cf. DL, DM. *Întrebarea a răsunat și s-a stins în gol ca într-un abis.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. DEX. ✦ Refl. A dispărea din cîmpul vizual; a nu se mai vedea clar; a se voala. *Se topesc, se sting la soare Negurile-otrăvitoare.* ALECSANDRI, P. I, 17. *Priveliștea se stinge. În negrul zid s-arată, Venind ca-n somn lunatec, în pasuri line, ea.* EMINESCU, O. I, 95. *Și-un chip bălan lîng-o fereastră răsare-n fulger și se stinge.* ANGHEL, Î. G. 10. *Întinderile Dobrogei, cu sate rare, cu smîrcuri uscate acum spre toamnă, cu străvechi cimitire musulmane, se stinseră încet sub pleoapele amurgului.* GALACTION, O. A. I, 48. *E seară... Plopii înșirați în zare Se sting departe.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 60. *Fantoma păsării s-a dezlipit cu zgomot surd... și s-a stins departe în orbenia codrului.* VOICULESCU, P. I, 97. ✧ Tranz. *Toate... anaforalele judecăților se vor trece în condici îndată fără a lăsa vreun rînd nescris sau a-l stinge cu creionul.* REG. ORG. 158/1. ✦ A-și pierde sau a face să-și piardă luciul, culoarea etc. *Luciul lor* [al mătăsurilor] *de sidef ondulat se stinsese.* TEODOREANU, M. III, 353. *Țesătura* [șalului] *era pe alocuri măcinată de molii și stinsă de umezeală.* CĂLINESCU, C. N. 275. ✦ Refl. (Despre aștri) A-și pierde (treptat) strălucirea; a nu mai lumina. *Sînt stele... a căror strelucire se mărește și se micșorează periodic, sînt unele... care se sting și reapar alternativ.* DRĂGHICEANU, C. 16. *Cînd sorii se sting și cînd stelele pică, Îmi vine a crede că toate-s nimică.* EMINESCU, O. I, 38. *O stea pe cer s-a stins.* CARAGIALE, O. IV, 357. *O stea dacă lucește stingîndu-se pe loc: Sînt stele mai puține pe cerul plin de foc?* MACEDONSKI, O. I, 48. *Parcă abia s-au stins stelele pe cer și noaptea începe să zîmbească aburit.* TEODOREANU, C. B. 24. *Luna oglindită în baltă urma să se stingă deplin.* SADOVEANU, O. XIX, 230. *Și soarele se stinse prin frunzare Pălind... cu galbenă lumină.* PILLAT, P. 54. *Soarele se stinge ca un cristal de sare.* CĂLINESCU, O. II, 32. *Stelele cerului... sub ochii mei ardeau, sub ochii mei se stingeau.* STANCU, M. I. 40. *Luna s-a stins undeva în nori.* V. ROM. aprilie 1956, 169. *Era o stea care căzuse în mare și nu voia să se stingă?* TUDORAN, P. 188, cf. DL, DM. *După ce soarele o să se stingă Doar stelele vor lumina pămîntul.* CONTEMP. 1970, nr. 1 251, 1/6, cf. M. D. ENC. ✦ Refl. (Despre ochi, privire) A pierde vioiciunea, agerimea; a nu mai avea claritate. *Ochi-mi se sting.* COȘBUC, P. II, 22. *Privirile dușmănoase i se stinseră, vocea lui pierdu toată brutalitatea.* AGÎRBICEANU, A. 207. *Brațele îi alunecau jos, privirea i se stingea.* PREDA, R. 13. ✧ Tranz. [Avea] *doi ochi albicioși și stinși de bătrînețe.* HOGAȘ, DR. I, 25. ✦ Tranz. Fig. (Complementul indică ochii, vederea) A întuneca; a orbi **(1)**. *Moartea venit-a să stingă bătrînului ochii.* COȘBUC, AE. 195, cf. DL, DM. *A venit poruncă în țeară Să meargă feciorii iară... Și rămîn măicuțele Blăstămîndu-și zilele, Stingîndu-și vederile, Vărsînd lăcrimuțele Pe toate ulițele.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 323.

5. Tranz. (Jur.; complementul indică litigii, obligații, datorii etc.) A face să înceteze, să-și piardă valabilitatea. V. paragrafisi, prescribălui, prescrie **(5)**. *Dobîndа banilor ce s-a împrumutat statul la facerea lui... să amorțească o parte a acelei datorii, încît s-o stingă într-o vreme hotărîtă.* MĂS. GR. 28/17. *Din folosul ce trage de la pămîntul liberat... stinge încet, încet datoria.* GHICA, C. E. I, 131. *Orice servitute este stinsă cînd fondul către care este datorită și acela ce o datorește cad în aceeași mînă.* HAMANGIU, C. C. 638, cf. ȘĂINEANU[2]. *Uite, mie mi-a dat ăsta un pol. Na, ți-l dau ție și stingeți pricina.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 47, cf. CADE. *În materie de loviri simple, împăcarea părților stinge acțiunea publică.* TEODOREANU, M. III, 121, cf. SCRIBAN, D. *Acest text... nu admite ca acțiunea să fie stinsă prin împăcare.* COD. PEN. R. P. R. 532, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Fiește cărea pricină de judecată carea nu să închide la treizeci de ani, la patruzeci de ani să stinge.* PRAVILA (1814), 19/3. *La finitul anului 1880 se stinge datoria... contractată pentru construcțiunea podurilor de fier.* GHICA, C. E. II, 524. *În curînd afacerea cu popa se stinse.* REBREANU, I. 75. *Pedeapsa i s-a stins prin executare.* COD. PEN. R. P. R. 31.

6. Tranz. (Chim.; complementul indică substanțe) A amesteca, producînd o efervescență cu dezvoltare de căldură, care încetează cînd soluția devine saturată; p. ext. a dizolva (în apă). *Stinge 1/2 lot de vitriol alb într-o feale de apă.* CALENDARIU (1814), 177/9. *Întrebuințează... clorurul de var, pe care îl stinge în treizeci de părți de apă pe un taler.* BREZOIANU, A. 559/4, cf. 15/20, DEX. ✧ Expr. **A stinge var** = a turna apă peste piatra de var arsă pentru a obține, în urma reacției chimice produse, varul stins. *Var nestins pulberat ... pe care îl stingem îndată după aceasta cu apă.* BREZOIANU, A. 156/2. *A strîns lut, a făcut cărămidă, a stins var.* SADOVEANU, O. XX, 88, cf. DL, DM. *Era o groapă în care stinseseră var.* BARBU, PRINC. 21, cf. DEX. ✧ Refl. pas. *Varul, cu înfățișare de praf sau de bulgări, se stinge mai întîi în apă.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 227, cf. CADE. *Nu beau de șapte luni decît din apa cu care se stinge varul.* BOGZA, A. Î. 610. *După ce varul s-a stins, se lasă să se răcorească.* S. MARIN, C. B. 16, cf. AI 35, II 12, V 14. ✦ (Complementul indică preparate culinare încinse) A turna apă (sau alt lichid) lăsînd apoi compoziția să fiarbă. *O stîngi* [mîncarea] *cu oțet tare, o fierbi bine și o amesteci.* PAMFILE, B. 67, cf. DL, DM. ✧ Refl. pas. *Se prăjește ușor, fără să se îngălbenească, untul cu făina. Se stinge cu zeamă de carne.* S. MARIN, C. B. 36. *Se prăjește ceapa tocată cu puțină untură, se pune un vîrf de lingură de făină, se stinge cu apă.* id. ib. 163 ✦ Refl. pas. (Învechit) A turna un lichid peste un obiect încins. *Arzîndu-se o cărămidă nouă, se pune într-un vas curat și se stinge cu oțet.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 111/15. ✧ Expr. Tranz. (Popular) **A stinge cărbuni** = a arunca în apă cărbunii aprinși (rostind anumite cuvinte, care se consideră că alungă deochiul). Cf. DDRF, GOROVEI, CR. 89. *O să stîngem trei cărbuni în apă neîncepută și are să-i treacă.* HOGAȘ, DR. I, 73, cf. CADE. *Am socotit întîi că e deocheată. I-am stins cărbuni și-am descîntat-o.* SADOVEANU, O. XIII, 188. *Am băut apa în care fata stinsese un cărbune.* BLAGA, H. 73, cf. DM. ✧ Refl. pas. *Apă... în carea în urmă se*

stingea un tăciune de un lemn aromatic. ASACHI, L. 26²/42. ◆ Tranz. (Regional; complementul indică fierul) A căli (Scheia — Suceava). Cf. ALR I 1662/381.

— Prez. ind.: *sting;* pref. s.: pers. 1 *stinsei.*

— Lat. **exstinguere.**

STÎNGERE s. f. Acțiunea de a (se) stinge și rezultatul ei.

1. Oprire a arderii focului sau a unor obiecte care ard; înăbușire. Cf. stinge **(1).** *Tulumbele pentru stingerea focului* (a. 1811). DOC. EC. 116. *Avînd fieștecare din oamenii ce sînt orînduiți la stingerea focului cîte o mașină de acestea... cu lesnire poate întîmpina de a nu să întinde focul.* CR (1830), 119¹/17. [Focul] *clipește-abia din cînd în cînd Cu stingerea-n bătaie.* COȘBUC, F. 9. *Se zbate-n sfeșnic lumînarea Și moare-n stingere domoală.* GOGA, POEZII, 109, cf. RESMERIȚĂ, D. *Vas cu apă pentru stingerea focului.* IOANOVICI, TEHN. 117. *În stîngerea flacărilor, o tăcere mare ne învăluie pe toți ca o taină.* SADOVEANU, O. III, 97. ✧ Fig. *Focul care arde în mine numai... în fundul Oltului mai are stingere.* GALACTION, O. 71. *Cînd însă domnișoara înaintă hotărîtă spre el, înlemni și simți stingerea bruscă a motorului inimii.* CĂLINESCU, O. I, 103. *N-avea timp să se mai uite în dreapta și-n stînga, cum trecea vremea cu podoabele ei, cu înflorirea și stingerea pomilor.* BARBU, G. 236. ◆ Întrerupere a unei surse de lumină; (rar) stins¹. *Ieșirea în oraș era liberă...pînă la stingerea luminilor în cazarmă.* BRĂESCU, A. 217. *Întîiul lucru care trebuia făcut, era stingerea felinarului.* STANCU, D. 146. *A părăsit terenul ușurînd stingerea focului.* PREDA, I. 70, cf. DL, DM. *O dată cu stingerea luminii începe teroarea aprecierilor cu voce tare.* CINEMA, 1968, nr. 4, V. *Liniște deplină... subliniată prin stingerea treptată a luminii în sală.* M 1968, nr. 10, 18, cf. M. D. ENC., DEX. ◆ Fig. (Cu determinarea „de soare") Apusul soarelui. *Duce-m-aș fără-ncetare...Să văd stingerea de soare.* ALECSANDRI, P. II, 28. *Și-n stingerea de soare Părea un chip din basmuri.* COȘBUC, P. I, 186. ◆ Semnal dat de obicei prin sunete de trompetă) prin care se anunță într-o cazarmă (sau, p. ext., într-o altă colectivitate) trecerea la odihna de noapte; timpul cînd se dă acest semnal. *Apăru gornistul și începu să sune prelung și trist stingerea.* BACALBAȘA, S. A. I, 170. *De mult sunase prelung și duios stingerea la cazarma de peste drum.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 149. *Seara, trompetele cazărmilor... și-au amestecat plînsul stingerii în frămîntarea gîndurilor ei.* BASSARABESCU, V. 103. *Cîntarea metalică și tărăgănată a stingerii.* I. BOTEZ, B. I, 163. *Trecuseră bune ceasuri de la stingere.* VLASIU, A. P. 414. *Seara, tîrziu, la cazarmă se sună stingerea.* STANCU, M. I. 78. *Dădea semnul stingerii, apăsînd un buton la tabloul de electricitate.* VINEA, L. I, 204. *Stingerea! ordonă sec Dumitrescu.* T. POPOVICI, SE. 298. *Mai repede, camarade, mai repede, hai că acum se dă stingerea și vă culcați.* BARBU, Ș. N. II, 237.

2. Încetare a vieții; oprire a tuturor funcțiilor vitale; decedare, deces, dispariție, moarte **(1)**, pieire **(1)**, prăpădire **(3)**, răposare **(2)**, repaus **(3)**, sfîrșit¹ **(2)**, sucombare, (livresc) exitus, extincție, repauzare **(2)**, (învechit și popular) săvîrșire **(2)**, (popular) pierzanie **(1)**, pierzare **(1)**, (învechit) petrecanie **(1)**, petrecere **(I 1)**, pierdere **(I 1)**, piericiune **(1)**, prăpăditură **(1)**, pristăvire, săvîrșenie **(2)**, săvîrșit¹ **(2)**, (regional) pieiște **(1)**, topenie **(2)**, (ironic) crăpare, (argotic) mierleală, verdeș. Cf. stinge **(2).** *Nu se pot abate fără pătimirea și stingerea lor din viață.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 351/10. *Cinstile nu vor fi pentru tine decît niște prevestitori ai stingerii.* HELIADE, L. B. II, 163/21. *Cu stingerea omului căruia-i închinase comorile inimei sale, vedea că se stinge și speranța ei.* SION, P. 89. *Și-n stingerea eternă dispar fără de urmă!* EMINESCU, O. I, 116. *Stingerea marelui nostru bard.* ANGHEL, PR. 183. *La patru luni după stingerea lui... era din nou în vîrtejul vieții de petreceri ucigătoare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 286. *Bătrînul a aținit ușor cu răsuflarea din ce în ce mai potolită... ca o stingere.* VOICULESCU, P. I, 213, cf. DL, DM. *Scrisori... ajunse destinatarilor după stingerea din viață.* IST. LIT. ROM. II, 524. *În acest răstimp trecut de la stingerea sa,... problema posterității lui Tudor Vianu a început să preocupe pe cei interesați.* CONTEMP. 1969, nr. 1 180, 2/7, cf. DEX. ✧ Fig. *Stingerea înainte de vreme a festivalului de la Cannes.* CINEMA, 1968, nr. 12, 27. *În cazul de față... avem a face cu stingerea din viață a noțiunii clasice de muzică.* CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 6/4. ◆ Dispariție a unor familii, națiuni, specii etc.; încetare de a se perpetua. *După stîngerea familiei Hohenstaufen... agiunse tulburările și anarhia la cel mai înalt grad.* SĂULESCU, HR. I, 171/2. *Ducatul de Savoia căpătă Sițilia și titlu de rigă cu dritul a se sui pe tronul Spaniei după stingerea dinastiei Anju.* id. ib. II, 419/23. *O căzut pe biata Moldovă... toate rălele ce pot aduce stîngerea unui neam întreg.* ALECSANDRI, T. II, 9. *O dată cu stingerea unei specii organice de pe pămînt se nimicesc și germenii specifici ai acelei specii.* CONTA, O. F. 214. *Istoriografia noastră mai veche se silește a dovedi din răsputeri stingerea desăvîrșită a nației dace în urma crîncenului război.* XENOPOL, I. R. I, 134. *Asupra neamului lor apăsa o neagră afurisenie care-l mîna fără înduplecare spre stingere.* M. I. CARAGIALE, C. 50. *Astfel s-a săvîrșit stîngerea celor din osul lui Ștefan-Voievod bătrînul.* SADOVEANU, O. XVIII, 59. *Mergea spre ruină și stingere întregul lor neam.* C. PETRESCU, A. R. 69, cf. DL, DM. *Tîrziu, veacuri multe după stingerea sciților... a trăit acel mare căpitan de oști.* V. ROM. ianuarie 1965, 26, cf. DEX. ◆ (Învechit) Distrugere; prăpăd **(1).** *De iaste vro osîndă stîngerea casei lui, din faptele doamnei sale iaste.* M. COSTIN, O. 64. *Făcut-au și alt obiceiu nou... asupra boierimii ș-a mazîlimei ș-a mănăstirilor stîngere.* NECULCE, L. 243. *Stîngeri de case boierești* (a. 1720). BUL. COM. IST. IV, 55. *Stingerea și sărăcia tuturor boierilor și mănăstirilor le-au fost deselina aceasta îndoită* (a. 1729). GCR II, 25/2. *Mulțime* [de dobitoace] *au murit pă drumuri ... O mare stingere, prăpădenia și năcăjire norodului* (a. 1809). DOC. EC. 80. *Pricini... aducătoare nu de puțină sărăcie și stîngere* (a. 1815). URICARIUL, I, 122/16. *Atunci urmează a fi și foc și furtișag... și a noastră desăvîrșită stîngere și pagubă* (a. 1832). DOC. EC. 496. *Una din aceleași națiî nouă conlăcuitoare se silește a aduce peste românime... o prefacere și o stîngere totală.* FM (1842), 267²/14. *Traseră dintr-aceasta mult rău și stingere asupra capetelor lor.* BĂLCESCU, M. V. 92. *Puțin au rămas de nu li s-au pricinuit* [negustorilor] *cea desăvîrșită stingere.* N. A. BOGDAN, C. M. 82, cf. DL, DM, DEX.

3. (Învechit; astăzi rar) Încetare de a se (mai) manifesta, de a se (mai) produce; dispariție, pieire **(5).** Cf. stinge **(3).** *S-au tărăgănat sfada, pînă la stingerea de tot a Troadii.* M. COSTIN, O. 250. *Această prelungire nu face alta decît să împiedice stingerea năpraznică a vieții organice de pe pămînt.* CONTA, O. F. 226. *Valurile mării boceau stingerea unei lumi.* VLAHUȚĂ, R. P. 45. *Tocmai poliglotia... produce cel mai rău efect asupra vieții aceleia, anume completa stîngere.* PHILIPPIDE, P. 168, cf. DL, DM. *După stingerea tradiției „gentile",... două tendințe mari s-au definit în poezia engleză.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 119, 22/1, cf. DEX. ✧ Fig. *Cu stîngerea bucuriei lumești sînt stînse și multe dureri.* FM (1841), 215²/23. *Simful firesc a românului... amenințat de întreagă stingere.* RUSSO, S. 75. *Slăbirea și stingerea ideilor conducătoare.* IORGA, C. I. II, 50. ◆ Oprire din evoluție a unei epidemii, a unui proces inflamator, eradicarea unei boli. *Stingerea leprei, a năbădaielor, a bubelor lui Iov.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 230/31. *Aceste dureri se pot calma de la sine fără să însemne stingerea procesului.* ABC SĂN. 7. *Anchetarea fiecărui bolnav în scopul... stingerii focarului de boală.* ib. 330. *La stingerea epidemiei, vodă s-a putut reîntoarce din refugiul de la Cotroceni.* G. BARBU, A. V. 77.

4. Slăbire a intensității unor sunete, zgomote etc.; dispariție, încetare. Cf. s t i n g e **(4)**. Cf. DL, DM, DEX, DSR.

5. (Jur.) Încetare a existenței unui litigiu, a unei obligații, a unei datorii etc. V. p r e s c r i e r e. Cf. s t i n g e **(5)**. *După stingerea datoriei, dreptul de ipotecă va înceta.* GHICA, C. E. I, 228. *Judecătorii pot... a hotărî stingerea uzufructului.* HAMANGIU, C. C. 248. *Anuitate se numește o sumă fixă ce se plătește anual pentru amortizarea sau stingerea unui împrumut.* I. PANȚU, P. R. 2. *S-a acoperit numai de bani împrumutați, dînd acestuia un venit sigur pentru stingerea datoriilor.* CĂLINESCU, E. 20. *Stingerea acțiunii penale... prin restituirea sumelor sustrase.* COD. PEN. R. P. R. 19, cf. DL, DM. *Stingerea obligațiunilor, adică încetarea raporturilor dintre creditor și debitor, se poate efectua prin diferite moduri.* PR. DREPT. 340, cf. M. D. ENC., DEX.

6. (În sintagmele) *Stingerea varului* = operație de amestecare cu apă a varului nestins, în vederea folosirii lui ca liant în lucrările de zidărie. *Amestecarea varului cu apă constituie operațiunea numită în zidărie stingerea varului.* PONI, CH. 200, cf. M. D. ENC. (Popular) *Stingerea cărbunilor* = aruncare în apă a cărbunilor aprinși (rostind anumite cuvinte, care se consideră că alungă deochiul). *A rămas pînă astăzi și la noi descîntecul babelor în apă cu stingerea cărbunelor.* ASACHI, L. 26²/47.

— Pl.: *stingeri.*

— V. **stinge.**

STINGERÍ vb. IV v. **stingheri.**

STÍNGHE s. f. v. **stinghie.**

STINGHÉR, -Ă adj. (Despre lucruri, fenomene etc.; adesea adverbial) (Care este) de unul singur; (care se află) izolat sau situat la distanță de alte lucruri sau fenomene (de același fel). V. r ă z l e ț **(1)**. *Nici un fenomen nu poate sta stingher pe lume, despărțit de celelalte.* IONESCU-RION, C. 54. *Abia de mai străbat, stinghere, Pălpînde, razele de soare.* PETICĂ, O. 98. *Cîteva raze mai clipesc, stinghere, Prin unghere.* AL. PHILIPPIDE, A. 11. *Nu e bine așezat așa prea stingher.* REBREANU, R. I, 100. *În curtea largă, înconjurată de acareturi, stătea stingheră o gabrioletă.* id. ib. 162. *Luceafărul stingher și tainic S-aprinde iar.* TOPÎRCEANU, B. 35. *Se-ntorc în mine gîndurile iar, Ca niște păsări mute-ntr-un stejar Crescut stingher pe-o stearpă înălțime.* D. BOTEZ, P. O. 10. *O lacrimă stingheră se scurse din ochiul uscat al Surei.* SAHIA, N. 106. *Nu mai e vorba de un palat, oricît de somptuos ar fi el, dar stingher.* COCEA, S. I, 74. *Peste ani mărturie Stă plopul stingher pe colnic.* LESNEA, VERS. 227. *Mai bine lasă spinul cu floarea lui de singe Stingher să înflorească.* PILLAT, P. 233. *Locul era pe-atunci cuprins de arini stingheri și de pajiște.* BLAGA, H. 16. *Se înalță... stingheră în mijlocul cîmpiei, Măgura Codlei.* BOGZA, C. O. 207. *Pe obrazul lui palid se prelinse o lacrimă stingheră și amară.* V. ROM. septembrie 1955, 107. *Către răsărit, se ridica, stingheră, turla unui far micuț.* TUDORAN, P. 35, cf. DL. *Pe cerul palid străluceau stinghere și mari cîteva stele argintii.* T. POPOVICI, SE. 306. *Am înțeles să-i cer Adînca simfonie ce-n codri-o sună vîntul, Nu murmurul copacului stingher.* LABIȘ, P. 141. *O fereastră aprinsă în seară stingher.* id. ib. 248. *Deocamdată* [hanul] *stă singur și stingher, ca un rest de navă aruncată la mal.* V. ROM. februarie 1964, 70. *Iar în libații ample vibra stingher doar lira.* VULPESCU, P. 115. *Se vedeau cîțiva plopi stingheri.* BĂNULESCU, I. 88. *Un fluviu care se dezgheață și fiecare sloi o ia stingher, pe unde apucă.* CINEMA, 1968, nr. 6, 18, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Te-apropie sub vraja tăcerii din odaie... Să piară floarea pală a viselor stinghere.* PETICĂ, O. 136. *Dintr-un vagon străbate o melodie tristă, stingheră.* REBREANU, N. 109. ✦ (Popular; despre animale, rar, despre oameni) Care se deosebește, care se remarcă printr-o anumită trăsătură fizică, printr-un defect sau anomalie. Com. din RĂHĂU — SEBEȘ, cf. CV 1950, nr. 2, 30, CHEST. V 76/17, 86, A I, 13. ✦ (Rar; despre locuri) Pustiu **(I 2)**. *Dintre răsărit, peste malul stingher se pornea un crivăț furiș, scormonind tulpinile mătrăgunei.* BARBU, G. 11.

2. (Despre ființe, mai ales despre oameni; adesea urmat de determinări ca „pe lume", „în lume") Care trăiește sau care se găsește (de obicei) departe de alte ființe ori de (alți) oameni; (despre oameni) care este separat de lume, de societate, i z o l a t, p r i b e a g **(4)**, r ă t ă c i t **(1)**, r ă z l e ț **(1)**, r e t r a s, s i h a s t r u **(2)**, s i n g u r a t i c **(1)**, s o l i t a r, (rar) î n s i n g u r a t, p u s t n i c **(2)**, (învechit) r e t i r a t, (învechit, rar) s i n g u r ă ț i t, (regional) s i n g u r i u; (rar; despre oameni) părăsit **(II)**; singur **(1)**. *Ș-apoi de! și eu, nu sînt așa de stingher pe lume.* GANE, N. II, 67. *Bătrînul om, stingher în lume, rămase cuprins de fiori.* SLAVICI, N. 302. *Să plîngi, să jelești, Stingheră pe lume.* NECULUȚĂ, Ț. D. 84. *Ștefan în loc de a dobîndi un ajutor din ambele regate vecine, rămîne stingher în fața primejdiei.* XENOPOL, I. R. IV, 69. *Mă simt așa de singur, atît de stingher cînd nu-i dînsa lîngă mine.* ADAM, R. 129. *Se simțea atît de stingheră în lume lîngă acest bărbat de la care nu și-a auzit nici un cuvînt dulce.* REBREANU, N. 41. *Cerșește-n veci de veci, stingher.* MINULESCU, VERS. 84. *M-am trezit stingher.* BRĂESCU, A. 211. *Eu-s nevolnic, eu-s stingher.* LESNEA, C. 125. *Ți-ascunzi în faptă visul ca un junghier în teacă, Lăuntricele steme le stingi și pleci stingher.* VOICULESCU, POEZII, I, 199. *O campanie de presă... într-o gazetă de tiraj, își spulberă singur ținta, fie că e vorba de un mandarin stingher, fie că e de o întreagă clică.* VINEA, L. I, 120. *La ce bun să rătăcești stingher?* BENIUC, C. P. 68, cf. DL, DM. *Dintr-o sută de becheri, Fără griji, fără dureri, Rămăsei singur, stingher.* BALADE, II, 334. *Rămăsei singur stingher.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 622. ✧ (Prin analogie) *Doi ani Ispas a mînat un biet cal... flămînd ca și dînsul, stingher ca și dînsul.* COCEA, S. I, 37. *Trece o barză stingheră de la baltă cu un pui de șarpe în cioc, spre stuful de pe un bordei vecin.* CAMIL PETRESCU, O. II, 183. ✧ F i g. *Inima de mamă, dorită și stinghere.* ALECSANDRI, P. I, 637. *Și inima-mi trudită și-atît de zbuciumată Cu dînsul plînge-asemeni stinghera ei viață.* PETICĂ, O. 154. *Băltoaga... rămasă văduvă și stingheră de cîntărețiî săi de noapte.* HOGAȘ, DR. II, 149. *Ce dulce sună glasu-i în sufletul stingher!* EFTIMIU, Î. 155. *Inimile lor au cîntat, stinghere, în celulele zăbrelite ale închisorii.* V. ROM. martie 1954, 156. *Sufletul va rămînea stingher.* BENIUC, C. P. 38. ✦ (Regional; despre vite) Fără stăpîn, de pripas (Cristești — Botoșani). Cf. ALR SN II h 323/414. ✦ (Regional; despre oi) Sterp **(I 3)** (Lupeni). Cf. A III 3. ✦ (Substantivat, f.; prin nordul Transilv. și nordul Mold.) Oaia căreia i s-a tăiat mielul. Cf. CHEST. V 71/66, 67, 85.

3. (Despre oameni) Care este cuprins de starea și de senzația de a nu se simți în largul său sau de un sentiment de reținere (provocate de absența îndrăznelii, a încrederii în sine, de teamă etc.) față de ceva sau de cineva (mai ales de o persoană care impune prin vîrstă, prin prestigiu, prin funcție etc.), j e n a t, r u ș i n a t, s t i n g h e r i t **(2)**, s t î n j e n i t **(2)**, (rar) s f i i t; care are sentimentul că nu (mai) aparține unei familii, unui grup închis), (v. s t r ă i n **3)**. *Încremenise, stingher și paraponisit.* COCEA, S. II, 59. *S-a oprit... din fluierat; stingher oarecum, rușinat parcă de sine.* C. PETRESCU, A. R. 197. *La început, luni de zile, se simți stingher în casa directorului.* T. POPOVICI, SE. 48, cf. DL, DM. *Cei mai mulți dintre tractoriști se tot învîrtiră pe lîngă tractoare, fără de nici un gînd,... stingheri, parcă neîndrăznind să se apuce de ceva.* MIHALE, O. 191. *Se așază stingher pe bolovanul de lîngă stîlpul porții.* T iunie 1968, 39. *Își închipuia că sînt beat și asta făcea să mă simt mai puțin stingher; l-am servit cu o țigară și l-am rugat să mă trezească la stația cutare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 15/2. *Pe măsură ce fetele creșteau... se simțea tot mai stingher în propria lui casă.* ib. nr. 121, 18/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Această scandaloasă și, vai, foarte*

răspîndită nesimțire îi dau bătrînului nostru tînăr un sentiment penibil, stingher, de izolat. CINEMA, 1968, nr. 2, X.

4. (Despre ființe; mai ales despre oameni) Fără pereche, fără soț; p. ext. necăsătorit. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Dama stingheră îl ia drept un nobil și-l trage la dans.* CARAGIALE, O. III, 193. *Miercurea e stinghere pe lume, e văduvă.* MARIAN, S. R. I, 102, cf. ȘEZ. V, 124. *Picherea, stingheră, hotărî să-și caute un soț.* GÎRLEANU, L. 70. *Toți cei ce juruiesc credință veșnică fetelor să rămînă stingheri.* HOGAȘ, DR. II, 1, cf. JAHRESBER. I, 335. *Tînjește după soț o soață, Stingheră zi și noapte stînd.* V. ROM. ianuarie 1954, 30, cf. DL, DM, DEX. ✧ (Substantivat) *Stingherul, soțul, urmărește puțin stolul.* GÎRLEANU, L. 57. ✧ (Despre obiecte) Care este despărțit, separat de perechea lui; descompletat, desperecheat, disparat. *Un pantof stingher.* DSR. ✦ (Popular; despre vite; mai ales despre boi) Fără pereche (la plug). Cf. ȘĂINEANU, D. U., BUGNARIU, N., com. MARIAN, ȘEZ. IX, 153, ARH. OLT. XXI, 275, COMAN, GL. ✦ (Prin nordul Transilv. și prin sud-estul Munt.; despre numere) Impar. Cf. ALR II 2 363/219, 928.

— Pl.: *stingheri, -e.* — Și: (neobișnuit) **stinghére** s. f.

— Etimologia necunoscută.

STINGHÉRE s. f. v. **stingher.**

STINGHEREÁLĂ s. f. Faptul de a stingheri.

1. Piedică, obstacol în calea realizării, în bune condiții a unei activități, în desfășurarea unui eveniment etc.; deranjare, incomodare, jenare, jenă, stingherire, stînjeneală, stînjenire **(1)**, supărare, tulburare **(4)**, (livresc) conturbare, importunare, (învechit și popular) sminteală **(3)**, (popular) zăticneală, zăticnire, (învechit) smintire **(3)**. *Celor ce au trebuință de chereste și de lemne pentru foc, încă să nu li se dea stinghereală ... să eie ori din care feliu vor avea trebuință* (a. 1794). URICARIUL, IV, 47/20. *Nici o stinghereală... nu se pricinuiește* (a. 1813). ib. V, 5/23, cf. LB. *Împilat întru gîndire, să părea că probozea Crivețul ce stinghereală în pravăț îi prilejea.* POGOR, HENR. 9/16, cf. POLIZU. *Aș primi bucuros, însă mă tem să nu pricinuiesc supărare, stinghireală... soției tale.* ALECSANDRI, T. 1 223. *Nu te teme... Noi ne ghemuim într-un colțișor fără să aducem nici o stinghereală.* ISPIRESCU, ap. CADE, cf. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX.

2. Stare și senzație de a nu se simți în largul său sau sentiment de reținere (provocate de absența îndrăznelii, a încrederii în sine, de teamă etc.) față de ceva sau de cineva (mai ales față de o persoană care impune prin vîrstă, prin prestigiu, prin funcție etc.); jenă, rușine[1] **(I 2)**, sfială, sfiiciune, stînjeneală **(2)**, stînjenire **(2)**, (rar) sfioșenie, sfiire, (popular) rușinare **(2)**, (învechit și regional) rușință **(1)**, (învechit) stidință, stidire, (învechit, rar) stideală. *Duduia se apropie rece și-i dă fruntea cu stinghereală.* ADAM, R. 107. *Scăpată de stinghereala ce o simțea acolo lîngă Gheorghe, începu să se liniștească.* AGÎRBICEANU, S. 65, cf. CADE. *Minciuna, ori năzărirea lui Leon, i-a închis gura în stinghereală și neplăcere.* POPA, V. 32. *Dragoș aștepta răbdător, privind în altă parte ca să nu mărească stinghereala fetei.* V. ROM. septembrie 1955, 60. *Trecînd peste stinghereala pe care i-o provocaseră... ploconelile bătrînului, le zîmbi amîndurora.* GALAN, B. II, 277. *Luat de vîrtejul bucuriei, n-a observat stinghereala lui Picu.* H. LOVINESCU, T. 235. *Își dădea seama cine era el, cu mîinile lui mari, în costumul lui de împrumut, cu privirea lui îndrăzneață căutînd nici el nu știa pe cine, dar prefăcîndu-se că știe, ca să-și ascundă stinghereala.* PREDA, R. 8. *O vreme a plutit între ei o stinghereală prosteacă.* T. POPOVICI, SE. 13. *Nu e numai o stinghereală sentimentală; mai tîrziu se va vedea că, judecînd un episod central al vieții sale, Rousseau pierde din vedere în același fel răspunderea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 19/2, cf. DEX. ✦ (Concretizat) Gest stîngaci. *Actorii... mai au tare de teatru, clișee stîngace, stinghereli neevoluate.* CINEMA, 1968, nr. 2, XV.

— Pl.: *stinghereli.* — Și: (regional) **stinghireálă** s. f.

— **Stingheri** + suf. *-eală.*

STINGHERÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Complementul indică oameni sau manifestări ale lor) A nu lăsa să acționeze, să se desfășoare în voie, în mod firesc etc.; a deranja, a incomoda, a împiedica, a încurca, a jena, a stînjeni[1] **(1)**, a supăra, a tulbura **(5)**, (livresc) a conturba, a importuna, (rar) a sinchisi **(2)**, (învechit și popular) a sminti **(3)**, (popular) a zăticni, (învechit) a strîmtora **(1)**, (regional) a zăhăi. *Călătorie care au fost stingherită de o mulțime de piedici.* IST. AM. 26ᵛ/13, cf. LB. *Viața, din cursul ei stingherită,... se sfîrșea.* CONACHI, P. 100. *Este în soarta tuturor cîrmuirilor vițioase... de a stengheri orice propășire.* BĂLCESCU, M. V. 635, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 368. *A! tilharule, vii sus de stingherești fata de la gherghef?* ALECSANDRI, T. I, 338. *Un colonel dintre prietenii săi, stingherit de zgomotul atîtor pendule, îi zise.* BOLINTINEANU, O. 252. *Să mă ierți, prietene, că te-am stingherit de la îndeletnicirile tale.* GANE, N. III, 142, cf. DDRF, BARCIANU. *Tare trebuie să-l fi stingherit în lucrarea sa.* SBIERA, F. S. 89, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Ieșirea ceea din rînduiala lucrurilor și-a obiceiului îi stingherea mișcările libere și firești.* AGÎRBICEANU, S. 49. *Ce mă stinghерești, mă rog, dintr-ale mele?* HOGAȘ, DR. II, 75, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ivirea boierului n-a speriat și n-a stingherit pe nimeni.* COCEA, S. I, 227. *O puneam în capul mesei, ca să aibă loc mai mult și să nu ne stingherească.* VOICULESCU, P. I, 131. *Eu văd că vă stinghеresc.* SADOVEANU, O. VII, 284. *Erau tăceri a căror prelungire mă stinghereau și pe mine însumi.* BLAGA, H. 189. *N-am vrut să vă stingherim.* H. LOVINESCU, T. 127, cf. DL. *Tăcerile, oricît de lungi, nu stinghereau deducția.* PREDA, M. 120, cf. DM. *Munca îi e stingherită de o boală.* IST. LIT. ROM. II, 510. *Vizibil stingheriți de caracterul mai artificios al rolurilor... ceilalți actori au încercat totuși să le schițeze cu conștiinciozitate.* T mai 1964, 86. *Mi-aș fi făcut timp să viu... dacă aș fi fost sigur că nu te stinghеresc.* ib. august 1964, 65. *Teroarea pe care o răspîndește e o justificare a exigenței lui și o revoltă contra legilor care-l stinghеresc.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 32/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Cîn bem mai bini... atunci ni stinghereș și pi noi!* BÎRLEA, A. P. II, 61. ✧ Refl. *De ce vă stingheriți de la lucru?* ISPIRESCU, L. 368. *Fiecare-și urmă, fără să se stingherească, treaba începută.* HOGAȘ, DR. I, 285. ✧ Refl. pas. *Creșterea pomușorilor se stingerește foarte mult cînd se răsădesc prea tîrziu în primăvară.* I. IONESCU, B. C. 116/21. *Vorbele se stingherîră și veliții boieri așteptau cu frică.* BARBU, PRINC. 120.

2. (Popular) A despărți. *Casele le pustiești, Voinici tineri stingherești.* MARIAN, Î. 178. *Pe doi frați ni-o stingherit* ARH. FOLK. I, 194.

— Prez. ind.: *stinghеresc.* — Și: (învechit) **stingerí, stengherí,** (regional) **stinghirí, stîngherí** vb. IV.

— V. **stingher.**

STINGHERÎRE s. f. Piedică, obstacol în calea realizării, în bune condiții, a unei activități, în desfășurarea unui eveniment etc.; deranjare, incomodare, jenare, stingherеală **(1)**, stînjeneală **(1)**, stînjenire **(1)**, supărare, tulburare **(4)**, (livresc) conturbare, importunare, (învechit și popular) sminteală **(3)**, (popular) zăticneală, zăticnire, (învechit) smintire **(3)**. Cf. stingheri **(1)**. *Cultura n-a avut nici o stingherire din aplicarea noei legi rurale.* I. IONESCU, D. 311, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 72, DHLR I, 271. *Sentimentul acela de stingherire față de Gheorghe îl simți toată seara.* AGÎRBICEANU, S. 50. *Negoțul moldovenesc pe apă se văzu restrîns..., ceea ce produse o stingherire grea.* N. A. BOGDAN, C. M. 7. *Aceeași stingherire intervine și în exprimarea lingvistică a ideilor.* IORDAN, STIL. 16. *Bălcescu vădea... o adîncă stingherire.* CAMIL PETRESCU, O. II, 418. *Zîmbeau cu stingherire.* PAS, L. II, 149, cf,

DL, DM. *De Hrisanti, prostălăul nu avea nici un fel de stingherire.* BARBU, PRINC, 302, cf. DEX. *Va trăi apoi fără stingherire... cu zmeul.* SBIERA, P. 22.

— Pl.: *stingheriri.*

— V. **stingheri.**

STINGHERÍT, -Ă adj. **1.** (Despre oameni sau despre manifestările lor) Care este împiedicat (de cineva sau de ceva) să acționeze, să se manifeste, să se desfășoare etc. în bune condiții; deranjat, incomodat, încurcat, jenat, stînjenit **(1)**, tulburat[2] **(5)**, (livresc) conturbat, importunat, (rar) sinchisit, strîmtorat **(4)**, (popular) zăticnit, (învechit și familiar) sastisit **(1)**. *Oamenii, stingheriți în înghesuiala lor liniștită, întorceau capetele.* SADOVEANU, O. VII, 338, cf. DL, DM, DEX. ✧ (Prin analogie) *Apele stingherite bolboroseau curgînd deasupra lor.* VOICULESCU, P. I, 26.

2. (Despre oameni; adesea adverbial) Cuprins de senzația că nu se simte în largul său sau de un sentiment de reținere (ca urmare a absenței îndrăznelii, încrederii în sine etc.) față de ceva sau de cineva (mai ales de o persoană care impune prin vîrstă, prin prestigiu, prin funcție etc.); jenat, rușinat, stingher **(3)**, stînjenit **(2)**, (rar) sfiit. [Tata] *ne-a sărutat pe rînd cu ardoare, stingherit și cu gesturi obosite.* SAHIA, N. *S-a întors stingherit către cei de față.* COCEA, S. I, 345. *S-a învîrtit de cîteva ori prin fața farmaciei și a rămas nehotărît și stingherit pe trotuar.* POPA, V. 166. *Mergea alături, stingherit, într-o tăcere apăsătoare.* BART, E. 182. *Stăteau toți stingheriți și tăcuți.* CĂLINESCU, O. I, 124. *Am rămas singur afară, stingherit.* BOGZA, A. Î. 224. *Mereuță, stingherit, se îndreaptă spre ușa terasei.* H. LOVINESCU, T. 278. *Nu te supăra... sînt foarte stingherit că te-am făcut martoră a unor gînduri fără rost.* CAMIL PETRESCU, O. I, 591. *Nilă zîmbi stingherit, parcă rușinat.* PREDA, M. 56, cf. DM. *Stingherit vizibil de prezența plutonierului în încăpere... se uită la ceas.* BREBAN, A. 340, cf. DEX, COTH. MARIAN. ✦ (Despre acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor) Care exprimă stinghereală **(2)**; jenat, rușinat, stînjenit **(2)**. *Schițează un zîmbet stingherit.* PAS, L. I, 214. *Sub înfățișarea stăpînită și stingherită a celor doi călători se ascundea o altă temperatură.* DEMETRIUS, A. 51.

— Pl.: *stingheriți, -te.*

— V. **stingheri.**

STINGHERITÓR, -ÓARE adj. Care împiedică, care deranjează, care jenează (pe cineva sau ceva) în acțiune, în manifestare, în desfășurare etc.; incomod, jenant, neplăcut, stînjenitor, supărător, (livresc) importun. *Viața Capitalei îl obligă o modificare a deprinderilor de care ia cunoștință o dată cu stingheritoarea probă.* VIANU, A. P. 51. *Răcoarea neașteptată a serii e stingheritoare.* T. POPOVICI, SE. 133. *Senzația... amară, stingheritoare a prezenței acelei femei.* V. ROM. martie 1956, 147. *S-a așternut o liniște stingheritoare.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 164.

— Pl.: *stingheritori, -oare.*

— **Stingheri** + suf. *-tor.*

STÍNGHIE s. f. **1.** Bucată de lemn lungă și îngustă, folosită în lucrările de tîmplărie, care se fixează transversal pentru a consolida, a susține sau a reuni mai multe elemente; (învechit și regional) preghiță, (regional) ștează[2] **(1)**. V. l e a ț, ș i p c ă[1]. *A doua stingjie, pătrunsă de patru piulițe.* BREZOIANU, A. 67/19, cf. CIHAC, II, 368. *Se întoarse... aducînd niște scînduri, stinghii, drugi, odgoane și pînze.* ISPIRESCU, L. 367. *Tapițerul bătea zorit în stinghiile de brad.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 147, cf. DDRF. *Moș Gheorghe dă cu ochii, mai de o parte, de o cutie mare... făcută din scînduri rare, cu legături temeinice de stinghii groase.* SP. POPESCU, M. G. 59, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Moșul se sculă și se apropie de gard. Se rezemă cu coatele de stinghe, urmîndu-și în liniște vorba.* DUNĂREANU, CH. 72. *Ușile sînt ținute pe două stinghii.* MURNU, I. 24, cf. TDRG. *Își încleștă degetele pe stinghia ce-o ținea în mînă.* GÎRLEANU, N. 13, cf. RESMERIȚĂ, D. *Niște uluci uriașe,... bine astupate cu stinghii.* BASSARABESCU, V. 113, cf. CADE. *Soldatul le așează cu tăcîmînare în cuiele bătute în stinghia ușei.* C. PETRESCU, Î. I, 278. *Fură nevoiți să ridice tălpile pe stinghiile mesei.* VOICULESCU, P. I, 132. *Cînd Niculăieș Țăpuc năpădi spre partea cealaltă, badea Isac îi prinse sub talpă fluierul piciorului întins pe sub stinghia mesei.* SADOVEANU, VII, 360, cf. SCRIBAN, D. *Una din cabanele construite din carton negru așternut pe stinghii de brad.* ARGHEZI, B. 151. *O masă lungă de stejar, cu stinghiile de jos tocite.* CĂLINESCU, O. I, 44, cf. LTR[2], DL. *Zburară... stinghiile care susțineau șindrila.* PREDA, M. 165, cf. DM. *Stătu așa multă vreme, rezemată de stinghia patului.* T. POPOVICI, S. 287. *În ferestrele mari, închise în stinghii murdare de nuc,... ardeau lumini puternice.* BARBU, G. 184. *Oblonul era acum bătut în cuie, cu două stinghii deasupra.* V. ROM. august 1966, 14, cf. M. D. ENC., DEX, H II 154. ✧ F i g. *Inima păianjen în stinghie de fulger Aruncă peste punți un heruvim.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 4/1. ✧ (Prin analogie) *O stinghie de fier avînd dinți la amîndouă capetele.* DAMÉ, T. 136.

2. Numele unor părți de obiecte sau de instalații asemănătoare, ca formă sau ca funcție, cu stinghia **(1)**:

a) (Popular; și în sintagma *stinghia căprioriior*) Bucată de lemn care unește cei doi căprioriori cu scopul de a le mări rezistența. *Pe stinghia căprioriior e atîrnată pielea cea de vacă.* MIRONESCU, S. A. 73. *Morarul se înțepenea pe stinghiile podului ca o uriașă cucuvaie sură.* GALACTION, O. A. II, 39, cf. CHEST. II 119/3, 230/22, 39, 44, ALR I 666/122, 214, 528, 530, 556, 588, 594, 600, 740, 760, 776, 782, 786, ALR II/I h 226.

b) (Regional; la scara de lemn) Treaptă[1] **(1)**. Cf. ALR II/I MN 135, 3889/192, ALRM II/I h 346.

c) (Regional; la războiul de țesut) Chingă (la tălpig **1**). Cf. DAMÉ, T. 134, ALRM SN I h 302/531.

d) (Regional; la car) Spetează **(II 2 b)** [Fundătura carului] *se compune din scînduri (blăni) legate între ele cu două stinghii.* PAMFILE, I. C. 134.

e) (Regional; la car) Pop[1] **(2 b)**. Cf. DAMÉ, T. 13, PAMFILE, A. R. 44.

f) (Regional; la moară) Spetează **(II 3 b)**. Cf. DAMÉ, T 162, PAMFILE, I. C. 190.

g) (Regional) Fiecare dintre cele două scînduri care unesc picioarele mesei de dulgher. Cf. DAMÉ, T. 144, PAMFILE, I. C. 122, H II 510.

h) (Prin Mold.) Scîndura din mijloc, la fundul unui vas de lemn, pe care sînt așezate perpendicular doagele; (regional) pop[1] **(I 2 g)**. Cf. PAMFILE, I. C. 166.

i) (Regional) Bucată de lemn care unește mărăcinii la grapă; chingă, cruce, curmeziș, dreavă, fălcea, fofează, grindei, grindă, lemn, măselar **(4)**, punte **(II 1 p)**, spetează **(II 5 c)**, talpă **(II 7)**. urs. Cf. ALRM SN I h 29/784.

3. (Anat.; regional; în sintagma) *Stinghia nărilor* = cartilajul care desparte între ele fosele nazale; (popular) zgîrciul nasului (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALR II 6 839/605.

4. (Anat.; învechit și popular) Parte a corpului la oameni și la animale unde se îmbină femurul cu oasele bazinului; regiune inghinală. [Rane] *ce să vindecă mai lesne, cumu-s la stinghi.* PRAV. 67. *Și-i frigeț stinghile cu frigări înfocate.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 95[v]/4. *Eftimie cel Mare, cu barba pînă la stinghii* (sfîrșitul sec. XVIII). GRECU, P. 339/19, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Se ivește... o durere în stinghii, ce este trecătoare.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 55/31. *Șterge... pe copil... la subsuori, în stinghiuri.* MARIAN, NA. 260. *Un fel de umflături cari se fac la git, la subțioară, la stinghii.* N. LEON, MED. 150, cf. ȘĂINEANU[2]. *Loviturile și rănirile cari se fac asupra stinghiei pot avea uneori urmări foarte grave.* BIANU, D. S., cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îl chinuia vătămătura lui veche, parcă i se așeza un nod ghimpos între stinghii.* SADOVEANU, O. VI, 572, cf.

SCRIBAN, D. *Cutele pantalonilor îl jenează la stinghie.* VINEA, L. I, 369, cf. DL, DM, DEX, ȘEZ. II, 19. *Cînd ai o bubă la mînă ori la picior și obrintește, ori nu se trece curînd, faci scurtă, o umflătură subsioară sau la stinghie.* PAMFILE, B. 61, cf. COMAN, GL., DR. V, 273, ALR II/I h 61.

— Pl.: *stinghii* și (regional) *stinghiuri.* — Și: (regional) **stînghe** s. f.

— Etimologia necunoscută.

STÍNGHILIȚĂ s. f. v. **sticlete.**

STINGHIOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui stinghie **(1)**; stinghiuță. *Pereții cosciugului erau totdeauna din scînduri vechi, iar fundul numai din cîteva stinghioare bătute curmeziș.* I. BOTEZ, B. I, 167, cf. CHEST. II 369/104.

— Pronunțat: *-ghi-oa-.* — Pl.: *stinghioare.*

— **Stinghie** + suf. *-oară.*

STINGHIREÁLĂ s. f. v. **stingherească.**

STINGHIRÍ vb. IV v. **stingheri.**

STINGHIÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui stinghie **(1)**; stinghioară. Cf. CADE, DL, DM, DEX.

— Pronunțat: *-ghi-u-.* — Pl.: *stinghiuțe.*

— **Stinghie** + suf. *-uță.*

STINGÍBIL, -Ă adj. (Rar) Care se poate stinge **(1)**. Cf. IORDAN, L. R. A. 169.

— Pl.: *stingibili, -e.*

— **Stinge** + suf. *-bil* (după fr. *extinguible*, lat *extinguibilis*).

STINJENÍU, -ÍE adj. v. **stînjenit.**

STINS[1] s. n. (Rar) Faptul de a (se) stinge; stingere **(1)**. *În propria-ne lume...* [luna] *deschide poarta-ntrării Și ridică mii de umbre după stinsul lumînării.* EMINESCU, O. I, 136. cf. DL, DM, DEX.

— V. **Stinge.**

STINS[2]**, -Ă 1.** (Despre foc considerat ca agent al arderii sau despre obiecte care ard) Care nu mai arde; înăbușit. Cf. stinge **(1)**. *Dorm acum de mult pierdute Sub vreascurile stinse-a vetrii Poveștile-nșirate seara.* GOGA, POEZII, 13, cf. CADE. *O țigaretă stinsă îi atîrna în colțul gurii.* VINEA, L. I, 348, cf. DL. *E focul stins și noaptea-i fără lună. Și muzei mele i-a-nghețat cuvîntul.* ISANOS, V. 265, cf. DM, DEX. *Cărbune stins îl iei în mînă și te arde,* se spune pentru a arăta că aparențele înșală. Cf. BARONZI, L. I, 54. ✧ Fig. *Mi-e sufletul spadă de foc stinsă-n teacă.* BLAGA, P. 138. ✦ Fig. (Despre oameni) Care și-a pierdut vitalitatea, lipsit de putere, de rezistență fizică; (despre fețele oamenilor) care exprimă o astfel de stare. V. slăbit **(2)**. *Bătrîni cu fețe stinse, români cu fețe dalbe, ... Pe iarba răsărită fac praznic la un loc.* ALECSANDRI, P. III, 40. *Ar fi plîns... văzîndu-l așa de slab și stins.* COȘBUC, P. II, 202. *El era galben la fereastra primăverii, — galben, uscat, stins, iremediabil condamnat.* TEODOREANU, M. U. 204. *Eram stins de osteneală.* STANCU, R. A. I, 89. *Îl asculta, zîmbind ușor, stins.* BREBAN, A. 407. ✦ (Despre surse de lumină) Care a fost întrerupt. *Ceasul Mitropoliei bătu de douăsprezece ori, solemn și familiar, ca o pendulă într-un mare salon cu luminile stinse.* TEODOREANU, M. III, 110. *O mașină cu farurile stinse.* V. ROM. martie 1970, 6. *Arborii din livada ta i-am lăsat ca pe niște candelabre stinse, cu mîinile întinse spre cer.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 125, 4/3. *Niște mese-ntinse Cu făcliile stinse.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 85. ✦ (Despre cuptoare) Care a fost oprit din funcționare. *Hambarele erau goale. Depozitele sleite. Cuptoarele stinse.* COCEA, S. II, 191. ✦ (Despre vulcani) Care nu mai erupe. *Unii* [vulcani] *sînt stinși, alții aruncă noroi.* GENILIE, G. 122/7. *În aceștia se află mulți vulcani stinși.* RUS, I. I, 137/17.

2. (Învechit, rar; despre oameni) Mort **(I 1)**. Cf. stinge **(2)**. *Vrei într-atîta curînd să mă vezi stins.* I. VĂCĂRESCUL, P. 542/8, cf. PANN, P. V. III, 46/16. ✧ (Prin analogie) *Lumina palidă, lunară, Cernea pe blana-i caldă flori stinse de cireș.* LABIȘ, P. 39. *Dincolo de linia ferată pătrate mari de iarbă stinsă.* ROMÂNIA LITERARĂ, nr. 122, 10/2. ✦ (Despre familii, națiuni, specii etc.) Care a dispărut fără a avea urmași. *Foarte scurta durată a glorioasei dinastie, stinse abia după două-trei generațiuni, a poprit definitiva formulare a noei numiri.* HASDEU, I. C. I, 160. ✦ (Învechit; despre oameni) Distrus; p. ext. sărăcit **(1)**. *De va vedea, dzice, pre neprietenii, sau stînși sau rău agiunși.* N. COSTIN, ap. GCR II, 13/36. *Au rămas mazilii și țara stinși din sfatul acestor trei boieri.* NECULCE, L. 350. *Strigînd: vai de mine! sînt stins, sărăcit.* PANN, ap. CADE.

3. Fig. Care a încetat să se (mai) manifeste, să se (mai) producă; care a luat sfîrșit; dispărut. Cf. stinge **(3)**. *Primejdii ce credea cineva stinse se nasc iarăși din toate părțile.* CR (1832), 23[1]/26. *Puternica ta liră, de mîna-ți pipăită, A veacurilor stinse cenușă-ar fi mișcat.* ALEXANDRESCU, M. 27. *Unica soluțiune admisibilă rămîne stinsa limbă ariană a sciților.* HASDEU, I. C. I, 254. *Și fericirea e stînsă.* RUSSO, S. 130. *Dac-amoru-ți rău stins pentru sotul dumitale nu ți-ar fi susținut virtutea, ai fi subcăzut ca și mine.* BARONZI, M. 575/20. *Cînd al nostru dor Pieri în noapte-adîncă, Lumina stînsului amor Ne urmărește încă.* EMINESCU, O. I, 234. *Din dragostea stinsă în neguri de zări Lin picură liniștea dulce.* GOGA, POEZII, 36. *N-au anii stînși puterea De-a mă-ndemna să plîng.* LESNEA, VERS. 348. [Natura] *e un depozit, un cimitir de veleități și frămîntări stinse.* RALEA, S. T. I, 11. *Pica domol o floare moartă Ce risipea un stins parfum.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 15. *În jurul minții stinse se clatină domol Un stol de aripi.* LABIȘ, P. 271.

4. (Despre zgomote, sunete, glas etc.) Care este abia perceptibil, cu intensitate, sonoritate, tonalitate sau claritate redusă sau lipsit de intensitate, sonoritate, tonalitate ori claritate; coborît, domol, înăbușit, încet, înfundat, lin, mic **(V b)**, molcom **(1)**, potolit[2], scăzut **(3)**, scoborît[2] **(2)**, slab **(10)**, surd, vătuit, (rar) confuz, înecat, slăbănog **(I 4)**, slăbănogit **(3)**. Cf. stinge **(4)**. *Ce ți-i? o întrebă Făt-Frumos. — Nemica,... zise ea cu glasul stins.* EMINESCU, N. 25, cf. CREANGĂ, A. 125. *Aud departe-un cor de glasuri stinse.* IOSIF, P. 21. *Vorbi,... cu voce stinsă.* REBREANU, P. S. 317. *Spune cu o voce stinsă.* BRĂESCU, O. A. I, 41. *Au înțînat, însă, toți,... un „sărut" mîna stins.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 77. *O adiere udă, amețitoare, prinse Deodată să deștepte din ierburi șoapte stinse.* LABIȘ, P. 33, cf. id. ib. 409. *Parasca... și-a urmat apoi istorisirea cu glas stins.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 176. *Asculta uruitul stins pe care îl făcea febra propriului său trup.* BREBAN, A. 11.

5. (Despre ochi, privire etc.) Care este lipsit de vioiciune, de agerime, de strălucire. Cf. stinge **(4)**. *Iartă-mă de nu vezi ochii mei... stînși întru lacrămi* (a. 1802). GCR II, 196/34. *Ochii ei începură a pierde strălucirea lor și a azvîrli căutături stinse și speriate.* MARCOVICI, C. 70/16. *Un luptător ostenit de biruința sa,... cu brațele atîrnate, cu ochii stînși.* FM (1845), 155[1]/34. *Fața ei era galbenă și veștedă; ochii stînși.* BOLINTINEANU, O. 344. *Ochii săi stînși și orbi.* EMINESCU, N. 28. *În ochii lor stînși, pe fețele lor trase, e spaimă și disperare.* VLAHUȚĂ, O. A. 358. *La pașa vine un arab, Cu ochii stînși, cu graiul slab.* COȘBUC, P. I, 108. *Un om slăbănog și deșirat la statură cu ochii stînși și sarbăd la față.* ADAM, R. 307. *Apostol Bologa se opri... cu obrajii albi, cu ochii stînși.* REBREANU, P. S. 75. *Arhivar-diurnist, galben-pămîntiu la față, cu ochii stînși, adînciți în orbite.* BRĂESCU, O. A. I, 219.

Îl întîmpină Sura cu ochii stinși și mișcările obosite. SAHIA, N. 96. *Privirea li era acum turbure și stinsă.* COCEA, S. II, 491. *Se uită cu ochii stinși în flacăra galbenă, puțină a focului.* STANCU, D. 101.

6. (Despre culori) Care este puțin intens sau spălăcit; estompat, pal **(3)**, palid **(3)**, șters **(4)**, (rar) pierdut **(I 4)**. Cf. s t i n g e **(4)**. *Tremură în noapte, rar, Roșu-stins, un felinar.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 122. *Ardea totul în jur, pereții înalți ai malului și vegetația lor pauperă și clorotică, de un verde stins.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 33, 16/3. ✦ (Rar; despre lumină sau despre surse de lumină, corpuri luminoase etc.) Slab **(11)**. Cf. DSR.

7. (Jur.; despre litigii, obligații, datorii etc.) Care a fost lichidat, achitat, casat, care nu mai are curs, care și-a pierdut puterea juridică. Cf. s t i n g e **(5)**. Cf. DL, DM. *Asemenea întîmplări devin și mai inumane datorită legii care consideră stins delictul de răpire.* FLACĂRA, 1969, nr. 2, 22, cf. DEX. ▭ *Cauză penală stinsă.*

8. (Fiziol.; despre reflexe condiționate) Care a dispărut treptat în urma faptului că excitantul condiționat n-a mai fost însoțit de excitantul necondiționat corespunzător. Cf. DL, DM, DEX.

9. (În sintagma) *Var stins* = pastă albă, vîscoasă, obținută în urma reacției dintre piatra de var și apă și folosită în construcții, la văruirea caselor, în unele industrii etc. *Căzu grămadă pe scaun,... cu obrajii ca varul stins.* REBREANU, P. S. 308, cf. CADE, DL, DM, DEX.

— Pl.: *stinși, -se.*
— V. **stinge.**

STIOÁCĂ s. f. (Regional) Crestătură făcută în parmacul[1] **(2)** de sus al prispei (Singeorgiu de Meseș — Zalău). Cf. CHEST. II 272/353.

— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

STIOB s. n. v. **știob**[1].

STIÓRBURĂ s. f. v. **scorbură.**

STIPÉLĂ s. f. (Bot.) Fiecare dintre cele două frunzișoare situate la baza pețiolului sau a limbului frunzelor, care protejează mugurii axilari; stipul. *Pețiolurile foilor fără stipele.* GRECESCU, FL. 23. *Forma stipelelor e variată și, de obicei, sînt mai mici decît frunzele.* LTR[2], cf. DL, DM. *La frunzele lipsite de teacă, pețiolul poartă la bază niște frunzișoare mici numite stipele, care apără mugurele axilar.* BOTANICA, 39, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stipele.* — Și: **stípolă** s. f. BARCIANU, ALEXI, W.
— Din fr. **stipelle.**

STIPENDIÁ vb. I. T r a n z. (Livresc; complementul indică persoane, grupuri etc.) A subvenționa. *Corespondent al ziarelor străine stipendiate din fondurile secrete.* GHICA, C. E. II, 605, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ (Complementul indică persoane) A ajuta cu bani; a acorda un stipendiu **(2)**. *Care tineri să fie stipendiați de stat și comune.* I. IONESCU, P. 128, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îl stipendiase la studii în străinătate.* S. C. ȘT. (Iași), 1956, 88, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-di-a.* — Prez. ind.: *stipendiez.*
— Din fr. **stipendier,** lat. **stipendiari.**

STIPENDIÁR s. m. (Învechit, rar) Mercenar **(1)**. *Să rădicați steagurile voastre după obicei, și să grăbiți după noi cu stipendiarii voștri.* ȘINCAI, HR. II, 89/4. *Sașii din Ardeal... era datori să țină și stipendiari sau ostași plătiți.* id. ib. 89/11, cf. ANTONESCU, D.

— Pl.: *stipendiari.*
— Din lat. **stipendiarius.**

STIPENDIÁT, -Ă adj. (Livresc) Care este subvenționat de cineva (și este aservit acestuia). Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., DL, L. ROM. 1959, nr. 6, 78. ✧ (Substantivat) *A fost un stipendiat inconștient.* SADOVEANU, O. XX, 554.

— Pronunțat: *-di-at.* — Pl.: *stipendiați, -te.*
— V. **stipendia.**

STIPÉNDIE s. f. v. **stipendiu.**

STIPENDIÉRE s. f. (Livresc) Acțiunea de a s t i p e n d i a și rezultatul ei; subvenționare. *Știința lui guvernamentală constă în violință și în stipendierea crailor de cafenea.* GHICA, C. E. II, 342, cf. DN[2].

— Pronunțat: *-di-e-.* — Pl.: *stipendieri.*
— V. **stipendia.**

STIPENDÍST, -Ă s. m. și f. (Învechit) Bursier. *Se face știut tuturor școlarilor și stipendiștilor carii au în gimnazie lăcuința și hrana, cum și acelor ce vor voi a urma de acum înainte, că la 1 maiu viitor să va începe cursul public al învățăturilor orînduite.* CR (1830), 41[1]/8. *S-au așăzat acolo pe cheltuiala statului 12 tineri, cu nume de stipendiști, aleși prin talant și sîrguință.* FM (1838), 66/2. *Institutul elevilor și a stipendiștilor interni... nu se poate îndrepta decît prin o educație publică uniformă.* ASACHI, Î. 21/30, cf. STAMATI, D. *Reușì în fine a dobîndi pentru protegiatul său un loc de stipendist în conservatorul din Neapole.* FILIMON, O. II, 313, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Am trimis patru tineri în străinătate ca stipendiști ai statului.* MAIORESCU, D. I, 309, cf. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ia ființă un colegiu ... pentru stipendiști săraci, primiți pe bază de examen.* IST. LIT. ROM. II, 357, cf. DEX. ✧ (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Se vor găti și apartamenturile, în care sholarii stependiști..., ce se țin cu cheltuiala sholilor.* AR (1831), 69[2]/31.

— Pl.: *stipendiști, -ste.* — Și: (învechit, rar) **stependíst, -ă** s. m. și f.
— Din germ. **Stipendist.**

STIPÉNDIU s. n. (Învechit) **1.** Subvenție. *Capătă... o stipendie anuală de 300 livre.* ASACHI, L. 45[1]/44. *Încheie cu Decebal cunoscutul tratat, prin care se obliga a da regelui dac un fel de stipendiu anual.* PÂRVAN, G. 115. *Presa... l-ar sfîșia ca niște șacali a căror furie e în raport direct cu suma stipendiilor primite de la stăpînii interesați.* în PLR II, 513. *Gh. Eminovici se hotărî să trimită pe Eminescu la Viena, pentru a studia filozofia, făgăduindu-i un stipendiu de 18 galbeni pe lună.* CĂLINESCU, E. 158, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. Bursă. *Unii dintre cei ajutorați începuseră să figureze pe la universități ca domnișori bogați, făcînd pre lîngă stipendiu și datorii.* BARIȚIU, P. A. III, 141, cf. STAMATI, D. *Întreținerea... ca într-un stipendiu cu spese publice pe cetățenii carii au meritat stima și recunoștința patriei.* ARISTIA, PLUT. IX/27. *Cei mai mulți slujbași din tată în fiu, crescuți de mititei cu stipendii.* GHICA, C. E. II, 333, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Nu s-a tăiat nici un stipendiu, ci din contra se cere un spor de 37 sau 39 mii franci la bursele elevilor săraci.* MAIORESCU, D. I, 230. *Asociațiunea... distribuia în stipendii, la studenți de tot felul, peste 1 400 florini.* ODOBESCU, S. I, 500. *Hușu plecase la Universitate cu un mic stipendiu.* SLAVICI, O. I, 102, cf. DDRF. *Se împart în fiecare an stipendii și ajutoare la copiii săraci.* MOLDOVAN, Ț. N. 113, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Samson se găsea la studii în Viena... Junimea, îi dădea un stipendiu.* CĂLINESCU, C. O. 228, cf. DL, DM. *Pleacă la Buda... cu un stipendiu de la biserica Sf. Nicolae*

din Şchei, unde se obliga să slujească. IST. LIT. ROM. II, 111, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stipendii.* — Şi: **stipéndie** s. f., (învechit, rar) **stupéndiu** s. n.

— Din lat. **stipendium**, germ. **Stipendium.**

STIPLÉX s. n. Masă plastică transparentă, incasabilă, din care se fac diferite obiecte rezistente la şocuri şi la trepidaţii; plexiglas, sticlă organică. Cf. M. D. ENC., DEX, DSR.

— **Sti**[clă] + **plex**[iglas].

STÍPOLĂ s. f. v. **stipelă.**

STÍPUL s. n. (Bot.) Fiecare dintre cele două frunzişoare situate la baza peţiolului sau a limbului frunzelor, care protejează mugurii axilari; stipeală. Cf. ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., CADE, ENC. AGR., DN².

— Pl.: *stipule* şi (m.) *stipuli.* — Şi: **stípulă** s. f. RESMERIŢĂ, D., CADE.

— Din lat. **stipula**, fr. **stipule.**

STIPULÁ vb. I. Tranz. (Jur.; complementul indică clauze, principii etc.) A introduce într-o convenţie, într-un tratat, într-un contract etc. cu obligaţia de a fi respectat. V. menţiona, prescrie **(4)**, prevedea **(2)**, specifica, stabili **(1)**, statua. Cf. STAMATI, D. *Acest istoric nu zice nimic despre condiţiunea stipulată pentru femeie.* ARISTIA, PLUT. XLV/31. *Legea a stipulat şi definit lămurit citimea de muncă şi felul de îndatoriri la care erau supuşi către proprietari.* KOGĂLNICEANU, S. A. 157, cf. PROT. — POP., N. D. *Convenţia... stipulează principii de libertate şi egalitate.* BOLINTINEANU, O. 457. *Unii ctitori stipulară chiar în actele de întemeiere ale mănăstirii lor că aşezământul patronal, la care ei o închinase, va avea dreptul de a trămite din sînu-i egumeni ca s-o administreze.* ODOBESCU, S. II, 34, cf. DDRF. *Parea impusă de Traian şi primită de Decebal stipula ca „regele dac să înapoieze toate armele".* XENOPOL, I. R. I, 107, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D. *Arendă terenul arabil stipulînd în contract obligaţia pentru arendaş a oferi pe deasupra anual o cantitate de nutreţ pentru cai.* CĂLINESCU, S. 183, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Amîndouă înalte puteri contractatoare întărînd toate cîte s-au stipulat (tocmit) în actul cel deosebit.* CR (1829), 291²/16. *Se stipulase o convenţiune diplomatică între aceste înalte persoane.* SION, P. 442. *În tratatele ce s-au mai încheiat... se stipulează ceva şi pentru principate.* MAIORESCU, ap. GHICA, A. 125. *Contractul ce numitul încheie cu ocîrmuirea de atunci, prin care se stipulează chipul cum trebuia să aibă loc acest serviciu public de comunicaţie.* N. A. BOGDAN, C. M. 154. ✧ Refl. impers. *Se stipulează ca nici un grec să nu fie primit în slujbele statului.* MAG. IST. I, 115/7.

— Prez. ind.: *stipulez.*

— Din fr. **stipuler.**

STIPULÁNT, -Ă s. m. şi f. (Jur.) Persoană în faţa căreia se obligă o altă persoană să execute obligaţiile la beneficiar. *Stipulaţia pentru altul este un contract în baza căruia o persoană, numită promitent, se obligă faţă de alta, numită stipulant, să execute o obligaţie faţă de o a treia persoană numită beneficiar.* PR. DREPT. 307.

— Pl.: *stipulanţi, -te.*

— Din fr. **stipulant.**

STIPULÁRE s. f. (Jur.) Acţiunea de a stipula şi rezultatul ei; obligaţie cuprinsă într-o convenţie, într-un tratat, într-un contract etc., clauză, condiţie, dispoziţie, prevedere **(2)**, punct **(I 1)**, stipulaţie, termen **(II 1)**, (învechit şi popular) tocmeală **(I 3)**, (învechit) şart. *Facem un moment abstracţie de stipulările electorale* (a. 1858). PLR I, 177. *Să se revizuiască stipulările numai bilaterale.* MAIORESCU, D. II, 117, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DN², DSR.

— Pl.: *stipulări.*

— V. **stipula.**

STIPULÁŢIE s. f. (Jur.) Obligaţie cuprinsă într-o convenţie, într-un tratat, într-un contract etc., clauză, condiţie, dispoziţie, prevedere **(2)**, punct **(I 1)**, stipulare, termen **(II 1)**, (învechit şi popular) tocmeală **(I 3)**, (învechit) şart; p. ext. actul în care este cuprinsă această obligaţie. *Stipulaţiile sau alcătuirile tractatului de la Londra.* AR (1829), 170¹/5. *Dacă... vreuna din stipulaţiile ce să coprind într-acest articol să va întîmpla să fie călcat... Înalta Poartă atunci dă dreptul curţii împărăteşti a Rusiei de a privi acest fel de călcare ca o faptă de pornire vrăjmăşească.* CR (1829), 287²/20. *Tînărul Teodoric... nu se mulţemi a rămîne în stipulaţiile tractatului.* SĂULESCU, HR. I, 178/19, cf. STAMATI, D. *Suzeranul căta să eludeze stipulaţiunea de domnie pe şapte ani.* GHICA, S. 28, cf. PROT. — POP., N. D. *Nu se trece armata ţării peste Dunăre fără ca să ştie ţara, cum cu ce condiţii şi pentru ce anume... sub care stipulaţii.* MAIORESCU, D. II, 217, cf. ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., ŞĂINEANU, D. U., DL, DM, DN. *Stipulaţia pentru altul este un contract în baza căruia o persoană, numită promitent, se obligă faţă de alta, numită stipulant, să execute o obligaţie faţă de o a treia persoană numită beneficiar.* PR. DREPT. 307, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stipulaţii.* — Şi: (învechit) **stipulaţiúne, stipulăţiúne** (PONTBRIANT, D.) s. f.

— Din lat. **stipulatio**, fr. **stipulation.**

STIPULAŢIÚNE s. f. v. **stipulaţie.**

STÍPULĂ s. f. v. **stipul.**

STIPULĂŢIÚNE s. f. v. **stipulaţie.**

STIR² s. n. v. **ştir³.**

STÍRAC s. m. v. **stirax.**

STÍRACIE s. f. v. **stirax.**

STÍRAX s. m. Numele a două specii de arbori tropicali: **a)** arbore tropical din care se extrage smirna *(Styrax benzoin)*; **b)** (şi în sintagma *stiracia de Proveniia*) arbore tropical din care se extrage storaxul *(Styrax officinalis). Şi-ş luo Iacov toiag de stirac verde şi de nuc şi de paltin.* BIBLIA (1688), 22²/7. *Abanosteria întrebuinţează păducelul,... corbul..., stiracia de Provenţia (Styras officinalis).* BREZOIANU, A. 363/5, cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

— Şi: (învechit) **stirac** s. m., **stiracie** s. f.

— Din lat., fr. **styrax.**

STÍRCĂ s. f. v. **ştircă.**

STIRÉN s. n. (Chim.) Hidrocarbură aromatică nesaturată, lichidă, incoloră sau uşor gălbuie, obţinută prin dehidrogenarea etilbenzenului şi întrebuinţată ca materie primă la fabricarea polistirenului, a cauciucului sintetic etc. *Dintre alcoolii aromatici nesaturaţi să menţionăm styrenul.* MACAROVICI, CH. 493, cf. LTR², DN², DER, M. D. ENC.

— Scris şi: *styren.* — Pl.: *stireni.*

— Din engl. **styrene**, fr. **styrène**, germ. **Styren.**

STIREVÍE s. f. v. **tirighie.**

STIRICÍ vb. IV v. **ştirici¹.**

STIRIGHEÁȚĂ s. f. v. **străgheață.**

STIRIGHÍE s. f. v. **tirighic.**

STIRIGÍE[1] s. f. v. **stirigoaie.**

STIRIGÍE[2] s. f. v. **strigoi.**

STIRIGÍE[3] s. f. v. **tirighie.**

STIRIGOÁICĂ s. f. (Bot.; regional) Stirigoaie **(1 b)** *(Veratrum nigrum). Se fierbe stirigoaică și se dă bolnavului să bea.* GRIGORIU — RIGO, M. P. I, 16, cf. BORZA, D. 177.

— Pl.: *stirigoaice.*

— De la **stirigoaie,** cu schimbare de sufix.

STIRIGOÁIE s. f. (Bot.) **1.** Numele a două plante erbacee din familia liliaceelor: **a)** plantă cu tulpina robustă, cu frunze mari, cu flori albe și cu fructele capsule, folosită în popor ca purgativ, ca antispasmodic, ca insecticid etc. *(Veratrum album).* Cf. COTEANU, PL. 32, BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF, BRANDZA, FL. 436, GRECESCU, FL. 572, PANȚU, PL. 293, CADE, SCRIBAN, D., H IX 153, CHEST. V 167/34, TEAHA, C. N. 267; **b)** plantă cu flori de culoare purpuriu-închis, care crește prin fînețe și prin păduri; (regional) stirigoaică, strigoaică[2], iarbă-șerpească, spînz-negru v. s p î n z[1] **(2)** *(Veratrum nigrum).* Cf. PANȚU, PL. 293, BORZA, D., 177. *Altele* [femei] *pun la sfîrșitul lunii strigoaice... într-o oală cu apă la foc să fiarbă... și împroașcă cu ea prin toate crăpăturile unde se află plosnițe.* MARIAN, INS. 437. *Iau rădăcină de stirigoaie ..., o pun... să fiarbă.* id. ib. 481. *Dacă a mîncat vreo găină grăunțe cu strigoaie... se scot grăunțele cele înveninate.* GOROVEI, CR. 132, cf. CADE. *Vitele ce au păduchi, dacă să spală cu zamă de stirigoaie, scapă.* ȘEZ. XV, 128. *Rădăcina de stirigie se fierbe.* ib.

2. (Mold., prin Transilv. și prin Munt.) Coada cocoșului *(Polygonatum latifolium).* Cf. ALRM SN II h 461.

3. (Regional) Ghințură *(Gentiana lutea).* Cf. BORZA, D. 76.

4. (Regional) Spînz **(1 b)** *(Helleborus niger).* Cf. BORZA, D. 82.

5. (Regional) Brîndușă de toamnă *(Crocus banaticus)* (Lăpugiu de Sus — Deva). Cf. ALR I 1 941/85.

6. (Regional) Bulbuc *(Trollius europaeus)* (Voivozi — Carei). Cf. ALRM SN II h 455/325.

7. (Regional) Odolean **(1 b)** *(Valeriana dioica)* (Arpașu de Jos — Victoria). Cf. ALR II 6 281/172.

8. (Regional) „Arnică" (Sînmihaiu Almașului — Zalău). Cf. ALR II 6 298/284.

— Pl.: *stirigoaie.* — Și: **stirigie, steregoáie** (GRECESCU, FL. 572, CADE, BORZA, D. 177, M. D. ENC.), **stergoáie** (BORZA, D. 177), **sterigoáie** (CADE), **stregoáie** (PANȚU, PL. 293), **strigoáie, șteregoáie** (CADE, BORZA, D. 177), **stérghie** (BORZA, D. 177), **știrigoáie** (CADE, DL, BORZA, D. 177, M. D. ENC.) s. f.

— Etimologia necunoscută.

STÍRMINĂ s. f. v. **stîrmină.**

STÍRPĂ s. f. v. **stirpe.**

STIRPĂCIÚNE s. f. v. **sterpăciune.**

STÍRPE s. f. (Livresc) Neam **(I 2)**; origine **(2).** *Cu cît o stirpe este mai antică, cu atîta conservă încă tipul omului primitiv.* HELIADE, O. II, 64, cf. DDRF. *Elementul nou ce venea să se altoiască pe vechea stirpe tracică... era superior acesteia în cultură și inteligență.* XENOPOL, I. R. I, 121, cf. ALEXI, W. *El și cu mine am păstrat ca însemne tainice de stirpe părul roșcat și ochii albaștri.* M. I. CARAGIALE, C. 71. *De pe tată scoborîm din familia Costaki — care la sfîrșitul veacului XVII s-a despărțit în două stirpe.* LOVINESCU, C. V, 98. *Evghéniștii de stirpă veche hălăduiau în huzur.* C. PETRESCU, A. R. 87, cf. DL, DM. *Portretul Hortensiei Papadat Bengescu ne-o înfățișează pe autoarea romanului „Concert din muzică de Bach" — în nobila sa ipostază de veșnic conflict cu stirpea aristocrată din care se trăgea.* V. ROM. august 1963, 170. *Tu, stirpe nobilă coruptă, Ți-i descendența întreruptă.* VULPESCU, P. 118. *Firea-i semeață, din veche stirpe fîncească..., e îndărătnică și mai de neînduplecat decît moartea.* T iunie 1968, 44. *Adevărul absolut pe care francezul acesta sceptic, descendent din stirpea lui Montaigne, nu putea să-l admită.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 19/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Stirpea Văcărețtilor e veche și legendară.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 5, 70.

— Pl.: *stirpe.* — Și: (rar) **stirpă** s. f.

— Din lat. **stirps, -pis,** it. **stirpe.**

STIRPÍ vb. IV v. **stîrpi.**

STIRPICIÚNE s. f. v. **sterpăciune.**

STIRPÍRE s. f. v. **stîrpire.**

STIRPITÓR s. n. v. **stîrpitor.**

STIRPITÚRĂ s. f. v. **stîrpitură.**

STÍȘCĂ s. f. v. **sitișcă.**

STIUBÉCI s. n. v. **știubeci.**

STIUBÍCI s. n. v. **știubeci.**

STIUC[1] s. n. v. **stuc.**

STIUC[2] s. n. v. **știuc**[1].

STIULBÍC s. n. v. **știuldic.**

STIULBÚC s. n. v. **știuldic.**

STIULDÍC s. n. v. **știuldic.**

STIULDICÍ vb. IV v. **știuldica.**

STIULGHÍT, -Ă adj. v. **știulghit.**

STIUMP subst. v. **șteamp**[1].

STIVÁ vb. I. Tranz. (Rar) A stivui. Cf. ABC MAR., DL, DM, DEX, DSR.

— Prez. ind.: *stivez.*

— V. **stivă.**

STIVÁJ s. n. (Rar) Stivuire. Cf. CADE, DEX, DN[3], DSR.

— Pl.: *stivaje.*

— Din it. **stivaggio.**

STIVÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a stiva și rezultatul ei; stivuire. Cf. LTR[2], DL, DM, DEX, DN[3], DSR.

— Pl.: *stivări.*

— V. **stiva.**

STIVATÓR s. m. (Rar) Stivuitor **(1).** *Poștele se întocmeau cu mare greutate alegîndu-se grupe: hamalii, lopătarii, stivatorii, ipistații.* BART, E. 289, cf. LTR[2], DL, DM, DEX. *Vă prezint pe cel mai important om din port... stivatorul.* RL 1972, nr. 8 660, 1/3, cf. DN[3], DSR.

— Pl.: *stivatori.*

— **Stiva** + suf. *-tor.*

STÍVĂ s. f. **1.** Mulțime de obiecte de același fel, cu dimensiuni aproximativ egale, aranjate în mod

ordonat unele peste altele. *Şi preste stive de trupuri să-nainteză curînd Cu repede năvălire la spărtură alergînd.* POGOR, HENR. 111/9, cf. VALIAN, V., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CHIRIŢESCU, GR. 255. *Se îndreptau spre beciuri, spre magazii..., stive întregi de lumînări..., saci cu orezuri turceşti.* HOGAŞ, DR. II, 40, cf. RESMERIŢĂ, D. *Luna se lăsase dincolo de stivele de scînduri din curtea fabricii de mobile.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 349. *La catul întîi era redacţia revistei... Iar şi mai sus, podul cu stive de hîrtie tipărită.* TEODOREANU, M. U. 24, cf. DS. *Mai aveau de tăiat stuf şi de sporit stiva de lemne.* SADOVEANU, P. M. 48. *Cîte una, sticlele trec dintr-o movilă în stiva opusă.* ARGHEZI, S. XVIII, 143. *Stivele de lemne scot un fum Mai suav decît orice parfum.* CĂLINESCU, L. L. 24. *Lîngă Cîmpu Moşilor erau în curţi stivele mari ale chiristigiilor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 63. *Se opri pe la celălalt capăt pe o terasă înghesuită de cuburi de granit, de stive de grinzi.* VINEA, L. II, 174. Cf. LTR², DL. *Într-adevăr tablourile zăceau prin toate colţurile rezemate de pereţi sau chiar în stive* PREDA, M. S. 101, cf. DM. *Dorm în gunoaie stive de fier vechi.* LABIŞ, P. 381. *Poligonul de dat la semn avea cîteva stive de cutii de conserve.* BARBU, G. 275, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Loc. vb. **A face stivă** = a stivui. *După uscare, cărămida se adună şi se face stivă.* PAMFILE, I. C. 385. ✧ Fig. *Fieşicare cere bine; dar toţi duc deopotrivă Binele lor în generalnica stivă.* CONACHI, P. 285. *Resfiră ariile-n sat mireasma-n stive a fineţii.* STANCU, C. 105. *S-a urzit lumina cea nouă-n stiva zării?* LABIŞ, P. 211. ✧ (Adverbial) *Numără cu o iuţeală uimitoare sticlele goale, aşezate stivă sub pat.* TUDORAN, P. 500.

2. Construcţie de lemn, de metal sau mixtă, în formă de prismă, utilizată pentru susţinerea acoperişului în abataje. Cf. LTR², M. D. ENC.

3. (Nav.) Cală. Cf. LTR².

— Pl.: *stive.*

— Din ngr. στοίβα, it. **stive.**

STIVĂLÚĂ s. f. (Regional) Apă stătătoare şi adîncă (Panaci — Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.

— Etimologia necunoscută.

STIVEÁLĂ s. f. v. **stideală.**

STIVÍ vb. IV v. **stidi.**

STIVUÍ vb. IV. Tranz. (Complementul indică materiale, obiecte etc. de acelaşi fel) A aşeza în mod ordonat în stive **(1)**; a face stivă (v. stivă 1); (rar) a stiva. Cf. TDRG. *Această regulă se va respecta... cînd se stivuiesc materialele.* PREV. ACCID. 60. *Să-i stivuim pe lîngă pereţi.* STANCU, R. A. II, 244, cf. DL. *Mai avea de cărat destul, de stivuit lemnele în pivniţă.* V. ROM. aprilie, 1957, 88, cf. DM. *Am văzut materialele stivuite cu atenţie lîngă fiecare grup de clădiri.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 200. *Le stivui apoi cu răbdare într-una din cele două magazii de lemn.* BREBAN, A. 228, cf. M. D. ENC., ARVINTE, TERM. 166. ✧ (Prin analogie) *A se consacra, în sfîrşit, unei viziuni ordonatoare şi sintactice, aptă să privească materia stivuită în decurs de două decenii şi jumătate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 130, 1/3.

— Prez. ind.: *stivuiesc.*

— **Stivă** + suf. *-ui.*

STIVUÍRE s. f. Acţiunea de a stivui şi rezultatul ei. *Rostogolirea buştenilor... către locul de stivuire.* PREV. ACCID. 38. *Operaţiunile pentru stivuirea... lemnelor se vor executa sub conducerea şefului de rampă.* ib. 41, cf. LTR², DL, DM. *Procesul de producţie al fabricii este mecanizat... începînd cu operaţiile de descărcare a speclei şi pînă la stivuirea sacilor de zahăr în depozit.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 855, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stivuiri.*

— V. **stivui.**

STIVUITÓR, -OÁRE subst., adj. **1.** S. m. şi f. Muncitor care face stive. Cf. NOM. PROF. 31, DM, DEX, ARVINTE, TERM. 166.

2. S. f., adj. (Maşină sau parte a unei maşini speciale) care efectuează stivuirea automată. *Se va dezvolta... fabricarea ... elementelor de mecanizare (benzi de transport, mecanisme-stivuitoare, încărcătoare).* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 837. *Stivuitoarele automate au rămas şi ele părăsite lîngă vapoarele ce aşteaptă să fie încărcate.* ib. 1966, nr. 6 903.

— Pl.: *stivuitori, -oare.*

— **Stivui** + suf. *-tor.*

STÍBLĂ s. f. v. **steblă.**

STÎCLÉCTĂ s. f. v. **sticlete.**

STÎGLÍŢU s. m. v. **sticlete.**

STÍJÁR s. m. v. **stejar.**

STÎJĂRÉL s. m. v. **stejărel.**

STÎJÉR s. m. v. **stejar.**

STÎJERÁŞ s. m. v. **stejăraş.**

STÎJERÍS s. m. v. **stejăriş.**

STÎJÍ vb. IV v. **steji.**

STÎLC s. m. v. **stirc.**

STÎLCEÁLĂ s. f. (Rar) Stîlcire **(1)**. Cf. CADE, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stîlceli.*

— **Stîlci** + suf. *-eală.*

STÎLCÍ vb. IV. Tranz., refl. **1.** Tranz. (Adesea determinat prin „în bătaie", „în pumni" etc.) A bate foarte tare (desfigurînd, schilodind etc.), a snopi **(2)**, a tăbăci[1] **(2)**, a zdrobi, a zvînta, (popular) a stropşi, a toropi[2] **(1)**, (popular şi familiar) a bumbăci, (învechit şi regional) a tărbăci **(1)**, (regional) a melestui **(1)**, a otîngi, a storî **(1)**, a stîrfoci în bătaie (v. stîrfoci 2), (familiar) a burduşi, a cotonogi; a desfigura sau a schilodi în bătaie sau prin cădere, lovire etc. *Era deagiuns stîlcit.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 234ᵛ/34. *Soldaţii... se reped asupra bieţilor tineri, îi stîlcesc cu stratul puştei* (a. 1848). URICARIUL, X, 14/5. *Biata servitoare a fost... stîlcită cu paturile puştelor.* SION, P. 203. *De azi înainte să zici cumva că-mi eşti nepot, că te stîlcesc.* ALECSANDRI, T. 816, cf. CIHAC, II, 359. *Fraţii sindicalişti au fost stîlciţi la Bucureşti, după ce şi ei au zdrelit destui poliţişti.* CARAGIALE, O. VII, 148. *Îl bătuse un afurisit de sergent de-l stîlcise.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 151, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU². *O ceată de ţigani lăieşi au tăbărît pe dînsul, l-au stîlcit şi i-au furat caii.* REBREANU, I. 285. *Ce trebuie să facă un Titircă-inimă-rea? Desigur, să-şi stîlcească mai întîi femeia.* IBRĂILEANU, S. 44, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *De cîte ori se îmbăta... o stîlcea în bătăi.* COCEA, S. I, 202, cf. SCRIBAN, D. *Jandarmul... a chemat-o la post, a tupungit-o, a stîlcit-o, a călcat-o în picioare.* STANCU, D. 283. *Mi-am acoperit obrajii cu mîinile. Mi-am spus: să nu-mi stîlcească faţa.* id. ib. 342. *Păcat de juncă să-şi stîlcească piciorul.* DAVIDOGLU, O. 63, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Ca să aibă prilej s-o bată şi s-o stîlcească cumva, baba a vărsat, ca din întîmplare,... în tindă un sac cu bob.* SBIERA, P. 212, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI. ✧ Refl. recipr. *Cînd tovarăşii voştri se stîlcesc şi se umplu de sînge... voi vă mulţumiţi să regretaţi.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 441. ✦ Refl. A se lovi tare; a se schilodi sau a dobîndi contuzii (prin cădere sau prin lovire). *Căzu gios de să stîlci.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 2ᶜ/19.

Adeseori oamenii lucrînd se lovesc şi se stîlcesc la vreo parte a trupului. CORNEA, E. I, 91/34. *Valeu! M-am stîlcit.* ALECSANDRI, T. 274. *Cad şi mă stîlcesc.* CONTEMPORANUL, III, 731, cf. DL, DM, DEX, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI. ✦ (Rar; complementul indică fiinţe, mai ales oameni sau părţi ale corpului lor) A strivi **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Rar; complementul indică obiecte, de obicei, flexibile sau părţi ale acestora, plante etc.) A strivi **(1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR.

2. Tranz. Fig. (Complementul indică cuvintele, limba, scrierea etc.) A pronunţa sau a scrie incorect; a deforma, a denatura, a poci[1] **(1)**, a schimonosi **(3)**, a schingiui **(2)**, a scîlcia **(I 2)**, a stropşi, (regional) a zdrobi. Cf. CIHAC, II, 359. *Mai stîlceşte-le puţin* [cuvintele], *mai schimbă-le.* PHILIPPIDE, P. 236, cf. ŞĂINEANU[2], TDRG. *Adăugă apoi... stîlcindu-şi graiul spre a se face mai înţeles.* REBREANU, P. S. 12, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Ca orice moldoveancă de familie, ţaţa Eliza stîlcea franţuzeasca cu îndrăzneală.* BRĂESCU, O. A. II, 19. *A intervenit... intenţia de a imita vorbirea copiilor care, indiferent cum, stîlcesc cuvintele.* IORDAN, STIL. 42, cf. SCRIBAN, D. *Ochii lui Bălcescu scăpărau şi de enervare stîlcea uşor cuvintele.* CAMIL PETRESCU, O. I, 541. *Vreau să dorm, îi zise, stîlcind cuvintele, ca beată.* VINEA, L. II, 157, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. A schimba **(II)** (în rău). *Comportarea obişnuită a dispărut, omul îşi stîlceşte firea.* PREDA, R. 84.

3. Refl. Fig. (Învechit, rar) A şovăi[1] **(III)**. *Se nu se stîlcească talpele mele.* PSALT. HUR. 10^{v}/9, cf. DHLR II, 481.

— Prez. ind.: *stîlcesc.*

— Din v. sl. СЪТАЧИТИ, СЪТАЛЪКА, СЪТАЛЪЧЕНИЕ.

STÎLCÍRE s. f. Acţiunea de a (se) stîlci şi rezultatul ei.

1. Bătaie straşnică; snopire **(2)**, (rar) stîlceală. Cf. stîlci **(1)**. Cf. DDRF, RESMERIŢĂ, D., DL, DM, DEX, DSR. ✦ (Rar) Strivire **(1)**. Cf. stîlci **(1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR.

2. Fig. Pronunţare sau scriere incorectă a cuvintelor, deformare, denaturare, pocire, schimonoseală **(2)**, schimonosire **(3)**, scîlciere **(2)**, stropşire, (rar) stîlcitură **(2)**. Cf. stîlci **(2)**. Cf. RESMERIŢĂ, D. *Cuvintele le rosteam... fără de trunchierile sau stîlcirile pe care oricine le-ar fi aşteptat.* BLAGA, H. 5, cf. DL, DM. *El apără cu competenţă şi pasiune textul shakespearian de denaturările interpretative ale criticilor şi de stîlcirea traducătorilor nepricepuţi.* V. ROM. noiembrie 1964, 107. *Apelul la literatură, din unele ecranizări, a avut drept consecinţă nu puţine stîlciri, deformări ale cuvîntului.* CINEMA, 1968, nr. 4, 12, cf. DEX.

— Pl.: *stîlciri.*

— V. **stîlci.**

STÎLCÍT, -Ă adj. **1.** Care este bătut foarte rău, snopit **(2)**, zdrobit, (regional) sturît (v. storî **1**); desfigurat sau schilodit în bătaie. Cf. stîlci **(1)**. *Că aşe era de bătuţi şi de stîlciţi... cît rămăseseră cu peile.* NECULCE, L. 133. *Slabă şi stîlcită cum era, căzu la pat, bolnavă de moarte.* CREANGĂ, P. 13, cf. BARCIANU, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Pe urmă au venit derbedeii stîlciţi şi împuşcaţi cu halice să mărturisească.* SADOVEANU, O. XVI, 100. *De omorît, cu bătaie, n-a omorît pe nimeni. Pe mulţi însă i-a lăsat stîlciţi pe marginea drumului.* STANCU, R. A. I, 338, cf. DL, DM, DEX. ✧ Fig. (Adverbial) *Şi restul... îl înlocui, făcînd în aer şi cam stîlcit cuvenitul semn de chemare cu arătătorul.* HOGAŞ, DR. II, 35. ✦ (Rar) Strivit **(2)**. Cf. stîlci **(1)**. *Se întîmpla de veneau sîmbătă noaptea cu cîte un picior frînt sau cu boii stîlciţi.* CREANGĂ, A. 26, cf. DL, DM. ✦ (Rar) Strivit **(1)**. Cf. stîlci **(1)**. *Boabe stîlcite de struguri.* CAMIL PETRESCU, O. III, 283.

2. Fig. (Despre cuvinte, limbă, vorbire etc.) Pronunţat sau scris, reprodus greşit, incorect; deformat, denaturat, pocit[2] **(2)**, schimonosit **(3)**, scîlciat **(3)**, stricat, stropşit, schingiuit[2] **(2)**. Cf. stîlci **(2)**. *Unul din acelaşi cuvînt este... atît de înghiţit şi de stîlcit.* PHILIPPIDE, P. 217. *Fragment de inscripţie în care numele dacului este stîlcit.* XENOPOL, I. R. I, 143, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Ne înţelegeam repede în italieneasca noastră stîlcită.* COCEA, S. I, 115. *Turcul îşi sfîrşi, din capul scării, discursul pregătit într-o franţuzească stîlcită.* BART, S. M. 46. *Dau indicaţii false, în patru limbi, stîlcite toate.* RALEA, S. T. I, 254, cf. DL. *Cuvintele ieşiră stîlcite şi nesigure.* T. POPOVICI, SE. 78, cf. DM. *Efecte savuroase se scot... din observarea limbajului stîlcit.* IST. LIT. ROM. II, 621. *Saluta într-o franceză cu iz stîlcit de londonez publicul prezent.* CINEMA, 1968, nr. 4, II, cf. DEX. ✧ (Adverbial) *Numele lui, pronunţat stîlcit şi de nerecunoscut pe buzele mahalagiilor.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 13. *Călăuzul nostru rosteşte stîlcit cîteva vorbe franţuzeşti.* SADOVEANU, O. IX, 296. ✦ (Rar) (Despre interpretări muzicale) Greşit; fals. *Din gamele-i nebunatice şi stîlcite, simţirea nu lipsea.* HOGAŞ, M. N. 48, cf. DL, DM.

— Pl.: *stîlciţi, -te.*

— V. **stîlci.**

STÎLCITÚRĂ s. f. (Rar) **1.** Stîlcire **(1)**; (concretizat) lovitură. Cf. stîlci **(1)**. *Se mai face streang (o legătură de pus la tăietură şi stîlcitură) din răşină.* N. LEON, MED. 25, cf. DL.

2. Fig. Stîlcire **(2)**; (concretizat) cuvînt stîlcit **(2)**. Cf. stîlci **(2)**. *Franţuzită şi pudrată, Ne-nţeleasă de cei mulţi, Stîlcitura — niciodată N-o iubiră cei desculţi... graiul vechi, adînc şi dulce, Trece epocile-n şir.* THEODORESCU, C. 7.

— Pl.: *stîlcituri.*

— **Stîlci** + suf. *-tură.*

STÎLP s. m. **I. 1.** Lemn lung şi gros, uneori cioplit, fixat în pămînt pentru a susţine ceva (v. par[1] **1**, parmac[1] **1**); p. ext. element de construcţie din lemn, fier, ciment, piatră etc., aşezat vertical, servind la susţinerea sau la ornamentarea unei clădiri, unui pod etc.; bîrnă, grindă, (învechit şi popular) pociumb **(1)**, (popular) şarampoi[2] **(1)**, (regional) bălvan, şaf[1], şarant, soş, şteamp[1] **(1)**, ştenap (v. coloană). *Fie pace în puterea ta şi destul în stîlpul păreţilor tăi.* PSALT. HUR. 110^{v}/13, cf. PSALT. 270/26. *Şi au făcut prin mijlocul tinzii bisericii 12 stîlpi nalţi, tot de piatră cioplîţi* (a. 1654). GCR I, 172/20. *Scris iaste în a treia carte a împăraţilor că era în besearica lui Solomon doi stîlpi de aramă.* CHEIA ÎN. 9^{v}/18, cf. N. COSTIN, L. 55, ANON. CAR. *Şi lîngă Metoh sta un stîlp drept... şi scria deasupra lui aşa* (a. 1747). GCR II, 40/9. *Mormîntul iarăşi este ferecat... şi puşi deasupra mulţi stîlpi de marmoră neagră.* AMFILOHIE, G. 34/6. *Nu se vedea alt decît stîlpi de marmură.* PLEŞOIANU, T. I, 90/80. *În Dunăre, mai cu seamă cînd scade, se văd... stîlpii din ruinele vestitului pod a lui Traian.* GENILIE, G. 206/1. *Cu o lovire de mînă a rupt în două stîlpul care susţinea culmea casei.* ARISTIA, PLUT. 89/25. *Se ascunde după un stîlp.* NEGRUZZI, S. III, 349. *Aci a întins podul Constantin pre stîlpi de piatră.* BOLLIAC, O. 273. *O şandramă de scînduri rezemată pe cîţiva stîlpi de zidărie.* GHICA, S. 544. *Basilica Ulpiană cu cinci rînduri de stîlpi de granit.* ODOBESCU, S. III, 72. *A lui stîlpi-s munţi de piatră, a lui streşin-o pădure.* EMINESCU, O. IV, 123. *Cucoşii cîntau acum pe stîlpii porţilor.* CREANGĂ, O. 135. *Aurul, cu care erau poleiţi stîlpii şi ciubucele de pe lîngă streaşină, licărea.* ISPIRESCU, L. 37. *După cum sînt puşi, stîlpii au aerul de a fi purtaţi de sfincşii cei dormitînd pe labe.* MACEDONSKI, O. IV, 61. *Se văd printre stîlpii ceardacului uşile arhondaricului.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 359. *Au căzut şi stîlpii porţii.* COŞBUC, P. II, 97. *Biserica propriu-zisă e*

împărțită în trei, prin două rînduri de stîlpi. IORGA, C. I. II, 9. *Era o clădire veche, ce ținea colțul cu bolți sonore, răzimate pe stîlpi de piatră.* ANGHEL, PR. 15, cf. PAMFILE, CER. 2. *Era un coteț nou, din blane de stejar, așezat sus, pe stîlpi.* AGÎRBICEANU, S. 163. *Să leg deocamdată pe Pisicuța de un stîlp al cerdacului.* HOGAȘ, DR. I, 245. *La deal și la munte avem casele de bîrne,... așezate... mai ales pe stîlpi de lemn.* PÂRVAN, G. 135. *Se proptește în cei doi stîlpi ai tindei.* I. BOTEZ, B. I, 54. *Stă singură, mai la o parte, lîngă un stîlp, ca o rudă săracă.* TEODOREANU, C. B. 256. *Casa lui bătrînească, cu cerdac și stîlpi albi, stă și azi lîngă primărie.* SADOVEANU, O. XIX, 213. *Se zărea tabla arsă de ploi a unei căsuțe cu cerdac pe stîlpi îmbrăcați în viță-de-vie.* CĂLINESCU, O. I, 22. [Copacul] *acceptă să fie osie de car, stîlp de casă, catarg de corabie, lemn de foc.* VIANU, S. 153, cf. DL. *Apucau stîlpul gros al casei în brațe.* PREDA, R. 354. *Se strînse toată de un stîlp al pridvorului.* T. POPOVICI, SE. 346, cf. DM. *Stîlpi puternici de lemn... susțineau cîte o fațadă.* BARBU, Ș, N. II, 84. *Văd stîlpi înalți de piatră.* T iulie 1964, 56, cf. M. D. ENC., DEX. *Piei de oaie nedubite stăteau agățate de stîlpii cerdacurilor.* V. ROM. ianuarie 1985, 83. *Un pat... Cu scîndurili di brad Și cu stîlchii dar di fag.* MAT. FOLK. 1 461. *Funia-i gata cumpărată, Numai stîlpu să ți-l bată.* BÎRLEA, L. P. M. II, 279. *Casele se dărîma, Numai stîlpii rămînea.* BALADE, II, 242. *Pe Ileana o apuca, ... Lîngă un stîlp o lega, La picioare foc ii da.* ib. III, 314. *Vezi stîlpu ăla dă la poartă? Îl ei, îi dai în cap și l-ai omorît!* O. BÎRLEA, A. P. II, 198. *Nu te răzima de stîlp putred.* ZANNE, ap. CADE. ✧ (Ca termen de comparație) *Rugile voastre sînt ca niște stîlpi tari și virtoși* (a. 1682). GCR I, 253/28. *Ca un stîlp eu stam în lună!* EMINESCU, O. I, 55. *Bătrînul era în același loc, ca un stîlp înfipt în pămînt.* REBREANU, R. II, 16. *Încetinise simțitor alergarea, cînd un necunoscut cu panamaua pe ochi,... i se propti în drum cu brațele desfăcute ca un stîlp de răspîntie.* VINEA, L. II, 290. *Stătea țeapănă ca un stîlp și se uita după ei.* TUDORAN, P. 74. *Un om înalt și drept ca un stîlp... se dădu jos dintr-o mașină.* PREDA, M. S. 18. ✧ Fig. *C-au fost nedejde mea, stîlp de tărie i de fața vrăjmașului.* PSALT. HUR. 50v/6. *Că fuseși upuvăința mea, stălpu tare de fața dracului.* PSALT. 115. *Iară stîlpul e cetatea Ierusalimului.* CORESI, EV. 298. *Această sistemă a responsabilității este unul din stîlpii de temelie a constituției anglice.* FM (1839), 199[1]/22. *Eu sînt stîlpul de care inima ta se reazimă.* TOPÎRCEANU, P. O. 119. *A fost din nou un stîlp de ură, toată, înțelegînd că lupta e mult mai grea decît o bănuise.* CAMIL PETRESCU, U. N. 156. *Am recunoscut îndată și cîțiva stîlpi sacramentali ai educației ei patriotice la care sînt supuși copii nevîrstnici.* SADOVEANU, O. XX, 412. *Întîi stîlpi și unele temeiuri ale viitoarei filozofii românești stau drepți.* în PLR II, 627. *Investigînd cu stîlpii-nțelepciunii... Am ignorat parfumul de petunii.* VULPESCU, P. 35. ✧ *Stîlp de telegraf* (sau *de telefon, electric* etc.) = fiecare dintre stîlpii **(I 1)** așezați la o anumită distanță unul de altul, de care sînt fixate, pe suporturi izolatoare, firele telegrafice, telefonice, electrice, de radio etc. *Drept, ca un stîlp de telegraf, intră în cancelaria un soldat.* BACALBAȘA, S. A. I, 124. *Fug stîlpii mari de telegraf în urmă.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 149. *Gara, casele din oraș, stîlpii de telegraf zburau în urma lui.* AGÎRBICEANU, A. 42, cf. CADE. *Străjuind șoseaua mică Stîlpii rari de telegraf.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 186. *Bădia se opri lîngă un stîlp electric.* C. PETRESCU, O. P. II, 115. *Trec, trec, stîlpii de telegraf, oblici, pe lîngă ferestrele expresului.* TEODOREANU, M. III, 122. *O să mă urc pe un stîlp de telegraf.* SADOVEANU, O. XVIII, 482. *Casele, pomii și stîlpii de telegraf păreau că se deșteaptă cînd ieșirăm în stradă.* DAN, U. 187. *La un stîlp electric, Miron pîndarul,... învîrtea o cheie ceasornicul de control.* ARGHEZI, L. 324. *Trece vertiginos prin fața stîlpilor de telegraf.* VINEA, L. I, 90. *Se vedea stîlpul electric din stradă.* PREDA, R. 176, cf. DL. *Se montează din loc în loc, pe coclauri, stîlpi de înaltă tensiune.* V. ROM. februarie 1964, 69. *Stîlp de cafenea* (sau *de cabaret, de șantan* etc.) = persoană care-și irosește viața în petreceri ușoare, fiind un obișnuit al anumitor localuri. *Nici visezi că înainte-ți stă un stîlp de cafenele, Ce își rîde de-aste vorbe îngîndu-le pe ele.* EMINESCU, O. I, 150. *Șușa întinse tablele pe masă ... cu înlesnirea unui adevărat stîlp de cafenea.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 85. *Ea, același stîlp de cabaret.* MINULESCU, VERS. 289, cf. SCRIBAN, D. *Nu pot să am iluzia unei logodnice cu un stîlp de șantane.* CĂLINESCU, E. O. I, 296. *Se știa despre el că e un stîlp de cafenea.* PAS, Z. I, 205, cf. DL. *Pașadia, diurn și nocturn, își dezvăluie și învăluie fața că o stea variabilă, cînd rafinat și învățat patrician în somptuoasa sa locuință barocă, cînd stîlp de tripou și casă de întîlnire.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 77, 12/2, cf. DEX. (Regional) *Stîlp de strugur* = ciorchine de strugure (Vadu Crișului — Oradea). Cf. ALR I 1 715/295. ✧ Expr. **A fi** (ori **a sta** sau **a rămîne**) **stîlp** (**de cremene** ori **de piatră**) = a fi (ori a sta sau a rămîne) pironit, împietrit (de spaimă, de mirare etc.). *Batag sta stîlp de cremene înaintea lui.* SANDU-ALDEA, U. P. 10. *Vasile a rămas stîlp de piatră.* AGÎRBICEANU, A. 49. *Rămăsesem stîlp în mijlocul potopului.* HOGAȘ, DR. I, 309. *Du-te și-ți vezi de letcă și nu mai sta aicea stîlp, lîngă mine.* SADOVEANU, O. VII, 315, cf. DL, ZANNE, P. III, 384. **A pune** (sau **a ținti, a vedea** etc.) **la stîlpul infamiei** v. infamie. ✦ Indicator de frontieră sau de hotar. *A se încredința dacă nu cumva stîlpii, pietrile sau hotarele au fost mutate.* PAMFILE, A. R. 156, cf. id. I. C. 375. *Caută cu băgare de seamă la rege, a cărui siluetă impasibilă și elegantă ocupă, cu rigiditatea unui stîlp de frontieră, a doua treaptă a stranei regale.* ARGHEZI, B. 28, cf. LTR[2], DL, M. D. ENC., ALR II 5 069/141, 310, 365, 784. (Fig.) *Anul care poate marca un stîlp de graniță... este în fond 1829.* IST. LIT. ROM. II, 35. ✦ Spec. (Regional) Par[1] **(1)** (din mijlocul clăii de fîn) (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALRM SN I h 93/605. ✦ (Învechit, rar) Stindard **(2)**. *Istoriile elinilor și a latinilor și a altor limbi, carii stîlpul scrisorii au ținut.* CANTEMIR, HR. 58/6. ✦ (Regional; în sintagma) *Stîlp pentru găleți* = prepeleac **(I 1)** la stînă (Secusigiu — Arad). Cf. CHEST. II 413.

2. Fig. Persoană care constituie un sprijin de căpetenie pentru cineva, mai ales pentru o colectivitate; personalitate, om de vază. *S-au săvîrșit doi boieri mari, carii putem să zicem noi stîlpi ai țărei* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 235/18. *Împăratul zicea că a murit Esop, stîlpul împărății sale* (a. 1812). GCR I, 207/20. *Aceștia erau stîlpii patriei.* RUSSO, S. 117. *Un stîlp al bisericii anglicane căută a interpreta scriptura ca s-o puie în armonie și în concordanță cu descoperirile geologice.* GHICA, C. E. II, 407. *Bătrînul stîlp al țărei văzuse și pățise în viața lui foarte multe.* FILIMON, O. I, 110. *Acel care-ți grăiește Boier e, stîlp de-al țării.* ALECSANDRI, T. II, 169. *Noi trei știntem stîlpii puterii.* CARAGIALE, O. VI, 103. *Mai este încă unul din stîlpii nemișcați Ce sprijine puternic biserica creștină?* I. NEGRUZZI, S. VI, 464. *Și-aveați și voi în curte-acum Un stîlp la bătrînețe.* GOGA, POEZII, 22. *Nu e măcar nepot de vară Al vreunui stîlp al țării.* IOSIF, V. 149. *Moș Trifu, stîlpul și veselia satului, povestea cîte o glumă.* BUJOR, S. 34. *Funcționarii și pensionarii sînt stîlpii burgheziei noastre.* REBREANU, R. I, 65. *Ion Teodorescu, gazetarul foarte cunoscut, unul din stîlpii cotidianului „Adevărul".* SADOVEANU, O. XX, 441, cf. DL, DM. *Atunci au pierit un mare stîlp al acestui neam.* BARBU, PRINC. 70, cf. M. D. ENC., DEX. *Dar la masă cine-mi șade? Șed boierii plaiului Și stîlpii divanului.* BALADE, I, 386. *S-au strîns boierii la vorbă; Boieri mari și țăriei Stîlpii Țarigradului.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 136. ✧ (Prin analogie) *Înfloritor popor sătean, simburele și stîlpul pentru păstrarea unei omeniri mai puternice.* VASICI, M. II, 72/16. *Codurile sînt stîlpii edificiului social.* GHICA, C. E. I, 165. *Cîte puțin ideea cea nouă ajunge și ea idee ortodoxă, un stîlp al societății* (a. 1888). PLR I, 357. ✧ *Stîlpul casei* (sau *al familiei*) = capul familiei. *Fănică este stîlpul familiei.* GHICA, C. E. I, 190. *Barbu Craioveanul, ban al Craiovei, unul din stîlpii vechei și puternicei familii a*

Pîrvuleștilor. VLAHUȚĂ, S. A. III, 265. *Gospodarul... cinstea casei, stîlpul casei.* MARIAN, Î. 278. *Nici o brazdă de moșie nu s-a mai înstrăinat de cînd s-a făcut dînsul stîlpul casei.* REBREANU, I. 49. *Era băiatul cel mai mare, stîlpul casei.* BASSARABESCU, V. 150, cf. DL, DM. (Învechit, rar) *Stîlpul dughenii* = proprietar al unei dughene. *Să deie stîlpul dughenii din zăce bani unul* (a. 1785). URICARIUL, V, 12/24.

3. Monument **(1)**, de obicei în formă de coloană; columnă. *Au fost rădicat un stîlp de piatră înalt și minunat... carele să cheamă Colos.* N. TEST. (1648), 267v/31. *Acela stîlp au rîdicat Alexandru.* DOSOFTEI, V. S. februarie 79r/31. *După ce s-a întors Traian în Rîm, cu izbîndă de pre dați, au poroncit de au făcut un stîlp de marmură.* N. COSTIN, L. 134. *Cu mai mare cinste l-au priimit Sinatul* [pe Traian], *ce nu numai triumf i-au făcut, ce încă și stîlp înalt și minunat.* CANTEMIR, HR. 105, cf. ANON. CAR. *Au scris istoriile vremilor acelora pe stîlp de pămînt și de piatră.* ANTIM, O. 250. *Și este sămn un stîlp de piatră și zic să-i fie tăiat capul acolo* (a. 1743). GCR II, 32/33. *Și zidiră stîlp.* ALEXANDRIA (1794), 8/12. *Împărătească sa mărire au binevoit a asculta rugătoarea cerirea lor, priimind înălțarea stîlpului.* AR (1835), 2r/13. *Pe locul unde se întîmplase bătălia... puse să zidească o biserică și trei stîlpi de piatră.* XENOPOL, I. R. III, 68. *Stîlpi de piatră pe care fură săpate aceste sfaturi.* VISSARION, B. 376. ✦ (Învechit, rar) Turnul Babel. *De la potop pînă la stîlp 600 de ai.* MOXA, 348/26. ✦ (Regional; și în sintagma *stîlpul mortului*) Monument funerar (provizoriu) din lemn sau din piatră, în formă de cruce sau cu o cruce în vîrf, care se așază la capul mormîntului. *O piatră foarte mare în loc de stîlp o puse la mormîntul său.* MINEIUL (1776), 150r1/7. *În alte părți din Transilvania, în locul crucii, se pune la capul mortului un stîlp, anume spre acest scop cioplit sau o piatră mare.* MARIAN, Î. 334. *La cap* [mormintele] *au stîlp, „stîlpul mortului" sau o cruce, care se pune mai tîrziu.* PAMFILE, I. C. 458. *Stai, stați-ar stîlpul la cap, să-ți stea.* id. J. II, cf. CADE. *Cînd a murit bunicul, numai mama și cu niște nurori plîngeau, tata și alți frați de-ai ei umblau... să facă rost de scînduri... pentru stîlp și cruce.* PREDA, I. 249, cf. LEXIC REG. 31.

4. (Popular; în practicile religiei ortodoxe; folosit mai ales la pl.; și în sintagma *stîlpii morților*) Fiecare dintre cele patru evanghelii pe care le citește preotul la slujbele pentru morți. *Protopopului și duhovnicului* [s-au dat] *cîte 9 potr*[onici], *de citit stîlpii la casă* (a. 1738). BUL. COM. IST. IV, 73. 7 [părale] *au dat preuților la prohod și la stîlpi* (a. 1795). ȘTEFANELLI, D. C. 248. *Sub cuvîntul „stîlpi" se înțeleg evangheliile celor patru evangheliști,... care se cetesc de către preotul local, iar cetirea evangheliei numai a unui singur evanghelist se numește un stîlp.* MARIAN, Î. 223, cf. PAMFILE, J. II, 166, CADE. *Popa Tonea, pînă la ziuă, a pus, în rîuri de lacrimi,... cei patru stîlpi — cele patru evanghelii.* GALACTION, O. 203. *Preotul este anunțat să meargă la sicriu și să citească slujba numită „stîlp".* PRIBEAGUL, P. R. 138. *Vlădica Tarasie a început a ceti între clericii săi, sub prapori, stîlpii morților.* SADOVEANU, O. XXIII, 1 020, cf. SCRIBAN, D., H II 148, IV 160, XVI 153, XVIII 309, ALR II/I MN 872 710, ALRM II/I h 220. ✦ (Regional; în practicile religiei ortodoxe) Fiecare dintre evangheliile care se citesc la opririle (pe la răspîntii) ale procesiunii mortuare pînă la biserică (și în drum spre cimitir); (regional) stare **(I 1)**. Cf. ALR II/I MN 87, 2 710, ALRM II/I h 220.

5. Fig. (De obicei urmat de determinări care arată felul) Coloană de fum, de foc, de lumină etc. care se înalță în sus; p. ext. trîmbă **(I 3)**. *Den stîlp mare de ruor grăia către-îns.* PSALT. HUR. 82r/11, cf. PSALT. 204/10. *Ritorica ca un stîlp de lumină, ca o făclie slobozitoare de raze ne povățuește.* MOLNAR, RET. 24/7. *Călătorii au văzut o înaltă coloană (stîlp) de fum, sara au văzut fulgere scînteind din acea coloană, după care urma desă detunări.* AR (1831), 136²/14. *Din culmea muntelui se înălța stîlp de flacări pînă la nuori.* FM (1845), 321¹/32. *Se ivi... umbra lunii în chip de stîlp luminos* (a. 1853). GCR II, 365. *Mihai mîndrul vine falnic ca un stîlp de pară.* ALECSANDRI, P. I, 37. *Din cînd în cînd vîntoasele se dau vîrtej, adună paie și frunze și prav, le ridică volbură înaltă în aer și se duce, se duce stîlpul frămîntîndu-se peste cîmp.* SLAVICI, O. I, 268. *Stîlpul de fum ce se înalță în liniștea serei.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 379. *Am văzut stîlpii de flacări cutreierînd satele, învăpăind zările și trosnind în mijlocul ruinelor.* în PLR II, 204. *Și sprijină pe stîlpi de flăcări largi tot golul.* AL. PHILIPPIDE, A. 5. *Se înălța, în liniștea serii, un stîlp de fum.* M. I. CARAGIALE, C. 157. *Către acest stîlp de fum... urcară din văi, pe poteci, cei cîțiva monahi ai lui Zalmoxis.* SADOVEANU, O. XII, 18. *Deasupra satului se ridicau acum stîlpii de fum negru.* V. ROM. noiembrie 1950, 55. *Din vîrful caselor se ridicau stîlpi drepți de fum albastru.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 905. *Dau porunci talazului să crească, Să suie stîlpi de trombe pîn'la stele Ca să măsoare înălțimea crimei.* JEBELEANU, S. H. 89. ✧ (Prin analogie) *Acesta stîlp de argint viu care rămîne în țăvie.* AMFILOHIE, G. F. 23v/3. ✧ Fig. *Astfel poți rămînea pentru multe timpuri un stîlp de lumină caldă în jurul căruia crește și înflorește viața.* IORGA, P. A. II, 27.

6. (Învechit) Coloană (de cifre, într-un text). *Pune 2 degete, unul de la mîna stîngă, adecă degetul cel mare, pe stîlpul despre stînga pre margene și degetul arătătoriu de la dreapta deasupra, pe care număr vei să-l înmulțești.* AMFILOHIE, E. 26/17. *Stîlpul șinurilor.* GHEOM. TRIGON. 81v/9. ✦ Fig. (Învechit, rar) Înțeles; sens **(I 1)**. *Cursul istoriei necurmat și stîlpul voroavei nefărîmat vei afla.* CANTEMIR, I., I. I, 4.

7. (Min.) Porțiune dintr-un zăcămînt lăsată neexploatată pentru susținerea pereților galeriilor. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX. ✦ Porțiune de substanță minerală utilă, în formă de prismă, cuprinsă între două galerii paralele și pregătită pentru exploatare. M. D. ENC.

8. (Învechit, prin Mold.) Unitate de măsură, de lungime variabilă, pentru pămînt. V. f u n i e. *Statul are trei stîlpi de răzeșie.* I. IONESCU, D. 422. *În Moldova avem o împărțire a pămîntului care se numește stîlp.* PANAITESCU, O. Ț. *Stîlpul este o parte de moșie în genul funiei.* id. ib. 174.

II. Numele unor părți de obiecte care se aseamănă ca formă sau ca întrebuințare cu un stîlp **(I)**:

1. (Prin Mold.) Fiecare dintre cei patru stîlpișori **(1)** (doi dinainte și doi dinapoi) înfipți în tălpile războiului de țesut, în care se sprijină sulurile; (regional) braț, furcă, mînă **(II 4)**, cujbă, ciocan. *Între picioarele de la sul sînt înfipte două lemne perpendiculare, cărora li se zice: furci, mîini sau stîlpi.* DAMÉ, T. 135. *La unele războaie picioarele tălpilor sînt prelungite în sus formînd ceea ce se numește brațe, furci, mîini, stîlpi.* PAMFILE, I. C. 271.

2. (Regional) Fiecare dintre cele două lemne pe care se reazimă perna **(II 2)** morii (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALR II 6 746/2.

3. (Regional; la joagăr) Fiecare din cele două laturi verticale ale jugului (Nucșoara — Cîmpulung). Cf. ALR II 6 449/784.

4. (Regional; la joagăr) Fiecare din cele două scînduri între care se mișcă jugul. Cf. PAMFILE, I. C. 111, ALR II 6 442/260, 346, 365.

5. (Pescuit; și în sintagma *stîlpii talianului*) Fiecare din cei 16 piloți pe care este întins talianul¹ **(2)**. Cf. ANTIPA, P. 421.

6. (Regional; în sintagma *stîlpul din mijloc*, ALR II 6 706/886) Scîndura din mijloc de la fundul unui vas de lemn, pe care sînt așezate perpendicular doagele; (popular) stînghie **(2 h)**, (regional) pop¹ **(I 2 g)**. Cf. DAMÉ, T. 89, PAMFILE, I. C. 166, ALR II 6 706/531,

682, 728, 928, UDRESCU, GL. ◇ *Stîlpul aripei* = fiecare dintre cele patru doage mici, pe fundul unui vas de lemn, așezate între aripi și cele două doage din mijloc. Cf. PAMFILE, I. C. 176. ◇ *Stîlpul mijlociu* (sau *din mijloc*) = fiecare dintre cele patru doage din mijloc perpendiculare pe doaga cea mai lungă de pe fundul unui vas de lemn. Cf. PAMFILE, I. C. 167.

7. (Regional) Treaptă[1] **(1)** (Negrești — Slatina). Cf. ALRM II/1 h 343/791.

8. (Învechit și regional; și în sintagma *stîlpul* sau *stîlpii ușii*) Ușor. *Și luați și den sîngele lui și stropiți cu el stîlpii ușiei easeei amîndoi.* PO 214/26. *Și vor lua den sînge și vor pune la cei doi stîlpi ai ușii.* BIBLIA (1688), 47[1]/42, cf. ALR I 654.

9. (Nav.) Grindă de lemn dispusă de-a lungul parapetului sau al balustradei unei punți descoperite, pe care se așază o încărcătură, în scopul de a o fixa; stanță[1] **(3)**. Cf. LTR[2].

III. 1. (Învechit și regional) Ram[1] **(1)**. *Vin păsările cerțului și odihnesc spre stîlpurile lui.* TETRAEV. (1574), 222. *Văzu... un copaciu de fier și stîlpurile lui de fier* (a. 1580). CUV. D. BĂTR. II, 332[1]/2, cf. COD. TOD. 203. *De smochin învățați-vă pildă, iată cînd vor fi stîlpurile lui tinere și înfrunzește să știți că aproape iaste vara.* N. TEST. (1648), 59[r]/29. *În mîna dreaptă stîlpi de busuoc pusu-mi-au* (a. 1784). GCR II, 137/31. *Ea se roagă mărului... Să-și aplece vîrvurile, Vîrvurile și stîlpurile Să-și rupă niște mlădiță.* VICIU, COL. 134. ✦ P. anal. (Învechit) Braț, ramificație a unui obiect. *Șase stîlpure ieșiia den trupina sfeașnicului.* PO 306/3. ✦ (Prin vestul Munt.) Fiecare dintre cele două ramificații ale unei sobe țărănești de cărămidă prin care trec fumurile despărțite prin firidă. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Regional) Canin (Izbiceni — Corabia). Cf. ALRM II/1 h 72/886.

3. (Învechit; în sintagma) *Stîlpul lui Volta* (sau *stîlp voltaic*) = pilă electrică v. p i l ă[2] **(1)**. *Volta a compus un instrument foarte interesant numit stîlpul lui Volta.* BĂRASCH, M. III, 85/26. *Sîrmele polare ale unui stîlp voltaic.* id. ib. 87/19.

IV. (Astron.; popular) Steaua-Polară v. p o l a r **(1)**. *Steaua Polară — steaua din capul oiștei Carului Mic, — se cheamă împărat, candela cerului, stîlp, steajăr.* PAMFILE, CER. 163.

— Pl.: *stîlpi* și (învechit, n.) *stîlpuri*.

— Din v. sl. **стлпъ**.

STÎLPÁN s. m., s. n. **1.** S. m. (Regional) Augmentativ al lui s t î l p **(I 1)** (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Am pus doi stîlpani la poarta a mare, să nu mai aibă moarte.* id. ib.

2. S. m. (Prin nord-vestul Munt.) Spînzurătoare **(3)**. Cf. LEXIC REG. 86.

3. S. n. (Rar) Ghioagă. Cf. DL, DM. *Care scăpa de stîlpan, Nu scăpa de buzdugan.* ALECSANDRI, P. P. 126, cf. ZANNE, P. V, 609.

— Pl.: (m.) *stîlpani* și (n.) *stîlpane*.

— **Stîlp** + suf. *-an*.

STÎLPÁR[1] s. m. Veche monedă de argint, cu o valoare mică, variabilă, care avea gravate pe una dintre fețe două coloane; direclie. *Să vîri mîna în buzunar, Să scoți vro doi, trei stîlpari, Să dați pe la lăutari.* SEVASTOS, N. 298, cf. TDRG, CADE, DL, DM, DEX. *Icosaru de doișprezece lei și stîlparu de argint tot doișprezece lei.* GEORGESCU-TISTU, B. 36.

— Pl.: *stîlpari*.

— **Stîlp** + suf. *-ar*.

STÎLPÁR[2] s. n. v. **stîlpare**.

STÎLPÁRE s. f., s. n. **1.** S. f. (Învechit și popular) Ramură verde înfrunzită; s p e c. ramură de salcie[1] **(1)** verde (și înflorită) care se duce de către credincioși și se împarte în biserică în duminica Floriilor; (regional) mițișor **(II 1)**, salcie[1] **(1)**, săleuță **(1)**. Cf. PSALT. SCH. 166/30. *Luară stîlpări de finic și ieșiră în timpinatul lui.* CORESI, EV. 104. *Veșteji măceșul și odrăsli stîlpări mai înghimpoase.* CUV. D. BĂTR. I, 380/29. *Mi-au dat acest stîlpariu de finic.* VARLAAM, C. 105. *Și face stălpări mari că pot... păsările cerului să sălășuiască* (a. 1648). GCR I, 128/20. *Tăia stîlpări de lemne și le așternea pre cale.* N. TEST. (1648), 56[r]/2. *Stîlpări de finic.* ST. LEX. 175[v]/2. *Nu văz... vro stîlpare mică.* DOSOFTEI, PS. 125/6. *Și să întoarse porumbul la dînsul de către sară, și avea frunză de maslin stîlpare în gura lui.* BIBLIA (1688), 6[1]/21. *Te timpinară cu stîlpări înfrunzite de maslin* (a. 1689). GCR I, 287/1, cf. ANON. CAR. *Nu hotărăsc stîlpările de finic biruința biruitorului* (a. 1701). FN 92. *Alții merg înainte cu stîlpări.* ANTIM, P. 164. *Se încununa tinere stîlpări de dafin* (a. 1773). GCR II, 91/36. *În duminica Floriilor au primit mățișoare sau stîlpările în genuche stînd.* ȘINCAI, HR. III, 274, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Îi puseră ca aripe d-a lungu-n ambe părțile Stîlpări de palmifer.* HELIADE, O. I, 395. *Învîrtindu-să, pre iron îl acoper cu stîlpări De masnine și de dafne și cu dulci adormitări.* POGOR, HENR. 120/10. *Cazacul, amestecat cu mulțimea, îi înfășoșă un ram (stîlpar).* ASACHI, S. L. II, 7. *În ținuturile tropice se face rachiul din stîlpări.* FM (1844), 51[2]/7. *Nația lor recunoscătoare Stîlpări nevestezi va înălța.* I. VĂCĂRESCUL, P. 297/12, cf. POLIZU, LM. *Să vadă odrasla din trupul lor Ca acei cinci stîlpari ce au înflorit.* SEVASTOS, N. 195, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ȘĂINEANU[2]. *Cu stîlpări de boz îi acopăr capul tot.* PAMFILE, VĂZD. 135, cf. PASCU, S. 90. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Și în amurg,... C-un răm de salcie și cu stîlpări Bătrîna îți vorbește ca la vii Despre copiii duși în patru zări.* BRAD, O. 150, cf. DEX, H XVIII 15. *Și noi judeo te-nchinăm Cu stîlpari de bosioc, Să nu-ți dea Domnul noroc.* CONV. LIT. XXI, 1 058. *Cîntă cucul pe stîlpare.* BUD, P. P. 44, cf. CANDREA, Ț. O. 52, DENSUSIANU, Ț. H., BÎRLEA, L. P. M. I, 215, cf. ALR I 926/280, 375, ALR II/I MN 110, 2 807, ALRM II/I h 261. *Am un copaci cu 12 stîlpări* (Anul). GOROVEI, C. 13. ◇ (Învechit) *Duminica Stîlpărilor* = duminica Floriilor, v. d u m i n i c ă. *Frunza codrului a ieșit pe la dumineea stîlparilor* (a. 1772). IORGA, S. D. XVII, 128. ◇ E x p r. (Învechit) **A-(i) da (cuiva) stîlparea** = = a-(i) acorda (cuiva) locul cuvenit. *La danț era sprinten ca toți italienii, cu toate că pentru acest fel de slavă Italia trebuie să se tragă la o parte și să dea stîlparea Franței.* HELIADE, L. B. III, 50/26.

2. S. f. F i g. (Învechit, rar) Urmaș; vlăstar. *O, fiul meu Petre, iată că-ți trimit coroana... și diademele, pentru că tu erai stîlparea mea cea înflorită.* NEAGOE, ÎNV. 178/27, cf. IORGA, C. I. I, 228.

3. S. n. (Învechit, rar) Toiag. Cf. ST. LEX. 176[r]/2.

4. S. f. pl. (Regional) „Copaci îngemănați" (Năsăud). ALR I 987/268.

5. S. n. (Regional) „Scoc sterp" (Boiu Mare — Baia Mare). ALR II 6 733/272.

6. S. n. (Regional) Cînepă pentru sămînță semănată în porumb (Loman — Sebeș). Cf. A II 8.

— Pl.: *stîlpări*. — Și: (învechit și regional) **stîlpár** s. m.

— Cf. s t î l p.

STÎLPÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Învechit; complementul indică terenuri, suprafețe de pămînt etc.) A marca **(4)** hotarul cu stîlpi **(I 1)**. *Au ei moșii împreună și le-au stîlpit* (a. 1648). ap. PANAITESCU, O. Ț. 173. *Apoi, dacă om stîlpi acela loc, să alegem alt hotar* (a. 1667). IORGA, S. D. VI, 26. *Moșiea mea iaște stîlpită De pre uric în seamne-ntărită.* DOSOFTEI, PS. 44/7. *Iaste din stîlpitură ce s-au stîlpit cu Pilat vornicul* (a. 1699). IORGA, S. D. VI, 96. *Se face jumătate de sat* [din moșia] *pe care o stîlpește despre frate* (a. 1706). id. ib. VII, 107. *Partea*

din jos [a moșiei]... *au stîlpit-o* (a. 1776). URICARIUL, II, 190/26. *Răzeșii cei împreună stăpînitori cu alții să nu fie volnici a vinde sau schimba părțile lor mai nainte de a le hotărî și cu petri a le stîlpi pe fața pămîntului.* SOB. HRIS. 34. *Hotări ca ogoarele țărănești să fie alese și stîlpite.* KOGĂLNICEANU, S. A. 221. *Moșia aceasta a fost hotărîtă și stîlpită la 1837 de către proprietarul ei.* I. IONESCU, M. 626, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Operația delimitării unui codru de loc se numea „a codri", iar cînd se puneau stîlpi, se zicea „a stîlpi".* PANAITESCU, O. Ț. 240. ◇ Refl. pas. *Părțile cumpărate de Vodă se stîlpesc în 7196 (1688) de către Bută vorn*[ic] *de poartă.* ARHIVA, I, 411, cf. 397. *Se vor stîlpi* [părțile] *cu petre hotară* (a. 1816). URICARIUL, V, 205/25. *Li s-au dat... fiecărui moș pătraș și li s-a stîlpit cu voie, cu mulțumirea lor.* I. BRĂESCU, M. 30.

2. Tranz. (Învechit, rar; complementul indică stîlpi, plante etc.) A fixa în pămînt. *Și clădiră lor nalte... cetățile lor... și stîlpiră lor stîlpi și desișuri preste tot dealul.* BIBLIA (1688), 279[1]/44. ✦ A așeza unul peste altul. *Ioan... au stîlpit preste el grămadă de pietri marc foarte.* BIBLIA (1688), 230[1]/35.

3. Refl. (Învechit, rar) A se sprijini **(1)**. *O strîngere în curmezișul pieptului, care silește pe bolnav a se scula și a se stîlpi pe mîini.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 392/28.

4. Refl. (Învechit, rar) A se stabili **(1)**. *Și zise împăratul întoarce-te și dvoreaște acicea, și să întoarse și să stîlpi.* BIBLIA (1688), 230[2]/24.

5. Tranz. (Învechit, rar; complementul indică ochii, privirea) A pironi **(3)**. *Ședea buiguind cu ochii stîlpiți în sus la podul casii.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 45[v]/13, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. ◇ Fig. *Și firea și legea îi îndatorește a stîlpi ochii asupra întemeierii caselor obștești* (a. 1820). URICARIUL, I, 260/27.

— Prez. ind.: *stîlpesc.*

— V. **stîlp.**

STÎLPÍRE s. f. (Învechit, rar) Faptul de a (se) stîlpi.

1. Marcare a unui teren, a unei suprafețe de pămînt etc. cu stîlpi **(I 1)**. Cf. stîlpi **(1)**. *Au cheltuit la dumnealui logofătul cel mare pentru stîlpiri* (a. 1642). ap. STOICESCU, S. D. 182, cf. PONTBRIANT, D.

2. Sprijinire **(1)**. Cf. stîlpi **(3)**. *Se roșesc și lăcrămez ochii de sar bolovanii din loc și se gătesc de ... stîlpirea lor pe mîini, sau se țin cu virtute de altul.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 249/1.

3. Pironire (a ochilor, a privirii spre cineva sau ceva). Cf. stîlpi **(5)**. Cf. DDRF.

— Pl.: *stîlpiri.*

— V. **stîlpi.**

STÎLPIȘÓR s. m. Diminutiv al lui stîlp.

1. Stîlp **(I 1)** (mai) mic, (mai) subțire; (rar) stîlpuleț **(I 1)**, stîlpușor **(1)**. *Varul și aurul la părești și la stîlpișor au dat-o iară pop*[a] *Nicola* (a. 1654). IORGA, S. D. XIII, 118. *Și pe acea pardosea dinaintea piramidei sînt făcuți patru stîlpișori ca de o jumătate de stînjen înalți.* DIONISIE, C. 227, cf. DL, DM, DEX. *Doi chiezași buni că mi-am pus Pe stîlpișorii ăi de sus.* BIBICESCU, P. P. 326, cf. CHEST. II, 102/44. *E un pat mare-ncheiat, Cu stîlpișorii de brad.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 733.

2. Monument funerar (mai) mic, în formă de coloană, care se așază la capul mormîntului; (rar) stîlpuleț **(I 2)**. Cf. stîlp **(I 3)**. *La capul...* [mormintelor] *erau, la unele, cruciulițe de lemn vopsite într-un albastru aproape alb, la altele stîlpișori ciopliți în patru fețe, încrestați, chindisiți cu migăleală.* AGÎRBICEANU, S. 555.

— Pl.: *stîlpișori.* — Și: (regional) **stîlpșór** s. m.

— **Stîlp** + suf. *-ișor.*

STÎLPÍT, -Ă adj. **1.** (Învechit; despre terenuri, suprafețe de pămînt etc.) Care este marcat cu stîlpi **(I 1)**. *Și sînt aceste patruspreci pămînturi ales(e) și stîlpite* (a. 1673). IORGA, S. D. XVI, 64. *Vînd lui Vasile Ruset... 37 pămînturi stîlpite pe 30 lei* (a. 1763). BUL. COM. IST. IV, 211. *Vînde... un pogon de vii bătuit și stîlpit* (a. 1777). IORGA, S. D. VII, 331. *Moșia... stîlpită și măsurată* (a. 1815). URICARIUL, II, 6/26. *Adaogă inscripția că dacii au fost invitați să iasă din locul stîlpit.* XENOPOL, I. R. I, 144. *Parte stîlpită, adică delimitată cu stîlpi.* PANAITESCU, O. Ț. 174. ◇ Fig. *Stăpînire stîlpită și pacinică* (a. 1871). URICARIUL, I, 394/16.

2. (Învechit și regional; despre oameni) Pironit **(2)** (de teamă, de mirare etc.). *Preotul stîlpit lîngă ușa porții.* BIBLIA (1688), 188[r]/50. *Om stîlpit în picioare.* PISCUPESCU, O. 60/2. *Rămase împăratul stîlpit cînd văzu masa viind singură.* ISPIRESCU, L. 355. *Iată-l iar pe badea Ion, ca și azi-dimineață, stîlpit lîngă ușă.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 200, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. ✦ (Învechit și popular; despre ochi, privire) Pironit **(2)**; fix. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Turburare de ochi, cu căutătură stîlpită și temută.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 392/30. *Statu-palmă-barbă-cot cu ochii stîlpiți, cu dinții rînjiți.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 17, cf. DL, DM. *Îi rămăseseră ochii stîlpiți.* PLOPȘOR, C. 22.

— Pl.: *stîlpiți, -te.*

— V. **stîlpi.**

STÎLPITÚRĂ s. f. (Învechit) Loc marcat cu stîlpi **(I 1)**. *Iaste din stîlpitură ce s-au stîlpit cu Pilat vornicul* (a. 1699). IORGA, S. D. VI, 96. [Satele] *li-cu ales și li-au hotărît împregiur și s-au încheiat întru o stîlpitură* (a. 1754). id. ib. VIII, 278. *În stîlpitura... sa* [a satului] *au toată voia monastirile a-și face orice acareturi.* (a. 1820). URICARIUL, VI, 172/9.

— Pl.: *stîlpituri.*

— **Stîlpi** + suf. *-tură.*

STÍLPNIC s. m. adj. **1.** S. m. (Învechit și popular) Pustnic care trăia retras pe vîrful unui munte înalt sau pe capitelul unei coloane; (învechit, rar) turnean. V. stilit. *Și s-au tîmplat atunce de-au murit un corăbiiari și-l îngropară aproape de stîlpul unui stîlpnic.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 65[r]/33. *Prea cuviosul părintele nostru Alipie stîlpnicul.* id. ib. noiembrie 170[v]/32, cf. URICARIUL, XI, 301/15. *Un stîlpnic oarecarele era în cetatea Edesului* (a. 1750). ARHIVA, I, 122. *Preacuviosul părintele nostru Simeon stîlpnicul.* CALENDARIU (1814), 5/8, cf. LB, POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Prin unele părți se zice că Sf. Simion se numește stîlpnicul, din pricină că el toată viața lui a stat într-un picior pe un stîlp înalt și cu mînile ținea pămîntul să nu cadă.* PAMFILE, S. T. 43, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Stîlpnicii din „Viețile Sfinților" nici nu s-au mișcat din loc.* ARGHEZI, B. 88.

2. S. m., adj. (Rar) (Persoană) care constituie un sprijin de nădejde pentru cineva. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *stîlpnici.*

— Din slavonul СТАЛЬНИКЪ.

STÎLPOCÍ vb. IV. Refl. (Prin sud-vestul Transilv.) A se opinti **(1)**. *Nu te stîlpoci să ridici sacu că-i greu.* LEXIC REG. II, 102.

— Prez. ind.: *stîlpocesc.*

— De la **stîlp.**

STÎLPȘÓR s. m. v. **stîlpișor.**

STÎLPULEȚ s. m. **I.** (Rar) Diminutiv al lui stîlp.

1. Stîlpișor **(1)**. Cf. stîlp **(I 1)**. Cf. PASCU, S., DL, DM, DEX.

2. Stîlpișor **(2)**. Cf. stîlp **(I 3)**. *La mormîntul turcilor, La ăl stîlpuleț de piatră.* PĂSCULESCU, L. P. 211.

II. (Regional) Ușor (Luța — Făgăraș). Cf. CHEST. II 114/61.

— Pl.: *stîlpuleți.*

— **Stîlp** + suf. *-uleț.*

STÎLPUȘÓR s. m. **1.** (Rar) Stîlpișor **(1)**. [Drumul e] *prevăzut... cu stîlpușori de piatră rotunziți frumos.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 32. *Piața se întinde într-o cercoferință de trei verste însemnată cu stîlpușori de lemn.* NEGRUZZI, S. I, 36, cf. DL, DEX.

2. (Regional) Mănușă **(II 2 e)**. Cf. DAMÉ, T. 11.

— Pl.: *stîlpușori.*

— **Stîlp** + suf. *-ușor.*

STÎMBRÍU s. m. (sg.) (Regional; într-o strigătură; cu sens neprecizat, probabil) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape (Costești — Rîmnicu Vîlcea). Cf. MAT. FOLK. 420. *Foaie verde de stîmbriu, Mai strînge-te lele-n brîu.* ib.

— Etimologia necunoscută.

STÎMPÁ vb. I v. **spampa.**

STÎMPĂR s. n. v. **astîmpăr.**

STÎMPĂRÁ vb. I v. **astîmpăra.**

STÎMPĂRÁRE s. f. v. **astîmpărare.**

STÎMPĂRÁT, -Ă adj. v. **astîmpărat.**

STÎMPĂRĂTÓR, -OÁRE adj. v. **astîmpărător.**

STÎMPETĂ s. f. (Învechit, rar) Furtună. (F i g) *Stîmpetele inimii sale înfrunta cu dispreț vijăliile elementelor.* HELIADE, L. B. I, 106/15. *Amu am dat d-o parte orice patimă netrebnică și mă uit ațintat la stîmpeta ce se apropie întocmai ca pilotul unui vas-amiral.* id. ib. II, 121/21.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *stîmpete.*

— Etimologia nesigură. Cf. it. t e m p e s t a.

STÎMPÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Învechit; despre ochi) A nu mai vedea bine; (învechit) a se tîmpi **(1)**. *Stîmpea ochii lui de bătrînețele lui.* BIBLIA (1688), 255²/24, cf. CADE, SCRIBAN, D. ✦ R e f l. (Despre vedere, putere etc.) A slăbi **(2)**. Cf. CIHAC, II, 410. *I s-a stîmpit puterea, vederea.* SCRIBAN, D.

2. T r a n z. (Învechit) A opri **(4)**. *O ceată de oameni necunoscuți au atacarisit pe postul oștenesc, care, apărîndu-se cu bravură, au stîmpit cercarea revoluționară.* CR (1831), 55²/37. *Așa precum în războaie, stăpîn pe sine, viteaz stîmpea sau pripea omorul fără silă și necaz.* POGOR. HENR. 30/15.

3. I n t r a n z. (Învechit și regional) A înceta. *Au stîmpit d-a mai crește.* CANTEMIR, ap. DDRF. *Instinctul atunci stinchește și nici mamă și nici tată Nu își mai cunosc.* CONACHI, P. 295. *Acuș se face ziuă și tu nu mai stinchești cu brașoave de-ale tale.* CREANGĂ, P. 292, cf. CIHAC, II, 410, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *O stinchit oaie de zberat și pecurariul de șuerat.* POP. ap. GCR II, 343, com. din VIȚOVU DE SUS — RĂDĂUȚI. *Vitele au stîmpit din boală, fără ca să mai piară măcar una.* ȘEZ. XVIII, 197.

— Prez. ind.: *stîmpesc.* — Și: (rar) **stîmpí**, (regional) **stinchí** vb. IV.

— Pref. *s-* + **tîmpi.** — Pentru sensurile **2, 3**, cf. o s t î m p i.

STÎNÁCI s. m. (Regional) Cioban care conduce o stînă **(1)** (v. b a c i) sau are alte atribuții la stînă; stăpîn **(1)**; (popular) stînaș, (învechit și regional) stînar. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Pl.: *stînaci.*

— **Stînă** + suf. *-aci.*

STÎNÁR s. m. (Învechit și regional) Cioban care conduce o stînă **(1)** (v. b a c i) sau are alte atribuții la stînă: stăpîn **(1)**; (popular) stînaș, (regional) stînaci. *Face semn să-i urmez însoțit încă de doi stînari.* F (1874), 7, cf. ALR I 1 807/80.

— Pl.: *stînari.*

— **Stînă** + suf. *-ar.*

STÎNÁȘ s. m. (Popular) Cioban care conduce o stînă **(1)** (v. b a c i) sau are alte atribuții la stînă; stăpîn **(1)**: (învechit și regional) stînar, (regional) stînaci. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., PRECUP, P. 7. *Stînașul, proprietarul care avea mai mult lapte.* VUIA, PĂST. 14, cf. CADE, SCL 1985, 54. *Mai-nainte fieștecare stînaș cumpăra muntele de la stăpîn.* BÎRLEA, ap. CADE, cf. CHEST. V/3, 25, 27, 41, 45, 48, 66, 67, 68, 97, 99, ALR I 1 789/159, 247, 269, 348, 595.

— Pl.: *stînași.*

— **Stînă** + suf. *-aș.*

STÎNĂ s. f. (Atestat prima dată în 1560, cf. CUV. D. BĂTR. I, 246) **1.** Așezare păstorească sezonieră, mai ales de vară, la munte sau în afara satului, unde se adăpostesc oile și ciobanii și unde se prepară produsele din laptele oilor; p. r e s t r. coliba cu încăperile în care dorm ciobanii, se prepară și se păstrează produsele din laptele oilor; îngrăditurile din jur unde stau oile; tîrlă[1] **(1)**, (rar) oierie[1], (învechit și popular) perdea **(II 1 a)**, (regional) băcie, căsărie, colibă, covergă, mandră[1] **(1)**, mutare **(I 1)**, odalic, staul **(I 1)**, surlă. *Am dat* [muntele] *să-l fie ei și să-și pue stînile pre acel munte* (a. 1652). BUL. COM. IST. II, 193. *Am făcut ... și iasle la tot dobitocul și stîni la turme.* BIBLIA (1688), 330¹/53, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 232. *Stînile lor ce pun pre munții care cumpără după la boiari* (a. 1712). IORGA, S. D. V, 351. *O căldare mare de stînă* (a. 1787). URICARIUL, XV, 347. *Acel mălaiu și sarea au fost pentru trebuința ciobanilor du pă la stîni* (a.1813). DOC. EC. 160. *Nu cumva să le bagi* [oile] *în niște staule sau stîne rele.* CALENDARIU (1814), 187/18, cf. LB. *Oile stînelor de peste hotar vor plăti goștina cîte 10 bani de oaie.* AR (1830), 230²/11, cf. ASACHI, F. 107/13, VALIAN, V., POLIZU. *Lătrăturile unor cîini de stînă.* SION, P. 216. *Traiul de stînă.* HASDEU, I. C. I, 38, cf. CIHAC, II, 361, LM. *Mai în jos de stînă, Lîngă o fîntînă, Cîțiva ciobănei vorbeau între ei.* BOLINTINEANU, O. 79. *Cărușele sosesc... la stîna unde vînătorii au să petreacă noaptea.* ODOBESCU, S. III, 18. *Valea-i în fum, fluiere murmură-n stînă.* EMINESCU, O. I, 231. *Ca să mă scape de belea, m-au trimes la stînă în dumbrava Agapiei.* CREANGĂ, O. 186. *Tot mergînd așa, dete peste o stînă de oi.* ISPIRESCU, L. 396. *Cîntîndu-și vechea doină vezi Ollul cum se duce Ș-auzi lătrînd pe dealuri zăvozii de la stîni.* MACEDONSKI, O. I, 116, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Mergeu pe la stîne, pe la perdele și odăile de oi și scriau cît se putea vinde din ele.* IORGA, C. I. III, 104, cf. TDRG. *Nu e sat aici; e o stînă și un fierăstrău.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 49. *N-o să mai ajungem nicăieri la vr-un adăpost, la vreo stînă undeva?* HOGAȘ, DR. I, 52, cf. RESMERIȚĂ, D. *Stînele lor erau cele mai mari.* VUIA, PĂST. 12. *Stînile de toamnă sînt în orice sat și încep de la 386 m.* DIACONU, P. 9, cf. CADE. *Stîna se vedea în vîrful unuia din cele două dealuri.* GALACTION, O. 62. *Zăbovește-n deal la stînă Baciul Toma.* TOPÎRCEANU, B. 19. *O piele de oaie întinsă sub grindă răspîndea miros greu, de hambar și de stînă.* C. PETRESCU, Î. II, 161. *Capul flocos cum e coada dulăilor de stînă.* TEODOREANU, M. III, 114. *Seara să ne adaste... la stîna unde ne-am dat întîlnire pentru popas.* VOICULESCU, P. I, 90. *Cei mai vrednici* [munteni] *întemeiază stîni în munte.* SADOVEANU, O. X, 516, cf. SCRIBAN, D. *Lupul, sărind să intre noaptea-n stînă, A numerit ca muștele-n zmîntînă.* ARGHEZI, S. V, 165. *În 1862, a fost pentru întîia oară pe Penteleu..., la o stînă.* CĂLI-

NESCU, S. C. L. 92. *Acolo... aveam să cunosc viața de stînă.* BLAGA, H. 58. *Coboară bacii de la stînă.* V. ROM. februarie 1954, 220. *Mîrîi ca un cîine de stîne.* PAS, L. I, 161. *Se strigă unul pe altul prin casă, ca de la o stînă la alta.* VINEA, L. II, 17, cf. DL, DM. *Bat la stînă cînii.* LABIȘ, P. 358. *Pribegise prin Ardeal...,,poposind pe la stîni și prin sate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 1/1. *Hăuitul ciobanilor ce-și comunicau gîndurile de la o stînă la alta.* M 1968, nr. 12, 4. *E surprinzător ca lupii să atace în plină vară stîna.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX. *Ș-au dus Costea oile De-au așezat stînele Pe toate movilele.* ALECSANDRI, P. P. 54. *Ciobanii, după ce au pășunat oile la suhaturi, le aduc la stînă și le mulg în găleată.* H IV 278, cf. I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII$_1$, VIII$_2$, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, CHEST. II, V, ALR I 1 788, 1 792. *Cînd oi fi o vreme bună, Să-mi iau băcița de mînă, Să mă plimb din stînă-n stînă.* ANT. LIT. POP. I, 106. *Nu e Gheorghe Gheorghilaș, Ci e stăpînul moșiii, Să ia seama stînilor.* BALADE, II, 319. *S-o adunat cu alți ciobani împreună, ca să facă stînă.* O. BÎRLEA, A. P. II, 435. *Asta-i seara după urmă, Cînd petrecem împreună, Ca doi mielușei la stînă.* FOLC. MOLD. I, 146. *Cînd ai pisică bătrînă, Șoarecii-n casă-ți fac stînă.* ZANNE, P. I, 601. ◇ Loc. adv. (Regional) **La spartul stînii** = la spartul tîrgului, v. tîrg **(1)**. Cf. ZANNE, P. IX, 720, DL, DM, DEX. ◇ Expr. **A închide lupul în stînă** = a-și aduce dușmani în casă. Cf. DL, DM, DEX. ✦ (Regional; în sintagmele) *Stîna foilor* (sau *a foalelor* ori *a brînzii*) = încăpere la stînă **(1)** în care se păstrează laptele și preparatele din lapte. *Burdușii se păstrează în stîna foilor pînă la plecarea oilor spre cîmpie.* PĂCALĂ, M. R. 297. *Mi-a făcut semn să-l urmez în stîna foalelor, dincolo, unde se păstrează brînza.* LUNGIANU, CL. 104, cf. H IV 155, com din BRAN — ZĂRNEȘTI. *Sînt două aripi, două stîni: fierbătoarea... și în stînga ,,stîna brînzii", unde se țin produsele oilor.* DR. II, 332, cf. CHEST. V 121/82, 83, 98. ✦ (Regional) Strungă (Adam — Tecuci). Cf. ALR I 1 796/614. ✦ (Regional) Locul unde se adăpostesc oile și caprele ținute acasă; (regional) stînușoară (Crăiești — Tecuci). Cf. CHEST. II 429/108.

2. P. ext. (Regional) Turmă de oi. Cf. H IV 144, 280, XV 4, CHEST. V 8/66, 67, 15/8, 18, 21, 27, 53, 54, 72, 84, 88, 92, 17/66, 67, ALR I 1 765/856, 870, 880, 1 798/26, 268, 308, 343, 354, 360, 375, 512. ◇ Expr. **A avea** (cineva) **o stînă de copii** = a avea mulți copii. Cf. PAMFILE, J. II, 166. **A da stîna pe una** (sau **pe o oaie**) = a face un schimb neavantajos. Cf. id. ib. ✦ P. anal. (Prin nord-estul Munt. și prin Bucov.) Turmă de animale mici (capre, porci). Cf. H XII 227, ALR I 1 798/388. ✦ P. anal. Herghelie (Imoasa — Strehaia). Cf. ALR I 1 798/842. ✦ Haită (de lupi) (Moftinu Mic — Carei). Cf. ALR SN III h 676, ALRM SN II h 489/334.

— Pl.: *stîne* și *stîni*.

— Cuvînt de origine traco-dacă. Cf. alb. shtazë ,,animal, vită".

STÎNCĂ s. f. **1.** Bloc masiv de rocă tare, cu pereți abrupți și lipsit de vegetație; fragment de forme și de dimensiuni diferite desprins dintr-un astfel de bloc (v. pietroi); (popular) stană **(1)**, (regional) canară, cîrșie, janț, stancă^2, stei^1. V. stolohan. *I-au trecut muntele în ceasta țară pre care cale și semne prin stînci de piatră în două locuri se află.* SIMION, DASC., LET. 10. *Află Ieremia casă în stîncă peșteră.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie, 108^r/9. *Lovindu-i Buhuș, i-au luat pe toți de grumadzi, pînă n-apuca ei să intre în stîncă.* NECULCE, L. 61. *Stete la un loc și, privind la stîncă, zisă lui Crăciun... ,,Adu sulița".* BUDAI-DELEANU, T. V. 55, cf. id. LEX. *Unde fu numaidecît schimbat într-o stîncă, care încă își mai ține figură de om.* PLEȘOIANU, T. III, 65/17. *Vestită este vizunia tiranului Denis, săpată într-o stîncă.* AR (1831), 36^2/24. *Stînci sumețe... înalță mai presus de nouri a lor vîrfuri.* IC. LUM. (1840), 26^1/8, cf. VALIAN, V. *Alții s-au tras în cotunuri aflătoare pe unghiurile stîncelor...,, acoperite de troiene.* F (1842), 230^2/20. *Caut, cerc stîncile toate, mă îngrop în adîncime... Petrecerea mi-i plăcută întru întunereciune.* CONACHI, P. 104. *Pe Schipon... l-a ucis, azvîrlindu-l peste stînci.* ARISTIA, PLUT. 9/25, cf. POLIZU. *Un grec..., om fără altă învățătură decît conoștința stîncilor.* GHICA, C. E. II, 55. *Vulturii stau amuțiți pe creștetele seci și sure a stîncelor nalte.* EMINESCU, P. L. 5. *În fundul pădurei, sub niște stînci, se afla o bizunie de urși.* CREANGĂ, P. 52. *Un popor de stînci se ridică din fundul rîului clocotitor.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 325, cf. DDRF. *Înainte de a pleca din Roma, Traian puse să se taie un drum în stîncile ce lungesc malul drept al Dunării.* XENOPOL, I. R. I, 95, cf. TDRG, ALEXI, W., ȘĂINEANU^2. *A doua soție a lui Ștefan veni din Mangup, un orășel pe stîncă, în Crimeea.* IORGA, C. I. I, 76. *Cele două legiuni lucrau în a[nii] 33—34 la drumul roman tăiat în stîncă pe malul Dunării.* PÂRVAN, G. 101, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Auzea bubuitul valurilor izbite în stînci, simțea mirosul mării.* TEODOREANU, M. III, 349. *Un șoim... Deasupra crestelor de stîncă... S-a ridicat ușor cu gîndul.* VOICULESCU, POEZII, I, 6, cf. DS. *Insula părea creștetul cărunt al unei stînci uriașe.* BART, S. M. 54, cf. SCRIBAN, D. *Vasta perspectivă panoramică asemănată cu un pergament scris cu nouri și stînci.* VIANU, A. P. 262. *Era un picior de stîncă, înalt de sute de metri.* BLAGA, H. 54. *Toți oamenii... au să se ascundă în peșteri și în stîncile munților.* H. LOVINESCU, T. 163, cf. LTR^2, DL, DM. *Peste stînci mi s-or desprinde Flăcări verzi.* LABIȘ, P. 134. *Albia are o lărgime de 600—1 000 m și o adîncime de 6—8 m, fără urme de stînci.* PROBL. GEOGR. I, 101. *De cîte ori intra în mină, Miron se simțea înconjurat de umbrele celor sfîrtecați de stînci și înghițiți de ape.* V. ROM. ianuarie, 1965, 94. *Figurile săpate în stîncă reintră ca într-o nouă geneză.* CINEMA, 1968, nr. 5, 18, cf. M. D. ENC., DEX. *Pe Darie-ncă-l lega, Stîncă pe piept îi punea.* BALADE, II, 362. *O stîncă mare și n-avę nici on capăt.* O. BÎRLEA, A. P. II, 504. ◇ (Ca termen de comparație, sugerează ideea de imobilitate, insensibilitate, tărie, hotărîre etc.) *Văzut-am p-al lor duce... E-nalt și spăimîntabil, ca stîncele de gheață.* HELIADE, O. I, 338. *Stați neclintiți împrejurul ducelui vostru Ca stîncele cînd bravă tempesta Și manta lor de selbe Opun la furia vînturilor.* id. ib. 348. *Năcazul nostru e ca o stîncă a unui Sisif malițios.* SADOVEANU, O. XX, 139. *Ce ți-i frică? Uite, ia exemplu de la Șerban, care-i ca o stîncă.* V. ROM. iunie, 1954, 65. ◇ Fig. *Era știința un noian întunecos;... a început a se lumina întunerecul și a se zări stîncele ei, pe care le priveghea facultățile și încercările cele de sminteala publicului le oprea.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 97/24. *Huluhii sălbatici... uitaseră și prăpastia de vifor a lui ianuarie și stînca de ger vînăt a lui faur.* SADOVEANU, O. XII, 19. ◇ *Cristal de stîncă* v. cristal. ◇ Loc. adj. **De stîncă** = **a)** puternic **(I 2)**. *Cînd aș urî, Aș zdrobi sub picioarele mele de stîncă Bieții sori.* BLAGA, POEZII, 62; **b)** indiferent; rece **(I 2)**. *Pe apa voastră cu fiori de stîncă, Un zbor de vechi priviri plutește încă.* AL. PHILIPPIDE, A. 32. *Grimm ne-o descrie plină de scînteietoare inteligență, de spirit și de bun-gust, însă de o rară indiferență morală, de o răceală de stîncă pentru tot ce îi contrazice o plăcere.* RALEA, S. T. III, 131. ◇ Expr. **A se face** (sau **a sta**) **stîncă** = a împietri; a încremeni. *La ieșirea Doamnei oștile au fulgerat armele, apoi au stătut stîncă.* SADOVEANU, O. XII, 313. *Maeștrii cei mari Calfe și zidari, Ei, dacă vedeau, Aripi își făceau, ... Și se încercau, Ca șoimii zburau, Dar unde picau, Stîncă se făceau.* BALADE, III, 58. **A merge, a sări, a urca** etc. **din stîncă în stîncă** = a merge, a sări etc. dintr-un loc (înalt) în altul. *Din stîncă în stîncă neîndouplecatul Conrad își grăbește pasurile.* HELIADE, L. B. I, 27/17. *Atuncea, ca o nebună, aleargă din stîncă-n stîncă Și cată, culege ierburi, ia apă și îl stropește.* CONACHI, P. 86. *Privirile ... se duc în jos, din stîncă în stîncă, vreme îndelungată.* BOGZA, C. O. 21. ✦ (Învechit) Roacă^1. *Pietrele sau stîncile sînt o amestecătură de substanțe pămîntoase și de metale.* BARASCH, I. N. 35/4. *Această forma-*

ţiune ar fi străbătută în Mehedinţi, de nişte stînci eruptive pe care... le numesc porfiruri. I. IONESCU, M. 49. ✦ (Prin Maram.; în forma *stîngă*) Prăpastie **(1)**. Cf. ALR I 394/350. *Alătur era o stîngă adîncă dă piatră.* O. BÎRLEA, A. P. II, 573.

2. Fig. (Învechit, rar) Sprijin **(2)**. *Mişelului iaste-i Domnul de scăpare, Agiutor la treabă, la greu stîncă tare.* DOSOFTEI, PS. 30/6.

3. Fig. (Astăzi, rar) Piedică **(3)**. *Dacă a scăpa ţi-i voia de stîncile fioroase În care îşi sfarmă mîndrul gîndurile lăcomoase,... Pre Dumnezeu cat-aice unde via sa lumină De jur împrejur cu toate în ochii tăi se înghină.* CONACHI, P. 259. *Istoria... îi dă consilii cari i-arată căile ce dînsul cuvine-se a urma, stîncile de cari cată a se feri.* ARISTIA, PLUT. $XXII_2/6$. *Născut într-un secol unde filosofia nu mai însemna nimic... între nişte spirite exagerate în principiele lor, cari împingea pînă la o rigoare desperantă regula datorielor, el a ştiut a abate cu prudenţă astă... stîncă.* id. ib. $LXIV_2/12$. *Să vedem însă cum ocoleşte autorul primejdioasa stîncă de a descrie şi introduce pe eroul poemei sale.* MACEDONSKI, O. IV, 50. *Prin noapte de iaduri, pe valuri în spume, Te-avîntă-nainte!... N-ai grijă, n-ai frică Oricîte talazuri şi stînci se ridică În calea ta Lume!* NECULUŢĂ, Ţ. D. 40, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Rar) Povară **(3)**. *Acum sîntem chemaţi a purta împreună tot noi opinca, o stîncă pe umerele noastre.* CREANGĂ, A. 167.

— Pl.: *stînci* şi (învechit) *stînce*. — Şi: (învechit) **stîneă**, (regional) **stîngă** s. f.

— Etimologia necunoscută.

STÎNCĂRÍE s. f. (Cu sens colectiv) Mulţime de stînci; **(1)** aglomerare de stînci; loc, regiune cu stînci; (rar) stîncime. Cf. TDRG, CADE. *Dincolo, printr-o rarişte de fag, se ţea, în depărtări de ceaţă, vîrtejul Şoimului, cu stîncăriile pleşuve sclipind în soare.* MIRONESCU, S. 200. *Cînd începu să se lumineze stîncăria, Ionuţ se văzu între pereţi de rîpă.* SADOVEANU, F. J. II, 194. *Se afla un snop mărunt de siminoc, floare fără moarte din stîncăriile Dniprului.* id. O. XVIII, 276. *Stîncăria din preajma satului era un adevărat cuibar, unde ulii îşi scoteau puii, ca să tabere, apoi,... asupra satelor.* VOICULESCU, P. II, 267, cf. DL, DM. *Rămaşi în valea aceea depărtată, cu stîncărie şi pămînt sărac.* V. ROM. decembrie, 1950, 70. *Plecă cu capcana, înfundîndu-se în stîncării greu de călcat.* VÎN. PESC. septembrie, 1961, 10, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Sfărîmătură de stîncă **(1)**. *Ciocăniturile... s-au prefăcut într-un huiet de stîncărie proaspăt dărîmată.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 358.

— Pl.: *stîncării*.

— **Stîncă** + suf. *-ărie*.

STÎNCÍME s. f. (Rar; cu sens colectiv) Stîncărie. *Pe pereţii netezi ai stîncimii îndelunge, Ei arunc umbre gheboase, uriaşe, negre, lunge.* EMINESCU, L. P. 128, cf. DL, DM.

— **Stîncă** + suf. *-ime*.

STÎNCÍU, -ÍE adj. (Învechit; despre munţi, terenuri etc.) Stîncos **(1)**. *În stînga e Carybda sălbatecă, stîncie.* ALECSANDRI, POEZII, II, 75, cf. DDRF, ŞĂINEANU², TDRG, SFC VI, 77.

— Pl.: *stîncii*.

— **Stîncă** + suf. *-iu*.

STÎNCÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre munţi, terenuri etc.) Cu sau din stînci **(1)**, (învechit şi regional) stîrminos, (învechit) stînciu, (regional) stîncuros; p. ext (plin) cu pietre **(I 1)**, pietros **(I)**. *Pe o insulă stîncoasă... cu 140 lăcuitori.* ASACHI, L. $2^2/5$. *Un vîrf alcătuit din două înălţimi stîncoase, una de granit şi alta din var pietros.* id. ib. $98^2/38$. *Nu se auzea decît murmura valurilor ce izbea regulat stîncoasele ei coaste.* NEGRUZZI, S. I, 160. *Pămîntul nisipos este stîncos în satele Vaienii, Oroleştii.* I. IONESCU, M. 56. *Atacau mereu germanii, slavii, ungurii şi diferite hoarde orientale, întîmpinînd toţi în cale... stîncoasa baricadă a Carpaţilor.* HASDEU, I. C. I, 49. *În tinereţe cercat-ai a cînta în versuri hexametre Sicilia stîncoasă?* ALECSANDRI, T. II, 349. *Va veni un timp cînd toată atmosfera şi toată apa de pă pămînt vor fi absorbite de păturile stîncoase.* CONTA, O. F. 172. *El se desculţă şi cercetă stîncosul său imperiu.* EMINESCU, P. L. 97. *De la cotul stîncos... mergem o bucată pe jos.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 252, cf. ŞĂINEANU². *Valurile de lumină... lunecînd pe deasupra creştetului stîncos al Pietricicăi.* HOGAŞ, DR. I, 159, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Pădurile de măslini, de lămîi şi portocali, încinse de brîul stîncos şi sălbatic al Apeninilor.* COCEA, S. I, 93, cf. SCRIBAN, D. *E întîmpinat de trei tineri..., care îl duc pe un vîrf de munte stîncos, unde e satul.* CĂLINESCU, S. C. L. 153. *Un defileu îngust de munţi stîncoşi.* BOGZA, A. Î. 122. *Defileul... este foarte îngust, accidentat şi în mare parte stîncos.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 819, cf. DL, DM. *În albia fluviului se văd stînci... izolate şi bariere stîncoase.* PROBL. GEOGR. I, 101. *Aventuri situate în sălbaticele ţinuturi stîneoase.* CINEMA, 1968, nr. 1, VIII, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Da, odată gîndirea-mi-naripată Mă duse pe-nălţimea stîncoaselor ispite.* PETICĂ, O. 120. ✦ Fig. (Rar; despre oameni, despre trăsături ale caracterului lor etc.) Puternic **(I 1)**; dîrz. *Vorbi de la început, cu sentimentul că se izbeşte într-o rezistenţă stîncoasă, pe care nimic n-are s-o poată sfărîma.* C. PETRESCU, C. V. 347.

2. Fig. (Rar; despre oameni, despre părţi ale corpului lor etc.) Osos **(2)**. *Capul stîncos, cu ochii mici, vicleni, erau de popă.* DAN, U. 64. *O curiozitate irezistibilă îi întoarse ochii către călătorul masiv şi stîncos.* CĂLINESCU, O. I, 15. *Spre bătrîneţe însă, se accentuează masivitatea stîncoasă a feţei.* id. E. 29.

— Pl.: *stîncoşi, -oase*.

— **Stîncă** + suf. *-os*.

STÎNCURÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre munţi, terenuri etc.) Stîncos **(1)** (Drăguşeni — Tîrgu Neamţ). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *stîncuroşi, -oase*.

— **Stîncă** + suf. *-uros*.

STÎNÉICĂ s. f. (Regional) Loc unde a fost odată o stînă **(1)**; (regional) stăuliştе **(1)**, stăvărie **(2)**, stînişoară **(2)**, stînişte **(1)**. V. stăunină **(1)** (Pojorîta — Făgăraş). Cf. CHEST. IV 119/174 b.

— Pl.: ?

— **Stînă** + suf. *-eică*.

STÎNÉŞTE adv. (Prin vestul Mold. şi prin vestul Bucov.; în expr.) **A închela stîneşte** = a fixa bîrnele la casă în formă de cleşte. Cf. GLOSAR REG.

— **Stînă** + suf. *-eşte*.

STÎNG, -Ă adj., s. f. (În opoziţie cu drept) **I. 1.** Adj. (Despre părţi sau organe ale corpului oamenilor sau animalelor) Care se află în partea dinspre inimă a corpului. *Luo iară Iosîf amîndoi feciorii săi pre Efrem în mîna dreaptă... şi Manaseiu în mîna stîngă.* PALIA (1581), 203/10. *Cotul sting de se va clăti, judecătoriu veri eşi sau mai mare prespre alalţii.* PARACLIS (1639), 261/24, cf. LEX. MARS. 222. *Tîmpla stîngă de să va clăti (într-o vesălie vei petrece)* (a. 1779). GCR II, 122/32. *Falca stîngă* (a. 1785). id. ib. 144/26, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Se ardică limba şi se ţine cu mîna cea stîngă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 138/22. *A cerut ea brăţarele ce purta sabinii la mîna stîngă.* ARISTIA, PLUT. 70/15. [Cobzarul] *era chior de ochiul sting.* SION, P. 71. *Braţu-i sting era-ncordat Sub un scut de fer săpat.* ALECSANDRI, P. II, 10. *Cînd ţi-oi întinde braţul sting Să mă cuprinzi cu braţul.* EMINESCU, O. I, 174. *Bagă mîna în urechia mea cea stîngă, de scoate gresia ce este acolo.* ISPIRESCU, L. 25, cf. DDRF. *Că-s subţire! Să mă frîngă Cine-i om, cu mîna stîngă!* COŞBUC, P. I, 104. *Îşi duse mîna stîngă la vinele gîtului.* D. ZAM-

FIRESCU, R. 58. *O cingătoare largă... se despărțea în două pe șoldul sting.* ANGHEL, PR. 22, cf. TDRG, PAMFILE, DUȘM. 30. *Cu degetul arătător de la mîna stîngă, îți arătă privighetoarea.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 24. *Eu v-aș pofti la o halbă de bere, adăugă clipind din ochiul sting.* AGÎRBICEANU, A. 34. *Își frecă ochii cu dosul mînei stîngi.* GÎRLEANU, L. 119. *Cu mîinile înfipte în brîu, în loc de buzunare, răzămat mai mult pe piciorul stîng.* HOGAȘ, DR. I, 127. *Briceag, cu piciorul pe o buturugă, cu cotul stîng pe genunchi... își sfîrtîie degetele pe strune.* REBREANU, I. 11. *Spre lacul alb cu broaște verzi se-ndreaptă Ținînd în mîna stîngă cîrja.* AL. PHILIPPIDE, A. 49, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un cal murg, cu o pată albă la ochiul sting.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 270. *Cînd lucram țineam lampa în mîna stîngă.* VLASIU, D. 344. *Mîna stîngă, rămasă slobodă alături de șold.* TEODOREANU, U. C. 27. *Tudor... rămase palid în tremurul luminii, cu brațul sting înfășurat în pînză.* SADOVEANU, O. V, 681, cf. SCRIBAN, D. *Mîna lui stîngă se frămîntă.* ARGHEZI, S. XII, 18. *Cu mîna stîngă ține strîns o pîine mare, solidă.* CĂLINESCU, C. O. 354. *Oarba... se așează pe vine lîngă el și-i ceru palma stîngă.* STANCU, Ș. 333. *De flintă nu se despărți, ci se așează la masă cu ea sub cotul sting.* TUDORAN, P. 29. *Îmi vorbea aproape de urechea stîngă.* PREDA, R. 32, cf. DL. *Își rupsese de vreo trei ori piciorul sting la călărie.* T. POPOVICI, S. 55, cf. DM. *Scrisoarea lui cu slova tremurată, Ce-a scris-o în spital cu brațul sting.* LABIȘ, P. 34. *Emisferul major* [al creierului] *este emisferul sting.* ABC SĂN. 324. *Îmi simt plămînii aprinși, iar brațul sting mă doare din umăr.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 13/1. *Calu-i se poticnească, Pe tine să te trîntească, Mîna stîngă să ți-o frîngă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 266. *Cînd te mănîncă palma stîngă, ai să iei bani.* ȘEZ. I, 125. *Mîna dreaptă să-ți sclintească Și cea stîngă Să ți-o frîngă.* FOLC. MOLD. I, 74. ◇ (Substantivat sg.; art.; de obicei corelat cu partea sau cu organul din dreapta) *Brațul drept dacă-l întinde Roată peste brîu te prinde... Și tu-l cerți, dar el, nătîngul, Ca răspuns te mai cuprinde Și cu stîngul.* COȘBUC, P. I, 104, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cînd vom trece apa, o să vă iau în circă pe amîndoi, unul călare pe umărul drept și altul pe stîngul.* ARGHEZI, C. J. 24. ▭ *Cu urechea dreaptă auzea perfect, cu stînga deloc. Plămînul drept este sănătos, dar are o cavernă la stîngul. L-a lovit cu palma pe obrazul drept, apoi pe stîngul.* ✦ (Substantivat) **a)** (La f.; de obicei sg. și art.) Mîna stîngă **(1)**. Cf. ST. LEX. 173/1. *Luîndu-l de grumaz cu stînga, l-au rădicat de cerbice.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 25^{v}/21. *Vedeai... o sută de stînge ridicînd o sută de pahare pline cu vin la o sută de guri uscate de sete.* FILIMON, O. I, 369. *Puse stînga pe mînerul săbiei și începu un discurs emoționant.* BACALBAȘA, S. A. I, 93, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU^{2}. *Moșneagul îl lovi și cu stînga.* GÎRLEANU, N. 13. *Îngînă..., răsfirîndu-și pe piept degetele ruginite ale stîngii sale.* HOGAȘ, DR. I, 231. *Cu stînga, femeia ține leul de coamă.* PÂRVAN, G. 12, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ținînd cu stînga toiagele..., se închinau.* SADOVEANU, O. XII, 368. *Nu se ține lingura cu stînga.* ARGHEZI, S. VII, 52. *Ion... își frămîntă cu stînga gura aspră, lemnoasă.* CAMIL PETRESCU, O. I, 52. *Arghir își petrecu stînga pe după mijlocul ei.* VINEA, L. II, 128, cf. DL. *Bîjbîia cu stînga după revolver.* T. POPOVICI, S. 520, cf. DM. *Învață-ți stînga o iubită să mîngîie.* LABIȘ, P. 379. *Ținea frîul cu stînga.* V. ROM. octombrie 1964, 65, cf. M. D. ENC., DEX. *Săracu bădiță meu!... Pe ce mînă s-a culcat?... De s-a culca pe stînga, Se va gîndi la mîndra.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 131. (Expr.) **Să nu** (sau **n-are să, n-o să** etc.) **știe stînga (ta) ce face dreapta** ori **ce face dreapta să nu știe stînga,** formulă prin care se impune discreție absolută. *Iară tu cînd faci milostenie să nu știe stînga ce face dreapta.* N. TEST. (1648), 8^{r}/16, cf. CADE. *N-are să știe stînga ce face dreapta.* VINEA, L. I, 334, cf. ZANNE, P. II, 238; **b)** (La n. sg., art.) Piciorul sting. Cf. ȘĂINEANU^{2}, CANDREA, F. 93, CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Să calci piatra cu stîngul.* ȘEZ. I, 14. **A călca** (sau **a intra, a păși, a porni** etc.) **cu stîngul** = a începe (sau a face) ceva prost, fără succes. Cf. TDRG, CADE. *Cînd nu ne însoțea și Erji, îmi era ca și cum aș fi bătut calea zilei cu stîngul.* BLAGA, H. 58, cf. DL. *De cînd se întoarse din armată, călca mereu cu stîngul.* T. POPOVICI, SE. 14. *Un tînăr specialist, pregătit cu grijă în toți acești ani, intra în viață cu stîngul.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 224, cf. ZANNE, P. II, 410. (Cu schimbarea construcției) *Ai pornit spre lunci și crîng Dar pornișî cu cornul stîng Melc nătîng.* I. BARBU, O. 56. *Și cu stîngul am pășit Și-naînte le-am ieșit.* MARIAN, V. 52. ✦ (Despre părți ale îmbrăcămintei) Care corespunde părții stîngi **(I 1)** a corpului. *Buzunarul sting.* DL. ✦ (Despre simptome, boli etc.) Care apare, care se manifestă etc. pe (un organ sau pe o zonă a acestuia din) partea (dinspre mîna) stîngă **(I 1)** a corpului (omenesc); (despre tratamente, operații etc.) care se face pe un (organ sau pe o zonă a acestuia din) partea (dinspre mîna) stîngă a corpului (omenesc). *Pareză stîngă. Nefrectomie stîngă.*

2. (Despre construcții, obiecte etc.) Care se află pe partea sau în direcția mîinii stîngi **(I 1)** a unei persoane orientate cu fața în aceeași direcție cu obiectul; (despre cursuri de apă sau despre malurile lor) care se află pe partea sau în direcția mîinii stîngi a unei persoane așezate cu fața în direcția cursului unei ape; (despre obiecte sau părți ale obiectelor) care se află pe partea sau în direcția mîinii stîngi a persoanei care privește obiectul din față. Cf. LB, VALIAN, V. [Antreprenorul] *va înființa pă Dunăre, în partea stîngă deocamdată, un vas numit remorchior* (a. 1834). DOC. EC. 803. *Începură să plutească pe marginea stîngă a Dunării.* MAG. IST. I, 200/18, cf. POLIZU. *Pe malul sting al Ialomiței se rădică monastirea Dealul.* GHICA, C. E. I, 153. *Malul sting al Siretului.* SION, P. 246, cf. CIHAC, I, 261. *Locuiam într-un sat de pe malul sting al Buzăului.* ODOBESCU, S. III, 22. *Cocioaba de pe malul stîng al Bistriței.* CREANGĂ, A. 27. *Pe malul sting, căsuțe albe se ivesc dintre copaci.* VLAHUȚĂ, R. P. 10, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Trecerea se săvîrși noaptea... și malul sting fu atins în cea mai mare tăcere.* IORGA, P. A. II, 211, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. [Munții] *se întind pînă în versantul stîng al văii Taița.* ONCESCU, G. 36, cf. DL, DM. *Expresia nu e mai frecventă pe malul sting al Dunării decît în rest.* L. ROM. 1967, 177. *Începeam să citesc..., deschizînd ultima pagină unde, în colțul sting, găseam cronica lui.* CINEMA, 1968, nr. 9, 34, cf. M. D. ENC., DEX. *Spre est se întinde o zonă de cîmpie..., iar spre vest, zona de terase înalte de pe malul sting al Siretului.* JUD. ROM. SOC. 125. *Vîlcănaș mi se-ntorcea, Pe malul stîng că trecea.* BALADE, II, 101. ◇ *Sudură stîngă* = sudură la care topirea se face pornind din partea mîinii drepte și înaintînd spre partea stîngă **(I 2)**. Cf. LTR^{2}, DL.

3. S. f. sg. art. Parte a corpului unei ființe, a unui obiect, a unei construcții etc. care se află în partea sau în direcția mîinii stîngi **(I 1)** a unei persoane așezate cu fața în același sens cu obiectul, construcția etc. respectivă, parte a unui curs de apă sau a unui mal al acestuia care se află în zona sau în direcția mîinii stîngi a unei persoane așezate cu fața în sensul de curgere a apei respective; parte a corpului unei ființe, a unui obiect, a unei construcții etc. care se află în zona sau în direcția mîinii stîngi a unei persoane care privește obiectul, construcția etc. respective din față. Cf. M. D. ENC., DEX. ▭ *Stînga tabloului este prea jos. În această zonă, stînga Dunării este împădurită. În stînga capului avea un cucui.* ◇ Loc. adj. **Din** (sau, învechit și popular, **de-a,** învechit, **din a**) **stînga** = care se află în partea dinspre inimă a corpului sau în partea ori în direcția mîinii stîngi **(I 1)**. *Coastele de stînga de se vor cl[ă]ti, de toate gîndurile reale a vrăjmașilor tăi... veri seăpa.* PARACLIS (1639), 262. *Statornicindu-mă cu petrecire lăcuințîi mele în parte din a stînga al apei Prutului* (a. 1816). IORGA, S. D. VII, 121. *Rinichiul din stînga se află situat mai sus.* KRETZULESCU, A. 323/14. *Chirică începe*

a-i număra coastele din stînga. CREANGĂ, P. 177. *Maică, pînă ce-oi veni, Tu cămașă mi-i croi,... Pe mîneca de-a stînga, Pune pe iubita mea.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 307. *Și-n mîna mea de-a stînga Puneți-mi, frați, fluieru.* BÎRLEA, L. P. M. I, 30. ◇ Loc. adv. **Din, în, la, pe, spre, de la** (sau, învechit și popular **de-a**, învechit **în a**) **stînga** = din (sau în) partea mîinii stîngi **(I 1)**; din (sau în) direcția mîinii stîngi. *Și nă apropiem de Chipru și lăsămu-l ele de-a stînga.* COD. VOR.[2] 12[r]/13. *Și va pune oile de-a dreapta lui iară caprele de-a stînga* (a. 1579). GCR I, 18/23. *Tu de-a stînga veri merge.* PO 46/12. *Rădicară pre preacinstita a lu[i] H[risto]s maică și o dusără în a stînga* (a. 1580). CUV. D. BĂTR. II, 344/18. *Să zice... miază noapte în stînga.* AMFILOHIE, G. 5/1. *I-au văzut la un rîu dincolo de Dunăre, adecă de-a stînga.* ȘINCAI, HR. I, 213/28, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *În stînga sînt 7 odăi* (a. 1829). DOC. EC. 441. *Se vede Coman... avînd la stînga pe brațul său Pavezar.* ASACHI, L. M. 8/20. *Acum trec fetele de-a dreapta, acum de-a stînga.* MAG. IST. I, 48/3. *La stînga, noi în cîmp Trei cete să ne facem.* ARISTIA, S. 22/36. *În stînga se întinde o cîmpie plină de livezi.* ALECSANDRI, O. P. 13. *În stînga, un drum trecea ca o cordea.* EMINESCU, P. L. 72. *În stînga, pe-o terasă verde, se văd liniile drumului de fier.* VLAHUȚĂ, B. P. 15. *Trei pași la stînga linișor Și alți trei pași la dreapta lor.* COȘBUC, P. I, 57. *Apare, din stînga, Moș Neagu.* DAVILA, V. V. 17. *La stînga, ici, doarme Sura.* GÎRLEANU, N. 195. *Cînd noi căutam capul Axiniei la dreapta, glasul ei răsărea la stînga.* HOGAȘ, DR. I, 90. *Coti în stînga și se așeză sub un nuc.* REBREANU, I. 19. *I s-a părut că sînt doi soldați: unul la dreapta și unul la stînga.* C. PETRESCU, Î. I, 169. *Pe cer, spre stînga, apăru mic și îndepărtat un avion.* id. ib. 268. *Pe stînga, erau numai cele două camere ale birtului.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 24. *Se opriră după niște tufani, în stînga.* COCEA, S. I, 11. *Casa lui pan Kopiłki se află în a treia uliță la stînga.* SADOVEANU, O. XVIII, 200. *De ce-i situat acolo unde se găsește și nu cu o sută de km mai sus, sau mai la dreapta sau mai la stînga?* ARGHEZI, B. 125. *De la stînga, de la dreapta... luminile apar.* BOGZA, A. Î. 156. *Ianca, care intrase din stînga, își trece privirea de la Ionuț la Irina.* DAVIDOGLU, M. 9. *După cîteva sute de pași, în stînga, se deschise un maidan întins.* TUDORAN, P. 16. *Baia se afla în stînga.* PREDA, I. 123, cf. DL, DM. *În stînga, planul I, se află „sufrageria".* T iulie 1968, 22. *Aci, la dreapta, iera tot-avuția lui, a feciorului, iară la stînga, tot-avuția fet'ii.* O. BÎRLEA, A. P. II, 24. ◇ Loc. prep. **În, la, din** (sau, învechit și popular, **de-a**) **stînga** = în partea mîinii stîngi **(I 1)**; din direcția mîinii stîngi. *A ședea de-a dreapta mea și de-a stînga mea, nu iaste mie să dau.* N. TEST. (1648), 26[v]/1. *Mai dură încă două case alături, una la dreapta și alta de-a stînga celei bătrînești.* CREANGĂ, O. 3. *Munții însă se află... în stînga acestui rîu.* XENOPOL, I. R. I, 45. *La stînga voievodului e Doamna.* IORGA, C. I. I, 162. *În colțul din stînga mesei, era o etajeră cu patru rînduri de cărți.* AGÎRBICEANU, S. 353. *Alexandru Odobescu instituia... un premiu pentru cea mai bună lucrare asupra popoarelor care au locuit țările române de-a stînga Dunării.* PÂRVAN, G. 1. *Îți rămîne, în stînga drumului, o îmbulzeală de moluzuri, după aceea pietrării risipite.* SADOVEANU, O. XVI, 11. *Un nor alb, care naviga în stînga convoiului, se ciocnește de o stîncă nevăzută.* BOGZA, C. O. 53. *În stînga scării, fereastra.* H. LOVINESCU, T. 91, cf. DL, DM. *Un scaun gol în stînga regelui îl așteaptă pe Gerula.* CINEMA, 1968, nr. 6, 4. ◇ Expr. **A-i cînta** (cuiva) **cucul în stînga** = a-i merge (cuiva) rău. Cf. ZANNE, P. I, 446. **A face la stînga = a)** (și în formele **a apuca** sau **a o lua la stînga**) a coti, a se îndrepta către partea stîngă **(I 2)** a unui drum, în direcția mîinii stîngi **(I 1)**. *Facem la stînga și intrăm într-o pădure.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 255, cf. TDRG. *Făcură ulița la stînga, să meargă spre casă.* GÎRLEANU, N. 114. *Apucarăm la stînga, pe prundul Cuejdiului.* HOGAȘ, DR. I, 2. *Din șosea, o apucăm la stînga, prin bozurile unui fost cimitir.* ARGHEZI, S. XVIII, 150. *Tata o apucă la stînga, pe poteca de pe terasament.* STANCU, M. I. 159. *O luăm la stînga, de la fabrica de spirt.* VÎN. PESC. mai 1964, 8. *Am luat-o mai la stînga, să nu se împiedice nimeni de mine.* LĂNGRĂNJAN, C. III, 451. *Să nu faci la stînga, or la dreapta, că te-mpușc.* O. BÎRLEA, A. P. II, 192; **b)** (argotic; și în forma **a trage** sau **a da la stînga**) a ascunde; a fura. Cf. BUL. FIL. IV, 108. *Ai putea să-l informezi dacă Bică a tras la stînga ceva bani.* PAS, Z. I, 165/14. *Du-te la domnul Miță,... mîna dreaptă a direcției, folosit mai ales pentru făcut la stînga.* GALAN, B. I, 30, cf. DL, DM, DEX, ZANNE, P. II, 435. **A ține stînga** = a merge pe partea stîngă **(I 2)** a unui drum. *A fluierat ușor și ne-a făcut semn cu mîna să ținem stînga.* COCEA, S. I, 11, cf. DL, DM. *Pe unul, de ținea stînga, îl snopise în bătăi.* BARBU, G. 151, cf. M. D. ENC., DEX. **În** (sau **de-a, la**) **dreapta și în** (sau **de-a, la**) **stînga** v. drept. **(A face la) stînga-mprejur** v. împrejur.

4. Adj. Fig. (Învechit) Prefăcut[2] **(II 1)**; rău **(A I 3)**; păcătos **(1)**. *Arhiereii și preuții, învățătorii de suflete, să-i ascultăm, în toate chipurile să le slujim de ce ne învață cu bine ca den partea ceaia stînga să ne izbăvim și de acea înfricoșată și groaznică judecată să scăpăm.* CORESI, EV. 43. *Doveadele noastre de tot gîndul sting, și de toată socoteala cu prepus, curate și desbărate le va cunoaște.* CANTEMIR, HR. 81. ◇ Loc. vb. (Învechit, rar; substantivat, f. sg.) **A fi de-a stînga** = a păcătui. *Derept aceaia, carei vor fi de-a stînga, întru focu trimite-i-va Dumnezeu.* CORESI, EV. 42.

II. S. f. sg. Grupare (politică, filozofică, parlamentară etc.) care este pentru schimbarea ordinii stabilite. Cf. CADE. *După revoluția din 1848, Hugo e oratorul prețuit al stîngei democratice.* SADOVEANU, E. 227. *Împrejurarea a fost socotită, în lumea literaturii propagandistice..., pe de o parte, în lumea stîngii oprimate, pe de altă parte, ca un act de semnificații politice.* în PLR II, 635. *Literatura politică a Franței vine astăzi mai ales din dreapta,... fiindcă stînga găsindu-se la putere, n-are timp și nici perspectivă pentru scris.* RALEA, S. T. I, 204. *O serie de fapte pe care, dacă le-ar fi afirmat stînga, ar fi trecut drept cele mai odioase calomnii.* BOGZA, A. Î. 578, cf. DL, DM. *În această istorie a stîngii românești, s-au marcat momente epocale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 57, 3/2. *Pozițiile antiimperialiste și de afirmare națională* [sînt] *susținute consecvent și ferm de forțele stîngii.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 100, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adjectival) *Vasilică Drăghici,... ministru de aripă stîngă în guvernele liberale.* CĂLINESCU, S. 52. *Reprezentant de frunte al aripii stîngi, iacobine.* IST. LIT. ROM. II, 76. ◇ Loc. adj. **De stînga** = (despre grupări politice, despre persoane sau despre acțiunile, manifestările etc. acestora) care promovează, care susține progresul, progresist **(2)**; care este apropiat de mișcarea muncitorească, revoluționară. *M-a întrebat de la început dacă avea să fie o revistă de stînga sau de dreapta.* VLASIU, D. 78. *Două generații de scriitori... de stînga și-au așternut în paginile ei talentul și credințele lor.* în PLR II, 632. *Socotiți că nu e un om de stînga?* CAMIL PETRESCU, O. II, 534. *Începu să expună rar și încet situația creată în rîndurile intelectualilor de stînga.* BENIUC, M. C. I, 57, cf. DL, DM. *Eroul e un poet, cu nedeclarate, dar evidente idei de stînga.* CINEMA, 1968, nr. 2, II. *S-a alăturat mișcării unite a forțelor de stînga și democratice din afară.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. *Bătălia angajată de scriitorii de stînga pentru limbaj.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 57, 3/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stîngi* și (învechit, f.) *stînge.* — Și: (învechit, rar) **stîng, -ă** adj.

— Lat. ***stancus** „obosit".

STÎNGÁCI, -CE adj., s. m. **I.** Adj. **1.** (Despre oameni) Care se folosește, care se servește mai bine de mîna stîngă decît de cea dreaptă; (învechit, rar) stîngăreț. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX, LB, VALIAN, V., POLIZU, MARIAN, NA. 143, BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 88.

Sînt oameni stîngaci, cei ce fac toate treburile cu mîna stîngă. PAMFILE, DUȘM. 32, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Era... stîngaci, dar se bătea și cu dreapta.* CINEMA, 1969, nr. 9, 40, cf. M. D. ENC., ALRM I/1 h 103, 104. *Păzește-te, Radule, Că-mi e mîrzacul stîngaci, Că de pleacă, Dă cu stînga.* BALADE, III, 80. *Turcii stau și se gîndesc..., Mîna stîngă-i slobozesc..., Dar Gruia se bucura, Căci de mic stîngaci era.* FOLC. MOLD. II, 656. ◇ (Substantivat) Cf. POLIZU. *Retează dintr-o lovitură de stîngaci capul lui Caraiman Pașa.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. DL, DM. *Emisferul major este emisferul stîng (... la stîngaci, invers).* ABC SĂN. 324, cf. M. D. ENC., com. MARIAN. *Să te păzească Dumnezeu de bătaia muierii, a stîngaciului, a ciungului și a șchiopului.* ZANE, P. VI, 674.

2. Fig. (Despre oameni) Care este lipsit de siguranță, de precizie sau de suplețe în mișcări, în exprimare, în gîndire etc., greoi; care este lipsit de iscusință, de îndemînare sau de pricepere, competență etc. într-o acțiune, neajutorat **(2)**, neîndemînatic **(2)**, nepriceput **(3)**, (livresc) inabil, (rar) neajutat, (regional) natantol. *În surtuce și jachete croite nu pe măsura lor, erau foarte stîngaci.* NEGRUZZI, S. I, 105. [Cocoana Profiriță] *sta împrejurul fetelor..., mustrînd pe cele stîngace.* SION, P. 75. *Cu o teslă rău mînuită, o calfă de dulgher stîngaci ciopîrțește bîrna.* ODOBESCU, S. III, 166. [Chelnerul] *vrea să-mi toarne borșul din ceașcă în farfurie și, stîngaci, face o mișcare cu cotul și răstoarnă peste plicul meu serviciul cel șchiop.* CARAGIALE, O. II, 132, cf. DDRF. *Cînd reîntîlni pe Mihai, se simți stîngace, încurcată.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 95, cf. ȘĂINEANU², TDRG. *Trăgeau cu ochiul și făceau haz, cînd îl vedeau turburat și stîngaci.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 306. *Era prea sfiicios, prea retras, stîngaci în toate mișcările.* AGÎRBICEANU, A. 132. *Stătea stîngaci, cu secera în mînă, iar sudorile îi curgeau de pe tîmple.* REBREANU, I. 312, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Mare la trup, te-ai aștepta să fie, din această pricină greoi și stîngaci în mișcări.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 81. *Rămăsese așa cum se aștepta: modest, stîngaci, minuțios în fiecare mișcare.* C. PETRESCU, C. V. 104. *Cînd se întîmpla, uneori, să plec singur pe maidan, eram stîngaci, mă jucam fără haz.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 91. *Își profila o siluetă copilărească și stîngace pe cel mai profund și mai albastru cer din lume.* COCEA, S. I, 73. *Era lăbos și botos, grav și sever, ca un copil supărat, stîngaci și nesigur în mișcări.* SADOVEANU, O. X, 504, cf. SCRIBAN, D. *Sluga, stîngace,... suportă cu zel și resemnare destinul.* VIANU, A. P. 292. *Nimic nu-l face mai șovăitor și mai stîngaci pe bucureștean ca titlurile de Doctor și Profesor, adresate... ca o introducere la slăbiciuni și vanități.* ARGHEZI, B. 57. *Lucu, zăpăcit și stîngaci, revărsă troianul ruginiu al crizantemelor la picioarele călătoarei.* VINEA, L. I, 12, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Așează haina stîngaci, cu teamă, ca un vinovat.* C. PETRESCU, Î, I, 85. *I-am strecurat, stîngaci, bacșișul.* COCEA, S. I, 206. *Clipi stîngaci și abia deslușì — prin tremurul de ploaie subțire al genelor — glesnele goale, sandalele mici.* TEODOREANU, U. C. 26 *O hîrtie de împachetat pe care cineva scrisese stîngaci, cu creionul chimic,* V. ROM. martie 1954, 58. *Stătea cu ochii în pămînt și își mîngîia stîngaci toporișca de la brîu.* TUDORAN, P. 113. *Între un regizor care se vede... demiurg și un erou fals sau stîngaci rezolvat din punct de vedere dramatic, actorul se vede nevoit să facă un adevărat slalom.* CINEMA, 1968, nr. 6, 10.

3. Fig. (Despre manifestări, creații, acțiuni etc. ale oamenilor) Care trădează, care demonstrează lipsă de iscusință, de îndemînare sau de pricepere etc. într-o acțiune; p. ext. care nu corespunde pentru un anumit scop, necorespunzător, neizbutit, nereușit, nerealizat, nesatisfăcător. *Furtișagul stîngaci de pe la străini de-a zecea mînă se simte dureros de lămurit* (a. 1887). PLR I, 381. *Inscripția stîngace de pe mormîntul sărăcăcios.* IORGA, C. I. I, 60. *O notă stîngace sălta peste clape.* PETICĂ, O. 52. *Nu vedeți pe poetul netalentat și ridicol, răsărit în urma introducerii stîngace a culturii apusene.* IBRĂILEANU, SP. CR. 229. *Picturi naive și stîngace, care nu lipsesc niciodată din arhiva unei absolvente de pension.* C. PETRESCU, Î. I, 139. *Multe din mijloacele rămase rudimentare sau stîngace la Macedonski se valorifică abia acum.* VIANU, A. P. 265. *Mi-am zgîriat Stăruitor În scoarța unui arbor — numele. Cu slove mici, stîngace și subțiri.* BLAGA, POEZII, 23. *O stîngace dibuire pe la marginile sunetului.* id. H. 3. *Cîteva poeme de accent singular, în lirica lui sfioasă și stîngace.* CONSTANTINESCU, S. III, 269, cf. DL, DM. *Tu, bunicule, îți închei întotdeauna rîndurile Cu litere stîngace, groaie.* BRAD, O. 94. *O confesie lirică stîngace, cîntată jeluitor și monoton.* IST. LIT. ROM. II, 547. *Însirai cu degete stîngace Votive stihuri dionisiace.* VULPESCU, P. 122. *Era un desen destul de stîngaci.* CONTEMP. 1966, nr. 1004, 1/2. *Actorii... mai au tare de teatru, clișee stîngace.* CINEMA, 1968, nr. 2, XV. *Aceste ale lui stîngace bîiguieli de a-și exprima sentimentele și gîndurile.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 7/4. *Cartea cu adevărat mare poate fi recunoscută sub idiomul cel mai stîngaci.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 55, 6/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Crengile teiului dînd freamăt stîngaci,... îi sărbătoresc apropierea, cu încă un an, de Mușatini.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 3/1.

4. Fig (Învechit, rar; despre metode, mijloace etc.) Lăturalnic; incorect. *Ți-ai înălțat familia pre căi stîngace.* MAIOR, P. 130/15.

II. S. m. (Învechit, rar) Liberal. *Eu nu vă citez decît dialogul dintre membrii conservatori care au votat adoptarea proiectului, căci stîngacii sau liberalii... au votat contra.* KOGĂLNICEANU, S. A. 125.

— Pl.: *stîngaci, -ce.*
— **Stîng** + suf. *-aci.*

STÎNGĂ s. f. v. **stîncă.**

STÎNGĂCEÁ s. f. (Prin nord-vestul Olt.; de obicei art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. H VI 233, IX 116.

— Pl.: *stîngăcele.* — Și: (regional) **stîngăcícă** s. f. H VI 233.
— **Stîngaci** + suf. *-ea.* — **Stîngăcică**: cu schimbare de suf.

STÎNGĂCÍ vb. IV. Intranz. (Învechit și regional) A șchiopăta **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 262, GHEȚIE, R. M., BARCIANU. *D-un picior cam stîngăcind.* T. PAPAHAGI, C. L., cf. ALR I 1 089/679, 1 114/148, 592, 679, 700, 725, 980, 986, ALR II/I h 25. ◆ Tranz. fact. (Învechit; complementul este coapsa omului) A șchiopa **(1)**. *Și răsări soarele cînd trecu chipul lui Dumnezău iară el stîngăcia coapsa lui... Iacov.* BIBLIA (1688), 24²/41.

— Prez. ind.: *stîngăcesc.*
— V. **stîngaci.**

STÎNGĂCÎCĂ s. f. v. **stîngăcea.**

STÎNGĂCÍE s. f. **1.** Însușirea de a fi stîngaci **(I 1)**. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

2. Lipsă de iscusință, de îndemînare sau de pricepere, de competență etc. într-o acțiune; neîndemînare **(1)**, nepricepere **(2)**, (franțuzism învechit) maladresă, (regional) mangoseală. *Tu, sărmane filozof, nu poți face o singură antreșa: stîngăcia ta e nespusă.* NEGRUZZI, S. I, 64. *S-a putut constata oarecare stîngăcie la legătura frazelor.* ODOBESCU, S. II, 491. *Ajunsese de poveste din pricina stîngăciei lui la vorbă și la lucru.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Avea o figură inteligentă și simpatică, și-o stîngăcie copilărească în mișcări.* VLAHUȚĂ, O. A. 365, cf. BARCIANU. *Conu Dinu se rușinase cu desăvîrșire de stîngăcia ei.* D. ZAMFIRESCU, V.Ț. 16, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Sînt scriitori duioși a căror stîngăcie jenată oprește inima noastră de a plînge.* IORGA, P. A. II, 145. *Adela oficia cu o delicată stîngăcie acest ritual.* IBRĂILEANU, A. 80, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Constatarea acestei stîngăcii în*

arta conversației, îl demoralizează definitiv. C. PETRESCU, C. V. 197. *Pronunța cu familiaritate nume de pictori și poeți pe care eu le rosteam cu o stîngăcie care-mi da un aer de prost.* VLASIU, D. 300 *Se instalase în salon, descifrînd cu o stîngăcie de urs, partitura lui Boris Godunov.* TEODOREANU, M. III, 23, cf. SCRIBAN, D. *Aceste sforțări de a-și găsi o ținută fireaseă îi vădiră și mai mult stîngăcia.* CĂLINESCU, O. I, 10, cf. DL, DM. *Stîngăcia scriitorului este... evidentă.* IST. LIT. ROM. II, 133. *Opera care rămîne e întotdeauna completă, sistematică, gîndită matur, echilibrată, cuprinzînd toate stadiile de progres estetic, de la stîngăcie pînă la rafinament.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 14, 19/2. *Schițele din filmul despre București sînt egale în stîngăcie și primitivism.* CINEMA, 1969, nr. 3, 20. ◇ L o c. a d v. **Cu stîngăcie** = în mod neîndemînatic; stîngaci **(2)**. *Vorbi întîi cu silă, cu stîngăcie, de drumul lung, de păduri fără sfîrșit.* AGÎRBICEANU, A. 536. *Cu stîngăcie Sandu Buhuș îl zgudui și îi trecu brațul gras peste umeri.* C. PETRESCU, O. P. II, 202. *La început — se știe — stelele aveau pe cer Cărările cu stîngăcie trase.* BLAGA, P. 66. *Literele, mari și strîmbe, au fost zugrăvite... cu stîngăcie.* STANCU, M. I. 116, cf. DL. *Cînd apăru, pășea cu stîngăcie.* T. POPOVICI, SE. 257, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Concretizat; mai ales la pl.) Faptă, atitudine, gest, exprimare etc. care denotă lipsă de iscusință, de îndeminare sau de pricepere, de competență etc. într-o acțiune. *Cei de casă erau toți și de mult deprinși cu tot felul meu de stîngăcii.* HOGAȘ, M. N. 38. *Stîngăciile și sfiala fetelor... i se păreau pline de farmec.* REBREANU, I. 215, cf. CADE. *Ea și-a dat seama care a fost cauza penibilei stîngăcii.* MIHĂESCU, D. A. 14. *Cu stîngăcii de provincial, căutai să mă descurc la un nod de străzi.* BLAGA, H. 171. *Efectul final ne apare puternic, în afară și pe deasupra acestor stîngăcii.* RALEA, S. T. I, 19. *Are încă aerul de a cocheta cu poezia, îngăduindu-și stîngăcii, îndrăzneli ușuratice, uneori și inegalități curioase.* CONSTANTINESCU, S. III, 51, cf. DL, DM. *Dincolo de unele stîngăcii, opera are o prozodie îngrijită.* IST. LIT. ROM. II, 82. *Nu stîngăciile de realizare dramatică fac ca unele filme ale epocii 1938—1958 să pară demodate. ci absența unei teme serioase, adînci.* CINEMA, 1969, nr. 4, 36, cf. M. D. ENC., DEX, com. MARIAN.

— Pl.: *stîngăcii.*

— **Stîngaci** + suf. *-ie.*

STÎNGĂCÍRE s. f. (Învechit, rar) Faptul de a s t î n g ă c i. Cf. PONTBRIANT, D.

— V. **stîngăci.**

STÎNGĂNÍ vb. IV v. **stînjeni.**

STÎNGĂRÉȚ, -EÁȚĂ adj. (Învechit, rar) Stîngaci **(I 1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pl.: *stîngărești, -ețe.*

— **Stîng** + suf. *-ăreț.*

STÎNGEN s. m. v. **stînjen.**

STÎNGENEÁLĂ s. f. v. **stînjeneală.**

STÎNGENÍ[1] vb. IV v. **stînjeni.**

STÎNGENÍ[2] vb. IV v. **stînjini**[1].

STÎNGENÍRE s. f. v. **stînjinire**[1].

STÎNGENÍT, -Ă adj. v. **stînjinit**[1].

STÎNGHERÍ vb. IV v. **stîngheri.**

STÎNGIN s. m. v. **stînjen**[1].

STÎNGINEÁLĂ s. f. v. **stînjeneală.**

STÎNGINÍ[1] vb. IV v. **stînjeni**[1].

STÎNGINÍ[2] vb. IV v. **stînjini**[1].

STÎNGINÍRE s. f. v. **stînjinire**[1].

STÎNGINÍT, -Ă adj. v. **stînjinit**[1].

STÎNGÍSM s. n. **1.** Concepție și practică ale stîngii **(II)**. Cf. IORDAN, L. R. A. 182, DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. Mișcare cu concepții de stînga **(II)** Cf. DEX.

3. (Concretizat) Faptă, manifestare etc. de stînga **(II)**. *Termină cu stîngismele tale!*

— Pl.: *stîngisme.*

— **Sting** + suf. *-ism* (după rus. *левизна*).

STÎNGÍST, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f., adj. (Adept) al stîngismului **(1)**. Cf. IORDAN, L. R. A. 183, DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. Adj. Care ține de stîngism **(1)**; care se referă la stîngism **(1)**; care este caracteristic stîngismului **(1)**; de stîngism **(1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Pl.: *stîngiști, -ste.*

— **Sting** + suf. *-ist* (după rus. *левацкий*).

STÎNGÚȚA s. f. art. (Regional) Diminutiv al lui s t î n g a, v. s t î n g **(I 1 a)** (Bucium — Făgăraș). *Săracul bădița, unde-o fi, unde-o-nsera, Pe-a cui mînă s-o culca. Da, pe-a lui, pe stînguța.* FOLC. TRANSILV. 226.

— **Stîng** + suf. *-uță.*

STÎNIȘOÁRĂ s. f. (Regional) **1.** Diminutiv al lui s t î n ă **(1)**; (regional) stinuță. Cf. GIUGLEA, U. 6. *Nici o boală nu-i ușoară Ca vara la stînișoară.* DOINE, 226.

2. Loc unde a fost odată o stînă **(1)**; (regional) stăuliște **(1)**, stăvărie **(2)**, stîneică, stînișoară **(1)**. V. s t ă u i n ă **(1)** (Borca—Borsec). Cf. CHEST. IV 119/569.

— Pl.: *stînișoare.*

— **Stînă** + suf. *-ișoară.*

STÎNIȘTE s. f. (Regional) **1.** Loc unde a fost odată o stînă **(1)**; (regional) stăuliște **(1)**, stăvărie **(2)**, stîneică, stînișoară **(2)**. V. s t ă u i n ă **(2)** (Tășnad — Carei). Cf. CHEST. IV 119/236.

2. Locul unde ciobanii închid oile noaptea, cu scopul de a îngrășa pămîntul (Tășnad — Carei). Cf. CHEST. IV 120/236.

— Pl.: *stînișți.*

— **Stînă** + suf. *-iște.*

STÎNJ s. m. (Regional) Stînjenel **(1 a)** *(Iris germanica)* Cf. BORZA, D. 88.

— Pl.: *stînji.*

— De la **stînjen**[1].

STÎNJÁR s. m. v. **stejar.**

STÎNJĂN s. m. v. **stînjen**[1].

STÎNJĂNÍU, -ÍE adj. v. **stînjeniu.**

STÎNJEN[1] s. m. **I. 1.** (Astăzi regional) Unitatea de măsură pentru lungime folosită înainte de introducerea sistemului metric, care a variat, în timp și după regiuni, de la 1,96 m (în Țara Românească) și pînă la 2,23 m (în Moldova); distanță, lungime aproximativ egală cu această unitate de măsură. *Măsurară genrurea și aflară 20 de stînjini.* COD. VOR.[2] 45[v]/12. *Măsurară adîncatul de aflară doaozeci de stînjeni.* CORESI, L. 134/7. *Acea moară... este mai sus decît acele trii movile... cu 200 de stînjeni* (a. 1739). BUL. COM. IST. IV, 79. [Idasp] *împărți în parte rătunzala zidului și zeace stînjini la zeace bărbați rîndui.* AETHIOPICA, 49[v]/13. *Ușa cea din mijloc... este de schije vărsată, de 3 stînjini nălțimea și*

de 2 lărgimea. AMFILOHIE, G. 120/1. *2 250* [taleri] *pentru 10 000 stînjeni frînghii groase* (a. 1811). DOC. EC. 115, cf. DRLU, LB. *Bunătatea casei... este a fi pe loc uscat și înalt, de cinci și șase stînjini.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 17/18. *Cu acest mijloc, poruncile șeau înștiințările s-ar putea împărtăși și înțălege într-o depărtare ca la 2 000 stînjini.* AR (1829), 198[2]/3. *Era să cadă într-o prepastie ca de o sută stînjini de adîncă.* DRĂGHICI, R. 104/9. *La Cernica,... să poate face pod, în lungime de 8 stînjeni* (a. 1838). DOC. EC. 709. *Unimea legiuită a măsurei pentru lungimi este stînjinul.* ASACHI, E. III, 17/5. *Se va săpa groapa în formă rătundă, de un stînjin și jumătate adîncă.* FN (1842), 17[2]/17. *Munți... cari în unele locuri ajung la o înălțime peste 2 000 stînjini.* BARASCH, I. N. 27/18. *Stălpușori de lemn de 3—4 stînjini departe unul de altul.* NEGRUZZI, S. I, 36. *Ne suirăm pe potecă, la o nălțime de zece stînjeni.* PELIMON, I. 50/9. *Acest edificiu avea lungimea de optsprezece stînjeni.* FILIMON, O. I, 226. *Știi tu că dintr-un zbor Sînt zece mii de stînjeni de-aici pîn-la izvor?* ALECSANDRI, T. II, 60. *Vede... o spărtură în uluci de vreun stînjin de la pămînt.* CARAGIALE, O. I, 20. *Se ridică de trei stînjeni pe d-asupra oștilor.* ISPIRESCU, L. 170, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *În Moldova trebuia să se arate însă adesea în marginea cărții de hotărnicie mărimea stînjenului ce s-a întrebuințat.* IORGA, C. I. III, 232. *Atît în Moldova, cît și în Muntenia unitatea de lungime a fost stînjenul, împărțit în 8 palme.* I. BRĂTESCU, M. 3, cf. TDRG. *Pe linia arătată de amîndoi vecinii, din trei în trei stînjeni, au făcut gropi.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 278. *Suim pe o scară ca de doi stînjeni înălțime.* HOGAȘ, DR. I, 20, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *În zidurile groase de un stînjen, circulă scări misterioase, se ascund camere strimte și sumbre.* COCEA, S. I, 71. *Un șanț adînc de nouă stînjeni.* VISSARION, B. 61. *A săpat fîntîna mai largă, mai adîncă. Acum era afundă de cinci stînjeni.* DAN, U. 160, cf. SCRIBAN, D. *Săpaseră un șanț care... se termina aproape de plajă, într-un fel de bazin pătrat cu latura de vreo jumătate de stînjen.* TUDORAN, P. 601, cf. DL, DM. *Cea mai veche măsură pentru pămînt, o măsură care nu era de fapt de suprafețe...; era stînjenul.* PANAITESCU, O. Ț. 161. *De sus, de unde stai, pînă la mine, Sînt zece stînjeni și mai bine.* ARGHEZI, S. V, 51. *Și-a făcut socoteală că ocolișul* [pieții] *tot va fi fost de 800 de stînjeni.* IST. LIT. ROM. II, 148, cf. M. D. ENC., DEX. *Șepte stînjini că sărea, Pe arapu-l urmărea.* ALECSANDRI, P. P. 107. *Să facem o groapă de trei stînjeni de adîncă.* VÎRCOL, V. 27. com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, BALADE, II, 186. *Au căzut calu lui d'e dzece stînjeni îm pămînt.* O. BÎRLEA, A. P. I, 388. *Turcii vorba au ascultat, De trei stînjeni au săpat.* FOLC. MOLD. II, 658. ✧ (Glumeț) *Negrijirea, neluarea poet mă silesc să fiu, Și în versuri de un stînjin, lucruri de nimic să-ți scriu.* ALEXANDRESCU, M. 260. [Ploșnițele] *Într-un roi mai de un stînjen Au ieșit la promenadă.* EMINESCU, O. I, 46. *La 19 ani mărturisea că era născut să fie împărat al Cochinchinei, spre a fuma în pipe de 36 stînjeni.* CĂLINESCU, C. O. 155. *Trăgea din ciubucul de-un stînjen un maluf spînatec.* C. PETRESCU, A. R. 8. ✧ *Stînjen pescăresc* = măsură de lungime folosită de pescari și reprezentînd cca 1,50 m. *Stîlpii... sînt de obicei niște piloți, înalți de vreo 15 m, fixați în fundul apei la distanțe de 25 stînjeni pescărești unul de altul.* ANTIPA, P. 419, cf. DL, DM, DEX. *Stînjen marin* = măsură de lungime egală cu 1,83 m. Cf. DL, DM, DEX. ✦ (Și, învechit, în sintagmele *stînjen pătrat* sau *stînjen cvadrat*) Unitate de măsură pentru suprafețe de teren (agricol) folosită în trecut și care avea aproximativ 4 m²; suprafață de teren egală cu această unitate de măsură. *Și iară să fie domniei sale moșie la Baia de Fer, însă din partea Stanciului, băiașul, o funie mare, într-acea funie mare, stînjeni 774* (a. 1644). HEM 2, 887. *Acest stînjin de ocină care scrie mai sus le-au cumpărat Stoica* (a. 1654). BUL. COM. IST. V, 197. *Constantin Vodă dă Hurezului moșia „Șirineasa pre Lucavățu, stînjini 300"* (a. 1693). IORGA, S. D. XIV, 4. *Am socotit și am tocmit, fiind moșia proastă și scurtă, ca să ia stînjănul pe bani 25* (a. 1698). BUL. COM. IST. III, 87. *Trei sute trei zeci și pătru stînjeni, i-am vîndut... de bunăvoia noastră* (a. 1777). URICARIUL, X, 77/13. *Nicolai Golăi a intrat cu 32 de stînjeni în moșia Folești* (a. 1785). BUL. COM. IST. IV, 212. *Avea el o moșioară de un stînjin și trii coți și jumătate.* BUDAI-DELEANU, T. V. 125. *Stăngini*[i] *de moșie ce sînt în moșia Rotarea la schit să-i stăpînească fie-mieu Dimitrie* (a. 1819). BUL. COM. IST. IV, 155. *În Berlin vine pe tot omul un spațiu de 41/2,* în *Petersburgul de 9 stînjini pătrați.* VASICI, M. II, 31/24. *Venitul unui loc în oraș ce este lîngă Bulevard în sumă de stînjeni pătrați 543.* REGUL. ORG. 69/1. *Odăița din lăuntru... are a fi de patru stînjeni cvadrați* (a. 1848). DOC. EC. 947. *Camera despre care vorbim era în periferie de un stînjin pătrat.* FILIMON, O. I, 102, cf. LM. *Falcea, avînd 80 prăjini în lung, pe 4 în larg, ceea ce conținea 2 880 stînjeni pătrați.* N. A. BOGDAN, C. M. 173. *Stînjenii bătrînului Andrei din ogoarele hotărnicite îi lucrau vecinii.* SADOVEANU, O. XVIII, 49. *Intrase în posesia unei jumătăți din moșia... de 900 de stînjeni.* IST. LIT. ROM. II, 507. *Unii cumpără stînjenii de ocină, alții pogoane de vie.* PANAITESCU, O. Ț. 202. *Moșiile... doctorului Gheorghe însumau 1 359 de stînjeni.* G. BARBU, A. V. 35. ✧ (Învechit) *Stînjen scurt* = (unitate de măsură de) suprafață (de pămînt) egală cu un pogon[1] **(1)** și o prăjină **(3)**. Cf. I. IONESCU, P. 291. *Stînjen lung* = (unitate de măsură de) suprafață (de pămînt) egală cu două pogoane[1] **(2)**. Cf. id. ib. ✦ (Învechit; în sintagma) *Stînjen cubic* = cub care are laturile egale cu un stînjen[1]. Cf. LM, CLIMESCU, A. 214. ✦ (Și în sintagma *stînjen de lemne*) Unitate de măsură pentru volumul lemnelor stivuite, egală cu 8 m³. *Leafa va fi de 400 fl*[orini] *austr. pe an „și, pe lîngă sălaș slobod, și 6 stînjin*[i] *lemne"* (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 207. *15 stînjeni lungi de lemne groase.* BARIȚIU, P. A. II, 655, cf. VAITAN, V., POLIZU, LM. *Vede o dihanie de om care se pîrpîlea pe lîngă un foc de douăzeci și patru de stînjeni de lemne.* CREANGĂ, O. 107. *Mult bănet îi mai trebuia însă, ca să taie pădurea, s-o facă stîngeni.* SLAVICI, O. II, 64. *Îmbrăcat în haine țărănești și-n mînă ducînd un topor cum au tăietorii de stînjeni.* F (1884), 246, cf. DAMÉ, T., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *A cumpărat omul de la domnul Frim, din pădurea care o taie, trei stînjeni de lemne.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 90, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. [Bădia Ionică] *ne trimetea... patru stînjeni de lemne.* BRĂESCU, A. 84. *Tocmai atunci se coborîse în curte să vază cum așezase stînjenul.* PRIBEAGUL, P. R. 61, cf. ENC. TEHN. 46. *Le era ograda plină cu stînjeni de lemne.* PAS, L. II, 99. *Simion voia să vadă cum e drumul, căci avea să aducă cîțiva stînjeni de lemne.* BENIUC, M. C. I, 213, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *O văzut doăzășipatru d'i stînjîni d'i lemne, ard'e.* O. BÎRLEA, A. P. I, 223.

2. (Rar; art.; în forma *stînjin*) Stil de înot. *Deprindeau deosebite feluri de înotat, „cu stînjinul", „ca broasca", „pe spate".* AGÎRBICEANU, L. T. 33.

3. (Regional; în forma *stînjăn*) Unealtă de zidărie nedefinită mai îndeaproape (Bucova — Hațeg). Cf. H XVIII 46.

II. (Bot.) **1.** Numele mai multor plante erbacee din familia iridaceelor: **a)** (și în sintagmele *stînjen galben,* PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 88, ALR SN III h 659/876, ALRM SN II, h 475/876, *stînjen de baltă,* BRANDZA, D. 409, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 88) plantă cu tulpina cilindrică, puternică, cu frunze în formă de sabie, cu flori mari de culoare galben-deschis, puțin mirositoare, care crește prin bălți, mlaștini și pe malul apelor stătătoare; iris, (popular) stînjenel **(1 c)**, (regional) coltul-lupului, crin-de-apă, crin-galben, liliv-galben, speteză **(III 2 a)**, speteză galbenă (v. s p e t e z ă **III 2 a**), spetează sălbatică (v. s p e t e z ă **III 2 a**), spetejoară **(2)**, stînjenel de baltă (v. s t î n j e n e l **1 b**), stînjenel galben (v. s t î n j e n e l **1 c**), stînjenel păpuros (v. s t î n j e n e l **1 c**) *(Iris pseudacorus).* Cf. LB, LM, BARCIANU, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 88, A V 14; **b)** (și în sintagmele *stînjeni pestrițî,* PANȚU, PL. 290, CADE, BORZA, D. 88, *stînjeni de pădure,* PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 88, *stînjeni pestrițați*

PANȚU, PL.) plantă cu tulpina multifloră, mai lungă decît frunzele în formă de sabie și la vîrf curbate înăuntru, cu flori galbene, puțin mirositoare, care crește prin păduri și tufișuri; iris, (regional) stînjenel **(1 f)**, lilion păsăresc *(Iris variegata)*. Cf. BRANDZA, FL. 450, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 88.; **c)** (popular; și în sintagmele *stînjen albastru*, BORZA, D. 88, ALR SN III h 659, ALRM SN II h 475, *stînjen vînăt*, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 88, *stînjen turchiaz*, ALR SN III h 659/762, ALRM SN II h 475/762, *stînjen mîneru*, ALR SN III h 659/284, ALRM SN II h 475/284) stînjenel **(1 a)** *(Iris germanica)*. Cf. LB, CIHAC, II, 369, LM, BARCIANU, TDRG, PANȚU, PL., DL, DM, BORZA, D. 88, M. D. ENC., DEX, H IX 436, ALR SN III h 659, ALRM SN II h 475; **d)** (regional; și în sintagma *stînjen vînăt* BORZA, D. 88.) stînjenel **(1 b)** *(Iris florentina)*. Cf. id. ib.; **e)** (regional) rățișoară **(2)** *(Iris pumila)*. Cf. id. ib. ◇ *Stînjen de munte* (sau *micuțel*) = plantă cu rizom gros și lung, cu tulpina alungită, delicată, unifloră, cu frunzele linear-lanceolate, mai lungi decît tulpina, cu flori solitare liliachii, care crește prin tufișurile de pe coline sau la marginea pădurilor de munte; (regional) casiță, stînjenel de munte (v. stînjenel 1 e) *(Iris ruthenica)*. Cf. PANȚU, PL.

2. (Regional) Numele a două plante erbacee din familia liliaceelor: **a)** (și în sintagma *stînjen galben*, BORZA, D. 83) crin galben *(Hemerocallis lilio-asphodelus)*. Cf. PANȚU, PL. 80, BORZA, D. 83; **b)** (și în sintagma *stînjen roș*, BORZA, D. 83) crin galben *(Hemerocallis fulva)*. Cf. BRANDZA, FL. 443, TDRG, CADE, BORZA, D. 83.

3. Compus: **stînjen-alb** = (regional) narcisă *(Narcissus poëticus)* (Borșa). Cf. ALR SN III h 640/362, ALRM SN II h 447/362.

— Pl.: *stînjeni*. — Și: (învechit și popular) **stînjin**, (popular) **stîngen** (PANȚU, PL., H XVIII 17), **stîngîn** (PETICĂ, O. 231), (învechit și regional) **stînjăn** (H XVIII 46, 168), **stînjîn**, (regional) **stînjene** (BORZA, D. 88) s. m.

— Etimologia nesigură. Cf. v. sl. сажень.

STÎNJEN[2] s. m. (Învechit, rar) Piedică **(3)**. Cf. LB.

— Pl.: *stînjeni*.

— Derivat regresiv de la **stînjeni**.

STÎNJENÁR s. m. (Regional, mai ales în Transilv.) Muncitor care taie lemne, care face stînjeni[1] **(I 1)** de lemne într-o exploatare forestieră; (regional) metăraș, metrar. *Foarte mulți locuitori se ocupă cu industria, anume ca ocnari la ocnele de cărbuni din Anina, ca stînjenari și ziuași la societatea de drumuri de fier.* LIUBA — IANA, M. 6, cf. CV 1951, nr. 5, 28. *Încovoiați în fireze stînjenarii culcau pădurile... și rămîneau în urma lor munții fără straie.* VINTILĂ, O. 26. *Cîțiva intrară în sala de așteptare Erau stînjenari cu topoare subsuoară.* V. ROM. mai 1963, 31, cf. SCL 1975, 54, ALR II 6 411/2, 29, 53, 102, 414, 886, A I 22, 26, 31, 35, II 6, IH 2, 3, 5, 7, 12, 16, 17, TEAHA, C. N. 267.

— Pl.: *stînjenari*. — Și: **stînjinár** s. m.

— **Stînjen[1]** + suf. *-ar*.

STÎNJENÁȘ s. n. (Regional; la pl.) **1.** Stînjenel **(1 a)** *(Iris germanica)*. Cf. BORZA, D. 88.

2. Narcisă *(Narcissus poëticus)* (Marginea — Rădăuți). Cf. ALR SN III 640/386, ALRM SN II h 447/386.

— Pl.: *stînjenași*.

— **Stînjen[1]** + suf. *-aș*.

STÎNJENE s. m. v. **stînjen[1]**.

STÎNJENEÁLĂ s. f. Faptul de a (se) stînjeni[1].

1. Piedică, obstacol în calea realizării, în bune condiții, a unei activități, în desfășurarea unui eveniment etc.; deranjare, incomodare, jenare, jenă, stingherealâ **(1)**, stingherire, stînjenire **(1)**, supărare, tulburare **(4)**, (livresc) conturbare, importunare, (învechit și popular) sminteală **(3)**, (popular) zăticneală, zăticnire, (învechit) smintire **(3)**, (regional) zăhăială, zăhăire. Cf. stînjeni[1] **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. LB, POLIZU, BARCIANU, V., LM. *Are grijă ca și mușteriii lui să fie mulțămiți și să-și găsească toate înlesnirile, fără stînjeneală.* CONV. LIT. XVIII, 196, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Cu toată stînjeneala unui mediu neprielnic, au putut să înflorească talente demne de orice civilizațiune.* în PLR II, 202, cf. REȘMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Rar) Supărare. Cf. stînjeni **(2)**. *Nu știa ce să facă... să spulbere stînjeneala care se statornicise în sat.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 478.

3. Stare a celui ce nu se simte în largul său; senzație provocată de această stare față de ceva sau de cineva (mai ales față de o persoană care impune prin vîrstă, prin prestigiu, prin funcție etc.); jenă, rușine[1] **(I 2)**, sfială, sfiiciune, stingherealâ **(2)**, stînjenire **(2)**, (rar) sfioșenie, sfiire, (popular) rușinare **(2)**, (învechit și regional) rușință **(1)**, (învechit) sființă, stidință, stidire, (învechit, rar) stideală. Cf. stînjeni[1] **(3)**. *Am fost cam ocupat în ultimul timp... începu directorul, dezorientat de lipsa de stînjeneală din atitudinea fetei.* V. ROM. ianuarie 1954, 115, cf. DL, DEX.

— Pl.: *stînjeneli*. — Și: (învechit) **stîngeneálă** (LB, BARCIANU, ALEXI, W.), **stîngineálă** (BUDAI-DELEANU, LEX., LM) s. f.

— **Stînjeni** + suf. *-eală*.

STÎNJENEÁSCĂ adj. f. (Învechit; în sintagma) *Prăjină stînjenească* = unitate de măsură pentru lungime, egală cu un stînjen[1] **(I 1)**; distanță, lungime aproximativ egală cu această unitate de măsură. V. prăjină **(3)**. *O prăjină de 8 palme e prăjină stînjenească.* PAMFILE, A. R. 231, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *stînjenești*.

— **Stînjen[1]** + suf. *-ească*.

STÎNJENÉL s. m. (Bot.) **1.** Numele mai multor plante erbacee din familia iridaceelor: **a)** (și în sintagmele *stînjenel de grădină*, BORZA, D. 88, ALRM SN II h 475, *stînjenel vînăt*, PĂCALĂ, M. R. 24, ALR SN III 659/172, *stînjenel violet*, *stînjinei mnerii*, BORZA, D. 88) plantă ornamentală de grădină, cu tulpina ramificată, cu frunze în formă de sabie și flori mari, violacee sau albastre, puțin mirositoare; iris, (popular) crin, stînjen[1] **(II 1 c)**, (regional) caciță, ceapă, coada-cocoșului, cocoară-mnerie, cocoș, cocoșei vineți, cocoșel, cosița fetelor, crin albastru, crin vînăt, floare-vînătă, frunză-lată, giltane-vinete, iarbă-lată, lilie, lilie sălbatică, lilie vînătă, lilion, lilion albastru, liliu vînăt, păpurică **(b)**, pescuț **(II 2)**, sabie **(IV 2)**, sanfii (v. secfiu[1] 3), spetează **(II 4 c)**, stînj, stînjen albastru (v. stînjen[1] **II 1 a)**, stînjen vînăt (v. stînjen[1] **II 1 a)**, stînjeniță **(1 a)**, stînjenași (v. stînjenaș 1), șovirișcă, șuvar (v. șovar 1), tulipan[1] **(3)**, tulipan de grădină (v. tulipan[1] 3), tulipan de iarbă (v. tulipan[1] 3) *(Iris germanica)*. Cf. MARIAN, CH. 54, DDRF, ȘĂINEANU[2], PĂCALĂ, M. R. 24, REȘMERIȚĂ, D., PANȚU, PL. 290, CADE, SIMIONESCU, FL. 331, DS, DL, DM, BORZA, D. 88, M. D. ENC., DEX, ALRM SN II h 475; **b)** plantă cu rizomul cărnos, ramificat și noduros, cu frunze în formă de sabie, cu tulpina mai înaltă decît frunzele, terminată în vîrf cu 2—3 flori mari albe cu vinișoare albăstrii, plăcut mirositoare; (regional) crin, crin albastru, crin vînăt, floare vînătă, lilie, lilie vînătă, rădăcină de micșunea, spetează **(II 4 b)**, stînjen[1] **(II 1 d)**, stînjen vînăt (v. stînjen[1] **II 1 e)** *(Iris florentina)*. Cf. BORZA, D. 88; **c)** (popular; și în sintagmele *stînjenel de baltă*, BORZA, D. 88, *stînjenel galben*, PĂCALĂ, M. R. 24, SIMIONESCU, FL. 278, BORZA, D. 88, *stînjenel păpuros*, BOR-

ZA, D. 88) **stînjen**[1] **(II 1 a)** *(Iris pseudacorus)*. Cf. ANTIPA, P. 763, CADE, DS, ALR II 6 270/172, 182, 235, 987; **d)** (regional; și în sintagma *stînjinel pitic*, SIMIONESCU, FL. 182) rățișoară **(2)** *(Iris pumila)*. Cf. BRANDZA, D. 408, PANȚU, PL., CADE, SIMIONESCU, FL. 230, BORZA, D. 88; **e)** (regional; și în sintagma *stînjenel de munte*, PANȚU, PL.) stînjen de munte (v. stînjen[1] II 1) *(Iris ruthenica)*. Cf. PANȚU, PL.; **f)** (regional) stînjen[1] **(II 1 e)** *(Iris variegata)*. Cf. BRANDZA, D. 408, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 88. *Rău fac că rîd, întrerupse stînjinelul.* NEGRUZZI, S. I, 100, cf. BARONZI, L. I, 145, DAMÉ, T. 184. *Colo un stînjinel se joacă.* ANGHEL, P. 11. *Am stat... lîngă niște stînjinei, care miroseau așa de tare, încît m-a apucat capul.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 207. *Spuse o vorbă proastă unui stînjinel scuturat.* GÎRLEANU, L. 33, cf. RESMERIȚĂ, D. *Somnul a cuprins de mult grădina... stînjeneii și glicina.* MINULESCU, VERS. 130. *Stînjeneii se găteau de culcare prin ogrăzi.* I. BOTEZ, B. I, 64. *Stînjenei, și crini și nuferi Nu ți-i dat prin ani să strîngi.* LESNEA, VERS. 28. *Dealurile albăstresc pe zări surîsuri de liliac și stînjenei.* TEODOREANU, M. III, 91. *La un geam deschis, spre trandafirii în flăcări, spre dulcea mirezmă abia simțită a stînjineilor violeți, sta răzimată în coate o fată.* SADOVEANU, M. 106. *Marea Se vede ca un lan de stînjenei.* PILLAT, P. 204. *Apa Dunării lua culoarea stînjeneilor.* TUDORAN, P. 41, cf. DL, DM. *În covorul ei mătăsos* [al ierbii] *se ivesc... stînjenei și dediței.* LĂCRĂNJAN, C. II, 341, cf. M. D. ENC., DEX, Ḥ II 42, 87, 207, III 243, IV 9, 44, X 420, 489, 534, XII 237. *Pi la spati clopoței Pi la ureci stînjinei.* VASILIU, C. 176. ✧ (Regional) *Stînjenel sălbatic* = săbioară **(3 e)** *(Iris halophila)*. Cf. BORZA, D. 88.

2. Compuse: (regional) **stînjine-galbini** = crin galben *(Hemerocallis fulva)*. Cf. BORZA, D. 83; **stînjinei-albi** = crin *(Lilium candidum)* id. ib. 99.

3. (Regional) Bujor *(Paeonia officinalis)* (Valea lui Enache — Curtea de Argeș). Cf. ALR I 1910/788.

— Pl.: *stînjenei*. — Și: (regional) **stînjinél, stînjinéu** (BORZA, D. 88), **stănjenél** s. m.

— **Stînjen**[1] + suf. *-el*.

STÎNJENÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Complementul indică oameni sau manifestări ale lor) A nu lăsa să acționeze, să se desfășoare în voie, în mod firesc etc.; a deranja, a incomoda, a împiedica, a încurca, a jena, a stingheri **(1)**, a supăra, a tulbura **(5)**, (livresc) a conturba, a importuna, (rar) a sinchisi **(2)**, (învechit și popular) a sminti **(3)**, (popular) a zăticni, (regional) a zăhăi. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Pre bărbații cei mari nu-i stînjenesc rangurile să alerge după interesuri, să lucreze cîmpul, să ție iconomia casii.* MUMULEANU, C. 28/6. *Nu vei mai fi stînjinit d-acest prieten așa de aspru.* PLEȘOIANU, T. II, 24/2. *Nu cumva datorii casnice să-i stînjinească de a împlini înalta sarcină ce era pusă asupră-le.* MARCOVICI, D. 159/4. *Se munci în tot chipul a mă stînjeni.* GORJAN, H. IV, 19/24, cf. VALIAN, V. *Vornicul nu e volnic a stînjini punerea în lucrare a vreune hotărîri judecătorești.* REGUL. ORG. 290/2, cf. POLIZU, *Acea teamă nu v-au stînjenit a trimete mesagiu la Petersburg și jalbe la Țarigrad.* ALECSANDRI, T. 1 339, cf. CIHAC, II, 368. *Am hotărît a nu fi stînjeniți în munca noastră prin preponderența unuia dintre noi* (a. 1891). În PLR I, 398, cf. DDRF. *Tot rău-i stînjinit de teamă.* COȘBUC, F. 56, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Sufletele celor dinainte ai săi cuibau nestîmpăcate, licărind în sumbra-i privire..., elé-i stînjeniseră înălțarea.* M. I. CARAGIALE, C. 51, cf. CADE. *Sosirea preotului nu stînjeni deloc fierberea țăranilor.* REBREANU, R. II, 218. *Nu i-am stînjenit rîsul.* COCEA, S. I, 210. *Oamenii să nu-mi stînjenească libertatea.* VISSARION, B. 205. *L-a stînjenit propriul lui trup, supus suferinților și scăderilor instinctului.* SADOVEANU, O. XX, 103. *Ne aflăm într-o încurcătură, care ne stînjenește libertatea de exprimare.* IORDAN, STIL. 51, cf. SCRIBAN, D. *Epocile care au crezut cu tărie în norme au produs artiști pedanți, lipsiți de avînt și fantezie care au stînjenit pe adevărații creatori* VIANU, E. 45. *Direcția se va mărgini la conducerea formală a dezbaterilor, fără a stînjeni dialectica.* PLR II, 652. *Sau, dacă vă stînjenește forma întrebării: e adevărat că directorii string milioane...?* ARGHEZI, L. 39. *Grupările ilegale,... stînjeneau guvernul.* CĂLINESCU, B. I. 135. *Un miros dulceag îi stînjenea răsuflarea.* VINEA, L. II, 151, cf. DL, DM. *Tudor și oastea sa de panduri anulează orice încercare a forțelor stăpînirii de a stînjeni desfășurarea răscoalei.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 926, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. recipr. *Mișcările care pregătesc diferitele sunete nu se stînjenesc unele pe altele.* PUȘCARIU, L. R. I, 65. *Poezia și proza se învecinează fără a se stînjeni.* BLAGA, H. 110. *Culoarea a cîștigat o asemenea autonomie și pictura o asemenea libertate, încît ordinea coerenței figurale și aceea a articulării muzicale a culorii nu se mai stînjenesc reciproc prin nimic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 19, 26/3. ✦ (Învechit, rar) A opri **(4)**. *Dar stavili potopul sparge ce-ndrăznesc a-l stînjini.* HELIADE, O. I, 436. ✦ Tranz. fact. (Regional; în forma *stînjini*) A face să se întrerupă, să se amine ceva. Cf. CR. III, 376.

2. Tranz. (Rar) A supăra. *Îmi caut un loc bun, unde să nu mă stînjenească ramurile.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 157. *O stînjenea... neatenția mea în îmbrăcăminte.* CAMIL PETRESCU, U. N. 96. *Gesturile lor au devenit deodată nefirești, parcă îi stînjenește ceva.* BOGZA, A. Î. 182. *Tăceau dîndu-i să priceapă că-i stînjenește.* T. POPOVICI, SE. 15.

3. Refl. (Învechit și regional) A se sfii **(2)**; a ezita. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Toți cumpărătorii călăreți... să plîng că oamenii dumnealor vameșilor... nu-i îngăduiesc să treacă pă acel plai și că, din pricina ocolului drumului, să stînjinesc a veni la ocnă* (a. 1836). DOC. EC. 629. *M-am stînjinit... de a primi pe D. Antoni.* HRISOVERGHI, A. 13/29. *Un tînăr om de ar fi văzut-o atunci, negreșit că nu s-ar fi stînjenit cît de puțin a înjunghia pe nelegiuitul ce o adusese în starea aceasta.* NEGRUZZI, S. I, 52, cf. DDRF, TDRG. *Rusanda a strîns genele și s-a stînjenit. Îi era silă că lațul ei prinde, dar nici nu putea să se lase.* POPA, V. 310, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *stînjenesc*. — Și: (învechit și regional) **stînjini**, (învechit) **stîngeni** (BARCIANU) **stîngini, stîngăni** (CIHAC II, 368, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U.).

— Cf. v. sl. СЪТѧЖЕНЪ „apăsat, strîmtorat" (part. vb. СЪТѧЖАТИ).

STÎNJENÍRE s. f. Faptul de a (se) stînjeni.

1. Piedică, obstacol în calea realizării, în bune condiții a unei activități, în desfășurarea unui eveniment etc.; deranjare, incomodare, jenare, jenă, stingherealã **(1)**, stingherire, stînjeneală **(1)**, supărare, tulburare **(4)**, (livresc) conturbare, importunare, (învechit și popular) sminteală **(3)**, (popular) zăticneală, zăticnire, (învechit) smintire **(3)**, (regional) zăhăială, zăhăire. Cf. stînjeni **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Stînjinirile și toate rugăciunile ce îmi făcea toate rudele ca să nu mai plec.* GORJAN, H. II, 69. *Umblai să-mi faci stînjinire.* PANN, E. I, 60, cf. POLIZU, BARCIANU, LM. *Cardinalul Andrei Bathori încredință pe trimiși că Mihai Vodă poate fi siguri că nu i se va aduce nici o stînjenire la întreprinderile sale.* ap. DDRF, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Stare a celui ce nu se simte în largul său; senzație provocată de această stare față de ceva sau de cineva (mai ales față de o persoană care impune prin vîrstă, prin prestigiu, prin funcție etc.); jenă, rușine[1] **(2)**, sfială, sfiiciune, stingherealã **(2)**, stînjeneală **(3)**, (rar) sfioșenie, sfiire, (popular) rușinare **(2)**, (învechit și regional) rușință **(1)**, (învechit) sființă, stidință, stidire, (învechit, rar) stideală. Cf.

stînjeni **(3)**. *Ah! prieteșugul... mă ține în jalnica stînjenire: Ori a fi cinstit prietin și să mă trag de Zulnie, Ori să-i descopăr amoriul.* CONACHI, P. 84. *Musafirul face haz cu oarecare stînjenire, apoi se ridică.* SADOVEANU, O. IV, 565, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stînjeniri.* — Și: (învechit) **stînjinire** s. f.

— V. **stînjeni.**

STÎNJENÎT, -Ă adj. **1.** (Despre oameni sau despre manifestările lor) Care este împiedicat (de cineva sau de ceva) să acționeze, să se manifeste, să se desfășoare etc. în bune condiții; deranjat, incomodat, încurcat, jenat, stingherit **(1)**, supărat, tulburat[2] **(5)**, (livresc) conturbat, importunat, (rar) sinchisit, (popular) zăticnit, (învechit și familiar) sastisit **(1)**, (regional) zăhăit. Cf. stînjeni **(1)**. *Se văd mereu stînjeniți în dezvoltarea lor firească, opriți pe loc în silă.* ODOBESCU, S. III, 514, cf. DL, DM. *Munca intelectuală este stînjenită, bolnavii obosesc repede.* ABC. SĂN. 331, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Despre oameni; adesea adverbial) Cuprins de stînjeneală **(3)**; jenat, rușinat, stingherit **(2)**, (rar) sfiit. Cf. stînjeni **(3)**. Cf. DDRF. *Stînjenit și cu grabă își strînge fiecare minunile.* ANGHEL, PR. 33. *Adela, împurpurată și stînjenită, era acum fata de altădată.* IBRĂILEANU, A. 148. *Așteptam destul de stînjenit să-mi vie rîndul.* CAMIL PETRESCU, P. 142. [Corina] *rămîne lîngă șezlong, stînjenită.* SEBASTIAN, J. 24. *Colonelul tăcu, puțintel stînjenit.* SADOVEANU, O. XVII, 119. *Bărbatul părea îngîndurat și stînjenit în costumul său prea elegant.* CĂLINESCU, S. 11. *Amîndoi au înaintat stînjeniți unul către altul.* C. PETRESCU, A. R. 181. *Tăcu și se așeză stînjenit.* STANCU, R. A. V, 47. *S-au trezit față în față și s-au uitat surprinși unul la altul, ea vădit stînjenită.* BENIUC, M. C. I, 193. *Uneori zîmbea stînjenit.* CAMILAR, N. I, 157. *Roman Lupu privea stînjenit într-o parte.* GALAN, Z. R. 311. *El tăcea îndărătnic și stînjenit.* VINEA, L. I, 90. *Pierre părea stînjenit.* TUDORAN, P. 60, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor) Care exprimă, care trădează stînjeneală **(3)**; jenat, rușinat, stingherit **(1)**. *S-au așezat curînd, cu înfățișări stînjenite, să mă așez și eu.* SADOVEANU, O. XVII, 545. *Sărutul stînjenit și strîmb... Nu a putut firește să-nvie un trecut.* LABIȘ, P. 184, cf. DEX.

— Pl.: *stînjeniți, -te.* — Și: **stînjinit, -ă** adj. DM.

— V. **stînjeni.**

STÎNJENITÓR, -OÁRE adj. Care împiedică, care deranjează, care jenează (pe cineva sau ceva) în acțiune, în manifestare, în desfășurare etc.; incomod, jenant, neplăcut, stingheritor, supărător, (livresc) importun. Cf. POLIZU. *Radu, dezarticulat, ca un musafir care se simte stînjenitor.* CAMIL PETRESCU, T II, 50. *Tăcerea stînjenitoare și suspiciunea de adineauri nu-și mai avea rostul.* V. ROM. martie 1954, 106. *Serviciul prea stăruitor al personalului începuse a semăna cu o povară lustruită. Era stînjenitor.* VORNIC, P. 130, cf. DL. *Se izbea de tăcerea ei grea, stînjenitoare.* T. POPOVICI, S. 435, cf. DM. *Se lăsă o tăcere stînjenitoare.* BARBU, G. 18. *O greșeală stînjenitoare.* CINEMA, 1968, nr. 6, VII. *Cel care urmărește însă un asemenea scop... nu mai are în vedere imperativul stînjenitor al loialității.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 6/4, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stînjenitori, -oare.*

— **Stînjeni** + suf. *-tor.*

STÎNJENÍȚĂ s. f. **1.** Numele a două plante erbacee din familia iridaceelor: **a)** (Ban.) stînjenel **(1 a)** *(Iris germanica)*. Cf. TDRG, PANȚU, PL., CADE, BORZA, D. 88; **b)** (regional) stînjenel **(1 b)** *(Iris florentina)*. Cf. BORZA, D. 88.

2. (Regional) Caprifoi *(Lonicera caprifolium)*. Cf. DDRF, BORZA, D. 101.

3. (Prin Transilv.; mai ales la pl.) Coprine *(Narcissus stellaris)*. Cf. BORZA, D. 115.

— Pl.: *stînjenițe.* — Și: **stînjiníță** s. f. DDRF, BORZA, D. 115.

— **Stînjen**[1] + suf. *-iță.*

STÎNJENÍU, -ÍE adj. De culoarea florii de stînjenel **(1 a)**; liliachiu, mov **(1)**, violet, vioriu. *Stînjiniu, în culoarea stînjinelului.* MARIAN, CH. 54, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Prin fereastră pătrundea dimineața stînjinie încă și cu sclipet de stele.* C. PETRESCU, Î. I, 259. *Ușa se deschisese, fata îl privea aproape dreaptă, într-o rochie stînjinie deschisă.* SADOVEANU, O. II, 597. *Asta-i mătasă stînjinie de la Florența, din țara Italiei.* id. O. XIII, 129, cf. SCRIBAN, D., H II 79, IV 53. *S-a-ntîlnit cu buba-n cale... Bubă vișinie, Conăbie Stînjănie.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 303.

— Pl.: *stînjenii.* — Și: (popular) **stînjiniu, -ie,** (regional) **stînjăniu, -ie, stînjeniu, -ie** (H IV 53) adj.

— **Stînjen**[1] + suf. *-iu.*

STÎNJERÉT s. n. v. **stejăret.**

STÎNJIN s. m. v. **stînjen**[1].

STÎNJINÁR s. m. v. **stînjenar.**

STÎNJINÉL s. m. v. **stînjenel.**

STÎNJINÉU s. m. v. **stînjenel.**

STÎNJINÍ[1] vb. IV. (Învechit) **1.** Tranz. A măsura cu stînjenul[1] **(I 1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DRLU, LB, BARCIANU, V.

2. Refl. P. ext. A-și întinde mîna (ca să lovească). *Gogoman încă să stinginisă Așa de bine și cu mănie Ca să taic în turci ca și într-o clisă.* BUDAI-DELEANU, Ț. 281, cf. id. LEX., DRLU. *Mă stingenesc.* LB.

— Prez. ind.: *stînjinesc.* — Și: **stîngíni, stîngeni** (BUDAI-DELEANU, LEX., BARCIANU, V.) vb. IV.

— V. **stînjin.**

STÎNJINÍ[2] vb. IV v. **stînjeni.**

STÎNJINÍRE[1] s. f. (Învechit) Acțiunea de a (se) stînjini.

1. Măsurare cu stînjenul[1] **(I 1)**. Cf. stînjini[1] **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DRLU, LB, BARCIANU, V.

2. Întindere a mîinii (pentru a lovi). Cf. stînjini[1] **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DRLU, LB, BARCIANU, V.

— Pl.: *stînjiniri.* — Și: **stîngínire** (BUDAI-DELEANU, LEX., LB), **stîngenire** (BUDAI-DELEANU, LEX., BARCIANU, V.) s. f.

— V. **stînjini**[1].

STÎNJINÍRE[2] s. f. v. **stînjenire.**

STÎNJINÍT[1], **-Ă** adj. (Învechit) **1.** Care a fost măsurat cu stînjenul[1] **(I 1)**. Cf. stînjini[1] **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, BARCIANU, V.

2. Care a întins mîna (pentru a lovi). Cf. stînjini[1] **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DRLU, LB, BARCIANU, V.

— Pl.: *stînjiniți, -te.* — Și: **stîngínit, -ă** (BUDAI-DELEANU, LEX., LB), **stîngenít, -ă** (BUDAI-DELEANU, LEX., BARCIANU, V.) adj.

— V. **stînjini**[1].

STÎNJINÍT[2], **-Ă** adj. v. **stînjenit, -ă.**

STÎNJINÍȚĂ s. f. v. **stînjeniță.**

STÎNJINIU, -IE adj. v. **stinjeniu.**

STÎNJÍN s. m. v. **stinjen**[1].

STÎNUȘOÁRĂ s. f. (Regional) Loc unde se adăpostesc oile și caprele ținute acasă; (regional) **stînă (1)** (Suceava). Cf. CHEST. II 429/236.

— Pl.: *stînușoare.*

— **Stînă** + suf. *-ușoară.*

STÎNÚȚĂ s. f. (Regional) Diminutiv al lui **stînă (1)**; (regional) **stînișoară (1).** *De-oi muri, eu oi-visa Numai cu stînuța mea.* FOLC. TRANSILV. I, 154. *Pe mine mă îngropați În stînuța oilor.* ib. 200.

— Pl.: *stînuțe.*

— **Stînă** + suf. *-uță.*

STÎRC s. m. (Ornit.) **1.** Numele a două specii de păsări migratoare de baltă, din ordinul ciconiiformelor, cu ciocul, gîtul și picioarele lungi, care se hrănesc mai ales cu pește: **a)** (și în sintagmele *stîrc cenușiu,* ANTIPA, P. 52, PĂCALĂ, M. R. 31, SIMIONESCU, F. R. 90, BĂCESCU, PĂS. 159, M. D. ENC., DEX, *stîrc mare cenușiu,* SIMIONESCU, F. R. 90, BĂCESCU, PĂS. 159, DL, DM, *stîrc vînăt,* BĂCESCU, PĂS. 159, LINȚIA, P. III, 24, LTR[2], VÎN. PESC. iulie 1962, 8) pasăre de mărimea unei berze, cu aripile cenușii și cu cîte un smoc de pene negre care pornesc de deasupra ochilor și sînt orientate spre spate; bîtlan *(Ardea cinerea).* Cf. MARIAN, O. II, 335, CADE, SIMIONESCU, F. R. 90, BĂCESCU, PĂS. 158, 159, ALR SN III h 716, ALRM SN II h 528; **b)** (și în sintagmele *stîrc purpuriu,* SIMIONESCU, F. R. 91, BĂCESCU, PĂS. 159, LINȚIA, P. III, 27, DL, DM, *stîrc purpurat,* BĂCESCU, PĂS. 159, *stîrc roșu,* CADE, BĂCESCU, PĂS. 159, M. D. ENC., *stîrc roșietic,* LINȚIA, P. III, 27) pasăre puțin mai mică decît stîrcul **(a),** cu capul, gîtul și pieptul roșcate, cu dungi negre; bîtlan roșiatic, bîtlan roșu, (regional) bîtlan scorțișoriu, ciaclă de trestie, ciaclă roșie, ciapur roșu, gac roșu *(Ardea purpurea).* Cf. ANTIPA, P. 52. LINȚIA, P. III, 27. *Da cărnurile lor să nu mîncați... și corbul de noapte... și stîrcul și barza.* BIBLIA (1688), 77[1]/37. *Stîrcii... peștii a prinde chitiia.* CANTEMIR, I. I. I, 167. *Stîrcul, dacă îmbătrînește, le cade penile* (a. 1777). GCR II, 111/3. *Vulpea au văzut în primăvează stîrcul.* ȚICHINDEAL, F. 388/21. *Iară din zburătoare* [există] *stîrci și acel asăminea stîrcului, ibis, carii se luptă cu mulțimea șerpilor zburători.* AR (1829), 126/2. *Desfăcu cutiuța de argint, scoase pana stîrcului din ea.* MARIAN, O. II, 324. *Stîrcii pășesc cu picioarele lor subțiri.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 172, cf. PĂCALĂ, M. R. 31. *Cîrduri de stîrci și roate de berze se întorceau la loc pe meleagurile lor obișnuite.* VOICULESCU, P. I, 32. *Toate speciile de stîrci ... trăiesc într-o împărăție puțin tulburată.* SADOVEANU, O. XX, 82. [Șoimul călător] *cuibărește... mai rareori pe copaci, în cuiburi vechi de corbi, ciori, stîrci sau păsări răpitoare.* LINȚIA, P. II, 133. *Numai toamna, migrînd, am întîlnit cîte un stîrc purpuriu.* VÎN. PESC. noiembrie 1961, 10. *Erodiul de stîrc strălucea în minunea acelei amiezi de vară.* BARBU, PRINC. 118. *La noi iernează în condiții optime specii migratoare cum sînt: ..., rața sulițar..., găinușa de baltă, multe specii de stîrci.* VÎN. PESC. noiembrie 1964, 9. *Descrierea minuțioasă a mai multor specii de stîrci.* CINEMA, 1968, nr. 2, XI. *Galeria era împînzită de stîrci și ciori.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 77, 31/4, cf. H XI 231, XVI 10. *Un biet stîrc jerpelit... ieși din codîrla unde ședea pitulit.* POPESCU, B. I, 20, cf. ALR II 6 217/886.

2. Compuse: **stîrc-galben** (sau **-blond, -cu-coamă**) = pasăre crepusculară, cu penele gălbui, cu dungi negre subțiri în jurul gîtului, iar pe cap cu pene mai lungi, țepoase; (regional) bîtlan galben *(Ardeola ralloides).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 158, 159, LINȚIA, P. III, 43, LTR[2], DL, DM, M. D. ENC.; **stîrc-alb** (sau **-alb-mare, -alb-nobil, -bîtlan**) = egretă *(Egretta alba).* Cf. CADE. *Un stîrc alb veni asupra lui.* SADOVEANU, O. XIII, 335, cf. BĂCESCU, PĂS. 158, LINȚIA, P. III, 31, LTR[2]. *Acești delicați stîrci albi nu se tem de om.* VÎN. PESC. aprilie 1964, 3; **stîrc-alb-** (sau **-bălan-**) **mic** = pasăre de culoare albă cu ciocul și cu picioarele negre, cu două-trei pene ornamentale lungi și înguste pe partea posterioară a capului, iar, la vîrsta adultă, cu două-trei pene ornamentale foarte frumoase pe spate; *bîtlan-(alb-) mic,* (învechit și regional) **stîrciog (1)** *(Egretta garzetta).* Cf. CADE, BĂCESCU, PĂS. 158, 159, LINȚIA, P. III, 37, LTR[2]; **stîrc-(cenușiu)-de-noapte** (sau **-cenușiu-mic**) = pasăre de mărimea unui corb, cu ceafa și spatele negre, aripile cenușii, pieptul alb și două-patru pene lungi pe cap *(Nycticorax nycticorax).* Cf. CADE, BĂCESCU, PĂS. 158, LINȚIA, P. III, 46, LTR[2], VÎN. PESC. septembrie 1960, 15, M. D. ENC.; **stîrc-mic** (sau **-pitic**) = scrofiță **(II 2 d)** *(Ixobrychus minutus).* Cf. CADE, SIMIONESCU, F. R. 92, BĂCESCU, PĂS. 159, LINȚIA, P. III, 48, LTR[2]. *Stîrcul-pitic... clocește regulat la scutul desimilor de trestic.* VÎN. PESC. noiembrie 1961, 10, cf. M. D. ENC.; **stîrc-egiptean** (sau **-de-cireadă, -gălbui-roșcat-de-cireadă** ori **stîrcul-păstorilor**) = pasăre albă, cu penele de pe spate și partea de jos a grumazului galben-roșietice, cu ciocul și cu picioarele galbene, întîlnită foarte rar la noi *(Bubulcus ibis).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 158, 159, LINȚIA, P. III, 39, LTR[2]; (regional) **stîrc-lopătar** = lopătar *(Platalea leucorodia).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 159. *Stîrcul lopătar face parte din grupa păsărilor migratoare — oaspeți de vară, plecînd cu regularitate în fiecare toamnă.* VÎN. PESC. septembrie 1960, 14.

3. (Învechit și regional) Barză *(Ciconia ciconia).* Cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 192, BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 158, H II 298, V 483, XI 231, XIV 79, XVIII 268, ALR I 1 040. ◇ (Regional) *Stîrc-negru* = barză neagră *(Ciconia nigra).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 159.

— Pl.: *stîrci.* — Și: (regional) **stîlc** (BĂCESCU, PĂS. 158), **strac** (id. ib. 159), **străc** (id. ib.) s. m.

— Din v. sl. стрѣкъ.

STÎRCÍ vb. IV. **1.** Refl. (Popular) A se ghemui (de frig, de foame, de durere, în așteptare etc.). Cf. ANON. CAR, BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Se-nfipseră în țară, ca lipitori mîrșave... — Le dai un praf de sare d-a neagră ca și ele Ș-apoi le vezi cum varsă, stîrcindu-se ăl sînge.* HELIADE, I. I, 222, cf. CIHAC, II, 362. LM. *De trai rău te-ai stîrcit, te-ai ofilit, te-ai subțirat,* JIPESCU, O. 67. *Un leu puternic, care i-a sărit în circă și s-a stîrcit pe șoldul armăsarului.* ODOBESCU, S. III, 125. *Bietele fățuri... Se stîrciseră de se făcură covrig de ger.* ISPIRESCU, U. 87, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Lisandra... se stîrci și ea într-un colț.* STANCU, Ș. 61, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. (Regional) **A se stîrci ca un arici** = a fi nesociabil, morocănos. Cf. HEM 1 647, ZANNE, P. I, 318. **A i se stîrci inima cuiva (de durere)** = a suferi intens, a simți o emoție puternică, o supărare mare etc. Cf. ZANNE, P. II, 111. ✦ Tranz. (Regional; complementul indică obiecte) A mototoli **(1).** *Rupseră o foaie de ziar, o stîrciră între degete să se înmoaie, drămuiră tutunul și începură să pufăie.* T. POPOVICI, SE. 583. *Trebuia să stai naintea boierilor zmîrna și stîrceai căciula sup supțioară dă crăpa.* GRAIUL, I, 202.

2. Intranz. (Popular și familiar) A amorți (stînd nemișcat, în așteptare). Cf. RESMERIȚĂ, D. *Așa se simțise el de o mie de ori..., stîrcind la ghișeul porței centrale din București.* C. PETRESCU, O. P. I, 102, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, NOVACOVICIU, C. B. II, 6. ✦ P. ext. (Rar) A cerși. *Îl cunoșteam acum toți de cînd stîrcea pe la uși.* C. PETRESCU, C. V. 127, cf. DL, DM.

3. Tranz. și refl. (Regional) A (se) strivi. *George îl lovi din toate puterile în față. Simți cum i se stîrcește ceva sub pumn.* T. POPOVICI, SE. 579, cf. DM, M. D. ENC. *Mărul s-a stîrcit.* DEX, cf. LEXIC REG. 86.

✦ A (se) dărăpăna. *Casa d-a făcut-o Ioniță Cocorăl — față de restul, stîrcite de sărăcie — sta ca măgarul între oi.* IOVESCU, N. 137.

— Prez. ind.: *stîrcesc.*

— V. **stîrc.**

STÎRCIGÁT, -Ă adj. (Regional) Ghemuit. *Stîrcigat, îmbelciugat, Sub pămînt e tot băgat* (Rima). PĂSCULESCU, L. P. 98, cf. GOROVEI, C. 317, PASCU, C. 28.

— Pl.: *stîrcigați, -te.*

— Etimologia nesigură. Cf. **stîrci.**

STÎRCIÓG s. m. **1.** (Învechit și regional; probabil) Stîrc-alb-mic, v. **stîrc (2)** *(Egretta garzetta).* Cf. CADE, SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 159.

2. (Prin nord-estul Olt.) „Specie de bureți de pădure". LEXIC REG. II, 31.

3. (Prin vestul Munt. și nord-estul Olt.) Numele a două părți ale vîrtelniței:

a) Axul vertical în care se înfige răscrucea **(II 4).** Cf. DAMÉ, T. 140, ȘĂINEANU[3], TDRG, PAMFILE, I. C. 259, CADE, SCRIBAN., D.

b) Pat[1] **(5 b).** Cf. DAMÉ, T. 140, PAMFILE, I. C. 259, RESMERIȚĂ, D., TOMESCU, GL. 23.

— Pl.: *stîrciogi.*

— De la **stîrc.**

STÎRCÍRE s. f. (În dicționarele din trecut) Acțiunea de a (se) **stîrci.**

1. Ghemuire. Cf. **stîrci (1).** Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D.

2. Amorțire. Cf. **stîrci (2).** Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *stîrciri.*

— V. **stîrci.**

STÎRCÍT[1] s. n. (În dicționarele din trecut) Faptul de a (se) **stîrci.**

1. Ghemuire. Cf. **stîrci (1).** Cf. RESMERIȚĂ, D.

2. Amorțire. Cf. **stîrci (2).** Cf. RESMERIȚĂ, D.

— V. **stîrci.**

STÎRCÍT[2]**, -Ă** adj. (Popular; despre ființe) Ghemuit. Cf. **stîrci (1).** Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Un rîs sta stîrcit la pîndă.* ODOBESCU, S. III, 187. *Jos, pe-o rogojină, lîngă vatra rece, cu hainele leoarcă pe dînșii, rupți de oboseală, lihniți de foame și stîrciți de frig, se culcară să doarmă.* VLAHUȚĂ, N. 114, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Stîrcită într-un colț al patului, mama se luptă cu noaptea care nu-i aduce nici somn nici ostoire.* STANCU, D. 239, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. REV. CRIT. IV, 86. *La mijloc, lipit de stîlp, sta stîrcit al 3-le băiat.* VICIU, GL. 28. ✧ (Adverbial) *Două jupînese tăifăsuiau..., clocind stîrcit asiaticeşte pe două cultuce.* C. PETRESCU, A. R. 64.

2. (Popular; despre animale și plante sau despre părți ale lor) Pipernicit; plăpînd **(1).** *Am rămas... într-o vizuină fără orizont, unde soarele abia pătrunde în silă printre niște brazi stîrciți.* RUSSO, O. 135, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Lui îi rămînea, D-un cal, d-un cîrlan, De urechi ciulit, De vine stîrcit.* MAT. FOLK. 67. *A venit un bou slab, stîrcit, prăpădit.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 197, cf. ALR II/I h 82. *Pe calu-i stîrcit, Cu părul zbîrlit, Fuge amărît.* BALADE, I, 395.

3. (Regional) Strivit. Cf. **stîrci (3).** *A fost călcată în picioare de ceilalți. Sări peste trupul ei stîrcit.* REBREANU, R. II, 260, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Despre case) Dărăpănat (Arpașu de Jos — Victoria). Cf. ALR II/I h 256/172.

— Pl.: *stîrciți, -te.*

— V. **stîrci.**

STÎRCITÚRĂ s. f. (Învechit; cu sens nepreciizat, probabil) Piperniceală. Cf. ANON. CAR. *Dușile de picături mari... se întrebuințează... la paralizie și la stărcitură.* FĂTU, D. 33/35.

— Pl.: *stîrcituri.* — Și: **stărcitúră** s. f.

— **Stîrci** + suf. *-tură.*

STÎRCULÉȚ s. m. Diminutiv al lui **stîrc (1).** Cf. DR. IV, 1 260, DL, DM, DEX.

— Pl.: *stîrculeți.*

— **Stîrc** + suf. *-uleț.*

STÎRF s. n. v. **stîrv.**

STÎRFOCEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Acțiunea de a (se) **stîrfoci.**

1. Muiere[2] **(4)**; (concretizat) fructe, legume etc. strivite. Cf. **stîrfoci (1).** *E numai stîrfoceală de prune pe jos; n-ai ce alege; la butie cu ele!* UDRESCU, GL.

2. Moleșire **(1)** (de oboseală, de somn, de căldură etc.); moleșeală **(1).** Cf. **stîrfoci (3).** Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *stîrfoceli.*

— **Stîrfoci** + suf. *-eală.*

STÎRFOCÍ vb. IV. **1.** Refl. (Prin nord-vestul Munt.; despre fructe, legume etc.) A se muia **(4)**; p. ext. a se strica. *S-au stîrfocit prunele de căldură, trebuie culese.* UDRESCU, GL.

2. Tranz. (Prin Olt. și prin nord-vestul Munt.) A strivi. Cf. DL, DM. *Cum o vede, se și repede cu piciorul pe ea d-o stîrfocește.* ȘEZ. XX, 12. ✧ Expr. **A stîrfoci** (pe cineva) **în bătaie** = a stîlci **(1).** Cf. UDRESCU, GL.

3. Refl. (Prin nord-vestul Munt.; despre oameni) A se moleși **(1)** (de oboseală, de somn, de căldură etc.) Cf. UDRESCU, GL.

4. Refl. recipr. (Prin nord-vestul Munt.; despre tineri) A se hîrjoni. Cf. UDRESCU, GL.

5. Refl. (Prin nord-vestul Munt.; despre copii) A se alinta. Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *stîrfocesc.* — Și: (regional) **stîrpoci** (LEXIC REG. II, 31), **stărfoci** vb. IV.

— Etimologia necunoscută.

STÎRFOCÍT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) **1.** (Despre fructe, legume etc.) Moale[1] **(1 1),** Cf. **stîrfoci (1).** *Castraveți stîrfociți. Mere stîrfocite.* UDRESCU, GL. ✦ Fig. (Despre oameni) Cu ținuta în dezordine. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Despre copii) Alintat. Cf. **stîrfoci (5).** Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *stîrfociți, -te.*

— V. **stîrfoci.**

STÎRLIC, -Â adj. v. **strelici.**

STÎRLÍCI[1] s. m. v. **strelici.**

STÎRLÍCI[2] s. m. pl. v. **tîrlic.**

STÎRMIN s. n. v. **stîrmină.**

STÎRMÍNĂ s. f. **1.** (Învechit și regional) Deal (stîncos), (regional) **stîrmnic;** stîncă cu coaste înate și abrupte; prăpastie **(1).** V. **rîpă**[1] **(1).** *Fi-vor... stîrminele căi netede.* CORESI, ap. DHLR II, 532. *Și toate slugile... să ascunsără în peștiri și în străminele pietrilor.* N. TEST. (1648), 308[v]/30. *Și sosim la stîrmnină cu ditboară adîncă și mare.* DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. T. PAPAHAGI, C. L., CADE, SCRIBAN, D., VÎRCOL, V. 99, DENSUSIANU, Ț. H. 334, COMAN, GL., ALR I 394/810,

L. ROM. 1959, nr. 1, 64. ◇ Expr. (Regional) **A avea stîrmină la cineva** = a avea gînd rău cu cineva. Cf. LEXIC REG. II, 31. ✦ (Prin Olt.; în forma *strimină*) Scobitură, adîncitură în malul unei ape, în care se adună peștii. [Păstrăvii] *înfundau sominile și striminile malului.* PLOPȘOR, C. 60, cf. id. V. O.

2. (Regional) Băltoacă (Balș). Cf. L. ROM. 1959, nr. 1, 64. ✦ (Regional) Teren îmbibat cu apă; loc mlăștinos (pe care oamenii evită să-și construiască case) (Bala de Sus — Tîrgu Jiu). Cf. CHEST. II, 73/16.

3. (Prin Vestul Olt.; în forma *starmină*) „Localitate deluroasă, păduroasă și prăpăstioasă". BOCEANU, GL. ✦ (Regional; în forma *stîrnim*) Pădure deasă și neumblată (Coverca — Vatra Dornei). Cf. A V 14. ✦ (Prin nord-estul Olt.) „Drum cu multe coaste". VÎRCOL V. 99.

— Accentuat și *stîrmină*. TDRG. — Pl.: *stîrmini*. — Și: (învechit) **stîrmnină, strămînă, strămnînă** (TDRG) s. f., (regional) **stîrmin** (LEXIC REG. II, 31), **stîrnim** (accentul necunoscut, A V 14) s.n., **starmină** (TDRG, SCRIBAN, D., BOCEANU, GL.; accentuat și *stărmină* TDRG) s. f., **stărmin** (COMAN, GL.) s.n., **stîrmină** (SCRIBAN, D., VÎRCOL, V. 99), **strîmină** (TDRG, PLOPȘOR, C. 60; accentuat și *strimînă* id. ib.), **ștrórmină** (TDRG, VÎRCOL, V. 99), **ștórmină** (TDRG, CV 1950, nr. 4, 37, L. ROM. 1959, nr. 1, 64) s. f.

— Din bg. **стръмнина**, scr. **strmina**.

STÎRMINÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit și regional; despre munți, terenuri etc.) Stîncos **(1)**. *Cine va vrea să se suie, străminoasă și colțuroasă are a afla calea.* CORESI, EV. 107, cf. HEM 454, T. PAPAHAGI, C. L., CADE. *Mînăstirea... a fost zidită în creierul munților, la gura unei văi cu două maluri stîrminoase.* PLOPȘOR, C. 103. ✦ (Prin Olt.) Țuguiat. Cf. SCRIBAN, D. *Casă stîrminoasă.* id. ib.

— Pl.: *stîrminoși, -oase*. — Și: **știrminós, -oásă** adj. VÎRCOL, V. 11.

— **Stîrmină** + suf. *-os*.

STÎRMNIC s. n. (Regional) Deal (stîncos); stîrmină **(1)** (Bocșa). LEXIC REG. II, 37.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *stîrmnice*.
— Etimologie nesigură. Cf. stîrmnină.

STÎRMNÍNĂ s. f. v. **stîrmină**.

STÎRMOCÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A pierde vremea. *Pe chei..., cete de leneși, stîrmocind pe malul apei, cu ochii pe pluta undiței, în așteptarea vreunui baboi ce nu pică.* SĂM. II, 68, cf. CV 1949, nr. 8, 33.

— Prez. ind.: *stîrmocesc*.
— Etimologia necunoscută.

STÎRNEÁLĂ s. f. (Rar) Acțiunea de a (se) stîrni.

1. Stîrnire **(1)**. Cf. stîrni **(1)**. Cf. CADE.

2. Stîrnire **(2)**. Cf. stîrni **(2)**. Cf. CADE.

3. Stîrnire **(3)**. Cf. stîrni **(3)**. Cf. CADE.

4. Trezire **(1)**. Cf. stîrni **(4)**. Cf. CADE.

5. Declanșare. Cf. stîrni **(5)**. Cf. CADE.

6. Scornire **(5)**. Cf. stîrni **(6)**. Cf. CADE.

7. Stîrnire **(7)**. Cf. stîrni **(7)**. Cf. CADE.

8. Provocare **(1)**. Cf. stîrni **(8)**. Cf. CADE.

— Pl.: *stîrneli*.
— **Stîrni** + suf. *-eală*.

STÎRNÍ vb. IV. **1.** Tranz. fact. (Complementul indică mai ales praf, nisip, frunze etc.) A mișca sau a deranja din loc (făcînd să pornească, să plutească, să zboare etc. prin aer); a înălța, a răscoli **(I 2)**, a ridica **(I 15)**. *Așa fugeam de tare pe prund, de săreau pietrele, pe care le stîrneam cu picioarele cît mine de sus.* CREANGĂ, A. 67, cf. DDRF, ȘĂINEANU², TDRG. *Începu a stîrni colbul peste capetele noastre.* HOGAȘ, DR. I, 34, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pe șosea, un șir de căruțe stîrnea nori de colb.* C. PETRESCU, Î. I, 300, cf. SCRIBAN, D. *Două butoaie merg la vale... Stîrnind în valuri praful din Șosea.* ARGHEZI, S. V, 217. *Al treilea ținut e-o netedă cîmpie C-o iarbă albăstrie... Cînd cu piciorul gol, înfierat, o scuturi, Stîrnești potop de fluturi.* CĂLINESCU, O. II, 62. *Pe la unsprezece dimineața, ies călare pe Șoim al meu, stîrnind frunzele după mine cînd îl mîn în galop.* id. S. 86. *Mașina trecu... stîrnind praful.* STANCU, R. A. II, 152, cf. DL. *Caii se întinseră cu burta la pămînt, tropăind cu iuțeală și stîrnind în urmă un drum gros și înalt de pulbere albă.* PREDA, Î. 62, cf. DM. *Se alergau stîrnind praful în urma lor.* BARBU, G. 338. *Parcă văd boii cu coarne largi,... viteii speriați, cu boturi negre, umede, stîrnind colbul drumului.* V. ROM. septembrie 1963, 20. *Am văzut și mașini, vreo cinci (Să nu-ți vie a crede cît praf puteau stîrni!).* ib. ianuarie 1966, 47. *Samuraii... Trec lent, descriptiv, într-un plan monoton, Stîrnind lineat cu brocartele scaii.* VULPESCU, P. 17. cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) [Căprioara] *Căzută în genunchi Își ridicase capul... Îl prăvăli apoi, stîrnind pe apă Fugare roiuri negre de mărgele.* LABIȘ, P. 39. ◇ Refl. pas. *O ceață uriașă, ce se întindea deasupra lor ca o aripă grea, se clătină puțin, fără ca zăpada înghețată pe ea să se stîrnească.* REBREANU, NUV. 292.

2. Tranz. (Complementul indică păsări, animale etc.) A face să se miște, să iasă din locul (ascuns) în care se află și să fugă; a scormoni **(4)**, (învechit și popular) a scoci **(2)**, a scorni **(2)**, (popular) a bate, (regional) a scofăi **(5)**. V. goni, hăitui. Cf. BARCIANU. *Mii de țărani sînt aduși pentru a stîrni vînatul Și a-l ucide.* IORGA, C. I. I, 173. *Se umblă noaptea cu focul sau opaițul etc.... ca să „stîrnească peștele" spre a fugi în capcană.* ANTIPA, P. 124, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Fără veste văd că-mi sare Un șoldan cît un viței, Și stîrnește-n goana mare Alți vreo șapte după el.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 184. *Ziua colindam temeiurile codrilor cu luminișuri aurite, căutînd să stîrnim sălbăticiunile, ca să ne însemnăm culcușurile... lor.* VOICULESCU, P. I, 91. *Caii noștri stîrneau iepuri ori stoluri de potîrnichi.* SADOVEANU, O. XI, 306, cf. STOICA, VÎN. 24, SCRIBAN, D. *Bătaia ceasului stîrnește liliacul Din somnul lung, în care s-așezase.* BLAGA, POEZII, 164. *Ca și ceilalți șoimi, atacă numai în aer, dar știe foarte bine să stîrnească și păsările tupilate.* LINȚIA, PĂS. II, 146. *Stîrneau șorecăria încuibată în acea stivă părăsită de porumb.* V. ROM. martie 1954, 42, cf. DL. *Au stîrnit și-au hăituit prin geruri Jivinele din negre vizuini.* LABIȘ, P. 96, cf. DM. *S-au reîntors tot la ghiolul din care le stîrnisem.* VÎN. PESC. martie 1964, 14, cf. M. D. ENC., DEX. *Au hăituit... și au stîrnit un iepure.* SBIERA, P. 145. ◇ Fig. *Se poticnea în movilele de margine fără să se teamă că face larmă și stîrnește noaptea din așezările și cotloanele ei.* POPA, V. 82. ✦ (Complementul este clinele) A aduce, prin zgomote, prin strigăte, prin gesturi etc., într-o stare de (maximă) agitație, enervare, surescitare etc., manifestată prin mișcări bruște, prin lătrături furioase etc.; a asmuți, a aținta, a întărîta, a provoca, (popular) a sumuța, a zădărî, (regional) a hărăți, a hărțui. *Pocnetele repetate... stîrnără toți cîinii din suburbii.* SION, P. 90. *Stîrnisem toți cîinii.* ALECSANDRI, T. I, 414. *Vătăjelul stîrnește toți cîinii din culcușuri, cînd sună din goarnă.* SP. POPESCU, M. G. 23. *De-aș fi voit, aș fi stîrnit cîinii tuturor mahalalelor cu lătratul meu.* HOGAȘ, DR. II, 46. *Cu traista în spete, intră-n Brănișteа ca un drumeț străin, stîrnind cîinii de pe la case.* MIRONESCU, S. 111. *Ați stîrnit toți cîinii cartierului.* C. PETRESCU, S. 74, cf. DL, M. D. ENC. *C-așa Dumnezeu sfîntul a lăsat, Să*

stîrnim cîinii prin sat, Cu acest clopoțel vărsat. FOLC. MOLD. I, 429. ✦ Intranz. (Regional) A se zbate (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR SN V h 1 459/95.

3. Refl. (Despre vînt, viscol etc.) A se manifesta brusc (și cu putere); a se isca, a izbucni, a începe, a se porni **(II 5)**, (popular) a (se) ridica **(III 1)**, (învechit și regional) a se scoci**ori** **(6)**. *Stîrnindu-să un vînt foarte priitor,... au rădicat anghira.* DRĂGHICI, R. 18/8. *Nu bag seamă că deasupră-mi vijelie se stîrnește.* NEGRUZZI, S. II, 14. *Cum a sfîrșit de zis aceste, deodată s-a stîrnit un vînt năpraznic.* CREANGĂ, O. 47. *Se stîrnise un vînt strașnic.* GÎRLEANU, N. 40, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se stîrnise, încă din amurg, vreme rea.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 150. *Din fundul livezii se stîrnise un vîrtej de vînt.* TEODOREANU, M. II, 421. *Astă noapte s-a stîrnit furtuna.* RALEA, S. T. 304, cf. DL, DM. *Se stîrnise un crivăț care lovea în pereții casei cu putere și lemnele se topeau repede în para focului.* BARBU, Ț. 195, cf. M. D. ENC., DEX. *Iată mări, s-a stîrnit Un vînt mare pre pămînt.* ALECSANDRI, P. P. 387. ✧ Tranz. *Cerul viscole stîrnea, Și cu fulgi prin neguri cîmpii așternea.* ALECSANDRI, O. 98.

4. Tranz. și refl. (Învechit și popular) A (se) trezi **(1)**. *Cădea acul într-o medelniță de suna și-l stîrnia de să șcula.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 3^{v}/14. *Nemții stîrnindu-se ca din somn s-au gătit degrabă... și i-au bătut.* N. COSTIN, LET. II, 29/23. *Și-a stîrnit pre Adam din somn.* MARIAN, NU. 802, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Sub capul lui era o pernă de somn, pe care, dacă se culca, nu se mai stîrnea.* SBIERA, P. 46. *Ș-o vădzut c-aceia dorm, Ș-încîtu i-o stîrnit o și vădzut că trę șîngele peste olă.* CANDREA, Ț. O. 38, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ✦ Refl. Fig. (Învechit) A învia. *Atunce îngerul întoarse sufletul la trup și se stîrni mortul.* DOSOFTEI, ap. TDRG.

5. Refl. (Despre acțiuni sau manifestări ale oamenilor ori, p. ext., despre fenomene, evenimente etc.) A avea loc; a se forma; a căpăta existență; a apărea, a se aprinde, a se declanșa, a se dezlănțui, a se isca, a se ivi, a izbucni, a începe, a se naște **(II 2)**, a se porni **(I 2)**, a se produce[1] **(II 2)**, (rar) a se prăvăli **(3)**, (învechit și regional) a se dezlega, a se scorni **(3)**, (învechit) a se ridica **(III 1)**, a se sparge **(II 5)**. *Pricina de oștire s-au stîrnit din pricina leșilor.* CANTA, LET. III, 188/8. *Se stîrnră în anima lui gînduri.* BUCAVNA, 74/7. *Cugetele lui David ceale măhnitoare care întru inima celui ce moare cu adevărat se vor stîrni.* MAIOR, P. 106. *Se stîrni un hohot de rîs colosal.* HOGAȘ, DR. I, 175. *Într-un loc se stîrnește rîs și se dau oamenii la o parte, ca de cine știe ce dandana.* I.UNGIANU, C. 7, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se stîrnește oarecare tumult.* BRĂESCU, O. A. I, 34. *A trebuit să alerge în partea cealaltă a stînei, unde se stîrnise mare hărmălaie.* VOICULESCU, P. I, 170. *S-a stîrnit discuție aprigă.* SADOVEANU, O. XVI, 465. *Se stîrni o furnicărie înspăimîntătoare; oamenii alergau din loc în loc.* DAN, U. 152. *Un murmur s-a stîrnit printre elevi.* ARGHEZI, L. 204. *Voioșia se stîrni și acolo.* PAS, L. I, 27. *Trei zile mai tîrziu, se stîrni fierbere la Stambul.* TUDORAN, P. 60. *După petreceri, se stîrnesc cîteodată certuri între tată și mamă.* VORNIC, P. 13, cf. DL. *În curînd cearta se stîrni între părinți.* PREDA, R. 224, cf. DM. *Deodată se stîrni un svon depărtat, Ca un glas ce-ar răzbate prin ceață.* DEȘLIU, G. 42. *În sală s-a stîrnit iarăși zarvă.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 12, cf. M. D. ENC., DEX. *Mi s-a stîrnit un junghi.* ȘEZ. II, 212. *După o bucată de vreme, s-a stîrnit un război cumplit în împărăția ei.* SBIERA, P. 51.

6. Tranz. (Popular) A scorni **(5)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Io-s nevastă cum i-o floare, Mi-o stîrnit că-s bătoare.* MÎNDRESCU, L. P. 159. *Tot prin casă mă poftea, Frumos nume că-mi stîrnea.* ȘEZ. I, 143. *La gîrlă să giuca niști băieț și o dat într-o stioală și i-o stîrnit nume Bahna.* GRAIUL, I, 443. ✦ (Rar) A scrie **(II 1)**. *Nenorocite versuri! De cine au fost stîrnite, că mult fac ele rău.* I. NEGRUZZI, ap. TDRG. ✦ A scorni **(4)**. *Cine-au stîrnit drumu-n jos Blestemat îi.* SEVASTOS, P. 191. *Cine-a stîrnit cătănia Nu l-ar mai răbda urgia!* FOLC. MOLD. I, 358.

7. Tranz. (Complementul indică evenimente, fenomene etc.) A fi sau a servi drept cauză, prilej pentru apariția sau dezvoltarea a ceva; a face să ia ființă, să apară etc.; a cauza, a declanșa, a determina, a dezlănțui, a face, a genera, a isca, a naște **(II 1)**, a ocaziona, a pricinui **(1)**, a prilejui **(2)**, a produce[1] **(II 1)**, a provoca **(3)**, a ridica **(III 1)**, a trezi **(5)**, (învechit și regional) a scorni **(3)**, (învechit) a pricini **(2)**, a prileji **(1)**. *Semnul iaste a căruia idee îmi stîrnește a altui lucru idee.* MICU, L. 50. *Foc au dat, stîrnind o flacără atîta de grozavă.* DONICI, F. II, 58. *Întîmplarea aceasta sgîrni în mine... mari nădejdi.* FM (1844) 32[1]/25. *Prietęsugul se luptă, amoriul furtuni stărnește.* CONACHI, P. 82. *Știe stîrni interesul cetitorilor.* BARIȚIU, P. A. II, IV. *Figurîndu-mi disputé ce avea să stîrnească propunerea mea, gesticulam vorbind singur.* NEGRUZZI, S. I, 221. *Ardeți acele pînze cu corpuri de ninsori; Ele stîrnesc în suflet ideea neferice A perfecției umane.* EMINESCU, O. I, 60. *Satana care-n mine stîrnește o răscoală.* MACEDONSKI, O. I, 92, cf. DDRF. *Apatia ce stîrnește în public lipsa de entuziasm pentru reviste* (a. 1897). PLR I, 476. *Iar ziua... Sentoarse și soare fu iară, Și-apusu-i stîrnit-a minuni de culori.* COȘBUC, P. II, 298, cf. ȘĂINEANU[2]. [Dicționarul] *stîrni o adîncă uimire.* IORGA, C. I. II, 77, cf. TDRG. *Se poate, prin urmare, înțelege ușor ce vîlvă a stîrnit în acest orășel... vestea că Rizescu o să se căsătorească.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 169. [Lui Ungurean] *îi plăcea mai mult larma... ce-o stîrnea în jurul lui petrecaniile pe cari le plătea.* AGÎRBICEANU, A. 229, cf. RESMERIȚĂ, D. *Știam ce vîlvă urma să stîrnească fapta mea.* M. I. CARAGIALE, C. 84, cf. CADE. *Zîmbetul isteț al glumei numai singurătatea i-l stîrnea uneori.* TEODOREANU, M. III, 163. *Copila aceasta a stîrnit mare răzmeriță în gineceu.* SADOVEANU, O. XVII, 141, cf. SCRIBAN, D. *Dacă „renașterea italiană" ar fi fost o simplă renaștere a antichității grecești, ea n-ar fi stîrnit niciodată interesul pe care a avut darul de a-l stîrni.* în PLR II, 625. *Poate executantul să fie un perfect virtuoz, fără să stîrnească indescriptibilul tremur în suflet.* ARGHEZI, B. 8. *Muzica stîrnește în noi nu instinctele, ci gîndurile în formă inefabilă.* CĂLINESCU, C. O. 164. *Napoleon... stîrnește... admirația entuziastă a lui... Goethe.* VIANU, L. U. 366. *Această carte-poștală a stîrnit un vîrtej de emoții.* BLAGA, H. 181. *Îl cuprinsese teama, o teamă nelimpede, fiindcă nu-și dădeq seama ce anume o stîrnește.* TUDORAN, P. 273, cf. DL. *Căruța făcută de Iocan a stîrnit uimirea oamenilor.* PREDA, M. 117, cf. DM. *Nu știu hazlia, ciudata-ntîmplare Ce hohotul nestăvilit ți-a stîrnit.* LABIȘ, P. 418. *Este de nedescris sentimentul de mîndrie profundă pe care-l simți atunci cînd cuvîntul „România" stîrnește admirație și prețuire pe oricare meridian.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 166, cf. M. D. ENC., DEX. *Lua-i-ar dracu pe ciocoi, Căci ei au stîrnit război.* ANT. LIT. POP. I, 21.

8. Tranz. (Învechit, popular și familiar; complementul indică ființe) A provoca **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V. [I] *i era și lehamete cîteodată să se mai întîlnească cu cineva și să-l mai stîrnească la vorbă.* CREANGĂ, A. 140 *Nu mă mai stîrni zădarnic, dor nebun și fără parte Să-mi ard liniștea-n focul unui vis amăgitor.* VALHUȚĂ, S. A. I, 40. *El doar pe cei mai de frunte viteji îi stîrni la bătaie.* MURNU, I. 144, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *A stîrnit-o să le povestească cum bărbatul ei a fost omorît.* REBREANU, R. I, 102. *Hi, Liza! o stîrnea cu dragoste popa.* VOICULESCU, P. I, 126. *Păi, vezi că mă stîrnești?* PAS, L. I, 179, cf. DL, DM. *Cîțiva copii, stîrniți de patrula noastră, ne așteptau pe marginea șanțului, gata de fugă.* V. ROM. august 1958, 68. *Aud că aveți și minee și ceasloave ce pe mine tare mă stîrnesc a le vedea.* BARBU, PRINC. 96, cf. M. D. ENC., DEX. *Că de rău și de păcat, Divanul s-a înfocat*

Și pușcașii de-a stîrnit, La moarte l-a osîndit. BALADE, III, 113, ✦ (Regional) A îndemna. *Dacă n-ai vite cu împrumut, stîrnește lumea la treabă.* FOLC. MOLD. I, 194. ✦ Refl. (Învechit și popular; despre oameni) A se înfuria. *Iară ea stîrnindu-să, începu a țipa.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 118r/33. *Mîndruța cînd se stîrnește Cu perina se sfădește.* MÎNDRESCU, L. P. 89. ✦ Refl. (Regional) A se trezi **(1)**. *Iuon nu să stîrnește pînă če-i soarele d'e o rudă de susu, adică mai de sară să stredzăște.* O. BÎRLEA, A. P. II, 104.

— Prez. ind.: *stîrnesc.* — Și: (regional) **zgîrní** vb. IV. LEXIC REG. 73.

— Cf. tîrn[1].

STÎRNIM s. n. v. **stîrmină**.

STÎRNÍRE s. f. Acțiunea de a (se) stîrni.

1. Mișcare, deranjare din loc a prafului, a frunzelor, a pietrelor etc. (făcîndu-le să pornească, să plutească, să zboare etc. prin aer); înălțare, răscolire, ridicare **(I 9)**, (rar) stîrneală **(1)**. Cf. stîrni **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Răscolire a păsărilor, a animalelor etc. din locurile (ascunse) unde se află; bătaie, (rar) stîrneală **(2)**, (învechit) scornire **(1)**. V. goană, gonire, hăituială, hăituire, Cf. stîrni **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Stîrnirea vînatului din bîrlog.* DSR. ✦ (Rar) Asmuțire. Cf. stîrni **(2)**. *Stîrnirea cîinilor.* DSR.

3. Declanșare bruscă (și cu putere) a vîntului, a viscolului etc.; iscare, izbucnire, începere, (rar) scoiorîre, stîrneală **(2)**. Cf. stîrni **(3)**. *Nici văzduhul de nour să fi pătimit cernire, Nici mări să se răscolească de-a furtunilor stărnire.* CONACHI, P. 266. *Un freamăt lung, ca de stîrnirea unui vînt, cutremură pădurea.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 220, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Învechit și regional) Trezire **(1)**. Cf. stîrni **(4)**. Cf. DDRF. *Mă cam stinghereau în liniștea mea stîrnirile nocturne ale copilașilor.* SBIERA, F. S. 358.

5. (Rar) Declanșare. Cf. stîrni **(5)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

6. (Popular) Scornire **(5)**. Cf. stîrni **(6)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

7. Faptul de a contribui la apariția sau la dezvoltarea unui eveniment, a unui fenomen etc.; faptul de a face să ia ființă, să existe etc.; cauzare, declanșare, determinare, dezlănțuire, generare, iscare, naștere **(III)**, pricinuire **(1)**, producere **(3)**, provocare **(3)**, trezire **(1)**, (rar) prilejuire, ridicare, stîrneală **(7)**, trezit[1] **(1)**, (învechit) prilejire **(2)**, scornire **(2)**. Cf. stîrni **(7)**. Cf. VALIAN, V., POLIZU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Lipsa discriminării valorilor duce... la stîrnirea confuziei în mintea mulțimii de lectori.* în PLR II, 636, cf. DL, DM. *Sînt poezii în care, prin repectarea obsesivă a unei culori..., se urmărește stîrnirea unui anumit sentiment.* V. ROM. ianuarie 1965, 126, cf. M. D. ENC., DEX, DSR.

8. (Învechit, popular și familiar) Provocare **(1)**. Cf. stîrni **(8)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Vorbea... de fuga în Rusia, de aițarea a două războaie și de stîrnirea Eteriei.* M. I. CARAGIALE, C. 79, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR.

— Pl.: *stîrniri.*

— V. **stîrni**.

STÎRNÍT, -Ă adj. **1.** (Despre praf, nisip, frunze etc.) Care este mișcat și deranjat din loc (făcîndu-l să pornească, să plutească, să zboare etc. prin aer); înălțat, răscolit[2] **(3)**. Cf. stîrni **(1)**. *Crește-n zare goana pulberii stîrnite.* IOSIF, P. 59, cf. RESMERIȚĂ, D. *Și umbla-n-tr-un viscol de vorbe, Ca pruncul în praful stîrnit.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 14/2.

2. (Despre cîini) Care este adus prin zgomote, prin strigăte, prin gesturi etc. într-o stare de (maximă) agitație, enervare, surescitare etc. manifestată prin mișcări bruște, prin lătrături furioase etc.; asmuțit, ațițat, întărîtat, (popular) sumuțat, zădărît, (regional) hărățit, hărțuit, Cf. stîrni **(2)**. *Din noapte, prin lătratul cîinilor stîrniți, Huduba, lăutarul satului, venea pe poartă.* TEODOREANU, M. III, 188. *Deodată se aude chiot mare, harmalaie de cîini stîrniți și huruit de roți dezlănțuite prin hîrtoape,* id. M. U. 149. *Ca la un semn, toți cîinii, stîrniți, începură să latre.* T. POPOVICI, SE, 461.

3. (Rar) Dezlănțuit. Cf. stîrni **(5)**. *Și-n urmă-n dîră lungă se înșiră Stîrnitele copitelor scînteі.* LABIȘ. P. 102.

4. (Popular) Născocit **(1)**. Cf. stîrni **(6)**. Cf. CARDAȘ, C. P. 62.

5. (Rar) Care este provocat **(3)**. Cf. stîrni **(7)**. *Ochi cu priviri scormonitoare și mai ales o veselie iute stîrnită.* BARBU, G. 69. *Imaginația stîrnită a spectatorilor.* CINEMA, 1968, nr. 1, 19.

6. (Învechit, popular și familiar; despre oameni) Întărîtat. Cf. stîrni **(8)**. Cf. DDRF. *Un om cît un stejar... avea înfățișare de bărbat stîrnit, cu o brazdă de mînie între sprîncene.* MIRONESCU, S. 91. *Streinul nu se dete bătut. Din ce în ce mai stîrnit, colindă ogradă, de ogradă, rugîndu-se de ospeție.* VOICULESCU, P. I, 219.

— Pl.: *stîrniți, -te.*

— V. **stîrni**.

STÎRNITÓR, -OÁRE s. m., s. f., adj. **1.** S. m. (Regional) Cîine de vînătoare care stîrnește **(2)** vînatul (Gănești — Bîrlad). Cf. H III, 228. *Cînilor de vînat li să dă numiri de: copoi, ogari, prepelicari și stîrnitori.* ib.

2. S. f. (Regional) Prăjină cu care se bate apa sau se răscolește pe sub pietrele din apă pentru a se îndrepta peștii spre plasele de pescuit. *Pentru a grăbi intrarea peștelui și a prinde mai bine, la garduri se întrebuințează adesea și diferite unelte numite stîrnitori.* ANTIPA, P. 104, cf. DL, DM, DEX.

3. Adj. (Astăzi, rar) Provocator **(1)**. Cf. stîrni **(7)**. Cf. VALIAN, V., DDRF. *Versurile trebuiesc să fie stîrnitoare de imagini.* ap. IORDAN, L. R. A. 166, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *stîrnitori, -oare.*

— **Stîrni** + suf. *-tor.*

STÎRNITÚRĂ s. f. (Rar) Scornitură **(2)**. Cf. SCL 1975, 54.

— Pl.: *stîrnituri.*

— **Stîrni** + suf. *-itură.*

STÎRNIȚĂ s. f. (Bot.; regional) Iarba-oșului *(Helianthemum nummularium)*. Cf. PANȚU, PL., BORZA, D. 81.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *stîrnițe.* — Și: **ștîrniță** s. f. PANȚU, PL.

— Etimologie nesigură. Cf. stîrni.

STÎRPÁR s. m. v. **sterpar**.

STÎRPĂCIÚNE s. f. v. **sterpăciune**.

STÎRPĂT s. n. v. **sterpet**.

STÎRPEÁLĂ s. f. (Regional; la vite) Avort. Cf. ENC. VET. 453.

— Pl.: *stîrpeli.* — Și: **stărpeálă** s. f. ENC. VET. 453.

— **Stîrpi** + suf. *-eală.*

STÎRPÍ vb. IV. **I. 1.** Tranz. fact. (Folosit și absol.) (Rar; complementul indică pămîntul,

terenuri etc.) A face să devină sterp **(I 1)**. *Grindina bate, răneşte. Stingerea pasu-i urmează. Seceta seacă, sterpează. Foametea rumpe, răcneşte.* HELIADE, O. I. 160. *O stîncă stîrpită de ger Înalţ-a ei frunte spre cer.* EMINESCU, O. IV, 3.

2. Tranz. fact. şi intranz. (Învechit; complementul indică oameni) A face să devină sau a deveni sterp **(I 4)**. V. steriliza. *Ucigătoarea moarte sterpia maicile de prunci.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 171r/23. *D*[umne]*zeu... te-au sterpit den roada pîntecelui tău.* BIBLIA (1688), 21²/36, cf. LB, VALIAN, V., POLIZU, TDRG, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Besearecа jidovească cea ploditoare slăbi şi sterpi.* VABLAAM, C. 147. *Besearica legii vechi ... au slăbit şi-au sterpit de tot darul lui D*[u]*mn*[e]*dzău.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 209/9.

3. Tranz., intranz., refl. (Popular; despre femelele animalelor, mai rar, despre femei; complementul este mai ales fătul) A avorta. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *A poftit l-ardei prăjit, şi negustînd, s-a stîrpit.* PANN, P. V. II, 143/18. *Mă bătuşi pentru că nu te-am lăsat să-mi stîrpeşti iapa.* VLAHUŢĂ, D. 90. *Despre o atare femeie, care naşte copii morţi, se zice... că a lepădat, a stîrpit.* MARIAN, NA. 74, cf. DDRF. *Ţi-i teamă să nu stîrpeşti (de poftă)?* PAMFILE, J. II, 167, cf. CADE. *A stîrpi un mînz.* SCRIBAN, D. *Multe vite şi muieri să stărpeau şi mare pagubă să făcea în lume.* ŞEZ. III, 81, cf. ALR I 1 074/30, 59, 61, 65, 69, 77, 93, 96, 249, 677, A I 13, 22, 24, 26, 31, 34, 35, II 8, III 12, MAT. DIALECT. I, 236, ROMÂNUL GLUMEŢ, 44.

4. Tranz. (Popular; complementul indică riuri, izvoare etc. sau cursurile, albiile lor ori bălţi, lacuri, fîntîni etc.) A seca² **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Să trimeţi oameni d-ai Măriei Tale să stîrpească balta din pădurea fildeşilor.* ISPIRESCU, ap. CADE, com. din POIANA — VAŞCĂU. *Mă-sa numa ş-o sculat douădzăci şi nouă sat'e Dunărea că o stîrkit Şi pă dînşii i-o găsît.* T. PAPAHAGI, M. 116. *Ş-atîta mi-oi pescui, Apa-n Tisa oi stîrpi Şi pe tine te-oi găsi.* BALADE, III, 233. ✧ Fig. *Pentru bine cu rău să-mi plătească Şi mişelul suflet să-mi sterpască.* DOSOFTEI, PS. 115/18. ✧ Intranz. *El atîta să robească, Apa-n Tisa să stărpiască, Pietrile să putrezească.* BÎRLEA, L. P. M. II, 40. ✧ Refl. *D-atîta popĭki o cet'it Pînă tău s-o stirkit.* T. PAPAHAGI, M. 102. ✦ Intranz. şi refl. A pierde sau a face să-şi piardă laptele; a nu mai avea lapte. *Dacă tot îi mai vine lapte... freacă cu usturoiul pisat cît poate suferi atît ţîţele, cît şi pieptul, anume ca să îndărăteze (să stîrpească mai degrabă).* MARIAN, NA. 427, cf. DDRF, ŞĂINEANU², CANDREA, F. 83, GOROVEI, CR. 32, RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., GIUGLEA, U. 86. *De cînd eşti pe la noi, S-au scumpit brînza de oi Şi de cînd tu te-ai ivit, Tote oile-au stîrpit.* ALECSANDRI, P. P. 330. *Vita bolohănită, dacă nu-i căutată, stîrpeşte (nu mai dă lapte).* ŞEZ. IV, 128. *Niş la marvă nu dăm sari pră Rusali; stărpesc. Pierd tapĕili.* ARH. FOLK. III, 45, cf. A V 21, 23, 29. ✦ Tranz. (Popular; complementul indică lapte) A face să înceteze, să nu mai curgă. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Şi-n cale ne-o oprit Nouă moroi..., Vacile rău li-o stricat... Ţîţele li-o sgîrcit, Laptele li-o stîrpit.* MARIAN, D. 133.

II. Tranz. 1. (Complementul este vegetaţia) A smulge din rădăcină pentru a nu mai regenera, a dezrădăcina; a face să nu mai crească; (regional) a pustii¹ **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Grozav, furios, turbur, stîrpeşte, rupe... şi flori, şi rod şi frunze.* ARISTIA, S. 12/22, cf. DDRF, ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Absol.) *Proprietarul moşiei neavînd locuri îndestule pentru plugărie, a început a stîrpi, a scoate rădăcinile din pădurea tăiată.* I. IONESCU, D. 251. ✧ Refl. pas. *O dată cu prăşala..., să se stărpească şi toate buruienile răle cîte se găsesc în gunoi.* I. IONESCU, B. C. 35/26. *Femeile închideau pisicile în odăi. Altfel, li s-ar fi stîrpit sadina pentru multă vreme.* VOICULESCU, P. I, 63. *S-o stîrpit d'e doozeşi d'e aňi viňia vel'e, s-o pus viňe din alte ţări.* DENSUSIANU, Ţ. H. 117. ✦ (Învechit) A distruge. *Pe leat 1834, rodirea au fost stîrpită cu totul, din pricina secetii* (a. 1835). DOC. EC. 581.

2. (Complementul indică fiinţe) A omorî în masă (şi cu sălbăticie); (complementul indică seminţii, neamuri, popoare sau colectivităţi de fiinţe) a face să dispară complet; a distruge, a extermina, a masacra, a măcelări **(3)**, a nimici **(1)**, a prăpădi **(1)**, (popular şi familiar) a căsăpi, (învechit) a conceni, a nimicnici **(1)**, a snopi **(3)**, a stropşi, (regional) a chesăgi, a pustii¹ **(2)**, (familiar) a lichida. *Justinian... i-au stîrpit* [pe vizigoţi] *de acolo.* CANTEMIR, HR. 266, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Să daţi... rielelor arme, să ieşiţi asupra rebelilor... îngrijindu-vă de a-i sterpi prin toate putincioasele mijloace.* AR (1831), 67¹/4. *Ariciul... merge noaptea la pradă şi stîrpeşte şoarecii.* J. CIHAC, I. N. 36/2. *Pe acii* [cumani] *din Asia i-ai stîrpit la 1222 Cinghis-Han.* ASACHI, S. L. II, 47, cf. VALIAN, V. *Stîrpeşte în sfîrşit aceste fiare nesăţioase.* FILIMON, O. I, 111. *Aceste animale sînt relativ rare şi, apoi, sînt foarte supuse la tot felul de boale cari le stîrpesc.* CONTA, O. F. 243. *Era oare în interesul romanilor a stîrpi cu totul poporaţia dacă?* XENOPOL, I. R. I, 136. *Şi s-or feri cu toţii de-un famen, de infamul Duşanta, care moare, cu el stîrpindu-şi neamul!* COŞBUC, S. 150, cf. DAVILA, V. V. 54, ŞĂINEANU². *Lăcomia proverbială a somnului stîrpeşte şi alungă peştele.* CHIRIŢESCU, GR. 51, cf. CADE. *Să mi-l cauţi şi, prinzîndu-l precum prinde plasa peşti, să mi-l strîngi şi, de se poate, pe vecie să-l stîrpeşti.* EFTIMIU, Î. 34. *Amîndouă bătrînele au stîrpit din amîndouă curţile neamul mîţelor, cîinilor şi cocoşilor.* C. PETRESCU, O. P. I, 233. *Bufniţa stîrpeşte şoarecii.* BRĂESCU, O. A. I, 67. *Le găseam urmele şi nu ne lăsam pînă nu la stîrpeam* [vulpile] *pînă la al nouălea neam.* VOICULESCU, P. I, 63. *Dacă ar fi după pescari, apoi ei le-ar stîrpi sămînţa* [pelicanilor]. SADOVEANU, O. XVI, 15. *Dacă stăpînirea ar fi vrut să-i stîrpească, de ce n-ar fi făcut-o pînă acum?* STANCU, Ş. 198. *Trebuie să se ducă din casă în casă... şi să roage oamenii să se spele şi să-şi stîrpească insectele.* V. ROM. octombrie 1954, 130. *Pe duşmanii ţării să-i stîrpim cum omul curăţă de-omidă primăvara pomul.* BENIUC, M. 151, cf. GALAN, Z. R. 236. *Erau nişte tîlhari de ape. Se prăpăşiseră de ani de zile prin părţile noastre şi nu putea să-i stîrpească nimeni.* TUDORAN, P. 39, cf. DL, DM. *Să nu pătrundă fluturii de noapte De veghe stai cu-ntreagă viaţa ta, Şi pentru poame rumene şi coapte Stîrpeşte-i fără milă, nu uita!* HOREA, P. 96, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Şi aşe cu aceste au început a să mai stîrpi* [tîlharii]. NECULCE, L. 99. ✧ Refl. *Aveam... dovada de ce greu păcat se încarcă... vechile neamuri căzute, neholărîndu-se a se stîrpi, cu dinadinsul, ele singure pe calea malthusiană.* M. I. CARAGIALE, C. 126. ✧ Refl. recipr. *Începură... neamurile a se scula unele asupra altora şi a se stîrpi.* SBIERA, P. 306. ✦ (Complementul indică boli, primejdii etc.) A pune capăt; a face să dispară (pentru totdeauna), să nu mai existe; a desfiinţa, a înlătura, a lichida, a suprima **(1)**, (livresc) a eradica. *Să afle vreun chip spre a stîrpi pre această ciumă* (a. 1819). URICARIUL, VII, 77. *Înalta stăpînire îngrijindu-să de a întîmpina şi a stărpi molima omorîtoarei boale.* AR (1829), 223¹/20. *Prin înţelepciunea legilor şi a pildelor sale a izgonit din statul său neorînduielile, a stîrpit hrăpirile, a păstrat cinstea năravurilor obşteşti.* MARCOVICI, C. 133/9. *S-ar putea şi stărpi* [boalele]... *după cum s-au făcut în singulare ţinuturi.* VASICI, M. II, 77/22. *Fiecare naţiune luminată... traduce... ca să stîrpească de tot acele dificultăţi ce întîmpină la studiul acestui antic scriitor.* ARISTIA, PLUT. XXX$_2$/4. *Nici unul din abuzurile pe cari legislatorii din 1851 voiseră a înlătura n-a putut fi stîrpit.* KOGĂLNICEANU, S. A. 160. *Nu puteau sterpi aceste înrăutăţiri, nici descoperi bandele vagabonzilor.* NEGRUZZI, S. I, 16. *Abuzul, tîlhăria Avem să le stîrpim.* ALEXANDRESCU, M. 380. *Bucuros mergea... să stîrpească asupririle.* ISPIRESCU, U. 75, cf. BACALBAŞA, S. A. I, 202.

Aceştia să asamănă unui om ce fugia de un inorog şi nu putea nicicum să rabde şi să stîrpească strigarea şi zbieretul glasului lui cel groaznic. MARIAN, Î. 182. *Ţeapa a fost inventată de acest bun român tocmai ca să stîrpească hoţiile şi corupţiunea.* D. ZAMFIRESCU, R. 29. *Trebuiesc stîrpite fumurile din mintea fetelor.* REBREANU, I. 332. *Şi aci trebuie o mînă de fier!... O mînă de fier care să stîrpească specula.* C. PETRECU, C. V. 110. *Era convins... că în cîteva ore ar stîrpi certurile femeieşti din casa cu nebuni.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 51. *Autorităţile, în dorinţa de a stîrpi zgomotele în acest oraş înspăimîntător..., interziseseră automobiliştilor să claxoneze.* CĂLINESCU, C. O. 25. *Cum ar putea fi stîrpită teribila proliferare a răului în lume, nenumăratele şi atît de rodnicele seminţe ale florei ei înspăimîntătoare?* VIANU, L. U. 532, cf. DL. *Asemenea monstruozităţi trebuiesc stîrpite.* T. POPOVICI, SE. 521, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Spre a se stîrpi dar aceste necuviinţe atît dă vătămătoare, comisia găseşte cu cale cele următoare* (a. 1842). DOC. EC. 775. *Gîndiţi la instituţii, la şcoli, înnobilare, La înlesnirea vieţii, l-a ţării destulare Şi-atunci ca s-a stîrpit Şi crima şi hoţia.* BOLLIAC, O. 199. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Ce rezultate minunate n-ar fi putut atunci avea această expediţie, pe care nepriceperea lui Bathori o stîrpi cu totul!* BĂLCESCU, M. V. 182. *Nu cumva „Familia" are dorinţa originală de a stîrpi verbii reflexivi din limba română?* MAIORESCU, CRITICE, 40. *Întinzi pe masă charta de la Carpaţi la Mare, Răstorni la munţi, seci rîuri, strămuţi, stîrpeşti hotare.* I. NEGRUZZI, S. II, 23. *După ce stîrpi toată încălţămintea din scrin, reveni la loc.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 22. ✦ (Învechit) A lipsi (de ceva). *Acesta au omorît şi pre vro 40 paşi, tot aleşi, fruntea turcilor, de sterpisă împărăţia turcească de capete.* NECULCE, L. 284. ✦ (Popular) A scăpa **(II 1)**. *Porni... ca să stîrpească codrul de acei tîlhari.* ISPIRESCU, L. 142.

— Prez. ind.: *stîrpesc.* — Şi: (învechit şi popular) **stărpí** vb. IV, (învechit) **sterpá** (prez. ind. *sterpează*) vb. I, **sterpi, stîrpí** vb. IV.

— V. **sterp.** Cf. lat. extirpare.

STÎRPICIÓS, -OÁSĂ adj. 1. (Învechit, rar; despre oameni; în forma *sterpicios*) Sterp **(I 4)**. *Dacă oamenii... se nasc din organe bolnăve, atunce sînt slabi, neputincioşi, corciţi şi sterpicioşi, precum se văd mulţi în Europa pe unde predomneşte patima venerică.* CORNEA, E. I, 130/13.

2. (Rar) Nimicitor. *Apa... se evaporă în chip miraculos, lăsînd locul uscăciunii stîrpicioase.* TUDORAN, P. 429.

— Pl.: *stîrpicioşi, -oase.* — Şi: (învechit, rar) **sterpicíos, -oásă** adj.

— **Stîrpi** + suf. *-icios.*

STÎRPICIÚNE s. f. v. **sterpiciune.**

STÎRPÍE s. f. v. **sterpie.**

STÎRPÍME s. f. (Învechit, rar) Sterilitate **(2)**. *Trebuie îngrijit ca toate acele piedice care ar vătăma rodimea şi ar aduce stîrpimea între popor, să se cercetieze şi să se rădice.* FM (1841), 53¹/7.

— **Stîrpi** + suf. *-ime.*

STÎRPÍRE s. f. Acţiunea de a (se) **stîrpi** şi rezultatul ei.

I. 1. (Învechit) Lipsă de productivitate, de fertilitate; (rar) **stîrpit¹ (I)**, (popular) nerodire. Cf. **stîrpi (I 1)**. *Trecînd peste hotarul mijlocului lui* [polul miezului nopţii]*... începe..., a să adăoga frigul şi a să înmulţi truda şi osteneala muncitorilor lăcuitori, de stărpirea pămîntului.* PISCUPESCU, O. 62/23, cf. POLIZU, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Regional) Sterilitate (la oi). Cf. **stîrpi (I 2)**. Cf. POLIZU. *După credinţa ciobanilor, mutarea stînei aduce stîrpirea oilor.* ENC. AGR. IV, 497.

II. 1. Smulgere din rădăcină, pentru a nu mai regenera, **dezrădăcinare**; faptul de a face să nu mai crească; (rar) **stîrpit¹ (II 1)**. Cf. **stîrpi (II 1)**. *Aviaţia noastră a fost folosită pentru prima dată la stîrpirea buruienilor din culturile de cereale.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 961, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Omorîre în masă (şi cu sălbăticie); faptul de a face să dispară complet; distrugere, exterminare, masacrare, măcelărire, **(2)**, nimicire **(1)**, prăpădire **(1)**, (rar) **stîrpit¹ (II 2)**, (popular şi familiar) căsăpire, (învechit) concenire, nimicnicire, snopire **(2)**, (regional) chesăgire, (familiar) lichidare. Cf. **stîrpi (II 2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Trecătoarele ghinte ale Asiei carile, ca un repede povoi se pornea spre ţări mai mănoase, lăsînd după sine urme numai de sterpire şi de împilare.* AR (1829), 140¹/11. *Politica de astăzi nu este acea pe care Voltet o numea lupta stîrpirii. Puterile nu caută a lor păstrare prin înmicirea altor staturi.* ib. (1833). 414¹/42. *După aceste, tătarii cu totul au cuprins Chievul şi au făcut înfricoşată stîrpire.* ASACHI, I. 1, 55/20, cf. VALIAN, V. *Spre stîrpirea acestora* [a tîlharilor], *domnul luoă straşnice măsuri.* MAG. IST. I, 141/10. *A se exercita... la stîrpiri de lotri... era fapte laudabili şi merituare.* ARISTIA, PLUT. 51/30. [Pentru] *stărpirea lor* [ploşniţelor], *sînt aceste mijloace cu untdelemn... fiere de bou şi vitriolul ferum.* CUPARENCU, V. 44/23, cf. DDRF, ALEXI, W., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Faptul de a pune capăt unui flagel, unei primejdii etc.; faptul de a face să dispară (pentru totdeauna), să nu mai existe; desfiinţare, înlăturare, lichidare, suprimare, (livresc) eradicare, (rar) **stîrpit¹ (II 2)**. Cf. **stîrpi (II 2)**. *S-au publicat ca să deschiză oraşul, şi toate dughenile cele de trei luni închise, ce este urmare a încetării răului omorîtoarei boale..., apropiată acum de stărpire.* CR (1830), 364²/24. *O mîngîioasă cugetare pe care zace stărpirea sau cel puţin esilarea sau surghiunirea lor* [a veninurilor]. VASICI, M. II, 67/3, cf. POLIZU. *Stîrpirea abuzurilor în furnituri ne-ar face să devenim în puţin timp ceea ce sînt helveţianii... în privinţa puterei de apărare naţională.* GHICA, C. E. II, 391. *Ne vom găsi întotdeauna alături de aceia care luptă... pentru stîrpirea tuturor curentelor dizolvante de stat.* în PLR II, 447. *Se duce astăzi o campanie susţinută pentru stîrpirea analfabetismului.* CV 1949, nr. 6, 11. *Lupta pentru economie înseamnă stîrpirea oricăror forme de risipă de fonduri băneşti, de forţă de muncă, de materiale.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 946, cf. DL, DM. *Stîrpirea definitivă a unor... calamităţi.* G. BARBU, A. V. 183, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stîrpiri.* — Şi: (învechit) **stărpíre, sterpíre, stîrpire** s. f.

— V. **stîrpi.**

STÎRPÍT¹ s. n. (Rar) Faptul de a (se) **stîrpi**.

I. 1. Stîrpire **(I 1)**. Cf. **stîrpi (I 1)**. Cf. M. D. ENC.

2. Avort. Cf. **stîrpi (I 3)**. Cf. DDRF.

II. 1. Stîrpire **(II 1)**. Cf. **stîrpi (II 1)**. Cf. M. D. ENC.

2. Stîrpire **(II 2)**. Cf. **stîrpi (II 2)**. Cf. M. D. ENC. ✦ Desfiinţare. Cf. **stîrpi (II 2)**. Cf. M. D. ENC.

— V. **stîrpi.**

STÎRPÍT², -Ă adj. **I. 1.** (Învechit şi regional; despre femele sau despre femei) Care a avortat. Cf. **stîrpi (I 3)**. *Se îmbulzeau toţi la uşi... plini de groază şi de spaimă Capete sparte, mîni frînte, muieri stîrpite şi altele asemenea.* GORJAN, H. IV, 198/6. *Iapa stîrpită, plină di sînge.* O. BÎRLEA, A. P. II, 542. ✦ (Regional; despre lăt) Avortat. *Împăratul, şezînd călare pe iapă, avea drept valtrap pielea mînzului stîrpit al acelii iepe* (a. 1874). GCR II, 372, cf. MAT. DIALECT. I, 236. ✦ (Regional; despre ouă) Incomplet dezvoltat. Cf. ALR II 5 712/64, 95, 105, 250, 833, 886, A I 35.

2. (Popular; despre ființe sau despre corpul lor ori despre părți ale acestuia) Pipernicit. *Fiindcă-i calul stărchit de trup, poate că nu-l va păstra, ei-l va vinde* (a. 1856). IORGA, S. D. XVIII, 6. *Cum era să se uite una ca ea la un rotofei gălbui și stîrpit?* VINEA, L. I, 212.

II. (Învechit, rar; despre păduri) Rărit[1] **(2)**. Cf. s t î r p i **(II 1)**. *Pămînturile sînt lutoase și foarte accidentate, fiind în mare parte făcute în pădurile stîrpite.* I. IONESCU, D. 265. ✦ Distrus complet (prin defrișare). Cf. DS.

— Pl.: *stîrpiți, -te.* — Și: (învechit) **stărpit, -ă** adj. — V. **stîrpi.**

STÎRPITÓR, -OÁRE adj., s. n. (Învechit) **1.** Adj. (Despre boli, epidemii, fenomene naturale, calamități etc.) Distrugător. Cf. s t î r p i **(II 2)**. *El fu cel întîi carele cercă în timpul unei ciume stîrpitoare a curăți aerul prin fum.* ASACHI, L. 76[2]/3. *Unindu-se cu cumanii și stiții ce se scobortă ca puhoaiele stărpitoare din vîrfurile munților... suferiră furiile lor.* FM (1842), 230[1]/10. *Se întîmplă o mulțime de boale foarte stărpitoare la oi.* I. IONESCU, B. C. 162/19, cf. ALEXI, W., ✧ F i g. *Că în cuget și în sînu-mi port simțirea ceea duioasă, Care n-a să stringă timpul, cel de toate stîrpitor.* ASACHI, S. L. I, 147. ✧ (Substantivat) *Ni-au trimis din Italia să posesuim Dacia la 105 d[upă] H[ristos] prin împăratul Tratan, stărpitorul barbarilor daci.* SĂULESCU, HR. I, 10/24.

2. S. n. Utilaj agricol folosit pentru distrugerea buruienilor; extirpator. *În primăvară o lucrare cu stărpitorul care ține jumătate mai ieftin decît o arătură și, totodată, care pregătește mai bine țarina decît arătura.* I. IONESCU, C. 231/1. *Să se boronească bine porumbișle cu o boronă cu dinți lungi de fer, cu o mașină ce se numește stîrpitor.* id. B. C. 159/31.

— Pl.: *stîrpitori, -oare.* — Și: **stărpitór, -oáre** adj., s. n., **stîrpitór** s. n.

— **Stîrpi** + suf. *-tor.*

STÎRPITÚRĂ s. f. **1.** (Popular; adesea peiorativ) Femeie stearpă (v. s t e r p 1 **4**); (popular) sterpătură **(2)**, (regional) sterpăciune **(3)**. V. s t e r p ă l ă u. *Dorința romîncei..., ca nu cumva să rămînă... stearpă și bărbatul ei să nu prindă... a se plînge și a se căina pe dînsa, a se supăra și a o mustra numind-o stîrpitură.* MARIAN, NA. 3, cf. DDRF, CADE, COM. MARIAN, ALRM I/II h 399/850, ALR II/I h 142/762. ✦ (Regional) Femeie care a născut și nu are lapte. Com. MARIAN.

2. (Popular) Femelă (de obicei oaie, vacă etc.) stearpă (v. s t e r p 1 **3**); (popular) sterpătură **(1)**, (regional) sterpăciune **(3)**. V. s t e r p ă l ă u **(1)**. Cf. CADE.

3. Făt născut prematur; p. e x t., (adesea ca epitet depreciativ) ființă (mai ales persoană) insuficient dezvoltată, pipernicită, l e p ă d ă t u r ă, (livresc) a v o r t o n, (regional) s t e r p ă c i u n e **(4)**; p. g e n e r. pocitanie **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Se și nasc multe stîrpituri, slutiri și pocituri.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 62/19. *Tu! Stîrpitură din ceas rău ... scoateți fumurile din cap.* PANN, E. IV, 21/20, cf. POLIZU. *Tot ce-n țările vecine e smintit și stîrpitură.* EMINESCU, O. I, 150, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Se crede că de-i cloci ouă de stîrpitură... creștî spiriduși.* PAMFILE, DUȘM. 83, cf. GOROVEI, CR. 459. *Stîrpitură, ai fi amorezat de ești așa de țîfnos?* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 266. *Elena, mai în vîrstă, dar micuță ea un copil..., se rușina vecinii că e o stîrpitură.* REBREANU, I. 97, cf. RESMERIȚĂ, D. *Mai bine beam banii care tu i-ai dat pe stîrpitura aceia.* DR. V, 232. *Îl priveam în oglinda aplecată, stărpitură bătoasă dînd tîrcoale meselor de joc.* M. I. CARAGIALE, C. 122, cf. CADE. *Hai, te cară! Ieși afară, stîrpitură!* EFTIMIU, Î. 19. *Un tineret de stîrpituri gătite ca niște căței.* CAMIL PETRESCU, T. II, 198. *Dacă ai putea spune ce te doare..., dacă ți-ar fi dat Dumnezeu graiul pe care l-a dat degeaba atîtor stîrpituri.* id. O. III, 366. *Putea ține stîrpitura aceasta omenească un revolver fără să-i tremure mîna?* C. PETRESCU, C. V. 277. *Ce mi-ai adus stîrpitura asta? ... Ți-am spus să-mi aduci femeie cum se cade.* BRĂESCU, A. 46. *Cuvintele „porc", „haimana", „stîrpitură", „spagă", „bou", „tîmpit" și altele asemenea alcătuiau armonia specială a acestui dosar.* TEODOREANU, M. III, 113. [Țapul] *fusese adus pe cînd era ieduț..., întîi era o stîrpitură.* SADOVEANU, O. II, 101. *Industria pielăriei, piei crude ovine, stîrpituri (avorturi).* NOM. MIN. I, 337. *În pilda cu măgarul mă bate-a zice gura Că vrea să fie mare, la văz și stîrpitura.* ARGHEZI, S. V, 238. *Sînt niște ființe cu totul pipernicite, aproape niște stîrpituri.* BOGZA, C. O. 354. *Și tu, stîrpitură, tu de ce-ai vrut să mă bați?* STANCU, Ș. 423. *Nerușinarea era obișnuită la marii boieri, la cei din protipendadă,... însă ca o stîrpitură ca actorul acesta, cu mutra lui de veșnic înfometat să-i facă lui asta, i se păru că e prea-prea.* V. ROM. decembrie 1954, 97. *Un ofițer german fusese strașnic batjocorit de către o stîrpitură, un sclav.* CAMILAR, N. I, 284. *Cum o să se uite o femeie superbă la o stîrpitură pe care trebuie să o privească de sus în jos?* VINEA, L. I, 219. *Unde mi te-ai ascuns de astă toamnă, stîrpitură?* TUDORAN, P. 210, cf. DL, DM. *Nu sînt ei fiii țării, ci-s sterpe stîrpituri.* LABIȘ, P. 269. *Se purta ca un copil slăbănog..., arătînd precum o stîrpitură.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 26, cf. M. D. ENC., DEX, ȘEZ. I, 278. ✧ (Pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Un pitic, adică... o stîrpitură de om, foarte ciudat, glumeț.* GORJAN, H. II, 86/29. *Să aibă și el...măcar o stîrpitură de fecior.* ISPIRESCU, L. 41. *De-ar fi măcar ceva mai chipeș, dar i-o stîrpitură de om, bre, numai de-o șchioapă.* HOGAȘ, DR. II, 131. *Nu se îndoia că un șarpe și o păuniță ar fi fost mult mai potriviți decît sora de la Candia cu o stîrpitură de om ca Tino.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 12. ✧ F i g. *Toată omenirea era molipsită de lungoarea maghico-religioasă și de cele mai dezgustătoare stîrpituri ale superstiției.* FM (1841), 74[2]/37. *Infamele scorniturî despre atentate de omor asupra lui Simion Bărnuțiu au fost niște sterpituri ale fantaziei bolnave.* BARIȚIU, P. A. I, 631. *Gem munții de dureri coprinși și nasc o stîrpitură.* OLLĂNESCU, H. A. P. 18. ✦ (Învechit, rar; în forma *stărpitură*) Avort. *Vacilor a făta să nu... li se dea în mucedi..., pentru că această hrană rea pricinuiește stărpituri și lepădări de viței.* I. IONESCU, B. C. 22/15.

— Pl.: *stîrpituri.* — Și: (învechit și regional) **stărpitúră**, (învechit) **sterpitúră, stirpitúră** (POLIZU) s. f.

— **Stîrpi** + — suf. *-tură.*

STÎRPOCÍ vb. IV v. **stîrpoci.**

STÎRV s. n. Corp al unui animal mort; p. e x t. (adesea depreciativ) corp al unui om mort; cadavru, corp, hoit, leș, mortăciune **(I 1)**, (popular) trup **(I 1)**, (învechit și regional) dabilă, (regional) hant, stîrvină. *Corbilor, mîncători de stîrv semănîndu-ne.* CORESI, EV. 287. *Oricine va mînca carne de dobitoc mort sau alt stîrv ce-l sparg lupii..., de va fi preot, să fie lepădat de preoție* (a. 1645). GCR I, 116/33. *Cela ce va spînzdura la ușa cuiva...stîrv împuțit să să cearte.* PRAV. 249. *Că vareunde va fi stîrvul, acolo să vor adûna vulturii.* N. TEST. (1648), 32[r]/6. *Stîrvurile-n cîmpuri zăcînd aruncate, să stringă troiane.* DOSOFTEI, PS. 55/7. *Vulturul mearge și 100 de mile de loc după stîrv.* FL. D. (1680), 41[v]/2. *Vă ieși bătrînimea ta și judecătorii tăi și vor măsura la cetățile ceale de pe împrejurul stîrvului.* BIBLIA (1688), 141[1]/49. *Bărbatul ei zăcea pă o masă, stîrvul, părăsit de toți.* IST. Ț. R. 12. *Apa Dunării s-au înplut de stîrvurile lor.* CANTEMIR, HR. 271, cf. ANON. CAR. *Vor ieși și vor vedea stîrvurile oamenilor celor ce s-au îndelungat de la mine.* VARLAAM — IOASAF, 39[r]/7. *Din stîrvurile lor au făcut... oameni.* IST. AM. 88[v]/17. *Pămîntul să acopere de stîrvurile celor morți.* BELDIMAN, N. P. I, 21. *Au pus țara în mijlocul lor, ca*

un stîrv, ca un leș, ea o vită moartă, și au început fiecare să tragă cît putea cu dinții dintr-însa. I. GOLESCU, în PR. DRAM. 78, cf. LB. *Ctinele și pisica turbez... din mîneare de stîrv împuțit.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 94/24. *Să fie datori a da cîte două care... spre a să întrebuința la ridicarea și scoaterea afară a tuturor stîrvurilor și a altor necurățîi.* AR (1831), 90²/3. *Văzurăm pasăre... că se pogorî din înălțimea cerului și răpi în gheară pe amîndoi stîrvi.* GORJAN, H. II, 26/8, cf. POGOR, HENR. 232/29, VALIAN, V. *Stîrvuri ne-ngropate și cai căzuți ce acoperia drumurile de țară și molipsea aerul.* FM (1842), 33²/8. *Vulturul... se nutră de stîrv și de corpuri moarte.* ARISTIA, PLUT. 57/26, cf. POLIZU, CIHAC, II, 263, LM. *E groaznic de a vedea cum aceste jivine se răped la stîrvuri.* ODOBESCU, S. III, 16. *Apoi, lăsîndu-i stîrvul ciorilor..., se duseră.* ISPIRESCU, L. 28. *Împrejuru-mi... zac putreziciuni, Oase, stîrvuri tăbăcite, șerum de vechi deșertăciuni.* MACEDONSKI, O. I, 273, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², CANDREA, F. 16. *Vom fi și noi să-ntindem hora Pe stîrvul tău căzut în prav.* GOGA, POEZII, 275, cf. TDRG. *Se zice că vulpile s-ar apropia numai de stîrvurile acelor cîini cari au fost răi.* GOROVEI, CR. 48. *O să vie o molimă odată din stîrvurile cîinilor care se duc și mor acolo.* GÎRLEANU, N. 30. *Să crească, peste țarinile îngrășate de stîrvuri umane, spicul greu de trudă și de împăcare.* în PLR II, 339. *Să-mi calc eu singur sufletu-n picioare Și ca un stîrv să ți-l arunc drept hrană.* AL. PHILIPPIDE, A. 105, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Să-ntindem horă mare lîngă stîrvul de balaur.* EFTIMIU, Î. 122. *Ocolește-mă cu groază, Ca pe-un stîrv de om ucis.* MINULESCU, VERS. 27. *Se pierdea... printre niște gropnițe din care ieșeau, cum ies coastele din stîrv, rădăcini nălbite și întoarse.* GALACTION, O. 48. *În două minute, omul acela tînăr cum sînt eu aci, n-a mai fost decît un stîrv.* C. PETRESCU, Î. II, 17. *Suferința, în dragoste, e ca o apă în primăvară. Crește... în spume și cercuri, se rostogolește... Dar, cum vine de repede, tot așa trece, ca să lase după ea,... sub stîrvuri și printre ruini, un pămînt sătul și bun de rod.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 117. *Prea mirosea, pesemne, a stîrv scoarța pămîntului.* COCEA, S. I, 372. *Atîtea stîrvuri adunate acolo chemau la un nou asalt corbii iubitori de leșuri.* VOICULESCU, P. I, 64. *Prea sfințitul părinte Teoctist..., care... miruise pe rînd atîtea capete și iertase atîtea stîrvuri, avea singur drept să se îndoiască de ziua de mîine.* SADOVEANU, O. XII, 254. *Mirosul de stîrv îi sfredelea creierul.* BART, E. 254, cf. SCRIBAN, D. *Bogătanii... s-au repezit ca ulii pe stîrv asupra noastră, a săracilor.* STANCU, D. 103. *Golul... grămezi De stîrvuri mărunte adună din spume.* V. ROM. ianuarie 1954, 165. *Îi scoseseră stîrvul și trăgeau de el printre mormintele din curtea bisericii.* PAS, Z. I, 158. *Bărbați se cățărau pe gard de unde se prăbușeau în răcnete peste stîrvuri.* CAMILAR, N. I, 123. *Peștii aveau să roadă din vreun stîrv prins în rîgălii.* TUDORAN, P. 140, cf. DL. *Miroase a stîrv, a putred, a oase.* ISAC, O. 113, cf. DM. *Pripește cum calcă stupid printre stîrvuri.* VULPESCU, P. 54. *Alexandru cel Mare dispare la 33 de ani și trupul său... devine un stîrv de care nimănuia nu-i mai este frică.* CONTEMP. 1969, nr. 1 205, 1/1, cf. M. D. ENC., DEX, H IV 85. *Stînd toți în piciare... ca și nisce cioare, Împrejurul stîrvului.* MARIAN, SA. 299. *Slugile, în loc să arunce afară stîrvurile celor doi tineri ... arunecase stîrvurile șarpelui.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 108. *Măi vulture, pasăre neagră, Nu rămni la carnea mea Și vino la mine-noaa Că de-ajută Precesta,... Eu ție că ți-oi făcea Stîrv de trii ani să mănînci.* BALADE, I, 20. *Ctinele de stîrvuri nu moare.* ZANNE, P. I, 371. *Unde e stîrvul, acolo și vulturii (ciorile) se adună.* id. îb. 412. ◇ (Prin analogie) *Tufanul se usucă... Stîrful lui părea că învinovățește ceru, sau că ți cere răzbunare.* CONV. LIT. XLIII, 1 150. ◇ Fig. *Uliul... cată... în inima junimii... Un stîrv spre-a-l sfîșia.* EMINESCU, O. I, 25. *Sobolii și viermii să treacă pribegi Prin stîrvuri de glorii întregi.* ARGHEZI, V. 136. *Și-nrezători, aruncă flori, Pe stîrvul cerului, în zori,* LESNEA, C. D. 24. ✦ Ființă degradată fizic, ființă lipsită de valoare, de utilitate sau de însemnătate. *Blestemat fii și tu, suflete, drept ce tu mie îngăduișsi a face rău știindu tu mene stîrv împuțit.* COD. TOD. 224, cf. DR. I, 103. *Patriarcul era un stîrv care ocupa un loc inutil în spațiu.* ANGHEL, PR. 63.

— Pl.: *stîrvuri* și (învechit, rar, m.) *stîrvi.* — Și: (învechit, rar) **stîrf** s. n.

— Din v. sl. стрвъ.

STÎRVÍ[1] vb. IV. Tranz. (Rar) A mortifica. *În ploaia munților..., în foamea cumplită care-i stîrvea bietul trup secătuit, rămînea uneori zile întregi în amorțire la o rădăcină de copac.* POPA, V. 245, cf. SCL 1975, 54. ✦ Intranz. A trăi fără muncă. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *stîrvesc.*

— V. **stîrv.**

STÎRVÍ[2] vb. IV v. **strivi.**

STÎRVINĂ s. f. (Regional) Stîrv. Cf. PAMFILE, A. R. 260, PASCU, S. 208. ◇ (Ca epitet depreciativ) *Ieși afară și primește oaspeții, stîrvină!* BENIUC, V. CUC. 60.

— Pl.: *stîrvine.*

— Din scr. **strvina.**

STÎRVÍRE s. f. v. **strivire.**

STÎRVITÓR, -OÁRE adj. (Rar) Care este ca un, stîrv; (învechit) stîrvos. *Măre, față de ciocoi Stîrvitor în perne moi... Ce cătași la noi în cale?* VULPESCU, P. 44.

— Pl.: *stîrvitori, -oare.*

— **Stîrvi** + suf. *-tor.*

STÎRVÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit) Care este ca un stîrv; (rar) stîrvuitor. Cf. POLIZU, DDRF. ◇ Fig. [Diplomația am] *găsit-o sortită, vîndută, pitică și stîrvoasă.* JIPESCU, ap. TDRG.

— Pl.: *stîrvoși, -oase.*

— **Stîrv** + suf. *-os.*

STLAB, -Ă adj. v. **slab.**

STLĂBÍ vb. IV v. **slăbi.**

STLOBOZÍ vb. IV v. **slobozi.**

STLOIÉTE s. m. v. **sloiete.**

STLÚGĂ s. f. v. **slugă.**

STLÚJBĂ s. f. v. **slujbă.**

STOAINĂ s. f. v. **stăuină.**

STOÁMPĂ s. f. (Regional) Bolovan (Borca — Borsec). Cf. BUL. FIL. I, 120, SCL 1975, 54.

— Etimologia nesigură. Cf. bg. стъпа.

STOÁPĂ s. f. (Prin sud-estul Olt.) Persoană lacomă la mîncare. Cf. LEXIC REG. 38.

— Pl.: *stoape.*

— Etimologia necunoscută.

STOÁRĂ s. f. (Regional; cu sens neprecizat, probabil) Ceată (Cîmpuri — Panciu). *Prin stoară, prin stoboară. Prin șet'e di feti Prin stoboară din flăcăi.* GRAIUL, I, 303.

— Etimologia necunoscută.

STOÁRCE vb. III. Tranz. 1. (Complementul indică fructe, legume etc.) A supune unei presiuni, a strivi etc. cu mîinile, cu o mașină etc. pentru a extrage (o parte din) sucul conținut; a pasa (2), a tes-

cui (1), a zdrobi. *Luund în mînă strugurii, storşuiu în păhar şi păharul în mîna lui Faraon dediu.* PO 137/26, cf. BIBLIA (1688), 30[1]/49. *Ca pre un strugur copt te-au stors în teascurile muceniciei.* MINEIUL (1776), 158[v1]/3. *Ca să mai adaogă gustul cărnii, i-ai stors şi alămîie.* DRĂGHICI, R. 70/31, cf. POLIZU. *Storcînd cartofii, facem a se stricura în apă toată zeama vegetală din cartofi.* PENESCU, M. 58, cf. DDRF, RESMERIŢĂ, D., CADE. *În viţe roşii strugurii... Smulge-i din trunghiul lor robust şi stoarce-i.* BLAGA, POEZII, 68, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Iuda tare mi-a venit, Măr în gură storsu-mi-au, Iuda pomenitu-m-au.* BIBICESCU, P. P. 234. ✧ Refl. pas. *Se taie varza mărunt..., se dă sare şi se stoarce cu mîna, să iasă apa din ea.* S. MARIN, C. B. 99. ✧ Expr. (Învechit, rar) **A stoarce** (cuiva) **ceapa** (sau **lămîia**) **în nas** = a înfrunta (pe cineva). Cf. ZANNE, P. I, 139. ✧ Fig. *Oricît le-ai stoarce* [unele lucrări ale judecătorilor] *nu poţi scoate din ele un dram de judecată generală.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 250 *Totul e stors sau sfărîmat în mine.* CAMIL PETRESCU, P., 394.

2. (Complementul indică obiecte, lucruri etc. îmbibate cu apă sau cu alt lichid) A răsuci, a stringe etc. manual, cu o maşină etc. pentru a face să iasă (o parte din) apa sau lichidul pe care îl conţin. *Să se ia un caier de cînepă şi, udîndu-l şi storcîndu-l în rachiu de drojdii, să se întindă de grosimea unui deget.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 225/14, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Alba zînă... Sub lună-şi stoarce părul în riul de argint.* MACEDONSKI, O. I, 24, cf. DDRF, ALEXI, W. *Tocmai ieşise din ape şi acum se urca pe ţărm, storcîndu-şi pletele.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 189, cf. PĂRVAN, G. 31, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Şi mîna ţi-a sucit, cum storci o rufă.* I. BARBU, J. S. 87, cf. DL, DM. *Cămaşa puteai s-o storci pe el.* V. ROM. mai 1958, 57. *Îşi dezlegă basmaua galbenă, o stoarse de cîteva ori, răsucind-o în pumnii ei bolovănoşi.* BĂNULESCU, I. 32. *Am deschis uşa şi am dat peste ea spălînd şi storcînd rufe.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 16/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Buretele pînă nu-l storci, apă din el nicicum nu scoţi,* se spune despre un om zgîrcit. Cf. ZANNE, P. III, 34. (Refl. pas.) *Paiele trebuie să fie vechi şi uscate sau, fiind moi, trebuie să se oprească mai întîi, să se stoarcă bine, şi după aceea să se usuce în cuptor.* FM (1842), 18[1]/10. *Pănurele... se muiau într-un vas cu apă, se storceau bine.* AGÎRBICEANU, A. 68. ✧ (Prin exagerare) *Uf!.. caldu-i!... de m-ai stoarce, ai face, zău, o baltă.* ALECSANDRI, T. II, 64. ✧ Fig. *Smulge-ţi inima, stoarce-o de gînduri şi pune-o la loc uscată.* DAVIDOGLU, M. 25. *Cînd vîntul toamnei norii stoarce, Tresare barca grea de presimţiri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 80, 3/2. *Badea mere şi se-ntoarce Sînul meu durerea-l stoarce.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 143. *Vine mîndra, iar se-ntoarce, Pieptul meu durerea-l stoarce.* F (1867), 144. ✧ Expr. **A-şi stoarce viaţa** sau **a stoarce** (pe cineva) **de puteri** (ori **de viagă**) = a munci sau a face pe cineva să muncească din greu; a depune, sau a face pe cineva să depună eforturi deosebite. *Iar alţii goi, de foame morţi De astăzi pînă mîine, Subt munci grozave-şi storc viaţa Ca să cîştige o pîine.* DEMETRESCU, O. 35, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Mi-am stors întreaga viaţă în chin şi neodihnă.* VOICULESCU, POEZII, I, 102. (Familiar) **A-şi stoarce creierii** (sau **creierul, mintea**) = a se gîndi intens, a se frămînta pentru a găsi o soluţie (pentru a ieşi dintr-o dificultate, pentru a rezolva ceva dificil etc.). *Natura e plină de viaţă, de soare, de flori... şi tu să stai înţepenit, cu condeiul în mînă, cu privirea rătăcită, storcindu-ţi creierul...,* obsedat de idei banale. PETICĂ, O. 302, cf. DEX. (Cu schimbarea construcţiei) *Poate s-aveţi voi dreptate..., dar eu unul nu cred. Îmi storc de opt ceasuri mintea... şi nimic.* BARANGA, I. 180. ✦ (Complementul indică apa sau un lichid aflat în obiecte îmbibate) A face să se scurgă **(I 1)** prin răsucire, stringere etc., manual, cu o maşină etc. *Noua maşină de spălat stoarce apa din rufe.* ✦ (Prin sud-estul Olt. şi prin sud-vestul Munt.; cu complementul „nasul") A sufla (pentru a elimina mucozităţile). Cf. ALR II/I MN 6, 6 842/886, ALRM II/I h 20/899. ✦ Refl. (Popular; despre apa de ploaie) A se scurge **(III 1)**. Cf. ALR I 424/75, 214, 215, 308, 375, 592.

3. (Rar; complementul indică recipiente sau spaţii închise ori circumscrise care conţin lichide) A goli. *O ploscă înflorită trecea repede din mînă în mînă, acuşi stoarsă, acuşi iar plină.* REBREANU, NUV. 41. *Adă-mi vin de nouă ai, Care beau feciori de crai, În trii nopţi Nouă buţi de vin o stors Şi nice un ban n-a scos.* ŞEZ. IV, 8. ✧ Fig. *E imposibil a specula asupra unui cuvînt stors de înţeles real.* GHEREA, ST. CR. II, 39. ✦ (Complementul indică lichide care se află în circuite închise ori în vase) A lăsa să curgă sau face să se scurgă la ultima picătură; (învechit) a stoci **(1)**. *I-au stors sîngele din toate vinele.* AMIRAS, LET. III, 133/5. *În două zînele l-au rupt, I-au stors şi sîngele cu-ncetul, Căci nu putea să-şi mişte bietul Nici ochii-n cap.* COŞBUC, P. I, 244. ✦ Refl. (Prin Ban. şi prin Transilv.) A se scurge **(I 1)**. *Picătură cu picătură s-o stors tot vinu din buloţi.* ALR SN V h 1 488/27, cf. ib. h 1 488/53, 349. ✧ Fig. *Risipită-n vînt, viaţa Strop de strop din el s-a stors.* COŞBUC, P. II, 12. *Mult am stat şi-am aşteptat Să te văd iară-nturnat, Stat-ai ani şi n-ai întors Inima-n mine s-a stors.* BALADE, III, 252. ✦ Refl. (Prin Ban. şi prin Olt.; despre vite) A lepăda. Cf. ALR I 1 074/26, 28, 840. ✦ Tranz. (Complementul indică inflamaţii, bube etc.) A supune unei apăsări pentru a elimina lichidul, substanţa, materia purulentă etc. pe care le conţine. *Puncte negre... din cari..., dacă le storci cu unghiile, iese un firicel albui ca un viermişor.* BIANU, D. S. 11, cf. TDRG, CADE. *Îl lăsă... să isprăvească, ascultîndu-l cu un amar surîs şi storcîndu-şi între degete, bubuliţele roşii din obraz.* C. PETRESCU, R. DR. 253. ✦ (Complementul indică lichidul, substanţa, materia purulentă etc. dintr-o inflamaţie, dintr-o bubă etc.) A face să iasă şi să curgă. *Acest puroi spărgînd ..., îl stoarcem afară.* CALENDAR (1814), 178/29. *Rana trebuie... spălată... apoi scarificată (tăiată des-des cu un cuţit ascuţit şi stors sîngele).* VASICI, M. II, 84/6. ✦ Refl. pas. (Învechit şi regional) A strecura. *Această zamă* [de dracilă] *se stoarce uşor* I. IONESCU, B. C. 70/6. *Taştele se fierb cu zeamă, apoi se „storc" (se strecoară) şi se pune peste ele brînză.* PRIBEAGUL, P. R. 76.

4. (Complementul indică substanţe, viscoase, lichide etc.) A separa de fructul, legumă sau de locul în care se află, de corpul din care face parte etc.; p. ext. a scoate **(I 1)**; a extrage. *Vin ce lasă din multe bobiţe stors.* VARLAAM, C. 36, cf. MINEIUL (1776), 170[r1]/37. *Din sînge se... storc chiline umezeli.* ANTROP. 121/4. *Organele... au putere a stoarce din hrană cele mai fine şi spit toase părţi albuitoare.* VASICI, M. I, 188/22. *Săcară... stoarce din pămînt mai puţină vlagă.* I. IONESCU, C. 179/23. *Dete copilului zeamă stoarsă din o smochină.* ISPIRESCU, L. 190. *Toţi prisăcarii şi negustorii de ceară din tîrg să se ducă la teascul episcopiei spre a-şi stoarce ceară.* PAMFILE, I. C. 95. *De pe şes culeg roade, de pe dealuri storc vinul.* GÎRLEANU, N. 129. *Maşina centrifugă... stoarce mierea din faguri.* SADOVEANU, O. XVII, 611. *Mirosul... mă liniştea ca o băutură stoarsă din laptele macului.* BLAGA, H. 181. *Toamna se duceau, fumăreau stupii, storceau mierea din faguri.* STANCU, D. 21, cf. DL. *Strugurii-s copţi şi stors-am mustul dulce.* LABIŞ, P. 164, cf. DM. *Puţin ţi pasă de vătafi Cînd storci din struguri dulci peltnul.* VULPESCU, P. 139, cf. M. D. ENC., DEX. *Să vedem dară care din noi va putea stroarce apă din piatră?* RETEGANUL, P. IV, 16. *Stoarce lapte din piatră,* se spune despre un om dibaci, descurcăreţ. Cf. ZANNE, P. I, 500. (Refl. pas) *Se numeşte turtă de oloi sau de mălai seminţele pisate şi tescuite ce au rămas în săculeţ după ce s-a stors din ele oloiul.* I. IONESCU, B. C. 38/5. ✧ Fig. *Mai bine mi-aş stoarce tot focul din inimă.* EMINESCU, P. L. 87. ✧ Expr. **A(-i) stoarce** (cuiva) **(un rîu de, cîteva) lacrimi** (sau, rar, **o lacrimă, plînS**) = a face (pe cineva) să plîngă; a provoca plînsete. *Îi stoarsă un rîu de lacrimi, singurul tribut al recunoştinţei ce-i*

pute hărăzi. ASACHI, S. L. II, 77. *Ochii tăi ca două stele, Negri, făcuți de iubit, De-a stoarce lacrimi de jele Și din cel mai împietrit.* FM (1840), 128[1]/16. *Citesc adeseori pe Emmi, singurul lucru în lume, care-mi poate stoarce lacrimi.* EMINESCU, G. P. 34. *Textul acesta... e însoțit de o melodie frumoasă și duioasă, încît stoarce lacrimi de la toți cei ce o ascultă.* MARIAN, Î. 229. *Reuși să storcă lacrimi din ochii bătrînilor, din ochii femeilor.* AGÎRBICEANU, A. 110. *Voi stoarce întristatei adunări lacrimi fierbinți, luîndu-mi... rămas bun de la în veci neuitatul meu prieten.* M. I. CARAGIALE, C. 10. *A poruncit lăutarilor să cînte vesel, căci veselia lăutelor stoarce lacrimi.* ISAC, D. 53, cf. DL, DM. *Chiar dacă nu voi reuși să se salveze...; va reuși să ne stoarcă cîteva lacrimi de duioșie.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 2/4. *Această constatare îi storcea în singurătate cîte o lacrimă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 121, 19/1, cf. M. D. ENC., DEX. (Cu schimbarea construcției) *Cînd atîtea lacrămi stoarce.* BĂRAC, A. 50. *Vasalii se adună Să-și uite de selavie...; De lanțul care-adese atîta plîns le-a stors.* MACEDONSKI, O. I, 257. *Am rupt inima ta și lacrima am stors Din ochii tăi de înger.* I. NEGRUZZI, S. VI, 366. *Leleo, nu mai zice vai, Din ochi lacrimi nu mai stoarce, Că ce zboară nu se-ntoarce, Firul rupt nu se mai toarce.* ALECSANDRI, P. P. 283: *Tot plînge și lacrămi stoarce, Focul inimioara-i coace.* TEODORESCU, P. P. 285. **A stoarce untul** (sau **măduva**) **din cineva** = a scoate untul (sau măduva) din cineva; v. u n t. *Străinii fără euget și multe nevoi Au stors mărite Doamne, și măduva din noi!* ALECSANDRI, T. II, 167. *Administratorul exploatase vreo două decenii averea grofului și-i storsese toată măduva.* AGÎRBICEANU, S. 488. *Căpitanul fu mai bucuros să-i aibă sub comanda sa și să stoarcă untul din ei.* TUDORAN, P. 51. ◇ (Prin analogie) *În ascunzișul lor, cei doi vinovați se simțiră pălind; schimonosiți și sluți de o hidă rușine care le storcea sudori reci.* VINEA, L. I, 235. *Dacă n-or avea oamenii cap, ca să-l sucească și să-i stoarcă gînduri bune, după situații, cred că puțini inși și-ar mai pierde timpul pe coaja aștui pămînt.* IOVESCU, N. 202.

5. F i g. (Complementul indică oameni, colectivități umane, ținuturi, țări etc.) A face să rămînă fără (aproape) nimic; (complementul indică mijloace materiale, în special financiare, bogății naturale etc.) a consuma (aproape) tot; a istovi, a secătui **(4)**, a slei[2] **(7)**, a vlăgui, (rar) a seca[2] **(1)**, (învechit și regional) a scurge **(IV)**. V. s ă r ă c i **(2, 3)**, e x p l o a t a. *Strămoșii noștri... erau foarte storși de varvari.* ȘINCAI, HR. I, 120/24. *Împăratul, spre răzbunare, se mulțumi a blestema... că dragostea monedei se facă pe stăpînitori a stoarce staturile încredințate lor.* FM (1842), 63[1]/32. *Cînd se duceau, ne lăsau, spre răsplata averilor ce au fost stors, ciocoismul, luxul și corupția.* NEGRUZZI, S. I, 202. *Sistemul de speculă... este un sistem de cămătă care storcînd pe muncitor de tot fructul ostenelilor lui, seacă izvoarele producțiunei.* GHICA, C. E. I, 253. *Acea frumusețe care făcea pe postelnicul să depuie la picioarele ei toate jafurile cîte le storcea din biata țară.* FILIMON, O. I, 131. *S-a trecut vremea aceea, pe cînd numai boierii făceau totul în țara aceasta și-o storceau după plac.* CREANGĂ, O. 266. *Un profit colectiv pe care îl storc orașele de pe urma satelor.* CAMIL PETRESCU, în PLR II, 394. *Țicăloși... erau numai cei ce ținuseră sub obroc..., ca să poată stăpîni și stoarce, din umbră, munca unei umanități îndobitocite de mizerie.* G. M. ZAMFIRESCU, ȘF. M. N. I, 34. *Boierii nu construiau nici palate, nici mari orașe, și tot avutul stors din moșii îl purtau sub formă de scule, în care și butci.* CĂLINESCU, C. O. 316. *Oamenii aceștia au răbdat, au lăsat să fie storși, supți, pînă la ultima picătură.* BOGZA, A. Î. 125. *Pe robii lui îi stoarce De dări și de corvezi.* T iulie 1964, 49. ◇ R e f l. p a s. *De unde se stoarce ast nămol de aur? Din sudoarea poporului.* NEGRUZZI, S. I, 274. ✦ (Complementul indică bani, profituri, avantaje, informații etc.) A obține cît mai mult de la cineva fără liberul consimțămînt al acestuia și prin orice mijloc (de obicei prin violențe, prin înșelăciune sau prin forță, prin amenințări etc.); a estorca. *Alți* [boieri] *cer bani, că n-au de cheltuială, că sînt toți ușori..., cu meșteșuguri i-au stors pe toți; domnii au rămas cu banii, iară boierii cu ranguri* (a. 1821). IORGA, S. D. VII, 135. *I-ar fi putut stoarce vro rostire sau vrun simtom de compromitare.* ASACHI, S. L. II, 37. *N-au știut a se folosi de ocazie spre a stoarce de la boieri și de la cei bogați vreun milion de galbeni.* GHICA, A. 746. *E pericol atuncea cînd bărbatul se încurcă pe afară cu nemțoaicele sau ungurоaicele care le storc pungele.* SION, P. 81. *Nouă ne mai trebuie un om ca să ne stoarcă banii grecului, fără de-a ne da noi pe față.* FILIMON, O. I, 144. *Puse mîna pe cei bănuiți, le stoarse mărturisirea prin cumplite schingiuiri și-i pedepsi pe toți cu pierderea vieții.* XENOPOL, I. R. IV, 118. *Să-i stoarcă fără de milă... Nici o para să nu le iarte.* DELAVRANCEA, O. II, 373. *Se înțelege din ochi pentru a-l stoarce pe grec.* LOVINESCU, C. IV, 7. *A treia zi îi-ai trimis arendașul să stoarcă bani din* [moșie]... *pentru tine.* REBREANU, R, I, 37. *Vreo încercare a gazetei de a stoarce bani.* CAMIL PETRESCU, A. R. 46. *Informația e doar un mijloc folosit de proprietarul ziarului spre a stoarce prin șantaj o mai mare sumă de bani.* V. ROM. martie 1954, 271. *În schimbul plicurilor înmînate în ultima clipă, le mai storcea cîteva cuvinte de îmbărbătare.* VINEA, L. I, 208, cf. DL, DM. *Tuspatru te duc eu vorba și te storc de parale.* T decembrie 1964, 9. *Am stors bani de la cetățile săsești și ungurești.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 3/5, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ A b s o l. *Popa are patru boi Și mai stoarce de pe noi. Noi vrem, ori nu vrem, Și la părinte mergem Și-n sacu lui mai punem.* ANT. LIT. POP. I, 194. ✦ (De obicei figurat sau în contexte figurate; complementul indică bani, bunuri, produse etc. sau p. e x t. afirmații, informații, declarații etc.) A dobîndi cu mari eforturi; p. e x t. a smulge **(5)**. *Auzit-au Apeninul ecou a durerii mele, Ce din sîn Amor îmi stoarce în tăcut-a nopței clipă.* ASACHI, S. L. I, 148. *Iar Satan, c-un fier aprins, Din piept inima să-i stoarcă Și s-o ardă-n foc nestins!* ALECSANDRI, P. I, 7. *Mii de secerători cu capetele-n soare, cu piepturile goale, storcînd bogățiile pămîntului cu mîinile lor pîrlite și zgîriate.* VLAHUȚĂ, D. 100. *Susținînd că viața e o mizerie ce nu merită să fie trăită, pesimismul modern se bucură de viață, caută să-i stoarcă toate plăcerile.* GHEREA, ST. CR. II, 298. *Poate el stoarce din creierii săi uscați o singură simțire frumoasă și nobilă?* I. NEGRUZZI, S. VI, 37. *Și e zadarnic forme sfinte Din idealul tău să storci.* DEMETRESCU, D. 61. *Această fierbere a minții noastre pentru a stoarce secretele naturii are loc în două direcții.* PHILIPPIDE, P. 171. *Simplitatea traiului și purtarea lui evlavioasă îmi puneau și storceau respect și venerare.* SBIERA, F. S. 396. *Ți-ai stors întreg belșugul din chinuita glie.* GOGA, POEZII, 150. *Am înțeles că omul o dată trăiește și că prin urmare trebuie să stoarcă toată fericirea pe care poate să i-o dea viața.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 19. *Oamenii... se trudeau în sforțări vojnice spre a stoarce roadele pămîntului.* REBREANU, I. 53. *Titu, smulgîndu-și mereu părul pentru a stoarce din creieri o rimă, răcni deodată disperat.* id. ib. 88. *Tipul acesta, desigur, foarte interesant, e utilizat de Alecsandri mai mult pentru a stoarce un efect comic.* IBRĂILEANU, SP. CR. 142. *Trebuie să stoarcă maximum de desfătări cu minimum de spese.* C. PETRESCU, Î. II, 213. *Un bici care a fost stropit cu mult sînge. Care a stors multe gemete și amare suspine.* id. A. R. 81. *Din sufletul meu stors-am dureri ce n-ați simțit.* ISAC, O. 49. *Cui să storc o știre mai precisă?* STANCU, R. A. II, 322, cf. DL, DM. *Căutarea resurselor de haz fiind grăbită, cineastul încercînd să „stoarcă" bună dispoziție din ceea ce are la îndemînă.* RL 1969, nr. 7 706, cf. M. D. ENC., DEX.

6. F i g. (Complementul indică posibilități, capacități, disponibilități etc. fizice, intelectuale, afective etc. ale oamenilor; adesea cu determinări introduse prin prep. „de") A face să ajungă la capăt, la limită; p. e x t. (complementul indică oameni) a obosi peste măsură, a epuiza, a extenua, a frînge, a istovi, a

seca² **(1)**, a secătui **(1)**, a suge, a vlăgui, a zdrobi, (învechit) a zămori, (regional) a dehobi, a stoci **(2)**. V. sfîrși. *Mica rămășiță* [a armatei] *fiind stoarsă de oboseală, ce oare putea face marele erou al Moldovei?* HASDEU, I. V. 154. *Și-acestei inimi, stoarse de dragul tău, i-ai fi Tu singură stăpînă.* COȘBUC, S. 54, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *M-a supt suferința și m-au stors, de timpuriu, mizeriile.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 68, cf. SCRIBAN, D. *După cîteva zile, Lelia călca prin ținuturi de taină, stoarsă de chinuri cumplite, sporite de-un pojar, ce se pregătea să izbucnească.* BLAGA, H. 8. *A stors vlaga bunicilor și străbunicilor noștri.* C. PETRESCU, A. R. 174. *Stors de ultimele puteri, fiecare socoti că, de data asta, se va sfîrși.* TUDORAN, P. 647, cf. DL. *Bătrînul lucra din răsputeri, storcîndu-și copiii de vlagă cinci zile pe săptămînă.* T. POPOVICI, S. 74, cf. DM. *Submerse ierbi și nufărul clorotic, Bujorii feții-i fură periodic, Lăsînd un trup de limfe stors pe prunduri.* VULPESCU, P. 29, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Fură silite... provințele Daciei... să poarte jugul cel greu al tiranilor, aflîndu-se stoarse de toate puterile* (a. 1845). MAG. IST. I, 81/16. *Aceste plante* [fasole, bostani, cînepă] *cresc... storcînd vlaga pămîntului* I. IONESCU, B. Ç. 154/30.

— Prez. ind.: *storc*; perf. s. și (învechit) *storșuiu.*

— Lat. **extorquare.**

STOÁRCERE s. f. Acțiunea de a stoarce și rezultatul ei.

1. Stringere, strivire etc. cu mîinile, cu o mașină etc. a fructelor, a legumelor etc. pentru a extrage (o parte din) sucul pe care îl conțin; stors¹ **(1)**, tescuire, zdrobeală, zdrobire, zdrobit¹, (rar) tescuit¹, (învechit) storsură **(1)**, (învechit, rar) tescuială. V. presaj, presare, presat¹. Cf. stoarce **(1)**. Cf. VALIAN, V., POLIZU, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Este extraordinar cum asimilează acest actor viață și cum o supune unui sistem interior de stoarcere de semnificații.* CINEMA, 1968, nr. 1, 16. ✦ (Concretizat) Sucul obținut din fructe, legume etc. prin stoarcere **(1)**. *Să se ia ulcica de la foc..., să se strecoare zeama cu stoarcerea burienilor și să se bea.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 479/6.

2. Răsucire, stringere etc. cu mîinile, cu o mașină etc. a unor obiecte ude pentru a face să iasă (o parte din) apa sau lichidul pe care îl conțin; stors¹ **(2)**, (învechit) storsură **(2)**. Cf. stoarce **(2)**. Cf. VALIAN, V., POLIZU, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *În general* [pentru eliminarea apei din materiale textile] *stoarcerea precedă uscarea propriu-zisă care elimină prin evaporare restul de apă.* LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Scurgere **(I 1)** a apei sau a lichidului aflat în obiecte îmbibate, prin răsucire, stringere etc. a acestora manual, cu o mașină etc.; stors¹ **(2)**. Cf. stoarce **(2)**. *Stoarcerea apei din rufe este prevăzută în programul mașinii de spălat.*

3. (Învechit) Golire. Cf. stoarce **(3)**. [Epilepsia] *vine cu spumarea gurii din stoarcerea aerului, din plămîni.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 331/30. ✦ Apăsare a unei inflamații, a unei bube etc. pentru a elimina lichidul, substanța, materia purulentă etc. pe care le conține; (rar) stors¹ **(3)**, storsătură. Cf. stoarce **(3)**. *Stoarcerea furunculelor cu mîna murdară este interzisă.* ✦ Scurgere **(I 1)** a lichidului, a substanței, a materiei purulente etc. dintr-o inflamație, dintr-o bubă etc.; (rar) stors¹ **(3)**. Cf. stoarce **(3)**. *Această tăiere a ranei și stoarcere a singelui trebuie... repetită.* VASICI, M. II, 84/6. ▭ *Buboiul i-a trecut imediat după stoarcerea puroiului.* ✦ Spec. (Învechit) Secreție **(1)**. *Stoarcerea (secreția) este aceia funcție a organismului nostru prin carea din sînge se nasc... chiline umezăli.* ANTROP. 121/4. *Sarea... este folositoare dobitoacelor... îndemnînd stoarcerea balelor și așa înlesnind facerea mistuirei.* I. IONESCU, C. 4/2. ✦ (Învechit) Secreție **(2)**. *Slăbindu-se mațele prin multa mîncare de poame acre necoapte... și recînd trupul, se produce o stoarcere nefirească, care se numește urdinarea sau scursoarea.* FM (1843), 342¹/7.

4. Separare a substanțelor viscoase, a lichidelor etc. de fructul, leguma sau de locul în care se află, de corpul din care face parte etc.; p. ext. scoatere **(I 1)**; extragere; stors¹ **(4)**. Cf. stoarce **(4)**. *Zămuri, care se gătesc prin stoarecrea și multa fierbere a unei mai mari cîtățimi de carne de vită, de claponi și de oase măduvoase.* VASICI, M. II, 35/20, cf. DL, DM. *Întrebuințau teascul pentru obținerea uleiului de semințe și pentru stoarcerea fagurilor.* C. GIURESCU, P. O. 16, cf. M. D. ENC., DEX. *Hoștinele ce ies din stoarcerea fagurilor de miere cînd se scoate ceara.* ȘEZ. III, 13.

5. Fig. Rămînere fără (nici un fel de) mijloace materiale, bogății naturale etc.; consumare (aproape) totală a mijloacelor materiale, a bogățiilor naturale etc.; istovire, secătuire **(4)**, sleire, stors¹ **(5)**, vlăguire, zdrobire, (rar) secare¹ **(1)**. V. sărăcire **(1)**. Cf. stoarce **(5)**. *Strămoșii noștri... erau foarte rău storși de varvari, pentru care stoarcere era slabi de a putea ogiuta ostașilor.* ȘINCAI, HR. I, 120/25. *A face din putere un instrument de corupțiune și de stoarcere... este a pregăti agitațiuni, turburări.* GHICA, C. E. II, 473. *Din stoarcerea forțelor acestora* [ale țăranilor]... *a rezultat și luxul nechibzuit al proprietarilor și înavuțirea nemăsurată a arendașilor.* CARAGIALE, O. V, 171; cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Pregătiți... pentru o stoarcere nemiloasă.* IORGA, C. I. II, 202. *Nu e în obiceiul nostru să ne îngrășăm din stoarcerea țăranului.* REBREANU, R. II, 15, cf. SCRIBAN, D. *Stoarcerile lui Caragea au rămas proverbiale și e incontestabil că a realizat o avere imensă.* OȚETEA, T. V. 53. ✦ Obținere de bani, de profituri, de avantaje, de informații etc. de la cineva fără liberul consimțămînt al acestuia și prin orice mijloace (de obicei prin violențe, prin înșelăciune sau prin forță, prin amenințări etc.); estorcare, stors¹ **(5)**. Cf. stoarce **(5)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Dobîndire de bani, de bunuri, de produse etc. cu mari eforturi; smulgere **(5)**, stors **(5)**. Cf. stoarce **(5)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

6. Acțiunea de a face ca posibilitățile, capacitățile, disponibilitățile etc. fizice, intelectuale, afective etc. ale oamenilor să ajungă la capăt, la limită; p. ext. obosire excesivă (din cauza eforturilor fizice, a consumului nervos etc.); epuizare, extenuare, istovire, secare¹ **(1)**, secătuire **(1)**, stors¹ **(6)**, sugere, vlăguire, zdrobire, (învechit) zămorire, (regional) dehobire. V. sfîrșeală. Cf. stoarce **(6)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stoarceri.*

— V. **stoarce.**

STOB subst. (Regional) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape (Codăiești — Vaslui). Cf. H XVI 134.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

STOBÓL s. m., s. n. v. **stobor²**.

STOBÓR¹ s. m. v. **sobol²**.

STOBOR² s. n., s. m. **1.** S. n. (Învechit și popular) Gard de lemn; (regional) pălan (v. palancă¹ 2a), ștachetă **(1)**, tîrcol **(2)**, zăplaz. V. împrejmuire, îngrăditură, ocol **(I 3)**, ogradă **(1)**, ostrețe (v. ostreț 1), ulucă. *Și făcu stobor de lemne de către pădure* (a. 1620). ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 196, cf. ANON. CAR. *250... scînduri de mijloc de Cîmpulung, pentru zidurile părăților și stobor* (a. 1828). DOC. EC. 414. *Trăgînd la ospătărie s-au purtat în mod provocatoriu, încît au și fost siliți să o ia la fugă sărind preste stoboare.* BARIȚIU, P. A. III, 402, cf. DDRF. *Casele sînt clădite de obicei din birne, lîngă ele se află celelalte clădiri economice și toate, dimpreună cu curtea, sînt închise cu stobor (pălan) nalt de birne,*

încît au înfățișarea unor castele. MOLDOVAN, Ț. N. 230, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU², DR. III, 625, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Iar vara* [privește] *din zăbrelele orizontale,... care erău anume lăsate între scîndurile stoborului ce împrejmuia curțile.* MOROIANU, S. 37, cf. SCRIBAN, D., DR. X, 443, LTR², DL, DM, DEX. *Aceste case... Cu porțile ferecate, Cu lanțuri de fier legate, Stoborîte pe de-o parte Cu stobor de siminoc, Cu streșini de busuioc.* TEODORESCU, P. P. 399. *Case... cu stroboi mai de departe.* PĂSCULESCU, L. P. 42, cf. ȘEZ. XIII, 113. *Ar săruta pe feciori Că-i așteaptă la stobori.* ARH. OLT. III, 386. *La fîntîna stoborîtă... Cu stobori de mălin verde... Este-un mare păcurari.* PAMFILE, CR. 79, cf. CHEST. II 403/6, ALR I 674/186, ALR II/I h 267. *Stobor făcut din lăturoaie.* ALR II/I MN 125, 3 838/182, cf. A I 13, 21.

2. S. m. P. restr. (Învechit și regional) Fiecare dintre scîndurile, parii, ulucile etc. (cu vîrful ascuțit) care formează un stobor¹ **(1)**; (popular) ostrețe (v. ostreț **1**). V. leaț, ștachetă **(2)**, ulucă, zăbrea. *Turci[i] descopere case și iau leamne pentru foc, ard garduri, pălanuri, stobori, porți, uși* (a. 1821). IORGA, S. N. 181, cf. POLIZU, CIHAC, I, 369, ALEXI, W. *Și sparse copaciu mare, roșu Și făcu stobori mari, roșii.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 110, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Au aprins un foc mare... punînd pe el... stoborii de prin gardurile ogrăzii.* AL. LUPULUI, P. G. 72, cf. CADE. *Grădinile sînt despărțite cu garduri de stobori (uluci).* PRIBEAGUL, P. R. 23, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DEX, H IX 84. *Mă uitai printre stobori, Văzui ochii negrișori.* MAT. FOLK. 254. *Au legat vaca și călușeii ce aveau de un stobor al gardului.* MERA, L. B. 130. *Deasupra stahorilor Este un tău cu apă sfîntă.* VICIU, GL. *Din pricina unui dor, M-am uscat ca un stobor.* I. CR. II, 78. *La gardul oborului, desprinseseră porcii niște stobori.* PLOPȘOR, C. 153, cf. IZV. V, 1, ALR I 613/865, ALR II/I MN 125, A I 20, 23, III 1, 2, 3, 12. *Azi de dor, mîine de dor, M-am uscat ca un stobor.* FOLK. OLT. — MUNT. III, 188. ✦ P. ext. (Prin Ban.) Fiecare din cei patru stîlpi care susțin acoperișul fîntînii. Cf. LEXIC REG. II, 37.

3. S. n. P. ext. (Învechit și regional) Ghizd la fîntînă. Cf. LB, POLIZU, LM, GHEȚIE, R. M., TDRG, SCL 1985, 54. *Cînii neîntrerupt se preumblau în giurul stoborului fîntînii, ricînd cu picioarele în pămînt.* RETEGANUL, P. IV, 46, cf. GREGORIAN, CL. 62, CHEST. II 455/4. *Ș-or picat... cu capu d-o piatră după stobuori fîntîni.* ALRT II, 45, cf. ALR SN III h 852. ✦ P. ext. (Regional) „Loc îngrădit pentru oi" (Densuș — Hațeg). Cf. DENSUȘIANU, Ț. H. 334. *Să mă tun în șos la țară, Șos la țară la stobor, Că m-i voia să mă-nsor.* id. ib. 139.

4. S. n. P. ext. (Prin sudul Transilv.) Cimitir. Cf. DM, ALRM I/II h 301/164.

— Pl.: (m.) *stobori*, (n.) *stoboare* și (rar) *stoboruri* (LTR²). — Și: (regional) **stoból** (SCRIBAN, D., ALR SN III h 852, A III 2, 3) s. m., s. n., **stabór** (VICIU, GL.), **stahór, stambórl** (id. ib.) s. m., **stroból, stubór** (ALR I 674/185) s. n.

— Din bg. **стобор.**

STOBÓR³ s. n. v. **sobor²**.

STOBORÁ vb. I v. **stoborî.**

STOBORÁLĂ s. f. v. **stoboreală.**

STOBOREÁLĂ s. f. (Învechit și regional) Șir de scînduri, ostrețe etc. bătute de-a lungul unui pridvor, a unei prispe etc. pentru a forma balustrada. Cf. stobori **(1)**. *2 500... cuie pentru zidurile păreților pentru stoboreală* (a. 1828). DOC. EC. 414, cf. CHEST. II 274/78, LEXIC REG. II, 31.

— Pl.: ? — Și: (regional) **stoborálă** (LEXIC REG. II, 31; pl. *stoborale* id. ib.) s. f.

— **Stobor¹** + suf. *-eală.*

STOBORÎ vb. IV. Tranz. (Regional) **1.** (Complementul indică terenuri, case etc.) A împrejmui cu gard de stobori³ **(2)**. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX. *Aceste case... Stoborîte pe de-o parte Cu stobor de siminoc, Cu streașini de busuioc.* TEODORESCU, P. P. 39.

2. A acoperi. *Comis-mare Leagăn și-are, Legănel De arginței, Cu covoare covorîți, Cu plocate stoborîți Și cu aur d-aurit.* TEODORESCU, P. P. 22. *În curte la Ștefan Vodă Sînt căruțe stoborîte Cu postav verde-nvălite.* MAT. FOLK. 110.

3. (Complementul indică fîntîni) A împrejmui (cu ghizduri). *La fîntîna stoborîtă... Cu stobori de mălin verde,... Este-un mare păcurari.* PAMFILE, CR. 79.

— Prez. ind.: *stoborăsc.* — Și: **stoborá** vb. I. PAMFILE, CR. 58.

— V. **stobor²**.

STOBORÎT, -Ă adj. (Regional) **1.** (Despre case, terenuri etc.) Împrejmuit cu gard de stobori. Cf. stobori **(1)**. Cf. DM, DEX.

2. Fig. (Despre corola arborilor, despre desișuri etc.) Des. Cf. stobori **(2)**. Cf. CHIRIȚESCU, GR. 255. *Iar la fagul stoborît, Șeade-mi Mitul tolănit.* TEODORESCU, P. P. 682.

3. (Despre fîntîni) (Împrejmuit) cu ghizduri. Cf. stobori **(3)**. Cf. DL, DM, DEX. *Fîntîna stoborîtă De trei juni mi-e ocolită.* TEODORESCU, P. P. 86.

— Pl.: *stoboriți, -te.*

— V. **stoborî.**

STOC¹ interj. (Regional) Hăis (Secășeni — Oravița). Cf. ALR SN II h 325/29.

— Etimologia necunoscută.

STOC² s. n. **1.** (De obicei urmat de determinări care arată felul) Cantitate (mare) de bunuri materiale, de produse, de informații etc. (de același fel) aflată, la un moment dat, în depozit și destinată unei folosiri ulterioare; p. ext. rezervă **(1)**; p. gener. cantitate. *Să nu se creadă însă că acel spor în producțiune... ar servi să sporească stocul nostru metalic.* GHICA, C. E. III, 80. *Dormea la un prieten care poseda un întreg stoc de cărți.* MACEDONSKI, O. III, 87, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Vînd cantități considerabile* [de stofe] *pînă lichidează imensele lor stocuri.* CAMIL PETRESCU, P. 279. cf. SCRIBAN, D. *Casa de economii ... va pune la dispoziția unităților administrative... stocul necesar de imprimate.* LEG. EC. PL. 226. *Conservarea, în bune condițiuni, a stocurilor de cereale.* BO (1951), 631. *Au apărut niște mașini speciale... care fac porțe probabil din stocul comandat de guvern.* BOGZA, A. Î. 415. *Nu trebuie să pierdem din vedere uriașa primejdie pe care o reprezintă pentru omenire acumularea de stocuri de bombe atomice.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 391, cf. V. ROM. martie 1954, 248, LTR², DL, DM, DN. *Încă de pe acum pregătim stocurile de pantofi... pentru primăvară.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 5. *Stocul* [de cărți] *s-a epuizat și noua comandă încă n-a sosit.* CONTEMP. 1970, nr. 1 242, 10/2. *A ridicat întregul stoc de ziare cît găsise lîngă mașină.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 127, 6/4, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Ceea ce s-a adăugat mai întîi... acestui stoc latin e, înainte de toate, de ordin frazeologic și lexical.* PUȘCARIU, L. R. I, 191. *Stocul cel mai mare de informații îl obține însă de la un alt baron suedez.* VIANU, L. U. 176. *Sînt hotărîți să facă totul pentru dezvoltarea stocului de vînat nerăpitor pînă la capacitatea optimă a terenurilor.* VÎN. PESC. 1964, 17. *Și limbile flexionare pot avea un stoc bogat de sufixe.* SCL 1969, 320. ✧ *Stoc curent* v. curent. *Stoc de siguranță* = stoc **(1)** suplimentar menit să asigure alimentarea producției în cazul unor dereglări de aprovizionare. *Stoc supranormativ* v. supranormativ. *Stoc*

de condiționare v. condiționare. ◇ Loc. adj. **În stoc** = (despre bunuri materiale) care este păstrat ca rezervă undeva; în depozit. *Pentru materiile prime aflate în stoc la data transpunerii impozitului... impozitul se va achita conform normelor.* LEG. EC. PL. 157. ✦ P. anal. (Astăzi ieșit din uz) Cantitatea de bani aflată în numerar într-o întreprindere comercială sau într-o bancă. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

2. P. ext. (Geol.) Masă de rocă eruptivă cu formă neregulată, consolidată în interiorul scoarței pământului, străpungînd straturile în care este inclusă. Cf. LTR², DL, DM, DN².

— Scris și: (după fr., engl.) *stock.* ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, LTR². — Pl.: *stocuri.* — Și: (rar) **ștoc** s. n. BL VIII, 221.

— Din fr. **stock**, engl. **stock**. — **Ștoc** < pronunțarea germ. **Stock**.

STOCÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică bunuri materiale, date, informații etc.) A păstra în stoc² **(1)**; a depozita în stoc²; a face stoc²; p. gener. a pune în depozit, a depozita, a înmagazina, (învechit) a strînge. Cf. BUL. FIL. III, 186. *Dieta de la Colonia-Tier (1521) s-a făcut ecoul sentimentului popular, pedepsind cu confiscarea averilor pe „acaparatorii" care stocau marfa pentru a o vinde mai scump.* OȚETEA, R. 58. *O parte considerabilă a mărfurilor fabricate nu mai ajung de mult la consumator, ci sînt stocate.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 797, cf. DL, DM, DN², DEX.

— Prez. ind.: *stochez.*

— Din fr. **stocker**.

STOCÁJ s. n. Faptul de a stoca; p. ext. asigurare a unei rezerve; depozitare, înmagazinare, stocare, (rar) magazinaj **(1)**, magazinare. *Marea Britanie s-a angajat să sprijine Statele Unite în obținerea materiilor prime pentru stocaj.* CONTEMP. 1948, nr. 109, 2/3, cf. DL, DM, DN², DEX. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Pornind de la existența în diferite sectoare de activitate a stocajului uman..., profesorul Parkinson... este autorul unei legi care-i poartă numele.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 2/7. *Repertorierea semnelor duce la un stocaj de mai mare sau mai mică amploare, în memorie.* ib. 1972, nr. 1 345, 7/1.

— Pl.: *stocaje.*

— Din fr. **stockage**.

STOCÁRE s. f. Acțiunea de a stoca și rezultatul ei; p. ext. asigurare a unei rezerve; depozitare, înmagazinare, stocaj, (rar) magazinaj **(1)**, magazinare. *Cu ocazia învențarierii, se scot în evidență mărfurile greu vandabile..., stocările de mărfuri.* BO (1951), 1 093. *Depozitarea (stocarea) substanțelor radioactive va fi făcută în așa mod, încît radiațiile penetrante să fie absorbite în măsura cea mai mare cu putință.* SANIELEVICI, R. 240, cf. LTR², DL, DM, DN². *Posibilitatea stocării unei mari cantități de hîrtie era puțin probabilă.* L. ROM. 1967, 127, cf. DEX.

— Pl.: *stocări.*

— V. **stoca**.

STOCÁSTIC, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. (Livresc; despre fenomene, procese etc.) Întîmplător. Cf. DL, DM, DN². *Se vor reflecta într-o măsură mai mare ori mai mică procesele stocastice ale generării textului.* SCL 1968, 213.

2. Adj. (Mat.) Care se bazează pe stocastică **(3)**; care ține de stocastică. *Spre deosebire de unii compozitori moderni, autori de puțină muzică și de vaste cercetări teoretico-tehnice (cu pretenții cibernetice, logistice, matematice, stocastice — mai puțin muzicale), Varèse nu-și etala scientismul, nu făcea caz de el.* CONTEMP. 1965, nr. 999, 6/4. *Interpretarea stohastică a fenomenelor din economia socialistă — interpretarea avînd numeroase și importante implicații practice — nu este încă înțeleasă și folosită în măsura necesară.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213.

3. S. f. (Mat.) Aplicare a calculului probabilităților la rezultatele obținute prin statistică. Cf. DEX, DN³.

— Pl.: *stocastici, -ce.* — Și: (rar) **stohástic, -ă** adj.

— Din fr. **stochastique**.

STOCĂRÍE s. f. (Regional; cu sens colectiv) Lemnărie (la casă) (Piatra Olt — Slatina). Cf. GL. OLT.

— Etimologia necunoscută.

STOCÉȚ s. m. v. **stoiceț**.

STÓCHER s. n. Instalația pentru alimentarea mecanizată cu cărbuni a focarelor la locomotivele cu aburi. Cf. DT, LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *stoker.* LTR². — Pl.: *stochere.*

— Din germ. **Stoker**.

STOCÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Învechit; complementul indică lichide aflate în recipiente sau în spații închise ori circumscrise) A stoarce **(3)**. *Săgeți de la Domnul în trupul meu sînt, cărora minia lor îm[i] stoceaște sîngele.* BIBLIA (1688), 365²/20, cf. CIHAC, II, 415, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL. ✦ Tranz. și refl. (Mold.; despre organe sau părți ale corpului omenesc pline cu lichid sau substanțe, cu materii purulente etc.) A (se) goli; a (se) dezumfla. *Dar și de pîntecile meu cel stocit de apă încă îmi era milă.* CREANGĂ, A. 8, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Astfel mațele vițelor se stocesc.* PAMFILE, B. 72. ✦ Tranz. fact. (Prin Transilv. și prin Olt.; în formele *storci, strorci*; complementul indică lapte prins, unt) A scurge **(1 1)**. [Untul] *trăbă storcit ca să iasă zăru.* A III 2. ◇ Refl. pas. *Laptele închegat să să strorcească de zăr.* ib. III 18, cf. ALR I 1 823/150.

2. Tranz. Fig. (Regional; complementul indică posibilități, capacități, disponibilități etc. fizice, intelectuale, afective etc. ale oamenilor sau, p. ext., oameni). A stoarce **(6)**. *Trebuința udatului au storcit dibăcia grădinarilor bulgari de pe la noi.* I. IONESCU, B. C. 169/7, cf. CIHAC, II, 475, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. ✦ Fig. A exploata la maximum. *Norvegia, unde pescuitul are o importanță preponderentă..., ne dă exemplul... de recrearea unei avuții naturale, storcită și mai nimicită din apele sale.* I. IONESCU, M. 91.

3. Tranz. fact. Fig. (Regional; complementul indică terenuri, suprafețe agricole etc.; în forma *storci*) A sărăci **(6)**. *Nu trebuie să punem într-un pămînt numai recolte care-l storcesc de vlaga lui.* I. IONESCU, D. 289. *Cătînd a spori dar nu a storci rodirea pămîntului.* id. C. 141/20, cf. CIHAC, II, 415. ✦ Fig. (Învechit; complementul indică oameni, colectivități umane, ținuturi, țări etc. sau mijloace materiale, în special financiare, bogății naturale etc.) A stoarce **(4)**. *Perșii era cii mai amerințători, făcînd necontenit incursii, prădînd și storcind statul de ale lor contribuții.* FM (1843), 235¹/7.

4. Tranz. (Prin Olt.; complementul indică oameni; în forma *storci*) A zdrobi. *Cum o să te vadă muica storcit de săcure.* STERESCU, N. 1 048, cf. LEXIC REG. 43.

— Prez. ind.: *stocesc.* — Și: (regional) **storci, storși** (ALR I 1 823/150), **strorci, stroși** (LEXIC REG. 43) vb. IV.

— Din v. sl. **истощити**. — **Storci**, prin apropiere de *stoarce*.

STOCÍT, -Ă adj. **1.** (Regional; despre organe sau părți ale corpului omenesc pline cu lichid, cu sub-

stanțe, cu materii purulente etc.) Golit, deșertat. Cf. s t o c i **(1)**. Cf. PAMFILE, ap. TDRG. ✦ (Prin Transilv. și prin Olt.; în forma *storcit*; în sintagmele) *Lapte storcit* = lapte bătut; iaurt. *Din laptele acru se face prin stoarcere într-o sădilă lapte storcit.* CHEST. V 86/86. *La iaurt i se mai zice și lapte storcit.* id. 88/86. *Brînză storcită* = brînză nesărată, făcută din lapte acru. id. V 97/86.

2. F i g. (Rar; despre posibilități, capacități, disponibilități etc. fizice, intelectuale, afective etc. ale oamenilor sau, p. e x t., despre oameni) Stors[2] **(5)**. Cf. s t o c i **(2)**. *O, fiarbă-vă mînia în vinele stocite. În ochii stinși de moarte, pe frunți învinețite de sînge putrezit.* EMINESCU, O. I, 23, cf. DL, DM, SCL 1975, 54, DEX.

3. (Regional; despre pămînt; în forma *storcit*) Sărăcit **(3)**. Cf. s t o c i **(3)**. *Țăranul... pe un pămînt storcit își pierde și munca și rămîne sărac.* I. IONESCU, C. 33/25. *Pămîntul... este năsipos, arid, storcit.* id. D. 225.

— Pl.: *stociți, -te.* — Și: **storcít, -ă, storșít, -ă** (ALR I 1 823/48) adj.

— V. **stoci.**

STOCNÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional; despre vite) A sufla greu. Cf. SCL 1975, 53.

— Prez. ind. pers. 3: *stocnește.*

— Pref. s- + **tocni.**

STOCȘÁLĂ s. f. v. **stropșală.**

STOCȘÍ vb. IV v. **stropși.**

STODÁLĂ s. f. v. **stamboală.**

STODÓLĂ s. f. v. **stamboală.**

STODÓLNĂ s. f. v. **stamboală.**

STODORÚȘE s. f. pl. v. **todorusale.**

STODORÚȚE s. f. pl. v. **todorusale.**

STOECHIOMÉTRIC, -Ă adj. (Chim.) Care aparține stoechiometriei; privitor la stoechiometrie; de stoechiometrie. *Calculele stoichiometrice sînt foarte importante și cu întinse aplicații la sinteze și analize chimice.* MACAROVICI, CH. 90, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ *Calcul stoechiometric* = calcul care permite să se stabilească echivalentul chimic al unui element dintr-o reacție cînd se cunoaște cel al altui element din aceeași reacție. Cf. DL.

— Pronunțat: *-chi-o-.* — Pl.: *stoechiometrici, -ce.* — Și: (ieșit din uz) **stoichiométric, -ă** adj. DL, DN[2].

— Din fr. **stoechiométrique**, engl. **stoichiometric.**

STOECHIOMETRÍE s. f. Ramură a chimiei care se ocupă cu studiul raporturilor cantitative dintre substanțele care se combină între ele sau care intră într-o reacție chimică. Cf. LTR[2], DN[2], DER, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-chi-o-.* — Pl.: *stoechiometrii.* — Și: (ieșit din uz) **stoichiometrie** s. f. LTR[2], DL, DN[2].

— Din fr. **stoechiométrie**, engl. **stoichiometry.**

STOF s. m. v. **stofă.**

STOFA s. f. v. **stofă.**

STOFÁT, -Ă adj. (Rar; despre cai) Împlinit la corp; robust. *Dintre caii de pursînge sînt mai buni cei mai îndesați sau mai stofoți decît cei prea șui.* ENC. VET. 12.

— Pl.: *stofați, -te.*

— Din fr. **étoffé** (după *stofă*).

STOFĂ s. f. Țesătură consistentă finisată, din fibre de lînă sau tip lînă (pentru confecții, tapițerie etc.); (regional) pănură **(1)**. *Vinde... cu un singur preț stătornicit stofele de rochii și celelalte lucruri de mătasă* (a. 1732). IORGA, S. D. XII, 34. *Zestrea fiicii Zmaragda: 1 rînd straie stof cu samur* (a. 1773). id. ib. VII, 225. *De nu va găsi alt[ă] materie să fac[ă] de ștof* (a. 1778). id. C. I. III, 236. *Persianii... negustoresc cu stofi de fir și de mătasă și covoară.* AMFILOHIE, G. 36/23. *O găsii pe o sofa de stofă răsturnată.* CANTACUZINO, A. 64[v]/10. *Torcu această frumoasă lînă și fac din ea ștofuri subțiri.* TELEMAHOS, 80[r]/30, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Canapele și scaune îmbrăcate cu stofă.* GOLESCU, Î. 16. *Un fes făcut în forma unii scufioare roșii, înprejurate cu stofă neagră cusută pe la mărgini.* CR (1829), 22[2]/24. *Lăcuitorii... fac un feliu de stofă bună pentru straie.* DRĂGHICI, R. 155/14, cf. ASACHI, I. 46/21, FM (1843), 301[2]/32. *Peste zobonul de stofă aurită, purta un benișel de felendreș albastru.* NEGRUZZI, S. I, 145. *Războaiele mecanice... țes, iute ca fulgerul, stofele cele mai frumoase.* GHICA, C. E. I, 66. *Să cumpăr o ștofă de patrahire pentru biserica de la țară.* ALECSANDRI, T. 1 426. *În cap* [avea] *o tocă de aceeași stofă cu rochia.* CARAGIALE, O. I, 19. *Imporțul trebuia să fi stătut din arme, stofe mai scumpe, apoi bronz și obiecte de bronz.* XENOPOL, I. R. I, 62, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Stofele ce se purtau pe atunci sînt bine cunoscute.* IORGA, C. I. I, 118. *Paltonul are un guler de imitație de astrahan și la marginea mînecilor, revearii de aceeași stofă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 231, cf. RESMERIȚĂ, D. *Să primească ... vreo cerere de stofe sau mărunțișuri, de cari boierimea ar fi avut trebuință.* N. A. BOGDAN, Ç. M. 181, cf. CADE, MINULESCU, VERS. 138. *Purtate prea mult, stofele își pierd elasticitatea.* CAMIL PETRESCU, P. 269. *Baba căpătă o vastă pereche de papuci, în formă de șoșoni, de stofă groasă și moale.* TEODOREANU, M. III, 256. *Domnul primi pe slujitorii hanului de Crîm în Succava, răsplătindu-i cu arme și stofe.* SADOVEANU, O. XII, 296. *Diaconii cercetează stofele aurite, căpușelile de mătase tare, trandafirie, violetă și solară.* ARGHEZI, B. 27. *Bărbatul purta șapcă și un palton cadrilat rezultat din întoarcerea pe dos a unei stofe cu două fețe.* CĂLINESCU, S. 16. *Se vînd țesături, mătăsuri și stofe de Brussa.* TUDORAN, P. 218, cf. DL, DM. *Pe masă se aflau... odoare de argint și stofe tivite cu aur.* BARBU, PRINC. 35, cf. M. D. ENC., DEX. *Bunătatea stofei nu stă în înfloritură, ce în țesătură.* ZANNE, P. III, 385. ✧ F i g. *Sărac, să scoți un ziar politic, pe care să-l scrii aproape singur... este dovada unei forțe imense, din care se fabrică stofa eroilor.* LOVINESCU, C. V, 22. *Să plutești lîngă coasta africană, atunci cînd apune soarele și să vezi aur pe munți și păduri de stofe scumpe și stînci care ard.* CAMIL PETRESCU, T. II, 210. *Tu ești un lucid, un inteligent și o stofă aleasă, am văzut eu.* MIHĂESCU, D. A. 216. *Se zărește brățara fină a lunii pe ștofa de ceară a fragedului azur.* ARGHEZI, P. T. 105. ✦ F i g. Ceea ce alcătuiește conținutul, substanța a ceva. *Franklin zice că timpul este stofa din care este făcută viața omenească.* MĂS. GR. 21/6. *Romantica legendă... oferă poetului stofa unei admirabile balade.* HASDEU, I. C. I, 80. *Operă croitorească și în spirit și în stofă.* EMINESCU, O. I, 162, cf. RESMERIȚĂ, D. ✧ F i g. Predispoziție **(2)**; aptitudine; talent **(1)**. *Trebuia un Bonaparte ca să recunoască în ei stofa de generali.* HASDEU, I. V. 115, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. ✧ E x p r. **A avea stofă (de...)** = a avea calități deosebite (într-un anumit domeniu). Cf. ȘĂINEANU[2]. *Are stofă de negustor.* RESMERIȚĂ, D. *Arc stofă într-însul.* CADE. *N-am stofă de detectiv, nici curiozitate de fată bătrînă.* C. PETRESCU, O. P. I, 76. *Acest tînăr are stofă.* SCRIBAN, D. *Fata asta are stofă de om de afaceri.* CĂLINESCU, B. I. 157. *Poate că și-o fi dat seama într-un tîrziu că nu avea stofă de martir, căci... a dat bir cu fugiții.* VINEA, L. I, 200, cf. DL, DM, DN[2]. *Presupun ... că aveți stofă de inter stinga.* T ianuarie 1969, 26, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stofe.* — Și: (învechit și regional) **ștófă** s. f., (învechit) **stof** (pl. *stofi*) s. m., **stofa** (accentul necunoscut) s. f., **ștof** (pl. *ștofuri*) s. n.

— Din germ. **Stoff**, it. **stoffa.** — **Ștofă, ștof** < pronunțarea germ. **Stoff.**

STOFLÓGI s. m. pl. v. **ștoflogi.**

STOFLOȘÍ vb. IV. Intranz. (Regional; de obicei urmat de determinarea „din picioare") A tropăi; a bate (Catanele — Băilești). Cf. MAT. FOLK. 1076. *Din cojoc să-mbilțoșa, Din picioare stofloșia, Ochii pe dos și-ntorcea.* ib.

— Prez. ind.: *stofloșesc.*

— Etimologia nesigură. Cf. t o f l o g.

STOFNÍ vb. IV v. **stohni.**

STOFULÍȚĂ s. f. Diminutiv al lui s t o f ă; s p e c. stofă de calitate inferioară. Cf. SFC III, 96, IV 183.

— Pl.: *stofulițe.*

— **Stofă** + suf. *-uliță.*

STOG s. n. **1.** (Urmat de determinări care arată felul) Grămadă mare de fîn, de paie, de snopi de cereale etc. clădită (ordonat), de obicei în formă cilindrică și terminată printr-un vîrf conic; căpiță, claie, (popular) plastă[1] **(1)**, porcan **(5)**, porcoi **(3)**, (regional) basalic, boaghe, capiște, cîrstață, clădiș, furcitură, măgar **(II)**, ploscă[2], por[2], porcoiață, porculean **(5)**, porculete **(1)**, porculeț **(4)**, porcuț **(3)**, porșog, porșor (v. p o r c u ș o r **4**), pup[4] **(2 a)**, schirdă. V. g e r e a d ă, ș i r ă[1]. *3 stoguri de orzu* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 207/19. *Și era la Hotin pîne în stoguri cu mare bișug într-acela an.* M. COSTIN, LET. I, 324/33. *Stogurile cu pîne... ce avea Duca Vodă... toate în răsipă au purces.* N. COSTIN, LET. II, 38/35, cf. ANON. CAR, LEX. MARS. 187. *Să facem treizeci de stoguri de fîn* (a. 1709). BUL. COM. IST. II, 212. *Stogurile de fîn ce vor fi aproape de sat să le îngrădiască* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 354. *Aflatu-s-au la Franțisc Kendi nenumărate dobitoace și o mie și mai multe stoguri de bucate.* ȘINCAI, HR. II, 205/11. *Bucatele... pre lîngă șură se pun în stoguri.* ECONOMIA, 53/19, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Să aibă un stog de fîn uscat.* DRĂGHICI, R. 165/12. *Unii* [cosași] *brazdele răstoarnă, în căpiți alții le-adună, Le clădesc apoi în stoguri și cu stuh le încunună.* ALECSANDRI, POEZII, 67. *Da în stogul de fîn nu vrei să te puie, mititelule?* CREANGĂ, O. 297. *Frunză verde și-o alună, Dacă inima ți-i bună, Snop cu snop în stog s-adună.* BELDICEANU, P. 87. *În țară este-un sat sărac Și-n sat, Achime, este-o claie, Și lîngă claie stog de paie.* COȘBUC, P. II, 243. *Pe un stog de cositură de pe cîmpuri plini cu roade Înălțat un tînăr chiamă, cu magneticul său glas Ale țărănimii harnici muncitoarele noroade.* DEMETRESCU, O. 37. *Căzuse din vîrful unui stog înalt.* ȘANDU-ALDEA, A. M. 177. *Trei stoguri... stau drept în fața soarelui.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 117. *Stogul are baza circulară și se compune de obicei din două părți: una cilindrică, formată din cotoarele snopilor, care se numește piept, și alta conică, deasupra celei dintîi, formată din spicele snopilor și care se numește vîrf sau coamă.* PAMFILE, A. R. 146. *Cu cît se înălțau prin curțile sătenilor mai multe stoguri de fîn și girezi de grîu, cu atît ulițele, curțile, satul întreg se-nvăluia mai tare în aroma noii recolte.* AGÎRBICEANU, S. 420. *Țitu admiră mulțimea de vite... stogurile de coceni.* REBREANU, R. I, 116, cf. BESMERIȚĂ, D., CADE. *Se cară snopii într-un anumit loc, unde are să se facă treieratul, loc numit arie, și se clădesc aici în stoguri ori în șire (șure) sau girezi.* ION BOTEZ, STR. 16. *Treceau în dreptul stogurilor de fîn rînduite pe cîmpie, ca niște fulnici cozonaci abia scoși din cuptorul verii.* TEODOREANU, M. I, 192. *Stogurile de fîn pentru iernatic erau clădite.* SADOVEANU, O. XVIII, 336. *Mi-au putrezit acasă, uite aci, în grădină, două stoguri mari, unul de grîu și altul de orz și ovăz.* DAN, U. 200. *Mama, pe stogul de paie, sta la pîndă cu o vadră de apă în mînă, ca să nu ia foc paiele.* BLAGA, H. 31. *Mai e fînul pe care îl adună de pe coastele munților făcîndu-l apoi stoguri în copaci.* BOGZA, C. O. 354. *Mai bine du-te și vezi de cai... Poate s-au rupt din legători și rod la stogul creștinului.* CAMILAR, C. P. 60. *Atunci cînd se dădea dajdia..., ea se strîngea în natură de la stogurile așezate pe cîmp.* PANAITESCU, O. Ț. 90, cf. M. D. ENC., DEX. *Și te-aș face stog în prag, Și te-aș îmblăti cu drag.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 8. *Mălaiu... l-oi lăsa să crească, să se coacă și apoi să-l strîng, să-l pun în stog, să-l îmblătesc.* SBIERA, P. 55. *Și grîu l-am pus în stog Ș-a meu bine-o ars cu foc.* MÎNDRESCU, L. P. 17. *Cînd era stăpînul lor* [al oilor] *Nu duceau atîta dor, Mîncau fînul cu stogul, Lingeau sarea cu drobul.* MARIAN, Î. 522. *Dorul de la bădița De l-aș putea căpăta, L-aș ara, l-aș, semăna Și l-aș secera cu drag Și l-aș face stog în prag.* ȘEZ. II, 19. *Făcu un stog mare minunat.* MAT. FOLK. 522, cf. PODARIU, FL. 5, ALR SN I h 66, 67, 118, 133. *Scrum de stoguri Și de poduri.* ANT. LIT. POP. I, 81, cf. A I 17, II 12, V 15, 22, VI 16, 22, 26. *El frumușel mi-o lega, În stog de paie-o punea, Și foc la paie dădea.* FOLC. MOLD. II, 698. *De la vîrf se-ncepe stogul.* SEVASTOS, N. 27, cf. ZANNE, P. I, 289. *Pe cîmpul rotat Șade moșul umflat (Stogul).* ȘEZ. XIII, 31. ✧ (Prin analogie) *Casa nu era încă schimbată: aceleași odăi multe, cu tavanul jos și ferestile mici supt stogul șindrilit sau, la Munteni, acoperit cu olane de un trandafiriu slab al acoperișului.* IORGA, C. I. I, 133. *Îmi mîncai cu pace și neturburat de nimeni și de nimic stogul meu de sarmale.* HOGAȘ, DR. II, 48. *La răspîntii crește stogul De foi moarte de curînd.* TOPÎRCEANU, B. 23. *Peste crîngul ce ridică în țăpoi un stog de ceață.* LESNEA, A. 26. *Peste zmeurișuri zăpada cade-n stoguri.* VOICULESCU, POEZII, I, 156. *Să fi făcut a mea un stog mare d'e plașint'e și cu doo lițăre d'e vinars.* O. BÎRLEA, A. P. I, 345. ✦ (Adverbial) În formă de stog **(1)**. *Un munte-nvălit se-nalță stog în fața noastră.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 324, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 20. ✦ (Prin sudul Transilv.) P. r e s t r. Partea de jos, de la bază a stogului **(1)** sau una dintre laturile șirei. Cf. ALR SN I h 71. ✦ S p e c. (Învechit; și în sintagmele *stog de măsură* sau, regional, *stog de falce, stog de cîmp*) Măsură pentru fîn (sau pentru alte păioase) care a variat după epoci și, mai ales, după regiuni; volum de fîn (sau de păioase) egal cu această măsură. *Și agiunseră stogul de fîn 15 lei și nu să puté găsí nicăiuri.* NECULCE, L. 376. *Ne-m apucat să fie fănul la Simtă-Marie gata și îngrădit și stogurile să fie de măsură cum să face, de 12 stînjini* (a. 1709). BUL. COM. IST. II, 212. *Măsurîndu-se fănul cu stînjin drept, și stogurile întocma la măsură* (a. 1814). URICARIUL, I, 204. *Stogul este un volum de fîn care are 8 st*[înjeni] *peste cap și 9 împrejur.* MĂS. GR. 57/20. *Un stog de vînzare se clădește pe 3 căpiți de vară, puind în el de la 30 pînă la 40 căpiți de vară.* I. IONESCU, C. 113/23. *Nu să pricepe cineva cînd zice moldovanul „stog de falce", „stog de cîmp", decît numai cînd zice „stog de măsură".* id. ib. 114/1. *Alte diferite măsuri ale căror dimensiuni sînt puțin sau deloc cunoscute în timpul de față mai erau... stogul, claia, căpița pentru păioase.* N. A. BOGDAN, C. M. 173. ✦ P. a n a l. (Regional) Dimb (Petrești de Jos — Turda). Cf. ALR SN III h 809/250.

2. (Regional) Turmă **(1)** (Răchita — Sebeș). Cf. A II 6. *Stog de oi.* ib.

— Pl.: *stoguri.*

— Din v. sl. **стогъ.**

STOGÁ vb. I v. **soage.**

STOGÁR s. m., s. n. (Regional) **1.** S. m. Persoană care clădește stoguri **(1)**. *Un stogar căzuse din vîrful unui stog înalt și muri.* ȘANDU-ALDEA, A. M. 177, cf. ALR II/235.

II. S. n. Șură[1] **(1)** (Boiu Mare — Baia Mare) Cf. ALR SN I h 138/272.

— Pl.: (m.) *stogari* **(II)**?

— **Stog** + suf. *-ar*.

STOGOAȘĂ s. f., adj. v. **stogoș**.

STOGOMÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** (Popular) S. m. și f., adj. Stogoș **(1)**. *Din aceste neamuri de oi mai sus pomenite, să mai corcesc... stogomanile din fuște cu berbece țigău.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 24/14. *Oile țigăi albe și cafenii, cu lîna mărunță și creață; și stogomanele, țurcanele și bîrsanele, cu lîna mai groasă.* ap. TDRG, cf. PASCU, S. 341, RESMERIȚĂ, D. *Afară de oile țurcane, aveau și oi „stogoșe" sau „stogomane", cari erau oi mai noi, provenite din încrucișarea oilor țurcane cu cele țigăi.* DRAGOMIR, O. M. 10; cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Berbece stogoman.* H X 582, cf. III 139, IV 195, X 109, 151, 535, CHEST. V 76/73.

2. Adj. (Popular; despre lînă) Stogoș **(2)**. Cf. DDRF, TDRG. *Sînt trei soiuri de linuri: țigaie, stogomană și țurcană.* N. A. BOGDAN, C. M. 127, cf. CADE, SCRIBAN, D. ✦ (Regional; despre lînă) De culoare naturală care variază între alb murdar, înspicat cu negru sau maro și negru deschis; (popular) sein **(1)**, (regional) stogoș **(2)** (Roșiești — Vaslui). Cf. H VI 198.

— Pl.: *stogomani, -e.*

— Etimologia nesigură. Cf. s t o g.

STOGORÍE s. f. (Regional) Șiră[1] **(1)** adăpostită sub o construcție alcătuită din patru stîlpi pe care se sprijină un acoperiș mobil (Feneș — Alba Iulia). Cf. ALR SN I h 66/102.

— Pl.: *stogorii.*

— **Stog** + suf. *-ărie.*

STOGÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Rar; despre oi sau despre rase de oi; probabil prin confuzie cu *stogoș*) Stogoș **(1)**. Cf. DDRF. *Oaia stogoasă e acea cu lîna mai puțin lungă și moale.* DAMÉ, T. 67, cf. id. T.[2] 59.

2. (Regional; despre oameni) Voluminos. Cf. TDRG, SCRIBAN, D. *Nimănui vină nu-i bog, Fără prostului de cap: El e mare și stogos, Dar la minte mic și prost.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 180.

— Pl.: *stogoși, -oase.*

— **Stog** + suf. *-os.*

STÓGOȘ, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f., adj. (Oaie sau rasă de oi) care provine din încrucișarea raselor țigaie și țurcană, avînd caractere intermediare între aceste două rase; (popular) stogoman **(1)**. V. s t o g o s, s t o g o ș a t **(1)**, s t o g u. *Oile sînt țigăi și stogoașe.* I. IONESCU, M. 530, cf. ȘĂINEANU[2]. *Oaia stogoașă, o rasă bastardă, vine în toate privințele după țigaie și bîrsană.* PĂCALĂ, M. R. 294, cf. PASCU, S. 341, RESMERIȚĂ, D. *Afară de oile țurcane, aveau și oi „stogoșe" sau „stogomane", cari erau oi mai noi, provenite din încrucișarea oilor țurcane cu cele țigăi.* DRAGOMIR, O. M. 10, cf. CADE. *Corciturile dintre aceste două rase, care din nefericire sînt și ele destul de numeroase, sînt cunoscute sub numele de stogoși.* ENC. VET. 507. *România are aproape 6 milioane oi, de 5 rase mai cunoscute: 1 merinos, 2 spanca, 3 țigaia, 4 stogoșe, 5 țurcană.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 400, cf. LTR[2], DL, DM, M. D. ENC., DEX, H II, IV, VII, X, XII, XIV, XVIII. *Oaia... stogușă, nici aspră (țurcană) nici moale (țigaie).* DIACONU, P. 37, cf. CHEST. V, 67, 75.

2. Adj. (Despre lînă) Care este obținută de la oi stogoșe **(1)**; p. e x t. care are firul lung, gros, drept și nu prea aspru; (popular) stogoman **(2)**. *Aici, în partea locului, lînă bîrsană nu să află; decît numai țigaie și un fel de lînă cu numire stogoșe* (a. 1841). DOC. EC. 754. *Da lîna stogoșă, țurcană, seină... nu-ți aduc nici un cîștig?* JIPESCU, O. 48, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG. *Se mai importa din Țara Românească... lînă... stogoșe.* GOLOGAN, C. R. 26, cf. STOIAN, PĂST. 63, SCRIBAN, D. *Produse animale... linuri naturale brute:... d) stogoșe, e) țurcană.* NOM. MIN. I, 24. *Oile-s de 2 feluri: oi cu lîna țigaie și oi cu lîna stogoși (lîna potrivită).* H II 298. ✦ (Regional; despre lînă) De culoare naturală, care variază între alb murdar, înspicat cu negru sau maro și negru deschis; (popular) sein **(1)**, stogoman **(2)**. Cf. CHEST. V 67/75, 75/83, ALR I 1 485/700.

3. Adj. (Prin Ban.; despre oameni) Mîndru **(1 3)**. Cf. LEXIC REG. II, 37.

— Pl.: *stogoși, -e.* — Și: (regional) **stogoașă** (accentul necunoscut, PĂCALĂ, M. R. 294) s. f., adj., **stóguș, -ă** s. m. și f., adj. (STOIAN, PĂST. 63, SCL 1975, 54, ALR I 1 485/700).

— Etimologia nesigură. Cf. s t o g.

STOGOȘÁT, -Ă adj. **1.** (Regional; despre oi sau despre rase de oi) Stogoș **(1)**. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Nu sînt oi ca oile, Ci sînt oi stogoșate, Cu burtele lăsate.* MAT. FOLK. 103.

2. (Regional; despre părul oamenilor) Lățos. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Trei voinici din văi adînci, Ceia cu chicele lungi, Ce le poartă cam pe spate Și le poartă stogoșate.* PĂSCULESCU, L. P. 285.

3. (Popular; despre căciuli) Care are formă țuguiată (și cu vîrful întors în jos). Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Lotri puișori de zmei, Cu căciule stogoșate, Cu chiebe roșii pe spate.* ALECSANDRI, P. P. 209. *Cu căciuli de urs? Înalte, Stogoșate; Cu moțuri vărgate Lăsate pe spate.* MAT. FOLK. 213. *Căciuli-nalte, stogoșate, Căciuli cu moțuri lăsate.* RĂDULESCU-CODIN, L. 89. *Pui de mocănaș, De volintiraș, Cu căciula înaltă, Înaltă, stogoșată, Cu moțuri pe spate, Din străinătate.* BALADE, III, 111.

— Pl.: *stogoșați, -te.*

— **Stogoș** + suf. *-at.*

STÓGU adj. invar. (Regional; despre oi sau despre rase de oi) Stogoș **(1)**. *Cultivau oaia țigaie, țurcană sau bîrsană, tatară, stogu... mistruganca.* DR. VI, 466.

— Cf. s t o g.

STOGULÉȚ s. n. (Prin Olt.) Diminutiv al lui s t o g **(1)**; (popular) stogușor **(1)**. Cf. ALR SN I h 67/848, GL. OLT.

— Pl.: *stogulețe.*

— **Stog** + suf. *-uleț.*

STÓGUȘ, -Ă adj. v. **stogoș**.

STOGUȘÓR s. n. Diminutiv al lui s t o g.

1. (Popular) Cf. s t o g **(1)**. Cf. CADE, DEX.

2. (Prin Bucov.) Cf. s t o g **(2)**. *Ce-or să facă și să dreagă Cu oile lor De la stogușor?* MARIAN, SA. 327.

— Pl. : *stogușoare.*

— **Stog** + suf. *-ușor.*

STOHÁN subst. (Regional) Stufăriș (Țigănești — Iași). Cf. PAMFILE, C. Ț. 220. *Prute, Prute, apă mare, Mult vii tulbure și mare, Fă-ți apa neagră cerneală Și stohanu-o hîrtioară.* id. ib.

— Pl. : ?

— **Stuh** + suf. *-an.*

STOHÁSTIC, -Ă adj. v. **stocastic**.

STOHNÍ vb. I n t r a n z. **1.** (Prin Bucov. și prin nordul Mold.; despre oi) A respira greu, cu efort (din

cauza unei boli). Cf. ŞEZ. V, 124, XIX, 13, COM. din STRAJA — RĂDĂUŢI, CHEST. V/167, A V. 15, 31, VI. 9, LEXIC REG. II, 124. *Oaia stohneşte cînd are vărsat.* GLOSAR REG.

2. (Regional; despre boli) A stagna **(2)**. Cf. ŞEZ. IX, 147.

— Prez. ind. pers. 3: *stohneşte.* — Şi: **stoîni** vb. IV, CHEST. V/167.

— Din ucr. **стогнати**. Cf. germ. s t ö h n a n.

STOI, -IE adj. (Regional) Care nu poate fi clintit, de neclintit (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

— Pl.: *stoi, -ie.*

— Din bg. **стой** (imper. al lui *стоя* „a sta").

STÓIC, -Ă s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f., adj. (Persoană) care a aderat la stoicism **(1)**; (învechit) stoician, stoicos. V. s t o i c e s c **(1)**. *Cu alţii de la epicurii şi de la stoic filozof întrebase cu nuşii.* CORESI, L. 81/12. *Iară unii den epicuri şi stoici filosofi să priteiia cu el.* N. TEST. (1648). 158r/18. *Al cincilea au fost Epicur cel mai cu patimile stoicilor.* CUGETĂRI, I, 114r/14. *Iar Zinon, învăţînd pre ucenicii săi în „stoa" (pridvor), i-au numit stoici.* IST. UNIV. 267/13. *Stoici*[i] *slăvea în puterea sufletească înfrînarea.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XII/22. *Pintre... [filozofi] vedea cineva sprîncenoasa frunte a stoicului, risul bajocoritor al cinicului.* GTN (1836), 91²/23. *Cei mai bătrîni aflăm între filozofii stoici şi pitagorei la carii înfrînarea patimilor şi a sentimentelor şi dieta strînsă se numărau între însuşirile lor de căpetenie.* VASICI, M. I, 99/8, cf. NEGULICI. *A doua trăsură de ingiustiţie a lui Plutarh este parţialitatea sa contra stoicilor.* ARISTIA, PLUT. LXVII₂/1, cf. PONBRIANT, D. *Primii peripatetici... precum şi stoicii introduc judecăţile ipotetice.* MAIORESCU, L. 50, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Anatole France, format în şcoala poeţilor clasici şi a filozofilor epicurieni şi stoici.* VIANU, A. P. 239. *Fără să înlăture, ca stoicii, unele plăceri din viaţă, fără să le „refuleze"..., Goethe nu şi-a pricinuit nici o tulburare în viaţă.* RALEA, S. T. I, 88. *Stoicii au fost susţinătorii teoriei imitaţiei sonore; după părerea lor, primele cuvinte imitau lucrurile.* GRAUR, I. L. 32, cf. DL, DM, DN². *Stoicii sînt, în acest sens, precursori ai simbolismului logic.* CF 1960, 20. *Stoicii au dat o dezvoltare simţitoare interpretării alegorice a mitologiei homerice.* CONTEMP. 1970, nr. 1 222, 3/4, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care ţine de stoicism **(1)**; care se referă la stoicism; propriu stoicismului; de stoicism. Cf. STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., CADE. *Li se cerea energie şi nu pasivitate stoică.* LOVINESCU, C. IV, 75, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

3. S. m. şi f., adj. (Persoană) care practică stoicismul **(2)**. Cf. VALIAN, V. *El a murit cum a trăit, ca un stoic.* GHICA, S. 334. *Numise* [pe]... *Dimitrie Ralet, stoicul, la Culte.* SION, P. 121, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D. *Mă mîndresc de a fi ciracul acestui mare răzvrătit, atît de stoic.* M. I. CARAGIALE, C. 15, cf. CADE. *Stoicul rămîne nemuritor şi rece, în faţa vieţii, a tuturor complicaţiilor şi a tuturor surprizelor ei.* GALACTION, O. A. II, 336, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Ironic) *I-am făcut o schiţă glumeaţă cu un boboc de gîscă stoic... care... gusta... zeama de varză ca să ştie cît mai este pînă s-o mura şi pînă l-or pune în oala de potroace.* I. BOTEZ, B. I, 41. ✧ (Adverbial) *Trăia o viaţă mediocră într-un oraşel de provincie, răbdînd stoic osînda la care se condamnase singură.* BRĂESCU, O. A. I, 88, cf. SCRIBAN, D.

4. (Despre caracterul, însuşirile, atitudinile, manifestările etc. oamenilor) Care denotă stoicism **(2)**; (învechit) stoicesc² **(2)**. *Avea ochiul negru..., ochiu fermecătoriu care, cu o singură privire, aprinde şi înflăcărează inima cea mai stoică.* CALENDAR (1850), 68/27. *Sub această aparenţă slabă şi feminină, deprind şi fortific, zi cu zi, un suflet stoic.* GALACTION, O. A. II, 334. *Deprins cu arestul..., opune soartei bucluceşe cel mai stoic dintre temperamente.* COCEA, S. I, 173. *Caracterul lui era plin de forţă şi măreţie stoică în faţa durerii şi a morţii.* VIANU, L. U. 190. *Este, în această supunere stoică la nenorocire, cu totul altceva decît un simplu sentiment de mîndrie.* LL I, 123, cf. DL, DM. *Măreţia tragică nu apare decît acolo unde eroul manifestă superbă resemnare stoică în faţa dezastrului care îl izbeşte.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 13/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunţat: *sto-ic.* — Pl.: *stoici, -ce.*

— Din slavon. **стоикъ**, lat. **stoicus**, fr. **stoïque**.

STOICĂNEÁSCĂ s. f. (Regional; de obicei art.) Numele unui dans popular nedefinit mai îndeaproape (Vişoara — Caracal). Cf. H XI 248.

— De la n. pr. **Stoicăneşti** (< n. pr. *Stoican*).

STOICÉSC¹ s. m. v. **stoiceţ**.

STOICÉSC², **-EÁSCĂ** adj. (Învechit) **1.** (Despre oameni) Stoic **(1)**. *Dionisie, defăimînd pre filozofii cei stoiceşti şi făcîndu-se ucenic vasului celui ales, s-au făcut cunoscătoriu tainelor celor negrăite.* MINEIUL (1776), 14ᵛ¹/37. *Aceştea toţi au nu sînt ai fării greceşti cei înţeleapte fii şi flori: unde au înflorit Academia înţeleptului Platon... unde Stoes ai filozofilor stoiceşti?* MOLNAR, RET. 42/6. *Epictit, filozof stoicesc, în tinereţile lui au fost rob.* GOLESCU, E. 41/15, cf. POLIZU.

2. (Despre caracterul, însuşirile, atitudinile, manifestările etc. ale oamenilor) Stoic **(4)**. *Fără să vrea, vreodată a sale mîni stoiceşti să le-nrunte, să le spurce într-un singiuri omeneşti.* POGOR, HENR. 149/24. *Toate faptele lui nu atîta pentru însuşi bunătate, cît pentru lăcomia de cinste le făcea şi într-acea stoicească mîndrie îmbla vînînd gîndurile oamenilor.* ARHIVA, I, 155/8.

— Pronunţat: *sto-i-.* — Pl.: *stoiceşti.*

— **Stoic** + suf. *-esc.*

STOICÉŞTE adv. (Învechit, rar) Ca un stoic **(3)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.

— Pronunţat: *sto-i-.*

— **Stoic** + suf. *-eşte.*

STOICÉT s. m. v. **stoiceţ**.

STOICÉŢ s. m. (Iht.; prin Dobr. şi Munt.) Obleţ **(II)** (*Alburnus alburnus*). Cf. ANTIPA, F. I. 161, TDRG, ATILA, P. 255, CADE, SCRIBAN, D., BĂCESCU, P. 136, H VII 171, 388.

— Pl.: *stoiceţi.* — Şi: **stoicét** (BĂCESCU, P. 136), **stocéţ** (II VII 388) s. m.

— Etimologia necunoscută.

STOICHIOMÉTRIC, -Ă adj. v. **stoechiometric**.

STOICHIOMETRÍE s. f. v. **stoechiometrie**.

STOICIÁN, -Ă s. m. şi f., adj. (Ieşit din uz) Stoic **(1)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., DDRF, BUL. FIL. IV, 21.

— Pronunţat: *sto-i-ci-an.* — Pl.: *stoicieni, -e.*

— Din fr. **stoïcien**.

STOICÍSM s. n. **1.** Curent filozofic în Grecia şi Roma antică, potrivit căruia oamenii trebuie să se conducă numai după raţiune, să renunţe la plăceri şi la pasiuni şi să se dovedească neclintiţi în faţa vicisitudinilor vieţii. *Stoicismu plăcea sufletului său mai mult şi se arăta lui mijlocirile ceale mai multe a-i da, pre sine curat a se ţinea şi spre fapte bune a se îndemna.* NICOLAU, P. 311/8, cf. I. GOLESCU, C. *În filosofie urmează idealismu şi stoicismu.* ANTROP. 231/13, cf. NEGULICI,

POLIZU, PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE. *Nobilă, morala lui Platon reprezintă negaţia contingenţelor, a corpului, a simţurilor, aşa că uşor va ieşi din ea stoicismul, întrucît fundamentul e acelaşi.* LOVINESCU, C. IV, 149, cf. SCRIBAN, D. *Şi samsarul Damasipp de care pomeneşte Horaţiu, mergîndu-i prost afacerile, s-a convertit la stoicism, după ce era să se arunce în Tibru.* CĂLINESCU, C. O. 171, cf. DL, DM, DN. *Stoicismul a avut meritul de a fi studiat formele logice în şi pentru sine.* CF 1960, 20, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Atitudine plină de răbdare, de resemnare, de curaj în faţa vicisitudinilor vieţii (în special a durerii); p. ext. tărie **(II 3)**; austeritate; (învechit) stoicitate. *Ştia să rabde suferinţele cu un stoicism antic.* GHICA, S. 79. *Plătea neîncetat, cu cel mai mare stoicism, pierderile sale* [la jocul de cărţi]. FILIMON, O. I, 181, cf. PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE. *Unii din complotişti au murit cu stoicism, deşi li se cerea energie şi nu pasivitate stoică.* LOVINESCU, C. IV, 75. *A asistat cu stoicism la pregătirea evenimentului.* GALACTION, O. A. II, 80. *Îndura loviturile cu stoicism.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 37, cf. SCRIBAN, D. *Viaţa şi bucuria sînt visate calm, blînd, cu luciditate şi stoicism.* RALEA, S. T. III, 179. *Tineri, suportau suferinţa cu stoicism.* STANCU, R. A. I, 228. *Tonul dominant este acela al umanismului perfect echilibrat care caută... să răspundă destinului prin stoicismul demnităţii umane.* LL I, 132, cf. DL, DM, DN[2]. *Acceptă ridicolul cu zîmbet, se supune catastrofelor cu un stoicism încăpăţînat şi infantil.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 15/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Glumeţ) *Chemai în ajutor tot stoicismul sîngelui meu şi, cu zîmbetul în ochi, rămăsei nesimţitor.* HOGAŞ, DR. I, 166.

— Pronunţat: *sto-i-*. — Şi: (învechit) **stoiţism** s. n.

— Din germ. **Stoizismus**, fr. **stoïcisme**.

STOICITÁTE s. f. (Învechit) Stoicism **(2)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP, N. D.

— Pronunţat: *sto-i-*.

— Stoic + suf. *-itate*.

STOICÓS, -OÁSĂ s. m. şi f., adj. (Învechit) Stoic **(1)**. *Sileaşcă-se stoicosul întru a sa nesimţire Să lucreze ca nebunii a se lipsi de simţire.* CONACHI, P. 278, cf. DDRF, GRAUR, E. 92, L. ROM. 1965, 222.

— Pl.: *stoicoşi, -oase*.

— Din ngr. στοϊκός.

STOÍNĂ s. f. v. **stăuină**.

STOJÍ vb. IV v. **soage**.

STÓKES s. m. Unitate de măsură a viscozităţii cinematice egală cu raportul dintre viscozitatea dinamică şi densitate. Cf. DER, M. D. ENC., DN[3].

— Pronunţat: *stocs*. — Pl.: *stocşi*.

— Din fr. **stokes**.

STOL[1] s. m. v. **sol[1]**.

STOL[2] s. n. **1.** (Învechit) Coloană de soldaţi; grosul unei armate; p. restr. (în religia creştină) armată cerească. V. ceată, plic **(1)**, steag **(4)**. *Şi toate sfintele cinuri acolo adunatu-se-au, săboruri de preacuţi, mulţime de patriarşi, stoluri de proroci.* CORESI, EV. 176. *Dumnezeul nostru vine întru slavă dă războiu de stolul lui.* COD. TOD. 195. *Mihail... avea de multe ori dosadă de turci şi le oborîia stolurile şi le prăda ţara.* MOXA, 384/34. *Şi-i luo Antioh de către pădure cu stolul lui* (a. 1620). ap. ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 199. *Au lovit un stol de leşi.* M. COSTIN, LET. I, 248/10. *Pornindu-să stolul oştilor mării pre porunca-mpăratului.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 216[r]/15, cf. LB. *Ei luară portul cavalerilor germani din cari, în vechime, era un stol în serviţiul ostăşesc al Moldovei.* ASACHI, S. L. II, 92. *Stolul oştirilor turceşti acum se pornise spre ţară.* BĂLCESCU, M. V. 93. *Să întîmpinară cu împărăteasele şi să închinară pînă sosi şi Alexandru cu stolul lui.* ALEXANDRIA, 160/8. *Stolul inemicilor... a ascuns toate ţărmurile dinprejur şi însuşi regele cu pedestra oştire s-a văzut coborîndu-se la mare.* ARISTIA, PLUT. 306/7, cf. POLIZU. *Îndîrjiţii boieri vor fi strîns în Ardeal vreun stol de adunătură pe care lesne-l va răsipi oştirea ei.* ODOBESCU, S. I, 115, cf. DDRF. *Şi-un grabnic stol De călăreţi izbesc poporul.* COŞBUC, F. 55, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, MURNU, GR. 53. *Stolurile lui Ştefan-Vodă au străpuns pînă la cetăţile Tiribol şi Podhcej.* SADOVEANU, O. XII, 392, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✧ (Întărit prin repetare) *Îndată toată aripa ceea ce sta din direapta, stoluri după stoluri, au pornit la vad.* M. COSTIN, LET.[2] I, 257. ✧ (Adverbial) *Ni-am tîmpinat cu nuorul cel de lăcuste cum vine o oaste stol.* M. COSTIN, LET. I, 19. ✦ (Învechit, rar) Escadră (navală). *După scrisorile de la Constantinopol din 13 iunie, Căpitan Paşa, de la 7 ale acestii luni, au intrat în Marea Neagră cu toată scadra sa (stolul).* CR (1829), 96[1]/29.

2. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de" care arată componenţa) Grup (mare) de păsări zburătoare, de insecte etc. de acelaşi fel, care trăiesc, se hrănesc şi se deplasează laolaltă; cîrd, (regional) ciopor, toană[2] **(1)**, toi[3] **(3)**. V. banc, roi[2] **(1, 2)**. *Dacă trecea acela stol* [de lăcuste], *la un ceas şi giumătate sosia altul.* M. COSTIN, ap. GCR I, 201/30, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Astă dantă... se asemina mult cu înşirarea şi întreruperea stolului de cocori în călătoriea lor.* ARISTIA, PLUT. XI/20. *Ulivul... trece şi ţintă se abate Pe-un stol de păsărele în ierburi tupilate.* ALECSANDRI, POEZII, 299. *Stoluri de paseri sau de insecte sînt cîteodată răpite de tempestă din Europa şi duse tocmai în America.* CONTA, O. F. 248. *În liniştea sării Să mă-ngropaţi, pe cînd trec stoluri zburînd La marginea mării.* EMINESCU, O. I, 221. *Auzi un fîlfîit ca de un stol de paseri.* ISPIRESCU, L. 74. *Stoluri de graure se vîntură-n aer.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 225. *Un stol de vrăbii, speriat se împrăştia în toate părţile.* DELAVRANCEA, H. T. 263. *Cocorii veneau în ţară în stoluri lungi, vorbind cînd şi cînd în limba lor prin văzduhul albastru.* SANDU-ALDEA, U. P. 24. *Parc-ar fi căzut pe straturi un stol de fluturi de argint.* ANGHEL, Î. G. 9. *Ne lasă şi cocorii! Fugiţi, fugiţi departe, Întîrziate stoluri.* IOSIF, PATR. 73. *Ca să le ucidă* [pe păsări]..., *svîrl în storul de păsări (stol).* PAMFILE, J. I, 81. *Plimbîndu-se prin vie, a dat peste un stol de potîrnichi.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 127. *Stoluri de ciori, cîrîind sălbatic, începură să se învăluie peste sat.* AÎRBICEANU, S. P. 30. *Paserile se rotesc în înalt..., Se ridică stolul sus-sus, pe apa albastră a cerului.* GÎRLEANU, L. 56. [Peştele mare] ... *tras de stolul celor mici... nu va întîrzia să cadă în cursă.* ATILA, P. 60. *Adierile răcoroase... treceau pe fruntea mea ca fîlfîitul rece şi fioros de aripi fantastice ale unui stol de lilieci.* HOGAŞ, M. N. 53, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Primul stol de rîndunele A pornit spre Dardanele.* MINULESCU, VERS. 310. *Un stol de ciori întunecat s-abate ... Pe-o salcie cu crengile uscate.* CAZIMIR, L. U. 37. *Eu întotdeauna mi-am închipuit stolurile acestea de cocori conduse de căpitani bătrîni, foarte bătrîni.* C. PETRESCU, A. 307. *Brunul stol de rîndunele învălui cu vînt, cu ciripit, cu freamăt şi cu înimioare, vaporul de lemn şi fier.* TEODOREANU, M. III, 77. *Alte stoluri de peşti sfîrniţi din fund se ridică şi se lasă.* VOICULESCU, P. I, 29. *Stoluri mici treceau prin obscuritatea înserării.* SADOVEANU, O. I, 129. *Pierdut într-o visare tainică şi dulce soldatul urmărea cu privirea stolul acela de rîndunele.* BART, S. M. 67. *Lungi stoluri grăbite ţin calea spre nord.* PILLAT, P. 48, cf. SCRIBAN, D. *Stolurile vaste de vrăbii se înmulţeau în Bucureşti văzînd cu ochii.* ARGHEZI, S. XVIII, 166. *Împuşti un vultur care se repede asupră-ţi, lupţi cu un urs, dar ce te faci cu un stol de lilieci care ţi se aşază pe puşcă?* CĂLINESCU, C. O. 44. *Fluturi albi... năvăleau în stoluri.* BLAGA, H. 41. *Singurele vietăţi pe care le întîlniră... erau... rare stoluri risipite de*

ciori. CAMIL PETRESCU, O. II, 169. *Nu trecea prea mult pînă ce se iveau stolurile de corbi.* BOGZA, C. O. 264. *5 exemplare... [de vînderel mic] au fost împuşcate dintr-un stol.* LINŢIA, P. II, 159. *În fotolii, un stol de fluturi atraşi de parfum şi lumină.* PAS, L. II, 129. *Se abat pe insulă în stoluri astronomice, uneori văzduhul e alb de aripi şi de spume.* VINEA, L. I, 146. *Ecoul împuşcăturii se răspîndi..., făcînd să se ridice în aer un stol de peşcăruşi argintii.* TUDORAN, P. 290, cf. DL, DM. *Din cerul leşiatic, căděa cîte un stol de brabeţi.* BARBU, G. 10. *De prin porumbişti, fazanii îşi luau zborul în stoluri.* VÎN. PESC. octombrie 1962, 4. *Un stol de corbi şi pajuri pe umeri-mi stau droaie,* T. Iulie 1964, 57. *Acelaşi stol de porumbei învăluia turla bisericii.* V. ROM. ianuarie 1965, 47. *Călătoresc stoluri tîrzii, mor frunze şi flori.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 30/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Dar mai jos, pe rămurele, Cîntă-un stol de turturele.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 626. *Mi-este-un stol de porumbei, Trăsei cu săgeata-n ei.* FOLC. MOLD. I, 243. ✧ * (În comparaţii) *Şi păreri de rău trecute Cad pe inima-i trudită, Ca un stol de păsări mute Pe-o grădină părăsită.* TOPÎRCEANU, B. 71. *Scuturase capul cu un gest de voinţă, să sperie gîndurile şi să le zboare de sub frunte, ca pe un stol de vrăbii.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 35. *Pilcuri de fete... treceau vesele şi gureşe, ca stoluri de vrăbii.* COCEA, S. I, 190. *Cuvintele, ca un stol de corbi, Pe cîmpul hîrtiei s-adună.* LESNEA, VERS. 188. *S-o visez, să scap de gînduri care se ţineau de mine ca un stol de păsări flămînde.* VLASIU, D. 322. *Ceva, ca un stol de lăcuste, îi fîlfîi deasupra capului.* T. POPOVICI, SE. 277. ✧ (Întărit prin repetare) *Sosia... stol după stol* [de lăcuste], *cît ţinea de la aprîndzu pînă în desară.* M. COSTIN, ap. GCR I, 201/30. *Semnalul de argint al rafelor speriate şi, din toate părţile iazului, stoluri-stoluri ridicîndu-se în fîlfîitul spăimîntat al aripelor în cerul dimineţii.* COCEA, S. I, 6. *Într-un răstimp, au prins a trece gîşte sălbatice, stoluri după stoluri.* SADOVEANU, O. XVII, 360. *Peste salcîmii Cuţaridei treceau brabeţii. Se lăsau stoluri-stoluri la rampă.* BARBU, G. 416. ✧ (Adverbial) *Cum între cer şi mare trec păsările stol, Trec gîndurile mele a sufletului gol.* EMINESCU, O. IV, 432. *Mulţimea năvălea iarăşi stol.* COŞBUC, P. I, 226. *Oamenii cu copiii, stol, îl aşteaptă.* STANCU, D. 33. *S-adună toţi vulturii stol Sub cer se rotesc rotocol.* BENIUC, V. 113.

3. P. anal. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de" care arată componenţa) Număr (relativ) mare de persoane strînse (neorganizat) laolaltă; buluc, ceată, cîrd, droaie, gloată, grămadă, grup, mulţime **(1)**, pîlc **(2)**, (popular) crîlă, liotă, (învechit) cin, tacîm **(II 3)**, (regional) canara, ciopor, ciurdă, clapie, inişină **(3)**. V. bandă, clică, gaşcă, mulţime **(1)**. *Lipsească negrul stol de lacomi vînzători* [de ţară]. HASDEU, I. V. 217. *În fiecare stol de biciclişti cari, ca păsările, cutreieră ţara asta mîndră, bravă şi bună...,* parcă te văz şi pe tine. CARAGIALE, O. VII, 447. *Salcîmii lanurilor de orez din Lombardia... emigrează în stoluri* (a. 1889). în PLR I, 389. *Pe fărm erau stoluri de fete Cu drag de năier ascultînd.* COŞBUC, P. I, 81. *Văzui un stol de fete şi neveste.* HOGAŞ, DR. I, 45. *Expediţiile lui Philippos... îndemnaseră încoace stoluri întregi de negustori.* PÂRVAN, G. 609, cf. RESMERIŢĂ, D. [Sultana] *treetnd semeaţă în goana calului, urmată de un stol de admiratori.* M. I. CARAGIALE, C. 129, cf. CADE. *Trecea... cîte-o hoardă de ţigani, zăvragii..., cu stoluri de dănciuci în pielea goală.* GALACTION, O. 8. *Împresuraţi de stolul de curteni, neguţătorii intrară la reşedinţa ducelui.* SADOVEANU, O. XI, 29, cf. SCRIBAN, D. *Peste Oneghin năpădise Un stol de creditori tehui.* V. ROM. ianuarie 1954, 12, cf. DL, DM. *La tribună, urcă un stol de purtători ai cravatelor roşii.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 166, cf. M. D. ENC., DEX. *Vine un stol de mari boieri.* TEODORESCU, P. P. 53. ✧ (Întărit prin repetare) *Se gîndi să încheie socotelile sale cu specia şi găsi cu cale să invite pe toţi ai lui, stoluri-stoluri, pentru o comunicare importantă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 31/3. *Pe drumul cel mare, Trec şi să petrec Stoluri de pe stoluri... De voinici.* PĂSCULESCU, L. P. 61.

4. P. anal. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de" care arată felul) Mulţime de obiecte, de procese, de imagini etc. de acelaşi fel. *Neieşind vărsatul în a treia zi, atunci se înalţă şi se măreşte aprinzeala, cu tot stolul arătatelor semne.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 242/27. *Un stol de gînduri aspre trecu peste-a lui frunte.* EMINESCU, O. I, 93. [Era] *înconjurat de mezelicuri şi de un stol de butelci pline cu vinul cel mai chihlimbariu.* GANE, N. III, 172. [Pieriră] *în stol molatic visările plăcute.* MACEDONSKI, O. I, 247. *Şi stoluri de închipuiri o troieneau, mititica, stîrnind gîndurile-i neîncercate din pacea lor adîncă.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 119. *Din splendoarea ei cea veche, ne-a păstrat vechea Heladă Stol de basme şi credinţă.* COŞBUC, P. II, 140, cf. ŞĂINEANU[2]. *Zadarnic cat stoluri de visuri Ce printre paltini se pierdură.* GOGA, POEZII, 24, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Se ridica, spre codrii suspendaţi, stol de fluierături şi ţipete de fierăstrău.* GALACTION, O. A. I, 241. *Coborau stoluri de frunze veştede peste pămîntul reavăn.* I. BOTEZ, B. I. 22. *Un stol de avioane a trecut peste o parte a Moscovei.* SAHIA, U. R. S. S. 199. *Pleacă spre noi, în ritm de lopeţi, ca în bătăi de aripi, un stol vesel de bărci uşoare.* COCEA, S. I, 101. *Fug clipele rele, Pierind după geamuri. Vin stoluri de stele Să cînte pe ramuri.* LESNEA, VERS. 217. *Cad fulgii şovăielnici în stoluri fără număr, Din nevăzute urne ei cad pe albul umăr Al dealurilor prinse de-o crustă argintie.* I. BARBU, I. S. 15. *Stolul gîndurilor îşi frînse zborul şi ele se risipiră dispărînd.* Y. ROM. noiembrie 1951, 97. *Primind în zilele lui albe Stoluri de plîngeri şi de jalbe...,* Leul *pierdu de tot răbdarea.* ARGHEZI, S. V, 26, cf. DL. *Scrisori de prin ţară: un stol măricel. Îi vin din uzini, din ogoare.* DEŞLIU, M. 70. *Pe fluviul timpului lunecă stoluri de nave.* LABIŞ, P. 245, cf. DM. *Un stol de clopote... vorbeau despre apropiata moarte.* BARBU, PRINC. 20, cf. DEX. ✧ (Întărit prin repetare) *Stoluri, stoluri trec prin minte Dulci iluzii.* EMINESCU, O. I, 105. ✦ (Regional) Mănunchi **(I 2)** (Adămeşti — Alexandria). Cf. DL, DM, DEX. *Trecu una uit'te-acu Taman cum îmi spuseşi tu, Cu fusta sumeasă-n brîu, În mînă c-un stol de grîu.* ŞEZ. VII, 22. ✦ P. ext. (Regional) Panicul la porumb (Bechet — Corabia). Cf. GL. OLT. *Copilul* [porumbului] *dăunează şi rodu şi face şi stol mare de nu rodeşte cum trebuie.* b. ✦ (Rar) Tufă **(1)**. Cf. SCRIBAN, D. *Se ridicau mălurile... pe care creşcuseră în voie stoluri de tufani.* STANCIU, Ş. 75. ✦ (Regional) Pădure între două poiene (Uricani). Cf. A III 2.

5. P. ext. (Prin vestul Olt. şi prin vestul Transilv.) Salbă[1] **(1)**. Cf. N. REV. R. VIII, nr. 6, 88. *Fetele purtau la gît stol dă mărgele.* ALR II 3 352/310, cf. ib. 335/310.

— Pl.: *stoluri.* — Şi: (regional) **stor** s. n.

— Din ngr. στόλος.

STOL[2] s. n. v. **stor[1]**.

STOL[4] subst. (Rusism învechit) Masă[1] **(I 1)**. *Pe atunci scriitorii cancelariilor se ziceau „piseri", şefii de serviciu „nacialnici", masa de birou se numea „stol" şi şeful de masă „stolnacialnic".* GHICA, ş. XVIII.

— Pl.:?

— Din rus. **стол**.

STOLÁR, -Ă adj. (Învechit; despre taxe, venituri) Care se referă la stolă[1] **(2)**; privitor la stolă; de stolă[1]. *Împărăteasa emite un rescript lung din zece puncte, în care se regulează taxele stolari (de patrafir).* BARIŢIU, P. A. I, 412. *Clerul s-a turburat pentru limitarea taxelor stolari.* id. ib. 430, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Să renunţe la veniturile stolare, pe care avea dreptul să le încaseze de la credincioşi,* în SCL. 1975, 54.

— Pl.: *stolari, -e.*

— **Stolă[1]** + suf. *-ar.*

STÓLĂ[1] s. f. **1.** Veșmînt bisericesc în formă de fîșie, pe care îl poartă pe după gît preoții catolici în timpul oficierii diferitelor slujbe. V. patrafir. Cf. STAMATI, D. *Angelo Malpiori, haine de Ducă, cu stola de aur.* NEGRUZZI, S. III, 397, cf. BARONZI, I. L. I, 213/16, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Subdiaconul ... peste sutană avea petrecută o cotă neagră de dantele și o stolă de asemenea neagră.* CĂLINESCU, S. 28, cf. DL, DM, DN[2], DEX. ✦ (Învechit, rar) Rantie **(1)**. *Frații lui Petru se îmbrăcară încă în stolă călugărească.* ȘINCAI, HR. I, 177/30.

2. (Învechit) Venit obținut de preot de la serviciul altarului. *Art[icolul] 10 regulează încîtva taxele preoțești, adecă stola și administrarea averilor bisericești.* BARIȚIU, P. A. I, 217, cf. GHEȚIE, R. M. [Unii] *preoți ..., sub numele de „stolă" exploatau poporul.* MOLIN, R. B. 418.

3. (În antichitate) Rochie largă și lungă pînă în pămînt, care se strîngea pe corp cu două cordoane, unul pe sub sîni, altul deasupra șoldurilor, purtată de matroanele romane peste tunică. Cf. STAMATI, D., GHEȚIE, R. M. *Nu întrevezi sub alba stolă asiriană chipul fermecător al chaldeianei Rachel.* HOGAȘ, DR. I, 123, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stole.*

— Din lat. **stola.**

STÓLĂ[2] s. f. (Învechit, rar) Strat[1] **(I 6)**. *Minele de aramă de la Bălan constau din cinci stole așezate una deasupra celeilalte.* MOLDOVAN, Ț. N. 280.

— Pl.: *stole.*

— Etimologia necunoscută.

STOLĂRÍE s. f. v. **stolerie.**

STOLÉR s. m. (Învechit și popular) Tîmplar. *9 p[i]l[aci] unui stoler ce au lucrat stranele în biserică* (a. 1782). IZVOADE, 239. *Calfa... de lăcătuși, de stoleri.* IST. AM. 19[v]/3. *Au fost de față... Andriș..., stoler i Mihail* (a. 1803). URICARIUL, IV, 173/12. [Robinson] *întovărășit de Vineri s-au supus la un stoleriu și mai înainte de plinirea unui an,... au procopsit întru acest meșteșug.* DRĂGHICI, R. 311/24. *Dup-aceea, te-i duce la stoler, și-i zice să-mi gătească mai degrabă ce i-am dat să-mi facă..* KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 423. *Transformă... lemnele în obiecte mai bine lucrate ca dulgherii și stolerii.* I. IONESCU, D. 495, cf. DDRP. *Ce aveau însă de făcut vro 800 ferari, lemnari și stoleri în Sarmizagetuza?* XENOPOL, I. R. I, 190, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Stolerii sau tîmplarii... au și ei un rost, dar mult mai neînsemnat.* IORGA, C. I. III, 175, cf. TDRG, PASCU, S., RESMERIȚĂ, D. *Ocupațiile practicate... spițeri, stoleri, steclari.* N. A. BOGDAN, C. M. 101, cf. CADE, SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 374, LTR[2], DL, DM, SFC I, 78, DEX. *Mîndră casă ți-ai făcut... La stoleri că mi-ai plătit Să despice-un brad în două, Ca să-ți facă alta nouă.* MARIAN, Î. 241, cf. ALR I 1 824, 1 825, ALR II/I h 222. *A greșit croitorul și a spînzurat stolerul,* se spune despre cineva care plătește pentru vina altuia. Cf. MAT. FOLK. 1 172.

— Pl.: *stoleri.*

— Din ucr. **столяр.**

STOLERÉSC, -EÁSCĂ adj. (Prin Mold.) Care aparține stolerului; privitor la stoler; de stoler. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *stolerești.*

— **Stoler** + suf. *-esc.*

STOLERÉȘTE adv. (Prin Mold.) În felul stolerului; ca stolerul. Cf. SCRIBAN, D.

— **Stoler** + suf. *-ește.*

STOLERÍE s. f. (Popular) Tîmplărie **(1)**. Cf. DAMÉ, T. 59, TDRG. *Lemnăria se împarte... în mai multe ramuri.... dulgheria și tîmplăria sau stolerie.* PAMFILE, I. C. 113, cf. CADE. *Ocupațiile de stolărie sau de traforaj ale d-lui Brătescu-Voinești sau stupăritul d-lui Sadoveanu nu interesează pe nimeni.* LOVINESCU, C. V, 98, cf. SCRIBAN, D., LTR[2], DL, DM, SFC IV, 70, DEX, H III 18, X 6, 77, A V 14, 15, VI 26.

— Și: (regional) **stelărie** s. f.

— **Stoler** + suf. *-ie.*

STOLERÍȚĂ s. f. (Prin Mold.) Soție de stoler. Cf. TDRG.

— Pl.: *stolerițe.*

— **Stoler** + suf. *-iță.*

STOLÉTNEC subst. v. **stoletnic.**

STOLÉTNIC s. m. (Bot.; regional) **1.** Numele mai multor specii de aloe: **a)** sabur **(2)** *(Aloë ferox* și *succotrina).* Cf. BORZA, D. 16; **b)** doctor *(Aloë vera).* Cf. *id.* ib.

2. Talpa-ursului, v. talpă **(I 1 b)** *(Phyllocactus akermanni).* Cf. BORZA, D. 129.

3. Vîsc *(Viscum album).* Cf. BORZA, D. 181.

4. Limba-soacrei *(Opuntia ficus-indica).* Cf. BORZA, D. 120.

— Pl.: *stoletnici.* — Și: **stolétnec** subst. BORZA, D. 120.

— Din rus. **столетник.**

STOLÍ[1] vb. IV. Tranz. și refl. (Învechit) A (se) grupa, a (se) așeza în stoluri[2] **(1)** sau, p. ext., în linie de bătaie. *Husarii s-au stolit și au purces asupra oștii lui Mihai Vodă.* M. COSTIN, LET. I, 224/38. *Dumnezeu din sfîntul tău sălaș faci cale cînd stolești către războiu oștile tale.* DOSOFTEI, PS. 254/8, cf. DDRF, BOGDAN, O. 419, MURNU, GR. 53, TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *stolesc.*

— V. **stol**[2].

STOLÍ[2] vb. IV. Tranz. și refl. (Învechit) A (se) împodobi; a (se) găti. *Ceru însă drept har a nu se stoli în veșmintele și cu odoarele ce i s-au adus.* ASACHI, S. L. II, 58, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., GÁLDI, M. PHAN. 257, SCRIBAN, D. *Începură să se stolisească cu tot ce aveau mai bun.* POP., ap. ȘĂINEANU[2].

— Prez. ind.: *stolesc.* — Și: (învechit) **stolisí, stolosí** (ALEXI, W.) vb. IV.

— Din ngr. στολίζω (aor. al lui στολίσω).

STOLIDITÁTE s. f. (Latinism învechit) Stupiditate. *În contra acestui principiu vedea multă stolidităte și aroganție.* ARISTIA, PLUT. 124/22.

— Din lat. **stolliditas.**

STOLÍRE s. f. (Învechit, rar) Împodobire; gătire. Cf. stoli[2]. Cf. GÁLDI, M. PHAN. 257. ✦ (Concretizat) Podoabă **(I 1)**. *Maicile dăunea fiicilor îmbrăcămintea și stolirea de cununie.* ASACHI, I. 225/20.

— Pl.: *stoliri.*

— V. **stol**[2].

STOLISÍ vb. IV v. **stol**[2].

STOLIȘÓR s. n. Diminutiv al lui stol[2] **(4)**. *Scoaseră vorba că zeii a așezat pe Chimera în cer, dînd numele ei de la un stolișor de stele.* ISPIRESCU, U. 125, cf. CADE, DL, DM, DEX.

— Pl.: *stolișoare.*

— **Stol**[2] + suf. *-ișor.*

STOLÍT[1], -Ă adj. (Învechit) Grupat, așezat în coloane, stoluri[2] **(1)** sau în linie de bătaie. *Au purces cu toată oastea stolită asupra taberii lui Vasilie Vodă.* M. COSTIN, LET. I, 280/27. *Hatmanul Buhuș, văzîndu-i că stau stoliți, au scos pre Dedul sărdarul..., de-au mărsu spre oastea leșilor.* NECULCE, L. 79, cf. DDRF.

— Pl.: *stoliți, -te.*

— V. **stoli[1]**.

STOLÍT[2], -Ă adj. (Învechit) Împodobit; gătit. Cf. CANTEMIR, ap. DDRF. *Acel pin stolit atrasă mai în urmă ochii Brandei.* AȘACHI, S. L. II, 75, cf. DDRF.

— Pl.: *stoliți, -te.*

— V. **stoli[2]**.

STOLÍȚĂ[1] s. f. (Învechit) Capitală; reședință. *Până în stolița Mosculuĭ ținea cetățile Leșii[i].* M. COSTIN, ap. GÎDEI. *Au zis să să ducă unii să dea foc stoliții.* IST. Ț. R. 99. *Va merge întinsu în stolița moschicească.* NECULCE, L. 186. *Au fost scris la împăratul Mosculuĭ să-i gătească conac la stoliță.* N. COSTIN, LET. II, 65/36. *Părțile a cărora rezidențiе (stoliță) este în Franția.* AR (1829), 183[1]/6, cf. DDRF, TDRG, BRĂESCU, M. 72, CADE, SCRIBAN, D. ✦ (Prin Bucov.) Tron[1] (al lui Dumnezeu); (învechit) scaun **(3)**. *S-au suit la cer să-l dea pe Dumnezeu jos din stoliță.* ap. CADE.

— Accentuat și: *stóliță.* CADE. — Pl.: *stolițe.*

— Din rus. **столица.**

STÓLIȚĂ[2] s. f. (Regional) Bucătăreasă (la nuntă) (Toplița). Cf. ALR II/I h 163/228.

— Pl.: *stolițe.*

— **Stol[4]** + suf. *-iță.*

STOLNACEÁLNIC s. m. (Rusism învechit) Șef de masă **(III)** într-o cancelarie, într-un departament, într-o judecătorie etc. *În locul acestuie, s-u înaintit de director pe unul din stolnacealnicii acii[i] canțelerii.* BULETIN (1833), 143[1]/14. *Logofăt Scarlat Tîmpeanu s-a orînduit stolnacealnic la logofeția departamentului celor bisericești.* CR (1833), 193[1]/12. *Slujbe de administrații ... stolnacealnicii, pomoșnicii acestora, reghistratorii.* REGUL. ORG. 579/5. *Pe atunci scriitorii cancelariilor se ziceau „piscri", șefii de serviciu „nacialnici", masa de birou se numea „stol" și șeful de masă, „stol-nacealnic".* GHICA, S. XVIII. *Stolonacealnicul de atuncea (care astăzi se traduce prin terminul „șef de masă") îl punea să lucreze la concepte fiindcă le brodea mai bine decît el.* SION, P. 167. *Isprăvnicia docladarisește giudecătoriei, care și trimete un stolnacealnic la fața locului în comandirovcă.* ALECSANDRI, T. 1 358, cf. CIHAC, II, 370, CONTRIBUȚII, II, 118.

— Scris și: *stol-nacealnic.* — Pl.: *stolnacealnici.* — Și: **stolonaceálnic** s. m.

— Din rus. **столоначельник.**

STÓLNĂ s. f. Excavație orizontală sau puțin înclinată într-o mină, având ieșire directă la suprafața solului. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *stolne.*

— Etimologia nesigură. Cf. germ. **Stollen** „galerie în mină".

STÓLNIC, -Ă s. m., s. f. **1.** S. m. Titlu dat în evul mediu în țările române boierului care se ocupa de masa domnului și uneori îl servea, gustînd înaintea acestuia mîncărurile, spre a dovedi că nu sînt otrăvite, și care avea grija aprovizionării cu alimente a curții domnești, a depozitelor cu alimente etc.; boier care avea acest titlu. *8 talgere de plum[b] de la Costantin stolni[c]* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 193, cf. ROSETTI, B. 104. *Au fost noua danie de la stulnicul Frăgule* (a. 1670). GCR I, 207/15. *S-au vorovit cu unchii lui, cu Constantin Cantacuzino, stolnicul și cu Mihai spătariul.* NECULCE, L. 230, cf. ANON. CAR. *Luînd și pre dumnealui stolnicul Constantin...,, să începeți* (a. 1816). BUL. COM. IST. III, 45, cf. LB. *Stolnicul Niculai Iliot au propus adunărei „că clăcașului ce are 5 capete de vite să nu i să dea mai mult de trei pogoane pentru cosire de fîn".* AR (1831), 30[1]/19. *Au doar nu mi-ați jurat și mie credință, cînd eram numai stolnicul Petre?* NEGRUZZI, S. I, 140, cf. POLIZU. *Îi dete epitetul de „majordom", promițîndu-i că, după ce se va întoarce în țară, îl va numi stolnic.* SION, P. 96, cf. LM, DDRF, PHILIPPIDE, P. 154. *Mai tîrziu, între 1586 și 1590, întîlnim pe Mihai ca agă întîi, apoi ca stolnic.* XENOPOL, I. R. V, 131, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Stolnicul (de la „stol", masă) dă Domnului să mănînce, cămările curții sînt în sama lui.* IORGA, C. L. II, 152, cf. TDRG. *Trei boieri rămaseră... — Trei boieri? — Da... Paharnicul Ulea, stolnicul Drăgan și jîlnicerul Stavăr.* DELAVRANCEA, O. II, 39, cf. RESMERIȚĂ, D. *Stolnicul cu ajutoarele lui care aveau grija mesei domnești.* BUL. COM. IST. V, 27, cf. CADE. *Stolnicul punea înaintea lui Vodă vasul de argint cu felul de mîncare rînduit, ridicînd capacul și cu lingura lui gusta, în văzul tuturora.* SADOVEANU, O. X, 143, cf. PUȘCARIU, L. R. I, 297, SCRIBAN, D. *D. Aricescu, tatăl poetului C. D. Aricescu, fusese o vreme grămătic la stolnicul Nicolae.* CĂLINESCU, S. C. L. 137, cf. DL, DM, CONTRIBUȚII, I, 275. *Stolnicul Constantin Cantacuzino... studiase la Padova.* IST. LIT. ROM. II, 26. *Dregătorii... care se ocupau de aprovizionarea și ospețele curții domnești (paharnicul, stolnicul, clucerul, stegarul, pitarul, jîlnicerul).* STOICESCU, S. D. 263. *Atît tatăl său cît și unchiul Iordache, mai întîi, vameș, iar, apoi, stolnic, erau... oameni cultivați.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 13/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Acest for al științei și culturii își are începutul în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, cînd, la îndemnul stolnicului Cantacuzino, a luat ființă în 1678 Academia de la Sf. Sava.* JUD. ROM. SOC. 33/2. *Dormiți, nu dormiți, La masă-mi ședeți? Doi stolnici de mese, Mese să-mi întindeți.* TEODORESCU, P. P. 58, cf. CARDAȘ, C. P. 189. ✧ *Vel* (sau *mare*) *stolnic* ori *stolnic mare* = dregător de curte cu atribuții speciale legate de masa domnului; șeful stolnicilor **(1)**. *Fusese stolnic mare la Șărban Vodă* (a. 1611). MAG. IST. I, 245/20. *I Toma vel stolnic i Bălan vel comis... mărturisim că iastă scrisoare a noastră* (a. 1641). GCR I, 91/21. *Stolnic mare, cu obiceiul la zile mari și la veselii domnești... viind înaintea bucatelor domnești, le tocmește pre masă înaintea domnului.* URECHE, LET. I, 104/30. *Nacul, comis mari, și Pătrașco Ciogolea, stolnic mari, scriem și dăm știre* (a. 1651). GCR I, 150/33. *Agafița, stolniceasa răposatului Predii, ce au fost stolnic mare* (a. 1713). BUL. COM. IST. IV, 175. *După vel ban, vel păharnic... vel stolnic... fiește-care boierie să păzia și să cinstea la rînduiala sa.* GHEORGACHI, CER. (1762), 267. *Zorzara era stolnic mare* (a. 1773). GCR II, 97/24, cf. TDRG. *Vel stolnicul... făcea semn către cei ce aduceau bucatele pre masă de la cuhnii.* BARBU, PRINC. 221[8]. *A devenit apoi mare stolnic și mare logofăt.* STOICESCU, S. D. 77. (Cu alte determinări care arată ierarhia) *Șubalternii cei mai apropiați ai marelui stolnic erau al doilea stolnic și marele șufar.* STOICESCU, S. D. 281. ✦ Șeful bucătarilor de la o curte boierească. *Scoase pe sofragiu și pe stolnic sub cuvînt de mîncătorie și puse în locul lor pe alții.* FILIMON, O. I, 154. *Spune stolnicului să scoată din pivniță o garafă de Comandaria de cea bună.* ALECSANDRI, T. 1 243, cf. DL, DM, DEX.

2. S. m. și f. (Rar la f.) P. anal. (Învechit și popular) Persoană care face invitațiile, conduce alaiul, pregătește și servește masa, toarnă băutura în pahare sau are alte atribuții la nunți, ospețe etc. *După ce le aduse masă, tacîmuri a pus, Stolnic, păharnic le fusese.* PANN, P. V. II, 8/10. *Unde-i stolnicul de casă Cu bun răspuns să ne iasă?* SEVASTOS, N. 121. *Al doilea vornicel al mirelui... se numește „stolnic"..., a cărui misiune e de a păzi colacul, cofița și grîul*

pînă de soseşte şi mirele. MARIAN, NU. 457, cf. DDRF, TDRG, DL, L. ROM. 1959, nr. 1, 48, FD IV, 258, M. D. ENC., DEX. *Bărbaţii trecură să îngrijească de băutură iar stolnicele de masă.* în SCL 1975, 54, cf. H II 119, XII 12, 35, ALR II/I h 161, 163, 164, A VI 33, IX 1, GLOSAR REG. ✦ Spec. (Olt.) Persoană care poartă ploşca şi bradul la (alaiul de) nuntă. Cf. CADE, SCRIBAN, D.

3. S. m. (Olt., Transilv.) Colac de grîu făcut la mari sărbători, la nunţi, la praznice etc. *Vineri, înainte de nuntă, se face colacul sau stolnicul.* N. REV. B. IV, nr. 38, 70. *Dacă au timp, se duc cu toţii la biserică, ducînd stolnicul, colacii, luminile, tămîia şi vinarsul de hram.* DENSUSIANU, Ţ. H. 276, cf. CADE. *În sara de Crăciun, fac ţipoi acela, stolnic, şi-apoi îl pun pă masă.* T. PAPAHAGI, M. 163, cf. CHEST. VIII/8, 27, GLOSAR REG. *Stolnicul ieste nişte ptine cu flori pe ea să făca vineri..., să face la nuntă.* GL. OLT.

— Pl.: *stolnici, -ce.* — Şi: (învechit) **stůinie** s. m.

— Din slavon. СТОЛЬНИКЪ.

STOLNICEÁSĂ s. f. **1.** Soţie de stolnic **(1)**. *Scris-am ... eu preuteas*[ă] *şi stolniceasa, acesta a nostră scriptur*[ă] (a. 1599). CUV. D. BĂTR. I, 89. *Agafiţa, stolniceasa răposatului Predii ce au fost stolnic mare* (a. 1713). BUL. COM. IST. IV, 175. *Către fetele...stolnicesii Zmarandii Creţuleaschii* (a. 1839). DOC. EC. 729, cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., TDRG, DHLR II, 320, PASCU, S. 25, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *După ea se luară şi celelalte, din plictis,... stolniceasa Haretia, Sofica a hatmanului Costachi Caragea.* BARBU, PRINC. 20, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Popular) Femeie care pregăteşte mîncarea, serveşte nuntaşii sau are alte atribuţii la o nuntă; (regional) stolniciţă. *Trepădătoarele, vornicesele, stolnicesele... strîng blidele, dau masa la o parte.* SEVASTOS, N. 309, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, FD IV, 258, M. D. ENC., DEX, H IV 158, ALR II/I h 163/705.

— Pl.: *stolnicese.*

— **Stolnic** + suf. *-easă.*

STOLNICÉL s. m. Titlu dat în evul mediu în ţările române boierului de rang inferior stolnicului **(1)**, care aducea mîncarea la masa domnească sau (la sate) strîngea dijma din cantitatea de peşte prins în Dunăre şi în bălţi; boier care avea acest titlu. *Trei întăriri de stăpînire de moşie lui Lupu stolnicel* (a. 1563). BUL. COM. IST. V, 147. *Curtenii... se împărţeau în... stolnicei..., armaşei.* BĂLCESCU, M. V. 645, cf. DDRF. *Copiii de casă, păhărniceii, stolniceii — slujbaşi tineri — zburdă acum.* IORGA, C. I. I, 174, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *După ce s-a vestit la cuhnii că cinstiţii meseni aşteaptă, stolniceii s-au înfăţişat cu tot şiragul de vase.* SADOVEANU, O. XVIII, 438, cf. SCRIBAN, D. *Pînă la Constantin Mavrocordat, marii dregători aveau sub ordinele lor un număr de slujbaşi subalterni care purtau... titlul superiorilor lor la diminutiv: vornicei, spătărei, păhărnicei, bănişori, stolnicei, comişei etc.* OŢETEA, T. V. 49, cf. DM. *Stolniceii, unit la curte, alţii prin sate strîngeau dijma din peştele prins în Dunăre.* DER, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stolnicei.*

— **Stolnic** + suf. *-el.*

STOLNICÍE s. f. **1.** Demnitate sau funcţie de stolnic **(1)**; perioadă în care un boier avea această demnitate sau funcţie. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DEX.

2. Instituţie administrativă care se afla sub conducerea stolnicului **(1)**; clădire în care se afla o astfel de instituţie. *Vătavii de pe la curţile boiereşti, care aduc sara la cărţi ceea ce încarcă ziua în soceteala stolniciei.* ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *stolnicii.*

— **Stolnic** + suf. *-ie.*

STOLNICÍŢĂ s. f. (Prin sudul Mold. şi prin nord-vestul Munt.) Femeie care pregăteşte mîncarea, serveşte nuntaşii sau are alte atribuţii la o nuntă; (popular) stolniceasă **(2)**. *Şi voi, stolniciţele, adunaţi-vă ploştile.* H XII 41, cf. III 268.

— Pl.: *stolniciţe.*

— **Stolnic** + suf. *-iţe.*

STÓLNIŞTE s. f. (Regional) Loc unde se culcă vitele la amiază, vara. Cf. SCL 1975, 54.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

STÓLNIŢĂ s. f. (Regional) Planşetă **(1)** pentru aluat (Părhăuţi — Suceava). Cf. LEXIC REG. II, 126.

— Pl.: *stolniţe.*

— Din ucr. dial. **стольница**.

STOLOCÁN s. m. v. **stolohan.**

STOLOGOL s. n. (Prin nord-vestul Olt.) Loc îngrădit cu crengi verzi, unde se ţin viţeii. Cf. PAMFILE, J. III, 62. *Călăuzu, buzu (cocostîrcu) Întoarce-te, învîrte-te, Ca popa-n biserică, Ca porcii prin feregă, Ca viţeii-n stologol, Ca vacile-n munte gol!* VICIU, GL.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

STOLOHÁN s. m. (Mold. şi prin Transilv.) Bucată, (mare) de piatră, de pămînt etc. V. **bolovan**e **stîncă (1)**. *Muntele de S. Bernard este acuma foarte primejdios din pricina multor stolocani de omăt care ameninţează pe călători.* AR (1834), 66[1]/27, cf. ALEXI, W. *Biruind cu opintiri de om voinic cervicia Măgurii, ajunse într-un loc unde stăteau stolohanii de stîncă ruginită prăvăliţi unul peste altul.* MIRONESCU, S. 201, com. MARIAN, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI. *E tare cum e stolohanul.* CHEST. V/22. *Era în piaţă de vînzare o bucată de unt cît un stolohan.* ib. 49, cf. 4 63, 66, 67, A VI 26, LEXIC REG. II, 121, GLOSAR REG. ✦ P. anal. Bulgăre sau cocoloş (de brînză, de caş, de unt, de sare etc.). Cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D. *Din strachina pusă în mijlocul mesei, între stolohanii de mămăligă, se ridică un abur înalt.* CAMILAR, C. P. 90. *Se lasă puţin pînă se încheagă laptele..., după aceea se strînge închegătura cu mîna pînă se face stolohan.* H XII 430, cf. 442, ŞEZ. V 124, CHEST. V/15, 19, 24, 54, A V 25, LEXIC REG. II, 121, GLOSAR REG. ✧ (Adverbial) *Cînd făina din întîmplare se udă, se strînge boţuri şi se zice că s-a strîns stolovan.* CHEST. V 45. ✦ (Regional) Porţiune întărită la pulpa animalelor (Hangu — Piatra Neamţ). Cf. CHEST. V/39.

— Pl.: *stolohani* şi (n.) *stolohane* (CHEST. V/24, 66, 67). — Şi: (învechit) **stolocán**, (regional) **stolován** s. m.

— Etimologia nesigură. Cf. **bolovan**.

STOLOHĂNÍ vb. IV. **1.** Tranz. şi refl. (Mold. şi prin Transilv.) A (se) bolovăni; a (se) face cocoloaşe; p. ext. a (se) usca foarte tare. *Pămîntul... să nu fie aşa de umed, cît să se stolohănească la boronire.* I. IONESCU, B. C. 173/28, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, MIRONESCU, S. 620, SCRIBAN, D. ✦ Refl. (Regional; despre părţi ale corpului unui animal) A se întări (Negreşti — Piatra Neamţ). Cf. CHEST. V/49. *S-a stolohănit pulpa vacii.* ib.

2. Tranz. (Mold.; complementul indică oameni; în formele *storohăni, storoni*) A bate tare; a zdrobi. *Fu spîndzurat şi storohănit fără milă.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 2[r]/33. *Sora... nu-şi găsea altă treabă decît să-i storonească c-o cociorvă.* SĂM. V, 475, cf. TDRG. *L-a storonit în bătaie.* PAMFILE, J. II, 167, cf. CADE, SCRIBAN, D., I. CR. V, 95.

3. Tranz. (Regional; complementul indică plante cerealiere sau leguminoase) A pisa **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *stolohănesc.* — Și: (învechit și regional) **storohăní,** (regional) **storoní** vb. IV.

— V. **stolohan.**

STOLOHĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Mold. și prin Transilv.; despre pământ, despre terenuri) Bolovănos; pietros **(1)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., LEXIC REG. II, 121.

— Pl.: *stolohănoși, -oase.* — Și: **stolovănós, -oásă** adj. LEXIC REG. 115.

— **Stolohan** + suf. *-os.*

STOLOIPÁN, -Ă adj., s. m. și f. = **toroipan (2).**

3. (Prin nord-vestul Munt.) Prost **(B IV 1).** Cf. UDRESCU, GL. *O schidoală, o stoloipană Mi-o făcu maica pomană.* id. ib.

STOLOJOÁIE s. f. (Regional) Loc răcoros înaintea strungii, unde stau oile vara (Lupeni). V. staniște. Cf. A III 3.

— Pl.: ?

— Etimologia nesigură. Cf. toloagă.

STOLÓN s. m. Tulpină sau ramură târîtoare care, în contact cu pământul, uneori prinde rădăcini, dînd naștere unor plante noi. [Cu] *tulpina fără stoloni flagelari.* GRECESCU, FL. 205, cf. DS. *Înmulțirea se face de preferință prin semințe și nu prin stoloni.* ENC. AGR. I, 156, cf. SCRIBAN, D. *Unii stoloni se dezvoltă bine în soluri afînate, iar alții mai groși, se dezvoltă la suprafață sau aproape de suprafața solului.* LTR[2], cf. DL, DM, DN[2]. *Înmulțirea... prin marcotaj..., în mod natural se face prin lăstari culcați la pămînt, care se numesc stoloni.* BOTANICA, 62, cf. M. D. ENC., DEX. *Unii stoloni prind rădăcini în dreptul nodurilor, alții au un mugure terminal, cu care se prind de pămînt.* DER. ✦ (Regional) Mlădiță **(1)** (Bocșa). Cf. LEXIC REG. II, 37.

— Pl.: *stoloni.*

— Din fr. **stolon.**

STOLONACEÁLNIC s. m. v. **stolnacealnic.**

STOLONIFÉR, -Ă adj. (Rar; despre plante sau despre tulpinile ori ramurile lor) Care produce stoloni; cu stoloni. *Are tulpina radicantă, uneori stoloniferă.* GRECESCU, FL. 52, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stolonifer, -e.*

— Din fr. **stolonifère.**

STOLÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Olt.; despre arbori, arbuști etc) Care are (multe) frunze; stufos. Cf. T. PAPAHAGI, C. L., SCRIBAN, D. ✦ (Despre umbră) Des; gros. *Resfir iarba cîte-un fir, Să găsesc un trandafir; Trandafir verde stolos, Tot ca neica de frumos.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 107. *Cît fu vara de văroasă Nu pusei mîna pe coasă, Dormii la umbra stoloasă.* CIAUȘANU, V. 92.

— Pl.: *stoloși, -oase.*

— **Stol**[2] + suf. *-os.*

STOLOSÍ vb. IV v. **stoli**[2].

STOLOVÁN s. m. v. **stolohan.**

STOLOVĂNÍȘ s. n. (Prin Bucov.) Teren bolovănos sau pietros **(1)**. Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl.: *stolovănișuri.*

— **Stolovan** + suf. *-iș.*

STOLOVĂNÓS, -OÁSĂ adj. v. **stolohănos.**

STOLUÍ vb. IV v. **stolui.**

STOMÁC s. n. **1.** (La om și la unele animale) Segment în formă de pungă al tubului digestiv, situat între esofag și duoden, în care se face digestia. (Învechit și popular) **mațe** (v. **maț I 3**), (popular) **inimă, pîntece (I 2), rînză (I 1),** (regional) **foale, moară (5), rișniță (2), rumegătoare** (v. **rumegător 2**), **rumegătură (2), rumeguș (2), tîrfă**[2], (familiar) **pipotă (1), ramazan (2);** p. ext. (popular) **întețe (I 1).** V. **bandor, bîrdan, burduf, burduhan, tîrban.** *Visele vîn și de la stomah cînd prea mănîncă omul mult* (a. 1652). C. CR. 180/13. *Stomahul lui, fiind îndesat cu multe bucate și băuturi, nu poate să mistuiască.* CHEIA ÎN. 32[r]/6. *Pre cît greu bucatele virtoasă stomahului slab aduc, pre atîta nesuferire aduce și cuvîntul nealcătuit la urechea bine ascultătoare.* CANTEMIR, I. I. I, 78. *Nu poate stumahul fără de mîncare, peștele fără de apă, omul fără de văzduh* (a. 1805). B. V. II, 456, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Mădularile care ajută spre hrana trupului întră care... iaste stomahul.* CALENDARIU (1814), 104/11. *Cele mai ... neputincioase și pătimașe organe sînt ale stomahului, mistuielii și al împreunării de care se și prind și se aprind boalele mai lesne.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXXIX/26. *Împotriva durerii stomahului... să întrebuințeze oblojituri.* CR (1831), 142[1]/21. *Stomahul lui cel de multă vreme deșărt începură a-l supăra.* DRĂGHICI, R. 12/26. *În deșertul pîntecelui să află organile mistuirei, adecă stomahul, mațile.* J. CIHAC, I. N. 7/19, cf. ASACHI, P. 135/11. *Stomahul, unul din cele mai însemnate organe ale mistuielei..., se află între ezofag și între duoden.* KRETZULESCU, A. 289/17, cf. STAMATI, M. 63/21. *Te poți numi norocit de vei scăpa... cu capul teafăr și cu stomahul sănătos.* NEGRUZZI, S. I, 239. *Bucatele restaurantului... oredea că-i atacă stomahul.* SION, P. 93, cf. PONTBRIANT, D. *Vinul cel mai scump, bucatele cele mai rare au împodobit masa mea și au îmbuibat stomacul meu.* BOLINTINEANU, O. 364. *S-a stins încetul cu încetul din cauză că stomacul său nu putea digera.* DEMETRESCU, O. 124. *De două luni de cînd stomacul [găinei]... n-a mai lipsit nimic!* BĂLTESCU-VOINEȘTI, P. 292. *Avem stomac să-nghită o antilopă.* ÂNGHEL — IOSIF, C. M. I, 130. *Astîmpărarăm cîrceii de foame ai stomacului nostru.* HOGAȘ, DR. 1, 8, cf. RESMERIȚĂ, D. *Pe secțiunile din stomac... țesutul superficial necrozat nu se mai colorează.* BABEȘ, O. A. I, 60. *Cunoștințele poporului în legătură cu părțile interne se reduc la ficat, stomac, intestine, splină.* DR. V, 325, cf. CADE. *Are compartimente și sugrumături ca un stomac de rumegătoare.* GĂLĂCTION, O. A. II, 393. *Apa îi căzu bulgăr de gheață în stomacul gol.* C. PETRESCU, C. V. 129. *Un miros de pastramă îi gîdilă-n stomah.* LESNEA, VERS. 5. *Mulți socot venitoase cerele de somn..., de le mănînci..., îți-i rău la stomah.* BĂCESCU, P. 26. *Se plimbă nervos prin odaie cu un cui rece, de foame, în stomac.* CĂLINESCU, O. I, 44. *Mirosul a coborît în mine... adînc, pînă în stomac.* BOGZA, Á. Î. 219, cf. DL. *Îl durea stomacul.* T. POPOVICI, S. 9, cf. DM. *Simți o sfîrșeală în stomac.* FÂRBU, C. 187. *Ulcer (boală ulceroasă) boală caracterizată printr-o inflamație a mucoasei stomacului și duodenului.* ABC SĂN. 372. *Tubul digestiv, stomacul [peștelui]... constituie o mare delicatesă culinară.* AP 26. *Oamenii simpli... își închipuie că stomatologia se ocupă cu tot ce ține de stomac și sînt surprinși văzînd sau auzind că „stomacologul" tratează dinții și bolile cavității bucale.* L. ROM. 1967, 251, cf. M. D. ENC., DEX. *Stomahul, ca moara, cînd n-are ce măcina, atunci să strică.* ZANNE, P. II, 437. *Stomahul cînd pătimește, Tot trupul să-l tînguiește.* id. ib. *Stomahul se satură, dar ochiul niciodată.* id. ib. ✧ Fig. *Acestor maxilare năpraznice* [ale concasorului] *le urmează un stomac enorm de ofel.* BOGZA, C. O. 182. ✧ Loc. adv. **Pe stomacul gol** =

înainte de a fi mîncat ceva; pe nemîncate, v. nemîncat. *Beau rachiu pe stomacul gol pînă nu le mai rămînea un ban în pungă.* STANCU, M. I. 124. *Două pahare cu apă rece fac bine pe stomacul gol.* PAS. L. I, 41, cf. ALR SN V h 1 478/987, ALRM SN III h 1 204/987. ✧ Expr. (Familiar) **A nu avea** pe cineva (sau **a nu-i fi** cineva) **la stomac** ori **a-i sta** (cineva sau ceva) **la** (sau **în**) **stomac** = a nu suporta, a nu suferi pe cineva sau ceva. *Alții în visuri de înălțare Se plîng deoparte cu ah și vai! Că mereu sufăr de-o boală mare ... Căci tronul țării le stă-n stomah.* ALECSANDRI, T. I, 377, cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *I-a făcut semn să tacă și, în gîndul ei, l-a ocărît, Nu-l are la stomac.* PAS, L. II, 33, cf. DL, DM, DEX, ZANNE, P. II, 438. **A avea stomac de struț** = a avea stomac foarte sănătos și rezistent. Cf. SCRIBAN, D. **A avea stomacul deranjat** = a avea diaree. *De ce, Victore, ai stomacul deranjat?* PREDA, M. 88. **A-și strica stomacul** sau (regional) **a se strica la stomac** = a face diaree. *Își strică stomahul pentru mai multă vreme.* FM (1839), 177²/16. *Să strică la omac, la foale.* ARH. FOLK. V, 156. **A-și pune stomacul** (sau, rar, **stomacurile**) **la cale** = a mînca (pe săturate). *Își puneau provizoriu stomahurile la cale.* C. PETRESCU, Î. II, 140, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Cu schimbarea expresiei) *După ce-și văzu stomacul pus la cale, trase o fugă la mal, bău apă, apoi se întoarse și se tolăni pe pămîntul umed.* DUNĂREANU, CH. 226. (Popular) **A pune** (ceva) **la stomac** v. pune (A IV 6). *Nu mai pune și tu la stomac toate alea!* UDRESCU, GL. ✦ P. ext. (Rar) Digestie. *Să-ți dăm o țuică. E foarte bună pentru stomac.* T. IULIE 1968, 27. *Ciorba încălzită mult strică la stomah.* ZANNE, P. III, 526. ✦ (Adesea construit cu verbele „a suferi", „a fi bolnav") Boală localizată la stomac **(1)**, de obicei gastrită sau ulcer. *Moftangioaica suferă în genere de stomac.* CARAGIALE, O. IV, 102. *Un om modern, bolnav de stomah, merge la Polul Nord.* D. ZAMFIRESCU, A. 88. *Doamne ferește... ai putea fi bolnavă de stomac.* CAMIL PETRESCU, U. N. 78. *Ai să afli... că suferea de stomah.* PETRESCU, Î. I, 281. [Bădia] *era... ursuz pentru ce suferea de stomac.* BRĂESCU, A. 158. ✦ (Rar) Hrană. *Pentru stomac și pentru gură Să fie ținta vieții mele.* MACEDONSKI, O. I, 68. *Dragostea e „vocea speței", viața socială e lupta pentru stomac.* RALEA, S. T. I, 36.

2. Parte externă a corpului omenesc care corespunde stomacului **(1)**. *El îmi dete întîi în cap, și pe urmă la stomah, loviri așa de grozave încît mă făcură să vărs sînge.* PLEȘOIANU, T. I, 194/17. *Șărvete calde sau cataplasme să se puie pe burtă și la stomah.* CR (1832), 42¹/7. *El se încîrligă, apăsînd cu mîinile pe stomac.* AGÎRBICEANU, S. 231.

— Pl.: *stomacuri* și (popular) *stomace.* — Și: (învechit și regional) **stomăh, stumăh, stomág** (ALRM I/I h 67, ALR II/I h 64, h 102/605, h 116, ib. MN 39, 2 212/182, 531, ib. MN 40, 2 216/531, 537, 551, ib. MN 63, 4 218/531, 537, A IX 2, 3, 4, 5), **stămác** (ALR II/I 64/47, ib. MN 39, 2 212/47, ib. MN 40, 2 216/47), **stumác** (ib. h 64/876), **sumác** (ALRM I/I h 67/810, ALR II/I h 64), **omác**[L], **tomág** (ALRM I/I h 67/280) s. n.

— Din ngr. στομάκι, lat. **stomachus**, v. sl. СТОМАХЪ. Cf. fr. estomac.

STOMACÁL, -Ă adj. Privitor la stomac **(1)**; care aparține stomacului; de stomac; al stomacului; (ieșit din uz) stomahic **(1)**. *Mistuirea stomacală nu se face altfel.* MAN. SĂNĂT. 31/23, cf. ANTONESCU, D., PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Într-un alt caz, mucoasa stomacală se află erozionată în unele locuri.* BABEȘ, O. A. I, 80, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Pretextează un ulcer stomacal, pentru a-și îndulci regimul într-un sanatoriu.* VIANU, A. P. 272. *A murit... de cancer stomacal.* CĂLINESCU, S. C. L. 182. *Atonia stomacală și intestinală sînt frecvente.* PARHON, B. 18. *Arsuri stomacale.* BELEA, P. A. 268, cf. DL, DM. *Resturi din conținutul stomacal, de culoare verzuie sau brună.* VÎN. PESC. septembrie 1961, 11. *Crampe stomacale.* V. ROM. octombrie 1964, 90, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stomacali, -e.*

— Din fr. **stomacal.**

STOMACALGÍE s. f. (Învechit, rar) Durere de stomac **(1)**. Cf. ANTONESCU, D.

— De la **stomac** (după modelul unor cuvinte ca *nevralgie, stomalgie* etc.).

STOMÁG s. n. v. **stomac.**

STOMÁH s. n. v. **stomac.**

STOMÁHIC, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Ieșit din uz) Stomacal. *Artira coronera stomahică se dirigează în stîngă și în sus spre gaura ezofagină a stomahului.* KRETZULESCU, A. 365/22, cf. ANTONESCU, D., DDRF, CADE, SCRIBAN, D.

2. Adj., s. n. (Mai ales la pl.) (Medicament) care este util stomacului **(1)**; care favorizează digestia. V. stomahical. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. *Medicamentele stomachice sînt în primul rînd substanțe amare... care de obicei se iau înainte de mîncare.* BIANU, D. S. *Unele stomachice să iau după mîncare, cum sînt băuturile calde și ușor stimulente cari sînt foarte bune digestive.* id. ib., cf. CADE. *Fructele „Fructus foeniculi" [sînt] întrebuințate în medicină pentru proprietățile lor stomachice.* ENC. AGR. IV, 50, cf. SCRIBAN, D., DN², D. MED.

— Scris și: *stomachic.* — Pl.: *stomahici, -ce.*

— Din lat. **stomachicus**, fr. **stomachique.**

STOMAHICÁL s. n. (Învechit, rar) Stomahic **(2)**. *Virghinia... făcea șerbeturi, stomahicale, cu zamă de alămîie și cu zamă de chitru.* BUZNEA, P. V. 59/15.

— Pl.: *stomahicale.*

— **Stomahic** + suf. *-al.*

STOMALGÍE s. f. (Med.) Durere de gură. Cf. ANTONESCU, D., DN².

— Pl.: *stomalgii.*

— Din fr. **stomalgie.**

STOMÁTĂ s. f. (Bot.) Mic orificiu pe epiderma frunzelor sau a tulpinei plantelor care asigură schimbul de gaze cu mediul exterior și absorbția sau eliminarea apei din plantă. *Plantele... [găsesc] gaze, aburi și apă, pe care... [le absorb] prin organele foilor lor ce se numesc stomate.* AGRONOMIA (1859), 157/5, cf. BARCIANU. [La grîne] *acești țepi au rolul de a absorbi (prin stomatele ce posedă) roua în timpul nopții.* SĂNDU-ALDEA, S. 165, cf. ALEXI, W., CADE, DS. *Stomatele se găsesc pe fața inferioară a acelor.* ENC. AGR. 489, cf. SCRIBAN, D. *De obicei, la frunzele plantelor aeriene, stomatele se găsesc pe fața inferioară.* LTR², cf. DL, DM, DN. *Stomatele permit schimburile de gaze între plantă și mediu.* BOTANICA, 41, cf. DER, M. D. ENC., DEX. ✧ *Stomată acviferă* = stomată prin care se elimină apa din frunze, sub formă de picături. Cf. M. D. ENC.

— Pl.: *stomate.*

— Din fr. **stomate.**

STOMÁTIC, -Ă adj, (Despre medicamente) Care se folosește în afecțiunile cavității bucale. Cf. ANTONESCU, D., DN².

— Pl.: *stomatici, -ce.*

— Din fr. **stomatique.**

STOMATÍTĂ s. f. (Med.; adesea cu determinări care arată felul) Inflamație a mucoasei cavității bucale. *Cavitatea gurii este de multe ori foarte roșie ceea*

ce ne arată că avem a face... cu o inflamație a gurii, numită stomatită. BIANU, D. S. 344. *Boala se arată prin inflamația mucoasei gurii: stomatită ulceroasă.* ENC. VÉT. 561, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Stomatita catarală este inflamația superficială a mucoasei.* ABC SĂN., cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stomatite.*

— Din fr. **stomatite.**

STOMATOLALÍE s. f. (Med.) Malformație datorită căreia bolnavul nu poate pronunța vocalele nazale. Cf. DN[2].

— Din fr. **stomatolalie.**

STOMATOLÓG, -ÓGĂ s. m. și f. (Rar la f.) Medic specialist în stomatologie. Cf. DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 3, 90, DER, DN[2]. *Aceștia au fost singurii stomatologi din acea vreme în capitală.* G. BARBU, A. V. 232, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adjectival) *Medicii stomatologi sînt pregătiți în facultăți stomatologice speciale.* ABC SĂN. 344.

— Pl.: *stomatologi, -oge.*

— Din fr. **stomatologue.**

STOMATOLÓGIC, -Ă adj. Privitor la stomatologie; care aparține stomatologiei; de stomatologie; al stomatologiei. Cf. DL, DM. *S-a creat în țara noastră o rețea ramificată de instituții stomatologice de tip ambulator și staționar.* ABC SĂN. 344, cf. DN[2]. *Să capete complicații stomatologice.* T februarie 1969, 95, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stomatologici, -ce.*

— Din fr. **stomatologique.**

STOMATOLOGÍE s. f. Ramură a medicinei care se ocupă cu studiul anatomiei, fiziologiei și patologiei cavității bucale și a anexelor ei, mai ales ale dinților; s p e c. parte a medicinei curative care se ocupă cu tratarea bolilor cavității bucale și a dinților. Cf. DL, DM, DN[2], L. ROM. 1967, 251, M. D. ENC., DEX. ✦ (Concretizat; și în sintagmele *serviciu de stomatologie, secție de stomatologie*) Parte a unei policlinici sau secție într-un spital, într-o clinică unde sînt tratate (ambulatoriu) persoanele cu afecțiuni dentare. *Secția de pediatrie, cardiologie, stomatologie și altele, folosind cu înțelepciune un spațiu moderat.* CĂLINESCU, C. O. 335. *Astfel de instalații se introduc în tot mai multe servicii de stomatologie.* ABC SĂN. 374.

— Din fr. **stomatologie.**

STOMATORAGÍE s. f. (Med.) Hemoragie bucală. Cf. DN[2].

— Pl.: *stomatoragii.*

— Din fr. **stomatorragie.**

STOMATOSCÓP s. n. Instrument pentru examinarea (mucoasei) cavității bucale. Cf. DN[3].

— Pl.: *stomatoscoape.*

— Din fr. **stomatoscope.**

STOMATOSCOPÍE s. f. Examinare a (mucoasei) cavității bucale cu ajutorul stomatoscopului. Cf. DN[3].

— Pl.: *stomatoscopii.*

— Din fr. **stomatoscopie.**

STÓMĂ s. f. (Prin Olt.) Vas mare de pămînt (cu două toarte) în care se păstrează cereale, untură, murături etc. Cf. H V 421, LEXIC REG. 31, 38.

— Pl.: *stome.*

— Din bg. **стомна.**

STOP interj., s. n. **1.** Interj. (Familiar) Stai! v. s t a **(I 1).** *„Stop", răcni gardianul.* DUNĂREANU, CH. 95, cf. CADE. *Stop!... Înapoi toată viteza!* BART, S. M. 53, cf. SCRIBAN, D. *Stop! porunci el, nu v-atingeți de pui!* VINEA, L. II, 312, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ Termen convențional folosit în telegrafie pentru a marca un punct **(II 1 a).** Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. S. n. (Familiar) Semafor **(4)** (care are aprinsă lumina roșie, oprind circulația în sensul respectiv). *Tocmai cînd îi era visul mai dulce..., un stop îi tăie calea și un agent de circulație imită cu emfază înaintea sa niște semnalizări savante.* CĂLINESCU, O. I, 65. *O stradă, încă una, încrucișare cu un bulevard, un stop cu lumina roșie, încă o stradă.* BOGZA, A. Î. 217, cf. DL. *Circulația era foarte vie, mașinile se îngrămădeau la stopuri.* PREDA, R. 99, cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ Expr. (Familiar) **A se lăsa (sau a se pune) stopul** = a se opri circulația într-un sens prin apariția luminii roșii la semafor. *Mai repede că se lasă stopul.* T ianuarie 1969, 31.

3. S. n. Lampă de semnalizare cu lumină roșie-portocalie, montată în spatele autovehiculelor, care se aprinde în momentul acționării frînelor. Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

4. S. n. (Sport) Oprire a mingii (cu piciorul, la fotbal) sau a pucului (cu crosa, la hochei). Cf. DN[2].

5. S. n. (Cinematografie; în compusele) **Stop-cadru** = element de tehnică cinematografică constînd în oprirea momentană a mișcării imaginii, pentru a se insista asupra unui cadru. Cf. LTR[2]. *Cine știe dacă acel faimos stop-cadru care încheie uneori poveștile noi ale ecranului nu s-a născut ca idee tot de aici.* CINEMA, 1968, nr. 6, 26. *Articolul despre stop-cadru ni se pare cam sumar.* ib. 1969, nr. 5, 38, cf. DN[3]. (Prin analogie) *Solemnitatea stop-cadrului pe Columna Traiană... este o anticipare a adevărului.* CINEMA, 1971, nr. 11, 21. **Stop-camera** = procedeu de filmare combinată care constă în oprirea bruscă a aparatului de filmat și a personajelor din cadru, efectuarea unor modificări scenice și reluarea filmării. Cf. DN[3].

— Pl.: *stopuri.*

— Din engl., fr. **stop.**

STOPÁ[1] vb. **1.** I n t r a n z. (Livresc; despre vehicule aflate în mișcare, p. e x t., despre conducătorii unor astfel de vehicule) A (se) opri **(2).** Cf. CADE. *Cu un viraj îndrăzneț, automobilul stopă scurt în fața școlii.* REBREANU, R. I, 153. *Limuzina ministerială... stopă brusc.* BRĂESCU, O. A. I, 105. [Expresul] *a stopat brusc, destinzîndu-se din arcuri și pufuind pe nări.* SAHIA, U. R. S. S. 5. *O mașină cu doi ofițeri stopă în bărăganul unde se mistuiau bordeiele și baraca noastră.* VOICULESCU, P. I, 308. *De cîteva ori stopăm, împiedicați de mersul bacurilor monstruoase... care ne taie drumul cărînd de la un mal la altul oameni și animale.* BART, S. M. 39, cf. IORDAN, L. R. A. 499, SCRIBAN, D. *Mai mult din curiozitate decît din nevoie, Jim stopă în fața automatului „Presto".* CĂLINESCU, O. I, 66. *Două autocamioane pline cu soldați mauri au stopat în fața porții.* BOGZA, A. Î. 616, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ T r a n z. (Complementul indică vehicule) A face să se oprească **(2).** Cf. ABC MAR. 102. *Ar fi stopat brusc mașina și-ar fi întrebat-o.* CĂLINESCU, C. N. 117, cf. DL. *Andrei Hurdea, care era la volan, stopă mașina.* MIHALE, O. 72, cf. DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ✧ F i g. *Efectul e de un comic straniu, „stopat" înainte de a se consuma, un fel de rînjet vesel și uimit în fața rebelei alchimii a posibilului și imposibilului.* T decembrie 1968, 95. *Factorii de cultură... au datoria să stopeze orice act de poluare a creației noastre populare.* CONTEMP, 1980, nr. 1 745, 2/2.

2. T r a n z. (Sport; complementul indică jucători aflați în atac sau acțiuni ofensive) A împiedica să continue atacul. *E rîndul lui... să încerce deschiderea scorului, dar... îl stopează.* SP. POP. 1969, nr. 658, 3/7. *Meciul a început cu atacuri succesive ale*

formației gazdă, dar apărarea noastră stopează totul. RL 1980, nr. 11 076. ▭ *Atacantul a fost stopat.* ✦ (Complementul indică mingea sau pucul aflate în joc) A opri (1) momentan, în timpul jocului. Cf. DN².

— Prez. ind.: *stopez.*

— Din fr. **stopper.**

STOPÁ² vb. I. Tranz. (Complementul indică deșirături, rupturi etc. ale unei țesături, ale unei confecții din țesături etc. sau, p. ext. țesături, confecții etc. cu astfel de deșirături, rupturi etc.) A repara fin, manual sau mecanic, imitînd modelul țesăturii. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *stopez.*

— Din fr. **stopper.**

STOPÁJ s. n. (Rar) Stopat². Cf. DEX, DN³.

— Pl.: *stopaje.*

— Din fr. **stoppage.**

STOPÁRE¹ s. f. Acțiunea de a stopa¹ și rezultatul ei.

1. (Rar) Oprire (1). Cf. stopa¹ (1). Cf. DN², M. D. ENC. ✧ Fig. *O anume exigență a stilului metaforic ... [a] determinat o stopare la mijlocul drumului, rotarea ideii unde... sacrificarea deviațiilor care nu păreau că se integrează ansamblului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 77, 9/3.

2. (Sport) Împiedicare a unui jucător de a continua atacul; (rar) stopat¹ (2). Cf. stopa¹ (2). Cf. M. D. ENC. ✦ (Sport) Oprire (1) momentană a mingii sau a pucului în timpul jocului.

— Pl.: *stopări.*

— V. **stopa¹.**

STOPÁRE² s. f. (Rar) Stopat². Cf. stopa². Cf. M. D. ENC.

— Pl.: *stopări.*

— V. **stopa².**

STOPÁT¹ s. n. (Rar) Faptul de a stopa¹.

1. Oprire (1). Cf. stopa¹ (1). *Stopatul vehicolelor interzis.*

2. (Sport) Stopare¹ (2). Cf. stopa¹ (2). *Echipa practica des stopatul.*

— V. **stopa¹.**

STOPÁT² s. n. Reparare fină, manuală sau mecanică, a deșirăturilor, a rupturilor, a rărăturilor etc. ale unei țesături, ale unei confecții din țesături etc. ori a unei țesături, a unei confecții etc. cu astfel de deșirături, rupturi, rărături etc.; (rar) stopaj, stopare². Cf. stopa². *După terminarea stopatului să nu se distingă locul în care s-a efectuat țeserea.* LTR², cf. SFC IV, 297.

— V. **stopa².**

STOPÁT³, -Ă adj. 1. (Rar; despre vehicule aflate în mișcare sau, p. ext. despre conducătorii unor astfel de vehicule) Oprit² (I 1). Cf. stopa¹ (1). *Îi arată vehiculul stopat.*

2. (Sport; despre jucători aflați în atac) Care este împiedicat să continue atacul. Cf. stopa¹ (2). *Atacantul stopat era cel mai bun jucător de pe teren.* ✦ (Despre mingea sau pucul aflate în joc) Oprit² (I 1) momentan în timpul jocului. Cf. stopa¹ (2). *Pucul stopat era lîngă mantinelă.*

— Pl.: *stopați, -te.*

— V. **stopa¹.**

STOPÁT⁴, -Ă adj. (Despre deșirături, rupturi, etc. ale unei țesături, ale unei confecții din țesături etc. sau, p. ext., despre țesături, confecții etc. cu astfel de deșirături, rupturi, rărături etc.) Reparat fin, manual sau mecanic, imitînd modelul țesăturii. Cf. stopa².

— Pl.: *stopați, -te.*

— V. **stopa².**

STÓPĂ s. f. (Nav.; cu determinări care arată felul) Dispozitiv de siguranță care blochează lanțul ancorei sau frînează o parîmă manevrată la bordul unei nave. Cf. ABC MAR. 102. *După felul și locul unde sînt montate, se deosebesc: stopă de punte..., stopă de puț..., stopă pentru parîmă de sîrmă.* LTR². *Stopa se montează pe punte.* DER, cf. DN², M. D. ENC.

— Pl.: *stope.*

— Din pronunțarea engl. **stopper.**

STOPCHEÁLĂ s. f. v. **stropeală.**

STÓPER s. m., s. n. 1. S. m. Fundaș al unei echipe de fotbal situat în centrul liniei de apărare. Cf. DN², L. ROM. 1959, nr. 2, 82. *Un băiat robust și vesel, stoper în echipa de fotbal.* IL martie 1960, nr. 3, 28, cf. M. D. ENC., DEX.

2. S. n. Perforator de construcție specială, cu acționare pneumatică, utilizat în industria extractivă pentru forarea de jos în sus a găurilor verticale. *Pentru evitarea acestui inconvenient, construcția stoperelor are următoarele particularități.* LTR², cf. M. D. ENC., DN³.

— Pl.: (1) *stoperi,* (2) *stopere.*

— Din engl. **stopper.**

STOPÍ vb. IV v. **stupi.**

STOPITÓR, -OÁRE adj. v. **stupitor.**

STOPITÚRĂ s. f. v. **stupitură.**

STOPȘÍ vb. IV v. **stropși.**

STOR¹ s. n. Perdea dintr-o țesătură specială din împletitură sau, rar, din stinghii paralele de lemn, care se ridică ori se lasă cu ajutorul unui resort sau cu o sfoară și care se așază mai ales între ferestre pentru a feri interiorul unei încăperi de acțiunea directă a razelor solare ori de o lumină (prea) intensă, rulou (3), transparent (v. transparent II 3), (rar) roletă (1); p. ext. jaluzele. *Ridicînd storile îmi zîmbi.* NEGRUZZI, S. I, 43. *Dimineața ridică storul, ochii ei somnoroși cată-n sus.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 90, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Fișia de lumină aurie ... se scobora, de subt stor, de-a lungul pervazului ferestrei.* GÎRLEANU, N. 151. *A închis geamurile și a dat storul în jos ca să se culce.* IBRĂILEANU, A. 69, cf. RESMERIȚĂ, D., ARDELEANU, U. D. 216, CADE. *Foșnet de iarnă, intră prin ferestrele fără storuri.* BACOVIA, O. 243. *Stai cu storurile trase.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 141, cf. G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 116. *Bunica potrivește storurile de pai după soare, lăsîndu-le în așa fel încît lumina să nu supere ochii.* TEODOREANU, M. U. 249. *Storurile erau pe jumătate ridicate și lăsau să pătrundă destulă lumină.* SADOVEANU, O. XV, 213, PUȘCARIU, L. R. I, 103, IORDAN, L. R. A. 509, SCRIBAN, D., BOGZA, A. I. 516. *După storuri, capete ciudate Vor să vadă noul trecător.* BENIUC, V. 59. *Un amestec de casă românească și de vilă elvețiană, cu storuri de lemn și grinzi castanii aparente.* VINEA, L. II, 100, cf. LTR², DL. *Geamul nu avea nici storuri nici jaluzele.* PREDA, Î. 123. *Se îndreptă spre ferestre ca să lase storurile.* MIHALE, O. 428. *Se repezi la geam trăgînd storul cu o mișcae violentă.* T. POPOVICI, S. 301, cf. DM, DN², ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 17/2, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. [Iarnă] *Tu dai naturii palide decoruri Și pui la geamuri diafane storuri.* CĂZIMIR, L. U. 38. *Ochi codați de dor, Duși la mînăstiri, Țes din gene stor Vulpașe priviri.* VOICULESCU, POEZII, II, 183.

— Pl.: *storuri* și (învechit rar, m.) *stori*. — Și: (rar) **stol** s. n. C. PETRESCU, Î. I, 193, D. BOTEZ, P. O. 127.
— Din fr. **store**.

STOR² s. n. v. **stol²**.

STORACE s. n. v. **storax**.

STORÁNT s. n. = (regional) **restaurant**. Cf. GLOSAR REG.

STÓRAX s. n. Rășină naturală plăcut mirositoare, obținută din coaja unor arbori exotici și întrebuințată în industria parfumurilor sau în farmacie. *Praf de smirnă bună, praf de storax îngrăunțat, din amîndoao cîte patru dramuri.* PISCUPESCU, O. 301/18, cf. ANTONESCU, D., NICA, L. VAM. 229. *Prin fierberea și presarea cojii și purificarea prin dizolvare în alcool etilic, filtrarea și evaporarea solventului, se obține storaxul din comerț, masă semilichidă, verzuie, opacă.* LTR², cf. DL, DM, DN², DEX.
— Și: (învechit) **ștórax**, (neobișnuit) **storace** (accentul necunoscut, ANTONESCU, D.) s. n.
— Din fr. **storax**, it. **storace**, germ. **Storax**.

STÓRĂȘ s. m. v. **storoș**.

STORCĂÍT s. n. (Rar) Clipocit. *Storcăitul apei se aude... mai totdeauna către zori.* în SCL 1975, 5.
— Etimologia nesigură. Cf. s t o r c i t.

STORCĂTÓR, -OÁRE subst., adj. **1.** S. f. și (învechit și regional) n. Unealtă de diferite forme și mărimi, folosită la presarea sau la strivirea fructelor zemoase pentru a extrage sucul; s p e c. teasc **(1)**. Cf. s t o a r c e **(1)**. *Îngerul... culcase viia pămîntului și o aruncă în tocitoarea cea mare a mîniei lui Dumnezeu și fu călcată în storcătoarea de afară de oraș și ieși singe din storcătoare.* N. TEST. (1648), 314r/30. *În sfîrșit* (la f ă r ș i t u p e n t r u *storcătorile* D) *Cîntul lui David 8.* PSALT. 10, cf. DRLU, LM, REV. CRIT. IV, 339. *Storcătoarea de lămîi e o farfurie de sticlă cu o umflătură crestată în mijloc, pe care se apasă lămîia.* SCRIBAN, D. *Cîte o fostă cramă, altădată cu zăcători imense, storcătoare și butii..., mai spînzură cariată, în depărtările cîte unei coaste surpate.* ARGHEZI, B. 129, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR SN I h 235/105, 769. [Boabele de struguri] *le-am pus la stors cu storcătoru.* GL. OLT. ✦ S. n. P. e x t. (Regional) Mustuitor (Căzănești — Slobozia). Cf. ALR SN I h 233/723. ✦ (Regional) Crintă (Blăgești — Buhuși). Cf. CHEST. V 82/10.

2. Adj. (Învechit; despre organe sau despre părți ale acestora, despre țesuturi etc.) Care produce, care secretă un lichid. Cf. s t o a r c e **(3)**. *În mijlocul lui, cuprinde ductul storcătoriu a ficatului.* ANTROP. 62/10. *Dacă este vreo parte storcătoare de muc și înflări, dureri și întăriri de gîlci... atunci înveninați.* VASICI, M. II, 74/22. ✧ (Prin lărgirea sensului) *După așteptare, zbuciumări și grija storcătoare de sudori..., curtea imperială avea să decidă și asupra poziției acestui arhiereu.* BARIȚIU, P. A. I, 192.

3. S. m. F i g. (Și în sintagma *storcător de averi*) Persoană care caută să obțină venituri cît mai mari prin exploatarea muncii altora, e x p l o a t a t o r; p. e x t. spoliator. Cf. s t o a r c e **(5)**. *Slăbiciunea unei administrații care nu e... destul de statornică pentru a ține piept storcătorilor.* SĂM. IV, 855. *Pe datele realului, se suprapun adesea viziuni fantastice, ca acea imagine hidoasă... a războiului, sau acelea nu mai puțin teribile ale storcătorilor de averi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 22/2.

4. Adj. F i g. Care vlăguiește. Cf. s t o a r c e **(6)**. *Apa, în mai mare cîtime beută, subție umezălile trupului, străbate gîlcele storcătoare și scoate prin ud multe părți neprincioase afară.* FM (1843), 250²/16. ✦ (Prin Mold.; despre plante, recolte etc.; în opoziție cu f e r t i l i z a t o r) Care epuizează substanțele nutritive din pămînt, secătuindu-l; (regional) storcitor **(2)**. *Arendașul... pune una după alta trei recolte din cele mai lacome și mai storcătoare de îngrășare.* I. IONESCU, D. 273.
— Pl.: *storcători, -oare.*
— **Stoarce** + suf. *-ător.*

STORCĂTÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Efort în vederea defecării. *Dizenteria* [este]... *cu scremete și storcături de ieșire la scaun și cu neputință de ușurință.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 253/28.
— Pl.: *storcături.*
— **Stoarce** + suf. *-ătură.*

STORCÍ vb. IV v. **stoci**.

STORCÍT, -Ă adj. v. **stocit**.

STORCITÓR, -OÁRE s. f., adj. **1.** S. f. (Regional) Storcătoare v. s t o r c ă t o r **(1)** (Slăvuța — Craiova). Cf. GL. OLT. *Storcește* [struguri] ... *cu storcitoarea..., un fel de mașinărie care să-mvîrtește așa de-o ruată, ș-acolo zdrobește struguri.* ib.

2. Adj. (Prin Olt. și prin Mold.; despre plante; în opoziție cu f e r t i l i z a t o r) Care epuizează substanțele nutritive din pămînt, care secătuiește pămîntul; (regional) storcător **(4)**. *Ideea de a vrăsta plantele storcitoare ce cele fertilizatoare, astfel ca acestea să pregătească pămîntul pentru acelea, nu este încă advenită întru cultivatorii mehedinteni.* I. IONESCU, M. 340. *Cultivă... plantele cela mai storcitoare de vlagă din pămînt* id. D. 320, cf. DL, DM.
— Pl.: *storcitori, -oare.*
— **Storci** + suf. *-tor.*

STORCOȘÍ vb. IV. T r a n z. și r e f l. **1.** (Prin Olt. și prin Munt.; despre fructe) A (se) terciui. Cf. CADE, DL, DM, SFC **VI**, 114, CIAUȘANU, V. 199. (F i g.) *Mă pune-n pămînt și iar mă sapă, mă cercuie, mă plivește rupîndu-mi odrasele și... tocmai cînd mi-e lumea mai dragă, mă storcoșește cu sfirca, mă bagă-n butie de m-astupă.* RĂDULESCU-CODIN. Î. 199.

2. T r a n z. (Rar) A obține prin stoarcere **(1)**. *Mîncați pastramă de viței și beți vin storcoșit direct din strugurii lui.* V. ROM. iunie 1960, 18.
— Prez. ind.: *storcoșesc.*
— **Stoarce** + suf. *-oși.*

STORCOȘÍT, -Ă adj. (Prin Olt. și prin Munt.; despre fructe) Terciuit. *S-a apucat și a scos vin din strugurii ăia storcoșiți.* PREDA, I. 23. ✧ (Prin analogie) *Mai ales acest pat cu perinele storcoșite și încrețite, cu albiturile neschimbate de multă vreme, arăta cu prisosință starea de decădere în care ajunsese și se complăcea femeia lui.* id. R. 12. ✧ F i g. *Panouri întregi ale memoriei afective s-au prăbușit, s-au încețoșat, chiar prea storcoșita infantilitate mai răspunde apelurilor magice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 9/5.
— Pl.: *storcoșiți, -te.*
— V. **storcoși**.

STORCÚȚ s. m. (Ornit.; regional; cu sens neprecizat, probabil) Barză *(Ciconia)* (Monor — Reghin). Cf. VICIU, GOL. 151. *Sînt doi storcuți din ceru Cu doi fluți de-ai loru.* id. ib.
— Pl.: *storcuți.*
— Cf. germ. S t o r c h.

STÓRIȘTE s. f. v. **toriște**.

STORÎ vb. IV. **1.** R e f l. (Învechit și regional) A se chinui; a se istovi. *Multe neînțeleapte* [femei] *pentru frumusețele sale, tocma din vremile ceale de demult*

s-au storit și până astăzi să pătimesc. ȚICHINDEAL, F. 122/20, cf. CADE. ◇ Expr. (Regional) **A i se sturi cu ceva** = a i se urî. Cf. SCRIBAN, D. *Mi s-a sturit cu asta.* id. îb. ✦ Tranz. Fig. (Prin vestul Olt.; complementul indică oameni; în forma *sturi*) A seca[2] **(5)**. *M-a lovit la deget, de m-a sturit.* BOCEANU, GL. ✦ Tranz. (Învechit și regional) A nimici **(1)**. *Boli... care milioane de oameni în puțin timp storesc.* CALENDARIU (1844), 70/2. *Așa or rămas hoț până l-o sturit leșea ungurească.* GREGORIAN, CL. 51. ✦ Tranz. (Prin Olt.; complementul indică ființe) A stîlci **(1)**. *L-a sturit în bătaie.* RESMERIȚĂ, D. *L-a bătut de l-a sturit.* SCRIBAN, D. *M-a sturit în bătaie!* CIAUȘANU, V. 200, cf. ARH. OLT. XXI, 276, LEXIC REG. II, 31. ✦ Intranz. și refl. (Ban., prin Olt. și prin sudul Transilv.) A muri[1] **(1)**. Cf. CADE, ARH. OLT. III, 386, NOVACOVICIU, G. B. 20, DENSUȘIANU, Ț. H. 335. ✦ Tranz. (Regional) A omorî **(1)** (Șopotul Nou — Moldova Nouă). Cf. AFH. FOLK. III, 155.

2. Refl. Fig. A se ruina **(2)**. *Mulți gîlcevindu-se pentru un lucru, Apoi hai la proțes, pînă se storesc Și tot ce au cheltuiesc.* ȚICHINDEAL, F. 67/14. *M-am sturit cu atîtea cheltuieli.* SCRIBAN, D. *M-am storit de bani.* REV. CRIT. III, 170. ✦ Tranz. (Prin Ban.; complementul indică bani) A stoarce **(5)**. Cf. LEXIC REG. II, 37.

3. Tranz. (Prin Ban.; complementul indică oameni) A stringe **(II)**. Cf. ARH. OLT. III, 386. *A storit multă lume.* îb. ✦ (Prin vestul Transilv. și prin Olt.; complementul indică lucruri de mîncare; în forma *sturi*) A lua fără milă, distrugînd, rupînd; p. ext. a stinge **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Acest flămînd a sturit tot.* SCRIBAN, D. ✦ (Prin Olt.; în forma *sturi*) A fura. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Prez. ind.: *storăsc.* — Și: (regional) **sturí** vb. IV.

— Cf. lat. *extorrere* „a arde tare (ceva)".

STORÎRE s. f. (Învechit și regional) Nimicire **(1)**. Cf. **stori (1)**. Cf. TOMICI, C. A. 64/17. *Rădăcină de stirigoaie pentru storirea albinelor jefuitoare cînd altmintrelea nu va putea cineva să-și mîntuiască stupii de iate.* îb., cf. CHEST. VI 2 SUPL., 27 SUPL., 31 SUPL.

— Pl.: *storîri.*

— V. **stori.**

STORÎT, -Ă adj. **1.** (Regional; despre obiecte; în forma *sturit*) Sfărîmat[2] **(1)**. Cf. **stori (1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. *În ziua a noua, găsi pe fiu-său împietrit în munți, cu cavalul sturit (zdrobit) în gură.* ȘEZ. IV, 6, cf. îb. IX, 6. ✦ (Prin Olt.; despre ființe; în forma *sturit*) Stîlcit **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

2. (Prin Olt.; despre lucruri de mîncare; în forma *sturit*) Care este luat fără milă, distrugînd, rupînd. Cf. **stori (2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *storîți, -te.* — Și: **sturít, -ă** adj.

— V. **stori.**

STORNÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică înregistrări contabile făcute eronat) A rectifica în cartea sau în jurnalul de contabilitate prin adăugare sau scădere a unei sume echivalente cu cea trecută greșit. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *În cazul că organele superioare nu aprobă scăderea propusă, întreprinderea stornează înregistrările făcute pentru deducerea pierderilor în cauză.* BO (1951), 1 087, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. (Rar) A restitui **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Prez. ind.: *stornez.*

— Din it. **stornare.**

STORNÁRE s. f. Rectificare a unei înregistrări contabile făcute eronat în cartea sau în jurnalul de contabilitate adăugînd sau scăzînd o sumă echivalentă cu cea trecută greșit; storno. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stornări.*

— V. **storna.**

STORNÁT, -Ă adj. (Despre înregistrări făcute eronat) Care a fost rectificat în cartea sau în jurnalul de contabilitate, prin adăugarea sau scăderea unei sume echivalente cu cea trecută greșit. Cf. storna **(1)**. Cf. DL, DM.

— Pl.: *stornați, -te.*

— V. **storna.**

STORNO s. n. invar. Rectificare a unei înregistrări contabile făcute eronat în cartea sau în jurnalul de contabilitate, prin adăugarea sau scăderea unei sume echivalente cu cea trecută greșit; stornare. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, SCL 1960, 44, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ (Concretizat) Sumă stornată. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Din it. **storno.**

STOROHÁNÍ vb. IV v. **stolohăni.**

STORONÍ vb. IV v. **stolohăni.**

STÓROȘ s. m. (Mold.; cu determinări care arată felul) Slujbaș folosit în trecut în serviciul subprefecturilor poliției etc. ca paznic, curier etc. Cf. CIHAC, II, 371, PHILIPPIDE, P. 232. *Storoșul polițienesc care însoțea pe darabagiu* (a. 1896). DOC. ap. I. BRĂESCU, M., cf. TDRG. *Dumnealui e storăș la subprefectura de la Broșteni și are de dus niște porunci la primăria din Șar.* HOGAȘ, DR. I, 130, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *storoși.* — Și: **stórăș** s. m.

— Din ucr., rus. **сторож.**

STORS[1] s. n. Faptul de a stoarce.

1. Stringere, strivire etc. cu mîinile, cu o mașină etc. a fructelor, a legumelor etc. pentru a extrage (o parte din) sucul pe care îl conțin; stoarcere **(1)**, tescuire, zdrobeală, zdrobire, zdrobit[1], (rar) tescuit[1], (învechit) storsură **(2)**, (învechit, rar) tescuială. V. presaj, presare, presat[1]. Cf. stoarce **(1)**. Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D. *Storsul strugurilor.* CADE, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Răsucire, strîngere etc. cu mîinile, cu o mașină etc. a unor obiecte ude pentru a face să iasă (o parte din) apa sau lichidul pe care îl conțin; stoarcere **(2)**, (învechit) storsură **(2)**. Cf. stoarce **(2)**. Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Scurgere **(I 1)** a apei sau a lichidului aflat în obiecte îmbibate, prin răsucirea, presarea acestora manual, cu o mașină etc.; stoarcere **(2)**. Cf. stoarce **(2)**. *O obosea storsul apei din cearșaf.*

3. (Rar) Stoarcere **(3)**. Cf. stoarce **(3)**. *Imediat după storsul coșurilor se folosește un dezinfectant.* ✦ Stoarcere **(3)**. Cf. stoarce **(3)**. *Storsul puroiului din rană se va face cu foarte mare atenție.*

4. Separare a substanțelor vîscoase, a lichidelor etc. de fructul, de leguma sau de locul în care se află, de corpul din care face parte etc.; p. ext. scoatere **(I 1)**; extragere, stoarcere **(4)**. Cf. stoarce **(4)**. *Despre... storsul cerei... mai multe ași avea de a scrie.* ECONOMIA, 208/6. *Storsul fagurilor de miere se face cu mîna.* PAMFILE, I. C. 95, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Operație de extragere a mustului din struguri; p. ext. perioadă de timp corespunzătoare acestei operații. Cf. stoarce **(4)**. *Știrile dinlăuntrul patriei noastre despre umblarea timpului ne vin prea îmbucurătoare, căci adecă făgăduiesc atît săceriș cît și stors de vin bogat.* GT (1839), 77[1]/34, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2], CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Se lucrează cu spor, nu există mijloace de transport care să-și aștepte rîndul la stors.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 220, cf. DEX. *Iată storsul a trecut Și badea încă n-o vînt.* JARNÍK — BÎRSEANU, D.

142. *Zis-a badea să nu joc Pîn'la storsul vinului, Că voi fi mireasa lui.* MARIAN, S. R. I, 277.

5. F i g. Obținere de bani, de profituri, de avantaje, de informații etc. de la cineva prin orice mijloace (de obicei prin viclenie, prin înșelăciune sau prin forță, prin amenințări etc.); estorcare, stoarcere **(5)**. Cf. s t o a r c e **(5)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Dobîndire de bani, de bunuri, de produse etc. cu mari eforturi: smulgere, stoarcere **(5)**. Cf. s t o a r c e **(5)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

6. F i g. Acțiunea de a face ca posibilitățile, capacitățile, disponibilitățile etc. fizice, intelectuale, afective etc. ale oamenilor să ajungă la capăt, la limită; p. e x t. obosire excesivă (din cauza eforturilor fizice, a consumului nervos etc.); epuizare, extenuare, istovire, secare[1] **(1)**, secătuire **(1)**, stoarcere **(6)**, sugere, vlăguire, zdrobire, (învechit) zămorîre. Cf. s t o a r c e **(6)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *storsuri.*

— V. **stoarce.**

STORS², -OARSĂ adj. **1.** (Despre legume, fructe etc.) Care a fost presat, strivit etc. cu mîinile, cu o mașină etc. pentru a extrage (o parte din) sucul pe care l-a conținut; tescuit² **(1)**, zdrobit. V. p r e s a t². Cf. s t o a r c e **(1)**. Cf. DDRF, DL, DM. *După două luni se administrează sugarului... suc de morcovi rași pe răzătoare și storși.* ABC SĂN. 347, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Din ochii-i storși, împrejmuiți în bojiturile pielii ca în crețele unor pungi goale, curg picături mari de lacrimi.* DAN, U. 83.

2. (Despre obiecte îmbibate cu apă sau cu alt lichid) Care a fost răsucit, presat etc. manual sau cu o mașină etc. pentru a scoate (o parte din) lichidul pe care l-a conținut. Cf. s t o a r c e **(2)**. *O piele de iepure muiată în apă caldă, stoarsă și pusă cu pielea pe pielea pîntecelui.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 212/11. *Cearceaful udat și stors se întinde peste pătura care este așternută pe pat.* DESCR. AȘEZ. 69/2. *Se învelește trupul bolnavului într-o prostire... stoarsă.* FĂTU, D. 40, cf. DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., DL, DM. *Luau de pe mal rufele spălate și stoarse, le clăteau în neștire.* V. ROM. ianuarie 1966, 63, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Mintea-i era stoarsă ca un burete uscat.* REBREANU, I. 208.

3. F i g. (Rar; despre față sau despre părți ale feței) Supt²; uscat; palid **(1)**. Cf. s t o a r c e **(3)**. *Cînd intră învățătorul, un om de treabă, stors la față..., copiii îl lămuriră neîntrebați.* CĂLINESCU, E. O. I, 24.

4. F i g. (Rar; despre sol, terenuri, suprafețe agricole) Secătuit **(4)**. Cf. s t o a r c e **(4)**. Cf. POLIZU. *Vîntul ridicat-a tot nisipul din pustiuri Astupînd cu el orașe, ca gigantice sicriuri, Unei ginți ce fără viață-ngreuia pămîntul stors.* EMINESCU, O. I, 45, cf. ALEXI, W.

5. F i g. (Despre posibilitățile, capacitățile, disponibilitățile etc. fizice, intelectuale, afective etc. ale oamenilor) care a ajuns la capăt, la limită; (despre oameni) Care a obosit peste măsură (din cauza eforturilor fizice, a consumului nervos etc.); epuizat, extenuat, frînt, istovit, rupt² **(5)**, secat² **(1)**, secătuit **(1)**, sleit² **(7)**, supt², trudit **(1)**, vlăguit, zdrobit, (regional) batojit, tihobit. Cf. s t o a r c e **(6)**. Cf. POLIZU, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Un miros de buceag mucegăit și jilav se împrăștia din trupul său stors și gol, încins c-un curmei de tei peste hlamida-i de șiac vechi și izit.* MIRONESCU, S. 202, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

6. (Învechit, rar) Forțat. *Mai tare slăbește aceea a duhului silnicie, deacă întreprindem vreun lucru spre care nu avem nici voie, nici aplecare căci aceasta este o întindere de puteri stoarsă, silită.* VASICI, M. II, 18/9.

— Pl.: *storși, stoarse.*

— V. **stoarce.**

STORSĂTÚRĂ s. f. (Rar) Stoarcere. Cf. s t o a r c e **(3)**. *Începu să șteargă degetul împuns în vîrful căruia, după fiecare storsătură, creștea repede la loc o mărgea mare roșie.* CARAGIALE, O. I, 23, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *storsături.*

— **Stors**[1] + suf. *-ătură.*

STORSOÁRE s. f. (Regional) Diaree (Sîmand — Arad). Cf. ALR I/I h 124/59.

— Pl.: *storsuri.*

— **Stors**[1] + suf. *-oare.*

STORSÚRĂ s. f. (Atestat prima dată în 1560, în CUV. D. BĂTR. II, 6/22) **1.** (Rar) Stoarcere **(1)**. Cf. CADE.

2. (Învechit) Stoarcere **(2)**. Cf. POLIZU, ALEXI, W., TDRG, DHLR II, 347, CADE, SCRIBAN, D.

3. (Prin Transilv.) Scurgere a zerului din cașul pus la presat; zerul rezultat astfel. Cf. CHEST. V 82/29, 30. LEXIC REG. II, 74.

— Pl.: *storsuri.*

— **Stors**[1] + suf. *-ură.*

STORȘÍ vb. IV v. **stoci.**

STORȘÍT, -Ă adj. v. **stocit.**

STÓRTING s. n. Parlamentul norvegian. Cf. DN³.

— Din norvegianul **storting.**

STÓRY s. n. invar. Povestire sau istorisire (ecranizată). Cf. DN³. *Imaginează un story care se întîmplă în spațiul intrat sub controlul unor trusturi... interplanetare.* CINEMA, 1971, nr. 9, 10. *Acest film va avea onoarea să placă chiar și fandosiților care cer film fără „story".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1975, nr. 52, 17/3.

— Din engl. **story.**

STOS s. n. Numele unui joc de cărți de noroc asemănător cu faraonul, în care fiecare jucător mizează pe o carte de o anumită valoare, pierzînd sau cîștigînd în funcție de valoarea cărții trase de bancherul jocului. *A scornit stosu.* PR. DRAM. 124, cf. STAMATI, D. *În vreme de război..., meniți poate a muri, departe de ai voștri, fără altă petrecere decît ceaiul și stosul.* NEGRUZZI, S. I, 39. *Copiii, după ce au privit la stos și au jucat loton și domino, adormiseră.* GHICA, C. E. I, 233, cf. SION, P. 113. *Alții iarăși jucau „la o para cinci" și stos pe despuiate.* FILIMON, O. I, 109. *Peți-logofeți de soiul nostru, cu meseria stosului și a bancului.* ALECSANDRI, T. I, 117. *Neavînd la cine apela, m-am sculat și am voit să mă pun la stos.* BOLINTINEANU, O. 367. *La Paris, în lupanare de cinisme și de lene... Acolo v-ați pus averea, tinerețele la stos.* EMINESCU, O. I, 151. *Cătihetul care făcea ziua noapte și noaptea zi, jucînd stos, rar venea pe la școală.* CREANGĂ O. 223. *Acrivița mai căzuse și la darul foițelor: casa, plină de jucători, masă lîngă masă otusbir, ghiordum, ba și stos.* CARAGIALE, O. III, 225, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, REDSMERIȚĂ, D., CADE. *O ascultă nu-i toca prea multe parale la stos.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 177, cf. SCRIBAN, D. *Se așează la masa de stos.* CĂLINESCU, S. C. L. 178. *Pătimașii jucători de cărți, rămași fără un ban, veniți să cîștige 50—60 de lei cu care seara să-și încerce din nou norocul la stos.* BOGZA, A. I. 45. *Îi cîștiga la stos un galben, doi pe seară.* PAS, L. I, 48, cf. DL, DM. *Pungașii jucau stos la căldură.* BARBU, G. 200. *Jucase stos toată noaptea cu șeful și cu doctorul și pierduse.* V. ROM. octombrie 1960, 45, cf. SCL 1969, 336, DEX, H II 82, III 20, 489, VI 84, VII 31, XI 507, XII 403, XIV 211.

— Pl.: *stosuri.*

— Din rus. **шток**, germ. **Stoss.**

STOSÁR s. m. (Rar) Jucător de stos. *Blestem sîrguinții cîtorva inși, carii au făptuit și făptuiesc în răspîndirea profesiei lor de stosari, vătămătoare fizicește și moralicește.* FM (1844), 266[1]/5. *Stosarii să-nceteze de-a juca.* SION, POEZII, 125/13, cf. ȘĂINEANU².

— Pl.: *stosari.*

— **Stos** + suf. *-ar.*

STOSĂRÍE s. f. (Rar) Loc unde se joacă stos. Cf. POLIZU. *Circiumele-ş aveau tarabele întinse şi cafenelele erau numai stosărie.* PELIMON, I. 35/12, cf. ŞĂINEANU².

— Pl.: *stosării.*

— **Stos** + suf. *-ărie.*

STOSIŞÓR s. n. Diminutiv al lui stos. *Aideţi mai bine să facem un stosişor.* FILIMON, O. I, 180. *S-au pus nişte orzari să-nvîrtească un stosişor.* CARAGIALE, O. I, 221. *În fiecare seară se strîngeau... şi-şi făceau stosişorul obicinuit.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 161, cf. CADE.

— Pl.: *stosişoare.*

— **Stos** + suf. *-işor.*

STOURÁT, -Ă adj. v. **stăurat.**

STOVAÍNĂ s. f. (Chim.) Substanţă medicamentoasă cu acţiune anestezică locală. Cf. BIANU, D. S. *O injecţiune cu cocaină sau stovaină la fluier, pe traiectul nervului.* ENC. VET. 94. *Eu eram însă acum toropit şi indiferent la batjocuri ca un anesteziat cu stavaină.* CAMIL PETRESCU, P. 226. *Se obţine un alt ester utilizat ca anestezie lombar, stovaina.* MACAROVICI, CH. 578, cf. DL, LTR², DM, DN², DC, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **stovaïne.**

STOVARSÓL s. n. (Chim.) Medicament întrebuinţat în medicină, mai ales sub formă de soluţie injectabilă, în tratamentul sifilisului nervos. Cf. NICA, L. VAM. 229, LTR², DC.

— Denumire comercială.

STRÁBIC, -Ă adj., s. m. şi f. 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care suferă de strabism; saşiu (1), (popular) zbanghiu, (regional) bazaochi, ceaclr, ceur, chiomb, chior, honchiu, pachionţ, paliu² (2), ponciur (2). Cf. DN², DEX.

2. Adj. (Despre ochi, privire) Specific unui strabic (1); chiorîş, cruciş, încrucişat, pieziş (I 4), saşiu (1), (popular) zbanghiu, (regional) paliu² (2), ponciş (I 3).

— Pl.: *strabici, -ce.*

— Din fr. **strabique.**

STRABÍSM s. n. (Med.) Defect de vedere care constă în lipsa permanentă a paralelismului axelor vizuale, avînd drept urmare privirea crucişă; p. ext. privire încrucişată. *Un paralelogram încălecat pe nas ca nişte ochiuelari face să piară cu încetul strabismul prin convergînţa amîndurora ochilor.* MAN. SĂNĂT. 356/18, cf. STAMATI, D., ANTONESCU, D., FONTBRIANT, D., DDRF. *Dacă, din o cauză oarecare, una din axele optice este abătută din poziţiunea ei normală, cealaltă axă va fi îndreptată singură spre obiectul hotărît, vederea binoculară nu se mai face şi atunci zicem că este strabism.* BIANU, D. S. *Bruneta, subţire, suferind de un uşor strabism care-i dădea veşnic un aer de îngîndurare.* IBRĂILEANU, A. 49. *Colonelul medic-şef al spitalului,... ameninţă să fie atins de strabism din pricina sforţărilor cu care încearcă să privească în acelaşi timp la... doamna cu lorgnon şi la cei doi generali.* C. PETRESCU, Î. II, 72. *Ochii lui păruseră, în prima jumătate de ceas, normali domnişoarei Corban. Acuma unul privea pieziş... era afectat de strabism.* SADOVEANU, O. XIV, 61, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DN². *Trebuie deosebit strabismul concomitent de strabismul paralitic.* ABC SĂN. 344. *Primea bolnavii între 8 şi 11 dimineaţa, ca între 11 şi 12 să facă operaţii de strabism.* G. BARBU, A. V. 228, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Animalul slăbeşte rapid, apare cîteodată un fel de trism sau un fel de strabism tonic, contracţiuni musculare, temperatura se ridică de regulă peste 41°.* BABEŞ, O. A. I, 68. *Motanul Papuc... suferă de strabism; privirea lui şaşie, orientată anapoda, îi dă un aspect ciudat.* ARGHEZI, S. VIII, 143.

— Din fr. **strabisme.**

STRABOMÉTRU s. n. Aparat cu ajutorul căruia se măsoară intensitatea şi sensul deviaţiei de la orientarea normală a ochilor atinşi de strabism. Cf. BIANU, D. S., LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strabometre.*

— Din fr. **strabomètre.**

STRABOTOMÍE s. f. (Med.) Operaţie chirurgicală care se execută cu scopul de a corecta strabismul. *Strabotomia făcută de un oculist experimentat este uşoară şi reuşeşte întotdeauna.* BIANU, D. S., cf. LTR², DL, DM, DN², DEX.

— Pl.: *strabotomii.*

— Din fr. **strabotomie.**

STRAC s. m. v. **stîrc.**

STRĂCHINĂ s. f. 1. Vas de argilă (smălţuit şi decorat) sau, p. ext., de lemn, (rar) de metal, (uşor) adîncit şi lărgit pe margini, întrebuinţat (la ţară) mai ales ca farfurie; (regional) blid, taler (I 1). *Cine va sparge oală sau strachină sau alt ce ca acestea va greşi, să ia canon* (a. 1640). ap. MURNU, GR. 54. *Izvod de cheltuiala grijăi de giumătate de an a răposatului... 10* [parale] *străchini* (a. 1801). BUL. COM. IST. IV, 135. *Marfa ce am pus în băcăniia de la Fundata... 3 străchini de lemn* (a. 1817). DOC. EC. 177, cf. LB. *Amestecîndu-să bine într-o strachină cu o lingură de lemn.* PISCUPESCU, O. 313/10. *Din vechime mai înaltă, pomenile romanilor se fac cu oale, străchini, doniţe, ulcioare, cruci şi pietre mormîntale.* FM (1843), 197¹/6. *Vasăle ce sînt datori să aducă olarii... 15 străchini, 5 ligheane bune cu ibricele lor* (a. 1845). DOC. EC. 840. *Este o ruşine a fabrica oale, străchini şi doniţe ca acele ce trămit la tîrgul moşilor.* GHICA, C. E. I, 308, cf. LM. *Dacă vedea omul... că nu se poate descotorosi de mine..., muia feleştiocul în strachina cu dohot şi-mi trăgea un pui de răbuială.* CREANGĂ, A. 46. *Culegea ..., cioburi de străchini.* CARAGIALE, O. I, 163, cf. VLAHUŢĂ, S. A. III, 381. *Aduse strachina cu borş, mămăligă, un ardei şi le puse pe masă.* DUNĂREANU, CH. 111, cf. ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 56. *Vorba „blid" nu pare a însemna străchini, talgere, farfurii etc. ca astăzi.* PAMFILE, I. C. 387. *Lumea... se putea mişca din loc, la lumina lanternelor veneţiene şi a străchinilor de păcură.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 309. *Aduc pe mese strachinile încărcate cu sarmale.* GÎRLEANU, N. 115. *În o strachină e borş de peşte proaspăt.* HOGAŞ, DR. II, 115. *Avem: pentru forma de... străchini mai mari în cari se aduceau mîncările la masă, o formă, pe care... sîntem nevoiţi a o lega de tradiţionala formă sud-estică.* PÂRVAN, G. 197. *Vătafii s-au spăriat tare cînd au schimbat strachina cu farfuria.* IBRĂILEANU, A. 68, cf. GR. S. II, 168, IV, 324, C. PETRESCU, Î. II, 173. *Plecînd strachina ca pe o găleată de puţ, soarbe rămăşiţa de zeamă.* I. BOTEZ, ŞC. 86. *Priveau cu mulţumire vraful de scoarţe..., străchinile de pe poliţe.* BRĂESCU, O, A. I. 245. *Pisicile se ridicau în două labe, pe măsuţa de brad şi-mi mîncau din strachină.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 18. *La picioarele noastre, ca într-o strachină, se ghemuiau podgoriile.* COCEA, S. I, 215. *Mănîncă... smîntînă din strachina acoperită cu frunză de brustur.* TEODOREANU, M. U. 249. *Cercă ouăle fierte şi le scoase din ulcica lor c-o lingură de lemn într-o strachină cu apă rece.* SADOVEANU, O. X, 525. *Femeile ajutătoare aduseră străchini cu ciorbă.* CAMIL PETRESCU, O. I, 97, cf. DL, DM. *Mama aducea în străchini ceaiul. Pahare nu mai avem.* LABIŞ, P. 31. *Se iviră ciocîli de la Curtea Veche cu cîngi şi cu strachina de oţet la brîu.* BARBU, PRINC. 21. *A luat o prună, s-a uitat la ea şi a pus-o...în strachină.* BĂNULESCU, I. 50. *Ptinile, străchinile, cuţitele, Cu toate lucrurile de aramă şi fier S-au înălţat într-o noapte pînă la cer.* T IUNIE 1968, 38, cf. M. D. ENC., DEX, H II 13, 50, 64, 126, 147, 168, 214, 226, III 5, 20, IX 128, X 23, 70. *Se ia apoi un blid, ori strachină, să borteşte în fund şi să pune în borta aceea o ţevie.* ŞEZ. I, 120. *Lapt'ele..., dacă să-nchiagă-l lom cu l'îngura d'în ciubăr şi-l punem în straichină.* GRAIUL, I, 16. *Luăm o strachină curată şi punem nouă cărbuni de foc.* BÎRLEA, L. P. M. II, 401, cf. CHEST. V 131/58, 134/38, 135/93, ALR II 4 120/386, 605, ALR I 693, ALR II 3 978, ALR SN IV h 1 046, ALR SN

IV h 1 043, ALRM SN II h 848. *Şapte pistoale-i umplea, Băga iarbă cu mîna, Gloanţele, cu strachina.* BALADE, II, 158, cf. O. BÎRLEA, A. P. II, 473. *Pune brînza în strachină şi întinge pe alăturea*, se spune despre cel zgîrcit. Cf. ZANNE, P. III, 491. ✧ (Ca termen de comparaţie pentru ochi mari) *Fetele din Slatina, Cu ochi mari cît strachina, De cîte ori le-am sărutat, M-au blestemat.* MINULESCU, V. 224. *Ochii cît străchinile, i se aburiseră.* CONTEMP. 1954, nr. 421, 3/3. *Olteanca din Slatina, Cu ochii cît strachina, Mi-a cătrănit inima.* TEODORESCU, P. P. 337. *La poartă la Ţaligrad, Vezi, măre, că s-a aflat D-un crap mare buzat: . . . Ochii ca străchinile Şi dinţii ca teslele.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 151. ✧ Expr. (Familiar) **A minca dintr-o strachină (cu cineva)** = a fi de aceeaşi vîrstă sau de aceeaşi condiţie socială (cu cineva). Cf. ZANNE, P. IV, 130, 131. *N-am mîncat dintr-o strachină. Sînt mai mare şi trebuie să-mi purtaţi respect.* PAS, L. I, 168, cf. DL, DM, UDRESCU, GL. **A lua** (sau **a prinde, a ridica pe cineva**) **(ca) din strachină** = a prinde pe cineva uşor, fără dificultate; p. ext. a lua pe cineva prin surprindere; a lua ca din oală, v. oală **(I 1)**. Cf. MAT. DIALECT. I, 236, ZANNE, P. IV, 130. (Popular şi familiar) **A călca în străchini** = **a)** (şi în formele **a călca în străchini verzi, a umbla după străchini verzi**) a avea (sau a umbla după) aventuri amoroase. *Auzit-aţi poznă! S-o vezi şi să n-o crezi; Vorniceasa noastră calcă-n străchini verzi.* ALECSANDRI, T. 724. *Aţi muncit şi v-aţi dihănit ca să n-ajungă munca de izbeliţe pe mîna unui lunatec care umblă după străchini.* C. PETRESCU, R. DR. 19, cf. ZANNE, P. IV, 130; **b)** a umbla neatent, cu stîngăcie. Cf. DL I, 358, DM 124, M. D. ENC. 166, DEX 130. *Cînd merge pe stradă, parcă calcă în străchini.* SCL 1975, 55; **c)** a face sau a spune prostii; a greşi. Cf. SCL 1975, 55. (Rar) **A-i minca cuiva din strachină** = a profita de ajutorul material al cuiva. *Tocmai tu, mă, care de, mi-ai mîncat din struchină destul?* REBREANU, R. II, 40. (Regional) **A vedea alb în strachină** = a spera într-o reuşită materială, într-o îmbogăţire. Cf. ZANNE, P. IV, 131. (Regional) **A cădea ca musca-n strachină** = a nimeri undeva într-un moment nepotrivit; p. ext. a o păţi **(2)**. Cf. UDRESCU, GL. (Regional) **A-i pica mucul în strachina cuiva** = a plictisi pe cineva cu prezenţa; a cădea pe capul cuiva. id. ib. ✦ (Învechit, rar) Lut ars. *Şi cădearea ei va fi ca o zdrobitură a unui vas de strachină de cărămidă supţire.* BIBLIA (1688), 470[2]/46. *Aşa zise D[o]mnul atotţiitoriul D[u]mn[e]zeul lui Izrail, ia cartea cîştigării aceştia şi cartea cea citită şi vei pune pre ea în vas de strachină pentru ca să rămîie zile multe.* ib. 514[2]/2, cf. TDRG. ✦ (Prin Olt.) Farfurie (de porţelan). Cf. ALR SN IV h 1 046, ALRM SN II h 842. ✦ P. anal. (Regional) Bucată de ceară de forma unei străchini **(1)** (Mărăşeni — Vaslui). Cf. LEXIC REG. 64.

2. (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de" sau „cu") Conţinutul unei străchini **(1)**; p. ext. conţinutul împreună cu vasul respectiv. *Mîncă o strachină de lapte dulce de căprioară.* ISPIRESCU, L. 114. *Aburii se ridică din strachină.* DELAVRANCEA, H. T. 38. *Peste drum, baba Ioana, cu o strachină de boabe în braţe, îşi hrănea orătăniile.* REBREANU, R. II, 109. *Ajunsese, flăcău bătrîn, să mănînce pentru o strachină de mîncare.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 224. *Se aruncă în toată puterea cuvîntului, ca hămesiţii, asupra strachinelor noastre de supă.* COCEA, S. I, 176. *Dezveli . . . un paner în care erau feţii de pîine şi o strachină de unt alb, proaspăt.* VISSARION, B. 99. *Am crezut că e bolnav şi i-am dat o strachină cu lapte.* VOICULESCU, P. I, 68. *Mi-a trîntit în cap strachina de supă.* SADOVEANU, O. XVIII, 376. *Vecine dragă, haide, mai pofteşte, Mai ia o strachină de peşte.* ARGHEZI, S. V, 173. *Mănînc o strachină de ciorbă . . . şi cîteva colţuce de pîine.* STANCU, M. I. 167. *Făcea pe cărlurăreasa şi ghicea viitorul pentru o strachină de mălai.* BOGZA, A. Î. 630. *Dincolo de gard, muierea lui Coţetici aştepta cu o strachină de lapte covăşit.* PREDA, M. I, 150, cf. DL. *Un soldat îi aduse o strachină de ciorbă.* T. POPOVICI, SE. 309, cf. DM. *Muierea lúa o strachină mare de piftii.* VÎRCOL, V. 42, cf. FOLC. MOLD. I, 301.

— Pl.: *străchini* şi (regional) *strachine, strachini.* — Şi: (regional) **stráichină, stránchină** (H IX 128; ALR I 693/795, 820, 846, 856), **stáchină** (H II 64), **tróchină** (ib. 226) s. f.

— Din ngr. ὀστράκηνος.

STRADÁL, -Ă adj. Care ţine de stradă[1] **(1)**; privitor la stradă[1]; care este caracteristic străzii[1]; al străzii[1], de stradă[1]. Cf. SCRIBAN, D., DN[2]. *Ca o şiră a spinării în sistemul stradal al cartierului, şos[eaua] Mihai Bravul preia traficul citorva drumuri de penetraţie în oraş.* V. ROM. decembrie 1960, 171, cf. SCL 1964, 414. *Remodelarea vechilor reţele stradale pentru a corespunde noilor exigenţe ale circulaţiei.* CONTEMP. 1969, nr. 1 208, 7/4. *Imaginea stradală constituie însă cartea de vizită a oricărui oraş.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 123, 29/4, cf. DEX. *Prin mobilitatea sa, comerţul stradal prezintă o eficienţă economică superioară.* RL 1980, nr. 11 075.

— Pl.: *stradali, -e.*

— Din it. **stradale.**

STRADÁNIC, -Ă adj. v. **străda̯lnic.**

STRADÁNIE s. f. v. **străda̯nie.**

STRÁDĂ[1] s. f. **1.** Cale de comunicaţie mărginită, de obicei, pe ambele părţi de case (şi trotuar), amenajată în interiorul localităţilor (urbane) pentru circulaţia pietonilor şi a vehiculelor, (învechit) **pod[1] (III 1)**; p. ext. (rar) şosea **(I 1)**; p. restr. (regional) uliţă. *Este dar de interesul salubrităţii publice ca să nu lase să stea nici un fel de gunoi pe strade (uliţe) şi pe căile publice.* MAN. SĂNĂT. 71/13. *Casa lui din Iaşi, situată în uliţa mare, formînd colţul stradei, . . . avea aspectul unui adevărat palat.* SION, P. 64. *Se aude troscotul unei birje, ce zdrobeşte pavelele stradei.* HASDEU, I. V. 159. *Ploaia cădea mărunt pe stradele nepavate ale Bucureştilor.* EMINESCU, G. P. 3. *Străbăteam stradele, ocolind lumea, şi iată-mă ajuns la edificiul justiţiei.* BACALBAŞA, S. A. II, 7. *Sînt un biet artist sărac, Pe cînd domnul de pe stradă e-n mănuşi şi e şi-n frac.* DEMETRESCU, O. 50. *Ciobotarii aveau în oraşele cele mari din ţările noastre de multe ori o stradă întreagă.* IORGA, C. I. III, 168. *Scoboram la vale, pe o stradă lungă, largă şi dreaptă.* HOGAŞ, DR. I, 162, cf. RESMERIŢĂ, D. *Pe stradă, cînd vedeam că se apropie vreo cucoană, eu o ştergeam pe partea cealaltă.* M. I. CARAGIALE, C. 140, cf. CADE. *Şi totul, din nou era suprimat de cortina unui alt val de ninsoare, smuls de pe acoperişuri, tîrît din piete, măturat dintr-un capăt în altul de stradă.* C. PETRESCU, C. V. 137, cf. SCRIBAN, D. *Locuia pe o stradă de periferie.* CĂLINESCU, C. O. 24. *Zăresc pe stradă uneori pe un fost coleg, cu care nu mă mai cunosc.* ARGHEZI, S. X, 98, cf. TUDORAN, P. 14, DL, DM. *Într-o parte se desluşeau cîteva străzi înguste.* BARBU, G. 8. *Pe strada cea mai largă a oraşului venea, săltînd asurzitor cu roţile pe caldarîm, o căruţă cu un cal.* BĂNULESCU, I. 152, cf. M. D. ENC., DEX. *Arca oştire pă toate stradele şi primari.* VÎRCOL, V. 19, cf. ALR SN III h 905, ALRM SN II h 737. *Umblim-patrulle-astea pă toate străzile, pîn toate comunili, la isprăvitu satului . . . să găsa o căşcioară.* O. BÎRLEA, A. P. II, 454. ✧ *Omul de pe stradă* = cetăţeanul mijlociu, omul obişnuit (reprezentînd opinia publică); o persoană oarecare; un anonim. Cf. DL, DM. *America . . . a fost violent zguduită dinăuntru şi din afară. Omul de pe stradă nu mai e în apele lui, e nefericit.* CINEMA, 1968, nr. 4, 4; cf. DEX. (Învechit, rar) *Stradă ferată* = cale ferată. *Nu mai călătorisem pînă aci decît cu căruţe braşovenşti şi trăsuri cu elasticitate; îmi închipuiam dară că strada ferată are să fie necomparabilă în iuţime.* FILIMON, O. II, 57. ✧ Loc. adj. **De stradă** (sau, învechit, rar, **strade**) = **a)** (despre acţiuni, manifestări, evenimente etc.) care are loc, care se petrece pe stradă[1] **(1)**. *Bucata „Între Colţe" . . ., cu vastele-i*

perspective urbane, cu scenele de stradă și de răsmeriță populară..., alcătuiește o producție cu totul neașteptată a momentului ei literar. VIANU, A. P. 243; **b)** (despre îmbrăcăminte) care se poartă pe stradă[1] **(1)**. *Facem un bal... Dacă ni s-ar da voie să venim în bluze... — Dar cucoanele? — În rochie de stradă, nici nu mai e de vorbit.* BRĂESCU, O. A. I, 34; **c)** (învechit; despre politică, despre politicieni, oratori etc.) de calitate proastă; ieftin. *Ș-acum ce faci, sărmane? — Politică de strade Cu plebea care-n Roma stă gata ca s-o prade.* ALECSANDRI, T. II, 324. *Politici, oratori de stradă, stupizi, ce se socot isteți.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 24; **d)** (despre femei) de moravuri ușoare. *Ai fost dobitoc în această viață scurtă, iubind o femeie de stradă.* CAMIL PETRESCU, P. 393. ◇ Expr. **A arunca** (sau **a azvîrli** ori, regional, **a țipa**) **pe cineva în stradă** = a da pe cineva afară din (propria lui) casă; p. ext. a lua cuiva tot ce are; a sărăci **(2)**. Cf. DL, DM, DEX. *Pe boieriu-l scoate-afară din curțile lui, și-l țipă în stradă.* O. BÎRLEA, A. P. II, 105. **A bate străzile** = a umbla în neștire; p. ext. a hoinări; a pierde timpul. Cf. LM, DDRF. ✦ P. anal. (Regional; la stup) Spațiul dintre faguri unde stau și lucrează albinele. Com. din BRAȘOV.

2. Strada[1] **(1)** împreună cu cei care o populează și cu arhitectura ei. *Strada te așteaptă, Îți surîde și te cheamă.* MINULESCU, VERS. 156. *Urmărind celelalte mișcări ale străzii, uită complet că a început un lucru în casă.* RALEA, S. T. I, 117. *Deasupra lui și a tumultului străzii, coroanele castanilor se înfioară pretung.* VINEA, L. I, 5. *Și strada parcă a înnebunit, mulțimea electrizată de uriașul ritm al senzualismului parcă se grăbește la Saturnalii.* ISAC, O. 330. ✦ Loc. adj. **De stradă** = (despre acțiuni, manifestări, evenimente etc.) care cuprinde, care antrenează o întreagă colectivitate. *Nu trebuie totuși omisă o reacțiune de stradă, stîrnită de profesorul Iorga atît de inegal și variat în izbucnirile lui.* ARGHEZI, B. 145. ✦ P. ext. Locuitorii unei străzi[1] **(1)**. Cf. DL, DM. *Strada a ieșit la strînsul zăpezii.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 7 206, cf. DEX.

— Pl.: *străzi* și (învechit) *strade*. — Și: (învechit) **strătă** s. f. LM, ALEXI, W.

— Din it. **strada**. — **Strată** < ngr. στράτα.

STRÁDĂ[3] s. f. v. **strat[3]**.

STRADÉLĂ s. f. (Livresc) Străduță. Cf. DDRF, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pe o stradelă care se desface din șosea, Manolaș ține cu chirie o căsuță neîncăpătoare.* GALACTION, O. A. II, 313. *Pe garduri ostenite, pe umede stradele, lumina mohorîtă se-ntunecă.* CĂZIMIR, L. U. 31. *E o curte lungă cît o stradelă și acoperită cu etaje adăogate.* CAMIL PETRESCU, P. 53. *În fața școalei noastre se afla un pensionat de domnișoare, cu o stradelă ce ducea la clădirea așezată în fundul curții.* BRĂESCU, A. 141. *După ce mai trecem pe o stradelă poditâ cu scînduri..., cotim pentru ultima oară la dreapta.* SAHIA, U. R. S. S. 64. *De o parte și de alta se încrucișează stradele tăiate în unghi drept.* BART, S. M. 42, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., SCL 1973, 659, DEX.

— Pl.: *stradele*.
— Din it. **stradella**.

STRADIVÁRIUS s. n. sg. Vioară, violă sau violoncel fabricate de Antonio Stradivarius. Cf. DN[2], DEX. ✦ P. ext. Tip de vioară, violă sau violoncel asemănătoare celor fabricate de Antonio Stradivarius. Cf. DN[3].

— Pronunțat: *-ri-us*.
— De la n. pr. **Stradivarius**.

STRAF s. n. v. **șraf[1]**.

STRAFÍDĂ s. f. v. **stafidă**.

STRAFÍRĂ s. f. v. **stafidă**.

STRAFÍTĂ s. f. v. **stafidă**.

STRAFORMÁ vb. IV. v. **transforma**.

STRAFORMÁRE s. f. v. **transformare**.

STRAGALÍE s. f. v. **străgălie**.

STRÁGE s. f. v. **stradă**.

STRAGHEÁȚĂ s. f. v. **străgheață**.

STRAGHEÁȚĂ s. f. v. **străgheață**.

STRAI[1] s. n. **1.** (Industrie țărănească; învechit și regional) Scoarță **(I 1)**; pătură groasă. *Și ce va fi venitul de la dărstă dup[ă] straie, să fie al meu* (a. 1700). IORGA, B. R. 325. *Inventarium printru celi ci s-au aflat în casa călugăriții..., strai alb, [nou,* zăbun muieresc negru de bogaciu, val de pînză d'e groasă (a. 1752). id. s. D. XII, 63. *100 fu[n]f tort supțire... de straie albe, 2 glugi* (a. 1783). id. ib. 106. *1 pilote... 3 sztraje: unul nou roschu, 2 albe, jare noo* (a. 1816), id. ib. 174, cf. VALIAN, V. *Tot mobilierul acestei camere constă dintr-un pat de scînduri de brad, în care se află un sac cu paie, un strai brut și o perină tot de paie.* F (1869), 283[2]/40. *De-nvățare o vecină s-a îndurat cu două straie, Și drept pernă, o desagă.* GOGA, POEZII, 46. *Ceva ca un resort îl ridica din pat... dar Gheorghe era tare și îl biruia mereu, acoperindu-l apoi iar cu straiul de lînă.* AGÎRBICEANU, S. 221, cf. RESMERIȚĂ, D., MOLIN, R. B. 287, CADE, H. II 3, 31, 186, PĂSCULESCU, L. P. 379. *Lepedeu-i nețăsut, Straiu-n chiuă nu-i făcut.* GR. S. VI, 198, cf. 244, ALR I 1 119/5, 12, 174, ALR II/I h 287, ALRM II/I h 402, A. II 7, 10, 12, LEXIC REG. 94. ✦ P. anal. (Prin nordul Olt.) Învelitoare de pat făcută din piei de oaie cu lînă lungă. LEXIC. REG. II, 31.

2. (Popular; mai ales la pl.) Veșmînt; p. ext. zdrențăr. *30 lei s-au cuprinsu straiele egumenului într-un an* (a. 1743). BUL. COM. IST. I, 229. *Fiind toată partea boierească împodobiți cu cele mai bune straie.* GHEORGACHI, LET. III, 293/34. *Au dat știre și la pămînteni că cine va ave straie, lucruri prin mănăstiri, să le scoată* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 195/13. *Au poroncit de i-au dat straie și l-au dus înainte stăpînului său.* IST. CAROL XII, 24[v]/7. *Călăreți a căror straie sînt albastre cu podoabe vișinii.* IST. AM. 5[v]/11. *Au trecut rîul, luînd toate averile robilor pînă la straiurile armenești și tapeturile cele cu acul cusute și tot felul de veșminte și uneltele de casă.* ȘINCAI, HR. I, 150/20. *Și toate straiele și toate lucrurile ce avea el* (cca 1800). GCR II, 178/35. *Să le poarte de grijă pentru hrana lor și pentru spălarea straielor lor.* PRAVILA (1814), 8/22, cf. LB. *Am cumpărat 6 straie, cămeși și izmene în carile murise ciumași.* AR (1829), 164[1]/16. *Părul lor* [al lamelor] *îl întrebuința ca lînă pentru straie.* DRĂGHICI, R. 65/5. *Ah! cumătră, ce poznaș lucru este averea unei femei tinere, după ce moare! Nu poți să-ți închipuiești plăcuta neorînduială a lucrurilor și a straielor.* KOGĂLNICEANU, IN PR. DRAM. 426. *Nici un strai Amorul poartă, dar secretă și ascunsă A lui inimă trufașă la toți ochi e nepătrunsă.* ASACHI, S. L. I, 160. *În zi de sărbătoare numai bărbații șed la masă, iar femeile îmbrăcate în straiele cele mai frumoase, slujesc pre ei.* FM (1842), 32[2]/24. *Și-i ziceți* [maicei] *să se dezbrace de straiul acel deschis și să se cernească-ndată cu ce-a avea mai închis.* CONACHI, P. 55. *Straiul făcea omul; felul hainei modelează trupul și mintea și întipărește den părinți în fii tradițiile și obiceiurile.* RUSSO, S. 16. *Hai du-te cu domnu profesor de învață frumușel că ți-oi face straie de moda nouă.* ALECSANDRI, T. I, 173. *Cusături ce se fac pe albituri, pe haine (straie) și pe învelitori.* ODOBESCU, S. II, 107. *Nu face băiatul ista atîția husăși, cu straie cu tot.* CREANGĂ, O. 187. *Vine Costea din război... Fața arsă, trupul supt Straiul colbuit și rupt.* COȘBUC, P. I, 130. *Boierii sînt*

în straie bogate. DAVILA, V. V. 87. *Nu mai porți brățară Nici diadem, nici straie orbitoare.* IOSIF, P. 44. *Se crede că, dacă-i eade cuiva vreun bumb sau altceva de la un straiu, va avea o neplăcere.* GOROVEI, CR. 151. *N-ai auzit de hoți de codru care s-au îmbrăcat în straie călugărești?* HOGAȘ, DR. I, 240, cf. RESMERIȚĂ, D. *Bărbații purtau încă straie orientale.* N. A. BOGDAN, C. M. 91, cf. CADE. *Copiii nu pot să țină pe ei straie curate, de atîta slugărie.* GALACTION, O. A. II, 264. *Primăvara, pentru ei, nu începe numai cu soarele și florile, dar și cu femeile sprintene în straiș subțire.* TEODOREANU, M. U. 211. *Erau oameni fioroși la înfățișare, îmbrăcați cu straie care fuseseră odată albe.* ȘADOVEANU, O. IX, 18. *Zări... o fată slăbuță ca o nuia, cam sărăcuță la straie.* CĂLINESCU, C. O. 16. *Așteptam vara ca să lepădăm straiele vechi grele de pe noi.* STANCU, M. I, 54. *Ești un om de nimic, măcar că înfolit ești în straie de fir și mătase.* V. ROM. aprilie 1954, 116. *Părea stingherit aici cu straiele lui de țăran.* TUDORAN, P. 154, cf. DL, DM. *În unele țări sau provincii, era obligat să poarte straie viu colorate.* MAGAZIN, IST. 1968, nr. 12, 45, cf. M. D. ENC., DEX. *Fața albă au spălat Chică neagră au pieptenat Cu straie noi s-au îmbrăcat.* POP., ap. GCR II, 311. *Straie nouă a-mbrăcat La icoane s-a-nchinat.* MARIAN, NU. 453, *Cine își coasă straiul pe dînsul să fie un pai în gură, căci altfel uită îndată.* ȘEZ. III, 48. *Fata moșneagului... nu poate merge la biserică că n-are straie.* ib. V, 66. *Cu straie de diamant m-a îmbrăcat, Coroană de-mpărat pe cap mi-a aruncat.* PĂSCULESCU, L. P. 126, cf. I. CR. IV, 27, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR SN IV h 1 155, 1 156, A V 25. *La soața lui o venit, Pe ea-n ce straie-o găsea? Așa plînsă și scîrbită Și la straie ponosită.* BALADE, II, 211. *Tot scurtînd mereu la oale, Nu mai are straie, ioale, Umblă cu vinele goale.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 604. *Na, dragu tat'ii, ț-am adus straii, ț-am adus tăt'i cum ai dzis.* O. BÎRLEA, A. P. I, 573. *Să-mi dea bani de cheltuială Și straie de primeneală.* FOLC. MOLD. I, 131. *În straiele în care s-a mîniet, tot în acele se va desmînia.* Com. din PIATRA NEAMȚ. *Păzește-ți straiele ca să ai pe jumătate.* ZANNE, P. III, 386. *Straiul face pe om.* id. ib. *Cine se-ntinde mai mult decît ți straiu ți rămîn picioarele goale.* id. ib. 387. *Bețivul își bea straiele și mințile.* id. ib. 474. ✧ Fig. *Și ce sarbăd mi-i cuvîntul, de cînd sufletul meu poartă Strai țesut la umbra grijii plîns de-o viață moartă.* PĂUN-PINCIO, P. 85. *Florile-mi desmiardă ochii, o fantazie uriașă le-a dat un strai la fiecare.* ANGHEL, Î. G. 11. *Cine dete oare Strai de sărbătoare Gîndurilor mele?* IOSIF, V. 132. *Era frumos orașul lui sub straiul alb de ninsoare.* C. PETRESCU, O. P. II, 17. *Se înălțau munți nelămuriți în veșnicul lor strai de piclă.* ȘADOVEANU, O. VI, 612. *Nu vrei să te îmbraci în straie de uitare?* LABIȘ, P. 120. ✧ Compuș: (Bot.; regional) **straiul-broaștei** sau **strai-de-broască** = mătăsea-broaștei, v. MĂTASE **(3)** *(Conferva rivularia).* Cf. LB, POLIZU, ALEXI, W., TDRG, CADE. *Cu strai de broască-n păr răsai din papură.* BLAGA, POEZII, 70, cf. BORZA, D. 191, ALR SN III h 832, ALRM SN II h 655. ✦ (Prin Mold. și prin Bucov.) Suman. Cf. CADE. *Luîndu-și Petrea un strai pe sine, au purces tustrei la ttrg.* SBIERA, ap. CADE. ✦ (Regional) Loc apătos, umed, mocirlos (Grid — Făgăraș). Cf. CHEST. IV 63/177[c].

— Pl.: *straie* și (învechit și regional) *straiuri.*

— Cf. lat. s t r a g u l u m.

STRAI [2] s. n. (Mar.) Parîmă de oțel sau de cînepă care susține un arbore de navă, împiedicîndu-l să se încline spre pupa navei. Cf. ABC MAR. 102. *Ajunseră să facă din aceste cabluri sarturile și straiurile cu care se leagă catargele.* TUDORAN, P. 131. *Pînzele ... țîșnită în sus, pe straiuri.* id. ib. 392, cf. LTR [3], DL, DM, DER, DN [3], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *straiuri.*

— Din it. **straglio.**

STRÁICHINĂ s. f. v. **strachină.**

STRÁIEȚ s. n. (Regional) Șubă veche, ruptă (Chișindia — Vașcău). Cf. CV 1950, nr. 11—12, 39.

— Pl.: *straiețe.*

— **Strai** + suf. **-eț.**

STRAIGÍU s. m. (Învechit rar; probabil) Persoană care confecționa haine de blană. (Atribuie calitatea că un adjectiv) *Băcani,... blănari straigii...,* cojocari (a. 1835). DOC. EC. 612.

— Pl.: *straigii.*

— **Strai** + suf. *-giu.*

STRAIM subst. v. **străihmas.**

STRÁINIC, -Ă adj., s. m. și f. v. **stranie.**

STRÁISTĂ s. f. v. **traistă** [1].

STRÁITĂ s. f. v. **traistă** [1].

STRÁIȚ subst. = traistă [1] **(1).** *Eminescu își luă... un băț, petrecu după el un straiț... și o porni la drum îndelungat.* CĂLINESCU, E. 103, cf. SCL 1975, 55.

STRÁIȚĂ s. f. v. **traistă** [1].

STRAJ s. m. v. **strajă.**

STRAJAMÉȘTER s. m. (Transilv.) Sergent-major de cavalerie sau de artilerie (în armata austro-ungară). *Militarii, începînd de la strajemeșter în jos, paruzie nu mai mult va plăti fără 12 fl*[orini] (a. 1784). IORGA, S. D. XIII, 15. *Mihai Dumitran, nemiș birău, Danci Ioniță, strajameșter* (a. 1801). id. ib. XII, 238. *Apostol, strajameșter de la reghimentu rumânesc* (a. 1814). id. ib. 169, cf. LB. *Dictă: — Scrie o dată, d-le sergent-major (strajameșter): „Vai!".* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 9, cf. LM, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG. *Unde-i vremea cînd eram eu strajameșter?* REBREANU, I. 15, cf. DR. VI, 467, CADE. *La strigătele mamei a venit însuși strajameșterul.* VLASIU, A. P. 83, cf. IORDAN, L. R. A. 227, SCRIBAN, D. *„Strajameșter"... Se întrebuințează numai de bătrîni.* CV 1951, nr. 6, 29. *Miklos era un fost strajă-meșter la husari.* T. POPOVICI, SE. 8, cf. DL, DM, FORM. CUV. I, 63. *Zîs-o mama că mi-a face Rochie creață și minteaie, Strajămeșter să mă ceaie Și maica să nu mă deaie.* MÎNDRESCU, L. P. 77. *Strajameșter din cumpane Cîtu-i noaptea el nu doarme, Far' tot scrie pe hîrtie C-o perit ficiori o mînie.* MAT. FOLK. 1 085, cf. ȚIPLEA, P. P. 117, LEXIC REG. II, 54.

— Scris și: *straja-meșter.* — Pl.: *strajameșteri.* — Și: **strajămĕșter** (scris și *strajă-meșter*), **strajemĕșter** s. m.

— Din magh. **strázsemester.**

STRÁJĂ s. f. **I. 1.** (Astăzi rar) Pază **(I 1).** *Turnai strajă igumenilor blagoslovenie* (ante 1633). ap. GCR I, 84/31. *Herghelegiul... de pre cal să răsturna decît de straja nopții obosit spre dormire și odihnă să culca.* CANTEMIR, I. I. I, 97, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 251. *Împăratul Dă poruncă să-ntărească straja peste tot palatul.* IOSIF, P. 62. *Bizantinii se pun pe odihnă și pe chef, dar de strajă nu se prea îngrijesc.* PÂRVAN, G. 64, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Lucrul la mori și participarea la străji apar ca obligații destul de generale, atît în Moldova, cît și în Țara Românească.* PANAITESCU, O. Ț. 204, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Sub straja dealurilor nalte, Dorm șesuri lenețe și linse Ca netezișul unei ape.* VLAHUȚĂ, O. A. 79. *Tu însăți ai pus îndepărtarea De stavilă-ntre mine și tine și ți-ai pus De strajă necredința.* COȘBUC, S. 121. *Închide ochii și dormi sub straja stelelor.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 76. *Toți se lăsau în voia Domnului și adormeau supt singura strajă a stelelor.* IORGA, P. A. II, 212. ✧ Loc. adj. **De strajă** = care păzește **(I 1).** *Un turn de strajă păstrat și astăzi într-o formă refăcută, se înalță asupra*

întregii clădiri. IORGA, C. I. II, 128. *Mănăstirea... își păstrează încă zidurile de cetățuie și turnul de strajă.* SADOVEANU, O. XIX, 503. ✧ Loc. vb. **A fi (sau a sta, a rămîne,** popular, **a se pune) de strajă** ori **a ține (sau a face) strajă** (ori, rar, **straja, straje**) = a păzi (I 1); p. ext. a păndi (1). *Moscalii ce era pre margine de strajă... s-au tras toți de s-au strînsu în Podolia.* NECULCE, L. 208. *Acei doi oameni... care au fost de straj[ă] într-acea noapte, unde li-au fost cămara* (a. 1708). IORGA, B. R. 213. *Creditorii care-mi stau de strajă la ușă.* ALECSANDRI, T. 1 013. *Harap Alb se pune de strajă chiar la ușa ei.* CREANGĂ, P. 266. *Locuitorii celor două sate ale Horodniculuĭ nu vor fi obligați să facă nici straje.* BOGDAN, O. 49. *Doi stau de strajă în poarta primăriei.* STANCU, D. 57. *Baudat părea că stă de strajă la aparat.* VINEA, L. II, 265, cf. DL, DM. *Și am rămas de strajă, în oglindirea serii.* VÎN. PESC. mai 1964, 15. *Agatanghel ținea streajă lîngă clopotniță.* GALACTION, O. A. I, 333. *În preajma Vasilisei... țineau strajă cu suliți și securi, cu zale și căști de aur.* SADOVEANU, O. XII, 32. *Din documentele secolelor XVII—XVIII rezultă că țineau straja mai ales satele situate pe valea unor rîuri, pe unde trecerea spre Transilvania se făcea cu mai multă ușurință.* STOICESCU, C. S. 155, cf. DEX. *Tovarășul ce sta de strajă vede viind o luntre.* ȘEZ. I, 234. *Deci, dar, fără multă vrajă, Opt aici să-mi stee strajă.* ib. IV, 132. (Fig.) *Sus în brazii de pe dealuri Luna-n urmă ține strajă.* EMINESCU, O. I, 104. *Eu m-am desprins dintre morminte, Din cripte umede și reci De unde-aducerile-aminte Țin strajă unui gînd de veci.* GOGA, POEZII, 272. *Singurătatea zidurilor care-i stau de strajă... o trezește.* DENSUSIANU, L. A. 84. *Mai departe valea verde a Ialomiței, închisă în fund de dealurile viilor, pe culmea cărora stă de strajă mănăstirea.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 23. *O duzină de nuci bătrîni stăteau vecinic de strajă priveghind zarea printre genele lor lenețe.* COCEA, S. I, 179. *Un negru noroc prin văzduhuri străine îmi ține de strajă, nu mă dezleagă.* BLAGA, POEZII, 163. *Un brad nu prea înalt... stă de strajă, singuratic și încărcat de o simbolică frumusețe.* BOGZA, C. O. 84. ✧ Expr. (Popular) **A(-și) pune strajă gurii** = a vorbi sau a determina pe cineva să vorbească cu măsură și prudență; a-și controla sau a face pe cineva să-și controleze vorbele; a(-și) pune frîu limbii. *Nu știa să-și pună strajă gurii.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Ce nu l-ar mai fi judecat și osîndit pe Finuleț toți... dacă frumusețea nepomenită a Linței n-ar fi pus strajă gurii lor.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 338, cf. CADE. *Pune-mi strajă gurii.* MINULESCU, VERS. 238. *Nu mai aveau nici pis de zis sfinții prelați și nici de ce să puie strajă gurii lor.* COCEA, S. I, 335, cf. DL, DM, DEX. *Nimeni nu poate pune strajă gurii lumii.* STĂNCESCU, ap. TDRG. (Cu schimbarea construcției) *Acolo nici spiritul are proptele nici gură streajă.* GHICA, C. E. II, 331. **A-și pune strajă ochilor** = a-și înfrîna dorința de a privi ceva; a renunța să mai privească ceea ce îi place. *Radu, ca un băiat cuminte și înțelegător, și-a pus strajă ochilor și s-a dezbărat de năravul lui.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG, cf. DL, DM, DEX. (Regional) **A-i fi cuiva strajă** = a-i fi cuiva teamă, groază să facă ceva; a nu-l trage inima să facă un lucru greu. *Parcă mi-e strajă să fac attea drumuri pe jos.* CV 1943, nr. 11, 35. *Parcă mi-i strajă să dau cu sapa, pe soarile ăsta, în pămînt ca fieru.* L. ROM. 1961, nr. 1, 23.

2. (Adesea la sg. cu sens colectiv) Locuitor de la graniță (din Moldova) care era însărcinat cu paza frontierei țării în regiunile de munte; plăieș (2), străjer. *Să nu ținem acolo straje că nu ieaste hotarul nostru* (începutul sec. XVII). IORGA, D. B. I. 10. *Radul Vodă încă să întorcea la scaun și nu avea grijă să se păzească cu străji despre turci, socotind că nu vor mai veni* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 161/6. *Să mergeți să țineți străjile pînă voiu trimite să să strîngă oștile.* ALEXANDRIA (1784), 3v/13. *Straja are și ea drepturile sale de a fi plătită.* IORGA, C. I. III, 99. *Nu-i Ștefan Vodă cel ce-a ridicat, Mări focurile străjii peste creste.* LABIȘ, P. 82. ✦ Cetate de apărare (la frontiera țării, situată pe oarecare înălțime) în care se adăposteau străjerii (1) și care folosea și ca post de veghe; p. ext. post de veghe întărit (la frontiera țării); apărare. *Și așa au trecut prin straja ungurească și niminea nu l-au cunoscut.* URECHE, L. 144. *Denafară de cetatea cea mare a Chiliei, iaste alta mai mică, carea să o fie zidit Ștefan Vodă cel Bun, ca o strajă cetății cei mari.* N. COSTIN, L. 136. *Să facem treizeci de stoguri de fîn aice, la hotarul Comăneștilor, din straje în gos* (a. 1709). BUL. COM. IST. II, 212. *Întru neajungirea oștenilor, iau și fimeile lor pușca de șed la străji.* AMFILOHIE, G. 14/6. *Marginea orașului... se încovoia spre streaja Brașovului.* GHICA, C. E. II, 563. *Ieși de sub podișcă și porni către streajă la o vie a sa, ca de acolo să trămită să-i aducă haine de primenealâ și celelalte.* FILIMON, O. I, 235. *Aici și-a întemeiat mai tîrziu Septimiu Sever straja răsăriteană a împărăției, „Castrele Severiane", din cari se mai văd și astăzi urme.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 207. *Din urmă prinsese de veste oastea ce era la straja ungurească, cum Petru Vodă a trecut printre dînșii și nu l-au cunoscut.* XENOPOL, I. R. IV, 246. *Se vede Ceahlăul, înalt, ca o strajă de margine.* CONTEMP. 1954, nr. 388, 4/5, cf. DL, DM, MIHĂILĂ, Î. 139. *În Moldova cuvîntul strajă a avut o semnificație asemănătoare în parte cu posada din Țara Românească.* STOICESCU, C. S. 153, cf. M. D. ENC., DEX. *Să arză străjile toate Să pot trece-n ceea parte.* ȘEZ. I, 165. ✦ (Învechit) Vamă. *Ocolise straja* (sec. XVII). STOICESCU, C. S. 322. [Străjerii aveau] *obicei vechi de punea pecetea străjii* (sec. XVIII). id. ib. *Asemenea puncte de vamă numite „strajă", „scală" sau simplu „vamă" — apar în documente încă în secolul al XV-lea.* id. ib. ✦ P. anal. (În religia creștină) Vama prin care se crede că trece sufletul mortului înainte de a ajunge în fața judecății. *Cu acest ban, după credința unora, mortul are să plătească luntrea cu care va trece în cealaltă lume,... după a altora însă vămile sau străjile ca să poată trece mai departe.* MARIAN, Î. 80, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Barieră (la intrarea într-o localitate). Cf. POLIZU. *La streajă, un fel de logofăt... se arată înaintea ochilor.* GHICA, ap. TDRG. *La streaja Mogoșoaii, se prinseseră, pe un maidan, într-un chervan mocănesc, niște butoaie pline cu iarbă de pușcă.* CARAGIALE, O. III, 128. *Pe aceeași straje să intri, pe aceeași cărare să te strecori.* DELAVRANCEA, S. 215. *De la strajea Vergului pînă la biserica Delea Nouă, un nor de praf galben și des se ține una.* F (1888) 3[1]/65, cf. DDRF, ȘĂINEANU[3], CADE, SCRIBAN, D. *Și nici nu se zicea pe-atunci barieră, că nu erau bariere, se zicea strajă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 88, cf. DL, DM, MIHĂILĂ, Î. 139. ✧ (Prin lărgirea sensului) [Lupul] *de nu va la strajea birlogului său merge, cu pedeapse groaznice și și înfricoșări de moarte i să lăudară.* CANTEMIR, I. I. I, 156.

3. (Adesea la sg. cu sens colectiv) Militar (sau grup de militari) înarmat care face serviciul de pază a unui obiectiv încredințat, santinelă (1); p. ext. escortă; p. gener. paznic[2] (1). *Pren oști, pentru împresurarea vrăjmașilor să preveaghe noaptea și straja să păzească schimbîndu-se.* CORESI, EV. 266. *Dărăbanți ce era străji la porți.* DOSOFTEI, V. S. februarie 69v/27. *Pun 8 străji ca să străjuiască noaptea.* FL., D. (1680), 31r/8. *N-au stătut sultanul cu voevoda să să bată cu temeiu, și s-au întorsu înapoi la Buceag, fără cît numai cîte o strajă unde și unde de să lovie.* NECULCE, L. 208. *Să păzească mormîntul cu straja, adecă cu ciata sa de slujitori ce avea supt ascultarea lui.* MINEIUL (1776), 97v[1]/2. *Strejile de la poartă, socotind că gonesc pe soli, deteră focuri în trimiși.* VĂCĂRESCUL, IST. 258. *Și cum nu opreaște straja pre nime, au mers și el înlăuntrul căsii.* BERTOLDO, ap. GCR II, 169/26. *Și neaflînd vreo strage privitoare într-a cu năvală acoperită În tabăra păgînă adormită.* BUDAI-DELEANU, Ț. 256. *Îl gatesc* [podul Jijiei] *într-ace noapte și pun strajă de-l păzăse.* BELDIMAN, ap. GCR II, 244/22. *O strajă grozavă stă totdeauna cu săbiile scoase și cu sulițile rădicate împrejurul casii sale.* PLEȘOIANU, T. I, 125/12. *Cu toată împotrivirea*

cazacilor noștri și a strejii persienești..., această mulțime turbată a răzbit în apartamenturile cele mai dinlăuntru ale casii. CR (1829), 7¹/11. *Putea-voi eu fără zgomot să trec printre strejile adormite?* HELIADE, L. B. I, 74/9, cf. VALIAN, V., POLIZU. *În zadar umblau streji de arnăuți și de simeni.* NEGRUZZI, S. I, 16. *Cîțiva învățători și delegați putîndu-se strecura dintre strejile care-i păzeau, veniră să-mi spuie.* SION, P. 473. *Strejile palatului îl prind și îl aduc înaintea comelui.* FILIMON, O. II, 281. *Stejarii par o strajă de giganți ce-o înconjoară.* EMINESCU, O. I, 152. *Fata împăratului se preface într-o păsărică și zboară nevăzută prin cinci străji.* CREANGĂ, P. 267. *A prins de veste straja, s-a luat după mine și m-a împușcat în picior.* CARAGIALE, O. I, 43. *Recunosc pomul sub care Arghir a durmit ca strajă.* COȘBUC, P. II, 136. *Înconjurat de streji, iese prin stînga.* DAVILA, V. V. 95. *Avea ceva pe suflet moș Mihai, căci de multe ori se scula noaptea din somn... și umbla prin bătătură ca o strajă de noapte.* SANDU-ALDEA, U. P. 219. *Mergem în gangul cel vechi, zise primarul, dînd calul unei străji.* AGÎRBICEANU, A. 396, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Împingînd cadavrele putrede pînă la Tibru strajele urmăreau mihnirea tuturor.* LOVINESCU, C. IV, 74. *Îi va da strajă oare să-l întovărășească pînă la hotarul Dunării.* SADOVEANU, O. X, 100. *În țară n-au mai rămas decît boierii de mîna a doua și, dintre principalele familii, acelea care n-au putut străbate străjile așezate de greci pe toate drumurile.* OȚETEA, T. V. 188. *Puseră străji la toate colțurile.* CAMIL PETRESCU, O. II, 505. *Lîngă turnul mut, în noapte, străjile lungite-n iarbă stau pe gînduri.* V. ROM. iunie 1954, 5. *Nu se puteau bucura de ospăț cu străjile la spate.* VORNIC, P. 130, cf. DE, DM. *Azi-noapte am auzit străjile cheimînd.* T iunie 1968, 32. *Al strajei ochi cu bani e-nchis. Începe podul să coboare Și-n noapte-o poartă s-a deschis De către-o mînă trădătoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 23/4, cf. M. D. ENC., DEX, H IX 87. [Împăratul] *orîndui străji pe la porți și uși, își găzdui leața de oșteni prin o sumedenie de cămări din curte.* POPESCU, B. III, 58. *Toată împărăția s-a trezit și l-a prins straja.* ȘEZ. IV, 173. *De ți-e frică c-oiu scăpa, Întărește strejile Și bate zăvoarele.* PĂSCULESCU, L. P. 225. *Și venia strejea și striga noaptea să iasă oameni cu biru.* VÎRCOL, V. 48. *Grele streji au aruncat, Să străjuia pe-mpărat.* BÎRLEA, L. P. M. I, 137, cf. ALR SN III h 902, ib. IV h 961/47, ALRM SN II h 776/47. LEXIC REG. II, 117. *Noaptea ai încălicat, Pe uliț-ai apucat, Tot răcnind, boncăluind, Toate străjile-ngrozind.* BALADE, III, 86. *Dar strajă pe cîn-avea? Pe soru-sa Voichița.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 214. *Ziua sînt uitată Stau și moțăiesc, Noaptea mă pun strajă, Casa să păzesc* (Veriga). TEODORESCU, P. P. 248. ✧ (Prin analogie) [Capra neagră] *cînd merge cu cîrdul să pască la înțărcători, pune streajă la pîndă ca să tragă cu urechea și să fluiere cînd se apropie vînătorul.* ODOBESCU, S. III, 81. *De o parte și de alta a șiragului* [de cocori], *cîte o strajă privegheză, cu gîtul înălțat și capul neclintit.* SADOVEANU, O. XII, 11. ✧ Fig. *Țară cel cu setnîdura au fost strajul sufletului svintei.* DOSOFTEI, V. S. februarie 57¹/27. *Streaja ta dragostea norodului să-ți fie.* GÓLESCU, ap. ZANNE, P. VIII, 585. *Același loc iubit umbrești Și-un colț de cer întreg cuprinzi Nuc falnic, stejă din povești.* IOSIF, PATR. 7. *Dorm între greieri și străji mi-s lăcustele.* LESNEA, VERS. 143. *Pus-o ura strajă pe noi, Că ne iubim amîndoi.* BÎRLEA, C. P. 98. ✧ (Ieșit din uz) Jandarm; p. ext. jandarmerie. *După puține zile se ivește seard o strajă a poliției, care poftește să vorbească cu negustorul.* FM (1842), 191¹/22. *În cele din urmă totuși trebuie să plece prin sat, cu străjile, după bîrfuri.* REBREANU, I. 208. *Au venit primarul, straja, tot satul.* GALACTION, O. A. II, 365. *A trimis straja să-l aducă pe notar.* STANCU, D. 270. *Pe Novac îl lăsa Cinci sute străji pe el țipa.* BIBICESCU, P. P. 300, cf. ARH. OLT. III. 387. *Frunză verde, mărăcine, Iată neică streaja vine Și te ie de lîngă mine.* ANT. LIT. POP. I, 60. ✧ (Regional) *Casa străjei* = jandarmerie (Budești-Cavnic). *Apoi o viñit birău și l-o legat și l-o dus la casa străjii.* T. PAPAHAGI, M. 151. ✦ (Mold.; prin Munt. și prin Olt.) Impozit care se plătea în trecut pentru paza[1] (1) comunei. Cf. ALR I 384/402, 406, 508, 518, 530, 536, 538, 552, 596, 600, 614, 725, 768, 840.

4. (Învechit și popular; urmat de determinări care precizează sensul) Fiecare dintre cele patru unități de timp în care se împărțea noaptea (potrivit cu schimbarea străjilor); interval de timp cît făcea de gardă o strajă (3). *De strajea demenreței pără nopte.* PSALT. HUR. 113ʳ/9. *Ca dzuă de ieri ce trecu și straja, preveghiul nopției.* PSALT. 188. *În a patra straje ce e de noapte mearse către-înșii Isus.* CORESI, EV. 262, cf. N. TEST. (1648), 19ᵛ/1. *Și cînd fu preste a doa au și a treia straje de noapte,... fata cîrșmariului să scoală.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 236ʳ/20. *Și întrară în mijlocul taberii în straja cea de dimineață.* BIBLIA (1688), 202¹/53. *Noaptea se împarte în amurgul, în a treia strajă, pe la culcate, la cîntători..., la mînecate.* ALECSANDRI, P. P. 395, cf. DDRF, TDRG, CADE. *Ai lui porniseră de cu seară în sus pe Jiu. Mai era o strajă pînă la ziuă.* GALACTION, O. A. II, 99. *Oamenii curții dormeau cel mai dulce somn al străjii de-a treia.* VOICULESCU, P. II, 14. *Strungărașul îl asculta cu gura căscată și ținea minte pentru vremea cînd avea să fie baci, ca să ție ceasurile oilor și străjilor nopții, după stele.* SADOVEANU, O. IX, 30, cf. SCRIBAN, D. *A fost o forfotă uriașă, lucrare fără stavili și muncă pustiitoare din ceasul serii pînă-n straja dimineții.* BLAGA, H. 230, cf. DL, DM, MIHĂILĂ, I. 139. *S-o săvîrșească de dimineața pîn-la-ntunecoasa strajă pleoapele stîngure n-ar fi în stare. Le ajută Moartea și viața.* CONTEMP. 1970, nr. 1 226, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX.

5. (Mil.; învechit) Avangardă. *Îndată au răpezit* [Ștefan Vodă] *pre Șendrea Hatmanul oștii muntenești, cu puținței slujitori, ca în chip de strajă.* URECHE, ap. GCR I, 72/9. *Iar Sfirciovski cu aceu seamă de oameni au nemerit 400 de oameni, straja lui Petru Vodă, și fără veste i-au încungiurat.* SIMION DASC., LET. 224, cf. N. COSTIN, L. 263. *Și au orînduit pre moldoveni și pre munteni să margă înainte pre Prut, să le fie de straje.* NECULCE, L. 49. *Cînd au bătut straja lui Ion Vodă pe straja lui Pătru Vodă* (sec. XVII). CAT. MAN. I, 388. *Mihai Vodă... puse tabăra la sat la Hulubești și trimise străji asupra tătarilor pre Radul Buzescul... cu o seamă de oști alese* (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. IV, 279. *Să rînduiești... întîi străjile după obiceiu, ca să meargă înainte; întîiu să meargă straja întîia, după ea straja a doua, și după aceasta oastea cea mare.* NEAGOE, ap. BOGDAN, O. 429. *Acești vestiți romani era de-a pururea straja înaintea oștii... întru războaie.* BELDIMAN, P. I, 80/23. *Neagoe... se slujească cu zicerile „strecă", „tabără", „ceată", ca să exprime aceia ce, în zioa de astăzi numim, „linia de bătaie".* BĂLCESCU, M. V. 617. *Avangarda lui Ioan surprinde straja oștirei dușmane și o măcelărește.* XENOPOL, I. R. V, 99. [Marea oaste] *intra în luptă după avangarda întîia și a doua, numite pe atunci „străji".* BOGDAN, O. 40. *Pe mine mă puse în straja întîia, cu cercetașii, să veslim care pe unde e.* DELAVRANCEA, O. II, 190, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Răspundeau turcilor, fără întîrziere, străjile rusești.* PAS, L. I, 322, cf. STOICESCU, C. S. 154. ✧ Fig. *Noaptea strajă înainte ieste domnului ca să-i scoată pre ei den pămîntul Eghipetului.* BIBLIA (1688), 41¹/37.

II. 1. P. anal. Nume dat unor instrumente, obiecte etc. sau unor părți ale acestora care au rolul de protejare, de apărare, de susținere, de fixare etc. a ceva:

a) (Regional) Gardă (la sabie). *Scoase numaidecît sabia, straja căreia era de aur.* PLEȘOIANU, T. III, 95/19, cf. CIHAC, II, 371, CADE. *Era o spată dreaptă, cu strajă înflorită cu rubinuri, în chip de cruce.* SADOVEANU, O. XIII, 32, cf. DL, DM, DEX.

b) (Prin Transilv.) Balustradă. *Niște trepte cu strajă conduc din partea de jos a morii în partea de sus, în podul pietrilor.* PĂCALĂ, M. R. 466, cf. CADE, CHEST. II 220/300.

c) (Învechit, rar) Bordură (de lemn) a unei arene. *Cea mai mare măiestrie a conducătorilor de care în circuri era de a nu lovi streaja.* OLLĂNESCU, ap. TDRG.

d) (Rar) Învelitoare a unei cărți. *Ca să întindă mîna, și-a trecut din dreapta în stînga cartea pe care o purta, învelită într-o strajă albă de hîrtie velină.* CONTEMP. 1954, nr. 421, 3/3. ✧ (Tipogr.; astăzi rar) *Foaie de strajă* = foaie de gardă, v. g a r d ă. *Deschizînd foaia de strajă a primului tom, am dat de versuri scrise cu creionul.* SADOVEANU, E. 5, cf. DL, DM, DEX.

e) (Regional) Sfoară **(1)** (Strejești — Slatina). *La mijloc de cortulețe Este-un cort mare rotat, Cu creștetul nerămzat..., cu streji albe de mătasă Împletite-n cîte șease.* POP., ap. ODOBESCU, S. II, 427.

f) (Regional) Funie groasă ce mărginește plasa de prins pește. *Straja de jos are înșirați pe dînsa plunghii (plumbii), sfere de plumb găurit sau muteici (în Muntenia piuliță), ca să meargă pe lîngă pămînt spre a nu se strecura peștele.* PAMFILE, I. C. 66.

g) (Regional) Fiecare dintre sforile unor unelte de pescuit pe care pescarul le ține în mînă unite într-un inel pe degetul arătător și după care simte cînd a intrat peștele în sac. *Pescarul în timpul pescuitului șeade pe pămînt și ține de mîner, avînd peste degetul său arătător toate firele strajelor.* ANTIPA, P. 140, cf. 402, 435.

h) (Prin vestul Olt.; în forma *streajă*) Piatră pusă de pescari în vîrful țărușului de care este legată sfoara cu cîrligele de pescuit și care cade atunci cînd peștele prins smucește sfoara. Cf. ANTIPA, P. 307.

i) Sîrmă pe care se întinde tenda unei nave. Cf. ABC MAR. 102.

j) (Regional) Lătunoi la pilugii de la piuă (Feneș — Zlatna). Cf. ALR II 6 473/102.

k) (Regional) Scîndură găurită care servește drept jug la cai (Beclean — Dej). Cf. ALR II 5 297/260.

l) (Regional; în sintagma) *Straja de la plaz* = apărătoare la talpa plugului (Beclean — Dej). Cf. ALR SN I h 22/260.

m) (Regional; în sintagma) *Straja plugului* = fierul lat al plugului (Nucet). Cf. A I 35.

n) (Prin Olt.) Scîndură groasă, fixată ca stavilă pentru a capta apa unui izvor. Cf. GL. OLT.

o) (Regional; mai ales la pl.) Grătar de lemn sau de fier care protejează roata de apă a morii de obiectele aduse de apă (Deda — Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 191. *S-au oprit niște butuci și niște crengi în străji.* ib.

p) (Regional) Marginea scocului (la moară) (Toplița). Cf. ALR SN I h 156/228.

r) (Regional) Fiecare dintre cei patru stîlpi de la colțurile unei case de bîrne. Cf. LTR², CHEST. II 112/54.

s) (Prin Bucov.) Bară de lemn folosită, în construcția caselor țărănești, la susținerea căpriorilor și a colțurilor. *Acoperămîntul* [caselor] *este oblic și se drănițește, ori este învelit, ori cornurile se încheie în străji.* PAMFILE, I. C. 440, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

ș) (Regional) Chinga căpriorilor (Cărbunari — Moldova Nouă). Cf. ALR I 666/9.

t) (Regional) Întăritură făcută în malul unui rîu pentru ca apa să nu-i facă stricăciuni (Bănești — Găiești). Cf. CHEST. IV, 41/782.

ț) (Regional) Partea întărită de la piciorul unui pod. *S-a culcat la streaja unui pod de peste o apă mare.* PAMFILE, D. 55, cf. SCRIBAN, D. *Mai trece cè mai trece și unchiașul iar se ivește lîngă streaja podului.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 55.

u) (Prin Mold.) Orificiu mic (împreună cu cepul ce îl închide) plasat în partea de deasupra vranei unui butoi, pentru a permite aerului să iasă din butoi în momentul umplerii acestuia. Cf. SCRIBAN, D., ALR I 726/510.

v) (Regional) Luminare (la mort). *Casele mici și rare, pîlpînd slab prin niște ochiuri de geam cît sfertul de hîrtie, păreau mai mult niște streji de cimitire.* DELAVRANCEA, S. 108.

z) (Regional) Luminare răsucită în formă de colac care se pune pe pieptul mortului (Arpașu de Jos — Victoria). Cf. ALRT II 86. *Să duce-n tri dimineț cu straja și cu jar, cu tămîie de tămîiază mortu.* ib.

2. (Regional) Numele unui dans popular asemănător cu brîul; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 146.

— Pl.: *străji* și (rar) *straje.* — Și: (învechit și popular) **streájă** (pl. *streje* și *streji*) s. f., (învechit, rar) **straj** s. m., **stráge** s. f., (regional) **stréje** s. f.

— Din v. sl. стража, стражь.

STRAJĂMEȘTER s. m. v. **strajameșter.**

STRAJEMÉȘTER s. m. v. **strajameșter.**

STRÁJNEC[1] s. m. v. **strajnic**[1].

STRÁJNEC[2], **-Ă** adj. v. **strașnic.**

STRÁJNIC[1] s. m. (Învechit) **1.** Paznic[2] **(1).** *Irod cerea el și nu-l află și strîngea strajnicii; zicea-le să-l aducă.* CORESI, L. 56/14. *Și mearse strajnicul și spuse împăratului.* BIBLIA (1688), 229²/37. *Era și comisari leșești acolo ... și Ștefan Potocki, strajnic coronii.* NECULCE, L. 144, cf. TDRG, PASCU, S. 339, CADE.

2. Sergent major polonez. *Au fost lăsat cîțiva oșteni ... cu un Zacivoischi strajnic.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 149/15, cf. TDRG.

— Pl.: *strajnici.* — Și: **strajnéc** s. m. PASCU, S. 339.

— Din slavonul стражникъ, pol. **strażnik.**

STRÁJNIC[2] s. m. v. **strîjnic.**

STRAJNÍC[3] s. n. v. **strestnic.**

STRÁJNIC[4], **-Ă** adj. v. **strașnic.**

STRÁJNIȚĂ s. f. (Învechit) Turn de pază **(I 1).** *Și zidi... împăratul... tot muntele lui Veniamin și strajnița.* BIBLIA (1688), 257¹/16, cf. TDRG, PASCU, S. 270, CADE.

— Pl.: *strajnițe.*

— Din pol. **strażnica.**

STRAM[1] s. n. v. **stramă.**

STRAM[2] subst. (Regional) Abataj (Comănești — Tîrgu Jiu). Cf. cv 1949, nr. 5, 29.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

STRÁMĂ s. f. **1.** (Învechit și regional) Scamă **(3)** (dintr-o țesătură), (învechit și regional) s t r a m i t ă; p. e x t. destrămătură; zdreanță dintr-o țesătură. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Cei cari pleacă...* [după buruieni] *își iau vase (sticle sau urcioare), cum și semne de la bolnavi; o stramă, un petec, un ciucure de la bete.* MUSCEL, 55, cf. TDRG. *Prin jud*[eț]*ul Vîlcea, se zice că e bine dacă pui semn o stramă de haină.* PAMFILE, COM. 43, cf. CADE. *Parcă îl văd dînd din cap amărît și plin de strame și de praf.* STĂNOIU, C. I. 135, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Semn pui; un păr din cap, ori o stramă din bete, din cămașă, brîu etc.* ȘEZ. III, 80, cf. REV. CRIT. III, 170, CIAUȘANU, GL. *Să nu rămîie, (fir de) stram.* UDRESCU, GL. *De lacrimi eu nu duc teamă, Că mă șterg cu orice stramă.* FOLC. MOLD. I, 647. ✧ F i g. *Amu prin strama frunzelor, Ce pre boboci ascunde Închisul sin în purpură Un pic abie pătrunde.* ASACHI, F. 57/14. *Își șterge ochii somnoroși c-o stramă de nor.* LUNGIANU, ap. CADE. ✧ E x p r. **A nu avea stramă** (pe el) = a fi sărac. Cf. UDRESCU, GL.

2. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *strană*) Natră **(I 1).** Cf. UDRESCU, GL. ✧ E x p r. **Nu stă** (sau **n-a rămas**) **strana într-un fir** — **a)** se spune cînd cineva a

rămas sărac de tot. id.; b) (ironic) se spune cînd cineva se lasă rugat, ridică pretenții. id. ib.

3. (Sud-vestul Transilv.) Lînă colorată pentru țesut sau pentru brodat. Cf. DENSUSIANU, Ț. H. 53.

— Pl.: *strame* și *străme* (CADE), *străme̦uri* (UDRESCU, GL.) — Și: **stram** s. n., **stráncă** s. f.

— Pref. *s-* + **tramă**[1].

STRAMBÉLE s. f. pl. (Prin nordul Munt.) Toane, v. t o a n ă[1] **(1)**. Com. RĂDULESCU-CODIN. *L-au apucat strambelele.* id.

— Etimologia nesigură. Cf. s t r a m b i ț e.

STRÁMBIȚE s. f. pl. (Prin nordul Munt.) Toane, v. t o a n ă[1] **(1)**. Com. RĂDULESCU-CODIN.

— Etimologia nesigură. Cf. s t r a m b e l e.

STRÁMIȚĂ s. f. (Învechit și regional) Scamă **(3)** (dintr-o țesătură), (învechit și popular) s t r a m ă; căpătîi de ață de la o țesătură. Cf. POLIZU, COMAN, GL.

— Pl.: *stramițe*.

— Etimologia nesigură. Cf. s t r a m ă.

STRAMÓNIU subst. (Bot.; latinism învechit) Ciumăfaie (*Datura stramonium*). *Publicarea cărții noastre a scos în lume întrebuințarea țigaretelor de stramoniu, beladona.* MAN. SĂNĂT. 113/10, cf. ANTONESCU, D.

— Pl.: ?

— Din [Datura] **stramonium**, numele științific al plantei.

STRAMPERÁNTURI s. n. pl. v. **transparent**.

STRAMPIRÁ vb. I. v. **transpira**.

STRAMPÓRT s. n. v. **transport**.

STRÁMȚĂ s. f. v. **zdreanță**.

STRÁNĂ[1] s. f. 1. Fiecare dintre cele două părți, din dreapta și din stînga iconostasului prevăzute cu scaune cu spătare înalte și cu rezemători pentru mîini și în care se află un pupitru pentru cărți, destinate cîntăreților (sau corului) într-o biserică ortodoxă; p. e x t. fiecare dintre scaunele descrise mai sus; pupitrul menționat mai sus. *Totdeauna să se afle 2 preuți și 2 dascăli la strană* (a. 1822). URICARIUL, XI, 345. *Să învețe... să ție ison cîntăreților din strană.* GHICA, S. 55. *De lîngă strana din stînga altarului se face-o hrubă-n jos.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 269. *În strana din stînga cîntă un dascăl, iar cea din dreapta era goală, fiindcă acolo ședuse Comăneștcanu.* D. ZAMFIRESCU V. Ț. 81, cf. ȘĂINEANU[2]. *Moșneni, ceeți ai cărților din strană, Din graiul tău culeg învățătură.* COGA, POEZII, 20. *Silabisea, citea greu, stîrnea ilaritatea credincioșilor dar nici mort n-ar fi ieșit din strană.* AGÎRBICEANU, S. 67, cf. RESMERIȚĂ, D., SEVERIN, S. 48, CADE. *Om harnic și cu carte, Fecior isteț de popă, ce-ades cînta la stronă.* VOICULESCU, POEZII, I, 13. *Hotărît fiind să învăț cîntările bisericești, mă așezasem subt aripa lui la strana din dreapta.* SADOVEANU, O. VI, 635, cf. SCRIBAN, D. *Un covor gălbej a fost așternut pe jos..., în rotogolul străinilor.* ARGHEZI, B. 25. *Cînta pe nas, în strană.* PAS, L. II, 229. *Ești prea izolat: cîntă și tu într-o strană.* VINEA, L. I, 370, cf. DL. *Femeile stăteau în jurul stranei și cîntau cu ochii îndreptați spre un bărbat de pe podium, care dirija cu capul.* PREDA, R. 101, cf. DM. *Aștepta răspunsurile dascălilor ascunși în umbra stranelor și arunca lanțul cădelniței spre mulțime.* BARBU, G. 31. *Învățau însă la un loc... buchile, gramatica, scrisul și socotitul, avînd de asemenea obligația practică să cînte în strană, la biserica tîrgului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Strana mare* = strana **(1)** din dreapta iconostasului în care stau, de obicei, cîntărețul prim (și o parte din cor). *Era în sat și dascălul Iordache, fîrnîitul de la strana mare.* CREANGĂ, O. 183. *Fusese în zilele lui psalt la strana mare la biserica din Condrea* HOGAȘ, DR. II, 107, cf. RESMERIȚĂ, D. *Strana mică* = strana **(1)** din stînga iconostasului în care stau de obicei ceilalți cîntăreți (și o parte din cor). Cf. RESMERIȚĂ, D. ✧ L o c. a d j. *De strană* = **a)** (despre oameni) care cîntă sau citește la strană **(1)**. *Filimon a fost înainte de toate scriitor, critic, nuvelist, romancier, pe cînd Anton Pann era cîntăreț de strană înainte de toate.* IORGA, P. A. II, 13. *Toți cîntărețîi de strană înconjurară pe diac.* AGÎRBICEANU, S. P. 106. *Aceștia sînt autori de cîntece, dirijori de cor antifon, cîntăreți de strană.* M 1969 nr. 12, 32; **b)** (despre cărți) care se citesc sau după care se cîntă la strană **(1)**. *Cărțile de strană cu frăgezimile dizolvate.* ARGHEZI, S. VIII, 137; **c)** (despre cîntece, muzică) care se cîntă la strană **(1)**. *A acordat o deosebită atenție... muzicii bizantine (de strană).* M 1968 nr. 2, 16. ✦ P. e x t. Persoanele care cîntă la o strană **(1)**. *Să învețe dascălii pre ucenicii săi... să facă doao strane de prunci în biserică ce acești psalmi să-i cînte totdeauna pruncii* (a. 1810). IORGA S. D. XII, 201, cf. LB. *Din vechime în biserica creștină s-a cîntat pururea antifonos, precum se cîntă și astăzi adecă cînd o strană tace, începe cealaltă și cînd sfîrșește aceasta începe cealaltă.* ap. TDRG. *Să cînte strana prinde: „Este tare, este tare, Și cuminte și cuminte Ș-arătos la arătare".* EMINESCU, L. P. 147, cf. ALR II/I MN 92, 2 727, ALRM II/I h 227. *Strana dreaptă și strana stîngă.* CADE, DL.

2. Fiecare dintre cele două părți, din dreapta și din stînga naosului de-a lungul pereților, prevăzute cu scaune cu spătare înalte și cu rezemători pentru mîini, pe care stau credincioșii în timpul slujbei, într-o biserică ortodoxă; fiecare dintre scaunele descrise mai sus. *Mergînd în biserica cea mare domnească... s-au suit și în strană* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 251/25. *Biserica înlăuntru umplîndu-o, i-au dat foc... Catapeteazma și strane bucăți că nu le-au rămas, Toate cele dinlăuntru i-au topit focul le-au ars.* BELDIMAN, N. 82/15, cf. POLIZU. *Tatăl meu cu maică-mea fură poftiți în strane.* SION, P. 350. *O călugăriță se coboară din strană și se apropie de mine.* BOLINTINEANU, O. 354. *Cu evlavie de vulpe, ca în strane șed pe locuri Și aplaudă frenetic schime, cîntece și jocuri.* EMINESCU, O. I, 150. *Călugării steteau înlemniți în stranele lor.* CARAGIALE, O. II, 287, cf. ALEXI, W., TDRG. *Nu mai ieșea nicăieri, afară de joia și vinerea Paștelui, cînd se ducea la biserică în strana strămoșească.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 321, cf. RESMERIȚĂ, D. *În spatele unei strane izolate, zugrăveala voia să arate iadul.* ARDELEANU, U. D. 123. *Catedrala era cel mai frumos monument al orașului; acum nu mai are strana; orologiul, ce bătea orele atît de frumos, s-a topit.* LOVINESCU, C. IV, 192. *Părinți bătrîni cu capul învăluit în negru stăteau parcă de veacuri în strane mohorîte.* GALACTION, O. A. II, 286. *Credincioșii părăsiseră altarul cu sfinți și strane de lemn putred, iar clopotele mici sunau, duminical, o dojană pe care nu o mai asculta nimeni.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 173. *Lumina se împarte ca o mulțime în strane.* TEODORESCU, M. III, 382. *Apoi intră și el în sfîntul lăcaș, așezîndu-se în strană lîngă prietenul său episcopul.* SADOVEANU, O. XII, 62. *Domnii puseră stăpînire pe strană, de unde țăranii ieșeau rînd pe rînd.* DAN, U. 137. *Era o biserică... cu șase rînduri de strane, spate-n spate, pe cele două rînduri despărțite.* ARGHEZI, L. 188. *Scaunele* [erau] *ca niște strane, cu spetezele înalte terminate în unghi.* CĂLINESCU, S. 13. *Totul e scobit și cioplit în piatră, altarul, stranele, stîlpii, catapeteasma.* VINEA, L. II, 102. *Preotul se așeză în strană și o chemă pe mama sub patrafir.* PREDA, M. 396, cf. DL. *Cocoțată pe un scaun înalt, ca de strană, trece totul în catastif.* T. POPOVICI, SE. 239, cf. DM. *În drumul lui prin biserică, rămăsese deodată, lipit de strană cu ochii larg deschiși spre sfînta vie dintre femei care punea în sfeșnicul cel mare o lumînare înaltă și colorată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 57, 18/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Ne-am luat năframele...,*
Ne-am luat ștergarele să curățim stranele. POP., ap.

GCR II, 339. *Mă rog de doamna biserică, de... busuioc și feștnice, de străni, de pristol.* ȘEZ. V, 145. (La sg. cu sens colectiv) *În strana bisericuții se-nșiră duminica moșnegi cu plete albe, netunse și cu profituri uscate.* V. ROM. septembrie 1963, 13. ✧ Fig. *E o tăcere de strană în sală.* GÎ 1968, nr. 928, 1/4. ✧ *Strană arhierească* (sau *domnească*) = jilț sculptat și ornat cu însemne arhierești sau domnești, situat în capătul dinspre altar al stranei **(2)** și în care în trecut, stăteau domnitorii, iar astăzi stau demnitarii bisericești, în timpul oficierii slujbei religioase. *Năsălia fu așezată jos, chiar lîngă strana domnească.* ODOBESCU, S. I, 109, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Strană arhierească.* M. D. ENC. ✦ (Învechit) Pupitru pentru icoană. *Loghina, Ion, Măria au cumpărat o icoană cu strană* (a. 1780). IORGA, S. D. XIII, 161. *Ion Palaghia Cărdan au făcut strana Maicii*[i] *Precești* (a. 1780). id. ib.

3. (Regional) P. a n a l. Numele unor obiecte, părți de obiecte sau de construcții, terenuri, locuri etc. asemănătoare cu strana **(1, 2)**:

a) Tejghea **(1)** (Glimboca — Caransebeș). Cf. ALR SN IV h 1019/27, ALRM SN II h 827/27;

b) Loc ridicat, cu aproximativ 2—3 metri față de nivelul fundului unei văi, care se întinde pe o suprafață de cca 2 ha (Rasova — Cernavodă). Cf. H II 297;

c) Loc de înnoptare a vitelor. Cf. CADE, PAȘCA, GL;

d) Strat **(II 2 a)** (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR II 6 748/95;

e) Fruntarul pietrelor la moara de apă (Scărișoara — Abrud). Cf. ALR II 6 774/95.

4. (Regional; în l o c. a d v.) **În strană** = în parte, v. p a r t e **(I 4 b)** (Someș Guruslău — Zalău). Cf. MAT. DIALECT. I, 216. *A cosi grîul (secara etc.) în strană.* ib.

5. (Regional) Seceriș **(1)** (Voivozi — Șimleu Silvaniei). Cf. ALR SN I h 48/325.

6. (Prin Transilv. și prin nord-vestul Munt.) Soi **(4)**. *Oierii din M*[unții] *Cîmpulungului..., vestiți toți pentru stranele lor de oi negre, coborau pe diferitele văi.* DRAGOMIR, O. M. 37. *Soiuri curate se găseau numai la acei oieri cari nu și-au schimbat „strană", adecă sămînța niciodată.* id. ib. 10. *Dacă țăranul are cai din prăsila proprie, atunci zice: „am cai din strana mea".* DR. V, 65. *Vitele le-a dat, că era o strană prea proastă de vite.* RETEGANUL, ap. CADE, com. din ZAGRA — NĂSĂUD. *Să cumpărăm o vițea de la cutare că are strană bună pe vaci.* MAT. DIALECT. I, 288. ✦ (Regional) Neam **(I 2)**. Com. din ZAGRA — NĂSĂUD. *I se stinge strana dacă nu se însoară.* ib.

— Pl.: *strane* și *străni*, (regional) *strănuri* (ALR II/I MN 92, 2 727, ALRM II/I h 227).

— Din slavonul СТРАНА.

STRÁNĂ² s. f. v. **stramă.**

STRÁNCHINĂ s. f. v. **strachină.**

STRANCIÓG s. m. v. **sfrîncioc.**

STRANG s. n. v. **streang.**

STRANGULÁ vb. **I. 1.** T r a n z. și r e f l. A (se) stringe de gît pentru a (se) omorî prin sufocare; a gîtui, a sugruma, (rar) a jugula, (învechit și popular) a năduși **(II 1)**, (învechit și regional) a îneca, a sugusa, (regional) a beregăți, a îmberegăți, a înnăduși, a zgîria. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *În beciul poliției de la Bacău, doctorul Aroneanu era strangulat de-un maior.* PAS, Z. IV, 240, cf. DL, DM, DN². *O întreagă familie,... bărbat, nevastă și copii, a fost strangulată, și asasinul nemulțumit, cuprins de furiile unei dezinhibiții, a strîns de gît și pisica.* V. ROM. decembrie 1966, 16. *La urmă, ajuns la demență, pentru a-și răzbuna asupra realului, strangulează pe zîna atît de adorată în primele momente.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 78, 22/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin exagerare) *Descinseră de pe caprele trăsurilor și de pe cai și cavalerii petrecerilor la țară... strangulați în cravate englezești.* TEODOREANU, M. III, 259. ✧ Fig. *Creația artistică e strangulată: cine să mai scrie cînd editorii nu mai pot tipări și librarii nu mai pot vinde?* REBREANU, în PLR II, 532. *Poezia d-lui Barbu poate fi obscură, uneori veleitară, alteori strangulată în viziuni extrem subiective.* CONSTANTINESCU, S. I, 185. *Elementul grandios este închis într-un cadru, examinat atent la proporții pentru a se vedea dacă nu cumva cantitatea a strangulat adevărata lui viață interioară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 7/1. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Vinele frunții strangulate în căptușeala de piele a chipiului zvîcnind dureros.* T. POPOVICI, S. 238. *Patul (pe care cu inventivitate cu totul lipsită de ostentație... l-a văzut construit din bare, sugerînd o cușcă) pare să-l asfixieze, să-i stranguleze mișcările.* T mai 1964, 71. *La majoritatea peștilor..., în jurul coardei dorsale se dezvoltă coloana vertebrală care, prin creștere și osificare, strangulează complet coarda dorsală.* AP 24. ✦ T r a n z. Fig. A înăbuși. *De cîte ori nu sărise de la locul lui, cu glasul strangulat de furie.* COCEA S. I, 300. *Evantia, frămîntînd între degete un colț de batistă, începu cu vocea stinsă, întretăiată de emoția care o strangula.* BART, E. 349. [Glasul directorului] *beregătit și prelung și strangulat în suire, ca de cîine urlînd singur la lună.* VINEA, L. I, 325, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ P. e x t. R e f l. (În dicționarele din trecut) A se spînzura **(2)**. Cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

2. P. a n a l. T r a n z. (Tehn.; complementul indică recipiente, conducte etc. sau secțiunea, debitul curenților, fluidelor care trec prin acestea) A reduce în diametru. Cf. DL, DM, DN², DEX.

— Prez. ind.: *strangulez.*

— Din lat. **strangulare.**

STRANGULÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) s t r a n g u l a și rezultatul ei.

1. Strîngere de gît pentru a (se) omorî prin sufocare; gîtuire, sugrumare, (rar) jugulare, strangulație, (regional) beregătire, îmberegătire, înnădușire, zgîriere. Cf. s t r a n g u l a **(1)**. Cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Strangularea... se trădează prin urmele forței la nivelul gîtului.* A. POP, GHIRURG. 423, cf. DL, DM, DN². *Cu condiția de a nu interpreta moartea prin inaniție ca o moarte prin strangulare, cu condiția, adică, de a nu transfera noțiunea de crimă asupra celeia de înfometare, flămînzul e liber să respire oricît poftește!* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 22/2, cf. M. D. ENC., DEX. Fig. *Presa fascistă acuză Marea Britanie de a încerca strangularea Italiei cu complicitatea Franței.* TITULESCU, D. 701. *Întreprinderile ... coordonează activitatea acestor unități* [în subordine] *în scopul de..., a asigura o producție continuă, fără strangulări.* LEG. EC. PL. 197.

Politica... de strangulare a comerțului internațional și de discriminare în relațiile comerciale. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 759. *Spectacolul... s-a resimțit de o anume strangulare a ritmului.* T septembrie 1968, 76. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Majoritatea stîlpilor au în partea de jos o strangulare care le conferă zvelțețe ascendentă.* OLT. 89. ✦ P. e x t. (Rar) Spînzurare **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. ✦ S p e c. Comprimare a unui organ tubular pînă la oprirea tranzitului. *Complicația cea mai frecventă este strangularea organului herniat acesta nemaiputînd fi introdus în cavitatea abdominală.* ABC SĂN. 190. ✦ P. e x t. (Popular) Ocluzie intestinală, v. o c l u z i u n e **(1)**. Cf. ENC. AGR., DL, DM, D. MED., II, 280, DEX.

2. P. anal. Reducere a diametrului unui recipient, al unei conducte etc. sau a secțiunii debitului curentului unui fluid care trece prin acesta. Cf. strangula **(2)**. *Se recomandă a se micșora... numărul coturilor, al bifurcațiilor, al strangulărilor de secțiune pentru a se micșora pierderile.* SOARE, MAȘ. 222. *Scăderea de presiune statică ce apare în dreptul unei strangulări a coloanei fluide produce o acțiune de sugere, care poate fi aplicată în numeroase dispozitive practice.* CIȘMAN, FIZ. I, 308. *În cazul unei strangulări bruște, cum e cea provocată de o diafragmă într-o conductă, pierderea de presiune e dată de relația...* LTR², cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strangulări.*

— V. **strangula.**

STRANGULÁT, -Ă adj. (Mai ales despre oameni) Care este strîns de git pentru a fi omorît prin sufocare; gituit, sugrumat, (rar) jugulat, (regional) beregățit, înberegățit, înăbușit, zgîriat, (învechit, rar) sugușat. Cf. strangula **(1)**. Cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. (Despre voce) Înăbușit. *De-un jurămînt e vorba! șuieră vocea lui strangulată.* AGÎRBICEANU, S. 306. *Strigă puternic, cu voce strangulată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 103, 19/1. ✦ Spec. (În sintagma) *Hernie strangulată* = hernie cauzată de comprimarea intestinului. *O ernie să numește strangulată cînd maful este așa de strîns încît nu mai permite circulațiunea materiilor.* BIANU, D. S. 703, cf. DL, DM, DN², DEX. ✦ P. ext. Spînzurat² **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. ✧ (Substantivat) *La strangulat vom avea grijă ca să nu se prăbușească individul. După eliberarea gîtului întindem bolnavul pe spate și începem imediat respirația artificială.* A. POP., CHIRURG. 423.

2. (Tehn.; despre recipiente, conducte etc. sau secțiunea, debitul curenților fluidelor care trec prin acestea) Care are diametrul redus. Cf. strangula **(2)**. *Acțiunea de sugere apare la trecerea prin porțiunea strangulată și vîna lichidă trage după dînsa gazele sau aerul dintr-un recipient.* CIȘMAN, FIZ. I, 308, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *strangulați, -te.*

— V. **strangula.**

STRANGULATÓR, -ÓARE adj. (Rar) Care strangulează **(1)**. (Prin exagerare) *Strănută; își sucea gîtul ca cei care poartă gulere strangulatoare.* TEODOREANU, M. I, 78.

— Pl.: *strangulatori, -oare.*

— **Strangula** + suf. *-tor.*

STRANGULÁȚIE s. f. (Rar) Strangulare **(1)**. Cf. DDRF, ALEXI, W., BIANU, D. S., CADE, DL, DM, DN², DEX. ✧ Fig. *Urmărirea fluxului tehnologic de fabricație și stabilirea strangulațiilor, care într-un fel sau altul trebuie eliminate, sînt hotărîtoare în alegerea temelor de cercetare ale laboratorului uzinal.* CONTEMP. 1966, nr. 1 005, 1/3. ✦ Spec. (Astăzi rar; în forma *strangulațiune*) Ocluzie intestinală, v. ocluziune **(1)**. *Bolnavul poate dar să cază... prin găurirea viscerelor, prin asfisiă și strîngulațiună.* MAN. SĂNĂT. 236/13. *În medicină să mai aplică cuvîntul de strangulațiune și în cazurile în cari maful să sucește asupra lui însuși (încurcătură de maț).* BIANU, D. S., cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *strangulații.* — Și: (rar) **strangulațiúne,** (învechit, rar) **strîngulațiúne** s. f.

— Din fr. **strangulation,** lat. **strangulatio.**

STRANGULAȚIÚNE s. f. v. **strangulație.**

STRANGULÉȚ s. n. v. **ștrenguleț.**

STRANGURÍE s. f. (Rar) Micțiune dureroasă, în timpul căreia urina se seurge picătură cu picătură. V. anurie. *La strangurie folosește pulberea răcoritoare.* CORNEA, E. I, 148/3. *Încuiere — prin acest termen înțelege poporul constipația și uneori strangurie.* CANDREA, F. 222.

— Pl.: *strangurii.*

— Din fr. **strangurie.**

STRÁNIC, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj., s. m. și f. (Învechit) Străin **(1)**; p. ext. peregrin **(2)**. *Derept aceaia striini și stranici și carii nu era de ai lui, închinară-se lui.* CORESI, EV. 500. *Să cade preutului să hie..., nemănios, negustăreț, neucigaș, nelacom la avuție, ce iubitoriu la stranici, iubitor la binele altuia.* GCR I, 47/30. [Isus] *stranic în lume fără de casă totdeauna să trudiia și îmbla.* VARLAAM, C. 332, cf. TDRG, CADE. *Pe cela mai mic, Care era mai străinic, După apă l-o mînat.* ȘEZ. XVIII, 148, cf. BÎRLEA, L. P. M. I, 29, II, 496, CHEST. V 174/8.

2. Adj. (Învechit și regional; despre limbă, dialecte etc.) Străin **(2)**. *Limbă stranică și striinată.* CORESI, EV. 500, cf. T. PAPAHAGI, C. L.

3. Adj., s. m. și f. (Învechit) Străin **(3)**. *Mulți adună și de multe ori nici feciorii lor nu moștenesc, nici soții, nici rudele, ce striinii și toți stranicii.* CORESI, EV. 403.

4. (Învechit) S. m. și f. Oaspe **(1)**. *Și duse pre ei în casa de stranici și griji de el.* CORESI, EV. 391. *Iubitor la stranici. Iubitor la binele altuia* (cca 1618). GCR I, 47/30. *Se priimească strainicii și să-i ospăteze.* PRAV. GOV. 1ᵛ/14, cf. TDRG.

— Pl.: *stranici, -ce.* — Și: (învechit) **stráinic, -ă,** (regional) **străinic, -ă** adj., s. m. și f., **streinic, -ă** (CHEST. V 174/8) adj.

— Din slavonul СТРАНЬНИКЪ. — **Strainic, străinic, streinic:** prin apropiere de *străin.*

STRÁNIU, -IE adj. Care iese din comun în raport cu ceilalți indivizi, cu celelalte fenomene etc. din aceeași categorie; bizar, ciudat, curios, excentric, extravagant, inexplicabil, năstrușnic **(2)**, neobișnuit, original **(3)**, singular **(2)**, (livresc) abracadabrant, (rar) străin **(6)**, (popular) pidosnic **(1)**, pocit² **(2)**, poznaș **(1)**, (învechit) ciudos, (grecism învechit) parexiu, (regional) deșănțat, șod **(2)**, (familiar) poznat **(1)**, fistichiu, întors, sanchiu **(2)**, sucit. *Iubitorii de adevăr ai lui pedagogi lua adesea imputări și se vedea nevoiți să facă o stranie apologie a Eneidelor lor, a Iliadilor lor, a Odiseelor lor.* HELIADE, D. J. 17/18. *Plantă mai mult stranie decît plăcută vederii.* BREZOIANU, A. 482/12. *Gargarisme cu apă sărată au o putere ce se pare cuiva stranie, în cazul... boalelor căilor resufletoare.* MAN. SĂNĂT. 152/11. *Găsim la o orchidee o adunare din cele mai bizare forme de plante, niște forme de flori așa de stranie (ciudate) încît n-ar crede cineva la esistența lor, dacă nu le-ar găsi în realitate în natură.* ISIS (1859), 24¹/8. *Trăsăturile feței sale luară un aspect straniu.* FILIMON, O. I, 126. *În cea oglindă mișcătoare Vrei să privești un straniu joc, O apă vecinic călătoare Sub ochiul tău rămas pe loc?* EMINESCU, O. I, 228. *Această viață socială... și acest „etat d'âme"... fac posibil acest fenomen straniu că un scriitor mare al unei națiuni... trece triumfal prin toate literaturile națiunilor civilizate.* GHEREA, ST. CR. III, 199. *Afară de popoarele Sciției, Herodot ne vorbește și de rîurile ce curgeau prin ea. Lucru destul de straniu că el nu vorbește de munți.* XENOPOL, I. R. I, 27. *Un rîs amar și straniu ce-l au numai nebunii.* ANGHEL, P. 26. *Mi-amintesc de serile fabuloase și de pădurile întunecate unde nu mă aștepta decît straniul glas al cornurilor de vînătoare.* PETICĂ, O. 272. *Momente de o stranie luciditate.* IBRĂILEANU, A. 52, cf. RESMERIȚĂ, D. *Îi aținea estimp oare voința, era cumva victima fără răspundere a vreunei sminteli stranii?* M. I. CARAGIALE, C. 49, cf. CADE. *Zîmbetul îi părea adumbrit de o melancolie stranie.* REBREANU,

NUV. 215. *Tu pari a fi venită dintr-un regat strein — Pustiu ca discul rece și blond al lunii pline... Și straniu ca surîsul defunctelor regine!* MINULESCU, VERS. 137. *Vorbea cu o voluptate stranie în ochii întredeschiși.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 44. *Tinerii scriitori de proză stăruiau... în subiecte stranii.* SADOVEANU, O. XVI, 517. *Ca niște șoapte stranii, stinghere, ce se țes, Miresme, sunet, fețe, din veac s-au înțeles.* ARGHEZI, S. V, 29. *Speriați de strania situație cășunată de incendiu, ei* [caii] *caută să se refugieze în adăpostul lor.* BENIUC, M. C. I, 53. *Nu văzuse niciodată în zilele lui o femeie atît de stranie în frumusețea ei.* VORNIC, P. 146, cf. DL, DM, DN[2]. *Venea un nor ciudat, ca soda în acea stranie lumină.* BARBU, PRINC. 14, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Ochii îi sticlesc straniu.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 96. *În fiecare seară, de-un timp, stau cu mirare Și-ascult ce straniu cîntă tumultoasa mare.* ANGHEL, P. 24. *Miez de noapte bate, straniu răspunzînd din stîncă-n stîncă.* IOSIF, PATR. 62. [Ochii] *întinereau straniu această făptură care nici altmintreli nu-și trăda vîrsta.* M. I. CARAGIALE, C. 34. *Ochii negri care ardeau straniu.* REBREANU, R. I, 94. *Dacă s-ar întoarce, nu le-ar suna oare straniu țipătul ferăstraielor retezînd în lemn, în vale?* C. PETRESCU, Î. II, 202. *Rîdea straniu, cu dinți galbeni și rupți între buzele groase.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 60. *Văzut-ai cît de straniu privesc la vii groparii?* LESNEA, C. D. 51. *Deodată și soarele luci straniu în nouri de jăratic, deasupra pădurii.* SADOVEANU, O. VI, 516. *Acoperișurile caselor luceau straniu.* BOGZA, A. Î. 647, cf. DL. *Aștept de la tine, oricît de straniu ar părea, o îmbărbătare.* T. POPOVICI, S. 51, cf. DM. *E o senzație de orgoliu naiv amestecat straniu cu tragicul.* T mai 1964, 66, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Eu sînt o-mperechere de straniu Și comun, De aiurări de clopot Și frămîntări de clape.* MINULESCU, VERS. 102. *În creația artistică se face loc chiar straniului, acest aspect patologic al originalității.* RALEA, S. T. I, 222.

— Pl.: *stranii* și (învechit rar, f.) *stranie.*

— Din it. **stranio.**

STRANSPÓRT s. n. v. **transport.**

STRÁNȚĂ s. f. v. **zdreanță.**

STRAORDINÁRIU adj. v. **extraordinar.**

STRAPÁȚ s. n. = **strapaț. 2.** (Mold.) Arșiță. *Așa se năruiește și mănăstirea numită a Doamnei, a căriia păreți stau încă ca și cînd în pizma veacurilor, dar eu am găsit vîtele mahalagiilor creștini adăpostindu-se într-însa de strapațul soarelui.* C. STAMATI, ap. HEM. 1 746, cf. DL, DM, DN[2], DEX.

STRAPÁȚĂ s. f. v. **strapaț.**

STRAPAZÁN s. n., s. m. **1.** S. n. **1.** Cui de lemn sau de metal, fixat pe marginea bărcii, de care se sprijină vîsla; ujbă, (regional) opac[3] **(2)**, scarmos. Cf. DAMÉ, T. 126. *Argații sleiră bine luntrea, bătură strapazanele în găurile broaștelor... și deteră luntrea la apă.* SĂM. V, 16, cf. ȘĂINEANU[2]. *În această margine lată* [a lotcii] *sînt prinse... cuiele numite strapezane..., de care se leagă... lopețile.* ANTIPA, P. 467, cf. TDRG, ARHIVA, XXIII, 295, PAMFILE, I. C. 72, SCRIBAN, D., AN. DOBR. IV, nr. 4, 100, RESMERIȚĂ, D., CADE, ABC MAR. 102, LTR[2], DL, DM. *Prin ochiurile juvelniculuí cufundat în apă și agățat de strapazan se vede fulgerarea argintie a carașilor.* VÎN. PESC. iulie 1960, 20. *Nu este frumos să bați cuic în scîndura bărcii sau să bați cu vîsla în strapazanul slăbit.* ib. octombrie 1964, 1, cf. M. D. ENC., DEX, CH. IV, 250.

2. (Prin sudul Munt. și prin nord-vestul Olt.) Parmaclic **(1)** (de lemn) la prispă; p. ext. prispă **(1)**. Cf. CONV. LIT. XLIV$_2$, 396, SCRIBAN, D., 1 340, CHEST. II 274/79, 91, CV 1950, nr. 4, 45.

II. S. m. Pui de șalău sau de crap. Cf. ȘĂINEANU[2]. *Puii de șalău... pînă la 30 cm* [se numesc] *„strapezan" și „trapezan".* ANTIPA, F. I. 19, cf. RESMERIȚĂ, D. *Șălăiașii sub 20 cm se numesc „strapazani".* C. ANTONESCU, P. 100, cf. LTR[2].

— Pl.: **(I)** *strapazane,* **(II)** *strapazani.* — Și: (rar) **strapazán, strepezén** (ȘĂINEANU[2]) s. n., **strepezéu** (TDRG, RESMERIȚĂ, D.) s. m., s. n.

— Pref. *s-* + **trapazan.**

STRÁPEDE s. m. v. **strepede.**

STRAPEZÁN[1] s. m. v. **trapezan.**

STRAPEZÁN[2] s. n. v. **strapazan.**

STRAPONTÍN s. n. v. **strapontină.**

STRAPONTÍNĂ s. f. Scaun fără spătar, format dintr-o tăblie rabatabilă fixată de un perete, de un alt scaun alăturat etc. într-o sală de spectacol, într-un vehicul etc. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se așezase... pe strapontinul din față.* TEODOREANU, M. II, 114, cf. SCRIBAN, D. *Haide, urcă! zise profesorul, îndicînd strapontinul din spatele birjarului.* ARGHEZI, S. X, 25. *Numai femeia de pe strapontina incomodă găsea timp și disponibilități de curiozitate.* CAMIL PETRESCU, N. 4, cf. LTR[2], DL, DM. *Doar mamele-au știut să ierte Pelicula cu mohicani și strapontina la concerte.* VULPESCU, P. 116, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strapontine.* — Și: (ieșit din uz) **strapontín** s. n.

— Din fr. **strapontin,** it. **strapuntino.**

STRAPÓRT s. n. v. **transport.**

STRAPORTÁ vb. I v. **transporta.**

STRAS s. n. Sticlă din care se fac imitații de pietre prețioase, folosite la confecționarea podoabelor; obiect de podoabă din astfel de sticlă. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Un piepten uriaș bătut în ștrasuri lucitoare.* BRĂESCU, O. A. I, 234, cf. SCRIBAN, D., LTR[2], DL, DM, DN[2], SCL. 1969, 335, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Se găsesc destui pentru a începe și susținea o luptă literară împotriva falsului frumos și a falsului adevăr, sticlei colorate și strassului.* SĂM. II, 645.

— Scris și: *strass.* — Pl.: *strasuri.* — Și: **ștras** s. n.

— Din fr. **strass,** germ. **Strass.**

STRÁSNIC s. n. v. **strastnic.**

STRÁSTE s. f. (Învechit; de obicei la pl.) Patimă **(2)**. *Și rădică-me den groapa strastilor* (chinului, mișelătății) D). PSALT. 75/13. *Turnai-mă spre straste cînd înghimpă-mă spin.* CORESI, PS. 77/7, cf. POGOR, HENR. 233, JAHRESBER. V, 135, IORGA, L. R. 30, TDRG, DR. III, 433, CADE, SCRIBAN, D. ✦ Spec. (De obicei la pl.) Durere de pîntece. *Tămădui și pre un protictor de-ncuiat cu straste săci.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 29[v]/36, cf. TDRG. ✦ Spec. (În limbajul bisericesc; la pl.) *Mărturisiia de ale lui Hristos strasti.* COD. VOR.[2] 70[v]/14. *Marrtor strastiloru lu Hristosu.* ib. 81[v]/4. ✦ (În limbajul bisericesc; la pl.) Săptămîna mare, v. săptămînă; spec. zilele acestei săptămîni, începînd de miercuri. *În dzua de svi[n]t[e]le straste în gioi mare.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 85[v]/27. *Să prăznuim pre voia lui Dumnedzău sventele straste și să agiungem și dzua cea luminată a sventelor Paști.* VARLAAM, C. 73, cf. TDRG. ✦ (Învechit și regional) Denie. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 371, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., COMAN, GL., A II 6, LEXIC REG. II, 102. ✧ Expr. (Regional; în formele **traistă,**

trastie) **A merge în traistă** (sau **în traisti**) = a priveghea **(3)**. Cf. MAT. DIALECT. I, 195, GLOSAR REG.

— Pl.: *strasti*. — Și: (învechit și regional) **trástie** (LB, POLIZU, CIHAC, II, 371, LM, BARCIANU, ALEXI, W., ALR II/I h 169/102), (învechit) **strástie** (LB, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.), **strásti** (PSALT. 55/1), **străstie** (LM), **străștie** (POGOR, HENR. 233), (regional) **trăistă** (LEXIC REG. II, 102), **tráste** (COMAN, GL.), **tráștie** (LEXIC REG. II, 102), **trăștie** (A II 6) s. f.

— Din slavonul страсть.

STRÁSTI s. f. v. **straste**.

STRÁSTIE s. f. v. **straste**.

STRÁSTNIC s. n. (Bis.; învechit) Carte care conține ritualul oficierii slujbelor din săptămîna mare. *Această sfântă carte ce să chiamă strastnic, adecă slujba patimilor a Domnului,... o am cumpărat de la Ion Grămăticul* (a. 1747). IORGA, S. D. XIII, 208. *S-au cumpărat... un strasnic și o psaltire* (a. 1750). id. ib. XVII, 47. *Acest strasnic iaste cumpărat de săraci... să fie a biserici[i] nemișcată* (a. 1773). id. ib. XIII, 57, cf. LB, POLIZU, LM. *Strajnicul e partea integrantă a triodului.* ȘĂINEANU², cf. DR. III, 433, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

— Pl.: ? — Și: **strásnic, strájnic** s. n.

— Cf. straste.

STRÁȘINĂ s. f. v. **streașină**.

STRÁȘÎNĂ s. f. v. **streașină**.

STRÁȘNĂ s. f. v. **streașină**.

STRĂȘNIC, -Ă adj., s. m. și f. **I.** Adj. **1.** (Popular și familiar) Teribil **(1)**; p. ext. necruțător **(1)**. *În a cincea săminție după strașnicul potop..., toți oamenii o limbă avea.* N. COSTIN, L. 67. *Cît era Antiohi Vodă de strașnic la mînie că, de multe ori, la Divan, cu buzduganul azvîrlè în oameni cei vinovați.* NECULCE, L. 177. *Nici Decheval au dat dos, ce la față stînd, în cea mai pre urmă nevoie, cea mai mare nevoință puind, groaznic și strajnic s-au dat războiu.* CANTEMIR, HR. 189. *Amfilog împărat cel strașnicu și mănios* (a. 1750). GCR II, 56/14. *Zimbrul este hiară mai mare... și mai strașnică decît toate hiarăle* (a. 1777). id. ib. 109/36. *Acest domn au fost bun, milostiv către toți, drept la giudecăți, strajnec la mănie, adevărul iubea, minciuna o certa* (a. 1777). CAT. MAN. I, 649. *Alții fac niște strașnice blăstămuri deasupra unii cremeni.* IST. AM. 94ᵛ/5. *În locu cel din urmă a fost bătălia strașnică.* CR (1829), 29¹/25. *Deodată s-au rădicat o furtună foarte strașnică și cu atîta pornire încît pe loc s-au rupt funia.* DRĂGHICI, R. 25/23. *Vei ști dar că oiștea lovindu-l în partea dreaptă a peptului, a pricinuit o strașnică contuzie.* HRISOVERGHI, A. 11/17. *Strașnicul vifor întinde aripi de gheață.* CONACHI, P. 285. *Mi-a tras o bătaie strașnică.* CARAGIALE, O. I, 43. *Urgia e mare și-n gîndu-i ș-afară, Și luna e rece în el, și pe cer... Și bezna lungește o strajnică gheară.* MACEDONSKI, O. I, 141. *O luptă strașnică era viața lui, fiecare dimineață îi aducea o speranță nouă și fiecare seară o nouă disperare.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 354. *Cu strașnice cuvinte, ce duc la răsculare, Ai răscolit durerea vieții proletare.* BELDICEANU, P. 134. *Mircea, voind să pedepsească pe fugari pentru gîndurile lor dușmănești împotriva lui, îi ademenește a se întoarce, făgăduindu-le iertare sub cele mai strașnice jurăminte.* XENOPOL, I. R. V, 17. *Avu iarăși lungi zile de strașnică nesiguranță.* IORGA, C. I. I, 81. *Anumite soroace din an... care nu se puteau zăbovi fără cele mai strașnice urmări.* id. ib. III, 104. *Strașnică fostu-i-a pilda cînd s-a văzut într-atît urgisit și de legile firii.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 101, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Parcă tot nu-i venea a crede că Sulea, Sulea cel strașnic, care îngrozise pe toți inferiorii de la minister, i-a strîns lui într-adevăr mîna.* REBREANU, N. 62. *Fiind dascăl prin case boierești tună și trăsnește împotriva eteriștilor, făcîndu-le o strașnică afurisealâ,* CĂLINESCU, S. C. L. 22, cf. DL, M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Peste nămeții mai înalți decît omul, viscolea strașnic.* STANCU, M. I. 34. *S-a mîniat strașnic.* CAMILAR, N. I, 22. ✧ (Substantival, ca epitet pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Cînd îș prinde de a mă bate, Dracu-i drac și nu mă scoate, Fără strașnica de moarte.* BÎRLEA, L. P. M. II, 209. ✦ (Adverbial; mai ales în legătură cu verbe care exprimă acțiuni vătămătoare) Rău **(B III)**. *I-am învins strașnic pe acei dușmani ai noștri.* IORGA, C. I. II, 62. *O bătu foarte strașnic cu usturime de foc.* PAMFILE, S. T. 101. *Atunci își cumpără inele de argint cînd bate strajnic pe cineva.* ISAC, O. 156. *Nu mult după asta, boierul se bolnăvi strașnic.* ȘEZ. II, 159.

2. (Astăzi rar; despre oameni) Sever² **(1)**. *Strașnic să fii, dar nu și cumplit.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. III, 586. *Nenorocirea, care, ca un creditor strașnic, să gătește să-ți ceară dobînzile.* MARCOVICI, C. 27/13. *Măria sa s-au arătat prea strașnic, grăind cu boierii prea tulburat.* LET. III, 226/4, cf. VALIAN, D. *Minciună gura noastră În veci nu va grăi. Noi drepți vom fi și strașnici.* I. VĂCĂRESCUL, P. 45/13. *De multă vreme aceasta pe o tînără iubea Ce era foarte frumoasă, dar prea strașnică și rea.* PANN, E. II, 30/14. *Ar inspira invidie celui mai strașnic casier.* CARAGIALE, O. III, 112. *Împăratul a pus niște slujbași ai dracului de strașnici și aspri pentru unii ca noi.* ISPIRESCU, L. 368, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Strașnic la poruncă și drept la urmare, ca să te arăți om mare.* ZANNE, P. VIII, 586. ✦ (Adverbial) Cu severitate; sever² **(1)**. *Arhiereul să facă înștiințare la Domnie ca pe unii ca aceia să se pedepsească strașnic* (a. 1804). URICARIUL, IV, 139/14, cf. BUL. COM. IST. III, 105. *Strașnic i-a poruncit să nu sufere alt jug decît pre al legilor.* MARCOVICI, C. 98/13, cf. PLEȘOIANU, T. I, 5/19. *Aceste bolnave dobitoace și păsări este a se opri strașnic întrebuințarea lor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 89/31. *Domnul va priveghea strașnic asupra judecătorilor din tot coprinsul Valahiei.* REGUL. ORG. 253/21. *Strașnic are să-i pedepsească pe cei ce se vor învoi cu boierii.* REBREANU, R. II, 174. *Dă-te jos de-acolo! poruncì... strașnic.* PREDA, D. 127. *Aflară porțile castelului închise păzite strașnic de soldați înarmați.* DAN, U. 316. [Oamenii] *păzesc foarte strașnic ca să nu saie ceva... peste mort.* H II 4. ✦ (Rar; despre aspectul, expresia, manifestările etc. oamenilor) Sever² **(1)**. *Bunicul Gavril era năpraznic ca un zmeu cînd poruncea corului, cu strașnică sprînceană, glas detunător și degete cu trăsnet.* TEODOREANU, M. U. 68. *Judecarea... a avut scopul de a intimida opoziția liberală printr-un exemplu strașnic.* IST. LIT. ROM. II, 508. ✦ (Despre tratate, hotărîri, reguli, judecăți etc.) Sever² **(1)**. *Cu aceale mreji vor fi prinși oamenii cei păcătoși la judecata cea strașnică a lui Hristos.* CHEIA ÎN. 11ʳ/8. *Mă rog dumitale ca să binevoiești a da strașnică poruncă, atît zapciilor cît și sătenilor* (a. 1810). DOC. EC. 85. *Cea mai strașnică și în pripă căutare este paza orînduielii metodului slăbilor cu luarea prafurilor lui trei zile mereu.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 365/15. *Disciplina la moldoveni era foarte strașnică.* MAG. IST. II, 46/9. *Ordine strașnică pe toate comunele.* GHICA, C. E. I, 126. *Prin sate se așezaseră... străji cu porunci strașnice.* SION, P. 240. *Lăsase acasă două calfe cu poruncă strașnică să-i ascundă... cojoacele rămase.* GALACTION, O. 277. *În loc să se aleagă cu strașnică pedeapsă..., călugărul Hilarie a putut să revie la postul lui de pază.* COCEA, S. I, 342. *Strașnice porunci au fost trimise către ispravnicatele de peste Olt,... să împiedice pe răzvrătitori.* OȚETEA, T. V. 159. *Corneille* [s-a abătut] *de la strașnica normă a celor trei unități.* VIANU, S. 149. *Avem închisori... cu un regim strașnic care bagă groaza în deținuți.* BOGZA, A. Î. 339. *Față de asemenea hotărîre strașnică, întîmplările s-au supus smeritei, luînd calea poruncită de domnul președinte.*

VORNIC, P. 177. ✧ (Adverbial) *Spre stîrpirea acestora, domnul luă strașnic măsuri* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 141/10.

3. (Familiar și popular; în raport cu cineva sau cu ceva sau în mod absolut) Extraordinar. *Tu ești mare și strajnic preste toți... tu ești cela ce ai făcut pămîntul.* (a. 1650—1675). GCR I, 228/12. *Sosim la cîmpia strașnică și slăvită.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 80ʳ/16. *Nu te vei face vrednic de a fi părtaș acei lumi fericite fără numai prin virtute statornică, prin înțelepciune strașnică.* MARCOVICI, D. 16/4. *Copilul încălecat pe bățul său gîndește că se află călare pe un cal de cei mai strașnici.* CREANGĂ, A. 36. *Cum s-a putut naște această strașnică idee despre influența lui Eminescu.* IONESCU-RION, S. 289. *Munca, atunci cînd este vorba de a caracteriza popoarele prin limba lor este grea din altă cauză, nu din aceia că am avea de a face cu vreo strașnică filozofie.* PHILIPPIDE, P. 279. *Ne lipsea unul dintre atîți viteji de seamă Cel mai strașnic.* DAVILA, V. V. 137. *Să întindem o masă strașnică în fundul grădinii.* DELAVRANCEA, H. T. 133. *Se auzea zgomotul mașinii, care... se învîrtea cu o repeziciune strașnică.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 65. *Cu toată strașnica strîmtorare a mamei... izbutiserăm a găsi o locuință mai bună.* IORGA, P. A. I, 26. *La orîndă-i o beție Strașnică în astă seară!* IOSIF, PATR. 27. *Această grupare... a dus aici, în acest oraș, o luptă, o strașnică luptă de prefacere.* in PLR II, 123. *Strașnic pelin!* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 59. *Un nuc strașnic, bătrîn, de cîteva sute de ani.* GÎRLEANU, N. 7. *Mai mîncat-ai tu de cînd ești un borș așa de strașnic?* HOGAȘ, DR. II, 1. *Se încinse o dezbatere strașnică în care nici Herdelea nu mai avu răgaz să deschidă gura.* REBREANU, I. 74, cf. CADE. *Îi fac doi ochi de cărbune și uite colea, ce mustăți strașnice i-am pregătit.* C. PETRESCU, Î. I, 206. *Ar vedea ce școală strașnică au durat românii în mahalaua Șcheiului.* I. BOTEZ, B. I, 26. *Mergem toți la Dunăre și facem o baie strașnică.* BRĂESCU, O. A. I, 43. *Ce strașnic om!* VISSARION, B. 316. *Un nas strașnic, cu nări groase, curb arcuite deasupra buzelor cărnoase.* TEODOREANU, M. III, 41. *Voinicul cel strașnic și-aproape cărunt Coboară-n buiestru pe murgul mărunt.* VOICULESCU, POEZII, I, 28, cf. SCRIBAN, D. *O femeie grozavă însemnează adesea „o femeie strașnică", adică o femeie frumoasă, inteligentă, energică.* IORDAN, STIL. 119. *Vorbește o franțuzească strașnică.* CĂLINESCU, S. 93. *Lulul tău slab mi-e prea strîmt pentru strașnicul suflet ce-l port.* BLAGA, P. 61. *Era spătos și... strașnic la treabă: cînd se apuca de muncă, sfîrșea înaintea celorlalți.* CAMIL PETRESCU, O. I, 13. *Avea o memorie strașnică, răspundea prompt la întrebări și pricepea repede orice problemă.* BENIUC, M. C. I, 70, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Trei femei... mai strașnice și mai grozave decît bărbații lor.* SBIERA, P. 104. *Se pregăti de nuntă strașnică, nuntă împărătească, ce mai la deal, la vale.* ȘEZ. II, 111. *Va îndura pedepsele cele mai aspre și strașnice ale iadului.* ib. III, 237. *Șăpti văi și-o vali-adîncă Strașnică muchi di stîncă.* CARDAȘ, C. P. 94. ✧ (Ca determinant al unui adjectiv, căruia îi dă valoare de superlativ absolut) *Ș-o taiet d'egetu ... și l-au aruncat într-on lac adînc strajnic.* O. BÎRLEA, A. P. II, 508. ✧ (Adverbial) *Împăratul Constantin... se deprinsese strașnic a despuia fără rușine capetele de operă ale lumei.* ODOBESCU, S. III, 72. *Mama... strașnic se mai bucura cînd se întîmpla oaspeți la casa noastră.* CREANGĂ, A. 11. *Strașnic aș lua cîmpii spre blagoslovita miazăzi.* CARAGIALE, O. VII, 19. *Plecă spre birt cu hotărîrea să-și petreacă strașnic.* AGÎRBICEANU, A. 286. *Un cal... mănîncă strașnic din iarba coaptă.* GÎRLEANU, L. 103. *Dacă fragii nu s-au trecut, n-ai face rău să-i aduci vro doi că-i plac strașnic.* HOGAȘ, DR. I, 118, cf. CADE. *Mi se pare strașnic că boierului îi e cam frică.* COCEA, S. I, 2. *Trebuie să se fi pregătit strașnic.* VISSARION, B. **349.** *Îi place tutunul? — Strașnic, dar sa nu spui mamei.* SADOVEANU, O. XII, 624, cf. SCRIBAN, D. *Fratele mult iubit și strașnic ocrotit este mutat într-un post îndepărtat.* VIANU, A. P. 285. *Amnarul îl lovesc de piatră... Se-ncinge strașnic jărăgaiul.* CĂLINESCU, O. II, 118. *E foarte bine. E chiar strașnic.* H. LOVINESCU, T. 105. *Omul acesta le rezolvă pe toate din mers. Strașnic.* T. POPOVICI, S. 534, cf. DL, DM, DEX. *Moșniagu cela d'in tinerețili lui... o iubit strașnic pești'i.* O. BÎRLEA, A. P. II, 34. ✧ (Legat de un adjectiv prin prep. „de", exprimă ideea de superlativ absolut) *Al treilea drac i se înfățoșează înainte cu un buzdugan strașnic de mare în mînă.* CREANGĂ, P. 55. *Îmi închipui că trebuie să fie strașnic de acră o asemenea plăcere.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 498. *Băgase apoi de samă că femeia era strașnic de curată în toate.* AGÎRBICEANU, S. 12. *Alții parcă au răsuflat strașnic de ușurați.* COCEA, S. I, 180. *Rarița era strașnic de uimită de îndrăzneala mea.* SADOVEANU, O. VI, 546. *Șeful vămei, un sanchiu bătrîn, strașnic de formalist și scrupulos în serviciu.* BART, S. M. 82. (Cu elipsa prepoziției) *Fimeia moșniagului o prins o ciudî strașnic mari pi fali.* O. BÎRLEA, A. P. I, 572. (Acordat ca un adjectiv) *Sub o stîncă strașnică de mare era ascunsul unei cete de hoți.* ȘEZ. V, 77. ✧ (Substantivat) *D[umne]zău cel nevăzut, acela marele și strașnicul... s-au arătat... lui Moisi proroc.* VARLAAM, C. 344. ✦ (Învechit, substantivat) Epitet pentru divinitate. *Și iarăș îi dzisă strașnicul.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 236ᵛ/19.

4. (Indică intensitatea) **a)** (Despre voce, sunete, zgomote etc.) Puternic **(III 1 b).** *Să-nțălegea întunearece de sv[i]nți și glas mestecat și psalom strașnic.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 3ʳ/13. *Auzi un hohot de rîs strașnic.* CARAGIALE, O. I, 44. ✧ (Adverbial) [Calul] *reînchezînd de durere se resuflă sforăind strașnic.* NEGRUZZI, S. I, 42.

b) (Despre elemente sau fenomene ale naturii, calamități etc.) Puternic **(III 1 c)** *Bătea un crivăț strașnic.* SANDU-ALDEA, U. P. 197. *Gerul mai slăbise, dar tot mai stăpînea un frig strașnic și zăpada cînta iar strident.* AGÎRBICEANU, S. 185. *Strașnic frig.* TOPÎRCEANU, B. 18.

c) (Despre stări sufletești, sentimente, senzații etc.) Puternic **(III 1 e)** *Amorul cel mai strașnic din prieleșug se naște.* CONACHI, P.

II. S. m. Plantă erbacee din familia polipodiaceelor cu foile linear lanceolate, care crește, de obicei, prin locuri umbroase, în regiuni montane; (regional) feregea, fericuță, ferigă-mărunță, ferigă-sălbatică, ferigă-vărgată, ferigea-vînătă, părul-doamnei (v. p ă r **III 1**), părul-Maicii-Domnului (v. p ă r **III 1**) pocitoc, teișor **(4)** *(Asplenium trichomanes).* Cf. BIANU, D. S., TDRG. *Strașnicul e o plantă ce crește prin făget.* ȘEZ. XV, 128, cf. PANȚU, PL., CADE. *Se spală părul cu strașnic spre a-i opri căderea.* VOICULESCU, L. 299, cf. SCRIBAN, D., BORZA, D.

III. S. f. (Prin sudul Munt.; în forma *strașnică*) Dungă îngustă care se țese la velință între dungile mai late. Cf. L. ROM. 1961, nr. 1, 24.

— Pl.: *strașnici, -ce.* — Și: **strájnic, -ă,** (învechit) **strájnec, -ă** adj.

— Din v. sl. СТРАЖЬНЪ.

STRĂȘNICĂ s. f. v. **strîșnic.**

STRAT¹ s. n. **I. 1.** (Învechit și regional) Așternut (de pat); p. e x t. pat¹ **(1)**; p. g e n e r. culcuș (improvizat). *Măniiați-vă și nu greșireți, e ce grăiți în înremile voastre la straturele* (la a ș t e r n u t u r i l e D, într-a ș t e r n u t e l e H, în p a t u r e l e C) *voastre milostiviți-vă.* PSALT. 5/5. *Lua în tocte nopți stratul mieu.* CORESI, PS. 12/2. *În taină și cu lacrămi udîndu-și așternutul ce era luminat cu scumpe straturi.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 223ʳ/12. *Domnul întări-va pre el patul durerii lui, tot așternutul lui, tot stratul lui den boala lui va întoarce pre sănătate* (a. 1683). C. CR. 123/6. *Au adus 10 straturi învăluite.* BIBLIA (1688), 229ʳ/32. *Și așea iarăși în stratu-și culcîndu-să, ... aștepta.* CANTEMIR, I. I. II, 75, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Văzui spectacolul trist și disperat: o giună fată*

plîngînd lîngă stratul unei bătrîne murinde. ASACHI, P. R. 30/22. *Casa... cuprinde stratul, adecă patul, scaune, masa sau tabla.* IORGA, L. R. 33, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Draga mea şi-a cui te ţine Lasă-mă-n strate la tine, Că nu mai pot, vai de mine.* PAMFILE, C. Ţ. 130, cf. CIAUŞANU, GL., TOMESCU, GL. *Pune lăuza pe stratu ei.* ALRT II, 309. ✧ Fig. *Podagra cea nevindecabilă îl ţinea în cetatea Hotinului, ferecat pe stratul durerii.* ASACHI, P. R. 6/25. *Un somn lin o cuprinsăse pe stratul suferinţelor sale.* id. S. L. II, 56. ✧ (Cu referire la relaţiile sexuale sau la cele conjugale) *Îmblîndu... întru beţii, întru glasurele cîmpoilor întru bărbăteştile strature.* COD. VOR.[2] 79[r]/1. ✧ (Regional) *Stratu-bătrîn* (sau *căşii*) = vatra casei. Cf. ALR I 648/257, 283, A I 13. ✧ Expr. (Învechit şi regional) **(A fi, a pune) în** (sau **la**) **strat de moarte** (ori, învechit, **în stratul morţii**) = (a fi) în agonie. *Aşea se întîmplă la bieţii bolnavi carii sînt în stratul morţii; nice pot vorbi, nice gîndi, fără numai de necazul ce simt întru mădulările sale.* MAIOR, P. 11/27, cf. DR. IV, 1 040. *Jos trîntitu-m-a, La strat de moarte pusu-m-a.* ŞEZ. II, 96. *Cî si fiu în strat di moarte, Eu la mama m-oi ruga, Di pi laiţi m-a scula.* VASILIU, C. 127. *În strat de moarte să-l lăsaţi.* BÎRLEA, L. P. M. II, 341. *Da nu mă vezi că-s în strat de moarte?* COM. SAT. V, 97, cf. GR. S. V, 152. (Regional) **A-l lua** (pe cineva) **din strat** = **a)** a-l scula (pe cineva) foarte devreme. Cf. UDRESCU, GL.; **b)** a-l lua (pe cineva) prin surprindere. Cf. id. ib. **A-şi face strat** = a-şi încropi gospodăria. Cf. id. ib. **A avea strat (bun)** = a moşteni avere bună de la părinţi. Cf. id. ib. **A-şi schimba stratul** = (despre femei) a se recăsători. Cf. MOROIANU, S. 46. **A cădea pe strat** = (despre femei) a naşte. Cf. UDRESCU, GL. ✦ P. anal. Culcuş de animal; p. restr. aşternutul unui astfel de culcuş. *Schimenii ... adurară-se şi în stratürele sale culcă-se.* PSALT. 216. *Aceşte foi slujesc de strat prin coşare.* BREZOIANU, A. 132/14. *Porcii vor umbla cu gunoaie în gură ca să-şi facă strat.* PAMFILE, VĂZD. 7. *Ia o poală de paie... din stratul porcilor.* GOROVEI, CR. 69. *Era o iepuroaică, în mărăcinii unde sărise i-am găsit stratul şi patru pui, născuţi atunci de curînd.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 159, cf. CADE, STOICA, VÎN. 24, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, H XIV 187. *Vez, ielu atîrna ea porcu-n streatu.* GRAIUL, I, 209. *Să se potolească. Cum să potolesc: Oamenii în casă, Vacile în sat, Porcii în strat.* PĂSCULESCU, L. P. 115. *Am luat (cu puşca) iepurile după strat.* CIAUŞANU, GL., cf. TOMESCU, GL., ALR I 646/815, ALR SN III h 681, ALRM SN II h 492. ✦ P. ext. (Regional) Uter. *Pîntecele (uterus) în alte animale stratu.* ANTROP. 244/20, com. din FRATA — TURDA, cf. MAT. DIALECT. I, 94. ✦ P. ext. (Regional; şi în sintagma *strat de copii*, ALR I/II h 207/136, ALRM I/II h 289/136) Placentă **(2)**. Cf. DL, DM, ALR I/II 4 207, ALRM I/II h 289. ✦ P. gener. (Prin Ban.) Organul genital al vacii. Cf. CADE.

2. Fîşie (îngustă) de pămînt, mărginită de cărări, pe care se seamănă legume sau flori; p. ext. fîşia împreună cu vegetaţia respectivă; brazdă, răzor[1] **(2)**, (învechit şi regional) tablă[1] **(IV)**, (regional) postată **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU., LEX., LB. *Cicoarea creşte şi pe loc slobod şi pe strat.* BREZOIANU, A. 189/2. *Se desparte locul în straturi de un stînjen de late prin cărăruşe de cîte un pas de largi.* I. IONESCU, B. C. 130/5. *În grădina cu multe straturi... născură... flori cu frunze galbene.* EMINESCU, P. L. 22. *Să-i spui că florile din strat Le ud şi cresc mai răvărsat.* COŞBUC, P. I, 283. *Straturile-n lunca Toate-s semănate.* GOGA, POEZII, 124. *Femeile string cenuşa din vatră,... şi primăvara, cînd fac straturile, presară cenuşă amestecată cu gunoi.* GOROVEI, CR. 60. *Văzuse în stratul de mărar de lîngă dînsul pisica lor.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 86. *În ograda strîmtă..., cîteva straturi, fie de ceapă, fie de usturoi.* HOGAŞ, DR. I, 206, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Cine v-a chemat pe voi aci, să-mi stricaţi straturile şi rondurile şi potecile la care am muncit din greu cu oamenii?* REBREANU, R. II, 192. *Florile-n grădini s-agită. Peste straturi, dalia,... Îşi îndreaptă talia.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 35. *Tinerii... săriră gardul în grădinifa din faţa casei, călcînd florile şi straturile.* DAN, U. 165, cf. SCRIBAN, D. *De aici se deschidea priveliştea grădinii, cu straturile de zarzavaturi.* BLAGA, H. 12. *Dîra bătului... făcea într-o parte a digului o burtă rotundă printre straturile grădinii.* GALAN, Z. R. 92, cf. DL. *Avea cîteva straturi de ceapă şi usturoi.* PREDA, M. 169, cf. DM. *Toate locurile mi le-am arat şi mi le-am semănat, straturi mi le-am făcut.* LĂNCRĂNJAN, C. H, 149, cf. M. D. ENC., DEX. *Şi-atunci, bade, ne-om lăsa Cînd maică-ta a semăna strat de mac În vîrf de ac.* RETEGANUL, TR. 86, cf. ALRM SN I h 126. *Scumpă floare-i norocul... Că şi eu l-am semănat, Într-o margine de strat Şi-al meu noroc s-a uscat.* FOLC. MOLD. II, 503. *Cînd gîştele păzesc stratul, puţin rămîne grădinarului.* ZANNE, P. I, 481. ✧ Fig. *În curte oamenii mii, Şi neveste şi copii Se întîndeaşă-n straturi vii.* ALECSANDRI, POEZII, 593. *Ambii oaspeţi ai morţii ne-mpăcate Cosesc la vieţi în floare pe straturi sîngerate.* id. P. III, 291. ✦ (Prin Ban., prin Transilv. şi prin Bucov.; şi în sintagmele *strat de răsad*, ALRM SN I h 125, *strat de gunoi*, ALR SN I h 188/365, ALRM SN I h 125/365, *strat cald*, ALR SN I 188, ALRM SN I h 125) Răsadniţă **(1)**. Cf. ŢIPLEA, P. P., ALR SN I h 188, ALRM SN I h 125.

3. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de") Material sau substanţă repartizată relativ uniform pe o suprafaţă de altă natură (pentru a o acoperi, a o proteja etc.) sau între două suprafeţe (pentru a le despărţi, a le evidenţia etc.). *Uşoare straturi de ninsoare albeau vîrfurile stîncelor.* SION, P. 161. *Sapă o groapă..., aşterne-i pe fund un strat de buruieni.* BREZOIANU, A. 46/12. *Filtrarea se face strecurînd apă prin piatră poroasă, prin straturi de bureţi şi muşchi.* I. IONESCU, B. C. 388/22. *Ş-am stat în frig pîn-am simţit pe gîtul gol... ca un strat de gheaţă.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 282. *Un strat mai gros de paie, unul mai subţire de fîn şi apoi amestecate bine cu furca.* AGÎRBICEANU, S. 8. *Colbul de pe jos se învîlteşte, se aşază în straturi groase pe feţele brăzdate de sudoare.* REBREANU, I. 12, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Observă stratul subţire de praf de pe masa bibliotecii.* G. PETRESCU, Î. I, 38. *Un strat subţire de zăpadă, ca o năframă acoperea ograda.* COCEA, S. I, 316, cf. SCRIBAN, D. *Straturi groase de rumeguş, afînate şi blînde, aştern dedesubtul picioarelor un covor unic.* BOGZA, C. O. 132. *Florile dalbe... Acopăr cu un strat de nea pămîntul.* BENIUC, V. 38. *Peste scîndura bordajului se întind mai multe straturi de chit.* TUDORAN, P. 109, cf. DL. *Chipul îi îmbătrînise ciudat şi părea acoperit cu un strat subţire de cenuşă.* T. POPOVICI, S. 256, cf. DM. *Sînt ipostaze reci, meschine,... zăcute sub un strat de praf.* VULPESCU, P. 141. *Se aşează în farfurie pe un strat de salată verde tăiată ca tăieţeii.* S. MARIN, C. B. 18. *Toate suprafeţele expuse intemperiilor sînt vopsite prîn pulverizare cu un strat de miniu de plumb.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Straturi de stele albastre pe plafonduri argintoase.* EMINESCU, P. L. 52. *De-acum să n-am aproape nici cîntecul de păsări, ... Nici freamătul pădurii... Ah, toate! Tot ce-i stratul întregei mele firi.* COŞBUC, S. 84. *Tăcerea aşezată în straturi dense peste acest peisaj, îl striveşte aproape.* BOGZA, C. O. 17. *În strat de vremi Tu cauţi puritatea şi o chemi.* LABIŞ, P. 159. *Naraţiunea e pulverizată sistematic, prin juxtapunerea straturilor temporale.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 3/4. *Viaţa s-a aşezat în straturi groase de tăcere.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 14/3. *Cartea... impune climatul pur şi viril al intransigenţei morale, al primatului inteligenţei, nesclerozate, al puterii de a gîndi liber, fără ca între datele reale şi filtrarea lor spirituală să se interpună stratul deformat al prejudecăţilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 124, 8/4. ✧ *Strat vegetal* = ansamblu natural de specii vegetale care aparţin aceluiaşi grup de forme biologice şi care au exigenţe ecologice uniforme.

Dacă în Bărăgan..., s-ar aduce apă... și s-ar adăpa acel cîmp al cărui strat vegetal este aproape de un stînjen..., nu ar fi o bogăție creată de om? GHICA, C. E. I, 84. *Pămîntul nostru este foarte sărac, stratul vegetal ... nu e mai gros de două degete.* id. S. 553, cf. LTR[2]. *Strat arabil* (sau, rar, *roditor*) = strat de pămînt care se ară și în care plantele cultivate își răspîndesc majoritatea rădăcinilor. Cf. DL, I, 114, M. D. ENC. ✦ P. anal. (Învechit și regional) Depunere (pe fundul unui vas cu lichid). *Sirupul cel curat de stratul cel mucos, carele stă în fund, într-u acest chip trebuie să se aleagă.* ÎNV. ZAH. 15/22, cf. LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., CIAUȘANU, GL. [În căldare] *rămîne strat.* GL. OLT. ✦ Fig. (Perioadă de) influență externă în dezvoltarea istorică a unui popor, a unei limbi etc. *Acest misterios ort poate fi descoperit numai într-un strat limbistic anterior, pe teritoriul nostru, cuceririi romane.* HASDEU, I, C. I, 261. *Mișcarea de împrumut continuă și straturi nouă înlocuiesc necontenit altele vechi.* PHILIPPIDE, P. 166. *Se substituiră complet populației românești, fără să aducă însă, atît de solid era vechiul strat cultural, alte elemente noi.* BUL. COM. IST. II, 184. *Continuitatea de viață din bronz... e demonstrată la Lechința prin suprapunerea apropiată, adesea chiar amestecarea stratelor de civilizație.* PÂRVAN, G. 379. *Al doilea strat... din epoca fanariotă, cuprinde neologisme turcești.* PUȘCARIU, L. R. I, 316. *Se depun straturi de civilizație, care acopăr, complică sau derivează natura primitivă.* RALEA, S. T. I, 231. *Straturile lexicale atît de variate... nu stînjenesc înțelegerea textului.* LL I, 53. *Individualizarea tipurilor nu poate fi văzută decît în fuziunea celor trei straturi amintite: social, psihologic și de limbaj.* CONSTANTINESCU, S. II, 129. *Materialul lexical de care dispunem ne îngăduia să distingem trei mari straturi terminologice.* S. C. ȘT. (IAȘI), 1957, 6. *Ion Budai-Deleanu... evidențiază rolul stratului lingvistic în constituirea limbilor noi.* IST. LIT. ROM. II, 71. *Se crede că stratul cel mai vechi de împrumuturi grecești îl constituie termenii marinărești.* IST. L. ROM. I, 44. *Evangheliarul din Petersburg reflectă două straturi de limbi: unul bănățenesc — hunedorean și altul moldovenesc.* L. ROM. 1967, 70, cf. DEX.

4. Fișie distinctă din spațiu cuprinsă între două suprafețe paralele și apropiate, cu aspect de perdea **(I 1)** și caracterizată prin anumite proprietăți fizice, chimice, biologice etc. unitare. V. perdea **(I 2)**. *Mireasma nu se ține în aer curat..., ci rămîne în stratul cel de gios al aerului.* C. VÎRNAV, H. 43/4. *Fumul de tutun plutea liniștit în straturi groase.* AGÎRBICEANU, A. 365. [Norii] *în straturi lungi și viorii se întindeau deasupra apusului.* HOGAȘ, DR. I, 73. *Un strat întins de ceață tomnatică, murdară, învălea întreg cuprinsul.* REBREANU, NUV. 230. *Pînă cînd o rază de argint în zare, Lămurind pe boltă Straturi de ninsoare Lin desface umbra și de crengi s-anină.* TOPÎRCEANU, B. 78. *Așteptam... să aprindă rășina, care umplea odaia cu straturi de fum albăstrui.* BRĂESCU, O. A. II, 13. *Soare care se arată cînd și cînd dintre straturi de nouri alburii.* SADOVEANU, O. XII, 597. [Norii] *se îndesau în fiecare clipă, adunîndu-se în straturi puțin deslușite, împuținînd lumina.* V. ROM. decembrie 1951, 203. *Pe măsură ce luna se ridică deasupra straturilor de praf, aburul de sînge care învăluia pămîntul se împrăștie.* BOGZA, C. O. 397. *Două plăci se așază față-n față într-o montură rigidă, avînd între ele un strat subțire de aer.* SANIELEVICI, R. 226. *Motocicleta porni, îndepărtîndu-se în viteză, lăsînd în urmă un strat înalt de praf.* V. ROM. noiembrie 1964, 55. *După ce străpungem stratul de nori, soarele dispare în spatele norilor.* CINEMA, 1968, nr. 1, 22. *Un strat opac de nori învăluie perpetuu planeta Venus.* FLACĂRA, 1969, nr. 1, 29, cf. M. D. ENC. ✧ Loc. adv. **Straturi-straturi** = în straturi[1] **(I 4)** succesive. *Stînd în jeful meu, revăzînd... în fumul de țigară, așezat straturi-straturi în dreptul geamurilor, toate ființele și toate lucrurile ce ne înconjurau odinioară, am trăit o bucată din viața trecută.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 297. *Zăpada se așeza liniștit, straturi-straturi.* BARBU, G. 22.

5. Fișie compactă dintr-o materie aflată în interiorul sau în apropierea unei mase de natură diferită. *La arborii dicotiledoni... cînd se îngroașă, formează un strat de alburn nou împregiurul trunchiului.* BARASCH, I. N. 121/22. *Cu o pensetă ridicăm fiecare strat ce alcătuiește țesuturile subjacente și cu bisturiul... tăiem.* TURNESCU, MED. OP. 23[r]. *Această ușurință de percepțiune produce în stratul nervos o emoțiune plăcută.* CONTA, O. F. 114. *La vegetalele dicotiledoane lignescente, cercul liberolignos urmează cu creșterea prin formarea de noui straturi lignoase.* GRECESCU, FL. 5. *Stratul epidermic al pielei atrofice este subțiat.* BABEȘ, O. A. I, 31, cf. DL, DM. *Peretele vezicii este gros și format din 3 straturi.* ABC SĂN. 377, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Durerea pornește din straturile cele mai adînci ale sufletului rănit.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 77. *În jurul nucleului tipic abstract al persoanei sale, se întind straturile succesive de determinări ale unui individ în carne și oase.* VIANU, L. U. 485. *Două epitete metaforice ... care nu depășesc niciodată limitele stratului narativ.* L. ROM. 1967, 217. [Călătoriile livrești] *revelează nu o singură realitate imediată, ci una complexă, cu straturi subțiri, transparente, suprapuse.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 3/1. *Cînd a vorbit Domide... le-ai fi văzut fețele excitate, ochii strălucitori, aprobarea care răscolea straturile uitate, tot ceea ce au înghițit și n-au îndrăznit să spună.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 82, 16/2. ✧ *Strat cornos* v. cornos. ✦ (Regional) Cantitate de lapte acru care se amestecă cu laptele dulce pus la prins; (regional) covăseală, maia[1] **(1)** (Negrești — Piatra Neamț). Cf. CHEST. V 85/49.

6. (Geol.) Depozit de roci sedimentare care, pe o întindere relativ mare, are grosime și constituție aproximativ constantă și relativ omogenă care se găsește între alte depozite; p. ext. orizont **(2)**. *Pentru zidirea pămîntului, pentru celi deosebite straturi au rînduri de pămînt.* AMFILOHIE, G. F. 186[r]/6 cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Între doao a pămîntului straturi foarte cîte puțin se poate întrăbuința.* ÎNV. VIN. 33/21, cf. LB. *Tot ce știm despre cea dinlăuntru alcătuire a pămîntului, avem a mulțămi luărilor aminte la adîncile straturi.* AR (1830), 3[2]/1. *Dedesupt este stratul primitiv... și apoi pămînturile transportate de potopuri.* MN (1836), 46[1]/14. *A cerceta... toate malurile rîurilor de lîngă Olt și a afla unde stau straturile nășipului de aur* (a. 1843). DOC. EC. 789. *Clima, poziția și firea stratelor măresc bunătatea lui* [a pămîntului] *și prin urmare puterea plantelor ce să sădesc într-însul* PENESCU, PR. 11/1. *Putem avea... straturile de cărbune de piatră, care au în sine mestecate chizuri pucioase.* FM (1845), 223[2]/33. *Pentru a pricepe originea apelor minerale urmează... a cunoaște compunerea straturilor pămîntului pe unde trec acele ape.* FĂTU, D. 80/19. *Vestitul Chivie deosebește trei strate sau tereine după cele următoare caractere rămășițelor împietrite (paleontologice).* BARASCH, M. II, 16/17. *Ca să se scoață petre din pămînt, se fac puțuri cari pătrund de sus în jos toate stratele sau băncile carierelor.* id. I. N. 27/20. *Păturile ce compun terenurile se numesc straturi cînd sînt terminate prin două fețe tare apropiate una de alta.* COBÎLCESCU, G. 10/3. *Pe tărăgănatele tăpșane ce-ascund în sînul lor bogate straturi de cărbune.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 283. *Afară de vina care dă aur destul și acum, nu mai este alt strat rentabil pentru lucrare.* AGÎRBICEANU, A. 323, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Straturile geologice se continuă cu cele arheologice.* VIANU, E. 93. *Scînteiau... rupturile stîncilor cu straturi oblice, așezate aliniat ca de mînă omenească.* CAMIL PETRESCU, O. II, 25. *Cele mai de la fund straturi, ating în vreme, ruperea pămîntului din soare.* BOGZA, C. O. 76. *Prăpastia săpată la mii de metri taie sute de straturi geologice, de roci variate în toate culorile curcubeului.* V. ROM. noiembrie 1954, 72. *În zona flișului Carpa-*

ţilor Orientali, stratele sînt intens cutate, tăiate de falii longitudinale. ONCESCU, G. 147. *Mi-a spus... că-i trecut în stratul 3 ca să încerce o metodă nouă.* DAVIDOGLU, M. 16. *Stratul înalt de cocs are exact aceeaşi valoare.* BARANGA, I. cf. DL. *Adînc, adînc, în stratul de cărbune, Viaţa se trezeşte.* FRUNZĂ, Z. 57. *Îndată dădură de un strat pietros şi trebuiră să ia cazmalele.* T. POPOVICI, S. 415, cf. DM. *Înclinarea stratelor are şi ea urmări asupra densităţii.* PROFL. GEOGR. I, 64. *Numim strat un pachet de materiale cu constituţie omogenă, limitat de materialele vecine prin suprafeţe plane.* GEOLOGIA, 24. *Din studiul straturilor de rocă, Din cercetarea relicvelor..., cercetătorii au obţinut o imagine precisă a naşterii şi creşterii munţilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 32/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *De altfel sentimentul unei rupturi între părinţi şi copii, al unei surpări de straturi pe direcţia de evoluţie a literaturii noastre, era larg răspîndit către 1870—1880.* V. ROM. ianuarie 1965, 100 — ✧ *Strat acvifer* v. a c v i f e r. *Strat productiv* = formaţiune geologică constituită dintr-o rocă poroasă şi permeabilă în care sînt înmagazinate fluide (de pildă ţiţei sau gaze) care pot fi exploatate. Cf. LTR[2]. *Traversarea prin foraj a stratului productiv are o deosebită importanţă pentru viaţa sondei.* ib. *Strat concordant* v. c o n c o r d a n t. *Strat discordant* v. d i s c o r d a n t. *Strat alunecos* = formaţiune geologică constînd dintr-o alternanţă de nisipuri care absorb apă în mare cantitate şi de argile care, fiind impermeabile, produc alunecarea nisipurilor de deasupra lor; teren alunecos. Cf. DL I, 69. *Strat permeabil* = formaţiune geologică alcătuită din roci poroase sau cu fisuri prin care circulă fluidele cu uşurinţă. Cf. M. D. ENC. *Strat impermeabil* = formaţiune geologică alcătuită din roci compacte nefisurate şi care nu permite circulaţia fluidelor. Cf. id. ib. ✦ (Învechit şi regional) Albie (a unui rîu). *El a murit ... şi s-a înmormîntat de poporul său în stratul rîului Buzeno pe care l-a abătut şi apoi iarăşi l-a slobozit peste mormîntul lui.* ASACHI, L. 87[1]/42. *Iar cînd Dunărea-l simţea, Apa-n două-şi despica, Pe haiduc că mi-l primea Şi frumos îl aşeza Tocma-n fundul Fundului, Pe stratul Morunului, Unde-i dulce somnului.* TEODORESCU, P. P. 555.

7. Fig. (Adesea urmat de determinări care arată rolul, calitatea) Categorie, treaptă sau clasă socială; p. e x t. oamenii care alcătuiesc o asemenea categorie, treaptă sau clasă socială; pătură **(I 4)**. *Boierimea, voi să zic: stratul nobiliar, nicăiri nu e naţional.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 235. *Credea că... funcţiunile de tot subalterne să se poată da... la oamenii cari se ridică din straturile inferioare.* SION, P. 106. *Mai multe nume proprie bărbăteşti au avut o soartă analogă de a se vedea îmbrîncite treptat în straturile cele mai de gios ale societăţii.* HASDEU, I. C. I, 87. *Va fi oare o satiră adîncă politico-socială, în felul „Scrisorii pierdute" dar mai însemnată prin stratul social ce va zugrăvi?* GHEREA, ST. CR. I, 368. *Un sentiment de groază străbătuse cu încetul pînă în straturile poporane.* D. ZAMFIRESCU, R. 52. *Cercetătorul e dator să afle, pe cît se poate, şi care au fost... stratele sociale care s-au împărtăşit prin cetire sau numai prin auz de o anumită literatură.* IORGA, C. I. II, 115. *Acest material nou* [fierul] *e adoptat pînă în stratele cele mai largi ale populaţiei dacice.* PÂRVAN, G. 299. *Din toate straturile sociale..., mulţimea aspiră spre înălţimi de gîndire şi expresie.* în PLR II, 428, cf. CADE. *Poezia d-lui Minulescu nu avea cum străbate în straturile adînci.* LOVINESCU, C. VII, 5. *Sufletul de artist are, în clasa socială din stratul căreia s-a ridicat, tot atîtea legături şi rădăcini ca şi stejarul.* GALACTION, O. 338. *Întrebîndu-se care este cauza acestei caracteristici, Auerbach crede a o găsi în refuzul unei aristocraţii de a lua în considerare forţele sociale, active în straturile fundamentale ale poporului.* VIANU, L. U. 48. *Din cea dintîi clipă trebuie să fie prezente mase mari din toate straturile sociale.* CAMIL PETRESCU, O. II, 119. *Duceţi în toate straturile populaţiei un cuvînt de îmbărbătare.* V. ROM. noiembrie 1954, 21. *Toate straturile sociale au dreptul de a sugera material artistic; arta e un scop, nu un mijloc.* CONSTANTINESCU, S. III, 286, cf. DL. *Era... în glasul ei... o resemnare ţărănească, mai limpezită în straturile de unde venea.* PREDA, I. 238, cf. DM. *Dezvoltarea săpunăriilor indică, desigur, progresele igienei în straturile largi ale populaţiei.* G. BARBU, A. V. 38. *Publicul este stratificat şi fiecare strat se găseşte într-un anumit stadiu al conştiinţei.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 8/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Mulţime compactă, grup (constituit) dintr-o populaţie. *Un strat din poporul scit era nomad.* XENOPOL, I. R. I, 25. *Cel dintîi strat de popoare pe care s-a aşternut naţionalitatea română, a fost... de rasă arică.* id. ib. 40. *Ca la o marc cumpănă, se scormoniră straturile de oameni vechi, se prefirară bordeiele cu moşnegi.* VOICULESCU, P. II, 317.

II. Numele unor obiecte, construcţii etc. sau părţi ale acestora, ale unor unelte etc. cu suprafaţa plană (şi orizontală), folosite pentru a susţine, a sprijini, a mărgini, a separa, a proteja etc. ceva:

1. (La casă) (Prin Maram. şi prin Bucov.) Talpă **(II 1)**. *Zierme alb... pă sup stratu ciăsi acolo ştăd'e.* ALRT II, 159, cf. ALR II/I h 224/353.

b) (Prin Mold.) Cosoroabă; p. g e n e r. orice lemn fasonat, cioplit pentru a fi folosit în construirea unei case. Cf. CHEST. II 80/171, 113/228.

c) (Regional) Acoperiş (Mirceşti — Paşcani). Cf. ALRM SN III h 1 219/537.

2. (La moară) **a)** (Transilv., Maram. şi prin Bucov.) Postament din bîrne sau din scînduri groase pe care este aşezat podul morii de apă. Cf. DAMÉ, T. 151, PAMFILE, I. C. 184, ALR II 6 748/172, 219, 228, 260, 284, 310, 246, 349, 353, 362, 386, 6 759/228, 346, A V 22.

b) (Popular) Fruntar. Cf. DAMÉ, T. 162, GLOSAR REG. *La morile din Munţii Apuseni..., în grinda din faţă a stratului... care susţine pietrele de măcinat, este aplicat un disc de lemn cu crestături.* DR. XI, 122, cf. H X 69.

c) (Regional; la moară sau la rîşniţa de măcinat cereale) Veşcă. *Ambele pietre sînt încunjurate de o veşcă sau strat, făcută din scînduri sau coajă de tei.* PAMFILE, I. C. 177, cf. ALR SN I h 178/414.

d) (Regional) Suport de lemn care fixează piatra zăcătoare; (regional) crivace, scaun **(II 14 e)** (Marginea — Rădăuţi). Cf. ALR II 6 784/386, ALRM SN I h 121/414.

e) (Regional; în sintagma *stratul coşului*) Scară **(II 1)**. *Podul coşului, legătura sau stratul coşului.* DAMÉ, T. 162, cf. ALR SN I h 173/349.

f) (Regional) Ansamblul andrelelor pe care se reazemă perna morii; (regional) scaun **(II 14 f)** (Roşia — Beiuş). Cf. ALR II 6 746/310.

3. (La războiul de ţesut) **a)** (Regional) Pat[1] **(5 c)**. Cf. DAMÉ, T. 134, PAMFILE, I. C. 271; **b)** (Popular) Scaun **(II 13)**. Cf. DAMÉ, T. 140, PAMFILE, I. C. 261.

4. (Regional; la meliţă) Scaun **(II 2)**. Cf. DAMÉ, T. 139.

5. (Prin Mold. şi prin Maram.) Fiecare din cei patru stîlpi care susţin foalele de fierărie. Cf. GLOSAR REG.

6. (Regional; la teasc) Masă[1] **(II 11)**. Cf. DAMÉ, T. 82, PAMFILE, I. C. 222.

7. (Prin vestul Transilv. şi prin nord-vestul Munt.) Parte a osiei care trece pe sub car sau căruţă; (regional) oplean **(3)**, perinoc **(1)**, pod **(IV 4 c)**, scaun **(II 13)**. Cf. ALRM SN I h 225/316, UDRESCU, GL.

8. (Regional; la plug; în sintagma) *Stratul lileyii* = schimbător **(III 2)** (Sînnicolau Român — Oradea). Cf. ALR II 5 013/316.

9. (Prin Mold. şi prin nord-vestul Transilv.; la fîntînă) Ghizd. Cf. ALR SN III h 852/316. *Du-te bade, la fîntînă, Că pe strat ciutura-i plină Şi-i scoasă de a mea mînă.* FOLC. MOLD. II, 557.

10. (Adesea cu determinări care indică felul armei) Partea de lemn a armei pe care se fixează țeava și mecanismele și care servește la imobilizarea armei în poziția dorită în timpul tragerii, prin sprijinirea ei de umărul trăgătorului; pat[1] **(5 a)**, (regional) maiul puștii (v. m a i[2] **II 10**). *Soldații... îi stîlcesc cu stratul puștei* (a. 1848). URICARIUL, X, 14. *Deschise lăzile și dulapurile, lovi cu stratul puștii în perni.* GANE, N. II, 10. *Deschideți! strigă el, nevăzînd nici un om și bătînd cu stratul puștei în poartă.* I. NEGRUZZI, S. III, 86. *Scurta îi era desfăcută la piept, carabina atîrnată de umărul stîng, cu țeava înainte și stratul sub cot.* SADOVEANU, O. XV, 12, cf. STOICA, VÎN. 24, DL, DM. *Flintă veche de argint, Cu cătări de mărgărit Și cu strat din lemn de fag.* VULPESCU, P. 48, M. D. ENC., DEX. *Rău mă doare-n piept și-n spate De-o pușcă cu straturi late.* SEVASTOS, C. 279. *Pușca... o făcut-o cu stratu di lemn.* ȘEZ. III, 7, cf. ALR SN III h 723. ◇ (Prin metonimie) *Cea întîi lovitură ce căpătai fu un strat de pușcă drept între umere.* SION, P. 227. ✦ (Învechit, rar) Afetul tunului. *La puști au opucat căzacii de au stricat roatele și straturile.* M. COSTIN, LET[2], I, 248/15, cf. CADE.

— Pl.: *straturi* și (învechit) *strature*, (astăzi rar) *strate*. — Și: **strátă** (CONTRIBUȚII, II, 275) s. f., **streát** s. n.

— Din **(I 1—4, II)** lat. **stratum, (I 5—7)** fr. **strate.**

STRAT[2] s. n. (Popular; în sintagmele) *Strat(u) de Rusalii* (ALR II/I MN 112—113, 2 838/723, 762, 791, 886, 899 sau *de Rusale*, ib. 2 838/784, 987), *stratu (l)* (ib. 2 838/791, 928 sau *stradele*, ib. 2 838/728, *stradul*, ib. 2 838/812, 876, *stradu) Rusali(i)lor, stradă Rusalii* (ib. 2 838/705, 769) = Todorusale. Cf. MUSCEL 64, TDRG. *Românii au credința că dacă cineva lucrează în ziua de stradu Rusaliilor... slăbește.* PAMFILE, S. V. 73, cf. CADE, SCRIBAN, D. *În stratul Rusaliilor stropește-ți vacile cu usturoi ca să nu le piară laptele.* ȘEZ. II, 165, cf. ALR II/I MN 112—113, 2 838, ALRM II/I h 270.

— Pl.: *strate*. — Și: (regional) **strádă** s. f., **strad, strate** s. n.

— Din bg. **стряд** (după *strat*[1]).

STRATAGÉMĂ s. f. **1.** Procedeu folosit în război pentru a înșela și a surprinde pe inamic; (învechit, rar) stratighimată, v. s t r a t a g h e m a t ă **(1)**. *Să ispitească o strateghemă cu minte a dobîndi cel castel ce iaste pus lîngă o girlă crăiască* (a. 1699). FN 80. *Cu o foarte subțire stratigimă... amăgi pe oblăduitorul celăței.* VĂCĂRESCUL, IST. 265. [Blisarie] *s-au rădicat asupra lor și cu stratagemă militărească i-au învins.* ȘINCAI, HR. I, 107/6, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ca să împlinească numărul elefanților care îi lipsea, află ea o stratagemă minunată spre izbîndire prin vicleșirea războiului.* MOLNAR, I. 88/7. *Deci numai stratighimele și bravurile croului Belizaric-lu nevoi a închie o pace de 50 ani.* SĂULESCU, HR. I, 153/24. *El a întrebuințat multe stratigime ademinitoare spre a afița pe arabi împotriva franțezilor.* ASACHI, L. 9[1]/11. *Varvarii, amăgiți prin asemenea stratighimă, perd timpul și se țin cîteva zile în poziție defensivă.* FM (1843), 242[1]/17, cf. NEGULICI. *Capii conspiraților înțelegînd stratagema generalului Benedek s-au recules iute.* BARIȚIU, P. A. III, 22. *Descoperindu-se strategemul străinilor, o ceată de călăreți a oastei moldovene i-atacă* [pe poloni]. CALENDAR (1853), 51/27. *Fapta aceasta fu iarăși o stratagemă a lui Temistocle.* ARISTIA, PLUT. 303/1. *După o bătălie, luptători-și povestesc unii altora cu fală... stratagemele prin cari și-au asigurat biruința.* GHICA, C. E. III, 451. *Crezînd că sîntem putere mare și că fuga muscalilor e numai o stratagemă, s-a speriat.* id. s. 23. *Napoleon, deși nu dispunea de o armată mare, deși avea lipsă de finanțe, nu disperă, ci alergă la stratagemele sale militare care îl salvase de mai multe pericole.* FILIMON, O. II, 62, cf. PONTBRIANT, D. *Intervine stratagema cu copăcii tăiați de un stat de om și îmbrăcați că soldații.* PÂRVAN, G. 115, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Povestește și de o stratagemă — un atac simulat din partea turcilor — pentru a verifica executarea dispozitivelor sale de luptă.* OȚETEA, T. V. 290, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. P. a n a l. Mijloc, procedeu ingenios (și necinstit), folosit pentru atingerea unui scop (de obicei pentru ieșirea dintr-o situație dificilă); subterfugiu, șiretenie **(2)**, șiretlic **(2)**, tertip **(3)**, truc[1], viclenie, vicleșug, (rar) șireție, (învechit) marafet **(2)**, măiestrie[1] **(6)**, (popular) solomchie, (învechit, rar) stratagbemată **(2)**, (familiar) chițibuș, cioacă, manevră **(2)**, mișcare, mutare, (familiar rar) merchez **(3)**. *Împăratul, ca să poată fără de putere dobîndi acelea care se vedea mai grele, această strataghemă au făcut.* ȘINCAI, HR. I, 215/13. *Așază de singură macsimă a cirmuirii amăgirea, vicleșugul, stratigima, despotismul.* PLEȘOIANU, T. I, 33/10. *Începînd de la cea de pe urmă treaptă a ierarhiei rangurilor, s-au văzut deodată răsărind o nenumeroasă ceată de boieri înaintiți (prin stratigema numirilor de-a dreptul, iar nu t[r]epteînice către posturile mai înalte) după trecere numai de trei sau patru luni de slujbă* (a. 1835). URICARIUL, VIII, 139. *El dădu la lumină o colecție a stratighemilor satanei.* ASACHI, L. 75[2]/20. *Închipuirea-i deșănțată, dorințele-i sînt visuri fluturătoare; planurile stratageme; pretențiile, formalități.* FM (1841), 175[2]/22. *Turcul, carile medita o perfidă stratagemă, au răspuns că fiul său nu-l putea trimete, aflîndu-se el în tabăra împărătească.* CALENDAR (1861), 116/17. *Destul de îngust este făcut de streini cercul alegătorilor, trebuie să-l mai îngustăm și noi printr-o perfidă stratagemă?* DÎMBOVIȚA (1858), 6/21. *Stratagema reușì. Sub motiv de catechisire, junele turc se ducea mai în toate zilele în casa popei.* SION, P. 135. *Întreprinzătorilor le dete în gînd de a alerga la o stratagemă puțin onorabilă.* FILIMON, O. II, 329. *Erau pentru cronicarii latini și pentru cronicarii munteni... niște stratageme nedispensabile spre a-i scăpa din încurcătura în care-i aruncase nepriceperea identității.* HASDEU, I. C. I, 118. *Au început, printr-o stratagemă de mult cunoscută, să strige în contra antinaționalismului nostru. S-ar fi sfîrșit rău pentru musafiri înfiorătoarea tăvăleală, dacă nu-i dedea fratelui prin minte o stratagemă.* CARAGIALE, O. I, 181, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Stratagema migrenei nu se mai putea prinde, de la descoperirea într-unul din sertarele biroului a unei grămezi de capsule de antiperină neîntrebuințate.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 182. *Ce urmări hăzlii a avut această stratagemă inconștientă a mea.* HOGAȘ, DR. II, 47. *Nu avem nici stratagema, nici ambiții.* în PLR II, 290, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Toate înseamnă... un truc, o stratagemă, un vicleșug menit să întîrzie ceasul hotărîrii.* C. PETRESCU, C. V. 93. *De teamă ca împăratul să nu-l destituie (îl știa implacabil), recurse la o stratagemă care îi face rușine.* CĂLINESCU, C. O. 22. *Adversarii noștri au recurs la tot felul de stratageme.* BOGZA, A. Î. 456, cf. DL, DM, DN[2]. *Nu e aici numai stratagema unui om care cearcă să-și ascundă mizeria și să-și cruțe mîndria.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 22/4. *Oricît de sigur aș fi fost de dovezile mele de devotament, rămînea îndoiala că ea îmi descoperise de la bun început stratagema.* ib. 1970, nr. 78, 16/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Firește, stratagema numelui fals a eșuat.* SCÎNTEIA, 1978, nr. 11 006.

— Pl.: *stratageme*. — Și (învechit) **stratagh**é**mă** s. f., **strategém, strategim** (ASACHI, S. L. II, 92) s. n., **stratigémă, stratighémă, stratighímă, stratigímă** s. f.

— Din lat. **stratagema, fr. stratagème. — Stratagh**e**mă, stratighimă** < n. gr. στρατήγημα.

STRATAGHEMÁTĂ s. f. (Învechit, rar) **1.** (În forma *stratighimată*) Stratagemă **(1)**. *În țară, răzvrătitorii[i] șăd pe loc, doară cît fac puțină stratighimată de la un loc la altu* (a. 1821). IORGA, S. N. 165.

2. Stratagemă **(2)**. *La vreme de strîmtoare, cu strofe ... și strataghemate să slujăsc.* CANTEMIR, I. I, 86.
— Pl.: *strataghemate.* — Și: **stratighimátă** s. f.
— Din n. gr. στρατηγήματα (pl. lui στρατήγημα).

STRATAGHÉMĂ s. f. v. **stratagemă.**

STRATAMÉTRU s. n. (Tehn.) Instrument cu care se măsoară direcția și înclinarea straturilor **(6)** geologice într-o sondă petrolieră. Cf. LTR[3], DL, DM, DN[2].
— Pl.: *stratametre.*
— Din fr. **stratamètre.**

STRÁTĂ[1] s. f. v. **stradă.**

STRÁTĂ[2] s. f. v. **strat**[1].

STRATÉG s. m. **1.** Comandant militar în unele cetăți ale Greciei antice și la romani; fiecare dintre cei zece magistrați supremi ai Atenei, aleși pe o durată de un an. *Acesta era în zilele lui Traian împărat și pus de dînsul stratig preste oști cum dzicem noi hatman.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 121[r]/34, cf. PROT. — POP., N. D., CADE, DL, DM, DN[2]. *Instituția strategilor a existat în toate statele grecești.* DER. *Poate fi citat demnitarul bizantin... fost strateg al imperiului.* M 1968, nr. 12, 18, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Comandant de oști bun cunoscător al strategiei **(1)**; p. ext. persoană care dirijează cu competență un ansamblu de operații militare, de acțiuni etc., (învechit) strategist, (învechit, rar) strategic **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF. *Împăratul Vasile al II-lea mai amintește încă o dată pe valahi atunci cînd dăruiește pe acei din Elada strategului Niculiță prin un hrisov din 980.* XENOPOL, I. R. II, 227, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Romanii nu erau așa de răi strategi și oameni politici, încît să nu înțeleagă problema celor două cîmpii getice.* PÂRVAN, G. 656, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Orișan și cu mine, ca strategi și tehnicieni ai batalionului, sîntem consultați cu îngrijorare de către camarazii ceilalți.* CAMIL PETRESCU, U. N. 298. *Are prieteni prea credincioși strategi de oști, care ar fi putut să-l învețe meșteșugul armelor.* SADOVEANU, O. XII, 120. *Comparația susținută cu meșteșugul strategilor.* VIANU, A. P. 152. *Armata franceză, comandată de Gaston de Foix, un tînăr general de 22 de ani, care avea să se reveleze strateg de geniu, fu atacată dinspre nord de elvețieni.* OȚETEA, R. 161. *Bălcescu, istoricul strategului de la Călugăreni, se întîmpla, în acest chip, să aibă legături cu o descendentă a eroului cărții sale.* CĂLINESCU, S. C. L. 184. *Conducătorii răscoalei sînt înfățișați ca adevărați strategi trecuți prin înalte școli ale artei militare a vremii.* V. ROM. ianuarie 1954, 209, cf. DL, DM, DN[2]. *Tandaler... e semeț..., strategul expert al luptei cu ochii închiși.* IST. LIT. ROM. II, 79. *Sînt cel mai prost strateg din toată oastea.* VULPESCU, P. 60. *Montgomery a dovedit cu acel prilej un strălucit talent de strateg și tactician.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 11, 78. *Savantul care își consacrase ultimii ani ai vieții cercetărilor conduse de specialiștii lui Oppenheimer înțelegea mai bine decît politicienii... și decît strategii Pentagonului relativitatea monopolului american asupra dezintegrării atomului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 29/2. *Războiul atomic nu înseamnă să fii bun strateg, nici nu pune problema superiorității în petrol, oțel sau chiar uraniu.* ib. 1971, nr. 125, 91/2, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *strategi.* — Și (învechit) **stratig** s. m.
— Din lat. **strategus**, fr. **stratège**. — **Stratig** < ngr. στρατηγός.

STHATEGÉM s. n. v. **stratagemă.**

STRATÉGIC, -Ă adj. **1.** (Despre considerente, intenții, scopuri, mijloace etc.) Care ține de strategie **(1)**; privitor la strategie; de strategie. Cf. I. GOLESCU, C. *Curtea de Petersburg și acum... repetează că concentrarea puterilor sale pe pămîntul seu, o face numai în privirea nevoiei strategice.* GN (1854), 306/39. *Concluziunea tuturor considerentelor noastre trebuie să tindă la... unificarea administrativă, financiară, strategică și diplomatică.* GHICA, C. E. II, 326. *Jurnalul militar al Sviterei dorește a avea o descriere strategică și topografică a cîmpului militar de la Ploiești și a altor operații a oastei române.* CALENDAR (1862), 41/25, cf. PROT. — POP., N. D. *Începe a înțelege importanța strategică și comercială a gurelor Dunării.* HASDEU, I. C. I, 9. cf. ȘĂINEANU[2]. *Geniul strategic al tuturor mușchilor universului la un loc ar fi rămas neputincios.* HOGAȘ, DR. I, 273, cf. RESMERIȚĂ, D. *Foarte puține poduri de piatră fură construite... în interes strategic.* N. A. BOGDAN, C. M. 151, cf. CADE. *O parte din Bois de Boulogne a fost doborîtă la pămînt din motive strategice sau de aprovizionare a Parisului.* LOVINESCU, C. IV, 190. *Retragerea din Dacia n-a fost dictată de motive umanitare, ci de o politică realistă și de considerații strategice.* PUȘCARIU, L. R. I, 329. *Argumentul economistic nu pare suficient într-o regiune unde nu s-a ținut seama nici de elementul strategic.* ARGHEZI, B. 125. *Ofițerii ruși au întocmit hărțile menționate în scopuri strategice.* MG I, 20, cf. DL, DM. *Monologurile revoluționare îl însuflețeau într-atît că, odată, utilizîndu-mă ca obiect de exemplificare strategică, á ridicat pumnii asupră-mi pentru că eu eram colonialismul englez, dușmanul de moarte al Nigeriei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 16/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Creativitatea a ajuns o marfă scumpă și adeseori cu caracter strategic.* CONTEMP. 1980, nr. 1 745, 7/3. ✧ *Hartă strategică* = hartă militară utilizată în conducerea războiului. *Vorbeau... și gesticulau ... desfășurînd și comentînd ziarele locale ca pe niște hărți strategice.* TEODOREANU, M. II, 68, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Învechit, rar; substantivat, m.) Strateg **(2)**. *Nu numai artistul și naturalistul, ci încă și strategicul politicul și arheologul de multe a se minuna.* BĂLCESCU, M. V. 308.

2. (Despre planuri, operații militare etc.) Conform cu regulile strategiei **(1)**; foarte important, esențial din punctul de vedere al strategiei. *Năvălirea însă a lui Mihai Viteazul în Transilvania la 1599 ne înfățișează un plan strategic bine combinat mai dinainte.* BĂLCESCU, O. I, 27. *I-a făcut onoare planul său foarte strategic și înțelept.* ARISTIA, PLUT. CXXXIX/24. *Prin ofițeri capabili de a concepe și a executa combinațiuni strategice... am putea ajunge la o armare generală.* GHICA, C. E. II, 391. *Iată dar că planul strategic al lui Traian trebuia să fie atacul dacilor prin Transilvania.* XENOPOL, I. R. I, 112. *Ei căutară... să pornească o luptă mai sistematică și mai strategică în contra năzuirii românilor.* SBIERA, F. S. 331. *O atare catastrofă dacică... nu se poate explica, decît ca urmare a unui atac strategic bine condus.* PÂRVAN, G. 95. *Traian... repetă, chiar ca mișcări strategice, pe acelea executate cu doisprezece ani înainte de... Iulianus.* id. ib. 117. *Sublocotenentul, vrînd să arate cît e de tare în prevederi strategice, declară grav că el chiar se așteaptă la o surpriză, dacă cumva dușmanul a prins de veste că divizia va fi înlocuită.* REBREANU, P. S. 109. *Războiul ăsta a cunoscut ceea ce se numește retragere strategică.* CAMIL PETRESCU, U. N. 329. *După aceste măsuri strategice, se îndreptară toți spre grădina din centru.* BRĂESCU, O. A. I, 42. *După înaintările fulgerătoare, retrageri strategice.* SADOVEANU, O. XVII, 249. *O sută de avioane... împliniseră testamentul strategic al generalului Mola.* BOGZA, A. Î. 286, cf. DL, DM. *Bălcescu a dat cea mai clară definiție obiectivelor strategice și tactice ale revoluției.* IST. LIT. ROM. II, 525. *O cinematografie trebuie să aibă un stat major care să-i miște trupele în funcție de un anumit plan tactic și strategic.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 1/4, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Ne-am retras strategic printre coroanele pomilor.* SADOVEANU, O. XVIII, 514, cf. SCRIBAN, D.

3. (Despre poziții sau despre locuri, drumuri etc.) Care are însemnătate pentru acțiunile militare de război; care favorizează desfășurarea operațiilor militare.

Petersburgul, Berlinul și cu Viena formează triunghiul nostru strategic. GHICA, C. E. II, 327. *Păduri și cîmpii strategice* [ale Olteniei] *au fiecare pagina lor în cînturile și memoria populară.* I. IONESCU, M. 251. *Căutaseră aici un adăpost și o poziție strategică minunată ..., cu spatele răzimați pe munții păduroși... care:... îi fereau de a fi înconjurați.* XENOPOL, I. R. I, 102. *Avem la Petriș, lîngă Gherla..., un puternic centru strategic.* PÂRVAN, G. 301. *Alte sate... s-au închegat la puncte geografice strategice.* DIACONU, VR. XXXVI. *Dincolo de acest rîu* [de Olt] *erau numai posturi strategice înaintate.* PUȘCARIU, L. R. I, 342. *El nu va sta în București, ci departe, într-o poziție strategică.* CAMIL PETRESCU, O. II, 273. *Locul în care a fost construită cetatea e un teribil punct strategic.* BOGZA, C. O. 213. *Vor să facă o autostradă strategică pe aici.* H. LOVINESCU, T. 98. *Reprezentăm un capitol prea important, un punct de sprijin prea strategic, aici, la porțile Orientului.* T. POPOVICI, S. 235. *Alegeau punctele strategice de pe fiecare stradă.* id. SE. 517.

4. Care ține de strategie **(2)**; privitor la strategie; de strategie. *A nu sacrifica interesele imediate ale muncitorilor în numele obiectivului strategic și... a nu se dezice de idealul socialist pentru dobîndirea unor avantaje în fond minore.* CONTEMP. 1970, nr. 1 226, 8/3, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Potrivit[2] **(2)**. Cf. DEX.

5. Care ține de strategie **(3)**; privitor la strategie; de strategie. *Cofetăria Rinalti era... postul cel mai strategic de observațiune.* C. PETRESCU, O. P. I, 141. ✧ Fig. *Locu aruncă o privire strategică spre locul clar obscur unde grupul celor trei inși se îmbuiba în dușmănie.* VINEA, L. I, 129.

— Pl.: *strategici, -ce.*

— Din fr. **stratégique.**

STRATEGÍE s. f. **1.** Partea cea mai importantă a artei militare, care se ocupă cu problemele pregătirii, planificării și ducerii războiului, campaniilor și operațiilor militare; disciplină militară care studiază marile operații de război, pregătește planurile marilor bătălii etc. *Elementurile tacticii, adică întrebuințarea deosebitelor oști... și relația ce stă între dînsele... asupra strategiei sau operații*[i] *ostășești cu istoria campaniilor vestite a anilor celor din urmă.* CR (1830), 202[1]/22. *Războiul defensiv, socotindu-l ca o parte a strategiei sau a politicei războiului, s-a adus la cea mai mare perfecție.* BĂLCESCU, M. V. 615. *Să răspîndise în lume faima gloriei de strategia lui Miltiade.* ARISTIA, PLUT. 292/19. *La rangul întîi a cunoștințelor... bărbaților de război, se află:... topografia, statistica, artileria... tactica și strategia.* ROM. LIT. (1855), 129[1]/23. *I-am dat un plan complect de politică și de strategie.* GHICA, C. E. II, 327. *Nu se cere decît o noțiune elementară de strategie.* HASDEU, I. C. I, 116. *Pe lîngă această parte privitoare la strategia acelor timpuri, tactica pe atunci consta în lupta corp la corp.* XENOPOL, I. R. IV, 124. *Vineanu e un om simpatic... adînc cunoscător... al tuturor regulelor „de tactică și de strategie".* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 195. *Cronica vorbește cu admirație de strategia și de victoria lui Ipsilanti.* BUL. COM. IST. II, 25. *Prea puțin ne rămîne de la ei* [de la sciți],... *desigur armele scythice și anume procedee de tactică și strategie.* PÂRVAN, G. 459. *Napoleon, un om destul de priceput în strategie,... spunea că victoria cea mai sigură în amor este fuga.* IBRĂILEANU, A. 77, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Căpitanul Aristide Lecca făcea numai strategie.* BART, E. 326. *Asta-i nenorocirea, să faci strategie cu civilii.* V. ROM. noiembrie 1954, 8. *Se mai afla... lîngă pat... tratatul de strategie al lui Clausevitz.* VINEA, L. I, 51, cf. DL, DM. *Viile au intrat în strategia războaielor vechi, fiind apărate de moldoveni și rîvnite de străini.* V. ROM. februarie 1964, 68. *Încep să-mi vină în minte o mulțime de idei de tactică și strategie.* CINEMA, 1968, nr. 7, 16. *Marea victorie a trupelor imperiale... reprezintă, după mine, punctul în care strategia strălucită a curții noastre imperiale a atins tocmai punctul suprem.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 16/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Mat.; în teoria jocurilor) Planul mișcărilor unui jucător ținînd seamă de orice situație care poate apărea în cursul jocului. Cf. LTR[2].

2. Fig. (Adesea cu determinări care arată domeniul de activitate) Priceperea de a folosi și de a îmbina cu abilitate toate mijloacele disponibile, toate împrejurările, condițiile etc. favorabile în vederea atingerii scopului propus; îmbinare astfel realizată. *Beizade Grigorie,... șeful pompierilor..., începe nocturnalele lor strategii; n-au fost casă unde să fie presupus că s-ar găsi oameni amestecați în complot care în noaptea aceia să nu fi fost călcată* (a. 1848). URICARIUL, X, 15. *V-ați afundat în strategia domnilor... și nu luați sama că alegătorii au să plece.* NEGRUZZI, S. I, 39. *Ne permitem o primă observare de strategie literară.* MAIORESCU, CR. II, 349. *Cu greu ai fi putut hotărî care dintre amîndouă erau mai iscusite în strategie.* HOGAȘ, DR. I, 273. *Mi-a trebuit o întreagă strategie... ca s-o pot reciștiga.* IBRĂILEANU, A. 24, cf. CADE. *Sub etichete didactice, nu ascunde decît atitudini, strategie literară și resentimente.* LOVINESCU, C. VIII, 104. *A avut lungi discuții cu soțul ei și a cheltuit comori de energie și de strategie, pînă cînd să-l hotărască să intre în arenă.* GALACTION, O. A. I, 224. *Începură să istorisească întîmplări... în legătură cu tactica și strategia electorală.* C. PETRESCU, Î. II, 136. *Am avut nevoie de abilități sau de cine știe ce strategie ca să-l determin să vorbească.* COCEA, S. I, 184. [Chiriașul] *era și reclamant și inculpat, grație strategiei avocatului proprietarului bătăuș.* TEODOREANU, M. III, 113. *Ne-am continuat rătăcirea..., apropiindu-ne de turmă pieziș și hotărîți, după strategia pe care o emitea vînătorul meu de faimă.* SADOVEANU, O. XVI, 58, cf. SCRIBAN, D. *Doamna..., impacientată de strategia grotesc bufonă a gazetarului, întrerupe.* ARGHEZI, L. 33. *Toate personagiile principale... cunosc care trebuie să fie strategia necesară a burgheziei și a iobăgimii în această perioadă.* V. ROM. ianuarie 1954, 206. *Toată strategia unui oaspe modest și obscur stă în a pune mîna pe una din boxele încă libere.* VINEA, L. I, 124. *Parcă m-ar fi așteptat să dea ochi cu mine și apoi să plece. Era o strategie.* PREDA, I. 225, cf. DN[2]. *Cînd, după o serie de mișcări tactice, de înaintări și retrageri succesive, ce, pe mai mult de unul dintre asistenți îl avertizase, strategia prozatorului învinge, cititorul e deplin satisfăcut.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 55, 14/3. *Interpretează cîteodată greșit abținerea lui, ca o slăbiciune sau ca o strategie calculată perfid.* ib. 1971, nr. 120, 8/4. ✧ Fig. *Toate* [fructele] *vor fi victoriile soarelui dintr-o singură vară, prin măreața și generoasa lui strategie.* BOGZA, C. O. 229.

— Pl.: *strategii.*

— Din fr. **stratégie.**

STRATEGÍM s. n. v. **stratagemă.**

STRATEGÍST s. m. (Ieșit din uz) Strateg **(2)**. Cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D. *Generațiunile viitoare vor putea uita și pe diplomat și pe strategist..., dar lumea nu va uita niciodată pe inventori.* GHICA, C. E. I, 289, cf. DDRF. *Acest strategist bizantin dă, în scrierea lui, pe lîngă mai multe principii privitoare la arta militară și oarecari notițe istorice.* XENOPOL, I. R. II, 107, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., SCL 1950, 78.

— Pl.: *strategiști.*

— Din fr. **stratégiste.**

STRATIFICÁ vb. **I. 1.** Tranz. (Agric.; complementul indică semințe, butași) A grăbi încolțirea, prin așezarea în straturi[1] **(I 3)** suprapuse, izolate între ele prin turbă, mușchi, nisip, rumeguș etc. în vederea asigurării unor condiții optime de umiditate și tem-

peratură. *Îndată după recoltă, se ocupă cineva a stratifica semințele care pierd lesne facultatea răsăririi, precum ghindele, castanele.* BREZOIANU, A. 257/17. *Se face o groapă ale cărei dimensiuni variază cu numărul vițelor ce avem de stratificat.* ENC. AGR. I, 168, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Tranz. și refl. A (se) așeza în mai multe straturi[1] **(I 3)**; a căpăta sau a da forma unor straturi[1] suprapuse. Cf. PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. (Predomină ideea de succesiune sau de ierarhizare) *Noi dăm artei ... zona superioară; dar de la ea pînă la noi..., se stratifică destule convenționiuni cari să ne încurce condeiul.* în PLR II, 80. *Poezia... se stratifică încet-încet în ființa mea cu semințele ei, așteptîndu-și timpul.* SADOVEANU, O. XVI, 419. *Graba succesiunii volumelor nici nu-ți dă răgazul să-ți stratifici impresiile și-ți smulge atenția asupra altuia nou.* CONSTANTINESCU S. III, 216. *Vremea stratifică frontul actoricesc în anotimpuri — nu de vîrstă, ci de creație, numite generații.* T august 1964, 35. *Încremenirea fugar primitivă a fotografiilor desuete de familie, umbra albă a busturilor romane,... sugerează nesfîrșitul experiențelor omenești care s-au stratificat în aceste mici și foarte vii viziuni obiective.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 5/2.

3. Tranz. (Tehn.; complementul indică semifabricate sau produse finite în formă de foaie ori de bloc) A face să prezinte o structură specială prin dispunere în straturi[1] **(I 5)** succesive. Cf. LTR[2] X, 147.

4. Tranz. (Geol.) A determina așezarea unor terenuri sedimentare în straturi[1] **(I 6)**. Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *stratific.*

— Din fr. **stratifier**, it. **stratificare.**

STRATIFICÁRE s. f. Acțiunea de a se stratifica și rezultatul ei.

1. (Agric.) Procedeu tehnic de grăbire a încolțirii semințelor și a butașilor, prin așezarea în straturi[1] **(I 3)** suprapuse, izolate între ele prin turbă, mușchi, nisip, rumeguș etc., în vederea asigurării unor condiții optime de umiditate și temperatură; (învechit, rar) stratificație **(1)**. Cf. stratifica **(1)**. *Stratificarea* [vițelor]*... în pivnițe se face la fel ca și afară, învelindu-se vițele într-un strat destul de gros de nisip.* ENC. AGR. I, 169, cf. LTR[2], DL, DM, DP, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ P. anal. Operație de îngropare a rădăcinilor pomilor scoși din pepiniere sau, p. ext., a oricărui răsad, în șanțuri făcute în pământ, acoperite cu pământ bine mărunțit. Cf. LTR.

2. Așezare în mai multe straturi[1] **(I 3)**; (rar) stratificație **(3)**. Cf. stratifica **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. (Predomină ideea de succesiune sau de ierarhizare) *Hașdeu... a emis principiul de stratificare în considerațiunea istorică a influenței orientale.* ȘIO I, 257. *Nu e vorba la cetățile dace de o adevărată stratificare vîrstată de lemn și piatră.* PÂRVAN, G. 475. *Altul a fost felul de trai adaptat acestor evenimente istorice și... alta stratificarea socială a populației.* PUȘCARIU, L. R. I, 171. *Românii alcătuiau o populație mai uniformă decît sașii și ungurii, la care stratificarea socială era mult mai reliefată și mai diferențiată.* BLAGA, G. 32. *Gilliéron a observat migrația cuvintelor și stratificarea lingvistică.* GRAUR, I. L. 251. *Datele statistice dau posibilitatea să se definească raporturile cronologice prin stratificarea sistemului cu ajutorul metodei reconstrucției interne.* L. ROM. 1959, nr. 3, 77. *Am formulat cu altă ocazie principiul stratificării, o unitate de un anumit rang reprezintă o combinație sau un aranjament de unități de rang inferior.* SCL 1959, 469. *Trebuie să se țină seama... de stratificarea stilistică a limbii.* L. ROM. 1967, 96. *Stratificarea unor epitete cromatice aflate în raport de sinonimie.* ib. 1967, 219. [În] *istoria filmului,... orice ... încercare de clasificare se izbește de... lipsa unor stratificări valorice măcar atît de certe cît sînt cele din literatură, muzică, pictură.* CINEMA, 1968, nr. 4, 14. *Structura actuală a bazilicii venețiene, mutilată de hibride stratificări, împiedică vechile mozaicuri să-și demonstreze reala valoare monumentală.* CONTEMP. 1969, nr. 1 209, 9/1. *Nu cercetăm aici... viziunea demografică, tabelul stratificărilor de regn social și psihologic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 5/1. *Mitul lui Manimazos, cavalerul trac, mimînd o stratificare dobîndită în lungi acumulări, nu e în primul rînd toate acestea.* ib. 1969, nr. 35, 9/2.

3. (Tehn.) Dispunere în straturi[1] **(I 5)** suprapuse a unor produse finite în formă de foaie ori de bloc. Cf. stratifica **(3)**. *Lemnul ameliorat prin stratificare, impregnare, încleire și presare cum sînt placajele,* LTR[2].

4. (Geol.) (Mod de) dispunere a rocilor sedimentare în straturi[1] **(I 6)** suprapuse; stratificație **(1)**, (rar) stratigrafie **(2)**. Cf. CADE, DL, DM, DN[2]. ✦ Formație sedimentară alcătuită din mai multe straturi[1] **(I 6)** suprapuse; stratificație **(1)**. Cf. stratifica **(4)**. *Un nămol „compus de mai multe pături ce apasă una pe alta ca stratificările unui munte" și în care „de desubt, la bază, stă întins pe brînci poporul".* ALECSANDRI, în PR. DRAM. 32. *Dibuiam prin stratificările geologice ale Șurianului vîrstele.* BLAGA, H. 63, cf. DL, DM, DN[2], DEX.

— Pl.: *stratificări.*

— V. **stratifica.**

STRATIFICÁT, -Ă adj. Care este alcătuit din straturi[1] **(I 4, 5, 6)** suprapuse, așezat în straturi[1]. *Aceasta a făcut pe geologi să zică că pămîntul stratifical, adecă în pături, nu este făcut deodată.* I. IONESCU, B. C. 414/7, cf. RESMERIȚĂ, D. *Din malurile abrupte,... calcarul răzbește, stratificat și sur, dîndu-ți impresia unei regiuni de munte.* GALACTION, O. A. II, 405. *Nu mai avem mult nici pînă la scufundarea soarelui în niște nouri stratificați pe orizontul apusului.* SADOVEANU, O. XI, 25. *Solul aluvionar din lunca stratificată... este mai puțin fertil.* AGROTEHNICA, I, 295, cf. LTR[2], DL. *Față de lemnul masiv, lemnul stratificat are rezistențe și duritate foarte mari.* DP 373. *Tufurile dacice... este o rocă albă-cenușie sau verde, fină, bine stratificată.* GEOLOGIA, 29, cf. DM, M. D. ENC.

— Pl.: *stratificați, -te.*

— V. **stratifica.**

STRATIFICÁȚIE s. f. **1.** (Geol.) (Mod de) dispunere a rocilor sedimentare în straturi[1] **(I 6)** suprapuse; stratificare **(4)**, (rar) stratigrafie **(2)**. *Crăpăturile de față... aduc îndestulă lămurire asupra stratificației[i] (straturile păturilor) munților.* AR (1838), 147/16, cf. STAMATI, D., ANTONESCU, D., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Stratificația e determinată de schimbarea mărimii granulelor.* LTR[2], cf. DL, DM, DN[2]. *Loessul este o rocă slab cimentată fărîmicioasă, de culoare galbenă și fără stratificație.* GEOLOGIA, 29, cf. DEX. ✦ (Adesea urmat de determinări care indică modul de dispunere sau de formare a straturilor) Formație sedimentară alcătuită din mai multe straturi[1] **(6)** suprapuse; stratificare **(1)**. *Stratificăciunea e de două feliuri, concordantă, cînd toate straturile-și păstrează paralelismul, și discordantă,... cînd sînt înclinate unele spre altele.* COBÎLCESCU, G. 10/14. *Conglomeratele trec la un orizont de gresii cuarțitice, care prezintă adesea o stratificație torențială și au un ciment roșu-închis.* ONCESCU, G. 338. *După relațiile dintre unitățile de sedimentare se deosebesc următoarele tipuri de stratificație:... paralelă sau normală,... încrucișată sau diagonală.* LTR[2]. *Stratificație de gresii pe valea Argeșului.* GEOLOGIA, 24, cf. DL, DM, DEX. ✧ Fig. *Există între Proust și Borel mai mult o identitate structurală de gîndire, de pros-*

pectare a stratificațiilor sufletești, decît de mijloace sau procedee literare. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 21/1.

2. (Rar) Stratificare **(1)**. *Stratificația constă în a pune pe rînd un culeuș de grăunți pe un culeuș de pămînt sau de nisip.* BREZOIANU, A. 257/21, cf. DL, DM, M. ENC., DEX.

3. (Astăzi rar) Stratificare **(2)**. Cf. NEGULICI, ANTONESCU, D. *Ideea fundamentală a patului consistînd în stratificațiune, adecă în suprapunerea unui lucru peste alt lucru, este din punt în punt, în fond ca și-n formă, albanezul „pat".* HASDEU, I. C. I, 207, cf. PROT. — POP., N. D., CADE, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Nu există o singură artă valabilă... ci mai multe arte, tot atîtea cîte stratificații estetice sînt.* în PLR II, 525.

— Pl.: *stratificații.* — Și: (învechit) **stratificațiúne, stratificăciúne** s. f.

— Din fr. **stratification.**

STRATIFICAȚIÚNE s. f. v. **stratificație.**

STRATIFICĂCIÚNE s. f. v. **stratificație.**

STRATIFÓRM, -Ă adj. **1.** (Geol.) Care are aspect de conglomerat de straturi[1] **(I 6)**. Cf. ANTONESCU, D., CANTUNIARI, L. M. 175. *Roca sedimentară este transformată în lentile, uneori stratiforme, de sferosiderit.* ONCESCU, G. 241.

2. (În sintagma) *Nori stratiformi* = nori care sînt generați de-a lungul unei suprafețe de discontinuitate. Cf. LTR² XI, 519.

— Pl.: *stratiformi, -e.* — Și: (rar) **stratifórmis** adj. LTR².

— Din fr. **stratiforme.**

STRATIFÓRMIS adj. v. **stratiform.**

STRATÍG s. m. v. **strateg.**

STRATIGÉMĂ s. f. v. **stratagemă.**

STRATIGHÉMĂ s. f. v. **stratagemă.**

STRATIGHIMÁTĂ s. f. v. **strataghematã.**

STRATIGHÍMĂ s. f. v. **stratagemă.**

STRATIGÍMĂ s. f. v. **stratagemă.**

STRATIGRÁFIC, -Ă adj. Care aparține stratigrafiei, referitor la stratigrafie; de stratigrafie. *Iată mai întîi constatările stratigrafice.* PÂRVAN, G. 178, cf. CADE. *Fiecare dintre aceste trei zone prezintă caracteristici petrografice și stratigrafice diferite.* ONCESCU, G. 111. *Studiile stratigrafice se bazează pe interpretarea judicioasă a faptelor de observație (natura petrografică a rocilor și modul lor de prezentare tectonică, prezența fosilelor etc.).* LTR², cf. DL, DM. *Din examinarea acestor documente au rezultat cîteva principii generale, care stau la baza cercetărilor stratigrafice.* GEOLOGIA, 55, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Ar trebui examinată chestiunea atît stratigrafic cît și cantitativ.* PÂRVAN, G. 591. *Apele subterane sînt reprezentate printr-un sistem de pînze de ape dispuse clasat și orientate stratigrafic.* PROBL. GEOGR. I, 143.

— Pl.: *stratigrafici, -ce.*

— Din fr. **stratigraphique.**

STRATIGRAFÍE s. f. **1.** Ramură a geologiei care se ocupă cu studiul formațiunilor care alcătuiesc scoarța terestră, pentru a stabili succesiunea lor de formare, precum și legile evoluției globului pămîntesc în ansamblu. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM. *Geologia istorică (stratigrafia) sau studiul evoluției pămîntului (erele).* GEOLOGIA, 4, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Rar) Stratificație **(1)**. *O examinare superficială a stratigrafiei materialului-ar duce la ispite de a ierarchiza cronologic cele două forme de cultură.* PÂRVAN, G. 562.

— Pl.: *stratigrafii.*

— Din fr. **stratigraphie.**

STRATILÁT s. m. (Învechit, rar) Comandant de oști în orînduirea feudală; hatman. *Acesta svi[n]tul mare m[u]c[e]nic... era stratilat, adecă hatman pre oști.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 22ᵛ/16. *Știu-te bine, o, stratilatule, că ești creștin.* id. ib. februarie 84ᵛ/10.

— Pl.: *stratilați.*

— Din ngr. στρατηλάτης.

STRATIÓDE s. m. v. **stratiot.**

STRATIÓT s. m. (Popular; în vicleim) Ostaș. [Textul vicleimului] *cuprinde la persoane pe: ... Irod, doi îngeri, stratiode (ofițerul), craiul irodesc.* PAMFILE, CR. 158. *Un text bucovinean* [al vicleimului] *are pe: Irod împăratul, îngerul, tratiod, ciobanul, craii, cei trei.* id. ib., cf. T. PAPAHAGI, C. L. *Irod împărat: Stratiote! Stratiotul: Porunciți preu înalte împărate.* TEODORESCU, P. P. 110.

— Pl.: *stratioți.* — Și: **stratióde, tratiód** s. m.

— Din ngr. στρατιώτης.

STRATOCAMÍL s. m. (Învechit) Struț. *Sosi și Alexandru ..., cu guĝmă în cap, și pre guĝmă stema de aur și cu pene de stratocamil* (a. 1620), ap. ROSETTI—CAZACU, I. L. R. I, 198. *Stratocamilul iaste pasăre mare și cînd oao oul, îl lasă în apă.* FL. D. (1680), 46ᵛ/18. *Ce comoară ț-ai perdut astăzi că în rîndza mea iaste mărgăritari mai mare decît oul de stratocamilă.* VARLAAM — IOASAF 41ᵛ/4. *El cu împărații, călare pre Ducipal, cu gugiman și cu pene de stratocamil.* ALEXANDRIA, 160/11.

— Pl.: *stratocamili.* — Și: **stratocamílă** s. f.

— Din v. sl. стратоѫмнъ.

STRATOCAMÍLĂ s. f. v. **stratocamil.**

STRATOCRAȚÍE s. f. (Învechit) Conducere militară (a unui stat). Cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D.

— Pl.: *stratocrații.*

— Din ngr. στρατοκρατία.

STATOCÚMULUS s. m. invar. Formație de nori situată la altitudini relativ joase, avînd aspect de valuri, frecventă mai ales iarna. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **strato-cumulus.**

STRATOPÁUZĂ s. f. Zonă de tranziție aflată între stratosferă și mezosferă. *Înălțimea bazei stratopauze. variază, după latitudine și anotimp, între 18 și 35 km* LTR² II, 165.

— Din fr. **stratopause.**

STRATÓPED[1] subst. (Grecism învechit) Tabără **(1)**. *Vrînd ca să asculte slujba cu stratopedul întreg.* BELDIMAN, E. 14/34, cf. GÁLDI, M. PHAN.

— Pl.: ?

— Din ngr. στρατόπεδον.

STRATÓPED[2] s. m. v. **stratopedarh.**

STRATOPEDÁRH s. m. (Grecism învechit) Comandant de tabără **(1)**. *Și era un mare boiarin, putiarnic hatman preste oști, stratopedarh.* DOSOFTEI, V. S. noiem-

brie 167r/23. *Un stratoped dă poruncă a fi gata spre pornit.* BELDIMAN, E. 14/22, cf. GALDI, M. PHAN.

— Pl.: *stratopedarhi.* — Şi: **stratóped** s. m.

— Din ngr. στρατοπεδάρχης.

STRATÓRNIC s. m. (În evul mediu din ţările române; atestat prima dată în 1443, cf. BUL. COM. IST. V, 39) Postelnic **(1)**. *Analizînd aceste liste, constatăm, în timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn, următorii mari dregători :... stratornicul, postelnicul, clucerul.* BUL. COM. IST. V, 39. *La război plecau întîi numai stratornicii.* IORGA, C. I. II, 151. *C. C. Giurescu a dovedit că „stratornic şi postelnic sînt două denumiri pentru unul şi acelaşi dregător".* SIOICESCU, S. D. 263.

— Pl.: *stratornici.*

— Din slavonul страторникъ.

STRATOSFÉRĂ s. f. Parte a atmosferei situată între troposferă şi ionosferă, unde predomină deplasările orizontale ale aerului şi care este formată din trei straturi izotermice. *Cunoştinţele noastre despre stratosferă sînt destul de vagi.* CIŞMAN, FIZ. I, 541. *Stratosfera e situată deasupra troposferei şi în cuprinsul ei temperatura e constantă sau uşor crescătoare în înălţime.* LTR[3] II, 165, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **stratosphère.**

STRATOSFÉRIC, -Ă adj. Care aparţine stratosferei; privitor la stratosferă; de stratosferă. Cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre aeronave) Care poate executa zboruri în stratosferă. Cf. DN[2]. ✦ (Despre zboruri ale aeronavelor) Care are loc în stratosferă.

— Pl.: *stratosferici, -ce.*

— Din fr. **stratosphérique.**

STRATOSTÁT s. n. Vehicul aerian destinat zborurilor stratosferice. Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stratostate.*

— Din fr. **stratostat**, germ. **Stratostat.**

STRATÚLĂ s. f. (În dicţionarele din trecut) Scăunel pe rotile confecţionat pentru copilul care începe să meargă. Cf. CIHAC, II, 704, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., GÁLDI, M. PHAN. 258.

— Pl.: *stratule.* — Şi: **strătulă** s. f. CIHAC, II, 704.

— Cf. ngr. στρατούλα.

STRÁTUS s. m. Formaţie de nori de mică altitudine, cu aspect de strat uniform, de culoare cenuşie, asemănători cu ceaţa şi care produc burniţă şi zăpadă grăunţoasă. *Norii strate sînt lungi şi subţiri.* BARASCH, M. III, 141/30, cf. CADE. *Ceaţa nu e decît un stratus, la înălţime mică.* CIŞMAN, FIZ. I, 558. *De cele mai multe ori, nivelul superior al norilor stratus nu depăşeşte înălţimea de 1 000 m.* LTR[2] XI, 518, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: (învechit, rar, m.) *strate.*

— Din fr. **stratus**, lat. **stratus.**

STRAŢĂ s. f. Registru de contabilitate în care sînt înscrise, la zi, într-o formă nesistematizată, toate operaţiile economice ale unei întreprinderi; (ieşit din uz) minută curentă, v. curent. *Prima notă sau straţa, în care să însemneze ce dă... şi ce ia.* NICHIFOR, P. 7/11. *Mîna curentă sau straţa este registrul în care se scrie cu amănuntul... operaţiunile.* ŞTEFĂNESCU, C. 110, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., CADE. *Zi de zi l-amînă Ca să-i cate-n straţe toată socoteala.* VOICULESCU, POEZII, I, 101, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DER, SCL 1969, 336, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *straţe.* — Şi: (rar) **stráţă** s. f. SCRIBAN, D.

— Din germ. **Strazze.**

STRÁVĂN, -Ă adj. v. **zdravăn.**

STRAVÉDERE s. f. v. **străvedere.**

STRAVÉLĂ s. f. v. **stravete.**

STRAVESTÍ vb. IV v. **străvesti[1].**

STRAVESTÍRE s. f. v. **străvestire.**

STRAVESTÍT, -Ă adj. v. **străvestit.**

STRAVÉTE s. m. = **traversă** (Olt.) **1.** Cf. CIAUŞANU, V. 199, GL. OLT.

2. Cf. CIAUŞANU, V. 199, CHEST. II 78/84, 80/84.

— Pl.: *straveti.* — Şi: **stravélă** (GRAIUL, I, 432), **străvélă** (CHEST. II 231/203 a) s. f., **zdravéte** (îb. II 80/80) s. m.

STRÁVÎN, -Ă adj. v. **zdravăn.**

STRĂB adj. v. **strîmb.**

STRĂBÁTE vb. III. **1.** Tranz. şi intranz. A intra în profunzime, pînă în partea opusă, a pătrunde **(1)**, a răzbate **(3)**, a răzbi **(3)**, a trece **(III 1)**, (livresc) a penetra **(1)**, (învechit) a proidi; a face o gaură răzbătînd în partea cealaltă (cu ajutorul unui instrument cu vîrf ascuţit), a găuri, a perfora **(1)**, a scobi[1] **(3)**, a sfredeli **(1)**, (învechit şi regional) a petrece **(I 1)**, a potrăcăli **(1)**, (regional) a borteli, a borti, a butori, a găuni, a răzhici[2] **(1)**, a scălidiri, a sfredelui, a străfiga[2]; a străpunge **(1)**. *Străbătum pren foc şi apă.* PSALT. HUR. 54[2]/19. *Căzacii... rădăcini mînca obosiţi de străji toldeauna şi străbătuţi den puşci.* M. COSTIN, O. 163. *Turna smoală... de au străbătut de l-au fript.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 128r/2, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Felix... străbate cu lancea pe căpetenia cetei.* ASACHI, S. L. II, 92. *Gura de d-asupra* [a putineiului] *se închide prin mijlocul unui capac umblător străbătut printr-un bătător.* BREZOIANU, A. 585/2, cf. POLIZU, LM. *Iată lacul. Luna, plină, Poleindu-l, îl străbate.* EMINESCU, O. I, 210. *Prin petece străbate sîngele, iar nenorocitul priveşte aşa de trist cu ochii săi sinceri.* GHEREA, ST. CR. II, 87. *Cuţitul a străbătut pînă la os.* DDRF, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *O fulgerare roşie străbate luminişul.* GÎRLEANU, L. 14, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Picătura de apă străbate piatra cea mai puternică.* LOVINESCU, C. VIII, 166. *M-a străbătut un glonte prin furca pieptului şi mi-a ieşit pe lîngă şira spinării.* SADOVEANU, P. M. 125, cf. SCRIBAN, D., BLAGA, P. 9. *Soarele dogorea puternic, străbătînd şi mai supărător prin unii nori albicioşi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 465. *Sapa a străbătut ultimul strat de nisip.* BOGZA, A. Î. 52. *Alaunul de uraniu luminescent emite o radiaţie capabilă de a străbate corpuri opace.* SANIELEVICI, R. 13. *Avînd un mediu afînat, uşor de străbătut..., plantele găsesc în solul structurat cele mai bune condiţii.* AGROTEHNICA, I, 428, cf. DL, DM, DEX. *El venea... Vadurile străbătînd.* ALECSANDRI, P. P. 134. *Vîntul bate Nu străbate.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 516. ✧ Fig. *Nu puteai să străbaţi sufletul lui.* HELIADE, L. B. I, 117/4. *Cu farmecul luminii reci Gîndirile străbate-mi.* EMINESCU, O. I, 179. *Un gînd străbate mintea lui Mircea.* DAVILA, V. V. 104. *Cînd îmi aruncam ochii spre negurile munţilor din miazăzi şi cînd închipuirea mea străbătea în taina lor adîncă şi liniştită, mi se părea că ceva mă soarbe.* HOGAŞ, M. N. 152, cf. M. I. CARAGIALE, C. 93. *Poezii... străbătute de un straniu suflu liric.* CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 3/7. ✦ (Despre sunete, zgomote etc.) A se propaga prin spaţiu (pînă la un anumit punct), a se face auzit, a ajunge pînă la...; a pătrunde **(1)**, a răzbate **(3)**, a răzbi **(4)**, a străpunge **(1)**, (învechit, rar) a străpasa. *Strigările... străbătură pînă în*

sînul Gheneralnicei Adunări. ASACHI, I. 10/6. *Vaiete grele străbătură la urechile lui,* FM (1842), 35²/13. *Un zgomot străbate pînă la mine.* DDRF. *Un zvon din sat în sat străbate.* IOSIF, V. 105. *Un vaiet greu străbate tărîmurile-aceste.* VOICULESCU, POEZII, I, 102. *O chiuitură străbătu prin ceața ploii.* SADOVEANU, O. XII, 537. *Din casă, străbătu bătaia pendulului.* Ç. PETRESCU, A. R. 179. *Glasul Anei străbătu ca un tăiș pînă la el.* VINEA, L. II, 50. ✦ Fig. A privi cu atenție (încercînd să vadă clar, în ciuda dificultăților), a lătrunde (1); a examina cu insistență, a cerceta cu privirea, a măsura (I 4), a observa (3), a scormoni (3), a scruta (1), a sfredeli (3); a străpunge (1). *Ochiul străbate... pînă la Cotroceni.* GHICA, C. E. II, 420. *Lucirea ochilor ei străbătea întunericul nopții.* REBREANU, I. 81. *S-a plecat..., să străbată... întunericul.* C. PETRESCU, Î. II, 271. *Ochii-i ageri străbătură prin văile întunecate.* VOICULESCU, POEZII, I, 6. *Șoimul... ațintea ochii mari, străbătînd cu privirea lui ageră înălțimile.* BART, S. M. 67. ✦ Tranz. (Învechit) A intui. *Mă mir cum n-au străbătut același Îngel că Petru IV au unit iarăși Basarabia cu Moldova.* ȘINCAI, HR. II, 19/1. ✦ Tranz. (Prin analogie; mai ales despre ploaie) A uda foarte rău (adesea dînd senzația de străbatere 1 a corpului). *Hainele lui erau străbătute de apă.* NEGRUZZI, S. I, 219. *O ploaie... mă străbătuse pînă la os.* GHICA, C. E. I, 42. *Negurile s-au lăsat jos și cern o ploaie mărunță și deasă care te străbate.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 167, cf. TDRG. *Nici ploaia nu îse străbatse.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 285.

2. Intranz. A izbuti să ajungă, să intre undeva (cu greu); a-și face loc înlăturînd obstacolele; a pătrunde (2), a răzbi (3), a răzbate (4), a străpunge (2). *Și-ș găsisă și cealmale și haine turcești... să între în oastea turcească, ca doar ar pute străbate la Ieși.* NECULCE, L. 242. *Au străbătut la domnimile cele mai bune.* BUCAVNA, 58/31. *Străbătînd însuși în Dachia... foarte crunt bătu pre dachi.* MAIOR, IST. 2/15. *Cearcă a străbate într-aceea parte... Și pe unde era mai rară moarte.* BUDAI-DELEANU, Ț. 260. *Îndrăzneful... a străbătut înlăuntru pe fereastră și a scos-o de acolo.* CR (1830), 411²/30. *În aceste năvăliri ei străbătură pînă în Tracia.* IST. M. 16/1, cf. NEGRUZZI, S. II, 237. *Au străbătut înlăuntrul palatului.* CREANGĂ, P. 264. *Lumea se-mbulzește să străbată-n sală.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 339, cf. DDRF. *Unul... va străbate pîn' la tine.* DAVILA, V. V. 178, cf. CADE. *Se lupta să străbată prin înghesuială.* REBREANU, R. II, 93. *Acele limbi străbătuseră în ostroavele slobode ale ostimii.* SADOVEANU, O. XII, 145, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Pînă acolo nu-i chip să poată străbate stăpînul nostru.* RETEGANUL, P. V, 13, cf. HODOȘ, P. P. 110, ALR II 6 363/36. *La mîndra nu poși străbatse, Că i-s porțile-ncuiatse.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 71. *Printr-o crăpătură mică străbate apa în corabia cea mare.* ZANNE, P. V, 204. ✧ Fig. *Ideile veacului al XIX, de patriotism și de lumină, începură a străbate și între români.* IST. M. XXIX/19. *Aceste idei... au străbătut răpede în toate clasele.* GHICA, C. E. II, 470. *Cum străbăteam atît de greu Din jalea mea adîncă.* EMINESCU, O. I, 184. *Cultura n-a străbătut, cum ar fi fost de dorit, la țară.* IBRĂILEANU, SP. CR. 165. *Decît aș trăi cu dor, Mai bine ar fi să mor Și să trec de ceea parte, Unde scîrba nu străbate.* FOLC. MOLD. II, 582. ✧ Tranz. *Străbăturăm, cu destulă osteneală, mulțimea ce era adunată ca să admire pe Zoe.* BOLINTINEANU, O. 386. ✦ (Învechit; despre dinții de lapte) A apărea. *Se poate îngădui... carnea numai atunci cînd au străbătut dinții.* VASICI, M. II, 106/25. ✦ Intranz. și tranz. (Rar) A reieși[1] (2). *Ironia amară care străbate din puținele poezii ale răposatului N. Nicoleanu este mult mai puternică și mai aprofundată în Eminescu.* MAIORESCU, CRITICE, 90. *În glasul sacadat și grav străbătea ceva din glasul obsedatelor din ospicii.* C. PETRESCU, O. P. I, 120.

3. Tranz. A pune stăpînire (pe cineva sau pe ceva); a copleși, a cuprinde, a domina, a pătrunde (3), a străpunge (1), (livresc) a penetra (2). *Străbătîndu-l cumplită dureare strigă.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 136ᵛ/16. *Ah! o vie fericire mă cuprinde, mă străbate.* ALECSANDRI, P. II, 162. *Ea înțelese păsul ce pe Sorin străbate.* BOLINTINEANU, O. 205. *Un farmec nou, de care nu-și da seama, străbate sufletele lor.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 137. *Îi sirăbăteau trupul lungi fiori de frig.* AGÎRBICEANU, A. 49. *Străbătut de un fior neîncercat pînă atunci, m-am uitat jur-împrejur.* M. I. CARAGIALE, C. 93. *Se oprește ca străbătut de o revelație.* SEBASTIAN, J. 52. *Îl străbate o simpatie pentru pasiunea și îndîrjirea măreață a fiarei.* SADOVEANU, O. IX, 178. *Un fel de mîndrie patriotică îi străbate pe toți cei care se adună la acest conac.* CAMIL PETRESCU, O. I, 440. *O presimțire străbătea făptura Mea pieritoare.* ISANOS, P. 258. *Cînd o străbătea gerul, atuncea începea să strige.* SBIERA, P. 281.

4. Tranz. și intranz. A circula pe toată întinderea (în diverse sensuri), de la un capăt la altul, a cutreiera, a măsura (3), a răzbate (5), a traversa (1), a trece (III 4); p. gener. a merge (I 1) (pînă la capăt); a parcurge (1). *Pus-ai întunerec și fu noapte: în ea proidesc (străbatevor* H, *s-or* petreace D) *toate gadinele lunciilor.* PSALT. 215. *De acolea cumu-ș luoră unii de-ntr-înșii a străbate hotarăle răsăritului, alții ale apusului* (a. 1648). GCR I, 130/32. [Tătarii] *străbătuse peste tot locul.* N. COSTIN, LET. II, 45/22, cf. LB. *Străbate cu repejune pridvorul.* HELIADE, L. B. I, 22/1. *Sub Leopold... năvălind turcii în Ungaria străbătură pînă dinaintea Vienei.* SĂULESCU, HR. II, 350/12, cf. VALIAN, V. *Străbate cruciș și curmeziș pădurea.* BREZOIANU, A. 370/2. *Licurg... străbătînd Laconia... a surîs.* ARISTIA, PLUT. 112/2. *Strebat... cîmpiile aurite de lanurile de grîu.* GHICA, C. E. II, 348. *El va străbate pămîntul.* BOLINTINEANU, O. 205. *Îți dau... Oștiri spre a străbate Pămîntu-n lung și marea-n larg.* EMINESCU, O. I, 178. *Mergea... prin locuri pustii și cu greu de străbătut.* CREANGĂ, O. 105, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 99, DAMÉ, T. 120. *Parcă străbate-o săgeată De-a lungul cîmpiilor reci.* COȘBUC, P. II, 9, cf. ȘĂINEANU², TDRG. *Călărești moldoveni străbat codrii.* DELAVRANCEA, O. II, 17, cf. HOGAȘ, DR. I, 295, CADE. *Drumuri grele străbăturăm împreună.* EFTIMIU, Î. 101. *Străbat în pas alene Luminișuri fără flori.* TOPÎRCEANU, B. 21, cf. C. PETRESCU, C. V. 244. *Grădina era a lui... Putea s-o străbată în lung și în lat.* COCEA, S. II, 19. *Am străbătut o sută și mai bine de kilometri pe o șosea bună.* SADOVEANU, O. XX, 384, cf. ARGHEZI, S. XVII, 7, BLAGA, H. 252, VINEA, L. I, 213, DL, PREDA, R. 280, DM. *A străbătut cîteva țări.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 16/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Unul umblă și străbate Și pe alt fericea bate.* ZANNE, P. II, 785. ✧ Fig. *Evoluția lui Duiliu Zamfirescu va avea de străbătut un drum mai întins.* VIANU, A. P. 181. ✦ A fi, a se întinde, a se desfășura pe o mare suprafață; a se împrăștia în toate părțile; a împînzi. *Drumurile celе așternute cu piatră... străbăteа prin toată provincia, unind cetățile principale.* MAG. IST. I, 20/19. *Întreaga țară a pechilor tribali ne pare adînc străbătută de elemente getice.* PÂRVAN, G. 72. *Doar... ochii șterși și nasul străbătut de vinișoare vinețiі aduceau a om.* DAN, U. 156. *Prefera pădurile cu frunziș, nu prea dese, care sînt străbătute de poieni.* LINȚIA, O. II, 71. ✧ Fig. *Lumina adevărului... zarea tot străbate.* CANTEMIR, I. I. I, 124. *Gîndul meu în zboru-i străbate orizonul.* ALECSANDRI, T. II, 154, cf. VLAHUȚĂ, R. P. 26. ✦ Tranz. (De obicei cu determinările „cu privirea", „cu ochii") A privi, a examina (succesiv și repede); a se uita în treacăt la ceva; a parcurge (2). *Crăiasa în purpur și-n smarald S-ascunde, nu s-ascunde, Străbați cu ochii viul cald Al formelor rotunde.* COȘBUC, P. I, 66. *Dintr-o singură rotire a ochilor, părintele Hilarie... a străbătut toate ungherele.* COCEA, S. I, 326. *Are darul de a străbate partitura cu judecata chibzuită a chirurgului.* M 1968, nr. 10, 20. ✦ Tranz. A citi repede și superficial (v. răsfoi[1] 1); p. gener. a citi; a parcurge

(2). [Scrierea] *e aleătuită așa de firesc și senin, încît e o plăcere s-o străbați.* SĂM. IV, 340. *Nu în zădar străbătuse la Viena frumoasele cărticele, legate în piele galbenă cu flori de aur.* IORGA, P. A. II, 118. *Privea teancul de cărți pe care mai avea să le străbată.* GALACTION, O. A. II, 314. *Străbătînd opera marelui bard de la Mircești, nu le poți opri să nu observi că producțiile lui imediat următoare... nu egalează în frumusețe aceste prime și curate acorduri.* SADOVEANU, O. XIX, 245.

— Prez. ind.: *străbat.* — Și: (învechit) **strebáte** vb. III.

— Pref. *stră-* + **bate.**

STRĂBÁTERE s. f. Acțiunea de a **străbate** și rezultatul ei.

1. Intrare în profunzime, pînă în partea opusă, **răzbire (2)**, (livresc) **penetranță**, **penetrare**, **penetrație (1)**, (astăzi rar) **pătrundere (1)**, (învechit) **răzbatere**, (învechit, rar) **străbătură (1)**; executare a unei găuri (cu ajutorul unui instrument cu virf ascuțit), **găurire**, **perforare**, **scobire (1)**, **scormonire (1)**, **sfredelire (1)**, (rar) **sfredeleală**, (regional) **bortelire**; străpungere **(1)**, (rar) **străpuns**[1]. Cf. **străbate (1).** *Nu e căderea gardului, nece prilezu* (*străbaterea* H), *nece strigare întru ulițele lor.* PSALT. 299, cf. RUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Fu omorît de boieri... prin... străbaterea cu cuțitele.* IORGA, C. I. I, 38, cf. RĂSMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX. *Străbaterea cuiului în perete.* DSR. ✧ Fig. *Acest glas lovind cu străbatere și în simțirile mele, n-au încetat a-mi deștepta cugetul cu îndemnuri.* FM (1845), 221[1]/12.

2. Fig. Capacitatea de a înțelege, de a aprofunda ceva; agerime de minte, **perspicacitate**, **pătrundere (4)**, (învechit, rar) **pătrunzătate**; faptul de a cerceta temeinic, profund ceva; (învechit, rar) **străbătură (2).** *Necercetarea cea cu străbatere spre aflarea adevărului.* PRAVILA (1814), X/11. *Cu străbatere să cercetezi ca să nu greșești* (a. 1823). URICARIUL, V,182. *I-ar fi trebuit... acele mari însușiri care sînt o cultură largă... puterea de străbatere în adîncul temeiurilor lumii.* SĂM. V, 504. *Însăși poezia își caută astăzi mijloace de înnoire, într-o mai adîncă străbatere a vieții noastre populare.* în PLR II, 469.

3. Deplasarea (în diverse sensuri) pe toată întinderea, de la un capăt la altul; parcurgere **(1)**, traversare **(1).** Cf. **străbate (4).** Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DDRF, DL, DM, DEX. *După străbaterea întregii cîmpii, rîul o ia spre sud.* DSR. ✧ Fig. *Numai străbaterea acestui „traiect" poate duce la un ideal conștient și eficient.* GÎ 1968, nr. 929, 4/2. *Un vizionar care vedea cu într-o alegorie străbaterea libertății în gigantici pași aerieni peste tot globul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 39, 4/2. ✦ Citire în grabă și superficial (v. **răsfoire**); p. gener. citire. *Străbaterea acestei pagini îi dă dreptate lui Caragiale.* VIANU, A. P. 135.

— Pl.: *străbateri.*

— V. **străbate.**

STRĂBĂLÁ vb. I. Ref l. (Prin sudul Mold.) A se destrăbăla. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *străbălez.*

— Cf. **destrăbăla.**

STRĂBĂLÁCĂ s. f. v. **străvăloe.**

STRĂBĂLÁRE s. f. (Prin sudul Mold.) Destrăbălare. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *străbălări.*

— V. **străbăla.**

STRĂBĂLÁT[1], **-Ă** adj., s. m. și f. (Regional) **1.** Adj. Destrăbălat. Cf. SCRIBAN, D.

2. Adj. Scîlciat **(1)** (Comarnic). MAT. FOLK. 906. *Ea tot la neicuța cată, La opincă străbălată, La căciulă ciupercată.* ib.

3. S. m. și f. Copil neastîmpărat (Livezeni — Petroșani). Cf. ALR I 1 517/831.

4. Adj. (În sintagma) *Casă străbălată* = casă dărăpănată (Cristești — Botoșani). Cf. ALR II/I h 256/414.

— Pl.: *străbălați, -te.*

— V. **străbăla.**

STRĂBĂLÁT[2], **-Ă** adj. (Prin Transilv.) Care este plin de bale; îmbăloșat. Cf. MAT. DIALECT. I, 26.

— Pl.: *străbălați, -te.*

— Pref. *stră-* + [îm]**bălat.**

STRĂBĂTĂTÓR, -OÁRE adj. **1.** Care străbate **(1)** prin ceva; pătrunzător **(1)**, răzbătător **(1)**, (livresc) penetrant, (învechit, rar) pătrunzăcios **(1).** Cf. **străbate (1).** Cf. LB. *Mormintele vechi nici într-un chip nu sînt apărate în contra umezelii străbătătoare.* FM (1844), 378[2]/24, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Sub talpa corăbiii Străbătătoare-n adîne, vuiau răscolitele valuri.* MURNU, I. 18, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX. ✧ Fig. *Ești atît de străbătătoare în suflet, încît mă tem cîteodată să nu te înbesc.* D. ZAMFIRESCU, Î. 89. *Răsune iar cornul de moarte Străbătător al ritmurilor mele.* BENIUC, V. 63. *Soarele mi-ar veni drept în față, Ca un rîs larg, ca un strigăt de viață Străbătător prin amintiri și ceață.* ISANOS, P. 207. ✦ (Despre ochi, privire etc.) Care exprimă, trădează agerime; care caută să pătrundă, să surprindă, să înțeleagă; pătrunzător **(1)**, scormonitor **(4)**, scrutător **(1)**, sfredelitor **(4).** *Cu ochiu mai străbătătoriu... vede toate.* MOLNAR, RET. 36/3. *Ochii negri, adînc străbătători.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 446. *Flacăra ochilor ei străbătători și negri.* GALACTION, O. 180. *Să nu-l mai vadă ochii străbătători ai lui Herr Direktor.* TEODOREANU, M. II, 29. ✦ (Substantivat; învechit) Persoană pătrunzătoare **(4).** *Iubirea cea de mărire... pre cei străbătători și ageri la minte și la vedere i-au orbit.* ȚICHINDEAL, F. 4/27.

2. Care izbutește să ajungă, să intre undeva (cu greu); care își face loc, care se infiltrează, **răzbătător (1)**; p. ext. care este foarte puternic, tare, intens, **pătrunzător (2).** Cf. **străbate (2).** *Prin țăraba deschisă în grănari se răsuflă... un miros sălbatec, aeru, foarte străbătători.* FM (1845), 15[1]/3. *La nici un fel de duș lucrarea apei reci nu este așa de răpede și de străbătătoare ca la împroșcătură.* FĂTU, D. 33/1. *Cînd aerul este stricat pînă la împulire... îi trebuie o putere de fum mai iute și mai străbătătoare.* PENESCU, M. 16/10. *Un vînt străbătător răsucea stropii de ploaie.* GALACTION, O. A. II, 355. ✦ (Rar) Care reușește să învingă obstacolele, care nu se dă bătut, **insistent**, **răzbătător (2)**; p. ext. (învechit) îndrumător. *Cela ce au fost străbătătoriu peri Pătru în apostoliia tăierii împregiur.* N. TEST. (1648), 252[r]/17. *Stăruința și brațele omenești sînt tot așa de puternice și de străbătătoare, ca și undele* [Jiului]... *nebiruite.* VLAHUȚĂ, R. P. 67, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX. DSR. ✧ Fig. *Ispovediți-vă și vă rugați unul pentr-altul ca să vă vendecați că mult foloseaște rugăciunea străbătătoare dereptului.* N. TEST. (1648), 180[r]/4. *Jurnalistica, adecă scrierea și lățirea noutăților,... au ajuns a se face un mijloc de cultivare atît de puternic și străbătători.* FM (1840), 203[1]/34. *Și poate că nici este loc Pe-o lume de mizerii Pentr-un atît de sfînt noroc Străbătător durerii!* EMINESCU, O. I, 185.

3. Fig. Care cercetează, care analizează minuțios, care aprofundează; ager, ascuțit, iscoditor, pătrunzător **(4)**, scormonitor **(2)**, scrutător **(2)**, sfredelitor **(5).** *Un spirit străbătător.* DSR.

4. Care circulă pe toată întinderea (în diverse sensuri), de la un capăt la altul. Cf. **străbate (4).** *Grînarii țărani străbătători de văi și munți.* IORGA, P. A. II, 149, cf. DL, DM, DEX. *Dragile noastre picioare Tare-au fost străbătătoare.* MARIAN, Î. 545. ✧ Fig.

(Substantivat) *Străbătătorul largilor întinderi ale filozofiei... se oprește la zborul cocorilor.* IORGA, P. A. II, 170.

— Pl.: *străbătători, -oare.*

— **Străbate** + suf. *-tor.*

STRĂBĂTĂTÚRĂ s. f. (Învechit, rar) **1.** Străbatere **(1)**. Cf. ANON. CAR.

2. Străbatere **(2)**. *Nu adaug prin o copietură vernică de străbătătură, că e din limba traeică.* FM (1841), 299[1]/36.

— Pl.: *străbătături.*

— **Străbate** + suf. *-ătură.*

STRĂBÚN, -Ă s. m. și f., adj. **I.** S. m. și f. **1.** Tatăl sau mama bunicului sau a bunicii, considerați în raport cu strănepoții; străbunic **(I 1)**, strămoș **(2)**, răzbunic, (rar) răzbun[1]. Cf. POLIZU. *Ai pierdut vrun neam?... Pe străbunul meu!* ALECSANDRI, T. I, 161, cf. LM. *Un hîtru de moș... a auzit... pe străbunu lui.* JIPESCU, ap. GCR II, 261. *Bunii lor auziseră de la străbunii lor.* ISPIRESCU, L. 9. *Un străbun al său, Marcu... fusese ambasador.* XENOPOL, I. R. III, 15, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Plecase vrăjit de vorbele pline de miere ce-i zugrăveau o idilică viață de străbun împresurat de dragostea fiilor și a nepoților.* ANGHEL, PR. 64, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Străbunul ar fi fost protoiereul Basiliu.* CĂLINESCU, S. C. L. 39. *Ce s-a întîmplat cu străbunul dumneatale?* PAS, L. I, 113. *Nu știa dacă e vorba de fratele bunicului lui sau de străbunul.* DEMETRIUS, A. 144, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Persoană care a trăit cu cîteva generații înaintea cuiva și aparține aceluiași neam; (mai ales la pl.) generații anterioare, înaintași (care au viețuit într-o epocă îndepărtată), p r e d e c e s o r i (v. p r e d e c e s o r **2**); părinte **(1)**, strămoș **(1)**, (învechit și regional) moș **(I 1)**, (învechit) protopărinte, (învechit, astăzi rar) străbunic **(I 2)**. *Icoane De la străbuni lăsate.* HELIADE, O. I, 220. *Străbunii noștri lăsau în odihnă un an chiar pe cele mai bune din arăturile lor.* BREZOIANU, A. 85/13. *Aș dori să reînviez galoșii străbunelor noastre.* MAN. SĂNĂT. 65/26, cf. NEGRUZZI, S. I, 245. *Ei spuneau... faptele strebunilor lor prin niște tradițiuni păstrate din vechime.* PELIMON, I. 242/25. *Atîți nevrednici, trăind în moliciuni, Se laud cu mari fapte făcute de străbuni.* ALEXANDRESCU, M. 10. *Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei.* EMINESCU, O. I, 151, cf. DDRF. *Femeile... moștenise anumite datine de tors, de țesut, de înflorit, încă de la străbunii traci.* IORGA, C. I. III, 74. *Ce-nfiorați îmi par cărbunii, De vraja ce le-a mai rămas, Din cîte povesteau străbunii.* GOGA, P. 20, cf. IOSIF, V. 149. *Cei mai vechi străbuni ce-mi cunosc erau... tîlhari de apă.* M. I. CARAGIALE, C. 70, cf. TEODOREANU, M. III, 420. *La Bizanț... unde stătuseră împărați străbunii săi.* SADOVEANU, O. XII, 333, cf. SCRIBAN, D., VIANU, L. U. 9, BLAGA, P. 88, DL, DM. *Îmi făceam singur, ca străbunii, suliță, arc și săgeți.* STANCU, M. I. 105, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 12/1, M. D. ENC., DEX.

II. Adj. **1.** Care aparține străbunilor **(I 2)**, privitor la străbuni; specific străbunilor; moștenit de la străbuni; părintesc **(2)**, strămoșesc **(1)**, străvechi **(2)**, (rar) străbunic **(II 1)**, (astăzi rar) străbunesc. *Citim în vechea carte a istoriei străbune.* ALEXANDRESCU, O. I, 260. *Gloria străbună pe strămoși cinstește.* id. M. 324. *După datina străbună, rămasă de la mai mari.* HASDEU, R. V. 159, cf. ALECSANDRI, P. II, 165. *Această virtute străbună ei o păstrează.* BOLINTINEANU, O. 278. *El deșteaptă... dorul țării cei străbune.* EMINESCU, O. I, 35, cf. DDRF. *Cuprinși de-amintirea străbunei măriri, Spre soare mi-e gîndul.* COȘBUC, P. II, 103, cf. ȘĂINEANU[2]. *Am face un mai mare serviciu... dăruindu-i, în limba străbună, marile opere.* în PLR II, 146. *Iar după datina străbună Cînd îi întinzi paharul plin, El nu bea pînă nu închină.* IOSIF, PATR. 23, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se simțea... ritmul și hegemonia biruințelor străbune.* GALACTION, O. A. I, 122, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Măreața Hunedoară, Minune în cuprinsul pămîntului străbun.* HOREA, P. 90. *Numeroase instituții... se înalță pe acest pămînt străbun.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 194, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Care este foarte vechi, de foarte mult timp, din vremea străbunilor; străvechi **(1)**, (neobișnuit) străbunic **(II 2)**. *Domniță, aste scule străbune le primește.* ALECSANDRI, T. II, 93. *Papa... pune Deoparte cîrja lui din vremi străbune.* AL. PHILIPPIDE, A. 50. *Eu vă sărut, părinți străbuni.* GOGA, P. 22. *Străbunele turle ale mănăstirei Negoeștilor... scînteiau semețe.* CHIRIȚESCU, GR. 137, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ca o vioară străbună plopul sună, răsună.* STANCU, R. A. I, 8. *Focuri... Ca-n vremi străbune de răscoală.* BENIUC, C. P. 39, cf. DL, DM, CONTEMP. 1969, nr. 1 181, 5/5. *Destinul eroic al străbunii urbe a continuat.* RL 1980, nr. 11 083, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *străbuni, -e.* — Și: (învechit, rar) **strebún, -ă** s. m. și f., adj.

— Pref. *stră-* + **bun.**

STRĂBUNÉL s. m. (Rar) Diminutiv al lui s t r ă b u n **(I 1)**. *Acolo și-a avut așezarea... străbunelul meu.* SADOVEANU, O. XI, 670.

— Pl.: *străbunei.*

— **Străbun** + suf. *-el.*

STRĂBUNÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, astăzi rar) Străbun **(II 1)**. *Plecarea spre păcat în fragila natură omenească s-a prefăcut oarecum în substanță prin întîiul păcat străbunesc.* FM (1845), 131[1]/36. *Doresc ca țărîna-mi să se odihnească... cu cea strebunească.* ARICESCU, A. R. 100/8. *Dai vetrele străbunești mamonilor străini.* CONV. LIT. III, 26. *Am stat... dinaintea păreților... înnegriți de secoli ai cetăților străbunești.* ODOBESCU, S. II, 236, cf. TDRG, DL, DM, DEX. ✧ F i g. *Odăjdiile naturii se mențin la străbunescul lor model.* ARGHEZI, S. XVIII, 154.

— Pl.: *străbunești.* — Și: (învechit) **strebunésc, -eáscă** adj.

— **Străbun** + suf. *-esc.*

STRĂBUNÍC, -Ă s. m. și f., adj. **I.** S. m. și f. **1.** Tatăl sau mama bunicului sau a bunicii, considerați în raport cu strănepoții; străbun **(I 1)**, strămoș **(2)**, răzbunic, (rar) răzbun[1]. Cf. MARIAN, NU. 63. *Instigatorii au fost..., străbunicii lui Gheorghe.* AGÎRBICEANU, S. 29. *Să se fi aflat cîtăva vreme sub același acoperiș strănepoata și străbunica.* M. I. CARAGIALE, C. 136. *Tată, bunic și străbunic se pare... fuseseră librari.* VLASIU, D. 323. *Străbunicii lor au fost stăpînitori mari.* SADOVEANU, O. XII, 427, cf. SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 123. *Poartă numele străbunicului.* C. PETRESCU, A. R. 138. *Așa au crezut părinții, bunicii și străbunicii.* STANCU, D. 442. *Străbunica doamnei Ulmu... îi surîdea veșted.* VINEA, L. II, 108, cf. DL, DM. *Grigore Băcea vistiernicul poseda a șasea parte din satul Băcești, pe care străbunicul său... îl primise de la Ștefan cel Mare.* STOICESCU, C. S. 48. *Mama ei semăna... cu... străbunica mea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 16/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Străbunis'ii noștri dac-or și s'eva di dînsu.* GRAIUL, I. 484.

2. (Învechit, astăzi rar; mai ales la pl.) Străbun **(I 2)**. *Coroana cea dată de biserica romană străbunicilor tăi.* MAG. IST. I, 58/15. ✧ F i g. *Un străbunic al* [grecierului]... *cu mii de ani înainte... fusese cîntăreț.* GÎRLEANU, L. 26.

II. Adj. **1.** (Rar) Străbun **(II 1)**. *Să binecuvîntăm casa... ridicată de moșnenii străbunici.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 38.

2. (Neobișnuit) Străbun **(II 2)**. *Tinerețea primăverii ajungea... pe aceste înălțimi străbunice.* GALACTION, O. 334.

— Pl.: *străbunici, -ce.*

— Pref. *stră-* + **bunic.**

STRĂBUNÍE s. f. (Rar) Faptul de a avea străbuni **(1 1)**. *Îți mai lipsea din tihnă în suferința minții, Să cauți străbunia și să-ți găsești părinții.* ARGHEZI, C. O. 42.

— **Străbun** + suf. *-ie.*

STRĂC s. m. v. **stîrc.**

STRĂCĂTOÁRE s. f. v. **strecătoare.**

STRĂCĂTÓR s. n. v. **strecătoare.**

STRĂCHIÁ vb. I v. **strechea.**

STRĂCHIÁT, -Ă adj. v. **strecheat²**.

STRĂCHIE s. f. v. **strechе.**

STRĂCHIÉT, -Ă adj. v. **strecheat²**.

STRĂCHINÁR s. m. Meseriaș care face (și vinde) străchini **(1)**. *Olariul i străchinariul* (a. 1748). IORGA, S. D. VI, 45, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Olarii și străchinarii erau cuprinși... în socotelile și rînduielile vistieriei.* IORGA, C. I. III, 176, cf. NOM. PROF. 43, DM, DEX, H I 63, XVI 288.

— Pl.: *străchinari.*

— **Strachină** + suf. *-ar.*

STRĂCHINEÁ s. f. (Popular) Străchinuță. Cf. DL, DM. *Luă 9 oale ulcelușe Luă 9 străchini străchinele... Pusă masa să mănînce.* ȘEZ. XII, 184, cf. CANDREA, F. 361.

— Pl.: *străchinele.*

— **Strachină** + suf. *-ea.*

STRĂCHINÍȚĂ s. f. (Învechit) Străchinuță. *I-am dat... o străchiniță de argint* (a. 1767). URICARIUL, XVII, 60.

— Pl.: *străchinițe.*

— **Strachină** + suf. *-iță.*

STRĂCHINOÁIE s. f. Augmentativ al lui strachină **(1)**. *O străchinoaie de brînză cu smîntînă.* CREANGĂ, P. 10, cf. DDRF, CADE, DL, DM, DEX.

— Pl.: *străchinoaie.*

— **Strachină** + suf. *-oaie.*

STRĂCHINUÍ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar) A chinui peste măsură. *Nu o părăsiră și o lăsară de sine a-și străchinui zilele.* FM (1844), 174²/31.

— Prez. ind.: *străchinui.*

— Pref. *stră-* + **chinui.**

STRĂCHINÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui strachină **(1)**; (popular) străchinea, străchioară, (învechit) străchiniță. *1 străchinuță cu linguriță... de argint* (a. 1780). URICARIUL, XI, 249. *O străchinuță de dulceți* (a. 1783). ib. XXI, 368. *În lipsa cupei o străchinuță spînzurată în bairi.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 26/15, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU. *Străchinilor mici se zic străchinuțe.* ȘEZ. VIII, 90, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *A scos... unt într-o străchinuță.* SADOVEANU, O. XII, 638, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Și cîn loai din străchinuță, Te slăbia puterile.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 208. *Ci mila di la măicuți Îi ca ńerea din străchinuți.* FOLC. MOLD. II, 67. *Străchinuță verde, Untul nu se vede* (Pepenele verde). GOROVEI, C. 184, cf. PAȘCU, C. 203.

— Pl.: *străchinuțe.*

— **Strachină** + suf. *-uță.*

STRĂCHIOÁRĂ s. f. (Popular) Străchinuță. Cf. POLIZU. *Pune ochii... pe bucățica a mai bună din străchioară.* JIPESCU, O. 128. [Sfinții-sorii] *se împart în mici străchioare.* MARIAN, S. R. II, 165, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Mănîncă ciorbă de fasole în străchioare.* PAS, Z. III, 167, cf. DL, DM, DEX, ARH. OLT. XXI, 276.

— Pronunțat: *-chi-oa-.* — Pl.: *străchioare.*

— **Strachină** + suf. *-ioară.*

STRĂCORÁT, -Ă adj. v. **strecurat²**.

STRĂCÓȘ s. m. v. **stacoj.**

STRĂCOȘÍU, -ÍE adj. v. **stacoliu.**

STRĂCURÁ vb. I v. **strecura.**

STRĂCURÁRE s. f. v. **strecurare.**

STRĂCURÁT¹ s. n. v. **strecurat.**

STRĂCURÁT², -Ă adj. v. **strecurat²**.

STRĂCURĂ s. f. v. **strecură.**

STRĂCUȘÓR s. m. (Ornit.; învechit, rar) Scrofiță **(2 d)** *(Ixobrychus minutus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 159.

— Pl.: *străcușori.*

— **Străc** + suf. *-ușor.*

STRĂDÁLNIC, -Ă adj. (Astăzi rar) Sîrguincios. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ei sînt plini de curaj și străduinici.* BUZNEA, F. 14/8. *Sînt blînzi, ascultători, străduinici.* RUS, I. III, 89/28, cf. LB, LM. *Era moș Nichifor străduinic și iute la trebile lui.* CREANGĂ, P. 113, cf. DDRF. *Sîntem niște zileri străduinici* (a. 1897). PLR I, 478, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Localnicii erau gospodari străduinici, dar cam nevoiași.* BLAGA, H. 41, cf. V. ROM. ianuarie 1957, 31, DL, DM, DEX, H XVIII 182. ✧ (Substantivat) *Să călugări și mare stradanic să vădi în mînăstîre.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 1ᵛ/17.

— Pl.: *străduinici, -ce.* — Și: (învechit) **stradánic, -ă** adj.

— Din slavonul СТАДАЛНЪ.

STRĂDÁNIE s. f. **1.** (Învechit) Suferință; chin. *Cei drepți învinsără și văzură strădania și învierea Domnului* (a. 1661). GCR I, 182/34. *Stradania sv[i]ntului mare mucenic Iacov.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 173ʳ/4, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

2. Încordare voluntară, îndelungată, a forțelor fizice, intelectuale etc. în vederea realizării unei acțiuni, a atingerii unui scop² **(1)** etc., cazană, chin, efort, forțare, muncă **(2)**, osteneală **(2)**, sforțare **(2)**, trudă **(1)**, zbatere, (rar) străduială, străduială, străduire, (popular) canoneală, (învechit) căznire, nevoință **(3)**, sforță, străduire, străduință, străduire, (regional) morinceală **(1)**, strapaț, zoală; muncă susținută, insistentă într-un domeniu de activitate, la învățătură etc., asiduitate, insistență, perseverență, rîvnă **(2)**, sforțare **(2)**, sîrguință, zel, (popular) osîrdie; p. ext. spor la muncă, hărnicie, vrednicie, zel, (popular) sîrg, (învechit) diligență; silință **(2)**, străduință. V. încercare, stăruință **(3)**. *Să mîră to[ți] de strădaniia ei.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 27ʳ/27. *Să prăznuim strădania voastră.* ANTIM, P. 207. *După strădania lor văzut-am că leafa lor este puțină* (a. 1741). URICARIUL, II, 156, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *M-am sîrguit cu multă strădanie a alcătui această carte.* PRAVILA (1814), XXI/1, cf. ZILOT, CRON. 84, LB, MARCOVICI, C. 29/3. *Au adunat cu neostenită strădanie materiale.* FM (1841), 332²/10, cf. BĂLCESCU, M. V. 438, POLIZU. *Osteneala și strădania facerii acestui... pod.* PELIMON, I. 272/13, cf. CIHAC,

II, 371, ODOBESCU, S. I, 99, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Cu strădanie... găsise... lucrări folositoare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 270, cf. PASCU, S. 226. *Strădaniile lui Titu au rămas... zadarnice.* REBREANU, I. 282, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Încet trecură anii. Împărțind amarul vieții și-al atîtora strădanii am învins.* EFTIMIU, Î. 100, cf. LESNEA, VERS. 124. *I s-au făgăduit decorații pentru strădania lui.* SADOVEANU, O. XX, 89, cf. SCRIBAN, D. *Strădanii de zi și noapte.* ARGHEZI, B. 206, cf. VIANU, L. U. 241, BLAGA, H. 40. *O viață... golită... de răsplata strădaniilor.* C. PETRESCU, A. R.179, cf. TUDORAN, P. 65, DL, DM. *Prin nobile strădanii Am izgonit din țară tirania.* VULPESCU, P. 53. *Nu toate strădaniile sînt încununate de aceleași rezultate.* M 1968, nr. 11, 4, cf. T iunie 1968, 83. *Strădaniile și inițiativele au fost destul de multe.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strădanii.* — Și: (învechit) **stradánie** s. f.

— Din slavonul СТРАДАНИЕ.

STRĂDÁRE s. f. (Învechit) Strădanie **(2)**. *Dorințe, bucurii, strădări vor fi... în cărticica noastră.* ODOBESCU, S. I, 50, cf. 248, BARCIANU, SFC IV, 285, 316.

— Pl.: *strădări.*

— Cf. strădanie.

STRĂDĂNUÍ vb. IV. Refl. (Învechit și regional) A se strădui **(2)**. *Se strădănuiește a ceti... ce face natura.* AR (1829), 234[2]/3. *Se stredănuiește ca... să nu lase Femeia lui săracă.* NEGRUZZI, S. II, 199. *Cît s-o strădănui drăguțul cu învățătura.* ALECSANDRI, T. 990, cf. DDRF. *Acei care se strădănuiesc cu privirea generală a lucrurilor.* PHILIPPIDE, P. 204. *Gospodăria pentru care atît se strădănuise.* SADOVEANU, M. 107. *De douăzeci de ani mă strădănuiesc pe malurile Dunării.* DUNĂREANU, CH. 85, cf. ȘĂINEANU[2], ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Degeaba s-a mai strădănuit și bietu tată-său.* MIRONESCU, S. A. 135, cf. DL, DM. *Părinții tare mult se strădănuiesc Pînă fiii săi își cresc.* ȘEZ. XVIII, 12.

— Prez. ind.: *strădănuiesc.* — Și: (învechit) **stredănuí** vb. IV.

— **Strădanie** + suf. *-ui.*

STRĂDĂNUIÁLĂ s. f. (Rar) Strădanie **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *strădănuieli.*

— **Strădănui** + suf. *-eală.*

STRĂDĂNUÍNȚĂ s. f. (Învechit, rar) Strădanie **(2)**. Cf. DDRF, *Limba își merge mersul ei... trecînd peste strădănuințile ortografilor.* PHILIPPIDE, P. 252.

— Pl.: *strădănuințe* și *strădănuinți.*

— **Strădănui** + suf. *-ință.*

STRĂDĂNUÍRE s. f. (Învechit) Faptul de a se strădănui; strădanie **(2)**. *Veți videa... sîrguința ... și strădănuirea sf(i)nților apostoli* (a. 1824). BV III, 440. *Întreaga noastră strădănuire... să fie îndreptată... spre acest scop.* XENOPOL, I. R. I, 19.

— Pl.: *strădănuiri.*

— V. **strădănui.**

STRĂDĂNUÍT, -Ă adj. (Învechit) Care este chinuit, zbuciumat. *Dup-o vreme multă de-o viață strădănuită, muri.* CONACHI, P. 301, cf. DDRF.

— Pl.: *strădănuiți, -te.*

— V. **strădănui.**

STRĂDIL s. n. v. **sfredel.**

STRĂDILITÓR s. n. v. **sfredelitor.**

STRĂDOMÁȘ s. m. v. **surdomaș.**

STRĂDOMĂȘÍȚĂ s. f. (Prin Ban. și prin Olt.; mai ales în descîntece) Larva femelă a morarului[1] **(II)**. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 187. *Strădomaș Cu strădomășiță, Ieșiți din creii capului.* ARH. OLT. III, 386. *Nouă feluri de strădomași Cu strădomășițe.* GR. S. VI, 135.

— Pl.: *strădomășițe.*

— **Strădomaș** + suf. *-iță.*

STRĂDUÍ vb. IV. **1.** Intranz. (Învechit) A se chinui. *Un fecior al meu zace slab, foarte cumplit străduiaște.* CORESI, TETR. 14, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. **2.** Refl. A face, a depune eforturi deosebite (fizice, intelectuale etc.) pentru a realiza ceva; a se canoni, a se căzni, a se chinui, a se forța, a se frămînta, a se munci **(4)**, a se necăji **(2)**, a se sili **(2)**, a se trudi **(1)**, a se zbate, a se zbuciuma, a-și da osteneală (v. osteneală 2), a-și da silința (v. silință), (învechit și popular) a se osteni **(3)**, (popular) a se sîrgui, (învechit și regional) a-și face silă (v. silă 2), a se strădănui, (învechit) a se învălui, a se năsli **(1)**, a se osîrdui, a se volnici, (regional) a se verpeli. V. căuta, frămînta, încerca, lupta, opinti **(1)**. *Deci văzînd eu smeritul, adîncul blogoslovii, mă stridiiam a mă apuca de acest lucru.* ANTIM, O. 397. *Faceri de bine ce ne-am străduit să arătăm la toți* (a. 1780). GCR II, 124/9, cf. ȘINCAI, HR. I, 43/1, BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Împovărează de răutăți pe... cîți se străduiesc a se apropia de tine.* PLEȘOIANU, T. III, 37/21. *Munca acelora ce se străduiesc... să lumineze și pe alții.* HELIADE, O. II, 105, cf. FM (1838), 127/1, REGUL. ORG. 561/34. *Mihai se străduia... împotriva dușmanului.* BĂLCESCU, M. V. 74, cf. POLIZU. *Ne-am străduit să arătăm la toți.* ODOBESCU, S. I, 274, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D. *S-a străduit să mă convingă.* M. I. CARAGIALE, C. 70, cf. CADE. *Degeaba ne mai străduim noi.* REBREANU, R. I, 145, cf. VLASIU, D. 322. *Străduiți-vă a face din domniile voastre valori și caractere.* SADOVEANU, O. XVI, 450, cf. SCRIBAN, D. *Mîinile... celor ce se străduiesc și recoltează.* ARGHEZI, B. 98, cf. BLAGA, Z. 42, H. LOVINESCU, T. 174, TUDORAN, P. 64, DL, DM. *Popoarele ... se străduiesc să-și consolideze independența.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 166, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 8/3, CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 2/7, M. D. ENC., DEX. *Străduiește-te, bărbate, Ș-adună multe bucate.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 454, cf. RETEGANUL, P. I, 79. *Să ducea, să străduia, alerga-n toate părțîli.* O. BÎRLEA, A. P. II, 107. ✧ Intranz. (Învechit) *Nici unul să îngreuiaze pre părinții ce străduiesc într-însa* (a. 1702). IORGA, S. D. XIV, 8. *Noi străduirăm, mînați de semne din ceruri.* COȘBUC, AE. 49.

— Prez. ind.: *străduiesc.* — Și: (învechit) **stridlí** vb. IV.

— Din slavonul СТРАДАТИ.

STRĂDUIÁLĂ s. f. (Rar) Strădanie **(2)**. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, SFC II, 137, DEX. *Toate străduielile babei rămaseră fără folos.* I. CR. I, 69.

— Pronunțat: *-du-ia-.* — Pl.: *străduieli.*

— **Străduí** + suf. *-eală.*

STRĂDUÍNȚĂ s. f. Încordare voluntară, îndelungată a forțelor fizice, intelectuale etc. în vederea realizării unei acțiuni, a atingerii unui scop[2] **(1)** etc., caznă, chin, efort, forțare, muncă **(2)**, osteneală **(2)**, sforțare **(2)**, trudă **(1)**, zbatere, (rar) străduială, străduire, (popular) canoneală, (învechit) căznire, nevoință **(3)**, sforță, strădare, strădănuială, strădănuință, strădănuire, (regional) morînceală **(1)**, strapaț, zoală; muncă susținută, insistentă într-un domeniu de activitate, la învățătură etc., asiduitate, insistență, perseverență, rîvnă **(3)**, sforțare, sîrguință, zel, (popular) osîrdie; p. ext. spor la muncă, hărnicie,

vrednicie, zel, (popular) sîrg, (învechit) diligență; silință **(2)**, străduire **(2)**. V. încercare, stăruință **(3)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Prin străduința cea neobosită... se eliberează.* MAG. IST. I, 81/24. *Străduințele și cercările acestui mare om au lățit în curînd întrebuințarea ipsosului.* I. IONESCU, B. C. 439/6, cf. POLIZU. *Vremea... zădărnicește străduințele celor slabi.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 514. *E... vrednică de toată lauda străduința lor.* IONESCU-RION, S. 131, cf. DEMETRESCU, O. 38, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Se imită cu străduință autenticitatea.* IORGA, C. I. II, 70, cf. TDRG, HOGAȘ, DR. I, 80, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sublinia străduințele cu cîte-un suspin.* REBREANU, R. I, 219. *Neașteptată e toată străduința omului acesta.* CAMIL PETRESCU, P. 144. *După străduinți de cîțiva ani de zile, comitetul... se găsește dezarmat.* SADOVEANU, O. XX, 115, cf. VIANU, L. U. 15. *Să ajungă cît mai repede sus, le era străduința.* BOGZA, C. O. 27, cf. DL, PREDA, R. 71, T. POPOVICI, S. 314, DM, T decembrie 1964, 45. *Respect străduința lor.* CINEMA, 1968, nr. 6, VII, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 23/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-du-in-*. — Pl.: *străduințe* și (rar) *străduinți*.

— **Strădui** + suf. *-ință*.

STRĂDUÍRE s. f. (Astăzi rar) Acțiunea de a se **strădui** și rezultatul ei; străduință **(2)**. *Din toată străduirea... nemica s-au ales.* ȘINCAI, HR. II, 267/10, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *În arhitectură încă au arătat inzii mare îndrăzneală și străduire.* RUS, I. III., 93/11, cf. POLIZU, LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *De ce această străduire, de ce această frămîntare...?* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 130, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *străduiri*.

— V. **strădui**.

STRĂDUÍT, -Ă s. m. și f. (Rar) Persoană care se străduiește **(1)**. *Dă-mi fiecare deget, din cinci, să ți-l sărut... Și ție, străduitul cu palma grea și tare.* ARGHEZI, VERS. 384.

— Pl.: *străduiți, -te*.

— V. **strădui**.

STRĂDUITÓR, -OÁRE adj. (Astăzi rar; despre oameni) Sîrguincios. *Ca un bun păstoriu pururea priveghitoriu... și cu deadinsul străduitoriu* (a. 1795). GCR II, 156/10. *Plugariul... să fie sîrguitoriu și străduitoriu.* ECONOMIA, 8/24, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Aceia... era mai străduitori și părtinitori plăcerilor ei.* PLEȘOIANU, T. II, 49/6, cf. FM (1839), 99²/35. *Am urmat povața străduitorilor bărbați.* ARISTIA, S. 1/27, cf. POLIZU. *Bătrînii noștri cronicari ni se arată ca niște străduitori lucrători.* ARHIVA, I, 718, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Cu mîna cea străduitoare d[u]mnezeiasca coastă cercînd.* MINEIUL (1776), 31v¹/16. *Străduitoarele brațe... le admiră și munca Faptelor.* COȘBUC, AE. 22.

— Pronunțat: *-du-i-*. — Pl.: *străduitori, -oare*.

— **Strădui** + suf. *-tor*.

STRĂDÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui **stradă** **(1)**; (livresc) stradelă. *Un mic restaurant de noapte, într-o străduță dosnică.* REBREANU, R. I, 203, cf. SCRIBAN, D. *Am ieșit pe niște mici străduțe și apoi am rărit pasul printre vilele îmbrăcate în viță sălbatică.* BLAGA, H. 198. *Mărfurile nu stau îngrămădite sub hrube de piatră... ci în străduțe înguste.* RALEA, S. T. I, 248. *Un străin... se rătăcește în cîteva clipe în labirintul lui de străzi, străduțe și ulicioare strîmbe.* TUDORAN, P. 213, cf. DL. *Mulțimea năvălea pe străduțele învecinate.* T. POPOVICI, SE. 206, cf. DM. *Mașina a străbătut, urcînd, o rețea de străduțe lăturalnice.* CONTEMP. 1969, nr. 1 208, 10/5. *Cele două capete ale străzii... dau în spatele spitalului, pe o străduță străjuită de castani.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 6/1, cf. DEX, ALRM SN II h 738/728.

— Pl.: *străduțe*.

— **Stradă** + suf. *-uță*.

STRĂFĂLOÁGĂ s. f. v. **străvăloc**.

STRĂFIÁ vb. I v. **străfiga**.

STRĂFIDÁ vb. I v. **străfiga**.

STRĂFÍG s. n. **1.** (Prin vestul Munt. și prin sudul Olt.) Strănut[1]. *Omul de ce-mbătrînește? De bătaia vîntului, De strefigul calului.* ȘEZ. V, 92, cf. UDRESCU, GL.

2. (Prin vestul Munt.) Astm (la cai). *Calul tău are străfig, arată-l la doftor, că-l pierzi.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *străfiguri*. — Și: **strefíg** s. n.

— Postverbal de la **străfiga**.

STRĂFIGÁ[1] vb. I. **1.** Intranz. (Popular; despre oameni și despre cai) A strănuta. *Omul cînd străfigă (strănută)... zice: „ajută, Doamne“.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 112, cf. ȘĂINEANU², TDRG, STERESCU, N. 1 053, PAMFILE, DUȘM. 157, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, SCL 1967, 678, H IX 132, CANDREA, Ț. O. 52. *Tabac ... luai, La nas murgului pusai, Și murgul că-mi străfiga.* PĂSCULESCU, L. P. 159. *Cînd un copil străfigă, adică strănută..., să i se dăruiască o vită.* I. CR. III, *dete, 'Ncepe murgu-a strefeda.* PAMFILE, CR. 83, cf. CIAUȘANU, V. 199, DR. IX, 434, BUL. FIL. XI—XII, 201, TOMESCU, GL., ALR I/I h 78, ALRM I/I h 117, ALR II/I h 21, îb. MN 7, 6 851, ALRM II/I h 23, LEXIC REG. II, 102, MAT. DIALECT. I, 267, L. ROM. 1961, nr. 1, 24. ✦ (Regional) A sughița (Boureni—Băilești). Cf. I. CR. II, 290. *Mănîncă mult și străfigă.* îb.

2. Intranz. (Regional; despre cai) A sforăi **(2)**; a necheza **(1)**. Cf. BUL. FIL. VII—VIII, 368, DL, DM. *Murgu n-avea ce lucra Și stătu d-a străfiga.* ALEXICI, L. P. 116. *Din nări străfia, Din picior bătea, Voinic deștepta.* MAT. FOLK. 1 226. *Murgu cînd vedea, El că-mi străfiga, Stăpîn deștepta.* DR. V, 526. *Murgul daca mirosea Începea a străfida.* BALADE, III, 149, cf. 478.

3. Tranz. (Regional) A scuipa (ceea ce era gata să înghită). Cf. TDRG, SCRIBAN, D., DM. *Șarpele se-nfuria, P-ăl* [voinic] *din gură străfiga.* MAT. FOLK. 12.

— Prez. ind.: *străfig* și *străfighez* (L. ROM. 1961, nr. 1, 24). — Și: **străfía** (prez. ind. *străfíu*, ALR I/I h 78/361, ALR II/I h 21/362), **străfidá, străfiná** (BUL. FIL. VII—VIII, 368, ALR II/I h 78/26, 348, ALRM I/I h 117, ALR II/I h 21/27, îb. MN 7, 6851/27, ALRM II/I h 23/27), **străfitá** (TDRG, DR. IV, 1 553), **străvigá** (DR. IX, 434, ALR I/I h 78/798, **strefigá** (ALR I/I h 78/792), **strefedá, strefiá** (CANDREA, Ț. O. 52), **trăfigá** (BUL. FIL. VII—VIII, 368, ALR II/I MN 7, 6 851/833) vb. I.

— Cf. **strănuta**.

STRĂFIGÁ[2] vb. I. Tranz. (Regional) A străpunge **(1)** (Scroașteа — Roșiori de Vede). Cf. MAT. FOLK. 627. *Cu tămtie te-am tămtiat, Cu cuțitu te-am străfigat.* îb.

— Prez. ind.: *străfig*

— Pref. *stră-* + [în]*fig*.

STRĂFIGÁT[1] s. n. (Prin nord-vestul Olt.) Strănut[1]. *Către ziuă îl apucă și-un străfigat de nu mai contenea.* STERESCU, N. 1 053.

— V. **străfiga[1]**.

STRĂFIGÁT[2], -Ă adj. (Regional; despre cai) Care are o pată albă pe una sau pe amîndouă nările (Orlea — Corabia). Cf. TDRG. ✧ (Substantivat) *Mînzul... Ce l-a făcut iapa Murga, breaza, străfigata.* PĂSCULESCU, L. P. 216.

— Pl.: *străfigați, -te*.

— Cf. **străfiga[1]**.

STRĂFÍGĂ s. f. v. **stafida.**

STRĂFÍN, -Ă adj. (Neobișnuit) Extrafin. *Am străbătut, într-o dimineață aurie, învăluită în străfine barizuri de fir, depărtarea.* GALACTION, ap. IORDAN, L. R. A. 211.

— Pl.: *străfini, -e.*

— Pref. *stră-* + **fin.**

STRĂFINÁ vb. I v. **străfiga**[1].

STRĂFÍRĂ s. f. v. **stafidă.**

STRĂFITÁ vb. I v. **străfiga.**

STRĂFLOCÁ vb. I. Refl. și tranz. (Regional) **1.** A (se) zbîrli; a (se) ciufuli. Cf. DR. V, 294. *Și acasă să luoă, Și pă cap să strofocă.* ALEXICI, L. P. 134, cf. UDRESCU, GL. ✦ Tranz. (Prin Munt. și prin Olt.; complementul indică fulgi, lînă etc.) A scărmăna **(1)**; a flocăi. Cf. SCRIBAN, D., UDRESCU, GL. ✧ (Glumeț) *I-au străfloeat odată dulăii cojocul.* PLOPȘOR, C. 13. ✦ Refl. (Prin vestul Transilv.; în forma *strofoca*; despre curcani) A se înfoia. A I 26, 35.

2. A (se) părui[1] **(2)**; a (se) bate. Cf. SCRIBAN, D. *O apucă de păr să o strofloace și atît o strofloacă pînă o omorî.* PAMFILE, DUȘM. 113, cf. ALR II/I h 8/53, 310, UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *străflóc.* — Și: **străfocá** (DR. V, 294), **stroflocá** vb. I, **strofloci** (UDRESCU, GL.) vb. IV, **strofocá** vb. I, **ștofloci** (ib.), **ștrofloci** (ib.) vb. IV.

— Pref. *stră-* + **floc.**

STRĂFLOCÁT, -Ă adj. (Învechit și regional; despre păr) Ciufulit. *Părul capului străflocal, gura plină de spume.* PLEȘOIANU, T. II, 98/18. *Cu părul stroflocat (nepieptănat).* Com. LIUBA, com. din TURNU MĂGURELE și din TINCA — SALONTA, DR. V, 294, ALR SN III h 680. *Păr strofocat.* TEAHA, C. N. 267, cf. MAT. DIALECT., I, 236. ✦ (Prin vestul Munt.; în forma *stroflocit*; despre oameni) Cu părul ciufulit. Cf. UDRESCU, GL. *Unde te duci așa stroflocită?* id. ib. ✦ (Substantivat, f. art.; prin nord-estul Olt.) Epitet dat unei femei nepieptănate, cu părul ciufulit. Cf. ARH. OLT. XXI, 276. ✦ Fig. (Substantivat, f. art.; prin nord-estul Olt.) Moartea (înfățișată ca o femeie cu părul ciufulit). *Se strîmbă ea străflocata la tine.* ARH. OLT. XXI, 276.

— Pl.: *străflocați, -te.* — Și: (regional) **stroflocát, -ă, strofloeit, -ă, strofocát, -ă, strofoclát, -ă** (ALR I/I h 66, ALR SN III h 680/928, ALRM SN II h 490) adj.

— V. **străfloca.**

STRĂFLOCÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre blănuri) Mițos (Celeiu — Tîrgu Jiu). Cf. PĂSCULESCU, L. P. 231. *O căciuliță frumoasă Dintr-o piele străflocoasă.* id. ib., cf. T. PAPAHAGI, C. L., SFC I, 41.

— Pl: *străflocoși, -oase.*

— Pref. *stră-* + **flocos.**

STRĂFOCÁ vb. I v. **străfloca.**

STRĂFORMÁ vb. I. Tranz. (Învechit și regional) A transforma **(1)**. *Staminii străformați în petale sînt numeroși.* BREZOIANU, A. 453/11, cf. GHEȚIE, R. M. 433, BARCIANU. *Străformînd reuniunea de lectură în soțietate pentru literatura și cultura română.* SBIERA, F. S. 175, cf. ALEXI, W.

— Prez. ind.: *străformez.*

— Pref. *stră-* + **forma.**

STRĂFORMÁRE s. f. (Regional) Acțiunea de a **străforma** și rezultatul ei; transformare **(1)**. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *străformări.*

— V. **străforma.**

STRĂFORMÁȚIE s. f. (Învechit) Transformare **(1)**. *A schimba în mărfi... pe acele din producte ale pămîntului care sînt supuse la străformații.* BREZOIANU, î. 230/25.

— Pl.: *străformații.*

— Pref. *stră-* + **formație.**

STRĂFULGERÁ vb. I. **1.** Intranz. A fulgera tare, a arunca fulgere; p. ext. (mai ales despre surse de lumină) a produce o lumină puțin intensă (și intermitentă), ca o scînteie **(I 1)**, a licări, a luci; a produce o lumină vie, strălucitoare, a străluci; a scînteia **(2)**, a sclipi **(1)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Baionetele străfulgeră în lumină.* REBREANU, I. 316, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✧ Fig. *Luna plină a nesomnului străfulgeră în suflet.* TEODOREANU, C. B. 156. ✦ (Despre ochi) A avea o strălucire specifică, vie, care trădează un sentiment puternic; a scăpăra **(3)**, a scînteia **(2)**. Cf. DDRF. *Ochii lui sălbatici străfulgerînd tresar.* IOSIF, PATR. 70, cf. TDRG.

2. Intranz. și tranz. Fig. (Despre inspirație, gînduri, idei etc.) A(-i) apărea dintr-o dată, a se ivi sau a se manifesta brusc, fulgerător; a scăpăra **(4)**. *Străfulgeră din stele Senina inspirare.* MACEDONSKI, O. II, 226. *Deodată, îl străfulgeră prin creier o povestire tristă.* CHIRIȚESCU, GR. 58. *Nu e minte românească în care să nu fi străfulgerat visul Daciei Felix.* LOVINESCU, C. VII, 174, cf. DL, DM, DEX.

3. Tranz. și intranz. A lovi pe neașteptate (ca un trăsnet); a izbi cu o lovitură rapidă și puternică. *Chintesență de volt ce stă să străfulgere o biată energie.* ANGHEL, PR. 128. *Ca purtați de vijelie, Val-vîrtej aleargă norii Și din bolțile tăriei Cad străfulgerați prigorii.* IOSIF, P. 74. *S-a împleticit..., străfulgerat, așternîndu-și pe caldarîm fruntea.* în PLR II, 569, cf. DL, DM, DEX.

4. Tranz. Fig. (Rar; despre sunete) A străbate **(1)** cu iuțeală mare. *Văzduhul fu străfulgerat de sunetul arămiu al trîmbiței.* REBREANU, R. II, 254, cf. DL, DM, DEX.

— Prez. ind.: *străfulger.*

— Pref. *stră-* + **fulgera.**

STRĂFULGERÁRE s. f. Acțiunea de a **străfulgera** și rezultatul ei.

1. Fulgerare; p. ext. lumină puțin intensă (și intermitentă), ca o scînteie **(I 1)**, licărire, lucire; lumină vie, strălucitoare, strălucire; scînteiere **(2)**, sclipire. Cf. **străfulgera (1)**. *Pe niște lănci de fier* [privirea] *S-opri încremenită de-a lor străfulgerare.* MACEDONSKI O. I, 92, cf. DDRF, TDRG, DL, DM. *Ca niște străfulgerări farurile unor mașini.* T mai 1964, 51, cf. DEX. ✦ Strălucire specifică vie, a ochilor, a privirii, care trădează un sentiment puternic; scăpărare **(3)**, scînteiere **(2)**. *Strigă... cu ochii aprinși de o străfulgerare stranie.* REBREANU, N. 285. *Vorbea... cu aceleași străfulgerări ciudate în ochi.* id. P. S. 202.

2. Fig. Apariție bruscă, ivire ori manifestare fulgerătoare (și de scurtă durată) a unei idei, a unei imagini, a unui sentiment, a unei senzații etc.; p. ext. idee, imagine, sentiment, senzație care apar ori se manifestă brusc, fulgerător (și pentru scurt timp); scăpărare **(4)**. Cf. **străfulgera (2)**. *Dacă nu sînt ei? îi trecu prin minte ca o străfulgerare.* REBREANU, R. II, 123. *Le-a socotit... într-o singură străfulgerare de cuget.* C. PETRESCU, A. R. 63, cf. DL, DM, DEX. *Sînt străfulgerări de idei schițate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 22/1.

3. Sunet cu intensitate mare și durată scurtă. Cf. DL, DM. *Străfulgerări sonore... generează o atmosferă de o expresivitate aparte.* M 1968, nr. 5, 37, cf. DEX. ✦ P. ext. Durată extrem de scurtă. *Să simțim, în străfulgerarea unei clipe, acel fior al perfecțiunii.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 488. *O clipă, cît o străfulgerare în*

infinit, liniile destinelor noastre s-au întîlnit. RALEA, S. T. I, 302.

— Pl.: *străfulgerări.*

— V. **străfulgera.**

STRĂFULGERĂTÓR, -OÁRE adj. (Rar) Care trimite, împrăștie fulgere; p. ext. scînteietor **(2)**. Cf. DDRF. *O viziune... a munților pastorali străfulgerători de zăpadă.* IST. LIT. ROM. II, 199. ✧ (Substantivat) *Pe-altarul lui Zeus, străfulgerătorul,... închina.* MURNU, I. 237.

— Pl.: *străfulgerători, -oare.*

— **Străfulgera** + suf. *-ător.*

STRĂFULGÍ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică ugerul vacilor) A inflama. *Rîndunica a trecut pe sub picioarele vacilor ca să le străfulgească sau să le însîngereze țițile.* PAMFILE, I. C. 19, cf. TDRG.

— Prez. ind.: *străfulgesc.*

— Cf. răsfugi.

STRĂFÚND s. n. Distanță, punct, loc etc. considerate de la suprafața unui lucru, de la un reper dat etc. pînă la o distanță (mare) spre interior; locul, partea (cea mai) din fund, din interior a unui spațiu, a unui obiect etc.; adînc, adîncime, afund, fund, profunzime **(2)**. Cf. BARONZI, L. 120, DDRF. *Străfundul de oglindă al bălții.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 97, cf. LESNEA, C. D. 121. *Din străfundurile desișurilor se prelingeau pisici sălbatice.* VOICULESCU, P. I, 63. *Cometa... se-nvălea... în străfundurile văzduhului.* SADOVEANU, O. XVIII, 427. *Strănută din străfundul măruntaielor.* C. PETRESCU, A. R. 137. *Lupta surdă și nemiloasă care se dă în străfunduri între ciocul de fier al sondelor și măruntaiele... pămîntului.* BOGZA, A. Î. 29. *Răspundea cu grijă și ochii lui aveau în străfund lumini mari de mirare.* CAMILAR, N. I, 35, cf. DL. *În străfunduri de beznă... Zace... Cărbunele.* DEȘLIU, G. 46, cf. DM, DEX. ✧ Fig. *Nu îndrăznea să-și mărturisească nici în străfundul său.* REBREANU, R. II, 171. *Detunase vocea revoluției în erupție... din străfunduri.* ARGHEZI, B. 138. *Cine m-a-ndrumat Din străfund de veac.* BLAGA, POEZII, 192. *Nu putea vorbi decît cu inima deschisă, din străfund.* CAMIL PETRESCU, O. II, 345. *Opera sa... cu lucidități... și cu străfunduri încă neînțelese.* M 1968, nr. 6, 48. *Trebuie căutat... în străfundurile care... i-au generat opera.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 4/2.

— Pl.: *străfunduri.* — Și: (învechit) **strefúnd** s. n. BARONZI, L. 120, DDRF.

— Pref. *stră-* + **fund.**

STRĂGÁTĂ s. f. v. **străgheață.**

STRĂGĂ s. f. v. **strigă.**

STRĂGĂLÍE s. f. **1.** Inel sau disc de oțel găurit care se montează la osia unui car pentru a împiedica frecarea roții de podul carului; (regional) rîndunică, țăcălie. Cf. VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, II, 704. *Roatele lovindu-se cînd de capu leocii, cînd de străgălii.* JIPESCU, O. 154, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., DAMÉ, T. 8, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, ARHIVA, XXIV, 73, I. CR. VIII, 89, RESMERIȚĂ, D., DR. IV, 462, CADE, SCRIBAN, D., DT, LTR², DL, DM, L. ROM. 1961, nr. 1, 24, DEX, H VII 155, 398, 423, IX 439, XI 7, 283, XIV 152, XVI 22, ALR SN II h 351. ✧ Expr. (Adverbial; regional) **A-și face picioarele străgălie și a o întinde** = a se găti și a pleca repede. Cf. I. CR. IV, 186.

2. Mic disc aflat în partea de sus a fusului de la masa olarului, care se învîrtește și pe care se dă formă lutului. Cf. DAMÉ, T. 73, PAMFILE, I. C. 388, CADE, SCRIBAN, D.

3. (Prin sudul Transilv.) Disc din fontă (în formă de roată sau de cerc) care acoperă ochiurile plitei. Cf. SCRIBAN, D.

4. (Regional; mai ales la pl.) Podoabă la hamuri; spec. zurgălău la hamuri. Cf. TDRG. *Dereșul simți că îl string străgăliile zăbalei,* CHIRIȚESCU, GR. 78, cf. 255, DL, DM, DEX. *P-un cal vînăt bidiviu, Cu frîul cu străgălii, Cu biciul cu măciulii.* TEODORESCU, P. P. 53, cf. 20.

5. (Prin vestul Munt.) Măciulie **(1 1)**. *Dă-mă, mamă, lui Ilie, C-are vie și moșie Și-un batac cu străgălie.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *străgălii.* — Și: (regional) **stragalíe** (DAMÉ, T. 8, PAMFILE, I. C. 388, SCRIBAN, D., UDRESCU, GL.), **stregálie** (VALIAN, V., POLIZU), **stărgálie** (H XVI 22), **ștrăgálie** (ALR SN II h 351/836) s. f.

— Din ngr. στραγαλία.

STRĂGĂNÁ vb. I v. **tărăgăna.**

STRĂGĂNEÁLĂ s. f. v. **tărăgăneală.**

STRĂGĂNÍ vb. IV v. **tărăgăna.**

STRĂGĂNÍRE s. f. v. **tărăgănare.**

STRĂGHEÁT, -Ă adj. (Prin Transilv.; despre lapte) Care este închegat (și nescurs). Cf. FRÎNCU — CANDREA, M. 106, PAMFILE, I. C. 24, CHEST, V 61/79.

— Pl.: *străgheți, -te.* — Și: **stregheát, -ă** adj. FRÎNCU — CANDREA, M. 106, PAMFILE, I. C. 24.

— V. străgheța.

STRĂGHEÁTĂ s. f. v. **străgheață.**

STRĂGHEÁȚĂ s. f. **1.** (Popular) Lapte închegat cu cheag, din care se face cașul; (prin analogie) lapte prins, lapte acru (de pe care s-a luat smîntîna), chișleag, sămăchișă **(1 1)**. V. covăsit. Cf. KLEIN, D. 232, LB, POLIZU, BARONZI, L. 98, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Laptele de oi închegat, numit în Ardeal și străgheață, se frămîntă.* PAMFILE, I. C. 33. *Laptele din putină se făcuse acum stereghează.* LUNGIANU, CL. 105, cf. ȘEZ. XVIII, 163, CADE, DR. IX, 469, BUL. FIL. V, 348, SCRIBAN, D., H IX 59, 85, XVI 383, XVII 392, 444, XVIII 26, 45. *Laptele, cînd nu-l fierbi, se face strigheață.* BOCEANU, GL., cf. VICIU, GL., GR. BĂN., N. REV. R. VIII, nr. 6, 88, PAȘCA, GL., DR. XI, 165, ALR SN II h 415, ALRM SN I h 276, A III 2, 7, 16, 17, GLOSAR REG. ✦ (Regional) Laptele unei vaci în primele zile după fătare cînd nu este bun de consumat); coraslă (Vișlea de Jos — Victoria). Cf. CHEST. V 56/95, 96. ✦ (Regional) Lapte care la fiert se brînzește (Felmer — Făgăraș). Cf. CHEST. V 108/31.

2. (Regional) Lichid galben-verzui care se separă din lapte la prepararea brînzeturilor; p. gener. zer. Cf. PRECUP, P. 19, CANDREA, Ț. O. 52. *Străgheața se face din laptele închegat, iese pe deasupra cu puțin zer.* DENSUSIANU, Ț. H. 156, cf. CV 1950, nr. 4, 37, CHEST. V 80/22, 66, 67, 110/32, ALRT II 165. *Străzată se numește zărul ce se ridică după ce cașul a fost frămîntat.* ALR SN II MN h 415/365, cf. A III 2, GLOSAR REG. ✦ Spumă care se ridică deasupra zerului laptelui închegat; p. ext. smîntînă de la laptele de oaie. Cf. COMAN, GL., CHEST. V 82/19, 60, A V 27, A VI 3.

3. (Regional) Pastă obținută din lapte închegat și ou sau din lapte dulce, foi de pătrunjel și săpun, încălzite pe foc, și care se întrebuințează pentru vindecarea bubelor; apă în care s-a pus o cantitate foarte mică de cheag, folosit în tratamentul durerilor de cap și al bubelor. *Bubele se mai vindecă și cu străgheață.* PĂCALĂ, M. R. 253, cf. CIAUȘANU, V. 199, CHEST. V supl./65, 76, ALR II/172, ALR SN II MN h 415/102.

4. (Regional) Singe închegat; cheag de sînge. Cf. SCRIBAN, D. *I-a înfipt cuțitu în inimă și curgea sîngele strigheți.* BOCEANU, GL. *E bolnav rău de tot, varsă strigheți de sînge.* id. ib., cf. CV 1949, nr. 8, 35.

5. (Regional) Piftie **(1)**. Cf. BARONZI, L. 98, SCRIBAN, D.

— Pl.: *străgheți.* — Și: (învechit și regional) **stregheáță** (KLEIN, D. 232, LB, POLIZU, BARONZI, L. 98,

DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, H IX 59, XVI 383, XVII 392, 444, GR. BĂN., VICIU, GL. DR. XI, 165, CHEST. V 109/17, 111/29), (regional) **străgheátă** (SCRIBAN, D., H XVIII 26, 45, ALR SN II h 415), **străgátă** (DR. XI, 165, ALR SN h 415/130, A III 7), **străjátă** (ALR SN II h 415/219, 228), **stragheátă** (DR. XI, 165, CHEST. V 109/79, 111/79), **stragheáţă** (CHEST. V 109/37, 111/37), **stredeáţă** (DR. XI, 165, ALR SN II h 415/833), **stregeáţă** (ALR SN II h 415/141, 791, 872), **strigeáţă** (ib. h 415/157), **strigheáţă** (ŞEZ. XVIII, 163, CHEST. V 108/31), **strîgheáţă, steregeáţă** (ALR SN II h 415/784), **steregheáţă, stirigheáţă** (DR. XI, 165, CHEST. V 111/6), **serigheáţă** (CHEST. V 109/29, 30), **stirigeaţă** (ALR SN II h 415/182, 192) s. f.

— Cf. lat. s t r a n g u l a t u m.

STRĂGHETÁR s. n. (Regional) Instrument cu care se bate străgheaţa **(1)** (Lunca — Bistriţa). Cf. PAŞCA, GL. 55, DR. XI, 165.

— Pl.: *străgetare.*

— **Străgheată** + suf. *-ar.*

STRĂGHEŢÁ vb. I. T r a n z. şi r e f l. (Popular) A (se) transforma în străgheaţă (1); a (se) coagula. Cf. PĂCALĂ, M. R. 142, SCRIBAN, D., N. REV. R. VIII, nr. 6,88, DR. XI, 165, ALR II/I h 65/848, ALR II 4 127/848, LEXIC REG. 56. ✧ (Prin analogie) *Piftiile s-au strîgheţat, adică au îngheţat, tremură.* BOCEANU, GL.

— Prez. ind.: *străgheţez.* — Şi: (regional) **străgheţí** (N. REV. R. VIII, nr. 6, 88, DR. XI, 165, LEXIC REG. 56) vb. IV, **străieţí** (PĂCALĂ, M. R. 142), **stregeţí** (ALR II/I h 65/848) vb. IV, **strigheţá** vb. I.

— V. **străgheaţă.**

STRĂGHEŢÍ vb. IV v. **străgheţa.**

STRĂGNÍ vb. IV. R e f l. (Învechit, rar) A se păzi **(I 4)**, a se feri. *Trezviţi-vă şi străgniţi-vă, că vrăjmaşul vostru, dracul, ca un leu... îmblă.* COD. VOR.[2] 82r/11, cf. DHLR II, 532, ARHIVA, XXVIII, 75.

— Prez. ind.: *străgnesc.*

— Din slavonul стрѣщи, ся,-гѫ, ся.

STRĂGOÍSM s. n. v. **strigoism.**

STRĂHIDÁT, -Ă adj. (Regional; despre fiinţe) **1.** Speriat[2] **(I 2)** (Sibiel — Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 63.

2. Smintit[2] **(1)** (Sibiel — Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 63.

— Pl.: *străhidaţi, -te.*

— Cf. s t r ă f i g a t[2].

STRĂHUNÁ vb. I v. **străhuta.**

STRĂÍ vb. IV v. **trăi.**

STRĂICÚŢĂ s. f. (Prin vestul Transilv.) Trăistuţă. Cf. ALR I 1 127/80, A I 24.

— Pl.: *străicuţe.* — Şi: **streicuţă** s. f. A I 24.

— De la **straiţă.**

STRĂIÉŢ s. m. (Regional) Şubă veche şi uzată (Chişindia — Vaşcău). Cf. CV 1950, nr. 11—12, 39.

— Pl.: *străieţi.*

— **Strai** + suf. *-eţ.*

STRĂIEŢÍ vb. IV v. **străgheţa.**

STRĂÍN, -Ă 1. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care face parte din populaţia altei ţări decît aceea în care se află sau în care trăieşte, sau care aparţine ca origine, cetăţenie etc. altei ţări decît aceea în care locuieşte; (persoană) care este originară din altă regiune sau localitate decît aceea în care se află, locuieşte sau trăieşte, p r i b e a g **(2)**, v e n e t i c, (învechit şi regional) n e m e r n i c **(1)**, (învechit) s t r a n i c **(1)**, (regional) s t r i n s u r ă **(II 4)**. *Mîntuieşte-mă den mînrule feciorilor striinrilor.* PSALT. HUR. 121v/5. *Striiri, iubiţi, urulu alaltu.* COD. VOR.[2] 80r/4. *Ţie voi da... acest pămînt în care striin eşti.* PALIA (1581), 61/19. *Lua un om neştiut şi strein, care nu ştia nimic cum este obiceiul aceii cetăţi.* NEAGOE, ÎNV. 184/19. *Era grec, om strein, dar era om bun.* NECULCE, L. 33, cf. ANON. CAR. *Adunătură... de streini, veniţi... în Ploieşti* (a. 1783). BUL. COM. IST. IV, 116. *Mulţi foarte dintră cei streini i-au aşezat să lăcuiască întru împărăţia romanilor.* MAIOR, IST. 19/18, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Nu ne e cunoscut ce trebuie să facem cu strinii.* PLEŞOIANU, T. II, 39/19. *Lăcuitorii pot fi şi din alte naţii; însă aceştia se numesc streini.* GENILIE, G. 130/24, cf. VALIAN, V. *Începu a sili pre străini şi pre catolici a-şi lepădare legea.* NEGRUZZI, S. I, 144, cf. POLIZU. *Bună vreme, măi băiete! — Mulţumim, voinic străin!* EMINESCU, O. I, 84. *Străinilor voi nu le-aţi spus, Că doine ca a noastre nu-s?* COŞBUC, B. 69, cf. DDRF, BARCIANU. *Mai puţin e rău Să se certe cu străinii decît cu norodul său.* DAVILA, V. V. 66, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Numele doamnelor străine sînt cunoscute.* IORGA, C. I. I, 90, cf. TDRG. *Oaspeţii străini sînt mai ales onoraţi prin prinzuri.* PÂRVAN, G. 195, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Străinii de toate semin ţiile veneau de obicei aci călăuziţi.* BART, E. 361, cf. SCRIBAN, D. *În fruntea episcopiilor... papii numeau străini, mai ales italieni.* OŢETEA, R. 305. *Un farmec... atrage şi pe străini, şi-i lipeşte de oraş.* ARGHEZI, B. 127, cf. DL. *Directorul apăru în uşă făcînd loc inginerilor şi străinilor.* PREDA, I. 6, cf. DM. *E foarte greu pentru străin... să cunoască Londra.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 10/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Drumul de cine-i bătut? De-o fată străină în ţară Ca ş-un cuc de primăvară.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 207, cf. FRÎNCU — CANDREA, M. 106, I. GR. V, 278. *Pe cine-i avea mînie, Blastămă-l străin să fie.* BÎRLEA, L. P. M. II, 93. *Bună dimineaţa, Apă lină, Mulţumescu-ţi Dumitale, Muierea strină.* ARH. OLT. III, 387, cf. CIAUŞANU, V. 199, ARH. FOLK. III, 57, ALR I 381, ALR II/I MN 69, 2635, ALRM II/I h 191. *Sînt străin şi sînt sărac, Nimănui nu sînt pe plac.* BALADE, III, 251. *Ieu ca un călător strein, domle, staţi dumneavoastră şi stăm şi noi!* O. BÎRLEA, A. P. I, 168. *Voinicel străin, Străin şi sarac Nimănui nu-i drag.* FOLC. MOLD. I, 51. *Decît slugă şi argat la strin şi la bogat, Mai bine vacar în sat.* ZANNE, P. IV, 593. ✧ C o m p u s: (învechit, rar) **striin-iscoditor** = spion. *De se nu ne ştinre de voi chinuiască ca uciigătorii, sau ca furul, sau ca reu-făcătoriu, sau ca un striiru-iscoditoriu* (p o h t i t o r i u l u c r u r i l o r s t r e i n e N. TEST. 1648, s o c o t i t o r i u d e c e a l e s t r i i n e BIBLIA 1688). COD. VOR.[2] 81r/3. ✦ (Om) care nu este sau nu pare a fi cunoscut; necunoscut **(1)**. *Nu eram pentru dînsul un străin.* M. I. CARAGIALE, C. 36. *Aflase că în camera aceea, în iarna trecută, îşi făcuse seama o femeie săracă şi străină.* C. PETRESCU, C. V. 136. *Privea aiurea, parcă ar fi fost la masă cu un străin.* COCEA, S. II, 22. *Le era greu să înţeleagă motivele care adunaseră atîta lume străină la pomenirea unui om plecat din satul lor.* SADOVEANU, O. XX, 228. *Pe malul gîrlei sub arin Mi-a sărutat-o un strein.* PARASCHIVESCU, C. Ţ. 64. *Străinul se apropie încet de el.* BREBAN, A. 25. ✦ (Persoană) care nu face parte dintr-o instituţie sau dintr-o întreprindere, considerată în raport cu aceasta. *Accesul persoanelor străine de laboratorul de radioactivitate este bine să fie interzis.* SANIELEVICI, R. 241. *Accesul străinilor este interzis.* DL, cf. DM.

2. Adj. (Despre ţări, locuri etc.) Altul decît cel de baştină al cuiva. *Cum vrem cînta... pre pămînt strinru?* PSALT. HUR. 116v/9. *Cum vrem cînta cîntarea în ţeară striră?* PSALT. 286. *Sărăcia Doamnă-sa şi a coconilor Domniei lui prin ţerile străine* (a. 1602). IORGA, C. I. II, 239, cf. DRĂGHICI, R. 81/6, SION, P. 52. *Aibi milă de familia mea rămasă... în străine locuri.* CARAGIALE, O. II, 163. *Un vraci fu adus din ţări streine.* ISPIRESCU, L. 171. *Copilul născut din român în ţară străină este român.* HAMANGIU, C. C. 14. *Plecă..., prin locuri străine şi depărtate.* GÎRLEANU, L. 113, cf. DU-

MITRAŞCU, STR. 27. *Urma să plece în ţară străină.* TEODOREANU, U. C. 20, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Rămîi, mîndră, tu cu bine, Eu mă duc în ţări streine!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 63. *Mergeţi pe ţări streine Şi nu-ţi cunoaşte pe nime.* BUD, P. P. 41, cf. DENSUSIANU, Ţ. H. 26. *A intrat în ţară străină.* BÎRLEA, A. P. I, 568. *Ia-ţi bucceaua, hai cu mine Să mergem în ţări străine.* FOLC. MOLD. I, 46. *Fie pîinea cît de bună, nu e bună-n ţeară striină.* ZANNE, P. VI, 347. *Plimbarea pin ţări străine mult te dăşteaptă.* id. ib. VIII, 585. ✦ Care aparţine sau este propriu altui popor sau altui teritoriu decît cel al vorbitorului; care provine din altă ţară, de la alt popor sau din alt teritoriu decît cel al vorbitorului. *Lepădaţi de la voi domnezeii striini.* PALIA (1581), 141/8. *Ne-ai adus meşteri streini, de ne-ai făcut tipografie* (a. 1648). GCR I, 125/7. *Ţinea oşti streine.* M. COSTIN, O. 47. *L-au scris... cu mărturii a istorici străini.* NECULCE, L. 103, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ASACHI, I. 5/9. *Alte multe plante străine s-au naturalizat... în climele noastre.* BREZOIANU, A. 413/21. *Vor veni cu oşti streine şi vai de biata ţară.* NEGRUZZI, S. I, 139. *Are să aducă... bani streini în ţară.* GHICA, C. E. II, 323, cf. MAIORESCU, CRITICE, 31. *Monumente literare de origine străină, greceşti ori slavoneşti.* PHILIPPIDE, P. 18. *A fi... zgîrciţi cu împrumuturile din literaturile străine.* PETICĂ, în PLR II, 74. *Îl învaţă cum să primească soli străini.* IORGA, C. I. I, 148, cf. GOGA, POEZII, 180, TDRG. *Era în slujba unei puteri străine.* M. I. CABAGIALE, C. 64, cf. CADE. *Cumpără ... ţigări, cerînd o marcă străină şi scumpă.* C. PETRESCU, O.P.I, 34. *Intram la cinematograf şi vedeam filme străine.* VLASIU, D. 20, cf. TEODOREANU, M. III, 169. *Atît la noi cît şi la Academiile străine, oamenii însemnaţi nu pătrundeau.* CĂLINESCU, C. O. 63, cf. VIANU, L. U. 474. *Toţi cu înalte diplome străine.* VINEA, L. I, 46, cf. DL, DM. *O intervenţie armată străină părea iminentă.* IST. LIT. ROM. II, 512. *Medicii domneşti primeau... misiuni la curţile străine.* G. BARBU, A. V. 35, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Ieşit din UZ) *Ministerul* (sau *departamentul*, învechit, *logofeţia*) *afacerilor* (sau *intereselor*, învechit, *pricinilor*) *străine* sau (învechit) *pricinile străine* = Ministerul Afacerilor Externe. *Dipartamentul pricinilor streine faci arătare Consulatului* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 91. *Dumneata, vel logofele al străinelor pricini* (a. 1816). ib. III, 45. *S-au trimis la Logofeţia pricinilor streine* (a. 1817). DOC. EC. 175, cf. TDRG. *Caragea dă un pilac logofătului pricinilor străine.* BUL. COM. IST. III, 45, cf. DL, DM. *Ministru al afacerilor* (sau învechit al *interesurilor*) *străine* = ministru de externe. *La 1841 a intrat... ministru interesurilor străine.* ASACHI, L. 12[1]/49. *Contele... împreună cu ministrul Afacerilor Străine al Ungariei au venit să mă vadă.* TITULESCU, D. 121. ✦ Spec. (Despre limbă, dialecte etc.) Care este alta decît limba, dialectul etc. matern sau limba oficială a ţării în care se află sau în care trăieşte, (învechit) stranic **(2)**; (despre cuvinte, expresii etc.) care aparţine sau provine din altă limbă decît cea maternă sau oficială. *Şi deade striiră limbă.* PSALT. SCH. 222/7. *Popa grăiaşte în limbă striină rumânilor?* CORESI, ap. GCR I, 24/38. *Scoţîndu-se* [cartea] *dentru acoperirea limbii striine.* CHEIA, ÎN., ap. GCR I, 237/7. *Vreare-aş ca aşe a le înţălege şi în dialectul strein să să deprindză.* CANTEMIR, I. I. I, 7. *Afară de limba părinţească va şti macar numai încă o limbă streină.* CARTE TREB. I, 232/25. *A să înţălege putere lor pe limbă streină.* AMFILOHIE, G. F. I/12. *Scriind despre cuvintele cele străine, aşa grăiaşte.* MAIOR, IST. 234/22. *Om... cu ştiinţă dă limbi streine* (a. 1811). DOC. EC. 121. *Nu se poate... învăţa carte şi limbă streină înaintea acei părinteşti.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 83/26. *Zicerea străină să se conformeze după însuşirea limbei* (a. 1832). PLR I, 21. *Dar vorbind în limbi străine Nu pot să v-ascult.* SION, POEZII, 191/6, cf. EMINESCU, P. L. 38. *Alt cărturar simplu şi cuminte le tălmăcise dintr-o limbă străină.* SADOVEANU, O. XIX, 48. *Redarea unei expresii într-o limbă străină cere... o schimbare a structurii.* PUŞCARIU, L. R. I, 10. *Cîştiga... bani făcînd traduceri din acele limbi streine pe care le cunoaşte.* CĂLINESCU, S. 41. *Împrumuturile străine... se asimilează.* IST. LIT. ROM. II, 9, cf. DEMETRIUS, A. 219, GRAUR, I. L. 44. *Răzbăteau dialoguri... în limbi străine.* PREDA, R. 218. *Modul de adaptare a cuvintelor străine.* COTEANU, R. L. 41. *Nu există seeţii de limbi străine.* GI 1968, nr. 928, 3/6. *Mi-aş apropia cunoaşterea a cît mai multor graiuri străine.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 202.

3. Adj., s. m. şi f. (Persoană) care nu se află în relaţii apropiate de rudenie sau de prietenie cu cineva, (învechit) stranic **(3)**; (persoană) care nu aparţine sau e considerat că nu aparţine unei familii, unui grup închis; p. ext. (om) care are sentimentul că nu (mai) aparţine unei familii, unui grup închis, stingher **(2)**. *Läsa-vor striinilor bogătatea sa.* PSALT. 94. *Asiriianilor era ruda şi striini de ruda lor.* CORESI, EV. 155. *Văzînd... pre ei Iosif cunoscu-i şi se arără către ei striin.* PALIA (1581), 173/9. *Pre strein să-l primească în casă.* ANTIM, O. 377. *Toţi din famelie să macine cu vamă ca şi streinii* (a. 1833). IORGA, S. D. XII, 217. *Proscris în a mea ţară eu nu mă voi rentoarce; Şi ochii mei în lacrimi va-nchide un străin.* BOLINTINEANU, O. 2. *Străin şi făr' de lege de voi muri — atunce Nevrednicu-mi cadavru în uliţă-l arunce.* EMINESCU, O. I, 116. *Pe noi să nu ne laşi, tocmai acum, străini, cu inima arsă şi fără nici un sprijin.* CREANGĂ, O. 42. *Te simţi străină-ntre ai tăi.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 54. *De-acum vor fi şi ei bogaţi, N-or cere la străini.* COŞBUC, P. I, 110, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Se simţi cu desăvîrşire strein.* C. PETRESCU, Î. II, 220. *Creşterea unui copil străin e o donaţiune cu note şi imperioase obligaţiuni.* TEODOREANU, M. III, 130. *Cînd poftim străini, nu ţinem consiliu de familie.* H. LOVINESCU, T. 253, cf. DL, DM. *Nu vreau... să mă văd tratat şi ocrotit ca un străin.* V. ROM. ianuarie 1965, 68, cf. M. D. ENC., DEX. *De mic sărăcuţ, de mic Crescui tot pe mîni străine.* ALECSANDRI, P. P. 265. *Din străin nu-i face tată.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 203, cf. I. CR. V, 278. *Nu cununa sor' cu frate, Că mai sînt străine fete.* BALADE, II, 42. *Tu străin şi eu străin! Hai în codru să trăim.* FOLC. MOLD. I, 126. *Mai bun c străinul cel ce te iubeşte, Dăcît ruda ce te pizmuieşte.* ZANNE, P. VIII, 585. ✧ (Prin analogie) *Să se agiute apărarea albinelor şi lupta lor pănă vor stîrpi pe străinele ce le bîntuiesc proprietatea.* I. IONESCU, B. C. 190/6. ✧ Loc. adv. **Prin** (sau **printre, în, între**) **străini** = departe de casă; între oameni necunoscuţi, neprietenoşi. *De mic am pribejit, Tot în streini am trăit* (a. 1820). GCR II, 233/25. *De trii ani de zile mă găsesc printre străini.* ALECSANDRI, T. I, 188. *Cu faţa spre părete mă lasă prin străini.* EMINESCU, O. I, 127. *Flăcăul... se trezise prin străini.* CREANGĂ, O. 55. *Mergea să moară-ntre străini.* COŞBUC, F.78. *Mămucă, nu vreau să mă duc în străini.* VLAHUŢĂ, O. A. 111. *Te-ai simţit bine printre străini, mamă?* CĂLINESCU, O. I, 36, cf. DL, DM. *Plecase de la doisprezece ani prin străini.* BARBU, G. 80. *Aşa-i, Doamne, -ntre străini.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 195. ✧ Expr. (Învechit, rar) **Străin de minte** = nebun. *Vai nepriceputule şi streinule de minte.* CANTEMIR, ap. GCR I, 324/31. ✦ (Persoană) care s-a îndepărtat (sufleteşte) de...; înstrăinat, dezrădăcinat; p. ext. (persoană) care nu se bucură de simpatie, de dragoste, de prietenie sau care nu are simpatie, dragoste, prietenie pentru... *Striinră fuiu fraţilor miei.* PSALT. HUR. 57v/26, cf. PSALT. 132. *Şi nu era cu nuşii Dumnezeu striin.* CORESI, ap. GCR I 15/18. *Se întorc streini la pămîntul naşterii lor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 83/15. *Aceî... se simt ca exilaţi în oraşul lor, străini lîngă căminul lor.* EMINESCU, P. L. 65. *Prea eram străini unii de alţii.* în PLR II, 38. *El a rămas deci străin de sufletul poporului şi a jignit şi pe boieri.* OŢETEA, T. V. 181, cf. DL. *Se simţea străină între ei.* T. POPOVICI, SE. 45, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

4. Adj. Care nu are nici o legătură cu cineva sau cu ceva; care nu ia parte la un anumit eveniment, fapt etc.; care este departe (prin convingeri, prin preocupări sau prin neştiinţă, ignoranţă) de ceva;

care este în afară de preocupările sau de interesele cuiva; p. ext. (învechit) care nu e conform cu preceptele religiei creştine. *Fraţii miei nu vă miraţi... către ispitirea voastră ce iaste ca striiră voao.* COD. VOR.[2] 80v/5. *Pentru neştiinţă se depărtară cu învăţături striine* (a. 1642). GCR I, 98/2. *Şi de ceali carile-s streine Să mă aperi, Doamne.* DOSOFTEI, PS. 59/15. *Nu cunoşteam mihnire, Lipsa-mi era streină şi-orice nenorocire.* HELIADE, O. I, 166. *Se vipluia cu carne de cal şi lapte de iapă, streini cunoştinţei de D*[umne]*zeu.* SĂULESCU, HR. I, 236/28. *Scrisul nu-mi sporeşte... Mina mea se vătăreşte a-nsemna pricini străine.* CONACHI, P. 104. *Nu simţiţi c-amorul vostru e-un amor străin?* EMINESCU, O. I. 157. *Trăieşti în mijlocul societăţii şi... nu eşti străin de toată activitatea ei.* BACALBAŞA, S. A. I, 241. *Pirolea... străin parcă de cele ce se petreceau în jur.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 99. *Inima-mi rănită străină-i de plăcere.* PETICĂ, O. 147. *Chestiunile materiale îmi sînt cu totul străine şi indiferente.* REBREANU, I. 87. *Elvira nu fusese străină de căderea fiicelor sale.* M. I. CARAGIALE, C. 122, cf. CADE. *A fost... străin de spiritul veacului.* LOVINESCU, C. IV, 160. *Pierdea multă vreme citind cărţi cu totul străine de carieră.* BART, E. 119, cf. MIHĂESCU, D. A. 17. *Necesitatea obligatorie le rămîne străină.* RALEA, S. T. II, 247. *Nu sînt cu totul străin de tainele acestei nopţi.* VINEA, L. II, 317, cf. DL, DM. *Îmi sînt străine... multe probleme.* GÎ 1968, nr. 935, 2/4, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Care e necunoscut sau care nu e cunoscut încă, care nu e familiar sau cu care nu e familiarizat cineva, care e contra gusturilor, obişnuinţelor cuiva; (rar) străinatic. *Copiii au a învăţa lucruri străine şi care mai nainte nu le-au ştiut.* CARTE TREB. 1, 22/4. *Acesta cu adevărat este o streină învăţătură.* AMFILOHIE, G. F. 39/14. *Cei ce-şi schimb obiceiul cu altul străin se înstreinez de amîndouă şi sînt de nici unul.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXIX/1. *Sînlem deci îndreptăţiţi a admite că literatura nu va fi fost cu totul străină dacoromanilor.* XENOPOL, I. R. I, 202. *În general, ştim foarte puţin despre marele Orient. Iar trecutul lui ne e deslul de străin.* SADOVEANU, O. XIX, 259. *Arta literară şi măiestria... stilistică... extind şi perfecţionează procedee care nu sînt străine vorbitorului obişnuit.* VIANU, S. 9. ✦ Lipsit de decenţă, de cuviinţă. V. păgîn (3). *Vrînd să privească pe împărăteasa fără vreun cuget strein, se-ascunse în dosul ferestrii.* GORJAN, H. I, 5/6. ▭ *Nu avea ginduri străine faţă de ea.*

5. Adj. Care nu este proprietatea cuiva; care aparţine altuia. *Cine va avea la sine vreun lucru strein şi vor veni să i-l fure poate să ucigă furii.* PRAV. 119. *Mai fericit este cineva cu strîmt traiu la lăcaşul său decît cu toate desfătările în casele străine.* CANTEMIR, I. I. I, 119, cf. AMFILOHIE, G. F. 15/13, BERTOLDO, ap. ZANNE, P. I, 376. *Cel ce va lua... să plătească streină datorie datori iaste să o plătească.* PRAVILA (1814), 71/18. *L-au întrebat pentru ce trage la sine hainele streine? ŢICHINDEAL, F. 441/6. Îi lipsesc şi din banii streini taleri 7 000* (a. 1817). DOC. EC. 182, cf. DDRF, ŞĂINEANU[2], TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Fiul meu... n-a furat avut străin.* STANCU, R. A. V, 112, cf. DL, DM. *Erau siliţi să lucreze cu învoială pămînt străin.* STOICESCU, C. S. 104, cf. M. D. ENC., DEX, ALR SN V h 1 355. *În grajde ce mi-şi afla? Cal strein cumva de curtea sa!* BALADE, III, 311. *Lucru străin nu ţine de cald.* ZANNE, P. VI, 329. ✦ Care nu ţine de un anumit lucru sau de o anumită persoană, care aparţine sau pare că aparţine la altceva sau altcuiva. *Alte pomelnice streine să nu mai strie*[i] *întru această carte* (a. 1706). IORGA, S. D. XII, 71. *O trage după dînsul ca pe o parte streină a trupului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 325/14. ✦ Care nu e propriu sau natural cuiva. *Trebuie a îndeplini în raport către plantele esotice, ingratitudinea unei clime ce le este străină.* BREZOIANU, A. 399/2. *Pieptănătura stătea pe capul ei străină şi lipsită de farmec.* PREDA, R. 76.

6. Adj. Care este altfel decît ceea ce este obişnuit, care iese din comun, care are un caracter aparte; p. ext. (astăzi rar) straniu **(1)**. Cf. exotic. *Ochii noştri văzură streine şi prea minunate taine.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 80r/6. *Baba... Mai nu leşină văzînd ciudată figură Şi cu tot străină armătură.* BUDAI-DELEANU, T. V. 89, cf. EPISCUPESCU, PRACTICA, 57/2. *Inimile lor să umple de o cinstire streină.* MARCOVICI, D. 172/27. *Două trupuri omeneşti de o formă streină.* GENILIE, G. 24/10. *Străin la vorbă şi la port. Lucreşti fără de viaţă.* EMINESCU, O. I, 171. *Se umplu locul de un miros aşa de frumos şi strein, cum nu mai mirosise oamenii.* ISPIRESCU, L. 39. *Cît de monstruos trebuise să fi părul şi de străin dezrobiţilor şi fecioriior-de-lele.* M. I. CARAGIALE, C. 64, cf. CADE. *Casele, pomii... aveau o înfăţişare străină, ştearsă, ca în vis.* BASSARABESCU, V. 122. *Vorbea... cu un accent... ce-i împrumuta un farmec străin.* BLAGA, H. 58. *Vocea căpăta accente străine şi cuvintele... se ciocneau.* PREDA, R. 7, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

7. Adj. (Despre corpuri, materii, substanţe etc.) Care nu e de aceeaşi natură cu corpul sau cu materia etc. cu care e amestecat; care e introdus accidental într-un organism sau într-o materie şi rămîne neasimilat de aceasta. *Apa de izvor... nu cuprinde în sine părţi streine.* DESCR. ŞEZ. 34/11. *Apa telurică este amestecată mai mult sau mai puţin cu alte materii streine.* FĂTU, D. IV/9. *Poticniri mai grave încercam numai la limba maghiară, care în sfera mea intelectuală mă stînjenea ca un corp străin.* BLAGA, H. 138, cf. DL, DM. *Acum materie primă avem dar cu procent mare de corpuri străine şi umiditate.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. DEX. ✧ Fig. *Calitatea esenţială a acestei valori ar fi cultura purităţii, îndepărtarea elementelor vulgare şi străine.* RALEA, S. T. II, 224.

— Pl.: *străini, -c.* — Şi: (învechit şi popular) **strein, -ă, striin, -ă, strin, -ă** adj., s. m. şi f., (învechit, rar) **striăn** (ANON. CAR.) s. m., (regional) **strién, -ă** (ALR I 381/75, 85) adj., s. m. şi f.

— Lat. **extraneus.**

STRĂINÁ vb. I. Refl. şi tranz. (Folosit şi absol.) (Învechit) A (se) înstrăina faţă de cineva sau ceva. *Că voi întru aceaia vreame eraţi fără H*[risto]*s striinaţi de viaţa izraililor.* CORESI, L. 417/16. *Den sfătuirea legiei... ei se striinează.* id. EV. 3. *Pre fiiul de a părintelui cinsle îl streinească.* DOSOFTEI, în DA II, 758. *Nimic alt nu este care striinează de la mila lui D*[umne]*zeu ca tirănia mîndriei* (a. 1746). TDRG II, 830, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CADE. ✦ Tranz. (Învechit şi popular) A înstrăina (cu forţa) de casă. *O străină şi o lepădă de la moşie-i.* DOSOFTEI, în DA II, 758. *Foarte rău m-ai străinat Departe la alte curţi.* MARIAN, NU. 592. *Că amar m-a streinat.* DOINE, 91. *Să nu mă strinaţi departe, Că n-am tată să mă cate.* GRAIUL, I, 93.

2. Refl. (Învechit şi popular) A se înstrăina (de locul naşterii, de ţară). *Luă pre maică-sa şi să streină într-un oraş păgînesc.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 23v/16. *Dumitraşco-Vodă nu vre să ţie pre moldoveni cu dragoste, ca pre nişte streini ce-şi-au lăsat casăle şi s-au streinat de moşiile lor pentru dînsul.* NECULCE, L. 301, cf. PONTBRIANT, D., CADE, SCRIBAN, D. *De cumva m-oi streina.* MÎNDRESCU, L. P. **13.** *Prin străini m-am străinat.* ŞEZ. I, 50. *Eu de cînd m-am străinat Dumnia-la că m-ai uitat.* MARIAN, Î. 520. *Iel s-o streinat d-acasă, o umblat încolo... prin lături.* GRAIUL, I, 397. ✦ Intranz. (Învechit, rar) A petrece un interval de timp într-un loc străin. *H*[risto]*s, cc au streinat pre pămînt pentru noi.* DOSOFTEI, în DA II, 758.

3. Tranz. (Învechit) A înstrăina (ceea ce aparţine cuiva). *Cine o va streina den besearică şi o va spurca... face icrosilie.* PRAV. 196. *Cin*[e] *o are streina de la acea bseric*[ă] *să fie afurisit* (a. 1734). IORGA, S. D. XIII, 140, cf. id. ib. XVII, 46, CIHAC, I, 265, SCRIBAN, D. ✧ Refl. pas. *Să nu se streineadze împărăţiia tatălui ei.* DOSOFTEI, în DA II, 758.

— Prez. ind.: *străinez*. — Şi: (învechit şi popular) **streină** vb. I, (învechit) **strieni** vb. IV, **strienă** (ANON. CAR.), **striină**, (regional) **strină** vb. I.

— V. **străin**.

STRĂINÁRE s. f. (Învechit, rar) Acţiunea de a (se) **străina** şi rezultatul ei; înstrăinare. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pl.: *străinări*.

— V. **străina**.

STRĂINÁŞ adj., s. m. (Regional) Diminutiv al lui **străin**; străinel. **1.** Cf. **străin (1)**. Cf. ALR I 381/870, LEXIC REG. 38.

2. Cf. **străin (3)**. *Rău e străinaş pe lume.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 482.

— Pl.: *străinaşi*. — Şi: **strináş** adj., s. m. ALR I 381/870, LEXIC REG. 38.

— **Străin** + suf. *-aş*.

STRĂINÁTEC, -Ă adj. v. **străinatic**.

STRĂINÁTIC, -Ă adj. (Rar) Străin **(4)**. *Ochilor lui străinatec li-e somnul.* COŞBUC, AE. 72, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *străinatici, -ce*. — Şi: **străinátec, -ă, streinátic, -ă** (TDRG) adj.

— **Străin** + suf. *-atic*.

STRĂINĂTÁTE s. f. **1.** Orice ţară situată dincolo de graniţele patriei cuiva; altă ţară decît cea de baştină; ceea ce se află dincolo de teritoriul patriei cuiva. *Au zăbăvit în streinătate 7 ani.* NECULCE, L. 126. *Vor[nicul] din streinătate s-au aşezat în sat* (a. 1739). BUL. COM. IST. IV, 77, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Să vie din streinătate... oricîte familii vor vrea* (a. 1811). DOC. EC. 117, cf. LB. *Mulţi au fugit în străinătate.* ASACHI, P. R. 46/22, cf. VALIAN, V. *Verice boier sau neguţător român este slobod să călătorească în streinătate.* REGUL. ORG. 339/19. *S-a determinat a fugi..., călătorindu-se în streinătate.* ARISTIA, PLUT. 104/14, cf. POLIZU. *Am un mare interes, voi ca-n streinătate, Ş-anume-n Franţa mai ales, la ochi să pociu eu bate.* ALEXANDRESCU, O. 324. *Tu mori departe de-al tău pămînt! Mori trist pe ţărmul străinătăţei.* ALECSANDRI, P. I, 218, cf. EMINESCU, O. I, 6, DDRF, HAMANGIU, C. C. 886, BARCIANU. *Născută în străinătate.* D. ZAMFIRESCU, Î. 10, cf. ŞĂINEANU². *A cerut să i se bată monedă în străinătate.* IORGA, C. I. III, 14, cf. TDRG. *Om deştept, umblat în streinătate.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 303, cf. RESMERIŢĂ, D. *M-a chemat... în străinătate.* G. PETRESCU, S. 121, cf. CADE. *Nevastă-mea e plecată în străinătate.* REBREANU, R. I, 20. *I s-a pierdut urma în străinătate.* TEODOREANU, C. B. 224. *Se supăra... că-i cheltuiesc aurul în străinătăţi.* SADOVEANU, O. XVII, 185, cf. SCRIBAN, D. *Parazitau în situaţii politice în străinătăţi.* ARGHEZI, S. XI, 78, cf. DL. *Comunicări făcute în străinătate.* PREDA, R. 178, cf. DM. *Venise din străinătate, din Franţa.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 6/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Moartă cu dor După dulce frăţior, Că-i departe-n strinitate.* MARIAN, Î. 127. *Întoarce-te-ndărăt, frate, De-ţi ia bilet şi cu carte, Şi treci în străinătate.* PAMFILE, C. Ţ. 216, cf. CIAUŞANU, V. 199, ZANNE, P. VIII, 586. ✦ (Învechit) Pribegie **(1)**. *Dzilele striinătăţiei meale 130 de ani ... nu agiung dzilele striinătăţiei parinţilor miei.* PO 166/23. *Pre cei tari ai pămîntului i-au dus la streinătate, den Ierusalim la Vavilon.* BIBLIA (1688), 286¹/58, cf. TDRG, CADE.

2. (Învechit şi popular; cu sens colectiv) Grup de persoane care aparţin ca origine altei ţări decît aceea în care se află; mulţime de străini **(1)**. *Împreunaţi cu tîlhari de arnăuţi şi cu altă multă strinătate* (a. 1782). GCR II,127/19. *Petru Vodă încungiurat de atîta străinătate, va fi deschis volumele... şi se va fi mingîiot... celind.* IORGA, C. I. II, 125, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., GRAIUL, I, 38. *Nu-i trebe mai mare pară, Ca străinătatea-n ţară.* BÎRLEA, L. P. M. II, 124. *Nu pot răzbate, De străinătate, De butuci căzuţi, De voinici stătuţi.* FOLC. MOLD. I, 39. *Cu flintuliţa la spate Să mai izbîndesc odată De multă striinătate.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 380.

3. Mediu străin **(3)**, nefamiliar în care se află cineva, departe de familie şi de ai săi; p. ext. singurătate **(1)**. *Streinătatea lui H[risto]s şi meserătatea lui pre pămînt.* VARLAAM, C. 332. *Să nu să uite lacrămile meale Şi streinătatea carea duc cu jeale.* DOSOFTEI, PS. 131/10. *Cu ce s-ar putea spre folosul dumitale, nu vom lipsi, fiindu-ne milă dă streinătatea dumitale* (a. 1719). BUL. COM. IST. IV, 46, cf. ANON. CAR. *Saracă străinătate! Mult eşti fără direptate* (a. 1820). GCR II, 223/19. *Neagră e străinătatea! Crudă e singurătatea!* ALECSANDRI, P. I, 114, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D. *Pe lîngă foame, simţea apăsînd-o străinătatea.* SADOVEANU, O. XII, 678. *În străinătate-mi, pămîntean în lacrimi, Stau de veghe lîngă vatra mea de patimi.* BLAGA, P. 427, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Săracă străinătate, Mult avui de tine parte!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 191.

— Pl.: *străinătăţi* şi (popular şi familiar) *străinătăţuri*. — Şi: (învechit şi popular) **streinătáte, strinătáte, striinătáte,** (regional) **strinitáte** s. f.

— **Străin** + suf. *-ătate*.

STRĂINÉL, -ÉA adj., s. m. şi f. (Popular) Diminutiv al lui **străin**; (regional) străinaş. **1.** Cf. **străin (1)**. *Străinel, bădiţul meu, De vrei să ştii ce sînt eu, Întreabă tu florile.* ALECSANDRI, P. I, 97, cf. DDRF, CADE, DL. *Săraci, ochişorii mei,... Nu văz oameni d-ai mei, Ci tot negri străinei.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 200. *Şed şapte frăţini: Numai unu-i străinel, Nu ţine nime cu el.* ŞEZ. V, 91, cf. I, 114.

2. Cf. **străin (3)**. [Copiii] *mult sînt mititei, Mult sînt străinei, Sărmanii de ei!* TEODORESCU, P. P. 277. *Of! Streinel Ca mine Nu mai este nime.* SEVASTOS, C. 211. *De mi-aş avea Un măr verde-n grădinea Şi o dulce surorea, N-aş fi aşa streinea.* BUD, P. P. 26. *Că de-aş fi la mama mea, M-aş scula cînd eu aş vrea... Şi dacă-s la străinele, Scolu-mă cînd strigă ele.* BÎRLEA, L. P. M. I, 116.

— Pl.: *străinei, -ele*. — Şi: **streinél, -éa** adj. s. m. şi f.

— **Străin** + suf. *-el*.

STRĂINÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit, rar) Care aparţine străinilor **(3)**. *Scoate-me de mărule fiilor striiri (striireşti* V). PSALT. 298, cf. DHLR II, 108, 321.

— Pl.: *străineşti*. — Şi: **striinésc, -eáscă** adj.

— **Străin** + suf. *-esc*.

STRĂINÉŞTE adv. (Regional) Ca străinii **(1)**; în felul străinilor; după model străin **(1)**. *A mînca streineşte, a purta haine streine.* JIPESCU, ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D., SFC II, 140. ✦ (Învechit, rar) Într-o limbă străină. *Moscalii, ruşii, bulgarii tot un neam sînt, fără alte numiri ce au străineşte, adecă la străini.* M. COSTIN, ap. CADE.

— Şi: (regional) **streinéşte** adv.

— **Străin** + suf. *-eşte*.

STRĂINÍC, -Ă adj., s. m. şi f. v. **stranic**.

STRĂINICÍ vb. IV v. **străinici**.

STRĂINÍE s. f. **1.** (Rar) Calitate de străin **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Învechit; cu sens colectiv) Mulţime de oameni străini **(1)**. *Pîn-am fost plin de avuţie, Mă cerca şi străinie.* POP. ap. SCL 1960, 547.

— Pl.: *străinii*.

— **Străin** + suf. *-ie*.

STRĂINÎME s. f. (Regional) **1.** (Cu sens colectiv) Mulţime de străini **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.

Streinimea și netactul... guvernelor... au adus turburare în starea vieții orașelor. JIPESCU, ap. TDRG, cf. PASCU, S. 142, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, SFC I, 68.

2. Străinătate **(3)**. Cf. CADE, DL, DM, SFC I, 60. *De nu m-a dori nime, Duce-m-oi prin străinime.* PAMFILE, C. Ț. 214.

— Și: **streiníme** s. f.

— **Străin** + suf. *-ime.*

STRĂINIÓR, -OÁRĂ adj. (Popular) Diminutiv al lui străin **(3)**. Cf. CADE, DL, DM. *Străiori, făr'de părinți.* TEODORESCU, P. P. 510. *Deschide-ți ochișorii Și ți-i vedea frățiorii Cum i-ai lăsat... străiniori!* MARIAN, Î. 132. *Nu e frate, nu e sor', Numai singur străior, Parca-ș fi picat din nor.* REV. CRIT. I, 466. *Bățețelul striior Se făcu tot din ai lor.* ȘEZ. IV, 133. *Mititel că rămăsei, Mititel și striior.* MAT. FOLK. 1 236. *Părinții mi s-a-ngropat, Eu striior am rămas.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 158, cf. GRAIUL, I, 112. *Cine e străin ca mine? Numai tufa din pădure Este streioar' ca mine.* PAMFILE, C. Ț. 218, cf. BL III, 19. *Plec pîn străiniori Și las acasă trei surori.* FOLC. OLT.—MUNT. III, 315.

— Pl.: *străiniori, -oare.* — Și: **străiór, -oáră, streiór, -oáră, striiór, -oáră** adj.

— **Străin** + suf. *-ior.*

STRĂINÍSM s. n. (Astăzi rar) Ceea ce aparține străinătății **(1)** sau ceea ce este specific străinilor **(1)**; p. ext. cuvînt sau expresie împrumutată dintr-o limbă străină (și neasimilată de limba proprie, v. barbarism). *Înșiră la litere... într-o limbă ... plină de solicisme și de străinisme.* HELIADE, O. II, 43. *Prin străinisme sau barbarisme, cuvinte și frazuri streine vîrîte în limba cea adevărată.* BĂLĂȘESCU, GR. 3/8. *Nu ne place... streinismii ce a introdus.* FILIMON, O. II, 340. *Influența străinismului a fost mai mică.* BOLINTINEANU, O. 282. *Străinismuri slavone.* ODOBESCU, S. I, 364. *Neolatînele occidentale au destui străinismi.* V (1883), 16, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Trăim într-o epocă de reacțiune contra străinismului.* în PLR II, 97, cf. ȘĂINEANU², TDRG. *Din condeiul său pică străinizme la fiecare pas.* BUL. COM. IST, II, 15, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DEX

— Scris și: *străinizm.* — Pronunțat: *stră-i-.* — Pl.: *străinisme* și (învechit) *străinismuri,* (m.) *străinismi.* — Și: (învechit) **streinísm** s. n.

— **Străin** + suf. *-ism.*

STRĂINIȘÓR, -OÁRĂ adj. (Prin sud-vestul Olt.) Diminutiv al lui străin **(3)**. *Verde frunză merișor, Cin'ca (cine e ca) neica strinișor?* JAHRESBER. VII, 81. *Străinișor ca mine nu-i, Numai puiul cucului.* Com. din ORODEL—BĂILEȘTI.

— Pl.: *străinișori, -oare.* — Și: **strinișór, -oáră** adj.

— **Străin** + suf. *-ișor.*

STRĂINOMANÍE s. f. (Rar) Admirație față de străinătate **(1)** sau față de tot ce aparține străinătății; manie pentru folosirea cuvintelor sau expresiilor străine **(1)**. Cf. cosmopolitism. *Plecarea pentru educația superficială și streino-manía pun pedeci puternice la orice țintire națională.* ASACHI, Î. 9/31. *Am mai luat în rîs această străinomanie introdusă în limba noastră.* I. NEGRUZZI, S. I, 429. [Limba română] *a ieșit victorioasă din lupta împotriva cosmopolitismului și a „străinomaniei".* T august 1969, 21.

— Scris și: *străino-manie.* — Pl.: *străinomanii.*

— **Străin** + **manie.**

STRĂINÚC, -Ă adj. (Prin Transilv., prin Bucov. și prin nordul Mold.) Diminutiv al lui străin **(3)**. Cf. PAMFILE, A. R. 260, PASCU, S. 132, DL, DM, SFC VI, 93, 94. *Rămîi țară străinucă, Rămîi țară, tu, de mine.* ȘEZ. XII, 96.

— Pl.: *străinuci, -ce.*

— **Străin** + suf. *-uc.*

STRĂIÓR, -OÁRĂ adj. v. **străinior.**

STRĂISTUȚĂ s. f. v. **trăistuță.**

STRĂÍȘTE s. f. v. **striște.**

STRĂÍȚĂ s. f. (Regional) Hăinuță. Cf. DDRF, TDRG. *Avea băiatul... trupul îmbrăcat bine în niște străițe calde.* CAMILAR, N. II, 285. *Au venit căsenii fetei acasă și au aflat-o în străițele ei rupte și ferfeniloase.* SBIERA, P. 214. *Neagră la cosiță, Neagră la străiță, Ce-mi spui pe Bistriță?* FOLC. MOLD. I, 87.

— Pl.: *străițe.*

— **Strai** + suf. *-iță.*

STRĂIȚIȘOÁRĂ s. f. v. **trăistișoară.**

STRĂIȚÚCĂ s. f. v. **trăistucă.**

STRĂIÚȚ s. n. (Învechit) Hăinuță. *Un străiuț de o coloare sură și cu mînecele unse... și cu niște pantaloni scurți... făceau îmbrăcămintea sa zilnică.* F (1884), 110.

— Pl.: *străiuțe.*

— **Strai** + suf. *-uț.*

STRĂJÁC s. n. **1.** (Transilv., Ban. și Bucov.) Saltea **(1)** (cu paie); (regional) sălmăjac. Cf. KLEIN, D. 196. *Din străjac scoate o pungă de piele și numără din aceea patru fiorini.* FM (1845), 227²/18. *În pat se află o dricală (strojac) împlută cu paie.* LIUBA — IANA, M. 97, cf. CADE. *Așternutul se udase..., apa se scurgea prin strijac.* VLASIU, A. P. 21, cf. SCRIBAN, D., CV 1950, nr. 4, 34. *Mama a scos paiele din strujacul de pe pat.* CAMILAR, C. 35. *Le-am ascuns în strujacul din pat.* V. ROM. octombrie 1958, 33, cf. DM, DEX, ALR I 338/158, 164, 190, ALR II/I MN 137, 3 895, ALRM II/I h 356, com. din MONOR — REGHIN, A I, II, III, IV, LEXIC REG. II, 108, MAT. DIALECT. I, 95, 191, 267, TEAHA, C. N. 268.

2. (Regional) Dos de saltea **(1)** (Rișnov). Cf. VARONE, J. R. 66.

3. (Regional) Țesătură țărănească (Orlat — Sibiu). Cf. H XVII 237.

— Pl.: *străjace* și *străjacuri.* — Și: **străjeác** (ALR II/I MN 137, 3 895/130), **strejác** (A II 3, 8, 12), **strejeác** (ALR II/I MN 137, 3 895/182), **strejéc** (ib. 3 895/310), **strijác** (A II 12), **strizác** (ib.), **strijác** (ALR II/I MN 137, 3 895/157, A II 12, TEAHA, C. N. 268), **strojác** (pl. *strejece* A I 22, TEAHA, C. N. 268), **stromojác** (A I 17, 36, LEXIC REG. 67), **strujác** (pl. și *strujece* ALR II/I MN 137, 3 895/219, 260, 272, 279, 346, 349, 353), **ștrojác** (A I 12), **ștrujác** (ALR II/I MN 137, 3 895/833, A I 12) s. n.

— Din germ. **Strohsack.**

STRĂJÁN s. m. v. **străjer.**

STRĂJÁR[1] s. m. v. **stejar.**

STRĂJÁR[2] s. m. v. **străjer.**

STRĂJÁTĂ s. f. v. **străgheață.**

STRĂJĂRÍE s. f. v. **străjerie.**

STRĂJEÁC s. m. v. **străjac.**

STRĂJÉR, -Ă s. m. și f. **1.** S. m. Locuitor de la graniță (din Moldova) care era însărcinat cu paza frontierei țării în regiunile de munte, plăieș **(I 2)**, străjă **(2)**; p. gener. (învechit și popular) paznic² **(1)**; (învechit) străjuitor **(1)**. V. santinelă, gardian. *Era trimis Foca de străjari să le ceară mîrtic.* MOXA, ap. BOGDAN, O. 429. *Simion Pioarul... au fost străjar, deci lui i să duc[e] capul acum* (a. 1625). ROSETTI, B. 92. *Ca un strejor în toate părțile priveghiia.* URECHE, L. 133. *Strejarul să sui pre turn.* BIBLIA (1688), 272²/14. *Au îmbătat... pe*

străjerii ce-l păzîè. NECULCE, L. 112, cf. ȘINCAI, HR. I, 63/18, BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Supt munții de la hotar... este și pichetul străjerilor.* FĂTU, D. 162/18, cf. POLIZU. *Strejarii cei armați se deteră într-o parte.* PELIMON, I. 189/19, cf. CIHAC, II, 371, LM. *Străjerul... ia mosneagul și-l duce înaintea împăratului.* CREANGĂ, P. 80. *În turn străjerul sună din corn.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 316, cf. DDRF. *Erau Lîngă comandantul pieții, Toți străjerii și-așteptau.* COȘBUC, P. I, 326, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Se da căpeteniei străjerilor... un titlu.* IORGA, C. I. II, 156, cf. TDRG, PASCU, S. 91. *E un frate... pus într-o țăpușe și păzit de douăsprezece străjari.* LUNGIANU, C. 65, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sosiră străjeri cu arme aurite și dregători.* SADOVEANU, O. XII, 98, cf. SCRIBAN, D., DR. X, 346. *S-a nenorocit, ca un străjer care-și părăsește postul.* TUDORAN, P. 627, cf. LTR[2], DL, DM, MIHĂILĂ, T. 139. *Locuitorii satelor care făceau de pază sau de strajă... au fost numiți străjeri.* STOICESCU, C. S. 154, cf. DER, M. D. ENC., DEX. *Cînd au văzut că horăesc străjerii, au intrat... în grajd.* SBIERA, P. 256. *Măi strejari,... Cè păziț voi aicea?* VÎRCOL, V. 29, cf. ALR I 1 408/9, 370, 378, 388, 528, 550, 1 708/354, ALR SN III h 902, A V 18. ◇ Fig. *Mai trăiești, și-ți merge bine, Vechi străjer? Nu m-ai uitat? E de mult de cînd n-am stat, Ulmule, sub tine.* COȘBUC, P. I, 260. *Dacă... nu s-ar fi găsit... străjeri care să apere... visteria graiului nostru...?* în PLR II, 42. *S-a dus... păzitorul statornic, cinstitul și harnicul străjer al cărților.* IORGA, P. A. H, 88. *S-or ridica... străjerii amarului, și-ai morții.* GOGA, POEZII, 81. *Străjeri ai nopții plopii se-nșiră Pe drumul tainic.* DENSUSIANU, L. A. 38. *Dorurile toate adunate Pe unda-n fund a cerului străjar, Pe care noaptea trec întunecate Luntrile.* ARGHEZI, VERS. 50, cf. DL, DM. ◇ Compus: (învechit, rar) **strejar-major-general** = șeful avangărzii. *June cu totul închinat lui, comitele Tomaso..., strejar-major-general, ... o sprijini.* BĂLCESCU, M. V. 477.

2. S. m. și f. Membru al străjeriei **(2)**. Cf. SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX.

3. S. m. Construcție formată dintr-un grup de stîlpi de lemn, montată lîngă piciorul unui pod de lemn, pentru a-l apăra de loviturile plutelor. *Străjerii se așază în jurul paleei respective, distanțați de aceasta.* LTR[2], cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *străjeri, -e.* — Și: (învechit și popular) **străjár, strejár,** (regional) **străján** (ALR I 1 408/9, ALR SN III h 902/105) s. m.

— **Strajă** + suf. *-ar.*

STRĂJEREÁSĂ s. f. **1.** (Învechit, rar) Femeie care face de strajă **(1)**; soția străjerului **(1)**; (învechit, rar) străjerița **(1)**. Cf. LM, SCRIBAN, D.

2. (Rar) Străjeră, v. străjer **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *străjerese.*

— **Străjer** + suf. *-easă.*

STRĂJERÉSC, -EÁSCĂ adj. Care aparține străjeriei **(2)**; care este specific străjeriei; de străjer **(2)**. Cf. SCRIBAN, D. *Și-l aminti din perioada cînd făcuse instrucția străjerească la Breaza.* T. POPOVICI, SĂ. 80.

— Pl.: *străjerești.* — Și: (rar) **strejerésc, -eáscă** adj. SCRIBAN, D.

— **Străjer** + suf. *-esc.*

STRĂJERÍ vb. IV. Intranz. (Neobișnuit) A introduce străjeria **(2)** într-o școală. Cf. IORDAN, L. R. A. 239.

— Prez. ind.: *străjeresc.*

— V. **străjer.**

STRĂJERÍE s. f. **1.** (Învechit) Garnizoană a unei cetăți; pază **(II 1)**. *Lesne au cuprins Bălgradul, aflîndu-l fără de străjărie.* ȘINCAI, HR. II, 296/33.

2. Organizație de elevi, cu caracter obligatoriu, creată în România, în timpul dictaturii lui Carol al II lea. Cf. SCRIBAN, D., DER, DEX.

3. (Rar) Calitatea de străjer **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *străjerii.* — Și: (învechit) **străjărie** s. f.

— **Străjer** + suf. *-ie.*

STRĂJERÍȚĂ s. f. **1.** (Învechit, rar) Femeie care face de strajă **(1)**; soția străjerului **(1)**; (învechit, rar) străjereasă **(1)**. Cf. LB, LM.

2. Străjeră, v. străjer **(2)**. *A fost străjerită în copilărie.*

— Pl.: *străjerițe.*

— **Străjer** + suf. *-iță.*

STRĂJÍ vb. IV. Tranz. (Învechit) A păzi **(I 1)**. Cf. LB. *Văd călărețîi străjînd porțile frumos iluminate.* F (1883), 319, cf. BARCIANU, ALEXI, W., SFC IV, 117.

— Prez. ind.: *străjesc.*

— V. **strajă.**

STRĂJIÁC, -Ă s. m. și f. v. **strijnic[1].**

STRĂJNEC s. m. v. **strijnic[1].**

STRĂJNIÁC, -Ă s. m. și f. v. **strijnic[1].**

STRĂJNÍC s. m. v. **strijnic[1].**

STRĂJNICÍ vb. IV v. **strășnici.**

STRĂJNICÍE s. f. (Învechit, rar) Strajă **(1)**. *Acest Domn cu mare pompă și cu străjnicie au intrat în București, avînd cucă împărătească și două tuiuri.* DIONISIE, C. 167. ◇ Fig. [Moise] *urcîndu-se în munte sub a serii străjnicie Cu nori groși de ceață albă se-mbracă pe vecinicie.* MACEDONSKI, O. I, 100.

— Pl.: *străjnicii.*

— **Strajnic** + suf. *-ie.*

STRĂJÓȚ s. n. (Regional) Vîrf de deal (Mehadia — Orșova). Cf. ARH. OLT. III, 387.

— Pl.: ?

— Cf. strajă.

STRĂJUÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Folosit și absol.) (Învechit, popular și familiar) A păzi **(I 1)**. *Dziseră dracii miei mie cei ce străjuia sufletul mieu.* PSALT. HUR. 60[v]/25. *Zise sutașului se străjuiască Pavelu.* COD. VOR.[2] 32[r]/1. *Pentru furii și ucigătorii să străjuiască... noaptea.* CORESI, EV. 266. *Cela ce va arăta casa sau lăcașul cuiva, unde să va fi ascuns vrăjmașul cuiva, pentru să-l ucigă sau va străjui cînd va veni vrăjmașul lui să-l ucigă, acesta să să cearte tocma ca și cel vinovat.* PRAV. 310. *Boteză pre toți în casa aceai a unde străjuia pre sv[i]nia fecioară.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 141[v]/33. *Au încungiurat și au străjuit pre el toată noaptea.* BIBLIA (1688), 186[1]/44. *Ieșind Andriiaș den coliba ciobanului, s-au lăsat supt un brad să odihnească puțintel și au zis lui Nicolae să-l străjuiască.* N. COSTIN, L. 593. *Ș-au pus străji de străjuiè..* NECULCE, L. 235, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 251, BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Cînd strejile hotarălor sînt în paza lor, ținîndu-și posturile și strejuind, împlinindu-și slujba, fieștecine trebuie să le socotească cu adevărat de streji.* CR (1829), 51/2. *Cei mai buni prieteni lîngă dînsul strejuiesc.* HELIADE, O. I, 415. *Însărcinarea de a străjui la șanțuri.* FM (1842), 219[1]/16, cf. VALIAN, V. *Pre al doilea fiiu iară L-au pus iar să străjuiască.* BĂLCESCU, M. V. 541. *Toată ziua strejuiau polecile.* BĂLCESCU, M. V. 541. *Copiii și aprozii... pre voievod... la războaie străjuiau.* NEGRUZZI, S. I, 125, cf. POLIZU, CIHAC, II, 371. *Fata mea are să se culce desară,... iară voi să mi-o străjuiți toată noaptea.* CREANGĂ, P. 265, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M. 434, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, CADE. *Eu străjuiesc aici, voi, pe la ferestre.* GALACTION, O. A. II, 38. [Soldații] *străjuiau vilele.* BRĂESCU, V. A. 113. *Ciobanii... străjuiesc turmele de oi.* STANCU, D. 385. *În noaptea aceea... străjuia dorobanțul cu strașnică poruncă.* SADOVEANU, O. VII, 330,

cf, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Să puse să străjuiască o grămadă* [de spice]. RETEGANUL, P. V, 59, cf. BUD, P. P. 82. *Iată că te-am strejuit.* PĂSCULESCU, L. P. 249, cf. CIAUȘANU, GL., MAT. DIALECT. I, 236. *Mărul l-ai păzi și l-ai străjui.* BALADE, I, 440. *Și flăcăii la fereastră Străjuind căsuța noastră.* FOLC. MOLD. II, 71. ✧ Fig. *I-ar fi străjuit liniștea somnului la căpătîi.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 23. *În zarea asfințitului străjuiesc codrii arămii.* id. N. 179. *Voi singuri străjuiți altarul Nădejdii noastre spre mai bine.* GOGA, P. 8. *În dosul împrejmuirii, un șir de plopi bătrîni străjuiau ca un front de ostași de gardă.* REBREANU, R. I, 78. *Nucul... străjuiește în preajma ei.* HOGAȘ, DR. II, 113. *Pădurile străjuiau în depărtare.* GALACTION, O. 38. *Deasupra haoticului drum, Cupolele nocturne te-or străjui hieratic.* I. BARBU, J. S. 19. *Subt Ursa-Mare, surpat de bureți, ... Bradul bărbos străjuiește mereu.* BLAGA, P. 177. *Ce să fie... dincolo de această ușă care străjuie intrarea?* CINEMA, 1968, nr. 12, 4. ✦ (Prin analogie) A pîndi **(1)**. *Lupii care îmblă străjuind pe la răspînteni.* NEGRUZZI, S. II, 93. ✦ (Regional) A priveghea **(3)** (Feneș — Alba Iulia). Cf. ALR II/I h 169/102.

2. Refl. (Învechit și popular) A se păzi **(4)**. *De nu-ș va cruța voinici, la vreamea de oaste, ce-i va învăța să se străjuiască ziua și noaptea, pe sineș va mîntui de vrăjmașii lui și oastea încă nu-i va peri.* CORESI, EV. 71. *Pînă cînd ne vom feri? Pînă cînd ne vom străjui?* VARLAAM, C. 88. *Vă străjuiți, cum să străjuiește și porumbul de vănătoria uleului.* NEAGOE, ap. GCR I, 167/32. *Și s-au sculat Avimeleh și tot nărodul cel împreună cu el noaptea și s-au străjuit peste Sichima, în patru căpătenii.* BIBLIA (1688), 181¹/55. *Oamenii... să sfătuiesc... și să strejuiesc de stricăciunea temută.* PISCUPESCU, O. 91/6. *Începuseră oamenii a fugi ca în bejăniile tătărești, cei care rămîneau se înarma și se străjuiau prin casele lor.* RUSSO, S. 20. [Ciuta] *Iarbă nu păștea, Nici apă nu bea Ci se strejuia Strajă de trei părți.* TEODORESCU, P. P. 58, cf. CIAUȘANU, GL. *Omul trebuie să se strejuie.* MAT. DIALECT. I, 236.

3. Tranz. (Complementul indică suprafețe, construcții etc.) A forma marginile, limitele; a delimita, a limita, a mărgini **(1)**, a țărmuri. V. contura, încadra. *Coliba străjuia un drum mare.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 102. *Casele negre străjuiau... ulița largă.* REBREANU, P. S. 28. *Mă aștepta ... lîngă pîlcul de salcîmi care străjuia casa.* SADOVEANU, O. III, 646. *Un fir de văzduh străjuiește drumul la stele.* ARGHEZI, S. VIII, 66, cf. DL. *Salcîmul tăiat străjuia... toată partea aceea a satului.* PREDA, M. 85, cf. DM. *Pantele... străjuite de brazi seculari.* CINEMA, 1968, nr. 1, XIV, cf. DEX. ✧ Fig. *Fața... rotundă și brunetă era străjuită din dosul fiecărei urechi de cîte o mică pingea de păr castaniu.* HOGAȘ, M. N. 32.

4. Tranz. (Prin nordul Transilv.) A însăila Cf. ALR I 1 754/218, ALR II 5 766/219, ALR SN II h 525/219.

— Prez. ind.: *străjuiesc.* — Și: (învechit și popular) **strejui** (prez. ind. și *strêjui*) vb. IV.

— **Strajă** + suf. *-ui.*

STRĂJUIÉTE adj. pl. (Regional; despre haine) Care sînt plouate și au pierdut culoarea inițială, îngălbenindu-se (Poiana — Vașcău). Cf. TEAHA, C. N. 267. *Îs străjuiet'e haińile.* id. ib.

— Etimologia necunoscută.

STRĂJUÍRE s. f. (Învechit și popular) Faptul de a **străjui (1)**; pază **(I 1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VALIAN, V. *În ceea ce să atinge de vamă, strejuire și alte îngrijiri... să statornicească a să pune la cale după cum va socoti* (a. 1839). DOC. EC. 720. *Va îngriji paznicii trebuincioși ca să privegheze pentru a lor strejuire.* REGUL. ORG. 344/4, cf. POLIZU. *În cetățuie se afla optsprezece plăieși trimiși de ispravnicul de Neamț, pentru străjuire.* NEGRUZZI, S. I, 169. *Cu străjuirea voastră era vai de pielea noastră!* CREANGĂ, P. 269; cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Au fost trimise către ispravnicatele de peste Olt ca să facă străjuirile necesare.* OȚETEA, T. V. 159, cf. DL, DM, DEX. *Făceam gardă pe-aici pi la podu Dunării, strejuire.* VÎRCOL, V. 35. *La cele dă străjuire cu mare privighere, ca să nu te calce cei dinafară.* ZANNE, P. VIII, 585. ✧ Fig. *Să și privegheză strejuirea* [căsniciei]... *de amîndouă părțile și se pedepsesc călcătorii de lege.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 44/23. *Se aprinse la răsărit, ca o candelă de străjuire, luna plină.* HOGAȘ, DR. I, 270. ✦ Pîndă. Cf. DEX.

— Pl.: *străjuiri.* — Și: **strejuíre** s. f.

— V. **străjui.**

STRĂJUÍT, -Ă adj. (Învechit) Păzit² **(1)**. Cf. LB, LM. *Strejuit, și înaintea monarhului au intrat De-a craiului vedere nicicum nu s-au spăimîntat.* POGOR, HENR. 93/22, cf. PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D. ✦ Interzis. *Tot lucrul strejuit se jinduiește mai mult.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 43/20.

— Pl.: *străjuiți, -te.* — Și: **strejuít, -ă** adj.

— V. **străjui.**

STRĂJUITÓR, -OÁRE s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. (Rar la f.) (Învechit) Paznic² **(1)**. *În deșert preveaghe veghietorul (stră[jui]torîul* H). PSALT. 274. *În patru părți împart noaptea străjuitorii.* CORESI, EV. 265, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Un strejuitor a murit de frîg.* CR (1830), 424²/3. *Să ia anume porunci la mînă către șefii carantihelor și strejuitorii mărginilor* (a. 1832). DOC. EC. 498. *Asemenea înscrieri... să vor adeveri... și de străjuitorul granifei.* REGUL. ORG. 67/32. *Nimene din străjuitorii picheteloŕ nu vor fi întrebuințați la altă slujbă.* I. IONESCU, M. 273, cf. BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DEX.

2. Adj. (Învechit; astăzi rar) Care străjuiește **(1)** pe cineva sau ceva. *Deșteaptă simțirea dulăului pururea străjuitoriu trebuia.* CANTEMIR, I. I. I, 95, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Alerg... pînă-n zori Ca cîinii strejuitori.* MUMULEANU, C. 90/17. *Avea și cea mai strejuitoare și apărătoare pravilă.* PISCUPESCU, O. 23/4, cf. HELIADE, O. I, 152. *Tablă arătătoare de numele strejuitorilor săteni însărcinați cu paza pichetului.* REGUL. ORG. 502/2, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Arta a fost stăpînită de curte... străjuitoare a celei mai strînse ortodoxii.* IORGA, C. I. III, 7. *Pîndesc... să vadă licărind făclia străjuitoare.* ANGHEL, PR. 16, cf. DL, DM.

— Pronunțat: *-ju-i-.* — Pl.: *străjuitori, -oare.* — Și: (învechit) **strejuitór, -oáre** s. m. și f., adj.

— **Străjuí** + suf. *-tor.*

STRĂLĂUZÍT, -Ă adj. (Prin vestul Olt.) Prostit. Cf. VÎRCOL, M.

— Pronunțat: *-lă-u-.* — Pl.: *strălăuziți, -te.*

— Pref. *stră-* + **lud**, influențat de *zălud.*

STRĂLÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A face să simtă o durere puternică; (popular) a înjunghia (Orăștie). Cf. LEXIC REG. II, 102. *M-a strălit la inimă, strălește prin ochi.* ib.

— Prez. ind. pers. 3: *strălește.*

— Din scr. **strjeliti.**

STRĂLIBÁT, -Ă adj., s. m. și f. v. **sturluibat.**

STRĂLÍMPEDE adj. (Rar) Deosebit de clar, de limpede; de o limpezime desăvîrșită. Cf. DL. *Mai presus de toate strălimpedea lumină A inimii și-a minții.* DEȘLIU, G. 51, cf. DM, SFC I, 40. *Voi mi-ați apărut... la marginea unui rîu [strălimpede.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 81, 20/3, cf. DEX. ✧ Fig. *O apă lin își mînă strălimpezile liniști.* PILLAT, P. 142. ✦ (Despre glas) Care răsună distinct, deslușit. *Auzea... Un strălimpede glas.* V. ROM. iulie 1953, 77, cf. DL.

— Pl.: *strălimpezi.*

— Pref. *stră-* + **limpede.**

STRĂLIMPEZÍRE s. f. (Neobișnuit) Claritate; limpezime; puritate desăvîrșită. *Cleștarul, strălim-*

pezirea versurilor, nu reprezintă o realitate inițială, ci o concluzie. V. ROM. ianuarie 1954, 159.

— Pl.: *strălimpeziri.*

— Pref. *stră-* + **limpezire.**

STRĂLÍT, -Ă adj. (Învechit rar; despre blocurile de sare gemă) Care a fost cîntărit. *6 drobi (de sare) străliți de la 100—120 ocă.* ap. CIHAC, II, 363.

— Pl.: *străliți, -te.*

— Cf. s t r e l i c i.

STRĂLÍȚĂ s. f. v. **strelici.**

STRĂLÚC s. m. Insectă din ordinul coleopterelor, de culoare verde sau roșcată, cu un luciu metalic specific, cu aripile albastre-verzui, fin punctate, care trăiește mai ales pe trunchiuri de salcie sau pe răchită *(Aromia moschata). Străluciul petrece mai cu seamă pe răchiți... și cînd îl prinzi, răspîndește un fel de miros ca de mosc.* MARIAN, INS. 88, cf. JAHRESBER. XII, 121, CADE. *Unul dintre cei mai frumoși* [gîndaci] *... este străluciul...; ca tăiat în pietre scumpe.* SIMIONESU, F. R. 298, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *străluci.* — Și: (rar) **strălúciu** s. m.

— Postverbal de la **străluci.**

STRĂLUCÁ vb. I v. **străluci.**

STRĂLUCEÁLĂ s. f. (Învechit) Strălucire **(1)**. Cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, SFC I, 40.

— Pl.: *străluceli.*

— **Străluci** + suf. *-eală.*

STRĂLÚCI¹ s. m. v. **strelici.**

STRĂLUCÍ² vb. IV. I n t r a n z. **1.** A produce o lumină vie, strălucitoare; a răspîndi o lumină puternică sau a reflecta puternic lumina primită, a l u m i n a, a l u c i, (v. r ă z a, z ă r i); a produce o lumină puțin intensă (și intermitentă) ca o scînteie **(I 1)**, a l i c ă r i, a l u c i; a scăpăra[1] **(2)**, a scînteia **(2)**, a sclipi **(1)**, a sticli **(1)**, (rar) a strălumina **(1)**, (regional) a sclipui[1]. *Deca străluce soarele cu zăduhul, seacă iarba.* COD. VOR.[2] 56r/8. *Deci străluci lumină și fugi întunearecul.* MOXA, ap. GCR I, 57/14, cf. ST. LEX. 149/1. *Semnul... străluci mai vîrtos decît soarele.* NEAGOE, ÎNV. 73/18. *Arcul întins încoardă, arma-i strălucește, De strică și răstoarnă în ce se opreaște.* DOSOFTEI, PS. 26/7, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Luna strălucind întocmai ca soarele.* DRĂGHICI, R. 106/10, cf. VALIAN, V. *Stelele strălucesc de o mai vie lumină.* NEGRUZZI, S. I, 58. *Doritul soare Strălucește și dizmeardă oceanul de ninsoare.* ALECSANDRI, P. III, 10. *Pînzele de paingin străluceau vioi în lună.* EMINESCU, P. L. 29. *Două lacrimi mari, strălucind în ochii ei.* id. N. 8. *Pe jol toarnă o movilă de galbeni, ca e străluceau la soare.* CREANGĂ, P. 69. *Girla înghețată... strălucește în curmezișul șesului.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 89, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Sălbi, brățare, paftale strălucesc de lumina soarelui.* IORGA, C. I, I, 131. *Ca o pleată de aur strălucea șivoiul de beteală.* ANGHEL, PR. 25. *Mîndrul soare străluci deodată.* IOSIF, P. 58, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Planeta Marte strălucește mai luminos ca oricînd.* LOVINESCU, C. IV, 178, cf. SCRIBAN, D. *Soarele... strălucește ca într-o pînză de Veronese.* VIANU, A. P. 249. *Deasupra, strălucesc mii de stele.* BOGZA, A. Î. 64. *Vîrfurile colinelor strălucesc în lumina vie a soarelui.* id. C. O. 237. *Deodată cuțitul strălucește, Un om răcnește.* ISAC, O. 38, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Privește Cerul care strălucește.* ALECSANDRI, P. P. 145. *Dar soarele strălucește, Dorul, mîndră, se topește!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 134. *Mîndru-i ceriu, sfîntu soare Strălucea o sărbătoare.* ALEXICI, L. P. 14. *Pe badiul cînd vedea... Paloșe Cum strălucea, Îndărăt că se trăgea.* BALADE, II, 107. [Haina] *strălucă mai mult.* O. BÎRLEA, A. F. II, 246. *Soarele strălucea, grîiele se cocea.* FOLC. MOLD. I, 291. *Nu e aur tot ce străluce.* ZANNE, P. I, 115. ✧ F i g. *Că den început amu era dereptatea și strălucea luminat.* CORESI, EV. 23. *Strălucí-va întru zilele lui dereptate* (a. 1710). GCR I, 367/17. *Mult să osibesc oamenii... dintră care toate strălucește nemărginita înțelepciune.* CALENDARIU (1814), 103/14. *Frumusețea, grațiile, bucuria... strălucea... pe obrazul lor.* PLEȘOIANU, T. I, 162/30. *Încă o dată mai străluci steaua lui Mihai.* MAG. IST. I, 270/6. *Cîntecul strălucește din ce în ce mai tare.* CARAGIALE, O. I, 174. *Făcea impresia unei fete... dacă mîndria și dragostea de mamă n-ar fi strălucit atît de fierbinte.* REBREANU, R. I, 56. *Adevărul nu strălucește dintr-odată în opera savantului.* VIANU, E. 67. *Strălucea de mulțumire.* VINEA, L. II, 312. *Ici-colo strălucesc imagini plastice.* IST. LIT. ROM. II, 347. *Lucrări rupte de viață... în care strălucește pură numai impostura.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 212. (T r a n z. f a c t.) [Domnia] *o s-o strălucească Măria ta, împodobind-o tot cu diamanturi și brileanturi.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 60. (R e f l.) *Sufletul carele s-au învrednicit a să împărtăși cu duhul luminei lui și s-au strălucit de la frumusețea negrăitei slavei lui* (a. 1775). GCR II, 107/11. ✧ T r a n z. *Soarele strălucește toate cîte-s pre supt cer.* VARLAAM, C. 376. ✧ T r a n z. f a c t. *La Gruia se repezea, Palosul îș strălucea, Printr-însul El petrecea.* TEODORESCU, P. P. 632. *Soarele-n față puneți-oi Lipi-ți-l-oi Strălucite-te-oi.* MARIAN, V. 95. ✦ P. a n a l. A da impresia de strălucire **(1)** prin curățenie, prin albeață. *Dinții ei albi străluceau.* COCEA, S. II, 22. *Pietrele curții Bistriței străluceau de curățenie.* BARBU, PRINC. 100, cf. DEX. ✦ (Despre ochi, privire) A avea o strălucire specifică, vie, care trădează un sentiment puternic; a licări, a luci, a scăpăra[1] **(3)**, a scînteia **(2)**, a sclipi **(2)**, a sticli **(1)**. *Cum străluci-n ochii-ți! și întreg dreptate Acest mare nume.* HELIADE, O. I, 92. *Ochii lui... străluceau pare că de putere și energie.* EMINESCU, P. L. 83. *Face niște ochi mari în care strălucește o profundă admirație.* CARAGIALE, O. I, 60. *Și-n ochii tăi văd strălucind scînteia Din focul... dragostei de lege.* GOGA, POEZII, 19. *Întrebările stăruiau... Ochii sălii străluceau la pîndă.* TEODOREANU, M. III, 139. *Privirea îi străluci de o bucurie mare.* PREDA, D. 100. *Ochii îi străluciră mînios.* T. POPOVICI, ȘE. 252. *Ochii tăi de pietre scumpe Strălucesc ca roua-n luncă.* FOLC. MOLD. II, 192. ✦ (Învechit și popular) A fulgera. Cf. ALR I 1 246/28, 30, 35, 45, 49, 69, 75, 77, 79, 618, 850, 856, ALR SN VII h 2 244 MN 53, 76, 872, LEXIC REG. 56. ✧ F i g. *Astfel Haridim atuncea a tunat și-a strălucit.* PANN, E. II, 143/5.

2. F i g. (Despre oameni, popoare etc.) A se face remarcat, cunoscut, a se distinge în mod deosebit (prin calități sau prin fapte excepționale); (livresc) a bria, a eclata, (învechit, rar) a străluminа **(2)**. Cf. LB. *Fiece norod pe rîndu-i pre pămînt a strălucit.* HELIADE, O. I, 420. *Ioan Cantacuzino... strălucea într-această țară.* MAG. IST. I, 187/13, cf. POLIZU. *Nu strălucește nici prin mijloacele sale intelectuale, nici prin cunoștințe.* BOLINTINEANU, O. 251. *Din viața pieritoare ..., În viață fără moarte mă duc să strălucesc.* MACEDONSKI, O. I, 52, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Știu de* [examen]... *că n-ai prea strălucit.* REBREANU, I. 408, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cum un demon l-a îndemnat, totuși, să nu se mulțumească de a străluci în brazda luminoasă a lui Eminescu, poetul s-a tras deoparte.* LOVINESCU, C. IV, 14. *Strălucise cîndva în capul unui batalion de vînători.* BRĂESCU, O. A. I, 166. *Vorbea foarte bine franțuzește și grecește..., avea deci cu ce străluci atunci cînd venea în contact cu lumea.* SADOVEANU, O. XIX, 390, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✧ T r a n z. f a c t. *Silința ce făcea pentru ca să-i strălucească* [pe fiii săi] *în lume cu procopseală de multe științe.* VĂCĂRESCUL, IST. 287. *Biruințele ce pînă atunci străluciseră viiața sa.* BĂLCESCU, M. V. 270. *Cîtă ai simțit plăcere cînd a lui Mihai soție A venit să-ți povestească fapte ce l-a strălucit.* ALEXANDRESCU, O. I, 73. ✧ R e f l. *Judeca că din fapte ori se întunecă, ori se strălucește neamul* (cca 1740).

ARHIVA, I, 41/15. *Baiazet... au venit a să strălucí prin fapte oștenești.* AR (1829), 24/1. *Prin bunele lui organizații, se strălucí încă mai mult Anglia.* SĂULESCU, HR. I, 208/21. *Potemkin,... au răposat la 30 octombrie 1791 în locurile ce s-au strălucit prin a sale lucrări.* ASACHI, I. 369/3. *Radu... pe care-l văzurăm înapoi strălucindu-se în războiul cu tătarii.* BĂLCESCU, M. V. 108, cf. DL.

3. (Învechit) A dăinui (datorită faimei, bogăției, renumelui etc.). *Numele lor... vor străluci în analele patriei* (a. 1848). PLR I, 117. *Aste virtuți au strelucit pînă la a șasea generație.* ARISTIA, PLUT. CIII$_2$/15. *Vechile capitale vor străluci extern.* GHICA, C. E. I, 154. [Arta Renașterii] *va străluci luminoasă veacurilor viitoare.* în PLR II, 61. *Străluci încă pînă la 1453 familia împărătească a Constantinopolei.* IORGA, C. I. I, 68.

— Prez. ind.: *strălucesc*, pers. 3 (învechit) și *strălúce*. — Și: (învechit) **strelucí** vb. IV, (regional) **strălucá** vb. I, **stărlucí** (VASILIU, P. L. 262, ALR I 1 246/618) vb. IV.

— Pref. *stră-* + **luci**.

STRĂLUCÍND, -Ă adj. (Învechit) **1.** Strălucitor **(1)**. *Călcat-am multe țări pe lume Condus de-o strălucindă stea.* ALECSANDRI, P. II, 231. *Cîmpia strălucindă De mii de briliante ce varsă aurora.* ODOBESCU, S. III, 87. *Cînd împăratul lumii cu strălucinde raze Maiestuos pe ceruri se-nalță al său car.* I. NEGRUZZI, S. II, 264, cf. SFC IV, 262.

2. Strălucitor **(2)**. *Seara, în saloanele sale strălucinde...*, *se aduna nobleța de la Verona.* FM (1845), 161^1/22. *Femeia strălucindă p-o stîncă a șezut.* R. IONESCU, C. 155/14.

3. Strălucit **(I 3)**. *Deși-n versul meu cel umil strălucinda-vă virtute Cerc să cînt.* ASACHI, S. L. 149.

— Pl.: *strălucinzi*, *-de*.

— V. **strălucí**^{2}.

STRĂLUCIÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Învechit și popular) Strălucitor **(1)**. Cf. MAN. GÖTT. *Părul... se resfira pe spate ca un voal strălucios.* GORJAN, H. IV, 33/8. *Era peste tot obrazul negru strălucios.* CARAGIALE, O. I, 9, cf. DDRF, TDRG, DL, DM, SFC I, 40. *Ceru-i mare, stele-s multe, Și mai mari și mai mărunte, Luminoase, Strălucioase, Dar ca mîndra nu-s frumoase.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 100. ✧ (Regional) *Gîndac strălucios* = licurici *(Lampyris noctiluca)*. (Săgeata — Buzău). Cf. ALR I 1 895/710.

2. (Popular) Strălucitor **(2)**. *Alta să duraţi, Altă mănăstire... Mult mai strălucioasă, Și mult mai frumoasă.* PAMFILE, C. Ț. 24.

3. (Învechit, rar) Strălucit **(I 3)**. *Zăbava obicinuită unui război îndoios, Poate încă să-ntîrzie drumul meu cel strălucios.* HELIADE, O. I, 417.

— Pl.: *strălucioși*, *-oase*.

— **Strălucí**^{2} + suf. *-os*.

STRĂLUCÍRE s. f. Acțiunea de a **străluci**^{2} și rezultatul ei.

1. Lumină vie și strălucitoare, (învechit și regional) **strălucoare**; lumină puțin intensă (și intermitentă) ca o scînteie **(I 1)**, **licăr**, **licărire**, **lucire**, (livresc) **scintilație**; scăpărare **(2)**, scînteie **(I 2)**, scînteiere **(2)**, sclipire, sticlire **(1)**, (rar) scăpărat **(2)**, străluciu^2 **(1)**, străluminare, (învechit) lucoare, scăpărătură **(2)**, strălucelă, strălucitură. Cf. **străluci**^{2} **(1)**. Cf. ST. LEX. 149^v/1. *Să vezi frumusețea sufletelor lor și lumina și strălucirea hainelor.* NEAGOE, ÎNV. 111/15, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LP, VALIAN, V. *Nu pot suferi strălucirea soarelui.* NEGRUZZI, S. I, 267, cf. POLIZU. *Stelele nu au toate aceeași strălucire.* DRĂGHICEANU, C. 9, cf. LM. *Și cîți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară.* EMINESCU, O. I, 136. *Cerul este încă plin de străluciri.* MACEDONSKI, O. I, 113, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *În strălucirea geroasă a zilei... se înalță toate prapurile.* IORGA, C. I. I, 162, cf. RESMERIȚĂ, D. *Feerica strălucire a zorilor boreale deasupra nămeților de ghețari.* M. I. CARAGIALE, C. 40, cf. CADE. *De jur-împrejur pe variația infinită a imensei perspective se risipeau umbrele norilor și strălucirea soarelui.* GALACTION, O. 346. *Au cercei cu străluciri.* TEODOREANU, C. B. 151. *Scoicile pe care le aduc la lumină cuprind bobul cu străluciri delicate.* SADOVEANU, O. XIX, 157. *Mi-a plăcut strălucirea de lame a solzilor.* CĂLINESCU, C. O. 11. *Prin aerul pur, strălucirea stelelor crește.* BOGZA, C. O. 240, cf. DL. *Poate n-aș înțelege Graiul florilor, strălucirea stelelor.* ISAC, O. 107, cf. DM, DEX. *Nici nu-l pui'ę ved'ę de strălucirea aurului.* O. BÎRLEA, A. P. II, 249. ✧ Fig. *Să nu rămîie cineva neluminat de strălucirea darului tău.* BIBLIA (1688), [prefață] 4/57. *Răsipește întunerecul păcatelor mele... cu strălucirea luminii tale.* BUCV. 30^r/7. *El se mira de strălucirea frumuseții ei.* PLEȘOIANU, T. I, 63/21. [Omul] *singur află adevărul în deplină strălucire.* CONACHI, P. 275. *Ascunzîndu-mi lumina soarelui nu-ți mai văd nici strălucirea ta.* GÎRLEANU, L. 72. *Dispretul față de orice strălucire exterioară și-l ținea la vedere.* BLAGA, H. 124. ✦ Expresie specifică, luminoasă, vie, a ochilor, a privirii, care trădează un sentiment puternic, o senzație intensă; licărire, lucire, scăpărare **(3)**, scînteiere **(2)**, sclipire, sticlire **(1)**. *Ochii nu mai aveau acea sălbatică și noptoasă strălucire.* EMINESCU, P. L. 92. *Ce frumos bătrîn cu ochii de o strălucire minunată de străbătător diamant negru.* IORGA, P. A. II, 202. *Ochii mici și cenușii de o strălucire stranie.* HOGAȘ, DR. II, 120. *În ochii lui rotunzi se aprinse o strălucire mîndră.* REBREANU, P. S. 23. *Nevastă-mea... privindu-mă în ochi, viu și cu o strălucire pasionată, îmi dădea impresia că numai pentru mine are această privire.* CAMIL PETRESCU, U. N. 178. *L-au găsit pe Ivan încremenit în fotoliu..., cu ochii mari, de o strălucire inumană.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 109. *Cînd își ridica pleoapele, ochii aveau o strălucire din care porneau scîntei luminoase.* VLASIU, D. 326. *Privirea aceea avea parcă o strălucire de oțel.* BART, E. 49. *Ochi negri de smoală,... plini de o strălucire care... te amețea.* STANCU, Ș. 9. *Avea... o strălucire rece în priviri.* PREDA, R. 109. *Numai ochii își pierduseră pentru totdeauna strălucirea.* T. POPOVICI, SE. 20. *Îl zări pe acest om impunător... cu ochii bolnavi, fără strălucire.* BREBAN, A. 95, cf. CINEMA, 1969, nr. 5, 30. ✦ (Fiz.) Mărime fotometrică a senzației de luminozitate produsă de sursele de lumină relativ întinse; luminanță. Cf. LTR^2, DM, DER. ✧ (Astron.) *Strălucirea stelelor* = mărime stelară. Cf. DER.

2. Fig. Ansamblu de însușiri care trezesc admirație, care impresionează în mod profund: **a)** prin aspectul atrăgător, armonios; frumusețe, mîndrețe **(2)**, splendoare **(a)**, (învechit și regional) mîndrie **(6)**. *Mai mare strălucire și gingășie... nu se mai văzuse sub soare.* ISPIRESCU, L. 38. *Am găsit pe Culai în toată strălucirea costumului său.* SADOVEANU, O. XVII, 510. *Italienii au stat înaintea tuturor prin strălucirea artelor frumoase.* id. ib. XX, 8, cf. DL, DM, DEX; **b)** prin eleganță deosebită, prin manifestări fastuoase, excesiv de luxoase, prin abundență etc.; bogăție, fast, lux, măreție **(1)**, pompă^2 **(1)**, semeție **(3)**, somptuozitate, splendoare **(c)**, (învechit) ighemonicon, pohfală, saltanat. *Ierusalimul acum nu are acea strălucire care avea.* AMFILOHIE, G. 25/24, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Să tragi asupră-ți privirea oamenilor prin luxul și strălucirea petrecerii tale.* MARCOVICI, D. 11/12. *Tîrgoviștea este a patra reședențe a prinților vechi... De la 1700 lăsînd-o, scăzu cu totul din strălucirea sa.* GENILIE, G. 199/11, cf. POLIZU. *Sistemul de credit... au ridicat* [Scoția]*... la strălucirea ei de astăzi.* GHICA, C. E. I, 105. *Atunci ea, deși îi fugea ochii de atîtea străluciri, se uită cu băgare de seamă și îndată cunoaște... palatul.* CREANGĂ, P. 95. *Se hotărî să dea un bal mascat de cea mai înaltă strălucire.* CARAGIALE, O. II, 336, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Făuream un ideal Din strălu-*

cirea orbitoare A unei nopți tîrzii de bal. IOSIF, PATR. 56. *Chiar numai pentru o strălucire mijlocie a vieții getice... iată trei obiecte de bronz.* PÂRVAN, G. 142, cf. RESMERIȚĂ, D. *La Iași erau arderi și lumini, la București zgomot și străluciri.* TEODOREANU, M. U. 45, cf. DL, DM. *Un stil baroc... plin de strălucire și fantezie.* CINEMA, 1968, nr. 10, 34, cf. DEX; **c)** prin merite excepționale, prin fapte sau atribute lăudabile, printr-o stare deosebită etc., glorie, grandoare, măreție **(1)**, mărire **(IV 5)**, slavă **(1)**, splendoare **(d)**, (învechit) mărime **(IV 5)**, (învechit) străluminare **(2)**; p. ext. renume. *Strălucirea sîngelui roman încă destul era a împedeca pre romani ca să nu se căsătorească cu... muierile dache.* MAIOR, IST. 14/3. *Acele națiuni care au ocupat cu atîta strălucire scena lumei.* ARISTIA, PLUT. XCIV$_2$[1]/19. *Să trăiască-a ta mărire Ani mulți, plini de strălucire.* ALECSANDRI, P. II, 110. *Eu cad neputincios, stăpîne, În fața strălucirii tale.* GOGA, POEZII, 3. *Strălucirile a două cununi împărătești.* M. I. CARAGIALE, C. 28. *Sub strălucirea noului titlu, avea o înfățișare gravă.* MIRONESCU, S. 86. *Să refuze avere și strălucire!* ARGHEZI, B. 36, cf. DL, DM. *Generația... de la 1848 își capătă meritata strălucire.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 8/1, cf. DEX. *„Secolul lui Pericle" a sfîrșit tragic pentru Atena. Strălucirea lui a rămas încă vie în istorie.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 7, 35.

3. Art. (Învechit; urmat de un adj. pos.) Termen de reverență pentru o persoană de rang înalt. *Marți la 23 aprilie strălucirea sa... a plecat din București.* CR (1829), 21/1. *Această chibzuire făcîndu-să cunoscută strălucirii sale, graf Palin* (a. 1829). DOC. EC. 440. *La intrarea sa în Moldova, strălucirea sa s-au priimit la Sculeni.* AR (1834), 93[1]/9. *Eu, Ion Vlad,... rob al strălucirii tale, mă rog stăruitor să fiu iertat.* SADOVEANU, O. XII, 275, cf. FORM. CUV. I, 198.

— Pl.: *străluciri.* — Și: (învechit, rar) **strelucire** s. f.

— V. **străluci**[2].

STRĂLUCÎT, -Ă adj., s. f. **I.** Adj. **1.** (Învechit; astăzi rar) Strălucitor **(1)**. Cf. străluci[2] **(1)**. *Venie fecioare..., cu brîe prea strălucite și de mult preț* (a. 1773). GCR II, 89/1, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Soarele... cu strălucitele sale raze.* DRĂGHICI, R. 116/1. *Iar cu discul strălucit Soarele au răsărit.* ASACHI, L. M. 12[2]/1. *Strălucitele-i veșminte le aruncă.* ALEXANDRESCU, M. 22. *Văd în haine strălucite Cum cițiva se lăfăiesc.* SION, POEZII, 118/18. [Luna]*părea ca o cetate sfîntă ... ce tremura strălucită.* EMINESCU, P. L. 20. *Pulberi strălucite prin ceruri se întind.* MACEDONSKI, O. I, 116. *Se văzură niște palaturi strălucite de podoabe, încît la soare te puteai uita, dară la dînsele, ba.* ISPIRESCU, L. 37, cf. DDRF, BARCIANU. *Ce strălucite zale!* DAVILA, V. V. 75, cf. ALEXI, W. *În veșminte strălucite, călărește Domnul.* IORGA, C. I. I, 174. *Din lumina, cu care răsăritul începuse... ajungeau pînă la noi cîteva raze strălucite.* HOGAȘ, DR. I, 49, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Adîncul cer albastru, încununat de soare, Părea o strălucită ... catapeteasmă.* VOICULESCU, POEZII, I, 7. *Li se deschidea marea, strălucită... sub soare.* SADOVEANU, O. X, 346. *Lîngă o strălucită vitrină își duce zilele... o lampă cu „gaz".* ARGHEZI, B. 58, cf. DL, DM. *Să porți o strălucită hlamidă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 15/5, cf. M. D. ENC., DEX. *Aveți parte De curți nalte, luminate,... Și cu ferești strălucite.* TEODORESCU, P. P. 147. ✧ Fig. *Nu este... adevăr așa de strălucit, pe care să nu-l poată învălui duhul omului în negură de minciune.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XIV/17. *Vin s-ating a ta ființă Cu-a mea rază strelucită* [de iubire]. ALECSANDRI, P. I, 191. *Un Satan frumos; dă-o frumusețe strălucită.* EMINESCU, G. P. 7. ✦ (Rar; despre vreme, zile etc.) Strălucitor **(1)**. *Mergeam pe un drum de munte în o strălucită dimineață de vară.* HOGAȘ, DR. I, 122. ✦ (Învechit; despre culori) Strălucitor **(1)**. *Vela... era de coloare... strălucită.* ARISTIA, PLUT. 17/2. *La paseri bărbatul are formele cele mai elegante, colorile cele mai strălucite.* CONTA, O. F. 279. ✦ (Rar; despre ochi, privire) Strălucitor **(1)**. *Ochii săi străluciți se aprinseră în fundul capului.* EMINESCU, G. P. 140.

2. Fig. Care arată, denotă eleganță deosebită, lux excesiv, abundență etc.; care trezește admirație, care impresionează în mod profund prin eleganță deosebită, prin manifestări fastuoase, excesiv de luxoase, prin abundență etc.; bogat, fastuos, grandios, luxos, pompos **(1)**, somptuos, splendid **(1 d)**, strălucitor **(2)**, (livresc) magnific, (rar) sclipitor **(1)**, (învechit) strălucind **(2)**, strălucios **(2)**. *Serbarea... s-au încheiat cu un bal strălucit.* CR (1829), 104/2. *Era-n rochie strălucită.* ASACHI, F. 122/11. *Are uliți oable, largi, curate și ziditi strălucite.* RUS, I. I, 127/22. *Da baluri strălucite.* NEGRUZZI, S. I, 86. *Întîlnesc pe jupîn Buhor... într-un echipagiu strălucit.* GHICA, C. E. II, 448. *Sub coliba sa păstoriul poate fi mai fericit Decît domnul cel mai mare în palatu-i strălucit.* SION, F. 27. *Văzu...,* în mijlocul unui salon strălucit o juna fată. EMINESCU, P. L. 36. *Ospățul a fost strălucit.* CARAGIALE, O. I, 73, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Domnul desfășoară o strălucită pompă.* IORGA, C. I. I, 174, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. *Dădu semnal... să facă loc strălucitului cortegiu.* BARBU, PRINC. 117. *Și-a părăsit traiul strălucit.* H. DAICOVICIU, D. 67, cf. M. D. ENC., DEX. *Au făcut împăratul o nuntă strălucită.* SBIERA, P. 129.

3. Fig. (Despre oameni) Care se face remarcat, cunoscut, care se distinge în mod deosebit prin calități sau fapte excepționale, celebru, ilustru, mare[1] **(VI 2)**, renumit, reputat, vestit; p. ext. dotat cu o inteligență vie, cu un talent deosebit și de obicei spontan ce impresionează puternic; (despre manifestări, însușiri ale oamenilor) care arată, trădează, denotă o asemenea inteligență sau un asemenea talent, scăpărător **(4)**, scînteietor **(2)**, sclipitor **(2)**, strălucitor **(3)**. Cf. străluci[2] **(2)**. *De vor fi avînd vreo poruncă a strălucitului eneaz* (a. 1810). BUL. COM. IST. IV, 121, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cei mai străluciți dintre svetnicii lui.* BĂLCESCU, M. V. 412. *S-a văzut bărbați foarte de treabă, stingînd în vin strălucitele lor însușiri.* I. IONESCU, C. B. 301/19. *Assos a dat naștere la mulți oameni străluciți în litere.* BOLINTINEANU, O. 305. *Stau atîtea personaje strălucite.* CARAGIALE, O. I, 300, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Sadoveanu este un, pictor strălucit al naturii.* IBRĂILEANU, S. 20, cf. RESMERIȚĂ, D. *Avocatul cel mai strălucit, gloria baroului românesc.* M. I. CARAGIALE, C. 115, cf. CADE. *A fost elev strălucit și a luat diploma cu distincție.* REBREANU, R. I, 95. *Optzeci de candidați... printre ei băieți și fete strălucite.* I. BOTEZ, B. I, 30. *Creangă e, în primul rînd, un strălucit artist.* SADOVEANU, O. XX, 58, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Eu vă sînt... Domn strălucit și suveran!* VULPESCU, P. 119, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Care iese din comun prin calitate sau prin valoare; care este cu totul excepțional, (rar) străluciu[2] **(3)**, (învechit) strălucind **(3)**, strălucios **(3)**, străluminat **(2)**; p. ext. care s-a acoperit de glorie, eroic, glorios, vitejesc, (popular) voinicesc. *Să rămîie la strălucită casa Austriei.* VĂCĂRESCUL, IST. 261. *Avea obiceiul a da vitejilor săi moșii strălucite.* MAIOR, IST. 95/14, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Patriarhul... Cînd muri și își sfîrșiră soarta sa cea strălucită.* CONACHI, P. 301. *Un tron întărit prin atîtea izbînzi strălucite.* BĂLCESCU, M. V. 270. *În studiul istoriei unul admira rangul și averea..., celălalt faptele strălucite și serviciile aduse patriei.* GHICA, C. E. II, 602. *Dacă eram copilul unei familii bogate și de nume strălucit, aș fi luat toate manifestările de dragoste ce mi s-au arătat zilele acestea ca o adulație.* CARAGIALE, O. VII, 299, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Toate accentele se unesc pentru a forma o strălucită operă în care o întreagă viață se rezumă.* IORGA, P. A. II, 208. *Strălucitele biruințe... asigură stăpînirea romană completă a malului drept al Dunării.* PÂRVAN, G. 129. *Au umblat din răsputeri să-l însoare cu o urîțenie despre care ziceau c-ar fi o partidă strălucită.* REBREANU, R. I, 29.

Viitorul lui Drăgoi se anunța strălucit. BRĂESCU, V. A. 154. *Repede ajunse... în situații strălucite!* SADOVEANU, 5. XII, 687, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Această idee a lui a dus... la acea strălucită victorie.* V. ROM. octombrie 1964, 45, cf. DEX. *Din acest moment... a început o ascensiune strălucită.* MAGAZIN. IST. 1975, nr. 5, 33. ◇ (Adverbial) *Nu jucăm strălucit, dar jucăm totuși fotbal.* T martie 1964, 5. *Practica și experiența... au confirmat strălucit această concepție.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 1/1.

II. S. f. (Bot.; regional) Ipcărige *(Gypsophila paniculata).* Cf. BORZA, D. 79.

— Pl.: *străluciți, -le.* — Și: (rar) **strelucít, -ă** adj. — V. **străluci²**.

STRĂLUCITÓR, -OÁRE adj. **1.** Care strălucește² **(1)**, care produce o lumină vie sau care este puternic luminat; lucitor, scînteietor **(2)**, sclipitor **(1)**, (rar) sclipind, sticlitor, strălucit **(I 1)**, străluciu² **(2)**, (popular și familiar) sclipicios, (învechit și regional) sticlit **(1)**, strălucios **(1)**, vederos, (învechit) scinteios, scînteind, sclipit² **(1)**, strălucind, străluminat **(1)**, străluminos, (regional) sclipos, stelos. V. intens, mare¹ **(V a)**, puternic **(III 1 a)**, viu. Cf. străluci² **(1)**. *Ai vărsat raze de Dumnezeu strălucitoare.* MINEIUL (1776), 62v²/15. *Eu sînt rădăcine și sămînța lui David, steaua cea strălucitoare de dimineață* (a. 1795). GCR II, 159/33, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VALIAN, V. *Acel soare ce-și croiește cărarea strălucitoare.* CONACHI, P. 265. *Safirul e mai strălucitor decît marmora.* BARASCH, I. N. 4/10, cf. POLIZU. *Scînteiele strălucitoare ale licuricilor.* ODOBESCU, S. III, 20, cf. DDRF, BARCIANU. *Băiatul se uita spre cer la un luceafăr strălucitor.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 71, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Strălucitoarea biserică mănăstirească a Putnei.* IORGA, C. I. II, 19. *Stelele erau nespus de albe și de strălucitoare.* AGÎRBICEANU, S. 111. *Nu așteptau decît o rază de soare spre a se schimba în strălucitoare diamante.* HOGAȘ, DR. I, 3, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se întreceau fulgi strălucitori de zăpadă.* REBREANU, R. I, 245. *Sala pentru sărbători, strălucitoare de lumină.* I. BOTEZ, B. I, 26. *Cumpărase fetei o broșă strălucitoare.* VLASIU, D. 326. *Răsărise o stea strălucitoare pe zarea colorată a apusului.* TEODOREANU, M. III, 362, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Sînt tocmai ca lumina aceea atît de... strălucitoare, că te orbește.* T iunie 1968, 52, cf. DEX. *Lădița asemenea era strălucitoare ca un soare.* RETEGANUL, P. II, 10. *Crăișori rumeni și cu veșminte strălucitoare.* MERA, L. B. 115. *Păsări d'e-aor strălucitore să îm zboare.* O. BÎRLEA, A. P. II, 382. *Aducînd în ochii lor Soarele strălucitor.* FOLC. MOLD. I, 589. ◇ Fig. *Strălucitoarea haină a nemuririi.* MARCOVICI, C. 14/26. *S-au născut diferitele templuri ale artei;... teatrul e desigur unul din cele mai strălucitoare.* în PLR II, 58. ✦ (Despre vreme, zile etc.) Cu soare; cu luminozitate accentuată; însorit, luminos, radios **(1)**, strălucit **(I 1)**. *După cîteva zile de ploi strașnice, avem, în sfîrșit, vreme strălucitoare.* CARAGIALE, O. VII, 173. *A așteptat în nopți senine Strălucitoarea dimineață.* TOPÎRCEANU, B. 29. *Era o zi ușoară, cald învăluitoare, strălucitoare, cu soarele cît zarea.* BLAGA H. 27. ✦ (Despre culori) Care pare că degajă o anumită luminozitate; care impresionează puternic și plăcut ochiul; intens, viu, (învechit) strălucit **(I 1)**. V. aprins. *Persicele... sînt de o coloare mai strălucitoare.* BREZOIANU, A. 319/5. *Azi cînd superlaboratoarele produc în serie cele mai stabile și mai strălucitoare tente, pictorul preferă să picteze cu nisip, cu catran.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 6/2. ✦ Care iese în evidență în mod deosebit; care dă impresia de strălucire **(1)** (prin curățenie, prin albeață). *Era îmbrăcat cu veșmîntul său cel lung, de o albeață strălucitoare.* PLEȘOIANU, T. I, 102/19. *Abia putuseră deosebi.. dinți albi, strălucitori.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 245 *Pentru întîia oară curățenia lor strălucitoare era lovită cu cruzime.* BASSARABESCU, S. N. 15. ✦ (Despre ochi, privire) Care are o strălucire specifică, vie, ce trădează un sentiment puternic, o stare de spirit intensă; scăpărător **(3)**, scînteietor **(2)**, sclipitor **(2)**, (rar) strălucit **(I 1)**, străluciu² **(2)**, (învechit) scînteios, sclipit² **(2)**. *Se uita uimit, cu ochii strălucitori.* EMINESCU, P. L. 93. *Îmi răsai..., cu ochi cuminți și limpezi, Strălucitori de lacrimi.* GOGA, POEZII, 18. *Cu ochii bulbucați, strălucitori... părea că înghițise o stamboală de jăratec.* HOGAȘ, DR. I, 150. *Privirea ei curioasă se încrucișă... cu privirea lui strălucitoare.* REBREANU, R. I, 176. *Prezida palid, atent, cu ochii strălucitori ca niște spini de diamant.* GALACTION, O. 95. *Obrajii le erau îmbujorați..., ochii strălucitori.* C. PETRESCU, Î. I, 72, cf. DL. *Un tînăr... cu niște ochi negri, mari și strălucitori.* PREDA, R. 8, cf. DM. *Avea ochi strălucitori și părul... strălucea ușor.* BARBU Ș. N. II, 71, cf. DEX. ◇ (Prin analogie) *Cu ce fețe strălucitoare zugrăveam toate lucrurile!* MARCOVICI, C. 15/11.

2. Fig. Care arată, care denotă eleganță deosebită, lux excesiv, abundență etc., care trezește admirație, care impresionează în mod profund prin eleganță deosebită, prin manifestări fastuoase, excesiv de luxoase, prin abundență etc.; bogat, fastuos, grandios, luxos, pompos **(1)**, somptuos, splendid **(1 d)**, strălucit **(I 2)**, (livresc) magnific, (rar) sclipitor **(1)**, (învechit) strălucind **(2)**, strălucios **(2)**. *Bordeiul... se prefăcuse într-un palat mult mai strălucitor decît al împăratului.* CREANGĂ, P. 85. *E stăpîna casii, mai strălucitoare ca toldeauna.* CARAGIALE, O. I, 114. *O strălucitoare uniformă de general european.* IORGA, C. I. I, 137, *Refăcînd... prizonierului curtea strălucitoare ce-o avuse.* PÂRVAN, G. 59, cf. DL. *Un turism mare, strălucitor... de șapte locuri.* PREDA, R. 69, cf. DM, DEX. *O nuntă strălucitoare.* DSR.

3. Fig. (Despre oameni) Care se face remarcat, care se distinge în mod deosebit prin calități sau fapte excepționale, celebru, ilustru, mare¹ **(VI 2)**, renumit, reputat, vestit; p. ext. dotat cu o inteligență vie, cu un talent deosebit și de obicei spontan (ce impresionează puternic); (despre manifestări, însușiri ale oamenilor) care arată, trădează, denotă o asemenea inteligență sau un asemenea talent, scăpărător **(4)**, scînteietor **(2)**, sclipitor **(2)**; strălucit **(I 3)**. *Clerici strălucitori din toată lumea răsăriteană... sfințeau.* IORGA, Ç. I. I, 148. *Uneori e mai important să distribui un actor poate mai puțin strălucitor... decît să apelezi la un mare actor.* T iulie 1968, 63. ✦ (Învechit; despre abstracte) Important; deosebit. *Vrăjmașii... făcură o mărturisire strălucitoare pentru el.* PLEȘOIANU, T. I, 5/17. *Cereau o răzbunare strălucitoare.* BĂLCESCU, M. V. 48. *Legislatorii noștri au ales în iarmarocul literaturilor ce au socotit mai strălucitor.* RUSSO, S. 49. ◇ (Adverbial) *Să înțelegi ce se alege din tinerețe... și din tot ce ni se pare strălucitor și statornic.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 134, *Dacă ar fi trăit, s-ar fi depășit strălucitor pe ei înșiși.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 14, 19/1.

— Pl.: *strălucitori, -oare.* — Și: (învechit) **strelucitór, -oáre** adj.

— **Străluci²** + suf. *-tor.*

STRĂLUCITÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Strălucire **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pl.: *străluciturí.*

— **Străluci²** + suf. *-tură.*

STRĂLUCÍU¹ s. m. v. **strălue.**

STRĂLÚCIU², -IE s. n., adj. (Rar) **1.** S. n. Strălucire **(1)**. *Licărirea aurului, străluciul cristalelor, trec rînd pe rînd și combinate pe strunele... meșterului Mitică.* ARGHEZI, P. N. 179. *Leiți de străluciuri, Ce-n nimburi le-neing, Cireșii pe luciuri Petalele-și ning.* LESNEA, C. D. 100, cf. DL.

2. Adj. (Despre ochi) Strălucitor **(1)**. *Grăi Minerva cea cu ochi strălucii.* MURNU, O. 44.

3. Adj. Strălucit **(I 3)**. *Beilicul,* *Ulița mare... Străvechi așezări din străluce vremi.* C. PETRESCU, în IORDAN, L. R. A. 211.

— Pl.: **(1)** *străluciuri,* **(2)** *străluciI* și (f.) *străluce.*

— Derivat regresiv de la **străluei.**

STRĂLUCOÁRE s. f. (Învechit și regional) Strălucire **(1)**. *Scripia cu totul de strălucorile pietrilor celor scumpe.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 51v/33, cf. STAMATI, D., DDRF, TDRG, SCRIBAN, D. *„Săhăidac, strălucoare", întîlnite mai ales în poezia de tinerețe* [a lui Coșbuc], CV 1949, nr. 2, 5, cf. SFC I, 41.

— Pl.: *străluceri.*

— Pref. *stră-* + **lucoare.**

STRĂLUCÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Învechit, rar) Strălucitor **(1)**. *Zisele Domnului de departe lumineadză (strălucoasă de D).* PSALT. 31, cf. SCRIBAN, D.

2. (Entom.; regional; în compusul) *Goangă-strălucoasă* = licurici *(Lampyris noctiluca)* (Lunca Cernii — Hațeg). Cf. DENSUSIANU, Ț. H. 334.

— Pl. *străluceși, -oase.*

— Cf. s t r ă l u c o a r e.

STRĂLUMÉSC, -EÁSCĂ adj. (Neobișnuit) Care nu aparține acestei lumi; de dincolo de această lume. *Chemarea strălumească zăvoarele-a deschis.* VOICULESCU, POEZII, 14.

— Pl.: *strălumești.*

— Pref. *stră-* + **lumese.**

STRĂLUMINÁ vb. I. **1.** I n t r a n z. și t r a n z. (Astăzi rar; adesea f i g.) A străluci[2] **(1)**; p. e x t. a străbate luminînd. *Și-al mieu întunearic dobîndește rază Dintr-a ta lucrare ce strălumineză.* DOSOFTEI, PS. 53/8. *Frumusețele tale ziua lumineză, noaptea strălumineză.* CANTEMIR, I. I. II, 82, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ca fulgerul de la răsărit la apus au străluminat.* BĂLCESCU, M. V. 661, cf. DDRF. *S-o rêvăd mereu tot floare, Farmec plaiurilor dînd, Caldă, vie, rizătoare, Văile străluminînd.* CERNA, P. 144, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, SFC I, 40. *Străluminа prin nouri Luna ca un corn de luptă.* HOREA, P. 76. *Soarele a răsărit... străluminînd totul în calea lui.* M 1968, nr. 11, 40, cf. DEX. ✧ F i g. *Pre mulți au străluminat cu dăscălia dogmatelor.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 24r/18. *Primăvara noastră a înceolțit... în trecutul întunecat al lungii ilegalități, străluminat de credința neclintită.* GÎ 1961, nr. 10, 1/2. *Precursoarea ei îndepărtată este... poezia lui Hölderlin... de unde, prin negurile sale ideative, străluminate de clarități, se simte gestul și elanul unei comunicări.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 31, 19/2. ✧ R e f l. p a s. *Atunce s-au străluminat besearica la lumina ceriului.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 144v/16.

2. I n t r a n z. F i g. (Învechit, rar) A străluci[2] **(2)**. *Și străluminară atîta în filosofie și în viața ceă înbunătățimată.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 144r/13. *Fugi de mearsă... la mănăstirea lui Avgar, carea au străluminat Grigorie și Vasilie.* id. ib. ianuarie 8v/25, cf. TDRG.

— Prez. ind.: *străluminez.*

— Pref. *stră-* + **lumina.**

STRĂLUMINÁRE s. f. Acțiunea de a s t r ă l u m i n a și rezultatul ei.

1. (Rar) Strălucire **(1)**. Cf. s t r ă l u m i n a **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Într-o străluminare mai scurtă decît a fulgerilor de sus,... îi tresărise și lui în cuget tertipul.* C. PETRESCU, A. R. 32, cf. DL, DM, SFC I, 40. ✧ F i g. *Mergea înainte... cu aceeași străluminare întipărită pe față.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 465, cf. DEX.

2. (Învechit) Strălucire **(2 c)**. Cf. s t r ă l u m i n a **(2)**. *Și aducîndu-și aminte de străluminarea măririi tătîne-său.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 102r/3. *Au iaste cineva supt soare, a căruia neștiutorii a se rușina ochii de străluminarea slavii noastre să nu se împeasscă?* CANTEMIR, I. I. I, 246, cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pl.: *străluminări.*

— V. **strălumina.**

STRĂLUMINÁT, -Ă adj. (Învechit) **1.** Strălucitor **(1)**. Cf. s t r ă l u m i n a **(1)**. *Și stealele ceriului era mai străluminate.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 80v/18. *Decît soarele mai viderate și decît lumina mai străluminate.* CANTEMIR, I.I.I, 124, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF, CADE, I. BARBU, J. S. 74, SFC I, 41.

2. F i g. Strălucit **(I 3)**. Cf. s t r ă l u m i n a **(2)**. *Și pentru străluminată a lui viață fu pus arhiepiscop.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 120r/23, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF, CADE.

— Pl.: *străluminați, -te.*

— V. **strălumina.**

STRĂLUMÍNĂ s. f. (Învechit; astăzi rar) Lumină ireală. *Să sculă luminat la obraz cu strălumină nepovestită și minunată.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 144v/34. *Celeste sunete aici în strălumină aprigă Cad întruna din cerul ros de muguri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 114, 7/3.

— Pl.: *strălumini.*

— Pref. *stră-* + **lumină.**

STRĂLUMINĂTÓR s. m. (Învechit, rar) Propovăduitor **(1)**. *De acolo agiunsă către Râm ca un strălumînătoriu.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 21v/26.

— Pl.: *strălumînători.*

— Pref. *stră-* + **luminător.**

STRĂLUMINÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit) Strălucitor **(1)**; p. e x t. transparent. *Prin străluminoși pereții ei* [de porfir] *lumina candilelor pătrundzînd.* CANTEMIR, I.I.I, 169, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., TDRG, SCRIBAN, D., BUL. FIL. VII—VIII, 124.

— Pl.: *străluminoși, -oase.*

— Pref. *stră-* + **luminos.**

STRĂLÚNG adv. (Neobișnuit) Foarte lung (ca durată). *Toate erau departe de a dura așa de lung, prelung, strălung.* C. PETRESCU, A. R. 18.

— Pref. *stră-* + **lung.**

STRĂLÚNT s. m. (Ornit.; regional) Lăstun *(Delichon urbica)* (Rășinari — Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 31, BĂCESCU, PĂS. 159.

— Pl.: *străluni.*

— Cf. l ă s t u n.

STRĂMÁ vb. I. T r a n z. (Regional) A destrăma (Mîrșani-Caracal). Cf. ALR I 1 297/880.

— Prez. ind.: *strămez.*

— V. **stramă.**

STRĂMÁMĂ s. f. (Regional) Străbunică, v. s t r ă b u n i c **(I 1)**. *Străbunică, strămamă, strămoașă, răsmamă.* MARIAN, NU. 63.

— Pl. *strămame.*

— Pref. *stră-* + **mamă.**

STRĂMÁTER s. f. (Învechit, rar) Străbunică, v. s t r ă b u n i c **(I 1)**. *Dizgrațiat Adame... Mult lăcrămoasă Eva, a mamelor strămater!* HELIADE, O. I, 393.

— Cf. lat. m a t e r.

STRĂMĂTÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Transilv.) Care are strame; zdrențăros. *Că se-nalță strămătos, Te sărută mănios.* VAIDA.

— Pl.: *strămătoși, -oase.*

— **Stramă** + suf. *-ătos.*

STRĂMĂTURÁT, -Ă adj. (Prin Maram.) Care este brodat (sau țesut) cu strămătură **(1)**. *Pînzături strămăturate, În patru cornuri legate.* BÎRLEA, L. P. M. I, 278.

— Pl.: *strămăturați, -te.*

— De la **strămătură.**

STRĂMĂTÚRĂ s. f. **1.** (Învechit și popular) Lînă toarsă și vopsită în diferite culori sau fire de bumbac, de ață folosite la țesut (covoare), la cusut, la brodat etc. *Iară muiarea ceia ce va fura podmete sau strămături sau torture.* CORESI, în TEXTE ROM. (XVI), 222, cf. ANON. CAR. *De veți fi cumpărat strămături, să trimiți banii acum* (a. 1804). IORGA, S. D. XII, 157. *Și-i dede o strămătură roșioară.* BUDAI-DELEANU, T. V. 135, cf. id. LEX., LB, VALIAN, V., POLIZU. *Îi dă trei catrințe, două țesute cu strămătură, ca să le aibă de sărbători.* MARIAN, NU. 143. *Leagă cu cordele sau strămătură roșă.* REV. CRIT. I, 194, cf. DDRF. *Cojocele și bondiți.. cusute frumos cu feluríte strămături.* ȘEZ. IV, 17, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. [Ulcelele] *împodobite la gură cu strămătură roșie.* PAMFILE, S. T. 50. *Desagii de strămătură... îi puse pe umărul stîng.* AGÎRBICEANU, S. P. 193, cf. PĂCALĂ, M. R. 164, RESMERIȚĂ, D., GR. S. V, 197, CADE, SCRIBAN, D. *Brîul de zile mari, țesut în strămătură.* CAMILAR, N. II, 21, cf. LTR², DL, DM. *Vă spală omul și vă pune strămătură roșie în cozi!* LĂNCRĂNJAN, C. III, 188, cf. DEX. *Marame de in... cusute... Fie și cu strămătură Numai să fie cu voie bună.* TEODORESCU, P. P. 175. *Coase la strămătură.* BIBICESCU, P. P. 214, cf. VASILIU, P. L. 262, com. din BÎLCA — RĂDĂUȚI. *M-or jeli și mîndrele... Cu struțuri de strămături.* BÎRLEA, L. P. M. I, 106. *O zis popa că nu fură, Și l-am prins la strămătură.* ȘEZ. XXIII, 90, cf. ALR I 1 869/194, ALR II/I h 128/102, ALR SN IV h 1 215/365, A V 15, 26, LEXIC REG. 13. *Mi-ai făcut scutic di lînă Și fași di strămături.* FOLC. MOLD. II, 205. ✦ (Învechit, rar) Loc unde se lucrează cu strămătură **(1)**. *Pre unii i-au mînat la arnici, pre alții pre la strămături, batjocorindu-i* (a. 1765). IORGA, S. D. XIII, 255.

2. (Regional) Destrămătură. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, GEORGESCU-TISTU, B. 73, com. din BRAȘOV.

— Pl.: *strămături.* — Și: (învechit) **stremătúră** s. f. ANON. CAR., BARONZI, L. 95.

— **Stramă** + suf. *-ătură.*

STRĂMĂTÚȘĂ s. f. (Rar) Sora străbunului **(2)** sau sora străbunicii (v. s t r ă m o ș **2**); sora bunicului sau a bunicii. Cf. LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, SFC I, 40, SCURTU, T. 139.

— Pl.: *strămătuși.*

— Pref. *stră-* + **mătușă.**

STRĂMB, -Ă adj., subst. v. **strîmb.**

STRĂMBĂTÁTE s. f. v. **strîmbătate.**

STRĂMBĂTĂȚÎRE s. f. v. **strîmbătățire.**

STRĂMEÓARĂ s. f. v. **strămior.**

STRĂMINÁRE s. f. v. **strămurare.**

STRĂMÍNĂ s. f. v. **stîrmină.**

STRĂMIÓR, -OÁRĂ s. m., s. f. (Popular) **1.** S. m. și f. Oaie sau berbec de doi ani, care merge pe al treilea an de viață. Cf. TDRG. *Că zău, ghine zice strămioara.* PĂCALĂ, M. R. 154, cf. DR. IV, 280, PRECUP, P. 23, CADE, GR. S. VI, 245, H XVIII 25, DENSUSIANU, T. H. 334, CHEST. V 73/9, 12, 76, 77 a, 86, ALR I 1 771/255, 257, 283, 960, 988, A III 1, 2, 3, 19, V, 33, 34.

2. S. f. Oaia care a fătat prima (sau a doua) oară, care are un singur miel. Cf. H II 281, ALR I 1 776/69, 283, ALR II 5 334/27, 47, 105, 130, 284, 723, 833, 836, 987, A II 6, III 16, VI 9.

— Pronunțat: *-mi-or.* — Pl.: *strămiori, -oare.* — Și: (regional **2**) **strămeoáră** (ALR II 5 334/836), **strămlioáră** (DR. IV, 280), **strănilióară** (ib.) s. f., **străniór, -oără** (CHEST. V 73/76), **stremeór, -oără** (H II 281), **stremlór, -oără** (ALR I 1 771/960, ALR II 5 334/105) s. m. și f.

— Pref. *stră-* + **mior.**

STRĂMÎNZĂȚÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin nord-estul Olt.; despre vaci) A rămîne stearpă pentru o perioadă de timp. Cf. MAT. DIALECT. I, 236.

— Prez. ind. pers. 3: *strămînzățește.*

— Pref. *stră-* + **mînzăți.**

STRĂMLIOÁRĂ s. f. v. **strămioară.**

STRĂMNÍNĂ s. f. v. **stîrmină.**

STRĂMÓINĂ s. f. (Regional) Pîrloagă **(1)** (Borșa — Vișeu de Sus). ALR SN I h 7/362.

— Pl.: *strămoine.*

— Pref. *stră-* + **moină**[1].

STRĂMÓȘ, -OÁȘĂ s. m. și f. **1.** Persoană care a trăit cu cîteva generații înaintea cuiva și care aparține aceluiași neam; (mai ales la pl.) generații anterioare, înaintași (cau au viețuit într-o epocă îndepărtată), p r e d e c e s o r i (v. p r e d e c e s o r **2**); străbun **(I 2)**, (învechit și regional) moș **(I 1)**, (învechit) protopărinte, (învechit, astăzi rar) străbunic **(I 2)**. *Pre Moisi amu nu văzuse, ce den strămoș auzise.* CORESI, EV. 173. *Începu a căuta și a sluji Dumnezăului lui D[a]v[i]d, a strămoșului său.* N. TEST. (1648), III^v/6. *Care li să trage de pre strămoașă-sa neam din domnii cei vechi moldovenești.* NECULCE, L. 16, cf. MAN. GÖTT., CAT. MAN. I, 257. *Strămoșii românilor... au ținut și au stăpînit Dachia.* MAIOR, IST. 12/4. *Mă goniseră din împărăția strămoșilor mei.* PLEȘOIANU, T. II, 112/6. *Au păstrat... limba și deprinderile strămoșilor.* ASACHI, L. M. 1/23. cf. VALIAN, V. *Pentru cei ce au nevoie de a înțelege faptele stremoșilor.* RUSSO, S. 46, cf. POLIZU. *Strămoașa sa zeiască ieșise din spumele... mării.* FILIMON, O. I, 117, cf. LB. *Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă-n colb de cronici.* EMINESCU, O. I, 151, cf. DDRF. *Răutatea ce pare a ieși... din depărtarea sălbatică a strămoșilor.* D. ZAMFIRESCU, R. 8, cf. ȘĂINEANU². *Nu era alta care să aibă strămoși mai aleși.* GÎRLEANU, L. 27, cf. RESMERIȚĂ, D. *Strămoșii noștri n-au vorbit franțuzește.* BASSARABESCU, V. 208 cf. CADE. *Vorbea cu noi de biata țară, ne povestea despre strămoși.* VOICULESCU, POEZII, I, 41. *M-am cinchit atent..., ca strămoșul cel de demult.* SADOVEANU, O. IX, 384, cf. SCRIBAN, D. *Se spune că strămoșii... Vin să-și trăiască mai departe În noi viața netrăită.* BLAGA, P. 12. *Cum îți vorbești cuiva despre strămoși, devine amabil.* VINEA, L. I, 138, cf. DL. *Pe stampe-n jur strămoșii pioși ca la o rugă.* LABIȘ, P. 268, cf. DM. *Sînt mîndru de strămoșii mei romani.* VULPESCU, P. 53. *Istoria... ca o mască mortuară a unui strămoș dispărut de veacuri.* CINEMA, 1968, nr. 3, XII. *Strămoșii trebuie respectați, admirați.* FLACĂRA, 1968, nr. 4, 27, cf. M. D. ENC., DEX. *Evei, strămoașa noastră, cică îi venise odată gust să se dee în dragoste cu Satana.* ȘEZ. II, 121. *C-așa li-i datoria... Din strămoși și din străbuni.* BALADE, I, 403. *Pe strămoșul Adam Mi-l purta din scară-n scară.* FOLC. MOLD. I, 260, cf. ALR I 648/249. ✧ F i g. [Stejarul] *superb, strămoș de codri, cu frunze-n-coronat.* ALECSANDRI, P. II, 325. *Copacii tineri scoteau capul... de sub poalele strămoșilor centenari.* GALACTION, O. A. I, 322. ✧ E x p r. **Din** (sau **de la**) **moși** (**de la**) **strămoși,** v. m o ș **(I 1)**.

2. Tatăl sau mama bunicului sau a bunicii, considerați în raport cu strănepoții; străbun **(I 1)**, străbunic **(I 1)**, răzbunic, (rar) răzbun[1]. *Danciul Vornicul,*

stremoșul boiarînului... n-a avut nici o diregătorie (a. 1679). IORGA, S. D. V, 305. *Fericitul strămoșul Măriei tale.* BIBLIA (1688), [prefață] 7/16. *Mai au în Botoșeni, de pe strămoașa sa Nastasia* (a. 1762). URICARIUL, XVII, 269. *Cantacuzenii... sînt români de pe strămoașă-sa, Ilenka.* ȘINCAI, HR. III, 125/23, cf. KLEIN, D. 42, BUDAI-DELEANU, LEX. *Tatăl, muma, bunul, buna, strămoșul, strămoașa.* PRAVILA (1814), 108/20, cf. LB, VALIAN, V. *Strămoșul lui Plutarh... trăia în timpul bătăliei la Actium.* ARISTIA, PLUT. XLV$_2$/13. *Care strămoși ai lui zicea și ei c-o știu De la un alt strămoș ce nu mai este viu.* ALEXANDRESCU, P. 130, cf. MARIAN, NU. 63. *Din strămoși am apucat, Ca s-o știe-așa nepoții.* COȘBUC, P. II, 87, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Îl plăcea omului să-și urmărească moșii și strămoșii.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 270. *Rămăsese, ca un trofeu, amintirea strămoșului Grigore, fruntaș în răscoala lui Horia.* REBREANU, P. S. 30, cf. RESMERIȚĂ, D. *Dacă strămoșii ar fi pe alese..., l-aș voi tot corăbier.* M. I. CARAGIALE, C. 71, cf. CADE. *Mai trăia încă un strămoș, tatăl bunicii.* VLASIU, A. P. 55. *Instrumente de muzică — născoceiri ale unui strămoș... — aștèptau pe strănepotul.* TEODOREANU, M. I, 283. *Tudor intră în satul strămoșilor lui, la Șoimărești.* SADOVEANU, O. V, 560. *Strămoșii au trecut această pasiune strănepotului.* RALEA, S. T. I, 10. *Ai început să semeni cu strămoșu-tău.* H. LOVINESCU, T. 272, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, A II 6.

— Pl.: *strămoși, -oase.* — Și: (rar) **stremóș, -oáșă** s. m. și f.

— Pref. *stră-* + **moș.**

STRĂMOȘÁN s. m. (Învechit, rar) descendent. *Dragoș Vodă au spus acelui Eco cum că iaste vechi strămoșan din descălecatul cel dintîi al țării.* N. COSTIN, L. 173.

— Pl.: *strămoșani.*

— Pref. *stră-* + **moșan.**

STRĂMOȘÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** Care aparține strămoșilor **(1)**; privitor la strămoși; specific strămoșilor; moștenit de la strămoși; părintesc **(2)**, străbun **(II 1)**, străvechi **(2)**, (rar) străbunic **(II 1)**, (astăzi rar) străbunesc, (învechit) tătînesc. *Ș-au plătit și el datoria aceștii lumi cea strămoșească și s-au dus către părinții săi.* NECULCE, L. 296, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Vrednice de respect sînt strămoșeștile așezăminturi de evlavie.* CR (1832), 139^1/39. *Strămoșeasc-a lor avere Se împrăștie și piere.* ASACHI, F. 46/27, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Indienii neatîrnători au rămas credincioși religiei strămoșești.* RUS, I. III, 275/20. *Fă, dar, ca Domnia ta să fie cu totul de pace... și reintrodu în mijlocul nostru strămoșească frăție.* KOGĂLNICEANU, S. A. 110. *Îndată strămoșescul său palat luă o nouă formă!* NEGRUZZI, S. I, 72. *Slava strămoșească pe strămoși cinstește.* ALEXANDRESCU, 5. I, 212, cf. ALECSANDRI, T. II, 10. *Din averea strămoșească ustăzi nu mai am nimic.* MACEDONSKI, O. I, 9. *Se mișcă încet... strămoșească horă, joc potolit.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 258, cf. DDRF, BARCIANU. *Strămoșeasca noastră casă nu e casă domnitoare?* DAVILA, V. V. 25, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU^2. *Păstrează ... întrebuințarea limbii strămoșești.* IORGA, C. I. III, 85, cf. TDRG. *Vorbea țăranilor... de datina națională, de limba strămoșească.* REBREANU, I. 281, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Stăpînind ținutul nostru în credința strămoșească Rareori îngăduit-am minții mele să greșească.* EFTIMIU, Î. 10. *Populația romanică și-a păstrat limba strămoșească.* PUȘCARIU, L. R. I, 283, cf. SCRIBAN, D. *Alături de vocabularul împrumutat..., el găsește și pe acela... transmis prin învățătura tradițională a credinței strămoșești.* VIANU, A. P. 254. *Cîteodată prin fluier de os strămoșesc Mă trimit în chip de cîntec spre moarte.* BLAGA, P. 99, cf. DL, DM. *Învățătoarea ... le-a cultivat dragostea de datinele strămoșești.* GÎ 1968, nr. 928, 1/6, cf. M. D. ENC., DEX, ALR I 648/59, 385, 744. ◇ *Păcatul strămoșesc*, v. păcat^2 **(1)**.

2. (Învechit, rar) Ereditar. *Podagra... este..., hronică (învechită) și strămoșească.* CORNEA, E. I, 132/24.

— Pl.: *strămoșești.* — Și: (rar) **stremoșése, -eáscă** adj. VALIAN, V.

— **Strămoș** + suf. *-esc.*

STRĂMOȘÉȘTE adv. Ca strămoșii **(1)**; după obiceiul strămoșilor. Cf. POLIZU, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, SFC I, 40, DEX.

— **Strămoș** + suf. *-ește.*

STRĂMOȘÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A moșteni de la generațiile anterioare (Pîraie — Fălticeni). Cf. GLOSAR REG. *Cîntecul Miorii era strămoșit din unul în altul,* ib.

— Prez. ind.: *strămoșesc.*

— V. **strămoș.**

STRĂMOȘÍE s. f. (Învechit, astăzi rar) Calitatea de strămoș **(1)**; p. ext. moștenire de la strămoși **(1)**. *Den strămoșia amu păcatelor cu sfînta botéjune slobozitu-ne-am.* CORESI, EV. 51. *Care munte iaste de moșie, de strămoșie* (a. 1672). IORGA, S. D. VII, 34, cf. CADE, IORDAN, L. R. A. 211, SCRIBAN, D. *Strămoșiile și glia Merg cu genealogia.* ARGHEZI, S. P. 82.

— Pl.: *strămoșii.* — Și: **stremoșíe** s. f. SCRIBAN, D.

— **Strămoș** + suf. *-ie.*

STRĂMOȘÍRE s. f. (Regional) Moștenire **(1)** (Frînceşti — Tîrgu Jiu). Cf. GL. OLT. *Puțu acesta ieste făcu din bunic și străbunic. Vrem să-l avem d'e strămoșire.* ib.

— Pl.: *strămoșiri.*

— De la **strămoș.**

STRĂMOȘTEÁN s. m. (Învechit, rar) Moștenitor **(1)**. *Pămîntul... l-am dăruit lui, și prin el moștenilor și strămoștenilor lui.* ȘINCAI, HR. I, 274/16.

— Pl.: *strămoșteni.*

— Pref. *stră-* + **moștean.**

STRĂMPT, -Ă adj. v. **strîmt.**

STRĂMPTORÍRE s. f. v. **strîmtorare.**

STRĂMT, -Ă adj. v. **strîmt.**

STRĂMTÁ vb. I v. **strîmta.**

STRĂMTOÁRE s. f. v. **strîmtoare.**

STRĂMTORÁ vb. I v. **strîmtora.**

STRĂMTOREÁLĂ s. f. v. **strîmtoreală.**

STRĂMTORÍ vb. IV v. **strîmtora.**

STRĂMTORÍRE s. f. v. **strîmtorare.**

STRĂMTORÍT, -Ă adj. v. **strîmtorat.**

STRĂMTURÁ vb. I. v. **strîmtora.**

STRĂMȚÁR s. m. v. **zdrențar.**

STRĂMȚÓS, -OÁSĂ adj. v. **zdrențos.**

STRĂMÚNTE s. m. (Prin Ban.; exprimă ideea de multiplicare) Munte (înalt și îndepărtat). *Să vă duceți În munți, strămunți.* L. COSTIN, M. B. 56, cf. DR. IV, 1 033.

— Pl.: *strămunți.*

— Pref. *stră-* + **munte.**

STRĂMUR s. m. (În dicționarele din trecut) **1.** Strămurare **(1)**. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, I, 265, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG.

2. (Învechit) Imbold. Cf. LB, POLIZU. *Toate aceste variaţiuni* [ortografice] *arată... un strămur orb de a imita o ortografie străină.* CONV. LIT. III, 178, cf. CIHAC, I, 265, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG.

— Pl.: *strămuri.*

— Derivat regresiv de la **strămura.**

STRĂMURÁ vb. I. Tranz. (Învechit, rar) **1.** A înţepa (cu strămurarea **1**). Cf. DDRF.

2. Fig. A atîţa. *Iulian Cardinalul n-au încetat a strămura pre Craiul Vladislav I pînă cînd nu l-au adus să rumpă pacea cu Amurat II.* ŞINCAI, HR. II, 6/15. *Mă strămură ostîrdia pedestraşilor acelora pe carii îi hrănesc.* id. ib. III, 46/32.

— Prez. ind.: *strămur.*

— Derivat regresiv de la **strămurare.**

STRĂMÚRAR s. n. v. **strămurare.**

STRĂMURÁRE s. f. **1.** Băţ lung şi ascuţit (cu un ac în vîrf) sau prăjină cu vîrf de fier, cu care se îndeamnă vitele la mers, (popular) strămurariţă, (învechit) strămur **(1)**, strămurea, (regional) bold, ţepuşă; p. ext. (regional) nuia **(1)**; (coadă de) bici; p. restr. ac mare sau ghimpe. *Ce mă goneşti? Cu greu-ţ iaste a zvîrli împotriva strămurării.* N. TEST. (1648), 169v/14. *Împungînd cu strămurări slugile pre mişcoi.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 247v/24. *Cînd au fost arînd... cu leşii, i-au fost împungînd cu strămurările, ca pre boi.* NECULCE, L. 12. *Plugarul dă neîncetat cu strămurarea în boul ce munceşte.* I. IONESCU, C. 39/11, cf. POL'ZU, BARONZI, L. 120, DDRF, ŞĂINEANU[2], TDRG. *Cînd o veni un oşar, să dai cu strămurarea în el, cît vei putea.* PAMFILE, DUŞM. 153, cf. I. CR. VI, 218, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Taurii cu grebenele îndurerate şi şoldurile găurite de strămurarea cu bold.* VOICULESCU, P. I, 2. *Străpungeţi-ne cu strămurarea înroşită în foc, noi nu ne supunem.* SADOVEANU, O. XVIII, 153, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, H I 381, GRAIUL, I, 76, I. CR. VI, 218. *Săbioara să-m fac plug, Pistoalele să-m înjug..., Strămurarea să-m împung.* VÎRCOL, V. 25, cf. ZANNE, P. I, 759, PASCU, C. 160. ✧ Expr. **Nu-i ajunge** (cuiva) **cu strămurărea la nas,** v. nas[1] **(1).**

2. (Popular) Mlădiţă **(1).** Cf. ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. *Ei că mi-or tăia Resteie, Bulfeie, Dalbe strămurări, Pari pentru căldări.* TEODORESCU, P. P. 454. *Că la maică-ta te-oi duce Cînd s-o-ntoarce Gîrla-ncoace Şi o face... Tinjele Viorele Stremănările Floricelele.* MARIAN, NU. 710. *De-i trece prin luncuşoară Şi-i tăia o strămurare, A fi pentru a dumitale soţioară.* SEVASTOS, N. 156.

3. Fig. (Învechit şi regional) Imbold; p. ext. aţîtare. *A înşelăciunii strămurare.* DOSOFTEI, MOL. 76. *Scrisorile, precum a celui bun aşe a celui rău sfat, iască şi strămurare sînt.* CANTEMIR, I. I. I, 210. *Ascute-ţi cîndeiul şi-l prefă în stremurare pentru pedanţii greceşti.* ALECSANDRI, S. 66. *Sub stremurarul nevoii.* ap. TDRG. *Asemenea zvoană... a părut a fi... o strămurare năprasnică dală urdiei.* SADOVEANU, O. XIII, 1 015.

4. (Învechit, rar) Cîrmă. *Corabiile... se întorcu... încătruova din străminarę.* COD. VOR.[2] 62r/6.

— Pl.: *strămurări.* — Şi: (învechit) **strămurár** (BARONZI, L. 120, TDRG, PAMFILE, C. Ţ. 269) s. n., **strămutáre** (HELIADE, O. II, 425), **străminăre, stremănăre, stremănăoáre** (SCRIBAN, D.), **streminăre** (id. ib.) s. f., **stremurár** s. n., **stremurăre, strumănăre** (CADE), **strumnăre** (id. ib.) s. f.

— Lat.* **stimularia** (cf. stimulus, stimulare).

STRĂMURÁRIŢĂ s. f. (Popular) Strămurare **(1).** Cf. DDRF, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Dă-i cu strămurariţa Şi în sus Şi în jos.* TEODORESCU, P. P. 193. ✧ Expr. **Nu-i ajunge** (cuiva) **cu strămurariţa la nas,** se zice despre omul foarte înglmfat, v. nas[1] **(1).** *Fudulă să nu-i ajungi cu strămurariţa la nas.* DELAVRANCEA, S. 10, cf. ZANNE, P. II, 308.

— Pl.: *strămurariţe.* — Şi: **stremurárIţă** (DDRF), **stremurálIţă** (SCRIBAN, D.) s. f.

— **Strămurare** + suf. *-iţă.*

STRĂMURĂŞ s. n. (Prin Mold.) Mlădiţă **(1).** *Cărăuş pi drum trecea Strămuraş mierlă rupea Şi-n puii tăi azvîrlea.* CARDAŞ, C. P. 66.

— Pl.: *strămuraşe.*

— **Strămur** + suf. *-aş.*

STRĂMUREÁ s. f. (Învechit, rar) Strămurare **(1).** *Arhon vornice..., bagă-ţi limba în gură că să vede dă dăparte, ca o strămurca.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 69.

— Pl.: *strămurele.*

— **Strămur** + suf. *-ea.*

STRĂMUTÁ[1] vb. I. **1.** Tranz. (Predominînd ideea deplasării) A mişca, a scoate din locul în care se găseşte şi a aşeza în alt loc; a deplasa, a muta **(I 2)**, (învechit) a străpune, a străpurta. V. disloca. *Ş-au făcut unii şi alţii casă pen pregiurul locului dumisale hatmanului şi s-au făcut ogrăzi ş-au strămutat locul dumisale* (a. 1724). BUL. COM. IST. IV, 60. *Să s[ă] ştie că această sfîntă carte... o am cumpărat de pomeană, ca să fie stătătoare şi cine s-ar afla, au a strămuta de aici, să fie anaftima* (a. 1764). IORGA, S. D. XIII, 168. *L-am cumpărat cu bani buni... şi nime să nu îndrăznească să-l strămute sau să-l fure* (a. 1778). id. ib. 83, cf. BUDAI-DELEANU, LEX, LB. *Strămutăm din loc munţi şi facem şăs.* CR (1830), 400[1]/1, cf. VALIAN, V. *O parte de romani i-au strămutat piste Dunăre.* FM (1842), 97[1]/21. *Cînd planta a făcut două sau trei foi bune strămută resadurile subt alte clopote.* BREZOIANU, A. 195/15, cf. POLIZU. *Ştefan cel Mare şi-a întors... privirile..., tinzînd a strămuta marginea ţării de la Siret la Milcov.* HASDEU, I. C. I, 10, cf. LM, DDRF. *Plautius mai strămuta încă vreo sută de mii de geţi de pe malul sting al Dunării pe acel drept.* XENOPOL, I. R. I, 90, cf. GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Piatra de mormînt a fost strămutată din vechia mănăstire.* IORGA, C. I. I, 32, cf. TDRG. *Intenţiune a cîrmuirii de a strămuta jumătate din regimentul de cavalerie.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 134, cf. CDDE, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Strămutat din loc în loc pe acele meleaguri..., am ajuns în gazdă.* VOICULESCU, P. I, 14, cf. SCRIBAN, D. *Să-şi strămute sălaşul spre munte.* PAS, L. II, 155. *Şi-a strămutat negoţul aiurea.* TUDORAN, P. 504, cf. DL, DM. *Cincizeci de mii de geţi sînt... strămutaţi în sudul Dunării.* H. DAICOVICIU, D. 122, cf. M. D. ENC., DEX. *Să ţîne iară pintru vit'e, pintru oi, că le strămută rău ursu, la munt'e.* DENSUSIANU, Ţ. H. 115, cf. ALR II 3 012/682. ✧ Fig. *Imaginaţia pe aripile sale ne strămută* (a. 1850). PLR I, 140. *Imaginaţia... îl mai retăceşte... şi-l stremută preste adevăr.* ARISTIA, PLUT. XCIII$_2$/22. (Refl.) *Închipuirea mea se strămută... în alte lumi.* HOGAŞ, DR. I, 162. ✧ Expr. (Familiar) **A i (se) strămuta** (cuiva) **fălcile** (sau **falca** ori **căprioriI**) = a lovi sau a fi lovit puternic peste obraz (scoţîndu-i ori ieşindu-i maxilarul din articulaţie). *Lovi pre Arie... alta de tare cît i să strămutară fălcile* (a. 1643). C. CR. 211/3. *Şi-i arde... cîteva perechi de palme de-i strămută căprioriI.* CARAGIALE, O. I, 6, cf. TDRG, CADE. *Primul ghiont i-a strămutat falca stîngă.* COCEA, S. II, 17, cf. DM, DEX. **A-şi strămuta fălcile** = a căsca mult, tare, mereu. *Mă fac să casc pîn-îmi strămut fălcile.* ALECSANDRI, T. 1 015, cf. DM, DEX. ✧ Refl. *Nu era lucru rar a vedea popoare întregi strămutîndu-să din ţară în ţară.* ASACHI, S. L. II, 78. *Dacă un om... se strămută în alt climat ... deodată se simte mai... viguros.* CONTA, O. F. 217. ✧ Refl. pas. *Un lucru ce nu se face, nici se strămută la o biserică de cele proaste.* ANTIM, P. XXVIII. *Sipetul i lada... să nu să strămute ... din casa care şădu* (a. 1819). BUL. COM. IST. IV, 155. ✦ (Rar; complementul indică salariaţi) A trans-

fera **(1)**. *V-aș ruga... să interveniți să fiu strămutat... la Paris.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 159, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *O nouă pîră îl strămută la Rodos.* IST. LIT. ROM. II, 170. ◇ Refl. *Ingenioșii funcționari se strămutau aiurea.* ANGHEL, PR. 110. ✦ (Regional; cu complementul „vinul") A pritoci **(1)** (Pecica — Arad). Cf. ALR SN I h 246.

2. Tranz. Fig. (Învechit și popular; cu determinări de felul „din viață", „din lumea asta" etc.) A omorî **(1)**. *Ctiva cosași... se unîră... să strămute pe numitul arendaș din această viață.* GT (1839), 129/5. *Să-i strămuți... din lumea asta.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 50. ✦ Refl. A muri[1] **(1)**. *Ființa-mi muritoare în ceruri se strămută.* HELIADE, O. I, 305. *Omul... se strămută din astă provizorie lume.* ARISTIA, PLUT. XII$_2$/4. *S-a strămuta de aici fără zbucium.* CARAGIALE, O. VII, 28. *Pamfile s-a strămutat la veșnicile lăcașuri, întru Domnul și între drepți.* SADOVEANU, O. XIX, 218, cf. DL, DM, DEX.

3. Refl. (De obicei cu determinări locale introduse prin prep. „în", „la") A se așeza (cu locuința) în alt loc, a se stabili în altă parte; a-și schimba domiciliul sau sediul; a se muta **(I 4)**. *Se strămutară la Panonia.* MAIOR, IST. 55/10. *Să fie pă locuitori în locu lor și să nu se strămute* (a. 1811). DOC. EC. 94. *Era siliți să părăsească lăcașul lor și să se strămute într-altă parte.* PLEȘOIANU, T. II, 214/2. *Guvernul provizor al însurghenților se strămutase de la Bologna și ave a se așăza la Ancona.* AR (1831), 559^2/36. *București rămîn reședința a domnilor, făr' de a se mai strămuta iarna la Tîrgoviște.* GENILIE, G. 219/18. *Ceilalți ce nu avea unde să ne hrănim, să ne strămutăm unde vom găsi moșie să ne hrănim* (a. 1843). DOC. EC. 728. *Dorì ca palatul să se strămute într-o pădure.* ISPIRESCU, L. 388. *Din satul lui de munte se strămutase la Folticeni.* SADOVEANU, O. XVI, 559. *Cine prefera să-și părăsească locul de baștină și să se strămute... aiurea dovedea că trăiește foarte greu la el acasă.* IORDAN, T. 294. *De cînd ne-am strămutat aici, toată lumea a căutat să-l iscodească.* ARGHEZI, S. VI, 29. ◇ Tranz. *Au strămutat scaunul crăiesc de la Cracovia la Varșovia.* AR (1831), 132^1/34. *Strămută reședința sa în Buda.* SĂULESCU, HR. II, 348/18. *Pentru a se depărta de Polonia, au strămutat și reședința de la Suceava la Iași,* IST. M. 178/16. *Și-a strămutat locuința și depozitul din Galați... la Brașov.* F (1870), 75. *Strămutase scaunul domniei la Cîmpulung.* IORGA, C. I. I, 4. *Nu cumva crezi tu că eu m-am hotărît să-mi strămut domiciliul.* HOGAȘ, DR. I, 158. *Bologa s-a hotărît să-și strămute... cancelaria avocațială.* REBREANU, P. S. 30.

4. Tranz. (Jur.) A dispune o strămutare **(4)**. Cf. M. D. ENC.

5. Tranz. (Învechit și regional) A schimba **(I 6)**. *Giudețul lui Dumnezeu toate gîndurile omenești le strămută.* M. COSTIN, LET. I, 289/2. *Nu poate fiii să-i strămuți hotărîrile părintelui lor* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 98. *Cu lesnire poate să-și strămute hotărîrea.* DRĂGHICI, R. 187/19. *Legiuiesc ca în veci să nu se mai strămute astă pravilă.* NEGRUZZI, S. I, 241, cf. TDRG, GOROVEI, CR. 460, DL, DM. *Spre figura acestui bătrîn... își strămuta gîndul scriitorul,* IST. LIT. ROM. II, 730, cf. DEX. *Nu le-a mai trecut prin cap să strămute înțeleapta împărțire.* MERA, L. B. 84, cf. CANDREA, Ț. O. *Folos bun nu folosăsc Numai mintia-m (ni) strămutăsc, Tot la tini mă gîndesc.* VĂSILIU, Ç. 119. (Refl. pas). *S-a strămutat subiectul discuției.* C. PETRESCU, O. P. II, 189. ◇ Expr. (Refl.; învechit) **A se strămuta la minte** = a înnebuni. *S-au strămutat la minte pentru bucuriia ceà preste măsură.* AETHIOPICA, 77^v/18.

6. Tranz. și refl. (pas). (Învechit și regional) A (se) schimba **(II)**. *Fața voastră nu se va strămuta.* PSALT. HUR. 27^v/18. *De dzeul facem silă și el strămută dodeitorii noștri.* PSALT. 115. *Feciorii... fireei chinului să se strămuteaze.* CORESI, EV. 283, cf. ANON. CAR. *Nu numai în nume greșesc și le strămută într-alt feliu ci și de feliul oamenilor.* C. CANTACUZINO, CM I, 11. *Gîndacii cei ce fac mătasa... își strămută pealea.* ECONOMIA, 209/3, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Se prefăce stenia în cursul boalei în astenie, precum se strămut și se prefac și boalele.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 101/24. *Se pot strămuta cele mai simple friguri în putrede.* VASICI, M. II, 82/19, cf. POLIZU. *Multe s-au strămutat în giur de noi.* F (1873), 1, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, DL, DM. *Singurătatea lui Firs strămută dintr-o dată jocul actorului.* T iulie 1968, 10, cf. M. D. ENC., DEX. *Tătă lumea-i strămutată amu, s-o șt'imbat tătă lumea,* CANDREA, Ț. O. 46. *De zăl'e și d'e bănat Fața n'i s-o strămutat.* T. PAPAHAGI, M. 53. ✦ (Mat.; învechit, rar) A transforma **(2)**. *Fracțiile ceale amestecate a le aduce în fracții neadevărate curate se zice a strămuta fracțiile.* ARITM. (1806), 59/6.

— Prez. ind.: *strămút* și (regional) *strămutesc.*
— Și: (învechit, rar) **stremută** vb. I.
— Lat. ***extramutare** (= *transmutare*).

STRĂMUTÁ[2] vb. I v. **strănuta.**

STRĂMUTÁBIL, -Ă adj. (Rar) Care poate fi strămutat **(1)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *strămutabili, -e.*
— **Strămuta** + suf. *-bil.*

STRĂMUTÁRE[1] s. f. Acțiunea de a (se) strămuta[1] și rezultatul ei.

1. Mișcare, scoatere din locul în care se găsește și așezare în alt loc; deplasare, mutare **(I 2)**, (regional) străpunere. Cf. strămuta **(1)**. *Bogat blăstăm și lacrimi vărsa asupra acelui Enache aga, ce le făcuse acea strămutare.* NECULCE, L. 317, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Nu se aude vorbind de sărăcie, de... strămutare în alte țări necunoscute.* MARCOVICI, D. 238/5. *Strămutarea coloniilor peste Dunăre de Aurelian la 274.* GENILIE, G. 181/8. *Dragoș Vodă dădu... semnalul de strămutare.* ASACHI, S. L. II, 78. [Este] *cu neputință a să face strămutare unii așezămînt care este înființat nu de multă vreme* (a. 1839). DOC. EC. 719, cf. VALIAN, V. *Strămutare numai de oștiri voia să facă.* FM (1842), 276^2/3. *Să împiedece firescul curs al apii prin strămutarea mălcii.* REGUL. ORG. 548/20. *Cu strămutarea astor bărbați afacerile sabinilor era în cale de așezare.* ARISTIA, PLUT. 279/13, cf. POLIZU, DDRF. *De cînd există omenirea nu s-a văzut strămutarea în masă a unui popor așezat.* XENOPOL, I. R. I, 135, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Strămutările de sătèni... nu se mai petrec.* IORGA, C. I. I, 212. *Nu se auzi nimic despre strămutarea diviziei.* REBREANU, P. S. 81, cf. RESMERIȚĂ, D. *Planul acela... ar fi provocat strămutări de sate.* SADOVEANU, O. XX, 120, cf. DL, DM. *Plan sistematic de exterminare sau strămutare.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 1/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Transfer **(1)**. *Nici nu-i asculase povestea lui cu strămutarea în provincie.* C. PETRESCU, O. P. I, 17. *Fără gînduri de strămutare către mirifica metropolă.* I. BOTEZ, B. I, 90. ✦ (Învechit, rar) Metastază. *Aceasta se întîmplă din strămutarea (metastasul) curgerii materiei scrofuloase.* CORNEA, E. I, 122/5. ✦ (Învechit) Transmitere **(3)**. *Strămutarea unei acții de la o persoană la alta* (a. 1845). DOC. EC. 856. *Revoluția franceză este în fond o strămutare de proprietate.* IONESCU-RION, S. 204.

2. (Învechit și regional; uneori urmat de determinări de felul „la ceruri") Moarte **(1)**. Cf. strămuta **(2)**. *Prin strămutarea în acela ceas* [de pe urmă] *se șterg toate acelea mîrșăvii și egoistice priviri.* VASICI, M. II, 46/7. *Lungimea de ani nu era trecută în zapis, fără numai favoarea strămutării la ceruri.* VOICULESCU, P. I, 210.

3. (Învechit; astăzi rar) Mutare **(I 3)**. Cf. strămuta **(3)**. *Acest fel de locuitori nu vor putea săvîrși o asemenea strămutare, dacă nu vor plăti mai întîi.* REGUL. ORG. 64/18. *De vreo cîtăva vreme strămutările cu lăcuința în America au crescut foarte mult.* CR (1836),

138[1]/19. *Oprirea slobodei strămutări a lăcuitorilor de la un proprietar la altul.* ASACHI, I. I, 204/23. *În unele staturi e slobodă strămutarea țăranilor din un loc în altul.* RUS, I. I, 62/30, cf. OȚETEA, T. V. 41. *Entuziasmul proaspăt și generos al evenimentului dorea și strămutarea capitalei.* ARGHEZI, B. 52. *Cînd greșești și pui de două ori sare în mămăligă e a strămutare.* GOROVEI, CR. 295.

4. (Jur.) Măsură prin care un proces este trimis spre judecată de la o instanță competentă la alta de același grad sau de la un organ de urmărire penală la altul, prin hotărîrea organului superior. Cf. DER, M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit) Înstrăinare; vînzare. *La strămutarea unei creanțe, a unui drept sau a unei acțiuni, predarea între cedente și cesionar se face prin remiterea titlului.* HAMANGIU, C. C. 353.

5. (Învechit și popular) Schimbare **(I 6)**. Cf. s t r ă m u t a **(5)**. *Să descrie aceste strămutări de veselie.* HELIADE, L. B. I, 6/8. *Am judecat fără strămutare de a cere ca să mă întorc în Moldova în viitoarea iarnă.* KOGĂLNICEANU, S. 105. *A dragostelor fire Nu-i supusă nici la fugă..., nici la orice strămutare.* CONACHI, P. 83, cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Acest călugăr... l-a hotărît, fără de strămutare... să se călugărească.* GALACTION, O. 86, cf. DL, DM. [De vistier] *atîrnă strămutarea birurilor obișnuite de la un set la altul.* STOICESCU, S. D. 219, cf. M. D. ENC.

6. (Învechit; astăzi rar) Schimbare **(II)**. Cf. s t r ă m u t a **(6)**. *Să se păzească fără strămutare și aceste adăogiri* (a. 1773). URICARIUL, IV, 30/13. *Toate să se păzească și să se urmeze fără strămutare... după chipurile ce s-au arătat.* SOB. HRIS. 29. *Urmează dreptele așăzări întru paza fără strămutare a pămînteștilor privilegiuri* (a. 1814). URICARIUL, I, 46. *Să îngrijiți a se păzi făr' dă strămutare această orînduială* (a. 1825). DOC. EC. 359. *În locul... (literei O) care să scrie cu „t"... care strămutare strică înțelesul cuvintelor grecești.* GRAM. MOLD. 19[r]/3. *O strămutare de voturi, cerea muncă anevoioasă și tenace.* C. PETRESCU, Î. II, 142. ✦ (Învechit, rar) Nebunie **(4)**. *Jele adîncă și cu sîngurată viță lui cea fără de lucrare... în urmă strămutare de minte-i adusă.* BUDAI-DELEANU, T. V. 37.

— Pl.: *strămutări.* — Și: (învechit, rar) **stremntáre** s. f. VALIAN, V.

— V. **strămuta[1]**.

STRĂMUTÁRE[2] s. f. v. **strămurare**.

STRĂMUTÁT, -Ă adj. **1.** (În dicționarele din trecut) Deplasat. Cf. s t r ă m u t a **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., PONTBRIANT, D., LM, DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE.

2. (Învechit) Stabilit în altă parte (cu locuința, cu sediul). Cf. s t r ă m u t a **(3)**. Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE. ✧ (Substantivat) *S-au scris... sprè a să da acești strămutați a să aduce la urma lor* (a. 1819). DOC. EC. 197.

3. (Învechit) Schimbat **(I 6)**. *Aceste sînt toate noime strămutate pentru asemănarea lucrurilor în capul firesc.* BUDAI-DELEANU, LEX., cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE.

— Pl.: *strămutați, -te.*

— V. **strămuta[1]**.

STRĂMUTĂCIÓS, -OÁSĂ adj. (În dicționarele din trecut) Care se strămută; care poate fi strămutat. Cf. LM, PONTBRIANT, D., GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *strămutăcioși, -oase.*

— **Strămuta** + suf. *-(ă)cios.*

STRĂMUTĂTÓR, -OÁRE adj. (Învechit) Schimbător **(II 1)**. [Bărbații] *slăviți... sînt... cei mai iubiți și chip lesne strămutători de fel.* PISCUPESCU, O. 141/4, cf. POLIZU, LM. ✧ *Verb* (sau *grai*) *strămutător* = verb tranzitiv. *Graiul strămutătoriu iaste acela ce însemnează lucrare.* VĂCĂRESCUL, GR. 57/25, cf. POLIZU, ROSETTI — CAZACU, L. L. R. I, 430.

— Pl.: *strămutători, -oare.*

— **Strămuta** + suf. *-ător.*

STRĂMUTĂTÚRĂ s. f. (Învechit) **1.** Schimbare **(I 6)**. *A lucrurilor omenești strămutătură.* CANTEMIR, HR. 169, cf. LB, POLIZU, LM.

2. Schimbare **(II 1)**. *O asemenea strămutătură de nas și sucitură de chip... mi s-a întîmplat să văz... din abuzul băuturii.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 444/4, cf. POLIZU, LM. ✦ (Învechit, rar) Distrugere. Cf. ANON. CAR.

— Pl.: *strămutături.* — Și: **stremutătúră** s. f. ANON. CAR.

— **Strămuta[1]** + suf. *-tură.*

STRĂNĂȘ s. m. **1.** (Regional) Cîntăreț (de biserică) (Ineu — Arad). Cf. ALR II/I h 179/64.

2. (Prin vestul Transilv.) Secerător (în parte). Cf. ALR II 5 207/325, MAT. DIALECT. I, 216.

— Pl.: *strănași.*

— **Strană** + suf. *-aș.*

STRĂNĂPÓT, -OÁTĂ s. m. și f. v. **strănepot**.

STRĂNB, -Ă adj. v. **strîmb**.

STRĂNCĂNÍ vb. IV v. **zdrăngăni**.

STRĂNCĂNÍT s. n. v. **zdrăngănit**.

STRĂNCENÁT, -Ă adj. v. **zdruncinat[2]**.

STRĂNCINÁ vb. I v. **zdruncina**.

STRĂNCIUNÁ vb. I v. **zdruncina**.

STRĂNEÁM s. n. (Regional; în e x p r.) **Neam de străneamul meu** (ori **tău, lui** etc.) = neam de neamul meu (sau tău, lui etc.), v. n e a m **(I 1)** (Fundu Moldovei — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. BÎRLEA, A. P. I, 536. *Uni ma duc ieu, n-agiunji tu niam d'i străniamu tău.* id. ib.

— Pl.: *străneamuri.*

— Pref. *stră-* + **neam**.

STRĂNEPÓT, -OÁTĂ s. m. și f. **1.** Persoană considerată în raport cu străbunicii **(I 1)**; copil al nepotului sau al nepoatei de fiu sau de fiică considerat în raport cu bunicii; copil al nepotului de frate sau de soră considerat în raport cu unchii și mătușile; ale; (rar) răznepot. *Strănepoata a lui Ivașco Bobin* (a. 1644). IORGA, S. D. V, 537. *Preacista iaste strenepoată lui Matthan.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 10[v]/27. *Noema, strănepoata lui Cain, fata lui Lameh.* N. COSTIN, L. 54. *Nastruța, fata Vasilicăi, strănepoata lui Lazor* (a. 1702). BUL. COM. IST. IV, 41, cf. LB. *Eu, ca un strănepot al acelui Catargiu..., mă împărtășesc mai mult de soarta ei.* AR (1830), 62[2]/4. *Generația... este o adunare a mai multor familii de același sînge, cum moși, nepoți, strănepoți.* GENILIE, G. 130/11. *Nepot al lui Ham și strănepot lui Noe.* ASACHI, L. 34[1]/16, cf. VALIAN, V., POLIZU. *De lucrurile frumoase care le făcea* [cucoana Profiriță] *se bucura mai mult nepoatele și strănepoatele ei.* SION, P. 75. *Un strănepot al Marelui Mircea.* HASDEU, I. C. I, 27, cf. LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU[2]. *Fiii, nepoții, strănepoții aceluiași tată trăiau pe moștenirea lui.* IORGA, C. I. III, 76, cf. TDRG. *Printre cele nouăsprezece fetițe înscrise era și Florica, strănepoata Mertei.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 329. *Se ivește chipul mătușii Sultana, aducîndu-și strănepotul, pe Iliuță, de mînă.* GÎRLEANU, N. 90, cf. RESMERIȚĂ, D. *Era cu putință să se fi aflat cîtăva vreme sub același acoperiș strănepoata și străbunica.* M. I. CARAGIALE, C. 136, cf. CADE. *O bunică informînd... pe savanții ei strănepoți.* TEODO-

REANU, M. III, 75. *Vacă-Mare e boier get-beget, strănepot al Tifescului.* SADOVEANU, O. XVII, 413, cf. SCRIBAN, D. *Știau că trebuie să fie nepoatele și strănepoatele lui Toader, dar erau prea multe.* CAMIL PETRESCU, O. II, 79. *Dar copiii copiilor mei? Strănepoții Cadaorului?* VINEA, L. I, 162, cf. DL, DM. *Titul comișel era strănepotul lui Cozma.* STOICESCU, C. S. 44, cf. SCURTU, T. 102, M. D. ENC., DEX, ALR I/II h 171/370. ✧ (Cu repetarea prefixului pentru a exprima grade mai îndepărtate de rudenie) Cf. SFC V, 5, SCURTU, T. 102. *Străstrănepoți se numesc nepoții din strănepoți, de care a avut noroc tata mieu.* ALR I/II MN 171/370. ✦ (Familiar; mai ales la voc.) Cuvînt cu care o persoană mai în vîrstă se adresează alteia mai tinere sau unui copil. *Venit-am, măre, strănepoate, Să ne primești la tine-n oaste!* GOGA, POEZII, 219.

2. (De obicei la m. pl.) Continuator al unei familii (considerat în raport cu cei din generațiile anterioare lui); descendent, urmaș. *Să fii dat de noi* [satul] *să fii dumitale.... nipoților și strinipoților* (cca 1609). CUV. D. BĂTR. I, 173/17. *Al șaptelea urmaș lui sau strănepot den săminția lui Lameh.* N. COSTIN, L. 53. *Sînt, cele douăsprezece împărății a feciorilor lui Israil, strănepoții lui Adam.* AMFILOHIE, G. 26/19. *Să fie pomenite cu cinste și dragoste de cei mai din urmă strănepoți ai noștri.* PLEȘOIANU, T. II, 145/30. *Ghintele ce lăcuiesc acum acest pămînt sînt copiii strănepoți acelor vechi eghipteni.* AR (1829), 196/2. *Aceasta strănepotii noștri vor putea judeca* (a. 1840). PLR I, 92. *Sîngele părinților în vinele strimte ale strănepoților a secat.* RUSSO, S. 147. *Creșteau dumbrăvi pentru ca să aibă strănepoții lemne de ars.* NEGRUZZI, S. I, 246. *Ea, fiind baroană din moși strămoși, va fi din strănepoți în strănepoți.* BOLINTINEANU, O. 273. *Strănepoții aceluiași strămoș seamănă unul cu altul.* CONTA, O. F. 283. [Oamenii] *renasc în strănepoți.* EMINESCU, N. 53, cf. GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Manon! de ce-ai lăsat pe lume Atîtea zeci de mii de strănepoate?* TOPÎRCEANU, B. 60. *E un demn strănepot al unui pîrcălab de pe vremea cînd știe cărui voievod.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 223. *Are un nume frumos și cred că e strănepot de prinți pecenegi.* SADOVEANU, O. XII, 406, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Eu sînt totuși strănepot de cioban.* T iunie 1968, 30, cf. M. D. ENC., DEX. *Negoiță din Cislău, Strănepot de solgbirău.* TEODORESCU, P. P. 594.

— Pl.: *strănepoți, -oate.* — Și: (învechit) **strănăpót, -oátă** (DHLR II, 81), **strenepót, -oátă, strinipót, -oátă** s. m. și f.

— Pref. *stră-* + **nepot.**

STRĂNICÍ vb. IV. Intranz. (Învechit) A călători; a pribegi. *Pre pămînt călători den loc în loc, den Vithleem în Eghipet..., din Eghipet în Nazaret călători, din Nazaret în Ierusalim străinici, din cetate în cetate.* VARLAAM, C. 332. [Sfîntul] *veni în țară streină pentru Domnul ce-au străinicit și s-au născut pre pămînt.* DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. CADE.

— Prez. ind.: *străinicesc.* — Și: **străinici** vb. IV.

— V. **stranic.** — **Străinici** prin apropiere de *străin.*

STRĂNILIOÁRĂ s. f. v. **strămior.**

STRĂNIÓR, -OÁRĂ s. m. și f. v. **strămior.**

STRĂNȘTE s. f. v. **striște.**

STRĂNTOÁRE s. f. v. **strîmtoare.**

STRĂNTUNECÁ vb. I. Intranz. și refl. (Învechit, rar) A se întuneca foarte tare. Cf. DOSOFTEI, MOL. 67, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. 129.

— Prez. ind. pers. 3: *străntúnecă.*

— Pref. *stră-* + **întuneca.**

STRĂNȚÁR s. m. v. **zdrențar.**

STRĂNÚT[1] s. n. Eliminare cu zgomot, pe nas și pe gură, a aerului din plămîni, printr-un act reflex brusc și violent al mușchilor expiratori; strănutat, (învechit) strănutare[1], strănutătură, (regional) străfig, străfigat[1]. Cf. LB. [Scurgerea] *este însoțită și cu semne de guturai, cu înfundătură de nas, cu străpnuturi și cu tuse.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 125/18. *Strănuturi dese, urmate de o scurgere din nări.* BREZOIANU, A. 573/8, cf. CIHAC, I, 262. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU², CANDREA, F. 50. *Toți se pîndesc ca să vadă cine va strănuta întîi, dar strănutul trebuie să fie adevărat.* IORGA, C. I. I, 159, cf. BIANU, D. S. *Sprincenile i se-ngrămădiră ponciș spre mijlocul feței, iar pelea de pe nas, ca-n fiorul unui strănut, i se-ncreți în dungi cîrmezișe.* MIRONESCU, S. 178. *S-a făcut un fum greu, încît ne-au apucat niște strănuturi de parcă se băteau dracii în hambare.* VLASIU, A. P. 37. *Avea un veșnic creț ilar pe față și în ochii micșorați, ca cei gîdilați de-o încercare de strănut în soare de primăvară.* TEODOREANU, M. U. 158. *Nu mai sfîrșea cu strănuturile, pricină de spaimă să nu-mi sperie cocoșii.* VOICULESCU, P. I, 82, cf. SCRIBAN, D. *De trei ori la rînd colosul strănută, cu pauze dramatice între strănuturi.* VINEA, L. I, 298, cf. DL, DM. *Simptomele premergătoare ale bronșitei sînt: înfundarea nasului, strănut.* ABC SĂN. 74, cf. M. D. ENC., DEX, ALRM I/I h 117.

— Pl.: *strănuturi.* — Și: (învechit) **străpnút,** (regional) **strénut** (SCRIBAN, D.), **stărnút** (BARCIANU, SCRIBAN, D.) s. n.

— Derivat regresiv de la **strănuta.**

STRĂNÚT[2]**, -Ă** adj., s. m. și f. (Învechit și popular) (Cal) cu o pată albă pe nas sau pe bot. Cf. HEM 90. *O iapă... strenut în bot* (a. 1880). ap. TDRG, cf. DDRF, DAMÉ, T. 48, PASCU, S. 138. *Strănut, cînd pe nări sau pe buze se găsesc pete albe.* ENC. VET. 153, cf. CADE, DR. VIII, 291. *Strănut i se spune unui cal care are semn alb pe buză.* PUȘCARIU, L. R. I, 273, cf. ROSETTI, L. R. II, 72, SCRIBAN, D., DL, H II 131. *Eu mulți cai că mi-am văzut, Da ca murgu n-am găsit, Dungă neagră pă spinare Și stărnut de dreapta nare.* MAT. FOLK. 873, cf. GR. S. I, 348. *Ș-a cumpărat trei jugani Stărnuți de-o nare.* FOLC. MOLD. I, 437.

— Pl.: *strănuți, -te.* — Și: (regional) **strenút, -ă, strănút, -ă** (SCRIBAN, D.), **stărnút, -ă** adj., s. m. și f.

— Cf. lat. **s t e r n u t u s.*

STRĂNUTÁ vb. I. Intranz. **1.** (Despre oameni și unele animale) A elimina cu zgomot, pe nas și pe gură, aerul din plămîni, printr-un act reflex brusc și violent al mușchilor expiratori; (popular) a străfiga[1] **(1)**, (regional) a prisni[2] **(3)**, a zdrăvăna. *Au început a strănuta... des și tare.* NECULCE, L. 113, cf. ANON. CAR. *Cine caută asupra soarelui și nu strănută esti fericit* (a. 1779). GCR II, 121/4, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Un feliu de tabac tare... în nas a le sufla, ca să le facem să strănute.* CALENDAR (1814), 188/8, cf. LB. *De trii ori au strănutat.* ASACHI, F. 77/16, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Trase tabac, strănută, tușì spre a-și drege glasul.* NEGRUZZI, S. I, 8, cf. CIHAC, I, 262. *Tușește strașnic și strănută.* CARAGIALE, O. II, 163, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Toți se pîndesc ca să vadă cine va strănuta întîi.* IORGA, C. I. I, 159. *Strănutînd, cu ochii în lacrimi, privea de departe.* ANGHEL, PR. 140, cf. TDRG. *Un țap... scutura din cap și strănuta disperat.* HOGAȘ, DR. I, 293. *Simion Bulunoiu strănută... zgomotos.* REBREANU, I. 14, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Dacă aveam guturai, strănutam.* CAMIL PETRESCU, P. 192. *Scoate tabachera, prizează și strănută.* TEODOREANU, C. B. 206, cf. BUL. FIL. V, 172, SCRIBAN, D. *Unchiașul a ieșit din oraș, strănutînd.* ARGHEZI, S. XVIII, 160. *Este spre sănătatea lor să strănute mai tare.* PAS, L. I, 190, cf. DL. *Răcoarea casei îl făcu să strănute.* T. POPOVICI, S. 267, cf. DM. *Trăgeau în piept miresmele proaspete și strănutau.* BARBU, G. 180, cf. M. D. ENC., DEX. *Și să-i pui ardei uă ciușlea: Cînd oi mînca Ș-oi strănuta.* TEODORESCU, P. P. 124. *Cînd strănuți e a bine.* ȘEZ. II, 66, cf. ALR II/I h 21, ALRM I/I h 117, ZANNE, P. VI, 587. ✦ Tranz. (În-

vechit, rar) A vărsa (pe gură). *Şi aşa strănutînd sînge, au murit.* CANTEMIR, HR. 289.

2. (Regional; despre cai) A forăi. *Caii au strănutat cu putere în iarbă.* SADOVEANU, O. XIII, 714, cf. DL, DM, H XII 599. *Cu copitele trierau, Cu nările strănutau, Grîul că mi-l vînturau.* POP., ap. GCR II, 336, cf. ALR II/I MN 7, 6 851, ALRM II/I h 23. *Murgul, daca mirosea, Începea a străfida, Începea a strănuta.* BALADE, III, 149.

— Prez. ind.: *strănút.* — Şi: (învechit şi popular) **stărnutá**, (învechit) **strenutá** (ALEXI, W., SCRIBAN, D.), **sternutá**, (regional) **străhuná** (ALR II/I h 21/278), **străműtá** (ALRM I/I h 117), **străslá** (ALR II/I h 21/362; prez. ind. **străslu** îb.), **străşuná** (DR. X, 434), **stărmutá** (ALRM I/I 117/480), **sdrănutá** (ALR II/I h 21/29), **zdrănutá** (ALRM I/I 117), **zdrehuná** (ALR II/I h 21/284) vb. 1.

— Lat. **sternutare.**

STRĂNUTÁRE s. f. Acţiunea de a strănuta şi rezultatul ei.

1. (Învechit; astăzi rar) Strănut[1]. Cf. strănuta **(1)**. *Întru stărnutarea lui va luci lumină, şi ochii lui chip de luceafăr.* BIBLIA (1688), 381[1]/47, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Durere... de cap, cu ochi turburaţi şi cu stărnutări dese.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 218/7, cf. VALIAN, V. *Strenutarea... se credea bun auguriu.* ARISTIA, PLUT. CXXXVIII/15, cf. POLIZU, CIHAC, I, 262, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Strănutarea nu are altă însemnare decît o iritaţie (întăritare) a,... (mucoasei) nasului.* BIANU, D. S., cf. RESMERIŢĂ, D. *Cine însă-acum în palat strănută? După strănutare, e Măria-sa... A răcit se vede.* V. ROM. 1953, 323, cf. DI, DM, DEX.

2. (Învechit) Forăit (al cailor). Cf. strănuta **(2)**. *Strănutările cailor mei ce păşteau.* SION, P. 216.

— Pl.: *strănutări.* — Şi: **strenutáre**, (învechit) **stărnutáre**, **sternutáre** (BUDAI-DELEANU, LEX., LB) s. f.

— V. **strănuta.**

STRĂNUTÁT s. n. Faptul de a strănuta.

1. Eliminare cu zgomot, pe nas şi pe gură, a aerului din plămîni, printr-un act reflex brusc şi violent al muşchilor expiratori; zgomotul produs în acest fel; strănut[1], (învechit, astăzi rar) strănutare, (învechit) strănutătură, (regional) străfig, străfigat[1]. Cf. strănuta **(1)**. Cf. ANON. CAR. *Va face un semn printr-un strănutat repetat... să iasă afară.* FILIMON, O. I, 225, cf. CIHAC, I, 262, DDRF, ALEXI, W. *Aş fi dormit dacă un strănutat neobişnuit nu m-ar fi izbit drept în ureche.* HOGAŞ, DR. I, 293, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Toţi curtenii... erau obligaţi să strănute şi strănutatul trecea... în provincii.* CĂLINESCU, C. O. 101. *Dacă în timpul sughiţului, strănutatului... atenţia noastră e atrasă puternic asupra unui fenomen, durerea sau strănutul pot fi suspendate.* RALEA, O. 80, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Rar) Forăit (la cai). Cf. strănuta **(2)**. *Aud un strănutat de cal venit din tufiş.* ADAM, R. 214.

— Pl.: *strănutaturi.* — Şi (învechit) **stărnutát** s. n. ANON. CAR., CIHAC, I, 262.

— V. **strănuta.**

STRĂNUTĂTÓR, -OÁRE adj., s. f. **1.** Adj. (Învechit) Care strănută **(1)**; care produce strănutatul[1] **(1)**. Cf. VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, I, 262.

2. S. f. (Bot.) Numele a trei plante din familia compozeelor cu flori albe: **a)** plantă erbacee cu tulpina dreaptă, rigidă, cu frunzele lanceolate, cu florile albe-gălbui dispuse în capitule, cu fructele achene; (regional) cănăcei, ciucurei, bănuţi-albi, rotoţele-albe (v. rotoţele c), scinteiuţe-albe (v. scînteiuţă **11 19**) *(Achillea cartilaginea).* Cf. GRECESCU, FL. 308, BORZA, D. 9; **b)** (regional) rotoţele-albe (v. rotoţele a) *(Achillea ptarmica).* Cf. GRECESCU, FL. 308, TDRG, PANŢU, PL. 250, BORZA, D. 10; **c)** coada-şoricelului *(Achillea millefolium).* Cf. GRECESCU, FL. 309, BORZA, D. 10.

— Pl.: *strănutători, -oare.* — Şi: (învechit) **stărnutătór, -oáre** adj. CIHAC, I, 262.

— **Strănuta** + suf. *-ător.*

STRĂNUTĂTÚRĂ s. f. (Învechit) Strănut[1]. Cf. LB, POLIZU. *În vuietul strănuţăturilor, înălţa cu mulţămire numele cardinalului.* I. IONESCU, B. C. 97/24, cf. CIHAC, I, 262, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., SFC III, 196.

— Pl.: *strănuţături.* — Şi: **stărnutătúră** s. f. LB, POLIZU, CIHAC, I, 262.

— **Strănuta** + suf. *-ătură.*

STRĂPÁS s. n. (Învechit, rar) Trecere **(IV 2)**. *Viaţa este moarte simţindă, dureroasă, Mai rea decît străpasul, e temere de moarte.* HELIADE, O. I, 207.

— Pl.: *străpasuri.*

— Derivat regresiv de la **străpasa.** Cf. it. trapasso.

STRĂPASÁ vb. I. Tranz. (Învechit, rar; despre sunete) A străbate **(1)**. *Dar gloria? — Ce-mi pasă D-ast eco d-un van sunet, ce secolii străpasă...?* HELIADE, O. I, 113.

— Prez. ind.: *străpás.*

— Cf. it. trapassare.

STRĂPĂCÍ vb. IV. Tranz. (Prin Bucov.) „A pierde fără rost". LEXIC REG. 108.

— Prez. ind.: *străpăcesc.*

— Cf. străpăţui.

STRĂPĂŢUÍ vb. IV v. **străpăţui.**

STRĂPEZÍ vb. IV v. **strepezi.**

STRĂPEZÍRE s. f. v. **strepezire.**

STRĂPEZITÓR, -ÓARE adj. v. **strepezitor.**

STRĂPLANTÁ vb. I. Tranz. (Învechit) A transplanta **(1)**. *În loc de a prăsi frăgarii... mai bine a-i străplanta... din pădurile vecine.* BREZOIANU, A. 232/21. *Lună cea mai mare porte de lumină... Şi o străplîntă în sferă soarelui.* SION, POEZII, 141/28, cf. GHEŢIE, R. M., ALEXI, W. ◇ Fig. *Voiau să străplînte mişcarea... prin toate păturile poporului.* SBIERA, F. S. 225. (Refl.) *Amintirea trece, se străplîntă Prin tradiţiunea de la mame-n fii.* MUREŞANU, P. 132/32.

— Prez. ind.: *străplantez.* — Şi: **străplántă, străplîntá** vb. I.

— Pref. *stră-* + **planta.**

STRĂPLÁNTÁ vb. I v. **străplanta.**

STRĂPLÎNTÁ vb. I v. **străplanta.**

STRĂPNÚT s. n. v. **strănut[1].**

STRĂPÓRT s. n. v. **transport.**

STRĂPÓST s. n. v. **transport.**

STRĂPŞÓR s. m. v. **stropuşor.**

STRĂPÚNE vb. III. Tranz. (Învechit) A străbate[1] **(1)**; p. ext. a transforma **(1)**. *Le ocroteşte de îngheţuri... sau cu cenace mari pe care le punem în grădina învălită şi pe care le străpunem în loc primăvara.* BREZOIANU, A. 190/23, cf. POLIZU, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W. ◇ Refl. pas. Fig. *Existenţa acestui nume se străpune cu două, trei veacuri mai înainte.* IORDAN, L. R. A. 211.

— Prez. ind.: *străpún.*
— Pref. *stră-* + **pune.**

STRĂPÚNERE s. f. (Regional) Acțiunea de a **străpune**; strămutare[1] **(1)**; p. ext. transformare **(1)**. *Preotul sacrificator împreună cu ceilalți... puneau mîna pe vita respectivă..., căci socoteau a fi o simbolică străpunere a persoanei lor.* MARIAN, Î. 315, cf. ALEXI, W.
— Pl.: *străpuneri.*
— V. **străpune.**

STRĂPUNGĂTÓR, -OÁRE adj. **1.** Care străpunge **(1)**; pătrunzător **(1)**, răzbătător **(1)**, sfredelitor, străbătător **(I 1)**, (livresc) penetrant, (regional) străpungoi, (învechit, rar) pătrunzăcios **(1)**, (neobișnuit) străpunget. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Cu 99 de limbi împungătoare și străpungătoare.* MARIAN, V. 24. *Cu 99 guri mîncătoare, Cu 99 limbi străpunzătoare.* ȘEZ. XXIII, 63. ✧ Fig. *Străpungători se-nalță jepii Înfipți în cerul singuratec.* VOICULESCU, POEZII, I, 121. ✦ Fig. (Despre ochi, privire) Care caută să pătrundă, să surprindă, să înțeleagă; cercetător, iscoditor, pătrunzător **(1)**, scormonitor **(4)**, scotocitor, scrutător **(1)**, sfredelitor **(4)**. *Ramiro o fixează cu ochi mari străpungători.* I. NEGRUZZI, S. II, 187. *Am întîlnit..., ochii severi, străpungători, ca niște spini de diamant.* GALACTION, O. 104. *Era un bărbat oacheș, cu privirea străpungătoare.* SADOVEANU, O. XV, 54. *Cu priviri străpungătoare... treceau prin pîlcurile de oameni.* PAS, L. I, 145.

2. Fig. (Despre senzații, sentimente) Care se produce, care se manifestă cu intensitate: ascuțit, intens, pătrunzător **(2)**, puternic **(III e)**, sfredelitor **(2)**, violent, viu. *În mijlocul acestor perplesități străpungătoare, mă întrebam dacă nu rezistam mai mult prin orgoliu decît prin dolorie.* BARONZI, M. 471/13. *O durere străpungătoare îi țintui brațul în loc.* D. ZAMFIRESCU, R. 266. *Un frig străpungător cădea din primele stele biruitoare.* GALACTION, O. A. II, 229. ✦ Care emoționează, care impresionează; mișcător **(I 4)**, pătrunzător **(3)**. *Picăturile șuroind din streașină îi aminteau ceva foarte de departe, duios și străpungător.* C. PETRESCU, A. R. 74.
— Pl.: *străpungători, -oare.* — Și (regional) **străpunzător, -oáre** adj.
— **Străpunge** + suf. *-ător.*

STRĂPÚNGE vb. III. **1.** Tranz. și intranz. A intra în profunzime cu un obiect ascuțit, cu o armă etc. (pînă în partea opusă), a **pătrunde (1)**, a **răzbate (3)**, a **răzbi (3)**, a **trece (III 1)**, (livresc) a **penetra**; a face o gaură răzbătînd în partea cealaltă (cu ajutorul unui instrument cu vîrf ascuțit), a **găuri**, a **perfora (1)**, a **scobi**[1] **(3)**, a **sfredeli (1)**, (învechit și regional) a **petrece (I 1)**, a **potrăli (1)**, (regional) a **borteli**, a **borti**, a **butori**, a **găuni**, a **răzbici**[2] **(1)**, a **sclidiri**, a **sfredelui**, a **străfiga**[2]; a străbate **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX, LB. *Pe moneta de Moscova se vede un călăreț cu sabie și cîteodată cu lancia străpungînd pe un bălaur.* ASACHI, I. I, 213/30. *Lancea ce avea să străpungă pieptul lui... se făcu neputincioasă.* FM (1843), 334[1]/5, cf. POLIZU. [Mașina] *singură taie, cioplește, străpunge... o bucată de oțel.* GHICA, C. E. I, 64. *Pentru a-i da putere* [tutunului] *el a strepuns hlugenul și a mucărit.* I. IONESCU, D. 211, cf. CIHAC, I, 120, LM. *Îi scoate limba afară, i-o străpunge cu acul.* CREANGĂ, P. 13. *Să se repează să-l străpungă cu un cuțit.* CARAGIALE, O. II, 314, cf. DDRF. *L-au tăiat din spade și l-au străpuns cu sulițî.* COȘBUC, P. II, 178, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Părul... era strîns în conci și străpuns cu un ac de păr.* HOGAȘ, DR. I, 70. *Izvoarele străpung vioi prin stînci.* AL. PHILIPPIDE, S. 19, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Vînătorul... o străpunge dintr-o singură lovitură de sulință.* SADOVEANU, O. XII, 365, cf. SCRIBAN, D. *Au murit, nu străpunși de gloanțe, ci mușcați de păduchi.* BOGZA, A. Î. 545. [Șoimul călător] *se nutrește... cu păsări..., pe care le străpunge cu ghiarele.* LINȚIA, P. II, 133, cf. DL, DM. *Sălbaticii Modelează din lut Chipul dușmanului lor Și-l străpung cu săgețile.* SORESCU, P. 48, *Un fluture captiv... în acul care l-a străpuns.* T. IULIE 1968, 40, cf. M. D. ENC., DEX. *Peste Radul năvălea Cu cinci lănci îl străpungea.* ALECSANDRI, P. P. 199. *Finul și snopii îi străpungi și-i încarci așa.* SBIERA, P. 14. *Am venit cu sulițî ostășești Să străpungem coasle-mpărătești.* TEODORESCU, P. P. 119. *Cu sulița-l străpungește.* BÎRLEA, L. P. M. I, 134. *Cum mă străpunge cu furca.* O. BÎRLEA, A. P. I, 140. ✧ Fig. *Pe loc Cruni diochiul au ajuns pe copii și i-au străpuns.* ALECSANDRI, P. II, 184. *Oglinzi adînci... Străpungeți cu privire de cristal... visul meu astral!* AL. PHILIPPIDE, A. 34, cf. RESMERIȚĂ, D. *Nu l-a văzut decît în valuri și vînturi, și-n raza care străpunge moartea.* SADOVEANU, O. XII, 24, cf. SCRIBAN, D. *Dispunînd de o luciditate cu puține analogii... a izbutit adeseori să străpungă ceața viitorului.* VIANU, L. U. 421. *Să străpungem cu gîndul lumea subiectivă a propriilor noastre creații.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 78, 23/2. ✧ Refl. *Fără a ispiti ceva mai încolo, s-a străpuns prin sabie-și.* FM (1844), 215[1]/6. *Era în stare să se străpungă diavoloaica, pentru ca să-și apere... onoarea.* ALECSANDRI, T. I, 423. *Odată ai încercat să te străpungi cu pumnalul.* CAMIL PETRESCU, T. II, 228. *S-a străpuns pe loc în inimă, ridicîndu-și viața.* SADOVEANU, O. XVII, 155. ✦ (Despre sunete, zgomote etc.) A se propaga prin spațiu (pînă la un anumit punct); a se face auzit, a ajunge pînă la...; a pătrunde **(1)**, a răzbate **(3)**, a răzbi **(4)**, a străbate **(1)**, (învechit, rar) a străpasa. *Prin pînza tăcerii... străpunse deodată un oftat prelung.* REBREANU, P. S. 24. *Rămînea singur ascultînd șuierele trenurilor, străpungînd slăviile.* TEODOREANU, U. C. 19. *Cîteva fluiere străpungeau aerul.* PAS, L. I, 146. *Diminețile senine au numai ceața străvezie, ușoară, străpunsă de șuierul sirenelor.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213. ✦ Fig. A privi cu atenție (încercînd să vadă clar, în ciuda dificultăților), a **pătrunde (1)**; a examina cu insistență, a cerceta cu privirea, a **măsura (I 4)**, a **observa (3)**, a **scormoni (3)**, a **scruta (1)**, a **sfredeli (3)**; a străbate **(1)**, a pătrunde **(1)**. *Ochii înlăcrămați par că străpung cu privirile lor munții.* IORGA, C. I. I, 204. *Nemișcat străpunge cerul cu ochiul lui de Prometeu.* GOGA, POEZII, 285. *Tovarășii mei căutau să străpungă cu privirile lor cenușiul stepei.* SADOVEANU, O. XVI, 55. ✦ Intranz. (Regional; despre șerpi) A mușca (Cămărzana — Satu Mare). Cf. ALR I 183/384. ✦ Tranz. A pune stăpînire (pe cineva sau pe ceva), a copleși, a cuprinde, a domina, a pătrunde **(3)**, a străbate **(3)**, (livresc) a penetra **(2)**. *Aceste zise, străpungînd inima lui Ștefan, i desleaptă vitejia dizndăjduirei.* FM (1841), 253[1]/29. *În clipa în care se oprește trenul, un fior de groază îi străpunge inima lui Moș Gheorghe.* SP. POPESCU, M. G. 28. *Mă așteptam ca fiorii reglementari de groază... să-mi străpungă inima.* HOGAȘ, DR. I, 262. *Eram străpuns de milă!* SADOVEANU, O. XVI, 231. *Dorul tău unde m-ajunge.. La inimă mă străpunge.* BÎRLEA, L. P. M. I, 314. *Tot stau cu fața-n sus Și de durere-s străpuns.* FOLC. MOLD. II, 487.

2. Intranz. A izbuti să ajungă, să intre undeva (cu greu); a-și face loc înlăturînd obstacolele; a pătrunde **(2)**, a răzbi **(3)**, a răzbate **(4)**, a străbate **(2)**. *Aceste păduri s-au împuținat de cînd a străpuns acolo drumul de fier.* SADOVEANU, O. XIX, 405, cf. DM. ✧ Tranz. *Ușa slugărească, zdravăn întărită..., nu putea să fie străpunsă de dușmani.* GALACTION, O. A. II, 38. *Oastea craiului... străpunse pasul Oituzului.* SADOVEANU, O. XII, 280. *Căutînd să străpungă grămada de umbre unde știa că e satul, se scutură ca de un fior.* T. POPOVICI, SE. 61. (Expr.) **A străpunge frontul** (sau **prima linie**) = a distruge într-un anumit loc linia de apărare a inamicului și a pătrunde dincolo de această linie. Cf. DL, DM. *Tancurile generalului Guderian... au străpuns frontul... francez pînă la Marea Mînecii.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 16. *Străpunseseră prima linie republicană, infanteria se retrăsese,*

lăsînd artileria descoperită. ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 122, 17/1, cf. DEX. ✦ Tranz. (Sport) A depăși, în cadrul jocului, apărarea echipei adverse. *Gălățenii ... n-au reușit să străpungă apărarea fermă a ploieștenilor.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 933. ✦ Tranz. Fig. (Rar) A pătrunde **(4)**. *E vorba... de a străpunge toate fenomenele din jurul nostru.* GALACTION, O. A. I, 124.

3. Tranz. A realiza legătura dintre două lucrări miniere subterane pentru a asigura transportul, aerajul sau circulația într-un anumit sector de exploatare a minei; p. ext. a excava; a săpa **(6)**. *Am străpuns un nou tunel.* LABIȘ, P. 289. *Un inginer francez... intră* [în mină]... *să studieze posibilitatea de a străpunge o legătură cu galeriile dinspre sud.* V. ROM. ianuarie 1965, 88, cf. M. D. ENC., DEX.

4. Refl. (Fiz.; despre un izolator electric) A se distruge parțial sau total sub acțiunea unei descărcări electrice care traversează un izolant sau un izolator. Cf. M. D. ENC.

5. Tranz. (Regional; despre durerea de măsele) A săgeta **(3)** (Glimboca — Caransebeș). Cf. ALR II/I h 41/27.

— Prez. ind.: *străpúng* și (regional) *străpungesc.* — Și: (învechit) **strepúnge** vb. III.

— Pref. *stră-* + **punge.**

STRĂPUNGÉNT, -Ă adj. (Neobișnuit) Străpungător **(1)**. *Un taur nu e altfel cînd greu îl întărîtă Gelos amor și ura cu bolduri străpungente, Și crunt, oribil muge.* HELIADE, O. I, 319.

— Pl.: *străpungenți, -te.*

— Cf. străpunge.

STRĂPÚNGERE s. f. Acțiunea de a străpunge și rezultatul ei.

1. Intrare în profunzime (pînă în partea opusă), răzbire **(2)**, (livresc) penetranță, penetrare, penetrație **(1)**, (rar) pătrundere **(1)**, (învechit) răzbatere; executare a unei găuri (cu ajutorul unui instrument cu vîrf ascuțit), găurire, perforare, scobire **(1)**, scormonire **(1)**, sfredelire **(1)**, (rar) sfredeleală, (regional) bortelire; străbatere **(1)**, (rar) străpuns[1], (învechit) străpunsătură, străpunsură. Cf. străpunge **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cilă îndeminare la străpungerea muntelui.* GHICA, C. E. I, 282, cf. CIHAC, I, 120, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 173, RESMERIȚĂ, D. *Circumstanța concretă n-a lucrat decît ca o străpungere de istm.* VIANU, E. 330, cf. LTR[2], DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 93, DEX. *Soția era ucisă..., prin străpungerea osului frontal.* V. ROM. ianuarie 1965, 26. ✧ Fig. *Îmbogățirea... cu noi cuceriri, obținute prin străpungerea viitorului pe calea gîndirii.* M 1968, nr. 3, 17.

2. Intrare (cu greu) undeva, pătrundere **(2)**, răzbire **(2)**, (învechit) răzbatere; trecere (cu greu) printre..., spargere **(4)**. Cf. străpunge **(2)**. *În oraș autoblindatele germane încearcă străpungeri spre periferii, trăgînd cu disperare.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 5, 48, cf. DSR.

3. Operație prin care o lucrare subterană minieră e dirijată spre o altă lucrare minieră în vederea realizării legăturii dintre ele. Cf. străpunge **(3)**. Cf. MDT. *Operația de străpungere se execută numai după ce ... s-au determinat elementele topografice.* LTR[2]. *În scena străpungerii și întîlnirii celor două echipe... realizează pagini atrăgătoare.* M 1968, nr. 6, 41, cf. M. D. ENC., DEX.

4. (Fiz.) Distrugere parțială sau totală a unui izolant sau a unui izolator provocată de o descărcare electrică ce-l străbate. Cf. străpunge **(4)**. Cf. LTR[2]. *Străpungerea se produce din cauza creșterii conductibilității electrice.* DER, cf. M. D. ENC.

— Pl.: *străpungeri.*

— V. străpunge.

STRĂPUNGÓI, -OÁIE adj. (Regional; în descîntece) Străpungător **(1)** (Vașcău). Cf. ȘEZ. V, 143, GR. S. VI, 147. *Vînt alb străpungoi,... ieși din capu-i, din picioare-i.* ib.

— Pl.: *străpungoi, -oaie.*

— **Străpunge** + suf. *-oi.*

STRĂPÚNS[1] s. n. (Rar) Străpungere **(1)**. Cf. străpunge **(1)**, Cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *Vrăjitorii și vrăjitoarele... recurg la diverse mijloace cu ajutorul cărora caută să-și ajungă scopul...: adusul, legatul, străpunsul și îngropatul unei păpușele de ceară.* CANDREA, F. 173, cf. CADE.

— V. **străpunge.**

STRĂPÚNS[2], -Ă adj. Care este sau a fost străbătut **(1)** cu un obiect ascuțit, cu o armă etc. în adîncime sau pînă în partea opusă; p. ext. care are o gaură făcută cu un instrument cu vîrf ascuțit), perforat[2], găurit, scobit[2], sfredelit[2], (învechit și regional) potricălit, (regional) bortelit, bortit. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Caii străpunși la nări pentru înlesnirea răsuflării, se deosebeau... prin răpeziciune și neobosеală.* HASDEU, I. V. 77, cf. LM, DDRF. *Vreau parcă să prindă și nu mai au mîini, Vreau strigăt, și-au gura străpunsă.* COȘBUC, P. II, 296, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, TEODOREANU, M. I, 143, DL, DM, M. D. ENC.

— Pl.: *străpunși, -se.*

— V. **străpunge.**

STRĂPUNSĂTÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Străpungere **(1)**. Cf. CIHAC, I, 120.

— Pl.: *străpunsături.*

— **Străpuns[1]** + suf. *-ătură.*

STRĂPUNSÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Străpungere **(1)**. Cf. CIHAC, I, 120, LM.

— Pl.: *străpunsuri.*

— **Străpuns[1]** + suf. *-ură.*

STRĂPUNZĂTÓR, -OÁRE adj. v. **străpungător.**

STRĂPURTÁ vb. I. Tranz. (Învechit) A strămuta[1] **(1)**. *Smulgeau lujerii ce-i supoartă pentru a-i străpurta în grădina învălită.* BREZOIANU, A. 224/10. ✧ Fig. *Asupra existenței lui Negru Vodă mai sînt și alte fapte cari întăresc această existență și cari străpoartă originea lui dincolo peste munți.* XENOPOL, I. R. III, 20. ✧ Refl. *Îndată ce vine luna iulie, o mare parte din Anglia se străpoartă în Svițera.* I. NEGRUZZI, S. III, 335. ✦ Tranz. Fig. A transporta **(1)**. *Nu se uită lesne minutele acele Ce-mi străpurta ființa pe regiuni cerești.* SION, POEZII, 100/15.

— Prez. ind.: *străpórt.*

— Pref. *stră-* + **purta.**

STRĂPUTÉRE s. f. (Prin Bucov.; în loc. adv.) **Din străputeri** = din răsputeri, v. răsputere. *Avea Sanda prilej bun să strige din străputeri, suduind din toată inima.* ȘEZ. V, 77, cf. DM, SFC I, 39.

— Pl.: *străputeri.*

— Pref. *stră-* + **putere.**

STRĂRESĂDÍ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar) A răsădi a doua oară. *Transplantă resadurile cînd au șease foi și le străresădesc cînd s-au împuternicit mai bine.* BREZOIANU, A. 209/14.

— Prez. ind.: *străresădesc.*

— Pref. *stră-* + **răsădi.**

STRĂROMÂN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care făcea parte din populația romanică aflată

în a doua jumătate a mileniului I în Peninsula Balcanică, la nord și la sud de Dunăre; populație care s-a ramificat în dacoromâni, aromâni, meglenoromâni și istroromâni. *Strămânii au convieţuit cu slavii.* PUȘCARIU, L. R. I, 248. *Admitem o comunitate geografică pentru strămâni.* id. ib. 249.

2. Adj. Care aparține strămânilor **(1)** sau limbii lor, privitor la strămâni sau la limba lor. *Epoca aceasta, cînd limba română nu se divizase încă... o numim epoca strămână.* PUȘCARIU, L. R. I, 244. *Dacă fenomenul ar fi strămân, ar rămîne neexplicabil cum de are o răspîndire și o frecvență atît de ciudată.* SCL 1954, 83. ✦ (Substantivat, f.) Limbă romanică vorbită de strămâni **(1)**. *Româna comună, strămâna sau româna primitivă... este singura față care s-a discutat mai pe larg.* SCL 1958, 151.

— Pl.: *strămâni, -e.*

— Pref. *stră-* + **român** (după germ. *Urrumänische*).

STRĂRÚMPE vb. III. Tranz. (Învechit, rar) A întrerupe desfășurarea unei acțiuni. *Plînge, să vaietă, își strărumpe vorba, tremură.* PLEȘOIANU, T. III, 40/12, cf. II, 80/25.

— Prez. ind.: *strărúmp.*

— Pref. *stră-* + **rumpe.**

STRĂSĂRÍ vb. IV. Intranz. (Regional; în descîntece; arată intensificarea acțiunii) A sări[2] **(2)** (Crișcioru de Sus — Vașcău). Cf. CHEST. V 173/26. *Mana oii mele să sară Să străsară Să vie la oaia mea În uger.* ib.

— Prez. ind.: *stresár.*

— Pref. *stră-* + **sări[2].**

STRĂȘĂRITOÁRE s. f. (Regional; în descîntece) Încuietoare; lacăt (Crișcioru de Sus — Vașcău). Cf. CHEST. V 173/26. *Să iasă încuietoarea, străsăritoarea de pă lăzi, din obloc, de sub obloc.* ib.

— Pl.: *străsăritori.*

— Pref. *stră-* + **săritoare** (v. săritor).

STRĂSIÁ vb. I v. **strănuta.**

STRẮSTIE s. f. v. **straste.**

STRĂSTUÍ vb. IV. **1.** Tranz. și refl. (Învechit) A (se) chinui. *De fața necuraților ce me-au străstuit* (mă chinuiră H, D); *vrăjmașii miei sufletul ținură.* PSALT. 23. *Coaperi-mă de fața necuraților ce m-au străstuit.* CORESI, PS. 34/5. *Și să străstuia pre sine mai vârtos cu mai greale petrecări.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 210[r]/14, cf. IORGA, L. R. 31, TDRG, SCRIBAN, D.

2. Intranz. (Învechit, rar) A trudi **(1)**. *Și dvoriia străstuind depreună cu Stratoclei la apostolul.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 183[r]/33. *Patru protictori carii împreună mărturisiră și străstuiră cu sv[i]ntul Avian.* id. ib. decembrie 219[r]/27.

— Prez. ind.: *străstuiesc.*

— Din slavonul СТРАСТОВАТИ, -ОУѦ.

STRĂSTUIÁLĂ s. f. (Învechit, rar) Trudă **(1)**. *Pentru firea lor cea isteață și nevoința și străstuiala... mai presus la-nălțime zburați să feaceră* [ei] *în filosofie.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 193[r]/30, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *străstuieli.*

— **Străstui** + suf. *-eală.*

STRĂSTUÍRE s. f. (Învechit, rar) Trudă **(1)**. *Atîta să nevoiră și învățară cu ascuțitul firii... și cu străstuire.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 193[r]/5.

— Pl.: *străstuiri.*

— V. **străstui.**

STRĂSTURÉL s. n. (Regional) Strătuleț. *Și-n grădină se ivi Acea mîndră fetișoară Rumână și sprintelioară Privind străsturelele Cum cresc micșunelele.* POP., ap. GCR II, 295.

— Pl.: *străsturele.*

— De la **strat.**

STRĂSUDÁ vb. I. Tranz. (Învechit, rar) A secreta. *Gîndacii grași sau loviți de îngrășare sînt vineți, străsudînd o zeamă.* BREZOIANU, A. 587/11.

— Prez. ind.: *străsudez.*

— Pref. *stră-* + **asuda.**

STRĂȘINÁ[1] vb. I v. **strășuna[1].**

STRĂȘINÁ[2] vb. 1 v. **streșini.**

STRẮȘINĂ s. f. v. **streașină.**

STRĂȘINÍ vb. IV v. **streșini.**

STRĂȘIOÁRĂ s. f. v. **streșioară.**

STRẮȘÎNĂ s. f. v. **streașină.**

STRĂȘNICÍ vb. IV. (Învechit) **1.** Tranz. A trata cu asprime, cu duritate (v. amenința, înfricoșa) sau a face pe cineva să trateze cu asprime, cu duritate, ori să devină dur, aspru, violent (v. înăspri). *Prin înțelegerea cu dregătoriile locale, să strășnicească și să întărească paza* (a. 1837). DOC. EC. 657. *Atît de mult împăratul asupra lui* [prunculuì] *tremura Cît strășnici tot palatul nu cumva a-l supăra.* PANN, P. V. II, 5/23, cf. POLIZU. *N-are nici un drept de a ne strășnici pe noi.* ODOBESCU, S. III, 270, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Crunt pe sub gene privind așa-l strășnicea cu mustrarea.* MURNU, I. 31, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✧ Refl. pas. *Este de trebuință a să strășnici prin chezășie către cinstita ocîrmuire locală* (a. 1887). DOC. EC. 658.

2. Refl. (Prin Olt. și prin nordul Transilv.) A se mînia. *Iară îngerul se străjnici. Iară ea... strigă... s-o mai înceteze din bătaie* (a. 1809). PAMFILE, S. T. 101, cf. SCRIBAN, D., ALR I 1 436/268.

3. Tranz. (Rar) A străjui **(1)**. *Lungă vreme a strășnicit ploiurile.* DELAVRANCEA, S. 186, cf. DDRF.

— Prez. ind.: *strășnicesc.* — Și **străjnici** vb. IV.

— V. **strășnic.**

STRĂȘNICÍE s. f. **1.** Însușirea, caracterul a ceea ce ce este sau trebuie să fie respectat, aplicat etc. cu obligativitate, cu deplină seriozitate, rigoare, riguozitate, strictețe; însușirea, calitatea de a fi sever[2], intransigență; manifestare, atitudine, comportare de om sever[2], asprime, exigență, duritate; severitate **(1)**, (învechit) strășnicire; spec. (învechit) ordine **(2)**. *Toate soiurile de nebunii..., care turbură liniștirea în școală, trebuie cu strășnicie să fie oprite.* CARTE TREB. I, 238/16. *Vor avea totdeauna putere a mai dămoli acea strășnicie a pravelii.* URICARIUL, IV, 282/28. *Scriindu-să cu strășnicie și ispravnicilor ca să nu îndrăznească să facă de la lăcuitori mai mare cerere peste hotărîre* (a. 1811). DOC. EC. 91, cf. LB. *Au zis... cu un glas prin care au vrut să arate oareșcare strășnicie.* BELDIMAN, N. P. I, 34/15. *Te binecuvîntez și chiar pentru strășnicia ta.* MARGOVICI, C. 99/24, cf. VALIAN, V. *Cea mai mare strășnicie să va păzi asupra păstrării bunelor năravuri.* REGUL. ORG. 356/28. *Această strășnicie speria pe noii veniți.* BREZOIANU, Î. 88/32. *Părinții... O păzea cu strășnicie Nicăirea a nu mearge.* PANN, P. V. II, 84[1]/5, cf. POLIZU. *Nouă ne trebuie un guvern tare, o mînă de fier, ordine și strășnicie.* GHICA, C. E. II, 324. *Dreapta-i strășnicie împotriva prădătorilor și-a furilor.* ODOBESCU, S. I, 99. *A hotărît să se pună pe petreceri, încailea să-și desfoarcă răbdările suferite sub strășnicia în care-l ținuse tată-său.* CARAGIALE, O. II, 254, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Să aplicăm cu strășnicie...*

legile. ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 63; cf. TDRG. *Adam și Eva pot intra și, după voie, și pot ieși fără teamă de strășnicia poruncilor dumnezeiești.* HOGAȘ, DR. I, 15. *Și nu-i pasă de strășniciile lui, că ea știe să se poarte și să se păzească.* REBREANU, P. S. 155; cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Hoții îi dădură drumul, supraveghindu-l cu strășnicie.* VOICULESCU, P. I, 277. *La înfățișarea-i de strășnicie privise uimită Maria.* ȘADOVEANU, O. XII, 312; cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Ținut în strășnicie de mama sa... el a fost un contrast viu cu mai toți oamenii politici ai timpului său.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 13/1; cf. M. D. ENC., DEX. *Strășnicia la bărbat și blîndețe la muiere, cinstea cea mai mare.* ZANNE, P. VIII, 585.

2. Capacitate, însușire fizică, morală sau intelectuală de a acționa, de a face, de a realiza ceva; forță putere **(I 1)**, tărie **(II 1, 3)**, vigoare. *Îl făcea de arătă o mare strășnicie în lume cu atîtea bătăi, și închisori, și morți* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 263/36; cf. DDRF. *Și e o singură lume și o singură viață, din care să scoți cu strășnicie toată fericirea cu putință.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 20. *O vedea... pornită cu strășnicie să facă pe stăpînul.* AGÎRBICEANU, S. 365. *A jelit întîi pe cocona Anicuța dar îndată ce lacrimile i-au dat răgaz, s-a ridicat cu strășnicie împotriva a ce pusesem la cale.* M. I. CARAGIALE, C. 85. *Oameni care vor să trăiască, care au dorit cu strășnicie o viață mai bună.* SADOVEANU, O. XIX, 70. *Voltaire intervine și obține eliberarea țăranilor, plătind cele 2 100 de livre reclamate cu strășnicie de preot.* VIANU, L. U. 201. *Avem închisori...: în care se bate cu strășnicie.* BOGZA, A. Î. 339. *De ce păzește cu atîta strășnicie mosul averea boierului?* STANCU, D. 479. *Îi dăduse lui Gherasim unghiul care de acum înainte trebuie ținut cu strășnicie, treabă plină de răspundere.* TUDORAN, P. 181. *Ce-i? — întrebă, așteptînd răspunsul cu strășnicie abia stăpîniată.* VORNIC, P. 206. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Aleargă la poarta prin care ieșise Mentor, s-o face să i se deschiză cu strășnicie.* PLEȘOIANU, T. II, 131/19. *Strășnicia cea deosebită a iernii ne aduce niște păsări care sînt cunoscute numai pe la miazănoapte.* CR (1830), 390²/10. *După prînz apăsările pe piept s-au ivit din nou cu o mare strășnicie.* ib. (1836), 151¹/40. *Căzînd jos cu mare strășnicie,* [buzduganul] *s-a cufundat în fundul pămîntului.* CREANGĂ, O. 35. *Vorbesc undele Argeșului de strășnicia stîncilor de la chei, pe care le-au biruit.* VLAHUȚĂ, R. P. 121. *Sînt armăsari, fiindcă numai armăsarii pot fugi cu atîta strășnicie năzdrăvană.* TEODOREANU, C. B. 10.

3. (Prin Bucov.) Ploaie cu grindină și tunete; furtună. Cf. ȘEZ. IX, 157, LEXIC REG. II, 117.
— Pl.: *strășnicii.*
— **Strașnic** + suf. *-ie.*

STRĂȘNICÍRE s. f. (În dicționarele din trecut) Strășnicie **(1)**. Cf. POLIZU, DDRF.
— Pl.: *strășniciri.*
— V. **strășnici.**

STRĂȘTIE s. f. v. **straste.**

STRĂȘUNÁ[1] vb. I. (Prin nordul Olt.) **1.** Refl. impers. A i se năzări **(3)**. *Ce i s-o fi mai strășunat?* CIAUȘANU, V. 199.

2. Tranz. (În forma *strășină*) A ofensa. Cf. LEXIC REG. 66.
— Prez. ind.: *strășunez.* — Și: **strășiná** vb. I. LEXIC REG. 86.
— Cf. **cășuna.**

STRĂȘUNÁ[2] vb. I v. **strănuta.**

STRĂTĂIÁ vb. I. Tranz. (Popular) A întretăia; p. ext. a străbate **(4)**. *Cărări ispititoare străbat poienile și s-adîncesc în desișuri.* VLAHUȚĂ, R. P. 178. *Muntele... străbat însuși poporul lor în mai multe mădulare.* XENOPOL, I, R. I, 17. *Dreapta indefinită care străbate laturile unui triunghi se numește transversală.* MELIK, G. 93; cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Mi-a străbătut lupul calea... prin pădure.* PAMFILE, A. R. 260; cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Îmbarc din nou și străbat iarăși Atlanticul.* BĂNUȚ, T. P. 19; cf. CADE, DL, DM, SFC III, 34, DEX.
— Prez. ind.: *străbat.* — Și: **stretălá** vb. I. XENOPOL, I. R. I, 16.
— Pref. *stră-* + **tăia.**

STRĂTĂRITÓR adj. m. (Învechit, rar; în sintagma) *Bărbat străbătărilor* = pederast. *Nu înșelarețivă sinele cu curvarii...., nice cu bărbați străbătărilori* (a. 1559—1560). în SCL 1974, 165.
— Pl.: *străbătăritori.*
— De la **strat**[1] **(I 1)** (calc după slavonul МЪЖЕЛОЖЬЦЬ).

STRĂTÉNIE s. f. v. **stretenie.**

STRĂTÎMP s. n. (Rar; în expr.) **Din** (sau **în**) **străbimpuri** = din timpuri străvechi; de demult. *Ce bine cunoștea el... aceste porți ale Transilvaniei, pline din străbimpuri de urme istorice.* BENIUC, M. C. I, 248. *Umblam... prin zgomotul asurzitor al apei izbite de stîncile negre, rupte în străbimpuri din miezul muntelui.* V. ROM. aprilie 1963, 24.
— Pl.: *străbimpuri.*
— Pref. *stră-* + **timp.**

STRĂTÎRE s. f. (Învechit, rar; în sintagma) *Bărbat-străbire* = pederastie. *Rărbați străbire întru beri întru necurăție a dracului slujire* (a. 1559—1560). în SCL 1974, 165.
— De la **strat**[1] **(I 1)** (calc după slavonul. МЪЖЕЛОЖЬСТВО).

STRĂTORÍCĂ s. f. (Bot.; regional) Ventrilică *(Veronica officinalis).* Cf. TDRG, PANȚU, PL. 333, CADE, BORZA, *S.* 179.
— Pl.: *străbotici.*
— Etimologia necunoscută.

STRĂTUÍ vb. IV. Refl. (Prin Olt.) A se culca. Cf. SFC IV, 141. *Se tolăni să-i tragă un puișor de somn. Cam reavăn așternutul în care se străbuise.* PLOPȘOR, C. 47.
— Prez. ind.: *străbuiesc.*
— **Strat** + suf. *-ui.*

STRĂTÚLĂ s. f. v. **stratulă.**

STRĂTULÉȚ s. n. Diminutiv al lui strat[1] **(I 2)**; (regional) străsturel, strățiuc. Com. din BUCUREȘTI. ▭ *Un strățuleț cu pansele.*
— Pl.: *strățulețe.*
— **Strat**[1] + suf. *-uleț.*

STRĂTÚȚ s. n. (Regional) Andrea pe care se reazemă perna morii (Negrești). Cf. ALR II 6 746/346.
— Pl.: *strățuți.*
— **Strat**[1] + suf. *-uț.*

STRĂȚÉSE vb. III. Tranz. (Rar) A întreține. *Liane... să-mi strățese părul și barba cu firele lor.* EMINESCU, P. L. 98; cf. DL, DM, SFC III, 34.
— Prez. ind.: *strățés.*
— Pref. *stră-* + **țese.**

STRĂȚIÚC s. n. (Prin Maram.) Strățuleț. *Că și eu mi-am sămînat, Un strățiuc de măghiran, Și n-o răsărit șohan.* BÎRLEA, L. P. M. II, 75.
— Pl.: *strățiucuri.*
— **Strat**[1] + suf. *-uc.*

STRĂUÁNA s. f. art. (Regional) Numele unui dans popular nedefinit mai de aproape, probabil străua-

neasca; melodie după care se execută acest dans (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALR II 4 336/605.
— De la n. pr. **Străoane.**

STRĂUANEÁSCA s. f. art. Numele unui dans popular care se execută la nuntă după terminarea mesei; melodie după care se execută acest dans. Cf. SEVASTOS, N. 282, PAMFILE, J. III, 10.
— **Străoane** (n. pr.) + suf. *-easca.*

STRĂULÁT, -Ă adj. (Regional; despre oameni) **1.** Speriat[2] **(2)** (Sibiel — Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 63.

2. Smintit[2] **(1)** (Sibiel — Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 63.
— Pl.: *străulați, -te.*
— Cf. d ă u l a t.

STRĂÚNCHI s. m. (Rar) Frate al străbunicului **(1 1)** sau al străbunicii ori frate al bunicului sau al bunicii. Cf. LB. *Fratele vitreg al bunicului tău, adică străunchi-to dinspre tată, și bunică-mea dinspre mamă erau veri.* VINEA, L. I, 61, cf. SFC I, 40, SCURTU, T. 137.
— Pl.: *străunchi.*
— Pref. *stră-* + **unchi.**

STRĂVÁLĂ s. f. (Regional; în l o c. a d v.) **De-a străvala** = de-a rostogolul, v. r o s t o g o l, **(I 1)** (Orlat — Sibiu). Cf. H XVII 171.
— Postverbal de la **străvăli.**

STRĂVĂLÁC, -Ă s. n. v. **străvăloc.**

STRĂVĂLÁCĂ s. f. v. **străvăloc.**

STRĂVĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Prin vestul Olt.) A prăvăli **(1).** Cf. GR. P. F. 345.
— Prez. ind.: *străvăl.*
— Pref. *s-* + **trăvăli.**

STRĂVĂLÍȘ s. n. (Regional; în l o c. a d v.) **De-a străvălișul** = de-a rostogolul, v. r o s t o g o l **(I 1)** (Berzeasca — Moldova Nouă). Cf. ALR I 367/5.
— **Străvală** + suf. *-iș.*

STRĂVĂLOÁCĂ s. f. v. **străvăloc.**

STRĂVĂLOÁGĂ s. f. v. **străvăloc.**

STRĂVĂLÓC s. n. (Popular; în l o c. a d v.) **De-a străvăloc(ul)** sau **de-a străvăloaca** = de-a rostogolul, v. r o s t o g o l **(1 1).** Cf. ALRI 367/12, 840, 842, 980, 984, 988, ALR SN V h 1434/2, LEXIC REG. 56.
— Și: (regional) **străvăloácă** (LEXIC REG. 56), **străvăloágă** (ALR I 367/12) s. f., **străvălăc** (ib. 367/984) s. n. **străvălácă** (ib. 367/980), **străbălácă** (ib. 367/988), **străfăloágă** (ib. 367/842) s. f.
— **Străvală** + suf. *-oc.*

STRĂVĂLOCÍ vb. IV. R e f l. (Prin vestul Olt.) A se da tumba, v. t u m b ă[1]. Cf. ALR I 367/1, LEXIC REG. 56.
— Prez. ind.: *străvălocesc.*
— V. **străvăloc.**

STRĂVĂTÚI s. m. (Prin sud-vestul Transilv.) Ied care a împlinit un an. Cf. DENSUSIANU, T. H. 334.
— Pl.: *străvătui.*
— Pref. *stră-* + **vătui.**

STRĂVĂZĂTÓR, -OÁRE adj. (Învechit; astăzi rar) Străveziu **(1).** *Aurora p-un cer strevăzător; Ca serafim de pace e sufletu-i curat.* ARICESCU, A. R. 10/14. *Aerul răsfirat în unde străvăzătoare sub arșița soarelui de vară oglindește ierburile și bălăriile din depărtare.* ARHIVA, I, 203, cf. BARONZI, L. 98. *Pe marea lui străvăzătoare... Niponul magic ride-n soare.* MACEDONSKI, O. I, 89. *Era... noapte de vară străvăzătoare.* F (1891), 50, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Luna lucea în cer printre nouri străvăzători, argintii.* SADOVEANU, O. VII, 339, cf. DL, DM. ✧ F i g. *Urmărirea... unui stil care să facă cît mai străvăzătoare cugetarea.* în PLR II, 149. ✦ Care se întrevede; care se întrezărește. *Valea Moldovei se încheagă într-un fumuriu de-abia străvăzător.* GALACTION, O. A. II, 268.
— Pl.: *străvăzători, -oare.* — Și: (învechit) **strevăzător, -oáre** adj.
— Pref. *stră-* + **văzător.**

STRĂVĂZĂTÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Transparență **(1).** *Aparința (înfățișarea) esterioară a mineralelor coprinde: coloare, aspect, transparință (străvăzătură).* BARASCH, I. N. 24/21.
— Pl.: *străvăzături.*
— **Străvedea** + suf. *-ătură.*

STRĂVĂZÍU, -ÍE adj. v. **străveziu.**

STRĂVÉCHI, -E adj. **1.** Care datează de foarte multă vreme, care are o vechime foarte mare, extrem de vechi, (livresc) î m e m o r i a l, (învechit) n e p o m e n i t, p r e a v e c h i, s u r; care datează, care are o vechime sau durează de un secol sau de mai multe secole; secular **(2).** *Mai ales străvechile păduri a Americii sînt înzăstrate cu nespusă frumusețe.* J. CIHAC, I. N. 271/6. *O descoperire ce am făcut într-un străvechi manuscris.* NEGRUZZI, S. I, 269, cf. POLIZU. *Răsare luna... Rumenind străvechii codri.* EMINESCU, O. I. 76. *Eu sînt contra... acestui nărav străvechi.* CARAGIALE, O. II, 156, cf. DDRF. *Se mai ocupau locuitorii Daciei și cu străvechea îndeletnicire a creșterii albinelor.* XENOPOL, I. R. I, 58. *Cîntînd... numele sfînt Al țării străvechi și-al acestui pămînt.* COȘBUC, P. II, 103, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Străvechiul parc îmi pare o catedrală.* GOGA, POEZII, 351. *Se făcea că deschideam lespezile de piatră ale casei noastre străvechi.* ANGHEL, PR. 8. *Străvechiul codru sună foșnindu-și frunza rar.* IOSIF, PATR. 70, cf. TDRG. *Regăsim... modelul elenizant al acestor străvechi vase cu picior.* PÂRVAN, G. 11, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Poate să fie și o durere străveche care apasă sufletele.* REBREANU, R. I, 44. *Mînăstirea este clădită pe malul unui lac adînc, de respirarea căruia se înfiora, întreagă, străvechea zidărie* GALACTION, O. A, II, 286. *Venea în calde după-amiezi de vară să se adihnească sub teii lui străvechi.* id. ib., 244. *Culai a înfipt lîngă foc dispozitivul străvechi și a aninat ceaunul.* SADOVEANU, O. XVII, 437, cf. SCRIBAN, D. *Figurile unor oameni pe care s-au întipărit urmele oprimării străvechi.* VIANU, S. 124. *Trăiesc undeva mai departe în străvechile păduri date în tăiere.* STANCU, R. A. III, 9. *E o pădure străveche și măreață.* BOGZA, C. O. 245. *Încolo, se întîndeau codri străvechi de stejar.* V. ROM. 1954, nr. 2, 50. *Agricultura este o îndeletnicire străveche.* AGROTEHNICA, I, 11. *Pe perete, își bate ritmul... ornicul străvechi.* TUDORAN, O. 7, cf. DL, DM. *În străvechiul castel dacă urci Zărești... virfuri De sulițe.* HOREA, P. 99, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (În corelație cu v e c h i, cu sens intensiv) *În sus că mergeau... La selișlea veche, Veche și străveche.* FOLC. OLT. — MUNT., II, 279. ✧ F i g. *Străvechiul vis... la țărmul nostru n-a mai poposit.* AL. PHILIPPIDE, A. 34. ✧ L o c. a d v. **Din străvechi** = din trecut; de altădată; de demult. *Eu... stăpînesc din străvechi locul meu.* CARAGIALE, O. V, 203. *Din străvechi, din tată în fiu... îl pomeniseră acolo.* CHIRIȚESCU, GR. 23. *Din străvechi Bucureștii au fost cel mai vulnerabil punct al Munteniei.* ARGHEZI, S. XVIII, 170. ✦ (Prin exagerare; despre obiecte de îmbrăcăminte, accesorii etc.) Care a fost utilizat mult timp; vechi, uzat, tocit. *Apăru în ușă și Rogojinaru... cu o umbrelă străveche la subțioară.* REBREANU, R. I, 42. *Cu mîinile pe genunchi, sta apăsat de o durere mare, învălit în bunda neagră, străveche.*

SADOVEANU, O. III, 130. *Un anume crîmpei de curea... scorojită, străveche.* C. PETRESCU, A. R. 195. *Purta cu eleganță străvechea ei pufoaică de mătasă.* VINEA, L. II, 5, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Rar; despre ființe) Bătrîn. *Cu un salt fu lîngă mine Străvechiul animal.* CĂLINESCU, O. II, 24. *Dar jandarii au biruit, au scotocit... scoțînd pe imaș moșnegi străvechi în durligile goale.* CAMILAR, N. II, 148.

2. Care aparține strămoșilor **(1)**, moștenit de la strămoși, specific strămoșilor; strămoșesc **(1)**, străbun **(II 2)**. *Oamenii în portul lor străvechi ieșise la drum.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 55. *N-a mai rămas din străvechiul obicei decît aprinderea unui foc mare pe creștetul hulei și... strigăturile feciorilor juni.* AGÎRBICEANU, S. 319. *Are o străveche etică negustorească moștenită din generații.* VLASIU, D. 323. *Balada aceasta străveche trebuie să aibă înrîurire covîrșitoare asupra dezvoltări mele artistice.* SADOVEANU, O. XX, 105. *Și-am mai întrebat-o pe Lisandra dacă are ori nu de gînd să se supună legilor străvechi ale patriei.* STANCU, Ș. 11.

3. Care se află la începutul istoric al omenirii sau al unei comunități sociale, care este la originea existenței cuiva sau a ceva, care aparține începutului istoric al omenirii, care este specific acestui început, arhaic, primitiv **(1)**, vechi; care a existat altădată și a încetat să mai existe; p. ext. antic. *Au găsit... un mormînt boltit de cărămidă în care se afla două antice (străvechi) săbii, un coif și o pavăză.* CR (1832), 96[1]/22. [Figuri de] *animale dispărute... gravate cu sula de-către oamenii străvechi.* ODOBESCU, S. III, 79. *Și-acum luna argintește tot Eghipetul antic; Și-atunci sufletul visează toat-istoria străveche.* EMINESCU, O. I, 45. *Găsim spirala străveche în regiunile noastre.* PÂRVAN, G. 313. *Elementul străin care... ar fi dat limbii române caracterul ei propriu a fost limba străveche albaneză.* PUȘCARIU, L. R. I, 270, cf. DL, DM. *Dorința antropologilor de a „reînvia" chipul omului străvechi.* FLACĂRA, 1969, nr. 2, 22. *Pe fondul străvechii civilizații tracice, poporul român a moștenit tradițiile de cultură ale Romei antice.* MAGAZIN IST. 1974, nr. 9, 20, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *străvechi.* — Și: (învechit) **strevéchi, -e** adj.

— Pref. *stră-* + **vechi.**

STRĂVECHÍME s. f. (Astăzi rar) Calitatea, starea a ceea ce este străvechi; vremuri de demult, timpuri îndepărtate; p. restr. antichitate. *În ambele biserici... este uzitată din străvechime în joia patimilor cerimonia spălării picioarelor.* BARIȚIU, PĂ. A. I, 633. *Răul străvechimei doar nu-l cerți pîn' la noi.* MUREȘANU, P. 40/11, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *Jim ar fi meditat asupra imensei străvechimi a acestor relicve.* CĂLINESCU, O. I, 122, cf. SFC I, 40. *Sînt argumentele statornicici ființei noastre, ale hărniciei unui neam, poménite din străvechime.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 1/1. *Toarce ca în străvechime lîna oilor.* FLACĂRA, 1975, nr. 45, 5.

— Pl.: *străvechimi.*

— **Străvechi** + suf. *-ime.*

STRĂVEDEÁ vb. II. Tranz. și refl. A vedea sau a fi văzut vag, neclar (ca) printr-un obiect transparent, a (se) întrevedea, a (se) întrezări (v. transpărea); p. ext. (rar) a (se) oglindi. *Străvăzîndu-mă ca printr-o zare de sită deasă, îmi cuprinse gîtul C-o mînă.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 10, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Pluteau* [magii] *pe punți înguste, se străvedeau în ape Mai albi și mai eterici, imateriali aproape.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 34, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *O străvedea albă, neclintită, ca o fantomă, în umbra opacă.* VINEA, L. II, 317, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin exagerare) *Strîmtoratul... e încovrigat de slăbuț; prin fața lui... te străvezi.* JIPESCU, O. 141. *Te străvedeai printr-însa, Era numai umbra ei,* ap. TDRG. *Dar avem niște tutun galben și cu o foaie de te străvezi prin ea.* P. CONSTANT, O. 42. ✧ Fig. *Lăsa a se străvedea îndestule vicii.* FILIMON, O. I, 132. *Cerbul miraculos și vînătorul pocăit produc contrast prin pozele lor, în care se străvăd simțiminte adînci.* ODOBESCU, S. III, 59. [Sultanul] *vede țară lîngă țară și popor lîngă popor Că prin neguri alburie se strevăd și se prefac În întinsă-mpărație sub o umbră de copac.* EMINESCU, O. I, 144. *Tristețea mea străvede printre arbori zarea.* ARGHEZI, B. 17. *Și-atîta e de subțire vîlnicu-nnoptării... Că te străvezi prin pielițele zării.* VOICULESCU, POEZII, I, 118. *E foarte firesc... să se străvadă influențele maeștrilor lirici contemporani.* CONSTANTINESCU, S. III, 274. *Se străvedeau căldura inimii și îndîrjirea voinții.* PAS, Z. II, 39. ✧ Refl. pas. *Era în cămașă albă... prin care se străvedea talia.* SION, P. 373. *Toate se străvăd ca printr-o pulbere de argint.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 448. *Șoldurile ascuțite se străvedeau prin rochie.* ANGHEL, PR. 21. *Înălțimile goale și fățînile joase... se strevedeau ca printr-o plasă ușor trandafirie.* GALAȚION, O. 101. *Se strevedea doldora sinilor dînd buzna prin subțirimea pînzei.* VOICULESCU, P. I, 253. *Pînza de pe față e dată la o parte, chipul tatălui se străvede palid.* DAN, U. 117. *Carnea pe ei e vînătă și creață Și osul se străvede-n piele.* ARGHEZI, C. O. 185. *Putea să bea din cești vitroase și subțiri, prin care ceaiul se străvedea.* CĂLINESCU, S. 148. *Prin geam se străvedea lucirea gălbuie a felinarului.* V. ROM. septembrie 1955, 103. *Ceasuri întregi ne minunam din drum De bradul ce se străvedea prin geamuri.* BENIUC, V. 36, cf. DL, DM, DEX. ✦ Tranz. (Neobișnuit) A face să devină transparent **(I 1)**. *Prin iarba crudă proaspete omide Potop de soare străvezind petale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 78, 4/1. *Într-adevăr, cerul ajunsese la fel de alb ca pietrele străvezite de o lumină adînc interioară.* ib. nr. 80, 16/3.

— Prez. ind.: *străvăd.* — Și: **strevedeá** vb. II.

— Pref. *stră-* + **vedea.**

STRĂVEDÉRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a (se) străvedea; transparență **(1)**. Cf. MIHALI, ap. URSU, T. Ș. 291. PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.,

— Pl.: *străvederi.* — Și: (învechit) **stravedére** s. f. MIHALI, ap. URSU, T. Ș. 291.

— V. **străvedea.**

STRĂVÉLĂ s. f. v. **stravete.**

STRĂVÉRE s. f. (Regional) „Ședere, întîrziere" (Răcășdia — Oravița). COMAN, GL. *Ce ățîta străvere de tine?* id. ib.

— Pl.: *străveri.*

— Cf. stavăr.

STRĂVESTÍ vb. IV. Tranz. și refl. (Învechit și popular) A (se) travesti[2]. *Străvestit într-o haină țărănească,... nimic nu era mai lesne decît a ieși pe dindosul armatei.* HASDEU, I. V. 156, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], SCRIBAN, D., DL, DM. *La el i-a poposit, Și-n ciobani i-a străvestit.* TEODORESCU, P. P. 474. *Cînd umbla..., străvestiți în doi moșnegi sermani.* ȘEZ. I, 257, cf. BALADE, III, 59.

— Prez. ind.: *străvestesc.* — Și: **stravestí** vb. IV. ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— *Stră-* + [în]vești. Cf. travesti[2].

STRĂVESTÍRE s. f. (În dicționarele din trecut) Travestire. Cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Pl.: *străvestiri.* — Și: **stravestíre** s. f. ALEXI, W.

— V. **străvesti.**

STRĂVESTÍT, -Ă adj. (În dicționarele din trecut) Travestit[1]. Cf. DDRF, ALEXI, W.

— Pl.: *străvestiți, -te.* — Și: **stravestít, -ă** adj. ALEXI, W.
— V. **străvesti.**

STRĂVEZÍ s. f. (Neobișnuit) Amurg (ca moment al zilei). *Din țărmurile zării se-ntinde străveziua Și tainica-nserare de umbre și de nori.* LESNEA, VERS. 18.
— Derivat regresiv de la **străveziu.**

STRĂVEZÍME s. f. (Rar) Transparență **(1).** *Sofrageria înflorită cu trandafiri galbeni ce căpătau străvezimi de ceară în... lumină.* M. I. CARAGIALE, C. 63. *Nu aluneca nici o umbră uriașă prin străvezimile întunecate.* VOICULESCU, P. I, 30, cf. IORDAN, L. R. A. 211, DL, DM, DEX. ✧ Fig. *Mai-nainte ca elitra zării Să-ntoarcă-n străvezime limba însăși Minunile-au avut, o elipă, carne.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 47, 3/1.
— Pl.: *străvezimi.*
— **Străveziu** + suf. *-ime.*

STRĂVEZÍU, -ÍE adj. 1. (Despre materiale sau medii) Care poate fi străbătut de anumite radiații; prin care se poate vedea clar, care lasă să se distingă forma, culoarea sau detalii ale obiectelor; transparent **(1)**, (învechit) prevăzător **(II)**, prevăziu, străvăzător, (învechit, rar) străvezos; p. ext. translucid. V. diafan, fin, subțire, vaporos, Cf. POLIZU. *Iar de sus pînă-n podele, un paianjăn prins în vrajă A țesut subțire pînză, străvezie ca o mreajă.* EMINESCU, O. I, 76. *Razele lămpii... trecînd afară prin clondire pline cu deosebite vopseli străvezii.* CARAGIALE, O. II, 50. *Dacă pînza aceasta este subțirică și mai ales străvezie se numește păioară.* MARIAN, Î. 85, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Trupul trecător al oamenilor... trebuia să fie străveziu.* IORGA, C. I. III, 6. *S-a gîndit... la meșteșugita turnare a unui vas aromitor, străveziu, plin de un farmec blînd.* id. P. A. II, 139, cf. TDRG. *O ceață ușoară, străvezie, plutea peste coperișurile țuguiate,* REBREANU, I. 45. *Pe cap purta o căiță străvezie de gheață.* AGÎRBICEANU, S. P. 171, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sub pallon, bluza era subțire și străvezie.* C. PETRESCU, C. V. 273. *Peste tot pluteau nori ușori, străvezii, de fum de rășină.* BRĂESCU, O. A. I, 271. *Marea doarme albastră, lucie, străvezie.* COCEA, S. I, 94. *Tavanul... se făcuse străveziu și se răsfrîngeau prin el stelele.* VOICULESCU, P. I, 7. *Ca să fie bun, cleiul trebuie să fie curat, străveziu.* ENC. AGR. I, 8, cf. SCRIBAN, D. *Un ocean... străveziu și verde ca smaragdul.* CĂLINESCU, S. 98. *Peste cap îi pun sovonul cumpărat de la țîrg, alb, străveziu.* STANCU, D. 179. *De sub corola de lînă a rochiei, izvorau picioarele sculpturale în ciorapi atît de străvezii, că păreau neîncălțate.* VINEA, L. II, 168, cf. DL. *Acolo era lacul Roșu... cu apa nemișcată și străvezie.* PREDA, R. 345, cf. DM. *Deschid o carte cu foile străvezii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 3/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Prin țesutul străveziu al unei povești triste, tresare simbolul senin al apropierii mistice dintre popor și boierime.* ADAM, R. 13. *Lumea... părea... cum renăștea din pelincile străvezii ale nopții.* GALACTION, O. A. II, 286. ✦ (Despre cer, aer, etc.) Lipsit de nori, clar, limpede, luminos; (despre zile, nopți, vreme, timp etc.) cu cer senin[1] **(2)**; lipsit de precipitații; senin[1] **(2).** *Pe seninul străveziu al cerului se resfirau raze de opal.* D. ZAMFIRESCU, R. 221. *Ar vrea să se simtă dezrobită, ușoară, ca aerul, străvezie ca el.* GÎRLEANU, L. 54. *Fumul se înălța ușor și albastru în aerul străveziu.* C. PETRESCU, C. V. 295. *În dimineața străvezie, Mergeau vorbind de veșnicie.* LESNEA, I. 110. *Noaptea nu va fi neagră, va fi străvezie, luminată de lună.* STANCU, M. I. 144. *Ploua cerul străveziu și nu se gîndea la nimic.* T. POPOVICI, S. 119. *Am iubit de cînd mă știu Cerul verii străveziu.* LABIȘ, P. 165. ✧ (Substantivat) *O fișie de nor se așează în dreptul lunii și dintr-o dată străveziul nopții se întunecă.* STANCU, M. I. 44. *Mergeau parcă purtați de un curent pornit din mișcarea mulțimii exaltate de străveziul acelei ore de toamnă.* VINEA, L. I, 155. ✦ Lipsit de consistență; imaterial. *Ca umbre străvezie ieșite din infern Ei zboară.* EMINESCU, O. I, 98. *Mai ades fantezia punea-n mișcare o lume de umbre străvezii și iubite și reînvia cortegii fantomale.* CONSTANTINESCU, S. I, 31. *În lumina subțire care bălea în geam, vedeam o apariție străvezie.* STANCU, D. 392. *Poate ușoarele, Străveziile ține nu s-au trezit.* ISANOS, P. 179. *Cred c-am avut un vis rău. Se făcea c-a venit, străvezie, O față ce nu se mai află.* LABIȘ, P. 42. ✦ (Despre oameni sau despre părți ale corpului lor) Care are pielea foarte albă și foarte subțire, fină sau palidă; p. ext. foarte slab, anemic sau plăpînd; (despre piele) foarte alb, fin, subțire, delicat sau palid. *Iar umbra feței străvezii E albă ca de ceară.* EMINESCU, O. I, 170, cf. TDRG. *Lăsa ea străvezie Să cadă alba-i mînă.* PETICĂ, O. 135. *I se vede gîtul delicat cu pielea străvezie ca de față.* CAZIMIR, GR. 35. *Mîini străvezii cu falange de schelet.* C. PETRESCU, C. V. 212. *Era străveziu de foame, cu unghiile și buzele vinete.* I. BOTEZ, ȘC. 86. *La fiecare pas întîlneai mizerie... uliți murdare, copii străvezii cu burta mare.* BRĂESCU, A. 229. *Cu un deget, care era așa de străveziu încît părea de ceară, mi-a arătat cartea.* COCEA, S. I, 194. *Ai ajuns străveziu.* H. LOVINESCU, T. 298. *Cum să mai poți merge dacă ești străvezie?* PREDA, R. 220. *Copilul era slab și străveziu.* T. POPOVICI, SE. 331, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. Fig. Care este ușor de ghicit sau de înțeles; clar, evident, limpede. V. transparent **(2).** *Sutele de poezii lirice ale lui Alecsandri în eleganța lor străvezie și în simplitatea lor gingașă.* MAICRESCU, CR. II, 215. *Toate erau limpezi, străvezii și convingătoare.* REBREANU, R. I, 297. *Expune în chip destul de străveziu declarațiunile mai sus citate.* TITULESCU, D. 604. *Pînă la nume și asemenea amănunte prea străvezii, mergeau toate spovedaniile.* C. PETRESCU, A. R. 35, cf. DL, DM. *Un pamflet... în care spiritul de revanșă era prea străveziu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 4/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Toată purtarea ei față cu mine ascundeau, destul de străveziu, răspunsul mult dorit.* GALACTION, O. 106.
— Pl.: *străvezii.* — Și: (rar) **străvăziu, -ie** (POLIZU), **streveziu, -ie** adj.
— **Străvedea** + suf. *-iu.*

STRĂVEZÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Străveziu **(1).** *Mineralile care dimit lumina prin sine se numesc străvezoase.* MIHALI, ap. URSU, T. Ș. 291.
— Pl.: *străvezoși, -oase.*
— **Străveziu** + suf. *-os.*

STRĂVÍ vb. IV v. **stăvi.**

STRĂVIBRÁ vb. I. Tranz. (Învechit, rar) A vibra puternic. (Fig.) *Niște sunete blînde începură a străvibra arcurile aerului de noapte.* FM (1845), 307[1]/6.
— Prez. ind.: *străvibrez.*
— Pref. *stră-* + **vibra.**

STRĂVIGÁ vb. I v. **străfiga.**

STRĂVÚIET s. n. (Neobișnuit) Vuiet puternic. *Deodată săgetă un trăsnet năpraznic, despicînd bolțile norilor cu străvuiet prelung de peșteri surpate.* C. PETRESCU, A. R. 6, cf. DL, DM.
— Pl.: *străvuiete.*
— Pref. *stră-* + **vuiet.**

STREAIP s. n. = **steamp**[1]. *Doi oameni se năcăjeau să ridice „streaipuri" de lemn, stîlpi de brad ce aveau să țină plafonul cu grinzi.* ARDELEANU, V. P. 48.

STREÁJĂ s. f. v. **strajă.**

STREÁJCĂ s. f. (Regional) Mînă curentă, v. mînă **(14).** (Bîrca — Băilești). Cf. CHEST. II 220/28.
— Pl.: ?
— **Strajă** + suf. *-că.*

STREÁJER s. m. v. **steajăr.**

STREÁJIE s. f. v. **strejie.**

STREÁJNĂ s. f. v. **streaşină.**

STREÁMŢĂ s. f. v. **zdreanţă.**

STREÁNŢĂ s. f. v. **zdreanţă.**

STREÁPĂD s. m. v. **strepede.**

STREÁPĂŢ s. m. v. **strepede.**

STREÁPŢĂ s. f. v. **treaptă**[1].

STREÁŞĂNĂ s. f. v. **streaşină.**

STREÁŞINĂ s. f. **1.** Prelungire a acoperişului unei construcţii peste marginea superioară a pereţilor exteriori, care apără faţada şi fundaţiile de ploaie şi previne acumularea apei la baza zidurilor, j g h e a b (învechit şi regional) s c o c **(1)**, (regional) p l a s ă[1] **(I 5)**, p o l a t ă, **(4)**, c e t î r n ă; p. ext. jgheab, de scurgere a apelor, montat la marginea acoperişului caselor. *Iar pre supt straşina cea mai de jos... făcu ca o straşină tot dă marmură albă* (a. 1654). GCR, I, 172/29. *Stă o picătură de ploaie în streaşina unei case.* NEAGOE, ÎNV. 168/19. *Streaşănile măn[ă]stirei şi foişorul... au rămas tot neşăndilit*[e] (a. 1698). IORGA, S. D. X, 164. *Apoi umple maţile şi să le pui afară pe suptu straşini.* MÎNCĂRILE, 103/2. [Sabia] *aducînd-o cu sine acasă, în pripă supt streşina de pod o aruncasă.* BUDAI-DELEANU, T. V. 41. *Are toată faţa zidirii de pe afară... statue de marmură... de jos pînă în streaşnă.* GOLESCU, Î. 93, cf. LB. *Sub a lor streşini de paie de turburări depărtaţi N-auzea huiet de dobe, nici de arme şi soldaţi.* POGOR, HENR. 144/17, cf. VALIAN, V. *Aceste clădării de popuşoi le spînzură în pod sau le anină supt streşenile casii.* I. IONESCU, C. 164/6, cf. POLIZU. *Un lanţ de dughene... cu lungi şi spînzurate streşine.* NEGRUZZI, S. I, 194. *Acea biserieuţă cu turla ei rotundă ca o ciupercă cu streaşina ieşită.* GHICA, C. E. II, 564. *De departe nu zăreşti decît fumul ce iese de prin coşuri, iar de aproape vezi numai streşinele puţin ridicate deasupra solului.* HASDEU, I. C. I, 236, cf. CIHAC, II, 373, LM. *Ia apă într-o oală şi aruncînd-o peste streaşina casei, o sprijineşte cu un ciur.* MARIAN, NA. 37, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], CANDREA, F. 192. *Un acoperiş cu streşina de zimţi.* IORGA, C. I. II, 30. *O casă-n deal cu straşine plecate.* GOGA, POEZII, 18, cf. TDRG. *Priveşte... stelele stinghere Deasupra streşinilor.* AL. PHILIPPIDE, A. 18, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Văzu cîrciuma cu streaşina foarte lată.* REBREANU, R. I, 93. *Streşinile picurau.* COCEA, S. II, 264. [Biserieuţa] *e cam strîmbă, e neartistică, îi ajungem cu capetele la streaşină.* SADOVEANU, O. XIX, 252, cf. ENC. AGR., SCRIBAN, D. *În cuibul de-argilă, subt streşini, Stau puii.* BLAGA, POEZII, 387. *S-a iscat o zi caldă în miez de iarnă, picură streşinile.* STANCU, D. 430. *Streşinile răpăiau nemărginit şi domol.* VINEA, L. II, 150, cf. DL, DM, MIHĂILĂ, Î. 37. *Avea un zăplaz înalt pînă la streşini.* BĂNULESCU, I. 48. *Trei prieteni... se ascund sub prima streaşină.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 78, 21/1, cf. M, D. ENC., DEX. *Cui sînt... aceste case... Cu streşini de busuioc?* TEODORESCU, P. P. 39. *Săracele mîndrele Chiscuiesc ca paserile Pe sub toate streşinile.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 376, cf. PĂSCULESCU, L. P. 43, CHEST. II 70/1, 217/5, 9, ALR I, 664, ALR II/I h 233/316, A I 22, 26, 31, 25, II 12, III 2, 4, 16, 17. *Polata mi-e mică, Straşina mă pică.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 541. *Găseşte-o bleduacă care-o avea pusă la streaşină.* O. BÎRLEA, A. P. II, 551/2. *Streaşină de busuioc, Să vă fie cu noroc.* FOLC. MOLD. I, 261, cf. ZANNE, P. III, 388. *Săcşori albi sub streaşină roşie* (Dinţii). SBIERA, P. 320. ✧ (Prin analogie) *Pe o streaşină de piatră într-un părete de stîncă, se scobea o peşteră.* VOICULESCU, P. I, 161. *Salcîmii staţiei începură să alunece pe dinaintea trenului, lovind uşor cu frunzişul streaşina vagonului.* CĂLINESCU, O. I, 9. *Prin dungile de aerisire de la streşinile furgonului nu pătrundea lumină.* BĂNULESCU, I. 217. ✧ (Prin metonimie) *A doua zi femeia adulteră era izgonită de sub streaşina conjugală.* GHICA, S. 41. ✧ F i g. *O straşină de braţe se ridică înaintea ochilor.* AGÎRBICEANU, A. 505. *Am avut deci timpul... să ascult straşinile mele sufleteşti cum picurau de tristeţe.* GALACTION, O. A. I, 218. *De sub streaşina sprîncenelor stufoase, ochii aruncau fulgere.* COCEA, S. I, 339. *Meşterul slobozi pe nări două sfori de fum şi-şi înălţa streşinile groase... ale ochilor.* SADOVEANU, O. XVII, 326. *Sub straşina vremii vei creşte Încet.* BLAGA, P. 149. ✧ E x p r. **A (-şi) pune** sau **a(-şi) duce mîna** (sau **palma**) **streaşină la** (sau **pe, peste**) **ochi** (ori **frunte**) sau **deasupra ochilor** sau **(a se uita, a sta** etc.) **cu mîna streaşină (la** sau **pe ochi, deasupra ochilor** sau **sprîncenelor)** ori **a-şi face streaşină la ochi cu palma** = a-şi propti muchia palmei deasupra sprîncenelor ca o apărătoare împotriva soarelui sau pentru a vedea mai bine. *Îşi punea palma streaşină ochilor şi ţintea arătarea... ce se ivea.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 47. *Pompieru-şi puse mîna streşină la ochi.* SANDU-ALDEA, U. P. 165, cf. TDRG. *Femeia îl zări... şi-l aşteaptă în prag, cu mîna streşină deasupra ochilor.* GÎRLEANU, N. 27. *Pun mîna streşină la frunte, Să văd în zare-un vîrf de munte.* CAZIMIR, P. 15. *Tata şi-a pus mîna streaşină la ochi.* SADOVEANU, N. F. 150. *Otilia, cu mîna straşină la ochi, ... făcea de sus observaţiuni.* CĂLINESCU, E. O. I, 118, cf. DL, DM. *Cu mîna straşină deasupra sprîncenelor, ne priveau fără a da semne de curiozitate.* V. ROM. iulie 1958, 16, cf. M. D. ENC., DEX. (Regional) **A-i curge** (cuiva) **streşinile** = a-i curge nasul. *Streşinile tale, la tine să curgă.* PAMFILE, J. II, 167.

2. P. anal. Nume dat părţii de deasupra a unor construcţii, a marginilor unor obiecte etc. care are rolul de a proteja de ploaie ori de razele soarelui sau care constituie extremitatea unor obiecte:

a) Acoperiş (de şindrilă, ţiglă etc.) înclinat, cu care se acoperă unele garduri sau părţi de lemn. *S-au făcut gard cu poartă..., însă făr' de streaşină* (a. 1802). DOC. EC. 72. *A murit... sub streaşina unui gard.* SION, P. 180. *Unele garduri au streşină... Peste streşină se pun în vîrfurile parilor spini.* PAMFILE, I. C. 130, cf. CADE. *Unele... garduri sînt prevăzute cu streşini de şindrilă, de ţiglă sau de coceni.* PRIBEAGUL, P. R. 24. *Întîia poartă cu streaşini şi creştături, iese cu casa ei albă.* ARGHEZI, S. XVII, 30, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Fă-ţi gardul de priminoc... Cu streşna de uriioc.* SEVASTOS, C. 69, cf. GREGORIAN, CL. 62.

b) Parte clădită mai înafară la un stog, la o şură etc., pe care se scurge apa de ploaie. *Acoperă* [stogul] *cu un înveliş conic şi des de paie, ca apa ploii să se scurgă spre straşină.* BREZOIANU, A. 101/28. *Cînd au ajuns la streşină ca să facă vîrf girezilor, atunce se vor aşaza snopii cu spicele afară.* LITINSCHI, M. 37/24. *După ce să ridică gireada... se încep streşănile ei.* I. IONESCU, C. B. 231/21. *Streşina* [şirei de paie] *se alcătuieşte dintr-un rînd de snopi cu spicele în afară.* PAMFILE, A. R. 146, cf. DL, DM, DEX, ALR SN I h 70.

c) (Regional) Acoperiş la şira sau stogul de paie Marginea — Rădăuţi). Cf. ALR SN I h 69/386.

d) (Regional şi glumeţ) Bor (la pălărie); cozoroc (la şapcă). *Capela albă sau neagră, de pîslă necleită şi cu streaşina lată.* MAN. SĂNĂT. 65/7. *Am talie de modă,... şi-o obroacă de capelă cu streşină.* ALECSANDRI, T. 920. *Un copil frumos... cu pălărie calabreză, a cărei streaşină lasă ca o perdea de umbră peste ochii lui boldiţi.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 422, cf. TDRG, CADE. *Coca... îl privi bănuitor, pe sub straşina ţilindrului.* C. PETRESCU, A. R. 21. *Poartă... un joben mat,... cu o streaşină împrejur.* ARGHEZI, S. XII, 66. *Boierul cu redingotă şi pălărie înaltă şi tare, cu streaşină mică, face semn.* CAMIL PETRESCU, O. II, 387, cf. ALR I 1 859/28, 35, 178, 200, 385, 518, 528, 532, 554, 582, 590, 600, 770, 780, 782, 792, 795, 850, ALRM SN III h

983/346, 784. *S-au blegoșat strașinile pălăriei.* UDRESCU, GL.

e) (Rar; urmat de determinări) Poală **(II 1).** *Avea sub strașina unei păduri..., un crîmpei de moșie.* GALACTION, O. A. II, 174. *Intra în codrul ce se revărsa din Vlăsia Mare pînă în strașina Bucureștilor.* VOICULESCU, P. I, 266, cf. DL, DM, DEX.

f) (Rar; de obicei urmat de determinări) Poală **(II 3).** *Culeați sub strășini largi de ramuri... Vom asculta orga pădurii.* VLAHUȚĂ, O. A. 80, cf. TDRG. *În fața bustului lui Creangă, se înalță teiul lui Eminescu, sub streșinile bătrîne ale căruia ne-am desfătat și noi.* SADOVEANU, O. XX, 50, cf. DL, DM, M. D. ENC. DEX.

g) (Popular) Marginea de jos a caierului (din care se trage firul). [Chira] *cîntă, muindu-și pripit degetele de sub streașina caierului.* DELAVRANCEA, S. 167, cf. TDRG, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Torcînd, smulge din strașina caierului... cu buzele.* BREBENEL, GR. P. 27.

h) (Regional; în forma *strașînă*) Prispă **(1)** (Izbiceni — Corabia). Cf. ALR II/I h 235/886.

3. (Învechit, rar) Cort. *Magog care să tălcuiaște negru, trăind subt cort sau streașină, că gog să înțălege cortu sau streașină.* N. COSTIN, L. 80.

4. (Învechit) Etaj (al unei construcții). *Și sucită suire la mijloc și den cea den mijloc la al treilea strașină.* BIBLIA (1688), 246[1]/40. *Tînărul care căzuse din a treia strașină.* ANTIM, O. 61.

— Pl.: *streșini,* (rar) *streașini* și (popular) *streșine.* — Și: **stráșină, stréșină,** (învechit și regional) **streáșănă, streáșnă, streájnă** (ALR SN I h 70/723), **stréșănă** (ALR I 664/77), **stréșînă** (GREGORIAN, CL. 62, ALR I 664, 1 859, ALR SN I h 69/386, 70, A III 4, ȘEZ. V, 125), **stréșnă, stréștină** (ALR I 664/850), **stráșnă, stráșnă, strășînă** (DDRF), **strășînă** (CHEST. II 243/16, ALR I 1 859/518, 528, 532, 554, 582, 588, 600), **stășînă, steășînă** (A III 2), **stérșînă** (ALR I 664/748), **ștréșînă** (ALR SN I h 70/812) s. f.

— Din v. sl. ***strěšina** (cf. bg. стрешина).

STREÁȘNĂ s. f. v. **streașină.**

STREÁT s. n. v. **strat.**

STREÁTĂ s. f. v. **streche.**

STREATÉNIE s. f. v. **stretenie.**

STREAZ s. n. (Prin Olt.) Vas mare, mai strîmt la gură, în care se prepară vin sau țuică. Cf. tocitoare, zăcătoare. *Toate hardaiele cu mustuitură se varsă în streaza sau badan, adecă într-un cazan mare mai larg jos decît sus.* I. IONESCU, M. 371. *Din aceste streze se trage pre jos vinul alb.* id. ib. 371, cf. CADE, ARH. OLT. III, 387. ✦ Putină mare. Cf. ARH. OLT. VII, 521. *Varza o puniem în streaz.* GL. OLT.

— Pl.: *streazuri* și *streze.* — Și: **streáză** s. f.

— Cf. steaz ă[1].

STREÁZĂ s. f. v. **streaz.**

STREBÁTE vb. III v. **străbate.**

STREBEZEÁLĂ s. f. v. **strepezeală.**

STREBUCÁRE s. f. (Învechit, rar) Erupție. Cf. BARONZI, L. 120.

— Pl.: *strebucări.*

— Cf. it. straboccare.

STREBÚN, -Ă s. m. și f., adj. v. **străbun.**

STREBUNÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **străbunesc.**

STRECĂTOÁRE s. f. 1. (Învechit și popular) Strecurătoare **(1).** *Cînd ne cercai, Doamne-n strecătoare, De ne-ardeai c-argint în herbătoare.* DOSOFTEI, PS. 210/13, cf. DDRF, DAMÉ, T. 31, 69, TDRG. *Diferite strecători se țese din răsuceală de cînepă.* PAMFILE, I. C. 287, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se pune... strecurătoarea (sau strecătoarea), prin care se strecoară laptele.* PRECUP, P. 14, cf. VUIA, PĂST. 41, CADE, SCRIBAN, D., H I, II, III, IV, V, VI, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII. *Cu străcătoarea și cu donița în mînă.* TEODORESCU, P. P. 375. *O străcătoare de caș.* MARIAN, NA. 56, cf. ȘEZ. II, 210, VICIU, GL., GRAIUL, I, 449, com. din ORAVIȚA, com. din STRAJA RĂDĂUȚI, DENSUSIANU, Ț. H. 334, DR. IV, 290, com. din DARABANI — DOROHOI, GREGORIAN, CL. 62, TODORAN, GL., CHEST. V 61, 84, 90, 127, 128, 129, ALR I 778/825, 1 061/1, 12, 93, 370, 516, 770, 1 737/418, 1 823/588, ALRM SN I h 272, A III 1, 2, 3, 5, 12, 16, 17, 19, IV 3, V 15, 26, IX 1, 2, 3, MAT. DIALECT. I, 13, GL. OLT. *Ținea-n gît o strecătoare La mîna dreaptă frigare, Se făcea că-i vrăjitoare,* FOLC. MOLD. I, 309. ✦ (Prin Ban. și prin Olt.) Lingură mare găurită, făcută din metal, cu care se strecoară urda de zer. Cf. CHEST. V 143/84, A III 3.

2. (Prin Ban.) Pînză rară pentru prins pește. *Peștii se prind cu străcătoarea (străcurătoarea) țesută din lînă și fuior.* LIUBA — IANA, M. 129, cf. H XVIII 14.

3. (Învechit și regional) Țesătură țărănească rară, din care se confecționează haine; p. ext. haină țărănească (pentru femei) confecționată dintr-un asemenea material; spec. catrință; fotă. *Cînd mă-nbrac în strecătoare, Le sînt de batgioc în sărbătoare.* DOSOFTEI, PS. 223/18, cf. 115/20, DDRF, STOIAN, PĂST. 69, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 134, H I 287, II 132, XII 141, 174.

— Pl.: *strecători.* — Și: **străcătoáre** s. f., (regional) **străcătór** (GL. OLT.) s. n., **străgătoáre** (CHEST. VI 154/26), **stricătoáre** (DDRF, TDRG, BL VI, 200, H I 287, III 417, X 368, XII 174, DR. IV, 290) s. f.

— **Strec**(ura) + suf. *-ătoare.*

STRÉCHE s. f. **1.** Nume dat mai multor specii de insecte diptere care atacă animalele domestice: **a)** (și în sintagma *strechea vitelor*) insectă mare, cu corpul păros, negru și sclipitor, ale cărei larve trăiesc ca paraziți sub pielea vitelor cornute mari; (învechit și regional) sclept **(I 1 a),** (regional) bîză, bîzdară, boanză, bonzar, bonză, musca-boului, muscă-de-bîzai, muscă-de-bîzăit, muscă-de-bîzdărit, muscă-de-marhă, muscoi-de-cîmp *(Hypoderma bovis). Ca junicea ce streache au strecheat Israil acum va paște pre ei Domnul ca pre miel la lărgime.* BIBLIA (1688), 585[1]/10. *Rupse al său jug și ca împuns de strechie se năpădi în fugă.* HELIADE, L. B. I, 252/4, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Cetate a Neamțului ... locuită vara de vitele fugărite de strechie.* CREANGĂ, A. 73. *Vara, boii și vacile sînt bîntuite de streche.* DAMÉ, T. 30. *De tăun nu fuge vita așa de tare, cum fuge de streche.* MARIAN, INS. 349. *De streche, dacă poți să ții vita și s-o uzi mereu cu apă.* GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 21. cf. ȘĂINEANU[2], TDRG. *Spuse acasă că de acum începe strechea* [boilor] *și singur nu mai răzbește.* AGÎRBICEANU, S. P. 115, cf. PĂCALĂ, M. R. 32, CADE. *Vita fuge nu de groaza strechiei, cît înșelată de bîzîitul ei.* SIMIONESCU, F. R. 257, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, MIHĂILĂ, Î. 93, M. D. ENC., DEX. H IX 52. *Boul fuge ca de streche și nu-l poate prinde.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 201, cf. ALR I 1 894/98, 129, 695, 900. *Locul de umbră unde stau vitele la prînz ca să fie ferite de muște (strechie).* TEAHA, C. N. 278; **b)** (și în sintagma *strechea oilor*) insectă mare de culoare cenușie-brună, care își depune ouăle în nările oilor; (învechit și regional) sclept **(I 1 b),** (regional) muștă. **(2)** *(Oestrus ovis).* Cf. LB, MARIAN, INS. 359, ȘĂINEANU[2], TDRG. *Se trec... numirile populare constatate: ... bîțan,... strechea oilor.* PĂCALĂ, M. R. 32, cf. CADE, SIMIONESCU, F. R. 357, DL, DM, M. D. ENC., DEX; **c)** (și în sintagma *strechea cailor*) insectă mare, păroasă, cu trupul lunguieț, cu pieptul gălbui și cu două pete castanii pe aripi, care își depune ouăle pe pielea cailor, de unde larvele ajung în intestin; giza-cailor, musca-calului,

musca-cailor, muscă-de-cal, muscoi **(I 1 c)**, trîntor-de-cai *(Gastrophilus equi). Calul... o ia la goană pe cîmp ca de streche.* CARAGIALE, O. I, 145, cf. DDRF, MARIAN, INS. 363, TDRG, CADE. *Gloaba necheza şi da cu picioarele de parcă o înţepa strechea sub coadă.* STĂNOIU, C. I. 137, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR SN III h 753, ALRM SN II h 575, ZANNE, P. I, 354; **d)** insectă cu abdomenul oval, cu picioarele păroase, care îşi depune ouăle pe părul cerbilor şi al căprioarelor *(Hypoderma diana* sau *actaeon).* Cf. DM, DEX; **e)** (învechit şi regional) tăun[1] **(1)** *(Tabanus bovinus). Sărea încoace şi încolea ca ş-o streche.* BUDAI-DELEANU, T. V. 73, cf. VALIAN, V. *Dobitoacele fug spăriate ca de goana strechiei.* BĂLCESCU, M. V. 557, cf. POLIZU. *Nutreţul de frunte al albinărelului...: strechii, lăcuste, bondari.* MARIAN, O. I, 61, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Dînd buzna, ca de streche fugărite,... Sosesc cirezile de nori în goană.* VOICULESCU, POEZII, I, 123, cf. DS, SCRIBAN, D. *Pentru combaterea insectelor (tăuni, streche) se recomandă stropirea.* VÎN. PESC. mai 1964, 9, cf. H III 139, IV 2, 54, 153, V 375, 393, VII, 476, IX 449, X 4, 129, 151, 310, 535, XII 226, 429, SEVASTOS, N. 370, PĂSCULESCU, L. P. 34, cf. ALR I 1 901/75, 103, 231. ✧ Fig. *M-a apucat strechia poeziei de vreo cîteva zile.* ALECSANDRI, S. 223. *Arcuşul e prins ca de streche,* LESNEA, VERS. 233. *Mă apucă... o streche a expresiei şi a împărtăşirii.* ARGHEZI, S. VIII, 255. *S-a iscat o cotiugă..., cu gloabele împunse de strechea zăpuşelii şi a vîntoaselor.* C. PETRESCU, A. R. 18, cf. BENIUC, M. 81. ✦ Expr. **A da strechea în cineva** sau **a lovi** (ori **a apuca, a împunge**) **pe cineva strechea** sau **a fugi ca (apucat) de streche** = **a)** (despre animale) a fi atacat de streche; a da semne de nelinişte, (în special) a fugi orbeşte, fără motiv aparent. *Bahmeţii săreau în două picioare, nechezînd speriaţi... — Dar ce, măre, să mai fie şi asta?... Or că strechea a dat într-înşii?* ODOBESCU, S. I, 162, cf. DL, DM, DEX; **b)** (despre oameni) a se purta ciudat, dînd semne de neastîmpăr, de nelinişte, de agitaţie nemotivată; p. ext. a înnebuni. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 373. *Nu cumva l-a lovit strechea pe grădinarul d*[umi]*tale?* ALECSANDRI, T. 197, cf. BARCIANU, MARIAN, INS. 362, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], TDRG. *Mare lucru, să nu fi dat strechea peste tine.* HOGAŞ, DR. I, 91, cf. RESMERIŢĂ, D. *De cînd se întorsese la Arnoteni parcă dase în el strechea. Se ducea, venea, intra şi iar ieşea pe toate uşile.* M. I. CARAGIALE, C. 147, cf. CADE. *Ce streche îndrăcită te apucă Să te prosteşti atîta?* ARGHEZI, S. V, 224, cf. DL. DM. *Urmăreşte... uluitoarea viermuială a unei mulţimi apucată de streche.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 16/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Într-o zi iar apucă pe zgîmboi strechea tocmai cînd prăşea.* POPESCU, B. III, 142, cf. ZANNE, P. I, 665. ✦ (Familiar) Acces de furie, de nebunie. *Giupîneasa îi descîntă de strechie* [boierului]. ALECSANDRI, T. 939. *Bolnavii de visuri şi de streche.* VLAHUŢĂ, ap. TDRG, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Regional) Loc unde stau vitele vara la umbră (ca să scape de streche **1**) (Vaşcău). Cf. CV 1951, nr. 3, 3, A I 34, TEAHA, C. N. 267.

— Pl.: *streche.* — Şi: (regional) **stréchie** s. f., **stréchi** (MARIAN, INS. 353, TDRG, ALR I 1 894/695) s. m., **streátă** (ALR I 1 894/98, pl. *streţi,* îb.), **stréiche** (H IV 54, V 393), **strétie** (CV 1951, nr. 3, 3, A I 34), **străchie** (A X 4, ALR I 1 901/231, ALR SN III h 753), **ştréchie** (ALR I 1 894/98) s. f.

— Din v. sl. стрѣха (cf. bg. dial. стрех).

STRECHEÁ vb. I. **1.** Intranz. şi (învechit, rar) refl. (Învechit şi popular; despre animale) A porni în goană, speriat (sau ca şi cum ar fi speriat) de streche **(1)**. *Ca junicea ce streache.* BIBLIA (1688), 585[1]/10, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VALIAN, V., POLIZU, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU. *Vitele... nu aveau obicei de a strechea.* MARIAN, INS. 355, cf. ALEXI, W., TDRG, DR. II, 824, RESMERIŢĂ, D., CADE, GIUGLEA, U. 87. *Strechiind într-o vară a căzut într-o rîpă şi şi-a rupt un corn.* CAMILAR, C. 48, cf. DL, DM, MIHĂILĂ, Î. 93, M. D. ENC., DEX. *Sîntem... De la Buda vechie Pe unde mîţa strechie.* TEODORESCU, P. P. 178. *Vacile strichind, Viţeii zbierînd.* MAT. FOLK. 525, cf. VASILIU, C. 182. *Cîn streţ'i vacile, îi să mai plouă.* ARH. FOLK. V, 163, cf. ALR I 1 894/249, 289, 542. *Să nu iei paie de aţîţat focul din iesle, că-ţi strechie vitele.* GOROVEI, CR. 360, cf. ZANNE, P. I, 665. ✧ Tranz. fact. (Regional) *Muşti care streat'ie ţitilie.* ALR I 1 894/542, îb. 1 894/289. ✦ Fig. (Învechit şi popular; despre oameni) A se comporta anormal; p. ext. a înnebuni. V. căpia. *Ca junicea... au strecheat Israil.* BIBLIA (1688), 585[1]/11, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Ai strechiet la bătrîneţe.* ALECSANDRI, T. 1 267, cf. LM. *Alerga de frig la fugă, de credeai că strechea.* CONTEMPORANUL, I, 568, cf. DDRF, GHEŢIE, R. M., MARIAN, INS. 362, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, MIHĂILĂ, Î. 93, M. D. ENC., DEX. *Mi-a sosit timpul de străchiat! Şi îndată a şi apucat-o în fuga mare.* SBIERA, P. 238, cf. ZANNE, P. I, 665.

2. Intranz. (Regional; despre vite) A se odihni, vara, la umbră (Vaşcău). Cf. TEAHA, C. N. 267.

— Prez. ind.: *strechez,* pers. 3 şi (învechit şi regional) *stréche.* — Şi: (regional) **streitá** (ALR I 1 894/249), **streteá, străchiá** vb. I, **strichí** vb. IV.

— V. **streche.**

STRECHEÁT[1] s. n. (Regional) Nelinişte, goană provocată la animale de streche **(1)**. Cf. strechea **(1)**. *Pre vitele cornute le-a apucat strechiatul.* Com. MARIAN.

— V. **strechea.**

STRECHEÁT[2], Ă- adj. (Despre animale) Gonit, speriat de (sau ca de) streche **(1)**. Cf. strechea **(1)**. *Parcă era un ţap străchiet.* ALECSANDRI, T. 1 581, cf. CADE, DL, DM, DEX, NOVACOVICIU, C. 13. ✦ Fig. (Despre oameni) Care are comportări anormale, ciudate; p. ext. nebun **(4)**. V. căpiat. *Vom fi giudecaţi... după ceea ce minţile strechiete ar socoti că au trebuit să facem.* RUSSO, S. 34. *Încă aşa babă strechietă!...* ALECSANDRI, T. 513, cf. CADE. DL, DM, DEX, VICIU, GL. CIAUŞANU, V. 199. ✦ (Învechit, rar; despre manifestările oamenilor) Nebunesc **(2)**. *Copilul e legănat cu cîntice, nu cu discursuri străchiete.* ALECSANDRI, S. 40.

— Pl.: *strecheaţi, -te.* — Şi: (învechit şi regional) **străchiát, -ă,** (învechit) **strechiét, -ă** (regional) **streochiát, -ă** (VICIU, GL.) adj.

— V. **strechea.**

STRECHÉRE s. f. (Învechit, rar) Acţiunea de a strechea. Cf. PONTBRIANT, D.

— V. **strechea.**

STRÉCHI s. m. v. **streche.**

STRÉCHIE s. f. v. **streche.**

STRECHIÉT, -Ă adj. v. **strechiat[2].**

STRECI s. n. (Text.) Procedeu de realizare a tricotajelor supraelastice din fire sintetice supratorsionate, folosit în special la confecţionarea ciorapilor. Cf. LTR[2].

— Din engl. **stretch.**

STRECNEÁ s. f. v. **strienea.**

STRECNÍ vb. IV v. **strieni[1].**

STRECORÁ vb. I v. **strecura.**

STRECURÁ vb **I. 1.** Tranz. (Complementul indică lichide) A trece printr-o strecurătoare, printr-o pînză etc. pentru a limpezi, separînd părţile solide sau impurităţile. V. filtra. Cf. ANON. CAR.,

LEX. MARS. 216. *Apoi strecori* [cerneala] *că iaste făcută* (a. 1750). GCR II, 46/9, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VALIAN, V., POLIZU. *Şi răspuns au dat Că Firu să pună ... Fir de busuioc Să fiarbă la foc În apă curată, Bine străcurată.* COŞBUC, P. II, 148, cf. DR. V, 769. *Avea s-o fie de-acum încolo acasă, ca să înveţe menajul:... să facă bulion, să strecoare supa.* BASSARABESCU, V. 227, cf. STOIAN, PĂST. 56, GRAUR, E. 143, DL, BANUŞ, P. 79, DM, M. D. ENC., DEX. *Jupîneasa socăciţă Strecură vin prin sîtiţă.* SEVASTOS, N. 289, cf. H II 120. *Vin roşiu i-am strecurat.* POMPILIU, B. 38. *Îl bagă băiatu la grajdi şi-l ţine nouo zile şi noo nopţi numai pă... apă stricoratî pîn nouo site.* O. BÎRLEA, A. P. II, 292, cf. ALR I 778, A I 22, 23, III 2, 16, 18, 19, V 15, VI 26. ✧ Fig. *Sultănica strecură printre genele ei de catifea două lacrime ca boaba de rouă.* DELAVRANCEA, S. 9. *Şipotul acesta cu apă... Inima mea ca o sită-l strecoară, Să nu vie mîl din adînc.* BRAD, O. 7. ✧ Refl. pas. *Se va fierbe într-o ulcică 50 de dramuri de cenuşe curată..., se va limpezi şi se va stricora leşia.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 368/25. *În casă laptele se strecură în oale sau în ligăi spre a se fierbe.* PAMFILE, I. C. 21. *În budacă se măsoară şi se strecură laptele.* PRECUP, P. 56. *Zeama... se strecoară şi se limpezeşte bătînd cu încetul un albuş de ou.* S. MARIN, C. B. 25. *Se strecură laptele prin sitişcă pentru ca să nu fie cu gozuri.* ŞEZ. VII, 75. ✦ (Complementul indică metale preţioase) A curăţa de impurităţi; (popular) a lămuri. V. purifica. Cf. TDRG, CADE. ✦ (Regional) A pritoci **(1)** (Moftinu Mic — Carei). Cf. ALR SN I h 246/334. ✦ (Complementul indică materii imbibate sau amestecate cu un lichid) A separa şi a reţine, lăsînd lichidul să se scurgă. *Foi de cucută... fiarbe-le în vin bun sau în beare tare, după aceea să le străcuri printr-o pînzătură.* CALENDARIU (1814), 173/26. *La caşul alb şi proaspăt strecurat Şi frînge pita cea dospită-n casă.* PILLAT, P. 240. *Strecoară fînţarul şi înghite cămila,* se spune despre cel ce se fereşte de greşeli mici şi comite altele mai mari. Cf. ZANNE, P. I, 671. ▭ *Strecoară macaroanele.* ✧ Refl. *Punem brînza să să străcure din zăr.* ALR I 1 023/45. ✧ Refl. pas. *Se moaie în apă o bucată de acest mălai de oloiu, se strecură prin sită, se îngroaşă cu păsat şi se pune la foc de fierbe.* I. IONESCU, B. C. 38/25. ✦ (Regional; complementul indică cereale) A trece prin ciur (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALR II 5 311/605.

2. Refl. (Despre lichide) A curge (cîte puţin) printr-o crăpătură sau printr-un loc îngust, a se scurge **(I 1)**; p. ext. a se infiltra. *Sucul gumos... vine cîte odată a se străcura prîntre crăpăturile scoarţei.* BREZOIANU, A. 201/14. *Egiptul de Jos, Delta a fost o ţară nouă: prin el se strecor apele la vale.* ARISTIA, PLUT. LXXXXV/21. *Dacă vă puneţi la vatră dinaintea focului, auziţi unele lemne ţipînd şi vedeţi strecurîndu-se din ele o apă fierbinte?* NEGRUZZI, S. I, 246. *Sabasa... se strecoară iute şi murmurătoare pe sub umbra deasă şi tăinuită a pădurilor.* HOGAŞ, DR. I, 83. *Ieşind din adîncul unei păduri, izvorul se strecura printre ierburi şi flori.* LOVINESCU, C. VIII, 172. *Albia adîncă a pîrîului era presărată de lespezi vărouse ş-o dungă de apă se strecura în linişte.* SADOVEANU, O. V, 533, cf. DL, DM, DEX. *Apa se strecoară în zidărie.* DSR. ✧ Fig. *E-adevărat că răzimîndu-mi destinul pe condei... nu puneam, ca azi, octogenar, nici un preţ pe ce se strecura din el pe hîrtie.* ARGHEZI, B. 13. ✧ Tranz. *Micile izvoare îşi strecurau... argintul printre dărîmăturile de stînci.* AGÎRBICEANU, A. 270. *Moldova strecoară cîteva şiroaie negre printr-un larg caldarîm de gheaţă.* GALACTION, O. A. II, 268. ✦ (Despre lacrimi) A curge încet alunecînd în jos; a se prelinge[2] **(2)**. *Aste lacrimi, strecurîndu-se pe lîngă zbîrciturile nasului..., ajungeau sub buza dedesubt.* NEGRUZZI, S. I, 6. *Lacrimele-ţi ca şi roua, ades poate se strecor Fără ca în al tău suflet să se mişte vreun dor.* SION, POEZII, 115/4. *Tata şedea pe un scăunaş scund şi pe faţa sa arsă şi nerasă se strecurau lacrimi de venin.* EMINESCU, O. P. 42. *Deşi inimile celor de pe cheiuri băteau în ritmul marşurilor militare..., o lacrimă de îngrijorare ni se strecura pe gene.* LOVINESCU, C. IV, 185. ✦ Fig. (Despre bunuri materiale, bani etc.) A se risipi pe nesimţite. *Gospodarul... trebuie să ţie socotele curate spre a vedea cum... i se strecură banii din pungă.* I. IONESCU, C. 243/25. *De-oi şti că s-or strecura toţi banii agiei, am să-i înhaţ.* ALECSANDRI, T. I, 157. ✦ (Învechit, rar; despre substanţe organice lichide) A se evacua. *Cu naşterea şi cu creşterea copiilor... se strecor multe prisoase şi stricate zemuri din trup.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 371/3.

3. Refl. (Despre fiinţe) A-şi face loc (cu greu), a pătrunde, a trece printr-un desiş, printr-un loc strîmt, prin înghesuială. *De-abia ne-am putut strecura printre mulţimea care năvălea în grădină.* GHICA, C. E. II, 352. *Strecurîndu-ne încetinel prin tot felul de cotituri..., iată-ne ajunşi.* ODOBESCU, S. III, 76, cf. ISPIRESCU, L. 25. *Nu-i chip să te strecori printr-o moară, fără să te minjeşti de făină.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 25. *Printre pereţii ei umezi, ne strecurarăm lăturiş pînă în fund.* HOGAŞ, DR. I, 19. *Scamatorul zîmbea blînd, strecurîndu-se printre ei cu prevedere — să nu-i lovească.* SAHIA, N. 65. *Ne-am strecurat cum am putut prin stejăriş.* COCEA, S. I, 11. *Amîndoi ne strecuram şi ne tîrîiam ca nişte dihănii, prin încurcăturile tufărişuri ale luncii.* SADOVEANU, O. VII, 309, cf. ARGHEZI, S. VII, 74. *Pentru a scurta depărtarea ne strecuram prin desişuri de brad.* BLAGA, H. 61. *Ne strecurăm pe poteci înguste printre cruci, printre morminte.* STANCU, M. I. 134, cf. DL, DM. *S-a strecurat în pădure, printr-o vîlcea întortocheată şi gloduroasă.* LĂNCRĂNJAN, C. II. 133, cf. M. D. ENC., DEX. *Ea că-mi înota... Şi se strecura Şi ca că-mi trecea Tot din stînecă-n stîncă.* TEODORESCU, P. P. 419. *Stricoară-le pînă la vîrful craculai ăla mare, că e plin de pere.* UDRESCU, GL. ✧ Tranz.) *Fire de tort ca strecoară prin grabnicii piepteni.* COŞBUC, AE. 129. *Erai silit să te aşezi cam lăturiş spre a-ţi strecura grosimea trupului prin îngustimea uşii.* HOGAŞ, DR. I, 248. *Pricop a început a strecura ciobaca cu atenţie şi încordare, întîi prin dosul scorburilor bătrîne, apoi pe după perdele de stuh.* SADOVEANU, O. IX, 429. ✧ (Prin analogie) *Aburul ce scotea balta Slijia, care nencetat se strecura printr-această peşteră, molcsea aerul.* PLEŞOIANU, T. III, 145/28. *Scuturăm trunchiul de şeaple, opt ori în osebite sensuri, ca pămîntul să se străcoare în toate golurile sistemului radicular.* BREZOIANU, A. 299/9. *Printre arborii din munte Faptul zilei se strecoară.* ALECSANDRI, POEZII, 256. *Dar ce văd? ce se strecoară Colo-n zare cînd şi cînd? E o sanie uşoară Prin lumină lunecînd.* id. ib. 357. *Trece Maria... împletindu-şi părul, a[l] cărui aur strecura prin mînuţele-i de ceară.* EMINESCU, N. 67. *Era o zi-nnorată... Născîndele ei raze pieziş se strecurau... Părea că e-n zăbranic natura îmbrăcată.* MACEDONSKI, O. I, 53. *Calea urma,... strecurîndu-se printre înălţimi, apa Dîmboviţei.* IORGA, C. I. III, 89. *Luă un sac şi-l vîrî sub uşa tinzii, pe sub care se strecura şi mai tare ca înainte frigul.* AGÎRBICEANU, S. 107. *Automobilul înghiţea lacom şoseaua care se strecura, hopuroasă, peste lanurile înverzite.* REBREANU, N. 254. *O puternică suflare de vînt... strecurîndu-se printre frunzişuri, se stînse tînguios.* HOGAŞ, DR. I, 274. *Prin dumbravă se strecoară Vînt de vară.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 256. *O lumină gălbuie se strecura prin dunga de jos a obloanelor închise.* ARGHEZI, S. VII, 249. *Nesfîrşite şiruri de vagoane se strecoară pe după stînci.* BOGZA, C. O. 171. *Trenul se strecoară printre chiparoşi.* CONTEMP. 1966, nr. 1 022, 10/1. (Tranz.) *Fiecare avea puşca la el şi mînea... strecurînd priviri bănuitoare printre trunchiurile sîngeroase şi sinistre.* GALACTION, O. 267. *Fata strecura din cînd în cînd priviri în sus spre obrazul lui pălit de vînturi.* SADOVEANU, O. III, 27. *Îţi mulţumi cu o galeşă ocheadă strecurată printre pleoapele veştede.* VINEA, L. II, 307. *Îşi lăsă capul în pămînt şi adăugă mai încet, strecurîndu-şi pe sub gene, privirea temătoare spre Gherasim.* TUDORAN, P. 123. ✧ Fig. (Tranz.) *Cum îţi abătu Să te-ncerci-cu mine de faţă*

— *să strecori așa minciună?* DAVILA, V. V. 94. *Tu. Șmil... glumind strecori adevărurile.* DELAVRANCEA, O. II, 194. *V-aș fi strecurat o aluzie la cl.* ARGHEZI, L. 270. *Dintr-o ochire dibuia astfel clenciul strecurat dinadins pentru o viitoare sămînță de gîlceavă.* C. PETRESCU, A. R. 96. *Moromete nu se putu stăpîni și strecură cîteva aluzii batjocoritoare.* PREDA, M. 73. (Refl. pas.) *Se găsește însă întotdeauna un moment de liniște ca să se strecoare un elogiu la adresa ei.* CINEMA, 1968, nr. 7, 30. ✦ Fig. A ajunge cu greu și prin mijloace necinstite la anumite avantaje, situații. *Prin bani și prin toate mijloacele posibile a încercat să se strecoare în scaunul mitropoliei.* BUL. COM. IST. II, 11. *Iată-l strecurat ciubuccin în casa postelnicului Andronache Tuzluc.* LOVINESCU, C. IV, 7.

4. Refl. (Despre ființe) A se deplasa discret, fără zgomot, pe neobservate; a se furișa, (regional) a se fîștiga, a se șterge **(II 2)**, a se șupuri[1], a se fura, (familiar) a se fofila. *Pătru Vodă... de acolo strecurîndu-să pre taină și întrîndu în cetatea Ciceului, pre vrăjmașii sei nemeri.* URECHE, L. 147. *Telemah, plin de nerăbdare, se strecură din mulțimea norodului ce-l înconjoară.* PLEȘOIANU, T. II, 131/16. *Eu, îngrozit de bătaie și încă și mai mult că vătaful era poruncit să mă împuște..., mă strecurai numaidecît și fugii și de aici.* CR (1833), 208[2]/52, cf. GHICA C. E. II, 560. *Să ne strecurăm nevăzuți printre rohatce.* SION, P. 183. *Tu pe-alături te strecoară.* EMINESCU, O. I, 198, cf. CARAGIALE, O. II, 5. *Irina... se strecură pe prispa pereților pînă la spatele casei.* DELAVRANCEA, H. 251. *Un oaspe nou îi stă la căpătîie Încetișor în casă se strecoară.* GOGA, POEZII, 181. *Servitoarea se strecura pe lîngă dînsa, în vîrful picioarelor.* BASSARABESCU, V. 7. *La miezul nopții se strecură pînă la casa lui Gheorghieș, în mijlocul satului.* SADOVEANU, O. III, 116. *Pisica s-a strecurat în odaia noastră.* ARGHEZI, S. VII, 114, cf. CĂLINESCU, L. I., 125, C. PETRESCU, A. R. 72. *Mă strecor cîteodată înaintea celorlalți în școală.* STANCU, D. 297, cf. DL, DM, DEX, CIAUȘANU, V. 14. *Îmi iau pușca la spinare Și mă strecor cole-n vale Și ies la ciocoi în cale.* FOLC. MOLD. II, 122. ✧ Fig. *Se strecura în viață aproape furișîndu-se.* M. I. CARAGIALE, C. 34. *Fusese învățat să se strecoare prin viață atrăgînd cît mai puțin luarea-aminte a semenilor.* C. PETRESCU, Î. II, 213. *Fata... se strecurase ca o neliniște în viața lui* SADOVEANU, O. III, 27. ✧ Tranz. fact. *Eu voi încerca să strecor pe cineva, pe cineva care să pătrundă dincolo de gardul de sîrmă ghimpată.* BARBU, Ș. N. II, 163. ✦ Tranz. A introduce sau a așeza ceva cu mișcări abile, iscusite, pe neobservate, discret. *Și să strecor a mea mînă după gîtu-ți de zăpadă!* EMINESCU, O. IV, 42. *Își sărută plîngînd copilul, îi strecură în mînă o piesă de cinci franci și ieși.* BACALBAȘA, S. A. I, 141. *Știuse să-și atragă, prin vorbe blajine și bacșișuri pe ascuns strecurate și simpatia vechilor slugi.* ANGHEL, PR. 42, cf. AGÎRBICEANU, A. 226. *Cine știe, zic, dacă printre toate acestea n-aș fi strecurat și eu cutia mea cu sardele?* HOGAȘ, DR. I, 98. *Vitoria strecură pe masa rotundă din mijlocul odăii plicul și foaia albă.* SADOVEANU, O. X, 531. *Pleca, fără să primească daruri și plată... trăgîndu-și cu groază mîinile în care boierii strecurau delicat argintul.* ARGHEZI, L. 230, cf. V. ROM. august 1955, 16. *Îi întinse mîna în chip de salut, strecurîndu-i în palmă o bancnotă.* VINEA, L. I, 214, cf. DL. *Eu am furat stiloul și... l-am strecurat în buzunarul colegului meu.* PREDA, R. 240, cf. DL, DM, DEX. ✦ Tranz. A transporta pe ascuns (cîte puțin). *Speculanții, aflînd că în Turchiia și Moldaviia [firfiricii] au cursul mai înălțat, le-au strecorat pe toate în acele părți* (a. 1844). DOC. EC. 821. (Refl. pas.) *Datoriile paznicilor vor fi de a nu lăsa să se strecoare cu viclenie pe subt ascuns... mărfuri din țară peste graniță.* REGUL. ORG. 500/22. *Tot în acei ani începură a se strecura încoace și producte literarie românești din țara vecină.* BARIȚIU, P. A. I, 615. *Ziare clandestine se strecurau cu toată paza poliției domnului.* IORGA, în PLR II, 13. ✦ Tranz. Fig. (Complementul indică vorbe) A rosti ușor, discret sau în treacăt. V. sufla. *Am început a vorbi lucruri neînsemnate. Căutam să strecor vorbele pe nesimțite, dibaci, pentru a ajunge la ținta venirii mele.* C. PETRESCU, S. 163. *Bîrnoavă strecură cîteva vorbe la urechea lui Șoimaru.* SADOVEANU, O. V, 504, cf. DL, DM, DEX. ✦ Fig. A se eschiva în mod discret. Cf. VALIAN, V. *I se părea că prea a luat în glumă propunerile lui... dar se mai poate să fie și un fel de a se strecura.* REBREANU, R. I, 158. ✦ Tranz. și refl. A (se) introduce (din loc în loc) în vorbire sau în scriere; a (se) intercala. *Copiști mai puțin culți... strecurau uneori forme vulgare în textul copiat.* PUȘCARIU, L. R. I, 190. *Întîmpinăm mici cronici fanteziste printre care se strecoară și evocări de natură.* VIANU, A. P. 294. *Mă voi servi în prezentarea de față cît mai mult de textele publicate ... dar aș vrea să strecor pe alocurea și cîteva amintiri personale.* RALEA, S. T. III, 184. *Strecurînd sumare detalii... scriitorul reușește să mențină un cadru sensibil.* T iulie 1968, 68.

5. Refl. (Despre oameni) A intra, a se introduce pe neobservate, ca străin (cu intenții dușmănoase), în mijlocul unui grup omogen; a se infiltra, (livresc) a se insinua. *Într-această clasă s-au strecurat mulți venetici corupți.* FILIMON, O. I, 93. *Aici s-a strecurat între răzeși unu Sava Cerchezu, armean, care... a ajuns a fi primar.* I. IONESCU, P. 397. *Se strecuraseră între noi dușmani.* SADOVEANU, O. XVII, 800. *Fiind necunoscut în oraș se putea strecura ușor în încrederea muncitorilor.* VORNIC, P. 196, cf. DL, DM, DEX. [Falsul] *profesor... s-a strecurat grosolan în rîndurile corpului didactic.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 162. ✦ (De obicei despre erori, confuzii etc.) A trece neobservat. V. scăpa **(II 2)**. *Că printre poezii... au putut să se strecoare și unele slabe, va ierta oricine* (a. 1872). PLR I, 238. *În coalele tipărite pe cari le-am primit pînă acum... s-au strecurat, tot din pricina linotipului, cîteva greșeli grave.* CARAGIALE, O. VII, 317. *La adunarea și redactarea imensului material s-au strecurat și multe greșeli.* AGROTEHNICA, I, 43, cf. DL. *În notele și bogatele referințe bio-bibliografice de la sfîrșit, s-au strecurat însă unele greșeli.* V. ROM. decembrie 1964, 167, cf. DSR.

6. Refl. (Despre colectivități umane) A trece pe rînd și pe nesimțite, în grupuri mici sau individual; a se perinda într-o succesiune. *S-au strecurat tătărîmea di prin țară, ș-apoi au trecut și Duca Vodă pe la Focșeni cu toată oastea lui.* NECULCE, L. 71. *Boierii și norodul, văzîndu-ș[i] primejdia, iș[i] năpăstuiră avuturile și patria, strecurîndu-să cu mare frică care cum putea* (a. 1783). GCR II, 128/2. *Nori de ginte barbare..., toți se strecurară prin Daco-România.* NEGRUZZI, S. I, 201. *Cam pe după miezul nopții... începem și noi a ne strecura cîte unul, unul spre gazdă.* CREANGĂ, A. 99. *În fund, mogîldețe se ridică... și trec mereu în fugă... Nu îi vedem bine decît cînd se strecoară unul după altul.* CAMIL PETRESCU, U. N. 402, cf. DL, DM, DEX. *Tot cîte-o ceată ici-colo pe lîngă cîte un car,... îi vezi cum se strecor spre cîmpiile despre Prut.* ȘEZ. IV, 17. ✧ Tranz. *Căta să afle cale Ca să poată să-și strecoare rămășița oastei sale.* SION, POEZII, 262/9. ✦ Fig. (Mai ales despre timp sau unități de timp) A trece (unul după altul); a se desfășura, a se scurge **(III 2)**. *Ziua se duce, ș-altele vin Și fără urmă se strecor toate.* HELIADE, O. I, 78. *Strecuratu-s-au zile multe de cînd Petru, unicul meu fiu... au trecut dincolo de lac.* ASACHI, P. R. 6/7. *Anul carele s-au strecurat au deschis pentru Moldova o nouă epohă* (a. 1850). PLR I, 30. *Se strecurase atîta timp, se petrecuseră atîte întîmplări.* NEGRUZZI, S. I, 67. *Minutele ca orele, zilele ca săptămînile... trec și să strecoară.* SION, P. 88. *Dar, vai mie! vremea zboară, zile, veacuri se strecoară.* ALECSANDRI, P. I, 86. *S-au strecurat mulți ani de-atunci.* GANE, N. III, 51. *Zilele se strecurau, cădeau una după alta.* GÎRLEANU, N. 176, cf. REȘMERIȚĂ, D.,

DL, DM, DEX. *Așa și viața lui Adam se va strecura Și la rai se va înturna.* FOLC. MOLD. I, 259.

7. Refl. Fig. (Despre sentimente, stări, senzații, idei etc.) A se face simțit (treptat); a se insinua. V. pătrunde **(2)**. *Un balsam de viață i se strecura... pînă în adîncul inimii sale.* PLEȘOIANU, T. III, 136/9, cf. GHICA, C. E. III, 15. *Tainicele-i raze... Mîngîie-a ei ruină cu o palidă zîmbire Ca un vis ce se strecoară într-un suflet pustiit.* ALEXANDRESCU, M. 20. *Simți cum se strecoară un somn de plumb prin toate vinele.* EMINESCU, P. L. 16. *În inima ei se strecură o bucurie ascunsă.* ISPIRESCU, L. 239. *În sufletele oamenilor se strecurase frica și lașitatea.* REBREANU, R. I, 135. *Emoția și poezia se strecoară în toată viețuirea.* ARGHEZI, B. 7. *Simțea o teamă ciudată strecurîndu-i-se în fire.* VORNIC, P. 123. *Gîndul despărțirii fu cel dintîi care i se strecură în minte.* PREDA, R. 11. *Osteneala i se strecura în vine, cu mii de ace.* T. POPOVICI, SE. 93. ✧ Tranz. *Aceste vorbe lingușitoare strecoară nădejdea și bucuria pînă în cele mai dinlău[n]tru simțiri ale Calipsii.* PLEȘOIANU, T. II, 34/15. *Mă simțeam năpădit de o silă nemărginită... vremea mi-o strecurase în suflet picătură cu picătură.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 17. *Prezența lui strecura în cea mai deplină înveselire a tuturor o neliniște ascuțită.* C. PETRESCU, O. P. I, 166. *Încerca timid să strecoare, prin aluzii naive, ispita unei vieți mai puțin ascetice.* CĂLINESCU, O. I, 36.

— Prez. ind.: *strecór* (accentuat și, regional, *strécor*) și (învechit și popular) *strécur*, pers. 6 (învechit) și *strecor*; perf. c. pers. 1 (regional) și *am strecut* (ALR I 778/530). — Și: (învechit și regional) **străcurá, strecorá, stricorá, stricurá** (TRDG, CADE), (regional) **strîcorá** (ALR I 778/772), **strîcurá** (ib. 778/35, 45, 49) vb. I.

— Lat. * **extracolare** (<lat. *colare*).

STRECURÁRE s. f. Acțiunea de a (se) strecura și rezultatul ei.

1. Trecere a unui lichid printr-o strecurătoare, printr-o pînză etc. pentru a-l limpezi, a-l curăța de impurități. V. filtrare. Cf. strecura **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VALIAN, V., POLIZU, DDRF, RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX.

2. Curgere a unui lichid printr-o crăpătură sau printr-un loc îngust, scurgere **(I 2)**; p. ext. alunecare a unui lichid pe o suprafață verticală sau înclinată, prelingere. Cf. strecura **(2)**. *Strecurarea pe pereții tubului de sticlă a unei picături de acid sulfuric.* ARGHEZI, L. 268, cf. DL, DM, DEX, DSR.

3. Pătrundere (cu efort) printr-un loc îngust. Cf. strecura **(3)**. *Strecurări căznite prin strîmtorile de printre lume.* ARGHEZI, B. 67, cf. DL, DM, DEX. ✧ Fig. *Amintirile dau glas vînturilor, dau ființă strecurărilor de neguri.* SADOVEANU, O. IV, 111.

4. Deplasare, trecere discretă, fără zgomot; furișare, (familiar) fofilare. Cf. strecura **(4)**. *Mersul lui... o frapase prin această strecurare suspectă pe lîngă ziduri.* C. PETRESCU, C. V. 380. *Era o liniște ca într-un ținut părăsit, nici strecurarea de dihănii mărunte, nici zbor de paseri cîntărețe.* SADOVEANU, O. XVIII, 579, cf. DL, DM, DEX, DSR. ✧ Fig. *Valeria se întrerupe, căci surprinde strecurarea unui gînd pe figura mea.* CAMIL PETRESCU, P. 65. ✦ (Învechit) Transportare (neobservată) a unor produse. *Toate aceste nestimate resurse naturale ar rămîne în suferință dacă județul... n-ar fi înlesnit de natură și cu strecurarea și transportarea productelor sale.* I. IONESCU, M. 75. *Productele... pot să aibă o strecurare foarte lesne și foarte economică pe apa Prutului care este navigabilă pe aici.* id. D. 54. ✦ Introducere în vorbire sau în scriere, din loc în loc, a unor texte suplimentare; intercalare. [Acto-rul] *demonstrează o adevărată știință a rostirii poantei din efect,... a strecurării aparteului.* T mai 1969, 66.

5. Pătrundere pe neobservate (cu intenții dușmănoase) a unor persoane străine în mijlocul unui grup omogen. Cf. strecura **(5)**. *Prințesa... considera că astfel de mici confesiuni, din partea alor săi, ajută la strecurarea clasei sale în mijlocul oamenilor noi și eventual și în locurile de comandă.* CĂLINESCU, S. 166, cf. DL, DM, DEX. ✦ Faptul de a trece neobservate unele greșeli într-un text. V. scăpare **(2)**. *Semnalăm strecurarea în lucrare a unor greșeli tipografice.* gî 1968, nr. 935, 4/2.

6. Pătrundere treptată (a unor colectivități) pe un teritoriu străin. Cf. strecura **(6)**. *Românii, între altitea străcurări de ghinte varvare prin Dachia, ci au rămas statornici.* MAIOR, IST. 34/13.

7. (Prin sud-vestul Transilv.; concretizat; în forma *străcurare*) Capacul găurit al putineiului. A III 16. *Îl străcor cu străcurare.* A III 4.

— Pl.: *străcurări.* — Și: (învechit și regional) **străcuráre** s. f.

— V. **strecura.**

STRECURÁT[1] s. n. Faptul de a strecura **(1)**. *Despre... străcuratul mierei, storsul cerei... mai multe aș avea de a scrie.* ECONOMIA, 208/5, cf. DDRF, CADE, DL, DM. *După ce au fiert cartofii, se toarnă zerul rămas de la strecuratul brînzei de vaci.* S. MARIN, C. B. 55, cf. DEX.

— Și: (învechit și regional) **străcurát** s. n.

— V. **strecura.**

STRECURÁT[2]**, -Ă** adj. **1.** (Despre lichide) Care s-a limpezit în urma trecerii printr-o strecurătoare, printr-o pînză etc. V. filtrat. Cf. strecura **(1)**. Cf. ANON. CAR. *Ceai opărit sau fiert cu apă... răcorit, strecurat.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 121/9. *Acesta îndulcit și strecurat, dă-l bolnavului să-l bea călduț.* FM (1843), 343[1]/18, cf. CANDREA, F. 254. *Se alege orezul, se spală și se pune la fiert în supa strecurată.* S. MARIN, C. B. 40, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Că eu bine ți-oi ținea: Cu vin roșu străcorat, Cu pită de la-mpărat.* BÎRLEA, L. P. M. II, 137. *Mai scapă-mă tu o dată, Cum m-ai scăpat altă dată Ți-oi fi mumă, ți-oi fi tată, Ți-oi fi apă strecurată.* FOLC. MOLD. I, 152. ✧ (În comparații) *Să rămîie curat... Ca laptele strecurat.* CANDREA, Ț. O. 47. *Curat... Ca argintul cel curat, Ca vinul străcurat.* BÎRLEA, L. P. M. II, 337. *Apă lină și curată, Venită din piatră-n piatră, Ca lacrima stricorată.* UDRESCU, GL. ✦ (Popular; despre metale) Curățat de impurități. V. purificat. Cf. HEM 1 609. *Să răsaie Ca un argint curat Ca unu strecurat.* MARIAN, NA. 371, cf. CADE. *Graiul ieșea din gura mea întreg, lămurit, picurat ca argintul strecurat.* BLAGA, H. 5, cf. ȘEZ. I, 199. *Și ai rămas Mai curat... Ca argintul cel străcorat.* BÎRLEA, L. P. M. II, 339. *Să rămîie (X) curat, Luminat, Ca argintul strecurat, De Dumnezeu lăsat.* FOLC. MOLD. I, 201. ✧ (Substantivat, rar) *Să rămîie curat, ca un stricurat.* ȘEZ. III, 197.

2. Fig. (Învechit; despre cer, zare) Pur[2] **(5)**. *Prea strecurat seninu; Frumoasă limpezeală! Pare că ziuă este Cînd miezu nopții sună.* I. VĂCĂRESCUL, P. 28/15. ✦ (Învechit, rar) Pur[2] **(8)**. *Minunatul părintele nostru... pentr-a sa preste samă curățiia și minte-ntreagă și viață strecurată.* DOSOFTEI, V. S. februarie 72[r]/22. *Și preste Izrail să crăiască. Și-i păscu cu inemă curată Și cu înțelepciune strecurată.* id. PS. 266/14, cf. GCR I, 242/12.

— Pl.: *strecurați, -te.* — Și: (regional) **străcorát, -ă, străcurát, -ă, stricorát, -ă, stricurát, -ă** adj.

— V. **strecura.**

STRÉCURĂ s. f. (Maram. și Transilv.) Strecurătoare **(1)**. Cf. JAHRESBER. XVI, 228. *Străcură de urdă.* PĂCALĂ, M. R. 428, cf. PRECUP, P. 14. *Acesta așeza stre-*

cura (pînza de strecurat) pe budacă și strecura laptele. VUIA, PĂST. 30, cf. GR. S. II, 404, H XVII 232, XVIII 228, COMAN, GL., CHEST. V 61/8, 18, 66, 70, 92, 99, ib. 90/18, 66, 72, ALR I 1 061/100, 269, 339, 351, 355, 361, ALRM SN I h 272, A III 18.

— Pl.: *strecuri.* — Și: **străcură** s. f.

— Postverbal de la **strecura.**

STRECURĂTOÁRE s. f. **I. 1.** Unealtă de gospodărie, de diferite mărimi și forme, avînd fundul cu găurele sau alcătuit dintr-o sită (de sîrmă) folosită pentru strecurat lichide, (învechit și popular) strecătoare **(1)**, (regional) strecură, (v. răvar **II 1**, sită **I 8 a**, sitică **2**, sitișcă **2**); pînză rară (de in, de cînepă etc.) sau săculeț de pînză prin care se strecoară laptele (la stînă) sau în care se pune cașul, să se scurgă de zer (v. sădilă, zăgîrnă). V. ciurel, găurar. Cf. ANON. CAR. *O strecurătoare de cafea* (a. 1790). IORGA, S. D. VIII, 17, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VALIAN, D. *Cînd semințele plutesc încă, se grăbesc a le lua cu o strecurătoare ca să le facă a se usca.* BREZOIANU, A. 195/10, cf. POLIZU. *Stricurătoarea, găleții, cupii, comarnicu, tîrla, strunga, toți și toate ar hi-nsuflețite dă ighirea tea, cînd te-ar zări.* JIPESCU, ap. GCR II, 258. *Ca să nu pice în dejă ciorchini sau bobițe, se pune la gura jghiabului o strecurătoare sau un ciur de sîrmă.* DAMÉ, T. 80, cf. ALEXI, W., TDRG. *Laptele... se pune în strecurătoare sau strecătoare, un săculeț sau țoșcă de pînză de cînepă, răruț țesută, ca să se scurgă de zer.* PAMFILE, I. C. 33, cf. RESMERIȚĂ, D. *Peste hîrzob se pune strecura sau strecurătoarea (sau străcătoarea) prin care se strecoară laptele.* PRECUP, P. 14, cf. NICA, L. VAM. *Strecurătoarea e făcută din cînepă și servește la curățatul laptelui de corpuri străine.* DIACONU, P. 26, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, STOIAN, PĂST. 49. *Eu mă grăbesc să pun cașu-n strecurători.* SADOVEANU, O. XVIII, 569, cf. BL, VI, 200, SCRIBAN, D. *Ceaiul era negru fiindcă mama îl fierbea în cratiță dimpreună cu apa. N-avea strecurătoare să opărească firele deasupra paharului.* PAS, Z. I, 22, cf. GRAUR, E. 143, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Nu-ți amesteca Blidele Și lingurile și strachinile... Și strecurătorile.* MARIAN, NA. 46, cf. H I, II, III, IV, V, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII. *Cu strecurătoare de brînză nu se trece pragul, nici găinile să beie din zer, că pe urmă să întinde laptele și se face albastru.* ȘEZ. VI, 56, cf. T. PAPAHAGI, M. 233, CHEST. V 61/3, 7, 68, 94, ib. 90/16, 72, 73, 87, 126/3, 127/3, 10, 12, 31, 38, 58, 68, 87, ALR I 1 061, ALR II 6 133, ALRM SN I h 272, A I 12, 13, 17, 20, 21, 22, 24, 26, 31, 35, III 16, 17, 18, 23, 35.

2. (Regional) Obiect de piatră sau de fier care se pune pe vatră sub lemnele aprinse, cu scopul de a le ridica pentru a arde mai bine (Acmariu — Sebeș). Cf. CHEST. II 336/52.

3. (Regional) Lingură mare pentru separat urda de zer (Petrila — Petroșani). Cf. A III 16.

II. (Bot.; regional) Cucurig *(Helleborus odorus).* Cf. DSR.

— Pl.: *strecurători.* — Și: (regional) **strecurătór** (ALR I 1 061. ALR II 6 133/349, com. din MONOR — REGHIN) s. n., **strecuritoáre** (A II 8), **stricurătoáre** s. f.

— **Strecura** + suf. *-toare.*

STRECURĂTÓR s. n. v. **strecurătoare.**

STRECURITOÁRE s. f. v. **strecurătoare.**

STREDĂNUÍ vb. IV v. **strădănui.**

STRÉDE s. f. sg. **1.** (Învechit și regional; adesea ca termen de comparație, cu aluzie la gustul dulce al mierii) Miere care se scurge de la sine din fagure. Cf. ravac. *Giudețele Domnului... mai dulci de mierea și stredea.* PSALT. 31. *Carte mai dulce de mierea și strediia.* CORESI, PS. 206/6. *Care om va celi-le mai dulci vor fi în rostul lui decît stredie.* PO 6/4, cf. GCR I, 154/25. *Buzele noastre de dulceața aburilor acelora... să lipiia ca de stride.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 80v/9, cf. ANON. CAR., KLEIN, D., BUDAI-DELEANU, LEX., TDRG, DHLR II, 532, CADE, SCRIBAN, D., ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 125. ◇ (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *1 jumătate* [bute] *de miere strede* (a. 1580). GUV. D. BĂTR. I, 206/10, com. MARIAN. ◇ Fig. *Schimba-ne-vom și cu ale cugetului flori încungiura-ne-vom. Să sufleteasca și spăsitoarea miiare, stredie face sufletelor noastre.* CORESI, EV. 352. *Limba ta acea curătoare de stride.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 187v/9.

2. (Învechit și regional) Fagure. *Încungiureră-mă ca albirile stredea* (fagurul HD). PSALT. 248, cf. CORESI, PS. 329, MARIAN, INS. 145, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. ✦ Ceară de albine. Cf. LB, LM.

3. (Învechit; în forma *strighe*) Substanță (rășinoasă) dulce secretată de unele plante sau de arbori; p. ext. suc dulce (ca mierea). Cf. VALIAN, V., CIHAC, II, 374, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2].

4. (Prin nord-estul Olt.) Drojdie de vin uscată. Cf. LEXIC REG. 86.

— Și: (învechit și regional) **strédie, stride, strighe** (KLEIN, D., 432, LB, VALIAN, V., CIHAC, II, 374, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D.), (regional) **stridie** (LEXIC REG. 86) s. f.

— Din slavonul стрѣдь, стрѣдь.

STREDEÁȚĂ s. f. v. **străgheață.**

STRÉDEL s. n. v. **siredel.**

STRÉDIE s. f. v. **strede.**

STREFEDÁ vb. I v. **străfiga[1].**

STREFETÍȚE s. f. pl. v. **trisfetite.**

STREFIÁ vb. I v. **străfiga[1].**

STREFIÉRI subst. pl. (Regional) Gheață care se formează deasupra semănăturilor (Godinești — Tîrgu Jiu). Cf. GL. OLT.

— Etimologia necunoscută.

STREFÍG s. n. v. **străfig.**

STREFIGÁ vb. I v. **străfiga[1].**

STREFÓI subst. v. **trifoi.**

STREFÚND s. n. v. **străfund.**

STREGĂLÍE s. f. v. **străgălie.**

STREGEÁȚĂ s. f. v. **străgheață.**

STREGHEÁT, -Ă adj. v. **străgheat.**

STREGHEÁȚĂ s. f. v. **străgheață.**

STREGHEȚÍ vb. IV v. **străgheța.**

STREGÍE s. f. v. **tirighie.**

STREGOÁIE s. f. v. **strigoi.**

STRÉICHE s. f. v. **streche.**

STREICÚȚĂ s. f. v. **străicuță.**

STREIFUÍ vb. IV v. **străifui.**

STREÍN, -Ă adj., s. m. și f. v. **străin.**

STREINÁ vb. I v. **străina.**

STREINÁTIC, -Ă adj. v. **străinatic.**

STREINĂTÁTE s. f. v. **străinătate.**

STREINÉL, -EÁ adj., s. m. și f. v. **străinel.**

STREINÉȘTE adv. v. **străinește.**

STREINÍ vb. IV v. **străina.**

STREINÍC, -Ă adj. v. **stranic.**

STREINÍME s. f. v. **străinime.**

STREINÍSM s. n. v. **străinism.**

STREIÓR, -OÁRĂ adj. v. **străinior.**

STREITÁ vb. I v. **strechea.**

STREJÁC s. n. v. **străjac.**

STREJÁR s. m. v. **străjer.**

STRÉJE s. f. v. **strajă.**

STREJEÁC s. m. v. **străjac.**

STREJÉC s. m. v. **străjac.**

STREJÉR ș. m. v. **steajer.**

STREJERÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **străjeresc.**

STRÉJIE s. f. (Regional) „Lanțul de care trag boii înaintași la plug" (Talpa Ogrăzile — Roșiori de Vede). COMAN, GL.

— Pl.: *strejii.* — Și: **streájie** s. f. COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută.

STREJINOÁPTE adj. (Neobișnuit) Care veghează noaptea, care stă de strajă. *În jurul nostru... forfoteau sinistre jivinele strejinopți ale orașului.* M. I. CARAGIALE, C. 61, cf. IORDAN, L. R. A. 227.

— Pl.: *strejinopți.*

— **Strajă + noapte.**

STREJÍT, -Ă adj. v. **străjuit.**

STRÉJNICĂ s. f. v. **strijnic.**

STREJUÍ vb. IV v. **străjui.**

STREJUÍRE s. f. v. **străjuire.**

STREJUITÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. v. **străjuitor.**

STRÉJURĂ s. f. (Prin. Olt.) Stîlp de lemn la porțile țărănești. Cf. LEXIC REG. II, 17.

— Pl.: *strejure.*

— Cf. s t r e a j ă.

STRÉLER s. n. Dispozitiv de filetare. *Cuțitul scobește miezul mufei. Strelerul, produs nou al muncii conștiente, mușcă cu dinții ascuțiți din carnea fierului, săpînd șanțuri.* CONTEMP. 1949, nr. 138, 7/1, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *strelere.*

— Din germ. **Strähler.**

STRÉLEȚ s. m. (În epoca feudală, în țările române) Soldat care făcea parte dintr-un corp de vînători (arcași). *Mai lesne* [este] *strelețului a nemeri o vrabie decît pe un om călare.* M. COSTIN, O. 160. *Atunce au ieșit și Mihai Vodă cu seimenii și cu streleții, adecă vînătorii ce avè, în timpinarea lor.* NECULCE, L. 286. *Streleț[ul] arcul fringînd, ținta nu lovască.* CANTEMIR, I. I. II, 138, cf. TDRG, CADE. ✦ Soldat dintr-un vechi corp de infanterie (cu funcții polițienești) care forma garda țarului în Rusia, în secolul al XVI—XVII-lea. Cf. PROT. — POP., N. D. *În Moscova se ținuse un sinod de rebeli încă în mai 1682, cu care ocaziune s-au amestecat și corpul streleților (boieri armați) și s-au vărsat sînge.* BARIȚIU, P. A. I, 445, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Cumplit era Petru cel Mare, alb de mînie, ridicat parcă în șa pentru a vedea mai bine lungul șir al streliților care, cu fețe vinete, cu capete plecate, se îndreptau spre locul de osîndă.* BOGZA, M. S. 11, cf. DL, SCL 1959, 401, DM, M. D. ENC., DEX.

— Accentuat și: *streléț.* — Pl.: *streleți.* — Și: **strólit, strileț** (M. COSTIN, ap. GÎDEI) s. m.

— Din rus. **стрелец.**

STRELÍCE s. f. v. **strelici.**

STRELÍCI s. m., adj. 1. S. m. (Regional) Fluture mic de seară, de culoare vînătă, avînd pe aripi o pudră fină, neidentificat mai de aproape. Cf. MARIAN, INS. 305, JAHRESBER. XII, 127, CADE, DL, DM.

2. S. m. (Regional) Pată mică pe piele, provocată de pudra de pe aripile streliciului (1). Cf. MARIAN, INS. 305. ✦ (Popular) Pată la început de culoare roșie, apoi vînătă sau gălbuie, care apare uneori pe pielea oamenilor grav bolnavi, înainte de moarte. *Lingorile cele negre de fiere nervoase și putrede ca ciuma, care scoate stîrlici.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 160/24, cf. CIHAC, II, 363. *După aceea începură... a vorbi despre stîrlici, toiag, năsălie.* CREANGĂ, P. 14. *Văd aievea pe Ileana culcată-n pat, cu părul despletit..., — broboane mari de sudoare pe frunte — stîrlici la-ncheietura mîinilor încrucișate pe piept.* CARAGIALE, O. I, 121, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Cînd zace cineva și-i ies stîrlici... pe trup, e semn că va muri.* CANDREA, F. 228, cf. TDRG. *Cînd zaci și-ți iese stîrlici pe trup, e semn de moarte.* GOROVEI, ap. CADE, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, H VII 195, ȘEZ. V, 124. *Strelicele ies cînd bubează cineva și atunci e semn că moare.* BOCEANU, GL. ✦ (Prin Transilv.) Pistrui (II). Cf. SCRIBAN, D., PAȘCA, GL., LEXIC REG. 56.

3. S. m. (Regional) Steluță (II 6). Cf. SCRIBAN, D., BOCEANU, GL., CV 1951, nr. 2, 34, LEXIC REG. 38, TEAHA, C. N. 267. ✦ Fig. (La pl.; în forma *strilici*) Sclipire (a ochilor). *Ochii, de chihlimbar verde-aurii cu strilici albaștri, erau mari, rotunzi, dar reci.* VOICULESCU, P. I, 51. ✦ (În forma *strelice*; adesea urmat de determinări introduse prin prep. „de") Picătură (1). *Ioniță era necăjit de, să-l fi tăiat, n-ar fi dat o strelice de sînge.* IOVESCU, N. 225, cf. SCRIBAN, D., CV 1951, nr. 2, 36. *Stelele străfulgerau cîte un fir de lumină... în fiecare strelice de fulg.* PLOPȘOR, C. 125. *Butoiul nu dă nici o strelice.* COMAN, GL., cf. LEXIC REG. 38.

4. Adj. (Regional; în forma *stîrlic*) Pipernicit (Țepu—Tecuci). *Găinile care fac ouă stîrlice (stîrpite, mici) se taie.* GOROVEI, CR. 133. *Mănînc-ă să nu le mai văd stîrlic la casa mea.* CV 1950, nr. 4, 44.

5. S. m. (Regional; în forma *stîrlici*) Numele unui joc de copii nedefinit mai îndeaproape (Măstăcani — Galați). Cf. H III 312.

— Pl.: *strelici.* — Și: (regional) **strelíce** (accentuat și *strélice*, LEXIC REG. 38), **strelíță** (DDRF, LEXIC REG. 56), **străliță** (CV 1951, nr. 2, 34) s. f., **strălúci** (TEAHA, C. N. 267), **strilici, sterlici** (SCRIBAN, D.) s. m., **stîrlic, -ă** adj., **stîrlíci** s. m., adj.

— Etimologia necunoscută.

STRÉLIȚ s. m. v. **streleț.**

STRELÍȚĂ s. f. v. **strelici.**

STRELUCÍ vb. IV v. **strălui.**

STRELUCÍRE s. f. v. **strălucire.**

STRELUCÍT, -Ă adj. v. **strălucit.**

STRELUCITÓR, -OÁRE adj. v. **strălucitor.**

STREMĂNÁ vb. I. Tranz. (Învechit, rar; complementul indică vitele) A mîna[1] **(1)**. Cf. VALIAN, V.
— Prez. ind.: ?
— Cf. stremănare.

STREMĂNÁRE s. f. v. **strămurare.**

STREMĂNOÁRE s. f. v. **strămurare.**

STREMĂTÚRĂ s. f. v. **strămătură.**

STRÉME[1] s. f. **1.** (Învechit, rar) Unitate de măsură pentru suprafețe de pămînt, echivalente cu aproximativ 10 ari. *După a mea cerere mi s-a dat de către cîrmuire 5 mii streme (măsură de pămînt) fără dijmă pentru 5 ani.* CR (1830), 381[2]/4.
— Pl.: *streme.*
— Din bg. **стрѧма.**

STRÉME[2] s. f. (Regional; urmat de determinări introduse prin prep. „de") Turmă **(1)** (Radomiru — Caracal). Cf. GL. OLT. *Înceb d'i la mai să facă streme de oi, adică o tîrlă strînsă de oi la un loc.* ib. ✦ P. ext. Lînă de oi merinos colorată (Merișor — Petroșani). Cf. VICIU, GL.
— Pl.: *streme.*
— Etimologia necunoscută.

STRÉME[3] vb. III v. **screme.**

STREMELEÁG s. n. v. **ștremeleag.**

STREMEÓR, -OÁRĂ s. m. și f. v. **strămior.**

STREMINÁRE s. f. v. **strămurare.**

STREMIÓR, -OÁRĂ s. m. și f. v. **strămior.**

STREMÓȘ, -OÁȘĂ s. m. și f. v. **strămoș.**

STREMOȘÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **strămoșesc.**

STREMOȘÍE s. f. v. **strămoșie.**

STREMȚĂRÓS, -OÁSĂ adj. v. **zdrențăros.**

STREMȚERÓS, -OÁSĂ adj. v. **zdrențăros.**

STREMȚÓS, -OÁSĂ adj. v. **zdrențos.**

STREMȚUÍ vb. IV v. **zdrențui.**

STREMȚURÓS, -OÁSĂ adj. v. **zdrențăros.**

STRENÁC subst. Parte a sacoviștei care constă dintr-o nuia de frasin de 3—4 metri lungime, fixată în scobitura cozii acesteia. Cf. ANTIPA, P. 381. *Vîrful strenacului este legat cu o sfoară subțire și bine întinsă... care-l ține astfel îndoit.* id. ib.
— Pl.: ?
— Etimologia nesigură. Cf. rus. стрена.

STRENEPÓT, -OÁTĂ s. m. și f. v. **strănepot.**

STRENG s. n. v. **șteang.**

STRENGÁR s. m. v. **ștrengar.**

STRÉNGE vb. III v. **strînge.**

STRENIȚĂ s. f. v. **strenuiță.**

STRENȚÁR s. m. v. **zdrențar.**

STRENȚĂRÓS, -OÁSĂ adj. v. **zdrențăros.**

STRENȚÉR s. m. v. **zdrențar.**

STRENȚERÓS, -OÁSĂ adj. v. **zdrențăros.**

STRENȚÓS, -OÁSĂ adj. v. **zdrențos.**

STRENȚUÍ vb. IV v. **zdrențui.**

STRENȚURÓS, -OÁSĂ adj. v. **zdrențăros.**

STRENUIȚĂ s. f. (Regional) „Caș dulce cu zer" (Săpînța — Sighetu Marmației). CHEST. V 111/72. ✦ Caș nestors peste care s-a turnat lapte dulce (Săpînța — Sighetu Marmației). Cf. CHEST. V 88/72.
— Accentul necunoscut. — Și: **strenițĂ** s. f. CHEST. V 111/72.
— Etimologia necunoscută.

STRENÚT[1] s. n. v. **strănut**[1].

STRENÚT[2], **-Ă** adj., s. m. și f. v. **strănut**[3].

STRENUTÁ vb. I v. **strănuta.**

STRENUTÁRE s. f. v. **strănutare.**

STREOCHIÁT, -Ă adj. v. **strecheat**[2].

STREPĂZÍ vb. IV v. **strepezi.**

STRÉPED[1] adj. (Regional, mai ales în Transilv.; de obicei la pl.; despre dinți) Strepezit **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Și dinții lui pocnesc de strepezi.* COȘBUC, P. II, 227. *Dar muște mereu cu dinții slabi și strepezi.* BENIUC, C. P. 13, cf. ALRM II/I h 71/325.
— Pl.: *strepezi.* — Și: (învechit, rar) **strépid** adj. LM.
— Postverbal de la **strepezi.**

STRÉPED[2] s. m. v. **strepede.**

STRÉPEDE s. m. (Entom.) **1.** (Regional) Larvă care trăiește în brînză (v. carete, cișiță, coda-), în slănină, în făină, în boabele de grîu etc. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, CIHAC, II, 373, DDRF, MARIAN, INS. 392, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, H II 80, VII 259, IX 59, 83, XIV 104, 350, XVIII 303, A III 18. ✦ Vierme care se dezvoltă în oțet sau în laptele încărcit. Cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, A I 20.

2. (Prin Ban. și prin sud-vestul Transilv.) Molie **(1 a)** *(Tinea pellionella).* Cf. ALR I 1 902/75, 87, 90, 103, 130, 308).

3. Arahnidă care trăiește în brînză, în pastramă și în alte alimente *(Tyroglyphus siro).* Cf. LB, VALIAN, V., GHEȚIE, R. M., BARCIANU, BIANU, D. S., DL, DM.

4. (Regional) Viermănar *(Sarcophaga carnaria)* (Vînători — Sighișoara). Cf. ALR II 6 575/157. ✦ „Viermele din cireașă" (Ciumeghiu — Salonta). ALR I 885/315.

— Pl.: *strepezi*. — Și: (regional) **stréped** (H VII 259), **strépez** (ib. IX 59, ALR I 1 902/308, A I 20), **strépide** (ALR I 1 902/103) s. m., **strépizi** (TEAHA, C. N. 267) s. m. pl., **streápăd** (ALR I 885/315), **streápăț** (ib. 1 902/75, pl. *strepiț*, ib.), **strápede** (SCRIBAN, D., N. REV. R. X, nr. 88, VÎRCOL, M.), **tréped** (H II 80, XIV 445), **trépeț** (com. din STRAJA — RĂDĂUȚI), **trépid** (H XIV 350) s. m.

— Cf. alb. s h t r e p.

STRÉPETE s. m. (Prin vestul Munt.; în e x p r.) **A merge** (sau **a lucra**) **în strepete** (sau **în strepeți**) = a merge (sau a lucra) foarte repede; a-i da zor. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *strepeți*.

— Etimologia necunoscută. Cf. t r e p ă t a.

STREPETÍ vb. IV v. **strepezi.**

STRÉPEZ s. m. v. **strepede.**

STREPEZEÁLĂ s. f. (Adesea f i g.) Senzație neplăcută (de astringență) în regiunea dinților sau a mucoasei bucale, produsă de obicei în urma consumului de fructe acre sau necoapte; (rar) strepeziciune. *Că varecum iaste păcatul la gustare dulce, iară apoi amar și cu strepezală* (a. 1689). GCR I, 285/9, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Apele verzi, copiii verzi, damele verzi, casele verzi... teribilă strepezeală de dinți!* CARAGIALE, O. III, 110, cf. DDRF, TDRG, SCRIBAN, D. *N-au trebuință dinții acum de strepezeală.* ARGHEZI, S. V, 133, cf. DI., DM, SFC II, 138.

— Pl.: *strepezeli*. — Și: (regional) **strebezeálă** s. f. UDRESCU, GL.

— **Strepezi** + suf. *-eală*.

STREPEZÉN s. m., s. n. v. **strapazan.**

STREPEZÉU s. m., s. n. v. **strapazan.**

STREPEZÍ vb. IV. R e f l. (Despre dinți, gură) A avea o senzație neplăcută (de astringență), de obicei din cauza consumului de fructe acre sau necoapte; (regional) a se sărbezi[2] **(1).** *Nu va fi de acmu împreunare cuvintelor, ca părinții să mănînce mearele și dinții feciorilor să strepezească.* CORESI, EV. 168, cf. ST. LEX. 188v/1, ANON. CAR., VALIAN, V. *Dacă tot ne vom folosi fără că să dăm și pămîntului și vitelor îngrijire... atunce „noi vom mînca aguridă și dinții fiilor noștri se vor strepezi".* I. IONESCU, C. 219/11, cf. CIHAC, II, 372, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Și trei ani împliniți, ciuma nu roase decît rădăcini, de i se strepeziseră și dinții în gură.* MUSCEL, 25, cf. TDRG, DR. IV, 1 260. *Am văzut că îți se stripezesc dinții ca de mere acre, cînd vorbești cu d-ăle tinere.* IOVESCU, N. 143, cf. SCRIBAN, D. *Se strîmbă în întuneric de parcă i s-ar fi strepezit dinții.* CAMIL PETRESCU, O. II, 31. *Mîncam corcoduși și zarzăre crude pînă mi se strepezeau dinții.* STANCU, D. 495. *Părinții mănîncă aguridă și fiilor li se strepezesc dinții* (= unul face o greșeală și altul suportă consecințele ei). Cf. HEM 537, RESMERIȚĂ, D., com. MARIAN, ZANNE, P. IV, 540. ✧ I n t r a n z. *Sînt încă acri... că-mi strepezesc dinții de dinșii.* ȚICHINDEAL, F. 64/5. *De care* [înghețată] *poftești?... de alămîie?... — Ba nu, că-mi strepezesc dinții.* ALECSANDRI, T. I, 159. ✧ T r a n z. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *O zeamă acră, care strepezește dinții.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 269/21, cf. VALIAN, V. *La privire v-arătați prea bune, Dar verzi, în loc să folosiți, Voi dinții strepeziți.* DONICI, ap. TDRG, cf. POLIZU. *Îs bune ele* [caisele] *verzi... Îți străpezesc dinții.* TEODOREANU, M. U. 252, cf. SCRIBAN, D., DL. *Umblă prin vie, culese un ciorchine acru ca oțetul, care-i strepezi gura.* T. POPOVICI, S. 405, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Am mîncat niște perje verzi și mi-am strepezit toți dinții.* Com. din BILCA — RĂDĂUȚI. ✧ F i g. *Pe Manlache îl prinsese un ncastîmpăr ce i-a strepezit tot singele din vine.* POPA, V. 251. *Ofta ușor și clătina din cap cu o durere strepezită mereu de ciudă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 526. ✦ R e f l. și t r a n z. F i g. A deveni sau a face să devină ursuz, supărat, nervos; a (se) supăra, a (se) enerva. *Mizeria aceasta îl strepezea pe Pașadia și-l zbîrlea.* M. I. CARAGIALE, C. 134. *Această teorie, — se strepezi Suslănescu —, este de un materialism înfiorător și eu n-o pot accepta.* T. POPOVICI, S. 235. ✦ (Prin nordul Munt.; despre lapte; prin confuzie) A se sărbezi **(1).** Cf. ALR I 1 663/710, 730.

— Prez. ind.: *strepezesc*. — Și: (regional) **strepăzi** (ALR II/I MN 16, 6 920/279), **strepeti** (ALRM II/I h 71/20), **străpezi, stripezi, stripiți** (ALR II/I MN 16, 6 920/29), **stărpezi** (ib. 6 920/53, 105), **stărpiți** (ALRM II/I h 71/2), **sterbezi** (UDRESCU, GL.), **sterpeji** (ALR II/I MN 16, 6 920/899), **sterpezi** (ib. 6 920/272, 353, 386, 872, 899, ALRM II/I h 71), **scripezi** (ALR II/I MN 16, 6 920/762, 784, ALRM II/I h 71), **respezi** (ALR II/I MN 16, 6 920/682, ALRM II/I h 71/682), **șterpezi** (ALR II/I MN 16, 6 920/987), **ștrepezi** (ALR II/I MN 16, 6 920/130), **trebegi** (ALRM II/I h 71/605), **trepegi** (ib.), **trepezi** (A V 14, ALR II/I MN 16, 6 928/228, 514, ALRM II/I h 71), **tripizi** (ALR II/I MN 16, 6 920/414) vb. IV.

— Cf. s t r e p e d e.

STREPEZICIÚNE s. f. (Rar) Strepezeală Cf. DDRF, DSR.

— Pl.: *strepeziciuni*.

— **Strepezi** + suf. *-ciune*.

STREPEZÍRE s. f. Acțiunea de a (s e) s t r e p e z i și rezultatul ei; (învechit, rar) strepezitură **(1).** Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V., POLIZU, DDRF, BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D. *Strepezirea dinților.* DSR. ✧ F i g. *Am simțit o scîrbă de mine și de tot ce mă înconjura, o strepezire în tot corpul.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. 259, cf. CINEMA, 1968, nr. 5, 1.

— Pl.: *strepeziri*. — Și: (regional) **străpezíre** s. I. BARCIANU, ALEXI, W.

— V. **strepezi.**

STREPEZÍT, -Ă adj. **1.** (Despre dinți, gură etc.) Care are o senzație neplăcută specifică (de astringență), de obicei în urma consumării de fructe acre sau necoapte; (regional) streped[1]. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX. ✧ F i g. *Începu să fluiere din răsputeri, un fluierat tremurător, stripizit, nesfîrșit, de-ți străpungea creierii.* CONV. LIT. XLII, 447. *Avea din cînd în cînd cîte un surîs străpezit de parcă ar fi mîncat aguridă.* CAMIL PETRESCU, P. 217. *Îmi stă în gîtlej mîncarea, mi-e cocliă gura și mi-s strepeziți ochii.* C. PETRESCU, C. V. 81. *Mîna cu care a lovit i-a rămas strepezită.* ARGHEZI, B. 63. ✧ (Adverbial) *Adică, ne dai afară? surîse strepezit Cordiș.* T. POPOVICI, SE. 113.

2. F i g. (Despre oameni) Care a ajuns la o stare sufletească de suprasaturație, de plictiseală, de oboseală, de dezgust, de silă etc. (față de ceva sau de cineva), s ă t u l **(3)**; (despre manifestări ale oamenilor), care exprimă, trădează o astfel de stare, m o r o c ă n o s **(1).** *La mesele acestea orînduia să-i țină logosuri de tămîiere pe un fucălar, bîlbăit, strepezit, răgușit și policnit.* CIAUȘANU, R. SCUT. 89. *Sufletul meu strepezit de toroapele altor nefericiri.* KLOPȘTOCK, F. 277/13. *Acum nu face altceva decît să-l pună în gardă pe luptătorul de mîine, ca să nu intre în rîndurile celor mari cu sufletul strepezit de ura celorlalți.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 34. *Tata, pe măsură ce vara înainta, umbla tot mai neguros, tot mai strepezit.* V. ROM. ianuarie 1966, 45.

— Pl.: *strepeziți, -le*. — Și: (regional) **stripizít, -ă, sterpezít, -ă** (DEX), adj.

— V. **strepezi.**

STREPEZITÓR, -OÁRE adj. (Rar) Care strepezește. Cf. POLIZU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Îmi alegeam*

uneori, din palma întinsă a Fanei, o vișină necoaptă, amară, strepezitoare. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 81. ◇ F i g. *Auzi cheia întorcîndu-se în broască de două ori cu un scîrțîit strepezitor.* REBREANU, I. 395. *Miros străpezitor de paie arse Plutește peste brazdele întoarse.* AL. PHILIPPIDE, A. 66.

— Pl.: *strepezitori, -oare.* — Și: (regional) **străpezitór, -oáre** adj.

— **Strepezi** + suf. *-tor.*

STREPEZITÚRĂ s. f. **1.** (Învechit, rar) Strepezire. Cf. POLIZU.

2. (Rar; concretizat) Ceea ce strepezește. *Ce-mi dai strepezitura asta?*

3. F i g. (Prin nord-vestul Munt.; în forma *sterbezitură*) Copil (sau animal) slab dezvoltat. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *strepeziturí.* — Și: (regional) **sterbezitúră** s. f. UDRESCU, GL.

— **Strepezi** + suf. *-itură.*

STRÉPID adj. v. **streped**[1].

STRÉPIDE s. m. v. **strepede.**

STRÉPIT s. n. (Latinism învechit) Zgomot (puternic) produs de arme sau de copitele cailor în fugă. *Astă vită are din natura sa audere fină și la cel mai mic strepit se spaimă prea mult.* ARISTIA, PLUT. 372/27. *Cine va da seamă de tristele ființe Ce foamea le constrînge și strepitul barbar?* MUREȘANU, P. 126/12, cf. SEVERIN, S.

— Pl.: *strepituri.*

— Din lat. **strepitus.**

STRÉPIZI s. m. pl. **strepede.**

STREPTOCÓC s. m. Bacterie de formă sferică sau ovală care se găsește grupată în lanțuri (mai ales în materii putrede) și care poate fi agentul patogen al unor infecții grave. Cf. BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D. *Streptococii... sînt microbii cei mai importanți pentru producerea boalelor febrile septice.* BABEȘ, O. A. I, 352, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN. *Dintre streptococi fac parte atît specii patogene, cît și nepatogene.* ABC. SĂN. 345, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *streptococi.*

— Din fr. **streptocoque.**

STREPTOCÓCIC, -Ă adj. Cu streptococi, provocat de streptococi. *Microbul mai poate... să producă alterațiuni grave ale celulelor nervoase (tetanos și infecțiune streptococică).* BABEȘ, O. A. I, 505, cf. DL, DM, DN[3], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *streptococici, -ce.*

— Din fr. **streptococcique.**

STREPTOCOCÍE s. f. Infecție a pielii sau a mucoaselor provocată de streptococi. *Sînt numeroase aspectele sub care se pot manifesta streptocociile pielii.* ABC SĂN. 345, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *streptococii.*

— Din fr. **streptococcie.**

STREPTOMICÍNĂ s. f. Substanță antibiotică folosită ca medicament în tratamentul unor boli infecțioase. *În prezența cobaltului,* [ciuperca] *produce o cantitate mare de streptomicină.* AGROTEHNICA, I, 215. *În caz de meningite, streptomicina se introduce foarte rar.* BELEA, P. A. 285, cf. LTR[2], DL, DM, DN. *Majoritatea antibioticelor de uz larg: penicilină, streptomicină, eritromicină.* ABC SĂN. 39, cf. M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **streptomycine.**

STREPÚNGE vb. III v. **străpunge.**

STRES s. n. Acțiune brutală (șoc infecțios, chirurgical, traumatism psihic etc.) asupra unui organism; ansamblu al tulburărilor organice sau psihice petrecute în organism datorită acestui șoc. *În formarea parodontozei sînt incriminați cei mai diferiți factori de la predispoziție genetică și boli psihice la alimentație, de la stress la poluare.* RL 1971, nr. 8 390. *În cazurile rare în care aspirina este nocivă intervin și alți factori extrinseci, ca stressul nervos, greșeli dietetice, alcool, infecții.* RL 1971, nr. 8 359, cf. L. ROM. 1972, 185, D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *stress.* — Pl.: *stresuri.*

— Din engl. **stress.**

STRESÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică oameni sau organismul uman) A traumatiza (printr-un șoc infecțios, chirurgical, psihic etc.), producînd tulburări organice sau psihice. Cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1981, nr. 51, 8/2.

— Prez. ind.: *stresez.*

— De la **stres.**

STRESÁNT, -Ă adj. Care produce stres. Cf. L. ROM. 1972, 185, DN[3].

— Pl.: *stresanți, -te.*

— **Stres** + suf. *-ant.*

STRESÁRE s. f. Acțiunea de a s t r e s a și rezultatul ei. Cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1981, nr. 51, 8/2.

— V. **stresa.**

STRESÁT, -Ă adj. (Despre oameni sau organismul lor) Care a suferit un stres. Cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1981, nr. 51, 8/3.

— Pl.: *stresați, -te.*

— V. **stresa.**

STRÉȘĂ s. f. (Ban.) Noroc; fericire; destin. Cf. GĂMULESCU, E. S. 189.

— Pl.: ?

— Din scr. **sreća.**

STRÉȘĂNĂ s. f. v. **streașină.**

STREȘÍ vb. IV. R e f l. (Prin Ban.) A se ruși**na (2).** Cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 28.

— Prez. ind.: *streșesc.*

— Din scr. **strašiti se.**

STREȘINÁ vb. I v. **streșini.**

STREȘINÁR s. n., s. m. **1.** S. n. (Prin sud-vestul Transilv.) Streașină **(1).** *Săracă cîțipa me, Cum stă ie, măi sarșinare, Cole pă su strășinare.* ALEXICI, L. P. 131.

2. S. n. (Regional) Parte a podului casei care este așezată pe capetele ieșite în afară ale grinzilor (Crăgești — Drobeta Turnu Severin). Cf. CHEST. II 217/18.

3. S. m. Legătură cu care se prind paiele folosite pentru acoperișul caselor (Corocăiești — Suceava). Cf. CHEST. II 255/234.

— Pl.: (n.) *streșinare* și (m.) *streșinari.*

— **Streașină** + suf. *-ar.*

STREȘINÁRE s. f. (Regional) Fiecare dintre stîlpii care sprijină streașina casei (Acmariu — Sebeș). Cf. CHEST. II 119/52.

— Pl.: *streșinări.*

— **Streașină** + suf. *-are.*

STRÉȘINĂ s. f. v. **streașină.**

STREȘINÍ vb. IV. T r a n z. (Rar; complementul indică garduri, porți etc.) A acoperi cu o streașină **(1).** *Gardurile acolo-s împletite Tot cu fripți cîrnăciori lungi, aioși, Cu plăcinte calde streșinite.* BUDAI-DELEANU, Ț. 326, cf. LB, POLIZU. *Ce mai de pomi s-au pus în țintirim, care era îngrădit cu șindrilă, îngrădit*

cu zaplaz de bîrne streșinit cu șindilă. CREANGĂ, O. 179, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU[2], TDRG. *Gard țeapăn și bine streșinit.* COMȘA, N. Z. 34, cf. CADE. *Lîngă curțile cu pridvor, larg streșinite cu șindrilă, se întindea un șirag de odăi.* SADOVEANU, O. XIII, 397, cf. DL, DM. *Așezarea ... era bine împrejmuită cu gard înalt de nuiele, streșinit cu spini.* V. ROM. noiembrie 1960, 54, cf. DEX. ◇ *Fig. La acel pod erau brudnici doi bătrîni... amîndoi cu ochii streșiniți de sprîncene albe.* SADOVEANU, O. XVIII, 168.

— Prez. ind.: *streșinesc.* — Și: (rar) **streșină** (LM) vb. I, **streșnui** (TDRG, SFC IV, 123) vb. IV, **strășină** (CIHAC, II, 373) vb. I, **strășini** (TDRG) vb. IV.

— V. **streașină**.

STREȘINÍT[1] s. n. (Rar) Faptul de a **streșini**. Cf. CADE. *Trebuie mîni să chem pe Neculai Pintilie, s-aducem niște spini pentru streșinit gardul.* SADOVEANU, O. VI, 578.

— V. **ștreșini**.

STREȘINÍT[2], **-Ă** adj. (Rar; despre garduri) Care este acoperit cu o streașină (1). *Pe cărarea de dincolo de gardul înalt și streșinit ce se trăgea pe lîngă fîntînă, se apropia un tînăr.* F (1873), 373, cf. DDRF, CADE. *Și de gardul ei mi-i drag, Că-i înalt și streșinit.* HODOȘ, P. P. 419.

— Pl.: *streșiniți, -te.*

— V. **streșini**.

STREȘINÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui **streașină** (1); (regional) streșioară. Cf. CIHAC, II, 373, DSR. *Cucule, măria ta, Am venit la dumneata Să-mi dai căruța Cu streșinuța, Să mă duc la soră-mea.* GOROVEI, C. 216.

— Pl.: *streșinuțe.*

— **Streașină** + suf. *-uță.*

STRÉȘÎNĂ s. f. v. **streașină**.

STRÉȘNĂ s. f. v. **streașină**.

STREȘNUÍ vb. IV v. **streșini**.

STRÉȘTINĂ s. f. v. **streașină**.

STRET s. n. v. **stretă**.

STRÉTĂ s. f. (Muz.) Procedeu contrapunctic (final) de tratare în canon a subiectului în cadrul unei fugi. *Streta finalului de la primul act... fu bine cîntată.* FILIMON, O. II, 204, cf. TIM. POPOVICI, D. M.

— Pl.: *strete.* — Și: **stret** (IVELA, D. M.) s. n., **strétta** (ANTONESCU, D.) s. f., **strétto** (id. ib., TIM. POPOVICI, D. M., DER) s. n.

— Din it. **strettо**.

STRETĂIÁ vb. I v. **strătăia**.

STRETEÁ vb. I v. **strechea**.

STRETÉNIE s. f. (Învechit și popular) Numele sărbătorii religioase ortodoxe celebrată la 2 februarie; întîmpinarea Domnului, v. **întîmpinare**. *Streatenia Domnului nostru.* VARLAAM, C. 416. *Într-această lună... streatenia Domnului nostru Is*[us] *H*[risto]*s, cînd l-au priimit în brațele sale direptul Simeon.* DOSOFTEI, V. S. februarie 50[v]/24. *Cuvînt la stretenia Domnului nostru Isus Hristos, la fevruarie 2.* ANTIM, P. 121, cf. CALENDARIU (1814), 19/5, VALIAN, V., MARIAN, S. R. I, 111, DDRF, ȘĂINEANU[2], MUSCEL, 23, TDRG. *Dacă la stretenie vor fi furturi mari de gheață, popușoii vor fi mari.* PAMFILE, A. R. 67. *Cînd în ziua de stretenie... picură din streșină, va fi mană la albine.* GOROVEI, CR. 3. *Eu de la stretenie am cheltuit două sute de zloți.* AGÎRBICEANU, A. 48. *Dacă-i vreme bună la stretenie — zic răsînăreni — să grijești ogrinjii, iar dacă-i rău, să-i arunci pe părău, că vine vreme bună.* PĂCALĂ, M. R. 189, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DM, DEX, ȘEZ. VI, 20. *Eu încă am avut un copil la stretenie.* DENSUSIANU, Ț. H. 96, cf. A IX 2, ALR II/I h 201.

— Pl.: *stretenii.* — Și: **streaténie, straténie, străténie** (POLIZU, CIHAC, II, 372, TDRG, SCRIBAN, D.), (regional) **striténie** (ALR II/I h 201), **treténie** (ib. h 201/157), **trăténie** (ib. h 201/172), **treténie** (ib. h 201), **trințénie** (ib. h 201/130) s. f.

— Din slavonul СРѢТЕНИЕ.

STRÉTIE s. f. v. **streche**.

STRETÍN, -Ă adj., s. m. și f. v. **tretin**.

STRETINIÓR, -OÁRĂ adj. v. **tretior**.

STRETINÓR, -OÁRĂ adj. v. **tretior**.

STRETIÓR, -OÁRĂ adj. v. **tretior**.

STRÉTTA s. f. v. **stretă**.

STRÉTTO s. n. v. **stretă**.

STREUNÁ vb. I. Intranz. (Regional; despre cai) A forăi. Cf. ALRM II/I h 23/325, BUL. FIL. VII—VIII, 368.

— Prez. ind. pers. 3: *streunează*.

— Formație onomatopeică.

STREVĂZĂTÓR, -OÁRE adj. v. **străvăzător**.

STREVÉCHI, -E adj. v. **străvechi**.

STREVEDEÁ vb. II v. **străvedea**.

STREVEZÍU, -ÍE adj. v. **străveziu**.

STRIÁ vb. I. Tranz. A produce striații sau caneluri paralele, cu adîncime mică, pe suprafața unui obiect. Cf. SCRIBAN, D. *Nisipu striază sticla.* id. ib., cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *stri-a.* — Prez. ind.: *striez.*

— Din fr. **strier**.

STRIÁNȚĂ s. f. v. **traistă**[1].

STRIÁT, -Ă adj. Care prezintă zgîrieturi, șănțulețe, dungi (longitudinale, paralele); cu striații. *Muchiile bramelor sînt rotunjite, iar suprafața este striată.* IOANOVICI, TEHN. 145. *Pentru a da o mai mare stabilitate pieselor fixate, fețele interioare sînt stricte.* ORBONAȘ, MEC. 217, cf. SCRIBAN, D. *Partea superioară a capului* [păsării]..., *striată longitudinal cu negru-brumatic lat.* LINȚIA, P. II, 138. *Portarul deschise niște ochi spălăciți cu pleoape stricte trandafiriu.* VINEA, L. I, 33, cf. DL, DM, DN[2], DEX. ◇ *Mușchi striați* sau *musculatură striată* = mușchi constituiți din fibre lungi care la microscop apar sub forma unor dungi transversale (unele luminoase, altele întunecoase). Cf. PARHON, B. 19, DL, DM, DN[2], ABC SĂN. 329, DEX. *Corp striat* = masă nervoasă de substanță cenușie, situată în vecinătatea suprafeței de legătură dintre emisferele cerebrale și creierul mijlociu. Cf. DL, DM.

— Pl.: *striați, -te.*

— Din fr. **strié**.

STRIÁȚIE s. f. Fiecare dintre dungile (foarte fine), paralele între ele, săpate în adîncime, scoase în relief sau deosebite prin culoarea lor, pe care le au uncle

corpuri pe suprafața lor. *Unul din noi a găsit în acești mușchi o striațiune longitudinală adese întreruptă a fibrei.* BABEȘ, O. A. I, 133. *Oarecare striații simetrice interioare te-ar face să crezi că această groapă... a fost căptușită cu cărămizi nearse.* GALACTION, O. A. II, 403. *Fibrele... au striații longitudinale caracteristice.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 409, cf. LTR², DL, DM, DN². *Cristalizează în prisme lungi cu șase fețe, avînd striații pe ele.* GEOLOGIA, 15, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Imensul arbore genealogic al familiei... pare să vădească încă de la origini anumite striațiuni și malformații în echilibrul său congenital.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 31, 8/1. ✦ P. ext. Sistem format din astfel de dungi. *Striația pe pîntece este însă mai densă și mai lată.* LINȚIA, P. II, 109.

— Pl.: *striații.* — Și: (rar) **striațiúne** s. f.
— Din fr. **striation.**

STRIAȚIÚNE s. f. v. **striație.**

STRIĂN s. m. v. **străin.**

STRIBÓRD s. m. v. **tribord.**

STRIC s. n. v. **știc²**.

STRICÁ vb. I. 1. Tranz. (Complementul indică mai ales obiecte sau părți ale lor) A face să-și piardă total sau parțial calitățile, funcționalitatea etc. devenind necorespunzător sau neutilizabil, prin uzare sau în urma unei acțiuni violente, a degrada, a deteriora (v. hrentui, paradi¹ 1, ponosi¹ 2, rablagi, rupe 5, uza), prin nerespectarea cerințelor de executare, de exploatare etc. (v. greși); (complementul indică sisteme tehnice) a face să nu (mai) funcționeze normal, a defecta, a deranja, a deregla. V. avaria. *Cela ce va lua... adăpîtorile... sau de le va strica, să să cearte ca un fur.* PRAV. 140. *Arcul întins încoardă, arma-i strălucește De strică și răstoarnă în ce să oprește.* DOSOFTEI, PS. 26/8. *Vînt iute,... strică multe corăbii* (a. 1693). FN 7, cf. LEX. MARS. 199, KLEIN, D., LB. *S-au știrbit tăietoarea de tot, au luat altă tăietoare, pînă au stricat și pe aceaia.* BĂRAC, T. 10/2, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Punea pe argații lui... să strice ici o roată... sau să taie o curea.* ANGHEL, PR. 83, cf. TDRG. *Domniile țărilor nu sînt dulciuri să le mănînce, nici jucării să le strice copiii.* SADOVEANU, O. XII, 263, cf. SCRIBAN, D. *Femeia... umbla să strice vreo mașinărie.* TUDORAN, P. 19, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Riscînd să-mi stric pantofii prin noroi, M-am dus să văd ce flori au răsărit În parcul vast și gol de lîngă noi.* ISANOS, V. 271. ▭ *A stricat pallonul la croit.* ◇ Expr. (Familiar) **A strica căruța** (sau **sita, calimera** cu cineva) = a rupe relațiile de prietenie sau de colaborare. Cf. DL, DM. *Atîta prieten avusese și el și stricară căruța din pricina unei întruniri.* BARBU, G. 149, cf. CIAUȘANU, GL., ZANNE, P. V, 599. ◇ (Absol.) *Ți-oi spune că cel ce lenevește e frate cu cel ce strică.* SADOVEANU, O. XXI, 296. *Deci, unul drege, altul strică... Fiecare cu treaba lui.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 106. *Meșteru(l) strică Și drege de frică.* ZANNE, P. V, 415. ◇ Refl. *Stricîndu-să un clopot mare la mănăstire și făcînd călugării clopotul a doa oară.* NECULCE, L. 8. *O roată de la căruță mi se stricase.* ISPIRESCU, L. 180. *L-am reparat* [telefonul] *și aș vrea ca între timp să nu se strice.* SEBASTIAN, T. 73. *Calul lupu l-o mîncat, Trăsurica s-o stricat.* FOLC. MOLD. I, 114. *După ce s-a stricat carul, degeaba mai arată cineva drumul bun,* se zice cînd se oferă ajutor sau se dau sfaturi prea tîrziu. Cf. ZANNE, P. V, 127. ◇ Expr. **A se strica căruța în mijlocul drumului** = a întîmpina piedici cînd ești încă departe de țintă. Cf. DL, DM. (Glumeț; cu schimbarea construcției) *Bun întîlnișul, om bun! Așa-i că s-a stricat drumul în mijlocul căruței?* CREANGĂ, P. 127.

2. Tranz. (Popular; complementul indică obiecte solide) A sparge (**II 1**). Cf. ST. LEX. 169ᵛ/1, LB, DDRF, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Să nu strici nimic, că orice spargi îți pun la socoteală.* BRĂESCU, O. A. I, 264. *Lelița cu nasu lung Duce mîncare la plug, Cînd colo, pi la pîrleaz, O stricat oala di nas.* FOLC. MOLD. I, 171. *Ciofule, mînca-te-ar boala, La ce-ai stricat lelei oala?* se zice în batjocură celor fricoși. Cf. ZANNE, P. I, 412. ◇ Refl. pas. [Paharul] *s-o stricat.* ALR SN V h 1 458/325. ✦ (Regional; complementul indică semințe, fructe, alimente etc. cu înveliș tare) A sparge (**II 6**). *Să iai simburi de piersică și să-i strici.* ALECSANDRI, T. I, 106. *Nucile uscate... părintele Ghermănuță le strica și le mînca miezul cu o îndeminare de veveriță.* HOGAȘ, DR. I, 250, cf. DL, DM, DEX. *A început a strica alune și a mînca.* ȘEZ. IV, 171, cf. ALR SN 1 h 215. ◇ Refl. pas. *În ziua de Paști, cînd ciocnește ouăle bărbatul cu femeia, a cui nu se va strica, acela va trăi mai mult.* ȘEZ. I, 128. ✦ (Învechit și popular; complementul indică uși, încuietori etc. sau încăperi, obiecte etc. încuiate, închise) A sparge (**III 6**). *Vodă puțin s-au luptat Și fereastre au stricat* (a. 1777). GCR II, 116/36. *Dă-mi drumu', că stric ușa.* ALECSANDRI, T. I, 325. *Să ne punem toate puterile să stricăm fereastra magaziei.* ISPIRESCU, L. 274. *Deschide, ori stric ușa.* HOGAȘ, DR. I, 95, cf. TDRG. *Un ceas ne-am căznit pînă să stricăm broasca.* CAMIL PETRESCU, P. 160, cf. DL, DM, DEX.

3. Tranz. și refl. (Învechit și popular) A (se) dărîma; a (se) ruina (**1**). *Rugămu-vă îngăduiți, nu stricareți cetatea pînă vom grăi lui Dumnedzău.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 25/13, cf. ANON. CAR. *Aceasta iaste mulțămita cu care îm[i] ești dzloriu, să te apuci să strici casa unde te-am ținut atîția ani?* (a. 1750). GCR II, 47/10. *Au stricat jîlnița cea mică și mai mare o au zidit* (a. 1785). id. ib. 142/1, cf. LB. *O au stricat din temelie și o au făcut mănăstire mare precum să vede* (începutul sec. XVIII). MAG. IST, 212/1. *Gloduri de pămînt aruncați înlăuntrul incintei semnifica că zidurile nu se vor strica niciodată.* ARISTIA, PLUT. XXXIII/5, cf. POLIZU, SION, P. 81. *Și socoți d-ta c-oi lăsa eu să-mi stricați bunătate de casă, unde m-am născut, unde-am crescut?* ALECSANDRI, T. I, 359. *Atunci podul cel minunat îndată s-a stricat și s-a mistuit.* CREANGĂ, P. 89. *Cheul și digurile de apărare, lăsate în grija vremii, s-au stricat.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 235, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Vor să strice casa nouă.* GOGA, POEZII, 337, cf. HOGAȘ, DR. I, 108, CADE. *Trebuie să stricăm zidul și să lărgim fereastra.* VOICULESCU, P. I, 144, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, ȘEZ. IV, 171. *Cine strică-așezămînt, N-aibă țărnă pe mormînt.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 282, cf. CHEST. II 13, ALRM II/1 h 378. ◇ Fig. *Știm acuma că de să va strica casa trupului nostru cea de pămînt, zidire avem de la Dumnezeu.* CHEIA ÎN. 1ᵛ/18. ◇ Refl. pas. *Poruncind să se strice acele ziduri vechi, în locul lor... ziduri pentru fabrică au rădicat.* ȚICHINDEAL, F. 384/7.

4. Tranz. (Învechit; complementul indică teritorii, țări, așezări etc.) A devasta. *Ș-au trimis împăratul oaste... de-au stricat ș-au pustiit cu totul orașul.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 116ʳ/14. *Ei au fost cu nemții cînd au venit de au stricat țara și multă pagubă făcu țării.* IST. Ț. R. 39. *Nu să vor pute răbda să nu sloboadză poghiaz, să strice țara.* NECULCE, L. 56. *Adeasă țările romanilor depre Dunăre strica.* CANTEMIR, HR. 78. *Și țerile aci numite așa le-au jefuit și stricat, precum scrie împăratul... Frideric către craiul Angliei.* ȘINCAI, HR. I, 266. *Strînse oști să vie să strice țara* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 240/30. *Au prădat și au stricat mult, pînă chiar la suburbia Romei.* ARISTIA, PLUT. 82/12, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. ◇ Absol. *Potoskie au fost strîns la vro patru mii de jolniri să între la noi în țară, să stric(e)* (a. 1635—1645). IORGA, D. B. I, 53. *Au pûrces prin Ucraina în sus, tot prădînd și stricînd.* NECULCE, L. 208. ◇ Refl. pas. *Țara Moldovei ce s-au stricat și s-au pustiit.*

NECULCE, L. 164. *Nu vreau să mi se strice şi prin altă parte ţara.* SADOVEANU, O. XII, 376. ✦ (Complementul indică culturi, pămînt cultivat, plante etc.) A produce stricăciuni **(2)**; a face să se degradeze; a distruge. V. nimici **(1)**, prăpădi **(1)**. *Să prinză pre carii strică roada sau alte bucate.* PRAV. 61. *Şi fu zisă lor să nu strice iarba pămîntului, nece toată verdeaţa.* N. TEST. (1648), 310r/1. *Iar care vor strica bucatele oamenilor, paguba să o plătească vătafu* (a. 1823). DOC. EC. 268. *Riurile acelea... se par măreţe, dar cu toate acestea ele îneacă şi strică toate roadele acelui cîmp.* PLEŞOIANU, T. II, 71/5. *I s-a părut tocmai potrivit de caic, dar... să îndoie să strice un aşa copaciu.* DRĂGHICI, B. 144/7. *Vulturul... nu strică nimic din toate semenăturile.* ARISTIA, PLUT. 57/24. *Să ne chinuim a ucide şi urşii care ne strică porumburile de pe moşie.* PELIMON, I. 179/21. *De va bate ploaia peste o arătură proaspătă, strică pe tot anul acel pămînt.* I. IONESCU, B. C. 72/10. *Ieri, fiind poarta deschisă, a intrat în grădină* [calul] *şi s-a supărat domnul foc, că i-a stricat nişte flori.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 72, cf. RESMERIŢĂ, D. *Cine v-a chemat pe voi aici, să-mi stricaţi straturile şi rondurile şi potecile?* REBREANU, R. II, 192. *Ai mei... mi-au stricat în cîteva zile toate semănăturile şi toate arăturile.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 7. *Să nu-mi strice florile.* RETEGANUL, TR. 105. *Codru cu frunză subţire, Lasă să m-ascund în tine, Că nimic nu ţi-oi strica, Doar o creangă ţi-oi pleca.* FOLC. MOLD. I, 520. *Pomul cu mult rod, ramurile lui şi le strică.* ZANNE, P. I, 262. ✧ Refl. *Deacii să va părăsi şi ţe va lăsa pustii,...* [via sau iazul] *şi vor începe a să strica.* PRAV. 55. *Grîul se va strica.* CALENDARIU (1814), 73/16. *S-au stricat holdele, au pierit fructele, au putrezit legumele.* SADOVEANU, O. XX, 266. *Toată vara a plouat, Pe cîmp toate s-au stricat.* FOLC. MOLD. I, 277. *Floarea s-o păzeşti ca să nu să strice, că de se va strica, nici o poamă vei avea.* ZANNE, P. I, 168.

5. Tranz. (Învechit şi popular; complementul indică bani, bunuri materiale, obiecte) A risipi **(2)**; a consuma (inutil). *Cela ce va strica niscare bani a besearicei,... să fie gonit.* PRAV. 148. *Măsura de grîu într-un dinariu... iară vinul şi oloiul să nu-l strici.* N. TEST. (1648), 308r/2. *Ş-au stricat nu numai al său ş-a femeii, ce şi b[a]nii omeneşti... ş-au căzut la închisoare.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 189v/2, cf. LB. *Ticălosul,... nu plăteşte să strice cineva un glonţ într-însul.* NEGRUZZI, S. I, 31. *Pentru a crea o valoare, trebuie a începe prin a strica (consuma) o mulţime mare de alte valori.* I. IONESCU, D. 238. *Pe toată ziua stricam...* [în vrăbii] *cîte un corn de praf şi cîte o pungă de alice.* ODOBESCU, S. III, 22. *De-acum trebuie să ne mai punem şi cîte pe-oleacă de carte, căci mîne-poimîne vine vacanţa... şi noi stricăm pînea părinţilor degeaba.* CREANGĂ, A. 100, cf. TDRG. *Ia, nu mai strica banii pe cocoş, Natalio.* STĂNOIU, C. I. 194, cf. CADE. *Mă încăpăţînam să fac mîncare pentru Puişor şi stricam legumele.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 47. *Dacă ai de gînd să strici ceva bani cu mine, să mă duci la vraci.* STANCU, M. I. 61, cf. DL. *E păcat să strice ţigările degeaba.* PREDA, R. 305, cf. DM. *Să mai stric un cartuş.* VÎN. PESC. mai 1964, 2. *În fiecare zi, pe un kilometru de trotuar stricăm un kilogram de var.* SORESCU, U. 5, cf. DEX, ALR I 312/28, 49, 107, 315, îb. I 1 336/28, 49, 137, 217, 278, 289, 303, 320, 988, ALR II 3 508/279, 334. *Nu strica merele cu cel deprins a mînca pădureţe.* ZANNE, P. III, 659. ✧ Fig. *Chip n-a fost să-l mai poprească, las' că nici n-a stricat nime multe rugăminţi.* CONTEMPORANUL, V2, 393. *N-ar fi vrut să-şi strice vorbele fără folos.* SADOVEANU, O. XXI, 297, cf. UDRESCU, GL. ✧ Refl. pas. *Pentru porumb, ca să nu să strice la hrana dărîmători* (a. 1813). DOC. EC. 156. *Pentr-un petic de moşie Să strică un sac de hîrtie.* ZANNE, P. V, 434.

6. Refl. (Despre materii organice, în special despre hrană) A se degrada sub acţiunea agenţilor externi; a se altera, (popular) a se împuţi. V. acri, descompune, fermenta, înăcri, putrezi **(1)**, rîncezi, sărbezi2 **(2)**, scoace **(1)**, zeri. *Bucatele trebuiesc să fie proaspete... fiindcă se strîc materiile, atît gătite cît şi negătite.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 38/15, cf. VALIAN, V., POLIZU. *O marfă... cînd ţine mai scumpă decît valoarea ei cea adevărată... se strică în prăvălie.* GHICA, C. E. I, 254. *Fiind vară şi soare şi căldură mare, Peştele s-a stricat.* ALEXANDRESCU, M. 404. *Să lese să se strice carnea toată dintr-o vacă?* CONTEMPORANUL, III, 293, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU2, TDRG. [Varza] *o ţin călugării în putini înfundate, nu se strică nici în luna lui cuptor.* VOICULESCU, P. I, 130, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Tranz. *Merele putrede strică şi pe cele bune.* ZANNE, P. I, 216. ✧ Expr. **A strica** (sau **a împuţi**) **brînza** (cu cineva) = a se supăra, a rupe prietenia (cu cineva). Cf. ZANNE, P. III, 490. ✦ Tranz. şi refl. (Despre aer) A (se) încărca de mirosuri grele, neplăcute, a (se) altera, a (se) vicia, sau, p. ext., de substanţe nocive, a (se) polua. *Strică aeru* (a. 1733). GCR II, 26/17, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

7. Refl. Fig. (Învechit şi popular; despre fiinţe) A se degrada fizic (pierzînd anumite însuşiri sau părţi ale trupului). *Că eu m-am stricat cu jugul Şi destul m-am ostenit, Purtat-am carul şi plugul Pînă am îmbătrînit.* FM (1843), 279[1]/33. *Astăzi însă caii noştri atît s-au stricat, iar ai vecinilor atît s-au îmbunătăţit, cît noi... mergem şi cumpărăm de la străini.* I. IONESCU, B. C. 16/17. *Văru s-o stricat.* GR. S. I, 130. *Ridici, ridici, Pînă te strici.* ZANNE, P. II, 696. *Ai vorbil de te-ai stricat,* se spune celui care foloseşte cuvinte nepotrivite. id. îb. 845. ✧ (Precedat de conj. „de" formează construcţii care dau valoare superlativă verbului pe care îl urmează) *Crîşma-i mare, frumuşică, Beau voinicii de se strică.* ap. TDRG. ✧ Expr. **A se strica de rîs** = a rîde foarte tare; a face mare haz de cineva sau de ceva. *Dănilă... privea de departe vălmăşagul acesta şi se strica de rîs.* CREANGĂ, P. 53. *Mă stric de rîs de aerele tragice şi importante pe care vrei să ţi le iei faţă de mine.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 255, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM' DEX. ✦ Tranz. (Complementul indică organe, funcţii organice etc., ale fiinţelor sau, p. ext., sănătatea) A tulbura buna funcţionare. V. ataca, caria, dăuna, deranja, distruge, prejudicia, vătăma. *Şi cum ochiul că-l veri strica şi veri orbi, tot trupul tău va pipăi în întunearec.* CORESI, ap. GCRI, 23/8. *Pete vinete... care stric cu iuţeala mîncărimii lor şi părul barbei, al mustăţilor, al sprîncenilor şi al capului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 427/11. *Citea puţin, ca să nu-şi strice ochii.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 438. *Nu şt'ce-oi fi mîneat aseară, că mi-am stricat stomacu.* BACALBAŞA, S. A. I, 74. *Războiul a stricat multora nervii.* C. PETRESCU, Î. II, 85. *Deşi s-a întunecat, îşi strică ochii pe gherghef.* I. BOTEZ, B. I, 58. *Mă, degeaba-mi stric eu pieptu cu voi!* TEODOREANU, M. II, 135. *Îl cuprindea un fel de nelinişte ca atunci cînd te-ai răcit şi ţi-ai stricat stomacul.* DAN, U. 62, cf. DL DM, DEX. *Îmbucătura mare strică stomacul.* ZANNE, P. III, 580. ✧ Refl. *Mi s-a stricat stomacul de atîtea zaharicale.* IONESCU-RION, S. 311. *Măicuţa le-a spus să nu mănînee prea multe bomboane, că se strică dinţii.* ARGHEZI, S. VII, 41. *De plîns, ochii li se strică.* ALECSANDRI, P. P. 379. *Stomahul, ca moara, cînd n-are ce măcina, atunci se strică.* ZANNE, P. II, 437. ✧ (Prin analogie) *Cînd i se strică căutătura, i se turbură şi păingenesc ochii, fugindu-i în fundul capului.* MARIAN, Î. 24. ✧ Expr. (Refl. şi tranz.) **A i (se) strica cuiva capul** (sau **mintea**) **sau a (se) strica de** (sau **la cap**) = a-şi pierde sau a face să-şi piardă judecata; a (se) zăpăci. *E o femeie nebună, care mi-a stricat mintea şi mie.* CARAGIALE, O. VI, 258. *Dacă ai zis că ţi s-a stricat capul, apoi asta trebuie să fie.* DAN. U. 318. *S-a stricat omul la cap, are orbul găinilor.* BENIUC, V. CUC. 95, cf. DL, DM. *Nebunii... nu mai puteau fi ţinuţi din pricina clopotelor ce îi asurzise şi mai rău*

îi strica la cap. BARBU, PRINC. 16. ✦ Tranz. (Învechit şi popular; complementul indică fiinţe) A îmbolnăvi; p. ext. a contamina. *Acest leac trebuie dat oilor îndată cît se cunosc că sînt stricate de călbează.* CALENDARIU (1814), 191/12. *O vacă rîioasă strică toată cireada.* ZANNE, P. I, 168/6. ✦ Tranz. (Regional; complementul indică membre ale corpului) A luxa. Cf. TDRG, ALRM I/I h 206. ✦ (Popular, despre oameni, animale sau părţi ale corpului lor) A se răni **(1)**; a se juli. Cf. LB. *Cînd boii trag din greu la jug, cînd jugul nu-i bine lustruit, pe ploaie ori la boi neînvăţaţi, li ,,se strică gîtul“,* adică se roade şi se face rană. PAMFILE, B. 70, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D. *Nu le duce aşa tare* [cătanele], *Că se strică la picioare.* ALECSANDRI, P. P. 296. *Să nu dai în boi prea tare, Că se strică la spinare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 336, cf. A V 20. *Boii la gît s-au stricat De ploile ce-au plouat.* FOLC. MOLD. I, 278. *Boul s-a stricat rău la ceafă.* ZANNE, P. I, 403. ✧ Expr. (Refl. şi intranz.) (Popular) **A se (sau a o) strica la ceafă** (sau **la gît, cu cineva**) = a determina întreruperea bunelor relaţii (cu cineva); a pierde creditul (în faţa cuiva). *Aci o strică la ceafă, altele îi scrie Belu, altele zice el.* PR. DRAM. 59, cf. ŞEZ. IX, 148, UDRESCU, GL., ZANNE, P. II, 164. ✦ Tranz. (Învechit şi regional) A dezvirgina. *Oricine va răpi cucoană tinerea... şi de-i va strica fecioria, să să cearte cu cumplită moarte.* PRAV. 183. *Am un... înger... de mă foarte paşte şi-m păzeaşte trupul să nu mă cumva strice bărbat.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 139r/34, cf. VALIAN, V., POLIZU, DDRF, TDRG. (Refl. pas.) *Arată-să cum s-au stricat fecioria featei.* PRAV. 205. [Fata] *după ce s-a stricat, e nevastă.* A VI 26. ✦ (Regional; despre copaci) A se usca (Ciumeghiu — Salonta). Cf. ALR I 983/315.

8. Tranz. (Învechit şi popular) A ucide; a mutila. *Mearse spr-înşii împăratul sirianilor de-i strică şi nimici ei.* CORESI, EV. 155/9. *Văcariul sau bouariul, de să va lua în cireada lui vreo vită streină... şi... de o vor strica gadinile..., nu va avea nici o certare.* PRAV. 40. *N-or avè agiulor di la nimi şi i-or strica moscalii şi nemţii.* NECULCE, L. 328. *Al patrulea crai au fost Derlencu, carile au stricat oştile lui Domitian.* CANTEMIR, HR. 79. *Văzînd turcii că n-au putere să-i strice şi se apără din casă, au poroncit să dea foc casei* (a. 1716). GCR II, 19/22. *Da şi ei... cu tunurile... dar nu putea strica pe muscali.* DIONISIE, C. 181. *Populaţia Florenţii fu foarte rău stricată la 1527, în fieşce zi pierea trei ori patru sute de lăcuitori.* CR (1832), 167²/24. *Vor veni fiare sălbatice şi le vor strica din oi.* MARIAN, O. II, 9. *Robul e totdeauna vrednic de iertare pentru minciună, iar pentru furtişag îl baţi, fără să-l strici.* SADOVEANU, O. XIII, 412. *De-a fi vrun viteaz Cu flori pe obraz Să nu mi-l stricaţi, Ci să mi-l legaţi.* ALECSANDRI, P. P. 65, cf. TDRG, DL, DM, DEX, H XVIII 312. *Mreana aceasta era năzdrăvană... şi i-au grăit: Să nu mă strici, că eu sînt soţul şi norocul tău.* SBIERA, P. 156, cf. BUD, P. P. 15. *Alelei! pe cînd eram Om întreg de mă luptam, Mulţi păgîni am mai stricat.* ANT. LIT. POP. I, 510. ✧ (Prin exagerare) *Îl bate de-l strică.* Com. din Bucureşti. ✧ Absol. *Un năimit carele junghe şi strică.* ANTIM, P. XXVIII/16. ✧ Refl. pas. *Cei ce vor rămînea den voi, se vor strica pentru păcatele lor.* BIBLIA (1688), 91v/39. *La anul 1 200 s-au stricat de turcul Muamet al doilea.* AMFILOHIE, G. 23/9. *S-au lovit între ei tare, eteriştii s-au stricat, Turcii au luat izbîndă.* BELDIMAN, E. 51/3. *Atuncea s-a stricat multă lume în război.* GRAIUL, I, 319. ✦ Refl. intranz. (Prin Transilv.; despre femei, complementul indică fătul; şi în loc. vb.) **a se strica de copii,** ALR II/I MN 72, 2 647/102, **a-şi strica prunci,** ib 2 847/318) A-şi provoca avort. Cf. ALR II/I MN 72, 2 647/64. ✦ (Popular) A mîhni; a chinui. *Ai intrat în gînduri rele, care cu totul te strie.* PANN, E. I, 92. *Jelea mîndrei rău mă strică.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 138, cf. DOINE, 210, ŞEZ. I, 270. *Ce copilă mi-am fost eu, Da mă strică doru tău.* BÎRLEA, L. P. M. II, 456. *M-ai strîcat de nu-m tigneşte lucru mîău.* ALR I 1 565/18. *Ca dorul de mămăligă, nici un dor nu te strică.* ZANNE, P. III, 609. ✧ Expr. (Regional) **A strica cuiva firea** (sau **sufletul**) = a produce cuiva nelinişte, supărare. *Vorba rea firea mi-o strică.* DOINE, 152. *Bădiţă, năravul tău Mi-o stricat sufletul meu.* BÎRLEA, L. P. M. I, 319.

9. Refl. Fig. (Despre vreme) A deveni urît, închis, cu precipitaţii; a se închide, a se înrăutăţi, a se posomorî **(2)**. *Piste puţine zile, s-au stricat vremea... începînd a luna şi-a fulgera* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 193/31. *Ori părerea mă înşeală, ori s-a strica vremea.* CREANGĂ, O. 120. *Vremea se strică şi ameninţă.* CARAGIALE, O. I, 203, cf. DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU², TDRG, PAMFILE, VĂZD. 5. *Vremea s-a stricat, stă să ploaie.* DAN, U. 27, cf. DL. *Între timp vremea se stricase.* PREDA, R. 171, cf. DM. *Cînd se strica timpul, se culcau devreme.* BARBU, G. 10, cf. M. D. ENC., DEX, H IV 105. *Cînd zburdă vitele şi porcii cu paie în gură, vremea are să se strice.* ŞEZ. I, 18. *Cînd sfîrşitul soarelui se face în nori, vremea se va strica.* ZANNE, P. I, 77.

10. Tranz. A face să piardă din calităţi, din valoare; a degrada, a deprecia. *Şi cu acea socoteală îş strîcă obrazul şi numeli şi mai rău.* NECULCE, L. 157. *Însuşi adevărul strică preţul său cînd se grăieşte de la cel mincinos.* ŢICHINDEAL, F. 198/3. *Veţi feri inima voastră de pizma care chinuieşte sufletul şi strică caracterul.* MARCOVICI, D. 235/18. *Nu cuteza să calce... pe veliţele cele de mare preţ... de milă să nu le strice frumuseţea.* ISPIRESCU, L. 38. *Le reuşea, adeseori, să strice mîncările pe cari le pregătea Elenuţa.* AGÎRBICEANU, A. 481, cf. DL. *Două coşuri înalte... stricau cu fumul lor cerul.* PREDA, R. 5, cf. DM. *Zerul pe care îl lasă strică atît gustul cît şi forma prăjiturii.* S. MARIN, C. B. 15. *Mîndra care joacă rău Îmi strică şi mersul meu.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 191. *Însoară-mă, taică-nsoară, Că barba că mă-mpresoară, Şi mustaţa Îmi strică faţa.* BALADE, I, 364. *Brînza de capră strică şi pe cea de oaie.* ZANNE, P. III, 485. ✧ Refl. pas. *Cînd structura cernoziomului se strică... prin bătătorire, în urma unui păşunat excesiv, atunci el îşi pierde permeabilitatea.* AGROTEHNICA, I, 362. ✦ (Despre vărsat) A lăsa urme caracteristice pe piele; (despre oameni sau obraz, faţă etc.; adesea urmat de determinarea ,,de vărsat“) a avea urme caracteristice, lăsate de vărsat. *Avea o figură... stricată în juneţea lui de vărsat.* MAG. IST. I, 204/18. *Vărsatul a stricat-o puţin şi i s-a scurs un ochi.* NEGRUZZI, S. I, 59. *Sărdarul îi stricat de vărsat ca un ciur.* ALECSANDRI, T. 740, cf. IORGA, C. I. I, 94. *Femeia e înaltă, uscată, cu obrajii stricaţi de vărsat.* AGÎRBICEANU, S. P. 68. *Feciorul hatmanului avea un obraz stricat de vărsat.* SADOVEANU, O. XI, 332. *Era un om între două vîrste, înalt, cu faţa stricată de vărsat.* DAN, U. 29, cf. ALR II/I h 45, A V 15, VI 4, 26, 33. ✦ A face să nu mai fie pus în ordine; a deranja. *Luă pălăria... şi i-o puse pe cap, cu grijă şi temere să nu-i strice pieptănătura.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 51. *Mă trîntisem... atent să nu-mi stric cărarea.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 139. *Ochea îndelung, aşezînd arma în aşa fel, încît să nu-şi strice barba forfecată.* CĂLINESCU, S. 185. ✦ (Complementul indică limba, cuvintele, formele lexicale etc.) A abate (intenţionat) de la forma, înţelesul, natura etc. normală; a face să-şi piardă integritatea, puritatea; a corupe, a deforma. *Aceasta iaste pricina de ş-au străcat lăcuitorii acestor ţări graiul aemu de a doo descălecătură.* M. COSTIN, O. 273. *Multi cuvinti greceşti şi lattineşti le-am pus însuşi acele ca să nu stricăm simţirea lor.* AMFILOHIE, G. F. 17. *În locul...* [literei θ] *cere să scrie cu ,,l“... care strămutare strică înţelesul cuvintelor greceşti.* GRAM. MOLD. 19r/3. *Se înţelege că trebuie să ne stricăm şi noi limba după ei.* MAIORESCU, CRITICE, 22. *În coalele tipărite... s-au strecurat... cîteva greşeli grave, cari strică cu totul înţelesul textului.* CARAGIALE, O. VII, 317. *Neologismul necesar nu strică limba, ci o îmbogăţeşte.* SADOVEANU, O. XX, 520, cf. DSR. ✦ Compus: **strică-limbă** s. m. = (învechit, rar) persoană care foloseşte un limbaj preţios, în-

cărcat cu elemente străine, nespecifice limbii. *Şi tu, la păr albite, care scriai odată O limbă nepocită... Cum te-au atras pe tine virtejul furios A cestor strică-limbă?* I. NEGRUZZI, S. II, 18. ◇ Refl. pas. *Ca se se strice o limbă, prea puţine pilde avem.* FM (1838), 21/1. *După aceea s-a stricat numele prin lungimea timpurilor şi în loc de Flaci s-au zis Valahi.* LAURIAN, în MAG IST. I, 43/5. *Atunci se strică o limbă şi piere, cînd se corumpe, piere şi naţiunea.* ARISTIA, PLUT. IV_2/27. ✦ (Popular; în superstiţii; complementul indică oameni) A deochea; a fermeca. *Ielele... ar strica pe om.* GOROVEI, CR. 149. *Fetele se încing... cu leuştean, ca... să nu le strice strigoile.* PĂCALĂ, M. R. 194. *Făcea urît, spărgea case,... strica vitele oamenilor şi cîte nimicuri toate ea le ştia.* LUNGIANU, C. 85. *Doi ochi răi ti-o stricat Şi nouă sfinţi ti-o vindecat.* BÎRLEA, L. P. M. II, 334.

11. Tranz. A face să se schimbe în rău din punct de vedere moral; a face să-şi piardă moralitatea, corectitudinea; a corupe, a deprava, a desfrîna, a deştrăbăla, a dezmăţa, a perverti, a sminti **(2)**, a vicia. *El nu vru să iarte numai un păcat, carele-i stricase fratele său* (a. 1642). GCR I, 96/11. *Răii să mulţîră De stricară lumea.* DOSOFTEI, PS. 40/8. *Îl stricase turcii cu mulţi bani.* ŞINCAI, HR. II, 228. *Moliciunea îi strică şi mîndria îi îmbată.* PLEŞOIANU, T. I, 98/19, cf. POLIZU. *Tabloul senzual, voluptos,... înjoseşte, strică şi generaţiile viitoare.* GHEREA, ST. CR. II, 77, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Ai fi un om de treabă de nu te-ar fi stricat învăţăturile greceşti.* DELAVRANCEA, O. II, 242. *Şi-a stricat copiii. Nu-i pune la muncă, I-a rupt de sat. I-a înfumurat.* STANCU, D. 44, cf. DL. *Să-i ajute Cel-de-Sus să nu-l strice vreo muiere.* PREDA, R. 102, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Bogăţia strică pe om.* ZANNE, P. V, 84. ◇ Refl. *Ce pămîntul strică-se înaintea Domnului şi se împlu cu fărăleage.* PO 28/4. *Dumnezău au certat toată lumea cu potopul... căci tot trupul s-au fost stricat şi rătăcit din calea sa pre pămînt.* N. COSTIN, L. 58. *De vei pizmui, mai mult pre tine însuţi te vei strica* (a. 1812). GCR II, 208/16. *Mult s-au stricat boierii! Ce moliciune mare-a dumneavoastră-ăi tineri!* HELIADE, O. I, 221. *Ajunsese să ceară oprirea cărţilor străine de a intra în ţară, ca să nu se strice mintea românească.* IBRĂILEANU, în PLR II, 543. *Nici ciobanii nu mai sînt ciobanii din timpurile mele. S-a stricat lumea; s-au stricat şi ei.* GALACTION, O. 64. (Prin analogie) *Bătrîna,... ori despre ce ar fi vorbit Andrei, spunea: — Da, se strică vremurile.* T. POPOVICI, S. 137. ◇ Refl. recipr. *Toate tainele altora le învăţa şi acuşi de unul, acuşi de altul la atita îi aducea, de unul pre altul se strica.* ŞINCAI, HR. III, 122. *S-amăgesc, se înşel şi se stric unii pe alţii.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XIX/24.

12. Intranz. (Mai ales în construcţii negative) A face rău, a dăuna, a fi nefolositor sau nepotrivit într-o anumită situaţie. *Şi nemica nu-i strică lui... acel lucru bun.* CORESI, EV. 137/14. *Şi de are şi bea ceva, de moarte nu va strica lor* (a. 1650—1675). GCR I, 230/32. *Mărit să fii, Doamne, că nu laşi să-m[i] strice.* DOSOFTEI, PS. 55/18, cf. LB. *Bruma foarte mult strică cucuruzului.* ECONOMIA, 41/21. *Nu strică însă numai trîndăvia trupească, ci şi cea sufletească.* VASICI, M. II, 50/3. *Mai multă băgare de samă nu strică.* CREANGĂ, O. 184. *De mîncat... nu îndrăzneşte a-i da... temîndu-se ca să nu-i strice.* MARIAN, NA. 54, cf. DDRF, ŞĂINEANU[2]. *Aşadar, ceea ce ajută într-o direcţie, strică în cealaltă.* IBRĂILEANU, S. L. 33. *După o masă ca aceea la care am stătut, un fruct ori un strugure nu strică.* SADOVEANU, O. X, 153. *Această gîngăveală uşoară... nu strica deloc frumosului căpitan.* BRĂESCU, O. A. I, 10. *Mă tem să nu-ţi strice în alegeri.* BOGZA, A. Î. 60, cf. DL. *Tartorița îl iscodea mereu, gîndindu-se că nu i-ar strica un astfel de ginere.* T. POPOVICI, SE. 7, cf. M. D. ENC., DEX. *Frunză verde, flori mărunte, Ieşitu-mi-au vorbe multe. Las' să iasă că nu-mi strică Că-s tînără şi voinică.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 402. *Că-i mînca ori nu-i mînca, Duşmanului nu-i strica.* SEVASTOS, P. 262. *Mîncarea de demineaţă şi însuratu de tînăr, niciodată nu strica.* ŞEZ. I, 218. *Două mîncări nu strică, două bătăi strică.* ZANNE, P. III, 637. (Însoţit de verbe la conjunctiv sau infinitiv) *Nu va strica a aşeza şi în stupină mai multe cojniţe goale.* ECONOMIA, 188/8. *Să-mi trimiţi însă pe cineva, n-ar strica.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 319. *Pînă atunci, nu strică să mă înştiinţaţi ce mai e pe la voi.* CARAGIALE, O. VII, 22. *Niciodată nu strică cineva să facă o încercare.* ISPIRESCU, L. 219. *N-ar strică să aprindem aci o lampă şi să faceţi foeul.* C. PETRESCU, A. 279. *Nu strică... să ai în minte experienţa unui activist mai bătrîn.* PREDA, R. 254. *Se gîndi că nu strică să-şi aducă aminte că omul are numai o viaţă.* BARBU, G. 174. ◇ Expr. (Tranz.) **Ce strică?** = de ce-ar fi rău? de ce (să) nu? *De voi adormi, ce strică?* BĂRAC, A. 13. *Ce strica dacă te uitai la portret?* NEGRUZZI, ap. DDRF. *Vrei? De ce nu? Ce strică?* CĂLINESCU, B. I. 177. (Învechit, rar) **Nu strică nimic** = nu face nimic. *Nu strică nimica, îmi răspunsă ea.* GORJAN, H. IV, 26. ✦ Tranz. (Popular; despre defectele cuiva) A dezavantaja. *Minunat om ar fi părintele Trandafir, dacă nu l-ar strica un lucru. Este cam greu la vorbă, cam aspru la judecată.* SLAVICI, O. I, 53. *Dacă ar fi mai inteligent, şoarecele ar umbla la pas: ceea ce-l strică pe el, ca şi pe hoţi, este că fuge fără motiv.* ARGHEZI, S. VIII, 110. *Te strică guriţa.* JARNÍK — BÎRSEANU, O. 427. *Numai una tot te strică.* RETEGANUL, P. IV, 31. *Ai fi bună de mireasă, dar te strică guriţa, Că-ţi umblă ca melița.* FOLC. TRANSILV. I, 248. ✦ A fi vinovat. *Nu stric eu, el zise, ci chiar voi m-aţi pus.* PANN, H. 39. *Dacă s-a bucurat să fure nişte nimicuri de la un mort pe care l-a găsit în pădure, eu stric?* CARAGIALE, O. VI, 254, cf. DL, DM, DEX. ✦ Tranz. (Cu complementul „ce") A se face vinovat (cu ceva împotriva cuiva); a greşi. *Şi tu vrei să bag sabia în teacă?... Ce-au stricat ei?... Că s-au născut?* DELAVRANCEA, O. II, 148, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. *Codrule, ce ţi-am stricat De m-ai dat de mîni legat?* BIBICESCU, P. P. 166.

13. Tranz. (Complementul indică acţiuni, stări de fapt, procese, fenomene etc.) A opri, a ţine pe loc buna desfăşurare, realizarea (în condiţii optime) etc.; a curma, a împiedica, a zădărnici. V. dejuca, deranja, incomoda, stingheri **(1)**, stînjeni **(1)**. *Se nevoiesc mulţi ca să strice... bunele tale plecări.* ANTIM, P. XXVI/6. *Şi-au cam stricat cheful..., auzind de mazilie* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 225/19. *Putea, deschizîndu-mi ochii, să-i strice cugetele sale.* PLEŞOIANU, T. III, 17/21. *Zgomotul lumii strică mai totdeauna sentimenturile de credinţă şi de dragoste.* MARCOVICI, D. 29/18. *Asta-i umple atît de frică, încît pofta li se strică.* ASACHI, F. 18/16. *Că se mînia-mpăratul, hatîrul dacă-i stricăm.* PANN, P. V. III, 60/4. *Tot cheful mi se strică.* ALECSANDRI, T. I, 239. *Ne aflăm apăraţi de acele aberaţiuni intelectuale care strică inspirarea multor poeţi.* MAIORESCU, CRITICE, 6. *Nicolai, nu ne strica cheful cu braşoavele tale!* GANE, N. I, 138. *Spînul, neputîndu-le strica hatîrul, chemă pe Harap Alb.* CREANGĂ, P. 231. *Harap Alb, fiindcă... nu ne-ai stricat veselia, vreau să-ţi fac şi eu un bine.* id. ib. 237. *Dacă dăm acuma alarma, stricăm tot!* CARAGIALE, O. II, 21. *Nu trebuie să fie fericiţi acei cari strică fericirea altora.* id. ib. II, 252. *Acesta, fără să-şi strice dispoziţia, se dete deoparte.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 76. *Blăstemat să fie... Acel om pe care Mi-l împinge firea Să strice iubirea.* COŞBUC, P. II, 163. *Tu eşti pentru soţia aceea cu toane bune sau rele...,* eşti *pentru vecinii tăi, chiar dacă-ţi strică liniştea.* IORGA, P. A. II, 35. *Ah! munteanco! nu-mi strica socotelile.* DELAVRANCEA, O. II, 17. *Îi spuse că-i o adevărată nebunie să-ţi strici în chipul acesta sărbătorile.* AGÎRBICEANU, A. 129. *Iar Niţă nu poate să strice gustul lui Pitache.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 60, cf. LUNGIANU, C. 61, CADE. *Nici unui fruct nu-i este îngăduit să strice armonia naturii.* C. PETRESCU, Î. II, 85. *Pleca tot în vîrfuri afară — să nu-i strice somnul.* G. M. ZAMFI-

RESCU, M. D. II, 218. *N-am avut curajul să-i stric cheful.* COCEA, S. I, 203. *Se părea că nimic nu mai are preț decît iubirea ei, pe care o stricasem din ușurință.* VLASIU, D. 268. *Nimeni nu mai cearcă mulțenia să strice.* VOICULESCU, POEZII, I, 107. *Mi-a stricat de la început cheful.* CAMIL PETRESCU, P. 308. *Pentru nimeni pe lume nu vreau să-mi stric somnul.* VINEA, L. II, 116, cf. DL. *Ți-am stricat cumva programul?* PREDA, R. 175, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Cine strică dragostele, mince-i grîul pasările.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 281. *Aș iubi pe cel mai mic, Voia la cel mare-o stric.* RETEGANUL, TR. 184. *Cine strică dragostea, Aibă pasul racului.* MAT. FOLK. 1 421. *Mergeau amîndoi... fără de leac de frică că le va mai strica cineva traiul cel bun.* BOTA, P. 90. *Nu vă stricați voia bună, Pentru mica mea minciună.* BALADE, II, 55. *Să ne stricăm foamea.* ALR I 757/24. *Cine strică dragostea, Dumnezeu să nu i-o dea.* ANT. LIT. POP. I, 537, cf. BALADE, II, 49. *Capul ți l-oi sparge, dar hatîrul nu ți l-oi strica,* se zice despre cei care manifestă falsă prietenie. Cf. ZANNE, P. II, 45. *Adunările cele rele strică deprinderile cele bune,* se zice celor ce nu-și aleg bine prietenii. Cf. id. P. IV, 199. *Nici prea hapsîn să nu fie omul, că lăcomia strică omenia.* REBREANU, I. 440. *Numai să nu-și piardă răbdarea. Graba strică treaba.* id. ib. 118, cf. ROMÂNUL GLUMEȚ, 53. ✦ Tranz. (Complementul indică unități care formează șiruri, linii) A întrerupe continuitatea; a provoca dezordine. *Mai mulți din auditoriu se scoală și strică rîndurile.* CARAGIALE, O. VI, 133. *Gheorghe Ion! tuna glasul căpitanului, nu strica frontul.* BACALBAȘA, S. A. I, 196. *Fiarele... stricaseră cercul și se strîngeau iar haitic.* VOICULESCU, P. I, 115. ✧ Refl. *Lungul șir al călăreților nu se strică nici după ce ajung la drumul mare.* BOGZA, A. Î. 154. ✦ Tranz. (Popular; complementul indică cusături, împletituri) A descoase; a destrăma. Cf. ALRM SN III h 1 053.

14. Refl. A rupe legăturile de prietenie cu cineva; a curma bunele relații; a se certa, (familiar) a se supăra **(4)**. *Decît să mă stric cu omu', mai bine așa! Treacă de la mine.* GHICA, C. E. I, 252. *Trebuie găsit un mijloc de a ne strica cu șatrarul.* ALECSANDRI, T. 785. *Prepeleac pusnicul se stricase acum de tot cu dracul.* CREANGĂ, P. 58. *A cheltuit tot, s-a stricat cu toată lumea.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 229, cf. DDRF. *Stătea rău cu polonii, se stricase și cu turcii.* XENOPOL, I. R. IV, 238, cf. TDRG. *La ce-mi cere să mă stric cu Mitriță?* C. PETRESCU, Î. II, 176. *N-ar vrea să se strice cu mine.* COCEA, S. I, 172, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Cine vrea să se aibă bine cu toată lumea, se strică cu toți.* V. ROM. iunie 1965, 25, cf. CIAUȘANU, GL., UDRESCU, GL. *Închină-te la Dumnezeu, dar nu te strica nici cu dracul.* ZANNE, P. VI, 643. ✧ Tranz. *Să nu stricăm prietășugul, fiind megieși de aproape* (cca 1700). BUL. COM. IST. II, 206. *El o va întrebuința numai ca să poată strica unirea noastră.* PLEȘOIANU, T. II, 127/2. *Dacă nu te culci, stricăm prietenia.* TUDORAN, P. 156. (Expr.; popular) **A strica cumetria** (cu cineva) = a se certa. Cf. ZANNE, P. IV, 322. ✧ Tranz. fact. *Ai cercat să mă strici cu Florica pentru ca să tragi cenușa pe turta ta.* ALECSANDRI, T. 930. *Are la activul său... lucruri care, dacă îl pot „pune bine" cu Muntenia, îl pot strica cu Moldova.* IBRĂILEANU, în PLR II, 325. *Strică-i pe prieteni cu cei mai buni prieteni ai lor.* BARBU, PRINC. 62. ✧ Refl. pas. *Mi-a declarat că nu vrea... să se strice o prietenie atît de veche.* PREDA, R. 52.

15. Refl. (Popular; despre grupuri, adunări, p. ext. despre petreceri, jocuri) A se sparge **(I 4)**. *S-au stricat acea adunătură și îndată s-au dus* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 279/38. *Hora se strică.* PELIMON, I. 213/3. *Îndată ce s-a stricat hora, bărbații au început să se îndrepte... spre Avrum.* REBREANU, I. 32. *Se stricase banchetul.* ARGHEZI, L. 20, cf. DL, DM, DEX, ALR I 299/960, 984. (Tranz. fact.) *Țugurlan stricase adunarea și nu mai putea sta acolo.* PREDA, M. 144.

16. Tranz. (Învechit și popular; complementul indică legi, convenții, hotărîri, angajamente, înțelegeri etc.) A anula; p. ext. a nesocoti. *Cine o va strica această tocmeală, să fie blestemat* (a. 1620). IORGA, C. III, 238. *Aceștia să fie volnici să strice acea tocmală și acea împărțeală.* PRAV. 9. *Să nu vă pară că am venit să stric leagea.* N. TEST. (1648), 7r/1. *Mi-ar fi voia să auz de la dumneata care legături am călcat de am stricat parola.* IST. Ț. R. 23. *Au scris cu taină la Mihai Vodă de-au stricat* [logodna] *cu sora lui Constantin Vodă.* NECULCE, L. 339. *Cine să va ispiti a strica danie noastră... să fie neiertat de Domnul* (a. 1699). BUL. COM. IST. IV, 34. *Acest rău obicei să-l rădicăm de asupra țării și să-l stricăm* (a. 1712). URICARIUL, V, 249/10. *Această diată... cine va umbla din copiii mei a o strica, să nu aibă blagoslovenia lui Dumnezău* (a. 1819). BUL. COM. IST. IV, 158, cf. LB. *Se temea ca nu cumvași cuvintele lui cele pline de înțelepciune să le strice alianța.* PLEȘOIANU, T. II, 134/10, cf. DDRF. *Să strice și să despuie orice bir și dajdie păgubitoare dajnicilor.* REGUL. ORG. 24/1. *De cînd au venit o grămadă de procopsiți după le Paris, ne-au stricat rostul.* GHICA, C. E. I, 163. *Ș-au văzut multe căsătorii bine întocmite și stricate după cîteva luni.* BOLINTINEANU, O. 279. *Eu merg să fac dreptate în țară... să stric legile cele rele făcute de domnie.* GANE, N. I, 158. *Mi-ar fi voia să stric logodna cu năzuroasa aia de fată.* ISPIRESCU, L. 400. *Nimeni legea de creștin Să n-o strice.* COȘBUC, B. 244, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Te cheamă în judecată, ca să strice ipoteca.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 216. *Nu-i lucru de toate zilele să strici o căsătorie.* AGÎRBICEANU, S. 53, cf. CADE. *Nicu, cînd era înfometat, înghițea un gogoloș de pîine pe furiș, dar nu strica rînduiala.* CĂLINESCU, S. 66. *Voia să strice rînduiala pămîntului.* PAS, L. I, 13. *E obiceiul pămîntului, la ce să-l stricăm noi?* TUDORAN, P. 69, cf. DL. *Părinții sînt neliniștiți cînd fiii lor strică o căsătorie.* PREDA, R. 489, cf. DM. *Voi vreți să stricați datinile cu orice preț?* LĂNCRANJAN, C. II, 115, cf. M. D. ENC., DEX. *Măritatu-i lucru mare, Nime nu-l poate stricare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 278. *Putem strica obiceiul.* RETEGANUL, P. V, 30. ✧ Expr. **A strica pacea** (cu cineva), v. pace **(3)**. ✧ Refl. *Acordul* [între Ioanide și Tudorel] *se strică brusc.* CĂLINESCU, B. I. 180. ✧ Refl. pas. *S-au stricat orînduiala obiceiului acestuia.* GHEORGACHI, LET. III, 319/10. *Pentru paza legii, ca să nu să strice, dă groaznice pedepse schimbătorilor de lege.* AMFILOHIE, G. 130/22. *Dă atunci s-au stricat această orînduială* (a. 1811). DOC. EC. 117. *De să va afla că s-au urmat prin vicleșug... Atuncea poate să se strice tocmeala.* PRAVILA (1814), 38/12. *Porunci să se strice acea alegere.* NEGRUZZI, S. I, 242. ✦ (Popular; în superstiții; complementul indică farmece, blesteme) A dezlega. Cf. DL, DM, DEX. *Strică, mîndro, ce-ai făcut, Nu mă ținea om pierdut!* HODOȘ, P. P. 63.

— Prez. ind.: *stric,* pers. 6 și (învechit) *stric.*
— Lat. **extricare.**

STRICĂRE s. f. Acțiunea de a (se) strica și rezultatul ei.

1. Pierdere totală sau parțială a calităților, a funcționalității etc. unor obiecte, care devin necorespunzătoare sau neutilizabile, prin uzare sau prin acțiuni violente, degradare, deteriorare, (învechit) degradație, stricat[1] **(1)** (v. hrentuire, ponoseală, ponosire, uzare); faptul de a face să nu (mai) funcționeze normal unele aparate, instalații tehnice etc., defectare, deranjare, dereglare, (popular) vătămare. V. avariere. Cf. strica **(1)**. Cf. LB, DDRF. *Cel care să va dovedi în vină cu stricarea vreunul lucru,... să dea la cutie cîte taleri trei* (a. 1824). DOC. EC. 330, cf. LM. *Se trimeteau, cu multă stricare de ciubote, slujbașii de la curte pentru a-i aduce cu de-a sila.* IORGA, C. I. III, 169, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR.

2. (Învechit) Spargere **(II 6)**. Cf. strica **(2)**. *Ar voi să mănînce migdala, însă să sfiește de osteneala*

ce are să aibă cu stricarea coajei ei. BUZNEA, F. 6/24, cf. DDRF, DL, DM, DEX, DSR. ✦ Spargere **(III 5)**. Cf. DSR.

3. (Învechit și popular) Dărîmare; ruinare **(1)**. Cf. strica **(3)**. [Episcopul] *a fost așăzat la Turnul Severin, după a cui stricare s-a mutat aici.* GENILIE, G. 195/10, cf. BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DEX, DSR.

4. (Învechit și popular) Devastare (a unor teritorii, țări, așezări etc.); p. ext. pagubă **(1)**. Cf. strica **(4)**. *Tu însă nu vini dencoace de grămadă pre stricare.* PO 109/23. *Au fostu... începătura durerei și stricării țării noastre.* NECULCE, L. 132. *Să-i fie iertate toate răutățile... aprinderi, stricări de moșii, luări de orice averi.* ȘINCAI, HR. I, 299. *Fiarăle pămîntului vor fi... spre stricare mare* (a. 1799). GCR II, 164/26. *Povoiul vine cu larmă mare și cu stricare și curînd trece.* MAIOR, P. 100. *Nu viu să-ți fac stricare.* BĂRAC, A. 17, cf. POLIZU. *Ne așteaptă război, stricarea țerii, foc și sabie.* HASDEU, I. V. 62, cf. DL, DSR. *Păcurariul meu Drese glasul său: „Vină! vină mare! Nu-mi ești spre stricare".* POP., ap. GCR II, 329. ✦ Faptul de a produce stricăciuni **(2)**, de a face să se degradeze cultura, plantele etc.; distrugere. V. nimicire **(1)**, prăpădire **(1)**. *Stricarea recoltei din cauza ploilor.* DSR.

5. Degradare a materiilor organice (mai ales a alimentelor) sub acțiunea agenților externi, alterare, (popular) împuțire. V. acrire, descompunere, fermentare, înăcrire, putrezire, rîncezire. Cf. strica **(6)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR. ✦ Încărcare a aerului cu mirosuri grele, neplăcute, alterare, viciere, sau, p. ext., cu substanțe nocive, poluare. Cf. strica **(6)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

6. Tulburare a sănătății; îmbolnăvire, vătămare. V. deranjare. Cf. strica **(7)**. *Stricare stomahului... se pricinuiește din lăcomia mîncării.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 103/14. *Holera începe printr-o stricare de stomah.* CR (1832), 41²/28. *Cînd... cineva... cunoaște principurile asupra cărora sînt așezate stricările sau dezorganizațiile organelor noastre, poate zice că ține cheia științei medicale.* KRETZULESCU, A. III/14, cf. BIANU, D. S., DL, DM, DEX, DSR. ✦ (Învechit, rar) Degenerare. *Pricina... stricării soiurilor de vite este lipsa unei hrăni îmbelșugate.* I. IONESCU, C. 1/17. ✦ (Regional; în superstiții) Îmbolnăvire provocată de descîntece (Arefu — Curtea de Argeș). Cf. UDRESCU, GL. *Descîntec de stricare de oameni (de stricare de vite).* id. ib.

7. (Învechit) Distrugere; ucidere; p. ext. înfrîngere. Cf. strica **(8)**. *O stricare de bătălie nu putea face a-l pierde, pentru că acest nume nu era datoriu biruințelor.* IST. CAROL. XII, 73ᵛ/23. *Întru aceea s-au întîmplat bătaia de la Mohaciu, carea au fost stricarea ungurilor.* ȘINCAI, HR. II, 153, cf. VALIAN, V. *S-au împlinit proorocia Domnului... care au fost prorocit pentru... stricarea evreilor.* BĂRAC, ap. GCR II, 236/9. *A lucrat în toată viața pînă la moarte spre stricarea românilor.* BARIȚIU, P. A. III, 64. *După stricarea eteriștilor la Drăgășani și la Sculeni... țările noastre rămaseră în prada birbanților.* NEGRUZZI, S. I, 217, cf. DL. ✧ (Învechit, în sintagma) *Stricarea vieții* = ucidere. *Pedeapsa cea de moarte este oare folositoare...? ... Nu poate să fie nici o nevoie ca să nevoiască stricarea vieții a unui cetățean* (a. 1773). GCR II, 87/36.

8. Fig. Schimbare în rău a vremii; înrăutățire. Cf. strica **(9)**. *Niște fulgere mai tîrziu prevesti stricarea timpului.* PELIMON, I. 252/4, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR.

9. Pierdere a calității, a valorii; degradare, depreciere. V. decădere. Cf. strica **(10)**. *Oare să mai cunoaște vreo rămășiță după politiceasca lor stricare?* CR (1833), 273²/14. *Pacea de la Cainargi este izvorul primari din care iese nevindecată stricarea și începutul sfîrșirei împărăției osmane în Europa.* FM (1842), 43¹/35. *Se înșeală crezînd să stricarea unui film e o problemă atît de simplă.* CINEMA, 1969, nr. 7, 3. ✦ Abatere (intenționată) de la forma, înțelesul, natura etc. normală a limbii, a cuvintelor, a formelor lexicale; corupere, deformare; (învechit) stricăciune **(4)**. Cf. DSR.

10. Pierdere a moralității, a corectitudinii; decădere morală; corupție, decădere, depravare, desfrînare, pervertire, stricăciune **(5)**, viciere. Cf. strica **(11)**. *Cu neostenite a Dumnezeirii tocmeală a nevindecate patime, va dezlega stricare.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 165ᵛ/19. *Bolind cu inima pentru o stricare ca aceasta a creștinilor.* MINEIUL (1776), 145ᵛ/2. *Umblă... cu scopos de a îndrepta prin cuvinte către obște, greșalele și stricarea năravurilor.* AR (1829), 175/2. *El să fericească singur cu scîrba altuia, fără a o simți și stricarea fraților săi nu-l tulbură nicicum.* BUZNEA, F. 32/9. *Este mijlocul cel mai sigur al stricării noastre.* VASICI, M. II, 85/17, cf. DL. *Corupția (stricarea) sau precurmarea unui eh.* PANN, în CONTRIBUȚII, I, 54, cf. DM, DEX. *Tatăl său stricarea... [fiului] să o plătească pentru că a lui di datorie au fost ca încă în pruncie să-l fi certat... spre a nu cădе într-aceli răli năravuri.* POP. ap. GCR II, 359.

11. (Învechit; astăzi rar) Deranjare (a unor stări de lucruri, a unor procese, fenomene etc.). Cf. strica **(13)**. *Prea departe a mers lucrul și va aduce stricări ca oricare treceri peste măsură.* FM (1845), 350²/27. *Dacă... forța intervenientă ar fi prea puternică, ea... ar grăbi stricarea echilibrului vieții.* CONTA, O. F. 217, cf. DL, DM, DEX.

12. Fig. Rupere a legăturilor de prietenie, a bunelor relații cu cineva; ceartă. Cf. strica **(14)**. Cf. DL, DM, DEX.

13. (Învechit) Anulare; nesocotire **(2)** (a unei convenții, înțelegeri etc.). Cf. strica **(16)**. *Nu s-au îndestulat, nici s-au învățat cu acelea care le pătimise pentru stricarea păcii de tată-său făcută cu bulgarii.* ȘINCAI, HR. I, 132.

— Pl.: *stricări.*

— V. **strica.**

STRICÁT¹ s. n. Faptul de a (se) strica.

1. (Învechit; astăzi rar) Stricare **(1)**. Cf. strica **(1)**. *Fătul meu, Stricatul este lesne și dresul este greu.* ALECSANDRI, T. II, 71, cf. DDRF, CADE, DL, DM, DEX.

2. (Învechit, rar) Boală. Cf. strica **(7)**. *Îngerii ... răsțpiia stricatul de la dînsul.* DOSOFTEI, V. S. februarie 52ʳ/17, cf. id. ib. 57ʳ/8.

3. (Învechit, rar) Nesocotire **(2)**. Cf. strica **(16)**. *Oștile moschicști până atuncea mai nice au aflat bine de stricatul păcii.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 133/28.

— V. **strica.**

STRICÁT², -Ă adj. **1.** (Despre obiecte) Care și-a pierdut total sau parțial calitățile, funcționalitatea etc., devenind necorespunzător sau neutilizabil, prin uzare sau printr-o acțiune violentă, degradat, deteriorat (v. hîrbuit, hodorogit, hrentuit, învechit, paradit **1**, ponosit **1**, rablagit **1**, ros **1**, rupt² **4**, uzat); (despre sisteme tehnice) care nu (mai) funcționează normal, defect, defectat, deranjat, dereglat, (rar) detracat, smintit²; deteriorat. V. avariat. Cf. strica **(1)**. *I-i sulița frîntă, armele stricate.* DOSOFTEI, PS. 29/17. *Dar [sacii] fiind rău stricați,... cu anevoie să poate face din patru unu* (a. 1809). DOC. EC. 76, cf. LB. *Cel ce va încerca să dreagă o stricată rotilă a mașinii.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 89/1. *Volume mai mult sau mai puțin stricate ce stau aruncate într-o cămăruță a somptuosului palat mînăstiresc.* ODOBESCU, S. I, 339, cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Cealaltă... parte, trecătorii, din pricina caldarîmului stricat, o ocoleau.* ANGHEL, PR. 51. *Dregea ceasornice stricate ale cunoștințelor.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 303. *La căruță nu e stricat nimic.* AGÎRBI-

CEANU, A. 65. *Muncea din greu, neîncetat, ca o mașină stricată care se învîrtește singură.* REBREANU, I. 334, cf. RESMERIȚĂ, D. *Și-n orașul nostru ploaia cîntă, Cîntă ca un fonograf stricat.* MINULESCU, VERS. 196. *Copiii au pus în raft un ceas stricat.* CĂLINESCU, S. 45. *Toate obiectele stricate și zgomotoase care s-au găsit în sat... se află împrăștiate în cîmp.* BOGZA, C. O. 248, cf. STANCU, Ș. 346. *Toată ziua trăncănim ca niște mori stricate care macină vînt.* H. LOVINESCU, T. 256, cf. DL. *Stătea tolănit pe o canapea cu arcurile stricate.* T. POPOVICI, S. 37. *Se cuibări printre lăzile vechi, cotețele stricate și scaunele rupte.* id. ib. 46, cf. DM. *Am găsit drumul plin de căruțe și mașini distruse și răsturnate, de tunuri și mitraliere stricate.* V. ROM. octombrie 1964, 53, cf. DEX, ALRM SN I h 103. *Moară stricată,* se zice celui care vorbește mult și fără rost. Cf. ZANNE, P. III, 248. *Gura soacrei, moară stricată.* id. ib, IV, 609.

2. (Regional; despre coaja semințelor, a ouălor) Spart **(III 2)**. Cf. s t r i c a **(2)**. *Se întoarse iute cu migdale și cu alune stricate gata.* HOGAȘ, DR. II, 36. ✦ (Popular; despre uși, încuietori) Spart **(III 3)**. Cf. DSR.

3. (Învechit și popular; despre construcții) Dărîmat; părăginit **(1)**. Cf. s t r i c a **(3)**. *Că în curțile lor vei vedea... ferestrile sparte, ogrădzile stricate* (a. 1714). GCR II, 12/4. *Un oraș prădat și cu totul stricat.* MOLNAR, RET. 31/11. *Odăile acelea..., fiind stricate rău după socoteala ce s-au făcut merge cheltuială multă* (a. 1809). DOC. EC. 82, cf. LB, POLIZU, DDRF, RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX. *Păsărică, păsărea, Mută-ți cuibul de-acolea, C-oi veni-ntr-o sară bat, Ți-i găsi cuibul stricat.* ȘEZ. I, 12. *A doua zi dimineața s-a sculat băietul și, văzînd zidul stricat, s-o dus la tatu-so plîngînd.* ib. IV, 171.

4. (Învechit; despre teritorii) Devastat. Cf. s t r i c a **(4)**. *Să silea ca să alipească poruncile Porții toate; și era greu, că era țara stricată mai înainte vreme.* NECULCE, L. 206, cf. CADE.

5. (Despre materii organice, în special despre hrană) Care s-a degradat sub acțiunea agenților externi, alterat, (popular) împuțit. V. a c r i t, d e s c o m p u s, f e r m e n t a t, î n ă c r i t, p u t r e d **(1)**, p u t r e z i t, r î n c e d **1**, r î n c e z i t, s ă r b e z i t, s t ă t u t² **(1)**. Cf. s t r i c a **(6)**. *Au deschis aici în marginea Bucureștilor fabrică ca să lucreze bere din bucate stricate* (a. 1825). DOC. EC. 353. *Lipsa și prisosul hrănii otrăvește și bolnăvește pe om, ca și cea stricată.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 1/23, cf. POLIZU. *Germenele pagubei se află ascuns în mijlocul cîștigului ilicit întocmai ca viermele rozător în fructul stricat.* GHICA, C. E. I, 255. *Vacilor... să nu cumva să li se dea fîn muced sau paie stricate.* I. IONESCU, B. C. 22/15, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Apă aveau, noroi aveau, aveau și ghindă, dar era cam neagră și stricată.* GALACTION, O. A. II, 177. *Își aminti că în straiță e numai mălai din porumb stricat.* DAN, U. 296, cf. SCRIBAN, D. *Brînza e stricată.* BOGZA, A. Î. 76, cf. DL, DM. *Deasupra, plutea o duhoare stătută de ceapă stricată.* BARBU, G. 254, cf. DEX, CHEST. V/108, ALR II 5 717/260, 784, 812, 833, 836, ib. 6 088/29, 130, 279, 520, 769, ib. 6 149/260, 284, 682, ib. 6 153/64. *Decît bucate stricate, mai bine mațe sparte,* se zice cu privire la un om lacom la mîncare. ZANNE, P. III, 495. *Se duce ca vinul stricat, din bute în bute,* se zice despre un om nestatornic. id. ib. IV, 184. ✦ (Regional; despre vin) Falsificat (cu apă). Cf. ALR SN I h 238. ✦ (Despre aer) Încărcat cu mirosuri grele, neplăcute, a l t e r a t, v i c i a t (v. s t ă t u t² **2)** sau cu substanțe nocive, p o l u a t. *Un aer stricat... îl izbi d-odată în față.* PELIMON, I. 168/29. *Praful și aerul stricat ce-nvenințează și gura și plămînii.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 222. *Parfume amestecate încercau să risipească aerul cel stricat.* BARBU, PRINC. 144. ✧ F i g. *Atîtea... foi literare și politice... trăiesc într-o atmosferă stricată.* MAIORESCU, CRITICE, 77.

6. (Învechit și popular; despre ființe sau despre părți ale corpului lor) Bolnav; invalid, slăbit (de bătrînețe, de oboseală etc); s p e c. lepros; (despre organe, funcții organice ale ființelor sau, p. e x t., despre sănătate) care nu funcționează normal (v. d e r a n j a t). Cf. s t r i c a **(7)**. *Tîmpinară-l... dzece oameni stricați.* VARLAAM, C. 324. *O femeaie stricată de un ochi.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 97ʳ/9. *Omul era vîrtos cu putearea și stricat.* BIBLIA (1688), 268²/17. *Oamenii l-ar vedea că crie[r]ii lui sînt stricați și l-ar da în spital.* ȚICHINDEAL, F. 112/19. *Sănătatea sa cea stricată îl sili la 1800 a părăsi cîmpul războiului.* FM (1839), 217²/20. *Avînd din natura sa o sănătate stricată, a pierit de la sine sub greutatea relelor.* ARISTIA, PLUT. 87/6, cf. ȘĂINEANU². *Rămăsese c-un șold stricat, în lupta de la Toplița.* MIRONESCU, S. A. 124. *E un om... cu un ochi stricat, acoperit pe jumătate de albeață.* BOGZA, A. Î. 172, cf. DL, DM, FD I, 200, DEX, ALRM I/I h 192, TEAHA, C. N. 267, ZANNE, P. II, 266. ✧ (Substantivat) *Vine către el un strieat.* CORESI, TETR. 73. *Mulți flămînzi și stricați fură în zilele lui Elie proroc.* PO 7/21. *Îndoit răbda dureare stricatul.* VARLAAM, C. 325. *Nu să pot certa... stricații și beteagii.* PRAV. 129. *Casa lui Simon, stricatul.* N. TEST. (1648), 34ᵛ/1. *Află pre un stricat lepădat pre cale* (a. 1692). GCR I, 304/21. *Corsete, care vreun stricat la crieri le-au aflat.* FM (1843), 266²/10, cf. DDRF. ✧ F i g. *Nici ea nu-i pentru d-ta, nici d-ta pentru dînsa; ș-ar rămînea suflet stricat pe lume.* GANE, N. III, 37. *Bată-te, bădiță, bată, Inima mea cea stricată.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 262. ✦ F i g. Degenerat fizic. *Purtați niște haine sucite pe niște trupuri stricate în care mă îndoiesc că este inimă.* NEGRUZZI, S. I, 245. ✦ (Despre dinți) Cariat. *Omulef... cu gura largă, armată cu niște dinți mici, stricați.* FILIMON, O. I, 128. *E greu să te mai altoiești pe locul din care ai fost scos ca o măsea stricată.* VINEA, L. I, 322. *Într-o clipă îi văzu... dinții stricați.* T. POPOVICI, SE. 278. ✦ (Învechit; despre fete) Dezvirginat. *Toate bucatele lui să să dea fecioarei aceii stricate.* PRAV. 183, cf. VALIAN, V. ✦ (Popular, în superstiții; despre vaci de lapte) Căreia i s-a luat mana **(5)**, prin vrăji, descîntece. *Vaca stricată se oprește la poarta femeii ce li-a luat mana.* DAMÉ, T. 31, cf. CADE. *Dacă* [untul] *e alb și fără spor, vaca e stricată.* ȘEZ. VII, **98**. *Am fost de mi-a descîntat pentru întorsura vitelor stricate.* UDRESCU, GL.

7. (Despre limbă, cuvinte, forme lexicale etc.) Care se abate (intenționat) de la forma, înțelesul, natura etc. normală; care și-a pierdut integritatea, puritatea, c o r u p t; (despre cuvinte, pronunțare) care este reprodus greșit, incorect, d e n a t u r a t, s c h i m o n o s i t **(3)**, s c h i n g i u i t² **(2)**, s c ă l c i a t **(2)**, s t r o p ș i t **(4)**; deformat. Cf. s t r i c a **(10)**. *Locuitorii se servesc cu limba română care, deși stricată, însă e așa de asemine limbei italice.* LAURIAN, în MAG. IST. I, 46/11. *O cauză națională apărată cu o limbă stricată este, pe cîmpul literar, o cauză pierdută.* MAIORESCU, CRITICE, 31. *Îmi înșira păsurile lor, c-o adorabilă naivitate și-ntr-o românească fermecător de stricată.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 44. *Amestecînd cuvinte nemțești bune... cu vorbe românești stricate.* ARGHEZI, L. 253. *Într-o românească stricată, greu de reprodus, omul în dimie strigă.* BĂNULESCU, I. 71. *Numai unul dintre toate felurile de a vorbi românește este acceptabil, celelalte fiind graiuri stricate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 14/3, cf. DSR. ✧ (Adverbial; în legătură cu verbe ca „a vorbi", „a pronunța" etc.) *Acestea mi le-a spus... într-o românească, pe care el o vorbea fermecător de stricat.* VLAHUȚĂ, N. 108. *Să-nveție limba românească s-a chinuit neîncetat Și a ajuns, la urma urmei Ca s-o vorbească... prea stricat!* DEMETRESCU, O. 89. *Domnul strein... vorbea stricat românește.* REBREANU, I. 218. ✦ (Regional; despre culori) Șters² **(4)**. Cf. ALR SN IV h 218.

8. (Despre oameni sau despre colectivități umane) Care s-a schimbat în rău din punct de vedere moral sau care este lipsit de corectitudine, de moralitate, c o r u p t, d e c ă z u t, p e r v e r t i t, v i c i o s, (livresc) l i b e r t i n, (rar) d e ș ă n ț a t, (popular) d e ș u c h e a t, (învechit și regional) r u ș i n a t

(3), (învechit) demoralizat, spurcat **(3)**, (regional) teşmenit **(2)**; spec. (mai ales despre femei) care duce o viaţă desfrînată, lăsîndu-se dominat de patimi, pierdut **(2)**, (v. curvar, curvă, preacurvar, preacurvitor), depravat, desfrînat, destrăbălat, dezmăţat, imoral, (popular) parşiv **(2)**. Cf. strica **(11)**. *Noi sîntem aşa de stricaţi, încît ne îndoim a crede că această simplitate naturală poate să fie adevărată.* PLEŞOIANU, T. II, 76/13, cf. VALIAN, V. *Tinerii aceia stricaţi şi corupţi.* SION, P. 462. *Stînd aşa, începe să se analizeze pe sine: cît de stricat, cît de slab, cît de distrus e!* GHEREA, ST. CR. II, 330. *Unii pot fi stricaţi, alţii decăzuţi ... alţii nobili.* D. ZAMFIRESCU, I. 13, cf. ŞĂINEANU[2]. *Sînt lucrători buni, dar stricaţi şi mai ales foarte beţivi.* IORGA, C. I. I, 215. *Beţiv şi stricat, cum nu se mai pomeneşte în şapte sate.* REBREANU, I, 25, cf. RESMERIŢĂ, D. *E un biet bătrîn stricat.* M. I. CARAGIALE, C. 18, cf. CADE. *Îl iubea ca pe un copil stricat.* Ç. PETRESCU, Î. I, 95. *În ţara celor mai stricaţi oameni, faci rînduială.* VISSARION, B. 381, cf. SCRIBAN, D. *Atunci, femeie stricată ce eşti, şatra noastră n-ar mai fi avut nici o tărie.* STANCU, Ş. 17. *Altele au mai călcat şi pe-alături, fără să fie stricate.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 107, cf. DL, DM, DEX. *O societate stricată.* DSR, cf. ALR I 1 548/5, ZANNE, P. II, 77. ✧ (Substantivat) *Băiatul s-a făcut un stricat şi jumătate.* BACALBAŞA, S. A. I, 5. *Eşti un stricat şi-un bătăuş şi-un om de nimic.* REBREANU, I. 72. *Jur-împrejur la mese, toţi stricaţii, toate lichelele... stăteau ciorchină.* M. I. CARAGIALE, C. 141. *Păcat de el că-i un stricat!* ARGHEZI, L. 22. *Stricaţi în familie la noi n-au fost!* CĂLINESCU, O. I, 190. *Îl ocăra: Beţivule! Stricatule!* PAS, L. II, 65. *Copilul ajunse un stricat, fu dat afară din toate şcolile.* T. POPOVICI, S. 139. *S-a aciuat, stricata, în satul nostru.* BĂNULESCU, I. 16, cf. O. BÎRLEA, A. P. II, 348.

9. (Rar; despre fapte, acţiuni, procese în desfăşurare) Deranjat. Cf. strica **(13)**. *Voim... să stăvornicim armonia stricată a organelor.* FĂTU, D. 32/14. *O critică împotriva mersului stricat al acestei înstituţii, cu cît va fi mai obiectivă..., cu atît va avea mai multă greutate să-şi găsească o coloană la ziar.* CARAGIALE, O. V, 245.

10. (Despre relaţii de prietenie, de dragoste etc.) Care a fost întrerupt; desfăcut, rupt[2] **(3)**. Cf. strica **(14)**. *Se sfîrşi... cu prietenii stricate între duduci.* HOGAŞ, DR. II, 69, cf. DL, DM, DEX. ✧ Expr. (Învechit şi popular) **A fi stricat** (cu cineva) = a fi certat (cu cineva). *Tu cu toţii eşti stricat.* DONICI, F. 53, cf. CADE, A V 16.

11. (Învechit, rar; despre învoieli, convenţii etc.) Anulat. Cf. strica **(6)**. *Să fie o tocmală stricată* (a. 1646). GCR I, 120/16.

— Pl.: *stricaţi, -te.*

— V. **strica.**

STRICĂCIÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (În dicţionarele din trecut) Care se poate strica **(1)** uşor. Cf. LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE. ✧ Fig. *Tu mă slobozeşte cu pace acum din lumea aceasta şi din trupul acest stricăcios.* ANTIM, P. 124. ✦ (Învechit; despre obiecte) Fragil. *Aşa sînt eu, vas de lut strîcăcios, de ziditoriul meu din lut făcut.* MAIOR, R. 52, cf. LB.

2. (Învechit) Care este (uşor) alterabil. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V., POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG.

3. (Învechit; astăzi rar) Dăunător. *Dezrădăcinarea unor nebune ... neamului omenesc stricăcioasă obiceiauri.* ŢICHINDEAL, F. 223/9, cf. LB. *Rămăşiţa...* [aerului] *cea stricată şi stricăcioasă se răsuflă din trup, din creieri, prin urechi, ochi şi nas.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 194/23. *Mai pe urmă, neîngrijirea de educaţia pruncilor îşi are stricăcioasele sale urmări în viitorime.* FM (1839), 85[2]/11. *Cel soare..., ierburile stricăcioase le mai şi înveninează.* CONACHI, P. 280, cf. POLIZU. *Forma fără fond nu numai că nu aduce nici un folos, dar este de-a dreptul stricăcioasă.* MAIORESCU, CRITICE, 82, cf. DDRF, ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE. *Tu, creştin plin de lepra iubirii stricăcioase.* GALACTION, O. 171, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, DSR.

4. (Învechit) Efemer. *Viaţa cea stricăcioasă, cea nestricăcioasă au luat.* MINEIUL (1776), 87[v]/1.

— Pl.: *stricăcioşi, -oase.*

— **Strica** + suf. *-ăcios.*

STRICĂCIOŞÍE s. f. (Învechit, rar) Vătămare. *Vine acea stricăcioşie de la atîtarea nervilor.* FM (1839), 45[2]/4.

— Pl.: *stricăcioşii.*

— **Stricăcios** + suf. *-ie.*

STRICĂCIÚNE s. f. **1.** Faptul de a (se) strica **(1)**; (concretizat) ceea ce este stricat **(1)**, deteriorat, avarie, defecţiune, deteriorare, (învechit) stricătură **(1)**. *Iar cea din întîmplare stricăciune a lucrului încredinţat vatămă pre acel ce l-au dat.* PRAVILA (1814), 56/22. *Omul cel nemărginit este din firea lui mai aşezat spre stricăciune decît spre îndreptare.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XV/19. *Stau zătonite peste 50 care cu marfă, neputînd ca să treacă din pricina stricăciunii drumurilor* (a. 1838). DOC. EC. 708, cf. POLIZU. *Domnitorul a trămis acolo ca îspravnic, spre a drege... stricăciunea, împreună cu meşterii, pe boiarinul domniei sale.* ODOBESCU, S. II, 511, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Comandantul stătuse la îndoială dacă să-şi urmeze drumul sau să vie după noi, bănuind că avem vreo stricăciune la maşină.* BART, S. M. 20, cf. SCRIBAN, D. *Trase barca..., bușî în ea un pietroi... şi la urmă o împinse în apă... şi valurile să desăvîrşească stricăciunea ei.* TUDORAN, P. 141, cf. DL, DM. *Au sărit, cu mic cu mare, să dreagă stricăciunile.* BARBU, G. 372. *Intervenţii rapide pentru remedierea stricăciunilor reţelei.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 142. *Mişcările din 1821 au cauzat stricăciuni clădirilor.* G. BARBU, A. V. 147, cf. M. D. ENC., DEX. *Capra face stricăciuni scumpiei şi scumpia îşi răzbună cu pielea ei,* se zice despre relaţiile dintre stăpîni şi slugi. Cf. ZANNE, P. I, 395. ✦ (Învechit, rar) Alterare. Cf. VALIAN, V. *În groapă grîul este sustras de la acţiunea aerului, a căldurei şi a umezelei..., de la cauzele cari provoacă fermentaţiunea şi stricăciunea lui.* HASDEU, I. C. I, 224, cf. TDRG.

2. (De obicei în legătură cu verbul „a face") Distrugere de bunuri materiale; daună, pagubă **(1)**, (învechit şi popular) pricaz[1] **(1)**, vătămare, (învechit şi regional) smîntă **(2)**, sminteală **(2)**, (învechit) stricare **(4)**, stricătură **(2)**. V. pierdere **(II 1)**, prejudiciu **(2)**. *De va fi greşeala mare, cum s-ar dzice, de hicleşug şi de vătămare (stricăciune* MUNT.) *spre ţară..., atunce sveatnicul să va certa.* PRAV. 305, cf. ST. LEX. 164[v]/1. *Trecea Dunărea şi multe prăzi şi stricăciuni făcea.* N. COSTIN, L. 93. *Or crede leşii ş-or lăsa de n-or face stricăciune Moldovei.* NECULCE, L. 46. *Craiul leşesc şi fariul să sfătuiră împreună spre a* [cetăţii]... *stricăciune.* IST. CAROL. XII, 27[r]/20. *Ei fac stricăciuni la moşie şi la pădurea schitului* (a. 1813). BUL. COM. IST. III, 110, cf. LB. *Stricăciunile şi daunile unora şi altora să se uite.* ASACHI, S. L. II, 105. *A nu să pricinui vreun fel de stricăciune la sămănături.* REGUL. ORG. 132/19. *Toate satele şi cîmpiele se aşteptau la stricăciunea mare.* ARISTIA, PLUT. 358/19. *Urieşa stînc-atunce, toată puterea pierzînd, Nu mai face stricăciune, neclintită rămînd.* NEGRUZZI, S. I, 127. *Tătarii ne-au făcut mare stricăciune.* ALECSANDRI, T. II, 16. *Stricăciunea se făcuse şi vinovatul trebuia să plătească.* CREANGĂ, O. 206, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *O să-ţi plătesc orice stricăciune şi pagubă ţi-aş face în fînul dumitale.* HOGAŞ, DR. I, 212. *Valea..., cu toate că e mai mică, e mai mînioasă, face mai multe stricăciuni aproape în fiece an.* REBREANU, R. I, 74. *Noi le lăsăm lor stricăciunea începută, ca să nu mai avem*

pagube și aiurea. SADOVEANU, O. XVIII, 69. *Ghiulelele lor au făcut stricăciuni.* PAS, L. I, 264, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Arunca cu bolovani..., făcea numai stricăciuni.* O. BÎRLEA, A. P. II, 7.

3. (Învechit și popular) Vătămare; (concretizat) rană **(1)**; p. ext. boală; infirmitate. *S(ă) facă stricăciune la trupul omului* (a. 1652). GCR I, 160/9. *Iată au acoperit stricăciunea toată piialea trupului lui.* BIBLIA (1688), 78²/31. *Îl doare capul! La cap e stricăciunea.* DELAVRANCEA, O. II, 57. *S-a întors la gazda lui fără nici o stricăciune. S-a arătat viteaz.* SADOVEANU, O. X, 368. *Organe supuse stricăciunilor.* ARGHEZI, L. 260, cf. DL, MAT. DIALECT. I, 236. ✦ (Învechit; și în sintagma *stricăciune albă*) Lepră; p. gener. bubă. *Aciea să duse de spr-insul stricăciunea și să curăți.* CORESI, TETR. 73. *Stricăciunea iaste o boală rea pre trup și bube pre cap.* VARLAAM, C. 325. *Se va face în locul roșiu... stricăciune albă.* BIBLIA (1688), 78²/46, cf. DHLR II, 482. *Stricăciune, orbire, albeață și alte multe... boale au vindecat* (a. 1692). GCR I, 300/3. ✦ (Regional) Hernie. *Cînd omul ridică greutăți mari, i se lasă măruntaiele în jos... și atunci se zice că e bolnav de stricăciune.* ȘEZ. IV, 25. *Ouăle de broască plămădite în rachiuri sînt bune de stricăciune (hernie).* ib. XIII, 183, cf. ALRM I/I h 177/878.

4. Fig. Pierdere a calității, a valorii; prejudiciu moral; efect rău, dăunător, păgubitor. *Moartea acestuia a pricinuit multă pagubă și stricăciune țării ungurești.* VĂCĂRESCUL, IST. 256. *Robia și proprietatea cea mare trebuiră să producă în noua colonie stricăciunile lor.* BĂLCESCU, M. V. 6. *Dacă a produs stricăciune la integritatea... gubernului atenian sau nu,... fie o chestiune de cercetat.* ARISTIA, PLUT. 294/3. *Toate stricăciunile de la oraș vin.* VLASIU, A. P. 202, cf. DEX. ✧ Expr. (Învechit) **A(-i) fi de** (sau **spre**) **stricăciune (cuiva)** = a fi dăunător, a face rău (cuiva). *Libertatea aceea le va fi lor spre stricăciune.* ȚICHINDEAL, F. 490/5. *Și ție nu-ți este de stricăciune* [a învăța]. DRĂGHICI, R. 105/22, cf. VALIAN, V. *Oaia este lacomă la băut apă și apa multă îi este de stricăciune.* I. IONESCU, B. C. 28/14. ✦ Ceea ce este rău, nefolositor (într-o substanță, într-un lucru). *După ce se lămurește sîngele de stricăciunea lui în ficat..., se aduce cel lămurit inimii înapoi.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 372/22. ✧ Fig. *Pierzi toată stricăciunea cea împuțită a înșelăciunii.* MINEIUL (1776), 64ʳ/2. *Simțea că se duce... tot întunericul de pe mintea lui, toată stricăciunea ce se depusese în anii din urmă peste inima lui bună.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 22. *Aici e stricăciunea: cei ce ar voi să aibă susțin pe cei ce au.* CĂLINESCU, C. O. 86. ✦ Faptă rea, reprobabilă; p. ext. poznă **(2)**. *Ca niște oșteni păgîni ce era, tot stricăciuni făcea cu fel de fel de rîsuri și batgiocuri a fete fecioare.* NECULCE, L. 276. *Oare nu-nvățam noi, cînd eram mici, să fumăm, să bem, să jucăn cărți și cîte alte stricăciuni.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 242. *La Londra, unde plecase să învețe gimnastica..., s-a ținut de stricăciuni inocente.* I. BOTEZ, B. I. 42. ✦ (Rar) Defect (al cuiva). *Cei urîți află celor mai frumoși decît dînșii oarece pricini și stricăciuni.* ȚICHINDEAL, F. 145/15. *Am o stricăciune: fumez.* ARGHEZI, L. 106. ✦ (Învechit) Deformare. *Cu a lor blăstămăție, ctită tulburare și stricăciune să fie aducînd istoriei adevărate.* CANTEMIR, ap. GCR I, 359/32. ✦ (Învechit) Stricare **(9)**. *Neînțelegerea italianilor în vorbă cu românii o împută stricăciunii limbei române.* MAIOR, IST. 268/14.

5. Pierdere a moralității, a corectitudinii, stare de decădere morală a cuiva, corupție, decadență, desfrîu, destrăbălare, dezmăț, imoralitate, perdiție, pierzare **(3)**, viciu; decădere, depravare, desfrînare, pervertire, viciere, stricare **(10)**. *Vrăjitori ... fac vrăjile, pre voil(e) cealea ce vor întru stricăciunea oamenilor* (a. 1652). GCR I, 162/18. *Trei lucruri... mijlocesc stricăciunea omului.* ANTIM, ap. id. ib. II, 6/23. *Se abate de la darurile norocirii și ale fericirii lui la ticăloșia patimilor de stricăciune.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XVIII/8. *Toată ne-nțelepția, rătăcirea,... toată stricăciunea care învățăceii o beau prin educația lor cea părăsită.* FM (1841), 209²/22. *Se ștersese, ca prin descîntec, privelișteа deșănțată și vrednică de milă a nemerniciei și stricăciunii omenești.* HOGAȘ, DR. I, 262. *Năzuisem să aflu, într-o viață de stricăciune, uitarea.* M.I. CARAGIALE, C. 8. *Se considera o victimă a stricăciunii omenești.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 217. *Ce stricăciune, ce lipsă de creștere. Asta e noua generație!* CĂLINESCU, E. O. II, 77, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR. ✧ (Prin analogie) *Închipuirea noastră se umplea de toată măreția și stricăciunea vremurilor.* BLAGA, H. 121.

6. (Învechit) Moarte **(1)**; decădere. *Pieirea și stricăciunea împărăției* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 86/22. *Omul fiind supus nașterii și stricăciunii* (a. 1765). GCR II, 79/3. *Viața omului iaste supusă stricăciunii și perirei.* MAIOR, P. 22/.

7. (Învechit, rar) Nesocotire **(2)** a unor obiceiuri, datini. *De unde se trage stricăciunea obiceiului, tot de acolo se cuvine a se începe și îndreptarea lui.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXVIII/27.

— Pl.: *stricăciuni.*
— **Strica** + suf. *-ăciune.*

STRICĂLÍ vb. IV v. **strîcăni.**

STRICĂTÓARE s. f. v. **strecătoare.**

STRICĂTÓR, -OÁRE adj., s. m., s. f. **1.** Adj. Care provoacă sau poate să provoace stricăciuni. *Furul amu în ceaia ce nu iaste a lui face cum va, iară tîlhariul... e și pierzătoriu și stricătoriu.* CORESI, EV. 485, cf. ANON. CAR. *Cine au păzit Casa noastră și cîmpul de vremile grele cele stricătoare?* BUCAVNA, 32/28. *Îmbla ș-alte jivini stricătoare Ce întuneric iubind fug de soare.* BUDAI-DELEANU, Ț. 215, cf. LB. *Biserica din mijlocul curții au înfruntat puterea stricătoare a vremii.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 269, cf. ALEXI, W., CADE. *Mama se mira cu mîna la gură, tristă că are un copil stricător și buimac din fire.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 72, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Un lemn îmbrăcat în haine răle, să spărie păsările stricătoare recoltelor.* ȘEZ. IX, 151. ✧ (Substantivat; urmat de determinări) *Craiul hunilor, stricătoriul Europei, noaptea s-au omorît de mîna și cu cuțitul unei muieri.* ȘINCAI, HR. I, 84, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Au adus pre stricătorii țării* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 279/20. *Puse de tăie pe trădătorii Dumitru Chisaru și cu fiul său, ca niște vicleni de domnie și stricători de țeară.* BĂLCESCU, M. V. 228. ✦ (Învechit; despre oameni) Risipitor **(2)**. *S-au mărîtat... după un om ce s-au ales stricătoriu ș-au stricat... și b[a]nii omenești... ș-au căzut la-nchisoare.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 189ᵛ/2, cf. LB.

2. Adj. (Astăzi rar) Dăunător. *Le arată păharul cel amar cu carele beau stricătoriul venin al osîndirii lor.* MAIOR, P. 120/13. *Sînt sănătății foarte stricătoare* (a. 1808). IORGA, S. D. XII, 200. *El începea acum să simtă stricătoarea răceală a bătrînețelor.* PLEȘOIANU, T. II, 128/31. *Berea dintr-această berărie este acră și cu totul stricătoare sănătății* (a. 1838). DOC. EC. 716. *Să prefuim a lor mai mare sau mai mică influință stricătoare.* VASICI, M. II, 5/23. *Un medicament... devine stricător dacă se ia prea mult timp fără întrerupere.* CONTA, O. F. 217. *Erotismul... este partea slabă a poveștii, partea exagerată, falsă, neinteresantă, ieftină și stricătoare.* CINEMA, 1958, nr. 6, 18, cf. DL, DM, DEX.

3. Adj. (Învechit) Corupător. Cf. LB, VALIAN, V., POLIZU. *Pentru un negustor... literatura* [este] *o distracție stricătoare de moravuri.* GHEREA, ST. CR. III, 23, cf. DDRF, BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D, ENC., DEX. ✦ (Adesea substantivat; urmat de determinări) (Persoană) care schimbă în rău aspectul sau natura unui lucru, unei stări etc.; care deformează. *Un nume al lui... însemnează stricătoriul bucuriei.* ASACHI, L. 25¹/13. [Alecsandri] *a ridiculizat... pe stri-*

cătorii de limbă. IBRĂILEANU, SP. CR. 138. *Stricătorii de limbă năvăliseră... ca un potop.* VARLAAM — SADOVEANU, 187. *Rîsul lui... se dezlănțuie hohotitor pe socoteala stricătorilor de limbă.* IST. LIT. ROM. II, 447.

4. S. m. și f. (Popular; în superstiții) Ființă care pricinuiește rău cuiva prin descîntece sau vrăji. *La giumătate de cale i-a ieșit stricătorile, fărmăcătorile, de coarne-o ciuntit-o.* ȘEZ. VII, 94. *M-am întîlnit... Cu nouă strîcători, Cu nouă strîcătoare.* T. PAPAHAGI, M. 135, cf. UDRESCU, GL. *Am fost să-mi descînte pe întorsură asupra stricătoriului, care mi-a luat mana vacilor.* id. ib.

5. S. f. (Munt.) Șorț uzat. Cf. ȘĂINEANU². ✦ (Olt.) Țesătură de lînă în patru ițe. Cf. STOIAN, PĂST. 60.

— Pl.: *stricători, -oare.*
— **Strica** + suf. *-tor.*

STRICĂTÚRĂ s. f. **1.** (Învechit) Stricăciune **(1)**. *Sparsă căscioara de o parte... Și să dusă ep[is]copul poruncindu-i să tocmească stricătura.* DOSOFTEI, V. S. februarie 72r/9, cf. ANON. CAR., LB, BARCIANU, SCRIBAN, D.

2. (Învechit) Stricăciune **(2)**. *Nu veade perire* (p e r i r i c², *stricătură* D, p a g u b i l e H) *cînd veade înfălăpții murindu.* PSALT. 93. *Izbăvi ei de peririle* (p a g u b e l e CC²H, *stricăturile* D) *lor.* ib. 230.

3. (Regional) Vrajă (făcută cuiva) (Ciumeghiu — Salonta). Cf. ALR I 1 398/315.

4. (Prin Maram. și prin Transilv.) Petic de pămînt între două brazde rămas din greșeală nearat; (regional) greș. Cf. ALRM SN I h 24, A I 12, 22, 23.

— Pl.: *stricături.*
— **Strica** + suf. *-ătură.*

STRICĂȚEL, -EÁ, -ÍCĂ adj. (Adesea substantivat) **1.** Diminutiv al lui s t r i c a t² **(8)**; (cam) corupt. Cf. CADE, DL, DM, DEX.

2. (Popular; cu determinarea „de vărsat") Cu obrazul acoperit de mici cicatrice (în urma vărsatului negru). Cf. DR. II, 439, CADE, DL, DM, DEX. *Cîte puice am avut, Numai una mi-am lăsat, Stricățică de vărsat.* ȘEZ. I, 212, cf. TEODORESCU, P. P. 154. *Că mi-e badea fermecat; Dar cine l-a fermecat? Șapte fete dintr-un sat Ș-o nevastă cu bărbat, Stricățică de vărsat.* SEVASTOS, C. 45. *Stricățico di vărsat, Ț-o vinit bărbatu bat.* FOLC. MOLD. II, 337.

— Pl.: *stricățăi, -ele.* — Și: **stricățícă** adj.
— **Striçat** + suf. *-el.* — **Stricățică**: cu schimbare de suf.

STRICĂȚÉSCU, -EÁSCA s. m., s. f. art. (Familiar; prin nord-vestul Munt.) Persoană (tînără) căreia îi place viața ușoară. *Mare stricățescu este!* BUL. FIL. IV, 198. *Te-ai cam făcut un stricățescu, dragul mamii; ia mai dă-le focului de chefuri, că te-a luat lumea la ochi.* UDRESCU, GL.

— **Stricăți** + suf. *-escu.*

STRICĂȚÍ vb. IV. R e f l. (Prin nord-vestul Munt.; despre oameni) A se strica **(11)**. Cf. UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *stricățesc.*
— **Strica** + suf. *-ăți.*

STRICĂȚÍCĂ adj. v. **stricățel.**

STRICĂȚÍV, -Ă adj. (Învechit, rar) Dăunător. Cf. SFC IV, 95.

— Pl.: *stricățivi, -e.*
— **Stricat** + suf. *-iv.*

STRICHÍ vb. IV v. **strechea.**

STRICHOVEȚĂ s. f. (Regional) Loc apătos, mocirlos (pe care nu se pot construi case) (Scundu — Drăgășani). Cf. CHEST. II 251/73.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *strichovețe.*
— Etimologia necunoscută.

STRICNEÁ s. f. **1.** Cuțit cu o lamă specială sau (rar) cu mai multe lame, cu care se crestează, se taie sau se înțeapă pielea animalelor bolnave sau a oamenilor pentru a li se lua sînge; p. r e s t r. lama acestui cuțit. V. s m i c e a **(2 c)**. Cf. DDRF. *Boii și vacile zac... de boala de sînge (sîngeratul sau sîngerătură), cînd trebuie să li se ia sînge cu stricneaua.* DAMÉ, T. 30, cf. ȘĂINEANU², TDRG. *Chimiru-i lat de-o palmă domnească, de care atîrnau tot felul de bricege, de stricnele.* HOGAȘ, DR. II, 98. *Desfăcu pe rînd diferite răzători, lingurițe și stricnele nichelate.* C. PETRESCU, A. 484. *Suvacurile, stricnelele și celelalte alămuri animate de chimir risipiră fulgere în bătaia flăcărilor.* SADOVEANU, O. IX, 18, cf. SCRIBAN, D. *A tras apoi briceagul cu multe custuri și stricnele.* V. ROM. noiembrie 1960, 49, cf. DM, DEX, H I 62, VIII₂ 161, X 260, 465, XIV 310, 350, 436, CHEST. V/15, 16, 17, 19, 39, 49, 53, 54, 73, 74, 75, 94 supl., A V 14, 15, VI 19, 26. *Numai ciobanii ori vacarii și bouarii au cuțite cu stricnele pentru luat sînge de la vite, cînd se bolnăvesc.* ȘEZ. VIII, 88. ✦ (Învechit) Bisturiu. Cf. MANOLACHE DRĂGHICI, ap. CADE. *La aceasta folosește cataplasmele muietoare, spărgîndu-se beșica cu o stricneală.* CORNEA, E. I, 103/6.

2. (Prin Mold.) Unealtă de pescuit (asemănătoare cu undița). Cf. ANTIPA, P. 791, I. CR. I, 60.

— Pl.: *stricnele.* — Și: **stricneálă, stricneálă** (CADE), (învechit, rar) **strigneá** (GRECU, P. 333), (regional) **strigneáuă** (DIACONU, P. 35, STOIAN, PĂST. 52), **streceneá** (SCRIBAN, D.), **tricneă** (id. ib.) s. f.

— Sg. refăcut după **stricnele** (pl. lui **stricneală** < **strícni** + suf. *-eală*).

STRICNEÁLĂ s. f. v. **stricnea.**

STRICNÍ¹ vb. IV. T r a n z. **1.** (Învechit și regional; complementul indică animale sau oameni bolnavi ori părți ale corpului lor) A sîngera **(3)**. Cf. CIHAC, II, 373, DDRF, ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Eu rămîn unde sînt rînduit, la odăi, să stricnesc caii ori să-i curăț de aricească.* SADOVEANU, O. XIII, 761, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, CHEST. V 173/88, A VI 16, 19, 26. ✧ R e f l. p a s. *Oile dălăcindu-să, să pot tămădui apucîndu-să în pripă să se strîcnească.* MANOLACHE DRĂGHICI, ap. TDRG. *De vărsat, oaia „și strîgnește"... la o vină.* DIACONU, P. 35. (Despre formații anatomice) *Dacă să vor umfla prea tare ghindurile de forma migdalilor, se pot stricni.* CORNEA, E. I, 92/35. ✦ (Rar) A vaccina. Cf. SCRIBAN, D. ✦ (Rar; complementul indică plante) A altoi. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Rar; complementul indică pești) A spinteca sau a apăsa pentru a curăța sau pentru a scoate icrele. [Adusese] *iar chitici, pe care singură trebuia să-i stricnească cu multă migală, să-i spele.* HOGAȘ, DR. II, 90, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

3. (Regional; despre dureri fizice) A înjunghia; p. e x t. a furnica. Cf. CADE. *Mă strîcnește prin piept, prin picior.* Com. din ORAVIȚA, cf. ALR II/I h 41/29, îb. h 68/2, ALRT II 23.

4. F i g. A plesni cu biciul (pînă la sînge); a șfichiui **(1)**. *Hi, breazule, nu te lenevi, că te stricnesc cu șfichi de foc.* ALECSANDRI, T. 52, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Prez. ind.: *stricnesc.* — Și: (învechit și regional) **strícni**, (regional) **strecní** (SCRIBAN, D.), **strígni, tricní** (id. ib.) vb. IV.

— Din ucr. **стрiкнути.**

STRICNÍ² vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A striga **(1)**. [Dracii] *s-au și cărat într-o clipă, țipînd și stricnind de se cutremură pămîntul.* SBIERA, P. 12, cf. DL, DM, DEX.

— Prez. ind.: *stricnesc.*
— Contaminare între **striga** și **răcni.**

STRICNÍNĂ s. f. Substanță foarte toxică extrasă din semințele unei plante tropicale *(Strychnos nux vomica)* și întrebuințată în medicină ca tonic (cardiac și respirator) și în agricultură pentru stîrpirea animalelor mici, vătămătoare, culturilor. Cf. ANTONESCU, D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], BIANU, D. S. *Celor grăbiți să plece, le recomand strichnina.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 191, cf. RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 229, CADE. *Într-o zi a prezentat lupoaicei o îmbucătură dulce în care era ascuns un hap de stricnină.* SADOVEANU, O. XI, 253, cf. SCRIBAN, D. *I se administrează stricnină cu nemiluita.* VINEA, L. II, 196, cf. LTR[2], BELEA, P. A. 151, DL, DM, DN[2], ABC SĂN. 339. *Au fost găsite capcanele cu pedală ruginite ori rupte,... și stricnina încuiată cine știe unde.* VÎN. PESC. octombrie 1964, 15. *Lucrătorul sanitar a pregătit imediat o soluție ce conținea stricnină.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX.
— Scris și: *strichnină.*
— Din fr. **strychnine,** germ. **Strychnin.**

STRICNÍRE s. f. Acțiunea de a s t r i c n i[1] **(1)** și rezultatul ei. Cf. s t r i c n i[1] **(1).** *Unii din doctori orînduiesc stricnirea pericardiului.* CORNEA, E. I, 156/32, cf. DDRF.
— Pl.: *stricniri.*
— V. **stricni[1].**

STRICNITÚRĂ s. f. (Regional) **1.** Crestătură, înțepătură, tăietură făcută cu stricneaua **(1).** *Cu țepi, cu săgeți, cu vărsături, cu st*[r]*icnituri.* HODOȘ, ap. TDRG, cf. CADE, CHEST. V/41.
2. (Popular) Junghi. Cf. HEM 408, CADE. *Toate pociturile, Toate stricniturile.* GR. S. VI, 158, cf. H XVII 161, 271, com. MARIAN, com. din SASCA MONTANĂ — MOLDOVA NOUĂ. *Așa dede o stricnitură.* ALR II/I MN 37, 2 206/29.
— Pl.: *stricnituri.* — Și: **strienitúră** s. f.
— **Stricni[1]** + suf. *-itură.*

STRICOLÍCI s. m. v. **pricolici.**

STRICORÁ vb. I v. **strecura.**

STRICORÁT, -Ă adj. v. **strecurat[1].**

STRICT, -Ă adj. **1.** Care trebuie, impune să fie ori este respectat întocmai, care nu admite abateri (de la normele stabilite), a s p r u, r i g u r o s **(1),** s e v e r **(1),** s t r a ș n i c **(2);** care se conformează, care este întocmai (unui model, unei reguli, unei situații, realități etc.), e x a c t, p r e c i s **(1),** r i g u r o s **(2).** *Să se îngrijească mai ales cu stricta păzire acestei legi, neînvoind nimărui întru nimic călcarea ei* (a. 1817). URICARIUL, IV, 309/23. *Eficacitatea legilor atîrnă de stricta lor punere în lucrare.* KOGĂLNICEANU, S. A. 207, cf. NEGULICI, STAMATI, D., CALENDAR (1860), 79, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Tot ce am avansat pînă aici se află în strictă armonie cu principiul general al adaptațiunii.* CONTA, O. F. 252. *Cele mai stricte regulamente de etichetă.* ODOBESCU, ap. DDRF. *Eticheta strictă e o convenție socială menită să acopere lipsa totală de sentimente.* BACALBAȘA, S. A. I, 129, cf. BARCIANU, GRECESCU, FL. 383, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Călugării... aveau o organizare foarte strictă și austeră.* PÂRVAN, G. 162. *Supusă unui regim calvin de o strictă supraveghere,* IORGA, P. A. II, 193. *Ce poate face... legea fie ea cea mai strictă, împotriva reînvierii războiului?* TITULESCU, D. 299, cf. 712, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îndeplini cu strictă meticulozitate ritualul dintotdeauna.* Ç. PETRESCU, D. P. I, 160. *Știa în tatăl său un om deosebit — întîi printr-o strictă corectitudine.* SADOVEANU, O. IX, 138, cf. SCRIBAN, D. *Rămîne neîncetat sub cenzura respectului strict pentru adevăr.* VIANU, A. P. 67. *Ființele curg după o strictă geometrie.* CĂLINESCU, O. II, 60, cf. DL, DM. *Ion Budai Deleanu nu intră în schema strictă a unei formule.* IST. LIT. ROM. II, 87. *Aplicarea strictă a acestor măsuri profilactice a dus la lichidarea turbării într-o serie de țări.* ABC SĂN. 366. *Stăteam... trei luni în repaos strict.* FLACĂRA, 1969, nr. 2, 30, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Puterea... de a concepe idei este determinată și strict limitată de gradul de perfecțiune a creierului.* CONTA, O. F. 410, cf. CADE. *Aceasta este, juridic vorbind, strict exact.* TITULESCU, D. 215. *Datoria trebuia să și-o îndeplinească strict.* SADOVEANU, O. XV, 11, cf. SCRIBAN, D. *Prima cronică românească... învederează preocuparea pentru adevărul strict istoric.* IST. LIT. ROM. II, 22. *Strict autentice... amănuntele colorează narațiunea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 9/1. *Toată concentrarea sa părea că nu are drept scop decît ca el să se plimbe strict pe același spațiu.* BREBAN, A. 190. ✦ (Rar; despre oameni) Sever **(1).** *Era un om scrupulos, foarte strict, care lua parcă asupra lui și greșelile colegilor.* AGÎRBICEANU, S. 142. ✦ (Rar) Exclusivist. *Această afirmație e puțin cam prea strictă.* RALEA, S. T. III, 70.

2. Care reprezintă cea mai mică cantitate, valoare, intensitate etc. permisă, cerută, indispensabilă etc. V. m i n i m u m **(2).** *Oamenii care scriu greu, scriu strictul necesar.* IBRĂILEANU, S. 229. *L-a pornit cu sila Să ia trenul numai pînă la Chitila Și să stea acolo tocmai timpul strict, Ca să-i poată prinde în flagrant delict.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 205. *N-a avut timpul material strict necesar ca să se gîndească.* COCEA, S. II, 163. *În odăile locuite de el... erau cărți, un pat oarecare și strictul necesar de mobile.* TEODOREANU, M. II, 321. *După ce și-a însușit învățătura cărții și elementele stricte de cultură a devenit un scriitor.* SADOVEANU, O. XX, 102, cf. XIX, 435. *Strictul necesar crește mîncînd, ca și pofta.* VINEA, L. I, 131, cf. FD III, 197. *Narațiunea însăși este, de obicei, limitată la strictul necesar.* L. ROM. 1965, 569, cf. DSR. ✧ *Sensul* (sau *înțelesul*) *strict* (al unui cuvînt) = sensul (unui cuvînt) care are cea mai mică extensiune; p. e x t. sensul propriu (al unui cuvînt). *Păstra în el destulă luciditate ca să dea cuvîntului... numai sensul lui strict.* SADOVEANU, O. XII, 534. *Înțelegea și aprecia arta în sensul strict al cuvîntului.* id. ib. XX, 29. ✧ (Adverbial) *Nu ne vom aminti din acest trecut decît ceea ce este strict necesar ca să pregătim viitorul.* în PLR II, 189. *Îndelunga obicinuință cu mașina ținea treze reflexele și deprinderile strict necesare.* CAMIL PETRESCU, P. 120.

3. Care interesează, privește, caracterizează exclusiv pe cineva sau ceva; care este limitat (sau circumscris) exclusiv la cineva sau la ceva. Cf. STAMATI, D., PROT. — POP., N. D. *Ne vom mărgini în cercul strict al obiectului în sine.* HASDEU, I. C. I, 111, cf. CADE, SCRIBAN, D. ✧ (Adverbial) *Nu înțeleg amestecul dumneavoastră în afacerile mele strict personale.* COCEA, S. I, 192. *Examinase... faptul din punct de vedere strict juridic și ceruse achitarea.* TEODOREANU, M. III, 156. *Nu interesul public îl mîna, ci interesul lui strict personal.* SADOVEANU, O. XIX, 391. *Stilul este strict individual.* IORDAN, STIL. 11. *Cîteva sate specializate în această industrie strict țărănească.* ARGHEZI, B. 104. *Interesul lor e însă de ordin strict documentar.* V. ROM. martie 1970, 111.

4. (Rar) Sobru **(2).** *Masă și scaune negre de stejar, pereții fără alte podoabe... Totul strict, colțuros, sever.* C. PETRESCU, A. R. 86.
— Pl.: *stricți, -te.*
— Din fr. **strict,** lat. **strictus.**

STRICTAMÉNTE adv. (Învechit, rar) Exclusiv. *Trece peste cadrul strictamente istoric.* HASDEU, I. C. I, 149.
— Din fr. **strictement.**

STRICTÉȚĂ s. f. v. **strictețe.**

STRICTÉȚE s. f. (Adesea precedat de prep. „cu") Însușirea, caracterul a ceea ce este sau trebuie să fie respectat, aplicat etc. cu cea mai mare rigoare; comportare, atitudine etc. strictă, riguroasă față de cineva sau de ceva; asprime, intransigență, rigoare **(1)**, rigurozitate, severitate **(1)**, strășnicie, (învechit) strășnicire, (învechit, rar) strictitate. V. constrîngere. Cf. STAMATI,[1] D. *Proporțiunea între bani și credite... depinde de încrederea în guvern și în stabilitatea legilor, de executarea lor cu strictețe.* GHICA, C. E. I, 100. *Strictețea contribuțiunilor fiscale.* HASDEU, I. V. 31. *Cine vrea... să judece trebile publice, trebuie să le deosebească cu toată strictețea.* MAIORESCU, D. I, 543. *Trebuie să-și drămuiască atenția cu cea mai mare strictețe.* CARAGIALE, O. I, 208, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Dacă principiile morale ar fi aplicate cu strictețe, atitudinile sufletești ar fi limitate.* LOVINESCU, C. VII, 48. *Cei care vor izbuti să înlăture abuzul și arbitrarul, instituind strictețea legii, își vor dura monument.* SADOVEANU, O. XX, 166, cf. SCRIBAN, D. *Clasicismul deosebea cu strictețe între frumusețea „regulată" și cea „neregulată".* VIANU, S. 149. *Acest soi de discuții erau interzise cu strictețe.* STANCU, R. A. I, 344. *Morfina și derivații săi nu se eliberează din farmacii decît cu mare strictețe.* BELEA, P. A. 151, cf. DL, DM. *Aceasta nu se datorește unei clase sociale, ci formării unei tradiții a scrisului, tradiție respectată cu strictețe mai mare sau mai mică în funcție de cultura celui care scrie.* COTEANU, R. L. 37. *Tratamentul cu băi în stațiune trebuie să urmeze cu strictețe prescripția medicală.* ABC SĂN. 76. *Nu urmam chiar cu strictețe directivele ce-mi erau trasate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 32, 19/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Și: (învechit) **strictéță** s. f.

— **Strict** + suf. *-ețe.*

STRICTITÁTE s. f. (Învechit, rar) Strictețe. Cf. PROT. — POP., N. D., ALEXI, W.

— **Strict** + suf. *-itate.*

STRICTURÁ vb. I. Tranz. (Tehn.; complementul indică țevi, conducte, tuburi) A micșora secțiunea transversală pe o anumită porțiune din lungime. Cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *strícturez.*

— V. **strictură.**

STRICTURÁRE s. f. (Tehn.) Acțiunea de a strictura și rezultatul ei. Cf. LTR[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strícturări.*

— V. **strictura.**

STRICTÚRĂ s. f. (Med.) Strîmtare a unor canale din organism, datorită unei leziuni inflamatorii, unei cicatrice etc.; (concretizat) loc strîmtat, porțiune strîmtată a unor astfel de canale. Cf. POLIZU, BIANU, D. S., LTR[2], DL, DM, DN[3]. *Cei care supraviețuiesc vor prezenta stricturi ale esofagului.* ABC SĂN. 338, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stricturi.*

— Din germ. **Striktur,** fr. **stricture,** lat. **strictura.**

STRICȚIÚNE s. f. (Fiz.) Micșorare a dimensiunilor unui corp; contractare, contracție. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], DSR. ✦ Scădere a grosimii unui corp de formă alungită; subțiere, constricțiune. Cf. M. D. ENC., DN[3], DSR.

— Pronunțat: *-ți-u-.* — Pl.: *strícțiuni.*

— Din fr. **striction.**

STRICULÍCI s. m. v. **pricolici.**

STRICURÁ vb. I. v. **strecura.**

STRICURÁT, -Ă adj. v. **strecurat[2].**

STRICURĂTOÁRE s. f. v. **strecurătoare.**

STRÍDE s. f. v. **strede.**

STRÍDEA s. f. v. **stridie.**

STRIDÉNT, -Ă adj. **1.** (Despre sunete, voce etc.) Care produce o senzație auditivă vie, penetrantă și lipsită de armonie, impresionînd neplăcut auzul. V. ascuțit, discordant, disonant, distonant, nearmonios, țipător. *Cu cît au fost oamenii mai barbari și mai sălbatici, cu atîta vocea sau cîntarea lor... a fost... mai stridentă, mai disonantă.* HELIADE, O. II, 370. *Ea începu să cînte; dar astădată cîntecul ei era înfricoșat, strident, era cîntecul disperării.* GANE, N. I, 123. *Instrumentul... nu mai poate da decît sunete stridente, decît distonuri lamentabile.* MACEDONSKI, O. IV, 130, cf. BARCIANU. *Fanfara repeta aceleași note stridente ce însoțesc toasturile.* D. ZAMFIRESCU, R. 192, cf. ALEXI, W., IORGA, P. A. II, 153. *Proteste în graiul lui strident de cîte ori avea prilejul să-și arate părerile.* ANGHEL, PR. 94. *Începură să se audă, de ici și de colo, țipetele stridente ale grăsunilor înjunghiați.* AGÎRBICEANU, S. 168, cf. RESMERIȚĂ, D., ARDELEANU, U. D. 161, CADE. *Mașina... se apropie în goană, cu gemete stridente de sirenă.* REBREANU, R. II, 31, cf. C. PETRESCU, C. V. 20. *Un fluierat strident vestește sosirea unui comandant superior.* BRĂESCU, O. A. I, 173. *Mulțimea, atrasă de țipătul strident, se repezea buluc, într-o singură direcție.* COCEA, S. II, 156, cf. SCRIBAN, D. *Strigătele lor, stridente ori răgușite, spun o desperare care nu e niciodată ultima, cu tot accentul ei de deznodămînt fatal.* RALEA, S. T. I, 262. *Izbucni un lătrat strident, furios, de cîine.* CAMIL PETRESCU, N. 108, cf. BOGZA, C. O. 129. *Văzduhul se umplu deodată de răcnete stridente.* VINEA, L. I, 20, cf. DL. *Îl izbi un alt zgomot, spart, strident.* T. POPOVICI, SE. 191, cf. DM, V. ROM. ianuarie 1965, 63. *O fetiță începu să cînte un cîntec pueril, absurd, cu o voce stridentă.* CINEMA, 1968, nr. 5, 21. *Avea un glas strident, eminamente nemuzical.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 13/1. *Izbucni... cu vocea sa țipată, stridentă.* BREBAN, A. 92, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Vijelia cea stridentă se prefăcea în mînie bubuitoare.* GALACTION, O. A. I, 241. ✧ (Adverbial) *Auzi întrebarea, strident, ca un cuțit ce cade pe o sticlă și o sparge.* REBREANU, P. S. 307. *Din satul pe care îl lăsam devale, biruia, strident,... scîrțîitul cumpenelor de la fîntîni.* GALACTION, O. 101. *O sonerie chema strident, metalic și continuu.* C. PETRESCU, Î. II, 158. *A anunțat strident în ușa unei cafenele căderea nu știu cărui petec de pămînt din jurul Verdunului.* COCEA, S. II, 495, cf. RALEA, S. T. I, 265, IST. LIT. ROM. II, 530. *Noi știm că asta e o minciună grosolană, strident de grosolană.* BOGZA, A. Î. 564. *Rîd mai strident. Mă fac mai sinistru.* VULPESCU, P. 60. *În liniștea încăperii telefonul sună strident.* FLACĂRA, 1969, nr. 1, 26. *Aceste referiri sună fals și strident într-o lume care nu poate să mai creadă nici pe departe în acele mituri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 27/1. (Fig.) *Gerul mai slăbise, dar tot mai stăpînea un frig strașnic și zăpada cînta iar strident.* AGÎRBICEANU, S. 185. *Geamurile ferestrelor țipau strident sfărîmîndu-se.* REBREANU, R. II, 198.

2. (Despre culori) Care impresionează neplăcut vederea prin tonurile prea puternice, contrastante cu celelalte din jur; (despre obiecte) care are astfel de culori; intens, izbitor, țipător, violent, (rar) strigător **(1)**. *O colectivitate de văpseli stridente.* KLOPȘTOCK, F. 271, cf. DL, DM. *Stridentele ghirlande de hîrtie, viu colorate.* CINEMA, 1968, nr. 7, 23. *Într-o margine, destul de departe... sînt rînduite corturi galbene, noi, ca un decor strident.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, 89, 2/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Colorat strident cum era, părea un personaj dintr-o suită împărătească.* AGÎRBICEANU, S. 19.

3. Fig. Care produce o impresie neplăcută prin depășirea firescului, a obișnuitului etc.; care iese în evidență în mod supărător. V. șocant. *Vedea icoana Bucureștiului copleșit de lux, strident și trivial.*

TEODOREANU, M. II, 21. *Îmi ceteau... poezii așa de palide urmate îndată de articole așa de stridente.* SADOVEANU, E. 105. *Rimele... sînt citeodată paradoxale și stridente.* CĂLINESCU, C. O. 53. *Romantismul... n-a resimțit nevoia unor formule stridente.* IST. LIT. ROM. II, 254. *Mii de păsări de pradă... se rotesc pe deasupra în zbor, dînd strigătelor creste o înfățișare și mai înfiorătoare.* BOGZA, C. O. 195.

— Pl.: *stridenți, -te.*
— Din it. **stridente**, fr. **strident.**

STRIDÉNȚĂ s. f. 1. Însușirea de a fi strident (1) sau de a emite sunete stridente; sunet strident. V. discordanță, disonanță, distonanță. *Elementul emotiv se exprima prin stridența fluierului rustic.* LOVINESCU, C. VIII, 114. *Înfricoșat de stridența soneriei, era să fug.* ARGHEZI, L. 325, cf. RALEA, S. T. II, 295. *Departe de stridența sirenelor și lătratul motoarelor.* BENIUC, C. P. 85. *Erau încurcați căci simțeau golul umflat al frazelor, stridența supărătoare a țipetelor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 218, cf. DL. *Intrarea lui... dezvălui o nouă avalanșă de urale, dar stridența lor părea să spună că musafirii se bucură mai mult de ocazia care le dădea de băut.* T. POPOVICI, SE. 111, cf. DM, DN². *O intensitate sonoră... cu stridențe.* CONTEMP. 1966, nr. 1 005, 6/3. *Timbrul ei avea o stridență caldă, dureroasă.* BREBAN, A. 391, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Caracteristică a unei culori de a impresiona neplăcut vederea prin tonurile prea puternice, contrastînd intens cu celelalte din jur; calitate a unor lucruri de a fi astfel colorate. V. violență. *Frumusețile bucolice ale cîmpiilor... se fixează colorate pînă la stridență.* LOVINESCU, S. I, 7. *Sînt scoase pur și simplu din cadru culorile de o anumită stridență.* CINEMA, 1969, nr. 6, 4. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Ieșirăm în răcoarea nopții cu stridențe de lumini.* I. BOTEZ, B. I, 235.

3. Fig. Ceea ce produce o impresie neplăcută prin lipsă de armonie sau de firesc; ceea ce iese în evidență în mod supărător. *Nu înțeleg cum un om nuanțat și sensibil poate căuta promiscuitatea circiumei, participînd la ritualul ei primitiv și la stridențele ei periferice!* TEODOREANU, M. U. 132. *Plaja — mai izolată de stridența unor clădiri prea nouă — are ceva amical.* SADOVEANU, O. IX, 281. *Nu era nici stînjenită, nici speriată și nu căzuse în stridențele parvenitismului.* CĂLINESCU, S. 142. *Unde și unde se văd case europene ca o stridență și ca o jignire a acestei îndepărtate lumi.* V. ROM. octombrie 1955, 131. *Forma muzical lucrată se împiedica în stridențe neologiste.* IST. LIT. ROM. II, 761. *Momentele tragice ale existenței sale sînt redate într-o compoziție fără stridențe retorice.* T iulie 1964, 73. *Ne exprimăm dezolarea în fața schematismului, vulgarității, stridenței unor încercări... cinematografice.* CINEMA, 1968, nr. 10, 12. *Peisajul are... o unitate armonică, opusă atît monotoniei cît și stridenței.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. *Inexplicabile precipitări ale ritmului, o anume stridență dau personajului o notă antipatică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 25/1. *În ciuda stridențelor lexicale, remarcabilă este analogia dintre trăirea elegiacă și natura pustiită de toamnă.* ib., 1980, nr. 21, 10/2.

— Pl.: *stridențe.*
— Din fr. **stridence.**

STRIDIÁR s. m. 1. (În dicționarele din trecut) Negustor de stridii. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Ornit.; rar) Scoicar *(Haematopus ostralegus).* Cf. CONV. LIT. XXIII, 345, BARCIANU, BĂCESCU, PĂS. 159.

— Pronunțat: *-di-ar.* — Pl.: *stridiari.*
— **Stridie** + suf. *-ar.*

STRÍDIE[1] s. f. Specie de moluscă lamelibranhiată comestibilă, cu una din valve mai mică, plană și mai subțire, cu cealaltă mai mare, concavă și groasă, care trăiește în mările calde și temperate; (rar) scoică de mare (v. scoică I 1) *(Ostrea edulis).* *Carte întru care să scriu mîncările de peaște i raci, stridii, melci.* MÎNCĂRILE, 1/2. *Să iei stridiile după ce le vei spăla bine să le pui pe grătar să le frigi.* ib., ap. GCR II, 43/22. *Locuitorii dintr-aceste ostroave... se hrănesc cu pești micșori, cu culbeci, midii, stridii și cu altele ce pot găsi.* AMFILOHIE, G. 163/24, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Acest al doilea neam de hrană coprinde peștele, racii, scoicile, midiile, stridiile.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 25/14, cf. PLEȘOIANU, T. I, 231/15. *Mergea la țărmurile mării de căuta ceva stridii pentru mîncare.* DRĂGHICI, R. 149/4, cf. BUZNEA, P. V. 64/17, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Pentru... stridii, midii etc., pentru celelalte, am putea dobîndi o esportațiune mult mai mare.* GHICA, C. E. III, 68. *Ostreicultura, așa se numește înmulțirea scoicilor-de-mare (stridiilor).* I. IONESCU, M. 93, cf. FONTBRIANT, D., CIHAC, II, 704. *El cel dintîi în oraș știa cînd sosesc stridiile.* GANE, N. III, 162. *Avem stridii, brînzeturi proaspete.* CARAGIALE, O. III, 155. *Bătrînul adusese stridii.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 125, cf. CONV. LIT. XXIII, 345, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Se făceau... negustori de blănuri, de stridii.* IORGA, C. I. I, 67, cf. BIANU, D. S., TDRG, RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 229, CADE. *Îl văzu, în sfîrșit, că înghiți și cea din urmă stridie cum ar sorbi o lingură de jîntiță.* MIRONESCU, S. 195. *Uneori stridii proaspete, alteori brînzeturi picante.* TEODOREANU, M. III, 69, cf. ENC. AGR. IV, 329, SCRIBAN, D. *Toți i-au lăsat cîte ceva, halvaua și stridiile, porcul și fazanul.* ARGHEZI, B. 17. *Mi se pare că sorb o stridie vie.* CĂLINESCU, L. L. 143. *Am mîncat niște stridii grozave.* H. LOVINESCU, C. S. 61. *Cîțiva pescari adunau stridii.* TUDORAN, P. 490, cf. LTR², DL, M. D. ENC., DEX, H II 221. ✦ (Prin confuzie) Scoică de perle de mare *(Meleagrina margaritifera). Acolo s-ascund Neprețuite stridii ce au mărgăritare.* IOSIF, V. 170. *Au fost instalate... faimoasele cresc̆ătorii de stridii pentru producerea de perle în proporții industriale.* CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 8/2.

— Accentuat și: *stridie.* CIHAC, II, 704. — Pl.: *stridii.*
— Și: (învechit, rar) **strídea** s. f. LB.
— Din ngr. στρείδι.

STRÍDIE[2] s. f. v. **strede.**

STRIDIÍ[1] vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică zerul) A separa de unt (prin stoarcerea acestuia) (Jorăști — Tecuci). Cf. I. CR. III, 377.

— Prez. ind.: *stridesc.*
— Cf. strede.

STRIDIÍ[2] vb. IV v. **strădui.**

STRIDILITÓR subst. v. **selidiritor.**

STRIDÓR subst. (Med.) Zgomot șuierător al respirației, specific în cazuri de spasm sau de obstrucție a laringelui. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Din lat. **stridor**, fr. **stridor.**

STRIDULÁNT, -Ă adj. (Despre insecte sau organe ale acestora) Care produce un zgomot strident, caracteristic. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stridulanți, -te.*
— Din fr. **strídulant.**

STRIDULÁȚIE s. f. (Franțuzism rar) Zgomot strident pe care îl produc unele insecte. *Un miliard de greieri izbucniră în odăie, contopindu-și stridulațiile într-un zornăit asurzitor.* TEODOREANU, M. II, 299.

— Pl.: *stridulații.*
— Din fr. **stridulation.**

STRIEC s. n. v. **știec.**

STRIEDELÍ vb. IV v. **sîredeli.**

STRIÉN, -Ă adj. v. **străin.**

STRIENÁ vb. I. v. **străina.**

STRIÉRE s. f. Acțiunea de a s t r i a și rezultatul ei. Cf. LTR², SFC IV, 320.
— Pronunțat: *stri-e-*. — Pl.: *strieri*.
— V. **stria.**

STRIGÁ vb. I. **1.** I n t r a n z. (Despre oameni) A scoate țipete puternice (pentru a îndemna la o acțiune sau pentru a opri o acțiune ori de durere, de spaimă, de mînie etc.); a răcni[1] **(2)**, a țipa, a urla, a zbiera, (regional) a strîcni[2]. *Și strigîndu ei și lepădîndu-și veșmentele, pulbere vărsîndu spre văzduhu.* COD. VOR.[2] 22[r]/8, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 193. *Și uitîndu-să împărat(ul), auziia pe copil strigînd* (a. 1784). GCR II, 136/25, cf. KLEIN, D., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, I, 266. *În zadar striga-mpăratul ca și leul în turbare.* EMINESCU, O. I, 148. *Sfînta Miercuri a strigat o dată cu glas puternic și pe loc s-au adunat toate jivinile.* CREANGĂ, P. 91, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Nu poate nici să strige, nici să blesteme.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 38. *Țipetele lui se înmulțiră, de parcă strigau doi sau trei.* AGÎRBICEANU, S. 280, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sar copiii goi și strigă.* TOPÎRCEANU, P. O. 36. *Pentru aceasta strigaseră, bătuseră din palme, cîntaseră?* C. PETRESCU, Î. I, 125, cf. SCRIBAN, D. *Trage de hățuri, pocnește din bici, strigă din rărunchi și pînă la urmă poștalionul... iese din noroiul cleios.* CAMIL PETRESCU, O. I, 264. *Se învîrte cu ca prin odaie, strigînd ca un sălbatic.* H. LOVINESCU, T. 6, cf. DL. *El strigă rar către plăvan.* LABIȘ, P. 199, cf. DM. *Copiii lăsau joaca și îi speriau calul, trăgînd cu praștiile în tabla droștei, strigînd.* BARBU, G. 211. *A vorbi de poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă.* T iulie 1964, 70, cf. M. D. ENC., DEX. *Și mi-i drag de cîn' vă mînă, Că ține biciu-nlr-o mînă Și strigă de la inimă!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 27, cf. ALR II/I MN 11, 6 880, ALRM II/I h 37. *Novac și cu el se lăuda Că știe bine-a striga De răsună văile.* BALADE, II, 54. *Îl cunosc că-i de la noi, Strigă cu milă la boi.* FOLC. MOLD. I, 43. *Binele pămîntenilor strigă la cer.* ZILOT, CRON. 339. ✧ T r a n z. *Oricarele îl va vedea, îndată să strige: u! iacă lupul.* ȚICHINDEAL, F. 46/10. *Și-odată și strigă: u! ta! na! na! na!* CREANGĂ, P. 51. ✧ E x p r. **A striga ca din gură de șarpe** v. g u r ă. **A striga cît îl ia** (sau **îl ține**) **gura** v. g u r ă. **A striga din băierile inimii** v. b a i e r ă. (Regional) **A striga oarba cuiva** = a da cuiva cu oarba, v. o a r b a. Cf. ZANNE, P. II, 665. ✦ (Învechit și regional) A se tîngui **(1)** cu voce tare; a plînge **(2)**. *Amărît fuiu și... strigaiu de suspinare înremiei meale.* PSALT. 72. *Mă vait, strig cu suspinuri.* CONACHI, P. 106, cf. POLIZU. *Zvîrcolindu-se dureros, striga cu jale.* CREANGĂ, P. 226, cf. DL, DM, DEX. *Inima mea... Mult se arde și se frige Și n-are gură să strige.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 213. *Cîntarea sau bocirea lor se exprimă prin verbul „a striga".* MARIAN, Î. 226. *Cînd pe el țerna turna, Maică-sa amar striga, Tot poporul lăcrăma.* BALADE, III, 181. ✦ F i g. (Despre instrumente muzicale) A răsuna **(1)**. *De departe se aude ca trîmbița cînd strigă.* GOLESCU, ap. DDRF. *Timpinele-au prins Să țipe-nadins... Buciume și surle Să strige, să urle.* IOSIF, V. 122. *Porni deodată un bucium de departe, de departe tare, să strige prelung.* SADOVEANU, O. III, 185, cf. DL, DM.

2. I n t r a n z. (Despre animale și păsări) A scoate sunete caracteristice speciei. V. c î n t a, ț i p a, u r l a, z b i e r a. *Privighetorile cîntă, rațele și gîștile strigă.* KOTZEBUE, U. 19[r]/15. *Pasărea... începu să strige într-un țipăt strident.* ANGHEL, PR. 48. *Lișițele-ncep să strige Ca de mama focului.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 34, cf. DL, DM. *Strigase dcvreme cocoșul de munte.* BARBU, PRINC. 100, cf. M. D. ENC., DEX, H I 22. *Cînd țarca... bate (cîrîie ori strigă), îți vor veni musafiri prieteni.* ȘEZ. II, 65. *Cucule pasăre-albastră, Ce-mi strigi alil la fereastră?* HODOȘ, P. P. 42, cf. ALR II 5 733/64, 5 741/47, 64, 141, 235, 5 745/141, 192, 551, 928, 5 747/182, 5 748/836, ALR SN II h 381, A I 20, 22, II 12. *Broscoiul cînd începe, toate celelalte broaște... strigă.* ZANNE, P. I, 339. *Mînzul cînd îi lipsește muma, începe a striga.* id. ib. 544. *Strigă lupul la hotară Și s-aude-nlr-altă țară* (Tunetul). GOROVEI, C. 371. ✧ T r a n z. *Crau! crau! strigară mînios cîteva paseri străine.* SADOVEANU, O. XII, 534, cf. ALR II 5 752/53, 76.

3. I n t r a n z. (Despre oameni) A semnaliza (ceva) prin strigăte; a cere ajutor prin țipete. *Cînd ar fi auzind cum c-aș striga cu graiu înalt, lăsă la mine haina sa și fugind mearse afară.* PALIA (1581), 161/7. *Cînd să va fura nescui ceva, să strige cu glas mare și să facă gîlceavă.* PRAV. 62. *Să spăriară zicînd că iaste o nălucă și de frică strigară.* N. TEST. (1648), 19[v]/4. *Eu strigaiu, că mă auzi și Dumnezău.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 247/5. *Se-nvîrtește ca o deznădăjduită... la cer cată, Vrea să strige, dar și glasul i se taie deodată.* CONACHI, P. 87. *Pieptul, inima-i se strînge. Ar striga și nu se-ndură. Capu-i cade pe-a lui umăr.* EMINESCU, O. I, 104. *Noaptea sare prin somn, tresare... țipă, strigă, cere ajutor.* ȘEZ. II, 129. *Chiriașii strigau pe afară, în panică.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 35. *În zadar strigam, că nu mă auzea nimeni.* VLASIU, A. P. 27, cf. DL, DM. *Omul care strigase venea gîfîind la deal spre pajiștea de lumină unde se bănuiau ajutoarele.* V. ROM. februarie 1964, 79, cf. M. D. ENC., DEX. *Strigi? Taci! Nu-i cine să te-audă.* VULPESCU, P. 108. *Acela strigă căruia îi arde casa.* Cf. ZANNE, P. III, 82. *Tata strigă din pîrloage C-un fluier mare de doage* (Clopotul). GOROVEI, C. 90. ✧ (Prin lărgirea sensului) *O geamandură striga cu o spaimă prelungită dinspre digul portului.* SADOVEANU, O. XII, 689.

4. T r a n z. A spune **(3)** cu glas foarte puternic. *Strigîndu că nu i se cade viu a fi elu mai multu.* COD. VOR.[2] 36[v]/1. *Aceasta feace să strige înaintea lui: acesta-i tatăl acestii țări.* PALIA (1581), 170/8. *Și-ndat(ă) strigar(ă) toți sfinții îngeri: bine-i cuvîntat cel ce vine întru numel(e) Domnului* (a. 1692). GCR I, 302/39. *Enicerii strigau că Baiazid nu e războinic.* VĂCĂRESCUL, IST. 259. *Bravo! striga carii auzisă. Cum ai socoli nealergînd să prinzi un iepure* (a. 1799). GCR II, 170/37. *Și au strigat părintele, protopopul: Acasă ești frate?* (a. 1812). BUL. COM. IST. III, 105. *Nevrednice fiu al marelui Ulise! strigă el.* PLEȘOIANU, T. I, 87/23. *Au auzit niște glasuri țipînd și strigînd că li s-au frînt cele mai trebuincioase catarge.* DRĂGHICI, R. 25/4. *Puțin după miezul nopții se auzi strigînd: Pămînt!* GENILIE, G. 26/9. *Ah! am strigat, luînd un aer cît am putut mai melodramatic, poți a mă judeca acest fel?* NEGRUZZI, S. I, 49. *La aceste vorbe ceata ostășească Strigă cu poporul: Țepeș să trăiască.* BOLINTINEANU, O. 47. *Te iubesc! era să strige demonul în a lui noapte.* EMINESCU, O. I, 51. *Da ce-i acolo? strigă baba înspăimîntată.* CREANGĂ, P. 11. *Dacă strigă vorbele mai tare, or să se pricepă.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 138. *Oamenii strigau „trăiască".* REBREANU. P. S. 31. *Strigase... Fraților, am venit.* G. M. ZAMFIRESCU, ȘF. M. N. I, 60. *Oameni buni și fraților, a strigat acel băci.* SADOVEANU, O. XII, 383, cf. SCRIBAN, D. *Oricine are drept la viață și la iubire, am strigat cu convingere.* MIHĂESCU, D. A. 180. *„Cugetă bine ce spui", am strigat cu fața spre lună.* CĂLINESCU, L. L. 103, cf. DL. *Achime, îl omori! strigă el cuprins abia acum de o adevărată groază.* PREDA, M. 114. *Uneori, cînd mă trezesc dimineața, Parc-aș striga cuiva: frumoasă-i viața.* ISANOS, V. 314, cf. DM. *Mai avem un hop și vom striga toți: ura!* T iulie 1964, 41, cf. DEX. *Și cît se videa călare, Striga tot în gura mare: Rămîi, soro, sănătoasă.* ALECSANDRI, P. P. 113. *Și din gură-așa striga: Alelei, vere Codrene.* FOLC. MOLD. I, 77. *C-o țin de coarne și se uită Și tot strigă că e ciută,* se zice despre cei proști. Cf. ZANNE, P. I, 439. ✧ (Complementul exprimă rugăminți, chemări, îndemnuri, ordine, porunci etc.) *Căzu spre el toată gloata și-și puseră măinrule spri însu strigîndu: „băr-*

baţi israiliteani, agiutaţi!“ COD. VOR.[2] 16[v]/11. *Glas strigă în pustie: Gătiţi calea Domnului, dereapte faceţi cărările lui.* CORESI, TETR. 71. *Ei iară strigară, răstigneaşte pre el.* N. TEST. (1648), 62[r]/34. *Ţ-am strigatu-ţi... Să mi-asculţi graiul de rugăminte.* DOSOFTEI, PS. 46/13. *Au auzit un glas mare de om strigînd să aducă boii la plug.* NECULCE, L. 11. *Farisăii străga: ia-l, ia-l, răstigneşti-l* (cca 1750). GCR II, 58/3. *Ieşiră muierile... şi striga: Alexandre, milostiveşte-te spre noi şi stinge focul.* ALEXANDRIA (1794), 60/14. *Iară ei, înălţîndu-să în sus, striga: daţi-ne petri, daţi-ne var, daţi-ne leamne şi altele ce lipsesc la zid* (a. 1821). GCR II, 209/29. *S-au întors iarăşi în sat şi a început a striga pre gloate: Daţi-mi ceva să mănînc.* ŢICHINDEAL, F. 171/10. *Ceriule, fii îndurător! au strigat cu toţii.* DRĂGHICI, R. 10/8. *Cînd se născu copilul ce s-aştepta să vie..., Un bătrîn îl luă în braţe strigînd cu bucurie: Sloboade-mă stăpîne.* ALEXANDRESCU, M. 4. *S-auzi nişte bătăi la poartă şi cineva care strigă să deschiză.* PELIMON, I. 13/17. *Înainte, strigă Făt-Frumos calului.* EMINESCU, P. L. 21. *Noi strigam să intre-n rînd.* COŞBUC, P. II, 25. *Hei! la o parte! strigă birjarul degeaba.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 27. *Ea îl pîndeşte la ieşire spre a-i striga cu deznădejde: ascultă pe un nevinovat.* LOVINESCU, C. IV, 66. *Strigau după holongări să se predea, că de data asta nu mai au scăpare.* BOGZA, A. Î. 210. *Şi strigă seara pe lună: Hai mîndră la apă bună.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 49. *Să strig şi ieu la casa asta să mă găzduiască şi pă mine aici.* BÎRLEA, A. P. I, 177. *Picioarele nu-l mai ţin Şi tot strigă: adă vin!* se zice despre beţivi. Cf. ZANNE, P. IV, 178. (Absol). *Cînd copiii vin în vîrstă, părinţii aleargă,... strigă, roagă... pînă ce le procură o slujbă.* GHICA, C. E. I, 16. ✧ Fig. *Ştie cîte vorbe veninoase şi cîte sentinţe agramate pot fi strigate uneori de sub prelata scrisorilor anonime.* CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 5/1. ✦ Intranz. (Învechit) A se pronunţa (cu insistenţă) pentru cineva sau ceva; a stărui în favoarea cuiva. *Datornicii lui, turcii, cu toţii au mersu la vezirîul de au strigat pentru dînsul.* URECHE, L. 208, cf. M. COSTIN, ap. GÎDEI. *Întru tine strigă toate şi spun că cu nimereală Ţi-au dat Dumnezeire lăcaşul pe a sferei rotunzeală.* CONACHI, P. 261. *Unii nobili ai Lehiei s-au ridicat şi au strigat pentru nevoia lui Ştefan Vodă.* SADOVEANU, O. XII, 247. ✦ Intranz. A vorbi cu glas puternic (pentru a-şi impune voinţa); a vocifera. *Cu cît ei mai tare strigă, cu atîta alţii mai mult rîd de dînşii.* ŢICHINDEAL, F. 17/6. *În zadar striga bărbaţii simţitori asupra acestii crude neomenii.* GENILIE, G. 32/18. *Auzul său e aspru, nesimţitor cînd strig.* ARISTIA, S. 5/27. *Mama, cînd se luptă cu vrăjmaşii ei, strigă cînd obosește.* EMINESCU, P. L. 8. *Au început să strige. S-a făcut o zarvă mare.* AGÎRBICEANU, S. P. 133. *Numai cînd se supăra afară din cale, striga: ... loază spurcată ce eşti!* I. BOTEZ, B. I, 11, cf. DL, DM. *Mulţi strigau fără rost.* BREBAN, A. 20, cf. DEX. *Eu strig încît capul mi se descleieşte Şi bărbatu-n lene abia mormăieşte.* ZANNE, P. II, 747. *Nu striga, că deştepţi muştele,* se spune celui care vorbeşte prea încet. id. ib. *Vai de cel ce strigă la urechea celui surd.* id. ib. 756. *Strigă de la munte să-l audă de la Dunăre.* id. ib. VI, 106. *Cel ce strigă mai tare, acela*[-i] *mai mare.* id. ib. VIII, 586. ✧ Fig. *Strigă-n vale Topologul.* TOPÎRCEANU, B. 23. *Striga în ea o poruncă sălbatică.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 122. *Opinia publică striga alarmată.* COCEA, S. II, 164. *Am strigat... contra nenorocitei epoci fanariote.* SADOVEANU, O. XIX, 449. *Naum Rîmniceanu strigă... grotesc împotriva lui Voltaire.* IST. LIT. ROM. II, 123. ✧ Tranz. *Scriu paginile astea pentru mine singur, mai rar ca să-mi strig nădejdile sau bucuriile, mai ales ca să-mi vărs năduful.* COCEA, S. II, 666. ✦ Intranz. (Învechit) A aduce laudă, slavă (prin strigăte de bucurie, de recunoştinţă). *Strigaţi Dzeului tot pămîntul, cîntaţi şi bucuraţi-vă.* PSALT. 202. ✧ Tranz. *Laudă toţi să-i strigăm.* MINEIUL (1776), 203[r1]/15.

5. Tranz. (Învechit şi regional) A cere (cu glas tare şi cu insistenţă); a pretinde **(1)**. *A striga mila împărăţiei sale* (a. 1614). IORGA, C. I. II, 241. [Moroii] *pînă la al şeptelea an tot strigă în fiecare noapte ,,botez“.* GOROVEI, CR. 213, cf. DL, DM, DEX. *Altă vadri ci strîga Şi pi tăţ turci*[i] *cinstea.* ŞEZ. V, 63, cf. ALR II/I h 211/899. *În cameră discutau, La ţărani nici că gîndeau, Dacă au pămînt sau n-au, Dar război mereu strigau.* ANT. LIT. POP. I, 21. ✧ Fig. *Încă strigă răzbunare cenuşa fiului meu.* HELIADE, O. I, 426. *Acestea sînt vinele pentru care naţia strigă prin noi răsplătire.* CR (1831), 10[2]/2. (Intranz.) *Glasul sîngelui său strigă, cu-nbilşugare curînd Pe Valoa îl piraşte, răsplătirea sa cerînd.* POGOR. HENR. 86/23. *Suferinţele pe care le-am îndurat în mocirlele acestui oraş şi acuma strigă în mine.* SADOVEANU, O. XIX, 431. *Cîmpurile strigau după ploaie.* STANCU, D. 110. ✦ Intranz. (Învechit) A face apel la bunăvoinţa cuiva; a adresa o rugăminte (cu glas puternic). *Cu glasul micu către Domnul strigaiu.* CORESI, ap. GCR I, 10/18. *Şi virtos tare se spăriară şi strigară către Domnul.* PO 224/24. *Am strigat cu glasul mare Către Dumnedzău cel tare.* DOSOFTEI, PS. 16/18. *Striga-va către mine şi-l voi asculta pre ins* (a. 1689). GCR I, 286/26. *Cei către care striga el în apelul său... fac parte din lunga serie a propovăduitorilor umanităţii şi păcii.* SADOVEANU, O. XX, 380. ✦ Intranz. (Învechit, rar; despre persoane) A conduce; a porunci **(1)**. *În ţara noastră acum strigă hogea* (a. 1614). IORGA, C. I. II, 240. ✦ Intranz. A protesta **(1)** (cu tărie, cu convingere). *Cîteva glasuri slabe protestară; dar ele strigară în deşert* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 50/12. *Oamenii aceştia... strigă împotriva religiii.* FM (1846), 242[2]/19, cf. POLIZU, DDRF. *A început printr-o stratagemă demult cunoscută să strige în contra antinaţionalismului.* MAIORESCU, CRITICE, 128. *Nu-mi pare rău că n-am strigat şi nu m-am agitat, că n-am cerut dreptul meu.* SADOVEANU, O. XIX, 9.

6. Intranz. (Adesea urmat de determinări introduse prin prep. ,,la“, învechit ,,spre“, ,,asupra“, regional ,,pe“) A-i vorbi cuiva tare, pe un ton amenințător (aspru şi cu duşmănie); a răcni[1] **(2)**, a se răsti[1], a se răţoi[2], a ţipa, a urla, a zbiera, a se zborşi, (popular) a se oţărî **(1)**, (popular şi familiar) a se stropşi **(7)**, (învechit şi regional) a se răpşti **(1)**, (regional) a se aspri, a se născocorî, **(2)**, a se răboli, a se răboţoi, a se răcămăţi, a se răgădui[1] **(2)**, a se răscocora, a se războti. *Se-lu întreabe elu de se înţeleagă dereptu care vină aşa strigă spri însu.* COD. VOR.[2] 22[v]/1. *Striga ... cu răsuri şi cu ocări pre avănt.* VARLAAM, C. 456. *Să vor scula toţi de vor striga asupra lui, dzicînd căce au făcut el moarî pre locul lor şi nu i-au întrebat.* PRAV. 27. *Ce vină aşa strigară spre el.* N. TEST. (1648), 165[r]/27. *Mînia înflăcărează omul, îl face să strige.* CALENDARIU (1844), 59/27. *Lucreţius... a strigat cu voce mare la purtătorul însemnului.* ARISTIA, PLUT. 379/25, cf. POLIZU. *Eu strig la el, mai ţip la ei.* ALECSANDRI, T. I, 351, cf. CIHAC, I, 266. *Ia taci şi d-ta, moş Nichifor, taci, nu mai striga atîta pe biata văcuşoară.* CREANGĂ, P. 116. *Mă înfuriam şi strigam la ea.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 27. *Gesticulau mînioşi, privindu-se cu ochi haini, şi toţi strigau unii la alţii.* TEODOREANU, M. U. 334, cf. DL, DM. *Am strigat o dată la ea, de i-a înghețat sîngele în vine.* LĂNGRĂNJAN, C. II, 72, cf. M. D. ENC., DEX. *Strigă duşmanii la mine Că păcurariul la cîne.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 188.

7. Tranz. (Complementul indică oameni) A chema (de la distanţă) cu glas puternic (rostindu-i numele), ca să vină, să asculte, să-i comunice ceva etc. *Mearse şi strigă Mariia soru-sa, în taină zise: ,,Învăţătorul vitoriu iaste şi le cheamă“.* CORESI, EV. 95. *O luă de mînă pe fecioară şi o strigă de zise: ,,Fecioară, scoală!“* VARLAAM, C. 296. *Striga într-agiutoriu pre maica lui H*[risto]*s.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 149[r]/29. *Strig(ă) pre ginere nunul şi zice lui* (a. 1698). GCR I, 318/1. *Pruncul plîngînd prinsă a striga pre mumă-sa.* MAIOR, IST. 88/20, cf. LB. *Partenerul meu mă strigă.* SION, P. 111. *Îl striga din toate puterile lui.* ISPIRESCU, U. 108, cf. DDRF. *L-aş fi strigat, Dar m-am temut că-i apucat.* COŞBUC, P. I, 242, cf. BARCIANU. *Domnul striga pe băieţi cu un glas*

ascuțit. DELAVRANCEA, H. T. 94, cf. TDRG. *Din vreme în vreme, cînd îl vede prin grădină, îl strigă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 25. *Un glas ce mă striga din depărtare, mă trezi.* HOGAȘ, DR. I, 45. *Acum copiii sînt pe uliță, se duce să-i strige.* C. PETRESCU, Î. II, 161. *O mahalagioaică îl strigă din poartă.* I. BOTEZ, B. I, 16. *Mă strigase din prag, în șoaptă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 149. *Grefierul a răsfoit un dosar subțire și a strigat părțile.* COCEA, S. II, 291. *O strigam pe Băcara și ea m-a cunoscut.* VLASIU, A. P. 206. *Cînd strigăm pe cineva care se găsește la oarecare depărtare, îi spunem numele tare.* IORDAN, STIL. 42. *Soldatul a strigat pe întîiul acuzat.* ARGHEZI, S. VII, 202. *Nu-i văd, îi vreau, îi strig și nu-s!* BLAGA, P. 16. *Îl strigă pe tata din poartă.* STANCU, M. I. 74. *A ascultat amuzată, strigîndu-l cu glas îngroșat, profesoral.* H. LOVINESCU, T. 5, cf. DL. *Îmi dădui seama că ea nu știa că sînt acolo și o strigai.* PREDA, I. 223, cf. DM. *Te caut rătăcind ca o nălucă, Te strig, dar nu răspunzi.* V. ROM. decembrie 1964, 76. *Poți să te joci lîngă casă pînă te strigă la masă.* SORESCU, U. 50, cf. M. D. ENC., DEX. *Da' șezi ghinișor, c-amuș strig pe mama.* ȘEZ. III, 179. *Auzi mîndră sau n-auzi Cum te strigă badea-n frunză?* HODOȘ, P. P. 172. *Îl strigă să se lupte.* FUNDESCU, L. P. 42, cf. ALR I 82, ALR II 3475, îb. 4 334, ALR SN VI h 1 727. *Pe fată striga, Fata-l auzea.* BALADE, I, 317. (Refl. recipr.) *Cunoscuții se strigau de pe celălalt trotuar, făcîndu-și semne.* C. PETRESCU, Î. I, 56. *Oameni... aleargă, se strigă unii pe alții.* BOGZA, C. O. 223. ✧ (Întărit prin „pe nume") *Dănilă... a început a-i striga pe nume.* CREANGĂ, P. 37. *Oameni și lucruri — toate-l strigă pe nume.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 357, cf. ȘĂINEANU², TDRG. *Femeia se aruncă, nebună, asupra mortului, îl strigă tare pe nume, îl pipăi, îl sărută.* AGÎRBICEANU, A. 191, cf. CADE. *Popa l-a strigat pe nume.* VOICULESCU, P. II, 25. *Un glas cunoscut îl strigase pe nume.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 137. *Nimeni nu-l striga pe nume.* VLASIU, A. P. 18. *Îl strigă pe nume.* SADOVEANU, O. XIX, 320. *Încerca... să ne strige pe nume.* STANCU, D. 303. *După Radu se lua, Tot pe nume mi-l striga.* ANT. LIT. POP. I, 469. (Refl. recipr.) *Clericii... umpleau coridorul, se strigau pe nume, cîntau, alergau.* AGÎRBICEANU, A. 71. *Se strigară pe nume și pe porecle.* STANCU, Ș. 76. ✧ (Prin analogie; despre păsări sau animale) *Uneori cocoșii tineri ies de strigă și ei găinile.* VOICULESCU, P. I, 90, cf. ALR II 5 703/64, 235, 723, îb. 5 722/105, ALR SN III h 733/27. (Refl. recipr.) *Țîrtiau cosașii, se strigau pe nume pitpalacii.* VOICULESCU, P. I, 122. ✧ Fig. *Le vedeam pe toate, mă strigau amintirile, dar păseam îndesat.* VLASIU, D. 219. *Ochii ei cei cu lumină Mult mă strigă de la cină.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 33. ✧ Expr. **A striga catalogul** = a face apelul nominal al elevilor dintr-o școală sau dintr-o clasă, al studenților, al unui grup de cursanți; a lua prezența. *Cum a intrat în clasă..., a strigat catalogul.* CARAGIALE, O. I, 131, cf. CADE. *Elevii... învață lecția sub pupitru, în timp ce profesorul strigă catalogul.* TEODOREANU, M. II, 233, cf. SCRIBAN, D. *S-a așezat sfios la catedră, a strigat catalogul.* STANCU, D. 289, cf. DL. *După ce strigă catalogul, îl puse pe un elev luat la întîmplare să citească prima lecție.* T. POPOVICI, S. 91, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Intranz. (Urmat de determinări introduse prin prep. „la", „după"; rar construit cu dativul) *Sta la pîndă, s-o vadă... cînd pleca la spălat și striga la ea.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 38. *Glasul oșteanului care striga la portar, pintenii de fier... deșteptară îndată pe oameni în curții.* SADOVEANU, O. I, 10. *Un amic, deschizînd ușa de perete și intrînd cu miros de zăpadă în odaia mea, a strigat la mine.* CĂLINESCU, C. O. 95. *A început să strige la ei ca să-i mai îmbărbăteze.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 425. *Cîțiva începură să strige la cei doi să înceteze.* BREBAN, A. 45. *Ea mi-l și vedea Și la el striga, Pe nume-l chema.* TEODORESCU, P. P. 390. *Cît trăiești, bade, pe lume, Nu striga mîndrei pe nume.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 65. *Începu a striga după feciori — nimeni nu-i răspunse.* RETEGANUL, P. II, 5. *Cîn i-o văzut, o strîgat la panduri.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 241, cf. 168. *Arde focu-n paie ude, Strig la puica, nu m-aude.* FOLC. MOLD. I, 111, cf. ALR II 3 475/310. (Fig.) *Glasul sîngelui fratelui tău strigă la mine den pămînt.* PO 22/23. ✦ (Mil.; învechit; adesea urmat de determinarea „în leafă") A mobiliza (2) ca mercenari. *Au strigat și tîrgul în leafă.* M. COSTIN, ap. GÎDEI. *Au strigat în lefe oameni de oaste slujitori și i-au pornit a prăda.* NECULCE, L. 18, cf. POLIZU, CADE. *Domnia striga întruna gloatele și făgăduia leafă.* SADOVEANU, O. VII, 147. ✧ Absol. *Auzind că strigă Ștefan Vod[ă] în leafă.* M. COSTIN, ap. GÎDEI.

8. Tranz. (Popular) A porecli (2). Cf. DL, DM. *Cu acest nume e strigată o vacă oarecare din cuprinsul satului.* L. ROM. 1967, 170, cf. DEX. ✧ (Construit cu dativul) *Lumea, țeara-mi strigă hoț, C-am furat cu caii toți.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 291. ✧ Refl. pas. *Atunci am înțeles însă pentru ce i se strigase „raca".* M. I. CARAGIALE, C. 64. ✦ Tranz. impers. (Învechit și popular) A se chema (într-un anumit fel). *Cum te strigă? — Zori-de-zi. — Ei, cumetre Zori-de-ziuă, ia spune, ce cați pe-aici?* EMINESCU, L. P. 127, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Pe tine nu te strigă tot așa?* GR. S. VI, 245.

9. Tranz. (Complementul indică fapte, lucruri etc.) A face cunoscut, a face public cu glas tare; a vesti cu glas tare. *Prețurele lucrătorilor celora ce au lucratu agrele voastre, lăsați de voi, strigă.* COD. VOR.² 66v/2. *Cela ce face milostenie și strigă și arată oamenilor că face, nemica acela de milostenia lui nu-i folosu.* CORESI, EV. 49. *Cela ce acum nu te lasă să le ispoveduiești, iară acolo la giudețul lui Dumnedzău tare le va striga și le va pără, acela armaș, diavolul.* VARLAAM, C. 206. *Cela ce va găsi ceva mărgînd pre un drum..., să strige, să mărturisească cum iaste la dăns acel lucru.* PRAV. 39. *S-au sculat de au mărs la cetatea mare... de-au strigat prăpădenie.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 23v/15. *Bucinați cu bucini în Sion... strigați slujba, adunat nărodul* (a. 1683). GCR I, 264/2, cf. LB. *Pre fereastră striga să știe tot omul că au omorît pre Mihnea-Vodă* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 114/23. *Puse de strigă prin toată cetatea că fiul său... a izbutit să aducă mere.* ISPIRESCU, L. 74. *Strigați să știe largul zării, S-auză toți cît trag în jug.* GOGA, POEZII, 222, cf. RESMERIȚĂ, D. *Vînzătorii își strigau mărfurile pe toate glasurile.* VLASIU, D. 312. *Iaca trec pe drum călărești domnești, strigînd cît ce puteau primejdie.* SADOVEANU, O. XIII, 279, cf. SCRIBAN, D. *Fără să vreau m-alătur bunei tale vestiri Și-o strig în sfintele vînturi.* BLAGA, P. 97. *Își strigau pe isonul de datină marfa.* C. PETRESCU, A. R. 8, cf. DL, DM. *Se auzea din stradă vocea unui vînzător de ziare strigînd apariția jurnalelor de seară.* BĂNULESCU, I. 211, cf. M. D. ENC., DEX. (Absol.) *Veneau sacagii de cîteva ori pe zi să umple sacalele și să plece prin mahalale, strigînd.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 14. *Strigare-ai prin tîrg* = să ajungi rău de tot. ZANNE, P. VI, 402. ✧ Refl. pas. *S-au strigat îndestulă vreme și nemaiadăugînd alții, au rămas cu cel mai de pe urmă preț* (a. 1792). URICARIUL, XX, 380. *Strigîndu-să astăzi, la 29 ale lunii... vînzarea ocnelor dă sare* (a. 1811). DOC. EC. 129. *S-a împlinit sorocul cel dat... asupra vînzării prin mezat a moșii[i] Bucovul ce să strigă la tribunalu de comerciu.* CR (1834), 327¹/30. *Este asemenea datină ca cinstele... să se strige sau să se vornicească nemijlocit după aducerea lor.* MARIAN, NU. 664. ✧ Fig. *Aceștia strigau națiia lor prin numele însuși ce-l purtau.* PÂRVAN, G. 286. *Ascultase și ea, după fiecare scandal, cîntecul ca o durere strigată în noapte.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 104. *Nu-ți închipui însă că această suferință o strig pe acoperișuri.* SADOVEANU, O. IX, 114, cf. IORDAN, STIL. 36. *Cînd a triumfat, a știut să-și strige triumful și să-și acopere satisfacția personală.* CONSTANTINESCU, S. III, 83. *Muzicanții compun simfonii în care își strigă dragostea liniștindu-se.* CĂLINESCU, S. 130. ✧ Expr. (Regional) **A striga la săpun** v. săpun (1). ✦ (Folosit și absol.; la jocul de cărți) A anunța cu voce tare o formație de joc, la începutul sau în timpul unei partide, în funcție de regulile jocului. Com. din BUCUREȘTI. ✦ (Învechit, rar) A propovădui (1 2). *Și mîntuindu-să de toate cu darul lui D[u]m-*

n[e]zău și strigînd prin multe locuri și țări pre Domnul. DOSOFTEI, V. S. septembrie 26ᵛ/10. *Sfinții apostoli cui unde-i va căděa să margă să strige sv[i]nta ev[an]gh[e]lie.* id. ib. 20ᵛ/2. ✦ (Învechit; complementul indică oameni) A proclama **(2)**. *Strigînd împărat pre hiiu-său.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 99ᵛ/3. *Au întăritat ostașii... de l-au strigat august fără știrea augustului Constantie.* ȘINCAI, HR. I, 51/5.

10. Intranz. A spune strigături **(2)** la joc; a conduce jocul prin chiuituri și strigături; a chiui. Cf. LB, HEM 1 524, TDRG, CADE. *Foarte vioaie sînt... strigăturile, de care oșenii sînt foarte pasionați, strigă nu numai la danț. Strigă oricînd și pretutindeni.* SADOVEANU, O. XIX, 407, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Strigă, strigă tot așa, Să răsune ulița.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 370. *Strigă, strigă cu gura, N-are a te mînca ciuma.* ȘEZ. I, 105. *Cine joacă și nu strîgă, Face-i-s-ar gura strîmbă!* FOLC. MOLD. I, 365. *Strigă care cum știe.* ALR I 1 474/100.

— Prez. ind.: *strig*, pers. 6 și (învechit) *strîg*.

— Lat. ***strigare**.

STRIGÁCI s. m. (În dicționarele din trecut) Persoană care anunță cu glas tare știrile oficiale; (învechit, rar) strigaș. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 266, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *strigaci*.

— **Striga** + suf. *-aci*.

STRIGÁRE s. f. Acțiunea de a striga și rezultatul ei.

1. (Învechit; astăzi rar) Strigăt **(1)**. Cf. striga **(1)**. *Nece străbatere, nece strigare în răspîntiile lor.* PSALT. HUR. 121ᵛ/15. *Nu e căděare gardului nece prilazu, nece strigare întru ulițele lor.* PSALT. 299. *Țipetele și strigaria copilului iaste de faț sămn cum i-au făcut siîț.* PRAV. 211. *Baiazet reconduse oștile toate la locul de atac, cu mare zgomot de sunete, de strigări și de larmă* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 62/25. *Cu mare glas de strigare au dat mulțămită* (a. 1757). URICARIUL, IV, 11/25. *Aceasta o face cu strîgări, cu urlete, cu schimonosituri.* IST. AM. 93ʳ/12. *În vremea ce el făcea toate aceaste socoteale și pătrundea aerul de a sale strigări* (a. 1794). GCR II, 152/37, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Eu însumi m-aș fi spăriat de strigarea ta.* ȚICHINDEAL, F. 16/16. *Aceste necontenite glasuri și strigări ale norodului... făcea pe fiecare să să cutremure.* GOLESCU, Î. 20, cf. LB. [Venele] *din deosebite pricini de strigări sau cîntări, se sparg și fac sîngerătură.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 267/10. *S-au adunat acolo mulțime de norod, din care unii scotea niște strigări foarte sălbatice.* CR (1831), 18¹/7. *Tinerimea se adună și-l priimește cu bucurie și cu strigări de triumf.* MARCOVICI, D. 2/26. *Fu primit cu strigări de bucurie.* BĂLCESCU, M. V. 63. *Aceasta este o patimă a gîtlejului... Vine... din răceală, din strigare.* CORNEA, E. I, 35/21. *Zice cu strigări înalte: „Mă închin stăpînă cu supus raport".* PANN, P. V, I, 120/20. *Copilele răpite de la Sabini se iviră... cu strigări și larmă.* ARISTIA, PLUT. 73/28. *Dar ce țipete, ce strigări se auzeau?* NEGRUZZI, S. I, 157. *Mii de glasuri stinse d-al tiraniei fier, În strigări dureroase s-au înălțat la cer.* ALEXANDRESCU, M. 10. *Cu strigări de bucurie universul au umplut.* SION, POEZII, 137/22. *Ce crimă au săvîrșit pacinicii locuitori ai vecinătății, ca să fie deșteptați din somn în strigările birjarilor.* FILIMON, O. I, 135. *Strigarea unor postași puse cap acestei convorbiri.* BOLINTINEANU, O. 448. *Și-n strigări inegulare Vechiul cîntec mai pătrunde.* EMINESCU, O. I, 157. [Îl] *așezară pe tron în sunetul buciumelor... și al strigărilor de bucurie.* ISPIRESCU, L. 276. *Nu le simți nici pasul, nici nu le-auzi strigarea.* COȘBUC, P. I, 158. *Strigarea din urmă a buzelor mele Să moară-n vîntul păgîn de oțele.* GOGA, POEZII, 301. *Panerele golite zburau prin aer, însoțite de strigări și glume.* COCEA, S. I, 227. *Se află și el amestecat în poporul care se îmbulzea înălțînd strigări de slavă.* SADOVEANU, O. XVII, 123. *Parcă nu vedea pe nimeni și n-auzea strigările.* PAS, L. I, 117, cf. DL. ✧ Fig. *Stăpîne... Ascultă din cer strigarea trebuinții omenești.* HELIADE, O. I, 99. *Alungă patimile mele, Pe veci strigarea lor o frînge.* GOGA, POEZII, 4. ✦ P. ext. Gălăgie mare; vacarm. *Și era aici năroade și strigare* (a. 1580). CUV. D. BĂTR. II, 346/3. *Atunce mare gîlceavă și strigare să auziia în cetate.* N. COSTIN, L. 475. *Acolo îndată răsărind bulgarii și cu mare strigare și iuțime năvălind, rectorul Ioann au dat fuga.* ȘINCAI, HR. I, 174/33. *Ce strigare! Zgomot mare!* NEGRUZZI, S. II, 103. *Va plînge cu hohot zarea De cară, de cai, de strigarea Mulțimii pornite spre voi.* COȘBUC, P. I, 154, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Învechit; astăzi rar) Strigăt **(1)**. *Plîngere și suspinare și strigare multă.* TETRAEV. (1574), 203. *Începe să scoață strigări cu foc, Plîngînd și bătîndu-și pieptul.* PANN, E. I, 102/3. *N-auzeam decît strigări vrednice de milă.* PLEȘOIANU, T. I. 161/17. *Mii de glasuri stînse d-al tiraniei fier În strigări dureroase s-au înălțat la cer.* ALEXANDRESCU, P. 51. *În zări, Strigări, Oftări, Scad, mor.* MACEDONSKI, O. I, 173/17. *Plîngînd cu... strigare, Bietul Ulise gemea.* TOPÎRCEANU, P. O. 10, cf. DL, DM, DEX. ✧ (Prin Ban.) *Strigarea zorilor* = bocet care se cîntă la revărsatul zorilor, în prima dimineață după decesul unui flăcău sau al unei fete. Cf. MARIAN. I. 226. ✦ Fig. Sunet (puternic) emis de un instrument muzical. *Spre vîrfuri de munte să auzim glasuri multe De buciumi mari, cu înaltă strigari* (a. 1784). GCR II, 142/21. *De strigarea strunei mele Aș vrea plînsoarea ta s-o feresc.* GOGA, POEZII, 111. *Izbucni strigarea vijelioasă a cornurilor.* SADOVEANU, O. II, 35, cf. DL. ✦ Fig. Cadență. *Dar organele-s sfărmate și-n strigări iregulare Vechiul cîntec mai străbate.* EMINESCU, O. I, 157, cf. DL.

2. Sunet caracteristic scos de păsări sau de animale; strigăt **(2)**. Cf. striga **(2)**. *Strigările bufniții trezesc în mine melancolia.* SADOVEANU, O. XVI, 236. *S-a trezit la întîia strigare a cocoșului.* PAS, L. II, 51.

3. (Învechit; astăzi rar) Cerere (adresată cu voce puternică); solicitare de ajutor; strigăt de desperare. Cf. striga **(3)**. *Omul deaca căděu în mare... strigă ...Iară vecinii audzind strigările lui, să scularǎ.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 200ʳ/32. *În smintirea noastră ne răzvrătim împotriva naturei cu strigări de deznădăjduire.* MARCOVICI, C. 56/14. *Din toate părțile se auzea strigări, țipete și vaiete de oameni înspăimîntați.* CR (1838), 35¹/5. *Pătruns de-a lor strigare, Norocul hotărî curînd să-i viziteze.* DONICI, F. II, 44/12. *Le auzeam în piept strigarea... Cum glasul lor închis mă cere.* GOGA, POEZII, 92. ✦ (Învechit) Rugăciune **(2)** (spusă cu glas ridicat). *Doamne, ascultă rugăciunea mea și strigarea mea cătră tine.* PSALT. HUR. 83²/21. *Nice le uită rugi și strigare.* DOSOFTEI, PS. 30/17. *Rugăciunea mea... strigarea mea la tine se vie, se nu întorci fața ta de la mine.* KLEIN, ap. GCR II, 185. ✦ (Învechit, rar) Slăvire. *Lăudați-l în clopotele strigariei.* PSALT. HUR. 125ʳ/23. *Toți cîntați lui cîntece nouo, bire cîntați lui cu strigare.* PSALT. 56.

4. (Învechit și regional) Cerere insistentă (adresată cuiva cu glas tare). Cf. striga **(5)**. *Aron Vodă încă nu sosise la Țarigrad și de nou i-au dat domnia Moldovei pentru strigările turcilor, cărora le era datori.* ȘINCAI, HR. II, 247/11. *Cu strigări multe au cerut un împărat.* ASACHI, F. 55/3. *După mai multe strigări ce i-au făcut soldatul... și cerîndu-i să de dumnealui, comandiru punctului, pașaport, întîi au arătat că n-are* (a. 1846). DOC. EC. 905. *Ce cer?... Capul vornicului Moțoc... Strigările lor se aud de aici.* NEGRUZZI, S. I, 154. *A strigat: „Stați că vă dăm foc, lăpădați armele". Și al treilea strigare a lăpădat armele.* VÎRCOL, V. 20, cf. DL, DM. DEX. ✦ (Rar) Îndemn. *Adesea e citată faimoasa strigare de luptă: „îmbogățiți-vă".* CAMIL PETRESCU, în PLR II, 396. ✦ (Învechit) Protest **(2)** (cu glas ridicat). *Gîndi, după toată răutatea ce făcușă, să arete și vreun lucru bun, ca să să curățască de strigare și să zică țării că nu-i den voia lui ce s-au lucrat în țară.* N. COSTIN, L. 571. *Ale norodului politii strigări... m-au îndemnat să întru în de-a mărunt cercetare* (a. 1822). DOC. EC. 248. *Cum de îndrăznești Asupra*

providenții strigare să pornești? DONICI, F. II, 59/13. *Cu o strigare a fost de ajuns ca să dărîme despotismul.* GHICA, A. 777, cf. DL, DM, DEX. ◇ Expr. (Învechit) **A face strigare** = a se plînge (împotriva cuiva sau a ceva); a protesta **(1)**. *Jeluiloru sudit să află aici adăstînd pă chelluială și face strigare* (a. 1817). DOC. EC. 181. *Siliți fiind, cumpără de la precupeți — ce vînd cu preț îndoit — și că toți aceștia fac strigare* (a. 1837). ib. 692.

5. (Învechit) Strigăt **(6)**. Cf. striga **(6)**. *La acestea toate, cu strigări și cu gîlcevuri începură multe a grăi* (a. 1811). DOC. EC. 125. *Așa, ca să nu sufer strigări, nemulțumire,... Gîndește-te și-mi spune un mijloc de-ndreptare.* ALEXANDRESCU, O. I, 184, cf. DL, DM. ✦ (Învechit și regional) Ocară **(1)**; p. ext. farmec, vrajă. *Și mâniară elu la apa împutată* (ocărîtă C, de prigoană c^2, de price D, *strigariei* H) *și amărît fu Moisii dereptu ei.* PSALT. 226. *Și n-oi avea-n viață fricț de strigare, De-ar fi cît de aproape pizmașii.* DOSOFTEI, PS. 81/6. *Spălatu-o... De strigări, De căscări, De uriciuni Și minciuni.* MARIAN, V. 71. ◇ Expr. **Să nu fie de strigare** = să nu fie de deochi, v. deochi.

6. (Învechit; astăzi rar) Strigăt **(7)**. Cf. striga **(7)**. *Vînduși oamenrii lăi fără prețu, și nu era mulți în strigarile* (chematul H) *noastre.* PSALT. 84. *Toți începură a învoca zeul cu o strigare.* ARISTIA, PLUT. 309/7. *Cînd la strigarea ta de tată Grăbeau din codri la poiene.* GOGA, POEZII, 11. *Tudor Vladimirescu a împrăștiat pretutindenea strigare... chema pe panduri, pe plăieși... la viață și la arme.* GALACTION, O. 157, cf. DL, DM, DEX. ◇ (Construit cu verbul „a face") *Făcu slugilor strigare.* PANN, P. V. III, 146/21. ◇ Expr. (Învechit) **Strigare la arme** = mobilizare pentru luptă. *Strigarea... la arme nu cunoaște altă regulă decît dreptul celui mai puternic și legea biruitorului.* CR (1833), 163^2/14, cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.

7. Anunțare, înștiințare cu voce tare, în public; spec. (popular) anunțare orală, oficială, a căsătoriei. Cf. striga **(9)**. *În miazănoapte strigare fu, adecă ginerele vine, ieșiți în țimpinatul lui.* CORESI, TETR. 58, cf. N. TEST. (1648), 32^v/32, LB, VALIAN, V., POLIZU. *Această înștiințare* [a căsătoriei]... *se numește în Bucovina cu un termen poporal „strigări" sau „vestiri".* MARIAN, NU. 203, cf. ȘĂINEANU^2. *Se duseră... la preot să facă strigările de cuviință așa fel ca nunta să se serbeze chiar a doua duminică după Paști.* REBREANU, I. 230, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Am aflat... cînd se fac strigările și cînd se ține nunta.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 262, cf. DEX. ✦ Spec. Anunțare publică a prețului de vînzare sau (rar) de închiriere prin licitație a unor bunuri și a sumelor oferite de solicitanți. *Soma de vedri... ce va agiunge fieștecare ținut la strigarea cea de pe urmă* (a. 1799). URICARIUL, III, 7/8. *La cea de pe urmă strigare au rămas atît ocnile cît și vămile asupra dumnealui... Ioan Mosh* (a. 1811). DOC. EC. 129. *Amîndouă aceste moșii să dau în arendă prin strigare la mezat.* CR (1831), 8^2/35. *Acest venit de acum înainte se va vinde prin strigare de mezat.* REGUL. ORG. 64/28. *Auzise „strigările" pentru vînzarea moșiei.* TEODOREANU, M. III, 408. *Oferă cineva mai mult? continuă strigarea telalul.* CĂLINESCU, S. 177. ✦ (Învechit, rar) Enunțare cu glas tare de către preot a unui fragment al evangheliei, în timpul oficierii slujbei religioase; p. ext. textul enunțat. *Pre vremile strigării svintei ev*[anghe]*lii.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 2^v/3. *Să le dea scrisă toată strigarea svi*[n]*tei ev*[anghe]*lii.* id. ib. septembrie 31^v/25.

8. (Popular) Strigătură **(2)**. Cf. striga **(10)**. *E vuiet, e chiot și strigare. Și hora lor se-ntinde sălbatică și mare.* COȘBUC, B. 171, cf. DSR.

— Pl. *strigări.*
— V. **striga.**

STRIGÁȘ s. m. (Învechit, rar) Persoană care anunță cu glas tare știrile; (învechit) strigaci, (învechit și popular) strigător **(3)**. *Am lăsat...la Tudor strigașu* (a. 1800). IORGA, S. D. XII, 129.

— Pl.: **strigași.**
— **Striga** + suf. *-aș.*

STRIGÁT s. n. Faptul de a striga.

1. (Învechit) Strigăt **(1)**. *Să-i veți călca, ei la mine vor striga și eu strigatul lor voi asculta.* PO 253/12. *În Sodom și în Gomor iaste prea tare strigat și păcatele lor tare s-au îngreoiat* (a. 1582). C. CR. 54/29. *De tolot, uiete și strigăte Suna împrejur locurile toate.* BUDAI-DELEANU, Ț. 205.

2. (Învechit) Anunț rostit cu voce tare. *Vedea-voi deaca toate au făcut după strigatul care înaintea mea au venit.* PO 58/11. *Și-i porunci să aibă de grija strigatului ce-i era pre samă dat.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 180^v/24.

3. (În expr.) **Strigatul catalogului** = apelul nominal al elevilor dintr-o școală sau dintr-o clasă, al studenților, al unui grup de cursanți. Cf. DL, DM, DEX.

4. (Prin Mold.) Strigătură **(2)**. Cf. DL, DM, DEX. *Strigatu-n joc cu toți odată se obișnuiește în satele de munte pîn' pe valea Moldovei.* ȘEZ. III, 109.

— V. **striga.**

STRÍGĂ s. f. **1.** Pasăre răpitoare de noapte, sedentară, cu penajul galben-ruginiu și cu pete brune întunecoase, care se hrănește în special cu șoareci; (regional) buhă-cu-cîrpă, huhurez-de-casă *(Tyto alba guttata)*. Cf. ANON. CAR. *Zice că striga a fost împărăteasă preste toate paserile din lume.* MARIAN, O. I, 234, cf. CONV. LIT. XXIII, 345, BARCIANU, GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU^2, RESMERIȚĂ, D., CADE, SIMIONESCU, F. R. 170, SCRIBAN, D., BĂCESCU, PĂS. 159. *Deși striga este o pasăre sedentară, se întîmplă că toamna tîrziu și iarna, unele exemplare... hoinăresc de la locul de baștină.* LINȚIA, P. II, 125, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Și în sintagmele *striga nopții, strigă de noapte,* MARIAN, INS. 268) Fluture mare cu pete albe pe aripi, asemănătoare cu un cap de mort, care zboară numai în amurg și care, cînd este prins, scoate un zgomot ascuțit; cap-de-mort, (popular) strigoi^2 **(II)**, (regional) strigoiaș, buha-ciumei, cap-de-moarte, capul-lui-Adam, capul-morților, fluturul-morții, suflet-de-strigoi v. suflet **(3)** *(Acherontia atropos)*. Cf. MARIAN, INS. 268, CANDREA, F. 385, TDRG. *Prin unele părți se crede că sufletul omului făcut strigoi se preface în insecta nocturnă numită strigoieș, strigă, cap-de-mort.* PAMFILE, D. 137, cf. DR. V, 811. *Cel mai cunoscut fluture din această categorie, fiind și unul din cei mai mari de la noi, este striga.* SIMIONESCU, F. R. 379, cf. DL, DM. *Soseau strigile, fluturii cu cap de mort.* BARBU, PRINC. 14, cf. M. D. ENC., DEX, ȘEZ. IV, 23, H X 355, XI 26, ALR II 6 542/95, 791, 812, 876. ✦ (Regional) Ochiul-păunului, v. ochi^1 **(C)** *(Saturnia pyri)*. Cf. ALR SN III h 744, ALRM SN II h 562. ✦ (Regional) Libelulă *(Libellula depressa)* (Bocșa — Zalău). Cf. ALR SN III h 751/279. ✦ (Regional) Molie **(1)** *(Tinea)* (Jiana — Drobeta Turnu Severin). Cf. ALR I 1 888/856. ✦ (Prin Olt.) Larva gîndacului de mătase. Cf. ARH. OLT. XXII, 284.

3. (Popular; în superstiții) Strigoaie, v. strigoi^2 **(I 2)**. Cf. ANON. CAR. *Iară ceaia* [cală] *— de nu mi să nălucă — Este a strîgelor.* BUDAI-DELEANU, T. V. 54. *Cu cine mă cununași, Cu o strigă afurisită, Cu o ciumă despletită.* FM (1846), 264^1/14. *Noaptea... toate stihiile năpădesc pe mine... strigoii, moroii,... strigile.* ALECSANDRI, T. 616, cf. CIHAC, I. 266. *Intră ielele și strigile, fură laptele de la vaci, fură somnul copiilor.* EMINESCU, N. 137. *Mulțimea spiritelor rele, precum strigele, cari au chip omenesc.* MARIAN, NA. 68, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., GHEȚIE, R. M., ȘĂINEANU^2, CANDREA, F. 153. *Strigile și strigoii... stau în atingere și în înțelegere cu dracul, cu ajutorul căruia fac lucruri de cari numai să te minunezi.* PÎRVESCU, C. 103, cf. TDRG. *Se bat strigele pînă se cutremură pămîntul.* GOROVEI, CR. 256, cf. RESMERIȚĂ, D. *A tăiat viteazul păcurar strigele.* PRECUP,

P. 18, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Ce umbli prin sat noaptea ca striga?* BENIUC, V. CUC. 42, cf. DL, DM. *Zîne bune și rele..., strige..., demoni și sfinți trăiesc, se agită, discută în limitele cadrului natural.* VARLAAM — SADOVEANU, 181, cf. M. D. ENC., DEN. *Atunșa dzise: Faĭ strigă.* ARH. FOLK. III, 113. *Strigele și strigoii sînt oameni ca toți oamenii.* SBIERA, P. 316, cf. ȘEZ, V, 125, ib. VI, 48, MAT. FOLK. 550. *A făcut un copil Și l-a mîncat strîga.* PAMFILE, B. 45, cf. T. PAPAHAGI, M. 85. *Pă pruncii mici îi mîncă strîga.* ALR II 4 234/310, cf. TEAHA, C. N. 267. *A fost... Striga cu strigoiul, leul cu leoaica.* FOLC. MOLD. I, 414. ✦ (Regional) Strigoaie, v. strigoi[2] **(I 1)**. Cf. ALR II 2 456/365. ✦ (Regional) Duh rău la vite; (regional) strigoi[2] **(I 1)**, strigoaică[1] **(1)**. Cf. ALR II 4240/310, 334, 886.

4. (Ornit.; regional) Păpăludă[1] *(Caprimulgus europaeus)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 119, 122, 274.

5. (Regional) Coșul sobei (Berindu — Cluj-Napoca). Cf. CHEȘT. II 342/85.

— Pl.: *strigi* și (regional) *strige*. — Și: (regional) **străgă** s. f. PAMFILE, S. T. 130.
— Lat. **striga.**

STRÎGĂT s. n. **1.** Sunet sau cuvînt emis cu intensitate; răcnet **(1)**, țipăt, urlet, zbierătură, zbieret, (rar) strigătură **(1)**, țipătură, (învechit) chemare, strigat **(1)**, (învechit; astăzi rar) strigare **(1)**, (învechit și regional) răcnitură. V. chiot. Cf. striga **(1)**. Cf. ANON. CAR. *Și prin strigătul cumplit, A sa faptă au vădit.* ASACHI, F. 107/20. *Nu se auzea decît strigătul monoton al ostașilor de strajă.* NEGRUZZI, S. I, 160. *Strigăte fioroase se aud sub balconul palatului.* CARAGIALE, O. I, 1. *Acum te asurzeau strigătele și zgomotul ce făcea mulțimea de oameni.* ISPIRESCU, L. 103. *Aud pași repezi pe punte, strigăte nedeslușite.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 233. *Strigătul acesta ieșea din gurile tuturor soldaților, care umblau nebuni de bucurie.* BACALBAȘA, S. A. I, 91, cf. DDRF. *Trecea-ngrozind cu strigăt luptătorii.* COȘBUC, P. I, 339, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[3]. *Răsună iarăși Strigătul cinstit și vesel Al plugarului la plug.* IOSIF, V. 119. *Ca la o comandă neauzită, o mare lărmălaie de strigăte, de rîsete și lătrat de cîini încinse uliță.* AGÎRBICEANU, S. 417. *Strigăte nedeslușite de glasuri omenești... se încrucișau între ele.* HOGAȘ, DR. II, 38, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *La cucoane e veselie, strigăte ascuțite, gălăgie.* BRĂESCU, O. A. I, 44. *Muzica din localuri răbufnea pe ușă ca un strigăt cald după viață.* VLASIU, D. 315. *Mavrocostă avu un strigăt teribil.* SADOVEANU, O. XII, 594, cf. SCRIBAN, D. *Poemul... interceptînd monologul titanului cu strigătele mulțimilor, creează aparența unui dialog.* VIANU, L. U. 626. *Loviturile erau însoțite de strigăte nearticulate.* BLAGA, H. 25. *Strigătele nu mai conteneau, agitația era mai înfrigurată.* CAMIL PETRESCU, N. 23. *Un om vorbea de pe un camion și valuri de strigăte urcau din mulțime.* V. ROM. martie 1955, 135. *În tot acest timp țărmul răsuna de strigăte și chiuituri.* TUDORAN, P. 128, cf. DL. *Trenul se urni într-o hărmălaie de strigăte și de fierărie ciocnită.* T. POPOVICI, SE. 60, cf. DM. *Se cutremura mahalaua de strigăte.* BARBU, G. 36, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Nimic zgomotos, nimic aspru în opera lui Grigorescu. Nici o violență, nici un strigăt.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 364. *Sînt cîntărețul celor fără nume, Un strigăt smuls de-a vremilor viltoare Din viforul durerilor din lume.* GOGA, POEZII, 138. *Pacea este... un strigăt al inimii.* TITULESCU, D. 339. *Oameni noi, orînduieli nouă! E un strigăt unanim, ca un ecou al unor vechi și amare dureri.* SADOVEANU, O. XIX, 139. *Opera nu este numai strigătul sincer al unui suflet, dar și produsul unei dibăcii.* VIANU, E. 26. *Îl cuprinse o ciudă aprigă pe barba asta măreață și căruntă, care-i fusese pînă nu demult mîndria vieții și strigătul triumfal al bărbăției.* CAMIL PETRESCU, O. I, 534. *Artistul avea oroare... de strigătele inestetice dar zguduitoare ale sufletului.* V. ROM. ianuarie 1965, 197. ✧ (Urmat de determinări introduse prin prep. „de", care indică cauza, scopul etc.) *Se duseră în acea parte a grădinei unde mulțimea e mai covîrșitoare, unde strigătile de bucurie au mai multă răsunare.* FM (1846), 202[1]/1. *Chiote de fericire! Strigăte de mulțămire!... Zi-ntăi mai astăzi serbați.* SION, POEZII, 254/9. *Urlă cîmpul și de tropot și de strigăt de bătcie.* EMINESCU, O. I, 148. *Le era destul că se vedeau slobozi, și ideea că nu mai au să audă de disciplină îi făcea să scoată strigăte de bucurie.* BACALBAȘA, S. A. I, 192. *Auzeam glasul hăitașilor, bubuitul puștilor și apoi strigăte de chemare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 139. *Înconjura copacul de cîteva ori, cu strigăte de bucurie.* GÎRLEANU, L. 127. *Un strigăt de groază se rîdică peste urletul clocotitor de pretutindeni.* HOGAȘ, DR. I, 309. *Să scoată un strigăt îngrozitor de izbăvire.* REBREANU, P. S. 23. *Făcu un gest de apărare cu amîndouă mîinile și scoase un ușor strigăt de surpriză.* IBRĂILEANU, A. 15. *Nicăieri un strigăt de nădejde, de entuziasm.* LOVINESCU, C. IV, 172. *A recunoscut-o și el, de la cel dinți strigăt de surpriză.* C. PETRESCU, Î. II, 228. *Era un concert asurzitor — un strigăt de disperare care te smulgea din casă fără voie.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 56. *După strigătul ei unic de revoltă, cu o simplă încordare a nervilor, a izbutit să se stăpînească.* COCEA, S. II, 39. *Nu-și putea veni în fire, scoțînd întruna strigăte de mirare.* SADOVEANU, O. X, 364. *Nenorocirile mari... provocau o astfel de reacțiune verbală, asemănătoare cu un strigăt sau țipăt de groază.* IORDAN, STIL. 35. *Se aude strigătul de durere al lui Prometeu.* VIANU, L. U. 586. *Auzi... hărmălaie și strigăte de groază.* STANCU, Ș. 101. *Îndemnul său la luminare... sună ca un strigăt de alarmă.* IST. LIT. ROM. II, 113. *Din sală s-au ridicat năvalnic strigăte de aprobare.* GALAN, Z. R. 24. *Puse mîna pe cîrmă și scoase un strigăt de bucurie.* TUDORAN, P. 321. *La nimeni gîndul meu nu zbură cu strigăte de ajutor.* PREDA, I. 221. *Floriță își înghiți strigătul de spaimă.* T. POPOVICI, SE. 116. *Au răzbătut pînă la noi strigăte sălbatice de bătălie.* V. ROM. octombrie 1964, 13. *Un strigăt de stupoare se desprinde din toate piepturile.* T iunie 1968, 51. (Fig.) *Primele lui poezii sînt un strigăt de neliniște, de revoltă artistică.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 367. *Sub strigătul de disperare și blestem se aude totuși acea nostalgie a idealului* (a. 1893). PLR I, 428. *Clocotea sub rînduri, în articole și scrisori, un strigăt de durere.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 76. *Poezia... a fost strigătul de mîndrie jignită a intelectualului.* CONSTANTINESCU, S. HI, 80. *Soarele mi-ar veni drept în față, Ca un rîs larg, ca un strigăt de viață.* ISANOS, V. 207. *Prezentul articol ar vrea să fie un strigăt de alarmă.* CINEMA, 1969, nr. 6, 15. *Strigătul de neputință în fața fatalității.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 9/1. *În noaptea poporului spaniol el înseamnă un strigăt adevărat de speranță.* CONTEMP. 1971, nr. 1 291, 7/1. ✦ Tînguire **(2)** cu voce tare; suspin, vaiet puternic; (învechit; astăzi rar) strigare **(1)**. *Dulcea, trista lui privire, strigătu-i cel plîngeros Trage asupra-i cătătura trecătorului.* FM (1844), 224[1]/33. *Cei de afară n-aveau pîne și o cereau cu strigăte deznădăjduite.* IORGA, C. I. II, 205. [Stătea] *nepăsător la strigătele, la bocetele bătrînei.* AGÎRBICEANU, S. P. 103. *În juru-mi crește o larmă ne-ntreruptă De glasuri de durere și strigăte.* TOPÎRCEANU, P. O. 18. *Cîteva femei plîngeau cu strigăte scurte, insuportabile.* BREBAN, A. 20. ✧ Fig. *Se va ridica, sfielnic la fiecare,... strigătul durerii celei adevărate.* IORGA, P. A. II, 41. *Vom auzi... strigătul decepțiilor și picurii lacrimelor pe care le-am vărsat la anumite ceasuri.* ANGHEL, PR. 59. *Strigătul suferinței a muiat inimile unora dintre boieri și domni.* SADOVEANU, O. XX. 136. *Zbuciumul sufletesc... se topește în acel strigăt cu care culminează poezia.* PUȘCARIU, L. R. I, 93. *Dincolo de lacrimă și mai puternică decît lacrima a fost răzmerița noastră sufletească, punctul de zenit al strigătului nostru interior cu atît mai dureros, cu cît știam cît e de nefolositor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 5/6. *Mirosul greu de suflete arse A obosit de atîta strigăt.* ib. 1971, nr. 167, 27/3. ✧ (Ban.) *Strigătul zorilor* = bocet care se rostește în revărsatul zorilor în prima dimineață după moartea unui flăcău, a unei fete sau neveste tinere. Cf. MARIAN, Î. 226.

2. Sunet caracteristic scos de păsări sau de animale; strigare **(2)**. Cf. striga **(2)**. *Aceste* [păsări]... *nu au organele trebuitoare pentru cîntat, deci nu cîntă, ci fac numai un strigăt urît.* J. CIHAC, I. N. 92/9, cf. ȘĂINEANU[2], CADE. *Cum se abate cocoșul pe o creangă... bolborosește strigătul lui.* VOICULESCU, P. I, 92. *Auzi sus, în aurul luminii, un strigăt de pajură.* SADOVEANU, O. X, 632, cf. SCRIBAN, D. *Strigătul măgarului s-auzea de pe culmile toride.* BLAGA, H. 117, cf. DL, DM. *Spre dimineață răsunau strigătele ascuțite ale cocoșilor.* BARBU, G. 11. *Mogoșoaia... răsuna de strigăte de broaște.* id. PRINC. 142. *Naturalistul urmărește să explice cum s-au diferențiat cu timpul... strigătele păsărilor.* GÎ 1968, nr. 932, 4/6, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (La sg. cu sens colectiv) Zgomot mare, larmă de voci; vociferare. Cf. striga **(4)**. *Sună zornăit de zale, Strigăt mare de război.* COȘBUC. P. II, 112. *Departe se năzare Un greu convoi cu strigăt de pierzare.* IOSIF, P. 26. *E strigătul cu care casierul e întîmpinat la intrarea sa în clubul civililor.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 245. *Amîndouă coridoarele, salele, grădina, curtea răsunau de același strigăt.* AGÎRBICEANU, A. 33. *Huooo! Prometheu... La strigătul Mulțimii Prometheu... Și-a întors privirile spre pămînt.* AL. PHILIPPIDE, A. 111. *Strigătul laolaltă al oamenilor, cînd răsucesc un trunchi greu cu țapinele.* C. PETRESCU, Î. II, 203. *Vedea ... cum oamenii împărțiți în grupuri șoșoteau pe la colțuri. Auzea strigăt și zarvă mare.* DAN, U. 182, cf. DL. *În vale fierbe strigăt și plînș, Focul în sobă negru s-a stins.* ISAC, O. 87, cf. DM. *Nu a auzit niciodată strigătul unanim al mulțimii în momentul zguduirii plasei* [la fotbal]. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Păcat numai că tot strigătul acesta* [al revistelor] *e o mistificare a opiniei publice.* MAIORESCU, CRITICE, 126.

4. Îndemn pentru o acțiune (spus cu glas puternic și cu insistență). Cf. striga **(5)**. *Mohamed se deșteptă în strigătul de luptă al țărănimii românești.* IORGA, P. A. II, 213. *Multe-s rînduielile mai noi! El le rumegă-ntr-o brazdă trasă Și-ntr-un strigăt galeș către boi.* LABIȘ, P. 199. ✦ (Rar) Rugăminte **(1)**. *Spre cer își îndreaptă strigătul dacul... înainte de a bea otrava.* PÂRVAN, G. 152.

5. Manifestare evidentă de nemulțumire, de revoltă exprimată în cuvinte rostite puternic; exclamație de protest. *Chinuit de crimă, speriat de strigătele poporului, care cerea să fie pedepsit cu moartea, tînărul fuge din Roma.* LOVINESCU, C. IV, 73. *Mulțimea izbucni în strigăte și huiduieli.* TUDORAN, P. 511, cf. DL. *Furtuna de strigăte și protestări continuă apoi cu aceeași violență.* PREDA, M. 137, cf. DM. ◇ Fig. *Tablourile lui sînt un strigăt puternic împotriva măcelurilor între oameni.* GHEREA, ST. CR. II, 86. *Strigătul celor puțini la număr refractari... n-a putut opri arta nouă din calea ei.* în PLR II, 232.

6. Vorbă aspră, răstită, care exprimă o nemulțumire față de faptele sau atitudinea cuiva; (învechit) strigare **(5)**. Cf. striga **(6)**. *Strigătele mele nu-l mai puteau stăpîni... Trebuie să-l prind numaidecît și să-i trag o bătaie.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 75. *Comenzi, strigăte, înjurături pornesc din toate părțile.* BRĂESCU, O. A. I, 173. *O să vedeți voi! Ieremia... nu luase seama la strigătele lui.* TUDORAN, P. 26. *Ele fură repede acoperite cu huiduieli și strigăte, care pofteau afară pe cîrtitori.* BARBU, G. 155.

7. Chemare adresată cu voce tare (cu rostirea numelui celui chemat); (învechit; astăzi rar) strigare **(6)**. Cf. striga **(7)**. *La strigătul dumitale am intrat și l-am aflat fără suflare.* AGÎRBICEANU, S. 269, cf. RESMERIȚĂ, D., SAHIA, N. 51. *Cînd îi auzea strigătul, schimnicul se ascundea în chinovie.* VOICULESCU, P. I, 162. *Aruncă strigăt de război: Viteji veni-vor cu grămada.* PILLAT, P. 39, cf. DL, DM. *Auzeam strigăte și chemări.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 8, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Stăteau nemișcați la strigătul goarnei.* GÎRLEANU, L. 113. *Rupe tăcerea sub frunte Strigătul prelung al străbunilor mei.* LABIȘ, P. 332.

8. Anunțare, semnalizare cu voce tare (a unui eveniment, a unui pericol etc.). Cf. striga **(9)**. *La strigătul lui începu să strige și femeia îngrozită.* AGÎRBICEANU, S. 307. *În murmurul... oștilor, porniră îndată strigătele căpeteniilor care zăriseră fulgerul oțelului.* SADOVEANU, O. V, 492. *Aceeași panică, aceleași semnale, aceleași strigăte și plînsete.* STANCU, Ș. 127, cf. DL, DM. *Se auzi strigătul lui...: — Fraților, a sosit!* BARBU, PRINC. 15. *La strigătele femeii, huliganul a dat bir cu fugiții.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 196, cf. M. D., ENC., DEX.

9. (Popular) Strigătură **(2)**. Cf. striga **(10)**. *Un farmec deosebit au „chiotele" sau „strigătele" pe cari le rostesc, în tactul jocului.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 257, cf. TDRG, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *C-așa-i jocu românesc, Cu strigăt ardelenesc, Cînd l-aud mă-nveselesc.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 359. ◇ (Întărit prin „de joc" sau „în joc") *Strigătele în joc, cînd au cuprinsul sarcastic, sînt niște minunate satire populare.* ȘEZ. I, 70. *Mai zic și strigătele-n joc, după cum le-i moda satului.* îb. III, 183. *Acele cîntece scurte de cîte două și, de cele mai multe ori, de cîte patru versuri, pe care-am obișnuit a le numi chiuituri sau strigăte în joc, după prilejul în care se aud.* PAMFILE, C. Ț. 3. *De la ei au auzit cele dintîi strigăte de joc.* SADOVEANU, O. XX, 105.

— Pl.: *strigăte.* — Și: (regional) **strîget** s. n. CANDREA, Ț. O. 52, PASCU, S. 34.

— **Striga** + suf. *-ăt.*

STRIGĂTÓR, -OÁRE adj., subst. **1.** Adj. (Rar) Care strigă **(1)**. Cf. ANON. CAR., LB, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Același dor tresare-n piepturi, Cînd glasul strigător răsună.* GOGA, POEZII, 17, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Iară mintea noastră în glasul lui Pătru chiar să fie strigătoare, să strigăm: „Doamne spăsește noi".* CORESI, EV. 271. *Să renunțe el la irezistibila-i pornire sufletească, la îndemnul strigător al conștiinței sale revoltate?* CARAGIALE, O. IV, 233. *Izbucnește-o disperare strigătoare către astre.* MACEDONSKI, O. I, 162. ✦ (Despre zgomote) Puternic **(III 1 b)**. *Răpăiala de focuri e din ce în ce mai strigătoare.* CAMIL PETRESCU, U. N. 324. ✦ (Rar; despre culori sau obiecte colorate) Strident **(2)**. *Clipa aceea, în care se stinse, între atîtea culori strigătoare, delicioasa siluetă neagră, mi-a fost... foarte penibilă.* CARAGIALE, O. I, 125. *Cravată strigătoare, pantaloni de culoarea oului de rață.* id. îb. II, 78. *Haine pestrițe, în culori strigătoare.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 54, cf. CADE.

2. Adj. Fig. Care se face remarcat (mai ales prin aspecte negative); p. ext. evident, izbitor. *Avem exemplu strigător în denumirea lui Simion Petrașcu.* BARIȚIU, P. A. I, 141. *Cîte inichități strigătoare nu e silit judecătorul să săvîrșească.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 251. *Umilirea națională nu mai era așa de strigătoare.* IBRĂILEANU, SP. CR. 84. *Cu ce strigătoare nedreptate îți fuseseră întîmpinate lucrările.* M. I. CARAGIALE, C. 12. *Aci, neologismul e strigător și deplasat.* PUȘCARIU, L. R. I, 394, cf. SCRIBAN, D. *S-ar putea afirma că armoniile lui Debussy sînt mai puțin clare, iar disonanțele mai puțin strigătoare ca ale lui Wagner.* BLAGA, Z. 127. *Închid ochii, distrați, la evidente și strigătoare nedreptăți.* RALEA, în PLR II, 336. *Își simți gîtul strîns de emoție, ca și cum, în clipa aceea s-ar fi materializat în fața lui, izbitoare, strigătoare... durerea acelei femei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 17/1. ◇ Expr. **Strigător la cer** (sau, rar, **la ceruri**) = care se afirmă cu putere (prin gravitate, importanță etc.) impunînd să fie neapărat luat în seamă sau care revoltă (v. revoltător **1**). *Știe că a fost un profesor distins, că dreptatea mea e strigătoare la cer.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 13. *Să se înșele, să se calomnieze... mai pe scurt, să comită tot felul de păcate strigătoare la cer.* MARIAN, Î. 449, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Dacă l-ai ținea, ai face*

un păcat strigător la cer. AGÎRBICEANU, S. 272. *Păși mai departe spre îndeplinirea altor lipsuri deopotrivă strigătoare la cer.* HOGAȘ, M. N. 171. *Trebuie să plătească păcatul acesta strigător la cer, cu viața.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 145. *Lipsa de gust a arhitectului e strigătoare la cer.* COCEA, S. I, 119. *Avocatul va casa... „această decizie strigătoare la cer".* TEODOREANU, M. III, 144. *Ar fi o strigătoare la ceruri nedreptate.* ARGHEZI, S. V, 140. *Nu se mulțumește să-și justifice capitalul..., ci jefuiește pur și simplu, luînd camătă strigătoare la cer.* CĂLINESCU, C. O. 171. *E o nedreptate strigătoare la cer să fie acuzat guvernul... de lipsă de activitate.* CAMIL PETRESCU, O. II, 425, cf. 483, III, 397. *S-au săvîrșit greșeli și nedreptăți strigătoare la cer.* PAS, L. I, 329, cf. DL, DM. *Banalitatea subiectului e strigătoare la cer.* CINEMA, 1968, nr. 10, 38, cf. M. D. ENC., DEX.

3. S. m. și f. (Învechit și popular; rar la f.) Vestitor. *Într-îmbe taberile... au strigat strigătorii pace.* M. COSTIN, O. 84. *Stătu strigătoriul oștii în tabără... zicînd fișcarele la cetatea lui... Căci au murit împăratul.* BIBLIA (1688), 264¹/54, cf. LB. *Pe lîngă acești amploajați, trebuie a se mai socoti și strigătorii (crainicii) însărcinați de a întona aclamațiile.* FM (1846) 231²/37. *A ordinat strigătoriului să strige că locul are și bun vecin.* ARISTIA, PLUT. 315/14. *Pe cei respinși de lege, pe cei tăgăduiți, Vreau însumi eu să-i apăr! Aceste le vestiți, Trimiteți strigătorii.* COȘBUC, S. 149, cf. BARCIANU, ALEXI, W., DR. IV, 910, CADE. *Se duseră deci strigători și spre soare-apune și spre soare-răsare și vestiră pretutindeni hotărîrea împărătească.* VISSARION, B. 19, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Că eu numai de m-oi fa... strigătoarea iobagilor, Din vîrfuțu treptelor.* BÎRLEA, L. P. M. I, 34. ✦ (Învechit) Propovăduitor **(1)**. *Glasul strigătoriului în pustie, gătiți calea Domnului, dereapte faceți cărările lui.* N. TEST. (1648), 41ʳ/13. *A mare Dumnezău strigătoriu iaste omul acesta.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 126ʳ/35, cf. PHILIPPIDE, P. 182.

4. S. f. Instrument care imită strigătul animalelor, folosit de vînători pentru a chema vînatul; țipătoare. Cf. STOICA, VÎN. 24.

5. S. f. (Rar) Numele unei păsări nedefinite mai îndeaproape. Cf. BĂCESCU, PĂS. 159.

— Pl.: *strigători, -oare.*
— **Striga** + suf. *-(ă)tor.*

STRIGĂTÚRĂ s. f. **1.** (Astăzi rar) Strigăt **(1)**. Cf. LEX. MARS, 193, KLEIN, D., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Caiăle... se urneau în chiote și strigături.* VLASIU, A. P. 60.

2. Grup de versuri cu caracter satiric sau glumeț, care se strigă **(10)** în timpul jocului, la sate; chiuit, chiuitură, (popular) strigare **(8)**, strigăt **(9)**, (regional) horă. Cf. DDRF. *Tipărim povești, cîntece... strigături de joc, obiceiuri, descrieri de unelte.* în PLR II, 171, cf. ȘĂINEANU³. *Și cîtor strigături la joc Țineam cu glasul meu ison.* GOGA, POEZII, 14. *Tot el aruncă, la noroc, Cea mai frumoasă strigătură.* IOSIF, V. 99, cf. TDRG. *Ei însoțeau versurile lor de bătăi în palme în ritmul strigăturii.* AGÎRBICEANU, A. 148. *Ceea ce e popular în Creangă e snoava, proverbul, strigătura.* IBRĂILEANU, S. 28, cf. RESMERIȚĂ, D. [Hora] *are multe strigături.* VARONE, D. 147, cf. CADE, STOIAN, PĂST. 73. *Staroștele s-a ridicat și, cum era obiceiul, a făcut o strigătură.* VLASIU, A. P. 60. *Bătrînul își puse mînile-n chimir și începu a îngîna încet, din gît, după tact, strigăturile flăcăilor.* SADOVEANU, O. IV, 216. *Acești vechi poeți anonimi cîntau cînd suferința în doină, cînd amorul..., cînd zîmbeau în strigături.* id. ib. XIX, 245, cf. SCRIBAN, D. *N-au avut cînd să-i scornească strigături.* STANCU, D. 173. *În zori... tot nu sfîrșiseră cu strigăturile.* TUDORAN, P. 661, cf. DL, DM. *Auzeam strigături..., ascultam și mă uitam la pîlcurile cu feciori și fete.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 44. *Se folosește mișcarea, sunetul, lumina, textul vorbit, strigătura.* M 1968, nr. 12, 32. *Compuneam strigături pe care le dam flăcăilor pentru a fi strigate în toiul horelor de duminică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970 nr. 30, 6/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Nu-i de vin-a cui e gura C-așa merge strigătura.* BUD, P. P. 54, cf. BÎRLEA, L. P. M. II, 328, ALR I 1 474. *Mi-ai strigat o strigătură Și-ai făcut spume la gură.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 255.

3. (În descîntece) Deochi. Cf. LB. *Bubă pe mînărătură, Bubă pe strigătură Și prin de deochi Și pe mîncare de strîgă, Acolea nu le-alipchi.* CANDREA, Ț. O. 24.

— Pl.: *strigături* și (regional) *strigături* (ALR I 1 474/75).
— **Striga** + suf. *-ătură.*

STRIGEÁUĂ s. f. v. **strujea.**

STRÍGHE s. f. v. **strede.**

STRIGHÍE s. f. = **tirighie (1).** (Prin estul Olt.) Unealtă care servește la curățarea de tirighie **(1)** a butoaielor de vin. Cf. I. CR. VI, 153.

STRIGHEÁȚĂ s. f. v. **străgheață.**

STRIGHILÍ vb. IV v. **scălidări.**

STRIGÍLĂ s. f. Canelură în formă de S, care se folosea ca motiv ornamental la sarcofage. *Așa-numitul sarcofag cu strigile, glafuri sau canale sinuoase, în formă de S.* NAUM, IST. ART. 133.

— Pl.: *strigile.*
— Din fr. **strigile.**

STRIGNEÁ s. f. v. **strienea.**

STRIGNEÁUĂ s. f. v. **strienea.**

STRIGOÁICĂ¹ s. f. **1.** (În superstiții) Strigoaie, v. strigoi² **(I 1)**. Cf. CIHAC, I, 266, DDRF. *Se poate întîmpla să fie vreo strigoaică pe-acolo, care să-l poceească.* CANDREA, F. 47, cf. PAMFILE, DUȘM. 127. *Voiau să întoarcă cadavrul cu fața-n jos, pentru că „femeia se făcuse strigoaică".* ULIERU, C. 32. *O să devină strigoaică după ce moare.* ȘTANCU, D. 12, cf. DL, DM, DEX, ALR I 1 399/550. ✧ (În comparații) *Unde-i giupîneasa... A fi umblînd ca o strigoaică pe la cămară, pe la bucătărie.* ALECSANDRI, T. I, 336. *Fata ar suge sîngele flăcăului ca o strigoaică.* VOICULESCU, P. I, 52. ✦ (Regional) Duh rău la vite; (regional) strigă **(3)**, strigoi² **(I 1)** (Somova — Tulcea). Cf. ALR II 4 240/682.

2. (În superstiții) Strigoaie, v. strigoi² **(I 2)**. *Nu l-or putea scoate din mîna mea tot neamul strigoilor și al strigoaicelor din lume.* CREANGĂ, A. 45, cf. ȘĂINEANU². *Ploile lungi... se întîmplă... cînd moare vreo strigoaică, adică o femeie vrăjitoare de cele ce au coadă.* PAMFILE, VĂZD. 108, cf. RESMERIȚĂ, D. *Este bine să buciume în cele patru puncte cardinale pentru a împiedica strigoaicele... să se apropie de vite.* ALEXANDRU, I. M. 41, cf. DL, DM, DEX. *S-o tîlnit... Strigoii cu strigoaicele, Fermecătorii cu fermecătoarele.* MARIAN, D. 100, cf. FOLC. OLT. — MUNT. I, 420.

3. Fig. Femeie (bătrînă) urîtă și rea. *Mai deunăzi îi abătuse strigoaicei [jupînesei] ca să-mi puie coarne de fier ca pe vremea veche.* ALECSANDRI, T. 939, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, DM. ✧ (Ca epitet, precedînd termenul calificat de care se leagă prin prep. „de") *Strigoaica de vitregă iară se ține de cîtra bărbatului său ca să-și prăpădească copiii.* ISPIRESCU, L. 334.

— Pl.: *strigoaice.* — Și: **stirigoáică** s. f. ALR I 1 399/550.
— **Strigoaie** (v. *strigoi²*) + suf. *-că.*

STRIGOÁICĂ² s. f. (Bot.; regional) Stirigoaie **(1b)** (*Veratrum nigrum*). Cf. BUJOREANU, B. L. 394. *Rădăcina de strigoaică se fierbe în apă, cu zeama ei se spală oaia în locurile atinse de rîie.* ȘTOIAN, PĂST. 61, cf. BORZA, D. 177, H III 325, 473. *Te ungi cu smîntînă în care ai plămădit strigoaică pisată.* PAMFILE, B. 26.

— Pl.: *strigoaice*. — Și: **strigóică** s. f. (BORZA, D. 177).

— De la **strigoaie** cu schimbare de sufix.

STRIGOÁIE s. f. v. **stirigoaie**.

STRIGOÍ[1] vb. IV. Refl. (Regional) A se preface în strigoi **(I 1)** (Petrila). Cf. ALR II 4 234/833. *Omu după ce moare îl vede cineva noaptea, ala s-o strigoiască.* ib.

— Prez. ind.: ?

— V. **strigoi**[2].

STRIGÓI[2], **-OÁIE** s. m., s. f. **I. 1.** S. m. și f. (În superstiții; rar la f.) Materializare a sufletului unui om despre care se crede că a murit neiertat de păcate, că a fost vrăjit, că i s-au zidit dimensiunile umbrei în temelia unei clădiri etc. mai ales în timpul nopții prin locuri și clădiri pustii; apariție, arătare, duh, fantasmă, fantomă, nălucă **(1)**, nălucire, spectru **(I 1)**, spirit **(3)**, stafie **(1)**, vedenie, (învechit și popular) năzăritură, (popular) iazmă, (învechit și regional) nălucitură, (învechit) vedere, zare, (regional) arătanie, moromet **(1)**, mortăciune **(I 2)**, năhoadă **(1)**, necurătenie **(II 2)**, pater[2] **(2)**, vidmă. V. moroi[2] **(1)**, pricolici **(I 1)**, strigă **(3)**, strigoaică[1] **(1)**, șișcoi **(2)**, vircolac. Cf. LEX. MARS. 222, ANON. CAR. *Zic unii cum că morți[i] să fac strigoi* (a. 1762). IORGA, S. D. VII, 54, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Trecînd noaptea pre lîngă morminte... acolo am văzut strigoaie prefăcîndu-se în găini și strigoni în pricolici.* ȚICHINDEAL, F. 18/21, cf. LB. *Putea-vei dar a te îngrozi de sîngele unor bătrîni strigoi hrăniți cu sîngele atîtor mii de oameni.* HELIADE, L. B. 98/14. *Doamne, oare nu-i strigoi?* ASACHI, L. M. 10/14, cf. VALIAN, V. *Să aducem înainte numai două feluri de frică..., frica de vifor și frica de strigoi, duhuri necurate.* VASICI, M. II, 42/21. *Stafii, iesme, joimărițe, morți pricolici, strigoi — ființele misterioase, fermecătoria... bîntuiesc țara noastră.* FM (1846), 69[2]/2, cf. 127[1]/23. *Se adun-acum... Vampiri, ștafii și balauri, strigoi.* NEGRUZZI, S. II, 121, cf. POLIZU. *Am mai ezitat și pentru că-mi ziceam că poate n-oi fi crezut, chiar nici de tine, în spusele mele, și să nu mă pomenesc tratat de om cu stafii și cu strigoi.* GHICA, S. 294, cf. PONTBRIANT, D. *Tu ești lunatic, îți-e frică de strigoi, de iele, de vîntoase.* ALECSANDRI, T. II, 72, cf. CIHAC, I, 266. *Se vede că la voi... în noapte se află mulți strigoi.* BOLINTINEANU, O. 153. *Era un timp cînd... se admitea existența a o mulțime de ființi imateriale, precum: îngeri, strigoi.* CONTA, O. F. 77. *M-a dus în lumea strigoilor ce se luptă sub misterul nopților luminate numai de licurici.* IONESCU-RION, S. 272. *Înconjură din nou mormîntul tămîndu-l din toate părțile, anume ca să scutească pe mort de strigoi.* MARIAN, Î. 342, cf. DDRF, ALEXI, W. *Strigoi sînt... spiritele morților care se schimbă în mițe, cal, miel, ctine etc.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 172. *Și-a dispărut întîi strigoiul.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 189. *Se ungea cu grăsime de porc... trupul unui mort bănuit a fi strigoi.* PAMFILE, S. T. 204. *Dumnealui îi lunatic și noaptea stă la sfat cu strigoii.* HOGAȘ, DR. I, 122, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Mi se pare că sînt un strigoi printre dumneavoastră cei de azi.* GALACTION, O. A. II, 48. *Se mai zicea că erau și strigoi ce stăteau ascunși pe sub streașini.* VLASIU, A. P. 14. *Sînt un strigoi. Exist pentru alții ca nourii, doar pentru mine nu exist.* TEODOREANU, M. III, 392, cf. SCRIBAN, D. *Don Juan nu crede în strigoi, fantoma comandorului îl lasă rece.* CĂLINESCU, C. O. 179. *Mi-a fost frică de cimitir și de strigoi.* STANCU, M. I. 127. *Are să vină noaptea ca strigoi.* BENIUC, M. C. I, 78, cf. DL. *Iaca, îi trecut de miezul nopții... Acuma vine strigoaia.* T. POPOVICI, SE. 116, cf. DM. *Caută, Evanghelina, Din ce mi-a venit pricina... Ori din stele, ori din joi, Ori din urmă de strigoi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 167, 6/1, M. D. ENC., DEX, H II 83, 90, 121, 126, 133, 150, 169, 177, 186, 214, 246, III 39, IV 66, 76, 91, VI 236. *Cînd peste omul mort va sări pisica, se face strigoi.* ȘEZ. III, 46. *Moroiul sau strigoiul este omul mort care n-a fost citit de popi. El mănîncă inimile oamenilor.* ib. VIII 15. *Mă-ntîlnii cu nouă surori... Cu nouă strigoi Cu nouă strigoaie.* BÎRLEA, L. P. M. II, 340, cf. ALR I 1 399. *Ie mana vacilor strigoaia.* ALR II 4 241/260, cf. ALRM SN III h 1 314, FOLC. OLT. — MUNT. I, 294. ◇ (Ca termen de comparație) *Ca un strigoi pribeag în țări S-avîntă.* COȘBUC, P. II, 305. *Noaptea... pleacă pe stradă, ca un strigoi.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 18. *Umblu noaptea ca strigoii.* VLASIU, D. 231. *A bătut, ca un strigoi în poarta monastirii.* MINULESCU, VERS. 226. *Răsare fioros ca un strigoi neantul plictiselii zilelor de iarnă.* RALEA, S. T. III, 231. *Ce umbli ca strigoii?* C. PETRESCU, A. R. 176. *Nu prindeau viață decît noaptea, ca bufnițele și strigoii.* BOGZA, A. Î. 35. *Stătuse să se gîndească toată noaptea umblînd ca un strigoi.* V. ROM. iunie 1954, nr. 6, 71. *Aici putea vedea fața ca de strigoi a lui.* T. POPOVICI, SE. 242. *Aveai badi, ochi vioi, Ș-ai rămas ca un strigoi.* FOLC. MOLD. II, 341. ◇ Fig. *Strigoii zidurilor prăbușite se ivesc la fiecare pas.* în PLR II, 578. *Oftă și-și plecă fruntea. Avea în el strigoiul amintirii.* SADOVEANU, O. XVII, 277, cf. T decembrie 1964, 33. *Și dincolo de răni și de durere nu-i decît timpul devenit strigoi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 133, 10/1. ✦ (Prin Transilv.) Duh rău la vite; (regional) strigă **(3)**, strigoaică[1] **(1)**. Cf. ALR II 4 240/141, 172, 235, 250, 248.

2. S. m. și f. (Învechit și popular; în superstiții; mai ales la f.) Om despre care se crede că are coadă, că este în legătură cu diavolul și că se ocupă cu vrăji și cu farmece, pricinuind mari neajunsuri celor din jur. V. strigă **(3)**, strigoaică[1] **(2)**, vrăjitoare. Cf. LEX. MARS. 243. *Ne ocheraște... zicîndu-mi strigoaie și muiere de rușine* (a. 1795). IORGA, S. D. XII, 190. *Mai tare spăimîntase pre Dracula răspunsul unei strigoi bulgare... carea... întrebată fiind de dînsul... i-au răspuns.* ȘINCAI, HR. II, 7/8, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Judecătoriile pe unele biete femei bătrîne... anume că sînt strigoaie și fermecătoare le ardea de vii.* FM (1841), 69[2]/14, cf. POLIZU, BARCIANU. *De să întîmplă să vezi noaptea strigoile scăldîndu-se, să nu... fugi de frica lor.* PĂCALĂ, M. R. 160. *Cred că de oaia care a trecut peste lanț nu se poate apropia strigoaia să-i ia laptele.* PRECUP, P. 27. *Strigoiul și strigoaica au și coadă.* H III 5. *Iar voi strigoaie, Voi moroaie Voi fermecătoare... Voi vă pierdeți.* MARIAN, D. 141. *Voi strigoaie... Să vă duceți.* TEODORESCU, P. P. 377. *Ziceau că e strigoaie și-și omoară ea copiii.* RETEGANUL, P. V, 20. *Oamenii care nu mănîncă usturoi și se feresc de tămîie, în viața lor sînt strigoi.* ȘEZ. I, 245. *Se-ntîlni cu deochitoriu..., Cu strigoiu..., Cu strigoaiele.* MAT. FOLC. 1 567. *Copilul din flori născut din mamă din flori se face strigoi.* Com. din BRAȘOV. *Strigoii sînt oameni ca toți oamenii, însă din aceia care stau în înțelegere cu dracul, cu ajutorul căruia fac lucruri de care numai să te minunezi.* SBIERA, P. 316, cf. ALR I 1 397/164, A II 12. ✦ (Transilv.) Ursitoare. Cf. ALR I/II h 241, ALRM I/II 329.

3. S. m. și f. (Învechit, rar) Zeitate. *Spusă c-au văzut capul strigoaiei... D[u]mn[e]zoaiei Artemidei.* DOSOFTEI, V. S. februarie, 61[v]/25. *Elinii... făceau praznic lui Saturnus, adecă lui Cron strigoiului.* id. ib. noiembrie 137[v]/9.

4. S. m. și f. Epitet dat unui om rău, ursuz (mai ales unui bătrîn cu apucături demodate). *De atunci în toate zilele îmi ține drumul și mă ocărăște... zicîndu-mi strigoaie* (a. 1795). IORGA, S. D. XII, 190. *Lasă, lasă, Chirițoaie, Babă Cloanță, ră strigoaie.* ALECSANDRI, T. I, 191. *Boierii cei mai tineri... în aprinderea lor, numeau pe cei bătrîni: „rugini învechite, ilișcari, strigoi".* CREANGĂ, A. 153. *Strigoi adeseа-mi zic tot ei. — Bătrîn, în ultimul resort.* MACEDONSKI, O. I, 184, cf. TDRG. *Nu se poate trece peste rușinea ce ne-a făcut-o strigoiul acela bătrîn.* AGÎRBICEANU, S. 207, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

5. S. f. (Regional; în forma *stregoaie*) Nasture folosit în jocul de copii „de-a pietricica", v. p i e t r i c i c ă **(I 1)** (Feneș — Alba Iulia). Cf. ALR SN V h 1 289/102. *Au și un bumb care se numește streguoate.* ib.

II. 1. S. m. și f. (Entom.; regional) Strigă **(2)** *(Acherontia atropos)* (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALR II 4 234/2.

2. (Entom.; prin Ban. și prin nord-vestul Transilv.) Ochiul-păunului, v. ochi[1] **(C)** *(Saturnia pyri)*. Cf. ALB SN III h 744, ALRM SN II h 562.

3. S. f. (Bot.; regional) Spînz[1] **(1 5)** *(Heleborus niger)*. Cf. BORZA, D. 82, DSR.
— Pl.: *strigoi, -oaie.* — Și: (învechit și popular) **strigói, -oáie** s. m. și f. (regional) **steregói, -oáie** (ALR I 1 399/100), **sterigói, -oáie** (ALR II 4 234/346) s. m. și f., **stirigói** (ALR I 1 399/550, 552, 582, 768, ALR II 4 234/886) s. m., **stregoáie** s. f., **strugói, -oáie** (ALR II 4 240/235) s. m. și f., **știrigói** (ALR I 1 399) s. m.
— **Strigă** + suf. *-oi.*

STRIGOIÁ vb. I. T r a n z. (În descîntece) A vrăji. *Pe* [cutare] *L-a strigoiat.* GR. S. VI, 104.
— Prez. ind.: ?
— V. **strigoi.**

STRIGOIÁȘ s. m. **1.** (Prin Mold.) Nume generic dat mai multor feluri de fluturi mici de noapte, care zboară în jurul unei surse de lumină. *Strigoiesul se mai numește în unele părți din Bucovina încă și fluture de lumină.* MARIAN. INS. 293, cf. JAHRESFER. XII, 141, TDRG, DR. V, 811, CADE, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Regional) Strigă **(2)** *(Acherontia atropos). Prin unele părți se crede că sufletul omului făcut strigoi se preface în insecta nocturnă numită strigoieș, strigă, cap-de-mort.* PAMFILE, DUȘM. 137.
— Pl.: *strigoiași.*
— **Strigoi** + suf. *-aș.*

STRIGOIÁT s. n. (În descîntece) Faptul de a fi strigoi; calitatea de strigoi. *N-am suflat sufletul, Ci strigoiatul.* GN. S. VI, 88.
— Pl.: *strigoiaturi.*
— V. **strigoia.**

STRIGÓICĂ s. f. v. **strigoaică**[2].

STRIGOIÉSC adj. (Regional) Care este specific strigoiului[1] **(1 1)**; de strigoi (Micăsasa — Mediaș). Cf. ALR SN V h 1 568/141, ALRM SN III h 1 313/141. *Lucru strigoiesc.* ib.
— Pl.: *strigoiești.* — Și: **strigoiése** adj.
— **Strigoi** + suf. *-esc.*

STRIGOÍME s. f. Mulțime de strigoi[2] **(I 2)**. *Strigoimea se-ndesește Horă mare învîrtește Lîngă turnul creștinesc.* ALECSANDRI, P. II, 123, cf. CIHAC, I, 266, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, DL, DM, DEX.
— **Strigoi** + suf. *-ime.*

STRIGOÍSM s. n. (Neobișnuit) Credința în existența strigoilor[2] **(I 1)**. *În Europa, la Alemania au aflat străgoismul mai multă credință.* PAMFILE, DUȘM. 379.
— Și: **străgoísm** s. n.
— **Strigoi** + suf. *-ism.*

STRIGOITÚRĂ s. f. (În descîntece) Mulțime de strigoi[2] **(I 1)**; totalitatea strigoilor[2]. *Toate rîmniturile, Toate strigoiturile.* GR. S. VI, 158.
— Pl.: *strigoituri.*
— **Strigoi** + suf. *-itură.*

STRIÍ vb. IV v. **strivi.**

STRIÍN, -Ă adj., s. m. și f. v. **străin.**

STRIINÁ vb. I v. **străina.**

STRIINĂTÁTE s. f. v. **străinătate.**

STRIINÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **străinesc.**

STRIINÓR, -OÁRĂ adj. v. **străinior.**

STRIJÁC s. n. v. **străjac.**

STRIJIÁC, -Ă s. m. și f. v. **strijnic.**

STRÍJNEC s. m. v. **strijnic.**

STRÍJNIC, -Ă s. m. și f. v. **strijnic.**

STRÍLEȚ s. m. v. **streleț.**

STRILÍCI s. m. v. **strelici.**

STRIMB, -Ă adj. v. **strîmb.**

STRIMBÁ vb. I v. **strîmba.**

STRIMBÁRE s. f. v. **strîmbare.**

STRIMBÁT s. n. v. **strîmbat.**

STRIMBĂTÁTE s. f. v. **strîmbătate.**

STRIMF s. m. v. **știrnf.**

STRÍMINĂ s. f. v. **stîrmină.**

STRIMP s. m. v. **știrnf.**

STRIMPT, -Ă adj. v. **strîmt.**

STRIMT, -Ă adj. v. **strîmt.**

STRIMTÁ vb. 1 v. **strîmta.**

STRIMTÁR s. m. v. **strîmtar.**

STRIMTÁRE s. f. v. **strîmtare.**

STRIMTEÁLĂ s. f. v. **strîmteală.**

STRIMTICÍCĂ adj. v. **strîmticel.**

STRIMTOÁRE s. f. v. **strîmtoare.**

STRIMTORÁ vb. IV v. **strîmtora.**

STRIMTORÁRE s. f. v. **strîmtorare.**

STRIMTORÁT, -Ă adj. v. **strîmtorat.**

STRIMTORĂTÓR, -OÁRE adj. v. **strîmtorător.**

STRIMTORÍ vb. IV v. **strîmtora.**

STRIMTORÍME s. f. v. **strîmtorime.**

STRIMTORÍRE s. f. v. **strîmtorare.**

STRIMTÚRĂ s. f. v. **strîmtură.**

STRIMȚÁR s. m. v. **strîmtar.**

STRIMȚÍME s. f. v. **strîmtime.**

STRIN, -Ă adj., s. m. și f. v. **străin.**

STRINÁ vb. I. v. **străina.**

STRINÁȘ adj., s. m. v. **străinaș.**

STRÍNĂ adj. f. (Regional) De culoare roz-vînătă (Mătău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.
— Etimologia necunoscută.

STRINĂTÁTE s. f. v. **străinătate.**

STRINCEÁ s. f. (Regional) Uneltă cu care se lucrează opincile (Bascovele — Pitești). Cf. LEXIC REG. II, 18.
— Pl.: *strincele.*
— Cf. stricnea.

STRINCHI s. m. pl. v. **strimf.**

STRÎNFLU s. m. v. **strimf.**

STRINGĂTÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. v. **stringător.**

STRÎNGE vb. III v. **stringe.**

STRINGÉNT, -Ă adj. (Despre nevoi, despre motive sau despre caracterul unor fenomene economice, sociale etc.) Care se produce, care decurge sau care se impune în mod inevitabil, necondiționat, neputînd fi înlăturat, imperios, necesar **(I 2)**, obligatoriu **(1)**, (rar) neapărat **(3)**; care cere o rezolvare imediată, grabnic, presant **(1)**, urgent, (regional) sorgoș. *Corespundea unei necesități stringente: aceea a organizării financiare a țării.* BUL. COM. IST, V, 115. *Nu e nici un motiv stringent ca să dătăm ca roman, nici cuțitul din Banat, nici pe cele de la Adriatica.* PÂRVAN, G. 528, cf. SCRIBAN, D. *Un plan de ficțiune de o stringentă logică interioară.* CONSTANTINESCU, S. I, 106, cf. DL. *O să trebuiască să te remarci și aici cu aceste calități de care avem stringentă nevoie.* REDA, I. 93, cf. DM, DN². *Relațiile poemului cu lucrarea... trebuie reconsiderate în lumina unei analize mai stringente.* IST. LIT. ROM. II, 500. *Teatrul nostru trăiește un moment cînd are stringentă nevoie de piese care să exprime realitățile.* T septembrie 1966, 5. *Instituția are însă o stringentă nevoie de instrumentiști în orchestră.* M 1969, nr. 3, 26. *Imperativele vremii au fost atît de stringente, că... nici nu mi-am dat seama cînd au trecut atîția ani.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 103, 1/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Am adus în discuție doar cîteva dintre problemele de stringentă actualitate.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 10 960. ◇ (Adverbial) *În clipa cînd se naște, porecla definește, stringent și plastic, pe cineva.* TEODOREANU, M. III, 191. *Procesul acesta este urmărit stringent, fază cu fază..., pînă la consecințele definitive.* CONTEMP. 1956, nr. 489, 2/1. *Aceste mijloace sînt... cerute stringent.* GÎ 1968, nr. 932, 4/5. *Este cert că, în ce-i privește pe scriitori, [criticul] asocia cît se poate de stringent ecoul producției lor de calitatea acesteia.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 36, 13/1.
— Pl.: *stringenți, -te.*
— Din it. **stringente.**

STRINGÉNȚĂ s. f. Însușirea de a fi stringent; caracterul a ceea ce este stringent. V. necesitate **(1)**, obligativitate, urgență. Cf. SCRIBAN, D. *Compoziția tragică va cere deci o stringență a organizării ei.* VIANU, E. 480. *Știința ajunse în delicata situație să susțină cu egală stringență... teze contradictorii cu privire la anume fenomene.* BLAGA, Z. 141. *Citeodată excesul de dialectică, de argumentare, de stringență, se dovedesc aproape exagerate.* RALEA, S. T. I, 36, cf. DL, DM, DN². *Ceea ce vrem noi vine dintr-o nevoie sau dintr-o stringență pe care nu noi le-am creat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 128, 21/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Documentul subliniază deosebita stringență a înlăturării confruntării militare în Europa.* RL 1980, nr. 11 072. ◇ Loc. adv. **Cu (tot mai multă) stringență** = cu necesitate, v. necesitate **(2)**. *Organizarea exigentă... aprovizionarea ritmică... se impun cu stringență în fiecare întreprindere din industria celulozei și hîrtiei.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184. *Își onorează cu tot mai multă stringență și abilitate datoriile de evocator.* CINEMA, 1969, nr. 2, XI.
— Din it. **stringenza.**

STRÍNGERE s. f. v. **stringere.**

STRÍNGHER s. m. (Tehn.) Piesă componentă a osaturii părților laterale ale unei nave. Cf. LTR².
— Pl.: *stringheri.*
— Din germ. **Stringer.**

STRINGOCEFÁL s. m. Gen fosil de brahiopode din devonianul mediu, cu cochilia groasă, lipsită de ornamentație. Cf. LTR², DER, M. D. ENC.
— Și: **stringocephálus** s. m. LTR², DER.
— Din lat. **stringocephalus.**

STRINGOCEPHÁLUS s. m. v. **stringocefal.**

STRINIPÓT, -OÁTĂ s. m. și f. v. **strănepot.**

STRINIȘÓR, -OÁRĂ adj. v. **străinișor.**

STRINITÁTE s. f. v. **străinătate.**

STRINS[1] s. n. v. **strins**[1].

STRINS[2]**, -Ă** adj. v. **strins**[2].

STRINSOÁRE s. f. v. **strînsoare.**

STRINSÚRĂ s. f. v. **strînsură.**

STRÎNȘTE s. f. v. **striște.**

STRIOAF s. n. v. **straf**[1].

STRIPÁ vb. I. Tranz. A realiza operația de stripare. Cf. M. D. ENC.
— Prez. ind.: *stripez.*
— Din engl. **strip,** fr. **stripper.**

STRIPÁJ s. n. (Tehn.) Desprindere și scoatere a lingourilor din lingotieră cu ajutorul unui pod rulant echipat cu striper; stripare. Cf. LTR².
— Pl.: *stripaje.*
— Cf. germ. strippen.

STRIPÁRE s. f. (Tehn.) Desprindere și scoatere a lingourilor din lingotieră cu ajutorul unui pod rulant echipat cu striper; stripaj. Cf. LTR², SFC IV, 320, M. D. ENC.
— Pl.: *stripări.*
— V. **stripa.**

STRÍPER s. f. (Tehn.) Dispozitiv de prindere aplicat la podul rulant, constituit dintr-un clește și dintr-un piston. Cf. LTR², DER, M. D. ENC.
— Pl.: *stripere.*
— Din germ. **Stripper,** engl. **stripper.**

STRIPEZÍ vb. IV v. **strepezi.**

STRIPIZÍ vb. IV v. **strepezi.**

STRIPIZÍT, -Ă adj. v. **strepezit.**

STRÍP-TEASE s. n. Număr într-un spectacol de bar (de noapte), în care dansatoarele se dezbracă (complet) în fața spectatorilor, în cursul executării unui dans. *A avut proasta inspirație să filmeze o scenă de striptis la Mamaia.* CINEMA, 1968, nr. 9, 9. *Marginea interioară a trotuarelor este tixită de... spelunci întunecate cu strip-tease și alte numere.* FLACĂRA, 1969, nr. 2, 15, cf. HRISTEA, P. E. 136, DEX, DN³. ◇ Fig. *Această exhibiție de identitate, acest striptiz social, face ca fiecare să știe exact despre fiecare ce este.* CINEMA, 1968, nr. 3, VII.

— Pronunțat: *-tiz.* — Și: **striptis, striptiz** s. n. — Din engl., fr. **strip-tease.**

STRÍPTIS s. n. v. **strip-tease.**

STRÍPTIZ s. n. v. **strip-tease.**

STRÍȘCĂ s. f. v. **trișcă**[1].

STRÍȘTE s. f. **1.** (Învechit și popular; de obicei construit cu verbe ca „a avea", „a fi" sau cu echivalente ale acestora) Soartă[1] **(1).** *Pre el nu voi lăsa. pînă la moartea mea, nici în striște rea, nici în bună.* CORESI, ap. DHLR II, 532. *Dumitrașco Vodă... nici acum la această domnie n-au avut striște să domnească mult.* N. COSTIN, LET. II, 38/1, cf. LEX. MARS. 208. *Să mă lași să mă duc la ostrovul Daflionului, să-mi ispitesc strișteа și norocul.* ALEXANDRIA (1794), 27/3, cf. KLEIN, D. 431. *Trecînd a războiului fortună... Și noi vom întoarce în strînște bună La dăruite noao hotară.* BUDAI-DELEANU, Ț. 391, cf. LB, STAMATI, D. *I-a fost trîștile sparte Și n-avut de bărbat parte.* PANN, P. V. II, 156[2]/17, cf. POLIZU, CIHAC, II, 372. *Așa i-a fost trîștea.* COSTINESCU. *Fata... cînd se întorcea la soțul ei și-l găsea văitîndu-și trîstea..., ea îi zicea,* ODOBESCU, S. III, 205, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, AN. DOBR. IV, nr. 4, 101. *Ceea ce e scris în frunte de la trîște, aceea te ajunge oriunde vei ajunge.* ZANNE, P. VIII, 603. ✦ (Învechit și popular) Noroc **(1).** *Pre Urie el îl mîna la război în chipul său și era foarte cu noruc și cu străîște mare la război* (sec. XVIII). D. POP, M. 50, cf. LB. *Omul ăsta e de treabă și are trîște; dar tot fără chef îl văz.* HELIADE, O. I, 273. *Eu văz că nu ai trîște la negutetorie, în zadar te mai ostenești.* GORJAN, H. IV, 135/4. *Se căina și se întrista în sufletul ei că n-avea trîște.* ISPIRESCU, L. 26. *A avut trîște de ploaie la timp.* SCRIBAN, D. *Să mă duc dintr-acest loc, Că e loc fără de noroc, Și-o silîște, Fără de trîște.* TEODORESCU, P. P. 281. *N-are trîște.* TOMESCU, GL. ✦ (Prin Maram.; în urări) Fericire. *Se folosește și astăzi în unele locuri din județ, ca exclamație la ciocnirea paharelor: strîște și noroc!* D. POP, M. 155. ✦ (Învechit și regional; și în sintagmele *trîște rea, grea strîștie*) Nenoroc. Cf. KLEIN, D. *Popii începură... a nu mai voi să slujească la așa biserică cu trîște rea.* ISPIRESCU, ap. TDRG. *Sînt oameni care aduc noroc, după cum îs alții purtători de trîște.* VLAHUȚĂ, ap. SCRIBAN, D., cf. DDRF. *O ducem greu pentru criză, pentru trîștea asta.* CONV. LIT. XLIV[2], 268. *Se făcu stăpîn și pe tolba în care-și ținea el lucrușoarele lui scumpe, pentru vremuri de grea strîștie.* ap. CADE. ✧ Loc. prep. (Regional) **În trîștea cuiva** = în ciuda cuiva (v. ciudă); pe seama cuiva (v. seamă **I 2 a**) (Sălicea — Cluj). Cf. LEXIC REG. II, 79. *A spune ceva în trîștea lui Ion.* ib.

2. (Învechit, rar) Acțiune; proiect **(1).** *În toate strîștile cu ispitit îm băsăul turcilor.* ap. DHLR II, 532.

— Pl.: *strîști.* — Și: (învechit și regional) **strîște, trîște,** (învechit) **străîște, strînște** (CIHAC, II, 372), **strînște, trîste,** (învechit, rar) **strînște** (LEX MARS. 208), (regional) **strîștie, trîștă** s. f.

— Din slavonul **страшть, срѣща.**

STRITÉNIE s. f. v. **stretenie.**

STRIU[1] s. n. (De obicei la pl.) **1.** Fiecare dintre dungile, liniile fine (deosebite prin culoare sau relief), paralele între ele (și drepte), pe care le au anumite corpuri; striație. *Pe creștetul tinerilor* [păsări] *se observă numai numeroase striuri fine roșcat-cărămizii.* LINȚIA, P. II, 59, cf. DEX. ✦ P. anal. (Rar) Fiecare dintre cercurile sau șanțurile concentrice paralele trasate de cineva. *Se inoculează cultura unui al doilea microb, în striuri puțin întinse, paralele cu primul cerc mare.* BABEȘ, O. A. I, 48. ✦ Spec. Crestătură pe roci, datorite acțiunii glaciare. Cf. CANTUNIARI, L. M. 173, DEX.

2. P. anal. (Arhit.) Fiecare dintre șanțurile mici, paralele (și drepte) executate pe suprafața unui element de construcție, a unui obiect, a unei piese etc., cu scop decorativ sau pentru a o face mai aspră. *Striurile de pe suprafața... unei trepte de scară, de pe fusul unei coloane... etc.* LTR[2], cf. M. D. ENC., DN[3]. ✦ Spec. Parte plină care separă canelurile unei coloane. Cf. DN[2].

— Pl.: *striuri.*

— Din fr. **strie.**

STRIU[2], **-IE** adj. (Regional; despre cai) Care are părul pestrit **(1)** (Lelei — Zalău). Cf. CHEST. I 58/424.

— Pl.: *strii.*

— Etimologia necunoscută.

STRIVEÁLĂ s. f. **1.** (În dicționarele din trecut) Strivire **(2)**: p. ext. (concretizat) contuzie. Cf. strivi **(2).** Cf. POLIZU, PONTBRIAN, D., BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Rar) Strivire **(3).** Cf. strivi **(3).** *Era într-adevăr o strivcală și o căldură înăbușitoare.* CAMIL PETRESCU, P. 308.

— Pl.: *strivéli.*

— **Strivi** + suf. *-eală.*

STRIVÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Complementul indică obiecte, de obicei, friabile sau părți ale acestora, părți ale plantelor etc.) A deforma printr-o apăsare (foarte) puternică (exercitată cu mîna, cu piciorul etc. sau cu un obiect, cu un instrument etc.), reducînd (foarte) mult din înălțime sau din grosime și făcînd să devină (extrem de) lat, (extrem de) subțire etc., a turti **(1),** (rar) a stîlci **(1),** (popular) a stropși **(1),** a zdruci, a zdrumica, (învechit și regional) a struci **(1),** (învechit) a strucina, a struji **(2),** (regional) a plahniți, a tăpși **(2),** a teflegi, a tîrși[1] **(2);** p. ext. (rar) a sfărîma **(1);** a sparge **(II 1).** *Paiele se strică mai puțin prin treierat și bătut... Mașina de bătut le strivește.* BREZOIANU, A. 103/12. *Deschidea cutia, și luînd cîte o bomboană, o ridica în sus, se făcea c-o dă și o scăpa jos, unde o strivea imediat cu piciorul.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 36, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *El se uită-n jos posac. Ea strivește foi uscate Sub pantofii mici de lac.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 210. *Cerul... era mohorît și nepăsător și se cobora foarte jos, parcă s-ar fi pus să strivească pămîntul.* REBREANU, NUV. 277. *Ar fi vrut să strivească ceva în pumnii strînși.* COCEA, S. II, 39. *Avea în glas un gust amărui, așa ca de simbure de măr strivit între dinți.* TUDORAN, P. 44, cf. DL. *Strivi restul de țigare în scrumieră.* PREDA, M. S. 43, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Cuibu mi-au zobit Ouăle-au strivit.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 641. *Usturoiul, cînd îl strivești, lacrămi îți aduce.* ZANNE, P. I, 300. ✧ Fig. *Tăcerea așezată în straturi dense peste acest peisaj îl strivește aproape.* BOGZA, C. O. 17. ✧ Refl. *Pare că este acest iureș clocotilor spumegînd care se strivește sub ochii noștri de blocurile cheiului.* GALACTION, O. A. I, 36. ✦ Spec. (Rar) A teși **(3).** *N-am înțeles ce vreți să spuneți... zise Leu strivindu-și pălăria pe piept.* CĂLINESCU, S. 109.

2. (Complementul indică ființe, mai ales oameni sau părți ale corpului lor) A lovi (foarte) puternic, provocînd distrugerea țesuturilor, traumatisme etc.; a deforma prin apăsare, prin strîngere etc. (foarte) puternică, transformînd într-o masă informă sau provocînd modificarea ori încetarea funcțiilor (vitale); a sfărîma **(4),** a turti **(1),** a zdrobi, (rar) a stîlci **(1),** (popular) a stropși **(1),** a zdruci, a zdrumica, a zdruncina, a zobi (învechit și regional) a răzbi **(1),** a struci **(1),** a struji **(1),** (regional) a pistosi **(2),** a storci (v. stoci **4**).

Nădejde să nu aibă De n-o strivi-n picioare lungit pe Saul mort. ARISTIA, S. 18/22. *Asemenea șarpelui care, murind strivit sub călcîiul Viteazului, se întoarce și mușcă.* NEGRUZZI, S. I, 267, cf. POLIZU. *Îi veni să iasă îndată afară ca să-l găsiască... și a-l strivi în mîini.* PELIMON, I. 169/25, cf. CIHAC, II, 374. *Degetele-i pătrund în mușchii grumazului strivindu-i.* CARAGIALE, O. I, 174, cf. DDRF. *Burcel în șanț muri strivind O tigvă păgînească.* COȘBUC, P. I, 306, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Manole... stropșise, strivise, ucisese în zidurile ce nu voiau să se înalțe... pe soția sa iubită.* IORGA, C. I, III, 3, cf. TDRG. *M-am jurat să-l strivesc ca pe un purice.* CHIRIȚESCU, GR. 214. *Sîntem niște gîngănii care pot fi oricînd strivite.* AGÎRBICEANU, A. 381. *Trei tovarășe din furnicar strivite... sub talpa grea a omului.* GÎRLEANU, I. 18. *Pămîntul negru... îi strivea pieptul mort.* IBRĂILEANU, A. 52, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Aș vrea să cadă o stîncă... să mă strivească.* CAMIL PETRESCU, U. N. 239. *Feciorii caută să-l apere pe Tudor, să nu-l strivească mulțimea.* id. O. II, 460, cf. SADOVEANU, O. XVII, 195. *Se repezi asupra lui să-l strivească sub copitele calului.* DAN, U. 298. *Închizînd cu o mișcare repede ceaslovul, strivește musculița.* VIANU, A. P. 215. *Un „Ford" a strivit un cîine la șosea.* ARGHEZI, S. VII, 67, cf. DL. *Casca îi căzuse pe frunte, strivindu-i nasul.* T. POPOVICI, SE. 278, cf. DM. *O gîză-n viață n-am strivit măcar.* LABIȘ, P. 235. *Moare strivit de un car.* IST. LIT. ROM. II, 566, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Strivit între necazuri mi-e sufletul.* FM (1844), 8³/3. *În sufletu-mi strivit de groază Păgîne patimi prind să fiarbă.* GOGA, POEZII, 100. *Strivit de nenorocirea lui nu s-a putut plînge.* AGÎRBICEANU, S. P. 128. *Îl strivește sub greutatea autorității de fostă soție de domn.* LOVINESCU, C. VII, 76. *În viața cea adevărată..., de multe ori decorul strivește omul.* C. PETRESCU, O. P. I, 87. *Un suflet strivit sub pasul ce spulberase cel din urmă vis.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 113. *Bietul ei trup, strîns, ghemuit, strivit de călcîiul vieții.* COCEA, S. II, 40. *Căutau în opera lui... pe omul strivit de împilări și mizerie.* SADOVEANU, O. XX, 427, cf. RALEA, S. T. II, 19. *Cei opt-nouă anișori ai ei erau striviți de griji.* BENIUC, M. C. I, 40. *Tăcui iar, strivit parcă de propria mea mărturisire.* PREDA, I. 41. *Vacanța, inactivitatea forțată, îl strivea.* T. POPOVICI, S. 229. *Șovăielnici pași-mi caută-n țărînă Urmele pe care mai demult am fost. Urme noi striviră urma cea bătrînă.* LABIȘ, P. 241. *Universul te strivește prin măreția și atotputernicia lui nemărginită, sinonimă cu dumnezeirea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 27/1. *Vor... să te strivească cu buna lor stare demodată.* ib. nr. 78, 18/2. ◇ Expr. (Rar) **A strivi în picioare** = a călca în picioare, v. picior (I 1). (Cu schimbarea construcției) *Acei ce în picioare ieri încă mă strivea, O, rîs al omenirii... Cu fală aștept la scara mea.* BOLINTINEANU, O. 207. ✦ P. ext. Fig. (Complementul indică obiecte sau însușiri ale acestora, ființe, mai ales oameni sau manifestări ale lor) A nimici (1). *Și zioa acea întunecoasă pre el va stirvi.* BIBLIA (1688), 369²/43. *Poplicola pururea strivind tirania potentă... a spulberat-o.* ARISTIA, PLUT. 286/19. *Va strivi acest furnicar de intriganți.* NEGRUZZI, S. I, 275. *Cine c nerod să ardă în cărbuni smaraldul rar Ș-a lui vecinică lucire s-o strivească în zadar?* EMINESCU, O. I, 83, cf. SĂINEANU². *Se închină înaintea puterii ce-o simt apropiindu-se..., să nu fie striviți.* AGÎRBICEANU, S. P. 162, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii.* BLAGA, POEZII, 3. *Pe toți o să vă strivesc.* H. LOVINESCU, T. 185, cf. DL, DM. *Asemenea instigatori... ar trebui striviți.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 17/5, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Fig. (Complementul indică manifestări ale oamenilor) A reprima. *Critica... nu trebuie să strivească... divinul zbor al poeziei.* MACEDONSKI, O. IV, 83. *Strivi o sudalmă între dinți.* REBREANU, I. 195. *Buzele îi erau contractate, ca pentru a strivi un țipăt.* VLASIU, D. 209. *Iată ce impersonal sînt eu, strivesc orice veleitate egoistă.* CĂLINESCU, C. O. 76. *În anii de demult Poetul, cuvîntul-strivindu-și, a îndurat Năpastele toate.* BLAGA, P. 202. *Voevodul strivește o înjurătură între dinți.* T iunie 1968, 45.

3. Refl. recipr. (Despre oameni sau despre grupuri de oameni care se pun brusc în mișcare sau care se află într-un spațiu relativ restrîns) (A se deplasa dezordonat și repede, într-o anumită direcție și) a se înghesui (foarte) strîns unul în altul (ca urmare a spaimei, a panicii) provocîndu-și leziuni, traumatisme etc. *Țăranii fugeau mîncînd pămîntul, îmbulzindu-se, strivindu-se, urlînd.* REBREANU, R. II, 258. *Norodul... se strivea cuprins de spaimă.* GALACTION, O. A. II, 54. *De spaimă s-ar fi strivit toți, dînd buzna la ușă, să fugă.* VOICULESCU, P. I, 270, cf. DL. *În jurul unei căsuțe țărănești, lumea se înghesuia strivindu-se.* T. POPOVICI, S. 498, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Tampoanele vagoanelor se strivesc între ele, clămpănesc destinse.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 40, 17/1.

4. Refl. și tranz. (Subiectul și complementul indică legume, mai ales, fructe, de obicei, foarte coapte și, eventual, așezate unele peste altele în cantitate mare) A(-și) modifica (prin cădere, prin lovire, prin acțiunea greutății proprii etc.) forma, consistența, aspectul etc., devenind sau făcînd să devină o pastă informă (depreciindu-se sau făcînd să se deprecieze sub aspect calitativ); a (se) bate, a (se) lovi, a (se) sparge (III 2), a (se) terciui, a (se) zdrobi, (popular) a (se) storci, (învechit) a (se) stropși (1), (regional) a (se) meci⁴, a (se) pistosi (2), a (se) storcoși (1), a (se) toroști. *Cîteva pere s-au strivit.* DSR. ▭ *Ai strivit roșiile din sacoșă.*

— Prez. ind.: *strivesc.* — Și (învechit) **stirví**, (regional) **strií** (COMAN, GL.) vb. IV.
— Din v. sl. СЪТРЪВАТИ, СЪТРИВАТИ

STRIVÍRE s. f. Acțiunea de a (se) strivi și rezultatul ei.

1. Deformare a unor obiecte, de obicei, friabile sau a unor părți ale acestora, a unor părți ale plantelor etc. printr-o apăsare (foarte) puternică (executată cu mîna, cu piciorul etc. sau cu un obiect, cu un instrument), reducîndu-le (foarte) mult din înălțime sau din grosime și făcîndu-le să devină (extrem de) late, (extrem de) subțiri etc., turtire, (rar) stîlcire (1), strivitură, (popular) zdrumicare, (învechit) stropșire (1), (învechit și regional) strucinare, strucinătură, strucitură, (învechit) striveală (1), strucină, (regional) pistosire (2), pistosit¹, zobire; p. ext. (rar) sfărîmare (1); spargere (2). Cf. strivi (1). *Din ea [din păpădie] se scoate prin strivire o zeamă.* VOICULESCU, L. 242. [Scotea] *efecte singulare de prospețime din strivirea cu cuțitul a culorilor pe fondul textil.* CĂLINESCU, C. 70, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Tehn.) Turtire locală a unui corp solid efectuată prin compresiune, în zona de contact cu alt corp solid care îl presează. Cf. LTR², M. D. ENC.

2. Lovire (foarte puternică) a unei ființe, mai ales a unei persoane sau a unei părți a corpului ei, provocînd distrugerea țesuturilor, traumatisme etc.; deformare prin apăsare, prin stringere etc. (foarte) puternică a unei ființe, mai ales, a unei persoane sau a unei părți a corpului ei, transformînd-o într-o masă informă sau provocîndu-i modificarea ori încetarea funcțiilor (vitale), sfărîmare (4), turtire, zdrobire, (rar) stîlcire (1), (popular) zdrumicare, strivire (1), (învechit) striveală (1), stropșire (1), (regional) pistosire (2), pistosit¹, storcire, zobire. Cf. strivi (2). *Stîrvire obrazului suferind foarte tare.* MINEIUL (1776), 72r¹/26. *Pricinele cele mai obicinuite ale acestei boale sînt rănile și strivirile făcute scoarței prin ciocan sau instrumente tăietoare.* BREZOIANU, A. 280/23, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Îmi strîng ochii, îi apăs cu pumnul..., molestarea ochilor pînă la strivire mă orbește intern.* IBRĂILEANU, A. 97, cf. RESMERIȚĂ, D. *Bunul simț cerea lui Nelu, după scena stu-*

pidă cu strivirea licuriciului, să se depărteze cu oroare de Tănase. COCEA, S. II, 84, cf. CANTUNIARI, L. M. 149, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Și astfel din apăsare în apăsare... ajungem la o strivire generală.* GHICA, C. E. I, 224. *Tipi de groază inimă-n strivirea sorții?* COȘBUC, P. II, 295. *Strivirea libertăților publice făcea aproape imposibilă manifestarea unei înzestrări de seamă în acest domeniu.* VIANU, L. U. 435. ✦ P. ext. Nimicire **(1)**. *Și, plănuindu-se strivirea,... Vărsa într-una iad de flăcări și de foc.* VOICULESCU, POEZII, I, 40, cf. DL, DM, ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 78, 6/2, M. D. ENC., DEX.

3. (Deplasare dezordonată și rapidă, într-o anumită direcție a unor persoane sau a unor grupuri de persoane și) înghesuire (foarte) strînsă (ca urmare a spaimei, a panicii), provocîndu-și leziuni, traumatisme etc.; (rar) strivcală **(2)**. Cf. strivi **(3)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. Modificare (prin cădere, prin lovire, prin acțiunea greutății proprii etc.) a formei, a consistenței, a aspectului etc. unor legume sau fructe, de obicei foarte coapte și, eventual, așezate unele peste altele în cantitate mare, care se depreciază), batere, lovire, terciuială, terciuire, zdrobire, (popular) storcire, (regional) pistosire **(2)**, pistosit[1], toroșteală **(2)**. Cf. strivi **(4)**. *Strivirea fructelor.* DSR. ▭ *La căderea lădiței din căruță, strivirea roșiilor nu a putut fi evitată.*

— Pl.: *striviri.* — Și: (învechit) **stîrvire** s. f.
— V. **strivi.**

STRIVÍT, -Ă adj. **1.** (Despre obiecte, de obicei friabile sau părți ale acestora, despre părți ale plantelor etc.) Care a fost deformat printr-o apăsare (foarte) puternică (executată cu mîna, cu piciorul etc. sau cu un obiect, cu un instrument etc.), reducîndu-și (foarte) mult înălțimea sau grosimea și devenind (extrem de) lat, (extrem de) subțire etc., turtit **(1)**, (rar) stîlcit **(1)**, (popular) zdrumicat, (învechit și regional) strucinat, (învechit) stropșit **(1)**, zdruncinat, (regional) tîrșit[3] **(2)**, zobit; p. ext. (rar) sfărîmat[2] **(1)**; spart[4] **(II 1)**. Cf. strivi **(1)**. *Dorurile mele-s... Spulberate și strivite frunze pe cărare.* GOGA, POEZII, 53. *Mireasma florilor strivite... îl făcu să se oprească o clipă.* ANGHEL — IOSIF, C. M. 9. *Fum greu plutea în sală, capetele de țigări umpleau podeaua, strivite.* AGÎRBICEANU, A. 93. *Ultimele flori, cîțiva maci striviți... le ofer ceferistului.* SAHIA, N. 26. *Îmi ascultau pașii sub care zăpada se văita strivită.* VLASIU, D. 44. *Rădăcina* [brusturelui] *proaspătă, strivită, pusă pe buboaie, înmoaie buboiul.* VOICULESCU, L. 85. *Roca se prezintă strivită, spărgîndu-se ușor.* ONCESCU, G. 338, cf. DL, DM. *Sunetul de boabe strivite răsărit în camera aceea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 119, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Despre ființe, mai ales despre oameni sau despre părți ale corpului lor) care a fost lovit (foarte) puternic, provocîndu-i-se distrugerea țesuturilor, traumatisme etc., care a fost deformat prin apăsare, prin strîngere etc. (foarte) puternică, fiind transformat într-o masă informă sau provocîndu-i-se modificarea sau încetarea funcțiilor (vitale); sfărîmat[2] **(3)**, turtit **(1)**, zdrobit, (rar) stîlcit **(1)**, (popular) zdrumicat, zobit, (învechit și regional) strucinat, (învechit) stropșit **(1)**, zdruncinat, (regional) pistosit[2]. Cf. strivi **(2)**. *M-am oprit devale strivit, plin de sînge și în nesimțire.* SION, P. 345, cf. PONTBRIANT, D. *Musculița, strivită, se făcu una cu hîrtia.* GÎRLEANU, L. 23. *Călătorii... gem striviți sub vagoane.* C. PETRESCU, Î. II, 258. *Era cu capul sîngerat și strivit.* SADOVEANU, O. XVII, 176, cf. CĂLINESCU, O. II, 94, DL. *Slăbise,... buzele strivite îl dureau.* T. POPOVICI, S. 545. *Pleoapa stîngă se zbătea într-un fel curios, parcă ar fi fost o aripă de fluture strivit.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 132, 16/1. *Un mort tînăr, un adolescent cu gîtul strivit.* BREBAN, A. 136, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Magnații națiunei române strivite și umilite.* NEGRUZZI, S. I, 331. *Și nu vei mai avea-n curînd putere, Gemind tu vei cădea strivit apoi.* COȘBUC, P. I, 314. *Atîtea veacuri umilite Își gem strivita răzbunare.* GOGA, POEZII, 35. *Era... una din ființele cu umanitatea strivită, înjosită.* C. PETRESCU, C. V. 273. *Sufletul acesta strivit, ultragiat, o diviniza.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 70. *Pași încet spre pat, se așeză și rămase așa, strivită și neputincioasă.* V. ROM. ianuarie 1965, 55. *O generație strivită încercă să respingă istoria oribilă.* CINEMA, 1968, nr. 2, II. (Substantivat, m.) *A dezmorți pe cei striviți și a îmblînzi pe cei înverșunați... aceasta este misia poeziei.* BOLLIAC, O. 53. *Era un învins, un strivit în marea armată a nefericirii necunoscute.* SADOVEANU, O. VI, 633. ✦ P. ext. Fig. (Despre oameni) Nimicit **(1)**. *Iar bărbatul ei zăcea pre o masă stîrvit, părăsit de toți* (a. 1689). MAG. IST. V, 99, cf. DDRF, DL, DM, M. D. ENC., DEX, NOVACOVICIU, L. B. I, 19.

3. (Despre legume, mai ales despre fructe, de obicei foarte coapte și, eventual, așezate unele peste altele în cantitate mare) Care și-a modificat (prin cădere, prin lovire, prin acțiunea greutății proprii) forma, consistența, aspectul etc. devenind o pastă informă (depreciindu-se sub aspect calitativ); bătut, lovit, spart[2] **(III 2)**, terciuit, zdrobit, (rar) toropit[2], (regional) fleciuit, mecit, pistosit[2], storcoșit. Cf. strivi **(4)**. *Apucară pe o poteacă... Mirosea a mure strivite și a podbal.* BARBU, PRINC. 100. *Pere puțin strivite.* DSR. ▭ *A cumpărat roșii strivite.* ◇ *Fasole strivită* = fasole frecată sau bătută. Cf. ALR SN IV h 1 097, ALRM SN III h 905.

— Pl.: *striviți, -te.* — Și: (învechit) **stîrvit, -ă** adj.
— V. **strivi.**

STRIVITÓR, -OÁRE adj. (Despre obiecte sau despre ființe ori despre părți ale corpului lor) Care strivește **(1, 2)**; care poate strivi. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. Apăsător; copleșitor; p. ext. nimicitor. *Rezultatul o să fie strivitor pentru pretensiunile lui.* BASDEU, I. C. I, 276. *Cîncena durere pe-un cap tînăr cînd s-apasă într-o clipă strivitoare, cu păr alb în urmă-l lasă.* ALECSANDRI, POEZII, 642. *Și-a interzis o activitate științifică pentru a se consacra unei strivitoare gospodării culturale.* IORGA, P. A. II, 88. *Va da jos de pe umerii sufletului această povară strivitoare.* GALACTION, O. A. I, 321. *Din tăcerea strivitoare... se smulse hotărît.* VOICULESCU, P. I, 320. *Răzeșii erau supuși la dăjdii și, sub povara lor strivitoare, ei au început... să se facă rumâni.* OȚETEA, T. V. 65. *Inegalitatea atît de strivitoare a celui de al doilea volum al său.* CONSTANTINESCU, S. III, 104. *Egiptenii, chinuiți de ideea morții, au construit... temple colosale de strivitoare proporții.* BALEA, S. T. I, 327, cf. DL, DM. *Toată ziua aceea întortocheată, strivitoare, se năpusti asupra lui.* BREBAN, A. 414. *Răspundea de foarte de sus cu un dispreț nu atît de strivitor cît intenționa.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 83, 7/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *O bisericuță de cărămidă,... luminată prin turnul acela, strivitor de mare pentru dînsa.* IORGA, C. I. II, 8. ✦ (Rar) Determinat. *Durata limitată a existenței sale* [a omului] *devine o condiție strivitoare.* T iunie 1964, 49.

— Pl.: *strivitori, -oare.*
— **Strivi** + suf. *-tor.*

STRIVITÚRĂ s. f. (Astăzi rar) Strivire **(2)**; p. ext. (concretizat) contuzie. Cf. strivi **(2)**. *Cataroiul se pricinuiește... de tăieturi, strivituri, lovituri.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 320/32, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Începui a simți loviturile și strivirurile petrelor de cînd căzusem.* PELIMON, I. 53/22, cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D.

— P.: *strivituri.*
— **Strivi** + suf. *-itură.*

STRIZÁC s. n. **străjac.**

STRÎCNEÁLĂ s. f. v. **stricnea.**

STRÍCNET s. n. (Prin Ban.; în descîntece) Junghi. *Şi-l spăla... Dă toate strîcnetele.* GR. S. VI, 126.
— Pl.: *strîcnete.*
— V. **stricni.**

STRÎCNÍ vb. IV v. **stricni**[1].

STRÎCNITÚRĂ s. f. v. **stricnitură.**

STRÎCORÁ vb. I v. **strecura.**

STRÎCURÁ vb. I v. **strecura.**

STRÎGĂCIUTĂ s. f. (Prin vestul Transilv.; cu sens neprecizat probabil) Strigă **(I, 3).** *Uor ĉe-i ved'ę pă jeam în noṗt'ea asta, ĉe zare d'e focu îi ved'ę, ĉe strîcăciut'e-i auzî,... n-avę níĉi o frică.* O. BÎRLEA, A. P. II, 486.
— Accentul necunoscut. — Pl.: *strigăciute.*
— Etimologia nesigură. Cf. s t r i g ă.

STRÍGET s. n. v. **strigăt.**

STRÎGHEÁŢĂ s. f. v. **străgheaţă.**

STRÍGHEŢÁ vb. I v. **străgheţa.**

STRÎGNÍ vb. IV v. **strcini**[1].

STRÎGOÍ, -OÁIE s. m. şi f. v. **strigoi**[2].

STRÎGOIÉSC adj. v. **strigoiese.**

STRÎJÁC s. n. v. **străjac.**

STRÎJEÁUĂ s. f. v. **strujea.**

STRÎJELÚŢĂ s. f. v. **strujeluţă.**

STRÎJIÁC s. m. v. **strijnic.**

STRÎJÎIÁC, -Ă s. m. şi f. **strijnic.**

STRÍJNEC s. m. v. **strijnic.**

STRÍJNIC, -Ă subst. **1.** S. m. şi f. (Învechit şi popular) Puiul (de sex masculin al) iepei a cărui limită de vîrstă variază, după regiuni, de la un an pînă la trei ani. V. c î r l a n, m î n z **(1)**, m i n z ă **(1)**, n o a t e n **(7)**, t r e t i n **(2).** *Aceaia fiară iaste de mare ca un strijnic.* FL. D. (1693), 72[v]/11, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 203. *Am fost mai rămas... unsprăzdeci bite mari şi un străjnic şi doaă străjnici* (a. 1721). IORGA, S. D. XVI, 372. *Pentru ce au luat ungurii, se „dă o iapă cu străjncc şi o vacă cu viţel"* (a. 1746). id. ib. VI, 4. *Morcovii sînt tare buni pentru cai, mînzi, strîjnici.* I. IONESCU, C. 226/7. *În herghelie sînt 54 iepe mari cu mînzi,... 42 strejnice.* id. D. 370. *Înham eu... amîndoi strîjnicii la tîrlia mea.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 238. *Pînă la un an, calului i se zice mînz, iar pînă la doi ani, cîrlan, noatin sau strijnec.* DAMÉ, T. 47, cf. BARCIANU, ŞĂINEANU[2], TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, H I, III, VI, X, XII, XVI, XVIII, BUGNARIU, N. 53/463. *Printre iţe, printre spată, Paşte-o iapă-mpiedicată, Şi-o straşnică ne-nvăţată.* MARIAN, SA. 141, cf. DOINE, 241, com. din TIMIŞOARA, ALR I 1 098, 1 107, 1 108, GLOSAR REG. ◇ (Adjectival) *5 calușei strijiaci* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 208/13. *I-am dat de la mine 40 de iepe cu mînz ... 7 iepei strîjnice* (a. 1661). URICARIUL, XVI, 208. *1 cal strîjnc, tretin în vară* (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 230. *Cal strijnic,* CIHAC, II, 374. *Avem slujbă să păzim calîrii strîjnici la păşune.* SADOVEANU, O. XIII, 90.

2. S. m. (Zool.; rar) Berbec. Cf. ALEXI, W.
— Pl.: *strîjnici, -ce* şi (f.) *strîşnici* (ALR I 1048/24, 508). — Şi: (învechit şi regional) **strîjnic, -ă** (CIHAC, II, 374, H VIII 138, 198), **străjnic, -ă** s. m. şi f., **strejnică** s. f., (învechit) **străjiac, -ă** s. m. şi f., **străjnec** s. m., (regional) **strijiac** (H XVIII 18), **striiiiac** (ALR I 1 098/361, 1 108/361, GLOSAR REG.) s. m., **strijniţă** (LEXIC REG. II, 102, MAT. DIALECT. I, 267) s. f., **strîjnec** (CHEST. V 76/77 a), **strînjic** (com. din TIMIŞOARA), **strîsnic** (H X 310) s. m., **strîşnic, -ă** (TDRG, SCRIBAN, D., H X 354, 465, 476, 571, XII 598, XVIII 4, ALR I 1 098/268, 269, 1 108/418, 532, 536, 540, 542) s. m. şi f. **strájnic** (H XII 428) s. m., **străşnică** s. f., **străjiiac, -ă** (ALR I 1 098/347, 348, 350, 1 108/341, 347, 348, 350), **străjuiac, -ă** (com. din MARAMUREŞ, ALR I 1 098/341, 351, 354, 1108/345, 354) s. m. şi f., **străşnic** (BUGNARIU, N. 53/463), **strîjnec** s. m., **strujiiac** (ALR I 1 108/343), **strúşnic** (DDRF, TDRG) s. m., **trújnică**(ALR I 1098/170) s. f.
— Etimologia nesigură. Cf. v. sl. с т р ѫ ж н ъ к ъ. — Pentru variantele de tipul **strîjiac, strijiac, străjiac, strujiac,** cf. ucr. С Т Р Ж Н А К „persoană care tunde".

STRÎJNICÍ vb. IV. T r a n z. şi r e f l. (Regional) „A (se) tunde rău". Com. din DARABANI — DOROHOI. *Te-ai strîjnicit ca un mînz!* ib.
— Prez. ind.: *strîjnicesc.*
— V. **strîjnic.**

STRÎJNICÍT adj. (Regional; despre cai) Care are coama şi coada retezate (Călineşti — Botoşani). Cf. H I 34.
— Pl.: *strîjniciţi.*
— V. **strîjnici.**

STRÍJNIŢĂ s. f. v. **strîjnic.**

STRÎMB, -Ă adj., subst. (În opoziţie cu d r e p t) **I. 1.** Adj. (Despre oameni sau, mai ales, despre corpul lor ori, în special, despre părţi ale acestuia) Care este deviat (din naştere sau în urma unei boli, a unui accident etc.) de la poziţia normală (fiind orientat într-o direcţie nefirească), a d u s[2], a p l e c a t[2], c o c î r j a t[2], c o c o ş a t[2], c o n t o r s i o n a t, c u r b a t, g î r b o v, g î r b o v i t, î n c l i n a t[2], î n c o v o i a t, î n d o i t[2], î n t o r s[2], p l e c a t[2] **(A I 1)**, r ă s u c i t **(3)**, s u c i t[2] **(I 5)**; care are (din naştere sau în urma unei boli, a unui accident etc.) un aspect fizic dezgustător din cauza unei devieri de la forma, de la dimensiunea, de la înfăţişarea etc. normală sau de pînă atunci (provocînd scîrbă **II 1**), d i f o r m, h i d o s, h i d, p o c i t[2] **(1)**, r e s p i n g ă t o r **(2)**, s c h i m o n o s i t **(1)**, s l u t **(1)**, u r î t, u r i ţ i t, (popular şi familiar) b o c c i u, s c ă l î m b, s c ă l î m b ă i a t, (învechit) g r o z a v, (regional) b a l c î z, p o g a n **(3)**, ş o n ţ i t **(2)**, (familiar) ş u i[1] **(1)**; strîmbat[2] **(1)** Cf. ST. LEX. 149/1. *Feaţe strîmbe ce mă ia frică A le priviria, care-mi strică.* DOSOFTEI, PS. 47/7. *Şi la trup coc[o]şat şi strîmb* (a. 1705). GCR I, 350/32. *Era într-acest chip:... gura mare şi strîmbă* (a. 1779). id. ib. 118/24, cf. VALIAN, V. *Oameni carii... îşi închipuiesc a avea nasul strîmb.* VASICI, M. II, 53/17. *Chiar strîmbul nas îşi suflă mai bine decît alţii.* NEGRUZZI, S. II, 209, cf. POLIZU. *Bîlbîiţi cu gura strîmbă.* EMINESCU, O. I, 150. *Te miră de nu rămînea cu gîtul strîmb de atîta uitat înapoi.* ISPIRESCU, L. 36. *E un prichindel scurt, cu nişte picioare subţiri şi strîmbe.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 139, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Pîiclisil, îmbufnai, a dat de cîteva ori din umărul strîmb.* COCEA, S. I, 325. *Profesorul, lung, cu nasul mare, barba strîmbă..., părea o caricatură.* DAN, U. 189, cf. SCRIBAN, D. *Neînfăşaţi ..., copiii rămîn cu picioarele strîmbe.* ARGHEZI, S. VII, 215.

Hida făptură cu buzele strîmbe. C. PETRESCU, A. R. 62. *Stălea și acum cu gîtul strîmb pe podea.* PREDA, R. 411, cf. DL, DM. *Degetele erau lungi, cel mic puțin strîmb.* V. ROM. decembrie 1964, 65, cf. M. D. ENC., DEX. *Cîte fete-s cu pieptare, Toate-s strîmbe de spinare.* BÎRLEA, L. P. M. II, 25. *Cine joacă și nu strigă Facc-i-s-ar gura strîmbă.* ANT. LIT. POP. I, 221, cf. FOLC. MOLD. II, 635. ◇ Expr. **A avea gura strîmbă** = a spune minciuni. Cf. ZANNE, P. II, 194. ◇ (Substantivat, f.) *Înțelege că bătrînul ar fi fost mai bucuros să-l însoare cu vreo strîmbă bogată și că-l doare o noră fără zestre.* REBREANU, I. 177. ◇ (Adverbial; în legătură cu verbe ca „a ședea", „a sta", „a se ține" etc.) *Moșneagul tot strîmb sta.* SADOVEANU, O. I, 336. *Topîrceanu... ședea mereu strîmb, cam într-un picior, cu capul cam înclinat.* TEODOREANU, M. U. 322, cf. ALRM SN III h 1 208/574. ▭ *Se ținea strîmb în șa.* ✦ (Regional; de obicei cu determinările „de spate", „de spinare", „de mătrice") Cocoșat. Cf. ALR II/I h 56/157, 310, 346. *Strîmb de spate.* ib. h 56/141.

2. Adj. (Despre obiecte flexibile sau neflexibile ori despre părți ale acestora) Care prezintă neregularități, abateri etc. de la forma normală sau avută inițial, contorsionat, curbat, deformat, diform, întors[2], răsucit **(3)**; (despre obiecte, de obicei, neflexibile sau despre părți ale acestora care au o anumită poziție, de obicei, verticală) care este deviat în jos, într-o parte etc. față de poziția normală sau avută inițial ori față de alt obiect luat ca punct de referință, aplecat[2], înclinat[2], lăsat, plecat[2] **(A I 1)**, povîrnit[2] **(1)**, (învechit și popular) ponorît **(1)**, (popular) pornit[2] **(II)**, (popular și familiar) hîit, (învechit, rar) povortit, (regional) șoldit **(2)**, șoldiv **(2)**, șovăi, șovîrnit; strîmbat[2] **(2)**. V. cîrn, scălimb, scălimbăiat, scîlciat, scofîlcit. Cf. ANON. CAR. *Va fi strîmb lemnul ce aruncă umbra* (a. 1714). GCR II, 14/15. *Uneltele ceale de lipsă la rătezat, precum sînt cuțitele, cel oblu și cel strîmb.* ECONOMIA, 196/8, cf. VALIAN, V. *Crăcele strîmbe... făgăduiesc atîta rod.* BREZOIANU, A. 301/18, cf. POLIZU. *Să ia o smîcea strîmbă și să ascule piezîș.* I. IONESCU, B. C. 122/16. *Copacii chirciți, schilcăi, cu ramuri strîmbe.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 266, cf. DDRF, BÂRCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Pictrele strîmbe, împodobite cu turbane, care se ridică dese în cimitirele capitalei turcești.* IORGA, C. I. I, 17, cf. TDRG, AGÎRBICEANU, S. P. 100. *Dac-o găsi o cușătură strîmbă, o să zică... „îs prost cusuți".* GÎRLEANU, N. 53. *La marginea satului te întîmpină... o cruce strîmbă.* REBREANU, I, 9, cf. CADE. *Îi vedea numai... pantofii uzi, cu tocuri strîmbe.* C. PETRESCU, C. V. 271. *Acolo-i fotoliul strîmb și șchiop.* TEODOREANU, M. U. 196. *Rezemată de casă, o șură strîmbă, fără ferestre.* SADOVEANU, O. XX, 146. *Un gard de uluci vechi și strîmbe.* STANCU, M. I. 28. *În umbra farului se vedea un catarg strîmb.* TUDORAN, P. 36, cf. DL, DM. *Scaunul acela strîmb și cenușiu, pe care îl luasem de-acasă.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 147, cf. M. D. ENC., DEX, JARNÍK — BÎRSEANU, D. 359. *De ești tu așa voinic, îndreaptă copacii cei strîmbi.* SBIERA, P. 80. *Prinse a căuta lemne..., toate lemnele erau strîmbe.* RETEGANUL, P. III, 60. *Casa a fost învăluită cu coji de cireși strîmbe.* O. BÎRLEA, A. P. II, 511. *A cumpărat seceri mari și strîmbe.* FOLK. MOLD. I,268. *Lemnul strîmb focul în îndreptează*, se spune despre cei îndărătnici. Cf. ZANNE, P. I, 203. ◇ (Adverbial) *Un copăcel fraged pornit să crească strîmb.* CARAGIALE, O. I, 33. *Caut să descifrez broșurile care stau strîmb, într-o rînă.* CAMIL PETRESCU, P. 83. *Îi privi și cravata legată strîmb la gît, și pantofii scîlciați.* STANCU, R. A. IV, 347. *Preotul bătrîn, în odăjdii aruncate în grabă și strîmb pe el, murmura vorbe neînțelese.* SADOVEANU, O. VIII, 216. *Călca strîmb în bocanci și se uita alături.* BARBU, G. 30. ◇ (Prin sudul Transilv.) *Prune strîmbe* = soi de prune **(1)** cu sîmburele așezat asimetric, cu carnea tare și acrișoară, care se desprinde ușor de pe sîmbure. Cf. DR. II, 707. *Cărnoase sînt prunele strîmbe.* ALR SN I h 202/192. ✦ (Despre drumuri) Care are (multe) colțuri; cotit, întortocheat, sinuos, șerpuit[2], șerpuitor, (rar) șerpuind, (învechit, rar) șerpitor. *Vinde casele tatălui său „pre ulița strîmbă în tîrg în Iași"* (a. 1664). IORGA, S. D. V, 87, cf. LB. *Ulițele strîmte, strîmbe și necurate.* RUS. I. I, 127/18. *Șoseaua ... trece prin mijlocul satului strîmbă, șerpuind printre ripi.* IBRĂILEANU, A. 7. *Locuia pe o uliță strîmbă, noroioasă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 138, cf. SCRIBAN, D. *Se strecură pe ulița adormită, strîmbă și pustie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 118. *Au luat-o ... pe ulițele satului, strîmbe și întortocheate.* STANCU, D. 145, cf. DL. *Oamenii pe strîmbe străzi... Se aud sonor pășind.* LABIȘ, P. 46, cf. DM, DEX, ALR SN III h 860, ALRM SN II h 679. *Drumul strîmb îți pare mai lung, deși e mai sigur.* ZANNE, P. VI, 97. ◇ (Figurat sau în contexte figurate) *Și calea păginilor cea strîmbă Va peri și vor cădea-n grea scîrbă.* DOSOFTEI, PS. 12/21. *Tu m-ai ferit de strîmbe căi și rele.* ASACHI, S. L. I, 144. *Amarnic ne poartă pe strîmbe cărări Vicleana și vitrega soarte.* GOGA, POEZII, 40. *Pe cale strîmbă în veci le-ncurci.* ZANNE, P. I, 129. ✦ (Regional; substantivat, n; la pl.) Cusătură populară ornamentală în zigzag; (regional) strîmbănog **(2)**. (Jina — Sebeș). Cf. GR. S. VI, 244. ✦ (Regional; substantivat, f.) Cerbice (la jug) (Hunedoara). Cf. ALR I 831/112. ✦ (Despre semne sau litere, despre cuvinte ori despre rînduri, despre scriere sau despre grafia acestora) Care are trăsături neregulate și aspect neîngrijit; p. ext. necaligrafic; p. ext. necitet. *Slovele se alcătuiesc din... oable și strîmbe trăsuri.* CARTE TREB. 18/22. *Adăugase, cu un creion chimic și cu litere strîmbe, o rugăminte simplă.* C. PETRESCU, C. V. 171. *A scris pe ea cu litere strîmbe numele mamei.* STANCU, M. I. 93. *Ținea peana ca pe un topor, literele ieșeau strîmbe.* BARBU, PRINC. 111. ◇ (Prin analogie) *Un proverb cu literele strîmbe ale întunecatei Arabii.* EMINESCU, P. L. 52. ✦ (Despre rîndurile scrise de cineva) Care este deviat în sus sau în jos față de marginile de sus și de jos ale foii. *Rîndurile strîmbe, literele extravagante și semnătura o intrigară.* BRĂESCU, O. A. I, 5. ✦ Fig. (Gram.; învechit, rar; în sintagma) *Grai strîmb* = verb neregulat, v. neregulat **(2)**. *Graiul iaste în patru chipuri: cu față, fără față, strîmb și lipsit.* ST. LEX. 245/7. ✦ Fig. (Gram.; învechit, rar; în sintagma) *Cădere strîmbă* = caz oblic, v. oblic **(3)**. *Căderi* [cazuri] *sînt șapte: ... dentr-aceaste căderi, doo sîn direapte..., iară alalte strîmbe.* ST. LEX. 236/11.

3. Fig. (Învechit și popular; despre oameni) Care procedează nedrept, subiectiv; p. ext. care procedează necinstit. *Bărbați strîmbi și prilăsitori.* PSALT. HUR. 46[v]/12. *Bărbați strîmbi și hicleani.* PSALT. 106. *Aceia apostoli strîmbi și lucrători înșelători.* CORESI, L. 378/3. *Vor învie... și păcătoșii și ciudecii strîmbi.* COD. TOD. 215. *Avuția din rușfeturi este foc mistuitoriu Care arde și plăminii unui strîmb judecătoriu.* SION, POEZII, 239/17, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Cei care au fost drepți au trecut; Cei care au fost strîmbi au căzut.* FOLC. MOLD. I, 285. ◇ (Substantival, m.) *Izbăvește-ne de strîmbi* (crunții C[2], singiuri D). PSALT. 99. *Strîmbii urăști și fățoșii* DOSOFTEI. PS. 20/17. *Amenințările lui Dumnezeu asupra strîmbilor, că-i va sfărma* (a. 1740). ARHIVA, I, 54/3. *Care este acel strîmbu ce tai picioarele tuturor dreptîlor?* (a. 1779). GCR II, 120/17. *Strîmbii mănîncă țara.* ap. TDRG. *În țara strîmbilor, cel drept umblă cu capul spart.* SADOVEANU, O. XXI, 351. *Să dăm dreptii la dreptate și strîmbii la strîmbătate.* PĂSCULESCU, L. P. 44. ✦ (Despre acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor) Care manifestă, care denotă nedreptate, subiectivitate; p. ext. care denotă necinste. *Nu fi mărturie strîmbă în aleanul priiatnicului tău.* PO 245/9. *Nu mărturisi pre vecinul tău mărturie strămb[ă].* PARACLIS (1639), 251. *Va fi giudețul acestuia strîmb.* PRAV. 278. *Și strîmbă socoteală va putea întoarce.* CANTEMIR, I. I. I, 118, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Prin milă s-au urmat strîmbă hotărîre.* PRAVILA (1814), 14/13, cf. TICHINDEAL, F. 23/19. *Este lucru strîmb a opri dreptul cuiva.* BUZNEA, F. 38/28. *Darurile și mita poruncesc*

judecată strîmbă. TEAMPE, O. S. 106/20. *Cîştig strîmb nu căuta.* ASACHI, F. 113/10, cf. ŞĂINEANU², TDRG. *Apoi socoteala asta e strîmbă.* REBREANU, R. II, 89. *Învaţă-le să nu mai dai hotărîri strîmbe.* VISSARION, B. 150. *Putem birui vitregia unei dezvoltări şi alcătuiri strîmbe.* SADOVEANU, O. XX, 354, cf. SCRIBAN, D. *Niciodată-n viaţă n-am fost bănuită De vreo faptă strîmbă.* ARGHEZI, S. V, 220, cf. PAS, L. II, 93, II IV 76, PĂSCULESCU, L. P. 380. *Judecata strîmbă în foc te-aruncă.* ZANNE, P. VIII, 207. *Mai bine o învoială strîmbă, decît o judecată dreaptă.* BARONZI, L. 50, cf. SCRIBAN, D., ZANNE, P. V, 331. ◇ (Adverbial; construit, de obicei, cu verbe ca „a jura", „a mărturisi", „a tîlcui", „a părea" etc.) *Unora le vine neputinţa den saţiu..., altora că ce mărturisesc strîmb.* CORESI, EV. 147. *Cine va giura strîmbu ştiindu, post 7 ai, de nu va şti, post 15 dzile.* PRAV. LUCACI, 164. *Să nu te giuri strîmb.* PO 254/15. *Giură pre ia* [cruce] *strămb* (a. 1580). GUV. D. BĂTR. II, 326. *Să va vădi... cum au giurat strămb.* PRAV. 13. *Mulţi mărturisiia spre el strîmbu.* N. TEST. (1648), 61r/34, cf. 7v/6. *Iar ţie, de-ţ*[i] *va părea strîmbu, tu să vii aici, naintea Domnii*[i] *meal*[e] (a. 1665). IORGA, S. D. VII, 27. *A opta poruncă zice: să nu mărturisim strîmb.* ANTIM, P. 125, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Pre alţii amăgesc, tîlcuind strîmb... cuvintele mîntuitorului.* ŢICHINDEAL, F. 194/4. *Vrei să-l înveţi de copil a jura strîmb.* NEGRUZZI, S. I, 298, cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU², TDRG, GOROVEI, CR. 158. *Legea te pedepseşte dacă s-o deovedi că ai ,urat strîmb.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 256, cf. SCRIBAN, D. *Escrocheriile se petreceau în acte... se jura strîmb, se măsluia.* BOGZA, A. Î. 43, cf. DL. *Belşugul strîmb împărţit.* LABIŞ, P. 140, cf. DM, M. D. ENC., DEX, VICIU, COL. 85. (Expr.) **A sta** (sau, regional, **a şedea**) **strîmb şi a judeca** (sau, învechit, **a grăi, a vorbi**) **drept** = a recunoaşte adevărul. *Şezi strămb şi grăieşte drept.* NEGRUZZI, S. I, 247, cf. ODOBESCU, S. III, 15, ISPIRESCU, M. V. 58. *Să stăm strîmb şi să judecăm drept.* COCEA, S. II, 281, cf. STANCU, Ş. 58, DL, DM M. D. ENC., DEX, ZANNE, P. II, 729. (Cu schimbarea construcţiei) *E un copil pe lîngă noi..., sîntem datori să stăm strîmb ca să judecăm drept.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 178. *Dacă stai strîmb şi dacă judeci drept, a spus omul, am scăpat ieftin!* LĂNCRĂNJAN, C. III, 78. **A rîde** (sau **a surîde, a zîmbi**) **strîmb** = a rîde (sau a surîde, a zîmbi) forţat, în silă, nesincer. *A primit învoiala dar a surîs strîmb.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 83. *Tresări, zîmbi strîmb şi se ridică de la masă.* VOICULESCU, P. I, 271. *Păru că trece printr-o înfricoşare rece şi tresări..., rîzînd strîmb.* SADOVEANU, O. XIII, 201. *Ochilorii ceilaţi zîmbiră strîmb.* TUDORAN, P. 18, cf. DL, T. POPOVICI, SE. 325, DM, M. D. ENC., DEX. **A privi** (sau **a se uita**) **strîmb** = a privi (sau a se uita) cu ciudă, urît, duşmănos; p. ext. a nu privi cu ochi buni, v. ochi¹ **(A I 1)** *De ieşi din casă..., se uită strîmb la tine.* I. NEGRUZZI, S. V, 67, cf. BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM. *Zi de zi îmi dădea tîrcoale şi din ce în ce mai des se uita strîmb la mine.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 30, 18/3, cf. M. D. ENC., DEX. **A călca strîmb** = a avea o comportare incorectă; a aluneca pe o cale greşită. Cf. POLIZU. *Cînd muierea începe să calce strîmb şi o simte bărbatul, inima lui arde.* FILIMON, O. I, 130, cf. DDRF, BRĂESCU, O. A. I, 186. *Aveau şi ei o meteahnă: să mai calce şi strîmb. Adică să chefuiască ba la o grădină..., ba la o vie mai retrasă.* TEODOREANU, M. U. 126. *Cînd se auzea despre o fată că a călcat strîmb, ..., mai bine s-ar fi aruncat în fîntînă.* PAS, Z. III, 250, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ZANNE, P. II, 512. ✦ Spec. (Astăzi rar; despre păreri, despre înţelegere, despre cunoştinţă etc.) Greşit. *Nu se îndoi nu numai el întîiu a îmbrăţişa strîmba părere a celui ce scrisese că românii... au venit de preste Dunăre în Dachia.* MAIOR, IST. 33/4. *Toate înşelăciunile omeneşti pre lume... purced ori din neştiinţe, ori din strîmbă şi neajunsă cunoştinţă.* ŢICHINDEAL, F. 412/17. *Mult timp au fost omenimea în acea strîmbă părere.* RUS, I. 1, 17/18. *Asupra strîmbei lui păreri... de mult au prolestat istoria.* FM (1846), 237²/38, cf. DL, DM. *Forţa de a scoate la lumină eroarea şi strîmba înţelegere a unor noţiuni.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 124, 8/4, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. (Rar; despre privire) Pieziş **(4)**. Cf. ŞĂINEANU². *Arendaşul îi zvîrli o privire strîmbă.* PAS, L. I, 25. ✦ Fig. (Rar; despre zîmbete) Fals; forţat. *Zicea... ascunzîndu-şi picuşorul de pizmă sub un zîmbet strîmb.* TUDORAN, P. 75, cf. VULPESCU, P. 77. ✦ Fig. (Învechit; despre lucruri de valoare, bani etc.; în opoziţie cu veritabil, autentic) Fals. *Acela au cumpărat aur strîmbu* (a. 1580). GUV. D. BĂTR. II, 321/24, cf. COD. TOD. 202. ✦ (Învechit; despre cîntare) Făcut să înşele. *Am văzut... măcelari şi precupeţi vînzînd cu cîntare strîmbe şi m-am mîhnit.* FILIMON, O. I, 94, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. S. n. Fig. (Învechit şi popular) Nedreptate **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Mult drept se scrie în zilele de azi, mult strîmb se face.* ASACHI, P. R. 43/6. *Hotra iubire de sine... şi la strîmb şi la dreptate Au dat la a ei tovarăşi legi de samovolnicie.* CONACHI, P. 303, cf. CADE. *Din urît, din strîmb Scot ce-i sfînt şi trainic.* LESNEA, VERS. 239. *Pogor văi şi dealuri urc, Dau şi strîmb şi drept la turc.* TEODORESCU, P. P. 487. ◇ Loc. adv. (Învechit; substantivat, n.) **Cu** (sau, rar, **pe**) **strîmbul** = în mod fals; pe nedrept. *Cînd giurăm pre svînta evanghelie, care cu strîmbul..., atunce ne lepădăm de credinţa noastră.* VARLAAM, C. 341. *Au giurat cu strîmbul* (a. 1668). IORGA, S. D. V, 88. *Şi vă îndulciţi cu strîmbul.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 150r/17. *Văzîndu că este cu strîmbul... n-oi pute să tac* (a. 1680). IORGA, S. D. XVI, 300. *Şi va jura cu strîmbul.* BIBLIA (1688), 73¹/8. *Pas de plăteaşte celuilalt că i-au luat cu strîmbul.* N. COSTIN, LET. II, 7/14. *De am luat cuiva ceva cu strîmbul, să-l dăm înapoi a cui iaste.* ANTIM, O. 187, cf. 235. *Iar cui ar păre cu strănbul ar ave a răspunde să vie faţă la Divan* (a. 1738). URICARIUL, X, 234. *Să giură şi pre viiaţa lui pre strămbul* (a. 1760). GCR II, 74/2. ◇ Expr. (Regional) **A călca cu strîmbul** = a călca cu stîngul, v. stîng **(I 1)**. Cf. UDRESCU, GL. (Familiar) **A-i veni** (cuiva) **cu strîmbul** = a nu-i conveni (cuiva) ceva; a-i fi (cuiva) neplăcut ceva. *V-aţi boierit şi voi, măi! Vă vine cu strîmbul munca!* REBREANU, R. II, 71, cf. DL. (Învechit) **A lua cu strîmbul** = a lua prin înşelătorie sau cu forţa. Cf. DDRF. (Regional) **A trăi cu strîmbul** = a face nedreptăţi. Cf. GOROVEI, CR. 178.

II. S. f. (Învechit şi regional) Veche monedă de argint a cărei valoare varia de la 10 la 20 de creiţari sau era de 5 groşi. *Au dat 6 strîmbe suma toată* (a. 1790). IORGA, S. D. XIII, 183, cf. LB, COM. LIUBA.

— Pl.: *strîmbi, -e.* — Şi: (învechit) **strînb, străb** (COD. TOD. 202) adj., **strămb, -ă** adj., subst., **strănb, -ă, strimb, -ă** adj.

— Lat. pop. **strambus, -a, -um** (<*strabus, -a, -um*)

STRÎMBÁ vb. I. 1. Tranz. şi refl. (Despre fiinţe, de obicei despre oameni, mai ales, despre corpul lor, în special, despre părţi ale acestora sau despre manifestări ale oamenilor, despre boli, despre simptome etc.; complementul indică fiinţe, de obicei, oameni sau, mai ales, corpul lor, în special, părţi ale acestuia) A face să devieze sau a devia (din naştere sau în urma unei boli, a unui accident etc.) de la poziţia normală (fiind orientat sau orientîndu-se într-o direcţie nefirească), a (se) aduce, a (se) apleca, a (se) cocîrja, a (se) cocoşa, a (se) contorsiona, a (se) curba, a (se) gîrbovi, a (se) înclina, a (se) încovoia, a (se) îndoi, a (se) întoarce a (se) pleca **(A I 1)**, a (se) răsuci **(3)**, a (se) suci³ **(5)**; a face să aibă sau a avea (din naştere sau în urma unui accident, a unei boli etc.) un aspect fizic dezgustător, din cauza unei devieri de la forma, de la dimensiunea, de la înfăţişarea etc. normală sau de pînă atunci (provocînd scîrbă **II 1**), a

(s e) d e f o r m a, a (s e) p o c i[1] **(1)**, a (s e) s c h i m o n o s i **(1)**, a (s e) s l u ţ i **(2)**, a (s e) u r î ţ i, (popular) a (s e) h î z i, (popular şi familiar), a (s e) s c ă l i m b ă i a, (învechit) a (s e) g r o z ă v i, (regional) a (s e) s t r o p ş i **(7)**, a (s e) ş o n ţ i[1] **(3)**, a (s e) z g î m b o i[2] **(2)**. *Şi gurile li să strîmbară şi să schimosiră graiurile.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 148[r]/32. [Calul] *nu se poate stîmpăra, se strîmbă de spinare.* CALENDARIU (1814), 173/11. *Spasmosuri... care înţepenesc gîtul, strîmbesc şi sucesc ochii.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 328/23. *Toate căpăţîile oaselor... se încovoaie şi se strîmbez.* id. ib. 431/27, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Am simţit că gura mi se strîmba într-un suris involuntar.* CAMIL PETRESCU, P. 21. *Nu făcuse altceva decît să strîmbe gura într-un rînjet sec.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 267. *Sprîncenele Olguţei se strîmbară în sus.* TEODOREANU, M. I, 141, cf. SCRIBAN, D., DL. *Un zîmbet prostesc... îi strîmbă gura.* PREDA, R. 294, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Cînd a crescut tigva şi cînd i s-a strîmbat gîtul,* se spune despre cei încrezuţi. Cf. BARONZI, L. 56, ZANNE, P. I, 295. ✧ I n t r a n z. *Cînd strîmbi aşa din buze, parcă eşti Boţocan cînd musteceşte.* C. PETRESCU, C. V. 116. *Se arată mîndră de această bănuială, dar zise strîmbînd uşor din gură: — Ei, şi ce-ţi pasă ţie?* CĂLINESCU, O. I, 75. ✧ F i g. *Observ... că demagogia ţi-a strîmbat judecata cu desăvîrşire.* REBREANU, R. I, 123. *Cineva îi strîmbă proiectele toate.* ARGHEZI, S. VII, 20. ✧ E x p r. **A-şi strîmba gîtul** sau **a i se strîmba cuiva gîtul** = a privi într-o parte sau înapoi la ori după cineva sau ceva întorcînd (şi menţinînd), îndelung ori repetat, capul, cu gîtul într-o poziţie forţată, incomodă etc. *Li se strîmbaseră gîturile uitîndu-se după dînsa.* ISPIRESCU, L. 211, cf. TDRG. *Aproape-mi strîmbam gîtul uitîndu-mă.* HOGAŞ, DR. I, 88. *Se uita în calea lui pînă i se strîmba gîtul.* DAN, U. 47, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Cu schimbarea construcţiei) *Să nu te doară gîtul strîmbîndu-l întruna după ei.* PAS, Z. I, 189. (Popular) **A strîmba cuiva gîtul** = a suci cuiva gîtul, v. s u c i[3] **(5)**. *Tu să mi-o prinzi, cum ţi-i meşteşugul, şi să-i strîmbi gîtul oleacă, să se înveţe ca de altă dată a mai purta lumea pe degete.* CREANGĂ, P. 267. (Regional) **A strîmba cuiva fălcile** = a bate pe cineva tare, lovindu-l peste obraz; (familiar) a-i muta cuiva fălcile (din loc), v. m u t a **(I 2)**. *Ian auzi-l, mai degrabă i-ai putea strîmba fălcile decît vorba.* id. ib. 164, cf. DL, DM. **A vorbi pînă i se strîmbă gura la ceafă** = a vorbi mult şi fără rost. Cf. ZANNE, P. II, 65. (Popular) **A strîmba limba** (sau **gura**) **(la cineva)** = a scoate limba la cineva, v. s c o a t e **(VI 2)**. *Mă-ta cînd te legăna, tu strîmbai limba la ea* IOVESCU, N. 121, cf. ZANNE, P. II, 194. **A strîmba din nas,** v. n a s[1] **(1)**.

2. T r a n z. şi r e f l. (Complementul sau subiectul indică obiecte flexibile sau neflexibile ori părţi ale acestora) A face să prezinte sau a prezenta neregularităţi, abateri etc. de la forma normală sau avută iniţial, a (s e) c o n t o r s i o n a, a (s e) c u r b a, a (s e) d e f o r m a, a (s e) î n t o a r c e, a (s e) r ă s u c i **(3)** (v. s u c i[3] **6**); (complementul sau subiectul indică obiecte de obicei neflexibile ori părţi ale acestora care au o anumită poziţie, de obicei verticală) care este deviat sau care deviază în jos, într-o parte etc. faţă de poziţia normală (sau avută iniţial) ori faţă de alt obiect luat ca punct de referinţă, a (s e) a p l e c a, a (s e) î n c l i n a, a (s e) l ă s a, a (s e) p l e c a **(A I 1)**, a (s e) p o v î r n i **(1)**, (învechit şi popular) a (s e) p o n o r î[1] **(1)**, (popular şi familiar) a (s e) h î i, (învechit, rar) a (s e) p o v î r t i (v. p o v î r t i **II 1**), (regional) a (s e) ş o l d i **(2)**, a (s e) ş o v î r n i **(II)**. V. s c o l c i a **(I 1)**, s c o f î l c i **(2)**, s c r o m b ă i **(1)**. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF. *Un om... tocmai atunci apucase un copac mare de vîrf şi-l strîmba.* CREANGĂ, O. 165, cf. ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE. *În grabă alinse pălăria unei cucoane bătrîne şi i-o strîmbă pe cap.* BASSARABESCU, V. 15. *Alese un măr. Descoperi altul strîmbat de cine ştie ce boală ascunsă.* C. PETRESCU, Î. II, 85. *Îi dădu un bici de se strîmbară zalele după trupul băiatului.* VISSARION, B. 220. *Tîrnăcoapelor li se tocea şi li se strîmbau aşcuţişul.* STANCU, Ş. 309, cf. id. D. 229. *Lemnul poate să se strîmbe, să crape.* TUDORAN, P. 105, cf. DL. *Scoteau cîte un cui ruginit şi-l băteau... de-l strîmbau şi-l rupeau.* T. POPOVICI, SE. 70, cf. DM. *Se văd uşi şi ferestre... strîmbate din pricina unei proaste manipulări.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 200. *Şapca vişinie i se strîmbase pe cap.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 107, 17/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Oare cine strîmbă tăs copăcîi ăştia?* O. BÎRLEA, A. P. I, 221. *Copilul, ca copaciul, cînd de mic se strîmbează, anevoie se mai îndreptează.* ZANNE, P. II, 73. ✦ (Rar; complementul sau subiectul indică drumuri, linii de hotar etc.) A coti. *Căruţa porni şi eu vegheam să nu se strîmbeze urmele roţilor dinapoi.* SANDU-ALDEA, A. M. 130. *Galeria coti deodată, se strîmbă, păru că coboară.* V. ROM. ianuarie 1965, 91. ✧ F i g. *Oamenii... strîmbează căile ceale direapte ale lui.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 41[v]/3. ✦ T r a n z. (Familiar; complementul indică oameni) A stîlci **(1)**. *Li-e frică slugilor vornicului... să iasă afară, ca să nu-i strîmbe.* LUNGIANU, C. 85.

3. R e f l. (Despre oameni) A-şi schimba expresia feţei prin contractarea unei părţi a acesteia în semn de nemulţumire, de neplăcere etc. sau pentru a impresiona, pentru a stîrni hazul, pentru a insulta etc., a s e m a i m u ţ ă r i **(2)**, (rar) a s e m a i m u ţ i **(2)**; (despre faţă sau despre părţi ale feţei oamenilor) a se contracta brusc, deformîndu-şi aspectul normal şi devenind dezagreabil (ca expresie a unei senzaţii, a unei stări sufleteşti etc., de obicei neplăcute); a se schimonosi **(2)**, (popular şi familiar) a se scălîmbăia, (regional) a se opăci[1] **(5)**, a se zgîmboi. *Lăsaşi pre nebunul de mă ocărîaşte, stă de mi să strîmbă şi mă suduiaşte.* DOSOFTEI, PS. 130/14. *Au învăţat... Cum... să se strîmbe, Fără noime a vorbi limbe.* ASACHI, F. 74/25. *Le vedea... trecînd cu dispreţ pe sub barba vameşilor, care le privesc strîmbîndu-se.* NEGRUZZI, S. I, 37. *Se strîmbau la trecători şi insultau femeile.* GHICA, C. E. II, 559. *Dracii se strîmbau rîzînd... şi se dădeau peste cap.* EMINESCU, P. L. 43. *Fumează o ţigară lungă, se strîmbă într-un chip straniu.* CARAGIALE, O. I, 29. *Costea însă nu plîngea, nu se strîmba.* AGÎRBICEANU, S. P. 215, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Se strîmbă de durere.* CAMIL PETRESCU, U. N. 409. *Se strîmbă într-un suris disprefuitor.* id. O. II, 369. *Cucoanele..., învinse de somn şi oboseală, se strîmbă.* ERĂSCU, O. A. I, 42. *Nu se mai strîmbă ca după o doctorie amară.* G.M. ZAMFIRESCU, SF. M.N. I, 139. *După ficcare lovitură, elevul se strîmbă.* DAN, U. 251. *Ne azvîrleam, mînioşi şi strîmbîndu-ne, invective, baţjocuri.* BLAGA, H. 15. *Îi aruncă o privire ironică..., se strîmbă.* PREDA, R. 282, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Am mîncat înfometaţi strîmbîndu-ne, căci zeama lor* [a merelor] *era acrişoară-dulce. Dracul... se strîmba în tot chipul.* MARIAN, T. 291. *Sfinţii nu mi s-au strîmbat, Nici vanghelia n-a plîns.* BUD, P. P. 11. *Să strîmbiază.* ALR II/I MN 21, 2 144/769, cf. ib. 2 144. ✧ E x p r. (Familiar) **A se strîmba de rîs** = a face mare haz; (familiar) a se prăpădi de rîs (v. p r ă p ă d i **3**). Cf. CADE. *Dacă era vorba de versuri, ştia şi el vreo două. Şi le reamînti, strîmbîndu-se de rîs.* COCEA, S. II, 151. *Încălecă... şi se strîmbă de rîs, cu degetele deasupra capului fiarei.* TEODOREANU, C. B. 153. *Se strîmbă de rîs, ca de o glumă.* VOICULESCU, P. I, 222. *Toată lumea se strîmba de rîs văzîndu-l.* BREBAN, A. 85. (Cu schimbarea construcţiei) *Rîdea de se strîmba.* GORJAN, H. IV, 58/9. (Regional) **A se strîmba moartea** (la cineva) = a muri[1] **(1)**. Cf. CIAUŞANU, GL. ✦ T r a n z. (Învechit şi popular) A imita, în bătaie de joc, prin gesturi şi grimase. *Saşa sărea şchiopătînd şi strîmbîndu-mă.* NEGRUZZI, S. I, 60. *Îşi aducea aminte... cum îl strîmba şi-i reproducea gesturile, pe cînd el vorbea.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 37, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Cu care grăiam, La care mă uitam, Parc-că-l strîmbam.* MARIAN, V. 190. ✦ (Familiar) A se încrunta la cineva. *Ţîţăie sufletul într-însul şi numai*

să ne strîmbăm o dată la el, că fuge. REBREANU, R. II, 178. ✦ (Regional) A se miorlăi **(2)** (Beclean — Dej). Cf. ALR II/1 MN 12, 6 892/260.

4. Refl. Fig. (Popular și familiar) A face nazuri, v. naz. *Hai, mănîncă, nu te mai strîmba atîta.* în DL. *Nu mănînc, se strîmbase băiatul țîfnos. Nu mi-e foame.* PREDA, M. 42, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Se tot uită și se strîmbă, Să vează cît i-i de mîndră.* RETEGANUL, CH. 81.

5. Tranz. Fig. (Învechit și popular) A răstălmăci **(1)**. *Să nu strîmbăm cuvîntul Domnului.* CORESI, L. 353/15. *Iară voi strîmbați grăitele sv[i]ntei ev[an]gh[e]lii.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 146ʳ/10. *Sînt scriș în cartea împăraților... cu cei ce s-au prepleșit la Vavilon, pentru netocmeala lor, carea au strîmbat.* BIBLIA, (1688), 294¹/13, cf. ANON. CAR. ✧ Fig. *Închipuirea mea... strîmba după voia și placul ei chiar și legea vaselor comunicante.* BLAGA, H. 63. ✧ Refl. *Cu cel îndărăpnic ți-i strîmba din leage.* DOSOFTEI, PS. 52/20.

— Prez. ind.: *strîmb*, pers. 3, 6 și (învechit și regional) *strîmbează*. — Și: (învechit și popular) **strîmbi** vb. IV, (învechit) **strîmbă** vb. I.

— V. **strîmb.**

STRÎMBĂCI s. m. (Rar) Persoană care se strîmbă **(3)**. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 265, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *strîmbaci.*

— **Strîmba** + suf. *-aci.*

STRÎMBĂR subst. (Prin Olt.) Schimbătoare, v. schimbător **(II 2)**. Cf. H V 16, 59.

— Pl.: ?

— **Strîmb** + suf. *-ar.*

STRÎMBĂRE s. f. Faptul de a (se) strîmba.

1. Deviere (din naștere sau în urma unei boli, a unui accident etc.) de la poziția normală a unei ființe, de obicei a unui om, sau, mai ales, a corpului ori, în special, a unei părți a acestuia, aducere, adus¹, aplecare, aplecat¹, cocîrjare, cocîrjat¹, cocoșare, cocoșat¹, contorsionare, curbare, gîrbovire, înclinare, înclinat¹, încovoiat¹, încovoiere, îndoire, îndoit¹, întoarcere, întors¹, plecare **(I 1)**, răsucire, sucire **(1)**, sucit¹ **(1)**; faptul de a avea (din naștere sau în urma unei boli, a unui accident etc.) un aspect fizic dezgustător, din cauza unei devieri de la forma, de la dimensiunea, de la înfățișarea etc. normală sau de pînă atunci (producînd scîrbă **II 1**), deformare, pocire, schimonosire **(1)**, sluțire **(2)**, sluțit¹ **(2)**, urîțire, urîțit¹, (popular) hîzire, (popular și familiar) scălîmbăială, scălîmbăiere, scălîmbăitură; (rar) strîmbat¹ **(1)**. Cf. strîmba **(1)**. Cf. LB. *Sc cunoaște aceasta de cu vreme, din creșterea copiilor..., cu strîmbarea fluierelor picioarelor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 432/6. *Urmările acestor boale, care sînt suciri și strîmbări de oase, nu se mai pot lămădui.* DESCR. AȘEZ. 142/25. *Mișcarea trupului... păzește* [pe copil] *mai sigur de defectele formației și structurei (de strîmbări, gîrboviri).* VASICI, M. II, 114/13, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 265, BARCIANU, ALEXI, W., DSR. ▭ *Strîmbarea corpului era rezultatul unei poziții incorecte la scris.*

2. (Rar) Deformare (a unui obiect); înclinare. Cf. strîmba **(2)**. *Ascuțind cornul cel drept și făr de strîmbare* (a. 1773). GCR II, 88/18. *Strîmbare a unui obiect.* DSR. ✦ (Învechit) Colțură (a unui drum). *La o strîmbare a calei, stătu îndată înaintea unui bărbat care se părea că o aștepta.* F (1869), 220.

3. (În dicționare) Strîmbătură **(1)**. Cf. strîmba **(3)**. Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., DSR.

— Pl.: *strîmbări.* — Și: (învechit) **strîmbáre** s. f.

— V. **strîmba.**

STRÎMBÁT¹ s. n. Faptul de a (se) strîmba.

1. (Rar) Strîmbare **(1)**. Cf. strîmba **(1)**. *Strîmbatul gîtului a fost rezultatul unei răceli.*

2. (Rar) Deformare. Cf. strîmba **(2)**. *Degeaba vă mai lăudați voi cu strîmbatul lemnelor și cu sfărîmatul pietrelor.* CREANGĂ, O. 167.

3. (Regional) Nedreptate **(2)**. *Sătenii, amăriți de strîmbatul locurilor ce nu le primesc fiind rele... au venit unii aici și lucrează.* I. IONESCU, M. 521.

— Pl.: *strîmbaturi.* — Și: (regional) **strîmbát** s. n.

— V. **strîmba.**

STRÎMBÁT², -Ă adj. **1.** (Despre ființe, de obicei, despre oameni sau, mai ales, despre corpul lor ori, în special, despre părți ale acestuia) Care este deviat (din naștere sau în urma unei boli, a unui accident etc.) de la poziția normală (fiind orientat într-o direcție anormală), adus², aplecat², cocîrjat², cocoșat², contorsionat, curbat, gîrbov, gîrbovit, înclinat², încovoiat², îndoit², întors², plecat² **(A I 1)**, răsucit **(3)**, sucit² **(I 5)**; care are (din naștere sau în urma unei boli, a unui accident etc.) un aspect fizic neplăcut din cauza unei devieri de la forma, de la dimensiunea, de la înfățișarea etc. normală sau de pînă atunci (provocînd scîrbă **II 1**), diform, hidos, hid, pocit² **(1)**, respingător schimonosit **(1)**, slut **(1)**, urît, urîțit (popular și familiar) bocciu, scălîmb, scălîmbăiat, (învechit) grozav, (regional) balcîz, pogan **(3)**, șonțit² **(2)**, (familiar) șui⁷ **(1)**; strîmb **(I 1)**. Cf. strîmba **(1)**. Cf. DL. *Ceva se schimbase pe fața lui aspră, butucănoasă, cu nasul mare și buzele aspre, strîmbate.* T. POPOVICI, SE. 466, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Învechit; despre ochi) Sașiu **(1)**. *Ochii strîmbați mari și însîngerat*[i] *și slobozîia scîntei.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 46ʳ/14.

2. (Despre obiecte ori despre părți ale acestora) Care prezintă neregularități, abateri etc. de la forma normală (sau avută inițial), contorsionat, curbat, deformat, diform, întors², răsucit **(3)**; (despre obiecte, de obicei, neflexibile sau despre părți ale acestora care au o anumită poziție, de obicei, verticală) care este deviat în jos, într-o parte etc. față de poziția normală sau avută inițial, ori față de alt obiect luat ca punct de referință, aplecat², înclinat², lăsat, plecat² **(A I 1)**, povîrnit² **(1)**, (învechit și popular) ponorît **(1)**, (popular) pornit² **(II)**, (popular și familiar) hîit, (învechit, rar) povortit, (regional) șoldit **(2)**, șoldiu **(2)**, șovîi, șovîrnit; strîmb **(I 2)**. V. cîrn, scălîmb, scălîmbăiat, scîlciat, scofîlcit. Cf. strîmba **(2)**. *Cînd răul s-a făcut, îl lecuim acoperind plagele, îndreptînd și legînd crăcele strîmbate sau frînte.* BREZOIANU, A. 286/26, cf. PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D. *Toate* [cărțile] *erau răsfoite, desfăcute, strîmbate, ... cu marginile des adnotate.* TEODOREANU, M. U. 82. *Bătrînul îndrepta birourile strîmbate, așeza la locul lor scaunele.* PAS, Z. IV, 225, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Despre oameni) Care și-a schimbat expresia feței prin contractarea unei părți a acesteia (în semn de nemulțumire, de neplăcere etc. sau pentru a impresiona, pentru a stîrni hazul, pentru a insulta etc.); (despre față sau despre părți ale feței oamenilor) care este contractat brusc, deformîndu-și aspectul normal și devenind dezagreabil (ca expresie a unei senzații, a unei stări sufletești etc., de obicei, neplăcute); schimonosit **(3)**, (popular și familiar) scălîmbăiat, (regional) zgimboit. Cf. strîmba **(3)**.

Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ▭ *Gura strîmbată era la el semn că vrea să plîngă.* ✦ (Învechit, rar; despre oameni) Care este imitat în batjocură. Cf. s t r î m b a **(3)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.
— Pl.: *strîmboți, -te.*
— V. **strîmba.**

STRÎMBĂCIÚNE s. f. (Rar) Nedreptate **(2)**. *Lumea asta... rabdă atîtea strîmbăciuni.* BARBU, G. 213.
— Pl.: *strîmbăciuni.*
— **Strîmba** + suf. *-ăciune.*

STRÎMBĂNÓG s. m., s. n. (Regional) **1.** S. m. Crăcănat (Nucșoara — Cîmpulung). Cf. ALR II/I MN 43, 2 232/784.
2. S. n. Cusătură populară ornamentală executată în zigzag (Sibiel — Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 63.
— Pl.: **(1)** *strîmbănogi*, **(2)** ?
— **Strîmb** + suf. *-ănog.*

STRÎMBĂREÁȚĂ s. f. (Prin Olt.) Găleată folosită la muls. Cf. DDRF.
— Pl.: *strîmbărețe.*
— **Strîmb** + suf. *-ăreață.*

STRÎMBĂTÁTE s. f. (Învechit și popular) Nedreptate **(2)**. *Ei mergu tînguindu-se că ducu numai strîmbătăți de la oamenii săi* (a. 1550). GCR I, 1/28. *Să nu îmblăm cu strîmbătate.* CORESI, L. 353/14. *Vei căuta strîmbătățile părinților în ficiorii și în nepoții lor.* PO 294/6. *Se aleagă direptatea din strîmbătate.* PL. D. (1693), 29r/14. *Dzece strîmbătăți făcură.* VARLAAM, C. 77. *Tocmala... ce să făcură le-au părut că-i strîmbătate.* URECHE, L. 72. *Să nu fie fățarnic, nice să facă strîmbătate pentru voia cuiva.* EUSTRATIE, PRAV. 9/16. *Deci strîmbătatea cine o iubește Acela el singur sufletul și-ureește.* DOSOFTEI, PS. 36/11. *Strîmbătate am de către tine.* BIBLIA (1688), 10²/9. *Nu să plîngè nime nice de o strîmbătate.* NECULCE, L. 37, cf. ANON. CAR., ANTIM, P. 39. *Pre cu amăiuntul să cercetedzi... ce s[ă] nu s[ă] fac[ă] strîmbătat[e] de vreo parte* (a. 1753). IORGA, S. D. VII, 302. *La cele mai multe dintr-acest feliu de danie... să urmează o nedreaptă lăcomie și strîmbătate.* SOB. HRIS. 41. *Împăratul... nu se lăsa de strîmbătățile sale.* ȘINCAI, HR. I, 97/14. *Văzînd... strîmbătate ce ari de către frați, n-au vrut să dea banii* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 95. *Face aleagere dreptății din strîmbătate.* PRAVILA, (1814), 111/13. *Li se face strîmbătate și asupreală.* ȚICHINDEAL, F. 470/12, cf. LB. *Îmi faci mare strîmbătate de nu mă iubești.* GORJAN, H. I, 69/9, cf. VALIAN, V. *Să știți că strîmbătăți la mine nu-ți ascunde.* DONICI, F. I, 43/10, cf. FM (1842), 189²/19, POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *Îl vor alunga ei cu armele, întrucît nu mai pot suferi strîmbătățile lui.* XENOPOL, I. R. IV, 237, cf. BARCIANU. *Lui i se face mare strîmbătate.* SBIERA, F. S. 94, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cu strîmbătatea treci gîrla cîteodată, dar în rîu te înneci cu siguranță.* REBREANU, R. II, 90. *Îi apără poate cu o strîmbătate și o înverșunare care, nici aceasta nu e a ei.* C. PETRESCU, O. P. I, 249. *Să nu mai iscodească... dreptățile și strîmbătățile.* COCEA, S. I, 360. *Ceea ce pentru mine e drept, nu poate fi strîmbătate pentru alții.* SADOVEANU, O. XX, 10, cf. SCRIBAN, D. *Omul obișnuit e indiferent, cordial, mulțumit de strîmbătatea lumii.* CĂLINESCU, C. O. 18. *Își va îndeplini rostul pentru care a venit ea pe această lume plină de strîmbătate.* STANCU, R. A. II, 423, cf. DL, DM, ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 16, 14/2, M. D. ENC., DEX. *Hai inimă mai departe Să scăpăm de strîmbătate.* TEODORESCU, P. P. 488, cf. ȘEZ. VII, 183. *Că noi ne-om lupta Luptă cu dreptate Fără strîmbătate.* ANT. LIT. POP. I, 394. *Și-mi judecă pe dreptate. Și-mi fuge de strîmbătate.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 91. *E mai bine să suferi nedreptate ca a face strîmbătate.* ZANNE, P. V, 440. *Cine strîmbătatea iubește, de ea se topește.* id. îb. VIII, 587. *Strîmbătatea s-o urăști dacă vrei să te slăvești.* id. îb. ✧ L o c. a d v. **Cu** (sau **pe ori pre**) **strîmbătate** = **a)** în mod nedrept **(2)**; (popular) pe nedrept, v. n e d r e p t **(2)**. *Vasile Lupu anulează un act făcut „fără de știrea noastră, pre strîmbătate"* (a. 1646). STOICESCU, S. D. 180. *Den toate nevoile am scăpat, care le-am tras pe strîmbătate.* NECULCE, L. 219, cf. 151. *Pi strîmbătate nici Domnii nu pot da moșii* (a. 1720). BUL. COM. IST. IV, 50. *Cei ce să vor dovedi că au hotărît pe strîmbătate... să se necinstească.* PRAV. COND. (1780), 52. *Cu strîmbătate și fără cuvînt de dreptate va fi* (a. 1782). IORGA, S. D. VII, 79. *Să va dovedi că să vor fi făcut cu strîmbătate.* PRAVILA (1814), 35/4, cf. VALIAN, V. *Iar de-i va părea cu strîmbătate, să vie să stea cu dînșii de față înaintea porții domniei meli.* FM (1842), 118¹/20. *Vi s-au părut... cu strîmbătate?* CONACHI, P. 266, cf. POLIZU. *Îngîndurat mai întotdeauna, pare un boier moldovenesc surghiunit pe strîmbătate.* SĂM. I, 231. *Mai bine puțin cu dreptate Decît mult cu strîmbătate.* PANN, P. V. II, 29/20, cf. ZANNE, P. V, 285; **b)** (popular) în mod fals. *De-ți spune cu strîmbătate Domnul nu vă facă parte.* TEODORESCU, P. P. 563. *Pentru aceea se pedepsește așa, căci în lume a jurat pe strîmbătate.* MARIAN, ÎN. 464. *Să pedepsească ... căci în lume a jurat pe strîmbătate.* RETEGANUL, P. II, 62. *De mi-o-ți spune cu strîmbătate, Pînzele să se cerească.* MAT. FOLK. 80.
— Pl.: *strîmbătăți.* — Și: (învechit) **strînbătate, strămbătate, strimbătate** s. f.
— **Strîmb** + suf. *-ătate.*

STRÎMBĂTĂȚÎ vb. IV. T r a n z. (Învechit și regional) A nedreptăți. *Pasurile întrebuințate... spre a cumpăra părțile de moștenire de la unii din frați... dovedesc tainicul său scop de a strîmbătăți pe nevîrstnicii săi frați.* KOGĂLNICEANU, ap. IORGA, S. D. XVI, 44. *Popa însă era șiret, el ținea cu cei bogați și strîmbătățea pe cei săraci.* CONV. LIT. XI, 100. *Petrecea el acolo, rugîndu-se pentru iertarea păcatelor sale și ale acelora care l-au strîmbătățit sau i-au greșit cu ceva.* MARIAN, S. R. II, 185, cf. TDRG, SCRIBAN, D.
— Prez. ind.: *strîmbătățesc.*
— V. **strîmbătate.**

STRÎMBĂTĂȚÍRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a s t r î m b ă t ă ț i și rezultatul ei; (învechit) nedreptățire. *Sanda... și moștenitorii ei sînt cu totul în strîmbătățire dispre frati-său* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 103. *Legile... au ajuns la un grad nesuferit de strîmbătățiri* (a. 1848). URICARIUL, X, 2. *Năzuința... de a scăpa de supremație și de strîmbătățire.* SBIERA, F. S. 211.
— Pl.: *strîmbătățiri.* — Și: **strîmbătățire** s. f.
— V. **strîmbătăți.**

STRÎMBĂTĂȚÍT, -Ă adj. (Învechit; despre oameni) Nedreptățit. *Ocrotește pe săracul cel strîmbătățit și nu sufere pe cel puternic a nedreptăți pe cel slab.* BUZNEA, F. 31/16. *Elisaveta,... socotindu-se strîmbătățită, nefiind ea suită pe tron,... făcu a se preaclăma împărătească.* SĂULESCU, HR. II, 464/24.
— Pl.: *strîmbătățiți, -te.*
— V. **strîmbătăți.**

STRÎMBĂTĂȚITÓR, -OÁRE adj. (Învechit, rar) Care nedreptățește. *Le preface în pripă ca un lucru strîmbătățitor stăpînului pripasului* (a. 1878). URICARIUL, I, 253.
— Pl.: *strîmbătățitori, -oare.*
— **Strîmbătăți** + suf. *-tor.*

STRÎMBĂTÓR, -OÁRE adj., subst. **1.** Adj., s. m. și f. (Învechit) (Persoană) care încalcă legea; (persoană) care face nedreptăți **(2)**. *Zișu leage-călcătorilorșu (strîmbătorilor* D*) nu fărălegiuireți.* PSALT. 150, 11. BUDAI-DELEANU, LEX., CIHAC, I, 265.

2. S. m. (Rar) Persoană care denaturează, care falsifică ceva. *Greșelile cele mai mari le fac strîmbătorii de gîndire.* L. ROM. 1960, nr. 1, 40.

3. Adj. (Rar; despre oameni) Care se strîmbă **(3)**. Cf. DDRF. ◇ (Prin analogie) *Ş-o momiţă strîmbătoare, sărind înte-n urma lor...* Cade. ALECSANDRI, P. III, 87.

4. S. f. (Regional) Picior **(II 1 i)** (Somova — Tulcea). Cf. ALRM SN I h 40/682.

5. S. f. (Regional) Schimbătoare, v. schimbător **(III 2)** (Somova — Tulcea). Cf. ALR II 5 013/682.

— Pl.: *strîmbători, -oare.*

— **Strîmbă** + suf. *-ător.*

STRÎMBĂTÚRĂ s. f. **1.** (Contractare bruscă şi, uneori, repetată a feţei oamenilor sau a unei părţi a acesteia care îşi schimbă aspectul normal şi devine dezagreabilă ca) gest care exprimă o senzaţie, o stare sufletească; o atitudine etc., de obicei, neplăcute; grimasă, maimuţăreală **(2)**, schimonoseală **(1)**, schimonositură **(2)**, (livresc) schimă[1] **(II 2)**, (rar) maimuţărie, schimonosire **(2)**, strîmbat, (popular şi familiar) scălîmbăială, scălîmbăiere, scălîmbăitură, (regional) schilomoneală **(1)**. V. rictus. Cf. strîmba **(3)**. *Gîlcevindu-să cu apostolul cu glasuri grumbe şi cu strîmbături.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 129r/29. *Ştia întoarce ochii crunţi, a face strîmbături străine cu gura.* MAIOR, IST. 210/1, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, PONTBRIANT, D. *Ridicatu-mi-am privirea... şi văzut-am a lor feţe luminoase, Ş-am văzut maimuţăria, strîmbăturele greţoase.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 267. *Mireasa... gusta numai cîte puţin, făcînd mulţime de strîmbături.* SEVASTOS, N. 255. *Tînărul ovu o strîmbătură din nas, răspunsuri de sus, ca un om care nu stă de vorbă cu oricine.* SANDU-ALDEA, D. N. 84. *Luă şuşturul..., trase o înghiţitură, apoi îl înapoie repede făcînd o strîmbătură din toată faţa.* AGÎRBICEANU, A. 496, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Surîsul curios de pe faţă i se transformă într-o strîmbătură.* REBREANU, R. I, 289. *Se ridică din fotoliu făcînd o strîmbătură — o dor şalele.* TEODOREANU, C. B. 55. *Scutura palmele cu o strîmbătură de scîrbă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 40. *Dete uşa de perete şi poftì cu o strîmbătură batjocoritoare pe Trestie să plece.* ARGHEZI, S. XI, 219. *Bălcescu se ridică şi el de pe canapea cu o strîmbătură de silă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 315. *Se uită la mine foarte mirată şi face o strîmbătură de dispreţ.* PREDA, R. 151, cf. DL, DM. *Bătrîna n-a luat în seamă nici strîmbătura şi nici tresărirea mea.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 259. *Rotofeiul încremeni şi făcu o strîmbătură.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 82, 18/3, cf. M. D. ENC., DEX, ALR II/I MN 21, 6 954/53, 95, 172, 182, 192, 235, 260, 346, 349, 353, 386, 551, 574, 682, 784, 848, 872, 899. ◇ Fig. *Opera lui mişună de apariţiuni monstruoase,... de strîmbături morale.* RALEA, S. T. I, 232. ✦ P. anal. (Rar) Imitare (în bătaie de joc) a gesturilor, a mimicii etc. cuiva. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Rar) Sclifoseală **(2)**. *Ce personagiu ridicul!... îmi irită nervele cu strîmbăturele lui.* ALECSANDRI, T. 1 313, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Fig. (Învechit) Minciună **(I 1)**. *Va înfăţăşea toate strîmbăturile ereaselor.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 197r/14. ✦ (Rar; concretizat) Cuvînt stîlcit. *Am prins de la început felul de a vorbi al minţilor formate. De aici mi-a venit dispreţul pentru tot ce e strîmbătură..., artificialitate.* IORGA, P. A. I, 10.

3. Obiect (mai ales de lemn) strîmb **(I 2)**. *I-am închis în trunchiul copacilor..., în strîmbătura cea de lemnul-cîinelui, un fals patriot.* ALECSANDRI, T. I, 422. *Poţi face strîmbături din drepţi copaci.* COŞBUC, P. II, 290, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. MARIAN, SA. 347. *Îl mînam într-o pădure Să-mi aducă o furcă bună. El mi-aduce-o strîmbătură.* BIBICESCU, P. P. 189, cf. VASILIU, C. 112. ◇ (Ca epitet pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prep. „de") *O strîmbătură de casă.* CHEST. II, 49/32. ✦ (Învechit) Strîmbare **(1)**. Cf. LB, VALIAN, V. *Rahitul este grebănoşarea spinării sau strîmbătura trupului.* CORNEA, E. I, 137/20, cf. PONTBRIANT, D., DDRF. ✦ P. restr. (Rar) Punct, loc în care un obiect, un organ etc. este strîmbat **(1, 2)**; curbură, îndoitură. *Strîmbătura pieptului apasă plămînii şi împiedică lucrarea răsuflării lor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 433/5, cf. SCRIBAN, D. *Semănau unele cu altele, dar o strîmbătură deosebea cheie de cheie.* ARGHEZI, S. VII, 204.

4. (Prin sudul Transilv.) Lăucă a carului. Cf. PĂCALĂ, M. R. 455, A II 12.

5. (Regional) Cui de lemn în care se atîrnă săculeţul din care se scurge zerul (Corbu — Borsec). Cf. CHEST. V 61/19.

6. (Regional) Partea curbată a tălpii **(II 3)** (Cîlnic — Sebeş). Cf. A II 12.

7. (Regional) Unealtă alcătuită dintr-un lemn curbat, folosită la tracţiunea trunchiilor de copaci tăiaţi din păduri sau a căpiţelor de fîn (Răşinari — Cisnădie). Cf. PĂCALĂ, M. R. 458. *Două crăngi stufoase se aşează jos pe pămînt şi de ele se acaţă strîmbăturile de care trag caii.* id. ib.

— Pl.: *strîmbături* şi (învechit) *strîmbături.*

— **Strîmba** + suf. *-ătură.*

STRÎMBĂŢÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A nedreptăţi. *Judecătorul să-i facă dreptate şi să nu-l strîmbătească.* MARIAN, NA. 66.

— Prez. ind.: *strîmbătesc.*

— V. **strîmbat.**

STRÎMBET s. n. (Rar) Strîmbătură **(1)**. *Îmi răspunse cu un zîmbet ce semăna a strîmbet.* NEGRUZZI, S. I, 9, cf. CIHAC, I, 265, TDRG, CADE. *Peste tot ce-i jalnic, Peste tot ce-i strîmbet... Talanga pune cîte-un zîmbet.* LESNEA, VERS. 246, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *strîmbete.*

— **Strîmb** + suf. *-et.*

STRÎMBÍ vb. IV v. **strîmba.**

STRÎMBULÉŢI s. m. pl. (Prin Transilv.) Cusătură populară ornamentală în formă triunghiulară; (regional) colţişori, strîmbuţe. *O petea lată, împodobită cu strîmbuleţi şi cu alte chindisituri, aceasta se numeşte „fruntariu".* MOLDOVAN, Ţ. N. 175. *Răeăluţele ţesute în patru iţe se provăd pe tivitura de la piept, mîneci şi gît cu nişte colţişori sau strîmbuleţi.* PĂCALĂ, M. R. 524.

— **Strîmb** + suf. *-uleţ.*

STRÎMBÚŢĂ s. f. (Prin Transilv.; la pl.) Cusătură populară ornamentală în formă triunghiulară; (regional) colţişori, strîmbuleţi. *Ile lor albe* [erau] *înflorite la mîneci cu strîmbuţe negre.* AGÎRBICEANU, S. 339.

— **Strîmb** + suf. *-uţă.*

STRÎMF s. m. v. **ştrimf.**

STRÎMPT, -Ă adj. v. **strîmt.**

STRÎMPTÁ vb. I v. **strîmta.**

STRÎMPTÁR s. m. v. **strîmtar.**

STRÎMPTOÁRE s. f. v. **strîmtoare.**

STRÎMPTORÁ vb. I. v. **strîmtora.**

STRÎMPTOREÁLĂ s. f. v. **strîmtoreală.**

STRÎMPTORÍ vb. IV v. **strîmptora.**

STRÎMPTORÍRE s. f. v. **strîmtorare.**

STRÎMSUREÁ s. f. v. **strînsurea.**

STRÎMT, -Ă adj. **1.** (Despre cavităţi, deschizături sau despre spaţii, încăperi etc. ori despre părţi sau porţiuni ale acestora; în opoziţie cu l a r g) Care are dimensiunea transversală (relativ) mică; (despre căi de acces, despre locuri de trecere, despre ape, văi etc. sau despre părţi ori porţiuni ale acestora) care nu este (destul de) lat; cu lăţimea (relativ) mică; îngust, mic **(I 7)**, (rar) strîmtat[2] **(1)**, (învechit) strîmtorat **(1)**. *Vor trece acele corăbii la locul cela strîmtul* (a. 1521). IORGA, C. I. II, 230. *Strîmtele uşi şi îngustele căi duce-vă-vor în viaţă.* CORESI, TETR. 13. *Întraţi pre poarta strîmtă că poarta cea largă... duce în perire.* N. TEST. (1648), 9v/7, cf. ANON. CAR. *Uşa strîmptă şi calea îngustă duc la viaţă.* VARLAAM — IOASAF, 46v/9, *Celelalte uliţi... era lungi şi strîmte.* IST. AM. 10v/11. *Într-o ulicioară strămtă şi întunecată... l-au jungheat* (începutul secolului XVIII). MAG. IST. I, 114/19. *Ei iarăşi se traseră la locuri strîmte.* MAIOR. IST. 210/12, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, CR (1833), 126[2]/37. *Pas este o strimtă trecere printre munţi.* GENILIE, G. 121/21, cf. VALIAN, V. *Văzînd că... nu izbuteşte..., s-a tras în locuri strîmte.* MAG. IST. II, 53/24. *Este străbătut prin mijlocul lungimii sale printr-o alee destul de lată şi mărginit pe din afară de o alee mai strimtă.* BREZOIANU, A. 402/14, cf. POLIZU. *O dispărţitură alt de strîmptă, încît numai capul să poată scoată afară ca să beie apă.* I. IONESCU, B. C. 31/20. *Printre crengi scînteie stele, Farmec dînd cărării strimte.* EMINESCU, O. I, 203. *Uşile erau mai strîmte decît carul.* CREANGĂ, O. 156, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Scoborîrăm şi ne trezirăm în fundul strîmt al unei văi.* HOGAŞ, DR. I, 298. *Foarte interesante sînt ulcioarele cu gîtul strîmt.* PÂRVAN, G. 580, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *În fereastra strîmtă lumina pătrundea vînătă şi tristă.* C. PETRESCU, Î. II, 243. *Străzile... coborau strîmte şi felurit întortocheate, spre oraş.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 167, cf. SCRIBAN, D. *Pornirăm pe aleile strîmte ale bîlciului improvizat.* CĂLINESCU, S. 40. *Vapoiul intră într-o pădure de catarge,... prin poteci strîmte de apă.* RALEA, S. T. I, 315, cf. DL. *Un cartier... cu orătănii prin curţile strîmte şi nepavate.* PREDA, R. 99, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Ea numai că s-o luat Tot pe ulicioara strîmtă Şi cu inimioara friptă.* BÎRLEA, L. P. M. I, 74. *Să mi te îngroape La valea adîncă, La poteca strîmtă.* BALADE, II, 482, cf. FOLC. OLT. — MUNT. II, 326. ◇ (Învechit, rar) l o c. a d v. **Cu strîmt** = cu (mare) greutate. *Cu greu şi cu strimt iaste neştine a da cap şi începătură fieştecăruia lucru.* C. CANTACUZINO, C. M. I, 3. ◆ (Despre obiecte de îmbrăcăminte sau de încălţăminte ori despre părţi ale acestora) Care este croit sau făcut lipit (foarte mult) de corp (v. c o l a n t) sau pe o parte a acestuia ori pe picior; care a devenit insuficient de larg (faţă de dimensiunile iniţiale ale unei persoane) şi nu mai permite mişcarea liberă a corpului sau a unei părţi a acestuia; (rar) strîns[2] **(I 1)**, (învechit, rar) strîmtorit V. s t r î m t o r a t **(1)**. *Aceastea vor fi... veşmintele de îmbrăcămînt... veşmînt larg de mătase, veşmînt strimt, cumînac şi brîu.* PO 270/16. *Era-nvestiţi cu toţii ca-n zile de paradă: îmbrăcătura strîmtă, îngust gătănată.* HELIADE, O. I, 221. *Să nu poarte haine prea strimte, fiindcă acestea apasă stomahul.* DESCR. AŞEZ. 95/10. *Dacă face cute ciorapul, e mai rău cînd e gheata strîmtă.* CARAGIALE, O. I, 258. *Ifarul este strîmt şi încreţit pe picior.* XENOPOL, I. R. I, 60. *N-are peste această din urmă haină strîmtă decît o manta roşie.* IORGA, C. I. I, 113. *Două bucle... ţîşneau pe tîmple de sub comanacu-i parcă prea strîmt.* HOGAŞ, DR. I, 244, cf. CADE. *Halatul a intrat la spălat şi i-a rămas prea strîmt la umeri.* TEODOREANU, C. B. 21. *Sînt timid şi îmbrăcat în haine prea strîmte.* CAMIL PETRESCU, P. 48. *Doi tineri, chinuiţi de ghetele lor prea strîmte, se descalţă.* VIANU, S. 112. *Se tocmesc cojoace lungi..., strîmte la mijloc, largi la poale.* STANCU. D. 351. *Punea în picioare cisme de lac lungi şi strîmte,* PAS, L. I, 73. *Mergea în urmă, cu paşi mici, neobişnuită cu rochia prea strîmtă.* T. POPOVICI, SE. 266. *Şi ce-mi tîrgui neiculiţă? O rochiţă puiculiţă, Largă-n poale, strîmtă-n şale.* ŞEZ. II, 184. *Este-n şoale strîmte, Dar e prost la minte.* BALADE, I, 394. *Îi strîmtă-n şale şi largă-n poale,* se spune cînd sîntem înşelaţi în aşteptările noastre. ZANNE, P. II, 426. ◇ (Adverbial) *Cădea p-o îmbrăcătură coloana* [tunicii] *strimt pe pulpe.* HELIADE, O. I, 231. ◆ (Învechit; despre legături de alianţă, de prietenie, de dragoste etc.) Strict **(1)** strîns[2] **(I 3)**. *A dai înscris guvernului englizesc că va urma în pricina Portogaliii*[i] *după o sistemă de strimtă reciprocitate.* CR (1832), 178[2]/42. *L-au pus... să dea mînă de-neuscrire, Deci de-o alianţă strîmtă-ntemeiată pe-nrudire.* DAVILA, V. V. 79.

2. (Despre spaţii delimitate, despre încăperi, construcţii, teritorii, aşezări, etc. sau despre părţi ale acestora; în opoziţie cu î n c ă p ă t o r) Cu volum (extrem de) redus; care nu poate cuprinde mult; în care nu încape mult; mic **(1 3)**, necuprinzător, neîncăpător, nespaţios, (învechit, rar) strîmtoros. *Moartea au socotit că pămîntul era un teatru prea strîmt pentru a sale tragedii* (a. 1794). GCR II, 152/24. *Accasta din urmă schelă, rămîind a fi cu totul strîmtă, despre numărul corăbiilor ce vin acum..., au ajuns a fi pricina de gîlceavuri* (a. 1848). DOC. EC. 945. *Nu le închide niciodată pe căldurele cele mari într-un staul prea strimt.* BREZOIANU, A. 521/18. *Săniuţa... e cam strîmtă pentru doi.* ALECSANDRI, POEZII, 15. *Şi patru margini de pămînt Ce strimte-au fost în largul lor!* COŞBUC, B. 17. *Le vedeam cum vor cu pumnii să spargă strîmta încăpere.* GOGA, POEZII, 92. *Ce anume prilejise, în strîmta încăpere, gălăgioasa adunare... nu ţin minte.* M. I. CARAGIALE, C. 45, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Am găsit aici o vilă comodă, dar prea strîmtă.* C. PETRESCU, Î. II, 257. *Odăiţele sînt strîmte, ferestrele dau puţină lumină.* SADOVEANU, O. XX, 285. *Spaţiul, strîmt pentru unii, e pentru alţii vast.* ARGHEZI, B. 88, cf. DL. *Totu-mi pare atît de larg în juru-mi Şi iarăşi totu-mi pare-atît de strîmt!* LABIŞ, P. 124, cf. DM. *Intrase în strîmta odaie.* BARBU, PRINC. 45. *Apartamentul... era extrem de strimt şi de murdar.* EREBAN, A. 248. *Nimic nu-mi mai evocă orăşelul strîmt şi ponosit pe care l-am lăsat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 40, 28/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Pămîntul li părea acum prea strîmpt şi hrana prea puţină.* SBIERA, P. 306. ◇ F i g. *Ce a făcut... pentru urbea lui, este imposibil de descris pe larg într-un cadru uşa de strîmt.* CARAGIALE, O. I, 262. *Conştiinţa este prea strîmtă ca să poată prinde în ea atîta veghere.* PHILIPPIDE, P. 210. *Planul francez este prea strîmt pentru englezi.* TITULESCU, D. 369. *În locul romanului strîmt de clasă va fi romanul imens ca o epopee antică.* COCEA, S. II, 316. *Punînd în locul formei concise, dar cam strîmte, a gerunziului, construcţiile relative..., poetul obţinea un spaţiu larg.* VIANU, S. 22. *O definiţie prea strîmtă a romanului realist.* RALEA, S. T. I, 68. *Noua teorie devine, la rîndul ei, prea strîmtă pentru totalitatea faptelor cunoscute.* CISMAN, FIZ. II, 560. *În spaţiul strîmt al sonetului, cizelînd migălos, şi-a pus arta la cea mai trudnică încercare.* CONSTANTINESCU, S. II, 309. *Din nefericire, logica e prea strîmtă pentru toate întîmplările noastre.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 8/1. ◇ E x p r. **A fi strîmt la minte** sau **a avea mintea strîmtă** = a fi lipsit de inteligenţă. *Băiat bun, păcat că-i strîmt la minte, cum a fost de cînd îl ştiu şi-l iubesc.* REBREANU, R. I, 257. *Tu nu înţelegi. Ai mintea strîmtă.* STANCU, R. A. IV, 270, cf. DL, DM, M. D. ENC. (Regional) **A fi prea strîmt la maţe** = a fi pus pe ceartă, a fi arţăgos. ALR SN V h 1 247/682. ◇ (Adverbial) *Fiindu-le strîmt de mulţime, îi deade patriarhul loc unde-i acum mănăstirea... şi face acolo mănăstire.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 93v/7. *Aveţi o odaie?... V-o fi cam strîmt, căci este numai un pat.* SION, P. 296. *Nu m-ai dat după cel drag, Şi m-ai dat după urît, Să-m fie şi-n pămînt strîmt.* FOLC. MOLD. II, 272. ◇ (Substantivat, n.) *Curtea, ce a drept nu le mai încăpea, Se simţeau într-însa la strîmtul lor, îşi*

ziceau că sînt acolo întemniţate. MACEDONSKI, O. III, 50. (Expr.; familiar) **A prinde** (pe cineva) **la strîmt** = a profita de faptul că cineva se află într-un loc strîmt **(2)** sau, p. ext., în (mare) dificultate; a profita de ocazie. *M-a prins la strîmt într-un colţ din circiuma minorilor.* CARAGIALE, O. II, 329. **A fi** (sau, învechit, **a aduce**) **la largul cuiva şi la strîmtul altcuiva** = a se găsi (sau a ajunge) într-o situaţie avantajoasă, profitînd de situaţia dezavantajoasă în care se află (sau a ajuns) altcineva. *Acum e la largul ei şi la strîmtul meu.* PANN, P. V. II, 100/29, cf. HEM 915, DDRF, TDRG, ZANNE, P. IV, 415, CADE, DL, DEX. (Cu parafrazarea expresiei) *Pre nepriietinul obştii la strîmptul lui şi la largul nostru să-l aducem.* CANTEMIR, I. I., II, 91.

3. Fig. (Învechit şi regional; despre viaţă, trai etc.) Sărac **(I 5)**. *Strimta şi cu truda viaţă să iubim.* CORESI, EV. 475. *Mai fericit ieste cineva cu strîmt traiu la lăcaşul său, decît cu toate desfătările în casele streine.* CANTEMIR, I. I. I, 119. *Dar plouă-n neştire Al vremilor grai, Pe trista-mi iubire Pe strîmtul meu trai.* LESNEA, I. 133.

4. Fig. (Despre oameni, despre medii sociale etc.) Care este lipsit de orizont larg, fiind preocupat de interese mărunte; care este lipsit de generozitate, de noblеţe sufletească; meschin **(4)**, mic **(VI 2)**. *Trăind în cercul vostru strîmt, Norocul vă petrece.* EMINESCU, O. I, 181. *Dar ţi-a fost dat să fii deasupra Acestor inimi seci şi strîmte.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 32. [Revista] *va căuta...* să-i libereze de tirania individualităţilor strîmte. în PLR II, 145. *Văzuşi cîte baliverne sălăşluiesc într-un spirit strîmt?* REBREANU, I. 450, cf. DL, DM. *Un mediu strîmt şi strîmtorat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 5/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre manifestări, acţiuni etc. ale oamenilor) Care denotă, care exprimă lipsă de orizont larg, preocupări şi interese mărunte; care denotă, care exprimă lipsă de generozitate, de noblеţe sufletească; meschin **(4)**, mic **(VI 2)**. *S-a înălţat peste interesul strîmt al individului.* MAIORESCU, CR. II, 109. *Ştiu, din trufia minţei tale şi din a inimii-mi pietrire Ai scos o strîmtă-nţelepciune.* VOICULESCU, POEZII, II, 24, cf. DL. *În felul meu poate strîmt de a vedea... ştiu încă să respect munca şi meritele tuturor.* T. POPOVICI, S. 44. *Un egoism îngrozitor de strîmt M-a coborît în ochii lumii mele.* LABIŞ, P. 118, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Tradiţionalismul cînd nu e strîmt înţeles — înseamnă cu totul altceva.* în PLR II, 452. ✧ (Substantivat, m.) *Dacă gîndul lui mai poate să s-cuvînte-n viitor, Vede strîmtul vieţii sale ling-al vremii veşnic zbor.* MILLE, V. P. 77.

— Pl.: *strîmţi, -te.* — Şi: (învechit şi popular) **strîmt, -ă,** (învechit) **strîmpt, -ă, strămt, -ă, strămpt, -ă** (I. IONESCU, B. C. 27/28), **strimpt, -ă** (ANON. CAR.), (regional) **strînt, -ă** (ALR I 1 990/320) adj.

— Lat. **strinctus* (<*stringo, -ere*).

STRÎMTĂ vb. I. Tranz. şi refl. **1.** (Complementul sau subiectul indică deschizături, cavităţi, spaţii, încăperi etc. ori părţi sau porţiuni ale acestora; în opoziţie cu a se lărgi) A(-şi) micşora dimensiunea transversală, care devine mai mică decît cea iniţială sau obişnuită; (complementul sau subiectul indică traiecte, căi de acces, locuri de trecere, ape văi etc. ori părţi sau porţiuni ale acestora) a(-şi) micşora distanţa dintre laturi, maluri etc., devenind mai puţin lat sau larg decît a fost iniţial sau decît este în mod obişnuit; (complementul sau subiectul indică malurile sau marginile unei ape sau părţi ori porţiuni ale acestora) a (se) apropia (mult) unul de altul, (rar) a (se) strînge **(I 4)**; a (se) face (mai) strîmt **(1)**; a (se) gîtui, a (se) îngusta, a (se) sugruma **(5)**, (rar) a (se) strînge **(I 3)**, (învechit şi popular) a (se) strîmtora **(1)**. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Cîrcei al unei părţenii de maţ, care se strînge şi se strîmtează din susul sau din josul bucatelor dintr-însul.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 257/3, cf. VALIAN, V. *Trage aripa nasului în jos şi înapoi şi strîmtează nara.* KRETZULESCU, A. 181/7. *Întrăm într-o văgăună ce pe ce merge se strîmtează.* NEGRUZZI, S. I, 195, cf. POLIZU. *Dîmboviţa se strîmtează şi se astupă din zi în zi.* GHICA, C. E. II, 584. *Muşcă şi strică la prisacă, să se strămtează ordinişul ştiubeilor.* I. IONESCU, B. C. 190/3. *Dunărea îşi strîmtează malurile.* HASDEU, I. C. I, 283. *De-aici, valea începe să se mai strîmteze.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 269, cf. DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU², TDRG. *În faţă, pădurea se tot apropia, valea se strîmta mereu.* AGÎRBICEANU, A. 61. *Poteca se strîmta aşa de tare, încît abia puteai străbate.* HOGAŞ, DR. I, 16, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Matca se strîmta şi se prăbuşea în subteranele de piatră.* GALACTION, O. A. I, 241, cf. C. PETRESCU, Î. I, 268, SCRIBAN, D. *Două stînci se ridică, înalte şi drepte, strîmtînd... calea.* BOGZA, C. O. 252, cf. DL DM. *Uliţa domnească fusese strîmtată cu patru-cinci palme.* G. BARBU, A. V. 54, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Înainte de a ieşi din Călugăreni, întîlniră o mare mulţime de oameni revărsată peste cîmp, care se strîmta ca să pătrundă în sat.* CAMIL PETRESCU, O. III, 175. ✦ (Complementul sau subiectul indică obiecte de îmbrăcăminte sau de încălţăminte) A face sau a deveni (foarte) strîns pe corp sau pe o parte a acestuia ori pe picior; a (se) îngusta. *Nădragii, largi sus, se strîmtau pe glezne.* VOICULESCU, P. I, 276. *O dau,* [haina] *să o tocmască, s-o strîmteze.* ALR SN V h 1 337/272. ▭ *Croitorul i-a strîmtat paltonul la umeri. Pantofii de anul trecut s-au strîmtat.* ✧ Fig. *La gîndul ăsta o trufie îi umflă fiinţa strîmtată de nevoi.* VOICULESCU, P. I, 237. ✧ Expr. **A strîmta chinga** (pentru cineva) sau **a i se strîmta hamul** (cuiva) = a ţine (sau a ajunge să fie ţinut) în frîu, v. frîu. *Bătrînii ăştia tot strîmtează chinga pentru alţii.* AGÎRBICEANU, A. 665. *Acum, fiindcă i s-o strîmtat hamul, nu-i mai convine.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 106.

2. (Complementul sau subiectul indică spaţii delimitate, încăperi, teritorii etc. sau părţi ale acestora; în opoziţie cu a se întinde) A face să devină sau a deveni cu volum (extrem de) redus; a face să devină sau a deveni necuprinzător, neîncăpător, nespaţios; a (se) face (mai) strîmt **(2)**; a (se) micşora **(I 1)**, a (se) reduce **(II 2)**. *Şi uitaţii chemaţi-i, că nu se strîmtează besereaua lui Dumnezeu.* CORESI, EV. 306. *Romanii mai strîmptînd hotarăle ei, toată Dachia în trei ţări au despărţit-o.* CANTEMIR, HR. 68. *I-au strîmtat locul dumisale despre trei părţi* (a. 1718). URICARIUL, XI, 300. *Locurile s-au strămtat, lumea s-a înmulţit-ogoarele s-au învechit.* I. IONESCU, D. 320, cf. REŞME, RIŢĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *S-o-ngreunat vama şi s-or strîmtat locurile.* DENSUSIANU, Ţ. H. 213.

— Prez. ind.: *strîmtez.* — Şi: (învechit şi popular) **strîmtă,** (învechit şi regional) **strămtă,** (învechit) **strîmptă,** (regional) **strîntă** vb. I.

— V. **strîmt.**

STRÎMTĂR s. m. **1.** (Popular; de obicei la pl. cu valoare de sg.) Pantaloni ţărăneşti strîmţi **(1)** pe picior. V. cioareci, iţari, nădrag **(1)**. Cf. BARONZI, L. 95, DDRF. *Cînd nădragii sînt înguşti, li se zice strîmţari.* DAMÉ, T. 169, cf. ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D., ENC. AGR. IV, 123, H II 147, XI, 7, 233, I. CR. V, 346. *N-am dimie nici d-un strîmtar.* UDRESCU, GL. ✦ (Regional) Indispensabili (Recea de Sus — Piteşti). Cf. ALR I 1 877/790.

2. (Regional şi familiar; în forma *strîmţar*) Nume depreciativ dat (de ţărani) persoanelor care poartă pantaloni **(1)** (strîmţi 1); (popular) nădrăgar, pantalonar **(2)**. V. orăşean **(1)**. *Nu mă scotea din cioflingar, strîmţar.* ap. IORDAN, L. R. A. 163.

— Pl.: *strîmţari.* — Şi: (regional) **strîmptár** (TOMESCU, GL.), **strîmţár, strîmtár, strimtár** (BARONZI, L. 120) s. m.

— **Strîmt** + suf. *-ar.*

STRÎMTÁRE s. f. Acțiunea de a (se) strîmta.

1. (În opoziție cu lărgire) Micșorare, față de mărimea inițială sau de cea obișnuită, a dimensiunii transversale a unei deschizături, a unui spațiu, a unei încăperi sau a unor părți ori porțiuni ale acestora; micșorare, față de lățimea sau de lărgimea inițială ori de cea obișnuită, a distanței dintre laturile, malurile etc. ale unui traiect, ale unei căi de acces, ale unui loc de trecere, ale unei ape, ale unei văi etc. sau ale unor părți ori porțiuni ale acestora; apropiere (mare) a malurilor sau a marginilor unor ape ori a unor părți sau porțiuni ale acestora. Cf. strîmta **(1)**; îngustare, sugrumare **(1)**, (rar) strîmtat[1] **(1)**, (învechit) strîmtorare. **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 267, DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM. *Strîmtarea... spațiului dintre vertebre.* ABC SĂN. 322, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Uzul s-a schimbat printr-o treptată lărgire ori strîmtare a conținutului ideii.* PHILIPPIDE, P. 43. ✦ (Rar) Micșorare, prin modificări sau prin schimbarea dimensiunilor persoanei respective, a lărgimii unui obiect de îmbrăcăminte, care devine (foarte) strîns pe corp sau pe o parte a acestuia; (rar) strîmtat[1] **(1)**. Cf. strîmta **(1)**. *Ai slăbit atît de mult încît este nevoie de strîmtarea fustei. Strîmtarea gulerului arată că te-ai îngrășat.*

2. (În opoziție cu întindere) Reducere (foarte) mare a volumului unui spațiu delimitat, al unei încăperi, a suprafeței unui teritoriu etc. ori a unor părți sau porțiuni ale acestora, făcîndu-le să devină necuprinzătoare, neîncăpătoare, nespațioase; micșorare **(I 1)**, reducere **(II 2)**, (rar) strîmtat[1] **(2)**. Cf. strîmta **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. (Învechit) Sărăcie **(6)**. *Măcară că la unele cuvinte să fie fost foarte cu nevoie tălmăcitorilor, pentru strîmtarea limbii românești.* BIBLIA (1688) [prefață], 4/48.

— Pl.: *strîmtări.* — Și: (învechit) **strîmtúre** s. f.
— V. **strîmta.**

STRÎMTÁȘ s. m. **1.** Fiecare dintre ochiurile de curea legate la cele două extremități ale șoldarului hamului, prin care trec șleaurile. Cf. DAMÉ, T. 50, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, LTR[2], A V 34, GLOSAR REG.

2. Belciug de la capătul căpăstrului sau al funiei calului, care împiedică strîngerea excesivă a acestora. Cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *strîmtași.*
— **Strîmt** + suf. *-aș.*

STRÎMTÁT[1] s. n. (Rar) Faptul de a (se) strîmta.

1. (În opoziție cu lărgire) Strîmtare **(1)**. Cf. strîmta **(1)**. *Strîmtatul văii era necesar.* ✦ Micșorare, prin modificări sau prin schimbarea dimensiunilor persoanei respective, a lărgimii unui obiect de îmbrăcăminte, care devine (foarte) strîns pe corp sau pe o parte a acestuia; (rar) strîmtare **(1)** Cf. strîmta **(1)**. *Se pricepea la strîmtatul pantalonilor.*

2. (În opoziție cu întindere) Strîmtare **(2)**. Cf. strîmta **(2)**. *Strîmtatul teritoriului nu mai permitea întemeierea de noi așezări.*

— V. strîmta.

STRÎMTÁT[2]**, -Ă** adj., (Rar) **1.** (Despre cavități, deschizături, despre spații, încăperi etc. sau despre căi de acces, locuri de trecere, despre ape, văi etc. ori despre părți ale acestora; în opoziție cu lărgit) Îngustat, p. ext., strîmt **(1)**. Cf. strîmta **(1)**. *Trecu repede prin porțiunea strîmtată a peșterii. A micșorat mult viteza în curba strîmtată a șoselei.* ✦ (Despre obiecte de îmbrăcăminte sau despre părți ale acestora) Îngustat. Cf. strîmta **(1)**. *Haină strîmtată.* DSR.

2. (Despre spații delimitate, încăperi, teritorii etc. sau despre părți ale acestora; în opoziție cu întins) Micșorat **(I)**. Cf. strîmta **(2)**. *Teritoriul strîmtat nu mai permitea întemeierea de noi așezări.*

— Pl.: *strîmtați, -te.*
— V. **strîmta.**

STRÎNTĂRÁȘ subst. (Regional) Cojoc (Izbiceni — Corabia). Cf. ALR II 3 336/886.

— Pl.: ?
— **Strîmtar** + suf. *-aș.*

STRÎMTĂTÓR, -OÁRE adj. (Învechit, rar) Obstructiv. *Pricină strîmtătoare.* CANTEMIR, I. I. II, 328.

— **Strîmta** + suf. *-tor.*

STRÎMTEÁLĂ s. f. **1.** (Regional) Strîmtoare **(I 1)** (Pecinișca — Băile Herculane). Cf. ALR SN III h 842/2.

2. (Învechit și regional) Strîmtoare **(I 3)** *N-ai loc cu sacu-n sobă, că-i strîmcălă-n sobă.* ARH. FOLK. III, 104, cf. ALR I 1 990/9, 831. ◇ Fig. *Strîmteala lucrurilor celora bunele la lărgime duce-ne-va.* CORESI, EV. 371.

3. Fig. (Învechit) Strîmtoare **(I 4)**. *Că să iaste ea și cam largă sau cu răpaus, calea realelor, ce iară, cînd e la sfîrșenie, la strîmteală ne întoarce și spre pierzarea sufletului ne duce.* CORESI, EV. 371.

— Pl.: *strîmteli.* — Și: (învechit) **strîmteálă** s. f.
— **Strîmt** + suf. *-eală.*

STRÎMTÉȚE s. f. **1.** (Rar) Strîmtime **(1)**. *Influența strîmțetei cercului luminos este... hotărîtoare.* MAIORESCU, CR. II, 144. ◇ Fig. *Se desparte... de aspirațiile oomenilor, desigur nu din strîmțete și uscăciune a inimii.* VIANU, L. U. 628.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Strîmtoare **(I 3)**. *E o strîmțete la ei, de n-ai unde te învîrti.* UDRESCU, GL.

— Pl.: (rar) *strîmțeți.*
— **Strîmt** + suf. *-ețe.*

STRÎMTICÉL, -EÁ, -ÍCĂ adj. Diminutiv al lui strîmt.

1. (Despre cavități, deschizături sau despre spații, încăperi, despre căi de acces, locuri de trecere, despre ape, văi etc. ori despre părți sau porțiuni ale acestora) Cam strîmt **(1)**; (rar) strîmtuț **(1)**. Cf. CADE, DL, DM, DEX. *Mi-apuca pi-un colnicel, Pi-un colnicel strîmticel, Cu troscot verde pe el.* GRAIUL, I, 66. ✦ (Despre obiecte de îmbrăcăminte sau despre părți ale acestora) Cam strîmt **(1)**; (regional) strîmtuleț. *Haina este strîmticea. Cămașa are un guler strîmticel.*

2. (Despre spații delimitate, despre încăperi, construcții etc. sau despre părți ale acestora) Cam strîmt **(2)**; (rar) strîmtuț **(2)**, (popular) strîmtorel. *Închizîndu-să într-o chilie strîmticea.* DOSOFTEI, V. S. decembrie, 216v/19. *Căsuța, deși cam strîmticică, sînt fericit în ea.* ap. DDRF, cf. CADE, DL, DM, DEX.

— Pl.: *strîmticei, -ele.* — Și: (popular) **strîmticícă** adj.
— **Strîmt** + suf. *-icel.* — **Strîmticícă**: cu schimbare de suf.

STRÎMTÎME s. f. **1.** Însușirea de a fi strîmt **(1)**; îngustime, micime **(2)**, (rar) strîmțete **(1)**. Cf. DL, DM, DEX.

2. (Concretizat) Loc strîmt **(1)**. Cf. DL, DM, DEX.

3. Însușirea de a fi strîmt **(2)**. Cf. CIHAC, I, 267. *Speciile care trăiesc în insule... n-au putut niciodată din cauza strîmtimei habitatului, să se înmulțească.* CONTA, O. F. 292. *Casele... nu se deosebesc...: aceeași strîmtime a încăperilor.* PÂRVAN, I. F. 467, cf. DL, DM.

4. (Concretizat) Loc strîmt **(2)**. Cf. DL, DM, DEX. — Pl.: **(2, 4)** *strîmtimi*. — Şi: (învechit) **strîmţîme** s. f.

— **Strîmt** + suf. *-ime*.

STRÎMTOÁRE s. f. **I. 1.** Loc (foarte) strîmt **(1)** (de trecere); spec. (astăzi rar) pas[3] **(2)**; (învechit şi popular) strîmtură **(1)**, (regional) strîmteală **(1)**. *După ce au tras pre turci la strămtoare..., acolo au dat război* (a. 1650—1675). GCR I, 191/34. *Rînduindu-l şi ieşuind la strîmtoare pre unde-i fu a treace.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 128v/21. *Au strînsu oaste ce au putut în grabă, să apuce pe tătari la strîmtori.* N. COSTIN, L. 573. *Ieşitu-i-au ţărănime săcui înainte la Oituz, la strîmtoari, de i-au dat războiu toată noaptea.* NECULCE, L. 106. *Se trase la strîmtori, cu gînd să aducă pe poloni dupe dînsul.* MAG. IST. II, 54/22. *Aştepta... la vreo strîmtoare şi acolo să le dea năvală.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 149/27, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V. *Pusăse... ţărani înarmaţi cu coase, topoară şi lănci pe la strîmtorile munţilor.* IST. M. 89/18, cf. 11/21. *Mihai tăbărîse în strîmtorile Carpaţilor.* BĂLCESCU, M. V. 351, cf. POLIZU, PONBRIANT, D. *Pedestrime la strîmtoare şi călărime la şes..., astfel este rînduiala oştilor.* HASDEU, B. V. 85. *Mai merge el înainte prin codru cît merge şi, la o strîmtoare, numai iată ce spînul iar îi iesă înainte.* CREANGĂ, P. 200. *Sfărîmase în mai multe rînduri armatele otomane... în strîmtorile înguste şi rîpile Albaniei.* XENOPOL, I. R. IV, 61. *Şi tot mai lumină se face, S-albeşte strîmtoarea cărării.* COŞBUC, P. II, 8. *Căci iată colo, la strîmtoare, S-aude-un corn de vînătoare.* id. îb. 117, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *S-a bulucit şi prostimea din sate... la vadurile Prutului şi la strîmtori de păduri.* SADOVEANU, O. XII, 391, cf. SCRIBAN, D. *Apele trec prin această strîmtoare, groaznic şi îndelung sfîşiate.* BOGZA, C. O. 251, cf. DL, DM. *Dunărea formează o cotitură şi cu aceasta începe strîmtoarea de la Porţile de Fier.* PROBL. GEOGR. I, 101, cf. M. D. ENC., DEX. *Ţara mea are munţi înalţi şi pieptişi! Plini de strîmtori!* T iunie 1968, 54. *După dînsul se lua: El pe jos, Vodă călare, Pe potecă la strîmtoare.* TEODORESCU, P. P. 502, cf. CHEST. IV, 38/62, 299, ALR SN III h 812, ALRM SN II h 633. *Să mai stau pe la strîmtori În cale la negustori.* ANT. LIT. POP. I, 63, cf. A V 33. *Să mă ţin pe la strîmtori, Pe la munţi în trecători.* BALADE, II, 313, cf. FOLC. MOLD. II, 124. ✧ Fig. *Trecînd prin strîmtoarea aceasta a adverbului, iată pronumele devenind conjuncţie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 14/2.

2. Fîşie (îngustă) de apă care leagă două mări sau două oceane, despărţind două porţiuni (foarte) apropiate de uscat (din două continente); (învechit) strîmtură **(2)**. V. canal. *Au pus Iraclie la strimtorile mării doi stîlpi.* N. COSTIN, LET. I, 55/9. *Strîmtorile sînt ca nişte rîuri care... iesă dintr-o mare într-alta.* AMFILOHIE, G. 3/20, cf. 1/15. *Finicienii au negoţu cu toate popoarăle pînă la strîmtoarea Gadului.* PLEŞOIANU, T. I, 133/16. *Se vor aduce prin strimtoarea de Suez pînă la Marea Roşie prin curieri într-armaţi.* CR (1830), 151/32. *Apucînd cătră apus prin strimtoarea numită Pas de Calé.* DRĂGHICI, R. 18/14, cf. GENILIE, G. 13/5. *Au zis cum că de multe ori au trecut strîmtoarea dintre ostrovul Ambra şi că acolo corabia poate întra fără frică.* BUZNEA, P. V. 171/15. *Vestită este strimtoarea Gibraltarului.* RUS, I. I, 141/2. *Fu trimis el cu o flotă spre a custodi strîmtorile Artemisiului.* ARISTIA, PLUT. 297/24, cf. POLIZU. *Strîmtori, golfuri, rîuri, lacuri... Au simţit mişcînd în ele... peşti.* SION, POEZII, 143/10. *Toate mările şi strimtorile ce vă citai sînt scrise acolo.* FILIMON, O II, 168, cf. PONTBRIANT, D. *Azi acelui loc i se zice strîmtoarea de la Gibraltar.* ISPIRESCU, U. 56, cf. DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Strîmtorile* [Bosfor şi Dardanele] *sînt însăşi inima Turciei, dar ele sînt în acelaşi timp şi plămînii României.* TITULESCU, D. 780. *Ne aflam într-o strîmtoare foarte primejdioasă.* BART, S. M. 51, cf. SCRIBAN, D. *Întrezărim malvri gălbui..., ne apropiam de strîmtori.* BLAGA, H. 111. *Strîmtori răscolite de valuri şi semănate cu stînci.* TUDORAN, P. 178, cf. DL, DM. *Problema folosirii strîmtorii... trebuie... rezolvată în mod paşnic.* RL 1967, nr. 7 044, 6/1, cf. M. D. ENC., DEX. *La strîmtori, la Dardaneli. Fabricî neamţu ghiuleli.* FOLC. MOLD. II, 172.

3. Spaţiu (foarte) strîmt **(2)**; îngustime, (rar) strîmtură **(3)**, (învechit şi regional) strîmteală **(2)**, (regional) strîmtete **(2)**. *Mergea multă mulţime de cei lepădaţi de lume la mănăstire, iară strîmtoarea locului nu-i mai lua, nici îi încăpea* MINEIUL (1776), 181r[2]/1. *Neputîndu-se pentru strîmtoarea locului de a să întrebuinţa tulumba.* CR (1830), 119[1]/31. *Ofiţerii graniţii pot a o revizui* [marfa], *ce mai dă multe ori să întîrzîază din pricina strîmtorii locului* (a. 1842). DOC. EC. 775. *Strîmtoarea locului de aice împiedică pe turci de a pute întinde numeroasa lor cavalerie.* IST. M. 107/5. *Strîmtoarea locului... nu lăsa nici trecere la fugă.* ARISTIA, PLUT., 72/9. *Grohăitul clocotitor al celor rămaşi în coteţ..., în strîmtoarea închisorii, se mai auzi o vreme.* AGÎRBICEANU, S. 164. *Ne-a pedepsit... să ne canonim în strîmtoarea asta.* C. PETRESCU, C. V. 86, cf. BOGZA, A. Î. 199. *Se simt... mai bine decît în strîmtoarea oraşului.* PAS, L. II, 158, cf. ALR I 1 990/61, 932. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat de care se leagă prin prep. „de") *În codrii mereu pustii... A intrat fata voinică Şi se duce fără frică Pe-o strîmtoare de potică.* ALECSANDRI, P. I, 29. *Noroadele gerosului pol nord le vedem... îmbrăcate de vara, cu o strîmtoare de cisme pe picior, cu haine turnate pe trup.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 19/4. ✧ Fig. *A trece prin lume singur..., să te svîrcoleşti în strîmtoarea sufletului tău celui rece.* EMINESCU, G. P. 27. *Eroul romantic se înalţă din strîmtoarea timpului şi a spaţiului* (a. 1882). PLR I, 274. ✦ Fig. Mărginire **(3)**. *Strîmtoarea de minte a celor mai mulţi.* EMINESCU, P. L. 81.

4. Fig. (De obicei construit cu verbe ca „a fi", „a se afla", „a pune", „a aduce" etc.) Situaţie sau stare a celui care are de suportat greutăţi, necazuri, care se află într-o situaţie dificilă, dificultate, impas, încurcătură; spec. lipsă (temporară) de mijloace materiale, jenă financiară (trecătoare) în care se află cineva; (rar) strîmtoare **(4)**, (învechit şi regional) strîmtoreală, strînsură **(I 1)**, (învechit) strîmteală **(3)**, strîmtură **(4)**, strînsoare **(I 1)**. *Dîn grije (strîmtoare D) chiemaiu Domnul şi auzi-me în largu.* PSALT. 247. *La vreme de strîmtoare, cu strofe şi cu sofismate precum şi oştenii... să slujăsc.* CANTEMIR, I. I. I, 86. *Îl vedea la acest fealiu de strîmtoare, cît nu ar fi cu putinţă a scăpa.* MOLNAR, RET. 103/19. *Seau porunci de la Aurelian seau strîmtoare de la vreo limbă varvară să fi fost, ca toţi romanii... să iesă din Dachia.* MAIOR, IST. 30/16. *Mărirea împăraţilor şi strîmtoarea sîrmanului sînt deopotrivă nefolositoare.* MARCOVICI, D. 62/20, cf. DRĂGHICI, R. 73/28. *Eu voi să te dezbăr de această înclinare, dăruindu-ţi douăzeci de mii de franci cu care... să poci trăi fără strîmtoare.* CR (1834), 288[2]/5, cf. PONTBRIANT, D. *Sfîntul, pus la strîmtoare, invocă, pe Dumnezeu.* HASDEU, I. C. I, 145. *Înainte... duşmanu-i la strîmtoare.* ALECSANDRI, T. II, 190. *În strîmtoarea noastră financiară, e mai bine să prevedem mai mult pentru facultăţi exacte.* MAIORESCU, D. I, 527, cf. DDRF, ŞĂINEANU[2], TDRG. *O mie cinci sute îi trebuiesc?... atunci trebuie să fie în mare strîmtoare.* AGÎRBICEANU, A. 462. *Atacă pe Atheas şi reuşesc să-l aducă la mare strîmtoare.* PÂRVAN, G. 51, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Nu era-n stare acum, la strîmtoare fiind,... a scăpa de ispită.* TOPÎRCEANU, P. O. 10. *Boierii adună bogăţii, noi trăim în strîmtoare.* SADOVEANU, O. XVII, 169, cf. SCRIBAN, D. *Apucată la strîmtoare, N-are cale de scăpare.* ARGHEZI, S. V, 92. *De-am fi la strîmtoare, nu ne-ar da un pahar de apă.* CĂLINESCU, S. 490. *Am luat, la strîmtoare, bucate pe datorie.* STANCU, D. 67, cf. DL, DM. *Mi s-a impus să cînt într-un moment cînd mă aflam la strîmtoare.* V. ROM. noiembrie 1964, 40. *În ţară fusese criză şi strîmtoare.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 67, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Învechit) Constrîngere; asuprire. *Văzîndu Ghica ace strimtoari, L-au cuprins o*

frică mare (a. 1777). GCR II, 116/5. *Şi nici cu atîtea strîmtori ale activităţii spirituale nu era de ajuns.* BARIŢIU, P. A. II, 606.

II. (Bot.; prin Olt.) Gladiolă *(Gladiolus gandavensis)*. Cf. BORZA, D. 77.

— Pl.: *strîmtori*. — Şi: (învechit şi popular) **strîmtoáre**, (învechit) **strîmptoáre** (CANTEMIR, HR. 887, KLEIN, D.), **strămtoáre**, (regional) **strîntoáre** (ALR SN III h 812), **străntoáre** (MAT. FOLK. 1 353) s. f.

— **Strîmt** + suf. *-oare*.

STRÎMTORÁ vb. **I. 1.** Tranz. şi refl. (Învechit şi popular; complementul sau subiectul indică deschizături, cavităţi, spaţii, încăperi ori drumuri, căi de acces, locuri de trecere, ape, văi etc. sau părţi ori porţiuni ale acestora; în opoziţie cu a se lărgi) A (se) strîmta **(1)**. *Cădea apa şi să strămtorea cu ţărmurile ceale făcute de mînă* (a. 1773). GCR II, 93/12, cf. LB. *Să strimtoreze ulițele obștii cu întinderea ce fac* (a. 1823). DOC. EC. 302. *Canal sau strimtoare este o parte din mare strîmtorată între două uscaturi.* GENILIE, G. 117/10, cf. VALIAN, V. *Pe cît se lăţeşte sfera minţii sănătoase, pe atîta hotarele credinţei deşarte se strimtorează* FM (1841), 77²/18. *Ulițele din tot coprinsul orașului fiind strîmtorate, trebuia... să se lărgească.* REGUL. ORG. 521/33, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., GRAIUL, I, 476, ALR I 1 990/229. ✦ Tranz. (Învechit) A stingheri **(1)**. *Las pe vatra lui tot felul de rămăşiţe în urma lor... care strîmptorez şi împiedic ţirculaţia sîngelui.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 267/6. *Căldura prea mare nu numai se păstrează cu anevoie, ci încă strimtorează oarecum aceste insecte.* BREZOIANU, A. 558/18. ✦ Tranz. Fig. A împiedica. *El cere o ascultare care să mai strîmtoreze nestatornicia lui cea firească.* PLEŞOIANU, T. I, 9/16. *Astfel libertatea negoţului era desăvîrşită: căci, în loc d-a-l strîmtora prin dările cele grele, făgăduia răsplătiri la toţi.* id. ib. II, 180/10. *Fu siliți... a strîmtori lăcomiea ce are orice mărime.* CONACHI, P. 304. *Aceste lucrări de fantasie, ce nu erau strîmtorate de nici o lege, de nici o regulă.* ODOBESCU, S. I, 53.

2. Tranz. şi refl. (În opoziţie cu a se întinde) A (se) îngrămădi într-un spaţiu (extrem de) redus; p. ext. fig. (astăzi rar) a încolţi. *I-au încungiurat şi atăta i-au strîmtorit romanii, cît le-au căutat a face pace.* ŞINCAI, HR. I, 21/20, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Puterea aceasta strîmtoră pe Briti la Mediaş, unde, după ce se birui, se prinse şi se omorî.* F. AARON, I. II, 23/23, cf. POGOR, HENR. 190/1. *Armata Turciei strîmtorată lîngă Sissek.* BĂLCESCU, M. V. 46. *Zece mii de călăreţi să meargă pe urma nemţilor, pentru ca, strîmtorîndu-i, să-i păcălească.* BARIŢIU, P. A. I, 258. *Poplicola... s-a susţinut în contra inemicilor strîmtorat de mulţimea lor formidabile.* ARISTIA, PLUT. 271/1, cf. POLIZU, I. IONESCU, B.C. 194/6, PONBRIANT, D. *Grecii... fug strîmtoraţi de războinicii Troiei.* COŞBUC, AE. 22, cf. BARCIANU. *Se aşează într-o...* [cameră] *vecină, fără a strîmtora pe Eftimiu.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 54, cf. ALEXI, W., TDRG. *La noi nu se prea strîmtorează vitele în poiată.* AGÎRBICEANU, S. 378. *Silvanus aduce... transdanubieni strîmtoraţi de invazia sarmaţilor.* PUŞCARIU, L. R. I, 337. [Călăreţii] *îşi strînseseră rîndurile, scăriţă la scăriţă, strîmtoraţi de laturile uliţei.* V. ROM. decembrie 1951, 173, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Darie s-ar ascunde şi-ar fugi, dar n-are unde, Căci potira năvălește Şi mereu îl strîmtorește.* ANT. LIT. POP. I, 434. ✧ (Prin analogie) *Rosienii n-au avut flotă cu carea ar fi putut strămtori cetatea din partea mării.* ASACHI, I. 241/28. ✧ Refl. pas. (Învechit, rar) A îngrădi. *N-au ştiut cum că limba unui popor viu nu să poate strimtora între neşte semne moarte.* FM (1843), 201/24.

3. Tranz. (Învechit) A constrînge. *Văzînd turcii că... vremea îi strîmtorează... le-au căutat a sta la război.* MAG. IST. II, 327/26. *Îi strimtorea ca să iscălească toate ponturile păcii.* CANTA, LET, III, 281/10. *Hunii... îi bătură, cît fură strîmtoraţi goţii a fugi preste Dunăre.* MAIOR, IST. 46/11. *Văzînd că-i strămtoresc... n-au avut ce face* (a. 1804). URICARIUL, IV, 94/2. *Ar fi strîmtoraţi a tăcea.* PETROVICI, O. 33/1. *Niciodată să nu strîmtorezi negoţul, ca să-l întorci după voinţa ta.* PLEŞOIANU, T. I, 138/18. *Rebelia marinarilor pe urmă îl strîmtora* [pe Columb] *să se lase de planul său.* GENILIE, G. 25/28. *Au trebuit..., strîmtorit din toate părţile, să se împace în sfîrşit cu navareanul.* POGOR. HENR. IX/5. *Vodă fu strîmtorit a primi condiţiunile ce din nou îi propusă.* ASACHI, S. L. II, 15. *Strimtorat de cererile unui ceauş turcesc..., se văzu silit a arăta pe turburători.* HASDEU, I. V. 184. *I-au luat la goană şi, împănînd cu dorobanţi drumurile ce urcă la munte, i-ai strîmtorat de a se depărta prin păduri şi poteci.* CAMIL PETRESCU, O. II, 310, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Sila nu poate strimtora a mea pană.* HELIADE, O. I, 265.

4. Tranz. şi refl. A face să se afle sau a se afla într-o situaţie dificilă; spec. a face să fie sau a fi (temporar) lipsit de mijloace materiale, în jenă financiară; p. ext. (rar) a sărăci **(2)**. *De care strămbătăţi strămturat fiind craiul, scrisese la Poarta Turcească.* ŞINCAI, HR. II, 236/8. *Strimtorit de datornicii săi, s-au văzut nevoit a cerca toate modurile de-a scăpa din asemene poziţiune.* ASACHI, S. L. II, 107. *Să aibă de unde da fără a se strîmtora.* I. IONESCU, D. 234, cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ŞĂINEANU°. *Groful nostru e strîmtorat rău de tot de cămătari.* AGÎRBICEANU, S. 453, cf. CADE. *Sînt strîmtorat, ştiţi bine.* CĂLINESCU, S. 240. *Numai el ştie cît s-a strîmtorat, de unde a luat, de unde-a adăugat, cum a dat.* GALAN, B. II, 154, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Acolo trăin greu, ni-o strîmtorit cu tăti şelea. Sînten clăcaş.* GRAIUL, I, 476.

5. Refl. (Regional; despre grîu; în forma *strîntori*) A se coace înainte de vreme (Voivozi — Şimleu Silvaniei). Cf. ALR SN I h 44/325.

— Prez. ind.: *strîmtorez*. — Şi (învechit şi popular) **strîmtorí** (prez. ind. *strîmtoresc*) vb. IV, **strîmptorá, strimtorá** vb. I, **strimtorí** (DIONISIE, C. 233), (regional) **strîmptori** (prez. ind. *strîmptoresc* ALB I 1 310/247), **strîntorí** vb. IV, (învechit) **strămtorá** vb. I, **strămtorí** vb. IV, **strămturá** vb. I.

— V. **strîmtoare.**

STRÎMTORÁRE s. f. Acţiunea de a (se) strîmtora şi rezultatul ei.

1. (Învechit; în opoziţie cu lărgire) Strîmtare **(1)**. Cf. strîmtora **(1)**. *Plaiurile Dîmboviţa şi Nucşoarii... sînt în lipsă dă bucate, după strimtorarea locului* (a. 1819). DOC. EC. 231. *Cu toată strîmtorarea locului, au venit în stare a prezenta cele mai mari opere.* CR (1833), 227¹/13, cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S. 704. ✧ Fig. *Strîmtorarea cîmpului conştiinţei favorizează acţiunea, învingînd toate îndoielile şi temerile.* CONTEMP. 1970, nr. 1 226, 9/3.

2. (În opoziţie cu întindere) Îngrămădire într-un spaţiu (extrem de) redus; p. ext. fig. (rar) încolţire. Cf. strîmtora **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Învechit) Constringere. Cf. strîmtora **(3)**. *Să se afle... de nu este vreo strimtorire în negutătorie pe la bîlciuri şi tîrguri.* CR (1830), 402¹/1. ✧ Fig. *Trebuie ca închipuirea să cerce un fel de strîmtorare.* PLEŞOIANU, T. I, 42/10.

4. Fig. (Astăzi rar) Strîmtoare **(I 4)**. Cf. strîmtora **(4)**. *Ca nu cumva după vreme să nască din această pricină* [creşterea birului] *şi asuprele şi strămtorire* (a. 1804). URICARIUL, I, 28. *Spre enteresul cavafilor şi spre a lor strîmtorare şi-au scornit gîlcevuri* (a. 1823). DOC. EC. 288. *Aici, în Paris, a fost şi e mare neavere şi strîmtorare.* HELIADE, ap. GHICA, A. 788. *Robinson să afla adeseori în strîmtorire la înjghebarea lucrurilor de care*

avea trebuință. DRĂGHICI, R. 78/21. *Negoțul și industria din zi în zi înviază și așa pier cu totul nemulțumirile și strîmtorările obștești*. CR (1834), 324[1]/29. *Deși au venit el adeseori în cele mai mari strîmtorări... niciodată n-au afundat statul Borusiii în datorii*. FM (1838), 54/1. *O au înștiințat-o ... de strîmtorirea în care se afla*. BUZNEA, P. V. 25/11. *Aci-n timpii de peire, La nevoie, strîmtorare... Poporul căuta scăpare*. PELIMON, I. 195/26. *Tatăl meu, cu toată strîmtorarea de mijloace..., întreținea întotdeauna cîte patru-cinci băieți*. SION, P. 69. *Să adune o sumă de bani destul de mare, pentru ca să scape din strămptorire*. I. IONESCU, B. C. 304/17, cf. BARONZI, M. 547/3. *Am fost părtași la pericole și... la vreme de grea strîmtorare*. ODOBESCU, S. III, 561. *Le-a arătat în ce mare strîmtorare se afla și i-a rugat să-și dezlege pungile*. CARAGIALE, O. II, 256. *Așa în strîmtorare și în neliniște cum am trăit și tot mi-a fost dragă viața*. VLAHUȚĂ, O. A. II, 287, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2]. *Strașnica strîmtorare a mamei*. IORGA, P. A. I, 26. *Au durut-o strîmtorările pe care au trebuit să le îndure*. BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 281, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Într-o epocă de strîmtorare..., a fost chiar adăpostit și ajutat*. SADOVEANU, O. XX, 52, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Să nu se mai facă strîmtorări, să nu fim lipsiți cu totul de ceea ce ne iaste de trebuință*. BARBU, PRINC. 104. *Strîmtorarea materială la care se afla visteria*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 60, 29/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strîmtorări*. — Și: (învechit) **strîmtorire, strîmptorire, strămtorire, strămptorire, strimtoráre, strîmtorîre** s. f.

— V. **strîmtora**.

STRÎMTORÁT, -Ă adj. **1.** (Învechit; despre cavități, deschizături, despre spații, încăperi etc. sau despre traiecte, căi de acces, locuri de trecere, despre ape, văi etc. ori despre părți ale acestora; în opoziție cu l ă r g i t) Îngustat; p. e x t. strîmt **(1)**. Cf. s t r î m t o r a **(1)**. *Atunci sînt mațele umflate, spuzite și strimtorate, d-abia se strecor băuturile printr-însele*. EPISCUPESCU, PRACTICA, 254/18. *Dunărea, strimtorată pintre Carpați, peste stînci, cade în jos*. GENILIE, G. 184/20. *Xerxes s-a văzut așezat... aproape de locul cel mai strîmtorat al canalului care desparte insula Salamina de Atica*. ARISTIA, PLUT. 308/9. ◇ F i g. *Să mărginea în strîmtoratul horizon... ul împărtășirii noutăților*. CR (1829), 1/2. *Pe acest timp filosofia cea strîmtorată între greci rupsă barierele locale prin victoriile lui Alexandru cel Mare peste Asia și Africa*. FM (1845), 247[1]/23. *Al vieții drum strîmtorat*. I. VĂCĂRESCUL, P. 401/7. ✦ (Învechit, rar; despre obiecte de îmbrăcăminte; în forma *strimtorit*) Strîmt **(1)**. *Fracul îl strînge... căci în capitalie e de bon ton să fie toate cele strimtorite*. NEGRUZZI, S. I, 238.

2. (Rar; despre munți, dealuri etc.) Îngrămădit. Cf. s t r î m t o r a **(2)**. *Drumul urcă întîi anevoie pînă ce-și face loc printre dealurile strîmtorate*. REBREANU, I. 9, cf. DL. ✦ (Rar; despre încăperi) Nespațios. *Înaintea mea este întreagă într-această strimtorată temniță ce abia coprinde un loc de două ori mai mare decît acela ce vor hotărî pentru al meu mormînt*. HELIADE, L. B. III, 34/13. *Case cu chirie, încăperi strîmtorate*. C. PETRESCU, A. R. 76. ✦ F i g. (Rar) Stingherit **(1)**. *Unde ai tras? — La „Dacia", răspunse Duțu cam strîmtorat*. SLAVICI, O. I, 388. *Eram strîmtorat, eu, atît de sigur de mine de obicei, eram nelalocul meu*. CAMIL PETRESCU, P. 43, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Năpaste... zise... cam strîmtorat, știind că în aceste învinuiri era o țîră de adevăr*. CHIRIȚESCU, GR. 230. *Cînd, în sfîrșit, poposește în treacăt undeva, omul se simte strîmtorat, străin, stîngaci*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 125, 29/1.

3. (Învechit) Constrîns. Cf. s t r î m t o r a **(3)**. *Cardinalul... nici într-o parte nu putea scăpa... Așa strămtoriți, după ce s-au bătut vro cîtăva vreme nobilii cu secuii și au picat mulți dintre nobili, cei rămași au sfătuit pe cardinalul să fugă*. ȘINCAI, HR. II, 274/12. *Îmbulzite semințiile slavice de huni, avari și bulgari, se văzură strîmtorite a se strămuta mai întîi pe locurile deșertate de goți*. SĂULESCU, HR. I, 235/3. *Episcopul... la Blaj nu a mai putut să meargă, ci a rămas acolo strîmtorat, pentru ca să fie martor fără voia sa*. BARIȚIU, P. A. II, 226, cf. POLIZU. *Acea persoană este mai puternică, mai puțin strîmtorată prin mărginirea împrejurărilor*. MAIORESCU, în PLR I, 273, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., M. D. ENC.

4. Care se află într-o situație dificilă; s p e c. care este (temporar) lipsit de mijloace materiale, în jenă financiară; p. e x t. (rar) sărăcit **(1)**. Cf. s t r î m t o r a **(4)**. *Spre binele unor dascăli necăjiți și strîmtoriți ca aceștia, să vor pomeni aicea unele dintre acestea mijlociri*. CARTE TREB. I, 24/23. *Căci aminterea, atît era de strîmtorite, încît prin colibi umbla desculțe*. BUZNEA, P. V. 15/8. *Strimtoratul ofițer văzu într-înșii pe mîntuitorii țării*. FM (1842), 36[2]/5, cf. POLIZU. *Mă aflu tare strîmtorat aci... fără parale multe și fără haine*. GHICA, A. 415, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Socotelile și măsurile lui de om foarte strîmtorat*. IORGA, C. I. III, 105, cf. AGÎRBICEANU, A. 471, RESMERIȚĂ, D. *Pătimași de risipă, erau și mai strîmtorați ca înainte*. M. I. CARAGIALE, C. 148, cf. CADE. *Era limpede că-mi dăduse banii mai mult ca să mă ajute, simțind cît de strimtorată era viața mea*. VLASIU, D. 169, cf. SCRIBAN, D. *Mai dă-mi cinci lei. N-am acum la îndemînă, sînt cam strîmtorat*. CĂLINESCU, E. O. I, 36, cf. DL, DM. *Oamenii... o duceau destul de greu și erau din ce în ce mai strîmtorați*. LĂNCRĂNJAN, C. I, 48. *Înțelese că acei bieți oameni erau tare strîmtorați*. V. ROM. ianuarie 1965, 18, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strîmtorați, -te*. — Și: (învechit) **strîmtorît, -ă, strămtorît, -ă, strîmtorát, -ă** adj.

— V. **strîmtora**.

STRÎMTORĂTÓR, -OÁRE adj. **1.** (Învechit) Constrîngător. *În astfel de împrejurări strîmtorătoare, Mihail n-a știut cum să-și ajute altfel, decît să se arunce în brațele împăratului Rudolf*. FM (1841), 27[1]/3. *Scolarul ... cel mai excelent poate... să găsească legea uricioasă, regula strîmtorătoare*. BREZOIANU, Î. 88/18, cf. CIHAC, I, 267.

2. (Învechit, rar; în forma *strimtorătór*) Care strîmtorează **(4)**. *Aduce pe pătimași într-o poziție foarte strimtorătoare*. DESCR. AȘEZ. 21/17.

— Pl.: *strîmtorători, -oare*. — Și: **strimtorătór, -oáre** adj.

— **Strîmtora** + suf. *-ător*.

STRÎMTOREÁLĂ s. f. (Învechit și regional) Strîmtoare **(I 4)**. *Acelora cărora li s-au dat moșiile, nu s-au întins mai mult la atîta a face strămtoreală și supărare orășenilor* (a. 1779). URICARIUL, II, 236/18. *Fără a să lăsa pe sineș în strîmtoreală de lemn de cherestea*. COD. SILV. cf. CIHAC, I, 267, CADE. *Negustorul, văzîndu-se la mare strîmptoreală, se-mpacă așa cum o zis*. VASILIU, P. L. 262.

— Pl.: *strîmtoreli*. — Și: (învechit) **strămtoreálă**, (regional) **strîmptoreálă** s. f.

— **Strîmtora** + suf. *-eală*.

STRÎMTORÉL, -EÁ, -ÍCĂ adj. (Popular) Strîmticel **(2)**. *Pe-o poteacă strîmtorică, Îmi venea o nevestică*. FOLC. OLT. — MUNT. III, 605.

— Pl.: *strîmtorei, -ele*. — Și: **strîmtorícă** adj.

— **Strîmt** + suf. *-orel*. — **Strîmtorícă**: cu schimbare de suf.

STRÎMTORÍ vb. IV v. **strîmtora**.

STRÎMTORÍME s. f. (Învechit) Privațiune. *Pre sfinții lui ucenici... îi învăța să petreacă în strîmtorime*.

ANTIM, O. 180. *Se cuvine să supuie neştine trupul sufletului, să-l smerească cu posturi, cu ţineri şi cu strîmlorimi.* id. ib. 209, cf. CIHAC, I, 267, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 168.
— Pl.: *strîmlorimi.* — Şi: **strîmtorîme** s. f.
— **Strîmtoare** + suf. *-ime.*

STRÎMTORÎRE s. f. v. **strîmtorare.**

STRÎMTORÎT, -Ă adj. v. **strîmtorat.**

STRÎMTORÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Strîmt **(2)**. *Îndămînă pe o samă din români a părăsi plaiurile strîmtoroase.* ASACHI, L. M. 2/5.
— Pl.: *strîmtoroşi, -oase.*
— **Strîmtoare** + suf. *-os.*

STRÎMTULÍŢ, -Ă adj. (Regional; despre obiecte de îmbrăcăminte sau despre părţi ale acestora) Strîmticel **(1)** (Ghimpaţi — Bucureşti). Cf. ALR II 3 302/928.
— Pl.: *strîmtuliţi, -e.*
— **Strîmt** + suf. *-uliţ.*

STRÎMTÚRĂ s. f. **1.** (Învechit şi popular) Strîmtoare **(I 1)**. *Au dat la strimturi ca acele de nu era nice de cal, nice de pedestru.* URECHE, LET. I, 162/14. *Tătarii dacă au văzut locuri închise..., nu vrea să mai intre în strimturi.* MUSTE, LET. III, 73/37. *Fără primejdie să treacă strîmturili munţilor.* MAIOR, IST. 161/23. *Încungiurîndu-l pre el şi mai toată oastea lui românii la nişte strimturi, începură... a mîna săgeţi deasupra.* MAIOR, IST. 213/14, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Cu întîiul marş avu trecută strîmtura Termopililor.* SĂULESCU, HR. II, 15/18. *Acest loc aşezat în strîmturi era nepriincios oastei* (a. 1840). ARHIVA, R. I, 109/8, cf. POLIZU. *Aici, în strîmtura aceasta, nici razele lunii şi a stelelor nu puteau străbate.* F (1876), 234, cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE, DL, DM, CHEST. IV 22/102, 38/102, 198. *Strîmtoarea sau strîmtura pe unde aveau... să treacă tătarii e o vale îngustă.* MARIAN, T. 190, cf. ALR II 2 492/349. ✧ (Prin analogie) *Un gogîlţ înăduşit... era singura înştiinţare că strîmturile gîtului au fost biruite.* HOGAŞ, M. N. 69. ✧ Fig. *În strîmturi cu strîmbătate au pîndit şi calea dreptilor n-au ştiut.* BIBLIA (1688), 373¹/57.

2. (Învechit) Strîmtoare **(I 2)**. *Tangher (oraş la strîmtura Gibraltar).* AR (1830), 93¹/44. *Un ostrov... dispărţit... de o strîmtură de mare.* ib. (1831), 107²/35, cf. CADE.

3. (Rar) Strîmtoare **(I 3)**. *Nu poate încăpea cămila pren ureachile acului, derept multă strîmtură şi pentru multă grosime a cămileei.* CORESI, EV. 294, cf. ANON. CAR. *Vrea să se depărteze dînd umerii înapoi, creînd o linie oblică de la umăr la strîmtura taliei, atunci cînd dansa.* CAMIL PETRESCU, P. 133.

4. (Învechit) Strîmtoare **(I 4)**. *Sufletul, de nu se va înălbi mainte şi să se zăpădească cu scîrbele şi cu strimturile şi cu năpăstile şi cu toate grijile, nu se poate înfluri.* CORESI, EV. 87. ✦ Privaţiune. *Să se pedepsească cu posture şi cu alte strîmturi* (a. 1652). ap. TDRG, cf. CADE, SCRIBAN, D.
— Pl.: *strîmturi.* — Şi: (învechit şi popular) **strîmtură**, (regional) **strîntură** (ALR II 2 492/349) s. f.
— **Strîmt** + suf. *-ură.*

STRÎMTURÉLE s. f. pl. (Prin Bucov.) Obiect de îmbrăcăminte pentru femei, nedefinit mai de aproape. *Şi s-a dus prin tîrgurele Să-mi aducă amăgele, Strîmturele de mătasă Mie hobot de mireasă.* ŞEZ. XX, 67.
— **Strîmturi** (pl. lui *strîmtură*) + suf. *-ele.*

STRÎMTÚŢ, -Ă adj. (Rar) **1.** Strîmticel **(1)**. Cf. DL, DM, DEX.

2. Strîmticel **(2)**. *C-ai avut largă căsuţă, Tare ţi-o părut strîmtuţă.* MARIAN, Î. 523, cf. DL, DM, DEX.
— Pl.: *strîmtuţi, -le.*
— **Strîmt** + suf. *-uţ.*

STRÎMŢÁR s. m. v. **strîmtar.**

STRÎNB adj. v. **strîmb.**

STRÎNBĂTÁTE s. f. v. **strîmbătate.**

STRÎNCĂNÍ vb. IV v. **zdrăngăni.**

STRÎNCEN s. n. v. **zdruncin.**

STRÎNCENÁ vb. I v. **zdruncina.**

STRÎNCINÁ vb. I v. **zdruncina.**

STRÎNCINÁT, -Ă adj. v. **zdruncinat²**.

STRÎNCIUN s. n. v. **zdruncin.**

STRÎNCIUNÁ vb. I v. **zdruncina.**

STRÎNCIUNÁRE s. f. v. **zdruncinare.**

STRÎNGĂTÓR, -OÁRE adj. **I.** (Predomină ideea de apropiere în spaţiu) **1.** Adj. (Învechit, rar) Care exercită o presiune foarte mare din toate părţile asupra corpului în jurul căruia este înfăşurat. Cf. s t r î n g e **(I 3)** *Faşele strîngătoare, corsetele ... trebuie îndepărtate.* VASICI, M. II, 112/4.

2. S. n. S p e c. Presă **(3)** de dulgher; (regional) adunător. Cf. s t r î n g e **(I 3)**. *Strîngătorul sau adunătorul doagelor, care strînge laolaltă în cerc dogile.* LIUBA — IANA, M. 127, cf. LTR².

3. S. f. S p e c. (Învechit, rar) Funie cu care se strîng **(I 3)** pînzele corăbiei. Cf. DDRF.

4. S. n., adj. (Învechit; şi în forma *stringător*) (Medicament) constipant. Cf. s t r î n g e **(I 4)**. *Îngreonîndu-se boala după ce au ajunsu diareea... cu disenteria... dau întăritoare, strîngătoare.* ÎNVĂŢĂTURĂ, 51/19. *Apa... este... de la ferul ce il ţine ceva stringătoare.* FM (1843), 228²/5.

5. Adj. (Învechit, rar; şi în forma *stringător;* în sintagma) *Mişcare stringătoare* = peristaltism. Cf. s t r î n g e **(I 6)**. *Scîncetata mişcare peristaltică şi antiperistaltică (strîngătoare şi destrîngătoare) a stomahului şi a maţelor... subţiază materia hrănitoare.* CORNEA, E. I, 178/6. ✦ (Învechit, rar; despre dureri fizice) Spasmodic **(1)**. *Junghiul plămînilor se începe c-o simţire d-o strîngătoare şi apăsătoare durere.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 205/6. ✦ (Învechit; despre substanţe; în forma *stringător*) Astringent. Cf. LB. *Să nu se mire dacă găseşte într-însele cîte o parte amară, şi de gură stringătoare, ba încă şi vărmănoase.* FM (1839), 229¹/34.

6. S. m. (Învechit) Muşchi constrictor. Cf. s t r î n g e **(I 6)**. *Strîngătorul anusului este un muşchi oval ce înconjoară căpăţîiul de jos al rectului.* KRETZULESCU, A. 298/16. *Faringsul sau înghiţitoarea... se compune... de 4 perechi muşchi... m*[uşchiul] *constrictorul sau strîngătorul.* POLIZU, P. 101/4.

II. (Predomină ideea de acumulare) **1.** S. m. şi f. (Prin Munt.) Persoană care strînge **(II 1)** fînul. *Pîrcălabe, dumniata... Fă-mi vro cincizeci cositori, Patruzeci grămăditori Şi treizeci de strîngători.* ŞEZ. II, 76.

2. S. m. (Astăzi ieşit din uz) Lucrător care stătea în spatele presei tipografice şi aranja colile tipărite care ieşeau din maşină. *Stringător lito şi plane... se încadrează în grupa III.* LEG. EC. PL. 308, cf. LTR. ✦ S. n. (Şi în sintagma *strîngător automat,* LTR²) Dispozitiv care execută automat preluarea şi aşezarea

corectă a colilor imprimate. Cf. G. IONESCU, C. T. 412, V. MOLIN, V. T. 78, LTR[2].

3. S. m. și f. (Regional) Secerător **(1)**. Cf. s t r î n g e **(II 5)** (Voivozi — Șimleu Silvaniei). Cf. ALR II 5 207/325.

4. S. m. și f., adj. (Persoană) care strînge **(II 6)**, e c o n o m, p. e x t. zgîrcit. V. s t r î n g ă u, s t r î n g u i t o r. Cf. ANON. CAR., POLIZU, DDRF, ALEXI, W. *Era o femeie cuminte și așezată, strîngătoare și foarte pricepută în ale gospodăriei.* IORGA, P. A. II, 115. *Era harnică, alergătoare, strîngătoare.* REBREANU, I. 48, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Era răbdător, harnic..., strîngător, lacom de bucățica de pămînt a altuia.* LOVINESCU, C. IV, 9, cf. SCRIBAN, D. *Numai bogatul, strîngătorul egoist și disprețuitor de bunuri..., nu mișcă îndurarea divină.* L. U. 127, cf. DL, DM. *Cuvîntul hotărîtor era al mamei, mai deschisă la pungă decît strîngătorul ei soț.* IST. LIT. ROM. II, 422, cf. M. D. ENC., DEX. *Femeile îs răsipitoare și tare ușurele și... nici una nu-i strîngătoare.* SBIERA, P. 216. *Baba... dă peste un fir de chiperiu. Îl ia și-l pune pe masă, ca o femeie strîngătoare ce era.* ȘEZ. II, 49, cf. ALR SN V h 1 260. *Averea strîngătorului trece în mîna cheltuitorului.* Cf. ZANNE, P. V. 24. ✦ S. m. (Învechit; adesea urmat de determinări care precizează impozitul) Perceptor. Cf. LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Anumiți strîngători de dăjdii din Moldova se și zic: leuași, tălerași, gălbenași.* IORGA, C. I. III, 220. *Irimia vînzătorul s-ar afla la Iași la curtea domnească, venit cu strîngătorii haraciului.* SADOVEANU, O. XVIII, 292, cf. SCRIBAN, D. *În Țara Românească exista și obiceiul ca strîngătorii dărilor... să fie întreținuți de satele care erau „scaune de bir".* STOICESCU, S, D. 143. ✦ S. m. (Rar; cu determinări care arată felul) Colector. *Ea lua supt apărarea sa pe strîngătorii de cîrpe.* IORGA, C. I. III, 191. *Strîngătorii de hoituri... moțăiau pe capră.* BARBU, PRINC. 27. ✦ S. f. (Învechit, rar) Încasare (a unei dări, a unei taxe). *Velnițele ce sînt supuse plății... au a plăti la strîngătoare pentru una căldare 37 lei 60 bani.* AR (1830), 232[2]/8.

5. Adj. (Învechit, rar; în sintagma) *Numele cel strîngător* = Substantiv colectiv. Cf. S t r î n g e **(II 7)**. [Numele] *cel strîngători... iaste cela ce prin numărul cel însămnători una, mulțime însemnează pr*[ecum] *„norod", „turmă".* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 27[v]/23.

— Pl.: *strîngători, -oare.* — Și (învechit) **strîngător, -oáre** adj., subst.

— **Strînge** + suf. *-ător.*

STRÎNGĂTÚRĂ s. f. **I.** (Predomină ideea de apropiere în spațiu). **1.** (Învechit, rar) Strîngere **(I 1)**. Cf. s t r î n g e **(I 1)**. [Copiii] *se îmbrac fără sucitură de mîini și strîngătură de piept și de pîntece.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 80/20.

2. (Învechit, rar) Astringență. Cf. s t r î n g e **(I 6)**. Cf. MAT. MEDIC. 22.

II. (Rar; predomină ideea de acumulare) Strîngere **(II 6)**. Cf. s t r î n g e **(II 6)**. *Nu vă risipiți strîngătura de-o viață.*

— Pl.: *strîngături.*

— **Strînge** + suf. *-ătură.*

STRÎNGĂU adj. (Regional; despre oameni) Care strînge **(II 6)**; p. e x t. zgîrcit. V. s t r î n g ă t o r **(II 4)**, s t r î n g u i t o r. Cf. ALR SN V h 1 260/310. *Uom strîngău.* ib.

— Pl.: *strîngăi.*

— **Strînge** + suf. *-ău.*

STRÎNGE vb. III. **I.** (Predomină ideea de apropiere în spațiu) **1.** T r a n z. (De obicei despre ființe, mai ales despre oameni sau despre senzații, sentimente etc. ale lor; complementul indică obiecte sau ființe, mai ales oameni ori părți ale corpului lor) A exercita, (cu ceva) asupra cuiva sau a ceva, o presiune (puternică) din două sau din mai multe părți ori din toate părțile, reducîndu-i volumul, modificîndu-i forma etc.; a apăsa, a presa **(2)**, (învechit și popular) a păsa[1] **(1)**. V. c o m p r i m a. Cf. LEX. MARS. 196. *Și-l strînseră într-un teasc cu vîrtej.* MINEIUL (1776), 115[v1]/18, cf. VALIAN, V. *I-au strîns funia gîtu.* VASICI, M. II, 47/22. *Îi lua fața în mîini și... o strînse cu atîta foc.* EMINESCU, P. L. 49. *Strînsei ușor cu dosul a două degete obrazul grăsuliu și roș a celei ce-mi vorbea.* HOGAȘ, DR. I, 45, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cineva rostește aceste două cuvinte cu pipa strînsă între dinți.* PUȘCARIU, L. R. I, 64. *Căpitanul, la cîrmă, strîngea încruntat trabucul între dinți.* TUDORAN, P. 68, cf. DL, DM. *Aș vrea să fumez, spuse Dinu, strîngînd între degete o țigare stinsă, pe jumătate fumată.* V. ROM. martie 1970, 6, cf. M. D. ENC., DEX. *Manoli, Manoli, Meștere Manoli! Zidul rău mă strînge, Trupușoru-mi frînge.* ALECSANDRI, P. P. 190. *Strînse pe biet Dalbul d-ochilor în pinteni.* RETEGANUL, P. III, 15. *Mergea murgu cît mergea..., Voinic în frîu mi-l strîngea.* ALEXICI, L. P. 115. *L-am strîns în chingă.* ALR I 1 118/180. *Calul îl lua, Bine-n chingi că îl strîngea.* BALADE, I, 405. (R e f l. p a s.) *Cea mai bună făină este aceea... cînd se strînge în mînă ea formează un bulgăre.* PENESCU, M. 43. ✧ F i g. *Cu iuți neputințe și cu chinuri de durere sînt strîns, fecioară tu-mi ajută.* PARACLIS (1639), 245. *O frică nelămurită parcă îi strîngea gîtul cu un laț.* REBREANU, P. S. 158. *Durerea nu l-a strîns avar numai în carapacea lui de vată.* C. PETRESCU, Î. II, 75. *Zidurile acestui palat le strîng.* BARBU, PRINC. 71. ✧ E x p r. (Popular și familiar) **A strînge** (pe cineva) **cu ușa** (sau **în balamale, în clește, în chingi, în frîu** etc.) = a sili **(1)**; p. e x t. a lua pe cineva din scurt (v. s c u r t **I 3)**. *Îmi vine să-i strîng cu ușa..., să-mi hotărască odată ce gînduri au.* ALECSANDRI, T. I, 134. *Strînseră rău cu ușa pe autorul poemelor.* BACALBAȘA, S. A. I, 266, cf. SĂM. I, 293. *A-l mai strînge din căpăstru.* ZANNE, P. V, 121, cf. CADE. *Încercase... să-l silească pe birtaș, luat prin surprindere și strîns cu ușa, să adauge un amănunt.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 361. *De la cine ai învățat să strîngi oamenii în chingi așa de tare?* TUDORAN, P. 169, cf. DL, DM. *Asta pe de-o parte ne-o strîns cu ușa, și pe de altă parte ne-o gîdilat pe burtă!* LĂNCRĂNJAN, C. II, 413, cf. M. D. ENC., DEX. (Cu schimbarea construcției) *Situația avea să mă strîngă în chingile unui efort susținut.* BLAGA, H. 94. *Îl strînge-n clește.* ȘEZ. IX, 147. **A strînge** (pe cineva) **în spate** (sau **de, între umeri**) **(de frică** ori **de frig)** = a se înfiora de frig sau de frică. *Cînd știa că are să deie peste Ivan,* [morții] *i să tăiau picioarele și o strîngea în spate de frică.* CREANGĂ, P. 314, cf. RESMERIȚĂ, D. *Frigul îl cam strîngea între umeri, dar trebuia să rabde.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 59. *Frigul îl strîngea de umeri.* COCEA S. I, 321, cf. DL, DM, DEX. ▭ *Mă strînge în spate de frig.* ✦ P. a n a l. A cuprinde sau a delimita din două sau din mai multe părți ori din toate părțile. *Cînd uscatul este strîns între două mări, se numește istm sau gît.* CR (1829), 123/1. *Supuneau rîurile și le strîngeau în hotarele de piatră peste care n-aveau voie să treacă.* IORGA, P. A. II, 103. *Cimitirul, strîns astăzi între zidurile construcțiilor cu liane încîlcite..., a slujit de alinare și tihnă.* SADOVEANU, O. XX, 436. *Strînse între pereții de piatră și apa mereu rostogolită a Oltului, nesfîrșite șiruri de vagoane se strecoară pe după stînci.* BOGZA, C. O. 171. *Pădurile strîngeau tîrgul din toate părțile.* G. BARBU, A. V. 12. ✦ (Despre obiecte de îmbrăcăminte sau de încălțăminte strîmte; complementul indică oameni ori corpul lor sau părți ale acestuia) A apăsa continuu într-o parte, în mai multe părți sau în toate părțile, provocînd jenă ori dureri. V. b a t e. *Mă strînge o cizmă dă mă usc ca o prună pe streșină.* ALECSANDRI, T. I, 160. *Îl strînge fracul la subsuori.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 132. *Brîul meu astăzi mă strînge, La copcii cu greu îl ajung.* COȘBUC, P. I, 64, cf. TDRG. *Uf! că tare mă strîng pantofii!* DELAVRANCEA, O. II, 308. *Casca îi strîngea țeasta.* REBREANU, P. S. 22, cf. CADE. *Înfolit în haine noi care îl strîngeau la încheieturi ..., a fost condus la primul bal de copii.* COCEA, S. II, 107. *Pe toate fetele din sat, cînd se mărită, le strîng pantofii.* STANCU, D. 179 *Cizmele noi... nici nu-l strîngeau,*

nici nu-i erau largi. TUDORAN, P. 504, cf. DL, DM. *Mă strîngea îngrozitor chipiul.* V. ROM. decembrie 1966, 15, cf. M. D. ENC., DEX. *Daţi-mi drumul din bătuci Că mă strîng a mei papuci.* FOLC. MOLD. II, 659. *Fiecare ştie unde-l strînge opinca, ciubota etc.* = fiecare îşi ştie necazul lui. Cf. NEGRUZZI, S. I, 251. ZANNE, P. III, 261, CADE, ŞEZ. I, 219. ✧ Expr. (Popular) **A-l strînge** (pe cineva) **opinca** (sau **carîmbul, cureaua** etc.) = a avea un (mare) necaz. V. opincă **(1)**. Cf. ZANNE, P. III, 262. *Şi pe mine mă strînge opinca, de-mi vine să ţip, dă înghit, ce să fac?* UDRESCU, GL. ✦ (Despre persoane) A fi îmbrăcat într-un obiect de îmbrăcăminte (prea) strîmt; p. ext. a fi jenat de un obiect de îmbrăcăminte (prea) strîmt. *Se înfăţişară înaintea boierului. Bogătaşul, mîndru...: săracul, umilit şi strîns la piept de sta să-i crape sucmanul cel zdrenţuit de pe dînsul.* ISPIRESCU, L. 177. *O cucoană strînsă în corset trebuia să aibă talie de viespe.* TEODOREANU, M. U. 125. ✧ (Prin analogie) *Strînsă în fusta ei cu picăţele, bibilica, — picherea, aleargă dintr-un colţ într-altul.* GÎRLEANU, L. 35. *Silueta domnilor amintea gîndacii scorţoşi, strînşi în pardesie, care vin în zbor din aştri în verile secetoase.* ARGHEZI, B. 73. ✦ (Prin Olt. şi prin Bucov.; complementul indică oameni) A tortura[1]. Cf. ALR SN IV h 993. ✦ (Regional; complementul indică oameni) A durea. *Fruntea începe să mă strîngă.* BOGZA, A. Î. 182. *Mă strînje-m pîncite.* ALR II/I h 116/349. ✦ Fig. (Astăzi rar; complementul indică oameni) A constrînge. *Au strîns pre Ştefan, să-i plătească acei patru zloţi* (cca 1620—1638). ROSETTI, B. 92. *Tatarii aşe nu li-au stătut asupră, alegînd cu sfatul să-i ţie aşea închişi pănă i-ari strînge foamea şi hrana de cai.* M. COSTIN, O. 73. *Şi-l strînsă să spuie şi pre ceilalţi.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 15v/23. *Iară turcilor... să nu le dea agiuloriu, fără numai de mare silă, cînd ar fi strînşi.* N. COSTIN, L. 307, cf. ANON. CAR. *Să se pună la cale neapărat rămăşiţa celor o mie de pungi... pentru care m-a strîns deunăzi paşa nostru după poruncă* (a. 1835). IORGA, S. D. XI, 22. *Prin foame nu era chip să-i strîngă.* CARAGIALE, O. II, 290. *Cu legea ştiu că nu te-om strînge.* AGÎRBICEANU, S. 236, cf. RESMERIŢĂ, D. *Am să ştiu cum să-i strîng pe patroni să vă aprobe revendicările.* PAS, Z. IV, 191, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Expr. (Rar) **A strînge din toate părţile** = a încolţi. *Ciuta strînsă din toate părţile n-a mai avut încotro să fugă.* CARAGIALE, O. II, 287. ✦ (Învechit, rar) **A strînge de bani** (pe cineva) = a stoarce **(5)**. *Făce mari bătăi şi grozi de strînge pe omini de bani* (a. 1720). BUL. COM. IST. IV, 49. ✦ (Învechit, rar; complementul indică oameni) A încerca. *Ispiteşte-mă, Doamne, şi strînge-mă* (şi cearcă-mă D, şi mă află H). PSALT. 43

2. Tranz. (Despre oameni; complementul indică obiecte sau părţi ale acestora ori fiinţe, mai ales oameni, sau părţi ale corpului lor) A prinde (foarte) puternic cu degetele mîinii sau ale mîinilor (foarte) apropiate între ele şi a ţine (cît mai) aproape de sine, nelăsînd, un timp, (să se îndepărteze, să scape etc.) din mînă; a încleşta. *Îmi strîngea mîna pe inima sa.* HRISOVERGHI, A. 18/18, cf. VALIAN, V. *Ţinea mînele tenerei dame strînse între ale sale.* NEGRUZZI, S. I, 37. *Cînd văd că miţa face nărazuri, ţ-o strîng de coadă, de mănînce şi mere pădureţe.* CREANGĂ, P. 230. *Strîngea cuţitu-n pumn.* COŞBUC, P. I, 231. *Ion strîngea dîrz coarnele plugului.* REBREANU, I. 93, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Strînse mai încleştat mînuţa caldă, care lupta să se desprindă.* C. PETRESCU, Î. I, 80. *Îi cuprinse în treacăt mîna şi i-o strînse semnificativ.* SADOVEANU, O. XII, 595. *Îi strîngea cu o mînă cotorul, răsfoind-o cu cealaltă.* ARGHEZI, B. 51. *Anton Lupan strînse braţul ochitorului şi-l trase după el.* TUDORAN, P. 21, cf. DL, DM. *M-a pălmuit, m-a injuriat, iar eu, opărindu-mă, am strîns-o de mîini.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX. *Ici în vale, la fîntînă, Două fete spală lînă, Bujor le strînge de mînă.* ALECSANDRI, P. P. 156. (Refl. recipr.) *Doi rigi negri... cînd se întîlnesc se strîng de trei ori de degetul de mijloc.* CR (1834), 336[1]/25. ✧ Expr. **A(-i** sau **-şi) strînge** (cuiva sau cu cineva) **mîna** (ori **mîinile**) sau (refl. recipr.) **a se strînge de mînă** = a (-şi) întinde mîna dreaptă (sau mîinile) şi a (se) prinde (puternic) (de) mîna dreaptă (ori de mîinile) cuiva, în semn de salut (la întîlnire sau la despărţire), de afecţiune, de prietenie, de recunoştinţă, pentru a felicita sau pentru a-şi exprima compasiunea etc.; a(-şi) da mîna (cu cineva), v. mînă[1] **(I 1 a)**. *Mi-ar fi iertat a-ţi strînge mîna.* HRISOVERGHI, A. 22/26. *Ministrul strînse mîna acelor dame ce le cunoştea.* BOLINTINEANU, O. 440. *Strînse cu căldură mîna lui Spanopol şi plecă acasă.* BACALBAŞA, S. A. I, 24. *Îi strînse cu putere mîna.* AGÎRBICEANU, A. 49. *Zise... strîngîndu-i mîna ca unui prieten.* REBREANU, P. S. 35. *Strînse familiar mîna lui Pantazi.* M. I. CARAGIALE, C. 16, cf. CADE. *Îşi strînseră mîna cu mare bucurie amîndoi.* C. PETRESCU Î. I, 172. *Îi strînse mîna mut, ocolindu-i privirea.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 104. [Un aviator] *debarcă pe platoul de aviaţie, strînge mîinile celor care-l înconjură şi-l primesc.* SADOVEANU O. XIX, 435. *Îi strînse mîna pe care acesta abia i-o întinse.* CAMIL PETRESCU, O. II, 131, cf. DL. *Prefectul îi strînse mîna scurt, sobru.* T. POPOVICI, S. 32. *Îşi strînseră mîna stingherit amîndoi.* id. ib. 127, cf. DM. *Pe dumneata te căutam, zise secretarul, strîngînd mîna lui Miron.* V. ROM. ianuarie 1965, 60. *Cei doi şefi de stat îşi strîng mîinile cu căldură.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 179, cf. M. D. ENC., DEX. (Refl. recipr.) *Se strîng de mînă şi se uită lung unul la altul.* TEODOREANU, C. B. 142. (Învechit, popular şi familiar) **A strînge** (pe cineva) **de gît** = **a)** (şi, învechit, în forma **a strînge pe cineva de grumaz** sau, regional, **de guşă, a se strînge de gît**) a (se) sugruma **(1)**. *Un turcu de grumaz îl strînge* (a. 1777). GCR II, 116/40. *Pe muza mea lenoasă Parcă vrei s-o strîngi de gît.* SION, POEZII, 36/6. *Dacă nu interveneam eu, sigur că-l strîngea de gît.* BACALBAŞA, S. A. I, 132. *Dacă moartea mea ţi-ajută, vino, strînge-mă de gît.* COŞBUC, P. I, 121, cf. CADE. *Cred că dacă aş fi întîlnit un urs, l-aş fi strîns de gît ca pe un miel.* DAN, U. 208. *Simte cum cineva mare, neconturat, mătăhălos, se apropie să-l strîngă de gît.* BOGZA, A. Î. 238, cf. DL, DM, ALR I 1 342/12, 61, 85. *S-a strîns viţălu de gît.* ALR II 3 584/878; **b)** a nemulţumi; a supăra **(3)**. *Asta mă strînge pe mine de gît.* CARAGIALE, O. II, 260, cf. ZANNE, P. II, 164. *Era ceva nou în veselia lui, care pe notărăşiţa o strîngea de gît.* AGÎRBICEANU, A. 479. *Serviciul era greu, disciplina îl strîngea de gît.* GALACTION, O. 135, cf. DL, DM; **c)** a cere insistent (şi recurgînd la ameninţări). *Strînje precectoru d'i gît să dai banii.* O. BÎRLEA, A. P. II, 480. ✦ (Complementul indică oameni sau corpul lor; de obicei urmat de determinări ca „în braţe", „la piept" etc.) A cuprinde (cu putere) cu mîna, cu braţele pentru a aduce şi a ţine (foarte) aproape (la piept), în semn de prietenie, de mare afecţiune etc.; a îmbrăţişa, a înlănţui, a prinde **(I 3)**. V. piept **(I 1)**. *Isav iară înaintea lui curse la el, strînse în braţe şi-l sărută.* PO 113/24. *Să va atinge de trupul cuiva cu mănі, de-l va împenge sau-l va strînge* PRAV. 230. *Ce nu-l strîngea, ce nu-l săruta.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 59r/9, cf. LEX. MARS. 194. *Strîng un trup între mînule meli.* AMFILOHIE, G. F. 42/13. *A strîns-o de cătră spinare cătră el* (a. 1827). IORGA, S. D. XII, 212. *Şi în braţă îl mai strînge şi cu sărutare plînge.* BĂRAC, A. 56/19. *S-o smulgă dinaintea-i Cînd strînge mărmurită picioare părinteşti.* ARISTIA, S. 10/4. *Atunci strînse pe smeu în braţe.* ISPIRESCU, L. 88. *Mă strîngea duios la pieptul ei.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 288. *Strînse în braţele lui puternice pe vechiul prieten de şcoală.* D. ZAMFIRESCU, R. 8. *Aş vrea s-alerg spre ei, să-i strîng în braţe.* IOSIF, P. 21. *Pentru întîia şi cea din urmă dată în viaţa mea strînsei în braţe pe această femeie.* HOGAŞ, DR. I, 181. *O luă în braţe, o strînse s-o înăbuşe şi o sărută pe gură.* REBREANU, I. 55, cf. CADE. *Am încercat s-o strîng lîngă mine, ca să-mi dau iluzia puterii.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 251. *L-ar strînge în braţe şi i-ar plînge cu capul pe umăr.* id. SF. M. N. I, 59. *Mă sărută, mă strînge Cu gest copilăresc.* CĂLINESCU, O. II, 134. *Puţin te strîng în braţe, mai mulţi te văd în vis.* id. L. L. 128, cf. DL. *Copiii*

goi mi s-au părul încintători. Parc-aș fi vrul să-i strîng în brațe. ISANOS, V. 272. *Eu i-aș fi strîns la piept pe-aceşti flăcăi.* LABIŞ, P. 57, cf. DM. *Am strîns-o puțin lîngă mine, s-o sărut mai aproape.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 6. *Circiumarul mormăi ceva și o strînse în brațe.* BARBU, G. 37, cf. M. D. ENC., DEX. *Mi-o strînge la piept Și-o leagănă-ncet.* ALECSANDRI, P. P. 15. *Cîte fete-n brațe-am strîns După mine toate-au plîns.* RETEGANUL, TR. 81. *Mîndra-n brață mă strînsea.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 29, cf. ALR II/I MN 24, 6 959. *Și mi-s brațele fierbinți, Să te strîng să-ți ieși din minți.* FOLC. MOLD. I, 108. *Cînc mult te îmbrățișează, nu știe să te strîngă.* ZANNE, P. II, 584. ◇ (Prin analogie) *Iară cînd mă deșteptam Perina-n brață strîngeam.* ȘEZ. I, 268. ◇ Fig. *Gerul aspru... strînge-n brațe cu jălire Neagra luncă.* ALECSANDRI, POEZII, 11. *Întunericul îi strînse iar în brațe.* REBREANU, P. S. 59. ◇ Refl. recipr. *S-apucară la luptă, se strînseră cu mare putere unu pe altul.* PLEȘOIANU, T. III, 95/29. *Ne-am strîns în brațe grele pentru mica Elenă de sub pom.* CĂLINESCU, L. L. 145. *Cu putere s-au luptat, Cînd la vale se izbea, Cînd la piepturi se strîngea.* ȘEZ. II, 6. ▭ *Înainte de a se despărți, s-au mai strîns o dată în brațe.*

3. Tranz. (Complementul indică sfori, curele etc. înfășurate în jurul cuiva sau a ceva) A trage (foarte) tare de capete, pentru a înnoda, a lega, a fixa, a închide etc. (mai) bine. V. fixa, închide, înnoda, lega. *Și zăseră... — Pas împărate, de-ți strînge funiia* (a. 1784). GCR II 136/30, cf. VALIAN, V. *Năiță a descălicat și se zbate să găsească chinga, s-o mai strîngă nițel.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 56. *M-a găsit îmbrăcat de drum, strîngînd curelele geamantanului.* M. I. CARAGIALE, C. 85, cf. CADE. *Șoimaru... strînse mai bine chinga care-i ținea brațul legat la chimir.* SADOVEANU, O. V, 700. *Își strîngea curelele sacului de spinare pe umeri.* ARGHEZI, S. XI, 84, cf. DL, DM. *Dimineața, Cristache... îi punea ochelarii și strîngea zăbalele.* BARBU, G. 151, cf. M. D. ENC., DEX. *Mîndra, mîndruliță mea! Vin de-mi strînge brîul meu!* ALECSANDRI, P. P. 25. *Mai strînge sfoara la gura sacului.* ZANNE, P. III, 342. ◇ Expr. (Popular și familiar) **A strînge cureaua** = a) a răbda (de foame). Cf. DL, DM, DEX, M. D. ENC[2], b) (și în forma **a strînge baierile pungii**) a face economii (limitîndu-se la un trai mai modest). Cf. DL, DM, DEX 70, M. D. ENC[2]. ✦ (Complementul indică bucle, lațuri etc. ale unor sfori, curele etc.) A face să ajungă lipit (foarte) mult de obiectul în jurul căruia este înfășurat, exercitînd asupra acestuia o presiune (foarte) mare din toate părțile. *Își făcu cruce, își strînse lațul de gît și... își dete drumul în aer.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 191. ▭ *A strîns bucla curelei.* ✦ (Complementul indică noduri, lațuri ale unor sfori, curele etc. înfășurate în jurul cuiva sau a ceva) A întări, pentru a nu se (mai) desface (ușor); p. ext. a înnoda. *Cu rîvnă fiește care... Strînge nodul legăturei generalnicului bine.* CONACHI, P. 286. ▭ *Strînse furios nodul panglicii cu care legase pachetul.* ✦ (Complementul este frîul) A trage pentru a stăpîni și a conduce calul. *Ah, iubite, frîul strînge, Sărind calul acel rîu, De o stîncă mă va frînge!* ASACHI, L. M. 11[1]/37. *Plecînd apoi Cu toții strîng Frîiele, dau pinteni.* ALECSANDRI, POEZII, 227. *Într-o clipă strînge frîul Și-l îndeamnă-n altă parte.* GOGA, POEZII, 55. *Munteanca a strîns frîul.* SADOVEANU, O. X, 597. *Strînsei în spume frîul, făcui la oameni semn.* CĂLINESCU, L. L. 8. *Silvestru strînse sălbatic frîiele, caii se zbătură în goana lor ruptă.* BĂNULESCU, I. 161. ◇ Intranz. *Strîngea de frîu și tremura.* COȘBUC, P. I, 195. ✦ P. ext. (Învechit; complementul este calul călărit) A conduce (din frîu). *Și cît intră în pădure, așe și audzi sunetul șearpelui. Și strînsă calul cătră sunet și vădzu unde iase șearpele.* VARLAAM, C. 426. ✦ Refl. (Mold. și Munt.; despre funia folosită la treieratul cu caii) A se înfășura pe parul din mijlocul ariei de treierat (micșorîndu-și, treptat, lungimea). V. povîrni **(5)**. Cf. ALR II 5 298/414, 520, 531, 537, 605, 728, 791, 872, 899. ◇ Expr. **A i se strînge** (cuiva) **funia la par** v. par[1] **(1)**. ✦ (Rar; complementul indică năvoade întinse în apă) A apropia mult marginile și a trage capetele pentru a prinde peștele înăuntru. *Strîngeți bine năvodu.* ALECSANDRI, T. I, 268. ✦ P. restr. (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte sau părul oamenilor) A fixa, a lega cu o sfoară, cu un șiret etc. ca să nu se desfacă, să nu cadă, să nu atîrne etc. *Și deca-lu strînseră el cu oajde dzise către cela ce sta, sutașului, Pavelu, ... „Omul cela binre easte voao a-l bate?“* COD. VOR.[2] 22[v]/2, cf. ST. LEX. 149[v]/1, ANON. CAR., LEX. MARS. 196. *S-a făcut tînărului voievod... o haină lungă și largă care e strînsă cu un brîu lat.* IORGA, C. I. I, 123. *Părul pieptănat cu cărare la mijloc și strîns la spate.* PÂRVAN, G. 169. *Capetele, după ce își strîngeau părul negru pe conciu, le aveau înfășurate în tulpane albe.* CAMIL PETRESCU, O. II, 84. *Purta un fel de cioareci hărtăniți, strînși cu nojițele opincilor pînă sub genunchi.* TUDORAN, P. 22. ✦ (Rar; despre cingători, brîie, curele etc.; complementul este mijlocul **I 2**) A încinge (bine). *O cingătoare largă... îi strîngea mijlocul.* ANGHEL, PR. 22. *Dorm duși țăranii daci, Vădindu-și din țărîna ce i-a cuprins în gheare Mijlocurile strînse în negrele șerpare.* LESNEA, VERS. 9. ◇ Refl. (Despre oameni) *Ia brîul și să strînge.* DOINE, 152. ✦ (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A face să aibă o croială foarte apropiată de linia corpului sau de o parte a acestuia; a face să fie (foarte) strîmt **(1)**. *O strălucitoare uniformă de general european, strînsă pe talie, îl înfășură.* IORGA, C. I. I, 137. *Din jocul pantalonului strîns pe gleznă, ieșeau... botinele roșii.* HOGAȘ, DR. I, 174. *El purta minicere de argint strînse la încheietura mîinii.* ARGHEZI, S. VII, 184. *Era... îmbrăcat cu o haină groasă și pantaloni strînși pe pulpe.* BARBU, G. 7. ✦ (Complementul indică obiecte de îmbrăcăminte, pături etc. sau părți ale acestora) A apropia de corp (petrecînd marginile), pentru a-l acoperi (mai) bine (și a-l feri de frig); p. ext. (rar) a înfășura. *Îl învălește sluga cu partea cea despre sine a pături[i], strîngîndu-o pe lîngă trup.* DESCR. AȘEZ. 23/21. *Tot strîngîndu-și împrejurul trupurilor sucmanele zdrențăroase, holbau ochii în jurul lor.* BACALBAȘA, S. A. I, 91. *Directorul... își strîngea lîngă trup cînd o aripă, cînd alta a blănii.* AGÎRBICEANU, A. 349. *Oamenii își strîngeau sumanele și înfundau căciulile.* REBREANU, R. II, 17. *Își strînse gulerul paltonului.* TEODOREANU, M. III, 390. *Foarte bine faci, aprobă aceasta... strîngînd pe umeri un șal.* CĂLINESCU, S. 35, cf. DL. *Se ridică în capul oaselor strîngînd cu o mînă pijamaua închisă pînă sub bărbie.* PREDA, R. 266, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. pas. *Strîngîndu-se oricît de mult acest veșmînt nu s-ar putea atinge copcile.* IORGA, C. I. I, 131. ◇ Refl. *Se strînse în palton, încheindu-și nasturii cu degetele-n friguri.* TEODOREANU, M. III, 36. *Femeia vorbește și mai tare, se strînge mai mult în haine.* BĂNULESCU, I. 15, cf. ALR II 3 273/141, 235, 272, 284, 310, 325, 346, 355, 514, 537, 551, 574, 728, 791, 987. ✦ Fig. (Complementul indică legături de alianță, de prietenie, de dragoste etc.) A face să devină (mai) apropiat, (mai) puternic, (mai) durabil; a cimenta, a consolida, a întări. *Oarece... slujbe... strîng mai mult legăturile oamenilor virtuoși.* HELIADE, L. B. II, 50/22. *Mintea, vremea și ispita necontenit ne arată A strînge încă mai tare acea dragoste-nchegată.* CONACHI, P. 295, cf. DL, DM. *Conducătorul „Daciei literare“ își va propune... să strîngă legăturile dintre toate provinciile românești.* IST. LIT. ROM. II, 11, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. *Legăturile dintre toți indivizii omenești se strîng și se înmulțesc din ce în ce.* CONTA, O. F. 331. ✦ (Transilv.; complementul indică roți de lemn ale vehiculelor) A consolida prin aplicarea unei șine metalice. Cf. A II 3, 8, III 7. *Strîng roata.* TEAHA, C. N. 267. ◇ Refl. pas. *Cînd obezile se usucă, șina se clatină și roata se duce din nou la fierar și se strînge.* PAMFILE, I. C. 129. ✦ (Transilv.; complementul indică cercul metalic al roții de lemn) A fixa pe obada roții. *Petrea se tocmește cu oamenii ce-i aduc roți să le strîngă rafurile.* AGÎRBICEANU, S. P. 53. ◇ Expr. **A strînge cercul în jurul cuiva** = a înconjura pe cineva (limitîndu-i libertatea de acțiune). *După strofa din urmă tinerii strîngeau tot mai tare cercul în jurul lui Ungurean, cîntînd.* AGÎR-

BICEANU, A. 230. *Rumânii strîng cercul în jurul acriturilor..., jandarmul ține carabina în mînă.* STANCU, D. 55. ✦ Refl. (Astăzi rar) A se micșora **(I)**. *Doagele... tot strîngîndu-să din vreme în vreme în cercuri, au scăzut care mai mult, care mai puțin* (a. 1846). DOC. EC. 887. *Pămîntul are plecare de a se strînge și a se întări.* LITINSCHI, M. 24/6. *Această coaje* [a pămîntului] *răcindu-se și strîngîndu-se..., au format rupturi și hîituri,* FĂTU, D. 83. *Mănușa... udată de apă se strînge uscîndu-se pe urmă.* ANGHEL, PR. 100. *Nu vezi că te-ai împuținat de tot... ți s-au strîns umerii și nu mai ești nici jumătate din ce ai fost.* CAMIL PETRESCU, O. II, 96. [Lemnul] *în apă se umfla, iar la aer se strînge foarte mult.* TUDORAN, P. 103. ✦ Tranz. și refl. (Rar; complementul sau subiectul indică malurile sau marginile unei ape sau părți ori porțiuni ale acestora) A (se) strîmta **(I)**. *Malurile Oltului încep să se strîngă.* BOGZA, C. O. 373. ▭ *Oamenii au strîns malurile riului.*

4. Tranz. (Complementul indică pleoapele, ochii, gura, buzele etc. oamenilor) A închide (tare) ținînd lipite între ele părțile mobile. *Aerul cel gros și îndesit de gerul iernii strînge și închide porii trupului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 16/15. *Apoi strîngînd ochii silit și tare, a înecat visul său în întuneric.* EMINESCU, P. L. 36. *Strînsei pleoapele mai tare.* HOGAȘ, DR. I, 162. *Își strîngea ochii ca să nu vadă.* COCEA, S. II, 129, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Strînge-ți, leleo, buzele, Că le pișcă mușțele.* ALECSANDRI, P. P. 340. (Intranz.) *Te-a cuprins necaz deodată Și din ochi cu ciudă strîngi.* COȘBUC, P. I, 219, cf. CADE. (Refl.) *Un ochi să se strîngă și să se sugrume Clipind de-amănuntul întors către lume.* ARGHEZI, VERS. 106. ✧ Expr. (Popular și familiar) **A-și strînge gura** = a se reține (să vorbească); a tăcea din gură. Cf. DL, DM, DEX. (Cu schimbarea construcției) *Baba... își strînse moara cea hîrbuită de gură ca să nu iasă prin ea veninul ce-i răscolea inima pestriță.* EMINESCU, P. L. 18. (Intranz.) **Cît ai strînge din ochi** = imediat. Cf. DEX, ZANNE, P. II, 362. ✦ P. anal. (Popular; complementul indică uși, porți etc. deschise) A închide. *Se duse la sobă, luă un lemn și-l puse pe foc, apoi strînse portița.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 95. *Strînge ușa.* ALR II/I MN 119, 3 803/537. ✦ (Complementul indică fruntea, buzele etc. oamenilor) A încreți (foarte) puternic (în semn de nedumerire, de nemulțumire, de mînie etc.). V. încrunta. *Își strînse buzele livide și spuse rar și declamat.* CĂLINESCU, S. 167. *Am strîns buzele... și hotărîi să-mi văd de treburi.* BLAGA, H. 37, cf. DL. *Tractoriștii... Strîng buzele plesnite-n vînt și tac.* LABIȘ, P. 63, cf. M. D. ENC., DEX. (Intranz.) *Strînge din buze.* CADE. *Strînge din sprîncene.* id. ib. *Strînge fruntea.* ALR II/I h 10/872. (Refl.) *Gura mică i se strîngea și mai mult între fălcile mari.* CAMIL PETRESCU, P. 248. *Gura i se strîngea în margini răutăcios.* BARBU, G. 127. ✧ Expr. **A-și strînge buzele (sau gura ca o) pungă** v. pungă (I). ✦ (Complementul indică dinții, fălcile, pumnii etc. oamenilor) A încleșta (foarte) puternic (pentru a-și stăpîni iritarea, supărarea, furia etc.) *George-n munte pumnii-și strînge ... Și de multă ciudă plînge.* COȘBUC, P. I, 62. *Strîngea dinții și respira greu, înfricoșată să n-o copleșească plînsul.* REBREANU, NUV. 184. *Strîngea dinții de i se vedeau mușchii puternici.* CAMIL PETRESCU, O. II, 465. *Fața i se făcu albă ca varul și strînse dinții mici.* V. ROM. septembrie 1955, 66. *Strînse pumnii și scrîșni printre dinți.* TUDORAN, P. 39. *Regretul sau, mai exact, remușcarea m-a făcut să strîng pumnii.* V. ROM. decembrie 1966, 24. ✧ Intranz. *Strînsă cu dinții săracul și gemu.* ȚICHINDEAL, F. 221/8. *Strîngînd din măsele, își revizui raportul.* BRĂESCU, O. A. II, 275. *Cu fețele schimonosite de emoție, stringeau din fălci ca să nu-i podidească plînsul.* COCEA, S. II, 111. *Femeia... strînse din dinți și se uită pămîntie la bărbatu-său.* TUDORAN, P. 19. *Întoarce violent barca..., strîngînd din maxilarele suple și țepoase.* BĂNULESCU, I. 13. *Strînge din dinți cît îi putea, că n-ai încotro.* UDRESCU, GL. ✦ (Complementul indică umerii oamenilor) A apropia printr-o mișcare orientată în sus. *Strîngîndu-și umerii în limitele instrumentului și lovind decis și gingaș, stîrnea clinchete paradisiace.* CĂLINESCU, S. 171. ✧ Expr. (Intranz.) **A strînge din umeri** = a-și exprima nedumerirea, nepăsarea, disprețul, nemulțumirea etc. (prin apropierea umerilor printr-o mișcare orientată în sus); a da din umeri (v. da), a ridica din umeri (v. ridica I 3). *Grădinarul meu... a strîns din umere, cînd a văzut florile.* NEGRUZZI, S. I, 98. *Străjerii ... se uită lung unul la altul și strîng din umere.* CREANGĂ, P. 82, cf. ZANNE, P. II, 452. *Rămase în mijlocul odăii, strîngînd din umeri.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 94. *Îți pui singur o mulțime de întrebări, la care ortodoxia monahală n-ar putea răspunde decît strîngînd din umere.* HOGAȘ, DR. I, 14. *Noroc bun! zise Ion strîngînd din umeri prostit.* REBREANU, I. 270. cf. CADE. *Ambrozie strîngea din umeri.* SADOVEANU, O. XII, 686. *Fata moșneagului..., temîndu-se și de babă, strînse numai din umeri și tăcu.* SBIERA, P. 215.

5. Tranz. (Complementul indică țesături, hîrtie, haine etc.; de obicei cu determinări care arată modul) A aduna laolaltă punînd marginile una peste alta (v. îndoi, împături, păturі 1) sau într-o anumită ordine (v. plia), într-un anumit fel (v. înfășura) etc.; (regional) a chiti. *Antimisul să chiamă greceașle strînsură, fiind pururea pre sv[i]ntul pr[i]st[o]l străns* (cca 1680—1700). GCR I, 245/10. *Așezăm lîngă spaliri hîrtii strînse în forma pîlniei.* BREZOIANU, A. 289/22. *Strînge-ți pînzele, Că se preclatină corabia!* ALECSANDRI, T. I, 330. *Îmi puse dinainte un plic... în care găsii o hîrtie strînsă în patru.* SION, P. 58. *Mai cu grijă strînge pînza, cîrma ține-o mai vînjos.* DAVILA, V. V. 143. *Strînsei vălătuc mantaua și surtucul.* HOGAȘ, DR. I, 308, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Strînse mătăsurile, c-un fel de spaimă.* TEODOREANU, M. III, 353, cf. DL, DM. *Reușește să realizeze măcar de cîteva ori asemenea „poze" strîngîndu-și cu gesturi foarte calme parașuta.* CINEMA, 1968, nr. 6, 16. *Tu rămîi și-mi spală haine... Și le usucă la soare. Și le strînge păturele.* FOLC. MOLD. I, 60. (Refl.) *Pînzele încep a se strînge.* HELIADE, L. B. I, 9/22. ✧ (Prin analogie) [Păunul] *își strînse coada.* GÎRLEANU, L. 15. ✦ P. anal. (Complementul indică paturi montate, corturi întinse etc.) (A desface, a demonta și) a aduna la un loc (și într-un anumit fel), elementele componente. *Avram derept aceaia strînse cortul, duse-se și lăcui în Manvre, la zăpodia stăjarilor.* PO 47/12. *Soldații... strîngeau paturile și se găteau de frecat cazarma.* BACALBAȘA, S. A. I, 27. *Lăieții... se repeziră la corturi, le strînseră într-o clipită, le așezară în căruțe.* CHIRIȚESCU, GR. 67. *După aceea o să strîngem corturile.* STANCU, Ș. 39. ✦ (Rar; complementul indică perdele, cortine etc. lăsate) A ridica **(I 4)**. *Cortine de pînză... pe care le întinde și le strînge cu repeziciune prin sfori.* BREZOIANU, A. 390/11. *În jur de patul alb își strînge, Mai des, cernitele perdele.* GOGA, POEZII, 248. ✦ Refl. (Despre instrumente, ustensile telescopice sau despre părți ale acestora) A introduce unul în altul tuburile din care este alcătuit, pentru a face să fie mai mic. *Eu am undițe sistematice, de se strîng, se fac baston.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, I. 138. ▭ *Strînse piciorul trepiedului. A încuiat mașina și a plecat, uitînd să-i strîngă antena telescopică.* ✦ P. anal. (Complementul indică părți mobile ale corpului ființelor) A aduce (cît mai) aproape de corp sau unul de altul (reducîndu-i, aparent, dimensiunile, de obicei lungimea); a apropia. *Paseri... călătoare... se abat în șesuri... Strîngînd ale lor aripi căzute de lung zbor.* ALECSANDRI, O. 95, cf. ȘĂINEANU², CADE. *Își strînse picioarele și aprinse o țigare.* C. PETRESCU, C. V. 237. *Pe urmă își strîngea genunchii la gură — și rămînea așa.* SAHIA, N. 115. *Se odihnesc strîngîndu-și picioarele goale sub poalele mantalelor.* BART, S. M. 17. *Ca să-și facă semnul crucii după regulă, el și-a strîns toate degetele tare.* ARGHEZI, S. VII, 35. *Calul... își strînge picioarele dedesupt.* BOGZA, C. O. 43, cf. DL. *Alunecă lîngă genunchii ei strînși în fotoliu.* PREDA, R. 198, cf. DM, M. D. ENC., DEX. (Refl.) *Picioarele mici... se strînseră și mai tare, ca două vietăți care nu mai aveau unde să*

se refugieze. PREDA, R. 176. ✧ Expr. (Familiar) **Mai strînge-ţi coada** = nu te amesteca în treburi care nu te privesc. Cf. ZANNE, P. VI, 625. (Regional) **A strînge genunchii de inimă** = a se restrînge **(1)** (material). *Dacă nu poţi strînge-ţi genunchii de inimă.* LEXIC REG. II, 96. **A-şi strînge rîndurile** = **a)** a se replia **(2)**. *Semnul e dat şi mica armie, strîngîndu-şi rîndurile, înaintează împotriva vrăjmaşilor.* HELIADE, L. B. I, 145/17. *Îi vedeau acum bine, apropiindu-se ..., strîngîndu-şi rîndurile, oprindu-se deodată locului.* COCEA, S. I, 12; b) p. ext. a forma o masă omogenă, întărindu-şi forţele (fizice sau morale). *Popoarele... îşi strîng rîndurile tot mai tare, şi tot mai tare duc munca.* BACALBAŞA, S. A. II, 31. *Naţiunile au simţit nevoia să-şi strîngă rîndurile într-o disciplină colectivă.* RALEA, în PLR II, 336. ✦ Refl. (Despre materiale textile sau despre obiecte din fibre naturale muiate ori spălate în apă) A-şi reduce dimensiunea; a intra (la apă). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

6. Refl. (Despre fiinţe) A-şi încovoia, a-şi îndoi etc. corpul, de frică, de frig etc., apropiindu-i (foarte) mult extremităţile sau părţile distincte unele de altele şi făcîndu-l să devină (aparent) mai mic; a se aduna, a se chirci, a se ghemui, a se zgîrci, (popular) a se ciuciuli, a se zguli, (învechit) a se stîrci **(1)**, (regional) a se tîmbuşi **(1)**. *Cînd trec copii, sub tufă eu mă strîng.* COŞBUC, P. I, 289, cf. CADE. *Crabul se strînse un moment nemişcat.* G. PETRESCU, Î. I, 82. *Se strîngea în camera friguroasă, ca într-o cavernă, muncit de insomnie.* id. ib. II, 158. *Streinul s-a strîns lîngă sobă şi a rămas timp îndelung pe scaun, cu oovrajii în palme, cu coatele pe genunchi.* id. A. 290. *Fiecare s-a strîns mai mult în patul lui cald, încolăcindu-şi trupul, ferindu-se ca de ceva rece.* SAHIA, N. 118. *Ivan se strînsese pe scaun, cu spaimă din spaima ce-l scutura pe simigiu.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 183, cf. DL. *Andrei se strînse în fotoliu.* T. POPOVICI, S. 62, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Loc. vb. **A se strînge ghem** v. ghem. **A se strînge armonică** v. armonică. **A se strînge colac** v. colac. ✧ Expr. **A se strînge în sine** (sau, rar, **în pielea lui**) = a deveni puţin comunicativ, a se închide în sine, v. închide. Cf. TDRG. *Mă strînsesem în mine... cu sufletul îngenuncheat.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 45. *În ceasurile de odihnă, Cocor şedea uneori tăcut şi se strîngea în sine.* SADOVEANU, O. XVII, 272. *Omul strîns în sine... nici n-are nevoie de spaţiu.* ARGHEZI, B. 88. *Flăcăul se posomorî şi se strînse mai mult în pielea lui, de arici, ca să nu se mai lege nimeni de el.* TUDORAN, P. 122, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Despre oameni) A se lipi (ghemuindu-se) de cineva (sau de ceva) căutînd protecţie, alinare, confort etc.; a se ghemui lîngă cineva (sau ceva); a se înghesui. *S-a strîns de spaimă toată lîngă pom.* COŞBUC, P. I, 253. *Cît de dulce mi-eşti cînd tremuri şi te strîngi de mine.* DAVILA, V. V. 24. *Aş avea lîngă cine mă strînge, cu toată setea mea de afecţie şi de sacrificiu.* C. PETRESCU, Î. II, 236. *Patul e larg. O să ne strîngem cum om putea.* COCEA, S. II, 186. *M-am uitat numai c-un ochi în sus, strîngîndu-mă în mama.* TEODOREANU, M. U. 119. *Lidia se strîngea de braţul lui Iablonski.* CĂLINESCU, S. 218. *Fugi afară şi se strînse toată de un stîlp al pridvorului.* T. POPOVICI, SE. 346. ✧ Refl. recipr. *Se strîngeau, se înghesuiau unul într-altul ca să se încălzească.* VLAHUŢĂ, O. A. 136. *Animalic, oamenii se strîng unii lîngă alţii.* CAMIL PETRESCU, U. N. 359. *Fetele chicotiră şi se strînseră una în alta.* SADOVEANU, O. I, 597. ✦ (Rar; despre membrele corpului fiinţelor) A se aduna (lîngă corp). *Picioarele căţelului s-au strîns de frig.* ✧ Tranz. *Copilul şi-a strîns braţele în somn.* ✦ (Rar; despre organe, ţesuturi, muşchi etc. ale corpului fiinţelor) A se contracta. *Muşchii sînt organe fibroase,... puţin elastici şi care au însuşirea de a se strînge.* KRETZULESCU, A. 160/4. (Tranz) *Răceala strînge oasele celе mici.* DESCR. AŞEZ. 135/18. ✧ (Prin analogie) *Acele frunze ce se strîng de sînt atinse.* DAVILA, V. V. 61. ✧ Expr. **A i se strînge** (sau tranz. **a-i strînge cuiva**) **inima** (sau, rar, **sufletul**) = a simţi (sau a face pe cineva să simtă) nelinişte, îngrijorare, emoţie (foarte) puternică etc. *Să iubească — ideea aceasta îi strîngea adesea inima.* EMINESCU, N. 36. *Bucuria... îi strîngea sufletul.* id. ib. 48. *Inima-n piept mi se strînge.* MACEDONSKI, O. I, 17. *Recrutul cu inima strînsă de durere, se gîndea la casă.* BACALBAŞA, S. A. I, 193. *Ele plîng şi mi se strînge Inima cum stau s-ascult.* COŞBUC, P. I, 263. *Inima-mi se strînge de o grijă ne-nţeleasă.* ANGHEL, P. 22. *Poporul ascultă cucernic şi cu inima strînsă într-o vie aşteptare.* CAMIL PETRESCU, O. II, 180, cf. DL, DM. *Inima îi se strînge de tristeţe.* CINEMA, 1969, nr. 3, 31, cf. M. D. ENC., DEX. (Cu schimbarea construcţiei) *Remuşcarea inima îmi strînge.* LABIŞ, P. 57. ✦ Pasiv. (Rar) A se restrînge **(1)** (ca spaţiu ocupat). *O să ne strîngem într-o singură cameră.* H. LOVINESCU, T. 360.

7. Tranz. (Complementul indică piese filetate ale unui dispozitiv, ale unui mecanism etc.) A fixa (mai) bine printr-o mişcare de învîrtire; a înşuruba (foarte) tare. *Minerul strînge cu putere şurubul.* BOGZA, A. Î. 165, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Refl. pas.) *Doă jumătăţi de sbanţuri... se strîng unul împotriva altuia.* BREZOIANU, A. 67/16. ✧ Expr. **A strînge şurubul** = a folosi mijloace (abuzive) de constrîngere. *Să meargă negreşit... să vorbească în daravera mea, să strîngă şurubul.* M. I. CARAGIALE, C. 100. *Domnul Titus şi Alisandru... au început să strîngă şurubul.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 363. (Cu schimbarea construcţiei) *Scăpaseră de „şurubul" pe care numai subalternul mustăcios învăţase să-l strîngă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 77. ✦ (Complementul indică părţi componente ale unui dispozitiv, ale unui aparat etc.) A apropia şi a lipi (foarte) tare unul de altul, prin înşurubarea, pînă la refuz, a unor şuruburi (şi a unor piuliţe). (Refl. pas.) *Cu ajutorul piuliţelor, sitele sînt strînse unele de altele.* AGROTEHNICA, I, 424.

II. (Predomină ideea de acumulare) **1.** Tranz. (Complementul indică obiecte, fiinţe etc. răspîndite, risipite, împrăştiate etc.) A lua şi a pune laolaltă, la un loc sau la locul lor, făcînd grămezi (v. îngrămădi), mănunchiuri (v. înmănunchea), etc.; a aduna, (regional) a strîngui **(1)**. V. comasa, culege. *Nu lăsa pre nime să-i strîngă să-i îngroape.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 141r/10. *Asămănată iaste împărăţia ceriului, unui nevod aruncat în mare şi strîngînd de tot fealiul de peaşte.* CHEIA ÎN. 9v/5. *O văduvă strîngea spice pre urma noastră* (a. 1692). GCR I, 306/27. *Tătarul îl face pe om de cumpăra ordzul cela ce strînge el de pen traişte.* NECULCE, L. 57. *Ducîndu-se fratele ei ca să strîngă leamne..., deade prunculùi mai sus-zisul inel.* MAIOR, IST. 88/15. *Mergînd la ţărmurile mării, ş-au strîns şi ceva stridii.* DRĂGHICI, R. 60/31. *Minerale are la munţi: aur în Olt, Topolog... adus din munţi şi strîns de aurari.* GENILIE, G. 185/27. *Strînge finul în mici şiruri paralele cu furca de lemn.* BREZOIANU, A. 119/23. *Mîndre flori cîmpene eu pentru dînsa strîng.* EMINESCU, O. IV, 83. *Feciorii strînseră tăciunii, puseră lemne proaspete.* AGÎRBICEANU, A. 295. *Strînsei rămăşiţele prînzului în desagi.* HOGAŞ, DR. I, 265. *Zenobia strîngea jeratic sub o cratiţă cu trei picioare.* REBREANU, I. 201, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Voi strînge ierburi moi pe care să te culci.* CĂLINESCU, O. II, 167. *Mîine să-ţi strîngi calabalîcul şi să te pregăteşti de drum.* C. PETRESCU, A. R. 175. *Strîngînd totul în traistă..., porni spre izvorul Oltului.* BOGZA, C. O. 33, cf. DL, DM. *Privi zestrea strînsă, grămadă, în mijlocul odăii.* BARBU, G. 46, cf. M. D. ENC., DEX. *La cai să daţi fîn... Strîns în sărbători.* TEODORESCU, P. P. 176, cf. 81. *Cînd îţi tai unghiile, să le strîngi în poală.* ŞEZ. I, 277. *Numai o palmă că-i da, Pleca Gruia lulăind, La măsele tot strîngînd Şi la dinţi tot numărînd.* BIBICESCU, P. P. 307. *Mă duc la polog, îl strîng, îl fac copiţă.* VÎRCOL, V. 28. *Daca focul se sfîrşea, Turcii scrum că se făcea Şi Badiul se apuca Cu lopata de-i strîngea.* BALADE, II, 125. *Strînji toată averea care ie dată dă taică-meu şi plecăm.* O. BÎRLEA, A. P. I, 567. *Strîngînd iarbă fir cu fir, Am găsit un trandafir.* FOLC. MOLD. II, 306. *De la copaciul căzut*

Toți alerg lemne să strîngă. ZANNE, P. I, 146. (A b s o l.) *Cu pumnul galbeni zvîrlea, Turcii cu toții strîngea.* ȘEZ. I, 110. (R e f l. p a s.) *Se strînge fel de fel de buruiene... pentru leacul oricărei boale.* ȘEZ. III, 49. (R e f l.) *Cîte oleacă de col, dacă se strînge, îl mai stîrnim noi cu mătura.* HOGAȘ, DR. I, 34. *Norii se adună, se strîng, se îndeasă unii într-alții și se înnegresc.* STANCU, M. I. 265. *În spatele nostru a început să se strîngă, să se șape, să se ciocănească.* s februarie 1960, 38. ◇ (Figurat sau în contexte figurate) *Măcar că nu din lăcomie s-au făcut accasta, ca să stringă în casa lui suspine a tuturor* (a. 1729). GCR II, 25/6. *Toate bunătățile și avuțiile... slobod la mîini le rîsipește pentru ca să strîngă deaciia dezmierdător pentru trup.* MOLNAR, RET. 89/9. *Pîn-atunci, unul își strînge Sub bolta lui, șirag de stele.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 21. *Ciorilor le-a dat seninul strîns din privirea omenească.* ANGHEL, Î. G. 11. *Își simți obrajii uzi, și-și strînse mîntile-i trîntite de calul necuratului.* GALACTION, O. 55. (R e f l.) *I s-a strînge în creaștet toată strîmbătatea.* DOSOFTEI, PS. 26/16. *Pe fața lui Manole s-a strîns o ceață neagră.* CĂLINESCU, C. O. 81. *Simțeam în mine cum se strîng Pletoase neguri.* LABIȘ, P. 263. *Vai, Doamne, inima mea, Că mult dor s-au strîns în iea.* FOLC. OLT.—MUNT. I, 161. ◇ L u c. v b. **A strînge (într-un) mănunchi ceva** = a înmănunchea. *Flori... aș strînge-ntr-un mănunchi.* BLAGA, P. 54. (Cu schimbarea construcției) *Dragostea... Am strîns-o mănunchi-n mînă Și-am zvîrlit-o într-o grădină.* ȘEZ. I, 48. ✦ (Complementul indică grămezi, movile etc. de obiecte adunate) A face. *Pe urmă movile de cei morți au strîns.* URECHE, ap. GCR I, 71/26. ▭ *Am strîns grămezi de fiare vechi.* ✦ (Popular; complementul indică grîul împrăștiat pe aria de treierat cu caii; cu determinarea „la stîlp") A îngrămădi în mijlocul ariei (în jurul stîlpului de care sînt legați, cu o funie, caii care treieră). Cf. ALR II 5 305. ◇ R e f l. p a s. *Vraful se strînge la par, adecă la mijlocul ariei, atunci cînd urmează ca omul să-l vînture.* PAMFILE, A. R. 213. ✦ F i g. (Învechit, rar) A distruge. *Lăsa-voi ploaia spre pămînt 40 de dzile și 40 de nopți și strînge-voiu toată firea ceaia ce am făcut.* PO 29/24.

2. T r a n z. (Complementul indică obiecte sau părți ori fragmente ale acestora) A lua și a așeza în ceva sau într-un loc sigur, ferit sau special amenajat, pentru menținerea în bună stare (și timp îndelungat), pentru a putea fi găsit ușor la nevoie etc.; a pune bine (v. p u n e A I **4**), a păstra **(1)**. *Apa lor ce-și lasă să nu o leapezi..., ci să o strîngi într-o ulcelușă.* MÎNCĂRILE, 31/8. *Să le dai răvașul meu să-l cetească și să-l strîngă, ca la întoarcerea mea să găsesc toate scrisorile mele.* KOGĂLNICEANU, S. 6. *Sfîrșind, strînse ochilarii, își luă șlicul și ieși.* NEGRUZZI, S. I, 10. *Cum ajunge la fîntînă, scoate mai întîi furca, de unde o avea strînsă.* CREANGĂ, P. 96, cf. CADE. *Mușneagul strînse țigarea cu îngrijire, s-o fumeze acasă, pe îndelete.* C. PETRESCU, Î. II, 139, cf. DL, DM. *Vasele calcinate au fost cu grijă strînse.* H. DAICOVICIU, D. 84. *Am găsit destule resturi de scînduri... strînse ordonat pe lîngă pereți.* BĂNULESCU, I. 210, cf. M. D. ENC., DEX. *Fiecarele au căpătat cîte un izvod, pe care l-au și strîns bine.* SBIERA, P. 8. *Banul de găsit să-l strîngi, că-i cu noroc.* ȘEZ. II, 66. *Vede o nucă, se plecă, o luă, o strînse și sara... o dădu fetei sale.* ib. V, 65. *Iei sacu ista... și îl duci acast și-l strîngi bini ca să nu-l vadă nime.* O. BÎRLEA, A. P. II, 35. ◇ R e f l. p a s. *Băligarul și mustul... se strîng cu îngrijire pentru a fi utilizate în agricultură.* PĂCALĂ, M. R. 275. ✦ (Complementul indică mîncăruri rămase, resturi, vase, tacîmuri etc.) A aduna și a pune deoparte, pentru a elibera masa[1] **(I 1)** sau locul respectiv după ce s-a terminat de mîncat; (complementul indică diverse obiecte împrăștiate, risipite etc. într-o încăpere, undeva etc.) a lua și a pune la loc, așezînd în ordine; p. e x t. (popular și familiar) a deretica. *Porunci să ridice masa și să strîngă tacîmurile.* NEGRUZZI, S. I, 156. *În casă e strîns tot, dichisit, fiecare lucrușor pus la locul lui.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 390. *Lelea Ana... începu să strîngă blidele de pe masă.* AGÎRBICEANU, S. 300. *Strîngea alene tacîmurile.* REBREANU, P. S. 49, cf. CADE. *Cucoana Agripina strîngea farfuriile.* BRĂESCU, O. A. I, 17. *Bate de cîteva ori în gong, pe urmă trece în hall, de unde strînge ceștile de ceai.* SEBASTIAN, T. 72, cf. DL. *Infirmiera-șefă se aplecă și strînse fișele.* PREDA, R. 139, cf. DM, M. D. ENC., DEX, ALR II/I h 253/682. ◇ E x p r. **A strînge masa** v. m a s ă[1] **(I 1). A strînge patul** (sau regional, **așternutul, țoalele**) = a aduna de pe pat și a pune în ordine; a face patul, v. f a c e. *Nu lasă slugilor să facă patul... ci îl strînge și-l aranjează singură.* CAMIL PETRESCU, P. 49. *Antoine însuși strîngea patul.* CĂLINESCU, S. 15, cf. ALR I 646.

3. T r a n z. (Complementul indică obiecte, elemente etc. situate separat, în diferite locuri) A aduce (succesiv) într-un singur loc (luînd din mai multe părți și obținînd mari aglomerări cantitative); a acumula, a aduna, a concentra. *Era o besearecă aproape de sveta Sofia și era strînse cărți într-însa.* MOXA, ap. GCR I, 60/23. *A strîns în „Cuvente din bătrîni" probe într-ales din vechea limbă.* IORGA, P. A. II, 25. *În afară de numele... strînse la Dioscorides, nu ne rămîne nimic... din limba strămoșilor noștri.* PÂRVAN, G. 165. *A scris... cîteva schițe și nuvelete ce trebuiesc strînse și puse la locul de cinste dintr-o antologie.* I. BOTEZ, B. I, 42, cf. DL, DM. (Prin analogie) *Mi-am adunat voința, mi-am strîns la un loc puterile... am biruit boala, n-am murit.* STANCU, M. I. 75. *Or fi crezut că a strîns atîta vlagă în el încît poate trăi și fără frunze.* BĂNULESCU, I. 8, cf. M. D. ENC., DEX. *Îmi strîng toată puterea laolaltă.* ALR II/I MN 52, 2 298/334. ◇ F i g. *Să-ți strîngi mintea cea bărbătească în cap.* NEAGOE, ap. GCR I, 169/30. *Cînd s-a deșteptat Ema, a căutat să-și strîngă ideile.* BARONZI, M. 534/4. *La o vîrstă așa de crudă a strîns în devla lui atîta învățătură.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 360. *Ce însușiri rare strînse din mila lui Dumnezeu în același suflet mare de simplu genial.* IORGA, P. A. II, 202. *A strîns atît venin în ea că, uneori, mă mir că nu omoară, cu mușcătura, ca vipera.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 133. *Și lira veche-atunci, în șapte coarde, Strîngea tot ce armonic o duruse.* VULPESCU, P. 23. ✦ P. a n a l. (Complementul indică unde, fluide în mișcare) A orienta în cantități (foarte) mari spre același punct; a acumula, a aduna, a colecta, a concentra. *Tîrg mic cu un bun havuz, care strînge multă apă folositoare la vreme de foc.* KOGĂLNICEANU, S. 9. *Nu este apă curgătoare..., ci un eleșteu cu apă strînsă din izvoară și ploi* (a. 1850). DOC. EC. 981. *Vestitul grădinar ... a strîns apele într-un eleșteu de-o formă grațioasă.* GHICA, C. E. II, 320. *Bîul Sadului strînge cele mai multe din apele regiunii înalte.* PĂCALĂ, M. R. 6. *Urechea noastră ... strînge... ca o pîlnie undele sonore.* PUȘCARIU, L. R. I, 81. *Corabia luă drumul către miazănoapte, strîngînd vîntul în tribord.* TUDORAN, P. 359. *Dunărea este aceea care le strînge pentru a le vărsa în Marea Neagră.* AP 52. ◇ R e f l. *Strîngă-se apele supt ceriu într-un loc.* PO 13/2. *Strîngă-să apa ceà de dedesuptul ceriului în stri[n]soare unâ.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 265/13. *Pustiile sînt cîmpuri mari nisipoase... fără ape și plante, afară de unele locuri joase unde se strînge apa ploilor.* GENILIE, G. 121/5. *Și-n grămezi de neguri apele se string.* TOPÎRCEANU, B. 78. *Se întîmplă mai totdeauna ca materiile bolnăvicioase să se strîngă la mărginile din afară ale trupului.* DESCR. AȘEZ. 9/**19**. *Simți că i se strînge tot sîngele la inimă.* V. ROM. mai 1955, 26. ✦ (Rar; complementul indică lichide) A absorbi. *Copacii strîng în trunchiurile lor nenumărate șuvoaie de apă.* BOGZA, C. O. 90. *Toată apa o strînge vița în bobițele ei.* V. ROM. februarie 1964, 72. ✦ R e f l. (Învechit, rar; despre corpul omenesc) A se fortifica. *Cu bucatele strînge-se trupul.* CORESI, EV. 219.

4. R e f l. (Regional, mai ales în Transilv.; despre lapte) A se coagula. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, CHEST. V 85, ALR I 1 063/118. ✦ T r a n z. (Învechit și regional; complementul indică lapte coagulat, brînză, caș etc.) A scurge **(II)**. *Noema... au deprinsu toate torcăturile de lînă... a strînge brînză și untu.* M. COSTIN.

LET. 54. *Văcarul sfîrși acum de strîns urda în jacă și o atîrnă de un cui.* LUNGIANU, C. 53. *După ce s-a închegat, laptele trebuie strîns.* DIACONU, P. 30. ◇ Refl. pas. *În această pînză se „strînge" cașul.* DR. III, 573. ✦ Tranz. (Regional, mai ales în Transilv.; complementul este cașul) A jintui (Lechința — Tîrnăveni). Cf. ALR I 1 815/26,148, 180, 186, 231, 510,520, 700. ✦ (Învechit, rar; despre noroi) A se întări. *Peste zi începuse un vînt rece și noroiul se învîrtoșa strîngîndu-se de frig, încît încet-încet se făcuse tare ca fierul.* GHICA, S. 243.

5. Tranz. (Despre oameni; complementul indică roadele pămîntului, recolta etc.) A lua de pe cîmp, din grădini, din livezi etc. și a pune într-un anumit loc, în ceva etc.; a aduna, a culege, a recolta **(1)**. V. sureti. *Acesta den roadă, ce va fi strâns, să întoarcă înapoi de doo ori.* PRAV. 3. *Șie-și strengîndu den țarina celor streini.* BIBLIA (1688), 203²/57. *Iar păp[u]șoii să-i prășască ș[i] să-i strîngă cu plată* (a. 1779). IORGA, S. D. VII, 117. *N-au fost obicinuiți... a-și strînge rodurile în socoteală dă chilie, ci în zile de arătură* (a. 1831). DOC. EC. 491. *Strîngem recolta cu desăvîrșire uscată.* BREZOIANU, A. 101/16. *Trebuie să nu seamine cineva decît numai semința strînsă din anul trecut.* I. IONESCU, B. C. 75/31. *Crezi tu că vom putea noi singuri secera și strînge atîta amar de grîu?* CREANGĂ, P. 155, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pînă la vremea amiezei, mai tot fînul era strîns și cărat la locul lui.* MIRONESCU, S. 68. *Oamenii își vor strînge recolta.* BOGZA, C. O. 131, cf. DL, DM. *Toate produsele din grădinile de legume să fie strînse urgent.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 194. *A știut... să-și strîngă grînele fără vătămare.* H. DAICOVICIU, D. 70, cf. M. D. ENC., DEX, ALR II 5051/260. *Mîni-a strînge frat'e-tău grîu să-l punem la batoză.* O. BÎRLEA, A. P. II, 354. *Fiecare strînje ceea ce a semănat.* I. POP, L. 101/16. ◇ Refl. pas. *Poamele acestui copac să strîng de locuitori pînă nu se coc.* AMFILOHIE, G. 213/5. *Către toamnă, cînd se strînge de pe cîmp, ei au adunat la jitărie dejma.* ȘEZ. I, 261. *Recolta minunată ce se strîngea peste tot... însemna o răsplată pe măsură.* V. ROM. februarie 1964, 97. ◇ (Prin analogie) *Strîngeam* [roua] *cu o fîșie de pînză.* PENESCU, M. 25. ✦ P. anal. (Despre albine; complementul este nectarul, polenul etc. sau, prin sinecdocă, mierea) A culege. *Chiar și albinele strîng miere din florile hrișcăi.* I. IONESCU, B. C. 197/18. *Albinele strîng miere în fagurii lor.* CĂLINESCU, C. O. 134. *Nu strîng toate muștele miere.* ZANNE, P. I, 558. ✦ (Folosit și absol.) (Învechit și popular; complementul indică mai ales alimente, hrană etc.) A aduna (spre a face provizii). *Ia de toate bucatele la tine ce se mănîncă și veri strînge la tine cum să fie ție mîncare.* PO 29/9. *Să strîngem niște tîrșuri și să facem toată noaptea foc, să fugă țînțarii.* CREANGĂ, P. 129, cf. DL, DM. M. D. ENC., DEX. *Vara o lucrat în lume ș-o strîns pă iarnă.* O. BÎRLEA, A. P. II, 396. *Furnica își strînge hrană De cu vară pentru iarnă.* ZANNE, P. I, 462. ✦ (Învechit; complementul indică roadele pămîntului, recolta, alimente, hrană etc.) A depozita. *Va strînge grîul lui în șura sa.* N. TEST. (1648), 70ᵛ/6. *Ce voi face că n-am unde să strîng roadele meale.* CHEIA, ÎN. 32ᵛ/5. *Din laptele acesta, o parte îl strîngea totdeauna în hrubă.* DRĂGHICI, R. 149/1. *Își strînseseră acolo merinde și apă pentru mai multe zile.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 101. ◇ Refl. pas. *Aceste plante oloioase se strîng în vinicer.* I. IONESCU, C. 189/13. ✦ Refl. pas. (Învechit, rar; subiectul gramatical indică plinea) A se face. *Plinea ce o sfărîmăm..., amu den grîu strînge-se.* CORESI, EV. 30. ✦ (Complementul indică obiecte de aceeași categorie, de obicei de artă sau manuscrise, texte, cărți, mai ales vechi ori rare, producții folclorice etc.) A lua (sau a nota, a înregistra) și a pune la un singur loc, pentru a face o colecție (expusă sau tipărită); a aduna, a colecționa, a culege. *Nici este a să mirare, că scriitorii noștri n-au avut de unde strînge cărți.* URECHE, ap. GCR I, 69/15. *Cu multă trudă..., prin bogate locuri am umblat, strîngînd izvoadele de prin țară* (a. 1738). CAT. MAN. 315. *A strîns folclor.* CĂLINESCU, S. C. L. 129. *În generațiile următoare lui Petrarca, sînt numeroși umaniști care strîng manuscrisele latinești.* VIANU, L. U. 25.

6. Tranz. (Complementul indică bunuri materiale, avere, bani etc.) A pune deoparte (puțin cîte puțin, încetul cu încetul) pentru (a consuma) mai tîrziu; a acumula, a aduna, a agonisi, a economisi, (popular) a chivernisi, (popular și familiar) a prăsi **(3)**, (regional) a mirui² **(1)**, a prîștipi, a răgădui¹ **(1)**, a sclipui² **(1)**, a scofeli **(3)**, a stăci, a șporoli, a zorobi. *Ș-au strîns loru-și bogății, derept aceaia sînt în nevoie mișeii.* CORESI, EV. 42. *Nu strîngereți aur, neci argint, neci bani în pungile voastre.* N. TEST. (1648), 12ᵛ/33. *Strînsura ce strînge nu știi cui rămîne.* DOSOFTEI, ap. GCR I. 211/36. *Avuția strînsă spre răul stăpînu-său.* CANTEMIR, ap. GCR I, 325/30, cf. VALIAN, V. *Temistocle avea multă cură de a strînge la bani spre a-și îndestula liberalitatea.* ARISTIA, PLUT. 294/19. *Începe să strîngă ban cu ban din produsul micilor vînzări.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 344. *Odoare strînge din neam în neam.* IORGA, C. I. II, 162. *Dacii strînseseră încă de pe vremea lui Burebista uriașe cantități de metal prețios.* PÂRVAN, C. 595, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Regreta că a fost cinstit în slujbă și n-a strîns avere.* REBREANU, R. I, 65. *Nu știi... că eu sînt sărac și n-am parale strînse la ohisoi?* SADOVEANU, O. XVI, 44. *A strîns parale, pe care le-a plasat apoi în moșie, vie, casă.* CĂLINESCU, S. 64, cf. DL. *De mi-ar rămîne sporul ce l-am strîns, Cu prea puțin în lume aș rămîne.* LABIȘ, P. 122, cf. DM. *L-a luat de bărbat pe Necea, în speranța... că va strînge avere.* BĂNULESCU, I. 159, cf. M. D. ENC., DEX. *Și-a strîns galbeni peste fire.* RETEGANUL, TR. 36. *Tot ce strîngeți voi, dați pe băut.* ȘEZ. I, 258. *D-avere ce-și avea, Își strîngea Și-și cumpăra Cațirași Cu gălbenași.* BALADE, III, 343. *Strîns-ai avere pe lume Și nu știi cui rămîne.* FOLC. MOLD. I, 93. *Ce a strîns într-o vară, a cheltuit într-o sară.* ZANNE, P. V, 612. (Absol.) *Să nu strîngem pre pămînt, ce în ceriu.* CORESI, EV. 54. *Strînge și nu știe cui strînge.* NEAGOE, ÎNV. 169/5. *Cei lacomi să îmbracă, strîngu, viețuiescu, petrec prost.* N. COSTIN, ap. GCR II, 12/21. *Care cu mine nu strînge și nu dobîndește, acela piarde și aceaia ce are.* ȚICHINDEAL, F. 228/26. *Strîng, strîng... și la sărăcime nu se mai gîndesc.* SP. POPESCU, M. G. 55. *Strîngînd de ici, rupînd de colea, ai putea, poate, să mergi și tu la școală.* COCEA, S. II, 63. *Burghezul strînge și se forțează ca să ajungă.* RALEA, S. T. I, 152. *Strînge la tinerețe ca să ai la bătrînețe.* Cf. ZANNE, P. II, 772. ◇ Fig. *Nu iaste pocaanie acolo..., nici spășenie celui ce de acicea nu și-o au strîns.* CORESI, EV. 538. *Mai pe urmă,... norocire că ari strînge.* M. COSTIN, ap. GCR II, 12/17. ◇ Expr. **A strînge bani albi pentru zile negre** = a fi (foarte) chibzuit și econom. ZANNE, P. V, 54, cf. CADE. (Cu schimbarea construcției) *Pe lîngă acestea mai avea strînse și părăluțe albe pentru zile negre.* CREANGĂ, P. 3. *Banii și cele cîteva bijuterii strînse pentru zile negre stăteau ascunse într-un loc secret.* BARBU, Ș. N. II, 200. ✦ Refl. (Învechit, rar; despre venituri) A se realiza **(2)**. *Muiarea... să cearâ de la bărbat și tot venitul ce va fi strîngîndu-să den dzeastrele ei.* PRAV. 143. ✦ (Învechit și popular; complementul indică dări, impozite, taxe oficiale etc.) A percepe **(2)**. *N-au putut să strîngă haraciul, ca să-l trimită la vreame* (a. 1660). MAG. IST. I, 325/5. *Să fie volnici cu această carte ... să-și strîngă dajdia după moșia lor* (a. 1701). BUL. COM. IST. III, 88. *Rîndui arnași și deregătoare care să strîngă darea.* MAIOR, IST. 229/24. *Ei să strîngă birul, ei să încheie socoteala cu vistieria* (a. 1811). DOC. EC. 118. *Au cumpărat 1 175 pi[e]i dă epuri dă la cei ce le-au strîns du prin sate* (a. 1823). ib. 299. *Dijma de ceară și său... o strîngea pentru curte cămărașul de lumini.* IORGA, C. I. III, 228. *Regele Matia... îngădui șașilor de a strînge ei... dijma regească.* PĂCALĂ, M. R. 49, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. pas. *Pentru bani... cu greu lucru era să-i împlinească, în grab a să strînge den țară nu era putință.* R. GRECEANU, GM II, 165. *Apoi urcă la moară să vadă ... cîtă vamă s-a strîns.* SADOVEANU, O. XIX, 26. *Sumele*

necesare pentru asemenea lucrări urmau a se strînge dintr-un impozit. G. BARBU, A. V. 123. ✦ (Complementul indică bani, obiecte, materiale etc.) A pune la un loc (luînd din mai multe părți sau de la alții) cu un anumit scop; a aduna, a colecta. *Toată vara strînge lînă și inul* (a. 1694). GCR I, 313/1. [Firfiricele] *speculanții le strînse și le trecu în prințipatul Moldaviі*[i] (a. 1844). DOC. EC. 829. *De ce, mă rog, să aruncăm la gunoi zdrențele, răzuiturile de lemn... și să nu le strîngem, să le topim și să nu le facem hîrtie de scris?* GHICA, C. E. III, 12. *N-a trebuit să alerg și la zece oameni pînă am putut strînge banii ăștia?* AGÎRBICEANU, A. 474. *Și-ncep să strîngă bani: și de la mama și de la tata.* TEODOREANU, M. U. 270. *Au prins a strînge fier vechi și zdrențe.* SADOVEANU, O. XX, 319. *Au strîns gunoiul necesar ogoarelor sărace.* BOGZA, C. O. 270. *Muncitorii din comună au strîns bani... și au cumpărat sîrma și aparatele trebuitoare.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 821, cf. DL, DM. *Chivuțele strîngeau tinichele și cîlți, le adunau grămadă, le vindeau.* BARBU, G. 209, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Sumele ce să vor strînge se vor număra... și se vor pune în cutia obștii.* REGUL. ORG. 52/24. *Nu s-a dat ordin să se strîngă armele.* CAMIL PETRESCU, U. N. 327. *Repede s-au strîns bani, s-a ticluit jalba.* VOICULESCU, P. I, 169. *Se strînseră bani și fiecare începu să publice.* IST. LIT. ROM. II, 273.

7. Refl. (Despre ființe, mai ales despre oameni sau despre grupuri, eventual organizate, de oameni, dintr-un ținut, dintr-o localitate etc.) A ajunge, împreună cu alții (și în număr mare) într-un anumit loc (dinainte stabilit), la cineva sau în jurul cuiva (în vederea unui anumit scop), a se aduna, a se întruni, a se reuni, (regional) a se închelba, a se închelbăra, a se întroloca, a se soborî, a se strîngui **(2)**; p. ext. (rar) a sosi **(I 1)**. *Atunce văzu Isus că se strînse norod mult.* CORESI, EV. 81. *Cînd iară văzu norodul cum Moisi pesti în munte, strînsără-se în aleanu lu Aaron.* PO 286/11. *Și însuși craiul cu puțini rămăsease, strîngîndu-să s-au adunatu într-un ocol lasat la Cozminu.* URECHE, L. 104. *La acea zi, de praznicul nașterii coconului, strînseră-se la împăratul bărbați aleși* (a. 1648). GCR I, 133/4. *Strînsu-ne-am noi, toate surorile și nepoții Iorgăi Postelnicul aicea în țară, la împărțala ocinelor* (a. 1669). BUL. COM. IST. IV, 34. *Mihail... strînsă ceatele îngerești.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 112v/27. *Și s-au strîns tot orașul și ținutul.* id., ap. GCR I, 258/21. *Toți oamenii tîrgului să să strîngă să-i vază cum îi aduc.* IST. Ț. R. 42. *Moscalii... s-au tras toți de s-au strînsu în Podolia.* NECULCE, L. 208. *S-au strîns cei chemați* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 181/26. *Dară inicerii cum s-au strîns la un loc, îndată au slobozit cîteva tunuri* (a. 1716). GCR II, 19/13. *Atuncea să strîngu puii lor și-i acopere cu aripile lor* (a. 1777). id. ib. 111/4. *Să strînseră oștile și mearseră la Troada.* ALEXANDRIA (1794), 76/13. [Viețuitoarele] *s-au adunat și s-au strîns să cerceteze și să vadă pre leu, împăratul lor.* ȚICHINDEAL, F. 11/21. *Cînd fură în stare d-a vorbi, se strînseră toți finicienii pe lîngă dînșii.* PLEȘOIANU, T. II, 40/2. *Toți s-au strîns împrejurul părintelui lor.* DRĂGHICI, R. 19/12. *Așa s-au strîns de mulți de toate părțile, cît nu încăpea în tîrg.* MAG. IST. I, 8/8. *Îi zîmbesc grațios, se strîng în jurul lui și îl ascultă.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 372. *Se strîng mai mulți copii... la un loc.* MARIAN, Î. 201. *Care-s de prisos acolo unde voi vă strîngeți?* DAVILA, V. V. 115. *Cînd se va strînge sfatul, închideți porțile și trageți zăvoarele.* DELAVRANCEA, O. II, 236, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *În Amara, la cîrciumă obișnuiau să se strîngă oamenii.* REBREANU, R. I, 126. *Se împuținase lumina camerei de oamenii ce se strînseră la geamuri.* SADOVEANU, O. XVII, 356. *Oamenii se strînseseră în jurul lui.* TUDORAN, P. 69. *Ne-am strînge aice numai sara la mîncare.* SBIERA, P. 8. *Îl aștepta-n portiță c-o bîtă bună și dă, dă, pînă se strînseră vecinii.* RETEGANUL, P. III, 29. *Strigă, strigă să se strîngă Oile în deal la strungă.* ȘEZ. I, 165. *În curte la Ștefan-Vodă S-au strîns boierii la vorbă.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 136. *Și s-or strînge păsările, Și s-or face cuiburile.* FOLC. MOLD. II, 485. (Tranz.) *Eu am strîns oameni buni din în șase sate* (a. 1610). PANAITESCU, O. Ț. 220. *Ștefan-Vodă... strîns-au țara și cu mare urgie au întrat în Țara Munteneasc㠹.* URECHE, L. 136. *Poate neștine să-și strîngă priatelii, vecinii și alț streini.* PRAV. 119. *Și era tot orașul strînsu la uș㠹.* N. TEST. (1648), 42r/19. *Kiros împărat... au strîns hăldii, tătarii și Asiia toată.* M. COSTIN, ap. GCR I, 204/5. *Nu iaste om cine să-i strîngă la casa lui să mîe.* BIBLIA (1688), 189[1]/42. *Strînsu-i-au pre toți la dînsul la sfat.* NECULCE, L. 102. *Într-o zi, strînse Aristotel doao sute de coconi de vîrsta lui Alexandru.* ALEXANDRIA (1794), 18/18. *Strîngînd pe toți clăcașii..., le-am cetit mai întîi... jalba* (a. 1836). DOC. EC. 544. *Înaintea cafenelii din centru e strînsă lume multă.* CARAGIALE, O. I, 28. *Să buciume-n munți, să-și strîngă plăieșii risipiți.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 316. *Am plecat trimeasă-n lume Oaspeții să-i strîng.* COȘBUC, P. II, 33. *Plăcerea asta îi strînse în curînd pe toți în jurul focului.* AGÎRBICEANU, A. 296, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îi strînse pe toți, veseli, în jurul a două farfurii cu mîncare rece de iepure.* BRĂESCU, O. A. I, 16. *Păstorii... pornesc să strîngă vitele de pe podiș... la adăpost.* BOGZA, C. O. 57, cf. M. D. ENC., DEX. *Strîngeți fete frumușele, Ca să dăm hora cu ele.* TEODORESCU, P. P. 172. *Of, săracii de flăcăi, Cum se strînge de pe văi, Cu primari, cu vătăjei.* ȘEZ. I, 110. *Toți turcii că mi-i strîngea, Lui Stoian capu să-i ia.* BALADE, II, 158. *Am o cloșcă: Noaptea strînge puii și ziua-i risipește* (Casa). GOROVEI, C. 47. ✧ Expr. **A se strînge ca (săracii) la mort** (sau **la pomană**) sau **ca lupii la hoit,** se spune despre cei care aleargă după un cîștig nemuncit. Cf. ZANNE, P. I, 531, V, 569, VI, 392. (Refl. și tranz.) **A (se) strînge de pe drumuri sau (pe) acasă** = a nu mai fi (sau a face să nu mai fie) hoinar, stabilindu-se (sau stabilindu-l) într-un loc; a sta (sau a face să stea) acasă; a (se) face om așezat; a-și (sau a-i) face o situație (materială) bună. *Te-am strîns de pe drumuri... și tu vrei necinstea casei mele!* CARAGIALE, O. I, 49. *Întorcîndu-se la palaturile tatălui său, socotea că acum s-a sfîrșit; are să se strîngă de pre drumuri.* ISPIRESCU, L. 367. *Spune domnului să se strîngă de pe drumuri ..., ca să nu se-ntoarcă și biruitor și biruit.* DELAVRANCEA, O. II, 203. *Fiindcă George a strîns-o de pe drumuri..., Savista îl iubea cu o furie sălbatică.* REBREANU, I. 427. *Oare ce-i cu tine... de nu mai ai stare și nu te mai strîngi și tu pe acasă ca oamenii?* id. R. II, 72. *Iar trebuie acum să alerg după el, să-l strîng de pe drumuri.* VOICULESCU, P. I, 236, cf. DL, DM. *Să mi-l strîngi de pe drumuri și să mi-l închizi în temniță.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 26, cf. M. D. ENC., DEX. (Cu schimbarea construcției) *Pre streina Xena... sv*[i]*nția sa au strînsu-o.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 40v/26. *Dragomir, prunc lepădat la ușa unei biserici, strîns și crescut de Radu-Vodă, nu putea fi bine văzut.* NEGRUZZI, S. I, 107. (Tranz.) **A nu-și (mai) strînge picioarele (de pe drumuri)** = a umbla (foarte) mult. *Cît era ziulica de mare, nu-și mai strîngea picioarele; dintr-o parte venea și-n alta se ducea.* CREANGĂ, O. 129, cf. ZANNE, P. II, 413. (Prin Mold.) **A-și strînge lioarba** (sau **buzișoarele**) **acasă** = a tăcea **(1)**. *Dacă ar ști el... ticăitul de unde-am pornit astă-noapte; ș-ar strînge lioarba acasă.* CREANGĂ, A. 127. *Ia mai bine ogoiește-te oleacă, și mai strîngeți buzișoarele acasă.* id. ib. 253. (Regional) **A se strînge laolaltă** = a se căsători. *Să strîng laolaltă.* ALR II/I h 159/362. (Tranz. și refl.) **A (se) strînge în jurul cuiva** = a (se) mobiliza **(3)** la ceva. [Cinematograful] *strînge în jurul lui milioane de spectatori.* CINEMA, 1968, nr. 6, XI. (Tranz.) **A strînge** (cineva) **oaste** (sau **oștire, armată** etc. ori, refl., învechit, rar, **a se strînge cineva cu oști asupra cuiva**) = a (se) mobiliza **(2)**. *Odată iar se strînseră păgînii cu oști asupra israiltenilor.* NEAGOE, ÎNV. 30/4. *I-au dzis... să să ducă în sus, să strîngă oaste.* NECULCE, L. 9. *Mihaiu-Vodă... strîngînd oaste și făcînd războiu, cu craiul unguresc, l-au biruit* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 91/8. *Sultanul... îl trimise să domnească*

asupra Țării Românești ca să strîngă oștire de creștini. GHICA, C. E. II, 558. *Își strînse oastea alcătuită din români și ardeleni.* ISPIRESCU, M. V. 50. *Strînseră oștile lor și porniră cu război.* NISSARION, B. 39. *A noastră aliată Imperială strînge în mare pripă armată.* T iulie 1964, 51. *O strîns armatî, di doauî ori pe cît o fos cei dințăi.* ȘEZ. IV, 201. *Și el oaste că-mi strîngea, Tot ca frunza și ca iarba.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 118. (Tranz.) **A-l strînge Dumnezeu** (sau **moartea**) **pe cineva** =a muri[1] **(1).** *Dacă unul a fost foarte mult bolnav se zice de regulă că l-a strîns Dumnezeu.* MARIAN, Î. 45, cf. ZANNE, P. VI, 687, CANDREA, F. 219. *Pe acel pe care-l iubea mai mult l-a strîns Dumnezeu de cu vreme.* ANGHEL, PR. 129. *Acolo și-a petrecut zilele cu bărbatul ei Ioniță Crăciun pe care l-a strîns Dumnezeu acum vreo zece ani.* REBREANU, R. I, 149. *Cînd are s-o strîngă Dumnezeu?* TEODOREANU, M. U. 186, cf. DL, DM, DEX. *L-a strîns D-zeu de pe cele cărări, sau de pe cele drumuri.* ȘEZ. III, 114. *Se ruga lui D-zeu să-l strîngă, să nu-l mai lese să se chinuiască.* I. CR. IV, 268. ✦ Spec. (Prin sudul Transilv.) A intra în ceata feciorilor. *Anu ăsta s-o strîns și ficiorul lui Șendrucă.* cv 1949, nr. 8, 35. ✦ Spec. (Învechit; despre organe legislative) A se întruni (în sesiune). *El singur va avea dreptul de a pofti să să strîngă obștească adunare* (a. 1845). DOC. EC. 857. *Porunci să se strîngă obștească adunare.* ALEXANDRESCU, Q. I, 218. ✦ Tranz. spec. (Învechit și regional; complementul indică organe de conducere, legislative etc.) A convoca. *Voi strînge săbor.* VARLAAM, C. 138. *Au strîns divan ca să se sfătuiască ce măsuri să ia într-această vreme cu totul critică.* FM (1842), 471/6. *Să strîngă în zioa și locul ce se va hotărî pe toți cîți au cualitățile cele curente.* REGUL. ORG. 6/30. *Îndată o strîns curt'ea acolo ca să-l giud'iše.* O. BÎRLEA, A. P. II, 334.

— Prez. ind.: *strîng*; perf. s.: *strînsei*. — Și: (învechit) **strînge,** (învechit, rar) **strénge** vb. III.

— Lat. **stringere.**

STRÎNGERE s. f. Acțiunea de a (se) strînge și rezultatul ei.

I. (Predomină ideea de apropiere în spațiu) **1.** Exercitare (cu ceva) a unei presiuni (puternice), din două sau din mai multe părți ori din toate părțile asupra unui obiect sau asupra unei ființe, mai ales persoane, ori asupra unor părți ale corpului acestora, reducîndu-le volumul, modificîndu-le forma etc.; apăsare, apăsat, presare, presat[1], strîns[1] **(I 1),** strînsoare **(I 1),** strînsură **(I 1),** (învechit) strînsătură **(I 1),** (învechit, rar) strîngătură **(I 1).** V. comprimare, comprimat. Cf. strînge **(I 1).** Cf. LB. *Cel d-întîi untdelemnul care curge provine numai din carne, căci strîngerea nu este destul de tare pentru a izbi zdrobiturile sîmburilor.* BREZOIANU, A. 333/23, cf. DDRF, BARCIANU, RESMERIȚĂ, D. *Strîngerea în caiele este consecința unui pălcovit rău,... cînd... caielele se bat prea aproape de viu.* ENC. VET. 89, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Rar) *Strîngere cu ușa* = silire; luare din scurt a cuiva. *Ca să afle adevărul, au recurs la strîngerea cu ușa a vinovatului.* ✦ Apăsare continuă într-o parte, în mai multe părți sau în toate părțile, exercitată de un obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte (prea) strîmt asupra corpului unei persoane sau asupra unei părți a acestuia, provocînd jenă ori durere; p. ext. senzație neplăcută sau dureroasă pe care o simte cineva pe corp sau pe o parte a acestuia cînd poartă îmbrăcăminte sau încălțăminte incomodă sau strîmtă; (rar) strînsoare **(I 1).** V. bătaie. Cf. strînge **(I 1).** Cf. CADE. *Îmi simt, la încheietura mîinilor, și azi strîngerea rucavițelor înșeilate cu ametist.* ARGHEZI, B. 119, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Rar) *Strîngere în spate* = înfiorare (de frică, de frig). *Gîndindu-se la ce i s-ar fi putut întîmpla, avu o strîngere în spate.* ✦ Fig. (Astăzi rar) Constrîngere. Cf. strînge **(I 1).** Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Prindere (foarte) tare, cu degetele mîinii (sau ale mîinilor) foarte apropiate între ele, a unui obiect sau a unei părți a acestuia ori a unei ființe, mai ales persoane sau a unei părți a corpului acesteia, ținînd (cît mai) aproape de sine și nelăsînd un timp (să se depărteze, să scape etc.) din mînă; încleștare, încleștat, strîns[1] **(I 2),** strînsoare **(I 2),** (rar) strînsătură **(I 2),** strînsură **(I 2).** Cf. strînge **(I 2).** Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pe mîna lui descărnată și pipernicită, strîngerea fu puternică și implacabilă.* C. PETRESCU, Î. II, 223, cf. DL, DM. *Marc simți strîngerea degetelor tari ale lunganului care-l măsură cu privirea din cap pînă în picioare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 31, 17/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Strîngere de mînă* (sau *strîngerea mîinii*) = (întindere a mîinii drepte și prindere cu ea a mîinii drepte a cuiva, ca) gest de salut (la întîlnire sau la despărțire), de afecțiune, de prietenie, de recunoștință, pentru a felicita sau pentru a-și exprima compasiunea etc.; strîns de mînă (v. strîns[1] **I 2),** (învechit) strînsoare de mînă (v. strînsoare **I 2),** strînsătură de mînă (v. strînsătură **I 2),** (învechit, rar) strînsură de mînă (v. strînsură **I 2).** Cf. strînge **(I 2).** *Cîteva vorbe, o strîngere de mînă și dispărea.* EMINESCU, N. 59. *Această strîngere de mînă îmi ridică imediat moralul.* CARAGIALE, O. I, 299, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2]. *O strîngere de mînă verde și românească se schimbă între amîndoi.* HOGAȘ, DR. I, 149. *Strîngerea aceasta de mînă îi făcu o impresie curioasă.* REBREANU, P. S. 35, cf. CADE. *Cu bunele mele sentimente și o colegială strîngere de mînă.* TITULESCU, D. 170. *Ghicesc în strîngerea de mînă o nedumerire, o prietenie descurajată parcă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 20. *Fu văzut împărțind în toate părțile zîmbete subtile și strîngeri de mînă savante.* CĂLINESCU, B. I. 171, cf. DL. *Am vrut să-i zîmbesc din ochi, ca să întăresc înțelesul strîngerii de mînă.* PREDA, I. 205. (Cu schimbarea construcției) *Doamne, cu ce lume m-am adunat în acea seară, strîngerea a ce mîini a trebuit să îndur!* M. I. CARAGIALE, C. 119. ▭ *Strîngerea mîinii era pentru el un adevărat ceremonial.* ✦ (De obicei cu determinările „în brațe", „la piept") (Cuprindere cu putere cu mîinile, cu brațele a trupului cuiva pentru a aduce și a ține foarte aproape de sine, ca) gest de prietenie, de mare afecțiune etc.; îmbrățișare, îmbrățișat, înlănțuire, înlănțuit, strîns[1] **(I 2),** strînsoare **(I 2),** (rar) strînsătură **(I 1),** strînsură **(I 2).** Cf. strînge **(I 2).** Cf. VALIAN, V. *Cu geana ta m-atinge pe pleoape Să simt fiorii strîngerii în brațe.* EMINESCU, O. I, 120. *Îmi era sete de strîngerea brațelor sale.* ADAM, R. 58. *Fiorul strîngerii lor în brațe.* GÎRLEANU, N. 102, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ▭ *De abia scăpă din strîngerea la piept a mătușii.*

3. Tragere (foarte) tare de capetele unei sfori, ale unei curele etc. înfășurate în jurul cuiva sau a ceva, pentru a înnoda, a lega, a fixa, a închide etc. (mai) bine; strîns[1] **(I 3),** (învechit, rar) strînsătură **(I 3).** V. fixare, fixat, închidere, închis, înnodare, înnodat, legare, legat. Cf. strînge **(I 3).** Cf. POLIZU. *Pescarul trage de o altă sfoară..., în această mișcare de strîngere, umbrela adună în capcană tot peștele aflat sub cuprinsul ei.* VOICULESCU, P. I, 15, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Familiar) *Strîngere a curelei* = a) faptul de a răbda (de foame); (familiar) strîns al curelei, v. strîns **(I 3 a).** *Slăbise foarte mult în urma strîngerii curelei, pe care și-o impusese;* **b)** limitare la un trai mai modest (pentru a face economii); (familiar) strîns al curelei v. strîns[1] **(I 3 b).** ✦ Tragere de frîul calului pentru a-l stăpîni, a-l conduce etc. Cf. strînge **(I 3).** *Strîngerea frîului ducea la o violență apăsare asupra gurii calului.* PÂRVAN, G. 527. ✦ Apropiere de corp ori de o parte a acestuia (petrecînd marginile) a unui obiect de îmbrăcăminte, de obicei haină, palton etc. sau a unei pături, a unui cearșaf etc. ori a unor părți ale acestora, pentru a se acoperi (mai) bine (și a se feri de frig); p. ext. înfășurare; (rar)

strîns[1] **(I 3)**. Cf. strînge **(I 3)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. Faptul de a face ca o legătură de alianță, de prietenie, de dragoste etc. să devină (mai) apropiată, (mai) puternică, (mai) durabilă etc.; cimentare, cimentat, consolidare, consolidat, întărire, întărit, (rar) strîns[1] **(I 3)**. V. apropiere. Cf. strînge **(I 3)**. *Cluburile constituie unul din cele mai importante mijloace de strîngere a legăturilor ... cu masa largă a muncitorilor.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 698, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. Închidere (puternică) a pleoapelor, a gurii, a buzelor etc. ținînd lipite (tare) între ele părțile mobile; (rar) strîns[1] **(I 4)**. Cf. strînge **(I 4)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Încrețire puternică a frunții, a buzelor etc. ca) gest de nedumerire, de nemulțumire, de mînie etc. V. încruntare, încruntat. Cf. strînge **(I 4)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ▭ *După strîngerea buzelor îți dădeai seama că e nemulțumit.* ✦ (Rar) (Încleștare puternică a dinților, a fălcilor, a pumnilor etc. ca) gest de stăpînire (cu greu) a iritării, a supărării, a furiei etc. Cf. strînge **(I 4)**. *Să se compare „strîngerea" dinților... cînd ... nu putem da curs liber, prin vorbe, mîniei sau furiei!* IORDAN, STIL. 38. ▭ *Strîngerea din fălci era la el semn de mare iritare. Furia care-l cuprinsese era trădată de strîngerea pumnilor.* ✦ (Rar) Apropiere a umerilor printr-o mișcare orientată în sus. Cf. strînge **(I 4)**. *Exercițiul acesta se execută prin strîngerea umerilor.* ✧ *Strîngere din* (sau *de*) *umeri* = (mișcare în sus a umerilor ca) gest de nepăsare, de dispreț etc.; ridicare din umeri, v. ridica; (rar) strîns din umeri (v. strîns[1] **I 4**). Cf. strînge **(I 4)**. *El se socotea mosafir, zeflemisind cu strîngeri de umeri un pueril capriciu feminin.* C. PETRESCU, C. V. 178. ▭ *I-a răspuns la întrebare cu o strîngere din umeri.*

5. Adunare laolaltă a unei țesături, a unei hîrtii, a unei haine etc., punînd marginile una peste alta (v. îndoire, împăturire, păturire **1**) sau într-un anumit fel (v. înfășurare), într-o anumită ordine (v. pliere) etc.; (rar) strîns[1] **(I 5)**, (regional) chitire, chitit. Cf. strînge **(I 5)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. anal. Aducere (cît mai) aproape de corp a părților mobile (picioare, aripi etc.) ale corpului ființelor (reducîndu-le, aparent, dimensiunile, de obicei, lungimea); apropiere, apropiat, (rar) strîns[1] **(I 5)**. Cf. strînge **(I 5)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Intrare la apă (a materialelor textile sau a obiectelor din fibre naturale muiate sau spălate în apă). Cf. strînge **(I 5)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

6. Încovoiere, îndoire etc. a propriului corp, apropiindu-i (foarte) mult extremitățile sau părțile mobile unele de altele și făcîndu-l să devină (aparent) mai mic; adunare, adunat, chircire, chircit, ghemuire, ghemuit, închircire, închircit, zgîrcire, zgîrcit, (rar) strîns[1] **(I 6)**, (învechit și popular) zgîrcitură, (popular) ciuciulire, ciuciulit, stîrcire **(1)**, stîrcit[1] **(1)**, zgulire. Cf. strînge **(I 6)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Astăzi rar) Contractare. Cf. strînge **(I 6)**. *Mulțimea sîngelui iaste proporționată goliciunei vaselor, în care se află, așa cît, din strîngerea sau contracția și lățimea sau dilatația lor mulțimea sîngelui atîrnă.* TEODORI, A. 72/19. *Durerile pîntecelui lehuzii... se urmez din strîngerea matcii la micșorarea ei cea dinaintea sarcinii.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 69/23. *Se alină tușea și se slăbește strîngerea beregății... pînă la altă dă isnoavă întețire.* id. ib. 248/22. *Mișcarea aceasta... se cuprinde în strîngerea... și în slobozirea inimei.* ANTROP. 92/19. *Mai are niște esenți de vîndut spre întărirea dinților celor clătinați și spre potolirea durerei și strîngerea gingiilor.* AR (1831), 64[2]/22, cf. DL, DM. *Stîngerea sfincterului anal.* ABC SĂN. 347, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Strîngerea de inimă* = sentiment puternic de teamă, de durere, de neliniște etc.; (rar) strînsoare de inimă, v. strînsoare **(I 3)**. *Ce strîngere continuă de inimă! ce frică!* CARAGIALE, T. I, 209. *Mă uitam în ochii lui cu strîngere de inimă.* I. NEGRUZZI, în PLR I, 256. *Am o strîngere de inimă.* REBREANU, P. S. 105. *Și-aduce aminte multă vreme de ea cu strîngere de inimă.* CĂLINESCU, E. 144, cf. id. s. 473. *Totdeauna m-am gîndit cu strîngere de inimă la această tragică revedere.* SADOVEANU, O. XIX, 158, cf. SCRIBAN, D. *Am renunțat c-o strîngere de inimă și mă consolam cu speranța.* BLAGA, H. 232. *Luară paltoanele din cui cu o strîngere de inimă care nu scăpă nimănui.* BARBU, G. 262, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Învechit, rar) Accelerare (a pulsului). *Strîngeri și slăbiri și de puls și de răsuflare.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 300/11. ✦ P. anal. (Învechit) Concizie. *Aristotel este asemenea unul din treapta celor dintîi autori didactici vrednici de însemnat pentru a lor strîngere și prescurtare.* HELIADE, O. II, 22. *Strîngerea dă un mare preț și folos scrierii ce este hotărîtă a fi citită în odihnă.* CR (1834), 291[1]/28.

7. Fixare (mai bine) a două (sau mai multe) piese (filetate și) întrepătrunse, printr-o mișcare de învîrtire a unui șurub (și a unei piulițe) pînă la capătul filetului, pînă la refuz; înșurubare (foarte) tare; strîns[1] **(I 7)**. Cf. strînge **(I 7)**. *Grămădește unul peste altul... și exercitează asupră-le o strîngere propășitoare printr-un șurup.* BREZOIANU, A. 333/21. *Strîngerea se poate obține prin introducere forțată sau liberă a unei piese în cealaltă.* LTR[2], cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

E

II. (Predomină ideea de acumulare) **1.** Luare a unor obiecte, a unor ființe etc. răspîndite, risipite, împrăștiate etc. și punerea lor laolaltă, la un loc sau la locul lor, făcînd grămezi (v. îngrămădire, îngrămădit), mănunchiuri (v. înmănunchere, înmănuncheat) etc.; adunare, adunat, strîns[1] **(I 1)**, (rar) strînsoare **(I 1)**, strînsură **(II 1)**. V. comasare, culegere, cules. Cf. strînge **(II 1)**. Cf. VALIAN, V., POLIZU. *Strîngerea și stîrpirea oulor... este mizlocul cel mai sigur.* I. IONESCU, B. C. 371/22, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Împrejurările fură și mai departe prielnice strîngerii la un loc a pămîntului.* IORGA, C. I. II, 164, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. *Vistierul... îngrijea de strîngerea veniturilor țării și ținea evidența cheltuielilor.* STOICESCU, S. D. 218. *Cretanul adunase destul pămînt ca domnia să admită cererea sa de strîngere laolaltă a loturilor.* G. BARBU, A. V. 34, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Luare a unor obiecte sau a unor părți ori a unor fragmente ale acestora și așezarea lor în ceva sau într-un loc sigur, ferit sau special amenajat pentru menținerea lor în bună stare (și timp îndelungat), pentru a putea fi găsit ușor la nevoie etc.; păstrare **(1)**, păstrat[1], (rar) strîns[1] **(II 2)**. Cf. strînge **(II 2)**. *Strîngerea și păstrarea hainelor lor la un statornic loc, ca să le poată găsi și noaptea.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 46/11, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Adunare de pe masă și punere deoparte a mîncărurilor rămase, a resturilor, a vaselor, a tacîmurilor etc. folosite și murdare, pentru a elibera masa[1] **(I 1)** sau locul respectiv; p. ext. luare și punere la loc a unor obiecte împrăștiate, risipite etc. într-o încăpere, undeva etc., așezîndu-le în ordine; (popular și familiar) dereticare, strîns[1] **(II 2)**. Cf. strînge **(II 2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Aducere (succesivă) într-un singur loc a unor obiecte, elemente etc. situate separat în diferite locuri (luînd din mai multe părți și obținînd mari aglomerări cantitative); acumulare, acumulat, concentrare, concentrat, strîns[1] **(II 3)**, (învechit, rar) strînsoare **(II 1)**. Cf. strînge **(II 3)**. *Nu trebuie... să confunzi strîngerea de material cu știința însăși.* PUȘCARIU, L. R. I, 9. *Cum ritmul cheltuielii e imediat, el întrece cîteo-*

dată în viteză pe acela al strîngerii de energie. BALEA, S. T. I, 20, cf. DL, DM. *Din această epocă datează strîngerea materialului pentru lexiconul său.* IST. LIT. ROM. II, 68. *Pentru strîngerea dovezilor trebuie timp.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 372. *Întîmpină greutăți în strîngerea actelor trebuitoare.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *E în mine ca o strîngere de lumină.* CAMIL PETRESCU, U. N. 277.

4. (Regional; mai ales în Transilv.) Coagulare (a laptelui). Cf. strînge **(II 4)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

5. (De obicei cu determinări care arată felul) Luare a roadelor pămîntului, a recoltei etc. de pe cîmp, din grădini, din livezi etc.; adunare, adunat, culegere, cules, recoltare **(1)**, recoltat, recoltă **(2)**, strîns[1] **(II 5)**, (învechit) strînsură **(II 2)**, (învechit, rar) strînsoare **(II 2)**. V. suretiu. Cf. strînge **(II 5)**. *Cine să teame de groaza morții nu să zăhovească la strîngerea bucatelor.* VARLAAM — IOASAF, 17[r]/7, cf. LB. *Lăcuitorii obicinuiesc la întîia strîngere a bucatelor dă peste cîmp să osebească mai întîi sămînța* (a. 1832). DOC. EC. 498, cf. POLIZU, DDRF. *După strîngerea recoltei, gospodarul pune iar plugul, samănă și grapă.* SADOVEANU, O. XIX, 69. *Așa părea ninsoarea în ziua aceea un secериș, o strîngere a recoltei.* BOGZA, A. Î. 665, cf. DM. *Tragi de hățuri și, prrr! direcția tarlaua numărul patru, la strîngerea recoltei.* PREDA, M. S. 16, cf. DM. *Strîngerea și depozitarea recoltei c o problemă de mare însemnătate pentru fiecare unitate agricolă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 194, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Depozitare. Cf. strînge **(II 5)**. Cf. ALEXI, W. ✦ (Rar) Colecționare. Cf. strînge **(II 5)**. *Avea ca hobby strîngerea de ceasuri de buzunar.*

6. Punere deoparte (puțin cîte puțin, încetul cu încetul) de bunuri materiale, de bani etc. pentru (a consuma) mai tîrziu; acumulare, acumulat, ordonare, ordonat, agoniseală, agonisire, agonisit, economisire, economisit, strîns[1] **(II 6)**, (rar) strîngătură **(II)**, (popular) chiverniseală, chivernisire, chivernisit, (regional) prișpicală, sclipuială, sclipuire[1], (învechit, rar) strînsură **(II 3)**. Cf. strînge **(II 6)**. *Temistocle era setos la strîngere de avere.* ARISTIA, PLUT. CXXXIII/23, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL. *Strîngerea acestei sume s-a făcut cu privațiuni și vînzări de obiecte de preț.* PREDA, R. 32, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit și popular; cu determinări care arată felul) Percepere **(2)**. Cf. strînge **(II 6)**. *Nici lăcuitorilor să să facă năpăstuire la strîngerea dăjdiilor* (a. 1811). DOC. EC. 93. *Condică... pentru strîngerea vămii oilor... ce trec în Turchiia* (a. 1830). ib. 466. *Tot județul are un guvernator sau ocirmuitor pentru cele civile, strîngerea tributelor și altor publicări.* GENILIE, G. 192/19. *Vornicul temniților se va orîndui de către stăpînire și va fi însărcinat osebit de strîngerea birului.* REGUL. ORG. 279/2. *Vistierul... avea... în sama lui strîngerea și plata haraciului.* IORGA, C. I. II, 150, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM. *Slujitorii numiți călărași erau utilizați la trimiterea diferitelor porunci, la strîngerea dărilor.* STOICESCU, C. S. 114, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Punere la un loc de bani, de obiecte, de materiale etc. (luînd din mai multe părți), pentru un anumit scop; adunare, adunat, colectare, colectat, strîns[1] **(II 6)**. Cf. strînge **(II 6)**. *Dania se sfîrși prin strîngerea bacșișurilor, ce luă în două-trei rînduri de la toți.* PELIMON, I. 266/4. *Mai face parte dintr-un comitet la Constantinopol pentru strîngerea banilor necesari susținerii războiului.* BUL. COM. IST. III, 121. *Au pus la cale strîngeri de fonduri și mai ales un impunător festival.* SADOVEANU, O. XIX, 267, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

7. Ajungere, împreună cu alții (și în număr mare) într-un anumit loc (dinainte stabilit), la cineva sau în jurul cuiva (în vederea unui anumit scop), adunare, adunat, întrunire, întrunit, reunire, (regional) închelbare, închelbărare, întrolocare; p. ext. (rar) sosire **(1)**; strîns[1] **(II 7)**, (învechit) strînsoare **(II 4)**. Cf. strînge **(II 7)**. *El trebuie să oprească toată adunarea și strîngerea altora, carii acolo n-au nice o treabă.* CARTE TREB. I, 84/12. *Strîngere de noroduri neodîlniț strică socotealele unui gabinet* (a. 1704). FN 161. *Să să scrie către comisiile văpselilor a da cuviinciosul ajutor acelor ce* [să] *vor arăta cu strîngerea acestor fugari* (a. 1838). DOC. EC. 708. *Se vor întoarce toți în sala strîngerii unde prezidentul va ceti foaia candidaților.* REGUL. ORG. 13/8, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Vorbeai despre o strîngere laolaltă a tineretului craiovean în jurul unui crez nou.* în PLR II, 122, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit) Mobilizare **(1)**. Cf. strînge **(II 7)**. *Strîngerea miliției se lucrează prin scris obștesc.* REGULAMENT, 9/9. *Și-acum tu uiți că ne cunoști Și-alergi la strîngere de oști.* COȘBUC, P. II, 116. *Atuncea au fost la noi în țară... dese strîngeri de oști.* SADOVEANU, O. III, 219. ✦ (Învechit) Convocare. Cf. strînge **(II 7)**. *S-a propus să se aleagă... un comitet permanent care... să vestească strîngerea adunării generale naționale.* BARIȚIU, P. A. II, 124. *Slujbașii noi nu se vor putea pune fără strîngerea adunării.* IORGA, C. I. II, 215.

— Pl.: *strîngeri.* — Și: (învechit) **strîngere** s. f. LB.
— V. **strînge.**

STRÎNGUÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Transilv.; complementul indică obiecte, ființe etc. răspîndite, risipite, împrăștiate etc.) A strînge **(II 1)**. *Fi-i-ar de cap să-i fie, năzdrăvan cc e — se jeluiau băieții oameni strînguindu-și ușile și vrănițele de prin ogrezi.* MERA, L. B. 92, cf. TEAHA, C. N. 267. [Iarba] *Cine mi-o va strîngui Multă jale l-o găsi.* FOLC. TRANSILV. I, 22, cf. SFC IV, 119.

2. Refl. (Regional) A se strînge **(II 7)** (Petnic — Băile Herculane). Cf. ARH. OLT. III, 387. *S-au strînguit la givan.* ib.

— Prez. ind.: *strînguiesc.*
— **Strînge** + suf. *-ui.*

STRÎNGUITÓR, -OÁRE adj. (Învechit și regional; despre oameni) Care strînge **(II 6)**; p. ext. zgîrcit. V. strîngător **(II 4)**. *Ca om harnic și strînguitor, Ghiță era mereu așezat și dus pe gînduri.* SLAVICI, N. II, 62, cf. DDRF, PAMFILE, A. B. 260.

— Pl.: *strînguitori, -oare.*
— **Strîngui** + suf. *-tor.*

STRÎNGULAȚIÚNE s. f. v. **strangulație.**

STRÎNS[1] s. n. Faptul de a (se) strînge.

I. (Predomină ideea de apropiere în spațiu) **1.** Exercitare (cu ceva) a unei presiuni (puternice), din două sau din mai multe părți ori din toate părțile, asupra unui obiect sau asupra unei ființe, mai ales persoane, ori asupra unor părți ale corpului acestora, reducîndu-le volumul, modificîndu-le forma etc.; apăsare, apăsat, presare, presat[1], strîngere **(II 1)**, strînsoare **(I 1)**, strînsură **(I 1)**, (învechit) strînsătură **(I 1)**, (învechit, rar) strîngătură **(II 1)**. V. comprimare, comprimat. Cf. strînge **(I 1)**. *Doă roate cu dinți... apucă paiul puțin cîte puțin și fac a ieși prin strîns grăunțele afară din pleava lui.* BREZOIANU, A. 69/4, cf. RESMERIȚĂ, D., DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Apăsare continuă într-o parte, în mai multe părți sau în toate părțile, exercitată de un obiect de îmbrăcăminte sau de încălțăminte (prea) strîmt asupra corpului unei persoane sau asupra unei părți a acestuia, provocînd jenă sau durere fizică; p. ext. senzație neplăcută sau durere pe care o simte cineva pe corp sau pe o parte a acestuia cînd poartă îmbrăcăminte sau încălțăminte incomodă sau strîmtă; strîngere **(I 1)**. V. bătaie. Cf. strînge **(I 1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ▭ *Strînsul pantofilor îl enerva.* ✦ Fig. (Astăzi

rar) Constrîngere. Cf. s t r î n g e **(II 1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Prindere (foarte) tare cu degetele mîinii (sau ale mîinilor) foarte apropiate între ele a unui obiect sau a unei părți a acestuia ori a unei ființe, mai ales persoane, sau a unei părți a corpului acesteia, ținînd (cît mai) aproape de sine și nelăsînd un timp (să se îndepărteze, să scape etc.) din mînă; încleștare, încleștat, strîngere **(I 2)**, strînsoare **(I 2)**, (rar) strînsătură **(I 2)**, strînsură **(I 2)**. Cf. s t r î n g e **(I 2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ *Strîns de mînă* (sau *strînsul mîinii*) = (întindere a mîinii drepte și prindere cu ea a mîinii drepte a cuiva ca) gest de salut (la întîlnire sau la despărțire), de afecțiune, de prietenie, de recunoștință pentru a felicita sau pentru a-și exprima compasiunea etc.; strîngere de mînă (v. s t r î n g e r e **I 2**), (învechit) strînsoare de mînă (v. s t r î n s o a r e **I 2**), (învechit, rar) strînsură de mînă (v. s t r î n s u r ă **I 2**). Cf. s t r î n g e **(I 2)**. *Un gest, un semn, un strîns de mînă, o să-l simt.* NEGRUZZI, S. III, 431. *Dragostea din ce-i făcută?... din strînsul mîinilor.* HODOȘ, P. P. 33. ▭ *Strînsul mîinilor la sindrofii nu-i făcea nici o plăcere.* ✦ (De obicei cu determinările „în brațe", „la piept") (Cuprindere cu putere cu mîinile, cu brațele a trupului cuiva pentru a duce și a ține foarte aproape de sine, ca) gest de prietenie, de mare afecțiune etc.; îmbrățișare, îmbrățișat, înlănțuire, înlănțuit, strîngere **(I 2)**, strînsoare **(I 2)**, (rar) strînsătură **(I 2)**, strînsură **(I 2)**. Cf. s t r î n g e **(I 2)**. Cf. DL, DM. *Cînd îi-o fi mijlocul de strîns dornic Am să trimit în peșit vornic.* VULPESCU, P. 132, cf. M. D. ENC., DEX. *Dacă-i vrun drăguț al ei... răpede-i mai dă și-un strîns în brațe.* ȘEZ. III, 179. ▭ *Suportă cu stoicism strînsul la piept al prietenului.*

3. Tragere (foarte) tare de capetele unei sfori, ale unei curele etc. înfășurate în jurul cuiva sau a ceva, pentru a înnoda, a lega, a fixa, a închide etc. (mai) bine; strîngere **(I 3)**, (învechit, rar) strînsătură **(I 3)**. V. f i x a r e, f i x a t, î n c h i d e r e, î n c h i s, î n n o d a r e, î n n o d a t, l e g a r e, l e g a t. Cf. s t r î n g e **(I 3)**. *Strînsul funiei.* CADE, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Familiar) *Strîns al curelei* = **a)** faptul de a răbda (de foame); (familiar) strîngere a curelei, v. s t r î n g e r e **(I 3 a)**. *Strînsul curelei l-a dus la o anemie periculoasă;* **b)** limitare la un trai mai modest (pentru a face economii); strîngere a curelei, v. s t r î n g e r e **(I 3 b)**. *Strînsul curelei este singura soluție pentru a aduna banii de care are nevoie.* ✦ (Rar) Strîngere **(I 3)**. Cf. s t r î n g e **(I 3)**. Cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ F i g. (Rar) Strîngere **(I 3)**. Cf. s t r î n g e **(I 3)**. Cf. DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Rar) Strîngere **(I 4)**. Cf. s t r î n g e **(I 4)**. Cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Încleștare puternică a dinților, a fălcilor, a pumnilor etc. ca) gest de stăpînire (cu greu) a iritării, a supărării, a furiei etc.; strîngere **(I 4)**. Cf. s t r î n g e **(I 4)**. *De cîte vremuri îi-l tot îi închis. Nu știu ce ai, viață, vis, Bine, rău În strînsul pumnului tău.* ARGHEZI, VERS. 196, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Apropiere a umerilor printr-o mișcare orientată în sus; (rar) strîngere **(I 4)**. Cf. s t r î n g e **(I 4)**. *Avea un tic care nu ne plăcea: strînsul umerilor.* ✧ (Rar) *Strîns din umeri* = strîngere din umeri, v. s t r î n g e r e **(I 4)**. Cf. s t r î n g e **(I 4)**. *La imputările ei răspundea cu un strîns din umeri.*

5. (Rar) Strîngere **(I 5)**. Cf. s t r î n g e **(I 5)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. a n a l. (Rar) Strîngere **(I 5)**. Cf. s t r î n g e **(I 5)**. Cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Întrare la apă (a materialelor textile sau a obiectelor din fibre naturale mulate sau spălate în apă). Cf. s t r î n g e **(I 5)**. Cf. DM, M. D. ENC., DEX.

6. (Rar) Strîngere **(I 6)**. Cf. s t r î n g e **(I 6)**. Cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Contractare. Cf. s t r î n g e **(I 6)**. Cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. e x t. (În credințele populare) Boală a copiilor mici caracterizată prin colici la stomac, care îi fac să se ghemuiască, să se zvîrcolească, să plîngă, să țipe etc. și care ar fi provocată de duhuri rele, de ființe imaginare etc.; p. e x t., s p e c. (popular) apucat, epilepsie, strînsură **(I 3)**, (regional) strînsătură **(I 4)**. V. s t r î n s o a r e **(I 3)**. Cf. DDRF. *Copiii mici de multe ori se îmbolnăvesc,... țipă de durere, se zvîrcolesc și parcă-s țepeni; babele zic că au strîns sau apucat.* N. LEON, MED. 148. *De strîns suferă mai mult copiii mici.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 172. *Babele frează copilul bolnav de strîns cu untdelemn peste tot corpul.* BIANU, D. S. 726, cf. TDRG. *Capul de cine se păstrează spre a se arde și a se face de strîns sau de boală.* GOROVEI, CR. 50, cf. CADE. *Mama pădurii! Am trimes un semn la tine De la copilul meu, Să-ți dau strîns Cu plîns.* MARIAN, NA. 369. *Soarele după deal, strînsul și plînsul... în baliga asta de cal.* ȘEZ. I, 121. *De strîns se îmbolnăvesc mai ales copiii, cînd se sperie... noaptea în vis.* ÎB. XIV, 117. *Strînsul cu apucatul a umflat Și de mîna dreaptă m-a luat.* TOCILESCU, ap. CADE. 69. *Cînd pe copilul mic îl prea ține, i se umflă pieptul și-l doare tot trupul, se îmbolnăvește de strîns.* PAMFILE, B. 63. *Tatăl să nu ție copilul în brațe cu mîinile încleștate, că se îmbolnăvește de strîns.* id., ap. CADE. *Na-ți strînsul, plînsul... și (culare) să rămîie curat.* CANDREA, F. 393. *Strîns mare, strîns mic, Vrăbiile au zburat, Strînsul de la (X) l-au luat Peste mare l-au aruncat.* FOLC. MOLD. I, 410. ✧ (Învechit, rar) *Strînsul stomacului* = gastrită. *Totale și cumplite neputințe a stomahului sînt următoarele: gastritul (strînsul stomahului),... enderitul (strînsul mațelor).* CORNEA, E. I, 3/22. *Strînsul mațelor* = enterită. Cf. id. ÎB. ✦ P. e x t. (În credințele populare) Duh rău care ar provoca boala descrisă mai sus. *La mijlocul drumului mi l-o întîlnit strînsu cu strînsoaica.* ȘEZ. V, 146. ✦ (Regional) Tetanos. *Tetan..., boală cumplită, aproape întotdeauna mortală și pe care țăranii o numesc strîns sau fălcariță.* BIANU, D. S. 725, cf. TDRG, SCRIBAN, D. ✦ S. m. (Regional; la pl.) Limbrici. Cf. CANDREA, F. 221.

7. Fixare (mai bine) a două (sau mai multe) piese (filetate și) întrepătrunse, printr-o mișcare de învîrtire a unui șurub (și a unei piulițe) pînă la capătul filetului, pînă la refuz; înșurubare (foarte tare); strîngere **(I 7)**. Cf. s t r î n g e **(I 7)**. *Tobei... se opintește la strînsul șuruburilor de mii de ori pe zi.* STANCU, D. 274, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

II. (Predomină ideea de acumulare) **1.** Luare a unor obiecte, a unor ființe etc. răspîndite, risipite, împrăștiate etc. și punerea lor laolaltă, la un loc sau la locul lor, făcînd grămezi (v. î n g r ă m ă d i r e, î n g r ă m ă d i t), mănunchiuri (v. î n m ă n u n c h e r e, î n m ă n u n c h e a t) etc.; adunare, adunat, strîngere **(II 1)**, (rar) strînsoare **(II 1)**, strînsură **(II 1)**. V. c u l e g e r e, c u l e s. Cf. s t r î n g e **(II 1)**. *Pentru strînsul fînului și clădițul în copiți pe locul unde se coseste, se va-socoti un pogon lucru de o zi.* REG. ORG. 60/30. *Larga priveliște a celei mai frumoase dintre muncile cîmpului — strînsul, căratul și clădițul fînului.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 435, cf. DDRF. *Nu ieșiră odată... la strînsul fînului, pe plaiurile luminoase unde era moșia lor.* AGÎRBICEANU, A. 235, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM. *Maică-sa o chemase să-i ajute la strînsul rufelor.* BARBU, G. 300, cf. M. D. ENC., DEX. *Au mers după aceea la strîns lemne prin pădure.* SBIERA, P. 11.

2. (Rar) Strîngere **(II 7)**. Cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Regional; cu determinarea „la par") Îngrămădire a grîului împrăștiat pe aria de treierat cu caii în mijlocul acesteia (în jurul stîlpului de care sînt legați, cu o funie, caii care treieră). Cf. s t r î n g e **(II 2)**. *Strînsul la par se face cu grebla, lopata și mătura.*

PAMELE, A. R. 212. ✦ Adunare, de pe masă, după ce s-a terminat de mîncat, și punere deoparte a mîncărurilor rămase, a resturilor, a vaselor, a tacîmurilor etc. folosite și murdare, pentru a elibera masa[1] **(I 1)** sau locul respectiv; p. ext. luare și punere la loc a unor obiecte împrăștiate, risipite etc. într-o încăpere, undeva etc., așezîndu-le în ordine; p. ext. (popular și familiar) dereticare; strîngere **(I 2)**. Cf. strînge. **(II 2)**. *O mustră sever... ajutînd pe Catinca la strînsul tacîmurilor.* C. PETRESCU, C. V. 94. *Trebuie să ajute femeile la strînsul mesei.* PREDA, I. 83, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

3. Aducere (succesivă) într-un singur loc a unor obiecte, elemente etc. situate separat în diferite locuri (luînd din mai multe părți și obținînd mari aglomerări cantitative); acumulare, acumulat, adunare, adunat, concentrare, concentrat, strîngere **(II 3)**, învechit, rar) strînsoare **(II 1)**. Cf. strînge **(II 3)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Învechit, rar) *Strînsul apelor* = mare[2] **(1)**. *Și chemă Dumnezeu uscatul pămînt și strînsul apelor cheamă mare.* PO 13/5, cf. HEM 399, DDRF.

4. (Regional; mai ales în Transilv.) Coagulare (a laptelui). Cf. strînge **(II 4)**. *Vinerea să-ți fierbi oalele, pentru strînsul laptelui închegat.* GOROVEI, CR. 160, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

5. (De obicei cu determinări care arată felul) Luare a roadelor pămîntului, a recoltei etc. de pe cîmp, din grădini, din livezi etc.; adunare, adunat, culegere, cules, recoltare **(1)**, recoltat, recoltă **(2)**, strîngere **(II 5)**, (învechit) strînsură **(II 2)**, (învechit, rar) strînsoare **(II 2)**. V. suretiu. Cf. strînge **(II 5)**. *Povățuire asupra muncii pămîntului pentru susan și semănatul semințîi lui și strînsul acestii rodiri* (a. 1832). DOC. EC. 504. *Să facă pornire la transportul sării îndată după strînsul roadelor cîmpului* (a. 1836). DOC. EC. 636. *Nădejdea de a-și vedea cultivatorul ostenelele încununate cu bine-l îndeamnă a se îngriji nu numai de strîns, dar și de făcutul prașilei.* I. IONESCU, B. C. 191/12, cf. DAMÉ, T. 59, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Sămănatul și strînsul cîmpului.* C. PETRESCU, R. DR. 97. *După strînsul recoltelor de porumb de pe cîmpuri..., începe vremea iepurilor.* SADOVEANU, O. XX, 81. *Dăm zor să isprăvim cît mai repede cu strînsul.* CONTEMP. 1955, nr. 459, 3/6, cf. DL, DM. *Se lucrează din plin la strînsul porumbului.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178, cf. M. D. ENC., DEX. *La culesul viei îi zic aici strîns.* H. II 309. *Secerișul... este cea dintîi muncă la cîmp, cu care începem strînsul pînei albe (a bucatelor).* I. CR. III, 225. *Azi noapte, pe lună, am fost la strînsul orzului.* Com. din CERNAVODĂ. ✦ Perioadă de timp sau momentul în care se strînge **(II 5)** recolta. *Ardeau căpițele de fîn, clăile și șirele de grîu, că era tocmai în strînsul bucatelor.* GHICA, ap. CADE. *Era în luna lui august, pe la strînsul pînei, cînd tata primi scrisoarea.* GANE, N. I, 159, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Colecționare. Cf. strînge **(II 5)**. *Se delecta cu strînsul cărților rare.*

6. Punere deoparte (puțin cîte puțin, încetul cu încetul) de bunuri materiale, de bani etc. pentru (a consuma) mai tîrziu; acumulare, acumulat, adunare, adunat, agoniseală, agonisire, agonisit, economisire, economisit, strîngere **(II 6)**, (rar) strîngătură **(II)**, (popular) chiverniseală, chivernisire, chivernisit, (regional) prișlipeală, sclipuială, sclipuire[1], zorobire, (învechit, rar) strînsură **(II 3)**. Cf. strînge **(II 6)**. *Nici era volnică de a-ș fac[e] de mîncar[e] din strînsul lor, ci trăia cu cerșitul* (a. 1816). IORGA, S. D. VII, 16, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit; cu determinări care arată felul) Percepere **(2)**. *Pe vremea strînsului acestor felurimi de zaherele fiind fost ploi, l-au adunat mai tot jilav* (a. 1819). DOC. EC. 193. ✦ Punere la un loc de bani, de obiecte, de materiale etc. (luînd din mai multe părți,) pentru un anumit scop; adunare, adunat, colectare, colectat, strîngere **(II 6)**. Cf. strînge **(II 6)**. *Cică umblă după strîns pielicele.* CREANGĂ, P. 148, cf. DDRF, DM, M. D. ENC., DEX.

7. Ajungere împreună cu alții (și în număr mare) într-un anumit loc (dinainte stabilit) la cineva sau în jurul cuiva (în vederea unui anumit scop), adunare, adunat, întrunire, întrunit, reunire, (regional) închelbare, închelbărare, introlocare, soborîre; p. ext. (rar) sosire **(1)**; strîngere **(II 7)**. Cf. strînge **(II 7)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DM, M. D. ENC., DEX.

— Și: (învechit, rar) **strîns** s. n.

— V. **strînge.**

STRÎNS[2], -Ă adj., s. f. **I.** Adj. (Predomină ideea de apropiere în spațiu) **1.** (Despre obiecte sau despre ființe, mai ales despre oameni ori despre părți ale corpului lor) Asupra căruia este exercitată (cu ceva) o presiune (puternică) din două sau din mai multe părți ori din toate părțile, reducîndu-i volumul, modificîndu-i forma etc.; apăsat, presat. V. comprimat. Cf. strînge **(I 1)**. Cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 196, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre obiecte de îmbrăcăminte sau de încălțăminte) Care apasă, continuu și într-o parte, în mai multe părți sau în toate părțile, corpul ori părți ale acestuia (provocînd jenă sau durere); p. ext. (rar) strîmt **(1)**. V. bătut. Cf. strînge **(I 1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU. *Locotenentul, în ulancă strînsă pe corp..., venea.* REBREANU, P. S. 15, cf. CADE. [Femeile] *poartă cămăși largi, strînse la mîneci.* SADOVEANU, O. XIX, 406. *Pantalonii erau fumurii, strînși jos pe iminei.* CAMIL PETRESCU, O. II, 87. *Purta haină cenușie, strînsă la mijloc.* C. PETRESCU, Î. I, 13, cf. DL. *Își luase o rochie nouă, încă neîmbrăcată, alb-liliachie, strînsă pe pieptu-i tineresc.* MIHALE, O. 521, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. (Astăzi rar; despre dispoziții, ordine etc. sau despre aprecieri, păreri, metode etc.) Sever[2] **(1)**. *Au trimis pe doi boieri cu strînsă poruncă ca să grăbească să ajungă pe cei patru.* ȘINCAI, HR. III, 149/6. *Dieta să nu fie prea delicată, meșteșugită și strînsă.* VASICI, M. II, 113/8. *Am supus unei critice strînse știrile antice despre poligamia getică.* PÂRVAN, G. 659. *Efectul dramatic e obținut prin exactitudinea cea mai strînsă.* LOVINESCU, C. VIII, 79. *Nu e mai simplu... să-l supunem unei cercetări strînse?* SADOVEANU, O. XVIII, 612, cf. DL, DM. *O strînsă rețea de norme și orientări educative... accentuează această trăsătură fundamentală.* CONTEMP. 1969, nr. 1197, 9/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Să privim... numai ceea ce ar purta strîns caracterii folosului.* BREZOIANU, A. 384/13. *Orice manifestare de dorințe sau voință în vreo adunare era strîns oprită și supravegheată.* BARIȚIU, P. A. III, 70. *Această idee creștină nu era strîns mărginită la ortodoxie.* IORGA, C. I. II, 56. *Pepelea i-au împlinit strîns porunca.* SRIERA, P. 13.

2. (Despre obiecte sau despre părți ale acestora ori despre ființe, mai ales despre oameni sau despre părți ale corpului lor) Care este prins (foarte) puternic cu degetele mîinii sau ale mîinilor (foarte) apropiate între ele și care este ținut (cît mai) aproape de sine, nelăsînd, un timp, (să se îndepărteze, să scape etc.) din mînă; încleștat. Cf. strînge **(I 2)**. *Ținea mînele tinerei... strînse între ale sale cu o familiaritate neiertată.* NEGRUZZI, S. I, 37. *Oglinda mea... eu o țineam strînsă la piept.* ANGHEL, PR. 8, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Se repede la mîna isnafului, pe care o apucă strîns.* CARAGIALE, O. III, 144, cf. CADE. *Ne luam de mînă strîns și încercam să surîdem.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 130. *Vărsa de băut dintr-o imensă damigeană pe care-o ținea strîns, la subsuoară.* T. POPOVICI, SE. 95. *Lăptarul o ținea strîns de încheietură.* BARBU, G. 105. *Baba, ciuma cea păgînă Mi-o apucă strîns de mînă.* ALECSANDRI, P. P. 35. ✦ (Despre oameni sau despre corpul lor; de obicei urmat de determinările „în brațe", „la piept") Care este cuprins (cu putere) cu mîna, cu brațele pentru a aduce și a ține (foarte) aproape (la

piept), în semn de prietenie, de mare afecțiune etc.; îmbrățișat, înlănțuit. Cf. strînge **(I 2)**. *Îi găsi pe amîndoi adormiți și strînși în brațe.* GORJAN, H. I, 3/25, cf. DL. *Doi junei tineri... îmi dorm strîns și cuprins.* MAT. FOLK. 1 461. ✧ (Adverbial) *Mentor ținea strîns pe Telemah în brațele sale.* PLEȘOIANU, T. II, 164/10. *Tatăl și muma lui îi îmbrățișe strîns.* ISPIRESCU, L. 61. *Ei stau un moment strîns îmbrățișați.* DAVILA, V. V. 86. *Flăcăii își încolăcesc brațele mereu mai strîns pe după mijlocul fetelor.* REBREANU, I. 12. *Se prinse strîns cu mînuțile de gîtul ei.* MIRONESCU, S. 15. *Beizade cuprinse de după umeri pe prietenul său și-l îmbrățișă strîns.* SADOVEANU, O. X. 313.

3. (Despre sfori, curele, lanțuri etc. sau despre comprese, pansamente etc. ori despre părul lung) Legat sau înfășurat (foarte) tare în jurul a ceva sau a cuiva, ca să nu se (mai) desfacă (ușor). Cf. strînge **(I 3)**. *Compresiile sînt de două soiuri: strînse și slabe.* FĂTU, D. 28, cf. POLIZU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Un șoim... Își ciugulea din cînd în cînd cu clonțul Lănțușul strîns, ce-i sugruma piciorul.* VOICULESCU, POEZII, I, 81. *Își pieptănase părul într-un fel de coc strîns.* T. POPOVICI, S. 218. *Se mai încerca oprirea hemoragiei printr-un pansament strîns.* G. BARBU, A. V. 40. ✧ (Adverbial) *Și-l legară bine strîns.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 258/28. *Încălțămintele lor fiind împletite cu curele roșii, era strîns legate preste picior* (a. 1773). GCR II, 90/5. *I-au pus coadă legînd-o atîta de strîns, încît părea că ar fi pironită.* DRĂGHICI, R. 53/24. [Peste rană] *legăm strîns cu o basma.* PĂNESCU, M. 25/20. *Îmi luară armele și mă legară strîns.* BOLINTINEANU, O. 301. *Dănilă leagă strîns c-un ștergariu gros de cîlți ochii și urechile dracului.* CREANGĂ, P. 55. *Ața aceasta să i-o legi cît se poate de strîns.* ISPIRESCU, L. 54. *Oamenii... se mișcau cu toții, ca și cînd ar fi strîns legați unii de alții.* AGÎRBICEANU, A. 108. *Își înnodă mai strîns cingătoarea peste mijlocul hainei albe.* C. PETRESCU, Î. I, 106. *Îmi legam brăcinarul, strîns peste pantalonii largi.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 20. *Cînd rana e mică... o spălăm cu apă rece... apoi o acoperim cu pînză curată și o legăm strîns.* VOICULESCU, L. 47 *Mătușa șade pe-o canapea... Încinsă strîns la mijloc c-o pafta.* CĂLINESCU, O. II, 57. *Mi-am legat strîns nodul la cravată.* PREDA, R. 38. *Picioarele erau strîns legate unul de celălalt.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 44. ✦ (Rar; despre persoane) Încins peste mijloc. Cf. strînge **(I 3)**. *Crăiasa... vede-n lac Că strînsă-i stă mai bine.* COȘBUC, P. I, 69. ✦ (Despre modul de legare, de înfășurare etc.) Care este făcut, lipit (foarte) mult de obiectul pe care îl leagă, exercitînd asupra acestuia o presiune (foarte) mare din toate părțile. Cf. strînge **(I 3)**. *Să fie și înfășarea ușoară, nici slabă, dar nici strînsă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 71/17. *Publicul... se încearcă se scape din strînsele legături a lanțurilor neștiinții.* GENILIE, G. 216/24. ⇨ *Dezlegă greu nodul strîns.* ✦ (Despre frîu) Ținut întins, încordat pentru a stăpîni, a conduce calul. Cf. strînge **(I 3)**. Cf. DEX. ✧ (Adverbial) *Cît de strîns i s-a lipit De caldul trup mătasa!* COȘBUC, B. 41. *Cei doi bărbați poartă... o tunică strîns lipită pe trup.* PĂRVAN, G. 533. *Toți caii sforăiră ca-n frîuri care mînă Prea strîns.* CĂLINESCU, O. II, 24. *Își petrecu apoi capotul mai strîns pînă sub bărbie.* PREDA, R. 458. (Fig.) *Puterea împărătească a ținut... strîns frînele în această jumătate răsăriteană a lumii civilizate.* IORGA, C. I. III, 7. ✦ Fig. (Despre legături de alianță, de prietenie, de dragoste etc. dintre oameni sau dintre grupări, colectivități etc. umane) Care devine (mai) apropiat, (mai) puternic, (mai) durabil; cimentat, consolidat, întărit. V. apropiat, intim, puternic **(III 1 e)**, trainic[2] **(2)**. Cf. strînge **(I 3)**. *Totdauna îmi aduc aminte de strînsul prietești care ne unea la București.* CR (1829), 251/1. *Între doi o legătură se face cu totul strînsă.* CONACHI, P. 294. *Din cauza strînselor relațiuni ce aveau cu fanarioții..., contractaseră încă de pe atunci o mulțime de vicioșuri.* FILIMON, O. I, 177. *Viața de familie, foarte strînsă, foarte unită și iubitoare.* IORGA, C. I. I, 176. *Legăturile dintre noi și cetitori vor fi mai strînse și mai continue.* în PLR II, 123. *De atunci se legase între noi o prietenie... în urmă și o legătură mai strînsă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 31. *Sciții... au dat aici peste o populație în strînse legături cu Europa Centrală.* PÂRVAN, G. 11. *Aci toți sîntem o mare, dar strînsă familie.* C. PETRESCU, O. P. I, 11. *Plăcerile lor reale și adevărate înfloresc în viața strînsă de familie.* SADOVEANU, O. IX, 335. *Popoarele... au stat într-un strîns... contact intelectual.* VIANU, L. U. 7, cf. DL. *Mai demult, doctorul Munteanu fusese cu el în relații mai strînse.* PREDA, R. 295, cf. DM. *Prin natura muncii mele... am strînse legături cu specialiștii.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Glumeț) *Doi cîni mari de stînă, din copilărie, Trăiau într-o foarte strînsă amiciție.* SION, F. 29. ✦ P. anal. (Despre raporturi între organele unui organism, între elementele unui tot, între obiecte aparent disparate sau între fenomene naturale, sociale, economice etc. între concepte, noțiuni etc. ori între activități, mentalități etc.) Care este (și se manifestă) direct și puternic, relevînd trăsături intrinsece și exprimînd intercondiționări permanente etc. *Se înțelege în ce strînsă relație se află plăminul cu ficatul.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 372/28. *Cu geografia politică stă în legătură strînsă statistica.* RUS, I. I, 3/14. [Lutul] *este o combinație strînsă din pămînt cremănos (silice) și cu aluminiu.* BREZOIANU, A. 18/16. *De aici urmează necesitatea unei legături mai strînse între celulele ce constituiesc un individ organic.* CONTA, O. F. 327. *O atingere mai strînsă cu acești munți nu aveau.* XENOPOL, I. R. I, 27. *În cea mai strînsă legătură cu banii sînt pecețile.* IORGA, C. I. III, 16. *Dacia... a rămas în strînse legături cu imperiul.* PÂRVAN, G. 255. *Am aceasă un sertar cu scrisori de familie în strînsă legătură cu evenimentele.* C. PETRESCU, C. V. 71. *Între ele și înțelesul cuvintelor în care apar se stabilește... o legătură strînsă.* IORDAN, STIL. 16. *Există o strînsă corelație între felul culturii și modul de a concepe și trata spațiul.* RALEA, S. T. I, 212. *Aceste realizări se datoresc conlucrării din ce în ce mai strînse dintre mînă și creier.* AGROTEHNICA, I, 14. *Poetul s-a menținut... în strîns contact cu graiul poporului.* IST. LIT. ROM. II, 83. *Legătura dintre propoziții devine tot mai puțin strînsă.* L. ROM. 1967, 398. ✧ (Adverbial) *Dualitatea acestor împotrivi principii... în făptura omului este strîns împreunată.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXIII/29. *Ambe aceste organe... ar fi foarte strîns legate împreună.* VASICI, M. II, 12/19. *Plantele și animalele... nu sînt așa strîns legate de ființa de care fac parte.* CONTA, O. F. 203. *Era cu putință să aibă de vorbit cu Pantazi cu care pe zi ce trecea se lega mai strîns.* M. I. CARAGIALE, C. 113. *Am fost în această perioadă strîns amestecat în viața recruților săteni.* SADOVEANU, O. XX, 446. *Acea vigoare a conștiinței artistice... îl unește așa de strîns cu Maiorescu.* VIANU, A. P. 49. *Lucrurile acestea se leagu strîns între ele.* PREDA, I. 81. *Dezvoltarea pisciculturii este strîns legată de problema irigațiilor.* AP 56. *Strîns și armonios îmbinate, aceste două componente... vor contribui la perfecționarea procesului.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 220. ✦ (Rar; despre încăperi, recipiente etc. sau despre volumul acestora) Mic **(I 3)**. *Creșterea rădăcinilor lor nu izbutește în strînsul coprins al oalelor.* BREZOIANU, A. 437/4. *Un naos ceva mai strîns.* IORGA, C. I. II, 12. ✧ (Prin analogie) *În cercuri strînse, îl urmărește mereu.* GÎRLEANU, L. 58. *Secerile și-au deschis tot mai mult curbura prea strînsă.* PÂRVAN, G. 686. ✦ (Învechit, rar) Mic **(I 1)**. *Ar fi putut cineva să o zărească printr-o ferestruie foarte strînsă.* HELIADE, L. B. I, 249/24. ✦ (Învechit, rar) Subțire **(I 2)**. [Călul spaniol] *are... piciorul strîns și copita naltă.* BREZOIANU, A. 532/2. ✦ (Învechit; despre sensul cuvîntului; în opoziție cu larg) Restrîns. *Mai multe rîuri fac apa în înțălesul lor strîns.* RUS, I. I, 45/30. *Deși ideea de fermă coprinde deodată ideea unei întinderi oarecare de țărîm... noi o luăm aici în înțelesul său cel mai strîns.* BREZOIANU, A. 449/15. *În înțelesul cel mai strîns..., societatea se cheamă o asociațiune de oameni.* CONTA, O. F. 332. ✦ Fig. (Despre stil, despre texte, despre formulări scrise

sau orale ori despre părți ale lor) Care cuprinde un număr redus de cuvinte; care este exprimat în cuvinte puține; concentrat, concis, laconic, lapidar, scurt **(I 4)**, succint, sumar, telegrafic **(2)**. *În condica din București este trecută o sfătuire a lui Dositei... cuprinsă în 21 punturi, un feli de instrucție strînsă, după care avea să-și poarte acesta dregătoria.* FM (1845), 360/16. *Testul gramaticei este și prea strîns și prea abstract.* BREZOIANU, I. 193/7. *Nicu Bălcescu scria lesne, stilul său era limpede, strîns, nervos și elegant.* GHICA, S. 682, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Ne-a plăcut dialogul strîns între floare și înțuneric.* CINEMA, 1968, nr. 7, 15. ◇ (Adverbial) *În partea întîi a acestui tractat am stabilit principii comuni... în capetele următoare ne închidem strîns și fără repetiție în aplicațiile la păduri.* BREZOIANU, A. 360/24. ✦ Fig. (Despre modul de a gîndi; despre raționamente, argumente etc.) Bine închegat și precis. *Chestiunile metafizice sînt... obscure prin dialectica strînsă ce le însoțește.* ARISTIA, PLUT. LXXXVIII/29. *Toată ideea aceasta are trebuință de o meditare mai strînsă.* MAIORESCU, CR. I, 250. *Am putut admira... acea logică strînsă care nu lasă nimic la întîmplare.* TITULESCU, D. 232. *Discursurile sale se disting prin claritate, logică strînsă, dicțiune plăcută.* În PLR I, 396. *Încearcă să aducă pe copil la adevăr printr-o serie de întrebări și de argumentări strînse.* SADOVEANU, O. XIX, 179. *Se forța să argumenteze strîns și logic întreg procesul.* BART, S. M. 77, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *În „Azilul de noapte" nu e nici o acțiune nici strînsă, nici slobodă.* LOVINESCU, C. VIII, 133.

4. (Despre pleoapele, despre ochii, despre buzele etc. oamenilor) Care este închis (foarte) tare, avînd lipite între ele părțile mobile. Cf. strînge **(I 4)**. *Închise ochii, dar două lacrimi mari se iviră pe pleoapele strînse.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 52. *Irimie lucra de zor..., fredonînd, cu buzele strînse, o doină.* AGÎRBICEANU, S. 8, cf. CADE. *Sta nemișcată, cu pleoapele strînse.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 130. *Un pedagog mizantrop... și cu buzele strînse... îl va lua și de-o ureche.* ARGHEZI, S. VII, 31, cf. DL, DM. *O gură strînsă, cu buze subțiri.* VÎN. PESC. mai 1964, 2, cf. M. D. ENC., DEX. *Să vă țineți gura strînsă Și să tăceți ca pămîntul.* TEODORESCU, P. P. 169. ◇ (Adverbial) *Ședea-ndărătnică într-un colț, cu buzele strîns lipite.* EMINESCU, P. L. 67. ✦ (Despre fruntea, despre buzele etc. oamenilor) Care este încrețit puternic (în semn de nedumerire, de nemulțumire etc.). Cf. strînge **(I 4)**. *Bine, du-te, încheie domnița dîrz, cu buzele strînse.* SADOVEANU, O. XII, 409, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ▭ *Văzîndu-i fruntea strînsă, a înțeles că e supărată.* ◇ (Adverbial) *Această stare sufletească face ca buzele să stea strîns lipite.* IORDAN, STIL. 52. ✦ (Despre dinții, despre fălcile, despre pumnii etc. oamenilor) Care este încleștat (foarte) puternic (pentru a-și stăpîni iritarea, supărarea, furia etc.). Cf. strînge **(I 4)**. *A rămas cu pumnii strînși, fără de glas, Ca un pierdut.* COȘBUC, P. I, 146. *Ridică mîna cu pumnul strîns.* H. LOVINESCU, T. 282, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. **(A fi) cu mîna strînsă** sau **strîns la mînă** (ori **la chimir**) sau **mînă strînsă** = (a fi) socotit la bani, econom; p. ext. (a fi) zgîrcit. *Îmbogățiții aceștia au trebuit să fie „oameni cu socoteală" și muncitori și strînși la mînă.* SĂM. I, 161, cf. ZANNE, P. II, 260, IORDAN, STIL. 371. *Strîns la mînă, a adunat în scurt timp avere.* STANCU, D. 242. *Antreprenorii erau cu mîna strînsă.* PAS, Z. I, 132. *Veghează negustori pîntecoși, slobozi la gură și strînși la chimir.* TUDORAN, P. 95, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Se ridicase în genunchi și încrucișase brațele, strîns.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 81. *Nu își mai simțea pumnii, atît îi ținea de strîns.* TUDORAN, P. 139.

5. (Despre țesături, hîrtie, haine etc.) Adunat laolaltă, cu marginile puse una peste cealaltă (v. îndoit, împăturit, păturit) sau într-o anumită ordine (v. pliat); într-un anumit fel (v. înfășurat) etc.; (regional) chitit. Cf. strînge **(I 5)**. *O bască în depărtare cu vîntrele strînse, purtată de valurile lacului.* ASACHI, P. R. 17/22. *Venea duiumul oastei... cu steagurile strînse.* NEGRUZZI, S. I, 167, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar; despre perdele, cortine etc.) Ridicat[2] **(I 2)**. Cf. strînge **(I 5)**. *Îl lega cu tulpan la cap și-l culca în ictac cu perdelele strînse.* BASSARABESCU, V. 8. ✦ P. anal. (Despre părți mobile ale corpului ființelor) Adus (cît mai) aproape de corp (avînd reduse, aparent, dimensiunile, de obicei lungimea); apropiat. Cf. strînge **(I 5)**. Cf. CADE. *Acum își trăgea repede fusta peste pulpele strînse, cu un gest vinovat.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 23, cf. DL. *Picase pe țărm cu aripile strînse.* PREDA, I. 283, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

6. (Despre ființe) Care are corpul încovoiat, îndoit etc. de frică, de frig etc., cu extremitățile apropiate unele de altele și (aparent) mai mic; adunat, chircit, ghemuit, zgîrcit, (popular) ciuciulit, stîrcit, zgulit, (regional) tîmbușit. Cf. strînge **(I 6)**. *Fata doarme pe brînci ori strînsă făcută ghem.* ISPIRESCU, L. 394, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Adverbial) Lipit (ghemuindu-se de cineva (sau de ceva), căutînd protecție, alinare, confort etc.; ghemuit lîngă cineva (sau lîngă ceva); înghesuit. Cf. strînge **(I 6)**. *Privi la ei și-și duse pumnii strîns pe tîmple.* COȘBUC, P. I, 102. *Duducea Florica, lipită strîns de umărul lui Mirel Pascu, n-auzea nimic, nu vedea nimic.* GALAN, Z. R. 96. *Băiatul s-a alipit și mai strîns de Parasca.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 178. ✦ (Rar; despre membrele corpului ființelor) Adunat (lîngă corp). Cf. strînge **(I 6)**. *În 8 luni se află oul și pruncul ghemuit, cu picioarele strînse.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 61/21. ▭ *Motanul dormea cu labele din față strînse.* ✦ (Rar; despre organe, mușchi, țesuturi etc. ale corpului ființelor) Contractat. Cf. strînge **(I 6)**. Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. **(A fi) cu inima strînsă** (ori **cu inimile strînse**) (sau **cu sufletul strîns**) = (a fi) stăpînit de o emoție puternică, de o stare de tensiune nervoasă, de neliniște etc. *Maria! șopti el cu inima strînsă.* EMINESCU, P. L. 54. *Cei opt băieți o ascultau cu inimile strînse.* AGÎRBICEANU, A. 192. *Fetele..., așteptau cu inima strînsă să fie poftite la horă.* REBREANU, I. 25. *Cu inima strînsă, Am mîncat smochine coapte Și-am tăcut.* TOPÎRCEANU, P. O. 118. *Am coborît în gară, cu sufletul strîns.* COCEA, S. I, 77. *Am bătut la poartă cu inima strînsă.* VOICULESCU, P. I, 73. *Ies, cu inima strînsă, să prieep ce s-a întîmplat.* BLAGA, H. 235, cf. DL. *S-a apucat să facă rînduială în casă, cu inima strînsă.* T. POPOVICI, SE. 56, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar; despre mișcări, puls etc.) Repede **(I 1)**. [Răceala] *se cunoaște din puls plin, strîns, tare și regulat.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 164/8. ◇ (Prin analogie) *În trap strîns și de plumb va defila peste hărți detașamentul.* VULPESCU, P. 91. ✦ P. anal. (Prin Bucov.; despre oameni) Care este bolnav de strînsă[1] **(I 6)**. Cf. POLIZU. *Cînd copilul... e strîns și are plînsori, atunci... îi face de plînsori.* MARIAN, NA. 369. ✦ P. ext. (Rar; despre oameni) Care este bolnav de tetanos. *Această contracțiune se întinde apoi și la alți mușchi... și atunci babele zic că copilul este strîns.* BIANU, D. S. 294. ✦ P. ext. (Prin nord-vestul Munt.; despre oameni) Răcit[2] **(2)**. Cf. UDREȘCU, GL. *E strîns rău, bietul copil, are spînarea numai gîlci.* id. ib.

7. (Rar; despre piesele filetate ale unui dispozitiv, ale unui mecanism etc.) Fixat (mai) bine printr-o mișcare de învîrtire pînă la capătul filetului, pînă la refuz; înșurubat (foarte) tare. Cf. strînge **(I 7)**. *Șurub strîns. Piuliță strînsă.*

II. (Predomină ideea de acumulare) Adj. **1.** (Despre obiecte, despre ființe etc. răspîndite, risipite, împrăștiate etc.) Care este (luat și pus) laolaltă, la un loc sau la locul lui, făcînd grămezi (v. îngrămădi), mănunchiuri (v. înmănunchia) etc.; adunat. Cf. strînge **(II 1)**. V. cules. Cf. ANON. CAR.,

BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V., POLIZU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Dealuri neregulate, din ce în ce mai strînse, mai apropiate, încep a se ivi.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 32. *Numai mijezul satului se alegea vederii cu case mai strînse, uneori cot la cot.* BLAGA, H. 51. ✦ (Despre rînduri, formații etc. de oameni, de vehicule etc. aflate în mișcare) Care are elementele componente foarte aproape unul de altul și foarte ordonate; care se deplasează foarte aproape unul de altul și foarte ordonat; adunat, compact, des. *Negre urdii de fantome urioșe urcau în rînduri strînse.* HOGAȘ, DR. I, 274. *Călcau în marș, cot la cot, în rînduri strînse.* C. PETRESCU, Î. I, 58. *Pe deasupra zbura, în formație strînsă, o escadrilă de vînătoare.* T. POPOVICI, S. 438. *Mergeți mai strînși, așa, că din moment în moment se poate întîmpla ceva.* SORESCU, U. 42. *Trec, în rînduri strînse, cu pași fermi, într-un marș solemn.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 166. ◇ (Adverbial; indică gradul cel mai înalt al acțiunii) *Începură să-i învețe... cît de strîns să țină rîndurile.* STANCU, R. A. I, 229.

2. (Despre obiecte sau despre părți ori fragmente ale acestora) Luat și așezat în ceva sau într-un loc sigur, ferit sau special amenajat, pentru a fi menținut în bună stare (și timp îndelungat), pentru a putea fi găsit ușor la nevoie etc.; păstrat. Cf. stringe **(II 2)**. Cf. CADE. *Alături o tarabă cu marfa strînsă.* C. PETRESCU, A. R. 53. ✦ (Despre mese) De pe care s-au adunat, după ce s-a terminat de mîncat, mîncarea rămasă, resturile, vasele, tacîmurile etc. *Îl va lua... de mîna stîngă și-l va duce... la mese strînse.* ȘEZ. I, 179. *Ușcioara mi-e-nchisă, Lumînarea stinsă și mescioara strînsă.* BALADE, III, 164. ✦ (Rar) Pus bine. *Ivan... scoate cele două carboave de unde le avea strînse.* CREANGĂ, P. 299.

3. (Învechit, rar) Întărit. Cf. stringe **(II 4)**. *Ararea, într-acest caș... ar face bulgării mult mai strînși, în loc de a-i fărîmici.* BREZOIANU, A. 77/6.

4. (Despre roadele pămîntului, recolte etc.) Luat de pe cîmp, din grădini, din livezi etc. și pus într-un loc, în ceva etc.; adunat, cules, recoltat. Cf. stringe **(II 5)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DL. ▭ *Porumbul strîns se încarcă în camioane.* ✦ S. f. (Popular) Recoltă **(1)**. *Albina vrednică însă D-orce floare face strînsă.* PANN, P. V. I, 137, cf. DDRF, ZANNE, P. I, 313, DL, DM, DEX. ✦ S. f. (Popular) Provizie. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DEX. ✦ P. anal. (Rar; despre obiecte de aceeași categorie, de obicei de artă sau manuscrise, texte, cărți, mai ales vechi ori rare, producții folclorice etc.) Colecționat. Cf. stringe **(II 5)**. *A vîndut toate manuscrisele vechi strînse.*

5. (Despre bunuri materiale, opere, bani etc.) Pus deoparte (puțin cîte puțin, încetul cu încetul), pentru (a fi consumat) mai tîrziu; acumulat, adunat, agonisit, economisit, (popular) chivernisit. Cf. stringe **(II 6)**. *Un zgîrcit odată... Se tîrî cu-nectul la strînsă-și comoară.* PANN, P. V. II, 122. *Ce să cumpere din banii strînși?* REBREANU, I. 268, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ S. f. (Popular) Avere. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ◇ Expr. **A face strînsa** (cu cineva) = a conviețui (cu cineva) într-o căsnicie. Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU[2]. *Nici cu asta nu fac casă, Nici cu dînsa Nu fac strînsa.* ALECSANDRI, P. P. 352. ✦ Adj. (Învechit, popular și familiar; despre oameni) Econom; cumpătat; p. ext. zgîrcit. Cf. stringe **(II 6)**. Cf. LB. *Și e strîns ș-apucător.* DELAVRANCEA, O. II, 342, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, ALR SN V H 1 260, ALRM SN III H 1 068, MAT. DIALECT. I, 236, TEAHA, C. N. 267. ◇ Expr. (Învechit, rar) **(A fi) strîns la vorbe** = (a fi) zgîrcit la vorbă. *Nici un autor nu a fost ca dînsul atîta de econom și de strîns la vorbe.* CR (1834), 291/13. ◇ (Adverbial) *Fiind învățat din tinerețile sale a trăi strîns, nu au cheltuit toată simbria.* BUCAVNA, 46/22, cf. POLIZU.

6. (Despre ființe, mai ales despre oameni sau despre grupuri (organizate) de oameni dintr-un ținut, dintr-o localitate etc.) Ajuns, împreună cu alții (și în număr mare) într-un anumit loc (dinainte stabilit), la cineva sau în jurul cuiva (în vederea unui anumit scop), adunat, întrunit, reunit, (regional) soborît; p. ext. (rar) sosit. Cf. stringe **(II 7)**. *Vor fi mulți oameni strînși, cumu-i în mijlocul tîrgului.* PRAV. 230. *De trei ori mulțimea prejur strînsă Prăvăli cu puternice brață.* BUDAI-DELEANU, Ț. 252. *La 9 ceasuri... trebuie să se afle toți strînși.* REG. ORG. 2/22, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL. ✦ P. ext. (Rar; despre grupuri de oameni) Puțin numeros. *Străjile lăsară să iasă alaiul destul de strîns al coconului domnesc.* SADOVEANU, O. XIII, 155.

— Pl.: *strînși, -se.* — Și: (învechit) **strins, -ă** adj.

— V. **stringe**.

STRÎNSĂTÚRĂ s. f. **I.** (Predomină ideea de apropiere în spațiu) **1.** (Învechit) Stringere **(I 1)**. Cf. stringe **(I 1)**. Cf. DDRF. ◇ (Regional) *Strînsătura morii* = = crivac (la moară) (Grădiștea — Rîmnicu Vîlcea). Cf. ALR II 6 784/812. ✦ Fig. (Transilv.) Strîmtoare **(I 4)**. Cf. CADE. *În toate strînsăturile trimetea Țiganca pe cîte cineva.* RETEGANUL, P. II, 36.

2. (Rar) Stringere **(I 2)**. Cf. stringe **(I 2)**. Cf. CADE. ◇ *Strînsătură de mînă* = strîngere de mînă, v. strîngere **(I 2)**. *Unuia arunca o ochire, altuia un zîmbet, celuilalt o strînsătură de mînă.* GANE, N. I, 101, cf. TDRG, CADE. ✦ (Rar) Stringere **(I 2)**. Cf. stringe **(I 2)**. *Se pupau și se stringeau că gîndeai că o să le iasă ochii la amîndoi de atîtă pupătură și strînsătură.* ap. TDRG.

3. (Învechit, rar) Stringere **(I 3)**. Cf. stringe **(I 3)**. Cf. POLIZU.

4. (Prin Munt.) Strîns[1] **(I 6)**. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *În Muntenia... morbul descris mai sus... se mai numește încleștat, strîns,... strînsătură.* MARIAN, NA. 376.

II. (Predomină ideea de acumulare) **1.** (Rar; la sg. cu sens colectiv) (Grămadă de) obiecte adunate la un loc. Cf. stringe **(II 1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *strînsături.*

— **Strîns[1]** + suf. *-ătură*.

STRÎNSOÁICĂ s. f. (În credințele populare) Ființă imaginară care ar provoca strînsul[1] **(I 5)**. V. strîns[1] **(I 5)**. *La mijlocul drumului mi-l-o întîlnit strînsu cu strînsoaica, moroiu cu moroaica.* ȘEZ. V, 146, cf. GR. S. VI, 147.

— Pl.: *strînsoaice.*

— **Strîns[1]** + suf. *-oaică*.

STRÎNSOÁRE s. f. **I.** (Predomină ideea de apropiere în spațiu) **1.** Exercitare (cu ceva) a unei presiuni (puternice), din două sau din mai multe părți ori din toate părțile, asupra unui obiect sau asupra unei ființe, mai ales asupra unei persoane, ori asupra unor părți ale corpului acestora, reducîndu-le volumul, modificîndu-le forma etc.; apăsare, apăsat, presare, presat, strîngere **(I 1)**, strîns[1] **(I 1)**, strînsură **(I 1)**, (învechit) strînsătură **(I 1)**, (învechit, rar) strîngătură **(I 1)**. Cf. stringe **(I 1)**. *Este tocma ca și Lazăr, legat de mîini și de picioare și înfășat cu strînsoare tare.* ANTIM, P. 167, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Să se puie așa, rece, pe umflătura genunchiului și să se înfășoare bine și cu o cîrpă, cu oarecare strînsoare.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 225/21, cf. POLIZU. *Copilul nu răsuflă aerul în strînsoarea lui* [a scutecului]. PENESCU, M. 20, cf. ALEXI, W. *Cînd reușea să scape din strînsoarea genunchilor, alerga glonț la Tănase.* COCEA, S. II, 95. *Calul, simțind*

strînsoarea, ţişni înainte şi o luă la goană. FREDA, M. 105. ◇ Fig. *Împrejurările... ne îngăduie să trăim o viaţă mai liberă, mai descătuşată din strînsorile intelectului.* VIANU, E. 421. *Faptul exprimă, în fond, eliberarea momentană din strînsoarea unei tensiuni dramatice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 125, 29/2. ◇ Expr. (Prin nord-estul Olt.) **A lua la strînsori** (pe cineva) = a lua pe cineva din scurt, v. scurt **(I 3)**. CIAUŞANU, GL. ✦ (Rar) Strîngere **(I 2)**. Cf. strînge **(I 1)**. *I-ar fi plăcut... să alunece cu mîna... spre a elibera degetele mici, infantile, din strînsoarea înguştilor pantofi.* CĂLINESCU, O. I, 21. *Gîtul îi înţepenise în strînsoarea gulerului cămăşii.* BARBU, G. 30. ✦ (Învechit, rar; concretizat) Gaică (de încheiat sau de legat la veşmintele preoţeşti). *Strînsorile hainelor, de mătase* [vei face]. BIBLIA (1688), 59²/48. ✦ (Învechit şi regional) Tortură **(1)**. *Femei căzugăriţe în multe fealuri de munci ispitite şi puse la strînsoare.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 137ᵛ/36. *Făcîndu-i-să strînsori în multe chipuri.* MINEIUL (1776), 40ʳ¹/3, cf. CADE. ✦ P. ext. (Învechit) Pedeapsă **(2)**. *Să-ş cea[r]ce acei oameni să facă leage să aibă strînsoare* (a. 1629). IORGA, D. B. I, 45. *Dîndu-i-să strînsoare cu multe fealuri de munci de la mai marele fărmăcătorilor, mai apoi îi tăiară capul.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 15ʳ/21. *Acea strînsoare vor pătimi oamenii aceia, carii acuma iau cu sila moşiile, holdele şi casele altora.* CHEIA ÎN. 9ᵛ/28. *Să li se dea strînsoare.* MINEIUL (1776), 104ʳ²/28. *Are să le deie strînsoare mare, ca să le vie la loc cuminţenie.* SADOVEANU, O. X, 167. ✦ Fig. (Învechit şi popular) Chin. Cf. strînge **(I 1)**. *Sînt multe locuri de are s[u]fl[e]-tul strînsoare.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 96ʳ/25, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. (Învechit; în legătură cu verbe ca „a apuca", „a da", „a sta" etc.) Constrîngere. Cf. strînge **(I 1)**. *Pace din toate părţile, numai de datornici turci mare strînsori şi sile.* M. COSTIN, O. 96. *Strînsoare mare pentru bani făcea tutulor şi boierilor şi negustărilor şi a toată ţara, muncindu-i şi căznindu-i pre toţi în toate chipurile.* N. COSTIN, ap. CADE. *L-a apucat cu strînsoare ca să dea banii la domnie* (a. 1674). IORGA, S. D. V, 304. *S-au închinat la poghiaz un bulubaş, anume Dedul, nice de o nevoie, nice de o strînsoari, numai de vicleni ce era.* NECULCE, L. 80. *Trimis-au de au dat strînsoare giupîneselor acelor boiari pribegi să spuie unde ce ar ovea miluit* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. III, 63/4. *Să fie dumnealui volnic a ne apuca cu strînsoare ca să dăm aceşti i[a]/[eri] 45* (a. 1724). IORGA, S. D. XII, 26. *Apucîndu-mă dum[nealui] cu strînsoare ca să-i dau aceşti bani..., i-am vîndut aceste vii* (a. 1736). BUL. COM. IST. V, 241. *Au venit... zapcii*[i] *plăşilor şi ne-au apucat cu strînsoare ca să dăm cîte taleri 100* (a. 1814). DOC. EC. 167. *Şi pă noi cu mare strînsoare ne apucă protopopii să plătim cîte o mahmudia... pentru cirja mitropolitului.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 72, cf. DDRF, RESMERIŢĂ, D. *O săptămînă stăteau într-o strînsoare înfricoşată, neadormiţi la datoria lor.* SADOVEANU, O. XII, 144, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. (Învechit, rar) Severitate **(1)**. *Nu zăbovi a pune la închisori grele pe acei ticăloşi... şi a-i cerceta cu strînsoare prin credincioşi ai săi.* ZILOT, CRON. 88. ✦ Fig. (Învechit; de obicei în legătură cu verbele „a da", „a avea") Poruncă **(1)**. *Strînsoare să spuie cine i-au fost gazdele* (începutul sec. XVII). IORGA, D. B. I, 15. *Noi am avut strînsoare de la domnie să aflăm cine a făcut acea moarte* (a. 1637). PANAITESCU, O. Ţ. 213. *Acesta să aibă strînsoare să răscumpere lucrul acela de la cine l-au dat... şi să aibă şi certare.* PRAV. 211. *Voi să daţi strînsoare lui Ion, ori să-i facă case la loc, precum a fostu, ori să-i plătească casa cu bani* (a. 1679). IORGA, S. D. VII, 376. *Dat-au mare strînsoare de cerca pre oameni, şi pe unde îi afla îi bătea.* CANTA, LET. III, 178/21. *Eu... i-am dat strînsoria să-mi dea cartea* (a. 1723). IORGA, S. D. XV₂, 121, cf. TDRG. ✦ Fig. (Învechit) Strîmtoare **(I 4)**. *Căzacii amu fiind la mare strînsoare de hrană...,* rădăcini mînca. M. COSTIN, O. 163. *Mi-au ascultat Domnul ruga la strînsoare.* DOSOFTEI, PS. 23/18. *Rămas în mare nevoie şi supăr şi strînsoare de bani.* N. COSTIN, LET. II, 26/22. *Şi era în mare strînsoare cei din cetate, cît era în cumpănă de peire.* NECULCE, L. 73. *Cînd văd pre vrun om de omenie... în vreo primejdie sau în vreo strînsoare şi ei sar asupra lui.* ŢICHINDEAL, F. 173/16, cf. DDRF, VALIAN, V., CADE. ✦ Spec. (Învechit) Îngrădire. *Tătarii sînt lupi apucători, pradă, robesc, bat şi căznesc pre creştini, neavînd grijă nici strînsoare de mărzacii lor.* NECULCE, ap. CADE, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Rar) Supraveghere strictă. *Adeseori noaptea mă scol, ascult şi aud paşi în păreţele meu. Iată supt ce strînsoare trăiesc.* NEGRUZZI, S. III, 406. *Acu începe cu adevărat pentru o domniţă viaţa, cînd scapă de strînsoare şi intră în lume.* SADOVEANU, O. X, 354, cf. DL, DM, M. D. ENC. ✦ P. anal. Spaţiu (foarte) strîmt **(2)**; îngustime, strîmtoare **(I 3)**, (rar) strîmtură, (învechit şi regional) strîmteală **(2)**, (regional) strîmteţe **(2)**. *Lumea aproape înţepenită din strînsoare coboară dintre vogoane.* AGÎRBICEANU, S. P. 176, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Constantin îi ducea la adăpost, întovărăşit de un alai de copii în sfîrşit eliberaţi din strînsoarea odăilor.* SADOVEANU, O. XII, 96. *Din strînsoarea podurilor de peste gîrlă, lumea se revarsă spre biserica Domniţa Bălaşa.* CAMIL PETRESCU, O. II, 254, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *A răilor poveţe Ţin duhul în strînsoare, împiedicînd ştiinţa.* NEGRUZZI, S. II, 180.

2. Prindere (foarte) tare, cu degetele mîinii (sau ale mîinilor) foarte apropiate între ele, a unui obiect sau a unei părţi a acestuia ori a unei fiinţe, mai ales persoane, sau a unei părţi a corpului acesteia, ţinînd (cît mai) aproape de sine şi nelăsînd un timp (să se îndepărteze, să scape etc.) din mînă; încleştare, încleştat, strîngere **(I 2)**, strîns¹ **(I 2)**; (rar) strînsătură **(I 2)**, strînsură **(I 2)**. Cf. strînge **(I 2)**. *Francesca îl apucă de mînă, strînsoarea fu prea uşoară, dar el se înfioră pînă în oase.* HELIADE, L. B. I, 237/11. *I se păru că-i răspunde, la această galanterie, cu o strînsoare de braţ uşoară.* HOGAŞ, DR. II, 82. *Foarte frumos, domnule bădie, zise ca în sfîrşit, desfăcîndu-şi mîinile din strînsoarea mea.* id. M. N. 21, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Pantelimon însă izbuti să se smulgă din strînsoarea lui Boiangiu şi o luă la goană.* REBREANU, R. I, 114. *Hai în casă — a scîncit fata, cu mîna durută în strînsoare.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 249, cf. SCRIBAN, D. *M-am smuls numaidecît din strînsoarea lui Cula şi-am pornit-o pe uliţă la deal.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 15. *Cel prins de mîini se smulse din strînsoare.* BĂNULESCU, I. 200. ◇ (În dicţionarele din trecut) *Strînsoare de mînă* = strîngere de mînă, v. strîngere **(I 2)**. Cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU², CADE. ✦ (Cuprindere cu putere, cu mîinile, cu braţele a trupului cuiva, pentru a aduce şi a ţine foarte aproape de sine, ca) gest de prietenie, de mare afecţiune etc.; îmbrăţişare, îmbrăţişat, înlănţuire, înlănţuit, strîngere **(I 2)**, strîns¹ **(I 2)**, (regional) strînsură **(I 2)**. Cf. strînge **(I 2)**. *Trupurile lor pătrunse de strînsoare se părea că n-ar fi decît numai unu singur.* PLEŞOIANU, T. III, 96/9. *Vezi... Cum se trag unul pe altul şi se cuprind cu strînsoare.* CONACHI, P. 290. *Făr-a-mi zice o vorbă, se desfăcu încet de strînsoarea mea.* BARONZI, M. 409/2. *Gîlsuiră pe orientalist într-o strînsoare demonstrativă de simpatie.* CĂLINESCU, B. I. 188.

3. (Astăzi rar) Contractare. Cf. strînge **(I 6)**. *Se măresc şi se slăbesc strînsorile spasmosului în mai multe rînduri, pînă se slăbeşte şi se scade spasmosul de tot.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 299/32. *Limba începe a se slobozi din strînsorile ce o sugruma.* CR (1832), 116²/13. *Aceste mişcări ale inimii, adică slăbirea şi strînsoarea ei, s-au numit diastolă şi sistolă.* KRETZULESCU, A. 359/8. *Îşi reazimă inima, în care simte o strînsoare nedefinită, pe mîna dreaptă.* CARAGIALE, S. 62, cf. TDRG. ◇ Fig. *Se lupta haiducește să slăbească strînsoarea de moarte a tuberculozei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 13/3. ◇ Expr. (Rar) **Strînsoare de inimă** = strîngere de inimă, v. strîngere **(I 6)**. *Nu s-a bucurat deloc..., a simţit o ciudată*

strînsoare de inimă. SĂM. VI, 428. ✦ P. e x t. (Învechit şi popular, de obicei la pl.) Colică. V. s t r î n s[1] **(I 6)**, s t r î n s ă t u r ă **(I 4)**, s t r î n s u r ă **(I 3)**. Cf. LB. *Oamenii cu plumb otreviţi pătimesc de multe ori de strînsori la pîntece.* FM (1840), 124[1]/1, cf. POLIZU. *Să crede că pruncii cari sufăr de durere de pîntece (foale) şi strînsori e bine să şeadă în vălău.* LIUBA — IANA, M. 49, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D., COM. MARIAN, T. PAPAHAGI, M. 233, ALR II/I h 116. ✦ (Transilv.) Diaree. Cf. ALR I/I h 124, ALRM I/I h 1 174.

II. (Predomină ideea de acumulare) **1.** (Rar) Strîngere **(II 3)**. Cf. s t r î n g e **(II 1)**. *Strîngă-să apa cea de desuptul ceriului în stri[n]soare unâ.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 265/13, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D. *Apoi îşi împinsese călăreţii pe urma alaiului crăiesc, într-o necontenită strînsoare.* SADOVEANU, O. XII, 380.

2. (Învechit, rar) Strîngere **(II 5)**. Cf. s t r î n g e **(II 5)**. *Robii lui tremease să ia rodul în vreame de strînsoare.* CORESI, EV. 305, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU. ✦ P. e x t. (Popular; concretizat) Recoltă **(1)**. Cf. DDRF, ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *În anul acesta s-au întîmplat că omul au făcut mai multă strînsoare.* SBIERA, P. 151.

3. P. e x t. (Rar) Strîngere **(II 6)**. Cf. s t r î n g e **(II 6)**. *Strînsoarea cu lăcomie şi avuţiia slujeaşte noaă numai într-această lume.* VARLAAM, C. 288, cf. RESMERIŢĂ, D. ✦ P. e x t. (Astăzi rar; concretizat) Avere; bogăţie. *Cine are strînsoare şi avuţie puţină nu iaste aşa prins de aceaia.* CORESI, EV. 311. *Avuţiea şi strînsoarea o dau şi o risipesc.* LET. I, A 31/16. *Să nu alergăm după strînsorile şi bogăţiile nedireapte, ci să slujim lui Dumnezeu.* CHEIA ÎN. 16[r]/3. *Nu dori nici năzdăjdui spre strînsoare multă, ca să nu te aseameni bogatului* (a. 1785). GCR II, 149/1. *Sînt mari averi domneşti, strînsoarea, rodul Atîtor lacrimi şi sudori cumplite.* IOSIF, V. 69, cf. TDRG. ✦ P. e x t. (Învechit, rar) Economie; zgîrcenie. Cf. POLIZU. ✦ (Învechit, rar) Colecţie. Cf. s t r î n g e **(II 6)**. *Are vivliothică cu cărţi deosebite şi strînsoare de cadre vrednice de vedere.* GOLESCU, Î. 10, cf. 47, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Învechit) Strîngere **(II 7)**. Cf. s t r î n g e **(II 7)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *S-a făcut, dupe obiceiu, o mare strînsoare de economi de moşii.* I. IONESCU, B. C. 497/25.

— Pl.: *strînsori.* — Şi: (învechit) **strînsoáre**, (învechit, rar) **strînsórie** s. f.

— **Strîns**[1] + suf. *-oare.*

STRÎNSÓRIE s. f. v. **strînsoare.**

STRÎNSÚRĂ s. f. **I.** (Predomină ideea de apropiere în spaţiu) **1.** Exercitare (cu ceva) a unei presiuni (puternice), din două sau din mai multe părţi ori din toate părţile, asupra unui obiect sau asupra unei fiinţe, mai ales persoane, ori asupra unor părţi ale corpului acestora, reducîndu-le volumul, modificîndu-le forma etc.; apăsare, apăsat, presare, presat[1], strîngere **(I 1)**, strîns[1] **(I 1)**, strînsoare **(I 1)**, (învechit) strînsătură **(I 1)**, (învechit, rar) strîngătură **(I 1)**. Cf. s t r î n g e **(I 1)**. Cf. ANON. CAR., LB. *Bolfe... se nasc... din pricina strînsurei de potcoavă.* LITINSCHI, M. 156/21. *L-au găsit... cu muşchii curmaţi de strînsura frînghiilor, cu căluşu-n gură.* CARAGIALE, O. I, 165, cf. CADE. *Fiecare călăreţ era tîrît poşte întregi de prada înnebunită de strînsura şireangului.* VOICULESCU, P. II, 15. *Încheieturile suferă vizibil de greutatea şi strînsura lanţului.* ARGHEZI, S. XVII, 33, cf. DL, DM, DEX, M. D. ENC. ✦ (Învechit) Constrîngere. *Alegeri şi întrebări a fir apără strînsuri* (a. 1616—1631). în L. ROM. 1965, 449. *Se aruncau strînsuri şi beilicuri pe capetele lor.* SBIERA, F. S. 8. ✦ (Învechit, rar) Chin. *De acum nu să va griji de lumea aceasta deşartă, de multă strînsura trupului.* MOLITVENIC (sec. XVII), în DR. II, 309.

2. (Rar) Strîngere **(I 1)**. Cf. s t r î n g e **(I 2)**. Cf. SCRIBAN, D. *Ursul l-a slăbit din strînsură.* STANCU, R. A. III, 54. *Calul, scăpat din strînsura cea cumplită a balaurului, se scutură de aruncă stîrvul cît colo.* POPESCU, B. II, 112. ✧ (Învechit, rar) *Strînsură de mînă* = strîngere de mînă, v. s t r î n g e r e **(I 2)**. *Atuncea se cunoaşte cît e de scumpă o vorbă, ce este o strînsură de mînă.* RUSSO, S. 31, cf. DL, DM. ✦ (Rar) Strîngere **(I 2)**. Cf. s t r î n g e **(I 2)**.

3. (În credinţele populare) Boală a copiilor mici caracterizată prin colici abdominale care îi fac să se ghemuiască, să se zvîrcolească, să plîngă, să ţipe, etc. şi care ar fi provocate de duhuri rele, de fiinţe imaginare etc.; p. e x t. (popular) epilepsie, apucat, strîns[1] **(I 6)**, (regional) strînsătură **(I 4)**. V. s t r î n s o a r e **(I 3)**. Cf. s t r î n g e **(I 6)**. *Tămăduiri de tot felul de boale... oprire de ud, strînsuri, fistule.* VEISA, I. 34/2. *În Muntenia..., morbul descris... se mai numeşte... strins, strinsură, strînsătură.* MARIAN, NA. 376, cf. TDRG. *Strînsuri se vindecă cu lapte dulce şi zeamă de muşăţăl ce se dau calde pe gît.* PĂCALĂ, M. R. 269, cf. SCRIBAN, D., com. din PIATRA NEAMŢ. ✦ (Prin Ban.; la pl.) Contracţii dureroase în timpul naşterii. Cf. TDRG. *Simptomele naşterii... se numesc curmături sau strînsuri.* MARIAN, NA. 44.

II. (Predomină ideea de acumulare) **1.** (Rar) Strîngere **(II 1)**; p. e x t. (concretizat) (cantitate din) ceea ce se strînge **(II 1)**; s p e c. grămadă; mănunchi **(1)**; morman **(1)**. *Cîştigul strînsurei aurului pe un an se suie la 6000 kilograme.* AR (1829), 194[2]/9, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Bobotilă pe dedesupt de strînsura apelor, gheaţa... se rupsese.* CHIRIŢESCU, GR. 6. *O strînsură de coji De seminţe zvîrlite într-un cinema De periferie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 1/2. *Am un sac Plin cu mac, Şeade-n jos cu gura, Nu-şi varsă strînsura* (Coşul). GOROVEI, C. 105. ✧ (Învechit) *Strînsură de vite* sau *strînsura vitelor* = cireadă. Cf. DOC. EC. 576. *Domnul C. Bălteanu face, cînd îi vine bine, şi strînsură de vite.* I. IONESCU, M. 415. (Regional) *Strînsură de oi* = stînă. CHEST. V 15/24. *Vara astă ai strînsură de oi? — Nu am strînsură de oi: numai cu ale mele şi cu a cumătrului.* ib. ✦ (Regional) Lemnărie provenită dintr-o plută spartă (Cîrlibaba — Gura Humorului). Cf. ARVINTE, TERM. 166. ✦ (Învechit, rar) Matcă **(4)**. *Şi s-au strîns apa cea de desuptul ceriului în strînsurele sale şi să ivi uscatul.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 265/15. ✦ (Regional) Operaţie aritmetică de adunare (Beclean). Cf. ALR SN IV h 929/260.

2. (Învechit; şi în sintagma *strînsură împreună*) Strîngere **(II 5)**. Cf. s t r î n g e **(II 5)**. *Să ţineţi... praznicul strînsurei împreună în săvîrşitul anului.* PO 256/9. *Napii... se seamănă acum... ca aşa să se poată coace mai naintea ploilor de toamnă ce ar face strînsura lor foarte rea.* I. IONESCU, B. C. 181/17. ✦ P. e x t. (Învechit şi popular; concretizat; de obicei cu determinări care indică felul) Recoltă **(1)**. *Cea dintîi strînsură de poame să face în luna lui maiu, măcar că acest copaciu de-a pururea înfloreşte şi să coace.* AMFILOHIE, G. 215/1. *Cosirea trifoiului se micşurează după ce au dat în cîteva rînduri strînsură îmbelşugată.* I. IONESCU, C. 36/25. *În loc de a pune strînsura în snopi îndată după secerat, lasă secerişul întins pe loc.* BREZOIANU, A. 101/8, cf. DDRF. *I-a ars strînsura.* PAMFILE, ap. CADE. *Toamna nimeni nu s-a bucurat de strînsură.* SADOVEANU, O. XVI, 228. *Ei au pămînt mult, au arătură multă..., au multă strînsură.* CAMILAR, N. II, 41. *Să dăm şi noi foc strînsurii noastre şi cu acest chip nu mai sîntem siliţi să cheltuim, punînd oamenii să treiere.* ŞEZ. I, 261. *Căile de grîu şi de fîn sau strînsura, cum se numeşte..., se adună la şuri.*

FRÎNCU — CANDREA, M. 26, cf. ALR II 5 051/353, A 1 12, 13, 26. ✧ (Prin analogie) *Fiind fînaturile bune, au avut strînsură și albinele.* SADOVEANU, O. X, 347. ✦ P. restr. (Învechit și popular) Provizii pentru iarnă din roadele cîmpului; spec. nutreț **(1)**. *Pe alte locuri sau schele... să află magazii și strînsuri mari* (a. 1846). DOC. EC. 888. *Strigătul de hăis-ceala al băieților cu popușoi ori niscai strînsură răsuna a deșert, a jale.* CONTEMPORANUL, V$_1$, 289, cf. ȘĂINEANU^2, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Nevasta era în ocol și dădea strînsură la vite.* SADOVEANU, O, VII, 296, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Lîngă șure nu-i strînsură Cît să iee-un pui în gură.* MARIAN, SA. 7, cf. BUD, P. P. 62, com. din PIATRA-NEAMȚ, DENSUSIANU, Ț. H. 133, BÎRLEA, L. P. M. II, 33, CHEST. V 23/77 b, ALR I 938/378, 394, 528, 530, 540, 550, 552, 556, 558, 584, 588, 594, 600, A VI 26.

3. (Învechit, rar) Strîngere **(II 6)**. Cf. strînge **(II 6)**. *Oamenii ceia bunii nu lăcomesc strînsura avuției de pre pămînt.* CORESI, EV. 52. ✦ P. ext. (Învechit și popular; concretizat) Avere; bogăție. *Are el bogăție... sau avuție de aur și de argint sau de altă strînsură multă.* CORESI, EV. 73. *Pentru multă avuție și strînsură ce avea, căci că era bogat foarte, el iubea să nu moară niciodată.* VARLAAM, Ç. 219. *Leșii avuțiia și strînsura o dau și o răsipescu.* URECHE, L. 113. *Omul..., zădar să trudește... strînsura ce strînge nu știi cui rămîne.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 211/36. *Toată averea și adunarea (ce să zice strînsura) ciită o avusease, o împărți.* VARLAAM — IOASAF, 167^r/14. *Fiește care fămee în casa sa este slăpînă pe strînsura casii* (a. 1816). IORGA, S. D. VII, 16. *Viața proprietarului, precum și strînsura lui, era pururea în primejdie.* TÎMPEANUL, G. 50/17, cf. LB. *Nu e avuție trainică din banul furat și... strînsura rea nu ține mult în punga tîlharului.* IIPĂSCU, ap. CADE, cf. DDRF. *Fac și eu ca omul din proștime care ș-a prefăcut toată strînsura în bani de aur.* ADAM, R. 17, cf. ȘĂINEANU^2, TDRG, CADE. *Strînsura mea să rămîie copilei mele.* GALACTION, O. A, I, 103, cf. SCRIBAN, D. *Fumul, ce ieșea... din șurile și strînsurile bieților români, începuse a se lăți.* MARIAN, T. 264, cf. CIAUȘANU, V, 199. *Vai sărace Badiule, Cum îți arde Casele, Casele, averile Și toate strînsurile.* ANT. LIT. POP. I, 430. ✦ (Învechit, rar) Percepere **(2)**. *La strînsura banilor niminea să nu se amestece, fără numai ceaușul* (încasatorul) (a. 1783). N. A. BOGDAN, C. M. 79.

4. Grup de oameni adunați la un loc într-un anume scop; spec. adunare, reuniune, petrecere. *Această strînsură s-au numit săborul îngerilor.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 112^v/33, cf. LB. *Poliția este nevoită a împrăștia nefiincetat strînsurile copiilor.* AR (1829), 159^1/46. *Strînsura, cu recnite, chiote și împușcături, seamănă o nuntă de cele huioase.* RUSSO, S. 103. *Căsoaia era plină de lume, strînsură din tot poporul părintelui.* ADAM, R. 205, cf. TDRG. *N-am făcut un ospăț, o îngropăciune, ori altă strînsură la casa noastră fără să nu ne facem de minune.* DAN, U. 103, cf. SCRIBAN, D. *Petrecînd toată strînsura în veselie... iată că se repeziră trei smei, trei frați printre popor și răpiră acele trei fete.* SBIERA, P. 129. *Luă degrabă spada și într-un huc a și fost cu dînsa unde era strînsura adunată.* MARIAN, T. 202. *Frămîntările de limbă să spun mai ales pe la strînsuri de tineri sau le șezători...* ȘEZ. VI, 157. *Mult mă uit peste strînsură, Să văd și pe a mea smultură.* BUD, P. P. 59. *M-or jeli și mîndrele, În trei luni, cu trei cununi... Și numai pe la strînsuri, Cu struțuri de strămături.* BÎRLEA, L. P. M. I, 106. *Ea de-aicea s-o luat, Tăt la șuri și la strînsuri Pă unde-o văzut giocuri.* T. PAPAHAGI, M. 115. *Se mai dansează și pe la casele oamenilor „cîn să fac strînsuri pi la casi".* ARH. FOLK. V, 129, cf. ALR I 456/80, 96, 243, 269, 283, 341, 343, 355, 402, 576, 820, ALR SN V$_1$ h 1 266/812, îb. 1 372/284, TEAHA, C. N. 267. *Din toată strînsura și adunătura, Era și-o baba cîrnă, Cu secera strîmbă.* FOLC. MOLD. I, 281. ✦ (Regional) Străin **(1)** (Fundătura — Gherla). Cf. ALR I 381/255. ✦ Fig. (Depreciativ; de obicei cu sens colectiv) Oameni lipsiți de valoare, de la periferia societății; adunătură, gloată, șleahtă **(2)**, scursoare **(II 2)**, scursură **(II 2)**, (rar) scurs[1] **(4)**. *Varvarii și toate strînsurile limbilor despre Crivăț.* CANTEMIR, HR. 277. *Aci au năvălit și năvălesc pe apucate strînsură și adunătură, fără egală deprindere de gust.* CARAGIALE, O. III, 10, cf. CADE. *Era o strînsură de oameni de prelutindeni, vag botezați, vag cununați.* GALACTION, O. A. I, 136, cf. DEX, M. D. ENC^2. *Pe fecior nu-l lasă să iee orice strînsură, ci să caute fată de oameni.* I. CR. IV, 170. ✧ Loc. adj. (Învechit și regional; despre grupuri, colectivități etc. de oameni) **De strînsură** = adunat de ici de colo, din toate părțile; de tot felul; comun; (depreciativ) mediocru **(1)**; de adunătură. *Au venit cu tabăra lîngă Colentina... avînd și moldoveni și tătari de strînsură* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 288/21. *Să ia de la toți de obște, adecă și de la orășanii ce sînt de strînsură adunați cu lăcuința în Ploiești și se numesc orășani* (a. 1783). BUL. COM. IST. IV, 116. *Cu toată slăbiciunea actorilor de strînsură... ne dovediră... că limba română răsună tot așa de bine.* NEGRUZZI, S. I, 341. *Vitele însă de strînsură plătesc cîte 20 de lei de cap pentru vărătic.* I. IONESCU, D. 447. *Despot... învinge pe Lăpușneanul, care-i ieșise înainte cu oameni de strînsură, cea mai mare parte proști fără arme.* ALECSANDRI, T. II, 50. *În loc de societate așezată n-avem decît o lume de strînsură care își schimbă în fiece zi fizionomia.* CARAGIALE, O. III, 97, cf. ȘĂINEANU^2, TDRG. *Lumea aceasta de strînsură... nu are nimic care să pună în vibrare coardele... lirei d-lui Sadoveanu.* IBRĂILEANU, S. 4, cf. CADE. *Acuma venise cu ajutor de la munteni, cu partizani de țară și mercenari de strînsură.* SADOVEANU, O. XII, 199, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Cu oameni de strînsură nu faci treabă.* Com. din PIATRA NEAMȚ. ✦ (Învechit) Corp de armată neregulat. *Constantin-Vodă... au strîns oaste di prin cetăți și de pre la rudeniile sale, ca vreo 6000 de oameni, strînsură.* M. COSTIN, O. 59. *Au dat dos cu calanele și cu strînsura lui* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. III, 86/7. ✧ *Oaste de strînsură* = (în organizarea militară medievală a Moldovei) oaste formată din țărani, tîrgoveți și boieri cu slugile lor, care luptau alături de trupele regulate; oaste de voluntari. *Oaste de strînsură, din tîrgu, mai mulți fără arme decît cu arme.* NECULCE, L. 222. *Aceștia se numeau atunci oaste de strînsură sau oaste de dobîndă, spre a se deosebi de oastea în leafă seau lefegii.* BĂLCESCU, M. V. 649. *Intrase în Moldovia, întovărășit de șepte mii spahii și de vreo trei mii oaste de strînsură.* NEGRUZZI, S. I, 137, cf. DDRF, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Ostean de strînsură* = luptător din oastea descrisă mai sus; voluntar. *Prin pulberea aurie, se zărește la margine oastea domniei: mulțimea de turci în primul rînd și oșteni de strînsură, ca sprijin, dindărăt.* SADOVEANU, O. I, 328, cf. DL.

— Pl.: *strînsuri* și (învechit) *strînsure*. — Și: (învechit) **strînsúră** s. f.

— **Strîns**[1] + suf. *-ură*.

STRÎNSUREÁ s. f. (Bot.) **1.** (Prin Transilv.) Trifoiaș **(1)** (*Trifolium campestre*). Cf. BORZA, D. 171. **2.** (Prin Maram.; în forma *strîmsurea*) Sclipeț[1] **(1)** (*Potentilla erecta*). Cf. BORZA, D. 137.

— Pl.: *strînsurele*. — Și: (regional) **strîmsureá** s. f. BORZA, D. 137.

— **Strîns**[1] + suf. *-urea*.

STRÎNSURÍCĂ s. f. (Învechit, rar) Diminutiv al lui strînsură **(II 3)**. *Nu vă bucurați la strînsurica românului..., că nedreptatea nu poate scăpa nepedepsită.* ODOBESCU, S. II, 11, cf. DL, DM.

— Pl.: ?

— **Strînsură** + suf. *-ică*.

STRÎNȘTE s. f. v. **strîște**.

STRÎNT, -Ă adj. v. **strîmt.**

STRÎNTÁ vb. I v. **strîmta.**

STRÎNTOÁRE s. f. v. **strîmtoare.**

STRÎNTÓR s. n. (Regional) Lemn care fixează piatra zăcătoare la masa pietrelor (v. m a s ă[1] **I 12**) de la moară; crivac (Groși — Baia Mare). Cf. ALR II 6 784/349.

— Pl.: *strîntori.*

— Etimologia nesigură. Cf. s t r î n g e.

STRÎNȚORÍ[1] vb. IV. R e f l. (Regional; despre grîu) A ajunge la maturitate înainte de vreme; a se coace prematur (prin căldură și uscăciune excesive); (regional) a se pripi **(II 4)** (Voivozi — Șimleu Silvaniei). Cf. ALR SN I h 44/325.

— Prez. ind. pers. 3: *strîntorește.*

— Etimologia necunoscută.

STRÎNTORÍ[2] vb. IV v. **strîmtora.**

STRÎNTÚRĂ s. f. v. **strîmtură.**

STRÎNȚÁR s. m. v. **zdrențar.**

STRÎȘNÍ vb. IV v. **scrîșni.**

STRÍȘNIC[1] s. n. (Prin sud-estul Mold.) „Gaură făcută în butoi, ca să fermenteze mustul". LEXIC REG. II, 93.

— Pl.: *strîșnice.*

— Etimologia necunoscută.

STRÎȘNÍC[2]**, -Ă** s. m. și f. v. **strîjnic.**

STRÎȘTIE s. f. v. **strîște.**

STROÁPĂ[1] s. f. (Regional) Scoc mobil folosit la coborîrea buștenilor (Deda — Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 191. *Din fragmentele de stroape se alcătuiesc canale de 4—5 km lungime.* ib.

— Pl.: *stroape.*

— Din germ. **Strope.**

STROÁPĂ[2] s. f. v. **strop.**

STROBÍL s. m. (Bot.; astăzi rar) Con (la conifere). Cf. GRECESCU, FL. 18, CADE, SCRIBAN, D., DN[2].

— Pl.: *strobili.*

— Din fr. **strobile.**

STROBÓL s. n. v. **stobor**[2].

STROBOLÍ vb. IV v. **stropoli**[1].

STROBOSCÓP s. n. Dispozitiv sau aparat care permite examinarea optică a mișcării periodice a unui corp. *Există metode precise pentru studiul direct al căderii corpurilor bazate pe întrebuințarea stroboscopului.* MARIAN — ȚIȚEICA, FIZ. I, 38. *Rotorul începe să se învîrtească cu o stabilitate perfectă, atingînd o viteză de 660 000 revoluțiuni pe minut, măsurate prin ajutorul stroboscopului.* ENC. TEHN. I, 318, cf. LTR[2], DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stroboscoape.*

— Din fr. **stroboscope.**

STROBOSCÓPIC, -Ă adj. Referitor la stroboscop sau la stroboscopie; al stroboscopului sau al stroboscopiei; de stroboscop sau de stroboscopie. *Discul stroboscopic... e pus în mișcare de rotație în jurul axului.* LTR[2]. *Teatrul nou... folosește proiectoare stroboscopice.* T iulie 1969, 67. *Instalații stroboscopice, combinate cu dispozitive de producere a infrasunetelor.* CONTEMP. 1975, nr. 50, 12/4, cf. M. D. ENC.

— Pl.: *stroboscopici, -ce.*

— Din fr. **stroboscopique.**

STROBOSCOPÍE s. f. Metodă de cercetare a mișcărilor periodice ale corpurilor, care constă în observarea optică a acestor mișcări la intervale de timp regulate. Cf. LTR, DL, DM, DER, DN, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **stroboscopie.**

STROCȘÁLĂ s. f. v. **stropșeală.**

STROCȘÍ vb. IV v. **stropși.**

STROD s. n. v. **strat**[2].

STROFÁNT s. m. (Bot.) Arbust tropical din ale cărui frunze și semințe se extrage strofantina *(Strophanthus kombé).* Cf. BIANU, D. S., LTR, DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strofanți.*

— Din fr. **strophante.**

STROFANTÍNĂ s. f. Amestec de glucozide extras din frunzele și semințele diferitelor specii de strofant și întrebuințat în medicină ca tonic cardiac. V. o v a b a i n ă. Cf. BIANU, D. S. *Telegrama aceasta va fi pentru Arvanitide o adevărată injecție cu strofantină.* GALACTION, O. A. I, 115. *Injectarea cu strofantină în glanda suprarenală la cîine provoacă hipertensiune pronunțată.* DANIELOPOLU, F. N. II, 46. *Strofantina e administrată în cazuri de insuficiență cardiacă acută, edem pulmonar acut, astm cardiac.* LTR[2]. *Cele mai importante cardiotonice sînt digitala și strofantina.* BELEA, P. A. 270, cf. ABC SĂN., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **strophantine.**

STRÓFĂ s. f. **1.** (Învechit, rar) Subterfugiu. *La vreme de strîmtoare cu strofe și cu sofisme..., cu mihanii și stratagheme să slujăsc.* CANTEMIR, I. I. I, 86, cf. GÁLDI, M. PIAN. 258.

2. Fiecare dintre diviziunile unei poezii, formată din două sau din mai multe versuri care alcătuiesc un ansamblu unitar prin elemente prozodice (măsură, ritm, rimă) și uneori prin înțeles. V. d i s t i h, t e r ț i n ă, c a t r e n. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Lord Biron mărturisește, într-o notă, că nu era nicidecum locul ăci al strofelor precedente, care se țin de altă poemă.* HELIADE, L. B. I, 93/26, cf. I. GOLESCU, C. *Petru au horul cîntă strofa de pe urmă.* ASACHI, P. R. 56/26, cf. VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, ANTONESCU, D. *Trăiești, poetă dulce, și încă vei trăi, Pe cît aceste strofe nu se vor risipi.* BOLINTINEANU, O. 236. *Cîntecul e surd, articularea inegală...: Încă o strofă!* CARAGIALE, O. I, 29, cf. DDRF. *Cu o strofă mai jos, Mureșanu dezvăluia situațiunea spiritelor.* SION, P. 305, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Poate că și eu am rimat în viața mea o strofă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 19. *Eminescu reușește... să pună într-un vers substanța unei strofe.* IBRĂILEANU, S. 126, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *În fiecare seară dorul și-l plîngea în strofe fierbinți.* REBREANU, R. I, 303. *În cea dintîi strofă a testamentului său, poetul Ucrainei spunea: Dac-oi muri... Să m-astrucați în taină.* SADOVEANU, O. XVII, 59, cf. SCRIBAN, D. *De un remarcabil interes sînt considerațiile despre structura strofei.* IST. LIT. ROM. II, 78. *Metrica lui savant meșteșugită scoate nebănuite efecte vizuale și auditive din factura strofei.* CONSTANTINESCU, S. III, 267, cf. DL. *Eu inima nu mi-o închin, Nici strofa.* LABIȘ, P. 398, cf. DM, DN[2]. *Clinchetul rimei este însă din belșug înlocuit cu armonia interioară a versului și a strofei.* CONTEMP. 1970, nr. 1 219, 3/4, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (În corelație cu a n t i s t r o f ă și e p o d ă) Prima stanță din triada pe care o cînta corul în teatrul antic grec. Cf. ȘĂINEANU[2], CADE. *Lua apoi cuvîntul,...*

în strofe și antistrofe. LOVINESCU, S. I, 139. *Liturghia vechilor greci cunoștea deja triada: strofă, antistrofă și epodă.* VIANU, E. 229, cf. DL, DM, DN, DEX.

— Pl.: *strofe.*

— Din gr. στροφή; lat. **stropha**, fr. **strophe**, it. **strofa**, germ. **Strophe.**

STRÓFIC, -Ă adj. **1.** Care aparține strofei **(2)**; referitor la strofă; de strofă. *A contribuit hotărîtor la îmbogățirea și perfecționarea formulelor strofice în poezia românească.* IST. LIT. ROM. II, 340. *Analiza structurii strofice poate fi făcută din trei puncte de vedere.* L. ROM. 1967, 137, cf. DEX.

2. (Despre părți ale unei piese vocale) Care se repetă identic, de fiecare dată însă pe versuri diferite. *Jocurile bătrînești au o formă strofică.* ALEXANDRU, I. M. 315, cf. DN[2].

— Pl.: *strofici, -ce.*

— Din fr. **strophique.**

STROFLOCÁ vb. I v. **străfloca.**

STROFLOCÁT, -Ă adj. v. **străflocat.**

STROFLOCEÁLĂ s. f. (Prin vestul Munt.) Bătaie; (cu sens atenuat) ceartă. V. **străfloca.** Cf. UDRESCU, GL. *I-am tras o stroflocească de i-am zburat toți gărgăunii din cap.* id. ib.

— Pl.: *stroflocele.*

— **Strofloci** + suf. *-eală.*

STROFLOCÍ vb. IV v. **străfloca.**

STROFLOCÍT[1] s. n. (Prin vestul Munt.; în expr.) **A lua (pe cineva) la stroflocit** = a bate; (cu sens atenuat) a certa. Cf. UDRESCU, GL. *Mai ia-l și tu la stroflocit, că și-a cam făcut de cap!* id. ib.

— V. **strofloci.**

STROFLOCÍT[2]**, -Ă** adj. v. **străflocat.**

STROFLOCITÚRĂ s. f. (Prin vestul Munt.) Bătaie. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *stroflocituri.*

— **Strofloci** + suf. *-tură.*

STROFOCÁ vb. I v. **străfloca.**

STROFOCÁT, -Ă adj. v. **străflocat.**

STROFOCLÁT, -Ă adj. v. **străflocat.**

STROFOÍDĂ s. f. (Mat.) Loc geometric al punctelor de pe o dreaptă variabilă (care trece printr-un punct fix, situat pe axa absciselor) astfel încît distanța de la puncte la intersecția dreptei cu axa ordonatelor și distanța de la origine la această intersecție să fie egale. Cf. DER, M. D. ENC., DN[3].

— Pronunțat: *-fo-i-.* — Pl.: *strofoide.*

— Din fr. **strophoïde.**

STROFOLUÍ vb. IV v. **strofălui**[1].

STRÓFULUS s. n. (Med.) Dermatoză alergică caracterizată prin vezicule mărunte care provoacă mîncărimi intense; prurigo. *Strofulusul infantil constituie un semnal de alarmă care trebuie să atragă atenția... asupra predispoziției copilului pentru manifestări alergice.* ABC SĂN., cf. D. MED.

— Pl.: ?

— Din fr. **strophulus.**

STROG s. n. v. **stroh.**

STROH s. n. **1.** (Popular; adesea urmat de determinările „de fin" „de paie") Flori de fin scuturate sau rămășițe sfărîmate de fin (ori de paie), care se adună din șopron, din iesle, din car etc. și care sînt folosite la inhalații pentru tratarea astmului sau la spălat (pe cap); (popular) pleavă **(I 1)**, scuturătură **(I 4)**, sfărîmătură, (regional) greblătură, stroholiș, toriște **(2)**, zdrohot. V. **ogrinji**[1] **(1)**. *Porcii ieu paie în gură și se gioacă împrăștiind strohurile lor.* I. IONESCU, B. G. 405/19, cf. DDRF. *Se duc la iesle, iau stroh dintr-însa cît socot ele că le va fi de-ajuns.* MARIAN, S. R. II, 57, cf. TDRG. *Scuturătura de fin, adecă acele firișoare mărunte și flori cari rămîn pe fundul carului ... se mai numește și stroh sau stroh de fin.* PAMFILE, A. R. 163. *Fetele se lau cu stroh de la vite, ca să le crească părul mare și frumos.* GOROVEI, CR. 263, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Știu să-i scald cu stroh de fin.* SADOVEANU, O, IX, 400, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, ȘEZ. V, 125, VICIU, GL., I. CR. III, 346. *Stroh se numesc rămășițele, zdrobiturile de fin, care, conținînd multe flori uscate se folosesc pentru a aburi cu ele pe bolnavii de piept.* Com. din FRATA — TURDA. *Poartă struțu pe măsură, Cum îi-e strohu p-ingă șură.* BÎRLEA, L. P. M. II, 79, cf. T. PAPAHAGI, M. 233, com. DRĂGANU, ALR I 953/194, 214, 576, ALR SN I h 132, ALRM SN I h 89, com. din MONOR — REGHIN, A V 2, 15, 20, 31, 33, VI 10, 20, 26, LEXIC REG. I, 108. ✦ P. ext. Strat de paie folosit mai ales ca așternut pentru animale; culcuș de paie sau de fin. Cf. CIHAC, II, 374. *Voi, mangositilor și farfasiților, de cîte ori îți fi dormind în stroh și pe tîrnomală.* CREANGĂ, P. 255, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W. *O claie de păr negru, aspru și încîlcit la un loc cu paiele murdare și gălbii ale strohului cald din care chiar atunci părea că ieșise.* HOGAȘ, DR. I, 210, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✧ Fig. *Voi descîntu, Și vă voi arunca În strohu mării.* MAT. FOLK. 1 541. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Pînă să mai mături prin casă, să mai strîngă „strohul", loca de leturghie.* ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

2. (Învechit și regional) Adăpost pentru animale. Cf. BARCIANU. *E mașlaca în strovul porcilor.* T. PAPAHAGI, C. L., cf. CHEST. II 431/176.

3. (Regional) Tabac[2] **(1)** (Boiu Mare — Baia Mare). Cf. ALR SN IV h 1 145/272, ALRM SN III h 965/272.

— Pl.: *strohuri.* — Și: (regional) **stróg** (ALR I 953/194, 576, ALR SN I h 132/228), **strov, ștroh** (SCRIBAN, D.), **zdroh** (ALR SN I h 132), **zdron** (com. din MONOR — REGHIN) s. n.

— Din germ. **Stroh.**

STROHĂÍ vb. IV. I. Tranz și refl. (Prin nordul Mold. și prin nordul Transilv.) A (se) scutura **(I 1)** de stroh **(1)**. Cf. SCRIBAN, D., A V 15, LEXIC REG. 108.

2. Tranz. (Regional; complementul indică oameni) A scutura **(II 1)** (Deda — Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 191. *Ține copilu-n brațe cum se cade, nu-l strohăi alîta!* ib.

3. Tranz. (Regional; complementul este finul) A mărunți (Drăgușeni — Tîrgu Neamț). Cf. GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *strohăiesc.*

— **Stroh** + suf. *-ăi.*

STROHĂNÍ vb. IV. Tranz. (Regional) **1.** (Complementul indică știuleți de porumb) A bate în piuă sau în leașă, ca să se desfacă boabele (Drăgușeni — Fălticeni). Cf. A IV 26. *Strohănesc niște păpuși în piuă.* GLOSAR REG.

2. (Complementul este sarea) A bate în piuă, ca să se sfarme (Drăgușeni — Fălticeni). Cf. GLOSAR REG.

— Prez. ind.: *strohănesc.*

— **Stroh** + suf. *-ăni.*

STROHĂRÍ vb. IV. Refl. (Regional; despre ovăz) A se scutura **(I 5)** (Moișeni — Sighetu Marmației). Cf. ALR I 931/345.

— Prez. ind. pers. 3: *strohăreşte.*
— **Stroh** + suf. *-ări.*

STROHĂRÍE s. f. (Regional) Fin mărunţit, tocat, sfărîmat (Izvorul Alb — Piatra Neamţ). Cf. GLOSAR REG.
— **Stroh** + suf. *-ărie.*

STROHOÍ vb. IV. Refl. (Regional) A se fuduli (Săcel — Vişeu de Sus). Cf. T. PAPAHAGI, M. 68. *Nu t'e bad'e strohoi, Nu-s a tăi boii popii.* id. ib.
— Prez. ind.: *strohoiesc.*
— **Stroh** + suf. *-oi.*

STRÓHOT s. n. (Regional) Pai[1] **(1)**. *Cînd umblă porcii cu strohotul în gură, se zice că fac a vreme rea.* I. CR. IV, 81, cf. DL, DM.
— Pl.: ?
— **Stroh** + suf. *-ot.*

STROHOTÍ vb. IV. Refl. (Prin sud-estul Mold.) A se răsti la cineva. CV 1950, nr. 5, 31. *Nu te strohoti la mine, că nu ştiu nimic.* ib.
— Prez. ind.: *strohotesc.*
— Etimologia nesigură. Cf. strohăi **(2)**.

STROHOTÍŞ s. n. (Prin sud-estul Mold.) Stroh **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *strohotişuri.*
— **Strohot** + suf. *-iş.*

STROHUÍ vb. IV. I. Refl. (Prin Bucov.; despre fin) A se scutura **(1 5)**. Cf. A V 15, LEXIC REG. 108.
2. Tranz. (Prin Maram. şi prin Bucov.; complementul este finul) A mărunţi. Cf. GLOSAR REG.
— Prez. ind.: *strohuiesc.*
— **Stroh** + suf. *-ui.*

STROI s. n. (Învechit şi regional; în legătură cu verbele „a pune", „a se aşeza") Rînd **(1)** (de soldaţi). *Au împărţit ai săi călăreţi în trei companii... şi i-au pus stroi în dosul unui zidiu vechi* IST. AM. 30/4, cf. DDRF, ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D. *Ne-a pus la stroi.* ŞEZ. II, 43. *Ca răsplată, gazda le dă cîte un colindeţ şi la mai dă încă unul, afară, cînd se aşază la stroi cu ceilalţi.* IZV. IV, nr. 2, 4, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✦ (Învechit şi regional) Pedeapsă disciplinară militară care consta în trecerea condamnatului (gol) printre două rînduri de soldaţi care îl loveau unul după altul, cu nuiaua. *Se făcea două şire lungi de ostaşi. Acestora li se da în mînă cîte un băţ... Prin mijlocul acestor două şire de ostaşi trebuie să treacă, în pielea goală, cel osîndit la stroi.* SBIERA, P. 229. *Acest biet nenorocit au îmblat numai o dată prin stroi şi au murit.* id. ib. ✧ Expr. **A bate (pe cineva) la stroi** sau **a purta (pe cineva) în stroi** = (învechit) **a)** a aplica cuiva pedeapsa descrisă mai sus. Cf. CIHAC, II, 374, DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DEX. *Îl judecară să-l poarte pe-o uliţă... în stroi.* SBIERA, P. 229; **b)** a bate foarte tare. *Porunceşte să-mi aducă nişte palce, că am să-i bat la stroi.* CREANGĂ, P. 305, cf. DL, DM. ✦ P. ext. (Învechit şi regional) Nuia **(1)**. Cf. CIHAC, II, 374, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W. ✦ P. ext. (Învechit, rar) Lovitură de nuia. Cf. BARCIANU.
— Pl.: *stroiuri.*
— Din rus. **строй.**

STROIÉTIC, -Ă adj. (Regional) Nebun **(1 2)** (Bistriţa). Cf. PAŞCA, GL.
— Pl.: *stroietici, -ce.*
— Etimologia nesigură. Cf. stroi.

STROILOBÁT, -Ă adj., s. m. şi f. v. **sturluibat.**

STROJÁC s. n. v. **străjac.**

STRÓLEA s. m. invar. (Prin Transilv.) Epitet depreciativ pentru un om prost, zăpăcit. *Ieca strolea! Femeie, mîncat-ai tu ceapă-cioarei?* SLAVICI, ap. TDRG, cf. DL, DM, COM. BENIUC.
— Etimologia nesigură. Cf. ştrol.

STROLIBÁT, -Ă adj., s. m. şi f. v. **sturluibat.**

STROLIMBÁT, -Ă adj., s. m. şi f. v. **sturlunibat.**

STROLINCÉT, -Ă adj. v. **strolincheat.**

STROLINCHEÁT, -Ă adj. (Prin vestul Transilv.; despre copii) Nebunatic **(2)**. Cf. LEXIC REG. II, 84, L. ROM. 1961, 22. ✦ (Regional; despre oameni) Nebun **(1 4)**. Com. BENIUC.
— Pl.: *strolincheaţi, -te.* — Şi: **strolincét, -ă** (L. ROM. 1961, 22) adj.
— De la **strolea** (prin analogie cu *deşucheat*).

STBOLOBÁT, -Ă adj., s. m. şi f. v. **sturluibat.**

STROLOBÁTIC, -Ă adj., s. m. şi f. **sturlubatic.**

STRÓMĂ s. f. **1.** (Med.) Reţea de suport a unui organ, alcătuită din ţesut conjunctiv, din vase şi din nervi. *Stroma, adică ţesutul celular ce se află între alveolele neoplasmului, este de o natură foarte diferită.* BABEŞ, O. A. I, 467, cf. DN[3]. *Stroma musculară.* DC, cf. D. MED.
2. (Bot.) Corp al grăuncioarelor de clorofilă, format din lame de natură proteică între care se află clorofila. Cf. DER, DEX.
3. (Bot.) Organ de rezistenţă format din împletirea deasă a filamentelor miceliene, în care apar fructificaţiile unor ciuperci. Cf. DER, DEX.
— Pl.: *strome.*
— Din fr. **stroma.**

STROMB s. m. (Zool.) Moluscă gasteropodă din mările tropicale cu cochilia mare şi groasă, prevăzută cu tubercule care pe ultima circumvoluţiune devin spini *(Strombus coronatus)*. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ANTONESCU, D., LTR[2], DN[3].
— Pl.: *strombi.* — Şi: (învechit) **strómbus** s. m. LTR[2].
— Din lat. **strombus**, fr. **strombe.**

STRÓMBUS s. m. v. **stromb.**

STROMFANITÓR s. m. v. **stroncănitor.**

STROMOJÁC s. n. v. **străjac.**

STRONC interj. (Rar; în corelaţia cu clonc) Cuvînt care imită strigătul caracteristic al corbului. *Corbul... s-a coborît într-o aripă şi a strigat către Ionuţ: Clonc — stronc!* SADOVEANU, O. XIII, 626.
— Onomatopee.

STRONCĂNÍ vb. IV. (Transilv.) **1.** Tranz. (Complementul indică struguri) A zdrobi. Cf. DRLU, LB, LM, BARCIANU, ALEXI, W.
2. Fig. Intranz. A trăncăni[1] **(2)**. Cf. LB, LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Prez. ind.: *stroncănesc.* — Şi: (învechit, rar) **ştroncăní** (LB), **ştronfăní** (DRLU) vb. IV.
— Pref. *s-* + **troncăni.**

STRONCĂNÍRE s. f. (Transilv.) Acţiunea de a stroncăni **(2)** şi rezultatul ei. Cf. DRLU, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Şi: (învechit, rar) **ştronfănírе** s. f. DLRU.
— V. **stroncăni.**

STRONCĂNÎT, -Ă (Transilv.) Zdrobit. Cf. DRLU, LM.
— Pl.: *stroncăniți, -te.* — Și: **ștronfănit, -ă** adj. DRLU.
— V. **stroncăni.**

STRONCĂNITÓR, -OÁRE s. m., adj. (Transilv.) 1. S. m. Mustuitor. *Mustul cel mai bun și mai dulce... care cură numai din zdrobitul strugurilor cu zdrobitoriul (ștromfănitoriul, pisătoriul).* ECONOMIA, 167/11, cf. LB, ISER, LM, BARCIANU, ALEXI, W., H XVII 405, ALR SN I h 223/141.
2. Adj. (Despre oameni) Flecar. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *stroncănitori, -oare.* — Și: (învechit) **stroncănitór** (LB), **ștromfănitór, ștropcănitór** (ISER), (regional) **stromfanitór** (H XVII 405), **ștreonfănitór** (ALR SN I h 233/141) s. m.
— **Stroncăni** + suf. *-itor.*

STRONDIÁNĂ s. f. v. **stronțiană.**

STRONGHÍL s. m. v. **strunghil.**

STRONGÍL s. m. Vierme nematod, parazit, care se localizează în intestinul și pancreasul calului *(Strongylus equinus). Caii care pasc pe pășuni pline cu ouă de strongili sînt amenințați de a se infesta și a se prăpădi.* ENC. VET., cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *strongili.*
— Din fr. **strongyle.**

STRONGILÓZĂ s. f. Nume generic pentru bolile parazitare ale animalelor domestice provocate de viermi de tipul strongililor și caracterizate prin enterite, bronșite, pneumonii etc. *Strongiloza este o boală foarte gravă, produsă de viermi paraziți numiți strongili.* ENC. VET. 49. *Bolile cele mai des întîlnite la oi sînt: ... strongiloza, tuberculoza, turbarea.* ENC. AGR. IV, 225, cf. DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX.
— Din fr. **strongylose.**

STRÓNIU s. n. v. **stronțiu.**

STRONȚ s. n. v. **stronțiu.**

STRONȚÁ vb. I v. **șpronța.**

STRONȚI subst. pl. (Regional) Încălțăminte uzată (Drăgușeni — Tîrgu Neamț). Cf. A VI 26.
— Etimologia necunoscută.

STRONȚIÁNĂ s. f. (Hidr) oxid de stronțiu obținut prin calcinarea stronțianitului și folosit la rafinarea zahărului, la fabricarea sărurilor de stronțiu etc. *Potasa, suda, barita, strondiana și amoniacul ar produce aceleași efecte.* BREZOIANU, A. 43/16, cf. ANTONESCU, D. *Bromurul, iodurul și lactatul de stronțiană. Se dă în contra... spasmelor, epilepsiei.* BIANU, D. S., cf. SCRIBAN, D., LTR, DL, DM, DN², DEX.
— Pronunțat: *-ți-a-.* — Și: (învechit) **strondiánă** s. f.
— Din fr. **strontiane.**

STRONȚIANÍT s. n. Carbonat natural de stronțiu cristalizat în sistemul rombic, incolor sau cenușiu, gălbui spre brun, cu luciu sticlos și care se utilizează în pirotehnie. Cf. CANTUNIARI, L. M. 127. *Zăcăminte de stronțianit se găsesc în Germania, în Statele Unite și în U. R. S. S.* LTR², cf. DL, DM, DN², DC, D. MED., M. D. ENC., DEX.
— Pronunțat: *-ți-a-.* — Și: (rar) **stronțianítă** s. f. CANTUNIARI, L. M. 127.
— Din fr. **strontianite.**

STRONȚIANÍTĂ s. f. v. **stronțianit.**

STRÓNȚIU s. n. Metal alcalino-pămîntos (cu greutatea atomică 87,62), asemănător cu calciul, moale, alb-argintiu, care se găsește în natură mai ales sub formă de celestină și de stronțianit (și al cărui izotop radioactiv cu masa atomică 90 se formează în reacțiile de fisiune și este foarte dăunător viețuitoarelor). Cf. ANTONESCU, D., PONI, CH. 30, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Stroniu este un metal din familia calciului și a bariului.* ENC. TEHN. I, 406. *Bariul și stronțul formează săruri toxice pentru plante.* AGROTEHNICA, I, 214. *Stronțiul e un metal moale, de culoare albă-argintie.* LTR², cf. DL, DM, DN², DC. *În organism, stronțiul a fost identificat în ochi, în mici cantități.* D. MED. *În țesutul osos un atom de stronțiu natural poate înlocui calciul.* CONTEMP. 1970, nr. 1 228, 9/1, cf. M. D. ENC., DEX.
— Și: (rar) **stronț, stróniu** s. n.
— Din fr. **strontium.**

STRÓP s. m. **1.** (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de" care arată felul lichidului) Particică sferică desprinsă dintr-o masă de lichid, formată prin condensarea unui gaz etc., p i c¹ **(II 1)**, p i c ă t u r ă **(1)**, (învechit și popular) s t r o p i t u r ă **(2)**, (învechit, rar) p i c u r ă t u r ă **(1)**; p. e x t. (de obicei precedat de „un", „măcar un" etc. sau în construcții negative de tipul „nici", „nici un", „nici măcar un" etc.) cantitate mică dintr-un lichid. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Un strop în mare Ce din nour vine.* AR (1830), 53¹/43, cf. VALIAN, V. *Roatele vaporului scot noaptea milioane de stropi luminoși.* MĂS. GR. 15/9, cf. POLIZU. *Cînd s-așează nourul de pulbere și de stropuri de apă, zării nucul.* PELIMON, I. 19/27. *Săreau stropii de vin de-o șchioapă-n sus, de tare ce era.* CREANGĂ, A. 97, cf. DDRF. *Limba ni se prezintă... în spațiu ca o mare nemărginită, unde fiecare strop are o existență aparte.* PHILIPPIDE, P. 1. *Zece stropi nu pot să-ncapă. Prea e mic pahar de apă!* COȘBUC, P. I, 97, cf. BARCIANU. *Datina de la bătrîni Pruncul de la sîn o soarbe-n fiecare strop de lapte.* DAVILA, V. V. 155, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *De-atuncea mi-a rămas garoafa pe suflet ca un strop de sînge.* ANGHEL, Î. G. 10, cf. TDRG. *Din locul unde pică, țîșnind stnocuri de stropi încărcați cu nenumărate curcubeuri.* CHIRIȚESCU, GR. 135. *Stropi reci îl acoperiră deodată.* GÎRLEANU, L. 63. *Un strop de apă adunat din ploi zece veșnic pe fundul acestei scobituri.* HOGAȘ, DR. I, 20, cf. RESMERIȚĂ, D. *Pe tulpine și pe grilaje se prelingeau... stropi groși.* M. I. CARAGIALE, C. 9, cf. CĂDE. *Briliantele licăreau ca stropii de rouă, dimineața.* REBREANU, R. I, 195. *Din streșină sar stropi mărunți ca o pulbere rece.* C. PETRESCU, Î. II, 30. *Prezența colonelului un pahar de zeamă profirie, deasupra căreia fierbeau stropii, curat ca la șampanie.* BRĂESCU, O. A. I, 95. *Mă speriam cînd îmi săreau stropi de untură încinsă pe mîini și pe față.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 47. *Naum simți între degete stropi fierbinți de lacrimi.* SADOVEANU, O. IX, 134. *Stropi mari și grei se izbeau de fereastră.* DAN, U. 25; cf. SCRIBAN, D. *De un strop de ploaie atîrnă cîtămai pămîntul.* ARGHEZI, S. VIII, 160. *Se năpustiră în valuri și le împroșcară cu stropi, lovind apa cu latul palmelor.* CĂLINESCU, O. I, 121. *Oltul trecînd, milioanele de stropi se iau după el.* BOGZA, C. O. 91. *Mai sorbea un strop de coniac din pahar.* PAS, L. I, 41. *O corabie ar pulea să răstoarne munți de apă, fără ca măcar un strop să cadă pe punte.* TUDORAN, P. 321, cf. DL. *Stropii ridicați în cădere udară fața și umerii lui George.* T. POPOVICI, SE. 539, cf. DM. *Vă îndepărtați de inima mea precum stropul sare din valul mării.* BARBU, PRINC. 320. *Se lăsase și de beutură — un strop nu mai punea în gură.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 151. *Pămîntul... Nu ascundea... Nici măcar un strop de țiței.* V. ROM. august 1966, 9, cf. M. D. ENC., DEX. *Cîți stropi sar pe mine Atîția oameni Să mă grăească de bine.* MARIAN, NU. 24, cf. ALR I 1 266/5. *În munțe ge piatră Fără stropi ge apă.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 273. *Ce pică în apă și nu sare stropi?* (Frunza). GOROVEI, C. 154. ◇ (Prin analogie) *Le-am ferit să nu le-ajungă Vreun strop pîngăritor de tină.* TOPÎRCEANU, P. O. 57,

cf. RESMERIȚĂ, D. *Strop de glod pe strai s-anină.* LABIȘ, P. 46. *În drumul lor, gazele antrenează acel amestec și-l aruncă afară sub forma unor stropi de noroi.* GEOLOGIA, 46. *Stropi de neauă.* ALR SN III h 798/346, cf. ALRM SN II h 617/346. ◇ Loc. adv. **Strop cu** (sau, rar, **de**, regional, **după**) **strop** = în cantități foarte mici care se succed încet; p. ext. (și în formele **până la un strop sau până la ultimul strop**) până nu mai rămîne nimic; (încetul) cu încetul (v. încet), pe îndelete, picătură cu picătură (v. picătură 1), cu picătura (v. picătură 1), până la o (sau până la ultima) picătură (v. picătură 1), (puțin) cîte puțin (v. puțin 2). *Picurii cu strop de strop Fac al mărilor potop.* COȘBUC, P. I, 156. *De ce cu orice trop Garafa se deșartă Și scade strop cu strop.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 116. *Cei trei bărbați sorbiră vinul pînă la un strop.* AGÎRBICEANU, A. 142, cf. DL, DM. *Din ritmul forfotind vivace — Must clasic — strop cu strop să storc Motive dionisiace.* VULPESCU, P. 121, cf. M. D. ENC., DEX. *Și apoi, hop! Pîn-la un strop. Ea cu ea Tot îl bea!* BIBICESCU, P. P. 225, cf. ALRM SN V h 1488. ◇ Fig. *Ici și colo pe luciul apei tremură stropi de lumină.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 210. *Lumina . . . cădea în săgetări piezișe de raze și-mi împroșca fața cu stropi de foc.* ADAM, R. 7. *Datina rămîne apanagiul exclusiv al sîngelui, de unde acel strop albastru foarte pur.* M. I. CARAGIALE, C. 64. *În larg, Un strop de purpură pătează albastrul violet al mării.* MINULESCU, VERS. 13. *Zidurile cetății printre cu un strop de lumină de stele.* VLASIU, A. P. 407. *Ici-colo roșii stropi de mac.* BLAGA, POEZII, 56. *Să-i admirăm podoaba stropilor albi din coadă și roșul aprins al rozetelor.* VÎN. PESC. martie 1964, 13. *Cuvîntul sare ca lăcusta verde Stropit cu stropi de soare — cum să-l prinzi?* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 88, 11/3. ✦ (Livresc) Lacrimă. *Asupra ei să cadă a ochilor tăi stropi.* EMINESCU, O. I, 129. *Ochii lui se umeziră și în fiecare geană cărunță se ivi un strop limpede.* SLAVICI, ap. TDRG, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2]. *Le mijesc în gene stropii.* GOGA, POEZII, 104. *Doi stropi i se iviră în priviri.* AGÎRBICEANU, A. 79, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, M. D. ENC., DEX, ALR I 1 266/846. ✦ P. ext. (Rar) Pată (1). *Din creștet pînă în tălpi era plin de stropi de tină.* AGÎRBICEANU, A. 366. *Pe fața aspră și supță avea stropi de var.* BOGZA, A. Î. 607.

2. P. anal. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de" care arată felul) Bucată sau cantitate mică (dintr-o materie solidă); fărîmă, fir, pic[1] (II 2), scînteie (I 4), (popular și familiar) pișcătură (5), (regional) piculete, sleamă, strelice (v. strelici 3), țîră. Cf. LB, POLIZU. *Dumneata ne-ncurci-c-o lingură de bors și c-un strop de brînză?* HOGAȘ, DR. I, 119, cf. CADE. *Cad stropi de piatră scumpă, ușor și leneș, peste Un strălucit războinic.* I. BARBU, J. S. 15. *Mari stropi de piatră sar în sus.* BOGZA, C. O. 180, cf. DL. *Din drobul de sare începură să țîșnească în toate părțile stropi grunțuroși.* PREDA, D. 76, cf. DM. *Pe buzele mele... Luceau stropi de nisip.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 126, 11/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Ne-a adăpostit pe toți fără strop de chirie.* KLOPȘTOCK, F. 286. ◇ Fig. *Fiecare lucru își are tainicul lui strop de poezie.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 438. *Îmi pare Că stropi de liniște îmi curg prin vine.* BLAGA, POEZII, 7. *Simt cum distinct în adînc Stropii de cîntec se string.* LABIȘ, P. 71. ◇ **Un strop** = a) Loc. adj. și adv. puțin (1, 2). *Un strop de fericire am adus eu în casa lor.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, F. 21. *O privire albastră și blajină tempera cu un strop de voie bună . . . această înfățișare originală.* GALACTION, O. A. II, 276. *Se strecurase, în bucuria revederii, și un strop de melancolie.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 207. *A rîs numai un strop către gemeni.* SADOVEANU, O. XVIII, 562. *Așa e Simian, lăsător, își zise femeia cu un strop de părere de rău în glas.* DAN, U. 5. *O horă aduce un strop de bucurie și o fărîmă de nădejde.* STANCU, D. 516. *Colindătorii trec pe sub toate ferestrele și pun un strop de fericire în fiecare inimă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 32/3; b) loc. adv. (în construcții negative; și, regional, în forma **o stroapă**) deloc. Cf. POLIZU, BARCIANU. *Și mergînd și pe la șop, N-am aflat în nici un strop.* MARIAN, NA. 203. *Iar noi, mă rog, șase surori, Să n-avem strop de omenie.* COȘBUC, P. II, 235. *În Marea Moartă . . . Nici un strop de suflet undele nu poartă.* GOGA, POEZII, 201, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *N-am o stroapă de mălai în toată casa.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *stropi* și (învechit, rar, n.) **stropuri**. — Și: (regional) **stroápă** s. f.

— Postverbal de la **stropi**.

STROPÁN s. n. **1.** (Bot.; prin Olt.) Sovîrf (1) *(Origanum vulgare)*. Cf. H X 122, ALRM SN II h 469/836.

2. (Regional; la sg.) Amestec de apă de var și ciment cu care se stropește temelia caselor, ca să se întărească (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

— Pl.: ?

— Etimologia nesigură. Cf. strop.

STROPEÁLĂ s. f. (Rar) Udare (pe deasupra) ușoară și superficială, umezeală, umezire, umezit; acoperire cu stropi (1) (de obicei de apă sau de alt lichid), împroșcare, împroșcat; stropire, stropit[1], stropitură (1), (rar) pătare. Cf. stropi. Cf. POLIZU. *Apoi, venea o stropeală sau gargariseală a măselelor cu ceva roșu de Chirnogi.* CHIRIȚESCU, GR. 205, cf. DM, DEX. ✦ P. anal. Ploaie ușoară (și de scurtă durată) cu stropi (1) rari; (familiar) stropire, stropitură (1). *Cerul e acoperit . . . Să sperăm că peste cîteva zile se va milostivi Cel de Sus cu puțină stropeală.* CARAGIALE, O. VII, 35, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Regional) Cascadă (Fundata — Zărnești). Cf. ALR I 430/772. ✦ P. anal. (Familiar; concretizat) Băutură (alcoolică); (regional) stropitură (1). *Încă o stropeală bună la plăcinta cu brînză.* STĂNOIU, C. I. 90, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Substanță toxică în soluție sau în suspensie cu care sînt tratate plantele pentru combaterea dăunătorilor. *Între frunzele crestate și coclite de stropeală, bulucii . . . își soreau strugurii brumați și grei.* C. PETRESCU, S. 178, cf. M. D. ENC.

— Pl.: *stropeli*. — Și: (regional) **stopeheálă** s. f. ALR I 430/772.

— **Stropi** + suf. *-eală*.

STROPEÁLNIȚĂ s. f. v. **stropelniță**.

STROPÉLNIC s. n. (Prin Ban.) Praftură (1) de fierărie; (regional) stropelniță (2). Cf. H XVIII 26, 144.

— Pl.: *stropelnice*.

— **Stropi** + suf. *-elnic*.

STROPÉLNIȚĂ s. f. **1.** (În dicționarele din trecut) Stropitoare (II 2). Cf. ANON. CAR., BARCIANU, ALEXI, W.

2. (Ban., Olt. și prin Munt.) Praftură (1) de fierărie; (regional) stropelnic. *În [despărțitura] cea cu apă este o stropelniță făcută din fășii de tei legate în forma unei perii în capătul unui mîner de fier.* LIUBA — IANA, M. 124, cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE, H IV 11, V 72, 368, XVI II, 22. ◇ (Prin analogie) *Vreo două-trei stropealniți . . . de stropit roiul cînd se învîrtește în aer.* TOMICI, C. A. 63/18.

3. (Regional) Unealtă de dulgherie nedefinită mai de aproape (Vîlcea — Podgoria — Pitești). Cf. H IX 474.

— Pl.: *stropelnițe*. — Și: (regional) **stropeálniță** (pl. *stropealniți*) s. f.

— **Stropi** + suf. *-elniță*.

STROPÍ vb. IV. Tranz., intranz. și refl. A (se) uda (pe deasupra) ușor și superficial, a (se) umezi; a (se) acoperi cu stropi (1) (de obicei de apă sau de alt lichid), a (se) împroșca; (rar) a (se) păta (1), (regional) a se prișni[2] (1). V. proșca. *Stropiși-me cu săpun și curățescu-me.* PSALT. 99. *Jirtvă*

de beutură vărsă pre ea și o stropi cu uleiu. PO 121/7. *Mitropolitul ... au blagoslivit oastea și au stropit-o cu agheazmă.* NECULCE, L. 372, cf. ANON. CAR. *Și-l stropește cu agheazmă, asemene și pe beizadele.* GHEORGACHI, LET. III, 307/24, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Am văzut mormîntul... și cu multă apă sfîntă acum de curînd stropit.* BELDIMAN, O. 42/8. *Stropindu-mă cu apă de colonie, m-am trezit* (a. 1819). URICARIUL, VII, 78, cf. LB. *Telemah stropi singur cu ape mirositoare cenușa sa ce încă mai fumega.* PLEȘOIANU, T. III, 135/25, cf. VALIAN, V. *Apa din duș să oprește în mîini, încît numai apa ce stropește dintr-însele să izbească în ochi.* DESCR. AȘEZ. 131/7. [Picioarele] *Mergînd le cam stropește Cînd către Arghir grăbește.* BĂRAC, ap. GCR II, 177/29. *De dimineață pompierii stropiseră podul.* NEGRUZZI, S. I, 29. *Ea mă stropea cu lacrămi.* SION, POEZII, 214/14, cf. CIHAC, II, 375. *Fata împăratului Roș... răpede pune capul lui Harap Alb la loc..., apoi îl stropește cu apă vie.* CREANGĂ, P. 278. *O bură de ploaie stropește caldarîmul încins.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 229, cf. DDRF. *Și atunci ea, cînd el glumește, Joacă pumnii și-l stropește.* COȘBUC, P. I, 97, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *O ploiță caldă stropise fășia de drum.* DELAVRANCEA, O. II, 30, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *M-a amenințat apoi că, dacă mă mai frămînt atît, mă domolește stropindu-mă cu sifon.* CAMIL PETRESCU, P. 135. *Ia-ți hîrtiile! răcni generalul trîntind cu pumnul în masă, stropindu-se cu cerneală.* BRĂESCU, O. A. I, 92. *Îl stropise cu petrol și-i dăduse foc.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 131. *Sapă bunica, scoate, face, drege, stropește cu stropitoarea, ca și cum s-ar fi lepădat de cei din casă.* TEODOREANU, M. U. 241. *Lespezile, zidurile, sulurile sfinte au fost stropite cu sînge.* SADOVEANU, O. XX, 437, cf. SCRIBAN, D. *Strălucea acum în lună de broboanele de apă cu care fuseseră stropite pe înserat.* CĂLINESCU, O. I, 18. *Din stofa stropită cu apă ureă vapori fierbinți.* BOGZA, A. Î. 495, cf. DL, DM. *Vodă trimise sacalele sale să stropească ulițele cu apă parfumată.* BARBU, PRINC. 17. *Doar preoții și Preacurata Mă pot stropi cu undelemn.* VULPESCU, P. 80. *Oamenii de pe stropitoare au amețit stropind străzile, pomii, gardurile.* CINEMA, 1969, nr. 6, 7, cf. M. D. ENC., DEX. *Iară la fiu că au venit Cu aripile l-au stropit.* POP. ap. GCR II, 327/25. *Stropiți casă, Stropiți masă, Stropiți feți De coconi creți.* TEODOREANU, P. P. 16. *S-o văd pe maică-mea Cu mătura mălurînd, Cu lăcrimi din ochi stropind.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 199. *'Cu rum și cu vin te-oi stropi.* MARIAN, NU. 23. *Stropește-i cu apă și-ndată să vor face stenuri de piatră.* RETEGANUL, P. P. II, 62, cf. BIBICESCU, P. P. 15. *Cînd mînînci, molfăiești, Cînd be apă, mi strocheșți.* MAT. FOLK. 1 436, cf. ALR I 430/69, 190, 363, 576. *Finișor îi așternea, Floricele că-i sădea, Cu trei lacrămi le stropea.* BALADE, II, 259. *Le-oi plivi, te-oi îngrădi Și cu lacrimi te-oi stropi.* FOLC. MOLD. II, 499. (Refl. pas) *Să stropiră părețiî de sîngele ei.* NEAGOE, ÎNV. 61/11. *Doamne drept răsplătitor! Cu cît sînge să stropiră al-său maslu pierzător.* POGOR, HENR. 27/13. *În răstimpuri muzica amuțea, se stropea cu apă podeaua de scîndură.* AGÎRBICEANU, A. 169. *Scocul se stropește iarna cu apă, ca să înghețe și să devină mai luciu.* PĂCALĂ, M. R. 301. ◇ (Prin analogie) *Ei stropesc în ochi drumeții Cu țărînă din morminte.* GOGA, POEZII, 337. *Cormanul a răvășit și-a stropit cu țărînă o motoșcă mare de spini.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 156. ◇ Fig. *Într-acesta chip cuvintele deodată cu balele își stropiia.* CANTEMIR, I. I. I, 71. *Răpciugoșii cruni tușesc, Cu ghiulele-n noi stropesc.* ALECSANDRI, POEZII, 457. *Din mii de guri minciuna lui te-nvață, stropindu-te cu tină și ocară.* GOGA, POEZII, 183. *Vorbește înfiorat..., mîndru de a fi stropit și el puțin de norocul... căzut pe familia lui.* CAMIL PETRESCU, O. III, 25. *Îi repede un bot de cismă în coaste, o stropește cu o ploaie de înjurături.* STANCU, D. 157. *Să vă scot pe toate în curte și să vă stropesc cu mitraliera.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 80, 17/3. ◇ Expr. Tranz. **A stropi masa** (**mîncarea** etc.) = a bea în timpul mesei vin sau alte băuturi (alcoolice). *Mănînc și stropesc mîncarea cu zeamă de strugure ca să nu-mi cadă greu.* PAS, L. II, 217. (Cu schimbarea construcției) *În urma unui prînz bun și vesel, stropit cu vin vechi, dete drumul paradei.* SION, P. 153. *Un prînz bine stropit.* DDRF. *Cina se prelungi pînă spre miezul nopții, stropită cu vinuri variate.* REBREANU, R. I, 220. (Familiar) **A-și stropi măseaua** = a bea băuturi alcoolice. *Se întîlnesse ca să-și ia un pahar să-și stropească nițel măseaoa.* ISPIRESCU, U. 106, cf. ALEXI, W., ZANNE, P. II, 267, CADE, DL, DM. **A nu avea** (**nici**) **cu ce-și stropi măseaua** = a fi sărac. Cf. BARONZI, L. I, 43, ZANNE, P. II, 268. (Rar) **A stropi** (ceva) **cu sudoare** = a munci din greu. *La foc de soare Bietul muncitor Stropea cu sudoare Micul său ogor.* ALECSANDRI, POEZII, 123, cf. RESMERIȚĂ, D. ✦ Tranz. (Complementul indică obiecte, mai ales pereții unor încăperi) A da culoare, în mod neuniform, în formă de stropi (**1**); p. ext. a vopsi; a zugrăvi. *Pe dinăuntru zidurile sînt stropite cu albastru și gălbăn, iar pictura e puțină și proastă.* HOGAȘ, DR. I, 8. *Aurul... pe unele stînci se vede parcă ar fi stropit cu bidineaua.* BOGZA, A. Î. 11. ✦ Intranz. (Popular și familiar) A ploua ușor, cu stropi (**1**) rari; (despre ploaie) a cădea în cantitate mică. *Ploaia nu stropise de două săptămîni.* C. PETRESCU, Î. II, 197, cf. RESMERIȚĂ, D., ALR I 1 266/12, 59, 69, 116, 194, 295, 361, 582, 600, 690. *Stropește, plouă cu stropi rari.* GL. OLT. ✦ Tranz. (Familiar; complementul indică evenimente, persoane etc.) A sărbători consumînd, mai ales, băuturi alcoolice. *Îi cununai și le stropii nunta cu cîteva vedre.* SION, P. 61. *Pe urmă, după ce blana a fost cumpărată, trebuie stropită, evident, cu șampanie.* BOGZA, A. Î. 382. *Hai să stropim avansarea, șefule, și la mai mare!* UDRESCU, GL. ✦ Tranz. Spec. (Complementul indică plante, culturi etc.) A trata prin împroșcare sau prin proiectare cu substanțe toxice în soluție sau în suspensie, pentru a distruge dăunătorii. *Lecuim acest flegel inundînd cu întregime cîmpul la ivirea insectei, în lipsa acestui mijloc, stropind... cu apă camforată.* BREZOIANU, A. 112/6. *Frunza trebuie stropită cu o leșie de piatră vînătă.* AGÎRBICEANU, S. 551, cf. RESMERIȚĂ, D. *Au fost... în oraș... să-i arate tatei unde să comande nu știu ce substanțe pentru stropit via.* CĂLINESCU, S. 91. *De două-trei ori stropim via boierului cu piatră vînătă.* STANCU, D. 59. *Vegetalele... pot fi stropite (o dată cu solul în care trăiesc) cu soluții radioactive.* SANIELEVICI, R. 238, cf. M. D. ENC., ALR SN I h 226, ALRM SN I h 155. ◇ Refl. pas. *Dacă se stropesc pomii cu o soluție de sulfat de fier..., se produce vindecarea.* AGROTEHNICA, I, 204. ✦ Tranz. A acoperi (prin aruncare pe deasupra) cu un strat subțire dintr-o materie pulverulentă, granulată etc.; a presăra. *Nutrește oile bolnave... cu trifoi și fîn bun, rădăcini și cartofi tocați, totul stropit cu sare mărină.* BREZOIANU, A. 579/26. *Bătîndu-și aripile albastre stropite cu aur, le sărută pe rînd.* GÎRLEANU, L. 30. *Toată valea învesmîntată în alb scînteia, parcă ar fi fost stropită cu pietre scumpe.* COCEA, S. I, 9. *După un august mai mult ploios, acum livezile și viile pline de rod apar stropite cu aur.* CAMIL PETRESCU, O. I, 401. *Trei căpățîni de usturoi... le stropim cu sare și turnăm deasupra o ulcică de apă.* STANCU, D. 195. ◇ (Prin analogie) *Să treci tu prin ele, o sfîntă regină În haină albastră stropită cu aur.* EMINESCU, O. I, 38. *Poieni întinse, stropite cu flori, s-așternă între izvoare.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 289. *Părcul l-au stropit cu roș jilav Frunzele moarte.* LABIȘ, P. 375. *Îmbrăca fusta verde stropită cu flori de semenic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 31, 19/1. ✦ Tranz. P. anal. A acoperi cu pete mici de altă culoare decît fondul; p. ext. (rar) a păta (**1**). *Îl mai mîngîie... iubirea și laudele pe care... gîngăniile cele roșii stropite cu negru... i-o arătau.* GÎRLEANU, L. 27. *Îi conducea un sanitar fără capelă, cu obrazul roșcat și stropit de pistrui.* C. PETRESCU, Î. II, 41. *Înaintea lor sălta, resfirîndu-și creasta o pasere stropită cu negru, cu aur și cu roșu.* VOICULESCU, P. I, 178. *Era un om destul de bine legat și de*

înălțime mijlocie, cu obrazul alb puțin stropit cu pistrui. SADOVEANU, O. XVIII, 257. *Ochii îi erau... albaștri..., iar obrajii, stropiți de pete roșcate, parcă puse cu vîrful pensulei.* CĂLINESCU, S. 224. *Rîse Vasile al Capsomanului, unul mic, cu ochi răi, stropit pe toată fața și pe mîini cu o spuză de alunele.* CAMILAR, N. II, 267. *Omul nu-i simți decît cînd ajunse în fund, la tejgheaua stropită cu var.* TUDORAN, P. 522, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Refl.) *I s-a stropit fața cu pistrui galbene.* DELAVRANCEA, O. II, 81.

— Prez. ind.: *stropesc.*

— Etimologia necunoscută.

STROPÍRE s. f. Udare (pe deasupra) ușoară și superficială, umezeală, umezire, umezit; acoperire cu stropi **(1)** (de obicei de apă sau de alt lichid), împroșcare, împroșcat; stropeală, stropit[1], stropitură **(1)**, (rar) pătare. Cf. stropi. *După căutatul lu Dumnedzeu tatăl întru sfinția Duhului, întru ascultămîntul și stropirea sîngelui lu Isus Hristos bunrătate voco și pace se mulțească-se.* COD. VOR.[2] 69[v]/11. *Stropirile mirului.* MINEIUL (1776), 164[v1]/4, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VALIAN, V. *Neavînd duș, poate face în toate zilele stropiri cu apă rece peste tot trupul.* DESCR. AȘEZ. 112/19. *Cînd voim a semăna..., stropirile ne cruță de paguba ce ne-ar pricinui uscăciunea atmosferei.* BREZOIANU, A. 158/6, cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU. *Cîteva raze fierbinți picurau de printre ramuri pe fruntea mea brobonită de nădușeală înfiorîndu-mă ca o stropire.* ADAM, R. 103, cf. ALEXI, W. *Aurul se află prin izbituri de ciocane..., nu prin stropire cu apă.* AGÎRBICEANU, A. 434, cf. RESMERIȚĂ, D. *Obiceiul stropirii cu vin era vechi și sfînt.* DAN, U. 91. *Nu mai duelau... cu stropiri de sifon în figură.* ARGHEZI, L. 100. *La începutul operației de iarovizare..., apa de stropire și temperatura încăperii... trebuie să fie în jurul acestor cifre.* AGROTEHNICA, 1, 99. *Prin manevrarea robinetelor se pune în funcțiune instalația de stropire sau cea de spălare.* LTR[2] XVI, 444, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ *Turnare prin stropire* = procedeu de turnare[1] **(2)**, prin care metalele sau aliajele ce se topesc ușor sînt presate în tipare printr-un piston. *Topirea prin stropire se face cu ajutorul unor mașini speciale.* IOANOVICI, TEHN. 108. ✦ (Familiar) P. ext. Ploaie cu stropi **(1)** rari, ușoară (și de scurtă durată); (familiar) stropeală, stropitură **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. ✦ Spec. Tratare a plantelor prin împroșcare cu substanțe toxice în soluție sau în suspensie, pentru a distruge dăunătorii; stropit[1], (rar) stropitură **(1)**. Cf. stropi. *Contra insectelor întrebuințează cu multă dărnicie stropirile cu apă camforată.* BREZOIANU, A. 106/19. *Atacă culturile de in... Se combate prin stropiri cu soluții arsenicale.* ENC. AGR. I, 273. *Aparatul de stropit, transportat pe spate, e utilizat la stropirea grădinilor de legume, la stropirea viilor, a arbuștilor și a pomilor cu înălțime mică.* LTR[2] XVI, 442, cf. M. D. ENC. ✦ P. anal. Acoperire cu pete mici de altă culoare decît fondul; p. ext. (rar) pătare **(1)**; stropît[1]. Cf. stropi. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stropiri.*

— V. **stropi.**

STROPÍT[1] s. n. Udare (pe deasupra) ușoară și superficială, umezeală, umezire, umezit; acoperire cu stropi **(1)** (de obicei de apă sau de alt lichid), împroșcare, împroșcat; stropeală, stropire, stropitură **(1)**, (rar) pătare. Cf. stropi. Cf. DDRF. *Stropitul florilor.* ȘĂINEANU[2]. *Udatul care se face seara, în ajunul zilei de treier, se înnoiește și a doua zi cînd se reduce la un simplu stropit.* PAMFILE, A. R. 202, cf. CADE. *Stropitul cu apă pentru a ridica umiditatea... se face... în trei reprize.* AGROTEHNICA, 1, 99. *Rețeaua de apă potabilă să fie degrevată de necesarul pentru stropitul străzilor.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 142, cf. DL, DM, M. D. ENC. ✦ Spec. Tratare a plantelor prin împroșcare sau prin proiectare cu substanțe toxice în soluție sau în suspensie, pentru a distruge dăunătorii; stropitură, (rar) stropitură **(1)**. *Mă așteaptă stropitul viei.* VINEA, L. II, 199. *Stropitul cu soluție de sulfat de cupru se repetă la un interval care e în funcție de starea atmosferică.* C. GIURESCU, P. O. 105. ✦ P. anal. Acoperire cu pete mici de altă culoare decît fondul; p. ext. (rar) pătare **(1)**; stropire. Cf. stropi. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— V. **stropi.**

STROPÎT[2], -Ă adj. **1.** (Despre obiecte, materii, terenuri etc.) Care este udat (pe deasupra) ușor și superficial, umezit; care este acoperit cu stropi **(1)** (de obicei de apă sau de alt lichid), împroșcat. Cf. stropi. Cf. ANON. CAR. *Își crată cu mîndrie satîrul plin de sînge și hainele stropite.* ISPIRESCU, L. 256, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Copiii alergau fugărind cercurile pe nisipul stropit.* C. PETRESCU, C. V. 364. *Desemnuri simbolice pe nisipul stropit și greblat.* TEODOREANU, M. II, 68. *O găsesc... cocoțată pe o scară de zugrav, ca să spele geamurile stropite.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre plante, culturi etc.) Tratat prin împroșcare cu substanțe toxice în soluție sau în suspensie, pentru a distruge dăunătorii. Cf. stropi. *Livezile stropite luceau în soare. Înainte de folosire, frunzele de viță stropite vor fi spălate bine.* ✦ P. anal. (Rar; despre obiecte sau despre ființe) Pestriț **(1)**. Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Restul spatelui este sur-deschis, stropit și punctat fin.* LINȚIA, P. 70, cf. CHEST. IV 77/74. ✦ (Prin Maram.; substantivat, m., art., probabil) Graur *(Sturnus vulgaris)*. Cf. BĂCESCU, PĂS. 159.

2. Fig. (Prin vestul Transilv.; despre oameni) Repezit **(2)**; obraznic **(2)**. Cf. LEXIC REG. 72. ◇ Expr. **(A fi) stropit la cap** (sau **la minte**), se spune despre un om prost sau nebun. Cf. BUL. FIL. IV, 128, 148.

— Pl.: *stropiți, -te.*

— V. **stropi.**

STROPITÓR, -OÁRE adj., subst. I. Adj., s. m. și f. (Rar) (Persoană) care stropește. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ulițele de căpetenie ale tîrgului au slujitorii lor: măturători care le piaptănă, stropitori care le spală.* TEODOREANU, U. C. 12. ✦ Adj. (Învechit, rar; despre oameni) Rău **(A fi 1)**. *Avea un staroș... foarte aprig și stropitoriu și mult rău răbda de la dînșul.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 171[r]/35.

II. 1. S. f., s. n. (Învechit) Pulverizator. *1 stropitoriu de argint* (a. 1780). URICARIUL, XI, 249. *O stropitoare și afumătoare de argint* (a. 1797). ib., XVI, 276. *Două stropitori, tîj de argint, în formă de pere cu frunzele poleite..., patru chisele de cristal.* ALECSANDRI, T. I, 141, cf. DL, DM, DEX.

2. S. f. Vas (metalic), de obicei în forma (și de mărimea) unei găleți, prevăzut cu un mîner și cu o țeavă aplicată pe partea laterală a peretelui exterior, terminată cu un fel de pîlnie cu baza acoperită cu o tablă perforată, care servește la stropitul culturilor din grădini, din sere etc.; (rar) udătoare, (învechit și regional) cofă, (învechit) doniță, (regional) proașcă **(6)**. *Este treaba esperiinței să ne spuie dacă prin canale ar fălosi mai bine decît udările cu stropitoarea.* BREZOIANU, X. 107/4, cf. POLIZU. *A-nceput să curgă din fundul coșului ca dintr-o stropitoare ciuruită.* CARAGIALE, O. I, 133. *A crescut în mijlocul naturii ca un copac..., neavînd nevoie... nici de foarfece, nici de stropitoarea grădinarului.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 425, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *În prăvălioara lui sînt trei stropitori de grădină.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 112, cf. RESMERIȚĂ, D. *Își cumpărase o stropitoare mică.* BASSARABESCU, V. 59, cf. CADE. *A țîrît o ploaie subțire și clocită, parcă se deșertese rămășițele dintr-un fund ruginit de stropitoare.* C. PETRESCU, R. DR. 151. *S-arată în lumină o femeie ținără c-o stropitoare în mînă și începe să ude florile.*

SADOVEANU, O. XVI, 265, cf. SCRIBAN, D. *Are o căscioară cu prispă, cu flori dinaintea uşii, pe care le udă cu stropitoarea.* ARGHEZI, S. VII, 36, cf. LTR², DL. *Ieşise dinăuntru cu o stropitoare în mînă şi începuse să-şi ude florile.* PREDA, I. 31, cf. DM, M. D. ENC., DEX; ALR SN IV 1 041, ALRM SN II h 857.

3. S. f. Recipient cilindric (sacă, cisternă) aşezat pe roţi şi prevăzut cu un dispozitiv de dispersat apa, care servea la stropitul şi la spălatul străzilor; (sens curent) vehicul înzestrat cu un asemenea recipient. Cf. RESMERIŢĂ, D. *Stropitori aşezate pe roţi, cu tracţiune animală.* NICA, L. VAM. 229. *O stropitoare de stradă împroşcă cu un pieptene de apă asfaltul.* C. PETRESCU, Î. I, 31, cf. DL, DM. *Puţin mai tîrziu trec stropitorile primăriei, care spală asfaltul de sînge.* BOGZA, A. Î. 362. *Oamenii de pe stropitoare au ameţit stropind străzile, pomii, gardurile.* CINEMA, 1969, nr. 6, 7, cf. M. D. ENC., DEX.

4. S. f. Aparat de stropit culturile (de viţă de vie) cu substanţe toxice în soluţie sau în suspensie, pentru a distruge dăunătorii; (regional) proaşcă **(6)**. V. VERMOREL. *Dăm o bună udare cîmpului, renoind apa* [cu camfor] *într-aceleaşi proporţii după cît stropitoarea se goleşte.* BREZOIANU, A. 110/6. *Arătă că frunza trebuie stropită cu o leşie de piatră vînătă şi var stins, că vor trebui să cumpere stropitori anume.* AGÎRBICEANU, S. 551, cf. RESMERIŢĂ, D. *Stropitori... pentru vii.* NICA, L. VAM. 229, cf. LTR² XVI, 442, ALR SN I h 228, ALRM SN I h 156. ◇ (Învechit, rar; atribuie calitatea ca un adjectiv) *Turnăm o cantitate dintr-această apă clocotită într-o pompă stropitoare.* BREZOIANU, A. 110/4.

5. S. f. (Regional) Pompă de incendiu (Borşa). Cf. ALR SN III h 909/362, ALRM SN II h 742/362.

6. S. f. Dispozitiv de stropit folosit în industria textilă pentru verificarea impermeabilităţii materialului, în scopul tratării cu diverse substanţe. *O serie de stropitoare... răspîndesc cu presiune apă rece pentru dizolvarea sărurilor solubile* [din lînă]. IONESCU-MUSCEL, FIL. 419. *O stropitoare în legătură cu un robinet de apă, un snop de ploaie... perpendicular pe suprafaţa probei de ţesătură.* id. ŢES. 55.

7. S. f., s. n. (Învechit şi popular) Praftură **(1)** (de fierărie). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Pentru a avea o combustiune economică, focul nu trebuie să ardă cu flacără vie şi de aceea este stropit cu apă cu ajutorul stropitorului cu cîrpă.* IOANOVICI, TEHN. 117, cf. H XVIII 46, 307. *Fierariul l-au primit bucuros şi l-au pus, mai întîi, la foc, apoi cu cleştele şi cu stropitoarea la vatra cu foc.* SBIERA, P. 242.

8. S. f. (Învechit şi regional) Sfeştoc. Cf. VALIAN, V., DDRF, ALR II/I M N 102, 2 771/353, ALRM II/I h 246/353.

9. S. f. (Regional) Praştie **(I 1)** (Tîrlişua — Năsăud). Cf. ALR I 1 697/269.

— Pl.: *stropitori, -oare.*

— **Stropi** + suf. *-tor.*

STROPITÚRĂ s. f. **1.** Udare (pe deasupra) uşoară şi superficială, UMEZEALĂ, UMEZIT; acoperire cu stropi **(1)** (de obicei de apă sau de alt lichid), ÎMPROŞCARE, ÎMPROŞCAT; stropeală, stropire, stropit¹, (rar) pătare. Cf. STROPI. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Leşina, nerevenindu-şi în simţire decît prin multe frecături şi stropituri.* DRĂGHICI, R. 21/11, cf. VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Cu o stropitură de ploaie pămîntul nu se moaie.* ZANNE, P. I, 239. ✦ Spec. (Rar) Stropire (a plantelor). Cf. RESMERIŢĂ, D., M. D. ENC.

2. (Învechit şi popular; concretizat) Strop **(1)**. *Să împarţă aruncarea de căpetenie într-o mulţime de mici stropituri.* BREZOIANU, A. 395/27. *Vremea era cam tulburată, luna cam înfundat şi începuse a pica stropituri late de ploaie.* RUSSO, în DL. *Cînd o ud..., feresc frunzele de stropituri.* ap. TDRG. *Îl bătea stropituri şi din dreapta şi din stînga.* SADOVEANU, O. XII, 537. *Fugiţi, izbituri, Că v-ajung cu stropituri.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 551. ◇ (Prin analogie) *Între fiecare stropitură de lumină din calea lactee sînt milioane de poşte de singurătate.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 75. *Pîlcurile de margarete şi de romaniţă, stropituri albe, păreă erau rîsul poienilor.* SADOVEANU, E. 119. ◇ Loc. adj. (Prin vestul Munt.) **În stropitură** = în picături. Cf. UDRESCU, GL. *Zugrăveală (sau tencuială) în stropituri.* id. ib. ✦ P. anal. (Învechit şi regional) Pată **(1)**. *Are o mărturie... netăgăduită a păcatului... e o stropitură de sînge.* HELIADE, L. B. I, 78/13, cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU. *Găsiră... pe hainele lui Dumitrachi cîteva stropituri de sînge.* SION, P. 185. *Umblam plecat, ca să bag de samă stropiturile de sînge pe frunza uscată.* SADOVEANU, O. XIX, 274. ✦ P. anal. (Rar) Pată **(2)**. *Coastele păşunilor sînt cutreierate de vaci mici, gălbui şi cărămizii, cu cîte o stropitură vînătă prin petele roşcovane.* ARGHEZI, Ş. VIII, 43. ✦ Fig. (Prin Olt. şi prin Munt.) Recoltă slabă (de fructe). *Roadă... nu s-a mai făcut acătărilea... numa „strochituri" prin mijlocul satului unde şi unde.* CONV. LIT. XLIV₁, 654. *Poamele (fructele) s-au făcut stropitură.* CIAUŞANU, V. 199. *Prune, numai stropituri: ici-colo, cîte una.* UDRESCU, GL. ✦ Spec. (Regional) Prima recoltă a unei vii. [Viei] *îi lăsăm noi anumite cordiţă care s-arunce şi-ia stropituri să vedem cum... ieste, ce formă de strugure face.* GL. OLT.

3. Fig. (Regional) Băutură alcoolică. *Mai daţi cu stropitura, Să-şi ude ţiganu gura.* MAT. FOLK. 24.

— Pl.: *stropituri.*

— **Stropi** + suf. *-tură.*

STROPLÉŢ s. m. v. **stropuleţ.**

STROPOLEÁLĂ¹ s. f. (Regional) Faptul de a **stropoli¹** şi rezultatul lui.

1. Roboteală. Cf. **stropoli¹ (2)**. Cf. SCRIBAN, D.

2. Limpezire (a rufelor). Cf. **stropoli¹ (3)**. Cf. LEXIC REG. II, 54.

— Pl.: *stropoteli.*

— **Stropoli¹** + suf. *-eală.*

STROPOLEÁLĂ² s. f. (Prin vestul Munt.) Mustrare **(1)**. Cf. **stropoli²** (1). Cf. UDRESCU, GL. *I-am tras o stropoleală lui fi-tău.* id. ib.

— Pl.: *stropoleli.*

— **Stropoli²** + suf. *-eală.*

STROPOLÍ¹ vb. IV. **1.** Intranz. (Învechit şi regional) A face pregătiri (de nuntă, de plecare etc.). *Stropolea cu toţi pentru ale nunţei.* GORJAN, H. II, 218/27, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., ARHIVA, XXIX, 477.

2. Intranz. (Învechit şi regional) A roboti (pe lîngă casă). *Ceilalţi stropoleau p-afară şi vai de mîncarea şi de odihna lor!* DELAVRANCEA, T. 38. *Bărbatul stropoli ca altădată în vremea bună şi făcu de mîncare.* SĂM. IV, 769. *Tudor Poteca... strobolea toată ziua după treburi: ţăia lemne, căra apă, mătura prin odăi.* SANDU-ALDEA, U. P. 51, cf. CADE. *Nepoata... stropolea grijulie împrejurul nostru în fusta-i înfloraţă şi sorţişor alb prins de piept.* VOICULESCU, P. II, 64, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Tată-său o văzuse de mai multe ori prin curte şi prin casă stropolind şi muncind numai într-un cînlec.* POPESCU, B. IV, 105, cf. COM. SAT. III, 52.

3. Tranz. (Prin sudul Transilv.; complementul indică rufe) A limpezi. Cf. ALR SN IV h 1 226/157, ALRM SN III h 1 042/157, LEXIC REG. II, 54. ✦ Tranz. şi refl. (Regional) A (se) spăla în grabă (Sibiel — Sibiu). Cf. LEXIC REG. II, 63.

— Prez. ind.: *stropolesc.* — Şi: **stroboli** vb. IV.

— Etimologia nesigură. Cf. bg. трополя.

STROPOLÍ[2] vb. IV. **1.** Tranz. (Învechit și regional) A mustra[1] **(2)**. Cf. BARCIANU. *A ieșit stropolit rău; doar că nu plîngea, sărmanul.* UDRESCU, GL.

2. Refl. și intranz. (Prin vestul Munt.) A vorbi pe nerăsuflate; a vorbi tare; p. ext. a se răsti[1]. Cf. UDRESCU, GL. *Nu (te) mai stropoli degeaba, femeie; ajunge o măciucă la un car de oale.* id. ib.

3. Intranz. (Prin vestul Munt.; despre pisici) A scuipa **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. ◇ Refl. recipr. *Se stropoleau pisicile, gata să se încaiere, dacă nu le despărțea cîinele.* id. ib.

— Prez. ind.: *strópol* și *stropolesc.*
— Etimologia nesigură. Cf. stropi.

STROPOLÍRE s. f. (Învechit și regional) Pregătire (grabnică) de nuntă, de plecare etc.; (regional) stropoleală[1] **(1)**. Cf. stropoli[1] **(1)**. Cf. DDRF.

— V. **stropoli**[1].

STROPOLÍT, -Ă adj. (Regional) Mustrat (Săpata — Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *stropoliți, -te.*
— V. **stropoli**[2].

STROPOLITÓR s. m. (Prin estul Munt.) Persoană care servește la mesele de nuntă. Cf. H II 119, CV 1949, nr. 8, 34.

— Pl.: *stropolitori.*
— **Stropoli**[1] + suf. *-tor.*

STROPOLITÚRĂ s. f. (Regional) Mustrare **(1)**. (Săpata — Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *stropolituri.*
— V. **stropoli**[2].

STROPȘÁ vb. I v. **stropși.**

STROPȘEÁLĂ s. f. **I. 1.** (Regional; în forma *stocșală*) Tescuire **(1)** (a unor fructe sau zarzavaturi sub greutatea proprie). Cf. stropși **(1)**. (Livezile — Drobeta Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 56.

2. (Prin Mold.) Bătaie (mare). Cf. stropși **(3)**. *Mai azi mai cu bine, mai poimîni cu stropșeala, o duseră ei cîne-cînește vreo patru-cinci ani.* PAMFILE, S. T. 93, cf. CADE.

3. (Învechit și popular) Nebunie **(4)**; spec. epilepsie. Cf. stropși **(4)**. *Cu părul răspîndit, într-acea turbată stropșeală fiind, să strige în gura mare.* MAIOR, IST. 209/12, cf. POLIZU. *Numele de botez al unui copil se schimbă... cînd copilul... capătă ameteală, îmbătăciune sau stropșală.* MARIAN, NA. 226, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CANDREA, F. 225, BIANU, D. S., TDRG, PĂCALĂ, M. R. 269, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, VAIDA. *De aci pînă la voi, Să ai stropșele și nevoi.* BÎRLEA, L. P. M. II, 340, com. din FRATA — TURDA și din MORĂRENI — TOPLIȚA.

4. (Rar) Stropșire **(5)**. Cf. stropși **(5)**. *O limbă alcătuită din stropșeli de cuvinte italienești, nemțești și franțuzești.* PAS, L. II, 107, cf. DEX.

5. (Rar) Vorbire cu voce aspră, pe ton ridicat și amenințător, (popular) răsteală; p. ext. (concretizat) ocară **(1)**. Cf. stropși **(6)**. *Începă cu stropșeli repezi argatul somnoros și moltu.* C. PETRESCU, R. DR. 341. *Continuă, uitînd însă subit jargonul luminoaselor bulevarde și dînd-o pe vadul plebeu al stropșelilor din patria sa.* id. A. R. 19. *N-a mai roșit de umilință la urzicarea nemeritatelor dojane... o stropșeală nedreaptă, fiindcă el nu-și măsurase cuvintele.* id. ib. 148, cf. DL, DM.

II. (Prin Transilv.) Rachiu. *Juptne!... Măi juptne!... Dă-mi și mie oleacă de stropșeală.* REBREANU, I. 301. *Vinarsul se numește pălincă, horincă și, cîte odată, stropșeală.* H XVIII 21, cf. CHEST. VIII 103/27, LEXIC REG. 25, LEXIC REG. II, 117.

III. (Bot.; la pl.; prin nord-vestul Transilv.) Merișor **(3 a)** *(Vaccinum vitis ideea).* Cf. BORZA, D. 177.

— Pl.: *stropșeli* și (regional) *stropșele.* — Și: (regional) **stroeșálă** (CHEST. VIII 103/27, ALR I/I h 119/225), **stoeșálă** (LEXIC REG. 56), **ștropseală** s. f.
— **Stropși** + suf. *-eală.*

STROPȘÉR s. n. (Prin sud-vestul Transilv.) Mustuitor. Cf. REV. CRIT. III, 170, PASCU, S. 82.

— Pl.: *stropșare.*
— **Stropși** + suf. *-ar.*

STRÓPȘET s. n. (Învechit, rar) Cotropire. *Țara ajungînd la multă slăbăciune din stropșetul oștelor și pradă și robie* (a. 1728). URICARIUL, I, 48/7.

— Pl.: *stropșeturi.*
— **Stropși** + suf. *-et.*

STROPȘÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Popular; complementul indică obiecte sau ființe, mai ales oameni) A strivi **(1, 2)**; p. restr. a călca în picioare; p. ext. (complementul indică ființe, mai ales oameni) a nimici **(1)**. *Spre aspidă și vasilisc calci și calci* (călca — veri c[2], vei stropși, frămpta — veri H). PSALT. 192. *Și-l bătură fără milă și aruncîndu-l la pămînt îl stropșiră.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 143[2]/26. *De multe ori mai pînă la moarte eu picioarele îl stropșiia.* CANTEMIR, I. I. I, 97, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, CIHAC, II, 424. *Pîlcuri întregi se zbăteau stropșite-n picioarele cailor.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 320, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Manole... stropșise, strivise, ucisese în zidurile ce nu voiau să se înalțe fără această jertfă, pe soția sa iubită.* IORGA, C. I. III, 31, cf. TDRG. *Direcția generală a brazdelor să fie către par, pentru ca, la treier, caii să le stropșească în curmeziș și nu în lung.* PAMFILE, A. R. 209, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Întoarse calul și, ferindu-se să nu între cu el peste vulpe, s-o stropșească, o ocoli și îi ieși în față.* STANCU, R. A. I, 235, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX., COM. SAT. III, 32, LEXIC REG. 56. ◇ Absol. *Noaptea iepi, Toati sterpi... la arii... Cu picioarele stropșa; Cu cozîli mătura.* FOLC. MOLD. II, 35. ◇ Fig. *Într-acea inimă nu să poate coperi să facă roadă cuvîntul lui Dumnedzău ce-i călcat și stropșit de picioarele gîndurilor celor reale.* VARLAAM, C. 277. *Porunca și învățătura Domnului... călcînd și stropșind.* CANTEMIR, HR. 349. ✦ (Folosit și absol.) Fig. (Învechit; complementul indică oameni) A chinui. *Să nu lași toată dzîua om ce mi-i cu scîrbă Să mă lupte, să stropșească să să puie-n gîrba.* DOSOFTEI, PS. 183/17. *Ușurează de la mine toiegul și frica lui nu mă stropșască.* BIBLIA (1688), 367[1]/51. ✦ Spec. (Rar; complementul indică părți ale corpului oamenilor) A zdrelи. *Încă o dată mă împiedic..., îmi stropșesc degetele de la picior stîng.* STANCU, D. 311, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Prin Olt. și prin Munt.; complementul indică fructe, mai ales, struguri) A tescui **(1)**; p. ext. (complementul indică mai ales ramuri, lăstari etc. de plante) a pisa **(1)**. Cf. ALR SN I h 232, ALRM SN I h 157, LEXIC REG. 56. (Refl. pas.) *În județul Argeș să retează vîrfurile ramurilor tinere de salcie și răchită de apă și se stropșesc — se pisează — într-un vas de lut.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 33. *Hîrdău se numește vasul în care se stropșește via.* H V 278. [Strugurii] *să stropșa ș[n] hîrdău.* GL. OLT. ◇ Refl. (Regional; despre fructe, zarzavaturi) A se înmuia terciuindu-se (Livezile — Drobeta Turnu Severin). LEXIC REG. 56.

2. Tranz. Fig. (Învechit; complementul indică teritorii, țări etc.) A cotropi. *Împăratul Mehmet Beg... gîndi însuș cu capul său să meargă, să stropșească țara Moldovei.* URECHE, L. 94. *Era acum cei închiși periți de n-ar hi venit Tamerlan, hatmanul tătăresc, cu mulțime de oaste, de au stropșit toată Asia și cu foc o au pîrjolit, orașele au prădat.* SIMION DASC., LET. 104. *Venea cu dîtă față să stropșească și să calce țara.* M. COSTIN, ap. GÎDEI, 173. *Într-acela războiu mai mult de 30 mii deași perind și țara cșeaș de tot stropșindu-le, ei nemai-*

avînd încătro face, s-au pleeat cu totul la Carolus. CANTEMIR, HR. 350. *Ai fi învitînd pe oamenii din satu Ponceşti ca să treacă Prutul..., să-mi stropşască moşia me* (a. 1790). IORGA, S. D. XVI, 366. *Nu cumva, aducînd Radul pe turci întru agiutoriu, să stropşească toată Moldova.* ȘINCAI, HR. II, 55/32. ◇ Intranz. *Curea oastea ca izvoarele apei, de n-au scăpat loc să nu fie îmblat de acei oşteni, aşeă au stropşit peste tot locul* (a. 1672). BUL. COM. IST. I, 174. ✦ (Învechit şi regional; complementul indică popoare, armate etc.) A înfrînge. *Fiind în calea răotăţilor şi stropşind oştile..., s-au răsipit şi s-au pustiit.* URECHE, L. 61. *Traian Avgust, zice, după ce au stropşit pe dachi, au dus în Dachia slobozii de „romani".* CANTEMIR, HR. 154. *Medicis văzînd cu spaimă cîmpii toţi acoperiţi D-o partidă iar născută ce gîndea c-o va stropşi... A vrut... C-o lovire să sfîrşească războiul cel dintre noi.* POGOR. HENR. 27/5. *Întîiul noroc al măriei sale a fost... cînd a stropşit oştile lui Matiaş-Crai la Baia.* SADOVEANU, O. XIII, 453. *Cazania ţigănească Toţi ţiganii să-i stropşască.* MARIAN, SA. 271. ◇ Refl. pas. *Bătaia n-a ţinut mai mult, fără numai un ceas şi o giumătate, şi ungurii s-au stropşat de mulţimea turcilor.* ȘINCAI, HR. II, 153/17. ✦ P. ext. (Rar; complementul indică oameni) A ucide. *De-i spune ce-ai văzut, te stropşesc!... De-i zice un singur cuvînt, eşti mort.* ALECSANDRI, T. I, 81. *Au pierit numai de mizerie şi de foame trei sute de mii de fiinţi omeneşti în afară de cele stropşite de bombe.* SADOVEANU, O. XVII, 48. ◇ (Prin exagerare) *Bărbatu-meu... nu mă grămădeşte într-un cotlon, ca să mă stropşească în bătăi.* SADOVEANU, O. X, 626. *Ar sări la el, l-ar lua de gît, l-ar stropşi în bătăi.* STANCU, D. 450.

3. Tranz. P. anal. (Popular; complementul indică oameni) A bate (foarte) tare; a stîlci (1). *Măi! că l-o lovit strechia... vrea să mă stropşească..., să nu dai că mă mîniu.* ALECSANDRI, T. 1 171, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Iată cum vă chinuiesc şi vă stropşesc în toate zilele şi tot nu puteţi deprinde mustrul.* SBIERA, P. 147.

4. Tranz. P. anal. (Învechit şi popular; despre anumite boli, mai ales cînd subiectul nu este exprimat, despre epilepsie; complementul indică oameni) A cuprinde pe neaşteptate. *Oamenii aceî au fost în toată vremea cu mintea întreagă, numai să făcea că îi stropşeaşte.* MAIOR, IST. 209/33, cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 424, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, BL VI, 63, DL, DM, DEX. *Eu, bădiţă, aş ieşi, Da-s cu mîinile în pîne Şi cu mutu lîngă mine — Lasă pînea să dospească Şi pe mutul să-l stropşească.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 177. *Eu o să mînc..., dar ţie nu-ţi dau să văd că te chiar stropşeşte, de nu mă laşi să-ţi scot un ochi.* RETEGANUL, P. I, 21. *Mulţi... de frică mor, pe alţii îi stropşeşte şi alţii din frică îşi pierd mintea.* COM. SAT. V, 108, com. din STRAJA — RĂDĂUŢI, ALR I/I h 119/359, îb. h 143/359. ◇ Refl. *Îndrăciţii aceia... şi venindu-şi în ori, Iarăşi se stropşia şi cît putea striga ca nişte prilostiţi: că nu e de a se lenevi.* ȘINCAI, HR. I, 223/6.

5. Tranz. Fig. (Complementul indică limba, vorbirea, cuvinte etc.) A pronunţa sau a scrie, a reproduce oral ori în scris incorect; a deforma, a denatura, a poci[1] (1), a schimonosi (3), a schingiui (2), a scîlcia (I 2), a stîlci (2). *Socrul meu a găsit de cuviinţă a-şi stropşi numele, pentru ca să-şi înlesnească cariera.* ALECSANDRI, ap. CADE, cf. DDRF, ŞĂINEANU[2], TDRG, CADE. *Sărmana limbă strămoşească, parcă ar fi stropşită de un gramofon.* COCEA, S. II, 443. *Secundul prinsese ... vreo două cuvinte englezeşti pe care le stropşea vorbind cu gura închisă.* BART, S. M. 89. *Limba... cutezau chiar s-o stropşească în faţa acestora, pentru a le face plăcere.* PAS, L. I, 165, cf. DL, DM. *Păstra accentul turcesc, stropşea limba, ca să-şi păstreze caracterul exotic.* V. ROM. ianuarie 1965, 20, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Paharul... l-a repezit de dușcă, stropşindu-şi glasul după înghiţitură.* C. PETRESCU, R. DR. 129.

6. Intranz. (Rar) A stropi printre dinţi cu salivă, în timpul vorbitului. Cf. DM. ◇ Fig. *Să cerem cuvîntului o sonoritate plăcută... să nu sîsîie, să nu străcute, să nu stropşească.* V. ROM. ianuarie 1965, 132. ✦ Tranz. P. ext. A scuipa (2). *Să mă stropşească, dacă am mai văzut aşa pene.* DAN, U. 74. ◇ Fig. *Ceilalţi se pierdeau în ceaţa dimineţii, grămezi de carne înpelite în blănuri, stropşind privelişteа măreaţă.* BARBU, PRINC. 210.

7. Refl. (Popular şi familiar) A se răsti[1]. *Ivan atunci, văzînd că moartea dă chioară peste dînsul, se stropşeşte la ea.* CREANGĂ, P. 312, cf. ŞĂINEANU[2], TDRG, CADE. *Ne mai stropşim la ei..., chiar îi şi lovim, dar nu prea tare.* SADOVEANU, O. XVI, 356. *În felul cum zîmbea..., parcă îi spunea: „acum oricît te-ai stropşi, pămîntul tot al nostru e".* DAN, U. 16, cf. SCRIBAN, D. *Piei din ochii mei, dimone ispititor!... se stropşi rîzînd boieraş Strce.* C. PETRESCU, A. R. 84, cf. DL, DM. *Mă tot zgîlţîia de mînecă şi se tot stropşea la mine.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 103, cf. M. D. ENC., DEX. *S-a stropşit la dînsa.* ŞEZ. IX, 153. ✦ Tranz. P. ext. (Rar) A ocări (1). *Apărea o dată pe lună în docarul hîrbuit, îl ciocănea şi-l asculta, răsucindu-l şi stropşindu-l cu o pornire duşmănoasă.* C. PETRESCU, R., DR. 29. *I-am suduit, i-am stropşit, numa degeaba.* VORNIC, P. 99. ✦ P. anal. (Rar) A se uita urît, ameninţător. Cf. DR. VI, 63. ◇ Refl. recipr. *Aşadară văduvele s-au stropşit una la alta, nu şi-au dat ziua bună.* C. PETRESCU, O. P. I, 232. ✦ P. anal. (Prin nordul Mold.) A se schimonosi (2). *Nu te mai stropşi, că nu-ţi şede bine.* Ccm. din PIATRA NEAMŢ, cf. A VI 26.

— Prez. ind.: *stropşesc.* — Şi: (învechit, rar) **stropşá** (prez. ind.:?) vb. I, **zdropşi** (LB), **stroeşi** (CADE), **stroşi** (ALR SN I h 232, ALRM SN I h 157, LEXIC REG. 43, 56), **stroşli** (BL XIII, 120), **stoeşi** (LEXIC REG. 56), **stopşi**, **storşi** (LEXIC, REG. 43), **zdrocşi** 157/836), ALR SN I h 232/836, (ALRM SN I h **zdromşi** (ALR SN I h 232/130, ALRM SN I h 157/130) vb. IV.

— Din v. sl. **sътrositi**. Cf. bg. стрша

STROPȘÍRE s. f. Acţiunea de a (se) stropşi şi rezultatul ei.

1. (Învechit) Strivire (1, 2); p. restr. călcare în picioare; p. ext. nimicire (1). Cf. stropşi (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, DDRF, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Rar; despre părţi ale corpului oamenilor) Zdrelire. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Regional) Tescuire (1). *Prin jud. Suceava, sfărîmîndu-se fructele de boz, operaţia se cheamă fleeuire sau stropşire.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 140. *Nu-mi spuneţi că strugurii sînt veseli în lin. Din stropşirea lor nu rămîne fărînă, Ci butii uriaşe de vin.* CONTEMP. 1970, nr. 1 251, 1/6.

2. Fig. (Rar) Cotropire. Cf. stropşi (2). *Hoţia comandată din oficiu, stropşirea în masă a sutelor paşnice şi a populaţiei nevinovate... arătau că a ieşit în lume urgia.* SADOVEANU, O. XVII, 234.

3. P. anal. (Rar) Bătaie (mare). Cf. stropşi (3). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. P. anal. (Învechit şi regional) Epilepsie. Cf. stropşi (4). *Convulziile (stropşirea, frasuri) înghit pînă la 2-lea an.* VASICI, M. II, 25/2, cf. ALEXI, W.

5. Fig. Pronunţare sau scriere, reproducere orală ori scrisă incorect a limbii, a vorbirii, a cuvintelor etc.; deformare, denaturare, pocire, schimonosire (3), schingiuire, scîlciere (2), stîlcire (2), (rar) stropşeală (4). Cf. stropşi (5). *Pantagruel... prinde pur şi simplu de gît pe student, silindu-l să renunţe la stropşirea limbii materne.* VARLAAM — SADOVEANU, 210, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stropşiri.*

— V. **stropşi.**

STROPȘÍT, -Ă adj. 1. (Învechit; despre obiecte sau despre fiinţe, mai ales oameni) Strivit (1, 4); p. restr.

călcat în picioare; p. ext. nimicit (1). Cf. stropși (1). *Se pun ca legătură la inimă mere pădurețe cojite și stropșite.* PAMFILE, ap. CADE. *Căștile de oțel germane stau aci... stropșite, strîmbe, găurite, mînjite de noroi.* STANCU, U. R. S. S. 132, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Rar; despre părți ale corpului oamenilor, mai ales despre piele) Zdrelit. *Zdrențele... se lipiseră de pielea stropșită și sfărîmată.* STANCU, Ș. 24, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Popular; despre oameni) Mutilat; ciuruit. *La poarta de intrare se tîrîguiau mereu calici, care de care mai stropșiți, fără mîni, fără de nas, fără de picioare.* TEODOREANU, M. U. 68, cf. SCRIBAN, D. ✧ Fig. *Feciorii noștri... ni-i ia la oaste, ni-i duce la oraș, și după trei ani ni-i aduce neoameni, secătuiți la minte și la trup, mai stropșiți decît dacă-i ducea la război.* SĂM. I, 81. ✧ (Substantivat) *Șalahorii primiră poruncă să adune morții și stropșiții și să spintece pentru cuhnii animalele căzute.* SADOVEANU, O. XII, 271. ✦ Spec. (Regional; despre fructe, mai ales despre struguri) Tescuit² (1). Cf. RESMERIȚĂ, D.

2. Fig. (Învechit; despre țări, popoare, oști) Cotropit. Cf. stropși (2). *Cînd au stătut Irachie la împărăție, puterile împărății[i], cu tîrăniia și nedumnezăirea Focăi, atît de stropșite și de osteanii cei vechi și de ispravă atîta de sărăcite era.* CANTEMIR, HR. 332. ✦ P. anal. (Rar; despre popoare, armate etc.) Înfrînt. *Respinge poveștile cronicarilor noștri care vorbesc despre niște pîrî ce l-ar fi ajuns la Viena din partea boierilor stropșiți, obijduiți și sărăciți.* SADOVEANU, O. XIX, 286.

3. P. anal. (Popular; despre oameni) Bătut (tare). Cf. stropși (3). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. P. anal. (Învechit și regional; despre oameni) Nebun (I 4); spec. epileptic. Cf. stropși (4). *Acei tineri... era cunoscuți sub nume de... capete stropșite.* RUSSO, S. 32, cf. CREANGĂ, GL., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², CADE. *Stropșit la minte.* BUL. FIL. IV, 191, cf. SCRIBAN, D., VAIDA, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI. ✧ (Substantivat) *Să-mi arunc a mele fete!... La stropșiți, la niște tuieși... Scurți la minte, lungi în plete.* MILLO, în PR. DRAM. 365. *Ba-i drege tu pe cine ai mai dres, stropșitule!* ALECSANDRI, T. 274. *Stropșitul de Ion... face o hodorogeală și un tărăboi, de-ți ia auzul.* CREANGĂ, O. 200. *Se măritase c-un stropșit... un grandoman ridicul.* VLAHUȚĂ, D. 330. *Genovei îi trebuie un suveran și așadar plecați-vă înaintea stropșitului Gianettino.* I. NEGRUZZI, S. V, 403. ✦ P. anal. (Rar; despre oameni) Pocit² (1). *Mulți oameni stropșiți am văzut... d-apoi și ca aista!* ALECSANDRI, T. 580, cf. CADE. ✧ (Prin analogie) *Coama stropșită.* DR. V, 294.

5. Fig. (Despre limbă, vorbire, cuvinte etc.) Care este pronunțat sau scris, reprodus oral sau în scris incorect, deformat, denaturat, pocit², schimonosit (3), scîlciat (2), stîlcit (3), (rar) schingiuit² (2). Cf. stropși (5). *Vîntul... purta pe deasupra capetelor o babilonie cu cuvinte stropșite și smulse din latinește pe carii bieții români nu le înțelegeau nicidecum.* RUSSO, S. 42. *Ne este imposibil să mai știm azi ce anume cuvinte stropșite din comediile lui sînt datorite divincției lui.* IBRĂILEANU, S. 61. *În românească lui stropșită, se prăpădește de dragul țării noastre.* COCEA, S. II, 632, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin sinecdocă) *Franțuz stropșit.* ALECSANDRI, T. 474.

— Pl.: *stropșiți, -te.*

— V. **stropși.**

STROPȘITOÁRE s. f. (Olt.) Teasc (1). *Aici au numai stroștoare.* ALR SN I MN h 235/872, cf. ALRM SN I h 158/872, LEXIC REG. 56, GL. OLT. ✦ Mustuitor. Cf. ALR SN I h 239/872. [Strugurii] *să stropșa ț[i]n hîrdău, demult, pe timpuri, c-o stropșituoare cu cras.* GL. OLT.

— Pl.: *stropșitori.* — Și: **stroștoáre** s. f., **stroștór** (ALR SN I h 233/872, GL. OLT.) s. n., **zdropșitoáre** (ib.), **zdroștoáre** (ib.) s. f.

— **Stropși** + suf. *-toare.*

STROPȘITÚRĂ s. f. Faptul de a (se) stropși.

1. (Învechit) Strivire (1, 2); p. restr. călcare în picioare; p. ext. nimicire. Cf. stropși (1). *Înflat preste tot de stropșiturile ce-l stropșise oștenii.* DOSOFTEI, ap. TDRG. *Nicicum a leilor sau a altor jîgănii călcături și stropșituri în samă băgînd.* CANTEMIR, I. I. I, 248, cf. CADE. ✦ P. ext. (Regional; concretizat) Obiect sau material strivit. *Această stropșitură se pune într-un vas cu apă.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 33.

2. Fig. (Învechit) Cotropire. Cf. stropși (2). *Gi ungurii văzîndu atîta stropșitură și nevoie țării, neavînd odihnă de oști greale..., s-au sfătuit cu toții de s-au închinat turcilor.* URECHE, L. 125. *Călcături și stropșituri în hotarăle împărățiii să nu mai facă.* CANTEMIR, HR. 223.

3. P. anal. (Învechit și regional) Epilepsie. Cf. stropși (4). Cf. LB, POLIZU, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², CANDREA, F. 225, SCRIBAN, D.

4. Fig. (Învechit, rar; concretizat) Schimonoseală (1). Cf. stropși (7). *Publicul se va da negreșit cu acei ce-l încîntă prin producerile lor și va rîde de acei ce caută să-l năucească cu niște stropșituri ridicule.* ALECSANDRI, S. 50. ✧ (Ca epitet pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *O stropșitură de om.* SCRIBAN, D.

— Pl.: *stropșituri.*

— **Stropși** + suf. *-itură.*

STROPȘÓR s. m. v. **stropușor.**

STROPULÉȚ s. m. Diminutiv al lui strop.

1. Strop (1) foarte mic; stropușor (1), (învechit, rar) stropuț. V. picuruș, picuș (I 1), picuț (1). Cf. DDRF, CADE, DL, DM, SFC VI, 126, DEX. *Rîndunelele zburară Către mare se lăsară Ele toate apucară Stropuleți pe aripele.* POP., ap. GCR II, 327. *Limpezie peste limpezie, Gălbinie peste gălbinie, Stropleți* (Fața casei). GOROVEI, C. 142, cf. PASCU, C. 83.

2. Strop (2) foarte mic; stropușor (2), (popular) piculeț, picuș (I 2), picușor, picuț (2), (regional) picuruț. Cf. CADE, DL, DM, DEX.

— Pl.: *stropuleți.* — Și: (regional) **stroplét** s. n.

— **Strop** + suf. *-uleț.*

STROPUȘÓR s. m. Diminutiv al lui strop.

1. Strop (1) foarte mic; stropuleț, (învechit, rar) stropuț. V. picuruș, picuș (I 1), picuț (1) Cf. DEX. *Bade, strucișor de rouă, Nu ține calea la două.* HEM 844.

2. Strop (2) foarte mic; stropuleț (2), (popular) piculeț, picuș (I 2), picușor, picuț (2), (regional) picuruț. Cf. DEX. *Rupe-un fir de trandafir Și-un stropșor de busuioc.* VICIU, COL. 35.

— Pl.: *stropușori.* — Și: (regional) **stropșór, străpșór** (VICIU, COL. 36), **strucișór** s. m.

— **Strop** + suf. *-ușor.*

STROPÚȚ s. m. (Învechit, rar) Stropuleț (1). Cf. LB.

— Pl.: *stropuți.*

— **Strop** + suf. *-uț.*

STRORCÍ vb. IV v. **stoci.**

STROȘÁLĂ s. f. v. **stropșeală.**

STROȘÍ¹ vb. IV v. **stoci.**

STROȘÍ² vb. IV v. **stropși.**

STROȘÍE s. f. sg. (Prin estul Munt.; cu sens colectiv) ,,Struguri puși pentru păstrare într-o putină cu must, hrean și cenușă". SCRIBAN, D.
— Etimologia nesigură. Cf. stropși.

STROȘITOÁRE s. f. v. **stropșitoare.**

STROȘITÓR s. n. v. **stropșitoare.**

STROȘLÍ vb. IV v. **stropși.**

STROUÁNĂ s. f. sg. (Regional; art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. PAMFILE, J. II, 36.
— De la n. p. **Strouani.**

STROV s. n. v. **stroh.**

STRUC s. m. (Prin sudul Olt.) Scîndura care leagă talpa (**II 3**) saniei de protap. *În unele județe tălpile sînt legate de-a dreptul de protap prin două blănițe zise în Dolj struci, ce sînt prinse cu un cui numit măsea.* DAMÉ, T. 22.
— Pl.: *struci.*
— Pref. *s-* + **truc**[3].

STRUCÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Învechit și regional) A strivi (**1, 2**). *Cai mai mare parte era struciți de arbori.* ȘINCAI, HR. I, 324/32, cf. LB, CIHAC, II, 375, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Cu pieptenele v-oi struci, Cu mătura v-oi mătura.* ȘEZ. IV, 27, cf. COMAN, GL. ✦ (Transilv.; complementul indică boabe de cereale) A măcina (**1**). Cf. DDRF, GHEȚIE, R. M.

2. Refl. (Regional) A se turti (**1**) (Costești — Rîmnicu Vîlcea). Cf. GL. OLT. [Burtucanul] *îl fierbem, îl punem la striveală să să strucească puțin, să iasă ap-aia din el.* ib.

3. Tranz. (Rar) A zdruncina. Cf. JAHRESBER. V, 338.
— Prez. ind.: *strucesc.*
— Din v. sl. СЪТРАСТИ ,,a clătina, a zgudui".

STRUCINÁ vb. I. Tranz. (Învechit, în Transilv.) A strivi (**1**). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.
— Prez. ind.: *strucinez* și *strucin.*
— **Struci** + suf. *-ina.*

STRUCINÁRE s. f. (Învechit, în Transilv.) Strivire (**1, 2**). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.
— Pl.: *strucinări.*
— V. **strucina.**

STRUCINÁT, -Ă adj. (Învechit, în Transilv.) Strivit (**1**). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.
— Pl.: *strucinați, -te.*
— V. **strucina.**

STRUCINĂTÚRĂ s. f. (Învechit, în Transilv.) Strivire (**1, 2**). Cf. LB, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. ✦ (Rar) Contuzie. Cf. LB.
— Pl.: *strucinături.*
— **Strucina** + suf. *-ătură.*

STRUCIȘÓR s. n. v. **stropușor.**

STRUCITÚRĂ s. f. (Învechit, în Transilv.) Strivire (**1, 2**). Cf. LB, JAHRESBER. V, 339, BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *strucituri.*
— **Struci** + suf. *-itură.*

STRUCTURÁ vb. I. **1.** Tranz. (Complementul indică ramuri ale producției, instituții, grupuri sociale, societăți etc.) A face să aibă o structură (**8**); p. ext. (rar) a organiza (**1**). *Avînd în frunte elementele cele mai întreprinzătoare ale satului...,* [căminul cultural] *structurează locuitorii comunei în perspectiva unei îndelungi campanii de organizare.* D. GUSTI, P. A. 284. *Așa cum este structurată..., mișcarea noastră teatrală nu poate fi direcționată decît de creatori lucizi.* T septembrie 1966, 14. *Unul din principiile după care structurăm cursurile de pregătire ale regizorilor.* CINEMA, 1968, nr. 1, X, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Refl. (Despre organisme animale sau vegetale) A căpăta o structură (**1**); a se alcătui, a se forma, a se întocmi. *Se structurează organismul din derivatele a 3 foițe primordiale, autoconstituindu-se după legi, unele proprii fiecărei specii, altele comune ca model și dinamică organismelor în general.* CONTEMP. 1969, nr. 1 181, 8/3. ✦ Panal. (Rar) A contura. *În pervazul ferestrei mele parcă vedeam silueta ta structurată în umbra nopții.* T. POPOVICI, S. 47.

3. Tranz. A face să aibă o structură (**4**); p. ext. (rar) a construi. *Cuiburile rîndunelelor... sînt structurate totdeauna la fel.* CINEMA, 1968, nr. 7, 20.

4. Tranz. (Complementul indică creații artistice sau științifice ori părți, elemente etc. ale lor) A face să aibă o structură (**5**); a alcătui, a compune, a organiza (**1**), (rar) a urzi. *Scriitorul și-a structurat în așa fel nuvela, încît este subliniată tocmai substanța ei epică.* CF 1961, nr. 1, 50. *Construcția dramaturgică... fiind structurată pe conflicte puternice ce împart personajele în tabere distincte, tranșante.* V. ROM. ianuarie 1965, 144. *Ne aflăm în fața unei cărți structurate sub forma de culegere.* L. ROM. 1967, 275. *Corul scris în la bemol major este structurat în 3 secțiuni.* M 1968, nr. 1, 20. *Și Matei Caragiale își structurează evocările după principiul memoriei involuntare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 107, 10/2. *El își dezvoltă cu mare rapiditate ramificații în toate direcțiile, structurînd o nouă unitate epică, mai cuprinzătoare.* ib. 1971, nr. 126, 3/1. ✧ Refl. pas. *Lucrarea se structurează în planuri vaste.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 6/6. ✧ Refl. *Gramatica transformațională se structurează în termenii a trei componenți: un component sintactic, un component fonologic și un component semantic.* L. ROM. 1967, 102. *În cadrul mai larg al expresionismului, poezia lui Blaga s-a structurat într-un fel singular, adecvat formulării sale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 6/2.

5. Tranz. (Complementul indică limbi naturale sau elemente constitutive ale lor) A face să aibă o structură (**6**); p. ext. (rar) a ordona (**1**). *Sensurile primare în a căror specificare nu apare o marcă distinctivă... ar aparține unei zone mai clar structurate semantic a lexiconului.* L. ROM. 1967, 104. ✧ Refl. *Limbajul... se structurează după legile exprimării logice și coerente.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 4/2.

6. Tranz. (Rar; complementul indică suprafețe de pămînt) A delimita. *Pămîntul obștii era structurat și din punct de vedere geografic.* PANAITESCU, O. T. 106.
— Prez. ind.: *structurez.*
— Din fr. **structurer.**

STRUCTURÁL, -Ă adj. **1.** (Despre unde, forțe etc. dinamice) Care aparține unei structuri (**4**); privitor la structură; de structură. Cf. DL, DM. *Structurile spațiale, echilibrul structural pe care acestea îl realizează,... folosirea metalului, sticlei, a diverselor varietăți de material plastic nu fac decît să accentueze ideea împlinirii utilului prin frumos.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 219, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Vreau să spun doar că ritmul modifică vizual (nu structural) proporțiile unei forme în spațiu.* VLASIU, D. 400. ✦ (Despre elemente de construcție) Care formează o structură (**4**). *Din motiv decorativ el devine motiv structural.* PĂRVAN, G. 324.

2. (Despre procese, stări etc. specifice organismului uman, animal sau vegetal) Care aparține unei structuri (**1**); privitor la structură; de structură. *Ajunsă la apogeul său de dezvoltare, celula — și avem în vedere mai cu seamă celula nervoasă — își menține integri-*

talea ei structurală. MARINESCU, P. A. 57; cf. DL, DM, M. D. ENC. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Corpul unei femei tinere,... este realizarea formală și structurală cea mai desăvîrșită a materiei vii.* IBRĂILEANU, A. 113. ✦ (Rar; despre manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care ține de modul de alcătuire psihică sau spirituală. *Un optimism structural și conștiința intimă că pictorii pot contribui la înfrumusețarea vieții.* V. ROM. aprilie 1970, 122; cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Reprezentantul unui neam de oameni structural legați de libertate, iubind-o cu pasiune.* CONTEMP. 1948, nr. 156, 6/3. *Mai puțin sacerdotal ca Maiorescu, mai suplu ca spirit..., Zarifopol este structural un junimist.* CONSTANTINESCU, S. II, 42.

3. (Geol.; despre fenomene, procese etc. specifice scoarței terestre sau straturilor care o compun) Care aparține unei structuri **(2)**. *Dobrogea... este constituită din două unități structurale complet deosebite.* ONCESCU, G. 9. *Rezultă o corespondență evidentă între particularitățile marilor unități hipsografice și ale celor structurale.* MG I, 149. *Complexul structural se poate urmări nu numai pe cele două maluri, ci și în albia fluviului.* PROBL. GEOGR. I, 101; cf. GEOLOGIA, 113. *Interfluviile ptraielor... au caracter de poduri structurale în care văile principale s-au adîncit.* JUD. ROM. SOC. 125.

4. (Despre trăsături, stări, procese etc. specifice creațiilor artistice sau științifice) Care se referă la structură **(5)**; de structură. *Apar în cîntecul popular modificări structurale spontane.* CONTEMP. 1953, nr. 365, 2/1. *Acțiunea implică schimbări structurale de stil ale artei ecranului.* CINEMA, 1968, nr. 12, 18; cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Structural, ele rămîn la tipul obișnuit basmului.* LL 1955, 74. *Diferă structural, ca factură, de alte reprezentații.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 680. *Iată în ce dilemă se află, structural, acțiunea.* CINEMA, 1968, nr. 5, I. *Biografia morală, antică, plutarhiană, apoi clasică, este structural tipologică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 104, 4/3.

5. (Despre elemente, fenomene etc. specifice unei limbi naturale) Care se referă la structură **(6)**; de structură. *Uzarea formală a unui cuvînt în cursul vremii... poate aduce cu sine o criză structurală.* PUȘCARIU, L. R. I, 5; cf. DL, DM. *Elementele structurale și legăturile unei limbi naturale pot fi descoperite numai cu ajutorul unui experiment științific.* SCL 1968, 209; cf. M. D. ENC., DEX.

6. (Despre procese, fenomene sau despre însușiri ale lor) De esență; de profunzime **(1)**. *La Blaga, natura, cultura și semnificația metafizică alcătuiesc o unitate statică, structurală.* VIANU, A. P. 315. *Acest racord economic a determinat modificări structurale în viața unor largi pături ale populației.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 097. ◇ (Adverbial) *Referitor la faptele de succesiune, Xenopol este de părere că ele se modifică structural la fiecare repetiție.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 40, 23/3. ✦ P. ext. (Rar) Specific **(1)**. *Enciclopedismul e structural numai în culturile de veche tradiție umanistă.* CONSTANTINESCU, S. III, 142.

7. (Despre procese, fenomene etc. specifice societății umane) Care aparține unei structuri **(8)**; care se referă la structură; de structură; p. ext. (rar) profund **(I 5)**. Cf. DL, DM. *Rezultate însemnate în cunoașterea structurală a satelor de moșneni... au fost obținute de cercetările pe teren.* PANAITESCU, O. Ț. 7. *Exemple de acest fel..., arată, evident, rolul direct... pe care-l acordă Ralea determinismului structural asupra produselor spirituale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 21, 7/2; cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Alexei Tolstoi arată ... și altă caracteristică rezultată din nevoia de a reface structural Rusia de după revoluție.* SADOVEANU, O. XX, 371.

8. Fig. (Despre fenomene, procese etc. specifice realității materiale, unui corp sau unui sistem fizic) Care aparține structurii **(9)**; privitor la structură; de structură. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ *Formulă structurală* = formulă care reprezintă compoziția unei combinații și legătura atomilor din moleculă. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

9. (Despre teorii, concepte, discipline, metode etc.) Care aparține structuralismului; care se referă la structuralism; care este specific structuralismului; de structuralism; structuralist **(1)**. *Pentru a-și prezenta teza, aplicarea principiilor structurale în istoria limbii, autorul a ales ca exemplu trei faze din istoria dialectului castilian.* SCL 1960, 109. *Principalele sarcini ale lingvisticii structurale constau în fixarea invarianților.* ib. 1962, 319. *În perioada actuală de dezvoltare a lingvisticii structurale, se observă o încercare de a concepe sistematic toate domeniile limbii.* L. ROM. 1966, 117. *O relație între ele s-ar putea stabili, eventual, prin studierea structurală a cîmpurilor noționale.* ib. 1967, 12. *Structuralismul idolatrizează... analiza structurală în detrimentul inducției generalizante.* CINEMA, 1968, nr. 7, 20. *Un articol substanțial te introduce în antropologia structurală pe un plan comparatist, sincronic.* CONTEMP. 1969, nr. 1165, 9/3. *Metoda structurală caută să pună în evidență... sistemele de relații care caracterizează obiectele cercetate.* M. D. ENC. 895. ✦ (Rar) Sistematic **(7)**. *Limba se prezintă condusă de o lege internă de închegare structurală.* PUȘCARIU, L. R. I, 80. *O concepție de viață, de societate și de om, care a corespuns de la început viziunii structurale a poporului nostru asupra lumii, existenței.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 1/1. ✦ (Rar) Component. *În veacul următor... numărul menționărilor de elemente structurale ale domeniilor crește în acte.* PANAITESCU, O. Ț. 107.

— Pl.: *structurali, -e.*

— Din fr. **structural**.

STRUCTURALÍSM s. m. (De obicei cu determinări care indică domeniul) Denumire generică pentru orientări metodologice, de surse și de aplicații diverse în științele contemporane, îndeosebi în științele sociale, care pun în centrul atenției structura **(10)** și elaborarea unui aparat special de cercetare a acesteia. *Structuralismul lingvistic s-a manifestat și în domeniul foneticii.* SCL 1954, 392; cf. DL, DM. *Face o expunere critică amănunțită a principalelor idei promovate de structuralism.* L. ROM. 1961, 616; cf. DN². *Structuralismul aspiră să corespundă funcțiilor reale ale limbii și nu să le impună în scheme preconcepute sau în structuri perfecte.* L. ROM. 1967, 6. *Structuralismul idolatrizează structura în dauna elementelor ei componente.* CINEMA, 1968, nr. 7, 20. *Saussure a creat teoria care stă la baza structuralismului.* SCL 1969, 471. *Ceea ce este nou și util ca intenție în structuralism este absolutizarea noțiunii interne a constituției organice a operei literare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 102, 8/3. *Semiologia nu trebuie să sape groapa structuralismului, ci, dimpotrivă, ea poate să reprezinte o complinire a lui și în domeniul critic.* ib. 1971, nr. 122, 29/1. *În lingvistică, structuralismul susține principiul că limba este un sistem autonom, ale cărui elemente constitutive sînt organizate într-o structură unică și unitară.* M. D. ENC. *Prezintă sintetic ideile fundamentale ale structuralismului lingvistic, privite critic chiar de pe pozițiile acestui mod de a considera limba.* SCL 1974, 69; cf. D. FIL.

— Din fr. **structuralisme**.

STRUCTURALÍST, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. (Despre concepte, teorii, metode, discipline etc.) Care aparține structuralismului; privitor la structuralism; de structuralism; structural **(9)**. *Răspîndite sînt astăzi în Apus ideile curentului structuralist, care pornește de la conceptiile emise de F. de Saussure în a doua parte a activității lui.* GRAUR, I. L. 21; cf. DL, DM. *Lingvistica structuralistă s-a dezvoltat de la teoria lui F. de Saussure.* L. ROM. 1961, 616. *Orientarea structuralistă... a început să cîștige teren și în cercetările cu privire la vocabular.* SCL 1963, 439; cf. DN². *Metoda structuralistă este folosită și în studierea unor fenomene mai complexe.* L. ROM. 1967, 526. *A ajuns la rezultate strict structuraliste.* M

1968, nr. 6, 11. *Din punct de vedere filozofic..., teoriile lui Saussure au mai mult o semnificație implicită, ele acționînd prin intermediul principiilor metodei structuraliste.* SCL 1969, 470. *Folosind o terminologie structuralistă, s-ar putea considera un adevăr admis că oricare concept își definește cuprinsul și valențele sale în funcție de un cîmp teoretic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 23/2. *Această parte introductivă a lucrării reprezintă un capitol de teorie generală, folositor... celor care doresc să se inițieze în lingvistica structuralistă.* L. ROM. 1971, 356. *La bazele lingviticii structuraliste stă, printre altele, și nivelul fonematic, care servește la definirea noțiunii de „contrast".* SCL 1973, 179. *Abordarea structuralistă a limbii caracterizează activitatea a trei școli lingvistice.* M. D. ENC. 895, cf. DEX. *Demersul autorului se referă... la termeni structuraliști de mare circulație în lingvistica românească.* CONTEMP. 1980, nr. 1 745, 10/2.

2. S. m. și f. Adept al structuralismului. *Structuraliștii cer tot mai insistent aplicarea metodei totalitare.* PUȘCARIU, L. R. I, 6. *Structuraliștii afirmă că problema existenței ori neexistenței sunetului ca ceva material constituie o problemă a științelor naturale, și nu a lingvisticii.* CV 1950, nr. 9, 44, cf. DL, DM. *Structuraliștii pun acum problema unor legi generale și universale, valabile pentru toate limbile și în toate timpurile.* L. ROM. 1960, nr. 2, 103. *Există astăzi mai multe specii de structuraliști, destul de deosebite între ele.* SCL 1962, 417, cf. DN². *Nu trebuie însă uitată contribuția remarcabilă a unor structuraliști francezi.* L. ROM. 1967, 461. *Autorul urmărește, pe planuri diverse, opoziția binară în cursul evoluției lingvisticii... pînă la antinomiile saussuriene și opozițiile lingvistice relevate de structuraliști.* SCL 1970, 702. *Lingvistica românească actuală are un număr mult mai mare de structuraliști... decît cea italiană.* ib. 1973, 338, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *structuraliști, -ste.*

— Din fr. **structuraliste.**

STRUCTURÁNT, -Ă adj. (Rar) Care structurează **(5)**. *Criticul e obligat să-și sporească mereu conștiința istorică... și totodată conștiința sistematică, structurantă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 88, 5/3. *Repede, faptul în sine... a devenit o modă, contopită de rigorile structurante ale filmului.* CONTEMP. 1975, nr. 14, 6/4.

— Pl.: *structuranți, -te.*

— **Structura** + suf. *-ant.*

STRUCTURÁRE s. f. Acțiunea de a (se) structura și rezultatul ei.

1. Acțiunea de a face ca o ramură de producție, o instituție, un grup social etc. să aibă o structură **(3)**; p. ext. (rar) organizare. Cf. structurare **(1)**. *Am căutat o formulă inedită în structurarea secretariatului nostru literar.* T decembrie 1968, 82. *Comunitatea rurală nu este pregătită să adopte fără convulsii o altă structurare, care nu-și verifică imediat și practic valorile, ci în timp.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 88, 8/2. ◇ (Prin analogie) *Luînd în considerație numai posibilitățile actorilor, ignorăm structurarea repertoriului pe cîteva idei directoare, programatice.* T iulie 1968, 63.

2. Acțiunea de a face ca o creație artistică sau științifică să aibă o structură **(5)**; alcătuire, compunere, compoziție, organizare **(1)**, (rar) urzeală, urzire. Cf. structura **(4)**. *Scenariul a cerut... o structurare nouă și o îmbogățire a materialului faptic.* CONTEMP. 1966, nr. 1 035, 5/4. *Invocarea... devine o chestiune de ordonare și structurare interioară a materialului dramatic.* T septembrie 1968, 57. *Aparent mai mult eseu decît literatură, ea* [lucrarea] *are totuși o structurare de roman.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 9/1. *Socialul, integrat în perspectiva transfigurării artistice, participă el însuși la structurarea intimă a esteticului.* ib. 1971, nr. 128, 29/1.

3. Acțiunea de a face ca o limbă naturală sau elementele constitutive ale ei să aibă o structură **(6)**; p. ext. (rar) ordonare **(1)**. Cf. structura **(5)**.

4. (Rar) Delimitare. Cf. structura **(6)**. *Diferențierea internă a satelor obștii, datorită... structurării și prelucrării mai accentuate a pămîntului stăpînit de obște.* PANAITESCU, O. Ț. 102.

— Pl.: *structurări.*

— V. **structura.**

STRUCTURÁT, -Ă adj. **1.** (Despre creații artistice sau științifice) Care are o structură **(5)**; alcătuit, compus, organizat **(2)**, (rar) urzit. Cf. structura **(4)**. *Scenariul, riguros structurat, întreprinde, practic, două operații fundamentale.* CONTEMP. 1980, nr. 1 745, 9/1.

2. (Despre limbi naturale sau despre elemente ale lor) Care are o structură **(6)**; p. ext. (rar) ordonat **(1)**. Cf. structura **(5)**. *Lucrările de strictă specialitate au vocabularul mai structurat.* ◇ (Prin analogie) *Gîndirea esențială este structurată, ea încearcă să stabilească legătura între laturi sau constată că ea nu există.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 118, 3/3. ◇ (Adverbial) *Se poate zice că fiecare cuvînt este emis de subiectul vorbitor structurat și că fraza, perioada și orice parte a vorbirii, posedînd o anumită unitate intrinsecă, sînt supuse aceleiași legi totalizatoare.* PUȘCARIU, L. R. I, 80.

3. (Rar; despre suprafețe de pămînt) Delimitat. Cf. structura **(6)**. *Pămîntul obștii era potrivit... la o împărțire în funii care să cuprindă toate aspectele pămîntului structurat.* PANAITESCU, O. Ț. 93.

— Pl.: *structurați, -te.*

— V. **structura.**

STRUCTÚRĂ s. f. **1.** (Fiziol.; de obicei cu determinări care arată felul) Mod de organizare internă a organismului uman, animal sau vegetal, de plasare în spațiu, unele față de altele, a organelor, a țesuturilor etc. ale acestuia; alcătuire, conformație, formație, întocmire. V. aranjament, aranjare, dispoziție, dispunere, distribuire, distribuție, țesătură. *Din toată făptura crăiței, se cunoaște că ea iese făcută... spre plămădirea și ocrmuirea albinelor... Vezi și structura ei la margineа cărții.* TOMICI, C. A. 12/14. *Structura mușchilor,* ANTROP. 20/20. *Aleg dară pre om..., pre acesta vreu... a-i arăta țesetura, structura.* ib. VI/13. *Cînd are cineva o idee lămurită despre structura trupului omului..., poate zice că ține cheia științei medicale.* KRETZULESCU, A. III/10, cf. NEGULICI. *Plantele acestei familii, la privire atît de uniformă și, întrucîtva vreme, de o structură floral atît de variată, sînt de obște aromatice.* BREZOIANU, A. 441/21. *Un ghimpe..., după structura sa din afară, este în stare a pătrunde pînă în cele mai adînce țesături ale organelor noastre.* MAN. SĂNĂT. 69/6, cf. STAMATI, D. *În pietrificații... se schimbă toată structura organică a vegetalului sau a animalului pietrificat.* BARASCH, I. N. 77/15. *Structura anatomică a oaselor.* MAIORESCU, L. 179. *Diferențiarea organică este un fenomen general, care se observă... în formarea structurei interne a fiecărui individ dintre plante și animale.* CONTA, O. F. 291. *Sub raportul structurei, între aceste plante există o deosebită afinitate.* GRECESCU, FL. 10, cf. ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D. *Înzestrat cu o structură fizică și nervoasă foarte mobilă...; Voltaire a posedat într-un mare grad imaginația durerii străine.* VIANU, L. U. 210. *O comunitate vegetală se recunoaște... după structură.* AGROTEHNICA, I, 397, cf. DL, DM. *Cărbunele brun este un lignit de calitate superioară .. în care nu se mai vede structura vegetală.* GEOLOGIA, 37. *Structura scheletului este în așa fel făcută, încît greutatea corpului să poată fi transmisă în mod egal membrelor inferioare.* ABC SĂN. 322, cf. DN². *Confirmă ipoteza identității de structură a creierului uman din toate timpurile și din toate zonele.* CONTEMP. 1970, nr. 1 249, 8/5, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX. ✦ P. anal. Mod de alcătuire psihică sau spirituală a unei persoane, a unei colectivități umane etc.; conformație, constituție, factură, formație. *Caragiale își ridiculizează personajele și pentru structura lor sufletească grosolană.*

IBRĂILEANU, SP. CR. 228. *Structura psihologică a eroilor lui Caragiale se reduce la jocul mecanic al unei singure formule repetate cu o stăruință ce o impune ca un simbol.* LOVINESCU, C. VI, 25. *Arta teatrului are nevoie de firi de structură excepțională.* CAMIL PETRESCU, P. 6. *Mama mea..., țărancă în toată structura ei sufletească, a murit foarte tînără.* SADOVEANU, O. XX, 98. *Afinitățile lor de structură nu sînt contestabile.* VIANU, A. P. 250. *Castelele medievale erau rele locuințe, dar adăposteau oameni de fină structură, cu simțul valorilor artistice.* CĂLINESCU, C. O. 36. *Și această pricină mi se pare însăși structura spirituală a epocii.* BLAGA, Z. 321. *Elogiul nostru merge spontan spre ceea ce este dimensional în structura spirituală a lui Hasdeu.* CONSTANTINESCU, S. III, 118. *Nu știu pînă la ce limită poate structura umană să suporte fericirea.* TUDORAN, O. 296, cf. DL, DM, DN[2]. *Se dovedește unul din scriitorii legați de teme și forme care sînt ale unei structuri morale ... aparte.* T decembrie 1964, 43. *Ne vom îngădui să analizăm structura psihologiei artistice a autorului.* V. ROM. martie 1970, 117, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Geol.; și în sintagmele *structură geologică, structură tectonică* LTR[2], DER) Mod de dispunere în scoarța terestră a straturilor și a altor formații de roci, precum și raporturile dintre ele; p. restr. formă de cută, de monoclinal etc. datorată mișcărilor de încreștinare ale scoarței pămîntului; aspect, configurație, conformație, fizionomie, formă, înfățișare, profil[1] **(3).** *După exemplul său călătorind, deteră cele dintîi cuvinte cunoștințe pentru pămînt, structura și fața lui, prin cele mai îndrăznețe ecspediții.* GENILIE, G. 29/6. *Geologia (știința pămîntului) ne dă cunoștință despre structura globului, adică despre ordinea în care sînt grămădite diferitele substanțe care intră în compoziția pămîntului.* BARASCH, I. N. 81/5. *Apa și focul... au modificat și au format structura pămîntului.* I. IONESCU, B. C. 414/12. *Structura geologică a munților nu e studiată încă îndeajuns.* PĂCALĂ, M. R. 7. *Alte structuri anticlinale... s-au găsit cu ajutorul prospecțiunilor geofizice.* ONCESCU, G. 315. *Structurile geologice se individualizează, de obicei, clar în stratisferă.* LTR[2]. *Structura pămîntului trebuie... să fie dedusă din datele de la suprafață.* GEOLOGIA, 3. *În sens restrîns, prin structură geologică se înțeleg diferite forme de cute.* DER. *Am văzut cu ochii noștri cum arată compoziția și structura fundului mării.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 200. ✦ Spec. (Și în sintagma *structura solului*) Mod de grupare a particulelor elementare în masa solului. *El a arătat importanța... structurii pentru fertilitatea solului.* AGROTEHNICA, I, 38. *Structura solului reprezintă aranjarea particulelor lui în elemente structurale.* LTR[2], XVI, 104, cf. DER.

3. (Geol.) Totalitatea însușirilor unei roci, determinată de aspectul morfologic al părților ei componente (gradul de cristalizare, dimensiunile și forma cristalelor) și de modul de creștere a acestora. *Legătura metalică în care se află părțile unui mineral simplu să numește structura.* J. CIHAC, I. N. 341/13, cf. STAMATI, D. *Piatra litografică are suprafața sa netedă și o structură deasă.* BARASCH, I. N. 39/15. *Existența solidului de clivagiu ne arată că însăși structura interioară a unui cristal este regulată.* PONI, CH. 12. *Calcarul... formează mai multe varietăți, care diferă prin structura lor.* PĂCALĂ, M. R. 7, cf. CADE. *Era ca fațetele briliantelor, constrînse prin structura lor să sclipească mereu.* TEODOREANU, M. III, 220. *Structură stratificată.* CANTUNIARI, L. M. 168. *Prin structură înțelegem forma și mărimea cristalelor care compun roca.* GEOLOGIA, 17, cf. DER, DN[2], M. D. ENC.

4. (Arhit.) Mod de construire a unui edificiu, a unui pod etc.; (și în sintagma *structură de rezistență*) ansamblul elementelor unei construcții care preia și transmite la reazeme sau la fundație toate încărcăturile care solicită construcția, (v. osatură **2**, schelărie, schelet **2**). Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D. *În partea superioară a stîlpilor, s-a găsit găuri care slujeau, după cît se pare, la prinderea structurei superioare a podului.* XENOPOL, I. R. I, 112, cf. ȘĂINEANU[2]. *Cu ocazia lucrărilor de conservare..., s-a pus în evidență structura pridvorului.* MÎN. IST. I, 19, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Structurile de rezistență pot fi executate din lemn, din metal, din beton armat.* LTR[2], cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ Anal. (Tehn.) Mod de dispunere a elementelor componente ale unui ansamblu tehnic. Cf. M. D. ENC. ✧ (Prin analogie) *Brățările de aur... ofereau o structură oarecum arhaică a formelor.* PÂRVAN, G. 456. *După structura carabei, se caracterizează diferitele tipuri ale instrumentului.* ALEXANDRU, I. M. 80.

5. Mod în care sînt dispuse și corelate elementele constitutive ale unei creații artistice sau științifice astfel încît aceasta să formeze o unitate distinctă; alcătuire, compunere, compoziție, economie, organizare, organizație **(1)**, (rar) urzeală. *Aceste opere... prin structura lor artistică arătau pe junele maestru fără esperiență.* FILIMON, O. II, 313. *Versurile lui, prin claritatea și structura lor neobicinuită, te surprind ca o scăpare de lumină neașteptată.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 442, cf. ȘĂINEANU[2], CADE. *În toată structura ei, aceasta baladă este așa de artistică..., încît eu o socotesc drept cea mai nobilă manifestare poetică a neamului nostru.* SADOVEANU, O. XIX, 249, cf. SCRIBAN, D. *Narațiunea dobîndește... o structură făcută din două planuri.* VIANU, S. 79. *Sugestia muzicală nu mai este prezentă numai în structura imaginilor..., ci în însăși structura poemei.* CONSTANTINESCU, S. I, 172, cf. DL, DM. *Farmecul lui Cehov... te obligă să te adîncești în lectura textului dramatic pentru a-i descoperi structura lăuntrică.* S ianuarie 1960, 24, cf. DN[2]. *Analiza structurii strofice poate fi făcută din trei puncte de vedere.* L. ROM. 1967, 137. *Tinerii artiști îl copiază de zor pe Poussin, dezvelind de sub solemnitățile compozițiilor lui structuri ultramoderne.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/2, cf. M. D. ENC., DEX.

6. Mod specific de organizare a limbii ca un întreg, ale cărui elemente individuale se constituie în tipare cu înțeles. *Toată structura cea din lontru a limbei românești, toate formele și toate vorbele cele neapărat trebuincioase în viață sînt romanice.* FM (1842), 278[1]/20, cf. NEGULICI. *Structuri de fraze curat latine pe care noi le-am pierdut în urmă.* ODOBESCU, S. I, 364. *Aspectele verbale nu fac parte din structura internă a limbii române.* PUȘCARIU, L. R. I, 53. *Studiul istorico-comparativ al unei limbi s-a dovedit insuficient... pentru înțelegerea structurii ei.* IORDAN, L. R. A. 16. *Epitetele din această categorie dispar, ca unele care sînt nepotrivite cu legile structurii limbii noastre.* VIANU, S. 14. *S-au străduit să documenteze fondul și structura latină a limbii române.* IST. LIT. ROM. II, 26. *Obiectul de studiu al morfologiei îl constituie structura cuvîntului și regulile schimbărilor cuvintelor în frază.* GRAUR, I. L. 125, cf. DL, DM. *Este necesar... să luăm în considerație și structura frazei, care se dezvoltă în strînsă dependență de schimbarea vocabularului.* COTEANU, R. L. 26. *În legătură cu împrumuturile străine este necesară o atentă selecționare și adaptare la structura limbii române.* L. ROM. 1967, 495. *Structura limbii lui Ion Barbu are nucleu, un substantiv în jurul căruia gravitează două sau trei epitete.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/3. *O limbă nu e o grămadă de cuvinte, ci o structură lexicală.* CONTEMP. 1971, nr. 1 286, 8/6, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Structură gramaticală* = ansamblul elementelor cuvîntului, ale propoziției și ale frazei precum și modul specific fiecărei limbi de a organiza aceste elemente. *O societate evoluată are o limbă dezvoltată, cu un vocabular bogat și cu o structură gramaticală sistematizată.* GRAUR, I. L. 23. *Originalitatea și persistența unei limbi sînt determinate de... structura ei gramaticală.* MACREA, F. 17, cf. DL, DM. *Formarea cuvintelor constituie un domeniu al limbii legat și de vocabular și de structura gramaticală.* L. ROM. 1959, nr. 4, 36. *Orice stil reflectă limba însăși, căci structura gramaticală a acesteia este respectată.* COTEANU, R. L. 54,

cf. DN³. *Știi cunoaștem bine structura... gramaticală?* H. DAICOVICIU, D. 17, cf. M. D. ENC., DEX. *Structură de suprafață* = (în gramaticile generativ-transformaționale; în corelație cu structura de adîncime) mod concret de organizare a elementelor unei propoziții care rezultă din înșiruirea lineară a acestora și care reflectă relațiile sintactice din propoziție. *Structură de adîncime* = (în gramaticile generativ-transformaționale; în corelație cu structura de suprafață) mod abstract de organizare a propoziției care, conținînd, în germene, relații sintactice fundamentale pentru înțelesul semantic al propoziției, stă la baza structurii de suprafață (generînd-o prin intermediul unor operații numite transformări).

7. Totalitatea elementelor care constituie esența lucrurilor și a fenomenelor, conținut, fond, substanță **(1)**; mod de organizare a conținutului. *Materia care-i servește* [sufletului] *de bază cre o structură... de cea mai mare delicatețe și perfecțiune.* CONTA, O. F. 43. *Grigorescu se simțea din ce în ce mai atras, mai învăluit în misterul acestor frumuseți. Dincolo de forma, de coloarea și de structura lor era un suflet.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 354, cf. DS. *Sistemul sociologic pe care-l cunoașteți... dă, de la început, acestei metode o unitate logică și o structură teoretică.* D. GUSTI, P. A. 125. *Institutul... m-a învățat să-mi organizez munca, să descopăr structura interioară a rolului.* T august 1964, 37. *Absolutul acestei poezii c poate de găsit în perfecțiunea formei ca structură a unui fond interior.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 12, 9/3. ✦ P. ext. (Rar) Aspect. *Scotea un cui din foc la fiecare minut ca să dea bradului alb o structură sepia de velur.* ARGHEZI, B. 42.

8. (De obicei cu determinări care arată domeniul) Mod de organizare a societății din punct de vedere economic, social, politic și cultural. V. orînduire **(4)**, sistem **(1)**. *Structura economică a societății hotărăște... / toate celelalte manifestări sociale ale ei.* GHEREA, în PLR I, 441. *Prin structura lor economică,* [aceste popoare] *sînt o povară.* în PLR II, 283. *Își va schimba structura socială, dar nu va pieri.* COCEA, S, II, 662. *Aceleași influențe culturale..., aceeași structură socială au produs aceeași mentalitate.* PUȘCARIU, L. R. I, 172. *Puțin dacă ar slăbi structura noii lumi..., eroii platitudinii și-ar rupe cercurile.* CĂLINESCU, S. 55. *Forma, prin stimularea fondului, va stimula structura organică a societății.* CONSTANTINESCU, S. III, 306, cf. DL, DM. *Cînd ne referim la structura socială, prin limbă comună înțelegem singurul mijloc de comunicare lingvistică permanentă dintre inembrii tuturor claselor sociale.* COTEANU, R. L. 11, cf. DN². *Industria este principalul factor capabil să modifice structurile social-economice și mentalitățile tradiționale.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Totalitatea elementelor constitutive ale unei societăți sau ale unei grupări sociale; componență. *Structura etnică, arta religioasă, istoria și peisajul local vor constitui un material demn să fie modelat.* în PLR II, 528. *Bălcescu a pus problema aservirii obștilor libere..., dar nu a avut răgazul să studieze formarea și structura lor.* PANAITESCU, O. Ț. 5. ✦ Spec. Mod de organizare a unei ramuri de producție, a unui domeniu de activitate sau a unei întreprinderi, a unei instituții etc. *Cearcă să arate structura sistematică a principalelor instituții sociale.* PETICĂ, O. 484. *Atribuțiunile și structura serviciilor ministerelor se vor stabili prin decizii ale Consiliului de Miniștri.* LEG. EC. PL. 269, cf. DN². *S-au adus modificări structurii învățămîntului profesional și tehnic.* GI 1968, nr. 933, 3/3. *Prelucrarea materiilor prime de import cîștigă teren în structura industriei.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192.

9. (Fiz.) Mod de organizare internă a realității materiale, în general, sau a unui corp, a unui sistem fizic etc., în special, caracterizat prin natura și prin însușirile elementelor componente, prin dispoziția lor spațială și prin legăturile și prin interacțiunile lor reciproce; alcătuire, conformație, întocmire. *Informații prețioase au fost obținute cu privire la structura nucleului.* SANIELEVICI, R. 9. *Problema structurii nucleului preocupă în egală măsură și pe fizician și pe chimist.* CIȘMAN, FIZ. I, 5, cf. LTR², DL, DM. *Omul de știință studiază structura materiei, cercetează legile obiective care guvernează mișcarea elementelor atomului.* CF 1961, nr. 1, 45. *Structura unei bande de energie.* DER, cf. DN², D. MED., M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Și în sintagma *structură chimică*) Dispoziție relativă a atomilor în molecula unei substanțe. *Proprietățile substanțelor depind de structura lor chimică și sînt diferite de ale atomilor care constituie molecula.* LTR², cf. DM, DN². ✦ Spec. (Și în sintagma *structură metalică*) Mod de așezare a particulelor care constituie un metal sau un aliaj. *Structura metalelor este aci la-meloasă, aci grăunțoasă.* MARIN, PR. I, 216/18. *Prin forjare sau laminare, fierul își modifică structura, prezentînd fenomenul ecruisării.* IOANOVICI, TEHN. 110. *Structură metalică.* M. D. ENC.

10. (În teoriile structuraliste) Mod de organizare a unui sistem **(I 2)**; ansamblu al relațiilor esențiale dintre elementele componente ale unui sistem; model ideal care reflectă aceste relații și care ia în considerație raporturile existente între componentele sistemului (asemănări, diferențe, opoziții, corelații etc.) indiferent de natura elementelor componente. *În manualele și tratatele de lingvistică structurală, se pot găsi definiții pentru elementele structurii limbii.* L. ROM. 1963, 220. *Prin structură înțelegem organizarea unui tot în părți și solidaritatea părților sau repartizarea acestor elemente și capacitatea lor de substituire.* ib. 1967, 293. *N. Chomsky afirmă că unica structură de adîncime este cea căreia i se asociază arborele.* SCL 1968, 307. *Metoda structurală caută să pună în evidență structurile, sistemele de relații care caracterizează obiectele cercetate, făcînd abstracție de natura elementelor între care se stabilesc aceste relații.* M. D. ENC., 895. *Gramatica universală rămîne la nivelul actualizat, la nivel empiric, fără să descopere structurile semantico-logice ale limbii.* SCL 1974, 71. ✦ (Rar) Sistem **(IV)**. *Aceste precedente au revenit într-o formă schimbată, prin însăși utilizarea lor într-o nouă structură.* VIANU, L. U. 37. *Observația stilistică, bine călăuzită, nu este niciodată ca un fir de nisip, fără nici o aderență cu alte structuri mai curpinzătoare.* L. ROM. 1959, nr. 4, 21. *Orice eseu adevărat relevă o unitate latentă, o coerență interioară, un principiu de organizare, în sens larg o „structură".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 5/1.

— Pl.: *structuri.* — Și: (învechit, rar) **structură** s.f.

— Din lat. **structura**, fr. **structure**.

STRÚDEL s. n. v. **ștrudel.**

STRUDÍ vb. IV v. **trudi.**

STRÚDILĂ s. f. v. **ștrudel.**

STRUDINIȚĂ s. f. (Popular) Stomatită. *Aprinderea sau inflamațiunea gurii... în popor se numește strudiniță și să vindecă cu hrean plămădit la o litră de rachiu.* BIANU, D. S. 702.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *strudinițe.*

— Etimologia necunoscută.

STRÚDIR s. n. v. **ștrudel.**

STRÚDUL s. n. v. **ștrudel.**

STRÚDURI subst. (pl.) v. **ștrudel.**

STRUFÍNĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Tufiș **(1)**. Cf. UDRESCU, GL. *Busuioc doarme-n strufină, În strufină cătină.* id. ib.

— Pl.: *strufine* și *strufini*.
— Etimologia nesigură. Cf. s t u f i ș.

STRUG[1] s. m. v. **strugure.**

STRUG[2] s. n. v. **strung[1].**

STRUG[3] s. n. v. **strungă[1].**

STRUGÁR s. m. v. **strungar[1].**

STRUGĂRÁȘ s. m. v. **strungăraș.**

STRUGĂRÍ vb. IV v. **strungări.**

STRUGĂRÍE[1] s. f. v. **strungărie[1].**

STRUGĂRÍE[2] s. f. v. **strungărie[2].**

STRUGĂRÍT s. n. v. **strungărit.**

STRUGEÁ s. f. v. **strujea.**

STRUGÍ vb. IV v. **struji.**

STRUGÍT, -Ă adj. v. **strujit[2].**

STRUGÓI, -OÁIE s. m. și f. v. **strigoi.**

STRŬGUR[1] s. m. v. **strugure.**

STRŬGUR[2] s. n. v. **strung[1].**

STRUGURÁR s. m. (În dicționarele din trecut) Persoană care cultivă sau vinde struguri **(I 1)**. Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *strugurari*.
— **Strugure** + suf. *-ar*.

STRUGURÁȘ s. m. **I. 1.** Diminutiv al lui s t r u g u r e **(I 1)**; strugurel **(I 1)**, (regional) strugușor. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, DDRF, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Tăia negri strugurași.* TEODORESCU, P. P. 618. *Nici o poamă nu-i dulcie Ca strugurcșul din vie.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 169. *Bînele de la mamă, Ca un struguraș de poamă.* SEVASTOS, C. 228. *Acum ieu plecu-n lume cu strugurașii aiș'ie.* O. BÎRLEA, A. P. 527. *Foai verde și-o mălură, Struguraș bătut de brumă, Rău e, Doamne, fără mumă!* FOLC. MOLD. I, 129. ✦ (Mold.) Ciorchine (de fructe sau de flori) mic. *Au apucat pe un drumeag străjuit de salcîmi rotați, încărcați de strugurași trondafirii.* SADOVEANU, O. XVII, 240, cf. SCRIBAN, D.

2. (Transilv.) Stafidă. Cf. ALR I 1 720/215, 217, 218, 223, 251, 259, 268, 289, 339, 360, 363, ALR SN IV h 1 138/260, ALRM SN III h 954/260.

3. (Regional, mai ales prin Transilv.; de obicei la pl.) Coacăză. Cf. DL, DM, DEX, ALR I 1 209/61, 223, 247, 249, 259, 273, 278, 280, 283, 298.

II. 1. (Bot.; regional; la pl.; și în sintagma *strugurașii roșii*, BULET. GRĂD. BOT. V, 66, CADE, BORZA, D. 148) Coacăz *(Ribes rubrum)*. Cf. CADE, BORZA, D. 148.

2. (Regional) Rușuliță **(a)** *(Hieracium aurantiacum)*. Cf. CADE, PANȚU, PL. 257, DL, DM, DEX.
— Pl.: *strugurași*.
— **Strugure** + suf. *-aș*.

STRUGURĂRÍE s. f. (Rar) Loc unde se găsesc și se vînd struguri **(I 1)**. Cf. SFC III, 167.
— **Strugure** + suf. *-ărie*.

STRŬGURE s. m. **I. 1.** Fructul viței de vie în formă de ciorchine; p. r e s t r. boabă din acest ciorchine, (învechit și regional) p o a m ă **(I 1)**, (învechit) o u ă. *Veți culege de în spin struguri sau de în scai smochine.* CORESI, TETR. 13. *Un bucium de vie era înainte-mi, ecsta avea trei viță și înverzîră, crescură și înflorîră și strugurii săi se coapseră.* PALIA (1581), 163/10. *Culeage strugurii viei pămîntului.* N. TEST. (1648), 314[r]/26. *Culeagere struguri sau poamă.* ST. LEX. 169[v]/1. *Ai făcut nouă strugurul cel copt.* NEAGOE, ÎNV. 145/7. *Cîte să fac den struguri nu va bea.* BIBLIA (1688), 98[2]/1. *Dat-au la părînele Bistriceanul 2 buți de vin de Sușești, vin de vîrf, cu struguri* (a. 1725). IORGA, S. D. XIV, 25, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 190. *Să iai struguri și-i pune să se zvinteze la soare.* MÎNCĂRILE, 104/11, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Văzînd întru o viță înaltă mulți struguri, s-au cercat și au ispitit în tot chipul cum ar putea ca să-i ajungă.* ȚICHINDEAL, F. 64/24, cf. LB. *Agrișu... are formă de mici struguri.* ASACHI, L. 33[2]/12, cf. VALIAN, V. *Strugurii sînt copți în iulie.* RUS, I. I, 116/9. *Furul de struguri ce să va prinde, va plăti stăpînului viii pagube.* REGUL. ORG. 137/30. *Epoca culesului este hotărîtă prin maturitatea strugurelui.* BREZOIANU, A. 598/17. *Cele mai bune din poame sînt cereșcle și poama sau strugurii.* CORNEA, E. II, 192/21. *Din acestea toate, cum se adunară, Pe mustosul struguri îl înfățișară.* PANN, ap. CADE. *Un număr de junii ce mai nobili... ducea în mînă coarda de viță de struguri.* ARISTIA, PLUT. XIII/1, cf. POLIZU. *Se găsesc niște gigante vii..., încărcate de struguri.* PELIMON, I. 220/20. *În rubrica fructe, legume... vedem fructe de tot felul: struguri, prune uscate..., seminfe.* GHICA, C. E. III, 69. *De cum începea a se coace cireșile și pînă se culegeau strugurii, mă vizitau pe neașteptate numeroșii mei amici.* SION, P. 55. *Avem încă și alte soiuri de struguri.* I. IONESCU, B. C. 55/16. *Îmi face must strivind c-un lemn într-o strachină strugurii rămoși.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 490, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Ți-am mai spus o dată că-s prea acri strugurii.* AGÎRBICEANU, A. 171, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pe asprele culmi de sub munte, soarele nu coace niciodată struguri.* SADOVEANU, O. XIX, 212. *Vinul scos din acest strugure ia numele de vin aurel.* IORDAN, T. 498, cf. SCRIBAN, D. *Veneau fărîncile din Oarba cu struguri ce miroseau că busuiocul.* VLASIU, A. P. 57. *Ce să mai stai și timpul să ți-l pierzi. Cu niște struguri cruzi și verzi?* ARGHEZI, S. V. 133. *Viile sînt ceva mai departe...; dar mirosul strugurilor copți ajunge pînă la noi.* STANCU, M. I. 14. *Se urmărește... elaborarea de procedee tehnologice pentru prelucrarea și păstrarea strugurilor.* AGROTEHNICA, I, 66. *Acum bem zeamă de strugure.* H. LOVINESCU, T. 398, cf. DL, DM. *Concurenții ofereau struguri pe tăvi.* FREDA, R. 270, cf. M. D. ENC., DEX, ALR I 1 714, 1 716, 1 720, 1 721, ALR SN I h 230. *Struguri culegea, În basma-i punea.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 128. *Vulpea, cînd n-ajunge la struguri, zice să sînt acri*, se spune despre cel care, neputînd dobîndi un lucru, se preface că nu-l dorește. Cf. ZANNE, P. I, 705, CADE, DL. *Se duce la vie cu struguri în poală*, se spune despre o persoană care nu știe să folosească un lucru acolo unde trebuie. Cf. ZANNE, P. I, 304. (Cu schimbarea construcției) *La culesul viei nu merge cu struguri în traistă.* id. ib. III, 407. *Nici mărăcinele struguri, scoate, nici scaietele smochine*, se spune despre cei care nu fac fapte bune. Cf. id. ib. I, 208. (Cu schimbarea construcției) *Au doară vor culeage den spin struguri.* N. TEST. (1648), 9[v]/14. *Nu se poate face din mărăcine struguri.* MAG. IST. IV, 364. *Poate să fie strugur, dar nu-i poamă*, se spune despre un lucru cu aspect bun, dar de proastă calitate. Cf. ZANNE, P. IV, 95. *Negru spînzurat în frunze îngropat (Strugurele).* ȘEZ. VII, 123. ✧ (Cu determinări care indică specia) *Găsești în abundență... struguri lămîioși și razachie.* GHICA, C. E. II, 598. *Podgorii vesele de struguri ananas.* I. BOTEZ, B. I, 65. *Niște struguri negri.* ap. SCRIBAN, D. *Poporul deosebește struguri negri și struguri albi.* H II 141. *Strugurii se împart în: negru, virtos (gordin), coarnă neagră, rozachia, braghină sau vulpe, gordinu alb,... ruginoasă, lămîioasă, coarna razachie-albă etc.* ib. IV 83. *Strugure grăbitor (se coc mai înfii).* ib. IX 4. *Cînd se cosea coarna-n vie*

Și strugurii razachie. FOLC. OLT. — MUNT. II, 481. ✧ (Ca termen de comparație, de obicei, cu aluzie la forma, la culoarea sau la dulceața fructului) *Pe-ncetul tăria-nflorită Cu galben ca Strugurii copți S-albește din clipă-n clipită.* COȘBUC, P. II, 7. *Acolo a hoinărit... în tovărășia unui mieluțel de lemn potcovit cu rotițe, bucălat și fumuriu la trup, ca un strugur de lină.* TEODOREANU, U. C. 13. *Judecătorul de instrucție deveni dulce, dulce, ca strugurele răscopt,* STANCU, R. A. IV, 282. [Inima mea] *așteaptă ca un strugur pe viță, nopți întregi, Să te apleci aproape de ea și s-o culegi,* HOREA, C. 63. ✧ Fig. *Unde grîul mîndriei ceaia buna și strugurul curăției nu se lucrează, acolo e foamete mare.* CORESI, EV. 25. *Nu-m[i] sînt copții strugurii nițiii meale* (a. 1652), GCR I, 157/13. *Strugurul lor, strugur de hiare, poamă de amărăciune.* BIBLIA (1688), 151¹/23. *Bucură-te ceia ce ai crescut strugurul cel de taină.* BUCV. 37ᵛ/16. *Gura-la e strugure-nghețat.* BLAGA, P. 47. *În pieptul meu... S-au copt, bag seama, strugurii tristeții.* BENIUC, V. 45. *Tînd s-aprind din mohorîta ceață Al cugetării strugur.* LABIȘ, P. 326. ✦ P. ext. Reprezentare plastică a strugurelui **(I 1)**. *Cu atîta meșteșug și nevoință au zugrăvit odată un strugur.* MOLNAR, RET. 122/9. *Bacus s-arată... ținînd o viță împodobită cu frunze și c-o mulțime de struguri.* PLEȘOIANU, T. III, 118/17. *Două pahare de porțelan în flori, marginile gios cu struguri de vie.* AR (1830), 79¹/31. ✦ P. anal. (Învechit și regional, mai ales prin Mold.) Ciorchine (de fructe sau de flori). *Și au tăiat acolo viță și un strugur de poamă.* BIBLIA (1688), 105¹/22. *De vindea cineva numai un strugur din via sa... pre aceasta au îl omoria, au îi punea belciug în nas.* ȘINCAI, HR. II, 227/3. *Strugurul de care se țin bobițele poamei* (a. 1847). URICARIUL, X, 400/17, cf. BARONZI, L. 159. *Produce șiruguri de fructe sălbatice roșii.* ALECSANDRI, ap. DDRF, cf. CIHAC, II, 376, ȘĂINEANU². *Un strugure de boz mi-a dat cerneală.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 12, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., GADE. *Un strugure de poamă.* SCRIBAN, D., cf. DL, DM. *Ziua bună mi-am luat... De la scumpa mea măicuță, De la strug de viorele, De la mîndre frumușele.* MARIAN, NU. 588. *Frunză verde strug de mure Mi-i căsuța sub pădure.* ȘEZ. XXI, 50, cf. ALR I 1 715. ✧ Fig. *Clopotarii... năboiseră la una din firidele turnului, scoțînd către valea Nemțișorului un strugure de capete.* SADOVEANU, în DL. *Prăvălirea... toate scările pe care se cățărau strugurii de dușmani,* id. O. XII, 344. ✦ (Adverbial) Îndesat, îngrămădit unul lîngă altul; ciorchine. *Steteau bubele pe el strugur.* PAMFILE, ap. GADE. *Lumea așteaptă în toate străzile pe unde trece convoiul, atîrnată struguri la toate etajele.* SADOVEANU, O. IX, 266.

2. (Regional; în sintagmele *strugure acru,* ALR SN I h 231/886, *strugur sărit,* ib. h 231/341, *struguri necopți,* ib. h 231, *struguri verzi,* ib. h 231/250, *struguri cruzi,* ib.) Aguridă. Cf. ALR SN I h 231.

3. (Regional, mai ales prin Transilv.; mai ales la pl.; și în sintagmele *struguri uscați,* ALR I 1 720, ALR SN IV h 1 138, ALRM SN III h 954, *struguri stăfidați,* ALR SN IV h 138/886, ALRM SN III h 954/886) Stafide. Cf. ALR I 1 720/9, 61, 79, 166, 278, 347, 348, ALR SN IV h 1 138, ALRM SN III h 954.

4. (Prin Transilv.; mai ales la pl.; și în sintagma *struguri de grădină,* ALR I 1 209/243) Coacăză. Cf. ALR I 1 209/138, 227, 255, 266.

5. (Prin Ban.; la pl.; în sintagmele *struguri moacre, struguri de-ai mari*) Agrișă. Cf. ALR I 1 120/28, 51.

II. (Bot.) **1.** Compuse: **strugurii** (sau, regional, **strugurele-**) **ursului** ori (regional) **strugurul-ursilor** = mic arbust cu tulpina culcată, cu frunze persistente, pieloase, cu flori roșietice sau albe, grupate în formă de ciorchine în vîrful ramurilor și cu fructul o baeă mică roșie, lucioasă, comestibilă; (regional) afine, camnincă, merișorul-cîinelui, porumbeaua-ursului (v. porumbea¹ 3), sărbezele (roșii), strugurel **(I 7)** *(Arctostaphylos uva-ursi).* Cf. POLIZU, BARCIANU, BIANU, D. S., TDRG, CADE, SIMIONESCU, FL. 106, SCRIBAN, D., DM, BORZA, D. 22, M. D. ENC., DEX; **struguri-negri** = arbust fără spini, cu fructele în formă de boabe negre, comestibile, cu miros caracteristic, care crește prin păduri de munte sau cultivat; (regional) agriș-negru, coacăz (negru), pomușoară neagră (v. pomușoară **6**), smordină **(a)**, smordină neagră (v. smorodină a), strugurei-negri, (v. strugurel I 8) *(Ribes nigrum).* Cf. BIANU, D. S., CADE, BORZA, D. 147; **strugurele vulpii** = plantă erbacee cu tulpina ramificată și cu florile dispuse în formă de spice; ochiul-lupului, v. ochi¹ **(C b)** *(Plantago indica).* Cf. BORZA, D. 132; (regional) **struguri-spinoși** (sau **-domnești**) ori **strugurul ursului** = agriș *(Ribes uva-crispa).* Cf. BRANDZA, FL. 152, BIANU, D. S., TDRG, CADE, BORZA, D. 147, ȘEZ. XV, 143; (regional) **strugurul-cîinelui** (sau **strugur-cîinesc**) = zîrnă *(Solanum nigrum).* Cf. BORZA, D. 161; (regional) **strugurul-lupului** = dalac *(Paris quadrifolia).* Cf. BARCIANU, TDRG, CADE, BORZA, D. 124; (regional) **struguri-sălbatici** = viță sălbatică *(Vitis sylvestris).* Cf. BORZA, D. 181; (regional) **struguri-de-mare** = cîrmîz *(Phytolacca americana).* Cf. id. ib. 130.

2. (Regional; la pl.) Coacăz *(Ribes rubrum).* Cf. BORZA, D. 148.

3. (Regional; la pl.) Agriș *(Rubra uva-crispa).* Cf. BORZA, D. 147.

— Pl.: *struguri.* — Și: (învechit și popular) **strúgur, strug** s. m.

— Cuvînt de origine traco-dacă. Cf. alb. shtrudhull.

STRUGURÉL s. m. **I. 1.** Diminutiv al lui strugure **(1)**, struguraș **(I 1)**, (regional) strugușor. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX. *Tăia, mărș, strugurei Albi ca niște mieluței.* TEODORESCU, P. P. 618. *Strugurel bătut de piatră, Rău e, Doamne, fără tată.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 203. *Mă mîna mama la vie..., Să culeg la strugurei.* HODOȘ, P. P. 70. *Și din morminței ei, O crescut trei strugurei.* O. BÎRLEA, L. P. M. I, 66. *Să să facă-un strugurel, Să mînc cu mîndra dzîn iel.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 168.

2. (Prin Ban. și prin Transilv.; și în sintagma *strugurei uscați,* ALR I 750/570) Stafidă. Cf. ALR I 1 720, ALR SN IV h 1 138, ALRM SN III h 954.

3. (Regional; și în sintagma *strugurei roșii*) Coacăz *(Ribes rubrum).* Cf. LB, POLIZU. *Strugurei roșii ... prin locurile stîncoase din pădurile subalpine.* BRANDZA, FL. 152, cf. ALEXI, W. *Pe întinderi mici se cultivă și vișinii comuni, apoi strugurei, agrișii și amerius.* PĂCALĂ, M. R. 280, cf. ȘĂINEANU², BIANU, D. S., CADE. *În grădiniță erau tufe de strugurei, pomi și flori sădite de mamă.* VLĂSIU, A. P. 31, cf. DL, DM, BORZA, D. 148, DEX. *Pomușoara... numită și coacăză, strugurei... este o tufă.* ȘEZ. XV, 108, cf. ALR SN III h 635. *Albi ca niște mieluței.* TEODORESCU, P. P. 618. *Strugurel bătut de piatră, Rău e, doamne, fără tată.* JARNÍC — BÎRSEANU, D. 203. *Mă mîna mama la vie... Să culeg la strugurei.* HODOȘ, P. P. 70. *Și din morminței ei, O crescut trei strugurei.* O. BÎRLEA, L. P. M. I, 66. *Să să facă-un strugurel, Să mînc cu mîndra dzin iel.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 168.

4. (Regional) Agriș *(Ribes grossularia).* Cf. ALR SN III h 635, ALRM SN II h 440.

5. (Ban. și Transilv.) Coacăză. Cf. ALR I 1 209.

6. (Prin Olt.) Cîrmîz *(Phytolacca americana)*. Cf. BORZA, D. 130.

7. (Rar.; la pl.) Lăcrămioare *(Convallaria majalis)*. *Cu voi scumpe strugurele, Albe mărgăritărele, Primăvara-și face salbe.* ALECSANDRI, P. I, 123.

8. (Regional) Strugurii-ursului, v. strugure (II 1) *(Arctostaphylos uva-ursi)*. Cf. BORZA, D. 22.

9. (Bot.) Compuse: (regional) **strugurei-spinos** = agriș *(Ribes uva-crispa)*. Cf. BORZA, D. 147; **strugurei-negri** = struguri-negri, v. strugure (II 1) *(Ribes nigrum)*. Cf. id. ib.

II. Alifie de culoare albă sau roșie, consistentă, prezentată sub forma unui tub mic, învelit în staniol, folosită pentru buze.

— Pl.: *strugurei* și (rar, n.) *strugurele*.
— **Strugure** + suf. *-el*.

STRUGURÉȚ adj. (Regional; în sintagma) *Măr strugureț* = varietate de măr care face fructe mărunte, cu dungi roșii și acrișoare la gust (Vîlcele — Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 94.
— Pl.: *strugureți, -ețe*.
— **Strugure** + suf. *-eț*.

STRUGURÍ vb. IV v. **strungări**.

STRUGURÍȚĂ s. f. **I. 1.** (Regional) Agrișă (Ferendia — Reșița). Cf. ALR I 1 210/30.

2. (Prin Ban.) Coacăză. Cf. ALR I 1 209/24, 30, 35.

3. (Regional) Stafidă (Banloc—Timișoara). Cf. ALR I 1 720/35.

II. (Bot.) **1.** (Regional) Agriș *(Ribes uva-crispa)* (Secășeni—Oravița). Cf. ALR SN III h 635/29, ALRM SN h 440/29.

2. (Prin Ban.) Coacăz *(Ribes rubrum)*. Cf. BORZA, D. 148.
— Pl.: *strugurițe*.
— **Strugure** + suf. *-iță*.

STRUGURÍU, -ÍE adj. (Prin Maram.) De culoarea strugurelui **(I 1)**. *Păr ge ție, strugurie*. ȚIPLEA, P. P. 46.
— Pl.: *strugurii*.
— **Strugure** + suf. *-iu*.

STRUGURÓC s. m. (Regional) Ciorchine de strugure **(I 1)**; (regional) struguroi **(2)** (Pișcolt — Carei). Cf. ALR I 1 715/333.
— **Strugure** + suf. *-oc*.

STRUGURÓI s. m. **1.** (Transilv.) Augmentativ al lui strugure **(I 1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

2. (Regional) Ciorchine de strugure; (regional) struguroc (Ferendia — Reșița). Cf. ALR I 1 715/30.
— Pl.: *struguroi*.
— **Strugure** + suf. *-oi*.

STRUGUȘÁ vb. I v. **sugusa**.

STRUGUȘÓR s. m. (Regional) Strugurel **(I 1)**. *Strugușoare și-alunele, Cornișoare și smochine.* SEVASTOS, N. 137, cf. DL, DM. *Ziua bună mi-oi lua... de la strugușori cu poamă.* ȘEZ. XVIII, 55.
— Pl.: *strugușori* și (n.) *strugușoare*.
— *Strug*[ure] + suf. *-ușor*.

STRUH s. n. v. **strung**[1].

STRUHĂRÍ vb. IV v. **strungări**.

STRUILIBÁT, -Ă adj., s. m. și f. **struluibat**.

STRUJ[1] s. m. v. **sturz**.

STRUJ[2] s. n. (Regional) „Boală de copite la cai", SCRIBAN, D.
— Pl.: *strujuri*.
— Postverbal de la **struji**.

STRUJ[3] s. n. v. **strung**[1].

STRUJÁC s. n. v. **străjac**.

STRUJÁN s. m. **1.** Tulpină (sau fir) de porumb cu frunze cu tot, după ce a fost tăiată de la pămînt și au fost culeși știuleții; cocean. *Vitele pentru România sînt uneltele acelea prin care se preface în bani iarba de pe imașuri și de pe fînețe, de pe strujăni și de pe alte roduri ale pămîntului.* I. IONESCU, B. C. 15/14. *Și părul său de aur în crețuri lungi se lasă, Ca pe strujanul verde un caier de mătasă.* ALECSANDRI, O. 211. *Prinserăm să umplem saci cu nisip, să facem legături de strujani și țarcuri de nuiele.* GANE, N. II, 104. *Un flăcău se pleacă să mai adune cei strujeni.* SEVASTOS, N. 3; cf. DDRF, BARCIANU. *Am dejugat boii, le-am dat un braț de strujeni, pe cînd ceilalți cărau în casă zestrea.* ADAM, R. 158; cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Strujenii rămași pe cîmp.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 23, cf. TDRG, PAMFILE, A. R. 87. *Zvîrlea un snop de strujeni dinaintea juncanilor.* CHIRIȚESCU, GR. 152, cf. GOROVEI, ĂR. 321. *Bărbații tăiau mohorul îmbătrînit, crescut cît strujanii de porumb.* AGÎRBICEANU, S. 593, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Toți cu pușca lîngă geantă, Guralivi și orășeni, Pun o pată discordantă Pe căpița de strujeni.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 184. *O scorbură bătrînă, de răchită Și-o movilită de strujeni.* CAZIMIR, P. 133. *Neveștele, ghemuite pe maldăre de strujeni, strîngeau pe lîngă ele copiii speriați.* BRĂESCU, O. A. I, 209. *Gospodarii tăiau ce secerea strujenii și pe drumul porumbiștilor umblau oamenii cu căruța.* SADOVEANU, O. XV, 258, cf. SCRIBAN, D. *Nu aveau strujeni nici pentru încălzitul bordeielor.* PAS, L. II, 136, cf. DL. *În urechea gospodarilor ieșiți să arunce un braț de strujani în corlata vitelor, răminează frînturi din clinchetul zurgălăilor.* GALAN, Z. R. 57, cf. DM. *Coșare provizorii făcute din plasă de sîrmă, acoperite cu strujeni.* VÎN. PESC. mai 1964, 7, cf. M. D. ENC., DEX, ȘEZ. IV, 239, VICIU, GL., ALR SN I h 116/520, ib. h 117, ib. h 118/228, A V 14, 28, VI 16, 26. *Trujănii se dau vitelor.* MAT. DIALECT. I, 196.

2. (Regional) „Buruiană mare" (Coverca — Vatra Dornei). A V 14.

3. (Regional) Cotor de mătură uzată (Vad — Sighetul Marmației). Cf. COMAN, GL.

4. (Regional) Frunza verde a cepei (Pipirig — Tîrgu Neamț). Cf. ALRM SN I h 130/551.
— Pl.: *strujeni* și (regional) *strujani*. — Și: **sturján** (ALR I 903/556), **ruján** (ALR SN I h 96/682, ib. h 117/682), **tarján** (COMAN, GL.), **turján** s. m.
— Cf. struji.

STRUJÁUĂ s. f. v. **strujea**.

STRÚJĂ[1] s. f. (În dicționarele din trecut) Schingiuire. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *struje*.
— Postverbal de la **struji**.

STRÚJĂ[2] s. f. v. **strujea**.

STRUJEÁ s. f. = scrîja. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. LB. *Fata de-mpărat... le aduce cîte-o strujă de pită și le-ntinde și plosca să-nghită.* F (1883), 170, cf. ALEXI, W. *Bine amîroase friptura aceea... Întinge-mi o strijeauă de pîine în unsoare, că mi-i poftă.* T. POPOVICI, SE. 593. *Și-mi taie-o strujea de pită.* MÎNDRESCU, L. P. 110. *Se taie cașul strugele și se pune în copaie.* CHEST. V/98, com. din ȘIEUȚ — BISTRIȚA, com. din MONOR — REGHIN, ALR SN IV h 1 067/310, 1 068, ALRM SN III h

875. *I-am dat o strujea de pită, că era flămînd.* MAT. DIALECT. I, 191. *O mîncat pînă acuma două strujele de pită și tot îi mai trebuie.* ib. 288. *Strujaua de pită.* TEAHA, C. N. 268, cf. LEXIC REG. II, 90. ◇ F i g. *O strujea de vis mi-a fost merinde, Un crîmpei de crez prin îndoieli.* BENIUC, V. 9. ✦ (Regional) Strujituri, v. s t r u j i t u r ă **(1)**. *Aici pun întîiu strujele, apoi aschii subțiri și țăndări.* PAMFILE, S. T. 63, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM.

— Și: (regional) **strugeá, strujáuă, strújă, strijeáuă** (LEXIC REG. II, 90), **strîjeáuă, strîjáuă** (ALR SN IV h 1 067/310) s. f.

STRUJELÚȚĂ s. f. = **scrijelută**. Cf. ALR SN IV h 1 068/64, ALRM SN III h 875/64, MAT. DIALECT. I, 95.

— Și.: (regional) **strînjelúță** s. f. ALR SN IV h 1068/310, ALRM SN III h 875/310.

STRUJÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Învechit și regional, mai ales în Mold.) (Complementul indică ființe, mai ales oameni, sau părți ale corpului lor) A strivi **(2)**; p. e x t. a schingiui **(1)**. *Cu unghi de hier... să strujească trupul sfîntului.* VARLAAM, C. 431. *Pre sfîntul... îl întinsără și-i strujiră coastele.* DOSOFTEI, V. S. septembrie, 9r/25. *Fu spînzurat și atîta îl strujiră, cît îi beliră obrazul și pîntecele, de i se vedea maiele* (a. 1698). GCR I, 321/3, cf. LB, TDRG. *Vezi să nu-ți strujești degetele cu ușa.* MAT. DIALECT. I, 95, cf. LEXIC REG. II, 54.

2. (Regional; complementul indică obiecte, de obicei[1] friabile, sau părți ale acestora, părți ale plantelor etc.) A strivi **(1)**. Cf. DL, DM. *Iartă-mi, Doamne, c-am greșit: Măr în gură mi-am strujit.* BIBICESCU, P. P. 255. ◇ R e f l. p a s. [Vinul] *pentru a-l face, se iau 5 baniți de prune într-un hîrdău, se strujesc bine cu o lopată de lemn.* PAMFILE, I. C. 234.

3. (Mold.; complementul indică pene, ramuri, știuleți de porumb etc.) A curăța (de anumite părți nefolositoare, îndepărtîndu-le); a smulge **(1)** (anumite părți folositoare, în vederea utilizării lor). V. d i s l o c a. *Cînd te-i sătura de strujit pene, vei pisa malaiu.* CREANGĂ, P. 5, cf. DDRF, ȘĂINEANU², TDRG. *Dacă... porcul este tînăr..., urechile i le mănîncă cu totul și tot astfel fac și cu coada, după ce o strujesc de pe oase.* PAMFILE, CR. 201. *Se culege drogliia și se strujește de flori și de frunze.* id., ap. CADE. *Ținea drept ghioagă... un întreg arbore, strujit de coajă.* HOGAȘ, DR. I, 283, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Popular; complementul indică diferite materiale, piese etc.) A ciopli; p. e x t. a strunji. *Îmi petrec viața strujind pentru ei mînere de săbii.* NEGRUZZI, S. III, 280, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Cîte trei sînt meșteri mari: Unul sulița-mi strujește.* TEODORESCU, P. P. 86, cf. ALR I 1 835. ◇ F i g. *Dar oricît s-or rumeni, Geaba păn-nu s-or struji Ș-a lor suflet, inimioară Să le facem bunișoară.* MILLO, în PR. DRAM. 306. *Nu e dat tuturor a crea ziceri și a băga scalpelul în biata limbă, pentru a o struji cum li se pare.* NEGRUZZI, S. I, 255.

— Prez. ind.: *strujesc.* — Și: (învechit și regional) **strugí** vb. IV. TDRG, ALR I 1 835/26, 28, 540.

— Din v. sl. СТРУЖИТИ.

STRUJÍRE s. f. Acțiunea de a s t r u j i. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

1. (Regional) Strivire **(1)**. Cf. s t r u j i **(2)**. Cf. DL, DM.

2. (Mold.) Curățare (a unor părți nefolositoare de pe pene, de pe ramuri, de pe știuleții de porumb etc.); smulgere **(3)** (a unor părți folositoare în vederea utilizării lor); (regional) strujit[1] **(1)**. V. d e z g h i o c a r e, j u m u l i r e. Cf. s t r u j i **(3)**. Cf. DDRF, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Popular) Cioplire; p. e x t. strunjire. Cf. s t r u j i **(4)**. Cf. LTR², DL, DM, DEX. *Strujirea unui lemn cu barda.* DSR.

— Pl.: *strujiri.*

— V. **struji**.

STRUJÍT[1] s. n. **1.** (Mold.) Curățare (a unor părți nefolositoare de pe pene, de pe ramuri, de pe știuleții de porumb etc.); smulgere **(3)** (a unor părți folositoare, în vederea utilizării lor); (învechit și regional) strujire **(2)**. V. d e z g h i o c a t, j u m u l i r e. Cf. s t r u j i **(3)**. *Blăjina nóră mîgăia prin casă, acușî la strujit pene, acușî tîmbăla tortul.* CREANGĂ, P. 6. *A lucra la strujit pene.* ap. DDRF, cf. CADE. *Strujitul porumbului.* DL, cf. M. D. ENC., DEX, DSR.

2. (Popular) Cioplire; p. e x t. strunjire. Cf. s t r u j i **(4)**. *Strujitul unui lemn cu barda.* DSR.

— V. **struji**.

STRUJÍT[2], **-Ă** adj. (Învechit și regional, mai ales în Mold.) **1.** (Despre pene, ramuri, știuleți de porumb etc.) Curățat (de anumite părți nefolositoare); smuls **(3)** (de pe cotor), în vederea folosirii. V. d e z g h i o c a t, j u m u l i t. Cf. s t r u j i **(3)**. Cf. DDRF. *Perine se fac numai din pene strujite, adică separate de partea tare.* PAMFILE, I. C. 14. *Oastea getică... va fi avut același caracter ca oastea Principatelor Române de mai ieri-zi: cete țărănești... cu măciuci... de lemn strujit.* PÂRVAN, G. 150. *Poarta grea de stejar strujit.* VOICULESCU, P. I, 127, cf. DL, DM, M. D. ENC. *Busuioc strujit pe jos, Rămîi, nene, sănătos.* MARIAN, NU. 558.

2. (Despre diferite materiale, piese etc.) Cioplit; p. e x t. strunjit. Cf. s t r u j i **(4)**. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. *În dreapta publicului o masă de strugar cu dălți, o bardă și un lemn așezat strujit.* PR. DRAM. 305, cf. CADE, DL, DM. *Numai din topor cioplită Și din bardă bărduită, Pe la vîrf cam ascuțită, Pe la mijloc e strujită.* TEODORESCU, P. P. 520.

— Pl.: *strujiți, -te.* — Și: **strugít, -ă** adj. DL.

— V. **struji**.

STRUJITÓR s. m. (Regional) Strungar[1] **(1)**. *Oameni, tare meșteri în făurit de arme ucigătoare, făceau planuri peste planuri, iar turnători, strujitori și pilitori lucrau de zor, din zi pînă în noapte.* VISSARION, B. 299, cf. DL, DM.

— Pl.: *strujitori.*

— **Struji** + suf. *-tor.*

STRUJITÚRĂ s. f. **1.** (Popular; la pl., de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de" care indică felul) Aschie de lemn (v. t a l a ș **1**, g e l u i t u r ă) sau de metal (v. ș p a n[1] **1**) care cade în timpul prelucrării unui material la strung, cu rindeaua, cu barda etc.; (regional) strujea. *Îi pun la cap una sau două perinuțe umplute asemenea cu geluituri (strujituri de lemn).* MARIAN, Î. 239. *Strujituri de gealări de lemn de fag.* PONI, CH. 299, cf. ALEXI, W., TDRG. *O pulbere mărunță de lemn zbura ici-colo, purtată de vînt. Strujituri blonde... zăceau aruncate în toate părțile.* ANGHEL, PR. 82, cf. CADE, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DEX, A V 15, 33. ◇ (Prin analogie) *A tăiat cineva douăzeci de volume, risipind strujituri de hîrtie?* TEODOREANU, M. III, 299.

2. P. a n a l. (Învechit, rar; cu sens neprecizat probabil) Material erodat (și cărat) de o apă curgătoare (din matca ei). *Lua-vor rîurele malele (strujiturile* H, f r e c ă t u r i l e D) *sale.* PSALT. 194.

3. P. e x t. (Rar) Obiect strujit[2] **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *strujituri.*

— **Struji** + suf. *-(i)tură.*

STRÚJIȚĂ s. f. v. **strujniță**.

STRUJÎIÁC s. m. v. **strîjnic**.

STRÚJNIȚĂ s. f. 1. (Învechit și regional) Răzuș (1). *Îl spînzurară de mîni și-l fricară cu strujnițe.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie, 45[r]/34, cf. CADE, SCRIBAN, D.

2. (Prin vestul Olt.) Unealtă pentru strivirea strugurilor. V. t e a s c (1). DL. OLT.

3. Strungul[1] (1) rotarului; (popular) strung[1] (1). *Strungul, strugul sau strujnița cu care se strungărește sau se strujește căpătînele de la roți.* DAMÉ, T. 41. *Strugul, strungul sau strujnița, cu care se strungărește sau se strujește, este de două feluri.* PAMFILE, I. C. 169, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, LTR[2], DL, DM, ALR I 1 834/412, 522, 526, 552.

4. (Prin nordul Olt. și prin nordul Mold.) Rîndea (1). Cf. DL, DM, Ĥ IX 83, X 261.

— Pl.: *strujnițe* și (regional) *strujniți* (ALR I 1 834/526). — Și: **strújiță** s. f. LTR[2].

— Din scr. **stružnica**. Cf. ucr. с т р у ж к а.

STRUL s. n. v. **strudel**.

STRULÁTIC, -Ă adj., s. m. și f. v. **sturlubatic**.

STRULIBÁT, -Ă adj., s. m. și f. v. **sturluibat**.

STRULIBÁTIC, -Ă adj., s. m. și f. v. **sturluibat**.

STRULIMBÁT, -Ă adj., s. m. și f. v. **sturluibat**.

STRULUBÁ vb. I v. **sturluiba**.

STRULUIBÁT, -Ă adj., s. m. și f. v. **sturluibat**.

STRULUIBÁTEC, -Ă adj., s. m. și f. v. **sturlubatic**.

STRUMĂNÁRE s. f. v. **strămurare**.

STRUMF s. m. v. **strîmf**.

STRUMUNÁRE s. f. v. **strămurare**.

STRUN s. n. v. **strung[1]**.

STRUNÁ vb. I v. **struni**.

STRUNÁR s. m. v. **strungar[1]**.

STRUNÁT, -Ă adj. v. **strunit**.

STRÚNĂ[1] s. f. I. 1. Fir elastic, confecționat din metal, din intestine de animale sau din alte materiale, care, întins pe o cutie de rezonanță, produce, prin vibrare, sunete muzicale; coardă. *Lăudați elu în tămpane și zborure, lăudați elu în strune și organe.* PSALT. 308, cf. ST. LEX. 171/1. *Cîntați Domnului în strune, În cobuz de viersuri bune.* DOSOFTEI, PS. 336/1. *Din multe strune o cîntare... fac.* CANTEMIR, I. I. I, 142, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU. *Acuș..., numai să leg o strună la ghitară.* ALECSANDRI, T. I, 35, cf. LM. *Ș-un eco ușor, Șetos de amor, Se-nnecă-ntr-a mandolei strune Nebune.* EMINESCU, O. IV, 33. *Foc am și eu la inimă și cînd m-ajunge mai rău, bat în strune, să-l scutur pe cîntec.* ADAM, R. 239, cf. ALEXI, W. *Am venit să-ți spun o vorbă... Niculaie, Laie Chioru, Cîntărel din patru strune.* GOGA, POEZII, 48. [Cobzarul] *salută, zdrăngănind din strune.* IOSIF, PATR. 23. *Încordate struni de harpe.* PETICĂ, O. 47. *Se mai alcătuia și dintr-o ghitară veche, cu strunele ei în regulă.* HOGAȘ, DR. II, 46, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ce-nfiorări plutesc în zare Și-n plînsul celor patru strune!* MINULESCU, VERS. 59. *Țiganul înainta pe valuri elastice, scărpinînd strunele scripcei.* TEODOREANU, M. III, 187. *Strunele suspinau trist în noaptea caldă.* SADOVEANU, O. I, 48, cf. SCRIBAN, D. *O strună, nu știi cum atinsă cu arcușul, iscă fiorul.* ARGHEZI, B. 8. *Coardele sau strunele... sînt făcute, de obicei, din metale sau din mațe de oaie.* CIȘMAN, FIZ. II, 81. *Degetele pișcau, arcau, strunele.* PAS, L. I, 33, cf. DL. *Scotea din sertar lăuta..., îi sărută strunele de parcă ar fi vrut să cheme înapoi glasul răzăcit între stele.* ISAC, O. 207, cf. DM. *Acordările compuse pe strunele ei aveau să fie în curînd fredonate pe mai toate meleagurile globului.* CINEMA, 1969, nr. 7, 32, cf. M. D. ENC., DEX. *Zi mai aspru, ceteraș... Și-ți asprește strunele; Să-mi joc toate mîndrele.* BÎRLEA, L. P. M. II, 290, cf. ALR SN V h 1 280, ALRM SN III h 1 085. *Scripca are patru strune, Gura mea toate le spune!* FOLC. MOLD. II, 459. ◇ (Ca termen de comparație) *O rază intră ca o strună Prin geamul poleit de lună.* AL. PHILIPPIDE, A. 13. *Gheorghiță dezmierdă sfoara întinsă și sonoră ca o strună.* TEODOREANU, M. I, 8. *Versul lui... e greu, dens, întins ca o strună.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 9/1, cf. ALR I 788/343. ◇ F i g. *Se află strune în inima omului a cărora pipăire dau un atît de mîhnicios sunet.* KOTZEBUE, U. 21[v]/24. *Băgările de seamă... atingea strune religioase cu o mînă netolerantă.* FM (1841), 326[1]/22. *Slăbite sînt strunele simțirii mele și nimic în lume nu mai e în stare a le încorda.* I. NEGRUZZI, S. III, 461. *Ivit în niște timpuri, cînd predomnea o muțenie tristă pe strunele poeziei românești.* DEMETRESCU, O. 155. *Vîntule, nebunule, De ți-ai rupe strunele.* PĂUN-PINCIO, P. 43. *Izvoarele curg mai sărace asupra acestui timp; însă pentru cine știe să atingă struna istorică, ele dau un răsunet destul de clar.* XENOPOL, I. R. II, 10. *Al vostru-i plînsul strunei mele: Creștini ce n-aveți sărbătoare.* GOGA, P. 8. *Cînd de strigarea strunei mele Aș vrea plînsoarea ta s-o ferec.* id. POEZII, 111. *Au pișcat struna glumeață a anecdotelor.* TEODOREANU, M. U. 65. *În odaie struna tăcerii rămase atît de întinsă, că multă vreme nimeni nu ateză să o atingă.* DAN, U. 103. *Ascultară din nou, pătrunși de-a binelea de jocul lor pe struna spaimei.* VINEA, L. 179. *Așteptăm într-un loc unde încă mai sună, Din strunele undelor line, izvoarele.* LABIȘ, P. 38. *Acolo vibrează o strună Și suflet-ntreg îți răsună.* id. ib. 71. *Struna sufletului lor nu mai putuse vibra.* V. ROM. august, 1958, 66. *Toate strunele poetului sună din plin în aceste sonate.* ib. ianuarie 1965, 131. ◇ E x p r. **A-i cînta** (sau **a-l bate**, învechit, **a-l vorbi**) **cuiva în strună** ori **a cînta** (sau **a bate**) **în struna cuiva** = a-și exprima fățiș aprobarea pentru tot ceea ce spune sau ceea ce face cineva pentru a-i fi pe plac și pentru a-i cîștiga, astfel, simpatia, favoarea; a flata, a linguși, a măguli (2), (învechit și regional) a șutili, (regional) a miglisi, (familiar) a peria (1), a pomăda, a tămîia (2). *Se duce la Caimacanul, dă scrisoarea ce avea, Îi vorovește în strună cele ce se potrivea.* BĂLDIMAN, E. 99/13. *Nu știm nici noi cît de vinovați sîntem cînd le batem în strună și facem haz de păpăvrele lor.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 293. *Femeia a priceput slăbiciunea bărbatului și totdeauna i-a bătut în strună.* SEVASTOS, N. 3. *Nu-i bătei în strună toată premea?* PETICĂ, O. 238. *Cînd se plîngea că n-are să mai trăiască mult, se supăra dacă îi băteai în strună.* REBREANU, I. 375, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se lingușeau. Îi băteau în strună.* COCEA, S. II, 163, cf. SCRIBAN, D. *Zîmbește mulțumit ca unul căruia i se cîntă în strună.* BLAGA, H. 213. *Rădoi... ți cîntă în strună.* STANCU, D. 130, cf. DL, DM. *Am început să-i cînt în strună fără vreo convingere.* V. ROM. decembrie 1963, 64. *Poetul lucid bate în struna acestui sentimentalism, pînă la un punct.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 93, 5/1, cf. M. D. ENC., DEX. **A zice din** (sau **pe o**) **strună** = = a cînta la vioară sau la cobză. *Zi, cobzar, mereu din strună.* D. ZAMFIRESCU, ap. CADE. *O să zic de drum de seară Pe o strună de vioară.* PARASCHIVESCU, C. T. 37. (Familiar) **A-și drege struna** = a-și drege glasul, v. d r e g e. *Risoiul își drese struna și răsună glasul bas.* PANN, ap. CADE. (Rar) **A face cuiva spatele strună** = = a bate zdravăn pe cineva. *Sună bine-n cobză, sună, Să nu-ți fac spatele strună.* ALECSANDRI, în DL. ◇ (Prin metonimie) *Dănuț, cu ochii întredeschiși, asculta struna țiganului.* TEODOREANU, M. III, 187. *Departe, mai departe, răsună, răsună tainic struna.* PILLAT, P. 25. *Iar duminică la lună Începui să cînt din strună.* CĂLINESCU, L. L. 153.

2. Sfoară întinsă, din fire elastice și răsucite, cu rezistență foarte mare. Cf. DL, DM, M. D. ENC. ◇ E x p r. (Adverbial) **A merge strună** = (despre acțiuni, activități) a merge foarte bine, perfect. *Părintele..., aducînd pitaci și colaci din biserică..., ne-a îmblînzit și treaba mergea strună.* CREANGĂ, A. 4. *Văzînd el că lucrurile merg strună, zise: — Meștere, cînd ai de gînd să mă scoți calfă?* ISPIRESCU, L. 369. *Dacă treaba merge strună pe la tîrguri, ce va fi pe la sate?* IONESCU-RION, S. 102. *E greu să dai de căpătîi, Dar dacă dai, merg strună toate.* COȘBUC, P. I, 89. *De-o săptămînă mergea strună cusutul veșmintelor... în casa lui Ion Corbu.* AGÎRBICEANU, S. 63. *Sosise în București plin de încredere că toate vor merge strună.* REBREANU, R. I, 45, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cît trăise eu, gospodăria mersese strună.* SADOVEANU, O. II, 139, cf. SCRIBAN, D. *Lucrurile vor merge strună.* CAMIL PETRESCU, O. II, 176, cf. DL, DM. *Alec era fericit că lucrurile la sistemul evoluat pentru desprinderea planetei de pe orbită mergeau strună.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 109, 16/2, cf. M.D. ENC., DEX. (Regional) **A pleca strună** = a pleca grăbit, zorit. Cf. DL. *N-apucă să-și ieie măcar rămas bun de la copilă, ei plecă strună.* ȘEZ. VIII, 71. ◇ (Adverbial) *Stătea chircit în pat, cu un picior întins strună peste cearceaful boțit.* REBREANU, N. 49. ✦ Bucată de fir plastic sau metalic, rezistentă și ușoară, străvezie, subțire, care face legătura între sfoară și cîrligul undiței; (regional) pleasnă **(I 3)**, sfîrc **(4 b)**. *Combinate cu strune de Florența, la urma urmei și cu strune ordinare din păr alb de coadă de cal, aceste cîrlige, aninate la sforile care nu se rup..., dau instrumentul perfecționat.* SADOVEANU, O. IX, 356. *Struna e utilizată în pescuitul static la răpitori..., cum și în pescuitul cu mișca artificială.* LTR[2]. *Struna este formată.... dintr-un fir ceva mai subțire.* VÎN. PESC. martie 1964, 7, cf. ALR SN III h 740. ✦ (Regional) Sfoară la diverse tipuri de plase de pescuit (mreajă, crișnic etc.) *Prin ochiurile de la cele 4 margini ale plasei se trece o sfoară — „coarda" sau „struna cristașului".* ANTIPA, P. 142. *Prin ochetele de la amîndouă marginile trece cîte o frînghie care formează cele 2 „strune" numite „struna de sus" și „struna de jos".* id. ib. 156. ✦ P. e x t. (Regional) Sfoară a undiței. Cf. VALIAN, V. *O strună mai lungă de doui metri ni s-ar acăța de toate tufele.* ATILA, P. 36. *Spinu se zvîrlise în picioare și, bizuit în prăjină și în struna de treizeci de fire de coadă de cal, trăsese lîngă el pe ostrov prada.* SADOVEANU, O. XVII, 102, cf. ALR SN III h 740, ALRM SN II h 558. ✦ P. e x t. (Prin vestul Olt) Undiță cu bățul scurt și cu mai multe cîrlige. *La Mehedinți, undițele cu mai multe cîrlige se numesc strună și acestea au bățul scurt.* ANTIPA, P. 299.

3. (Învechit și regional) Coardă la arc. *Descaleacă arcașii... Trag, strunele vibrează, sunînd zbîrnăitoare.* ALECSANDRI, P. 224, cf. RESMERIȚĂ, D., ALR I 1 419/381, 385.

4. P. a n a l. (Geom.; învechit) Coardă (de cerc). *Linia care se prinde în capetele arcului o numesc strună.* AMFILOHIE, E. 139/18.

5. Parte a frîului care înconjură bărbia calului și se prinde de cele două capete ale zăbalei; (regional) strunea **(2)**, zăbăluță. Cf. VALIAN, V. *Cai clăbuciți la strune și zăbale.* DELAVRANCEA, ap. TDRG. *Căchițele cuprind:... struneaua (struna), fruntea (fruntarul).* PAMFILE, I. C. 49, cf. RESMERIȚĂ, D. *Bătrînul se deslănțui deodată într-un răcnet împotriva calului. Puse pintenii și, în același timp, strînse cu putere struna.* SADOVEANU, O. XIII, 293, cf. SCRIBAN, D., LTR[2], DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR I 1 126/880, 896. ◇ L o c. v b. **A ține** (pe cineva) **în strună** = a struni **(3)**. *Noua curte domnească... era plină de o gloată posomorîtă pe care abia o ținea în strună un șireag întreg de dorobanți.* ODOBESCU, S. I, 107, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. (Rar) **A pune strună** = a potoli[1] **(1)**. *De la sine se înțelege că pusei strună flămîndei și prăpăditoarei mele porniri.* HOGAȘ, DR. I, 235. ✦ P. e x t. (Prin Munt.) Zăbală. Cf. ALR I 1 126/708, 800.

6. (Regional) Coardă (la ferăstrău). Cf. DAMÉ, T. 86. *Ața ferăstrăului numită încă și coardă... funie, strună sau întinzător, slujește să țină astfel brațele întinse.* PAMFILE, I. C. 121, cf. LTR[2], DEX.

7. (Mold.) Frînghie care leagă partea de dinainte cu cea dinapoi a carului, atunci cînd aceasta nu are cruci, (regional) struneală **(2)**. *Cîteodată, spre a da mai multă tărie carului ce nu are cruci, se leagă partea dinainte cu cea dinapoi cu o frînghie. În cazul acesta... frînghia se numește strună.* DAMÉ, T. 13, cf. RESMERIȚĂ, D. ✦ (Regional) Parte a carului nedefinită îndeaproape (Pădureni — Panciu). Cf. H XII 195.

8. (Prin Bucov.) Fir împletit, roșu și alb, pe care îl poartă fetele atîrnat la gît la 1 sau la 9 martie. V. m ă r ț i ș o r **(I 2)**. *La 1 martie sau în ziua de Baba Dochie, fac fetele niște strune roșii și albe și le poartă la gît.* MARIAN, S. R. II, 140.

9. (Învechit, rar) Filiație. *Da... eu sînt!... Ciubăr Vodă, născut din fiu în tată Cu tron pe cap, cu stemă sub mine așezată! Eu, care-n strună dreaptă prin Ștefan mă pogor Din Cezar.* ALECSANDRI, T. II, 94, cf. DDRF, TDRG, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

II. C o m p u s e: (Bot.) **struna-cocoșului** = mică plantă erbacee cu tulpină tîrîtoare, cu frunze ovale și cu flori albe; (regional) cornuță, iarbă-de-smidă, paștele-găinilor (v. p a ș t i[1] **1)** *(Cerastium vulgatum).* Cf. BRANDZA, FL. 196, GRECESCU, FL. 117, TDRG, PANȚU, PL., CADE, DL, DM, BORZA, D. 44, DEX; (regional) **strna-gîștei** = volbură *(Convolvulus arvensis).* Cf. BORZA, D. 51.

— Pl.: *strune*, (regional) *struni*.

— Din v. sl. струна.

STRÚNĂ[2] s. f. **1.** (Regional) Panarițiu. *Struna este o umflătură ca și sugelul.* N. LEON, MED. 148. *Prin unele părți din Moldova, această beșică se mai numește și strună.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 11. *La țară se cunoaște o boală numită strună, care este o umflătură..., dar se face în jurul unghiei.* BIANU, D. S. 763, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *S-o făcut o strună la degit.* ALR II/I h 122/537.

2. (Regional) Bătătură (în talpă) (Grumezoaia — Huși). Cf. ALRM I/I h 188/508.

3. (Prin vestul Munt.) Cicatrice care rămîne după vaccinare. *Am două strune la mînă.* UDRESCU, GL.

4. (Prin Mold. și prin Bucov.) Boală (la oameni) nedefinită îndeaproape. Cf. H III 333, XII 291, 303, 559.

— Pl.: *strune*.

— Etimologia necunoscută.

STRÚNĂ[3] s. n. v. **strung[1]**.

STRÚNĂ[4] s. f. v. **strungă[2]**.

STRUNĂRÍ vb. IV v. **strungări**.

STRUNĂTOÁRE s. f. (Prin Transilv., prin Maram. și prin Bucov.) Panarițiu. Com. MARIAN, ALR II/I h 122.

— Pl.: ? — Și: (regional) **strănătoáre** s. f. ALR II/I h 122/334.

— Cf. s t r u n ă[1].

STRUNC s. n. v. **strung[1]**.

STRUNCENÁ vb. I v. **zdruncina**.

STRUNCENĂTÚRĂ s. f. v. **zdruncinătură**.

STRUNCÍ vb. IV v. **zdruncina.**

STRÚNCIN s. n. v. **zdruncin.**

STRUNCINÁ vb. I v. **zdruncina.**

STRUNCINÁRE s. f. v. **zdruncinare.**

STRUNCINÁT, -Ă adj. v. **zdruncinat²**.

STRUNCINĂTÓR, -OÁRE adj. v. **zdruncinător.**

STRUNCINĂTÚRĂ s. f. v. **zdruncinătură.**

STRUNCINEÁLĂ s. f. v. **zdruncinează.**

STRUNCIUNÁ vb. I **zdruncina.**

STRÚNCIUR s. n. v. **zdruncin.**

STRUNCIURÁ vb. I v. **zdruncina.**

STRUNEÁ s. f. (Prin Mold.) **1.** Întinzătorul teicii¹ **(1).** Cf. DAMÉ, T. 153, ȘĂINEANU².

2. Strună¹ **(I 5).** *Căchițele cuprind:... struneaua (struna), fruntea (frunterul).* PAMFILE, I. C. 49, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM. ✧ Expr. (Rar) **A pune strunea** = a potoli¹ **(1).** *Pusei strunea flămîndei și prăpăditoarei mele porniri.* HOGAȘ, M. N. 119.
— Pl.: *strunele.*
— **Strună** + suf. *-ea.*

STRUNEÁLĂ s. f. **1.** (Rar) Strunire **(1).** Cf. struni **(1).** Cf. RESMERIȚĂ, D. ✦ (Regional; concretizat) Pană **(II 2 d).** Cf. DAMÉ, T. 86. *Lemnușul se mai cheamă și pană, struneală.* PAMFILE, I. C. 121, cf. PASCU, S. 235, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

2. (Rar) Strunire **(3).** Cf. struni **(3).** Cf. RESMERIȚĂ, D. *Să-mi dai cal de călărie, Haine de călătorie, Și bani mulți de cheltuială, Și frîu bun pentru struneală.* BALADE, I, 388. ✦ (Prin Mold.; concretizat) Frînghie care leagă partea de dinainte cu cea de dinapoi a carului, atunci cînd acesta nu are cruci; (regional) strună¹ **(I 7).** Cf. ȘĂINEANU². ✦ P. ext. Parte a carului nedefinită mai îndeaproape. Cf. H X 6, 424, XII 520.

3. Cf. struni **(5).** *Se va mira foarte nevăzînd grădină desăvîrșit lucrată, în timp ce ea nu să îngrijește decît spre împodobirea ei, cu toate strunelile rudei sale, departe de maică-sa și de tine.* BUZNEA, P. V. 165/17, cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *struneli.*
— **Struni** + suf. *-eală.*

STRUNG¹ s. n. **1.** Mașină-unealtă cu ajutorul căreia se execută, prin așchiere, operația de rotunjire, de filetare, de găurire, de zimțuire etc. a unei piese; (regional) strungar¹ **(2).** Cf. MARDARIE, L. 3 429, ANON. CAR. *Au rămas acolo, în Poieni cu șidere, cîțiva ani și lucra la strung* (a. 1786). IORGA, S. D. VI, 62, cf. LB, POLIZU. *Acum, mulțumită strungului mecanic, omul nu are decît să supravegheze pornirea și oprirea mașinii.* GHICA, C. E. I, 64, cf. BARCIANU, LM, DDRF, ALEXI, W. *Prelucrarea materialelor la strung se face cu ajutorul cuțitelor.* IOANOVICI, TEHN. 256. *Prin strungire se înțelege prelucrarea pieselor la niște mașini-unelte numite strunguri.* ORBONAȘ, MEC. 263. *Un exemplu foarte cunoscut de șurub de forță... este șurubul-mamă de la strung.* SOARE, MAȘ. 29. *Mîna care stăpînește... strungul e mînă inteligentă și inspirată.* ARGHEZI, B. 134. *Dumneata... ai prezentat conducerii uzinei un strung.* V. ROM. octombrie 1954, 103. *În ladă, puteau să fie: șipci de fier, cuie... piese pentru strunguri.* PAS, L. I, 188. *A lucrat în uzină Și-a fărîmat mîinile la strung.* BARANGA, I. 194. *Constructiv, strungurile diferă după natura materialului pieselor prelucrate.* LTR², cf. DL. *Opri strungul murdar... și își aprinse tihnit o țigară.* T. POPOVICI, S. 223, cf. DM. *Cuprinzi în ecuații nu plăsmuirea febrei, Ci dezvoltarea-nșerișă, gîndit, în strung și-n lanuri.* VULPESCU, P. 150. *Vreau să filmez un muncitor la strung.* CINEMA, 1968, nr. 9, 32. *O întreagă structură tehnologică începe cu furnalele înalte și se încheie cu liniile de strunguri de precizie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 150, 6/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Popular) Strujniță **(3).** ALR I 1 834, 1 835, ALR SN II h 568, ALRM SN I h 382.

2. (Rar) Scaunul **(I 6)** strungarului. Cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U.

3. (Regional; în forma *strug*) Rîndea **(1).** Cf. ALR I 832/30, 180.

4. (Prin Ban.; în forma *strug*) Rîndea de geluit doage. Cf. ALR SN II h 570, ALRM SN I h 381.

5. (Prin Transilv.; în forma *strug*) Cuțitoaie. *Torsul se face cu fusul de făcut bățești... cu strugul.* BREBENEL, GR. P., cf. ALR I 1 829/257, 270, ALR II 6 701/272, 6 702/272. P. restr. (Regional; în forma *strug*) Lamă la cuțitoaia dulgherului (Boiu Mare — Baia Mare). Cf. ALR SN II 555/272, ALRM SN I h 379/272.
— Pl.: *strunguri* și (învechit și regional, m.) *strungi* (LB, LM, ALR I 1 834/125). — Și: (regional) **strúngă** (ALR I 1 834/40, 49, 94, 363, 1 835/94) s. f., **strun** (LE, ALR I 1 834/51, 100, 140, 144, 160, 249, 251, 283, 988, 990, 1 835/100, 149, ALR SN II h 568, ALRM SN I h 382) s. n., **strúnă** (ALR I 1 834/98, 278, 280, ALR SN II 568, ALRM SN I h 382; pl. *strune*, ALR SN II h 568/95, 130, 279) s. f., **strúne** (ALR I 1 834/65, 85, 684, 746, 1 835/85), **strúnț** (ib. 1 835/138, 990), **strue** (ib. 1 834/590, 870, 1 835/870), **strug** (pl. și, m., *strugi*, ib. 1 834/518), **strúgur** (ib. 1 835/359), **struh** (ib. 1 834/273, 337, 339, 345, 355, 357), **struj** (ib. 1 834/343, ALR SN II h 568/102, ALRM SN I h 382/102), **struț** (ALR I 1 834/122, 148, 247, 255, ALR SN II h 568/157), **ștruț** (ALR SN II h 568/235), (învechit, rar) **ștrug** (PONTBRIANT, D.) s. n.
— Din v. sl. **стругъ**.

STRUNG² s. n. v. **strungă¹.**

STRUNGÁ vb. I v. **strunji.**

STRUNGÁCI, -CE s. m., adj. (Regional) **1.** S. m. Cioban care mînă oile la strungă¹ **(1)** pentru a fi mulse; p. ext. persoană care îndeplinește diverse munci la stînă; (popular) (regional) strungar² **(I 1),** strungaș **(1).** V. mînător **(1),** minzar¹ **(1),** minzărar **(1),** mînzător **(1)** (Petrila). Cf. ALR SN II h 397/833, ALRM SN I h 262/833.
2. Adj. (Despre oameni, sau, rar, despre vite) Cu strungăreață (v. strungăreț **1**); (regional) strungar² **(I 2),** strungariț, strungaș **(2),** strungăreț **(2).** Cf. ALR I/I h 31.
— Pl.: *strungaci, -ce.*
— **Strungă¹** + suf. *-aci.*

STRUNGÁR¹ s. m. **1.** Muncitor calificat în prelucrarea pieselor la strung¹ **(1)**; (regional) strujitor. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Nizamul breslelor de lemnari, zidori, edrămideri, nisipari, tîmplari, strungari și pietrari* (a. 1823). DOC. EC. 301. *Se prelucrează numai de lemnari și strugari.* ASACHI, L. 6²/10, cf. VALIAN, V. *Arlea strungarului.* BREZOIANU, A. 363/31. *Teatrul înfățișează o casă proastă a lui Ichim. În dreapta publicului, o masă de strugar cu dălți, o bardă și un lemn așezat strujit.* PR. DRAM. 305, cf. POLIZU, PONBRIANT, D., DDRF, TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, NOM. PROF. 6, 16. *Era o băietană cu trupul ca o tulpină ..., măritată cu un strungar tînăr.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 208. *Eu sînt cel mai dibaci strungar și țin la mine toți inginerii.* VISSARION, B. 304, cf. SCRIBAN, D. *El, strungar bun, e plătit mai bine decît alții.* PAS, L. II, 51. *Pentru cavile trebuise să ceară ajutorul unui strungar.* TUDORAN, P. 130. *Toată lumea îl socotește un bun strungar în fier.* V. ROM. ianuarie 1957, 20, cf.

DL, DM, VÎN. PESC. august 1964, 4. *Îmi construisem — cu ajutorul unui strungar... — un tub din cupru.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 123, 6/4, cf. M. D. ENC., DEX, ALR II 6 485/105, 130, 182, 235, 605, 762, A I 35.

2. (Prin Ban. și prin vestul Transilv.) Strung[1] **(I)**. Cf. ALR I 1 834/61, 289, 290, 298, ALR SN II h 568/310, ALRM SN I h 382/310.

— Pl.: *strungari.* — Și: (învechit și regional) **strugár**, (regional) **strunár** (ALR I 1 834/289, 290, ALR II 6 485/130), **ștrumgár** (A I 35), (învechit, rar) **ștrugár** (PONTBRIANT, D.) s. m.

— **Strung[1]** + suf. *-ar.*

STRUNGÁR[2], -Ă s. m., s. n., adj. **I. 1.** S. m. (Popular) Cioban care mînă oile la strungă[1] **(1)** pentru a fi mulse; p. ext. persoană care îndeplinește diverse munci la stînă; (regional) strungaci **(1)**, strungaș **(1)**, V. mînător **(1)**, mînzar[1] **(1)**, mînzărar **(1)**, mînzător **(1)**. *Abia spre ziuă s-a îndurat Vasile Bordeianu, strungarul nostru, de s-a dus în Humulești.* CREANGĂ, A. 15, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D. *La strungă, care uneori e acoperită și care e lîngă țarcul oilor, strungarii — copii mici — mînă mînzările, să fie mulse de mînzărari.* RĂDULESCU-CODIN, M. N. 100. *Ciobanii, desemnați prin aceiași termeni (mînzeri, sterpari și strungari)... erau angajați cu o sumă ce li se plătea pentru un an.* VUIA, PĂST. 46, cf. DIACONU, P. 16, CADE. *Pentru alții, sună strungarii din tulnic.* LESNEA, VERS. 9, cf. SCRIBAN, D. *Strungarul mîna oile la strungă.* CAMILAR, C. 26, cf. LTR[2], DL, DM, M. D. ENC., DEX, H I, II, VII, VIII, VIII[2], IX, X, XII, XIII, XIV, XV, XVIII, CANDREA, Ț. O. 52. *Era la stînă și un strungar, un băiet... ca de paisprezece, cincisprezece ani.* VASILIU, ap. CADE, cf. CHEST. V 8, 24, 25, 31, ALR I 808/385, ALR SN II h 397, ALRM SN I h 262, A I 7, 23, 35, III 2, 3, TEAHA, C. N. 268.

2. Adj. (Prin Maram.; despre oameni sau, rar, despre animale) Cu strungăreață **(2)**; (regional) strungaci **(2)**, strungariț, strungaș **(2)**, strungăreț **(2)**. Cf. SCL 1957, 243. *Vacă strungare.* ALR I/I h 31/270 cf. ib. h 31.

II. S. n. **1.** (Prin nord-vestul Transilv.; în forma *strungariu*) Potricală **(1)**. Cf. TEAHA, C. N. 268.

2. (Prin nordul Transilv. și prin vestul Mold.) Strungă[1] **(1)**. Cf. CHEST. V 8/90, ALR SN II h 401/272) ALRM SN I 261/272.

3. (Regional) Cocleț (la războiul de țesut) (Poiana — Vașcău). Cf. A I 36.

4. (Prin nord-vestul Transilv.; în forma *strungariu*, Muierușcă **(II)**. Cf. TEAHA, C. N. 268.

— Pl.: *strungari.* — Și: (regional) **strunjáriu** s. n.

— **Strungă[1]** + suf. *-ar.*

STRUNGÁRIȚ, -Ă adj. (Regional; despre oameni) Cu strungăreață (v. strungăreț **1**); (regional) strungaci **(2)**, strungar[2] **(I 2)**, strungaș **(2)**, strungăreț **(2)**. (Poiana Ilvei — Năsăud). Cf. ALR I/I h 31/217.

— Pl.: *strungariți, -e.*

— **Strungă[1]** + suf. *-arit.*

STRUNGÁRIU s. n. v. **strungar[2]**.

STRUNGÁȘ, -Ă s. m., adj. **1.** S. m. (Prin nord-vestul Transilv.) Cioban care mînă oile la strungă[1] **(1)** pentru a fi mulse; p. ext. persoană care îndeplinește diverse munci la stînă; (popular) strungar[2] **(I 1)**, (regional) strungaci **(1)**, V. mînător **(1)**, mînzar[1] **(1)**, mînzărar **(1)**, mînzător **(1)**. Cf. ALR SN II h 397, ALRM SN I h 262.

2. Adj. (Regional; despre oameni) Cu strungăreață (v. strungăreț **1**); (regional) strungaci **(2)**, strungar[2] **(I 2)**, strungariț strungăreț **(2)** (Ieud — Vișeu de Sus). Cf. ALR I/I h 31/347.

— Pl.: *strungași, -e.*

— **Strungă[1]** + suf. *-aș.*

STRÚNGĂ[1] s. f., s. n. **1.** S. f. Deschizătură îngustă prin care trec oile pe rînd, pentru muls, poartă[1] **(3 c)**, (regional) portiță **(3 a)**, strungar[2] **(II 2)**, strungăreață (v. strungăreț **3**), strungăriț[3]; p. ext. loc îngrădit la stînă, de unde se mînă oile la muls sau unde stau înainte de (ori după) muls, (regional) răzlog[1] **(2)**. V. staul **(I 1)**. *Și oițe, de-i paștem pre urmă, Prin pețile lui să-ntrăm cu rugă, sama să ne ia Domnul pre strungă.* DOSOFTEI, PS. 339/18, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VALIAN, V., POLIZU. *Lîngă stînă, se face și ocolul unde se vîră oile ca să iasă una cîte una prin strungă spre a fi mulse.* I. IONESCU, B. C. 211/21. *Comarnicu, tîrla, strunga toți și toate ar hi-nsuflețite dă ighirea ta, cînd te-ar zări vinindă la stînă pă munte.* JIPESCU, GCR II, 258. *Oile behăiesc, înghesuindu-se la strungă.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 255, cf. DDRF. *Cît mi-a fost mie de drag..., în amurgit la strungă, Să mulg laptele-n găleți.* COȘBUC, P. II, 167, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU[2]. *Tot mai rar s-aud în noapte clopotele de la strungă.* GOGA, POEZII, 103. *Strunga [este] ocolul mare în care se închid oile.* PĂCALĂ, M. R. 449, cf. RESMERIȚĂ, D. *Alît stîna, cît și strunga erau construcții ușoare.* VUIA, PĂST. 21. *Un băiat le ducea la strung, deschizătura prin care trece oaia în oborul mic.* id. ib. 24, cf. CADE, STOIAN, PĂST. 46. *În vremea aceea, Pascu ducea oile în strungă să le mulgă.* VLASIU, A. P. 94. *Mînzărarii aduceau mînzările ca să le vîre la strungi, pentru mulsoare.* SADOVEANU, O. XVI, 26. *Luam perte, ca privitor, la mulsul oilor, lîngă strungă.* BLAGA, H. 59, cf. LTR[2], DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Zi-le, maică, să se strîngă Ca vitele la strungă.* ALECSANDRI, P. P. 313, cf. H I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII. *De cît la ispravnic slugă, Mai bine-brăcat în glugă, Cu oițele la strungă.* TEODORESCU, P. P. 299, cf. T. PAPAHAGI, M. 233, CHEST. IV 120/113, V 48, VI 8, 48, 50, ALR I 1 788, 1 792, 1 796, 1 797, ALR SN II h 401, ALRM SN II h 261. A I 21, 35, II 5, 12, III 16, V 15, 24, 31, VI 4, 26. *Să mă îngroape Aice, pe-aproape, În strunga de oi, Să fiu tot cu voi.* BALADE, II, 464. *Oile la strungă da.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 288. *Cîne să deie-n strungă.* O. BÎRLEA, A. P. II, 555, cf. FOLC. MOLD. I, 85. ✧ (Prin analogie) *Toți frații mei au fost trecuți prin strunga îngustă a acestei școli.* BLAGA, H. 12. *Se-n serează... Nilul doarme și ies stelele din strungă.* EMINESCU, O. I, 44. *În stepă nălucirăi alte taneuri ce adunau la strunga zării alte turme.* SADOVEANU, O. XVII, 265. ✦ Coliba ciobanului. Cf. H IX 171, X 505, XI 339, XII 29, CHEST. II 39/9.

2. P. anal. **a)** Loc îngust de trecere; deschizătură; gaură. *Drept ușă avea o strungă îngustă.* CAMILAR, N. I, 360. *Dacă mai trebuie gaz, un monometru face un semn unei supape și supapa lasă să-i vie prin strungă gaze.* V. ROM. august 1960, 83, cf. ALR I 1 796/61, 65, LEXIC REG. 22. ✧ Fig. *Pe strunga aceasta de lumină, departe..., vedem cuibărite la un loc cîteva pete argintii.* VLAHUȚĂ, P. R. 70. *În urma noastră se rupe-o strungă în negura de cetini.* id. S. A. III, 324. *Trei suliți făcutu-și-au strungă Prin mine! Mă zbucium pe-o dungă.* COȘBUC, P. II, 28.

b) (Regional) Loc pe unde se trece dintr-o grădină în alta (Udești — Suceava). Cf. CHEST. IV 19/377.

c) (Regional) Lătunoaie (la pînză) (Sebeșel — Sebeș). Cf. A II 3.

d) (Prin vestul Transilv.) Celulă (la fagure). Cf. ALR I 1 683/295, 305, 320.

e) (Regional) Urdiniș (la coșnița morii). Cf. ALR I 1 688/80 295, 305, 320.

f) (Regional) Nară **(I 1)** (Nojorod — Oradea). Cf. ALRM I/I h 38/320.

g) (Prin Bucov.) Matcă **(4)**. Cf. ARVINTE, TERM.

h) (Regional) Braț (de apă) (Ciocănești — Vatra Dornei). Cf. ALR SN III h 823/365, ALRM SN II h 624/365.

i) (Regional) Vrană (la un vas de lemn) (Vadu Crișului — Oradea). Cf. ALR I 726/295.

]) (Regional) Gaura din butucul roții[1] **(1)** (Pocoveliște — Beiuș). Cf. A I 13.

3. S. n. (Regional; în forma *strug*) Ghizd de scînduri (la gura fîntînii) (Măceșu de Jos — Băilești). Cf. ALR SN III h 852/872.

4. S. f. (Popular) Strungăreață **(1)**. Cf. DDRF. Dacă are *strungă între dinții cei de deasupra...,* se zice că *este lumeț.* GOROVEI, CR. 99. *Și astăzi rînjește, parcă..., acea raghilă de dinți galbeni, rari..., prin ale căror strungi ar fi putut intra și ieși, în goană, o turmă de oi.* HOGAȘ, DR. I, 38, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ar fi vrut să-i rămînă chipul săpat în minte așa, cu strunga cea de printre dinți, cu musteața gălbioară, cu ochii tîlhărești.* MIRONESCU, S. A. 42, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR I/I h 31, ALRM I/I h 45, A VI 26.

5. (Popular) Trecătoare, v. t r e c ă t o r **(II 2)**. *Și cei striini de fealiu stau pre munte den coace, și Israil stă pre munte den colea, și strunga întru mijlocul lor.* BIBLIA (1688), 207[2]/18. *Sub Cserse, la strunga Termopililor, Leonidas, domnitorul spartanilor, numai cu trii sute, răspinse două milioane.* SĂULESCU, HR. I, 30/18, cf. BARONZI, L. 120. *În mijlocul pădurii este-o poiană lungă... La capătu-i din dreapta se prelungește-o strungă, Prin care ostășimea curge ca un șioi.* ALECSANDRI, P. III, 214. *Noua cale ferată.... desfundă munții și răzbate prin strunga de la Turnu Roșu.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 269, cf. DDRF, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. [Prevalul] *scăpat din strungă... își lărgește numaidecît albia.* VOICULESCU, P. I, 22. *Acest colț al Dunării și al mării a fost ca o strungă pe unde s-au grămădit toate năvălirile veacurilor.* SADOVEANU, O. XII, 209, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, CHEST. IV 22/173, 377. ✧ (Prin analogie) *Intram în strunga dintre continente pe ape mai liniștite.* BLAGA, H. 11.

— Pl.: *strungi* și (regional) *strunge* (ALR I 1796/571, 1 797/273, 280). — Și: (regional, **1, 2 d**) **strung** (pl. *strunguri*, ALR I 1 796/815, *strunge* ib. 1 683/305), **strug** (ALR SN III h 852/872) s. n., **strună** (H IX 171) s. f.

— Cuvînt de origine traco-dacă. Cf. alb. s h t r u n g ë.

STRUNGĂ[2] s. f. v. **strung[1]**.

STRUNGĂLÍ vb. IV. T r a n z. (Prin vestul Transilv.; complementul indică obiecte) A sfredeli **(1)**. Cf. TEAHA, C. N. 268.

— Prez. ind.: *strungălesc.*

— **Strung[1]** + suf. *-ăli.*

STRUNGĂNEÁȚĂ s. f. v. **strungăreț**.

STRUNGĂRÁȘ s. m. Diminutiv al lui s t r u n g a r[2] **(I 1)**. *Baciul... cu strungărașul stăteau la foc.* SADOVEANU, O. IX, 18, cf. DL, DM. *Ciobănași să le mulgă, Strungărași să le deie, Stăpînii brînza s-o ieie.* ȘEZ. VIII, 62.

— Pl.: *strungărași.* — Și: (regional) **strugăráș** s. m.

— **Strungar[2]** + suf. *-aș.*

STRUNGĂREÁSĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Muncitoare care lucrează la strung[1] **(1)**. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *strungărese.*

— **Strung[1]** + suf. *-ăreasă.*

STRUNGĂRÉȚ, -EÁȚĂ s. f., adj. **1.** S. f. Spațiu mai mare decît cel obișnuit între dinți, mai ales între incisivii maxilarului superior; (popular) strungă[1] **(4)**, (regional) postrungă[1], rărătură **(2)**. *Dinții mărunți, cei de sus cu strungăreață la mijloc.* CARAGIALE, O. I, 19. *Dinți lați și petrecuți pe din două c-o largă strungăreață.* DELAVRANCEA, ap. CADE, cf. DDRF, CANDREA, F. 79, PASCU, S. 103. *Surîdea arătîndu-și dinții albi cu strungăreață.* VLASIU, D. 91, cf. SCRIBAN, D. *Dinții aveau strungăreață.* CĂLINESCU, S. 224. *Are strungăreață și vorbește gros.* STANCU, D. 73. *Flăcăul a urmărit cu interes cum moșmonea țeava puștii... și a stupit scîrbit prin strungăreață.* GALAN, Z. R. 225. *Un zîmbet vast îi descoperi dinții cu strungăreață.* VINEA, L. 130. *O strungăreață foarte vizibilă îi completează fizionomia într-un chip cu totul aparte.* TUDORAN, O. 261, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Lelea cu coadele lungi Și cu strungăreață-n dinți.* TEODORESCU, P. P. 306, cf. CIAUȘANU, GL., ALR I/I h 31, ALRM I/I h 45. *Lele cu dinții mărunți Și cu strungăreață-n dinți.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 447.

2. Adj. (Regional; despre oameni) Cu strungăreață (v. s t r u n g ă r e ț **1**) (regional strungaci **(2)**, strungar[2] **(I 2)** stungarit, strungaș **(2)** (Vima Mare—Dej). Cf. ALR I/I h 31/270. ✦ P. e x t. (Despre dantura oamenilor) Rar **(2)**. *Ascundeau gura... cu dinții lați, strungărești.* REBREANU, P. S. 182.

3. (Popular) Vas (mare) de forme diferite, a cărui capacitate ajunge pînă la 10 litri, în care se mulg oile. Cf. LB, POLIZU, DAMÉ, T[2] 69, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Unii mocani au... o... găleată mai mare, numită strungăreață.* PAMFILE, I. C. 32, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., H V 355, IX 59, XI 27, 98, 132, XIV 247, XVII 95, 232, 368, XVIII 283. *Am și eu o oiță, mă duc s-o mulg în strungăreață, ca să nu mergeți chiar neînfruptați de la stînă.* RETEGANUL, P. III, 56, cf. CHEST. V 6/37, 61/61, 126/61, 131/79, 147/61, ALR I 1 602, ALRM SN I h 271, A II 3, III 1,3, 4, 16, 17, 18, IV 3, MAT. DIALECT. I, 95. *Oile la strungă da, O strungăreață umplea.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 288.

4. (Prin Ban. și Transilv.) Strungă[1] **(1)**. *Făcură strungăreață mare, neagră, Și mulseră oi mari, negre.* MAT. FOLK. 1 586., cf. CHEST. V 48/69, ALR I 1 796/748, ALR SN II h 401/76.

— Pl. *strungărețe* și (regional) *strungăreți* (ALR I/I h 31/960). — Și: (regional) **strungăneáță** (ALR I/I h 31/980; pl. *strungăneți*, ib.) s. f.

— **Strungă[1]** + suf. *-ăreață.*

STRUNGĂRÍ vb. IV. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Popular; complementul indică diferite materiale, piese etc.) A strunji. *Ce e drept, lucrul Ți l-ai isprăvit și încă poți să zici că strungărești minunat de bine.* PR. DRAM. 307. *Stîlpii de cărămidă ai împrejurimii... erau legați între dînșii printr-un șir de bețe frumos strungărite.* MACEDONSKI, O. III, 109, cf. TDRG, CADE, DL, DM, DEX, ALR I 1 835. ✧ R e f l. p a s. *Strungul..., cu care se strungărește sau se strujește căpățînele de la roți.* DAMÉ, T[2] 41, cf. PAMFILE, I. C. 169.

— Prez. ind.: *strungăresc.* — Și: (învechit și regional) **strugări**, (regional) **strunări** (ALR I 1 835/280, 283, 290), **strugurí** (ib. 1 835/223), **struhări** (ib. 1835/357) vb. IV.

— **Strung[1]** + suf. *-ări.*

STRUNGĂRÍE[1] s. f. **1.** Meseria strungarului[1] **(1)**; practicarea, exercitarea acestei meserii; strungărit. *Lemnul să întrebuințează la dulgherie și strugărie.* J. CIHAC, I. N. 283/22. *Dupratita strugărie, Cîntați, vrednici muncitori, Chefu—suflă bărbăție La toți bunii lucrători.* PR. DRAM. 305, cf. POLIZU. *Pe lîngă lucrul cîmpului, el mai știa și multe meșteșuguri: strugăria, butnăria, grădinăria.* GANE, ap. CADE. *Student, nu se mărginise să-nvețe pe de rost o sumedenie de formule, nici să urmeze clinica așa cum un meseriaș ar urma o lecție de strungărie.* BACALBAȘA, S. A. I, 204, cf. ȘĂINEANU[2], PAMFILE, I. C. 169, RESMERIȚĂ, D. *Nimeni nu se mai îndoia că, la toamnă, am să intru ucenic la un electrician sau într-un atelier de strungărie.* G.M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 194, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, H II 29, 195, IV 56, X 209, XI 233, XII 32, XIV 87, XVI 238, XVIII 75.

2. Atelier sau secție industrială în care se prelucrează piesele la strung[1] **(1)**. Cf. POLIZU, DDRF, ȘĂI-

NEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Controlul tehnic al secției de strungărie.* PREDA, R. 78, cf. DL, DM. *Creșterea capacității de producție a fost posibilă datorită... utilizării mai judicioase a spațiilor în atelierele de turnare și strungărie.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strungării.* — Și: (învechit și regional) **strugărie** s. f.

— **Strungar**[1] + suf. *-ie.*

STRUNGĂRÍE[2] s. f. (Rar) Prăvălie în care se vînd obiecte prelucrate la strung[1] **(1)**. Cf. CADE.

— Pl.: *strungării.* — Și: (rar) **strugărie** s. f. CADE.

— **Strung**[1] + suf. *-ărie.*

STRUNGĂRÍE[3] s. f. Ocupația strungarului[2]. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strungării.*

— **Strungar**[2] + suf. *-ie.*

STRUNGĂRÍT s. n. Strungărie[1] **(1)**. *Strungăritul se confundă cu rotăria.* PAMFILE, I. C. 169, cf. DL, DM, DEX, H XVII 235.

— Pl.: *strungărituri.* — Și: (regional) **strugărít** s.n.

— V. **strungări**[1].

STRUNGĂRÍȚĂ[1] s. f. Muncitoare calificată în prelucrarea pieselor la strung[1] **(1)**.

— Pl.: *strungărițe.*

— **Strungar**[1] + suf. *-iță.*

STRUNGĂRÍȚĂ[2] s. f. Ciobăniță care mînă oile la strungă[1] **(1)** pentru a fi mulse. *Vin ciobanii de la stînă, Strungărițele de mînă.* GOGA, POEZII, 65, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strungărițe.*

— **Strungar**[2] + suf. *-iță.*

STRUNGĂRÍȚĂ[3] s. f. (Regional) Strungă[1] **(1)** (Glimboca — Caransebeș). Cf. ALR SN II h 401/27.

— Pl.: *strungărițe.*

— **Strungă**[1] + suf. *-ăriță.*

STRUNGĂTÓR s. n. (Regional) Potricală **(1)** (Sînnicolau Român — Oradea). Cf. ALR II 6 624/316.

— Pl.: *strungătoare.*

— De la **strung**[1].

STRUNGHÍL s. m. Specie de guvid, lung de 20—25 cm, cu corpul alungit, cu capul scurt, teșit, cu ochii mici, distanțați și cu buza inferioară neturtită lateral, colorat în galben-brun sau măsliniu; guvid-mare, (regional) negrar *(Gobius melanostomus).* Cf. LTR[2]. *Strunghilul trăiește în zona litorală a mării, pe fundul pietros.* AP, 150, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strunghili.* — Și: **stronghil** s. m. M. D. ENC.

— Etimologia nesigură. Cf. fr. s t r o n g y l e.

STRUNGHÍȚĂ s. f. v. **strungiță.**

STRUNGÍ vb. IV v. **strunji.**

STRUNGÍRE s. f. v. **strunjire.**

STRUNGÍȚĂ s. f. **1.** (Popular) Diminutiv al lui s t r u n g ă[1] **(1)**; (popular) strunguliță **(1)**, strunguță. *Rămîn stîni fără stăpîni, Strunghițe fără oițe.* ANT. LIT. POP. I, 162. *Rămîn stîni pustiie. Strunghiță far-de oiță.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 47. *Și mai faše încă altă strungiță mică, unde le bagă* [oile] *ca să le mulzem.* GL. OLT.

2. (Regional) Strungăreață **(1)** (Bolotești — Panciu). Cf. ALR I/I h 31/596, ALRM I/I h 45/596.

— Pl.: *strungițe.* — Și: **strunghiță** (pl. *strunghiți,* ALR I/I h 31/596) s. f.

— **Strungă**[1] + suf. *-iță.*

STRUNGULÍȚĂ s. f. **1.** (Popular) Diminutiv al lui s t r u n g ă[1] **(1)**; (popular) strungiță, strunguță. Cf. TDRG, DM, DEX, DSR.

2. (Rar) Diminutiv al lui s t r u n g ă[1] **(3)**. Cf. DDRF. *Ion se uită lung la buzele ei subțiri care se mișcau ușor, dezvelindu-și dinții cu strungulițe.* REBREANU, I. 20, cf. DL, DEX.

— Pl.: *strungulițe.*

— **Strungă**[1] + suf. *-uliță.*

STRUNGÚȚĂ s. f. (Popular) Diminutiv al lui s t r u n g ă **(1)**; (popular) strungiță **(1)**, strungulița **(1)**. Cf. DL, DM, DEX. *Să mă îngropi în strunguța oilor.* ȘEZ. ap. CADE.

— Pl.: *strunguțe.*

— **Strungă**[1] + suf. *-uță.*

STRUNÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Astăzi rar; complementul indică strunele **I 1)** A întinde (pentru a acorda); p. e x t. (complementul indică strunele unui instrument muzical sau, p. e x t., însuși instrumentul) a acorda. *Cînd căutai să o strunești puțin, struna a treia plesni.* ap. DDRF, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Oricît stăruință, însă, și oricît și-ar fi strunit cineva coardele sufletești..., doctorii rămîneau pentru dînșii tot „domnii medici", care îngrijesc bine de bolnavi.* MIRONESCU, S. 96. ✦ P. e x t. (Rar) A cînta (la un instrument cu coarde) *Căci meșterul Boian... voia cuiva Un cîntec să-i strunească.* CONTEMP. 1949, nr. 138, 4/1, cf. DL, DM. *Nu era harfa cu 24 de coarde din care strunea regele David?* BARBU, PRINC. 74, cf. DEX.

2. (Complementul indică obiecte) A lega strîns (întinzînd bine sfoara, cureaua etc. cu care se leagă). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Rar, complementul este arcul) A încorda. Cf. DSR.

4. (Complementul este calul înșeuat sau înhămat) A conduce sau a stăpîni cu ajutorul frîului, a î n f r î n a; p. e x t. a liniști; (rar; complementul indică frîul, hamul etc. sau, p. e x t., gura calului înșeuat sau înhămat) a trage sau a ține strîns, pentru a conduce sau a stăpîni calul. *Strunește bine gura iepei și fii cuminte.* ALECSANDRI, T. II, 98. *Fiul craiului ne mai putînd struni calul..., se întoarnă rușinat înapoi.* CREANGĂ, P. 185, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU[2]. *Cai struniți în neastîmpăr.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 20. *Cu dreapta strunea frîul.* CHIRIȚESCU, GR. 32. *Nu struni așa gura murgului că i-o sîngera... și-i cal de furat.* GÎRLEANU, N. 16. *Mă îneacă colbul, zise Magda, strunind pe Pisicuța.* HOGAȘ, DR. I, 183, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *A fost doar căprar la artilerie și a strunit acolo tot felul de cai.* REBREANU, R. I, 214. *Am ajuns la poarta noastră și Onu a strunit caii.* VLASIU, A. P. 296. *Își struniră caii și porniră mai repede prin nouri de colb.* SADOVEANU, O. I, 272. *Călăreți semeți struneză cai.* PILLAT, P. 182. *Dar micul baron își struni calul cu atîta furie, că dobitocul, făcînd un pas greșit, căzu.* DAN, U. 298, cf. SCRIBAN, D. *Struni hățurile, și caii, frămîntînd zăbala, porniră în sfîrșit în trap întins pe drumul nou.* V. ROM. mai, 1954, 13, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *S-au ținut pe cal și, strunindu-l mai aspru, s-au scoborît iarăși la bătrîni acasă.* SBIERA, P. 42. *Căii i-am strunit, La drum am pornit.* MARIAN, NU. 454. ✧ I n t r a n z. *Siliră pe vizitiu să struneascâ năpraznic.* SADOVEANU, O. IX, 31.

5. Fig. (Complementul indică oameni) A controla de aproape sau cu severitate comportarea cuiva; a supune unei discipline severe; a trata cu asprime; p. ext. (rar) a disciplina; a înfrîna, a ține din scurt (v. scurt I 3), a ține în frîu (v. frîu), a ține în strună (v. strună[1] I 5). *Ce pravilă vă sloboade pe stăpîn de a-l struni?* POGOR, HENR. 106/19. *Își fac mendrile în țeară cînd nu-i strunește nime.* ALECSANDRI, T. 62. *De multe ori zicea în sine: voi priveghea nurorile, le-oi pune la lucru, le-oi struni și nu le-oi lăsa nici pas a ieși din casă.* CREANGĂ, P. 4. *Nici acolo n-a făcut nici o ispravă. Degeaba l-a strunit și l-a mustrat.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 116, cf. TDRG, ȘĂINEANU[2]. *Pe boieri îi struniră și umiliră în tot felul.* IORGA, C. I. II, 69, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Copilu-i rău și nu-l poate struni.* VLASIU, A. P. 147. *Numai răutăți făcea, că n-avea cine-l struni.* SADOVEANU, O. XXI, 333, cf. SCRIBAN, D. *Îi strunesc logofeții și-i storc de vlagă de cită muncă le dau.* STANCU, D. 449. *Poate omul acesta era greu să mai fie strunit.* TUDORAN, P. 546, cf. DL. *Oamenii spuneau că Gavrilă îi strunește fără milă, neîngăduindu-le nici o vorbă contra.* T. POPOVICI, SE. 129, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *A sorbi cel întîi din cupa plăcerii, a struni cum vrei puternicul uriaș, legea.* I. NEGRUZZI, S. V, 438. *Omul a făcut, nu o dată, dovada faptului că este apt să cunoască, să stăpînească și să strunească forțele din jurul său.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 657. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Acest prefect, Emil Sava, om cu mîna de fier, hotărît să strunească județul.* C. PETRESCU, O. P. I, 47. ✦ (Astăzi rar; complementul indică manifestări ale oamenilor) A stăpîni (2). *Caliopi, Caliopi, păzește-te, strunește-ți inima; știi că ți-au făcut destule pozne.* NEGRUZZI, S. III, 57. *Se închină stăpînului său, strunindu-și bucuria.* SADOVEANU, O. XIII, 191. *Istoria i-a strunit talentul, dar rigoarea istorică nu l-a împiedicat să dea avînt imaginației sale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 94, 21/4. ✧ Expr. (Rar) **A-și struni limba** = a-și pune frîu la gură. *Te poftesc, strunește-ți limba.* ap. TDRG, cf. CADE. ✦ Refl. (Regional) A se stăpîni (4). *Te strunești unde nu trebuie.* LEXIC REG. ✦ (Rar) Fig. A încorda. *Eram și eu încă prea simțitor ca să mă pot struni, să concentrez elanul meu.* VLASIU, D. 38. *Tot ce era nou și frumos îmi strunea atenția.* SADOVEANU, O. XVI, 535. *Își va aduna puterea pe care o mai are. Își va struni voința.* STANCU, R. A. IV, 262.

6. (Complementul este struna[1] I 6) A întinde învîrtind pana[1] (II 2 d). Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

7. (Prin Mold.; complementul indică partea de dinainte și cea de dinapoi a carului care nu are cruci sau, p. ext, complementul este carul) A lega cu o strună[1] (I 7). Cf. ȘĂINEANU[2]. *Legătura dintre protap sau tînjală și sanie strunește protapul cu vîrful... sau botul tălpilor prin ginjuri de lemn sau funii.* PAMFILE, I. C. 155, cf. RESMERIȚĂ, D. ✧ Refl. pas. *Cîteodată, spre a da mai multă tărie carului ce nu are cruci, se leagă partea de dinainte cu cea dinapoi cu o frînghie. În cazul acesta se zice, în Moldova, că se strunește carul.* DAMÉ, T. 13.

— Prez. ind.: *strunesc.* — Și: (rar) **struná** vb. I.

— V. **strună[1]**.

STRUNÍRE s. f. Acțiunea de a struni și rezultatul ei.

1. Întindere (pentru a acorda); p. ext. acordare; (rar) struneală (1). Cf. struni (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Legare strînsă (întinzînd bine sfoara, cureaua etc. cu care se leagă). Cf. struni (2). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Rar) Încordare (a arcului). Cf. struni (3). Cf. DSR.

4. Conducere sau stăpînire a calului cu ajutorul frîului; înfrînare; p. ext. liniștire a calului; tragere sau ținere strînsă a frîului, pentru a conduce sau a stăpîni calul; (rar) struneală (1). Cf. struni (3). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

5. Fig. Controlare de aproape sau cu severitate a comportamentului cuiva; supunere a cuiva la o disciplină severă; tratare cu asprime a cuiva; ținere din scurt, ținere în frîu; p. ext. (rar) disciplinare; înfrînare. Cf. struni (4). Cf. DL, DM, M. D. ENC.

6. (Rar) Întindere, prin învîrtire, a penei[1] (II 2 d). Cf. RESMERIȚĂ, D.

7. (Mold.) Legare cu o strună[1] (I 7) a părții de dinainte cu cea dinapoi a carului care nu are cruce. Cf. struni (6). Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *struniri.*

— V. **struni.**

STRUNÍT, -Ă adj. 1. (Rar; despre arcuri) Încordat. Cf. struni (3). *Arc strunit.* DSR.

2. (Despre cai înșeuați sau înhămați) Care este condus sau stăpînit cu ajutorul frîului, înfrînat; p. ext. liniștit; (rar; despre frîu, ham etc.) tras. Cf. struni (4). *Mocarul s-a oprit forăind ca un harmasar strunit.* SADOVEANU, O. XVII, 181. *Caii struniți mergeau la pas.* CAMIL PETRESCU, O. II, 147. *Murgul din coșare Frînat și strunat... E bun de dat Și de-nălecat.* PĂSCULESCU, L. P. 62.

3. Fig. (Despre oameni, despre caracterul lor etc.) A cărui manifestare este controlată de aproape sau cu severitate; supus unei discipline severe; tratat cu asprime; p. ext. (rar) disciplinat; ținut din scurt, ținut în frîu. Cf. struni (5). *Omul plecat este a se adimeni... Ajunse în mărire, putere, și rang mare În vrista acea junĕ ce trebuie strunită.* NEGRUZZI, S. II, 240. ▭ *Bine struniți, copiii se culcau devreme.* ✦ (Rar; despre sentimente, stări sufletești, manifestări ale oamenilor etc.) Stăpînit (2). *Noi însă trebuie să dăm patimile noastre ca să le ocîrmuiască, fiindcă le ținem supt jug și strunite.* BUZNEA, P. V. 164/11. *Cu o înverșunare strunită, Silion strivi și iar strivi țigarea pe fundul scrumierei.* VINEA, L. II, 248. *Am mai așteptat cu simțurile strunite, cuprinși de neliniște și înfiorați de teamă.* V. ROM. octombrie 1964, 11. ✦ (Rar; despre ochi) Șașiu (1). *Îl înțelegeam mai bine pe acel doctor cu ochii bulbucați, însă struniți spre tîmple.* SADOVEANU, O. XV, 131. *Ochii bulbucați și nițel struniți se obliciră mai tare.* VINEA, L. I, 130.

— Pl.: *struniți, -te.* — Și: (regional) **strunát, -ă** adj.

— V. **struni.**

STRUNJÍ vb. IV. Tranz. (Complementul indică diferite materiale, piese etc.) A prelucra cu ajutorul strungului[1] (1); (popular) a strungări, (învechit și regional) a struji (4). *A strungi, a da la strung, a măcina un ce de giur împregiur ca să se roază, să se chinuiască.* ARISTIA, PLUT. 173/27. *De foarte multe ori abateri inexplicabile, nepotriviri în pasul filetului, imposibilitatea de a strungi perfect cilindric.* ORBONAȘ, MEC. 123. *Un tub de alamă... la exterior strunjit perfect cilindric.* ENC. TEHN. I, 145, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR I 1 835/744, 865, 880, 885. ✧ Refl. pas. *Dălțile sînt unelte cu care se scobește, încrustează, găurește, strungează și sculptează lemnul.* I. APOLZAN, U. 23. *Dacă cele două diametre sînt diferite, se strungește arborele mai gros.* SOARE, MAȘ. 99.

— Prez. ind.: *strunjesc.* — Și: (rar) **strungí** vb. IV, **strungá** vb. I.

— De la **strung[1]**.

STRUNJÍRE s. f. Acțiunea de a strunji și rezultatul ei; (popular) strujire (3), (regional) strujit[1] (2). Cf. LB, TDRG. *Randamentul cel mai bun se obține la strungire și găurire, de asemenea, se obțin rezultate foarte bune la rabatare ... și frezare.* IOANOVICI, TEHN. 157. *Prin strungire se înțelege prelucrarea pieselor la niște*

mașini-unelte numite strunguri. ORBONAȘ, MEC. 263. *Se modifică fusul și corpul lagărului prin strungire sau prin montarea unei bucșe.* SOARE, MAȘ. 92. *Metoda de strunjire... a metalelor constă în îmbinarea metodei de tăiere rapidă... cu metoda de tăiere intensivă a metalelor.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 745. *Încălzirea metalelor prin strungire sau pilire.* CIȘMAN, FIZ. I, 487. *Strunjirea e caracterizată prin varietatea mare de lucrări posibile.* LTR[2], cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *strunjiri.* — Și: (învechit) **strungíre** s. f.

— V. **strunji.**

STRUNJÍT, -Ă adj. (Despre diferite materiale, piese etc.) Care a fost prelucrat cu ajutorul strungului[1] **(1)**; (învechit și regional) strujit[2] **(2)**. *Piese strunjite.* DSR.

— Pl.: *strunjiți, -te.*

— V. **strunji.**

STRUNȚ s. n. v. **strung**[1].

STRÚP[1] s. n. (Regional) **1.** Curea de ham încrucișată pe spinarea calului și prinsă cu două capete de gitar, iar cu celelalte de bucar. Cf. DAMÉ, T. 50, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Salamastră **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *strupuri.*

— Etimologia nesigură. Cf. lat. s t r u p p u s.

STRUP[2] s. m. (Prin Bucov.) Crustă (a ranei). Com. MARIAN.

— Pl.: *strupi.*

— Din ucr. **струп**.

STRUPÁLNIC s. n. (Prin sudul Transilv.) Curelușă care trece pe sub bărbie (la chipiu, la cască etc.). Cf. TDRG, DL, DSR. *Să-mi așez ceacău-n cap Și strupalnicu su barbă.* MAT. FOLK. 780.

— Pl.: *strupalnice.*

— **Strup**[1] + suf. *-alnic.*

STRUPÍ vb. IV v. **stupi.**

STRUPÍNĂ s. f. v. **tulpină**[1].

STRUPÍT s. m. v. **stupit.**

STRUȘNÍC[1] s. m. v. **strijnic.**

STRÚȘNIC[2] s. n. v. **trușnic.**

STRUTOCÁMIL s. m. v. **stratocamil.**

STRUTOCÁMILĂ s. f. v. **stratocamil.**

STRUȚ[1] s. m., s. n. **I. 1. S.** m. Pasărea cea mai mare din ordinul alergătoarelor, cu picioarele lungi și puternice, cu gît lung și golaș, cu aripi mici, inapte pentru zbor, cu pene frumoase și moi, negre sau brune-cenușii, întrebuințate ca podoabă, care trăiește, îndeosebi, în regiunile tropicale din Africa; (învechit) stratocamil *(Struthio camelus).* Cf. ANON. CAR. *În poligandru 32 oaĭ și de struț și de lemn* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 205/18. *Să nu mîncați den eale: vulturul... și struțul și ciuhul și babița.* BIBLIA (1688), 137[1]/4. *Și frate m-am făcut sirinilor și priaten struților.* ib. 375[2]/48. *Din struț, pasire, și din cămilă, dobitoc ieste alcătuit.* CANTEMIR, I. I. I, 83. *Oreșcare rod care iaste atît de mare ca oul de struț.* IST. AM. 77[r]/10. *Are jivini de deosebite feluri..., mulți struți, ce unii sînt mai nalți decît un om călare.* AMFILOHIE, G. 136/17, cf. CIHAC, I. N. 107/29. *Condorul și struțul sînt cele mai mari paseri cunoscute.* GENILIE, G. 124/22. *Aicea trăiește: leul, elefantul..., boa, struțul, condurul.* RUS, I. I, 50/32, cf. ANTONESCU, D. *Tot aci se află... struțul african.* DRĂGHICEANU, C. 115, cf. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU[2]. *Dabija... scoate fața-i rotundă, grasă... de supt un fel de coif jos, cu trei pene de struț.* IORGA, C. I. I, 126, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Bombă* [motanul] *mai întîi o spinare de dromader și încovoaie coada pufoasă ca o pană de struț.* C. PETRESCU, Î. I, 124, cf. SCRIBAN, D. *Binoclul de sidef și evantaliu de pene de struț.* ARGHEZI, S. 100. *„Analiza psihologică" era totuși la modă... așa cum erau penele de struț.* VIANU, S. 163. *De la mesele din boschetele grădinii, iluminate de lampioane și ouă de struț, se ridicau mereu perechi.* CAMIL PETRESCU, O. III, 87, cf. DL, DM. *Păsările au luat naștere prin evoluție gradată din reptile..., dintr-o ramură veche din dinozaurieni, care... s-au adaptat pentru fugă în genul struțului și apoi pentru zbor.* GEOLOGIA, 85. *Se ivi pasărea, înaltă și zveltă, cu gîtul mai lung decît al unui struț, poate chiar cît al unei girafe.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 81, 6/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Ca termen de comparație, cu aluzie la obiceiurile, însușirile, manifestările etc. păsării) *Mascheză toți ca struțul.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 43. *Am fi mai de rîs și mai de rușine dacă am face ca struțul.* SADOVEANU, O. XIX, 222. ✧ (Figurat sau în contexte figurate; cu aluzie la obiceiurile, însușirile, manifestările etc. păsării) *Foarte multe lucruri erau privite sub prisma pozitivistă, după acea socoteală de struț, care se face că nu vede problemele insolubile.* PLR II, 332. *E lamentabil să-ți vezi contemporanii reduși la priceperea struțului.* ib. 557. *Trecu pe lîngă noi cu pași de struț.* COCEA, S. I, 15. *Era singurul mijloc de a imita tactica struțului, pentru a se feri de avalanșa de elogii care îl amenința.* VINEA, L. I, 133. *Amatorul de amuzament se convinge practic că politica struțului nu e posibilă.* CINEMA, 1969, nr. 5, 23. ✧ *Struț american* = nandu *(Rhea americana).* Cf. DRĂGHICEANU, C. 115. *În natură, struțul american trăiește sălbatic.* VÎN. PESC. februarie 1964, 20. ✧ E x p r. (Familiar) **(A avea) stomac de struț** = (a avea) stomac (mare și) rezistent, care digeră bine totul și orice. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ✧ F i g. (Ironic) *Citea pe rupte, de-a valma, înghițind cu un stomac de struț tipăriturile toate de pe tarabă.* PAS, Z. I, 165.

2. P. a n a l. (Argotic) Om (mare și) înalt. Cf. BUL. FIL. V, 193.

II. 1. S. n. (Regional; mai ales în Maram., în nordul Transilv. și Bucov.) Buchet de flori sau, p. e x t., mănunchi de plante, de pene[1] **(I 1)** etc.; p. e x t. podoabă pentru pălărie (purtată mai ales de flăcăi), confecționată din flori naturale sau artificiale, p a n ă[1] **(I 6)**, p ă u n **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *„Să mă duc în cea grădină, Să-mi rup două trei struțe, Busuioc și tămîță.* F (1873), 79. *Mai fac încă și... pană sau struț pentru mire.* MARIAN, NU. 296, cf. id. S. R. I, 65, DDRF. *Atîta dor, După doi ochi de mărgele, Dup-un struț de viorele.* COȘBUC, P. II, 168. *Se mai obișnuiește ca, în timpul holerei, oamenii să poarte la cheotoarea cămășii struț (buchețel) de pelin, pe care-l moaie în orice băuturi.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 87, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., PRECUP, P. 35, CADE. *Șterpelind într-o clipire un struț de flori din mîna Margaretei, o zbughi.* REBREANU, I. 19, cf. SCRIBAN, D. *Cînd își pune struț de flori, După dînsa stai să mori.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 31. *Du-te... și te culcă În virvuțu struțului.* MÎNDRESCU, L. P. 84. *Mă uitai la clopul meu, Lacrămile-mi merg părău De jelea struțului meu.* REȚEGANUL, TR. 172, cf. ȚIPLEA, P. P. 117. *Dzîs-o mîndra să o gioc, Că măi-a pune struțu-n clop.* CANDREA, Ț. O. 44, cf. BUD. P. P. 5. *Cu o mînă ... struțuri făcea Și-n sat la boieri ducea.* BÎRLEA, L. P. M. I, 126. *Pare că-i un struț gătat Cîn coboară sara-n sat.* T. PAPAHAGI, M. 24, cf. ALR SN IV h 1 160, LEXIC REG. ✦ (Regional) Sfeștoc. *Se află o masă cu un ciubăr plin de apă și cu un struț de busuioc pe dînsa.* MARIAN, NU. 430. *Gospodina iese... cu un vas de apă, un struț de busuioc, un hîrb cu tămîie.* PAMFILE, A. R. 47, cf. ALR II/I MN 102, 2 771, ALRM II/I h 246. ✦ (Regional; adjectival; în sintagma) *Ovăz struț* = ovăz foarte

des, crescut într-un pămînt gras (Vicovu de Sus — Rădăuți). Cf. GLOSAR REG.

2. S. n. (Regional) Ramură verde sau bucată de pînză albă pusă în vîrful unei case care se află în construcție (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15.

3. S. m. Compus: (Bot.; regional) **strutul-mirelui** = bătrîniș *(Erigeron canadensis)*. Cf. PANȚU, PL., CADE.

III. 1. S. m., s. n. (Prin Transilv.) Cozonac (împletit). Cf. COMAN, GL., CV 1949, nr. 8, 35, ib. 1950, nr. 3, 35, nr. 4, 41.

2. S. n. (Prin Transilv.) Un fel de colac din aluat (care se face la sărbători). *Fiecare se silea să pregătească ce știa mai bun, unele supe, altele, zămuri de legume, altele pancove, clătite, și chiar cîte-un struț mic.* AGÎRBICEANU, S. 507, ALR I 777/131, 144.

3. S. m. (Prin sudul Transilv.) Pîine mică albă; corn. Cf. ALR II/I h 172/172, ALR SN IV h 1 070/172, LEXIC REG. 94.

4. S. m. (Prin estul Mold. și prin Bucov.) Turtur (de gheață). Cf. SCRIBAN, D., I. CR. IV, 60, ALR I 432/420, 508, 510, 512, 516, ALR SN III h 801/514, ALRM SN II h 618/514, LEXIC REG. 64.

5. S. n. (Regional) Aldămaș (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15.

— Pl.: (m.) *struți*, (n.) *struțuri* și (rar) *strațe*. — Și: (regional) **struz** s. m. ALR I 432/516.

— Din lat. **struthio, -onis**, it. **struzzo**, germ. **Strauss**.

STRUȚ² s. n. (Munt. și prin Bucov.) Carabină mică; (regional) strutac. Cf. SCRIBAN, D., H IV 106, 139, 157, 256, IX 232, 285, XI 283, XVIII 144. *Dacă e vorba așa, Să-ți trag eu Cu strutul meu.* ȘEZ. II, 78. *Drumul strutului el da..., Mîna toală-i sfărîma.* UDRESCU, GL. *Dar un hoț dîe turc răbezit, Cu struțu ruginit, Cîn trăgea, Pe Golea-l dobora!* FOLC. OLT. — MUNT. I, 196.

— Pl.: *struțuri* și (rar, m.) *struți* (UDRESCU, GL.)

— Etimologia necunoscută.

STRUȚ³ s. n. v. **strung.¹**

STRUȚĂC s. n. (Regional) Carabină mică; (regional) struț². (Fărcașa — Piatra Neamț). Cf. H XII 356.

— Pl.: ?

— **Struț²** + suf. *-ac*.

STRÚȚĂ s. f. **1.** (Învechit) Femela struțului¹ **(I 1)**. *Struța scoate ca la 30 oa[u]ă, din care unul trage 1¹/2 păn și 1³/4 ocă.* J. CIHAC, I. N. 107/26.

2. Compus: (Bot.; regional) **struța-mirelui** = bătrîniș *(Erigeron canadensis)*. Cf. PANȚU, PL., BORZA, D. 65.

— Pl.: *struțe*.

— **Struț¹** + suf. *-ă*.

STRUȚIȘÓR s. n., s. m. **1.** S. n. (Transilv., prin Maram. și prin Mold.) Diminutiv al lui struț¹ **(II 1)**; (regional) struțuc, struțucel, struțucior, struțurel, struțușor **(1)**. Cf. DDRF, CADE, DL, DM, DEX. *Struțișor cu viorele, Dulce ți-i guriță lele.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 25. *Struțișor de schinteuțe, Dulce ți-i gura mîndruță!* MÎNDRESCU, L. P. 100, cf. BUD, P. P. 83. *Pentru tine, struțișor, Fost-am de trei ori să mor.* BÎRLEA, L. P. M. II, 315, cf. A VI 7, 8.

2. S. m. (Bot.; regional; la pl.) Struțușori, v. struțușor **(2 a)** *(Selaginella selaginoides)*. Cf. BORZA, D. 158.

— Pl.: **(1)** *struțișoare*, **(2)** *struțișori*.

— **Struț¹** + suf. *-ișor*.

STRUȚOCÁMILĂ s. f. v. **stratocamil.**

STRUȚOCĂMÍLĂ s. f. v. **stratocamil.**

STRUȚÚC s. n. (Prin Maram.) Diminutiv al lui struț¹ **(II 1)**; (regional) struțișor **(1)**, struțucel, struțucior, struțurel, struțușor **(1)**. Cf. PASCU, S. 131. *Mîndruluț, struțuc de flori Ce [v]ii sara tîrdzior.* ȚIPLEA, P. P. 48. *De cînd mîndrul mi s-a dus, Struțuc verde nu mi-am pus.* BUD, P. P. 35, cf. 83. *Pe cînd acas-oi sosi, Struțuc verde ș-a veștezi, Apa-n vasă s-a-ncălzi.* BÎRLEA, L. P. M. I, 31. *Mîndruluț, struțuc de rouă Nu-ngrădi lumea la două.* T. PAPAHAGI, M. 59.

— Pl.: *struțuce* și (m.) *struțuci*.

— **Struț¹** + suf. *-uc*.

STRUȚUCÉL s. m. (Prin Maram.) Diminutiv al lui struț¹ **(II 1)**; struțișor **(1)**, struțuc, struțucior, struțurel, struțușor **(1)**. Cf. ȚIPLEA, P. P. 117.

— Pl.: *struțucei*.

— **Struțuc** + suf. *-el*.

STRUȚUCIÓR s. n. (Prin Maram.) Diminutiv al lui struț¹ **(II 1)**; struțișor, struțuc, struțucel, struțurel, struțușor **(1)**. *Lasă-l [v]ie, bgiata-l hie Struțucior verde-l mîngîie.* ȚIPLEA, P. P. 31.

— Pl.: *struțucioare*.

— **Struțuc** + suf. *-ior*.

STRUȚULÉȚ s. m. (Regional) Diminutiv al lui struț² (Săcuieni — Tîrgoviște). Cf. H IV 256.

— Pl.: *struțuleți*.

— **Struț²** + suf. *-uleț*.

STRUȚURÉL s. n. (Prin Bucov.) Diminutiv al lui struț¹ **(II 1)**; (regional) struțișor **(1)**, struțuc, struțucel, struțucior, struțușor **(1)**. *Și te du în grădiniță Și-i culege romaniță Și mi-i face struțurele... Și-i face un struț mai mare Pentru fața dumitale.* MARIAN, Î. 568.

— Pl.: *struțurele*.

— **Struț¹** + suf. *-urel*.

STRUȚUȘÓR s. n., s. m. **1.** S. n. (Prin Transilv. și prin Bucov.) Diminutiv al lui struț¹ **(II 1)**; (regional) struțișor **(1)**, struțuc, struțucel, struțucior, struțurel. Cf. CADE, DL, DM, DEX. *Mila de la surori, Struțușor verde de flori.* MARIAN, NU. 286. *Struțușor de magheran! Asta-i cîntecu lui Vilean.* BIBICESCU, P. P. 356.

2. S. m. Numele mai multor plante: **a)** (la pl.) mică plantă erbacee cu tulpina tîrîtoare, scurtă, cu frunzele dispuse în spirală, care crește pe stînci și în pășunile pietroase din regiunea alpină și subalpină; (regional) mătocei (v. matocel **II 1 a**), struțișori (v. struțișor **2**) *(Selaginella selaginoides)*. Cf. PANȚU, PL., BORZA, D. 158; **b)** (la pl.) *Selaginella helvetica*. Cf. BORZA, D. 158; **c)** (regional) brădișor *(Lycopodium selago)*. Cf. CADE, PANȚU, PL., BORZA, D. 103.

— Pl.: **(1)** *struțușoare*, **(2)** *struțușori*.

— **Struț¹** + suf. *-ușor*.

STRUZ s. m. v. **struț¹**.

STU¹ interj. (Prin estul Ban. și prin vestul Olt.; de obicei repetat) Cuvînt însoțit și de gesturi amenințătoare cu care se îndeamnă boii înjugați la car să se dea înapoi. Cf. GĂMULESCU, E. S. 189, H XVIII 139, NOVACOVICIU, C. B. 20, CHEST. V/77, LEXIC REG. 46, MAT. DIALECT. I, 139. ✧ (Într-un descîntec) *Stu! bubă albă, Stu! bubă neagră.* MAT. FOLK. 1 510.

— Din scr. **stu**.

STU[2] s. n. v. **stuf.**

STUBÉCI s. n. v. **știubeci.**

STUBÉI s. n. v. **știubei.**

STUBÉȚ s. n. v. **știubeci.**

STUBÓR s. n. v. **stobor**[2].

ȘTUC[1] s. n. Material preparat dintr-un amestec de var stins, praf de marmură și praf de cretă, folosit în **decorațiile** arhitectonice; p. ext. **decorație** arhitectonică din astfel de material, (rar) stucaj, stucărie; (învechit) mermer. *O sală... cu podoabe de stiuc sau ipsos foarte elegante.* AR (1835), 47[1]/12, cf. BARASCH, I. N. 41/4, PROT. — POP., N. D., LM. *Ipsosul amestecat cu cleĭ se numește stuc.* PONI, CH. 204, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Se simte acum nevoia de camere mari, spațioase, în cari ochiul să se delecteze la frumusețea stucurilor albe ce îmbracă pereții saloanelor.* MON. IST. I, 102. *Pe ziduri de aur și stuc Atîrnă un milion de portrete.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 29, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Intrară pe ușă, unde ți întîmpină de sus, de pe frontispiciu, cei doi îngeri dolofani de ștuc.* C. PETRESCU, R. DR. 199. *Din tavanul incendiat se topeau îngerii de ghips și ghirlandele de ștuc.* KLOPȘTOCK, F. 94, cf. SCRIBAN, D. *Harnașamentele cailor sau părți întregi ale armurei sînt figurate prin reliefuri făcute dintr-un fel de stuc colorat.* VIANU, E. 454. *Pereții... ar fi trebuit să fie de marmură sau cel puțin de ștuc.* CĂLINESCU, E. O. I, 11. *Decorația sălilor e în ștuc.* RALEA, S. T. I, 351. *Ușile toate sînt încadrate de pervaze imense, alcătuite din jumătăți de coloane de stuc aurit.* CAMIL PETRESCU, O. II, 402. *Gavrilă... înălțase, din paiantă și ștuc, o sală de cinematograf.* VINEA, L. I, 105, cf. DL, DM, DN[2]; T martie 1969, 86, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stucuri.* — Și: (învechit) **stiuc, ștuc** s. n.

— Din fr. **stuc,** it. **stucco,** germ. **Stuck.**

ȘTUC[2] s. n. v. **ștuc**[1].

STUCÁJ s. n. (Arhit.; rar) Stuc[1]. *Mozaicele încrustate pe tamburul cupolei au dispărut fără a lăsa nici o urmă, ca acelea de pe cerul cupolei, scrijelate pe la 1620, acoperindu-se zidul cu un stucaj modern.* NAUM, IST. ART. 117.

— Pl.: *stucaje.*

— Din fr. **stucage.**

STUCÁT, -Ă adj. (Rar) Lucrat din stuc[1]; împodobit cu stucaturi **(1).** *Din prag simțeai că intri în locuința unui om sever: o sală mare, pătrată, cu pereții ștucați și c-o lumină rece.* VLAHUȚĂ, P. 136, cf. DL, DM, DN[2], DEX.

— Pl.: *stucați, -te.* — Și: **ștucát, -ă** adj.

— Din it. **stuccato.**

STUCATÓR s. m. Meseriaș care execută lucrări de stucatură **(1).** *Mă mai rog... și pentru un ștucator ce a fost aici de a lucrat* (a. 1709). IORGA, B. R. 113, cf. NOM. PROF. 38, SCRIBAN, D. *În sala de spectacol mai erau încă schelele cu ajutorul cărora lucrau pictorii și stucatorii.* CONTEMP. 1956, nr. 483, 6/3, cf. LTR[2], DN[2], DEX.

— Pl.: *stucatori.* — Și: (învechit) **știucatór, ștucatór** (NOM. PROF. 38) s. m.

— Din it. **stuccatore, fr. stucateur.**

STUCATÚRĂ s. f. **1.** Ornament arhitectonic în relief (pentru interiorul clădirilor) executat din stuc sau din mortar simplu de ipsos. *Tîmpla fiind veche, am surpat-o, am făcut-o din nou și cu ștocaturi și stîlpi de dveri* (a. 1787). IORGA, S. D. VIII, 16. *Scara boltită, a căriia boltă este de lespezi de marmură cu mulțime mici statuie și felurimi de flori și ștocaturi arhitectonicești, toate de marmură.* GOLESCU, Î. 85, cf. STAMATI, D., GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *S-a descoperit... o suprafață... lustruită ca o adevărată stucatură.* PÂRVAN, G. 179, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 9, 28. *Din tavanul cu ștucatură atîrnă un lustru cam nepotrivit.* BENIUC, V. CUC. 57. *Mă uit apoi la această bijuterie, lucrată în stucatură, cu ornamentații discrete.* CONTEMP. 1956, nr. 483, 3/2, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2]. *Din ocnițe și pe după stucaturi, vorbele scăpate slobode... soseau în urechi curioase ce în alte încăperi ascultau.* BARBU, PRINC. 170. *Acolo le plăcea cel mai mult, pentru că localul își păstra sub forma de odinioară aceleași mobilier, aceleași brocarturi, aceleași stucaturi pe tavan și la ferestre.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 89, 18/3, cf. M. D. ENC., DEX, A II 6, MAT. DIALECT. I, 269.

2. (Regional; la pl.) Lemne subțiri care se bat pe pereții din lemn ai caselor, pentru ca să țină tencuiala sau lutul (Pîrvova — Băile Herculane). Cf. CHEST. II 369/10.

3. (Regional; în forma *ștocătură*) Tavan[1] **(1)** (Nucet). Cf. TEAHA, C. N. 271.

— Pl.: *stucaturi.* — Și: (învechit) **ștocatúră,** (regional) **ștucatúră, șticătúră** (MAT. DIALECT. I, 269), **știucătúră** (id. ib.) s. f.

— Din it. **stuccatura,** germ. **Stukatur.**

STUCĂRÍE s. f. (Rar) Stuc[1]. *Eliade se plimba speriat prin odaia cu pereții înalți, cu stucărie aurită și uși alburii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 106. *Salonul cel mare ..., cu grinzi aparente și bronzate, ca și casetele îmbelșugate cu stucărie aurită.* id. ib. 260.

— Pl.: *stucării.*

— **Stuc** + suf. *-ărie.*

STUCNÍ vb. IV. Tranz. (Ban. și prin sud-vestul Olt.; complementul indică boii) A da îndărăt. V. stui. Cf. *Nu stucni boii!* L. COSTIN, GR. BĂN. 188, cf. LEXIC REG. 50. *Stucnește boii!* MAT. DIALECT. 139, cf. GĂMULESCU, E. S. 189.

— Prez. ind.: *stucnesc.* — Și: **stugní** vb. IV. LEXIC REG. 50.

— Din scr. **stuknuti.**

STUCȘÓR s. n. v. **ștucșor.**

STUDELCĂ[1] s. f. (Regional) Act de danie (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *studelci.*

— Din rus. **сделка** „contract".

STUDÉLCĂ[2] s. f. v. **sideleă**[1].

STÚDELIȚĂ s. f. v. **studeniță.**

STÚDELNIȚĂ s. f. v. **studeniță.**

STÚDENITĂ s. f. v. **studeniță.**

STÚDENIȚĂ s. f. (Popular) Nume generic pentru mai multe boli ale gingiilor sau ale dinților; spec. stomatită; p. ext. scorbut **(1).** *În puțină vreme, piatra cea crescătoare la dinți a o scoate și studenița a vindeca, care nu numai negrește dinții, ci îi și strică.* AR (1831), 64[2]/14. *Această patimă se numește studiniță, și se întîmplă la oameni cahectici (cu rea dispoziție).* CORNEA, E. I, 79/4, cf. DDRF, BARCIANU, N. LEON, MED. 148, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Studenița însemnează cînd scorbutul, cînd stomatita.* CANDREA, F. 219. *Această inflamație se numește gingivită, cunoscută în popor sub numele de studenită.* BIANU, D. S. 338, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Dacă are cineva studiniți, adică o boală de gingini..., este bine a fierbe cu apă nădușit într-o oală cimbrișor.* GOROVEI, CR. 312. *Păsere cudalbă Pe sub ceriu zbura. — Mergi la Gheorghiță Și-i întra-n guriță Și de studeniță Dinții lui scobește Și mi-i curățește.* MARIAN, D. 252.

Frunză de mure și cu floare să fiarbă cu apă amestecată ...,să fie în gură de acea apă fiartă, adieă pînă să va izbăvi de studeniță. ȘEZ. X, 64. *Studiniță, o boală de gură, care umflă ginginele.* ib. XV, 129. *Brîncă cu ștrudeniță, Brîncă din nouăzeci și nouă de feluri.* GEORGESCU-TISTU, B. 23. ✦ Spec. (Regional; în forma *studiniță*) Carie (dentară). Cf. LEXIC REG. II, 121. ✦ Spec. (Regional) Mișină **(4)**. Cf. DR. V, 290.

2. (Bot.) Numele mai multor plante erbacee: **a)** mică plantă cu tulpina ramificată, cu frunze sesile, puțin păroase, cu flori albe, dezvoltate la subsuoara frunzelor superioare, cu fructul o capsulă, care crește prin locuri sterpe, nisipoase și pietroase; (regional) burujana-herniei, nisipariță **(4)** *(Arenaria serpyllifolia)*. Cf. PANȚU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L. 394, DL, DM, BORZA, D. 22, M. D. ENC., DEX; **b)** plantă cu tulpina întinsă pe pămînt, cu frunze liniare, cu flori verzui, fără petale, reunite la vîrful tulpinii, care crește prin locuri pietroase, pe lîngă pîrîuri și în pășunile stîncoase din regiunea munților *(Scleranthus uncinatus)*. Cf. DAMÉ, T. 187, PANȚU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L. 394, SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 157, M. D. ENC., DEX; **c)** (regional) tămîiță **(II 1 b)** *(Chenopodium botrys)*. Cf. PANȚU, PL., CADE, BUJOREAN, B. L. 394, SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 46; **d)** (regional) fumăriță *(Fumaria schleicheri)*. Cf. BORZA, D. 71; **e)** (Mold.; mai ales la pl.; în forma *studelițe*) albumeală *(Leontopodium alpinum)*. Cf. DDRF, PANȚU, PL., BORZA, D. 98; **f)** (regional; în forma *studelniță*) silur *(Euphrasia stricta)*. Cf. BORZA, D. 67, RESMERIȚĂ, D., H XII 598, XIV 349. *Studiniță e o plantă cu a cărui zamă se vindecă oamenii.* ȘEZ. XVI, 129, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: *studeniță.* — Și: (regional) **ștodeniță** (BORZA, D. 22), **stodiniță** (id. ib.), **stădenită**, **stădeliță** (DDRF, PANȚU, PL., BORZA, D. 98), **stădelniță** (DAMÉ, T. 187, BORZA, D. 22, 46, 71, 157), **ștădiniță** (pl. și *studiniți*), **ștădeliță** (DDRF), **strădeniță**, **tădeliță** (BORZA, D. 98) s. f.

— Din bg. **студеница**.

STUDÉNT, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care urmează cursurile unei universități, ale unui institut de învățămînt superior sau, astăzi rar, ale unei școli superioare. *Rugăciune a unui ucenic (student, la un baron, pentru ajutorință de chiverniseală).* EUSTRATIEVICI, I. 47/18. *Numărul studenților de astăzi... se suie la 628.* AR (1829), 142[1]/35. *Eu cu studenții rămaserăm săgetați de privirea celui desperat.* CR (1833), 221[1]/30. [Craiova] *are... colegiu pentru științe și limbi, a doilea după cel din București, cu 300 studenți.* GENILIE, G. 208/11. *Studenții care se trag din clasa cea mai de jos a oamenilor fac o trupă deosebită.* FL (1838), 30[2]/21. *Studenții și-au urzit pentru dînșii o lume nouă.* ASACHI, PED. 5/10. *Forma îmbrăcămintei studenților (sholarilor) de Oxford este un feliu de surtuc scurt de materie neagră.* IC. LUM. (1840), 18[1]/17. *Un fecior..., student în Pesta.* VASICI, M. II, 73/9. *Studentul se poate exersa asupra problemelor rostite la vale.* ELEM. ALG. 78/8. *Noaptea, cînd a sosit vremea studentul a se culca,... Se uită-n tavanul casii.* PANN, H, 62/14. *Oricît de simplu ar fi un asămine student, el, prin o teorie atît de întinsă precum acea a dritului roman, rămîne cel puțin statornic întru a nu asupri nici odinioară.* ROM. LIT. 398[1]/23, cf. POLIZU, GHICA, G. E. II, 408. *Nu ne rămîne decît a dori studenților..., să se înveselească cît se poate de mult cu asemenea modeluri de stil.* MAIORESCU, CRITICE, 54. *Ele ar servi exclusiv pentru a forma, prin studii clasice și teoretice bine maturite, studenți pentru facultăți.* ODOBESCU, S. II, 65. *Tinerii pasageri erau doi studenți.* CARAGIALE, O. I, 59. *Publicist și studinte în drept.* id. ib. VI, 37, cf. IONESCU-RION, S. 104. *Student, nu se mărginise să-nvețe pe de rost o sumedenie de formule.* BACALBAȘA, S. A. I, 204, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Acest tînăr student era încă de o superioară și emoționantă nevinovăție.* IORGA, P. A. II, 143. *Grigore Tocilescu, pe atunci student, fu ispitit de subiect.* PÂRVAN, G. 1. *Corul studenților eîntă parcă mai mișcător ca întotdeauna.* REBREANU, I. 251, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pe trotuarul plin de soare Săltă-n mers grăbit părechi De studente zîmbitoare.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 214. *Cel mijlociu, e cam sălbatec! spune mama despre fiul ei cel mijlociu, care-i student.* TEODOREANU, M. U. 300. *A fost în acest timp un student cuminte, strguitor și rînduit.* SADOVEANU, O. XIX, 412, cf. SCRIBAN, D. *Îngăduie-mi să ți-l înfățișez... Stroe, studinte la Paris.* C. PETRESCU, A. R. 122. *Or veni mîine și la noi studenții?* STANCU, D. 127, cf. DL, DM, DN[2]. *Hotărîrea aceasta, îmi spunea studenta în continuare, am luat-o de mult.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 124, 19/1, cf. M. D. ENC., DEX.

2. S. m. și f. (Germanism învechit) Elev al unei școli medii. *O școală de rabini urzită la 1826 are 72 școlari și la 4 școale elementare învață 208 studenți israeliți.* CR (1830), 111[1]/3. [Școli] *normale sau începătoare pentru popul și începători; gimnasii pentru studenții înaintați ai cetățenilor.* GENILIE, G. 150/23. *Studenții, adică sholerii, înfățoșa în limba polonă oarecare drame scoase din sfintele scripturi.* ASACHI, I. 218/18, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Mă vizitau pe neașteptate numeroșii mei amici, studenți din clasele gimnaziale.* SION, P. 55, cf. PROT. — POP., N. D. *Nepotul dumitale e student la gimnazium? Asta-i foarte bine.* SADOVEANU, O. VIII, 190.

3. Adj. (Regional; despre oameni) Priceput **(3)**; învățat; deștept. *Ie mai student.* DENSUSIANU, Ț. H. 335, cf. COMAN, GL.

— Pl.: *studenți, -te.* — Și: (rar) **studínte**, (învechit și regional) **ștudént**, (regional) **studiént** (CIAUȘANU, V. 199), **ștudiént**, (învechit, rar) **studínt** (PONTBRIANT, D.) s. m.

— Din it. **studente**, germ. **Student**.

STUDENȚÁȘ s. m. Diminutiv depreciativ al lui s t u d e n t **(1)**. Cf. BUL. FIL. VII—VIII, 73, 86. *Am făcut din tine, studențaș timid, un bărbat.* CĂLINESCU, E. O. I, 327. *Hei, studențașule, apropie-te... În socotelile maiorului sosise momentul atacului.* BARBU, Ș. N. II, 177, cf. SFC IV, 183.

— Pl.: *studențași.*

— **Student** + suf. *-aș.*

STUDENȚÉSC, -EÁSCĂ adj. Care aparține studenților **(1)**; care se referă la studenți; care este specific studenților; care este alcătuit din studenți; (făcut pentru sau) de studenți. Cf. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU[2]. *El era sufletul tuturor mișcărilor studențești de pe atunci.* ANGHEL, PR. 144, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Izbutea să fie adorată de camarazi..., căci înfrumusețea toată viața studențească.* CAMIL PETRESCU, U. N. 24. *Arunca o privire circulară peste asistența studențească.* COCEA, S. II, 374. *Două odăițe modeste, cu înfățișare studențească.* TEODOREANU, M. U. 314, cf. SCRIBAN, D. *Un chef studențesc, la un bar în fața hotelului, sună straniu și deplasat.* RALEA, S. T. I, 273. *Anton Lupan cunoscuse lumea studențească de la Paris.* TUDORAN, P. 56, cf. DN[2]. *Această sacră festivitate... îngăduie, la vremea aceea, și cîteva prezențe studențești.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 109, 1/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Cercetarea științifică studențească.* CONTEMP. 1980, nr. 1 745, 8/1.

— Pl.: *studențești.*

— **Student** + suf. *-esc.*

STUDENȚÉȘTE adv. Ca studenții **(1)**; în felul studenților. Cf. BARCIANU, SCRIBAN, D., DL. *Nici o grijă, e plătită pînă la sfîrșitul lunii, surîse el studențește.* T. POPOVICI, SE. 91, cf. DM. *Să ne bucurăm, așadar, intonînd studențește „Gaudeamus".* VULPESCU, P. 52, cf. M. D. ENC., DEX.

— **Student** + suf. *-ește.*

STUDENȚÍE s. f. Perioadă de timp cît cineva este student **(1)**; stare, situație, viață de student **(1)**. [A avut] *o studenție amarnică, nevoit adesea la Viena, din lipsă de luminare, să studieze la lumina felinarelor.* CĂLINESCU, E. 32. *Era la modă... această pălărie... și pe timpul studenției mele la Paris.* MOROIANU, S. 28. *Se gîndește la studenție, la viața zgomotoasă ce o duc cei cu bani.* DAN, U. 263. *Petrecuse, în timpul studenției, două semestre la București.* BLAGA, H. 123. *Lăsa acolo cei mai buni ani din tinerețea lui, studenția, primele iubiri.* BENIUC, M. C. I, 22. *Scrisorile erau adresate vechilor săi prieteni... din timpul studenției.* PREDA, R. 189, cf. DL. *Libertatea la care nădăjduise romanțios în vremea studenției era o vorbă goală.* T. POPOVICI, S. 232, cf. DM, DN², ABC SĂN. 327. *De cîtă iubire eram în stare, — Adu-ți aminte — în anii studenției.* VULPESCU, P. 101. *Au fost compuse... în timpul ultimului an de studenție.* M 1968, nr. 2, 37. *Vinea zîmbi, puțin în silă, cu o timiditate din studenție în fața înțelepciunii aride și fără greș a colegului său.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 82, 17/3, cf. M. D. ENC. *S-a remarcat prin aptitudini de cercetare încă din anii studenției.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 7, 23, cf. DEX.

— Pl.: *studenții.*

— **Student** + suf. *-ie.*

STUDENȚÍME s. f. Totalitatea studenților; mulțime de studenți. *Turgheniev a scris... din viața aristocrației, din a țărănimii, din a studenției.* GHEREA, ST. CR. I, 49, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Scria la gazete, perora în cafenele ..., agita studenția.* COCEA, S. II, 178, cf. SCRIBAN, D., CĂLINESCU, I. 102, DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 6, 92. *Trăiască studenția română din Viena.* T-iunie 1964, 8, cf. DN². *Se făcea apel la studenție și la profesori.* BARBU, G. 162. *Studenția română a dat expresie sentimentelor sale de devotament față de patrie.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 1/1. *Studenția s-a ridicat hotărîtă împotriva agresorilor hitleriști.* MAGAZIN IST. 1974, nr. 9, 6, cf. M. D. ENC., DEX.

— **Student** + suf. *-ime.*

STUDIÁ vb. I. **1.** Tranz. (Despre oameni; complementul indică obiecte concrete, ființe etc. sau stări, însușiri, fenomene, procese etc. ori concepte, forme de activitate umană etc. care devin, la un moment dat, obiect al cunoașterii) A-și îndrepta (toată) atenția asupra cuiva sau a ceva, pentru a-i descoperi și a-i cunoaște (pînă în cele mai mici amănunte) structura internă cu elementele care o compun și cu însușirile acestora, pentru a-i înțelege mecanismul intim și modul, regulile, legile etc. de funcționare a acestuia, pentru a-i putea evalua importanța, utilitatea etc.; a analiza, a căuta, a cerceta, a examina, a explora, a investiga, a observa **(3)**, a privi¹ **(3)**, a scruta **(2)**, a urmări, (livresc) a considera, (rar) a scurma **(II 1)**, (învechit și regional) a oglindi **(1)**, (învechit) a căta, a medita **(1)**, a răspica **(1)**, a scărmăna **(4)**, a socoti **(1)**. *Pînă aci... nu aflase încă prilej a studia haracterul lui Rutven.* HELIADE, L. B. I, 185/19. *Cu cît studiază cineva mai mult temeliile ei, cu atît le află mai solide.* FM (1846), 243¹/12. *Supt-iscălitu a studiat în toată viața sa viile și vinurile* (a. 1849). DOC. EC. 959. *Arburii și arbuștii... pot fi apoi clasați în deosebite chipuri, de pe țintă pentru care cineva îi cultivă sau îi studie.* BREZOIANU, A. 255/23, cf. NEGULICI. *Sînt șapte ani de cînd mă studiază.* LĂZĂRESCU, S. 130/20, cf. STAMATI, D. *Lunga petrecere care făcuse la Roma... l-a adus în stare a studia... datinile lor.* ARISTIA, PLUT. XCIV₂/31. *Am buchetul d-tale pe care am să-l studiez cu mare băgare de seamă.* NEGRUZZI, S. I, 98. *Aceia... nu au studiat serios nici ceea ce a existat, nici ce s-a făcut.* GHICA, C. E. I, 220. *Operile... le ceti și le studie cu mare băgare de seamă.* FILIMON, O. I, 123. *Autorul... caută să studie cu de-amănuntul toate defectele și cualitățile caracterelor ce voiește a reprezenta.* id. ib. II, 355, cf. PROT. — POP., N. D. *Trebuiesc studiate mijloacele de a crea izvoare de producție.* CARAGIALE, O. I, 301. *Limbile clasice fură studiate pretutindeni.* IORGA, C. I. II, 70. *Am studiat și am pledat procesul cît nu se putea mai bine.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 198. *Se apucă să studieze harta frontului cu o atenție înfrigurată.* REBREANU, P. S. 101, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pînă nu studiez dosarul, ce-aș putea spune?* C. PETRESCU, Î. II, 198. *Lingvistul nu se poate mulțumi să studieze numai evoluția și structura unei limbi.* PUȘCARIU, L. R. I, 165. *Aceasta însemnează că le putem studia după aceleași criterii.* IORDAN, T. 539, cf. SCRIBAN, D. *O operă literară este altceva și... cel care o studiază... trebuie să se oprească și în fața altor aspecte.* VIANU, S. 5. *Sînt singur... studiam un dosar.* VINEA, L. I, 180. *Studiază planurile vasului, în prezența secundului și a șefului mecanic.* TUDORAN, O. 154, cf. DL, DM. *Problemele enunțate au putut fi studiate împreună pentru cele două state feudale românești.* STOICESCU, S. D. 5. *Se instalau într-o nouă localitate, să studieze așezarea și clima acesteia.* G. BARBU, A. V. 7, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. pas. *Nu ajunge să se studieze... cei cîțiva prozatori de frunte.* IORGA, C. I. II, 115. *Pretutindeni se studiază cauzele mizeriei.* COCEA, S. II, 315. ✦ P. ext. (Prin Maram.) A căuta. *Mai studiază și iel pi d'incoci, p'i d'incuoluo, că șt'iu-ur ce s-o făcut cu fata împăratului?* O. BÎRLEA, A. P. II, 447.

2. Tranz. (Despre ființe, mai ales, despre oameni sau, prin metonimie, despre privirea lor; complementul indică mai ales, oameni, însușiri sau manifestări ale acestora) A-și îndrepta atent, perseverent și iscoditor ochii, privirea sau a se îndrepta, de obicei, asupra cuiva sau, rar, a ceva pentru a afla, a surprinde, a înțelege etc.; a căuta, a cerceta, a examina, a explora, a investiga, a măsura **(I 4)**, a observa, a pătrunde **(1)**, a privi¹ **(3)**, a scormoni **(3)**, a scruta **(1)**, a urmări. *Niște observatori de rînd nu putea să studie înaintărilor acestor cugetări ce buzele muritorilor nu le trădau decît pe jumătate.* HELIADE, L. B. I, 113/4. *Aveam curiozitatea să văd pre* [doamna] *B. și să studiez soarta ta în ochii ei.* NEGRUZZI, S. I, 64. *Am întîlnit, pe la capătul livezii, un păunaș străin care se furișa pe sub gard și părea că studia locurile.* ALECSANDRI, T. 960. *Vine binișor la masa mea... să mă studieze de aproape.* CARAGIALE, O. I, 75. *Priviri curioase, impaciente, îl fixau, îi studiau figura, hainele.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 152. *A doua zi, după teatru ..., Titu imita gesturile acestuia, văzute și studiate din stal.* BASSARABESCU, S. N. 49. *Să nu-ți scape bancherul din ochi..., să-i studiezi toate mișcările.* BRĂESCU, O. A. I, 75. *Îl studiam și mă miram cum l-am făcut.* VLASIU, A. P. 488. *Te înțeleg eu de cînd te studiez și te sfătuiesc să fii serios.* SADOVEANU, O. XXI, 366, cf. SCRIBAN, D. *Cu o privire cuprinde încăperea, studiind mai mult locul decît oamenii.* H. LOVINESCU, T. 222. *Îl studie, apropiindu-se încet de el.* PREDA, I. 158. *Va fi un turneu la care ne vom studia adversarii, fiind ultima ocazie de a-i întîlni și a-i vedea înaintea Jocurilor Olimpice.* RL 1980, nr. 11 073.

3. Tranz. (Folosit și absol.) (Despre oameni; complementul indică cunoștințe teoretice și practice specifice unor obiecte de învățămînt sau, p. ext., obiecte de învățămînt) A depune o activitate intelectuală atentă, intensă (și sistematică), pentru a dobîndi, a însuși, a reține etc.; a citi, a învăța, (învechit și regional) a se pricopsi **(2)**, (învechit) a pedepsi **(1)**, a studiri **(1)**, (grecism învechit) a spudaxi. Cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Pe toți... îi împărțea în diverse clase... obicinuindu-i a se juca între ei și a studia împreună.* ARISTIA, PLUT. 126/27, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *După o lungă vacanță de odihnă, studia cu rîvnă și spor.* COCEA, S. II, 142, cf. SCRIBAN, D., M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Despre oameni; complementul indică domenii de cunoaștere sau de activitate practică, tehnică etc. umană ori discipline științifice) A acumula sistematic (și în cadrul unei instituții de învățămînt superior) cunoștințe (teoretice și practice) de strictă specialitate (care asigură o profesionalizare într-o ramură de activitate precis delimitată); a face, a învăța, a urma.

Un om studia medicina și era ipohondrist. VASICI, M. II, 54/5. *A pornit la Paris cu gînd să studieze pictura, artă pentru care credea că are mare vocațiune.* GHICA, S. 46. *Tînărul... studia medicina.* CARAGIALE, O. II, 119. *Cheltuia cu el să studieze dreptul.* REBREANU, R. I, 166. *Gargantua... studiază toate științele lumii.* VIANU, S. 139. *Studiase filologia clasică.* VINEA, L. I, 138. *Studiase dreptul, făcuse o carieră de funcționar superior.* BARBU, Ș. N. II, 203. ▭ *Studiase bine gramatica din liceu. N-a apucat să studieze pentru examen aparatul locomotor.* ✧ Refl. pas. *În acest conservator, se studie muzica în toate specialitățile.* FILIMON, O. II, 121. ✦ P. ext. (Rar; despre oameni; complementul indică clase, ani de studiu, cursurile unei instituții de învățămînt etc.; de obicei urmat de determinări care precizează instituția sau locul) A urma. *Mai tîrziu, a studiat cîțiva ani la Paris.* SADOVEANU, O. XIX, 366. *Studiase... o clasă de liceu.* STANCU, D. 290. *Fiica lor ... a studiat La Nôtre Dame.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 98. *A studiat în țară, la Academia Mihăileană din Iași.* MAGAZIN, IST. 1968, nr. 12, 38, cf. DSR. ▭ *Anul I l-a studiat la Iași, apoi s-a mutat la București.*

4. Fig. Refl. A-și aranja ținuta în mod minuțios; a se preocupa, în mod special și asiduu, de ținuta și comportarea sa; a-și impune o anumită atitudine, un anumit fel de a fi (mai ales atunci cînd se știe observat de cineva). Cf. DEX. ✧ Tranz. *E lins pe cap ca un viței, cravata, haina, pantalonii, totul pe el este studiat cu băgare de seamă.* CĂLINESCU, S. 81.

— Pronunțat: *-di-a.* — Prez. ind.: *studiez*, pers. 3 și (învechit) *stúdie.* — Și: (învechit și regional) **studiá** vb. I.

— Din it. **studiare**. — Pentru sensul **4**, cf. fr. étudier.

STUDIÁBIL, -Ă adj. (Rar; despre obiecte concrete, despre ființe etc. sau despre stări, însușiri, fenomene, procese etc. ori despre concepte, forme de activitate umană etc.) Care poate fi studiat **(3)**; care este demn de a fi studiat **(3)**. Cf. IORDAN, L. R. A. 169, SFC I, 99.

— Pronunțat: *-di-a-.* — Pl.: *studiabili, -e.*

— Din it. **studiabile**.

STUDIÁRE s. f. v. **studiere**.

STUDIAT[1] s. n. (Rar) Studiere **(3)**. Cf. studia **(3)**. *Și oricît îi era de mare chinul studiatului, cînd se întindea în pat sub plapuma rece, simțea o adîncă satisfacție.* AGÎRBICEANU, L. T. 69.

— Pronunțat: *-di-at.*

— V. **studia**.

STUDIÁT[2]**, -Ă** adj. **1.** (Despre obiecte concrete, ființe etc. sau despre stări, însușiri, fenomene, procese etc. ori despre concepte, forme de activitate umană etc. care devin la un moment dat obiect al cunoașterii) Asupra căruia s-a îndreptat (toată) atenția cuiva pentru a-i descoperi și pentru a-i cunoaște (pînă în cele mai mici amănunte) structura internă cu elementele care o compun și cu însușirile acestora, pentru a-i înțelege mecanismul intim și modul, regulile, legile etc. de funcționare, pentru a i se putea evalua importanța, utilitatea etc.; analizat, căutat, cercetat, examinat, explorat, investigat, observat, scrutat, urmărit, (livresc) considerat. Cf. studia **(1)**. [Unii] *nu înțeleg că nu fac alt decît a căta să esercite o autoritate despotică, a impune publicului idei puțin studiate, puțin potrivite cu starea societății noastre.* GHICA, C. E. I, IV, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Cunoscuți istorici literari abordează în noi lucrări aspecte mai puțin studiate ale evoluției culturii noastre.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 11 003.

2. (Învechit; despre oameni) Învățat. Cf. studia **(3)**. *Împărătesei... nu-i rămînea alt mijloc, decît să cheme la sine pre cîte unii din puținii patrioți mai luminați, mai studiați și doritori de progres.* BARIȚIU, P. A. I, 366, cf. PROT. — POP., N. D., SCRIBAN, D.

3. Fig. (Despre oameni) Care își aranjează ținuta în mod minuțios; care este preocupat în mod special și asiduu de ținuta și de comportarea sa; care își impune o anumită atitudine, un anumit fel de a fi (mai ales cînd se știe observat de cineva). Cf. studia **(4)**. *Atrăgea atenția ținuta lui de om studiat.* ✦ (Despre manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) Care denotă preocupare (exagerată) față de ținuta și de comportarea sa; p. ext. lipsit de naturalețe sau de sinceritate; afectat, artificial, căutat, forțat, nefiresc, nenatural, nesincer. *Prezentîndu-se... cu acea nepăsare măsurată cu compasul, cu acea grație studiată care te făcu să rîzi.* BARONZI, M. 383/29, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *N-avea niciodată... poze de eleganță studiată.* CAMIL PETRESCU, U. N. 206. *Își ținea mîinile mai mult pe sub masă, așezîndu-se în poziții avantajoase și studiate.* CĂLINESCU, B. I. 16. *Îmi place mersul ei, își zise Lucu, felul însă cum pune picioarele pe pămînt e cam studiat.* VINEA, L. I, 147, cf. DL, DM. *Interpretarea ei studiată e de eleganță și noblețe, construită pe reținere și concentrare.* T iulie 1968, 77, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Lampioane de hîrtie atîrnau într-o simetrie studiată.* T. POPOVICI, S. 313. *Aglomerarea studiată a florilor mi-a comunicat... exuberanță.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 908. ✧ (Adverbial) *Călca marțial, gesticulînd larg și studiat.* ULIERU, C. 94. ✦ (Rar; despre creații ale oamenilor) Îngrijit. Cf. ȘĂINEANU[2]. *Tablou studiat.* CADE. *Dacă tipul Olguței e prea unitar, prea aranjat, prea consecvent același, există altele care, mai puțin studiate, ajung șovăitoare.* RALEA, S. T. I, 75.

— Pronunțat: *-di-at.* — Pl.: *studiați, -te.*

— V. **studia**.

STÚDIE s. f. v. **studiu**.

STUDIÉNT s. m. v. **student**.

STUDIÉRE s. f. Acțiunea de a studia și rezultatul ei.

1. Îndreptare (totală) a atenției asupra unui obiect al cunoașterii (obiect concret, ființă etc. sau stare, însușire, fenomen, proces etc., ori concept, formă de activitate umană etc.) pentru a-i descoperi și a-i cunoaște (pînă în cele mai mici amănunte) structura internă cu elementele care o compun și cu însușirile acestora, pentru a-i înțelege mecanismul intim și modul, regulile, legile etc. de funcționare a acestuia, pentru a-i putea evalua importanța, utilitatea etc.; analizare, analiză, căutare, cercetare, examen, examinare, exploatare, investigare, investigație, observare **(3)**, observație **(2)**, privire **(3)**, scrutare **(2)**, studiu **(1)**, urmărire, (livresc) considerare, considerație, (rar) studiat[1], (învechit) cercare, meditare **(1)**, răspicare **(1)**, socotire **(1)**, scrutin **(II)**. Cf. studia **(1)**. Cf. POLIZU. *L-a aplicat mult în studierea sunetelor limbii latine.* PHILIPPIDE, P. 27, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ideea... studierii bătrînețîi ca boală vă aparține.* PREDA, R. 368, cf. DL, DM. *Studierea directă, mai amănunțită și concretă a lumii planetare a devenit... posibilă abia în zilele noastre.* GEOLOGIA, 6. *Nu mai puțin importantă este studierea schimbărilor calitative ce se produc în domeniul conștiinței sociale.* LUPTA DE CLASĂ, 1962, nr. 2, 72. *Lingvistica face parte dintr-o știință mai generală: semiologia, consacrată studierii semnelor folosite de o societate.* L. ROM. 1967, 291. *Se consacră studierii folclorului.* M 1968, nr. 5, 9, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Îndreptare atentă, persistentă și iscoditoare a ochilor sau a privirii asupra unei persoane, asupra însușirilor sau manifestărilor acesteia, pentru a o surprinde, pentru a o cunoaște, a înțelege, a surprinde etc.; căutare, cercetare, examen, examinare, explorare, investigare, investigație, măsurare, observare, observație, pătrundere, privire, scormonire, studiu **(2)**, urmărire, (rar) scrutare **(1)**, (popular) iscodire, (învechit)

iscoadă. Cf. studia (2). *Studierea unei femei... e o pîndă: răbdător..., aștepți.* TEODOREANU, M. II, 409.

3. Depunere a unei activități intelectuale atente, intense (și sistematice), pentru a dobîndi, a reține etc. cunoștințe teoretice și practice specifice unor obiecte de învățămînt; citire, însușire, învățare, învățătură, studiu (3), (învechit și popular) pricopsire (2). Cf. studia (3). *Cetirea cîte unui poet vechi, studierea mitologiei au fost pentru mulți stricăcioase.* VĂSICI, M. II, 119/20, cf. NEGULICI, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-di-e-*. — Pl.: *studieri*. — Și: (învechit) **studiáre** s. f.

— V. **studia**.

STUDIETÓRIU s. m. (Învechit, rar) Cercetător. Cf. studia (1). *Studietoriul e silit sau a se lipsi de scumpele izvoară scrise în limbi streine, sau a-și pierde a treia parte din viață învățînd limbi moarte și vii.* FM (1845), 5²/11.

— Pronunțat: *-di-e-*. — Pl.: *studietorii*.

— **Studia** + suf. *-tor*.

STÚDINIȚĂ s. f. v. **studeniță**.

STUDÍNT s. m. v. **student**.

STUDÍNTE s. m. v. **student**.

STUDIÓ s. n. **1.** Cameră de lucru (special amenajată) a unui artist plastic, a unui fotograf etc.; atelier. Cf. CADE, DL, DM, DN², M. D. ENC.

2. Ansamblu de construcții și de instalații destinate producției de filme cinematografice. Cf. CADE. *Își încercau norocul la porțile studiourilor de cinema.* COCEA, S. II, 638, cf. DL, DM. *Studioul „Alexandru Sahia" a realizat... filmul „Desenul și pictura după natură".* GÎ 1968, nr. 935, 2/6. [Filmul] *realizat în studiourile sovietice... dezbate spinoasele probleme ale vieții de familie.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 194, cf. M. D. ENC., DEX. *Studio cinematografic.* DN³. ✧ Fig. *Nu avem idee cît e de lung și întortocheat labirintul studioului prin care scenariul e obligat să treacă.* V. ROM. aprilie 1970, 133.

3. Încăpere special amenajată, izolată acustic față de exterior și înzestrată cu echipament special pentru înregistrare sau pentru transmiterea directă a unor programe de radiodifuziune sau de televiziune. Cf. DL, DM, DN². *Prezența pe podiumul studioului Radioteleviziunii a unui interpret de mare valoare.* M 1968, nr. 1, 23. *Televiziunea a favorizat montările de teatru în studio.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 4/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Ansamblu de clădiri, de instalații etc. destinat elaborării, înregistrării și transmiterii programelor de radiodifuziune și televiziune. Cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

4. Sală de teatru (de capacitate mică) de obicei dependentă de un teatru mai mare, destinată mai ales spectacolelor experimentale. Cf. DL. *Merită... sublniate încercările... de a se crea studiouri experimentale.* T iulie 1968, 13, cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

5. Divan amplasat, de obicei, în colț sau de-a lungul unui perete, prevăzut cu o ladă alipită la cap (pentru păstrarea așternutului) și cu un panou izolator pus de-a lungul, în partea dinspre perete, cu etajere sau cu o nișă pentru cărți, pentru bibelouri etc. *Patul de colț cu ladă..., echipat... cu polițe sau cu rafturi pentru cărți ori obiecte de ornament,... e numit — uneori — studio.* LTR² XII, 166, cf. DL, DM. *Dormeza fusese scoasă și în locul ei fusese adus un studio lat.* PREDA, I. 146, cf. DN². *Reluă treburile gospodărești, privind în răstimpuri studioul hîrbuit.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 107, 19/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Atribuie calitatea ca un adjectiv) *Stafiile detestă mobila cubistă și divanurile studio.* VINEA, L. I, 256, cf. II, 239. *Odaia era mobilată cu lucruri bune, un divan studio, un dulap cu oglindă.* PREDA, R. 206.

— Pronunțat: *-di-o*. — Pl.: *studiouri*.

— Din fr. **studio**, engl. **studio**, it. **studio**.

STUDIÓS, -OÁSĂ adj. (Despre oameni) Care are preocupări intelectuale susținute; care îndrăgește studiul (1, 3); care se dedică studiului; care învață mereu și stăruitor; sîrguitor la învățătură. *Vorbiți, scrieți, ocupați-vă, juni și bărbați, juni studioși... întru a înmulți și răspîndi cărți pentru educația și luminarea femeii.* HELIADE, O. II, 51. *Epitropia s-au îngrijit a asigura tinerimei studioase o viitorime analogă cu învățătura ce vor fi făcut.* ASACHI, Î. 10/19, cf. NEGULICI. *Nu ne-om încerca a dovedi originea limbei noastre; filologi studioși și oameni mai competenți decît noi au făcut-o aceasta.* NEGRUZZI, S. I, 346, cf. POLIZU. *Lucrările lui Cuvier... deschideau tinerimei studioase orizonturi noi.* GHICA, C. E. II, 603, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Lucrările bărbaților studioși rămîn izolate în cercul provinciei unde au fost produse.* ODOBESCU, S. I, 349, cf. DDRF. *Printre tinerii studioși... răsar, din cînd în cînd, suflete viguroase.* în PLR II, 119, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Tinerimea studioasă se pleacă încă peste versurile poetului pentru a le cerceta.* LOVINESCU, C. IV, 90. *Tineretul nostru studios din școalele secundare.* MOROIANU, S. 70, cf. SCRIBAN, D. *Aceasta nu e treabă de intelectuali studioși.* PAS, L. II, 151. *Silion socotea că nu e de mirare că un om atît de studios și care veghează atît nu este și matinal.* VINEA, L. I, 51, cf. DL, DM. *Întîmplările nu mai sînt comentate de un tînăr studios și încă neștiutor, ci de o minte perspicace, scînteietoare și paradoxală.* V. ROM. noiembrie 1964, 111. *Cunoaștem unele discuții dintre studiosul principe și medicul său erudit.* G. BARBU, A. V. 94, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *El învață aplicat, studios.* COCEA, S. II, 130. ✧ (Substantivat) *Justificarea provine din conștiința unei lipse, a unei carențe a metodelor folosite, la care studioșii limbilor și literaturilor, adică filologii, reflectează adeseori.* VIANU, L. U, 283. *Explicația interesului stîrnit... în cazuri asemănătoare, importante în primul rînd... pentru studioșii istoriei literare, o vom găsi în cele ce urmează.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 20/2. ✦ (Despre viața, manifestările etc. oamenilor) Care este dedicat studiului (1, 3). *Principele reîncepu aici vechea sa viață studioasă.* IORGA, I. L. I, 341. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Monica venea, blondă, cu tîmplele zburlite și mîinile studioase pătate de cerneală.* TEODOREANU, M. III, 69. ✦ (Rar; despre activități, lucrări etc. ale oamenilor) Care este bine documentat, pregătit. *O astfel de lucrare cerea o vorbire cu dinadinsul și studioasă.* FM (1839), 102¹/22.

— Pronunțat: *-di-os*. — Pl.: *studioși, -oase*.

— Din fr. **studieux**, it. **studioso**.

STUDIOZITÁTE s. f. (Învechit, rar) Însușirea de a studia (1, 3) cu multă dăruire, cu mult zel. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pronunțat: *-di-o-*. — Pl.: *studiozități*.

— **Studios** + suf. *-itate*.

STÚDIU s. n. **1.** Îndreptare (totală) a atenției asupra unui obiect al cunoașterii (obiect concret, ființă etc. sau stare, însușire, fenomen etc., ori concept, formă de activitate umană etc.) pentru a-i descoperi și a-i cunoaște (pînă în cele mai mici amănunte) structura internă cu elementele care o compun și cu însușirile acestora, pentru a-i înțelege mecanismul intim și modul, regulile, legile etc. de funcționare a acestuia pentru a-i putea evalua importanța, utilitatea etc.; analizare, analiză, căutare, cercetare, examen, examinare, explorare, investigare, investigație, observare (3), observație (2), privire (3), scrutare (2), studiere (1), urmărire, (livresc) considerare, considerație, (rar) studiat¹, (învechit) cercare, meditare (1), răspicare (1), socotire

(1), scrutin (II). Cf. studia **(1).** *Pămîntul trebuie meditat de student cu cel mai adînc și mai serios studiu ca să nu se rătăcească cugetările sale într-un întunerec indefinit.* GENILIE, G. 5/15. *Studiul oaselor alcătuiește osteologia, care poate fi privită drept baza anatomiii.* KRETZULESCU, A. 11/14, cf. BREZOIANU, A. 471/21. *Studiul practic al medicinei cată să facă curînd sau mai tîrziu parte a toată buna educațiune.* MAN. SĂNĂT. 7/17. *Studia istoriei neamului român ne va spune de unde vine limba noastră.* RUSSO, S. 51, cf. DDRF. *Antropologia este știința ce se ocupă cu studiul omului.* BARASCH, I. N. 7/13. *Capul lui Nerone, care otrăvi pe mumă-sa și dete foc Romii, înfățișează un subiect de studiu al tuturor viițiurilor.* FIS. 93/7. *Legile nu se pot descoperi nici concepe decît în urma unui studiu lung.* CONTA, O. F. 64. *Studiile de amănunt... sînt ... încă insuficiente.* PÂRVAN, G. 289. *Studiul istoriei e... nu numai folositor, dar și indispensabil.* IBRĂILEANU, SP. CR. 190. *Reluasem studiul aprioriismului kantian.* CAMIL PETRESCU, U. N. 183. *Se înțelege că nu voi face nici un fel de studiu și nici un fel de analiză a poeziei populare.* SADOVEANU, O. XIX, 244. *Elementul grecesc trebuie supus însă unui studiu noi, căci anumite contraziceri se cer lămurite.* PUȘCARIU, L. R. I, 259. *Studiul complet al variantelor eminesciene... ar putea da rezultatele cele mai instructive în legătură cu tendințele estetice ale poetului.* VIANU, S. 54. *Cetirea buletinului* [de analiză a solului]*... nu-l dispensează pe agrotehnician de studiul solului.* AGROTEHNICA, I, 323. *Adesea, studiul limbii permite să se lămurească multe fapte care pot fi puse la baza istoriei.* GRAUR, I. L. 10, cf. DL, DM. *În țara noastră, studiile geologice au început spre mijlocul secolului al XIX-lea.* GEOLOGIA, 5. *Cihac subliniază necesitatea studiului limbii franceze vechi.* L. ROM. 1967, 230. *Aparate de măsurat, care pot fi folosite... și la studiul rezistenței scheletului uman.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 3/5, cf. M. D. ENC., DEX. *O nouă expediție de studii va fi efectuată zilele acestea la Scărișoara.* RL 1980, nr. 10 984.

2. (De obicei cu determinări care precizează domeniul) Lucrare științifică ce pornește, rezultă etc. dintr-un studiu **(1).** *Reproduceri din chiar operele autorilor, precum le-am făcut în studiul asupra poeziei, nu pot avea loc aici.* MAIORESCU, CRITICE, 117. *Elemente de podoabă pe care le-am cercetat în studiul despre îmbrăcăminte.* IORGA, C. I. III, 54. *Nu avem nici un studiu antropologic asupra scheletelor.* PÂRVAN, G. 392. *Am să public și un studiu special... într-o revistă... de criminalogie.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 79. *Este o constatare plină de consecințe, pentru întreg domeniul studiilor estetice și literare.* VIANU, A. P. 15. *Unele studii darwiniste mi-au căzut în mînă.* BLAGA, H. 89. *În unele din studiile sale de literatură... a întrebuințat metode care explică autorul prin influența mediului.* RALEA, S. T. I, 41. *Avem astăzi... studii de amănunt asupra lui Eminescu.* CONSTANTINESCU, S. II, 452, cf. DL. *Am scris un studiu care v-a interesat foarte mult.* PREDA, R. 291, cf. DM. *A alcătuit un studiu bine informat despre organizarea armatei moldovene în evul mediu.* STOICESCU, C. S. 8. *Studiul acordă o atenție specială acelor compartimente ale limbii care sînt mai stabile.* L. ROM. 1967, 90, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

3. Depunere a unei activități intelectuale atente, intense (și sistematice) pentru a dobîndi, a reține etc. cunoștințe teoretice și practice specifice unor obiecte de învățămînt, citire, însușire, învățare, învățătură, studiere **(3),** (învechit și popular) pricopsire **(2)**; p. ext. (mai ales la pl.) pregătire (intelectuală) dobîndită, de obicei, într-o instituție de învățămînt (superior), învățătură, școală **(A I 2)**; p. gener. (rar) cultură. V. instrucție. Cf. studia **(3).** *În studiul științelor stă toată cultura proprie atît a unei persoane, cît și a unei națiii.* GENILIE, G. 150/7. *A săvîrșit studiile sale în Upsala.* ASACHI, L. 45[2]/47. *Încă din anii copilăriei, studiile singure era copilărețile lui jucării.* FM (1842), 215[1]/29. *După o studie de 16 ani, au și învățat și astăzi să află practicant la baia din Oravița* (a. 1843). DOC. EC. 788. *Ș-a făcut un nume din studiele militare.* MAG. IST. I, 72/6. *Ți-aduci oare aminte, o, scumpul meu amice, Acele scumpe zile... Ce-n școală le gustarăm la studiu consacrate.* ARICESCU, A. R. 80/13. *Dat la plăcerile studiei și a vieții filosofice..., nu voia a primi domnia.* FM (1844), 289[2]/17, cf. MAN. SĂNĂT. 7/17, STAMATI, D., POLIZU. *Mai mulți juni români... terminase studiile în străinătate.* NEGRUZZI, S. I, 334. [Părinții] *îi prescriseseră studiul dreptului.* GHICA, C. E. I, 37. *Le zugrăvea prin saloane și prin camerile de studiu cîte o bibliotecă de minune.* FILIMON, O. I, 122, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *O dorință nemărginită, o sete arzătoare de studiu se trezise în mine.* EMINESCU, G. P. 49, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Dus prin străinătate la studii..., el și-a interzis o activitate științifică.* IORGA, P. A. II, 88. *Vasile Mureșanu intră într-una din salele de studiu.* AGÎRBICEANU, A. 35. *Nunta vor serba-o cînd va termina Apostol studiile.* REBREANU, P. S. 42. *Russo își făcuse studiile în străinătate.* IBRĂILEANU, SP. CR. 23, cf. CADE. *În tinerețe isprăvise studii strălucite la Sorbona.* C. PETRESCU, O. P. I, 167. *N-au pierdut ceasul acolo în petreceri zadarnice..., ci l-au consacrat studiului și învățăturii.* COCEA, S. II, 321. *Erau studenți și se gîndeau eă lucrul cel mai bun era să-și termine studiile.* VLASIU, D. 158. *Plecau în Franța pentru studii.* TEODOREANU, M. III, 64. *Era prietenă devotată a unui actor cu studii universitare.* SADOVEANU, O. XVI, 532, cf. SCRIBAN, D. *Universitatea era nu numai o universitate de studii, dar și una de sentiment.* CĂLINESCU, C. O. 40. *Făcuse o seamă de datorii pînă ce să-și termine studiile universitare.* BLAGA, H. 81. *Își reluase studiile, pentru a-și obține diploma de inginer.* TUDORAN, P. 49, cf. DL. *Ce studii ai dumneata?* PREDA, R. 163, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Expr. (Rar) **A pune o piesă în studiu** = a începe repetițiile la o piesă de teatru. Cf. CADE, DL, DM, DEX. ✦ P. ext. Materie **(7).** Cf. RESMERIȚĂ, D. *Fizica e un studiu care leagă teoria cu practica.* în DL, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

4. Compoziție muzicală (cu caracter de virtuozitate) compusă mai ales pentru exerciții. Cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Studiile lui Rahmaninov.* în DL, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Exercițiu (vocal sau instrumental) făcut în scopul dobîndirii unor deprinderi sau al perfecționării în executarea unei compoziții. Cf. TIM. POPOVICI, D. M. *Face zilnic gimnastică, studii de canto și exerciții de respirație.* M 1968, nr. 1, 31.

5. Desen artistic executat rapid după un model care fixează primele observații directe ale pictorului sau ale sculptorului (și care servește în realizarea operei definitive); prima formă executată, de obicei, în cărbune, în creion sau în peniță, a concepției unui tablou, a unei sculpturi, a unui proiect de arhitectură etc.; schiță[1] **(1).** Cf. NEGULICI. *Pleacă să facă studii de copaci la Fontainbleau.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 352, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Studiile în vederea unui tablou sînt rare.* OPRESCU, S. 96, cf. DL. *În genere, e vorba de schițe ale picturilor, ilustrații de cărți, studii.* V. ROM. decembrie 1964, 160, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *studii.* — Și (învechit) **stúdie** (pl. și *studie*), **ștúdie** s. f.

— Din lat. **studium**, it. **stúdio.**

STUF s. n. **1.** (Și în sintagma *stuf de baltă*, DDRF, BORZA, D. 129) Plantă erbacee perenă, din familia gramineelor, cu tulpina înaltă și dreaptă, cu frunze lanceolate și flori violacee sau gălbui dispuse în panicule terminale, răspîndită prin mlaștini, pe malurile lacurilor și rîurilor; trestie **(1 b),** (regional) nadă[2], pană[1] **(I 6),** papură[1], pipirig[1], sulică **(1)** (*Phragmites communis*). Cf. CUV. D. BĂTR. I, 254. *Cum ar arde unu stuhu mare, trestie,... așa se vedè focul ieșind din pușci.* NECULCE, L. 290. *Ascund bucatele... „în bălți păn în stufuri"* (a. 1733). IORGA, S. D. V, 141. *Este foarte trîndav; are glas gros și trăiește în stuh.* J. CIHAC, I. N. 114/8. *Fumul stuhului se împrăștie în văzduh.* RUSSO, S. 101. *Copila a*

ieșit afară din stuf. ARISTIA, PLUT. 9/2. *Zburătorul nebunatic îl aud sunînd prin stuh.* NEGRUZZI, S. II, 60, cf. PONTBRIANT, D. *Se ascundeau în desimea stuhului.* MARIAN, O. II, 290, cf. DDRF, GRECESCU, FL. 131. *Căsuțele de lemn, acoperite cu șindrilă și stuf.* IORGA, C. I. II, 186. *Coliba de stuf acoperită.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 103. *Cele dintîi căsuțe acoperite cu stuh.* GÎRLEANU, L. 104. *Casele... nu se deosebesc... aceleași acoperișuri de paie sau de stuf.* PÂRVAN, G. 467, cf. RESMERIȚĂ, D., PANȚU, PL. 295, CADE. *Apoi, dinaintea unui bordeiaș turtit, acoperit cu stuh mucezit, stătu locului.* REBREANU, NUV. 201. *În fiecare an, la începutul primăverii, o viață nouă și zgomotoasă se abate prin stuhurile bălților mari dinspre Ungheni.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 78. *Noaptea se lăsase deplin... asupra pădurii și stufurilor.* SADOVEANU, O. XV, 114. *Berzei cuib de stuf A-ntocmit vecina.* PILAT, P. 168. *Trece o barză stingheră de la baltă, cu un pui de șarpe în cioc, spre stuful de pe un bordei vecin.* CAMIL PETRESCU, O. II, 182. *Dunărea se umflase și gemea, iar dincolo, peste stuf, se auzea marea mugind.* TUDORAN, P. 40, cf. DL, DM. *Rizomul ajută la răspîndirea stufului.* VÎN. PESC. august 1964, 4. *Insulele de stuf uscat... nu pot înșela ochiul.* BĂNULESCU, I. 12, cf. M. D. ENC., DEX. *În municipiul Brăila există mari întreprinderi... ale industriei de prelucrare a lemnului și stufului.* JUD. ROM. SOC. 154/2. cf. ALR II 6 364/728, ALR II/I h 230, ALR SN III h 636, ALRM SN II h 441.

2. (Regional) Numele mai multor plante erbacee:

a) (Și în sintagma *stuh de cîmp*, BORZA, D. 37) Trestie-de-cîmp, v. trestie **(1)** *(Calamagrostis epigeios)*. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 054, PANȚU, PL. 293, BORZA, D. 37. ✧ *Stuh sălbatic = Calamagrostis varia.* Cf. BORZA, D. 37.

b) Ctirligioare, v. ctirligior *(Bidens cernuus)*. Cf. BORZA, D. 37.

3. P. anal. (Astăzi rar; urmat de determinări introduse prin prep. „de", care indică felul) Tufă **(1)**; p. ext. tufiș **(1)**. *Un stuf îndesat de ghiocei.* PISCUPESCU, O. 279. *Numai un stuf de trandafiri mai era înfrunzit.* ISPIRESCU, L. 77. *Ascunse copilul într-un stuf de flori.* id. ib. 134. *Gemea mușcat de vînturi un stuf de liliac.* MACEDONSKI, O. I, 114. *Se așează fiecare pe cîte-un stuf de trandafiri.* DUMITRAȘCU, STR. 17, cf. DL, DM, DEX. ✧ (Prin analogie) *Priian întinse botul fraged, dar, pînă s-apuce bucățica, Ileana îi trase una cu sete în stuful creț din frunte.* CARAGIALE, O. I, 38. *Ochii lui... iscodeau tăios din stuful sprîncenelor.* GALACTION, O. A. II, 31. *Boierul apărea... în cămașă de noapte desfăcută pe stuful țanțoș al pieptului.* TEODOREANU, M. U. 171. *Suferindul, cu ochi mari sub stuf de sprîncene, își mișca numai mîna.* BLAGA, H. 245. *Ochii îi sînt negri, ascunși... sub stuful desfăcut al sprîncenelor.* STANCU, D. 86, cf. ALR II 6 285/769, 886, 6 364/172.

4. (Învechit, rar; la pl.) Plavie **(1)**. *Planta ale cării foi late se văd plutind pe suprafața elestaelor, stufurilor.* BREZOIANU, A. 394/28.

— Pl.: *stufuri.* — Și: (popular) **stuh**, (regional) **stu** (ALR SN III h 636/520), **stuv** (BORZA, D. 129), **stțu** (ALR II 6 285/886, ALR II/I h 230/886) s.n., **stóhuri** (BORZA, D. 129) s. n. pl., **stuu** (ALR SN III h 636/531) s. n.

— Lat. ***styphus**; (= *stypha* + *type*).

STUFALĂU s. n. (Min.; prin Maram.) Băț pentru încărcarea găurilor cu exploziv. Cf. LEXIC REG. 22.

— Pl.: *stufalăuri.*

— Etimologia necunoscută.

STUFÁN s. m. (Regional) Tufă **(1)** mare și deasă (Sabasa — Vatra Dornei). Cf. A V 25.

— Pl.: *stufani.*

— Pref. *s-* + **tufan.**

STUFÁT s. n. Mîncare scăzută gătită din carne (de miel) cu fire de ceapă și de usturoi verde. Cf. POLIZU. *Arpagic și usturoi pentru stufat.* FILIMON, O. I, 192, cf. PONTBRIANT, D. *A dejunat așa de ușor: trei ouă răscoapte ..., niște stufat.* CARAGIALE, O. I, 279, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG. *Miercuri s-a poruncit mielul..., stufaturi, mîncare de tarhon.* VOICULESCU, P. I, 141. *Gospodinele zoreau... să gătească stufatul de miel.* P. CONSTANT, R. 66, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, S. MARIN, C. B. 111, M. D. ENC., DEX, H II 64, XVI 51. ✦ (Regional) Mîncare preparată din carne și legume fierte înăbușit, de obicei cu ceapă, oțet și untdelemn. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, H III 50, VII 445, XII 386.

— Pl.: *stufaturi.*

— Din ngr. στουφάτο, it. **stufato.**

STÚFĂ s. n. v. **ștufă.**

STUFĂRÁIE s. f. (Popular) Stufărie **(1)**. *Parcă sînteți un stol de vrăbii încremenite în stuhăraia din iazuri cînd aud chiotul.* DELAVRANCEA, O. II, 15. *Coborau... oile la iernat în stufăraie.* DUNĂREANU, N. 76, cf. DL, DM, DEX. *Într-o stuhăraie, numai ce dă de duglișu lui de noroc.* ȘEZ. XXI, 26, cf. UDRESCU, GL.

— Și: **stuhăráie** s. f.

— **Stuf** + suf. *-ăraie.*

STUFĂRÍE s. f. Desiș sau mulțime de stuf **(1)**; loc pe care crește (mult) stuf; stufăriș¹, trestiiș, (rar) trestiet, (popular) stufăraie, (regional) trestar¹, trestărie, trestiaș. *Făgăduiește să aplice sistemul de regie la pescării și stuhării.* GHICA, C. E. II, 445. *Vara să se lase la păscut prin păduri și prin stuhării.* I. IONESCU, B. C. 30/22, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², ANTIPA, P. 543, TDRG. *Se opri în stuhăria iazului.* GÎRLEANU, L. 93, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *O stuhărie vastă acoperea întinsul văii.* GALACTION, O. A. II, 208. *Entuziasmul meu era într-adevăr nebiruit față de luciurile și stuhăriile acelor lacuri.* SADOVEANU, O. XVII, 420, cf. SCRIBAN, D. *La dreapta, stuhăria cu apă adîncă.* CAMILAR, C. 69, cf. LTR², DL, DM. *Se știe că fazanul este originar din regiuni bogate în stufării.* VÎN. PESC. octombrie 1964, 11, cf. DEX. *Ședeau..., ascunși prin stuhării.* ȘEZ. I, 234. ✧ (Prin analogie) *Ochii... îi strălucesc* [moșneagului] *supt stuhăria de sprîncene sure.* ap. TDRG. *Femeia asta de-al doilea-i mai tînără decît mine și trebuie să mai lepădăm și noi stuhăria asta.* SADOVEANU, O. IX, 439.

— Pl.: *stufării.* — Și: (popular) **stuhărie** s. f.

— **Stuf** + suf. *-ărie.*

STUFĂRÍȘ¹ s. n. Desiș sau mulțime de stuf **(1)**; loc pe care crește (mult) stuf; stufărie, stufiș¹, trestiiș, (rar) trestiet, (popular) stufăraie, (regional) trestar¹, trestărie, trestiaș. Cf. TDRG. *Văile apelor sînt în aproape peste tot străbătute de mici gîrle... sau scursuri, pe lîngă care cresc păpurișuri sau stuhărișuri.* PAMFILE, A. R. 151. *Un colb de argint dă strălucire stufărișului.* GÎRLEANU, L. 77, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U. *Ne dădusem peste cap să găsim vreo două-trei lișițe dibuite într-un stuhăriș departe.* VOICULESCU, P. I, 308, cf. SCRIBAN, D. *Din stufărișuri și mlaștini, nici o vietate nu-și ia zborul.* RALEA, O. 192. *Aveau... cîte o bună bucată de maluri fără stufăriș.* CAMIL PETRESCU, O. II, 584. *Trebuie tăiat și adus la mal stuhărișul.* STANCU, D. 508. *Este vorba de un sat... așezat într-o vale, înconjurat de bălți și stufărișuri.* CONSTANTINESCU, S. II, 8. *Aruncă o privire spre stufăriș.* TUDORAN, P. 75, cf. DL. *Instinctiv, se agață cu mîinile de stufărișul de pe margini.* T. POPOVICI, SE. 414, cf. DM. *Coliba cea de trestii, Azi în stufăriș rămasă.* HOREA, P. 77. *Dincolo de haltă, începea stufărișul și balta.* V. ROM. septembrie 1963, 40. *De prin porumburi De prin grîne Și stufărișurile putredelor bălți Țîșnește izul de culcuș făcut în grabă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 132, 4/1, cf. DEX.

— Pl.: *stufărișuri.* — Și (regional) **stuhăríș** s. n.

— **Stuf** + suf. *-ăriș.*

STUFĂRÍȘ² s. n. (Urmat de determinări introduse prin prep. „de", care indică felul) Mulțime de copaci tineri; desiș de tufe **(1)**; crîng, desiș, hățiș, stufiș², tufărie, tufăriș **(1)**, tufiș **(1)**, tufărime, (rar) stuf **(3)**, (popular) bunget, desime, (regional) hălăciugă, huceag, huci, tufar **(3)**, tufă **(2)**, tufet. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *În pădure n-au întîlnit pe nimeni, dar pe urmă drumul trecea printr-un stufăriș de gorun.* CAMIL PETRESCU, O. I, 165. *Poate visau stufărișuri pline de afine.* STANCU, Ș. 8, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Și-mi vine prin stufăriș, Mă sărută pe furiș.* CONV. LIT. XLIV$_2$, 955. ◇ (Prin analogie) *Se trezi cuprins în brațe, sărutat lipicios, prin stufărișul nicotinizat al mustăților.* T. POPOVICI, SE. 79. ◇ Fig. *Neplăcut îi era să coboare din atmosfera palatului arhiducal de la Viena... în stufărișul întîmplărilor de la Dej.* VORNIC, P. 171.

— Pl.: *stufărișuri.* — Și: (regional) **stufiríș** s. n.

— Pref. *s-* + **tufăriș.**

STUFÍCOL, -Ă adj. (Despre terenuri sau despre porțiuni, zone etc. ale acestora) Pe care crește, care produce (din abundență) stuf **(1)**; de pe care se recoltează stuf. *Mai multe unități stuficole formează o mare unitate... mărginită în general,... de grinduri naturale.* LTR², cf. DEX. ✦ (Despre cercetare, metodologie etc.) Care se ocupă cu recoltarea și valorificarea stufului **(1)**. *Urmează Maliuc, cu Centrul de Cercetări Stuficole și satul Crișan.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 857, cf. HRISTEA, P. E. 33, DEX, DN³.

— Pl.: *stuficoli, -e.*

— **Stuf** + suf. *-icol.*

STUFICULTÚRĂ s. f. Ansamblul lucrărilor de amenajare a terenurilor stuficole sau de cultură, de exploatare și de valorificare a stufului **(1)**. *Această sensibilitate mare a stufului față de condițiile mediului înconjurător... necesită o serie de amenajări..., realizîndu-se adevărate monoculturi, respectiv o stuficultură.* LTR² XVI, 486, cf. DEX, DN³.

— **Stuf** + **cultură.**

STUFIRÍȘ s. n. v. **stufăriș²**.

STUFÍȘ¹ s. n. Desiș sau mulțime de stuf **(1)**; loc pe care crește (mult) stuf; stufărie, stufăriș¹, trestiiș, (rar) trestiet, (popular) stufăraie, (regional) trestar¹, trestărie, trestiaș. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Era și un ostrov care avea vreo două pogoane de pămînt sănătos, iar restul, mocirlos, se pierdea în stufișuri dese,* CAMIL PETRESCU, O. III, 271.

— Pl.: *stufișuri.*

— **Stuf** + suf. *-iș.*

STUFÍȘ² s. n. Mulțime de copaci tineri sau desiș de tufe **(1)**, crîng, desiș, hățiș, stufăriș², tufărie, tufăriș **(1)**, tufiș **(1)**, tufărime, (rar) stuf **(3)**, (popular) bunget, desime, (regional) hălăciugă, huceag, huci, tufar **(3)**, tufă **(2)**, tufet; p. ext. pădure foarte deasă. Cf. POLIZU. *Se ridică ca niște perii stufișuri dese de rogoz.* CARAGIALE, O. I, 57, cf. PONTBRIANT, D. *Din loc în loc, se făcea că erau așezate niște stufișuri... cu flori.* ISPIRESCU, L. 244. *Era o lună nemaipomenit de frumoasă. Lumina ei polei'a în argintiu stufișul vișinilor înfloriți.* DELAVRANCEA, T. 25. *Stufișurile de papură-naltă, deasă ca peria, asțupa viroagele.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 225, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU². *Căsuța abia dacă se zărește... din stufișurile galbene ori violete de ochiul boului.* I. BOTEZ, B. I, 53. *Intră în cel dintîi stufiș.* GÎRLEANU, L. 91, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Mergeau acum prin pădure... prin stufișuri peste cioate și prin cîrpeni.* GĂLĂCTION, O. A. II, 180, cf. SCRIBAN, D. *Tiptil, se furișează, se strecoară, intră în stufișuri.* ARGHEZI, S. VIII, 96. *Stufișuri de mure și rînduri întregi de sălcii, pătrund în Țara Bîrsei... o dată cu Oltul care le poartă.* BOGZA, C. O. 190, cf. DL, DM, DEX, H X 129. *Soarele ieși strălucilor după un stufiș de trandafiri.* POPESCU, B. II, 43, cf. ALR II 6 364/791, 836, 928, ALR SN II h 586, ALRM SN I h 397, A II 12, IX 2. *Două pasările Stau pe rămurele: Mierla prin stufiș, Șturzu-n cărpeniș.* BALADE, III, 155. *Mierla fluieră-n stufiș.* FOLC. MOLD. I, 128. ◇ (Prin analogie) *Monahul îl trăsese lîngă sine, acoperindu-i urechea cu stufișul sărăcăcios al bărbii.* SADOVEANU, O. XIII, 459. ◇ Fig. *Știința bătrînului „Arune" se oprea în stufișurile sintactice.* LOVINESCU, C. V, 19. *Însemnările... vor încerca să-și găsească poteca prin stufișul unei gîndiri atît de exuberante.* VIANU, A. P. 163.

— Pl.: *stufișuri.*

— Pref. *s-* + **tufiș.**

STUFÍT s. n. Material termoizolant confecționat din tulpini uscate de stuf **(1)** așezate paralel, presate și legate sub formă de panouri. *Prin fața ochilor ni se perindă... șantierul naval, fabrica de plăci de stufit.* VÎN. PESC. august 1964, 12. *Pentru executarea plăcilor de stufit se folosește stuf vestel, uscat și nealterat de inundații.* LTR². *S-au găsit... plăci și stufit, saci de pînză și de hîrtie.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 182, cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

— **Stuf** + suf. *-it.*

STUFÓS¹, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre bălți, despre terenuri mlăștinoase etc.) Care este acoperit cu stuf **(1)**. *Broasca... muzicantă în bălțile stufoase.* ALEXANDRESCU, O. I, 270. *Copacii strîng... nenumărate șuvoaie de apă, revărsîndu-le apoi prin mii de frunze, ca printr-o stufoasă deltă în vastul ocean aerian.* BOGZA, C. O. 91. *Mlaștini stufoase, pe întinderi fără capăt, anunță apropierea mării.* RALEA, O. 12, cf. DL.

2. Fig. (Despre barbă, despre mustăți sau despre sprîncene, despre gene) Cu păr mult și des; (despre păr) înfoiat; des; tufos, (regional) tufucos. *Că-i era...* (text marginal: *stuhoasă*) *barba.* DOSOFTEI, V. S. decembrie, 225^r/4. *Oacheș la față, cu barba neagră, ochii focoși, sprîncenile stufoase și îmbinate.* CR (1833), 218^1/40, cf. POLIZU, BARCIANU. *Iar ochii, limpezi, vii Ardeau sub ale fetei stufoase, mîndre gene.* BOLINTINEANU, O. 204. *Ochii săi mari căprii ardeau ca un foc negru sub niște mari sprîncene stufoase.* EMINESCU, G. P. 7. *Perișorul supțire și stufos îi cădea pe umeri.* ISPIRESCU, L. 20, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Un sas bătrîn, negricios, cu fața uscată și mustăți stufoase.* CAMIL PETRESCU, U. N. 327. *Oamenii aceia tăcuți, cu ochii mari și adînci, cu bărbi stufoase.* I. BOTEZ, B. I, 13. *Cu gura mare și mustăți stufoase, Gore vorbea răgușit și plin de el.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 28. *Privea încordat, trecîndu-și din cînd în cînd mîna prin părul stufos.* BENIUC, M. C. I, 30. *Mustățile stufoase i se zburleau pe obrazul plin.* TUDORAN, P. 15, cf. DL, DM. *Iată, se conturează două sprîncene stufoase ce se îmbină deasupra ochilor pătrunzători.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 122, 17/2, cf. M. D. ENC., DEX, ALR SN III h 680, ALRM SN II h 490. ◇ (Prin analogie) *Purtau pe cap fesuri mici cu funde stufoase de ibrișim.* FILIMON, O. I, 109. ◇ (Adverbial) *Își frecă mîinile albe, cu pete de pistrui ca tărîțele și cu păr roșu, ieșind stufos de sub mustață.* C. PETRESCU, Î. 271.

— Pl.: *stufoși, -oase.* — Și: (învechit și regional) **stuhós, -oásă,** (regional) **stupós, -oásă** (ALR SN III h 680/574, ALRM SN II h 490/574), **zdufós, -oásă** (ALR SN III h 680/836, ALRM SN II h 490/836) adj.

— **Stuf** + suf. *-os.*

STUFÓS², -OÁSĂ adj. **1.** (Mai ales despre arbori sau despre coroanele, trunchiurile etc. acestora) Cu frunze sau cu ramuri multe și dese; (despre păduri, despre crînguri etc.) care are arbori cu frunze multe și dese; tufos, (rar) frunzos. *Și tămîia... dedesuptul a tot lemnul stufos.* BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Și arburii stufoși*

ne da o umbră mai plăcută decît a boltelor aurite din palaturile împărătești. PLEȘOIANU, T. I, 107/24. *Casa... era mică, frumoasă, de curînd zidită pe veche tărie, ai căriia copaci stufoși o umbrea.* CR (1833), 76[1]/32. *Acel vechi Stejar... ce răsfira în aer Stufoase-nalte ramuri.* ARISTIA, S. 25/18. *Niște platani stufoși.* PELIMON, I. 99/24. *Acea bisericuță... semăna ca un copil rezemat la tulpina unui stejar stufos.* GHICA, C. E. II, 564. *Crînguri stufoase, peșteri tăcute, Fără de tine îmi sînt plăcute Și iar cu tine pot a nu-mi fi.* ALEXANDRESCU, O. I, 159. *Pe lîngă el, arbori nalți, verzi, stufoși răspîndeau o umbră răcoritâ.* EMINESCU, P. L. 13. *Ajunse la o pădure deasă și stufoasă.* ISPIRESCU, L. 74. *Pe-aici desișul e cît de stufos.* DAVILA, V. V. 30, cf. ȘĂINEANU[2], TDRG. *Gorunul... își pleacă crengile-i stufoase.* IOSIF, V. 116, cf. RESMERIȚĂ, D. *Costișe pleșuve și dîmburi încomate de codri stufoși.* M. I. CARAGIALE, C. 39, cf. CADE. *O plută stufoasă stătea mai jos, cu rădăcinile dezvelite.* GALACTION, O. A. II, 178. *Un pomișor cu frunzele late și stufoase.* VISSARION, B. 118. *Umbra unui uriaș plop alb cu coroană stufoasă.* CAMIL PETRESCU, O. I, 447. *Vezi arbori înalți, drepți, stufoși,* STANCU, D. 13, cf. DL. *Grădina cu măcieși stufoși și trandafiri sălbatici.* PREDA, R. 283, cf. DM, M. D. ENC., DEX, ALR II 6 364/102, 105, 219, 414, 531, 551, 705, 762, 812, 833, 872, 876, 899, 987. *Papură groasă, Naltă și stufoasă.* BALADE, III, 160. *Foaie verde crîng stufos, Ciobănaș la oi am fost.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 484. *Și din morminţelul lui A crescut un brad stufos, Cu crengile pînă jos.* FOLC. MOLD. II, 709. ◇ (Adverbial) *Mărăcinea umilită își pleca creștetu-n jos Și-și da mîna cu arborelul care răsărea stufos.* SION, POEZII, 140/12.

2. Fig. (Despre exprimări scrise sau orale, despre scrieri, despre stil etc.) Care are prea multe cuvinte; care este format din fraze lungi, cu propoziții (foarte) multe și lungi; care conține (prea) multe figuri de stil (pentru efect artistic); p. ext. (despre oameni) care scrie sau vorbește în acest mod. V. întortocheat, pleonastic, prolix. *Rabelais a întruchipat... pe stufosul poet Raminagrobis, pe voinicul călugăr și om de nădejde,... și pe atîția alții.* VIANU, S. 139. [Lupta] *a descris-o într-un roman stufos și patetic, purtînd un titlu de filozofie fatalistă.* RALEA, O. 11. *Abia atingem problemele pe care le pune compoziția acestei proze stufoase.* S. C. ȘT. (Iași) 1958, 124. *O intuiție muzicală care rămîne prezentă permanent în ciuda unui limbaj uneori stufos.* M 1968, nr. 1, 20. *Eseul despre Dostoievski e stufos și dens; ... autorul adună o cantitate enormă de fapte.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 9/2. *Dialogul — mult stufos — nu ne plictisește niciodată și atinge cîteva ținte exacte.* CINEMA, 1969, nr. 5, 15. *Criteriul de sistematizare a materialului documentar foarte stufos pe care-l deține autorul cărții a fost cel istorico-geografic.* CONTEMP. 1969, nr. 1 209, 6/3. *Adevărata biografie „modernă" devine inevitabil stufoasă, condusă pe multe planuri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 104, 4/4.

— Pl.: *stufoși, -oase.*

— Pref. s- + **tufos.** — Pentru sensul **2**, cf. fr. touffu.

STUFUÍ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică case, grajduri etc.) A acoperi cu stuf **(1)**. Cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Mai bine pe la căsuțele noastre Mici, risipite, Cu baligă lipite, Cu stuh stuhuite.* FOLC. MOLD. I, 447.

— Prez. ind.: *stufuiesc.* — Și: **stuhui** vb. IV.

— **Stuf** + suf. *-ui.*

STUFULÉȚ s. m. (Rar) Diminutiv al lui stuf.

1. Stuf **(1)** mic (și tînăr); (învechit) stufușor. Cf. DDRF.

2. Tufișoară; p. ext. tufiș mic (și tînăr). Cf. stuf **(3)**. *Caut să văz de unde vine glasul, și mi se părea că iese din mijlocul unui stufuleț de pomișori.* ISPIRESCU, L. 244, cf. CADE.

— Pl.: *stufuleți.*

— **Stuf** + suf. *-uleț.*

STUFUȘÓR s. m. (Învechit) Stuf **(1)** mic (și tînăr); (rar) stufuleț **(1)**. *Un dîmb lîngă neaște stuhușor* (a. 1765). IORGA, S. D. V, 253.

— Pl.: *stufușori,* — Și: (învechit) **stuhușór** s. m.

— **Stuf** + suf. *-ușor.*

STUGNÍ vb. IV v. **stueni.**

STUH s. n. v. **stuf.**

STUHÁR s. m. v. **tufar.**

STUHĂRÁIE s. f. v. **stufărai.**

STUHĂRÍE s. f. v. **stufărie.**

STUHĂRÍȘ s. n. v. **stufăriș.**

STUHÓS, -OÁSĂ adj. v. **stufos[1].**

STUHUÍ vb. IV v. **stufui.**

STUHUÍT, -Ă adj. (Regional; despre pereți, panouri, încăperi rudimentare etc.) Făcut din stuf **(1)**; (despre case, grajduri etc.) acoperit cu stuf. Cf. stufui. *Gospodarul..., pentru iernaticul oilor, face perdele stuhuite... spre a fi apărate de orice vreme.* I. IONESCU, C. 220/12. *Trebuie ținuți în grăjdișoare făcute lîngă ocolul vacilor, de nuiele... și stuhuite bine ca să le ție cald.* id. B. C. 22/3. *Se văd niște ocoale, cu lungi șuri pentru boi, Și cumpeni de fîntînă și case stuhuite.* BELDICEANU, P. 62, cf. DDRF, CADE, DL, DM, DEX.

— Pl.: *stuhuiți, -te.*

— V. **stuhui.**

STUHUȘÓR s. m. v. **stufușor.**

STUÍ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică boii) A face să dea carul îndărăt. V. stucni. (Sușeni — Tîrgu Jiu). Cf. LEXIC REG. 46.

— Prez. ind.: ?

— V. **stu.**

STUICHÍ vb. IV v. **stupi.**

STULÉTE s. m. v. **știulete.**

STULÉȚ s. m. v. **știulete.**

STÚLNIC s. m. v. **stolnic.**

STULZ s. m. v. **sturz.**

STUMÁC s. n. v. **stomac.**

STUMÁCĂ s. f. v. **stomac.**

STUMÁH s. n. v. **stomac.**

STUP[1] s. m. **1.** Adăpost natural, de obicei un trunchi scorburos de copac (v. uleiu) sau confecționat din paie, din nuiele împletite (v. coș, coșniță, tîrnă[1] **2)** sau din scînduri (v. lădiță) etc. pentru albine, unde acestea trăiesc ca o familie, formează faguri în care depun ouăle și mierea; familia de albine din acest adăpost; adăpostul împreună cu fagurii și cu albinele din el; (popular) știubei[1] **(2)**. V. matcă **(2)**. *94 de stupi* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 209/20. *Se hotăra să nu se ia... „oierit de oi, nici dijmă de stupi"* (a. 1631). STOICESCU, S. D. 137. *Sînt într-însa locuri de vii și de pîine și de maslini și de stupi.* NEAGOE, ÎNV. 64/19. *Și mai virtos căuta pe un*

grec... carele... au fost bătut stupii lui Gavriliță vornicului și au fost dat știubeilor foc. NECULCE, L. 90. *Au pus... dimă den 5 stupi un stup* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 220/21, cf. ANON. CAR. *Mai mult decît 27 de stupi n-au găsit* (a. 1707). IORGA, S. D. XIV, 12. *Pentru acei stupi să-l plătească cu t[a]l[eri] 40 la Martin* (a. 1754). BUL. COM. IST. III, 97. *Un urs au venit la un stup.* ȚICHINDEAL, F. 218/19. *193 în total... arătîndu-se și avutul fiecăruia: vite, stupi și pruni* (a. 1819). DOC. EC. 237, cf. LB. *Se va plăti... cîte 50 bani de un stup.* AR (1830), 230²/34, cf. VĂLIAN, V. *Viermi de mătasă se țin în unele părți în mare număr, dară stupi sînt foarte puțini.* RUS, I. I, 145/1. *Stupul este o scorbură întunecoasă în care albinelor le plac să trăiască.* BREZOIANU, A. 549/7, cf. POLIZU. *Stupii sînt acum iarna așezați în temnic.* I. IONESCU, B. C. 30/23. *Districtele române cele mai avute în stupi sînt pînă astăzi Vlașca și Doljul.* HASDEU, I. C. I, 198. *Fiecare stup are cîte o albină mare, ce se cheamă trîntor.* BOLINTINEANU, O. 325. *Ba oițe, ba stupi, ba cai și boi s-au dus ca pe gura lupului!* CREANGĂ, A. 114. *Gîrla își cînta cîntecul știut: stupii dormeau.* CARAGIALE, O. III, 274, cf. DDRF. *Stupul cel mai obicinuit la sătenii noștri este făcut dintr-un butuc găurit.* DAMÉ, T. 119, cf. BARCIANU, MARIAN, INS. 145, ȘĂINEANU². *Dacă vor face agricultură, ei vor plăti numai patru parale de stup și trei parale de oaie.* IORGA, C. I. III, 183, cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 92, REȘMERIȚĂ, D., CADE. *Stupii lui nu mai trecuseră de șapte.* GALACTION, O. A. II, 241. *Se scărpinasc în treacăt de un stup de albine.* I. BOTEZ, B. I, 7. *După ce a prins a cînta în dumbrăvi cucul,... gospodarii și-au făcut numărătorile oilor și stupilor.* SADOVEANU, O. XII, 390, cf. SCRIBAN, D. *De unde mai înainte stupul constituia în interiorul său o enigmă, astăzi este o carte deschisă.* ENC. AGR. I, 274. *Albinele se nasc cîte două mii pe zi într-un stup.* ARGHEZI, S. VIII, 26. *Cîțiva stupi în care auzi albinele zumzăind.* STANCU, Ș. 159. *Hai să-ți arăt stupii.* H. LOVINESCU, T. 394. *Stupii care adăpostesc familiile de albine sînt fie primitivi, fie sistematici.* LTR² XVI, 489, cf. DL, DM. *Au roit albinele în septembrie și și-au făcut stup în crăpăturile despicate... de la stîlpii porților.* BĂNULESCU, I. 41, cf. M. D. ENC., DEX, H IV 249, VII 260, X 498, FOLC. MOLD. II, 211. *Buți cu vin și stupi cu miere.* BALADE, III, 60, cf. O. BÎRLEA, A. P. II, 518. *Am o casă rotungioară, Mulți voinici în ea se miară (Stupul).* ȘEZ. VII, 123, cf. XVI, 181, ALR I 1 679, 1 680, 1 685, 1 686, 1 687, ALR II 5 456, 5 460, 5 461, 5 462, 5 466, ALR SN I h 263, 264, 266, 268, 270, ALRM SN I h 173. ✧ (Ca termen de comparație sugerează ideea de zgomot, de mișcare, de activitate intensă etc.) *Ca un stup de albine, ariile roiau limpezi... în mintea lui îmbătată.* EMINESCU, P. L. 53. *Ca un stup în neastîmpăr zgomotă grădina mare.* IOSIF, V. 121. *Armadia fierbea ca un stup în ceasul cînd roiește.* REBREANU, I. 295. *Trimite la tipar O carte amuzantă și plină, ca un stup.* TOPÎRCEANU, P. O. 17. *E plin de înțelepciune ca stupul de miere.* STANCU, R. A. V, 306. ✧ (Cu determinări introduse prin prep. „de" arată un număr mare, o cantitate mare, sau sugerează ideea de plin pînă la refuz, înțesat) *Păcat numai că n-are vro momiță sau vrun urs, că s-ar face stup de bani.* ALECSANDRI, T. 401. *Cînd sosiră ei, casa era stup de bărbați și de femei.* AGÎRBICEANU, S. 309. *Îi stup de bani și socoate că cu bani își poate întocmi zbirciturile.* HOGAȘ, DR. II, 71, cf. SCRIBAN, D. *E un stup de oameni de-a curmezișul ulicioarei.* CAMIL PETRESCU, O. I, 237. ✧ (Figurat sau în contexte figurate) *Sînt alți trîntori de care trebuie curățit stupul.* NEGRUZZI, S. I, 141. *Acest trîntor ce s-a vîrît în stupul Academiei ieșane. El mănîncă miere și scoate fiere.* ALECSANDRI, S. 12. *Iar stupii amintirii, prădați, se surpă goi.* VOICULESCU, POEZII, 139. *Un stup adînc de demoni ne colcăie-n simțire.* ARGHEZI, S. V, 22, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 7/1. ✧ Expr. (Regional) **Să ne șadă stupii,** formulă glumeață cu care un oaspete este invitat de gazdă să ia loc sau să (mai) stea. *De mult nu mi-ai călcat pragul! Șezi, să ne șadă stupii.* AGÎRBICEANU, A. 461. (Regional) **Stup-neretezat** = avere; moștenire **(1).** *Ferice de el, a găsit toate gata, stup-neretezat; așa însurătoare mai zic și eu!* UDRESCU, GL., cf. ROMÂNUL GLUMEȚ, 46, ZANNE, P. I, 290. ✧ (Adverbial; ca determinant al unui adjectiv, căruia îi dă valoare de superlativ absolut) *Negustori, hamali, marinari din toate porturile pămîntului, restaurante și baruri pline stup.* SADOVEANU, O. IX, 304. *A fi bogat stup.* SCRIBAN, D. *Orașele au zeci de teatre, pline stup în fiecare seară.* CAMIL PETRESCU, O. II, 54. ✦ (Adverbial) În număr mare; în cantitate mare. *În curtea îngustă nu puteai arunca un ac, dar erau stup și la poalele dealului.* CAMIL PETRESCU, O. II, 325.

2. (Entom.; regional) Albină *(Apis mellifica).* Cf. ALR I 1 679/278, 333, 865, îb. 1 680/333, ALR II 5 458/334, 5 460/334, ALR SN I h 267, h 271/334. ✧ Compuse: (regional) **stup-galben** = gărgăun *(Vespa crabro).* Cf. ALR SN III h 746/334, ALRM SN II h 564/334; **stup-țigănesc** (sau **-de-cei-mari**) = bondar *(Bombus terrestris).* Cf. ALR SN III h 745/284, 334, ALRM SN II h 563/284, 334.

3. (Rar) Epitet depreciativ pentru o persoană scundă și grasă. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *stupi* și (rar, n.) *siupuri* (DDRF, ALR I 1 686/588, 695, 870, 954).

— Cf. ngr. στόπος.

STUP² subst. (Regional) „Grămadă de coceni de porumb" (Ieșalnița — Orșova). PORȚILE DE FIER, 345.

— Pl.: ?

— Etimologia nesigură. Cf. scr. s t u p „stîlp, coloană".

STUPÁI interj., s. m. (Învechit) **1.** Interj. Marș **(II 1).** *Iară acel gheneral... au și trecut înainte... și-au început a striga: stupai!* NECULCE, ap. CADE. *Orice mergea de-ntrebai, Ei îți răspundeau: Stupai!* (a. 1769). în DR III, 737. *Nu ne ajungea groaza ce purtam ca nu cumva turcii, întorcîndu-să să nu ne cuprinză în București, ce și „stupai" ne înfricoșa, că oricine de loc să va clăti, dă viață să va lipsi* (a. 1782). GCR II, 127/38, cf. DDRF, CADE, CARDAȘ, C. P. 207. ✧ Expr. (Substantivat) **A da stupai** = a mîna¹ **(1)** din urmă. *Că-n sat nu mai e de trai, Că ne dă turcii stupai, Să ieșim cu toți la plai!* BALADE, III, 124.

2. S. m. (Învechit) Unitate militară (aflată în marș I 1); p. ext. soldat¹ **(1).** *Și viind noaptea fără de veste stupaii..., oastea turcească... au fugit afară din oraș la Văcărești.* DIONISIE, C. 164. *Radul bulucbașa... au arătat că, viind cu stupaiul întăiu în București, au găsit pe acest postelnicel Balotă* (a. 1775). IORGA, S. D. VII, 41. ✦ P. ext. Cotropire a unui teritoriu străin, a unei localități etc. de către o unitate militară, de către o armată. *Înaintea Divanului au avut judecată... pentru niște bumbac al lui, ce i s-au luat de niște ostași, la vremea stupaiului* (a. 1770). IORGA, B. R. 54, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: **(2)** *stupai.*

— Din rus. **ступай.**

STUPÁR s. m., s. n. **1.** S. m. Persoană care se ocupă cu îngrijirea stupilor¹ **(1)** și cu creșterea albinelor (pentru a obține miere și ceară); apicultor, (învechit și popular) prisăcar, (popular) albinar, (învechit și regional) mierar, (regional) stupînar. *Aceasta de vor face și alți stupari, nu se vor păgubi.* ECONOMIA, 182/1, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VĂLIAN, V., BARCIANU. *Stuparul, un bătrîn cu perii albi, ne ieși înainte.* BOLINTINEANU, O. 325, cf. DDRF. *Se zice prisăcar sau stupar omului care păzește stupii și îngrijește de albine.* DAMÉ, T. 120, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, REȘMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Erau niște ochelari cu geamuri negre și cu rețea de sîrmă împrejur, din aceia, cu care stuparii se apără de albine.* BLAGA, H. 130. *Pe*

nepoată... de mulți ani a luat-o ca ajutor un unchi al lor, moș Istrate, stupar la curte. CAMIL PETRESCU, O. I, 236. *Își apleca salcîmul o creangă înflorită Să-și caute polenul în stupii noi din vie, Cînd mi-a adus stuparul pe masa împletită Un fagure, ca luna.* V. ROM. iunie 1954, 77, cf. LTR², DL. *Bătrînul... Grigorie Lapu, cel mai mare stupar din sat, înalt, ciolănos și cam greu de cap.* T. POPOVICI, SE. 143, cf. DM. *Harnicii stupari vîlceni au mult de lucru în acest anotimp.* RL 1980, nr. 11 072, cf. M. D. ENC., DEX. *Stupar a avut pă moș Soare.* GRAIUL, I, 242, cf. ALR SN I h 266, ALRM SN I h 173.

2. S. m. P. ext. (Regional) Stupină. Cf. SFC III, 152, V 25, H XII 138.

3. S. n. P. ext. (Regional) Roi de albine sălbatice stabilit într-o scorbură. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: **(1, 2)** *stupari*, **(3, 4)** *stupare*.

— **Stup**[1] + suf. *-ar*.

STUPĂRNIȚĂ s. f. (Regional) Stupină (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— **Stup**[1] + suf. *-arniță*.

STÚPĂ[1] s. f. (Popular) Rest de lină, de in sau de cînepă, mai ales de calitate inferioară, rezultat la dărăcit sau la pieptănat; p. ext. cîlți (de cînepă); brebeni, zgrebeni. Cf. ANON. CAR., LB, VALIAN, V., POLIZU, PROT. — POP., N. D., GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Aceste resturi cari rămîn în dinții rayhilei sau daracului se numesc cîlți, stupă... brebeni sau zgrebeni.* PAMFILE, I. C. 208, cf. RESMERIȚĂ, D. *Mama făcea clacă pentru tors fuiorul, stupa, și zgrebeni de cînepă sau lină.* AL LUPULUI, P. G. 17, cf. CADE, SCRIBAN, D., LTR². *Cînepa e de 4 feluri: fuior, stupă, cîlți și zgrebeni.* H XVI 11, XVII 237, XVIII 144, 268, VICIU, GL. *Apoi muierea smulge mai întîiu de trei, patru ori cîlți mai lungi, îi învăluie și face caieri de stupă.* BREBENEL, GR. P. NT. 27, cf. GR. BAN., ARH. FOLK. III, 128, ALR II 5 994/784, 812, 833, 836, 5 996/105, 172, A II 3, 6, 12, III 1, 3, 18, MAT. DIALECT. I, 267. ✦ Spec. Cîlți de cînepă sau de bumbac cu care se curăță uneltele, mașinile etc. Cf. LTR², DL, DM, DEX. ✦ Spec. Dop de cîlți, de cîrpe sau de hîrtie care se pune în pușcă sau în cartuș deasupra pulberii ori alicelor; (învechit) fuituială. Cf. DL, DM, DEX. ✦ Spec. Cîlți de cînepă gudronați. Cf. ABC MAR.

— Pl.: *stupe* și (învechit) *stupi* (VALIAN, V.).

— Lat. **stuppa**.

STÚPĂ[2] s. f. Monument funerar budist, de obicei format dintr-un soclu poligonal deasupra căruia se ridică un corp cilindric acoperit cu o cupolă, în interiorul căreia se află încăperea funerară. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stupe*.

— Din fr. **stupa**.

STUPĂRĂRÍE s. f. (Regional) Stupărit[1] (Valea Lungă Cricov — Pucioasa). cf. ALR SN I h 263/762, ALRM SN I h 171/762.

— **Stupar** + suf. *-ărie*.

STUPĂRÍE[1] s. f. **1.** Loc unde sînt așezați stupii[1] **(1)** cu albine (și cu toate instalațiile anexe); totalitatea stupilor[1] așezați pe acest loc; totalitatea albinelor din acești stupi[1]; stupii[1] împreună cu albinele care se află pe acest loc; stupină, prisacă **(3)**, (rar) albinărie, prisăcărie **(2)**, (regional) pivniță **(4)**, polată **(2)**, stupar **(2)**, stuparniță, stupinea. Cf. BARCIANU, ȘĂINEANU². *Locul hotărît pentru albine se cheamă prisacă, stupină... sau stupărie.* PAMFILE, I. C. 92. *În Feldioara, unde fusese mai înainte, învățător comunal, avusese o stupărie vestită în tot județul.* REBREANU, I. 82, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Într-o noapte venea de la stupărie.* STANCU, D. 219, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, CHEST. VI 4/6, ALR I 1 685, ALR II 5 456/105, ALR SN I h 265, ALRM SN I h 172, A V 22, 25, 34, com. din MORĂRENI — TOPLIȚA.

2. Mulțime de stupi[1] **(1)**. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., com. NOVACOVICIU, CHEST, VI 11/21, 23.

— Pl.: *stupării*.

— **Stup**[1] + suf. *-ărie*.

STUPĂRÍE[2] s. f. (Învechit și popular) Apicultură. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU. *Stupăria e părăsită, țesătura amorțită, munca îngălată.* JIPESCU, ap. CADE, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, H II 27, VII 485, ALR SN I h 263, ALRM SN I h 171.

— **Stupar** + suf. *-ie*.

STUPĂRIT[1] s. n. Îndeletnicirea stuparului **(1)**; apicultură, (învechit și popular) prisăcărie **(1)**, stupărie[2], (popular) albinărit, (învechit și regional) prisăcărit **(1)**, stupărie[2], (regional), albinărie, stupărărie, stupie, stupinărit. Cf. VALIAN, V., POLIZU. *Economii ce se ocupă cu stupăritul cred că primăvara, cînd stupii sînt aproape de a se scoate afară, e bine a împușca o țarcă.* MARIAN, O. II, 58, cf. DDRF, ALEXI, W. *Îndeletnicirea creșterii albinelor poartă numele de albinărit sau stupărit.* PAMFILE, I. C. 92, cf. RESMERIȚĂ, D. *Am fost învățăcel întru stupărit și prietin al albinelor.* SADOVEANU, O. XVI, 642, cf. LTR², DL, DM. *M-am apuca de grădinărit, de la un timp. Și de stupărit.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 121, cf. M. D. ENC., DEX, ALR SN I h 263, ALRM SN I h 171. ✧ *Stupărit pastoral* = sistem de practicare a apiculturii în timpul sezonului activ, care constă în transportarea succesivă a stupilor de la o bază meliferă la alta (din aceeași cultură sau din culturi diferite). Cf. M. D. ENC., DEX.

— **Stupar** + suf. *-it*.

STUPĂRÍT[2] s. n. Dijmă în natură percepută, în trecut, asupra stupilor[1] **(1)**; impozit plătit pentru stupi[1]. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Stupăritul și goștina, nu din capul meu a ieșit.* BARBU, PRINC. 105.

— Pl.: *stupărituri*.

— **Stup**[1] + suf. *-ărit*.

STUPÉD, -Ă adj. v. **stupid**.

STUPEFÁCȚIE s. f. **1.** (Învechit, rar) Stupoare **(1)**. Cf. PROT. — POP., N. D.

2. (Livresc) Stupoare **(2)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Dorinței legitime de reparație îi urmează... și o stupefacție deșteptată în fața opiniilor violent contradictorii.* LOVINESCU, S. I, 275, cf. SCRIBAN, D. *Doreea anunțase însă, spre stupefacția tuturor celor din cercul teatrului, că nu poate primi.* CAMIL PETRESCU, P. V. 3. *Alteori, sondorii trezesc această stupefacție.* BOGZA, A. Î. 74. *Luau cuvîntul de la balcoane spre stupefacția celor care,... glăsuiseră despre democrație.* PAS, Z. IV, 158, cf. DL, DM, DN². *Spectatorul neavizat încearcă o totală stupefacție.* CINEMA, 1968, nr. 2, 18. *Formidabila organizare internă a rețelelor de drumuri, căi ferate și linii de aviație produce stupefacția călătorului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stupefacții*. — Și: (învechit) **stupefacțiúne** s. f. BARCIANU, ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D.

— Din fr. **stupéfaction**.

STUPEFACȚIÚNE s. f. v. **stupefacție**.

STUPEFIÁ vb. I. Tranz. (Folosit și absol.) (Complementul indică oameni) A surprinde **(4)**; a uimi. *Cărțile... l-au stupefiat cu totul în mirosul lor de piele și hîrtie.* CĂLINESCU, E. 248. *Tot ce e frumos ca gest și cinste o stupefiază, o tulbură.* CAMIL PETRESCU, P. 224. *Mare avocat și proprietar, situația domniei...*

deocamdată a stupefiat. ARGHEZI, B. 75. *O realitate nouă și complicată, care ținea puțin de vrăjitorie și-i stupefia: gheața dulce.* BOGZA, A. Î. 594, cf. DL, DM, DN^2, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-fi-a.* — Prez. ind.: *stupefiez.*

— Din fr. **stupéfier.**

STUPEFIANT, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Despre fenomene, stări, procese, evenimente etc.) Surprinzător; uimitor. *Parcă m-ar fi stropit cineva cu o cană de apă ca să mă deștepte dintr-o reverie stupefiantă.* CAMIL PETRESCU, P. 227. *Se petrecea... un fenomen cu desăvîrșire stupefiant.* SADOVEANU, O. XII, 591. *Nu putea să uimească nimic, nici împrejurări stupefiante.* ARGHEZI, L. 207. *Această veste stupefiantă este și ea contrapunctată de ridicarea în picioare a unuia din părinți.* CONTEMP. 1957, nr. 575, 5/2. *Coexistența stupefiantă în cadrul aceleiași opere, a unor poeme... de o nemaiatinsă... înălțime, alături de coborîri.* V. ROM. martie 1970, 117. *Pe un ton vioi, fără semne de emoții, sînt povestite întîmplări stupefiante.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1980, nr. 21, 8/3.

2. Adj., s. n. (Medicament) care inhibă centrii nervoși, provocînd o stare de inerție fizică și psihică și care prin folosirea îndelungată sau repetată dă naștere fenomenului de obișnuință și unor toxicomanii grave; p. gener. (substanță) care prin folosire repetată dă naștere fenomenului de obișnuință. V. drog. *Se vorbea... despre... o descindere într-un cuibar de stupefiante.* C. PETRESCU, C. V. 297. *Produsele și substanțele stupefiante sau toxice sînt cele stabilite de Ministerul Sănătății.* BO (1953), 165. *În forma stupefiantă a somnului vru să găsească o analogie împăciuitoare a morții.* CĂLINESCU, C. N. 333. *Și valizele diplomatice inviolabile, pline cu... devizele și stupefiantele care rotunjesc veniturile.* VINEA, L. I, 122, cf. DL, DM, ABC SĂN. *Voi... Ce traficați stupefiante Și-l răstigneați pe Crist de Paști.* VULPESCU, P. 107. *Se caută niște traficanți de stupefiante.* CINEMA, 1968, nr. 3, IV. *Birou de represiune împotriva comerțului cu stupefiante.* CONTEMP. 1969, nr. 1 205, 9/1. *O sesiune... pentru dezbaterea problemei stupefiantelor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 22/4, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Patriotismul... e eliberarea poporului de cei ce l-au ținut în... somnolență, servindu-i stupefiantele tiranilor.* SADOVEANU, O. XX, 414. *Ca să se mențină într-o regulă de etică, s-au agățat ca de un stupefiant salvator de toate minciunile.* RALEA, S. T. II, 307, cf. CONTEMP. 1957, nr. 542, 2/2.

— Pronunțat: *-fi-ant.* — Pl.: *stupefianți, -te.*

— Din fr. **stupéfiant.**

STUPEFIÁT, -Ă adj. (Despre oameni) Surprins **(1)**; uimit. Cf. stupefia. *Acum erau stupefiați ei înșiși de întorsătura lucrurilor.* CAMIL PETRESCU, O. III, 92, cf. DL. *Ce-s vorbele acestea! exclamă Varga stupefiat.* T. POPOVICI, S. 266, cf. DM. *Rămîn stupefiat cu arbaleta în mînă.* VÎN. PESC. august 1964, 16. *După ce admirase primul volum al lui Blaga, se declara stupefiat.* CONTEMP. 1966, nr. 1 033, 1/4. *Stupefiați, la început, de gravitatea faptului:... vor scoate la iveală... interese meschine.* T. iulie 1968, 72. *Eroul nostru... aduce cerșetorului stupefiat pomana legiuită.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 22/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre ochi, despre privire, despre fizionomie etc. sau despre manifestări, despre sentimente etc. ale oamenilor) Care exprimă, care denotă surprindere, uimire. *Ochii lui ștupefiați se uită la noi.* ARGHEZI, S. VII, 99. *Deschizîndu-și gura lui stupefiată, îi făcu spasmodic semne să se apropie.* VINEA, L. I, 338. *Profesorul are o privire stupefiată.* H. LOVINESCU, T. 344. *Naivul boier ne face să ne jenăm de stupefiata lui admirație de oriental în fața Occidentului.* CONSTANTINESCU, S. II, 314. *Femeia îl învălui pe doctor cu o privire stupefiată.* PREDA, R. 64.

— Pronunțat: *-fi-at.* — Pl.: *stupefiați, -te.*

— V. **stupefia.**

STUPEFIÉRE s. f. Surprindere **(4)**; uimire. *Exclamă medicul teosof cu o expresie de liniștită stupefiere.* PREDA, R. 149, cf. DN^2, DEX.

— Pronunțat: *-fi-e-.* — Pl.: *stupefieri.*

— V. **stupefia.**

STUPÉNDIUS s. n. v. **stipendiu.**

STUPÍ vb. IV. (Popular) **1.** Intranz. A scuipa **(1)**. *Cînd eram băiet, stupeam în palma stîngă, apoi trînteam cu muchea celeilalte palme în stupit și în care parte sărea el, într-acolo apucam și eu.* CREANGĂ, A. 141, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU^2, RESMERIȚĂ, D., CANDREA, F. 466, TDRG, CADE, SCRIBAN, D. *Se da jos de pe cuptor și stupea pe feliuțe.* CAMILAR, C. 35, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, CANDREA, Ț. O. 8, BUL. FIL. XI—XII, 106, 345, ALR I/I h 87, ALR II 2 098/219, 235, 365, 414, 514, 520, 531, 537, 551, 574, ALR II 3 252/346, 349, 353, 362, 514, 520, 531, 574, ALRM II/I h 53. ✧ (În credințele populare, pentru a alunga un rău, un necaz etc.) *Mi-a sărit inima (stupește în sîn).* ALECSANDRI, T. 26. *Alții mai fricoși își stupeau în sîn.* CREANGĂ, P. 233. *Luni dimineața, înainte de a răsări soarele, stupești în locul unde cîntă greierul în casă și el fuge.* N. LEON, MED. 94. *Poporul crede că spăriindu-se de ceva, e bine să stupească în sîn.* GOROVEI, CR. 304. *Descîntătoarea... stupește după fiecare descîntare asupra bolnavei.* MARIAN, NA. 48. *Ulcioarele să fac pe genele ochilor... n-ai decît... să le stupească un mezîn și ești scăpat de ele.* ȘEZ. I, 119, cf. ALR II/I h 128. ✧ Expr. **A linge unde** (sau, tranz., **aceea ce) a stupit** = a linge unde a scuipat, v. scuipa **(1)**. *Căci nu a voit să lingă aceea ce a stupit.* BELDIMAN, ap. DDRF. *Eu nu ling unde am stuchit.* PAMFILE, J. II, 167. ✦ Tranz. A expectora. Cf. M. D. ENC. ✧ Expr. **A-și stupi (tot) sufletul** (cu cineva) = **a)** a o duce foarte rău. *Ne înăbușă de ne stupim sufletul!* SADOVEANU, O. XVIII, 233; **b)** a se chinui cu ceva sau cu un om nepriceput, nesupus, îndărătnic. *Pînă l-am dat la brazdă, mi-am stupit sufletul cu dînsul.* CREANGĂ, P. 230. *Neica Ioniță își stupi tot sufletul de necaz.* AGÎRBICEANU, S. P. 140, cf. DL, DM, DEX. **A stupi sînge** = a avea o hemoptizie; (popular) a scuipa sînge, v. scuipa **(1)**. *Mandache... stupea sînge.* CAMILAR, C. 20, cf. DL. ✦ Intranz. (Despre pisici) A scuipa **(1)**. Cf. DL, DM, DEX. ✧ Tranz. *Nu puteau scăpa bietele mîțe din mîinile noastre, pînă ce nu ne zgîriau și ne stupieau, ca pe noi.* CREANGĂ, A. 37. *Bine face motanul că te stupește! îmi zice maman rîzînd.* SADOVEANU, O. XII, 616, cf. ALR II 6 059/157, 219, 260, 346, 353, 362, 365, 386, 414, 514, 520, 531, 537, 551, 574, 605. ✧ (În imprecații) *Să-i curgă prin coate tărîțele, Stuchi-l-ar mîțele.* TOPÎRCEANU, P. O. 158. *Ai fost în sat, stuchi-te-ar mîțele.* STĂNOIU, C. I. 189. *Cu drept la pensie? Eu? Stuchi-v-ar mîțele!* H. LOVINESCU, T. 384. ✧ (Prin analogie) (Refl. recipr.) *Pentru* [cei] *cari trăiesc rău* [se spune că]... *se stupesc ca mîțele.* ȘEZ. II, 47.

2. Tranz. (Complementul indică oameni) A scuipa **(2)**. *L-ași stupi și nu-l pociu.* CANTEMIR, I. I. I, 210. *Spunea moșu Tache, măi, că-l bate și-l zgîrîie și-l stuche nevasta.* C. PETRESCU, O. P. II, 113. *Și cine ți-o spune că poți să înveți ceva de la prost!... pe acela să-l stupești între ochi.* COCEA, S. I, 209. *N-am îndrăznit să-l stupesc, ca să nu mă trimeată la ocnă.* SADOVEANU, O. XVII, 465. *Dacă te-ar vedea maică-ta, te-ar stuchi în gură.* STANCU, R. A. V, 71, cf. DL, DM, DEX. ✧ (În credințele populare, pentru a alunga un rău, un necaz etc.) *L-a stupit pe mititelul în vîrful nasului.* CARAGIALE, S. N. 13.

3. Tranz. (Folosit și absol.) (Despre oameni; complementul indică corpuri străine, substanțe etc.) A scuipa **(3)**. *Frîul, ca pre stăpîn avînd-l* [calul] *îl*

lepăda ştupinău-l şi adeasă spumegînd (a. 1773). GCR II 90/10. *Stupeşte mereu firele pe care le-a smuls cu dinţii.* CARAGIALE, O. I, 58. *I se vedea zbîrciturile pe obraz iar cînd stuchea cîlţii din gură, se vedea că era stîrbă de tot.* VLASIU, A. P. 63. *Adulţii mănîncă felii de harbuz, stupind sîmburii.* RALEA, S. T. I, 244. *M-a năucit colbul... strigă moşul Pană, ştupind de cîteva ori.* CAMILAR, N. I, 317, cf. DL, DM, DEX, ALR I 1 271/194, 508, 512, 590, 592, 600, 614, 675, 677, 684, 704, 708. ✧ (Prin analogie) *Nu lăsa, măi Culai, să stupească prea tare ceaunul în foc.* SADOVEANU, O. XVII, 439. ✧ Expr. **A stupi foc şi pară,** se spune despre cineva care se mînie foarte tare. *Femeia, de durere şi mînie, stupia foc şi pară.* MARIAN, O. I, 346.

– Prez. ind.: *stupesc* şi, regional, *stup* (ALR I/I h 87, ALR II 2 098/219, 365, 6 059/219, 260, 353, 365, 386). — Şi: (învechit) **ţupí** (CANTEMIR, ap. DDRF), (regional) **stopi** (BUL. FIL. XI—XII, 106, ALR I/I h 87, ALR II 2 098/219, 365, 6 059/219, 260, 353, 365, 396), **stropí** (ALR I/I h 87/268), **strupi** (ALR I 1 271/677), **stuichí** (TDRG), **stupiá** (ALR I/I h 87/158; prez. ind. *stúpiu*, ib.), **ştiopí** (ALR I/I h 87, ALR II 3 252/346, 6 059/346, ALR II/I h 128/346), **ştopí** (BUL. FIL. XI—XII, 345, CANDREA, Ţ. O. 8, ALR I/I h 87, ALR II 3 252/349, 353, 362, 6 059/362, GLOSAR REG.), **ştupí** (BUL. FIL. XI—XII, 345, ALR II 2 098/574, 3 252/574) vb. IV.

— Probabil lat. **stupire* (< **scuppire* + *sputare*).

STUPIÁ vb. IV v. **stupi.**

STUPIÁT s. n. v. **stupit.**

STUPÍD, -Ă adj. **1.** (Despre oameni) Care este lipsit de pricepere, de judecată, de inteligenţă sau care acţionează fără pricepere, fără judecată, fără inteligenţă, **nătăfleţ (1), nătărău (1), nătîng (I 1), nebun (I 2), neghiob (1), nerod (I 1), nesocotit (3), netot (I 2), prost (B IV 1), prostănac, sec (4), tîmpit (2), tont (1),** (rar) **puţin la minte** (v. **puţin I a**), (învechit şi popular) **neajuns**[2] **(3), nebunatic (1),** (popular) **pălăvatic (2),** (popular şi familiar) **mototol**[1] **(II), năuc (1), tîmp**[1] **(2), tontălău,** (învechit şi regional) **lud, nătîntoc (1), prostan, prostatic**[1] **(4), prostănatic ,** (regional) **bleot, boblet, boblet, cherapleş, chiomb, moroiman, motănos, natantol, năbîrgeac, năgăfoi, năhui, năprui, năsărîmb (I 2), năsilnic (6), nătăbîz, nătînt, nătrui, nătruţ, năvleag, năvligos (1), nebleznic, necăliţ, nerodoi, opac**[2] **(1), paliu**[3]**, păhui, păteaşcău, pleonicios, pliurd (1), ponc (3), prostovol, puncău, şuietic, tavău**[1]**, tanteş, tălăşman, tălîmb, tărăntuc (1), tăul (2), teleleu (1), telpiz (2), tontan, tontălan, tonţolete, tontolog,** (familiar) **flet, găgăuţă, gogoman, şui**[2] **(2), zevzec;** (despre privirea, ochii, figura etc. oamenilor sau despre însuşiri, acţiuni, manifestări etc. ale lor) care exprimă sau denotă lipsă de pricepere, de judecată, de înţelegere, **nătîng (I 1), nebun (I 2), nebunesc (2), neghiob (2), nerod (I 1), nerozesc, nesărat (2), nesocotit (3), prostesc (2),** (livresc) **inept,** (rar) **neghiobesc, prostănac,** (învechit şi popular) **nebunatic (1),** (învechit) **prostatic**[1] **(4);** bleg, cretin, idiot, imbecil, mărginit **(4).** V. **blenda, blendan, blendoi, budala, flaimuc, haplac, meteală, metehău, meteleu, motoflete (1), motoflocea, motolog, mut (II 1), mutalău (3), prică, jit (2), prostănău.** Cf. I. GOLESCU, C. *Lui urmă ca ducă de Prusia... fiiul său Frederic, copil nevîrstnic şi stupid (tîmpu).* SĂULESCU, HR. II, 344/20. *Pe aceea socoteală, dară, io sîm vicţean — zise gigantul surîzînd cu un aer stuped şi mulţemit.* FM (1845) 55[1]/5, cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D.; STAMATI, D. *Pindar... căta să facă o escepţie... la acest caracter stupid şi comun la Beoţiani.* ARISTIA, PLUT. XLIV$_2$/29. *Alegătorii... venali sau stupizi... nu vedeau necesitatea de a alege un om care trăieşte cu capul între cărţi.* SION, P. 468, cf. ANTONESCU, D. *Sînt şi astăzi oameni sălbatici foarte stupizi.* CONTA, O. F. 349, cf. DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Se leagănă pe picioare, cu ochi stupizi.* PETICĂ, O. 228, cf. RESMERIŢĂ, D. *La oamenii stupizi... toată coaja creierilor se află mai puţin degenerată.* BABEŞ, O. A. I, 11, cf. CADE. *Nu te fă mai stupid decît eşti!* C. PETRESCU, O. P. II, 24, cf. SCRIBAN, D. *Sancho Panza nu este nici rău nici stupid, îşi iubeşte stăpînul şi, cînd este pus în situaţia de a se conduce după iniţiativele sale, manifestă prudenţă şi bun simţ.* VIANU, L. U. 110. *Picu a rămas stupid de mirare şi cu gura căscată.* H. LOVINESCU, T. 218, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Peştii îl priveau neclintit, cu ochi rotunzi şi stupizi.* C. PETRESCU, Î. I, 146. ✧ (Substantivat, n.) *Acolo tot va merge... seracul şi avutu; Stupidul şi-nvăţatul.* R. IONESCU, C. 17/19. *Rar poţi găsi între dînşii... un idiot, un stupid, un imbecil.* GHICA, C. E. II, 39. ✦ (Adverbial) În mod stupid **(1),** ca un stupid, în felul stupidului; neghiobeşte, nerozeşte, prosteşte **(4),** (rar) **năuceşte.** *Rîd aşa de stupid, ca un detectiv neghiob.* CAMIL PETRESCU, U. N. 234. *După această bravură, rămase privind stupid.* C. PETRESCU, Î. I, 25. *Surîse vag şi stupid.* id. O. P. I, 113. *O dată cu stingerea luminii, începe teroarea aprecierilor cu voce tare a spiritelor, a rîsetelor plasate stupid.* CINEMA, 1968, nr. 4, V.

2. (Despre stări, fenomene, procese etc., despre situaţii, evenimente etc. sau despre creaţii, activităţi ale oamenilor etc.) Care este lipsit de sens, de raţiune, de conţinut, **absurd;** care se face sau care are loc fără judecată, fără măsură, fără respectarea unor norme bine gîndite, **ilogic, iraţional, nelogic, neraţional.** *Dacă augurul este defavorabil, căutăm... a declara superstiţiunea în chestiune ca absurdă şi stupidă.* CONTA, O. F. 194. *Sînt mai multe feluri de aşteptări. Este stupida aşteptare pasivă.* IORGA, P. A. II, 360. *Romanţele noastre stupide şi triviale jignesc sufletul şi dezgustă.* ANGHEL, PR. 189. *Nu pot fi nişte stupide greşeli de copist.* PÂRVAN, G. 253. *Haz cred că nu faci de trivialitatea lui stupidă.* M. I. CARAGIALE, C. 104. *Şi, vîrf la toate, criza financiară, stupidă, care s-a abătut aşa din senin.* REBREANU, R. I, 47. *Ştirile... sînt calomnioase şi stupide.* TITULESCU, D. 706. *Plin de orgoliul unui noroc stupid, acest parvenit mă răzvrătea cu toate gesturile lui.* GALACTION, O. A. I, 152. *Speranţa stupidă că e acolo... mă năucea.* CAMIL PETRESCU, U. N. 154. *Numai din vina lui începuse această discuţie stupidă.* C. PETRESCU, O. P. I, 203. *Un presentiment obscur, o teamă stupidă şi ridicolă îi sugrumau sufletul.* COCEA, S. II, 37. *N-aş putea susţine că întîmplările stupide au vreo semnificaţie.* SADOVEANU, O. XVI, 508. *Mi s-a părut că eram un erou într-o melodramă stupidă.* VLASIU, D. 264. *După o noapte de neodihnă şi de stupide, negîndite pătanii, ne apropiam de Braşov.* BLAGA, H. 72. *O întîmplare stupidă ca multe alte întîmplări.* STANCU, R. A. IV, 210. *Cei 20 de copii îşi fac plaja... intonînd un cîntec stupid.* BOGZA, A. Î. 355. *Mă lasă pe mine să intru în toate istoriile lui stupide.* PREDA, R. 143, cf. DL. *Îi veni în minte o întîmplare stupidă.* T. POPOVICI, S. 238, cf. DM. *Romeo şi Julieta, victime amîndoi ale unor stupide relaţii între familiile lor.* CINEMA, 1968, nr. 5, 30. *Stupida curiozitate a celorlalţi l-a obligat însă să se ferească şi chiar să vorbească.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 14, 17/3, cf., M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Izbindu-se orbeşte de peretele de stîncă, stă stupid.* CARAGIALE, O. II, 345. *Ai noştri trag în mod stupid, în sus, orbeşte.* CAMIL PETRESCU, U. N. 398. *Întrebă stupid, arătînd cicatricea.* C. PETRESCU, Î. II, 195. *Întreabă stupid: Ce mai faci?* T. POPOVICI, S. 27. *Priveşte-l cum calcă stupid printre stîrvuri!* VULPESCU, P. 54. *O bună parte din tineret cere dărîmarea... societăţii.*

O face haotic și stupid. V. ROM. martie 1970, 109. ✧ (Substantivat, n.) *Stupidul, banalul, șablonul încep să aspire să fie reabilitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 14/2.

— Pl.: *stupizi, -de.* — Și: (învechit, rar) **stupéd, -ă** adj.

— Din fr. **stupide**, lat. **stupidus**, it. **stupido**.

STUPIDITÁTE s. f. **1.** Însușirea de a fi stupid **(1)**; stare a omului stupid; lipsă de pricepere, de judecată, de inteligență (în acțiuni); dobitocie, idiotenie, idioție, imbecilitate, nătîngie **(1)**, nebunie **(2)**, nechibzuință, necugetare, neghiobie **(1)**, neminte, nerozie **(1)**, nesăbuință, nesocotință **(1)**, prostie **(4)**, stupizenie **(1)**, tîmpenie **(1)**, (rar) nătîngeală, nesăbuire, netoție, tîmpeală, tîmpie, tîmpime, (învechit și regional) nătărie **(1)**, tonție, (învechit) nărozenie, nesocoteală, prostime **(5)**. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Cu stupiditatea sa cunoscută, lumea care admiră... tot ce e nou a prins patimă pentru acest lăudăros.* BARONZI, M. 397/26, cf. STAMATI, D. *Sînt oamenii cei mai fericiți, dacă este iertat a numi fericire o stare de nesimțire și de stupiditate.* BĂRASCH, I. 140/2. *Niște dinți care cu sărătura lor sau înclinare fac o gură botoasă, sînt un semn de stupiditate (de neghiobie sau nerozie).* FIS. 151/20, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *În acel moment, exprima un fel de nevinovăție amestecată cu stupiditate.* FILIMON, O. I, 132. *Destul au fost și sînt premiate talentul și inteligența! Stupiditatea, iată ce voim noi să premiem.* CARAGIALE, O. IV, 399, cf. ȘĂINEANU[2]. *În opera sa socială, el n-a zugrăvit decît stupiditate omenească.* IBRĂILEANU, SP. CR. 245, cf. CADE. *În stupiditatea lor, nici nu au conștiință de nefericirea lor.* C. PETRESCU, C. V. 287. *Aș fi vrut să-l aud vorbind... și insultînd stupiditatea omenească.* SADOVEANU, O. XIX, 269. *Te-am ascultat cu răbdare numai ca să-mi fac o idee de gradul de stupiditate pe care l-ai atins.* VINEA, L. II, 305. *E prima carte, din cîte îmi amintesc, pe care am abandonat-o în jumătate, revoltat de stupiditatea unui destin torturat.* TUDORAN, O. 249, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Atitudine, comportare, faptă, afirmație, vorbă etc. de om stupid, dobitocie, idiotenie, idioție, imbecilitate, inepție, nătîngie **(2)**, nebunie **(3)**, nechibzuință, necugetare, neghiobie **(2)**, nerozie **(2)**, nesăbuință, nesocotință **(2)**, prostie **(5)**, tîmpenie **(1)**, trăsnaie, (rar) nătîngeală, nesăbuire, netoție, tîmpeală, tîmpie, tîmpime, (învechit și regional) nătărie **(1)**, tonție; (cu sens atenuat) lucru, fapt, întîmplare etc. fără importanță, lipsit de seriozitate, bagatelă, fleac, mărunțiș **(III 2)**, nimic **(III)**, prostie **(5)**, (învechit) blagomanie, (familiar) chițibuș, moft **(1)**; p. ext. caracterul a ceea ce este absurd, aberație, absurditate, elucubrație, enormitate, fantasmagorie, (familiar) aiureală; (familiar) stupizenie. *Era în gura oamenilor... astă stupiditate sau tîmpire.* ARISTIA, PLUT. XLIV/17, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Spune-mi dumneata, nu-i o stupiditate citatul ăsta?* AGÎRBICEANU, A. 173, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Nu se poate susține stupiditatea că nu există adevăruri și cauze să merite să te pasionezi pentru ele.* CAMIL PETRESCU, U. N. 151. *Barbusse socoate războiul o crimă și o stupiditate.* SADOVEANU, O. XX, 379, cf. SCRIBAN, D. *Totdeauna de acord în totul cu stupiditățile marelui acționar.* ARGHEZI, L. 160, cf. DL, DM. *Stupiditatea criminală a războiului îl face... să întreprindă o acțiune tot atît de stupidă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 24/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: **(2)** *stupidități.*

— Din fr. **stupidité**, lat. **stupiditas, -atis**.

STUPÍE s. f. (Regional) Stupărit[1] (Cacova Jerii — Turda). *Trăiește din stupie,* ALR SN I h 263/325, cf. ALRM SN I h 171/325.

— Pl.: ?

— De la **stup**[1].

STUPÍLĂ s. f. Dispozitiv de aprindere pentru încărcăturile de pulbere, folosit la încărcăturile de azvîrlire ale unor guri de foc. Cf. SCRIBAN, D., LTR[2], DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stupile.*

— Cf. fr. *étoupille.*

STUPINÁR s. m. (Regional) Stupar **(1)** (Feneș — Alba Iulia). Cf. ALR SN I h 266/102, ALRM SN I h 173/102.

— Pl.: *stupinari.*

— **Stupină** + suf. *-ar.*

STUPÍNĂ s. f. Loc unde sînt așezați stupii[1] **(1)** cu albine (și toate instalațiile anexe); totalitatea stupilor[1] așezați pe acest loc; totalitatea albinelor din acești stupi[1]; stupii[1] împreună cu albinele care se află pe acest loc; prisacă **(3)**, stupărie[1] **(1)**, (rar) albinărie, prisăcărie **(2)**, (regional) pivniță **(4)**, polată **(2)**, stupar **(2)**, stuparniță, stupinea. *Locure de odihnă, ce vor fi, ori pre la vii, ori pre la stupini* (MUNT.), *ori pre în pomeate, ori pre alte primblări,* PRAV. 175. *Vînzarea Stoineștilor, „den valea stupinii pînă în hotarul Coziii“* (a. 1677). BUL. COM. IST. III, 84. *Întră norodul în stupină,* BIBLIA (1688), 204[2]/52, cf. ANON. CAR. *Catastih de toate lucrurile mănăstirii...; 134 stupi la trei stupini, cei mai buni* (a. 1802). DOC. EC. 70, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cînd... [albinele] nu zboară departe de la stupină sau adună boambe micuțe de năsip... sînt semne de schimbarea vremii.* CALENDARIU (1814), 86/15. *Casa și tot al tău ți-i sînt tocmai ca o grădină În prea frumoasa luna mai Într-însa cu stupină.* ZILOT. CRON. 88, cf. LB. *Ursul au venit într-o stupină și... au început a scoate faguri și a mînca miere.* FM (1838), 37/1, cf. VALIAN, V. *Creșcătoriă de gîndaci, lăptăria, stupina,... în sfîrșit tot ce are de scop a supune manipulației producțul recoltei.* BREZOIANU, A. 8/24, cf. POLIZU. *Trîntori, viespe, din stupină,* BOILLIAC, O. 208, cf. LM, BARCIANU. *Mai întîi se vor forma din venitele livezii și stupinei sus-numite... un fond* (a. 1879). PĂCALĂ, M. R. 396, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU[2], PAMFILE, I. C. 88. *După masă se adihnea un ceas-două în stupină.* REBREANU, I. 66, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Plantațiunile de sălcîmi... sînt populate în sezonul înflorirei salcîmului de numeroși stupi aduși din stupinele din alte localități.* ENC. AGR. I, 280, cf. SCRIBAN, D. *Fusese ani de zile îngrijitoare la stupina boierească.* CAMIL PETRESCU, O. I, 423, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR I 1 685, ALR II 5 456/36, 284, 346, ALR SN I h 265, ALRM SN I h 172. *Pe la stupini se ducea, Toată ceata o-aduna.* BALADE, II, 176. *Vindeți vii, Vindeți moșii, Herghelia de la cîmp Și stupina de la crîng.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 216. ✧ (Glumeț) *Hîndca sîntem puțini rumîni,... ne trebuie ăce-ascuțite, veninoase și tari, ca să putem înțepa..., pe ăl d-o îndrăzni să ne ia cu stupină cu tot.* JIPESCU, O. 125.

— Pl.: *stupine* și (învechit și regional) *stupini.*

— **Stup** + suf. *-ină.*

STUPINĂRÍT s. n. (Regional) Stupărit[1] (Răchita — Sebeș). Cf. A II 6. *Are cărțea stupinăritului.* ib.

— **Stupină** + suf. *-ărit.*

STUPINEÁ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Stupină. Cf. CIAUȘANU, V. 199. ✦ P. ext. Loc pe care a fost o stupină. Cf. CIAUȘANU, V. 199.

— Pl.: *stupinele.*

— **Stupină** + suf. *-ea.*

STUPINÍȚĂ s. f. **I.** (Popular) Diminutiv al lui s t u p i n ă; (regional) stupinuță. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Dragostea de copiliță, Ca mierea din stupiniță.* MÎNDRESCU, L. P. 45. *Tot mă duc în stupiniță, Că este-un fir de tămîiță, Tot mi-oi face cununiță.* BUD, P. P. 8. *Și ti-oi băga-n grădiniță, În cea mîndră stupiniță.* BÎRLEA, L. P. M. I, 33, cf. 496. *Dragostea-i de coconiță Ca mnierea din stupchiniță.* T. PAPAHAGI, M. 13, cf. ALR I 1 685/259. *Colea-n vale-n stupiniță, Ține-mi calea o leliță.* UDRESCU, GL.

II. Plantă erbacee din familia orhideelor, cu două frunze bazale opuse, cu flori albe, cu miros puternic de garoafă, care crește prin păduri și poieni; poroinic-alb (v. p o r o i n i c **1**), (regional) bujor-alb, iarba-cășunatului, iarba-cășunăturii, leordacă, untul-vacii-mirositor, violete-de-noapte *(Platanthera bifolia).* Cf. TDRG, PANȚU, PL., CADE. *Dintre cele mai gingașe de la noi, crescînd prin poienile umbroase sau prin rariști de păduri, este stupinița.* SIMIONESCU, FL. 152, cf. DL, DM, BORZA, D. 133, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *stupinițe.*

— **Stupină** + suf. *-iță.*

STUPINÚȚĂ s. f. (Prin Maram.) Diminutiv al lui s t u p i n ă; (popular) stupiniță **(I).** *Miluța de la măicuță Ca mierea din stupinuță.* ȚIPLEA, P. P. 90, cf. BUD, P. P. 83.

— Pl.: *stupinuțe.*

— **Stupină** + suf. *-uță.*

STUPÍT s. n. **1.** (Popular) Scuipat[1] **(2).** *Ochii orbului din naștere spălînd, prin știupit și tină le deschide luminile.* CANTEMIR, HR. 197. *Cînd eram băiet, stupeam în palma stîngă, apoi trinteam cu muchea palmei celeilalte în stupit.* CREANGĂ, A. 141, cf. DDRF. *Cine a auzit pe un leah... vorbind... cu gura plină de stupit?* PHILIPPIDE, P. 277, cf. ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG, SCRIBAN, D. *A înghițit piperul acela cu știopitul.* SBIERA, P. 130. *Boala... Să piară cum piere stupitul în cărare.* MARIAN, V. 152, cf. VAIDA. *O hîrcă de babă în trăsura împărătească, nici stupitu să-l dai pe dînsa.* ȘEZ. II, 111. *De ne-o fi făcut Cu stupit de babă.* PĂSCULESCU, L. P. 128. *Se unge* [urechea bolnavului] *cu scrum muiat în stupit.* PAMFILE, B. 49, cf. T. PAPAHAGI, M., ARH. FOLK. I, 196, ALR I 81, 1 271, ALR II/I MN 13, 6 898, ALRM II/I h 53. **Are stupit la gură,** se spune despre o persoană vorbăreață. Cf. ZANNE, P. II, 748, id. ib. V, 306.

2. C o m p u s e: **stupitul-cucului** = **a)** (Bot.) plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze în formă de rozetă, cu flori liliachii, roz, rar albe; scuipatul-cucului (v. s c u i p a t[1] **3 a**), (regional) iarba-cocoșului, paștile-calului (sau -cailor, -ciinelui, v. p a ș t i[1] **1 b**), punga-popii (v. p u n g ă **III b**), rîjnică **(b)**, spumăriță, spumeală *(Cardamine pratensis).* PANȚU, PL. 296, CADE, DL, DM, BORZA, D. 40, M. D. ENC., DEX; **b)** (Bot.) plantă erbacee din familia cruciferelor, cu tulpina cu măduvă, cu frunze bazilare care nu formează rozetă, cu flori albe, rar, roz, mari; (regional) hrean-de-apă, sterniță *(Cardamine amara).* Cf. BARCIANU, PANȚU, PL. 296, BORZA, D. 40; **c)** (Bot.; regional) rîjnică **(a)** *(Cardamine impatiens).* Cf. BORZA, D. 40; **d)** (Entom.; regional) învelișul larvar al insectei *Aphrophora spumaria,* care, după ce iese larva, se usucă, căpătînd forma unei mărgele **(I 1)**; (regional) mărgica-cucului (v. m ă r g e a **I 1 a**), mărgicuța-cucului (v. m ă r g i c u ț ă). *O seamă de fete însă, aflînd „stupitul" sau „margica cucului", îl înșiră... la mărgele.* MARIAN, INS. 288, cf. TDRG, CADE. *Mai curioasă este insecta... ce dă mărgica ori stupitul-cucului.* SIMIONESCU, F. R. 348; **e)** (Entom.; regional) depozit granulos sau viscos format ca un inel în jurul ramurilor tinere ale copacilor din ouăle unor fluturi, (regional) glasul-cucului, mărgica-cucului (v. m ă r g e a **I 1 b**), scuipatul-cucului (v. s c u i p a t[1] **3 b**). Cf. MARIAN, O. I, 44, id. INS. 285, N. LEON, MED. 109, GOROVEI, CR. 460. *Fetele din Bucovina mai poartă la mărgele... ouăle insectei Gastropacha neustria, numite „stupitul-cucului".* CANDREA, F. 203; (Bot.) **stupit-căprese** = plantă erbacee din familia cruciferelor, cu tulpina fin striată, cu frunzele penate, cu florile roșii, violacee *(Cardamine rivularis).* PANȚU, PL. 295.

— Pl.: : **(1,** n.) *stupituri* și (regional) *stupite* (ALR I 81/526), și (m.) *stupiți* (ib. h 81). — Și: (regional) **stupíț** (ALR I 81/394; pl. *stupiți,* ib.) s. m., **stupiát** (ALR II/I MN 13, 6 989/157, ALRM II/I h 53/157; pl. și **1,** n. *stupiate,* ALR II/I MN 13, 6 898/157, m., *stupiați,* ALR I 81/158, *stupieți,* ib. 81/144, 160), **stopít** ib. 81, ALR II/I MN 13, 6 898, ALRM II/I h 53; pl. și **1,** n., *stopite,* ALR I 81/217, m., *stopiți,* ib. 81/194, 215, 360, 363, 378, 381, 383, 542) s. n., **strupít** (ib. 81/677; pl. *strupiți,* ib.) s. m., **știupít, știopít** (pl. și, **1,** m., *știopiți,* ib. 81/341, 370, 388), **ștopít** (ib. 1 271/361; pl. și, **1,** n., *ștopite,* ib. 81/357, m., *ștopiți,* ib. 81/350, 351, 354, 355, 361, 385) s. n.

— V. **stupi.**

STUPITÓR, -OÁRE s. f., adj. **1.** S. f. (Mold.) Scuipătoare, v. s c u i p ă t o r **(2).** Cf. DDRF, PASCU, S. 126.

2. Adj. (Regional; în forma *stopitor*) Care stupește **(I)** (Pîrhăuți — Suceava). *De te-o pocit... Barbați stopitori, Pocitori, Femei stopitoare, Pocitoare.* MARIAN, D. 183.

— Pl.: *stupitori, -oare.* — Și: **stopitór, -oáre** adj.

— **Stupi** + suf. *-tor.*

STUPITÚRĂ s. f. (Mold. și Bucov.) Scuipătură **(2).** Cf. s t u p i **(1).** *Știupitura iarăși îți înghiți.* CANTEMIR, I. I. II, 78, cf. CADE. *Jur-împrejurul lui se vedeau stupiturile oamenilor.* CAMILAR, N. II, 309. *Cu hîrciituri Și cu stopituri.* MARIAN, V. 207, cf. ALRM II/I h 53.

— Pl: *stupituri.* — Și: **stopitúră, știupitúră** (ALR II/I MN 13, 6 898/574, ALRM II/I h 53/574), **știopitúră** (ALR II/I MN 13, 6 898/346, ALRM II/I h 53/346), **știupitúră** s. f.

— **Stupi** + suf. *-(i)tură.*

STUPÍȚ s. n. v. **stupit.**

STUPIZÉNIE s. f. (Familiar) Stupiditate **(2).** *Comițînd gafe ca toți cei care, scoși dintr-ale lor, sînt capabili de o serie infinită de stupizenii.* CAMIL PETRESCU, T. II, 143, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *E o pacoste, locotenent Comșa, cu stupizenia aceasta de cîntec.* C. PETRESCU, Î. I, 277.

— Pl.: *stupizenii.*

— **Stupid** + suf. *-enie.*

STUPOÁRE s. f. **1.** (Med.) Simptom care apare în unele psihoze și care se manifestă prin imobilitate și prin insensibilitate complete, prin deprimare, prin amuțire; (învechit, rar) stupefacție **(1).** Cf. ANTONESCU, D., BIANU, D. S. *V. D., 30 de ani, melancolie și stupoare, apatie și indiferență, mutism.* BABEȘ, O. A. I, 327. *Tot ce e patologic produce ori stupoare, ori nervozitate — și spiritul pierde gustul marilor ficțiuni semnificative.* CĂLINESCU, C. O. 313, cf. DL, DM, ABC SĂN. *Nu fusese ucis, mai trăia, și bucuria m-a făcut să ies din starea aceea vecină cu stupoarea.* V. ROM. decembrie 1966, 17, cf. DN[2], D. MED., M. D. ENC., DEX.

2. Stare de confuzie, de blocare etc. în care se află cineva sau senzație ori sentiment de neputință pe care le încearcă cineva aflat, brusc, într-o situație (cu totul) neașteptată, (extrem de) dificilă sau chiar critică, încetind, pentru moment, să gîndească, să caute o ieșire, să acționeze în mod corespunzător etc.; mirare **(1),** năuceală **(1),** năucire, nedumerire, perplexitate, surprindere, surpriză, uimire, uluială, uluire, (livresc) stupefacție **(2),** (rar) minunare, (învechit) minune **(3).** Cf. CADE. *Reculegîndu-se puțin din stupoare, interveni*

amical. REBREANU, R. II, 285. *După stupoarea din primul moment, senzația evenimentului cutreieră toate încăperile.* C. PETRESCU, C. V. 342. *Vă închipuiți confuzia și stupoarea de la cancelarie cînd mă prezint cu trofeele mele.* I. BOTEZ, B. I, 78. *Primul moment se pare că a fost un moment de stupoare universală.* COCEA, S. I, 204. *L-au urmărit cu privirea, pas cu pas, cu o stupoare crescîndă.* SEBASTIAN, J. 25. *A fost o stupoare și o indignare generală.* SADOVEANU, O. XVI, 421, cf. SCRIBAN, D. *După stupoarea de-o clipă, întîmplarea cu berea... începuse să-i facă haz.* BLAGA, H. 7. *Vestea aceasta desigur că a produs la Roma stupoare.* BOGZA, A. î. 498. *Spre stupoarea mea, descopăr o gravă, flagrantă infidelitate.* TUDORAN, O. 182. *Fata izbucni de-a binelea în ris, spre stupoarea familiei.* PREDA, M. 194, cf. DL. *Izbucnirea lui produse stupoare.* T. POPOVICI, SE. 100, cf. DM. *Musafirii observă, cu stupoare, că arhitectul... stă rezemat în canatul ușii.* V. ROM. noiembrie 1964, 112, cf. DN[2]. *Am citit, cu stupoare și indignare, acest dosar de anchetă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 182, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: (neobișnuit) *stupori.* SCRIBAN, D.

— Din fr. **stupeur,** lat. **stupor, -oris.**

STUPÓS, -OÁSĂ adj. v. **stufos[1].**

STUPÚȘ s. n. v. **astupuș.**

STUR[2] subst. **1.** S. m. (Învechit și regional) Turtur (de gheață); p. ext. promoroacă **(1).** *Lăudați Domnul ... Focul, grindirea, neaoa, sturii* (ghețile C, ghiața D, bruma H) *și duh reapede ce feaceră cuvântul lui.* PSALT. 306. *Promoroaca se mai numește și promoară, burâ..., buracă, polei..., chidă..., chiciură..., stură.* PAMFILE, VĂZD. 66, cf. CADE, SCRIBAN, D., H X 29, 149, ȘEZ. V, 125, VASILIU, C. 206, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ALR I 1 260/214, 223, 295, 348, 370, 375, 554, 556, 571, A V 2, 14, 15, 17, 19, 21, 26, 34, 35, VI, 26, GLOSAR REG.

2. Subst. (Învechit) Sare de proastă calitate care nu se valorifică, abandonîndu-se în jurul minei. Cf. BARONZI, L. 120, DDRF.

3. S. m. (Transilv. și prin Olt.) Zgură; p. ext. scrum **(1).** Cf. CADE, SCRIBAN, D., VICIU, GL., DENSUSIANU, Ț. H. 335, A III 1, TEAHA, C. N. 268. ✧ Expr. (Învechit) **A se alege stur și praf** (de cineva) = a se alege praful, v. praf **(1).** *Precum curat se arată într-al țarii hronograf, Că de toți Domnii aceștia nu s-a ales stur și praf.* ZILOT, ap. HEM. 808. **A se face stur** = a se usca foarte tare. Cf. SCRIBAN, D., BOCEANU, GL. *Cînd aveau mai mult îl puneau în groapa de bucate și iarna-l găseau sfoiegit, făcut stur.* PLOPȘOR, C. 41.

4. Subst. (Prin Maram.) Pojar **(3).** Cf. ALR I/I h 115, ALRM I/I h 160, LEXIC REG. II, 113.

— Pl.: **(1, 3,** m.) *sturi,* **(2, 4)** ? — Și: (regional) **stură** (pl. ?) s. f.

— Lat. **stylus.**

STUR[2] s. n. v. **stuf.**

STURÁ vb. I. **1.** Refl. (Prin Mold. și prin Olt.; despre fulgi de zăpadă sau picături de ploaie) A se solidifica; a îngheța. *Fulgii se sturau și picioru nu se mai înfunda în zăpadă.* ap. SCRIBAN, D. *Fulgii se topeau de ger și se-ngrămădeau unii într-alții sturîndu-se.* PLOPȘOR, C. 125, com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, A V 15, 18, 20, 25, 26, 28, 33, 35, VI 26. ✦ Intranz. impers. (Regional) A bruma. *Verbul corespunzător este a brumui, a bruma, a stura sau sturi, care se întrebuințează rar în locul expresiunii a bate bruma.* PAMFILE, VĂZD. 66.

2. P. ext. Intranz. impers. (Prin Transilv. și prin Bucov.) A bura. Cf. A V 19, com. din MORĂRENI — REGHIN.

— Prez. ind. pers. 3: ? — Și: (regional) **sturí** (prez. ind. pers. 3 *sturăsc,* SCRIBAN, D.), **storí** (id. ib.; prez. ind. pers. 3 *storăsc,* id. ib.) vb. IV.

— V. **stur[1].**

STURÁT, -Ă adj. (Regional; despre dealuri, păduri, pomi etc.) Care este acoperit cu promoroacă **(1)** (Tătărași — Pașcani). Cf. VASILIU, C. 173. *Și s-o dus la cîmpu curat, La măru rotat, La păru sturat.* id. ib., cf. 206, ALR I 1 260/556, 573.

— Pl.: *sturați, -te.* — Și: **sturít, -ă** adj. ALR I 1 260/556, 573.

— V. **stura.**

STÚRĂ s. f. v. **stur[1].**

STURÍ vb. IV v. **stura.**

STURICHÍȘ s. n. (Regional) Pădure tînără și deasă, alcătuită din mai multe specii de arbori. Cf. CADE, VICIU, GL., CHEST. IV 105/772. ✦ Tufiș **(1).** *Fără să mai șază mult pe gînduri, se desculță repede-ntr-un sturichiș și dă năvală-n lac la oaie.* LUNGIANU, CL. 144.

— Pl.: *sturichișuri.*

— Etimologia nesigură. Cf. stufiș.

STURIÓN s. m. (La pl.) Ordin de pești răpitori de talie, în general, mare, din mările și din unele ape dulci mari ale emisferei nordice (ca, de exemplu, morunul, nisetrul, cega), cu scheletul cartilaginos, cu corpul alungit, fără solzi, acoperit cu cinci șiruri longitudinale de discuri osoase, pescuiți pentru carnea, pentru icrele negre și pentru cleiul de pește extras din vezica înotătoare *(Acipenseridae);* (și la sg.) pește care face parte din acest ordin; acipenserid. Cf. NICA, L. VAM. 229, DL, DM. *Sturionii constituie grupa de pești cu cea mai mare valoare economică.* LTR[2], cf. DN[2]. *Vizitează stațiunea de reproducere a sturionilor.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 848. *Sturionul... nu are oase.* AP 25. *Intestinele sturionilor, preparate cu pricepere, constituie o mare delicatesă culinară.* ib. 26, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ri-on.* — Pl.: *sturioni.*

— Din it. **storione.**

STURIONICULTÚRĂ s. f. Ramură a pisciculturii care se ocupă cu reproducerea dirijată și cu creșterea sturionilor. Cf. DER, M. D. ENC.

— Pronunțat: *-ri-o-.*

— **Sturioni** (pl. lui *sturion*) + **cultură.**

STURÍT, -Ă adj. v. **sturat.**

STURÍ vb. IV v. **storí.**

STURÍT[1], -Ă adj. (Regional) Care este împietrit, uscat de tot (Băilești). Cf. LEXIC REG. 31.

— Pl.: *sturîți, -te.*

— De la **stur[1].**

STURÍT[2], -Ă adj. v. **storít.**

STURJÁN s. m. v. **strujan.**

STURLOIBÁT, -Ă adj., s. m. și f. v. **sturluibat.**

STURLUBÁ vb. I. v. **sturluiba.**

STURLUBÁT, -Ă adj., s. m. și f. v. **sturluibat.**

STURLUBÁTEC, -Ă adj., s. m. și f. v. **sturlubatic.**

STURLUBÁTIC, -Ă adj., s. m. și f. (Mold., prin Bucov. și prin Transilv.) Neastîmpărat **(2).** *Ești așa*

de sturlubătec, încît sînt sigur c-ai uitat tot ce ți-am spus. NEGRUZZI, S. III, 49. *N-a vrut să-și pună mintea c-o sturlubatecă și c-o leneșă de față ca aceasta.* GREANGĂ, P. 292, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pe la mijlocul verii s-au trezit bunu-meu peste ei cu o femeie voinică, iute și sturlubatică.* VOICULESCU, P. I, 53, cf. SCRIBAN, D. *N-a avut cine să-l crească, de aceea-i așa de sturlubatic.* H. LOVINESCU, T. 231. *De este precum spuneți, e-un tînăr sturlubatic.* T iulie 1964, 54, cf. ȘEZ. V, 125, PĂȘCA, GL., com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, COMAN, GL. *Are niște copii strolobatici.* MAT. DIALECT. I, 191. ✧ Fig. *Desertăciunea, subt cuvinte sturlubatice ce nu se leagă unul de altul îi cangrena noastră.* RUSSO, S. 90. ✦ Adj. (Prin. Mold.) Care este foarte agitat sau dezechilibrat din cauza unei boli. *Boala... face pe capil năuc, sturlubatic și rău.* ȘEZ. II, 129.

— Pl.: *sturlubatici, -ce.* — Și: **sturlubátec, -ă, sturluiátec, -ă** (ALEXI, W.), **sturluibátic, -ă, strolobátic, -ă, strulátic, -ă** (PĂȘCA, GL.), **struluibátec, -ă, strulibátic, -ă** (COMAN, GL.), **șturlubátic, -ă** (id. ib.), **șturbulátic, -ă** (ALEXI, W.), **șturlubátic, -ă** adj., s. m. și f. — **Sturluba** + suf. *-atic.*

STURLUIÁTEC, -Ă adj., s. m. și f. v. **sturlubatic.**

STURLUIBÁ vb. I. Intranz. (Mold.) A se zăpăci; p. ext. a înnebuni. *Iaca pozna, că au sturluibat amîndoi!* ALECSANDRI, T. I, 66, cf. ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. — Prez. ind.: *sturluibez.* — Și: **sturlubá** (RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.), **strulubá** (SCRIBAN, D.) vb. I. — Etimologia necunoscută.

STURLUIBÁT, -Ă adj., subst. **1.** Adj., s. m. și f. (Mold. și Transilv.) Neastîmpărat **(2)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL. *Ți-am fost dăscălița și te știu de mic. Ești prea strolimbat.* T. POPOVICI, SE. 176, cf. DM, DEX, BRAN, S., VAIDA, com. LLUBA, CABA, SĂL. 93, COMAN, GL., ALR I 1 517/348, LEXIC REG. 72, MAT. DIALECT. I, 216, 267. ✧ Fig. *Apoi toată zestrea toamnei a risipit-o-n grabă,... Crivățul sturloibat.* VOICULESCU, POEZII, I, 252.

2. S. m. (Prin Mold.) Om lipsit de judecată. V. nebun **(1 2)**. *N-o să mai rămîie în ea[în Moldova] decît niște sturluibați cu mintea stricată.* NEGRUZZI, S. I, 234. *Așa se vede, băiatca... Dacă-i lumea plină de sturluibați.* ALECSANDRI, T. 274.

3. Adj., s. m. (Regional) (Persoană) care se strîmbă (Vașcău). Cf. TEAHA, C. N. 268.

4. Adj., s. m. și f. (Regional; în forma *strulimbat*) Ursuz (Dobra — Deva). Cf. ALR SN V h 1 243/105.

— Pl.: *sturluibați, -te.* — Și: (regional) **sturlubát, -ă** (SCRIBAN, D.), **sturloibát, -ă, strălibát, -ă** (CADE), **strolobát, -ă** (MAT. DIALECT. I, 267), **strolibát, -ă** (LEXIC REG. 72), **strolimbát, -ă strolobát, -ă** (COMAN, GL.), **struilibát, -ă** (VAIDA), **strullbát, -ă** (ALR I 1 517/348), **strulimbát, -ă** (ALR SN V h 1 243/105), **struluibát, -ă** (BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE), **ștrolibát, -ă** (BRAN, S., VAIDA, CABA, SĂL. 93), **ștrolobát, -ă** (MAT. DIALECT. I, 216) adj., s. m. și f.

— V. **sturluiba.**

1STURLUIBÁTIC, -Ă adj., s. m. și f. v. **sturlubatic.**

STURS s. m. v. **sturz.**

STURȚ s. m. v. **sturz.**

STURUNGÍU, -ÍE adj. v. **turungiu.**

STURZ s. m. **1.** Numele mai multor specii de păsări din genul *Turdus*, ordinul paseriformelor, mai mici decît porumbelul, cu cioc conic și puternic, cu pene brune pe spate și albe-gălbui, cu pete brune, pe piept, care se hrănesc cu insecte, cu viermi, cu fructe etc.: **a)** (și în sintagmele *sturz mare*) CONV. LIT. XXIII, 345, DDRF, CADE, DOMBROWSKI, P. 352, BĂCESCU, PĂS. 160, *sturzul viscului*, BĂCESCU, PĂS. 160, *sturz de vîsc*, CADE, BĂCESCU, PĂS. 160, DL, DM, M. D. ENC., *sturz aurîu*, BĂCESCU, PĂS. 159, *sturz popesc*, id. ib. 160) pasăre cu corpul ceva mai mare, cu pete brun-negricioase triunghiulare pe spate, pe piept cu pete ovale și cu aripile împestrițate cu alb (*Turdus viscivorus*). Cf. BARCIANU, CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX; **b)** (și în sintagmele *sturz cîntător*) DOMBROWSKI, P. 355, BĂCESCU, PĂS. 159, DL, DM, M. D. ENC., *sturz cîntăreț*, DOMBROWSKI, P. 355, *sturz de brad*, BĂCESCU, PĂS. 159, *sturz de vii*, id. ib., *sturz mic*, id. ib. 160) pasăre cu pene sur-măslinii pe spate, pe piept alb-gălbui cu pete brun-negricioase, ovale și triunghiulare, cu coada unicoloră (*Turdus ericetorum philomelus*). Cf. CADE; **c)** (și în sintagmele *sturz de munte*, CADE, DOMBROWSKI, P. 350, BĂCESCU, PĂS. 159, *sturz de iarnă*, CADE, BĂCESCU, PĂS. 159, DL, DM, M. D. ENC., *sturz de brăziște*, BĂCESCU, PĂS. 159, *sturz cocoșar*, id. ib.) pasăre cu pene sure pe spate și castanii pe restul corpului; (regional) cocoșar (*Turdus pilaris*). Cf. ȘĂINEANU², PĂCALĂ, M. R. 30, CADE; **d)** (și în sintagmele *sturz cîntăreț*, CONV. LIT. XXIII, 345, BĂCESCU, PĂS, 159, *sturzul viilor*, DOMBROWSKI, P. 358, BĂCESCU, PĂS. 160, DL, DM, M. D. ENC., *sturz de vii*, BĂCESCU, PĂS. 159, *sturz roșu*, DOMBROWSKI, P. 358, BĂCESCU, PĂS. 160, *sturz roșcat*, DOMBROWSKI, P. 358, BĂCESCU, PĂS, 160, VÎN. PESC. iulie 1962, 8) pasăre cu pene brune-măslinii pe partea superioară și cea inferioară, cu o dungă galben-deschis peste ochi, cu o pată galben-închis și cu partea inferioară a aripei roșcată-ruginie; (regional) brebenesc (*Turdus musicus*). Cf. MARIAN, O. I, 279. *Și era tocmite paseri... și doi sturzi s-alte lucrure multe de aur.* MOXA, 388/1, cf. ANON. CAR. *Ostropelul de grăunțe de genuperi. care să mănînce cu găinuși de pădure, cu sturzi, mierle și alte păsăruici.* MÎNCĂRILE, ap. GCR II, 44/33, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., DRLU, LB, VALIAN, V. *Ce te sfărîmi în zădar tu, cîntăreață frumoasă? zicea sturzul către ea.* FM (1841), 176²/20, cf. POLIZU. *Ai nesocotit vînatul numit grives, iar după cum se crede, pe românește sturzi.* ODOBESCU, S. III, 24. *Să ne cînte hori cu foc Din tilincă sturzii.* COȘBUC, P. I, 302, cf. ALEXI, W. *Un sturz strengar, tîngîn-o turturică.* IOSIF, P. 31, cf. TDRG. *Un pui de șturz... zbură peste el.* GÎRLEANU, L. 16. *Îngrijea el singur de papagalii... de sturzii... și de turturelele sale.* HOGAȘ, DR. II, 49, cf. RESMERIȚĂ, D. *În cărare-i trecură sturzii cu sunete scurte ușor fluierate.* SADOVEANU, O. IX, 78, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR I 1 049. *Unde-auz cucu cîntînd Șturzu-n frunză rîcînd... Mă fac broască pe pămînt.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 377. ✧ Compuse: (rar) **sturz-de-trestie** (sau **-de-stuf, -de-trestie-mare, -mare-de-trestie**) caracaleț (*Acrocephalus arundinaceus*). Cf. DOMBROWSKI, P. 322, BĂCESCU, PĂS. 159, 160; (regional) **sturz-de-stîncă** (sau **-de-piatră**) = mierlă-de-piatră, v. mierlă **(1)** (*Monticola saxatilis*). Cf. DOMBROWSK , P. 369, BĂCESCU, PĂS. 159; (regional) **sturz-moțat** = mătăsar **(3)** (*Bombycilla garrulus garrulus*). Cf. BĂCESCU, PĂS. 160.

2. (Prin sudul Transilv.) Lăstun-de-mal (*Riparia riparia*). Cf. ALR SN III h 702, ALRM SN II h 514.

3. (Prin Maram. și prin nord-estul Munt.) Turturea **(1)** (*Streptopelia turtur*). Cf. ALR I 1 036/361, 772.

4. (Regional) Grangur (*Oriolus oriolus*) (Broșteni — Vatra Dornei). Cf. H XII 301.

5. (Regional) Mierloi¹ **(1)** (Șieuț — Bistrița). Cf. ALR I 1 030/223.

— Pl.: *sturzi* și (popular) *sturji* (ALR I 1 049). — Și: (regional) **sturs** (ALR I 1 049/112, 748), **șturț** (ib. 1 049/85, 418), **stulz** (ib. 1 036/361, 1 049/361) s. m.

— Din **Turdus** [turdus], numele ştiinţific al sturzului (influenţat, probabil, de lat. *sturnus*).

STÚRZĂ s. f. (Ornit.; regional) Sturzoaică. *Femeiuscele acestor sturzi se numesc sturze.* MARIAN, O. I, 279; cf. TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 160.

— Pl.: *sturze.*

— V. **sturz.**

STÚRZÉL s. m. (Ornit.; regional) Sturzişor. Cf. MARIAN, O. I, 279, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 160.

— Pl.: *sturzei.*

— **Sturz** + suf. *-el.*

STURZIÓR s. m. (Ornit.; regional) Sturzişor. Cf. MARIAN, O. I, 277, 280, TDRG, BĂCESCU, PĂS. 160.

— Pronunţat: *-zi-or.* — Pl.: *sturziori.* — Şi: **sturzór** s. m. MARIAN, O. I, 277, 280, TDRG.

— **Sturz** + suf. *-ior.*

STURZIŞÓR s. m. (Ornit.) Diminutiv al lui s t u r z **(1)**; sturzuleţ, (regional) sturzel, sturzior. Cf. MARIAN, O. I, 279, TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 160, DL, DM, M. D. ENC., 897, DEX.

— Pl.: *sturzişori.*

— **Sturz** + suf. *-işor.*

STURZOÁICĂ s. f. (Ornit.) Femela sturzului **(1)** *(Turdus)*; (regional) sturză, sturzoaie. *Mai străină decît mine Nu mai e pe lume nime, Numai mierla din pădure, Da', şi mierla încă are, Că-i e sturzu văr primare Şi sturzoaica verişpară.* MARIAN, O. I, 277, cf. TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 160, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sturzoaice.*

— **Sturz** + suf. *-oaică.*

STURZOÁIE s. f. (Ornit.; regional) Sturzoaică. Cf. MARIAN, O. I, 279, TDRG, CADE, BĂCESCU, PĂS. 160.

— Pl.: *sturzoaie.*

— **Sturz** + suf. *-oaie.*

STURZÓR s. m. v. **sturzior.**

STURZULÉŢ s. m. Diminutiv al lui s t u r z **(1)**; sturzişor, (regional) sturzel, sturzior. Cf. TDRG, CADE. *Mierla d-auzea, Din gură-i grăia: Sturzuleţule, cîntăreţule.* TEODORESCU, P. P. 457. *Un voinic rănit zăcea, De păzit cine-l păzea? Mi-l păzea d-un corbuleţ Şi c-un vultur sturzuleţ.* ŞEZ. IV, 219, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sturzuleţi.*

— **Sturz** + suf. *-uleţ.*

STUU s. n. v. **stuf.**

STUV s. n. v. **stuf.**

ŞTÉNĂ s. f. v. **scenă.**

ŞTIENŢÍFIC, -Ă adj. v. **ştiinţific.**

ŞTITÍC, -Ă adj. v. **scitic.**

SU prep. v. **sub²**.

SUAREÁ s. f. v. **soarea.**

SUAHÍLI adj., subst. v. **swahili.**

SUÁV, -Ă adj. (Despre oameni, mai ales, despre femei sau despre însuşirile, manifestările, creaţiile etc. lor; p. e x t. despre obiecte, despre fenomene etc. ori despre însuşirile acestora) Care dă impresia de armonie discretă a formei, de aspect fragil, plăpînd al structurii etc., producînd un sentiment de delectare (vizuală), sugerînd puritatea şi trezind asociaţii tulburătoare; delicat, dulce, fin, gingaş, graţios, uşor, (regional) scarandiv. Cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Vă culege dintr-această grădină delicioasă un fruct... plăcut şi suav.* FIS. 3/26, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Viaţa noastră trece ca suava rouă.* BOLINTINEANU, O. 31. *Sînteţi pentru noi amintiri suave.* ODOBESCU, S. I, 235. *A zorilor suavă înflorire Se prelungea pînă-n amurgul pal.* EMINESCU, O. IV, 376. *Ninseseră din piersici suave flori rozalbe.* MACEDONSKI, O. I, 139, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE. *Cu toată tragedia lui domestică ne-a dat totuşi şi figuri suave.* LOVINESCU, C. VII, 53. *Nonora îi apăru lui Teofil trandafirie şi suavă ca îngerul iernii.* GALACTION, O. A. II, 222. *Iat-acum se scoală doamna-i tinerică, Rumenă, suavă ca o zambilică.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 90, cf. SCRIBAN, D. *Suav ca îngerii din rai, Războinic ca un samurai.* CĂLINESCU, L. L. 189. *Domnişoare suave de pension.* RALEA, S. T. I, 51. *El simţea de departe căldura suavă a mîinii ei albe.* CAMIL PETRESCU, O. II, 76. *O sugestivă şi suavă transpunere în folclor a actului creaţiei poetice.* CONSTANTINESCU, S. III, 58, cf. DL, DM, DN². *Să decupăm din această suavă elegie erotică cîteva imagini.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 77, 5/4. ✧ (Adverbial) *Flori,... În toată abondanţa, în toată frumuseţea, Suav decora bolta, pereţii şi intrarea.* HELIADE, O. I, 373. *Doamna... surîdea suav.* C. PETRESCU, C. V. 124. *Un trecător se întoarse după ei, exclamînd suav: — Oh! Tinereţe! Tinereţe!* TEODOREANU, M. II, 12. *Prietenul de nicăieri, evocat suav de fiinţa speranţelor.* ARGHEZI, B. 36, cf. DM. *Frînturi din suava melodie celestă străbat impura atmosferă.* CINEMA, 1969, nr. 5, 36. *Albia mîloasă... se vede de sus numai o panglică şovăitoare,... suav înconjurată de verde.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 3/1. ✧ (Substantivat) *Lumea sa artistică este plămădită din suav şi trivial, din ură şi beatitudine.* CONSTANTINESCU, S. I, 63. *Alerţi şi vanitoşi suavi, Mai daţi-mi pace cu destinul!* VULPESCU, P. 139. ✦ (Despre voce sau despre inflexiunile ei, despre sunete ori, p. e x t., despre melodii etc.) Care dă impresia de armonie auditivă discretă şi inedită, exotică etc., producînd un sentiment de delectare auditivă bazat pe interpretări, pe asociaţii etc., strict personale; armonios, duios, dulce, fermecător, melodios. Cf. NEGULICI. *Aceste suave accente ieşite din gura fiinţei ce iubeam mă ameţiră.* FILIMON, O. I, 323. *Cheamă apoi cu glas suav pe Hipolit.* LOVINESCU, C. IV, 36. *Ascultase mai întîi această plăcută muzică metalică — suavul imn de biruinţă al unei vieţi.* C. PETRESCU, Ş. P. II, 240. *Cîntă ceva cu glasul tău suav.* VLASIU, D. 91. *Mă prevenise de primejdia ce ascundea acea melodie suavă.* SADOVEANU, O. XVIII, 477. *Se aude melodia suavă a unui flaut.* BOGZA, C. O. 75. *Frînturi din suava melodie celestă străbat impura atmosferă.* CINEMA, 1969, nr. 5, 36. *Sonorizatorii n-au pierdut nimic din tonurile suave ale vocii.* ib. 37. ✧ (Adverbial) *Urechile-mi deschise suav spre infinit.* LABIŞ, P. 275. *Glasul, gîlgîit suav şi nostalgic, des se rupe.* id. ib. 218. ✦ (Despre mirosuri, parfumuri etc.) Care produce o senzaţie olfactivă discretă şi plăcută, tulburătoare etc.; dulce, fin. *Primul amor este un parfum atît de suav, atît de dulce, atît de fermecător.* LĂZĂRESCU, S. 64/26. *Un buchet de tuberoze veştede i se rostogoli la picioare, umplînd vestibulul de un parfum suav.* VINEA, D. I, 60. ✦ (Rar; despre gustul fructelor, mîncărurilor etc.) Care produce o senzaţie plăcută prin arome discrete, exotice etc. Cf. RESMERIŢĂ, D.

— Pronunţat: *su-av.* — Pl.: *suavi, -e.* — Şi: (învechit, rar) **soáv, -ă** adj. POLIZU.

— Din fr. **suave.**

SUAVITÁTE s. f. Însuşirea de a da impresia de armonie discretă a formei, de aspect fragil, plăpînd

al structurii etc., producînd un sentiment de delectare (vizuală), sugerînd puritatea și trezind asociații tulburătoare; delicatețe, dulceață, finețe, gingășie, grație. Cf. HELIADE, D. J. 87, NEGULICI. *Suavitatea ... care iese din espansiunea... figurei, prin schimbarea feței.* FIS. 222/29, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Mini era suavitatea în persoană.* CĂLINESCU, S. 111. *Obrajii lungi căpătaseră un val de sînge, care dezvăluia suavitatea de floare a pieliței lor.* CAMIL PETRESCU, O. I, 256. *Într-un univers poetic alcătuit din durități granitice..., se strecoară și cîteva suavități surprinzătoare.* CONSTANTINESCU, S. I, 95, cf. DL, DM, DN². *Își păstrează nealterate candorile vîrstei și suavitatea jocurilor copilărești.* CINEMA, 1968, nr. 9, 7. *O caracteristică a liricii asachiene este îmbinarea gravității latine cu suavitatea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 57, 13/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◆ Însușirea de a da impresia de armonie auditivă, discretă și inedită, exotică, provocînd un sentiment de delectare auditivă bazat pe interpretări, pe asociații etc. strict personale; armonie, duioșie, dulceață, farmec. *Păstorul întonează din bucium acele arii cîmpestre pline de suavitate.* FILIMON, O. I, 369. *Bătrînul se uită la dînsa, întrenit parcă de suavitatea acestor vorbe.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 129. *Sadoveanu a cîntat cu suavitate momentul acesta unic.* IBRĂILEANU, S. 33. *Vorbea despre eroii cărții cu multă suavitate în cuvinte.* VLĂSIU, D. 208. ◆ Însușirea de a produce o senzație olfactivă discretă și plăcută, tulburătoare etc.; dulceață. *Suferința i-a dat un parfum de poezie și suavitate.* BOLINTINEANU, O. 462.

— Pronunțat: *su-a-*. — Pl.: *suavități*.

— Din fr. **suavité**.

SUB¹ - Element de compunere care indică poziția inferioară a unui obiect față de altul sau o cantitate, o intensitate, o calitate, o ierarhie inferioară în raport cu alta de același tip și care servește la formarea unor substantive ca: s u b a n s a m b l u, s u b a r b o r e t etc., a unor adjective ca: s u b a t i n s, s u b p ă m î n t e a n etc. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Izolat, prin analiză, din împrumuturi ca: **subacvatic, subalpin, subalternitate, subarbă, subarmonică, subdiviza** etc.

SUB² prep. (Semnifică ideea de inferioritate a unui element față de altul)

I. (Exprimă situarea prin raportare de inferioritate, directă sau mediată, observată sau gîndită într-un context figurat, față de o suprafață anumită ori față de un spațiu conceput ca o suprafață)

1. (Exprimă contactul, direct sau mediat, dintre un element și un altul situat, parțial sau total, într-un punct sau într-un plan inferior) *Și plecă ceriu și destinse și întunerecu suptu picioarele lui.* BSALT. 25. *Iară păcătoșii supt soare cu ce-au luat chinui-se-vor.* CORESI, EV. 537. *Luo bozii și-i puse supt paiele cămilelor și ședzu desupra.* PALIA (1581), 126/19. *Cînd erai supt smochin, te-am văzut.* N. TEST. (1648), 106v/16. *Apa... acoperi toți munții cei înalți care erau supt ceriu.* BIBLIA, (1688), ap. TDRG. *Aicea suptu această cruce... se odihnești răposatul robu lui Dumnezău Constantin Mere-Acre* (a. 1771). IORGA, S. D. XV₁, 6. *Și au zis D[u]mnezeu sa se faca tărie între apă, carea era supt tărie, și între apa care era deasupra tăriei* (a. 1795). GCR II, 157/10. *Să se îngroape între zidurile Romei, subt columna sa.* ȘINCAI, HR. I, 10/1. *I mușama pă pat, și supt mușama pîslă* (a. 1802). DOC. EC. 68. *Tatarii... pun carnea supt șaoa cailor săi.* DRĂGHICI, R. 70/12. *Subt șoldurile mele sînt mărăcini ghimpoși.* ARISTIA, S. 21/2. *Bieții oameni rămăseră sub cer.* FILIMON, I. 263/9. *Cadavrul meu va sta ani întregi stăbt torentul curgător.* EMINESCU, P. L. 98. *S-a tologit... punîndu-și turbinca cu cele două carboave sub căpătîi.* CREANGĂ, P. 302. *Ochii mari, dar stinși, subt alba-i frunte i se adîncise.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 11. *Sub nucul aromatic, toți la umbră se așează.* BELDICEANU, P. 53. *Sub haină tu porți zale de oțel.* DAVILA, V. V. 21. *Fu înmormîntat supt o simplă piatră în biserica Sturdzeștilor.* IORGA, C. I. I, 61. *Sub bolta ta înourată Își ține mîndra sărbătoare.* GOGA, POEZII, 34. *Îl îngropară sub gorunul mare.* IOSIF, V. 116. *Își împătură cusătura, o lună subsuoară, sub clicin.* AGÎRBICEANU, S. 43. *În depărtările albe, cîmpia doarme sub învoliul ei de zăpadă.* HOGAȘ, DR. II, 188. *Aproape goală sub rochia elegantă, începea să se dezbrace de la ușă.* IBRĂILEANU, A. 55. *Ori intra ea subt roate, ori intram noi și ne răsturnam.* REBREANU, R. I, 154. *Pune vioara sub bărbie.* GALACTION, A. 320. *Maldăr de tărhaturi grele... Că de-abia pot sta subt ele Doi măgari.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 14. *Frunzele salcîmilor atîrnau moarte subt stratul de colb.* C. PETRESCU, Î. II, 245. *Aș fi vrut să se deschidă o trapă sub tălpile m le.* I. BOTEZ, B. I, 9. *Sub fruntea mereu îngîndurată, ochii albaștri erau streini.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 21. *Adînc sub noi se scobea găvanul unei văi.* VOICULESCU, P. II, 71. *Lamartine și Musset zac sub straturi de praf.* RALEA, S. T. III, 127. *Pun proptele sub roți.* DEȘLIU, M. 62. *Sub pietre sînt cărbuni.* SORESCU, U. 22. *Și pe iarb-am adormitu, Su pomu verde înfloritu.* POMPILIU, B. 42. *Fost-am, dzău, sub cel noruț.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 510. *Iei peana o ții su capu lor, la perină.* O. BÎRLEA, A. P. II, 82. (Situarea într-un plan inferior unei părți definite dintr-o suprafață) *Stătea sub mijlocul unei cupole. Sub partea stîngă era un semn.* (Situarea corpului sau a unei porțiuni a lui) *Pasarea..., plecînd capul sub aripioară, Pe creanga mică adoarme lin.* ALECSANDRI, P. I, 19. *Se trînti îmbrăcat în pat, cu fața în sus, cu mîinile împreunate sub ceafă.* C. PETRESCU, C. V. 49. *Stam întins pe spate, cu palmele sub cap.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 94. *Își așezase bine trupul pe picioarele îndoite subt el.* CAMIL PETRESCU, O. II, 96. ✧ (Situarea într-un plan inferior dintr-un interior spațial, dintr-un spațiu circumscris sau conceput ca atare) *Nimea sa aprinză lumănarea și să o puie supt cuibar.* CORESI, EV. 407. *Pristăvitul odihnește-l supt acoperemîntul dereptilor.* MOLITVENIC (sec. XVII), 302. *Au ședzut supt un pod.* NECULCE, L. 14. *Supt acest mormînt iaste... Mihai* (a. 1806). IORGA, S. D. XIII, 32. *Un guzgan, ce supt pămînt... sta mereu.* ASACHI, F. 16/8. *Totul espus la soare, subt un vas de sticlă.* BREZOIANU, A. 79/8. *Siliți a bivuaca sub un cort care nu vă poate apăra de neștatornicia văzduhului.* NEGRUZZI, S. I, 39. *Niște curci îmbătrînite... Sta sub șură tremurînd.* ALECSANDRI, P. I, 206. *Sub căciula de oaie, părul creț și des.* CARAGIALE, O. I, 22. *Sluga sa plecă iar subt coteț.* AGÎRBICEANU, S. 279. *Nu le suferea să stea cu dînsul sub același acoperiș.* M. I. CARAGIALE, C. 48. *Îi flutura părul tuns, acum adunat sub pălăria mică.* C. PETRESCU, Î. II, 43. *În această mișcare de strîngere, umbrela adună în capcană tot peștele aflat sub cuprinsul ei.* VOICULESCU, P. I, 15. [Călușeii] *ațipiți sub baldachine rotunde.* ARGHEZI, B. 72. *Ciinii, întinși pe labe, dormitau sub căruțele lungi.* STANCU, Ș. 8. *O femeie... frigea guvizi sub un șopron dărăpănat.* TODORAN, P. 34. *Sub scară stă o sapă.* BĂNULESCU, I. 183. *Ciripesc ca păsările Pe toate gardurile, Sub toate streșinile.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 17. *Fluture pe punte, fluture sub punte.* FOLC. MOLD. I, 235. *Nici în pat, nici sub pat.* ZANNE, P. III, 283 (Interiorul spațial este un anumit mediu format din particule, picături etc.) *Trebuințele... climei subt care locuiește.* BREZOIANU, A. 49/12. ▭ *Așteptam sub ploaia măruntă. Copiii rîdeau sub fulgii mari de nea. Cărțile zăceau sub praful gros.* ✧ (Situarea într-un plan inferior aflat în bătaia unei surse de lumină sau a unei mase de aer) *Acest fel supt rece brîul zorilor de dimineață...* [laponul] *fericit se socotește.* CONACHI, P. 284. *Lasa-l* [amestecul] *să se reciască, și pune-l subt aer slobod.* BREZOIANU, A. 15/8. *Stau în rond sub vîntul rece.* ALECSANDRI, P. II, 46. *Stîlpii de la uzina electrică rămăseseră, în-*

cremeniți, sub lună. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. III, 253. *Sub lumina lămpii liniștite... mi-aș lămuri mai curat întîmplările.* SADOVEANU, O. IX, 458. *Ea cosea subt lampă.* ARGHEZI, S. VII, 152. (Situarea într-un plan inferior dintr-un spațiu ferit de lumină) *Și nu iaste nemică întunecat acum, nici supt umbră.* CORESI, EV. 534. *Culcîndu-să să atipască supt umbra unui pom* (a. 1650). GCR I, 149/11. *Se prefac în întinsă-mpărație sub o umbră de copac.* EMINESCU, O. I, 144. ✦ (Situarea spațială a unui element, localizarea unei acțiuni, a unei stări etc. sînt percepute prin intermediul privirii) *Să fie slobode... a poposi noaptea supt vederea picheturilor* (a. 1837). DOC. EC. 681. *Idei drepte... Subt privirea providenței, lumei se vor arăta.* ALEXANDRESCU, M. 23. *Subt ochii mei e un ocean de capete.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 449. *În fața unei case se termina descărcarea ... sub ochii stăpînului.* CĂLINESCU, S. 21.

2. (Exprimă deplasarea, parcurgerea etc. într-un plan inferior față de un element sau față de o parte componentă a acestuia) *Întră dracu pituliș... suptu copita calului* (a. 1550—1580). GCR I, 6/23. *Vulpea, mirosind carnea, au alergat supt arbore.* ȚICHINDEAL, F. 72/23. *Doresc l-a tale pasuri călătoare bună P-o cale înflorită și sub un cer senin.* ALECSANDRI, P. I, 138. *Trecu... chiar sub streangul nemișcat.* REBREANU, P. S. 15. *Flori de funingine Zboară subt nori.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 189. *Sub soare lunecau pîlcuri de nouri alburii.* SADOVEANU, O. X, 521. *Mă-ntorsei subt aluniș.* I. BARBU, J. S. 53. *Trenul cădea între maluri de lut, sub firele de telegraf, sau ieșea pe marginea unor ripe prăpăstioase.* CĂLINESCU, O. I, 11. ✧ (Deplasarea se produce într-un plan inferior dintr-un interior spațial, dintr-un spațiu circumscris sau conceput ca atare) *De te vor pofti la masă, tu nu te trage sub masă.* NEGRUZZI, S. I, 251. *Cel mijlociu, fuști! iute sub un chersin.* CREANGĂ, P. 23. *Dacă nu fugea leul sub pod, în patru îl făcea.* ISPIRESCU, L. 17. *Începu a se întoarce sub oglial.* HOGAȘ, DR, I, 3. *Abia am timp să mă traga, îmbrîncindu-mă sub coșar.* VOICULESCU, P. I, 99. *Se vîrî sub căruță.* BĂNULESCU, I. 198. *Eu ți-am dat voie în pat, și tu m-ai băgat sub pat.* ZANNE, P. III, 280. (Interiorul spațial este un anumit mediu format din particule, picături etc.) *Poate Sub apă să înoate.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 115. *Coboară-o vale lină sub ninsoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 97, 17/3. ▭ *Alerga sub ploaie.* ✧ (Deplasarea se produce într-un plan inferior aflat în bătaia unei surse de lumină sau a unei mase de aer) *Să plutim cuprinși de farmec Sub lumina blîndei lune.* EMINESCU, O. I, 74. *Sub vîntul drept, caicul juca tot mai aproape.* I. BARBU, J. S. 121. (Deplasarea se produce într-un plan inferior dintr-un spațiu ferit de lumină) [Îngerii] *suptu întunearec în preveaghe ... rătăciră* (cca 1618). GCR I, 49/22. *Ei îmblă... subt umbra unui șir de arbori.* EMINESCU, P. I. 79. ✦ (Deplasarea este percepută prin intermediul privirii) *Subt ochii mei fug șiruri de tablouri.* IOSIF, P. 17.

3. (Urmat de un substantiv cu determinant cantitativ, exprimă extinderea unei acțiuni, a unei stări etc. într-un plan inferior indicat de determinant) *Apa s-a întins sub toată masa. Era așezată sub jumătate de tavan. Sub întregul covor au apărut pete.*

4. (Exprimă orientarea dinamică într-un plan inferior considerat ca reper spațial) *Colonelul întinse picioarele sub masă.* G. PETRESCU, Î. I, 8. *Se dă cu capu-n fîntînă, ori se aruncă sub tren!* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 117. ✧ (Orientarea privește concentrarea unei acțiuni) *Parcă mi-au năvălit pe piele și sub piele mii de furnici.* STANCU, D. 37. (În formule de poruncă, de îndemn etc., cu elipsa verbului) *Sub masă! strigă la cîine.* ✦ (Orientarea se face prin intermediul privirii) *I-a căzut sub ochi un text inedit.*

5. (Exprimă situarea unui element, localizarea unei acțiuni etc. într-un plan inferior aflat în imediata vecinătate a unui element sau la baza lui) *Să ședem supt pareți.* CORESI, ap. GCR I, 24/19. *Iar aceștii mai sus scrise ocine semnele i sîntu: în lungu-de în drumul lu Conciacu păn în malca săpăturii sutu costa Lupiei* (cca 1608). GUV. D. BĂTR. I, 169/13. *Păstorii... au descălicat întăi supt munte.* URECHE, L. 63. *Oasele le luară și le îngropară subt biserca care era în Avis.* NEAGOE, ÎNV, 31/11. *După ce s-au tras supt cetatea scaunului său... iaraș ș-au strîns oștile.* CANTEMIR, HR. 81. *Am mers la sat... pe apa Jijiei supt codrul Herții* (a. 1759). URICARIUL, VIII, 5. *Au pus hat o piiatră supt obrejie săliștii didesubt într-un dîmb* (a. 1807). ȘTEFANELLI, D. C. 331. *Era o cetate... supt un munte așezată.* BĂRAC, ap. GCR II, 239/5. *Moartea îl seceră sub zidurile Silistrei.* NEGRUZZI, S. I, 41. *La dreapta, sub pădure, românа oaste-apare.* ALECSANDRI, POEZII, 220. *Trebuia să trec sub zidul cimitirului.* DDRF. *Subt un mal legata plută Le mai mișc-abia.* COȘBUC, P. II, 68. *Au mai apucat și pe alții și i-au lepădat sub turnuri.* SADOVEANU, O. XII, 324. *Subt fereastră, o femeie lucrează.* ARGHEZI, S. XVIII, 143. *Aștepta sub felinar o fată.* LABIȘ, P. 389. *La oi, măi băiete, Nu la fete su perete.* MÎNDRESCU, L. P. 101. *Su poale dă codru verde, Mititel focșor să vede.* VÎRCOL, V. 40. ✦ (Localizarea unui element se face prin raportare la un reper geografic situat mai jos și în apropiere) [Brîncoveanul-Vodă] *să bătea cu turcii supt Cameniță.* NECULCE, L. 106. *Neapole este lîngă marea despre sud..., supt gradul de lungime 32, și de lățime 40.* AMFILOHIE, G. 124/21. [În ostrovul lui Robinson] *urmează mare căldură, fiind tocmai sub linie unde soarele bate drept în creștet.* DRĂGHICI, R. 49/17. *Această desgenerescință este cu atît mai repede, cu cît esperiința se va face subt o latitudine mai depărtată de țara natală a grăuntelui.* BREZOIANU, A. 92/14.

6. (Exprimă utilizarea unui element pentru susținerea, sprijinirea etc. a ceva într-un plan inferior) *Părul bucătarului... să stea totdauna supt o legătură.* PENESCU, M. 29)5. *Sub mînă lor* [a plugarilor] *e sapa.* ALECSANDRI, O. 246. *Mănunchiurile de flori... le tot sporedu subt brațul sting.* AGÎRBCIEANU, S. 376. (Utilizarea unui element ca instrument ce servește la efectuarea unei acțiuni) *Și muieri, și copii tot supt sabie puind.* N. COSTIN, LET. II, 31/34. *Calu-i mușcă frîul sub buza lui strunită.* ALECSANDRI, POEZII, 336. *Sub mînă-i se născură formele lui Ieronim.* EMINESCU, P. L. 84. *Sub agilul penel, Podoaba abia căpătată Răsare pe pînză.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 33. (Instrumentul servește la exteriorizarea unui gînd, a unui sentiment etc.) *Ascuțîră limbă sa ca șerpe Venri*[n] *de aspidă supt ustnele lor.* PSALT. HUR. 118^{v}/10. *De blăstemu rostul lui pliru iaste... suptu limba lui munci și dureare.* PSALT. 14. *Cu gura-nnegrită de ură,... Începe sub buzele sure să-njure deodată.* LABIȘ, P. 257. (Utilizarea unui element la protejarea, la ascunderea etc. a ceva într-un plan inferior lui) *Varsînd lacrămi preste tine..., te-au ascuns supt pămînt.* MINEIUL (1776), 116^{r2}/5. *Se duc singure de se adăpostesc sub șură.* GHICA, S. 541. *Se ascunse sub acel pod.* ISPIRESCU, L. 18. *Mă adăposteam sub o manta.* HOGAȘ, DR, I, 109. *Privegheau racla ascunsă sub flori.* M. L. CARAGIALE, C. 28. *Sub fustă îl pitula* [pe fecior]. BALADE, III, 129. *Subt mănușă stă ascunsă și cea mai urîtă mînă.* ZANNE, P. III, 224. ✧ (Elementul situat într-un plan inferior suportă exercitarea unei forțe, a unei presiuni etc. datorate unei acțiuni de presare, de lovire, de împingere etc., reale sau imaginare) *Pe toți albaștrii ce-i întîlneau-i culcară sub loviturile lor.* FM. (1846), 230^{1}/19. *Trupul tău se va gîrbovi subt bătaie.* RUSSO, S. 143. *Calu-i... calcă trupuri sub picioare.* ALECSANDRI, P. II, 16. *Balconul de lemn se clătina sub pași.* EMINESCU, P. L. 29. *Omul de la morgă îi strivise umerii sub genunchi.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 72. *Sub potcoavele cailor cad femei și copii.* COCEA, S. II, 541. *Podul de lemn se leagănă sub pașii mei.* VLASIU, D. 246. [Carul] *stă să se rupă sub încărcătură.* STANCU, D. 229. *M-am poticnit, strivind Sub talpă o floare ori o cochilie.* LABIȘ, P. 118. ✦ (Producerea unui efect special grație plasării unui element într-un spațiu inferior față de o sursă de lumină) *Și cadrele-aurite... Sub palida lumină apar misterios.* ALECSANDRI, P. III, 3. *Se opri în*

dreptul acelui portret, care sub lumina plină a lunei părea viu. EMINESCU, P. L. 30. *Sub soarele cu dinți, zăpada strălucea de-ți lua vederile.* AGÎRBICEANU, S. 243. *Vinul sticlea ca chihlimbarul în pahare, sub lumina puternică a lumînărilor.* SADOVEANU, O. I, 163.

7. (Urmat de un substantiv cu determinant distributiv, exprimă repartizarea succesivă a cuiva sau a ceva într-un spațiu inferior mai multor elemente de același fel) *Încai șopru a face supt fiește care vie.* ECONOMIA, 163/4.

8. (Exprimă situarea într-un plan inferior în dreptul unui reper aparținînd corpului omenesc sau referitor la îmbrăcăminte) *Are supt grumazi înflătură moale pendente.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 82/18. *Mă ardea sub coastele din stînga.* CARAGIALE, O. I, 144. *Avea cearcăne mari subt ochi.* AGÎRBICEANU, S. 492. *Purtau rochii... cu talia sus subt sînișori și largi de tot jos.* CAMIL PETRESCU, O. II, 84. *Mai poartă și acum semnele plumbilor în obraz, o vînătaie sub ochiul scurs.* C. PETRESCU, A. R. 122. [Era îmbrăcat] *cu... guler alb și feapăn, ridicat sub bărbie.* PREDA, R. 8. *La gît purta o cravată lată, cu nodul gros, încheiată sub gulerul scrobit.* BARBU, G. 24.

II. (Exprimă încadrarea într-o anunită unitate de timp sau într-o circumstanță temporală privite ca dominatoare)

1. (Exprimă o circumstanță temporală care domină un fapt, un eveniment etc.) *Nu va putea veni sub nici o împrejurare.* AGÎRBICEANU, A. 218. (Urmat de determinări ale duratei circumstanței) *Iară supt aceasta vreame zise D[o]mnul lui Iisus.* BIBLIA (1688), 155²/26. *Aceasta este cea mai mare descoperire supt împărăția Romei.* GENILIE, G. 14/18. *Sub timpul mesei, muzicele militare ezecutau cele mai plăcute piese.* F (1881), 2. *Trăiesc sub domnia lui Alexandru-Vodă.* EMINESCU, P. L. 38. *Supt domnia aceluiași Nicolae Caragea* [un călător] *povestește... cel de-întîi bal românesc.* IORGA, C. I. I, 187. (Prin elipsa circumstanței) *Supt Marcu Aurelie... se conosc mai bine locurile pînă spre Elba și Vistula.* GENILIE, G. 15/11. *Sup Conzul M. Lucinius Crasus... a dat numire Țării Rumânești de Mezia* ((a. 1843). DOC. EC. 788. *Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul* [Titlu]. BĂLCESCU, M. V. 1. [Cronica] *a continuat-o supt Matei Ghica.* BUL. COM. IST. II. 17.

2. (Exprimă un șir de citcumstanțe temporale care sînt străbătute în mod succesiv și care domină un fapt, un eveniment etc.) *Am trăit sub diverse domnii.*

3. (Urmat de un substantv cu determinant cantitativ, exprimă dominarea temporală în tot cursul desfășurării unei circumstanțe) *Vladislav, craiul Ungariei și al Bohemiei, supt tot războiul acesta n-au încetat a lucra prin solii săi.* ȘINCAI, HR. II, 118/20. *Eu am îmbătrînit portar al Sucevei supt patru domni.* DELAVRANCEA, O, II, 90.

4. (Exprimă orientarea încadrării unui fapt, a unui eveniment etc. prin raportare imediat anterioară față de un reper temporal) *Supt sfîrșitul lui ianuarie, Cazimir, craiul Poloniei,... au mers în Rusia.* ȘINCAI, HR. II, 54/11. *Sub seară, ajunserăm la Leurdeni.* PELIMON, I. 15/13. *Cînd soarele e „supt-amează", adecă între 9 și 10 dimineața, plugul se oprește pe brazdă și plugarii mănîncă.* PAMFILE, A. R. 54. *Sub seară, țîrțiu, zbuciumarea s-alină pe-ncet.* VOICULESCU, POEZII, I, 30. *Pe la 10 jum[ătate] este „supt-amează", pe la 4—5 este sub-sară.* ȘEZ. VIII, 84.

5. (Exprimă un timp mai mic decît cel indicat de unitatea temporală) *Un Nicolae Caragiale, în vîrstă sub un an.* CĂLINESCU, S. C. L. 63.

6. (Exprimă raportarea unei acțiuni, a unui fapt, a unui eveniment etc. la o circumstanță care le determină) *Trebuiesc căutate împrejurările sub care s-a întîmplat* [introducerea neologismelor]. MAIORESCU, CR. II, 273. (Prin elipsa circumstanței) *Sub gălbănare se oprește stoarcerea fearii.* ANTROP. 141/1. *Acest regat... rămîne mai pulernic sub frații români Petru, Asan și Ioan.* BĂLCESCU, M. V. 7. *Ea fu împărțită mai întîi sub Hadrian în două părți: Dacia superioară și inferioară.* XENOPOL, I. R. I, 158.

7. (Urmat de un substantiv cu determinant distributiv, exprimă repartizarea iterativă a unui anumit fapt, a unui anumit eveniment etc. în cadrul unor circumstanțe temporale de același fel care se repetă) *Sub fiecare domnie am pătit același lucru.*

8. (Exprimă dominarea unui fapt, a unui eveniment în conformitate cu o circumstanță temporală) [Iară nu sînt vremile supt cîrma omului] *ce bietul om supt vremi.* M. COSTIN, O. 144.

III. (Exprimă un raport de subordonare între doi termeni, gîndit de vorbitor ca o modalitate de evaluate directă sau într-un context figurat)

1. (Exprimă subordonarea unui element față de un altul de care depinde din punct de vedere ierarhic, juridic, politic, valoric etc.) *Plecu oamerii miei supțu mere.* PSALT. 297. *Eu... am supt mine voinici și grăiesc unuia să meargă și merge.* CORESI, EV. 223. *Să fie izgonit den toate cetățile cîte sînt supt oblastia craiului leșesc.* PRAV. 278. *Oamenii săi, carii sînt supt biruința lor.* N. TEST. (1648), II^{v}/8. *Vă supuneț supt acei boiari.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 141^{v}/14. *Luminînd cu lumină pre cei ce sînt supt ascultarea Mării*[i] *tale.* BIBLIA (1688), [prefață] 8/48. *Temîndu-se că nu-i va mai putea supune sub stăpînirea sa..., au fugit pe taină.* VĂCĂRESCUL, IST. 250. *S-au așezat supt tină ocîrmuirea augustei casei Austriei.* ȘINCAI. HR. II, 82/32. *Se învoiră ca romanii... să moștenească toate cele ce mai nainte era sub puterea lor.* MAIOR, IST. 48/24. [Jurnalul] *au început... a se publica în limba franțeză sopt direcția D. René.* AR (1832), 14¹/17. *Îl puse* [pe fiul său] *subt dascali iscusiți.* FM (1844), 290²/25. *Clerul, ca și mănăstirile..., erau cu totul sub juridicția statului.* BĂLCESCU, M. V. 10. *Unii ca ceștia ... părăduiesc pădurile sub patronajul egumenilor* (a. 1853). URICARIUL, VII, 119. *Oștile moldovene sub căpitani..., le ținea pe margeni.* NEGRUZZI, S. I, 143. [Amîndouă malurile fluviului] *erau... sub sceptrul voievodului muntean.* HASDEU, I. C. I, 6. *Onorurile balului le-a făcut comitetul damelor, sub președenția tinerei doamne.* CARAGIALE, O. I, 209. *Tu ai sub ordinele tale un regiment de funcționari.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 324. *Armata, care-i făcea să tremure sub pumnul celui dintîi gradat.* BACALBAȘA, S. A. I, 191. [Școala] *fu supt conducerea unor greci vestiți.* IORGA, C. I. II, 130. *Ne punem sub autoritatea lui, pentru a ne scuti de o penibilă... morgă doctorală.* CONSTANTINESCU, S. III, 235. *Căpitanul fu și mai bucuros să-i aibă sub comanda sa.* TUDORAN, P. 51. *Așezămîntul era pus sub dependența Eforiei spitalelor.* G. BARBU, A. V. 155. (Elementul subordonat se află în posesia cuiva sau este atribuit cuiva) *Toate cantarele, omul rînduit de la acel ce va avea mîtuire venitul cantariului, să le aibă sub zaptul său* (a. 1799). URICARIUL, I, 88. *Pogor sub numele său publică o poezie.* MAIORESCU, CRITICE, 63. ◇ (Elementul subordonat este în ocrotirea, în apărarea, în grija etc. cuiva) *Supt arepile lui nădăiești-te.* PSALT. 190. *Luă și Diarbechirul, ce era supt protecția perșilor.* VĂCĂRESCUL, IST. 260. *I-au fost dat și candelele de argint supt păstrarea sa* (a. 1802). BUL. COM. IST. III, 102. *Să-i lase supt purtarea de grijă și întru îndăstularea hranii lor pă la acei oameni* (a. 1809). DOC. EC. 78. *Toți pruncii..., carii sînt supt a mea luare de seamă mă iubesc.* PETROVICI, P. 10/25. *Răsturnă pînă în temelii cetatea Troii, ce era subt apărarea mea.* PLEȘOIANU, T. II, 80/30. *Mă rog să mă aibi supt ocrotire.* DRĂGHICI, R. 61/25. *Însuș prințul se afla supt o strașnică privighere.* CR (1836), 3¹/17. *La pămînt zace..., sub paza unui bătrîn armaș.* ASACHI, L. M. 8/27. *Tot pămîntul cît se aflase în acei ani sub cultivarea proprie a lor... să le rămîie lor de veci.* BARIȚIU, P. A. I, 562. *O găsește sub strajă* [pe față], *după cum nu se aștepta.* CREANGĂ, P. 269. *Ceea ce simte el mai întîi în fața unei fete sau neveste frumoase e... să o ia sub scutul lui.* AGÎRBICEANU, S. 14. *Sora mare o luase, de acum, sub aripa ei ocrotitoare.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 88. (Elementul subordonat se

află în ascultarea deplină a cuiva, fiind lipsit de personalitate; în construcția *a fi* sau *a pune, a fine sub papuc*) *A fost sub papucul nevestei toată viața. L-a pus sub papuc. De ce-l mai ții sub papuc?* ✧ (Elementul subordonat este la dispoziția necondiționată a cuiva; în construcția *sub mînă* sau *mîna*) *Dadeiră-l vrăjmași și mîcșurară-se suptu mînrule lor.* PSALT. HUR. 92ʳ/9. *Să ne plecăm supt tarea mînă lu Dumnezeu.* CORESI, EV. 200. *Ține supt mîna lui tot credinciosul norod.* EUSTRATIE, PRAV. 37/1. *Era Ierusalimul supt mîna lui Darie.* ALEXANDRIA (1784), 33ᵛ/12. *Luînd acea oaste cumplită supt mîna sa . . . porni.* CALENDARIU (1814), 109/22. *Avea sub mînă o armie de inferiori.* C. PETRESCU, A. 305. (Elementul subordonat este constituit de persoane sau grupuri în serviciul militar; în construcția *a fi* sau *a fi chemat, a se afla, a servi sub arme,* sau *drapel, steag* etc.) *Eram chemat sub arme. În 1877 a servit sub drapel.* ✧ (Elementul subordonat este dominat sau afectat de o circumstanță, de o stare, de o reacție etc. defavorabile, ostile etc.) *Pînă sîntem într-aceasta viiață, pînă atunci sîntem supt mare neputință . . . supuși.* VARLAAM, C. 266. *Au căzut pămîntul Moldovei . . . supt aceea nenorocire.* N. COSTIN, LET. II, 49/35. *Ori la ce greu ar mai ajunge țara, să nu se mai facă supt mare blestem desetina de stupi* (a. 1712). URICARIUL, V, 249/21. *Caută de vezi ce spune, ca să nu cazi supt blestem* (a. 1747). IORGA, S. D. XIII, 70. *Rămînd numitul popă cu totul supt vină, după porunca pravilii l-au caterisit* (a. 1783). BUL. COM. IST. III, 102. *Să-și dea seama, să nu rămîie supt vinovăție* (a. 1785). URICARIUL, I, 324. [Orice om] *să fie suptu blăstămul sf[i]nților îngeri* (a. 1794). IORGA, S. D. XVII, 39. *Deacă bărbatul va cădea supt datorii grele . . ., să nu se răpească averea lui.* PRAVILA (1814), 119/5. *Iată dar fatală pricină ce face pe asemenea oameni să cază supt ura și goana răutății omenești.* FM (1843), 277¹/26. *Tare se mai temea să nu cadă sub blăstămul preofesc.* CREANGĂ, P. 110. *M-ai ținut tot timpul sub teroare.* T. mai 1968, 19. *Ctiva dintre cei vinovați se găsesc sub stare de arest.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 200. ▭ *A fi sub focul inamicului. A sta sub ploaia de gloanțe. Sub amenințarea cu moartea a cedat. Sta sub sabia lui Damocles. Sub amenințarea cu forța a mărturisit.* (Elementul subordonat beneficiază de manifestarea unei stări, de săvîrșirea unei acțiuni etc. favorabile) *Au venit să se bată cu dînșii, ce supt agiutorul craiului să fie.* M. COSTIN, LET. II, 65/15. *Au venit și ș-au adus capeteli suptu mila împărăției.* NECULCE, L. 54. *Trăiesc supt apărarea și ocrotirea altor legi* (a. 1829). PLR I, 18. *Fericiți cei care l-au văzut* [pe Solomon] *și au trăit sub dulceața legilor și a împărații sale!* MARCOVICI, C. 139/7. *Toți se închină sub blagoslovirea lui Nicodim.* DAVILA, V. V. 32. *A trăit sub binecuvîntarea lui.* ✧ (Elementul subordonat este stăpînit de o anumită stare, de un anumit sentiment etc.) *Eram încă sub plăcuta impresiune a petrecerei ce am avut.* NEGRUZZI, S. I, 95. *Îmi zice că domnă-sa cată să fie sub imperiul unei întristări profunde.* BARONZI, M. 403/18. *Să mergem împreună, Sub acel farmec liniștit De lună.* EMINESCU, O. I, 187. *Sub vraja mîndrei nopți de vară . . . Ce năluciri nu-i trec prin minte!* IOSIF, P. 85. *Sîntem sub farmecul tragedianei, . . . al cărei vers ne înalță și ne scoboară ritmic.* LOVINESCU, C. IV, 37. (Elementul subordonat este susceptibil de o anumită responsabilitate, de o anumită obligație etc.) *Acestea fiind datoriile care au să le urmeze toți dregătorii . . . supuindu-să supt cea mai grea răspundere* (a. 1811). DOC. EC. 121. *Caimăcamii sînt îndatorați supt răspunderea lor să ia trebuincioasele măsuri.* REGUL. ORG. 10/3. ✧ (Subordonarea privește subsumarea unei sfere, unui domeniu etc. generalizatoare sau unui termen generic) *Scriptura acealea toate le-au cuprins supt păcat.* CORESI, L. 399/12. *Cartea românească ce tu ai compus sub titlul de „Manualul vînătorului".* ODOBESCU, S. III, 9. *În 1847, s-a reîntocmit o administrație specială în Iași, sub denumire de Casa Menzilurilor.* N. A. BOGDAN, C. M. 155. *Suitele de ilustrații care, sub numele de „Biblia pauperum", puneau la îndemîna neștiutorilor de carte textul biblic.* V. ROM. aprilie 1970, 117. (Subsumarea unui factor stimulator, însuflețitor, diriguitor etc.) *Îndată ce începu această întrevorbire, ca să zic așa, sub invocarea . . . numelui dumitale.* BARONZI, M. 429/22. *Nu mă mai fălesc cu nimic, nici chiar cu sîngele vărsat sub flamurile Eteriei de ai mei.* M. I. C ARAGIALE, C. 71. *Lupta pentru binele comun, sub stindardul noului Mesia.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 119. (Subsumarea unui factor unificator) *Besearecа se înțeleage adunare de multe feluri de limbi supt credința lui Hristos.* ST. LEX. 171ʳ/1.

2. (Exprimă străbaterea unor circumstanțe, stări etc. de subordonare) *S-au descurcat sub diferite conduceri.*

3. (Adesea urmat de un substantiv cu determinant delimitativ, exprimă gradul de extensiune sau de restrîngere al raportării unui element față de totalitatea modalităților de abordare, de prezentare, de manifestare etc. ale acestuia) *Ceale șapte daruri a Duhului Sfînt, carile, supt chipure văzute și atinse, varsă în sufletele credincioșilor darurile lui D[u]m[ne]dzău* (a. 1645). GCR I, 115/8. *Au făcut pace și alianță . . . supt condițiile acestea.* ȘINCAI, HR. II, 31/15. *Au aflat mijloc a scăpa de domnie streină, păstrîndu-și sub deosebite forme guvernul național.* ASACHI, L. M. 2/29. *Încheie pace cu el, sub următoarele condiții.* IST. M. 5/25. *Îndatorirea de a analiza, subt raportul curat agricol, probele de pămînt.* BREZOIANU, A. 25/10. *Apa . . . se înfățoșază sub trei forme.* FĂTU, D. I/5. [Rezultatul] *este mărirea obiectelor și perceperea lor în proporții și sub colori neobicinuite.* MAIORESCU, CR. I, 76. *Însemna pe harta țării toate localitățile interesante sub raportul istoric și anticariu.* ODOBESCU, S. II, 159. *Supt acest raport, Europa nu mai avea ce să ne învețe.* IORGA, C. I. I, 189. *Sub acest unghi, vom examina cîteva aspecte ale literaturii ortodoxe.* în PLR II, 517. *Opera literară a lui Horațiu trebuie privită sub această dublă înfățișare.* LOVINESCU, C. IV, 93. *Nu m-am putut deprinde să văd iernile de azi subt aspectul lor adevărat.* SADOVEANU, O. XIX, 236. *Și alte populații de origine latină au purtat acest nume, sub diferite derivări.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 88. (Gradul de extensiune privește identificarea sferei unei noțiuni) *Subt isteție, să înțălege aice putearea sufletului întru a pătrunde îndată cu mintea.* CARTE TREB. I, 150/7. *Subt nume de indieni, istoria ne vorbește de mai multe noroade.* CR (1832), 280¹/28. *Întru aceasta poveste, să înțălege supt Arghir: Traian.* BĂRAC, A. 4/11. *Înțelegem subt acest nume* [cereale] *grînețele a căror semințe slujesc de nutreț.* BREZOIANU, A. 91/14.

4. (Exprimă subordonarea săvîrșirii unei acțiuni, a manifestării unei stări etc. față de o anumită finalitate, o anumită destinație, un anumit scop etc.) *Stau supt giudecată pus.* N. TEST. (1648), 169ʳ/28. *Pe ceilalți îi trimite . . . supt povățuirea acelui mai bun ghenăral.* BELDIMAN, N. P. 90/9. *Înainte au fost volnici . . . a face* [velniță] *fără a fi supusă sub nici o dare* (a. 1820). URICARIUL, IV, 217/27. *Și pă aceia îi pune supt muncă* (a. 1832). DOC. EC. 516. *L-a pus pas cu pas sub aspră spionare.* VOICULESCU, P. II, 24. *Subt intenția de a întări națiunea.* IORDAN, L. R. A. 401. *În acest an, anunța punerea sub tipar a unui „Curs popular de Drept".* CĂLINESCU, S. C. L. 148. *Sub titlul de informare, citez acest exemplu.* L. ROM. 1967, 488. ✧ (Finalitatea, semnificația etc. privesc dezvăluirea unei realități implicate, incluse în alta) *Alta mai adîncă înțelegere să tîlcuiește supt această poveste.* BĂRAC, A. 3/6. *Subt această artă . . .* [se simte] *un sondaj în adîncimea sufletului autohton.* SADOVEANU, O. XX, 279. *Eu ghiceam sub obida lui o undă de descumpănire.* V. ROM. ianuarie 1966, 66.

5. (Exprimă evaluarea unei mărimi prin raportare de inferioritate la un termen de referință.) *Petrecînd cîtva timp închis în cuptoare înfierbîntate, supt o* [anumită] *temperatură.* AR (1829), 44¹/38. *Purta pe el haine, odată elegante, dar care acum erau evident sub vîrsta lui.* CĂLINESCU, S. 9. *Cînd împrejurările coboară*

sub o anumită limită prețul vieții, oamenii nu mai țin la această viață. PREDA, R. 18.

6. (Exprimă dependența dintre o acțiune, o stare, un fenomen și o modalitate particulară de săvîrșire a acestora) [Istoricii leșești] *această socoteală supt tăcere ar fi trecut-o.* CANTEMIR, HR. 125. [Supunînd] *supt foc țara moscului,... au intrat și în țara ungurească.* Id., ap. GCR I, 360/31. *Peri-vor supt uitare.* VARLAAM — IOASAF, 61[r]/1. *Supt mestecare se topesc bucatele în gură.* VASICI, M. II, 36/20. *Scrisorile lor trebuiesc ținute subt cel mai mare secret.* ap. IORDAN, L. R. A. 402. *Le țineam* [elanurile] *sub surdină.* BLAGA, H. 131. (Dependența unei acțiuni, a unei stări, a unui fenomen etc. de un element care facilitează, favorizează, stimulează etc. săvîrșirea acestora sau care servește la realizarea acestora) *Sub influența acestei literaturi, tinerimea se încălzea pentru ideile noi.* BĂLCESCU, S. A. I, 234. [Tinerii] *vin cu însuflețire sub lumina marilor idei democratice.* SADOVEANU, O. XX, 386. *Sub protecția întunericului, au coborît în întîmpinarea lui Bogdan.* CĂLINESCU, B. I. 267. *Sub acțiunea ultravioletului... colorația dispare.* SANIELEVICI, R. 230. *E un merit incontestabil producerea — sub pana lui... — a unei tălmăciri noi.* T mai 1964, 94. (Dependența unei acțiuni, a unei stări, a unui fenomen etc. de un element ce servește la disimularea acestora) *Se silí s-ascundă, subt aceste cuvinte amenințătoare, bucuria inimii.* PLEȘOIANU, T. I, 61/10. *Sub învelișul de gheață din afară, Pașadia ascundea o fire pătimașă.* M. I. CARAGIALE, C. 12. *Sub liniște, se pregătesc răzvrătiri și răzbunări.* SADOVEANU, O. I, 184. *Sub înfățișara-i mansuetă și suavă, se ascundea slăbiciunea de a fi... tratat ca principe.* CĂLINESCU, S. 8. *Nu oferă surogate sub o etichetă falsă.* CINEMA, 1968, nr. 1, VIII. (Disimularea privește camuflarea unei realități; în construcția *a pune* sau *a ascunde, a ține* etc. *ceva sub obroc*) *Ticăloși... erau numai cei ce țineau lumina sub obroc.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 33. *A pune lumina sub obroc.* ZANNE, P. 453.

7. (Urmat de un substantiv cu determinant distributiv, exprimă repartizarea unui tot sau a unei părți a acestuia în funcție de un criteriu subordonator) *În fiestece țară să împrăștia aceste foi subt felurîmi de titluri.* CR (1829), 1[2]/8. *Și, subt fiecare din aceste mari împărții, poate cineva a desparți în cete deosebitele grupe de rozari.* BREZOIANU, A. 471/2.

8. (Exprimă supunerea liber consimțită sau impusă în conformitate cu ceva) *Să ne plecăm supt tarea dereapta a lu Dumnezeu.* CORESI, EV. 460. *Cela ce nu să va pleca supt învățătura giudețului, face greșalî.* PRAV. 69. *Socotind... să-i înduplece supt voia lui* [pe boieri], M. COSTIN, LET. II, 56/28. *Trăim supt legile și cîrmuirea noastră* (a. 1829). PLR I, 18. *Acest timp de espiație ce o natie... sufere sub legile lui D*[umne]*zeu și ale gîndirei.* BĂLCESCU, M. V. 4. *Trebuiau să facă toate formalitățile și demersurile subt îndrumările advocatului băncii.* AGÎRBICEANU, S. 487. (Conformitatea privește încadrarea unui element, pe bază unei corespondențe de însușiri valorice, într-un anumit model, număr, categorie etc.) *Ceastă puținea muncă..., fă-o cu rod și cu folos supt sfînt numele tău.* PO 9/26. *N-au fost obicei a să lua vreun venit di cătră cineva supt vreun numi di adetiul moșii*[i] (a. 1806). URICARIUL, X, 212. *S-au dat hotărîrea... prin ofis, supt no. 189* (a. 1833). DOC. EC. 523. *Porunci vezirului său ca să se ducă la dînsul supt nume de sol.* GORJAN, H. I, 2/20. *Era bunătatea și drăgălășia sub chip de om.* HOGAȘ, DR. II, 129. *Bacilul se prezintă subt formă de bastonaș.* TOFÎRCEANU, O. A. I, 158. *Profesorul vrea să-l mai încerce înainte de a-l pecetlui subt cinci.* TEODOREANU, C. B. 74. *Devenit Charles-Adolphe Vasilescu, transportă pe Lascăr la sfîrșit sub forma Lascaris.* CĂLINESCU, S. 16. *Să punem coeficientul... sub forma unei sume de doi termeni.* SANIELEVICI, R. 192. *Aspectele vieții din Marea Britanie... au fost publicate sub formă de articole.* V. ROM. noiembrie 1964, 107. *Dacă mai umblă prin lume recunoștința, atunci numele sub care o cunosc veronezii ar trebui să fie Shakespeare.* CONTEMP. 1966, nr. 1 622, 10/3. ✧ (Conformitatea privește cauza care determină declanșarea unui anumit efect) *Vă rugați... ca să nu mă tocmească pre mene supt păcatele meale* (a. 1669). GCR I, 185/31. *Cîte adevăruri rămîn... pierdute subt sarcina unei științe rău cîrmuite.* MARCOVICI, C. 39/16. *Floare... ce Se topește sub arsura soarelui cu înfocare.* CONACHI, P. 83. *Împărăția... cade sub izbirile turcilor.* BĂLCESCU, M. V. 8. *Țara geme subt asuprirea Tomșei.* NEGRUZZI, S. I, 138. *Cercevelele ferestrelor se curmau sub presiunea zidiurilor vechi.* EMINESCU, P. L. 29. *Pămîntul tresare din somn ... sub caldă binecuvîntare a soarelui.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 238. *Subt strălucirea noului titlu, avea o înfățișare gravă, impunătoare.* MIRONESCU, S. 86. *Să nu te întîlnesc... cocoșat sub poveri sau schilod.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 55. *Se întorcea... cu spinarea încovoiată pînă la pămînt, sub povara crengilor uscate.* COCEA, S. II, 641. *Sub zîmbetul ei lumina se făcea mai curată.* LESNEA, VERS. 181. *Face cheltuieli mari, reducînd, sub inspirația Corneliei, întreținerea mea.* CĂLINESCU, S. 79. *Pașii oamenilor îndesînd zăpada sub greutatea lor.* V. ROM. decembrie 1964, 59. [Cuvîntul] *este transcris greșit..., sub influența scrierii silabice românești.* L. ROM. 1967, 207. ✧ (Conformitatea privește condiționarea unui element de un anumit factor) *Supt zonele friguroase e vegetarea săracă.* RUS, I. III, 236/20. *Roșcovul din Francia de miazăzi cere, supt clima Parisului, orangeria sau. pămîntu de portucal.* BREZOIANU, A. 473/11. ✧ (Conformitatea privește factorul de asigurare, de garantare etc. a ceva) *Unii de bunăvoie..., alții de frică și peste voie supt groznic giurămînt, a să lega le caută.* CANTEMIR I. I. I, 160. *Dîndu-să documentele moșiei supt zălog, însuși moșia este zălogită.* PRAVILA (1814), 56/3. *Și pentru mai bună siguranție, i-am dat și această scrisoare la mînă, sub a mea iscălitură* (a. 1824). URICARIUL, X, 86. *Dumneata să-ți pui capul sănătos supt evanghelie?* GÎRLEANU, N. 69. *Subt garanția de asistență mutuală.* ap. IORDAN, L. R. A. 402. *Sub beneficiu de inventar.* DEX. ✧ (Conformitatea privește factorul de justificare, real sau invocat pentru ceva) *Schimburile de lucru pentru lucru nu să pot jîgui supt pricinuire că unile din lucrurile date sau luate în schimb ar cuprinde mai mult de giumătatea a valorii celuilant lucru.* SOB. HRIS. 35. *Au năvălit pă acea povarnă..., fără să cunosc supt ce temei și cuvînt* (a. 1842). DOC. EC. 767. *Îi despoia de averi sub feluri de pretexte.* NEGRUZZI, S. I, 143. *Își luă rămas bun..., sub cuvînt că-l așteaptă Gulimănescu.* CĂLINESCU, S. 44. ✧ (Conformitatea privește factorul de cenzurare sau punitiv a ceva) *De am vicleșit pre mărie-ta,... să fiu eu sub legătura cea grea a afurisanii.* ANTIM, P. XXIV. *Fere de știrea protopupului locului, să îndrăznești a cununa pă nimine, supt lipsirea preoției* (a. 1762). IORGA, S. D. XII, 291. *Sub pedeapsa canonului de 12 beți..., acel obiceai să-l oprească de tot* (a. 1808). id. ib. 200. *Nimeni să nu se atingă de cinstea vreunei femei subt osîndă de moarte.* HELIADE, D. B. I, 43/11. *I se dădu de asemenea drumul, sub avertismentul „să se astîmpere".* PREDA, R. 248.

— Și: **subt,** (învechit și popular) **supt,** (învechit) **sup, súptu, sopt,** (regional) **su,** (învechit, rar) **sûtu** prep.

— Lat. **subtus.**

SUBÁC subst. (Învechit, rar; cu sens nepreciзat, probabil) Instrument cu care se îndesa tutunul în lulea. *Cf.* ALEXI, W.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SUBACUÁTIC, -Ă adj. v. **subacvatic.**

SUBACUMINÁT, -Ă adj. (Despre frunze) Care este mai puțin acuminat. *Foile... ovalo-eliptice, subacuminate.* GRECESCU, FL. 107.

— Pl.: *subacuminați, -te.*

— Pref. *sub-* + **acuminat.**

SUBACÚT, -Ă adj. (Despre boli) Care se află în stare premergătoare celei acute; care prezintă simptomatologie relativ slabă. *Procesul întreg decurge sub imaginea unei septicemii subacute.* BABEȘ, O. A. I, 293, cf. DN.[3]

— Pl.: *subacuți, -te.*

— Pref. *sub-* + **acut** (după fr. *subaigu*).

SUBACVÁTIC, -Ă adj. (Despre plante și animale) Care crește sau trăiește sub apă; (rar) submarin (1), (livresc) submers. *Dintre trematode, mai însemnat este planaria care trăiește prin bălți, printre plantele subacuatice.* ENC. AGR. IV, 660. [Ghidrinul] *își construiește un cuib ingenios cît o prună, folosind drept materiale de construcție firișoare de iarbă sau alte plante subacvatice.* AP. 46. *O cameră de televiziune submarină... transmite zilnic specialiștilor imagini și sunete ale animalelor subacvatice.* CINEMA, 1968, nr. 5, XIII, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Bunetele de mare înfățișează un oraș subacuatic.* CONTA, O. F. 326. ✦ (Despre mediu) Care se găsește sub apă, de obicei, a mărilor și oceanelor. *Scufundătorul francez... a realizat..., în largul insulei Elba, o serie de experiențe medico-științifice în mediul subacvatic.* RL 1974, nr. 9 366. ✦ (Despre cercetări, activități științifice etc.) Care se referă la mediu, la viața etc. de sub apă, de obicei a mărilor și oceanelor; caracteristic acestui mediu; care se desfășoară în acest mediu; submarin (1). *Descoperiri foarte noi aduc date tulburătoare pentru o ramură de cercetare ce s-ar putea numi arheologie subacvatică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 126, 32/1.

— Pl.: *subacvatici, -ce.* — Și: (învechit) **subacuátic, -ă** adj.

— Din fr. **subaquatique.**

SUBADMINISTRÁTOR s. m. Persoană care îndeplinea funcția de ajutor al unui administrator și lucra sub ordinele acelúia. *În fruntea fiecărui cerc sau ocol este cîte un subadministratoriu sau priveghietoriu.* LAURIAN, M. HI, 13/20. *Mulțumită corupțiunii subadministratorilor a căror alegere... era lăsată a se face de către înșiși țăranii.* KOGĂLNICEANU, S. A. 157, cf. NOM. PROF. 2, IORDAN, L. R. A. 211, DL, DM.

— Pl.: *subadministratori.*

— **Sub[1]-** + **administrator.**

SUBAERIÁN, -A adj. (Despre obiecte, fenomene etc.) Care este situat în straturile inferioare ale atmosferei; care se formează în această zonă. *Loessurile din Siberia de sud... sînt socotite ca depozite subaeriene, aduse sub forma de praf eolian de vînturile reci.* PROBL. GEOGR. I, 167.

— Pronunțat: *-a-e-.* — Pl.: *subaerieni, -e.*

— Din fr. **subaérien.**

SUBAGÉNT s. m. Persoană fizică sau juridică ce lucrează în numele unui agent mandatar. Cf. DN[3].

— Pl.: *subagenți.*

— **Sub[1]-** + **agent** (după fr. *sous-agent*).

SUBALIMENTÁ vb. I. Refl. și tranz. A consuma sau a face să consume o cantitate de hrană mai mică decît cea necesară; a (se) alimenta (sistematic) în mod insuficient din punct de vedere cantitativ și calitativ; (rar) a (se) subhrăni, a (se) subnutri. Cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *subalimentez.*

— Pref. *sub-* + **alimenta** (după fr. *sous-alimenter*).

SUBALIMENTÁRE s. f. Consumare a unei cantități de hrană mai mică decît cea necesară; alimentare (sistematică) insuficientă din punct de vedere cantitativ și calitativ; stare patologică cronică datorată reducerii consumului de alimente sau unor tulburări funcționale de nutriție; subalimentație, subnutriție. Cf. subalimenta. Cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— V. **subalimenta.**

SUBALIMENTÁT, -Ă adj. Care consumă o cantitate de hrană mai mică decît cea necesară, care se alimentează (sistematic) insuficient din punct de vedere cantitativ și calitativ; care suferă de o stare patologică cronică datorată reducerii consumului de alimente sau a unor tulburări funcționale de nutriție; subnutrit. Cf. subalimenta. Cf. DL, DM. *Făptură uscățivă și subalimentată.* CINEMA, 1968, nr. 1, XI, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subalimentați, -te.*

— V. **subalimenta.**

SUBALIMENTÁȚIE s. f. Consumare a unei cantități de hrană mai mică decît cea necesară, alimentare (sistematică) insuficientă din punct de vedere cantitativ și calitativ; stare patologică cronică datorată reducerii consumului de alimente sau unor tulburări funcționale de nutriție; subalimentare, subnutriție. Cf. subalimenta. Cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— **Sub[1]-** + **alimentație** (după fr. *sous-alimentation*).

SUBALPÉSTRU, -Ă adj. (Rar; despre zone, ținuturi etc. sau despre climă, vegetație etc.) Subalpin. *Creangă își căuta bulboane în prundul unei ape șerpuind într-o perspectivă subalpestră, ca aceea din autoportretul lui Dürer.* CĂLINESCU, C. O. 248.

— Pl.: *subalpeștri, -stre.*

— Pref. *sub-* + **alpestru.**

SUBALPÍN, -Ă adj. (Despre zone, ținuturi etc.) Care este situat în regiunea imediat inferioară celei alpine; care se află la poalele unor munți; care se referă la această regiune; care ține de această regiune; (despre climă, vegetație etc.) care este caracteristic unei asemenea regiuni; (rar) subalpestru. Cf. CADE, IORDAN, L. R. A. 211, LTR[2], DL, DM, DN[2]. *Singeorzul are un climat subalpin care se datorează înălțimilor de care este înconjurat.* ABC SĂN. 336, cf. M. D. ENC., DEX. *În partea nordică, muntoasă, a județului se dezvoltă vegetația alpină și subalpină reprezentată prin pajiști... și prin întinse păduri de conifere, fagete și stejerete.* JUD. ROM. SOC. 73. ◇ *Etaj subalpin* = vegetație aflată deasupra limitei superioare a pădurilor, în care, datorită condițiilor pedoclimatice specifice, se dezvoltă tufișuri de jneapăn, ienupăr, smirdar, pajiști etc. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subalpini, -e.*

— Din fr. **subalpin.**

SUBALTÉRN, -Ă adj., s. m. și f. 1. Adj., s. m. și f. (Persoană) care lucrează sub ordinele cuiva mai mare în grad sau în funcție. V. inferior, subordonat (1, 2). *Drăgan e în slujbă acum... Are cîțiva subalterni ce și-au pierdut cumpătul de cînd a venit pe capul lor.* HELIADE, O. II, 425. *În sfîrșit, medalii, parte de aur... parte de argint, pentru subalterni.* AR (1829), 72[1]/1, cf. I. GOLESCU, C. *De la director atîrnă alegerea și dimisia practicanților hirurgi, a personalului subaltern și a subsecretarilor.* CUCIURAN, D. 6/26. *Ei vor fi neîncetat obligați a se da îndărăt în înoirile folositoare dinaintea îndărătniciei și relei voințe a subalternilor lor.* BREZOIANU, R. 8/28. *Vă plîng pe domnia voastră, care sînteți reduș a fi arestat de un subaltern.* LĂZĂRESCU, S. 120/5. *Am tot dreptul să protestez în contra unui asemene act arbitrariu al autorităților subalterne.* RUSSO, S. 201, cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Mi se pare că acest im-*

pegat subaltern nu ne dă respectul cuvenit. ALECSANDRI, T. 1 733. *Regele are nevoie de agenți subalterni.* CONTA, O. F. 384. *Eu eram nobil și ea fiica unui funcționar subaltern.* I. NEGRUZZI, S. III, 384, cf. ȘĂINEANU². *Subalternul său, ceaușul, ține catastih de negustori.* IORGA, C. I. III, 134, cf. RESMERIȚĂ, D. *La curte se petrecea de minune; comandantul batalionului, căpitanii și ofițerii subalterni se desfătau în plăceri netulburate.* MIRONESCU, S. A. 23. *În ceasul de față, subalternii mei de încredere sînt ocupați sau împrăștiați.* GALACTION, O. A. I, 238. *Șeful hamalilor..., poreclit de subalterni Șontic, fusese pe vremuri impiegat de mișcare.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 187. *Cum s-ar fi putut deci restaura puntea, ca să poată trece mărfa sa la acel subaltern, cu darul pe care i-l pregătise.* SADOVEANU, O. XII, 468. *La rîndu-i însă, aplica același postulat al autorității în propria familie și față de subalterni.* CĂLINESCU, E. 22. *Toate stîrpiturile birocratice nu visează decît subalterni care să-i respecte.* BOGZA, A. 1. 41, cf. DL, DM. *Fusese irevorențios cu șeful său direct în prezența unui subaltern.* BARBU, S. N. II, 43. *Nu putem deosebi totdeauna pe dregătorii mari de subalternii lor imediați.* STOICESCU, S. D. 78, cf. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 57, 29/1, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Bramihismul sau religia lui Bramia este o credință în mai mulți zei subalterni.* GENILIE, 146/19. ✦ Fig. (Despre manifestări ale oamenilor) Care denotă o mentalitate de subaltern **(1)**. *Cum sînt lipsit de vanități subalterne, am considerat acel complot ca binevenit și am aderat la el eu însumi.* M. I. CARAGIALE, C. 108. *Plutonierul și primarul o gustau* [cuvîntarea] *cu entuziasmul subaltern obligator.* REBREANU, R. II, 87. *Mustăciosul urla, în cor cu procurorul și da în adolescentul ce ferise lumina de sburdălnicia vîntului, cu o sete crescută de zel subaltern.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 318. *L-am salutat și nu s-a sculat, ca de obicei, să-mi facă subalternul lui compliment.* ARGHEZI, S. XV, 16.

2. Adj. (Despre poziții, situații, posturi etc.) Care se află într-o poziție subordonată **(2)**; care ocupă un loc inferior într-o ierarhie. *Nepotismul familiilor ținu încă deschisă poarta către posturi subalterne,* ASACHI, Î. 17/31. *Funcțiunile de tot subalterne să se poată da la boierii mici.* SION, P. 105. *S-ar fi lăudat mereu către slavi și către greci cu poziționea lor de domnie subalternă.* HASDEU, I. C. I, 46. *Trecut în Muntenia, el se mulțumește... cu servicii subalterne.* VIANU, A. P. 82.

— Pl.: *subalterni, -e* — Și: (învechit, rar) **suptaltérn, -ă** adj.

— Din fr. **subalterne.**

SUBALTERNÁRE s. f. **1.** (Logică) Raport între judecățile universale și cele particulare de aceeași calitate, caracterizat prin aceea că din adevărul judecății universale decurge cu necesitate adevărul judecății particulare corespondente, iar din falsitatea judecății particulare rezultă cu necesitate falsitatea judecății universale corespondente. Cf. MAIORESCU, L. 58, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Neobișnuit) Raport între superior și inferior; (învechit, rar) subalternitate. *Se vedea căzînd în subalternarea fiecăruia din muncitorii lui.* ARGHEZI, L. 136.

— Pl.: *subalternări.*

— **Sub¹- + alternare.**

SUBALTERNITÁTE s. f. (Învechit) Raport între superior și inferior; (neobișnuit) subalternare **(2)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D.

— Din fr. **subalternité.**

SUBAMENDAMÉNT s. n. (Rar) Amendament făcut la un alt amendament. *Vom cîntări cu minuțiozitate toate aceste opiniuni, care... nu sînt decît amendamente și subamendamente la una singură ipoteză.* HASDEU, I. C. I, 111.

— Pl.: *subamendamente.*

— **Sub¹- + amendament** (după fr. *sous-amendament*).

SUBAMIÁZĂ s. f. (Regional) Prînz **(3)**. *Prînzul mare sau subamiază, pe la ora unsprezece.* PAMFILE, CER. 32. *Urmează cîteva zile cînd* [pînzele] *se dă la leșie, numai pînă subamiază (ora 10) după care se duc la gîrlă.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 178, cf. FORM. CUV. I, 114.

— Pl.: *subamiezi.*

— **Sub¹- + amiază.**

SUBANSÁMBLU s. n. Grup unitar de piese sau de organe de mașini montate, care acționează ca o unitate funcțională bine definită, constituind o parte componentă a unui dispozitiv, a unei mașini, a unei instalații etc. *Subansamblurile sînt asamblate ca grupuri unitare de piese.* LTR², cf. DER. *Uzina... primește, în cadrul planului de cooperare, o serie de piese, subansamble și utilaje.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 892. *Aveau... nevoie de unele utilaje tehnologice și subansambluri.* FLACĂRA, 1969, nr. 3, 10, cf. DEX.

— Pl.: *subansambluri* și (rar) *subansamble.*

— **Sub¹- + ansamblu** (după fr. *sous-ensemble*).

SUBANTREPRENÓR s. m. (Rar) Antreprenor care execută o parte dintr-o lucrare contractată integral de altul. *Prin regie proprie se înțelege executarea lucrărilor cu propriile cadre, fără folosirea tașeronilor sau subantreprenorilor.* LEG. EC. PL. 256.

— Pl.: *subantreprenori.*

— **Sub¹- + antreprenor** (după fr. *sous-entrepreneur*).

SUBANTREPRÍZĂ s. f. Formă de contractare, de organizare și de executare a construcțiilor, subordonată unei antreprinze. *Controlul asupra subantreprizelor este, de asemenea, obligatoriu.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 200.

— Pl.: *subantreprize.*

— **Sub¹- + antrepriză.**

SUBAPRECIÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică oameni sau manifestări, creații etc. ale lor, situații, evenimente, opere literare etc.) A aprecia, a prețui mai puțin decît valorează, a deprecia; a greși în aprecierea cuiva sau a ceva, diminuîndu-și importanța, nevăzînd riscurile pe care le implică, pericolul pe care îl poate reprezenta etc., a bagateliza, a minimaliza; a subestima, a subevalua. *Pentru aprecierea justă a lui Ibrăileanu, trebuie să ne referim și la alt stil al criticului, care a fost subapreciat adesea.* V. ROM. septembrie 1954, 185, cf. DL, DM. *Nuvela de debut..., subapreciată de critică, e, în felul ei, o capodoperă.* V. ROM. decembrie 1964, 124, cf. DN². *O însemnătate care nu trebuie deloc subapreciată.* CINEMA, 1968, nr. 1, X. *Un experiment cosmic a cărui importanță... ar fi greu de subapreciat.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 14, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Socoteau că li se subaprecia munca dusă de ei la greu.* BENIUC, M. C. I, 59.

— Pronunțat: *-ci-a.* — Prez. ind.: *subapreciez.*

— Pref. *sub-* + **aprecia.**

SUBAPRECIÁT, -Ă adj. (Despre oameni sau despre manifestări, creații etc. ale lor) Apreciat, prețuit mai puțin decît valorează, depreciat; apreciat greșit diminuîndu-i importanța, nevăzînd riscurile pe care le implică, pericolul pe care îl poate reprezenta etc., bagatelizat, minimalizat; (rar) subestimat, subevaluat. Cf. subaprecia. *Un lucru subapreciat.* DSR, cf. DEX.

— Pl.: *subapreciați, -te.*

— V. **subaprecia.**

SUBAPRECIÉRE s. f. Apreciere, prețuire a cuiva sau a ceva mai puțin decît valorează, depreciere;

greșeală în aprecierea cuiva sau a ceva, diminuîndu-i importanța, nevăzînd riscurile pe care le implică, pericolul pe care îl reprezintă etc. b a g a t e l i z a r e, m i n i m a l i z a r e; subestimare, subevaluare. Cf. s u b a p r e c i a. Cf. DL, DM. *Nici subaprecierea și nici supraaprecierea rezultatelor nu are rost.* M 1968, nr. 8, 2. *Subaprecierea reciprocă le făcea viața mai frumoasă.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 18. *Idealizarea sau subaprecierea elementelor feminine sau masculine poate fi dăunătoare și într-un caz și în altul, în sensul că desprinde realitatea umană din limitele ei firești.* CONTEMP. 1968, nr. 1 197, 9/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ci-e-.* — Pl.: *subaprecieri.*

— V. **subaprecia.**

SUBÁRBĂ s. f. (Nav.) Parîmă fixă care ține aplecat bompresul. Cf. ABC MAR. *E ruptă subarba! vesti Mihu, apropiindu-se fuga.* TUDORAN, P. 451. *Subarbele sînt folosite la fixarea bastonului și a săgeții bompresului.* LTR[2] VIII, 671, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subarbe.*

— Din fr. **sous-barbe.**

SUBARBORÉT s. n. Totalitatea arbuștilor și a puieților de arbori care cresc într-un arboret, constituind un etaj distinct, inferior etajelor arborescente. *Subarboretul în serie de vîrste își urmează creșterea.* SADOVEANU, O. XIV, 422, cf. MDT. *Existența subarboretului e necesară în pădurile cu tendință de rărire și luminare.* LTR[2], cf. DN[2], DEX.

— Pl.: *subarboreturi* și (m.) *subarboreți* (DN[2], DEX).

— **Sub[1]- + arboret.**

SUBARBÚST s. m. **1.** Arbust a cărui înălțime normală nu depășește un metru. Cf. GRECESCU, FL. 14, DS 276. *De regulă, subarbuștii constituie desișuri.* LTR[2], cf. DL, DM. *Arbuștii și subarbuștii care însoțesc pădurea... sînt: Crataegus monogyna, Prunus spinosa.* PROBL. GEOGR. I, 149, cf. DN[2], DEX.

2. Plantă intermediară între arbust și plantă erbacee, care are tulpina lemnoasă la bază, iar restul tulpinii și ramurile erbacee. Cf. LTR[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subarbuști.*

— **Sub[1]- + arbust** (după fr. *sous-arbrisseau*).

SUBÁRCTIC, -Ă adj. (Despre zone, ținuturi etc.) Care este situat în regiunea imediat inferioară celei arctice; care se referă la această regiune; care ține de această regiune; (despre climă, vegetație etc.) care este caracteristic acestei regiuni. *Numai specii izolate ajung pînă în regiunea subarctică.* ENC. AGR. I, 48, cf. DN[3].

— Pl.: *subarctici, -ce.*

— Pref. *sub-* + **arctic.**

SUBARENDÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică bunuri luate în arendă) A transmite dreptul de folosință pentru un timp limitat, în schimbul unei plăți. *Luau fără concurență moșiile mănăstirești și apoi, cu prețuri îndoite, le subarendau la acei care din agricultură își făceau meseria vieții lor.* KOGĂLNICEANU, S. A. 201. *Arendașul subarendează falcea de țarină și finaț cu 40 pînă la 50 lei.* I. IONESCU, D. 349, cf. ALEXI, W., DL, DM. [Financiarul căruia i se arenda vama] *o subarenda unor fermieri regionali, care, siliți să scoată în afară de arendă și un beneficiu pentru dînșii, inventau tot felul de vexații pentru a stoarce cît mai mult de la negustor.* OȚETEA, T. V. 44, cf. DEX. ◇ R e f l. p a s. *După obiceiul locului, pămînturile se subarendează la țărani pe bani și muncă.* CARAGIALE, O. V, 169, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Învechit; complementul indică spații locative) A subînchiria. *Locatarul are dreptul de a subînchiria ori a subarenda și de a ceda contractul său către altul.* HAMANGIU, C. C. 361.

— Prez. ind.: *subarendez.*

— Pref. *sub-* + **arenda.**

SUBARENDÁRE s. f. Transmitere, pentru un timp limitat, a dreptului de folosință a unui bun luat în arendă, în schimbul unei plăți. Cf. s u b a r e n d a **(1)**. Cf. DL, DM, *Subarendarea pămîntului a fost larg practicată și în România burghezo-moșierească.* DER, Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subarendări.*

— **V. subarenda.**

SUBARENDÁȘ s. m. Persoană care lua în folosință temporară un bun prin subarendare; (învechit) subarendator. Cf. DL, DM. *Subarendarea pămîntului a fost larg practicată și în România burghezo-moșierească, subarendașii plătind amenzi de trei-patru ori mai mari.* DER IV, 533, cf. DEX, M. D. ENC.

— Pl.: *subarendași.*

— **Sub[1]- + arendaș.**

SUBARENDATÓR s. m. (Învechit) Subarendaș. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *subarendatori.*

— **Sub[1]- + arendator.**

SUBARMÓNICĂ s. f. (Fiz.) Componentă a unei vibrații complexe a cărei frecvență este un submultiplu al frecvenței armonicii principale. Cf. LTR[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subarmonice.*

— Din fr. **sous-harmonique.**

SUBARTÍSTIC, -Ă adj. (Despre activități, manifestări etc. artistice) Care este inferior producției artistice de calitate, făcut fără măiestrie artistică. *Și-au înființat echipa tocmai pentru a rezista teatrului comercial ..., pornind... de la premisa evitării oricărei concesii făcute succesului subartistic.* T iulie 1968, 8. *Studierea psihozelor contemporane pe care unele producții subartistice le prilejuiesc cu atîta acuitate.* CINEMA, 1969, nr. 6, 18.

— Pl.: *subartistici, -ce.*

— Pref. *sub-* + **artistic.**

SUBASMÉNT s. n. (Arhit.) Partea inferioară a unei construcții pe care se sprijină (aparent) toată clădirea; soclu **(1)**. Cf. DN[3].

— Pl.: *subasmente.*

— Din fr. **soubassement.**

SUBASOCIÁȚIE s. f. (Bot.) Subdiviziune a unei asociații vegetale. Cf. DN[3].

— Pl.: *subasociații.*

— **Sub[1]- + asociație.**

SUBAȘĂ s. m. v. **subașă.**

SUBÁȘĂ s. m. **1.** (Învechit; în teritoriile aflate sub administrație turcească) Primar[2] **(III 1)** (rural). *Carte au scris de au gonit și pe subași du prin sate.* IST. Ț. R. 125. *S-au așezat în olatul Cameniți..., de-u pus subași pen sate după obiceiul lor.* NECULCE, L. 67. *Pusease subași pen toate orașăle și pen toate satele* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 160/27. *Turcii brăileni... pusese subași prin sate* (a. 1718). ib. IV, 107/26, cf. I. BRĂESCU, M. 72, CADE. *Avea un muhtesit și un subașă, adică un șef de poliție și un strîngător de dăjdii.* GALACTION, O. A. II, 411. *A venit la domnie dinspre miazăzi, cu navrapi și subași otomani.* SADOVEANU, O. XII, 315, cf. SCRIBAN, D. ✦ Agent (de poliție, de percepție). *Au orînduit colgii și subașii, adecă ca niște zapcii și polcovnicei.* DIONISIE, C. 230, cf. CADE.

2. (Prin Ban.) Paznic de *cîmp*, de vie. *Cc om de ispravă îi soboșul nostru..., că cîtu-i noaptea de mare, el păzește așa că nu se întîmplă nici un rău pe cîmp.* CV 1951, nr. 5, 27, cf. ALR SN III h 903, ALRM SN II h 736, com. din ORAVIȚA.

— Pl.: *subași.* — Și: **subașă** (I. BRĂESCU, M. 72), (regional) **súbăș** (ALR I 1 708/49, ALR SN III h 903/47, ALRM SN II h 736/47), **sóboș** s. m.

— Din **(1)** tc. **subaşı**, **(2)** scr. **subasa.**

SUBATÍNS, -Ă adj. (Învechit, rar; despre subiecte, probleme etc. abordate) Care este menționat în treacăt. *Toate ordinariatele românești... să binevoiască a primi subatinsa ortografie.* ap. ODOBESCU, S. I, 491, cf. DL, DM.

— Pl.: *subatinși, -se.*

— **Sub**[1]**-** + **atins.**

SUBATÓMIC, -Ă adj. (Despre particule) Care este mai mic decît atomul; care intră în alcătuirea atomului; care se află în atom. Cf. MDT, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subatomici, -ce.*

— Din fr. **subatomique.**

SUBĂRÍE s. f. (Regional) Guturai. Cf. BUJOREAN, B. L. 258.

— Pl.: *subării.*

— Etimologie necunoscută.

SÚBĂȘ s. m. v. **subaș.**

SUBBĂRBÍE s. f. (Regional) Curelușă a hamului care trece pe sub bărbia calului (Smeura — Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *subbărbii.*

— **Sub**[1]**-** + **bărbie.**

SUBBIBLIOTECÁR s. m. Ajutor de bibliotecar. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

— Scris și: *sub-bibliotecar.* CADE. — Pronunțat: *-bli-o-.* — Pl.: *subbibliotecari.*

— **Sub**[1]**-** + **bibliotecar** (după fr. *sous-bibliothécaire*).

SUBBOREÁL, -Ă adj. (Despre zone, ținuturi etc.) Care este situat în regiunea din imediata apropiere a zonei boreale; care se referă la această regiune; care ține de această regiune; (despre climă, vegetație etc.) care este caracteristic unei asemenea regiuni. *Au fost dominați de climatul subboreal al Petersburgului, construind monumente intransplantabile aiurea.* CĂLINESCU, C. O. 224.

— Pronunțat: *-re-al.* — Pl.: *subboreali, -e.*

— Pref. *sub-* + **boreal.**

SUBCAPÍTOL s. n. Diviziune a unui capitol în care este prezentată o problemă sau o latură a subiectului tratat într-o lucrare (științifică). *În acest subcapitol au fost tratați... cei cu meritе științifice de seamă.* IST. LIT. ROM. II, 97. *În acest subcapitol..., am grupat pe toți dregătorii.* STOICESCU, S. D. 155, cf. id. C. S. 291, DN[2]. *Subcapitolul consacrat lexicului este edificator.* L. ROM. 1967, 276. *Să revenim la întrebările puse la sfîrșitul subcapitolului precedent.* H. DAICOVICIU, D. 99, cf. DEX.

— Pl.: *subcapitole.*

— **Sub**[1]**-** + **capitol.**

SUBCARPÁTIC, -Ă adj. (Despre zone, ținuturi etc.) Care este situat în regiunea imediat inferioară celei carpatice; care se referă la această regiune; care ține de această regiune; (despre climă, vegetație etc.) care este catacteristic acestei regiuni; (rar) precarpatic, subcarpatin. *Termeni păstorești... regionali în ținuturile subcarpatice.* PUȘCARIU, L. R. I, 308. *Cîmpia română cuprinde ținutul dintre Dunăre și colinele subcarpatice.* ONCESCU, G. 9. *Regiunea subcarpatică a Munteniei are o temperatură medie anuală mai ridicată.* AGROTEHNICA, I, 268, cf. LTR[2], DL, DM. *În zona deluroasă subcarpatică, densitatea variază.* PROBL. GEOGR. I, 66. *Ghipsul se întîlnește în formațiunile zonei subcarpatice.* GEOLOGIA, 16. *Miezul sărat al regiunii subcarpatice este... întins.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 7, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. *Se întinde... larga depresiune subcarpatică.* JUD. ROM. SOC. 86.

— Pl.: *subcarpatici, -ce.*

— Pref. *sub-* + **carpatic.**

SUBCARPATÍN, -Ă adj. (Rar; despre zone, ținuturi etc. sau despre climă, vegetație etc.) Subcarpatic. *Admitem șesul subcarpatin ca locuință mai veche a dacilor.* XENOPOL, I. R. I, 45. *Atlasul polon al regiunilor subcarpatine a adus material nou.* PUȘCARIU, L. R. I, 307.

— Pl.: *subcarpatini, -e.*

— Prof. *sub-* + **carpatin.**

SUBCASIÉR s. m. (Rar) Ajutor de casier. Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., NOM. PROF. 3.

— Pronunțat: *-si-er.* — Pl.: *subcasieri.*

— **Sub**[1]**-** + **casier.**

SUBCATEGORÍE s. f. Fiecare dintre diviziunile unei categorii. *Schimbarea cîteodată trece, iar altă dată nu trece granițele subcategoriilor (nume concrete, nume abstracte, pronume).* PHILIPPIDE, P. 43. *Cel ce face geometrie nu-și poate imagina o suprafață fără ideea de „lat" și „lung"; subcategoria dimensională face pentru el partea din categoria spațială.* PUȘCARIU, L. R. I, 133. *Excesul de humus și de calciu... nu mai permit încadrarea* [solului] *în una din categoriile sau subcategoriile de... mai sus.* AGROTEHNICA, I, 312.

— Pl.: *subcategorii.*

— **Sub**[1]**-** + **categorie.**

SUBCĂPITÁN s. m. **1.** (În trecut) Grad militar care era imediat inferior celui de căpitan; persoană care purta acest grad. *6 comandiri, 24 căpitani, 24 subcăpitani.* AR (1829), 7[1]/40. *Să se desființeze subcăpitanul portului, leafa sa pe o lună.* BULETIN, G. (1844), 54/11

2. (Regional) Subprefect (Marginea — Rădăuți). Cf. ALR SN III h 893/386.

— Pl.: *subcăpitani.* — Și: (învechit) **subtcăpitán** s. m.

— **Sub**[1]**-** + **căpitan.**

SUBCÉNTRU s. n. Localitate subordonată administrativ unei alte localități care este considerată centru al desfășurării unei activități. *Pentru instrucție, satul avea să se numească subcentru premilitar.* PREDA, M. 93.

— Pl.: *subcentre.*

— **Sub**[1]**-** + **centru.**

SUBCÉR subst. (Învechit, rar) Ceea ce se află sub cer. *Socotește cu mintea latul supceriului, și-mi spune caria cîtă iaste.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 267/33.

— Pl.:? — Și: **supcériu** subst.

— **Sub**[1]**-** + **cer.**

SUBCHIRIÁȘ, -Ă s. m. și f. Persoană care închiriază un imobil sau o parte din el de la chiriașul principal; (rar) sublocatar. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *sub-chiriaș.* CADE. — Pronunțat: *-ri-aș.* — Pl.: *subchiriași, -e.*

— **Sub**[1]**-** + **chiriaș.**

SUBCHIRÚRG s. m. (Învechit și regional) Felcer. *Pe urmă din vorbă-n vorbă, vii d-ta subfirurgul, cu cleștele.* CARAGIALE, T. II, 89. *Domnul subchirurg era spaima bolnavilor.* BACALBAȘA, S. A. I, 133, cf. NOM. PROF. 5, 77. *Doctorul și subchirurgul, în halate albe pătate de sînge, lucrau de zor.* BART, E. 253. *Era, vorbind fără înfrumusețări, un subchirurg.* CĂLINESCU, S. C. L. 142. *Era subchirurg în jud. Ilfov.* IST. LIT. ROM. II, 768, cf. CIAUȘANU, V., TOMESCU, GL. *Ce mai faci, sufirugule?* UDRESCU, GL.

— Pl.: *subchirurgi.* — Și: (regional) **subfirúrg, sufirúg, sufirúrg** (DR. IX, 109) s. m.

— **Sub¹-** + **chirurg.**

SUBCÎRMUÍRE s. f. (În vechea organizare teritorial-administrativă a țării) Organ de conducere și administrare al unui plai[1] (4) sau al unei plase[1] (II 2), care era condus de un subcîrmuitor; p. ext. clădire în care era sediul acestui organ; personalul acestui organ; suptocîrmuire, subtcîrmuitorie. *Cîrmuirea... publicuind prin suptcîrmuirile și polițiile respective... cum are a circula în viitor firfiricile* (a. 1844). DOC. EC. 825, cf. POLIZU, ALEXI, W. *I-au închis la subcîrmuire, ca să dea arendașului patru sute de lei, ce i-ar fi dator.* BOLINTINEANU, O. 322.

— Pl.: *subcîrmuiri.* — Și: **subtcîrmuíre** (POLIZU, ALEXI, W.) **suptcîrmuíre** s. f.

— **Sub¹-** + **cîrmuire.**

SUBCÎRMUITÓR s. m. (În vechea organizare teritorial-administrativă a țării) Persoană subordonată unui cîrmuitor care conducea o subcîrmuire; subocîrmuitor. Cf. POLIZU. *Sătenii aleargă la subcîrmuitor și iau d-acolo poruncă.* PELIMON, I. 127/12. *Credeam... că e vreun zbir sau vreun subcîrmuitor.* SION, P. 237. *Subcîrmuitorul se vede om bun, dar mi-a zis că sînt alții care nici pe el nu-l lasă să mă asculte.* BOLINTINEANU, O. 322, cf. ALEXI, W. *Se formează un soi de alaiuri locale alcătuite din cîrmuitorii județelor, subtcîrmuitori, dorobanții locului.* CAMIL PETRESCU, O. II, 368. *Este vreun secretar de cîrmuire sau subcîrmuitor.* PAS, L. I, 130.

— Pl.: *subcîrmuitori.* — Și: **subtcîrmuitór** s. m.

— **Sub¹-** + **cîrmuitor.**

SUBCLÁSĂ s. f. (Biol.) Categorie sistematică intermediară între clasă și ordin. *Clasa mamiferelor se subdivide în trei subclase.* ENC. AGR. II, 91, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subclase.*

— **Sub¹-** + **clasă** (după fr. *sous-classe*).

SUBCLAVICULÁR, -Ă adj. (Despre traumatisme, boli etc.) Care este situat sub claviculă; care se referă la această regiune; care ține de această regiune. Cf. DN², DEX.

— Pl.: *subclaviculari, -e.*

— Pref. *sub-* + **clavicular** (după fr. *sous-claviculaire*).

SUBCLÍMAX s. n. Asociație vegetală care nu poate atinge stadiul de climax (din cauza condițiilor de mediu sau al altor cauze). Cf. LTR².

— Pl.: *subclimaxuri.*

— **Sub¹-** + **climax.**

SUBCLÍNIC, -Ă adj. (Despre boli, simptome etc.) Care nu se manifestă evident. Cf. DN².

— Pl.: *subclinici, -ce.*

— Pref. *sub-* + **clinic.**

SUBCOLONÉL s. m. (În vechea organizare a armatei) Grad imediat inferior celui de colonel; persoană care purta acest grad. *În curînd s-a înaintat la rang de subcolonel.* ASACHI, L. 46¹/14.

— Pl.: *subcolonei.*

— **Sub¹-** + **colonel.**

SUBCOMISÁR s. m. (În vechea organizare administrativă a țării) Ofițer de poliție aflat în imediata subordine a comisarului; gradul, funcția acestui ofițer; (învechit) epistat. *Fu pe rînd subgrefier, subcomisar și subprefect la o plasă.* NEGRUZZI, S. I, 111, cf. POLIZU. *Un subcomisar de poliție vine.* SION, P. 228, cf. DDRF, BARCIANU. *Subcomisarul... se uită urît la Conu Dinu.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 192, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Domnul Bostan, subcomisarul, se trudea să explice ceva.* CAZIMIR, GR. 89. *Așadar, repetase un adevăr elementar, la îndemîna oricărui subcomisar provincial.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 310, cf. SCRIBAN, D. *Subcomisarul găsi a doua zi mușteriile și bărbații... grămădiți.* ARGHEZI, L. 24, cf. DL, DM, DN², DEX.

— Scris și: *sub-comisar.* CADE. — Pl.: *subcomisari.*

— **Sub¹-** + **comisar** (după fr. *sous-commissaire*).

SUBCOMÍSIE s. f. (De obicei cu determinări care arată domeniul) Parte a unei comisii însărcinată cu examinarea și conducerea unor lucrări preliminare sau specializate la un domeniu restrîns și bine delimitat. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Avusese dreptate de a-l vedea... prezidînd o subcomisie de cooperare intelectuală la Liga Națiunilor.* M. I. CARAGIALE, C. 158, cf. CADE. *Am urmărit foarte de aproape lucrările subcomisiei.* TITULESCU, D. 211. *Am fost numit membru al unei subcomisii de supravegherea și despuierea scrutinului.* PREDA, I. 105, cf. DN², DEX.

— Scris și: *sub-comisie.* CADE. — Pl.: *subcomisii.* — Și.: **sub-comisiúne** (scris și *sub-comisiune*, CADE) s. f. BARCIANU, ALEXI, W., CADE, DN².

— **Sub¹-** + **comisie** (după fr. *sous-commission*).

SUBCOMISIÚNE s. f. v. **subcomisie.**

SUBCOMITÉT s. n. (De obicei cu determinări care arată domeniul) Parte a unui comitet însărcinată cu examinarea unor lucrări preliminare sau specializate la un domeniu restrîns și bine delimitat. Cf. CADE. *Un subcomitet restrîns... să lucreze în noaptea aceasta.* TITULESCU, D. 705, cf. 129. *La 21 mai 1940 are loc prima ședință a „subcomitetului pentru prevenirea invaziei".* MAGAZIN IST., 1968, nr. 12, 20, cf. DEX.

— Scris și: *sub-comitet.* CADE. — Pl.: *subcomitete.*

— **Sub¹-** + **comitet** (după fr. *sous-comitet*).

SUBCONȘTIÉNT, -Ă s. n., adj. 1. S. n. (În psihanaliză) Sferă a fenomenelor psihice care se desfășoară în afara conștiinței și care au putut fi anterior conștiente sau ar putea deveni ulterior conștiente; (rar) subconștiință. *Logica a intervenit ca să realizeze exact poruncile subconștientului.* IBRĂILEANU, S. L. 227. *De fapt, subconștientul a fost întotdeauna utilizat de artiști.* în PLR II, 421. *Se încearcă să ne aducă ecouri din lumea impenetrabilă a subconștientului.* LOVINESCU, C. VII, 7. *Socoate că poezia are ca obiect subconștientul.* CAMIL PETRESCU, P. 324. *Tîrziu, a ieșit din negura trecutului și din subconștient această dulce arătare.* SADOVEANU, O. XIX, 169. *Freud... a încercat să explice unele din greșelile relevate de Meringer cu ajutorul subconștientului.* IORDAN, STIL. 27. *Cu cît încerca să alunge din minte imaginea crimei îndrăznețe ce-i lua contur în subconștient, cu atît șingele, hotărît, îi învăluia tîmplele.* CĂLINESCU, O. I, 24. *În acest articol se pătrunde în chiar subconștientul artistului în momentul inspirației.* RALEA, S. T. I, 43. *Parcă se afla de mult în apele turburi ale subconștientului.* VINEA, L. II, 82. *Cînd... îi spusese și ea că îl iubește..., el tot, necombătut de nici un gînd din conștientul sau subconștientul lui,... se ducea către ea.* DEMETRIUS, A. 55. *Retrăiește situații, bănuieli, resentimente, extaze, reminiscențe din însondabilul subconștientului.* CONSTANTINESCU, S. III, 171, cf. DL, DM, DN², DER, CINEMA, 1968, nr. 7, VIII. *Îngăduie un contact*

cu zonele adînci ale sunconștientului său. T aprilie 1969, 57. *Fiecare îngenunchează în subconștient..., dar nu poate stăpîni decît cel ce cade în genunchi lucid și cu voință.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 97, 28/4, cf, M. D. ENG., DEX.

2. Adj. (Despre fenomene psihice, despre reacții, observații etc. ale oamenilor) Care aparține subconștientului; care se referă la subconștient **(1)**; care ține de subconștient; de subconștient. *Observarea continuă, deși subconștientă, a limbii proprii... ne face să împărțim... cuvintele în compartimentele substantiv, adjectiv și verb.* PUȘCARIU, L. R. I, 130. *Mi-a plăcut totdeauna să sper că gîndirea românească se va realiza potrivit liniilor de forță ce i le imprimă substraturile subconștiente... ale spiritului etnic.* în PLR II, 626. *Pentru Freud, visul este produsul refulării unor reprezentări subconștiente.* VIANU, M. 50. *Cred încă că motivul subconștient al născocirii sale era acela că-l știa pe Domnu' un mare amator de stupi.* BLAGA, H. 130. *Leibnitz e acela care a formulat problema unei vieți sufletești subconștiente.* RALEA, S. T. II, 9. *Tot filmul este astfel o continuă sondare a lumii subconștiente.* CINEMA, 1968, nr. 4, 7. *Cauza subconștientă a acestei senzații rămîne mereu aceeași.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 6/3. ✧ (Adverbial) *Pe acesta toată lumea îl are, subconștient, de la o anumită vîrstă.* RALEA, S. T. III, 249.

— Pronunțat: *-și-ent.* — Pl.: *subconștienți, -te.*

— **Sub¹-** + **conștient** (după fr. *subconscient*).

SUBCONȘTIÍNȚĂ s. f. (Rar) Subconștient **(1)**. *În sfera subconștiinței se acumulează veșnic percepțiuni care nu sînt comunicate conștiinței.* RALEA, S. T. I, 100. *Prin inconștient dinamic... se înțelege procesul creator efectuat, fără știrea noastră, în domeniul subconștiinței.* id. ib. II, 24.

— Pronunțat: *-și-in-.* — Pl.: *subconștiințe.*

— **Sub¹-** + **conștiință** (după fr. *subconscience*).

SUBCONTRAFAGÓT s. n. (Muz.) Fagot cu sunet mai grav decît contrafagotul. Cf. DN³.

— Pl.: *subcontrafagoturi.*

— **Sub¹-** + **contrafagot.**

SUBCONTRARIETÁTE s. f. (Logică) Raport între judecata particular-afirmativă și judecata particular-negativă, caracterizat prin faptul că nu pot fi ambele false, dar pot fi ambele adevărate în același timp și sub același raport. *Acea relațiune dintre judecățile particulare de calitate diferită, în urma căreia, din înlăturarea uneia din ele, rezultă punerea celeilalte, iar din punerea uneia nu rezultă înlăturarea celeilalte, se numește subcontrarietate.* MAIORESCU, L. 59, cf. LTR², DL, DM, DN². [Raporturile dintre judecăți] *sînt în genere: de contrarietate, de subcontrarietate, de contradicție și de subalternare.* DER III, 696, cf. M. D. ENG., DEX.

— Pronunțat: *-ri-e-.* — Pl.: *subcontrarietăți.*

— **Sub¹-** + **contrarietate.**

SUBCORTICÁL, -Ă adj. (Despre simptome, boli etc. sau despre nervi, țesuturi etc.) Care este în regiunea situată dedesubtul cortexului cerebral, renal sau suprarenal; care se referă la această regiune; care ține de această regiune. *Rămîn inconștiente în primul rînd toate aptitudinile noastre ereditare, subcorticale.* RALEA, S. T. II, 21. *Diagnosticul cu paralizia generală se impune mai cu seamă pentru encefalita cronică subcorticală.* PARHON, D. 103, cf. DL, DM, DN². *Excitînd centrii subcorticali, stupefiantele dau o stare de somnolență.* ABC SĂN. 346, cf. D. MED., M. D. ENG., DEX.

— Pl.: *subcorticali, -e.*

— Pref. *sub-* + **cortical** (după fr. *sous-cortical*).

SUBCUTÁN, -Ă adj. (Rar) Subcutanat. *Abcesele reci, sub formă de tumori moi, sînt aproape toate subcutane.* ENC. AGR. I, 10, cf. DN³. ✧ (Adverbial) *Se da sub formă de injecții subcutan, intramuscular sau intravenos.* BELEA, P. A. 267.

— Pl.: *subcutani, -e.*

— Din germ. **subkutan.**

SUBCUTANÁT, -Ă adj. (Despre nervi, țesuturi etc. sau despre leziuni, traumatisme etc.) Care se află sub piele; care se referă la această regiune; care ține de această regiune; (despre agenți patogeni, despre corpuri străine etc.) care pătrunde sub piele; (despre injecții, intervenții chirurgicale etc.) care se face sub piele; (livresc) subcutaneu, (rar) subcutan, (învechit) superficial **(1)**. *Abcesiunea este o adunătură subcunatată sau submusculară de puroi.* MAN. SĂNĂT. 200/6. *Înțelegem prin tăietură subcutanată tăietura părților ascunse sub piele, făcută cu un instrument tăios.* TURNESCU, MED. OP. 23ʳ, ap. URSU, T. Ș. 284, cf. BABEȘ, O. A. I, 83. *Doctorul continuă explicările..., dezvoltînd pe larg părerile sale personale asupra injecțiilor subcutanate.* BART, S. M. 110. *Aceste medicamente omoară animalele într-o doză mai mică pe cale intravenoasă decît pe cale subcutanată.* DANIELOPOLU, F. N. II, 27. *Vom da..., pe cale subcutanată sau intramusculară, mai multe analeptice.* BELEA, P. A. 271, cf. DL, DM, DER IV, 753. *Se constată hemoragii masive subcutanate.* ABC SĂN. 321, cf. DN², M. D. ENG., DEX. ✧ (Adverbial) *Injectarea de medicamente digitalice subcutanat irită țesutul conjunctiv.* DANIELOPOLU, F. N. II, 39. *Injecțiile cu vaccin se fac subcutanat în abdomen.* ABC SĂN. 366.

— Pl.: *subcutanați, -te.*

— Pref. *sub-* + **cutanat** (după fr. *sous-cutané*).

SUBCUTANÉU, -ÉE adj. (Livresc) Subcutanat. Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENG., DEX.

— Pl.: *subcutanei, -ee.*

— Pref. *sub-* + **cutaneu** (după fr. *sous-cutané*).

SUBDEZVOLTÁRE s. f. **1.** Fenomen social-economic specific unui mare grup de țări ale lumii contemporane cu potențial economic foarte scăzut, rezultat din insuficienta dezvoltare a forțelor de producție, dintr-o accentuată disproporționalitate economică, din predominarea agriculturii sau a industriei extractive, din subnutriție, din stări sociale anacronice etc. *Problema vitală a subdezvoltării economice poate găsi soluții eficiente.* FLACĂRA, 1969, nr. 1, 67, cf. M. D. ENG., DEX. *În cadrul programelor de dezvoltare economică, principalul obiectiv îl reprezintă eliminarea subdezvoltării.* RL 1980, nr. 11 060.

2. Stare a ceea ce este subdezvoltat **(2)**. Cf. DN³.

— Pl.: *subdezvoltări.*

— **Sub¹-** + **dezvoltare** (după fr. *sous-développement*).

SUBDEZVOLTÁT, -Ă adj. **1.** (Despre regiuni, țări, continente, popoare etc.) Care se caracterizează prin subdezvoltare **(1)**. *Oricît ar părea de paradoxal, subdezvoltata Americă Latină finanțează de fapt superdezvoltata Americă de Nord.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 100, cf. SFC V, 4.

2. (Despre ființe, mai ales despre oameni) Care este insuficient dezvoltat (ca urmare a subnutriției, a unei boli etc.) Cf. DN³.

— Pl.: *subdezvoltați, -te.*

— Pref. *sub-* + **dezvoltat** (după fr. *sous-développé*).

SUBDIÁCON s. m. Grad în ierarhia bisericească inferior diaconului; persoană care are acest grad. Cf. I. GOLESCU, C., LM, ALEXI, W., SCRIBAN, D. *A doua zi după deces, se prezentă la Hangerloaica un subdiacon catolic.* CĂLINESCU, S. 23.

— Pronunțat: *-di-a-.* — Pl.: *subdiaconi.* — Și: (învechit) **suptdiácon** s. m. I. GOLESCU, C.

— **Sub¹-** + **diacon.**

SUBDIALÉCT s. n. (Lingv.) Ramificație teritorială a unei limbi subordonată dialectului și superioară graiului. *Alternarea celor două aspecte morfologice ale acestui toponimic se poate urmări mult mai ușor... de la un subdialect la altul.* IORDAN, T. 390. *Unii lingviști vorbesc și de subdialect ca o subdiviziune intermediară între grai și dialect.* GRAUR, I. L. 233. *Aceste diferențieri teritoriale din cuprinsul dialectului apar ca unități distincte care se numesc subdialecte.* CL 1956, nr. 1—4, 93, cf. DER. *Graiurile oltenești sînt subordonate subdialectului muntean?* L. ROM. 1967, 454, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-di-a-*. — Pl.: *subdialecte.*

— **Sub**[1]**-** + **dialect.**

SUBDIMENSIONÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică instalații, mașini etc.) A construi, a realiza sub dimensiunile normale. *Instalația de spălare a celulozei și cea de regenerare sînt subdimensionate.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184. ◇ Fig. *Arta actorului e subdimensionată de televiziune.* CINEMA, 1968, nr. 4, XIII.

— Pronunțat: *-si-o-*. — Prez. ind.: *subdimensionez.*

— Pref. *sub-* + **dimensiona.**

SUBDIMENSIONÁT, -Ă adj. (Despre ființe sau despre obiecte ori despre părți ale lor) Care are dimensiuni mai mici decît cele normale. *Acest rezultat a fost obținut prin înlăturarea exemplarelor de păstrăvi și lipani subdimensionate.* VÎN. PESC. noiembrie 1961, 13.

— Pronunțat: *-si-o-*. — Pl.: *subdimensionați, -te.*

— Pref. *sub-* + **dimensionat.**

SUBDIRÉCTOR, -OÁRE s. m. și f. (Ieșit din uz; de obicei cu determinări care arată domeniul) Director adjunct. *S-au înfățișat întîiului director, cît și subdirectorului, cu cele mai măgulitoare cuvinte.* ZR (1829), 134[2]/18. *Postul de subdirector să se desființeze de tot.* BULETIN, G. (1844), 54/24, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Fusese prezentat de vreo lună fiicei subdirectorului său de la minister.* REBREANU, R. I, 287. *Dacă are actele în regulă, să se ducă la subdirectorul AStănescu.* CAMIL PETRESCU, P. 261, cf. NOM. PROF. 2, 9, SCRIBAN, D. *Grandea presupunea că prefața la versurile sale ar fi supărat pe ilustrul doctor, care îl destitui, se răzgîndi, îl făcu subdirector, nu fără a-l pune sub stare de arest.* CĂLINESCU, S. C. L. 142. *Subdirectorul... stătea acum cu băgare de seamă în pragul încăperii.* PAS, L. I, 181, cf. VINEA, L. I, 332, DM. *Era numit... subdirector al internatului.* IST. LIT. ROM. II, 276. *Fostă subdirectoare la Azilul de copii orfani.* RL 1974, nr. 9 353, 4/5.

— Scris și: *sub-director.* CADE. — Pl.: *subdirectori, -oare.* — Și: (învechit) **subtdiréctor, -oare** s. m. și f.

— **Sub**[1]**-** + **director** (după fr. *sous-directeur*).

SUBDIVÍDE vb. III. Tranz. și refl. (Complementul sau subiectul indică porțiuni, părți dintr-un tot deja împărțit) A (se) împărți, a (se) separa (în continuare) în mai multe părți; a (se) subdiviza, a (se) subîmpărți. Cf. ANTONESCU, D. *Formarea ideilor generale și clasificațiunea lucrurilor corespund la două tendințe esențiale ale minții omenești: aceea de a generaliza, de a sintetiza și aceea de a subdivide, de a analiza.* CONTA, O. F. 440. *Fiecare la rîndul lor se subdivid într-o nenumărată mulțime de grupuri mai mici.* PHILIPPIDE, P. 4, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DN[2]. *Feldspații se subdivid în două grupe.* GEOLOGIA, 13. *Dacă umanizarea este îndeobște condiționată de producerea și asimilarea valorilor, acestea se subdivid, la rîndul lor, în trei entități bipolare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 8/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *subdivid* și (învechit) *subdividez* (BARCIANU).

— Pref. *sub-* + **divide** (după fr. *subdiviser*).

SUBDIVIZÁ vb. I. Tranz. și refl. (Complementul sau subiectul indică porțiuni, părți etc. dintr-un tot deja împărțit) A (se) împărți, a (se) separa (în continuare) în mai multe părți; a (se) subdivide, a (se), subîmpărți. *Această jumătate, subdivizîndu-se încă, reproduce încă o nouă linie neutră și două poluri.* MARIN, F. 231/7, cf. PROT. — POP., N. D. *Am subdiviz materia într-o mulțime de scurte paragrafuri.* HASDEU, I. C. I, XII. *Armata națională se împărțea în pîlcuri sau regimente... subdivize în despărțiri cîte 500 de oameni.* id. I. V. 140, cf. RESMERIȚĂ, D. *Izolînd talentul, îl subdivizează în componentele lui infinitezimale.* LOVINESCU, C. V, 33, cf. SCRIBAN, D. *Acest ordin se subdivizează în trei subordine bine delimitate.* LINȚIA, P. II, 37. *Geologia dinamică este subdivizată și ea în geologia dinamică internă și geologia dinamică externă.* GEOLOGIA, 51. *Acest conținut e subdivizat în opoziții între termeni.* L. ROM. 1967, nr. 1, 11.

— Prez. ind.: *subdivizez;* part. și (învechit, rar) *subdiviz.*

— Din fr. **subdiviser.**

SUBDIVIZÁRE s. f. (Rar) Subîmpărțire. Cf. subdiviza. *Subdivizarea jumătăților unui întreg.*

— Pl.: *subdivizări.*

— V. **subdiviza.**

SUBDIVIZÁT, -Ă adj. (Rar; despre porțiuni, părți dintr-un tot deja împărțit) Care a fost (sau care s-a) împărțit, separat (în continuare) în mai multe părți; (rar) subîmpărțit. Cf. subdiviza. Cf. RESMERIȚĂ, D. ▭ *Părțile subdivizate sînt mai mici.*

— Pl.: *subdivizați, -te.*

— V. **subdiviza.**

SUBDIVÍZIBIL, -Ă adj. Care poate fi subdivizat. Cf. CADE.

— Pl.: *subdivizibili, -e.*

— Din fr. **subdivisible.**

SUBDIVÍZIE s. f. v. **subdiviziune.**

SUBDIVIZIONÁR, -Ă adj. (Despre porțiuni, părți etc. dintr-un tot deja împărțit) Care rezultă dintr-o subdiviziune; care se referă la o subdiviziune; care ține de subdiviziune; de subdiviziune. Cf. DN[2], DEX.

— Pronunțat: *-zi-o-*. — Pl.: *subdivizionari, -e.*

— Din fr. **subdivisionnaire.**

SUBDIVIZIÚNE s. f. Parte obținută prin împărțirea unei părți dintr-un tot deja împărțit; subîmpărțire, (învechit) subîmpărțitură. *Așadar, prin subdivizii succesive, se poate împărți un unghi sau un arc lat în patru părți.* POENARU, G. 71/6. *Subdiviziile clasurelor sînt... după pistiluri.* CAIET 85[v]/7, cf. STAMATI, D. *Fiecare subdiviziune reproduce același fenomen.* MARIN, F. 231/17. *Printre subdiviziunile sistemului nervos se află organele a căror funcțiuni constituiesc facultățile intelectuale și morale.* CONTA, O. F. 463, cf. DDRF. *Fenomenele cunoscute ... sînt numai subdivizii ale asimilației.* PHILIPPIDE, P. 29, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Dragomirescu dovedește același spirit metodic și fertil în resurse: numeroase articole cu diviziî și subdivizii, cu alineate numerotate cu cifre și cu litere ne luminează asupra scopurilor Institutului.* LOVINESCU, C. V, 37. *Diviziunile și subdiviziunile disciplinei noastre ... sînt oarecum artificiale.* IORDAN, STIL. 221, cf. SCRIBAN, D. *Normele de funcționare a centralelor...., denumirea serviciilor și subdiviziunilor... vor fi stabilite prin regulamentele de funcționare a centralelor.* LEG. EC. PL. 213. *Mă simțeam în fața unei uzine ce-și declanșa subdiviziunile autonome.* BLAGA, H. 248. *În interiorul fiecareia din aceste diviziuni sînt subdiviziuni stabilite.* AGROTEHNICA, I, 278. *Unii lingviști vorbesc și de subdialect ca o subdiviziune intermediară între grai și dialect.* GRAUR, I. L. 233. *În cadrul fiecăreia dintre cele trei cate-*

gorii vom distinge diferite subdiviziuni. S. C. ȘT. (Iași), 1956, 64, cf. LTR², DL, DM. *A vorbit de subdiviziunile dialectului dacoromân în cadrul preocupărilor mai largi de istorie a limbii române.* L. ROM. 1959, nr. 3, 13. *Condiția ca esența limbii să fie prezentă în oricare subdiviziune teritorială a ei este implicată în însăși definiția limbii comune.* COTEANU, R. L. 14. *Dicționarele menționează următoarele sensuri... ale lui plasă: împletitură..., subdiviziune administrativ-teritorială.* L. ROM. 1967, nr. 1, 23, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ◇ *Subdiviziune geologică* = unitate a timpului geologic corespunzătoare unei etape din cursul evoluției Pământului. Cf. LTR², DER, M. D. ENC.

— Pronunțat: *-zi-u-*. — Pl.: *subdiviziuni*. — Și: (învechit) **subdivizie, subdiviziúne** s. f.

— Din fr. **subdivision**.

SUBDOMINÁNTĂ s. f. (Muz.) Treapta a patra a modurilor major și minor; acordul acestei trepte. Cf. TIM. POPOVICI, D. M., IVELA, D. M., DL, DM, DN², DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subdominante*.

— **Sub¹-** + **dominantă** (după fr. *sous-dominante*).

SUBDUMBRÁVĂ s. f. (Regional) Cărare lăturalnică printr-o pădure (Dragomirești — Piatra Neamț). Cf. CHEST. IV 24/560 b.

— Pl.: *subdumbrăvi*.

— **Sub¹-** + **dumbravă**.

SUBECUATORIÁL, -Ă. adj. (Despre zone, ținuturi etc.) Care este situat în regiunea dintre ecuator și tropice; care se referă la această regiune; care ține de această regiune; (despre climă, vegetație etc.) care este caracteristic acestei regiuni. Cf. DN³.

— Pronunțat: *-cu-a-to-ri-al*. — Pl.: *subecuatoriali, -e*.

— Din fr. **subéquatorial**.

SUBEGÚMEN s. m. Funcție în ierarhia monahală inferioară imediat egumenului; călugăr care are această funcție. Cf. SFC IV, 27.

— Pl.: *subegumeni*.

— **Sub¹-** + **egumen**.

SUBEPIDÉRMIC, -Ă adj. (Despre nervi, țesuturi etc. sau despre leziuni, traumatisme etc.) Care se află sub epidermă; care se referă la această regiune; care ține de această regiune; (despre agenți patogeni, despre corpuri străine etc.) care pătrunde sub epidermă. Cf. DN³.

— Pl.: *subepidermici, -ce*.

— Pref. *sub-* + **epidermic** (după fr. *sous-épidermique*).

SUBER s. n. Țesut vegetal secundar de protecție format din celule moarte, cu membrane impermeabile și cu lumenul gol ori plin cu substanțe tanante sau cu rășini, apărut pe diverse părți ale plantei (în cazuri de rănire) și întrebuințat ca material izolant, la fabricarea dopurilor, a colăcilor de salvare, a unor materiale de construcție etc.; plută² (2). Cf. ANTONESCU, D., DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Suberul secundar are celulele dispuse în serii radiale regulate.* LTR². *Celulele suberului sînt moarte.* BOTANICA, 14, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: ? — Și: (învechit) **súger** s. n. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Din lat. **suber**.

SUBÉRIC, -Ă adj. (Chim.; învechit, rar; în sintagma) *Acid suberic* = acid extras din suber. Cf. ANTONESCU, D.

— Pl.: *suberici, -ce*.

— Din fr. **subérique**.

SUBERIFICÁ vb. I. Refl. și tranz. (Bot.; despre membranele celulare ale plantelor sau, p. ext., despre celule sau despre părți ale plantelor) A (se) impregna cu suberină. *Lipsa borului provoacă o boală specifică a pomilor roditori... Fructele de măr și păr se suberifică.* AGROTEHNICA, I, 215, cf. M. D. ENC.

— Prez. ind. pers. 3: *suberifică*.

— **Suber** + suf. *-ifica*.

— **SUBERIFICÁRE** s. f. Impregnare cu suberină. Cf. suberifica. *După suberificarea completă a unei membrane, celula moare, formîndu-se, astfel, țesuturi de apărare.* LTR², cf. M. D. ENC.

— Pl.: *suberificări*.

— V. **suberifica**.

SUBERIFICÁT, -Ă adj. (Despre membranele celulare ale plantelor sau, p. ext., despre celule sau despre părți ale plantelor) Care este impregnat cu suberină. *Lumenul celulelor suberificate e plin cu aer sau cu rășini.* LTR² XVI, 492, cf. M. D. ENC.

— Pl.: *suberificați, -te*.

— V. **suberifica**.

SUBERÍNĂ s. f. Substanță organică de natură lipidică, care impregnează membranele celulare ale plantelor. *După impregnarea membranelor celulare cu suberină..., acestea mor.* LTR². *Membrana lor e suberificată, adică impregnată cu suberină, substanță grasă.* BOTANICA, 14, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: ?

— Din fr. **subérine**.

SUBERÓS, -OÁSĂ adj. (Despre plante sau despre țesuturile lor) Care conține suber. *Bureții, mai virtos bureții suberoși, arată mai mult decît cășuna boală sau moarte suprafețelor ce năpădesc.* BREZOIANU, A. 291/14. *Substanță... care se găsește în membrana celulară a țesutului suberos.* LTR² XVI, 493. *Țesutul suberos înlocuiește epiderma la suprafața organelor bătrîne.* BOTANICA, 14.

— Pl.: *suberoși, -oase*.

— Din fr. **subéreux**.

SUBESTIMÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică oameni sau manifestări, creații etc. ale lor, situații, evenimente etc.) A aprecia, a prețui mai puțin decît valorează, a deprecia; a greși în aprecierea cuiva sau a ceva diminuîndu-i importanța, nevăzînd riscurile pe care le implică, pericolul pe care îl poate prezenta etc., a bagateliza, a minimaliza; a subaprecia, a subevalua. Cf. TITULESCU, D. 184. *Am toate motivele să bănuiesc că meșterul fără pereche e subestimat.* SADOVEANU, O. XX, 247. *De unde vine respectul... dacă nu din autoritatea pe care o dai celui mai virstnic să te subestimeze?* ARGHEZI, L. 132. *Arhitectul comitea totuși o greșeală, subestimînd imaginația lui Gonzalv.* CĂLINESCU, B. I. 60. *A rîde înseamnă a păstra distanța, a privi oamenii și lucrurile de sub tine ca nimicuri, ale subestima în fleacuri.* RALEA, S. T. II, 203. *Subestimezi influența dușmanului.* V. ROM. aprilie 1954, 26, cf. DL, DM. *Fără a subestima importanța acestui factor de ordin cultural..., el este totuși secundar în raport cu dezvoltarea politică.* COTEANU, R. L. 48. *Totuși, nu trebuie subestimată calitatea plastică a cadrului general, așa cum rezultă din structura clădirii.* V. ROM. aprilie 1963, 163. *A subestima factorul intern înseamnă a nega esența proprietății socialiste.* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 8/3. *Fără a subestima niciodată importanța culturii dacilor..., au discutat... valabilitatea științifică a acestor interpretări.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 93, 2/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *subestimez*.

— Pref. *sub-* + **estima** (după fr. *sous-estimer*).

SUBESTIMÁRE s. f. Apreciere, prețuire a cuiva sau a ceva mai puțin decît valorează, d e p r e c i e r e; greșeală în aprecierea cuiva sau a ceva, diminuîndu-i importanța, nevăzînd riscurile pe care le implică, pericolul pe care îl reprezintă etc., b a g a t e l i z a r e, m i n i m a l i z a r e; subapreciere, subevaluare. Cf. s u b e s t i m a. *Aceste curente literare... a căror bază filozofică idealistă dezumanizează literatura și duc la subestimarea omului, vor găsi în paginile prezentei reviste o cercetare critică severă.* în PLR II, 656. *O subestimare a individului, scăderea rolului și eficacității sale pericliteză o linie magistrală a evoluției.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 28/3, cf. DEX.

— Pl.: *subestimări.*

— V. **subestima.**

SUBESTIMÁT, -Ă adj. (Rar) Subapreciat. *Adversarul subestimat te-a făcut să pierzi.*

— Pl.: *subestimați, -te.*

— V. **subestima.**

SUBETÁJ s. n. **1.** (Silv.) Etajul inferior al unui arboret, format din totalitatea arborilor asociați arborilor principali, care au funcția de a păstra arboretul bine închis, apărînd solul și, în special, trunchiurile arborilor principali de pătrunderea luminii. Cf. DS. *Subetajul mai îndeplinește funcțiunea de împingere sau de stimulare a creșterii arborilor principali.* LTR[2].

2. (Și în sintagma *subetaj geologic,* LTR[2]) Diviziune a etajului geologic caracterizată prin individualitate petrografică și paleontologică. *Etajele se subîmpart în subetaje, în strate și în zone.* LTR[2] VII, 307, cf. DL, DM. *Există deosebiri de păreri asupra poziției buglovianului unii autori considerîndu-l ca subetaj, fie al sarmațianului, fie al tortonianului.* GEOLOGIA, 19, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Mineralogie) Fiecare dintre porțiunile dintr-un zăcămînt, în care se subdivide un etaj prea mare, pentru ușurarea exploatării LTR[2].

— Pl.: *subetaje.*

— **Sub[1]-** + **etaj** (după fr. *sous-étage*).

SUBEVALUÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică oameni sau manifestări, creații etc. ale lor, situații, evenimente etc.) A aprecia, a prețui mai puțin decît valorează, a d e p r e c i a; a greși în aprecierea cuiva sau a ceva diminuîndu-i importanța, nevăzînd riscurile pe care le implică, pericolul pe care îl poate reprezenta etc., a b a g a t e l i z a, a m i n i m a l i z a; a subaprecia, a subestima. Cf. IORDAN, L. R. A. 211, DL, DM, DN[2]. *Adesea ne subevaluăm posibilitățile.* T august 1969, 66, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ R e f l. *Cred că vă subevaluați.*

— Pronunțat: *-lu-á.* — Prez. ind.: *subevaluez.*

— Pref. *sub-* + **evalua** (după fr. *sous-évaluer*).

SUBEVALUÁRE s. f. Apreciere, prețuire a cuiva sau a ceva mai puțin decît valorează, d e p r e c i e r e; greșeală în aprecierea cuiva sau a ceva, diminuîndu-i importanța, nevăzînd riscurile pe care le implică, pericolul pe care îl reprezintă etc., b a g a t e l i z a r e, m i n i m a l i z a r e; subapreciere, subestimare. Cf. s u b e v a l u a. Cf. DL, DM, M. D. ENC.

— Pronunțat: *-lu-a.* — Pl.: *subevaluări.*

— V. **subevalua.**

SUBEVALUÁT, -Ă adj. (Rar) Subapreciat. Cf. DSR.

— Pronunțat: *-lu-at.* — Pl.: *subevaluați, -te.*

— V. **subevalua.**

SUBEXPÚNE vb. III. T r a n z. (Complementul indică materiale fotosensibile) A expune la lumină un timp mai scurt decît cel necesar pentru obținerea unei imagini clare. *Am subexpus cîteva cadre din clișeu.*

— Prez. ind.: *subexpun.*

— Pref. *sub-* + **expune** (după fr. *sous-exposer*).

SUBEXPÚNERE s. f. Expunere la lumină a materialelor fotosensibile un timp mai scurt decît cel necesar pentru obținerea unei imagini clare. Cf. s u b e x p u n e. Cf. DEX.

— Pl.: *subexpuneri.*

— V. **subexpune.**

SUBEXPÚS, -Ă adj. (Despre materiale fotosensibile) Care a fost expus la lumină un timp mai scurt decît cel necesar pentru obținerea unei imagini clare. Cf. s u b e x p u n e. *Fotografie subexpusă.*

— Pl.: *subexpuși, -se.*

— V. **subexpune.**

SUBFAMÍLIE s. f. (Bot.) Fiecare dintre diviziunile unei familii. *Mimosoideae... una din cele trei subfamilii ale familiei leguminoase.* ENC. AGR. IV, 11. *Divizează familia aquilidaelor în mai multe subfamilii.* LINȚIA, P. II, 163.

— Pl.: *subfamilii.*

— **Sub[1]-** + **familie.**

SUBFÉBRĂ s. f. Febră ușoară (între 37° și 38°); p. e x t. (rar) subfebrilitate. Cf. D. MED.

— Pl.: *subfebre.*

— **Sub[1]-** + **febră.**

SUBFEBRÍL, -Ă adj. **1.** (Despre stări ale organismului, la ființele cu sînge cald) Care se caracterizează printr-o oscilație între gradul de căldură normală a corpului și febră. *Temperatura între 37° și 38° se denumește stare subfebrilă.* ABC SĂN. 160.

2. (Despre ființele cu sînge cald) Care are, în mod obișnuit, temperatura corpului subfebrilă **(1)**. *E subfebril.*

— Pl.: *subfebrili, -e.*

— Din fr. **subfébrile.**

SUBFEBRILITÁTE s. f. Stare a organismului caracterizată prin ridicarea moderată a temperaturii normale, prin stare subfebrilă **(1)**; (rar) subfebră. *Bolii îi precede... o totalitate de manifestări... foarte generale și trecătoare: cefalee, greață, vagi dureri, subfebrilitate.* ABC SĂN. 330, cf. D. MED., DEX.

— **Sub[1]-** + **febrilitate.**

SUBFILIÁLĂ s. f. Secție a unei întreprinderi sau a unei instituții mai mică decît filiala. Cf. DN[2], DEX.

— Pronunțat: *-li-a-.* — Pl.: *subfiliale.*

— **Sub[1]-** + **filială.**

SUBFIRÚRG s. m. v. **subchirurg.**

SUBGÉN s. n. **1.** (Lit.) Diviziune a unui gen literar. *Din sămînța risipită a genurilor literare dizolvate s-ar putea să rodească în viitor attea subgenuri încît lirismul modern să răsară ca un punct sintetic.* LOVINESCU, C. VII, 16.

2. (Gram.) Diviziune obținută prin clasificarea categoriei gramaticale de gen după forma luată de substantivele nume însuflețite. *Genul* [animat] *cuprinde două subgenuri: masculinul și femininul.* DER. II, 521.

3. (Muz.) Diviziune a unui gen muzical. *Divizăm muzica ușoară în două subgenuri: muzică de ascultat și muzică de dans.* M 1968, nr. 5, 21.

— Pl.: *subgenuri.*

— **Sub[1]-** + **gen.**

SUBGIONCTÍV s. n. v. **subjonctiv.**

SUBGIUGÁ vb. I v. **subjuga.**

SUBGRÁI s. n. (Lingv.) Ramificație teritorială a unei limbi subordonată graiului. *Unitățile lingvistice care apar în cadrul graiurilor sînt numite subgraiuri.* CL 1956, nr. 1—4, 93.

— Pl.: *subgraiuri.*

— **Sub¹-** + **grai.**

SUBGREFIÉR s. m. (Ieșit din uz) Ajutor de grefier. *Fu, pe rînd, subgrefier, subcomisar și subprefect la o plasă.* NEGRUZZI, S. I, 111, cf. DL, SCL 1960, 868.

— Pl.: *subgrefieri.*

— **Sub¹-** + **grefier.**

SUBGRÍNDĂ s. f. Grindă de lemn, de lungime relativ mică, așezată sub o grindă principală a unei construcții, în dreptul unui reazem, pentru a asigura construcției o rezistență mai mare. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *subgrinzi.*

— **Sub¹-** + **grindă.**

SUBGRÚP s. n. (Mat.) Submulțime de elemente ale unui grup care față de aceeași operație este un grup Cf. M. D. ENC.

— Pl.: *subgrupuri.*

— **Sub¹-** + **grup.**

SUBGRÚPĂ s. f. Subdiviziune a grupei. Cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subgrupe.*

— **Sub¹-** + **grupă.**

SUBHRĂNÍ vb. IV. Tranz. și refl. (Rar) A (se) subalimenta. Cf. IORDAN, L. R. A. 211.

— Prez. ind.: *subhrănesc.*

— Pref. *sub-* + **hrăni.**

SUBIACÉNT, -Ă adj. (Livresc; despre fenomene, despre abstracte etc.) Inclus; implicat. *Într-o operă literară, analiza e uneori de sine stătătoare, alăturea de creație, alteori e subjacentă, contopită în creație.* IBRĂILEANU, S. L. 10. *Cînd omul se trezește din vis..., căutînd să afle semnificația lui, găsește o realitate subiacentă figurată prin imaginea visului.* VIANU, M. 49, cf. RALEA, S. T. III, 221. *Lirismul este, cum spuneam, subiacent; circulă în însăși tensiunea spiritului.* CONSTANTINESCU, S. I, 182. *Înlăturarea conjuncției sau a oricărui alt element joncțional subordonator trebuie compensată prin inflexiuni speciale ale vocii..., menite să înlesnească raportul logic subiacent.* L. ROM. 1965, 455. *Să vedem... ce se poate spune în privința raportului structură muzicală sonoră cu precădere și logos subiacent.* M 1968, nr. 10, 33. *De altfel, metafizica subiacentă a științelor pozitive îi va apare drept o „pesimistă metafizică de laborator".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 8/1.

2. Care este situat, plasat imediat dedesubt. *Independența nucleilor supra- și subjacenți, noi o credem reală.* PARHON, O. A. I, 27. *Deosebirea acestor complexe trebuie să fie bazată pe situația geomorfologică a loessului și pe vîrsta rocilor subiacente.* PROBL. GEOGR. I, 174, cf. DN².

— Scris și: (după fr.) *subjacent.* — Pl.: *subiacenți, -te.*

— Din lat. **subjacens, -tis,** fr. **subjacent.**

SUBÍCTER s. n. Culoare ușor gălbuie a pielii și a mucoaselor datorată creșterii concentrației bilirubinei în sînge, care poate fi semnul de început al hepatitei. Cf. M. D. ENC., D. MED.

— Din fr. **subictère.**

SUBIÉCT s. n. **1.** Obiect **(1)** care intră în sfera preocupărilor, cercetărilor, unui domeniu sau ale unei persoane, unei instituții etc.; obiect principal al preocupărilor unui domeniu sau ale unei persoane, unei instituții etc.; obiect care aparține unui domeniu sau care constituie specialitatea unei persoane, profilul unei instituții etc.; chestiune, lucru, problemă **(II 3)**, temă¹ **(1)**, (rar) pricină **(5)**, (învechit) madea **(I 1)**, materie **(6)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *O mică abatere, ca să pot mai bine intra în sujetul nostru.* HELIADE, O. II, 48. *Aceste critici mi-au slujit... a mă apăra eu de ceea ce pentru asemenea subjecturi ar fi cu totul nefolositor.* KRETZULESCU, M. 6/5. *N-ai să mai adaogi nimic la acest important sujet de economie?* BREZOIANU, R. 17/17, cf. NEGULICI. *Nici o știință nu are subiecte de observație mai interesante.* MARIN, PR. I, VI/22, cf. STAMATI, D. *Voi avea ocaziune de a mîna la dînsul adesea la sujetul boalelor analoge.* MAN. SĂNĂT. 302/29. *Mulțimea și diversitatea subiectelor ce a tractat, arată... varietatea cunoștințelor sale.* ARISTIA, PLUT. XLVI, /30. *Vechiul Caruzel... cuprinde sujeturi de istoria naturală.* ROM. LIT. 98²/30, cf. POLIZU. *Mă opresc aci..., nu doar că-mi închipuiesc că am studiat pînă în fund subiectul.* GHICA, C. E. II, 410. [Digresiunea] *era necesară pentru concluziunea subiectului.* SION, P. 107. *Pentru subiectul nostru e destul să dovedim... că sufletul stă în creier.* CONTA, O. F. 44. *Nu există... nici o carte utilizabilă... asupra subiectului.* PÂRVAN, G. 2, cf. DL, DM. *O lecție închinată unuia din cele mai pasionante subiecte ale istoriei.* GI 1961, nr. 637, 4/3. *Este prima carte cu subiect medical.* G. BARBU, A. V. 273, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Totalitatea evenimentelor care alcătuiesc conținutul epic sau dramatic al unei opere literare, cinematografice etc., acțiune, afabulație, fabulație, intrigă, (livresc) tramă² **(3)**, (rar) fabulă; p. ext. aspect al realității care se reflectă într-o operă literară, cinematografică etc., temă¹ **(1)**; p. ext. (rar) motiv **(II 3)**. *Poezia ei este bogată... sujetul nobil și bine ales.* HELIADE, GR. P. 28/11. *Am făcut o poemă, al cării sujet sau pricină este minunat.* CR (1833), 224¹/19. *Cel ce va întreprinde un sujet potrivit cu talentul său..., va avea pururea subt a sa stăpînire bogățiile ce pot îmbogăți cuvîntarea sa.* MARCOVICI, R. 22/7, cf. GENILIE, G. 1/3. *Să nu alegi un sujet din mijlocul societății noastre.* HRISOVERGHI, A. 81/19. *Sujetul este scos dintr-un romanț al madamei Cotin.* GTN (1835), 12³/9. *Putem găsi și la noi subiecte de scris.* KOGĂLNICEANU, S. A. 41. *Sujetul piesei sînt sentimentele de respect,... de iubire fiască.* ASACHI, M. H. 5/5. *Subiectul sau cuprinderea „Odei" poate fi tot aceea ce întartă sufletul.* id. P. 164/20. *Cercînd cu scumpătate A fabulii sujet Găsești că ave dreptate.* DONICI, F. II, 24/6. *Poate să mai fie un literat care să mă critice de alegerea sujetului.* FM (1847), 94²/17, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Mai nainte de a ajunge la sujetul istoriei propuse, credem de folos a da... oarecare noțiții.* CALENDAR (1855), 93/7, cf. POLIZU. *Sujetul acestei piese este tras din obiceiurile noastre.* FILIMON, O. II, 343. *A găsit o comoară de subiecte.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 370. *Subiectul romanului e o dramă de amor.* DEMETRESCU, O. 158, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Ne povestea subiectul unei piese.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 28. *Poporanismul ca „tendință" nu însemnează să iei subiecte numai decît din popor.* IBRĂILEANU, în PLR II, 136, cf. RESMERIȚĂ, D. *Dacă ai merge în case, în familii,... ai vedea cîte subiecte ai găsi.* M. I. CARAGIALE, C. 114, cf. CADE. *În loc de a-și limita... subiectul..., scriitoarea îl tratează sub formă de frescă.* LOVINESCU, C. IV, 112. *Fiindcă ceri un subiect..., ascultă, rogu-te, povestea de mai la vale.* I. BOTEZ, B. I, 59. *Nu e scriitor căruia să nu i se ofere aproape cotidian subiecte.* CAMIL PETRESCU, P. 40. *Semnala dificultatea unei literaturi avînd ca subiect țăranul și viața lui.* TEODOREANU, M. III, 197. *Adormisem în gînd cu subiectul povestirii ce purcesesem să scriu.* PILLAT, P. 241. *Am mai scris în aceea epocă și alte nuvele cu același subiect.* SADOVEANU, O. XX, 122. *M-a cîștigat ... deplin prin poezia lui, prin subiectele și atmosfera ce aducea.* id. ib. XX, 419. *Sfaturilor... de a-și alege... un subiect și de a-l trata cu materialul care se găsește, el le răspundea cu o modestie disprețuitoare.* CĂLINESCU, C. O. 24. *Subiectul era susceptibil de o realizare în forma*

unui poem dramatic. BLAGA, H. 250. *Din subiect nu irizează decît poezia locului.* CONSTANTINESCU, S. III, 28, cf. DL. *Geniile Renașterii își luaseră subiecte din biblie.* T. POPOVICI, S. 248, cf. DM. *Au prelucrat... scrieri cu subiecte atrăgătoare.* IST. LIT. ROM. II, 88. *Își alege subiectele sale istorice din epoca cea mai exploatată de romantism.* V. ROM. ianuarie 1963, 89. *Autorul cronicii teatrale prezintă subiectul piesei.* ib. ianuarie 1965, 196. *Versul scurt nu mai e o podoabă sau o subliniere, ci un factor constitutiv al subiectului.* L. ROM. 1967, 138. *Spectatorul trebuie să lege înlăuntrul său subiectul, intriga, acțiunea, din afară nevenindu-i decît semne.* CINEMA, 1968, nr. 6, IX, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ P. e x t. (Rar) Personaj **(2)**. *Subiectele tragediei sînt mai ales regii și eroii.* MAIORESCU, în PLR I, 273. *Scriitorul este el însuși subiectul activ al povestirii.* VIANU, A. P. 132. ✦ P. a n a l. Acțiune, eveniment, motiv **(II 2)** etc. reprezentat sau evocat într-o operă plastică. *Această carte se va îndeplini cu o colecție de litografii de sujete osebite* (a. 1841). PLR I, 97. *Pictura flamandă... făcuse din astfel de peisaje subiectele pinzelor ei.* VIANU, E. 19. *În loc de subiect într-o pictură... asistăm la o pictură avînd în vedere un motiv oarecare.* OPRESCU, A. M. 15. *Sînt sigur că vom fi subiectul litografiilor veacurilor următoare.* CĂLINESCU, S. 60. *S-a specializat în pînze africane care aduceau,... un gust amar în concepția subiectelor.* RALEA, S. T. I, 108. *Artele plastice au cunoscut realizări... variate — ca subiect de inspirație și ca mod de tratare.* V. ROM. decembrie 1964, 159. ✦ P. a n a l. (Muz.) Temă[1] **(2)** sau motiv **(II 1)** principal, în special în muzica contrapunctică. Cf. TIM. POPOVICI, D. M. *Lucrare polifonică constînd din expunerea imitativă a una, două, sau, mai rar, trei teme (denumite subiecte), după un plan.* DER II, 475, cf. M. D. ENC.

2. P. e x t. Ceea ce constituie obiectul **(1)** unei discuții, al unei conversații, al unei cugetări, al unor sentimente etc., (învechit) p r o c h i m e n **(2)**, (învechit, rar) m a t e r i e **(5)**; p. e x t. (astăzi rar) motiv **(I 1)**. *Dar ast subiect de conversațiune este rău ales.* LĂZĂRESCU, S. 11/13. *Vom căuta dar a dezbate... chestiunile relative la acest subiect* (a. 1857). PLR I, 173. *Asta fu pentru mine un subiect de cugetări.* PELIMON, I. 147/10. *Mă puseĭ a săruta acele frumoase flori, care îmi deteră ocazia de a mă pune în relațiune cu subiectul amorului meu.* FILIMON, O. I, 323. *Sora noastră era un vecinic subiect de mustrări.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. *A vorbit despre un subiect care atinge... interesele claselor stăpînitoare.* IONESCU-RION, S. 162. *Găsiră pe cele 4 femei ostenite de a se privi și a căuta subiecte de vorbă.* D. ZAMFIRESCU, R. 159. *Nenorocirea acestuia era subiectul tuturor conversațiilor.* AGÎRBICEANU, A. 423. *Erau atîtea subiecte a căror discuțiune se sfîrșea mai totdeauna cu păruială.* NOGAȘ, DR. II, 126. *Convorbirea aluneca de la un subiect la altul.* REBREANU, I. 98. *N-avem subiect de vorbă.* CAMIL PETRESCU, P. 79. *Nu vreau să mai fiu subiect de glume.* C. PETRESCU, Î. I, 106. *E subiectul meu permanent de dispută cu semenii mei.* COCEA, S. I, 315. *A fi om de știință,... om politic înseamnă a fi subiect al unui astfel de sistem de atitudini.* D. GUSTI, P. A. 106. *Ministrul a fost subiectul ovațiunilor generale.* ULIERU, C. 15. *L-au transformat în subiect de discuție.* BOGZA, A. Î. 271. *Subiectele de conversație erau felurite.* PAS, L. II, 114. *Nu crezi c-ar fi preferabil să eviți subiectul puritanismului?* H. LOVINESCU, T. 406. *Îl invită să ia loc și intră direct în subiect.* PREDA, R. 400, cf. DL. *Discuția se încinse asupra acestui subiect.* T. POPOVICI, S. 481, cf. DM. *Care sînt subiectele preferate ale acestui dialog?* M 1968, nr. 7, 38. *Odiseea plastifianților... trebuie să fie un subiect de reflecție pentru forurile de resort.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211. ✧ L o c. a d j. și a d v. **La subiect** = (care este) fără divagații inutile; la obiect (v. o b i e c t 1), la temă[1] **(1)**. *Vă rog să vorbiți la subiect! Era necesară o discuție la subiect.* L o c. p r e p. **Pe subiectul** = (învechit) pe seama..., v. s e a m ă **(I 2 e)**. *Să facem fraze frumoase pe subiectul nepăsării publicului nostru* (a. 1897). PLR I, 477. ✦ Temă[1] **(3)** a unei lucrări scrise date elevilor; întrebare, problemă etc. la o probă orală de examen (școlar). *Enunță subiectul tezei, uneori îl scrie pe tablă.* TEODOREANU, C. B. 206. *Să-i dați alt subiect, mai greu.* STANCU, R. A. II, 73. *Cerea de la fiecare elev cîte 1 leu pentru a le comunica subiectele la lucrările scrise.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 182. ▭ *Vă rog să treceți la subiectul al doilea al biletului.*

3. (În științele despre om) Persoană supusă unei cercetări, unei anchete, unui experiment etc.; p. g e n e r. persoană **(1)**. *Prin deasa schimbarea a subiectelor... producem necontenit întăritățiuni nouă.* VASICI, M. II, 13/12. *Voi, beți de rătăcirea cării sînteți sujet, alergați, jertfiți prieteni, părinți.* BOLLIAC, M. 18/22. *Subiectul nu simte, ... vreo durere.* CARAGIALE, O. VII, 46. *Noi susținem că fenomenele somatice pot să se desfășoare la oarecare subiecți sub înrîurirea excitațiunilor fizice.* ARHIVA, II, 241. *În cazurile de dezagregare a sintezei mentale, automatismele continuă activitatea lor singure și chiar contra voinței subiectului.* RALEA, S. T. II, 25. *Un subiect chinuit de remușcări că ar fi ucis pe Napoleon.* PREDA, R. 139, cf. DL, DM. *Printr-o serie de anchete speciale, făcute cu un mare număr de subiecte, s-a încercat determinarea gradului de disponibilitate a cuvintelor.* L. ROM. 1959, nr. 3, 99. *La anumiți subiecți, o simfonie, lectura unei poezii... declanșează o anumită stare euforică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 23/5, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Lingv.; și în sintagmele *subiect vorbitor*, rar, *subiect grăitor*) Informator (într-o anchetă dialectală). *Datoria lingvistului este să se transpună în mentalitatea subiectului vorbitor.* PUȘCARIU, L. R. I, 15. *Noi am căutat să deslușim efectele simțului etimologic... la subiectele grăitoare.* id. ib. 78. *Mijloace expresive găsește subiectul vorbitor și în formarea cuvintelor.* IORDAN, STIL. 19. *Compusele cu „des"-... arată șovăielile subiectelor vorbitoare.* SCL 1950, 69. *Trebuie ca subiectele să fie alese din toate categoriile sociale.* GRAUR, I. L. 244. *Au fost anchetate... cîte opt subiecte.* FD I, 213. *Înaintea unei pauze,... subiectul anchetat a pronunțat „ul".* SCL 1959, 458. *Etimologia populară se poate manifesta în limba oricărui subiect vorbitor.* L. ROM. 1967, 237. *Poate că... la asemenea subiecți cunoștințele dialectale se află uneori la un grad mai mare de conștiință.* SCLR 1986, 92.

4. (Gram.; și în sintagma *subiect gramatical*) Partea principală de propoziție care arată cine săvîrșește acțiunea exprimată de predicatul verbal, cine suferă acțiunea cînd predicatul este la diateza pasivă sau cui i se atribuie o însușire ori o caracteristică exprimată prin numele predicativ. Cf. ALBOTEANU, GRAM. ROM. 106[r]/11, id. GRAM. 120[v]/8. *Să începă... cu închieutorarea subiectului și a predicatului.* MAN. ÎNV. 212/6. *Cînd lucru este al nominativului sau al sujetului propoziției, atunci întrebuințăm posesivul.* HELIADE, PARALELISM, II, 46. *Într-o propoziție, afară de subjet, predicat și legătură, pot veni și alte ziceri.* GR. R. N. II, 65/14. *Persoana sau lucrul de care este vorba se chiamă subiept, carele totdeauna este în nominativ.* BĂLĂȘESCU, GR. 65/20. *În orice... propoziție... trebuie să fie negreșit un verb și un subjet.* GR. R. (1835), 53/21, cf. PROT. — POP., N. D., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Subiectul ocupă obișnuit locul dintîi al propoziției.* PUȘCARIU, L. B. I, 47. *La început subiectul a fost exprimat numai prin pronume.* IORDAN, STIL. 271, cf. SCRIBAN, D. *O trăsătură adeseori notată... în vorbirea oamenilor inculți este... lipsa acordului între subiect și predicat.* VIANU, S. 102. *Expresiile ... eliptice și de subiect și de predicat.* PREDA, R. 87, cf. DL, DM. *Cînd termenii subiectului se confundă într-unul singur din punctul de vedere al raportului cu realitatea ..., predicatul se pune la singular.* GRAM. ROM[2]. II, 107. *În limba latină, funcția de subiect gramatical putea fi îndeplinită de diferite părți de vorbire.* IST. LIT. ROM. I, 215. *Termenul nominal dispărut, subînțeles, este, de cele mai multe ori, subiect în propoziție.* L. ROM. 1967, 487, cf. M. D. ENC., DEX.

5. (Logică; și în sintagma *subiect logic*, DER, M. D. ENC.) Termen al judecății de predicație reprezentînd noțiunea despre care se afirmă sau se neagă însușirea exprimată de predicatul logic. Cf. ANTONESCU, D. *Afirmativă este judecata în care predicatul se arată con-*

cordant cu subiectul. MAIORESCU, L. 43. *A susține contrariul ar fi a nu înțelege... distincțiunile între subiectul și obiectul cugetării.* CONTA, O. F. 68. *Odată discutate cuvintele dintr-o cugetare și problema redusă la subiect și predicat, începea a dumica ideea în sine.* DELAVRANCEA, T. 8. *Partea din manualul d-sale care vorbește despre extensiunea sferelor subiectului și predicatului e foarte confuză.* GHEREA, ST. CR. III, 219. *El poate fi subiect, adică să reprezinte lucrul cel important, a cărui clară cunoștință formează ținta vorbirii noastre.* PHILIPPIDE, P. 187, cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

6. (Filoz.; în opoziție cu o b i e c t **6**) Eul dotat cu simțuri, cu conștiință și cu voință. *Autorul nu-și înalță duhul mai presus de sujetul său prin metaforale silnice.* PLEȘOIANU, T. I, 39/26. *Ca ochii la lumină, așa i se deschide la minte cugetarea și-ncepe a distinge..., între sujet ș-objecte.* HELIADE, O. I, 365. *Ceea ce la alți indivizi ... constituie subiectul cugetării lor devine pentru cugetarea mea obiect.* CONTA, O. F. 465. *Amîndouă aceste stări afective ascut și mai mult contradicția dintre subieet și datele obiective ale realității.* BENIUC, M. C. I, 307.

7. (Jur.; și în sintagmele *subiect de drepturi*, DER, DEX, *subiect de drepturi și obligații*, M. D. ENC.) Persoană care, în cadrul raporturilor juridice, are drepturi (și obligații). *Subiect al dreptului de autor este în mod obișnuit persoana care a creat o operă.* PR. DREPT. 278.

8. (Fin.; în sintagma) *Subiect impozabil* = persoană fizică sau juridică obligată, prin lege, să plătească impozit; contribuabil, (popular) birnic, (învechit) dajnic, dăjdar, liude, mode[1]. Cf. M. D. ENC., DEX, DSR.

9. (Franțuzism învechit) Altoi. *Altoirea este un procedeu prin mijlocul căriia facem a sluji... rădăcinile unui arbure... mai de jos, căruia îi zic sujet.* BREZOIANU, A. 268/18. *Subjectul va înobili piciorul, adecă tot arborul grefat d-o speță nobilă.* BARASCH, B. 37.

10. (Învechit) Calfă. *Pe lîngă aceste case spitalicești, să fie și o altă căsuță cu două odăi și o bucătărie, pentru lăcuința unui calfă de spițărie, sau subiect, și a unui laborant.* CUCIURAN, P. 7/2. *La un subiect (calfă)... se află cu adevărat vro cîteva sute fiorini.* FM (1842), 190[2]/33.

11. (Învechit) Motiv **(I 1)**. *Blestemul Minervii, al cărui sujet este vandalismul acelui lord..., care scoase spre vînzare antichităție Greciei.* HELIADE, L. B. I, 93/28, cf. NEGULICI. *Ori încotro te uiți, nu vezi nimica alta decît un sujet de rîs.* NEGRUZZI, S. II, 226. cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: (n.) *subiecte* și (învechit) *subiecturi*, (2, rar, m.) *subiecți*. — Și: (învechit) **subjéct, subjét, sujét,** (învechit, rar) **subiépt** s. n.

— Din lat. **subiectum.** — **Sujet** < fr. **sujet.**

SUBIECTÍV, -Ă adj. **1.** (Despre procese, fenomene etc.) Care se raportează la subiect **(6)**; care se petrece în conștiința cuiva; (despre impresii, sentimente, manifestări, creații, acțiuni etc. ale oamenilor) care are un caracter personal; care exprimă lipsă de obiectivitate, p ă r t i n i t o r, p ă t i m a ș, t e n d e n ț i o s. *Privind stilul ca dezvoltare subiectivă a omului..., putem să socotim și stiluri nedeplinite.* FL (1838), 12[1]/4. *Să deștaptă viața sufletească, viața subiectivă din năuntrul omului.* BARASCH, M. III, 108/25. *Simțome generale, subiective.* POLIZU, T. 75/8. *Toată poezia noastră e cît se poate de subiectivă și de personală.* GHEREA, ST. CR. III, 95. *N. Iorga are,... cîteva impresii pesimiste și prea subiective.* PLR II, 25, cf. RESMERIȚĂ, DI, CADE. *Sub aparență epică, romanele românești sînt... creațiuni subiective, în care scriitorii își fixează momentele vieții.* LOVINESCU, C. IV, **11.** *Profetismul și misticismul... sînt prea nebuloase, prea subiective.* GALACTION, O. A. II, 340. *Părerile sînt subiective.* C. PETRESCU, O. P. II, 67. *Ne dăm seama și de atitudinea lui subiectivă față de lumea fizică.* IORDAN, T. 313. *„Armonios" și „frumos" sînt noțiuni subiective.* PUȘCARIU, L. R. I, 83. *Arta lui... este, în primul rînd, intelectuală și subiectivă.* OPRESCU, S. 134. *Reputația de avariție rezultă și din estimațiunea subiectivă a semenilor noștri.* CĂLINESCU, C. O. 169. *Poezia d-lui Barbu poate fi... strangulată în viziuni extrem de subiective.* CONSTANTINESCU, S. I, 185, cf. DL. *Am motive subiective să nu-l admir.* PREDA, R. 60, *Încheiase situațiile fiecăruia, punînd note... după aprecierile sale pur subiective.* T. POPOVICI, S. 41, cf. DM. *Metoda lasă prea mult loc pentru aprecierile subiective.* COTEANU, R. L. 24. *Cauze subiective determină... o stagnare de lungă durată a activității.* M 1968, nr. 2, 7. *Factorul subiectiv apare și mai evident.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 16, 12/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Subiectivul domină... în toate primele trei volume.* V. ROM. ianuarie 1957, 167. ✧ (Adverbial) *Poeziile lui sînt subiectiv adevărate... cînd exprimă o intuiție a naturei.* MAIORESCU, CR. II, 307.

2. (Despre oameni) Care manifestă subiectivism **(2)**; pasionat, părtinitor **(1)**, pătimaș **(3)**, tendențios, (rar) parțial[2], (regional) părtăluitor. *Proust nu numai că nu e liric, dar nu e nici subiectiv.* IBRĂILEANU, S. L. 14, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Cînd subiectivul, autodidactul, moderatul... tac asupra ta, e și ăsta un punct de vedere.* V. ROM. aprilie 1970, 123. ✧ (Adverbial) *Deosebirea dintre perfectul simplu și cel compus constă în faptul că, subiectiv vorbind, ultimul apropie acțiunea de momentul povestirii.* IORDAN, STIL. 19. *Criticul aderă subiectiv la anumite moduri lirice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 5/1.

3. (În unele concepții filozofice; despre oameni sau despre părerile, teoriile etc. lor; în opoziție cu o b i e c t i v **I 1**) Care consideră conștiința individuală (sau colectivă) drept cauză a tot ceea ce există; care neagă faptul că la baza senzațiilor se află obiecte reale, independente de om; (învechit) subiectivist **(1)**. *Sînt optsprezece secoli și jumătate de cînd... întreprinse a răsturna lumea veche..., substituind în locu-i o altă lume,... întemeiată pe principiul... subiectiv.* BĂLCESCU, M. V. 2, cf. NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Atribuim adevărului o valoare obiectivă, iar certitudinei una subiectivă.* CONTA, O. F. 504. *Totdeauna dăm o explicație obiectivă restricțiunii voinței noastre, în loc de a căuta o explicare subiectivă.* GHEREA, ST. CR. II, 297, cf. ALEXI, W. *Studiul lor ia un simplu caracter descriptiv ... dar și foarte subiectiv.* PETICĂ, O. 486, cf. CADE. *Parțialitatea judecăților de valoare ar putea introduce accentul subiectiv acolo unde așteptăm icoana limpede a obiectului.* VIANU, A. P. 57. *Locul de frunte îl țineau concepțiile subiective ale autorilor moderni.* H. DAICOVICIU, D. 167. ✧ *Idealism subiectiv* v. i d e a l i s m. ✧ (Substantivat) *E... un mare merit al simbolismului de a fi operat fuziunea subiectivului în obiectiv.* LOVINESCU, C. VII, 17. ✧ (Adverbial) *Dacă societatea are o conștiință, aceasta nu poate să fie... cunoscută subiectiv, de către mintea unui individ organic.* CONTA, O. F. 335. ✦ (Despre stări, procese, fenomene etc.) Care are loc sau există în conștiința individuală sau colectivă; care aparține subiectului **(6)** ca derivat al activității acestuia. *Ne închipuim un june actor, carele, în acele excepționale condiții subiective..., își înalță concepțiunea pînă la formularea unui adevăr nou.* MAIORESCU, CR. II, 117. *Mișcările curat voluntare despre care căpătăm cunoștință pe cale direct subiectivă.* CONTA, O. F. 139. [Cubiștii] *tind să introducă în artă o realitate subiectivă.* OPRESCU, A. M. 43. *Ne-a arătat că preferă creația de viață,... obiectivă, aceleia subiective,... prea elaborate.* RĂLEA, S. T. I, 46. *Condițiile obiective la care se adaugă condițiile subiective.* M 1968, nr. 1, 36. *Arta... se folosește de proiectarea... unor imagini ce constituie dublul subiectiv al lumii obiective.* CONTEMP. 1969, nr. 1 169, 6/3, cf. M. D. ENC.

4. (Gram.; în sintagma) *Propoziție subiectivă* (și substantivat, f.) = propoziție secundară care îndeplinește funcția de subiect **(4)** al propoziției regente **(I 1)**. Cf. DDRF. *A primit... forma... propoziției subordinate subiective.* PHILIPPIDE, P. 52. *Propozițiile subiective și cele predicative ale unei fraze nu se separă... de subiectul propoziției pe care o determină.* IORDAN, G. 61. *La propoziția subiectivă nu se vorbește decît de con-*

tragerea prin infinitive. SCL 1956, 129. *Propoziția subiectivă și circumstanțiala instrumentală nu se despart de regentă prin virgulă.* L. ROM. 1967, 57.

5. (Jur.) Care se referă la un subiect **(7)**; care ține de un subiect. *La faptul de furt au colaborat ambii inculpați... existînd identitatea de situație și de coeziune subiectivă între acțiunile lor.* COD. PEN. R. P. R. 547.

— Pl.: *subiectivi, -e.* — Și: (învechit) **subjectiv, -ă** adj. NEGULICI, PROT. — POP., N. D.

— Din fr. **subjectif.**

SUBIECTIVÁ vb. I. Tranz. (Rar) **1.** (Complementul indică obiecte, fenomene, procese, acțiuni etc.) A prezenta într-un mod personal. Cf. DN², DEX.

2. (Complementul indică acțiuni, creații etc.) A imprima un caracter personal. Cf. DN², DEX.

— Prez. ind.: *subiectivez.*

— Din fr. **subjectiver.**

SUBIECTIVÁRE s. f. (Rar) Faptul de a subiectiva.

1. Prezentare într-un mod personal a unui obiect, a unui fenomen, a unui proces, a unei acțiuni etc. Cf. subiectiva **(1)**. *Înțelesul cel adevărat al comunicării acestei poezii stă în suprema subiectivare a opțiunii în real.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 8/3.

2. Imprimare a unui caracter personal unei creații, unei acțiuni etc. Cf. subiectiva **(2)**. *Subiectivarea rolului îi era caracteristică.*

— Pl.: *subiectivări.*

— V. **subiectiva.**

SUBIECTIVÁT, -Ă adj. (Rar) Care a fost prezentat într-un mod personal; căruia i s-a imprimat un caracter personal. *Evocările... sînt mai curînd impersonale... în orice caz mai puțin subiectivate și mai palide în exprimare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1989, nr. 50, 11/3.

— Pl.: *subiectivați, -te.*

— V. **subiectiva.**

SUBIECTIVÍSM s. n. **1** (Filoz.) Concepție care atribuie individului o autonomie absolută în planul conștiinței, al voinței și al acțiunii, eliberîndu-l de orice logică obiectivă sau care postulează deasupra subiectului **(6)**, privit în mod arbitrar, un alt subiect, impersonal, transcendent, primordial; p. ext. (rar) idealism subiectiv, v. idealism; (în teoria și în practica socială) tendință de ignorare sau de subapreciere a factorilor obiectivi ai dezvoltării, de sustragere a activității subiectului de sub determinismul lor, precum și de subordonare a rezultatelor cercetării unor cerințe prescrise, de alegere a faptelor, de prelucrare a adevărului potrivit criteriilor dinainte stabilite, pentru justificarea unor dogme. *Acest prea mare interes pentru propria persoană,... îl numim subiectivism.* GHEREA, ST. CR. III, 89. *Prin apreciere..., cercetarea putea aluneca spre relativism și subiectivism.* VIANU, S. 201. *Obiectivismul... e mult anterior subiectivismului.* RALEA, S. T. II, 71, cf. DL, DM. *Să se manifeste că un baraj ridicat în fața subiectivismului deformant și văduvitor.* CONTEMP. 1958, nr. 589, 6/3. Cf. L. ROM. 1967, 231. *În atmosfera intelectuală a Europei, impregnată de... subiectivism, consecvența materialistă... a gînditorului român răsuna discordant.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 23/4, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (În opoziție cu obiectivism **1**) Atitudine lipsită de obiectivitate **(2)** față de cineva sau de ceva, părtinire **(1)**, subiectivitate **(1)**, (rar) parțialitate, pasiune **(5)**, patimă **(4)**, (învechit) părtășie **(2)**; p. ext. atitudine care ia în considerație numai punctele de vedere și interesele proprii, personalism **(1)**. *În toate lucrările unor astfel de critici se răsfață un subiectivism desfrînat.* în PLR II, 144. *Subiectivismul începe numai atunci cînd apare atitudinea afectivă.* IBRĂILEANU, S. L. 14. *Subiectivismul nostru este mai puternic cînd negăm.* IORDAN, STIL. 265, cf. DL, DM. *Metoda logică de determinare a cuvintelor uzuale... presupune totuși o oarecare doză de subiectivism.* L. ROM. 1959, nr. 3, 97. *Va înlocui faptele și conflictele reale cu propriile sale presupuneri, deci va cădea în subiectivism.* V. ROM. martie 1960, 137. *O natură reală, concretă... independentă de subiectivismul scriitorului.* IST. LIT. ROM. II, 458. *Să ne ferim... de prejudecăți și de subiectivism.* M 1968, nr. 4, 7, cf. M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **subjectivisme,** germ. **Subjectivismus.**

SUBIECTIVÍST, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. (Despre concepții, teorii etc. sau despre manifestări, activități etc. ale oamenilor) Care aparține subiectivismului **(1)**; care se referă la subiectivism; care este specific subiectivismului; de subiectivism. *Asistăm... în timpurile noastre la un adevărat desfrîu subiectivist.* RALEA, S. T. I, 183. *Sociologii reacționari se situează pe poziții subiectiviste.* V. ROM. ianuarie 1954, 225, cf. DL, DM. *Critica... să nu cedeze,..., în fața unor puncte de vedere subiectiviste și formaliste.* M 1962, nr. 2, 2. *În lucrările sale teoretice se îndepărtează de materialism, căzînd în speculații subiectiviste.* ABC SĂN. 182, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar; în concepții filozofice; despre oameni sau despre părerile, teoriile etc. lor) Subiectiv **(3)**. *Idealiștii subiectiviști... admit numai existența lumii interioare.* CONTA, O. F. 456.

2. S. m. și f. Adept al subiectivismului **(1)**. *A redevenit subiectivistul pe care cercase să-l lepede,... cînd a voit să pună în concordanță principiile sale cu scrierile.* MACEDONSKI, O. IV. 125. *Acest subiectivist știa totuși să observe și să-și proiecteze în afară percepțiunile.* RALEA, S. T. I, 101; cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

3. Adj. (Despre manifestări, activități, creații etc. ale oamenilor) Care aparține subiectivismului **(2)**; care este specific subiectivismului; care manifestă subiectivism; care este bazat pe impresii personale; (rar) personalist. *Genul literar însă care exprimă mai bine sentimentele... individuale e genul liric, un gen mai ales subiectivist.* GHEREA, ST. CR. III, 172. *Atitudini subiectiviste în ce privește limba s-au manifestat mai ales în cursul secolului al XVIII-lea.* GRAUR, I. L. 26, cf. DL, DM. *Afirmînd-o,... operează o reducție în sens subiectivist a valorii semantice a artei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 20/4, cf. M. D. ENC., DEX.

4. S. m. și f. Persoană care manifestă subiectivism **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subiectiviști, -ste.*

— Din fr. **subjectiviste.**

SUBIECTIVITÁTE s. f. (În opoziție cu obiectivitate **2**) **1.** Atitudine lipsită de obiectivitate față de cineva sau de ceva; părtinire **(1)**, subiectivism **(2)**, (rar) parțialitate, pasiune **(5)**, patimă **(4)**, (învechit) părtășie **(2)**. *Din început pînă în capet singur cu subiectivitatea omenească și cu țărmurirle ei între ispitirea firii lucrurilor are a face.* FL (1838), 11²/3. *Subiectivitatea artistului... are un rol esențial în percepere și interpretarea lumii morale.* IBRĂILEANU, SP. CR. 219. *Faptele povestite... au această nuanță..., de subiectivitate.* BUL. COM. IST. III, 123. *S-ar părea că drumul vieții pentru un artist este făcut mai mult... din experiențele subiectivității lui.* VIANU, L. U. 289. *Plăcerea sau neplăcerea sînt scopuri care depind de subiectivitatea individului.* RALEA, S. T. II, 248, cf. DL, DM, V. ROM. ianuarie 1965, 109. *Primul punct de vedere nu poate fi dovedit peremptoriu, lăsînd loc unui mare indice de subiectivitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 29/3, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (În opoziție cu obiectivitate **1**) Însușirea sau starea a ceea ce există în mod subiectiv **(2)**. Cf. STAMATI, D., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Subiectivitatea nu vine decît atunci cînd se formează eul sau personalitatea.* RALEA, S. T. III, 46, cf. DL, DM.

Subiectivitatea artistului,... nu înseamnă subiectivism, ci reacție a subiectului față de realitatea obiectivă. CF 1960, 90. *Se aduce în discuție problema obiectivității și a subiectivității adevărului.* T. IULIE 1968, 70. *Ce lume ar fi aceea în care obiectivitatea înăbușă subiectivitatea ...?* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 27/3. *Imaginarul absolut devine o subiectivitate a unui univers interior ce depășește granițele conștientului.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 6/5, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Domeniul subiectului (3); tot ce aparține subiectului. *Situația omului în univers, ca subiectivitate, se abandonează în favoarea artei, care acum preia vechile meniri ale filozofiei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 25/1, cf. DEX.

— Din fr. **subjectivité.**

SUBIECTIVIZÁ vb. I. Tranz. A face să devină subiectiv **(1)**. *Aparatul nu trebuie să subiectivizeze nimic, el va înregistra, va copia realitatea.* CINEMA, 1968, nr. 10, 4.

— Prez. ind.: *subiectivizez.*

— **Subiectiv** + suf. *-iza* (după fr. *subjectiver*).

SUBIECTIVIZÁRE s. f. Faptul de a subiectiviza. *Nu poate fi vorba doar despre continua subiectivizare a artei.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 6/5. *Relatarea la persoana I... introduce o pronunțată notă de subiectivizare a viziunii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 95, 4/3.

— Pl.: *subiectivizări.*

— V. **subiectiviza.**

SUBIECTIVIZÁT, -Ă adj. (Despre manifestări ale oamenilor) Care a devenit subiectiv **(1)**. Cf. subiectiviza. *Prin reliefurile sale simbolice, prin viziunea subiectivizată a eroului narator... nuvela... este structural altceva decît tot ce a scris pînă astăzi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 119, 2/2.

— Pl.: *subiectivizați, -te.*

— V. **subiectiviza.**

SUBIÉPT s. n. v. **subiect.**

SUBINÉL s. n. (Mat.) Submulțime de elemente ale unui inel care, față de operațiile inelului, formează de asemenea un inel. Cf. M. D. ENC.

— Pl.: *subinele.*

— **Sub**[1] + **inel.**

SUBINGINÉR, -Ă s. m. și f. Persoană care are o pregătire imediat inferioară aceleia de inginer. *Vlad porni printre straturile de roșii, pe cărăruia pe care i-o arătase subinginerul.* V. ROM. iulie 1954, 62. *Căuta să intre în voia maistorilor și a subinginerilor.* PAS, L. I, 167. *Publicăm... institutele și specialitățile la care se înființează secții de subingineri.* RL 1968, nr. 7 387, 5/1, cf. DN[3].

— Pl.: *subingineri, -e.*

— **Sub**[1] + **inginer.**

SUBINSPÉCTOR, -OÁRE s. m. și f. Persoană care se afla în imediata subordine a inspectorului; ajutor de inspector. *Era subinspectorul Horvat, care înadins venise așa de tîrziu și pe neașteptate.* REBREANU, I. 244, cf. RESMERIȚĂ, D., NOM. PROF. 3, IORDAN, L. R. A. 211. *A mai activat în învățămînt ca subinspector.* IST. LIT. ROM. II, 588, cf. DN[3].

— Pl.: *subinspectori, -oare.*

— **Sub**[1] + **inspector.**

SUBINTENDÉNT s. m. **1.** Persoană care se afla în imediata subordine a intendentului. Cf. CADE. *Nenea Sava..., suptintendent la spitalul Mavrogheni.* KLOPȘTOCK, F. 153, cf. IORDAN, L. R. A. 210, DN[3].

2. (Și în sintagma *subintendent militar*, CADE) Ofițer de rang superior care era însărcinat cu chestiunile administrative ale armatei dintr-o zonă a țării. Cf. CADE.

— Scris și: *sub-intendent.* CADE. — Pl.: *subintendenți.* — Și: **suptintendént** s. m.

— **Sub**[1]- + **intendent** (după fr. *sous-intendant*).

SUBINTENDÉNȚĂ s. f. **1.** Funcția de subintendent **(1)**. Cf. CADE. ✦ Clădire în care își exercita funcția subintendentul **(1)**. Cf. CADE.

2. (Mil.) Serviciu în subordinea intendenței. Cf. DN[3].

— Scris și: *sub-intendență* CADE. — Pl.: *subintendențe.*

— **Sub**[1]- + **intendență** (după fr. *sous-intendance*).

SUBINTITULÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică scrieri, opere etc.) A da un al doilea titlu, secundar (pe lîngă cel principal). *Avem de-a face, și de data aceasta, cu o dramă istorică, o „tragedie", cum o subintitulează poetul, pentru a sublinia desigur apropierea ei de tipul tragediei clasice.* VIANU, L. U. 370, cf. DL, DM, DN[2]. *Autorul își subintitulează cartea „eseuri lirice".* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Aproape toate revistele 'se subintitulau „de familie".* PAS, Z. I, 279. *Piesa se subintitulează după cîte știm „Algoritm dramatic".* T. iulie 1968, 69.

— Prez. ind.: *subintitulez.*

— Pref. *sub-* + **intitula** (după fr. *sous-titrer*).

SUBINVOLÚȚIE s. f. (Med.) Regresiune **(1)** încetă (a unui organ). Cf. DN[3].

— Pl.: *subinvoluții.*

— Din fr. **subinvolution.**

SUBISCĂLÍ vb. IV. Tranz. (Învechit; complementul indică acte, scrisori etc.) A semna **(II 2)**. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D.

— Prez. ind.: *subiscălesc.* — Și: **subtiscăli** (POLIZU, PONTBRIANT, D.) **suptiscălí** (I. GOLESCU, C.) vb. IV.

— Pref. *sub-* + **iscăli.**

SUBISCĂLIRE s. f. (Învechit, rar) Semnare **(2)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.

— Pl.: *subiscăliri.* — Și: **subtiscălíre** s. f. POLIZU, PONTBRIANT, D.

— V. **subiscăli.**

SUBISCĂLÍT, -Ă s. m. și f. (Învechit) Subsemnat **(2)**. *Subiscălitul,... roagă pe cinstita vistierie să binevoiască a face cuviincioasa punere la cale* (a. 1846). DOC. EC. 884. *Subiiscăliții membri ai comitetului ce s-a întocmit în capitală pentru publicarea... tuturor documentelor* (a. 1857). BUL. COM. IST. I, 318, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D. *Între suptiscăliții Romulus Papp și Teodor Marchiș a intervenit următorul act de vînzare-cumpărare.* T. POPOVICI, SE. 497.

— Pl.: *subiscăliți, -te.* — Și: **subtiscălít, -ă, suptiscălít, -ă** s. m. și f.

— V. **subiscăli.**

SUBÍT, -Ă adj. (Adesea adverbial) Care se produce într-un timp foarte scurt (v. fulgerător) și fără să te aștepți (v. brusc, inopinat, neașteptat, negîndit **2**, neprevăzut); instantaneu, (popular) năprasnic **(I 1)**. V. deodată, numai **(III 1)**, odată **(3)**, scurt **(II)**, subitamente, tîrla — mîrla. *Subit s-a făcut o mare timpestă în atmosferă.* ARISTIA, PLUT. 152/9. *Acestea și mai mult s-au adeverit și cu subita încetare de morbitate.* id. ib. 174/16. *Evenimentele subite și violente... au rădicat și crăpat scoarța pămîntului.*

COBÎLCESCU, G. 63/25. *Bietul tatăl meu... s-a speriat... de această chemare subită.* SION, P. 336, cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Subita introducere a unei formule atît de anormale devine suspectă.* HASDEU, I. C. I, 20. *Veni spre mine, dar deodată stătu ca pătrunsă d-o reflesiune subită.* BARONZI, M. 444/6. *Farmecul poeziilor populare e distanța relativă între ideile de rînd, care servesc de fond, și între subita noblețe de simțimînt, care străbate și se înalță peste dînsele.* MAIORESCU, CR. I, 96. *Care va fi oare cauza acestei subite răceli din parte-i?* ODOBESCU, S. III, 416. *O roșață subită se așternu pe obrazul Anei.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 123. *Muma Lucreției se opri în drumul ei spre poștă, cuprinsă de o grijă subită.* I. NEGRUZZI, S. III, 45. *Știința românească pierde în Gheorghe Bogdan-Duică, încetat din viață subit..., pe unul din cei mai activi și mai spornici scriitori ai ei.* IORGA, P. A. II, 84. *Ori de cîte ori era un proces însemnat..., se sustrăgea de la judecare, fie sub pretextul unei subite migrene, fie sub altul.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 181. *Are reticențe subite și curioase.* IBRĂILEANU, A. 41. *Animalul începe a mînca cîte ceva, dar e foarte slăbit. La 15 iunie, moare subit.* BABEȘ, O. A. I, 193. *În abundența subită a literaturii de corăbii, de pelerini... de cataroguri și biserici... poetul a fost repede copleșit.* LOVINESCU, C. VII, 4. *Arendașul însă, cuprins subit de griji, se apucă să-și adune geamantanele.* REBREANU. R. I, 12. *Toată lumea regretă a doua zi plecarea subită a lui Brumaru.* id. ib. 229. *Noaptea pria mai bine subitei mele nebunii.* GALACTION, O. A. II, 64. *În mașinăria de tablă se desteaptă subit o reminiscență a resorturilor.* C. PETRESCU, I. II, 153. *Ion Ozun, într-o subită inspirație, apelă la un argument disperat.* id. C. V. 70. *A plecat capul... ca să-și înmormînteze un surîs ce-i înflori subit în colțul gurii.* I. BOTEZ, ȘC. 113. *Am încercat cea dintîi senzație bizară a unei refaceri subite sufletești.* KLOPȘTOCK, F. 277. *Ilustră concret teoria cu un caz recent de moarte subită.* COCEA, S. I, 181. *Iftimie... a murit subit la trei după amiază citindu-și ziarul la masa de lucru.* TEODOREANU, C. B. 250. *Ca într-o subită tulburare..., tresări și deschise ochii.* SADOVEANU, O. IX, 172. *Vestea morții subite a directorului... trecuse prin fabrică.* ARGHEZI, L. 320. *Fetița reclamă cu lacrimi, subit apărute în lumina ochilor.* id. C. J. 70. *Coboară subit în stradă cu costumul și textul de pe scenă.* CĂLINESCU, C. O. 15. *Au ajuns la marile lor descoperiri... pe calea iluminării subite.* RALEA, S. T. II, 25. *Zeii... din Olimp urmăreau cu mînii și bunăvoințî subite viața fiilor lor de pe pămînt.* BOGZA, C. O. 154, cf. VINEA, L. I, 149, DL. *Se grăbi să încheie, prins de o enervare subită.* PREDA, R. 371. *Gheorghe... fusese prins subit de inspirație.* id. M. S. 11. *O înduioșare subită îi umezi ochii.* T. POPOVICI, SE. 83. *Tata suferea cu inima, a murit subit.* id. S. 139. *Îngrozitor, subit, a lătrat Mitraliera.* LABIȘ, P. 342, cf. DM. *Omul acesta și-a schimbat subit înfățișarea.* V. ROM. februarie 1964, 74. *Mie mi s-au părut totdeauna suspecte vizitele lui... și interesul lui subit față de necazurile noastre.* ib. ianuarie 1965, 73. *Am înțeles subit că fără el seninul ar fi dens și întunecos.* CONTEMP. 1970, nr. 1 225, 1/4, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ✦ (Familiar; substantivat, m. sau f. art.) (Moarte prin) sincopă **(1)**. *Numai vina asta albastră a frunții mi se pare cam umflată..., nu te juca cu „subitul".* VINEA, L. I, 131. ▭ *A fost un om bun: și-a meritat subita.*

— Pl.: *subiți, -te.*

— Din fr. **subit.**

SUBITAMÉNTE adv. (Învechit, rar) Brusc. *Căldurele verei debută subitamente din cele întîie zile ale lui mai.* HASDEU, I. C. I, 169.

— Din it. **subitamente.**

SÚBITO adv. (Învechit, rar) Brusc. Cf. I. GOLESCU, C., ANTONESCU, D.

— Din it. **súbito, fr. subito.**

SUBIUNCTÍV s. n. v. **subjonctiv.**

SUBÎMPĂRȚÍ vb. IV. Tranz. și refl. (Complementul sau subiectul indică porțiuni, părți etc. dintr-un tot deja împărțit) A (se) împărți, a (se) separa (în continuare) în mai multe părți; a (se) subdivide, a (se) subdiviza. *Lumea cea veche se subîmparte în trei mari conținuturi sau pămînturi statornice, care sînt: Europa, Asia și Africa.* CR (1829), 123/2, cf. I. GOLESCU, C. *Gîrlul să suptîmparte în 6 plase, cu cîte o suptocîrmuire.* GENILIE, G. 194/1, cf. VALIAN, V. *Mai sus adusele sisteme se subîmpart în sisteme mai mici.* RUS, I. I, 87/4. *Unitatea monetară... se numește franc și se subîmparte în decîmi și sutimi.* BREZOIANU, A. 631/5. *Fraților români! Împărțiți și subîmpărțiți în atîtea fracții! Pătrundeți-vă o dată de acest adevăr* (a. 1849). PLR I, 135. *Fiecare din cele trei regnuri mari ale naturii se subîmparte în mai multe clase.* BARAȘCH, I. N. 6/24, cf. POLIZU. *Tabăra cu ideile, cu principiele din 48 se dividă, se subîmparte* (a. 1862). PLR I, 202, cf. PONTBRIANT, D. *Opoziția se subîmparte în contradicțiune și contrarietate.* MAIORESCU, L. 31. *Aceasta este rațiunea pentru care am subîmpărțit toate acțiunile în două categorii.* CONTA, O. F. 161, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Delnițele, de la o vreme..., se subîmpart și o familie începe să stăpînească părți de delniță.* PANAITESCU, O. Ț. 113. *Un program vast, subîmpărțit în trei secțiuni.* M 1968, nr. 12, 29, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *subîmpărt.* — Și: (învechit) **subtîmpărți,** (învechit, rar) **suptîmpărți** vb. IV.

— Pref. *sub-* + **împărți** (după fr. *subdiviser*).

SUBÎMPĂRȚÍRE s. f. Acțiunea de a (se) subîmpărți și rezultatul ei; (rar) subdivizare. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. *Acest „sistem moldovenesc" [de împărțire a obștii în părți] ținea seama de subîmpărțirile succesive ale pămîntului obștii în decursul generațiilor.* PANAITESCU, O. Ț. 154, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Concretizat) Parte componentă dintr-un tot sau dintr-o parte mai mare; subdiviziune, subunitate, (învechit) subîmpărțitură. *Un vîrf ascuțit... a sfîșiat cu iuțeală firile despre d-asupra ale subîmpărțirilor nervoase.* MAN. SĂNĂT. 18. *Cu strîngerea dărilor erau însărcinați trei dregători, cîte unul pentru fiecare din subîmpărțirile provinciei.* XENOPOL, I. R. I, 160. *Unele bresle... se despart... și se constituiesc în subîmpărțiri ale acelorași meserii.* N. A. BOGDAN, C. M. 176. *Gradații își chemau subîmpărțirile și-și numărau oamenii.* SADOVEANU, O. II, 74, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subîmpărțiri.* — Și: (învechit) **subtîmpărțire** (VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU), **suptîmpărțire** (I. GOLESCU, C., DDRF) s. f.

— V. **subîmpărți.**

SUBÎMPĂRȚÍT, -Ă adj. (În dicționare; despre porțiuni, părți etc. dintr-un tot deja împărțit) Care a fost separat (în continuare) în mai multe părți; subdivizat. Cf. PONTBRIANT, D., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *subîmpărțiți, -te.* — Și: **subtîmpărțit, -ă** adj. PONTBRIANT, D.

— V. **subîmpărți.**

SUBÎMPĂRȚITÚRĂ s. f. (Învechit) Subdiviziune. *Vor sta... suptîmpărțiturile ceale dintei la linia cea a doao și părțile următoare la a treia linie.* CARTE TREB. II, 164/27, cf. ALEXI, W.

— Pl.: *subîmpărțituri.* — Și: **suptîmpărțitúră** s. f.

— **Subîmpărți** + suf. *-(i)tură.*

SUBÎNCHIRIÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică imobile sau părți ale acestora deja închiriate)

A da cu chirie din ceea ce este închiriat pe seama sa; a lua cu chirie de la chiriașul principal; (învechit) a subarenda **(2)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ri-a*. — Prez. ind.: *subînchiriez*.

— Pref. *sub-* + **închiria** (după fr. *sous-louer*).

SUBÎNCHIRIÁRE s. f. v. **subînchiriere.**

SUBÎNCHIRIÁT, -Ă adj. (Despre imobile sau despre părți ale acestora deja închiriate) Care a fost dat cu chirie de către un chiriaș; care a fost luat cu chirie de la chiriașul principal. Cf. s u b î n c h i r i a. Cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D.

— Pronunțat: *-ri-at*. — Pl.: *subînchiriați, -te*.

— V. **subînchiria.**

SUBÎNCHIRIÉRE s. f. **1.** Acțiunea de a s u b î n c h i r i a și rezultatul ei; (rar) sublocațiune. Cf. ALEXI, W., CADE, RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DN², DEX.

2. Contract de închiriere a unui imobil sau a unei părți din el încheiat de către chiriașul principal al acestuia cu o altă persoană. Cf. M. D. ENC.

— Pronunțat: *-ri-e-*. — Pl.: *subînchirieri*. — Și: (învechit, rar) **subînchiriáre** s. f. ALEXI, W.

— V. **subînchiria.**

SUBÎNCRENGĂTÚRĂ s. f. Subdiviziune a unei încrengături. Cf. DL, DEX.

— Pl.: *subîncrengături*.

— **Sub³-** + **încrengătură** (după fr. *sous-embranchement*).

SUBÎNTÎNDE vb. III. T r a n z. (Despre coarde și unghiuri; complementul indică un arc de cerc) A delimita. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind. pers. 3: *subîntinde*.

— Pref. *sub-* + **întinde.**

SUBÎNTÎNDERE s. f. Delimitare a unui arc de cerc. Cf. s u b î n t i n d e. Cf. DEX.

— Pl.: *subîntinderi*.

— V. **subîntinde.**

SUBÎNTÎNS, -Ă adj. (Despre coarde și unghiuri) Care delimitează un arc de cerc. Cf. s u b î n t i n d e. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subîntinși, -se*.

— V. **subîntinde.**

SUBÎNȚELÉGE vb. III. T r a n z. (Complementul indică ceva ce nu este exprimat direct) A lăsa, a face să se înțeleagă, să se presupună, să reiasă, să rezulte etc. dintr-un context, dintr-o convorbire, dintr-o aluzie etc.; a face să fie de la sine înțeles. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, PONTBRIANT, D. *Fasti romani... subînțeleg și pe geți.* HASDEU, I. C. I, 243, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Cuvinte... care nu există, dar sînt subînțelese.* BUL. COM. IST. I, 75, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *„Niciodată" subînțelegea pe „totdeauna" și „totdeauna" este provizoriu.* ARGHEZI, S. XII, 159, cf. CIȘMAN, FIZ. I, 34. *Nu trebuie subînțeleasă negarea picturii ca artă.* T iulie 1964, 10. *Atunci cînd am spus „cred în însușirea faptelor" am subînțeles că nu e vorba de fapte în sine.* CINEMA, 1968, nr. 6, 7, cf. DEX. ◇ R e f l. p a s. *Cînd zic „și apoi atunci"... cu înțălesul de „și apoi atunci are să fie bine", nu se suptînțălege nici un verb.* PHILIPPIDE, P. 122. *Față cu acest text... din pravila vasiliană, se subînțelege cum trebuia să se rezolve feluritele afaceri de natură negustorească.* N. A. BOGDAN, C. M. 45, cf. DL. *În limba rusă verbul „a fi" nu se întrebuințează, ci se subînțelege în propoziții, în traducere însă nu poate lipsi.* PREDA, R. 395, cf. DM. *Scopul se și subînțelege de mai înainte.* L. ROM. 1967, 188, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *subînțeleg*. — Și: (învechit) **subtînțelége** (PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W.), **suptînțelége** vb. III.

— Pref. *sub-* + **înțelege** (după fr. *sous-entendre*).

SUBÎNȚELÉGERE s. f. Faptul de a lăsa, de a face să se înțeleagă, să se presupună, să reiasă, să rezulte etc. dintr-un context, dintr-o convorbire, dintr-o aluzie etc.; faptul de a face să fie de la sine înțeles. Cf. s u b î n ț e l e g e. Cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Subînțelegerea subiectului era mai intens folosită în scrierile tehnice.* IST. L. ROM. I, 217. *Viața și societatea nu ar fi nimic fără înțelegere și înțelesuri, dar ar fi totdeodată prea puțin fără subînțelegere și subînțelesuri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 19, 14/1. ✦ (Gram.) Renunțare la unele elemente enunțate cu puțin înainte în cursul comunicării, spre a evita repetiția. *Subînțelegerea e frecventă în dialog, unde, de obicei, nu se repetă unele cuvinte.* GRAM. ROM². II, 398.

— Pl.: *subînțelegeri*. — Și: (învechit) **subtînțelégere** s. f. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W.

— V. **subînțelege.**

SUBÎNȚELÉS¹ s. n. Ceea ce se înțelege, se presupune, reiese, rezultă etc. în mod indirect dintr-un context, dintr-o convorbire, dintr-o aluzie etc.; înțeles ascuns, neexprimat, care se deduce de la sine; p. e x t. aluzie. Cf. BARCIANU, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Felul cumătrii de a se purta,... de a face aluzii, de a strecura subînțelesuri și epigrame este unic.* SADOVEANU, O. XX, 58. *Îi fixa un salariu global anual în lire sterline și alte procente, cu subînțelesul că trebuia să se deplaseze pe o rază mare în spațiul extrem-oriental.* CĂLINESCU, B. I, 158. *O întîmplare... trebuia să aibe o semnificație ideală, subînțelesuri de legendă eroică.* BLAGA, Z. 114. *Vocea Matildei se umplu de subînțelesuri.* VINEA, L. I, 189. *De la o vreme băgă de seamă privirile pline de subînțelesuri pe care i le arunca Miklos.* T. POPOVICI, SE. 8. *Cînd trenul se strecoară printre chiparoși, călătorului care fuge spre Verona ca să vadă mormîntul Julietei i se pare că-i aude foșnind plini de subînțelesuri.* CONTEMP. 1966, nr. 1 022, 10/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ L o c. a d v. **Cu subînțeles = a)** semnificativ. *Vecinii se priviseră cu subînțeles.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 137. *Privește cu subînțeles spre partea pe unde a ieșit Ștefan.* SEBASTIAN, T. 14. *Zîmbi iar cu subînțeles.* PREDA, I. 162. *S-a uitat la mine cu subînțeles,... și s-a apropiat pe nesimțite.* V. ROM. octombrie 1964, 59. *Nu sîntem, că dacă aș fi, eram ăl puțin brigadier, și țăranul rîse cu subînțeles.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 77, 17/3; **b)** cu anumite aluzii; pe ocolite. *A vorbi cu subînțelesuri.* DL, cf. DM. *Deocamdată, i-am spus eu într-o doară și cu subînțeles, văd că ăștia-i string cu ușa.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 88. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subînțelesuri*. — Și: (învechit) **subtînțelés** s. n. PONTBRIANT, D., BARCIANU.

— V. **subînțelege.**

SUBÎNȚELÉS², -EÁSĂ adj. Care se înțelege, se presupune, reiese, rezultă etc. dintr-un context, dintr-o convorbire, dintr-o aluzie etc.; care se înțelege de la sine, fără să fie exprimat. Cf. s u b î n ț e l e g e. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. [Talentul] *e o condiție subînțeleasă, naturală.* RALEA, S. T. I, 205, cf. DL, DM. *Fără ca obișnuința luată să fi constituit vreodată efectul unei deliberări anume, de mulți ani, premiul se dă ca o subînțeleasă încoronare a întregii opere.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 128, 20/3, cf. DEX. ✦ (Gram.; despre subiect) Care, fără a fi fost exprimat înainte, poate fi dedus dintr-o întreagă situație expusă în frază sau frazele anterioare. *Propoziție cu subiect subînțeles.*

DL, cf. DM, GRAM. ROM². II, 94. *Complementul direct din regentă este și subiectul subînțeles al propoziției subordonate.* L. ROM. 1967, 188.

— Pl.: *subînțeleși, -se.* — Și: (învechit) **subtînțelés, -eásă** adj. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W.

— V. **subînțelege.**

SUBJÉCT s. n. v. **subiect.**

SUBJECTÍV, -Ă adj. v. **subiectiv.**

SUBJÉT s. n. v. **subiect.**

SUBJONCTÍV s. n. (Gram.; astăzi rar; și în sintagma *modul* subjonctiv) Conjunctiv. *Cînd zic... „să fi arat", verbul este într-un mod de a se supune sau a se lega de alt verb...; modul acesta se numește subjunctiv sau de supunere.* HELIADE, PARALEIISM, II, 76/8. *Modul subjunctiv.* id. ib. II, 81/1, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *I se mai spune și subjonctiv, din cauză că săvîrșirea acțiunii este „supusă" îndoielii, atîrnă, adică, de diverse împrejurări.* IORDAN, G. 179, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, C. PETRESCU, R. DR. 301. *Făceau neiertate greșeli de sintaxă cu subjonctivul.* I. BOTEZ, B. I, 49, cf. SCRIBAN, D. *Substantivul „stea" coincide și rimează perfect cu subjonctivul și imperativul „stea" de la verbul „stare".* CĂLINESCU, C. O. 54. *Perfectul subjonctivului la verbele active compuse cu „fie" este destul de des în vechile texte.* VIANU, S. 70, cf. DL, DM, DER I, 749. *Autorul vorbește despre folosirea în unele cazuri a subjonctivului în locul infinitivului ca fiind datorită unei influențe străine.* L. ROM. 1967, 89, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subjonctive.* — Și: (învechit) **subgionctív** (I.GOLESCU, C.), **subiunctív** (PONTBRIANT, D.), **subjunctív** (STAMATI, D., ANTONESCU, D., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.), (învechit, rar) **subjuntív** s. n.

— Din fr. **subjonctif**, lat. **subiunctivus.**

SUBJONCTIVÁL, -Ă adj. (Rar; despre forme, construcții etc.) Care ține de subjonctiv; care aparține subjonctivului; care conține un subjonctiv. Cf. SCRIBAN, D. *Formă subjunctivală.* id. ib.

— Pl.: *subjonctivali, -e.* — Și: **subjunctivál, -ă** adj.

— **Subjonctiv** + suf. *-al.*

SUBJUGÁ vb. I. Tranz. 1. (Complementul indică țări, teritorii, localități etc. sau populația acestora) A lua sau a aduce în stăpînirea sa (prin forță armată); a cuceri, a cuprinde, a înfeuda, a înrobi, a ocupa **(1)**, a supune **(III 1)**, (învechit) a pleca **(A II 1)**, a pobedi, a prădăci (V. prididi **II 1**), a răpune **(3)**, a robi **(2)**, (franțuzism învechit) a reduce **(II 4)**. *Ei socotiră că, după ce vom subjuga pe barbarii din munți, vom împinge ambiția noastră mai departe.* PLEȘOIANU, T. II, 119/13, cf. I. GOLESCU, C. *Nemărginita ambiție a lui Napoleon, țintitoare de a subjuga toată Europa.* ASACHI, I. 423/2, cf. id. N. I, 24, VALIAN, V. *Cînd aceștia nu ajungea, lipsa se împlinea din pruncii răpiți de la creștinii din țările de mai nainte subjugate.* FM (1841), 35¹/16, cf. NEGULICI. *Pelasgii... multe națiuni avînd subjugate, au locuit acolo.* ARISTIA, PLUT. 44/6, cf. POLIZU. *A trecut timpul de a mai subjuga popor.* GHICA, A. 325, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Vrea să subjuge celelalte 15—16 milioane de spanioli care trăiesc în Spania republicană.* BOGZA, A. 1. 584, cf. DL, DM, M. D. ENC. *De un secol... încercau să subjuge regatul.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 12, 25, cf. DEX. ◇ Fig. *Cu ochii închiși evocă lupte înverșunate, frămîntări cumplite... Pe toate le subjugase și le potolise.* COCEA, S. II, 430. ◇ Refl. pas. *Pînă ce își fine poporul limba, el nicidecum nu piere, și de să și subjugă, încă nu a pierit fără nădejde.* FM (1842), 248¹/5. *Această nouă împărăție... s-a subjugat de Baiazet sultanul.* MAG. IST. I, 66/1. *Acest regat, căzînd în turburări civile, se subjugă de... împăratul Orientului.* BĂLCESCU, M. V. 7. *Valahia obosită de atîtea sîngeroase bătălii și necurmate sbucîumări, se subjugă de puterea otomanilor ce era pe atunci în apogeul său.* NEGRUZZI, S. I, 201.

2. (Complementul indică popoare, populații sau persoane) A face să depindă de cineva, luîndu-i libertatea și independența (politică, economică etc.), a domina, a înfeuda, a îngenunchea, a înrobi, a robi **(1)**, a supune **(2)**; p. ext. (rar) a aservi; a exploata. *Pe noi nu ne-au putut subjuga nici prin bănci și creditele lor, nici prin industria lor.* REBREANU, R. I, 262. *A trăit într-o vreme în care Germania se găsea în regimul feudal al micilor state, fără alte relații între ele decît legătura de vasalitate a principilor, care îi subjuga față de împăratul Germaniei.* VIANU, L. U. 394, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Tu faci bogat pe cîte-un nemernic, care apoi subjugă și chinuiește mulțime de oameni.* RETEGANUL, P. IV, 22. ◇ (Prin analogie) *Altfel ar fi pierit românismul de pretutindeni, demult subjugat peste Carpați și d-abia renăscut în Moldova.* HASDEU, I. C. I, 34. *Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră Contra celor ce dînșii la lucru-i osîndiră Și le subjugă munca vieții lor întregi.* EMINESCU, O. I, 56.

3. Fig. (Complementul indică oameni sau gîndirea, sentimentele etc. lor) A pune stăpînire prin însușiri deosebite, prin influența pe care o are etc., a domina, a înrobi, a robi **(4)**, a stăpîni **(5)**; a exercita o atracție puternică, producînd o impresie deosebită, o stare, un sentiment de bucurie, de mulțumire, de încîntare, de entuziasm etc., a atrage, a captiva, a cuceri, a delecta, a desfăta, a fascina, a fermeca, a hipnotiza, a încînta, a magnetiza **(3)**, a prinde **(VII 1)**, a răpi² **(4)**, a seduce **(2)**, a vrăji. *Tu ești o armă cu care slăbiciunea știe să îmblînzească și să subjuge.* HELIADE, L. B. I, 57/18. *Fiicele ei prin a lor spirit și grații, deseori subjugau pe principii străini.* ASACHI, S. L. II, 43. *Subjuga și umilea cugetarea lor prin superstițiune.* ARISTIA, PLUT. 163/10. *Străinul rămîne străin sub orice formă politică l-ar subjuga.* MAIORESCU, CRITICE, 7, cf. ȘĂINEANU². *Nevinovăția lor mă atrage și mă subjugă.* AGÎRBICEANU, A. 331. *Frumusețea, grația, acel „nu știu ce" și „nu știu cum" al poetului subjugă pe eroul din carte și pe cetitor.* IBRĂILEANU, S. L. 23, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Pe mine însumi mă subjugaseră în copilărie contrastele ei brutale.* COCEA, S. I, 197. *Dar, mai cu seamă, o femeie... domină întregul cerc și subjugă inima poetului.* VIANU, L. U. 229. *Ar vrea să se smulgă puterii...* [blestematului], *dar este în el o vrajă care îl subjugă.* VINEA, L. I, 246. *Toată lumea e subjugată de incandescența lui personalitate.* CINEMA, 1968, nr. 9, 29. *Lou începe să se facă cunoscută ca romancieră, subjugă cercurile intelectuale din Berlin printr-un amestec de gravitate masculină, de voioșie copilărească și de ardoare feminină.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 125, 32/1, cf. DEX.

— Prez. ind.: *subjúg.* — Și: (învechit) **suptjugá** vb. I. I. GOLESCU, C.

— Din fr. **subjuguer.**

SUBJUGÁRE s. f. Faptul de a subjuga.

1. Luare sau aducere în stăpînirea sa (prin forță armată) a unei țări, a unui teritoriu, a unei localități sau a populației acestora; cucerire, cuprindere, înfeudare, înrobire, ocupare **(1)**, supunere **(II 1)**, (învechit și popular) plecare **(I 2)**, (învechit) robire **(2)**, subjugație, (învechit, rar) robie **(2)**. Cf. subjuga **(1)**. *Și acolo, unde națiilor, prin subjugare, li s-a dăus o limbă streină..., această limbă la națiile aceste s-a prefăcut în duhul și în substanția popoarelor celor ce se afla acolo de mai-nainte.* FM (1842) 150¹/1, cf. NE-

GULICI, POLIZU, ANTONESCU, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Nu era un străin acel ultramontan adus în văile luminate de soarele Italiei pentru altceva decît pentru o faptă de cucerire și subjugare.* IORGA, P. A. II, 167, cf. RESMERIȚĂ, D. *Subjugarea dacilor a fost mai mult o măsură de ordin strategic.* PUȘCARIU, L. R. I, 325, cf. DL, DM. *Nenumăratele conflicte militare au fost însoțite de tendințe de subjugare a provinciilor românești.* gî 1968, nr. 930, 1/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Subjugarea trupului... și chiar mortificarea lui sînt cel mai sigur mijloc de a facilita apropierea de perfecțiunea divină.* CONTA, O. F. 391.

2. Faptul de a face ca un popor, o populație, o persoană etc. să depindă de cineva, luîndu-i libertatea și independența (politică, economică etc.), dominare, dominație, înfeudare, îngenunchiere, înrobire, robie **(2)**, robire **(1)**, supunere **(II 2)**; p. ext. (rar) aservire; exploatare. Cf. subjuga **(2)**. *Prin pacea de la Carlovițu, s-au pus stavilă robirilor și subjugărilor Porții.* FM (1842), 43[1]/24. *Unirea însăși e o subjugare, femeia devine roaba bărbatului* (a. 1893). PLR I, 411. *Există...* [în roman] *un portret al țăranului iobag medieval, zguduitor în prezentarea omului degradat prin veacuri de subjugare și exploatare.* VIANU, L. U. 54. *Întreaga lume va trebui să țină seamă de sîngele pe care-l varsă... pentru a împiedica propria sa subjugare.* BOGZA, A. î. 619, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Fig. Faptul de a pune stăpînire prin însușiri deosebite, prin influența pe care o are etc., dominare, dominație, înrobire, robie **(4)**, robire **(3)**; exercitare a unei atracții puternice, producînd o impresie deosebită, o stare, un sentiment de mulțumire, de încîntare, de entuziasm etc., atracție, atragere, captivare, cucerire, delectare, desfătare, farmec, fascinare, fascinație, fermecare, hipnotizare, incantație, încîntare, magnetizare **(3)**, răpire **(3)**, seducere **(2)**, seducție **(2)**, vrăjire, (învechit) răpitură **(3)**. Cf. subjuga **(3)**. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subjugări.*

— V. **subjuga.**

SUBJUGÁT, -Ă adj. **1.** (Despre țări, teritorii, localități sau populații ale acestora) care este luat sau adus în stăpînirea cuiva (prin forță armată); cucerit, cuprins, înfeudat, înrobit, ocupat **(I 1)**, supus **(II 1)**, (învechit) plecat[2] **(II 1)**. Cf. subjuga **(1)**. *După aceea de goți, uni, sclavi, avari și bulgari, gloate păgîne subjugate, fuseră strămutiți a părăsi cu totul mărturisirea credinței creștine.* FM (1846), 237[2]/20, cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *Au aprins flacăra sfîntă a libertății în pieptul popoarelor subjugate în mijlocul cărora s-au născut.* PLR II, 231. *Îl însărcină să culeagă din presa germană și ungurească știrile despre România și românii subjugați.* REBREANU, R. I, 183, cf. RESMERIȚĂ, D. *Așa au ajuns în timpurile moderne, ca un fel de masonerie deasupra popoarelor subjugate.* SADOVEANU, O. XIX, 138. *Apele lui* [ale Oltului] *au trecut lanțul greu al Carpaților, ca un mesagiu... al subjugatelor ținuturi ardelene.* BOGZA, C. O. 265. *Luînd partea țărilor subjugate și bătîndu-i pe turci, se întărește.* PAS, L. I, 271. *Explicația stă în lupta pe care au dus-o popoarele subjugate pentru păstrarea ființei lor naționale* IST. LIT. ROM. II, 27. *Reprezentanții națiunilor subjugate... dau glas cerinței dezmembrării Imperiului habsburgic,* MAGAZIN IST., 1968, nr. 11, 5, cf. îb. 1974, nr. 9, 43, DSR. ◇ (Substantivat) *Prietenul său care aparține celor subjugați încearcă să se detașeze, prin inteligență și prietenie, de propria lor condiție și predestinare.* CINEMA, 1968, nr. 3, 1.

2. (Rar; despre popoare, despre populații sau despre persoane) Înrobit; p. ext. aservit; exploatat. Cf. subjuga **(2)**. *Puteți voi face liberi p-alți popoli? subjugați, Voi care-ați popoare în lanțuri să păstrați?* BOLINTINEANU, O. 235.

3. Fig. (Despre oameni sau despre gîndirea, sentimentele etc. acestora) Asupra căruia s-a pus stăpînire prin însușiri deosebite, prin influența pe care o are etc., dominat, robit **(2)**; asupra căruia s-a exercitat o atracție puternică, producîndu-i o impresie deosebită, o stare, un sentiment de bucurie, de mulțumire, de încîntare, de entuziasm etc., atras, captivat, cucerit, delectat, desfătat, fascinat, fermecat, hipnotizat, încîntat, magnetizat **(2)**, prins, răpit[2] **(3)**, sedus **(2)**, vrăjit. Cf. subjuga **(3)**. *Un public subjugat.* DSR. ▭ *Gîndurile îi erau subjugate de imaginea ei.*

— Pl.: *subjugați, -te.*

— V. **subjuga.**

SUBJUGÁȚIE s. f. (Învechit) Subjugare **(1)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D.

— Pl.: *subjugații.*

— Din fr. **subjugation.**

SUBJUGĂTÓR, -OÁBE adj. (Rar) **1.** Cuceritor. Cf. subjuga **(1)**. *Acest concherant de locuri și subjugător nemilostiv de nații... trecu Dunărea.* F. AARON, I. I, 20/4, cf. id. îb. II, 5/16, DL, DM, DEX.

2. Înrobitor; p. ext. exploatator. Cf. subjuga **(2)**. Cf. DL, DM, DEX.

3. Fig. Fermecător. Cf. subjuga **(3)**. *Avea... prestigiul subjugător al fecioarei de 20 de ani.* GALACTION, O. A. II, 224, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *subjugători, -oare.*

— **Subjuga** + suf. *-ător.*

SUBJUNCTÍV s. n. v. **subjonctiv.**

SUBJUNCTIVÁL, -Ă adj. v. **subjonctival.**

SUBJUNTÍV s. n. v. **subjonctiv.**

SUBLEITENÁNT s. m. v. **sublocotenent.**

SUBLÍM, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. Care se ridică sau se află la cel mai înalt grad de perfecțiune, de desăvîrșire (morală, intelectuală, estetică etc.); care impresionează sau care se impune prin calități deosebite: desăvîrșit, extraordinar, formidabil, ideal, înălțător, magistral **(2)**, magnific, măreț **(2)**, minunat **(3)**, perfect[2] **(I 1)**, splendid **(I e)**, superb **(1, 2)** (învechit) săvîrșit[2] **(2)**; **a)** (despre artă, despre creații literare etc.) *Poezia cea mai sublimă... este aceea ce se exprimă prin fapte.* HELIADE, O. II, 140. *Mulți literatori cu dreptate, ca să arate stilul sublim, au adus înainte bucăți din Omer.* CR (1834), 315[1]/6. *Dupre propria significație însemnează: neobosit, iar în stilul sublim: cel mai îndeplinit și mai frumos trup.* ASACHI, L. 68[2]/18. *Însă și atunci poezia este arta cea mai complectă, cea... mai sublimă.* FM (1846), 219[2]/4. *Cu cît o carte era plină de sisteme, ..., cu atîta se părea mai frumoasă și mai sublimă.* RUSSO, S. 38. *Ori de cîte ori zugrăvia, a căutat să înfățișeze un efect... pre cît era ca să zic așa și sublim (înalt).* FIS. 204/30. *Un geniu superior... va inventa un ce mai frumos și mai sublim.* ARISTIA, PLUT. XI$_2$/7. *Pămînt și spațiu își urmează sublimele metamorfoze.* MACEDONSKI, O. I, 63. *A fost o creație sublimă.* CONTEMP. 1966, nr. 1 022, 10/6. *Mai încolo, apare un teatru de stil roman pur, cu o fațadă bazată pe coloane ioniane lucrate cu o acurateță sublimă.* FILIMON, O. II, 141; **b)** (despre natură, despre elementele, fenomenele etc. ei) *Minunile naturei, minuni mari și sublime.* ARICESCU, A. R. 79/24. *Mă aflam în un astfel ținut, în care natura, fără să-și înfățoșeză cele mai*

sublime și fermecătoare obiecte..., au adunat la un loc toate acele, ce sînt prin dînsa împrăștiate în patria mea. FM (1845), 1¹/17. *O mireazmă sublimă cuprinsăse încă îndelung cămara.* CALENDAR (1858), 68/2. *Parcă asistăm în ziua creațiunei lumei, cînd acest uvrațiu sublim a ieșit din mîna creatorului.* BARASCH, M. I, 11/23. *Moșia... este așezată într-unul din cele mai sublime puncte ale Carpaților.* CARAGIALE, O. II, 43. *Gîndul cel mai zburdalnic își pleacă înaripatul său genunchi înaintea atotputernicei și sublimei naturi.* HOGAȘ, DR. I, 31. *Munții albi ce-și poartă sublimul lunei nimb.* LABIȘ, P. 360; **c)** (despre oameni, p. ext., despre însușirile, despre sentimentele sau despre manifestările, despre acțiunile etc. lor) *Acum care știință poate da o mai sublimă impresie de mărimea naturei?* GENILIE, G. 2/9. *Ambe acestea organe... ar întrebui cea mai nobilă și mai sublimă (subțire) parte a puterii vieții.* VASICI, M. II, 12/21. *Curagiu sublim, luptă vrednică de eroii din Termopile!* (a. 1845). MAG. IST. I, 256/17. *Ea fugea, galbenă, cu ochii rătăciți, sublimă de frică.* FM (1845), 163²/36. *Cronicarul... aruncă o strigare d-o admirație sublimă!* MAG. IST. II, 56/20. *El se hotărîse a îndeplini acea jertfă sublimă, de a părăsi civilizația.* CALENDAR (1860), 80/10. *Fapta lui Brutus unii au considerat-o... ca o silă sublimă de o virtute extraordinară.* ARISTIA, PLUT. CXX/11. *Cînd vorbea aceste,... era sublim și mare.* NEGRUZZI, S. I, 235. *Geniul tău sublim e singur ce pizmuiesc.* ALEXANDRESCU, M. 240. *Nu mai simțeam decît sublima tristețe ce rămîne în inimele simțitoare.* FILIMON, O. I, 331. *Păginii nu puturà a nu recunoaște propria lor nulitate în alăturare cu sublimul eroism al mortului.* HASDEU, I. V. 166. *Indemnă de acest rol,... aș fi destul de infamă încît s-abuz de această încredere sublimă!* BARONZI, M. 437/23. *Să căutăm în noaptea timpurilor stinse Faptele sublime, numele ne-nvinse!* BOLINTINEANU, B. 8/21. *Ceea ce ți leagă de pămîntul nașterii este mormîntul părinților, este o nebunie sublimă.* id. O. 309. *Ce mare și sublim era părintele Ghermănuță!* HOGAȘ, M. N. 134. *Eroii lui Corneille și Racine sînt... capabili de ascensiunile cele mai sublime și de prăbușirile cele mai groaznice.* VIANU, L. U. 409. *Altitea acte de jertfă sublimă au fost făcute de oameni bolnavi.* RALEA, S. T. II, 229. *Asemenea sublimă activitate nu poate fi plătită cu bani.* CAMIL PETRESCU, O. III, 45. *Sublima ei exaltare slăbise.* PREDA, R. 489. *Să-nvățăm... În numele acestui țel sublim: Să învățăm ce-nseamnă omenia.* LABIȘ, P. 306. *Iubirea e un sentiment sublim.* T mai 1968, 17. (Prin analogie) *Ah, sublimă ciocîrlie... Rupe lanțul ce te leagă.* MACEDONSKI, O. I, 273. ◇ (Adverbial) *Se-ntîmplă că Stoian s-a purtat sublim la un foc la biserica Amzei.* CĂLINESCU, S. C. L. 48; **d)** (despre instanța judecătorească, organe administrative etc.) *Sublimul tribunal îți acordă întîietatea între amploaiații săi cu toate avantagele funcțiunei.* LĂZĂRESCU, S. 101/24. ◇ *Sublima Poartă* v. poartă¹ **(4)**; **e)** (despre date, despre fapte, despre evenimente etc. importante) *Primejdiile cele mai mari,... au în sine ceva sublim, înfricoșat, ceva minunat.* FL (1838), 91²/38. *Atunci era pusă în joc sublima cestiune a Unirii.* HASDEU, I. V. 34. *Sublimă încercare, măreață făptuire, Ce înalță omenirea pîn-la dumnezeire!* ALECSANDRI, T. II, 118. *A fost aceea o clipă sublimă, un îndemn eroic la luptă.* BOGZA, A. Î. 242. *Numai împreună — oamenii și uriașa construcție — pot da naștere unor situații sublime.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177; **f)** (despre edificii) *Ah, întunecat ev-mediu, plin de... superbe mînăstiri, de sublime clopotnițe... de mări liniști cetățenești.* CĂLINESCU, C. O. 41.

2. S. n. Categorie estetică care exprimă însușirea unor obiecte și a unor procese de o amploare neobișnuită, a unor acte umane de o excepțională noblețe morală, de a provoca un sentiment de admirație, unit cu respectul în fața măreției lor; p. ext. forma cea mai înaltă a perfecțiunii **(1)**; desăvîrșire. *Retorii, vorbind despre elocvență, o socotesc în trei trepte de înălțare..., adică sublimul, simplul și temperatul.* HELIADE, O. II, 35, cf. id. D. J. 20, I. GOLESCU, C. *Caracterurile cele particolare sînt... energia, mărirea, sublimul sau înaltul, pateticul și frăgezimea.* MARCOVICI, R. 197/5. *Nimic sublim, nimic de simțire nu se mai văzu.* GTN (1836), 95¹/18. *Învățătura literaturei și a frumoaselor arte ne înalță spiritul către sublim și frumos.* GHICA, C. E. I, 186. *Nu este o bucată în care să nu vezi o eleganță, o idee sau un sublim.* BOLINTINEANU, O. 358. *Autorul, din extază, în extază, ajunge la culmea sublimului.* MAIORESCU, CR. I, 204. *Idealul poetului e sublimul, frumosul.* GHEREA, ST. CR. I, 315. cf. DDRF. *Am fost surprins de preferința ei pentru sublim, stare de suflet eminent masculină.* IBRĂILEANU, A. 83, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Problematica sublimului ajunsese la acest punct, cînd ea reapare la esteticienii englezi ai secolului al XVIII-lea.* VIANU, L. U. 410. *Ca poet prodigios al sublimului și al grotescului, Hugo căuta tipuri capabile de afecte elementare.* BLAGA, Z. 87. *Această metodă... s-a arătat mult mai fecundă ca speculațiile filozofice gratuite asupra frumosului ori sublimului.* RALEA, S. T. I, 227, cf. DL, DM. *Hölderlin a reabilitat în veacul nostru categoria estetică a sublimului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 20/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Sublimul își dă întîlnire cu josnicul în sufletul aceluiași personaj.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 21/2.

— Pl.: *sublimi, -e.*

— Din fr. **sublime.**

SUBLIMÁ vb. I. Intranz. și refl. **1.** (Despre substanțe) A se transforma (prin încălzire) direct din stare solidă în stare de vapori, fără a mai trece prin faza lichidă. Cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D., POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Ghiața sublimează în timpul gerului celui mai aspru.* MARIAN — ȚIȚEICA, FIZ. II, 124. *Temperatura de vaporizare e mai înaltă decît temperatura de topire, astfel încît substanța se topește fără să sublimeze.* LTR², XVI, 94, cf. DL, DM. *Cînd temperatura a mai scăzut, din atmosfera supraîncărcată s-au sublimat în primul rînd sărurile.* GEOLOGIA, 59, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Tranz. *Camforul... în Francia îl lămurește sublimîndu-l.* MAN. SĂNĂT. 101. ✦ A trece dintr-o stare cristalină în stare de vapori și apoi din nou în stare de cristale, prin condensarea vaporilor. Cf. DL, DM, DEX.

2. Fig. A se transforma în ceva superior; p. ext. (rar) a se înnobila; a se purifica **(1)**; a se rafina **(2)**. *Cele mai fine și mai spirtoase părți a puterilor acelora ce se aduc în noi prin hrană și resuflare: aci se sublimează (subție, înalță) și se nobilează în gradul cel mai mare.* VASICI, M. I, 173/28. *Bătea zelos din pinteni pe lîngă Nadina și-și sublima străduințele cu cîte-un suspin.* REBREANU, R. I, 219. *Ele se sublimează, adică se transformă cît privește conținutul lor conștient.* VIANU, E. 208. *Sublimîndu-se prin aspirația la perfecție, iubirea umană se confundă cu iubirea divină.* OȚETEA, R. 193. *Vreo treizeci de ani mai tîrziu aveam să scriu un sonet ..., în care sugestia se sublima simbolic într-o viziune de apocalips.* BLAGA, H. 118. *A pornit de la fapte de vital interes local și național, pe care le-a sublimat în corpul operei sale.* IST. LIT. ROM. II, 76. ◇ Tranz. *Dansul și cîntecul sublimează stările sufletești.* CINEMA, 1968, nr. 10, 43. *Ele sublimează o dorință erotică, transfigurînd obiectul adiacent celui pe care îl vizează.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 12/3.

— Prez. ind.: *sublimez.*

— Din fr. **sublimer.**

SUBLIMÁBIL, -Ă adj. (Învechit, rar; despre substanțe) Care poate fi sublimat **(1)**; care se poate sublima. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *sublimabili, -e.*

— **Sublima** + suf. *-(a)bil.*

SUBLIMÁRE s. f. Faptul de a (se) sublima.

1. Transformare (prin încălzire) direct din stare solidă în stare de vapori, fără a trece prin faza lichidă; (învechit) sublimație; **(1)**. Cf. sublima **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Unele substanțe solide, ca iodul, naftalina, ... se purifică prin sublimare.* MARCOVICI, CH. 23, cf. MDT, CIȘMAN, FIZ. I, 415, MARIAN — ȚIȚEICA, FIZ. II, 124, LTR², DL, DM. *Vorbea despre sublimarea metalelor.* BARBU, PRINC. 88, cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

2. Fig. Transformare în ceva superior; p. ext. (rar) înnobilare; purificare **(1)**, rafinare **(2)**. Cf. sublima **(2)**. Cf. DL, DM, DEX, DN³.

3. (În psihanaliză) Deviere a energiei psihice izvorîte din tendințe instinctuale (sexuale) și egoiste, spre atingerea unor scopuri spirituale înalte și altruiste; (rar) sublimație **(2)**. *Freud a susținut că procesului de sublimare ... i se datorește nu numai visul, dar și nevroza.* VIANU, M. 51. *Senzualitatea și concupiscența sînt într-o continuă tensiune, pînă la sublimare, cu vocația metafizică.* T septembrie 1968, 60. *Poezia e sublimare, e plăcerea rafinată a intelectualului.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 3/3. *Evoluția lui Sadoveanu merge spre sublimarea faptelor, ... pînă la a le conferi un aer de legendă și eternitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 109, 3/3, c^e. M. D. ENC., DN³.

— Pl.: *sublimări.*

— V. **sublima.**

SUBLIMÁT, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. Care este sublimat **(1)**; care se sublimează; care rezultă dintr-o sublimare **(1)**. Cf. sublima **(1)**. *2 grame de mercuriu suplimat topite în 6 unții apă.* s. BĂRB. 17/2, cf. 57/9, PONTBRIANT, D. ▭ *Naftalină sublimată.*

2. Adj. Fig. Care s-a transformat în ceva superior; p. ext. (rar) înnobilat; purificat² **(1)**; rafinat² **(2)**. Cf. sublima **(2)**. *Sentimentul ce-l stăpînea era al unei protecții pline de cele mai sublimate gînduri.* CĂLINESCU, Ș. 118. *O imagine sublimată, trecută prin prisma personalității superioare a autorului.* LL 1955, 120. *Vedea în ea o continuare a propriei sale activități intelectuale, într-o formă sublimată.* IST. LIT. ROM. II, 701. [Piesa] *se distinge prin ... simplitatea sublimată a decorului.* T februarie 1969, 92.

3. S. m. Substanță solidă care a fost obținută prin desublimarea vaporilor săi și care de obicei sublimează foarte ușor. [Scurgerea ochilor] *se întîmpină cu topirea unui grăunte de sublimat, în 15 dramuri de ceai de paparoană.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 126/23, cf. I. GOLESCU, C. *Sulfur ... ca sublimat în apropierea vulcanilor lîngă Vezuv.* J. CIHAC, I. N. 392/14. *Putem dar întrebui la înveninarea cu arsenic (peatra șoarecelui), sublimat (sărîcică), apa de săpun cu folos.* VASICI, M. II, 263/1, cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., ȘĂINEANU². *Scotea dintr-un buzunar o stieluță cu sublimat sau cu alcool.* TEODOREANU, M. III, 203. *Sublimatul este un bun dezinfectant.* VOICULESCU, L. 301, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *În afara celor obișnuite, ca sublimatul și șoricioaica, vînzarea lor nu era reglementată.* G. BARBU, A. V. 108, cf. M., D. ENC., DEX. ◇ *Sublimat coroziv* = clorură mercurică sau biclorură de mercur, care se prezintă sub formă de pulbere albă, cristalizată, solubilă în apă, foarte otrăvitoare și care este utilizată ca dezinfectant extern; (regional) sărîcică **(2)**. *Ia ... sublimat coroziv, două grăunțe.* EPISCUPESCU, PRAGTICA, 345/24. *Calomelul spălat astfel este despuiat de tot sublimatul corosif.* MAN. SĂNĂT. 95, cf. ANTONESCU, D. *Clorura mercurică ... cunoscută sub numele de sublimat corosiv.* PONI, CH. 257, cf. RESMERIȚĂ, D. *O emulsie făcută din măduvă și sublimat corosiv ... nu-și pierde virulența decît numai după vreo 2—4 ore.* BABEȘ, O., A. I, 161, cf. CADE, LTR², DL, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sublimați, -te* și **(3**, n., învechit) *sublimaturi* I. GOLESCU, C.). — Și: (învechit) **suplimát** s. m.

— Din fr. **sublimé**, germ. **Sublimat.**

SUBLIMATÓRIU, -IE adj., s. n. (Rar) **1.** Adj. Care servește la sublimare **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

2. S. n. Vas în care se realizează sublimarea **(1)**; (învechit, rar) sublimătoare. Cf. I. GOLESCU, C., SCRIBAN, D.

— Pl.: *sublimatorii.*

— Din fr. **sublimatoire.**

SUBLIMÁȚIE s. f. **1.** (Învechit) Sublimare **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Sulfurul cel curat este articul de negoț ..., trebuie curățat de părțile pămîntoasă și bituminoasă prin topire și sublimație.* J. CIHAC, I. N. 392, cf. STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D., BARCIANU. *Această metodă se numesce cristalisațiune prin sublimațiune sau volatilisațiune.* PONI, CH. 12, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., GADE, SCRIBAN, D.

2. (Rar) Sublimare **(3)**. *Goethe cunoștea ceva din mecanismul intim al inconștientului, terapia prin sublimațiune.* BLAGA, Z. 250.

— Pl.: *sublimații.* — Și: (astăzi rar) **sublimațiúne,** (învechit) **sublimățiúne** (PONTBRIANT, D.) s. f.

— Din fr. **sublimation.**

SUBLIMAȚIÚNE s. f. v. **sublimație.**

SUBLIMĂTOÁRE s. f. (Învechit, rar) Vas în care se realizează sublimarea **(1)**; (rar) sublimatoriu **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *sublimători.*

— **Sublima** + suf. *-toare.* Cf. fr. sublimatoire.

SUBLIMĂȚIÚNE s. f. v. **sublimație.**

SUBLIMBAL, -Ă adj. v. **sublingual.**

SUBLIMINÁL, -Ă adj. (Despre stări, procese etc. psihice) Care se află imediat sub pragul conștiinței; care nu devine conștient. *Un principiu subliminar îl va face să-și îndeplinească profesia în mod inconștient.* RALEA, Ș. T. II, 12, cf. DN². *Principalele servituți sînt: elementele subliminale, reziduale din noi, timpul, spațiul, mișcarea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 77, 12/4, cf. DEX.

— Pl.: *subliminali, -e.* — Și: (rar) **subliminár, -ă** adj.

— Din fr. **subliminal.**

SUBLIMINÁR, -Ă adj. v. **subliminal.**

SUBLIMITÁTE s. f. Însușirea sau starea a ceea ce este sublim **(1)**; desăvîrșire, perfecțiune **(1)**. *Ca să arătăm sublimul cel adevărat ..., vom aduce înainte pe David, ... singurul model despre sublimitate.* HELIADE, O. II, 31, cf. I. GOLESCU, C. *Caracterurile cele particolare ale ideilor sînt mai cu seamă naturalitatea, finețea ... mărirea și sublimitatea.* MARCOVICI, R. 193/15. *Felul acesta de sublimitate se numește sublim sentimental sau moral.* CR (1834), 316²/33. *Dovedește sublimitatea științei astronomice.* MN (1836), 51²/8. *Cu toată misterioasa sa tăcere ne învață atîtea maxime și ne înalță la atîtea sublimități.* FM (1843), 327²/33, cf. NEGULICI. *Tractatul ... este cel mai admirabil din toate prin sublimitate și eccelență moralei sale.* ARISTIA, PLUT. LXXIX$_2$/22. *Natura întreagă își deschide comorile uimitoarelor sale frumuseți, spre a ne da o idee perfectă de sublimitatea ei.* FILIMON, O. I, 136, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Am crezut că intimitatea în care viețuiam împreună mi-ar ajunge și am crezut în sublimitatea unui amor ideal.* BARONZI, M. 457/31. *Sublimitatea conceptului, interesul pozițiunilor, totul concură a asigura succesul acestei capodopere dramatice.* F (1870), 200. *Toată furia lui provine din faptul ..., de a nu cunoaște sublimitatea poemului său.* ALECSAN-

DRI, S. 12. *Imaginile lui... sînt de o sublimitate romantică.* GHEREA, ST. CR. III, 371, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Femeia nu mai e denunțată ca incapabilă de a înțelege sublimitatea.* CĂLINESCU, C. O. 284. *Simțul sublimității marilor forțe senine ale Universului se vede și în descrierea zugrăvelii.* IST. LIT. ROM. II, 200, cf. DL, DM. *Cel mai modest dintre imnurile... poetului ne introduce astfel în ceasul mereu mai vast al aspirației către necuprins și veșnicie, care pune pecetea sublimității pe întreaga operă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 20/1, cf. DEX.

— Pl.: *sublimități.*

— Din fr. **sublimité.**

SUBLINGUÁL, -Ă adj. (Despre glande salivare, abcese etc.) Care se află sub limbă. Cf. I. GOLESCU, C. *Broască sub limbă (limbariță la copii)* [este] *posomorîtul ghindurilor sublimbale.* MAN. SĂNĂT. 245, cf. ANTONESCU, D. *Saliva este produsă de 6 glande,... și anume: glanda parotidă, submaxilară și sublingvală.* BIANU, D. S. 645, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Abcesul sublingual sau al bazei limbii plecă în marea majoritate a cazurilor de la leziuni dentare.* A. POP., CHIRURG. 301, cf. DL, DM, DN[2]. *Inflamație a glandelor salivare sublinguale.* D. MED. II, 593, cf. DEX.

— Pl.: *sublinguali, -e.* — Și: (rar) **sublimbál, -ă, sublingvál, -ă, suptlimbál, -ă** (I. GOLESCU, C.) adj.

— Din fr. **sublingual.** — **Sublimbal,** după **limbă.**

SUBLINGVÁL, -Ă adj. v. **sublingual.**

SUBLINIÁ vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică texte scrise sau tipărite) A trage una sau mai multe linii dedesubt ori a tipări cu caractere deosebite pentru a atrage atenția ori pentru a pune în evidență. *Scriu pe înmulțitoriul 4 sub unimile simple 2, a înmulțitului, precum urmează, și subliniez totul.* ASACHI, E. I, 21/19, cf. PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Un volum... cu versuri subliniate și comentate de mine.* CAMIL PETRESCU, P. 17. *Cartonul unei cutii cu țigări era acoperit cu inscripții mărunte, unele subliniate cu creionul roș.* TEODOREANU, M. III, 217, cf. SCRIBAN, D. *Își plecă privirea pe o carte deschisă înainte și sublinie rîndurile cu creionul.* V. ROM. septembrie 1955, 118, cf. LTR[2] X, 248, DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. pas. *Să scriu făcătorii unul supt altul și să suptliniază.* A. TEODORESCU, A. 15/19. *Să vor suptlinia în celelalte condici numele lor cu cerneală roșie spre a să osebi mai cu înlesnire.* REGUL. ORG. 582/19.

2. A face să fie cunoscut prin atragerea atenției, prin scoatere în evidență etc.; a releva **(1)**, a reliefa **(2)**, a remarca, a semnala **(1)**. V. accentua, evidenția, întări, marca **(3)**, puncta **(1)**. Cf. BARCIANU. *Trebuie să găsesc un rînd-două vrednice de subliniat.* CARAGIALE, O. VII, 161. *Vom sublinia însă și caracterul european al operelor românești.* în PLR II, 385, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Epidemia balurilor și a dansurilor și a chefurilor prevestește totdeauna un rău sau îl subliniază.* REBREANU, R. I, 257. *Tunete de aplauze subliniau strofele patriotice.* BRĂESCU, O. A. I, 20. *Aducea răspunsurile ... subliniindu-le cu severitatea glasului.* COCEA, S. I, 344. *O simplă ocheadă a avocaților, subliniind caracterul echivoc al unei fraze..., dezlănțuia hopuri... de rîs.* TEODOREANU, M. III, 138. *Chimirul înstelat cu ținte strălucite sublinia și mai mult statura lui.* VOICULESCU, P. I, 88. *Clasa a subliniat cu un murmur răspunsul meu.* SADOVEANU, O. XVI, 462, cf. SCRIBAN, D. *Natura ...: intervine pentru a sublinia o stare sufletească.* VIANU, A. P. 139. *Dezvoltîndu-și explicațiile, inventatorul sublinia un amănunt încă destul de misterios.* BLAGA, H. 104. *Făcu semn cu arătătorul ca să sublinieze titlul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 684. *Poartă ochelari, ceea ce subliniază tipul său intelectual.* H. LOVINESCU, T. 241, cf. DL, DM, DN[2]. *De subliniat că sănătății copiilor i se dădea o atenție deosebită.* G. BARBU, A. V. 19, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Absol. *Și asta se repetă în fiecare zi, sublinie cu dezaprobare Ana.* C. PETRESCU, C. V. 95. *În poezia populară, natura subliniază, dă mai multă expresie și culoare stărilor sufletești.* V. ROM. mai 1957, 163. ◇ Refl. pas. *Am cetit... o frumoasă și amănunțită dare de samă a unui concert. Se sublinia nu știu ce pasaj în fa diez.* SADOVEANU, O. XX, 34. *S-a subliniat... necesitatea grijii pentru cît mai buna organizare a lecțiilor.* GÎ. 1962, nr. 652, 1/4.

— Pronunțat: *-ni-a.* — Prez. ind.: *subliniez.* — Și: (învechit) **subtliniá, suptliniá** vb. I.

— Pref. *sub-* + **linia** (după fr. *souligner*).

SUBLINIÁRE s. f. v. **subliniere.**

SUBLINIÁT[1] s. n. Faptul de a sublinia **(1)**. Cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ni-at.*

— V. **sublinia.**

SUBLINIÁT[2], -Ă adj. **1.** (Despre texte scrise de mînă sau tipărite) Scos în evidență printr-una sau mai multe linii trase dedesubt ori prin folosirea unor caractere tipografice deosebite. Cf. sublinia **(1)**. Cf. ALEXI, W. *Nu știe destul franțuzește ca să poată înțelege părțile subliniate.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 129, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Despre intenții, semnificații, atitudini) Pus în evidență (printr-o stăruință specială, printr-un gest, printr-o inflexiune a vocii etc.); accentuat, evidențiat, întărit, marcat[2] **(3)**, reliefat, (livresc) potențat. Cf. sublinia **(2)**. *Înțelegi ce vrea să zică acest „ce mai faceți" la plural și subliniat.* D. ZAMFIRESCU, R. 214. *Într-o intenție din ce în ce mai subliniată, prozatorii români vor dori... să prindă viața.* VIANU, A. P. 46. *Făcu un salut foarte subliniat femeii.* CĂLINESCU, S. 52, cf. DL, DM. *Există în aceste poezii o subliniată notă de lirism.* IST. LIT. ROM. II, 209. *O scriere îndrăzneață de subliniate semnificații actuale.* SCÎNTEIA 1964, nr. 6 347, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *El spune către ceilalți „nimic", uneori în mod echivoc, dar clar pentru public și subliniat.* CĂLINESCU, C. O. 128. *Cuvîntul îl despărțea, subliniat și ostentativ, în două.* BLAGA, H. 124.

— Pronunțat: *-ni-at.* — Pl.: *subliniați, -te.*

— V. **sublinia.**

SUBLINIÉRE s. f. Acțiunea de a sublinia și rezultatul ei.

1. (Concretizat) Linie trasă sub un cuvînt sau un text scris sau folosirea unor litere cu caractere diferite de restul textului. Cf. sublinia **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Am notat prin sublinieri deosebitele-mi stări de emoție ce mi-au cauzat acele rînduri.* CARAGIALE, O. VII, 5. *Iaca și o carte românească... Și aici sînt sublinieri.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 129, cf. RESMERIȚĂ, D. *Își deschise din nou cartea și continuă să-și facă sublinierile cu creionul albastru.* SAHIA, U. R. S. S. 93. *Un dosar migălos... copiat la mașină cu sublinieri negre, albastre și roșii.* ARGHEZI, L. 306. *Din cînd în cînd făcea sublinieri cu un creion.* GALAN, B. I, 6. *La un text tipărit cu litere drepte se folosesc pentru sublinieri caractere cursive, aldine sau compacte.* LTR[2] X, 248, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. Atragere a atenției asupra unui fapt, a unui fenomen etc., scoatere în evidență a lui spre a-l face cunoscut; relevare, reliefare, semnalare **(1)**, (rar) remarcare, semnifcare. V. accentuare, evidențiere, întărire, marcare. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Sublinierile pe care acest profesor... le făcea în textele autorilor latini mi-au revenit mai tîrziu.* SADOVEANU, O. XX, 274. *Pasagiul se desfășoară în stilul soliloculuiș ... cu propria subliniere a gîndului care mijește.* VI-

ANU, A. P. 196. *Cuvîntul... fu pronunțat cu o sublniere subtilă.* CĂLINESCU, S. 38. *Tata mi-a comunicat cceste cuvinte simplu și fără de nici o subliniere.* BLAGA, H. 70, cf. DL, DM. *Autorii par a fi preocupați... de sublinierea situației intelectualului într-o anumită societate.* V. ROM. ianuarie 1965, 143, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ni-e-.* — Pl.: *sublinieri.* — Și: (învechit, rar) **sublinlăre** s. f. PONTBRIANT, D., ALEXI, W.

— V. **sublinia.**

SUBLOCATÁR, -Ă s. m. și f. (Rar) Subchiriaș. [Locatarul] *este răspunzător și de stricăciunile și pierderile căsunate de persoanele familiei sale sau de sublocatar.* HAMANGIU, C. C. 367, cf. CADE, DN², M. D. ENC., DEX, DSR.

— Pl.: *sublocatari, -e.*

— **Sub¹-** + **locatar** (după fr. *sous-locataire*).

SUBLOCATÓR s. m. (Învechit, rar) Persoana care închiriază un imobil de la un locator. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *sublocatori.*

— **Sub¹-** + **locator.**

SUBLOCAȚIÚNE s. f. (Rar) Subînchiriere. Cf. CADE, DSR.

— Pl.: *sublocațiuni.*

— **Sub¹-** + **locațiune** (după fr. *sous-location*).

SUBLOCOTENÉNT s. m. Gradul cel mai mic în ierarhia ofițerilor din armată; ofițer care are acest grad; (învechit) podparucic, praporcic. *Fiește-care companie are un căpitan, un leitenant, 2 subleitenanți.* AR (1829) 174²/4, cf. I. GOLESCU, C. *După mulți ani de suferință fu numit praporscinic (sublocoteninte) și trămis la polcul N. de infanterie.* NEGRUZZI, S. I, 332, cf. PONTBRIANT, D. *Doi sublocotenenți încercau, nerăbdători, lustrul parchetului.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 9. *Prin înalt decret regal, el a fost înaintat la rangul de sublocotenent.* BACALBAȘA, S. A. I, 7, cf. ȘĂINEANU². *Avusese ciudata idee de a mărita straiele de sublocotenent cu opincile.* HOGAȘ, DR. I, 2, cf. RESMERIȚĂ, D. *Am găsit... pe Emil Gîrleanu sublocotenent în regimentul 12 Cantemir.* în PLR II, 497. *Dl. sublocotenent... se credea fiumos, deștept și ccvaler peste măsură.* BASSARABESCU, V. 204. *Ordonă apoi sublocotenentului să stea la dispoziția colonelului.* REBREANU, R. II, 241, cf. GALACTION, O. 129. *Treceau cu pieptul împletit în pielării galbene... sublocotenenți cu aer de liceeni deghizați.* TEODOREANU, M. III, 31, cf. SCRIBAN, D. *M-am dus la alți doi prieteni, sublocotenenți în regimentul 16 de infonterie.* SADOVEANU, E. 152. *Cu bocancii lipiți în fața bătrînicșosului sublocotenent, sergentul... se depărtă.* CAMIL PETRESCU, N. 15. *Se văzu, în Moldova, tînăr sublocotenent abia ieșit din școala militară.* STANCU, R. A. III, 111. *Asigurase tînărului... gradul de iuncher, șublocotenent în noua armată.* IST. LIT. ROM. II, 424, cf. DER, DL, DM, DN². *Intră ca voluntar în armată, luînd parte, ca sublocotenent, la campania din 1917.* L. ROM. 1967, 543. *Nu-l interesau pe criticul francez biografiile virtuale ale generalilor morți sublocotenenți.* V. ROM. martie 1970, 117, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sublocotenenți.* — Și: (învechit) **sublocoteninte, subleitenánt, sublitinánt** (I. GOLESCU, C.), **subtlocotenént** (BARCIANU, ALEXI, W.), **suptleitenánt** (I. GOLESCU, C.) s. m.

— **Sub¹-** + **locotenent** (după fr. *sous-lieutenant*).

SUBLOCOTENENȚÍE s. f. (Rar) Stare, viață de sublocotenent; timp în care cineva deține gradul de sublocotenent. *Îi veni în minte o întîmplare stupidă, care făcuse vîlvă pe vremurile sublocotenenței lui.* V. POPOVICI, S. 238.

— Și: (învechit, rar) **subtlocotenínță** s. f. PONTBRIANT, D.

— **Sublocotenent** + suf. *-ie.*

SUBLOCOTENÍNTE s. m. v. **sublocotenent.**

SUBLUNÁR, -Ă adj. Care se află în spațiul dintre Pămînt și Lună, situat sub Lună; p. ext. pămîntean. Cf. NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., BARCIANU. *Tînărul... și-a primblat astfel pentru scurt timp, în lumea sublunară, nostalgia neantului.* LOVINESCU, C. VII, 158. *Făpturile toate, știute și neștiute, Poartă-o semnătură — cine s-o-nfrunte? Crinii muntelui — sublunari — Și-o duc neajunsă pe creștet.* BLAGA, POEZII, 148, cf. DN².

— Pl.: *sublunari, -e.* — Și: (învechit) **subtlunár, -ă, suptlunár, -ă** (I. GOLESCU, C.) adj.

— Din fr. **sublunaire.**

SUBLUXÁȚIE s. f. (Med.) Luxație incompletă; luxație parțială. Cf. ANTONESCU, D., D. MED.

— Pl.: *subluxații.*

— Din fr. **subluxation.**

SUBMARGINÁL, -Ă adj. (Rar) (Despre zone, straturi, suprafețe) Care se află în imediata apropiere a unei zone, a unui strat etc. marginal. *În zona submarginală, eocenul prezintă caractere asemănătoare cu cel din unitatea marginală.* ONCESCU, G. 172.

— Pl.: *submarginali, -e.*

— Din fr. **submarginal.**

SUBMARÍN, -Ă adj., s. n. 1. Adj. (Despre nave, despre aparate tehnice etc.) Adaptat la mediul marin; care funcționează în acest mediu. *Acest caic aburos suptmărin au petrecut dintîi pe luciul mării și apoi în adîncime... s-au cufundat pîn' pe fundul mării.* AR (1832), 296²/17. *În Englitera s-a făcut proba cu telegraful electric subtmarin: pe supt mare.* UNIVERSUL (1846), 134/21. *O cameră de televiziune submerină, scufundată la 20 de metri... transmite... sunete cle animalelor subacvatice.* CINEMA, 1968, nr. 5, XIII. *Un tronson al conductei de 160 km va fi submarin.* RL 1977, nr. 10 305. ✦ Care se află sau se petrece sub suprafața sau pe fundul mării sau a oceanului; care se referă sau care ține de acest mediu; (livresc) submers. V. submergibil **(1)**, submersibil **(1)**. *Șiruri de munți subtmarini, cle căror culmi sînt acoperite de apele mărilor.* GENILIE, P. II, 107/21. *O insulă cungiurctă de stînci submarine.* CALENDAR (1855), 92/5. *Vulcanii submarini.* COBÎLCESCU, G. 45/7, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Navigațiune submarină.* Cf. CADE, SCRIBAN, D. *Erupțiile submerine... au dat materialul silicios necesar organismelor silicioase.* ONCESCU, G. 333, cf. LTR², DL, DM. *Undeva, în colibe, copiii visează... submarine palate.* LABIȘ, P. 255. *Fundul geosinclinalului... a început să se onduleze, dînd loc la creste submarine.* GEOLOGIA, 75, cf. DN². *O nouă expediție de explorare a adîncurilor submarine.* FLACĂRA, 1969, nr. 3, 29, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Rar; despre plante și animale) Subacvatic. Cf. ȘĂINEANU².

2. S. n. Navă care poate naviga atît sub apă, cît și la suprafața ei; submersibil **(2)**, (rar) submergibil **(2)**; p. ext. (învechit) dispozitiv tehnic care se poate cufunda sub nivelul mării. *Omul mai ales este director a naturei pe pămînt... plimbîndu-se pe mările lui cu corăbiile, în fundul și adîncul lor cu submarina.* GENILIE, G. 106/16. *Submarina, clopot cufundător.* UNIVERSUL (1845), 10/12, cf. ib. (1846), 86/41, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Povestindu-și necazuri amare vecinului... într-o atmosferă irespirabilă de submarin.* C. PETRESCU, C. V. 29. *Presiunea psihologică sporea necontenit, ca într-un sub-*

marin naufragiat, pe măsură ce se scufundă. TEODOREANU, M. I, 311, cf. SCRIBAN, D. *Lumea știe ce fel de macaroane se servesc... echipajelor de pe acele faimoase submarine.* BOGZA, A. T. 401. *Noi sîntem ca un submarin... construit din camere bine izolate una de alta.* BENIUC, M. C. I, 149. *Distrugătoarele servesc ca escortă navelor mari contra submarinelor.* LTR² XI, 387, cf. DL, DM. *Submarinele moderne sînt înzestrate și cu rachete.* DER, cf. DN². *Etalînd pe noul său birou planurile submarinelor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 116, 32/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Peste 200 submarine nucleare se află în mările lumii.* RL 1980, nr. 11 076.

— Pl.: *submarini, -e.* — Și: (învechit, rar) **submarină** s. f., **subtmarin, -ă, snptmărin, -ă** adj.

— Pref. *sub-* + **marin** (după fr. *sous-marin*).

SUBMARÍNĂ s. f. v. **submarin.**

SUBMAXILÁR, -Ă adj. Care se află situat dedesubtul maxilarului inferior. *Glanda submaxilară să află sub falca de jos și cîntărește 6 grame.* BIANU, D. S. 645. *Părțile moi din regiunea submaxilară, mai mult însă ganglionii limfatici sînt mult tumefiați.* BABEȘ, O. A. I, 272. *Ganglionii... submaxilari se umflă și se întăresc.* ENC. AGR. IV, 69. *Afectarea izolată sau asociată a glandelor submaxilare.* D. MED. II, 593.

— Pl.: *submaxilari, -e.*

— Pref. *sub-* + **maxilar** (după fr. *sous-maxillaire*).

SUBMEDIÁNTĂ s. f. (Muz.) Treapta a doua a unei game majore sau minore. Cf. IVELA, D. M., DN², DEX.

— Pronunțat: *-di-an-.* — Pl.: *submediante.*

— **Sub¹-** + **mediantă** (după fr. *sous-médiante*).

SUBMÉDIE s. f. Mărime care reprezintă o valoare mai mică decît media. *Se calculează media, submedia și supramedia rezultatelor.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 64, cf. DN², DEX.

— Pl.: *submedii.*

— **Sub¹-** + **medie** (după fr. *sous-moyenne*).

SUBMEDIÓCRU, -Ă adj. **1.** (Mai ales despre acțiunile și creațiile oamenilor) Care are o valoare scăzută; care este mai puțin decît mediocru. *Trebuie să distingem... toate creațiile submediocre, fie în pictură, fie în literatură.* în PLR II, 416. *Calitatea terenului este sub-mediocră din cauză că solul e nisipo-argilos, iar subsolul e pietriș curat.* ENC. AGR. I, 138. *Romanul e submediocru, dar... își are totuși însemnătatea sa.* IST. LIT. ROM. II, 603. *Majoritatea covîrșitoare a producțiilor... socotite de critica cinematografică internațională — „filme comerciale" mediocre sau submediocre.* CONTEMP. 1966, nr. 1 005, 5/5. *Un sector în care munca a rămas submediocră este cel al scenografiei.* T mai 1969, 85.

2. (Despre oameni) Care are o inteligență, o capacitate sau o pregătire mai slabă decît a unui om mediocru. *În afara cîtorva excepții, colectivul este eteroclit și submediocru.* T ianuarie 1969, 79.

— Scris și: *sub-mediocru.* — Pronunțat: *-di-o-.* — Pl.: *submediocri, -e.*

— Pref. *sub-* + **mediocru** (după fr. *submédiocre*).

SUBMÉRGE vb. III. Intranz. (Învechit, rar) A se scufunda² **(1)**. Cf. ALEXI, W.

— Prez. ind. pers. 3: *submérge.*

— Din lat. **submergere.**

SUBMERGÍBIL, -Ă adj., s. n. (Rar) **1.** Adj. (Despre nave) Submarin **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

2. S. n. Submarin **(2)**. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *submergibili, -e.*

— **Submerge** + suf. *-bil.*

SUBMERGIBILITÁTE s. f. (Rar) Calitatea de a fi submergibil. Cf. SCRIBAN, D.

— **Submergibil** + suf. *-itate.*

SUBMÉRS, -Ă adj. (Livresc) Submarin **(1)**. *În această mare existau cordiliere (creste submerse), care au separat domenii de sedimentare.* MG I, 121. ✦ (Despre plante și animale) Subacvatic. *Multe criptogame și unele fanerogame... trăiesc submerse în mări, lacuri.* ENC. AGR. III, 107. *Plantă acvatică submersă.* ib. IV, 320. *În lacurile și bălțile interioare, pescuitul a fost mult stînjenit de vegetația submersă.* VÎN. PESC. decembrie 1961, 6. *Submerse ierbi și nufărul clorotic, Bujorii feții-i fură periodic.* VULPESCU, P. 29.

— Pl.: *submerși, -se.*

— Din lat. **submersus.**

SUBMERSÍBIL, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. Care este adaptat pentru a se cufunda și a pluti sub suprafața apei; care se află sub suprafața apei. V. submarin **(1)**. Cf. CADE. *În timpul unui pescuit... înregistrez fidel punctele mele și ale partenerului submersibil.* VÎN. PESC. august 1962, 4, cf. DN². *Au fost instalate greșit pompa de apă submersibilă și rețeaua de distribuție.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8, 184.

2. S. n. Navă care poate naviga atît sub apă, cît și la suprafața ei; submarin **(2)**, (rar) submergibil **(2)**. Cf. CADE, ȘĂINEANU, D. U., DL, DM, DN².

— Pl.: *submersibili, -e.*

— Din fr. **submersible.**

SUBMÉRSIE s. f. v. **submersiune.**

SUBMERSIÚNE s. f. **1.** Scufundare a unui corp sub suprafața unui lichid. Cf. BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ Coborîre a unui teren sub nivelul mării, care produce inundarea lui. Cf. ANTONESCU, D. *Țărmurile pe cale de submersiune sînt joase... iar gurile fluviilor din regiunile respective sînt însoțite de delte.* LTR², cf. DN², DEX. ✦ Adîncime la care se găsește scufundat un corp sub nivelul suprafeței unui lichid. Cf. LTR², DER, DEX.

2. (Învechit, rar) Asfixiere prin înecare. Cf. BIANU, D. S.

3. Metodă de irigație (folosită mai ales la cultivarea orezului) constînd în acoperirea solului cu un strat de apă care stagnează un timp mai mult sau mai puțin îndelungat pe sol. Cf. ENC. AGR., LTR², DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-si-u-.* — Pl.: *submersiuni.* — Și: (învechit) **submérsie** s. f. ALEXI, W.

— Din fr. **submersion.**

SUBMICRÓN, -Ă s. m., adj. **1.** S. m. Particulă coloidală de dimensiuni foarte mici, vizibilă numai la ultramicroscop. Cf. LTR², M. D. ENC.

2. Adj. De dimensiunile unui submicron **(1)**; p. ext. de dimensiuni (foarte) mici. *Particulele din soluțiile coloidale care se văd numai la ultra-microscop sunt submicrone.* MACAROVICI, CH. 157.

— Pl.: *submicroni.*

— Din engl. **submicron.**

SUBMIJLOCÍU, -IE adj. Care este mai mic decît mijlociu **(1 3)**. *Era un om uscat, de statură submijlocie.* AGÎRBICEANU, S. 163.

— Pl.: *submijlocii.*

— Pref. *sub-* + **mijlociu.**

SUBMINÁ vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică autoritatea, forța sau acțiuni, realizări etc., de obicei ale adversarului) A acționa (indirect sau pe ascuns) pentru a slăbi, a compromite, a zădărnici sau

a nimici; a distruge în mod progresiv, lent, pe nesimțite; a săpa **(8)**, a surpa **(2)** (livresc) suplanta. *Luxul, corumperea, disprețul legilor subminau (surupa) edificiul cel moral și politic.* CALENDAR (1858), 111/14, cf. RESMERIȚĂ, D. *Plutonierul își simțea subminat curajul militar prin intențiile ei de fugă.* REBREANU, R. II, 63. *Dadaismul încearcă să submineze toate formele de artă.* OPRESCU, A. M. 69. *În orgiile de spirit... prejudecățile vremii sînt teribil subminate.* VIANU, L. U. 193. *Încercai... să-mi redobîndesc luciditatea, pe care mi-o submina glasul lui.* BLAGA, H. 25. *Vînzătorii ambulanți au subminat deverul marilor magazine.* BOGZA, A. î, 240, cf. DL, DM. *Autorul menționează fugar cele două flagele care au subminat imperiul.* IST. LIT. ROM. II, 522, cf. DN[2]. *Comunicările apropiate și directe între oameni s-au redus, subminate fiind de comunicările de la distanță, prin telegraf, telefon.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 19/4. *Ceva răscolitor de trist îi subminează însă ritmul săltăreț.* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 10/4, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. pas. *Se subminează în mod sistematic încrederea în legea fundamentală.* TITULESCU, D. 299.

2. (Rar) A mina **(2)** „pe dedesubt". RESMERIȚĂ, D., cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *subminez.*

— Pref. *sub-* + **mina** (după fr. *sous-miner*).

SUBMINÁRE s. f. Acțiunea de a submina și rezultatul ei.

1. Acțiune (indirectă, ascunsă) de a slăbi, a compromite, a zădărnici sau a nimici forța, autoritatea sau realizarea cuiva (de obicei a unui adversar) sau a ceva; distrugere progresivă, lentă, pe nesimțite a cuiva (de obicei a unui adversar) sau a ceva; (învechit) suplantare. Cf. submina **(1)**. [Cronicarul] *descrie... cabalele domnilor și boierilor în subminările lor reciproce.* BUL. COM. IST. II, 29, cf. RESMERIȚĂ, D. *Guvernul otoman se văzu atacat în mod perfid, prin surprindere, după o secretă și îndelungată acțiune de subminare a autorității sale interne.* OȚETEA, T. V. 199, cf. DL, DM. *Spiritul poetic modern... ajunge să facă din subminarea lirismului forma supremă a lirismului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 5/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Pe deasupra maximă pentru subminarea economiei naționale.* RL 1973, nr. 9 019.

2. (Rar) Minare[1] „pe dedesubt". Cf. submina **(2)**. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *subminări.*

— V. **submina.**

SUBMINÁT, -Ă adj. **1.** (Despre autoritatea, forța sau despre acțiuni, realizări etc., de obicei, ale adversarului) Care a fost slăbit, compromis, zădărnicit sau nimicit; (livresc) suplantat. Cf. submina. **(1)** *În urma articolelor din presă, a ajuns cu autoritatea subminată.*

2. (Rar) Minat „pe dedesubt". RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *subminați, -te.*

— V. **submina.**

SUBMINATÍV, -Ă adj. (Rar; despre acțiuni, factori) Care poate submina **(1)**. *Un om vindecat de malarie este... un om „eliberat" de această acțiune subminativă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 207, 9/1.

— Pl.: *subminativi, -e.*

— De la **submina.**

SUBMINATÓR s. m. (Rar) Persoană care subminează **(1)**. *E un subtil subminator de confrați.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 77, 8/3.

— Pl.: *subminatori.*

— **Submina** + suf. *-tor.*

SUBMINISTRÁ vb. I. Tranz. (Învechit, rar) A alimenta. *Rîul nu deseacă, neastupînd izvorul, Care-i subministră apă nencetat.* MUREȘANU, P. 134/10, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. ◇ Fig. *Pînă-acum dușmanii ne-au lipsit de bine, Azi ne subministră ai noștri venin!* MUREȘANU, P. 149/20.

— Prez. ind.: *subministrez*, pers. 3 și *subminstră.*

— Din lat. **subministrare.**

SUBMÍS, -Ă adj. (Învechit, prin Transilv.) Supus **(II 1)**. Cf. GHEȚIE, R. M.

— Pl.: *submiși, -se.*

— Din lat. **submissus.**

SUBMISIÚNE s. f. (Învechit, prin Transilv.) Subordonare față de o autoritate. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *submisiuni.*

— Din lat. **submissio, -onis.**

SUBMISÍV adv. (Neobișnuit) În mod supus; cu umilință. *Și-ngenunchiate rînduri submisiv La soclul tău dumnezeiesc așteaptă Să le întinzi... Spre sărutare adorata dreaptă.* BENIUC, V. A. I, 55.

— **Submis** + suf. *-iv.*

SUBMÍTE vb. III. (Învechit, prin Transilv.) **1.** Tranz. A aduce la cunoștință. *A submis la prea înalta cunoștință toate blăstămățiile cîte descoperise.* BARIȚIU, P. A. II, 647. *Românii îi submiseră poezia... compusă de Andrei Mureșanu.* Id. ib. 689.

2. Refl. A se supune unei puteri dominatoare; a accepta o anumită autoritate. *Chirghișii... se împart în trii orde, dintre care numai cea mică și cea de mijloc s-au supțmis apărării rușilor.* RUS, I. III, 37/22.

— Prez. ind.: *submit.* — Și: **suptmíte** vb. III.

— Din lat. **submittere.** Cf. fr. soumettre.

SUBMONTÁN, -Ă adj. Care se află în regiunea din imediata vecinătate a zonei montane; care este caracteristic acestei regiuni; (rar) submuntos, (învechit) submuntean. *Solul brun de pădure este răspîndit... în regiunea colinelor și a cîmpiilor submontane.* AGROTEHNICA, I, 474. *Stațiunile erau folosite numai pentru... sezonul de petrecere a vacanței în climatul răcoros submontan.* PROBL. GEOGR. II, 187. *Marea bogăție a ocnelor submontane.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 6.

— Pl.: *submontani, -e.*

— Pref. *sub-* + **montan.**

SUBMULTÍPLU, -Ă s. m., adj. **1.** S. m., adj. (Mat.) (Mărime) care se cuprinde de un număr exact de ori într-o mărime mai mare de același fel. *Formule pentru arce multiple și summultiple.* TRIGON. DR. 38/2, cf. PROT. — POP., N. D. [Împărțitorul] *poartă numele de divizor sau submultiplu al lui nouă.* SCRIBAN, D., cf. LTR[2], DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. S. m. (În sistemul de măsuri și greutăți) Unitate de măsură secundară obținută prin împărțirea unei unități de măsură primare într-un număr de părți egale. *Singurul submultiplu al leului este banul, care este a suta parte din leu.* CLIMESCU, A. 210. *Submultiplii metrului etalon sînt construiți sub formă de blocuri prismatice.* IOANOVICI, TEHN. 383. *Multimetru... submultiplu al metrului.* LTR[2] XI, 108, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *submultipli, -e.* — Și: (învechit, rar) **summultíplu, -ă** adj.

— Pref. *sub-* + **multiplu** (după fr. *sous-multiple*).

SUBMULȚÍME s. f. (Mat.) Mulțime de elemente care aparțin unei mulțimi date; parte **(I 1)**. *Dacă $A \subset B$, mulțimea A se numește parte sau submulțime a lui B.* LTR[2] XI, 325, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *submulțimi.*

— **Sub**[1]- + **mulțime.**

SUBMUNTEÁN, -Ă adj. (Învechit) Submontan. *Sate întregi... treceau mai ales în Moldova, unde boierii îi primeau bucuros și-i așezau mai tot în ținuturi submuntene.* BARIȚIU, P. A. I, 387. *Întreaga zonă submunteană a Țării Românești... despre nord o apără Carpații.* HASDEU, I. C. I, 189.

— Pl.: *submunteni, -e.*

— Pref. *sub-* + **muntean.**

SUBMUNTÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) Submontan. [Solul] *este răspîndit în zonele submunloasă și muntoasă.* AGROTEHNICA, I, 475.

— Pl.: *submuntoși, -oase.*

— Pref. *sub-* + **muntos.**

SUBMUSCULÁR, -Ă adj. (Învechit, rar) Intramuscular. *Abcesiunea este o adunătură subcutanată sau submusculară de puroi.* MAN. SĂNĂT. 200/6.

— Pl.: *submusculari, -e.*

— Pref. *sub-* + **muscular.**

SUBNORMÁL, -Ă adj. Care se află sub limita normală. *Cota de pădure pe cap de locuitor este în unele ținuturi subnormală.* ENC. AGR. IV, 399.

— Pl.: *subnormali, -e.*

— Pref. *sub-* + **normal** (după fr. *sous-normale*).

SUBNOTÁR s. m. (În vechea organizare administrativă) Funcționar public care ocupa în ierarhia posturilor un loc imediat subordonat celui de notar **(3)**; ajutor de notar. *Cu toată sîla ce i-o făcea slujba de subnotar, își găsi singur un loc în Lușca.* REBREANU, I. 294.

— Pl.: *subnotari.*

— **Sub**[1]**-** + **notar.**

SUBNUTRÍT, -Ă adj. Care trăiește în condiții de subnutriție; care suferă de subnutriție; subalimentat. *Un popor țărănesc... subnutrit, bîntuit de boli sociale.* SADOVEANU, O. XX, 353. *Cercetări au fost făcute pe bolnavele dintr-un azil de bătrîne, în general subnutrite, în timpul unui an de secetă și foamete.* PARHON, B. 45, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subnutriți, -te.*

— Pref. *sub-* + **nutrit.**

SUBNUTRÍȚIE s. f. Alimentare insuficentă din punct de vedere cantitativ și calitativ pe o perioadă îndelungată de timp; stare patologică cronică datorată reducerii sub limite normale a rației alimentare sau unor tulburări funcționale; subalimentare, subalimentație. *Ducea lumea rurală la pieirea prin subnutriție, pelagră, tuberculoză.* SADOVEANU, O. XX, 452, cf. DL, DM. *În familiile lor bîntuie subnutriția, foamea.* V. ROM. februarie 1958, 25, cf. DER. *În slăbirea prin subnutriție, regimul va fi hipercaloric.* ABC SĂN. 336, cf. DN[2]. *Nu mai avem copii debilitați prin subnutriție.* GÎ 1968, nr. 935, 3/4, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

— **Sub**[1]**-** + **nutriție.**

SUBOBSCÚR, -Ă adj. (Învechit, rar) Neclar. *Scafa există legată cu cercuri de aramă și cu litere subobscure sculpite în ele.* ARISTIA, PLUT. 53/27.

— Pl.: *subobscuri, -e.*

— Pref. *sub-* + **obscur.** Cf. fr. s u b o b s c u r.

SUBOCÎRMUITÓR s. m. (Învechit) Persoană subordonată unui ocîrmuitor, care participa la conducerea și administrarea unui plai[1] **(4)** sau a unei plase[1] **(II 2)**; (învechit) subcîrmuitor. V. p r e t o r. *Subocîrmuitorul plaiului despre Buzău, către ocîrmuirea județului Saac* (a. 1831). DOC. EC. 488. *Tot județul apoi iar se mai împarte în mai multe plase... unde șăd mai mulți supt-ocîrmuitori pentru înlesnirea împlinirilor în toate părțile județului.* GENILIE, G. 192/26.

— Pronunțat: *-mu-i-.* — Pl.: *subocîrmuitori.* — Și: **subtocîrmuitóri** POLIZU, **subtotcîrmuitór** (id.) **suptocîrmuitór** s. m.

— **Sub**[1]**-** + **ocîrmuitor.**

SUBOFIȚÉR s. m. Nume generic pentru gradele militare superioare sergentului și inferioare sublocotenentului; persoană care deține unul dintre aceste grade. V. r e a n g a j a t. *Despre partea noastră s-au omorît un ofițer,... 33 subtofițeri cu soldați.* CR (1829), 28/9. *Întîlnisem un subofițer, care se sculasă de pe boală.* RUSSO, S. 30. *Care capătă premii au drit a avansa la rang de subofițeri.* CALENDAR (1859), 79/11. *Creștea mare, dar mintea-i rămînea minte de subofițer reangajat.* BĂCĂLBAȘA, S. A. I, 5, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Acolo era o forfotă de subofițeri.* AGÎRBICEANU, S. P. 185, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Se mai liniștiră cînd văzură că subofițerul... nu are altă armă decît centironul și spanga.* CAMIL PETRESCU, O. III, 172, cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subofițeri.* — Și: (învechit) **subofițír, subtoficér** (PONTBRIANT, D.), **subtofițér, suptofițér** (AR 1829, 158[1]/16) s. m.

— **Sub**[1]**-** + **ofițer** (după fr. *sous-officier*).

SUBOFIȚÍR s. m. v. **subofițer.**

SUBÓL s. m. v. **sobol.**

SUBÓM s. m. (Livresc) Persoană inferioară, lipsită de demnitatea de om. *Caliban, bruta legată de josnicele lui instincte, subomul care nu cunoaște înaripareа gîndului și a vorbei, fiara care vrea să-și ucidă stăpînul.* LOVINESCU, C. IV, 55.

— Pl.: *suboameni.*

— **Sub**[1]**-** + **om** (după fr. *sous-homme*).

SUBORBITÁL, -Ă adj. Care se află sau are loc sub orbita cerească. Cf. DEX, DN[3].

— Pl.: *suborbitali, -e.*

— Pref. *sub-* + **orbital.**

SUBÓRDIN s. n. Categorie sistematică în botanică și zoologie, intermediară între ordin și familie; subdiviziune a unui ordin. Cf. SCRIBAN, D., LTR[2], DM, DN[2], M. D. ENC.

— Pl.: *subordine.*

— **Sub**[1]**-** + **ordin** (după fr. *sous-ordre*).

SUBORDINÁ vb. I v. **subordona.**

SUBORDINÁRE s. f. v. **subordonare.**

SUBORDINÁT, -Ă s. m. și f., adj. v. **subordonat.**

SUBORDINATÓR, -OÁRE adj. v. **subordonator.**

SUBORDINÁȚIE s. f. (Învechit) **1.** Subordonare **(1)**. *Vestiră ștergerea datoriilor cămătarilor, făgăduiră iertarea celor trecute..., bună întocmire și subordonație.* VÎRNAV, F. 67[r]/16, cf. id. L. 144[r]/15. *A doiclea virtute iarăși de frunte este supunerea și ascultarea de cei prepuși vouă... sau cum se zice subordinația.* CAIAN, P. 24. *Într-acest răspuns nu vede ostașul alta, fără numai dreptatea, disțiplina (regula ostășească) și subordinația (supunerea către cei mari).* CR (1830), 308[2]/4, cf. I. GOLESCU, C. *Întîia suptordinație a fost a fiilor către părinți.* GENILIE, G. 136/8. *Nu se va mulțumi numai cu punctualitatea subordinației, dară va cere de la doctorii primari... raporturi despre purtarea personalului lor subordonat.* CUCIURAN, D. 6/32, cf. STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D. *Nu se sfiește a numi pe marele Mircea „domn al său", ceea ce ar fi fost neînțeles fără un grad de vasalitate sau cel puțin de subordinațiune.* HASDEU, I. C. I, 92. *Subordonațiune militară.* CONTA, O. F. 337, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

2. (Gram.) Subordonare **(2)**. *Întrebuințarea conjunctivului ... constituie o formă de subordinație.* PHILIPPIDE, P. 207, cf. SCRIBAN, D.

3. Subordonare **(3)**. Cf. NEGULICI. *Îl interesa raportul de supraordinație ori de subordinație, aranjarea ierarhică a fenomenelor, lucrurilor între ele.* RĂLEA, S. T. I, 163.

— Pl.: *subordinații.* — Și: **subordinațiúne, subordonáție, subordonațiúne, suptordinátie** s. f.

— Din lat. **subordinatio, fr. subordination.**

SUBORDINAȚIÚNE s. f. v. **subordinație.**

SUBORDINĂTÓR, -OÁRE adj. v. **subordonator.**

SUBÓRDINE s. f. (De obicei construit cu prep. „în" sau „din") Stare, situație de dependență, de subordonare **(1)** față de cineva sau de ceva. Cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Aceia din subordinea dumitale sînt din plămadă slabă.* STANCU, R. A. IV, 35, cf. DL. *Pe cine mai ai în subordinea ta?* PREDA, M. S. 13, cf. DM, DN². *O serie de ministere n-au exercitat un control sistematic al școlilor în subordinea lor.* GÎ 1968, nr. 933, 4/6. *Am organizat... un serviciu de organizare și normare a muncii, în subordinea căruia se află o stație-pilot.* FLACĂRA, 1969, nr. 1, 50, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Loc. adj. **În subordine** = subordonat **(2)**. *Obținuse pentru întreprinderea în subordine prima transferare a spațiului.* RL 1968, nr. 7 387. ✦ (Gram.; rar) Raport de subordonare **(2)**. *Un membru al propoziției sau al frazei poate atîrna de alt membru, care se află el însuși în subordine față de un al treilea.* IORDAN, STIL. 240.

— Pl.: *subordine.*

— **Sub**[1]- + **ordine** (după fr. *sous-ordre*).

SUBORDONÁ vb. I. **1.** Tranz. (fact.) și refl. A (se) plasa sub autoritatea sau sub conducerea cuiva sau a ceva (în cadrul unei ierarhii); a face să fie sau a fi dependent de cineva sau de ceva; a face să fie sau a fi supus cuiva sau la ceva, a (se) supune. *Căpeteniile trupelor poloneze, silindu-le ca să fie în datoriile lor pe cei sieși subordinați, au căzut subt loviturile revelanților.* CR (1831), 31[1]/2, cf. I. GOLESCU, C. *Deși subordinat directorului, este totodată conlucrătoriu și părtaș direcției.* CUCIURAN, D. 7/27. *Este de folos în timp critic... să fie subordonați toți sub o singură magistratură.* ARISTIA, PLUT. 359/12, cf. POLIZU. *Clementina rămase în funcțiunea de a doua bucătăreasă, subordinată lui Dincă.* SION, P. 96, cf. PROT. — POP., N. D. *Mulți chiar își închipuiesc că cugetarea naște de la sine și că simțurile-i sînt subordonate.* MACEDONSKI, O. IV, 105, cf. DDRF, BARCIANU. *A se subordona statului... zace în firea împrejurărilor.* SBIERA, F. S. 341, cf. ALEXI, W. *Să nu caute a înțruri literatura zilei..., nici s-o supuie unui om, nici s-o subordoneze unui club.* în PLR II, 154, cf. ȘĂINEANU[3], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Îi răsturnă toate planurile și-l sili la o înțelegere cu boierii care-l subordona vremelnicei stăpîniri.* OȚETEA, T. V. 217. *Toate poartă amprenta instituțiilor subordonate autorității supreme a statului.* BOGZA, A. Î. 262, cf. DL. *Acești vornici erau subordonați marilor vornici.* STOICESCU, S. D. 203, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Tranz. A face să depindă de o cauză, de îndeplinirea unor condiții anterioare; a condiționa. *Consumațiunea la rîndul său este subordinată producțiunii.* GHICA, C. E. III, 23. *Creditorul nu va putea fi constrîns să elibereze amanetul mai nainte de a se fi plătit ambele creanțe, chiar cînd nu s-ar fi stipulat de a subordina amanetul la plata datoriei a doua.* HAMANGIU, C. C. 423, cf. ȘĂINEANU[2]. *În acest regim producția era riguros subordonată consumației.* OȚETEA, R. 41. *Curtea nu poate examina chestiunea amnestiei din moment ce recurentul a subordonat-o unei eventuale casări.* COD. PEN. R. P. R. 237. ✦ Tranz. și refl. Spec. (Gram.) A face să depindă sau a depinde din punct de vedere sintactic de un element regent sau de o propoziție regentă. *Apoziția nu este subordonată termenului determinat, ci stă, din punct de vedere logic, pe același plan cu acesta.* SCL 1954, 126. *Elementele predicative suplimentare... au posibilitatea de a subordona unor părți de vorbire nominale.* L. ROM. 1967, 489.

3. Tranz. și refl. A acorda sau a căpăta o importanță secundară în raport cu altceva; a trece sau a face să treacă pe planul al doilea (în favoarea a altceva); a face să devină sau a fi un mijloc pentru obținerea unui rezultat. *Acest așezămînt fiind acum deodată pentru noi de un interes secundariu, subordonat celui de căpetenie, nu poate afla aicea descrierea ca mai pre larg.* CUCIURAN, D. 15/10. *Ideea adevărului a fost subordonată ideii frumosului.* BARASCH, I. F. 4/27. *Se impune omului de stat datoria... de a-și da samă care este ideea dominantă căreia celelalte trebuie să i se subordoneze.* MAIORESCU, D. I, 52, cf. RESMERIȚĂ, D. *Într-o societate lacomă de plăceri și de onoruri, totul e subordonat interesului egoist.* LOVINESCU, C. IV, 72, cf. CADE. *Primăvara e un miracol, dar periodicitatea lui anuală și literatura au făcut din primăvară un fapt divers, subordonat vieții sociale.* TEODOREANU, M. III, 320, cf. DM, DN². *Arta română, subordonînd frumosul utilului, comemorează izbînzile militare.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 934. *Încercăm să ne formulăm mai degrabă un crez, adică un ideal estetic, căruia să-i subordonăm principiile organizatorice.* T septembrie 1968, 15. *Subordonînd pe individ colectivității.... se omite personalitatea umană, aspirațiile individuale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 60, 28/3.

4. Tranz. și refl. A (se) include (ca parte, ca element particular) într-o sferă mai largă, sau, p. ext., în altă sferă; a (se) subsuma **(1)**. Cf. LM. *Deosebim enormul grup getic, nu ca subordonat thracilor, ci drept coordonat acelora.* PÂRVAN, G. 675. *Posibilitatea de a subordona oricare din aspectele realului în sfera valorii estetice... determină așa-numita atitudine estetică în fața lumii și a vieții.* VIANU, E. 73. *Dincolo de substitutul format de cuvinte... găsim un înțeles pe care nu-l putem subordona unui concept.* id. P. 173. *Dialectele și jargoanele sînt ramificații...* [ale limbii] *și îi sînt subordonate.* SCL 1950, 129. *Genurile literare, care au particularități de stil specifice, se subordonează celor două varietăți ca părțile față de întreg.* COTEANU, R. L. 81. *Tot ce-a făcut el a fost subordonat unui singur scop.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 526. *Graiurile oltenești sînt subordonate subdialectului muntean?* L. ROM. 1967, 454. ✦ A (se) armoniza cu mediul înconjurător, a (se) acomoda la acest mediu; a (se) încadra (în anumite legi, într-o anumită disciplină, într-un anumit proces etc.), a (se) subsuma **(1)**. Cf. STAMATI, D. *Pînă la ce punct se poate subordina ... un popor, în bine și-n rău, înriuririi pămîntului?* HASDEU, I. C. I, 171. *Toate se subordonau înriurirei predominatoare a spiritului vieței și culturei romane.* XENOPOL, I. R. I, 149. *Mulțimea se supuse și începu să se risipească. Pătrunsese în ea o disciplină căreia i se subordona fiecare.* BENIUC, M. C. I, 13. *Decorul lui... nu se subordonează doar atmosferei.* T mai 1964, 67. *Am hotărît să respect normele internaționale de productivitate ... Am subordonat creația unor norme tehnice.* CINEMA, 1968, nr. 6, XII.

— Prez. ind.: *subordonez* și (rar) *subordón* (SCRIBAN, D.). — Și: (astăzi rar) **subordiná** vb. I.

— Din fr. **subordonner.** — **Subordina** < lat. **subordinare,** germ. **subordinieren.**

SUBORDONÁRE s. f. Acțiunea de a (se) subordona și rezultatul ei.

1. Plasare sub autoritatea sau sub conducerea cuiva sau a ceva (în cadrul unei ierarhii); faptul de a depinde de cineva sau de ceva, de a se supune cuiva sau la ceva, dependență, supunere, (învechit) subordinație **(1)**. V. aservire, atîrnare. Cf. subordona **(1)**. Cf. NEGULICI, POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Legea internațională apare... nu ca o lege de subordonare, ci ca o lege de coordonare.* TITULESCU, D. 298, cf. DL, DM. *Orașul București este în prezent sin-*

gurul oraș de subordonare republicană, subordonat direct organelor centrale ale statului. PR. DREPT, 41. *Raporturile dintre noi sînt de colaborare, nu de subordonare.* BARBU, Ș. N. II, 245, cf. DN², DEX.

2. Spec. (Gram.) Raport sintactic între două elemente lingvistice (propoziții, construcții, cuvinte) în care unul dintre elemente determină din punct de vedere gramatical pe celălalt; (învechit) subordinație **(2)**. *Raportul dintre cuvînt și frază nu-i cel de subordonare, ci de coordonare.* PUȘCARIU, L. R. I, 108. *Alt tip de frază formată prin subordonare este cea la în care propoziția subordonată exprimă un raport atributiv.* IORDAN, L. R. 708. *Dacă analizăm procedeele de construcție ale lui Bălcescu, observăm că în raportul dintre coordonare și subordonare predomină coordonarea.* VIANU, M. 184, cf. DM. *Delavrancea nu mai era mulțumit de fraza legată cursiv cu subordonare și coordonare explicită.* COTEANU, R. L. 79, cf. DER, DN². *Indiferent dacă împărțășim sau nu teza subordonării subiectului, verbul copulativ nu intră în conexiune sintactică decît cu subiectul.* L. ROM. 1967, 489, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Faptul de a acorda sau de a căpăta o importanță secundară în raport cu altceva; trecere pe planul al doilea (în raport cu altceva); (învechit) subordinație **(3)**. V. supune **(3)**. Cf. subordona **(3)**. *Savanții progresiști ai lumii... condamnă subordonarea științei scopurilor de ucidere a oamenilor.* LUPTA DE CLASĂ, 1952, nr. 6, 151. *Subordonarea eroică a individului față de comandamentul salvgardării celui mai de preț bun colectiv, patria.* CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 4/5.

4. Includere (ca parte, ca element particular) într-o sferă mai largă sau, p. ext., în altă sferă; subsumare. Cf. subordona **(4)**. Cf. DER, DN², M.D. ENC. ✦ Armonizare sau acomodare cu mediul înconjurător; încadrare (în anumite legi, într-o anumită disciplină, într-un anumit proces etc.). Cf. subordona **(4)**. *Din aceeași concepție generală de subordonare la ambianță .. vom respecta legile materiei, ale tehnicii mediului geografic.* în PLR II, 548. *Această fidelitate extremă, această subordonare programatică față de spiritul operei literare, are în momentul de față o însemnătate principială pentru teatrul nostru.* T mai 1968, 47.

— Pl.: *subordonări.* — Și: (astăzi, rar) **subordinăre** s. f. NEGULICI, POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DN², M. D. ENC.

— V. **subordona.**

SUBORDONÁT, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană (sau p. ext. instituție, organizație etc.) care se află în subordinea, sub autoritatea, sub conducerea cuiva sau a ceva (în cadrul unei ierarhii). V. inferior, subaltern **(1)**. Cf. subordona **(1)**. *Arhiepiscopul pe subordinații săi cei bisericești, de vor greși, după canoane să-i poată pedepsi.* ȘINCAI, HR. III, 159/6. *Cum se cuvine să se poarte el în toate stările vieții, ca domn și ca slujitor,... ca mai mare și subordinat.* FL (1838), 21²/7. *Administrarea este a asigura slujbele publice prin însușile sale lucrări sau prin ale supt-ordincților.* GENILIE, G. 137/29. *Guvernul caută prin toate mijloacele... să poată face din români o asociațiune forsată de stăpîni și de subordinați.* GHICA, C. E. II, 585, cf. PROT. — POP., N. D. *Bătrînul colonel... a lăsat plăcute și vesele suvenire printre subordonații lui.* ODOBESCU, S. III, 22, cf. IORGA, L. II, 334, SCRIBAN, D. *Aceste amenințări n-au curmat abuzurile de putere ale vătafilor și subordonaților lor.* OȚETEA, T. V. 76, cf. DL, DM, DN². *Subordonații maiorului... reținuseră pe unul din „infractori".* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 106, cf. DEX.

2. Adj. Care se află sub autoritatea sau sub conducerea cuiva sau a ceva (în cadrul unei ierarhii); care depinde de cineva sau de ceva; dependent, supus **(II 1)**, în subordine, v. subordine. V. inferior, subaltern **(1)**. Cf. subordona **(1)**. *Bine să ia sama ca articulii de ceată prin subordinatele lor tehuri desăvîrșit să se țină.* ȘT 44/9, cf. I. GOLESCU, C. *Dregătoriile sînt o graduată administrare după regule și legi a claselor supfordinate.* GENILIE, G. 139/24. *Teara se împărți în mai multe țircuri supt-ordinate.* SĂULESCU, HR. I, 176/26. *Va cere de la doctorii primari și de la administratori pe fiecare lună raporturi despre purtarea personalului lor subordinat.* CUCIURAN, D. 6/32, cf. NEGULICI. *Cu cît corpul se depărtează de desăvîrșire, cu atît puterile înțelegătoare și morale vor fi mai inferioare (mai proaste, mai jos), subordinate și negative.* FIS. 163/24, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Le vom evoca un regim al tristeților de ieri și al stării noastre subordonate.* SADOVEANU, O. XVII, 89, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.

3. (Gram.; în sintagma) *Propoziție subordonată* (și substantivat, f.) = propoziție care depinde de altă propoziție din punct de vedere gramatical, îndeplinind, în formă de propoziție, funcția unei părți de propoziție a regentei; propoziție secundară (v. secundar² **2**), propoziție dependentă. Cf. subordona **(2)**. *Propoziție subordinată este aceea care nu poate sta singură fără cea principală.* GR. R.—N. II, 69/25, cf. 70/6, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Fraza familiară conține și propoziții subordonate.* IORDAN, STIL. 241, cf. SCRIBAN, D. *Primul grup al subordonatelor este anterior propoziției principale.* VIANU, M. 186. *Acțiunea din subordonată este anterioară acțiunii din regentă.* SCL 1954, 311. *În cazul propozițiilor subordonate de multe ori se folosește un mod sau altul numai datorită regulilor de concordanță.* GRAUR, I. L. 152. *Subordonatele se definesc după partea de propoziție care le corespunde în sintaxa propoziției.* SCL 1957, 264, cf. DL, DM, COTEANU, R. L. 77, DN², DEX. ✧ (Urmat de determinări care arată felul) *Propoziția a primit la o asemenea construcție ori forma propoziției principale... ori pe aceea a propoziției subordonate subiective.* PHILIPPIDE, P. 52. *Subordonate necircumstanțiale (subiective, predicative, atributive...).* GRAM. ROM². II, 257.

4. Adj. Care are o importanță secundară în raport cu altceva (v. subsecvent **1**); p. ext. de mică importanță; neînsemnat. Cf. subordona **(3)**. *Aceste două sînt desghinate una de alta... numai în niște lucruri cum le zicem accidentale sau subordinate.* FM (1839), 208¹/20.

5. Adj. Care este inclus (ca parte, ca element particular) într-o sferă mai largă sau, p. ext., în altă sferă; subsumat. Cf. subordona **(4)**. *Noțiune subordonată.* DN².

— Pl.: *subordonați, -te.* — Și: (astăzi, rar) **subordinát, -ă,** (învechit, rar) **suptordinát, -ă** (scris și *supt-ordinat*) s. m. și f., adj.

— V. **subordona.**

SUBORDONATÓR, -OÁRE adj. **1.** (Gram.; despre elementele de relație) Cu ajutorul căruia se marchează un raport de subordonare **(2)**. Cf. subordona **(2)**. *Repetarea verbului este precedată de o conjuncție subordinătoare.* IORDAN, STIL. 263, cf. DN². *Conjuncțiile pot fi coordonatoare sau subordonatoare.* IST. L. ROM. I, 210. *Apare nejustificată marcarea grafică... exclusiv a elementelor subordonatoare.* L. ROM. 1967, 203. *Valoarea lui „cînd" subordonator slăbește.* ib. 391, cf. M. D. ENC.

2. Care subordonează **(3)**. *În afară de adaptare, deci de echilibru cu mediul, există evoluția, concept subordonator... al adaptării și homeostaziei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 28/1, cf. DEX.

— Pl.: *subordonatori, -oare.* — Și: (rar) **subordinatór, -oáre** (IORDAN, STIL. 241), **subordinătór, -oáre** adj.

— **Subordona** + suf. *-tor.*

SUBORDONÁȚIE s. f. v. **subordinație.**

SUBORDONAȚIÚNE s. f. v. **subordinație.**

SUBORIZÓNT s. n. (Geol.) Strat în cadrul unui orizont **(2)**, determinat de caracterele aspectului morfologic și de proprietățile solului. *Partea inferioară a ori-*

zontului A este denumită suborizontul A_2. AGROTEHNICA, I, 364. *După diferențierea aspectului morfologic și a proprietăților, orizonturile se împart în suborizonturi.* LTR[2] XIII, 353.

— Pl.: *suborizonturi.*

— **Sub[1]- + orizont.**

SUBPARCÉLĂ s. f. Subdiviziune a unei parcele **(1)**. *Pe măsură ce se omogenizează arboretele din cadrul parcelei, dispare diferența dintre subparcele prin contopirea lor.* LTR[2].

— Pl.: *subparcele.*

— **Sub[1]- + parcelă.**

SUBPÁT s. n. v. **supat.**

SUBPĂMINTÉAN, -Ă adj. v. **subpământean.**

SUBPĂMÍNTIC, -Ă adj. v. **subpământic.**

SUBPĂMÍNT, -Ă s. n., adj. **1.** S. n. (Învechit) Subsol **(1)**. *Nu ascunde-se osul meu de tine ce fapt-ai în ascuns. Și adunatul meu întru suptpământ.* CORESI, PS. 380/1. *Fericită îi ieste viața cînd în întunerecul suptpământului îmblă.* CANTEMIR, I.I.I, 116. *Subpământul este pătura de pământ ce se află dedesubtul acelei aflate deasupra.* ER 96[v]/16. *Subtpământul este culcușul geologic asupra căruia zace nemijlocit pământul vegetal.* BREZOIANU, A. 21/23. *Dacă subpământul este alcătuit din stîncă, atunci se sfarămă pînă la adîncimea plugului.* I. IONESCU, M. 319. *Tot în temniț' aci sînt? O, blestematul subpământ!* GORUN, F. 20, cf. CIOCÎRLAN, P. P. 43, DL, DM.

2. Adj. (Învechit, rar) Subteran **(1)**. *Văzui o zidire suppămîntă (zidită supt pămînt) foarte frumoasă.* GORJAN, H. I, 105/4. ✦ (Rar; substantivat, f.) Subterană, v. subteran **(2)**. *Vintil intră într-o subpămîntă secretă, făcută din sute de încăperi.* CĂLINESCU, S. C. L. 104.

— Pl.: **(1)** *subpămînturi.* — Și: (învechit) **subtpământ, suptpământ** s. n., (învechit, rar) **suppământ, -ă** adj.

— **Sub[1]- + pământ.**

SUBPĂMÎNTEÁN, -Ă adj. Care se află sau care se petrece sub suprafața pămîntului; care este specific acestui mediu; subteran **(1)**, (învechit) subpămîntenesc, subpămîntesc, subpămîntic, (învechit, rar) subpămînt **(2)**. *De acolo s-au deschis patru galerii (cărări subpămîntene).* CR (1832), 12[2]/13. *Lucrarea apelor subpămîntene... prefăcîndu-se în aburi prîcinuiesc cutremur de pămînt.* IG. LUM. (1840), 35[2]/6. *Zece mari cratere, toate azvîrleau lave și petre înfocate însoțite de vuiet subpămîntean.* CALENDAR (1856), 45/31. *Te cobori pe o scăriță... Într-o închisoare subpămînteană, fără lumină, fără aer și de o adîncime grozavă.* NEGRUZZI, S. I, 311, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Coborî în adăpostul subpămîntean.* REBREANU, P. S. 60, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Surparea ploilor și jărna au îngropat temelia. Pietrele bolților subpămîntene s-au scufundat.* C. PETRESCU, R. DR. 54. *Mișcarea terenului părea ceva subpămîntean.* TEODOREANU, M. III, 307. *Se iscaseră șobolanii care adunau semințe din brazde în magaziile lor subpămîntene.* SADOVEANU, O. XVII, 331, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Desechizătura aceasta spre lume a unui haos subpămîntean de conducte.* BRAD, O. 21. *Mișcările imperceptibil de lente ale vegetației, în procesul ei de creștere subpămînteană și aeriană.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 19/2, cf. DEX. ✧ Fig. *Vom întrezări și legăturile ascunse, subpămîntene ale artei cu celelalte manifestări.* BLAGA, Z. 60. ✧ (Despre ființe reale sau imaginare) Care trăiește sau despre care se crede că trăiește sub suprafața pămîntului. *Cultul... pentru marea zeiță subpămînteană a creației și rodirei.* PÂRVAN, G. 295. *Sunet slab, stins, ca un vaiet de buhnă subpămînteană.* TEODORANU, M. III, 19, cf. SCRIBAN, D. *Un duh rău, subpămîntean, le sugea pe dedesubt.* BLAGA, H. 64. *Omul, după moarte, merge la un zeu subpămîntean.* H. DAICOVICIU, D. 48. ✦ (Rar; despre vehicule) Care circulă pe sub pămînt. *În galeriile principale, locomotive subpămîntene mereu aduc la gura puțului vagonetele.* BOGZA, V. J. 70, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *subpămînteni, -e.* — Și: (învechit) **subpămînteán, -ă, supămînteán, -ă** (SCRIBAN, D.) adj.

— **Sub[1]- + pămînt** + suf. *-ean.*

SUBPĂMÎNTEÁNCĂ s. f. (Rar) Ființă care trăiește, sau se crede că trăiește, sub suprafața pămîntului. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *subpămîntence.* — Și: **supămînteáncă** s. f. SCRIBAN D.

— **Subpămîntean** + suf. *-că.*

SUBPĂMÎNTENÉSC, -EÁSCĂ adj. (În dicționarele din trecut) Subpămîntean. Cf. BARCIANU, SCRIBAN, D.

— Pl.: *subpămîntenești.*

— Pref. *sub-* + **pămîntenesc.**

SUBPĂMÎNTÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit; astăzi rar) Subpămîntean. Cf. POGOR, HENR. 233/4. *Tunelul, adecă drumul acel mare suptpămîntesc scos pe sub patul marelui rîu Temse la London.* FM (1842), 126[2]/24, cf. PONTBRIANT, D., ALEXI, W. *Umblă mașinile subpămîntești.* BLAGA, POEZII, 125.

— Pl.: *subpămîntești.* — Și: **suptpămîntésc, -cáscă** adj.

— **Subpămînt** + suf. *-esc.*

SUBPĂMÍNTIC, -Ă adj. (Învechit) Subpămîntean. *Suppămînticele ape prin focuri se prifac în fel binți aburi, umflă tunînd și vuind înlăuntrul pămîntului.* AR (1829), 172[2]/8. *S-au descoperit o întreagă edificie ce seamănă c-o cazemată seau un drum subpămintic boltit dupre arhitectura gotică.* FM (1838), 95/1. *Intensitatea puterilor subpămintice ar fi scăzut gradat și... scoarța pămîntului ar fi pierdut proprietatea de a să sbîrci.* COBÎLCESCU, G. 116/10.

— Pl.: *subpămîntici, -ce.* — Și: **subpămíntic, -ă, suppămíntic, -ă** adj.

— **Subpămînt** + suf. *-ic.*

SUBPERIOÁDĂ s. f. Subdiviziune a unei perioade **(1)**. *Acest autor își ia drept criteriu de împărțire subperioadele... fierului italic.* PÂRVAN, G. 391.

— Pl.: *subperioade.*

— **Sub[1]- + perioadă.**

SUBPERITONÉAL, -Ă adj. Care se află sub peritoneu. *Țesutul subperitoneal... este edematos și emoragic.* BABEȘ, O. A. I, 60, cf. D. MED.

— Pronunțat: *-ne-al.* — Pl.: *subperitoneali, -e.*

— Pref. *sub-* + **peritoneal.**

SUBPLECĂ vb. I v. **supleca.**

SUBPOLÁR, -Ă adj. (Despre regiuni geografice) Care se află în zona unuia dintre cele două cercuri polare sau în imediata lor apropiere; care este specific acestei zone; (despre faună, floră) care trăiește sau crește în aceste regiuni. Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ *Climă subpolară* = climă cu iarnă aspră, vară rece și precipitații puține, caracteristică regiunilor descrise mai sus. Cf. LTR[2], DL, DM, M. D. ENC. 197.

— Pl.: *subpolari, -e.*

— Pref. *sub-* + **polar.**

SUBPONDERÁL, -Ă adj. Care are o greutate mai mică decît cea normală. Cf. DEX.

— Pl.: *subponderali, -e.*
— Pref. *sub-* + **ponderal.**

SUBPOPULÁT, -Ă adj. (Despre ţări, teritorii etc.) Care are populaţie puţină în raport cu suprafaţa şi condiţiile de viaţă de care dispune. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *subpopulaţi, -te.*
— Pref. *sub-* + **populat.**

SUBPREFÉCT s. m. (În vechea organizare administrativă a ţării) Persoană subordonată unui prefect **(4)**, care participa la conducerea şi administrarea unei plase[1] **(II 2)** sau a unui judeţ; titlu purtat de această persoană. Cf. I. GOLESCU, C. *Fu pe rînd subgrefier, subcomisar şi subprefect la o plasă.* NEGRUZZI, S. I, 111, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Prefectul, subprefecţii, urmaţi de funcţionari mai mici şi de dorobanţi, îl însoţeau în cale.* BOLINTINEANU, O. 440. *Subprefectul ... a primit întîi peşcheşul.* CARAGIALE, O. I, 56, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *Procese-verbale de ale primarilor, subprefecţilor..., toate scrise într-un stil greţos.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 250, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *El se are bine cu suprefectu, cu prefectu şi... cu toţi cîţi împart legea.* C. PETRESCU, Î. II, 209. *Subprefectul, după ce a luat ordine şi instrucţiuni de la centru, a făgăduit că soseşte la faţa locului.* COCEA, S. I, 277, cf. SADOVEANU, O. XIX, 37, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Ordonează la domnu suprefect.* VÎRCOL, V. 58, cf. FOLC. OLT. — MUNT. II, 241. ✦ Fig. (Prin nord-estul Olt.; în forma *suprefect*) Femeie cicălitoare. Cf. CIAUŞANU, V. 200.
— Scris şi: *sub-prefect.* CADE. — Pl.: *subprefecţi.* — Şi: (popular) **supreféct** (accentuat şi *súprefect* ALR SN III h 983, ALRM SN II h 728), (învechit) **subtpreféct** (BARCIANU, ALEXI, W.), (regional) **suppreféct** (ALR SN III h 893/365, ALRM SN II h 728/365, accentuat şi: *súppreféct* ALR SN III h 893, ALRM SN II h 728), **súppreſept** (ALR SN III h 893/605, ALRM SN II h 728/605), **supreſépt** (ALR SN III h 893/346, ALRM SN II h 728/346, accentuat şi *súprefept* ALR SN III h 893/130, ALRM SN II h 728/130), (învechit, rar) **suptpreféct** (I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D.) s. m.
— **Sub[1]-** + **prefect** (după fr. *sous-préfet*).

SUBPREFECTÚRĂ s. f. 1. (În vechea organizare administrativă a ţării) Instituţie care constituia un for subordonat prefecturii **(2)** şi care era condusă de un subprefect; p. ext. clădirea în care îşi avea sediul această instituţie; funcţionarii instituţiei. *Să nu stea hîrtiile cu lunile prin cancelarii nelucrate, cum am găsit eu la unele subprefecturi.* GHICA, C. E. 122. *Subprefectura plăşei Colentina.* SION, P. 204, cf. PROT. — POP., N. D. *A mers la primărie, apoi la subprefectură.* CARAGIALE, O. I, 56. *În Necule se află, pe lîngă taftul subprefecturii, judecătoria de ocol.* DELAVRANCEA, H. T. 211. *Se repezi într-un vaiet la arestul subprefecturii.* BUJOR, S. 47. *Am luat pe storăşul aista de la suprefeetura din Broşteni.* HOGAŞ, DR. I, 130, cf. RESMERIŢĂ, D. *Medicul veterinar al judeţului... a fost încunoştinţat telegrafic de subprefectură.* BABEŞ, O. A. I, 101, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Expr. (Regional) **A bate** (sau **a înjura** pe cineva) **ca la suprefectură** = a bate sau a înjura (pe cineva) într-un mod brutal, grosolan, sălbatic. MAT. DIALECT. I, 236.
2. Funcţia sau demnitatea de subprefect. Cf. PROT. — POP., N. D., ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.
3. Unitate administrativă, întindere teritorială etc. care era condusă de un subprefect. Cf. PROT. — POP., N. D., ŞĂINEANU[2], CADE. *Nu arăta aci mai stînjenit ca un provincial dintr-o subprefectură din Tarn sau din Cantal.* G. PETRESCU, A. 95, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.
— Scris şi: *sub-prefectură.* CADE. — Pl.: *subprefecturi.* — Şi: (popular) **suprefectúră,** (regional) **suprefepţúră,** (învechit, rar) **suptprefectúră** (PONTBRIANT, D.) s. f.
— **Sub[1]-** + **prefectură** (după fr. *sous-préfecture*).

SUBPRESIÚNE s. f. Presiune a unui sistem fizico-chimic mai joasă decît presiunea normală a sistemului sau decît o presiune de referinţă. *Diferenţa dintre presiunea atmosferică şi o subpresiune oarecare se numeşte depresiune.* LTR[2], cf. DL, DM. *Proceduri pneumoterapice ca: aerosoli, inhalaţii individuale..., proceduri individuale de supra- şi subpresiune.* ABC SĂN. 337, cf. DN[2], DEX. ✦ Presiune pe care o exercită de jos în sus apa liberă din teren asupra construcţiilor. *Problema subpresiunii prezintă o mare importanţă în calculul barajelor de greutate.* LTR[2].
— Pronunţat: *-si-u-.* — Pl.: *subpresiuni.*
— **Sub[1]-** + **presiune** (după germ. *Unterdruck*).

SUBPRIMÁR s. m. (În vechea organizare administrativă a ţării) Persoană din conducerea administrativă a unei comune, subordonată primarului. *Ca mîine ai să vezi că începe să umble iar din casă în casă subprimarul cu straja după bir.* REBREANU, I. 46.
— Pl.: *subprimari.*
— **Sub[1]-** + **primar.**

SUBPROCURATÓR s. m. Funcţionar subordonat unui procurator **(2)**. *Avea sub dînsul mai mulţi subprocuratori, îngrijitori ai deosebitelor mine de aur ale Daciei.* XENOPOL, I. R. I, 183.
— Pl.: *subprocuratori.*
— **Sub[1]-** + **procurator.**

SUBPRODÚCŢIE s. f. Producţie inferioară nevoilor consumului. Cf. DN[3].
— Pl.: *subproducţii.*
— **Sub[1]-** + **producţie** (după fr. *sous-production*).

SUBPRODÚS s. n. Produs obţinut în procesul de fabricaţie a altui produs; produs secundar. Cf. DN[2]. *Lichidul, conţinînd... reziduuri de drojdie şi subproduse de fermentaţie, este supus distilării.* FLACĂRA, 1969, nr. 1, 62, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *subproduse* şi (rar) *subprodusuri* (DN[2]).
— **Sub[1]-** + **produs** (după fr. *sous-produit*).

SUBPROVÍNCIE s. f. Diviziune administrativă a unei provincii **(2)** aflată sub controlul fiscal şi sub conducerea unui procurator **(2)**. *Autoritatea... fiscală era împărţită... între trei procuratori, pentru cele trei subprovincii.* XENOPOL, I. R. I, 162.
— Pronunţat: *-ci-e.* — Pl.: *subprovincii.*
— **Sub[1]-** + **provincie.**

SUBPÚNE vb. III v. **supune.**

SUBPÚNERE s. f. v. **supunere.**

SUBPÚS, -Ă s. m. şi f. v. **supus.**

SUBRÁMURĂ s. f. Fiecare dintre ramificaţiile unei ramuri (v. ram[1] **6**); subdiviziune a unei ramuri. *Adîncirea procesului de diversificare a ramurilor şi subramurilor economice.* FLACĂRA, 1969, nr. 2, 10. *Optica este enumerată printre subramurile de bază care urmează să se dezvolte cu precădere.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. M. D. ENC. 776.
— Pl.: *subramuri.*
— **Sub[1]-** + **ramură.**

SUBRÁSĂ s. f. (Rar) Fiecare dintre ramificaţiile unei rase[2] **(1)** umane. *Cîteva arătări din autorii vechi*

ar îndrepta încă o precizare chiar a subrasei arice de care se fineau popoarele Sciției. XENOPOL, I. R. I, 39.

— Pl.: *subrase.*

— **Sub¹-** + **rasă** (după fr. *sous-rcce*).

SUBRÁȚ s. n. **1.** Regiune a corpului omenesc, de forma unei cavități, situată pe partea interioară a articulației brațului cu umărul; axilă, subsuoară **(I 1)**. Cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Loc. adv. *La subreț* = (indică modul de purtare a unor obiecte, a unor greutăți) susținut de braț și de partea laterală a toracelui; la subsuoară (v. subsuoară **I 1**). *Țiganii de circiumi intrau cu vioarele la subraț.* ARDELEANU, D. 289, cf. DL.

2. Parte a unui obiect de îmbrăcăminte care acoperă subsuoara **(I 1)** și care corespunde părții de jos a încheieturii mânecii cu corsajul; subsuoară **(I 2)**. Cf. LTR³, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subrațe.*

— **Sub¹-** + **braț.**

SUBRÁU s. n. (Mai ales la pl.) Bucată de pînză (cauciucată) aplicată la subsuoara hainelor pentru a le proteja de efectele transpirației. Cf. NICA, L. VAM. 230. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subrauri.* — Și: **subráur** s. n. DEX.

— Din fr. **sous-bras.**

SUBRĂUR s. n. v. **subrau.**

SUBRĂCÍRE s. f. (Fiz.) Situație metastabilă a unei substanțe care, fiind răcită lent, își păstrează starea de agregare, deși la temperatura atinsă ar fi trebuit să treacă într-o nouă stare de agregare; suprarăcire. *Existența stărilor de subrăcire și supraîncălzire se datorește fenomenelor de suprafață.* LTR², cf. DL, DM, DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subrăciri.*

— **Sub¹-** + **răcire.** Cf. fr. sous-refroidissement.

SUBRĂCÍT, -Ă adj. (Fiz.; despre substanțe) Care se află în stare de subrăcire; suprarăcit. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subrăciți, -te.*

— Pref. *sub-* + **răcit.**

SUBRȘÁNĂ s. f. (Prin nordul Munt.) Numele unui pește nedefinit mai de aproape. Cf. BĂCESCU, P. 185.

— Pl.:?

— Cf. mreană.

SUBRÉCTOR s. m. (În dicționarele din trecut) Prorector. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *subrectori.*

— **Sub¹-** + **rector.** Cf. germ. Subrektor.

SUBREDÁCȚIE s. f. Redacție locală subordonată redacției centrale a unei reviste, a unui ziar etc.; local în care își desfășoară activitatea acest colectiv de redacție. [A venit] *la subredacția noastră din Pitești.* RL 1973, nr. 9017,2/3.

— Pl.: *subredacții.*

— **Sub¹-** + **redacție.**

SUBRÉTĂ s. f. (Astăzi rar) Femeie (tînără) angajată pentru a îndeplini unele treburi casnice, mai ales cu atribuții de cameristă; fată în casă. V. servitoare, slujnică. Cf. HELIADE, D. J. 70/9. *Apoi vezi, domnule, -i zisă cu naivitate subreta (fata) însărcinată de a-i închide ușa.* FM (1846), 189²/39. *Lachei, valeți, subrete... mișunau în toate părțile.* SION, P. 97, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *(Roza, subreta, apare)* — *Ce faci cu ceaiul?* — *E gata, coniță.* CARAGIALE, M. 211, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Două servitoare, foarte frumușele, cu aer de subrete pariziene.* TEODOREANU, M. II, 358, cf. SCRIBAN, D. *Marieta! a strigat doamna baroană la subretă.* ARGHEZI, L. 40. *Subreta (casa avea o astfel de subalternă în afară de bucătăreasă) îi întinse de pe tavă o ceașcă.* CĂLINESCU, B. I. 113. *Cinta, cățărată pe fereastră, o subretă cu bonețică.* PAS, Z. I, 12. *Am aranjat cu subreta ta... să-mi cumpere niște cireși.* VINEA, L. I, 65, cf. DL, DM. *Subreta Baroanei strînge-n ladă îmbrăcăminte, rochii.* T iulie 1964, 51, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

2. Personaj feminin din comedia (și opereta) clasică ce joacă rolul de fată în casă și de obicei, contribuie la intrigă; rol deținut de acest personaj. *Are grații și naturel în jocul său și va putea să se facă o plăcută subretă.* GTN (1836), 50²/12, cf. VALIAN, V., STAMATI, D. *Doamna... anunță debutul d-rei... într-un rol de subretă.* ALECSANDRI, O. P. 130. *Actriță de mîna a doua..., ea juca subrete, deși pasul și atitudinea arătau pe tragediana.* EMINESCU, P. L. 136, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., IVELA, D. M., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Dragostea se luptă în complicitatea unei subrete împotriva bătrînului tutore.* LOVINESCU, C. IV, 126, cf. SCRIBAN, D., DN². *Putea reține și fredona la ieșirea din spectacol aria primadonei, a subretei.* M 1968, nr. 1, 29.

— Pl.: *subrete.*

— Din fr. **soubrette.**

SUBROGÁ vb. I. Tranz. (Jur.; complementul indică persoane) A substitui în cadrul unui raport juridic, urmînd ca drepturile și obligațiile celui substituit să revină subrogatului; (complementul indică bunuri) a transmite calitățile juridice în cadrul unui patrimoniu ori al altei universalități juridice. Cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Coeredele sau succesorele cu titlul universal, care din cauza ipotecei a plătit din datoria comună mai mult decît partea sa, în contra celorlalți coerezi sau succesori cu titlu universal numai pentru partea ce fiecare din ei era obligat a plăti, chiar cînd coeredele ce a desfăcut datoria ar fi fost subrogat în drepturile creditorilor.* HAMANGIU, C. C. 184, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. *Această persoană trebuie... să nu se subrogge în drepturile creditorelui.* HAMANGIU, C. C. 261, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU D. U., DL, DM, M. D. ENC.

— Prez. ind.: *subróg.*

— Din fr. **subroger,** lat. **subrogare.**

SUBROGÁRE s. f. Acțiunea de a (se) subroga și rezultatul ei; operație juridică prin care o persoană substituie pe alta în cadrul unui raport juridic, urmînd ca drepturile și obligațiile celui substituit să revină subrogatului; operație juridică prin care unui bun i se transmit calitățile juridice ale bunului pe care îl înlocuiește în cadrul unui patrimoniu sau al altei universalități juridice; subrogație. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subrogări.*

— V. **subroga.**

SUBROGÁT, -Ă adj. (Jur.; și substantivat, m.) (Persoană) care substituie în cadrul unui raport juridic o altă persoană, urmînd să-i revină drepturile și obligațiile acesteia. [Creditorul] *poate exercita pentru ce are a mai lua aceleași drepturi ce exercită și subrogatul pentru partea plătită celui cui a făcut o plată parțială.* HAMANGIU, C. C. 265, cf. ALEXI, W., DL, DM.

— Pl.: *subrogați, -te.*

— V. **subroga.**

SUBROGATÓRIU, -IE adj. Care produce o subrogare. Cf. CADE. *Act subrogatoriu.* SCRIBAN, D., cf. DN².

— Pronunțat: *-riu, -ri-e.* — Pl.: *subrogatorii.*

— Din fr. **subrogatoire.**

SUBROGÁȚIE s. f. Operație juridică prin care o persoană substituie pe alta în cadrul unui raport juridic, urmînd ca drepturile și obligațiile celui substituit să revină subrogatului; operație juridică prin care unui bun i se transmit calitățile juridice ale bunului pe care îl înlocuiește în cadrul unui patrimoniu sau al altei universalități juridice; subrogare. *Subrogațiunea în drepturile creditorului, făcută în folosul unei a treia persoane ce-i plătește, este sau convențională sau legală.* HAMANGIU, C. C. 264, cf. ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D. 1 259, DL, DM, DN². *Cînd subrogația reală intervine într-o universalitate, ea este cu titlu universal și operează de drept.* PR. DREPT. 196, cf. DEX.

— Pl.: *subrogații.* — Și: **subrogațiúne** s. f.

— Din lat. **subrogatio,** fr. **subrogation.**

SUBROGAȚIÚNE s. f. v. **subrogație.**

SUBSCRÍ vb. IV v. **subscrie.**

SUBSCRIBÉNT s. m. (În dicționarele din trecut) **1.** Semnatar **(1).** Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

2. Subscriitor **(2).** Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. ✦ Abonat. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *subscribenți.*

— Din germ. **Subskribent.**

SUBSCRÍE vb. III. **1.** Tranz. (Învechit, rar) A înscrie (pe o listă); a lua în evidență. *Să i se plătească în formalnicul protocol că se scrie care prin comisarul ceatei suptscris fiind, maghistru ceatei trăbuie să-l țină.* ȘT 44/23.

2. Tranz. (Folosit și absol.) (Complementul indică scrisori, acte, opere literare, artistice etc.) A-și scrie numele (la sfîrșit) în calitate de autor; a certifica punîndu-și semnătura; a iscăli, a semna **(II 2),** (rar) a subsemna **(1),** a pune iscălitura (v. pune **A II 4**), (învechit) a subiscăli. Cf. I. GOLESCU, C. *Trebui... a subscrie actul casei.* SĂULESCU, HR. II, 452/28. *Dete solului un act formal subscris cu mîna lui.* MAG. IST. I, 136/22. *I-a judecat și le-a subscris sentința.* PELIMON, I. 133/25. *Trimisul guvernului... nu a fost preocupat decît de onorul de a subscri alături cu cancelariul.* GHICA, C. E II, 538, cf. PROT. — POP., N. D.; PONTBRIANT, D. *Un Eminescu ar fi putut să subscrie această poezie.* GHEREA, ST. CR. III, 127. *Colaboratorii... nu sînt răspunzători decît de articolele subscrise de ei.* în PLR II, 115, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Se înțeapă la brat și subscriu cu sîngele lor un act prin care se leagă cu jurămînt.* CĂLINESCU, S. C. L. 160. *Am aci o ciornă de proiect. S-o subscrieți acum.* CAMIL PETRESCU, O. II, 624, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX, ALR I 1 452/103, 148, 158, 217, ALR SN IV h 986. ◇ Refl. pas. *Această citire... se depuse pe birou, ca să se subscrie de toți deputații.* BOLINTINEANU, O. 280. *Se subscrie aici tratatul de vasalitate.* XENOPOL, I. R. IV, 67.

3. Intranz. și (rar) refl. A se obliga să participe la o subscripție **(2).** *Se mai alătură și această foaie de subscripție. Doritorii de a ajuta această întreprindere vor binevoi a se subscrie.* HELIADE, în PLR I, 25. *Toți locuitorii... ajută formarea companiei subscriind ca acționari.* GHICA, C. E. I, 113, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D. *Cine are bani, să subscrie!* VINEA, L. I, 401, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ Tranz. *Nu se mai plăteau sumele subscrise de sprijinitori.* CAMIL PETRESCU, O. II, 126. *Cine n-ar subscrie o sumă de bani oarecare ca să-și vadă numele tipărit într-o carte.* VINEA, L. I, 136. ✦ Refl. (Învechit) A se abona la o publicație. *Vrednicul de cinste public este poftit a se subscrie la un abonament necurmat de șase luni.* CR (1831), 151¹/31. *Doritorii ce ar voi a să suscrie la această interesantă publicație sînt rugați s-o facă cunoscută acestei redacții.* MAG. IST. I, 144/19. *Voi ruga pe... abonați a se subscrie pe cinci ani* (a. 1846). PLR I, 23, cf. CADE.

4. Intranz. Fig. (Construit cu prep. „la") A-și da adeziunea, a adera (la...); a fi de acord cu ...; a consimți. Cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Să îndemne lumea să subscrie la acțiuni.* PILLAT, P. 273, cf. SCRIBAN, D. *Subscriu din tot spiritul la articolul său.* CĂLINESCU, C. O. 403. *Teoretic, subscriem fără rezerve la asemenea deziderate.* CONSTANTINESCU, S. III, 221, cf. DM. *Subscria la aceeași idee.* IST. LIT. ROM. II, 651. *Spectatorul-copil subscrie din toată inima la verdictul împotriva trîndăviei.* T mai 1964, 90. *Nu subscriem... la indiferența multor esteticieni față de studiul categoriilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 8/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Marea masă a populației n-a subscris la capitularea conducătorilor ei în fața cotropitorilor romani.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 8, 51. ✦ (Învechit) Tranz. A accepta; a admite. *Adunarea proclamă un comitet carele să moduleze dorințele ei, care apoi, subscrise de public, să se supuie domnului.* SION, F. 218. *Laudă neguțătorilor ce nu cu voit să subscrie actul de vînzare a nației.* BOLINTINEANU, O. 247, cf. DL.

— Prez. ind.: *subscriu.* — Și: (învechit și regional) **suscrie** vb. III, (învechit) **subscrí** vb. IV, **suptscrie** vb. III, **supteri** (I. GOLESCU, C.) vb. IV, (regional) **supcriá** (ALR SN IV h 986/36), vb. I, **supscrie** (ib. h 986) vb. III.

— Pref. *sub-* + **scrie** (după fr. *souscrire,* lat. *subscribere*).

SUBSCRÍERE s. f. Acțiunea de a (se) subscrie și rezultatul ei.

1. (Învechit și regional) Semnătură **(2).** Cf. subscrie **(2).** *Înălțatul împărat la supscrierea Tractatului... de la doao hotărîte întîmplătoare puncturi au rămas afară.* MANIFEST (1813), 10/22. *S-au împuternicit prin subscrierea însuși a mînei mele.* FM (1841), 171¹/33, cf. POLIZU. *Plastografiind subscrierea lui Aurelian, au compus o listă de proscripție.* CALENDAR (1858), 117/8. *Într-un act transilvan... între subscrierile mai multor români... citim doi porocliți Negri.* HASDEU, I. C. I, 122. *Zapisul..., văzîndu-l fără dată și fără subscriere întreagă, nu mi-am dat osteneala să-l citesc.* ARHIVA I, 53, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR IV h 986.

2. (Astăzi rar) Subscripție **(2).** Cf. subscrie **(3).** *S-au alcătuit... o companie prin cetii (subscrieri) spre a așăza pe Dunăre.* CR (1834), 332¹/22. *S-a deschis subscrierea de cesii pentru drumul de fer.* MN (1836), 39¹/54, cf. POLIZU. *I s-ar fi făcut prin subscriere publică o mică donațiune.* CARAGIALE, O. IV, 147, cf. DDRF, BARCIANU. *Pentru împrumutul de consolidare... subscrierile veniră din toate părțile.* OȚETEA, R. 177, cf. DL. *Se pregătea să scoată un rînd de cinci cărți, prin subscrierile admiratorilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 5/1, cf. DEX. ◇ (Învechit; și în sintagma *listă de subscriere*) Listă de subscripție, v. subscripție **(2).** *Redacția... au deschis o listă de subscriere pentru agiutoriul acelui sfînt lăcoș.* ROM. LIT. 139²/20. *Am deschis o subscriere... în ajutorul sărăcimei.* ALECSANDRI, T. 1 311, cf. DL, DM. ✦ (Învechit) Abonament. *Subscrierea cîte 5 sorcoveți pe trilunie.* IC. LUM. (1840), 9/14. *Prețul subscrierii, pe un an, este 2 galbeni, plătiți înainte* (a. 1855). PLR I, 152.

— Pronunțat: *-scri-e-.* — Pl.: *subscrieri.* — Și: (învechit și regional) **supscriere** (accentuat și *supscriére* ALR IV h 986), **suscriere** (BARCIANU, ALEXI, W., ALR SN IV h 986; accentuat și *suscriére* ALR SN IV h 986/102) s. f.

— V. **subscrie.**

SUBSCRIITÓR, -OÁRE s. m. și f. (Rar la f.) **1.** (Rar) Semnatar **(1).** Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D. *Mi s-a comunicat*

un ms. semnat Leon Onicescu... Subscriitorul declară a fi fost în toamna 1886. CĂLINESCU, Ç. O. 216.

2. Persoană care subscrie **(3)**; (învechit) prenumerant, subscriptor **(2)**. *Colecta o încep chiar subscriitorii dînd 598 galbeni* (a. 1856). BUL. COM. IST. I, 315; cf. DDRF, ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Noua ediţie găseşte numeroşi subscriitori.* VIANU, L. U. 201. *Persoane care... contribuiseră ca subscriitori la tipărirea albumului.* VINEA, L. I, 418. *Prin contribuţia membrilor şi a numeroşi subscriitori din ţară, a deschis o bibliotecă.* IST. LIT. ROM. II, 250. ✦ (Învechit) Abonat (la o publicaţie). *Persoanele ce binevoiesc a se îndeletnici cu adunarea subscriitorilor sînt poftite a ne trimete ... foaiele de prenumeraţie ca să se poată hotărî numărul ecsemplarilor ce au a se tipari.* IC. LUM. (1840), 9/12.

— Pronunţat: *-scri-i-*. — Pl.: *subscriitori*.

— **Subscrie** + suf. *-tor*.

SUBSCRÍPT s. m. v. **subscris**.

SUBSCRIPTÓR s. m. (Învechit) Subscriitor **(2)**. *S-au primit de mine de la subscriptori galbeni patru sute douăzeci şi opt* (a. 1857). BUL. COM. IST. I, 317, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D.

— Pl.: *subscriptori*.

— Din fr. **souscripteur**, lat. **subscriptor**.

SUBSCRÍPŢIE s. f. **1.** (Învechit) Semnătură **(2)**. *Cartea de botez şi cărţile cele de slobozenie... nu de mai multe ori fără numai de cumva cu întîmplare şi fără de voia lui le-ar fi pierdut, cu credinţă va arăta, cu obicinuita a ceatei subscripţie să i se dea.* ŞT 9/27, cf. STAMATI, D. *Ajunsese noţiunea română ca să se bucure de subscripţiuni curat române puse pe actele româneşti.* BARIŢIU, P. A. III, 191, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D. *Sustragerea... de foi împodobite cu miniaturi sau interesante pentru subscripţie.* BUL. COM. IST. II, 8, cf. ŞĂINEANU, D. U.

2. Angajament pe care îl face o persoană, prin iscălitură, de a contribui cu o anumită sumă la o lucrare de interes public sau particular; (rar) subscriere **(2)**, (învechit) prenumeraţie. *Jurnalul... înştiinţază despre o suscripţie seau iscălire pentru strîngerea calicimei din Paris.* AR (1829), 83¹/44. *N-au pregetat nobilii lăcuitori... a face subscripţii în toate stările adunînd sume pentru agiuloriul nenorociţilor.* ib. (1830), 77¹/24, cf. I. GOLESCU, C. *În starea de astăzi a lucrurilor ne va fi cu anevoie a strînge bani prin subscripţie.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 244. *Ministerul se încercase din nou a face un aşa numit împrumut naţional voluntar... pe calea subscripţiunilor.* BARIŢIU, P. A. III, 4, cf. POLIZU. *Orice subscripţie pe cale publică i-ar paraliza cu desăvîrşire scopul,* CARAGIALE, O. VII, 328. *La noi, Ateneul este datorit subscripţiei binevoitoare a tuturora.* BAGALBAŞA, S. A. I, 292. *Să încurajeze literatura prin subscripţie publică.* în PLR I, 499, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE. *Ar fi pus bazele unei biblioteci prin subscripţie publică.* COCEA, S. I, 31. *La o subscripţie naţională el da personal două mii de lei.* ARGHEZI, S. XX, 16. *Sfătuise de la Paris... să folosească sumele adunate prin subscripţie la construirea Teatrului Naţional.* CAMIL PETRESCU, O. III, 407, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Contribuţie bănească cu care se angajează cel ce subscrie **(3)**. *Această filantropică soţietate... de carea se poate cineva împărtăşi cu o suscripţie seau iscălire de şasă franci pe an.* AR (1829), 130²/40. *O subscripţie anuală de 12 galbini.* CUCIURAN, D. 42/24. *Am plătit... galbeni împărăteşti cincisprezece subscripţia mea* (a. 1857). BUL. COM. IST. I, 317, cf. ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., DL, DN². ✦ (Şi în sintagma *listă de subscripţie*) Document care conţine semnăturile tuturor persoanelor care subscriu **(3)**; (învechit) listă de subscriere, v. **subscriere** **(2)**. *S-au deschis o subscripţie pentru ajutatul acestui bărbat.* CR (1834), 294²/4. *Listă de subscripţie. În folosul armilor din Iaşi.* PROPĂŞIREA, 224²/42. *Eforia va îngriji a deschide o subscripţie.* REGUL. ORG. 424/30. *Trebuie să ducă... măcar o sută de iscălituri... pe lista de subscripţiune.* GHICA, C. E. I, 161, cf. RESMERIŢĂ, D. *Actualul primar... a lansat liste de subscripţie ca să dreagă drumurile.* SADOVEANU, O. XIX, 432, cf. SCRIBAN, D. *Ziarul... a lansat o listă de subscripţie şi a strîns în două săptămîni un milion de franci.* BOGZA, A. Î., 389, cf. DL. *I-am rugat pe toţi să înceteze cu listele de subscripţie, cu ajutoare.* T iunie 1964, 39.

— Pronunţat: *-ţi-e*. — Pl.: *subscripţii*. — Şi: (învechit) **subscripţiúne, suscripţie, suscripţiúne** (id. ib.) s. f.

— Din lat. **subscriptio**, fr. **souscription**.

SUBSCRIPŢIÚNE s. f. v. **subscripţie**.

SUBSCRÍS, -Ă adj., s. m., s. f. **1.** Adj. (Învechit; despre oameni) Iscălit. Cf. **subscrie** **(2)**. *În aceasta este subscris şi unul din raportorii în chestiunea rurală.* KOGĂLNICEANU, S. A. 175. *Subscrişi sînt ministrul..., membrii consiliului.* MAIORESCU, CRITICE, 125, cf. CADE. ✦ (Învechit; despre acte, documente, scrisori) Semnat² **(II 2)**. Cf. **subscrie** **(2)**. *Acest ordin scris, subscris şi sigilat era limpede.* GHICA, C. E. I, 56, cf. RESMERIŢĂ, D.

2. S. m. (Învechit) Persoană care se angajează să participe la o subscripţie **(2)**. Cf. **subscrie** **(3)**. *Numărul subscrişilor va covîrşi numărul acţiilor care să vor slobozi* (a. 1845). DOC. EC. 855. ✦ Adj. (Despre sume de bani) Dat prin subscripţie. *Ce s-a făcut cu sumele subscrise?* (a. 1856). BUL. COM. IST. I, 315, cf. SCRIBAN, D.

3. S. m. şi f. (Învechit şi popular) Subsemnat **(2)**. *Subscrisul, în compunerea acestei repede istorisiri... n-au putut mai îndelung să o studieze* (a. 1839). URICARIUL, V, 133/13. *Scrisoarea d-tale avea a trece prin cenzura din patria mea, a subscrisului.* FM (1841), 326¹/3. *Oricine... poate citi şi studia această cărticică cu mare succes şi, ajungînd la scop, va recompensa îndestul pă subscrisul.* POLIZU, P. [prefaţă] 2/32. *Nici o singură propoziţie scrisă sau pronunţată de subscrisul îndeosebi nu susţine cosmopolitismul.* MAIORESCU, în PLR I, 267, cf. DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU². *Declari că eu, subscrisul Mirea, Sînt... contopirea Hibridă între doi poeţi.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 97. *Năzuinţa subscrisului... n-a izbutit.* în PLR II, 220, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Subscrisa, Viorica, Fost slugă la stăpîni; Avere n-am nimica Şi vin cu două mîini.* D. BOTEZ, F. S. 73. *În grupul din care făcea parte aici subscrisul se mai aflau... şi alţii.* SADOVEANU, O. XX, 274, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Familiar; art.) Nume pe care şi-l dă persoana care vorbeşte. *Duminică ne poftim la dejun la dv. toată familia subscrisului.* CARAGIALE, O. VII, 80.

4. Adj. (Într-o poezie populară; cu sens nepreciza t, probabil) Împodobit. *Supt poalele cerului Sînt tot mese-ntinse Şi subscrise.* BIBICESCU, P. P. 254.

— Pl.: *subscrişi, -se*. — Şi: (învechit, rar) **subscript** s. m. DOC. EC. 855.

— V. **subscrie**.

SUBSEÁRĂ adv. (Prin nordul Munt.) Pe înserat; în amurg. *Dimineaţa şi subseară, Cîtu-i ziua cea de vară, Cînd te văd mă-mbolnăvesc.* PAMFILE, C. Ţ. 105. *Măi nicuţă, mai subseară, Ne-ntîlnim pe vale iară.* id. ib. 138.

— **Sub¹-** + **seară**.

SUBSECRETÁR s. m. (Învechit) Funcţionar care îndeplinea funcţia de ajutor al unui secretar **(I)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Stăturăm aci de vorbirăm cu un subsecretar. Acesta ne indică calea.* PELIMON, I. 47/1, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Unii sînt numiţi subsecretari, organe divizionare ale unui minister.* ARGHEZI, S. XX, 78. ✧ (Sens curent)

Subsecretar de stat = înalt funcționar din unele state, membru al guvernului, care conduce un departament sau o parte din administrația statului ca delegat al unui ministru. Cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Am fost invitat... de subsecretarul de stat permanent la Foreign Office.* TITULESCU, D. 365, cf. 111, NOM. PROF. 69, SCRIBAN, D. *Tînărul inginer... se pomeni subsecretar de stat la președenție.* STANCU, R. A. IV, 71. *Nu s-a ținut seama decît de foștii subsecretari de stat.* BOGZA, A. Î. 569, cf. DL, DM, DN², DEX.

— Pl.: *subsecretari.* — Și: (învechit, rar) **supsecretár** s. m. I. GOLESCU, C.

— **Sub¹-** + **secretar** (după fr. *sous-secrétaire*).

SUBSECRETARIÁT s. n. (Și în sintagma *subsecretariat de stat*) Funcția sau rangul de subsecretar de stat; domeniu al administrației de stat condus de un subsecretar de stat. Cf. CADE. *Un scaun de deputat în legislatura viitoare..., pe urmă un subsecretariat de stat, dacă nu un portofoliu ministerial.* C. PETRESCU, R. DR. 302. *Dl. prim-ministru confundă țara cu... numărul partizanilor săi care n-au obținut subsecretariate, prefecturi și primării.* BOGZA, A. Î. 524, cf. DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-ri-at.* — Pl.: *subsecretariate* și (rar) *subsecretariaturi* (DN²).

— **Sub¹-** + **secretariat** (după fr. *sous-secrétariat*).

SUBSÉCȚIE s. f. Subdiviziune a unei secții **(1)**. *Nu putem decît să urăm prosperitate acestui Institut atît de bine împărțit în direcții, secții și subsecții.* LOVINESCU, C. 37, cf. LTR², DL, DM, DN². *Lucrările s-au desfășurat pe subsecții în cadrul cărora expunerile au fost grupate în funcție de obiectul cercetării.* L. ROM. 1967, 533, cf. DEX.

— Pl.: *subsecții.*

— **Sub¹-** + **secție** (după fr. *sous-section*).

SUBSECUÉNT, -Ă adj. v. **subsecvent.**

SUBSECVÉNT, -Ă adj. **1.** Care urmează, care vine după ceva într-o succesiune de timp sau de spațiu, u r m ă t o r; p. e x t. care decurge, care rezultă din ceva. *Cel din urmă corp... va grava pe creierul meu linia sau legătura care îl unește cu un corp subsecvent.* CONTA, O. F. 75, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Aci aflăm și ideea subsecventă că ființa preferată a universului cuprinde în sine toate celelalte ființe.* VIANU, M. 87, cf. DL, DM, DN², CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 8/3, ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 22/1, M. D. ENC.; DEX. ◇ (Substantivat) *Legătura de serie... unește fiecare întîpărire atît cu antecedentu cît și cu subsecventa sa.* CONTA, O. F. 75, cf. ALEXI, W. ◇ (Adverbial) *A cărei voință este declanșată de alarmanta perspectivă a publicării scrisorii de dragoste... și subsecvent, a compromiterii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 90, 5/1. ✦ Care se află pe planul al doilea; p. e x t. subordonat **(4)**. *Prezența unui moștenitor dintr-o clasă preferată exclude pe moștenitorii din celelalte clase subsecvente.* PR. DREPT, 411. *Intenția autorului fiind, în primul rînd, aceea de a oferi... un crez ideologic, figurația plastică a tabloului de viață rămînînd subsecventă.* IST. LIT. ROM. II, 66.

2. (Geogr.; despre văi) Care se dezvoltă paralel cu direcția straturilor și perpendicular pe înclinarea lor. *Văile subsecvente sînt, în general, asimetrice, avînd un versant abrupt.* LTR². *Văile din Oltenia vestică au un caracter subsecvent.* PROBL. GEOGR. I, 107, cf. M. D. ENC.

— Pl.: *subsecvenți, -te.* — Și: (învechit) **subsecuént, -ă** adj.

— Din lat. **subséquens, -ntis**, fr. **subséquent.**

SUBSEMNÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Folosit și a b s o l.) (Astăzi rar) A semna **(II 2)**. *Arhiducele... subsemna toate actele publice.* BARIȚIU, P. A. II, 27. *Cînd se compune de către un străin, se cere ca numaidecît să fie subsemnată ... de cel ce o dă.* MARIAN, Î. 21, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Se răzgîndi și subsemnă:... Andrei.* HOGAȘ, DR. II, 86, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC, DEX. ◇ R e f l. p a s. *Diata în scris se face și se subsemnează de regulă de către cel ce o dă.* MARIAN, Î. 21. ✦ T r a n z. (Rar) A scrie **(I 1)**. *Îi refuză... cererea în scris, cu cîteva vorbe subsemnate de dînsul.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 239. *Uricariul, adeca scriba, își subsemna numele.* HASDEU, I. V. 31.

2. (Rar) A acorda importanță secundară în raport cu altceva; a trece pe planul al doilea (în favoarea a altceva). *Premisa... căreia îi subsemnăm printr-un silogism celelalte acte sufletești.* RALEA, S. T. II, 120.

— Prez. ind.: *subsemnez* și (învechit, rar) *subsémn* (GHEȚIE, R. M., BARCIANU). — Și: (învechit) **subsignà** vb. I. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Pref. *sub-* + **semna** (după fr. *soussigner*).

SUBSEMNÁRE s. f. Acțiunea de a s u b s e m n a **(1)** și rezultatul ei. Cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— V. **subsemna.**

SUBSEMNÁT, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. (Învechit; despre acte, documente, scrisori etc.) Semnat² **(II 2)**. *M-am pomenit cu o adresă... subsemnată Tell, N. Golescu.* GHICA, A. 646, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. ✦ (Învechit, rar) (Despre picturi, desene etc.) Care are dedesubt un text explicativ. *Fiecare imagine se află subsemnată cu litere romane; afară de unele vocale ce sînt lăsate pîntr-însele chirilice.* PELIMON, I. 125/17. ✦ (Rar) Menționat (în scris). *Toate numele citate... s-au văzut foarte adesea subsemnate în josul a unor scrieri.* MACEDONSKI, O. IV, 27. *Între reprezentanții țărilor subsemnate au avut loc, la Geneva, convorbiri.* TITULESCU, D. 124.

2. S. m. și f. (De obicei articulat și urmat de indicarea numelui și prenumelui) Semnatarul unei cereri, al unei declarații, al unui proces-verbal etc.; (învechit și popular) subscris **(3)**, (învechit) subiscălit. *Subsemnații... întreprind a da afară o gazetă sub numele de România* (a. 1838). PLR I, 60, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Subsemnatul e înclinat să admită... numai trei alte epoce ale bronzului dacic.* PÂRVAN, G. 290, cf. CADE. *Subsemnatul... am onoarea a va aduce la cunoștință că vagonul... e plin de ploșnițe.* BOGZA, A. Î. 367, cf. DL, DN². *Subsemnatul a făcut și un ciclu de inițiere în ale sportului.* CINEMA, 1968, nr. 9, 37, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ P. e x t. (Familiar; art.) Nume pe care și-l dă persoana care vorbește; (învechit și popular) subscris **(2)**, (regional) tetea, (argotic) mandea, mand. *Această supremă eleganță aparține numai subsemnatului.* C. PETRESCU, Î. II, 52. *Pălării care nimeresc... în capul unor spectatori neutri, îndeobște străini că subsemnatul.* RALEA, S. T. I, 336, cf. DEX, DSR.

— Pl.: *subsemnați, -te.* — Și: (regional) **supsemnát** s. m. BUL. FIL. VI, 140.

— V. **subsemna** (după fr. *soussigné*).

SUBSEMNĂTÚRĂ s. f. (Învechit) Semnătură **(2)**. *Feriți-vă de a pune subsemnătura pe orice act în contra autonomiei și suzeranității.* HELIADE, ap. GHICA, A. 725. *Arhiducele... subsemna toate actele publice, la care pînă atunci se cerea neapărat subsemnătura regelui.* BARIȚIU, P. A. II, 27, cf. DL.

— Pl.: *subsemnături.*

— **Subsemna** + suf. **-ătură.**

SUBSÉRIE s. f. Subdiviziune a unei serii **(3)**. *Putem diviza aceste experiențe în trei serii și fiecare serie în două subserii.* BABEȘ, O. A. I, 219, cf. LTR².

— Pl.: *subserii.*

— **Sub¹-** + **serie.**

SUBSERVITÓR, -OÁRE s. m. și f. (Învechit, rar) Infirmier. *De la directorul atîrnă și alegerea și dimisia practicanților hirurgi, a personalului subaltern și a subservitorilor.* CUCIURAN, D. 6/27. *Bolnavii unei sale simple sînt slujiți de o soră..., o subservitoare de zi și una de noapte.* id. ib. 42/1.

— Pl.: *subservitori, -oare.*

— **Sub**[1]**-** + **servitor.** Cf. lat. subservitor.

SUBSÎD s. n, v. **subsidiu.**

SUBSIDÉNȚĂ s. f. 1. (Geol.) Proces de coborîre treptată a scoarței terestre, care are loc în bazinele de sedimentare pe măsura acumulării depozitelor. *Zonele de subsidență se caracterizează prin formarea de depozite geologice groase.* LTR[2]. *În regiunile... de cîmpii joase, mișcările de ridicare au fost asociate cu cele de subsidență.* MG I, 173, cf. DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. (Meteor.) Fenomen de coborîre a unei mase de aer, însoțit de încălzirea aerului. Cf. LTR[2], DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **subsidence.** Cf. lat. subsidentia.

SUBSIDIÁR, -Ă adj. Care servește ca element secundar pentru întărirea unui raționament, a unei teorii etc.; care este de ordin secundar, accesoriu, anex, auxiliar, complementar, intregitor, secundar **(2)**, suplimentar **(2)**, (rar) complinitor. Cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., DDRF, GHEȚIE, R. M. *Această carte, scrisă în nemțește, va rămînea,... ca o valoare colaterală, ca un mijloc de lămurire subsidiară.* SĂM. V, 264, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Ea adaoge ici și colo lămuriri subsidiare despre originea lui Dosoftei.* IORGA, L. I, 490, cf. RESMERIȚĂ, D. *Arată numai atribuțiile celelalte, pe care le-am putea numi subsidiare sau complimentare.* BUL. COM. IST. V, 102, cf. CADE. *Eticheta „originalităților" sau a figurilor poetice e o anexă inferioară a criticei... de un interes subsidiar.* LOVINESCU, C. V, 34, cf. SCRIBAN, D. *Scolastica nu se mai mulțumește să accepte înțelepciunea profană ca un adaos subsidiar la adevărul revelat.* OȚETEA, R. 185. *Cît privește forma energiei absorbite, se formulau două idei subsidiare.* ȘANIELEVICI, R. 31, cf. DL, DM. *Originalitatea tematicii e o chestiune subsidiară.* IST. LIT. ROM. II, 402, cf. DN[2]. *Nu-și pierde vremea... cu „detaliile", considerîndu-le subsidiare și derizorii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 12/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Fapte din istoria românilor care nu puteau intra nici subsidiar într-o biografie.* IORGA, L. I, 294, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Romanticii au învățat... să mînuiască „bagheta magică a analogiilor", adoptînd subsidiar și atitudinea antinewtoniană.* BLAGA, z. 161. *Gîndirea teoretică a lui Mallarmé a fost subsidiar însoțită de o teorie a limbajului poetic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1979, nr. 40, 12/1. ◇ Loc. adv. **În subsidiar** = în al doilea rînd; pe lîngă aceasta; pe deasupra, implicit, în secundar (v. secundar[2] **2**). *În subsidiar mă infiltrasem peste tot în comerțul cu zahăr.* VOICULESCU, P. II, 196. *Se preocupă mai ales de conținutul operei studiate și numai în subsidiar de stilul ei.* IORDAN, STIL. 26. *Conștiința de neam... se întemeia în primul rînd pe realitatea unei comunități de grai, dar, în subsidiar, și pe alți factori.* BLAGA, G. 107. *E de ordin politic și, în subsidiar, de ordin estetic și literar.* RALEA, S. T. II, 246, cf. DL, DM, DN[2]. *În subsidiar... la Paris am învățat nuanțele.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 57, 1.

— Pronunțat: *-di-ar.* — Pl.: *subsidiari, -e.*

— Din fr. **subsidiaire,** lat. **subsidiarius.**

SUBSÍDIU s. n. (În unele state) Ajutor bănesc acordat (de stat) unui stat aliat, unei instituții, unei persoane etc.; subvenție. *Mulțămirea pentru subsidiile (ajutoriul bănesc din țeară) ce ați învoit a să scoate la trebuințăle curgătoare ale acestui an.* AR (1829), 52[1]/11. *Au venit un ambasador a imperatorului... eu daruri aducîndu-i subsidii (ajutor bănesc).* CALENDAR (1856), 94/11, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Se făcuse o propunere ca statul să intervie și să dea subsidii, să instituie pensii pentru poeți.* GHEREA, ST. CR. III, 196, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Noul împărat ratifica... tratatul de subsidii pentru paza graniței.* PÂRVAN, G. 120, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Bancherii florentini stabiliți la Lyon oferiră subsidii însemnate pentru răsturnarea domniei Medicilor.* OȚETEA, R. 155. *Pentru asta au cheltuit subsidiile pe care le primeau?* PAS, L. II, 142, cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subsidii.* — Și: (învechit, rar) **subsíd** s. n. PROT. — POP., N. D.

— Din lat. **subsidium,** fr. **subside.**

SUBSIGNÁ vb. I v. **subsemna.**

SUBSIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUBSIÓRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUBSISTÉNȚIE s. f. v. **subzistență.**

SUBSÎOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUBSÎSÎIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUBSOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUBSÓL s. n. **1.** (Geol.) Totalitatea formațiunilor geologice mai vechi decît pătura actuală de sol; parte a solului de sub stratul arabil pînă la adîncimea la care pătrund rădăcinile plantelor; (rar) subteran **(4)**, (învechit) subpămînt **(1)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Bogățiile miniere... zac neexploatate în subsol.* PĂCALĂ, M. R. 9, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DS. *Metroul e o lucrare foarte întinsă în tot subsolul Moscovei.* SADOVEANU, O. XVII, 33. *Calitatea terenului este submediocră din cauză că solul e nisipo-argilos, iar subsolul e pietriș curat.* ENC. AGR. I, 138. *Pornește de la descrierea reliefului natural, pentru a trece... și la enumerarea bogățiilor subsolului.* VIANU, S. 77. *Petrolul, cărbunele, gazul metan, metalele și alte bogății ale subsolului constituie o bază sigură pentru dezvoltarea industriei.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 748. *Apa de subsol mai este denumită și apă subterană.* AGROTEHNICA, I, 141, cf. LTR[2], DL, DM. *Însușirile subsolului și mai ales compoziția lui chimică influențează starea de fertilitate a solului cultivat.* DER, cf. DN[2]. *Subsolul județului are însemnate rezerve de petrol.* JUD. ROM. SOC. 87/1. *Subsolul maritim va putea fi valorificat... pe calea forărilor cu ajutorul platformelor de la suprafața apelor.* CONTEMP. 1969, nr. 1 168, 8/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Subsolul e bogat în mari zăcăminte mineraliere.* RL 1980, nr. 11 069. ◇ Fig. *Bogăția limbii populare și a spiritului popular au rămas un subsol neexploatat.* IBRĂILEANU, SP. CR. 20. *Omenirea s-a găsit scufundată... în subsolul veacurilor.* în PLR II, 367. *Un grup de oameni... care circulă „la fundul" marilor orașe burgheze și în subsolul societății își dezvăluie viața lor.* CONTEMP. 1948, nr. 110, 14/1. *Cam la acest subsol de gîndire se rezumă.* CINEMA, 1968, nr. 4, 13.

2. Parte a unei clădiri situată sub parter; totalitatea încăperilor din această parte a clădirii; (regional) pohreb **(1)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *În subsol dinamul e puternic, dar sus lumina e albă și rece.* IBRĂILEANU, S. 98, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pe pereții subsolului se desenează grosolane arabescuri de igrasie.* GALACTION, O. A. II, 313. *A coborît tiptil... scara de serviciu care ducea la subsol.* CĂCEA, S. II, 55. *Prin galeriile din subsolul gării e o mișcare neostoită.* SADOVEANU, O. IV, 246, cf. SCRIBAN, D. *Pietre funerare... depuse actualmente în subsolul muzeului... vor constitui, mai tîrziu, un lapidariu.* OPRESCU, S. 168. *A fost construită peste un subsol o casă cu un cat.* CAMIL PETRESCU, O.

I, 640. *Apa tulbure, noroioasă... inundă pivniţele şi subsolurile.* STANCU, R. A. IV, 137. *Sînt... birturi la subsol, unde aerul miroase a pivniţă.* V. ROM. iunie 1954, 60. *Subsolul serveşte la repartiţia conductelor de apă, de calorifer, de aer cald sau condiţionat.* LTR², cf. DL, DM. *La subsol... era o umezeală lacustră.* T august 1964, 64, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. Orice încăpere din partea cea mai de jos a unei construcţii. *Iată-mă ... scobort, umilit, către modeştii japonezi din cabina de la subsol.* RALEA, S. T. I, 244.

3. Partea de jos a paginilor unei cărţi, ale unui ziar, ale unei reviste etc. rezervată notelor explicative, trimiterilor bibliografice etc.; totalitatea textelor cuprinse în această parte. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Prin această metodă am reuşit a umple un întreg subsol de gazetă.* CONTEMP. 1948, nr. 111, 4/6. *Frunzăreşte cartea mea, apoi caută prin subsoluri şi la bibliografie.* CĂLINESCU, C. O. 78. *Autorul intervine în focul disputelor cu adnotaţii la subsol, lămurind ceea ce în versuri nu se putea arăta cu suficientă claritate.* BLAGA, G. 217, cf. LTR², DL, DM. *E vorba de presupuşii comentatori de la subsolul paginilor.* IST. LIT. ROM. II, 80, cf. DN². *Cartea... este o pădure de referinţe. Foarte rare sînt în ea paginile fără subsol.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 9/1, cf. M. D. ENC. *Poetul a fost... aproape conştient, de vreme ce adaugă un subsol care pare a încerca să argumenteze.* V. ROM. martie 1970, 115, cf. DEX.

— Pl.: *subsoluri.* — Şi (rar) **susól** s. n. ALEXI, W.

— **Sub¹-** + **sol** (după fr. *sous-sol*).

SUBSOLÁJ s. n. Lucrare agricolă prin care, cu unelte speciale ataşate la plug, se afinează zona inferioară adîncimii la care pătrunde plugul în sol. *Prin subsolaj se îmbunătăţeşte regimul apei şi al aerului din sol şi se intensifică procesele biologice şi chimice din straturile mai adînci ale acestuia.* LTR², cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subsolaje.*

— Din fr. **sous-solage.**

SUBSÓNIC, -Ă adj. Care are sau care se efectuează cu o viteză mai mică decît viteza sunetului, dar comparabilă cu aceasta. Cf. DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subsonici, -ce.*

— Din fr. **subsonique.**

SUBSPÉCIE s. f. **1.** (Biol.) Subdiviziune a unei specii **(II 2)**; rasă² **(2)**. *Între aceste specii prospectează o mulţime de subspecii, crescute cu răbdare în taina serelor.* GALACTION, O. 325. *Despre subspeciile în care se divizează această specie se ştie puţin.* LINŢIA, P. I, 73, cf. LTR², DL, DM. *Ambele subspecii ale gîştei de vară se deosebesc de alte specii de gîşte sălbatice cenuşii.* VÎN. PESC. august 1962, 10. *Datorită plasticităţii organismului, această specie a dat numeroase subspecii.* AP 86, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

2. Subdiviziune rezultată în urma unui proces de clasificare (după caractere distinctive). *Stilul poeziei se individualizează mai puternic, dar graniţele dintre subspeciile stilului artistic sînt... mobile.* COTEANU, R. L. 79. *La propoziţiile circumstanţiale modale nu se indică şi subspecia.* L. ROM. 1967, 204. ✦ Subdiviziune a unei specii **(II 5)**. *Epopeea s-a pulverizat... în subspeciile romanului modern, tinzînd spre amănunt şi particular.* LOVINESCU, C. VII, 124.

— Pl.: *subspecii.*

— **Sub¹-** + **specie.**

SUBSPONTÁN, -Ă adj. (Despre plante) Care se menţine şi se dezvoltă într-o regiune nouă, asemenea plantelor caracteristice acelei regiuni. *Este de remarcat prezenţa scoruşului subspontan, care s-a găsit în trei exemplare la Buhalniţa.* PROBL. GEORG. I, 149.

— Pl.: *subspontani, -e.*

— Pref. *sub-* + **spontan** (după fr. *subspontane*).

SUBSTÁ vb. I. Intranz. (Învechit, rar) A subzista. *Nu aştepta decît minutul... ca să procheme derăpănarea unei robii al căria numai numele mai substa.* HELIADE, L. B. I, 139/21.

— Prez. ind.: *substáu.*

— Pref. *sub-* + **sta** (după lat. *substare*, it. *sostare*).

SUBSTANTIFICÁ vb. I. Tranz. fact. (Învechit, rar) A substantiva. Cf. NEGULICI. *Substantifica* [este înlăturat] *de corespondentul lui în „-iza".* SFC III, 114.

— Prez. ind.: *substantífic.*

— Din fr. **substantifier.**

SUBSTANTIFICÁRE s. f. (Învechit, rar) Acţiunea de a substantifica şi rezultatul ei. Cf. NEGULICI.

— Pl.: *substantificări.*

— V. **substantifica.**

SUBSTANTÍV, -Ă s. n., adj. **1.** S. n. Parte de vorbire care denumeşte fiinţe, lucruri, acţiuni, fenomene, însuşiri, stări, caracterizată printr-o flexiune numită declinare; nume **(II 1)**, (învechit, rar) substarnic. *Şi substantiva „bobătaie" adecă mare focu.* BUDAI-DELEANU, ŢIG. 38ᵛ/22. *La substantive mai privim neamuri, numere şi căderi.* PLEŞOIANU, C. 128/24. *Multe substantive femeieşti de la strămoşii noştri au rămas şi s-au legiuit.* HELIADE, C. 47/5, cf. id. GR. ROM. 9/15. *Substantivul: arată un lucru sau o persoană... numai prin închipuirea minţii înţeleasă.* VIDA, GRAM. 34/19, cf. I. GOLESCU, C., ASACHI, L. 44²/2. *Lepădăm pe acel „u" de la finalul zicerilor... că sustantivii, ajectivii şi verbii, fără dînsul, n-au nici o hărăcteristică de final.* FM (1839), 158¹/27. *Acelora ce sînt sub stare aleătuită le numim sau substarnice sau precum le zic latinii supstantive.* GRAM. MOLD. 24ᵛ/6. *Supstantivii se osibese în doă clase.* BREZOIANU, I. 122/21, cf. NEGULICI. *Ne slujim de multe ori şi cu un infinitiv... sau cu o propoziţie întregă luate drept substantivi.* I. POP., L. 5/30, cf. STAMATI, D., NEGRUZZI, S. I, 258, POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., CONTA, O. F. 101, DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU². *Pentru spiritul limbii e de notat prepunerea adjectivului faţa de substantiv.* PÂRVAN, G. 260. *Eminescu ... posedă ştiinţa de a întrebuinţa substantivul singur cu acelaşi maximum de efect.* IBRĂILEANU, S. 126, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Epitetele pot determina un substantiv, dar şi un verb.* VIANU, S. 12. *Printre cuvintele din fondul principal românesc, substantivele ocupă un loc mult mai restrîns decît ne-am aştepta.* GRAUR, F. L. 106, cf. DL, DM, DER. *Genitivul obiectiv a depins de cele mai multe ori de substantive abstracte.* IST. LIT. ROM. I, 231, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ✧ (Adjectival) *Numele sostantive să îndupleacă numai într-un feliu, după cum îşi va fi generu.* VĂCĂRESCUL, GR. 25/20. *Cum ştiu face-un adjectiv Sau un nume substantiv.* MUMULEANU, C. 154/2.

2. Adj. (Chim.; în sintagma) *Colorant substantiv* = colorant care se fixează direct pe fibra textilă, fără intermediul unui mordant. Cf. MACAROVICI, CH. 622. *Din punctul de vedere tinctorial, coloranţii substantivi au în general rezistenţe mediocre la lumină şi la spălare.* LTR², cf. DL, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ Care se referă la însuşirea coloranţilor descrişi mai sus. *Caracterul substantiv (substantivitatea) al unui colorant e condiţionat de structura sa chimică.* LTR².

3. Adj. (Rar) Privitor la substanţă **(1)**; care exprimă substanţă. Cf. SCRIBAN, D. *Conştiinţa nu e o stare substantivă, ci una tranzitivă, ceea ce înseamnă că ea se prezintă sub forma unui curent veşnic curgător.* RALEA, S. T. II, 83.

— Pl.: (n.) *substantive* şi (învechit, m.) *substantivi*, (adj.) *substantivi, -e.* — Şi: (învechit) **substantívă** s. f.,

supstantiv s. m., s. n., **sustantív** s. m., **sostantív** s. n., adj.

— Din lat. **substantivum**, fr. **substantif**. — **Sostantiv** < it. **sostantivo**.

SUBSTANTIVÁ vb. I. Tranz. A face să capete valoare de substantiv **(1)**; a transforma în substantiv; a întrebuința cu valoare de substantiv; a substantiviza, (învechit, rar) a substantifica. *Din cauza acestei tendințe spre concretizare, numai puține adjective mai pot fi substantivate.* PHILIPPIDE, P. 175. *Tot ca articolul, pronumele demonstrativ poate substantiva un adjectiv.* PUȘCARIU, L. R. I, 177, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. *Astfel au ajuns infinitivele lungi să se substantivize.* id. ib. 160. *Adjectivele de specia celor discutate se substantivează.* IORDAN, STIL. 120. *Împletirea dintre valoarea verbală și cea nominală a infinitivului se vede mai ales la infinitivul lung, care se substantivează treptat, începînd din secolul al XVI-lea.* SO I, 111, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *substantivez.*

— Din fr. **substantiver**.

SUBSTANTIVÁL, -Ă adj. Care ține de substantiv **(1)**; privitor la substantiv; (ca) de substantiv. *Românul trebuie să le concretizeze, dîndu-le forma substantivală.* PHILIPPIDE, P. 175. *Formal, rămîn adjective . . ., dar îndeplinesc funcțiune substantivală.* IORDAN, STIL. 120, cf. DL, DM, DN. *Elipsa s-a produs însă și atunci cînd atributul-adjectiv nu poate, prin natura lui, să capete valoare substantivală.* L. ROM. 1959, nr. 5, 18. *Limba a reținut, în organizarea sistemului flexiunii substantivale, elementele cele mai pure.* SCL 1961, 169, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Exprimat printr-un substantiv **(1)**; format din substantiv. *Minulescianismul era un exotism sonor, substantival.* CONSTANTINESCU, S. I, 156. *Epitetele substantivate în cazul genitiv se găsesc deci la limita domeniului întreg.* VIANU, S. 17. *Diferite feluri de atribute substantivale pot exprima raporturi variate.* SCL 1954, 101. *Subiectul substantival poate sta atît după cel pronominal, cît și înainte.* ib. 1959, 172. *Epitetul substantival are un caracter mai plastic, mai ușor reprezentabil decît cel adjectival.* L. ROM. 1976, 216. *Capitolul cel mai important al cărții este consacrat compuselor substantivale.* SCL 1968, 660. ✦ (Adverbial) În funcție de substantiv; ca substantiv. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *substantivali, -e.*

— Din fr. **substantival**.

SUBSTANTIVÁRE s. f. Acțiunea de a (se) substantiva și rezultatul ei; substantivizare, (învechit, rar) substantificare. *Supinele cu devenit substantive . . . la unele substantivarea este completă.* PHILIPPIDE, P. 45. *Pronumele „cel" servește spre substantivarea adjectivelor.* PUȘCARIU, L. R. I, 243. *„-uri" nu formează decît pluralul substantivelor, fiind cel mai precis indicator al substantivării adjectivului.* LL I, 107, cf. DL, DM. *În latină era frecventă și substantivarea formei feminine a participiului.* SCL 1960, 669, cf. L. ROM. 1967, 419, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *substantivări.*

— V. **substantiva**.

SUBSTANTIVÁT, -Ă adj. (Despre părți de vorbire care nu aparțin categoriei morfologice a substantivului) Care a devenit substantiv **(1)**; care este folosit cu valoare de substantiv; substantivizat. *Forma „-tor" e la noi mai mult o formă de substantiv sau de adjectiv substantivat.* MAIORESCU, CRITICE, 23. *Așa numitele adjective și participii substantivate.* PUȘCARIU, L. R. I, 26. *Apoziția simplă se exprimă printr-un substantiv comun sau propriu ori printr-un adjectiv substantivat.* SCL 1954, 121. *Din aceeași perioadă, forma lungă a infinitivului începe să apară și substantivată.* SG I, 110, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *substantivați, -te.*

— V. **substantiva**.

SUBSTANTÍVĂ s. f. v. **substantiv**.

SUBSTANTIVITÁTE s. f. Proprietate a unor coloranți de a se fixa direct pe fibrele textile, fără intermediul unui mordant. *Caracterul substantiv (substantivitatea) al unui colorant e condiționat de structura sa chimică.* LTR² XVI, 497.

— **Substantiv** + suf. *-itate.*

SUBSTANTIVIZÁ vb. I. Tranz. A face să capete funcția de substantiv **(1)**; a transforma în substantiv; a întrebuința cu valoare de substantiv; a substantiva, (învechit, rar) a substantifica. *Articolul demonstrativ . . . substantivizează un adjectiv sau un numeral.* GRAM. ROM². I, 107, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. *Adjectiv la origine . . ., el s-a substantivizat imediat ce a început să apară singur.* IORDAN, STIL. 188. *Unele adjective înregistrate în dicționare numai ca atare se pot substantiviza în anumite contexte.* SFC IV, 108.

— Prez. ind: *substantivizez.*

— **Substantiv** + suf. *-iza.*

SUBSTANTIVIZÁRE s. f. Acțiunea de a (se) substantiviza și rezultatul ei; substantivare. Cf. DL, DM. *Substantivizarea acelorași formații are loc mai mult ca nume de lucruri.* SFC IV, 108, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *substantivizări.*

— V. **substantiviza**.

SUBSTANTIVIZÁT, -Ă adj. (Despre părți de vorbire care nu aparțin categoriei morfologice a substantivului) Care a devenit substantiv **(1)**; care este folosit cu valoare de substantiv; substantivat. Cf. DL, DM. *Formele populare „ăsta", „ăla", care apar și substantivizate, conțin uneori o nuanță de dispreț.* GRAM. ROM². I, 172, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *substantivizați, -te.*

— V. **substantiviza**.

SUBSTÁNȚĂ s. f. **1.** Totalitatea elementelor care constituie esența lucrurilor și a fenomenelor, conținut, fond, structură **(7)**; p. restr. ceea ce este fundamental, esențial, esență, miez **(III 8)**, natură **(4)**; (învechit, rar) substare **(1)**. *Înțelepciunea iaste substanție.* CANTEMIR, în SCL 1954, 36, cf. NEGULICI, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Sîntem substanța intelectuală a unui neam.* LOVINESCU, C. VIII, 170. *Ar fi dispus să facă concesiuni de detaliu, dar nu de substanță.* TITULESCU, D. 452. *Sub strigătele cele mai stridente și mai divergente nu se afla, în definitiv, decît puțină substanță.* SADOVEANU, O. XIX, 7, cf. XII, 187, SCRIBAN, D. *Substanța de cultură a marelui poet englez este dintre cele mai bogate.* VIANU, L. U. 59. *Legea morală kantiană devine o fantomă insesizabilă, lipsită de orice substanță.* RĂLEA, S. T. II, 251, cf. DL, DM, DN². *Atitudinea lui N. Filimon are însă altă substanță și alt orizont.* IST. LIT. ROM. II, 650. *Au orchestrat în bună concordanță cu substanța melodică, slujind mai adecvat conținutului.* M 1965, nr. 1, 5/2. *A plămădit în opera sa elemente perene ale tradiției cu idei proprii ingenioase, pe cît de grave în substanță, pe atît de elegante ca scriitură.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 215. *Critica literară se joacă cu adjective private de substanță.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 96, 32/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Loc. adv. (Rar) **În substanță** = într-un cuvînt; pe scurt. *Și, va să zică, vorbă de-amor era-n substanță, De te-nțeleg?* MACEDONSKI, O. II, 91, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. ✦ Latura materială, exterioară a semnului lingvistic; complex sonor care constituie suportul unui sens (lexical sau gramatical); semnificant **(2)**. *Semnul lingvistic este o entitate cu bază dublă, formată dintr-un semnificant (substanța) și un semnifi-*

cat (conceptul). L. ROM. 1967, 291. ✦ Conținut sau p. restr. miez **(III 8)** al unei scrieri, al unui discurs etc. *Eminescu reușește acum să pună într-un vers substanța unei strofe.* IBRĂILEANU, S. 126, cf. CADE. *Fără aceste texte nu s-ar putea înțelege... substanța articolului 10.* TITULESCU, D. 176. *O nuvelă pretinde mai multă concentrare a substanței și o eliminare a frazeologiei.* CONSTANTINESCU, S. II, 533. *Scriitorul compune schițele și nuvelele lui tot ca pe niște scene dramatice, reducînd substanța lor aproape numai la dialog.* VIANU, L. U. 591, cf. DM. *Trebuia să dea opere de mai largă respirație, de o substanță umană mai bogată.* IST. LIT. ROM. II, 478. *Însăși substanța unui asemenea studiu invită la o confruntare.* M 1968, nr. 1, 44. *O literatură care conține substanță hrănitoare dar e lipsită de frumusețe... nu-și poate atinge bine scopul.* CONTEMP. 1969, nr. 1 181, 1/6. *„Formulele" sînt create pe un material critic care a mers în substanța operei, a pătruns ceea ce este în ea esențial și reprezentativ.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 8/3. *Apoi substanța însăși a romanului, precum și structura adîncă a personajului principal... cereau implicit o anume textură și formă de exprimare.* ib. 1971, nr. 128, 20/1.

2. Totalitatea elementelor care alcătuiesc un corp, o unitate; compoziție. *Vasul este mai mult sau mai puțin elegant în forma sa și de o substanță mai mult sau mai puțin bogată.* BREZOIANU, A. 392/23. [Atomii] *cei mai mici și mai ușori intră în substanța aerului.* MARINESCU, P. A. 31. *Populația, cu toate că e omogenă în aceeași substanță de rasă,... prezintă o varietate de gusturi și costume nebănuită.* ARGHEZI, S. 125. *Substanța biologică a omenirii intrase într-un proces de degenerare, care trebuia neapărat întrerupt.* VIANU, L. U. 544. [Apa] *în substanța ei este mai veche decît toți munții la un loc.* BOGZA, C. O. 76. *Mîncarea era și ea nehotărîtă ca substanță, ca culoare.* DEMETRIUS, A. 65. ✧ Fig. *Tăcerea, așezată... peste acest peisaj, îl strivește aproape sub substanța și sensurile ei primordiale.* BOGZA, C. O. 17. ✦ Fig. Totalitatea trăsăturilor psihice ale unei persoane; structură (sufletească) proprie. *De aceeași substanță, sufletul nostru nu poate decît spori prin fermentul sufletului latin.* LOVINESCU, Ç. IV, 87. *Sînt suflete a căror tainică substanță este omogenă.* GALACTION, O. 94. *Îi apăruse în toată desertăciunea de femeie fără nici o substanță interioară.* C. PETRESCU, C.V. 208. *Creangă... are o substanță proprie, într-adevăr.* SADOVEANU, O. XX, 57. *Oricît ar fi de vitregă viața, ea nu poate schimba definitiv substanța primitivă a unui caracter delicat.* BALEA, S. T. I, 52. ✦ (Învechit, rar) Sumă de bani care constituie un fond. *Se aflase avere... din care, scăzîndu-se mai multe poziții, se zicea pe atunci că ar fi rămas o substanție curată de 160 mii.* BARIȚIU, P. A. III, 149.

3. (Filoz.) Realitate care există prin sine însăși și care constituie suportul comun al calităților succesive; ceea ce este permanent, substrat care persistă de-a lungul tuturor transformărilor; (Fiz.) denumire generică dată sistemelor alcătuite din atomi și molecule de agregare (solidă, lichidă sau gazoasă); materie **(2)**, (învechit, rar) substare **(2)**. Cf. I. PAȘCA, M. 77, I. GOLESCU, C., STAMATI, D. *Ei cunoșteа drept principiu niște ființe de substanță materială, așa ca apa, ca aerul și ca focul.* ARISTIA, PLUT. I.XXV$_2$/20, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Nu există în univers altă substanță decît materia.* CONTA, O. F. 43, cf. DDRF. *În ultimă analiză substanța cu toate manifestările sale se reduce la atomi.* PHILIPPIDE, P. 135. *Substanța are ca atribute cugetarea și extensiunea.* ENC. ROM. III, 999, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU^2. *E setea lumii întregi, e setea substanței din care e alcătuită.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 50, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Spinoza... ajungea la concluzia că sigură e substanța.* CAMIL PETRESCU, U. N. 86, cf. SCRIBAN, D. *Acest model... de fiecare dată pierde ceva din substanța și materialitatea lui.* OPRESCU, A. M. 77. *Oare conceptul substanței la Spinoza nu are ca atribute pe acele pe care omul ca ființă fizică și spirituală le cuprinde în sine?* VIANU, M. 39. *Cele două specii atomice coexistă în masa de substanță a „sursei" radioactive.* SANIELEVICI, R. 59, cf. LTR, DL, DM, DN^2, DER. *Variația unui sistem material poate avea loc pe baza schimbului de substanță (atomi, molecule).* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 2/5, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Expr. (Rar) **A prinde substanță** = a lua ființă; a se consolida. *Imaginea teribilă a scriitorului a prins substanță și de atunci mărturisesc că mă tem ori de cîte ori pronunț numele scump de scriitor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 6/4. ✦ (În filozofia idealistă) Principiu spiritual care se află la baza tuturor fenomenelor. *Sufletul este o substanță simplă, ceva ce nu este materie.* ROM. LIT. 341^1/7. *Substanța universală este numai spirit, iar materia nu este decît un aspect secundar.* CONTA, O. F. 392. ✦ (Învechit, rar) Existență. *Văzînd că acele provincii nu mai erau decît o posesie precarie (trecătoare), s-au rezolat îndată a-i curma substanția și ea au lăsat arborul gios de la trup viu.* CALENDAR (1861), 42/2.

4. (De obicei urmat de determinări) Specie de substanță **(2)** caracterizată prin omogenitate, prin compoziție și structură constantă; (învechit, rar) substare **(3)**. *Fluide sînt substanții... a cărora particele se mișcă între ele și n-au între sine nici o legătură.* AR (1832), 236/33, cf. 271^2/41. *Aceste materii a naturei ... dau omului substanții folositoare seau vătămătoare.* J. CIHAC, I. N. 5/18. *Evaporația substanțiilor grase și oloioase.* ALBINEȚ, M. 79/19. *Altmintrălea este cu vinul și bearea, care au în sine spirt în mai mică măsură și, afară de acestea, substanții care nutresc.* FM (1839), 45^2/22. [Apa minerală] *mai are și alte substanțe folositoare precum se arată în analisea ei.* DESCR. APE, 95/11. *Apele meteorice se încarcă în a lor curgere sub teren... de felurite substanții.* FĂTU, D. 80. *Mineralogia îmbrățișează știința tuturor substanțelor din care este compusă coaja globului nostru.* BARASCH, I. N. 23/6, cf. 71/6, ARISTIA, PLUT. 171/13, CALENDAR (1856), 19/10. *Considerăciunea filonurilor e foarte importantă căci într-însele e zăcerea tuturor substanțelor metalice.* COBÎLCESCU, G. 11/17. *Acest gaz se formează necontenit în atmosferă de către dospirea substanțelor organice,* I. IONESCU, B. C. 393/12. *Animalele și vegetalele introduc în ele necontenit, prin nutriție, substanțe din lumea de afară.* CONTA, O. F. 202. *Se numesc substanțe magnetice acele care sînt atrase de către un magnet.* PONI, F. 232. *Se poate obține, cu substanțe inerte, formațiuni asemănătoare cu materia viețuitoare.* MARINESCU, P. A. 42. *Boraxul este o substanță albă, cristalizată.* VOICULESCU, L. 80. *Microorganismele sînt acelea care transformă substanțele neasimilabile ce se găsesc în sol.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 788. *Este interesantă cunoașterea energiei liberate prin dezintegrarea totală a substanțelor radioactive.* SANIELEVICI, R. 208, cf. AGROTEHNICA, I, 52, LTR, DL, DM, DN^2. *Apele Jiurilor sînt turburi (particule de cărbuni și substanțe pămîntoase).* PROBL. GEOGR. I, 127, cf. GEOLOGIA, 5, DER. *Fătul ia o serie de substanțe pe care mama trebuie să le înlocuiască prin alimentație.* ABC SĂN. 318. *Tulpinile și frunzele de porumb... însumează 40 la sută din substanțele nutritive ale întregii plante.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 182. *Aceste substanțe constituie materii prime pentru industria farmaceutică.* RL 1980, nr. 11 086. ✧ *Substanță de contrast* = substanță **(4)**, chimică, opacă la razele röntgen, utilizată în examenele radiologice. Cf. DEX. ✧ Fig. *Numai acela care imită pe strămoși, creînd mai departe..., se poate folosi cu adevărat de istorie, transformînd-o în substanță vie, în factor de progres.* IBRĂILEANU, SP. CR. 191. *Este mai ales un simbol al sacrificiului în iubire, trăind cu o intensitate și un farmec de substanță tare, aromitoare,* CONSTANTINESCU, S. II, 501. *Vera era însă pură ca îngerul fraged, născut dintr-o substanță paradisiacă.* CĂLINESCU, O. I, 261. *Influențele străine sînt în adevăr asimilate, adică însușite adînc și transformate în acea substanță proprie de care au nevoie toate organismele în procesul lor de creștere.* VIANU, L. U. 9.

5. Corp, element privit din punctul de vedere al compoziției lui; materie **(1)**, (învechit) trup **(I 4)**. *Acel*

care voiește să i se puie dinți trebuie ca toată alegerea substanțiii să o încredințeze dantistului. POV. 21/17. *Frecarea a două substanțe dezvăluesc proprietăți nuoi.* MĂS. GR. 4/11. *Aerul se vede albastru, și precum o mulțime alte substanții,... de esemplu stecla, el se pare fără nici un color.* CALENDAR (1854), 37/21. *Ținem apoi cu mîna supstanța ce am pus-o în rană și puind altă d-asupra, o îngrămădim bine.* PENESCU, M. 25/9. *Sfecla s-o plămădim... ca să facem noi, la noi și pentru noi substanță îndulcitoare de care avem trebuință.* GHICA, C. E. III, 12. *În atmosfera grea de mirosul substanțelor închise în fiole, făclia arunca o lumină turbure.* EMINESCU, P. L. 40, cf. ȘĂINEANU[3]. *O suprafață ... perfect netezită, bătută, lipită cu o substanță văroasă.* PÂRVAN, G. 179. *Pot duce războiul... răspîndind gaze asfixiante, împrăștiind substanțe lacrimogene.* LOVINESCU, C. IV, 200. *Țesăturile... se fabrică... din diferite substanțe textile naturale și artificiale.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 36. *Să comande nu știu ce substanțe pentru stropit via.* CĂLINESCU, S. 91. *Metoda minerală... constă în tratarea pieilor cu substanțe corosive.* BOGZA, A. Î. 101, cf. DER. *Trimise apoi pe cineva să-i prepare substanța necesară.* PREDA, R. 367. *O sinucidere misterioasă, un simulacru de înmormîntare, o substanță chimică cu formula secretă.* CINEMA, 1968, nr. 3, IV. *Se întrebuințau pe atunci... substanțe medicamentoase cumpărate de la negustori turci.* G. BARBU, A. V. 36. *Nu s-au asigurat peste tot substanțele necesare tratării semințelor.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184.

6. Țesut sau produs organic format din celule, săruri, lichide etc. din care sînt alcătuite diferitele organe și părți ale corpului unei ființe sau ale unei plante; (învechit, rar) substare **(4)**. [Sîngele] *prin toată țesătura sau supstanția lor se răsfiră.* TEODORI, A. 68/6. *Prin substanția mușchilor foarte multe vase se împărțesc.* ANTROP. 21/3, cf. 45/11. *Substanția coarnelor este osoasă.* J. CIHAC, I. N. 51/11. [Traheea] *se alcătuiește din substanții zvîrcoase și pieloase, înavuțite cu bale.* ASACHI, L. 56[2]/5. *Cea mai mare parte a* [ciupercilor]... *e compusă de o substanță ce seamănă cu iasca.* KRETZULESCU, M. 145/6, cf. REGUL. ORG. 392/5. *Trupul animal cuprinde în substanța nevrelor și creerilor o mulțime mare de albumină.* FM (1846), 228[1]/22. *Acest efect vine din lucrarea acidului fosforic asupra substanței oaselor.* MAN. SĂNĂT. 53. *Epidermul este format de substanță de corp.* POLIZU, P. 133/25. *Oxigenul se află în substanța animalelor și a plăntelor.* I. IONESCU, B. C. 392/23. *Substanța care constituie centrul măduvei... este compusă din un număr nesfîrșit de celule.* CONTA, O. F. 143. *Leziunile care apar în substanța nervoasă se caracterizează prin focare de demielinizare.* ABC SĂN. 322. *Substanța vitelină a ovulelor intră în compoziția unei soluții speciale.* AP 67. *A primit premiul Nobel pentru descoperirea substanței transmițătoare a influxului nervos.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 124, 31/3. *Porțiune de substanță osoasă... care formează țesutul osos spongios al epifizelor.* D. MED. *Un procent important de oameni au în sînge o substanță denumită Rh.* CONTEMP. 1980, nr. 1 754, 8/3. ✧ Fig. *Ca modalitate artistică ironia servește procesul de dinamitare a substanțelor osificate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 93, 8/2. ✧ *Substanță (nervoasă) cenușie* = parte a sistemului nervos central formată din corpul celulelor nervoase, situată la suprafața creierului și în interiorul măduvei, care dă naștere fluxului nervos, materie cenușie v. materie **(1)**; p. ext. minte **(3)**. *Substanța cenușie forma un țesut fibrilar, des împîslit.* BABEȘ, O. A. I, 21. *Muzicianul, cu suplețea lui susținută mai mult de ureche, decît de substanța cenușie, lua parte și el la elucidarea tîlcurilor.* BLAGA, H. 175. *Substanța nervoasă cenușie se întinde pe toată înălțimea măduvei spinării.* ABC SĂN. 332. *Arie de substanță cenușie situată la baza creierului.* D. MED., cf. M. D. ENC., DEX. *Substanță (nervoasă) albă* = parte a sistemului nervos central formată din fibrele celulelor nervoase. *Substanța nervoasă albă este formată din fibre nervoase care merg de-a lungul măduvei spinării.* ABC SĂN. 332, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *substanțe.* — Și: (învechit) **substánție** (pl. *substanții*), **subștánție** (pl. *subștanții*), (învechit, rar) **supstanță, supștánție, suptstánță** (I. GOLESCU, C.), **sustánță** (ÎNV. VIN. 61) s. f.

— Din lat. **substantia**, fr. **substance**, it. **sostanza**.

SUBSTANȚIÁL, -Ă adj. **1.** Care ține de substanță (3); care are natura unei substanțe; privitor la substanță; material **(I 1)**. Cf. I. GOLESCU, C., ANTONESCU, D., DDRF, ENC. ROM., M. D. ENC. *A doua... ezitare este de un ordin mai substanțial.* TITULESCU, D. 338. *În pictură și sculptură linia... creează în simplificări viguroase și monumentale o viață substanțială pe un plan ireal.* BLAGA, Z. 76. ✧ (Substantivat) *Este necesar a se arăta că trecerea de la substanțial la nesubstanțial, de la ființă la neființă, se îndeplinește în virtutea acelorași legi care au adus substanțializarea sau ființa.* MACEDONSKI, O. IV, 154.

2. Care ține de substanță **(1)**; privitor la substanță; de bază. V. adînc, capital, considerabil, crucial, decisiv, esențial, fundamental, hotărîtor, important, însemnat, organic **(1)**, primordial, profund **(I 5)**, radical **(I 1)**, (livresc) cardinal, major **(2)**, (rar) temeinic **(1)**. *Să relevăm altă greșeală oarecum... substanțială.* MAIORESCU, CR. II, 53, cf. ENC. ROM., BARCIANU, ALEXI, W. *Poate există o legătură substanțială între diversele tipuri, și această legătură este singura determinantă.* PETICĂ, O. 455, cf. CADE. *A renunța la literatură ar fi însemnat pentru mine a renunța la cea mai substanțială formă a vieții mele.* TEODOREANU, M. U. 49. *Cîntecul și tradiția sînt pentru el bunuri mai substanțiale decît aurul.* SADOVEANU, O. XII, 206. *Un om serios nu pierde vremea niciodată cu mijloace care nu sînt oarecum substanțiale.* RĂLEA, S. T. II, 216. *Plantele... au nevoie și de factori substanțiali pe care îi găsesc în sol.* AGRO[1] TEHNICA, I, 173, cf. DL. *Nu mi-am dat seama că în pregătirea științifică ar fi intervenit vreo schimbare substanțială.* PREDA, R. 36, cf. DM. *Adîncă, substanțiala și hotărîtă transformare în concepția scenografică s-a dezvoltat după 23 August 1944.* T iulie 1964, 11, cf. M. D. ENC. ✧ (Adverbial) *Actualitatea lui Ionesco mi s-a părut mai apropiată, substanțial, de a lui Molière, decît de a multora dintre scriitorii de azi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 120, 5/3.

3. (Despre gîndire, vorbire, despre scrieri) Care conține multe idei, multe fapte; care exprimă ceea ce este esențial, reprezentativ. Cf. ȘĂINEANU[3], RESMERIȚĂ, D. *Scrisoarea fusese simplă, substanțială și de o impresionantă modestie.* C. PETRESCU, O. P. II, 239. *A scris... un substanțial articol despre frază și propoziție.* PUȘCARIU, L. R. I, 43. *Se publică ediții substanțiale de scrieri alese din scriitori ca Voltaire sau Diderot.* L. ROM. 1958, nr. 5, 30. *Reținem însă, dintr-un substanțial paragraf, îndreptățita critică îndreptată împotriva boierimii.* IST. LIT. ROM. II, 440. *Încercă să găsească drumurile cele mai directe către cititori într-o poezie densă și substanțială.* V. ROM. februarie 1963, 184. *A avut loc o discuție substanțială și critică.* ib. februarie 1964, 205, cf. DN[2]. *Interviuri cu mari personalități străine aflate la noi în ospeție — interviuri substanțiale, nu formale.* CINEMA, 1968, nr. 2, VII. *Dialectica sincerității și a jocului constituie în cîteva piese reprezentative ale ultimului volum motivul unei substanțiale reflecții.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 122, 11/3. ✧ Fig. *De departe, oamenii aud discursul substanțial al morții.* BOGZA, C. O. 148. ✦ Care ilustrează, care reprezintă ceea ce este esențial. *Calitate... manifestată într-un costum de o estetică simplă și substanțială.* ARGHEZI, B. 54. (Adverbial) *La stînga, etacul cu proporții de salon, substanțial și sever mobilat.* TEODOREANU, M. II, 122.

4. (Despre alimente) Bogat în substanțe hrănitoare; consistent, hrănitor, nutritiv **(1)**, sățios **(1)**.

Cf. NEGULICI. *Hrana este cît se poate mai puțin substanțială.* GHICA, C. E. I, 266, cf. PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Socotești că manualul tău va fi... un os plin de măduva înțelepciunii din care copilașul să roadă cu dințișorii săi de lapte substanțiala esență?* L. BOTEZ, B. I, 57. *Face să apară în lume pulberea substanțială a făinii, din care oamenii își plămădesc, în fiecare zi, o pîine.* BOGZA, C. O. 146. *Comandantul m-a invitat la o gustare, mai substanțială decît orice masă de seară.* TUDORAN, O. 18, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Am nevoie de ceva mai substanțial pentru a-mi hrăni cugetarea.* HOGAȘ, DR. I, 106. *Basmul... a fost din totdeauna alimentul literar cel mai substanțial al copilăriei.* V. ROM. octombrie 1954, 213. ✦ (Despre alimentație) Care conține alimente substanțiale (4). *Îi recomandai, cred, o alimentare mai substanțială.* IBRĂILEANU, A. 92. ✦ (Adverbial) Consistent. *I s-au suprimat brusc doctoriile și i s-a permis să mănînce mai substanțial.* CARAGIALE, O. VII, 88. (Fig.) *Mă hrănesc, nu cu iluzii vane — Ci substanțial.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 129.

5. Care reprezintă o valoare, o cantitate, o întindere etc. însemnată; considerabil, deosebit, însemnat, mare¹ (VI), serios (4). *Ne-am crezut datori a da fiecării porțiuni mai substanțiale a vasului întreg atîta obiectivă rotunjeală.* HASDEU, I. C. I, VIII. *Reclamau... ajutoare bănești substanțiale, ca să nu moară de foame.* REBREANU, R. II, 228. *Chelnerul sperase într-un bacșiș mai substanțial.* STANCU, R. A. IV, 209. *La reținere găsi, între altele, niște cifre destul de substanțiale în comparație cu salariul.* BENIUC, M. C. I, 67. *Aportul său personal e substanțial.* IST. LIT. ROM. II, 347. *Primeau pentru toate favorurile făcute locuitorilor cadouri substanțiale.* STOICESCU, S. D. 148. *Nenumărate conflicte militare au fost... prilejuri de smulgere a unor porțiuni substanțiale din teritoriul lor.* GÎ 1968, nr. 930, 1/1. *Economii substanțiale au înregistrat... și alte întreprinderi.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. *Anunțurile și reclamele, foarte sobre, dar substanțiale ca spațiu grafic, se referă la istorie, psihologie, psihiatrie, economie.* V. ROM. aprilie 1970, 156. ✦ Care se realizează în proporții (foarte) mari; ale cărei rezultate sînt considerabile. *Reducerea substanțială a prețului medicamentelor a fost primită cu o vie satisfacție.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 843. *În legătură cu îmbunătățirea substanțială a metodelor de lucru este necesar să se renunțe la excesul de ședințe.* GÎ 1968, nr. 934, 2/2. *Este nevoie de o reactivare substanțială, atît a conducerii, cît și a membrilor filialei.* M 1968, nr. 2, 7. *Pătrunderea ideilor lui Saint-Beuve în critica literară românească devine, începînd din această perioadă, substanțială.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 12/2. ✦ (Neobișnuit; despre îmbrăcăminte) Gros. *Chiar în mijlocul verii... locuitorii sînt siliți a recurge la vestminte mai substanțiale.* HASDEU, I. C. I, 169. ✦ (Adverbial) În mod considerabil; foarte mult. Cf. SCRIBAN, D. *Harta continentului s-a modificat substanțial.* BOGZA, A. Î. 438. *Toate planurile de cercetări ale institutelor... să fie revizuite și îmbogățite substanțial, cu teme noi.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 861. *Aș aminti... și alte preocupări ale pictorului care au rodit substanțial.* V. ROM. ianuarie 1966, 174. *Două straturi, după părerea lui, substanțial deosebite.* L. ROM. 1967, 415. *În școala profesională să se reducă substanțial volumul cunoștințelor predate la anumite discipline de cultură generală.* GÎ 1968, nr. 930, 3/1. *În tot acest timp limba a evoluat substanțial.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 14/3. *Se putea întîmpla și altfel, dar rezultatul n-ar fi fost substanțial diferit.* IB. 1970, nr. 103, 5/3.

— Pronunțat: *-ți-al.* — Pl.: *substanțiali, -e.*

— Din fr. **substantiel.**

SUBSTANȚIALÍSM s. n. Denumire dată teoriilor filozofice care admit realitatea unei substanțe, materiale sau spirituale, ca factor permanent al fenomenelor. Cf. DN². *Din acest moment se conturează, pe datele fenomenologiei, substanțialismul.* T octombrie 1968, 52, cf. DEX.

— Pronunțat: *-ți-a-.*

— Din fr. **substantialisme.**

SUBSTANȚIALÍST, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. Care ține de substanțialism; privitor la substanțialism. *Monismul substanțialist al lui Spinoza.*

2. S. m. Adept al substanțialismului.

— Pronunțat: *-ți-a-.* — Pl.: *substanțialiști, -ste.*

— Din fr. **substantialiste.**

SUBSTANȚIALITÁTE s. f. **1.** Calitatea de a fi substanțial (2); esențialitate. cf. DL, DM, DN². *Limbajul filmului e nou și absolut original, fără ostentație, cu o plăcere absolută spre urmărirea substanțialității.* CINEMA, 1968, nr. 5, 21. *A combătut cu înfrigurare pentru autenticitate și substanțialitate, termeni predilecți prin care înțelegea adevărul și esențialul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 4/1, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Calitatea de a fi imuabil, permanent. *Pînă și Husserl a trebuit să renunțe la ideea unei substanțialități a certitudinii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 17, 5/4.

3. Calitatea de a fi substanțial (3); bogăție de conținut. *Din pricina unei deplorabile ușurințe verbale, dialogul sufere de lungimi pe care nu le răscumpără substanțialitatea dialogurilor divinului Platon.* LOVINESCU, C. IV, 120. *Ne-am putut încredința cu ochii proprii de substanțialitatea studiului.* CĂLINESCU, C. O. 158. *Reducția la dramă a romanului este înțeleasă ca o firească renunțare la substanțialitate.* T februarie 1969, 43, cf. DEX.

— Pronunțat: *-ți-a-.*

— Din fr. **substantialité**, lat. **substantialitas, -atis.**

SUBSTANȚIALIZÁRE s. f. **1.** Faptul de a deveni substanțial (1); concretizare, materializare (1). *Este necesar a se arăta că trecerea de la substanțial la nesubstanțial, de la ființă la neființă, se îndeplinește în virtutea acelorași legi care au adus substanțializarea sau ființa.* MACEDONSKI, O. IV, 154. *Cu modestie și conștiinciozitate pilduitoare... a contribuit la sporirea popularității „Telegrafului Român" și, implicit, la substanțializarea peisajului spiritual național.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 10/3.

2. Faptul de a deveni substanțial (2). *Altă dată ... efortul spre adîncire, spre substanțializare degenerează în efecte contrarii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 14/3.

— Pronunțat: *-ți-a-.*

— De la **substanțial.**

SUBSTANȚIALIZÁT, -Ă adj. Care reflectă ceea ce este substanțial (2); bogat în idei, cu miez (III 8). *Stringențele televiziunii se înscriu în acțiunea de configurare a unui stil teatral contemporan, substanțializat.* CINEMA, 1968, nr. 4, XIII.

— Pronunțat: *-ți-a-.* — Pl.: *substanțializați, -te.*

— De la **substanțial.**

SUBSTÁNȚIE s. f. v. **substanță.**

SUBSTANȚIÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar; despre pămînt) Bogat în săruri nutritive. *Pămîntul cere un pămînt adînc și substanțios.* BREZOIANU, A. 335/23. *La fiecare trei sau patru ani ridică... o pătură de pămînt de cinci sau șase degete, putînd în locu-i alta mai substanțioasă.* Id. Ib. 340/22. ✦ (Adverbial) În esență; profund. *Este un bărbat care cunoaște inima femeilor atît de substanțios, ca însuși nucleul orișicărei fortărețe.* F (1869), 19¹/33.

— Pronunțat: *-ți-os.* — Pl.: *substanțioși, -oase.*
— **Substanție** + suf. *-os.*

SUBSTÁRE s. f. (Învechit, rar) **1.** Substanță **(1)**. *Aflînd minciuna, altă nu știm, fără'cît că iaste lipsa adevărului, care nici ființă, nici supstare poate avea.* CANTEMIR, HR. 453, cf. 888, DDRF.

2. Substanță **(3)**. *Aceasta este o parte de la filosofie carele caută pentru materie ori supstare în vedeală.* AMFILOHIE, G. F. 32r/1, cf. 6r/11.

3. Substanță **(4)**. *Trupurile cometilor ori steli cu razi strălucitoare sînt oarecare suptstări tari.* AMFILOHIE, G. F. 117r/12. *Ce înțelegi pentru aer? O suptstare curgătoare, moale și nevăzută.* id. ib. 130r/6.

4. Substanță **(6)**. *Prin mijlocul de-aceasta găsăsc chimicii obiceiul de-a muia și a dezlega metalurile și mineralile, sădirile, suptstările dobitocești și alt și a le aduce la a lor cei dintîi elementi.* AMFILOHIE, G. F. 7r/4.

— Pl.: *substări.* — Și: **supstáre, suptstáre** s. f.
— **Sub**[1]**-** + **stare** (după lat. *substantia*).

SUBSTÁRNIC s. n. (Învechit, rar) Substantiv **(1)**. *Acelor ce sînt sub stare alcătuită le numim substărnice sau, precum le zic latinii, supstantive.* GRAM. MOLD. 24v/5.

— Pl.: *substarnice.*
— **Substare** + suf. *-nic.*

SUBSTÁȚIE s. f. **1.** Stație **(7)** secundară, intermediară (de transformare a curentului electric, de pompare, de tracțiune etc.). Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], DEX.

2. Punct de staționare (a unor vehicule) subordonat unei stații **(4)**. *Înființarea de substații ale Salvării.* ABC SĂN. 316.

— Pronunțat: *-ți-e.* — Pl.: *substații.* — Și: **substațiúne** s. f. LTR[2].
— **Sub**[1]**-** + **stație** (după fr. *sous-station*).

SUBSTAȚIÚNE s. f. v. **substație.**

SUBSTĂTUÍ vb. IV v. **substitui.**

SUBSTĂTUÍRE s. f. v. **substituire.**

SUBSTĂTÚT adj. v. **substituit.**

SUBSTITUÁ vb. I v. **substitui.**

SUBSTITUÁRE s. f. v. **substituire.**

SUBSTITUÉNT s. m. Substanță, produs etc. care poate înlocui o altă substanță, un alt produs etc. cu proprietăți asemănătoare; p. ext. semn, imagine, notație etc. folosite pentru a desemna o noțiune cu aceeași semnificație, substitut **(2)**. *La această recoltă indigenă se adaugă o producție de 2 substituenți importanți ai bumbacului și anume 500 tone celofibră B și 300 tone cotonin.* IONESCU-MUSCEL, TEȘ. 23, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2], SFC II, 108, 110. *S-a primit substituent de plasmă.* T august 1964, 77, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Pentru a înțelege un tablou am fi considerabil ușurați dacă imaginea ar fi substituentul sau dublura unei noțiuni.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 26/1.

— Pl.: *substituenți.*
— Din germ. **Substituent,** it. **substituente.**

SUBSTITUÍ vb. IV. Tranz. și refl. A (se) așeza, a (se) plasa, a (se) pune în locul cuiva sau a ceva care lipsește, care a fost îndepărtat etc. pentru a îndeplini aceeași funcție, pentru a fi folosit cu (aproximativ) aceeași valoare; a ține locul. V. înlocui, subsuma **(4)**. Cf. IORGOVICI, O. 69/19, I. GOLESCU, C. *Am avut o mare nevoie a face ca părerea lui să cadă după două seamne, substituind o adunare pe săptămînă.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 462. *Au substituat într-aceste din urmă vremi tina calcinată în locul marnei.* BREZOIANU, A. 46/1, cf. NEGULICI, STĂMATI, D. *Alte dăți florul e substituat prin hlor.* COBÎLCESCU, G. 40/29, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Cronicarul substituă nește cifre imaginare în loc de anul 1387, sperînd că o să se treacă gluma în vecii vecilor.* HASDEU, I. C. I, 129, cf. DDRF. *Mandatarul este răspunzător pentru acela pe care a substituit în gestiunea sa.* HAMANGIU, C. C. 392, cf. BARCIANU. [Familia] *se învoi ca să mă substituie iubitul meu frate.* SBIERA, F. S. 109, cf. ALEXI, W. *Pe alocurea ei se substituiră complet populației românești.* BUL. COM. IST. II, 184, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cîntărețul moldovan..., din motive lesne explicabile, ar fi substituit numai pe bîrsan prin moldovan.* SADOVEANU, O. XIX, 240. *Mișcarea epică e substituită prin efecte acustice și virtuozitate ritmică.* CONSTANTINESCU, S. III, 271. *Instanța substituie, pedepsei de drept comun, pedeapsa politică ce îi corespunde.* COD. PEN. R. P. R. 48. *Unde nu ajunge natura, trebuie să ne substituim ei artificial.* ARGHEZI, S. XX, 22. *Un milion l se repezi cu ciudă Cornelia personal, substituindu-se lui Melinte.* CĂLINESCU, S. 180. *Inconștientul e substituit prin conștient, destinul prin calcul.* BLAGA, Z. 324. *Omul s-a străduit să înfrîngă destinul, ca pînă la urmă să-i substituie altul mai implacabil.* H. LOVINESCU, T. 174, cf. DL, DM. *Sînt în biroul organizației și nu-ți dau voie să te mai substitui biroului.* PREDA, D. 35, cf. DN[2]. *Avem aici un „de" care l-a substituit pe „care".* L. ROM. 1967, 188. *Substituie adeseori termenul de stil cu alți termeni avînd un sens similar.* M 1968, nr. 9, 1. *S-au constituit ad-hoc într-o colectivitate familială care să substituie pentru copilul de 12 ani lipsa unei familii.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177. *Nu trebuie... să substituim metodelor științifice de cercetare elanul mistic sau entuziasmul juvenil sentimental.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 105, 2/4, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. pas. *Noi am fost chemat luarea aminte a literaților noștri asupra unei slove blăstămate care s-a substituat mai la toate vocalele noastre.* NEGRUZZI, S. I, 347. *Însuși numele poporului roman s-a substituit celui dac.* MACEDONSKI, O. IV, 114. *În locul vorbelor se substituiau faptele, observație realistă.* SADOVEANU, O. XX, 369. *Prezentului i se poate substitui oricare dintre cele două perfecte.* IORDAN, STIL. 146. *Imaginația se substituie tot timpul realității.* VIANU, L. U. 67. (Eliptic) *Discuția dintre indivizi a devenit mai puțin utilă de cînd s-a mecanizat și substituit vocea.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 2/5. ◇ Intranz. (Rar) *Puterea brutală și violența substituie dreptului.* BOLINTINEANU, O. 260. *Astăzi în lumea burgheză clasificarea, care, tinde să substituie tuturor celorlalte e aceea de original ori comun.* RALEA, S., T. II, 81. ✦ Tranz. Spec. (Complementul indică elemente, formule, valori numerice dintr-o expresie matematică) A înlocui cu un alt element, cu o altă formulă etc. avînd aceeași valoare exprimată diferit. *Am voi a substitui în acea întîi ecvație valoare de x în locul acestei necunoscute.* ASACHI, E., II, 98/21. *Vedem că acest metod stă întru a lua valoarea unei din necunoscute... și a substitua această valoare în cea d-al doilea ecuație.* ELEM. ALG. 72/8. *Din două citimi ce sînt egale, putem sub-stitui sau pune pe una în loc de alta.* LAZARINI, M. 24/28, cf. M. D. ENC. ◇ Refl. pas. *Asăminea s-ar fi putut suptstitui și în al doile.* ASACHI, ALGHEBRA, 35r/1. *Să se substituieze aceste prețuri și va fi a/b × m = a/b : m.* POENARU, ET. A. 61/7. *Eliminarea unei necunoscute, într-una din ecuațiunile sistemei, se face substituindu-se în această ecuațiune, în locul necunoscutei, valoarea sa.* CULIANU, A. 95. *În ecuația a doua a sistemului s-a substituit necunoscutei x valoarea ei scoasă din ecuația întîi.* ALGEBRA VIII, 196. ✦ Tranz. Spec. (Jur.; complementul indică oameni) A desemna să primească liberalitatea

în locul beneficiarului titular, în cazul absenței, incapacității sau al decesului. Cf. DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DN², DEX. ✦ Refl. (Chim.; despre unele substanțe) A avea calitatea de a înlocui o altă substanță. *Credea că acidul sulfuric se substituia în locul acidilor conținși în nitru și în sarea marină.* MARIN, PR. I, XX/24. ✦ Tranz. Spec. (Învechit, rar) A concedia. *N-au așteptat ca funcționarii și proprietarii austriaci să fie demisionați și substituiți în toată regula..., ci i-au aruncat ei afară în modul cel mai brutal.* BARIȚIU, P. A. III, 44.

— Scris și: (învechit, rar) *sub-stitui.* — Prez. ind.: *substitui* și (învechit) *substituiez, substituiesc* (STAMATI, D., BARCIANU, SCRIBAN, D.). — Și: (învechit) **substituá** vb. I, (învechit, rar) **substătui** (STAMATI, D.) **suptstitui** vb. IV.

— Din fr. **substituer**, lat. **substituere**.

SUBSTITUÍBIL, -Ă adj. (Rar) Care poate fi substituit. Cf. DM, SFC. I, 99, DEX. ✧ (Substantivat) *Detestă în schimb asemănarea, omogenitatea, colectivul, substituibilul.* RALEA, S. T. II, 290.

— Pl.: *substituibili, -e.*

— **Substitui** + suf. *-bil.*

SUBSTITUÍRE s. f. Acțiunea de a (se) substitui și rezultatul ei; plasare în locul cuiva sau a ceva care lipsește, care a fost îndepărtat etc. pentru a îndeplini aceeași funcție, pentru a fi folosit cu (aproximativ) aceeași valoare. V. înlocuire. Cf. IORGOVICI, O. 69/19, NEGULICI, STAMATI, D., PONTBRIANT, D. *Nu primesc substituirea nimărui în locul nostru.* MAIORESCU, D. II, 261, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., IVELA, D. M., RESMERIȚĂ, D. *Substituirea completă... a elementului emoțional prin elementul intelectual deviază poezia lirică de la scopurile ei.* LOVINESCU, C. VII, 17. *Cei ce fac asemeni substituiri se aseamănă cu istoricii care se credeau în drept să plăsmuiască documente.* PUȘCARIU, L. R. I, 159. *Vorbirea populară și familiară recurge des la substituirea indicativului prin imperativ.* IORDAN, STIL. 159. *Studiază metode noi de lucru, substituiri de materiale.* LEG. EC. PL. 198. *E o simplă substituire de cuvinte, doamnă.* ARGHEZI, L. 47. *Substituirea unei economii feudale prin una capitalistă nu putea fi prielnică decît claselor mijlocii.* RALEA, S. T. I, 17, cf. DL, DM, DN². *Partea finală a unui cuvînt suferă o modificare sau o substituire, datorită atracției altui cuvînt care le este familiar vorbitorilor.* L. ROM. 1967, 245. *Ideea substituirii organelor umane a fost și a rămas una dintre cele mai fascinante idei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 33, 22/1. ✦ Spec. Suplinire (2). *Mă însărcinează și cu suplinirea docenturii ..., cu remunerariul îndătinat pentru substituiri.* SBIERA, F. S. 298. ✦ (Jur.; în sintagma) *Substituire de persoană* = infracțiune care constă în faptul de a-și atribui sau de a atribui altei persoane o identitate falsă, spre a induce în eroare o persoană sau o autoritate. *Falsul prin substituiri de persoane.* COD. PEN. R. P. R. 446, cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *substituiri.* — Și: (învechit) **substituáre** (NEGULICI), **substătuire** (STAMATI, D.) s. f.

— V. **substitui.**

SUBSTITUÍT, -Ă s. m., adj. 1. S. m. (Jur.) Persoană care a fost desemnată să primească liberalitatea în locul beneficiarului titular, în cazul absenței, incapacității sau al decesului acestuia. [Bunurile] *trec la o a doua persoană (substituitul), desemnată, de asemenea, de autorul liberalității.* DER IV, 538.

2. Adj. Care a fost înlocuit prin altcineva sau altceva. Cf. PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D. ✧ (Substantivat) *Cînd în locul substitutului a aflat substituitul, spiritul își întrerupe cercetarea.* VIANU, P. 173.

— Pl.: *substituiți, -te.*

— V. **substitui.**

SUBSTITÚT subst., adj. 1. S. m., adj. (Persoană) care suplinește pe titularul unei funcții publice în caz de absență, locțiitor; spec. (în vechea organizare judecătorească) (magistrat) care înlocuia pe procuror sau pe procurorul general. V. supleant. Cf. IORGOVICI, O. 69/21, I. GOLESCU, C. *Zece zile petrecui ca substitut de învățător la o fabrică.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 141, cf. STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Ca să nu se ducă substitut la Vaslui, a luat la Domenii o slujbă de două sute de lei.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 126, cf. DDRF. *La inițiativa mai multor amatori de muzică, avînd în frunte pe procurorul substitut..., se înființă... o societate.* SBIERA, F. S. 398, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Acum vreo cîțiva ani... era substitut la tribunal.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 151. *Nici notarul, nici primarul substitut nu erau acasă.* AGÎRBICEANU, A. 487. *Al doilea dregător... era, desigur, substitutul județului.* PĂCALĂ, M. R. 44, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, NOM. PROF. 78. *Ca magistrat, ești deodată în rîndul întîi. Substitut în Ploiești, în Craiova, într-un centru comercial oarecare.* COCEA, S. I, 20, cf. SCRIBAN, D. *Eră vocea schimbată a șefului meu, judecătorul N din Pașilați, unde fusesem numit substitut.* ARGHEZI, S. XV, 21. *Dă cuvîntul substitutului de comisar regal.* PAS, Z. IV, 118. *Dumneata ce ești: substitut de procuror, judecător, președinte de tribunal?* GALAN, Z. R. 356, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Cînd era rîndul meu să fiu la guberniul cel substitut, nu înceta a mă îndemna să lucrez mai aspru.* ȘINCAI, HR. III, 200/7.

2. S. n. Obiect, produs etc. care înlocuiește un alt obiect sau un alt produs, îndeplinind (aproximativ) același rol; p. ext. semn, imagine, notație etc. folosite pentru a desemna o noțiune cu aceeași semnificație, substituent. *Dincolo de substitutul format de cuvinte... găsim un înțeles pe care nu-l putem subordona unui concept.* VIANU, P. 173, cf. DN². *Opoziția de număr suportă cele mai multe restricții de realizare în zona substitutelor cantitative.* SCL 1969, 276. *Imaginea... nu este substitutul sau dublura unui lucru, ci este simultan semnificant și semnificat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 26/2. *Cei trei crai ai noștri sînt doar o reprezentare, un substitut al adevăraților trei crai de la răsărit.* IB. 1970, 77, 12/3. *Și în America Latină se acționează în vederea folosirii surselor geotermice ca substitut al hidrocarburilor.* RL. 1980, nr. 11 084.

— Pl.: (1) *substituți,* (2) *substitute.* — Și: (învechit, rar) **substătút** (STAMATI, D.) adj., **supstitút** (I. GOLESCU, C.) s. m.

— Din lat. **substitutus**, fr. **substitut.**

SUBSTITÚȚIE s. f. Faptul de a (se) substitui. V. înlocuire. Cf. I. GOLESCU, C. *Substituțiile numerilor să pot face între tineri ai aceiași trageri.* REGUL. ORG. 494/1, cf. NEGULICI, *Pe la municipii, unde oficialii principali cădeau tot sub alegere prin nobilimea din municipiu, erau asemenea tot substituțiuni.* BARIȚIU, P. A. I, 580. *Este iertat Moldovei... a se convinge dacă limbile nouă fac cît limba veche..., dacă substituția lor este putincioasă.* RUSSO, S. 79, cf. PROT. — POP., N. D. ANTONESCU, D. *În Dacia substituțiunea* [elementului roman] *a fost completă.* MACEDONSKI, O. IV, 114, cf. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DN². ✦ Spec. (Metodă de rezolvare a unor expresii matematice care constă în) înlocuirea unui element dintr-o expresie cu un alt element de aceeași valoare, dar exprimată diferit. *Așadar, prin substituție și m + q = 2D.* GEOMETRIA, A. M. 47v/10. *Făcînd substituția AC în locul lui AE în proporția precedentă, vom avea...* POENARU, G. 104/3. *Pentru rezoluția ecuațiilor neapărată este substituția, care este a pune valoarea unei necunoscute în locul acestei necunoscute.* AȘACHI, E. II, 98/17, cf. TRIGON. DR. 21/27. *Acest chip de a opera s-a numit metod prin substituție.* ELEM. ALG. 72/12. *Metoadei... i s-a dat nume metoada substituțiunei sau metoada de eliminare*

prin substituțiune. CULIANU, A. 95, cf. CADE, LTR², DER. *Pentru a rezolva un sistem de două ecuații cu două necunoscute prin metoda substituției, aducem sistemul la forma canonică.* ALGEBRA VIII, 196, cf. DN². ✦ Spec. (Jur.) Dispoziție cuprinsă într-o donație sau într-un testament prin care se desemnează persoana care urmează să primească liberalitatea în cazul absenței, incapacității sau al decesului beneficiarului. Cf. HAMANGIU, C. C. 190, CADE, DER, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Reacție chimică prin care un atom sau un radical dintr-un compus organic este înlocuit de alt atom sau de alt radical. *Dar aceste substituții făcîndu-se numai pentru oarecare metale vom arăta, cînd vom tracta despre metale, metoadele ce slujesc a fixa ecuivalenții acelor metale ce nu se precipită.* MARIN, PR. I, XXVI/12. *Substituție simplă este o reacție chimică prin care un element dintr-o substanță pură compusă este înlocuit prin alt element.* MACAROVICI, CH. 29, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Înlocuire a unor cuvinte, a unor segmente, a unor sunete etc. prin altele, folosită în lingvistică ca metodă de analiză pentru stabilirea unor fapte de limbă sau pentru realizarea unor efecte stilistice. *Substituțiile de vocabular au aici simplu rost stilistic.* VIANU, S. 204. *Scriitorul găsește în substituția numelui un procedeu de legare a contextului, fără sacrificiul varietății lui.* id. M. 158. *Substituția termenilor s-a făcut în cadrul aceleiași „serii" semantice.* L. ROM. 1959, nr. 5, 22, cf. DN². *Aplicăm metoda substituției reciproce la semnele de punctuație.* L. ROM. 1967, 58, cf. M. D. ENC.

— Pl.: *substituții.* — Și: (învechit) **substituțiúne** s. f.

— Din fr. **substitution**, lat. **substitutio, -onis.**

SUBSTITUȚIÚNE s. f. v. **substituție.**

SUBSTOÁIE s. f. v. **subtoi.**

SUBSTRACTÍV, -Ă adj. 1. (Mat.; despre numere, segmente etc.) Care se scade dintr-un număr, dintr-un segment etc. *Terminii precești de semnul + se numesc termini pozitivi, cei precești de semnul — se numesc termini negativi. Cei dintîi se mai numesc aditivi, cei din urmă substractivi.* CULIANU, A. 4. *Pentru unul din aceste punturi, segmentele sunt aditive, pentru celalt segmentele sînt substractive.* MELIK, G. 67.

2. (Despre amestecuri de culori) Care se realizează prin eliminarea unui domeniu din spectrul luminii albe, obținîndu-se o nouă culoare, a cărei nuanță nu se regăsește, de obicei, în spectru. Cf. M. D. ENC.

— Pl.: *substractivi, -e.* — Și: **substractív, -ă** adj.

— Din fr. **soustractif.**

SUBSTRÁCȚIE s. f. (Învechit) 1. (Mat.) Scădere (3). *Cela ce den 6 fl. 4 florinți au scos au făcut suptracție și rămîn încă 2.* DAS 46/20. *Despre subtracție sau scoaterea numerilor* [Titlu]. ȘINCAI, Î. 16/22. *Subtracția sau scoaterea* [Titlu]. ARITM. (1805), 25/16. *Deprindeți pre învățăceii voștri în tot felul de socoteale: în adiție, subtracție...* PETROVICI, P. 150/14, cf. NEGULICI. *Zilele nu se conta prin adăogire, ci prin substracțiune, mistuindu-le precum vedea scăzîndu-se luminile lunei.* ARISTIA, PLUT. 236/25, cf. PROT. — POP., N. D., LM, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

2. Sustragere (3). Cf. ARISTIA, PLUT., PROT. — POP., N. D., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D.

— Pl.: *substracții.* — Și: **substracțiúne, substrațiúne** (ARISTIA, PLUT.), **subtrácție, subtracțiúne** (ALEXI, W.), **suptrácție** s. f.

— Din lat. **subtractio, -onis**, germ. **Subtraktion**, fr. **substraction.**

SUBSTRACȚIÚNE s. f. v. **substracție.**

SUBSTRÁGE vb. III v. **sustrage.**

SUBSTRÁGERE s. f. v. **sustragere.**

SUBSTRÁS, -Ă adj., s. n. v. **sustras.**

SUBSTRÁT s. n. 1. Realitate, fenomen peste care s-a suprapus o altă realitate, un alt fenomen; element fundamental, de bază. *Nu ar fi bine ca comisiunea să accepte proiectul de ortografie trimis de către ministru spre a-l avea de substrat al lucrărilor sale.* BARIȚIU, P. A. III, 31, cf. ȘĂINEANU². *Are în vedere fapte primordiale care servesc ca substrat faptelor derivate.* PETICĂ, O. 462. *Săpătura ne-a oferit... rezultate caracteristice asupra penetrației elenistice și asupra substratului popular preceltic.* PÂRVAN, G. 662, cf. 367, IBRĂILEANU, S. 41, RESMERIȚĂ, D. *Legătura între limbă și rasă a fost urmărită pînă acum, mai insistent, în lingvistică, sub raportul substratului etnic.* PUȘCARIU, L. R. I, 167. *Renașterea, ieșită din condiții economice bine definite, are îndărătul ei un substrat psihologic ce merită o analiză aprofundată.* OPRESCU, S. 202. *Hasdeu este un genial intuitiv care străbate pînă la substratul originar al fenomenelor colective.* CONSTANTINESCU, S. III, 147. *Substratul popular al baladelor explică îndeajuns vigoarea și menținerea lor neîncetată în gustul artistic al maselor.* VIANU, L. U. 395. *De o parte pluralismul infinit al înfățișărilor concrete, sub ele substratul de granit al ideilor pure.* RALEA, S. T. III, 20. *Prima sa baladă cu substrat folcloric apare în 1840.* LL I, 36. *Instrumentele idiofone... își găsesc întrebuințare în folclorul cu substrat magic.* ALEXANDRU, I. M. 36. *Elementele de substrat, de la baroc la sentimentalism, sînt evidente în poem.* IST. LIT. ROM. II, 225, cf. DN². *Ținem cu orice preț să-i descoperim fenomenului un substrat logic.* L. ROM. 1967, 243. *Trebuie să remarcăm... lipsa unui substrat emoțional mai bogat.* M 1968, nr. 4, 34. *Toate popoarele Europei cunosc, ca bază a culturii lor naționale..., cultura creștină medievală, substratul civilizației popoarelor migratoare.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 6/4. ✦ (Lingv.) Limbă a unei populații băștinașe înlocuite de altă limbă în urma unei cuceriri, a unei colonizări, a unei migrațiuni și din care, ca efect al bilingvismului, unele elemente persistă în limba cuceritorilor. *Substratul geto-dac, din firea lui tot albanez,... a determinat el acele modificări în sensul albanismelor ce se întîlnesc în graiul românesc.* XENOPOL, I. R. I, 133. *Substrat se numește limba pe care o populație o vorbea mai înainte, dar a părăsit-o, pentru a adopta alta.* GRAUR, I. L. 262, cf. DL, DM. *Diversitatea de substrat a dus la forme diverse ale limbii indoeuropene.* SCL 1957, 199. *În problema fundamentală a formării limbii și poporului român, o deosebită importanță lingvistică și istorică are chestiunea substratului autohton.* L. ROM. 1959, nr. 3, 16. *Se pot găsi în limba franceză elemente de substrat celtic.* DER. *Așa-zisa influență albaneză asupra limbii române se reduce de fapt la existența unui substrat comun traco-dacic al celor două limbi în sudul și nordul Dunării.* PANAITESCU, C. R. 113, cf. DN². *Cihac insistă asupra factorilor care determină modificarea, substratul și influențele.* L. ROM. 1967, 230. *Pentru strămoșii românilor, care au părăsit daca pentru a trece la latină, aceste cuvinte trebuie denumite elemente de substrat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 98, 10/5, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Filoz.) Baza materială a diferitelor proprietăți ale unui obiect; baza materială a unității, a omogenității diferitelor obiecte. Cf. ANTONESCU, D. *Regiune cerebrală... a cărei existență în om este substratul fizic al așa-numitei lumi „ideale".* MAIORESCU, L. 23. *Arta... ar vrea să ne dea imagini spiritualiste, lipsite de orice substrat material.* GHEREA, ST. CR. II, 119. *Lucrurile și raporturile însă sînt numai formele trecătoare ale unui substrat unic și nepieritor.* PHILIPPIDE, P. 274, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Ereditatea are un substrat anatomic în genele cromozomilor din celulele sexuale.* AGROTEHNICA, I, 30, cf. DL, DM, DN². *După concepția sa filozofică*

toate fenomenele au un substrat material, au o existență în sine. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 23/2. *Substratul genetic al transmiterii calităților psihologice, sau al unora dintre caracterele morfologice este încă puțin sau deloc cunoscut.* ib. 1969, nr. 56, 28/1, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Partea dinăuntru, de dedesubt a unui lucru; strat[1] **(I 3)** peste care s-a depus alt strat. Cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. [Bănchizelé] *Mereu rătăcitoare, substratul lor închide Tot darul unui soare roșiatec și avar.* I. BARBU, J. S. 6. *Arătura adîncă de toamnă realizează un substrat bine lucrat, lipsit de bolovani.* CONTEMP. 1953, nr. 369, 5/5, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *În substratul firei ei, fata suferea.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 144. *Împingînd... lirismul în substraturile adînci ale sensibilității, el l-a dus în consecințele lui ultime.* LOVINESCU, C. VII, 7. *Gestul meu nedelicat, subliniind o astfel de rezervă, din substraturi abia bănuite, era de o indiscreție penibilă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 335. *Peste substratul primitiv se așterne un calm, o stăpînire și o detașare de observatoare impartială.* RALEA, S. T. III, 231. *Voluptatea cu care sînt sondate substraturile obscure ale conștiinței.* CINEMA, 1968, nr. 7, IX. *Este unul dintre foarte marii critici ai noștri care știu să analizeze un poem, să pătrundă în substraturile lui, să-i pună la încercare capacitatea de a semnifica.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 5/3, cf. DEX. ✦ Fig. Partea tăinuită a unei acțiuni, a unei întîmplări etc.; dedesubtul unei acțiuni, al unui fapt etc. *Substratul diferitelor principii de schimbare ne scapă.* PHILIPPIDE, P. 171. *Elucidarea problemelor sociale a format unul din punctele cardinale ale programului revistei și substratul atitudinii sale.* în PLR II, 310. *Era foarte de aproape știut substratul intereselor mele teologice.* BLAGA, H. 158. *Este necesar... să demaște cu ascuțime substratul lor de interese.* CONTEMP. 1953, nr. 352, 1/2, cf. DL. *Își dădu seama îndată de substratul tăcerii și al stinghereli generale.* Ț. POPOVICI, S. 318, cf. DM. *A surprins, în conflictul dintre boieri și domn, substratul politico-social.* IST. LIT. ROM. II, 725, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

4. Substanță **(4)** chimică care poate fi modificată sub acțiunea unui ferment. *Mulți fermenți sînt numiți după substratul asupra căruia acționează în mod specific.* LTR[2], cf. DL, DM, DN[2], DEX.

— Pl.: *substraturi* și (rar) *substrate* (BUL. FIL. V, 39). — Și: (învechit) **sustrát** s. n. BARCIANU, ALEXI, W.

— Din fr. **substrat**, lat. **substratum**.

SUBSTRAȚIÚNE s. f. v. **substracție.**

SUBSTRĂGÍND subst. v. **subtrăgînd.**

SUBSTRUCTÚRĂ s. f. **1.** (Arhit.) Infrastructură. *Întreaga substructură contribuie... la susținerea cupolei.* OȚETEA, R. 258.

2. Structură **(6)** de adîncime, profundă. *Simplitatea poemei și accentul ei de sinceritate ne cucerește...; lirismul există în substructură, ca ceva natural.* CONSTANTINESCU, S. III, 275. *Creațiile lui par a fi susținute de o substructură de reflecție.* VIANU, L. U. 288.

3. Fig. Pătura cea mai de jos a unei societăți, reprezentată prin elemente corupte, viciate; pleavă; **(2)**. *El nu încarnează, ca la atîți scriitori ai realismului naturalistic, substructura umanității, ci apoteoza ei.* VIANU, A. P. 221.

— Pl.: *substructuri.*

— Din fr. **substructure.**

SUBSTRÚCȚIE s. f. (Arhit.) Partea inferioară a unei construcții, executată din piatră, zidărie sau beton sub nivelul solului, prin care se face sprijinirea construcției; bază, fundament, fundație. Cf. ALEXI, W. *În partea cea mai înaltă a muntelui, pe care s-a ridicat cetatea, constatăm niște enorme substrucții... de blocuri de piatră.* PĂRVAN, G. 468. *S-au descoperit două bolți de substrucție cu o deschidere de aproximativ 7 m fiecare.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 885. ✧ Fig. *Cu toată cultura lui fără substrucții, d. Fundoianu posedă certitudinea gustului.* LOVINESCU, C. VII, 127. *Studiul... face în două pagini observații asupra moravurilor epocii pe care criticul le aprobă ca substrucție a explicării operei prin climatul moral.* CĂLINESCU, C. O. 377.

— Pl.: *substrucții.*

— Din fr. **substruction.**

SUBSUÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUBSUÁRE s. f. v. **subsuoară.**

SUBSUMÁ vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) include (ca parte, ca element particular) într-o sferă mai largă sau, p. ext., în altă sferă; a (se) subordona **(4)**. *Această convingere... ne permite, aflînd numai nota caracteristică a vreuneia din grupările făcute prin clasificarea anterioară, a subsuma cazul individual sub ceea parte a clasificării.* MAIORESCU, L. 111, cf. ALEXI, W. *Nu există tipuri generale la care cele particulare să se poată subsuma pe deplin.* PETICĂ, O. 454. *Individul „inteligent"... are o perspectivă de sus a lumii, el „cunoaște", clasificînd și subsumînd.* CĂLINESCU, C. O. 59. *Scriitorii pot apoi să utilizeze cu precădere termenul abstract,... care denumește categoria generală căreia un lucru i se subsumează.* VIANU, S. 213. *„Pădure" înseamnă noțiunea colectivă sub care se subsumează o mulțime de arbori stingheri.* BLAGA, Z. 210. *Comparînd diferite obiecte, omul... formează... un tip abstract căruia i se subsumează toate exemplarele individuale.* GRAUR, N. P. 19, cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ Tranz. și refl. A (se) încadra (în anumite legi, într-o anumită disciplină, într-un anumit proces etc.); a (se) subordona **(4)**. [Revista] *își impune să înfățișeze spiritului românesc orice creație de valoare (indiferent cărui curent s-ar subsuma această creație).* PLR II, 573, cf. COD. PEN. R. P. R. 522. *Bagajul filozofic al acestei ultime piese este subsumat anecdotei dramatice.* T octombrie 1968, 60. *Succesiunea momentelor tari, de vîrf, se va subsuma pînă la sfîrșit unei logici binefăcătoare a simetriilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 9/3.

2. Tranz. (Complementul indică lucruri, fenomene etc.) A acorda o importanță secundară în raport cu altceva. V. subordona **(3)**. *E greu de făcut o deosebire... în această epocă, cînd domnul subsumează statul, între dregătoriile publice și cele personale.* BUL. COM. IST. V, 27. *Tustrele împrejurările, avînd însemnătatea lor, rămîn totuși subsumate marii propulsii transcarpatice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 5/1.

3. Tranz. A face să depindă de ceva. V. subordona **(1)**. *Arta ca atare este greu de subsumat unor interese sociale directe.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 120, 28/1.

4. Refl. (Rar) A se așeza, a se pune în locul altuia pentru a îndeplini aceeași funcție. V. substitui **(1)**. *Oricînd secretarul și directorul pot să se subsumeze unul altuia.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 82, 16/1.

5. Tranz. A reprezenta, a exprima ceea ce este esențial, caracteristic în ceva. *Imaginea antichității în operele lui... reprezintă produsul unei generalizări care cu greutate poate subsuma întreaga realitate antică.* VIANU, L. U. 38.

— Prez. ind.: *subsumez.*

— Din fr. **subsumer.**

SUBSUMÁBIL, -Ă adj. Care se subsumează **(1)** sau care poate fi subsumat. *Procedeul este oarecum contrariu aceluia urmat în cazurile subsumabile conceptului tradițional al alegoriei.* VIANU, P. M. 109. *Lirica feminină își vede acum mai sublimată ca oricînd calitatea... fie distingînd impulsuri psihice subsumabile biologicului, fie denotînd... mecanismele sti-*

listice. ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 9/1. *Literatura lui Preda este, toată, subsumabilă unei căutări neliniștite, unei interogații obsedate despre natura umanului.* ib. 1980, nr. 21, 21/2.

— Pl.: *subsumabili, -e.*

— Din fr. **subsumable.**

SUBSUMÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) s u b s u m a și rezultatul ei; includere (ca parte, ca element particular) într-o sferă mai largă sau, p. e x t., în altă sferă; subordonare **(4)**. Cf. s u b s u m a **(1)**. *Cauzalitatea strînsă, ordinea și subsumarea conceptelor... sînt tipare arbitrare.* BALEA, S. T. I, 161, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subsumări.*

— V. **subsuma.**

SUBSUMÁT, -Ă adj. Care este inclus (ca parte, ca element particular) într-o sferă mai largă sau, p. e x t., în altă sferă; subordonat **(5)**. Cf. s u b s u m a **(1)**. Cf. DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subsumați, -te.*

— V. **subsuma.**

SUBSUOÁRĂ s. f. **I. 1.** Regiune a corpului omenesc, de forma unei cavități, situată pe partea interioară a articulației brațului cu umărul; axilă, subraț **(1)**. *Supsisioara dreaptă s[e] va clăti,... te veri bucura.* PARACLIS (1639), 262. *Și focînd măciuci de heri au arsu-i susiorile.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 37r/6. *L-au nemerit cu o înicercă prin chept și au ieșit pre suptu susioară.* NECULCE, L. 246, cf. ANON. CAR. *Trăgîndu-să la pămînt și supuindu-să supt sisiori cu spatele să lățiia supt dînsul.* AETHIOPICA, 83r/2, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *O spuzeală... pe supt subțiori.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 120/7. *Mîna se împarte în umăr (humerus) sub care este subsiora.* ANTROP. 33/14, cf. VALIAN, V. *A lui Cupido săgeată Să vezi cum stă acățată Cam pre lîngă suptsuoară.* BĂRAC, A. 20/9. *Scoase hangerul și-l lovi supt suptsioară.* ALEXANDRIA, 123/4, cf. POLIZU. *Cu mînicile suflecate pînă la subțioară alerga în fuga mare.* GHICA, C. E. II, 560. *Știa ... să tortureze pe nenorociții țărani puindu-le ouă fierbinți la subțiori.* FILIMON, O. I, 121, cf. PONTBRIANT, D., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Lista boalelor... opăreala pielii... la subțiori.* VOICULESCU, L. 25. *Acele picături trebuiau să facă toată slujba curățeniei de dimineață — mîini, obraz..., subsuori.* SADOVEANU, O. IX, 63, cf. SCRIBAN, D. *Parcă aveam aripi și la picioare și la subsuori.* TUDORAN, P. 261, cf. DL. *Pădurile și toate florile Vor crește-acoperindu-mi pieptul și subțiorile.* ISANOS, Ț. L. 32, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Atîta s-o tăiet cu sabdzie, pînă s-o făcut țină de sînge pînă susuori.* CĂNDREA, Ț. O. 38. *M-a băgat la supțiori, Și m-a strîns cu nădușeli.* PAMFILE, C. T. 108, cf. ALR I/I h 54, ALRM I/I h 83, ALR I 108, ALR II/I h 54. ✧ F i g. *După mărirea susioarei tale învie fiii omorîți.* PSALT. 164. *Că minune feace Domnul spăsi el dereapta lui suptsuara sînta lui.* CORESI, ap. GCR I, 13/34. *Citeodată tata, cu sufletul ridicat de subsuori ca de-un senin capriciu, își aducea aminte de treburile gospodăriei.* BLAGA, H. 27. *Nu mai stați afară Monștrilor rebegiți cu vaiete la subsuoară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 116, 17/3. ✧ (Adverbial) *Plicurile..., subt-suoară le ținea.* BELDIMAN, E. 25/7. *Mîncă din pînea ce o purta supțioară.* FM (1844), 135¹/28. *Sămănătorii... cu sacul subsuoară Păsesc în lungul brazdei.* ALECSANDRI, POEZII, 43. *Un păzitor de noapte... c-o prăjină subsuori.* EMINESCU, P. L. 481 *Chiar mai dinioară l-am văzut umblînd prin tîrg, cu cotul subsuoară, după cumpărat sumani.* CREANGĂ, A. 58. *Cu traista subsuoară... Radu Roată pleacă-n lume.* GOGA, POEZII, 105. *Era voios și purta subsuoară un ghiozdan.* C. PETRESCU, C. V. 125. *O haină nouă greșit lățată, care le strînge subțioară.* TEODOREANU, M. III, 13, cf. SCRIBAN, D. *Cerea termometrul și-l punea subsuoară.* ARGHEZI, S. XI, 134. *Rămase... cu poșeta subsuoară.* CĂLINESCU, O. I, 103, cf. DL, DM, M. D. ENC. *Fă-mi lumină de ceară Și mă pune susuoară Și mă du cu tine-n țară.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 64. *Vei fi-mpușcat... cu-n plumbuț de-argint Subsuoară de-a stînga.* BALADE, II, 372. *Ne-mpingeți pe scară-n vale, Cu căciula subsuoară.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 642. ✧ L o c. a d v. **La** (sau **sub, rar, de-a, pe, în**) **subsuoară** (ori **subsuori**) = (indică modul de purtare, de susținere etc. a unor obiecte, a unor greutăți etc.) susținut de braț și de partea laterală a toracelui; la subraț (v. s u b r a ț 1). *Cu lăuța de-a susuoară Mersă toată zioa pînă în sară.* PANN, E. II, 89/12. *Simigiii... cu tripodele de lemn la subțioară.* FILIMON, O. I, 109. *Mama v-aduce vouă: ...Smoc de flori Pe subsuori.* CREANGĂ, P. 20. *Madmazela era la spate, cu oglinjoara la subțioară.* CARAGIALE, O. I, 2. *Pe vreme de gloduri și ploi... îi purtau în circă și la subsuori.* SADOVEANU, O. XX, 319, cf. DL, DM. *Ducea... la subsuori doi miei vii.* BARBU, PRINC. 117, cf. M. D. ENC., DEX. *Zmeul au apucat un copaci, care era mai gros și mai înalt, și... l-au și smuls din pămînt, și, punîndu-l... sub subsuoară, au plecat cu el acasă.* SBIERA, P. 181. *Trei moșnegi bătrîni ... Cu căciuli la subțioare.* BALADE, III, 58. ✧ E x p r. **A lua** (sau **a ține, a duce, a apuca, a prinde** etc. **pe cineva**) **de subsuoară** (sau **de subsuori**) ori **subsuoară, subsuori** = a cuprinde pe cineva cu amîndouă mîinile, ținîndu-l de subsuori **(1)** pentru a-l susține, a-l ridica, a-l purta pe sus sau a-l îmbrățișa; p. e x t. a duce (pe cineva) de braț. *Îl ducea călărașii de Țarigrad de supțioară și împiedecați în fieară.* IST. Ț. R. 42. *Feciorii mă iau de supțiori și mă dau jos* [din pat] (a. 1795). IORGA, S. D. VIII, 30. *Cînd cei mari plec Lingușitorii să-ntrec, Pe scară cînd să cobor, Să-i ție de supțiori.* MUMULEANU, C. 94/20. *Fără de a-l ruga, dară, îl luai de subsuori și-l dusei la cea mai de aproape casă de poliție.* FM (1842) 263²/20. *A lui Arghir mîna dreaptă Stînga Elenei așteaptă, O apucă supt suoară Și pleacă către izvoară.* BĂRAC, A. 78/19. *De te înalț de subsuori Te-nalță din călcîie.* EMINESCU, O. I, 174. *Doi servi îi propțesc pasul și-l țin de subsuoară.* COȘBUC, P. II, 202. *Dus de subțiori de doi episcopi, domnul încunjură pristolul.* IORGA, C. I. I, 166. *Dădaca nu se ține în fiecare clipă de urmele copilului, nu-l apucă de subsuori cînd se cumpănește.* SADOVEANU, O. XIX, 75. *Îl apucă pe tata de subsuori, îl ridică și-l scot din casă.* STANCU, M. I. 95. *Mă sălta de subsuori Parcă mă treceau fiori.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 129. *Doctorul... o prinse în cădere de subsuori.* VINEA, L. II, 68, cf. DL, DM. *Am luat-o pe Parasca de subsuori și-am început să bat pămîntul cu piciorul.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 49, cf. M. D. ENC. *O ia dă sîbțiori și-i dă drumu-m buruieni, îm puf.* O. BÎRLEA, A. P. II, 510. **A stă** (sau **a ședea**) **cu mîinile subsuoară** (sau **subsuori**) = a sta degeaba, a trîndăvi; a sta cu mîinile în sîn, v. s î n² **(I 2)**. Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Popular) **Din tălpi** (sau **din brîu**) **pînă-n subsuori** = prin tot trupul, peste tot trupul. Cf. DL, DM, M. D. ENC. *Mă luă niște fiori, Din tălpi pînă-n subsuori.* BÎRLEA, L. P. M. 311. ✦ Cantitate din ceva, atît cît se poate cuprinde cu brațul îndoit pus în șold sau apropiat de corp. *Că-i dau grăunțe cu poala Și fînul cu subțioara.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 135.

2. Parte a unui obiect de îmbrăcăminte care acoperă subsuoara **(1)** și care corespunde părții de jos a încheieturii mînecii cu corsajul; subraț **(2)**. *La subsuori, jacheta-i plesni.* AGÎRBICEANU, A. 37. *Își ridică mînecile cămășii... de subsuoară.* C. PETRESCU, Î. II, 169. *Se indignă... răsturnîndu-se pe spate și înfingîndu-și degetele la subsuorile vestei.* VINEA, L. I, 151. *Cămașa albă... era mînjită... în coate și subsuori.* BARBU, Ș. N. II, 218. ✦ P. e x t. Fiecare dintre cele două părți laterale unde se încheie fața cu spatele la un obiect de îmbrăcăminte care acoperă bustul. *Se încheptură la umărul sting și subsioara stîngă.* LIUBA — IANA, M. 20, cf. H IV 158. ✦ (Adverbial) În partea laterală a unui obiect de îmbrăcăminte. *Pieptarul*

n-are mîneci și e încheiat subsuoară. PĂCALĂ, M. R. 119. *Ĉeptari-fundat: să d'eșĉid'e susuoră și pă umăr.* ALR SN IV h 1 184/260. ✦ (Regional; în forma *sipțioară*) Clin la mîneca cămășii (Sălcioara — București). Cf. ALR SN IV h 1 168/928, cf. ALRM SN III h 989/928.

3. (Învechit și regional; în formele *subțioară* și *supsioară*) Regiune a corpului unui animal situată pe fața inferioară a articulației membrelor sau a aripilor. *Face... crestături la subțiori, la pulpe, subt burtă, subt coadă.* BREZOIANU, A. 580/7. *Să tse-mpușĉe-un vînător', Pin aripi, pin supsiori.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 33.

II. 1. P. anal. Loc unde se împreună o frunză cu lujerul sau o ramură cu axul purtător; axilă. *Cată a esamina cu grijă subțioarele crăcelor.* BREZOIANU, A. 371/3. *Să strică mugurul ce răsare la subsuoarea frunzilor,* I. IONESCU, B. C. 183/8, cf. CADE. *La subțioara frunzei, pe-verdele cotor, Cresc doi știuleți.* VOICULESCU, POEZII, I, 111. *Cheamă tot soiul de păsărele care se agață de subsuorile crenguțelor.* SADOVEANU, O. XIX, 379. *Au degerat și gîngăniile puricate la subsuoara crăcilor cojoase.* ARGHEZI, S. VIII, 160, cf. DL, DM, DEX. ✦ P. ext. (Regional; în forma *susioară*) Lăstar (la porumb). *De la nodul cel mai apropiat de pămînt, adesea firul de popușoiu... dă un fel de ramuri, cari citeodată fac și ele păpuși și spice și cari se numesc... susiori.* PAMFILE, A. R. 87.

2. (Regional) Loc unde se îmbină streașina cu zidul unei case. *Subsuorile și fundul bordeiului sînt îmbrăcate în mreaja bătută a împletiturii de buna-dimineața.* ADAM, R. 18. *La subțioara pe care o făcea bolta cu zidul vertical se aduna apa cînd ploua.* GALACTION, O. A. I, 324. *Cîte un stol pleca din rînduri și ocolea... o streașină de șindrilă în subsuoara căreia atîrna... un cuib.* ARGHEZI, C. J. 132. ✦ Fiecare dintre bucățile de lemn care se prind pe căpriori pentru a-i fixa mai bine și a le mări rezistența (Gherla). Cf. CHEST. II 230/346.

— Pronunțat: *-su-oa-.* — Pl.: *subsuori* și (învechit și popular) *subsuoare.* — Și: **subțioáră, supsuoáră** (învechit și regional) **subsioáră, supsuoáră,** (învechit) **subtsuoáră** (scris și *subtsuoară*), **suoáră** (LB, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.), **supsioáră, supsisioáră, supțsioáră, supțsuáră, supțsuoáră** (scris și *supț-suoară, supț suoară*), **susioáră, sisioáră,** (regional) **subsuáră, subsioáră** (ALR I/I h 54, ALR I 108/798, 842), **subsisioáră** (ALR I/I h 54/24, ALRM I/I h 83/24), **subsoáră** (ALR I/I h 54, ALRM I/I h 83), **subțuoáră** (ALR I/I h 54, ALRM I/I h 83, ALR I 108/170, 610), **supsioáră,** (ALR I/I h 54/798, ALRM I/I h 83/798), **supsoáră** (ALR II/I h 54), **supsisioáră** (ALR II/I h 54/29), **supsuioáră** (FOLC. OLT. — MUNT. I, 323), **supțuoáră** (ALR I/I h 54, ALR I 108/243, 385, 675, ALR II/I h 54), **susuoáră** (ALR I/I h 54, **susuáră** (îb. h 54/87, ALR II/I h 54/64), **susuioáră** (ALR I/I h 54/837, ALRM I/I h 83/837, ALR I 108/837), **sipțioáră** (ALR I/I h 54/900, ALRM I/I h 83/900, ALR I 108/900, ALR II/I h 54/928, ALR SN IV h 1 168), **sibsioáră** (ALR I/I h 54/590, ALRM I/I h 83/590, **sibțioáră, sipțioáră** (ALR I/I h 54, ALRM I/I h 83, ALR I 108/860, **sipțuoáră** (ALR II/I h 54/872), **asubsuoáră** (ALR I/I h 54/122, ALRM I/I h 83/122), **asusuoáră** (ALR II/I h 54), (învechit, rar) **subsuoáre, subsióră** s. f.

— **Sub**[1]**-** + **suoară** (<lat. *subala*).

SUBSUOÁRE s. f. v. **subsuoară.**

SUBȘÉF s. m. Persoană care, într-o ierarhie, ocupă locul imediat următor șefului, lucrînd ca ajutor al acestuia, sub ordinele lui directe. Cf. PONTBRIANT, D. *Cu un zgomot mare de scaun, subșeful se retrase la o parte ca și cînd directorul i-ar fi cerut locul.* LUC. VII, 432. *De ce nu te faci subșef la muzică?* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 212, cf. CADE. *Un singur coleg a rămas la masa lui de subșef de birou.* GALACTION, O. A. II, 307, cf. NDM. PROF. *În cancelarie, domnul Grigorian întrebă pe subșef de toți slujbașii.* SADOVEANU, O. VI, 531. *Scaunele sînt pentru mai-marii mei, pentru șefi și subșefi.* STANCU, R. A. III, 69, cf. DM. *Partidul naționalist ... se compune numai din doi membri: din șef și din ... subșeful.* MAGAZIN IST. 1971, nr. 9, 70, cf. DEX.

— Pl.: *subșefi.* — Și: (învechit, rar) **subtșéf** s. m. PONTBRIANT, D.

— **Sub**[1]**-** + **șef** (după fr. *sous-chef*).

SUBSTÁNȚIE s. f. v. **substanță.**

SUBȘTÉRNE vb. III. Tranz. (Învechit) A propune spre aprobare. Cf. STAMATI, D. *Sinodul să aleagă trei candidați și să-i subștearnă pentru prea înalta denumire a unuia din trei.* BARIȚIU, P. A. I, 339. *Preparat bine de acasă, subșternie și rugămintea națiunei sale pentru secretariatul gubernial,* id. ib. I, 500, cf. POLIZU, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

— Prez. ind.: *subștérn.* — Și: **subtștérne** vb. III. BARCIANU.

— Pref. *sub-* + [a]**șterne** (după lat. *submittere*, fr. *supposer*).

SUBȘTÉRNERE s. f. (În dicționarele din trecut) Acțiunea de a **subșterne**; propunere spre aprobare. Cf. GHEȚIE, R. M. 438, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *subșterneri.* — Și: **subtștérnere** s. f. ALEXI, W.

— V. **subșterne.**

SUBȘTERNÚT, -Ă adj. (Învechit) Care este propus spre aprobare. *Acea deputațiune a rugat pe Maiestatea sa ca să se îndure a consola pe națiunea română cu o prea înaltă rezoluțiune favorabilă la petițiunea subșternută.* BARIȚIU, P. A. II, 672. ✧ (Substantivat) *Dintre cei trei subșternuți monarhul a denumit pe Al. St. Șuluțu.* id. ib. 677.

— Pl.: *subșternuți, -te.*

— V. **subșterne.**

SUBT prep. v. **sub**[2].

SUBTANGÉNTĂ s. f. Segment determinat de proiecția ortogonală pe axa absciselor a unui punct de pe o curbă plană și intersecția tangentei la curbă în acest punct cu axa absciselor. Cf. STAMATI, D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subtangente.*

— Din germ. **Subtangente,** fr. **sous-tangente.**

SUBTCĂPITÁN s. m. v. **subcăpitan.**

SUBTCÎRMUÍRE s. f. v. **subcîrmuire.**

SUBTCÎRMUITÓR s. m. v. **subcîrmuitor.**

SUBTCÎRMUITORÍE s. f. (Învechit, rar) Subcîrmuire. Cf. POLIZU.

— Pl.: *subtcîrmuitorii.*

— **Subtcîrmuitor** + suf. *-ie.*

SUBTDIRÉCTOR, -OÁRE s. m. și f. v. **subdirector.**

SUBTDIRECTORÍȚĂ s. f. (Învechit, rar) Subdirectoare. *O subtdirectoriță cîte 250 galbeni pă an.* REGUL. ORG. 426/6.

— Pl.: *subtdirectorițe.*

— **Subtdirector** + suf. *-iță.*

SUBTDIVIZIÚNE s. f. v. **subdiviziune.**

SUBTÉMĂ s. f. Fiecare dintre subdiviziunile unei teme[1] **(1).** *Se vor purta discuții în legătură cu următoarele subteme...* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 180.

— Pl.: *subteme.*

— **Sub**[1]**-** + **temă**[1].

SUBTENSIÚNE s. f. Tensiune electrică a unui circuit inferioară tensiunii considerate normale. Cf. LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.
— Pronunțat: *-si-u-*. — Pl.: *subtensiuni*.
— **Sub¹-** + **tensiune** (după fr. *sous-tension*).

SUBTERÁN, -Ă adj., subst. **1.** Adj. Care se află sau se petrece sub suprafața pământului; care este specific acestui mediu; subpământean, (învechit) subpământenesc, subpământesc, subpământic, (învechit, rar) subpământ **(2)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Aceste mari scuturări pământești... se vede că se face din subteranele aprinderi a vulcanilor.* GENILIE, G. 123/6. *Gropi supterene.* CAIET, 70v/7. *S-a descoperit un templu subteran.* FM (1846), 121¹/26. *Smulgem din sinul pământului cuibul și rădăcinele... spre a-i răpi stavilile suterane.* BREZOIANU, A. 70/26. *Apele... se încarcă în a lor curgere sub-terenă (sub-pământ) de feluritе substanții.* FĂTU, D. 80/1. *Cînd gazele subterane se-ntîmplă a se-nălzi peste fire... izbucnesc dinăuntru în coaja pământului.* BARASCH, M. II, 35/5. *Trîmbele de apă suteranii... complectă circuitul.* MARIN, F. 333/12. *Romanii înălțaseră lui un altar suteranu.* ARISTIA, PLUT. XXXVII/29. *Livida lumină produsă prin atîtea scînteie resipite pînă-n fundul galeriilor suterane.* PELIMON, I. 132/27. *Forma gropilor de bucate ... a făcut din aceste magazine suterane, magazinele cele mai bune și mai ieftine.* I. IONESCU, C. B. 310/17, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Frigianii... își fac locuințe suterane găurind de sus în jos cîte o movilă.* HAȘDEU, I. C. I, 235, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Pe-aici se intră-n bezna subterană.* TOPÎRCEANU, B. 95, cf. SCRIBAN, D. *Viziunile subterane, minerale... sînt de o plastică rară.* CĂLINESCU, C. O. 276, cf. LTR², DL. *Curenți subterani căscau pilnii adînci.* T. POPOVICI, S. 502, cf. DM. *Apele subterane constituie pînze de apă de mică și mare adîncime.* GEOLOGIA, 52. *Există legături subterane între fluviu și bălțile sale.* VÎN. PESC. aprilie 1964, 3, cf. DN². *Începe să se simtă nevoia realizării... unor treceri subterane de pietoni.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 911, cf. M. D. ENC., DEX. *De cîțiva ani, la Tîrgu Ocna,... funcționează un sanatoriu subteran de tratare a afecțiunilor astmatice.* RL 1970, nr. 11 016. ✦ Spec. (Despre animale și plante ori despre părți ale plantelor) Care se dezvoltă sau care trăiește sub suprafața pămîntului. *Grîul... își scoate paiul suteran subt adăpostul ghieței.* BREZOIANU, A. 93/16. *Animali suterani... izbesc în rădăcinile plantelor.* id. ib. 142/5. *Rare exemplare cu stoloni scurți... subteranei.* GREGESCU. FL. 369, cf. CADE. *Ceapa subterană.* CĂLINESCU, C. O. 112. ✧ (Prin lărgirea sensului) *De cîte ori încercase să se smulgă, cădea învins de o rădăcină prea lungă, nebănuit de subterană.* id. O. I, 91. ✦ (Rar; substantivat, m.) Miner¹ **(1)**. *Amirosi tot cărbune și nădușeală, da-mi place amirosul vostru, al subteranilor.* DAVIDOGLU, M. 45. ✦ P. ext. (Învechit, rar) Care se află în partea cea mai de jos a unui lucru; care formează stratul de dedesubt. *Stropitoarea, culcușurile subterane ale gunoiului... el știe a le întrebuința cu iscusință.* BREZOIANU, A. 140/8.

2. S. f. (Rar, n.) Galerie, încăpere etc. aflată în întregime (și, de obicei, la mare adîncime) sub pămînt; (rar) subpămîntă, v. subpămînt **(2)**. V. hrubă, pivniță. *Subteranul (ocna), în care noi eram închiși, este adînc mai jos de fața lui Leman.* HELIADE, L. B. III, 9/4. *În Rusia groapa de grîu este un suteran săpat în forma butelcei.* BREZOIANU, A. 84/16. *Zece templuri minunate... dedesubtul cărora se întindeau niște suterene nemărginite, locuințe posomorîte pentru crocodilii sacri.* CALENDAR (1859), 12/25. *Suterana aceasta care e un cap de operă... face onoare inginerului ce a condus lucrarea.* PELIMON, I. 133/26. *Intram printr-o mie de cotituri ale subteranului, strecurîndu-mă printre bolte.* GHICA, C. E. I, 49. *Aci se află suteranul în care sînt depuse rămășițele mortale ale familiei imperiale.* FILIMON, O. II, 66, cf. PROT. — POP., N. D. *O tindă... forma intrarea într-o suterană în care ne-am pogorît pe trei trepte.* HAȘDEU, I. C. 235, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Susținea că sub Mărcuța sînt subterane și că acolo se săvîrșesc orgii.* CĂLINESCU, C. O. 14. *Subteranele piramidelor au conținut și ele altădată morminte și comori.* RALEA, S. T. I, 250, cf. DL, DM. *Într-o subterană a unei clădiri apărate succesiv de nemți și de români, rămîn... doi inamici.* V. ROM. decembrie 1964, 121, cf. DN². *Răpirea fecioarelor declanșează aventura haiducilor în subteranele cetății.* CINEMA, 1968, nr. 4, VI. *O casă nebăgată în seamă, legată prin subsol cu subteranele care... merg pînă în Negru Vodă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 77, 12/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Nu trebuiau stîrnite în el subteranele obscure în care mișunau toi felul de năzuințe degradante.* RALEA, S. T. II, 10. *Huliganul trăiește într-un fel de subteran moral.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 7 192. *Nu era o simplă relaxare a nervilor puși la încercare de forțele demonice din subteranele ființei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 11, 22/3. *Va fi tentat... să pătrundă în subterana operei lui Dostoievski.* ib. 1969, nr. 24, 9/3.

3. S. n. (Rar, f.) Galerie sau ansamblu de galerii aflate în întregime (și, de obicei, la mare adîncime) sub pămînt, amenajate cu lucrări și instalații în scopul extragerii zăcămintelor de substanțe utile; mină¹ **(1)**, ocnă **(II 1)**, (învechit și regional) baie, (învechit) madem **(2)**, minieră **(1)**. *Dacă nu punea vorba Toni, îl zvîrlea și din subteran.* DAVIDOGLU, M. 9, cf. LTR², DL, DM. *Un miner bătrîn... intră în vorbă cu oarecare sfială... Azi n-a intrat nimeni în subteran.* V. ROM. ianuarie 1965, 50, cf. DN². *În subterana-ntunecată Cărăm cărbuni cu chipul uns.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 16, 30/4, cf. M. D. ENC., DEX.

4. S. n. (Rar) Subsol **(1)**. *Un miliard și jumătate de tone de petrol au fost descoperite în subteranul golfului.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 10/3.

5. Adj. Fig. Care constituie dedesubtul unor lucruri, al unor fapte, al unor evenimente etc.; care este (sau se petrece în) ascuns. *Un pericul pîndit... mar fi înfricoșat mai puțin decît acele mașinări misterioase, suterane,* BARONZI, M. 602/27, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Este un secret al tău, pe care niciodată nu mi-am permis să caut să-l dezleg cu ajutorul... cancanurilor subterane.* GALACTION, O. A. I, 37. *Încep legendele spionilor, ale telefoanelor subterane.* CAMIL PETRESCU, U. N. 301. *Lucrarea subterană a propagandei.* SADOVEANU, O. XX, 377, cf. SCRIBAN, D. *Își vedea de treburile ei subterane.* PREDA, R. 464. *Procese sufletești subterane... îi modificase orientarea generală a mușchilor.* CĂLINESCU, S. 40. *Moții își iubesc munții cu o dragoste organică, subterană, neajunsă în sfera exprimării.* BOGZA, A. Î. 131, cf. DM, DN². *În logica subterană a discursului, imaginea s-a născut tocmai din față.* CINEMA, 1968, nr. 5, 5. *Aceste diferențe făceau ca în anume momente să predomine în scenă bufonada... în detrimentul ascuțimii ideii, al aluziei subterane.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 4/4. *Orice rezistență interioară... cedează în fața șuvoiului subteran al solidității populare.* V. ROM. aprilie 1970, 126. *Fiecare dintre „genurile" criticii își are deopotrivă meritele... și ambițiile ei subterane.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 36, 8/2, cf. M. D. ENC. ✧ (Adverbial) *Să apucăm o politică mai energică, mai aspră împotriva inamicilor... care complotează subteran.* CAMIL PETRESCU, O. II, 623. *Doza de tradiție ... variază..., uneori inspirațiile din tradiție neapărînd manifest, ci existînd „subteran".* SCÎNTEIA, 1969 nr. 8 223.

— Scris și: (învechit, rar) *sub teran.* — Pl.: *subterani, -e.* — Și: (învechit) **subteránu, -ie** (MARIN, F. 365/9) adj., **subterén, -ă** (scris și *sub teren*) adj., s. f., **supterán, -ă** (I. GOLESCU, C.), **suptterén, -ă** adj., **suterán, -ă** adj., subst., **suterániu, -ie, suteranéu, -ée** (FILIMON, O. II, 55) adj., **suteréнă** s. f.

— Din lat. **subterraneus**, fr. **souterrain**.

SUBTERÁNIU, -IE adj. v. **subteran**.

SUBTERÉN, -Ă adj. v. **subteran.**

SUBTERFÚGIU s. n. Mijloc abil şi ocolit folosit pentru a evita o situaţie neconvenabilă sau pentru a ieşi dintr-o încurcătură; stratagemă **(1)**, şiretenie[1] **(2)**, şiretlic **(1)**, tertip **(3)**, truc[1], vicleniе, viclesug, (rar) şireţie **(2)**, (învechit) marafeţ **(2)**, măiestrie[1] **(6)**, (învechit, rar) strofă **(1)**, (regional) solomonie, (familiar) chichiţă, chitibuş, manevră **(2)**, merchez **(3)**. V. mişcălaptă, şmecherie **(2)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., Ş. D. *Amînarea executării... este subterfugiul acela de a voi să lase să crează că se execută ceva ce în realitate nu se execută.* MAIORESCU, D. II, 198. *Simţim repulsiune ... de a considera liberul arbitru... ca altceva decît un subterfugiu destinat să marcheze ignoranţa noastră.* CONTA, O. F. 131. *„Doftoraşul" plictisit... se hotărî să recurgă la un subterfugiu, la aceea ce... în argotul studenţesc se numeşte un chiul.* CARAGIALE, M. 88. *Subterfugiu mizerabil îndărătul căruia vrea să se ascundă mişelia ta.* I. NEGRUZZI, S. V, 314, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Vor găsi totuşi mijlocul să se sustragă prin cele mai diverse subterfugii.* IST. LIT. ROM. II, 507. *Scriitorul înfăţişează... tergiversările şi subterfugiile, manevrele duplicitare.* V. ROM. octombrie 1964, 90, cf. DN[2]. *Obositul om mare îşi ascunde cicatricea timpului. Totul e doar subterfugiu pentru a nu se înstrăina de copilărie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 25/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Metodă, procedeu etc. folosit în locul altei metode sau al altui procedeu etc. anterior (în vederea înnoirii). *Un individualism extrem se manifestă... în hermetism, suprarealism, existenţialism şi alte subterfugii.* ÎN PLR II, 656. *Artistul...: comandă degetelor să traducă în imagini acele elemente, nu prin semnele grafice clasice, ci prin subterfugii, prin frînturi de linie.* OPRESCU, S. 97.

— Pl.: *subterfugii.* — Şi: (rar) **subterfúj** (DN[2]), (învechit) **supterfúgiu** (ALEXI, W.) s. n.

— Din fr. **subterfuge**, lat. **subterfugium.**

SUBTERFÚJ s. n. v. **subterfugiu.**

SUBTÉXT s. n. Substrat psihologic şi de idei sugerat de textul dramatic care determină sau motivează o anumită atitudine scenică a personajelor; p. ext. conţinut de idei subînţelese pe care îl poate sugera un text oarecare. *În subtextul acestei poezii se simte o discretă amărăciune.* IST. LIT. ROM. II, 470, cf. DER. *Mobilul acţiunii este mai puţin însemnat şi mai puţin amar în subtext.* T decembrie 1964, 44. *Dincolo de naraţiunea propriu-zisă este mereu prezent un subtext al ei, un al doilea plan care secundează îndeaproape.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. *Dar ce obiective... neformulate ca atare, desprinzîndu-se din subtextul paginilor, sînt urmărite?* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 114, 4/2. ✧ Loc. adv. **În subtext** = fără a fi exprimat explicit (în text); implicit, (rar) subtextual. *Temperamentul şi arsenalul expresiv aflat de particular al celor doi actori angajează în subtext o perpetuă luptă surdă.* CINEMA, 1968, nr. 3, I. ✦ Ceea ce se poate deduce dintr-o atitudine, dintr-o faptă etc. *Lucrări care... să evidenţieze subtextul filozofic al faptelor.* T septembrie 1966, 94. *Bine te-am găsit, spusese ea cu vocea... goală de subtext.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24. 16/3.

— Pl.: *subtexte.*

— Din fr. **sous-texte.**

SUBTEXTÚAL adv. (Rar) În subtext, v. subtext. *Sînt de aflat acolo, chiar dacă exprimate numai subtextual..., cîteva idei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 95, 4/2.

— Pref. *sub-* + **textual.**

SUBTÍL, -Ă adj. **I. 1.** Care se referă la lucruri abstracte; care tratează despre probleme dificile, a căror înţelegere cere o agerime a minţii, un înalt grad de pregătire; care denotă o înţelegere fină şi pătrunzătoare a lucrurilor. *Matezisul, adecă învăţătura carea cearcă suptile geometriceşti adevăruri.* ST. INST. 12/2. *Măcaşcă şi aceastea sentenţie destul e de subtilă, fiindcă aceasta puteare nu o cunoaştem.* ANTROP. 237/25. *El discută chestiuni adeseori destul de subtile.* ARISTIA, PLUT. XCV$_2$/20. *S-a adîncit în aceste meditaţiuni profunde şi subtile de a explica mecanismul universului.* BARASCH, M. II, 113/4. *Electricitatea, numită şi fluid electric, este un principiu subtil.* I. IONESCU, B. C. 384/9. *Ideile cele mai subtile... sînt tocmai acelea cari sînt fructul speculaţiunilor oamenilor învăţaţi.* CONTA, O. F. 127. *Poporul va face deosebiri subtile şi fine între nădejde şi speranţă.* I. NEGRUZZI, S. I, 488. *Maiorescu, cu subtila sa logică, scoate toate încheierile trebuincioase artei pentru artă.* PETICĂ, O. 430. *O carte amuzantă şi plină... De cugetări subtile.* TOPÎRCEANU, P. O. 17. *Mintea omenească... e în stare... să realizeze cele mai subtile abstracţiuni matematice.* PUŞCARIU, L. R. I, 28. *Problema raportului dintre etnografie şi artă trebuie pusă în termeni mai subtili.* BLAGA, Z. 322. *Subtilele analize ale feciorului său cărturar.* C. PETRESCU, A. R. 197. *Are o fineţe înnăscută, îşi pune probleme subtile.* LL I, 91, cf. DL. *Se comporta... învăluindu-se însă într-o ceaţă de formulări subtile.* PREDA, R. 85, cf. DM. *A răspuns într-un articol de polemică subtilă şi inteligentă.* IST. LIT. ROM. II, 588. *Interpretări subtile în legătură cu Eminescu poet al nopţii.* L. ROM. 1967, 212. *Încearcă să sugereze, prin detalii subtile, senzaţii şi sentimente.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 17, 28/4, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Care nu poate fi înţeles cu uşurinţă; greu de distins, de recunoscut; care se descoperă numai printr-o cercetare atentă, amănunţită; subţire **(IV 4)**. V. ascuns. *Jocul facultăţilor sufletului este foarte subtil şi complicat.* CONTA, O. F. 43. *Căuta să prindă un secret subtil al naturii, ce demult îi scapă şi-l necăjeşte.* CARAGIALE, O. I, 67. *Ajung să nu mai vadă... subtilele, dar puternicile legături ale tovărăşiei lor.* IONESCU-RION, S. 273, cf. CADE. *Ai de-a face cu o încurcătură subtilă.* GALACTION, O. A. I, 37. *Cît de total seamănă între ei oamenii prin ce au mai subtil şi mai secret, cînd se cred aşa de diferiţi ca aspect.* CAMIL PETRESCU, P. 330. *Un sistem mnemotehnic... cu... compartimente unite prin fel de fel de legături subtile.* PUŞCARIU, L. R. I, 14. *Variaţiile de ton... sînt prea subtile pentru urechea umană.* IORDAN, STIL, 53. *Aluzii subtile.* VIANU, A. P. 239. *Cuvîntul... fu pronunţat cu o subliniere subtilă, a cărei ironie nu scapă lui Gaittany.* CĂLINESCU, S. 38. *Există în banalitate un individualism subtil.* RALEA, S. T. II, 303, cf. DL, DM. *Rafinamentul ironiei subtile.* RL 1969, nr. 7 706. *Pe căi foarte subtile... progresul îşi face loc.* T martie 1969, 74. *Cartea dobîndeşte un subtil sens polemic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 94, 5/3, cf. DEX. ✧ (Adverbial) *Se simţea subtil înţeleasă în singurătatea ei sufletească.* SADOVEANU, O. XII, 689. *Savanţi şi cercetători te dirijează subtil prin intermediile unei estetici interferente.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 9/3. ✧ (Învechit, rar; prin lărgirea sensului) *Puterea vieţei este cel mai subtil, cel mai pătrunzătoriu agent al naturei care cunoaştem noi pînă acuma.* VASICI, M. I, 31/13. ✦ (Rar; despre zîmbet) Subţire **(IV 4)**. *Fu văzut împărţind în toate părţile zîmbete subtile.* CĂLINESCU, B. I. 171. ✦ (Despre substanţe sau mirosuri) Care pătrunde uşor, pe nesimţite. Cf. PROT. — POP., N. D., ŞĂINEANU[2], CADE. *Mirosul pătrunzător şi subtil al eterului se răspîndi în odaie.* VINEA, L. II, 249. ✧ Fig. *Marele Soliman pătruns de veninul subtil al unei muieri de altă specie.* SADOVEANU, O. XVII, 142. *Ce gesturi dorm în hieroglife Şi-n inimi ce venin subtil.* VULPESCU, P. 101. ✦ (Rar) Ascuns vederii; nevăzut. *Cu minuţele noastre, ce-şi însuşiseră mişcări de soboli..., născoceam ganguri subtile.* BLAGA, H. 15.

3. (Despre oameni) Care poate înţelege, care pătrunde uşor problemele dificile în cele mai mici amănunte; care sesizează cu uşurinţă nuanţele; (despre

facultățile intelectuale ale oamenilor) care dovedește aceste însușiri; ager, clarvăzător, iscoditor, observator[2] **(2)**, pătrunzător **(4)**, perspicace, scormonitor **(3)**, scrutător **(2)**, sfredelitor **(5)**, străbătător **(3)**, (învechit, popular și familiar) subțire **(IV 2)**. *Omul între toate vietățile are cei mai gingași, mai subtili și, în relație cu nervele, cei mai mari creeri.* VASICI, M. I, 173/24. *Trebuie să cunoști cît de cultivat..., cît de subtil este duhul meu.* FM (1844), 301[2]/15, cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU[2]. *Arivistii vîleni și cu inteligență subtilă.* BUL. COM. IST. III, 123. *Avocați elocvenți înaintea tribunalelor, subtili cazuiști juridici.* IORGA, P. A. II, 98. *Prefios și subtil în arta sa de sfîrșit de Renaștere, el e firesc și spontan în proză.* LOVINESCU, C. IV, 104. *Ana,... mai puțin subtilă, căzu în cursă.* G. PETRESCU, C. V. 97. *Spiritul lui nu se arăta subtil.* SADOVEANU, O. XIX, 392. *Caragiale s-a distins printr-o intuiție... subtilă.* IORDAN, STIL. 40, cf. SCRIBAN, D. *E un estet subtil, un spirit livresc și un voluptos cizelator de expresie.* CONSTANTINESCU, S. III, 27. *Nu e numai conducătorul răsculaților..., ci mai ales un politic an subtil.* V. ROM. ianuarie 1954, 206. *Spiritul subtil și ascuțit al atenienilor din antichitate.* ib. septembrie 1954, 211, cf. DL, DM. *Materialismul dialectic nu poate fi tras pe sfoară... nici de cel mai subtil metaforist.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 6/5. *Unul din cei mai subtili și mai inteligenți medici fiziologi.* V. ROM. aprilie, 1970, 6. *Rigoarea informației se asociază cu spiritul critic subtil și pătrunzător.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 130, 4/2. ✧ (Adverbial) *Eram... melancolizat... de orice actor care juca subtil.* CAMIL PETRESCU, P. 224, cf. SCRIBAN, D. *Explica surprinzător de subtil și adînc.* SADOVEANU, E. 177. *Incapacitatea de a gîndi subtil.* CINEMA, 1968, nr. 3, 14. ✦ (Despre auz) Capabil să distingă sunetele cele mai fine, nuanțele mai puțin perceptibile, mai dificile. *Melomani al căror auz e din ce în ce mai subtil.* M 1968, nr. 6, 32.

4. (Despre oameni) Care se remarcă printr-o educație deosebită, prin gusturi și purtări alese; ales, distins, fin, rafinat[2] **(2)**, select **(1)**, stilat, subțire **(IV 1)**. *Te căznești să pari subtil.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 99. *Weissmann i se păru cam prea teatral d subtil.* CĂLINESCU, E. O. II, 14. *Nici tata, nici bunicul n-au avut vreme să fie subtili.* BARANGA, I. 166. *Pentru a fi mai subtili, anglo-saxonii folosesc termeni franțuzești.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 21/3. ✧ (Adverbial) *Eu nu sînt de la natură subtil tors... căci noi creștem supt brazi.* VASICI, M. I, 11/20. ✦ (Despre însușiri și manifestări ale oamenilor, despre creații artistice etc.) Care denotă un înalt grad de cultură, de pregătire, care exprimă o educație aleasă; cizelat, rafinat **(2)**, stilat, subțire **(IV 1)**. *Stilul subtil... se întemeiază mai mult pe individualitatea cuvîntătorului (după cum este el cultival, duhul îndreptat și pregătit).* FL (1838), 12[2]/30. *Acest copil sălbatic... Adus de mine-n versuri cu artă-așa subtilă.* IOSIF, V. 148. *O societate bogată..., patroană a unei variate și subtile arte decorative originale.* PÂRVAN, G. 457. *Distribui... o jerbă de surîsuri cu o subtilă și savantă știință a nuanței.* C. PETRESCU, C. V. 63. *Era foarte îngrijit îmbrăcat, avînd subtila cochetărie a cravăților.* TEODOREANU, M. U. 32. *Influența simboliștilor, prin tehnica subtilă a „corespondențelor".* VIANU, A. P. 223. *Melodia... provine din subtila atmosferizare a figurației.* CONSTANTINESCU, S. I, 294. *Covoare aprinse în desene subtile, orientale.* BARBU, PRINC. 123. ✧ (Substantivat, n.) *Feminină e de pildă vocația nuanței, cultivarea subtilului, plăcerea expresiei artistice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 120, 3/3.

5. (Despre sentimente și manifestări ale oamenilor) Lipsit de asprime, de brutalitate; plin de delicatețe, de gingășie; p. ext. ales. *Inima a lui mare... era împodobită din fire cu simțirile suptile, cu cucernicie.* CHREST. ROM. 10/8. *Unde e grațioasă modestie, subtila clipă de vergură.* FM (1846), 157[2]/32, cf. STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., ȘĂINEANU[2]. *Cele mai subtile mîngîieri.* CĂLINESCU, E. O. I, 45. ✧ (Adverbial) *Fiind... așe lină și suptil simțitoare, precum era frumoasă, au întemeiat norocul a soțului său.* CHREST. ROM. 11/5. ✦ Lipsit de stridență, discret, delicat; p. ext. plăcut **(1)**. *Parfumul acela discret și subtil.* ANGHEL, PR. 152. *Mănunchiuri albastre de mici viorele Lăsară parfumuri subtile.* PETICĂ, O. 53. *Mă îmbătam... de efluviile subtile ale pămîntului.* COCEA, S. I, 190. *Cînta iubirea ce-nfioară Cu cîntu-i luminos, subtil.* V. ROM. ianuarie 1954, 15. *Mireasma subtilă a parfumului se-mbină cu duhoarea putrefacților.* CONSTANTINESCU, S. I, 67. *Florile nu mi-au turnat în palme Miresmele iuți ori subtile.* VULPESCU, P. 19.

II. 1. (Învechit; despre corpuri cu formă alungită, despre fire etc.) Subțire **(I 1)**. *Nervii se însoție vaselor și se împărțesc în mai suptile fire prin papilele gustatului.* ANTROP. 168/1. *Aduse la Roma..., perduseră mult din a lor splendoare și simetrie, subtile și debile devenind.* ARISTIA, PLUT. 269/22, cf. SCRIBAN, D. ✦ (Despre orificii) Strîmt **(2)**. *Astupă subtilele vase a laptelui.* VASICI, M. II, 103/21.

2. (Învechit, rar; despre țesături) Subțire **(II 2)**. *Deacă vășmîntul nu e croit pre trupul nostru, rău stă, fie postavul cît de fain, sau... subtil.* FM (1839), 81[2]/13.

3. (În dicționarele din trecut; despre substanțe) Mărunt **(I 4)**. Cf. ȘĂINEANU[2], CADE, SCRIBAN, D. ✦ (Învechit) Mic **(I 1)**. *Cele mai subtile a mîncărilor părticele se sorb... în gură.* ANTROP. 50/26.

4. (Rar; despre corpuri în sfare gazoasă) Subțire **(III 4)**. *O ceață aurie și subtilă.* GALACTION, O. 348. *Fluid, subtil, indiscernabil aer.* CĂLINESCU, O. II, 79.

5. (Rar; despre sunete) Subțire **(III 6)**. *Un greier... ținea ison subtil corului primăvăratic.* TEODOREANU, M. I, 316. *Un glas cu rezonanțe subtile de violă.* CINEMA, 1968, nr. 5, 16.

— Pl.: *subtili, -e.* — Și: (învechit) **suptil, -ă** adj.

— Din fr. **subtil**, lat. **subtilis**.

SUBTILITÁTE s. f. **I.** (Învechit, rar) Subțirime **(I 1)**. *Despre subtilitatea... fuiorului* [Titlu]. CULT. C. 44/8.

II. 1. Calitatea de a fi subtil **(I 1, 3)**; capacitatea de a înțelege și de a reda problemele dificile în cele mai mici amănunte sau de a distinge trăsăturile cele mai fine ale unui lucru, ale unui fenomen, ale unei acțiuni etc.; acuitate, agerime, clarviziune, pătrundere **(4)**, perspicacitate, (livresc) schepsis **(3)**. V. f i n e ț e, r a f i n a m e n t **(1)**, r a f i n a r e **(2)**. Cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Prin glasul său protestează subtilitatea dialogurilor lui Platon.* LOVINESCU, C. V, 25. *Verva satirică de mare pregnanță și subtilitate din piesele lui Caragiale.* V. ROM. ianuarie 1965, 141. *Subtilitatea și frumusețea observațiilor.* L. ROM. 1967, 278. *Subtilitatea comentariului muzical.* CINEMA, 1968, nr. 6, X. *La unii vom prețui subtilitatea disocierilor, tensiunea ideatică, mobilitatea spiritului asociativ.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 9/1. *Modalitățile folosite... sînt... de impresionantă subtilitate, atestînd un gust excelent al comicului.* ib. 1970, nr. 106, 4/3. *Citim critică... pentru... subtilitatea analizei.* ib. 1971, nr. 119, 10/1. ✦ (La pl.) Raționamente, judecăți, probleme subtile **(I 1)**, greu de înțeles, care fac distincții foarte fine și adesea inutile; subțietate **(3)**, subțiritate **(4)**. *Milioanele de oameni nu înțeleg nimic din dogme și din alte subtilități teologice.* BARIȚIU, P. A. I, 352. *N-am descris amărunțuri și subtilități care nu corespund scopului acestei cărticele.* POLIZU, P. [prefață]. 2/16. *Subtilități metafizice îi atrăgeau cugetarea.* EMINESCU, P. L. 28. *În acrul umed... se rostogoleau... nobile subtilități de gîndire.* CARAGIALE, O. I, 60. *Conștiința lui vinovată... se pierdea în subtilități cari trăgeau afară o mulțime de nemulțumiri surde.* VLAHUȚĂ, D. 297, cf. DDRF. *Retorica, studiu... ale cărui subtilități, cu toată deșteptăciunea... de abia le putea pricepe.* PHILIPPIDE, P. 278. *Un stilist desăvîrșit și un adînc cunoscător al subtilităților limbii românești.* în PLR

II, 92. *Multe din discuțiile care par de o pasionantă importanță nu sînt decît subtilități goale.* PETICĂ, O. 409. *Subtilitățile pentru și contra guvernului pe care le vînturau cei trei nu-l interesau.* REBREANU, R. II, 34, cf. CADE. *Prin anumite subtilități și omisiuni voite se face rău unor scriitori.* în PLR, II, 585, cf. SCRIBAN, D. *El cere de la critică să-i spuie categoric ce este și ce nu este poezie, fără prea multe subtilități și ocoluri.* CONSTANTINESCU, S. III, 18, cf. DL, DM, DN². *Fără a recurge la prea multe subtilități... prin avangarda poetică se înțelege mișcarea poetică tipic înovatoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 55, 21/1, cf. DEX. ✦ (Învechit, rar) Perfecțiune **(1)**. *Din acest punct de vedere trebuie privită și organizația creerilor omenești. Ea este negreșit cel mai înalt grad de subtilitate a organicești materii.* VASICI, M. I, 173/21.

2. Pricepere **(2)**, iscusință, îndeminare într-un anumit domeniu; ingeniozitate, inventivitate. *Veșminte în aur lucrat cu subtilitate magnifică.* ARISTIA, PLUT. 239/9. *Trebuie a deosebi prin o subtilitate foarte curioasă două feluri de observații.* CONȚA, O. F. 107. *În procesul de adecvare al formei la fond, Eminescu dovedește o subtilitate de neînchipuit.* IBRĂILEANU, S. L. 170. *Este un artist... de o subtilitate dusă pînă la prețios.* CONSTANTINESCU, S. III, 298. *Ceilalți interpreți ... dau un relief aparte, nuanțat uneori cu subtilitate, peisajului uman eterogen.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211. *Am putut urmări... sonoritatea orchestrei și subtilitatea interpretării.* M 1969, nr. 12, 36.

3. Calitatea de a fi subtil **(I 2)**; partea sau caracterul ascuns, greu de distins, al unor lucruri, al unor fenomene etc. Cf. ANTONESCU, D. *Nu vedea în ceea ce voi să-ți spui o subtilitate sacrilege sau scuza ipocrită a unui amor culpabil.* BARONZI, M. 460/6. *Subtilitatea, nesiguranța... sînt cu atît mai mari cu cît activitatea sufletească intră pe cărări mai nebătute.* CONȚA, O. F. 128. *Gustă subtilitatea zecilor de nuanțe ale unui cuvînt.* V. ROM. iunie 1954, 161, cf. DL, DM, DN². *Fiecare nouă cucerire pune noi probleme, a căror subtilitate și dificultate întrece în complexitate pe cele anterioare.* CONTEMP. 1969. nr. 1 179, 8/7. *A știut să dozeze... nevăzutul și subtilitatea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 6/5. ◇ Loc. adv. **Cu subtilitate** = în mod discret. *Spații plantate sau mici scuaruri... vor întregi cu subtilitate atmosfera.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 7/5. *Fiindu-mi teamă,... am trecut iar la atac, uneori cu subtilitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 78, 16/3. ✦ (La pl.) Ceea ce este subtil **(I 2)**; ascunzișuri. *Vorbea... cum s-ar adresa cuiva incapabil să-i urmărească toate subtilitățile argumentărilor.* C. PETRESCU, C. V. 231. *Fiul lui..., spre deosebire de bătîn, era dintr-o bucată, fără prea multe subtilități.* COCEA, S. II, 256. *Omul... îl interesează... în toate subtilitățile și delicatețele sale.* RALEA, S. T. I, 42. *În subtilitățile psihologismului, scriitorul trebuie să ducă un desăvîrșit calm.* CONSTANTINESCU, S. III, 163. *O limbă aptă să servească subtilitățile și sugestia inerentă poeziei.* IST. LIT. II, 190. ✦ (La pl.) Procedee, legi speciale, proprii unui meșteșug, unei arte, unei științe etc. *Discipol al Liceului... în subtilitățile dialecticei.* ABISTIA, PLUT. XLV11$_2$/29. *Să lăsăm la o parte... subtilitățile psihanalizei.* GALACTION, O. A. I, 124. *Subtilitățile acestea alcătuiesc mare parte din farmecul meșteșugului nostru.* SADOVEANU, O. IX, 363. *Si-a însușit subtilitățile tehnicei.* BLAGA, H. 19. *Prădilecție... pentru subtilitățile delicateții unei tehnici perfecte.* RALEA, S. T. III, 231. *Punerea în scenă... s-a axat... pe subtilitățile muncii cu actorul.* T decembrie 1964, 48. *Subtilități de construcție bine gîndite.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 11/4.

4. Calitatea de a fi subtil **(I 5)**; delicatețe, gingășie. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Numai Adina are s-o facă firesc, fără efort, cu subtilitatea ei femininǎ.* C. PETRESCU, O. P. II, 206. *Finețea și subtilitatea ei... îi dădeau, cînd vrea ea, un adevărat farmec.* CAMIL PETRESCU, O. III, 68.

— Pl.: *subtilități.*

— Din fr. **subtilité.**

SUBTILIZÁ vb. I. **1.** Tranz. (Rar) A rafina **(2)**. Cf. PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Impresionismul... subtilizează... năzuințele inerente naturalismului.* BLAGA, z. 111. *Rousseauismul a fost și el... același protest față de rafinériile unei vieți prea subtilizate în forme obositoare.* RALEA, S. T. I, 135, cf. DL, DM, DEX.

2. Tranz. (Rar) A face să devină subtil **(I 3)**, pătrunzător **(4)**; (rar) a ageri. Cf. CADE, DEX, M. D. ENC.

3. Intranz. (Rar) A gîndi cu multă subtilitate **(II 1)**, cu agerime, cu perspicacitate. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Germanii au subtilizat adînc asupra noțiunilor de civilizație și de cultură.* LOVINESCU, C. IV, 200, cf. SCRIBAN, D., DN².

4. Tranz. (Familiar) A fura. *Un domn... posedă o colecție de scrisori... Unele cumpărate, altele dăruite, altele subtilizate.* CARAGIALE, O. II, 186, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Bijuteriile nu erau pierdute... Înaltul funcționar polițienesc mărturisi cine le subtilizase.* EFTIMIU, N. 150. *Cum proceda el... ca să subtilizeze zilnic ceva din hrana și îmbrăcămintea trupelor.* COCEA, S. I, 145, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Unele lucruri ... au fost subtilizate de binevoitori în învălmășeala mutărilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 98, 6/2. *De pe aeroportul orașului a fost subtilizat un... avion cu reacție aparținînd unei societăți particulare.* RL 1980, nr. 11 060, cf. DEX.

5. Refl. (Rar) A se transforma **(1)**. *În fapt se subtilizează orice putință serioasă de apărare a intereselor noastre.* TITULESCU, D. 253. *Ndlinișteа se subtilizează într-un peisagiu interiorizat... peste o nevroză care macină lent și adînc.* CONSTANTINESCU, S. III, 49.

— Prez. ind.: *subtilizez.*

— Din fr. **subtiliser.**

SUBTILIZÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a subtiliza și rezultatul ei.

1. Rafinare **(2)**. Cf. subtiliza **(1)**. Cf. ALEXI, W. *Ajunge la acea treaptă de subtilizare a gîndului și a simțirii.* CARAGIALE, T. II, 199. *La Macedonski căutările și inovațiile în limbă merg paralel cu subtilizarea ... fondului liric.* L. ROM. 1965, 385. *Poezia nu este unori decît subtilizarea unor intuiții riguroase.* CONTEMP. 1966, nr. 1 052, 1/6.

2. Furt. Cf. subtiliza **(2)**. Cf. DL, DM, DEX, DSR.

— Pl.: *subtilizări.*

— V. **subtiliza.**

SUBTILIZÁȚIE s. f. (Învechit, rar) Rafinare **(2)**. Cf. PROT. — POP., N. D. XV.

— Pl.: *subtilizații.*

— Din fr. **subtilisation.**

SUBTÍP s. n. (Rar) Subdiviziune a unui tip de obiecte sau de fenomene. *Această hartă nu poate indica... și nenumăratele subtipuri care apar în fiecare zonă.* AGROTEHNICA, I, 50.

— Pl.: *subtipuri.*

— **Sub-** + **tip**[1].

SUBTISCĂLÍ vb. IV v. **subiscăli.**

SUBTISCĂLÍRE s. f. v. **subiscălire.**

SUBTISCĂLÍT, -Ă adj. v. **subiscălit.**

SUBTÍTLU s. n. **1.** Titlu secundar al unei lucrări, al unei opere etc. scris (cu caractere mai mici) sub (sau după) titlul principal (pe care îl explicitează, îl completează). *Purtăm subtitlul de „revistă literară".* în PLR, II, 293, cf. V. MOLIN, V. T., CADE. *În cuprinsul*

paginei numeroase subtitluri pe cîte două sau trei coloane. CAMIL PETRESCU, P. 249. *O pagină cu anunțuri neplătite. Cealaltă... cu titluri și subtitluri mari de-o șchioapă.* COCEA, S. II, 45. *În genere subtitlurile sînt rareori citite.* TEODOREANU, M. III, 197. *Acest volum, cu subtitlul „bărbatul deziluzionat", a apărut în 1886.* CĂLINESCU, S. C. L. 97. *Citi dintr-o singură privire titlurile și subtitlurile.* STANCU, R. A. V, 18, cf. LTR², DL, DM, DN². *Subtitlurile filmului... certifică tristețea care se ascunde în spatele unei existențe aparent exuberante.* CINEMA, 1968, nr. 2, II, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Text tradus, imprimat în partea de jos, dedesubtul imaginii unei pelicule cinematografice, sincronizat cu banda sonoră și cu imaginea. Cf. LTR², DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subtitluri.*

— **Sub¹- + titlu** (după fr. *sous-titre*).

SUBTITRÁ vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică filme cinematografice). A prevedea cu un subtitlu **(2)**. *În România, filmele..., fiind subtitrate, comicul s-a păstrat intact.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 10/2.

2. (Complementul indică textul vorbit, replicile filmului) A traduce și a imprima pe pelicula cinematografică, dedesubtul imaginii. *Încearcă să nu piardă nici una din replicile subtitrate pe peliculă.* CINEMA, 1968, nr. 9, 32, cf. DEX.

— Prez. ind.: *subtitrez.*

— Din fr. *sous-titrer.*

SUBTITRÁRE s. f. Acțiunea de a subtitra și rezultatul ei; prevedere a unui film cu un subtitlu **(2)**. Cf. DEX. *Subtitrarea filmului s-a făcut în laboratorul de la Buftea.*

— Pl.: *subtitrări.*

— V. **subtitra.**

SUBTÎMPĂRȚÍRE s. f. v. **subîmpărțire.**

SUBTÎNCÍNGE vb. III. Tranz. (Învechit, rar; complementul indică oameni) A încinge (pe sub mijloc). *Înaintea lui mergea alții... cu bastoane în mînă ... și subtîncinși cu curele, ca să le fie la îndemînă a lega numaidecît pe cei ce ar fi comandat să areste.* ARISTIA, PLUT. 85/26.

— Prez. ind.: *subtîncing.*

— **Subt + încinge.**

SUBTÎNSUFLÁ vb. I. Tranz. (Învechit, rar) A insufla în mod indirect. *Astă meditațiune... i-ar învăța, să deosibească bunele și relele... pe carii le subtînsuflă lor cineva.* ARISTIA, PLUT. XXI$_2$/25.

— Prez. ind.: *subtînsúflu.*

— **Subt + insufla.**

SUBTÎNȚELÉGE vb. III v. **subînțelege.**

SUBTÎNȚELÉGERE s. f. v. **subînțelegere.**

SUBTÎNȚELÉS¹ s. n. v. **subînțeles¹.**

SUBTÎNȚELÉS², -EÁSĂ adj. v. **subînțeles².**

SUBTLINIÁ vb. I v. **sublinia.**

SUBTLOCOTENÉNT s. m. v. **sublocotenent.**

SUBTLOCUTENÍNȚĂ s. f. v. **sublocotenență.**

SUBTLUNÁR, -Ă adj. v. **sublunar.**

SUBTMARÍN, -Ă adj. v. **submarin.**

SUBTOÁIE s. f. v. **subtoi.**

SUBTÓCHI s. m. (Pot.; învechit, rar) Ochi suplimentar care apare uneori pe ramurile și tulpinile plantelor. *Subtochii sînt bumbi suplimentari care se ivesc prea rar.* BREZOIANU, A. 303/1. *Desmugurirea are drept scop de a dobori copilii plăpînzi sau cei proveniți din subtochi.* id. ib. 348/26.

— Pl.: *subtochi.*

— **Subt + ochi¹.**

SUBTOCÎRMUÍRE s. f. (Învechit) Organ de conducere și de administrare al unui plai¹ **(4)** sau al unei plase¹ **(II 2)** care se afla în subordinele unui subocîrmuitor; p. ext. sediul unde își exercita atribuțiile acest organ. *Gorjul să suptîmparte în 6 plase, cu cîte o suptocîrmuire.* GENILIE, G. 194/2. *Vîlcea... se suptîmparte în 2 plaiuri și 5 plase și suptocîrmuiri.* id. ib. 194/18, cf. ALEXI, W.

— Pl.: *subtocîrmuiri.* — Și: **suptocîrmuíre** s. f.

— **Subt + ocîrmuire.**

SUBTOCÎRMUITÓR s. m. v. **subocîrmuitor.**

SUBTOFICÉR s. m. v. **subofițer.**

SUBTOFIȚÉR s. m. v. **subofițer.**

SUBTÓI s. n. (Regional) Grindă groasă de lemn care susține o construcție (în special pereții unei case). V. talpă **(II 1)**. Cf. LB, VALIAN, V., POLIZU, CIHAC, I, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, PAMFILE, I. C., PASCU, S. 114, CADE, LTR², DL, DM, VICIU, GL., FRÎNCU — CANDREA, M. 106. *Au putrezit suptoile de la pod.* Com. din LUPȘA — ABRUD, cf. CHEST. II 97/399, TEAHA, C. N. 268.

— Pl.: *subtoaie.* — Și: **subtoáie** (POLIZU, CIHAC, I, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE), **substoáie** (PAMFILE, I. C. 439), **suptoáie** s. f., **suptói** (TEAHA, C. N. 268) s. n., **sustoáie** (PAMFILE, I. C. 439) s. f., **sustói** (FRÎNCU — CANDREA, M. 106) s. n.

— Cf. subt.

SUBTÓN s. n. (Muz.) Ton suplimentar, mai jos decît cel fundamental. Cf. DM, DN². *Prima cadență este în mod cert pe treapta a VII-a și nu pe subton.* M 1969, nr. 12, 10, cf. DEX. ✧ Fig. *Chiar numai prezența unui subton dureros conferă unei opere de artă viața ei subiectivă cea mai adîncă.* VIANU, E. 420. *Vaza provincială... era așa de prinicioasă subtonului secetos-tînjitor de atunci al ființei mele.* BLAGA, H. 250.

— Pl.: *subtonuri.*

— **Sub¹- + ton.**

SUBTÓNICĂ s. f. Sunetul corespunzător treptei a șaptea a modurilor majore melodice și minore naturale, care se găsește la intervalul de un ton față de tonică. *Frecvența subtonicii este interesantă.* M 1968, nr. 1, 38.

— Pl.: *subtonice.*

— **Sub¹- + tonică.**

SUBTOCÎRMUITÓR s. m. v. **subocîrmuitor.**

SUBTPĂMÎNT s. n. v. **subpămînt.**

SUBTPREFÉCT s. m. v. **subprefect.**

SUBTPREFECTÚRĂ s. f. v. **subprefectură.**

SUBTRACTÍV, -Ă adj. v. **substractiv.**

SUBTRÁCȚIE s. f. v. **substracție.**

SUBTRACȚIÚNE s. f. v. **substracție.**

SUBTRAÉND subst. (Mat.; învechit) Scăzător. *Numărul cela ce să scotea din minuend să cheamă subtrahendus sau numărul cela ce trebue să să scoată.* DAS 48/1. *Ce mai rămîne după ce s-au scos subtraendul din minuend... se zice rămășiță.* ȘINCAI, I. 17/13. *Numărul de la carele trăbuiaște a subtrahirui să numeaște minuendus..., iară numărul care subtrahiruiaște se numeaște subtrahendus.* ARITM. (1805), 26/5. *Proba se face prin adaogere, adecă se adaogă subtraendul cu restanția și trebuie să iasă minuendul.* ib. (1806), 21/3. *Numărul care se scade se numește scăzător sau subtraend.* CLIMESCU, A. 43.

— Pl.: ? — Și: **subtrahénd** (STAMATI, D.), **subtrahéndus** subst.

— Din lat. **subtrahendus**, germ. **Subtrahend**.

SUBTRÁGE vb. III v. **sustrage**.

SUBTRÁGERE s. f. v. **sustragere**.

SUBTRAGUÍ vb. IV. Tranz. (Mat.; învechit, rar) A scădea **(3)**. (Absol.) *Acel mare acadrat ce să cuprinde în 5 este 4, a căruia rădăcină este 2; cvadruind pe 2 și subtraguind rămîne 1.* ASACHI, E. I, 194/13.

— Prez. ind.: ?

— **Subtrage** + suf. *-ui* (după fr. *soustraire*).

SUBTRAHÉND subst. v. **subtraend**.

SUBTRAHÉNDUS subst. v. **subtraend**.

SUBTRAHIRUÍ vb. IV. Tranz. (Folosit și absol.) (Mat.; învechit) A scădea **(3)**. *Trebuie în gîndul să să adaoge și așa va ieși numărul mai mare den care puteam noi să subtrahiruim.* DAS 50/25. *A subtrahirui estă un dat număr de la altul a scoate.* ARITM. (1805), 25/19. *Țifra cea luată înprumut o dăm țifrei de la care vom să suptrahiruim.* ib. 27/26. ◇ Refl. pas. *Mai întîi să subtrațiruiește unișoarele din unișoare.* ARITM. (1805), 26/22.

— Prez. ind.: *subtrahiruiesc.* — Și: **subtrațiruí, suptrahirui** vb. IV.

— Din germ. **subtrahieren**.

SUBTRAȚIRUÍ vb. IV v. **subtrahirui**.

SUBTRĂGĂCIÚNE s. f. (Mat.; învechit, rar) Scădere **(3)**. *Semnul subtrăgăciunei este o trăsură culcată.* ANDRIEVICI, A. 32/14.

— Pl.: *subtrăgăciuni*.

— **Subtrage** + suf. *-ăciune*.

SUBTRĂGĂTÓR s. m. (Mat.; învechit) Scăzător. Cf. ASACHI, ARITMETICA, 17r/6. *Fiind vreo cifră a subtrăgătorului egală cu aceea de deasupra ei a subtrasului, se scrie o nulă pentru rămășița acestor cifre.* LAZARINI, M. 30/22.

— Pl.: *subtrăgători*. — Și: **supträgător** s. m. ASACHI, ARITMETICA, 17r/6.

— **Subtrage** + suf. *-ător*.

SUBTRĂGÎND subst. (Mat.; învechit, rar) Scăzător. *Rămășița arată... cu cîte unități este micșorîndul mai mare decît subtrăgîndul.* ANDRIEVICI, A. 32/9.

— Pl.: ? — Și: **substrăgînd** subst. SFC IV, 268.

— V. **subtrage**.

SUBTROPICÁL, -Ă adj. Care este învecinat cu unul dintre cele două tropice; care se referă la aceste zone; specific acestor zone. *Se aduna bogăta rouă A nopților subtropicale.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 31. *Ar fi foarte multe de spus... despre ținuturile subtropicale.* SADOVEANU, O. X, 448. *Insule... cu climat tropical și subtropical.* ENC. AGR. I, 326. *Se muncește... pentru aclimatizarea și introducerea în cultură a plantelor subtropicale.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 723. *E o plantă de ținuturi calde și subtropicale.* V. ROM. iulie 1954, 98, cf. LTR², DL. *Pot fi practicate... culturi... a unor plante subtropicale.* MG I, 11, cf. DM. *Stejari multiseculari împletiți cu liana specific subtropicală.* VÎN. PESC. august 1964, 14, cf. DN². *Vegetația de pe marginea șoselei devenea cărnoasă și țipătoare... începea jungla subtropicală.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 32/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Climă subtropicală* = climă caldă, de tranziție între cea tropicală și cea temperată, cu două anotimpuri, unul secetos și altul ploios. Cf. DER I, 665, M. D. ENC.

— Pl.: *subtropicali, -e*.

— Din fr. **subtropical**.

SUBTSÉMN s. n. (Învechit, rar) Semnătură **(2)**. Cf. POLIZU.

— Pl.: *subtsemne*.

— Postverbal de la **subsemna**.

SUBTSUOÁRĂ s. f. v. **subsuoară**.

SUBTȘÉF s. m. v. **subșef**.

SUBTȘTÉRNE vb. III v. **subșterne**.

SUBTȘTÉRNERE s. f. v. **subșternere**.

SUBTUNITÁR, -Ă adj. v. **subunitar**.

SUBTURBÎE s. f. v. **suburbie**.

SUBȚIÁ vb. I. I. 1. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină (mai) subțire **(I 2)**; (regional) a (se) subția **(1)**. *Să supțiem trupul și să-l ținem și să-l postim și să-l învățăm.* CORESI, EV. 539. *Ea se scula încet..., se subție,... se lipi de părete.* EMINESCU, N. 78. *Rima vînătă pe brazdă se subție, se întinde.* BELDICEANU, P. 64. *Prin somn tu plîngi și tremuri, îți arde fața-ntreagă... Ți se supție trupul!* COȘBUC, S. 45. *Mi se părea că ceva mă soarbe, că întreaga mea ființă se subție, ca suptă de o gură nevăzută.* HOGAȘ, DR. I, 257. *Nu putea s-o mai subțieze nici un corset.* GALACTION, O. 77. *Țiganca se subția ascunsă după ușe de frică.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 30. *Mai crescusem și mă subțiasem.* VLĂSIU, A. P. 249. *Erau cei subțiați de foame și arși de gerul iernii.* SADOVEANU, O. XX, 416. *Încercă, strîngînd picioarele și umerii să se subțieze ... spre a-i răpi cît mai puțin loc.* CĂLINESCU, O. I, 23. *Dar după o vreme, mirat că nu-l găsește, se subție și se prefăce în cal.* BOGZA, C. O. 43. *Ciungii Se subțiază lîngă nisipuri Și alunecă pînă la înec.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 102, 29/3. *M-am supțiat și așa am putut intra, răspunse șarpile.* GRAIUL, I, 352. ◇ Fig. *Toată grăsimea trupului să lepădăm... și să ne supțiem cu voe meserătății ce să putem prea cea cale strîmtă să întrăm întru împărăția ceriului.* CORESI, EV. 294. ✦ Tranz. Fig. A slăbi **(2)**. *Acest neam... e ros pe dinăuntru, subțiat de bolile grave.* BOGZA, A. Î. 135. ✦ A deveni sau a face să devină mai puțin gros, p. ext., mai fin, mai delicat. *Mușchii unui om care nu lucrează și nu face gimnastică se subțiază și slăbesc.* CONTA, O. F. 224. *Se privește în oglindă Subțiindu-și gura mică.* EMINESCU, O. I, 80. *Se frigeau în frigări doi purcei..., codițele se subțiară, se întăriră.* AGÎRBICEANU, A. 294. *Pantelimon Tacu subție buzele spîne și veștede.* C. PETRESCU, O. P. I, 168. *E mărunțică. Își subție mijlocul și poartă foi lungi.* SADOVEANU, O. XIII, 55. *Sălță din umeri subțiindu-și mijlocul încins cu brîu roș.* TEODOREANU, M. I, 133. *Are un fel de rînjet dezvelindu-și dantura și subțiindu-și buzele.* CĂLINESCU, S. 82. *Șerica, luînd o figură fanatică, agravată de nasul ei grecesc considerabil subțiat, observă cu ironie.* id. ib. 164. *Era trasă la față și i se topea carnea, i se subțiau mîinile.* STANCU, M. I. 151.

Gura i se subțiase de încordare. PREDA, R. 464. *De nesomn, trăsăturile i se subțiaseră și se întunecaseră parcă.* T. POPOVICI, S. 427, cf. DM. *Austrul le încetinea mișcările, Se subțiau în aer mușchii, coamele Și gleznele.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 21/3. *A slăbit, nasul i s-a subțiat, ochii i-au căzut în fundul capului,* ib. 1971, nr. 127, 18/3. *Fata babei s-au apucat îndată de cioplit picioarele ca să le mai subțieze.* SBIER., P. 214. *Sî pască iarbî și frunzî, Sî si subțî la buzî.* FOLC. MOLD. II, 346. ✦ Tranz. (Mai ales despre obiectele de îmbrăcăminte; complementul indică oameni) A face să pară mai subțire **(I 2)**, mai zvelt, mai slab **(1)**. *Amurgul învăluie pe ostașii cîntăreți și-i subțiază.* REBREANU, NUV. 105. *Rochia aceasta te subțiază.* în DL, cf. DM, DEX.

2. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină subțire **(I 1)**; (regional) a (se) subția **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Acest căpătîi la urmă se subțiază și cleștuiește ceea ce s-a numit gîtul coastei.* KRETZULESCU, A. 37/13, cf. CIHAC, I, 268, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *În alte forme ale nonedei acesteia a lui Rădu, vulturul e de tot supțiat și scîlciat.* IORGA, C. I. III, 14, cf. TDRG. *Cu un briceag el taie lemnul în bucățele deopotrivă de mici, le subțiază, le lustruiește.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 325. *Vîna de aur se ascundea ori se subția de tot.* AGÎRBICEANU, A. 209. [Aceste podoabe] *masive la început, ele se subțiază... și sînt decorate prin mijlocul torsiunii.* PÂRVAN, G. 444. *Căldări mari zidite și făcute de fier, subțiete în jos,* ap. TDRG, cf. CADE. [Filonul] *se îngroașe, se subție, se scurge în alte cîteva crăpături și, apoi, iar se adună la un loc.* BOGZA, A. Î. 120, cf. DL, DM. *Bumbacul se subțiază pe suluri și se metamorfozează în țesături delicate,* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 29/3. *Îl cioplesc pînă să supție.* ALR II 3 469/250, cf. ib. 3 469. ✧ Fig. *Somnul cel mult îngroașă gîndul, iar priveghierea îl subție.* NEAGOE, ÎNV. 154/30. *Firul gîndului se subțiază și se rupe pe nesimțite.* GALACTION, O. A. II, 211. *Era trasă la față..., i se subția și i se scurta întruna firul vieții.* STANCU, M. I. 151. *Întrerupse apoi brusc șirul evenimentelor, pentru o lungă digresiune asupra literaturii sau istoriei, în fine subțiază treptat firele, terminînd acolo unde trebuie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 11/2. *Îl uitascm și mă uitase,... relațiile s-au subțiat încetul cu încetul și s-au spulberat de la sine.* ib. 1970, nr. 103, 19/1.

3. Refl. A deveni subțire **(I 3)**; a se îngusta. *Drumul șerpuie, se subțiază și strălucește, alb, printre finețele verzi.* VLASIU, A. P. 26. *Firul asfaltat al șoselei care, subțiindu-se, se pierde în zare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 6/3. ✦ A deveni subțire **(I 4)**. *Evul mediu nu curge de la un capăt la altul al său ca o apă al cărui debit se află mereu sub aceeași presiune, între pereții unei albii totdeauna la fel de largă, ci se subție și se îngroașe pînă cînd se varsă în matca mai largă a noii orînduiri.* V. ROM. ianuarie 1954, 199. ✧ Tranz. *Apa se risipește pe prunduri în ațe subțiate de secetă.* C. PETRESCU, Î. II, 210.

4. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină (mai) subțire **(II 1)**. *Două table țapene de fier care... ajung prin a se subția într-un tăiș ascuțit, în urma frecării.* BREZOIANU, A. 64/18, cf. POLIZU. *Bătuseră de cîteva zile vînturi dinspre miazăzi și acestea mai subțiară gheața.* AGÎRBICEANU, A. 468. *Pe cîmp scăzuse și se subțiase zăpada.* V. ROM. noiembrie 1953, 154. *Peliculele... se subțiază pe măsură ce crește depărtarea de sursa de apă.* AGROTEHNICA, I, 139. *O bucată groasă de oțel... îzbeau în ea cu ciocanele, pe nicovală, pînă o subțiau.* PAS, L. I, 72. *La mașina de subțiat talpa, piciorul apăsător e înlocuit cu o rolă transportoare.* LTR² (XVI, 502. *Spre sud, depozitele neogene se subțiază, dispărînd treptat în ordinea vechimii, prin epilare.* MG I, 111. *Calendarul, subțiat pînă la ultima filă, indică sosirea momentului de bilanț.* FLACĂRA, 1969, nr. 1, 4. ✧ Fig. *Șoltuzul... îi tot subție simbria ce-i plătea satul.* ap. TDRG. *Niciodată misterioasa încărcătură de adevăr a imaginilor, împrejurărilor, reacțiilor omenești nu se subțiază.* CINEMA, 1968, nr. 5, XV. ✦ A deveni sau a face să devină mai puțin gros, mai fin, mai transparent. *Se formează acolo puroi, care roade pielea, o subțiază, o crapă și iese cu el și țeapa.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 193. *În pomeții mari se subția pielea, strălucind peste roșul tinerese al cărnii.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 32. *Fața dascălului se subție și mai mult, căci obrajii i se crispaseră.* CAMIL PETRESCU, O. III, 473. *Suferința fizică îi subțiase obrazul îngust, bronzat, cu oase puternice sub pielea tăbăcită.* T. POPOVICI, SE. 96.

5. Tranz. (Învechit, rar) A mărunți. *La alifii intră feluri de oleiuri seau grăsimi și feluri de pulbere atît de plănte cît și de metale seau minerale, bine însă pisate, subțiete și cernute.* CORNEA, E. II, 7/30.

6. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină subțire **(III 3)**; a (se) dilua. V. îndoi, lungi. *Apa ... subțiază flegma, mucul cel închegat și veninul din stomah și mațe.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 30/24. *Se subțiez și se topesc zemurile și se scad lucrările sănătății în scorbut.* id. ib. 435/16. *Nici apa nu se bea peste măsură, fiindcă atunci se prea subțiază bucatele înlăuntru.* DESCR. AȘEZ. 14/28. *Băutura apei reci... subțiază și curățâ sîngele.* ib. 73/4. *Cu cît fierberea înaintează mai mult, cu atîta mustul se supție.* I. IONESCU, C. 198/24. *Butoi... pe care îl umple pe jumătate cu apă obicinuită și săvîrșește a-l umplea cu făină, pe care are grijă a o supția într-însul.* BREZOIANU, A. 593/25, cf. DDRF, CADE. *Merele curăță sîngele și-l subțiază.* VOICULESCU, L. 207, cf. DL, DM. *Cînd mazărea este bine fiartă, se trece prin sită, se subțiază cu zeama în care a fiert.* S. MARIN, G. B. 45, cf. 23. *Smîntîna subțietu-i-o, Lăsctu-i-o numai zer.* MARIAN, D. 137. *Mai pui nițică apă [în varul stins] ca să-l mai supțin.* ALR SN V h 1 347/728. ✧ Fig. *Să-și subție și să-și omoare poftele trupului cu patimile și cu nevoi.* NEAGOE, ÎNV. 126/20. *Dacă vine cazacul, ne vom pricepe a-i subția îndrăzneala.* SADOVEANU, O. XI, 269. *Epitetul substantival are un caracter mai plastic, mai ușor reprezentabil decît cel adjectival, a cărui concreteță se subțiază prin derivare.* L. ROM. 1967, 216. *Cele trei lucrări amintite etalează și oarecum subțiază dramatismul autodefinirii prin caracterul juvenil al personajelor centrale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 94, 21/4. ✦ Refl. (Învechit, rar) A se purifica. *În organul acesta... se sublimează (subție, înalță) și se nobilează în gradul cel mai mare și de aici se împărtesc prin nevrele trupului întreg în toate a lui punturi.* VASICI, M. I, 173/29.

7. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină subțire **(III 4)**; a (se) rarefia, (învechit) a (se) subțira **(3)**. *Vara este aerul mai supțiat de căldură.* PISCUPESCU, O. 69/17, cf. CIHAC, I, 268. *Norii s-au subțiat de tot; acuma văz cît se poate de bine.* CARAGIALE, O. I, 144. *I se parea că un vîrtej năpraznic supția, sugea aerul din odaie.* SANDU-ALDEA, A. M. 41. *Suflă austrul subțiind norii printre care încep să se iveaseă stelele.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 26. *Norii se mai subțiaseră și nu mai erau atît de compacți.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 107, 16/2. ✧ Fig. *Încetul cu încetul, fumul negru al visului se subție, se destramă.* TEODOREANU, C. B. 107. ✦ A deveni sau a face să devină mai puțin intens, mai slab; a (se) rarefia. *Peste sat se cobora o ceață plăpîndă, albărie, care parcă subția bezna și o răcorea.* REBREANU, I. 455. *Se subțiază văzduhul sub sclipirea stelelor.* SADOVEANU, O. XIII, 348. *Noaptea se subțiase și Ider își stăpînea înfiorarea așa încît să poată număra dușmanul.* id. ib. 726. *Tîrziu de tot, cînd se trezi o clipă din somn, întunericul se subția crepuscular și un cocoș cînta.* CĂLINESCU, E. O. I, 53.

8. Refl. (Rar; despre vînt) A deveni subțire **(III 5)**. *Vîntul scutura roșcovii sălbatici și se subția, pe sub streșini, cu un geamăt prelung.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 90.

9. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină subțire **(III 6)**; a ascuți, a pițigăla, (regional) a pițigărni. *Lupul se duse la un fierar și puse să-i ascuță limba și dinții pentru a-și subția glasul.* CREANGĂ, P. 22. *Ochii ei străluciseră tot așa de metalici și verzi, glasul i se sub-*

țiase și tremurase. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 154. *Cu glas subțiat de emoție și de mînie, l-am întrebat de pe culmile disperării.* VINEA, L. I, 368, cf. DM. ◇ Fig. *Acel ton dominant nu se mai subțiază acum pe o materie inconsistentă de paraginâ provincială, ci împrumută ceva din vigoarea și amploarea întunecată a pămîntului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 100, 3/3. ✦ Refl. (Despre sunete) A pierde din intensitate; a se diminua. *Zgomotul a început să se subție și liniștea s-a așezat în straturi.* BOGZA, A. I. 183. *Șuierul săgeții s-a subțiat, se stinse...* LABIȘ, R. 366.

II. Fig. 1. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină subțire **(IV 1)**; a (se) civiliza, a (se) cizela, a (se) cultiva, a (se) rafina **(2)**, a (se) stila, a (se) șlefui[1] **(3)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Trebile românilor ... de cînd s-au subțiat cu politica s-au slăbănogit.* ZILOT, CRON. 84, cf. LB. *Măiestriile sînt meșteșugurile frumoase... de aceea înaintează în ele numai cei cu prerogative firești care se subțiază prin învățături.* GENILIE, G. 149/23. *Dacă nu m-aș îngrijea să vă îndrept ideile... să vă subții manierele, societatea ce formați astăzi între voi ar fi un lucru prost.* FM (1846), 160[v]/28, cf. POLIZU. *Acum lumea s-a subțiat, fiecare vorbește și scrie limba sa proprie.* GHICA, S. 53. *Acum nu mai plac cîntecele vechi, nu mai sînt la modă, că s-a subțiet lumea!* ALECSANDRI, T. 83. *Ajunse să fie mîna dreaptă a împăratului, atît se ciopli și se subție în puțină vreme.* ISPIRESCU, L. 142, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *Bunastare a subțiat gustul și a adus o civilizație.* SADOVEANU, O. XIX, 136, cf. SCRIBAN, D. *Degeaba m-am ostenit cu tine să te subțiez, să te învăț cum să te porți!* STANCU, R. A. III, 40. *Prea e necitită și provincială, vor să o mai subțieze.* VINEA, L. II, 33. *Pînă și acest tînăr cu adevărat luminat și subțiat de cultură se comporta ca și ceilalți.* PREDA, R. 85. *Nu Pesta! Budapestul îl îndrepta ea. Nu vă mai subțiați oleacă!* T. POPOVICI, SE. 23, cf. DM. *Ce să-i faci? Tu te-ai subțiat, noi am rămas tot proști.* T decembrie 1964, 36. ◇ Fig. *Așe de prost trupul vițiu-nîndu-să, sufletul să supție.* CANTEMIR, I. I. I, 84. *Toate săpunurile gingașe... nu izbutiseră să le moaie înăspreala obîrșiei și să le subție înfățișarea pietroasă.* C. PETRESCU, A. R. 127.

2. Refl. și tranz. (Învechit) A deveni sau a face să devină subțire **(IV 2)**; a (se) ascuți. *Mintea, de un sfat și de altul atingîndu-se și într-un chip supțîndu-să, cele mai clinciuroase a lucrărilor noduri pătrund și din încîlcitură le descurcă.* CANTEMIR, I. I. I, 193. *Mie-mi trebuiesc cărți care să-mi subțieze mintea.* FILIMON, O. I, 122. *În această nouă condițiune, spiritul său se subțiază ca firul de borangic.* id. ib. 372, cf. CADE. ✦ Refl. (Rar; despre auz) A distinge cele mai fine sunete; a deveni foarte receptiv. *Prinzi, în auzul ce se subțiază, un freamăt de neînțeles.* G. M. ZAMFIRESCU, SȘ. M. N. I, 44.

3. Tranz. (Învechit, rar; în forma *supția*; complementul indică bunuri produse de om) A perfecționa. *Dintru în vechime orice lucru se născocea era foarte prost, dar din vreme în vreme oamenii le-au supțiat, le-au înfrumusețat și le-au făcut cît să poate mai. îndemînatice la întrebuințare.* DRĂGHICI, R. 254/30.

— Prez. ind.: *subțiez*, pers. 3 și (popular) *subție*, pers. 6 și (învechit) *subțiéz*. — Și: (învechit și popular) **supțiá** (prez. ind. *supții, supțiu* ALR SN V h 1 347/728, pers. 6 *se supțiez*) vb. I, (regional) **subții** (A II 12; prez. ind. *subțiesc* îb.), **supții** (ALR II 3 469/353, 537) vb. IV.

— Lat. **subtiliare.**

SUBȚIÁT, -Ă adj. **I. 1.** (Despre oameni și animale sau despre corpul lor) Devenit subțire **(I 2)**; suplu (1), zvelt. Cf. subția **(I 1)**. [Făptura] *fămeiască este împotrivă mai scăzută, mai supțiată și mai plăpîndă.* PISCUPESCU, O. 144/19. ✦ (Despre părți ale corpului) Redus în grosime; p. ext. fin, delicat; (regional) sugușat **(2)**. *Se oprea înfepenit pe picioarele subțiete și cu botul bătrîn depărta zăpada.* AGÎRBICEANU, S. P. 168. *Madona stă... cu ochii plecați și cu gura subțiată, ca și cum ar șopti ceva.* LOVINESCU, C. IV, 129. *Și-a întins gîtul înainte, tremurător, subțiat.* SAHIA, N. 84. *Pe-aicea te uiți și treci, a grăit cu buzele subțiate și apăsate nevasta lui Lipan.* SADOVEANU, O. X, 597. *Mîna albă, subțiată, de june cărturar.* C. PETRESCU, A. R. 50. *Nasul lung și subțiat pare luat cu împrumut de la altcineva și atașat provizoriu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 22/1.

2. (Despre corpuri cu forma alungită, despre tuburi, corzi, fire etc.) Devenit subțire **(I 1)**. Cf. subția **(I 2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C. *Grăunțele sînt la mijloc groase și la capete supțiete.* J. CIHAC, I. N. 281/24, cf. DDRF. *Numeroase sînt în Dacia tipurile de brățări...: bară deschisă, simplă, cu capetele turtite ori subțiate.* PÂRVAN, G. 692. *Orzunile și finețele, subțiate ca niște panglici, șerpuiau.* GALACTION, O. A. II, 27, cf. LTR[2], DM, DEX.

3. Devenit subțire **(I 3)**; îngustat. Cf. subția **(I 3)**. *Umbrele lor subțiate și bizare se mișcau cu ele de-a lungul zidului.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 74. *Atît de bine arată... fața lui, pe nesimțite transfigurată, cu tîmpile subțiate, palpitînd.* BOGZA, C. O. 322, cf. DM.

4. (Despre corpuri cu suprafața întinsă) Devenit subțire **(II 1)**. Cf. subția **(I 4)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Iordache Păun se opri să răsucească țigară din tabacherea subțiată de argint rusesc.* C. PETRESCU, O. P. I, 228. [Vîntul] *zburlea în crețuri mărunte unda subțiată a apei.* id. A. R. 6. *Peretele de zăpadă subțiat s-a dărîmat și la un pas de ea a apărut un cap de bătrîn.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 6/1. ✦ (Despre piele, țesuturi organice) Cu grosime redusă (și cu suprafața netedă); fin, străveziu. *Vede mii de copii slăbănogi, deșirați, cu fața searbădă, ..., pielea obrazului subțiată, încrețită.* GHICA, C. E. I, 269. *Era palid, cu obrazul subțiat.* TEODOREANU, M. III, 163. *Pereții stomacului sînt subțiați.* PARHON, B. 19.

5. (Despre corpuri în stare lichidă sau vîscoasă) Care are o concentrație redusă; lipsit de consistență; diluat, slab **(11)**, (regional) rărit[2] **(1)**. V. îndoit, lungit. Cf. subția **(I 6)**. Cf. DDRF. *După aceasta vine înroșirea, punîndu-se la fiert florile și zeama subțiată sau rărită în apa curată și proaspătă.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 118, cf. LTR[2], DL, DM.

6. (Despre corpuri în stare gazoasă) Cu densitatea micșorată; rarefiat. Cf. subția **(I 7)**. *Norii negri scutură ploaie un răstimp. Apoi trec și rămîne numai ea un abur subțiat asupra stelelor.* SADOVEANU, O. XIII, 800. *Poate că să fie adevărată credința că duhurile sînt ca niște trupuri subțiate ce pot zbura.* CĂLINESCU, C. O. 116, cf. LTR[2], DM. *Sub un nor subțiat.* VULPESCU, P. 17. ✦ (Rar; despre umbră, întuneric) Cu intensitatea scăzută; slab **(11)**. Cf. DDRF. *Își înfipse ochii în bezna subțiată.* REBREANU, P. S. 84. *Curînd, în zarea vineție și neagră, subțiată, se prevestiră zorile.* V. ROM. octombrie 1964, 52.

7. (Despre sunete, voce) Devenit mai subțire **(III 9)**; ascuțit, pițigăiat **(1)**. Cf. subția **(I 6)**. *Spuse cu glasul subțiat într-o ironie tăioasă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 415.

II. 1. (Despre oameni și manifestările lor) Devenit subțire **(IV 1)**; civilizat, cizelat, cultivat, rafinat[2] **(2)**, stilat, șlefuit[2] **(2)**. Cf. subția **(II 1)**. *Liberat de-orășenismul subțiatelor simțiri,... Stepa, stepa, se îmbracă cu solare răzlețiri.* MACEDONSKI, O. I, 28, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D. *România trecea de la o civilizație de suprafață la o cultură care... cerea o limbă mai subțiată.* PUȘCARIU, L. R. I, 386, cf. DL, DM.

2. (Despre auz) Care distinge cele mai mici sunete; care a devenit foarte receptiv; ascuțit. Cf. subția **(II 2)**. *Auzul ei subțiat, de infirmă, deslușise într-adevăr pași înainte de a ajunge la urechea nepotului.* C. PETRESCU, R. DR. 307.

— Pl.: *subțiați, -te.* — Și: (învechit și popular) **supțiát, -ă** adj.

— V. **subția.**

SUBȚIÁTIC, -Ă adj. **I. 1.** (Regional) Subțiratic **(I 1)**. [Mușchiul] *Cocoșul... e în privința întinderii sale ceva mai mic,... mai subțietic și mai înalt decît Găina.* MARIAN, T. 251.

2. (Învechit) Subțiratic **(I 2)**. *Capul ei este lung ca și de vulpe, trupul lung, supțietic.* J. CIHAC, I. N. 25/15, cf. GHEȚIE, R. M.

II. 1. (Regional) Subțiratic **(II 2)**. *Un nechezat subțietic de cal slobod venea din partea taberei.* ap. CADE.

2. Fig. Plăpînd **(1)**. (Adverbial) *Romantismul mai pîlpîia întîrziat, trăind subțiatic și edulcorant ca substanță numai prin virtuozitățile verbale ale unui Edmond Rostand.* T septembrie 1968, 61.

— Pl.: *subțiatici, -ce.* — Și: (învechit și regional) **subțiétic, -ă, supțiétic, -ă,** (învechit) **subțiétec, -ă** (GHEȚIE, R. M.) adj.

— **Subția** + suf. *-atic.*

SUBȚIÉRE s. f. Acțiunea de a (se) subția și rezultatul ei.

I. 1. Scădere a grosimii unor corpuri cu forma alungită, a unor tuburi, corzi, fire etc., contracțiune, strictiune, (învechit) subțietură **(1)**. Cf. subția **(I 2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., CIHAC, I, 268, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Operațiunile ce se pot executa prin forjare sînt: ... subțierea, fie la extremități, fie în partea centrală a unei piese.* IOANOVICI, TEHN. 112, cf. DL, DM, DEX.

2. Micșorare a lățimii unor corpuri; îngustare, (învechit) subțietură **(2)**. Cf. subția **(I 3)**. Cf. POLIZU. *Subțierea* [marginii piesei] *se poate realiza manual sau mecanic.* LTR[2].

3. Scădere a concentrației sau a consistenței unor corpuri în stare lichidă sau vîscoasă; diluare. Cf. subția **(I 6)**. *De la închipuirile viitoare tu vei lua sama care ești cea nemăsurată supțiere a materiei.* AMFILOHIE, G. F. 46[1]/3, cf. LB. *Frigura cea de a treia zi urmează mai virtos primăvara, din subțierea zemurilor de vară.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 178/17. *Se dă... de trei 4 ori pe zi pentru supțierea și slobozirea veninului și a pietrii din fierea ficatului.* id. ib. 499/13, cf. POLIZU, CIHAC, I, 268, BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM.

4. Scădere a densității unor corpuri în stare gazoasă; rarefiere, (învechit) subțietură **(3)**. Cf. subția **(I 7)**. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, I, 268. *Tot așa pe nesimțite și necontenit s-au făcut: ... subțierea aerului prin împuținarea azotului, oxigenului și acidului carbonic.* CONTA, O. F. 224, cf. BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM.

II. 1. Însușire a unei educații deosebite, a unor gusturi, purtări alese; înzestrare cu calități deosebite, alese; civilizare, cizelare, cultivare, rafinare **(2)**, stilare, șlefuire **(2)**. Cf. subția **(II 1)**. *Toate alalte limbi de la cea elinească întîi îndămânîndu-să cu deprinderea îndelungă și a limbii sale supțiire și a cuvintelor însămnare ș-au agonisit.* CANTEMIR, I. I. I, 7. *Căută strălucirea în mobile, luxul în haine, felurirea și supțierea gustului în mîncări.* MARCOVICI, D. 231/21, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM. *Ceea ce pare a fi altceva ține de subțierea simțurilor criticii literare, nu de structura ei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 8/3.

2. Creștere a puterii de a înțelege problemele dificile în cele mai mici amănunte, a ușurinței de a sesiza nuanțele cele mai fine etc. Cf. subția **(II 2)**. *Nu e lucru fără însemnătate subțiarea creerului în mai multe generații.* IBRĂILEANU, SP. CR. 32, cf. DL, DM. ✦ (Învechit, rar) Pricepere **(2)**. *Nu cu vedită și buiastră Tărie noi să dăm ajutare, Ci pre ascuns, cu multă supțiare.* BUDAI-DELEANU, Ț. 224.

— Pl.: *subțieri.* — Și: (învechit) **supțiére,** (învechit, rar) **supțiáre** s. f.

— V. **subția.**

SUBȚIETÁTE s. f. (Învechit) **1.** Subțirime **(I 1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Turmile leonine sînt de toți socotite mai bune, atît pentru subțietatea lînei lor, cît și pentru a lor cumpănă.* AR (1829), 59[2]/10, cf. I. GOLESCU, C. *O vînă mineroasă... de o grosime prea mare mai rar de a se teme, decît de subțietate, că în contra cei dintîie ar fi mijlociri de a o face nestricăcioasă.* FM (1845), 224[1]/14, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

2. Calitatea de a avea grosime mică, p. ext., de a fi fin, delicat, slab **(1)**; (concretizat) parte a corpului care are această calitate. *La cîntat trebuie o chilină poziție... o chilină subțietate și încovoiare a gîtului.* ANTROP. 203/10.

3. Fig. Subțirime **(II)**. Cf. CIHAC, I, 268, DDRF, GHEȚIE, R. M. ✦ (La pl.) Subtilități (v. subtilitate **II 1**). *Se abătură de la scopul lor, dedîndu-se mai cu sama în șubțietăți gramaticale.* ASACHI, L. 65[2]/51. *Grecii din Bizanț erau meșteri în învîrtirea limbei și în subțietățile retoricei.* XENOPOL, I. R. III, 76.

— Pronunțat: *-ți-e-.* — Pl.: *subțietăți.* — Și: **supțietáte** s. f.

— **Subția** + suf. *-etate.*

SUBȚIÉTEC, -Ă adj. v. **subțiatic.**

SUBȚIÉTIC, -Ă adj. v. **subțiatic.**

SUBȚIETÓR, -OÁRE adj., s. n. **1.** Adj. (Învechit) Care subțiază **(I 6)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Spre a se vindeca frigurile aceste... să se dea decoctul subțietoriu.* CORNEA, E. I, 72/23, cf. II, 6/10. *În perioada dinții,* [alimente] *mucilaginoase și îndulcitoare..., apoi subțiitoare și spălătoare.* BREZOIANU, A. 573/15, cf. CIHAC, I, 268.

2. S. n. (Tipogr.) Cuțit folosit în legătoria manuală la șlefuirea marginilor pielii pentru copertat; șerfmeser. Cf. LTR[2].

— Pronunțat: *-ți-e-.* — Pl.: *subțietori, -oare.* — Și: (învechit) **subțiitór, -oáre** adj.

— **Subția** + suf. *-tor.*

SUBȚIETÚRĂ s. f. (În dicționarele din trecut) **1.** Subțiere **(I 1)**. Cf. LB, I. GOLESCU, C., POLIZU, CIHAC, I, 269.

2. Subțiere **(I 3)**. Cf. LB, POLIZU.

3. Subțiere **(I 4)**. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, I, 269.

— Pronunțat: *-ți-e-.* — Pl.: *subțieturi.* — Și: **subțiitúră** (POLIZU), **supțietúră** (LB) s. f.

— **Subția** + suf. *-ătură.*

SUBȚIÍ vb. IV v. **subția.**

SUBȚIÍME s. f. (Rar) **1.** Subțirime **(I 1)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Cerul era albastru peste subțiimi de minarete.* TEODOREANU, M. U. 91.

2. Subțirime **(I 2)**. *Subțiimea trupului drept, ca o trestie.* GÎRLEANU, N. 136.

3. Subțirime **(II)**. Cf. CIHAC, I. 268. *Poate că nota cam hilariantă, dar nu generală, a unei subțiimi ostentative s-ar dovedi mai degrabă în pătura de proaspătă și pripită intelectualitate.* I. BOTEZ, B. I, 89.

4. Calitate a auzului de a percepe sunetele cele mai fine; ascuțime. *Auzul lui ajunse atunci de o subțiime extraordinară.* SANDU-ALDEA, A. M. 95.

— Pl.: *subțiimi.*

— **Subția** + suf. *-ime.*

SUBȚIITÓR, -OÁRE adj. v. **subțietor.**

SUBȚIITÚRĂ s. f. v. **subțietură.**

SUBȚÎNE vb. III v. **susține.**

SUBȚIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUBȚIÓR, -OÁRĂ adj. (Învechit, rar) Subțirel. Cf. CIHAC, I, 268.

— Pronunțat: *-ți-or*. — Pl.: *subțiori, -oare*.

— De la **subțire**.

SUBȚIRÁ vb. I. Refl. și tranz. **1.** (Prin Munt.) A (se) subția **(I 1)**. *De trai rău te-ai stîrcit, te-ai ohilit, te-ai supțirat.* JIPESCU, O. 67, cf. TDRG.

2. (Transilv. și prin nordul Olt.) A (se) subția **(I 2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CIHAC, I, 268. *Îl subțirează.* ALR I 1 318/315, cf. ALR II 3 469/95, 105, 316, 836.

3. (Învechit, rar) A (se) subția **(I 7)**. Cf. CIHAC, I, 268.

— Prez. ind.: *subțirez*. — Și: **supțirá, sipțirá** (ALR II 3 469/316) vb. I.

— V. **subțire**.

SUBȚIRÁRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a (se) subția și rezultatul ei. Cf. CIHAC, I, 268, TDRG, SCRIBAN, D. ✦ (Concretizat) Parte subțire **(I 1)** a unui corp, a unui obiect. *Supțirarea* (micșurarea BIBLIA 1688) *mea-i mai groasă decît pîntecele tătîne-mieu.* DOSOFTEI, ap. TDRG.

— Și: **snpțiráre** s. f.

— V. **subțira**.

SUBȚIRÁTEC, -Ă adj. v. **subțiratic**.

SUBȚIRÁTIC, -Ă adj. **I. 1.** (Despre corpuri cu forma alungită, despre corzi, tuburi, fire etc.) Care este aproape subțire **(I 1)**; (regional) subțiatic **(I 1)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Ramurele lor cele aspre, subțiratice și scurte.* BREZOIANU, A. 446/14. *Trei stînjeni cuadrați de grădină englezească cu vreo șase salcîmi slabi și subțiratici.* NEGRUZZI, S. I, 7, cf. CIHAC, I, 268. *În crini e beția cea rară: Sînt albi, delicați, subțiratici.* MACEDONSKI, O. I, 181. *În fața ei era o măsuță, cu un vas subțiratec, elegant.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 76, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Această clădire supțiratecă... e înălțată după chipul Moldoviței.* IORGA, C. I. II, 32. *Lăcaș străbun, cu turnul subțiratec, Mă mai primești sub zidurile tale?* GOGA, POEZII, 126, cf. TDRG. *Luna în creștere călătorește subțiratică de-a lungul pridvoarelor.* GALACTION, O. 218. *Pe două crăcane, subțiratice și scurte, aducea... cu o uriașă broască rîioasă roșcată.* VOICULESCU, P. II, 18, cf. DL, DM, DEX.

2. (Despre oameni și animale sau despre corpul lor) Care este aproape subțire **(I 2)**; (învechit) subțiatic **(I 2)**. *Tîra după sine o mică formă omenească, subțiratică, neagră și uscată.* FM (1838), 44/2. *Văzînd corciturele dobîndite cu picerile delicate și cu trupul subțiratic, mai cu seamă în părțile de dinapoi, au început a se întreba la ce sînt bune delicatețea picerilor și subțiritatea corpului.* I. IONESCU, D. 356. *Jigărîți și hărtăniți ca niște netoți, subțiratici și pițigăiați... leșinați de foame.* ISPIRESCU, L. 174, cf. GHEȚIE, R. M. *Lăcuste subțiratece săltau în pulpanele resfrînte ale popilor.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 117, cf. ALEXI, W. *Mai întîlnești... cerbi supțirateci, grifoni cu plisc și aripi.* IORGA, C. I. III, 25, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Doctorul Taifun... vede, la lumina soarelui electric, o figură subțiratică aproape feminină.* GALACTION, O. A. I, 54. *Părea un bărbat în putere, deși uscățiv și subțiratic.* VOIGULESCU, P. I, 219. *Unul era înalt, — celălalt mai subțiratic și mai scund.* SADOVEANU, O. IX, 25, cf. SCRIBAN, D. *Părea îmbrăcat astfel intenționat spre a i se accentua silueta subțiratică.* CĂLINESCU, S. 170. *Era un bărbat subțiratic, înalt, cu o mustață mică.* CAMIL PETRESCU, O. I, 110. *Gîndul meu a mers spre imaginea acelui subțiratic trubadur.* BOGZA, A. Î. 660, cf. DL, DM. *În sfîrșit, s-a desprins dintre ei un om subțiratic, deșirat, cu căciula albă.* BĂNULESCU, I. 87, cf. DEX, ALR II/I h 88/414. ✧ (Substantivat) *L-am cunoscut. Un subțiratic chel, spîn și cu ochelari,* SADOVEANU, O. XVIII, 604. ✦ (Despre părți ale corpului) Aproape subțire **(I 2)**. *Căți trebui a fi buni, făcuți la trup așezați ... necosindu-se cu picioarele și mici supțiratici în piept.* AR (1831), 503²/10. *Cu trupurile uscate ca niște moaște, cu picioare și mîni subțiratice și pițigăiate.* CONV. LIT. XVIII, 203. *Un zîmbet... se lățî pe subțiratecile lui buze.* ap. TDRG. *Varietate de taurine cu membre subțiratice, cap mare, gît scurt.* ENC. AGR. I, 143. *Ioanide, îi zicea doamna Ioanide, punîndu-i pe umăr o mînă subțiratică.* CĂLINESCU, S. 121. *Cu mîna-i subțiratică, ca de fată, el i-a mîngîiat fruntea vînătă, umedă și rece.* V. ROM. august 1954, 125. *Vestonul albăstrui îi cade minunat de bine pe umerii zvelți, pe mijlocul subțiratec.* VINEA, L. I, 7.

II. 1. (Despre vînt) Care este aproape subțire **(III 5)**. *Prin geamurile rău îmbinate se strecura vîntul subțiratec de primăvară.* D. ZAMFIRESCU, R. 74.

2. (Despre glas, sunete etc.) Care este aproape subțire **(III 6)**; (regional) subțiatic **(II 2)**. *Spînul... zice cu glas supțiratic.* CREANGĂ, P. 200. *Care cum ajungea își lua căciula și striga cu putere și cu glas subțiratec de copil.* ap. TDRG, cf. DDRF. *Spune-ne, prietene străine, a mai strigat un glas subțiratic.* SADOVEANU, O. XVIII, 13. *Dă-i-nainte, tovarășe, răsună deodată o voce subțiratecă.* V. ROM. ianuarie 1954, 80, cf. DL, DM. ✧ (Adverbial) *Mă rog lui Dumnezeu, urmă subțiratic mecanicul.* SADOVEANU, O. XXI, 349. *Adormiseră, sforăind ușor, subțiratic.* IL ianuarie 1960, 13.

3. Fig. Plăpînd **(1)**. Cf. BARCIANU. ✧ (Adverbial) *Vezi un ghiduș de luceafăr, de tremură subțiratec.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 78.

— Pl.: *subțiratici, -ce*. — Și: **subțirátec, -ă**, (învechit și regional) **supțirátec, -ă, supțirátic, -ă**, (învechit, rar) **subțirétic, -ă** (CIHAC, I, 268) adj.

— **Subțire** + suf. *-atic*.

SUBȚÍRE adj. **I. 1.** (Despre corpuri cu forma alungită, despre tuburi, corzi, fire etc.) Care are grosimea mică în raport cu celelalte dimensiuni; cu diametru mic; (învechit) subtil **(II 1)**, (regional) sumernic. *După aceaia văzu cum șapte spice de grîu subțiri creștea și arse de pripec.* PO 139/21. *Cînt cu jale cumplită viața ... cum iaste și ața Prea supțire și în scurtă vreame trăitoare* (cca 1670—1675). GCR I, 202/16, cf. BIBLIA (1688), 31¹/35. *Să-l legi cu o sfoară supțire ca să nu iasă umplutura.* MÎNCĂRILE, 7ᵛ/5, cf. LB. *Hainele lor sînt d-o lînă supțire și d-o frumoasă față.* PLEȘOIANU, T. I, 181/29. *Gîndești la nenumăratul număr de jigănii care pentru folosul omului torc pă tot anu firele sale cele subțiri.* CR (1832), 144¹/36. *Numai cu un rînd de răchiți supțiri nu putea să aibă sigură pază.* DRĂGHICI, R. 52/25. *Se întrebuințează vinele cele mai supțiri a frunzelor în loc de cînepă și în.* ASACHI, L. 22¹/21. *Se află... oi cu lînă supțire, capre, porci.* RUS, I. I, 119/1, cf. 91/16. *Spețiile a căror rădăcine au mustăți subțiri și delicate preferă pămîntul de blării.* BREZOIANU, A. 472/8. *Se leagă vițele ei cu tei sau cu mlajă subțire.* I. IONESCU, B. C. 170/15. *Torceau un fir de o mătasă albă, subțire, strălucită.* EMINESCU, P. L. 7. *Fire de aur de mii de ori mai subțiri decît părul din cap.* CREANGĂ, P. 96. *Perișorul subțire și stufos îi cădea pe umeri în unde.* ISPIRESCU, L. 20. *Într-un șeșnic de lut ardea o lumînare subțire de ceară.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 131. *Za subțire de Milano, împletită mărunțel.* DAVILA, V. V. 21. *Fire albe, supțiri se țesură de la o tufă la alta.* SANDU-ALDEA, U. P. 106, cf. ȘĂINEANU². *Își făcu vînt spre lugerul înalt, subțire.* GÎRLEANU, L. 31. *Tăie o crenguță subțire de brad.* HOGAȘ, DR. I, 205. *Diametru acestui tub... nu a putut decora decît un sceptru subțire, un baston de comandă.* PÂRVAN, G. 25, cf. RESMERIȚĂ, D. *Comșa rupse între degete cretonul subțire al agendei.* C. PETRESCU, Î. I, 216. *O piesă... prinsă într-un lănțișor subțire.* BRĂESCU, O. A. I, 8. *În liniștea satului întroienit se ridicară doar colonadele subțiri de fum de pe acoperișuri.* COCEA, S. I, 9. cf. DL. *Cu o vergea subțire de sticlă, aspiră picătura de sînge.* PREDA, R. 268. *Mai în fund mestecenii subțiri, Visătoare, lunatece firi,* ISANOS, V. 204, cf. DM. *Are un flaut subțire pe care-l ține ca pe o baghetă.* CINEMA, 1968, nr. 1, XIII, cf. M. D. ENC., DEX. *Și nădejdea de la mine E ca șirma de subțire,* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 238, cf. ALR II/I

MN 50, 2 279, ALR II 3 469/2, 53, 219, 349, 574, 682, 848, 886. *Mai bine m-oi face Trestioară-n baltă Subțire și-naltă.* BALADE, III, 154. *Unde e ața mai subțire, acolo se rupe.* Cf. ZANNE, P. III, 10. *În casa cu bîrne subțiri în pereți nu locuiește primarul.* id. ib. IV, 555. ◇ Fig. *Cel mai înfim gazetar despică în patru firul cel mai subțire și cel mai încurcat al diplomației.* GHICA, C. E. II, 483. *Pe subțirele fir al ideii principale.* VIANU, A. P. 162. *Ai poftă să strîngi pleoapele peste ochi, să-ți strecori privirile afară, subțiri și metalice, ca într-un duel de săbii cu natura.* BOGZA, A. Î. 147. *Ne uităm bine unde se vede o rază care arde subțire ca un pai.* SORESCU, U. 29. ◇ Expr. **Subțire la** (sau **în**) **pungă** = sărac **(3)**; zgîrcit. *Ei merseră deci cum puturā..., ca oamenii subțiri la pungă.* GANE, N. I, 218, cf. DL, DM, DEX. ✦ Fig. Care înțeapă; tăios; ustură tor. *În clipa aceasta însă, un junghi, subțire ca un ac, o fulgeră prin falea de jos.* REBREANU, NUV. 226. *Și-apoi, în hazul galeriei C-un vers subțire ca un ac Pe frontispiciul Veșniciei Să te fixez ca pe-un gîndac!* TOPÎRCEANU, O. A. I, 225. *Această neînsemnată greșeală s-ar fi putut să fie o maliție subțire.* SADOVEANU, O. IX, 320. *Secolul trecut a fost o minimalizare, o batjocură subțire a lucrurilor iașită din prea mult orgoliu.* RALEA, S. T. II, 212. ✦ (Despre orificii) Cu deschidere mică; strîmt **(1)**. *Cu figura osoasă, nările subțiri, mustățile rase.* C. PETRESCU, Î. II, 245. *Un nas drept, cu nări subțiri, tremurătoare.* SADOVEANU, O. I, 139. *Frigul... cobora din tavan, ca și cum s-ar fi cernut prin porii subțiri ai tencuielii.* VINEA, L. II, 308, cf. LABIȘ, P. 38.

2. (Despre oameni și animale sau despre corpul lor) Cu forme puțin proeminente; lipsit de grosimi, suplu, zvelt, (învechit și regional) suleget, (regional) suletic, șugar **(I 1)**, șuiș[8] **(1)**, șuieț **(1)**; p. ext. slab **(1)**. *Și iată și alte 7 vaci să suia dendărătul lor den rîu, reale și grozave la chip foarte și supții la trupuri.* BIBLIA (1688), 31[1]/25. *Era acest domnu Grigorie-Vodă la stat mic și supțire, la față uscat.* NECULCE, L. 318, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VALIAN, V. *În trup oablă și supțire, Drăgălașe la jignire.* BĂRAC, ap. GCR II, 117/19, cf. POLIZU. *Unul din cei patru, la trup mărunțel și subțire ca un limbric,... explica cum toate relele proveneau numai din lipsa de învățătură.* GHICA, C. E. III, 10. *Puțin mai înaltă decît dumneata, Matildo, prea subțire și mi se păru c-avea o talie minunată.* BARONZI, M. 428/23. *Nu e mică, nu e mare, nu-i subțire, ci-mplinită.* EMINESCU, O. I, 159. *Pentru fata cea subțire Păstrez colea un pumn de lire.* MACEDONSKI, O. I, 58. *Subțire-n trup și blîndă-n grai.* COȘBUC, P. I, 108, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Să-și caute mireasă, Subțire ca o floare.* GOGA, POEZII, 63. *Trupul lui era vînjos și puternic, deși parcă prea subțire pentru vîrsta lui.* AGÎRBICEANU, S. 25. *Subțire, uscat, abstract ca și cifrele lui, pulsația vieții este aproape inexistență într-însul.* IBRĂILEANU, A. 15. *Trupul subțire, cu sînii mici și cu șolduri înguste, arăta ca un corp nelegat încă.* C. PETRESCU, Î. I, 84. *Încolo, subțire la trup, cu mădularele gingașe.* VOICULESCU, P. I, 67. *Închide-deschide capacul călimării mari de bronz, cu o zeiță subțire care ține o cupă în care se pun condeiele.* CAMIL PETRESCU, O. II, 261. *Era înaltă, subțire trestie, cu ochi verzi ca iarba.* ȘTANCU, D. 11, cf. DL. *Îi simți trupul subțire, cu mușchi prelungi.* T. POPOVICI, S. 58, cf. DM. *Lumina mare de afară îi desena silueta înaltă și subțire.* V. ROM. ianuarie 1965, 83. *Pulsau, în trupul ei subțire, limfa.* VULPESCU, P. 30, cf. DEX. *Mîndra-naltă și subțire E făcută spre iubire.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 76. *Măi bădiță, trup subțire, Ce pămînt verde te ține?* BÎRLEA, L. P. M. I, 274, cf. ALR II/I h 88. ✦ (Despre părți ale corpului) De dimensiuni reduse în lățime ori în grosime, mic **(I 8)**; p. ext. fin, delicat. *Mijlociu cu statul, supțire la grumaz.* NEAGOE, ÎNV. 90/25. *Iară picioarele părîndu-i-se că sînt prea subțiri, foarte le defăima.* ȚICHINDEAL, F. 121/20. *Aceste sînt mai toate păsări mici, au picioare scurte și supțiri, pliscuri ascuțite.* J. CIHAC, L. N. 82/15. *Sternul... jos de tot se sfîrșaște printr-un căpățîiu foarte subțire.* KRETZULESCU, A. 34/2. *Stau cu ochii fintiți la cărțile ce cădeau în cadență dintre degetele subțiri.* GHICA, C. E. I, 157. *O gură cu buze subțiri, o bărbie rotunzită.* EMINESCU, P. L. 74, cf. BARCIANU. *Buzele-i subțiri și fine Nu surîd, nu scot o șoaptă.* IOSIF, PATR. 61. *Cu piciorușele lui subțiri și fragede ca paiul, i se coceaă după gît.* GÎRLEANU, L. 36. *Caii de munte ... cu piciorul subțire și nervos.* HOGAȘ, DR. I, 89. *Era pipernicit, cu brațe subțiri, fără musculatură.* C. PETRESCU, Î. II, 112. *Îl prinsese în brațe, strîns, cu o disperare ce-i încleștase mîinile peste mijlocul subțire.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 68. *Era o armonioasă împletire... de mușchi lungi, pe fuioarele oaselor subțiri.* TEODOREANU, U. C. 29. *Iapa era minunată... botul subțire, cu nările pîlpîitoare.* VOICULESCU, P. I, 126. *Gulerul circular, ondulat, în jurul unui gît metalic, subțire, oxidat de vînt, îi dădea aerul unei adolescente.* CĂLINESCU, O. I, 12. *Consoana „z" se prefăcea într-un „s" fin, rostit cu limbă subțire, de șarpe.* BLAGA, H. 124. *La sănie e înhămat un cerb cu picioare subțiri.* STANCU, D. 297, cf. DL, DM. *Vorbește rar mușcîndu-și buzele subțiri.* LABIȘ, P. 249. *Genunchii — zgîriați, juliți de joacă, Și glezna — rece și subțire.* VULPESCU, P. 37. *Revine mereu un chip de țigan superb, viril, rînjind cu dinții ascuțiți și pofticioși către o fată eterică, profil subțire.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 31, 21/2. *Mîndră, mîzlosel supțire, Tu m-ai omorît pe mine.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 49. ◇ *Intestin* (sau, învechit și popular, *intestinul* sau *maful cel*) *subțire* = prima porțiune a intestinului, mai puțin groasă, care începe de la stomac și se termină la intestinul gros. *Ceea ce este guturaiul în nas, este și dizenteria în maţele cele subțiri.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 253/24. *Intestinul cel subțire a căruia lungime este de vreo 25 de palme se află oareeum slobod în abdomen.* KRETZULESCU, A. 294/3, cf. POLIZU. *Intestinul subțire conține adesea mult lichid brun-roșcat.* BABEȘ, O. A. I, 59. *I-am tăiat cu șișul maful Și cel gros și cel subțire.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 107, cf. DL. *Absorbția alimentelor se desfășoară mai cu seamă în intestinul subțire.* ABC SĂN. 10. *Absorbția intestinală — funcție a intestinului subțire — este prezentată la sfîrșit.* GI 1968, nr. 931, 3/3. ◇ Fig. (Despre nas, considerat ca semn al unei persoane cizelate, rafinate sau perfide) *Grecotei cu nas subțire.* EMINESCU, O. I, 150. *Pe-acolo vom da poate peste oameni cam subțiri la nas.* AGÎRBICEANU, Ș. P. 87. *Chermesa nu era decît o nebunie colectivă accidentală, din fața căreia patricienii și-au întors nasurile subțiri.* SADOVEANU, O. IX, 335. *Ți-e nasul prea subțire pentru clasa a treia.* ARGHEZI, L. 88.

3. Care are lățime mică în raport cu lungimea; îngust. *În coadă ... era mai supțiri îndurile soldaților.* NECULCE, L. 245. *Cu nasul ascuțit peste mustețile subțiri — două linii negre, drepte.* IBRĂILEANU, A. 15. *Făcu un semn din sprîncenele subțiri arcuite, către cel mai tînăr.* C. PETRESCU, Î. II, 245. *În zarea depărtată o dungă subțire întunecă cerul.* COCEA, S. I, 56. *Numai marginea subțire-a lunii. Ar mai fi așa de rece.* BLAGA, POEZII, 47. *Cu părul negru tras spre tîmple, despărțit printr-o cărare subțire în două coze.* CAMIL PETRESCU, O. II, 351. *O subțire dungă între sprîncene, crestată de spinoasele-i răspunderi.* C. PETRESCU, A. R. 9. *Oamenii coboară pe scări subțiri de lemn.* BOGZA, A. Î. 164. *Sprîncenele subțiri și codate îi adumbreau pleoapele.* VINEA, L. I, 269. *Dîre subțiri și verzi de trasoare sfîșiau întunericul.* T. POPOVICI, SE. 71. *Sînt zgomotele care... sună și peste părțile goale și neumblate ale drumului subțire.* BĂNULESCU, I. 183. *Puiculița dalbă-n pene Și subțire la sprîncene.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 249. ✦ (Despre litere sau despre scriere) Cu linii înguste, fine, fără îngroșări. *Mi-am zgîriat; Stăruitor, În scoarța unui arbor — numele — Cu slove mici, stîngace și subțiri.* BLAGA, POEZII, 23, cf. DL, DM, DEX.

4. (Despre ape curgătoare) Cu albia îngustă și debit mic. *Izvorul curge subțire, întinzînd în față... o baltă mică.* GÎRLEANU, L. 94. *Adieri răcoroase se prelingeau ... din pădure ca niște ape subțiri, nevăzute.* AGÎRBICEANU, A. 61. *Din apele mari și turburi ... nu mai rămîn decît subțiri șuițe argintii.* BOGZA, C. O. 15. *Un fir subțire de apă rece și limpede care țîșnește din buza dealului.* ȘTANCU, M. I. 199. *Prin mijlocul ariei trece*

subțire pîrtul pe care-l varsă pe trei guri cișmeaua de sub coastă. id. p. 231.

II. 1. (Despre corpuri cu suprafața întinsă sau despre anumite substanțe, materiale așezate în straturi ori tăiate în felii) Care are înălțimea mai mică decît celelalte dimensiuni; puțin adînc. *Bate-l jup(î)ne că au făcut plăcintele supțiri, să le facă mai groas(e)* (cca 1705). GCR I, 352/26. *Este făcut de sticlă supțire în chipul unii carafe cu grumaz lung.* AMFILOHIE, G. F. 30v/2. *Acest învăliș atît de subțire de sticlă devine neîndestulător.* BREZOIANU, A. 153/3. *Păturile cele mai subțiri de pămînt... conțin milioane de germeni și de mici organisme.* CONTA, O. F. 248. *Bălțile prindeau o pojghiță subțire de gheață.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 5. *Plaiul întreg era un uriaș piept de piatră acoperit cu un strat subțire de pămînt.* AGÎRBICEANU, A. 293, cf. CADE. *Omul tăia felii subțiri cu un briceag, le tăvălea în sare și mușca din ele.* G. PETRESCU, C. V. 138, cf. SCRIBAN, D. *Un material care și-a schimbat destinația era pe vremuri coaja, despicată din miezul lemnului și trasă în foi subțiri.* ARGHEZI, B. 41. *Fîșia subțire, dintre cele două stînci care se suprapun, este filonul de aur.* BOGZA, A. Î. 120. *Își lipi urechea de peretele subțire.* TUDORAN, O. 306, cf. DL. *O broșură subțire strecurată cu grijă în buzunar la garderobă.* PREDA, R. 249, cf. DM. *Tabla subțire a vaselor fabricate pe șantierele noastre navale.* CINEMA, 1968, nr. 1, VII. *Dincolo de pereții subțiri și de minuscule distanțe ... știu că freamătă un nebulos vacarm.* CONTEMP. 1969, nr. 1.166, 3/1. *Să se sfîrșească tot, să pot să-nchid Subțirea carte cu povești de seară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 97, 17/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Dar nădejdea de la mine, Ca și gheața cea subțire: Cînd te sui și nu te ține.* FOLC. MOLD. I, 135. ✧ (Adverbial) *După ce se vor bate atunce semînța se întinde subțire ca să se zvînteze.* I. IONESCU, B. C. 248/11. *Artiștii lui Neagoe... fățuiau și scliviseau subțire cu dălțița.* ODOBESCU, S. II, 513. ✦ (Despre piele, țesuturi organice, membrane, despre hîrtie etc.) Cu grosimea foarte redusă (și cu suprafața netedă); fin, delicat; străveziu **(1)**. *Fieștecare fibră și fieștecare fir se învăleaște într-o pelcuță foarte subțire (țesetura țeluloasă).* ANTROP. 21/2. *Avînd cel mai subțire foale, nu se pot lepăda de ideea cum că ar avea idropică.* VASICI, M. II, 53/17. *Pielea obrazului se află foarte subțire pătrunsă de o mulțime de vine.* KRETZULESCU, A. 272/11. *Ochiul... are o membrană subțire numită retină.* BARAȘCH, I. N. 240/11, cf. BARONZI, L. 48. *Fața roșă ca un măr Și atîta de subțire, să o tai c-un fir de păr.* EMINESCU, O. I, 82. *Pergamentul cel bun și frumos, subțire, neted și alb.* IORGA, C. I. III, 179, cf. I, 111, TDRG. *Nici mîinile lui Othello nu s-ar înfige în pielița subțire a gîtului Desdemonei.* LOVINESCU, C. IV, 38. *Teii... dăduseră frunză subțire și fină.* G. PETRESCU, C. V. 296. *Băiatul aduse gulerul învelit în hîrtie subțire.* id. Î. II, 188. *Au pielea obrazului subțire, feminină, de culoare roză, puțin șîngerie.* TUDORAN, O. 151. *S-alegeau semințele sub coaja subțire Și încă verde-a fructelor.* ISANOS, V. 241. *Parcă plîngea încet mătasea, moale, În palmele-nghețate și subțiri.* LABIȘ, P. 27. *Obrazul (sau fața) subțire cu cheltuială se ține* (= pentru a face față anumitor cerințe trebuie să dispui de mijloace corespunzătoare). Cf. PANN, P. V. III, 71/17, DDRF, DL, DM, ZANNE, P. II, 136, 321. ✧ Fig. *Albi pe fruntea ta-și deschid subțirile pleoape Trandafirii, Frăgezi.* BLAGA, POEZII, 35. ✧ Expr. **A fi subțire la obraz** sau **a avea obrăz subțire**, v. obraz **(2)**.

2. (Despre țesături, împletituri) Făcut din fire subțiri **(I 1)** (v. diafan, fin, prevăzător **(II)**, prevăziu, străvăzător, străveziu **(1)**, transparent **(I 1)**, ușor, vaporos); p. ext. puțin dens, rar **(I 1 b)**; (învechit, rar) subtil **(II 2)**. *Îndată ieși mortul înfășat preste mănuși pr(e)ste picioare și fața lui legată cu pînză subțire* (a. 1600—1650). GCR I, 140/25. *Am trimis dumitale trei coți și giumătate de postav supțire* (sec. XVII?). BUL. COM. IST. II, 229. *Au auzit-o cîntînd... lucrînd o taftă foarte supțire, lucru minunat* (cca 1750—1780). GCR II, 84/37. *Toate acestea le pisează gros și le pune într-un săculeț de pînză supțire.* MÎNCĂRILE, ap. GCR II, 45/20. *La toți boiernașii curții și slugile domnești* [trimitea] *postaji supțiri și atlaz și tafți.* GHEORGACHI, LET. III, 315/24. *Cînepa, inul, bumbacul și borangicul sînt îmbrăcămintele cele mai subțiri.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 18/23. *O roată de bumbac de zece parale se prefăcea între degetele mahalagioaicelor din București într-un tulpan subțire ca pînza arahneii.* GHICA, C. E. II, 575. *Cu ochiu-l măsuri Prin ușoara-nvinețire a subțirelor mătăsuri.* EMINESCU, O. I, 79. *Pînza țesută de ea era subțire s-o spargi cu limba.* SANDU-ALDEA, U. P. 123, cf. TDRG. *Tristețea i se așază pe suflet ca o pînză subțire.* AGÎRBICEANU, A. 66. *Se face un soi de mască..., adică o bucată de pînză subțire în care se taie găuri.* VOICULESCU, L. 41. *Își puse pe trupu-i șui o fustă galbenă, de stambă subțire.* STANCU, Ș. 20, cf. DL, DM. *Au țesut trudind îndelung, după îndemnul și sfatul meu, un postăvior mai subțire.* T iulie 1968, 47, cf. M. D. ENC., DEX, CIAUȘANU, GL., ALR SN II h 490, A I 17, II 6. ✧ (Ironic) *Săraca mîndruca mea... Face pînza ca gardu, Subțire ca dranița Și deasă ca vranița.* BÎRLEA, L. P. M. II, 218. ✧ Fig. *Io dăruiesc lor uitare — care cu un subțire și ușor văl se acopere celea trecute.* FM (1841), 146²/20. ✧ (Adverbial) *S-a prins care din doi o țese mai subțire și a țesut secu dă păianjăn o pînză (mreajă) d-o maramă.* JIPESCU, ap. GCR II, 262. *O batistă din borangic subțire țesut... își revărsa un colț înflorit și el cu aur.* ANGHEL, PR. 22. *Purta o tichiuță de paie, împletită subțire și des.* VINEA, L. I, 49.

3. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Confecționat din materiale mai puțin groase, ușoare, care nu țin cald; (despre lenjerie, obiecte decorative etc.) făcut din țesături sau împletituri subțiri **(II 2)**. *Păn' și tulpanuri subțiri îl făce de înghiție, ș-apoi le trăge înapoi.* NECULCE, L. 151. *Așternutul paturilor se cuprinde de un mindir de paie... precum și o cergă supțire albă.* CUCIURAN, D. 5/23. *Au ajuns la o ușă cu geamuri peste care era o subțire perdea.* NEGRUZZI, S. I, 78. *Purta un cojocel supțire care-i învălea pieptul.* PELIMON, I. 40/11. *Luă două cămăși și mai supțiri decît pînza păienjenului.* ISPIRESCU, L. 117. *Femei îmbrăcate în mătăsuri subțiri, prin care se zăreau brațe și spinări albe.* BACALBAȘA, S. A. I, 172. *În pardesiul subțire care-i acoperea pieptul atins se plimba ca într-o nebiruită zale de arhanghel.* IORGA, P. A. II, 143. *O pocladă subțire, strînsă cu o curea de piele, adusă pe sub pîntecele calului.* HOGAȘ, DR. I, 88. *Femeile aveau haine foarte subțiri.* C. PETRESCU, Î. I, 39. *Prin rochia subțire i se simțea trupul ademenitor.* VLASIU, D. 358. *Acum, în preajma sosirii, se gătiseră cu rochii subțiri.* TEODOREANU, M. III, 83, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, A IX 1. *Ave niște pantaloni ca a mnei subțiri.* O. BÎRLEA, A. P. II, 558. *Cămașa, fie cît de subțire, acoperă roșinea.* Cf. ZANNE, P. III, 54. ✦ (Adverbial) Cu haine care nu țin cald, subțiri, v. subțire **(II 3)**. *Îmbrăcat subțire.* BARCIANU, cf. ALEXI, W. *Mă simt prea subțire* [îmbrăcat], *dar parcă mînușile, pe care le-am pus de la început, țin cald.* CAMIL PETRESCU, U. N. 309. *Afară e răcoare! zise el. Ești subțire îmbrăcată.* CĂLINESCU, S. 129.

III. 1. (Învechit; despre substanțe granuloase) Mărunt **(I 4)**. *Lutul lor este împărțit printr-o cantitate oarecare de nisip subțire.* BREZOIANU, A. 19/3. *Adaoge pulbere subțire de mercuriu roș sublimat.* CORNEA, E. II, 10/6. *Fă praf supțire și cu acest praf freacă bine argînturile.* MÎNCĂRILE, ap. GCR II, 46/16, cf. TDRG. ✧ (Adverbial) *Să-l presări cu sămînță de molotru pisat supțire.* MÎNCĂRILE, 9r/2. *Ia sare supțire pisată și cu drojdii uscate dupre bute.* ib., ap. GCR II, 46/15. *Măcinat subțire.* TDRG. ✧ Loc. adv. (Regional; substantivat) **Cu subțirele** = cu multă economie, cu zgîrcenie; foarte puțin. Cf. DL, DM. *Și golanul i scoate frumușel un ochi, apoi i dă de prînz și încă cu subțirele.* RETEGANUL, P. I, 22. ✦ (Adverbial) Cu mișcări scurte și dese. *Codobaturile țopăiau subțire peste brazdele abia răsturnate.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 439.

2. (Despre ploaie) Cu stropi mărunți și deși. *A doua zi, după o ploaie subțire, zilele cînd vremea este posomorîtă... sînt epocele cele mai favorabile izbîndelor răsădirii.* BREZOIANU, A. 161/16. *Ploi subțiri cari pătrund.* DELAVRANCEA, A. 15. *Cîteodată, în zilele excursiilor, ploaia e subțire ca o negură.* SADOVEANU, O. IX, 253. *Fiori de octombrie și ploaie subțire, deasă ca pînza.* BLAGA, H. 255, cf. DL, DM. *Începu iar să plouă, o ploaie subțire și deasă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 81, 7/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Clipi stîngaci și abia deslușI — prin tremurul de ploaie subțire al genelor — gleznele goale, sandalele mici.* TEODOREANU, U. C., 26. ✧ (Adverbial) *Se făcu întuneric și începu să ploaie subțire, ca dintr-o pîclă.* SADOVEANU, O. XI, 461. *Ploua subțire și un vînt poznaș se lupta cu norii.* VINEA, L. II, 138. (Prin analogie) *Începu să vorbească pătimaș, vîrîndu-se în el, șcuipîndu-l subțire.* T. POPOVICI, SE. 242.

3. (Despre corpuri în stare lichidă sau viscoasă) Care are o concentrație redusă; cu concentrație redusă; lipsit de consistență; diluat, slab **(I 1)**, subțiat **(I 5)**, (regional) rărit[2] **(1)**. V. îndoit, lungit. *Numa... vede sîngele său curgînd. O văpsea subțire în floarea porfirii să împrăștie asupra armelor sale.* BELDIMAN, N. P. I, 125/12, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Cînd mustul îi prea subțire din pricină că are multă apă în el, se poate da afară această apă.* I. IONESCU, C. 197/23. *O amestecătură ceva cam subțire de apă cu pămînt mocirlos.* BREZOIANU, A. 263/2. *Corpurile subțiri și ușoare sînt mai supuse la întărirea articulațiunei.* ARISTIA, PLUT. 129/3, cf. TDRG. *Avea senzația că se cufundă încet-încet... într-o baie călduță, — nu știa de apă subțire, sau de aer.* AGÎRBICEANU, S. 503, cf. 313. *Trebuie să străbatem un adevărat ocean de glod așa de subțire, încît îi se părea că-i lapte acru bătut cu lingura.* HOGAȘ, DR. II, 122, cf. RESMERIȚĂ, D. *Un must subțire, clar.* CĂLINESCU, O. II, 252. *Sănătatea, înainte de toate! apróbă el cu întîrziere, sorbind din fiertura subțire și călie.* VINEA, L. II, 309, cf. DL, DM. *Lacom torc crengile seva subțire.* LABIȘ, P. 434. *Pui fripți... muiați în mujdei de usturoi cu mămăligă subțire și vin negru.* BARBU, G. 116, cf. M. D. ENC., DEX. *Trăbă mai pus apă și hie mai suptîr.* ALR SN V h 1 347/279. *Văcălesț'i cu t'ină mai subțîră.* A I 17. ✧ Loc. adj. (Rar) **De sînge subțire** = nobil **(2)**. Cf. TDRG.

4. (Despre corpuri în stare gazoasă) Cu densitate mică; rarefiat, transparent **(I 1)**, (rar) subtil **(II 4)**, (învechit) ușure. *Japonia este o țară plină de munți sub un văzduh subțire, dar cade și omăt.* AMFILOHIE, G. 49/18. *Toate aceste, împreună cu un aer subțire și curat, încîntă simțurile.* I. NEGRUZZI, S. V, 107. *Nori subțiri, ca horboțelele de arnici, tiveau geana cerului.* CHIRIȚESCU, GR. 134. *Aerul proaspăt, subțire, le biciuie sîngele.* AGÎRBICEANU, A. 457. *Arșița de cuptor aruncase o rețea subțire de aburi fumurii.* HOGAȘ, DR. I, 68. *Un fum subțire se ridică Din lampa ta cu abajur.* TOPÎRCEANU, B. 66. *O dungă subțire de fum se ridică tot timpul din ele.* BOGZA, A. Î. 63. *Se va ivi și luna... Printre-ncreștiți nouri subțiri, ce se răsfață.* LABIȘ, P. 210. *Ieșea ici-colo cîte un fum subțire de țigară.* BĂNULESCU, I. 67, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *În odaie însă stăpînea ... o tăcere limpede, subțire ca pînza de păianjen, tremurată de respirările tihnite ale celor ce dormeau.* REBREANU, NUV. 225. *Seara e subțire, albastră.* STĂNCU, M. I. 217. *Cu fiece respirație, spiritul i se destramă într-o beție subțire.* VINEA, L. I, 126. ✦ (Rar; despre lumină, umbră) Slab **(1 1)**. *Începuse ... lumina zilei foarte subțire a să arăta.* BELDIMAN, N. P. II, 188/1. *În lumina subțire a lunii care bătea în geam, vedeam o apariție străvezie.* STĂNCU, D. 392. *Vedea... sclipirea subțire a andrelelor, jocul complicat și fără sens al degetelor ei.* T. POPOVICI, SE. 398. ✧ Fig. *Nici la italieni nu e o șuptire umbră de urmă de al nemțescului dor, die, das.* MAIOR, IST. 242/22.

5. (Despre vînt) Lipsit de intensitate, lin, ușor; p. ext. (adesea și despre ger) tăios **(1)**. *Iar cositele ... nu le lăsa a zburli preste cuviință din vînturile cele șuptiri* (a. 1773). GCR II, 92/1, cf. POLIZU. *Bătea un vîntișor subțire în ziua aceea, de-ți frigea obrazul!* CREANGĂ, O. 227. *Întindeți pînzele, băieți,... Un vînt subțire se ridică.* MACEDONSKI, O. I, 59. *Șuiera un vînt subțire dinspre lagărul turcesc.* D. ZAMFIRESCU, R. 232. *Era un ger subțire, care tăia și frigea.* AGÎRBICEANU, S. 284. *Vîntul subțire străbătea prelutindeni și junghiurile frigului începuseră a mă cérca pe la subțiori.* HOGAȘ, DR. I, 52. *Vîntul subțire adusese nori plini.* C. PETRESCU, C. V. 137. *Un vînt subțire mișca frunzele salcîmilor.* VLASIU, D. 236. *Nu era nimic decît un vînt subțire și călduț de la asfințit, care urma să topească domol omătur.* SADOVEANU, O. X, 589. *Vreau numai să mă uit și să mă dau în vîntul subțire.* ARGHEZI, S. VIII, 7. *Un vînt subțire începe să bată prin frunzele arborilor, făcîndu-le să țiuie ascuțit.* BOGZA, C. O. 57, cf. DL. *Cerul era cenușiu și un vînt subțire tăios, făcea să cînte sîrmele de telegraf.* T. POPOVICI, S. 426, cf. DM. *Sufla prin frunzare o boare subțire.* LABIȘ, P. 348. *Dinspre munți bătea un vînt subțire de toamnă timpurie.* V. ROM. octombrie 1964, 52. *Și-un vînt subțire l-a purtat îndată Spre oazele sub rodnice-auspicii.* VULPESCU, P. 68, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Bătea vîntul lui martie, subțire.* BARBU, G. 396. *Cînd bate vîntul subțire Atunci mă scoate din fire.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 17.

6. (Despre glas, sunete etc.) Cu ton înalt, acut, ascuțit, pițigăiat **(1)**, (rar) piuitor **(1)**, (regional) înțiglat, țîflitor; p. ext. plăcut, delicat; (rar) subtil **(II 5)**. *Suptire la glas și zăbavnic la limbă sînt eu.* BIBLIA (1688), 41²/7. *Va auzi lupi urlînd cu glas suptire* (cca 1750). GCR II, 62/12. *Glasul cel mai suptire al femeilor și al copiilor se numește sopran.* VAHMANN, M. 2/4, cf. POLIZU. *Un glas subțire... zise: mi-ai făcut un bine, ți l-am făcut și eu.* EMINESCU, N. 20. *Glasul ei nu-i așa de gros și răgușit, ci-i mai subțire și mai frumos.* CREANGĂ, O. 12, cf. DDRF, BARCIANU. *Punea în mișcare niște pîrostreie și terezii ce scoteau un zăngănit subțire ca de zurgălăi de nichel.* CHIRIȚESCU, GR. 61. *Se sili să scîncească a plîns subțire de copil.* AGÎRBICEANU, S. 233. *Zise ea cu un glas subțire prefăcut de ascendentă mirare interogativă.* HOGAȘ, DR. I, 223, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Din mijlocul lui se înalță muzica subțire și îngerească a copiilor în haine negre.* LOVINESCU, C. IV, 129. *Sună lin, cu cling subțire, o linguriță de zestre într-un pahar de ceai.* TEODOREANU, C. B. 48. *Și te poartă sub escortă O cohortă De țînțari subțiri în glas.* TOPÎRCEANU, P. O. 22. *Un crainic slobozi semnal subțire, din trîmbița de bronz.* C. PETRESCU, R. DR. 8, *Cîntăreții desișurilor porneau melodii subțiri, în cununile codrului.* SADOVEANU, O. I, 145. *M-a cerut în căsătorie ... declarînd cu rîsul lui subțire că „trece peste toate cele întîmplate".* CĂLINESCU, S. 92. *Plînsul lui frate-meu s-a schimbat acum într-un șir subțire de suspine.* STĂNCU, M. I, 13. *E un cîntec subțire, un murmur cristalin.* BOGZA, C. O. 75. *Aud cucu-n glas subțire, Cîntă-a noastră despărțire.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 143. *Se înălțară iarăși cele două voci subțiri de afară.* PAS, L. I, 24, cf. DL. *Fata izbucni într-un rîs care îi angaja spontan întreaga ființă, un rîs subțire și gîlgîitor.* PREDA, M. S. 420. *Auziră ronțăitul subțire al șoarecilor sub dușumeaua putredă.* T. POPOVICI, S. 204, cf. 439, DM. *Izvoarele înghețată în clinchete subțiri.* LABIȘ, P. 201. *Clopotele cu mereu alte glasuri... subțiri și înălțătoare.* BARBU, PRINC. 20. *Auzim doar o gălăgie infernală, subțire cînd vedem sex feminin și mai densă cînd vedem bărbați.* CINEMA, 1968, nr. 10, 39, cf. M. D. ENC., DEX. *Mierlă, viersul tău subțire Căci cîntă tot despărțire.* BIBICESCU, P. P. 107. ✧ (Adverbial) *Pre Calasir numiia plîngînd subțire.* AETHIOPICA, 23ᵛ/15. *Un orologiu zîngănește încet și subțire în părete.* EMINESCU, P. L. 62. *Rîse subțire ca un șchelălăit.* C. PETRESCU, C. V. 148. *Vorbea subțire și repede.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 26. *Nevăzuți, greierii își acordau subțire scripcele.* TEODOREANU, M. I, 76. *În turnul alb sună subțire clopotele.* SADOVEANU, O. II, 442. *În gară fluieră lung și subțire o locomotivă.* STĂNCU, D. 65. *Și-l sloboade-ncet, subțire, Cîntecul cu tristul mire.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 38. *Pot să cînt cu el și mai gros și mai subțire.* TUDO-

RAN, P. 171. *Cineva rîse în urma lui, subțire.* T. POPOVICI, SE. 241. *Plopul fluiera subțire, parcă jelea, parcă rîdea.* V. ROM. noiembrie 1964, 24. *Zăpada... scîrțîia subțire sub pașii ei ușori.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 9. *Plîngea încetișor și subțire.* id. ib. II, 23. *Căvălaș de os Mult zice duios, Căvălaș cu fire Mult zice subțire.* TEODORESCU, P. P. 436. *Prind cocoșii a cînta Și de ici și de colea Cînd mai gros, cînd mai subțire.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 163. *Frumos cîntă cucii-n tine, Și mai gros și mai subțire.* FOLC. MOLD. II, 517. ✦ (Învechit, rar; despre consoane) Surd **(5)**. *Dintru ceale... neglasnice... supțiri adecă sînt trei: c, p, t.* MACARIE[1], GRAM. 3[r]/30. ✧ (Adverbial) *Slova cea din frunte, adecă „s", să o răspundă supțire după firescul ei sunet.* MAIOR, IST. 187/27.

IV. F i g. **1.** (Despre oameni) Care se remarcă printr-o educație deosebită, prin gusturi și purtări alese; ales, cizelat, cultivat, distins, fin, rafinat[2], **(2)**, select **(1)**, stilat, subtil **(I 4)**. *Oameni iscusiți... cu mare omenie, supțiri, pentru aceia le zic gentiloni.* M. COSTIN, O. 264. *Ce se cred eleganți, rari. Se sugrum a fi supțiți, Stau, șăd, vorbesc, sînt sălcii.* I. VĂCĂRESCUL, P. 364/13, cf. CIHAC, I, 269. *Oare nu cumva v-ați face și voi niște feciori de ghindă fătați în tindă, că sînteți obraze subțiri?* CREANGĂ, P. 255. *Era inteligent, cunoscător de multe și priceput, subțire la artă.* CARAGIALE, O. IV, 377. *Era și puțină lume mai deosebită, mai supțire, dar se pierdea în gloata de megiași.* VLAHUȚĂ, D. 279, cf. DDRF. *S-a făcut obicei de vine aici tot lume subțire.* HOGAȘ, DR. II, 30, cf. CADE. *E om simpatic și subțire, mare amator de reclamă.* REBREANU, R. II, 76. *Eu totdeauna am știut că mă îmbrac bine, dar iată numai el, că e băiat subțire, își dă seama de asta.* CAMIL PETRESCU, P. 66. *Europenii, subțiri în astfel de manifestări, în viață nu erau decît niște naivi.* SADOVEANU, O. XIX, 287, cf. PUȘCARIU, L. R. I, 393, SCRIBAN, D. *Ea — subțire-n vorbă, el — politicos.* ARGHEZI, S. V, 211. *Fiecare boier care se considera subțire trebuia să întreprindă această călătorie.* RALEA, S. T. I, 298. *Acum petroliștii sînt oameni subțiri, oameni cu mănuși.* BOGZA, A. Î. 36. *Om subțire boierul — poartă monoclu la ochi.* STANCU, D. 491. *Parfumuri, pudre și săpunuri de care femeile subțiri duceau lipsă.* PAS, Z. IV, 138. *Sînt de o discreție pe care oamenii așa-ziși subțiri n-o au.* H. LOVINESCU, T. 354. *Spin, spin, dar altfel om subțire, trăit în lume, cu știință de carte.* TUDORAN, P. 39, cf. DL, DM. *Subțire băiat! Călca ușor și se ținea drept ca ofițerii.* BARBU, G. 299. *Era cel mai subțire intelectual al generației lui.* IST. LIT. ROM. II, 578, cf. M. D. ENC., DEX, CIAUȘANU, V. 200. ✦ (Rar) Cu gusturi delicate; p. e x t. dificil, pretențios **(1)**. *Subțire în gusturi și lingav să guște pastrama și turburelul.* M. I. CARAGIALE, Ç. 49. *Se arătau subțiri la mîncare. Alegeau, frunzăreau și zvîrleau,* C. PETRESCU, R. DR. 4, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Despre însușiri și manifestări ale oamenilor, despre creații artistice etc.) Care denotă un înalt grad de cultură, de pregătire; care exprimă o educație aleasă; cizelat, cultivat, rafinat[2] **(2)**, stilat. *Au scos și-au arătat toate adîncurile cărților și svaturile dreptților den limba cea mai supțire și mai ascuțită de toate limbile, ce să zic(e) elenească* (a. 1632). GCR I, 78/31. *Siliți-vă să dați elocvenții voastre un haracter deslegat și un fel de grăire fină și supțire.* CR (1834), 324[I]/12. *Pe lîngă bogatele d-tale cunoștințe literare, științifice, artistice, trebuie să fi avînd gust subțire și simțire adîncă.* CARAGIALE, O. IV, 179. *Căpitanul nostru nu prea cunoaște regulele subțiri ale aristocrației, dați-mi voie.* HOGAȘ, H. 90. *Subțirele gust modernist s-a și speriat de un țărănism care nu era totuși decît o ușoară zgîriere la suprafața vieții noastre țărănești.* în PLR II, 468. *Vei afla atunci, poate cu mirare, că gusturile subțiri și deșertăciunile mărunte, iubirea de flori și de miresme... ne vin de pe partea românească.* M. I. CARAGIALE, C. 79. *În pielea-i țigănească el avea daruri mai subțiri decît darul barosului.* GALACTION, O. A. II, 50. *Nu ne faci tu un program, așa, mai subțire, mai ales, cum s-ar zice,* BRĂESCU, O. A. I, 34. *Își căuta cuvintele. Le alegea manierate, savante, cu eleganța aceea prețioasă a vorbelor subțiri cînd trec printre buzele parveniților.* COCEA, S. II, 205. *Arta lui așa de subțire are rădăcini și în sufletul marilor și simplilor rapsozi populari.* SADOVEANU, O. XIX, 249. *Era mîndru și de școala lui subțire, cu dascăli de tot soiul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 363. *Plecase... în straie de stofă aleasă și de croi subțire, după portul Parisului.* C. PETRESCU, A. R. 6. *Copiii s-au ales cu bună învățătură, cu subțire purtare.* id. ib. 87. ✧ E x p r. (Regional) **A vorbi** (sau **a grăi, a spune pe**) **subțire** = a vorbi cu cuvinte alese, savante; p. e x t. a vorbi afectat. *Mi-a spus, mai pe subțire, că sînt laș.* REBREANU, P. S. 208. *Oamenii de la oraș, după părerea mea, grăiesc mai puțin subțire.* SADOVEANU, O. XVIII, 487, cf. UDRESCU, GL. ✦ (Învechit) Important; valoros. *Nepulincios lucru să poată a cuprinde și a scorni singur mintea omenească lucruri supțiri și înalte și de mirat ca acelea.* N. COSTIN, L. 56. *De laudele lumii fug... Așijderea cel mai subțire al înțeleptilor meșterșug iaste.* CANTEMIR, I.I. I, 102. *Somnul este cea mai supțire hrană a vii ții trupului.* PISCUPESCU, O. 203/2, cf. EPISCUPESCU, PRACTICA, 24/8. *Ambe acestea organe... ar întrebui cea mai nobilă și mai sublimă (subțire) parte a puterii vieții.* VASICI, M. II, 12/21. ✧ (Regional) **Pe subțire** = **a)** l o c. a d j. adevărat, real. *După atîtea vorbe, înghiți capac și o lecție pe subțire în astă-seară!* C. PETRESCU, A. R. 141; **b)** l o c. a d v. cu pasiune, cu foc. *Trage-i una pe subțire, Roata horii să se înșire, Să-mi mai viu puțin în fire.* UDRESCU, GL.

2. (Învechit, popular și familiar; despre oameni; p. e x t. despre facultățile lor intelectuale) Subtil **(I 3)**. *Că era acel împărat turcesc așea de subțire la minte, cît... și astronomia și sozmografia înțelegea.* M. COSTIN, O. 301. *Mai cuminte și mai supțire la socoteală și veteaz, iar nu de lepădat, decît Tiberie n-au fost alt împărat* (cca 1740). ARHIVA, R. I, 166/18. *La această dregătorie este trebuință... de știință de limbi de-ndestule și de minte subțire.* VĂCĂRESCUL, IST. 269/14. *Înțelese tot satul că Ion era subțire la minte cît vîrful acului.* F (1889), 507, cf. TDRG. *Iazurile înseși erau statornice prin munca lor și printr-o subțire pricepere inginerească.* SADOVEANU, O. XX, 259. *Supțire la minte sau ager.* ALR SN IV h 911/784. ✦ (Rar; despre auz) Care percepe cele mai fine sunete; ascuțit. Cf. BARCIANU, TDRG. *Auzul îmi era destul de subțire ca să prindă frînturile acestea pe care nea Mustăcilă le mormăia la urechea păroasă a unui tovarăș.* SADOVEANU, O. XX, 468, cf. XII, 83. ✧ (Adverbial) *Și-și întoarse urechea stîngă cu care auzea mai subțire.* id. ib. X, 656, cf. DM.

3. (Învechit; astăzi rar; despre meșteșugari) Care este deosebit de priceput; care execută lucrări de bună calitate, pretențioase, fine. *Sînt brutar subțire, lucrez numai cu făină picluită, floare de făină.* GHICA, C. E. III, 6. *Unchiul Enache... tapițer subțire și rezervist în escorta regală.* KLOPȘTOCK, F. 93. *Începuse să se arate negustor mai subțire decît bătrînul, începuse să lucreze și obiecte bisericești care cer migală.* CAMIL PETRESCU, O. II, 215. ✧ (Învechit) *Cojocar subțire* = cojocar care lucrează haine, cojoace etc. din blănuri fine, subțiri **(II 1)**. *Cojocari subțiri: Ploești 14. Cojocari groși: Ploești 20* (a. 1835). DOC. EC. 607. *S-au dat înapoi la 3 cojocari subțiri vama luată de la marfa de cojocărie* (a. 1846). ib. 911. *Se împrietenise cu un băiat, fiul unui cojocar subțire, fecior de oameni, cum se zicea pe-atunci.* GHICA, C. E. II, 601, cf. POLIZU. *Negustătorii ce compuneau consiliul stărostiei erau aleși dintre lipscani, giuvaergii, argintari și cojocari subțiri.* FILIMON, O. I, 239. ✦ De calitate superioară, f i n; p. e x t. deosebit. [Negustorii] *ce vînd băcălii să aibă a da cîte un leu pe lună, iar carii vor vinde de alt feliu de negoți supțire aceia să dee cîte doi lei* (a. 1731). URICARIUL, II, 31. *Un depozit de vase zugrăvite toate sfărîmate, însă lucrul lor este foarte supțire și de un gust desăvîrșit.* CR (1830), 424[I]/29, cf. DDRF. *Numai obiectele cele mai grosolane și primitive erau produse în țările române, iar îndată ce era nevoie de o lucrare mai subțire, ea era încredințată unor meșteri străini.* XENOPOL, I. R. III, 212. *Chiteam și noi sa-ți dăm bucate mai subțiri.* HOGAȘ, DR. I, 291, cf. CADE. *Bucătarul nostru era prea neșlefuit ca să poată găti o*

masă altă de subțire ca păstrăvii fripți cu pesmet. CAMIL PETRESCU, U. N. 195. *La intrare nu era o cristelniță, lucru subțire, ci un ceaun mare ciobănesc, de fiert laptele după mulș.* id. O. II, 215. *Intrase de un an ucenic în atelierul de mobilă subțire.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 54. *A cumpărat: Marfă subțire și aleasă Pentru d-ta, jupîneasă.* MARIAN, NU. 341. ✦ (Despre meserii) Care necesită (multă) pregătire, pricepere deosebită. *Dar, gîndește-te, care meșteșug subțire nu e migălos — și prin urmare, greu?* CARAGIALE, O. VII, 299. *Era un om cu meserie subțire, avea slujbă, era ceferist.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 28.

4. Care nu poate fi înțeles cu ușurință; greu de distins, de recunoscut etc.; care se descoperă numai printr-o cercetare atentă, amănunțită, s u b t i l **(I 2)** (v. a s c u n s); p. e x t. șiret, viclean. *Pre care sfat așea subțire, om cu fire amestecătoare de lucruri mari ... s-au apucat Iașco de treabă.* M. COSTIN, O. 289. *Făcură sfat supțire și cu mare taină și gătiră o seamă de oaste leșască.* IST. Ț. R. 76. *Însă fiind... judecarea subțire nu m-am lăsat a împlini această... poftă.* ANTROP. V/12, cf. DDRF, DL, DM. *Vorbise de la balcon norodului, făcîndu-i politică subțire.* IST. LIT. ROM. II, 271. *Îmi pare curioasă atîta nsuflețire, În gestul suveran ghicesc un țel subțire.* T IULIE 1964, 44. ✧ E x p r. **Cu un plan** (sau, rar, **cu un sul** ori, învechit, **cu meșteșug, cu cumpătare, cu un mijloc,** regional, **cu un cusur, cu un cuvînt) subțire** = după un calcul fin; pe ocolite, pe departe; cu abilitate, cu șiretenie, cu viclenie. *Moscalul încă stringîndu-și oștile au început a se clăti de meșteșug supțire trăgîndu-și oștile de prin țara leșească.* MUSTE, LET. III, 42/23. *Cu un mijloc subțire făcu de a se trimete surgun Cîzlar-aga la Egipet.* VĂCĂRESCUL, IST. 270. *De nu ar fi lucrat boierii cu meșteșug supțire, nu ar fi putut să-l biruiască.* ȘINCAI, HR. III, 103/5. *Au poruncit ... ca foarte cu amăruntul, pe taină și cu cumpătare subțire... să dovedească lucrul.* DIONISIE, C. 205. *Porunci împăratul ca cu un mijloc subțire și politicos să trimită să cheme și pe acele trei cocoane.* GORJAN, H. I, 145/27. *Vezi dumneata, i-a plăcut și lui cum am adus noi lucru cu un șul subțire ca să dăm exemplu Evropii.* CARAGIALE, O. I, 50. *Îl lua cu vorba pe departe și cu un cusur supțire îl făcea să priceapă că are să fie fericit.* ISPIRESCU, L. 288, cf. DDRF. *Trebuie să fie un om, dar desigur, un șiret afurisit, care vrea să mă prindă cu un plan subțire.* GALACTION, O. 82. *Nu m-ai luat cumva c-un plan subțire Mai adineaori?* TOPÎRCEANU, B. 93, cf. GRAUR, E. 146, cf. DL, DM, DEX, ZANNE, P. II, 535. (Cu schimbarea construcției) *Așe cu prea supțire meșteșug toată învăluiala desfăcu.* CANTEMIR, I. I. I, 74. *Cu acest meșteșug supțire făcură pre Baiazid de aduse pre Selim* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 149/22. *Cu o foarte supțire stratagimă făcu sau amăgi pe oblăduitorul cetății... să o închine la otomani.* VĂCĂRESCUL, IST. 265. (Regional; adverbial) **A lua** (pe cineva) **subțire** = a se purta cu șiretenie, cu dibăcie (cu cineva); (regional) a lua (pe cineva) subțirel, v. s u b ț i r e l **(IV 3)**. Cf. SCRIBAN, D. ✦ (Despre zîmbet) Abia schițat, u ș o r; prefăcut[2] **(II 1)**; p. e x t. insinuant; (rar) **subtil (I 2)**. *Avea un zîmbet subțire pe buze și o strălucire rece în priviri.* PREDA, R. 109. *Umorul, de la zîmbetul subțire pînă la gluma groasă, e o calitate caracteristică operei lui.* IST. LIT. ROM. II, 348. *Zîmbetul subțire trădează neliniști.* CINEMA, 1969, nr. 12, 9. ✧ (Adverbial) *Nu se întîmplă nimic din acestea, a zîmbit subțire marele împărat.* SADOVEANU, O. XX, 206. *Băgă de seamă că cealaltă doamnă... îi zîmbește subțire a complicitate și protecție.* VINEA, L. I, 150, cf. DL. *Se uită la Voicu liniștit și cutezător, zîmbind subțire, țăios.* PREDA, D. 133, cf. DM. *Aron filosoful a zîmbit subțire și a clătinat din cap.* V. ROM. noiembrie 1960, 17. *Mi-am aprins o țigară și-am zîmbit subțire.* LĂNCRĂNJAN, Ç. III, 321.

5. Lipsit de intensitate, de adîncime, u ș o r; de mică valoare, n e î n s e m n a t. *Nu atîta să cearce adevărul lucrurilor, precum ca să afle doveade oricît de supțiri și fără puteare spre adeverirea celor ce s-au băgat o dată în cap.* MAIOR, IST. 191/9. *Și vederea iaste simțire, mai subțire adecă decît pipăirea mîinilor* (a. 1819). în L. ROM. 1965, 226, cf. LB. *Răsipește averile eare mai cu samă pe la noi, la această parte a lăcuitorilor,... să află în supțire măsura.* FM (1839), 45[1]/41. *Împoporarea e foarte supțire și... abia vin 8 locuitori pe un mil.* RUS, I, III, 36/15. *Ei vor aplauda desigur biografia subțire Care s-o-ncerca s-arate că n-ai fost vrun lucru mare.* EMINESCU, O. I. 134. *În umbra serii lungi fiori Subțiri, prin colțuri reci, aprinde.* AL. PHILIPPIDE, A. 15. *Mai era și depărtarea mea sufletească, de toți acești foști colegi, pricină de subțire întristare.* GALACTION, O. I, 26. ✧ (Adverbial) *Să nu socotească cineva că se va putea apăra de vătămarea cafelei și a ceaiului, fierbînd aceste băuturi favorite așa de subțire încît se aibă numai gustul lor.* DESCR. AȘEZ. 13/10. *Pomeneau despre fiece treabă în parte Lămurind-o subțire.* DEȘLIU, G. 53. *Rădăcină-a unei flori Ce s-a destrămat subțire În petale și vapori.* LABIȘ, R. 259. ✦ Care cere menajamente; nerezistent; gingaș. *Făptura plămînilor este organul cel mai supțire și mai plăpînd din toate ale organismului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 266/12. *Dă-mi orice va fi, căci nu am stomah nicidecum subțire.* GORJAN, H. IV, 100/11. *Nu-l speria, capitane... Boierii sînt slabi la fire! Brațul, haina, mintea, fața, inima, totu-i subțire.* HASDEU, R. V. 51, cf. DL, DM.

— Pl.: *subțiri* și (învechit) *subții.* — Și: (învechit și popular) **supțire**, (învechit, rar) **sipțire** (ECONOMIA, 205/8), (regional) **supțér** (ALR II/I h 88, ALR SN V h 1 347/279, ALR II 2 279/279, 310, 325, 344), **supțiră** (ALR SN II h 490, ALR II 2 279/334), **sipțir** (ALR II/I h 88/316, ALR II 2 279/316, 346), **sipțiră** (ALR SN II 490/316), **sipțire** (SCRIBAN, D., A II 6) adj.

— Lat. **subtilis.**

SUBȚIRÉL, -EÁ, -ÍCĂ adj., s. f. Diminutiv al lui s u b ț i r e.

I. Adj. **1.** Cf. s u b ț i r e **(I 1)**. *Cest feliu de legi au sămănare Cu cea pre sumțirică păioară A păninului.* BUDAI-DELEANU, Ț. 348. *Cinci inși trîmbițași aveă, Cu trîmbițe supțirele, și mergînd călări zicea.* PANN, E. II, 25/8. *Perișoru-i aurel, Ca mătasa subțirel.* ALECSANDRI, P. I, 92. *Ai fost o sămînță, apoi o buruiană... așa naltă, subțirea.* CREANGĂ, O. 293. *Meșterul subțirel ce se înalță ca o coloană de fum.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 399. *Fluierul n-aveă cea teavă de alamă... ci simplu, subțirel, Puțin la găuri, se ținea hang corului cu el.* OLLĂNESCU, H. A. P. 27. *Un fir de fum subțirel se urcă drept în sus.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 119. *Cartofi scoși atunci din pivniță, plini de lujeri subțiri.* AGÎRBICEANU, S. P. 100. *Trei petunii subțirele.* TOPÎRCEANU, P. O. 36. *Cu pălăria într-o mînă și bucle subțirele filfîind, se înclină.* SADOVEANU, O. IX, 97, cf. DL. *Cîntă cărelele, Zumzăie firele, subțirelele.* DEȘLIU, G. 47, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Nici cu frîu, Nici fără frîu, Ci c-un căpestrel Slab și supțirel.* POP., ap. GCR II, 296. *Floricică, floare albastră, Răsărită-n calea noastră, Năltișoară, subțirea.* ALECSANDRI, P. P. 403. *Trestie mîndră din baltă Subțirea, verde și-naltă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 47, cf. ALR II/I MN 50, 2 279/537, 705, 769.

2. Cf. s u b ț i r e **(I 2)**. Cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Era de o statură supțirea și delicată.* FM (1845), 22[1]/23, cf. POLIZU. *Este frumoasă, ca o zînă, naltă și subțirică.* FELIMON, O. I, 116, cf. CIHAC, I, 268, DDRF. *Ea-i atît de subțirică, Ca o floare Poți s-o frîngi.* COȘBUC, P. I, 137, cf. ALEXI, W. *Se trezea în casă, înaintea oglinzii vechi, cu mîinile de-a lungul trupului subțirel și fraged.* AGÎRBICEANU, S. P. 191. *O femeie tînără, subțirică și nu tocmai înaltă.* HOGAȘ, DR. I, 86, cf. RESMERIȚĂ, D. CADE. *Treeu pe lîngă cei doi prieteni, subțirică, mlădie, luminoasă.* GALACTION, O. A. II, 227. *Se găsi în fața unui licean..., subțirel ca o trestie.* BRĂESCU, O. A. I, 7. *Pe atunci eram încă subțirel și ușor.* VOICULESCU, P. I, 115. *A ieșit în prag Zebila, nevastă tînără și subțirică.* SADOVEANU, O. XVI, 145. *Domnișoara Cornelia nu mai era fetișcana subțirică.* BLAGA, H. 186. *Se ivi de-a lungul pridvorului siniliu un ins hegricios, subțirel, cu ochii mari.* CAMIL PETRESCU, O. II, 51. *Subțirel, tăcut, elastic, se chi-*

nuiește... să măsoare unghiuri. TUDORAN, O. 60, cf. DL. *Ce mustață frumoasă aveai și ce subțirel arătai!* PREDA, M. S. 357, cf. DM. *Dă-te cu flăcăul ciacîr, Subțirel și sfrijit ca un fir.* VULPESCU, P. 135, cf. DEX. *Mîndra naltă subțirea Parcă-i trasă prin mărgea.* JARNÍK—BÎRSEANU, D. 41, cf. ALR II/I h 88. *Mult e nalt și subțirel, Mulți galbeni să iau pe el.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 171. ◇ (Substantivat) *Subțirica din vecini* [Titlu]. COȘBUC, P. I, 116. *Joacă, subțirico, bine.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 241. *La fîntînă Mol și tină Subțirica spală lînă.* RETEGANUL, TR. 82, cf. MARIAN, S. R. II, 300. ✦ (Despre părți ale corpului) De dimensiuni reduse în lățime ori în grosime; mic **(I 3)**; p. ext. fin, delicat. *Fiară blîndă de la munte Cu steluță albă-n frunte Și cornițe subțirele.* ALECSANDRI, P. II, 90. *Frînge-n legănatu-i joc Subțirelul ei mijloc.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 145. *Uite că aproape a crescut! zise Anton Lupan, privind coada subțirică, pe care cîinele și-o mișca mulțumit.* TUDORAN, P. 92. *Mijloacele subțirele... erau încinse.* BARBU, PRINC. 139. *Dragostele tinerele Nu se fac din viorele, Ci din buze subțirele.* POP., ap. GCR II, 305. *Dar mi-e murgul sprintenel În picioare subțirel.* ALECSANDRI, P. P. 17. *Ș-o veni ș-a mea drăguță... Cu grumazul subțirel.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 393. *Cu mijlocu suptțirel, Parcă-i tras printr-un inel.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 127. *Uite-te ce fetiță frumoasă sînt ieu!... și ce buze subțirele am.* O. BÎRLEA, A. P. I, 549. ◇ Expr. **A da gură subțirică** sau (adverbial) **a săruta subțirel** = a săruta ușor, delicat, din vîrful buzelor. *Dragă mi-e leliță mică... Cu se suie pe opincă Și da gură subțirică.* ALECSANDRI, P. P. 337. *Că se-ncaltă frumușel Și sărută subțirel.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 384. *Iacă-te citu-i de mieă Și dă gură subțirică!* id. ib.

3. Cf. subțire **(I 3)**. *Pe coiful său dinainte o săpătură Foarte supțirică scrisă și cu zugrăveli prin ea.* PANN, E. II, 12/10. *Atîtea supțirele dungi care se zăresc pretutindeni de giur împregiurul bîrnelor.* PELIMON, I. 74/10. ◇ (Adverbial) *Și-a tras și sprîncenele Supțirel, pe lîngă coadă.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 53,

II. Adj. **1.** Cf. subțire **(II 1)**. *Ia fălii de slănină supțirele de pune într-o tingire.* MÎNCĂRILE, 38^{r}/8. *Se topea omătul subțirel de jos, de pe ramuri, de pe acoperișurile negre.* MIRONESCU, S. A. 45, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Să iei patlageanele, să le curi de coaja lor cea mohorîtă supțirel, apoi să le dai undă.* MÎNCĂRILE, ap. GCR II, 43/30. ✦ (Despre piele, țesuturi organice, membrane, despre hîrtie etc.) Cu grosime foarte mică (și cu suprafața netedă); fin, delicat; străveziu **(2)**. *Pete în față se găsesc... mai ales la oameni bălani, cu pielea supțirică.* FACTOR, M. 4/5. *Tu faci o poezie, Iar eu o scriu cu unghia pe-o frunză subțirea De lotos ș-o împătur.* COȘBUC, S. 50.

2. Cf. subțire **(II 2)**. *Vichi morfolea nările cu o batistă subțirică și dantelată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 126, 17/3, cf. DEX, ALR SN II h 490/386. ◇ (Ironic) *Să fac pînza ca gheața Subțirică ca laița.* MARIAN, SA. 26. ◇ Fig. *Și-a răsfirat crenguțele ca spinii De frică să nu-i cadă la picioare Din creștet vălul subțirel.* TOPÎRCEANU, B. 5.

3. Cf. subțire **(II 3)**. *Sînt toate îmbrăcate cu ie subțirică.* ARICESCU, A. R. 102/9. *Ține pe antebraț cu cochetărie un raglan subțirel.* VINEA, L. I, 148, cf. M. D. ENC., DEX. *Laibăr subțirel i-aș coase Tot cu fir și cu mătase.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 213. ✦ (Adverbial) Cu haine care nu țin de cald, subțiri, v. subțire **(II 3)**. *Și-i iarnă și-i subțirel îmbrăcat.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 5.

III. 1. Adj. Cf. subțire **(III 3)**. Cf. DEX. *Dobră subțirică Umple putinica* (Braga). GOROVEI, C. 30.

2. Adj. Cf. subțire **(III 4)**. *Vederea este mijlocită prin eter (un fel de aer subțirel) care poartă razele luminii în ochii noștri.* BARASCH, I. N. 240/4. ◇ Fig. *Un văl albastru subțirel se întindea peste larga desfășurare a țării.* GALACTION, O. A. II, 177. ✦ (Despre lumină, umbră) Cu intensitate scăzută; slab **(11)**. *O luminare mai întîi subțirică, mierie, ca aceea ce se arată înainte a răsări luna.* FM (1844), 288^{1}/1.

3. Adj. Cf. subțire **(III 5)**. *Un vînt subțirel începu să adie și întunericul, scăzînd, se prefăcea într-un funi neclintit.* SADOVEANU, O. III, 173. *Și bătea un vînt de seară Subțirel, pe ulicioară.* PARASCHIVESCU, C. Ț. 91, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Regional; substantivat, art.) Numele unui vînt nedefinit mai de aproape (Coșbuc — Năsăud). Cf. CHEST. IV 85/264 a.

4. Adj. Cf. subțire **(III 6)**. *Domnule Bernard, suspină ea c-o voce subțirică.* SADOVEANU, O. XII, 587. *Dada Siminița mieună cîteva note subțirele.* id. ib. XVIII, 564. *Vocea lui era subțirică și lină.* PAS, L. I, 11. *Împletește glasuri subțirele Acest șăgalnic, așteptat colind.* LABIȘ, P. 25. *Pînă să pun mîna pe el mi-a vorbit cu un guițat subțirel și tremurat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 93, 3, cf. M. D. ENC., DEX. *Inelul de colo din cui zdrăngănește și zice pe glasul lui cel subțirel.* MERA, L. B. 34. ◇ (Adverbial) *Păsărea... care cîntă subțirel și dulce pe-un firișor de cătină.* IBRĂILEANU, S. 33. *Își lustruiau aripele și se sfătuiau subțirel.* TEODOREANU, C. B. 147. *Soneria zbîrnîie subțirel și repezit.* CAZIMIR, GR. 57. *Se închinau primăverii cîntînd subțirel și știclindu-și în lumină acele ochișorilor.* SADOVEANU, O. XII, 17. *Frumos vorbi și subțirel.* I. BARBU, J. S. 94. *Necheza subțirel, ca mînjii născuți de curînd.* TUDORAN, P. 84. *S-a auzit un zurgălău cum sună îndepărtat, cum sună subțirel.* LABIȘ, P. 26. *Bîd mai subțirel.* ALR II/I h 35/791.

5. S. f. art. (Prin Bucov.; în forma *subțirica*) Numele unui dans popular și melodia după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D.

IV. Adj. Fig. (Regional) **1.** Cf. subțire **(IV 1)**. Cf. DEX. (Adverbial) *Cînd voim să vorbim și noi supțirel, de! zicem: este după prînz.* ISPIRESCU, U. 103.

2. Cf. subțire **(IV 4)**. (Adverbial) *În clipa aceea moș Petrache, ștergîndu-și fața încet, zîmbea subțirel sub mînecă.* POPA, V. 236, cf. DL. ◇ **A lua** (pe cineva) **subțirel** = a se purta (cu cineva) cu șiretenie, cu abilitate; (regional) a lua (pe) cineva subțire, v. subțire **(IV 4)**. *Frumos vorbești, nepoată, și subțirel mă iei.* OLLĂNESCU, ap. DDRF.

— Pl.: *subțirei, -ele.* — Și: (învechit și popular) **supțirél, -eá, -íeă,** (regional) **slpțirél, -eá, -íeă** (ALR II/I h 89/346), (învechit, rar) **sumțirél, -eá, -íeă** adj.

— **Subțire** + suf. *-el, -ea.* — **Subțirică**: cu schimbare de suf.

SUBȚIRÉNIE s. f. (Învechit) **1.** Subțirime **(I 1)**. Cf. DL, DM.

2. Subțirime **(I 2)**. Cf. TDRG. ✦ (Concretizat) Subțirime **(I 2)**. *Pentru a se lumina cerdacul nu era nevoie de asemenea subțirenie* [ca Marușca]. SADOVEANU, O. XIII, 468. ✦ Subțirime **(I 2)**. *Un mijloc... care tocmai prin subțirenia lui dădea întîietate obrazului.* ap. TDRG.

3. Fig. Subțirime **(II)**. Cf. DDRF. *Era totdeauna gata să povestească vreo snoavă în care își bătea joc, cu subțirenie, de unguri.* ap. TDRG, cf. DL, DM.

— Pl.: *subțirenii.* — Și: **supțirénie** s. f. TDRG.

— **Subțire** + suf. *-enie.*

SUBȚIRÉTIC, -Ă adj. v. **subțiratic.**

SUBȚIRÍME s. f. **I. 1.** Calitatea de a fi subțire **(I 1)**; (învechit) subțirenie **(1)**, subțietate **(1)**, (învechit, rar) subțilitate **(I)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., PONTBRIANT, D., BARCIANU, ȘĂINEANU^{2}, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Din vîrful știuleților strînși pe subțirimea șoldului lor, ca niște zuvelci, curge fum de mătase.* ARGHEZI, S. VIII, 83, cf. LTR^{2}, DL, DM. *Bătaia ușoară a vîntului care a mîngîiat o clipă frunzele late de ficuși și subțirimea de trestie a leandrilor tineri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 116, 16/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Rîvnesc o subțirime în care să mă torc, O stare fără trepte, mai sus ca fericirea.* VOICULESCU, POEZII,

II, 233. ✦ (Concretizat) Lucru sau parte a unui lucru subțire (I 1); (rar) subțiime (1). *Primăvara reală, cu florile și subțirimile, cu mirosurile plăcute de iarbă.* V. ROM. decembrie 1966, 12.

2. Calitatea de a fi subțire (I 2); suplețe (1), (rar) subțiime (1), (învechit) subțirenie (2), subțietate (2). Cf. DEX. ✦ (Concretizat) Ființă subțire (I 2); (învechit) subțirenie (2). *Își aduse aminte de ochii clari, serioși și de nicăieri cu care-l privea Margareta, de subțirimea ei blondă care-i scăpa mereu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 82, 17/2. ✦ Calitatea de a avea grosimea mică, p. ext., de a fi fin, delicat, (învechit) subțirenie (2); (concretizat) parte a corpului care are această calitate. *Mijlocul fetei era de-o subțirime nemaipomenită.* ap. TDRG. *Să dea trupului, în contrast cu subțirimea gleznelor, aspect de corolă învoaltă pe tulpina ei.* TEODOREANU, M. III, 140. *Îi remarca cu glas tare subțirimea și eleganța degetelor.* CĂLINESCU, C. N. 183. *Strecurîndu-mi subțirimile prin înghesuiala de pe scări, am ajuns pînă în pragul incintei.* BLAGA, H. 242. *În pantofii-sandale, picioarele ei se rotiră nervos... vădind subțirimea elegantă a gleznelor.* VINEA, L. I, 179.

3. Calitatea de a fi subțire (I 3). *Fruntea lui înaltă, mărită... prin subțirimea sprîncenelor și lipsa mustății în jos, e gravă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 281.

4. Calitatea de a fi subțire (II 1). Cf. CIHAC, I, 268. *În special sînt de observat buzele orizontale și decorarea cu linii de perle, ca și subțirimea plăcii de aur.* PÂRVAN, G. 318. *Coala de aramă de subțirimea foiței de țigare.* ARGHEZI, L. 263, cf. LTR². ✦ Calitatea de a fi fin, neted, lipsit de asperități; delicatețe, finețe. *Au obrajii supți, prin subțirimea pielii se văd dinții.* DAN, U. 249.

5. Calitatea de a fi subțire (II 2); (învechit) subțietate (3). *Se strevedea doldora sînilor dînd buzna prin subțirimea pînzei.* VOICULESCU, P. I, 253.

6. Calitatea de a fi subțire (II 3). Cf. DM, DEX. ✧ Fig. *Credea că rîndunelele..., dacă pleacă, la desfrunzirea grădinii, în țările calde, ele se duc mîhnite, într-o vacanță trecătoare, pricinuită de subțirimea costumului.* ARGHEZI, S. VII, 219.

7. Calitatea de a fi subțire (III 6). *Un lătrat curios, împletit din tonuri felurite, în a căror subțirime se pitigăia bucuria, plîngerea și protestarea.* VINEA, L. II, 300.

II. Fig. Calitatea de a fi subțire (IV 1); finețe, distincție, rafinament, (rar) subțiime (3), (învechit) subțirenie (3), subțiritate (4), subțietate (3). Cf. CIHAC, I, 268, DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *De o rară finețe, de o subțirime remarcabilă.* ap. IORDAN, L. R. A. 487. *Asemenea barzi ajung adesea la un nivel literar și la o subțirime artistică remarcabilă.* RALEA, F. 314. *Nu mă pricep la subțirimi de vorbă.* PAS, L. II, 188, cf. DL, DM. *Totul se petrece la maximum de subțirime a execuției.* M 1969, nr. 12, 38.

— Pl.: *subțirimi.* — Și: (învechit) **supțîrime** s. f. BUDAI-DELEANU, LEX.

— **Subțire** + suf. *-ime.*

SUBȚIRITÁTE s. f. (Învechit) 1. Subțirime (I 1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cu cît animalul îmbătrînește, cu atît acest puf își pierde subțiritatea.* BREZOIANU, A. 543/11.

2. Subțirime (I 2). *La ce sînt bune delicateţea piceriior și subțiritatea corpului?* I. IONESCU, D. 356.

3. Subțirime (I 5). *Alege petice de pînză veche... țesută cam rar și de o subțiritate de mijloc.* MAN. SĂNĂT. 168.

4. Fig. Subțirime (II). *De va socoti a nu mai fi mai mult mișcat despre păcat, jurîndu-se să amăgească, supțiretatea răotății nesocotind-o și neînțelegînd-o* (a. 1775). GCR II, 108/33. ✦ (La pl.) Subtilități (v. subtilitate II 1). *Să lăsăm asemene subțirități și să păsim înainte.* FM (1842), 299²/31.

— Pronunțat: *-ți-e-.* — Pl.: *subțirități.* — Și: **supțiretáte.**

— **Subțire** + suf. *-itate.*

SUBȚÍRIU, -ÍE adj. (Regional) 1. (Despre oameni) Subțirel (I 2) (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. *Așa mîndră subțirie Și isteață place-mi mie!* id. ih.

2. (Despre țesături) Subțirel (II 3) (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL. ✧ Fig. *(Luna) Țese-o pînză subțirie, Arginioasă strălucie.* id. ib.

— Pl.: *subțiri.*

— **Subțire** + suf. *-iu.*

SUBȚÎRELÚȚ, -Ă adj. (Regional; despre oameni) Subțirel (I 2) (Prundu Bîrgăului — Bistrița). Cf. ALR II/I h 88/219.

— Pl.: *subțireluți, -e.* — Și: **supțirelúț, -ă** (ALR II/I h 88/219) adj.

— **Subțirel** + suf. *-uț.*

SUBȚUOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUBUIÁ vb. I. Refl. (Prin Transilv.) A se mîndri (4). Cf. VICIU, GL. *Nu te subuia așa tare.* id. ib.

— Prez. ind.: *subuiez.*

— Etimologia necunoscută.

SUBUIÁT, -Ă adj. (Prin Transilv.) Care se mîndrește (4). *Iar colo, peste joc, stătea mama lui Ioniță, mîndră Și subuiată.* N. REV. R. I, nr. 2, 28.

— Pl.: *subuiați, -te.*

— V. **subuia.**

SUBUNITÁR, -Ă adj. (Despre numere reale sau despre fracții ordinare; în opoziție cu supraunitar) Care are o valoare mai mică decît unitatea. *Caracteristica... logaritmului fracției subunitare este negativă.* ELEM. ALG. 215/2. *Dacă a < b fracția se numește subunitară.* LTR² VIII, 216, cf. DL, DM. *După cum valoarea absolută a numărătorului este mai mare, mai mică sau egală cu valoarea absolută a numitorului, fracția se numește supraunitară, subunitară sau echiunitară.* DER II, 452, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subunitari, -e.* — Și: (învechit) **subtunitár, -ă** adj.

— Pref. *sub-* + **unitar.**

SUBUNITÁTE s. f. Subîmpărțire a unei unități administrative, militare, geologice, de măsură etc. *Organizarea intensivă a deosebitelor subunități ale țării.* D. GUSTI, P. A. 283. *Plecase un ofițer din subunitate.* V. ROM. noiembrie 1953, 161. *În cele două subunități marginale, Eocenul are două orizonturi.* ONCESCU, G. 171, cf. DL, DM. *Versurile rupte în subunități metrice.* IST. LIT. ROM. II, 321. *Subunitățile gradului sexagesimal sînt: minutul sexagesimal și secunda sexagesimală.* TRIGONOMETRIE, 5, cf. DN². *O mai precisă descriere a subunităților limbii noastre.* L. ROM. 1967, 478. *Rînd pe rînd din subunități soseau rapoarte.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 106. *În zona aceasta se disting subunitățile Cîmpia Mureșului și a Crișurilor.* JUD. ROM. SOC. 57, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subunități.*

— **Sub1-** + **unitate.**

SUBÚRB s. n. v. **suburbie.**

SUBURBÁN, -Ă adj. Care ține de suburbie; care se află situat în suburbie; privitor la o suburbie; care este caracteristic unei suburbii. *Acolo... noapte, uliți și vaguri suburbane Topită pe-ndelete năluca lui Selim.* BARBU, J. S. 32, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ *Comună suburbană* (și substantivat, f.) = așezare rurală situată în apropierea sau la marginea unui oraș, de care depinde din punct de vedere administrativ. *Aspectul suburbanelor bucureștene e atît de viguros și atît de pitoresc înfățișat, că merită să extragem acest pasagiu.*

CONSTANTINESCU, S. II, 74. *Trenul parcurge suburbane înecate în fum.* V. ROM. noiembrie 1954, 68, cf. LTR², DL. *Pe geamul unui dispensar într-o comună suburbană ... apăruse chipul Maicii Domnului.* PREDA, R. 367, cf. DM, L. ROM. 1959, nr. 6, 88, DN². *În limitele teritoriului... administrativ* [al Bucureștiului], *împărțit în opt sectoare, se cuprind — în afara orașului propriu-zis — un număr de 12 comune suburbane.* JUD. ROM. SOC. 25, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre mijloace de transport) Care deservește împrejurimile unui oraș; care face legătura între oraș și suburbii. *Cale ferată suburbană.* DL, cf. DM, DN², DEX. ✦ Propriu, caracteristic mahalalei[1] **(1)**; de mahala[1]. *Descurajați de aspectul suburban al judecătoriilor de Ocol... tinerii avocați șovăie.* TEODOREANU, M. III, 132. *Unele poezii au caracter de folclor suburban.* CĂLINESCU, S. C. L. 130. ✦ Fig. (Rar; despre limbaj, creații artistice etc.) Care e lipsit de originalitate; de calitate inferioară. *Mai greoi și oarecum, mai suburban în primele sale satire, talentul i se desrobește* [lui Horațiu] *și i se afirmă pînă la virtuozitate în Epistole.* LOVINESCU, C. IV, 94. *Trebuie să le desprindem din tinicheaua poleită în care le-au îmbrăcat zeci de ani de cîntec suburban.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 3/2. ✦ Fig. Care e lipsit de eleganță; vulgar. *Aventurile sale amoroase, prilej de comentarii suburbane.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 121, 18/3, cf. DEX.

— Pl.: *suburbani, -e.*

— Din fr. **suburbain.**

SUBURBÍE s. f. **1.** (Adesea urmat de un nume propriu sau de determinări care indică apartenența) Cartier situat la marginea unui oraș; mahala[1] **(1)**, periferie **(2)**, (livresc) foburg, (învechit) suburg, (regional) oștează **(1)**. *Oștezele (suburbiile) Țarigradului încă le-au prădat.* ȘINCAI, HR. I, 61/16. *Parisul se împarte în cetate și 14 suburbe.* RUS, I. I, 205/9. *În acest suburbiu se află și biserica românească unită.* FM (1846), 282[1]/29. *Au prădat și au stricat mult, pînă... la suburbia Romei.* ARISTIA, PLUT. 82/12. *Urbea bizantină, vechie, renumită Are un suburbiu ce-l numesc Fanar.* MUREȘANU, P. 142/8. *Își închiriă un hotel în suburbiul S-Germain.* SION, P. 96. *Actuala lege a instrucțiunei... cere... ca fiecare suburbia să posedeze o școală.* I. IONESCU, P. 127, cf. PROT. — POP., N. D. *Suburbiul muntenesc de la Brașov.* HASDEU, I. C. I, 12, cf. BARONZI, I. L. I, 213/19. *Prădările lor ajungeau pînă în suburbiile capitalei.* ODOBESCU, S. I, 222. *Teatrul era într-un suburbiu al orașului, zidit din scînduri.* EMINESCU, G. P. 66. *M-am ținut după voi pînă în această suburbie.* CARAGIALE, O. VI, 35, cf. DDRF. *Fiecare poate în orașe și suburbii a îndatora pe vecinul său a contribui la clădirea și repararea îngrădirii ce desparte casele.* HAMANGIU, C. C. 147, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Negoțul săsesc îl fac românii din suburbia românească a Brașovului.* IORGA, C. I. I, 212. *Suburbii vechi cu căsuțe șubrede.* ANGHEL, PR. 156. *E un nume, considerat ca mai poetic și distins în suburbie.* IBRĂILEANU, S. L. 78. cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se iviră suburbiile murdare, case dărăpănate.* REBREANU, R. I, 13. *În suburbiile Romei, sclavi sordizi.* GALACTION, O. A. II, 347, cf. SCRIBAN, D. *Se înșiră în pantă suburbiile orașului.* TUDORAN, P. 214, cf. LTR, DL, DM, DN². *Pomenește de o suburbie a orașului Constantinopol.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 87. *Începînd din capul suburbiei Oborul Vechi, hotarul orașului șerpuia.* G. BARBU, A. V. 118, cf. M. D. ENC. ✦ Comună suburbană, v. s u b u r b a n. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Diviziune a unui oraș, delimitată după criterii administrative. Cf. M. D. ENC.

— Accentuat și: *subúrbie.* — Pl.: *suburbii.* — Și: (învechit) **subúrb, subúrbiu** s. n., **subturbíe** s. f.

— Din lat. **suburbium.**

SUBÚRBIU s. n. v. **suburbie.**

SUBÚRG s. n. (Învechit) Suburbie **(1)**. *Lucrătorii de pe la suburguri (mahalale) au luat armele.* AR (1831), 57[1]/24. *În cursul dezbaterilor... se adaose... la suburgurile capitalei trei școale începătoare.* ASACHI, I. 15/28.

— Pl.: *suburguri.*

— **Sub[1]-** + **burg.**

SUBVÁTRĂ s. f. (Regional) Cotlon (la vatra țărănească) sau firidă făcută alături de vatră pentru lemnele de foc; spațiu dintre sobă și perete pe care se stă, se doarme etc. Cf. ALR II/1 h 283/95, 102, 157, 386, ALRM II/1 h 399/105, 130.

— Pl.: *subvetre.* — Și: **suvátră** s. f. ALR II/1 h 283/95, 102.

— **Sub[1]-** + **vatră.**

SUBVENÍ vb. IV. I n t r a n z. (Învechit; urmat de determinări introduse prin prep. „la") A contribui (cu o sumă de bani) la acoperirea unei lipse, a unei nevoi. *S-au simțit necesitate a se așeza dări pentru a subveni la trebuințele generali ale staturilor.* I. IONESCU, D. 66. *Mijlocul cel mai nimerit spre a subveni la această lipsă ar fi să se numească o comisiune.* ODOBESCU, S. II, 74, cf. ALEXI, W., DL, DM.

— Prez. ind.: *subvín.*

— Din fr. **subvenir,** lat. **subvenire.**

SUBVÉNȚIE s. f. Ajutor bănesc acordat (de stat, de o organizație etc.) unei persoane, unei instituții etc.; stipendiu **(2)**, subsidiu. *O subvenție plătită pe fiecare an* (a. 1706). URICARIUL, IV, 428/1, cf. I. GOLESCU, C. *Învățătura publică are trebuință de o subvenție spre a se putea îndeplini.* BULETIN, G. (1840), 334[2]/22, cf. NEGULICI. *Prințul Daniilo ar fi cerînd mai ales de la Austrica plata unei subvenții.* GM (1854), 306[1]/19. *Subvenția ce i se da din venitul școalelor.* ROM. LIT. (1855), 66[2]/45. *Li se da o subvenție de patru ori mai mică decît este astăzi.* NEGRUZZI, S. I, 342. *Colorile și garniturile cocoanelor la baluri, așezîndu-le în ziarul său... după importanța subvențiunii.* GHICA, S. 54. *Cabinetul... după ce a cheltuit jumătate din subvențiune, a dat teatrul în antrepriză.* FILIMON, O. II, 342, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Direcția... se va bucura de subvenția teatrală.* ALECSANDRI, S. 4. [Societățile de cultură] *vin a cere subvențiuni de la stat.* MAIORESCU, D. I, 88. *Va primi de la comună și de la stat cîte o subvenție.* CARAGIALE, O. II, 178. *Toți puii de pripas în domeniul literelor capătă subvenții.* BACALBAȘA, S. A. I, 263, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *N-am subvenții, ca el, de la guvern.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 198. *Pentru ce se plătea de județ și de comună subvenție muzicii?* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 177, cf. RESMERIȚĂ, D. *Logofătului Teodor Sturza... o subvenție anuală de 296 590... pentru transportul ce era obligat.* N. A. BOGDAN, C. M. 155, cf. CADE. *A tăiat și o bună parte din subvențiile acordate.* COCEA, S. I, 385. *Spiru Haret, fără să fi fost solicitat, a oferit imediat o subvenție.* SADOVEANU, O. XIX, 444. *Un ziar în 8 sau 12 pagini, fără publicitate comercială, fără subvenții... nu poate să trăiască.* în PLR II, 564, cf. SCRIBAN, D. *Dimitrie Sturdza, acuzat de trădare națională, fiindcă tăiase subvențiile școalei române din Brașov.* CONSTANTINESCU, S. III, 45. *Subvențiile și afacerile sînt ale tale.* ARGHEZI, L. 45. *Trăgea nădejde că Pomponescu îi va procura o subvenție.* CĂLINESCU, B. I. 445. *Încheie o convenție cu Franța, angajîndu-se să-i pună la dispoziție o armată de 6 000 de oameni, în schimbul unei subvenții anuale de 325 000 livre.* VIANU, E. U. 297. *Banca acordă diverse subvenții pentru treburi culturale.* BLAGA, H. 109. [Literatul] *să se angajeze mercenar ... cînd la patronul care-i servește o mică subvenție din fondurile băncii, cînd la politician.* RALEA, S. T. I, 144. *Tirajul scazuse..., publicitatea și subvențiile se evaporaseră.* VINEA, L. I, 120, cf. DL, DM. *Cele două teatre din acest oraș au un deficit de 215 milioane de franci, subvenția prevăzută în buget este de... 14 milioane.* V. ROM. mar-

ție 1963, 137, cf. DN². *A prins bine subvenția din fondurile centralizate.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 7, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subvenții.* — Și: **subvențiúne** s. f.

— Din fr. **subvention**, lat. **subventio.**

SUBVENȚIONÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică instituții, publicații, oameni etc.) A ajuta, a susține cu subvenții; a da o subvenție; a finanța, (livresc) a stipendia. *Cu al căruia venit anual să se poată subvenționa întreținerea acestei grădini.* PELIMON, I. 33/11. *Persoanele private sau publice* [au dreptul] *de a funda și de a subvenționa școli reale.* MAIORESCU, D. I, 410. *Stabilimente de internate particulare, subvenționate chiar de stat.* ODOBESCU, S. II, 74, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU³. *Subvenționînd cu o sumă corespunzătoare... o publicațiune săptămînală.* în PLR II, 215, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Piesele originale n-au ce căuta pe scena subvenționată de șah.* LOVINESCU, C. VIII, 145. *Răuvoitorii șopteau... că eram subvenționați în ascuns.* VLASIU, D. 154. *N-a patronat nimeni osîrdia mea, nimeni n-a subvenționat-o.* SADOVEANU, O. XX, 127, cf. SCRIBAN, D. *A subvenționat partidul în opoziție.* ARGHEZI, L. 70. *Vedea că toată lumea e convinsă că l-a subvenționat.* VINEA, L. I, 81, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ți-o-.* — Prez. ind.: *subvenționez.*

— Din fr. **subventionner.**

SUBVENȚIONÁRE s. f. Acțiunea de a subvenționa și rezultatul ei; acordare de subvenții; finanțare. *Fiecare industrie cere de la stat subvenționare.* ROM. LIT. 358¹/3, cf. DDRF, DL, DM, DN². *Bugetul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice a trebuit să fie redus, fapt care a avut repercusiuni imediate asupra subvenționării instituțiilor de asistență.* G. BARBU, A. V. 167, cf. M. D. ENC., DEX, DSR.

— Pronunțat: *-ți-o-.* — Pl.: *subvenționări.*

— V. **subvenționa.**

SUBVENȚIONÁT, -Ă adj. (Despre instituții, publicații, oameni etc.) Ajutat, susținut cu subvenții; finanțat. *Fabricele de zahăr... sînt ca și subvenționate.* GHICA, C. E. III, 55. *A trecut... reporter la o gazetă... subvenționată.* VLAHUȚĂ, D. 42, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *În Italia nu există teatre subvenționate, nici companii dramatice investite cu caracterul oficialității.* COCEA, S. I, 117, cf. DL, DM, DSR.

— Pronunțat: *-ți-o-.* — Pl.: *subvenționați, -te.*

— V. **subvenționa.**

SUBVENȚIÚNE s. f. v. **subvenție.**

SUBVERSIÚNE s. f. Acțiunea de a submina, de a răsturna o stare de lucruri, legi, idei sau principii deja stabilite și acceptate; spec. periclitare a ordinii de stat; răsturnare **(2)**, subminare **(1)**. Cf. PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., DN². *Revoltatul este prima victimă a subversiunii sale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 94, 13/2. *Urmuz a fost unul dintre primii scriitori ai veacului XX care au încercat o „subversiune a scrisului".* ib. 1971, nr. 118, 13/2, cf. DEX.

— Pronunțat: *-si-u-.* — Pl.: *subversiuni.*

— Din fr. **subversion.**

SUBVERSÍV, -Ă adj. Care subminează, care este împotrivă și vrea să răstoarne o stare de lucruri, legile, ideile sau principiile stabilite și general acceptate; spec. care periclitează, care subminează ordinea internă a statului. *În epoca revoluției cei mari a Franției, oameni solizi, carii nu erau partizani a principiilor celor subversive, au emigrat în străinătate.* CALENDAR (1861), 122/18. *Voi chema în ajutorul, în sprijinul drepturilor țăranilor pe alți martori, pe care... nici unul din d[umnea]-voastră nu va putea a-i trata de adăpați la idei subversive.* KOGĂLNICEANU, S. A. 152. *Trebuie să fim... înarmați cu puterea rațiunii ca oricînd se ivesc idei greșite și subversive... să le poată combate.* GHICA, C. E. I, 186. *Guvernul găsi opiniia mea subversivă și mă puse deocamdată în disponibilitate.* ALECSANDRI, T. 115. *Cînd ca* [burghezia noastră] *a început să se dezvolte ca o clasă dominantă subt influența burghezimii occidentale, acesteia îi trecuseră de mult ideile subversive.* GHEREA, ST. CR. III, 83, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Astea sînt lucruri subversive.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 147. *Am adoptat acest simbol, deși nu-i lipsește nuanța subversivă.* în PLR II, 203, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Scriitorii ar fi putut avea o influență subversivă și asupra poporului.* LOVINESCU, C. VIII, 145. *Voi putea să-mi continui opera subversivă.* COCEA, S. I, 173. *Constituția a fost confiscată ca o carte subversivă.* SADOVEANU, O. XIX, 36, cf. SCRIBAN, D. *Proiectarea unei astfel de reforme și mai cu seamă atmosfera de libere discuții... par atît de subversive, încît conducătorul cercului și... aderenții lui sînt arestați.* VIANU, L. U. 535, [Au existat] *firi subversive, nemulțumiții tuturor satisfacțiilor, căutătorii de absolut și imposibil.* RALEA, S. T. I, 171. *Ca să nu se răspîndească zvonuri subversive, la plecare li se va pune bolniță.* BOGZA, A. Î. 454. *Întrebarea pe care vreau să ți-o pun nu are nici o legătură cu activitatea dumitale politica subversivă.* STANCU, R. A. III, 136. *Această concepție pare subversivă.* V. ROM. 1954, aprilie, 65. *Brătianu și Rosetti nu mai umblă cu idei subversive.* PAS, L. I, 36, cf. DL, DM. *Acest inamic subversiv, capabil să organizeze loviturl.* IST. LIT. ROM. II, 529, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *O gripă subversivă Îți poate aduce vreo pneumonie.* TOPÎRCEANU, B. 93. ✦ Care se desfășoară în ascuns; ilegal. *Descoperirea dincolo de ambianța modernă a hotelurilor și localurilor de noapte, a rețelelor subversive acționînd fără scrupule.* CINEMA, 1968, nr. 6, III.

— Pl.: *subversivi, -e.*

— Din fr. **subversif.**

SUBVULCÁN s. m. (Geol.) Corp de roci intruzive, consolidate în zonele superficiale ale scoarței terestre. Cf. LTR².

— Pl.: *subvulcani.*

— **Sub¹-** + **vulcan.**

SUBVULCÁNIC, -Ă adj. (Geol.; despre corpuri de roci intruzive) Care este localizat în zonele superficiale ale scoarței. *În țara noastră, unele mase de roci andezitice, cum sînt cele din munții Țibleș sînt considerate subvulcanice.* LTR², cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subvulcanici, -ce.*

— Pref. *sub-* + **vulcanic.**

SUBZIDÍ vb. IV. Intranz. (Rar) A executa un element de construcție nou sub o zidărie veche, pentru a o consolida. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *subzidesc.*

— Pref. *sub-* + **zidi.**

SUBZIDÍRE s. f. Executare a unui element de construcție nou sub o zidărie veche, pentru a o consolida. *E mausoleul lui August, ale cărui subziduri adînci de zecimi de metri se recunosc... la o depărtare de cîțiva pași mai sus.* LUC. VII, 158, cf. LTR², DL, DM. *Printr-o meticuloasă operație de excavare și subzidire au înserat sub clădire o mare placă de oțel.* GÎ 1968, nr. 929, 4/4, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *subziduri.*

— V. **subzidi.**

SUBZISTÁ vb. I. Intranz. (Livresc) **1.** A se menține **(1)**; a dăinui. *Toată această mulțime de oameni pierduți... nu pot subzista decît numai în învălmășeli și răsturnări sociale* (a. 1848). PLR I, 124. *Statu*[l] *Transilvaniei niciodată nu a putut subsista singur pe picioa-*

rele sale. BARIȚIU, P. A. III, 54. *Ca să subsiste o societate... trebuie ca membri[i] săi să nu refuze a împlini datoriile ce le impun legile.* FIS. 1/10, cf. POLIZU. *Acei cari cred... că relațiunile întemeiate pe protecțiune pot subsista, dovedesc că nu cunosc foarte puțin natura omenească.* GHICA, C. E. I, 309. *Se știe că toate aceste credințe și meșteșuguri subzistă încă.* CONTA, O. F. 364, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Atomii sînt veșnici; preexistă și subzistă vieții pe care o formează.* MARINESCU, P. A. 32, cf. CADE. *Două cuvinte nu pot subzista îndelung într-o limbă, cu aceeași semnificare.* COCEA, S. II, 285. *Civilizația, portul și datina de acum zece mii de ani subzistă încă.* SADOVEANU, O. XII, 230, cf. SCRIBAN, D. *Ceea ce s-a cîștigat trainic acum va putea să subziste.* VIANU, A. P. 46. *E suficient ca complicele să colaboreze numai la unul din elementele infracțiunii ca responsabilitatea sa să subsiste.* COD. PEN. R. P. R. 149. *Posibilitatea efectivă de a participa la puterea datorită căreia subsistă un stat.* BLAGA, G. 107. *„Lapsusuri"[le]... subsistă acolo și deviază în sensul lor actel· noastre conștiente.* RALEA, S. T. II, 20. *Cuvîntul „cioban", mult întrebuințat într-o parte a țării, n-a izbutit să înlocuiască „păcurar", care subzistă într-o arie întinsă.* GRAUR, F. L. 22, cf. DL, DM. *Existența unei străvechi judecăți a oamenilor buni și bătrîni, care subzistă.... autoritații judiciare domnești.* PANAITESCU, O. Ț. 219, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ✦ A rămîne în vigoare. *Subsistînd aste drepturi, numai uzul de a lua bani cei potenți de la cei mai umiliți fu privit ca o faptă mîrșavă.* ARISTIA, PLUT. 63/17. *În toate cazurile însă acest privilegiu nu subsistă asupra amanetului, decît cînd s-a dat și a rămas în posesia creditorului.* HAMANGIU, C. C. 422, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.

2. A trăi **(5)**. *Grăniferul nu poate subsista prin venitul moșiei sale.* BARIȚIU, P. A. II, 189. *Omul pe care averea.., îl pune în condițiunea de a putea subzista fără de a munci cu puterea brațelor, lucrează cu puterea inteligenții.* GHICA, C. E. I, 63, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *În caz de lipsuri generale, s-ar mulțumi să aibă minimul posibil spre a subzista.* CĂLINESCU, C. O. 68. *O să-ți mai dau încă treizeci de galbeni. Nu-mi ajunge ca să subzist.* CAMIL PETRESCU, O. II, 130, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *subsista.* — Prez. ind.: *subzist.*

— Din fr. **subsister**, lat. **subsistere.**

SUBZISTÁRE s. f. (Livresc) Acțiunea de a s u b z i s t a și rezultatul ei.

1. Menținere **(1)**; dăinuire. Cf. POLIZU, DDRF, DEX.

2. Faptul de a trăi **(5)**. Cf. DDRF, DEX.

— Scris și: *subsistare.*

— V. **subzista.**

SUBZISTÉNT, -Ă adj. (Livresc) Care se menține **(1)**; care durează. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *subsistent.* — Pl.: *subzistenți, -te.*

— Din fr. **subsistant.**

SUBZISTÉNȚĂ s. f. **1.** Faptul de a subzista; (concretizat) mijloace materiale (hrană, îmbrăcăminte etc.) necesare existenței zilnice a cuiva, t r a i **(3)**. *Subsistența mult cinstitului părintelui teolog... de aire să se facă, ca să nu se dea prelegi de sfadă.* ȘINCAI, HR. III, 291/35, cf. I. GOLESCU, C. *Situațiunea... se înfățoșa... ca cestiune a emancipării fizice,... și asigurării de subsistență materială pentru biserici.* BARIȚIU, P. A. I, 164, cf. STAMATI, D., ARISTIA, PLUT., POLIZU. *Pămîntul necesar subsistenței lor.* I. IONESCU, M. 178. [Populația noastră] *n-a crescut... cît să ajungă a fi lipsită de mijloacele de subsistență.* id. ib. 195, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Poporațiunea crește în măsura creșterii subsistențelor.* HASDEU, I. C. I, 226. *Mijloacele de subzistență nu cresc decît în progresiune aritmetică.* CONTA, O. F. 278, cf. DDRF. *Prețul obiectelor de subsistență date debitorelui și familiei sale.* HAMANGIU, C. C. 431, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Își va dezechilibra ireparabil rămășițele bugetului, suprimîndu-și cu o singură masă subzistența pe trei zile.* C. PETRESCU, C. V. 61. *Mi s-au zdruncinat mijloacele de subzistență.* SADOVEANU, A. L. 11, cf. SCRIBAN, D. *Regimul economiei naturale închise, întemeiat pe ideea de subsistență, începe... să se destrame.* OȚETEA, T. V. 33. *Avarul uită că banul e un mijloc de subzistență.* CĂLINESCU, C. O. 168, cf. DL, DM, DN². *Redus la subzistență, la simple reacții stereotipe, omul contemporan este... funcționalizat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 37, 28/2. *Restul reuniunii este, în același timp, de a indica datele unui viitor eliberat de grija pentru mijloacele de subzistența.* CONTEMP. 1970, nr. 1 232, 10/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Învechit) *Serviciu de subzistență* = serviciu care aprovizionă o unitate militară cu alimente, cu îmbrăcăminte etc. Cf. ȘĂINEANU², SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

2. (Învechit) Existență; prezență. *Un norod mic, mai virtos fără subsistențiie politică, în mijlocul altui cu mult mai mare, își piarde limba și priimește pre a acestuia.* FM (1838), 21²/11. *Coprinde... observațiuni ... supra subsistenței a globului lunariu.* ARISTIA, PLUT. LXXXVII₂/14.

— Scris și: *subsistență.* — Și: (învechit) **subsistéțiie** s. f.

— După fr. **subsistance**, lat. **subsistentia.**

SUBSISTÉNȚIE s. f. v. **subzistență.**

SUC¹ interj. (Regional; repetat) Cuvînt cu care se cheamă mieii (Vidra — Panciu). Cf. CHEST. V 77/94.

— Onomatopee.

SUC² s. n. **1.** Nume generic pentru diverse substanțe lichide din organismele vegetale: **a)** (și, Bot., în sintagma *suc celular*) soluție apoasă cu aspect și gust variat, în a cărei compoziție intră săruri minerale, acizi organici, zaharuri, alcaloizi etc. în diferite proporții, care umple vacuolele celulelor vegetale și se găsește în mai mare cantitate în fructe, putînd fi extras prin presare sau stoarcere; zeamă; **b)** lichid nutritiv format din apă și săruri minerale ori din apă și substanțe organice, care circulă prin vasele libero-lemnoase ale vegetalelor; sevă **(1)**, (popular) mîzgă **(1)**, must **(I 6)**, mustăreață **(1)**, (regional) miericiică **(I 3)**, muc **(3)**, mursă¹ **(2)**; **c)** lichid cu aspect lăptos secretat de celulele laticifere ale unor vegetale; latex; **d)** lichid secretat de glandele nectarifere ale plantelor melifere; nectar **(2)**, mană **(I 3)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Precum rămurile unui copaci aduc tot sucul lor la rădăcina ce l-au crescut..., asemenea și inima recunoscătorului îi place a întoarce bine pentru bine.* BUZNEA, F. 40/3. *Plantele au a sale osebite sucuri, din care unele sînt lăptoase și arzătoare.* FM (1840), 147²/4, cf. ib. (1846), 245²/15. *Sucul gumos care circulă prin vehicula mustăreței... vine eteodată a se străcura p-intre crăpăturele scoarței.* BREZOIANU, A. 281/12, cf. STAMATI, D. *Suc sau sevă... se numește un felu de lichid fără odoare și fără gust care circula (îmblă) prin vegetale.* BARASCH, I. N. 118/6, cf. 223/22. *Sucul sau mîzga care îmblă numai prin coajă sau scoarța arborilor.* I. IONESCU, B. C. 117/16, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Face albina miere cu sucul florilor din care se hrănește.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 512, cf. BARONZI, I. L. I, 213, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Arată săgeți cu vîrful muiat în sucuri otrăvitoare.* ANGHEL, PR. 31, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Femei sulemenite grosolan cu sucuri de flori și fructe.* BRĂESCU, A. 230. *Sucul, mîzga florilor e amăruie.* VOICULESCU, L. 213. *Gogoși de pește făcute cu sucuri vărnoase.* id. P. I, 11, cf. SCRIBAN, D. *Sucul unei fructe sau parfumul unei flori presupun întreaga existență minerală și organică a pămîntului.* VIANU, E. 327. *Sucurile absorbite de o plantă din pămînt urcă și hrănesc coltnea cea*

mai delicată a înfloririi ei. id. L. U. 499. *O provizie de tutun de pipă, parfumat cu suc de zmochine și opium.* ARGHEZI, S. VII, 234. *Posedă lămîi, suc de lămîi pentru caz de scorbut.* CĂLINESCU, C. O. 67. *Jumătate de trabuc o prefacea în scrum, pe cealaltă o molfăia între gingii degustîndu-i sucul amărui.* TUDORAN, P. 11, cf. DL, DM. *Smulse o mînă de iarbă afînată și simți în palme sucul ei lipicios.* BARBU, G. 55. *La unele plante, ca de exemplu la mac, păpădie, arborele de cauciuc (Hevea) etc. se găsesc celule speciale numite laticifere... care secretă un suc cu aspect de lapte.* BOTANICA, 17. *Sucul celular din celula perișorului absorbant, fiind o soluție mai concentrată decît apa de la exterior, aceasta va fi absorbită cu putere de către perișor și pătrunde în vacuola lui.* ib. 25. *După 2 luni se administrează sugarului suc de fructe.* ABC SĂN., 347. *Urcă-n ierburi proaspăt suc.* V. ROM. octombrie 1954, 79. *Trecătorii... beau... suc de nucă de cocos.* CONTEMP. 1966, nr. 1 022, 10/5, cf. DN². *Liane înalte, prin ale căror tije ușoare curg sucuri verzi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 16, 9/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Pentru acest păhar mîndrișor și gălbior Ca din suc de păltior.* FUNDESCU, ap. GCR II, 317, cf. ALR II 6 397/723. ✧ Fig. *De ce nu se umplea și trupul lui, în fiecare an, cu un suc nou și puternic de viață, cum se revărsa în fiece primăvară din trunchiul pînă în cea mai mică frunzișoară a copacului celuia?* GÎRLEANU, N. 18, cf. CADE, SCRIBAN, D. *A absorbit în sufletul lui sucul cel mai nutritiv și mai dulce al patriei.* VIANU, L. U. 511. ✦ Băutură răcoritoare preparată din suc **(1 a)** de fructe (pasteurizat) cu sau fără zahăr sau glucoză, apă (acidulată). Cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Determinat prin „locului", „solului" sau „pămîntului") Apă cu care este îmbibat pămîntul și care conține substanțe hrănitoare; sevă **(1)**. *Un nuc strașnic... suge parcă tot sucul locului.* GÎRLEANU, N. 7. *Apa încărcată cu substanțe hrănitoare solubile este denumită... „sucul solului".* AGROTEHNICA, I, 316. *Sucu pămîntului.* ALR II 2 540/876.

2. Lichid secretat sau conținut în corpurile animalelor și îndeplinind diverse funcții. V. umoare. *Acțiunea de sensibilizare a limfei (sucului) ieșită din țesutul conjunctiv al tendonului.* ENC. VET. 34, cf. DL, DM, DN², DEX. ✦ Spec. Lichid care se scurge din carne, cînd este preparată; zeamă. *Lăsăm... limbile... în sare-mură ca să-și scurgă sîngele... și alte sucuri.* PENESCU, M. 40/10, cf. BIANU, D. S. *Acest suc de carne se amestecă cu unt.* VOICULESCU, L. 91. *Nu băgase carnea în mașina de tocat, ci o migalise cu satîrul..., să nu i se piardă un pic de suc.* TUDORAN, P. 86. *Se pune oala pe foc potrivit, să fiarbă în clocote mici, numai așa va ieși sucul treptat din carne.* S. MARIN, C. B. 39. ✦ (Adesea urmat de determinări care indică glanda) Secreție a anumitor glande din organismul uman; (învechit) umezeală. *În folcute se află o materie apătoasă... și se numește sucul gastricu.* ANTROP. 55/25. *Sucurile (umezelile) lui și părțile alcătuitoare sînt mai înnobilate* [la om]. VASICI, M. I, 156/28, cf. 168/12. *Aciditatea sucului gastric îi crește solubilitatea.* MAN. SĂNĂT. 93. *Sucul pancreatic se asemănă cu saliva și contribuie la mistuirea bucatelor.* POLIZU, P. 112/7. *Sucul pancreatic... conține, ca principiu esențial — fenomenul pancreatina.* ENC. AGR. IV, 4. 434. [Intestinul subțire] *secretă sucul intestinal și este organul absorbției alimentelor.* BELEA, P. A. 407. *În* [duoden]*... se varsă bila și sucul pancreatic.* id. ib. 407, cf. DL, DM. *Sucul pancreatic este asemănător celui intestinal.* ABC SĂN. 129, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX. ✧ (Învechit) *Suc genital* = spermă. *Sucul genital sau sămînța bărbătească este cunoscută de cea mai fină și mai eterică umezeală, ce se stoarce în trupul omenesc.* NEP. VIND. V/1. ✦ (Învechit) Substanță hrănitoare pe care o primește fătul (prin placentă) din sîngele mamei. *Fiind pruncul 9 luni în pîntece, și trăind cu sucul maicii sale.* DIETET. 18/19.

3. (Popular; determinat prin „de lînă") Usuc. *Suc de lînă numită în unele părți ale Bucovinei și usuc.* MARIAN, CH. 10. *După ce lîna s-a boit... se pune în suc de lînă.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 90, cf. DL, DM, DEX, COM. din PIATRA NEAMȚ, CHEST. V 163/3, 164/43.

— Pl.: *sucuri.*

— Din lat. **succus**, fr. **suc.**

SUCÁCI s. m. v. **socaci.**

SUCÁLĂ s. f. **1.** Unealtă casnică cu care se deapănă firele textile de pe scul pe țevi sau pe mosoare; rodan, (regional) cicîrîg, letcă. V. depănătoare, vîrtelniță. *Cal*[asti]*h dă* [rămasuri]*... 2 sucăli dă her, 2 darace* (a. 1812). IORGA, S. D. VII, 355, cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. *Teiul se sucește pre sucală.* I. IONESCU, M. 705. *Călepele lăsate pentru bătătură, le-au depănat pe țevi cu sucala.* CREANGĂ, O. 294, cf. DDRF. *Băteala (firele ce se bat în urzială) se adună din motche cu socala sau cu ciocîrcul.* LIUBA — IANA, M. 120, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Astfel de sucală, numită tot astfel în Bucovina, în care se fac mai ales țevi de pus în suveică ... în Ardeal se mai cheamă și socală.* PAMFILE, I. C. 260, cf. GOROVEI, CR. 460. *Punea... diferite obiecte nouă de lemn... o solniță, o vîrtelniță scurtă... o sucală pentru război, un sul pentru întins aluat.* AGÎRBICEANU, S. 544. *În foarte multe șuri se găsește... strunul,... sucala..., răschitorul.* PĂCALĂ, M. R. 433, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Bătătura de pe fuse se face... „gemi", apoi se trece pe „țevi" cu „sucala" sau cu „roata".* STOIAN, PĂST. 60. *Jirebia se poate depăna pe „țevie" care se afla vîrtă pe cuiul din vîrful „sulului" de la socală.* PRIBEAGUL, P. R. 94, cf. SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, MIHĂILĂ, I. 34. *Meșteșugurile casnice, furca, vîrtelnița, sucala și războiul îi copleșeau spațiul oricît de încăpător.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 3/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Arză-te focul, sucală, Că-mi făcuși tu pînza rară.* MÎNDRESCU, L. P. 158, cf. MARIAN, SA. 61, VICIU, GL., IORDAN, L. M. 195, PASCU, C. 137. ✧ (Ca termen de comparație, mai ales pe lîngă verbe de mișcare, sugerează ideea de iuțeală) [Căruței] *i-am mai tras și-o unsoare... de are să meargă cum îi sucala.* CREANGĂ, O. 279. *Mă-nvîrt prin timp ca o sucală.* HOREA, P. 123. ✧ Loc. adv. (Regional) **În sucală** = în cercuri; în spirală. *Din răstavul de borceag copt o ciocîrlie se înalță în sucală.* CHIRIȚESCU, GR. 134, cf. DEX. ✧ Expr. (Regional) **A-i merge sucala** (cuiva) = **a)** a avea succes în afaceri. Cf. UDRESCU, GL.; **b)** (ironic; și în forma **a-i face** cuiva **capul sucală**) a sîcîi **(1)**. id. ib.

2. (Regional) Suveică **(1)**. Cf. DL, DM. *La capete ascuțită, La mijloc scobită* (Suveica [sau] *sucala*). ȘEZ. VII, 124. *Am o felie de pepene, Trece prin gură repede* (Suvelnița, suveica, *sucala*). GOROVEI, C. 362.

3. P. anal. (Prin sud-estul Munt. și sud-estul Mold.) Frigare. *Sucala slujește... și la friptul cărnurilor pe jăratec.* PAMFILE, I. C. 260. *Să nu te joci cu frigarea (sucala), că te îmbolnăvești de junghiuri.* GOROVEI, CR. 158, cf. CADE, DL, DM, ALRM SN II h 852.

4. (Regional) Coarbă. Cf. DAMÉ, T. 113, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, ALR II 6 660/27, ALRM SN II h 562.

5. (Prin Maram.) Zbîrnîitoare (pentru speriat păsările). Cf. ALR SN I h 47/334, 349.

— Pl.: *sucale* și (învechit și regional) *sucăli.* — Și: (regional) **săucálă** (A I 12), **socálă** s. f.

— Din v. sl. ***sukalo.*** Cf. bg. сукало, scr. sukalo.

SUCALTÓRI s. f. pl. (Regional) Încălțăminte de piele. *Adusese încă mai dinainte sucaltori nouă pentru tată-mio, făcute de poronceală din piele de vacă pentru tălpi și de viței pentru căpute.* HOGAȘ, DR. II, 152, cf. DL, DM.

— Etimologia necunoscută.

SÚCAȘ, -Ă adj. **1.** (Transilv.) Nervos **(3)**. *Mă mir că Valeria o mai duce cu Ion că tare-i sucaș.* CV 1951, nr. 6, 29, cf. GRAUR, E. 145.

2. (Regional; despre oameni) Prefăcut[2] **(II 1)** (Vima Mare — Tîrgu Lăpuș). Cf. ALR I 1 558/270.

3. (Transilv. și prin Maram.; despre cai și, rar, despre boi) Nărăvaș. Cf. DDRF, CHEST. V 76/19, ALR I 1 110/273, 337. *Am un cal sucaș; cînd vrea mă lasă-n drum.* MAT. DIALECT. I, 95. ✦ (Despre oameni) Care are deprinderi rele. Cf. DDRF, MAT. DIALECT. I, 95.

— Pl.: *sucași, -e.*

— **Sucă** + suf. *-aș*. Cf. magh. szokás.

SÚCĂ s. f. **1.** (Transilv.) Obicei **(1)**. Cf. ANON. CAR., POLIZU, DDRF, MÎNDRESCU, UNG. 101, GHEȚIE, R. M., TDRG, DR. X, 328, GRAUR, E. 145, DL, DM, SCL 1963, 510, CABA, SĂL. 100. *Așa li-i suca (obiceiul)* [la nuntă]. ARH. FOLK. V, 130, cf. CV 1951, nr. 3, 47. *Ne udăm cu apă (așa e suca) (în ajun de Sf. Gheorghe).* ALR I 619/305. *Așta sucă am avut-o tat mereu din neam în neam.* ALR II 3 229/260, cf. LEXIC REG. II, 81, TEAHA, C. N. 268. ✧ Expr. **A-și face sucă** = a-și face un prost obicei. L. ROM. 1961, 22. ✦ (Mold., prin nord-estul Transilv. și prin Bucov.) Poftă **(1)**. Cf. POLIZU, SCRIBAN, D., GRAUR, E. 145, DL, DM. *Iar l-a pălit suca pe Ion de umblă numai beat!* Com. din PIATRA NEAMȚ. *I-a venit suca să se ducă.* Com. din ZĂRNEȘTI — SUCEAVA. *O pălea suca de băut.* ȘEZ. XVIII, 197. *Citeodată îi vine suhă de băut.* Com. DRĂGANU, cf. CV 1950, nr. 11—12, 41. ✦ (Regional) Ambiție (Rodna — Năsăud). Cf. CV 1951, nr. 6, 29. ✦ (Regional) Neastîmpăr (Sabasa — Vatra Dornei). Cf. A V 25.

2. (Transilv.; la animale, mai ales la cai) Năravș **(2)**. Com. din FRATA — TURDA, cf. ALR I 1 110/247, 251, 255, 257, 270, 273, 280, 283, 285, 289, 337, LEXIC REG. 22, MAT. DIALECT. I, 95.

— Pl.: *suci.* — Și: **súhă** s. f.

— Postverbal de la **sucui.**

SUCĂCIOÁIE s. f. (Regional) Bucătăreasă (Lisa — Făgăraș). Cf. LEXIC REG. 94.

— Pl.: *sucăcioaie.*

— **Socaci** + suf. *-oaie.*

SUCĂCÍȚĂ s. f. v. **socăciță.**

SUCĂLÁU subst. (Regional) Sul (sau scripete) pe care se înfășoară lanțul fîntînii (Poiana Sibiului — Sebeș). Cf. ALRM SN II h 674/130.

— **Sucăli** + suf. *-ău.*

SUCĂLEÁLĂ s. f. (Prin vestul Munt. și prin estul Olt.) Acțiunea de a **sucăli (1)**; răsuceală **(1)**. Cf. **sucăli (1)**. Cf. ARH. OLT. XXI, 276, UDRESCU, GL. ✧ Expr. **A lua la sucăleală** (pe cineva) = a certa; a cicăli. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *sucăleli.*

— **Sucăli** + suf. *-eală.*

SUCĂLEÁȚĂ s. f. (Regional) Sucitor **(I 1)** (Purcăreți — Sebeș). Cf. A II 7.

— Pl.: *sucălețe.*

— **Sucală** + suf. *-eață.*

SUCĂLÉTE s. m. (Munt. și Olt.) Sul **(II)**. *O para făcută sucălete în jurul unui ac.* MUSCEL, 48, cf. TDRG, PAMFILE — LUPESCU, CROM. 190, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Faci funia sucălete și o bagi în sac.* BOCEANU, GL. 8, cf. PASCU, S. 37.

— Pl.: *sucălești.*

— **Sucală** + suf. *-ete.*

SUCĂLÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Popular) A răsuci **(4)**; a face sul. Cf. DDRF, ȘĂINEANU[2], DL, DM, CIAUȘANU, GL., ARH. OLT. XXI, 276. ✦ Intranz. A se învîrti în loc. *Tot sucălind la pași, vegherea și mădularele îi obosiră.* CHIRIȚESCU, GR. 13. ✦ A înfășura; a înveli. *A plecat, cu ranga sucăletă în sac.* GALACTION, O. A. I, 293.

2. (Popular) A sîcîi **(1)**. *El avea năcaz cu mine, căci una-două, mă duceam la om și-l tot sucăleam să-mi dea curele.* CREANGĂ, A. 45, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, PAMFILE, J. II, 167, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Iar pe ministru îl sucălește omul tău cu ochelari.* SADOVEANU, O. XVI, 173, cf. SCRIBAN, D. *De ce mă tot sucălea soră-mea cu întrebări?* ȘTANCU, M. I. II, cf. DL, DM, ȘEZ. V, 125. *Nu mă mai sucăli și tu, că mă doare capul.* Com. din PIATRA NEAMȚ, cf. TOMESCU, GL., A VI 4, 20, 26, 33, ZANNE, P. V, 614. ✧ (Prin Mold. și prin nord-estul Transilv.) A necăji **(3)**; a deranja. Cf. DL, DM. *Începe a sucăli oamenii, ghiontind cînd în unul, cînd în altul.* ȘEVASTOS, M. 307, cf. I. CR. IV, 123, ALR I 1 563/510, 571, 573.

3. (Regional) A coase repede, de mîntuială; p. ext. a face un lucru în grabă, superficial; (familiar) a rasoli **(2)** Cf. SCRIBAN, D., LEXIC REG. 86. ✧ Intranz. *Grăjdarii sucăleau la trăsuri.* BARBU, PRINC. 137.

— Prez. ind.: *sucălesc* și (regional) *súcăl* (CIAUȘANU, GL.).

— V. **sucală.**

SUCĂLÍME s. f. (Învechit, rar) Mulțime de sucale. Cf. I. GOLESCU, C.

— Pl.: *sucălimi.*

— **Sucală** + suf. *-ime.*

SUCĂLÍT s. n. (Prin nord-vestul Munt.) Faptul de a **sucăli**. Cf. UDRESCU, GL.

— V. **sucăli.**

SUCCEDÁ vb. I. 1. Refl. și intranz. A veni imediat după altcineva sau altceva (în timp sau în spațiu), a urma; a veni sau a trece unul după altul (în timp sau în spațiu) în mod regulat, formînd un rînd, un șir etc., a defila, a se derula, a se înșira, a se înșirui, a se perinda **(1)**, a (se) rîndui[1] **(1)**, a se scurge **(III 1)**, (învechit și popular) a se petrece **(I 3)**; a lua pe rînd unul locul altuia, a alterna. Cf. I. GOLESCU, C. *Sînt bune astea toate, fiindcă prea curînd Acestea or să treacă și le vor succeda nădejdi mai norocite.* C. A. ROSETTI, C. 110/3. *Succedă un gemet lung, și-apoi tăcerea.* ROM. LIT. 233[1]/13. *Pulberea și noroiul se succede cu o regularitate de desperat.* NEGRUZZI, S. I, 95. *Mișcarea oceanului numită flucs și reflucs succede regulat una peste alta șase ore repetîndu-se de patru ori în douăzeci și patru de ore.* ISIS (1859), 27[1]/16. *Lui Lațcu i-a succes „Petru fiul lui Mușat".* HASDEU, I. C. I, 85. *În Africa și Egipet după zile călduroase succed nopți în comparațiune prea friguroase.* DRĂGHICESCU, C. 102, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Zeii se succedează din tată în fiu.* CONTA, O. F. 368. *Viața succede la moarte.* EMINESCU, O. I, 36, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, V., ȘĂINEANU[2]. *Hmilnițchi... venea de la Constantinopol cu tuiul pentru a ocupa acea hătmănie a Ucrainei în care trebuia să-i succeadă alt gospodar.* IORGA, I. L. I, 64. *Generațiile se succed.* ANGHEL — IOSIF, Ç. L. 133, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Desfacerea pieselor se succeda în ordine prea convențională.* BRĂESCU, O. A. I, 224. *Edițiile speciale se succedau.* COCEA, S. II, 51. *Limba noastră, datorită acelor cîteva generații care s-au succedat..., se află într-un stadiu destul de înaintat.* SADOVEANU, O. XX, 518, cf. SCRIBAN, D. *În restul sec[olului] al XII-lea valurile de coloniști se succed în Ardeal.* OPRESCU, S. 189. *Anticamera lui... e aglomerată de sute de persoane, care se suceed la ceas.* ARGHEZI, S. X, 65. *Generații care se succed... își dispută stăpînirea pămîntului.* BOGZA, C. O. 262. *S-au succedat călduri*

tropicale și geruri cumplite. V. ROM. aprilie 1956, 160. *Se succed zile frumoase, din ce în ce mai calde.* TUDORAN, O. 410, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Tranz. *Șuțu... a succedat pe Caliman.* SION, P. 335, cf. BL VII, 41. ◆ Refl. (Rar) A se continua. *Omul moare, omenirea însă nu piere, ci se succede dintr-o generație în alta.* HELIADE, O. II, 384.

2. Intranz. (Jur.) A avea calitatea de succesor (2); a moșteni[1] (1). *Pentru a succede trebuie neapărat ca persoana ce succede să existe în momentul deschiderii succesiunii.* HAMANGIU, C. C. 157, cf. CADE, DL, DM, DN[2], M. DI ENC., DEX.

3. Tranz. (Transilv., Bucov.; de obicei construit cu dativul) A-i reuși cuiva o acțiune; a avea succes într-o acțiune. *Succeserăă... adunările secrete.* BARIȚIU, P. A. I, 298. *Cu timpul îi succese a forma o școală, în care propunea cunoștințele elementare.* F (1867), 24, cf. PROT. — POP., N. D. *De la început ne-o succes a avea în cadrul Almanahului scrieri ieșite din distinse pene* (a. 1883). PLR I, 365. *Conducătorul trebuie s-o pîndească ca mîța pe șoarec și de-i succede a pune mîna pe dînsa, ieșe din mijlocul cercului.* MARIAN, Î. 196, cf. ȘĂINEANU[2]. *Îi succese... s-o trezească din leșin pe mamă-sa.* AGÎRBICEANU, A. 375, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DN[3]. ◇ Absol. *Din nenorocire le și succese cu timpul.* PĂCALĂ, M. R. 52.

— Prez. ind.: *succéd.* — Și: (astăzi rar) **succéde** (part., învechit, *succes*) vb. III.

— Din fr. **succéder**, lat. **succedare**.

SUCCEDANÉU s. n. Medicament sau produs care posedă proprietăți asemănătoare cu un altul și pe care îl poate substitui. V. surogat. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2]. *Zaharina este succedaneu al zahărului.* M. D. ENC., cf. DEX. ◇ Fig. *Departe de a fi un generator, e un succedaneu.* LOVINESCU, M. 159. *Prin izolare analitică, expresia se poate studia separat, dar în nici un caz nu poate fi luată drept un succedaneu de sensibilitate.* CONSTANTINESCU, S. I, 130. *Un muzician poate imita huetul apelor, un pictor poate zugrăvi priveliștea, dar ostea sînt succedanee artistice, nu impresii critice.* CĂLINESCU, C. O. 181. *Sala de cinematograf nu e numai succedaneul modern menit să înlocuiască panorama de bilci.* CINEMA, 1968, nr. 4, 9. *Această grădină — postală ilustrată — succedaneu de natură în drept centrul Bucureștiului — e hazlie și se cheamă Cișmigiu.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 18/1.

— Pl.: *succedanee.*

— Din fr. **succédané**.

SUCCEDÁRE s. f. Faptul de a (se) succeda (1), de a urma unul după altul; înlănțuire de ființe, de lucruri, de evenimente etc. care se succedă într-o anumită ordine (fără întrerupere sau la intervale scurte); defilare, derulare, înșirare, înșiruire, perindare, scurgere (III 1), succesiune (1), urmare. Cf. NEGULICI, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX.

— Pl.: *succedări.* — Și: (astăzi rar) **succédere** s. f. NEGULICI, DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DEX.

— V. **succeda**.

SUCCÉDE vb. III v. **succeda**.

SUCCÉDERE s. f. v. **succedare**.

SUCCES s. n. Rezultat (deosebit de) bun, favorabil (într-o acțiune, într-o întreprindere etc.); triumf al unei idei, al unei teorii etc.; izbîndă, reușită, victorie, (învechit) reieșire, reușire, (familiar) ispravă. *Și eu avui îndeslulare de me vedea recompensată prin succesurile a toate ce eu speraseșm.* CALENDARIU (1794), 37/20, cf. I. GOLESCU, C. *Multe încă îmi rămîn a pregăti pentru succesul planului meu.* ASACHI, E. D. 16, cf. NEGULICI. *Spune și mie succesele tale.* LĂZĂRESCU, S. 15/8, cf. STAMATI, D. *Obicinuiesc romanii în toate cela mari succesuri... la zei să atribuiască gloria.* ARISTIA, PLUT. 281/8, cf. PARAB. 52/16. *Campania a fost bine condusă și succesul a fost strălucit.* GHICA, C. E. II, 451. *Întreprinderea mea a avut oarecare succes.* SION, P. 209, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARONZI, I. L. I, 213/21. *Omul de geniu ... descoperă adevărurile... prin un fel de intuițiune... și pe urmă el se încearcă, cu mai mult sau mai puțin succes, a găsi explicațiuni logice pentru concepțiunile sale.* CONTA, O. F. 125. *Geniul sau talentul au știut, cu mai mult sau mai puțin succes, să conceapă, să ilustreze, să reproducă și să idealizeze instinctele și faptele vînătorești.* ODOBESCU, S. III, 51. *A doua încercare... de a-și birui slăbiciunea nu avu mai mult succes.* CARAGIALE, O. I, 63. *Orice succes al democrației române trebuie să mă umple de mulțumire.* id. ib. VII, 110. *Nimeni nu are succesele lor.* BACALBAȘA, S. A. I, 229, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI W. *A rămas scotocitorul pasionat, care-și ținea pînă la aceste adînci bătrînețe sufletul viu prin hrana zilnică a unor succese științifice modeste, dar reale.* IORGA, P. A. II, 51. *Se-nțelege că am avut un succes splendid.* AGÎRBICEANU, A. 340. *Semnul palpabil al succesului propagandei sale e distrugerea viței de vie.* PÂRVAN, G. 159. *Striga întruna că activitatea e mama succesului.* REBREANU, I. 294, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ameștitorul meu succes nu era decît o cursă perfidă pe care soarta mi-o întinsese.* M. I. CARAGIALE, C. 106, cf. CADE. *Aveam succes.* C. PETRESCU, Î. II, 109. *Pentru a sărbători succesul... medicii se fotografiară.* BRĂESCU, O. A. I, 144. *În colțul străzii își urău succes și pe urmă se despărțeau.* SAHIA, N. 96. *Era fericit de succesul lui.* COCEA. S. II, 172. *Noi zicem că avem succes.* VLASIU, A. P. 354. *Vă urez tot succesul.* SADOVEANU, O. XII, 531. *Aceste prime succese trezesc în tînărul Millo gînduri de glorie.* id. ib. XIX, 367, cf. SCRIBAN, D., OȚETEA, T. V. 248. *Aceeași presă punea în relief, sub titluri copleșitoare, succesele bulgare pe frontul dunărean.* BLAGA, H. 180. *Urîndu-ne unul altuia succes, ne-am despărțit.* STANCU, R. A. III, 8. *Succesul a fost desăvîrșit.* AGROTEHNICA, I, 46, cf. DL. *Nu e satisfăcut de succes.* PREDA, R. 51. *Personal, îți urez mult succes.* id. ib. 164, cf. DM. *„Tudor" este un succes al cinematografiei noastre.* V. ROM. decembrie 1963, 214, cf. DN[2]. *Urez succes lucrărilor adunării... scriitorilor și poeților noștri.* M 1968, nr. 12, 3. *Succese deosebite s-au obținut... în creșterea producției agricole.* GÎ 1968, nr. 934, 1/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Loc. adv. **Cu succes** = cu cele mai bune rezultate, foarte bine. *Temerea de cotropiri... impune fiecărei națiuni datoria de a căuta să devie mare și puternică, ca să-și poată apăra cu succes existența.* GHICA, C. E. I, 32. *O cingătoare lată, neagră, cu dungi albastre, îi înlocuiește cu succes vesta.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 202. *Sfîrșise examenele cu succes, ieșise primul.* BACALBAȘA, S. A. I, 183. *Bolile... chiar dacă nu umblă pot fi inventate cu succes.* ANGHEL, PR. 108. *Atacurile* [lui Lysimach]... *împotriva geților, fuseseră toate respinse cu succes.* PÂRVAN, G. 59. *Va termina examenele cu succes.* GALACTION, O. A. II, 331. *Planul era în adevăr bun. Fusese experimentat cu succes.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 126. *Lucrarea este mult prea grea și,... este cu neputință a fi dusă cu succes la capăt.* VIANU, A. P. 193. *Era înzestrat cu cunoștințe lăudabile și trecuse cu succes concursul.* CĂLINESCU, S. C. L. 195. *Metodele calorimetrice au fost utilizate cu succes.* SANIELEVICI, R. 204. *Miron Costin... folosește cu succes perioada amplă a frazei.* IST. LIT. ROM. II, 24, cf. PREDA, R. 79, DM, DN[2]. *Toate aceste trei obiective au fost realizate cu succes.* L. ROM. 1967, 197. *Examenul a fost trecut cu succes.* GÎ 1968, nr. 932, 4/1. *Bicarbonatul poate să înlocuiască cu succes apa de var.* S. MARIN, C. B. 16. ◇ (Urmat de determinări care precizează sensul) *Ne încălzeam inimile visînd succese literare.* VLASIU, D. 76. *Mulți oratori datoresc „organului" lor plăcut și sonor succesele de tribună.* PUȘCARIU, L. R. I, 80. *Tentația succesului public, a sălilor în avere*

răvășește spiritele, le sustrage de la îndeletnicirea creatoare, le unilateralizează. V. ROM. octombrie 1964, 83. *Adevăratele „lovituri" care fac succes de casă.* FLACĂRA, 1969, nr. 2, 15. *„Vedetele filmului de odinioară" este un succes de librărie.* CINEMA, 1969, nr. 9, 46. *Este orientat exclusiv spre succesul social.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 33, 20/1. ◇ (În formule de urare) *Ei bravo... Succes, Brăescule, poate c-o da Dumnezeu să te faci om de treabă.* BRĂESCU, A. 170. ✦ (Mai ales în construcții cu verbele „a avea", „a se bucura", rar „a face") Primire bună, favorabilă, entuziastă, pe care o face publicul unei opere literare, unui spectacol etc.; reușită, (livresc) audiență. *Iorgu de la Sadagura... avu un mare succes.* NEGRUZZI, S. I, 344. *Costumele... nu contribuiesc nici la succesul, nici la căderea operei.* FILIMON, O. II, 206. *Succesul operei a întrecut așteptările autorului.* HASDEU, I. C. I, X. *Nu au avut nici a zecea parte din succesul unui singur număr din revistă.* MAIORESCU, CRITICE, 193. *Se plimba de colo pînă colo printre public ca să se bucure de succes.* CARAGIALE, O. I, 10. *Conferințele ateneelor de provincie au succes.* PLR II, 15. *Prin succesele de la „Arhanghelii" notarul... ajunse... în ochii vălenilor un om minunat.* AGÎRBICEANU, A. 209. *N-a avut nici un succes, și chiar „La icoana", bucata de rezistență..., a fost primită cu indiferență.* BRĂESCU, O. A. I, 42, cf. DL. *Piesa s-a bucurat de un succes nemaipomenit.* SADOVEANU, O. XIX, 369. *Succesul de care s-a bucurat... era făcut... din surpriza pe care o produce vetustatea bine întreținută.* VIANU, A. P. 282, cf. DM. *Piesa nu se bucură de succesul pe care-l merita.* V. ROM. ianuarie 1966,170, cf. DN[2]. *De mult succes s-a bucurat... concursul denumit „Vînătoare de vulpi".* GÎ 1968, nr. 929, 3/3. *„Ofițerul recrutor" a fost considerata ca o piesă care „face succes".* T septembrie 1968, 10, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Loc. adj. **De succes** = care place publicului, care are mare căutare. *Mărturie stau și cărțile de succes ale anilor noștri și, mai ales, attea din capodoperele trecutului.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 183.

— Pl.: *succese* și (învechit) *succesuri*, (învechit, rar) *succesii* (ARISTIA, PLUT. XXII$_2$/3).

— Din lat. **successus**, fr. **succès**.

SUCCESÍBIL, -Ă adj. (Jur.) Care are drept la succesiune **(2)**; care poate succeda **(2)** în mod legal. Cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D. *Primirea copiilor naturali între odraslele succesibile, încurca tot mai mult sistemul urmării la tron.* XENOPOL, I. R. V, 50, cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D. ◇ *Grad succesibil* = grad de rudenie care dă dreptul la succesiune **(2)**. *Cînd defunctul nu are nici rude în gradul succesibil, nici copii naturali, bunurile succesiunii trec la soțul în viață nedespărțit.* HAMANGIU, C. C. 163. *Moștenitori în grad succesibil.* COD. PEN. R. P. R. 428, cf. DL, DM, DN[3], DEX. ◇ (Substantivat) *Persoana chemată la succesiune, dar care n-a acceptat-o încă, se numește succesibil.* PR. DREPT. 406.

— Pl.: *succesibili, -e.*

— Din fr. **successible**.

SUCCESIBILITÁTE s. f. (Jur.) Drept de a moșteni[1] **(1)**; ordine de succesiune **(2)**. Cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D., SCRIBAN, D., DN[2], DEX.

— Din fr. **successibilité**.

SUCCÉSIE s. f. v. **succesiune**.

SUCCESIÚNE s. f. 1. (De obicei cu determinări la pl. introduse prin prep. „de") Mod în care se succedă **(1)** (în timp sau în spațiu) ființe, obiecte, evenimente etc., ordine **(1)**; înlănțuire de ființe, de lucruri, de evenimente etc. care se succedă într-o anumită ordine (fără întrerupere sau la intervale scurte), derulare, defilare, înșirare, înșiruire, perindare, scurgere **(III 1)**, serie **(4)**, succedare, urmare; p. ext. șir **(A I 1, II 1)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Observarea succesiunii evenimentelor dovedește că intervalul mediu... a fost de douăzeci de ani.* GHICA, C. E. II, 388, cf. ANTONESCU, D. *Nimic nu-i poprește în cale pe un șes descoperit de pretutindeni, arenă a unei lungi succesiuni de popoare belicoase.* HASDEU, I. C. I, 288. *Faptele istorice și succesiunea lor nu sînt rezultatul întîmplării.* CONTA, O. F. 37. *Tot din această coborîre a statului muntean, din partea înaltă a țării către acea joasă se explică și succesiunea capitalelor sale.* XENOPOL, I. R. III, 22, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Altul* [concepe realitatea] *mai mult ca o succesiune de evenimente.* IBRĂILEANU, S. L. 58, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Viața vă e o succesiune de regrete.* C. PETRESCU, Î. II, 219. *Ceea ce ne înconjura era o succesiune fulgerătoare de clipe.* SADOVEANU, O. XVII, 117, cf. SCRIBAN, D. *O redare exactă a scenei din natură poate și se cuvine să fie înțeleasă ca o succesiune de aparențe.* OPRESCU, A. M. 13. *Ne sugeră... tragicul destin social al tînărului poet silit să treacă printr-o succesiune de umilințe.* CONSTANTINESCU, S. III, 300. *Privind din ușă succesiunea gropilor vaste... se simți înfricoșat.* ARGHEZI, L. 194. *S-ar fi simțit toropit ca de o succesiune de valuri calde.* CĂLINESCU, O. I, 16. *Poetul va folosi accentele tonice ale cuvintelor, obținînd din regulata lor succesiune ritmul versurilor sale.* VIANU, S. 7. *Dintr-o succesiune de impresii optice reiese un conflict omenesc.* RALEA, S. T. III, 229. *Munții aceștia... sînt o succesiune de... legendare cetăți.* BOGZA, C. O. 266. *Buletine meteorologice ... reprezintă în succesiunea lor zilnică, fazele... meteorologice.* AGROTEHNICA, I, 262. *Principala ei obligație tehnică este succesiunea logică a propozițiilor și... a ideilor.* COTEANU, R. L. 78, cf. DL, DM, DN[2]. *Eufonia versului rezultă... dintr-o anumită succesiune a silabelor în vers.* L. ROM. 1967, 30. *Existența omului e, prin contrast, o succesiune de metamorfoze.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 28/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Transmitere a unei funcții, a unei demnități, a unei puteri etc. de la o persoană la alta; înlocuire a unei persoane de către alta într-un post, într-o funcție etc. *La 168 degiudecară romanii cearta între urmașii lui Antioh cel Mare, pentru succesia tronului.* SĂULESCU, HR. I, 51/15. *Un articol de succesie dechieră căsătoria cu Ana Bolein de legiuită și pruncii din acea căsătorie de legiuiți.* FM (1840), 126[2]/19. *Împăratul anunță succesiunea sa și în Transilvania ca mare principe.* BARIȚIU, P. A. I, 538, cf. STAMATI, D. *Alții calculînd timpul în succesiunea foștilor regi la Sparta... ni-l demonstră cu mai mulți ani mai vechi.* ARISTIA, PLUT. 100/19. *Vedem deci cum se dezvoltase în chip fatal urmările unei succesii la tron.* XENOPOL, I. R. V, 24, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Ioan cedează scaunul fiului său Grigorie... E... cel dintîi exemplu de astfel de succesiune la tron.* IORGA, L. I, 495. *Demisia... nu se va anunța pînă ce se va stabili succesiunea.* REBREANU, R. II, 79. *Are de rezolvat problema capitală a succesiunii la șefie.* COCEA, S. II, 382. *Și-a propus... să schimbe succesiunea la tron.* SADOVEANU, O. XVII, 142. *Se angajase feleer în trupele bavareze, care luptau în Țările de Jos, în războiul de succesiune al Mariei Theresia.* VIANU, L. U. 298. *I se făgăduise succesiunea.* PAS, Z. IV, 158, cf. DL, DM. *Incapacitatea... de a-și pregăti succesiunea fac să pălească imaginea omului de stat.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 59. *Antagonismele franco-britanice iscate de problemele succesiunii la tronul Spaniei.* îb. 1975, nr. 12, 12. ◇ (Prin lărgirea sensului) *O nouă regină* [albină]*... amețită de starea ei larvară și trezită subit la succesiune.* ARGHEZI, S. VIII, 26. ✦ Legătură de rudenie în linie dreaptă; descendență, filiație, linie. *Urmaș în succesiune bărbătească.* DSR. ✦ Alternare metodică a culturilor agricole în timp, pe același teren, în cadrul unui asolament, stabilită în funcție de caracteristicile plantelor agricole, pentru a obține recolte mari și a menține fertilitatea solului; rotație **(2)**. *Vorba rotație exprimă tocmai același lucru ca vorbele succesie de culturi.* BREZOIANU, R. 121/27. *Trebuințele proprietarilor... determină succesiunea culturilor.* PĂCALĂ, M. R. 274. *În alegerea succesiunii*

plantelor trebuiesc căutate mijloacele cele mai bune pentru a obține recolte mari. ENC. AGR. I, 335.

2. (Jur.) Transmitere a patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane determinate de lege sau de voința celui decedat; (concretizat) totalitatea bunurilor materiale rămase de la o persoană și intrate în posesia altcuiva; p. r e s t r. bun obținut prin drept succesoral; moștenire **(1)**, (învechit și popular) moșie[1] **(1)**, (învechit și regional) miraz[1] **(1)**, moștină[1] **(1)**, rămășiță[1] **(3)**, (învechit) clironomie, dostoianie, moștenie, nemestnicie, rămas[2] **(II 2)**. Cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Legea... oprea pe un cetățean ce plătea cenzul, de a da o succesiune mai mare decît 100 000 sesterții.* ROM. LIT. 408[1]/17. *Fiecare din ei a lăsat succesiune de familie și de onorabile genere.* ARISTIA, PLUT. 188/5. *Regulamentul Organic... dă naturalisatului toate drepturile de care se bucură un om în societatea noastră..., dreptul d-a se căsători, ... drept de succesiune.* DÎMBOVIȚA (1858), 14[1]/57, cf. PROT. — POP., N. D. *În lipsă de soț supraviețuitor, succesiunea trece la stat.* HAMANGIU, C. C. 164, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Odraslele fără drept la succesiunea firmei peregrinaseră în alte unghere de țară.* C. PETRESCU, O. P. II, 252. *Sînt la Bălți, unde voi sta pînă la completa lichidare a succesiunii.* TEODOREANU, M. III, 296, cf. SCRIBAN, D. *Aveau impresia că aceasta consumă intenționat ce mai are spre a-i frustra de orice succesiune.* CĂLINESCU, B. I. 152, cf. DL, DM. *Prin succesiune (sau moștenire) se înțelege transmisiunea patrimoniului unei persoane fizice decedate, către una sau mai multe persoane determinate de lege sau de însăși voința celui decedat.* PR. DREPT. 406, cf. DER, DN[2], M. D. ENC., DEX. ◇ E x p r. **A (se) deschide o succesiune** = a (se) începe formalitățile pentru atribuirea unei moșteniri. Cf. DL, DM. *A tras cu urechea și, auzind că s-a deschis succesiunea mortului, se apropie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 22/3, cf. DEX.

— Pronunțat: *-si-u-.* — Pl.: *succesiuni.* — Și: (învechit) **succésie** s. f.

— Din lat. **successio, fr. succession.**

SUCCESÍV, -Ă adj. **1.** Care urmează imediat după altcineva sau altceva; care se succedă **(1)** fără întrerupere sau la intervale scurte (și regulate), c o n s e c u t i v, (învechit) s u c c e s i v a m e n t e; care ia pe rînd locul altuia, a l t e r n a t i v. *Așa de mare și de bună orînduială au pus și cu așăzat, cît de nu iarăș pelgul științei sale ar fi hotărît și sfîrșitul ei a fi s-ar creade că în veaci sueșesive s-ar întge și ar sta lumea* (a. 1702). GCR I, 343/26, cf. I. GOLESCU, G. *1 și — 1 sînt rămășițele succesive... la împărțirea lui 1 10 100... prin 11.* HELIADE, A. 28/27. *Unul din arcele căpătate de rămășițele succesive va fi exact cuprins în acel precedent.* ASACHI, E. III, 16/10. *Oricîte rădăcini succesive vor fi se se scoață dintr-un număr oarecare an cea după urmă va fi d-opotrivă cu aceeaș[i] cătime a rădăcini[i].* POENARU, E. A. 114/16. *Oamenii venirĕ la ideea poligamiei cum i-am zice succesive, adecă de a ținea mai multe femei; însă una după alta.* FM (1844), 198[2]/30, cf. NEGULICI. *Agricultura sufere... din lipsa de credit adusă de sorbirea banilor de către împrumuturile succesive și necontenite ale statului.* GHICA, C. E. II, 369. *Întoarcerea succesivă a celor patru anotimpuri (sesoane) a fost deja esplicată prin mișcarea anuală aparentă a soarelui.* DRĂGHICEANU, C. 92, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Se plînge, ca și mine, că nu primește regulat numerele succesive ale „Convorbirilor".* ALECSANDRI, S. 158. *Viața... este legată de forma succesivă a timpului.* MAIORESCU, C. II, 157. *Un mare efect produce Coșbuc prin repetarea aceluiași cuvînt sau aceleiași propoziții la începutul cîtorva versuri succesive.* GHEREA, ST. CR. III, 376, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Edițiile succesive arată de asemenea că din ce în ce cartea românească se răspîndește.* în PLR II, 586. *Pămîntul țării era al poporului muncitor și generațiile succesive păstrau acest drept.* SADOVEANU, O. XX, 324. *Tributul... a continuat, vărsat pînă nu prea de mult de guvernele succesive, lucru inexplicabil, cam pe furiș.* ARGHEZI, B. 32. *Lucrarea sa de căpătenie... s-a publicat în două ediții succesive.* AGROTEHNICA, I, 45, cf. DL, DM. *S-a ridicat sub trei domnitori succesivi la cele mai înalte trepte.* IST. LIT. ROM. II, 422. *Cuvîntul aparține poetului însuși, care îl întrebuințează în două versuri succesive.* L. ROM. 1967, 213, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Este o deosebire cumpănitoare între mijloacele scurtătoare de viață, căci unele lucră încet, succesiv (după olaltă) și de multe ori nesimțibil.* VASICI, M. II, 6/13. *Unghiul MAx va lua succesiv poziția fiecăruia unghi parțiel xAy, yAG, ... fără să părăsească planul MAN.* ORESCU, T. 33/28. *Doamna de Semur, ducele și ducesa de Granval s-anunțară succesiv.* BARONZI, M. 446/5. *În Ion trăiesc doi oameni, care se luptă, care se arată succesiv.* GHEREA, ST. CR. II, 160, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Paginile de proză aveau mai multe titluri, succesiv adăugate.* TEODOREANU, M. III, 97, cf. SCRIBAN, D. *Lucrări ieșite succesiv din meditațiile lui.* OPRESCU, A. M. 96. *E nevoie după aceea ca impresiile să se serieze succesiv.* RALEA, S. T. II, 108. *În citeva fracțiuni de secundă — trezindu-mă și adormind succesiv... obiectele s-au constituit într-o măruntă scenă dărăpănată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 16/1. ✦ Care are loc, care se petrece progresiv, gradat, treptat. *Succesiva dezvoltare a puterilor fisicești și intelectuale trebuie... sprijinită.* VASICI, M. II, 99/29. *Se află pre diferitele pături grupe madreporice și aceste... arcta curat răcirea succesivă a diferitelor latitudini și gradurile de căldură prin care au trecut.* COBÎLCESCU, G. 60/25. *Veniturile s-au sporit prin dări noi succesive pînă la... pe an.* GHICA, C. E. II, 517. *Nu e nimic mai oribil decît ideea acestei degradări succesive și logice,... pe care cată s-o tîrască din fatalitate o abatere a virtuții.* BARONZI, M. 545/9. *Micșorarea succesivă a obiectului consumat.* MAIORESCU, CRITICE, 25. *Inteligența crește cu dezvoltarea succesivă și materială a creierului.* CONȚA, O. F. 44. *Locul a fost ocupat în trei etape succesive.* PÂRVAN, G. 663. *Mergem ca la trei sute de metri în salturi succesive.* CAMIL PETRESCU, U. N. 399. *Casa... fusese sporită cu timpul prin adăugiri sucesive.* id. ib. O. II, 688. *Tulpina poate fi analizată, prin eliminarea succesivă a tuturor elementelor dezinențiale sau derivative.* PUȘCARIU, L. R. I, 107. *Impresionismul... pregătește drumul pentru modificări succesive.* OPRESCU, A. M. 16. *În înscrierea și subordonarea în sociologie a specificului estetic, variabil de la scriitor la scriitor, d[omnul] Ibrăileanu se cantonează apoi în succesive etape de „specifice".* CONSTANTINESCU, S. III, 179. *Poeții renunță să țină discursuri, să dezvolte o idee și s-o analizeze, trecînd-o prin etape succesive.* VIANU, L. Ù. 593, cf. DL, DM, DN[2]. *Literatura română trăiește un timp accelerat, cu procese ce în loc să fie succesive sînt simultane, și rezultatul e cel ce-l trăim.* CONTEMP. 1970, nr. 1.256, 8/5, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Înălțîndu-se succesiv a ajuns să dobîndească voievodatul țărilor transilvane.* MAG. IST. I, 70/18. *Patru loturi... le-am cumpărat succesiv de la niște vecini.* GHICA, S. 546. *Dacă un zeu s-a întrupat succesiv în mai multe ființe sau lucruri, idolul poate reproduce deodată figurile tuturor acestora.* CONȚA, O. F. 378. *Spiritul lui se formează nu succesiv, ci simultan.* CONSTANTINESCU, S. III, 122. *Străvechea biserică succesiv clădită din părți, una în stil romanic, a doua în stil gotic.* BLAGA, H. 49. *Individul complet, integral, nu se putea realiza decît succesiv, pe porțiuni.* RĂLEA, S. T. I, 87. *Dezarma succesiv pe unul în fața celuilalt.* T. POPOVICI, S. 98. *Știința urmărește descoperirea adevărului și se străduiește să înlăture succesiv din calea ei tezele a căror eroare a fost dovedită.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 8/2.

2. (Jur.; în sintagma) *Drepturi succesive* = drepturi de moștenire. Cf. ȘĂINEANU[2], CADE.

— Pl.: *succesivi, -e.*

— Din lat. **successivus, fr. successif.**

SUCCESIVAMÉNTE adv. (Franțuzism învechit) Succesiv **(1)**. *Să ne închipuim că tabla să aibă numai o gaură și că tava „b" să aibă zece găuri oblice care să vină succesivemente a corespunde cu gaura tablei.* MARIN, F. 392/21. *Clădește succesivamente chilie, schituri, biserici.* HASDEU, I. C. I, 144, cf. SFC II, 198, DSR.

— Și: **succesiveménte** adv.

— Din it. **successivamente**, fr. **successivement**.

SUCCESIVEMÉNTE adv. v. **succesivamente**.

SUCCESÓR, -OÁRE s. m. și f. **1.** (În opoziție cu predecesor) Persoană care urmează în locul alteia (într-o funcție, într-o demnitate, la tron etc.); continuator, urmaș, (învechit) următor. *Dorința ce... avem d-a vieții atît cei de acum, cît și succesorii... noștri, sub imediata etrmă a ortodoxiei* (a. 1776). URICARIUL, I, 179. *Succesorii săi s-au numit chalifi, adecă epitropi.* VĂCĂRESCUL, IST, 248. *Succesoarele spătarului Cantacuzino posedă 2 poslușnici* (a. 1819). DOC. EC. 236, cf. I. GOLESCU, C. *Succesorul seu... la 986 se întoarnă iară catră păgînătate.* SĂULESCU, HR. I, 214/10. *După moartea lui Mihaiu ... și mazilia succesorului său... să așază domn Radu Mihnea.* MAG. IST. I, 115/9, cf. NEGULICI. *Au dictat succesorului său condițiile supunirei către Poarta Otomană.* CALENDAR (1852), 62/11, cf. STAMATI, D. *Teseu s-a declarat succesor.* ARISTIA, PLUT. 12/13, cf. PROT. — POP., N. D. *Același Basarab sau succesorii lui... năvălește pe la 1 210 din Făgăraș asupra Muscelului.* HASDEU, I. C. I, 118, cf. BARONZI, I. L. I, 213/20, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *Mihai Racoviță, succesorul lui Mavrocordat, ... permise întrarea lui Neculce în țară.* BUL. COM. IST. IV, 11, cf. CADE. *Să se tăgăduiască succesorilor lui dreptul de „stăpînire".* IORDAN, T. 184, cf. SCRIBAN, D. *Scăzînd impozitele... lăsa o amintire bună și pregătea succesorului său cele mai mari dificultăți.* OTETEA, T. V. 56. *A trebuit să-i alegem un succesor.* ARGHEZI, L. 322. *A fost succesorul agrochimistului.* AGROTEHNICA, I, 45, cf. DL, DM. *Epoca... domniei lui Alexandru cel Bun... se caracterizează prin lupte pentru domnie între succesorii acestuia.* STOICESCU, S. D. 59, cf. DN[2]. *După moartea acestuia va accepta patronajul succesorului la scaunul episcopal.* L. ROM, 1967, 129. *Pentru succesorii lor, aceste premise constituie un bun cîștigat.* T iunie 1969, 4, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Jur.) Persoană care dobîndește drepturi și obligații de la o altă persoană; moștenitor **(1)**, urmaș, (livresc) crede, (învechit și regional) moșnean **(1)**, moștean **(1)**, (învechit) clironom, moșan **(1)**, ocinaș[1], ocinătoriu, următor. Cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D. *Peste cîteva săptămîni succesorul său... vine și arată în cameră cu totul altă cifre mai grele.* GHICA, C. E. II, 517, cf. DL, DM. *Într-un proces de moștenire... pentru a fi recunoscut ca succesor, își reneagă pe rînd mama și tatăl.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 9/3, cf. M. D. ENC., DEX.

3. S. m. (Mat.) Element al unui șir care urmează după un element dat al acestuia. Cf. M. D. ENC.

— Pl.: *succesori, -oare.*

— Din lat. **successor**, fr. **successeur**.

SUCCESORÁL, -Ă adj. Care ține de succesiune **(2)**; privitor la succesiune; de succesiune; care face parte dintr-o succesiune. *Tendința... de a zdrobi proprietatea rămasă. Ea se arătă mai ales în legile succesorale.* IONESCU-RION, Ș. 203, cf. CADE. *Devoră scrisoarea mai lacom ca anunțul unei moșteniri... dinainte scutită de taxele succesorale.* C. PETRESCU, O. P. I, 12, cf. SCRIBAN, D. *Procesele succesorale trenează în general.* CĂLINESCU, S. 173. *Stendhal își întrerupe ședeřea la Milano, pentru a-și regula drepturile succesorale.* VIANU, L. U. 443. *Notarul de stat întocmește un inventar al bunurilor succesorale aflate la locuința celui decedat sau în aceeași localitate.* BO (1953), 4, cf. DL, DM. *Totalitatea bunurilor care se transmit prin succesiune poartă denumirea de masă succesorală.* PR. DREPT. 406, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *succesorali, -e.*

— Din fr. **successoral**.

SUCCÍN s. n. (Astăzi rar) Chihlimbar. *Se scoate... untimoniu, succin (chihlibar), marmore.* RUS, I. I, 146/9. *Ia rășină numită lacă 16 dram., succin (chirimbariu) curat 16 dram.* CORNEA, E. II, 30/24, cf. PROT. — POP., N. D., GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 85, LTR[2], DL, DM. *Chihlimbarul (ambra sau succinul) este un corp translucid, de culoare galbenă, roșcată sau verde.* GEOLOGIA, 40, cf. DN[2], DEX.

— Din lat. **succinum**, fr. **succin**.

SUCCÍNCT, -Ă adj. v. **succint**.

SUCCÍNIC adj. (În sintagma) *Acid succinic* = acid extras din rășina de chihlimbar și folosit la prepararea unor medicamente, datorită proprietăților sale antidiuretice, antispasmodice și stimulatoare pe care le are. Cf. ANTONESCU, D., SCRIBAN, D. *Produse semifabricate organice: acid succinic.* NOM. MIN. I, 222, cf. MACAROVICI, CH. 527, LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **succinique**.

SUCCÍNT, -Ă adj. (Despre expuneri, texte etc.) Care este spus, redat, scris etc. în vorbe puține, în puține cuvinte (v. cuvînt), în rezumat (v. rezumat), pe scurt (v. ssurt I 4), repede **(II 1)**; concentrat, concis, rezumativ, sumar **(II 1)**, (învechit) rezumător (v. rezumator **1**). V. sintetic **(1)**. Cf. ANTONESCU, D. *Vastul studiu de față, pe care totuși nu propunem a-l dezvolta într-un mod succinct.* CARAGIALE, S. U. 86. *Iată, în linii foarte succinte curentul pe care l-a creat „Semănătorul".* în PLR II, 72, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Formulează... în termeni succinți... judecăți de valoare asupra personagiilor sale.* VIANU, A. P. 54. *A izbutit să nu volatilizeze, prin popularizare, farmecul inalterabil al marilor personalități, înfățișate în succinte portrete.* CONSTANTINESCU, S. I, 11. *Mi-a cerut să fac o expunere succintă a problemelor în cîteșiune.* BLAGA, H. 146. *Am expus în linii succinte... punctele esențiale și fizionomia generală a sistemului sociologic al lui.* RĂLEA, S. T. III, 153. *În această privire succintă asupra dezvoltării științei agricole în țara noastră nu ne-am ocupat decît de trecut.* AGROTEHNICA, I, 54. *Se publică... întîia expunere succintă a sistemului ortografic etimologist.* IST. LIT. ROM. II, 41. *Vom încerca, printr-o analiză succintă, să sesizăm cîteva fapte referitoare la modul de formare a terminologiei miniere.* CL 1957, 193, cf. DL, DM. *Cartea cuprinde o succintă prezentare.* IST. LIT. ROM. II, 542. *De la prefața succintă ... se trece la o abordare complexă a problemelor.* V. ROM. decembrie 1963, 182. *Ne vom mulțumi cu o prezentare mai succintă a legăturilor care există... între orînduirile anterioare feudalismului... și apariția acestei orînduiri.* PANAITESCU, O. T. 17, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *A descrie cît mai „succint" posibil.* KLOPSTOCK, F. 234. *Unele aspecte generale, teoretice, ale sinonimiei au fost discutate succint.* L. ROM. 1959, nr. 2, 34. *Despre primele aspecte ne-am întreținut succint.* CINEMA, 1969, nr. 6, 4.

— Pl.: *succinți, -te.* — Și: (rar) **succinct, -ă** adj.

— Din fr. **succinct**, lat. **succinctus**.

SUCEÁLĂ s. f. **1.** (Rar) Sucire **(1)**. Cf. I. GOLESCU, G., POLIZU, CADE, DEX. *Suceala unui fir.* ESR. ✧ Expr. (Regional) **A-i da suceală (și-nvîrteală)** = a lucra foarte repede; a-i da zor. Cf. UDRESCU, GL. *Dă-i sucealî și-nvîrteală pînă pici de osteneală.* id. ib. **A lua** (pe cineva) **la suceală** = a lua la rost, v. rost[1] **(III 1)**.

2. (Rar) **Sucire (2).** *Din multele suceli și învîrteli ale tigrului... coada lui cea lungă... scăpă deodată pe gaura cepului,* ODOBESCU, S. III, 255.

3. Fig. Faptul de a fi sucit[2] **(5)** la minte, lipsit de rațiune; fire, apucătură de om sucit[2]. *Suceala firii lor pătimașe și îndărătnice.* M. I. CARAGIALE, C. 50. *Hai, lovi-o-ar moartea de suceală, vorbește ca lumea.* PREDA, M. 211. *Mi-a explicat... ce-i cu suceala lui.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 122, cf. DL, DM, DEX.

4. (Învechit) Luxare. *Această scurgere... se întîmplă din naștere grea, cu suceala țestelor oaselor capului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 125/12.

5. (Prin Bucov.; în forma *suceală*) Smuceală. Cf. LEXIC REG. 115.

— Pl.: *suceli.* — Și: (regional) **sucéală** s. f. LEXIC REG. 115.

— **Suci[2]** + suf. *-eală.*

SUCEÁVĂ s. f. (Regional) Țeava suveicii de la războiul de țesut manual. *Țeava... este făcută din trestie scurtată sau de soc, cînd se mai numește și suceavă.* PAMFILE, I. C. 277, cf. LTR[2], DL, DM.

— Pl.: *suceve.*

— Etimologia nesigură. Cf. s u c i[3].

SUCÉL subst. v. **sureea.**

SUCÉLNIC, -Ă adj. (Învechit și regional; despre oameni) Care nu se ține de cuvînt. Cf. I. GOLESCU, C., LEXIC REG. 108.

— Pl.: *sucelnici, -ce.*

— **Suci[2]** + suf. *-elnic.*

SUCEVE s. f. pl. (Regional) „Stînci foarte înalte și prăpăstioase" (Baia de Aramă — Tîrgu Jiu). H IX 3.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută.

SUCEVEÁN, -Ă. s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a orașului sau a județului Suceava sau care este originară de acolo; (la pl.) locuitori ai orașului sau ai județului Suceava. *Prea cinstite boierule, i-a răspuns starostele sucevenilor, Domnia ta știi, însă vrei să ne ispitești.* SADOVEANU, O. XII, 356. *Acel vechi rătăcitor sucevean mă cetea... ca pe o carte deschisă.* id. ib. XVIII, 464. *E un sucevean înalt, cu părul blond.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 22.

2. Adj. Care aparține orașului sau județului Suceava ori sucevenilor **(1)**; privitor la orașul sau la județul Suceava ori la sucevenі. *Au fost plantate 1 529 ha pe versantele munților sucevenі.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 830.

— Pl.: *sucevenі, -e.*

— **Suceáva** (n. pr.) + suf. *-ean.*

SUCEVEÁNCĂ s. f. Femeie care face parte din populația de bază a județului sau a orașului Suceava sau care este originară de acolo; suceveană, v. s u c e v e a n **(1).**

— Pl.: *sucevence.*

— **Sucevean** + suf. *-că.*

SUCI[1] s. m. (Transilv. și prin Ban.) Cojocar. Cf. ANON. CAR., LB, POLIZU, DDRF, TDRG. *Cojocarі care fac cojoace și pieptare și care se numesc suci.* PAMFILE, I. C. 47, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, H XVII 63, 312, XVIII 34. *U, iu, iu, fată de suci, Hai cu mine pînă-n huci!* MÎNDRESCU, UNG. 102, cf. CABA, SĂL. 100. *K'eptar'u înflorit frumos de „suciu".* GR. S. V, 315, cf. ALR I 1 668, MAT. DIALECT. I, 95. ◇ *Ac de suci* = ac cojocăresc, v. a c.

— Pl.: *suci.*

— Din magh. **szűcs.**

SUCI[2] s. m. pl. Trib geto-dac care era așezat în regiunea de la gura Oltului. Cf. DER, M. D. ENC.

— Lat. **Sucei.**

SUCI[3] vb. IV. **1.** Tranz. (Folosit și absol.) (Complementul indică fire, fibre textile etc.) A determina o mișcare de rotație în jurul lui însuși sau în jurul altuia, printr-o acțiune continuă și în același sens, pentru a-l face mai rezistent, mai gros etc. sau pentru a confecționa anumite obiecte; a răsuci **(1).** Cf. ANON. CAR., LB, I. GOLESCU, C., VĂLIAN, V., POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Tortul astfel sucit se deapănă apoi de pe fuse pe diferite mosoare.* ANTIPA, P. 169. [Firele] *se zice acum că le răsucește fiindcă le sucește în mod invers de cum au fost sucite întîia oară fiecare în parte.* id. ib., cf. ȘĂINEANU[2]. *A suci firul.* TDRG. *Urmărea fiecare mișcare în facerea suciturilor de paie... Sucea și desucea.* AGÎRBICEANU, S. 317, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, MIHĂILĂ, I. 194, M. D. ENC., DEX. [Firul] *io-l suc, tu îl sucі, el susucă.* ALR I 1 318. [Firul] *îl suciu.* ib., cf. A I 13. ◇ Fig. *Asta ne-ar mai trebui, zise Ana, sucind firul gîndului comun, să moară acum în toiul secerii.* DAN, U. 55. *Cîntă lăstunii la fereastră, sucind ecourile în sute de alte cîntece fărîme.* ARGHEZI, S. VIII, 39. ◇ Refl. pas. *În loc de fus „vița" se sucește cu tocălia.* ANTIPA, P. 169. *Teiul se aduce în fășii și se sucește cu o sucitoare, răsucindu-se apoi funia.* id. ib. 578. *Vîrcolcii se suie la lună... pe ața ce s-a sucit într-o zi de duminică.* GOROVEI, CR. 351. [Firul] *să suce.* A I 34, cf. 36, III 4, 18. ✦ (Complementul indică vîrfurile mustăților) A învîrti pentru a da o anumită formă; a răsuci **(1).** *Ei sucesc musteața, iară ele fac cu ochii?* EMINESCU, O. I, 157. *Cîtu-i moșu de bătrîn Tot ar mînca măr din sîn, Cînd vede nevestele Sucește mustățile.* DOINE, 27. ✦ Tranz. și refl. A produce o mișcare de rotație sau a se roti în jurul cuiva sau a ceva făcînd să ia sau luînd formă de cerc sau de colac; a (se) încîrliga, a (se) încolăci, a (se) încovriga, a(se) înfășura, a (se) învălătuci, a (se) răsuci **(4)**, (regional) a (se) covriga, a (se) încolătăci, (învechit) a (se) învălui. V. g h e m u i. *Ea sucea pe degete negrul păr al bărbatului.* FM (1844), 110/18. *Plante... sucindu-se împrejurul protectorilor ce întîmpină, voiesc un pămînt ușor.* BREZOIANU, A. 443/16. *Vreascurile-n foc Ca niște șerpi se mișcă, sucindu-se în loc.* ALECSANDRI, P. III, 234. *Ș-apoi* [ea] *îi sucește părul pe-al ei deget alb.* EMINESCU, O. I, 84. *Șerpele să sucește roată.* ALR II 6 229/316, cf. 3 286bis/27. *Balaurele să sus'i roată și să pusă pă foc.* O. BÎRLEA, A. P. I, 344. ✦ Refl. pas. (Învechit; despre ramuri) A se învîrti în jurul lui însuși (pentru a pocni învelișul) *Omlituitul așișderea se face ca și la alți pomi, adecă se plecă crengile frăgariului, se sucesc... apoi se îngroapă.* ECONOMIA, 210/22. ✦ (Învechit și popular) A împleti. *Cununițe nu mai trebuie să faci, sînt destule..., zise sluga, văzînd că Ioniță începe să sucească iar firele de sînziene.* AGÎRBICEANU, S. 373. ◇ (Complementul indică obiectul astfel obținut) *Sucească înaintea ochilor miei 2 colăcei.* BIBLIA (1688), 228[2]/52. *Sufulcă-ți tu mîneci largi Și sucește colaci albi.* ALEXICI, L. P. 61. *Lăsați-mi voi mînuța... Să-mi sucesc cununița.* BUD, P. P. 9. *Aloatul a dospit, Colaci mîndri a sucit.* FOLC. MOLD. I, 270. ✦ (Prin Ban. și prin nord-estul Transilv.; complementul indică rufe) A stoarce **(2).** Cf. ALR II 3 379/27, 219. ✦ A avea crampe (la stomac) (Ineu — Arad). Cf. ALR II 4 180/64. *Mă sucește la foale.* ib. ✦ (Popular) A lega strîns. Cf. ALR II 5 636/53, 95, 102, 141, 157, 414, 728, 762, 784, 987. ✦ (Regional; complementul indică rufe) A călca cu ajutorul măngălăului (Voiniceni — Tîrgu Mureș). Cf. ALR II 3 386/235.

2. Tranz. și refl. A (se) mișca (continuu) în cerc, în spirală, de jur-împrejur; a(-și) imprima o mișcare de rotație; a (se) întoarce, a (se) învîrti, a (se) răsuci **(2)**, a (se) roti **(1)**, (regional) a (se) rotila. [Luna] *pe după osia sa se sucește numai o dată în o lună.* RUS, I. I, 12/16. *Pune roata la loc, vîră leuca,*

sucește lamba și-o strînge la scară. CREANGĂ, P. 125. *Frigarea să fi fost sucită de trei țigani.* CANDREA, F. 374. *Puse doi sergenți la ușă, suci cheia în broască, o puse în buzunar și mă declară arestat.* HOGAȘ, DR. II, 195. *Luă butonul de cilic, îl suci, vru să-l încheie; peste putință.* BASSARABESCU, S. N. 19. *Merge cu picioarele goale... sucind mereu umbreluța roșie.* CAMIL PETRESCU, U. N. 296. *Prinde mîna profesorului care începuse să sucească butonul aparatului.* SAHIA, U. R. S. S. 131. *Sucește butonul luminii din odaia de alături.* ARGHEZI, L. 226, cf. CĂLINESCU, O. II, 66, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Să te întorci și să te suci.* RETEGANUL, P. I, 74. *Tot sucește între degete* [bățul] *imitînd torsul din furcă.* ȘEZ. II, 61. *Și te sucă pe sub mînă, Dacă știi că ești română.* I. CR. III, 249. *Să-m[i] șușesc inelili.* ARH. FOLK. III, 63. *Roata care suce roțile... nu mai e cu măsăle.* ALR II 6 749/105. *Suce-mi-te, suveicea, Dacă știi că ești a mea.* FOLC. MOLD. II, 603. (Absol.) *Virîră cheia... în broască și sucîră o dată.* RETEGANUL, P. II, 5. (Intranz.) *Mai suci de cîteva ori din fus... și adormi.* DAN, U. 25. ✧ Tranz. Expr. **A suci** (cuiva) **șurubul** = a umbla cu viclenii. Cf. ZANNE, P. V, 615. ✦ Tranz. (Complementul indică dansuri) A dansa (în cerc). *Hora, polca pot suci; Dar cămeși nu pot zoli.* FOLC. MOLD. I, 365. ✦ Refl. (Însoțit de verbele „a se răsuci", „a se învirti") A se mișca încoace și încolo; a umbla fără rost; a se foi. *Mai se suci, mai se învirti ca să scape de pacoste.* ISPIRESCU, L. 212. *Glanetașu... se tot sucea și se-nvîrtea căutînd cine știe ce.* REBREANU, I. 46. *Mă sucesc eu, mă răsucesc în jurul ei, o mai întreb una, o mai întreb alta.* VLASIU, A. P. 35. *Mă sucesc, mă învîrtesc, cumpăr cîteva gogoși calde.* STANCU, D. 406. ✦ Tranz. (Complementul indică vehicule sau animale de călărie, de tracțiune etc.) A schimba direcția în care merge sau spre care este orientat, îndreptîndu-l mai la dreapta, mai la stînga sau întorcîndu-l în partea opusă; a cîrmi, a coti. *Unul trecînd un rîu mare... vru carul a-și suci... rupe oiștea.* PANN, P. V. III, 13/27. *Trase mașina înapoi, o săltă pe un trotuar, o suci și fugi.* PAS, Z. IV, 59. *Cel întrebat și-a sucit calul și a dispărut în spatele convoiului.* BĂNULESCU, I. 48. *Sucim cocia la stînga, la dreapta.* ALR SN II h 352/36. *Sucăsc caru.* ALRM SN I h 235/362. ✦ Refl. (Urmat de determinările „de colo pînă colo", „încoace și încolo") A se întoarce brusc pe loc, schimbîndu-și direcția (într-un spațiu îngust). *În vremea asta inculpatul se sucește de colo pînă colo.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 256. *Adolescentul continuă să se sucească încoace și încolo.* BĂNULESCU, I. 140, cf. ALR I 1 378/614. ✦ Refl. (Regional) A se înapoia (Feneș — Alba Iulia). Cf. ALRM SN III h 1 145/102. *M-am sucit înapoi din drum.* ib. ✦ Intranz. (Popular; despre ființe; urmat de determinări introduse prin prep. „cu" sau „din") A face, din reflex, o mișcare (repetată). [Calul] *sucește cu coada... stă trist.* CALENDAR (1814), 172/1. *Cîinele suce cu coada.* ALR II 3 223/346. *Turtureaua... Cîntă, sucește din cioc.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 394. ✦ Tranz. (Rar; complementul indică arme albe) A răsuci **(2)**. *Suceam în dreapta paloșul ... Tu ce făceai?* EFTIMIU, I. 48. ✦ Tranz. (Prin Transilv. și prin vestul Ban.) A întinde foaia de aluat (cu sucitorul). Cf. ALR I 697/218, ALR II 3 981/47, 325. ✧ Fig. *Du-te, duh negru și necurat... De nu-i întoarce... Cu acele ți-oi coase, Cu sucitorul te-oi suci.* BÎRLEA, L. P. M. II, 350.

3. Tranz. (Complementul indică obiecte din materiale flexibile) A strînge, a înfășura dînd forma unui sul; a învîrti, a răsuci **(4)**, (popular) a sucăli **(1)**, (regional) a tecărui **(1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DSR. ✦ A înfășura cu mîna foița în care s-a pus tutun, pentru a face o țigară. *Tu cu mînile-n-cleștate, mai cu degetele depeni, Mai sucești vreo țigară.* EMINESCU, O. I, 155. *Căprarul sucea țigara.* BACALBAȘA, S. A. I, 100. *Cînd își sucea țigara, lăsa caii la pas.* IBRĂILEANU, A. 124. *Străbătea curtea fluierînd, sucind o țigară.* BRĂESCU, C. A. I, 140. *Se apucă să-și s ucească o țigară.* DAN, U. 27. ✦ (Învechit și regional; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A sufleca. *Sucia mîneca în căldare.* DOSOFTEI, V. S. septembrie, 27ᵛ/1, cf. ALR I 1 874/218. ✦ Refl. (Despre frunzele plantelor) A se face ca un sul din cauza secetei, a arșiței etc. *Să sucesc* [popușoii] *mai ales în arșițele cele mari.* I. IONESCU, C. 98/13. *Femeile... mergînd la cîmp ... cu furca-n brîu, fac prin aceasta ca popușoii să se sucească... la frunze.* PAMFILE, A. R. 92. (Absol.) *Căldura cea mare îngălbinește, sucește, usucă și aduce moartea plintelor.* I. IONESCU, B. C. 381/21.

4. Tranz. (Folosit și absol.) (De obicei în corelație cu a învirti sau a răsuci) A întoarce pe o parte și pe alta; a întoarce pe toate părțile (pentru a examina mai bine); a frămînta, a învirti, a răsuci **(5)**. *Ia el punga, o sucește, o învîrtește.* CREANGĂ, P. 44. *Plecat asupra unei opinci... o tot sucea și o tot învîrtea și pe o parte și pe alta.* HOGAȘ, DR. I, 79. *Îi sucea și-i răsucea în mîini scrisoarea, o recitea poate pentru a zecea oară.* COCEA, S. II, 110. *Luă pușca, o suci, o învîrti, se uită pieziș la ea.* BRĂESCU, O. A. I, 57. *Cum învîrtea, cum sucea ceastă pînză, ar fi putut să nu rămînă o taină pentru ceilalți.* TUDORAN, P. 98, cf. DL, DM, DEX. [Împărăteasa] *intră-n boltă ca să-și aleagă multe de toate. Tot învîrte și sucește, dar nu le poate potrivi.* RETEGANUL, P. III, 21. ✧ (Întărit prin repetare) *Luă regulamentul în mîinile-i păroase, cuprinse de tremur, îl suci ce-l suci, pînă ce-l deschise cu susul în jos.* TUDORAN, P. 80. ✧ Fig. *Știa să sucească lucrurile, să farmece... încît și neamicii lui să-l creadă de o ființă unsă din cer.* PELIMON, I. 174/28. *Nu-s Nică Oșlobanu, să mă suciți cum vreți voi.* CREANGĂ, A. 109. *L-a băgat în judecăți, l-a sucit, l-a învîrtit și l-a lăsat sărac luciu.* DELAVRANCEA, S. 19. *Așa cum sucea el treburile, cum le învîrtea... scoțîndu-se pe el basma curată, era o minune.* M. I. CARAGIALE, C. 59. *Nu știu dacă Gherasim ar fi sucit treburile mai bine.* TUDORAN, P. 345. *Oricum ai suci și ai răsuci lucrurile, rar prilej ca acesta să faci negoțuri bune.* VORNIC, P. 159. ✧ Expr. (Regional) **A suci** (pe cineva) **în ciur fără văcălie** = a purta (pe cineva) cu vorba după bunul plac. ZANNE, P. V, 185. ✦ Refl. Fig. A se strădui, a face eforturi, a-și frămînta mintea (pentru a scăpa dintr-o încurcătură); a se agita, a se zbuciuma. *Georgius Prai ... în toate părțile se sucește și se resucește ca doară-doară va putea vădi.* MAIOR, IST. 128/25. [Ofițerii] *în zădar mai fac manevre și-n tot chipul se sucesc, Nimică nu pot a face, nimică nu isprăvesc.* NEGRUZZI, S. I, 129. *Gîndesc ei, se sucesc ei, se frămîntă ei cu mintea fel și chip.* CREANGĂ, P. 310. *N-oi să ieși la nici un capăt, amice,... tot sucindu-te așa. Cel mai bun lucru era să-ți fi închipuit pentru această călătorie, o altă pereche de picioare.* HOGAȘ, DR. I, 103. *S-a sucit, s-a învîrtit..., s-a hotărît* [să divorțeze]. STANCU, D. 82, cf. DL, DM, DEX. *Să tot sucești (să scapi).* ALR II 3 591/141, 325. *Toată noaptea ... Mă sucesc și mă-nvîrtesc, Că unde să te-ntîlnesc.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 343. *Ce s-a tot gîndit iel, ce s-a tot sucit iel?* O. BÎRLEA, A. P. II, 537. ✦ (Regional; complementul este pologul de fîn) A răscoli **(2)** (pentru a se usca pe toate părțile) (Feneș — Alba Iulia). Cf. ALR SN I h 127/102. *Sucim pologul să să uște.* ib. ✦ (Regional) A ara (Feneș — Alba Iulia). Cf. ALR II 597/102. ✦ (Regional) A pritoci **(2)** (Feneș — Alba Iulia). Cf. ALRM SN III h 912/102. *Sucim, însucim moarea.* ib.

5. Refl. (Despre ființe sau despre corpul lor ori părți ale acestuia) A se întoarce (repetat) în altă direcție decît cea precedentă; a-și întoarce capul sau o parte a corpului într-o parte și în alta; a se răsuci **(3)**. *Și-ntr-o parte și-alta stă și se sucește.* PANN, P. V. I, 87/8. *Se pleca, se tot sucea.* CONTEMPORANUL, I, 457. *Trupul ei... sucindu-se cînd la dreapta, cînd la stînga.* HOGAȘ, DR. I, 90. *Primarul se uită, cercetă, se suci și... întrebă deodată mînios.* REBREANU, R. I, 109. *Mirenii își rupeau gîturile tot sucindu-se să vadă unele persoane.* STĂNOIU, C. I. 148. *Ajuns acolo, s-a sucit, s-a zgîit, a ochit și a nimerit o oaie.* VOICULESCU, P. I,

170. *Se întoarce unde a scolocit şi se sueşte spre mine.* SADOVEANU, O. XVI, 44. *Iarăşi le sueşti pe seaun.* C. PETRESCU, A. R. 153. *Haralamb... îşi bagă mînile în sîn şi şe suci într-o parte.* TUDORAN, P. 118, cf. DL. *Sucindu-se spre ei, doi le spuse, ciudos.* T. POPOVICI, S. 423, cf. DM. *Se sucea şi se răsucea pe seaun.* LĂNGRÂNJAN, C., I, 18. *Se suci căutîndu-şi o poziţie bună pentru somn.* V. ROM. ianuarie 1965, 60, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Tranz. *Îşi sueşc mai totdeauna capul spre o parte.* CALENDARIU (1814), 187/21. *Cel Crai-de-Peşteră sueşte De trei ori capu-i luminat.* COŞBUC, P. II, 228. *Şi-a tot suci gîtul, uitîndu-se înapoi.* CAMIL PETRESCU, U. N. 110. *Butugan sucea capul în toate părţile.* BRĂESCU, O. A. II, 154. *Îşi sucea gîtul ca cel care poartă gulere strangulatoare.* TEODOREANU, M. I, 78. *Îl ridică şi-l suci cu faţa spre el.* STANCU, Ş. 186. *Cucoanele îşi sucără gîtul.* PAS, L. I, 24. *Îşi sucea gîtul în dreapta şi-n stînga.* VINEA, L. I, 23. (Fig.) *Sucindu-şi faţa speîbă, întunecatul munte Îşi încovoaie ghebul acoperit cu jneapăn.* VOICULESCU, POEZII, I, 119. (Expr.) **A(-i) suci cuiva capul** (ori **mintea** sau **mînţile**) = a face pe cineva să nu mai judece normal; a prosti **(2)**, a zăpăci (pe cineva). *„Arhanghelii" vă sueşte mînţile dumneavoastră.* AGÎRBICEANU, A. 274. *Îşi aduse aminte cît îi vorbea de dulce la horă cînd umbla să-i sucească mintea.* REBREANU, I. 318. *Sucise în acelaşi timp capul a doi tinerl.* M. I. CARAGIALE, C. 123. *Cum ne lăsaşi să ne sucească diavolul mînţile.* STĂNOIU, C. I, 203. *Şi-o fi găsit vreo nebună de astea tunse, care sucesc capul tinerilor.* CĂLINESCU, O. I, 127. *I-a sucit mînţile. A silit-o să divorţeze.* STANCU, R. A. II, 280. *Şi-a tras şi sprîncenele Subţirel, pe lîngă coadă De-mi suci mintea năroadă.* PARASCHIVESCU, C. Ţ. 53. *I-ai sucit capul pentru că avea un tată care putea să-ţi asigure o situaţie.* H. LOVINESCU, T. 347. *Zăbunelele de sandal de Veneţia îi suceau mînţile fetelor tinere.* BARBU, PRINC. 139. *Această verişoară sucise capul multor bărbaţi.* V. ROM. ianuarie, 1965, 13. *Să-mi sueşti şi răsueşti mînţile în fel şi chip.* T iunie 1968, 32. *Şi dacă aş vrea, ţi-aş suci şi ţie capul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 16/2, cf. ZANNE, P. II, 48. (Cu schimbarea construcţiei) [Feciorul] *te întreabă, te ispiteşte Pînă mintea ţi-o sueşte.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 276. ✦ A se întoarce continuu (în aşternut) de pe o parte pe alta (din cauza unei stări fizice sau psihice chinuitoare); a se foi, a se pîrpăli **(II 2)**, a se răsuci **(3)**, a se zvîrcoli, (regional) a se scîrciumi **(2)**. *Toată noaptea s-a sucit în pat.* DSR. ✦ Tranz. şi refl. (Popular şi familiar) A (se) luxa. Cf. DEX, DSR. ✦ Tranz. (Complementul indică membrele superioare) A supune unei torsiuni; a contorsiona, a răsuci **(3)**. V. strîmba **(I 1)**. *Nu se pricepea să pună piedică... ori să sucească mîna potrivnicului.* GALACTION, O. A. II, 178. *Şi mîna ţi-a sucit, cum storci o rufă.* I. BARBU, J. S. 87. *Îi suci braţul din umăr, pînă cînd strigătul de durere al celuilalt se prefăcu într-un geamăt slab.* V. ROM. august 1955, 29. *Încercă să-i sucească mîna.* VINEA, L. II, 292. ✦ Tranz. (Complementul indică oameni) A învîrti sau a smuci cu violenţă pentru a tortura. [Flăcăul] *cum intră e înhăţat de piept de procurorul care-l sueşte, îl zgudue, îl răsueşte şi-i strigă.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 254. *Pe Ianuş sueşte, Sus îl opinteşte, Gios încă-l izbeşte.* ALECSANDRI, P. P. 67, cf. ALR SN IV h 993/928. ◇ (Absol.) *Haţ pe moşneag de piept, învîrte, sueşte, trage, întinde.* ŞEZ. I, 258. ✦ Tranz. (Complementul indică gîtul, capul etc. unei fiinţe) A întoarce cu o mişcare violentă pentru a ucide; (popular) a strîmba **(I 1)**. *Cum i-aş suci gîtul cînd ar fi a mea.* ALECSANDRI, T. I, 128. *Găbuieşte păsărica, mi ţ-o înşfacă de coadă, şi cît pe ce să-i sucească gîtul!* CREANGĂ, P. 268. *Îţi bagă (viermi) în sîn după ce le suci nitel gîtul.* ISPIRESCU, L. 263. *Vitele-njunghe, grumazul sucindu-le şi le jupoaie.* MURNU, I. 17. *Notărăsita... începu să facă pregătiri deosebite,... suci grumazii unei curci, a unei găşte îndopate.* AGÎRBICEANU, A. 238. *Iă mai stăi... să-ţi sucesc eu gîtul ca la şopîrle.* HOGAŞ, DR. I, 128. *Să ieşi afară de aici, hoţule, c-altfel îţi sucesc gîtul.* REBREANU, I. 267. *Smulgeţi limba ce vorbeşti ori suciţi-mi beregata, glasul meu întotdeauna i-o vorbi.* EETIMIU, Î. 101. *Ai grijă, porodiţă rea, că-ţi sucesc capul ca la un pui de găină.* VLASIU, A. P. 240. *Ţi-aş suci gîtul cu mîinile astea, de-ai fi făptaş.* C. PETRESCU, A. R. 153. *Mi-ai adus capul lui în vîrful spadei? Sau i-ai sucit gîtul şi l-ai tăiat apoi în bucăţele?* VINEA, L. I, 299. *Surorile cu ţiganca sucără capul la copii şi îi duse în fundul grădinii, îngropîndu-i în gunoi.* RETEGANUL, P. II, 30. *Că de cît mă blestemai Mai bine gîlu-mi sucea.* BIBICESCU, P. P. 146. *I-o sucit capu şi l-o îngropat în vatra focului.* O. BÎRLEA, A. P. I, 276. *Cine are fete multe Să trăiască, să mărite Cine are numai una, Să-i sucească gîtu cu mîna!* FOLC. MOLD. I, 172. *Cine n-a gîci, Gîtul i-oi suci* (Şipul). GOROVEI, C., 364. ✦ Refl. (Prin Bucov.; în forma *şuci*) A înnebuni. Cf. LEXIC REG. 115.

6. Refl. A prezenta neregularităţi, abateri etc. de la forma normală sau avută iniţial. V. schimonosi, strîmba **(2)**. *A! tu socoţi că limba mea... se va putea suci ca să zică firtă, tferdu, glogol.* NEGRUZZI, S. I, 10. [Strîmbă-l emne] *trece iute prin zăvoaie Şi sub braţul său puternic... tot se rumpe... se sueşte, se îndoaie.* ALECSANDRI, POEZII, 239. *Bătrîna casă ţărănească se strîmbase şi mai mult după zăpezile din iarna trecută; un stîlp se sucise şi pereţii i se cam burduşiseră.* CAMIL PETRESCU, O. II, 110. *Hainele, se sucără pe ei de atîta drum călare.* id. ib. III, 607, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. (Tranz.) **A suci vorba** sau **a o suci** = a da alt curs sau alt înţeles conversaţiei; a devia în mod conştient de la subiect pentru a-şi ascunde gîndurile, a ocoli adevărul. [Părintele Trandafir] *nu mai sueşte vorba, ci spune drept în faţă, dacă i s-a pus ceva pe inimă.* SLAVICI, N. I, 6. *Şi-să nu-ncercaţi Să-mi-l păcăliţi, Vorba s-o suciţi.* BANUŞ, P. 166, cf. DL, DM, M. D. ENC. *Sfarmă-Piatră a sucit-o ba încolo ba încoace.* SBIERA, P. 82. (Eliptic) *Circiumarul umbla să sucească, dar n-a putut că mărturiile i-au ţiăit dreptul.* BĂRAC, T. 15/11. *N-au putut nici suci, nici tăgădui nimică.* SBIERA, P. 144. ✦ Tranz. (Învechit) A deforma. *Aceste ghinduroase bube măresc nasul mai de o seamă cu obrazul, îl sucese într-o parte.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 444/12.

7. Tranz. (Învechit) A modifica. *Tu rupseşi izvoarele şi văile, tu sucişi apele, riurele apătoase.* PSALT. HUR. 64v/8. *Revoluţia a sucit şi a întors datinile.* SADOVEANU, O. XVII, 142, cf. DSR.

8. Tranz. Spec. (Transilv. şi nordul Olt.; complementul indică animale) A castra. Cf. ALR I 2 150/61, 65, 69, 87, 112, 116, 118, 269, 347, 360, 839, ALR II 5 680/105, 353, 362, A II 7, 8, III 12, 19.

— Prez. ind.: *sucesc* şi (regional) *suc, suci*; pers. 2 şi (regional) *suci*, pers. 3 şi (regional) *suce*. — Şi: (regional) **şuci** vb. IV. LEXIC REG. 115.

— Din v. sl. сѫчити, сокать.

SUCI[4] vb. IV v. **soage**.

SUCÍE s. f. (Regional) Cojocărie (Deda — Reghin). Cf. MAT. DIALECT. I, 191. *A învăţat sucia la un meşter din Banat.* ib.

— **Suci[1]** + suf. *-ie*.

SUCÍLĂ s. m. (Familiar) Persoană care are o fire ciudată, nestatornică, de om sucit **(4)**. Cf. PHILIPPIDE, P. 232, BL I, 109, DL, DM, M. D. ENC., DEX, UDRESCU, GL.

— **Suci[3]** + suf. *-ilă*.

SUCILÓI s. n. (Regional) Sul subţire de aluat, folosit pentru ornamentarea colacilor, a turtelor etc. (Vlădia — Calafat). GL. OLT. *Frămînt douo bucăţi de pîine şi-o bat aşa... ca u sucîloi de pîine... şi p-ormă pune una deasupra de alta de să faăe forma cruăi.* ib.

— Pl.: *suciloaie*.

— De la **suci[3]**.

SUCÍNĂ s. f. v. **sulfină**.

SUCÍRE s. f. Acțiunea de a (se) **suci**[3] și rezultatul ei.

1. Determinare a unei mișcări de rotație a unui fir, a unei fibre textile etc. în jurul lui însuși sau în jurul altuia printr-o acțiune continuă și în același sens, pentru a-l face mai rezistent, mai gros etc. sau pentru a-l folosi la confecționarea unor obiecte; învîrtire, învîrtit, răsuceală (1), răsucire, răsucit (1), răsucitură (2), sucit[1], sucitură (1), (rar) suceală (1). Cf. **suci**[3] (1). Cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, DDRP, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., *Toarce" s-a specializat într-un anumit fel de sucire*, PUȘCARIU, L. R. I, 280, cf. DL, DM, DEX, DSR. ✦ Mișcare de rotație în jurul cuiva sau a ceva în formă de cerc sau de colac; încolăcire, înfășurare, învălătucire, răsucire, (rar) încolăceală, încolăcitură, vălătuceală. Cf. **suci**[3] (1). Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX, DSR. ✦ (Învechit) Răsucire în sensuri opuse a extremităților unui corp alungit. *Altoirea prin tilnicire se osibește de altoirea prin inoculație. Formăm un fluer de scoarță . . . și prin o ușoară sucire prinvenim a deslipi lemnul ce îndopa această țeavă de scoarță.* BREZOIANU, A., 273/25.

2. Mișcare (continuă) făcută în cerc, în spirală, de jur împrejur; întoarcere, întors, învîrtire, răsucire, rotire, (rar) suceală (2). Cf. **suci**[3] (2). Cf. LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DI, DM, DEX. *Sucirea unui buton.* DSR.

3. Întoarcere (repetată) a corpului ființelor sau a unei părți a lui în altă direcție decît cea precedentă; întoarcere a corpului sau a unei părți a lui într-o parte și în alta; răsucitură (2), sucitură (5). Cf. **suci**[3] (5). Cf. DL, DM, DEX. ✦ (Popular și familiar) Luxare. [Rosața ochilor] *se întîmplă din naștere greu, din sucirea țestelor capului care se și arată atunci îndată sau mai tîrziu.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 123/18, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Urmările acestor boale, care sînt suciri și strîmbări de oase, nu se mai pot tămădui.* DESCR. AȘEZ. 142/25, cf. DEX, DSR.

4. (Regional) Castrare. Cf. **suci**[3] (8). *Vițelul mic se preface bou prin „sucire".* PRIBEAGUL, P. R. 70.

— Pl.: *suciri*.

— V. **suci**[3].

SUCÍȘ adv. (Învechit, rar) Strîmb (I 2). *Haina stă pe ei suciș.* MUMULEANU, C. 151/12, cf. CONTRIBUȚII, I, 16.

— **Suci**[3] + suf. *-iș*.

SUCÍT[1] s. n. Determinare a unei mișcări de rotație a unui fir, a unei fibre textile etc. în jurul lui însuși sau în jurul altuia, printr-o acțiune continuă și în același sens, pentru a-l face mai rezistent, mai gros etc. sau pentru a-l folosi la confecționarea unor obiecte; învîrtire, învîrtit, răsuceală (1), răsucire, răsucit (1), răsucitură (2), suceală (1), sucire (1), sucitură (1). Cf. DL, DM, DEX, DSR.

— V. **suci**[3].

SUCÍT[2], **-Ă** adj. s. f. I. Adj. 1. (Despre fire textile) Supus unei mișcări de rotație în jurul lui însuși sau în jurul altuia printr-o acțiune neîntreruptă și în același sens; răsucit (1). Cf. **suci**[3] (1). *Lungul tîrnațului de 100 de coți fie . . . den pocrov de mătase albă sucită . . . făcut și talpele-i de arme să fie.* PO 269/15. *Un larg brîu de mătase sucită.* ODOBESCU, S. I, 418. *Tortul . . . sucit se deapănă . . . pe diferite mosoare.* ANTIPA, P. 169, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Hamuri Cu sarsamuri, Nouă, mîndre, zugrăvite Din ațe de buci sucite.* MARIAN, SA. 317. *Foaie verde fir sucit.* ȘEZ. IV, 225. ✧ (Prin analogie) *O părechea brățări sucite, prisnea de aur* (a. 1716). BUL. COM. IST. II, 211. *2 părechi de nasturi mari de cuir, unii suciți, iar alții cu rubine în vîrf* (a. 1778). IORGA, S. D. VIII, 3. ✧ Expr. (Regional) **(Că-i) sucită, (că)-nvîrtită**, se spune cînd cineva caută pretexte ca să se eschiveze de la ceva sau cînd dă explicații neconvingătoare, contradictorii. *Că-i sucită, că-nvîrtită, acela n-avu încotro . . . și a căutat să scoată găina și să i-o aducă.* ȘEZ. IX, 114, cf. CIAUȘANU, GL. ✧ (Adverbial) *O bîrnă jucăușă se ridicase sucit sub copita unuia dintre rotași și pătrunsese între spițele roții din stînga.* CAMIL PETRESCU, O. II, 149. ✦ (Despre mustăți, păr) Care este învîrtit într-un anumit sens; răsucit (1). Cf. **suci**[3] (1). *Cu mustața sucită în vecii vecilor ca de paradă, cu ochiul dracos, cu mersul falnic . . . care turc din sat putea să-i facă vreo concurență.* BACALBAȘA, S. A. I, 147. *Bădița cu păr sucit.* RETEGANUL, CH. 22. *Vasilică păr sucit.* DOINE, 293. *Asară l-am văzut cu mustățile sucite.* HODOȘ, P. P. 186. ✦ (Regional; în sintagma) *Păr sucit* = perciune (I 1) (Fenеș — Alba Iulia). Cf. ALR II/I h 9/102.

2. Care este mișcat (continuu) în cerc, în spirală, de jur-împrejur; întors, învîrtit, răsucit, rotit[2] (1). Cf. **suci**[2] (2). Cf. DSR.

3. În formă de spirală; răsucit (2), spiralat. *Turlele* [Mănăstirii Curții de Argeș] *tot ciopl.te cu flori și unile făcute sucite și împrejurul boclților* (a. 1654). GCR I, 172/34. *Și ușa cocstii cei de deasupt urîtul cosții cel dirept și sucită sîire la mijloc, și den cea den mijloc la al treilea strașina.* BIBLIA (1688), 246[1]/39. *Am grota încîntată cu a ei coloni sucite.* NEGRUZZI, S. II, 133. *Coborîi înaintea lui pe o scară lungă și sucită.* CARAGIALE, O. II, 343. *Am suit treptele scării sucite.* SADOVEANU, O. XI, 219, cf. DL, DM, DEX, DSR, ALR SN III h 729/886. ✦ (Despre drumuri) Care are (multe) cotituri, care face ocoluri; cotit, întortocheat, sinuos, strîmb (I 2), șerpuit[2], șerpuitor, (rar) șerpuind, (învechit și regional) șovăit (2), (învechit) serpentin. *Niște cărări sucite și cotite.* ISPIRESCU, L. 243. *O cărăruie sucită ne duce prin crăpăturile părețelui din stînga.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 260. *Se întorceau de la Șosea, pe această cale strîmtă, sucită.* GĂLĂCTION, O. A. II, 309. *Ulițele sînt strîmte și sucite.* PAS, L. I, 82, cf. DL, DM, M. D. ENC., ALR SN III h 860/36. *În codru că intrcu, Pe-o potecuță sucită.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 448.

4. (Despre obiecte flexibile) Strîns în formă de sul; înfășurat, învălătucit. Cf. **suci**[3] (3). *Coroa cu cinci petale . . . întregi sau crestate, late sau sucite.* NEGRUZZI, S. I, 102, cf. DL, DM, M. D. ENC. ✦ (Despre țigări) Făcut cu mîna, prin înfășurarea tutunului într-o foiță; răsucit (1). Cf. **suci**[3] (3). *Bătrînii de altădată purtînd inel cu pecete, mustăți stufoase, îngălbenite de țigara sucită pe genunchi, pusă într-un țigaret seris, de chihlimbar.* BRĂESCU, A. 67. ✦ (Rar) Răsfrînt (I). *Purtau comanacul de samur sau astrahan, tras pe sprînceană, scu, uneori ca la Petersburg, un joben tuțit, cu marginile sucite, ca o ciupercă stilizată.* ARGHEZI, B. 100.

5. Care are corpul întors într-o parte; răsucit (3). Cf. **suci**[3] (5). *Răsăritura din somn este o întăritare a sistemii nervelor . . . din culcare greșită și sucită și cu căpătii nepotrivit.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 150/25. *Erau nevoite să stea tot sucite într-o parte ca să nu se vază.* STĂNOIU, C. I. 199, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre oameni sau, mai ales despre corpul lor ori, în special, despre părți ale acestuia) Care este deviat (din naștere sau în urma unei boli, a unui accident etc.) de la poziția normală (fiind orientat într-o direcție nefirească); adus, aplecat, cocîrjat, contorsionat, cocoșat, curbat, gîrbov, gîrbovit, înclinat, încovoiat, îndoit, plecat[2] (1), răsucit (3), strîmb (I 1), strîmbat[2] (1). *Ciute urechile, puchinoși ochii, suciți mușchii, întinse vinele, lăboase copitele Cămilei.* CANTEMIR, I. I. I, 138, cf. RESMERIȚĂ, D. *Iar brațu-ar tremura de cazna pe pogon, Sucit ca un odgon.* CĂLINESCU, O. II, 214, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *De ce ai . . . degete așa sucite?* RETEGANUL, P. I, 58. *Am întîlnit un om cu mîinile sucite, Cu picioarele frînte.* FOLC. MOLD. I, 413. *Am un pui de drac, Lățit și sărac, Cu picioarele sucite.* PAMFILE, C. 30. ✦ (Despre obiecte flexibile sau neflexibile sau despre părți ale acestora) Care prezintă neregularități, abateri etc. de la forma normală sau inițială; contorsionat, curbat, deformat, diform, întors, răsu-

cit (3), strîmb (I 2), strîmbat² (2). Cf. s u c i³ (6). *Frunză verde lemn sucit Şi de cînd m-am haiducit Dragu-mi-i drumu cotit Şi de umbră-acoperit.* HAŞDEU, R. V. 48. *Crengi sucite, îndreptate mai mult spre pămînt decît spre cer.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 384. *Ce lung era Lambrior, ce subţire, ce mîini ciotoroase şi ce picioare lungi şi haitişe avea?... Ar semăna... a ceva sucit.* HOGAŞ, DR. II, 119. *Un copac uscat stătea departe în cîmp, în atitudinea sucită a unui schilod care cere de pomană.* GALACTION, O. 79. *O salcie sucită sc-ndoaie ca o iasmă.* VOICULESCU, POEZII, I, 161. *Toate crăcile copacilor astii păduri erau strîmbe şi sucite.* POPESCU, B. II, 85. *Frunză verde lemn sucit, Văleanul nostru, scîrbit, De la mîndra s-a pornit.* BALADE, III, 176. *Foaie verde măr sucit Plugu-n brazdă a ruginit.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 216. ✦ (Popular şi familiar; despre oase, tendoane etc.) Luxat. Cf. DEX, DSR.

6. F i g. (Despre oameni) Care nu este sau nu se comportă normal, ca toată lumea; cu care nimeni nu se poate înţelege sau acomoda; care şochează prin manifestări, evoluţie etc.; (despre firea sau manifestările oamenilor) care trădează o astfel de comportare. V. b i z a r, c i u d a t, c u r i o s, s t r a n i u. Cf. LB, I. GOLESCU, C. *Vedea că are a face cu un om sucit.* BĂRAC, T. 32/13. *A fost odată un om care toată viaţa lui nu s-a putut potrivi cu lumea — un om sucit.* CARAGIALE, O. I, 130, cf. BARCIANU. *Nimeni nu zise nimic, fiind toţi deprinşi cu firea lui sucită.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 12, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU². *De cîte ori, în scurgerea anilor, nu s-a gîndit că va scăpa odată de bătrîn, care era tot mai sucit cu cît îmbătrînea.* AGÎRBICEANU, S. 105. *Mai văzut-ai tu de cînd eşti, un om aşa de sucit?* HOGAŞ, DR. II, 65, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Ce om sucit!* EFTIMIU, I. 39. *Ce sucită eşti!* CAMIL PETRESCU, T. II, 134, cf. SCRIBAN, D. *La dumneata nu pot să citesc, eşti om sucit.* CĂLINESCU, B. I. 109. *Tu eşti om tare sucit. Mîndru, înfumurat, te crezi deştept.* V. ROM. mai, 1954, 64. *Era mai mare la gazetă... miop şi ursuz şi sucit.* PAS, Z. I, 284. *Mult te-am mai iubit la viaţa mea, om sucit ce eşti!* H. LOVINESCU, T. 369, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Omul şiret şi sucit cum era, ia spurcatul... îl duce acasă.* ŞEZ. I, 285. ✧ (Substantivat) *Caramanule sucite!* PANN, E. II, 53/16. *Sucitul şi nehotăritul Bunea, care-şi strică şi-şi reface mereu coşarul.* IST. LIT. ROM. II, 350. ✦ Care este potrivnic naturii, bunului simţ, judecăţii; care iese din comun; care nu este cum trebuie să fie. *Fieşte ce înţelept socotească... să coprinză ale lor învîrtejiri şi sucite porunci.* MAG. IST. II, 208/28. *Acum se întorc filozofii de la amăgita şi sucita înţelepciune a stării veacului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XIII/12. *Acest mod de a susţine pentru sau contra... este... mai puţin propriu a forma... spiritul şi raţionamentul, decît a le da ce este falş şi sucit.* ARISTIA, PLUT. LXXXVII$_2$/4. *Nu ştiu în ce-ntuneric se pierde-a mea gîndire, Cît viaţa mi-e amară, cît traiul mi-e sucit.* BOLINTINEANU, O. 207. *Ce menire îţi vor ţie... Îmbinările sucite ale rîvnelor domneşti?* DAVILA, V. V. 27. *O lume nouă, ce i se părea atît de paradoxală şi atît de sublim sucită în asemănare cu viziunea creştină.* BLAGA, H. 98, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Umblu prin lumea asta sucită.* RETEGANUL, P. IV, 21. ✦ (Despre idei, cuvinte etc.) Care este greu de urmărit; care nu se înţelege bine; confuz, încîlcit, încurcat, întortocheat, neclar. *Această scrisoare sucită şi plină de viclenii, nu dovedea altceva decît dorinţa polonilor de-a pune ei în Ţara Românească alt domn în locul lui Mihai.* BĂLCESCU, M. V. 225, cf. POLIZU, RESMERIŢĂ, D., DSR. ✦ (Învechit) Neobişnuit; nefiresc; nepotrivit. *Purtaţi nişte haine sucite pe nişte trupuri stricate.* NEGRUZZI, S. I, 245.

6. (Prin sud-estul Transilv.; despre animale) Castrat. Cf. ALR I 2 150/109, A III 2.

II. S. f. art. Numele unui dans popular; melodia după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 147.

— Pl.: *suciţi, -te.*

— V. **sucî³**.

SUCITÁ vb. I. R e f l. (Regional) A se asocia (Mereni — Piteşti). Cf. GRAIUL, I, 156. *Ne spunea să ne sucităm cu partidu ţărănesc.* ib.

— Prez. ind.: *sucitez.*

— Etimologia necunoscută.

SUCITÓR, -OÁRE subst. **I. 1.** S. n. (Regional şi s. f.) Băţ (gros) de lemn, neted, cu care se întinde foaia de aluat pentru plăcinte, tăiţei etc. sau, p. e x t., care se întrebuinţează la mestecat, bătut etc.; făcăleţ, vergea, (rar) sul (I 3), (popular) mestecău[1] (1), (regional) melesteu (2), plăcintor (1), sucăleaţă. *A treaia zi iară să-i ia şi să-i turtească cu sucitorul.* MÎNCĂRILE, 103/4. *Kerpetor şi sutsitor* (a. 1803). IORGA, S. D. XII, 146, cf. LB, POLIZU. *Hămbar şi laiţ, sucitor Şi lemne, cute, cleşte, pilă... Toate-n capul lui Cotor.* COŞBUC, P. II, 249, cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Din aluatul bine frămîntat, se rup bucăţele, una cîte una se frămîntă din nou şi apoi se întinde, se lăţeşte... cu sucitorul sau ciucitorul, un băţ rotund şi neted.* PAMFILE, CR. 4, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Am văzut şi învăţat gurutul de la mongoli; făină de hrişcă şi grîu... aluatul subţiat cu sucitorul.* SADOVEANU, O. XVIII, 327. *Usca snopii în casă, ti îmblătea pe lepedeu cu sîcitorul şi măcina la rîjniţă.* DAN, U. 200, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Vede un alt om, aşezat cu spatele pe pămînt, pe care doi servitori cu un sucitor îl îndopau cu mîncare.* RETEGANUL, P. II, 59. *Ia un meleşteu sau sucitor.* SEVASTOS, N. 9, cf. VAIDA. *Cînd totul e gata, se ia aluatul, se taie bucăţele, se face boţuri rotunde şi apoi se lăţesc cu sucitorul.* ŞEZ. VII, 33. *De nu-i întoarce... Cu acele ti-i coase, Cu sucitoru ti-oi suci.* BÎRLEA, L. P. M. II, 350. *Da-oi nouă sucitoare... Noua fusă. Nouă linguri.* T. PAPAHAGI, M. 143, cf. CHEST. V 61/19, 139/27, 77/a, ALR I 776/257, ib. 1 350/59, ALR SN IV h 1 054, 1 112, A I 12, 13, 17, 21, 22, 23, 26, 31, 34, 35, 36, V 15, VI 26, 32, MAT. DIALECT. I, 93. ✦ (Transilv., prin Bucov. şi prin Maram.) Bucată de lemn, în formă de sul, cu care se calcă rufele. V. m ă n g ă l ă u (1). ALR II 3 386/64, 102, 228, 250, 260, 272, 279, 284, 316, 325, 334, 349, 365.

2. S. n. Dispozitiv de lemn sau de metal la ferăstrău, la războiul de ţesut etc. care, prin învîrtire, slăbeşte sau strînge o legătură; cordar, încordător, întinzător, întorcător. *Sucitorul ferăstrăului.* DAMÉ, T. 86. *Lemnuşul* [de la ferăstrău] *se mai cheamă şi pană... sucitor.* PAMFILE, I. C. 121, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX, H I 140.

3. S. m. (Prin nord-estul Munt. şi prin sud-estul Olt.) Bucată de lemn cu care se răsuceşte funia sau lanţul trecut peste o sarcină (de fîn, de lemn etc.) spre a o strînge; (regional) ceatlău. Cf. ALR II 5 635/728, 886.

4. S. f., s. n. (Prin Maram. şi prin nordul Olt.) Dispozitiv care, prin învîrtire, reglează cantitatea de grăunţe care trebuie să curgă în gaura pietrei de moară; (regional) grăunţar, năpustitor (II 2). Cf. ALR SN I h 174/346, 836.

5. S. m., s. n. (Prin nord-vestul Bucov. şi prin nord-vestul Dobr.) Fiecare dintre bucăţile de lemn fixate la capete în tîrcoalele prisnelului de la moară; (popular) şiştor (1). Cf. H XIV 398, ALR SN I h 163/386.

6. Ş. m. (Regional) Fiecare dintre penele de lemn dreptunghiulare înfipte în obada roţii, cu ajutorul căreia se pune în mişcare prisnelul morii; măsea (II 1 a) (Suha — Fălticeni). Cf. A VI 6.

7. S. f. (Prin nordul Mold.) Unealtă de tors nedefinită mai îndeaproape. Cf. H X 33, XII 386.

8. S. f. (Învechit) Manivelă. Cf. DDRF, BARCIANU, ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., DR. IV, 1 013.

9. S. f. (Regional) Serpentină (I 4) (la cazanul de fiert rachiu) (Dobra — Deva). Cf. CHEST. II 446/4.

II. S. f. (Ornit.) Numele mai multor păsări mici: a) (Ban.) capîntortură (*Jynx torquilla*). *Această păsăruică foarte curioasă se numeşte de către românii din Bucovina capîntortură şi vertecap... de către cei din Banat... sucitoare.* MARIAN, O. I, 90, cf. BARCIANU,

JAHRESBEHR. XII, 126, ŞĂINEANU², TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, BĂCESCU, PĂS. 160, DL, DM; **b)** (Ban.) piţigoi **(1)** *(Parus major)*. Cf. DOMBROWSKI, P. 226, BĂCESCU, PĂS. 160. *Piţigoiul, primăvara se zice sucitoare după cîntatul său.* H XVIII 44; **c)** (Ban.) pitulice **(I 1)** *(Sylvia atricapilla)*. *Pitulicea cu cap negru numita în Banat şi sucitoare.* MARIAN, O. I, 320. cf. TDRG, BĂCESCU, PĂS. 160; **d)** (regional) privighetoare-cenuşie. V. p r i v i g h e t o a r e *(Sylvia cinerea)* (Vaşcău). Cf. ALR I 1 031/80.

— Pl.: *sucitori, -oare.* — Şi: (regional) **sicitór** (ALR II 3 982/325), **sicitór, ciucitór** s. n.

— **Suci²** + suf. *-tor.*

SUCITÚRĂ s. f. Faptul de a (s e) s u c i.

1. Determinare a unei mişcări de rotaţie a unui fir (textil) în jurul lui însuşi sau în jurul altuia, printr-o acţiune continuă şi în acelaşi sens, pentru a-l face mai rezistent, mai gros etc. sau pentru a-l folosi la confecţionarea unor obiecte; învîrtit, răsuceală **(1)**, răsucire, răsucit **(1)**, răsucitură **(2)**, sucire **(1)**, sucit¹, (rar) suceală **(1)**. Cf. LB, POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DEX. *Sucitura unui fir textil.* DSR. ◇ F i g. *Ari şuşituri multi cîntîcu aista.* DIACONU, VR. 21. ✦ (Învechit şi regional; concretizat) Produs, obiect, fir etc. obţinut prin sucitură **(1)**. *Luminarea sau făclia este încungiurată de o sucitură de sîrmă de fier, în formă de pînză.* BARASCH, I. N. 30/13. *Figurile şi figurinele... diformate, cu coifuri în etaje, cu îmbrăcăminţi înflorite şi pline de tot felul de învîrtituri şi sucituri.* IORGA, P. A. II, 190, cf. CADE. *Ciucitură de urechi; i-am făcut-o ciurel.* ŞEZ. V, 57, cf. RĂDULESCU-CODIN, 69. ✦ (Regional) Colac (Mogoş — Abrud). Cf. ALR I 777/100. *Sucitura o sucește ca o pită.* ib. ✦ (Prin Transilv. şi prin Mold.) Mănunchi de paie, de fîn etc. răsucit cu mîna, cu care de obicei se leagă snopii sau se pune pe vîrful căpiţei de fîn ca să n-o ia vîntul. Cf. LB, POLIZU, ALEXI, W. *Copilul urmărea fiecare mişcare în facerea sucitu̯rilor de paie cu care trebuia legat snopul.* AGÎRBICEANU, S. 317. *Caii „ustăniţi" şi „înspumaţi" de la drum... trebuiesc frecaţi pe tot corpul cu o sucitură de paie.* PRIBEAGUL, P. R. 68. *Pi vîrvu clăi foş o şuşitură de fîn ca o cunună.* ALRT II 98, cf. ALR SN I h 56/2, A V 14, 19. ✦ (Învechit şi regional) Scul **(1)**; jurubiţă (de bumbac). *Cere... camerhol de cusut, 50 sucitur[ă] albă* (a. 1790). IORGA, S. D. VIII, 85, cf. A II 3, V 33, 34, MAT. DIALECT. I, 95, TEAHA, C. N. 268. *Mi-ar mai trebui fo două-trei sucituri.* UDRESCU, GL., cf. GL. OLT.

2. (Popular) Cotitură (a unui drum, a unei văi etc.). *Nu-şi poate cineva închipui ce sucituri şi răsucituri sînt făcute în hotarul ţării de prin aceşti munţi.* I. IONESCU, M. 36. *Spuma lighioanelor se tăie în două, în trei şi pieri în suciturile văii.* GALACTION, O. A. II, 35, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Regional) Virful ascuţit al sfredelului (Marginea — Rădăuţi). Cf. ALR SN II h 560/386. *Şusitura sfridelului.* ib.

3. (Regional) Sul de pînză (Remetea — Beiuş). Cf. A I 12.

4. (Regional) Foaie de aluat (pentru plăcintă sau tăiţei) (Chizătău — Lugoj). Cf. ALR SN IV h 1 080/76.

5. Întoarcere (repetată) a corpului fiinţelor sau a unei părţi a lui în altă direcţie decît cea precedentă; întoarcere a corpului sau a unei părţi a lui într-o parte şi în alta; răsucitură **(2)**, sucire **(3)**. *Dintr-o sucitură a umerilor chiar întoarse capul într-o altă parte, arătînd că nu are chef de vorbă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 547. ✦ F i g. (Regional) Epitet dat unui om nestatornic, neserios (Cepari — Curtea de Argeş). Cf. UDRESCU, GL. *N-ai văzut sucitură de om ca ăsta.* id. ib. ✦ (Învechit) Luxare. *Sucitura labei cea de din afară se trage din sucitura muşchiurilor picioarelor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 139/11. *Aşa să se încerce aducerea şi punerea scrînciturii la loc; iar suciturile se aduc mai lesne la locul lor.* id. ib. 448/25, cf. BIANU, D. S.

6. (Învechit) Deformare fizică. *Mijloacele de îndreptarea şi acoperirea suciturilor şi a greşalilor trupului.* PISCUPESCU, O. 154/20. ◇ F i g. *Acesta cîntările Herovimilor va închipui. Acesta direpţ va-ndrepta întinsorile poruncilor credinţei şi va înfăţăşea toate strîmbăturile ereaselor şi suciturile.* DOSOFTEI, V. S. decembrie, 197r/15.

7. (Învechit) Instrument de tortură. *Pre toţ[i] creştinii ... băgîndu-i în legături şi în sucituri.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 27r/11.

— Pl.: *sucituri.* — Şi (regional) **ciucitúră** s. f.

— **Suci³** + suf. *-(i)tură.*

SUCÍŢĂ s. f. (Transilv.) **1.** Soţie de suci¹. Cf. MAT. DIALECT. I, 191.

2. Cojocăreasă. Cf. MAT. DIALECT. I, 191.

— Pl.: *sucite.*

— **Suci¹** + suf. *-iţă.*

SUCLUÍ vb. IV v. **sucui.**

SUCLUITÚRĂ s. f. (Ban., Transilv.) Obicei **(2)**. Cf. ANON. CAR., DR. IV, 159.

— Pl.: *sucluituri.*

— **Suclui** + suf. *-(i)tură.*

SUCMÁN s. n. v. **suman.**

SUCMĂNÁR s. m. v. **sumănar.**

SUCMĂNĂRÍE s. f. v. **sumănărie¹.**

SUCMĂZÁ vb. I. R e f l. (Regional) A merg eafectat (Brădişorul de Jos — Oraviţa). Com. LIUBA.

— Prez. ind.: ?

— Etimologia necunoscută.

SUCMĂZÁT, -Ă adj. (Regional) Neastîmpărat **(2)** (Brădişorul de Jos — Oraviţa). Cf. H XVIII 147.

— Pl.: *sucmăzaţi, -te.*

— V. **sucmăza.**

SÚCNĂ s. f. **1.** (Învechit şi popular) Fustă (simplă, confecţionată dintr-un material gros); rochie (dreaptă); p. g e n e r. orice obiect de îmbrăcăminte pentru femei (confecţionat din lînă sau din alt material gros.) Cf. ROSETTI, B. 104. *S-au făcut fetei sucnă şi tîmbariu* (a. 1658). URICARIUL, XVI, 203, cf. ANON. CAR. [Am dat] *5 sucne, 2 de lastră, una de belacoasă, cu flori de fir* (a. 1734). BUL. COM.IST. IV, 69, cf. KLEIN, D., BUDAI-DELEANU, LEX. *Cumpără 6 rifi de flanel pentru caftan sau sucnă.* PETROVICI, P. 151/15, cf. LB. *Sucna e gătită din mătase sură cu tunica din aceeaşi materie.* F (1870), 58, cf. LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Sucna (fustă, androc) e făcută din stofă.* CANDREA, Ţ. O. 7. *Sucne de şahmarand şi tabin.* IORGA, Ç. I. I, 181, cf. TDRG, MOLIN, R. B. 418, CADE. *Femeile purtau: bluză, numită şi viziclu... rochii („sugne") foarte largi.* PRIBEAGUL, P. R. 38. *Mai trăgea o gură de rachiu din „palăscuţă", pe care niciodată n-o uita goală în buzunarul de la sumnă.* BENIUC, M. C. I, 198, cf. DL, DM. *Sucnelele de tabin ... şi de belacoasă.* BARBU, PRINC. 139, cf. H V 116, XII 105, XVIII 145, 279. *Că ş-asear-am fost la ea Ş-o găsii c-o sucnă rea, Pe cea bună şi-o cîrpea.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 442. *Droga noastră, un' te duci Cu sucnă şi cu papuci?* MARIAN, I. 568. *Jijioară, apă-amară, Face-te-ai neagră cerneală Să-mi cernesc sucna pe dos.* SEVASTOS, C. 22, cf. VAIDA. *Poartă sumne şi bărbşoane.* ALEXICI, L. P. 133, cf. VICIU, GL. *Eu mîndră, nu te-oi lua Pînă tu de nu ţi fa(ce) Tăt o sugnă boboşoară Cine-a vede-o să moară.* ŢIPLEA, P. P. 30. *C-ai umblat tot rumenită Şi cu sugnă tîrguită.* BUD, P. P. 34, cf. BOCEANU, GL., com. din BANAT, din BILCA — RĂDĂUŢI, din STRAJA — RĂDĂUŢI şi din TIMIŞOARA. *Aniţa s-i supărat, Cizme roşii o-ncălţat, Sugne albe*

o-mbrăcat. BÎRLEA, L. P. M. I, 16. *Mni-o trimăs mîndru o cart'e Să nu-mi port sugnă cu roat'e.* T. PAPAHAGI, M. 26. *Încă scoală slujnicele, Să măture to[t] curțile, Cu poalele sucnelor, Cu vîrvu cosițelor.* ARH. FOLK. I, 178, cf. ALR II 3 320/76, ib. 4 210/64, ALR SN IV h 1 178/2, 36, 76, ALRM SN III h 999/36, 76. *La lelița-n jebul sugnit, Trei pureci se bat cu pumnii.* ANT. LIT. POP. I, 214. *Iar doamna ce mai făcea? Mîna pe sucne punea.* BALADE, III, 341. *Iea sucnele le-nfoia.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 346. *Am o sucnă mîrie Plină de pozderie* [Cerul cu stelele]. GOROVEI, C. 357.

2. (Regional) Șorț **(1)** (Secășeni — Oravița). Cf. ALR SN IV h 1 180/29.

3. C o m p u s: **sucnă-murgă** = personaj mitologic din poveștile populare. Cf. DDRF, JAHRESBER. XIX—XX, 32.

— Pl.: *sucne.* — Și: **súgnă,** (regional) **súhnă** (SCRIBAN, D., PLOPȘOR, V. O.) **súmnă, sómnă** (PLOPȘOR, V. O.) s. f.

— Din ucr. **сукня,** scr. **suknja.**

SUCNIȘOÁRĂ s. f. (Prin Maram.) Diminutiv al lui s u c n ă **(1)**. *Cum focu mi-oi umbla eu Cu sugnișoare domnești Pe la corturi țigănești.* BÎRLEA, L. P. M. I, 50.

— Pl.: *sucnișoare.* — Și: **sugnișoáră** s. f.

— **Sucnă** + suf. *-ișoară.*

SUCNÍȚĂ s. f. (Transilv.) Diminutiv al lui s u c n ă **(1)**. Cf. CADE, DL, DM. *Și tu ți-ai lăsat Sugnița frumoasă, La mine pe masă.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 501. *Și la apă să dușă, ... Cu sugnița scîrțănind.* ALEXICI, L. P. 70, cf. BUD, P. P. 83. *Nice-s fet'e cu sugnița.* T. PAPAHAGI, M. 69.

— Pl.: *sucnițe.* — Și: **sugníță** s. f.

— **Sucnă** + suf. *-iță.*

SUCNÚȚĂ s. f. (Prin Maram.) Diminutiv al lui s u c n ă **(1)**. *Dar lăsați-mi minuța Să-mi ridic cu sugnuța.* BUD, P. P. 10.

— Pl.: *sucnuțe.* — Și: **sugnúță** s. f.

— **Sucnă** + suf. *-uță.*

SUCOMBÁ vb. I. I n t r a n z. (Livresc) **1.** A muri[1] **(1)**. *Un om sănătos mergînd din numitele țări în Italia este supus a sucomba la niște friguri rele și tifose.* BARASCH, I. 144/18. *Biata maica mea sucombase.* SION, P. 383, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se pare că nici unul din fruntașii regimului n-a sucombat.* COCEA, S. II, 655. *Șapte oameni au sucombat.* SADOVEANU, O. XX, 179. *Trebuie să-ți aduc la cunoștință că doamna a sucombat.* DAN, U. 191, cf. SCRIBAN, D. *Bolnavul a sucombat la 21 de zile după operație.* PARHON, O. A. 105, cf. DL, DM, DN[2]. *Aici a sucombat un lord de podagră.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 104, 3/2, cf. M. D. ENC., DEX, DSR. ✧ F i g. *Biata republică de la Ploiești sucombă și ea.* LOVINESCU, C. VIII, 12. *Patria e gata să sucombe sub loviturile lor.* CAMIL PETRESCU, T. II, 380. *Cine are talent, își face singur drum... Iar dacă sucombă pe drum, înseamnă că nu era făcut pentru aceasta.* C. PETRESCU, C. V. 149. *Cum de nu a sucombat adevărul, cum... de nu s-a stins în bezna nerecunoașterii?* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 8/5. *Ca un cearceaf cu limpezimi de gală sucombă marea noapte boreală.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 31, 11/2.

2. (În dicționarele din trecut) A fi învins (în luptă). *A sucomba după ani de luptă.* ȘĂINEANU[2], cf. CADE.

3. (În dicționarele din trecut) A fi copleșit de durere fizică sau morală. Cf. ȘĂINEANU[2], CADE. ✦ A nu se putea împotrivi; a nu putea rezista. Cf. ȘĂINEANU[2], CADE.

— Prez. ind.: *sucómb.* — Și: (învechit) **sucumbá** vb. I. BARCIANU, ALEXI, W.

— Din fr. **succomber,** lat. **succumbere.**

SUCOMBÁRE s. f. (Livresc) Faptul de a s u c o m b a **(1)**; moarte **(1)**. Cf. DL, DM, DEX, DSR.

— Pl.: *sucombări.*

— V. **sucomba.**

SUCOMBÁT, -Ă adj. (Livresc) Mort **(1 1)**. *S-a trimis ... creierii și bulbul unei femei sucombate.* BABEȘ, O. A. I, 192.

— Pl.: *sucombați, -te.*

— V. **sucomba.**

SUCOTRÍN adj. v. **socotrin.**

SUCUÍ vb. IV. T r a n z. și r e f l. **1.** T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Învechit; Transilv.) A obișnui **(2)**. *Cum omul cu prietrîeul său au sucuit u grăi.* PO 291/26, cf. LB, DHLR II, 542, GRAUR, E. 146, SCL 1963, 510, CABA, SĂL. 100. *Sucuiesc și umblă cu hîd'ed'ili țigani i[n] sara dă Anu Nou.* ALRT II, 140, cf. ALR I 175/308, ALR II 2 798/316, LEXIC REG. 10. *Noi vă facem și cină, ce doriț, c-avem d'-ind'e. C-așa am sucuit — zîce — cu tăț sălății a face.* O. BÎRLEA, A. P. FI, 479. ✧ R e f l. *De la toți popii românești supt puterea lui s-au sucuit din an în an a lua florintul.* ȘINCAI, HR. II, 262/36.

2. R e f l. (Regional) A se obișnui **(1)**. Com. din LUPȘA — ABRUD. *M-am sucuit acum aici la munte. Nu-mi place orașul.* ib.

— Prez. ind.: *sucuiesc.* — Și: **sucluí** vb. IV. ANON. CAR., DR. IV, 159, SFC IV, 118.

— Din magh. **szokni.**

SUCUÍRE s. f. (Transilv.) Acțiunea de a (s e) s u c u i **(1)** și rezultatul ei; obișnuință. Cf. KLEIN, D. 161, LM.

— V. **sucui.**

SUCULÉNT, -Ă adj., s. f. pl. **I.** Adj. (Despre alimente) Care are mult suc[2] **(1)**, m u s t o s **(1)**, z e m o s; care e bogat în substanțe hrănitoare, c o n s i s t e n t, h r ă n i t o r, n u t r i t i v **(1)**, s ă ț i o s[1] **(1)**, (livresc) f e c u l e n t, (astăzi, rar) s u b s t a n ț i a l, m i s t u i t o r **(1)**, n u t r i t o r, s ă t u r ă c i o s, ș ă t u r ă t o r; p. e x t. care are gust plăcut, ales, deosebit, plin de savoare, a p e t i s a n t, b u n, d e l i c i o s, g u s t o s, î m b i e t o r, p l ă c u t **(1)**, s a v u r o s **(1)**, (rar) p o f t i c i o s **(2)**, (argotic) m i ș t o **(1)**. *Partea unei vegetăți ce este moale, suculentă.* CAIET, 67v/23. *Semințele sînt închise în cămăși căptușite cu o substanță mai mult sau mai puțin pleoasă, izolate unele de altele în mijlocul unui pericarp cărnos sau suculent.* BREZOIANU, A. 318/2, cf. STAMATI, D., BARASCH, B. 28/29. *Grăunțe de cele mai curate și mai suculente.* SION, P. 362, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., DDRF, BARCIANU. *Fructul suculent, boabă.* GREGESCU, FL. 14, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *Substanța corticală posedă o structură mult mai puțin fină ca în stare normală, e mult mai mare, fregilă și suculentă.* BABEȘ, O. A. I, 276, cf. CADE. [Cîinele] *sfărma oase suculente.* GALACTION, O. A. II, 182. *Încalzit de abundența mîncărurilor suculente..., Andrei abia a apucat să prindă trenul de zece.* COCEA, S. I, 282. *Smucitura aprigă a animalelor... cînd smulg smocul de iarbă suculentă.* TEODOREANU, M. II, 221. *Carnea albă, suculentă, gust plăcut.* ENC. AGR. I, 523, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *O hrană suculentă îndepărtează starea De toropeala.* T iulie 1964, 61. *Ne-am înfipt cu plăcere dinții în carnea suculentă și moale.* V. ROM. octombrie 1964, 28, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX, DSR. ✦ F i g. (Despre idei, cuvinte etc.) Care este plin de conținut, de idei sau de savoare (v. s a v u r o s **2**). *De mult nu mai căzuse în clevetirea saloanelor... un subiect așa de frumos și de suculent.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 102. *Cuvinte brutale și triviale... le șoptea cu intonații lascive, cu modulații suculente.* COCEA, S. II, 277. *Nu se renunță la un bun atît de suculent.* ARGHEZI, B. 54. *Înjurături suculente.* STANCU, R. A. IV, 421. *O varietate mai fină, dar suculenta, de humor verbal, o furnizează în special limbajul pitoresc.* LL 1955, 129,

cf. DL, DM. *Pagini de umor suculent și satira găsea chiar la scriitori cu ținută gravă.* IST. LIT. ROM. II, 682. *O sursă de umor suculent o oferă limba personajelor.* V. ROM. ianuarie 1963, 88, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

2. S. f. pl. Nutreturi provenite din plante cu tuberculi și din rădăcinoase. *Având o valoare nutritivă mare, suculentele ne dau putința să facem economii de furaje.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 881. *Suculentele constituie un nutreț consumat de toate speciile de animale, în special de vacile de lapte.* DER, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suculenți, -țe.*

— Din fr. **succulent**, lat. **succulentus.**

SUCULÉNȚĂ s. f. Însușirea de a fi suculent **(1)**; savoare **(1)**. *Plătica de Snagov... ne vom cerca să descriem prin ce mijloace un om cu gust o poate aduce la gradul cel mai-nalt al suculenței.* ODOBESCU, S. I, 463, cf. SCRIBAN, D. *Tocătorul a dispărut, înlăturat de mașina de tocat, care sfărîmă carnea strivind-o și uscîndu-i suculența.* ARGHEZI, S. XVIII, 113. *Este o veritabilă artistă culinară... face mîncări de o suculență, de o surpriză a gustului.* CĂLINESCU, S. 150, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. Bogăție de conținut, de idei; semnificație, farmec deosebit. *Epoca s-a amuzat mult de sprinten le pagini narative ale lui Voltaire, pline de suculența bogată a unui tîlc ușor de deslușit.* VIANU, L. U. 198. *A descris cu savoare și suculență sănătatea engleză.* RALEA, S. T. I, 278. *Posteritatea a întors fața de la coaja aspră a rodului, nebănuindu-i suculența și savoarea miezului.* IST. LIT. ROM. II, 578, cf. DN², M. D. ENC., DSR.

— Pl.: *suculențe.*

— Din fr. **succulence.**

SUCUMBÁ vb. I v. **sucomba.**

SUCÚPĂ s. f. (În dicționarele din secolul trecut) Tavă mică; farfurioara pe care se pune ceașca. Cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., ALEXI, W.

— Pl.: *sucupe.*

— Din fr. **soucoupe.**

SUCURSÁLĂ s. f. **1.** Întreprindere comercială, bancară sau, p. ext., orice unitate economică dependentă de alta, mai mare sau centrală, de același fel, agenție, reprezentanță **(2)**; p. gener. orice instituție, asociație, organizație etc. condusă și controlată de o unitate mai mare sau centrală, de același fel; filială. *Acest așezămînt a scăpat din nenumăratele nevoi și necazuri... în vreme că sucursalele lui... au dăinuit cîțiva ani.* BREZOIANU, A. 539/16. *Ca sucursale erau două companii de vînători sași.* BARIȚIU, P. A. II, 419. *Am putea spori producțiunea noastră... dacă... fabricanții cei mari ai Europei... ar stabili în România fabrici, sucursale a marilor lor ateliere.* GHICA, C. E. III, 80, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Merg în oraș, la sucursala locală a unei mari bănci din Paris.* CARAGIALE, O. II, 199, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Avem și sucursale.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 101. *Diplomat al școalei de comerț; trimis comptabil la sucursala Băncii comerciale.* CHIRIȚESCU, GR. 203, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se mai dădu dreptul Băncii... de a înființa o sucursală la Galați.* N.A. BOGDAN, C. M. 171, cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Un grup dinaintea unei sucursale a societății alimentare.* LOVINESCU, C. IV, 173. *Am trecut seara pe la birourile marii sucursale.* GALACTION, O. A. I, 147. *În toate orașele și satele... există sucursale ale Centralei Cooperativelor.* SAHIA, U. R. S. S. 208, cf. SCRIBAN, D. *Stăpînul prăvăliei avea vreo zece sucursale.* ARGHEZI, S. XX, 158. *Avea o sucursală... în orașul împărătesc.* CAMIL PETRESCU, O. I, 445. *Nu-i nevoie decît să spun o vorbă aici, la una din sucursalele ei din Brazilia.* TUDORAN, P. 481, cf. DL, DM, DN³. *Venise în capitala Germaniei pentru a verifica operațiile financiare ale unei sucursale.* MAGAZIN, IST. 1968, nr. 11, 75. *La sucursala județeană „Dimbovița" a Băncii Naționale, un grafic... releva că toți beneficiarii au returnat întreprinderii o parte din produsele livrate.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX, DSR. ✧ Fig. *Măsură de jos în sus o călătoare lină[ră]..., cu aerul blazat al unui Casanova care a lăsat în fiecare capitală a lumei o sucursală a inimei lui.* C. PETRESCU, O. P. I, 35. *Se poate spune că această țară e o sucursală a umanității, un rezumat logic și oarecum abstract al întregii categorii omenești.* RALEA, S. T. III, 125.

2. (Învechit) Meteoc. Cf. ANTONESCU, D., BARONZI, I. L. I, 213/24.

— Pl.: *sucursale.*

— Din fr. **succursale.**

SUCUTÍ vb. IV v. **socoti.**

SUCUTRÍN adj. v. **socotrin.**

SUD¹ s. n. **1.** (Învechit) Județ. *Să adevărăm partea Albului, pîrcălab de moșie din Rădăcinești ot sud Argiș* (a. 1712). BUL. COM. IST. III, 92. *Schela oraș[u]lui din sud Iol[o]m[i]ț[a]* (a. 1775). FURNICĂ, I. C. 34. *Moșiia Rătunda... din sud Buzău* (a. 1802). DOC. EC. 71. *Hrisovul cumpanii cei vechi ot orașu Craiovii sud Dolj* (a. 1804). TES II, 323. *La moșia Ciupelnița... de sud Prahova a ieșit... un lup turbat din pădurice.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 315/18. *Treti-logofăt Ghinea Păturică ot Bucov sud Saac.* FILIMON, O. I, 127, cf. TDRG, T. PAPAHAGI, Ç. L., BRĂESCU, M. B. 72, SCRIBAN, D.

2. (Învechit și regional) Judecată. Cf. TDRG, SCRIBAN, D., DL, DM. *Ne-a băgat în belea!... Eu ziceam că Vacă-rea trebuie păzit, poftim, au să te mai dee și sub sud pentru salana dracului.* CONTEMPORANUL, III, 778. *Du-te tu la domnii mari, Ei sudu să mi-l sudească Ori pe min'mă prăpădească.* BIBICESCU, P. P. 330. ✦ (Regional) Judecătorie (Ghilad — Timișoara). Cf. ALRM SN II h 802/36. ✦ (Prin Ban.) Tribunal. Com. din TIMIȘOARA, cf. ALRM SN II h 803/76.

— Pl.: *suduri.*

— Din scr. **sud.**

SUD² s. n. sg. Punctul cardinal opus nordului, îndreptat în direcția în care se află soarele la amiază în emisfera nordică, miazăzi **(1)**, (învechit și popular) miază **(2)**, (învechit) austru, meriziu, (regional) prînz **(5)**; p. ext. parte a globului pămîntesc, a unui continent, a unei țări, a unui oraș etc. așezată spre acest punct cardinal; ținut sudic. *Răsăritul îl numesc est, apusul, ovest, amiazăzi, sud.* AMFILOHIE, G. 2/6, cf. I. GOLESCU, C. *La fieștecare hartă estul sau răsăritul se socotește despre mîna dreaptă; vestul sau apusul despre mîna stîngă; nordul sau miazănoapte din sus și sudul sau miazăzi din jos.* EG 4/2. *Miazănoaptea, nord sau sententrie; și miazăzioa, sud și meridie.* GENILIE, P. 1/21. *Toate provințiile aflătoare la sudul acestei linii să rămîie sub domnirea Porței.* ASACHI, L. 50²/49. *Mai toate popoarele Europei numesc răsăritul, ost; miazăzi sid sau sud.* RUS, I. I, 22/5. *Avem drept din dărătul nostru al treilea punt care se numește meazăzi sau meriziu sau sud.* LAURIAN, M. IV, 201/26. *Este învederat că la sud ar prefera pe cea galbenă* [varietate de sfeclă]. BREZOIANU, A. 109/1, cf. STAMATI, D. *Traversai apa Rîmnicul care curge pe la sudul orașului.* PELIMON, I. 129/9. *Mă urcam în balconul cel mare despre sud.* SION, P. 453, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Astfel Bîrladul spre sud și Bacăul spre occidinle erau ultimele orașe ale Moldovei.* HASDEU, I. C. I, 3, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *O pădure din valea Siretului, la sudul județului Suceava.* IORGA, C. I, II, 18. *Vîntul bate de la sud.* ANGHEL, P. 24, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Era o iarnă ușoară, mai ales în sud.* VOICULESCU, P. II, 138. *La sudul Dunării a fost o necontenită fierbere de semințiii.* SADOVEANU, O. XX, 383, cf. SCRIBAN, D. *În noul an, să-și ducă renii... tot mai la sud.* I. BARBU, J. S. 91. *Un sol expus spre sud poate avea o temperatură... mai mare decît solul expus spre nord.* AGRO-

TEHNICA, I, 92. *Regimentul pleacă spre sud.* H. LOVINESCU, T. 276. *Porni domol la vale, împinsă de o blîndă adiere de la sud și seara ajunse la Tulcea.* TUDORAN, P. 32, cf. LTR, DL, DM. *Mai văzuse o minunăție dintr-astea în sudul Italiei.* BARBU, PRINC. 125. *Bat vînturi de la sud.* HOREA, P. 31. *De la Alger se merge spre sud, peste lanțul munților Atlas.* V. ROM. februarie 1964, 93. *Alții îi coboară pe români în sudul Dunării.* L. ROM. 1967, 416. *Mureșul brăzdează sudul teritoriului județului pe o lungime de circa 200 km.* JUD. ROM. SOC. 57, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Loc. adj. **De sud** = sudic. *Un mare număr de corăbii și mai vîrtos austriece să gătesc a intra în Marea Neagră prin cel dintîi vînt de sud (de spre amiazazi).* CR (1829), 259/24. *Albatros[ul]... trăiește pe mările de sud și de nord.* J. CIHAC, I. N. 120/29. *Germania, a cărei așezare face necontenită mestecare de climă călduroasă și friguroasă de siud și de nord.* VASICI, M. I, 130/14. *Marțiu... se vede strălucind cu o lumină roșietă în partea de sud.* CALENDAR (1861), XI/18. *În Francia de... sud, pun năutul pe tărîmurile cele mai pietroase.* BREZOIANU, A. 107/27. *Răsinarul e așezat la marginea de sud a comitatului Sibiu.* PĂCALĂ, M. R. 1. *Frontul de sud, aceasta ne interesează.* C. PETRESCU, I. I, 118. *O comparație cu ceea ce s-a produs sub acest raport la slavii de sud, la unguri, la greci... permite concluzii certe.* BLAGA, în PLR II, 622. *De ce tocmai în cele mai rele condițiuni trebuia stabilit centrul comercial, cultural și politic al provinciei de sud?* ARGHEZI, B. 127, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Adjectival) *Avocatul trebuie să surprindă pe jurați... printr-o introducere depărtată de proces, ca polul nord de polul sud.* TEODOREANU, M. III, 143, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. Lumea, popoarele din țările sau din ținuturile situate în (sau spre) acest punct cardinal. *Să lăsăm această cultură pe seama sudului.* BREZOIANU, A. 98/27. *Sudul putea... trimite... din plin opere de artă superioară în bronz.* PÂRVAN, G. 416. *Trubadurii provensali produceau marea înflorire lirică a sudului.* VIANU, L. U. 137.

— Și: (învechit) **sîd, siud** s. n. sg.

— Din it. **sud**, fr. **sud**. Cf. germ. Süden.

SUDÁ vb. I. **1.** Tranz. (Complementul indică piese din metal, din ceramică, din material sintetic etc.) A îmbina în anumite condiții de temperatură și de presiune, realizînd astfel o legătură atomică; a aglutina, a alipi, a lipi, a reuni, a uni. Cf. PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Formele plăcuțelor pentru cuțite în plăci sudate sau fixate mecanic (freze, alezoare, burghiuri, cuțite de strung etc.) sînt din nisip umed.* IOANOVICI, TEHN. 96. *Fonta nu se poate suda în stare solidă deoarece prin încălzire trece la starea lichidă fără a prezenta starea de pastă.* id. ib. 104. *Pietrele se întrebuințează... și la ajustarea cusăturii de îmbinare a pieselor de fontă, sudate la rece.* ORBONAȘ, MEC. 230, cf. SCRIBAN, D. *Preparate... închise în tuburi de sticlă sudate la flacără.* SANIELEVICI, R. 234. *Pot fi sudate și metale cu materiale ceramice, cum și materiale plastice pînă la grosimi de 10 mm.* LTR² XVI, 533, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Studiul e bine sudat și ne oferă o imagine unitară a lui Slavici.* CONTEMP. 1948, nr. 111, 5/6. *O amintire scumpă, sudată în viața ta, ajunsă aproape un reflex.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 60, 1/3. (Refl. pas.) *Cunoștințele lor nu trebuie să se rezume la simplă teorie, ci trebuie să se lege, să se sudeze de munca practică.* SAHIA, U.R.S.S. 132. ◇ Refl. pas. *Din cauza presiunii ce se exercită asupra tablei... și datorită temperaturii înalte, marginile tablei se sudează.* IOANOVICI, TEHN. 151. *Țevile... se sudează autogen sau electric.* SOARE, MAȘ. 217. *Table puțin curbate care se sudează și ele pe loc, prin sudură autogenă.* CONTEMP. 1955, nr. 52, 3/2. *Oțelul de construcție perfect sudabil... se sudează în orice condiții practice obișnuite ... fără tratament termic înainte sau după sudare.* LTR² XVI, 506. ✦ Tranz. și refl. Fig. A (se) forma, a (se) stabili relații de prietenie, de dragoste, de stimă etc.; a (se) apropia din punct de vedere al ideilor, al sentimentelor; a (se) închega, a (se) lega, a (se) uni. *În ciuda unor mici fricțiuni... colectivul se sudează curînd și se arată dornic să muncească.* V. ROM. ianuarie 1954, 182. *Înfrigurarea zilelor acelora îi apropiase pe toți unul de altul, sudînd unitatea lor familiară.* T. POPOVICI, S. 488. *În 1961... la Teatrul de Comedie se suda o nouă echipă artistică destinată succesului.* T august 1964, 92, cf. DEX.

2. Refl. (Despre oase, ligamente etc.) A se lipi la loc (după ce au fost fracturate, tăiate etc.); a se prinde **(V 2)**. Cf. SCRIBAN, D. [La bătrîni] *vertebrele se reduc de volum și, uneori, se sudează între ele.* PARHON, B. 55, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

3. Refl. (Despre particulele unui cuvînt) A se alipi unul de altul, formînd un singur cuvînt; (despre cuvinte) a forma unități frazeologice; a se aglutina, a se alipi, a se reuni, a se uni. Cf. DL, DM, DN². *Pentru a evita confuziile, de la acești termeni s-au format sintagme de tipul „aparat de măsurat", „mașină cu aburi", ... „cameră obscură"... etc. Unele au devenit adevărate compuse..., dar altele nu s-au sudat suficient.* L. ROM. 1967, 494, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *sudez.*

— Din fr. **souder.**

SUDÁBIL, -Ă adj. Care poate fi sudat. *Oțelurile cu un conținut în carbon mai mare decît 0,3...0,32 % nu sînt sudabile decît în anumite condiții.* LTR² XVI, 506, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sudabili, -e.*

— Din fr. **soudable.**

SUDABILITÁTE s. f. Calitate a unui metal, a unui material plastic etc. de a fi îmbinat prin sudare cu alt material. *Sudabilitatea lor* [a bronzului și a aramei] *este* [în] *funcțiune de compoziție.* ORBONAȘ, MEC. 405. *Sudabilitatea unui material... e determinată de totalitatea proprietăților fizico-chimice ale materialului de bază și ale materialelor care participă la procesul de sudare.* LTR², cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **soudabilité.**

SUDÁC s. m. (Mold.) Șalău[1] *(Lucioperca sandra).* Cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *În Moldova de Sus se numește sudac, în Moldova de Jos și în Muntenia șalău.* ANTIPA, F. I. 19, cf. TDRG. *Șalăul — sudac în unele părți din Moldova.* ATILA, P. 322, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., BĂCESCU, P., 53, DL, DM. *Vine cioful de la baltă... Cu suducul în pohod Și carasul în năvod.* ALECSANDRI, P. P. 386, cf. H I 61, XI 437, XII 608, XVI 112, 321, MARIAN, NU. 718.

— Pl.: *sudaci.* — Și: **sudúc** s. m.

— Din ucr. **судак.**

SUD-AFRICÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile indigene ale Africii de Sud sau care este originară de acolo; (la m. pl.) populație, popor, națiune care locuiește în Republica Sud-Africană sau în Africa de Sud. Cf. DL, DM, FORM. CUV. I, 46, L. ROM. 1975, 176, DEX.

2. Adj. Care aparține Africii de Sud, Republicii Sud-Africane sau sud-africanilor **(1)**; privitor la Africa de Sud, la Republica Sud-Africană sau la sud-africani; originar din aceste ținuturi. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sud-africani, -e.*

— **Sud**² + **african.** Cf. fr. sud-africain, germ. südafrikanisch.

SUDÁJ s. n. Îmbinare a unor piese din metal, din ceramică, din material sintetic etc. în anumite condiții de temperatură și de presiune, pentru realizarea unei legături atomice; aglutinare, alipire, lipire, reunire, sudare **(1)**, sudat[1], unire. *Sudajul constă în unirea la cald a două piese metalice în așa fel, ca locul de legătură*

să formeze cu părțile adiacente un tot pe cît posibil omogen. IOANOVICI, TEHN. 162, cf. DL, DM, DN², DEX, DSR.

— Pl.: *sudaje.*

— Din fr. **soudage.**

SUDÁLMĂ s. f. (Popular) Înjurătură; ocară **(1)**. *Și acolo au trăit vii pînă a treia zi, cu multe sudălmi și ocări spre Mehmet.* URECHE, L. 174. *Sudalmă și ocară mare iaste, cînd să face cu lucrul, într-acesta chip, cînd va tăia neștine barba altuia.* PRAV. 229, cf. SIMION, DASC. LET. 201, M. COSTIN, ap. GÎDEI, 339. *Iară spurcatul* [împărat], *neputînd răbda sudălmile, îl bătu cu vine de bou pre șvintul.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 109ᵛ/5. *Ocări și sudălmi le audzea cu urechile.* NECULCE, L. 80. *Cu mari blăstămuri și sudalme pe Pardos și pe Corb încărcînd.* CANTEMIR, I. I. II, 212. *Biruit-au pre tirani, n-au băgat în seamă sudălmile, n-au socotit muncile* (a. 1703). BV I, 448, cf. ANON. CAR. *Isus Hristos..., în loc de a afla într-însa* [în cetate] *pocăință și umilință, afla sudălmi și necinstiri.* ANTIM, P. 180. *Să nu iasă din gură vorbă defăimătoare, numiri ocarnice, sudălmi.* CARTE TREB. I, 90/18. *Pre unii cu rea sudalmă și ocară i-au batjocurit.* VARLAAM — IOASAF, 136ʳ/26. *Să cade a să opri de sudalme, de ocări și de batjocuri și de vorbe necuviioase.* MICU, L. 197/3. *Pre uliță mai multe jurămînturi și sudălmi se află decît pietri.* MAIOR, P. 111/60. [Se fac] *expediții cu porînci de taină, spre sudalma unii țări* (a. 1699). FN 72. *Iubirea către învățătură nici odinioară nu se împarte pruncilor prin bătăi sau sudalme.* PETROVICI, P. 66/10, cf. LB. *De curvie, de sudalme și de beție să fugă.* TEAMPE, O. S. 114/11. *Caspătul ocarea înfricoșate sudalme.* BĂRAC, T. 61/29. *Începură a-l împroșca cu pietre, urmîndu-l cu sudălmi și cu ocări pînă acasă.* NEGRUZZI, S. I, 225. *Le trăgea o sudalmă la toți și pleca iar la munte.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 519, cf. DDRF. *Și voci de mari sudalme străbat mai greu ca gerul.* COȘBUC, P. II, 189, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Directorul izbucni într-o sudalmă cumplită.* AGÎRBICEANU, A. 349, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Erau sudălmi și ocări și amenințări, toate topite într-un vacarm asurzitor.* REBREANU, R. II, 130. *Bombăni surd, probabil o sudalmă.* C. PETRESCU, O. P. I, 250. *Primi jos un potop de sudalme.* COCEA, S. I, 42. *De la o vreme ne-am săturat cu toții de sudălmile lui.* VLASIU, A. P. 343. *Să scrîșnești din dinți și să arunci sudalmă de hazna numai cînd o vezi.* TEODOREANU, M. U. 20. *Omul se opri, mormăind o sudalmă împotriva unei asemenea muieri cu toane.* SADOVEANU, O. X, 555. *În juru-i gloata s-adună Cu pofte și sudălmi de călător.* PILLAT, P. 244. *O sudalmă cumplită i se coborî pînă în vîrful limbii.* DAN, U. 67. *Tocmai ei ieș înaintea Goleștilor cu furci și cu topoare, urlînd sudalme.* CAMIL PETRESCU, O. II, 660. *Aruncaseră jandarmilor ocări și sudalme.* STANCU, R. A. V, 238. *Plutonierul zbiera comenzi și sudalme.* V. ROM. martie 1954, 55. *Au rostit sudalme.* FAS, L. II, 97. *Se abătea asupra mea palma și sudalma.* PREDA, I. 57, cf. DL. *Toată casa răsuna de zgomotul lăzilor tîrîte, de sudălmile soldaților.* T. POPOVICI, S. 490, cf. DM, M. D. ENC., DEX, CABA, SĂL. 100.

— Pl.: *sudălmi* și *sudalme.* — Și: (învechit) **sidálmă** (ANON. CAR.), (regional) **sudălnă** (Com. din CURĂȚELE — BEIUȘ) s. f.

— Din magh. **szidalom.**

SUDÁLNIC, -Ă adj. (Învechit) Certăreț. *Muiarea sudalnică* [scoate pe om] *den casa ei.* BIBLIA (1688), 443²/58, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *sudalnici, -ce.*

— **Sudalmă** + suf. *-nic.*

SUD-AMERICÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populațiile de bază ale țărilor din America de Sud sau care este originară de acolo; (la m. pl.) populație, popor, națiune care locuiește în America de Sud. Cf. IORDAN, L. R. A. 227, DL, DM, FORM. CUV. I, 168, DEX.

2. Adj. Care aparține Americii de Sud sau sud-americanilor **(1)**; privitor la America de Sud sau la populațiile ei; caracteristic Americii de Sud sau sud-americanilor; care este originar din America de Sud. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sud-americani, -e.*

— **Sud²** + **american.** Cf. fr. s u d - a m é r i c a i n.

SUD-AMERICÁNCĂ s. f. Femeie care face parte din populațiile de bază ale țărilor din America de Sud sau care este originară de acolo; sud-americană (v. s u d - a m e r i c a n 1).

— Pl.: *sud-americance.*

— **Sud²** + **american** + suf. *-că.*

SUDAMÍNĂ s. f. Erupție cutanată de vezicule mici pline cu lichid clar, care apare după transpirații abundente sau în cursul unor boli febrile. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **sudamina.**

SUDÁN subst. (Chim.) Colorant organic solubil în solvenți organici, întrebuințat în special la colorarea unor produse petroliere albe, ca benzina, petrolul, în scopul denaturării acestora. Cf. LTR², DC.

— Din fr. **soudan.**

SUDANÉZ, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Sudanului sau care este originară de acolo; (la m. pl.) popor, națiune care locuiește în Sudan. Cf. DEX.

2. Adj. Care aparține Sudanului sau sudanezilor **(1)**; privitor la Sudan sau la sudanezi; originar din Sudan. *Înrudirea este deocamdată dovedită numai în interiorul următoarelor grupe: limbile sudaneze, limbile bantu, limbile bușmene și hotentote.* GRAUR, I. L. 210, cf. DEX. ✦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de sudanezi **(1)**.

— Pl.: *sudanezi, -e.*

— **Sudan** (n. pr.) + suf. *-ez.*

SUDÁR s. n. (Învechit) **1.** Giulgiu cu care se presupune că a fost învelit capul (și trupul) lui Cristos, după ce a fost coborît de pe cruce. *Petru... află... sudariul, adecă măhrama cu care era învălit căpul svenției sale* [lui Cristos]. VARLAAM, C. 93. *Ce însemnează acoperămînturile a discosului și a potiriului?... Aceastea sînt în locul sudariului carel(e) acoperiia pre fața lui Iș*[us] *în mormînt* (a. 1680—1700). GCR I, 244/31, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

2. Batistă (de șters, probabil, sudoarea). *Basma... de șters: sudariu.* HELIADE, O. II, 339.

— Pl.: *sudare* și (rar; m.) *sudari* (BUDAI-DELEANU, LEX., ALEXI, W.). — Și: **sudáriu** s. n.

— Din slavonul сѹдарь, ngr. ἀρτον

SUDÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) s u d a.

1. Îmbinare a unor piese din metal, din ceramică, din material sintetic etc. în anumite condiții de temperatură și de presiune, pentru realizarea unei legături atomice; aglutinare, alipire, lipire, sudaj, sudat¹ **(1)**, unire. Cf. s u d a **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D. *Operațiunile ce se pot executa prin forjare sînt: întinderea..., tăierea..., sudarea.* IOANOVICI, TEHN. 112. *Prin sudare se înțelege împreunarea a două piese metalice în așa mod, încît porțiunea de îmbinare și metalul pieselor să formeze un tot omogen.* ORBONAȘ, MEC. 383. *Sudarea prin rezistență, unde se lasă curentul electric să străbată suprafața de sudură.* SOARE, MAȘ. 63. *La sudarea prin topire, transferul picăturilor de metal e însoțit de reacții chimice energice între metalul de adaus și mediul înconjurător.* LTR², cf. DL, DM. *Rezultatul sudării se numește sudură.* DER. *S-a încercat fixarea din nou a șinei pe țevile armei respective cu alice, prin sudare.* VÎN. PESC. octombrie

1964, 2, cf. DN², M. D. ENC., DEX, DSR. ◇ Fig. *O piesă de teatru e scurtă, și nu e timp cînd să se facă acea sudare între nume și personagiu.* IBRĂILEANU, S. L. 74. *Îmi dau și eu seama de unele imperfecții sau mai exact de unele sudări inabile din aceste poezii.* V. ROM. decembrie 1963, 152.

2. (Lingv.) Alipire a unei particule la un cuvînt sau a unui cuvînt la altul; aglutinare, lipire, reunire, unire. Cf. s u d a **(3)**. *Gramatica spune că procesul de sudare încă nu s-a încheiat, cel puțin în unele construcții;* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 108, 10/4. *Proces de sudare a două cuvinte.* DSR.

— Pl.: *sudări.*

— V. **suda.**

SUDÁRIU s. n. v. **sudar.**

SUDÁT[1] s. n. Îmbinare a unor piese din metal, din ceramică, din material sintetic etc. în anumite condiții de temperatură și presiune, pentru realizarea unei legături atomice; aglutinare, alipire, lipire, reunire, sudaj, sudare **(1)**, unire. *Sudatul țevilor.* DL, cf. DM, DEX. *Sudatul metalelor.* DSR.

— V. **suda.**

SUDÁT[2], **-Ă** adj. **1.** (Despre piese din metal, din sticlă etc.) Care este lipit prin sudare **(1)**; aglutinat, alipit, reunit, unit. Cf. s u d a **(1)**. *Țevi turnate și sudate.* NOM. PROF. 27. *Calorimetrul cu ghiață... constă dintr-un recipient R de sticlă avînd forma și mărimea unei eprubete de perelele căreia este sudat un tub de sticlă.* MARIAN — ȚIȚEICA, FIZ. II, 96, cf. DL, DM. ◇ Fig. *Episoadele principale* [ale narațiunii] *sînt sudate fără să existe o legătură organică între ele.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 120, 13/2. ✦ Fig. (Despre familie, grupuri de oameni etc.) Care este bazat pe relații de prietenie, de dragoste, de stimă; închegat, legat, unit. Cf. s u d a **(1)**. *În general tot colectivul... e bine sudat.* BARANGA, I. 157. *Se creează condiții pentru formarea și închegarea unor colective unitare și bine sudate.* GI 1968, nr. 932, 4/6.

2. (Despre oase, ligamente etc.) Care s-a lipit la loc (după ce a fost fracturat, tăiat etc.). Cf. s u d a **(2)**. Cf. DL, DM.

3. (Despre particulele unui cuvînt) Alipit unul de altul, formînd un singur cuvînt; (despre cuvinte) care formează unități frazeologice; aglutinat, lipit, reunit, unit. Cf. s u d a **(3)**. *Nu se precizează dacă este un pronume sudat, cu valoare relativă, sau de un grup format de un pronume demonstrativ urmat de unul relativ.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 108, 10/4. *Cuvinte sudate.* DSR.

— Pl.: *sudați, -te.*

— V. **suda.**

SUDÁȚIE s. f. **1.** Provocare a unei transpirații excesive prin mijloace terapeutice, în scopuri curative; p. e x t. transpirație **(1)**, i n n ă d u ș e a l ă. *După ce facem cîte două ore sudație, ne întîlnim pe ețeiul făcului.* CAMIL PETRESCU, P. 112. *Baie generală de aer cald cu sudație.* VOICULESCU, L. 14. *Diminuă sudația și reduce secreția urinară.* ENC. AGR. I, 364, cf. DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 6, 88, DER, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX, DSR.

2. (Bot.) Eliminare a apei de către plantă la nivelul stomatelor acvifere. Cf. DER, M. D. ENC.

3. (Chim.) Procedeu de separare a componenților cu puncte de topire diferite dintr-un amestec, prin încălzirea înceată și progresivă a unui bloc din acest amestec. Cf. DT, LTR², DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sudații.* — Și: (învechit) **sudațiúne** s. f. DN².

— Din lat. **sudatio**, fr. **sudation.**

SUDAȚIÚNE s. f. v. **sudație.**

SÚDĂ s. f. v. **sodă.**

SUDĂLNĂ s. f. v. **sudalmă.**

SUDĂTÚRĂ s. f. (Regional) Înjurătură (Teregova — Caransebeș). Cf. H XVIII 284. *Sudături de tot felul.* ib.

— Pl.: *sudături.*

— Cf. s u d u i.

SUD-COREEÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Coreii de Sud sau care este originară de acolo; (la m. pl.) popor, națiune care locuiește în Coreea de Sud. Cf. DEX.

2. Adj. Care aparține Coreii de Sud sau sud-coreenilor **(1)**; privitor la Coreea de Sud sau la sud-coreeni; originar din Coreea de Sud. Cf. DEX.

— Pronunțat: *—re-ean.* — Pl.: *sud-coreeni, -e.*

— **Sud**[2] + **coreean.** Cf. fr. s u d - c o r é e n.

SUD-DUNĂREÁN, -Ă adj. Care aparține teritoriilor situate în sudul[2] Dunării sau popoarelor de acolo; privitor la aceste teritorii sau la popoarele lor; originar din sudul[2] Dunării. *Se vor dezvolta sub influența culturii bizantine, prin intermediul statelor slave sud-dunărene.* ROSETTI, I. SL. 22, cf. DL, DM, FORM. CUV. I, 167, M. D. ENC., L. ROM. 1975, 176, DEX.

— Pl.: *sud-dunăreni, -e.*

— **Sud**[2] + **dunărean.**

SUD-ÉST s. n. sg. Punct cardinal secundar situat în direcția bisectoarei unghiului format de direcțiile sud[2] și est; p. e x t. parte a globului pămîntesc, a unui continent, a unei țări, a unui oraș etc. așezată între sud[2] și est în raport cu un punct, o regiune etc.; (învechit, rar) sud-ost. *Epirul, carele este despre sud-est, ar fi o parte de a Albaniei.* AMFILOHIE, G. 18/6, cf. I. GOLESCU, C. *Sînt și patru punturi laturale între punturile cardinale... sud-est, între miazăzi și răsărit,* GENILIE, P. 1/26, cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Una din aceste regiuni... are forma unui rectangiu ce se întinde de la sud-est către nord-vest.* ARHIVA, 224. *De la Alba-Iulia mai apucă-o a cincea ramură spre sud-est, prin Sibiu către pasul Turnului-Roș.* XENOPOL, I. R. I, 193, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *E furtună grea de la vest, silindu-ne să mergem spre sud-est... ca să nu luăm valurile chiar în travers.* TUDORAN, O. 277, cf. LTR[2], DL, DM, DN², FORM. CUV. I, 32, M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **sud-est.**

SUD-ÉSTIC, -Ă adj. De la sud-est; spre sau dinspre sud-est (în raport cu un punct, o regiune etc.); (învechit, rar) sud-ostic. *Urmele vieții lor, esențial deosebite de cele ale popoarelor Europei centrale și sud-estice..., constituie documente.* PÂRVAN, G. 5, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ Care este propriu, specific țărilor sau popoarelor din sud-est. *Tot în plin tradiționalism sud-estic rămînem și cu vasele cu picior.* PÂRVAN, G. 193.

— Pl.: *sud-estici, -ce.*

— **Sud-est** + suf. *-ic.*

SUDÉT s. m. v. **sudit.**

SUDÉUCĂ s. f. v. **sidelcă.**

SUDÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Prin Transilv. și prin Ban.) A judeca. Cf. TDRG, SCRIBAN, D., DL, DM. *Dii-le tu la domnii mari, Ei... să mi-l sudească.* BIBICESCU, P. P. 330, cf. NOVĂCOVICIU, C. B. 19.

2. (Regional) A condamna (Chizătău — Lugoj). Cf. ALR SN IV h 997/76. *L-o sudit pă alita-nchisoare.* ib.

3. (Prin Ban.) A destina. Cf. GĂMULESCU, E. S. 189. *Așa i-a sugit lui norocul (bine ori rău).* Com. din BANAT.

— Prez. ind.: *sudesc.*

— Din scr. **suditi.**

SUDIC, -Ă adj. Care este situat, în raport cu un punct, o regiune etc., la (sau în, spre) sud[2]; care provine (sau este originar) din sud[2]; care aparține sudului[2], popoarelor din sud[2]; austral, meridional **(1)**, de sud, V. s u d[2], (învechit) meridionalicesc. V. a n t a r c t i c. *Do[u]ă vase engleze de negoț au găsit în luna fevruarie 1831 un nou pământ în marea sudică (de d meazăzi).* AR (1832), 316[2]/26. *Vasul franțez... înturnîndu-să în Franția de la Calcuta, între gradul 35 și 50 minute de lățimea sudică... au văzut plutind multe șoiuri de ghiață.* CR (1832), 108[1]/32. *Rasa malaică... lăcuind pe insulile mării sudice pîn la ost-India.* J. CIHAC, I. N. 17/7, cf. ELEM. G. 27/22. *S-a retras de la țermul nordic al rîului Grande către cel sudic.* ASACHI, L. 13[1]/28. *Elefantul din Asia trăiește în părțile sudice (de amează) a acestui continent.* IC. LUM. (1840), 47[1]/15. *El nu s-a putut neșce nici pe litoralul sudic.* HASDEU, I. C. I, 157. *Dccia Apulensis se întindea în partea sudică a Transilvaniei pînă pe din sus de Alba-Iulia.* XENOPOL, I. R. I, 158, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Viță era... cultivată la extrema limită sudică a ținutului getic.* PÂRVAN, G. 137. *Desemnul sudic e în „caracterele" din opera literară, în melodia din muzică.* IBRĂILEANU, S. L. 43, cf. CADE. *Ziua de april venise de pe coastele sudice ale Italiei.* TEODOREANU, M. III, 408. *Creangă n-are nevoie de glosarul special al editorilor decît în insula Munteniei și în Ardealul sudic.* SADOVEANU, O., XIX, 386. *Sîngele-i sudic îl face să fie „foc, pară și pîrjol".* id. ib. XVI, 506. *De la Constantinopol se aduc... fructe sudice: lămîi, portocale.* OȚETEA, T. V. 45. *Se află aici, la extremitatea sudică a colinei, două piramide.* BOGZA, C. O, 194. *Printr-o scufundare a blocului sudic al marii Platforme ruse, marea începe... să se extindă.* ONCESCU, G. 18. *Sînt alte plante din latitudini mai sudice.* AGROTEHNICA, I, 100. *Magellan a văzut, pe țărmul sudic, focurile indigenilor.* TUDORAN, P. 537, cf. DL, DM. *Se întorceau cocorii din sudice ținuturi.* LABIȘ, P. 33. *Versantul sudic se prezintă sub forma unei faleze înalte.* PROBL. GEOGR. II, 203. *Străbate partea sudică a deltei.* VÎN. PESC. august 1964, 14, cf. DN[2]. *O galerie de existențe umane marcate de un temperament sudic ardent.* CINEMA, 1968, nr. 7, IX. *Mureșul... formează frumosul său defileu în porțiunea Zam-Lipova, separînd astfel Carpații Occidentali în grupa lor sudică și nordică.* JUD. ROM. SOC. 57, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Substantivat) Persoană care face parte dintr-o populație care trăiește în regiunile de sud[2] ale globului sau care are însușiri specifice oamenilor din sud[2]. *Tartarin de Tarascon e un sudic înflăcărat.* RALEA, S. T. II, 116.

— Pl.: *sudici, -ce.* — Și: (învechit) **siúdic, -ă** adj.

— **Sud[2]** + suf. *-ic.*

SÚDINĂ s. m. (Regional; în superstiții) Flăcău sortit ca bărbat unei fete (Secășeni — Oravița). Cf. ALRT II, 28. *Să-i pînă sugina fișoru cari i-a fi rînduit dă bărbat.* ib., cf. GĂMULESCU, E. S. 189.

— Pl.: *sudine.*

— Din scr. **sudina.**

SUDÍST, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Adept al politicii statelor din sudul[2] Statelor Unite ale Americii, în timpul războiului de secesiune. [Lincoln] *a fost asasinat în 1865 de către un „sudist" fanatic.* DER III, 132, cf. DN, DEX.

2. Adj. Care aparține sudiștilor **(1)**; privitor la sudiști. *General sudist.* VULPESCU, P. 92. [Lee] *comandant suprem al armatei sudiste în Războiul civil din S.U.A.* M. D. ENC. 1 359, cf. DEX.

— Pl.: *sudiști, -ste.*

— **Sud[2]** + suf. *-ist.* Cf. fr. s u d i s t e.

SUDÍT s. m. Locuitor din țările române aflat sub protecția unei puteri străine și avînd prin aceasta dreptul la o jurisdicție specială, la anumite privilegii fiscale etc. de care nu se bucurau pămîntenii; p. g e n e r. oricare supus străin. *Acum; din pricina sudiților, păgubește mănăstirea* (a. 1785). URICARIUL, I, 106. *Dă poruncă... a plăti negustătorii sudiți nemțești pentru marfa de Țara Turcească ce vînd aici: cîte cinci la sută* (a. 1803). DOC. EC. 72. *Răscoală între sudiții săi.* MAIOR, T. I, 53/23. *Volf starostele de sudiți al Aghenției vechil.* BELDIMAN, E. 84/33. *Sudiții englizești și franțuzăști au întrat iarăș supt protecția și autoritatea... acelor cîrmuiri* AR (1829), 58[2]/48. *Sudiștii rușî vor dobîndi în toată întinderea Imperiului Otoman atît pe uscat cît și pe mare întreaga și desăvîrșita slobozenie a negoțului.* CR (1829), 286[1]/22. *Nu se vor osebi dintr-această dare pentru patentă decît numai acei sudiți străini cari își vor face negoțul cu ardicata.* REG. ORG. 36/17, cf. I. GOLESCU, C. [București] *au la... 80 000 lăcuitori... din care 250 preoți, 1 800 sudiți.* GENILIE, G. 215/7, cf. VĂLIAN, V. *Visarion era bosniac, prin urmare sudit otoman.* BARIȚIU, P. A. I, 423, cf. STAMATI, D. *Sudit chesaro-crăiesc.* ROM. LIT. 191/20, cf. POLIZU. *Era poruncă... să nu supere pe sudiți (supuși străini), să nu le pue cuartir.* GHICA, S. 527. *104 sudeți.* I. IONESCU, M. 186. *Cei mai mulți dintre* [evrei] *sînt sudiți.* ALECSANDRI, T. 1 393. *O pacinică conlocuire a românilor sudiți cu celelalte națiuni alăturate.* ODOBESCU, S. I, 505, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Ca să scape de dajdea negustorilor... ei se înscriau la consulate, făcîndu-se sudiți.* IORGA, C. I. II, 203, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Sub numele de sudiți se cuprindeau toți cei supuși unei protecțiuni străine.* N. A. BOGDAN, C. M. 102. *Dregătorie înființată... de Caragea pentru a judeca dintre supușii străini sau sudiți.* BUL. COM. IST. III, 48, cf. CADE. *Deși sudit, acesta a pornit numaidecît în careta făcută pe măsura lui.* VOICULESCU, P. II, 18. *Se numeau sudiți locuitorii veniți din altă țară.* IORDAN, T. 205, cf. SCRIBAN, D. *Mulți* [români] *s-au făcut sudiți ruși sau austrieci, dobîndind astfel un avantaj neprețuit pentru afaceri.* OȚETEA, T. V. 45. *Dumneata... ești mi se pare sudit, nu? Nu ești pămîntean.* CAMIL PETRESCU, O. II, 322, cf. DL, DM., M. D. ENC., DEX, GHAIUL, I, 178.

— Accentuat și: *súdit.* TDRG, CADE. — Pl.: *sudiți.* — Și: (învechit) **sudét** s. m.

— Din it. **suddito.**

SUDIȚÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Care aparține sudiților, referitor la sudiți. *Păzind rînduiala ponturilor și a tarifii sudițești, or să facă îndăstulare jăluitorilor sau... să înștiințeze Înălțimii Tale* (a. 1832). DOC. EC. 277. *Fu numit funcționar la postelnicie, la oficiul „pricinilor sudițești".* ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl.: *sudițești.*

— **Sudit** + suf. *-esc.*

SUDIȚÍE s. f. (Învechit) **1.** Calitate de sudit; (învechit) sudițire. *Plătesc la stăpînii lor care le dă sudiția, și pînă la taleri 50 pă an* (a. 1811). DOC. EC. 118. *Poftește pe însemnații mai jos negustători și alte obraze... ca să se înfățoșeze ei la cancelaria acestui consulat cu dovezi și documenturi încredințătoare atît de sudiția lor cît și de plată dajdielor.* CR (1831), 356[2]/11, cf. SCRIBAN, D.

2. Colonie străină din țările române aflată sub protecția și jurisdicția unei puteri străine. *Consulii strîngeau, pentru folosul lor, pe evrei la sudiție.* IORGA, C. I. III, 148. *Cea mai bogată sudiție era aceea rusască; ea cuprindea tot felul de neamuri într-însa.* N. A. BOGDAN, C. M. 102.

— **Sudit** + suf. *-ie.*

SUDIȚÍRE s. f. (Învechit) Calitate de sudit; (învechit) sudiție **(1)**. *Iar alții în putere dă sudițire nu să supun* (a. 1823). FURNICĂ, I. C. 330, cf. T. PAPAHAGI, C. L., SFC IV, 317.

— Pl.: *sudițiri*.

— De la **sudit**.

SUDOÁRE s. f. **I. 1.** Secreție sărată, alcalină și clară a glandelor sudoripare eliminată (sub formă de picături) prin porii pielii, cu o compoziție asemănătoare cu a urinei; apă, înnăduşeală, năduşeală **(1)**, transpirație, apă sudorală V. s u d o r a l, (regional) asud, năbuşeală **(3)**, năduf **(3)**. V. s u d a ț i e **(1)**. *Și spre lîngedzi purța mîreștergura de sudorile greației copilului.* COD. VOR.[2] 2[v]/9. *Sudorile lui era ca o picătură de sînge picînd pre pămînt.* N. TEST. (1648), 100[r]/14. [Maria] *cu mărăm[i] albe ștergea sudoril[e] bolnovei* (a. 1692). GCR I, 300/30. *Spre agonisirea și cîștigarea cinstei sudorile trupului destule sînt.* CANTEMIR, I. I. I, 58. *Sudorile, carile de pre armăsariu ca șirlaiele curea.* id. ib. 97, cf. LEX. MARS. 247. *Vine de față un călăreț, cu grabnică alergare,... suflînd el și cu nevoie poprind calul ce-i curgea sudorile.* AETHIOPICA, 46[v]/11. *Mulțimea sudorilor ce varsă poate prin întîmplare să-i pricinuiască vreo ușurare.* IST. AM. 94[r]/16. *Plugarii... își șterg sudoarea și să odihnesc cu gazeta în mînă.* CR (1829), 3[1]/15. *Ia pune mîna, mamă, Pe frunte, ce sudoare!* HELIADE, O. I, 186. *Nu să uită nicicum la sudoarea ce curge de pe fruntea lor.* BUZNEA, F. 32/6. *Ochii săi scînteia, sudoarea curgea ca un rîu pe fața sa cea înfocată.* id. P. V. 108/17. *Avînd sudori pre față.* BĂRAC, A. 48/9. *Sudori după fruntea lui ștergînd.* ARISTIA, S. 49/18. *Dionis, lungit în patu-i, tremură în friguri, cu buzele uscate, cu fruntea plină de sudoare.* EMINESCU, P. L. 62. *Rămase înecat de sudoare.* CARAGIALE, O. I, 31. *Curgea sudorile de pe fiul împăratului șiroaie.* ISPIRESCU, L. 254. *Fruntea lui Dan se broboni de sudoare.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 113. *Picuri de sudoare ce curgeau de pe fața bucătarului.* BACALBAȘA, S. A. I, 172. *Că iată-l scăldat în sudoare, Și-acu, e tăcere prin văi.* COȘBUC, P. II, 15. *Își ștergea sudoarea de pe fruntea sa galbenă și zbîrcită.* DELAVRANCEA, H. T. 230, cf. CANDREA, F. 19. *Își ștergeau din iuțeală broboanele de sudoare.* CHIRIȚESCU, GR. 27. *Fruntea i se îmbroboni de sudori.* REBREANU, P. S. 127. *Avea fierbințeală mare, simțea cum i se scurgea sudoarea în boabe ude pe frunte.* MIRONESCU, S. 13. *Un bob de sudoare lunecă pe șira spinării.* BRĂESCU, O. A. I, 101. *Eram murdar de sudoare și praf.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 16. *Toată vremea a tăcut și-și ștergea fruntea de sudoare.* SADOVEANU, O. XX, 53. *Ajungeam acasă leoarcă de sudoare.* STANCU, M. I. 127. *Își șterse sudoarea de pe frunte.* TUDORAN, P. 165. *Produsul glandelor sudoripare este sudoarea, un lichid toxic cu miros variabil și gust sărat.* BELEA, P. A. 559. *Fruntea i se îmbrobonase de sudoare.* PREDA, R. 395. *Pe frunte i se ivise sudoarea.* BARBU, G. 36. *Cît tuși, broboane de sudoare îi năpădiră fruntea.* V. ROM. decembrie 1964, 65. *Suflă greu și-și șterge... sudoarea amestecată cu ploaie.* BĂNULESCU, I. 8. *Ștergîndu-și fruntea de sudoare s-a înclinat ca un adevărat cavaler să-și ceară scuze.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 6/1. ◇ (Urmat de determinări care indică felul) *Fruntea i se acoperi de acea sudoare înghețată ce se răspîndește asupra noastră cînd inima obosește.* HELIADE, L. B. I, 125/20. *Sudoarea rece ieșe pe tot trupul și pielița după mîine se zbîrcește.* CR (1831), 142[1]/9. *În odaie șede a un țărean pe a cărui frunte sta sudori reci.* FM (1840), 15[1]/19. *Sudoarea rece curge pe fruntea mea pălită.* R. IONESCU, C. 155/13. *Tutunul aduce... o slăbiciune nespusă, un leșin la inimă, un tremur în tot trupul cu sudori răci.* I. IONESCU, B. C. 98/10. *Sudori aci reci, aci fierbinți îi acopereau chipul.* CARAGIALE, O. III, 192. [Bătrînii] *îi ștergeau într-una de pe față sudoarea rece.* BUJOR, S. 48. *Sudori reci îi năclăiau fruntea și obrajii.* GALACTION, O. A. I, 299. *Nasturi de sudoare rece le străluceșc pe frunte.* I. BOTEZ, B. I, 27. *Îl privi o clipă țintă și-și șterse fruntea de sudoare rece.* SADOVEANU, O. XV, 42. *O sudoare rece îi înmuia tîmplele.* CAMIL PETRESCU, O. II, 20. *Le-au trecut... iarăși rînduri de sudoare rece.* VORNIC, P. 96. *Pe spinare îi curgea sudoare rece.* PREDA, D. 45. *Sudori calde și reci i se scurgeau... pe spinare.* T. POPOVICI, S. 200. ◇ F i g. *Fruntea ta* [țară] *e plină de sudoare și de pulberea bătăliei.* RUSSO, S. 136. *Căci roua e sudoarea privighetorilor.* BLAGA, P. 345. ◇ (Învechit, rar) *Baie de sudoare* = baie de abur. *Aproape* [de vulcanul Puțuoli] *se află băile de sudoare.* ASACHI, L. 292/2. ◇ L o c. a d v. (Popular și familiar) **În** (sau **cu**, ori **din**, sau, învechit, **întru**) **sudoarea** (sau **sudorile**) **frunții** (sau **feții**) = cu prețul unor mari eforturi; din greu, cu osteneală. *În sudorile feației tale veri mînca pîinea ta.* PO 21/2. *Întru sudoarea feței tale vei mînca pîinea ta.* BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Întru sudoarea feții tale vei mînca pîinea ta.* ANTIM, O. 224. *Trebuie a mînca pîinea sa întru sudoarea feții sale.* CARTE TREB. I, 26/1. *Dulcele roade ale pămîntului ce nu le au decît de la darnica natură și din sudoarea feții lor.* FLEȘOIANU, T. II, 194/27. *Trei ceasuri întregi ei suîră mereu în sudoarea frunții.* GANE, N. III, 135. *Aci era... în Tîrgul Neamțului profesor, de unde cutreiera munții în sudoarea frunții.* CREANGĂ, A. 135. *Jos, ara omul în sudoarea feței.* IOSIF, V. 159. *Mi-am agonisit ce am în sudoarea frunții.* SADOVEANU, O. X, 373. *Putem trăi... muncindu-ne pămînturile, văzîndu-și fiecare de ceea ce-o agonisit cu sudoarea frunții.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 481. (Învechit și regional) **Cu sudori** = pasionat, fervent; cu zel. *Cu sudori să ruga.* VARLAAM, C. 76. *Veniți, frați, veniți surori, Tot cu mănunche de flori, Cu făclii și lumînări Și mă plîngeți cu sudori.* GCR II, 344/20. ◇ E x p r. **A-l trece** (sau **a-l cuprinde**) **sudori reci** sau **sudorile** = a transpira abundent din cauza emoției, a spaimei etc.; p. e x t. a avea mari emoții. *Și-i trec sudori reci cu cutremur de înecăciune.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 249/5. *De vreo zece zile avem fierbere și pregătiri... încît te trec sudori reci.* REBREANU, P. S. 246. *Făcea fețe-fețe și-l treceau sudorile.* CAMIL PETRESCU, U. N. 234. *Pe protopop îl trecuseră sudorile, îl înfierbîntase ciuda.* VOICULESCU, P. I, 124. *M-au trecut sudorile și m-am tras înapoi... Aurică a ieșit în tindă, cu pistolul îndreptat către mine.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 58. *Slăbea din picioare și-l cuprindeau sudori răci cînd se gîndea că... fata lui nu va ști să facă după porunca împăratului.* ȘEZ. I, 101. (Cu schimbarea construcției) *Sudori reci îmi cuprinseră fața și-mi umeziră toată pielea trupului.* MIRONESCU, S. 157. *Sudori îl treceau pe băietan.* GALACTION, O. A. II, 180. (Popular) **Sudoare** (sau **sudori**) **de moarte** sau **sudoarea** (ori **sudorile**) **morții** = sudoarea **(I 1)** care acoperă corpul înaintea morții sau, p. e x t. care este provocată de o emoție puternică, de spaimă ori de o oboseală mare. *Stîngerea leprii, a năbădăilor, a bubelor lui Iov și a celi înfricoșați sudorii de moarte.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 231/2. *Șterge... sudoarele morții după fruntea noastră.* MARCOVICI, D. 35/5. *Ciialanți varsă sudori de moarte muncind.* DRĂGHICI, R. 10/26. *El ascultă cu spaimă... asudă necontenit sudori de moarte.* VASICI, M. II, 42/29. *După o luptă de gigant, trecînd pe fruntea bătrînului sudoarea... morții, sta să cază turtit sub greutatea fearei.* PELIMON, I. 229/30. *O sudoare de moarte scăldă tot trupul lui Zibal.* CARAGIALE, O. I, 65. *Cînd magazinul de artă gemea de cumpărători, Babighian... trecea prin sudorile morții.* CĂLINESCU, S. 72, cf. DL, DM. *Și varsă sudori de moarte.* ALECSANDRI, P. P. 377. *Și de ce-mi umblați Pe la miez de noapte, Cu sudori de moarte.* TEODORESCU, P. P. 92. *Pe tine numai te bată: Tot doruf de sînătate, Ca pe noi sudori de moarte.* BÎRLEA, L. P. M. I, 6. *El se deștepta Și mi-l auzea Pe la miez de noapte Cu sudori de moarte.* BALADE, II, 265.

2. F i g. Muncă grea și obositoare; trudă **(2)**; chin. *Că sudorile bunătăților și nevoințele priimesc carei sînt prinși de trufie.* CORESI, EV. 389. *Cu preagét de darurile tale iale ne răcoresc sudorile noastre* (a. 1620). MOXA, ap. GCR I, 57/5. *Ostenelele și sudorile lor să fie spre pierzare* (a. 1766). URICARIUL, XIV, 5. *De*

năcaz și de sudori îs bolnavi pe zi de cinci ori (sfîrșitul sec. XVIII). E. KOGĂLNICEANU, LET². III, 282/38. *Fieștecarele îș va lua plata sa, după lucru și sudoarea sa.* CARȚE. TREB. I, 252/4. *Primejdiile, ostenelile, sîngele și sudorile mele fură puse în cumpănă cu nemiloasa și groasa ocară.* HELIADE, L. B. II, 10/5. *La ce dar atîta muncă, atîta sudoare pentru triumfuri de un minut?* MARCOVICI, C. 86/15. *Nici te-ntreabă cînd mănîncă rodul tău cel din sudoare.* CONACHI, P. 291. *Săracii... își cer o părticică de pămînt..., părticică răscumpărată pe atîtea veacuri cu sudorile lor.* KOGĂLNICEANU, S. A. 213. *Boierii se bucurau de o schimbare ce le da nădejde, că vor putea ocupa iarăși posturi ca să adune nouă avuții din sudoarea țeranului.* NEGRUZZI, S. I, 150, cf. POLIZU. *Trăiesc și se hrănesc din sudoarea și din munca săracului.* GHICA, C. E. I, 72. *Din sudoarea* [țăranului] *...: se scot mijloacele materiale pentru susținerea edificiului fictiv.* MAIORESCU, CRITICE, 81. *Acele milioane* [ale bogatului]*... pe cel sărac apasă, Și-s supte din sudoarea prostitului popor.* EMINESCU, O. I, 59. *Nu filozofia-l face pe om înțelept sub soare Ci mintea cea sănătoasă cîștigată cu sudoare.* COȘBUC, P. II, 135. *Voi, cei mai buni copii ai firii, Urziți în lacrimi și sudoare.* GOGA, P. 8. *Sînt mari averi domnești, strînsoarea, rodul Atîtor lacrimi și sudori cumplite.* IOSIF, P. 27. *Mica mea proprietate, cîștigată cu sudoarea unei munci cinstite.* REBREANU, R. I, 36. *Stăpînirea nu ține ...din sudoarea ei asemenea mușuroaie de lene și de prostie.* I. BOTEZ, B. I, 69. *Șfîșiasem... cămașa pe care tata o cumpărase din banul lui cîștigat cu sudori.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 21. *Și-a îngrășat burta și din sudoarea altora și-a strîns aurul.* VISARION, B. 119. *Nu cîștigi banii la belciuge, îi cîștigi cu sudoare.* STANCU, M. I. 218. *Acasă aducea bănuții pe care-i cîștiga cu sudoarea lui de copil trudit prea de timpuriu.* V. ROM. mai 1954, 84. *Avuția lor, buna lor stare, este făcută din sudoarea și sîngele muncitorilor.* T. POPOVICI, S. 524. *Adună pe călugări... înfățișînd mulțimii trupurile grase și păcătoase a celor ce se îmbuibau din sudoarea săracilor.* BARBU, PRINC. 104. *Are ochi, mîini și picioare, Poate munci cu sudoare.* ZANNE, P. II, 341. ✦ (Învechit, rar) Agoniseală. *Sudoarea vieții streinii-mpărțesc.* ARICESCU, A. R. 51/6. ✦ (Învechit, rar) Operă[1] **(2)**. *Nu o dată îmi vinea să arunc toată a multor ani sudoare în foc.* BUDAI-DELEANU, LEX.

3. (Prin Ban., prin Transilv. și prin Mold.) Spumă **(2)** (la cal). Cf. ALR I 1 111/35, 218, 229, 251, 361, 516.

4. (Regional) Igrasie (Somova — Tulcea). Cf. ALR SN III h 847/682.

II. (Bot.) **1.** (Regional; și în sintagma *sudoarea calului*, BORZA, D. 140) Mierea-ursului v. m i e r e **(II a)** *(Pulmonaria officinalis)*. Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 054, TDRG, RĂSMERIȚĂ, D., PANȚU, PL. 296, ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 140.

2. (Regional) Mama-pădurii v. m a m ă *(Lathraea squamaria)*. Cf. BORZA, D. 96.

3. C o m p u s e: **sudoarea-calului = a)** (Popular; și în compusele **sudoarea-capului**, cf. CONV. LIT. XXIII, 1 054, BRANDZA, FL. 556, PANȚU, PL. 296, BUJOREAN, B. L. 394, ENC. AGR. IV, 330, BORZA, D. 119, **sudoarea-calului-puturoasă**, cf. BRANDZA, FL. 105, BORZA, D. 120) osul-iepurelui v. o s **(1)** *(Onosis repens)*. Cf. LB, POLIZU, HEM. 1 921, CIHAC, I, 269, CONV. LIT. XXIII, 1 054, DDRF, BRANDZA, FL. 105, BARCIANU, GRECESCU, FL. 163, ALEXI, W., N. LEON. MED. 63, ȘĂINEANU², CANDREA, F. 308, DR. V, 305, RESMERIȚĂ, D., PANȚU, PL. 296, CADE, SIMIONESCU, FL. 215, BUJOREAN, B. L. 394, ENC. AGR. IV, 330, SCRIBAN, D., BORZA, D. 119, H I 19, III 209, X 3, 30, XII 308, XIV 436, XVI 96, 103, 146, 159, com. MARIA², com. din STRAJA — RĂDĂUȚI, ȘEZ. X, 129; **b)** (regional; și în compusele **sudoarea-calului-puturoasă**, BORZA, D. 120, **sudoarea-capului**, id. ib.) osul-iepurelui. v. o s **(1)** *(Onosis spinosa)*. Cf. BORZA, D. 120; **c)** (regional) iarba-șarpelui *(Echium vulgare)*. Cf. BORZA, D. 63; **d)** (regional) dumbeț *(Teucrium chamaedrys)*. Cf. id. ib. 168; **e)** (regional) **sudoarea-iapteiului** = captalan *(Petasites hybridus)*. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 269, CONV. LIT. XXIII, 1 054, BRANDZA, FL. 262, BARCIANU, GRECESCU, FL. 289, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., PANȚU, PL. 296, CADE, BORZA, D. 126, ȘEZ. XV, 15.

— Pl.: *sudori*. — Și: (învechit) **sudór** subst. ANON. CAR., ARISTIA, S. 27/2, PHILIPPIDE, P. 67.

— Lat. **sudor, -oris.**

SUDOÁSĂ adj. f. v. **sodoasă.**

SUDÓM s. n. v. **sodom.**

SUDOMÍ vb. IV. v. **sodomi.**

SUDÓR[1] subst. v. **sudoare.**

SUDÓR², -OÁRE s. m. și f. Muncitor specializat în operații de sudare. *A împărțit mulțimea la meserie de arhitecți, de tinctori, de sutori,... fierari și olari.* ARISTIA, PLUT. 181/31, cf. NOM. PROF. 6. *Explicarea intimă a fenomenului formării arcului comportă detalii care nu interesează pe sudor.* ORBONAȘ, MEC. 410. *Sudorii se numesc după felul sudărilor pe care le execută, și anume: sudor electric, sudor de gaze... etc* LTR². *Cum trece sudorul cu flacăra lui prin metalul ce vrea să-l unească.* BANUȘ, B. 110, cf. DL. *S-a calificat repede sudor.* PREDA, I. 101. *Peste cîțiva ani unul o să fie sudor, altul fierar.* V. ROM. octombrie 1958, 34, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sudori, -oare*. — Și: (învechit, rar) **sutór** s. m.

— Din fr. **soudeur.**

SUDORÁL, -Ă adj. Care se referă la sudoare **(I 1)**; care produce sudoare; de sudoare. *O anumită sensibilizare a centrilor sudorali, prin căldură, este deci necesară pentru apariția acestui reflex.* PARHON, O. A. I, 315, cf. DL, DM. *Creșterea secreției sudorale crește termoliza și invers.* ABC SĂN. 353, cf. DN³, M. D. ENC., DEX. ✧ *Apă sudorală* = sudoare **(I 1)**. [Reflexul] *reține încă apa sudorală atîta timp cît nu are o nouă cantitate de lichid la dispoziție.* PARHON. O. A. I, 315, cf. DL, DM, DN³.

— Pl.: *sudorali, -e*.

— Din fr. **sudoral.**

SUDORIFÉR, -Ă adj. (Învechit) Sudorific. Cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D., ALEXI, W. ✧ (Substantivat) *Sudorifere adecă fac sudoare.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 90/8. *Brilioanca... întrebuințată în farmaceutică ca sudoriferă și depurativă.* ENC. AGR. I, 500. ✦ (În sintagma) *Glandă sudoriferă* = glandă sudoripară v. s u d o r i p a r. *În textura țeluloasă de sub piele se aflu glandele sudorifere a căror canal secretoriu strebate dermul ca un spiral.* POLIZU, P. 133/15.

— Pl.: *sudoriferi, -e*.

— Din fr. **sudorifère.**

SUDORÍFIC, -Ă adj. (Despre plante, medicamente etc.) Care provoacă sudoare **(I 1)**; care stimulează secreția glandelor sudoripare; (învechit) sudorifer. [Rîia] *o tractă cu decocții sudorifice, băuturi purgative.* BREZOIANU, A. 575/8. *Un infuziu (ceai) d-o rădăcină numită Serpentaria și rădăcina de Aristolochie, sînt bune remedii sudorifice.* ISIS (1859), 165²/12, cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. *Socul, bozul, leușteanul sînt sudorifice.* ȘĂINEANU². *Plantele aci înșirate sînt sudorifice numai dacă sînt luate sub formă de ceaiuri fierbinți.* BIANU, D. S., cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Frunzele și rădăcinile* [de odagaci]*... au proprietăți aperitive, sudorifice și depurative.* ENC. AGR. IV, 243, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN². *Principalul medicament sudorific, pilocarpina... a fost folosită în trecut în tratamentul uremiei.* D. MED., cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Sudorificile sînt*

bune la începutul febrelor eruptive... în tot felul de răceli. BIANU, D. S.

— Pl.: *sudorifici, -ce.*

— Din fr. **sudorifique.**

SUDORIPÁR, -Ă adj. (În sintagmele) *Glandă sudoripară* = glandă cutanată tubulară simplă care secretează sudoare **(I 1).** *Glandele sudoripare, care fac sudoarea, sînt niște tuburi ce străbat epidermul înfundîndu-se în derm.* BIANU, D. S. 579. *Glandele sudoripare secretă sudoarea.* ENC. VET. 65, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Fibre care în timpul regenerării lor au urmat un traiect aberant și au contractat conexiuni cu vasele cutanate și glandele sudoripare.* PARHON, O. A. I, 319. *Glandele pielii sînt de două feluri: glande sebacee și glande sudoripare.* BELEA, P. A. 559, cf. DL, DM. *Glanda sudoripară, glandă în forma unui tub, încolăcit la baza dermei și deschis la suprafața pielii.* DER II, 566, cf. DN², FORM. CUV. I, 189, M. D. ENC., DEX. *Chist sudoripar* = tumoare benignă dezvoltată din glandele sudoripare. *Simtomele chistelor sudoripare trebuie... verificate și completuite prin mai multe alte observații spre a se putea întocmi istoria acestei bole.* PAT. CHIR. 86r/22.

— Pl.: *sudoripare.*

— Din fr. **sudoripare.**

SUDORÍȚĂ s. f. Muncitoare specializată în operații de sudare. *Azi, cele două sudorițe sînt mîndre de titlul pe care l-au cucerit.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 382, cf. DL, DM. *Maria, sudoriță la secția vagoane, a scris de la Herculane.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 862, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sudorițe.*

— **Sudor** + suf. *-iță.*

SUDÓS[1] s. n. (Regional) Loc dosnic (Rîmnicu Vîlcea). Cf. LEXIC REG. 86.

— Pl.: *sudosuri.*

— **Sud**[2] + **dos.**

SUDÓS[2]**, -OÁSĂ** adj. v. **sodos.**

SUD-ÓST s. n. sg. (Învechit, rar) Sud-est. *Marmarii le însemnează cu ... SO (sud-ost), NV (nord-vest), SV (sud-vest).* LAURIAN, M. IV, 202/17.

— Din germ. **Süd-Ost.**

SUD-ÓSTIC -Ă adj. (Învechit, rar) Sud-estic. *În partea sud-ostică a forturilor turcești.* ODOBESCU, ap. DDRF.

— Pl.: *sud-ostici, -ce.*

— **Sud-ost** + suf. *-ic.*

SUD-OVÉST s. n. sg. (Învechit, rar) Sud-vest. *Despre sud-ovest* [să încungiură] *cu Mediterană.* AMFILOHIE, G. 121/23.

— Din it. **sud-ovest.**

SUDRÍU, -ÍE adj. (Nord-estul Munt., prin vestul Dobr. și prin sudul Mold.; despre oi) Care are lîna neagră amestecată cu albă. Cf. OR. S. VI, 63, H I 345, II 3, 79, 80, 203, 261, 274, CHEST. V 75/20, 40, 73. ◆ (Regional; despre cai) Care are părul de mai multe culori (Vidra — Panciu). Cf. CHEST. V 76/94.

— Pl.: *sudrii.*

— Cf. s u r i u.

SUD-UÉST s. n. sg. (Învechit, rar) Sud-vest. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI.

— Din fr. **Sud-ouest.**

SUDÚC s. m. v. **sudac.**

SUDUÍ vb. IV. (Popular) **1.** Tranz. și intranz. A înjura; a insulta. *Cela ce va începe întâi a sudui... să va certa.* PRAV. 115. *Cela ce trimite pre altul să îndeamne pre neștine să suduiască... pre cineva.* ib. 222. *Au suduit în gura mare pe Petchii. Istuan serdariul lui Racoții.* M. COSTIN, O. 161. *Începu a țipa suduind pre ologul.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 118r/34. *O trăgea de păr și suduia rău.* RE. D. (1680), 35r/14. *Și suduia nărodul pre Moisi.* BIBLIA (1688), 110a/48. *Ce doamna lui Vasilii-Vodă l-au probozit și au început a-l blăstăma și a-l sudui.* NECULCE, L. 117. *Cel ce suduie pe preot, pre însuși Domnul nostru suduie.* ANTIM, P. 67. *Și l-a suduit înaintre besericii pe Simion* (a. 1710). BUL. COM. IST. II, 269. *Duhoan suduia pre H*[risto]*s.* MINEIUL (1776), 143v1/6. *Toți îl purta rău cu cuvinte grele. Iară el nu-i suduia pe ei înapoi.* BUCAVNA, 68/20. *Am auzit pe Botezoae suduind* (a. 1784). ȘTEFANELLI, D. C. 154. *Au început a sudui pre sluga sa.* ȚICHINDEAL, F. 9/22. *Suduindu-l* [pe măgar]... *l-au scos dintră dînsele afară.* id. ib. 359/23. *Blăstămații ies afară... amarnic ocăind și suduind.* BELDIMAN, E. 23/8. *Oștenii cu defăimare de față îl suduiia.* id. O. 92/10, cf. LB, VALIAN, V. *Mulți... îl suduia cu posomorîre.* FM (1843), 221[1]/31. *Bătbatul mă bate și mă suduie.* ALEXANDRIA, 162/5. *Bătînd-o, suduind-o* [pe copilă] *o tot îmbiînceа în silă.* BOLLIAC, O. 99. *Romîncele... nu fugeau de voinicii noștri, bombănind și suduind ca posacele de bulgăroaice.* ODOBESCU, S. III, 570. *Suduia mereu.* CARAGIALE, O. I, 55, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Începea ș-o suduie urît, și cînd erau lucrători străini în casă.* AGÎRBICEANU, S. 489, cf. RESMERIȚĂ, D. *Și nu vă sfădiți, Și mă suduiți.* DIACONU, VR. 29, cf. CADE. *Oamenii înconjurară cerdacul strigînd, suduind.* REBREANU, R. II, 129. *Sudui de clocoti șura.* MIRONESCU, S. 58. *Numai noaptea îi auzim cum cată și se schimbă și suduie în limba lor.* C. PETRESCU, Î. II, 15. *Mă pipăia cu degetele suduind de sfinți.* VLASIU, A. P. 28. *Boii nu trebuiesc suduiți nici bătuți, fiind marhăle Domnului.* PRIBEAGU, P. R. 70. *Mîrîi la dulăi și-i sudui ca să nu se miște din covrurile lor.* SADOVEANU, O. IX, 33. *Cînd n-am mai putut răbda, l-am suduit pe acest Coculeț Forăscu.* id. ib. XVII, 416. *Simion... suduia prin curte de credeai că-i pică foc din gură.* DAN, U. 28, cf. SCRIBAN, D. *Vătaful a început să suduie de mamă.* CAMIL PETRESCU, O. I, 239. *Omul... își suduia și-și lovea mai departe calul.* STANCU, Ș. 224. *Vătafii și nazirul umblă prin bordeie, strigînd, suduind.* V. ROM. mai 1954, 182. *Se supără și el și voi să-l suduie.* T. POPOVICI, SE. 423, cf. DM. *Căruțașii spătoși suduiau caii nădușiți.* BARBU, G. 21. *Striga și mă suduia ca pe-un corturar.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 12, cf. M. D. ENC., DEX. *Și, pe dată ce-l vedea, Numa-n gînd îl suduia.* TEODORESCU, P. P. 597. *A prins a sudui și a batjocori pe bietul Pepelea.* SBIERA, P. 19. *El mă suduie prin casă.* MÎNDRESCU, L. P. 111. *Și de cruce suduind.* MARIAN, SA. 232. *Ieși-nainte suduindu-l și ocărîndu-l.* RETEGANUL, P. I, 7. *El te suduie* [de cruce] *prin casă.* DOINE, 73. *Mîndruț, nu te-oi sudui, Nici bine nu ți-oi gîndi.* BUD, P. P. 34. *Și-l bătea și-l chinuia, Tot de mumă-l suduia.* PĂSCULESCU, L. P. 283, cf. CABA SĂL. 100. *Mamă, nu mă sudui, Bătăr de unde-oi veni.* BÎRLEA, L. P. M. II, 43. *Sudui pi mîlî di cruei.* VASILIU, C. 175. *Că-l găsăș'e pin uogradă p-acolo, spurcîn și suduin pă porci.* id. ib. 478. *Mă suduie de cruce.* FOLC. TRANSILV. I, 10. ◇ Refl. recipr. *Astăzi* [oamenii] *se seruță și se prietenesc, iară dimineața se suduie și se sfădesc.* ȚICHINDEAL, F. 3/23. *Vizitiii se îndărătniceau și se suduiau mînioși unii pe alții.* CAMIL PETRESCU, O. I, 475. ◇ Intranz. Fig. *Sufletul pe poteci întortocheate Le mînă și le bate* [pe cuvinte] *suduind la vale.* VOICULESCU, POEZII, I, 135.

2. Tranz. A mustra[1] **(2).** *Cînd va grăi neștine către altul cuvinte de sudalmă și lui nu i-are fi fost gîndul să-l suduiască* (s.ă-l mustre. MUNT.) *...să se cearte ca un suduitoriu.* PRAV. 223, cf. I. GOLESCU, C. *Domnița Chiajna... sta lîngă dînșii cercînd a-i îmbărbăta, și-i suduia cu aspre cuvinte.* ODOBESCU, S. I, 94,

cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Ș-acolo îl judecă Și de bani îl suduia.* PĂSCULESCU, L. P. 281, cf. ALR I 1 442/140, 144, 158, 160, 243, 255, 259, 283, 305, 343, 394, 418, 770, 960. ✧ Absol. *Odată, cum veghia pe plan, în puterea nopții, văzu o arătare ocărînd și sudind că de ce nu seceră oamenii bine?* RĂDULESCU-CODIN, Î. 166.

— Prez. ind.: *súdui* și (învechit și regional) *suduiesc.* — Și: (învechit) **sudui** vb. IV. ANON. CAR., DR. IV, 159.

— Din magh. **szidni.**

SUDUIÁLĂ s. f. **1.** (Învechit și regional) Înjurătură; insultă. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, SCRIBAN, D. *Nu se apucase la harță cu el. Nici nu-i ceruse socoteală de suduială.* STANCU, D. 189, cf. DSR, UDRESCU, GL.

2. (Prin nord-vestul Munt.) Mustrare **(1).** Cf. UDRESCU, GL.

— Pronunțat: *-du-ia-.* — Pl.: *suduieli.*

— **Sudui** + suf. *-eală.*

SUDUÍRE s. f. (În dicționarele din trecut) Acțiunea de a **sudui.**

1. Înjurătură; insultă. Cf. **sudui (1).** Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., LM, DDRF, BARCIANU, RESMERIȚĂ, D.

2. Mustrare **(1).** Cf. **sudui (2).** Cf. POLIZU, LM, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *suduiri.*

— V. **sudui.**

SUDUÍT[1] s. n. (Învechit, rar) Faptul de a **sudui;** înjurătură; insultă. Cf. DDRF. ✧ Loc. vb. (Regional) **A lua la suduit** (pe cineva) = a înjura (pe cineva). Cf. UDRESCU, GL.

— V. **sudui.**

SUDUÍT[2]**, -Ă** adj. (Popular) Înjurat; insultat. *Robotise în silă și numai suduit, bătjocorit, lovit.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 224, cf. PRIBEAGUL, P. R. 57. *L-au adus pe armășul mare, bătut, ghionțit și suduit dinaintea căpitanului Petrea.* SADOVEANU, O. XVIII, 394. ✧ (Substantivat) *Să va certa după cum va fi voia giudețului... și cum va fi și cel suduit și ocărît.* PRAV. 248, cf. DDRF.

— Pl.: *suduiți, -te.*

— V. **sudui.**

SUDUITÓR, -OÁRE s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f., adj. (Învechit) (Persoană) care înjură. *Depururia și acesta să va certa ca și un suduitoriu* (înjurătoriu MUNT.) PRAV. 222, cf. DOSOFTEI, MOL. 65, I. GOLESCU, C., DDRF, BĂRCIANU, CADE.

2. S. m. și f. (Învechit, rar) Persoană care mustră[1] **(2).** Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cela ce va sudui pre omul cel domnesc..., nefiind în slujba domnului, nu să va certa ca un suduitoriu* (mustrătoriu MUNT.) *de domnie.* PRAV. 70, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *suduitori, -oare.* — Și: (învechit) **suduitóriu, -oáre, siduitór, -oáre** (ANON. CAR.) s. m. și f., adj.

— **Sudui** + suf. *-tor.*

SUDUITÓRIU, -OÁRE s. m. și f., adj. v. **suduitor.**

SUDUITÚRĂ s. f. (Popular) **1.** Înjurătură; insultă. *Oamenii sînt răi și pricinași în Podeni... Ocări..., batjocuri..., suduituri.* CARAGIALE, O. I, 55, cf. DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Cum intră în cazărmi, îi luăm cu suduitura.* CĂMILAR, N. I, 159, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Mustrare **(1).** Cf. M. D. ENC.

— Pl.: *suduituri.*

— **Sudui** + suf. *-tură.*

SUDÚM s. n. v. **sodom.**

SUDUMÁ vb. I v. **sodomi.**

SUDUMÍ vb. IV v. **sodomi.**

SUDUMÍT s. m. v. **sodomit**[2].

SUDÚRĂ s. f. **1.** Operație de sudare **(1);** rezultatul acestei operații; p. ext. locul în care s-a realizat îmbinarea pieselor sudate. Cf. CADE. *Fixarea plăcilor se face prin sudură sau prin șuruburi (fixare mecanică)* IOANOVICI, TEHN. 259. *În ultimul timp s-au realizat progrese... reușind să se facă... sudura prin contact.* ORBONAȘ, MEC. 44, cf. DS, SCRIBAN, D. *Termocuplul este construit dintr-o sudură de 2 metale diferite.* ENC. TEHN. I, 216. *O sudură este... o lipitură între două piese metalice și se face din același fel de metal ca piesele.* SOARE, MAȘ. 61, cf. GRAUR, E. 72. *Prin sudură se înțelege rezultatul sudării.* LTR², cf. DL, DM. *Rezultatul s[udării] se numește sudură.* DER IV, 543. *Aceste calități se pierd la temperatura la care se execută sudura.* VÎN. PESC. octombrie 1964, 2, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *El se manifestă prin o sudură perfectă a altoiului și a port-altoiului.* ENC. AGR. I, 159. ✦ Atelier, secție, întreprindere etc. în care se execută operații de sudură sau se învață tehnica sudării pieselor; p. ext. meseria sudorului. *Te bag la sudură să cîștigi și tu o pîine.* PREDA, M. S. 118.

2. Fig. Legătură strînsă; îmbinare; închegare. *Aceasta probează că sudura părților* [sintagmei] *ei alcătuitoare a ajuns sau este pe cale să ajungă la stadiul final.* IORDAN, T. 491. *Centrul de greutate al poemelor trebuie căutat în zona unde se săvîrșește această sudură.* CONTEMP. 1948, nr. 109, 5/2. *Revistele școlare asigură continuitatea, sudura dintre generații.* GÎ 1968, nr. 932, 2/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suduri.*

— Din fr. **soudure.**

SUDURÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit) Care se face cu sudoare **(2).** *După suduroasele osteniturî și în toate părțile fără preaget alergături slujba carea asupră-mi am luat spre cel de obște folos în ceastă sară a să isprăvi nedejduiesc.* CANTEMIR, I. I. II, 122. [Nobilul bărbat] *suferind suduroase osteneli și grele cheltuieli, s-au sîrguit a plăcea maiestății noastre.* ȘINCAI, HR. I, 353/36. *Pentru aceea tîrănește el slaba sa muiere, care scutirea, ce se pare că o are de la bărbat, o plătește cu urgisire și cu suduroasă muncă.* FM (1843), 212²/19, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *suduroși, -oase.*

— **Sudoare** + suf. *-os.*

SUD-VÉST s. n. sg. Punct cardinal secundar, situat în direcția bisectoarei unghiului format de direcțiile sud[2] și vest; p. ext. parte a globului pămîntesc, a unui continent, a unei țări, a unui oraș etc. așezată între sud[2] și vest în raport cu un punct, o regiune etc.; (învechit, rar) sud-ovest, sud-uest. *Sud-vest, între miazăzi și apus.* GENILIE, P. 1/27. [Punctele cardinale] *le însemnează cu... SV (sud-vest).* LAURIAN, M. IV, 202/18, cf. PROT. = POP., N. D. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DN², FORM. CUV. I, 48, M. D. ENC., DEX, DSR. *Locul unde apar acești români este Macedonia de sud-vest.* PANAITESCU, C. R. 123.

— Din fr. **sud-ouest,** germ. **Süd-west.**

SUD-VÉSTIC, -Ă adj. De la sud-vest, spre sau dinspre sud-vest (în raport cu un punct, o regiune etc.) *Cea din urmă prezintă o porțiune sud-vestică în care predomnesc depozitele diasice.* ARHIVA, I, 228. *Expansiunea getică spre SV... ne arată... chiar punctul de plecare al migrației getice și anume Dacia sud-vestică: Banatul și Oltenia.* PÂRVAN, G. 281. *Colo-*

nizări din Moldova au fost posibile și în partea sud-vestică a Galiției. DRĂGANU, ROM. 411, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sud-vestici, -ce.*

— **Sud-vest** + suf. *-ic.*

SUÉBI s. m. pl. v. **suevi.**

SUEDÉZ, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Suediei sau este originară de acolo; (la m. pl.) popor, națiune care locuiește în Suedia; (rar) suedian **(1)**, (învechit) svez **(1)**, șved **(1)**. Cf. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU². *Acel suedez care veni la Leon-Vodă... fu luat de acasă de boieri cu rădvane.* IORGA, C. I. I, 154, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. [Finlandezii] *cu vremea, supunîndu-se disciplinei de viață a suedezilor, s-au ridicat din starea lor primitivă.* SADOVEANU, O. XX, 333, cf. SCRIBAN, D. *Numele de locuitori ai țărilor și al orașelor sînt formate, în fiecare limbă, în mai multe feluri:... de la Suedia, suedez.* GRAUR, E. 16, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Adj. Care aparține Suediei sau suedezilor **(1)**; privitor la Suedia sau la suedezi; originar din Suedia; ca al suedezilor; (rar) suedian **(2)**, (învechit) svez **(2)**, șved **(2)**. *Secretar la ambasada svedeză la curtea de Constantinopoli.* ASACHI, L. 72¹/4. [Prusiei] *i se promisese Hanovra și Pomerania svedeză.* FILIMON, O. II, 102, cf. ȘĂINEANU². *Amîndoi agenți suedezi.* IORGA, C. I. I, 211, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *S-a întîmplat... să fie anunțată o vizită a unor gazetari elvețieni, olandezi, danezi, spanioli, suedezi... din țările neutre.* C. PETRESCU, Î. II, 66. *Povestea... a scris-o... autoarea suedeză Selma Lagerlöf.* SADOVEANU, O. XX, 481. *Profesorul suedez... se pregătea pentru un bombardament superior.* BOGZA, A. Î. 637, cf. DL, DM. *Limba suedeză, limbă germanică vorbită în Suedia.* DER. *Școala suedeză e îndatorată literaturii Selmei Lagerlöf.* CINEMA, 1968, nr. 7, 5. *Populația capitalei suedeze a crescut.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 30. *Presa suedeză a publicat numeroase articole și fotografii, elogiind arta interpretativă a dansatorilor și soliștilor.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 142. *Avînd în vedere rigiditatea puritană a societății suedeze, ei nu se pot iubi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 118, 24/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Substantivat, f.) Limbă germanică vorbită de suedezi **(1)**. Cf. DL, DM, DEX. *A tradus opere literare din engleză, franceză, spaniolă, idiș, suedeză.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 20/1. ✧ *Gimnastică suedeză* = complex de exerciții fizice care constă din diferite mișcări ale corpului, pentru dezvoltarea musculaturii și a agilității. *Pînă atunci, duș și gimnastică suedeză în fiecare dimineață.* C. PETRESCU, O. P. I, 219. *Entuziasmat pînă la delir de progresul regimentului în gimnastica suedeză.* BRĂESCU, O. A. I, 22. *Ridica picioarele în sus, ca într-o figură de gimnastică suedeză.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 72, cf. TEODOREANU, M. III, 297. *Făcuse cîteva mișcări de gimnastică suedeză umblînd prin odăiță.* SADOVEANU, O. XII, 522, cf. DL, DM, DEX.

— Pronunțat: *su-e-*. — Pl.: *suedezi, -e.* — Și: (învechit) **svedéz, -ă** s. m. și f., adj.

— **Suedia** (n. pr.) + suf. *-ez.*

SUEDIÁN, -Ă s. m. și f., adj. (Rar) **1.** S. m. și f. Suedez **(1)**. Cf. BARCIANU, SFC II, 219.

2. Adj. Suedez **(2)**. Cf. BARCIANU.

— Pronunțat: *su-e-di-an.* — Pl.: *suediani, -e.*

— **Suedia** (n. pr.) + suf. *-an.*

SUÉVI s. m. pl. Trib germanic care era fixat în secolul al III-lea al erei noastre între Dunăre și Rin. *Vom observa că* [locul] *amintește prea bine un sistem analog urmat de poporul suevilor în Galia.* XENOPOL, I. R. I, 80. *S*[uevii] *au invadat în anul 405 Galia.* DER.

— Pl.: *suevi, -e.* — Și: **suébi** s. m. pl. DER.

— Din fr. **suèves**, lat. **Suebi.**

SUFERÉALĂ s. f. (Învechit) Faptul de a **suferi (1)**. *Lauda vredniciii*[i] *suferelii să agonisească nu poate.* CANTEMIR, I. I. I, 112, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *sufereli.*

— **Suferi** + suf. *-eală.*

SUFERÍ vb. IV. **1.** Tranz. (Complementul indică chinuri, neplăceri etc. fizice sau morale) A trece, de bunăvoie sau silit, printr-o situație, o stare etc. (dinainte hotărîtă sau impusă), fără a-și pierde puterea de rezistență sau fermitatea; a îndura, a pătimi **(1)**, a păți **(1)**, a răbda **(1)**, a suporta **(3)**, a trage **(I 8)**, (rar) a purta **(1)**, (învechit și regional) a petrece **(II 4)**, a ticăi² **(2)**, a tîrpi **(2)**, a pănăta, (regional) a joi, a păula **(1)**, a pesti¹ **(3)**, a pistrui¹ **(2)**, (învechit) a bineviea, a cerca, a obicni (familiar) a înghiți, (învechit, rar), a supăra **(3)**, V. chinui, nevoi **(2)**. *Pentru tine am suferit ocară.* BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Spurcate blăstămurile asupra adevărului suferiia.* CANTEMIR, I. I. I, 123, cf. ANON. CAR. *Să suferi nedreptățile cu răbdare.* BUCV. 23ʳ/16. *Muncitortul suferind aciaste cuvinte cu răbdare, să rușina.* MINEIUL (1776), 144ʳ¹/27. *Nenumăratele năcazuri ce am suferit acolo* (a. 1780). GCR II, 82/24. *Să nu ne slobozim întru ce nu sîntem vreadnici ca să putem scăpa de răul cel mai mare, așa dară să suferim cel mai mic.* ȚICHINDEAL, F. 156/22, cf. LB. *Finicenii... suferiră jugul robii.* PLEȘOIANU, T. I, 123/19. *Sufletul nu este în stare a suferi nenorocirea.* MARCOVICI, D. 8/28. *Eu trebuie să sufăr cu bucurie toate acele.* DRĂGHICI, R. 38/7. *În vremea prigonirei creștinilor... a suferit ca o creștină moartea mucenicește.* ASACHI, L. 29²/42, cf. VALIAN, V. *M-am asvîrlit în mijlocul focului ruine din Sfîntul Sava ca să sufer foamea, frigul și despreful.* DACIA LIT. 167/21. [Ispanii] *sînt în stare de a suferi de foame și sete mai mult ca alți europeni.* RUS, I. I, 147/9. *Ei trebuie să sufere într-o zi jugul unei nații străine.* BĂLCESCU, M. V. 392. *N-a putut suferi chinurile sale.* NEGRUZZI, S. I, 31, cf. POLIZU. *Multe rele de-atunci am suferit. Multe am pătimit* ALEXANDRESCU, O. I, 149. *Ochii ei... păreau că cereau o dulce mîngîiere la chinurile ce ea suferea.* FILIMON, O. I, 115. *De cînd m-ai prins mata-n lanț Sufăr boale-nfricoșate.* ALECSANDRI, T. I, 33. *Durerile ce suferim... se rapoartă asemenea la organul vătămat.* CONTA, O. F. 47. *M-a rugat să-i sufăr iubirea.* EMINESCU, P. L. 90. *Dumnezeu, care, pentru mîntuirea oamenilor, a suferit ocări și palme.* CARAGIALE, O. II, 286, cf. DDRF. [Bolintineanu] *a fost unul din măreții luptători de la '48... a suferit exilul.* DEMETRESCU, O. 156. *Cine nu se teme de moarte n-are nevoie să sufere înjosirile vieții.* XENOPOL, I. R. I, 74, cf. BARCIANU. *Am suferit destulă umilire și ocară.* DAVILA, V. V. 164, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Și acestea toate le-au suferit din cauza celor doi boieri.* BUL. COM. IST. IV, 9, cf. CADE. *Sînt un bolnav care a suferit tăieturi, injecții, masagii.* CAMIL PETRESCU, U. N. 243. *Pedepselc-neîndurătoare. Le-am suferit și eu.* BRĂESCU, O. A. II, 136, cf. SCRIBAN, D. *Părinții săi au avut de suferit multe neajunsuri.* IST. LIT. ROM. II, 156, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Toate aceste cîte le-am suferit noi.* SBIERA, P. 241. *De cînd m-am dat la iubit, Multă jale-am suferit.* FOLC. MOLD. I, 108. *Pînă la împăratul Suferi încăieratul,* pînă te vei plînge la cel mai mare, o pățești. ZANNE, P. IV, 386. (Rar; construit cu pron. „o", cu valoare neutră) *Astă moarte... și unul și altul au suferit-o cu curagiu egal.* ARISTIA, PLUT. LVIII$_8$/8. ✧ Refl. impers. *Avem destule închisori serioase în care, așa cum trebuie să fie în închisoare, se suferă cumplit.* BOGZA, A. Î, 339. ✧ Intranz. *Ai suferit pentru numele mieu și nu ți-ai pregetat.* N. TEST. (1648), 304ᵛ/11. *Neputînd suferi s-au rădicat o seamă de boiari... și au pribegit în țara turcească.* MAG. IST. I, 112/6. *La aceastea n-au mai suferit Arsachii.* AETHIOPICA 37ʳ/5. *Pentru noi au suferit fiiul tău a pătimi.* MINEIUL (1776), 188ᵛ²/34. *De ce nu te poți feri, trebuie să suferi cu răbdare.* BUCAVNA, 16/26. *Nu pot spune ce am pătimit și suferit acolo.* ȚICHINDEAL, F. 464/6. *Să nădăjduim și noi și să suferim cu vitejie.* KOTZEBUE, U. 27ᵛ/20. *Am suferit cînd am fost nevoit a te lăsa.* HRISOVERGHI,

A. 43/12. *Ce pot face... cînd să sufăr nu mi-a mai rămas putere.* CONACHI, P. 85. *Omul... după ce sufere lăsîndu-şi pedeapsa, nu se cuvine a fi obiectul batjocorei.* ARISTIA, PLUT. LXI$_6$/13. *Lumea toată ne ascultă... Căci destul am suferit Fără ca să fi greşit.* SION, POEZII, 243/19. *Atunci inima-mi zboară... la timpul mult fericе în care am suferit.* ALECSANDRI, P. III, 6. *Singuratic În zadar suspin şi sufăr Lîngă lacul cel albastru.* EMINESCU, O. I, 74. *Să nu dea Dumnezeu omului, cît poate el suferi.* CREANGĂ, O. 104. *Blăstemul stă pe oameni, în veci vor suferi.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 3. *Vreu să uit c-am suferit.* IOSIF, V. 156. *Sora fusese mereu stăpînită de o senzaţie confuză: să sufere.* AGÎRBICEANU, S. 499. *Sufeream cumplit, mă simţeam abătut pînă la deznădejde.* M. I. CARAGIALE, C. 43. *Copilăria lui Tudorel sub groaza dascălului alcoolic, încolţirea ideii că trebuie să sufere fără să murmure, ca Isus.* LOVINESCU, C. IV, 47. *Dacă ar fi iubit, ar fi suferit atroce ca mine şi ea.* CAMIL PETRESCU, U. N. 187. *Nu suferi şi tu cît mine?* SAHIA, N. 110. *Preferase să sufere şi să tacă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 170. *Suferea atît de mult, că uneori îi venea să ofteze şi să geamă.* TEODOREANU, M. III, 65. *Fără îndoială, suferise.* SADOVEANU, O. XII, 687. *Pe un buştean, suferea un bătrîn slăbănog într-o pustietate.* ARGHEZI, S. VII, 14. *Sufeream... amarnic.* BLAGA, H. 45. *A suferit mult, şopti, dar nu vrea să vorbească.* T. POPOVICI, SE. 258. *Ai suferit.* LABIŞ, P. 93. *Te iubeşte, cred că suferă cumplit.* V. ROM. ianuarie 1965, 57. *Nici că sufer nu mă crezi.* TEODORESCU, P. P. 341. *Şi eu mult am suferit.* JARNIK — BÎRSEANU, D. 196. *Sufer jalnic ne-ncetat.* DOINE, 304. *E ce mi-a da Dumn'ezău, mă, ia să sufăr!* O. BÎRLEA, A. P. II, 26. (Urmat de determinări introduse prin prep. ,,de", care arată cauza suferinţei) *La Calcuta nu am suferit de căldură.* GHICA, C. E. II, 241. *Sufăr numai de căldură şi de sete.* CARAGIALE, O. I, 278. *Suferea de ţinuta bărbatului ei.* D. ZAMFIRESCU, R. 12. *Suferea de o gelozie... chinuitoare.* REBREANU, R. I, 51. *Glasuri timide încercară să arate că în adevăr populaţia suferea de foame.* COCEA, S. II, 537. *Suferind de variaţiile climaterice, sensibil la frig şi la căldura excesivă, preferă viaţa de interior, comodă.* CONSTANTINESCU, S. II, 40. *Suferă de o secretă şi zîmbitoare temere de a nu muri de foame.* CĂLINESCU, C. O. 72. *Mama suferea de o religiozitate cu adiacenţe folclorice şi superstiţioase.* BLAGA, H. 46. (Prin lărgirea sensului). *Poate să reîntîrzie... înflorirea, lăsînd să sufere de secetă rosarii desplantîndu-i.* BREZOIANU, A. 470/7, cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE. *Cîmpiile şi holdele sufereau de secetă.* SADOVEANU, O. XVII, 472. *Solurile nisipoase... pierd repede apa şi suferă de secetă.* AGROTEHNICA, I, 104. ✧ Fig. *Dreptatea... nu admite nici sufere mult timp triumful în contra libertăţii.* GHICA, C. E. II, 485. *Îndreptaţi-vă, căci timpul nu mai suferă robie.* BOLINTINEANU, O. 124. ✦ Tranz. A fi supus unei pedepse, unei condamnări; (rar) a suporta **(3)**. *Coinculpatul a suferit o anchetă administrativă.* COD. PEN. R. P. R. 541, cf. DL, DM. *A cerut instanţelor judecătoreşti reabilitarea pentru o condamnare (de un an) suferită cu 13 ani în urmă.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 210, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Intranz. (Învechit; despre fiinţe şi plante; urmat de determinări introduse prin prep. ,,la") A rezista **(2)**. *Soiul cailor şi al boilor, nu sînt supţiri şi uşori ca cei ungureşti, ci mai groşi, trag mai încet, dar sufere şi la drum şi la povară mai grea.* GOLESCU, I. 57. *Săcara... sufere mai mult la umezeală decît grîul.* I. IONESCU, C. 179/12. *Cunoaştem trei varietăţi: verdea, carea suferă mai mult la frig; dauria, care este mai delicată...* BREZOIANU, A. 198/25. ✦ Intranz. (Rar) A avea neplăceri; a suporta consecinţe. *Stăm prea mult de vorbă... Mă văd şi am să sufăr.* SAHIA, N. 89, cf. DL. ✦ A fi pus la...; a îndura, a suporta **(1)**. V. a duce, a răbda **(1)**. *Limba latinească cea comună... cumplite schimbări au mai suferit în Italia.* MAIOR, IST. 236/19. *Plaga se vindică şi arburele curînd după aceasta se pare că n-a suferit niciodată vreo operaţie.* BREZOIANU, A. 376/4. *Literatura dramatică a suferit adînci transformări.* în PLR II, 232. *Şi termenii de înrudire suferă adesea asemenea schimbări.* PUŞCARIU, L. R. I, 48. *Limba, prin unele elemente de vocabular, suferise... modificări.* VIANU, S. 96. *Încercarea mea va apărea în revistă — după ce va suferi unele foarte neînsemnate îndreptări de redactare.* BLAGA, H. 161. *În urma unor transformări pe care le suferă oul fecundat ia naştere larva de peşte.* AP 39.

2. Intranz. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. ,,de", care indică natura bolii, partea bolnavă a corpului etc.) A fi bolnav; (învechit şi popular) a pătimi **(2)**. *Din vorbă în vorbă îmi spune că sufere de piept.* GHICA, S. 67. *Toată această turburare îmi vine dintr-o durere de cap de care sufăr.* FILIMON, O. I, 112. *Numai friguri palustre delirante poate fi acea boală de care suferă însuşi Ovidiu.* HASDEU, I. C. I, 221. *Toată lumea sufere de guturai şi tuse.* CARAGIALE, O. VII, 35. *Suferi de ochi.* BACALBAŞA, S. A. II, 182. *Sfinţia-sa suferea de un gutunar.* HOGAŞ, DR. I, 8. *Ştii că eu sufăr foarte mult de picioare...; mi se umflă.* CAMIL PETRESCU, P. 271. *E bătrînă şi sufere de astm.* C. PETRESCU, C. V. 258. *Suferă toţi de gălbinare.* I. BOTEZ, B. I. 82. [Bădia] *era... ursuz pentru că suferea de stomac.* BRĂESCU, O. A. II, 96. *Suferind de insomnie, îi plăcea să stea la taifas.* COCEA, S. II, 144. *Colericul suferă de bilă.* CĂLINESCU, C. O. 401. *Suferind uşor de icter, Budiu părea o rămăşiţă din alte milenii.* BLAGA, H. 125. *Suferi de insomnie.* VINEA, L. I, 144. *Suferea de reumatism, altfel s-ar fi dus pe front.* T. POPOVICI, SE. 26. *La mine-n casă a murit... Suferea de inimă.* BARBU, G. 376. *Boala de care suferea... se agrava.* IST. LIT. ROM. II, 514. *Dacă persoana care vrea să facă băi de soare suferă de o boală oarecare trebuie să consulte mai înainte un medic.* ABC SĂN. 182. *Suferea de neurastenie şi era ameninţat de paralizie generală.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 10, 88. *Voievodul ... suferea şi de o afecţiune renală veche.* G. BARBU, A. V. 42. ✧ Fig. *Ne puteam încălzi la părerea unui soare ce suferea de anemie pernicioasă.* BLAGA, H. 49.

3. Tranz. (Complementul indică fiinţe, manifestări ale lor, fenomene, obiecte etc.; de obicei în construcţii negative şi în legătură cu verbul ,,a putea") A tolera prezenţa, felul de a fi, de a acţiona etc.; a accepta, a admite, a îngădui, a înghiţi, a mistui **(1)**, a suporta **(4)**, (învechit) a hopnisi. V. a agrea, simpatiza **(1)**. *Pare supărată pentru giuvaierele ce le-a pierdut, deşi ea nu sufere să-i spui* (a. 1587). IORGA, S. N. 27. *Nu poţi suferi pre cei răi.* N. TEST. (1648), 304^v/9. *Nu-i suferia domnul nicidecum* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 262/31. *Nici un domn bun nu-l putea suferi.* BUCAVNA, 40/1. *Icoane nu sufere nici a vedea.* VĂCĂRESCUL, IST. 249. *Românii nu sînt numai suferiţi în Ardeal, ci ei sînt vatra Ardealului.* ŞINCAI, HR. I, 252/30, cf. LB. *P-aceşti doi oameni... nu-i mai pot suferi.* PLEŞOIANU, T. I, 224/19, cf. I. GOLESCU, C. *Oh, eu nu-l pot suferi!* DRĂGHICI, R. 73/10. *Eşi cu rugarea ... ca să suferi şi pe cei trei ofiţeri împărăteşti sosiţi în cel minut a prăzni cu mine împreună.* FM (1844), 46^2/27. *Boierii nu-l pot suferi.* BĂLCESCU, M. V. 16, cf. POLIZU. *Nu pot să sufăr să văd oameni umblînd cu nasul în sus.* GHICA, C. E. I, 70. *Am auzit că nu mă poţi suferi.* ALECSANDRI, T. 1 684. *Nu pot s-o sufăr!* BOLINTINEANU, O. 429. *Începeţi a vă cărăbăni de la casa mea, căci nu vă mai pot suferi.* CREANGĂ, P. 270. *Baba n-o putea suferi* [pe fată]. VLAHUŢĂ, S. A. III, 239. *Nu poate suferi pe bacalaureaţi.* BACALBAŞA, S. A. I, 39, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Din pricina groazei lui de risipă nu putea să sufere pe slugile alelalte şi... pe bucătăreasă.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 81. *Notarul nu-l mai putea suferi pe tînărul acesta fericit.* AGÎRBICEANU, A. 169. *Şi nu mai poţi suferi mutra mea?* HOGAŞ, DR. I, 166. *Nu pot să le sufăr. Nişte nebune.* BASSARABESCU, V. 78. *Mama nu prea poate suferi fumul de tutun, iar eu sînt dornic de veşti.* C. PETRESCU, A. 399. *Nu-l puteam suferi.* BRĂESCU, O. A. I, 199. *Nimeni nu-i poate suferi nici mirosul, nici privirile.* VOICULESCU, P. I, 107. *Nu pot suferi lumea necioplită.* SADOVEANU, O. XVII, 371. *Nu putea suferi cînii.* DAN, U. 54. *Mă suferă în silă.* ARGHEZI, L. 273. *Nu e urît, dar nu ştiu de ce nu pot să-l sufăr.* CĂLINESCU, S. 82. *Nu-l poate suferi din cauza minciunilor lui.* STAN-

CU, D. 437. *În clipa asta nu te pot suferi.* VINEA, L. I, 183. *Nu pot suferi alcoolicii.* H. LOVINESCU, T. 264, cf. DL. *N-o putuse suferi niciodată, pentru că era mai frumoasă.* T. POPOVICI, SE. 265, cf. DM. *Simțea că nu poate să-l sufere.* BARBU, G. 125. *Bătrînul nu-l putea suferi.* V. ROM. noiembrie 1964, 10. *Nu pot să sufăr femeile care își închipuie că orice bărbat e o jucărie în mîinile lor.* T. iulie 1968, 37, cf. M. D. ENC., DEX. *Este o ființă ce nu poate suferi pe alta asemenea ei.* GOROVEI, C. 137. ◇ Expr. **A nu suferi comparație** v. comparație. Cf. DL. ◇ Refl. *Nu putea să se mai sufere pe sine însuși.* PLEȘOIANU, T. III, 160/8. (Fig.) *Căci inima noastră nu se poate suferi cu păgînii* (a. 1614). IORGA, C. I. II, 241. ◇ Refl. recipr. *Suferiți-vă oamenilor, unul pe altul.* GT (1839), 113[1]/26. *Oare de ce nu se pot suferi oamenii ceștia?* VLAHUȚĂ, S. A. II, 421. [Cocoșii] *nu se puteau suferi.* GÎRLEANU, L. 74.

4. Tranz. A fi obiectul asupra căruia se exercită o acțiune nedorită, neplăcută sau a fi obiectul care este supus urmărilor neplăcute ale unei acțiuni sau stări fără a se revolta sau a le interzice; a accepta, a admite, a concepe, a îngădui, a permite **(1)**, a răbda **(3)**, a suporta **(4)**, a tolera, (învechit și regional) a pristăni, (învechit) a obicni **(2)**, a volnici, (familiar) a înghiți. *Oamenii nu sufăr să fie mai certați de duhul meu.* PO 27/8. *Iară de nu va putea suferi stăpînul cela cu locul, să-i dia pom... într-alt loc.* PRAV. 21. *Nemică de la nime nu suferiia să ia.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 98[r]/25. *Au giurat cu Brut, ca să nu mai sufere crai peste înși mai mare.* N. COSTIN, L. 102. *Un om nu poate suferi să stea pre un așternut moale și frumos* (a. 1700). GCR I, 338/24. *Nu i-au suferit pe moșia lui* (a. 1741). URICARIUL, XXI, 266. *Nu poate suferi a vedea pre fiiul său aproape de primejdie.* CARTE TREB. I, 128/9. *Domnii și boiarii lui nu suferiră acest lucru.* VARLAAM — IOASAF, 23[v]/7. *Ei poftiră ca să-i sufere împeratul să treacă la dînsul preste Dunăre.* MAIOR, IST. 180/8. *Uni*[i] *scriitori din cei mai vestiți gîndesc că oblăduirea ce mai despotică și fără de hotar se face legiuită, daca supușii*[i] *o priimesc și o sufere.* CR (1829), 154[2]/21. *O asemenea îndrăzneală nu este suferită obștii* (a. 1839). DOC. EC. 735. *Înduplecase pe membrii familiei Mocioni ca să sufere asemenea publicări.* BARIȚIU, P. A. III, 141. *Acum suferiți să vă spun și ce nume proprii le-au dat.* NEGRUZZI, S. I, 102. *Eu mănînc pînea cocoanei Duduchii și nu sufer s-o jăfuiască niște masalagii ca tine.* FILIMON, O. I, 139. *Să suferi ca să sărut perina pe care va dormi capul tău.* EMINESCU, L. P. 86, cf. ȘĂINEANU[3]. *Domnul nu suferea nici la boiarnași „haine cevași proaste".* IORGA, C. I. I, 175. *Să știe bine c-o unge cu barosul în frunte și nu va suferi să șadă cu țiganul acela prăpădit.* AGÎRBICEANU, S. P. 61. *Boierul nostru n-o să sufere niciodată în satul lui un popă care învîrtește șuruburi politicești.* STĂNOIU, C. I. 35. *Colonelul nu suferea contrazicere.* BRĂESCU, O. A. I, 27. *Bătrînul avea în ochi și-n glas o asprime care nu suferea răspuns.* SADOVEANU, O. XIX, 206. *Ioanide... nu suferea nici o contradicție teoretică.* CĂLINESCU, S. 208. *Nu sufăr nimănui să mă lovească.* STANCU, R. A. I, 36. *Pe oameni nu-i suferia să vie la dînșii.* SBIERA, P. 315. *Bieții drumari numai după multă rugăminte mai fură suferiți a rămînea la ei.* RETEGANUL, P. IV, 71. ◇ Refl. *Era streine pentru dînsul toate petrecerile care se sufere lesne la persoanele de vîrsta și rangul său.* CR (1831), 207[2]/16. ◇ Refl. impers. *Între oameni de omenie așa ceva nu se poate suferi.* AGÎRBICEANU, S. 424. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Peristasurile nu mă sufere a mă îndelungi în treaba aceasta.* MAIOR, IST. 87/16. *Înființarea ei* [„Albinei"] *nu mai poate suferi amînare* (a. 1866). PLR I, 220. *Grîul e copt, nu mai poate suferi întîrziere.* CREANGĂ, P. 156. *Sînt pînă peste cap ocupat cu o piesă de teatru, care nu mai suferă amînare.* CARAGIALE, O. VII, 234. *Aveam a le spune ceva deosebit de important, care nu sufere întîrziere.* SADOVEANU, O. IX, 146. *O fi și ceva ce nu suferă grabă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 153. *Mergeau... de parcă s-ar fi dus să împlinească o muncă... care nu mai suferea întîrziere.* STANCU, S. 81. *Are niște treburi care nu suferă amînare.* V. ROM. octombrie 1958, 31. *Adoptarea unei astfel de hotărîri a fost amînată... pentru a suferi... o nouă amînare.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 166.

5. Tranz. (Rar; complementul indică pierderi, pagube materiale, spirituale etc.) A avea. *Prin dispariția lui Vasile Pîrvan cultura românească suferă una din cele mai grele pierderi.* IORGA, P. A. II, 70. *Toate pierderile de lucruri ce am suferit de la război încoace.* M. I. CARAGIALE, C. 24. *Bătrînul compătimea pe Buruiană c-a suferit atîta pagubă.* REBREANU, R. I, 85.

6. Intranz. (Învechit; prin Mold. și prin Transilv; de obicei construit cu dativul) A(-i) prii[1] **(3)**, V. suporta **(5)**. *Și luînd boala în prilej, să făcea că nu-i sufără la bucate.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 223[v]/18, cf. TDRG. *Fata ar fi bolnavă, nu i-ar sufери aerul capitalei.* AGÎRBICEANU, L. T. 367. *O mîncare nu-i sufere.* Com. din ZAGRA — NĂSĂUD, cf. COMAN, GL. *Mie nu-mi suferă mîncarea asta.* MAT. DIALECT. I, 267, cf. GLOSAR REG. *Nu-mi sufere (prieste) nici o mîncare.* PAMFILE, C. 52. ◇ Tranz. *Vrînd a se duce... la apele pomenite ... nu putu să le sufere și se întoarnă la Paris mai bolnav.* FM (1844), 305[1]/18.

7. Tranz. (Regional) A gusta (Sanislău — Carei). Cf. LEXIC REG. 10. *Nu suferiți puțină plăcintă?* ib.

8. Tranz. (Regional; probabil prin confuzie) A feri (de cineva); a ascunde (Vașcău). Cf. FD I, 201. *Sufereșt'e mîncarea d'e mine.* TEAHA, C. N. 268.

— Prez. ind.: *súfăr* și (învechit) *súfer*, (regional) *suferesc*, pers. 3 (învechit) și *sufere*; conjunct. pers. 6 și *să sufără*.

— Lat. **sufferre**.

SUFERÍBIL, -Ă adj. (Învechit) Suportabil. *Londra ... pătimește foarte de această brumă în tot cursul anului, afară de luna septembrie, cînd și aici e clima suferibilă.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 97, cf. GHEȚIE, R. M. 439, ALEXI, W., SFC I, 95.

— Pl.: *suferibili, -e.*

— **Suferi** + suf. *-bil.*

SUFERICIÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Suferind **(2)**. Cf. I. GOLESCU, Ç., BARONZI, L. 125.

— Pl.: *sufericioși, -oase.*

— **Suferi** + suf. **-icios.**

SUFERÍN s. m. v. **soverin.**

SUFERÍND, -Ă adj. **1.** Care suferă de o boală; bolnav, nesănătos **(1)**, (rar) morbos, (învechit și popular) războlit, (învechit și regional) neputincios **(1)**; pătimaș **(2)**, rău **(A II 3)**, (învechit) lînced, malad, mișel **(I 3)**, pătimitor **(2)**, (regional) beteag, marod. *Îmi părea că sînt în mine două ființe: una... suferindă, ... cealaltă... studia... și se lupta.* GHICA, C. E. I, 45. *Am fost tare suferind.* CARAGIALE, O. VII, 44, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Elenuța... vedea bine... că mamă-sa e mereu suferindă.* AGÎRBICEANU, A. 377, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *În vremea din urmă ... m-am simțit destul de suferindă.* SADOVEANU, O. XVIII, 478, cf. DR. IX, 270. SCRIBAN, D. *El este un om suferind și bătrîn.* PAS, L. II, 132. *Sînt suferind și nu ies din casă.* VINEA, L. II, 238. *Eu am fost doar totdeauna suferindă.* V. ROM. mai 1956, 35, cf. DL. *Sîntem poeți și sîntem suferinzi.* ISANOS, Ț. L. 41, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Ne-am îndeplinit cea mai sfîntă datorie către suferinda noastră mumă comună* (a. 1857). PLR I, 164. *Astă sărmană garoafă se vede foarte suferindă.* NEGRUZZI, S. I, 45. *Toți sfinții zugrăviți în tindă Cu acuarelă suferindă.* ARGHEZI, VERS. 30. *Pîrîul... Își tremură pe nevăzute strune Cu gîlgîit bulbucii suferinzi.* LABIȘ, P. 101. *Închis prin odăițe adînci și suferinde.* VULPESCU, P. 38. *Înduioșată urma ta de smoală suferindă Pe care o lași să ardă pe ceaslov.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 114, 7/3. ◇ (Substantivat) *Aținînd din cînd în cînd ochii asupra suferindului.* FILIMON, O. I, 265.

Într-un ceas rău, împreună cu dragostea s-a născut și el [cîntecul]. . . *ca să se strecoare în inima celor suferinzi.* GHEREA, ST. CR. III, 268. *Astfel băută de cei suferinzi, să se vindece.* DUMITRAȘCU, STR. 5. [Priveam] *mîna palidă care scotea din camera suferindei ligheanul cu pansamentele murdare.* CAMIL PETRESCU, U. N. 93. *Sentimentul vital al contemplației, al superioarei noastre siguranțe, de suferinzi care ne putem obiectiva tragediile, nu aureolează memoria noastră artistică.* CONSTANTINESCU, S. III, 173. *Suferindul, cu ochi mari sub stuf de sprîncene, își mișca numai mîna.* BLAGA, H. 245. *Se lungea suferindul de șale pe prispă.* STANCU, Ș. 93. *După ce discuta cu familia, începea examinarea suferindului.* G. BARBU, A. V. 39.

2. (Despre fața oamenilor) Care este caracteristic omului bolnav; (ca) de bolnav, b o l n ă v i c i o s, (învechit) s u f e r i c i o s; (despre manifestările oamenilor) care exprimă suferință **(1)**; suferitor. *Un om cu figura suferindă, veștedă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 79. *Un tînăr înalt, uscățiv, cu o figură veșnic suferindă.* V. ROM. iunie 1954, 125. *E o frumusețe . . . puțin tristă, cu aerul vag suferind al vedetelor de altădată.* CINEMA, 1968, nr. 6, 26.

— Pl.: *suferinzi, -de.*

— V. **suferi.**

SUFERÍNȚĂ s. f. Trecere (silită sau de bună voie) printr-o situație, o stare de neplăceri fizice sau morale; stare a celui care trece printr-o astfel de situație; calvar, canon, caznă, chin, durere, greutate, încercare, neajuns[1] **(2)**, necaz **(1)**, neplăcere **(2)**, nemulțumire **(2)**, nevoie **(3)**, patimă **(2)**, păs **(2)**, pătimire **(1)**, povară **(2)**, schingiuire, schingiuit[1], tortură **(2)**, (livresc) supliciu, **(2)**, (învechit și popular) trudă **(3)**, (învechit, popular și familiar) suspin **(3)**, (popular) aht, cercare, muncă **(1)**, năpastă **(4)**, (învechit și regional) pătimită, scîrbă[1] **(1)**, (învechit) muncitorie, nesosință, pasiune **(4)**, pedeapsă **(3)**, pedepsitură, rană **(2)**, răbdare **(1)**, schingi[1], straste, strădanie **(1)**, strînsoare **(2)**, suferire, (regional) năzbîcă **(1)**, năzdrăvănie **(3)**. V. a f e c ț i u n e, b o a l ă, m a l a d i e. *Să-i dăruiască lui mai virtos suferință și îndelungată răbdare.* CARTE TREB. I, 94/19. *Suferința este un bold mai mult către perfecționare.* BĂLCESCU, M. V. 4. *Suferința îndelungată împietrește inima.* RUSSO, S. 131. *Suspină Cînd vede suferința pe oameni consumînd.* R. IONESCU, C. 9/7. *Suferințele ce am.trăs de la sexul d-voastre, mi-au stricat inima.* NEGRUZZI, S. I, 47. *Suferința și lunga boală o slăbise.* PELIMON, I. 171/10. *Căci te iubeam cu ochi păgîni Și plini de suferinți.* EMINESCU, O. I, 192. *A scăpat femeea după o îndelungată suferință.* CARAGIALE, O. I, 137. *Se stinse în plîns și suferință.* MACEDONSKI, O. I, 251. *Ce trudit mă simt sub cruda suferințelor povară.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 16. *Ei sînt deprinși din copilărie cu toate suferințele: frigul, foamea.* XENOPOL, I. R. II, 20. *O milă nespusă o coprinse, față cu trupul ccela doborît de suferință.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 22, cf. ALEXI, W. *El muri peste puțin după aceste suferințe.* IORGA, C. I. I, 50. *Ca un demon cad învins Fulgerat de suferință.* IOSIF, PATR. 87, cf. TDRG. *Se gîndea cu amărăciune la atîtea suferințe.* AGÎRBICEANU, S. 427, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Vom face tot ce este posibil ca să vă alinăm măcar în parte suferințele.* REBREANU, R. II, 222. *E peste puterile mele atîta suferință.* CAMIL PETRESCU, U. N. 340. *Zice că suferința e marea educatoare a neamului omenesc* I. BOTEZ, B. I. **6.** *Cine nu-și mai amintește de suferința prin care a trecut . . . Bozan.* SAHIA, N. 36. *Ștefan-Vodă se află într-o oarecare suferință, dintr-o rană la picior.* SADOVEANU, O. XII, 334, cf. SCRIBAN, D. [Bătrînețea] *constituie o suferință care apasă asupra întregii specii umane.* PARHON, B. 7. *Că iubirea de părinți Vindecăila suferinți.* TEODORESCU, P. P. 528. ✧ (Urmat de determinări care arată felul) *În scarlatină suferințele renale apar cam în a 2-a sau a 3-a săptămînă.* BELEA, P. A. 251. *Suferința fizică îi subțiase obrazul.* T. POPOVICI, SE. 96. *Dispepsie, termen relativ învechit, indicînd o suferință digestivă funcțională.* ABC SĂN. 133. ✧ L o c. a d j. **În suferință** = în suspensie. *Pentru a se acoperi de creanțele sale nesigure sau în suferință, banca va putea lua orice măsură de conservare.* LEG. EC. PL. 184. ✧ E x p r. **A fi în suferință** = a-i lipsi cuiva ceva. *Tomșa stătea bine în scaun, însă boierii erau în suferința și în mare nemulțumire.* SADOVEANU, O. V, 639, cf. DEX.

— Pl.: *suferințe* și (învechit și popular) *suferinți.*

— **Suferi** + suf. *-ință.*

SUFERÍRE s. f. (Învechit) Suferință. *Mulți dintre romani mare strălucire cu bărbăția sa și cu suferirea primejdiilor își agonisiră.* MAIOR, IST. 5/30, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Ale sale bărbății, ale sale statornice suferiri și a sa soarte însufleți popoarălor creștine . . . simțiri de omenire.* AR (1829), 75[2]/33. *Suspină și se simte ferice-n suferire.* HELIADE, O. I, 367, cf. I. GOLESCU, C. *Vizitînd Ierusalimul și privind suferirile creștinilor, se întoarnă la Roma cu scrisori de la patriarhul de acie către papă.* SĂULESCU, HR. I, 125/10, cf. VALIAN, V. *Fie ca blestemurile acelora pre carii mâna ta i-au împins în suferiri să se piardă în haos.* FM (1842), 122[1]/13. *Suferiri, dureri cumplite.* CONACHI, P. 81. *Cu* [grecii] *. . . să înmulțiră și suferințile sale* [țării]. MAG. IST. I, 117/29. *Suferirea la necazuri și la pețimi.* PANN, E. I, VIII/1. *După o îndelungctă suferire . . . Ipolit a murit.* NEGRUZZI, S. I, 65, cf. POLIZU. *După suferiri multe, inima se-mpietrește.* ALEXANDRESCU, M. 6. *Dar să nu cure lacrimi ! atîta rătăcire Domnește sub aceastâ amară suferire.* BOLINTINEANU, O. 239, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 74. *Pieptul mi-e ars de suferire, De plîns am ochii lîncezi.* COȘBUC, S. 48, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], DL, DM, DEX. ✧ F i g. *În suferirea interesurilor, tot duhul public s-a stins.* CR (1832), 23[2]/33. *Nici glorie, nici aur, nici ghiara suferirii Natura n-o pot zmulge din aspirarea sa.* F (1867), 24.

— Pl.: *suferiri.*

— V. **suferi.**

SUFERÍT, -Ă adj. (Învechit) (Despre ființe) Acceptat. *Ceia ce fac lucrurile ceale mai necuviooase sînt în oarecare chip mai suferiți, decît cînd ar fi un sărac trufaș* (a. 1713). GCR II, 8/2, ✦ (Despre stări, situații etc.) Suportabil. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cu chipul acesta dar, socotesc că și viața mi s-ar face mai suferită, mai dulce și mai neprihănită.* FM (1842), 110[1]/2. *Este stare . . . pe care trecerea vremei să n-o facă suferită?* CONACHI, P. 288. *Enteritul este suferit și nesuferit.* CORNEA, E. I, 56/4, cf. POLIZU. *Voind a-i face poziținea mai suferită, ți zise „Ia spune-mi, boierule, cunoști pe hoți?“* FILIMON, O. I, 250. *Singurul ei gînd era să-i facă viața mai suferită.* SLAVICI, O. II, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM.

— Pl.: *suferiți, -te.*

— V. **suferi.**

SUFERITÓR, -OÁRE adj. (Astăzi rar; despre oameni) Care suferă **(1)**, r ă b d ă t o r **(1)**; (despre fața oamenilor sau despre manifestări ale lor) care exprimă suferință, s u f e r i n d **(2)**. *Tătarii sînt oameni războinici, suferitori la toate nevoile.* URECHE, L. 116; cf. LB. *Ai fost și tu neputincios, sărac și suferitor ca și dînșii.* PLIȘOIANU, T. I, 98/26. *Privelișlea unui om suferitor în fiecare zi nu-ți aduce nimic vrednic de mila ta?* CR (1832), 63[2]/25. [Europenii] *sînt isteți la minte ; suferitori la necaz și la lucru.* GENILIE, G. 159/1. *Omenirea suferitoare înfățișează din toate părțile ochilor noștri privelișlea neîndestulătelor sale nevoi ?* BREZOIANU, A. 384/3, cf. POLIZU. *Aruncă pe-a ei urmă priviri suferitoare.* EMINESCU, O. I, 114. *Îmi apăru . . . figura blîndă și suferitoare a bietului meu tată.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 29. *Plînsul acestei omeniri suferitoare să se simtă și în operele de artă.* BACALBAȘA, S. A. I, 297, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Atîta mai rămîne firei noastre calde și suferitoare, față cu măreața cruzime a legilor naturii.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 53, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Imaginea sumbră, suferitoare a tatălui rămîne gravată mai puternic în memorie.* CONSTANTINESCU, S. II, 6, cf.

DL, DM. ✧ (Adverbial) *În acea față atît de palidă, plină dar tristă, surîdea suferitor oarecum gura de purpura.* EMINESCU, P. L. 93. ✧ (Substantivat) *Nu poți a distinge din toți suferitorii Nici care sînt învinșii, nici care-nvingătorii.* ALECSANDRI, POEZII, 475.

— Pl.: *suferitori, -oare.*

— **Suferi** + suf. *-tor.*

SUFERTĂSĂ s. f. v. **sufertaș.**

SUFERTĂȘ s. n. Ansamblu de mai multe vase metalice în formă de crăticioare așezate unul peste altul pe un dispozitiv cu mîner, în care se transportă mîncare (caldă). *Cat[asti]h dă* [rămasuri]... *3 părechi pieptini dă cilți ..., arămuri..., un sufertaș* (a. 1812). IORGA, S. D. VII, 355, cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, DDRF, MÎNDRESCU, I. G. 79, GHEȚIE, R. M. *Un sefertaș mic.* ap. ȘIO II$_1$, 318, cf. ALEXI, W. *Sefertaș de table de fier.* ap. ȘĂINEANU^2, cf. TDRG. *Am adus prînzul — zise ordonanța care se oprise la spatele lui Bologa cu sufertașul.* REBREANU, P. S. 69, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pisica îi furase ptinea de cîteva ori și-i răsturnase sufertașul cu mîncare.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 74. *Din cînd în cînd schimba sufertașul și ducîndu-și mîna la gură și-o încălzea.* VLASIU, D. 139. *Prînzul de amiază îl luau tot în prăvălie împreună cu băieții din dugheană, unde li se aduceau mîncările gătite de acasă în sufertașe de aramă spoite cu cositor.* ȘEZ. XII, 4, cf. SCRIBAN, D. *M-a trimis jupînul să iau sufertașul cu mîncare.* STANCU, D. 375. *Își strînseră la loc sufertașele și legăturile cu merinde.* PAS, Z. IV, 80, cf. LTR^2. *Bolnavilor care nu au voie să se deplaseze li se poate aduce mîncarea dietetică la domiciliu, în sufertașe.* BELEA, P. A. 254, cf. DL, DM. *Ieșeau ceferiștii din schimb... zăngănind din sufertașele goale.* BARBU, Ș. N. 9. *Vine de la fabrică cu sufertașul în mînă.* T decembrie 1964, 13. *Femeia venea o dată pe săptămînă cu sufertașul și cu plasa.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 126, 18/2, cf. M. D. ENC., DEX, com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ.

— Pl.: *sufertașe* și (rar) *sufertașuri* (TDRG, SCRIBAN, D., CADE). — Și: (învechit) **sufertășă** (ALEXI, W.) s. f., **sefertás, sefertáș, seferteás** (I. GOLESCU, C.), **sófertáș** (id. ib.) s. n.

— Din tc. **sefer tasy.**

SUFICIÉNT, -Ă adj. **1.** Corespunzător anumitor cerințe, anumitor trebuințe, anumitor norme etc.; atît cît trebuie; destul, îndestulător, mulțumitor, satisfăcător **(1)**, (învechit) îndestul. V. îndeajuns, bugăt. *Pentru observațiunile stelelor și ale planetelor trebuie a avea mari obiectivi care concentru în imagină o cuantitate de lumină proporțională suprafeței lor, și care permit astfel a întrebuința mărituri mai considerabile cu o claritate suficientă.* MARIN, F. 477/10. *Acesta nu era un motiv suficient... să mi se prezente numerele din Revista Contimporană așa.* MAIORESCU, CR. II, 89. *Acele renumite rase au îmbătrînit și au decăzut astăzi din cauza lipsei de emigrare și încrucișare suficientă.* CONTA, O. F. 256. *Copii cu excelente aptitudini la studii, condamnați a sta un an repetenți fiindcă n-au avut notă suficientă la muzică sau la gimnastică.* CARAGIALE, O. II, 32, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU^2, RESMERIȚĂ, D. *Pînă atunci ai vreme suficientă să te aranjezi.* REBREANU, R. II, 77. *Alții... n-aveau forțe suficiente la îndemînă sau mijloace repezi de transport.* COCEA, S. I, 277. *Cu cît o problemă istorică sau etnologică este mai grea, din cauza lipsei unei informații documentare suficiente, cu atît se face mai lesne apel la toponimie.* IORDAN, T. 5. *Chiar dacă nu are suficiente date să vorbească despre literatura noastră, va vorbi despre sine.* CONSTANTINESCU, S. III, 290. *Cînd i se părea distanța suficientă, rămînea pe loc.* ARGHEZI, S. VIII, 138. [Coșbuc] *venise cu cunoștințele latinești ale ardelenilor învățați de atunci, suficiente pentru a întreprinde mai tîrziu traducerea Eneidei.* VIANU, L. U. 597. *Douăzeci de ani înseamnă durata suficientă unei domnii rodnice.* CAMIL PETRESCU, O. I, 311. *Singură verificarea experimentală poate să decidă... dacă anumite ipoteze sau reprezentări folosite în cursul raționamentului pot fi considerate ca valabile și suficiente pentru a fundamenta o teorie fizică.* CIȘMAN, FIZ. I, 8. *Argumentele lui li s-au părut cît se poate de limpezi și suficiente.* PREDA, R. 87. *Creația sa dramatică a aflat suficienți denigratori.* IST. LIT. ROM. II, 472. *În unele scrisori particulare... a găsit respectate suficiente reguli de limbă literară.* COTEANU, R. L. 6. *Poezia „pură", autonomă și suficientă sieși, constituie un miraj.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 8/4, cf. M. D. ENC., DEX. *Revista citită ajunge la concluzia că omenirea dispune încă de suficiente resurse energetice.* RL 1980, nr. 11 060. ✧ (Adverbial) *Nu este reprezentată suficient.* MAIORESCU, D. II, 145. *E suficient o schimbare pentru ca și fenomenul să se schimbe.* CONTA, O. F. 529. *Este... o știre... care nu a fost pînă acum suficient interpretată.* PÂRVAN, G. 170. *El nu-și dă seama cît îl iubește ea și de aceea nu-i prețuiește suficient iubirea.* REBREANU, R. I, 246. *N-ar fi fost suficient de bine îmbrăcați pentru locurile în cari mergeam acum.* CAMIL PETRESCU, U. N. 96. *Era suficient s-o aud pe Fana cîntînd, ca să mă regăsesc și înviorat să sar de sub plapumă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 261. *După ce-și pregătește suficient calea, cu intrigi și bocșișuri, în dechemvrie se înfățișează la Adrianopole marelui vizir.* SADOVEANU, O. XIX, 288. *O durere, o bucurie... se exprimă suficient prin astfel de particule.* IORDAN, STIL. 80. *Tonul frivol și cultivarea amănuntului picant sau, și mai des, a scabrosului indică suficient dozarea conștientă a elementelor de succes.* CONSTANTINESCU, S. II, 392. *Găsise calea să îndeplece pe mama, ceea ce era suficient.* BLAGA, H. 155. *E suficient să închid o clipă ochii și să te văd.* BOGZA, A. Î. 371. *Atunci, dă-i drumul bietului băiat. L-ai amendat suficient.* VINEA, L. I, 47, cf. DL. *Avea aerul că a spus totul sau, în orice caz, suficient ca să-ți dai seama pe deplin despre ce e vorba.* PREDA, R. 127, cf. DM. *Unele episoade ... nu se leagă suficient de strîns... decît prin voința autorului sau prin invocarea unor pure coincidențe.* V. ROM. decembrie 1963, 192. *Exemplul său, a cărui autoritate nu mai trebuie subliniată, confirmă suficient nevoia unei literaturi „urbane".* CONTEMP. 1969, nr. 1 208, 3/4. *Dincolo de aparența cotidianului banal, dincolo de tiparele umane, suficient personalizate pentru a le putea distinge... se străvede o schemă unică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 9/3, cf. DEX. ✦ (Substantivat, m.) Calificativ între „insuficient" și „bine" cu care se apreciază răspunsurile la unele examene, conduita, munca unei persoane etc. *O teză nespus de frumoasă notată abia cu suficient.* I. BOTEZ, B. I, 121, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Logică; în sintagma) *Principiul rațiunii suficiente* = principiu fundamental al gîndirii în virtutea căruia orice enunț trebuie să aibă un temei. *Cel dintîi este principiul rațiunii suficiente pentru cunoașterea noastră.* MAIORESCU, L. 105. *Principiul rațiunii suficiente își manifestă acțiunea la nivelul procesului de gîndire, prin cerința ca orice afirmație sau negație, pentru a fi acceptată, să fie dovedită, adică să se arate temeiul, rațiunea în virtutea căreia ea trebuie acceptată.* DER IV, 42, cf. M. D. ENC. 803.

3. (Despre oameni) Care are o părere foarte bună și nejustificată despre sine; plin de sine; (despre manifestări ale oamenilor) care denotă suficiență **(2)**. *Cuvîntul „poet"... îi făcea rău, auzit așa din gura omului acestuia, suficient, afectat și pururea încîntat de sine.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 15. *Avea o atitudine protectoare și suficientă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 181. *Sîntem o țară de zeflemism ieftin și suficient.* I. BOTEZ, B. I, 236. *Tinerii studenți erau impetuoși, nervoși, suficienți, impertinenți față de toată lumea.* D. GUSTI, P. A. 352. *Burghezia, cu sufletul ei suficient, vesel,... aici și în Flandra s-a format mai întîi.* RALEA, S. T. I, 272, cf. DL, DM, DN^2, M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Obiectivitate înseamnă să recunoști că și adversarul are dreptate..., îmi replică ironic și suficient din nou Anișoara.* CAMIL PETRESCU, U. N. 151.

— Pronunțat: *-ci-ent.* — Pl.: *suficienți, -te.* — Și: (învechit, rar) **sufiiințe** adj. LAURIAN, în CONTRIBUȚII, I, 188.

— Din lat. **sufficiens, -ntis,** it. **sufficiente.**

SUFICIÉNȚĂ s. f. **1.** (Rar) Faptul de a fi suficient **(1)**; îndestulare. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DM, DN[2], M. D. ENC.

2. (Livresc) Semeție **(1)**; p. ext. mărginire **(3)**. *Suficiența cu care oamenii noștri cred că sînt crezuți.* MAIORESCU, CR. I, 267. *Suficiența și disprețul cu care-i vorbea Ana îi deșteptа o mulțime de reflecții penibile.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 183, cf. ALEXI, W. *Metoda etnografică... numai cu ceea aproximație și suficiență caracteristică diletantului sociolog... nu poate produce decît rezultate științifice de un echilibru instabil.* PÂRVAN, G. 158. *Îl supăra atîta suficiență.* REBREANU, P. S. 307. *E un aspect al acelei suficiențe... care l-a pus adesea pe acest scriitor într-o lumină nefavorabilă.* IBRĂILEANU, S. 172. *Ar fi timpul să se spună odată răspicat că, de pildă, Catilinarele lui Cicero sînt insuportabile, din pricina retorismului emfatic și a suficienței respingătoare.* LOVINESCU, C. IV, 88. *Se simțea mic... printre aceste capete... pline de siguranță și de suficiență.* GALACTION, O. A. II, 309. *O îmbrăcăminte urîtă..., într-o lume corect îmbrăcată, e o dovadă de suficiență.* CAMIL PETRESCU, P. 276. *Are încă suficiența scuzabilă de a se socoti el preferat.* SADOVEANU, O. XII, 529. *Într-unele din acele portrete ne izbește vanitatea modelului, prostia înfumurată în altele, ori răutatea, ori suficiența.* OPRESCU, S. 99. *În felul acesta scuz pe omul inferior care se uită la mine cu suficiență și umor.* CĂLINESCU, C. O. 83. *Din toate acestea reies o satisfacție, o mîndrie, o suficiență de om încîntat de el și de opera sa.* RALEA, S. T. I, 289, cf. DL, DM. *În spatele atitudinii pompoase a urmașilor lui Moș Teacă se ascunde o imensă prostie, unită cu... suficiența și apucăturile tiranice.* V. ROM. decembrie 1963, 216. *Este cel puțin o dovadă de suficiență să absolutizezi reacția cititorilor dintr-un anumit moment, să crezi definitivă o consacrare de circumstanță.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 8/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suficiențe.* — Și: (învechit, rar) **sufiiințiа** s. f. BARCIANU.

— Din lat. **sufficientia,** it. **sufficienza.**

SUFICIÍNTE adj. v. **sufficient.**

SUFICIÍNTIA s. f. v. **suficiență.**

SUFIRÚG s. m. v. **subehirurg.**

SUFIRÚRG s. m. v. **subehirurg.**

SUFÍSM s. n. Curent al misticii musulmane, cu caracter anticlerical și ascetic, apărut în secolul al VIII-lea și răspîndit ulterior mai ales în Persia. *Sufismul respingea ritualul complicat al islamului ortodox și nega rostul clerului.* DER, cf. M. D. ENC., DEX.

— Din fr. **soufisme.**

SUFÍT s. n. **1.** Ornament de var și nisip executat în special pe tavan; p. ext. tavan astfel ornamentat. Cf. CIHAC, II, 705, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *Chiar și sufitul și pereții erau acoperiți cu mătasă țesută în casă.* ap. CADE. *A început cu oamenii lui vopsitul lemnăriei... Acuma sufiturile, din var și nisip, tot el le face.* SADOVEANU, O. V, 246, cf. DL, DM, DN[3], M. D. ENC., DEX, CHEST. II 213/213, A V 14, VI 26.

2. (Regional) Parte a podului unei case făcută pe capetele ieșite în afară ale grinzilor; p. ext. grinzile pe care este făcută această parte a podului. *Cele mai multe case însă cu poduri vergelate și cu sufituri.* PAMFILE, I. C. 444, cf. LTR[2], DL, DM, VASILIU, C. 154, CHEST. II 217/214, A VI 16. ◆ **Pod[1] (I 2)** (Humulești — Tîrgu Neamț). Cf. A VI 9.

— Pl.: *sufituri.* — Și: (învechit și regional) **sofít** s. n. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, GÁLDI, M. PHAN. 258.

— Din fr. **soffite,** it. **soffitto.**

SUFÍTĂ[1] s. f. Parte superioară a scenei, amenajată special pentru manevrarea dispozitivelor de iluminare, aerisire etc.; p. ext. element scenografic care acoperă sau decorează partea superioară a scenei. Cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sufite.*

— Din it. **soffita, fr. soffite.**

SUFÍTĂ[2] s. f. v. **sofită.**

SUFÍX s. n. Afix care se adaugă după rădăcina sau tema unui cuvînt pentru a crea cuvinte sau forme gramaticale noi. Cf. STAMATI, D. *Sufixul „-esti" în limba latină face o parte constitutivă a unor adjective.* F (1891), 187. *În general formele de după cuvînt se numesc sufixe.* PHILIPPIDE, P. 111, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Apărător al bunei tradiții, dușman al exotismului, simbolismului și a tuturor sufixelor care se adaogă la cuvinte bizare.* SADOVEANU, O. XIX, 104. *Sufixul... e unul din mijloacele de care limba românească face mai mult uz pentru ca să realizeze economii.* PUȘCARIU, L. R. I, 37. *Dacă asemănăm limba noastră cu cea germană sau franceză, ne bate la ochi marele rol pe care îl au la noi sufixele diminutive.* id. ib. 52. *În limba literară... norma este întrebuințarea variantelor cu sufix.* IORDAN, STIL. 167, cf. SCRIBAN, D. *Principalele sufixe diminutivale ființești sînt moștenite din indo-europeană.* IST LIT. ROM. I, 90. *Uneori apare substantivul ca adverb. ... sau derivarea adverbului din substantiv prin adăugirea unui sufix.* VIANU, S. 18. *Cu ajutorul acestui sufix se formează adjectivul.* SCL 1954, 21. *„Ment" este simțit și analizat ca sufix.* LL I, 109. *Cele mai numeroase dintre afixe se adaugă după rădăcina cuvîntului, dînd naștere (uneori în combinație cu prefixe) unei teme sau unui cuvînt nou.* GRAUR, I. L. 127. *Cu ajutorul unui sufix se formează dintr-o rădăcină un substantiv sau un verb, de multe ori din aceeași rădăcină și un substantiv și un verb.* SG II, 6, cf. DL, DM, DN[2]. *Problema organizării sufixelor pe părți de vorbire.* L. ROM. 1959, nr. 4, 41. *Acest sufix imprimă derivatelor pe care le formează o nuanță de repetiție.* SFC II, 128. *Accentuat — din necesități metrice — pe sufix.* L. ROM. 1967, 215. *Primul constituent conține un sufix zero.* SCL 1968, 660, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sufixe.*

— Din fr. **suffixe,** lat. **suffixus.**

SUFIXÁ vb. I. Tranz. A adăuga un sufix la rădăcina sau la tema unui cuvînt, pentru a forma un cuvînt nou. Cf. BUL. PHIL. III, 186, DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *sufixez.*

— Din fr. **suffixer.**

SUFIXÁL, -Ă adj. Care ține de sufix; privitor la sufix; cu valoare de sufix. *Noi trebuie să presupunem pentru limbile din tulpina noastră o perioadă cînd vorbele n-aveau încă elemente sufixale.* PHILIPPIDE, P. 112. *Un „a" sufixal, respectiv desinențial, caracteristic conjugării ... are aceeași pronunțare.* SCL 1955, 31. *Sistemul sufixal al limbii franceze are un grad de redondanță mai mare decît sistemul limbii române.* L. ROM. 1959, nr. 3, 104. *Numim... sufixele complexe... dezvoltate, dacă una din unitățile constituente nu are statut sufixal.* SFC VI, 109.

— Pl.: *sufixali, -e.*

— **Sufix** + suf. *-al.*

SUFIXÁRE s. f. Acțiunea de a sufixa și rezultatul ei; sufixație. Cf. GHEȚIE, R. M. *Limbile posedă în general trei mijloace principale de formare a cuvintelor: formarea de cuvinte compuse, prefixarea și sufixarea*, SCL 1954, 295, cf. DL., DM, DN². *În afară de unele formații vechi, prefixarea substantivelor se împletește cu sufixarea.* IST. L. ROM. I, 99, cf. M. D. ENC., DEX, DSR.

— Pl.: *sufixări.*

— V. **sufixa.**

SUFIXÁT, -Ă adj. (Despre cuvinte) Care este format prin adăugarea unui sufix la rădăcină. *Poate am fi mai aproape de adevăr dacă am spune că formele sufixate sînt mult mai dese în vechiul regat decît în Ardeal și în celelalte regiuni transcarpatice.* IORDAN, STIL. 167. *Tot așa cred că trebuie să ne explicăm absența sau raritatea formațiilor sufixate în cazuri de felul lui Cudalbi, Huși, Iași.* id. T 176. *Valorile stilistice legate de... cuvintele sufixate.* VIANU, S. 213.

— Pl.: *sufixați, -te.*

— V. **sufixa.**

SUFIXÁȚIE s. f. Faptul de a sufixa; sufixare. *Pentru a marca raporturile dintre cuvinte, funcția lor în frază, limba latină proceda prin sufixație.* SCL 1953, 137. *Din studiul astfel întocmit nu se degajează o imagine a sistemului de sufixație al limbii studiate.* ib. 1954, 300, cf. DL, DM. *Studiile... asupra sufixației în engleză.* L. ROM. 1967, 534, cf. M. D. ENC., DEX, DSR.

— Pl.: *sufixații.*

— Din fr. **suffixation.**

SUFÎLCÁT, -Ă adj. v. **sufleca**².

SUFLÁ vb. I. **1.** Intranz. (Despre vînt) A acționa (puternic) prin deplasarea maselor de aer în atmosferă într-o sau dintr-o direcție determinată, a bate, a trece **(II 1)**, (regional) a vîntura; p. ext. (despre curenți de aer, despre aburi etc. din atmosferă) a se deplasa într-o sau dintr-o direcție determinată. V. a dia. *Rădicară peatrila și sufla ventișoru.* COD. VOR.² 47ᵛ/4. *Și-l scoase de-l puse deasupra apeei e vîntul lăsă să-ș sufle.* CORESI, EV. 269. *Să nu sufle vîntul pre pămînt, nice spre mare.* N. TEST. (1648), 308ᵛ/7. *Pogorînd ploaia, veniră rîurile și suflară vînturi și căzură pre casa aceaia.* CHEIA, ÎN. 92ʳ/26. *Mai preste tot anul vor sufla vînturi de către mezul nopții.* CALENDARIU (1814), 72/23. *Vîntul i se subpuse și suflă cu atîta repeziciune, încît corabia ajunse numai decît p-aceste țărmuri.* PLEȘOIANU, T. II, 86/4. *Aer să zice răcoare... care suflă foarte încet și moale.* I. GOLESCU, C. *Păduri din care, ca dintr-un raiu, sufla un abur prea dulce și mirositoare.* DRĂGHICI, R. 61/8. *Vînturile sînt osăbite: după plaga de către suflă, după stîmpărătură.* RUS, I. I, 48/6. *Ce văzură? Și ce dorm preste măsură? Ei răspund... Că, suflînd o dată boarea, A căzut jos toată suflarea.* BĂRAC, A. 8/17. *Suflați și voi acuma, o, vînturi furioase, Prin munții cei gigantici.* R. IONESCU, C. 78/5. *Vîntul de la miazănoapte începuse din vreme a sufla cu tărie acea răceală care amorțește natura.* FILIMON, O. I, 175. *Vînturile se numesc de pe locurile de unde vin: acel de nord suflă de la nord spre sud.* I. IONESCU, B. C. 395/11. *Dar vîntul crunt de-odată suflînd cu vijelie, Schimbă a mării față în munți îngrozitori.* ALECSANDRI, P. I, 195. *Dar deschideți poarta... Turcii mă-nconjor..., Vîntul suflă rece..., rănile mă dor!* BOLINTINEANU, O. 33. *Sufla un vînt cumplit.* EMINESCU, G. P. 48. *A-nceput să sufle vîntul așteptat; s-au umflat pînzele și am pornit.* CARAGIALE, O. II, 220. *Ieri a suflat întîiul vînt de toamnă Și-a doborît pălălele foi.* MACEDONSKI, O. I, 12. *Viscolea puțin și ne sufla vîntu-n față la dus.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 238. *Din cînd în cînd, sufla un vînt de te ridica în sus.* DEMETRESCU, O. 140. *Cerul era posomorît și vîntul sufla rece.* DUNĂREANU, CH. 7. *Un vînt aspru, ce începuse a sufla din crivăț, se întări o dată cu întunericul.* CHIRIȚESCU, GR. 54. *Suflă austrul, subțiind norii printre care încep să se ivească stelele.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 26. *Crivățul... suflă îndeosebi iarna.* PĂCALĂ, M. R. 11. *Vînturile, care veșnic suflă în păturile de sus ale cerului, spintecau văzduhul.* HOGAȘ, DR. I, 66. *Vîntul sufla din față și-l zgîlțîia porcă-năduf.* REBREANU, I. 341, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îi suflă în față un vînt cît de tare că-l azvîrli înapoi și-l dădu în vine.* GALACTION, O. 54. *Suflase vîntul de la fereastră.* C. PETRESCU, Î. I, 247. *Vîntul iernii suflă și șuieră ca o ironică împotrivire.* COCEA, Ș. I, 144. *Vîntul sufla mereu și zăpada cădea într-una.* VISSARION, B. 232. *Sufla un vînt aspru și mi-am ridicat gulerul.* VLASIU, D. 8. *Sufla un vînt din larguri și marea-nțărîtată Își răscula adîncul.* VOICULESCU, POEZII, I, 87. *Vîntul sufla moale din arhipelag.* SADOVEANU, O. XII, 159. *Vîntul suflă cu furie pe sălbatica Sihlă.* VIANU, A. P. 280. *Un vînt violent sufla în ceea zi.* CĂLINESCU, C. O. 302. *Pe cine te mai bizui cînd suflă vînt rău, pe cine mai urci în vîrful catargelor?* TUDORAN, P. 68, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Tare suflă vînturile, Rău mă strică gîndurile.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 350, cf. FOLC. MOLD. II, 484. ◇ (Figurat sau în contexte figurate) *Mînia lor îi făcu să ia arme; luară ciumege și pietri, turburarea sufla în toate inimile.* PLEȘOIANU, T. I, 190/29. *Sufla o grea furtună Peste patria dorită, D-unde fost-ai depărtat.* ASACHI, S. L. I, 121. *Viscolul pustiirei a suflat pe acest pămînt.* RUSSO, S. 147. *E o țară peste care a suflat în veacuri duhul sfințeniei.* SADOVEANU, O. IX, 214. *Suflă un duh de răzvrătire peste țară, care îndreptățea toate nădejdile lui Bălcescu și ale sotilor lui.* CAMIL PETRESCU, O. III, 9. ◇ Expr. (Popular) **Suflă vîntu-n paie ude**, se spune cînd, într-o anumită împrejurare, nu se mai poate face nimic. Cf. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 56. (Regional) **A sufla vîntul în urechile cuiva** = a nu auzi. Cf. ZANNE, P. II, 466. **A-și întoarce cheptenegul după cum suflă vîntul** = a fi ușor influențabil; a-și schimba atitudinea după împrejurări. ZANNE, P. III, 103. ◇ Tranz. fact. *Suflă, doamne-un vînt, Suflă-l pe pămînt, Brazii să-i despoaie.* ALECSANDRI, P. P. 189.

2. Tranz. (Despre vînt sau despre curenți de aer; complementul indică mai ales praf, zăpadă sau pleavă, frunze etc.) A lua cu sine și a face să se miște, să se deplaseze sau să dispară (risipind, împrăștiind, îndepărtînd, îngrămădind etc.); p. ext. (rar) a împrăștia. *Să stringă troiane de viscol suflate.* DOSOFTEI, PS. 55/8. *Cuvintele Brehnacii... ca pleava suflîndu-le ..., într-aceasta chip i le întoarsă.* CANTEMIR, I. I. I, 121. *Trebuie curățite finațele de gozurile care au rămas pre fața lor din gunoiu sau care vîntul le-au suflat și stins preste dinsele.* ECONOMIA, 63/2. *Părul, fața — de iuteală — parcă vi le suflă vîntul.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 73. *Urmele noastre le suflase vîntul.* DELAVRANCEA, O. II, 216. *Ca și cum l-ar fi suflat o dată vîntul, așa s-au ridicat de la pămînt.* GÎRLEANU, L. 75. *Unele frunze, suflate în sus, se izbeau, ca niște fluturi uricși, de lampioanele clătinate.* GALACTION, O. A. I, 56. [Casa] *te miri cum n-o suflă vîntul de pe fața pămîntului.* STANCU, D. 274. *Nașa își ținea pălăria neagră, cu calotă, să nu i-o sufle vîntul.* BARBU, G. 32. ◇ (Cu aluzie la slăbiciunea exagerată a unei persoane) Cf. CADE, DL. *Erau slabi și jigăriți, îi sufla vîntul.* PREDA, R. 209. ◇ (Figurat sau în contexte figurate) *Murmura Ce-o suflă-un crivăț printre pustii.* EMINESCU, O. I, 26. *Primăvară, muma noastră, Suflă bruma din fereastră Și zăpada de pe coastă.* ALECSANDRI, P. P. 287. *Vîntul ura a suflat Ploaia faptul l-a mînat.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 186. ◇ Expr. (Familiar) **A sufla cuiva ceva** (**de** sau, rar, **pe sub nas**) = a lua ceea ce i se cuvine de drept altuia; p. ext. a fura ceva (profitînd de neatenția, de naivitatea sau de încrederea cuiva). *Li-i ciudă ghiorlanilor, li-i ciudă că le suflu floricica cea mai mîndră din toată Poiana Trunchiului.* PR. DRAM. 376. *I-am suflat mușioara pe sub nas.* ALECSANDRI, T. 1 581. *Ai și uitat pe domnișoara Edelreich?*

... *Frate-meu ți-a suflet-o.* I. NEGRUZZI, S. V, 191. *Mai că suflasem în gînd aproape toate ciupercile din traista călugărului.* HOGAȘ, DR. I, 232. *Văzîndu-l că umblă cu Florica și zvonindu-se c-or fi vorba s-o ia de nevastă, se holtăi repede, o pețî și făcu îndată tocmeala, vesel că i-a suflet-o.* REBREANU, I. 371, cf. RESMERIȚĂ, D. *Citea gazetele consumatorilor de prinprejur —„îmi dai voie, un moment?“ — și-ți sufla gazeta de sub nas!* C. PETRESCU, Î. I, 42. *Nu puteau concepe ca un insulcr, un „țăran“ cum îl numeau ei pe dregomenul Marineli, să le sufle lor sfîntul drept de-a stoarce de bani pe munteni și pe moldoveni.* G. GANE, TR. V. 168, cf. BUL. FIL. V, 218, DL. *Avea un dușmon care îi suflase ibovnica.* PREDA, R. 319, cf. DM. *A pus Stăpînu ochii pe dînsa, Ce-a făcut, ce-a dres, i-a suflet-o.* BARBU, G. 124, cf. ZANNE, P. II, 749.

3. Intranz. (Adesea urmat de determinări care indică instrumentul) A produce (mecanic) un curent de aer (sub presiune) orientat în direcția dorită pentru un anumit scop. *Multe zile pierdeam noi aeolo, suflînd din foale.* VLASIU, A. P. 30. *Meșterul faur pune în foc, suflă în foi, bate pe nicovală, sucește, învîrtește.* SADOVEANU, O. XX, 55. *Țiganii au nevoie de el să-l puie să sufle cu foalele la potcovărie.* ARGHEZI, S. VII, 28, cf. DL, DM, DEX. ▭ *A suflat cu pompa în roata dezumflată a bicicletei.* ✧ Tranz. *Compresorul suflă aer în costumul scafandrului pentru a micșora presiunea cpei asupra corpului.*

II. 1. Intranz. (Învechit, popular și familiar) A respira **(1)**. *Și cum iaste lesne mortului a sufla, așa e și cela ce se întunecază cu realele.* CORESI, EV. 122. *Leșinase sfinții, numai ce să vedea să suflă încă.* DOSOFTEI, ap. TDRG, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Bolnavul a început iar a sufla.* DESCR. AȘEZ. 115/24. *Hămesiți de foame, dracii abia sufiau.* NEGRUZZI, S. I, 89, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pot să suflu și să dorm fără nici o cezină.* VISSARION, B. 208. *Stăteau morți și nu mai suflau.* SADOVEANU, O. XVI, 354. *Nefericitul leu, în clipa morții, de-abia mai suflă-n larmă și tumult.* ARGHEZI, S. V, 100. *Dervișii stăteau[u] în mijlocul moscheii și păreau că nici măcar nu suflă.* TUDORAN, P. 264. ✧ (Prin exagerare) *Zavista nici nu mai sufla de groază.* REBREANU, I. 31. ✧ Fig. (Tranz.) *Vodă... trimise pe taină pre părintele Mitropolitul încintea lor și pre alții din boieri carè sufla duh șulesc, pentru ca să-i înduplece a merge înapoi.* ZILOT. CRON. 81. ✧ Expr. **A nu (mai) sufla = a)** a fi mort; a muri[1] **(1)**. Cf. DL. *Animalul nu mai sufla.* PREDA, Î. 139, cf. DM, DEX. *Și se opintea, Și cînd mi-l izbea, Țărnă mi-l făcea, De nu mai sufla!* BALADE, II, 206. *Venin cu apă i-o dat Pînă ce n-o mai suflat.* FOLC. MOLD. II, 717; **b)** a rămîne nemișcat (dînd impresia că i s-a oprit respirația). *Micutul... i se suie pe genunchi, i se lipește încetinel de piept și stă așa frumușel, nici nu suflă.* ap. TDRG, cf. DL, DM. [Principele] *nu sufla, stătea numai lipit cu obrazul de zidul de lemn.* BARBU, PRINC. 57, cf. DEX; **c)** a nu scoate nici o vorbă, a nu protesta. *Mare a fost..., că de mărirea lui nu mai sufla nici un boier.* DELAVRANCEA, A. 54, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Am fost numai dăscălit, înainte de plecare, să fiu cuminte, să nu suflu și să nu mișc.* TEODOREANU, M. U. 118. *A stat cu fruntea plecată, ca un acuzat ce este și n-a suflat.* ARGHEZI, S. VII, 29, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Despre oameni și despre animale; de obicei cu determinări modale de felul „greu“, „tare“, „zgomotos“ etc.) A respira des și cu dificultate, zgomotos (ca urmare a unui efort, a unei maladii etc.), a gîfîi, (regional) a se răsufla **(1)**; p. ext. (rar) a pufăi **(1)** *Cînd se luptă doi ce sînt într-o vîrtute, deși se întîmplă de biruiește unul pre altul, dar încă și cel ce au biruit suflă tare de osteneală.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 135/28. *Au căzut în tină și sufla muncindu-se să iasă.* ȚICHINDEAL, F. 116/23. *Arghir nu e nicăirea. Osteniți sufla din gură, Și pe Arghir îl înjură.* BĂRAC, A. 71/13. *Cînd boala dă peste vită, ea nu e vioaie, tușește, suflă greu.* ȘEZ. IV, 123. *Spătarul suflă des și greu, Se pipăie la cap mereu Să vadă de-l mai are.* COȘBUC, P. I, 196. *Sufli ca un cal după ce-a ridicat, la deal, o povară.* DELAVRANCEA, O. II, 208. *Văzui un stol de fete și neveste, îmbrăcate de sărbătoare... Toate erau roșii ca niște bujori și suflau ca niște foi în mișcare.* HOGAȘ, DR. I, 45. *În mijlocul drumului picotește cîinele învățătorului ..., cu ochii întredeschiși, suflînd greu.* REBREANU, I. 10. *Frecă bunica, dă și dă și dă și dă, suflînd și dînd pînă ce-i picură fruntea.* TEODOREANU, C. B. 66. *Sosesc oșterii... suflînd îngrijorați de beleaua ce le cădea pe cap.* BRĂESCU, O. A. I, 31. *Se ridica de la masă tremurînd și suflînd pe nări.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 30. *Turcii suflau zgomotos și-și pîrpîleau la flăcări mîinile și picioarele.* SADOVEANU, O. II, 129. *Sufli greu ca din foi, are fața pămîntie, obosită.* DAN, U. 271. *Ți-e mai mare mila să vezi cum zvîcnește inima bietului copil, care suflă greu și e trist ca un om mare.* CĂLINESCU, S. 101, cf. DL. *A venit și nevastă-sa în urma lui, suflînd greu, ca o iapă lihnită.* STANCU, D. 191. *Se apropie de ea, suflînd pripit.* T. POPOVICI, SE. 9, cf. DM. *Se apropia, suflînd des și greu, de spinarea dunei.* BĂNULESCU, I. 25, cf. M. D. ENC., DEX. *Am un cîne de bărbat, Toată ziua șede-n sat, Vine sara, suflă greu, La mine se uită rău.* MÎNDRESCU, L. P. 119, cf. ALR II/I MN 12, 6 896, ALRM II/I h 52. ✧ (Prin analogie) [Vaporul] *suflă greoi și pare să fie încărcat.* SAHIA, N. 128. (Tranz.) *Locomotiva tipa în fața unor prăpăstii nevăzute și sufla din greu fum cu scînteI.* CĂLINESCU, O. I, 17.

2. Intranz. A emite forțat un flux de aer pe gură (sau, rar, pe nări); a expira cu forța, pentru a executa, a realiza etc. ceva. *Îndată s-au pogorît din înălțimea turnului un șarpe foarte mare carele, suflînd în obrazul zmeului, îl răsturnă la pămînt* (a. 1783). GCR II, 131/2. *Îi era frig omului la mîni și, apropiindu-le către gură, sufla într-ânsele ca să se încălzească.* ȚICHINDEAL, F. 184/1. *Adusă pe încet în giurul focului vreascuri și... li dădu foc și se plecă să sufle.* ASACHI, S. L. II, 67. *Cînd cu gene ostenite sara suflu-n luminare, Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare.* EMINESCU, O. I, 130, cf. CREANGĂ, O. 65. *Bea drojdia și-și suflă în degetele degerate.* CARAGIALE, O. III, 153. *Trudit, suflă în luminare și adormi.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 77. *Milescu, cu părul hălăciugă..., sufla în ochelari ca să vadă mai bine pe Mihai.* D. ZAMFIRESCU, R. 59. *Se face că primește din mîna Microbului patru hîrtii,... suflă peste ele și le scutură cu bobîrnacul.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 264, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Și-mi venea, așa, să intru Și să suflu-n luminare.* TOPÎRCEANU, B. 57. *Domnul fără mînă turnă leptele, suflă să se răcească, prepară puțeul pentru cățel.* C. PETRESCU, Î. II, 246. *Marița, roșie, cu părul încîlcit, suflînd în degetele-i înghețate.* BRĂESCU, O. A. I, 115. *Toropită de oboseală, a suflat în luminare.* VOICULESCU, P. I, 213. *Șade cu capu-n vatră și suflă în cărbuni sub căldare.* SADOVEANU, O. XVIII, 507. *A suflat în lampă și vecinul n-a mai putut să se uite.* ARGHEZI, L. 14. *Avea obiceiul, cînd era mică,... să-mi sufle cald în ceafă.* CĂLINESCU, S. 78. *Se ridică pînă la lampă și suflă în flăcără.* BOGZA, A. Î. 216. *Se aplecă peste masă și vorbi confidențial, aproape suflînd în zeama de șocolată cu frișcă.* VINEA, L. I, 135, cf. DL. *Suflă în lampă și, bîjbîind, se îndreptă spre pat.* T. POPOVICI, SE. 68, cf. DM. *Suflau în palme de frig.* BARBU, G. 107. *S-a dus să sufle în foc, ca să nu mai fumege așa.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 28. *Aplecat în patru labe, suflă să se aprindă focul.* T. Iulie 1968, 26, cf. M. D. ENC., DEX. *Suflă în solz și gîndi să să facă on palcț.* O. BÎRLEA, A. P. II, 382. *În tigva seacă, cît să sufli, Nu poți să o umfli.* PANN, ap. ZANNE, P. I, 295. ✧ (Cu aluzie la slăbiciunea exagerată a unei persoane) *A rămas* [copilul] *să-i sufli că cază; numai oasele, săracu.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 292. ✧ (Prin analogie) *Pădurea mlădioasă de fînic Sufla îmbălsămată.* CĂLINESCU, I. L. 144. *Din vîrf de munți, amurgul suflă Cu buze roșii În spuza unor nori.* BLAGA, P. 48. *Pădurile suflară și apele s-au stins.* HOREA, P. 9. ✧ Expr. **A (nu) sufla (cuiva) în borș** (sau **în borșul cuiva**) **= a)** (popular și familiar; și în forma **a (nu) sufla în ciorba cuiva**) a (nu) se amestecа

nechemat în treburile cuiva; a (nu) deranja. *Tinerilor de astăzi nu le prea sufli-n bors.* ALECSANDRI, T. 1 039. *Mie unuia știu că nu-mi suflă nimene în borș.* CREANGĂ, O. 102, cf. DL. *Mie nu-mi sufli în borș.* PAMFILE, J. III, 167. *El fiind un om care nu suferă nicicînd pre nime să-i sufle în borș, nu se lăsa pînă ce nu-i da fiecăruia cîte-o bătaie de la roate.* MARIAN, T. 119, cf. ZANNE, P. III, 482. (Cu schimbarea construcției) *D-aia a venit revoluția, să suflăm noi în ciorba lui ori dînsul într-a noastră?* REBREANU, R. II, 178; **b)** (regional) a (nu) răsfăța **(1)**. *Copilului să nu-i sufli-n borș, să-l săruți numai cînd doarme.* CONTEMPORANUL, VI$_2$, 3; **c)** (regional) a prevesti lucruri rele. *Și cumătra asta a noastră vine pe la noi numai ca să ne sufle în borș.* MARIAN, S. R. II, 9; **d)** (regional) a sforăi **(1)**. *Dumnezeu dormia dus și sufla în borș de-și lua urechile.* ȘEZ. II, 103. **Cine s-a fript** (sau **s-a ars**) **cu ciorbă suflă și în iaurt,** se spune cînd o experiență nepăcută te face mai prudent decît este necesar. Cf. ZANNE, P. II, 476, DL, DM, DEX. **A-i sufla în fund** = **a)** (popular) a goli paharul, carafa etc. cu băutură foarte repede sau dintr-o dată; p. ext. a se îmbăta. *Îmi făcea sămn să-i dau și lui ca să bea și cînd pusă tigva la gură i se păru atîta de bun vinul și dulce, încît îi suflă în fund.* GORJAN, H. II, 62/34, cf. POLIZU. *Ai! Ce fel de oca? Abia apropii buzele de ea și i-am și suflat în fund.* DELAVRANCEA, O. II, 131, cf. ZANNE, P. IV, 24, 40; **b)** (regional) a (nu) alinta; p. ext. a menaja. Cf. UDRESCU, GL. (Regional) **A sufla în foc** = a se îmbăta. Cf. I. CR. VIII, 187. (Regional) **A sufla în** (sau **din**) **buze** v. buză. (Popular) **A sufla a pagubă** v. pagubă **(1)**. (Regional) **A(-i) sufla în luminare** (cuiva) = a încurca afacerile cuiva, a-i pune piedici. Cf. UDRESCU, GL. ◇ Compuse: (regional) **suflă-n-vînt** subst. invar. = pierde-vară, v. pierde **(II 6)**. Cf. SFC I, 156; (învechit și regional) **suflă-n-pungă** subst. invar. = om sărac **(3)**. Cf. BARONZI, L. 96, ZANNE, P. V, 527. ◇ Tranz. *Poate vrun pedant cu ochii cei verzui peste un veac... Aticismul limbii tale o să-l pună la cîntari, Colbul ridicat din carte-ți l-o sufla din ochelari.* EMINESCU, O. I, 134. *Bagă de seamă că luminarea arsese de jumătate. Cercă să se ridice, s-o sufle.* AGÎRBICEANU, A. 52. *Șufla praful din casele cu litere.* V. MOLIN, V. T. 78. *Bunicul și nepotul apar zîmbind alături printre fulgi, ca bunicul și nepotul într-o fotografie veche, de pe care sufli colbul îndesit.* TEODOREANU, C. B. 52. *Suflăm baloane în clăbuc de săpun luat din bolie.* BRĂESCU, A. 50. *Între baloanele politice și cele de săpun, suflate cu paiul de mazagran, nu era diferență de conținut.* ARGHEZI, B. 154. *Te iau de plete, Le suflu și le scutur.* CĂLINESCU, L. L. 106. *Un șimbure i-ajunse între dinți Pe gînduri dusă Eva îl suflă în vînt.* BLAGA, POEZII, 34. *De obicei, vorbea monoton, încet, suflîndu-și anevoie cuvintele prin mustața deasă.* GALAN, Z. R. 85. *Praful l-a suflat în vînt.* RETEGANUL, P. IV, 40, cf. ALR II/I MN 12, 6 895, ALRM II/I h 51. (Cu aluzie la slăbiciunea exagerată a unei persoane) *Ieri-seara am văzut-o și m-am speriat. Ședea Pe-un colț de stîncă; slabă s-o sufli-n vînt.* COȘBUC, S. 77. *Era un moșneag trecut de șaizeci, pipernicit și prăpădit de să-l sufli de pe picioare.* REBREANU, I, 285, cf. ZANNE, P. II, 749. (Prin analogie) *Ca mîne te văd... cu palat în locul Icoanei, zise cocoana Zinca, suflînd nuor de fum pe nas.* GHICA, C. E. I, 163. *Muma zmeului... suflă văpaie din gura ei cea spurcată cale de trei ceasuri.* ISPIRESCU, L. 26. *În clipa următoare fuma cu o prefăcută liniște, suflînd dinainte-i rotocoale de fum.* VINEA, L. I, 42. ✦ (În descîntece) A sufla **(II 2)** pentru a îndepărta un rău, pentru a desface o vrajă; p. ext. a descînta. *Cu cuțitu voiu tăia, Cu sufletu voiu sufla Cu limba voiu descînta.* MARIAN, D. 142, cf. FOLC. MOLD. I, 200. ◇ Tranz. *Fugi, deochi Dintre ochi, Că eu te-oi sufla Și tu vei crăpa.* TEODORESCU, P. P. 371. *Îl spăla Și-l curăța Și pe mal îl scotea, Cu suflet din gura îl sufla.* ȘEZ. IV, 155. *Cu scuipat spurcat te-oiu sufla.* ib. 90. *Pe brață l-am loat, Cu limba l-am suflat, De t'oat'e boalele l-am scapat.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 334. ✦ (În credințele religioase și populare) A sufla **(II 2)** pentru a da viață, pentru a însufleți sau, p. ext., pentru a face să redevină viu. *După ce fură gata, suflă asupra lor și le dete duh de viață.* ISPIRESCU, L. 226. *Catecumena primi botezul, în mod excepțional, în pat, monseniorul suflînd asupra ei de trei ori și stropind-o apoi, după alte mici ceremonii, cu apă pe frunte.* CĂLINESCU, S. 23. *Din cele mai vechi timpuri se spune că după ce Creatorul l-a modelat pe om din lut... a suflat asupra lui ca să-l însuflețească.* CINEMA, 1968, nr. 6, 9. *I-a suflat în gură și l-a-nviat.* O. BÎRLEA, A. P. II, 217. *Și suflă Dumnezeu cu duhul Și zidiră trupul* [omului]. FOLC. MOLD. I, 237. ◇ Tranz. *Mîna Domnului la loc, degrabă, să sufli și să-i treacă.* DELAVRANCEA, O. II, 201. ✦ Tranz. (Învechit) A sufla **(II 2)** pentru a opri sau a anula o acțiune primejdioasă. *Și pre un cîne turbat ce-i grăbisă să-l muște, l-au suflat de l-au omorît.* DOSOFTEI, V. S. februarie 60^v/16. ✦ Tranz. Fig. (În religia creștină; complementul este viața sau Duhul Sfînt) A transmite prin faptul de a sufla **(II 2)**, prin botez etc. *Domnul Domnedzeu făcu pre om den bulgăr de pămînt și suflă în el d*[u]*h viu și fu omul suflet viu.* PO 16/7. *La facerea botezului creștinilor..., preotul suflă sfîntul duh, după ce le-a curățit trupul cu apă.* CONTA, O. F. 366. *Olarul nu mai trebuia să sufle duh peste făptura lui de lut, căci ulciorul era viu.* BLAGA, H. 52. ✦ Fig. (Învechit) A insufla. *Pilde nu copilărești, ci care să sufle mare încuviințare și podoabă.* MOLNAR, RET. 113/16. *Acela care D*[u]*mnezeu i-au suflat în inimă ca negrii și neagrele... de robie, în pămînturi slobode să se izbăvească.* ȚICHINDEAL, F. 374/15. ✦ Tranz. Fig. (Învechit) A răspîndi **(2)**. *Atanasie, care suflă atîta bunătate, atîta bărbăție.* MOLNAR, RET. 37/12. *Iată dar acela care mai nainte cu puțin Sufla nencetat mînie și-umplea pe toți de venin.* PANN, E. II, 74/6. *Ajutați pe acei care suflă corupțiunea și jaful prin agenții lor oficiali.* GHICA, C. E. II, 615. *Atunci cînd spaima crudă fiori suflă prin lume... Îmi place a sta singur pe-o stîncă.* ALECSANDRI, P. I, 193. ✦ Tranz. Fig. (Învechit; complementul indică texte, scrieri etc.) A inspira în vederea alcătuirii, întocmirii, compunerii etc. *Și de d*[u]*h*[u]*l svînt suflat cu scrisoare pentru întrebările aceălea au scos.* DOSOFTEI, V. S. februarie 72^v/3. *Îl deadere la învățătură și învață toată cea de D*[u]*mn*[e]*zău suflată scriptură* (a. 1698). GCR I, 321/14. *După cea de dumnăzăescul duh suflată istorie tîrziu mai pre urmă au început.* CANTEMIR, HR. 58.

3. Tranz. (Mai ales cu pronumele în dativ; complementul este nasul) A expira forțat pe nări pentru a curăța de mucozități sau de secrețiі apoase (la plîns). Cf. LB. *În Germania... se transmite altuia guturaiul, suflîndu-și nasul într-o hîrtie, în care se pune apoi o monedă.* CANDREA, F. 380. *Mitru își șterse lacrămile cu mîneca, își suflă nasul... și ieși pe poartă.* GÎRLEANU, N. 14. *Voi nu știți că el, dimineața, cînd iesă di acasă își suflă nasul o dată și bine.* HOGAȘ, DR. II, 160, cf. RESMERIȚĂ, D. CADE. *Își suflă nasul zgomotos, ca o detunătură de armă, într-o batistă uriașă și cadrilată.* C. PETRESCU, Î. I, 109. *Își suflă nasul coroiat cu zgomot.* I. BOTEZ, B. I, 36. *Amoruri pasionate și tragice făceau pe madam Pinkas să-și sufle cu zgomot nasul.* SADOVEANU, O. XVII, 104. *Stai! Suflă-ți nasul. Iar ai pierdut batista.* ARGHEZI, S. VII, 52. *Profesorul de latină..., Suflînd nasul cu amploare, sfătos (sinistru prolog), Ne găjbea prin catalog.* CĂLINESCU, O. II, 236. *A scos batista din buzunar, și-a suflat nasul tare, și-a șters obrazul și fruntea de sudoare.* STANCU, D. 322. *Na-ți batistă și suflă-ți nasul.* H. LOVINESCU, T. 246, cf. DL. *Ana își suflă nasul, își șterse lacrimile.* T. POPOVICI, SE. 44, cf. DM. *Își suflă nasul într-o batistă și se șterse îndelung la ochi.* V. ROM. decembrie 1964, 46, cf. M. D. ENC., DEX, ALR II/I MN 6, 6 842, ALRM II/I h 20.

4. Tranz. (Învechit și regional; complementul indică alimente, băuturi) A bea sau a mînca foarte repede. Cf. LB. *4, 5 ocă de vin erau suflate pe dată* (a. 1895). ap. TDRG. *Ai să vezi cum o să sufle într-o clipă*

și scrob, și brînză, și bors. HOGAȘ, DR. I, 119, cf. SCRIBAN, D., CHEST. VIII, 113/27.

5. Intranz. (Despre oameni) A introduce cu gura aer în deschizătura unor instrumente pentru a produce sunete muzicale; p. ext. a cînta (din instrumentul respectiv). *Adă fluierul ca să suflu în el și el să-mi spuie de este adevărat amorul tău.* ALECSANDRI, T. I, 436. *În vremea din urmă nu mai avea voie să sufle din goarnă, nici să alerge, nici să ridice greutăți.* BACALBAȘA, S. A. I, 156. *Altul, scuturîndu-și bogatele plete, suflă în trîmbițe de aramă, trezind ecouri.* ANGHEL, PR. 30. *Luminîndu-se de ziuă, căprarul, stăvarul, apoi ciurdarii, începură să sufle pe rînd din corn, fiecare cu sunetul și întorsăturile lui.* AGÎRBICEANU, S. 497. *Dinspre pădure sufla un cimpoi cu toate tristețele sale.* HOGAȘ, DR. I, 213. *O bandă de țigani jerpeliți... suflau pe întrecute în cîteva instrumente turtite, bizar încolăcite, de aramă.* BRĂESCU, O. A. I, 105. *Cu timpul ai să înveți să sufli* [în țiuitoare]. SAHIA, N. 102. *Sufla în cornul de bou, ca într-o goarnă din nopțile de gheenă și de sfîrșit de lume.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 152. *Suflă lung în flaut ascuțit.* PILLAT, P. 245. *Nu vrei să-ți cînte oierul cu cavalul sau să-ți sufle din fluier.* ARGHEZI, S. VIII, 154. *A dus goarna la gură și a început să sufle ușor în ea.* STANCU, M. I. 77. *Buciumul este un instrument de suflat natural.* ALEXANDRU, I. M. 42. *Vreau să termin Cîntetul pentru instrumente de suflat, la care lucrez de mai multă vreme.* M 1968, nr. 3, 10. *Am pierdut cimpoile Și le-au găsit țigancele Ș-au suflat într-însele.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 399. *Cimpoaiele, pînă nu sufli într-însele și le umpli de vînt, ele nicicum îți cîntă,* se spune cînd ești nevoit să dai mită pentru a obține ceva. Cf. ZANNE, P. IV, 305. (Prin analogie) *Suflă în frunză.* ALR I 1 467/278. ◇ Tranz. *Calul moare în arii de marș, suflate impozant de muzica militară.* RALEA, S. T. I, 337. ◇ Refl. impers. *Frînghia dîndu-să gios, să suflă în corn și călăreții încep a alerga.* FM (1841), 96²/16. ✦ (Despre instrumente muzicale care funcționează cu aerul care circulă prin ele) A produce sunete muzicale; p. ext. a cînta. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Bat tobele, suflă trîmbițile și pușcături am auzit.* RETEGANUL, P. IV, 12.

6. Tranz. (Complementul indică o masă de sticlă topită) A introduce, cu gura, printr-o țeavă, o cantitate de aer pentru a dilata și a da formă, fabricînd diferite obiecte. Cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

7. Tranz. (Folosit și absol.) (Complementul indică enunțuri, cuvinte etc.) A pronunța cu voce scăzută, încet (și în secret), (familiar) a strecura **(3)**; p. ext. a informa în ascuns, a destăinui; p. gener. a vorbi. *Saul încă sufiînd cu certări și cu uciderl spre ucenicii Domnului, mearse la mai marele popilor.* N. TEST. (1648), 146ʳ/10. *Toate cele ce am zis mi-au fost suflate de d*[umnea]*lor.* NEGRUZZI, S. I, 230. *Nu mai îndrăznea să sufle o vorbă despre brazdele împricinate.* REBREANU, I. 147, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Prin celelalte odăi suflau înjurături și înghesuieli.* GALACTION, O. 307. *Pe urmă domnu colonel o aprins altă țigară, o încleștat fălcile și n-o mai suflat nici un cuvînt.* C. PETRESCU, Î. I, 122. *N-avem naftalină, suflă timid unul.* BRĂESCU, O. A. I, 60. *Paler se aduna covrig pe scaun, cu genunchii sub bărbie și nu sufla un cuvînt.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 30. *Doamna senatorului pe viață n-a mai suflat nici cîrc.* COCEA, S. II, 651. *Lupul! suflă deodată Paraman, înăbușit și feri în laturi.* SADOVEANU, O. IX, 176. *S-a otrăvit Niculae azi-noapte, a suflat noturul în pîlnia telefonului.* STANCU, D. 399. *Ce spun, domnule general? — Nu sufli un cuvînt.* PAS, L. II, 214. *Îi vin uneori gînduri atît de ciudate, că e aproape convins că i le suflă Necuratul.* VINEA, L. I, 258, cf. DL. *Oamenii știu, în anumite momente, ce gîndim, deși nu le suflăm un cuvînt despre ceea ce ne apasă atunci mintea.* PREDA, I. 250, cf. DM. *Iar voi, amărîtelor, dacă suflați ceva, dă benga-n voi!* BARBU, O. 132. *Domnica, sora băiatului, cînd o întîlnea în drum, o privea cu ochi dușmănos și trecea mai departe, fără să-i sufle o vorbă.* V. ROM. noiembrie 1964, 15. *Nici o vorbă! Dacă sufli ceva, te-ai curățat.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 71. *Specialiștii noștri nu suflă o vorbă despre ele, nu reclamă să le vadă, fenomenul nu le stîrnește deosebit interes.* CINEMA, 1969, nr. 5, 22, cf. DEX. *Îngeru că mi-și venea, În ureche că-i sufla: — Scoal', voinice, nu dormi.* FOLC. OLT. — MUNT, II, 102. *Nu te-ntreabă: Poți, nu poți? Suflă comandă la toți.* FOLC. MOLD. I, 540. ◇ Refl. impers. *Cum de nu se mai suflă o singură vorbă despre Grosz?* BOGZA, A. Î, 379. ✦ (Complementul indică răspunsul pe care trebuie să-l dea cineva la o întrebare) A șopti **(2)** cuiva la lecție, la examen etc. *La teze, lăsa pe oricine să copieze de la el, celor care asudau la tablă le sufla discret.* T. POPOVICI, S. 96. *Devenea însă aprig și cumplit, de nerecunoscut, atunci cînd vreun elev era descoperit că suflase.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 13/2. ▭ *Ce mi-ai suflat la istorie n-a fost corect.* ✦ (Mai ales despre sufleori; complementul indică replici dintr-o piesă de teatru) A șopti **(2)** actorilor în timpul reprezentației; (învechit, rar) a suflărisi. *Dacă mai uitai cîte ceva, te emoționai, îți sufla el.* CINEMA, 1968, nr. 7, IV. ▭ *Sufleorul i-a suflat la timp replica pe care o uitase.*

III. Tranz. (Complementul indică obiecte de metal; de obicei cu determinările „cu aur", „cu argint", rar, „în aur") A acoperi (în scop decorativ) cu un strat subțire de aur sau de argint, a polei[4] **(1)**, (învechit și popular) a spoi **(1)**. V. argenta, auri. Cf. LEX. MARS. 216. *Potirul de argint suflat cu auruu* (a. 1760). IORGA, S. D. XVII, 109. *Una păreche de paftale de argint suflate cu aur* (a. 1813). URICARIUL, XIV, 234. *Dărui căpeteniei deputaților un lanț de aur și la soții săi cîte un pahar de argint suflat cu aur.* BĂLCESCU, M. V. 405. *Au fost răpite și prădate cele mai prețioase veșmînte bisericești, cădelnițe de argint suflate cu aur.* BARIȚIU, P. A. II, 652. *Intra la mireasă purtînd o cățe de argint cu flori suflate în aur.* GHICA, S. 33. *Aurul suflat pre argint se scoate topindu-se... de se face trap.* I. IONESCU, M. 714. *Argintul aurit pe d-asupra se zice suflat cu aur.* HEM 1 609. *Un armăsar cu harșa de fir și cu zăbale suflate cu aur.* ODOBESCU, ap. TDRG. *Coaja acestor meri era suflată cu aur de lucea ca ziua.* ISPIRESCU, L. 64. *Cireșii s-au umplut de floare, de parc-ar fi fost suflați cu argint.* SANDU-ALDEA, U. P. 25, cf. ȘĂINEANU³. *Aceste icoane nu par să fie îmbrăcate cu argint, nici să aibă pe capete cununi suflate cu aur și împodobite cu pietre scumpe.* IORGA, C. I. III, 47. *Vîrfurile penelor puțin-puțin gălbui, ca suflate cu aur.* GÎRLEANU, L. 73. *Se poartă încinși cu paftale de argint suflate cu aur.* HOGAȘ, DR. I, 251, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se scoaseră pentru întîiu oară din dulapuri și lăzi pînzeturile de masă, de Olanda, farfuriile și cleșterurile de Boemia, argintăria suflată cu aur.* M. I. CARAGIALE, C. 63, cf. CADE. *Pereții erau pe dinăuntru sufloți cu aur.* VISSARION, B. 189. *Acea icoană a vădit lacrimi, la slujba de priveghere a Arhanghelilor, care lacrimi le-au cules părinții într-o tipsie de argint suflată cu aur.* SADOVEANU, O. X, 240, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Ș-acum se găsesc De benchetuiesc..., La masă de piatră... Cu slove de carte, cu aur suflate.* ALECSANDRI, P. P. 63. *Na buzdugan domnesc, Suflat cu aur turcesc.* TEODORESCU, P. P. 506. *Să face-o boltă cu negoț de tot felul, nu cum este-n vremile noastre, ci tot cu aur și cu argint era suflat.* RETEGANUL, P. III, 21. *Pe la curțile ieste nalte, Nalte și minunate, Cu aur suflate.* FOLC. MOLD. I, 287, cf. ALR SN II h 572. ◇ Refl. pas. *A fost chiar o vreme... cînd... nu se suflau cu aur decît icoanele paracliselor din casele domnești sau boierești.* BOGDAN, C. M. 85. ◇ (Prin analogie) *Iconostasul cu icoane nalte și palide de sfinți și îngeri de-o frumusețe suprapămînteasă, ce păreau suflate pe pînze de argint.* EMINESCU, G. P. 96. *Marii muzicieni... capătă o lustruire specifică a chipului, o blîndețe de înger, ca și cînd capul le-ar fi suflat în cristal.* CĂLINESCU, S. 148. *Tectricele subcodale sînt albe, suflate cu galben.* LINȚIA, PĂS. III, 75. *Erau două tipsii mici..., pe o față cu încrustarea în argint aurit a Adormirii Maicii Domnului și pe cealaltă cu chipul Mîntuitorului înconjurat de flori suflate*

cu smalț. BARBU, PRINC. 35. ◇ (Figurat sau în contexte figurate) *Toate icoanele pe care le sufla cu argint darul lui de povestitor năluceau acum în noaptea înfricoșată.* GALACTION, O. A. I, 293. *Se desfăcuse pareă un străvechi gromolnic cu scoarțele de foi de nuc suflate cu lumini de soare.* TEODOREANU, M. I, 272. *O coastă de mare suflată cu soare, bătură de aripi și val.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 13/2.

— Prez. ind.: *suflu.*

— Lat. **sufflare.**

SUFLÁCI s. m. (Regional) Suflător **(II 5).** *Cimpoiul se compune dintr-un rezervor de aer din piele... în care aerul este introdus printr-un tub numit „suflător"..., „suflaci".* ALEXANDRU, I. M. 78.

— Pl.: *sufleci.*

— **Sufla** + suf. *-aci.*

SUFLÁI s. n. (Tehn.) 1. Dispozitiv sau mic aparat folosit la executarea sudurii cu gaz sau a tăierii cu flacără oxiacetilenică, compus, în principiu, (dintr-o cameră pentru amestecarea combustibilului cu oxigenul și) dintr-un tub metalic, subțire (și ușor îndoit la vîrf), prevăzut cu un orificiu îngust prin care se proiectează aer (sau amestecul cu oxigen) sub formă de jet; (rar) suflător **(3).** *Sările de plumb... încălzite la suflai la focul de reducțiune pe cărbune.* PONI, CH. 248. *Sudarea prin suflaiu, denumită impropriu sudare autogenă.* SOARE, MAȘ. 62. *După scopul în care servesc se deosebesc suflaiuri de sudare, suflaiuri de tăiere, suflaiuri speciale.* LTR[2], cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. (Rar) Foale (la fierărie). *Și para, cînd albastră, cînd verde, multiformă, Ca de un suflai sporită, acum creștea enormă.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 40. *Se suflă aer cu gura sau cu un suflai.* MARIAN — ȚIȚEICA, FIZ. II, 45, cf. LTR[2].

3. Instalație rudimentară folosită la aerisirea puțurilor adînci de exploatare, formată din burlane prevăzute cu o pînză care se poate roti în direcția vîntului. Cf. LTR[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suflaiuri.*

— **Sufla** + suf. *-ai.*

SUFLÁJ s. n. 1. Structură exterioară montată în bordurile unei nave (pe partea sa centrală sau pe toată lungimea), în dreptul liniei de plutire, în scopul îmbunătățirii stabilității sau al reducerii pescajului maxim. Cf. LTR[2], SFC I, 61, DEX, DN[3].

2. Metodă de corectare a deformațiilor unei linii de cale ferată prin introducerea de balast sub traverse. Cf. LTR[2], DEX, DN[3].

— Pl.: *suflaje.*

— Din fr. **soufilage.**

SUFLÁNIE s. f. (Regional) Suflare **(II 2)** (Dezrobiți — Băile Govora). *De-o fi deochect de femeie..., Să rămînă cheală Să rîză toată lumea Toată mulțimea Și toată suflania.* MAT, FOLK. 544, cf. T. PAPAHAGI, C. L.

— **Sufla** + suf. *-anie.*

SUFLÁNTĂ s. f. Compresor pentru comprimarea, la presiuni joase, a aerului sau a altor gaze debitate în cantități mari, utilizat în special pentru alimentarea cu aer a cuptoarelor metalurgice sau, în industria chimică, la comprimarea gazelor. *Manevrînd robinetul ..., introducem cerul rece destinat alimentării cuptorului înalt, ce este pompat cu ajutorul suflantelor.* IOANOVICI, TEHN. 41, cf. NOM. MIN. I, 74, LTR[2], DL, DM. *Pe baza studiului întocmit și a modificărilor aduse suflantelor..., a sporit intensitatea de ardere în furnale.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 832, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ◇ (Adjectival) *Constituirea de rezerve de mașini suflante la Reșița și Hunedoara.* LEG. EC. PL. 429.

— Pl.: *suflante.*

— Din fr. **soufflante.**

SUFLÁRE s. f. Acțiunea de a *sufla* și rezultatul ei.

I. 1. Acționare (puternică) a vîntului prin deplasarea maselor de aer în atmosferă într-o sau dintr-o direcție determinată, *bătere, bătaie, trecere* **(II 1),** (regional) *vînturare;* deplasare a curenților de aer, a aburilor etc. din atmosferă într-o sau dintr-o direcție determinată; suflu **(I 1),** (rar) suflat[1] **(I).** V. *adiere, boare, pală*[1] **(2),** *reverdeală* **(2),** *scuturi*[1] **(1),** *undă, zăliște.* Cf. *sufla* **(I 1).** *Rădicînd veatrila către suflarea vîntului silia la țărmure.* N. TEST. (1648), 171[v]/22. *Răbda căldura zădufului și gerul iernii ... și suflarea cea friguroasă a vînturilor.* NEAGOE, ÎNV. 126/29. *Au adaos și oarecare dar, preste ceale ce să făcea, și o lină suflare de vînt* (a. 1773). GCR II, 90/27. *Cu toate acestea, Neptun porunci vîntului de răsărit ca, prin suflarea lui, să împingă corabia spre țărmurile Esperii.* PLEȘOIANU, T. II, 86/2. *Bandiera cea roșie fîlfîie la suflarea zefirului.* HELIADE, L. B. I, 9/9, cf. I. GOLESCU, C., MARCOVICI, C. 16/28. *S-a ivit un foc aici, în mijlocul orașului, carele, aflîndu-se de suflarea vîntului, se-ntinse foarte curînd.* CR (1834), 346[1]/6. *Prin suflare veninoasă, săcila au aburit Rodul născînd să și coacă în plodul său smerduit.* POGOR, HENR. 66/17. *Lacul de Ladoga, ca unul ce era deschis suflării tuturor vînturilor, aduce vecinătății mare oprire.* ASACHI, I. 298/8. *Vînturile sînt osăbite: ... după mătăriile care le aduc cu sine, după iuțimea și timpul suflării.* RUS, I. I, 48/7. *Suflarea cumpătată a vîntului este nemărginit folositoare arburilor pădurilor.* BREZOIANU, A. 367/22, cf. R. IONESCU, C. 20/2, NEGRUZZI, S. II, 7. *Suflarea zefirului... mișca frunzele.* PELIMON, I. 6/14. *Printre iarbă se strecoară... O suflare care trece ca prin vine un fior.* ALEXANDRESCU, M. 13. *Avuția din rîșfeturi e ca pleava pe pămînt Ce se spulberă și piere la suflarea unui vînt.* SION, POEZII, 239/15. *Gerul face Cu-o suflare pod de gheață între maluri.* ALECSANDRI, POEZII, 12, cf. ODOBESCU, S. III, 30. *Oamenii așteptau, murmurînd la faima venirii lui cum vuiește un lan de grîu la suflarea unui vînt.* EMINESCU, N. 27. *O suflare răcoroasă de afară mă înviorează.* CARAGIALE, O. I, 76. *Ieri a suflat întîiul vînt de toamnă... Ieri a suflat iar recea lui suflare.* MACEDONSKI, O. I, 12. *O lină suflare de vînt adie peste grînele coapte.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 216. *Unii autori susțin că acest trup al balaurului era de stofă colorată ce se umfla la suflarea vîntului.* XENOPOL, I. R. I, 80. *Mirat, el vedea, de pe-un munte, Ca dou-cărări. Alături, boierii călări Și-a bărbilor Dunări cărunte Săltîndu-le vîntu-n suflări.* COȘBUC, P. I, 292. *O suflare de vînt trecu printre tufele verzi.* DUNĂREANU, CH. 191. *Răbdător stă-n fața suflărilor de gheață.* ANGHEL, P. 29. *Suflarea dușmănoasă a crivățului, pornită fără veste într-o zi, a hotărît-o.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 229. *Suflările molatice de vînt încremenire.* HOGAȘ, DR. II, 16, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *În sat,... patrulau în lung și-n lat dorobanții ..., spintecînd cu lucrul mort al baionetelor suflarea aspră a crivățului.* MIRONESCU, S. 3, cf. COCEA, S. I, 319, VISSARION, B. 233. *Veneau suflări ... de vînt cu răbufneli de zgomote din pădurile surde.* VOICULESCU, P. I, 70. *Un zburător se rupse în două și pînza sfîșiată, ca o aripă rănită, se zbătea nebună în suflarea vîntului.* BART, S. M. 51. *Pluteа aromitoare suflarea primăverii Prin frunzătura-naltă.* PILLAT, P. 34. *În ceea stă dimineață de ianuarie, viscolul trebuie să fi fost cumplit de îndîrjit, căci neîntrerupt i-a auzit vîjîitul și i-a simțit suflarea pătrunzînd nu numai pe sub ușă, dar pareă și prin pereți.* CAMIL PETRESCU, O. I, 359. *Un ger năprasnic, o suflare mai rece decît a morții ..., preface în sloiuri picioarele oamenilor.* BOGZA, A. î, 515, cf. DL, DM. *Se domolise și vîntul; doar o suflare subțire și rece, încărcată de apă, se mai simțea.* V. ROM. octombrie 1964, 31, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Aerul adie lin ca suflarea acelui adevărat amor.* FM (1842), 90[1]/9. *Ca o suflare de jale, ca un dor nestins se revarsă asupră-le.* ODOBESCU, S. I, 184. *O nouă suflare de viață în* PLR II, 39. *Aveam să mă întorc lîngă dînsa și să încep a reclădi fala casei noastre, dărîmată de suflarea morții.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 347.

2. (Rar) (Producere, cu ajutorul unui instrument, a unui) curent de aer (sub) presiune). Cf. s u f l a **(I 3)**. *Foalele de fumegăciuni . . . se compun de niște foale mari cu două suflători și prin urmare cu suflarea necurmată.* BREZOIANU, A. 395/31.

II. 1. (Învechit și popular) Respirație **(1)**; p. ext. faptul, starea sau însușirea de a trăi, de a fi viu, s u f l e t **(2)**, v i a ț ă; (rar) suflat[1] **(II 1)**. Cf. s u f l a **(II 1)**. *Zidi omul și cu dumnezeescul și socotita suflare însufletă omul și-l învie.* CORESI, EV. 374. *Dînd el tuturor viiață, și suflare, și toate.* N. TEST. (1648), 158v/5. *Cui ai spus cuvinte și suflarea ceaia ce iase den tine a cui iaste?* BIBLIA (1688), 373[2]/56. *Și singura fire și suflare el ne-o dăruiaște.* VARLAAM — IOASAF, 11[2]/10. *Iaste un dobitoc pedestru, însă și de apă, iaste însufleț it și fără suflet, cu suflare și fără suflare,* (a. 1798). GCR II, 164/14. *Leul . . . își sfîrșește suflarea.* ȚICHINDEAL, F. 8/15. *Și ține aceasta îndelungată vreme, pînă începe a se împuți suflarea și a se însoți și în fierbințeala . . . și mor bolnavii.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 444/20. *Suflare în loc dă suflet.* I. GOLESCU, C. *Am deschis brațele ca să mă adăp din dulcea-i suflare.* MARCOVICI, C. 18/7. *Foarte cu greu se poate cunoaște astă idropică. Pătimașii de ea sufer lesinări, bătăie de inimă și grea suflare.* CORNEA, E. I, 156/20. *La această boală rîmătorii . . . au suflare scurtă.* LITINSCHI, M. 164/17. *Sofia-mi lipsită d-a vieții suflare Zăcea . . . capu-i tînăr era sfărîmat.* ALEXANDRESCU, O. I, 91. *Nu cuteza să pălești cu suflarea ta cea înveninată acel crin.* FILIMON, O. I, 104, cf. BARONZI, M. 457/14. *Și nu știu, cugetarea e care-ar fi urmat Materiei, sau lutul a urmărit suflarea.* BOLINTINEANU, O. 197. *Deunăzi, către ziuă, visasem că muriseм . . . Zăceam sub crini și roze, Suflare nu aveam.* MACEDONSKI, O. I, 42. *Luptă cu entuziasm, pînă la ultima suflare, pentru a cuceri o nouă rază de lumină.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 197. *N-avui norocul pe cîmpii Troici să cad și să-mi leapăd în mîinile tale suflarea!* COȘBUC, AE. 13, cf. BIANU, D. S. 35. *Suflarea i se înecă și ochii îi lăcrămau.* BUJOR, S. 23, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *O pornire de plîns îi înecase suflarea.* C. PETRESCU, Î. I, 87. *Servitorii, numai ochi, își fineau suflarea îndărătul ușii.* TEODOREANU, M. III, 238. *Pușkin . . . a rămas credincios pînă la ultima suflare umanității ce se zbuciuma între curente contrare.* SADOVEANU, O. XX, 463, cf. RALEA, S. T. I, 265. *A bolit și-a murit Bietul! Dacă ar fi avut un strop de suflare, s-ar fi zbătut, ar fi țipat, ar fi scăpat.* STANCU, D. 84. *Suflarea ei înfrîptă îl dogorea ca un vînt de stepă.* VINEA, L. I, 72, cf. DL. *N-am cerșit și nu cerșesc cît voi avea suflare în mine.* VORNIC, P. 31. *Parfumul ți-a otrăvit suflarea.* ISAC, O. 20, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Pe brînci se tîra, Palos c-apuca Și s-apropia, Să-i ie suflarea, Să-i curme viața.* TEODORESCU, P. P. 495. *Zidi pe Adam din țărînă, După a sa asemănare, Cu cuvînt și cu suflare.* MAT. FOLK. 408. *Puterea ta cea mare Poate să-i mai dea suflare.* ȘEZ. VIII, 46. *Ginganie fără suflare Umblă făr-astîmpărare, N-are duh, nici nu viază, Toată lumea îndreptează* (Ceasornicul). GOROVEI, C. 68. ◇ (Prin exagerare) *Mereu se întîlnește cu lucruri care o uimesc, unele o și înspăimîntă, luîndu-i suflarea.* TEODOREANU, M. U. 215. ◇ (Prin analogie) *A simțit într-o dimineață de vară suflarea mării, puternică, proaspătă și răcoritoare.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 441. *Are o malotea pe care a pus-o împotriva suflării reci a fluviului, ca să-și apere copilul, pe care-l ține strîns la piept.* CAMIL PETRESCU, O. III, 458. ◇ F i g. *Nici una din scrierile citate . . . nu este de vreo însemnătate extraordinară, nici o creație nouă, nici o suflare de acea puternică originalitate* (a. 1871—1872). PLR I, 267. [Creangă] *pune în ele* [în basme] *o puternică suflare de creație care învie peisagiu, om și animal.* SADOVEANU, O. XX, 251. *A ajuns jos în livadă, între meri, și, doamne! tare mai miroș, tare s-a umplut cerul tot de suflarea lor ușoară.* V. ROM. noiembrie 1963, 6. ◇ **Fără suflare** = **a)** l o c. a d j. și a d v. (despre ființe; și în formele **fără de suflare, cu suflare tăiată** sau, rar, **stinsă**) (Care este) cu respirația oprită brusc și temporar (ca urmare a unei emoții foarte puternice, a unui efort fizic deosebit etc.); p. e x t. speriat[2] **(I 2)**; uimit. *În genunchi, fără suflare . . . așteptam dorit răspunsul de-o plecare fericită.* CONACHI, P. 100. *Stătu o clipă, fără suflare, supt talpa cizmei grădinarului.* GÎRLEANU, L. 8. *A prins acum a se cățăra de pe mușchi pe mușchi . . ., rămînînd cîte un timp nemișcat, cu suflarea stînsă, pe prăvălișurile drepte ca mîna.* MIRONESCU, S. 201. *Cu suflarea tăiată, cu nădușeala pe frunte, cei doi se opriră în loc.* PAS, L. I, 56, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX; **b)** l o c. a d j. (Despre ființe; și în formele **fără de suflare** sau, rar, **fără suflări**) mort **(I 1)**. *Supt zidurile Troadei au căzut . . . Patroclu biruit și făr' de suflare* (a. 1802). GCR II, 169/9. *O mulțime de oameni și de sălbăticiuni zac fără suflare.* GREANGĂ, O. 95. *L-a găsit . . . întins pă pat, fără suflare, cu ochii închiși, țeapăn, mort.* BACALBAȘA, S. A. I, 156. *Fără suflări, întins pe pămîntul cel galben.* COȘBUC, AE. 92. *La strigătul dumitale, am intrat și l-am aflat fără suflare.* AGÎRBICEANU, S. 269. *În botul boului, așezat pe pămînt, fără suflare, se aduna tot tragicul morții.* BOGZA, C. O. 32. *Cîțiva oameni zăceau fără suflare la pămînt.* STANCU, R. A. I, 182; **c)** l o c. a d j. (despre materie) inert. *Opera de artă va fi reprezentanta lui printre oameni și, de la o vreme, înlocuitoarea lui, căci, în mod paradoxal, ea conține, în materia ei fără suflare, principiul veșniciei.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 6/4. ◇ L o c. a d j. (Rar) **Cu suflare** = (despre ființe) viu. *Moartea are să-l răpească dintre cele cu suflare.* CONACHI, P. 292. ◇ L o c. a d v. **Dintr-o** (sau **într-o**) **suflare** = **a)** foarte repede; pe nerăsuflate; dintr-o răsuflare (v. r ă s u f l a r e **1**), într-un suflet (v. s u f l e t **1 a**). *Nefericita s-a perdut pentru tine și tu, într-o suflare, te lepezi de ea de trei ori?* I. NEGRUZZI, S. VI, 108. *M-avîntam nepăsător, străbătînd, într-o suflare, țară lungă, mare, lată.* EFTIMIU, Î. 35; **b)** continuu; pe nerăsuflate, fără oprire (v. o p r i r e **1**), dintr-o răsuflare (v. r ă s u f l a r e **1**), într-un suflet (v. s u f l e t **1 b**). *A scris . . . o cronică foarte entuziastă, ceea ce însemna că o scrisese într-o suflare, după ce plecase din expoziție.* VLASIU, D. 71. *Scuturîndu-și șovăiala din glas, urmă mai repede și mai aprins, dintr-o suflare.* C. PETRESCU, A. R. 166. *A propulsat pe piață, aproape dintr-o suflare, mai multe studii.* CINEMA, 1968, nr. 5, XIII. *Nici volumele de poezie, oricît de bune, nu se citesc, așa, dintr-o suflare, de la început, pînă la sfîrșit.* V. ROM. septembrie 1963, 179. ◇ E x p r. **A-și da suflarea (de pe urmă)** (sau **ultima suflare**) = a muri[1] **(1)**. *Ion Creangă și-a dat ultima suflare nu în stradă Goliei . . ., ci în bojdeuca lui.* SADOVEANU, O. XIX, 440, cf. DL, DM. *Din ușă va fugi, nestînd să-mi dau suflarea, Grăbit noului rege a-și îndoi spinarea.* T iulie 1964, 34, cf. M. D. ENC., DEX. ▭ *Și-a dat suflarea de pe urmă la 97 de ani.* (Glumeț; cu schimbarea construcției). *Și pui cu rachiu își dăduse și el suflarea sa cea mai de pe urmă.* HOGAȘ, DR. I, 279. **A (i se) tăia** (cuiva) **suflarea** = a respira foarte greu (din cauza unui efort mare, a unei emoții puternice etc.). *Îți taie suflarea, ca aerul tare al înălțimilor.* BRAD, O. 86. ▭ *Cînd ajungea în vîrful muntelui, i se tăia suflarea.*

2. (Mai ales la sg., cu sens colectiv) Tot ceea ce are viață (și se mișcă), f i i n ț ă, s u f l e t **(4)**, v i e t a t e, v i e ț u i t o a r e, (învechit) z i d i r e, z i d i t u r ă; p. e x t. omenire **(3)**; lume; (învechit și regional) suflător **(II 1)**, (regional) suflanie. *Toată suflarea să laude pre D[o]mnul.* BIBLIA (1688), 428[2]/51. *A lui iaste toată suflarea și toată făptura* (a. 1785). GCR II, 146/34. *Suflarea cuvîntătoare iaste orînduirea omului.* MOLNAR, RET. 26/12. *Toată țara-i în picioare, om peste om dă fugînd, O suflare nu întîmpini și să n-o privești plîngînd.* BELDIMAN, E. 1/13. *Să pornească din parte-i Agii să ne lase nesupărați . . ., spre a putea dobîndi noi obștească fericire întru care poftește Excelența Ta a petrece toată suflarea* (a. 1832). DOC. EC. 496. *Supt cer suflarea se află toată dormind.* PANN, E. III, 25/17. *N-am întîlnit nici o suflare, deși era ziua mare.* NEGRUZZI, S. I, 294. *Vai de acele popoare cari n-au profeți! . . . Numere sufletele cu sutele de milioane . . . ele sînt condamnate peirii și uitării.* GHICA, ap. TDRG. *Această lungureață regiune e una din cele mai frumoase . . . prin suflare românească.*

HASDEU, I. C. VI, 10. *Toată suflarea și făptura de primprejur îi ținea hangul.* CREANGĂ, P. 240. *Se duse și el ca toată suflarea de pe pămînt.* ISPIRESCU, L. 42. *Prin chilii toată suflarea c adormită.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 18. *Se hotărî ea, a doua zi, toată suflarea să se reverse la gară.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 24; cf. PETICĂ, O. 213. *Pe tot maidanul dimineața tiesit de lume, nu se mai vedea acum altă suflare decît niște gîște ce bălăceau nămolul de la puț.* CHIRIȚESCU, GR. 62. *Aici, eu am fost frînt, să cunoască și să știe toată suflarea din țară.* DELAVRANCEA, O. II, 14. *În curte, în casă, se părea că așteaptă de mult toată suflarea omenească.* AGÎRBICEANU, A. 371. *Numai de la ei, toată suflarea putea să aștepte îmbunătățirile viitoare.* GÎRLEANU, N. 79. *Toată suflarea omenească amorțise.* BUJOR, S. 129. *Cu ce-am văzut eu în beciurile sfinției tale... socot că toată suflarea călugărească ar putea-o duce pînă la a doua venire.* HOGAȘ, DR. II, 30, cf. RESMERIȚĂ, D. *Numai cu ajutorul lor* [al scriitorilor] *vom putea stabili acel ritm unitar de gîndire și de limbă al suflării românești de pretutindeni.* în PLR II, 380. *Vastele peisagii... erau pustii de suflare omenească ca după un potop.* M. I. CARAGIALE, C. 42, cf. CADE, COCEA, S. II, 100. *Un boier, rău la suflet, care ura toată suflarea omenească.* VISSARION, B. 247. *Toată suflarea să vie să se închine împăratului.* SADOVEANU, O. XII, 148. *Erau singuri, nici o altă suflare omenească nu se simțea în solemna tăcere a pustiului.* BART, E. 167. *Joe a chemat, odată, Din păduri, suflarea toată.* ARGHEZI, S. V, 110. *Mîine să se ridice toată suflarea omenească și să meargă la palatul Bibescului, ca să ceară constituția.* CAMIL PETRESCU, O. II, 218, cf. DL, DM. *Dacă au trecut patrulele și s-a văzut că-s de-ale noastre, toată suflarea satului a ieșit în uliță, hăulind.* V. ROM. octombrie 1964, 57, cf. M. D. ENC., DEX. *Cocostîrcul zboară peste împărăția sa și chemă la sine pe toată suflarea supușilor săi.* POPESCU, B. I, 20. *Ibovnicele la multă suflare a pus capul.* ȘEZ. V, 20. *Să mă-ndulșiască p'e mine toată lumia... Toată suflarea Toată mișcarea.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 327.

3. Emitere forțată a unui flux de aer pe gură (sau, rar, pe nări); expirare puternică, pentru a executa, a realiza etc. ceva; (concretizat) aer expirat, (învechit și popular) suflet (1); p. gener expirație; suflat[1] (2), suflu (II 3). Cf. sufla (II 2). *Se ivirā izvoarele apelor... de suflarea duhului mîniei tale.* PSALT. 26. *Mearge șarpele și pre fecioru lui omoară cu suflarea veninului* (a. 1642). GCR I, 102/8. *Focul acela ce ișa din suflarea acelui șarpe, acela semnează groaznici și cumplite maĭe ale iadului* (a. 1654). GCR I, 166/18. *Apele fugi-vor... de rea-nfocare Ce-a să slobozească Domnul cu suflare.* DOSOFTEI, PS. 51/12. *Prooroc născut din dumnezeiască suflare.* VĂCĂRESCUL, IST. 248. *El însuși chiar nu simte nici pe față sa atingerea suflării ce auzi.* HELIADE, L. B. I, 235/5. *Nemuritorul lui suflet să naște dintr-o suflare a dumnezeirei.* MARCOVICI, D. 157/13. *El șade pe scaunul său și suflarea sa dă viață lumei.* BUZNEA, F. 1/17. *Ades l-a mea suflare un meteor se vede.* NEGRUZZI, S. II, 134. *O suflare de viață el în nările-ĭi suflă.* SION, POEZII, 148/14, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Un cer de primăvară plutea învolt pe apele aurii ale văzduhului, atît de ușor că l-ai fi spulberat cu o suflare dinadins.* TEODOREANU, U. C. 24. *Sîntem pulbere sub suflarea marelui ziditor, cum ne-a spus același părinte al nostru Atanasie.* SADOVEANU, O. IX, 156, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Avea dreptate ce i se cuvine cînd cele ce lui îi sînt mai prețioase i se păhănesc de suflarea cea molepsitoare a clefetirei.* HELIADE, L. B. II, 13/7. *Îi prescrie să-și întrupeze în forma poeticĕ numai acele simțiminte adevărate care se disting prin noblețea lor și introducînd o suflare de idealism în existența de toate zilele sînt demne de a manifesta o subiectivitate de om.* MAIORESCU, C. I, 82. ✦ (În descîntece) Acțiunea de a sufla (II 2) pentru a îndepărta un rău, pentru a desface o vrajă; p. ext. descîntec. *A rămas ... descîntecul babelor în apă cu stîngerea cărbunelor și suflarea.* ASACHI, L. 26²/48. ✦ (Învechit, rar) Accent. *Ce iaste duhul sau suflarea? Iaste bine încuviințata înălțare a zicerii, prin plăcută îngroșare sau lină supțiere.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 20[r]. ✦ Fig. (Învechit, în religia creștină) Influență spirituală; forță divină care animă, care inspiră, care creează; (învechit) suflat[1] (2). *Acești sfinți... cu suflarea Sfîntului Duh grăiră.* CORESI, EV. 183. *Den suflarea Duhului Sfînt era povățuiți a veacului celui vechi.* N. COSTIN, L. 40. ✦ Fig. (Rar) Influență. *Copaci înfloriți, cîmpii întinse, daruri neprețuite ale vieții cîmpenești, voi m-ați tămăduit de otrăvitoarea suflare a curților.* MARCOVICI, C. 85/14. *Se vădește suflarea epocii și în poezia lui.* SADOVEANU, O. XIX, 359.

4. Expirare forțată pe nări pentru a curăța nasul de mucozități sau de secreții apoase (la plîns). Cf. sufla (II 3). *Suflarea nasului este strefigatul cu voia noastră.* ANTROP. 117/7, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

5. (Învechit, astăzi rar) Suflat[1] (II 3). Cf. sufla (II 5). *Dă cornului suflare și iese din el sunet Ce împrejur răsună, cu spaimă se întinde.* HELIADE, O. I, 320. *Este nepriincioasă... truda plămînilor prin cîntare în flaut și în alte instrumente de suflare.* FĂTU, D. 127/2. [Instrumente] *care sună... prin lovire, frecare, ciupire ori suflare.* ALEXANDRU, I. M. 20.

6. Operație de a introduce, cu gura, printr-o țeavă, o cantitate de aer într-o masă de sticlă topită pentru a o dilata și a-i da o anumită formă, pentru fabricarea a diferite obiecte; (rar) suflat[1] (II 4). Cf. sufla (II 7). Cf. LTR[2], M. D. ENC., DEX.

III. Acoperire (în scop decorativ) a unor metale cu un strat subțire de aur sau de argint; poleire (1), poleit[1] (1); (rar) suflat[1] (III). V. argintare, aurire. Cf. sufla (III). Cf. RESMERIȚĂ, D., LTR[2], DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Tehn.) Operație de curățire, de netezire sau de finisare a suprafeței pieselor metalice prin proiectarea sub presiune cu alice de metal, cu particule nemetalice sau cu lichide; sablaj (1), sablare (1). *O mare importanță, în cazul forjării la rece în matrițe, o are curățirea suprafeței metalului prin tratarea în baie chimică sau suflare cu nisip care ameliorează condițiile de curgere a metalului.* IOANOVICI, TEHN. 137, cf. LTR[2], DSR.

— Pl.: *suflări.*

— V. **sufla.**

SUFLÁT[1] s. n. Faptul de a sufla.

I. (Rar) Suflare (I 1). Cf. sufla (I 1). *Arborii trosnește* [sic!] *de-al vîntului suflat.* R. IONESCU, C. 36/15, cf. M. D. ENC.

II. 1. (Rar) Suflare (II 1). Cf. sufla (II 1). Cf. M. D. ENC.

2. Emitere forțată a unui flux de aer pe gură (sau, rar, pe nări); expirare puternică pentru a executa, a realiza etc. ceva; (concretizat) aer expirat, (învechit și popular) suflet (1); p. gener. expirație; suflare (II 3), suflu (II 3). Cf. sufla (II 2). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Obrajii ce sînt pereți doi laturi ai gurii slujesc asemenea... și la suflat.* KRETZULESCU, A. 273/13. *Polul Sud începe cu suflatul în palmă și cu celelalte apucături.* SORESCU, U. 65. *Cum încetează însă cu suflatul, jăratecul se înnegrește și-atunci suflă mereu iar și iar.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 89, 6/1. ✦ Fig. (Învechit; în religia creștină) Influență spirituală; forță divină care animă, care inspiră, care creează; (învechit) suflare (II 3). *Ca de suflatulu-i Duhului Sfînt să fie în lume ucenicii fără frică și fără grije.* CORESI, EV. 187.

3. Introducere, cu gura, a aerului în deschizătura unor instrumente pentru a produce sunete muzicale; p. ext. cîntat (din instrumentul respectiv); (învechit, astăzi rar) suflare (II 5). Cf. sufla (II 5). *Deși nu bea nici un pahar, e surd ca peretele și beat de atîta suflat* [în trîmbiță]. T. POPOVICI, SE. 513. *Sunetul la armonica de gură se produce... prin suflatul... executantului.* ALEXANDRU, I. M. 94. *Și de acolo ne-am luat, Pe bătutul dobelor, Spre scurtarea zilelor; Pe suflatul trîmbiței, Spre scurtarea vieței.* MARIAN, Î. 32.

4. (Rar) Suflare **(II 6)**. Cf. s u f l a **(II 7)**. Cf. M. D. ENC.

III. (Rar) Suflare **(III)**. Cf. s u f l a **(III)**. Cf. M. D. ENC.

— V. **sufla.**

SUFLÁT², **-Ă** adj. **I.** (Rar; despre mobilă, despre obiecte casnice etc.) Scuturat de praf. Cf. s u f l a **(II 2)**. *Casa era curată, tot suflat și la locul lui.* ap. DDRF.

2. (Rar; despre praf, despre zăpadă sau despre pleavă, despre frunze etc.) Luat de vînt sau de curenți de aer și deplasat; p. e x t. împrăștiat. Cf. s u f l a **(II 2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. ✦ F i g. (Despre bunuri, obiecte etc.) Furat. Cf. RESMERIȚĂ, D.

3. (Despre sunete muzicale) Emis de instrumente muzicale în deschizătura cărora s-a introdus, cu gura, aer. Cf. s u f l a **(II 5)**. *Aceste furtuni de sunete suflate erau apoi asaltate... de trompeți și multe viori.* PREDA, R 214.

4. (Rar; despre obiecte de sticlă) Executat prin suflare **(II 6)**. Cf. s u f l a **(II 6)**. *Clopotele suflate sînt niște scule de sticlă avînd întocmai forma unui clopot.* BREZOIANU, A. 150/15.

5. (Rar; despre enunțuri, cuvinte etc.) Pronunțat cu voce scăzută, încet (și în secret). Cf. s u f l a **(II 7)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

II. (Despre metale sau despre obiecte de metal) Acoperit (în scop decorativ) cu un strat subțire de aur sau de argint; poleit² **(1)**. V. a r g i n t a t, a u r i t. Cf. s u f l a **(III)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Pușcuța mea cea suflată Tăt pă cuiuț aninată.* T. PAPAHAGI, M. 115, cf. ALR II 4 254/27, 29, 310, 336, 886, 928.

— Pl.: *suflați, -te.*

— V. **sufla.**

SUFLĂRISÍ vb. IV. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Învechit, rar) A sufla **(II 7)**. *Hai să facem sfena noastră din actul al III-lea, că știi că e cam grea. Domnule Boian, fii bun și ne suflărisește.* PR. DRAM. 196.

— Prez. ind.: *suflărisesc.*

— **Sufla** + suf. *-arisi.* — Cf. fr. s o u f f l e r.

SUFLĂTÓR, **-OÁRE** adj., subst. **I.** (Învechit) **1.** Adj. (Despre vînt sau despre curenți de aer) Care suflă **(I 1)**. *Lăcuitorilor pricinuiesc neplăceri vînturile călduroase și veninoase de către Africa suflătoare.* RUS, I. I, 89/5. *Frigul acel mare se produce prin negurile de noapte... apoi prin vînturile ager suflătoare din adîncurile îngustimi ale Carpaților.* FM (1844), 378²/34.

2. S. f. Dispozitiv la foale prin care se suflă **(I 2)** aerul din burduf. *Cele mai bune* [foale] *se compun din niște foale mari cu două suflători.* BREZOIANU, A. 395/30.

3. S. n. Dispozitiv de suflare **(I 2)** a unui curent de abur în cutia de fum a locomotivei cu aburi, pentru a-i activa tirajul. Cf. DL, DM, M. D. ENC.

II. 1. S. m. și (regional) f. (Învechit și regional) Suflare **(II 2)**. Cf. s u f l a **(II 1)**. *Au omorît... tot suflătoriul dentr-însa, n-au rămas într-însa nici unul mîntuit sau scăpat.* BIBLIA (1688), 161¹/10. *Plugușorul mult platește, Aur cu galbeni îmcumpinește, Toată suflitoarea în urma lui se hrănește.* FOLC. MOLD, I, 450.

2. Adj., s. m. și f. (Rar) (Persoană) care suflă **(II 2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. ✦ Adj. (Învechit; în religia creștină) Inspirat de divinitate. *Tălmăcind toată sv[i]nța de D[u]mn[e]zău suflătoare scriptură.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 122ᵛ/19.

3. S. n. (Tehn.) Ustensilă alcătuită dintr-un tub metalic subțire și îndoit la un capăt, prevăzut cu un mic orificiu, prin care se suflă **(II 2)** aer în dreptul unei flăcări de gaz pentru a obține o flacără dirijată, necesară în operații de lipire tare sau de analiză uscată a mineralelor; s p e c. (rar) suflai **(1)**. Cf. ALEXI, W., BARCIANU, CADE, IORDAN, L. R. A. 166. *Suflătorul e folosit în operații de lipire tare.* LTR², cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. S. m. (De obicei la pl.) Instrument muzical la care sunetul se produce prin suflarea **(II 3)** cîntărețului; p. e x t. persoană care cîntă suflînd **(II 2)** la un astfel de instrument; (învechit) sunător **(I 3)**. *Alămuri și suflători au de la batalion, de la fanfară.* SEBASTIAN, T. 303, cf. IORDAN, L. R. A. 166. *Cunoaștem apoi genul muzicii de coarde și de suflători.* VIANU, E. 192. *Trebuie amintit din nou aceeași veche constatare asupra suflătorilor, care uneori reușesc să distrugă impresia unei întregi simfonii.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 9/6, cf. DL, DM. *Bogata activitate a evintelor de suflători.* M 1962, nr. 4, 32. *Bateriile, suflătorii, muzica electronică s-au dezvoltat mai întîi în muzica ușoară.* ib. 1965, nr. 1, 6/2. *O remarcă specială pentru suflătorii de lemn, mai ales pentru surprinzătoarea cantilenă a oboiului.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 6/3. *Grupul de suflători mi s-au părut ca niște forțe ireductibile în relieful lor muzical.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 90, 27/3, cf. M. D. ENC., DEX.

5. S. f. și (rar) m. Țeavă, tub prin care cîntărețul suflă **(II 2)** aer în burduful cimpoiului; (regional) suflaci, sufleci, sufleți¹. Cf. ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM. *Cimpoiul se compune dintr-un rezervor de aer din piele, numit „burduf" sau „foale", în care aerul este introdus printr-un tub numit „suflător".* ALEXANDRU, L. M. 78, cf. H X 23.

6. S. n. Țeavă prin care muncitorul sticlar suflă **(II 6)** într-o masă de sticlă topită pentru a o dilata și a forma diverse obiecte. Cf. LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX.

7. S. m. Lucrător care suflă **(II 6)** într-o masă de sticlă topită pentru a forma diferite obiecte. Cf. IORDAN, L. R. A. 166.

— Pl.: *suflători, -oare* și **(I 2, II 5,** f.) *suflători.*

— Și: (regional) **suflitoare** s. f.

— **Sufla** + suf. *-tor.*

SUFLĂTÚRĂ s. f. **1.** (În dicționarele din trecut) Suflare **(I 1, II 1)**. Cf. I. GOLESCU, C., CIHAC, I, 4, ALEXI, W.

2. (Prin vestul Transilv.) Nămete. Cf. s u f l a **(I 2)**. Com. din VAȘCĂU, cf. ALR I 1 252/308. *Suflatură d'e neauă.* TEAHA, C. N. 268.

— Pl.: *suflături.*

— **Sufla** + suf. *-ătură.*

SUFLĂȚÍV adj. (Învechit, rar; în sintagma) *Semn suflătiv* = spirit lin, v. s p i r i t **(II)**. Cf. SFC IV, 92.

— **Suflat²** + suf. *-iv.*

SUFLECÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Complementul indică extremitățile unor obiecte de îmbrăcăminte sau ale unor părți ale acestora, de obicei, mîneci, poale). A îndoi (de cîteva ori), a răsuci, a răsfrînge, făcînd să stea mai sus, etc., pentru a nu se uda, pentru a nu se murdări, pentru a da libertate în mișcări etc.; a ridica **(I 4)**, a sumete **(1)**, (popular) a supune **(I 4)**, (regional) a sumeca, a sumeteca. Cf. ANON. CAR., LB. *Bucuros, zise Scaraoțchi suflecîndu-și mînecile și ceru masă și cărți.* NEGRUZZI, S. I, 88. *Și așa zicînd, pune poalele-n brîu, își suflecă mînecile, aține focul și s-apucă de făcut bucate.* CREANGĂ, P. 29. *Și-a suflecat mînecile și-a netezit barba și i-a tras o bătută moșănească.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 115. *„Fraților", începe acesta, mînecile suflecînd și potcapul ce-l apasă mai pe ceafă așezînd.* I. NEGRUZZI, S. I, 150. *Cumătra mare, suflecîndu-și mînecele, picură mai întîi cu lumina de botez în căldătoare.* MARIAN, NA. 274. *Suvulcîndu-și mînecele, se apropie de el și-l strînse cu atîta putere, de se lăți în mîinile lui.* id. INS. 48. *Țărancele, cu obrajii*

dogoriți de gura cuptorului și cu mînicile suflicate pînă-n coate, varsă sudori, cît învîrt colacii din cuptior. ȘEZ. III, 178. *Toți ca la muncă-și sufulcă vestmîntul.* COȘBUC, AE. 35. *Luă lopețile, își suflică pantalonii și, apropiindu-se, împinse luntrea cu putere.* DUNĂREANU, CH. 192, cf. ȘĂINEANU². *Izmenele sînt mai lungi decît pantalonii, peste cari se suflecă (sufulcă, sumet).* PAMFILE, I. C. 354. *Se dezbrăcă de cojocița unsuroasă, smolită, își suflecă mînecile și se apropie de pat, cu Ana la spațele ei.* AGÎRBICEANU, S. 215. *Suflecîndu-și pantalonii numai pînă la glezne, intră în apă.* HOGAȘ, DR. I, 316. *Se iau de mînă, Își suflecă mantalele-ntr-o horă Sonoră.* AL. PHILIPPIDE, A. 84, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Era în potcap, cu o rasă cafenie soioasă, suflecată în față peste genunchi.* REBREANU, R. I, 106. *Suflecîndu-și mînicele, colonelul se apropia cu pași rari.* COCEA, S. II, 17. *Un om care și-a suflecat mînicele cămeșii e mai energic, mai avîntat, mai juvenil decît unul cu brațele acoperite.* TEODOREANU, M. U. 210. *Era desculț și cu pantalonii suflecați cu grijă pînă la genunchi.* ȘADOVEANU, O. XVII, 420. *Mi-am sufulcat mîneca și i-am trîntit un pumn în cap, de tot de-a dura s-o dus.* DAN, U. 286. *Potrivindu-și manșetele rotunde și tari, ca și cum ar fi voit să le suflece pentru grozava săpunează pe care o pregătea.* C. PETRESCU, A. R. 32. *Își suflecă tata mînecile, începe să taie copacii.* STANCU, D. 142. *Și-a suflecat pantalonii pînă dincolo de genunchi.* PAS, L. II, 85. *Sări în hambar, își suflecă mînecile, scuipă în palme și bägă primul lopata în nisipul cu aur.* TUDORAN, P. 652, cf. DL. *Își scoase haina și-și suflecase mînecile, dezvelindu-și brațele groase.* T. POPOVICI, S. 182, cf. DM, FLACĂRA, 1969, nr. 4, 6, M. D. ENC., DEX. *Suflecă mînice largi Și-mpletește la colaci.* ALECSANDRI, P. P. 97, cf. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 493. *Dacă nu-l îți înturna, Poale albe-oi sufleca Și în Prut m-oi arunca.* SEVASTOS, C. 314. *Da Anița, crîșmărița, Poale albe suflecînd, Cizme roșii încălțînd.* ȘEZ. I, 44. *Ciprian, sufulcîndu-și mînecile pînă după coate, se puse îndată la lucru.* CĂTANĂ, P. B. I, 9. *Poale albe-o suflucat Și-n rînț de s-o băgat, Cu dreapta o înotat.* ȚIPLEA, P. P. 12. *Ia tare să spăr'ea Și sizme negre-ncălța, Poale albe șuvulca, Și la Iovu mi-s pleca.* DENSUSIANU, Ț. H. 184. *Și-o sulvucat mînecile, ca să poată lucra mai bine.* MAT. DIALECT. I, 95. *Cînd Anița mi-l vedea, Poalele mi-și sufulca, În mare să bäga, De sub mînă-l la, Afară-l scotea.* BALADE, I, 437. *Mîiile p'e poale punea Și sus le sufulca.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 347. *Poalele le-o suflecat Și la împărat-o alergat.* FOLC. MOLD. II, 649. ✧ (Prin analogie) *Cu buzele suflecate pînă la gingii, își arăta acum pe de-a-ntregul colții galbeni.* COCEA, S. I, 205. *Gîri a fost singura ființă cu care l-am înșelat nițel pe Lambe, suspină Ana suflecîndu-și buza de jos în semn copilăresc de întristare.* VINEA, L. I, 281. ✧ Expr. (Regional) **A-și suflica mucii** = a reține, inspirînd puternic, pe nas, mucozitățile; (popular) a-și trage mucii, v. trage **(II 6)**. *Suflică-ți mucii; nu-i lăsa să-ți curgă.* MAT. DIALECT. I, 95. ✧ Refl. *Arunca bitușa din spate și căciula din cap, se suflecă la mîni și alergă la țărmurile unui pîrîu adînc și lat.* PRIBEAGUL, P. R. 101. *Și la brînci s-o sufulcat, Cofe dalbe-n brînci o luvat.* ALEXICI, L. P. 163. *Și Pilat s-o sufulcat, Și pe mînuri s-o spălat, Că-i sînge nevinovat.* BÎRLEA, L. P. M. I, 133, cf. ALR I 1 874.

2. Refl. (Prin Ban. și prin Transilv.) A se smiorcăi **(2)**. *Nu te mai sufleca aci, că ți-oi da să ai pentru ce plînge.* MAT. DIALECT. I, 26.

— Prez. ind.: *súflec.* — Și: (învechit și popular) **sufulcá**, (învechit și regional) **suvulcá**, (regional) **sufliçá, sufluçá, sufluleá** (ALR I 1 874/77), **sulfucá** (ib. 1 874/341), **sulvucá, suplecá,** (SCRIBAN, D.), **suvilcá** (ALR I 775/831, 1 874/109, 112, 116, 118, 125, 148, 223, 249), **suvolcá** (ib. 1 874/798), **săfulcá** (ib. 1 874/69), **sivilcá** (ib. 1 874/100), **sovulcá** (CADE, DENSUSIANU, Ț. H. 173), **ciuflicá** (Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI), **zuvelcá** (TDRG, SCRIBAN, D.) vb. I.

— Lat.* **subfollicare**. Cf. și lat. supplicare.

SUFLECÁRE s. f. Îndoire (de cîteva ori), răsucire, răsfrîngere etc. a extremităților unui obiect de îmbrăcăminte sau ale unei părți ale acestora (de obicei, mîneci, poale), făcîndu-le să stea mai sus, pentru a nu se uda, pentru a nu se murdări, pentru a da libertate în mișcări etc.; (rar) suflecat¹, (învechit și regional) sufleçătură, (învechit) sumetere. Cf. sufleca **(1)**. Cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— V. **sufleca**.

SUFLECÁT¹ s. n. (Rar) Suflecare. Cf. sufleca **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— V. **sufleca**.

SUFLECÁT², -Ă adj. **1.** (Despre extremitățile unor obiecte de îmbrăcăminte sau ale unor părți ale acestora, de obicei, despre mîneci, poale etc.) Care este îndoit (de cîteva ori), răsucit, răsfrînt etc., pentru a nu se uda, pentru a nu se murdări la margine, pentru a da libertate în mișcări etc.; sumes **(1)**, (popular) sumecat. Cf. sufleca **(1)**. *În zori de ziuă, călare ..., cu mînecile suflecate..., alerga în fugă mare.* GHICA, C. E. II, 560, cf. BARONZI, L. 121. *Opi voinici cu spete late Și cu mîneci suflecate Stau cu puștele-ncărcate.* ALECSANDRI, O. 65. *Doi surugii... cu căciula moțată de oaie p-o ureche, cu mîneci albe, largi și suflecate.* ODOBESCU, S. I, 161. *Popa, cu poalele de la rantie suflecate, sta în prag, netezindu-și cu mîinile lui boccii burta.* ADAM, R. 205, cf. ȘĂINEANU². *Tînăra nevastă, cu mînecile sufulcate, muncea cîntînd.* AGÎRBICEANU, A. 162, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cu poalele sumese, cu mînecile suflecate, jupînesele sculurau, frecau, opăreau zidurile și podelele.* COCEA, S. II, 144. *Cîte o femeie cu rochia suflecată trecea repede pe drum.* VLASIU, A. P. 374. *Se dă jos din cais, rumen, cu mînicele suflecate, cu părul vîlvoi.* TEODOREANU, M. U. 254. *Deasupra nădragilor suflecați, o cămașă roșie care-l slujea probabil de ani mulți.* ȘADOVEANU, O. XVIII, 580, cf. SCRIBAN, D. *Mulți se descălțară și coborîră rîpa în picioarele goale cu izmenele suflecate ori cu poalele catrințelor în cap.* CAMIL PETRESCU, O. I, 96. *Singura realitate a fabricii sînt... lucrătorii, cu mînecile suflecate, cu brațele grele de muncă.* BOGZA, A. Î. 109. *În pragul camerei se opriră inși încinși cu cartușierele peste hainele obișnuite, cu armele la umăr și pantalonii suflecați.* V. ROM. iulie 1954, 64. *Intra și ieșea din circiuma lui Tache fără haină, cu mînecile suflecate, cu gulerul cămășii desfăcut.* PAS, Z. I, 145. *Cu mînecile suflecate, ca în fața unei copăi cu aluat, Varvara îl cercetă o clipă.* VINEA, L. I, 71. *E în cămașă, cu mînecile suflecate.* H. LOVINESCU, T. 362, cf. DL. *Pe ușa din fund intră o fată cu mînecile suflecate.* PREDA, R. 153. *În cămașă, cu mînecile suflecate, făcea gesturi sacadate.* T. POPOVICI, S. 27, cf. DM. *Pe capră ședeau doi țigani cu mînecile suflecate.* BARBU, G. 304. *Parasca șta în ușă... cu mînecile ei suflecate.* LANGRANJAN, C. II, 433. *Eu, în ținută de lucru, scriam la birou, cu mînecile suflecate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 19/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Cu mînecele sufleçate, Cu rochiile-nfulicate.* MARIAN, D. 9. *Nevestuica mea-i sîrboaică... Mititică, durdulieă... Zovercată, zovercată... Și la cap nepeptănată.* ȘEZ. VII, 168, cf. VICIU, S. GL. *Sculatu-m-am az, sfînta Marț Gras și frumos, Bun sănătos, Cu mînișîli suplicate, Cu mînuli albi-mbîrnati.* GRAIUL, I, 299. *Trei fete prea curate, Cu poalele ridicate, Cu mînecile suflecate, Cu nouă lopeți în spate.* PĂSCULESCU, L. P. 142. *Hăl cu cizme sufîlcate N-are la casă nici lapte.* COM. SAT. V, 69. *Cu-o mînică sufîlicată și una ba.* O. BÎRLEA, A. P. I, 233. *Din batistă vînt făcînd, Cu mînecele suflecate.* FOLC. MOLD. I, 266. ✦ P. anal. (Rar; despre nas) Cîrn. *Oacheș, cu mustața mică, neagră, nasul suflecat.* ARDELEANU, D. 17. ✦ P. ext. (Rar; despre carîmbii cizmelor) Răsfrînt **(1)**. *Turetce pe care, de obicei, le purta suflecate.* CREANGĂ, A. 99.

2. (Regional; în forma *suvulcat*) Călare. *De-ar da bunul Dumnedzeu Să mai văd la Mirăslău Hei, pe Mihai suvulcat Pe haramsaru-i turbat.* POP., în CUV. D. BĂTR. II, 4.

— Pl.: *suflecați, -te.* — Și: (regional) **suflicát, -ă, suflucát, -ă** (SCRIBAN, D.), **sufilcát, -ă, sufulcát, -ă, suplicát, -ă, suvelcát, -ă** (DDRF) **suvolcát, -ă** (ALEXI, W.), **suvulcát, -ă, zovercát, -ă, zuvelcát, -ă** (SCRIBAN, D.) adj.

— V. **sufleca.**

SUFLECĂTÚRĂ s. f. (Învechit și regional) Suflecare; (concretizat) îndoitură, cută. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ALR II 3 274/250.

— Pl.: *suflecături.* — Și: **sulvueătúră** s. f. ALB II 3 274/250.

— **Sufleca** + suf. *-ătură.*

SUFLÉCI s. m. (Regional) Suflător **(II 5).** *Cimpoiul se compune dintr-un rezervor de aer din piele..., în care aerul este introdus printr-un tub numit „suflător"..., „sufleci" (în regiunile Craiova, București și prin nordul Dobrogei).* ALEXANDRU, I. M. 78.

— Pl.: *sufleci.*

— **Sufla** + suf. *-eci.*

SUFLECIÓR s. n. (Regional) Sufletel **(I 1).** *Fiți în să faci în viață, că apoi pe ceia lume nu ți se mai trudește sufleciorul după apă.* I. CR. IV, 241.

— Pl.: *suflecioare.*

— **Suflet** + suf. *-ior.*

SUFLÉNGHER s. n. (Popular și familiar; glumeț) Suflet **(3).** Cf. ȘĂINEANU, D. U. *Jurămintele întrebuințate de popor sînt: ... de suflengher.* H IV 159. ◇ Expr. **A-i ieși cuiva suflengherul** = a-i ieși cuiva sufletul, v. suflet **(I 3).** *Îi iese suflengherul.* COMAN, GL. *Mi-a ieșit suflengherul alergînd după niște oi pe coastă la deal.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *suflenghere.*

— De la **suflet.**

SUFLEÓR s. m. Persoană însărcinată să sufle **(II 7)** actorilor, replicile în timpul reprezentațiilor. *Dacă vreun actor s-ar fi împiedicat în rolul său, ea ar fi putut face, fără carte, oficiul suflorului.* HELIADE, D. J. 5/11, cf. I. GOLESCU, C. *Dar d[omnii] artiști de ce nu să arată? Și, Doamne, mult am să rîd deseară, cînd i-oi vedea că-ngît gălușle și boldesc ochi la sufler!* PR. DRAM. 184. *Maican, sufleorul era slab și nervos peste măsură.* CARAGIALE, O. I, 12. *Se face suflor la teatru, traducător de piese, pe urmă corector.* GHEREA, ST. CR. III, 111. *Am intrat sufleor la teatru.* BACALBAȘA, S. A. I, 225. *Cînd nu știe rolul său,... în timpul ce-i trebuie pentru a asculta pe suflor, el bojbăiește tonuri neînțelese.* I. NEGRUZZI, S. I, 224, cf. DDRF. *Devine sufler și la urmă face cîteva comedii* (a. 1896). PLR I, 456, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Fusese sufletul lui Pascali la București.* IORGA, C. I, II, 81, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *O artistă ce trăiește numai viața scenei și care, cînd sufletul o părăsește, intră în masa comună.* LOVINESCU, C. IV, 37. *L-au pus să cetească, să vadă dacă e bun sufleor.* GALACTION, O. 118. *Recită ce ți-a spus sufleurul împotriva mea.* CAMIL PETRESCU, T. II, 588. *Haideți mă, trăsnitu vostru — striga sufleurul.* VLASIU, A. P. 354, cf. IORDAN, L. B. A. 42. *A văzut din cușca sufleurului, fără miragiu, spectacolul scenic.* CONSTANTINESCU, S. II, 87. *Nimeni însă nu părea să lucreze la aceste construcții de tip american, în care scriitorul ar fi dispărut ca într-o cușcă de sufleur.* VINEA, L. I, 335, cf. DL. *Andrei ceru rolul de sufler.* T. POPOVICI, S. 111, cf. DM. *Cariera de sufleur... era dublată ... de aceea de compuitor de cuplete.* T iunie 1964, 2. *La una din reprezentații am fost sufleur al trupei lui Zaharia Bîrsan.* ib. noiembrie 1968, 2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Scris și: (după fr.) *sufleur.* — Pronunțat: *-flör.* — Pl.: *sufleori.* — Și: **suflór, suflér** s. m.

— Din fr. **souffleur.**

SUFLÉR s. m. v. **sufleor.**

SUFLERÎE s. f. **1.** (Învechit) Instalație destinată să furnizeze aerul necesar pentru funcționarea unui aparat. *O suflerie... are găuri destinate a primi ţevi și încă poartă vîntul șirenei.* MARIN, F. 393/36.

2. (Rar) Totalitatea tuburilor unei orgi. Cf. DN[2].

3. (În sintagma) *Suflerie aerodinamică* = instalație experimentală în formă de tunel, pentru determinarea forțelor aerodinamice exercitate de un curent de aer asupra unor machete de avioane, în vederea stabilirii forțelor care se exercită asupra construcțiilor reale în condiții de exploatare. Cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suflerii.*

— Din fr. **soufflerie.**

SÚFLET s. n. **I. 1.** (Învechit și popular; astăzi mai ales în locuțiuni și expresii) Respirație **(1)**; p. ext. expirație; (concretizat) suflare **(II 3).** *Vedeți-mă fără glas și fără sufletu dzăcîndu* (sec. XVI). CUV. D. BĂTR. II, 449/2, cf. COD. TOD. 212, MOLITVENIC (sec. XVII), 310, LEX. MARS. 216. *Au rămas încremeniți ca niște morți, fără suflet, neputînd cineva să scoată cît de mic cuvînt din gura lor.* DRĂGHICI, R. 21/5. *Nu mai avea alt semn de viață fără numai că... răsufla prea puțintel suflet.* GORJAN, H. I, 72/26. *Și sufletul ei dulce din ce în ce-i mai cald.* EMINESCU, O. I, 95. *Numai nările calului se văd uneori de prin valuri, însă pe nări el scoate suflet puternic, care preface apa în stropi.* GANE, N. I, 9, cf. GR. S. V, 153. *Ana fuga glonț la fete, îmbujorată... Apoi, pololindu-și sufletul, spune...* REBREANU, I. 17, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *Îmi treceau prin măruntaie fulgerări de căldură și frig, îmi venea să mă întind, n-aveam suflet îndeajuns.* SADOVEANU, O. II, 11, cf. M. D. ENC., DEX. *Cînd sufletul slobozea, Lemnele, se dăiîma.* HEM 1 320. *Cu cuțitu voiu tăia, Cu sufletul voiu sufla.* TEODORESCU, P. P. 377. *Cînd sufla zmăul din sine, izbea cu sufletul său pe Titirez cît colea înainte.* SBIERA, P. 184. *Cu sufletu voi sufla. Cu limba voi descînta.* MARIAN, D. 142. ◇ Fig. *Trecu iarăși prin grădiniță simțind sufletul busuiocului.* SADOVEANU, O. IX, 37. *Strecurîndu-se pe sub ușă, sufletul tuberozelor îl ajunse pînă aci.* VINEA, L. I, 60. ◇ Loc. adv. **Într-un suflet** = **a)** (pe lîngă verbe de mișcare; și, învechit, în formele **tot** sau **numai într-un suflet**) foarte repede; pe nerăsuflate, dintr-o suflare (v. suflare **II 1 a).** *Am alergat tot într-un suflet la Tîrgu-Neamțului.* PR. DRAM. 309. *Aleargă într-un suflet la Mîntuleasa.* GHICA, C. E. III, 2. *Ce spaimă am mai tras..., am alergat numai într-un suflet.* ALECSANDRI, T. 103. *Du-te degrabă, într-un suflet, și să nu vii fără Calavencu.* CARAGIALE, O. VI, 109. *Mihai, cum istovi pe turcii din București ..., într-un suflet alergă la Giurgiu cu românașii săi.* ISPIRESCU, M. V. 14. *Se repede în cale-i și, într-un suflet, e la poarta țarinii.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 47. *Într-un suflet s-a dus la ea.* BACALBAȘA, S. A. I, 168. *Lisandru într-un suflet vine.* COȘBUC, P. I, 246. *Marina plecă într-un suflet.* AGÎRBICEANU, S. P. 20, cf. BASSARABESCU, V. 175. *Vine într-un suflet, cu șase seminție înfășurate în hîrtie albă.* STĂNOIU, C. I. 122. *Ne-am întors într-un suflet la școală, cu cea de-a doua foaie neisprăvită.* I. BOTEZ, B. I, 61. *Mustrat de figura severă, încrucișată a unui sfînt, care mă privea în față, am fugit într-un suflet.* BRĂESCU, A. 29. *Moașa satului... a venit într-un suflet și m-a doftorit după priceperea ei.* VLASIU, A. P. 29, cf. TEODOREANU, C. B. 124. *Alerga într-un suflet pînă la reședință ca să ia oxigen.* ARGHEZI, S. X, 22, cf. C. PETRESCU, A. R. 32, VINEA, L. I, 411, DL, PREDA, D. 96, T. POPOVICI, S. 242, DM. *Se prezentă într-un suflet un sergent rotofei, strigînd tare.* BĂNU-

LESCU, I. 83, cf. M. D. ENC., DEX, ŞEZ. VII, 69. *Vine într-on suflit acasă!* O. BÎRLEA, A. P. I, 328; **b)** continuu; pe nerăsuflate, fără oprire (v. oprire 1), dintr-o răsuflare (v. răsuflare 1), dintr-o suflare (v. suflare **II 1 b**). Cf. TDRG. *Mult îi place ţiganului oaia. De aceea a zis el, într-un suflet, că „bună-i oaia şi vie şi moartă!* "ŞEZ. V, 81. *Se decîntă într-un suflet... de trei ori.* PAMFILE, B. 51; **c)** (învechit; şi în forma **eu un suflet**) în acelaşi timp; deodată. *Porniră-se într-un suflet întru prăvire în zboriştе.* COD. VOR.[2] 5[r]/2. *Toate împreună au strigat cu un suflet şi cu un glas: că el iaste vreadnic să priimească toiagul stăpînirei.* ŢICHINDEAL, F. 65/1. ✧ Expr. **A(-şi) trage sufletul** = **a)** a respira **(1)**. *O căldură amestecată cu duhoarea de oameni adormiţi, de nu-ţi puteai trage sufletul!* GHICA, S. 243. *Să-ţi tragi sufletul de nouă ori.* FILIMON, O. I, 428. *Bolnavul cînd tuşeşte, îşi trage sufletu ca măgarii cînd zbiară.* ŞEZ. IV, 30. *Îşi trase puţin sufletul, mai privi o dată sticluţa... şi o duse la gură.* CONV. LIT. XLIV[2], 545. *Gîfîi... abia trăgîndu-şi sufletul.* VOICULESCU, P. I, 125. *Omul... îşi trase sufletul şi spuse pripit: — Nevastă-mea.* STANCU, Ş. 52, cf. DL, DM, DEX. (Cu schimbarea construcţiei) *Suflet de-abia mai trăgînd, spre-o fată din juru-i se-ntoarse.* COŞBUC, AE. 227; **b)** a inspira. *Îşi trase sufletul adînc şi cu plăcere, simţindu-se cu totul liniştită.* CONTEMPORANUL, IV, 83; **c)** a se odihni **(1)**; a se linişti. *Iar de cînd s-a aşezat pace şi pînă acuma, atîta copil s-a născut că nu ne mai putem trage sufletele.* SADOVEANU, O. XII, 668. *Nu e o muncă în care să stai, să-ţi mai tragi sufletul.* BOGZA, A. Î. 103. **A-i veni sufletul la loc** = a-şi potoli respiraţia; p. ext. a-şi reveni **(2)** dintr-o sperietură, o emoţie etc. *Am stat puţin aşa, pînă să-mi mai vie sufletul la loc; m-am sculat şi am plecat şchiopătînd.* CARAGIALE, O. IV, 160, cf. DL, DM, DEX. (Regional) **A se umple de suflet** = a nu mai putea respira normal din cauza unui efort fizic prea mare; a-şi pierde răsuflarea; p. ext. a gîfîi. *Am alergat de m-am umplut de suflet.* CONV. LIT. V, 165, cf. BARONZI, L. I, 45. *Hodini puţin caii, cari se umpleau de suflet şi se hodini şi diaconul.* CONTEMPORANUL, VI[2], 298, cf. ZANNE, P. II, 422. (Regional) **A-şi lua** (sau **a prinde la**) **suflet** = a trage adînc aer în piept, pentru a-şi recăpăta puterile; p. ext. a-şi recăpăta puterile. *Atunci Greuceanu mai prinse la suflet şi, împuternicindu-se, unde ridică, nene, o dată pe zmeu.* ISPIRESCU, L. 223. *După unele fraze mai lungi, se odihneşte, îşi ia suflet şi atunci pieptul i se ridică puternic în corset.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 90. *Pînă ce Huţan să-şi ia suflet, sorbind văzduhurile dintr-odată în pieptul său puternic, o înreagă vijelie s-ar fi putut alcătui.* HOGAŞ, DR. I, 294, cf. DL, DM, DEX.

2. Faptul, starea sau însuşirea de a trăi, de a fi viu; suflare **(II 1)**, viaţă, (rar) suflaţ[1] **(II 1)**. *Nu vorovireţi, că sufletul lui întru elu easte.* COD. VOR.[2] 8[v]/11. *Fiind omenesc, n-au venit să-i slujească lui, ce să dea sufletul lui izbăvire derept mulţi!* CORESI, EV. 86. *Murit-au amu cela ce căuta sufletul coconului.* id. TETR. 4. *Împotină-se sofletol mieu în mare* (1580—1591). CUV. D. BĂTR. II, 190/2. *Pre svîntul Gurie lăsîndu-l cu puţintel s[u]f[l[e]t.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 127[v]/16. *Cantemir Vodă nu şi-au socotit viiaţa lui ..., ce s-au potrivit neprietenilor şi nu şi-au cruţat sufletul.* NECULCE, L. 110. *Dzice Hristos: păstorul cel bun îşi pune sufletul pentru oi.* AMTIM, P. XXVII. *Dorinţa de fericire... este născută în noi deodată cu sufletul.* BREZOIANU, A. 384/17. *Cu prea puţin suflet..., abia a zis atît: Lumina mea... mor!* PANN, E. II, 45/11. *Spre seară, Bietul, căzut-am în Lemnos, şi-abia era suflet în mine.* MURNU, I. 20, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Sufletul i se adună din trupul întreg, în ochi şi în obraji.* CAMIL PETRESCU, U. N. 178. *A zis să te iubesc Cel ce-a dat suflet lumii.* CĂLINESCU, O. II, 167, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Loc. adj. **Plin de suflet** = vioi; energic; vesel. Cf. ALEXI, W. *Un portar modern, gros şi veşnic plin de suflet.* IORGA, ap. TDRG. ✧ Loc. adv. **Cu** (sau **fără**) **suflet** = cu (sau fără) însufleţire, cu (sau fără) elan. *Calcă trist şi fără suflet monumintele ce-arată Sîngeroasa-i istorie şi mărire d-altă dată.* SION, POEZII, 260/11. *Fiţi mai cu suflet ortaci şi goniţi-vă teama.* COŞBUC, AE. 16. *Treji la mîndrul sunet de fanfară, veniţi cu suflet şi cu voie bună.* IOSIF, P. 10. *I-a vorbit întotdeauna despre dînşii cu suflet.* C. PETRESCU, Î. II, 61, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Expr. (Popular şi familiar) **Vai de sufletul tău** (sau **său, lui** etc.), se spune cuiva sau despre cineva care o duce greu, care se află într-o situaţie foarte grea sau care este foarte necăjit; (familiar) vai de sufleţelul tău, v. sufleţel **(I 1)**. *Vai de sufletul lui cum trăieşte.* PAMFILE, J. II, 167. *E plină de sînge şi zdrobită ca o grămadă de carne. Vai de sufletul ei, nenorocita!* REBREANU, I. 200. (Învechit şi popular) **A scăpa** (sau **a rămîne**) **numai cu sufletul** (ori **cu sufletele**) = a sărăci **(2)**. *Tătarii... ce-au găsit, tot au luat... Ce au rămas oameni numai cu sufleteli.* NECULCE, L. 104. *Au sărit femei şi copii din cară şi au dat în pădure şi au scăpat numai cu sufletel[e]* (a. 1731). IORGA, S. D. VII, 114. *Ne-am vîndut casele şi toate dobitoacele, dă ne-am plătit birul împărătesc, încît acum am rămas numai cu sufletul de nu sîntem vrednici nici birul să ni-l plătim* (a. 1836). DOC. EC. 644, cf. PAMFILE, J. II, 167, MAT. DIALECT. I, 236. **A avea şapte** (sau **nouă**) **suflete** sau (regional) **a avea suflet cu crăci** = a avea o mare rezistenţă fizică; a trăi mult. *El are nouă suflete, Oană... Olecuţă de odihnă şi să întremează zmeul bătrîn.* DELAVRANCEA, O. II, 34. *Domnişoarele parcă aveau şapte suflete, nu oboseau deloc.* REBREANU, I. 145. *Din cîte a scăpat omul ăsta, o zi că a avut suflet cu crăci.* UDRESCU, GL. (Regional) **A rămîne cu sufletul în oase** = a rămîne în viaţă. *El o ţinea una, să-i aducă pe fata lui Verdeş Împărat, dacă vrea... să rămîie cu sufletul în oase.* ISPIRESCU, L. 43. (Regional) **A da sufletul din oase** = a-şi da viaţa. *Ce să-ţi dau, dacă n-am? Sufletul din oase să ţi-l dau?* REBREANU, I. 91. (Regional) **A avea sufletul în oase** = a fi foarte slab. Cf. ZANNE, P. II, 440. (Regional) **A avea ceva la** (sau **după**) **sufletul său** (ori **pe suflet**) = a poseda ceva. *Are numai două carboave la sufletul său.* CREANGĂ, P. 298. *Nici tu casă, nici tu masă, nimic, nimic. Parcă nimic n-aveau după sufletul lor.* ISPIRESCU, L. 174, cf. DL, DM, DEX. *Are numai o singurică fată la sufletul său şi n-are ce face; mîne trebuie s-o dee şi el.* SBIERA, P. 123. *N-am pe suflet decît doi lei.* MAT. DIALECT. I, 236. *Atîta am la sufletul meu.* UDRESCU, GL. ✦ (Învechit, popular şi familiar; de obicei la voc.; adesea urmat de un adj. pos.) Termen cu care se dezmiardă o persoană dragă. *Grăi Nethinav: o, sufletul mieu, Alexandre, creż spusu-ţ-am eu că voiu muri de la un fecior al mieu?* ALEXANDRIA (1794), 20/16. *De acum înainte totul s-a rupt între noi! — De ce, sufletul meu?* FILIMON, O. I, 139. *De ce cauţi aşa pe fereastră, suflete?* ALECSANDRI, T. 1 147. *De nu m-ai uita încalte, Sufletul vieţii mele!* EMINESCU, O. I, 54. *Dar nu te las, suflete! Nu te părăsesc, lumina mea, chiar dacă nu eşti conte.* AGÎRBICEANU, A. 464. *Marioară, sorioară, Sufletul meu, lelişoară, Dorul tău mă bagă-n boală.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 30. *Muiere, sufleta mea! Scoală din pat nu zăcea.* MARIAN, SA. 148. *Trecui valea, ş-un dudău, La mîndra, sufletul meu.* SEVASTOS, P. 143. *Foaie verde ş-un dudău, Marie, sufletul meu, De-i muri, să mor şi eu!* ŞEZ. II, 8.

3. (În filozofia idealistă şi în concepţiile religioase; în opoziţie cu trup) Substanţă imaterială, de sine stătătoare, independentă de corp, considerată ca principiu al vieţii umane şi socotită de origine divină şi nemuritoare; spirit **(3)**, (învechit) sufleţie. *Preemindu sfîrşitul credinţeei voastre întru sp[ă]s[e]niie sufleteloru.* COD. VOR.[2] 70[v]/8. *Sufletul lui în dulceaţă întră şi semînţa lui preimescu pămîntul.* PSALT. 42. *Şi-ş desparte sufletul den trup cu multă nevoie şi chin.* CORESI, EV. 72. *Nu te teame că acesta încă pa fi feciorul tău şi cînd sufletul ar fi ieşind den ea şi ar muri, puse numele lui Veniiamin.* PALIA (1581), 143/13. *Să fie dat sofletul lui în mănrule dracului de-lu vor duce în focul cela nestinsul* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 53/9. *Ca un direpţ şi înţelept, nu turbură*

suflet muncit. VARLAAM, C. 285. *Blînd sînt și smerit cu inima și veți afla răpaos sufletelor voastre.* N. TEST. (1648), 15r/4. *Sufletul mieu-ni-i lăsa-n zăbavă, În iad să stea ce-l vei scoate-n slavă.* DOSOFTEI, PS. 45/3. *Sufletele lor ieșind din trup, numaidecît merg direpț la împărăția ceriului.* CHEIA, ÎN. 1r/12. *Să n-aibă unde a mearge sufletul lui și să fie suptu mare blestem* (a. 1689). BUL. COM. IST. III, 85. *Trupul aceluia să stea în veci, și sufletul lui să fie cu a Iudei într-un loc în brațelia lui Satanail* (a. 1711). IORGA, S. D. XIII, 169. *Unii cred că sufletul trăiește după moarte.* AMFILOHIE, G. 51/18. *Atîta fură de putincioase Vaietele de maica obidată, Cît de la pragul morții să întoarse Sufletul lui Parpanghel îndată.* BUDAI-DELEANU, Ț. 211. *Și văzui sufletile oaminilor ca niște pasări zburătoare zburînd prin văzduh* (a. 1808). GER II, 199/24. *Filoctet va primi în sînu-i sufletul meu ce este gata să zboare.* PLEȘOIANU, T. III, 66/25. *Sufletul este cînd împreunat cu trupul, cînd slobod și neatîrnat de dînsul.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 277/10. *De va fi fost el care și-a pierdut viața astfel, fie-i sufletul în cer.* HELIADE, L. B. I, 155/3, cf. CADE. *Tatăl se duce în rai, unde sufletele se fac păsări.* VLASIU, A. P. 218, cf. SCRIBAN, D. *Asemeni unor suflete aflate în purgatoriu,... vaporii de apă... rătăcesc în spațiile vaste.* BOGZA, C. O. 42. *După ce moare, sufletul mortului dă ocol casei în care a trăit trei zile și trei nopți.* STANCU, M. I. 26, cf. DL. *Să aprindă lumînări și să se roage pentru sufletul lui.* ISAC, O. 166, cf. DM. *Fă ceva, Doamne, spre a-ți salva sufletul.* BARBU, PRINC. 74. *Cerul era implorat să primească sufletul păcătosului și să-i ierte greșelile.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 44, cf. M. D. ENC., DEX. *Dal-am timpul dracului Și sufletul iadului.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 11. *Pînă la Dumnezeu, sfinții îți ieu sufletul.* ZANNE, P. VI, 453. *Sufletul bucuros este să intre în rai, numai păcatele nu-l lasă.* id. ib. II, 438. *Nu-i fi și cu sufletul în rai și cu pielea în pod.* id. ib. 439. *Am o căsuță Și-n căsuță, am o porumbiță (hulubiță) Dac-a zbura porumbița, Ce mi-i bună lădița? (Sufletul).* ȘEZ. III, 239. ◇ (Regional) *Partea sufletului* = parte din avere pe care și-o rezervă părinții pentru întreținerea lor, cînd împart averea la copii. Cf. UDRESCU, GL. ◇ Loc. adj. **Cu sufletul în palmă** = care nu-și ascunde sentimentele. *Ochiul e sentimentalizat la maximum. E un cinema al adolescentului cu sufletul în palmă.* CINEMA, 1969, nr. 4, 34. ◇ Loc. adj. și adv. (Familiar) **Cu sufletul la gură** (sau **pe buze**) = **a)** abia mai putînd respira din cauza oboselii, a emoției etc. Cf. ZANNE, P. II, 443. *Se simțea cu sufletul la gură, ca la pension, cînd venea profesorul de la Stat să pună întrebări.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 42. *Obosit, cu sufletul la gură, se lăsă iar pe răzor.* DAN, U. 290. *Șase oameni,.. urcau, într-o după-amiază, cu sufletul la gură, spre crestele atît de fantastic apropiate de cer.* BOGZA, C. O. 23, cf. DL. *Au dreptate, răspunse ea și continuă, făcîndu-mi o declarație parcă cu sufletul la gură.* PREDA, I. 34, cf. DM, M. D. ENC., DEX; **b)** cu neră-bdare; (în mod) interesat. *Gîlceava dintre cei doi mă ținea cu sufletul la gură.* BLAGA, H. 69. *Ascultăm cu sufletul la gură.* STANCU, D. 118. *Aștept cu sufletul la gură.* CONTEMP. 1953, nr. 330, 4/3. [Regizorul] *a creat, cu o multitudine de mijloace ..., un personaj dinamic, pe care-l urmărești cu sufletul la gură.* T mai 1968, 42; **c)** în agonie. *Nu o dată l-a scos din fundul Brateșului cu sufletul la gură.* GANE, N. II, 67, cf. CANDREA, F. 54, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. **(A fi) suflet călător** sau (regional) **a i se bate sufletul în tindă,** se spune despre cineva care nu mai are mult de trăit, care se află în pragul morții. *Răposatul... toată viața fusese pipernicit, urît și tot bolnav, cum am zice suflet călător.* CARAGIALE, O. IV, 112, cf. ZANNE, P. II, 440, UDRESCU, GL. (Popular și familiar) **A-și da** sau **a-i ieși cuiva sufletul** = **a)** (și regional în formele **a-și stupi sufletul, a-i zbura, a-i pieri cuiva sufletul, a da sufletul din el, din ea** etc.) a muri[1] **(1).** *Și-l strînge cu atîta putere, de era bietul drac să-și dea sufletul.* CREANGĂ, P. 53. *Acestea zicînd, căscă gura de trei ori și-și dete sufletul.* ISPIRESCU, L. 42. *Ai obosit, Radule, de tot. Ia-l în circă, Margareto, că dă sufletul din el.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 76. *Grue... se întinde, își dă sufletul.* DAVILA, V. V. 187. *Acolo-și dădea sufletul singur.* IORGA, P. A. II, 36. *Peste noapte își dădu sufletul.* CHIRIȚESCU, GR. 193. *În toată clipa-i poate zbura sufletul și se cade ca fiul său să fie lîngă el.* AGÎRBICEANU, S. 77. *Lasă vorbă pînă nu-și dau sufletul, că, după ce vor muri, să fie dreși.* DUMITRAȘCU, STR. 3. *Greaca ursuză și sanchie..., sîrba haină și dîrză care, pe patul morții, scuipase grijania în barba popii și-și dase sufletul blestemîndu-și copiii.* M. I. CARAGIALE, C. 51. *Tatăl meu... și-a dat sufletul printre aburi acri de șampanie.* VINEA, L. I, 159, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR II/I MN 84, 2 700/2, 29, 414, 551, 605, 928. (Prin exagerare) *Ne înăbușă de ne stupim sufletul.* SADOVEANU, O. XVIII, 233. (Cu schimbarea construcției) *Iera o fată dă-mpărat bolnavă rău, rău, aproape să-i piară sufletu.* BÎRLEA, A. P. I, 568. *Drumu la gloanțe dădea, Pe Terente mi-l lovea Jos la pămînt el cădea, Sîngele din el curgea Și-apoi sufletul și-l da!* FOLC. OLT. — MUNT. III, 615; **b)** (și în formele **a-și da,** popular, **a-și stupi sufletul**) a obosi prea mult într-o acțiune; a se extenua muncind; a fi la capătul puterilor; a-și scoate sufletul (v. scoate **II 1**), (popular și familiar) a-i ieși suflengherul (v. suflengher). *Uf! am obosit, nu mai pot, îmi dau sufletul!* ALECSANDRI, T. I, 419. *Bietul om, i-a ieșit sufletul, alungînd-o.* GÎRLEANU, L. 22. *Eram sfîrșit de oboseală, nu mai puteam; îmi dădea am sufletul.* SADOVEANU, O. II, 68. *Nu aleargă ca mine să-i iasă sufletul după vînat.* VOICULESCU, P. I, 3, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Învechit, popular și familiar) **A-i scoate cuiva sufletul** = **a)** (și, popular și familiar, în forma **a-i lua cuiva sufletul**) v. scoate **(II 1).** *Poate că tu îi bărăni atunci să-mi iei sufletul.* CREANGĂ, P. 151. *Moșică, moșica mea, Sufletul nu mi-l lua!* BALADE, III, 177; **b)** a nu lăsa (pe cineva) în pace; a necăji **(4).** *Îmi scoate sufletul, adică foarte rău mă supără.* I. GOLESCU, C. *Olga... mă chinuiește, îmi scoate sufletul cu atîta dragoste.* NEGRUZZI, S. I, 47. *Ardă-le focu dulceți, că-mi scot sufletu!* ALECSANDRI, T. 324, cf. LM. *Niște copii leneși... și obraznici, care-i scoteau sufletul și-i zădărniceau toată osteneala și stăruințele lui.* VLAHUȚĂ, N. 17. *Of! dă-mă dracului, zise cu furie birtașul, ăștia-mi scot sufletul!* AGÎRBICEANU, A. 143. *Un vicleșug de-al tău muieresc prin care să-mi scoți mie sufletul.* T iunie 1968, 32. *Să mai răfuim ciocoi, C-au scos sufletul din noi.* FOLC. MUNT. III, 471, cf. ZANNE, P. II, 441. (Cu schimbarea construcției) *Lele cu sprîncene-n jos, Sufletul badei l-ai scos.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 244. (Popular) **A-și scuipa** (sau, regional, **a-și stupi**) **sufletul cu cineva** = a se obosi în mod exagerat; a se chinui (pentru a determina pe cineva să facă un anumit lucru); p. ext. a se supăra foarte tare. *Pînă ce ne descurcă de colb, își stupea sufletul.* GHIBĂNESCU, ap. TDRG 397. *Pînă l-am dat la brazdă, mi-am stupit sufletul cu dinsul.* CREANGĂ, P. 230. *Neica Ioniță își stupi tot sufletul de necaz.* AGÎRBICEANU, Ș. P. 140. *Degeaba se trudeau și-și scuipai sufletul cu el vizitiii mai bătrîni.* COCEA, S. II, 9, cf. ZANNE, P. II, 441. (În practicile religiei ortodoxe) **(A fi, a da, a împărți, a căuta, a face) de** (sau **pentru**) **sufletul cuiva** (care a murit) = (a fi, a da, a împărți, a face cele necesare) ca pomană pentru absolvirea de păcate a celor morți și pentru odihna lor. *Au arătat Iancul... o diată de la unul Mărin, acei moșii stăpîn, ce au dat-o de sufletul*

Iancului (a. 1606). IORGA, S. D. VII, 3. *Apă rece din fîntînă, fie de sufletul cui a făcut-o acolo în calea trecătorilor.* CREANGĂ, A. 147. *Ei, militeii, s-au dus cătră Domnul şi dalonia ne face să le căutăm de suflet.* id. P. 30. *Mîine împarte daruri la toţi, de sus pînă jos, de sufletul unui moş ori strămoş clăcaş.* C. PETRESCU, A. R. 90, cf. DL, DM. *Ieşiseră femeile cu împărţitul pentru sufletul morţilor.* BARBU, G. 221, cf. M. D. ENC., DEX. *Hai de dă şi milă-ţi fă, De sufletu Marcului.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 486. *Ciobanu te tunde, lupu te mănîncă şi ce rămîne, de sufletul morţilor.* ZANNE, P. V, 172. (În practicile religiei ortodoxe) **(Să) fie de sufletul cuiva!** = fie ca Dumnezeu să-i ierte păcatele! Cf. DL, DM, DEX. (În practicile religioase) **A(şi) căuta** (sau **a-şi vedea**, regional, **a-şi griji**) **de suflet** = a trăi conform normelor bisericeşti (cu posturi şi rugăciuni); p. ext. a se pocăi[1] **(1)**. *Nu pute oaminii nici la biserică să margă să-ş. cati de suflet.* NECULCE, L. 337. *De ce nu vă astîmpăraţi în mănăstire şi să vă căutaţi de suflet, măcar în săptămîna patimilor?* CREANGĂ, P. 110, cf. ZANNE, P. II, 443, DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Cu schimbarea construcţiei) *Las să mă mărturisesc Şi de suflet să-mi grijesc.* ALECSANDRI, P. P. 78. (Glumeţ) *Îi luai frîul din cap ş-o lăsai slobodă, spre a-şi căuta de suflet.* HOGAŞ, DR. I, 263. (Învechit) **A da** (sau **a lăsa**) **drept suflet** = a da sau a lăsa o parte din avere cuiva în vederea pomenirii după moarte. *Carele va lua cu voia sa o parte dentru aceale bucate ce s-au dat drept suflet, piiarde-ş-va toată acea parte.* PRAV. 62. *Cela ce va face silă muierii celuia ce-i va fi lăsat ceva drept suflet la moartea lui, să va certa după voia giudeţului.* ib. 200. **(Cu) trup şi suflet** v. trup **(I 1)**. (Învechit şi popular) **A fi un suflet în două trupuri** (sau o **mînă şi un suflet**) = a se potrivi din toate punctele de vedere cu cineva; a fi în armonie perfectă cu cineva; a fi nedespărţit de cineva. *Pre aur focul, iară pre priietin primejdiia ispiteaşte şi după hotărîrea filosofască, adecă un suflet în doaî trupuri a fi, de-abiia, unul cineva şi mai nici unul să nu fie aflat.* CANTEMIR, I. I. II, 146, cf. ZANNE, P. II, 251, 448. **A-şi vinde** (sau **a-şi da**) **sufletul pentru ceva** ori **a fi vîndut cu trup şi suflet cuiva** = a fi lipsit de scrupule, a nu mai avea conştiinţă, a deveni necinstit, făcînd orice pentru (cel care îi oferă) avantaje personale. *Pentru bani îşi vinde sufletul.* PANN, ap. CADE, cf. ZANNE, P. V, 67. *Ştia al cui cuvînt merită încredere şi care e vîndut cu trup şi suflet partidelor adverse.* C. PETRESCU, Î. II, 140. *De lacom ce-i, îi dă şi suflietu pentru bani.* ALR I 301/158. *Pentru bani îi vinde sufletu lor.* ib. 301f230. (Cu schimbarea construcţiei; prin exagerare) *Presimt că e lumină încă după-ale umbrelor perdele Şi-atuncea sufletul mi-aş vinde să pot să-ngîn o rugăciune.* ANGHEL, Î. G. 42. (Regional) **A da sufletului cu de toate** = a se hrăni cu tot felul de bunătăţi; a nu se abţine de la nimic. Cf. MAT. DIALECT. I, 236. ◇ Compuse: (Entom.; popular) **suflet-de-strigoi** = strigă **(2)** *(Acherontia atropos)*. Cf. MARIAN, INS. 268. JAHRESBER. XII, 164, PAMFILE, DUŞM. 137, DR. V, 811, CADE; **sufletul-morţilor** (sau **-mortului**) = bohoci *(Mamestra brassicae)*. Cf. MARIAN, INS. 291, JAHRESBER. XII, 140, CADE.

4. (De obicei cu determinări care arată felul sau urmat de determinările „de om", „de ţigan") Tot ceea ce are viaţă (şi se mişcă), fiinţă, suflare **(II 2)**, vietate, vieţuitoare; spec. (popular; adesea fig.) om **(I 1)**; persoană **(1)**. *În dzilele lu Noe, cîndu dura corabia cea ce întru ea puţinei,... 8 suflete mîntuiră-se de apă.* COD. VOR.[2] 78[v]/8. *Luă iară... muierile sale, feciorii şi featele sale şi toate suflete din casa sa.* PALIA (1581), 145/11. *Alfii au prădat în jos la Lăpuşna şi... multe suflete au înecat şi robit.* URECHE, L. 132. *Cînd va tăia un om niscare leamne în pădure... şi va cădea asupra vreunui dobitoc şi-l va omorî, acesta să dea suflet drept suflet.* PRAV. 18. *Era în corabia doao sute şi şaptezeci şi şase de suflete.* N. TEST. (1648), 171[v]/14. *De bunăvoia mea i-am vîndut dumnealui şase suflete de ţigani* (a. 1761). BUL. COM. IST. V, 255. *După ce i-au cercetat şi i-au scris la izvod, să se fi aflat ca la 16 000 de suflete mari cu mici* (sfîrşitul sec. XVIII). LET. III, 278/17. *Cîte familii sau suflete bărbăteşti şi fămeeşti ar fi în fieşcare lude* (a. 1811). DOC. EC. 93. *Cu... acestea toate se împlineşte spităria familiii casei, pentru orice întîmplare de boală, de 10, 15 suflete poate pe un an.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 469/29. *N-am găsit acolo suflet dă om.* I. GOLESCU, C. *Pămîntul acesta cuprinde încă suflete creştine şi simţitoare, vrednice de timpurile cele mai îmbunătăţite a Moldovii.* AR (1831), 97[2]/24. *I-au luat îndată în corabie, fiind peste şasăzeci suflete, bărbaţi, femei şi copii.* DRĂGHICI, R. 20/28. *Numărul populaţii*[i] *pămînteşti este la 900 mil*[ioane]..., *din carii se nasc într-un minut la 70 suflete.* GENILIE, G. 127/7. *Scrie-mi, mă rog, cîte suflete şi cîţi lăcuitori* are *acum Moldova.* KOGĂLNICEANU, S. 101. *Adesea se părea că nu are încredere către suflet de om în tot coprinsul acestei ţări.* BARIŢIU, P. A. II, 679. *Ajută-mă..., scapă un suflet de la osîndă.* NEGRUZZI, S. I. 51. *Tînărul întreabă dintîi cîte mii de galbeni, cîte moşii, cîte suflete de ţigani are fata?* DACIA LIT. 35/20. *Sîntem cei mai săraci, un venit mediu de 100 de franci pe an de suflet de om.* GHICA, C. E. II, 360. *Suflet de om nu poate şti acest rai pămîntesc.* EMINESCU, P. L. 78. *Nu trece mult, şi baba pune la cale şi pe feciorul cel mijlociu şi-şi ie un suflet de noră întocmai după chipul şi asemănarea celei dintîi.* CREANGĂ, P. 7. *Cum erau filele cam unse, trăgeau muştele şi bondarii la ele, şi cînd clămpăneam ceaslovul, cîte zece-douăzeci de suflete prăpădeam deodată.* id. ib. 181. *Nu mai văzuse pînă atunci suflet de om pe la dînsa.* ISPIRESCU, L. 7. *Suflet de om nu se afla prin apropiere care să-i sară întru ajutoriu la dricul nevoii.* MARIAN, O. II, 166. *Acelaşi lucru se întîmplă cu sufletele care s-au închinat artei.* în PLR II, 59. *Suflet de om n-a fost ieri în pădure.* AGÎRBICEANU, S. P. 118. *Într-o căsuţă din marginea cătunului, trăiau cinci suflete: mama, tata şi trei copilaşi.* BUJOR, S. 55. *Nici un suflet de om nu era încă deştept.* HOGAŞ, DR. I, 2. *Pămîntul, crestat în mii de frînturi, după toanele şi nevoile atîtor suflete..., părea că respiră şi trăieşte.* REBREANU, I. 51, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Numără carele şi le luă unul cîte unul. Al cui era carul, cîte suflete erau în car, cam cît făceau carul şi boarfele din el.* GALACTION, O. 288. *Cele şapte suflete ale casei amuţesc cu totul pînă în zori.* SAHIA, N. 93. *Dacă ar fi fost în Rusia, tot aşa ar fi făcut, alături de orice suflet înşelat de adevăr şi dreptate.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 119. *Aparţine unei familii de 207 suflete în care nu se primea nici un străin.* CĂLINESCU, S. C. L. 153. *Cîte suflete sînt în şatra voastră?* STANCU, Ş. 36. *Hrănesc zece suflete.* PAS. L. I, 45. *Domnul Giuseppe fusese singurul suflet care s-a îngrijit de el.* VINEA, L. II, 302. *Dumneata pierzi o pungă de galbeni, noi pierim şase suflete.* TUDORAN, P. 168. *La intrarea satului, o tabără de nomazi. Optsprezece sălaşe, optzeci de suflete.* SADOVEANU, E. 45, cf. DL, DM. *M-am gîndit să fii pildă pentru sufletele pe care le păstoresc.* BARBU, G. 174. *Nici în cine ştie ea... nu-şi află pînă la urmă un suflet în care să se încreadă.* V. ROM. decembrie 1963, 68, cf. M. D. ENC., DEX. *Împăratul Alb primeşte a treia poruncă de la împăratul Galbăn, ca să vină la bătălie, că nu are suflet de om cu cine să bate,* BOTA, P. 93. *Da cum să duc ieu trei suflit'e în spat'i?* O. BÎRLEA, A. P. II, 61. ✦ Spec. (Popular) Locuitor. *De ar fi după numărul sufletelor, chinezii ar fi cea dintîi naţiune din lume.* GHICA, C. E. I, 14. *Noi avem în comuna noastră de şapte sute de suflete, patru biserici.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 241. *Un oraş de 30 000 de suflete.* IORGA, C. I. II, 220. *Vălenii e un sat cu aproape două mii de suflete.* AGÎRBICEANU, A. 70, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *O ştie aci, în oraşul de un milion de suflete.* C. PETRESCU, C. V. 275. *Raza lui de activitate se întinde la o populaţie de douăsprezece pînă la cincisprezece mii de suflete.* SADOVEANU, O. XX, 182. *Satul are trei, patru mii de suflete.* ISAC, O. 266.

5. Latura psihică, spirituală a omului, alcătuită din totalitatea proceselor afective, volitionale şi intelectuale şi care constituie principiul sensibilităţii şi al raţiunii; conştiinţă, cuget, gîndire, psihic **(2)**, simţire **(3)**, (livresc) for interior (v. for), (grecism învechit) sinidisis. *Şi să te bl*[a]*g*[o]*s*[lo]*vească sufletul mieu, mainte*

de cît voiu muri. PALIA (1581), 104/10. *Grăiŭ despre cele ce sînt de folosul sufletului.* NEAGOE, ÎNV. 16/28. *Mi-i sufletul în groază şi-n grea turbureală De dzua cea de samă şi de sîrguială.* DOSOFTEI, PS. 23/1. *Iaste aceaia vorbire din lăuntru cu D[u]menezeu a sufletului şi a minţii* (a. 1774). GCR II, 100/34. *Sufletul omenesc are o putere încă mult mai naltă decît ţinerea a minte sau acea putere de a-şi aduce aminte de lucruri.* CARTE TREB. I, 74/15, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Zemurile cele stricate din trup izvorăsc din... aprinderile iuţi ale sufletului.* DESCR. AŞEZ. 2/21. *Ambe aceste organe, adecă organele sufletului (creierii) şi organele genitale... ar fi foarte strîns legate împreună.* VASICI, M. II, 12/16. *Pasiune se numeşte orice mişcare mare a sufletului.* PARAB. 47/21. *Acea impresie a tinereţii, carè rămîne pururea în sufletul omului.* NEGRUZZI, S. I, 68. *În minutele-acelea cînd sufletul gîndeşte, Cînd omul se coboară în conştiinţa lui ..., Frăţeşte ei lumine durerea mea supui.* ALEXANDRESCU, O. I, 92. *Sufletul omului nu s-a înălţat încă la o abstracţiune, pînă atunci, nu are cuvinte, ci numai gesturi sau exclamaţiuni nearticulate.* MAIORESCU, CRITICE, 24. *Această neaşteptată şi hazlie întîmplare schimbă ştrul gîndurilor mele şi-mi aduse seninul în suflet şi pe faţă.* HOGAŞ, DR. I, 46. *Îşi făcuse educaţia într-un seminar „unit" şi sufletul lui primise pentru toată viaţa tiparul cărţilor de educaţie religioasă.* în PLR II, 298. *Analistul observă sufletul, îl descompune („analizează"), îl descrie, îl redă aşa cum este el cît poate mai exact.* IBRĂILEANU, S. L. 8, cf. RESMERIŢĂ, D. *Sufletul e de aceeaşi natură cu focul: e compus din atomi rotunzi şi subtili, care, prin uşurinţa şi forma lor, au proprietatea de a se furişa prin toate părţile corpului şi a le pune în mişcare.* MARINESCU, P. A. 31. *Se deşteptase în mine un suflet nou ..., un suflet de nomad, cu nostalgii sfîşietoare.* M. I. CARAGIALE, C. 43, cf. CADE. *Studiază sufletul unui biet copil de alcoolic, învadat încetul cu încetul de mania religioasă.* LOVINESCU, C. IV, 47. *Oricîtă stăruinţă, însă, şi oricît şi-ar fi strunit cineva coardele sufleteşti, după sufletele lor, doctorii rămîneau pentru dînşii tot „domnii medici", care îngrijesc bine de bolnavi.* MIRONESCU, S. 96. *Mă simţeam alb, cu tot sufletul în aşteptare şi liniştit ca un cadavru.* CAMIL PETRESCU, U. N. 16. *Oricît ar căuta un autor să păstreze o obiectivitate absolută, ceva din sufletul lui străbate totdeauna opera de la un capăt la altul.* PUŞCARIU, L. R. I, 1. *O răsturnare atît de radicală a valorilor sociale a verificat anume permanenţe ale sufletului uman.* CĂLINESCU, S. 41. *În ce priveşte sufletele personajelor..., în timp ce Homer exprimă deplin toate conţinuturile lor, poetul ebraic le lasă în umbră.* VIANU, L. U. 46. *Ştiinţa sufletului, recunoscînd nedreptatea făcută sentimentului, şi-a îndreptat toate instrumentele de observaţie către acest domeniu.* RALEA, S. T. II, 37. *Cu reticenţe interioare, resemnat şi fără luminişuri în galeriile sufletului, lirismul d-nei Farago nu porneşte, în realitate, din subconştient.* CONSTANTINESCU, S. III, 5. *Îşi găsea toată hrana sufletului în cărţi şi-n studii.* TUDORAN, P. 49, cf. DL. *Pe neaşteptate, venind nu se ştie din ce zonă ascunsă a sufletului, a urcat în clipa aceea în el o senzaţie de spaimă proaspătă şi cumplită.* PREDA, R. 12, cf. DM. *Flăcările îi luminau faţa slabă, şi privirea lui rea se plimba pe ei, să-i scormone în suflete.* BARBU, G. 364, cf. M. D. ENC., DEX. *Ochiul, oglinda sufletului.* ZANNE, P. II, 343. ✧ Fig. *Pare că şi trunchii vecinici poartă suflete sub coajă.* EMINESCU, O. I, 85. *Aşteptam... soarele să renască maidanele şi să înviioreze sufletul mic şi speriat al mărăcinilor.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 15. *Acum fiecare mobilă părea gîndită o dată cu peretele şi avea sufletul său.* CĂLINESCU, S. 147. *Natura are un suflet care vibrează ascuns.* RALEA, S. T. I, 10. *E însuşi acest suflet al Oltului... care străbate din tumultul apelor.* BOGZA, C. O. 178. *Viziunea sadoveniştă trece din uman în cosmic, fiindcă în ea cîntă însuşi sufletul naturii, intuită ca o forţă primordială.* CONSTANTINESCU, S. II, 7. ✧ *Stare de suflet* v. stare **(VI 1).** ✧ Loc. adv. **În adîncul** (sau **în fundul**) **sufletului** = în intimitatea fiinţei umane; în sinea mea, ta etc., v. se[1] **(II).** *Lovit fiind în adîncul sufletului de apăsătoarele cuvinte ale părintelui său.* CREANGĂ, P. 189. *A rămas, în fundul sufletului său,... un filolog.* BUL. COM. IST. III, I. *Se simţea obligat să-l duşmănească deşi, în fundul sufletului, îl respecta.* T. POPOVICI, SE. 245. ✦ Fig. Ceea ce constituie elementul specific al spiritualităţii unei colectivităţi umane, al unei naţiuni etc.; ansamblul stărilor de conştiinţă comune membrilor unui grup de oameni. *Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie... Viaţa în vecie, glorii, bucurie, Arme cu tărie, suflet românesc.* EMINESCU, O. I, 16. *Politicianii au pus stăpînire pe toată viaţa satului, pe tot sufletul neamului şi au ofilit orice entuziasm.* BĂCALBAŞA, S. A. II, 208. *O literatură trebuie să afirme sufletul unui popor în forme care corespund culturii timpului.* în PLR II, 17. *El a fost însuşi sufletul polon, în părerile lui de rău pentru trecut, în mîndria de strămoşi.* IORGA, P. A. II, 54. *Vă ofer o călătorie gratuită în sufletul rusesc: toate volumele Dostoevschi.* TEODOREANU, M. III, 42. *Marea majoritate a numelor de locuri îşi au izvorul tocmai în această trăsătură a sufletului popular.* IORDAN, T. 313. *Comunicarea poetului cu poporul său însă, abia acum începe, cînd s-au descătuşat izvoarele interioare ale sufletului colectiv.* SADOVEANU, E. 84. *Dintre toate componentele sufletului românesc, spiritul oltean manifestă un puternic gust pentru epopee.* RALEA, S. T. I, 9. *Exprima, în chip firesc..., candoarea sufletului popular.* IST. LIT. ROM. II, 459. *Impresionează, la Dumitru Ghiaţă, echilibrul înţeles ca o esenţă superioară a componentelor sufletului şi peisajului românesc.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 179. *Există, cum bine se ştie, o asemănare între puritatea liniilor... templului grec şi sufletul colectiv al elinilor, care-şi căutau o armonie lăuntrică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 19/3.

6. Inima (ca sediu al sensibilităţii, al sentimentelor); ansamblul facultăţilor afective şi morale ale cuiva. *Bucură-te suflete! că eu mă bucur de tine* (sec. XVI). GCR I, 3/3. *Tot omul cînd începe oare cuvînt, oare lucru dentîiu are grijă şi scîrbă, iar la sfîrşitul lucrului bucură-se şi se veseleşte şi dulceaţa sufletului vine-i.* CORESI, EV. 78. *Dirept aceaia să dzice la „Cîntarea cîntărilor" spunem pre carele au iubit sufletul mieu.* BIBLIA (1688), [prefaţă] 6/27. *Iar la sudalmă, nime nu-ş îndemne sufletul* (a. 1712). BUL. COM. IST. I, 172. *Răcoarea nopţii îi mai uşurează puţin sufletul, aerul era dulce cu toată liniştea cea adîncă.* HELIADE, L. B. I, 229/21. *Cine poate avea aşea de împietrită inimă încît să nu simtă în sufletul său cea mai mare compătimire şi milă pentru aceşti nenorociţi.* DRĂGHICI, R. 21/13. *Gîndeam că voi găsi un suflet învăţăiat, un cap plin de mărimea patimii.* HRISOVERGHI, A. 71/27. *Virtutea îl părăseşte, sufletu-n beţie grea Nu cunoaşte, nici iubeşte decît numai pe d'Estrea.* POGOR. HENR. 175/21. *Mila din sufletul tău pornită, Cu rumen de ruşinare pe faţa ta zugrăvită.* CONACHI, P. 101. *Acel tiran, cu o singură vorbă, a descoperit cruzimea sufletului său.* ARISTIA, PLUT. XXVI_2/30. *Ştiind cîtă delicateţă are în suflet, nu-l osîndeam, ci îl jăleam.* NEGRUZZI, S. I, 49. *În amar trăind de mică, ochii-mi plîng, Sufletu-mi geme.* ALECSANDRI, P. I, 16. *Bucuria... îi strîngea sufletul.* EMINESCU, P. L. 35. *Dacă a fost un artist, aceste acorduri trebuie să-i răneaască sufletul.* DEMETRESCU, O. 142. *Ce a fost frumos în viaţa noastră trebuie să rămînă în suflet.* D. ZAMFIRESCU, T. Ş. 52. *Nepotolitul suflet veşnic de-o nouă dragoste ţi-e dornic.* GOGA, POEZII, 206. *Rînd pe rînd, oglinda a arătat-o tot alta: cînd cu lacrimi în ochi, cînd cu zîmbetul pe buze,... cînd cu întunerecul în suflet.* ANGHEL, PR. 23. *Doi vineţi ochi în suflet mă săgeată.* IOSIF, P. 18. *Farmecul care-i învăluia sufletul lua atunci proporţii deosebit de mari.* AGÎRBICEANU, A. 239. *Munţii Văraticului, pădurile atît de umbroase,... aerul atît de îmbălsămat, încît... sufletul cel mai zglobiu se simte înmuiet de o dulce melancolie.* HOGAŞ, DR. I, 14. *Mulţi dintre barbari trimet soliile de pace cu flaute şi citare, ca să moaie sufletele adversarilor.* PÂRVAN, G. 144. *Bănuiala că Ion ar fi în stare să-şi bată joc de sufletul ei o îngrozea mai mult decît mînia bătrînului.* REBREANU, I. 181. *Toate amintirile curate despre faţa de altădată măresc şi ele tumultul tău din suflet, ca apele cristaline din munte.*

IBRĂILEANU, A. 77, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ici, colo, se ridică cîte-un vorbitor limpede și convingător, care mișcă sufletele.* SADOVEANU, O. XIX, 43. *Opera literară urmărește nu numai descărcarea sufletului copleșit de emoție, ci și anumite efecte estetice.* IORDAN, STIL. 12, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *O-ntîmpinară oameni cu sufletul deschis.* HOREA, P. 30. *Se vede... că nici eu nu mă pricep la altceva decît să intru cu copitele în sufletul tău.* ↑ decembrie 1964, 11, cf. M. D. ENC., DEX. *Lacrimile rău mă stinge, Dorul sufletul mi-l frînge!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 88. *De mi-a plăcea umbletul, Eu ți-oi da și sufletul.* FOLC. MOLD. I, 76. *Sufletul cînd pătimește, Tot trupul se topește.* ZANNE, P. II, 439. ✧ L o c. a d j. **De suflet** = afectiv; de inimă. *Între Grigorescu al nostru și între Tiziano... erau legături de suflet, cari sînt mai puternice decît cele de sînge.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 348. (Învechit și popular) *Copil* (sau *fiu, fiică, fecior* etc.) *de suflet* = copil (sau fiu, fiică, fecior etc.) adoptiv. *Simtu nep[o]t de frate și fecior de soflet giorat* (a. 1600). ROSETTI, B. 52. *Certarea răpitorilor nu numai spre cela ce răpește fată fecioară... sau fată de suflet ver bogată, ver săracă, ver cinstită, ver fără cinste tot într-un chip și cu o certare să vor certa.* PRAV. 182. *Iară de-i va fi fecior de suflet sau de-i va fi copil, atunce nu va putea să margă la giudeț, să-și plîngă sudalma feciorului său.* jb. 236. *Neavînd eu fii de trupul mieu, i-am ales pe dumnealor de i-am făcut fii de suflet* (a. 1759). ARH. OLT. II, 48, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cel ce va lua fiică de suflet, datoriu iaste ca să o înzestreaze.* PRAVILA (1814), 116/13. *Facerea de fii de suflet iaste dar spre mîngîierea celor ce n-au copii.* CARAGEA, L. 80/33, cf. I. GOLESCU, C. *Să nu iei în viață copil de suflet să crești.* PANN, P. V. III, 117/1. *Cică-i copil de suflet.* ALECSANDRI, T. 1 626. *Mergeam la iaz, unde întîlneam pe Ilinca, o fată de suflet a morăriței.* GANE, N. III, 33. *M-am luat după capul tău cel sec și m-am dus pe coclauri să-ți aduc, sanchi, copii de suflet.* CREANGĂ, P. 84. *Luîndu-și rămas bun de la fiul său cel de suflet, se culcă și adormi somnul cel lung.* ISPIRESCU, L. 147. *Îl recomanda în toate părțile nu numai ca omul său de încredere, dar chiar ca fiu de suflet.* SION, P. 133. *Întorcîndu-se-ntr-un tîrziu iarăși aici, Maria aduse cu dînsa, din Brașov, un fiu de suflet, Petre.* IORGA, B. R. 240, cf. DHLR I, 222, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *A rămas la uriaș copil de suflet.* RETEGANUL, P. V, 61. (Fig.) *Ieniceri, copii de suflet ai lui Alah și spahii Vin de-ntunecă pămîntul la Rovine în cîmpii.* EMINESCU, O. I, 146. *A rămas pe toldeauna copil de suflet al mănăstirii.* VOICULESCU, P. I, 158. (Expr.) **A lua** (sau **a crește, a ține**) **de suflet pe cineva** = a înfia. *Toderașco Buhuș postelnic, pre carile l-am luat fecior de suflet* (a. 1745). IORGA, S. D. VII, 94. *Ah! voiesc să-i iau de suflet și să fiu eu tat-al lor.* HELIADE, O. I, 439. *Cînd va cere cinevași din copiii institutului ca să-l ia de suflet..., să i se dea cu legături în scris.* REGUL. ORG. 355/28. *Murindu-i părinții, pe cînd era mică, o luă și o ținea moșul său de suflet.* MARIAN, S. R. II, 96. *Nu-l cunosc! Nu e frate cu mine. E crescut de suflet de taica.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 201. *Îl iau de suflet, îi las lui ce am.* SADOVEANU, O. IV, 246, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. **Luat** (sau **crescut**) **de suflet** = (despre copil) înfiat. *Alții se plîngeau de copii cum că sînt nebuni, neascultători... mai cu seamă cei crescuți de suflet.* GORJAN, H. IV, 2/29. *Eu mai am o fată luată de suflet, tot de o vîrstă cu fata mea.* CREANGĂ, P. 270. *Aveau... o sumedenie de slugi aduse de la țară ... unii plătiți, alții luați de suflet.* BRĂESCU, A. 19. **A da de suflet** = a-și ceda copilul cuiva care îl înfiază. *De suflet noi voiam să-l dăm Și-l dedem gata-n mîna morții.* COȘBUC, P. I, 240. *Încercase de fiecare dată să-i arate muierii că ar fi bine, dacă-l dă de suflet, și pentru copil, care o să se trezească mai tîrziu cu oarecare stare.* CAMIL PETRESCU, O. II, 305. *S-a dus vestea că vrem să-l dăm pe Ștefan de suflet — că vrem să-l dăm cuiva să crească.* STANCU, D. 232. *Mă-sa-l dăduse de suflet, cînd era numai de-o șchioapă, unui sîrb.* V. ROM. noiembrie 1953, 92, cf. DL. *Eu n-am copii, zice, dați-mi mie fetița de suflet și, după ce mor eu, că sînt bătrîn, i-o rămîne ei averea.* PREDA, Î. 15, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✧ L o c. a d v. **Din suflet** sau **din** (ori **cu**) **tot sufletul, din adîncul** (sau **din fundul**) **sufletului** = cu participare totală; cu toată convingerea, sinceritatea, cu tot devotamentul; foarte mult sau foarte tare; din toată inima, v. i n i m ă. *Să fugim de ceaia ce ne apropie către înșelăciunea lumiei și către dragoste-i și să o urîm den tot sufletul.* CORESI, EV. 239. *Să nevoia cu tot sufletul să găsească vreun mijloc ca să oprească răul ce-l cunoștea.* IST. Ț. R. 20. *Abia zise aceste cuvinte și îndată se căi din suflet.* PLEȘOIANU T. II, 21/22, cf. I. GOLESCU, C. *Din adîncul sufletului strigă: „Nu sînt vrednic a milostivirei și a dragostei tale".* MARCOVICI, D. 4/11. *El au răspuns că cu bucurie și din tot sufletul ar voi, însă părinții nu-i dau voie.* DRĂGHICI, R. 6/3. *Jurămînt îți fac din suflet că și cerul și pămîntul De s-ar strămuta, Zulnio, eu nu mi-oi schimba cuvîntul.* CONACHI, P. 102. *Dar mult așa din suflet tu nu te sfărîma.* ARISTIA, PLUT. 26/19. *Îți mulțumesc din suflet pentru cuvintele măgulitoare ce-mi adresezi.* ALECSANDRI, T. II, 56. *Îți mulțumesc din suflet că ți-ai mai adus aminte de mine.* CARAGIALE, O. VII, 351. *Am rămînea uimiți socotind numărul celor care se devotează artei cu tot sufletul.* în PLR II, 58. *Din fundul sufletului era hotărît să-și ție jurămîntul.* COCEA, S. II, 98. *Cu tot sufletul dorea altă viață și altă soartă.* SADOVEANU, O. XIX, 29. *Te aștept din tot sufletul, mamă scumpă.* VINEA, L. I, 128, cf. DL, DM. *Să nu mă dai și să nu deschizi! Te rog din suflet!* LĂNCRĂNJAN, C. I, 290. *Mulțumind din suflet tuturor, Fugara clipă vouă v-o consacru.* VULPESCU, P. 124, cf. M. D. ENC., DEX. *Manole, cum sta, Pe cîmp de cătă,... Din suflet ofta.* BALADE, III, 25. *Din suflet ofta, Inima-i rupea.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 283. *Cine iubește din suflet pre cel din camară, mare fericire simte a-i zdvori afară la scară.* CANTEMIR, IST. 106. ✧ E x p r. (Familiar) **A intra** (sau **a se băga**) **în sufletul cuiva** = **a)** (și în forma **a se vîri în sufletul cuiva**) a fi foarte insistent față de cineva; a plictisi cu prezența, cu insistențele etc. pe cineva; a nu-i da pace. Cf. ZANNE, P. II, 442. *Mie nu-mi prea place cînd mi se vîră cineva așa, în suflet.* CAMIL PETRESCU, P. 156. *Te rog să mă crezi că nu sînt flecar și nici în sufletul omului nu mă bag cu de-a sila.* TUDORAN, P. 31. ▭ *Îmi tot intră în suflet cu sila;* **b)** a deveni drag cuiva. *Codrul, izvoarele, satul din vale intraseră de mult în sufletul lui Eminescu.* CĂLINESCU, E. 54. *Uj Hoțul se băgă în sufletul bulibașei.* STANCU, Ș. 48. (Popular și familiar) **A-i arde** (cuiva) **sufletul de** (sau **după**) **ceva** = a dori foarte mult ceva. *Dă-mi drumul la sihăstria după care îmi arde sufletul.* VOICULESCU, P. I, 155. *Săracu călugăru, Cum îi arde sufletu! Dar cînd vede-o fată mare? Azvîrle rănița-n cărare!* FOLC. MOLD. I, 177. **A arde la suflet** = a chinui. *Ne ard la suflet acești doi ani!* C. PETRESCU, Î. I, 73. (Familiar) **A-l durea** (sau **a i se rupe**) **sufletul ori a-l durea în suflet** (de cineva sau de ceva) = a suferi mult în legătură cu cineva sau ceva; a-și exprima compătimirea, regretul etc. pentru cineva sau pentru ceva; a-i părea rău după cineva sau după ceva. *M-a durut în suflet văzîndu-l așa mîhnit.* DDRF I, 401. ▭ *Mă doare sufletul cînd o văd tristă. Mi se rupe sufletul cînd văd casa dărăpănată. Îl durea sufletul după situația pe care o pierduse.* (Popular) **A-i arde** (sau **a i se frige**) **cuiva sufletul de sete** = a fi foarte însetat. *Și-mi ardea sufletul în mine de sete, și ciobanii și baciul habar n-aveau de asta.* CREANGĂ, A. 15. *Eu beau apă de aici ..., căci de sete mi se frige sufletul.* ȘEZ. I, 162. (Familiar și popular) **A nu avea** (pe cineva) **la suflet** = a nu suferi pe cineva. Cf. ZANNE, P. II, 442, DL, DM. **A sta cuiva pe suflet** = a incomoda pe cineva. *După ce, ca musafir, îmi fac datoria să țin pe tinerii confrați vreo trei sferturi de ceas cu palavre, încep a pricepe că le cam stau pe suflet.* CARAGIALE, O. II, 162. (Popular și familiar) **A-i pofti cuiva sufletul ceva** = a dori foarte mult un lucru; a avea chef de ceva. *Încep a-i aduce, care dincotro, rachiu, tutun, lăutari și tot ce-i pofteă lui Ivan sufletul.* CREANGĂ, P. 309. (Regional și familiar) **A-și sără sufletul** = **a)** a se bucura de o izbîndă. Cf. ZANNE, P. II, 441, CIAUȘANU, GL.; **b)** (și în forma **a i se sără sufletul**) a se răzbuna; a se simți răzbunat. Cf. ZANNE, P. II, 441, ALR I 1 437/896. ▭ *Cînd a auzit ce*

mi s-a întîmplat, i s-a sărat sufletul. (Regional) **A i se lua dinspre suflet** = a i se tăia pofta de mîncare; p. ext. a-i fi greață. Cf. MAT. DIALECT. I, 236. ◆ (Regional) Inimă (ca organ al corpului uman). *I să bate sufletu.* ALR I/I h 123, cf. ALRM I/I h 169, ALRM II/I h 118, 119. *Băcăne sufletu.* ALR II/I MN 36, 2 203/769. ✧ Fig. *Umbre strămoșești, sublime, moarte pentru libertate, Din tăcutele morminte fruntea voastră ne-nălțați Și pe-acei al căror suflet pentru țară nu mai bate Anatemul revărsați.* BOLINTINEANU, O. 124. ✧ Expr. (Rar) **A strînge pe cineva la suflet** = a strînge la piept, v. piept (I 1). *Aș vrea la suflet să vă strîng, Să rîd de fericit, Să plîng.* COȘBUC, P. I, 90.

7. (De obicei cu determinări care arată felul) Trăsătură de caracter (bună sau rea) a cuiva, fel de a fi; p. gener. caracter. *Așa grăiește și noao Hristos, carei sîntem slabi de suflet.* CORESI, EV. 62. *Precum or socoti cu sufletele lor drepte, să puie semne* [de hotar], *să nu caute că n-a priimi vreo parte* (a. 1739). BUL. COM. IST. IV, 80. *Și pentru că vînzătorii sînt totdeauna mici de suflet, socoti să-și scape viața descoperind lui Filocle toată vînzarea lui Protezilas.* PLEȘOIANU, T. III, 18/18. *Între aceștia să afla și un preot tînăr carile mai cu mărime de suflet s-au arătat la această întîmplare decît ciialalți.* DRĂGHICI, R. 20/16. *A început a se cunoaște virtutea și mărimea sufletului lui.* MAG. IST. I, 76/18. *Suflet bun și nobil ca scumpa ta soție, Eu n-am văzut, mă crede, la nici-o-mpărăție.* ALECSANDRI, T. II, 67. *Ferice de părinții care l-au născut, că bun suflet de om este.* CREANGĂ, O. 188. *Sufletele bune îndeamnă pe om la bine.* ȘEZ. III, 239. *Avea un suflet deschis și credincios.* REBREANU, P. S. 52. *Suferințele, copile, ți-au făcut un suflet bun.* EFTIMIU, Î. 93. *Ce folos că ești bătrîn Și-ai suflet bun.* MINULESCU, VERS. 323. *Din ale voastre suflete mai bune Durați locașul lumii viitoare.* VOICULESCU, POEZII, I, 25. *Se gîndeau că sufletul cel mare al domnului lor va trăi în veacuri.* SADOVEANU, O. XIX, 12. *Oricît s-ar părea de paradoxal, fiind vorba de un om care a sfîrșit în spasmuri mistice, autorul neuitatului Taras Bulba posedă un suflet sănătos, sincer, spontan.* CĂLINESCU, C. O. 278. *Să le deschidă mintea și să le facă sufletul mai puțin hain.* TUDORAN, P. 119, cf. DL, DM. *De aici încolo, totul nu mai e decît lupta între nălucă și Peruath, fost nebun, om cu nervi dezechilibrați și suflet slab, plin de halucinații.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 3/2, cf. M. D. ENC., DEX. *Badea n-are suflet bun!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 142. *Om rău de suflet.* ALR SN V h 1 253/833. *O avut suflet hain, Nu inimă de creștin.* BALADE, II, 358. ✧ Loc. adj. (Regional; despre oameni) **Lăsat** (sau **lepădat**) **de suflet** = nelegiuit (2); criminal. CIAUȘANU, GL. ◆ Complex de calități alese, proprii unei persoane; purtare blîndă, înțelegătoare; atitudine cuviincioasă, respectuoasă, omenie (2); p. restr. (rar) milă[1] (I 1). *Mîine-ți ucide tata, îți spînzură flăcăul, De ce să aibă suflet să-și apere surora.* HELIADE, O. I, 224. *Ce dovadă de dragoste și de suflet din partea lui Todiriță!* Ç. PETRESCU, Î. II, 237, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Loc. adj. (Învechit, popular și familiar) **Cu suflet** = (despre oameni) bun; milos (1); generos. COM. din București. (Învechit, popular și familiar) **Fără suflet** = (despre oameni) rău (A I 1); nemilos. *Panaioti... au fost crîșmar în Țarigrad, lacom și fără suflet.* NECULCE, L. 300. *Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget, Cu privirea-mpăroșată.* EMINESCU, O. I, 150, cf. ALR SN V h 1 253/325. *La unul fără suflet, trebuie unul fără de lege.* CREANGĂ, P. 248, cf. ZANNE, P. II, 439. ◆ Persoană considerată din punctul de vedere al trăsăturilor sale de caracter. *Sufletele cele simțitoare a acestor familii fericite se întindea la toate cele de pinprejur.* BUZNEA, P. V. 53/20. *Sufletele alese care apăr o priciină sfîntă și vor să se jărtfească pentru dînsa nu calculează puterile vrăjmașului.* MAG. IST. I, 119/18. *O, voi, suflete cu milă! o, voi, inimi cu durere!... Este oare cu putință să nu simțiți îndurare?* CONACHI, P. 87. *El a fost un suflet mare și nobil, o inimă curată și generoasă, vesel și glumeț.* GHICA, S. 672. *Ce sete mi-era de-un suflet de care să mă lipesc, de-o ființă bună, la sînul căreia să mă strîng.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 269. *Printre tinerii studioși... răsar, din cînd în cînd, suflete viguroase, înzestrate cu temperamente artistice.* în PLR II, 119. *S-au găsit totuși întotdeauna suflete alese și între ei.* ȘEZ. XII, 97. *În casa Odobăceștilor intrase un suflet nou și străin.* GÎRLEANU, N. 19. *E un suflet de aur.* HOGAȘ, DR. II, 138. *Poate e un talent, un om cu gînduri mari, un suflet generos, ascuns și înăbușit.* C. PETRESCU, Î. I, 40. *Un astfel de concert de armonică cu o piesă de bar, cîntată ca o Missa solemnis lîngă sicriu..., ar fi produs un efect sfîșietor asupra sufletelor sensibile.* CĂLINESCU, S. 32. *Vreun om al datoriei... vreun suflet caritabil.* VINEA, L. I, 43. *Printre oamenii din port și din tîrg trecea, de asemenea, drept suflet cinstit, cu frica lui Dumnezeu.* TUDORAN, P. 137, cf. DL, DM. *Spune-mi, acum, ticăloase suflete, unde este Domnia voastră?* BARBU, PRINC. 18. *Suflet necăjit iobag, Mîndră adăstînd în prag, Unde vi-i haiducul drag?* VULPESCU, P. 48, cf. DEX. ✧ Expr. (Învechit, rar; calc după germ. *im Geist*) **În sufletul cuiva** = în numele cuiva, v. nume (I 1 b). *Comisariul să primească de la țară jurămîntul omagial, să pronunțe și el jurămîntul în sufletul Mai[estății] Sale.* BARIȚIU, P. A. I, 528. *A urmat depunerea jurămîntului din partea Dietei și a comisariului Rall în sufletul monarhului absent.* id. ib. 529.

8. Sentiment al responsabilității morale față de propria conduită; conștiință, cuget. *Să o alegeți precum scriu răvașele Domniei meale și precum veți afla cu ale voastre suflete* (a. 1694). BUL. COM. IST. III, 86. *Fericit iaste sufletul cel curat și îmbunătățit, carele totdeauna are în urechi acele prea fericite cuvinte.* ȚICHINDEAL, F. 172/7. *Pentru o mie dă lei ți-ai pus sufletul și ai iscălit socoteală mincinoasă dă patru sute dă pungi să plătească țara!* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 64. *Mă cunoști!... privește, Eu sînt, și, de ai suflet privește-mă, roșește!* ALECSANDRI, T. II, 182. *Suflet curat, plin de avînt, de iluziuni și de ideal.* CARAGIALE, O. II, 178. *Pe acela să-l puie a face această judecată și să hotărască el cu sufletul lui.* ISPIRESCU, U. 7. *Mi-e sufletul destul de încărcat de păcate, de propriile mele păcate.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 307. *Boier de țară, curat la suflet, nestatornic și „prost".* IORGA, C. I. I, 49. *Dromichaites... a primit cu dragoste și cu suflet curat făgăduiala macedoneanului.* PÂRVAN, G. 60. *Simțindu-și sufletul împovărat, caporalul încremeni.* REBREANU, P. S. 13, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Acest lucru nu înceta să-mi turbure sufletul.* PREDA, I, 190. *Sufletul meu era... încărcat de rușine și spaimă.* T. POPOVICI, S. 48. *Avea de gînd s-o șteargă unde vedea cu ochii, pentru că prea purta multe pe suflet.* BARBU, Ș. N. II, 13. *Suflet pur, cinstit... înclinat spre melancolie.* IST. LIT. ROM. II, 555. ✧ (Învechit și regional) **Pe** (sau **cu**) **sufletul meu** (tău, său etc.), formulă prin care se adeverește ceva prin jurămînt. *Eu, Dumitrașcu Batin, mărturisescu cu sufletul miu cum am dat o moșie a mea fiică-mea* (a. 1620). BUL. COM. IST. IV, 164. *Pe cînd erau mai tineri, știu eu sufletul lor că satul Mînjăștii l-au stăpînit Necolae Stîrcea* (a. 1716). URICARIUL, V, 375/15. *Să strîngeți... alți oameni bătrîni de pen prejur și să căutați să luați samă foarte cu dreptate, precum a mărturisi acei oameni cu sufletile lor și or arăta ei și pe unde s-ar afla locul dumisale, hatmanului* (a. 1724). BUL. COM. IST. IV, 160. *Adevărăm cu sufletile noastre că este moșia sfintei mănăstiri* (a. 1805). ib. III, 104, cf. LB, I. GOLESCU, C. (Cu elipsa adjectivului) *Și-apoi... să-mi spui pe suflet: Era să las pe plac La lupi în codri vaca, Ori ce era să fac?* COȘBUC, P. I, 267. ✧ Expr. **A avea** (sau **a-i sta cuiva**, regional, **strîmb**) (ceva) **pe suflet** = a fi preocupat, chinuit, apăsat de ceva; p. ext. a se simți vinovat de ceva; a avea conștiința încărcată. *Ce avea preotul pe suflet?* CARAGIALE, O. I, 166. *Mare pagubă dacă a muri, o nevoiește mai puțin pe lume; aibă pe suflet cel ce te-a scos din minte.* CONTEMPORANUL, IV, 391. *Ai tu ceva pe suflet, da' nu vrei să*

spui. VLAHUȚĂ, S. A. II, 189. *I-ar fi stat lui strîmb pe suflet și ar fi înghițit cu noduri dumicatul, dacă nu ș-ai fi știut curat la cuget.* CHIRIȚESCU, GR: 149. *Dorința ei să se știe soția unui deputat i-a stat ei atunci pe suflet.* AGÎRBICEANU, L. T. 257. *Am pe suflet nouăzeci și nouă de omoruri.* GALACTION, O. 252. *Pe urmă își frecă mîinile mulțumit că a lichidat chestiunea care îi stătea pe suflet.* C. PETRESCU, Î. II, 173. *Îi sta pe suflet să-mi spună ceva și parcă nu îndrăznea.* VLASIU, D. 240. *Problema aceasta a proprietății îi sta pe suflet.* CĂLINESCU, C. O. 102. *Și prietenii aveau năduf pe suflet.* PAS, L. I, 41. *Avea și Ieremia ceva pe sufletul lui: de un an, de cînd se mutase la sacagiu, o iubea în taină pe Ghiocica.* TUDORAN, P. 44, cf. DL. *Văd că ai ceva pe suflet.* T. POPOVICI, S. 525, cf. DM. *Nu te mai da în vileag cu tot ce ai pe suflet.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 50, cf. M. D. ENC., DEX. (Învechit) **A(-și) lua ceva pe sufletul** (sau **asupra sufletului**) **cuiva** = a-și asuma întreaga răspundere. *Și-au luat asupra sufletului lui că n-a ave nime nice o nevoie.* NECULCE, L. 174, cf. LM, ZANNE, P. II, 441. **A i se lua (ceva) de pe suflet** = a se elibera de o mare răspundere, de o vină, de un necaz etc. *Mare greutate i se luase de pe suflet.* CARAGIALE, O. I, 165. ▭ *A simțit că i s-a luat ceva de pe suflet.*

9. Factor, element etc. esențial al unui lucru, al unei acțiuni, al unei concepții, al unui fapt etc.; parte determinantă, hotărîtoare, vitală a ceva. *Don Enric, prințu al Portugaliei..., fu sufletul acestor încorajări.* GENILIE, G. 20/15. *Comerciul... este sufletul sporirii și îndestulării într-un stat* (a. 1843). DOC. EC. 783. *Apa este sufletul grădinii.* I. IONESCU, C. 73/21. *Frumos e, sfînt e să trăiești, Cînd pentru-ai tăi tu suflet ești.* COȘBUC, P. I, 31. *La „butuc" s-a închegat la 1857 sîmburele Unirii, al căruia suflet a fost protopopul Gheorghe.* HOGAȘ, DR. II, 101. *Rolul lui..., care a fost sufletul apărării..., e ignorat, evident, dinadins.* BUL. COM. IST. III, 132, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Mi se părea că dacă o să plece, are să plece sufletul casei.* CAMIL PETRESCU, P. 341. *Era sufletul cozeriilor de salon, susținînd cu însuflețire... teorii ușor paradoxale.* BRĂESCU, O. A. I, 91. *Bălcescu a fost sufletul revoluției de la 1848.* SADOVEANU, O. XX, 450, cf. DL, DM. *După părerea mea, el e sufletul și creierul și piciorul echipei.* T marție 1964, 5, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Avînt; însuflețire; impuls. *Ideea românească modernă a dat suflet revistei noastre.* în PLR II, 25. *Noutatea este un factor important în... viața cuvintelor, adică sufletul pus în ele de subiectele vorbitoare.* IORDAN, STIL. 13.

II. (Bot., învechit; la pl.) Lăcrimioară (*Convallaria majalis*). Cf. BORZA, D. 51.

— Pl.: *suflete.* — Și: (învechit) **sóflet** s. n., (regional) **súfletă** s. f.

— Lat. ***sufflitus*** (< *sufflare*).

SUFLETÁR s. m. (Regional) Copil înfiat. *Maica Leonora aducea și ea de la mînăstire un sufletar.* BRĂESCU, A. 23, cf. TEAHA, C. N. 268. ✧ (Prin analogie) *G. Topîrceanu s-a înarmat cu un ciocan și cuie și a venit să improvizeze un sălaș pentru sufletarul lui* [puiul de vulpe] *sub cerdac, cît mai departe de poiata găinilor.* V. ROM. mai 1957, 7.

— Pl.: *sufletari.*

— **Suflet** + suf. *-ar.*

SÚFLETĂ s. f. v. **suflet.**

SUFLETECÁ vb. I. Tranz. (Regional; complementul indică extremitățile unor obiecte de îmbrăcăminte sau ale unor părți ale acestora, de obicei, mîneci, poale) A sufleca (1) (Branișteа — Galați). Cf. ALR. I 1 874/704.

— Prez. ind.: *suflétec.*

— Contaminare între **sufleca** și **sumeteca.**

SUFLETÉRIU s. m. (Învechit, în Transilv.) Preot care primește spovedania unui condamnat la moarte. *La unele așteptări din partea sufleteriului, zise că condamnatul ar trebui silit să-și mărturisească păcatele.* BARIȚIU, P. A. II, 269, cf. 266.

— Pl.: *sufleterii.*

— **Suflet** + suf. *-eriu* (după *duhovnic*).

SUFLETÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** (Învechit; despre corpurile ființelor, mai ales, ale oamenilor) Care are suflet **(I 2)**; spec. omenesc **(1)**. *Iaste trup sufletesc și iaste d[u]hovnicesc* (a. 1698). GCR I, 317/2. *Samănă-se trup sufletesc, scoală-se trup duhovnicesc.* BIBLIA (1688), 873²/38.

2. (În filozofia idealistă și în concepțiile religioase; în opoziție cu trupesc 1; despre viață, despre activități, despre însușiri, despre abstracte etc.) Care ține de suflet **(I 3)**; care se referă la suflet; în legătură cu sufletul; al sufletului; de suflet; psihic; p. ext. (învechit) religios. *Să ne gătim spre sufleteasca nevoință a postului.* CORESI, EV. 12. *Cetiți și nu judecareți necetind mainte, că veți cu adevăr a afla mare vistiariu sufletesc.* PO 10/21. *Și tu, creștine, vrînd să te sui spre înălțimea bunătății și a zidi casă sufletească fără osteneală* (a. 1644). GCR I, 112/20. *Fără cuvîntul lui Dumnezău sîntem fără lumină sufletească.* N. TEST. (1648), II^{v}/34. *Să ne deschizi ochii cei sufletești cu înțelepciune și cu pricepere.* NEAGOE, ap. GCR I, 169/12. *Hrana cea de viață veacinică, sufletească ai nevoit Măria Ta, necruțînd cheltuiala.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 240/12. *Să fie această voroavă a mea spre laudă tuturor sfinților și dumneavoastră spre folos sufletesc.* CHEIA ÎN. 1^{v}/14. *Vă îndemn să le primiți și să le faceți pentru folosul cel sufletesc al dumneavoastră.* ANTIM, P. 5. *Ps*[a]*lmul iaste lucru îngeresc și slujbă sufletească.* (a. 1710). GCR I, 364/11. *Sănătate trupească și spășenie sufletească poftim sfinții*[i] *sale* (a. 1726). IORGA, S. D. XIV, 32. *A șaptea aveare sufletească este cuvii*[n]*cioasa purtare sau bunele năravuri.* CARTE TREB. I, 38/2. *Să să ajute, care vor fi săraci din meșteșugul lor, la vreo boală îndelungată i la îngroparea vreunuia sau la alt lucru sufletesc ce să va găsi cu cale de starostea* (a. 1824). DOC. EC. 328. *Nădejdea... este cea mai întîi hrană sufletească.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XIX/27. *Omul, între toate făpturile lumei, să însămnează prin trupești și sufletești puteri.* J. CIHAC, I. N. 16/6. *Alungarea tuturor pricinelor care ar lucra în viiața copiilor, atît trupească, cît și sufletească.* VASICI, M. II, 1/1. *Unde este pragul cel de despărțire... Într-a trupului simțire și într-acea sufletească?* CONACHI, P. 270. *Aicea începe duelul între epidemie și putere sufletească.* RUSSO, S. 26. *Stă la pîndă Duhul rău Cu ochirea-i să zărească Vreo pradă sufletească.* ALECSANDRI, P. II, 33, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *De veri urî ceale trupești, pre lesne veri afla și ceale sufletești.* VARLAAM, C. 370. ✦ (Învechit, despre oameni; precedat de cuvinte care indică grade de rudenie) Care împărtășește aceleași concepții filozofice, religioase etc. cu altcineva. *Păstorii și învățătorii sămt dascălii și părinții nostri cei sufletești.* EUSTRATIE, ap. GCR I, 76/25. *De acestea poftesc pre Măria Ta ca pre al nostru dulce prieten și fiu sufletesc.* VARLAAM, ap. IORGA, D. Ê. I, 60. *Direpț aceaia de vreame ce tot creștinul s-au prilejit de are pre călugăriță adevărată sor sufletească... cine o vor rușina..., rușinează adevărat pe soru-sa.* PRAV. 196. *N-au ascultat învățăturile părinților celor sufletești.* NEAGOE, ÎNV. 21/29. *Cinste îmi fac mie fii mei cei sufletești.* ANTIM, P. XXVI. *Trebuia o inimă mult mai puțin simțitoare decît a lui Vulcan, ca să poată privi cu sînge rece la asupritoarea soarte a sufleteștilor săi fii.* FM (1840), 47²/38. *Slugile casei se socotesc ca niște fii sufletești.* PENESCU, M. 8/2. ✦ (Regional; în sintagma) *Părinte sufletesc* = naș² **(I 1)** (Săscior — Sebeș). Cf. A II 4.

3. (De obicei în opoziție cu fizic; despre viață, despre însușiri, despre activități etc. ale oamenilor,

despre abstracte etc.) Care ține de suflet **(I 5)**; care se referă la suflet; în legătură cu sufletul; de suflet; moral[2] **(I 2)**, psihic **(1)**, (învechit) moralic, moralicesc **(2)**, moralnic **(2)**. *Viind aici, în țară, multe învățături sufletești învăța* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 110/13. *Facultățile lui sufletești nu par să se dezvolte decît jucînd cărți.* BOLINTINEANU, O. 251. *Toate calitățile sufletești... sînt supuse la legi fatale.* CONTA, O. F. 41. *Ei vor fi găsit elementele constitutive a vieții lui sufletești în realitate.* EMINESCU, P. L. 84. *Cele mai multe acte sufletești inconscient au loc.* PHILIPPIDE, P. 6. *Pe lîngă... calități sufletești, ea mai adusese sotului ei ca dotă două moșii mari.* SION, P. 64. *Viața sufletească înseamnă înălțarea gîndurilor și desfășurarea simțirilor în ființa omenească.* IORGA, C. I. II, 113. *Regularitatea în mersul climei* [scutește]... *populația... de anumite defecte corporale și sufletești.* PĂCALĂ, M. R. 13. [Cronicarul] *nu vede decît însușiri sufletești neobișnuite.* BUL. COM. IST. II, 32. *E răspunzător de sănătatea sufletească a lui Apostol.* REBREANU, P. S. 35, cf. RESMERIȚĂ, D. *Atomi sufletești există răspîndiți în toată natura.* MARINESCU, P. A. 31, cf. CADE. *Se părea antistiințific să se caute în realități sufletești impalpabile, insesizabile, explicația determinismului psihic.* RALEA, S. T. II, 10. *Nu structura lui sufletească n-are credibilitate psihologică.* CONSTANTINESCU, S. I, 15, cf. DL, DM. [Uitasem] *că pe lumea asta mai există și moarte și nu moartea teoretică pe care o înțelegeam eu..., ci una apropiată și sufletească ..., cu infinit mai multe nuanțe decît încercase orice știință să cuprindă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 10/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Nici în cele sufletești nu prea sămăna, afară doar de pofta de avere și de simțul cruțării.* AGÎRBICEANU, S. 106. ✦ (Învechit; despre oameni) Învățat. *Văzui în neamul nostru mulți... oameni de amîndoao ceatele, proști și sufletești carii, pentru neștiință, se depărtară cu învățături striine și cu proastă și scurtă mintea lor, răzlușindu-se, den credință adevărată* (a. 1642). GCR I, 98/1. *Om sufletesc și plin de toate bunătățile, știind carte grecească și slavonească.* GAVRIL NIF. 14/3. *A venit aici, la vel Ocnă, un părinte călugăr, anume Dionisie..., om sufletesc precum am auzit* (a. 1776). URICARIUL, VII, 19. ✦ (Despre viață, despre însușiri, despre manifestări etc. ale oamenilor) Care constituie elementul specific al spiritualității unei colectivități umane, al unei națiuni etc. *Aceasta cuprinde cele mai frumoase popoare pe pămînt care, în puterile sufletești și în cultură, au ținut totdeauna și țin și acuma întîiul loc.* RUS, I. I, 54/19. *Oltul... se confundă cu viața sufletească a colectivității umane prin mijlocul căreia trece.* BOGZA, C. O. 263.

4. (Despre stări, senzații etc., despre însușiri, manifestări etc. ale oamenilor) Care ține de suflet **(I 6)**, care se referă la suflet; în legătură cu sufletul; al sufletului; de suflet. *Au iarbă care ne vindecă toate vătămăturile ceale sufletești.* BIBLIA (1688), [prefață] 4/11. *Cu cuvinte cerești, o preface să se mute de pre dînsa patimile cele sufletești.* ANTIM, P. 2. *Bătrînețile și sufleteștele sale întristări l-au coborît în mormînt.* ASACHI, I. I, 98/26. *Cînd de-o sete sufletească E cuprinsă fata mică, A dormit cu ea alături Ca doi pui de turturică.* EMINESCU, O. I, 108. *Văzînd... împăratul că fiu-său are ținere de minte grozavă..., se umplu de bucurie sufletească.* ISPIRESCU, L. 366. *Eram puternic împărat: Prin sufleteasca poezie.* MACEDONSKI, O. I, 39. *Dispoziția lui sufletească făcea să-i sune în urechi ca o poveste tristă, duioasă, ca un țipăt al unei inimi nenorocite.* BACALBAȘA, S. A. I, 174. *Cu o astfel de stare sufletească, m-am coborît să-mi cumpăr țigări.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 20. *Întreaga sa veselie sufletească înghețase sub această răceală din părțile înalte ale persoanei sale.* HOGAȘ, DR. I, 8. *Închipuirile acestea îi umpleau ființa de plăceri sufletești nebănuite.* REBREANU, I. 231, cf. RESMERIȚĂ, D. *Peste curiozitate se altoia covîrșitor un simțămînt nou: o apropiere sufletească mergînd pînă la înduioșare.* M. I. CARAGIALE, C. 33, cf. CADE. *Oricît stăruință, însă, și oricît și-ar fi strunit cineva coardele sufletești, după sufletele lor, doctorii rămîneau pentru dînșii tot „domnii medici".* MIRONESCU, S. 96. *Inspirațiunea adîncă face să răsune coardele sufletești.* în PLR I, 235, cf. SCRIBAN, D. *Cînd însă vrei să posezi toți munții și pădurile țării, sub pretexte sufletești, faci un sofism.* CĂLINESCU, C. O. 109. *Venim... a găsi la voi aceeași sufletească primire.* PAS, L. I, 270. *Cu toată apăsarea sufletească, se pomeni zîmbind.* TUDORAN, P. 17, cf. DL. *Dacă n-aș fi în această stare sufletească..., aș suporta foarte greu schimbul de experiență.* PREDA, R. 314, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Gina frînge însă cercul obsesiei, evadînd într-o aventură fără poezie și fără indispensabilul element al sufletescului.* LOVINESCU, C. VII, 100. ✦ (Rar; despre copii) Adoptiv. Cf. CADE. ✦ (Învechit, rar; despre promisiuni, angajamente etc.) Care se face prin jurămînt. *Să deie... cu făgăduință sufletească prin viu grai că rădicîndu-se îngrijirea confiscarisirei, va rămîne fără putere contractul* (a. 1820). URICARIUL, I, 262.

— Pl.: *sufletești.* — Și: (învechit) **suflețésc, -eáscă** adj. POLIZU, BARCIANU.

— **Suflet** + suf. *-esc.*

SUFLETÉȘTE adv. (De obicei în opoziție cu fizicește, cu trupește **1)** Din punctul de vedere al sufletului **(I 3, 5, 6)**; referitor la suflet; cu sufletul. V. moralicește, moralmente, psihologicește, spiritualicește, (rar) spiritualmente, psicamente, psihicește, (învechit, rar) psicologicamente. *A strînge răbdare și a lucra sufletește și a nu osîndi nimea sau cu cuvîntul a întreba și fratele său a milui după puteare?* CORESI, EV. 46. *Să prăzdnuim astăzi, nu eleneaște, ce sufleteaște, nu pîntecelui, ce sufletului* (ante 1633). GCR I, 85/34. *Știința dar și sufleteaște iaste de folos omului și trupeaște de treabă și de mare folos.* M. COSTIN, O. 277. *Nu cu vicleșug să te vatăm au trupește, au sufletește.* ANTIM, P. XXIV. *Să fugiți de trîndăvie, care este vătămătoare și trupește, și sufletește.* DRĂGHICI, R. 156/30. *În Paris ca și în Roma, voiește pravili a da, Sufletește a supune și trupește a prăda.* POGOR, HENR. 57/11, cf. POLIZU. *Dar nu numai Rolla se ucide fiziceșe și sufletește, ci și alții.* GHEREA, ST. CR. II, 322. *El era sufletește același.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 48. [Oameni] *de talent ce au lucrat pentru neam... care au îmbogățit sufletește omenirea.* IORGA, în PLR II, 154. *Mi s-a părut puțin agitată și puțin izolată sufletește de mine.* IBRĂILEANU, A. 100. *Sufletește, cred că mai virtos decît cunoștințele și curtenia îi apropiase tristețea.* M. I. CARAGIALE, C. 62, cf. CADE. *Dinu Păturică se aruncă în cariera ciocoismului, minunat pregătit sufletește pentru a parveni.* LOVINESCU, C. IV, 7. *Sufletește și trupește era făcută să domine.* COCEA, S. II, 143. *M-am dus iar la Deva, de care mă legasem sufletește.* VLASIU, A. P. 402. *Cast trupește și sufletește, cum numai palizii ruși... știu uneori să fie, Vania reacționa agresiv.* TEODOREANU, M. III, 51. *Toți cititorii... ne vom aduna la Ipotești, ca să comunicăm sufletește cu cel care ne-a răscumpărat.* SADOVEANU, O. XX, 117. *Cînd... voim să cîștigăm pe cineva sufletește, vom face apel mai mult la sentimentele sale.* PUȘCARIU, L. R. I, 79. *Se trăia sufletește numai din senzații extrem de diferențiate.* BLAGA, Z. 36. *Educat sufletește între 1880—1890, el și-a făcut cultura în epoca de victorie a pozitivismului.* RALEA, S. T. I, 36. *Chiar se pregătea sufletește pentru acest spectacol.* VINEA, L. II, 310, cf. DL, DM. *Eram prea zdruncinat sufletește, ca să-mi ardă de învățătură.* H. LOVINESCU, T. 250. *Cînd Ioanide era zdrobit sufletește, pierdea orice interes pentru viață.* V. ROM. noiembrie 1964, 118, cf. M. D. ENC., DEX.

— **Suflet** + suf. *-ește.*

SUFLETÍST, -Ă s. m. și f., adj. (Familiar) (Persoană) care denotă generozitate și solicitudine. Cf. DGR.

— Pl.: *sufletiști, -ste.*

— **Suflet** + suf. *-ist.*

SUFLETÚȚ s. n. (Regional) Sufletel (1). *Dori-m-a tătulu, Că i-am rupt sufletulu.* MÎNDRESCU, L. P. 30. *Mult mă mir cu ce trăiești, Cu putregai di pe butuci, Că sufletulu ți-l usti.* id. ib. 165.

— Pl.: ?

— **Suflet** + suf. *-uț.*

SUFLÉȚ s. m. (Regional) Suflător (II 5). *Cimpoiul se compune dintr-un rezervor de aer din piele... în care aerul este introdus printr-un tub numit „suflător" ..., sufleți (București).* ALEXANDRU, I. M. 78.

— Pl.: *sufleți.*

— De la **sufla.**

SUFLEȚÉL subst. I. S. n. Diminutiv al lui suflet.

1. Cf. suflet (I 2). *Ian mănîncă oleacă de lapte cu mămăliguță, de trei zile nu-ți ții sufletelul decît cu apă.* CONTEMPORANUL, V, 290, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. ✧ Fig. *M-aș face un flutur ușor... M-aș pune pe-o floare de crin, Să-i beau sufletelul din sîn.* EMINESCU, O. IV, 5. ✧ Expr. (Familiar) **Val de sufletelul tău** (sau **său, lui** etc.) = vai de sufletul tău, v. suflet (I 2). *Știa că are șapte copii și e calic, vai de sufletelul lui.* REBREANU, NUV. 64. ✦ (Învechit, popular și familiar; la voc.; adesea urmat de un adj. pos.) Termen cu care se dezmiardă o persoană dragă. *Nu trebuie, sufletelul meu, să fii supărat pă mine.* GORJAN, H. I, 70/21, cf. VALIAN, V. *Ce durere, sufletele, ți durerea de amoriu.* CONACHI, P. 126. *Ah, nădejdea vieții mele, ah, scump sufletelul meu!* PANN, E. I, 16/11, cf. NEGRUZZI, S. I, 17. *Nu fie de diochiu, sufletelu!* ALECSANDRI, T. 104. *Drăgulul meu sufletel, Cînd ți-a veni dorul, Să ieși drumușorul* (a. 1882). GCR II, 345, cf. DDRF. *Cît te-am iubit eu, Sufletelul meu!* COȘBUC, P. II, 160, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Tu, sufletelul maicăi, Șerioja, ce-i cu tine?* LESNEA, P. E. 128. *Trage-mă, Pelaghia, izbește-mă, sufletelule.* PREDA, R. 147. *Îți vine mîndruța!... Iubita!... Sufletelu!* LĂNCRĂNJAN, C. I, 116. *Unde te duci, bărbățele, Și cui mă lași, sufletele?* ALECSANDRI, P. P. 282. *Pe dealul cu floricele, Aman, sufletele, Jăluiesc nevestele.* ȘEZ. II, 222, cf. MAT. DIALECT, I, 236. *Bărbățel, sufletel dulce, Nouă ai ai cătunit Și înapoi ai venit.* FOLC. MOLD. II, 702.

2. Cf. suflet (I 3). Cf. ANON. CAR., LB. *Al tău sufletel poate către ceruri a zbura.* NEGRUZZI, S. II, 9, cf. POLIZU. *Sărmănelul sufletel O să zboare, vai de el!* ȘION, P. 380, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Să faci o rugăciune De ieșirea sufletelului din trup.* BLAGA, P. 59, cf. DL, DM, DEX. *Trage, trage, elopetel, Că-ți mai vine-un sufletel.* MARIAN, Î. 4. *Roagă-te lui D[umne]zeu Pentru sufletelul meu.* ȘEZ. III, 193. *Mă vede bărbățelu, Mînce-i dracu sufletelu!* HODOȘ, P. P. 136. *Ascultă-l și vezi-l, Doamne, Ușurîndu-i morminîlu, Odihnindu-i sufletîlu.* FOLC. OLT. = MUNT. III, 294. ✧ Expr. (Popular) **A fi tot un trup și un sufletel** = a se potrivi din toate punctele de vedere cu cineva; a fi în armonie perfectă cu cineva; a fi nedespărțit de cineva, (învechit și popular) a fi un suflet în două trupuri, v. suflet (I 3); p. ext. a se iubi foarte mult. (Cu schimbarea construcției) *Să fim una amîndoi, Tot cu trup și-un sufletel.* ALECSANDRI, P. P. 345.

3. Cf. suflet (I 4). *N-am întîlnit eu, cale de atîtea zile..., niei un sufletel de om.* ISPIRESCU, L. 101. *Alături, la casierie, e un sufletel stingher, care se zbate și se frămîntă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 15, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX.

4. Cf. suflet (I 6). Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. *Rău mă doare sufletelu, Cînd îmi văd iboviicelu.* HODOȘ, P. P. 323. *Amar ie și firu tiău, Ca și sufletălu mieu.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 157. ✦ (Prin Munt.) Inimă. Cf. ALR II/I MN 36, 2 203/769.

II. S. f. și (rar) m. 1. (Bot.; regional, mai ales în Transilv.; de obicei la pl.) Lăcrimioară *(Convallaria majalis).* Cf. COTEANU, PL. 19, LB, POLIZU, BARONZI, L. 145, DDRF, GHEȚIE, R. M., BRANDZA, D. 413, BARCIANU, GREȚESCU, PL. 557, JAHRESBER. VIII, 100, N. LEON, MED. 45, ALEXI, W., ȘĂINEANU², BIANU, D. S. 447, RESMERIȚĂ, D., BULET. GRĂD. BOT. V, 57, DR. V, 558, COMȘA, N. Z. 28, CADE, BUJOREAN, B. L. 394, SCRIBAN, D., BORZA, D. 51.

2. (Regional, mai ales în Ban.; de obicei la pl.) Dediței *(Pulsatilla vulgaris).* Cf. MARIAN, CH. 9, ȘĂINEANU², BIANU, D. S. 224, ȘEZ. XV, 25, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 140.

— Pl.: *sufletele* și (II, m.) *sufleței* (BUJOREAN, B. L. 394, com. din ZAGRA — NĂSĂUD).

— **Suflet** + suf. *-el.*

SUFLEȚÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **sufletesc.**

SUFLEȚÍ vb. IV. 1. Intranz. (Învechit și regional; despre ființe) A trăi (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Mirosul crăiței iaste albinelor atîta de plăcut, cît se pare că iale fără acela n-ar putea sufleți.* TOMICI, C. A. 17/7, cf. LB, CADE. *Cum să mai sufletim noi?* VÎRCOL, V. 79. *Du-te la Ioana și-i spune Să nu se mai poarte bine, Că mă omoară cu zile; Să se poarte și mai rău, Să mai sufletesc și eu.* CIAUȘANU, V. 33.

2. Tranz. (Folosit și absol.) (Învechit) A depune mărturie; a jura. *Semnele caselor și pometii sînt de față, precum toți răzașii au sufletit* (a. 1746). URICARIUL, XV, 314. *Le-am zis să meargă doi-trei oameni de credință să sufletască pără unde este această parte de lungă și de lată și ei au zis că nu vor sufleți* (a. 1797). ib. X, 247. *Au mărturisit că n-au pus mîna nici pe bani, nici pe alte lucruri a răposatului și așa sufletind prin sărutarea Sfintei cruci* (a. 1814). ib. XIV, 237.

— Prez. ind.: *sufletesc.*

— V. **suflet.**

SUFLEȚÍE s. f. (Învechit; adesea precedat de „bună") Tărie sufletească; p. ext. bucurie; însuflețire; p. gener. suflet (I 3). *Așa și dulceața duhului sfînt lumînează carei cred și cu bună sufletie mult le dă carei priimesc el.* GORESI, EV. 159. *Cu bogăție dată să fie noao... nespusa bună sufletie și ceea îndulcire fără de moarte.* id. ib. 516. *Însă după ce am văzut zădarnic năzuința la mare sufletia celor de frunte a neamului, nu am nice o nădejde mai mult ca să poci isprăvi și celelalte părți.* BUDAI-DELEANU, LEX., cf. T. PAPAHAGI, C. L., SFC I, 232, III, 164, BÎRLEA, L. P. M. II, 496. ✧ Expr. (Regional) **A da (cuiva) de sufletie** = a da de pomană, v. pomană (I 3). *Colacii de cununie Ți i-o dat de sufletie.* BÎRLEA, B. 124.

— Pl.: *sufletii.*

— **Suflet** + suf. *-ie.*

SUFLEȚÍRE s. f. (Învechit) Viață; p. ext. bucurie, însuflețire. Cf. sufleți² (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Mitropolia și Episcopia, cînd au nevoi și datorii..., năzuind la epitropii cei firești și aceștia cu o suflețire la stăpînitorul cel legiuit, să ajută din țară iară nu prin vînzări* (a. 1820). URICARIUL, I, 267.

— Pl.: *suflețiri.*

— V. **sufleți.**

SUFLEȚITÓRIU, -IE adj., s. m. și f. (Învechit, rar) (Persoană) care însuflețește. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pl.: *suflețitorii.*

— **Sufleți²** + suf. *-itoriu.*

SUFLÉU s. n. Preparat culinar alcătuit, de obicei, dintr-un aluat moale, afinat (datorită albușurilor bătute spumă), la care se adaugă legume fierte sau brînză, pește, fructe etc. și care se servește ca fel de mîncare sau ca desert. Cf. ALEXI, W. *În general devin masculine cele însufleţite... și neutre cele neînsufleţite („clișeu", „dineu"... „sufleu").* GRAUR, E. 49, cf. DL, DM, DN². *Sufleul se poate face din orice fel de pește fiert.* S. MARIN, C. B. 83. *Cînd sufleul a crescut, se presară deasupra puțin zahăr pisat.* id. ib. 232, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sufleuri.*
— Din fr. **soufflé.**

SUFLICÁ[1] vb. I. v. **sufleca.**

SUFLICÁ[2] vb. I v. **sovîlca.**

SUFLICÁT, -Ă adj. v. **suflecat.**

SUFLINTĂTÚRĂ s. f. (Regional) Lînă măruntă tunsă de pe pîntecele oilor (Beclean — Dej). Cf. ALRT II 331. *Suflintăturile le punem într-o catargă, ca să nu le ducă apa.* ib. 124.
— Pl.: *suflintături.*
— Etimologia necunoscută.

SUFLÓI s. n. (Învechit și regional) Foale (la fierărie); p. gener. instrument de suflat aer. Cf. LB. *Ca sufloiul cînd suflă la cărbuni.* I. GOLESCU, ap. ZANNE, P. IX, 150, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Identificat cu țevile și sufloaiele..., el nu era măcar un prost tehnician.* ARGHEZI, L. 136. ✦ Spec. Țeavă de soc, de trestie etc. prin care se suflă în focul din vatră, pentru a-l aținea. *Pentru aceasta să fii de față cînd fierbe* [cleiul]; *și cînd se umflă..., să sufli cu un sufloi de trestie* (a. 1805). GRECU, P. 71. *Focul din vatră sau cotroană se ațină cu ajutorul sufloiului, un beligaș de soc găurit, prin care se suflă în jarul care, vara, nu se stinge nici pe un moment.* PĂCALĂ, M. R. 443, cf. CADE, DM, DEX, LEXIC REG. II, 63. ✦ (Regional) Jucărie din scoarță de mesteacăn sau de salcie din care fluieră copiii. Cf. DM, DEX. ✦ (Prin sudul Transilv.) Bucium mic făcut din coajă de salcie, de mesteacăn sau de alun; (regional) tutoi[1] **(1),** tuturez **(1).** *Tutoiul sau sufloiul..., la un capăt mai larg, apoi subțiindu-se din ce în ce pînă ce se termină într-o găurice, e răsucit din scoarță de mesteacăn sau salcie.* PĂCALĂ, M.R. 422.
— Pl.: *sufloaie.*
— **Sufla** + suf. *-oi.*

SUFLÓR, s. m. v. **sufleor.**

SUFLÓS -OÁSĂ adj. (Regional) Care flutură. Cf. TDRG. *Iar morarul, meșter mare, Bată-l mama cui îl are. Cu o izmană trasă, Cu una sufloasă.* PĂSCULESCU, L. P. 21, cf. 380.
— Pl.: *sufloși, -oase.*
— **Sufla** + suf. *-os.*

SÚFLU s. n. **I. 1.** Acționare (puternică) a vîntului prin deplasarea maselor de aer în atmosferă într-o sau dintr-o direcție determinată, batere, bătaie, trecere **(II 1),** (regional) vînturare; deplasare a curenților de aer, a aburilor etc. din atmosferă într-o sau dintr-o direcție determinată; suflare **(I 1),** (rar) suflat[1] **(I).** V. adiere, boare, pală[1] **(2),** revenea1ă **(2),** scutur[1] **(1),** undă, zăliște. Cf. sufla **(I 1).** *S-a făcut el un vas pe care, lăsîndu-l în sufluriile vînturilor, s-a aruncat peste mări și oceane.* GENILIE, G. 129/5. *Tu ești slabă ca o floare Ce de-un suflu cade, moare.* PR. DRAM. 377. *Frunzele gemeau la suflul melancolic a vîntului.* NEGRUZZI, S. I, 236. *Și iată, iată trista iarnă vine, Cu asprul ochi, cu suflul său ghețos.* I. NEGRUZZI, S. II, 282. *Ca-ntineriți de suflul primăverii S-or ridica, ei, cari au fost străjerii Amarului, și-ai morții, și-ai durerii.* GOGA, POEZII, 81. *Pînă și el a simțit și flul imperios al primăverii.* ANGHEL, PR. 115. *O boare lină venea din cînd în cînd cu suflul cald și-l ardea pe față.* AGÎRBICEANU, S. P. 207. *Suflul primăverii... deschide bobocii și acopere de flori copacii.* GÎRLEANU, N. 101, cf. RESMERIȚĂ, D. *Arșița soarelui de după-amiază este astîmpărată de suflul vîntului.* GALACTION, O. A. III, 436. *Un suflu de vînt aduse miros greu dinspre tranșee.* C. PETRESCU, Î. I, 301. *Nici un suflu glacial nu se mai abate dinspre stepele fără de sfîrșit ale Sciției.* RALEA, S. T. I, 295. *Și, deodată..., izbucni un șipot turbure, un fel de urlet muzical, răgușit și prelung, care se plimbă tremurător pe mai multe note, ca și cum un suflu de vînt l-ar fi înfiorat și abătut din drum.* VINEA, L. II, 313, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Figurat sau în contexte figurate) *Peste amîndoi parcă trece un suflu de nebunie concentrată, ca într-un ținut devastat.* CAMIL PETRESCU, T. II, 275. *Un suflu de revoluție clătina mințile tuturor.* BRĂESCU, A. 138. *Se revărsa peste noi suflul unei vieți proaspete.* VLASIU, A. P. 270. *Oricît de impersonal ar părea artistul, simțim vibrînd, în ceea ce trece de la el la noi, acel suflu de milă și de dorință de mai bine.* SADOVEANU, O. XX, 270. *Acest suflu al unei înțelegeri superioare adie prin toată opera lui Shakespeare și transmite cititorului și spectatorului îndemnuri către comprehensiune și bunătate.* VIANU, L. U. 68. *Din valea aceasta calmă... ușor de tot adie suflul superstițiilor.* BOGZA, C. O. 104. *Simt retrospectiv cum suflul rece al vanității a paralizat mișcările libere ale unui om.* PREDA, R. 499. *Nu-i contest* [literaturii dramatice] *un anumit pitoresc și un suflu de prospețime.* T iunie 1964, 66. *N-a avut suflul de ciclon al lui Whitman, deci nici optimismul incomparabilului poet tipic american.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 19/3.

2. Undă de presiune violentă produsă, de obicei, de o explozie, care se propagă prin aer și care poate provoca avarii, distrugeri etc. *Suflul unui obuz mă azvîrle într-o băltoacă.* V. ROM. mai 1954, 155, cf. LTR², DL. *Ușa de la intrare smulsă de suflul exploziilor.* PREDA, R. 222. *Biserica se prăbușise din pricina suflului bombelor.* T. POPOVICI, S. 32, cf. DM. *Omul nu moare numai atunci cînd îl nimerește o ghiulea. Moare și atunci cînd suflul ghiulelei aruncă în el cu țărînă.* V. ROM. decembrie 1964, 72. *În urma lui, zăpada pulverizată de suflul reactoarelor fierbe, parcă trenul de aterizaj ar descoperi sub roțile lui un uriaș vas cu apă clocotitoare.* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 10/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Formația ecleziastică a d-lui Arghezi se desprinde din fundalul larg al Bibliei, în năvala de invective care azvîrle suflul de ocară și mînie peste Sodoma organizației sociale, nedreaptă, vicleană și sanguinară.* CONSTANTINESCU, S. I, 68.

II. 1. (Livresc) Respirație **(1).** Cf. sufla **(II 1).** *Pe razele apusului Vii, mîndre zburător? Mă mîngîie-a ta aripă Și suflul tău ușor!* NEGRUZZI, S. II, 66. *Să te cuprind pe după gît, Să-ți gust de-aproape suflul pur.* CĂLINESCU, L. L. 182. *Mitropolitul simte că i se taie suflul.* ARGHEZI, B. 28. *Umbra se strecoară sfioasă, ca un suflu de fecioară, printre ramurile păgîne.* VINEA, L. II, 177, cf. DL, DM. *Pauze care să permită cititorului să-și redobîndească suflul.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 3/5, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Ritmul e o respirație a materiei, un suflu cu care sculptorul învie formele.* VLASIU, D. 204. *Tăcerea își oprise și suflul și-așteptă: Va birui pămîntul sau zvîrcolirea ta?* ARGHEZI, C. O. 29. *Am avut prilejul și în seara premierei să intercept același scurt răstimp de nedumerire în suflul sălii.* CONTEMP. 1970, nr. 1 230, 4/3. ✦ Capacitate respiratorie mare; p. ext. rezistență fizică (mare). Cf. DL. *Avea aceeași voce cu suflu puțin și tărăgănat.* PREDA, R. 178, cf. DM. *Trecerea de la un gen la altul este o problemă nu numai de talent și de pregătire, ci și de suflu, de rezistență la o cursă de obstacole, după ce ai făcut multă vreme sprint.* CINEMA, 1968, nr. 8, 12, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Estetician, el își*

putea permite încă incursiuni în domeniul ideilor generale și al sistemelor, pentru care ceilalți n-ar fi avut nici destul suflu, nici destulă imaginație. OPRESCU, s. 254. *Discuțiile despre teatru și-au pierdut din suflu în ultimul timp.* T iulie 1969, 9. ✦ Zgomot caracteristic, asemănător unui șuierat, produs de anumite (părți de) organe bolnave (pleură, plămîni, inimă, ventricul etc.), perceptibil la auscultație. Cf. DL, DM, DN², DER. *În unele boli de inimă care modifică deschiderea orificiilor atrioventriculare sau structura valvelor, apar zgomote noi, numite sufluri.* ABC SĂN. 205. *Următoarele simptome: febră, junghi..., suflu pulmonar caracteristic, constatat la auscultație de către medic, reprezintă laolaltă sindromul pneumoniei.* id. ib. 330, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Fon.) Aspirație. *Spiritul aspru, care nota un suflu înaintea unora dintre vocale la începutul cuvintelor, a fost redat de romani prin „h".* GRAUR, N. P. 50.

3. Emitere forțată a unui flux de aer pe gură (sau, rar, pe nări); expirare puternică, pentru a executa, a realiza etc. ceva; (concretizat) aer expirat; p. gener. expirație; suflare **(II 3)**, suflat¹ **(2)**. Cf. sufla **(II 2)**. *Sihastra dintr-un suflu — zup!* COȘBUC, P. II, 237. *Slab ca un tăciune ce-ncearcă să-l aprindă Un suflu îndărătnic.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 33. *Cu suflu te suflu, Cu scuipat te scuip.* ȘEZ. V, 143. ✧ Fig. *La tot suflul de iubire, la tot șoptul călduros... A mea inimă de flăcări deodată sfîrâiește.* PR. DRAM. 363. *Din poema lui iese un suflu de intoleranță, de sectantism.* GHEREA, ST. CR. I, 175. *Cuvintele onomatopeice... dau poeziei, ca și cuvintele cu ton de interjecție, un suflu dinamic.* CV 1950, nr. 3, 5.

4. Fig. (Livresc) Însuflețire, elan. *Cu ce suflu vorbea de trădările celor doi mari dragomani și de crunta-i ispășire.* M. I. CARAGIALE, C. 78. *Pătrunși parcă de un suflu de regenerare, se ridicară de la masă.* BRĂESCU, O. A. I, 52. *Un avînt nerăbdător o umplea totuși cu un suflu de larguri.* VINEA, L. II, 279. *A dat inițiatele exercițiului literar, și nu imboldului lăuntric, care se realizează cu dificultate sau se precipită cu suflu impetuos.* CONSTANTINESCU, S. I, 21, cf. DL, DM. *Țelurile militante, de mare suflu umanist, chiar dacă nu sînt frapant vizibile, stau la baza majorității creației graficienilor.* V. ROM. ianuarie 1963, 129. *Versurile lui Alecsandri prind suflu nou în interpretarea sensibilă a actorilor.* GÎ 1968, nr. 932, 4/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Putere de inspirație; forță creatoare. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Se cere însă talent și-i recunoaștem, îndeosebi, d-lui Arghezi... un suflu creator de imagini nouă,* LOVINESCU, C. IV, 58. *În natura lui robustă și inteligența lui practică, a avut ceva din suflul lui Balzac.* I. BOTEZ, B. I, 43, cf. SCRIBAN, D. *Lui Nicolae Bălcescu i s-a atribuit „Cîntarea României", operă de mare suflu poetic, care e a lui Alecu Russo.* SADOVEANU, E. 53. *Faima de stilist a lui Odobescu se datorește mai cu seamă bogăției bine stăpînite a perioadelor sale pe care de la Bălcescu nimeni nu știuse a le dezvolta cu un suflu mai larg.* VIANU, A. P. 150. *S-ar putea constitui o adevărată fiziologie a suflului poetic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 16, 22/3.

— Pl.: *sufluri.*

— Din fr. **souffle**. — Pentru unele sensuri probabil și post-verbal de la **sufla**.

SUFLUCÁ vb. I v. **sufleca**.

SUFLUCÁT, -Ă adj. v. **suflecat**.

SUFLULCÁ vb. I v. **sufleca**.

SUFLÚRĂ s. f. Defect de turnare al lingourilor sau al unor piese de metal, care constă din mici goluri formate de gazele care nu au putut fi evacuate în timpul solidificării. *Suflurile sînt cu atît mai dese, cu cît metalul se topește mai greu și cu cît piesa turnată este mai mare.* IOANOVICI, TEHN. 99, cf. DL, DM. *Suflurile sînt mai frecvente la turnarea oțelului.* LTR², cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sufluri.*

— Din fr. **soufflure**.

SUFLÚȘ s. n. (Regional) Abur (Fînațe — Dr. Petru Groza). Cf. ARH. FOLK. VII, 122.

— Pl.: ?

— **Sufla** + suf. *-uș*.

SUFOCÁ vb. I. Tranz. și refl. **1.** A face să piardă sau a-și pierde respirația datorită lipsei de oxigen sau încetinirii ritmului respirator; p. ext. a omorî sau a muri prin lipsă de aer; a (se) asfixia, a (se) înăbuși, a (se) îneca, a (se) sugruma **(2)**, (învechit și popular) a (se) năbuși **(3)**, a (se) năduși **(II 1)**, (învechit) a (se) împresura. Cf. ANTONESCU, D. *O emoțiune distrugătoare îi încleștă fălcile, bătăile inimei îl sufocau.* VLAHUȚĂ, D. 197, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Toată atmosfera de dragoste pe care o simțea crescînd în jurul său o apăsă cîteva săptămîni, uneori i se părea chiar că o sufocă.* AGÎRBICEANU, S. 460, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *O chimie, un dicționar,... numai Bourget, nu!... se grăbi să adauge... apărîndu-se cu amîndouă mîinile ca și cum îi răsturna cineva chiar acum pe piept, să-l sufoce, toată opera completă a lui Bourget.* C. PETRESCU, Î. II, 60. *Își închipui milioane de ordine care se umflă asemenea... unor tuburi groase care-i înfășura gîtul, sufocîndu-l.* SAHIA, N. 85. *Peștii..., sufocați de nămolul răscolit de iureș, fugeau la margini.* VOICULESCU, P. I, 18. *Azi-noapte, colegul meu zicea că se sufocă.* VLASIU, A. P. 420, cf. SCRIBAN, D. *Deși amenințat să fiu sufocat, îndur cu plăcere.* BLAGA, H. 85. *Să nu rămînă-ntre noi loc Chiar dac-ar fi să te sufoc.* CĂLINESCU, O. II, 169. *Mă apasă. Mi se pare că mă sufoc.* STANCU, R. A. II, 170. *Doctore, începu Lucu, în viața mea e o femeie... (Se opri, parcă sufocat de banalitatea spovedaniei).* VINEA, L. I, 28, cf. DL. *Fusese gata să se sufoce și îl transportaseră la spital, unde fusese operat în cea mai mare urgență.* T. POPOVICI, S. 256, cf. DM, DN². *Sute de mii de femei se îmbulzeau, se sufocau, se sfîșiau și leșinau în fața estradei.* CINEMA, 1968, nr. 5, 17, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Figurat sau în contexte figurate) *Începusem să ne sufocăm în atmosfera aceea falsă și negustorească.* în PLR II, 208. *Avea toată figura sufocată de păr negru și aspru.* C. PETRESCU, Î. I, 163. *Cînd te miști cu un gest de eliberare din întunericul ce te sufocă, ai impresia că te legeni în gol.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 44. *Textul... se sufocă sub avalanșa de date istorice și de intenții didactice.* CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 3/4. *Pe scena Teatrului Mic, mobilele sufocă scena.* T aprilie 1969, 40. *Un lung șir de observații banale care a ajuns să sufoce respirația presei literare.* V. ROM. aprilie 1970, 121. *O tăcere grea, ca o lespede, sufoca mulțimea.* T. POPOVICI, S. 449. ✧ Intranz. *Sufocînd de căldură.* ap. IORDAN, L. R. A. 347. ✦ Tranz. P. anal. (Complementul indică plante) A stînjeni sau a opri în dezvoltare; a înăbuși, a îneca; (rar) a sugruma **(1)**. *Boala produsă e păgubitoare deoarece acoperă plantele, le sufocă, iar asimilația nu se mai poate face.* ENC. AGR. I, 282. *Cu violență nebună firele crescuseră lungi, hoarde de plante sălbatice înlocuiseră peluzele drepte, sufocîndu-le-n cercuri, apropiindu-se tot mai mult de castel.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 89, 16/2. ✦ Tranz. Fig. (Complementul indică acțiuni, procese, sentimente etc.) A împiedica dezvoltarea, cursul, manifestarea; a frîna, a inhiba, a înăbuși **(3)**, a opri **(1)**. *Birfele colegilor au sufocat prietenia dintre ei.*

2. Fig. A face să-și piardă sau a-și pierde, pe moment, respirația în urma unei emoții sau a unei stări de spirit deosebite; a (se) înăbuși, a (se) sugruma **(3)**. V. apăsa. *Se sufoca de exasperare pentru că i se servise supa prea rece sau prea fierbinte.* COCEA,

s. II, 13. *Ți-a intrat în cap să fii... „teroarea pensiunei Weber". Ei bine, m-aș sufoca dacă nu ți-aș spune: nu ești.* SEBASTIAN, T. 61. *Emoția o sufoca.* BART, E. 186. *Urechea aude... cum sună cuvîntul „rostit pe jumătate" al cuiva sufocat de emoție.* VIANU, S. 39. *Pufni încet, ca să nu se sufoce. În clipa aceea, nu mai da o ceapă degerată pe prezidența lui.* VORNIC, P. 167. *Un unchi al meu mi-a strigat, sufocat de indignare: — Nenorocitule!* T august 1964, 84. *Glasul lui Vinea, fraza cu sfîrșitul lumii, care nu venise, îl îngheță în gît, de acolo îl sufoca, îl împiedica să spună un cuvînt.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 82, 18/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Intranz. *Coana Raluca, sufocînd de indignare... împotriva vremii, a așezămintelor, a contimporanilor, a urmașilor.* COCEA, S. II, 86.

— Prez. ind.: *sufóc.*

— Din fr. **suffoquer.**

SUFOCÁNT, -Ă adj. **1.** (Despre aburi, substanțe etc.) Care face pe cineva să-și piardă respirația, să se înece, datorită lipsei de oxigen sau încetinirii ritmului respirator; care omoară prin lipsă de aer; asfixiant, înăbușitor, înecăcios, sugrumător **(2)**, (rar) înecător, (învechit și popular) nădușitor. Cf. sufoca **(1)**. *Sulful... este o substanță care se rupe lesne, de coloare galbenă, mai grea decît apa, arzînd cu o flacără de culoarea cam vînătă, producînd niște aburi sufocanți (cari înecă).* BARASCH, I. N. 59/4, cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR[2], DL, DM, DN[2], SFC II, 111, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Primul act [al piesei] este nașterea vieții fericite, departe de mediul social sufocant.* CONTEMP. 1965, nr. 968, 4/5. *Spectacolul relațiilor dintre cei doi soți... este copleșitor, sufocant.* CINEMA, 1968, nr. 1, 12. *Literatura pedagogică vorbește, de altfel, despre „dragoste sufocantă".* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217. *A contracarat... fiecare personaj, creînd astfel... acea jalnică, sufocantă atmosferă mic-burgheză, pe care spectatorul o poate identifica.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 32/1. ✦ Fig. (Despre stări afective) Care te face să-ți pierzi, pe moment, respirația; (rar) sufocat **(1)**. *O înduioșare sufocantă se opri în mlădierea lor visătoare.* KLOPȘTOCK, F. 261.

2. P. ext. (Despre aerul din atmosferă, dintr-o încăpere etc.) Care este amestecat cu substanțe, gaze etc., impropriu respirației; greu, irespirabil, încărcat, viciat, (învechit, rar) sufocător. *Și aerul mi s-a părut sufocant. Nu rareori o dată cu apa, pătrund și gaze.* T iulie 1964, 40, cf. DSR. ✧ (Adverbial) *În odaia scundă cu pămînt pe jos, mirosea sufocant a flori putrede.* PREDA, R. 211.

3. P. anal. (Despre căldura din mediul înconjurător) Care împiedică respirația normală; înăbușitor, (învechit și popular) nădușitor. *Într-o căldură cu totul sufocantă, încît și o singură țigară ar mări-o funest, croitorii calcă.* BOGZA, A. î. 495.

— Pl.: *sufocanți, -te.*

— Din fr. **suffocant.**

SUFOCÁRE s. f. **1.** Pierdere a respirației datorită lipsei de oxigen sau încetinirii ritmului respirator sau omorîre ori moarte prin lipsă de aer, asfixie, asfixiere, înăbușeală, înăbușire, înecare, sugrumare **(2)**, (rar) înecăciune, năbușire, (învechit) împresurare; spec. dispnee; astmă; (rar) sufocație **(1)**. Cf. sufoca **(1)**. *Asta este resuflarea omului grea... carea se tice și îngustie sau sufocare (năduşeală).* CORNEA, E. I, 25/22, cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Cu fiecare izbitură, Fana își apăsa gura pe palma mea, pînă la sufocare aproape, ca să-și poată stăpîni rîsul.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 251. *Verbul „sugruma" însemna strîngerea gîtului de jur împrejur, iar „sugușa" apăsarea laringelui pînă la sufocare.* PUȘCARIU, L. R. I, 196, cf. DL, DM, D. MED., M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *O dată acest vis împlinit, omul și familia lui n-ar mai fi avut la ce visa, și asta îmi dădea o senzație de sufocare.* PREDA, R. 32. *Tot ce este factor de atracție și sufocare prin reclamă trăiește ca un fond vizual sau sonor al filmului.* CINEMA, 1968, nr. 4, 6. *Pentru a scăpa de sufocare, astăzi ne îndreptăm spre un teatru mai vast.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 57, 32/2. ✦ Fig. Împiedicare a dezvoltării, a cursului, a manifestării unei acțiuni, a unui proces, a unui sentiment etc. *După sufocarea răscoalei fu transpus la Blaj, de profesor de istorie.* F (1871), 194.

2. Fig. Pierdere, pe moment, a respirației în urma unei emoții, a unei stări de spirit deosebite; înăbușire, (rar) sufocație **(2)**. Cf. sufoca **(2)**. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sufocări.*

— V. **sufoca.**

SUFOCÁT, -Ă adj. **1.** (Despre ființe, mai ales, despre oameni) Care este pe cale să-și piardă sau care și-a pierdut respirația datorită lipsei de oxigen sau încetinirii ritmului respirator; p. ext. omorît sau mort prin lipsă de aer; asfixiat, înăbușit, înecat, sugrumat, (învechit și popular) nădușit **(2)**. Cf. sufoca **(1)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Sufocat, face semn cu mîna că nu-i nimic, că n-are nevoie de ajutor.* SEBASTIAN, T. 114. *Protopopul se opri sufocat.* VOICULESCU, P. I, 129. *Cînd... auzea că Dragavei punea piesele din fundația Boldescu Kapri în lăzi, trăgea aer în piept, sufocat.* CĂLINESCU, S. 212. *Răsuflarea i se îngreună... Căzu sufocat.* BARBU, G. 168. ✧ Fig. *Munții cu păduri cu tot mor sufocați.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 107, 1/2. ✦ (Rar; despre stări afective) Sufocant **(1)**. *Lionel se stăpînea, și eu însămi... mă stăpîneam, pentru ca să izbucnim, cu mama alături, în sughițuri sufocate, cînd trenul se puse în mișcare.* BLAGA, H. 153.

2. Fig. (Despre oameni) Care și-a pierdut, pe moment, respirația în urma unei emoții sau a unei stări de spirit deosebite; înăbușit. Cf. sufoca **(2)**. *Olimpia (sufocată, nu găsește replica) Ptiu!* H. LOVINESCU, T. 223.

— Pl.: *sufocați, -te.*

— V. **sufoca.**

SUFOCATÍV, -Ă adj. (Învechit, rar; despre respirație) Care este însoțit de senzația de sufocare **(1)**; (învechit, rar) sugrumător **(2)**. *Semne de moarte sînt pulsul sau mișcarea..., răsuflarea e scurtă, sufocativă.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 63/21, cf. SFC IV, 93.

— Pl.: *sufocativi, -e.*

— **Sufocat** + suf. *-iv.*

SUFOCÁȚIE s. f. **1.** (Astăzi rar) Sufocare **(1)**. Cf. sufoca **(1)**. *Îndată după aceasta urmează moarte prin sufocație sau înăbușire.* ALBINEȚ, M. 63/7. *Sufocație, cînd bolnavu să înecă.* TURNESCU, C. 135[r], cf. PROT. — POP., N. D. *În privința respirațiunii, avem: simțirea, aerul curat sau proaspăt, aceea a aerului necurat, și, în sfîrșit, aceea a sufocațiunii.* CONTA, O. F. 47. *N-am dormit deloc, sufocație, slăbiciune etc.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 489. *Cred că-l omorîrăm prin sufocațiune.* SION, P. 190, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *În sufocațiune, respirația să pierde momentan și în mod brusc.* BIANU, D. S., cf. RESMERIȚĂ, D. *Vederea apei, lumina prea intensă îi produceau accese de sufocație.* BABEȘ, O. A. I, 186, cf. CADE. *Fuma monstruos, țigară de la țigară, pînă la accesul de tuse cu sufocație.* TEODOREANU, M. U. 29. *Am sufocații noaptea.* CĂLINESCU, B. I. 114, cf. DL, DM, DN[2], DEX. ✧ Fig. *Respirînd din sufocația produsă de rigorile gramaticii, spiritul autocritic mi se subția pînă la dispariție.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 31, 16/3.

2. Fig. (Rar) Sufocare **(2)**. Cf. sufoca **(2)**. Cf. DEX.

— Pl.: *sufocații.* — Și (învechit) **sufocațiúne** s. f.

— Din fr. **suffocation.**

SUFOCAȚIÚNE s. f. v. **sufocație.**

SUFOCĂTÓR, -OÁRE adj. (Învechit, rar) Sufocant **(2)**. *De nou se-ncinge cerul... Și aerul începe a fi sufocător.* MUREȘAN, P. 125/13.

— Pl.: *sufocători, -oare.*

— **Sufoca** + suf. *-tor.*

SUFÓZIE s. f. v. **sufuziune.**

SUFOZIÚNE s. f. v. **sufuziune.**

SUFRAGÁN, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. (Despre episcopii aleși prin vot) Care depindea de o mitropolie[1] **(1)**; care este subordonat unei mitropolii[1]. *A reînviat și mitropolia românilor..., în sensul genuin al cuvîntului, adecă cu episcopii sufragane.* BARIȚIU, P. A. I, 213. *Sîntele patriarchii și metropolii ale bisericelor autochefale de la carele se împarte s[fîntul] mir episcopiilor sufragane spre împărțirea ulterioară pe la bisericile parochiale* (a. 1881). CAT. MAN. I, 571. *Diecesă sufraganâ.* BARCIANU.

2. Adj., s. m. (Episcop ales prin vot) care era subordonat unui mitropolit **(1)**. Cf. ANTONESCU, D., GHEȚIE, R. M., BARCIANU. [Ridicarea] *Bucovinii la treapta de mitropolie neatîrnată cu sufragani titulari.* SBIERA, F. S. 164, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *Fost profesor de drept roman la Trier și apoi sufragan episcopal.* BLAGA, G. 196. ✦ Adj. P. ext. (Rar) Care înlocuiește într-o funcție pe cineva. Cf. ALEXI, W., SCRIBAN, D.

— Pl.: *sufragani, -e.* — Și: **sufragánt, -ă** adj., s. m. ANTONESCU, D., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D.

— Din fr. **suffragant,** germ. **Suffragan.**

SUFRAGÁNT, -Ă adj., s. m. v. **sufragan.**

SUFRAGERÍE s. f. **1.** Încăpere (într-un apartament) în care se servește, de obicei, masa. *Masa domnească, cînd nu iaste vreo veselie, să pune mai totdeauna amiazăzi în sofrageria cea mică.* CANTEMIR, S. M. 220/1, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Sofrageria azistenților și a ipodoftorilor.* CUCIURAN, D. 105/3. *Copiii de sex bărbătesc locuiau în beciuri cu dascalul grec..., în rînd cu sofrageria.* GHICA, C. E. II, 593. *De cînd am băut sus în sofragerie vin de cel cu spumă, parc-am întinerit de 20 de ani.* ALECSANDRI, T. 1 129. *Ne-ndreptăm spre sofragerie.* CARAGIALE, O. II, 77. *În sofragerie se auzea zgomot de tacîmuri.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 31, cf. SION, P. 77. *Peste tot, mirosul de casă închisă de țară, în care scîndurile spălate, sulfina, pînea din sofragerie dau atîta caracter.* D. ZAMFIRESCU, R. 91. *Curțile din Iași și București au acum un număr de boieri de modă turcească ... ciohodarul cel mare pentru pază, sofragiul pentru sufragerie.* IORGA, C. I. II, 160. *Elena pregătește ceaiul în șufragerie și-l pregătește cam de mult.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 241. *Merserăm în sofrageria arhondaricului, o sală imensă și pustie.* HOGAȘ, DR. II, 11, cf. RESMERIȚĂ, D. *Sofrageria fu bogat înflorită cu trandafiri galbeni ce căpătau străvezimi de ceară.* M. I. CARAGIALE, C. 63, cf. CADE. *În stînga era salonul..., în dreapta, sufrageria despărțită printr-o altă odăiță de odaia de culcare.* REBREANU, R. II, 50. *În dulapul din sufragerie, Un sfert de cozonac cu nucă.* MINULESCU, V. 190. *Treci în sufragerie, în antreu, scuturi peste tot.* BRĂESCU, O. A. I, 265. *Strînși în sufrageria luminată roșiatic de jaratecul sobei, ascultam crivățul șuierînd.* COCEA, S. I, 2. *Sofrageria, unde se întîlneau de două ori pe zi.* TEODOREANU, M. III, 234. *Treceți, vă rog, dincolo, în sufragerie.* SADOVEANU, O. XVIII, 477. *Sînt în sufragerie și fac mucenici.* CAMIL PETRESCU, O. I, 183, cf. DL. *Casa a fost ridicată într-un an,... părînd mică pe dinafară, dar spațioasă înăuntru, cu trei odăi, dintre care, cea din mijloc, sufrageria.* PREDA, R. 11, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. Mobilier special destinat pentru sufragerie **(1)**. Cf. CADE. *În vorbirea curentă se numește „sufragerie" și numai mobilierul din această cameră.* LTR[2]. *Sufragerie de nuc.* ib., cf. DL, DM, M. D. ENC. *Sufragerie Magnolia perfectă stare.* RL 1974, nr. 9 351, cf. DEX.

— Pl.: *sufragerii.* — Și: **(1) sofragerie,** (regional) **sofragírie** (ALECSANDRI, T. 1 006) s. f.

— **Sofragiu** + suf. *-ărie.*

SUFRAGÉTĂ s. f. Partizană a mișcării feministe din Anglia (de la sfîrșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea), care avea drept scop obținerea de drepturi politice pentru femei, în special dreptul la vot; p. gener. luptătoare pentru drepturile politice ale femeii. *Vorbea în perfectă cunoștință de cauză și cu egală competență... despre mișcarea sufragetelor din Englitera.* CARAGIALE, O. II, 206. *Femeia, uscată ca o scîndură, cu profilul tăios, cu ochii sticloși de sufragetă care a făcut greva foamei.* C. PETRESCU, C. V. 18, cf. DL, DM, DN[2], SFC IV, 82. *În folclor sufragetele au rămas mai degrabă apariții comice decît personaje înainte mergătoare.* CONTEMP. 1970, nr. 1 232, 5/1, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sufragete.*

— Din fr. **suffragette.**

SUFRAGÍU[1] s. m. v. **sofragiu.**

SUFRÁGIU[2] s. n. **1.** (Ieșit din uz) Vot; p. ext. drept de a vota. *S-au giudecat cu votul și sufragiul tuturor ca să se lepede din deregătoria sa cea vlădicească.* ȘINCAI, HR. III, 38/21, cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D. *Poporul..., venind împregiurul tribunei cu larmă și tumult, reclama sufragiul.* ARISTIA, PLUT. 345/14. *Adunarea electivă din București..., unind toate sufragele ei asupra lui Alexandru Cuza..., a dat convențiunei întîia lovire.* GHICA, C. E. II, 463, cf. PROT. — POP., N. D., DDRF. *Astfel erau municipiile fără sufragiu, adică ale căror membri nu aveau dreptul de a vota cînd veneau în Roma.* XENOPOL, I. R. I, 166. *Orice rezoluțiune este luată cu majoritate absolută a sufragelor, afară de ceea ce va statornici prin regulamentele corpurilor legiuitoare, în privința alegerilor și prezentațiunilor.* HAMANGIU, C. C. XXI, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Patru ani mai tîrziu, revista..., instituind un sufragiu ce trebuia să se pronunțe asupra celui mai mare poet al Franței contemporane, Paul Valéry, întrunește cele mai multe voturi.* RĂLEA, S. T. III, 236, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ *Sufragiu universal* = sistem de votare în care dreptul de vot este recunoscut tuturor cetățenilor care au împlinit o anumită vîrstă. *Trăiască libertatea! Sufragiu universal! Noi sîntem viitorul.* BOLINTINEANU, O. 157. *Jupîn Dumitrache cherestegiul caută a înțelege... ce este „sufragiul universal".* MAIORESCU, CR. II, 173. *Nu vom putea intra pe calea veritabilului progres, pînă ce nu vom avea un sufragiu universale.* CARAGIALE, O. VI, 16, cf. BARCIANU. *În primul rînd se impune dărîmarea cetățuii oligarhice prin introducerea sufragiului universal.* în PLR II, 114, cf. ȘĂINEANU[2], CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. Fig. (Livresc) Adeziune, aprobare (unanimă); aviz favorabil. *Observînd rămășițele acestui antic monument, scriitorii moderni au socotit în el două dispoziții principale ce ar micșura oarecum respectul pe care sufragiile unanime a acelor vechi ne însuflasă.* ROM. LIT. 394[3]/1. *Admirat deja în antichitate, acest gen de atac căpătă niște sufragii și mai ponderoase.* HASDEU, I. V. 147. *Trebuie să menționăm... cartea unui român... distinsă prin sufragiile Institutului de Franța.* MAIORESCU, CR. III, 55. *Mă măgulesc dar că am putut obține sufrajele unei așa de incontestabile autorități.* CARAGIALE, O. VII, 36. *Există totuși puncte de contact, de identitate sufletească între oameni, care... stabilesc un soi de solidaritate afectivă, îndreptînd sufragiile unanim către aceleași monumente artistice.* TOPÎRCEANU, în PLR II,

409. *Această părere a întrunit sufragiile.* BRĂESCU, A. 140. *Pretutindeni arta lui ageră, legată de buna tradiție, a cucerit sufragiile iubitorilor de frumos.* SADOVEANU, O. XX, 62. *Plin de vigoare, de un dinamism puternic, concertul a întrunit sufragiile publicului.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 9/5. *O epistolă în versuri adresată regentului... cuprinde reflecția că un prinț nu poate întruni toate sufragiile supușilor săi.* VIANU, L. U. 171. *Oriunde a fost un program și un animator, într-un sens bine definit, scriitorii s-au grupat la un loc, căutînd sufragiile conducătorului și alcătuind un sector spirit de cenaclu.* CONSTANTINESCU, S. III, 152. *Cînd critica lipsește, arta decade, fiindcă începe a se bizui pe sufragiul public care se cheamă succes.* V. ROM. iunie 1965, 26. *Statisticile îl indică pe primul loc în interesul presei de specialitate și chiar în sufragiul spectatorilor.* CONTEMP. 1970, nr. 1 256, 4/2.

— Accentuat și: (rar) *sufragiu.* CARAGIALE, O. VI, 26. — Pl.: *sufragii* și (rar) *sufrage.* — Și **sufráj** s. n.

— Din lat. **suffragium, fr. suffrage.**

SUFRÁJ s. n. v. **sufragiu**[2].

SUFRUNCEÁ s. f. (Învechit) Sprînceană. *Nu i să vedea ochii că-i era slobodzîte sufrunceale preste ochi.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 81[r]/26, cf. DDRF, CADE, PASCU, S. 151, SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 4, 33, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 128.

— Pl.: *sufruncéale.*

— Lat.* **subfronticella.**

SUFULCÁ[1] vb. I v. **sovîlca**[1].

SUFULCÁ[2] vb. I v. **sufleca.**

SUFULCÁT, -Ă adj. v. **suflecat.**

SUFÚLF s. m. v. **sovîrf.**

SUFÚLG s. m. v. **sovîrf.**

SUFÚLV s. m. v. **sovîrf.**

SUFUZIÚNE s. f. (Geol.) Îndepărtare, prin spălare, de către apele subterane, a particulelor fine din rocile afînate, avînd drept urmare goluri și scufundări de teren. *Sufuziunea mecanică se declanșează atunci cînd viteza curentului de apă depășește o anumită valoare critică, de la care particulele se pun în mișcare.* LTR[2], cf. M. D. ENC., DEX. *Eroziunea este marcată prin spălarea versanților, prin alunecări, curgeri de gloduri și sufoziuni.* JUD. ROM. SOC. 125/1.

— Pronunțat: *-zi-u-.* — Și: **sufózie** (LTR[2]), **sufoziúne** s. f.

— Din fr. **suffusion.**

SUGÁ vb. I v. **soage.**

SUGÁCI, -CE s. m., adj. **I. 1.** S. m., adj. (Copil sau pui de animal indiferent de sex) care suge **(1)** lapte, care se hrănește numai cu lapte sau care nu a depășit vîrsta alimentării cu laptele mamei; nou-născut (v. n ă s c u t[2] **2**), prunc **(1)**, sugar **(I 1)**; (învechit și popular) sugător **(1)**, (învechit și regional) cocon, poroboc[1], (regional) cocă, (neobișnuit) sugastru, (familiar) bebe. V. s u g a ș. Cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, BARONZI, L. 121, PONTBRIANT, D., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], BIANU, D. S. *Bătrînica... avea și ea o văcuță și un viței sugaci.* AGÎRBICEANU, S. P. 31, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Locul se umplea de țigănci cu tistimele galbene și cu sugaci la sîn.* GALACTION, O. A. II, 272. *Prin somn corpolentul romancier imita din buzele unsuroase forțîtul pruncilor sugaci.* C. PETRESCU, O. P. I, 44. *Să știți vorba veche a oierilor: lupoaica nu vînează lîngă șugacii săi.* SADOVEANU, O. XVI, 81. *Despre o femeie... se povestea că și-ar fi pierdut sugaciul din brațe în învălmășagul gării.* BLAGA, H. 178, cf. DL, DM. *Doi cîini, un pușți, o rață, un sugaci și doi puștăriași.* CINEMA, 1969, nr. 7, 42, cf. DEX. *Și-mi trimite un argățel La fiu-său, miei s-aducă, Miei sugaci și plecățel Și berbeci d-ăi măricei.* I. CR. IV, 101, com. din TEREȘ VODĂ — CERNAVODĂ. ✦ (Învechit și familiar) Beliv. *Cele ce tîrguișără erau mai mult pentru oameni sugaci și mîncăcioși, adică pentru oameni de a face chef.* GORJAN, H. I, 88/16, cf. JIPESCU, ap. ZANNE, P. IV, 131, ȘĂINEANU[2]. *Cînd pe un sugaci îl mănîncă buzele, își va vedea pișul cu ochii.* GOROVEI, CR. 39, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, IORDAN, L. R. A. 509, SCRIBAN, D. *Ei, sugaciule, ia dă și aici sticla.* H. LOVINESCU, T. 170, cf. SFC IV, 101, com. din LOMAN → SEBEȘ.

2. S. m. (Ihț.; regional) Nouă-ochi, v. n o u ă **(I 1)** *(Petromyzon fluviatilis). Chișcarul și sugaciul (Petromyzon), cari trăiesc în nomol se prind scoțînd cu palmele sau cu lopata bucăți de nomol de pe fundul albiei.* ANTIPA, P. 90, cf. BĂCESCU, P. 53, 86.

II. S. m. (Regional) Fiecare dintre cei patru căpriori de la cele patru cornuri ale acoperișului casei; (regional) sugar **(II 2)**. (Voiceștii din Vale — Drăgășani). Cf. CHEST. II 229/81.

— Pl.: *sugaci, -ce.*

— **Suge** + suf. *-aci.*

SUGAGHIȚĂ s. f. (Regional) Pește nedefinit mai îndeaproape (Măstăcani — Galați). Cf. H III 309.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SUGÁR, -Ă s. m., s. f., adj. **I. 1.** S. m., adj. (Copil sau pui de animal) care suge **(1)** lapte, care se hrănește numai cu lapte sau care nu a depășit vîrsta alimentării cu laptele mamei; nou-născut (v. n ă s c u t[2] **2**), prunc **(1)**, sugaci **(1)**, (învechit și popular) sugător **(I 1)**, (învechit și regional) cocon, poroboc[1], (regional) cocă, (neobișnuit) sugastru, (familiar) bebe. V. s u g a ș, s u g u r e l **(2)**. *Au nu ați cetit... că din gura cuconilor și a sugarilor săvîrșit-ai lauda* (a. 1650—1675). GCR I, 233/15. *Sugarii din brațe-ți cîntă cu credință, Cînd vii să ceri iadul să legi pre vrăjmașul.* DOSOFTEI, PS. 27/7. *Luo Samuil un miel sugariu și-l aduse pre el, ardere de tot împreună cu toț nărodul.* BIBLIA (1688), 199[r]/50. *Din bătrîn pînă la tînăr, și din sugariu pînă la golaș milostivindu-ne, să nu dojenim.* CANTEMIR, I, I. I, 236. *Ia carne de curcă, de găină au de viței sugar de vacă.* MÎNCĂRILE, 101/1, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *81 purcei sugari, unii de astă-primăvară, alții mai dincoace* (a. 1828). IORGA, S. D. XXI, 424, cf. I. GOLESCU, C. *Să se cumpere cîte o falce de fieștecare vită..., afară de vițălul sugariu.* MANOLACHE DRĂGHICI, I. 17/23. *Șugarul său, născut, așa zicînd, pe un cîmp de bătălie, crescu în haremul unui pașă.* HASDEU, I. V. 172. *Dacă muzele vor lua ca dar un berbec, tu vei lua ca premiu un miel sugar.* CL VIII, 171, cf. DDRF. *Negeii se mai ung cu unt proaspăt și se dă să-i lingă un cățel sugariu, că apoi cade.* N. LEON, MED. 138, cf. CADE. *Pe vremuri, s-a discutat în presă dacă se poate spune „sugar" și despre oameni, adică despre copii.* IORDAN, L. R. A. 509, cf. SCRIBAN, D. *Din cînd în cînd, un sugar înfometat și speriat începea să plîngă.* STANCU, Ș. 248, cf. DL, DM. *Făinoasele sînt, în general, bine tolerate de sugari.* ABC SĂN. 159. *Îngrijesc șugari și ore — domiciliul meu.* RL 1969, nr. 7 769, cf. M., D. ENC., DEX. ✧ (Învechit, rar) *Hîrtie sugară* = sugativă. *Strecoară acum acea amestecătură printr-o pîlnie (tolceriu) de... hîrtie sugară.* FACTOR, M. 28/29. ✦ S p e c. (Miel) născut mai tîrziu sau care a rămas fără mamă și care este dat să sugă la altă oaie. Cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *„Miel sugar"... înseamnă și „miel născut tîrziu".* DR[2] III, 212, cf. CADE. [Mieii cărora le-au murit oile]... *sînt lăsați „sugari", adică să sugă la toate oile care-i primesc.* STOIAN, PĂST. 45, cf. A V 15, 19, VI, 4. ✦ S. m. Epitet dat unei persoane care bea mult. Cf. UDRESCU, GL.

2. S. f., adj. (Regional) (Oaie) care a fătat (mai tîrziu) și care alăptează (toată vara). *Se întîmplă însă ca unele oi fătătoare să fete mai tîrziu de 15 mai... Acestea se numesc oi sugări, netîrcate.* DIACONU, P. 12. *Oaia care fată tîrziu și e lăsată „să lăptărească" mielul toată vara se numește oaie „sugari".* STOIAN, PĂST. 46. *Ce urăști plecătorii... și sugării?* JIPESCU, ap. GCR II, 258, cf. CHEST. V 70/3, 9, 65. *E sugară, d-aia e slabă.* UDRESCU, GL. *La sugare nu le dai drumul, înainte de a fi mulse.* id. ib. ✦ S. m. Epitet dat unui om slab, bolnăvicios. Cf. UDRESCU, GL.

3. S. f. (Transilv.) Țigară. *A deschis o prăvălie de sugări, unde are atîta venit, cît se poate susține cu tatăl său.* F (1869), 202, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Țigara e prin Ardeal „sugară", fiindcă omul suge din ea.* PUȘCARIU, L. R. I, 17.

II. S. m. **1.** (Regional) Căpriorul din mijloc (mai mic) al acoperișului casei țărănești. Cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, CHEST. II 221/39.

2. (Regional) Fiecare dintre cei patru căpriori de la cele patru cornuri ale acoperișului casei; (regional) sugaci **(II)** (Varadia — Strehaia). Cf. CHEST. II 229/22. ✦ P. e x t. (Regional) Bucată de lemn prinsă pe căprior pentru a-i mări rezistența împotriva vîntului (Filiași). Cf. CHEST. II 230/31.

3. (Bot.; regional) Cinsteț *(Salvia glutinosa)* (Scărișoara — Abrud). Cf. BORZA, D. 154.

— Pl.: *sugari, -e* și (f., regional) *sugări.* — Și: (regional) **sugáre** s. f., adj. JAHRESBER. XII, 145, DR. IV, 1 263.

— **Suge** + suf. *-ar.* — Pentru sensul **I 3**, cf. și ț i g a r ă.

SUGÁRE s. f., adj. v. **sugar.**

SUGÁSTRU s. m., adj. (Neobișnuit) Sugar **(1)**. Cf. BARONZI, L. 121.

— Pl.: *sugaștri.*

— Etimologia nesigură. Cf. s u g e.

SUGÁȘ s. m. (Învechit) Copil care suge **(1)** lapte, care se hrănește numai cu lapte sau care nu a depășit vîrsta alimentării cu laptele mamei. V. s u g a c i **(1)**. *Lupa născuse un cocon mort..., de aciia-i puse sugași în loc de feciori.* MOXA, 355/19, cf. DDRF, TDRG.

— Pl.: *sugași.*

— **Suge** + suf. *-aș.*

SUGATÍVĂ adj. (În sintagma) *Hîrtie sugativă* (și substantivat, f.) = hîrtie groasă, poroasă care se folosește, de obicei, pentru a absorbi cerneala; hîrtie sugătoare (v. s u g ă t o r **8**), (învechit, rar) hîrtie sugară (v. s u g a r **1**). *N-am obligat niciodată pe nimeni să creadă în cărțile mele, strînse din umerii lați Teofil Sterian, apucînd un creion colorat și începînd să deseneze pe sugativa mapei de scris.* C. PETRESCU, C., V. 147. *Tampoane, ștampile și cutite de tot soiul, din care petecul de sugativă, odată roșie, roasă pe margine, murdară, răsare ca o bucată de bojoc stricat.* BOTEZ, B. I, 150, cf. SCRIBAN, D. *Filip crezu că vrea să lepede peștele... pe sugativă și să pie la el ca să-i stringă mîna.* V. ROM. martie 1954, 21. *Făcea el însuși haz de acest dar al lui de a ispiti confidențele, de a absorbi, ca o hîrtie sugativă, tainele oamenilor, spovedaniile și noutățile.* VINEA, L. I, 241, cf. LTR[2], DL. *La stînga, începe să se lățească o pată negricioasă, ca cerneala pe sugativă.* T. POPOVICI, SE. 280, cf. DM. *Nu ne-a rămas decît această corabie de hîrtie. Eu zic, cu puțină inițiativă, Să facem alta, de sugativă.* SORESCU, U. 61. *Formația „sugativă" încetățenită în limba contemporană... face parte din seria derivatelor de la conjugarea a III-a + „-ativ", fiind o ultimă rămășiță a lor.* SFC IV, 101. *Halatele muncitorilor arătau ca o sugativă întrebuințată pînă la refuz.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 214, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sugative.*

— **Suge** + suf. *-ativ.*

SUGĂCEÁLĂ s. f. (Regional) Acțiunea de a s u g ă c i (Mățău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL. *Trage o sugăceală bună.* id. ib.

— Pl.: *sugăceli.*

— **Sugăci** + suf. *-eală.*

SUGĂCÍ vb. IV. T r a n z. (Regional; complementul indică băuturi alcoolice) A bea mereu (cîte puțin) (Mățău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL., SFC IV, 40, 200.

— Prez. ind.: *sugăcesc.*

— **Suge** + suf. *-ăci.*

SUGĂRÉL[1] s. m. = **șugărel. II.** (Bot.) **d)** (Prin Transilv.) urzică-moartă *(Lamium purpureum)*. Cf. BORZA, D. 96.

SUGĂRÉL[2]**, -ÉA** s. m. și f., adj. (Rar la f.) (Popular) Diminutiv al lui s u g a r **(I 1)**. *Miel sugărel.* CIHAC, I, 269, cf. DDRF, DL, DM, DEX. *De cină le-au pus Un miel Biel, Sugărel.* BIBICESCU, P. P. 241. *Ierea inimă d'nze găină săină Îi trebuia alta d'ze mnel sugărel.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 321. ✦ S. m., adj. (Regional) (Miel) care suge la altă oaie decît la mama lui sau care suge la mai multe oi. *Sugăreii se fac cei mai frumoși miei din turmă.* STOIAN, PĂST. 45, cf. A V 31.

— Pl.: *sugărei, -ele.*

— **Sugar** + suf. *-el.*

SUGĂRÉȚ, -EÁȚĂ adj. (Prin nord-vestul Munt.; despre copii sau despre pui de animale) Care suge **(1)** mult și lacom. Cf. UDRESCU, GL. ✦ (Familiar; despre oameni) Bețiv. *Ar da orice ca să mă audă rostind admirativ despre el, către un al treilea: Sugăreț, sugăreț băiatul!* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 123, 8/1, cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *sugărești, -ețe.*

— **Sugar** + suf. *-eț.*

SUGĂRÍCE s. f. (Neobișnuit) Biberon. *Pînă devale am luat eu sugăricea cu mine și o port în sîn ca să fie băutura lui călduță.* SADOVEANU, O. XV, 45. *Mieluților merinos le dați lapte cu sugăricea?* id. ib. XVIII, 595.

— Pl.: *sugărici.*

— **Sugar** + suf. *-ice.*

SUGĂRÍT s. n. (Regional) Supt[2] **(1)**. *Mulsoarea, sugăritu,... nu-ți aduc nici un cîștig?* JIPESCU, ap. GCR II, 258, cf. DDRF, SFC IV, 293.

— **Suge** + suf. *-ărit.*

SUGĂROÁICĂ s. f. (art.) (Regional) Epitet depreciativ pentru o femei slabă, scofîlcită sau bețivă; sugăroale (Săpata de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *sugăroaice.*

— **Sugar** + suf. *-oaică.*

SUGĂROÁIE s. f. (art.) (Regional) Epitet depreciativ pentru o femeie slabă, scofîlcită sau bețivă; (regional) sugăroaică (Săpața de Sus — Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *sugăroaie.*

— **Sugar** + suf. *-oaie.*

SUGĂTÓR, -OÁRE subst., adj. **I. 1.** S. m., adj. (Învechit și popular) Sugar **(I 1)**. *Din rostul tirerilor și sugătorilor* (a c e l o r c e s u g D) *sfîrșit-ai laudă.* PSALT. 10. *Vei ucide den bărbat și pănă în muiare și den prunc pănă la sugători.* BIBLIA (1688), 205[2]/57, cf. ANON. CAR., MOLNAR, în DR. IV, 391. *Avea și viței sugători acasă.* MAIOR, P. 26/19, cf. LB. *Sugătorii prunci*

au în starea sănătății cea mai mare desime a bătăii pulsului. EPISCUPESCU, PRACTICA, XLV/1. *Pruncul cel înțărcat nu se aseamănă cu fragetul sugător.* MARCOVICI, D. 471/5. *Aromele pe care țăranca nu le cruță niciodată, trecînd în lapte, slujesc de vermifugiu sugătorului.* MAN. SĂNĂT. 75/7. *Sabia... nu cruță pe nimine, de la sugătoriul pînă la cel desăvîrșit bătrîn.* RUSSO, S. 131, cf. POLIZU. *Pentru sugător, laptele femeiesc este nutrimîntul cel mai corespunzător.* F (1881), 280, cf. DDRF. *Laptele să încălzește d-abiuța și în el să pune cheag făcut din zăr cu rînza de viței sau miel sugătoriu și coajă de corn.* LIUBA — IANA, M. 111, cf. GHEȚIE, R. M. *Și hrană-i aducea ori pe-aceea ce nu-i La staul pe-amurg, din mioare, Ori cerbi sugători ce se culeă sătui.* COȘBUC, P. II, 297, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. *Mi-ș frige un berbece, Un berbece, berbecel, Sugători și mititel.* TEODORESCU, P. P. 295. *Oh, Iroade, luminat, Îți spun drept și-adevărat, Șeapte mii de sugători Au tăiat ai mei feciori.* T. PAPAHAGI, M. 199, cf. ALR II/I h 146/250.

2. S. f. (Învechit, rar) Biberon. Cf. CIHAC, I, 270.

3. S. m. (Familiar) Bețiv. *Hatmanul... dintre toți era mai aprig sugător al garafelor pline.* GANE, N. I, 171, cf. DL, DM, L. ROM. 1959, nr. 1, 50, DEX.

4. Adj. (Învechit; despre animale sau despre insecte) Care suge **(4)**. *Se întinse... și în pămîntul nostru ca o lepră sau ca o lipitoare sugătoare.* SĂULESCU, HR. I, 219/13.

5. S. m. (Rar) Trompă la insecte. Cf. TDRG.

6. S. f., adj. (Învechit și regional) (Femelă) care are lapte sau care alăptează. *Luă din acela ce era la mînă darure fratelui său... 30 de cămile sugătoare cu mînzii depreună.* PO 111/19, cf. ALR I 1 778/780.

7. S. n. (Învechit, rar) Pompă[1] **(2 b)**. *Țițele lehuzei ... se mulg cu un instrument numit rogobiz, adecă sugătoriu gurguielor.* CORNEA, E. I, 57/29.

8. Adj. (Med.; învechit; despre vase sanguine) Limfatic. *Vasă sugătoare, care să numesc și vase limfaticești.* V. POPP, A. M. 7. *Se mai cere aicea o perfectă și vie lucrare a vaselor sugătoare sau absorbitoare (sistemei limfatice sau a laptelui).* VASICI, M. I, 185/29. *Vasele hilofore (sugătoare cirului)... stau deschisé în mațe.* CORNEA, E. I, 178/24. ✦ Absorbant; aspirator. *Prin puterea sugătoare a inimii sîngele... se trage.* ANTROP. 96/3. *Toate substanțiile mòi și sugătoare precum sînt bureți pe care îi punem drept pe rana deschisă.* PENESCU, M. 24/20.

9. S. f. (Regional) Amigdală (Negrești). Cf. ALR II/I MN 22, 6 950/346.

10. S. n. (Zool.; învechit; adesea adjectival) Mamifer. [Animale] *sugătoare.* I. NAT. 50. *Sînt și alte făpturi necuvîntătoare, precum: dobitoacele cele sugătoare, paserile, amfibiile, peștii.* LAZĂR, P. T. 51/5. *De vom căuta trupul omului, îl vom asemăna animalelor celor sugătoare.* ANTROP. 1/16. *Sugătoarele, fără îndoială, sînt între toate animalele cele mai deplin organizate.* J. CIHAC, I. N. 13/17. *Aghilia, o familie a animalelor sugătoare care, ca rozătoare, se însemnează prin a lor îndămănatică iuțală.* ASACHI, L. 28[1]/18. *Deși omul se naște cu ochii deschiși, nu ca multe viețăți sugătoare, totuși lumina ochiului numai la vreo cîteva zile după naștere se lărgește.* FM (1843), 291[2]/14. *Formarea țăvilor răsuflării, goliștea gurii, starea dinților și a limbii lui îl ajută*[pe om] *spre vorbire și cuvîntare, spre glăsuire și cîntare, care le are singur între viețăți-le sugătoare.* RUS, I. I, 52/32. *Între toate animalile sugătoare sînt cele mai deplin organizate și între aceste omul.* STAMATI, M. 68/13. *Avea fălci puternice..., buze lipicioase de animal sugător.* DAN, U. 43.

11. Adj. (Astăzi rar; în sintagma) *Hîrtie sugătoare* (și substantivat, f.) = hîrtie sugativă, v. s u g a t i v ă. *Strecoară-le prin hîrtie sugătoare.* CORNEA, E. II, 28/11. *Strecoară printr-o cîrpă sau prin hîrtie sugătoare.* MAN. SĂNĂT. 44/3, cf. CIHAC, I, 269. *De pe săpături în lemn, ele se întipăreau pe o hîrtie sugătoare.* IORGA, C. I. III, 59. *Era ... pe jumătate acoperit de sarcina imensă a herbariului său de hîrtie sugătoare.* HOGAȘ, DR. I, 222, cf. RESMERIȚĂ, D. *Pentru examinarea organelor, s-a întrebuințat spălarea cu sublimat, uscarea cu hîrtie sugătoare sterilizată.* BABEȘ, O. A. I, 268, cf. CADE. *A început să trîntească tamponul sugătoarei.* CAMIL PETRESCU, P. 240. *A rămas mută, cu nasul în sugătoarea directorului.* BOTEZ, B. I, 102. *Fițuicile... se tupilau subt sugătorile imprimate cu tabla înmulțirii.* TEODOREANU M. II, 7, cf. DS. *Trase din el un pliculeț și, din acesta, dete la iveală un pachețel învăluit în sugătoare.* VOICULESCU, P. I, 311, cf. SCRIBAN, D. *O hîrtie sugătoare pe care ți-ai pune-o în vîrful degetului și care ți-ar bea tot sîngele.* ARGHEZI, L. 319. *Îi aruncă într-o doară vorbele „Aromâni, frați aromâni", pe care Bobby și le însemnă pe sugătoare.* CĂLINESCU, O. I, 90, cf. DL, DM, SFC III, 180, 186, IV, 101, 106, DEX.

12. S. f. (Regional) Snop mic de papură, legat la mijloc, care se pune pe pervazul ferestrei pentru a absorbi apa care se scurge pe geam. *Gospodarii mai fac din papură și sugători.* PAMFILE, I. C. 244, cf. CADE.

II. S. f. Mică plantă de pădure, de culoare pălid-gălbuie, brună, rar, roz sau cenușie, lipsită de clorofilă, care are frunze în formă de solzi și flori albe-gălbui dispuse în racem; (regional) sparangă-de-brădet (v. s p a r a n g h e l **3**), suge-pin (v. s u g e **5**) *(Monotropa hypopithys).* Cf. BARONZI, L. 145, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D. *Sparanga-de-brădet sau sugătoarea (Monotropa hypopithys), fără frunze, cu trunchiul galben acoperit cu o pîslă de peri.* SIMIONESCU, FL. 87, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 112, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sugători, -oare* și **(7, 8,** f.) *sugători.*

— **Suge** + suf. *-ător.*

SUGĂTORÉL adj. (Regional; despre animale) Care suge **(1)**; de lapte. *Un berbece mititel, Sugătorel, Și mi-l frige prin cîrlige.* GRAIUL, I, 24.

— Pl.: *sugătorei.*

— **Sugător** + suf. *-el.*

SUGĂTÚRĂ s. f. (Învechit) Sugere **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ia unt de ceară și unge-le de doao ori pă zi... la sfîrcuri după toată sugătura copilului.* PISCUPESCU, O. 312/14, cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, DDRF RESMERIȚĂ, D., DL, DM, SFC III, 188.

— Pl.: *sugături.*

— **Suge** + suf. *-ătură.*

SÚGE vb. III. **1.** T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Despre copii sau despre puii de mamifere; complementul indică lapte sau organul ori recipientul care conține lapte și care este introdus în gura copilului sau în botul puiului de mamifer) A face o mișcare specifică cu gura (sau cu botul) și cu buzele, trăgînd, aspirînd și înghițind pentru a se hrăni. *Afară piarde-i spată și din casă frică; giurelu cu feate, cu ce suge* (s u g a r i u l D) *feciorul bătrîn.* PSALT. 316. *Sugea ca ș-alalți pruncі.* VARLAAM, C. 386. *El sugea țîță atunce.* MOXA, 388/21. *Adunați pruneii ce sug la țîță.* DOSOFTEI, ap. GCR I, 264/3. *Cine-ți va da frățiorul mieu țîțele maicii meale: aflîndu-te afară, săruta-te-voi și încă nu mă vor defăima.* BIBLIA (1688), 454[2]/55. *Mă socotești cocon mic ce suge țîță.* ALEXANDRIA (1794), 46/4, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Mulgîndu-se vaca și viteii cînd sug tare, întinzînd, ... se vatămă țîțele.* CALENDARIU (1814), 184/2. *Le ies și niște bășicuțe albe în gură, ce se numesc ciupercuțe, afte, de nu pot de durerea lor să sugă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 81/3. *Amîndoi am supt țîța ta; amîndoi, crescînd pe brațele voastre, am învățat a vă iubi și a ne iubi.* BUZNEA, P. V. 107/2. *Maicile cu prunci la țîță, cum sugea laptele lor.* POGOR, HENR. 32/24. *Copilul să sugă în anul dintăiu laptele mumă-sa sau a unei doici sănătoase.* VASICI, M. II, 102/29. *Mînzul cată să sugă șase sau șapte luni cel mult.* BREZOIANU, A. 530/36. *Mamife-*

rele sînt... cu țîțe, din cari puii lor sug laptele spre a se nutri. BARASCH, I. N. 243/26. *Nu lasă vițelul să sugă totdeauna de ajuns.* I. IONESCU, B. C. 21/7. *Pruncul începe a suge fără să știe, îndată ce nervii buzelor sale sînt gîdiliți de țîță.* CONȚA, O. F. 138. *Mă-sa l-a mai lăsat un an de zile să sugă.* CREANGĂ, O. 168. *Destul lapte ai supt cît erai mititel.* CARAGIALE, O. III, 254. *Purceii erau toți ..., la ugerul scroafei și sugeau.* ISPIRESCU, L. 129. *Să știm curat cînd a-nceput Să sugă țîță.* COȘBUC, P. II, 253, cf. RESMERIȚĂ, D. *Nici laptele ce l-am supt n-a fost străin.* M. I. CARAGIALE, C. 72, cf. CADE. *Mulgeți numai cît ne trebuie... și lăsați mieii să sugă.* GALACTION, O. 66. *Mă-ntreb...: Cum sug ei oare?* TOPÎRCEANU, P. O. 135. *A stăruit să se scoată de pe boturile vițeilor botnițele țintuite în cuie, care-i împiedicau să sugă între mulsuri.* IOICULESCU, P. I, 89, cf. SCRIBAN, D. *Ce este instinctul de a suge la copil decît un lanț de reflexe cel mult coordonate după un scop?* RALEA, S. T. II, 167. *Se așeza jos, în țărînă, îmi da pieptul, sugeam pînă mă săturam.* STANCU, M. I. 242, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Mi-i jale de mama, Că de mic i-am supt țîța.* ȘEZ. I, 172. *N-am pierit cînd am supt țîță, Dar acum că am drăguță.* HODOȘ, P. P. 110. *Și viței zbiară Că n-au supt d-asară.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 642. *Mielul blînd suge la două oi.* PAMFILE, J. II, 154. *Copilul pînă nu plînge, țîță nu suge.* ZANNE, P. II, 83. *Scroafă cu purcei, Țîță sug, În tufe fug* (Șoarecele). CANDREA, Ț. O. 27. (Glumeț) *Cîți voinici mă întîlneau Îmi zîmbeau și mă-ntrebau: Mai sugi tu țîță ori ba?* JARNÍK — BÎRSEANU, D., 177. ✧ (Complementul indică ființe care au lapte) *Mieii ... s-au culcat lîngă maica lor și au început să o sugă.* DRĂGHICI, R. 100/14. *Mînzulețiî nu întîrzie a se scula pe cîteșipatru picioarele și suge pe mama lor.* BREZOIANU, A. 527/27. *Scroafa grohăi înfundat..., agitînd cu mișcarea ei bruscă pe toți godacii care o sugeau.* TEODOREANU, M. III, 317. *Dobitocule, să fii blînd și blajin..., Să-l lași pe stăpîn să te mulgă Și vițelul să te sugă.* FOLC. MOLD. I, 222. ✧ Fig. *Credincioșii ca niște lapte dulce sug învățăturile ceale bune pentru săturarea și folosul sufletelor.* CHEIA, ÎN. 29v/20. *Maria încă supsese o ușurime a minții care, în mijlocul demoralizației ce domnea, răpi și simțemîntul ei moral.* FM (1840), 25²/14. *Crescusem în principii severe și supsesem O ură fără margini contra papalității.* I. NEGRUZZI, S. VI, 412. *De sus..., tot ceea ce supsese gura arsă de sete a lacomului soare... recădea din nou în cascadă.* ANGHEL, PR. 72. ✧ Expr. **A-i da** (cuiva) **să sugă** = a alăpta. *Tu-n leagăn tot cu mîna stîngă Mi-ai dat să sug, de-aceea sînt Nătîngă!* COȘBUC, P. I, 125. *Ea blînd ridică-l, stînd îngenuncheată, Și-ncet îi dă copilului să sugă.* GOGA, POEZII, 80. *Luă copila care începu a scînci, și îi dete să sugă.* AGÎRBICEANU, S. 506. *Lăsase bărbații să mănînce și spălase plodul, îi schimbase scutecul și-i da să sugă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 380. **A suge (ceva) împreună** (sau o dată) **cu laptele mamei** (ori de la mamă) = a dobîndi anumite cunoștințe, anumite deprinderi etc. din fragedă copilărie, de mic. *Limba latinească cea corectă nu se sugea împreună cu laptele de la mame.* MAIOR, IST. 233/8, cf. ȘĂINEANU², DL, DM, M. D. ENC. **A spune și laptele (pe care l-a) supt (de la mamă** sau **de la mămica)** = a face, prin constrîngere, mărturisiri, declarații complete asupra unui fapt petrecut; a spune tot. *Bine, lasă că te fac eu să spui și laptele supt de la mămica.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 63. ✦ (Popular) A săruta (2). *Înserează la fîntînă Cu doi voinicei de mînă Unu-i ține cofița, Altu-i suge guriță.* ȘEZ. V, 45.

2. Tranz. Pas. anal. (Complementul indică alimente solide, de obicei, bomboane, zahăr etc. sau bucăți ale acestora) A introduce (și a mesteca) în gură, amestecînd cu salivă pentru a dizolva și, apoi, pentru a înghiți. *Se așeză să aștepte, sugînd bucata de zahăr, fără grabă, ca să dureze cît mai mult.* C. PETRESCU, C. V. 130, cf. DL. *Îi dădu o bucată de biscuit negru, s-o sugă.* T. POPOVICI, SE. 290, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Complementul indică oase din mîncare sau părți ale acestora) A introduce în gură pentru a curăța (cu buzele, cu dinții, cu limba) de carne, de măduvă, de sos. *O bătu gîndurile să sugă acel os, ca să știe și ea gustul bucatelor gătite de împărătească.* ISPIRESCU, L. 381. ✦ (Complementul indică părți ale corpului oamenilor, de obicei, degete, palme etc. înmuiate în mîncare, în dulceață etc. sau înțepate, lovite etc.) A introduce în gură pentru a curăța sau a alina o durere, o senzație neplăcută etc. printr-o mișcare specifică cu buzele (de aspirație). V. linge. *Putea, urcîndu-se pe scăunel, să-și moaie degetul în gavanosul cu dulceață de pe măsuță, ca apoi, după ce și l-a supt el, să-l întindă și mamei.* TEODOREANU, U. C. 14. *După fiecare lovitură, elevul se strîmbă,... își suge palma.* DAN, U. 251. ✧ (Glumeț) *Mihail sfîrciog, Șede la foc, Unge curelele, Suge mustețele* (Pisica). GCR II, 369. ✧ (Complementul indică ființe) *Pi-mpăratu-l sugea om porc di nas.* O. BÎRLEA, A. P. I, 281. ✧ Expr. (Învechit) **A suge** (ceva) **din degete** = a născoci **(1)**. *Eutropius lucrul acela nu l-au suptu din degete, ci l-au cîtit în vro scriptură.* MAIOR, IST. 273/2, cf. LB, LM. ✧ Intranz. *Cu gingiile neputînd să roadă... El sta sugînd din propria lui coadă.* TOPÎRCEANU, B. 98. ✦ (Complementul indică buzele) A strînge între dinți, făcînd să se retragă spre interiorul gurii (prin inspirație). *Își supse o dată buzele, zîmbi.* AGÎRBICEANU, A. 278. *Stai, că asta a fost una, ... a ris Tănăsică... sugîndu-și buzele groase.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 78. *Moțăia mereu, țuguindu-și și sugîndu-și buzele groase.* CĂLINESCU, S. 69. *Era arătos și-și sticlea, sugîndu-și buza, un dinte de aur.* V. ROM. decembrie 1966, 14. ✦ (Complementul este limba) A scoate printre dinți, spre buze, făcînd cu acestea o mișcare specifică de aspirație. *Se mai uită pe geam, sugîndu-și limba.* BARBU, G. 283.

3. Tranz. (Folosit și absol.) (De obicei despre oameni; complementul indică mai ales, sîngele, lichidele, sucurile etc. pe care le conține un obiect, un organism etc.) A aspira cu ajutorul buzelor țuguiate (sau cu botul), făcînd vid în gură, pentru a înghiți; a sorbi **(1)**, (popular) a bea. *Supseră miiarea den piiatră și unt de vîrtoasă piiatră.* CORESI, ap. GCR I, 15/20. *Se crede, în ziua de astăzi, că morții ies din morminte și sug sîngele tinerilor.* HELIADE, L. B. I, 175/11. *Împărăteasa... atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adîncul sufletului său.* EMINESCU, N. 4, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ne-am împuns fiecare vîrful degetului arătător cu un bold și eu i-am supt picătura lui de sînge.* SADOVEANU, O. XVII, 402. *Mă sfătuiește, ca, în caz de mușcătură* [de scorpion], *să mă leg strîns cu un șervet, ca veninul să nu treacă mai departe, să tai cu briciul rana și să sug.* RALEA, S. T. I, 259. *În lipsa ventuzei sugem cu gura.* BELEA, P. A. 166, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Ș-au supt sîngi unu d'i la altu, s-au prins frați d'i cruci.* O. BÎRLEA, A. P. I, 448. ✧ (Complementul indică ființe) [Dihorul] *umblă noaptea după ... animale cu sînge cald pe care le suge.* J. CIHAC, I. N. 26/15. ✧ (Prin analogie) *Motorul supsese cu lăcomie pînă și ultima picătură de motorină.* MIHALE, O. 93. ✧ (Prin exagerare) *Cînd văz opinca numa-n sudoare... Crede Prodane, cumplit mă doare! Aș vrea tiranii să-i sug de vii!* BOLLIAC, O. 156. ✧ Fig. *Omul, sugînd din însăși viața doftorii împotriva morții[i], de unde mai pre urmă adăpîndu-să cu otrăvi, n-au înghițit moarte* (a. 1798). GCR II, 163/17. *Ei... sucul cel mai dulce pămîntului i-l sug.* EMINESCU, O. I, 59. *Dîmbovița-și mînă liniștit apa turbure, galbenă și p-alocurea pătată cu șuvițe de sînge închegat stîpte din talpa zadînalei.* DELAVRANCEA, T. 165. *Omul, în lăcomia-i suverană, Pămîntului și măduva i-a supt.* AL. PHILIPPIDE, S. 97. *Pășind cu talpa goală pe solul din care-și sugea vlaga, poporul nostru ... a rămas ferit de primejdii.* PUȘCARIU, L. R. I, 357. *Durerea pricinuită de toiege îl schimbă cu totul, transformîndu-l nu într-un om înțelegător, ci într-o fiară încolțită care-și suge propriul său venin.* IST. LIT. ROM. II, 221. ✧ Expr. (Popular și familiar) **A suge sîngele** (rar, și **sudoarea**) **cuiva** (sau **din cineva**) = a exploata nemilos pe cineva; a chinui; a asupri. *Iată, domnule, cum proprietarul a supt sîngele și sudoarea creștinului*

plugar. GHICA, C. E. I, 215, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Ai suge sîngele din om, dac-ai mai putea!* LĂNCRĂNJAN, C. III, 112. *Uite că ciocoiu moare! — Las' să moară ca un câine, C-a supt sîngele din mine!* ANT. LIT. POP. I, 70. *Vin galoane de gradați Ce-au supt sînge din soldați.* FOLC. MOLD. I, 358. (Popular și familiar) **A-și suge de sub unghie** (sau **unghii**) = **a)** a fi foarte zgîrcit. Cf. DDRF, DL, DM, M. D. ENC., DEX.; **b)** a fi foarte econom; a face economii exagerate. *Tat-tu are moșie să te poată ține? După cîte știu, e un pîrlit de ceferist. Și-a supt de sub unghii să te poală ține la școală, să-ți cumpere cărți.* T. POPOVICI, S. 16. (Popular) **A suge pe cineva pînă la măduvă** = a sărăci **(2)** pe cineva; a lăsa pe cineva fără nimic. Cf. ZANNE, P. II, 607, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. a n a l. (Învechit, popular și familiar; complementul indică aerul) A trage **(II 6)** (cu putere); p. e x t. a aspira (forțat). *Care ține odaia sa neprecurmat închisă acela suge necontenit venin.* VASICI, M. II, 63/23. *Iară tu, masică pocită, Trîntore învederat, M-ai lipsi într-o clipită, D-a suge aer curat.* MUREȘANU, P. 16/12. [Scorpia] *tot sugea văzduhul, ca să tragă într-însa și pe bietul George.* ISPIRESCU, L. 138. ✦ Prin analogie) [Mihnea] *Aripi fantastice simte pe umere, Însă el fuge; Pare că-l sfîșie guri insetabile, Hainele-i suge.* BOLINTINEANU, O. 75. ✦ (Învechit, rar; complementul indică oameni) A atrage. *Limbi vor surpa și vă veț chema acolo și veț jîrtvui acolo jîrtvă a dreptății, căci avuția mării te va suge pre tine.* BIBLIA (1688), 152[1]/31. ✦ F i g. (Popular și familiar; complementul indică oameni, colectivități umane, state etc. sau averea, bunurile, resursele materiale etc. ale acestora) A stoarce **(5)**. *Ș-acele milioane, ce în grămezi luxoase Sînt strînse la bogatul, pe cel sărac apasă, Și-s supte din sudoarea prostitului popor.* EMINESCU, O. I, 59. *Țara-i suptă de haraci, De greci nebuni și de cazaci.* COȘBUC, P. I, 196. *Ce crezi tu că banii stau grămadă la mine și nu se mai isprăvesc? . . Nu mă sugi tu de ani de zile?* AGÎRBICEANU, A. 286. *Pătura suprapusă sugînd bugetul statului.* SADOVEANU, O. XX, 412. *Ascunși în vechi castele de-aristocrați o droaie, Sug munca robilor ce dorm în mușuroaie Cu vitele!* T. Iulie 1964, 63. *Nu e nour ce privești, Ci sînt turcii cei păgîni, Cari știu suge pe români.* BALADE, II, 35. ✦ F i g. (Rar; complementul indică oameni) A stoarce **(6)**. *Într-o lume fără sărbătoare în calendar, suptă de muncă și de boală, . . . noi încercasem să salvăm ultimul petic alb al sufletului, prin dragoste.* G. M. ZAMFIRESCU, SF., M. N. I, 19. *Era vocea unei femei suptă pînă în rărunchi de-o suferință veche.* AGÎRBICEANU, S. 264. ✦ F i g. (Complementul indică ființe, mai ales, oameni sau părți ale corpului lor, în special fața) A face să devină slab, subțire, scofîlcit, tras. *Și-n lung șirag, femeile trudite, Cu ochii stinși, cu sînul supt de trudă, Înaintau în cale, gîrbovite De munca lungă, vitregă și crudă.* GOGA, POEZII, 79, cf. RESMERIȚĂ, D. [Ciinii] *toți erau supți de spaimă, cu ochi sticloși și cu inima în vîrcolirile morții.* GALACTION, O. A. II, 188. *Apar femeile cu figuri supte de boală, cu încălțămintea scîlciată.* BOGZA, A. î. 521, cf. DL, DM. *Un om înspăimîntat, micșorat, supt parcă de așteptarea glontelui.* CINEMA, 1969, nr. 7, 12, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ R e f l. *Zile în șir nu mîncă decît pesmeți goi, pînă încep să se sugă și să se usuce la față ca un fîr de Pireu.* TUDORAN, P. 526. ✦ R e f l. (Despre obraji) A se trage mult (ca urmare a lipsei dinților) înăuntru. *Obrajii scofîlciți se sugeau adînc între gingiile știrbe și puruiate.* VOICULESCU, P. II, 290. ✦ T r a n z. (Cu pronumele în dativ; cu complementul „burta") A trage înăuntru, o dată cu respirația, pentru a deveni suplu. *Scoate piept-tu-nainte și suge-ți burta!* BACALBAȘA, S. A. I, 200, cf. SCRIBAN, D. *Barîtu își suge burta, crezînd că mișcarea pînteculuí concordă cu a picioarelor.* ARGHEZI, S. VII, 126. ✧ R e f l. p a s. *Burțile căutară inutil, dar meritoriu, să se sugă, să se lipească de șira spinării.* T. POPOVICI, S. 323.

4. T r a n z. (Despre unele insecte sau, rar, despre unele animale; complementul indică substanțe nutritive) A aspira cu ajutorul unor organe specializate pentru a se hrăni. *Ne latră foamea ca cherverul și ca o lipitoare ne suge sîngele.* MOLNAR, RET. 91/4. *Zburînd iute, o albină. . . Sugea, dulcele nectar.* ASACHI, F. 102/12. *Purîcii întorc în folosul lor sucurile destinate junilor organe, pe care le sug cu trompa.* BREZOIANU, A. 287/2. *Nectarul ce albina suge din mirositoarele flori este mai puțin dulce decît tine.* MARCOVICI, C. 37/7. *Ale ei căsuți de ceară măiestrite fabricînd, Pune-n ele dulcea miere ce-o culege flori sugînd.* ȘION, POEZII, 147/11. *Ploșnițele roșii. . . Nici că au ce să mai sugă.* EMINESCU, O. I, 46. *Albina. . . . suge nectarul din potire.* DEȘLIU, G. 51, cf. ALR I 1/183/56. ✧ (Complementul indică ființe) *Buzele cele dulci, ca lipitoarea te sug.* GOLESCU, ap. ZANNE, P. II, 24. [Viermii] *sug pe pătimașii bolnavi pînă-i usuc.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 293/6. *Da șarpel'e, șe-m lucra? Un voinic frumos suga.* ALEXICI, L. P. I, 42. ✧ (Popular; construit cu dativul etic) *Culcă-te, alină-te, Șarpele sugă-mi-te.* ALECSANDRI, P. P. 12. *Din gură te blestema Nanii-mi-te, culcă-mi-te, Pui de șarpe sugă-mi-te.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 415. ✧ F i g. *Unul cu cîntarea cea întocmită fermecă sufletele și celălalt du alcătuit cărți pe care, de le vei suge, simți dulceață și nectariu de la „Athina".* MOLNAR, RET. 6/25. ✧ I n t r a n z. [Veverița] *ciocănește fiindcă suge din mustul copacilor, i-o fi plăcînd hrana asta.* GÎRLEANU, L. 45. [Păianjenul] *lucrează singur, făcîndu-și mari pînze, prinzînd greu o muscă mai proaspătă, din care suge multă vreme.* CĂLINESCU, C. O. 45. *Oltul suie ca un șarpe, a cărui gură a și început să sugă din sîngele prăzii.* BOGZA, C. O. 18. ✦ T r a n z. (Rar; despre vîrtejuri de apă; complementul indică oameni) A absorbi înghițind; a face să dispară în adîncuri. *În clipa următoare viltoarea scoase la suprafață, ca-ntr-o fulgerare, pe copil, apoi îl supse iar.* AGÎRBICEANU, S. 629. *Aici, dacă îți pui piciorul, ceva îl absoarbe, îl trage, îl suge ea o ventuză.* BOGZA, A. î. 73. ✧ F i g. *Deschidă-ne iar viața lucioasele ei porți Destul de cînd mormîntul ne supse și ne roase.* MACEDONSKI, O. I, 126.

5. T r a n z. (Folosit și a b s o l.) (Învechit, popular și familiar; complementul indică, de obicei, băuturi, mai ales alcoolice) A bea trăgînd cu poftă; (complementul indică recipiente care conțin băuturi, de obicei, alcoolice sau conținutul acestora) a goli sorbind, puțin cîte puțin, pînă la ultima picătură. *Apostolul, sugînd un pahar, strigă că, încă de la nunta din Cana, nu băuse așa vin minunat.* NEGRUZZI, S. I, 82. *Aideță dar să tragem un dang d-ale tătărești, adăugă Neculăiță sugînd un pahar de vin.* FILIMON, O. I, 195. *Mai multe boloboace cu vin fură supte la cea din urmă picătură.* GANE, N. I, 174. *Șeful de post ca un adevărat artilerist, ar fi fost in stare să sugă zece baterii.* BACALBAȘA, S. A. I, 34. *Pune vinul la gură și-ncepe a suge de pîrtia gura ulcelei.* ADAM, R. 218. *Nu se mișcară de la masă pînă ce nu supseră cîte trei pahare de rizling curat.* AGÎRBICEANU, A. 147. *Din cînd în cînd mai suge din cea din urmă halbă.* GÎRLEANU, N. 70. *Era un bețiv fără pereche, în stare să sugă o vadră de spirt fără măcar să clipească.* REBREANU, I. 34. *Bețivii beau de-a dreptul cu pîntecul și sug de dinlăuntru; gîlgîitul lor e voluminos și scurt.* ARGHEZI, B. 26. *Tot pufăind din lulea și sugînd din clondir, se apuca de sporovăit.* TUDORAN, P. 113. *Turcul Cu papucul bea, Marcul Din carîmb sugea.* TEODORESCU, P. P. 667. *El nu s-au prea dat poftit, ci au supt cam binișor dintr-o ploscă.* SBIERA, P. 20. *Cum o agiuns la lac, s-o pus gios ș-o-nceput a sugi lacu.* ȘEZ. VI, 9. *Suge, leică, Să-ți faci scurteică,* se spune despre cei bețivi. Cf. BARONZI, L. 85, ZANNE, P. IV, 131. (Popular; construit cu dativul etic) *Setilă, dînd sfundurile afară la cîte o bute, horp! ți-o sugea dintr-o ingură sorbitură.* CREANGĂ, P. 261. ✧ C o m p u s e: (popular) **suge-bute** (sau **-cep**) subst. invar. = persoană care bea în mod exagerat; bețiv înrăit. Cf. PANN, ap. ZANNE, P. V, 160, BĂRONZI, L. 96, DDRF, BARCIANU, ZANNE, P. V, 106, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], JAHRESBER. XIX—XX, 13, 40, RESMERIȚĂ, D., CADE, SFC I, 156, 179; (Bot.; regional) **suge-pin** subst. invar. = sugătoare, v. s u g ă t o r **(II)** (*Monotropa hypopithys*). GRECESCU, FL. 393. ✦ I n t r a n z.

P. e x t. (Familiar) A-i plăcea să bea; a fi (mare) beţiv. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ▭ *În afară de faptul că suge, este un om bun.* ✦ F i g. (Învechit; complementul indică informaţii, cunoştinţe etc.) A dobîndi. *Preavestitul Engel din scrisorile lui Dimitrie Cantemir au supt povestea mai sus adusă.* ŞINCAI, HR. III, 149/31. *Ducîndu-se la Oşorhei în colegiul reformaţilor, au supt cele mai dintîi elemente ale limbii latineşti.* FM (1841), 332[I]/14. *Plini de încredere în principiile ce supseră în şcolile şi societatea franceză se măguliră cu speranţa că vor putea întocmi ţara noastră.* I. NEGRUZZI, S. I, 424. ✧ R e f l. p a s. *Pînă bine de curînd ştiinţa bărbaţilor de stat s-au supt din literatura limbii eline, pe lîngă rutina cîştigată în practică.* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 59.

6. I n t r a n z. A trage **(II 6)** din ţigară, din pipă etc. cu nesaţ, cu patimă, pentru a inhala fumul; p. e x t. a fuma. *Bărbatul o asculta încordat şi sugea tot mai des din ţigară, iar fumul îl sufla cu putere printre buzele strînse.* AGÎRBICEANU, S. 58. *Freacă harnic căldări de aramă, sugînd dintr-o lulea.* BRĂESCU, A. 70. *Buzele late ale lui Ahile începură să tremure nervos pe cînd sugeau cu lăcomie dintr-o ţigară turcească.* BART, E. 342. *Ţigara e prin Ardeal „sugară", fiindcă omul „suge" din ea.* PUŞCARIU, L. R. I, 17. *Prezidentul supse zdravăn din ţigară şi-i răspunse plictisit.* VORNIC, P. 142, cf. DL, DM. *Sugeam mereu dintr-un muc de ţigară.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 137, cf. DEX. ✧ T r a n z. (Complementul este ţigara, pipa, tutunul sau fumul) *Acum inventatorul nenorocos şi bărbos era cufundat în gînduri, sugînd un capăt de havană stins.* C. PETRESCU, C. V. 128. *Sugea turcul din narghilea tutun.* STANCU, D. 22. *Plecase cu [ţigara]... aprinsă de la sfat şi o tot sugea, se îneca, scuipa.* PREDA, D. 201. *Îi întinse o ţigară aprinsă, dar el nu simţi gustul fumului pe care-l sugea nesăţios.* T. POPOVICI, S. 422. *Supse ţigara şi toată figura lui slabă şi osoasă parcă se adună spre chiştocul îmbibat cu nicotină.* V. ROM. ianuarie 1965, 90. ▭ *Sugea fumul adînc în piept.*

7. T r a n z. (Complementul indică substanţe, lichide etc.) A face să pătrundă, să se înglobeze în sine; a absorbi, a încorpora, a înghiţi, (învechit şi regional) a zbea. *Mustului nu-i foloseşte a sta îndelung preste trevere şi preste coceni; pentru că suge, ca şi apa, în sine amărăciune.* ECONOMIA, 163/12. [Plantele] *se hrănesc din apa, carea o sug prin frunze din aer şi prin rădăcinile subţiri din pămînt.* FM (1840), 147[I]/27. *Vinarsul încă se fierbe în căldări de aramă şi suge otrava în sine.* ib. (1843), 327[I]/6. *Vinele care intră în canalul mistuir[ii], sugînd apa în sine, o varsă cu iuţeală tot într-acea vreme în tot trupul.* DESCR. AŞEZ. 73/3. *Un nuc..., copac lacom,... suge parcă tot sucul locului dimprejur prin mii de rădăcini.* GÎRLEANU, N. 7. [Maioneza] *suge mult untdelemn, spune unul cu glas tare.* TEODOREANU, C. B. 122. *M-a tras umezeala din peretele de lîngă pat, că suge apa şi a crescut ciuperci pe el.* CĂLINESCU, O. I, 128. *Şuvoaiele de apă cîte n-au putut fi supte de pămînt, s-au scurs spre gîrlă.* STANCU, D. 428, cf. DL. *Singele... curse de-a lungul peretelui de humă, care-l supse ca un burete lacom.* T. POPOVICI, S. 419, cf. DM. *Era nevoit să scrie, cu propria lui mînă, adresele abonaţilor pe benzile de hîrtie gălbuie care sugeau cerneala.* V. ROM. decembrie 1964, 100, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Vrea să ungă trupul lui... că mirul are oarece tărie şi usucă şi răveneala trupului suge-o.* CORESI, EV. 139. *Aerul cel gros şi îndesat de gerul iernii strînge şi închide porii trupului, porneşte zemurile în cele dinlăuntru, le îngroaşă şi le suge căldura lor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 16/17. *Răceala ne supsese iot singele din faţă.* HOGAŞ, DR. II, 31. ✧ F i g. *Coala de hîrtie albă şi curioasă care suge cuvintele, intenţiile, visele.* CINEMA, 1968, nr. 3, VIII. ✧ R e f l. p a s. *Dintr-aceste băşicuţi să suge şi să trage sămînţa de nişte ţevuşoare foarte mărunte.* PISCUPESCU, O. 136/3. ✧ R e f l. *Spre adîncimi zăpezile s-au supt Sub rădăcini de paltini şi de zadă.* LABIŞ, P. 363. *Apa s-a supt în pămînt.* Cf. ALR I 424/347. ✦ I n t r a n z. (Despre corpuri poroase, mai ales, despre hîrtie) A avea absorbţie mare. *Hîrtia suge.* BARONZI, L. 68, cf. DDRF, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ T r a n z. (Complementul indică texte scrise cu cerneală pe hîrtie) A usca prin absorbţie. *S-a încovoiat înspăimîntat... fără nevoia de a mai suge cu tamponul semnătura.* SAHIA, N. 72.

— Prez. ind.: *sug;* part.: *supt* şi (învechit, rar) *sugt* (HELIADE, O. I, 392).

— Lat. **sugere.**

SUGÉL s. m. **I.** (Med.; popular) Panariţiu. Cf. LB. *Sugel să zice buba ce iesă lîngă unghia degetelor de la mîini şi de la picioare.* CORNEA, E. I, 121/25, cf. POLIZU, DDRF, GHEŢIE, R. M. *Ca să scapi de sugel, să moaie degetul foarte repede, de cîteva ori în apă clocotită.* N. LEON, MED. 148. *De sugel (sugiu) nu se descîntă.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 173. *În Belgia sugelul se vindecă vîrînd degetul bolnav în gura unei broaşte.* CANDREA, F. 28, cf. BIANU, D. S. 550. *Dacă i se face cuiva sugel la deget, se zice că e bine să vîre degetul degrabă în uncrop clocotit şi-apoi se tămăduieşte.* GOROVEI, CR. 95, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX, H VI 11, X 402, 428, XII 291, 303, XIV 438, XVI 298, TEODORESCU, P. P. 366. *Cînd cîrpeşti cămeşi negre, faci sugel.* ŞEZ. VI, 57, cf. CHEST. V 167/15, ALR II/I h 122, A V 15, A VI 26. ✦ (Prin Bucov.) Bătătură. Cf. LEXIC REG. 117.

II. (Bot.) **1.** Numele a două plante erbacee din familia labiatelor: **a)** (şi, regional, în sintagma *sugel roşu,* PĂCALĂ, M. R. 18) urzică-moartă *(Lamium purpureum).* Cf. ŞĂINEANU[2], TDRG, PANŢU, PL., CADE. *Printre trunchiurile uscate rămase de la tăierea popuşoiului se întinde sugelul.* SIMIONESCU, FL. 166, cf. DL, DM, BORZA, D. 96, DEX.; **b)** (rar) urzică moartă *(Lamium maculatum).* Cf. ALEXI, W., BORZA, D. 96. ✧ *Sugel alb* = plantă erbacee cu frunze peţiolate şi flori albe; urzică-moartă, (regional) faţa-mîţei, mierea-ursului-cu-flori-bălăi, urzică-albă, urzică creaţă, urzică moartă albă, urzică surdă, urzici mortăreţe *(Lamium album).* Cf. BIANU, D. S., TDRG, PANŢU, PL., CADE, DL, DM, BORZA, D. 95, DEX. ✧ C o m p u s e: (regional) **sugel-galben** = gălbiniţă *(Laleobdolon luteum).* Cf. TDRG, PĂCALĂ, M. R. 18, PANŢU, PL., CADE, DL, DM, BORZA, D. 13, DEX; **sugel-roşu** = tătăneasă **(1)** *(Symphytum officinale)* (Braşov). Cf. ALR I 1 931/180.

2. (Regional) Ciuboţica-cucului *(Primula veris)* (Arini — Sfîntu Gheorghe). Cf. ALR I 1 955/190.

— Pl.: *sugei.* — Şi: (**I,** regional) **sujír** (ALR II/I h 122/95), **singél** (ib. h 122/272) s. m.

— Cf. lat. s i g i l l u m, it. s u g g e l l o. — **Singel,** prin apropiere de *sînge.*

SÚGER s. n. v. **suber.**

SUGERÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică gînduri, idei, sentimente) A face să-i vină cuiva în minte fără a exprima, fără a formula direct (ci printr-o aluzie, printr-o asociaţie de idei etc.); a spune indirect. V. i n s p i r a, i n s u f l a, n ă s t ă v i **(1).** *Nu lăsă după sine decît o fiie: istoria mea caută să fi sugerat că această din urmă faţă nu poate să fie decît Iulia.* HELIADE, D. J. 24/18. *Am să mă uit pînă i-oi sugera gîndul să-mi facă o poezie.* VLAHUŢĂ, O. A. III, 89, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Căutase să-i sugereze posibilitatea unei astfel de soluţionări a vieţii şi nevoilor lui.* TEODOREANU, M. III, 168. *Poziţia mea faţă de testament, stimate domnule avocat, este strict neutrală; nu vreau să vă propun, nici să vă sugerez ceva.* SADOVEANU, O. XV, 148. *Devenind autor dramatic cu succese, actriţele i-au sugerat că-i şade mai bine fără cioc, păstrîndu-şi numai o fină mustaţă.*

ARGHEZI, B. 75. *Mareşalul, ca să sugereze că vrea să se culce, căscă măreţ, fără a-şi acoperi gura.* CĂLINESCU, S. 190. *O părere dispreţuitoare... sugeră celorlalţi ideea că marele logofăt e un caraghios dus de nas.* CAMIL PETRESCU, O. II, 365. *Încearcă să sugereze că Drugan e nevinovat.* STANCU, R. A. IV, 377. *În cele din urmă, i-am sugerat că aş vrea s-o văd într-o zi.* PREDA, R. 47. *Pentru a răspîndi ideile constituţiei în popor, sugerează... înfiinţarea comisarilor de propagandă.* IST. LIT. ROM. II, 512. *Încheiem comentariile sugerate de lectura cuprinzătorului volum.* M 1968, nr. 8, 42. ✧ Refl. pas. *Aşa precum s-a sugerat de învăţaţii unguri... Dacii aveau argint din belşug.* PÂRVAN, G. 594. ✧ Refl. impers. *Se sugerează bolnavului inexistenţa bolii sale şi certitudinea vindecării ei.* ABC SĂN. 347.

2. (Complementul indică imagini, reprezentări etc.) A face să-şi închipuie, să-şi reprezinte; p. ext. a evoca. *Existenţa îndefinită a templelor şi a idolilor ajunsese mai înainte a sugera credinţa în nemurirea zeilor.* CONTA, O. E. 374, cf. LOVINESCU, C. V, 13. [„R" ...] *urmat de o vocală „gravă"... sugerează pocnitura unui obiect.* IORDAN, STIL. 86. *Cîteva linii, abia indicate, sugerează trăsăturile distincte ale feţei.* OPRESCU, A. M. 95. *Impresia de lucru văzut pe care o sugerează această descriere provine din mai multe cauze.* VIANU, P. M. 222. *Cuvîntul este sevă, este viaţă lirică; voind să sugere viaţa, îşi caută el însuşi o nouă ordine expresivă.* CONSTANTINESCU, S. I, 111. *Fane îşi răsuci trunchiul în fotoliu, ca să sugereze o întoarcere de 180 de grade.* VINEA, L. I, 376. *În colţul din dreapta al scenei, cîteva elemente sugerează o cameră.* H. LOVINESCU, T. 365. *Aceste multiple calităţi, pictorul Baruţia le concretizase de minune în tabloul patronului: ... chelia socratică, şuviţele sure ce se încovrigau pe după urechi, sugerînd un romantic îmbătrînit.* T. POPOVICI, S. 7. *Frecvenţa regionalismelor în limba lui Russo nu trebuie să sugereze însă izolarea provincială pe care... el a combătut-o în „Cugetări".* VARLAAM — SADOVEANU, 202. *Episoade, tablouri, scene se grupează şi curg în aşa fel încît sugerează un edificiu.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 4/2. *Peretele din fund cuprinde un placaj ce sugerează eventual existenţa unui dulap mascat.* T ianuarie 1969, 10.

3. (Rar) (Absol.) A sugestiona. *Sugestia nu se face numai după voinţa celui ce sugerează.* RALEA, S. T. II, 77.

— Scris şi: (după fr.) *suggera.* — Prez. ind.: *sugerez* şi (rar) *sugér.*

— Din fr. **suggérer.**

SUGERÁRE s. f. Faptul de a sugera.

1. Faptul de a face să-i vină cuiva în minte gînduri, idei, sentimente, fără a le exprima, fără a le formula direct (ci printr-o asociaţie, printr-o aluzie etc.). V. inspirare, inspiraţie, insuflare, năstăvire. Cf. sugera **(1)**. Cf. RESMERIŢĂ, D. *Lucrurile ar fi fost mai greu de spus fără sugerarea impresiei de dezgust pe care scriitorul delicat o evită.* VIANU, A. P. 257, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Faptul de a face să-şi închipuie o imagine, o reprezentare etc.; p. ext. evocare; sugestie **(2)**. *Cicălitoarea maşteră Lavisa, cu limba ascuţită, despre care, cu subtila artă a sugerării, scriitorul ne spune că uieră printre dinţi ca viperele.* V. ROM. februarie 1954, 313. *Toată vederea ne este cuprinsă de sugerarea undurii maiestuoase a fluviului.* CONTEMP. 1969, nr. 1 200, 6/5.

— Pl.: *sugerări.*

— V. **sugera.**

SUGERATÍV, -Ă adj. (Rar) Sugestiv. *Finalul, piesei... este însă numai sugerativ.* în SFC IV, 103.

— Pl.: *sugerativi, -e.*

— **Sugera** + suf. *-ativ.*

SÚGERE s. f. Acţiunea de a suge; supt².

1. Mişcare specifică cu gura sau cu botul şi cu buzele a copiilor ori a puilor de mamifere pentru a trage, a aspira şi a înghiţi laptele din mamele sau dintr-un recipient care conţine lapte, ca să se hrănească; supt² **(1)**, (popular) suptoare, sùptură, (învechit) sugătură. Cf. suge **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Celor ce prieşte scăldătura, să se scalde* [copiii] *la două, trei zile o dată, însă după sularea din somn şi după sugerea lor de ţiţă, ca să adoarmă iarăşi.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 71/30, cf. I. GOLESCU, C. *Nimica nu poate mai mult împăciui copiii ca sugerea.* FM (1843), 237¹/38. *Hrănirea viţăilor... se face sau prin sugere la vacă sau hrănindu-i cu mîna.* LITINSCHI, M. 123/10, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, RESMERIŢĂ, D. *N-ai să-mi spui că suptul e o funcţie permanentă, cînd oricine vede că apariţia dinţilor face inoportună mecanica sugerii.* CĂLINESCU, C. O. 108, cf. DL, DM, SFC IV, 289, M. D. ENC., DEX.

2. Introducere (şi mestecare) în gură a alimentelor solide, de obicei, bomboane, zahăr etc., pentru a le dizolva (prin amestecare cu salivă) şi a le înghiţi; supt² **(2)**. Cf. suge **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Aspirare a unui lichid, a unui suc etc. cu ajutorul buzelor ţuguiate (sau cu botul), făcînd vid în gură, pentru a înghiţi; (învechit) supt² **(3)**. Cf. suge **(3)**. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, LTR², DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Faptul de a face ca o fiinţă, mai ales o persoană sau o parte a corpului acestora, în special, faţa, să devină slabă, subţire, scofîlcită, trasă. Cf. suge **(3)**. Cf. RESMERIŢĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. P. anal. (Nav.) Atracţie a unei nave spre mal sau spre o navă mai mare care trece prin apropiere, datorată variaţiilor de presiune create la viteze mari în vecinătatea bordurilor. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

5. Faptul de a trage **(II 6)** cu nesaţ, cu patimă din ţigară, din pipă etc. pentru a inhala fumul; p. ext. fumat; supt² **(4)**. Cf. suge **(6)**. Cf. DL, DM, DEX.

6. Faptul de a face să pătrundă, să se înglobeze în sine o substanţă, un lichid etc.; absorbire, absorbţie, înghiţire, încorporare. Cf. suge **(7)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Faptul de a avea mare absorbţie. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sugeri.*

— V. **suge.**

SUGÉST subst. (Latinism învechit, rar) Tribună. *D. Bărnuţiu, poftit de adunare, de pre un sugest cuvîntînd, arătă după istorie mult apăsata soarta românilor.* CIPARIU, ap. BARIŢIU, P. A. II, 107.

— Pl.: ?

— Din lat. **suggestum.**

SUGESTÍBIL, -Ă adj. Care poate fi (uşor) sugestionat; receptiv, sensibil la sugestie **(1)**; sugestionabil. *Pentru ca să-ţi sugereze simţirile sale, trebuie ca tu însuţi să fii sugestibil de aceste simţiri, adică să ai o stare sufletească asemănătoare cu a artistului* (a. 1894). PLR I, 422. *În spatele apostolului scrîşneşte totdeauna pamfletarul; procedeu inimitabil de artist, mijloc de animare ce captează, în jocul lui persuasiv ca o ispită, sugestibil, pînă la seducţie totală!* CONSTANTINESCU, S. III, 215, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sugestibili, -e.*

— Din fr. **suggestible.**

SUGESTIBILITÁTE s. f. Caracterul sau starea celui care acceptă ușor sugestii (1); aptitudine de a fi influențat (ușor) prin sugestie; însușirea sau starea de a fi sugestibil; s p e c. (Med.) grad de reactivitate la sugestie; (rar) sugestivitate. *Nu se poate spune că sugestibilitatea e proporțională cu nervozismul.* ARHIVA, II, 235. *Dezadaptarea și inactualitatea, impulsivitatea și sugestibilitatea... toate aceste caractere ne arată că inconștientul nu poate fi privit decît ca o organizație rudimentară.* RALEA, S. T. II, 62. *Sugestibilitatea... [bătrînilor] crește.* PARHON, B. 67, cf. DN². *Provocarea prin sugestie a hipnozei în care sugestibilitatea este foarte crescută.* ABC SĂN. 347, cf. DEX.

— Scris și: (după fr.) *suggestibilitate.* — Pl.: (rar) *sugestibilități.*

— Din fr. **suggestibilité.**

SUGESTIE s. f. 1. Acțiune de influențare a psihicului unei sau mai multor persoane, prin transmiterea unor sentimente, idei, atitudini comportamentale etc. cu sau fără participarea voinței persoanei sau a persoanelor influențate (uneori chiar împotriva voinței lor); acțiune exterioară, senzorială sau verbală care provoacă acest proces; s p e c. (Med.) influență exercitată de medic asupra conștiinței unui bolnav (psihic) pentru a favoriza vindecarea sau ameliorarea bolii; (rar) sugestionare. Cf. s u g e s t i o n a. *Prezența acestor oameni exercită o influență de depresiune nervoasă, un act de sugestie nefericită, care abate și scade energia noastră normală.* VLAHUȚĂ, D. 143. *Oamenii aceștia supuși pînă la atîta sugestiei vorbelor și faptelor altora, suferă de boala cunoscută în psihologie sub numele de mizerie psihologică.* IONESCU-RION, S. 319. *E nevoie de-o sugestie puternică, de-un fel de hipnotizare.* AGÎRBICEANU, S. 143, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sugestia este ascultată cu ușurință de către copii ...și indivizi cu defecte morale.* MARINESCU, P. A. 98. *Începuse în jurul lui probabil acel păienjeniș de intrigi vagi și insinuări abile... cu o ipocrită indulgență, dar tocmai prin această absență de interes vădit era de o putere de sugestie și întindere cuprinzătoare ca o igrasie.* CAMIL PETRESCU, P. 366. *Madam Periade... practica și descîntecul — fiind o ființă cu o putere de sugestie rară.* SADOVEANU, O. XVI, 298, cf. VIANU, E. 390. *Ca un corolar al acestei poli de personalitate, apare în viața lor rolul imens al sugestiei.* RALEA, Ș. T. II, 76. *Cu ajutorul întrebărilor și sugestiilor putem pune în evidență fabulațiunea și modifica cursul ei.* PARHON, B. 71, cf. DL, DM, ABC SĂN., M. D. ENC., DEX.

2. Faptul de a face ca cineva să-și închipuie o imagine, o reprezentare etc.; p. e x t. evocare; sugerare (2). Cf. s u g e r a (2). *Unei inspirații muzicale neputîndu-i răspunde decît o formă sugestivă, estetica simbolismului se rezumă la sugestiune.* LOVINESCU, C. VII, 11. *O dată turburarea dizolvind echilibrul sufletesc actual, prin sugestia unor perspective seducătoare de perfecțiune, ea nu se poate liniști decît prin refularea regretului.* RALEA, S. T. II, 259. *Atmosfera este de o mare sugestie și afirmă un scriitor personal.* CONSTANTINESCU, S. II, 10. ◇ L o c. a d j. **De sugestie** = sugestiv. *Perspectiva oricărei alegorii este limitată, puterea ei de sugestie este redusă.* VIANU, M. 110. *Forța de sugestie a rimei rezultă din faptul că ea reprezintă apogeul acustic al sonorității cuvintelor din versurile care rimează.* E. ROM. 1967, nr. 1, 30. *Exigențele în materie de precizie sînt mai mari în limbajul de sugestie decît în cel noțional.* SCL 1968, 632. *În tot clasicismul grec nici un autor... nu se poate măsura cu puterea de sugestie și rafinamentul lui Sofocle.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 19/2. *Forța de sugestie a poemului este susținută de dinamica misterioasă a reflecției.* ib. 1979, nr. 40, 10/3.

3. Ceea ce sugerează (1) cineva cuiva; p. e x t. (livresc) idee; propunere (1); îndemn. *Nu poate fi vorba de precizie matematică în aceste probleme de influențe culturale, deoarece materialul documentar e cu totul insuficient; trebuie deci să ne mulțumim deocamdată cu simple apropieri și sugestii.* BUL. COM. IST. V, 114, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Lecturile din Freud și, în special, teoria „complexului Oedip" îi dăduse sugestii prețioase pentru dezlegarea acestui proces.* TEODOREANU, M. III, 134. *Sugestiile lui Costin aveau asupra lui Duca o înrîurire vădită.* SADOVEANU, O. X, 166. *Fiecare specialist va găsi sugestiile necesare asupra lucrurilor care merită să fie cunoscute.* GUȘTI, P. A. 302. *Deoarece „blînd" este sinonim cu „blajin", iar „blajin", ca termen religios, însemnează „răposat"...; putem presupune că satul vecin a fost numit „Raiul" pornindu-se de la astfel de sugestii.* IORDAN, T. 250. *Ghica... nu rezistă nici uneia din sugestiile care i se prezintă în drum.* VIANU, A. P. 69. *Coloanele sale rămîn deschise sugestiilor și colaborării întregului tineret.* în PLR II, 639. *Celelalte arte... s-au supus sugestiilor venite.* OPRESCU, A. M. 78. *Copiii vor cere acasă turtă dulce, ca să-și satisfacă sugestia că, la Moși, trebuie să fie gustată neapărat această delicatesă.* ARGHEZI, B. 67. *Sugestia dumitale pe lîngă guvernatorul băncii, cînd v-ați întîlnit la Paris, n-a fost fără folos.* CĂLINESCU, S. 99. *O întîmplare neprevăzută îmi dete sugestia unor resurse pentru întemeiere.* BLAGA, H. 101. *Poate să fie aici și o sugestie din lecturile sale darwiniene.* RALEA, S. T. III, 203. *Institutul de Cercetări Agronomice are un schimb permanent de publicații, de sugestii și de materiale cu institutele din alte țări.* AGROTEHNICA, I, 60. *Am tot vorbit de o unitate de spirit a junimismului și am încercat să dăm unele sugestii în legătură cu ea.* CONSTANTINESCU, S. II, 88, cf. DL. *I-ar fi frică să le facă asemenea sugestii.* PREDA, R. 399. *Varga nu accepta nici una din aceste sugestii.* T. POPOVICI, S. 492, cf. DM. *Ministerul... va examina cu atenție toate observațiile, sugestiile și propunerile.* GÎ 1968, nr. 930, 2/1. *Din această meditație continuă asupra actului poetic, înșiși poeții noștri pot scoate destule îndemnuri și sugestii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 32, 4/2.

— Pl.: *sugestii.* — Și: (rar) **sugestiúne** s. f.

— Din fr. **suggestion.**

SUGESTIONÁ vb. I. T r a n z. f a c t. A face să gîndească sau să acționeze prin sugestie (1); a influența prin sugestie; (rar) a sugera (3). *Cucoana, ca sugestionată, rîdea.* HOGAȘ, DR. II, 67. *Sugestionat parcă de stăruința primarului, Petre își croi drum spre uliță, urmat de cei doi.* REBREANU, R. II, 96, cf. CADE. *Mulțimea poate sugestiona și îmbia la odihnă ca și marea.* RALEA, S. T. I, 348. *Nichitici pleacă la mama sa care, sugestionată că a murit, la prima vedere, nu-l recunoaște.* LL 1955, 94. *Și dumneata îmi pari ca o umbră acum. M-ai sugestionat.* H. LOVINESCU, T. 389, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ R e f l. *Te-ai sugestionat ca pe un idiot, pe tine și pe alții.* BRĂESCU, O. A. I, 202. *Repetase cuvintele, o dovadă că începuse să se sugestioneze.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 118.

— Prez. ind.: *sugestionez.*

— Din fr. **suggestionner.**

SUGESTIONÁBIL, -Ă adj. Care poate fi (ușor) sugestionat; receptiv, sensibil la sugestii (1); sugestibil. *Constantin, suflet imprecis și sugestionabil..., a pus jos tunica soldătească și a secerat cu îndîrjire.* GALACTION, O. A. II, 86. *Neîncrezători în ei, veșnic sugestionabili, firi panice terorizate de simple bănuieli, [neurastenicilor] le trebuie mereu dovada palpabilă a capacității lor.* RALEA, S. T. III, 176.

— Pl.: *sugestionabili, -e.*

— **Sugestiona** + suf. *-bil.*

SUGESTIONÁRE s. f. (Rar) Sugestie (1). Cf. s u g e s t i o n a. Cf. ABC SĂN. 347.

— V. **sugestiona.**

SUGESTIÚNE s. f. v. **sugestie.**

SUGESTÍV, -Ă adj. Care are puterea, capacitatea de a sugera **(2)**; care inspiră, care stîrnește, care trezește etc. imagini, reprezentări etc.; evocator; de sugestie (v. sugestie **2**), (rar) sugerativ. V. plastic² **(I 3)**. *Caragiale..., pururea sugestiv, pururea vibrînd de tăria fiecărei observații pe care o face.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 375, cf. GHEREA, ST. CR. III, 287. *Un artist este un om care, din pricina organizației sale nervoase, simte mai mult decît noi și are și puterea de a întrupa în forme alese și sugestive simțirea sa* (a. 1894). PLR I, 422. *Dacă aceste elemente* [tehnice] *nu sînt destul de sugestive și nu evocă îndeajuns stările de suflet aproape inconștiente, opera artistică nu-și îndeplinește menirea.* PETICĂ, O. 416. *Sînt nume sugestive, care, în cinci litere, îți sintetizează un portret întreg.* HOGAȘ, DR. I, 312. *Strofa consacrată Ceahlăului e mult mai sugestivă decît picturală.* IBRĂILEANU, S. 138, cf. RESMERIȚĂ, D., IVELA, D. M., CADE. *Fondul poeziei sale fiind în genere muzical iar forma sugestivă,... Ion Minulescu reprezintă... simbolismul.* LOVINESCU, C. VII, 8. *Spiritul său incomparabil... în care alterna, cu egală și superioară ușurință, ideea generală și amănuntul sugestiv, facultatea de îmbrățișare sintetică și fermecătoarele intuiții... ne vor urmări cîtăva vreme.* în PLR II, 570. *Orice afirmație trebuie lămurită printr-o bogată și sugestivă exemplificare.* PUȘCARIU, L. R. II, 9. *Furtuna pe Dunăre, redată cu simplitate sugestivă fără comparații și epitete prin simpla forță a unor verbe onomatopeice.* VIANU, A. P. 208. *Cu cît poate cineva să-și canalizeze, să-și sublinieze pornirile emoționale primare, cu atît arta lui e mai personală și mai sugestivă.* RALEA, S. T. I, 60. *Că este într-o eroare de procedeu o dovedesc tocmai acele strofe și poeme răzlețe, unde poetul s-a eliberat de metafora logică și a folosit metafora sugestivă.* CONSTANTINESCU, S. III, 114, cf. DL, DM, DN². *Cărturarul român a realizat și alte descrieri sugestive care reliefează talentul său de scriitor.* IST. LIT. ROM. II, 43. *Simbolismul exercită o marc putere de seducție prin proclamarea valorii sugestive a cuvîntului.* L. ROM. 1965, 383, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Scriitorul încercase să restituie figura lui Tudor, șters în versuri, sugestiv în proză.* CĂLINESCU, S. C. L. 76. *Zadarnic îl privea în ochi, rugător și umil sau numai sugestiv.* T. POPOVICI, S. 214. *Criticul restructurează sugestiv datele esențiale ale unei opere.* V. ROM. iunie 1965, 52. *Intitulată sugestiv..., această culegere... sintetizează activitatea meritorie a cercurilor literare ale pionierilor.* GÎ 1968, nr. 931, 2/7. ✧ (Substantivat) *De aici o tendință spre literalitate, opusă oricărei teorii a vagului, sugestivului, aluzivului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 4/3. ✦ (Rar) Care dezvoltă activitatea spiritului. *Cînd școala va deveni atractivă, sugestivă, interesantă ... atunci mult mai eficace decît amenzile coercitive va fi îndemnul purces din necesitatea lui de a-și trimite copilul la școală.* D. GUSTI, P. A. 279.

— Scris și: (după fr.) *suggestiv.* — Pl.: *sugestivi, -e.*

— Din fr. **suggestif.**

SUGESTIVITÁTE s. f. **1.** Calitatea sau starea de a fi sugestiv. V. plasticitate **(3)**. [Regizorul] *a creat cu o multitudine de mijloace, care toate converg spre elocvență și sugestivitatea imaginii scenice, un personaj dinamic.* T mai 1968, 42. *Decorurile și costumele de mare frumusețe și sugestivitate... aparțin unui tînăr artist scenograf.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 210. *Verbul și adjectivul zgomotos, izbitor, lasă loc, în ansamblul creatorului, cuvîntului bazat pe sugestivitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 132, 10/1, cf. DEX.

2. (Rar) Sugestibilitate. Cf. DN².

— Pl.: *sugestivități.*

— Din fr. **suggestivité.**

SUGETĂTÚRĂ s. f. v. **săgetătură.**

SUGHÍTE vb. III v. **sughița.**

SUGHÍȚ s. n. **1.** (Mai ales la pl.) Inspirație bruscă, zgomotoasă, adeseă repetată sacadat, care însoțește crizele, de obicei, de plîns, (mai rar, de rîs) și care poate continua și după încetarea plînsului (sau a rîsului); suspin **(2)**. V. hohot. *Ea* [moare] *! zise el... cu niște sughițuri disperate.* EMINESCU, G. P. 47. *Plînsetele lui, urmate de un sughiț neîntrerupt, nu-l lăsau să vorbească ca să spuie ceva ce voia.* SION, P. 449. *Își îngropase capul în pernă și plîngea cu sughițuri înecătoare.* AGÎRBICEANU, S. P. 196. *Plîngea cu sughițuri.* BUJOR, S. 74. *În gară, au plîns amîndouă, cu sughițuri.* BASSARABESCU, V. 14. *Vaietele lui de durere se îngroșau și răgușeau și se transformau în... gemete cu sughițuri.* REBREANU, R. II, 132. *Se ruga, printre sughițuri de plîns.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 49. *Cuminte, conu Manole m-a lăsat să-mi plîng cu sughițuri tot năduful.* COCEA, S. I, 224. *Rusandra i-a prins ca fulgerul amîndouă mîinile, bîlbîind în sughițuri de plîns.* POPA, V. 316. *Deodată nu se mai putu ține: izbucni iar într-un plîns zbuciumat, cu sughițuri.* SADOVEANU, O. VI, 522. *Zdrobită, căzu la pat, își băgă capul în perne, plîngînd cu sughițuri.* BART. E. 160. *Aurica... izbucni într-un plîns ridicul, cu sughițuri ascuțite.* CĂLINESCU, E. O. I, 131. *Lionel se stăpînea, și eu însumi... mă stăpîneam, pentru ca să izbucnim, cu mama alături, în sughițuri sufocate, cînd trenul se puse în mișcare.* BLAGA, H. 153. *Glasul lui se auzea înăbușit cu izbucniri ascuțite, printre sughițuri de plîns stăpînit.* VINEA, L. I, 159, cf. DL. *Uite unde am ajuns, se auzi glasul mamei, întrerupt de sughițuri.* PREDA, M. 498. *Pavel... plîngea cu sughițuri alături de ea.* T. POPOVICI, SE. 39, cf. DM. *Plîngea cu sughițuri în odaia alăturată.* BARBU, G. 29, cf. DEX. *Să-mi vezi suspinul cum iese din piept cu sughițuri dese.* TEODORESCU, P. P. 275.

2. Sunet caracteristic, nearticulat, sonor și spasmodic, repetat la intervale (relativ) regulate, produs printr-o inspirație bruscă ce face să vibreze coardele vocale la trecerea aerului prin glotă și provocat de contracțiile bruște, convulsive și involuntare ale diafragmei; suită sau criză de astfel de sunete; (învechit și regional) sughițeală. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. *Sughițul este un spasmos al stomahului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 148/28. *Nici o vorbă, nici un sughiț răsăritor nu însemnară trecerea lui de la viață la moarte.* HELIADE, L. B. I, 246/26, cf. VASICI, M. II, 53/24. *Sughițul este o patimă cumplită care, îndelungîndu-se, pune pe om într-o stare zbuciumătoare.* CORNEA, E. I, 102/17, cf. PONTBRIANT, D. *Astfel hurducă și gloaba asta, că m-o apucat de vreo șepte ori sughițu pin-acu.* ALECSANDRI, T. 471. *De sughiț, se sperie omul.* N. LEON, MED. 148. *Cînd un om sughițǎ, se zice că-l pomenește cineva și atunci el gîndindu-să că cine poate fi acela, îi trece sughițul.* BIANU, D. S. *Și-ntr-un sughiț își dete duhul.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 57. *Îl întrerupse un sughiț.* HOGAȘ, DR. I, 252, cf. RESMERIȚĂ, D. *Core[e]a diafragmatică (sughițul) e o boală pricinuită de contracțiunea spasmodică a diafragmei.* ENC. VET. 58, cf. CADE. *Vine Măriuca cu broboada strîmbă și-un sughiț în piept.* TEODOREANU, C. B. 62. *Comentariile sînt pline de energie și întrerupte de sughiț.* C. PETRESCU, O. P. I, 47. *Sergentul... aruncă în burta slutului cîte un pumn solid, urmat de un geamăt cu sughiț.* ARGHEZI, B. 29. *Matahala sughițǎ și cînd sughițul i se potoli, spuse...* STANCU, Ș. 423. *Trei zile băuse apă cu vadra, fără să-și potolească setea și să-i treacă sughițul.* TUDORAN, P. 81. *Pieptul i se mișca într-un sughiț surd.* BĂNULESCU, I. 166, cf. M. D. ENC., DEX. *Găsi-l-ar sughiț și tuse P-ăl de face furci și fuse.* TEODORESCU, P. P. 333, cf. ALR II/I MN 14, 6 906. ✧ (Prin analogie) *Încăperile răsunau de sughițul saxofonului, de zîngălul*

cimbalului și de suspinul extenuat al banjoului. C. PETRESCU, C. V. 178.

— Pl.: *sughițuri.*

— Postverbal de la **sughița.**

SUGHIȚĂ vb. I. Intranz. **1.** A scoate sughițuri **(1)** în timpul plînsului (sau, rar, al rîsului); p. ext. a plînge (sau, rar, a rîde) foarte tare, cu sughițuri. *Ce pururea ca un prunc după maică, așa și el sughița după Dumnedzăul său.* VARLAAM, C. 222. *Noaptea mă grijesc cu inima mea și sughiță sufletul meu.* id. ib., cf. PONTBRIANT, D. *Ipate, tot sughița, tot ofta din greu și de-abia aștepta să vie duminica.* CREANGĂ, P. 166, cf. DDRF, ȘĂINEANU². *Începu a plînge cu hohot, izbindu-se cu pumnii peste cap, sughițînd și bolborosind întruna.* REBREANU, NUV. 236. *Căzu moale în brațele secretarului, sughițînd zgomotos ca Magdalena la picioarele lui Isus.* BRĂESCU, O. A. I, 105. *Badea Ghiță cel spînatic a sughițat cu amar.* SADOVEANU, O. XVIII, 18. *Doamna Răghina smiorcăia întruna a plîns. — Cred că doamna sughite numai... numai demonstrativ ca să zic așa.* V. ROM. martie 1954, 43, cf. DL. *Sughița des și repeta printre lacrimi.* T. POPOVICI, S. 22, cf. DM. *Nu-l slăbea din priviri, psalmodiind, amenințînd, sughițînd iar lacrimile îi curgeau șiroaie.* PREDA, R. 288. *N-a plîns și nici n-a sughițat.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 231, cf. M. D. ENC., DEX. *Eu îți închin dumitale C-un pahar galbin Dintr-un vîrf de paltin, De unde sughiță Dalbă fecioriță.* MARIAN, NU. 690. *Mîndra mea la fîntînuță Scoate apă și sughiță.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 86.

2. A scoate sughițuri **(2)**; a fi apucat de sughițuri. Cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *De-aia sughițam eu adineaori.* CARAGIALE, O. II, 88. *Copilașul... învălit în trențe tremura și sughița de frig și de foame.* CONTEMPORANUL, III, 923. *I-o spune... cu limba împiedecată, parcă ar avea clei în gură și sughițînd la răstimpuri.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 62, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sughița și bolborosea din ce în ce mai surd, mai confuz.* COCEA, S. II, 190. *Se întoarse sughițînd și-și reluase locul meditînd.* TEODOREANU, M. II, 214, cf. SCRIBAN, D. *Mai sughit ei din cînd în cînd, dar asta din stomac.* ARGHEZI, S. XI, 24. *Azi, mîine, poate și la noapte, sughit o dată, dă două ori și rămîi cu capul pă pernă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 218. *Ca și [animalele]... căscăm, ne scărpinăm, sughițăm, strănutăm, înghițim alimente.* BALEA, S. T. II, 165. *El rîdea, sughița, rîgîia.* C. PETRESCU, A. R. 141. *Se clatină pe picioare, sughite mereu și-i întreabă pe toți cu cine să voteze.* BOGZA, A. Î. 609. *Cîțiva sughițară.* STANCU, Ș. 22. *Închise ochii, sughiță adînc, picioarele-i se chirciră și rămase așa țeapăn pe nisip.* TUDORAN, P. 139, cf. DL. *Începu să sughită atît de violent încît toată fața i se acoperi de o sudoare rece.* T. POPOVICI, SE. 441, cf. DM. *Sughița și umbla cu privirea în ochiul cel rătăcit al lui Agafet.* BARBU, PRINC. 142. *Vorbea, vorbea subțire de obicei și odată scăpa vocea cu două tonuri mai sus, de parcă sughița și se oprea să-și tragă sufletul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 120, 16/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (În superstiții) *Cînd sughiți, te pomenește cineva.* ȘEZ. I, 51. *Cînd sughiți tare, te vorbește cineva de rău.* ib. VI, 57. ✧ (Glumeț) *Fericit dacă părinții repausați ai reclamantului nu ar sughița în mormintele lor!* GHICA, C. E. III, 17. ✧ (Prin analogie) *Pitpalacu-n grîu sughiță.* COȘBUC, P. II, 19. *Clarinetul sughiță.* STANCU, D. 76. (Tranz.) *Asinul... dintr-o dată se smuci îndărăt; înălță botul și-și sughiță răcnetul înfricoșat.* SADOVEANU, O. XII, 79. ✦ Fig. A striga brusc, cu un ton ascuțit. *Ești nebun, tăticule? sughiță fata.* REBREANU, NUV. 8. *Vino se vezi, sughiță.* T. POPOVICI, SE. 252. *Slăbește-mă, te rog, sughiță Canta, sînt trist.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 81, 17/2.

— Prez. ind.: *sughiț* (accentuat și, regional, *sughiț*, ALR I/I h 84, ALRM I/I h 128) și (regional) *sughițez* (ALR I/I h 84/79, ALR II/I MN 14, 6 906/334, ALRM I/I h 128/79).

— Și: (rar) **sughite** (prez. ind. *sughit*) vb. III, (regional) **sughiți** (IORDAN, L. R. A. 129, prez. ind. ?) vb. IV.

— Lat.* **subgluttiare.**

SUGHIȚĂRE s. f. Acțiunea de a sughița și rezultatul ei.

1. Scoatere de sughițuri **(1)** în timpul plînsului (sau, rar, al rîsului); p. ext. faptul de a plînge (sau, rar, a rîde) foarte tare, cu sughițuri; sughițat[1] **(1)**. Cf. sughița **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Scoatere de sughițuri **(2)**, faptul de a fi apucat de sughițuri; sughițat[1] **(2)**, (învechit) sughițătură. Cf. sughița **(2)**. *Mai fericit socotesc a fi acela carile într-o sughițare duhul ș-ar sfîrși.* CANTEMIR, I. I. I, 125, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sughițări.*

— V. **sughița.**

SUGHIȚÁT[1] s. n. Faptul de a sughița.

1. Scoatere de sughițuri **(1)** în timpul plînsului (sau rar, al rîsului); p. ext. faptul de a plînge (sau, rar, a rîde) foarte tare, cu sughițuri; sughițare **(1)**. Cf. sughița **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., DL, DM, DEX.

2. Scoatere de sughițuri **(2)**; faptul de a fi apucat de sughițuri; sughițare **(2)**, (învechit) sughițătură. Cf. sughița **(2)**. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Oprindu-se brusc din rîs, din rîgîit, din sughițat... și înțepenindu-se de șale pe scaun ca să-și ia după atîtea vuiete înfățișarea solemnă a misiunii cu care a intrat în casă.* C. PETRESCU, A. R. 141, cf. DL, DM, DEX, ALR II/I MN 14, 6 906/2, 8, 29, 36, 130, 157, 172, 235, 812, 836, 848, 876, 886, 899, 928.

— Pl.: *sughițaturi.*

— V. **sughița.**

SUGHIȚÁT[2], -Ă adj. (Rar) **1.** (Despre plîns sau despre rîs) Care este însoțit de sughițuri **(1)**; cu sughițuri. Cf. sughița **(1)**. *O simplă ochiadă a avocaților, subliniind caracterul echivoc al unei fraze din actul de acuzare, dezlănțuia hopuri săltărețe de rîs sughițat cu batista la gură.* TEODOREANU, M. III, 138.

2. (Despre manifestări ale oamenilor) Care este însoțit de sughițuri **(2)**; cu sughițuri; (învechit, rar) sughițos. Cf. sughița **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Omul nu reușea decît să schițeze gesturile sughițate ale neuitatului cetățean caragialesc.* LOVINESCU, C. V, 47. ✦ Ca de sughiț **(2)**; asemănător sughițului. [Păianjenul] *s-a legănat cîteva clipe în aerul pe care răsuflarea mea deasă, sughițată, îl tremura.* STANCU, D. 343. ✧ Fig. *Se desfășura, printre acorduri sughițate de saxofon și sonorități metalice de tipsii muzicale, una din serătele cu dans ale Matildei.* VINEA, L. I, 224.

— Pl.: *sughițați, -te.*

— V. **sughița.**

SUGHIȚĂTÚRĂ s. f. (Învechit) Sughițare **(2)**. Cf. LB, I. GOLESCU, C., POLIZU. ✧ Fig. *Și pe aceste creștine țări într-o sughițătură să le înghită, spurcata-și și a satiului neștiutoare gură ș-au căscat.* CANTEMIR, HR. 20.

— Pl.: *sughițături.* — Și: **sughițitúră** s. f.

— **Sughița** + suf. *-ătură.*

SUGHIȚÉALĂ s. f. (Învechit și regional) Sughiț **(2)**. Cf. I. GOLESCU, C., ALR II/I MN 14, 6906/784, 958.

— Pl.: *sughițeli.*

— **Sughița** + suf. *-eală.*

SUGHIȚÍ vb. IV v. **sughița.**

SUGHIȚITÚRĂ s. f. v. **sughițătură.**

SUGHIȚÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar) Sughițat[2] **(2).** *Tusăroasă și sughițoasă, răspunsurile jigăniilor acestora.* CANTEMIR, I. I. II, 227, cf. TDRG, ROSETTI — CAZACU, I. L. R. I, 309.

— Pl.: *sughițoși, -oase.*

— **Sughița** + suf. *-os.*

SUGÍ vb. IV v. **soage.**

SUGÍL s. n. v. **sigiliu.**

SUGÍU s. n. (Popular) Panarițiu. *Drept împotrivă este a se căuta sugiul, ce este o mai otrăvită iuțeală și iese mai cu seamă în pielea coardelor mușchilor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 229/15, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Un fel de sugiuc care se ivește subt unghia piciorului lîngă nașterea ei.* BREZOIANU, A. 580/28, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, N. LEON, MED. 148, ALEXI, W. *De sugel (sugiu) nu se descîntă.* GRIGORIU-RIGO, M. P. 173, cf. CANDREA, F. 224. *Să nu bage cineva fus sau lingură în foc să ardă, căci face sugiu la degete.* GOROVEI, CR. 95. *Sugel... trebuie să fie un derivat de la sugiu.* DR. V, 306, cf. CADE. *Și mursa mătușii Ana tremura aprig printre degetele împunse de sugiuc.* KLOPȘTOCK, F. 76. *Băi locale de apă fierbinte într-o cană ori în alt vas se pot face la degetele cu sugiuri.* VOICULESCU, L. 69, cf. SCRIBAN, D., DL, ȘEZ. XII, 170. *Am făcut sugiu la deșt.* CIAUȘANU, GL., cf. ALR II/I h 122, LEXIC REG. 86.

— Pl.: *sugiuri* și (rar, m.) *sugii.* — Și: (învechit și regional) **sugiúc,** (regional) **sulgíu** (CANDREA, F. 224) s. n.

— Etimologia nesigură. Cf. s u g e l. — **Sugiuc,** prin apropiere de *sugiuc*[1].

SUGIÚC[1] s. n. **1.** (Învechit și regional) Un fel de cîrnat (mic), preparat din carne de oaie sau de vacă, bine condimentat, uscat și afumat. V. b a b i c, g h i u d e m. *Limbi de vacă i sugiucuri cîntar 40 de bani* (a. 1792). ȘIO II$_1$, 328. *Ghiudemul sau sugiuc ce se face aici în București.* ib. *Ce pîne albă, tătucă, Doamne, bine se mai lovește cu sugiucul ista.* CONTEMPORANUL, V, 394, cf. ȘĂINEANU[2]. *Armenii se mai îndeletniceau cu... cîrnețăria, producînd cîrnați uscați, tari și afumați, din carne de oaie și de vită, numiți după forma lor ghidem sau sugiuc.* ȘEZ. XII, 3, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX.

2. Preparat oriental de cofetărie, în formă de sul, alcătuit dintr-o pastă gelatinoasă (roșie) cu miez de nucă; (popular și familiar) bigi-bigi. V. r a h a t[2]. *Acadele și sugiucuri.* ȘIO II$_1$, 328, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Îi întinse acestuia, ca pe o ofrandă, pruncul trandafiriu și fosforescent ca un sugiuc.* VINEA, L. II, 154, cf. DL, DM, DEX. ✦ Preparat alimentar făcut din nuci înșirate pe o sfoară și acoperite cu un amestec de must fiert, cu făină sau cu pastă de fructe; p. e x t. un fel de magiun de struguri. Cf. ȘIO II$_1$, 328, RESMERIȚĂ, D., TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DDRF, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sugiucuri.*

— Din tc. **sucuk.**

SUGIÚC[2] s. n. v. **sugiu.**

SUGLIE s. f. (Regional) Material textil nedefinit mai îndeaproape, probabil postav (Ocna Sibiului — Sibiu). Cf. MAT. FOLK. 411. *Noi am avut și-un diplaș Foarte frumos îmbrăcat: Avea bunda și nădragi de suglie.* ib.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SUGMÁN s. n. v. **suman.**

SÚGNĂ s. f. v. **sucnă.**

SUGNIȘOÁRĂ s. f. v. **sucnișoară.**

SUGNÍȚĂ s. f. v. **sucnița.**

SUGNÚȚĂ s. f. v. **sucnuță.**

SUGRÚM s. n. (Neobișnuit) Sugrumare **(1).** (Adverbial) *L-au genuncheat gîzii* [pe postelnicul Cantacuzino] *și viața îi muri sugrum.* BĂRBU, PRINC. 70.

— Postverbal de la **sugruma.**

SUGRUMÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Subiectul și complementul indică ființe, mai ales, oameni) A presa gîtul cu mîinile, cu labele etc. sau cu un obiect, blocînd căile respiratorii și sufocînd **(1)** (pentru a omorî); a gîtui, a strangula **(1),** (rar) a jugula, (învechit și popular) a năduși **(II 1),** (învechit și regional) a îneca, a sugusa, (regional) a îmberegăți, a înnăduși. *Și află unul den soții lui ce era datoriu lui o sută de bani, și-l prinse elu de-l sugruma.* CORESI, EV. 283. *Cîndu se scălda Roman în baie, ci-l sugrumară de muri.* MOXA, 396/9. *Cu mînule-l zugrumă sau-l nădușește, împresurîndu-l cu ceva pănă creapă.* PRAV. 85. *Și-l prinse pre el de-l sugruma.* N. TEST. (1648), 24^r/22. *Sultan Osman... în toate nopți îi sugruma pe iniceri.* M. COSTIN, O. 87. *Un drac sugruma un voinic.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 28^v/23. *Sugrumîndu-ți bărbații tăi.* BIBLIA (1688), 616^1/8. *Iară pre Gheorghie Develes, ce era închis... trimis-au Alexandru Vodă de l-au zugrumat.* N. COSTIN, LET. I A, 74/40. *Și întorcîndu-să viziriul făr' de nice o izbîndă, l-au zugrumat în Beligrad și i-au dus capul la împărăție.* NECULCE, L. 73, cf. ANON. CAR. *Duca Vodă... s-au dus cu slujitori de i-au scos den temniță și denaintea porții, i-au sugrumat și pre pîrîți și pre pîrîși* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 6/24. *Prunc mic fiind, sugrumasă mari bălauri.* MOLNAR, RET. 92/14. *Iară pe Constantin postelnicul... l-au adus în trapezariu și, legîndu-l de stîlpul cel marc, l-au sugrumat.* ȘINCAI, ap. GCR II, 207/3. *M-au apucat de grumazi și m-au sugrumat cu șalul* (a. 1812). BUL. COM. IST. III, 105, cf. BUDAI-DELEANU, LEX, LB. *Era închipuit omul cum sugruma pe un leu.* ȚICHINDEAL, F. 30/2. *Șacalul descopere urmele prăzii, o mînă în ghearele leului care o sugrumă.* HELIADE, L. B. I, 228/22, cf. VALIAN, V. *Ercule... sugrumă pe Anteu în luptă.* ARISTIA, PLUT. 10/26, cf. POLIZU. *Tu mi-ai răpit viața și liniștea..., voi să le sugrum.* BOLINTINEANU, O. 344. *Nebunul a voit să-l sugrume.* CARAGIALE, O. I, 173, cf. DDRF. *Parcă-mi vine-acum-acum... Pe babă s-o sugrum.* COȘBUC, P. I, 106, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Ar fi voit s-o sugrume cu mîinile lui.* AGÎRBICEANU, S. P. 126, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Dar să nu mă prosteși, Marghioliță scumpă, că te zugrum.* REBREANU, NUV. 7. *A poruncit... să zugrume pe toți frații săi.* SADOVEANU, O. XVIII, 261, cf. SCRIBAN, D. *Îi fusese dat să audă strigătele tatălui său, pe cînd era sugrumat în iatacul lui cu frînghia.* CĂMIL PETRESCU, O. II, 592. *Se văd pe gîtul ei urmele mîinilor care au sugrumat-o.* STANCU, R. A. III, 315. *Ai putea sugruma un urs.* H. LOVINESCU, T. 142. *Spune, cine bătrîn, că te sugrum.* TUDORAN, P. 138, cf. DL, DM. *Îmi venea să sar la el și să-l sugrum.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 67. *Le-au amorțit mînile gîzilor și hadîmbilor pînă i-au sugrumat pe toți, cînd pe tronul Semilunei e suit altcineva.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 17/5, cf. M. D. ENC., DEX. *Tu, dragă, le-ai fost mumă Și ei singuri te sugrumă!* ALECSANDRI, P. P. 246. *Șteangul de spînzurătură Să-l sugrume pe Darie.* MARIAN, Î. 11. *Pe bătrîna mi-o luați, Și bine mi-o ferecați, Numai să n-o sugrumați.* RETEGANUL, TR. 37. *Creștinul s-dulia Parcă șarpe-l sugruma.* ȘEZ. IV, 132. *Ș-o mînă-l pune în gît Și mai-l zugrumă urît.* ALEXICI, L. P. 188, cf. ALR I/II h 292. *M-o strîns de grumaz, de-am gîndit că*

mă zugrumă. ALR II 3 589/219. *Să te fac în flăcări sérum Ori în streang să te sugrum?* FOLC. MOLD. II, 656. ◇ Fig. *Robii noştri, nu amu căce sînt ei supt noi şi-i ţinem, să-i sugrumăm, nici căce sîntem putearnici, să-i obidim.* CORESI, EV. 450. *Începu a-l zugruma şi-a-l strînge să-i plătească.* VARLAAM, C. 214. *Şi-l sugruma pre el duh rău de la Domnul.* BIBLIA (1688), 207[1]/37. *S-ar fi stîrnit multe nevoi, care pe fieştecare îl sugruma.* BUCAVNA, 92/5. *Deci au vorbeaşte altceva, sau te milostiveaşte şi taci şi nu ne sugruma pre noi.* ŢICHINDEAL, F. 181/1. *Şi-au vîndut ce au avut tot, dă au rămasu numai cu trupurile... pentru dajdia vistieriei ce-i sugrumă* (a. 1820). DOC. EC. 240. *Acele gînduri... sufletul vor să-i sugrume.* EMINESCU, O. I, 52. *Cînd prăpastia mă înghiţea..., mă deşteptam cu ţipătul sugrumat în gît.* DELAVRANCEA, T. 24. *„Gazeta" şi „Foaia" fuseseră sugrumate, iar în locul lor răsări tot în Braşov, în aceeaşi tipografie, „Espatriatul"* (a. 1888). PLR I, 136. *„Divina Comedia" este produsul Italiei ruptă în bucăţi, pustiită prin lupta oraşelor, zugrumată şi pîngărită prin nelegiuirile grozave ale nobililor şi ale preoţilor.* GHEREA, ST. CR. II, 75. *Vlaicu Iara şi iubirea îi-o sugrumă.* DAVILA, V. V. 120. *Peste Marea Moartă dac-a prins să zboare, Sugrumat de neguri, albatrosul cade.* GOGA, POEZII, 201. *Întunericul sugruma satul.* REBREANU, P. S. 27. *Noaptea se înălţa din ascunzişuri, sugrumînd cele din urmă zvîrcoliri de lumină.* ib. I. 68. *Zi cu zi bietul Cercel se zbătea, astfel, în lanţurile imaginare ale unei intrigi ce-l sugrumau.* LOVINESCU, C. IV, 48. *Trebuie să las pe doctorul Taifun să-şi răcnească tainele care îl sugrumă.* GALACTION, O. A. I, 36. *Cînd e acasă, o sugrumă tăcerea.* C. PETRESCU, C. V. 261. *Un presentiment obscur, o teamă stupidă şi ridicolă îi sugrumau sufletul.* COCEA, S. II, 37. *De pretutindeni vin jeliri de moarte, Dar le sugrumă hohote şi glume.* VOICULESCU, POEZII, I, 22. *Lumina altora Sugrumă vraja nepătrunsului ascuns.* BLAGA, POEZII, 3. *Îşi sugrumase sufletul în litera moartă a pravilei.* CONSTANTINESCU, S. I, 68. *Mă sugrumă grijile şi necazurile.* BARBU, PRINC. 81. *Repede, sugrumată de satisfacţie..., scoate cutia din sertar.* T decembrie 1964, 24. *Bat-o crucea ursitoare, Care m-a ursit pe mine... Necazuri să mă sugrume.* TEODORESCU, P. P. 278. ◇ (Absol.) *L-aduseră în bice şi-n bice îl siliră Să-nveţe-a sugruma.* BOLLIAC, O. 201. ◇ Refl. pas. *Toţi cei ce sînt de tagma ienicerilor, să pun la oprealâ, mulţi pînă acum s-au şi sugrumat.* CR (1829), 203/2. *Prinţipii şi sultanii domnitori agiunse a se sugruma în harem de către aceşti pretorieni.* SĂULESCU, HR. II, 355/3. *Generaţiile perea, grămezi de americani se sugruma.* GENILIE, G. 33/4. (Fig.) *Cela ce n-au propoveduit pre cuvîntul... s-au sugrumat cu strunele ostenealelor voastre.* MINEIUL (1776), 150[r1]/11. ◇ Refl. *Se sugrumă el însuşi şi muri.* NEAGOE, ÎNV. 101/3. ◇ Refl. impers. *Din cartea lui n-a învăţat nimeni... nici cum se sugrumă, nici cum se ciuruieşte cu gloanţe.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 4/3. ◇ Refl. recipr. *Cu pumnii se izbeau, muşcau cu dinţii, De gîturi se-ncleştau, să se sugrume.* COŞBUC, P. I, 335. *Doi adversari se prindeau de gît ca să se sugrume.* IORGA, în PLR II, 19. *Doar nu era să se sugrume feudalii între ei de vreme ce ei făceau războiul.* CĂLINESCU, C. O. 40. *Au să-şi înfigă mîinile în beregată, au să se sugrume.* STANCU, D. 258. ✦ A strînge în braţe (pentru a omorî prin sufocare). *În sfîrşit îl sugrumai în braţă-mi.* PLEŞOIANU, T. I, 108/16. *Simţea o mînă grea cum îi apasă Pieptul şi-o sugrumă.* COŞBUC, P. I, 250. *Ursul, întărîtat, te prinde în braţe, te murseacă, te strînge pînă te sugrumă.* STANCU, R. A. III, 54. ◇ Fig. *Cu mîinile sale cele agîtătoare ar cuprinde întreg universul şi l-ar sugruma, strîngîndu-l în braţe.* FM (1846), 78[2]/23. *Mă sugrumă simţurile-n fiare Ca cinci năprazнice obezi.* VOICULESCU, POEZII, I, 92. *Fiul... se zbate şi strigă, sugrumat între două stînci uriaşe, ce vor să-i aţie calea.* VLAHUŢĂ, O. A. 134. ✦ P. anal. (Astăzi rar; complementul indică plante) A sufoca **(1)**. *Se prinde pe d-asupra o scoarţă vîrtoasă... care sugrumă plîntele şi opreşte creşterea ovăzului.* I. IONESCU, B. C. 167/14. *Măzărichea... ţine păturile ei de flori asupra întregei vegetaţii pe care o zugrumă cu încîlcîturele ramurilor.* EMINESCU, P. L. 73. *Sugrumă vegetaţia.* CADE. ◇ Refl. pas. *Puricele numit liseţă... se acaţă adesea de jurii muguri, astfel că recolta se sugrumă născînd.* BREZOIANU, A. 112/4. ✦ P. ext. (Despre obiecte de îmbrăcăminte sau despre legături, despre frînghii, despre noduri etc.; complementul indică oameni sau corpul lor ori părţi ale acestuia) A strînge **(I 1)** prea tare (împiedicînd mişcările, îngreunînd respiraţia etc.). Cf. RESMERIŢĂ, D. *Desfăcea larg gulerul cămăşii care-l sugruma.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 140. *Bluze bufante la mîneci le sugrumau talia şi le acopereau tot gîtul.* CĂLINESCU, O. I, 30. *Îmbracă rocurile de cuviinţă, care îl strîng pe subţiori şi îi sugrumă gîtlejul.* C. PETRESCU, A. R. 104, cf. DL, DM. *Mijlocul şi-l sugrumase cu o curea neagră.* BARBU, PRINC. 34, cf. M. D. ENC., DEX. *Dizleaga-ţi-m mînurili... Şi-oleaci pchicioarili, Ci-m zugrumî vinili.* ŞEZ. II, 138, cf. ALR I 1 342. ◇ (Prin analogie) *Un şoim viclean... Îşi ciugulea din cînd în cînd cu clonţul Lanţuşul strîns, ce-i sugruma piciorul.* VOICULESCU, POEZII, I, 81.

2. P. ext. Tranz. şi refl. A face să piardă sau a-şi pierde respiraţia (datorită lipsei de oxigen sau datorită încetinirii ritmului respirator); p. ext. a omorî sau a muri prin asfixiere; a (se) asfixia, a (se) îneca, a (se) înăbuşi, a (se) sufoca **(1)**, (învechit şi popular) a (se) năbuşi **(3)**, a (se) năduşi **(II 1)**, (învechit) a (se) împresura. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. [Unii] *duc epilepsia pînă la bătrîneţe şi se sugrum şi se înec într-un period al ei.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 333/22. *Căldura picură mereu din cer, îţi usucă podul gurii, te sugrumă.* REBREANU, I. 10. *Fumul mă îneca şi mă sugruma.* STANCU, R. A. II, 346.

3. Tranz şi refl. Fig. A face să-şi piardă sau a-şi pierde, pe moment, respiraţia în urma unei emoţii sau a unei stări de spirit deosebite; a (se) înăbuşi, a (se) sufoca **(2)**. V. apăsa. *Aşa se gîndea adeseori Radu... năduşindu-şi în piept mînia şi ura ce-l sugruma.* VLAHUŢĂ, N. 14. *Glasul flăcăului se sugrumase de furie.* REBREANU, I. 37. *Hagienuş se sugrumă de furie.* CĂLINESCU, S. 233.

4. Tranz. Fig. (Complementul indică desfăşurarea unei acţiuni, manifestări, sentimente etc. ale oamenilor) A pune (brusc) capăt, prin mijloace drastice, prin violenţă; a curma, a înăbuşi, a lichida, a reprima. Cf. ŞĂINEANU[2]. *O să putie şi tunurile în bătaie ca să sugrume lupta sfîntă pe care au glorificat-o pînă ieri!* REBREANU, R. II, 144, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Cînd m-a văzut nainte-i, sugrumîndu-şi emoţiunea, a exclamat: Domnul m-a auzit!* GALACTION, O. 245. *N-a mai putut să sugrume în el adevărul acesta.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 83, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Împinşi de izbucnirea Insurecţiei şi buimăciţi de această lovitură de măciucă românească, ei s-au grăbit să o sugrume.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 98, 29/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. *Dascălul Iov avea în el pornirea aceasta de dărnicie, care se sugruma îndată ce era vorba s-o prefacă în fapte.* SADOVEANU, O. XXI, 297.

5. Refl. (Rar; despre traiecte, căi de acces, locuri de trecere, ape, văi etc. ori porţiuni ale acestora) A se strîmta **(1)** (brusc). *O vale lărguţă la început, apoi sugrumată de dealuri.* BLAGA, H. 209. *Un golf adînc intra în inima uscatului, sugrumînd insula la mijloc.* TUDORAN, P. 289, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Tranz. (Prin analogie) *Această omidă toarce cu o măiestrie minunată o găoace ovoidă, prea tare, mai adesea sugrumată către mijlocul lungimii sale.* BREZOIANU, A. 555/19.

— Prez. ind.: *sugrúm* (accentuat şi, regional, *súgrum*, ALR I/II h 292/418) şi (regional) *sugrumez* (ib. h 292/335). — Şi: (învechit şi regional) **zugrumá** (prez. ind. accentuat şi, regional, *zúgrum*, ALR I/II h 292 şi,

regional, *zugrumez*, ib. 292/298) vb. I, **zugrumí** (ib. h 292/530; prez. ind. *zugrumesc* ib.) vb. IV, **zgrumá** vb. I.

— Pref. *sub-* + **grumaz.**

SUGRUMÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) s u g r u m a și rezultatul ei.

1. Presare a gîtului unei ființe, mai ales al unei persoane, cu mîinile, cu labele etc. sau cu un obiect, blocînd căile respiratorii și sufocînd **(1)** (pentru a omorî); gîtuire, strangulare **(1)**, (rar) jugulare, strangulație, (învechit și regional) înecare, (învechit) sugrumătură **(1)**, (regional) îmberegățire, înnăbușire. Cf. s u g r u m a **(1)**. *Să se ferească ei de carele-s jărtvite idolilor și de sînge, și de sugrumări.* N. TEST. (1648), 163v/27, cf. LB, VALIAN, V. *Cine să fie fost acei 45 de oameni cari trebuia să moară în secret... prin sugrumare?* BARIȚIU, P. A. I, 48, cf. POLIZU. *Temnița și sugrumări, Goana, lanțul au fost plata l-ale lor cerești cîntări.* BOLLIAC, O. 113, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., RESMERIȚĂ, D. *A poruncit... zugrumarea prea iubitului său Mustafa.* SADOVEANU, O. X, 302, cf. DL, DM. *Sugrumarea ibovnicei sau înjunghierea pe-ascuns a amantului vinovat.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 90, 19/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ P. a n a l. (Învechit) Stînjenire sau oprire a dezvoltării unei plante. Cf. s u g r u m a **(1)**. *Este de trebuință de a destrînge legăturele, pentru a opri dezvoltarea inelelor ce ies pe scoarța plantei sau sugrumarea ei.* BREZOIANU, A. 273/16. ✦ (Rar) Strîngere prea tare a unei persoane, a corpului ei sau a unei părți a acestuia de către un obiect de îmbrăcăminte, de către legături etc. (care împiedică mișcările, îngreuiază respirația etc.). Cf. s u g r u m a **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

2. P. e x t. (Rar) Pierdere a respirației (datorită lipsei de oxigen sau încetinirii ritmului respirator) sau omorîre prin lipsă de aer; asfixie, asfixiere, înăbușeală, înăbușire, înecare, sufocare (1), (rar) înecăciune, năbușire, sufocație **(1)**, (învechit) împresurare. Cf. s u g r u m a **(2)**. *Un ghem... care strînge pe pătimași cu un spasmos de sugrumare și înecăciune.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 299/26. *Horeăia în sugrumări scurte și gura umplută de aer se umfla deasupra dinților.* CĂLINESCU, O. I, 19.

3. Încetare (bruscă) prin mijloace drastice, prin violență a unei acțiuni, a unor manifestări, a unor sentimente ale oamenilor; apăsare, curmare, înăbușire, lichidare, reprimare. Cf. s u g r u m a **(4)**. *Suprimarea juriului, sugrumarea presei,... iată... aspirațiunile partidului zis al ordinei.* GHICA, C. E. II, 337, cf. RESMERIȚĂ, D. *Urmărește sugrumarea manifestărilor de știință din țările mici.* CONTEMP. 1949, nr. 159, 8/3. *Militarizarea și pregătirea războiului se împletesc cu sugrumarea libertăților democratice.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 523. *Treizeci de mii de oameni... dorm de trei nopți pe cîmp, hotărîți să împiedice, așa fără arme, sugrumarea revoluției.* CAMIL PETRESCU, O. III, 368, cf. DL, DM. *Condițiile politice nefavorabile au dus la sugrumarea în fașă a inițiativelor.* IST. LIT. ROM. II, 417. *Ne-am pronunțat, ori de cîte ori am avut prilejul, împotriva sugrumării libertăților, cu un risc care nu era al semnăturii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 10/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sugrumări.* — Și: (regional) **zugrumáre** s. f.

— V. **sugruma.**

SUGRUMÁT, -Ă adj. **1.** (Despre ființe, mai ales despre oameni) Presat pe gît cu mîinile, cu labele sau cu un obiect, blocînd căile respiratorii și sufocînd **(1)** (pentru a omorî); gîtuit, strangulat, (rar) jugulat, (învechit și popular) nădușit **(2)**, (învechit și regional) înecat, (regional) îmberegățit, înnădușit, (învechit, rar) sugușat[2]. Cf. s u g r u m a **(1)**. *Sv*[î]*rtul Isihie sugrumat s-au săvîrșit.* DOSOFTEI, V. s. septembrie 4r/11, cf. ANON. CAR. *Un persan, slăvitor și închinător de foc, mai bine hotărăște să moară sugrumat, decît să sufle în foc cu însuși a sa suflare.* CR (1833), 88[1]/13, cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Hingherul... l-a trîntit pe spate sugrumat.* GALACTION, O. A. II, 188, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *De aș avea-neai darul să scriu de porunceală, Și cînd cearcă pămîntul vreo mică zguduială, Să fac cîte-o duzină de ode sugrumate.* ALEXANDRESCU, O. I, 181. *Cine știe — suflete-n ce piept îți vei cînta Pe harfă de-ntuneric — dorul sugrumat.* BLAGA, POEZII, 12. ✦ (Învechit; substantivat) Ființă (de obicei animal sau pasăre domestică) ucisă (ca jertfă, în ritual) prin sugrumare **(1)**. *Deci învățăm de sugrumat și de mortăciună se nu se guste aceasta.* PRAV. GOV., ap. GCR I, 90/28. *Să vă feriți de jărtvele idolilor și de sînge și de sugrumate.* N. TEST. (1648), 155v/13. ✦ (Rar; despre părți ale corpului, despre tendoane etc.) Care prezintă o malformație constînd dintr-o îngustare. *Tendonul îngropat, pierdut sau sugrumat e atunci cînd dedesubtul genunchiului este lipit și merge apoi în jos oblic.* ENC. VET. 98, cf. 104. ✦ (Despre oameni sau despre părți ale corpului lor) Care este strîns prea tare de un obiect de îmbrăcăminte, de o legătură etc. (care împiedică mișcările, îngreuiază respirația etc.). Cf. s u g r u m a **(1)**. *În talia sugrumată a fetilor noastre, eu prevăz numai sterpiciune.* MAN. SĂNĂT. 29/12. *Era o doamnă matură..., cu talie sugrumată, studentă eternă.* V. ROM. iunie 1965, 19.

2. F i g. (Despre glas, voce etc.) Cu timbrul alterat, diminuat, datorită unei emoții, spaimei etc.; gîtuit, înăbușit, înecat, strangulat, surd. Cf. s u g r u m a **(3)**. *Ca și cînd s-ar fi destăinuit altuia, rosti cu glas sugrumat.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 11, cf. RESMERIȚĂ, D. *Viață de ciini — în gînase cineva, cu glasul sugrumat.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 267. *Avea un țipet zugrumat, și ochii îi ardeau ca doi cărbuni.* SADOVEANU, O. V, 505. *Strigătele guturale, sugrumate, crescură în val.* CĂLINESCU, E. O. I, 107. *Omul... cu o voce sugrumată rosti prima lui frază în seara aceea.* BOGZA, C. O. 32. *Cu glasuri sugrumate au morfolit litanii.* PAS, L. II, 212, cf. DL. *M-a întrebat cu vocea sugrumată.* LABIȘ, P. 65, cf. DM. *Aștept să curgă timpul..., să mi se dezlege glasul sugrumat ca să spun ceva despre el.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 1/6, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Abia putuse articula ultimele vorbe, înecat, sugrumat.* TEODOREANU, M. Ú. 75. *Într-adevăr, nu! răspunse Mustea sugrumat.* BENIUC, M. C. I, 485. *Cînd îl văzu pe Andrei, șopti sugrumat.* T. POPOVICI, S. 23. ✦ F i g. (Despre oameni) Cuprins de o emoție (foarte) puternică, de o stare de spirit deosebită; apăsat, chinuit, copleșit. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sugrumați, -te.* — Și (regional) **zugrumát, -ă** adj.

— V. **sugruma.**

SUGRUMĂTÓR, -OÁRE adj. **1.** (Despre ființe sau despre mîinile, labele etc. lor ori despre obiecte, despre boli etc.) Care presează gîtul, paralizînd căile respiratorii și sufocînd **(1)** (pentru a omorî); p. e x t. care omoară prin sufocare **(1)**; gîtuitor, strangulator. Cf. s u g r u m a **(1)**. *În care gaură te poți apăra de sugrumătoarea-i gheară!* BOLLIAC, M. 38/25, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU. *Îngerul sugrumători de care scriptura scrie Că l-au trimis cel puternic eghiptenilor spre rău Tu erai.* FM (1841), 71[1]/19. *O luare-aminte făcută pretutindene pe unde s-au arătat această zugrumătoare epidemie.* C. VÎRNAV, H. 102/13, cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. *S-a întors frînt de o durere sugrumătoare.* SANDU-ALDEA, ap. CADE, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Este... despotul, sugrumătorul de vieți.* T februarie 1969, 80. *Această femeie e o năpaste, un bici asupra omenirii, un fel de sugrumătoare care merită toată pedeapsa.* GANE, ap. CADE. ✧ (Adverbial; ca determinant al unui adjectiv căruia îi dă valoare de superlativ absolut) *Mărul lui Adam, sugrumător de mare și de noduros, suia și cobora ca o sfeveică.* VINEA, L. I, 34.

2. (Despre aburi, substanțe etc.) Care face să-și piardă respirația, să se înece, datorită lipsei de oxigen sau înceținirii ritmului respirator; care omoară prin lipsă de aer; asfixiant, înăbușitor, înecăcios, sufocant **(1)**, (rar) înecător, năbușitor, nădușitor. Cf. sugruma **(2)**. *Fumul* [pucioasei] *este sugrumători.* IST. NAT. 38, cf. LB. *Zăpușeala plutea în văzduh, grea și sugrumătoare, ca o pîclă nevăzută.* REBREANU, I. 309. ✦ P. ext. (Învechit, rar; despre respirație) Care este însoțit de senzația de sufocare **(1)**; (învechit, rar) sufocativ. *Respirația... e scurtă, sufocativă, adecă sugrumătoare.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 63/22.

3. Fig. (Despre emoții puternice, despre stări sufletești deosebite, despre impresii etc.) Care copleșește prin intensitate, prin amploare, prin durată etc.; apăsător, chinuitor, copleșitor. Cf. sugruma **(3)**. *Avea impresia clară și sugrumătoare că-i fuge pămîntul de sub picioare.* REBREANU, P. S. 188. *De lespede izvorul ascute-un alb hanger, Să spintece cu dînsul sugrumătoarea moină.* LESNEA, A. 60. *Tot mai strîns m-a-ncolăcit un vrej de Tristețe sugrumătoare.* VOICULESCU, POEZII, II, 109, cf. DL, DM, DEX. *Simț un dor sugrumător Că pe unde o să mor Fi-va un corn de lume Unde nu cunosc pe nime.* MARIAN, Î. 352.

4. Fig. Care pune capăt (prin mijloace drastice, prin violență) acțiunilor, manifestărilor, sentimentelor etc. oamenilor; curmător, înăbușitor, lichidator, (rar) reprimator. Cf. sugruma **(4)**. *Opt secoli de cea mai cruntă și sugrumătoare asuprire.* ODOBESCU, ap. DDRF. ✧ (Substantivat) *Se vorbește... de... sîngerosul sugrumător al proletariatului rus.* COCEA, S. II, 301. *Eu pot să vă dau nume mai interesante decît ale acestui zugrumător.* SADOVEANU, O. IX, 214. *Sugrumătorii libertății popoarelor.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 382.

— Pl.: *sugrumători, -oare.* — Și: (învechit și regional) **zugrumător, -oáre** adj.

— **Sugruma** + suf. *-ător.*

SUGRUMĂTÚRĂ s. f. **1.** (Învechit) Sugrumare **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, PONTBRIANT, D.

2. (Concretizat) Parte îngustă (sau subțiată) a unui obiect; locul unde se produce o îngustare (sau o subțiere); gîtuire, gîtuitură. *Are compartimente și sugrumături ca un stomac de rumegătoare.* GALACTION, O. A. II, 393. *Își lărgește numaidecît albia într-un mare ochi de apă rotitoare, lat și adînc, după care se gîtuie din nou, alcătuind între cele două sugrumături o bulboană.* VOICULESCU, P. I, 23. ✦ Spec. (Prin sudul Transilv. și prin Maram.) Partea mai îngustă care se află la mijlocul corpului albinei și care unește toracele cu abdomenul. Cf. CHEST. VI 65/8, 16, 18, 23, 32.

— Pl.: *sugrumături.*

— **Sugruma** + suf. *-ătură.*

SUGRÚNDE subst. (Regional) Acoperiș (la casă) (Novaci). Cf. DR. I, 259.

— Pl.: ?

— Etimologia nesigură. Cf. lat. subdrunda. Cf. HEM CXI, DR. I, 259.

SUGRUȘÁ vb. I v. **sugușa.**

SUGSUGÁT, -Ă adj. (Învechit, rar; despre anii agricoli; cu determinări introduse prin prep. „de") Sărac **(8)**. *Paiele încă nu se izidesc, ci se întrebuințează pentru notreț la vite; mai vărtoș în anii cei mai sugsugați de fînuri.* ECONOMIA, 54/22.

— Pl.: *sugsugați, -te.*

— Cf. magh. **szükség.**

SUGULÉȚ interj. (Regional) Cuvînt cu care se cheamă oile (Mățău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— **Suge** + suf. *-uleț.*

SUGULÍNA interj. (Regional) Cuvînt cu care se cheamă oile (Mățău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Cf. suge.

SUGURÉL interj., adj. **1.** Interj. (Regional) Cuvînt cu care se cheamă mieii. Com. din CERNAVODĂ, cf. CHEST. V 77/75, L. ROM. 1959, nr. 2, 55.

2. Adj. m. (Prin Ban.; despre copii) Sugar **(I 1)**. *Eu legea mea oi lăsa Dacă turcii ei mi-or da: Un prunc sugurel Sub nouă scroafe aplecățel.* L. COSTIN, GR. BĂN. 190.

— Pl.: **(2)** *sugurei.*

— **Suge** + suf. *-urel.*

SUGURÍCĂ s. f. v. **șugulică.**

SUGURÍNA interj .(Regional) Cuvînt cu care se cheamă mieii (Lisa — Făgăraș). Cf. LEXIC REG. 94.

— Cf. suge.

SUGURIPSÍ vb. IV v. **slguripsi.**

SUGÚȘ s. n. (Regional) Circel de fier (la tînjală) (Peștișani — Tîrgu Jiu). Cf. ALR SN I h 24/836. *Unii folosesc un suguș... făcut din nuiele.* ib.

— Pl.: *sugușe.*

— Postverbal de la **sugușa.**

SUGUȘÁ vb. I. Tranz. (Învechit și regional; subiectul și complementul indică ființe, mai ales, oameni) A sugruma **(1)**. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, BĂLĂȘESCU, GR. 84/28, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, PUȘCARIU, L. R. I, 196, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ȘEZ. III, 89, FRINCU — CANDREA, M. 106. [Funia] *mi-a strugușat gîtălu.* ALR I 1342/186. *M-o strîns de gît de gîndeam că mă sugușă.* ALR II 3 589/172. *S-o sugușat cu streangul de la vacă.* MAT. DIALECT. I, 192. *Săriți că mă sugușă nebunul.* ib. ✧ Fig. *Pururea foamea-l sugușă Și nimic a lua în gură poate.* BUDAI-DELEANU, Ț. 319. ✦ P. anal. (Despre cîini; complementul indică ființe, mai ales, oameni) A rupe cu colții, a sfîșia o porțiune de la gît (pentru a ucide). *Iartă-mă, femeie! ceru muribundul. M-a sugușat cînele.* SADOVEANU, O. X, 662. *Un cîine ... îl trîntì și îl flocăi încălecînd pe el și încercînd să-l sugușeze.* PREDA, I. 263. ✦ Fig. (Învechit; subiectul și complementul indică oameni) A trata cu asprime; a cere socoteală în mod violent; p. ext. a încolți, a lua de gît, v. lua. *Era datoriu lui o sută de bani. Și-l prinse și-l sugușă el..., dă-mi citu-mi ești datoriu.* CORESI, TETR. 42. *Să vei da bani împrumut alor miei mișei oamini, carii cu tine într-un loc sînt, nu sugușa pre el.* PO 253/19, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D. ✦ Fig. (Învechit, rar; subiectul și complementul indică oameni) A bîrfi. *Primește sluga ta în bine ca să nu mă sugușe* (clevetească PSALT.) *pe mine făloșii* (a. 1651). JAHRESBER. III, 181.

— Prez. ind.: *sugúș* (DM, DEX) și (rar) *sugușez.* — Și: (regional) **sugrușá** (ALR I/II h 292/324), **strugușá** vb. I.

— Pref. sub[1] + **gușă.**

SUGUȘÁT[1] s. n. (Regional) Rupere, sfîșiere a gîtului cu colții (pentru a ucide). Cf. suguși. *Se lăsă de sugușatul găinilor.* PREDA, M. S. 62.

— V. **sugușa.**

SUGUȘÁT[2], -Ă adj. (Învechit, rar; despre ființe, mai ales, despre oameni) Sugrumat **(1)**. Cf. sugușa. Cf. ANON. CAR. ✦ (Regional) Subțiat **(I 1)** (Frata — Turda). Cf. PAȘCA, GL. 55. *Boul tău e cam sugușat la gît.* id. ib.

— Pl.: *sugușați, -te.*

— V. **sugușa.**

SÚHA[1] interj. (Prin Bucov.; într-o ghicitoare; cu sens neprecizat, probabil) Zgomot caracteristic (însoțit de un scîrțîit specific) produs la deschiderea sau la închiderea unei uși. *Suha-n sus și suha-n jos, Cînd e noapte, antihos* (Ușa). GOROVEI, C. 385, cf. PASCU, C. 30.

— Onomatopee.

SUHÁ[2] vb. I. Tranz. (Regional; complementul indică oameni) A înfuria (Ciubăncuța — Dej). Cf. COMAN, GL. *L-a suhat.* id. ib.

— Prez. ind.: *suhez.*

— Etimologia necunoscută.

SUHÁC s. n. v. **sulaș.**

SUHÁN s. m. (Regional) „Sac de 100 de kilograme" (Panaci — Vatra Dornei). A V 20, cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *suhani.*

— Etimologia necunoscută.

SUHÁR s. m. **1.** (Prin Ban și prin vestul Olt.) Lemn uscat. Cf. ANON. CAR., LEXIC REG. II, 32.

2. (Mold. și Transilv.) Pesmet de calitate inferioară. V. galetă, soharici. *După ceapă și suhariul cel uscat îmi veni o sete grozavă.* CONV. LIT. XVII, 73, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *suhari.*

— Din scr. **suhar,** ucr. **сухарь.**

SUHARÍE s. f. v. **șuhărie.**

SUHÁSTRU, -Ă adj. v. **sihastru.**

SUHÁT s. n. **1.** (Învechit) Pășunat **(1)** (pe un suhat **2**). *Care va aduc[e] vite dupre în alte părți și le ține aicea la suhat și aceia să-ș dea ierbăritul* (a. 1643). IORGA, S. D. V, 341. *Și au luat de la Jdegla de pe stăni t[a]l[eri] 7 și i-au dat Drăghici, dă pe suhatul unor vaci, t[a]l[eri] 3* (a. 1725). IORGA, S. D. XIV, 25. *Moșia ne este numai pentru suhatul vitelor acelor lăcuitori* (a. 1784). BUL. COM. IST. V, 284. ✦ Plată care se percepea pentru suhat **(1).** *Suhatul să și-l ia de la cei ce vor fi avut oi pe munți* (a. 1720). BUL. COM. IST. III, 93. *Marstaller are dreptul să ridice fînul după livez[i] și suhatul muntelui* (a. 1740). IORGA, S. D. I—II, 450. *Acești băiași, pă unde vor umbla și vor ședea cu așezămîntul, suhat sau chirii să nu li să ia* (a. 1825). DOC. EC. 348. *Cîte dobitoace să vor băga pă moșie, să avem a lua suhatul în doao* (a. 1750). IORGA, S. D. V, 325. *Să silească pe călărașii care stăteau pe moșia mînăstirii Măxineni să-și dea suhatul și să facă clacă.* STOICESCU, C. S. 104.

2. (Popular) Izlaz; ext. pășune **(1)** (lîngă ape sau lîngă locuri mocirloase). *Pentru 550 capre ce s-au strîns în tovărășie și s-au așăzat la bun suhat* (a. 1803). IORGA, S. D. XII, 147. *Să întorc eu sume mari dă oi și dă berbeci hrăniți la suhaturi* (a. 1811). DOC. EC. 125. *La suhaturi ..., să aibă a să învoi cu stăpînul moșiii prin bună tocmeală* (a. 1825). ib. 350, cf. I. GOLESCU, C. *Vitele se hrănesc vara sau în grajduri... sau pe suhaturi.* LITINSCHI, M. 117/1. *Proprietarii formează pășuni întinse, numite „suhaturi", și le arendează pentru îngrășarea turmelor.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 65. [Vitele] *le ducea la suhaturi peste Prut* (a. 1857). URICARIUL, IV, 348. *Astăzi mărim țearinile și îngustăm suhaturile.* I. IONESCU, B. C. 323/31, cf. CIHAC, II, 379, LM. *Un sohat fără margini, unde printre copitele zglobiilor mînji ce pasc în herghelii, se strecoară pitpalacul limbaref.* ODOBESCU, S. III, 160. *Sînt vreo cinci-șase zile, de cînd a fost să ducă viței la suhat.* CREANGĂ, P. 14. *Canalul Borcea... curge cale de cinci poște între deșertul pururea-nsetat al Bărăganului și suhaturile mlăștinoase ale ostrovului Balta.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 121, cf. MARIAN, S. R. I, 41, DDRF. *E în izlazul comunal soat pentru pășunarea trăgătorilor.* LIUBA — IANA, M. 80, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Întinsori de fîn se vor mai numi și izlazuri, pășuni, suhaturi.* PAMFILE, A. R. 151, cf. RESMERIȚĂ, D. *Bărăganul ..., în cea mai mare parte, era ocupat de suhaturi întinse, pe care păștea vite.* DRAGOMIR, O. M. 39, cf. CADE. *Văcăria lui păștea în suhaturi pe care de-abia le înconjurai în trei zile de umblet.* GALACTION, O. A. II, 37. *Să știi că nu-ți primesc oile la suhat.* BRĂESCU, O. A. I, 210. *Se oprea o clipă pe marginea de suhat, să răsufle de mers.* POPA, V. 68. *Bărbile lor erau împuținate și păscute, ca suhatul oilor.* SADOVEANU, O. XVIII, 169, cf. SCRIBAN, D. *Proprietarul nu mai lăsase pentru păscut decît suhatul din marginea eleșteului și haturile dintre lanuri.* CAMIL PETRESCU, O. II, 302, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Cîmpul arat se numește țarină, nearat: suhat, fîneață și pîrloagă.* H II 50. *Ciobanii, după ce au pășunat oile la suhaturi, le aduc la stînă și le mulg.* ib. IV 278. *În timpul verii se string mai mulți stăpîni ai oilor, cumpără suhat, fac stînă mare.* ib. X 307. *Locul de pășune este miriște, livede, porumbiște și șioat, unde e apă de adăpat.* ib. XIV 176. *La suhat iera douăzăș di franți părechea di boi, da fase, cî iera iarbî din ghelșug.* GRAIUL, I, 336. *Du vacile la suhat.* PĂSCULESCU, L. P. 59, cf. CHEST. IV 117/376, com. din, ORAVIȚA și din RĂȘINARI — CISNĂDIE, ALR SN II h 317, ALRM SN I h 203. *Și-am arat, cît am arat, Ș-am dat boi la suhat.* FOLC. MOLD. I, 273.

3. (Învechit și regional) Loc de odihnă sau de popas (plătit) pentru vite și care. V. stanișteț **(1),** zăcătoare. *Pămîntul cultivabil ce i-a rămas l-a făcut suhat și a adunat vite în el, luînd cîte 20 de parale de noapte de la boii cărăușilor ce aduc producte la Mihăileni.* I. IONESCU, D. 283, cf. RESMERIȚĂ, D., ALR SN II h 318/682, ALRM SN I h 210/682. ✦ (Prin Mold.) Turmă **(1).** Cf. ALR I 1 798/424, 610. ✦ (Regional) Loc unde sînt hrănite vitele iarna (Colacu — Pancîu). Cf. CHEST. V 14/20.

4. (Regional) Apă puțin adîncă (unde se adapă vitele). Cf. DL, DM, DEX. *S-a dus cu căruța la suhat să se scalde.* ȘEZ. XIX, 44. ✧ (Prin Dobr.) *Suhatul bălții* = locul pe unde intră pescarii cu lotcile în baltă; vadul bălții. Cf. ANTIPA, P. 791.

— Pl.: *suhaturi.* — Și: (învechit și regional) **sohát,** (regional) **soát, sloát** s. n.

— Din bg. **сухат,** scr. **suvat.**

SÚHĂ s. f. v. **sucă.**

SUHĂCI vb. IV. Tranz. (Regional) **1.** A face găuri cu suhacul (v. sulac I 1) (Crucea — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 15.

2. (Complementul indică pipa) A destupa (Panaci — Vatra Dornei). Cf. A V 20, GLOSAR REG.

— Prez. ind. *suhăcesc.*

— V. **suhac.**

SUHĂI vb. IV. Intranz. (Regional) A șovăi **(I 1)** (Priponești — Adjud). Cf. I. CR. II, 154. *Cine-a bea sîngele tău Din minte să mintească, De cap să amețească, Din picioare să suhăiască.* ib.

— Prez. ind. *suhăiesc.*

— Etimologia necunoscută.

SUHĂRÍ vb. IV. Tranz. (Prin Bucov.; despre oameni; complementul indică vite) A paște[3] **(2).** Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *suhăresc.*

— De la **suhat.**

SUHĂRÍE s. f. v. **șuhărie.**

SUHĂȚÍE s. f. **1.** (Bucov și prin Mold.) Pășunat **(1).** Cf. DDRF, TDRG. *Badea și-a adus aminte Cum că*

are-o herghelie La păscut, la suhăiie. TEODORESCU, P. P. 151, cf. MARIAN, S. R. I, 41, I. CR. III, 198. ȘEZ. XIX, 183, CADE.

2. (Regional) Izlaz; p. ext. pășune **(1)**. *Aceste întinsori de fîn se vor numi și izlazuri, pășuni,... suhaturi, suhăiii.* PAMFILE, A. R. 151, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *suhăiii.*

— **Suhat** + suf. *-ie.*

SUHLÁR s. m. **1.** (Prin Bucov.) Copac tînăr, înalt și drept. Cf. LEXIC REG. II, 122.

2. (Prin Bucov.) Lemn rotund, de grosime medie. Cf. GLOSAR REG.

3. (Regional) Cartimb (la scară) (Crucea — Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: *suhlari.*

— Cf. s u h a r.

SÚHNĂ s. f. v. **sueină.**

SUHNÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) „A vîrî, a băga repede". Com. din STRAJA — RĂDĂUȚI.

— Pl.: *suhnesc.*

— Etimologia nesigură. Cf. ucr. В С У Н И Т И (dial. УСУНИМИ).

SUHOCÁNCĂ s. f. (Regional; de obicei art.) Numele unui dans popular nedeterminat mai îndeaproape; melodie după care se execută acest dans (Voievoda — Alexandria). Cf. H XIV 314.

— Pl.:?

— De la n. pr. **Suhaia.**

SUHOLTÁ vb. I v. **sovolta.**

SUHORÉT s. m. (Regional; într-o poezie populară; cu sens colectiv) Pesmet **(1)** (Ciurești — Bîrlad). Cf. I. CR. II, 303. *De cînd pîinqul am lăsat, Pîne albă n-am mîncat, Numai suhoret uscat.* ib.

— Pl.: *suhoreți.*

— **Suhar** + suf. *-et.*

SUÍ vb. IV **1.** R e f l. și i n t r a n z. (Despre ființe care se pot mișca sau aflate în mișcare, mai ales, despre oameni ori despre vehicule; de obicei cu determinări introduse prin prep. „la", „pe" sau, învechit și popular, „în" „întru", regional, „peste" etc.) A se deplasa (pe jos sau într-un vehicul) sau a merge pe un teren, pe un loc (formă de relief, localitate etc.) care este (din ce în ce) mai înalt (în raport cu un punct de referință dat sau cu locul în care se află, la un moment dat, cineva sau ceva); a (se) urca. V. e s c a l a d a. *În vremea aceea suise Is*[us] *în codru.* CORESI, TETR. 76. *Și te suie în măgura... și stăi pre piatră și strigă* (a. 1600—1625). GCR I, 65/30. *Să sui în munte singur, să să roage.* N. TEST. (1648), 19r/31. *S-au suit la munte, curățindu-ș pre el cu ajun și cu rugăciuni* (a. 1675). GCR I, 222/1. *La vîrvul muntelui suind, află acolo doi călugări.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 193r/8, cf. ANON. CAR. *Avea în vîrvurile de acești munți doi idoli și să suie de le făce jertve.* AMFILOHIE, G. 17/10. *Dă la luna lui aprilie să întorc cu acele vite și să suie iar la munți* (a. 1811). DOC. EC. 124, cf. I. GOLESCU, C. *Un om... se suie într-un munte foarte înalt.* DRĂGHICI, R. 103/27. *Caprele pasc în locurile mai nalte, unde nu se pot sui vitele.* RUS. I. I, 233/25. *În ziua aceea fiind ei scăpați s-au și suit la cetate.* ARISTIA, PLUT. 23/16. *Eram dar nevoit a merge și eu pe urmele pe unde suise carul.* PELIMON, I. 18/29. *După ce m-am suit pe dealurile dimprejur, am văzut mai departe alte dealuri.* CONTA, O. F. 79. *Pe colină Noi după dînșii cot la cot Suiam orbiș.* COȘBUC, P. II, 41. *Suirăm la deal, călări ziși de octogenarul și singuraticul călugăr al Sihlei.* HOGAȘ, DR. I, 19, cf. RĂSMERIȚĂ, D. CADE. *Cîțiva tineri excursioniști... se grăbeau să suie la schitul Durău.* SADOVEANU, O. XX, 72. *La stînga noastră, pe toate drumurile, suie carele.* STANCU, D. 187, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Să mă sui la munți cu piiatră, Să mă uit în lumea toată.* POP., ap. GCR II, 233/28. *Sui în deal, cobor în vale, Și-mi pierd zioa tot pe cale.* ALECSANDRI, P. P. 243. *O, săracile răgute, Cum o suit piste munte.* MÎNDRESCU, L. P. 39. *Sui Mariță-n deal la vie Și te uită-n slobozie.* ȘEZ. I, 24. *O veni luna lui mai Să mă sui în deal pe plai.* ANT. LIT. POP., I, 62. *Suind pă dîmb acolo-n sus la munte, iapa a rămas mai înapoi.* O. BÎRLEA, A. P. II, 435. *Cîte cară cu pohoară, Tăte suie și coboară.* FOLC. MOLD. I, 53. *Am un moș bătrîn, suie cu aracii în spinare* (Ariciul). GOROVEI, C. 17. ✧ T r a n z. (Complementul indică locul, reprezentat prin forme de relief înalte, drumuri etc. sau pante ale acestora) *Pe cînd suia un deal lung și trăgănat, alt om venea dinspre tîrg cu un car nou.* CREANGĂ, P. 40. *Alaiul de înmormîntare sui dealul cu viile.* IORGA, C. I. I, 15. *Suie-n pas domol răzorul Un voinic pe murg călare.* GOGA, POEZII, 55. *Calul suia, din greu, dealul.* GÎRLEANU, L. 102. *Spre a merge la Almaș pe drumul mare, ar fi trebuit să suim dealul Balaurului.* HOGAȘ, DR. I, 3. *Suie dealuri, coboară văi și rîpi, cercetează stîna.* SADOVEANU, O. XIX, 26. *Suia dealul ienind cînd într-un pămînt, cînd într-altul.* DAN, U. 196. *Suiam gîfiind urcușul de la moară.* BLAGA, H. 31. *Dealuri multe ei suiră, Multe dealuri coborîră.* ALECSANDRI, P. P. 165. *Cînd ai noștri un deal suia, Trîmbițele amar zicea.* RETEGANUL, TR. 71. *Suiau dealul prin vii.* DOINE, 183. *Nici dealul nu mi-l suia, Nevestica că-i murea.* BALADE, III, 333. *Tot suind la mîndra dealul, Mi s-a despotcovit calul.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 496. *Și-apoi di trei ori opinîii calul, Ca să sui la mîndra dealul.* FOLC. MOLD. I, 45. *Cine nu suie dealul, nu coboară coastele.* ZANNE, P. I, 154. (F i g.) *Sînt culmi înfricoșate în sufletele noastre. Dar nimeni nu le suie și nimeni nu le-atinge.* VOICULESCU, POEZII, I, 48. *Intimele-mi spirale trudindu-mă le sui, Cu oarbă lăcomie mă cercetez pe mine.* LABIȘ, P. 216. ✦ S p e c. (Despre oameni care se deplasează, pe jos) A (se) sui **(1)** (dinspre vărsare) către izvoarele unei ape curgătoare; (despre oameni aflați pe o ambarcațiie) a pluti **(1)** în amonte; a (se) urca. *Ne mai suirăm dar în lungul Nilului pînă la această vestită cetate.* PLEȘOIANU, T. I, 89/24. *6 000 de oameni să se suie în sus pe Prut spre Iași.* GHICA, S. 109. *Alți pescari... se suiră în susul apei.* CHIRIȚESCU, GR. 54. *Ca să dea de-o capră trebuia să suie tocmai în susul apelor.* COCEA, S. I, 6. *Suind pe firul apei zbuciumate ... Să ne oprim pe creste cu brădet.* LABIȘ, P. 94. ✦ I n t r a n z. (Despre văi, drumuri, scări etc.) A duce, a o lua în sus la..., spre...; a se întinde în sus; a ajunge, îndreptîndu-se în sus, pînă la...; a urca. *Șoseaua Palatului Cotroceni suie la porțile de sus într-o neîntreruptă mare tăcere de parcuri.* ARGHEZI, S. XVIII, 25. *Trepte de piatră... suiau din curte în casă.* BLAGA, H. 8. *De sub arcada de piatră a portiței, porneau o scară de lespezi suind scurt.* VINEA, L. I, 51. *Drumul cel vechi... suia peste dealul Poșta Veche.* C. GIURESCU, P. O. 12. ✧ (Prin analogie) *Oltul suie ca un șarpe.* BOGZA, C. O. 18. ✧ T r a n z. (Complementul indică locul, reprezentat prin forme de relief înalte) *Un drum ce suie dealul se mîntuie în cer.* LESNEA, VERS. 7. *Valea suia cline unduioase plantate cu pomi roditori.* SADOVEANU, O. XVII, 269. ✦ (Învechit, rar; despre oameni care se deplasează pe jos) A se porni **(1 1)**. *Amestecătură multă s-au suit împreună cu ei și oi, și boi, și dobitoace multe foarte.* BIBLIA (1688), 48[1]/25. ✦ I n t r a n z. P. anal. (Învechit, rar; despre oameni) A porni spre larg. *Și mîniară suind în marea neagră* (ieșind c[2], în ieșire. H). PSALT. 223. ✦ R e f l. F i g. (Rar; despre oameni) A înainta în vîrstă; a ajunge pînă la vîrsta de... *Ce bătrîn? Ai să te sui pîn' la un veac.* SADOVEANU, O. II, 171, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ F i g. (Despre legătura de rudenie în raport cu ascendenții) A ajunge pînă la un anumit grad (în trecut). *De să ți-a face sînge amestecat între obraze, ce vor sui și vor pogorî pînă*

întru a douo stepenă, atunce cercetarea lor iaste moartea. PRAV. 214. *Să fie din familie a căria nobilitate să se suie cel puțin la moșul său.* REGUL. ORG. 11/5. ✦ Refl. Fig. (Învechit; despre oameni) A merge îndărăt în timp, cu mintea, pînă în..., pînă la...; a căuta retrospectiv pînă în..., pînă la...; (rar) a se urca. *Suindu-ne în cea mai înaltă antichitate, vedem că oamenii cunoștea atîtea științe.* HELIADE, O. II, 39. ✦ Intranz. Fig. (Despre fenomene, procese, evenimente etc. sau despre acțiuni, manifestări etc. ale oamenilor) A exista sau a data din..., de (pe) la...; a urca. *Aparițiа omului suie pînă în cuaternar. Primele tipărituri românești suie pînă în secolul al XVI-lea. Atestarea cuvîntului „pastilă" din română suie la anul 1842.*

2. Refl. și intranz. A se deplasa într-o mișcare de jos în sus sau a (se) duce (agățîndu-se, ajutîndu-se cu mîinile, cu picioarele etc.) și a se așeza pe ceva aflat mai sus, pe ceva mai ridicat în raport cu un punct de referință sau cu locul în care se află, la un moment dat, cineva sau ceva; a se cățăra, a se cocoța, a se ridica (**I 17**), a se urca, (popular) a se aburca, a se țuțuia, (regional) a se burica, a se cucuia, a se găibăra, a se popoța[2] (**1**), a se pupuia, a se suliga, a se zgăibăra. *Se-așu sui în patul mieu.* PSALT. HUR. 113v/3. *Ai suit pe patul tătîni-tău.* PALIA (1581), 205/14. *Te-a[i] suit în patul tătîne-tău de l-ai spureat cu țiitoare tătîne-tău* (a. 1760). GCR II, 70/13. *Vulpea, suindu-se pre spatele țapului..., au sărit afară.* ȚICHINDEAL, F. 90/11. *Un ipochimen suindu-să pe o piatră, umbla să cetească jurnalul numit „Poporanul".* AR (1834), 106[1]/40. *Suindu-se iarăși în strană, se întorna către boieri și zise...* NEGRUZZI, S. I, 148. *Adesea, cînd mă sui pe o piatră naltă, îmi pare că... am încremenit și-am devenit o statuă de bronz.* EMINESCU, P. L. 87/28. *Purcelul atunci s-a suit bineșor pe laiță.* CREANGĂ, P. 85. *Cu pumnii încleștați se sui pe trotuar.* CARAGIALE, O. I, 30. *Cînd se suia pe catedră, arunca o privire circulară peste asistența studențească.* COCEA, S. II, 374. *Citeodată ne suiam cîte zece, cincisprezece într-un pom.* ARGHEZI, S. VII, 156. *Mă suiam pe mese și umblam, luîndu-le în șir, peste toate.* BLAGA, H. 3. *S-a suit pe-o capră de tăiat lemne din curtea primăriei.* STANCU, D. 145, cf. DL, DM. *Părintele se suise pe schelele de lemn, stropise zidurile cu agheazmă.* BARBU, G. 102. *S-a suit pe-un mușuroi de pietriș și-a început să se agite și el.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 18. *Un fecior zdrențăros, suit pe o buturugă, spunea orația.* VULPESCU, P. 131, cf. M. D. ENC., DEX. *Suie-n vîrful gardului, Bate-a lungul satului.* RETEGANUL, ȚR. 144. *Cîinii întrară înaintea băietului și se suiră pe pat.* ȘEZ. I, 67. *Care n-o încăpea, Pi gard s-o suia.* GR. S. VI, 249. (Tranz.; complementul indică obiectul transportat reprezentat prin ființe, lucruri etc.) *Și-lu luă îngerul Domnului și l-au suitu-l în muntele Diavinonul.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 13r/11. *Au suit pușcile deasupra unui munte.* NECULCE, L. 9. *De amu să suim oile la munte, c-au prins a se ridica zăpezile.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 239. *Voșlobenarii își suie în fiecare vară vitele pînă aici.* BOGZA, Ț. O. 23. ✧ Loc. vb. **A (se) sui călare** (sau **pe cal, în șa** etc.) = a încăleca. *Un prunc... se șuise călare pe un baston.* BUCAVNA, 18/16. *Tovarășul meu se și suise pe cal.* HOGAȘ, DR. I, 135. *Îndată ne suim în șa și ne ducem la apa Prutului.* SADOVEANU, B. 289, cf. DL, DM. *Mă suiam atunci călare, Nu vedeam moartea de soare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 7/4, cf. M. D. ENC., DEX. *Șui pe cal și treci la mine Să-ți dau pîne și masline.* ȘEZ. I, 13. *Să șuie pă calu lui și întinde-o!* O. BÎRLEA, A. P. II, 23. (Cu schimbarea construcției) *Apoi călare suia Și voios se întorna.* ALECSANDRI, P. P. 390. *La cîte unul place pe-un cal nebun suit s-alerge peste cîmpuri cu părul despletit.* CĂLINESCU, O. II, 217. (Tranz.; complementul este calul, măgarul etc.) *Sui pe mine, stăpîne, și țin-te bine.* CREANGĂ, P. 196. *Tu să-l lași ca să te suie, Mîna-n coamă să ți-o puie.* ALECSANDRI, P. P. 76. *Acum sui, domnul meu, pe mine și-mi spune... să te duc ca vîntul ori ca gîndul?* RETEGANUL, P. III, 54. **A (se) sui pe scena teatrului** (sau **pe scenele teatrelor**) = (despre actori) a juca (în multe teatre). *Se sui pe scenele teatrelor.* VIANU, A. P. 72. ✧ Expr. (Refl. și tranz.) **A se sui în șeaun** (sau **pe tron**) = a ajunge sau a face, a pune pe cineva domn sau (înalt) demnitar (bisericesc). *Îl suiră în șeaun ca un destoinic.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 145r/15, cf. I. GOLESCU, C. *Marele Alexandru l-a suit iară pe tron.* ASACHI, L. 72/50. *În locul lui se sui pe tron Ștefan.* NEGRUZZI, S. I, 144. *Frate-său, Nicolae, se suise pe tron.* GHICA, S. 320. *Doi ani după ce se suise pe tron, Carol I a făcut strălucita afacere a căilor ferate.* LIT. ANTIMONARHICĂ, 132, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Cu schimbarea construcției) *În șeaunul vredniciii să va sui.* CANTEMIR, I. I. I, 113. *Suindu-să în șeau[nu]l domnesc au șezut* (a. 1700). GCR I, 333/17. *Ne-au suit iarăși la al nostru domnescu și strămoșescu șeaun al țării aceștia Moldovei* (a. 1773). URICARIUL, IV, 21/5. *Suleiman... se sui... în șeaunul împărătesc.* VĂCĂRESCUL, IST. 254. *Se suie... pe tronul Romei marele împărat Traian.* XENOPOL, I. R. I, 93. *Mine sui în șeaunul Moldovei pe Bogdan.* DELAVRANCEA, O. II, 42. (Refl.) **A (i) se sui (cuiva) în cap** (sau, rar **în spate**) = a abuza de bunătatea, de răbdarea etc. cuiva; a pune stăpînire pe cineva. *Pre cît le vei îmbla în voie, pre atîta să suie în cap.* M. COSTIN, O. 185, cf. I. GOLESCU, C., ZANNE, P. II, 433, DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Popular și familiar) **S-a suit scroafa-n copac** v. scroafă (**I 1**). ✦ Pext. (Despre oameni) A se deplasa în sus, pășind pe (treptele de la) o scară, pentru a ajunge la un nivel (etaj, pod, platformă etc.) superior (în raport cu un punct de referință sau cu locul în care se află, la un moment dat, cineva) al unei clădiri, al unei construcții etc.; a se ridica (**I 17**), a (se) urca. *Se suia în pod, deschizînd ușa cu cheile luate din șifoniera mamei.* TEODOREANU, M. U. 243. *Mă suii în foișor De cristal strălucitor.* CĂLINESCU, O. II, 171. *Într-un sat din Bavaria el se suie într-o casă ce i se pare mai arătoasă.* IST. LIT. ROM. II, 147. *După ce-a șezut la masă, a zis fetei să se suie în pod.* POP., ap. GCR II, 351/16. *Mă suii în pod îndată Și cătai printre podele Să văd pînza cum mai mere.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 428. *Mă sui pe scară în pod Să dobor un oboroc.* BALADE, II, 460. ✧ (Figurat sau în contexte figurate) *Cu cît se suie cineva pe scara vegetalelor și animalelor, cu atît organismul devine mai complex.* CONTA, O. F. 201. *Începînd la talpa însăși a mulțimii omenești Și suind în susul scării pîn' la frunțile crăiești, De a vieții lor enigmă îi vedem pe toți munciți.* EMINESCU, O. I, 133. ✧ Tranz. (Complementul indică scări sau treptele lor) *Sui scara pavilionului și intră înlăuntru.* FILIMON, O. I, 105. *Trece rîul și ușoară nalte scări de stînci ea suie.* EMINESCU, O. IV, 127. *I-am luat-o înainte pe scară, suind cîte trei trepte deodată.* TEODOREANU, M. U. 51. *Suie scările în goană.* CINEMA, 1968, nr. 8, 8. (Construit cu dativul etic) *Ciocane în mînă luau, Scara iute că-mi suiau, În clopotniță intrau.* TEODORESCU, P. P. 43. (Fig.) *Îi place-a sui scara năpraznicelor crime; Acum ucide oameni.* ALECSANDRI, POEZII, 300. *Scara-nrîuririi... a suit-o mult prea sus.* DAVILA, V. V. 65. *De la amibă pînă la om viața suie un număr nemărginit de trepte.* LOVINESCU, C. IV, 33. (Expr.) **A sui scările cuiva** = a cere cuiva ceva, a solicita cuiva un serviciu (umilindu-se); p. ext. a se umili (ploconindu-se în fața cuiva). *Acei care dimineața au suit scările miniștrilor... critică, înjură și blestemă.* GHICA, C. E. II, 331, cf. ZANNE, P. III, 366. ✦ Spec. (Despre oameni) A se deplasa într-o mișcare de jos în sus (ajutîndu-se cu mîinile, cu picioarele etc.) sau a păși pe treptele unei scări, pe o pasarelă (în pantă) etc. și a le parcurge, pentru a ajunge ori pentru a intra (și a se așeza) într-un mijloc de transport (sau într-o parte a acestuia), cu scopul de a se transporta dintr-un loc în altul, de a călători; p. ext. a călători cu un mijloc de transport; a (se) urca. V. arunca, îmbar-

ca, sălta. *Cînd se suia în tramvai..., oamenii îi făceau loc cu milă.* BASSARABESCU, V. 8. *M-am suit pe o roată Şi am spus-o toată.* ISPIRESCU, L. 182. *Nu se mai sui în car, ci se hotărî să facă drumul pînă la barieră pe jos pe lîngă boi.* CHIRIŢESCU, GR. 145. *M-am suit şi eu bocceluţa mea eu merinde lîngă nenea Iorgu şi am pornit-o la drum.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 137. *După ce se sui în căruţa lor..., el se linişti deplin.* AGÎRBICEANU, A. 59. *Ne suirăm în trăsura noastră îngustă şi hîrbuită, spre a ne întoarce acasă.* IBRĂILEANU, A. 82. *Se suiră în birje iute, rîzînd pe înfundate.* BASSARABESCU, V. 91. *În noaptea aceleiaşi zile, Olguţa se suia în trenul de Bălţi.* TEODOREANU, M. III, 297. *Se suiau în birji şi începeau să facă vizite.* SADOVEANU, O. XIX, 166. *Mai sînt eu în stare să mă urc pe cal şi să mă sui pe corabie?* CĂLINESCU, C. O, 38. *Dimineaţa, m-am suit în barcă şi am pornit înapoi spre Starighiol.* H. LOVINESCU, T. 403. *Dumneata suie-te colea, pe capră.* TUDORAN, P. 13. *M-aş sui în tren şi aş veni la tine.* T. POPOVICI, S. 153. *Abia îl scoteau ceilalţi afară, îl suiau în faeton şi-l urneau cu chiu, cu vai spre casă.* BARBU, G. 105. *Se sui pe afet şi cîrmi pe şosea.* BĂNULESCU, I. 181. *Sui în căruţă, cumnate, să mergem la zmei.* SBIERA, P. 137. *Ea afară o ieşit Şi-n căruţă s-o suit.* FOLC. MOLD. II, 692. *Dacă nu ştii ce-i apa, nu te sui în luntre*, se spune despre cineva care se apucă de lucruri pe care nu le cunoaşte ori nu le poate îndeplini. Cf. ZANNE, P. I, 106. ✦ (Învechit şi popular; eufemistic) A se sui **(2)** pe cineva pentru a îndeplini actul sexual. *Vădzuiu în vis şi iaca aceţii suiia pre tărcate şi pistrui şi şute.* PO 105/7. [Armăsarul] *suie pe iapă.* ALR I 1 104/348. *Cînd a văzut-o... într-adevăr, cînd ieşti tînăr şi vezi aşa corp frumos — s-a sui pă ia, i-a făcu felu.* O. BÎRLEA, A. P. II, 210. ✦ Refl. P. anal. (Despre plante agăţătoare sau despre părţi ale lor) A se ridica pe măsură ce creşte, prinzîndu-se (cu cîrceii) pe araci, de ziduri etc. *Hameiul creşte de sine în păduri, unde se suie împregiurul arburilor.* BREZOIANU, A. 129/17. *Iedera se suie.* ALR II 6 400. ✦ P. anal. (Despre fluidele din coloanele unor aparate de măsură aflate în circuit închis şi sub o anumită presiune) A ajunge pînă la un anumit nivel (măsurînd şi indicînd temperatura, presiunea etc.); a se ridica **(II 1)**, a (se) urca. *Apoi argintul viu să suie mai în sus, ori să pogoară mai gios.* AMFILOHIE, G. F. 23v/9. *Cînd mercurul să suie, aerul este gros şi timpul rău.* I. IONESCU, B. C. 395/28. ▭ *Mercurul termometrului a suit astăzi pînă la + 40°C.* ✧ Expr. (Refl.) **A (i) se sui** (cuiva) **sîngele în obraz** (sau **obraji, ochi, la cap**) = a se înroşi la faţă, a se congestiona (de mînie, de ruşine etc.); p. ext. a se ruşina sau a se mînia (înroşindu-se la faţă). Cf. ZANNE, P. II, 713. *Tot sîngele i se suise în obraz de mînie.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 14. *Ţi se suie sîngele în ochi de revoltă şi indignare.* SADOVEANU, O. XIX, 98, cf. V. ROM. septembrie 1955, 68, DL, DM, M. D. ENC., DEX. (Tranz. fact.) *Asta îi sui tot sîngele în obraji şi-l făcu să se jure.* CHIRIŢESCU, GR. 58. *O vorbă mai brutală, cum e la cazarmă, îi suia sîngele la cap.* CĂLINESCU, B. I. 330. (Refl.; popular şi familiar) **A (i) se sui** (cuiva) **băutura, vinul** etc. **la** (sau **în**) **cap** (ori **la creier**) = a se ameţi de băutură; a se îmbăta. *Tot mai multă voie bună îşi căpăta cu cît li se suia vinul în cap.* BĂRAC, T. 6/14. *Cînd gazul berei s-a suit la creier, atunci s-auzi planuri politice, financiare şi administrative.* GHICA, C. E. II, 322. *E vin negru... nu se suie la cap, nu te îmbată.* STANCU, M. I. 109, cf. DL. *Vişinata tare i se sui la cap.* T. POPOVICI, S. 146, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Vinişor di poami rari, Si sui-n cap făr' di scarî.* FOLC. MOLD. II, 334. (Cu schimbarea construcţiei) *Iasă mereu afară în frig şi băutura nu i se suie la cap.* AGÎRBICEANU, S. 121. (Refl.) **A i se sui (fumurile) la cap** = a deveni îngîmfat, plin de sine. *Ţi s-au suit fumurile la cap. Vrei să înveţi carte.* STANCU, D. 450, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. anal. (Despre corpuri sau despre fiinţe, mai ales peşti, scufundate în apă) A se deplasa spre sau a ieşi la suprafaţă; a se înălţa, a se ridica **(I 15)**, a (se) urca. *Au şi ceilalţi peşti nişte aripioare mici cu care pot să se suie în faţa apii.* DRĂGHICI, R. 31/19. *Şi-n apa rece a mărilor să suie Calcanul lăţăreţ bătut în cuie.* CĂLINESCU, O. II, 26. ▭ *Scafandrul sui la suprafaţă.* ✦ P. anal. (Prin sinecdocă; despre aparate de măsură construite cu fluide aflate în circuite închise şi sub o anumită presiune) A măsura şi a indica o anumită valoare a temperaturii, a presiunii etc. (în funcţie de nivelul la care a ajuns fluidul pe baza căruia funcţionează); a se ridica **(II 1)**, a (se) urca. *Au ajuns pînă la linia brîului pămîntului unde caldomesorul să suia însuşi la urmă pînă la 34 grade.* AR (1829), 19/1. ▭ *Termometrul a suit numai pînă la + 3° C.*

3. Refl. şi intranz. (Despre ceaţă, aburi, nori etc., despre fum, flăcări etc.; p. ext. despre obiecte propulsate sau autopropulsate sau despre fiinţe, de obicei, păsări) A (se desprinde de pe sol sau a porni din vecinătatea acestuia şi a) se deplasa (direct) în aer (spre bolta cerească), pînă la o înălţime (relativ) mare; a se înălţa, a se ridica **(I 15)**, a (se) urca. *Fumul nu să suia spre ceriu.* N. COSTIN, L. 53. *Flotele barbare zdrobite le zărîră, Şi flacăra din ele suindu-se la nori.* ALEXANDRESCU, M. 27. *Ia buzduganul de coadă şi, cînd îl zvîrle, se suie aşa de tare, de nu se mai vede.* CREANGĂ, P. 56. *O, pasăre ce-mi vii la geam... Mai bine cîntă-mi de noroc Suind voios în slavă.* CERNA, P. 43. *Făcu un ocol larg, suind şi scoborînd prin aer.* GÎRLEANU, L. 62. *Din goluri de departe, suia un fum sinistru.* CĂLINESCU, O. II, 31, cf. DL. *Pîcle rotunde şi dese... prin sulţa ploii la cer se suiau.* LABIŞ, P. 41, cf. DM. *Pasărea...: Alunecă prin fumul care suie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 77, 15/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin exagerare) *Sui-te în ceriu şi cîntă.* DOINE, 98. *Am pus şaua pe doi cai Şi m-am suit la rai.* ŞEZ. I, 14. ✧ Fig. *Din stea în stea se suie sufletul într-un avînt.* EMINESCU, O. IV, 45. ✧ Expr. (Refl.) (Rar) **A i se sui cuiva piperul la nas** v. piper **(1)**. (Popular) **A i se sui cuiva părul în vîrful capului** v. păr[1] **(I 1)**. ✧ Tranz. *Atunce împărţi apa, una o şui sus, alta, jos, în sînurile pămîntului.* MOXA, ap. GCR I, 5/17. *O luă vulturul şi o sui la înălţime.* ŢICHINDEAL, F. 276/12. *Hai de i-om da boierului o mînă de-ajutor să-l suie, se amestecă în vorbă celălalt ţăran, apropiindu-se de zmeu.* TEODOREANU, M. I, 3. ✦ P. anal. (În diferite concepţii religioase; despre divinitate în toate ipostazele ei, despre ajutoarele acesteia sau despre sfinţi ori despre sufletele fără prihană; de obicei cu determinări ca „în cer", „în sus la cer", „în nori la cer", învechit, „în cerul cerului" etc.) A (se) porni de pe pămînt **(1)** şi a se deplasa în văzduh pînă la cer, considerat drept sediu al divinităţii şi rai[1] **(1)** pentru cei fără păcate; a se înălţa, a se ridica **(I 15)**, a (se) urca. *Suişi-te în ceriu D[umne]zău şi prespre tot pămîntul slava ta.* PSALT. HUR. 47v/21. *Cîntaţi Domnului ce sui în ceriu cerîului în răsărite.* PSALT. 130. *Se sculă Domnul den moarte şi se sui în ceriu.* CORESI, EV. 299. *Şi se sui în ceri şi şade-n dreapta tatălui.* PALIA (1581), ap. GCR I, 32/24. *Văzuiu pre alt înger suind despre răsăritul soarelui.* N. TEST. (1648), 308v/9. *Trăiaşte fără moarte cu s[u]fl[e]t[u]l şi trupul suită mai sus decît toate cerurile.* DOSOFTEI, V. s. noiembrie 162r/12. *Spre ceriu mă voi sui şi mai sus decît stealele voi pune scaunul mieu.* CHEIA ÎN. 66r/8. *Sfi[n]ţii îngeri să suiră în sus la cer, cătră răsărit* (a. 1692). GCR I, 301/29. *Şi să vor sui în nouri la ceri* (a. 1815). PB. II, 216/29. *Se pare că Astrea, de care se zice că s-a suit la ceru, ar fi încă aicea pre pămînt.* PLEŞOIANU, T. II, 68/9. ✧ Expr. (Refl.) **A se sui la cer** = a muri (mergînd în rai). *A se sui la cer era semnul de fericire mare.* ARISTIA, PLUT. LXXVI$_2$/24. (Tranz.) (Astăzi rar) **A sui** (pe cineva sau ceva) **în** (ori, învechit, **întru**) **slavă** (sau **slăvi**) ori (învechit) **a sui (pînă) la ceruri** = a slăvi **(1)**. *Ne închinăm, suindu-te întru slavă.* CORESI, EV. 179. *Era o boală foarte răspîndită boala de a lăuda*

adeseori, de a sui pînă la ceruri, ce nu-i de lăudat (a. 1862). PLR I, 188. ✦ P. anal. (Despre aştri; p. ext. despre zori, despre ziuă etc.) A apărea la orizont şi a se deplasa (aparent) pe bolta cerească spre zenit; a se ivi, a se înălţa, a răsări[1] **(II 1)**, a se ridica **(I 15)**, a (se) urca. *Ziua avea o strălucire de cleştar şi soarele suia către crucea amiezii.* SADOVEANU, O. XVIII, 321. *Răsai lună şi sui sus Şi du la mîndra răspuns.* SEVASTOS, C. 103. *Sui soarele la prînz.* BALADE, I, 333. *Suie, Doamne, luna-n sus.* HODOŞ, P. P. 29. ✧ Expr. (Refl.; învechit, rar) **A se sui zorile** = a începe să se facă ziuă, a se lumina de ziuă. *Au trimisu-o prea ea, o dată cînd să suia zorile.* BIBLIA (1688), 189²/21. ✦ P. anal. (Despre zgomote, sunete sau despre voce, glasuri, cîntări etc.) A se propaga în înălţime; a se răspîndi prin propagare în atmosferă, fiind auzit cu putere (pînă departe); a se înălţa, a se ridica **(III 2)**, a (se) urca. *Se suiră vaietele lor către mine.* NEAGOE, ÎNV. 27/4. *Cîntările suind în cor Cu clopotele, s-au topit În glasul de mijlocitor Al blîndului mitropolit.* ARGHEZI, VERS. 71. *Din ripa învecinată suiau pînă la el glasurile de apă ale copiilor mahalalei.* VINEA, L. I, 166. *Urletul spart şi dogit al lui Giuseppe suia stăpînitor.* id. ib. II, 313, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Iar cuvîntul orbului Suie-n naltul cerului.* ALECSANDRI, P. P. 386. ✧ Tranz. fact. *Bat marile ciocane de dincolo de nouri... Şi-şi suie armonia de linişti şi ecouri.* VULPESCU, P. 145. ✦ Fig. (Despre voce; p. ext. despre cîntăreţi, păsări cîntătoare, instrumente muzicale etc.) A emite sunete (muzicale) din ce în ce mai înalte; a trece de la registrul grav la cel ascuţit. *Că deloc nu suie bine, Că glasul ei prea lung ţine, Filomelii tot zicea.* ALEXANDRESCU, O. I, 304. *Aci tu cînţi durerea, o pasăre vestală, P-un ton care se suie uşor, nesimţitor.* FM (1846), 223²/26, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Tranz. (Complementul indică sunete, armonii etc.) *Păduri de sunet, lira eptacordă Sui, din rădăcini urnind pereţii.* VULPESCU, P. 22.

4. Tranz. fact., intranz. şi refl. Fig. (Astăzi rar; complementul sau subiectul indică oameni) A (se) ridica **(I 18)**. *Mai sue-se* (înălţa-să-va mai sus D, înălţa-se-va mai vîrtos C²) *de Livanul semănţa lui.* PSALT. 142. *Miiariul amu, den ponosul vieţei şi al păcatelor, la cinul cela bunul şi la fericita viaţă sui-se.* CORESI, EV. 17. *Acestea de la Dumnezeu sînt tocmite..., pre cei de jos îi suie şi pre cei suiţi îi pogoară.* URECHE, L. 162. *Vremea-i lumii soţie, şi norocul alta, El a sui, El a surpa iar şi gata.* COŞTIN, ap. GCR I, 203/20. *L-au suit şi la boierie mai mare.* MUSTE, LET. III, 26/31. *La această stepenă înaltă a arhieriei, întru care au vrut d[u]mnezeescu dar să ne suie* (a. 1741). GCR II, 27/34. *Lumea asta e pe dos, toate merg cu capu-n jos..., puţini suie, mulţi coboară.* CREANGĂ, P. 248. *Nu-i greu să te sui în sus, îi greu să te ţii acolo.* ZANNE, P. II, 750. *Dumnezeu pe unii îi suie, iar pe alţii îi coboară.* id. ib. VI, 640. ✦ Refl., intranz. şi tranz. Fig. (Învechit; subiectul sau complementul indică oameni sau nivelul lor spiritual, cultural, ştiinţific etc.; cu determinări modale care arată domeniul) A progresa. *Sui de agiunsă la nălţimea cunoştinţelor.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 119ᵛ/20. *Să-i suie la aceiaşi cunoştinţă.* MINEIUL (1776), 17ᵛ¹/16. *Duhul omului s-a suit la înălţimea nobilii solii de a lumina pe oameni.* CR (1836), 190¹/54.

5. Refl. pas. Fig. (Învechit; despre produse, mărfuri etc.) A se scumpi **(2)**. *Şi pînea să mai sui cu preţul, stupii să făcură răi, iară vin mult.* NECULCE, L. 186. *Şi mi-au trimis neguţitoriul şi om..., de am dat şi ciobote şi s-au suit la patruzăci de lei* (a. 1726). BUL. COM. IST. IV, 61. *Numai singură cămeşa să suie la un preţ de o mie de lei.* IST. AM. 7ᵛ/19. *Paiele se suie pînă la o mie cinci sute optzeci de oca de pogon.* BREZOIANU, A. 96/7. ✦ Refl. şi intranz. Fig. (Astăzi rar; despre numere sau despre mulţimi, cantităţi, valori, venituri, pagube etc. evaluate numeric) A ajunge, a se ridica (pînă) la... *Şi-au pus oastea în rînd, carea să suie la 60 000.* ŞINCAI, HR. II, 117/27. *Veniturile nici la una mie galbeni nu se suie* (a. 1828). URICARIUL, VII, 176. *Perzarea duşmanului se suie la 600 oameni.* AR (1829), 30¹/21. *Venitul ţerei se suie pînă la 10 milioane lei.* ib. (1831), 509¹/43. *Plîngeau floarea giunimei răpite de tatari, a căria număr se suia păn' la 60 000 de suflete.* ASACHI, S. L. II, 103. *Veniturile pe an suie la 4 milioane lire.* RUS. I. I, 270/9. *De să va sui numărul şcolarilor cu plată pînă la o sută, atunci să vor ţinea fără plată douăzeci de şcolari.* REGUL. ORG. 413/3, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin sinecdocă) *Holera, după ce s-au suit pînă la 60 morţi pe zi, au scăzut acum mai de tot.* KOGĂLNICEANU, S. 121. ✧ Tranz. (Folosit şi absol.) *Dau să număr la fuştei. — Uite-i, frate, doisprezece!... A greşit, îmi spuneţi voi? Cum de n-a greşit să spuie treisprezece? Să mai suie.* COŞBUC, P. I, 202. ✦ Refl. pas. Fig. (Astăzi rar; despre bani sau despre cursul lor ori despre preţurile mărfurilor, serviciilor etc.) A se urca. *Divanu dă atunci socoteală... în bani turceşti după cum arătam, al cărora curs nu s-au suit* (a. 1809). DOC. EC. 83. *Se înălţa toate la preţ şi banii se suia.* DIONISIE, C. 184. *Preţul lucrurilor să sui iar a monetei se scoborî.* SĂULESCU, HR. I, 16/4. *Pe la luna lui septembrie 1865, preţul unei vaci se pogorîse..., iar preţul popuşoilor se suise la 70 lei.* I. IONESCU, D. 164. *Preţul creditului scade cînd valoarea banilor să suie.* GHICA, C. E. I, 98. *Galbenul împărătesc... se sui chiar, la Iaşi, pînă la 25, 26.* IORGA, C. I. III, 225. *În podgoriile de vin bun mi s-a suit preţul peste 5 lei litrul.* SADOVEANU, O. XX, 12, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Tranz. *Neguţitorii... au suit preţul marfelor sale.* ŞINCAI, HR. III, 219/23.

6. Refl. (Învechit; despre oameni; cu determinări introduse prin prep. „împotriva") A se ridica **(III 5)**. *Feciorul nu va putea să să suie împrotiva tătîne-său.* PRAV. 114. ✦ Refl. recipr. (Despre oameni) A se certa. *Luînd bani cu camătă şi neputînd da banii la zi, s-au suit baş piste baş* (a. 1726). BUL. COM. IST. IV, 61. ✦ Intranz. (Despre mînie) A se îndrepta asupra cuiva. *Şi mînia zeului sui spri-nşii şi ucise mai mulţii lor.* PSALT. 158. *Mînie sui spre Israil.* CORESI, PS. 210/5.

— Prez. ind.: *sui.* — Şi: (regional) **suiá** vb. I.

— Bat. **subire.**

SUIÁ[1] s. f. (Învechit) Mîner de sabie. *1 suie cu diamanturi şi cu rubinuri* (a. 1765). IORGA, S. D. VII, 223. *O suia de sidef cu colan de aramă* (a. 1790). ŞIO II₂/, 111. *O suia cu argint* (a. 1801). CONV. LIT. IX, 277. *1 suie de aur presnic ca de 23 dramuri* (a. 1809). URICARIUL, X, 254.

— Pl.: *suiale.* — Şi: (învechit) **suié** s. f.

— Din tc. **soya.**

SUIÁ[2] vb. I v. **sui.**

SUIÁN s. n. **1.** (Munt.) Căruţă uşoară (trasă de un singur cal). Cf. CIHAC, II, 396, ŞĂINEANU, D. U., RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D., UDRESCU, GL. ✦ (Regional) Cantitate de cereale, coceni etc. care încape într-un coş de suian **(1)** (Reviga — Slobozia). Cf. BUL. FIL. V, 173. *Au adus un suian de ciocani.* ib.

2. (Munt. şi Dobr.) Leucă. Cf. ALR I 820/690, 695, 760, 768, 980, 984, 986.

3. (Regional) Loitră (Păuleşti — Ploieşti). Cf. ALR I 819/748.

4. (Regional) Pod **(IV 4 c)** (Giurgeni — Hîrşova). Cf. ALRM SN I h 225/705.

5. (Regional) Scunul căruţei. Cf. AN. DOBR. IV, 101.

— Pl.: *suiane* (UDRESCU, GL.) şi (rar) *suiene* (SCRIBAN, D.), *suianuri.* — Şi: **şuian** (CIHAC, II, 396, ŞĂINEANU, D. U.), **ţuian** (UDRESCU, GL.) s. n.

— Etimologia nesigură. Cf. sui.

SUICĂ s. f. v. **sulică.**

SUICÍD s. n., s. m. (Livresc) **1.** S. n. Sinucidere. Cf. ANTONESCU, D. *Fără table, viața la țară duce la suicid.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 58, cf. ȘĂINEANU[2]. *Suicĭdul... unui critic de artă.* ANGHER — IOSIF, C. M. I, 190, cf. CADE. *La doi pași de prăpastia suicidului, el se oprește.* GALACTION, A. 50. *Suicidul n-ar trebui pedepsit prin confiscarea averii sinucigașului..., deoarece moștenitorii acestuia n-au nici o vină.* VIANU, L. U. 204, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. DN[3]. ✧ (Prin exagerare) *Să vii pentru asemenea aventură de la Paris?... Înseamnă un suicid.* C. PETRESCU, A. R. 27.

2. S. m. Sinucigaș. Cf. STAMATI, D., GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D.

— Pronunțat: *su-i-*. —Pl.: **(2)** *suicizi.*

— Din fr. **suicide.**

SUICÍDE vb. III. Refl. (Livresc) A se sinucide. Cf. ALEXI, W.

— Pronunțat: *su-i-*. — Prez. ind.: *suicid.*

— Din fr. **suicider.**

SUICÍDERE s. f. (Livresc) Sinucidere. Cf. ALEXI, W.

— Pronunțat: *-su-i-*. — Pl.: *suicideri.*

— V. **suicide.**

SUIDÉE s. f. (La pl.) Subordin de mamifere paricopitate care cuprinde porcul, mistrețul etc.; (și la sg.) animal care face parte din acest subordin. *Suideele au tuberculii molari... adaptați pentru a sfărîma alimentele.* ENC. AGR. 614. *Fauna, începînd de la insecte și pînă la rozătoare și suidee, ajunge uneori ... o calamitate pentru diferite plante.* AGROTEHNICA, I, 396.

— Pronunțat: *su-i-*. — Pl.: *suidee.*

— Din fr. **suidés.**

SUIÉ s. f. v. **suia[1].**

SUIEȘ s. m. (Regional) Măceș **(1)** *(Rosa canina).* Cf. BORZA, D. 149.

— Accentul necunoscut. — Pl.: *suieși.*

— De la **sui.**

SUIETOÁRE s. f. v. **suitor.**

SÙI-GÉNERIS adj. invar. Unic în felul său; original **(3)**, particular **(I 1)**. *Un miros sui-generis.* ȘĂINEANU[2], cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Am vorbit și acum trei decenii despre această carte necesară „intelectualului" nostru sui-generis.* SADOVEANU, O. XX, 145. *Renașterea ne apare, de fapt, ca o epocă sui-generis.* BLAGA, în PLR II, 625, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *su-i-ge-*.

— Locuțiune latinească.

SUILÁRDĂ s. f. (Franțuzism, învechit) Gaură într-o piatră, în grosimea unui zid etc. pentru scurgerea apei. *Pentru tăiatul suilardelor și canivelor... pentru bazenul cel mare* (a. 1846). DOC. EC. 919.

— Pl.: *suilarde.*

— Din fr. **souillard.**

SUILGÍU s. m. v. **suiulgiu.**

SUÍN, -Ă s. m. și f. (La f. pl.) Subfamilie a suideelor care cuprinde mai multe genuri de porci sălbatici, precum și porcii domestici proveniți din aceștia; (și la sg.) animal care face parte din această subfamilie. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suini, -e.*

— Din lat. **suinus.**

SUINGÍU s. m. v. **suiulgiu.**

SUÍNT s. n. Component al usucului, solubil în apă, produs de glandele sudoripare ale oilor sau ale caprelor, cu rol protector al fibrelor de lînă, de păr. Cf. LTR[2].

— Din fr. **suint.**

SUÍRE s. f. Acțiunea de a (se) sui și rezultatul ei.

1. Deplasare (pe jos sau într-un vehicul) spre sau pe un loc (formă de relief, localitate etc.) care este (din ce în ce) mai înalt (în raport cu un punct de referință dat sau cu locul în care se află, la un moment dat, cineva sau ceva) ascensiune, suiș **(1)**, suit[1] **(1)**, urcare, urcat, urcuș, (învechit) suitură[1] **(1)**. V. escaladare. Cf. sui **(1)**. *Și folosindu-se cu mahina și la împlerea aceea a șanțului, și la suirea preste ziduri în loc de scară, în trei zile au luat Varna.* ȘINCAI, HR. I, 234/35. *Tropicescul soare, care lucea deasupră-ne, și suirea pe munte, ne pricinuia o groaznică și înădușitoare căldură.* FM (1838), 74/1. *Semănatul cu pădure se face mai cu seamă pe munți, fiindcă rîpele și celelalte pedice ale suirii fac mai neizbutitoare oricare altfel de esploatație.* BREZOIANU, A. 361/2. *După o suire îndestul de anevoioasă... sosirăm la vîrf.* PELIMON, I. 93/24. *Suirea e greoaie Pe culmile de stînci.* PETICĂ, O. 151, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit, rar; concretizat) Înălțime (la care se află o ființă, un obiect etc.). *Hotarul amoreului, asupra suirii Acravin de la Piatră în sus.* BIBLIA (1688), 174[1]/11.

2. Deplasare într-o mișcare de jos în sus (agățîndu-se, ajutîndu-se cu mîinile, cu picioarele etc.), transportare și așezare pe ceva aflat mai sus (în raport cu un punct de referință sau cu locul în care se află, la un moment dat cineva sau ceva), pe ceva mai ridicat; cățărare, cățărat, cocoțare, cocoțat, ridicare, suiș **(2)**, suit[1] **(1)**, urcare, urcat, urcuș, (popular) aburcare, țuțuiere, (regional) buricare, cucuiere, găibărare. Cf. sui **(I 2)**. Cf. VALIAN, V., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ *Suire pe* (sau, învechit, *la, în*) *tron* (ori, învechit, *în, pe scaun*) = învestire, înscăunare ca domn; ridicare la tron (v. ridicare I **2**), (rar) ridicat pe tron (v. ridicat[1] I **6**). *Cu suirea în tron a împăratului... ei au supus și pe rebeli.* AR (1829), 64[1]/15. *Acești trei dregători vor ocîrmui dimpreună toate trebile prințipatului pînă la suirea în scaun a noului domn.* REG. ORG. 7/7. *Astăzi la 14 s-a sărbat suirea în scaun M. S. prințului nostru.* CR (1834), 105[1]/2. *Au avut a mulțămi a sa suire pe tron arhiepiscopului de Mainț.* ASACHI, L. 47[1]/42, cf. VALIAN, V. *La suirea sa pe tron, primi și sancționă... o mare parte din ideile liberale sănătoase.* FM (1844), 257[1]/19. *Să înștiințeze... pe toți împărații despre suirea sa pe tron.* CARAGIALE, O. II, 285. *Vedem pe Mircea, chiar în anul 1387, următor suirei sale în scaun..., că se intitulează de stăpînitor și domn a toată țara Ungro-Vlahiei.* XENOPOL, I. R. III, 78. *Neagoe Basarab... luă, desigur, după suirea sa pe tron, pe acea Despina sau Milița.* IORGA, C. I. I, 78, cf. DL, DM. *Suirea sa pe tron nu e un simplu hazard.* IST. LIT. ROM. II, 524, cf. DEX. (Cu schimbarea construcției) *O nouă îmbunătățire în ramul învățăturilor publice au însămnat epoha suirii înălțimii sale pe scaunul domniei.* FM (1838), 67/2. ✦ P. ext. (Deplasare în sus, păsind pe (treptele de la) o scară, pentru a ajunge la un nivel (etaj, pod, platformă etc.) superior (în raport cu un punct de referință sau cu locul în care se află, la un moment dat, cineva) al unei clădiri, al unei construcții etc.; ridicare, suit[1] **(2)**, urcare, urcat, urcuș. Cf. sui **(2)**. *Suire de scară.* PRAV. LUCACI, 175. *Pasul la suirea scării înapoi era mut.* ARGHEZI, L. 218. ✧ Fig. *O revistă cu suire de înalte trepte în spiritualitatea românească.* CONV. LIT. LXIX, 257. ✦ (Învechit; concretizat) Scară. *Coperișii cu apă mai susul lui, puse nuorii suirea sa* (eșitul H, scara

D). PSALT. 213, cf. CORESI, PS. 282/8. ✦ Spec. Deplasare într-o mișcare de jos în sus (ajutîndu-se cu mîinile, cu picioarele etc.) sau pășire pe treptele unei scări, pe o pasarelă (în pantă) etc. și parcurgere a lor pentru a ajunge pe ori pentru a intra (și a se așeza) într-un mijloc de transport (sau într-o parte a acestuia) cu scopul de a se transporta dintr-un loc în altul, de a călători etc.; p. ext. călătorie cu un mijloc de transport; urcare, urcat. V. aruncare, îmbarcare, săltare. Cf. sui **(2)**. *La suirea în diligență, erau de față toți.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 311. ▭ *Suirea în tren era anevoioasă din cauza aglomerației.* ✦ (Învechit; în sintagma) *Suire a sîngelui spre cap* = congestionare. Cf. sui **(2)**. *Gheața împiedică și potoale suirea sîngelui spre cap.* C. VÎRNAV, H. 115/28.

3. (Desprindere de pe sol sau pornire din vecinătatea acestuia și) deplasare (directă) în aer (spre bolta cerească), pînă la o înălțime (relativ) mare a cețeI, a fumului, a păsărilor, a unui obiect etc.; înălțare, înălțat, ridicare, suiș **(3)**, suit[1] **(3)**, urcare, urcat, urcuș. Cf. sui **(3)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ▭ *Urmărea cu privirea suirea unei ciocîrlii în înaltul cerului.* ✦ P. anal. (În diferite concepții religioase) Pornire de pe pămînt **(1)** și deplasare în văzduh pînă în cer, considerat drept sediu al divinității și raiI **(1)** pentru cei fără păcate; înălțare, înălțat, ridicare **(I 9)**, suit[1] **(3)**, urcare, urcat. Cf. sui **(3)**. *Domnul sui la ceriu... și niminea altul nu-i trebuiaște la suirea.* CORESI, EV. 461. *Îngerii la suirea sveniei sale în ceriu încă au spus.* VARLAAM, ap. GCR I, 105/3. *S-a înălțat la stări neînchipuite pe treptele suirii la cer.* VOICULESCU, P. I, 209. ✦ P. anal. Emitere de sunete (muzicale) din ce în ce mai înalte; trecere de la registrul grav la cel ascuțit. Cf. sui **(6)**. *Suirea și pogorîrea cu glasul... nu are loc la cetanie dinpreună.* CARTE TREB. II, 116/13. *Aceste semne de suire sau coborîre... trebuie să se însemneze la începutul cînteculuI, îndată după cheie.* VAHMANN, M. 29/4. *Armoniile divine... se-ngînă-n joc molatec de suire și cădere.* NECULUȚĂ, Ț. D. 106. ✧ (Prin analogie) *Și întunecat și vijelios pe un tropot infernal, de suire de la un capăt la altul al pianului..., glasul lui Giuseppe se năpustI deodată într-un iureș de deznădejde finală.* VINEA. L. II, 314.

4. Fig. (Învechit) Înălțare spirituală. Cf. sui **(4)**. *Ferice de omul aceluia ce e sprejenirea lui de la tinre, suire într-trima sa spuse.* PSALT. HUR. 71[v]/12. *Suire iaste den smerenie la înălțime și la dumnezeie.* CORESI, EV. 516. *Pentru slobodă suire a lor den tipirea smerită* (a. 1680—1700). GCR I, 245/31. *Voia ta cea... cu puternice suiri.* MINEIUL (1776), 81[r1]/21.

5. (Învechit) Urcare (a banilor sau a cursului lor, a prețurilor mărfurilor, serviciilor etc.). Cf. sui **(5)**. *Au urmat în bursa Parisului o simțitoare suire în moneta de hîrtie.* AR (1831), 32[1]/17. *O suire nemăsurată a prețului productelor neapărat trebuincioase vieții publice* (a. 1832). N. A. BOGDAN, C. M. 116. *Exportația grîului, oprindu-să de la sine cu suirea prețului și cu trebuințele din lăuntru, s-au mărginit în anul acesta pînă la 13 000 chile.* AR (1835), 26[1]/54. *Banii... trebuie să fie și ei supuși la variațiuni de prețuri, la suire și la scădere.* GHICA, C. E. I, 97. *Suirea prețurilor pentru concertele sale.* FILIMON, O. II, 327. *Alături cu suirea prețurilor... ar trebui să se suie și prețul grîurilor.* I. IONESCU, B. C. 444/8.

— Pl.: *suiri.*

— V. **sui.**

SUISISTÁ vb. 1. Intranz. (Italienism învechit) A rezista **(2)**. *Bătrînul suisistă puțin și, după aceea, jură.* FILIMON, O. II, 174.

— Pronunțat: ? — Prez. ind.: *suisíst.*

— Din it. **sussistere** (după *sui*).

SUÍȘ s. n. **1.** Deplasare (pe jos sau într-un vehicul) spre sau pe un loc (formă de relief, localitate etc.) care este (din ce în ce) mai înalt (în raport cu un punct de referință dat sau cu locul în care se află, la un moment dat, cineva sau ceva); ascensiune, suire **(1)**, suit[1] **(1)**, urcare, urcat, urcuș, (învechit) suitură[1] **(1)**. V. escaladare. Cf. sui **(1)**. Cf. KLEIN, D. 433, VALIAN, V. *Greu e suișul, frate! Dă-mi mîna.* ALECSANDRI, T. II, 64. *De ce, la suiș, supără gheața din dreapta?* CARAGIALE, O. I, 256. *După un suiș anevoios, ne oprim pe vîrful Păpușii.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 254, cf. BARCIANU. *Coborîșul va fi mai greu decît suișul.* D. ZAMFIRESCU, A. 160, cf. TDRG. *Era goarna cu care am sunat atacul, cînd rămăsesem singur-singurel dintre gorniști la suișul unei redute.* MIRONESCU, S. 8. *Nădușea ca după suișuri grele și unde poposea, nu vedea încă, nimic.* SADOVEANU, O. XVII, 232. *Îi bătea inima nu atît din pricina suișului..., cît de teamă să nu o prindă paznicii.* DAN, U. 1. *Suișul lung îl obosi curînd.* VINEA, L. II, 290, cf. DL. *Iată că-n suișul lor Se arată patria întreagă.* DEȘLIU, M. 21. ✧ (Adverbial) *Cerbul pleacă de-acolo suiș.* ARGHEZI, S. VII, 250. ✦ (Concretizat) Porțiune de teren cu suprafața înclinată față de planul orizontal și care formează, de obicei, versanții unor forme de relief; p. restr. porțiune dintr-un drum care urcă; clină, coastă, costișă, muchie **(4)**, pantă[1] **(1)**, piept **(II 1)**, povîrniș, pripor **(1)**, repeziș **(2)**, (rar) prăvălac **(1)**, prăvăluc, (popular) prăvăliș, (învechit și popular) piez (v. piază 1), scapăt **(4)**, (învechit) bair, povîrnitură **(1)**, (regional) aplecuș, pieptan, pieptar **(5)**, piezișea, ponciș **(I 1)**, povîrghie, prăval **(4)**, prăvălitură[1] **(2)**, răpăguș[1] **(1)**. *D[a]v[i]d să suia suișul muntelui măslinului.* BIBLIA (1688), 219[2]/53, cf. BUDAI-DELEANU, LEX,. LB. *Decît să iai aminte bine la drumul din mijloc, ce te va duce, printr-un dulce suiș, la lăcașul liniștei.* BUZNEA, F. 18/12. *Pe acește drumuri nu pot fi suișiri și scoborîșuri ca pe șosele.* MĂS. GR. 25/13, cf. POLIZU, DDRF. *Din zori de zi, pe drumul îngust, a mers mereu, Prin sihle mari, cu ochii bătînd suișul greu.* COȘBUC, P. II, 182, cf. BARCIANU. *Suișul, cam alunecos, se urmă în bună regulă.* D. ZAMFIRESCU, R. 261, cf. ALEXI, W. *Sania se cățăra pe suișuri de gheață sau luneca pe oglinzi netede, ascunse supt stratul de zăpadă.* SANDU-ALDEA, U. P. 35, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Potica se încrețește în suișuri și scoborîșuri grele, de învins.* HOGAȘ, DR. I, 31. cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Stau înfipți în suișul coastei șapte cireși sălbatici.* GALACTION, O. A. II, 393. *Ce de libertate! Suișuri urcate de-a buișilea; prăpăstii amețitoare.* COCEA, S. II, 71. *Se repeziră, vînt, flăcăii să ia de zor, pieptiș, suișul.* VOICULESCU, POEZII, I, 38. *Și potcovim la copitele dinapoi ca să poată prinde suișurile oable.* SADOVEANU, O XVIII, 109. cf. SCRIBAN, D. *O bicicletă pliantă... prinsă pe umeri la suișurile înalte e o jucărie.* ARGHEZI, B. 89. *Erau pe suișul muscelelor mari și străbăteau păduri de fagi, cu trunchiurile albicioase.* CAMIL PETRESCU, O. I, 153, cf. LTR[2], DL, DM. *Cimitirul se afla la marginea satului, pe un teren colțuros și accidentat, plin de suișuri și coborîșuri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 3, 16/1. *Te-ai cățărat pe suișuri abrupte?* ib. 1970, nr. 91, 19/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Cărare prin lăstare de lumină Către suișul inimii s-apuc.* VOICULESCU, POEZII, II 17. *Suișul cunoștinței se urcă numai treptat și anevoie.* ARGHEZI, S. VII, 134. *Cineva i-a fixat pregnant multipla personalitate, cu suișurile și depresiunile ei uluitoare.* CONSTANTINESCU, S. III, 254. ✦ (Învechit; concretizat) Vîrf. *Într-atîta suiș de nălțime sosînd cît și minuni prea slăvite făcea.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 10[v]/13, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ALEXI, W. *Cam tîriș, cam grăpiș, ajunse la suiș,* se spune despre cineva care a reușit într-o acțiune sau a scăpat de un pericol. Cf. PANN, P. V. III, 141/17, ZANNE, P. II, 773.

2. Deplasare într-o mișcare de jos în sus (agățîndu-se, ajutîndu-se cu mîinile, cu picioarele etc.), transportare și așezare pe ceva aflat mai sus (în raport cu un punct de referință sau în care se află, la un moment dat, cineva sau ceva), pe ceva mai ridicat; cățărare, cățărat, cocoțare, cocoțat, ridicare, suire **(2)**, suit[1]

(2), urcare, urcat, urcuș (popular) aburcare, țuțuiere, (regional) buricare, cucuiere, găibărare, suligare, zgăibărare. Cf. s u i **(2)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit, rar; concretizat) Înălțime (la care se află o ființă, un obiect etc.). *Ochiul gonea pîn-la suișul vulturului și auzul deslușea în afundul pămîntului.* P. (1886), 413.

3. (Desprindere de pe sol sau pornire din vecinătatea acestuia și) deplasare (directă) în aer (spre bolta cerească), pînă la o înălțime (relativ) mare a cetei, a fumului, a păsărilor etc.; înălțare, ridicare, suire **(3)**, suit¹ **(3)**, urcare, urcat, urcuș. Cf. s u i **(3)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ F i g. (Învechit) Înălțare (spirituală). Cf. s u i **(4)**. *Vedea suișurile s[u]fl[e]telor omenești.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 16ᵛ/1. *Arzîndu-te de dumnezeiasca dorire ai pus suișurile în inima ta și ai avut viețuire făr' de trup.* MINEIUL (1776), 6ʳ²/22.

4. F i g. Ajungere la o situație materială, socială etc. (mai) bună; ridicare **(I 12)**. Cf. s u i **(4)**. *Orb norocul la suiș și lunecos de o stare pe loc.* M. COSTIN, LET. I, 330/27. *Acesta sv[i]nt, pentru a lui preste vîrv sporiu și suiș spre bunătă[i], fu hirotonit.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 2ʳ/6. *Așa este și în lumea aceasta, suișul are și coborîș* (a. 1891). PLR I, 402. *Cît de grabnic fusese norocul dacilor la suiș, mai iute și prăpăstios fu el la coborîș.* XENOPOL, I. R. I, 93. *Fiecare pictor, muzicant ori sculptor... începe plin de iluzii, plin de speranțe, suișul.* în PLR II, 58. *Evoluția mișcării cooperatiste în Rusia prezintă... o linie de suișuri și coborîșuri.* SAHIA, N. 200. *Încercările, suișurile și căderile lor m-au bucurat și m-au durut ca și cînd ar fi fost ale mele.* VLASIU, D. 405. *Viața vegetativă... fără suișuri și coborîșuri.* RALEA, S. T. I, 112. *Trecuse prin atîtea amețitoare suișuri și coborîșuri pe scara alunecoasă a norocului.* C. PETRESCU, A. R. 94, cf. RETEGANUL, P. IV, 62, ZANNE, P. I, 290, MERA, L. B. 16.

— Pl.: *suișuri.*

— Sui + suf. *-iș.*

SUÍT¹ s. n. Faptul de a (s e) s u i.

1. Deplasare (pe jos sau într-un vehicul) spre sau pe un loc (formă de relief, localitate etc.) care este din ce în ce mai înalt (în raport cu un punct de referință dat sau cu locul în care se află, la un moment dat, cineva sau ceva); ascensiune, suire **(1)**, suiș **(1)**, urcare, urcat, urcuș, (învechit) suitură¹ **(1)**. V. e s c a l a d a r e. Cf. s u i **(1)**. *La suitul dealului, pre lîngă Tătărași... era de a se rumpere tabăra la acel loc de ai noștri.* M. COSTIN, ap. CADE, cf. ANON. CAR., LB. *Cînd am văzut încîntătoarea privealâ ce se întinde de pe vîrful muntelui acestui, am uitat toată osteneala suitului.* NEGRUZZI, S. I, 317, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Deplasare într-o mișcare de jos în sus (agățîndu-se, ajutîndu-se cu mîinile, cu picioarele etc.), transportare și așezare pe ceva aflat mai sus (în raport cu un punct de referință sau cu locul în care se află, la un moment dat, cineva), pe ceva mai ridicat; cățărare, cățărat, cocoțare, cocoțat, ridicare, suire **(2)**, suiș **(2)**, urcare, urcat, urcuș, (popular) aburcare, țuțuiere, (regional) buricare, cucuiere, găibărare. Cf. s u i **(2)**. *Patul mieu l-ai spurcat cu suitul tău.* PO 173/15. *Scăpă și de drumul... prin pădure și de suitul în copaci.* ISPIRESCU, L. 269, cf. CADE. ✦ P. e x t. Deplasare în sus, pășind pe (treptele de la) o scară, pentru a ajunge la un nivel (etaj, pod, platformă etc.) superior (în raport cu un punct de referință sau cu locul în care se află, la un moment dat, cineva) al unei clădiri, al unei construcții etc.; ridicare, suire **(2)**, urcare, urcat, urcuș. Cf. s u i **(2)**. *Ne trimetea acasă la cărătul lemnelor în magazie...., la suitul cepii în pod.* Ț. BOTEZ, ȘC. 43. *Eu m-am săturat De suitul treptelor, De gura stăpînilor.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 317.

3. (Desprindere de pe sol sau pornire din apropierea acestuia și) deplasare (directă) în aer (spre bolta cerească) pînă la o înălțime (relativ) mare a cetei, a fumului, a păsărilor, a unui obiect etc.; înălțare, înălțat, ridicare, suire **(3)**, suiș **(3)**, urcare, urcat, urcuș. Cf. s u i **(3)**. *Primăvara nu venea decît pentru copilul din mine, cu maidane înverzite pentru suitul zmeielor.* TEODOREANU, M. U. 16, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. a n a l. (În diferite concepții religioase) Pornire de pe pămînt **(1)** și deplasare în văzduh pînă la cer, considerat sediu al divinității și rai¹ **(1)** pentru cei fără păcate; înălțare, înălțat, ridicare **(I 9)**, suire **(3)**, urcare, urcat. Cf. s u i **(3)**. *Ieșitul sufletului și suitul către ceri după moarte.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 96ʳ/14.

— V. **sui.**

SUÍT², **-Ă** adj. **1.** F i g. (Învechit, rar; despre frunte) Înalt. Cf. s u i **(1)**. *Fruntea cea suită Cu sprînceene cercuită.* BĂRAC, A. 19/7.

2. (Rar; despre părți ale unor obiecte de îmbrăcăminte) Ridicat² **(I 2)**. Cf. s u i **(2)**. *Valuri înalte... Pătrund peste gulerul asprei mantale, suit.* LABIȘ, P. 255.

3. (Învechit, rar; despre impozite) Crescut. Cf. s u i **(5)**. *Un impozit vamal suit nu ar putea face alt decît a obliga pe consomatori a plăti marfa streină mai scumpă decît înainte.* GHICA, C. E. II, 546.

4. F i g. (Rar; despre oameni) Ridicat² **(I 8)** (Substantivat) *Dzua domnului Savaoft vine asupra a tot ocarnicul și trufașul și asupra a tot suitul și înălțatul.* DOSOFTEI, ap. HEM 1 923.

— P. v.: *suiți, -te.*

— V. **sui.**

SUITÁR s. m. v. **soltar.**

SUITÁȘ s. n. Șiret (îngust) de lînă, de mătase sau de fir folosit ca ornament la unele obiecte de îmbrăcăminte. V. s ă r a d **(1)**. *Suitașul poate fi alb, roșu, galben, verde etc.* LTR². ✦ (Regional; în forma *șuitâș*) Ornament cusut la suman cu un astfel de șiret (Chizătău — Lugoj). Cf. ALR II 3 331/76.

— Pl.: *suitașe.* — Și: (rar) **sutáș** (CADE; pl. *sutașuri* id. ib.), (regional) **șuitâș** (ALR II 3 331/76) s. n.

— Din magh. **sujtás**, fr. **soutache.**

SUÍTĂ s. f. **1.** Ansamblu de persoane înrudite, apropiate sau (imediat) subordonate care însoțesc, într-o călătorie, la o solemnitate etc., un suveran, un mare demnitar, pe cineva important, o personalitate, o celebritate etc., în semn de omagiu, de prețuire etc.) pentru a-i asigura servicille, paza (v. e s c o r t ă) etc.; p. e x t. alai. *Ceialantă svită au întrat în șalupele corăbiilor englizești.* AR (1829), 35¹/45. *Toată suita lui se-alcătuiește de un păgîn.* HELIADE, L. B. I, 103/10, cf. I. GOLESCU, C. *La întoarcerea aceștii pompe de îngropăciune,... La Burdoné s-au abătut pe aici dimpreună cu vreo cîțiva din suita sa.* BUZNEA, P. V. 186/16. *Au încredințat planurile sale lui Calinovschi, care îl luase în sfita ambasadei.* ASACHI, S. L. II, 11, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *A triumfat dară Romul..., avînd în suita sa și alți mulți prizonieri.* ARISTIA, PLUT. 85/3, cf. ANTONESCU, D. *Suveranii cobor din vagon cu suita.* CARAGIALE, O. I, 80, cf. ȘĂINEANU². *În numeroasa sa suită..., el luă, pentru a se asigura de dînșii, pe Iordache Ruset, pe Lupu Costachi...,* pe care-i ducea mai mult ca pe niște prinși. IORGA, L. I, 351. *Părea un personaj dintr-o suită împărătească, foarte satisfăcut că era așa de bogat îmbrăcat.* AGÎRBICEANU, S. 19. *Cupeul era urmat de vreo șase alte trăsuri în care se găsea suita episcopului.* REBREANU, I. 478. *Asmi Ahmed sosește acolo cu suita lui... în februar 1791.* BUL. COM. IST. III, 119, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pe urma lor pășește o suită numeroasă.* BRĂESCU, O. A. I, 66, cf. SCRIBAN, D. *Medicul șef, urmat de suita lui, părăsește cancelaria și începe vizita în*

saloane. BOGZA, A. î. 257, cf. DL. *Apăru statura înaltă a prefectului, urmat de primar și de o suită de ofițeri.* T. POPOVICI, S. 32, cf. DM. *Monarhul bătu din palme și suita îl urmă.* BARBU, PRINC. 142, cf. M. D. ENG., DEX. ◇ Loc. adj. **De suită** = (despre militari sau despre unități militare) care face parte din suită **(1)**. Cf. VALIAN, V. *Trecea pe dinaintea noastră escadronul de suită.* CARAGIALE, O. III, 163.

2. (Cu sens temporal) Înlănțuire de evenimente, de fapte, de idei etc. care se succed; p. ext. șir **(A III 1)**. *Exemple... susțin atențiunea, pe care o lungă suită de percepte... ar fi ostenit-o.* ARISTIA, PLUT. LXXXIV$_2$/20. *Întocmise suita asta de deducții.* IORDAN, L. R. A. 483. *Trebuie să-i fi povestit... totul, toată suita sentimentelor ei, peste care a dominat însă groaza cea mai teribilă.* MIHĂESCU, D. A. 211. *Astfel instruit prin cercetare, concepe minuțios planul dramei sale, în suita ei de acte și scene.* VIANU, L. U. 386. *În suita acestor articole nu vom găsi aprecieri asupra măiestriei artistice a scriitorului.* V. ROM. septembrie 1954, 145, cf. DL, DM. *O întreagă suită de asemenea „invențiuni" regizorale este pusă în slujba ideii: demascarea prostului gust.* T decembrie 1964, 48. *A realizat o suită de roluri remarcabile (compoziție, june-prim, comic grotesc).* ib. iulie 1968, 61. *Suita situațiilor plasate în actualitate dau, de la bun început, eroilor o tentă de ridicolă naivitate.* RL 1969, nr. 7 706. *Suita de eseuri din care se compune volumul... se constituie într-o explorare profundă și sistematică a problematicii morale specifice omului contemporan.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 124, 8/2. ✦ P. gener. Continuitate; înlănțuire; p. ext. urmare. *Observi ce gîndire eliptică are și cum îi lipsește suita în idei?* C. PETRESCU, Î. II, 95, cf. DL, DM. *Din eroare de banal și de deja spus, în poezie, suita logică a fost răsturnată.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 202, cf. M. D. ENG., DEX. ✦ (Rar; cu sens spațial) Șir **(A I 1)**. *Ar fi fost o suită elegantă de jumătăți de arcuri, într-adevăr frumoase.* CAMIL PETRESCU, O. II, 392.

3. Compoziție muzicală (ciclică) alcătuită dintr-un grup de piese instrumentale (dansante) scrise în aceeași tonalitate, dar contrastante prin caracter și mișcare. Cf. IVELA, D. M. *Multe pasagii din suitele pentru orchestră... atestau o vină lirică de resurse bogate.* CONTEMP. 1950, nr. 138, 8/1. *Bourée (din a treia Suită pentru violoncel) poate fi cîntată de la cap la coadă și de la coadă la cap, fără nici o piedică.* CĂLINESCU, G. O. 42, cf. DL, DM, DN^2. *Suită pentru cvintet de suflători cu pian.* M 1962, nr. 4, 32. *Suite pentru vioară solo.* ib. 1965, nr. 4, 39, cf. M. D. ENG., DEX. ✦ Fragmente selective extrase dintr-o lucrare mai amplă (operă, balet etc.). Cf. M. D. ENG., DEX. ◇ *Suită coregrafică* (sau *de dansuri*) = ciclu de piese muzicale dansante diferite (cu caracter popular); dans sau spectacol realizat pe baza unui astfel de ciclu. *Lui Titu i-a plăcut mai mult o domnișoară drăgălașă într-un fel de suită de dansuri românești.* REBREANU, R. I, 265. *Jocurile Mînioasa, Hoina, Sîrba 21, Ungureasca, pe care le-au cuprins într-o suită coregrafică originală.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 833. *Au interpretat cu măiestrie suita de dansuri „Iarmarocul din Stavropol".* ib. 1969, nr. 8 179.

— Pl.: *suite.* — Și: (învechit, rar) **sfită, svită** s. f.

— Din fr. **suite.** — **Svită** <rus. **свита.**

SUITÓR, -OÁRE adj., subst. (Atestat prima dată la 1559—1560, cf. SCL 1974, 153) **1.** Adj. (Rar; despre pante, drumuri etc.) Ascendent. Cf. sui **(1)**. *Locuia... într-o căsuță cuibărită pe un mal întărit, deasupra unei străzi suitoare.* VINEA, L. I, 51. *Lucu măsură din ochi distanța care, în pantă suitoare..., îl despărțea de nevăzutul schit.* id. ib. II, 103, cf. M. D. ENG., DEX. ✦ Fig. (Învechit; despre fenomene, procese etc.) Care are caracter ascendent; progresiv. *De la ființele cele mai inferioare pînă la om este o gradațiune suitoare.* CONTA, O. F. 301.

2. S. f. și (rar) m. Trecere verticală sau înclinată care face legătura între două orizonturi minime diferite sau între un orizont subteran și suprafață (și care nu este echipată cu mijloace mecanice de transport). Cf. sui **(1)**. Cf. NOM. MIN. I, 45. *A trebuit să lucreze la un suitor de care depinde buna funcționare a întregului sector.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 386. *Cînd suitoarele acestea au fost terminate, înseamnă că... stratul de cărbune e străbătut de sus în jos, și de o serie de galerii înguste.* BOGZA, V. J. 61. *Nu departe de acest loc, prin care cărbunele se rostogolește din abataj în vagonete, zărirăm gura neagră a unui suitor.* CONTEMP. 1955, nr. 461, 4/1. *A fost prins careva la stratul 18. Umbla pe suitoare fără lampă.* DAVIDOGLU, M. 38. *Susținerea suitorilor se face, cel mai frecvent, cu cadre de lemn... așezate perpendicular.* LTR^2, cf. DL, DM, DER. ◇ (Regional) *Suitoare cu rol* = despărțitură în formă de jgheab, prin care se scurge cărbunele (Petrila). Cf. FD I, 177. ✦ S. f. P. ext. (Rar) Scară de salvare într-o mină instalată într-o suitoare **(2)**. *În puțuri se vor instala scări (suitori) pentru salvarea lucrătorilor.* PREV. ACCID. 51.

3. Adj. (Învechit și popular; despre plante) Agățător. Cf. sui **(3)**. *Fațadele cele mai multe erau acoperite pînă la streașină cu plante suitoare.* GHICA, S. 533, cf. TDRG, CADE, DL, DM, M. D. ENG., DEX. *Fasolea oloagă care crește pe jos și cea suitoare.* H IV 193. ✦ P. ext. (Învechit, rar; despre părți ale plantelor, mai ales, despre crăcile arborilor) Ascendent. *Crăcele verticale se numesc suitoare și cele orizontale, crăci coborîtoare.* BREZOIANU, A. 308/9. ✦ Spec. (Bot.; prin Transilv.; substantivat, f.) Mutătoare **(7 b)** *(Bryonia alba). Se pot găsi pe hotarul comunei următoarele plante: ... Suietoare, ... iarbă-neagră.* PĂCALĂ, M. R. 16, cf. BORZA, D. 34. ✦ (Regional; substantivat, m.) Persoană care se cațără (Rășinari — Cisnădie). *Această reuniune... are 120 membri pompieri împărțiți pe categorii, în suitori..., tulumbași, sacagii, păzitori și signaliști.* PĂCALĂ, M. R. 392.

4. Adj. (Figurat sau în contexte figurate) Care suie **(3)**. *Într-o cascadă suitoare de lumină... Atîtea păsări se desprind din piatră Cu mersul calm de parcă nici nu sînt.* V. ROM. ianuarie 1965, 34. *Amețitorul zig-zag pe care-l face muzica veacului între patologie și dezumanizare se exprimă pe plan formal prin oscilații — suitoare în spirală — între incoerența anarhică și rigoarea totalitară.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 7/2. *Purtat pe aripile voastre mohorîte, nu-și mai dorește decît să se înalțe, în zbor lin, întocmind un șurub suitor, înspre sferica boltă a cerurilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 81, 20/2. *Poemele, concepute ca un val suitor-coborîtor, pregătesc aluziv momentul culminant.* ib. nr. 76, 9/3. ✦ (Regional; substantivat, f.) Ciocîrlie *(Alauda arvensis)* (Giulești — Sighetu Marmației). Cf. T. PAPAHAGI, M. 233.

5. Adj. (Despre voce, ton etc. sau, p. ext., despre ritmul versurilor sau despre unități metrice de versificație) Cu intonație crescîndă; ascendent. Cf. sui **(4)**. *Poți să nu mă mai întrebi... De ce dorm îngrămădite între galbenele file iambii suitori, troheii, săltărețele dactile.* EMINESCU, O. I, 141. *Tonul pauzelor la care predomină factorul intelectual este „suitor".* IORDAN, STIL. 80. *În elanul scandării... Domnul îl repede cu glas suitor.* BLAGA, H. 129, cf. DL, DM, M. D. ENG., DEX.

6. S. m., adj. Fig. (Învechit; de obicei la pl.) (Persoană) care se înrudește cu altă persoană în linie ascendentă. V. strămoș **(1)**. *Bunul și buna. Apoi alți suitori* (a. 1785). URICARIUL, II, 83/26. *Rudenii suitoare și pogorîtoare și de pe dilături* (a. 1796). ib. XX, 377/13. *Murind mama,... se însărcinează cu aceasta suitorii copiilor despre tată, iară, în lipsa acestora, cei dinspre mamă.* ap. TDRG. *Nu mi-ar fi greu să leg astă sărbare națională cu serbătoarea unei dumnezoaie... de pe vremea strămoșului nostru Tra-*

ian și suitorii lui. RUSSO, S. 21, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Tatăl și mama lui Calif și încă și mai sus în spița neamului, suitorii au fost dobitoace de soi, tot unul și unul.* CONV. LIT. XVIII, 278.

— Pronunțat: *su-i-*. — Pl.: *suitori, -oare.* — Și: (regional) **suietoáre** s. f.

— **Sui** + suf. *-tor.*

SUITÚRĂ[1] s. f. **1.** (Învechit) Suire **(1)**. Cf. ANON. CAR., I. GOLESCU, C., POLIZU.

2. (Regional; concretizat) Movilă **(1)** (Beclean — Dej). Cf. ALR SN III h 809/260.

— Pronunțat: *su-i-*. — Pl.: *suituri.*

— **Sui** + suf. *-tură.*

SUITÚRĂ[2] s. f. v. **șuietură[1]**.

SUIUGÍU s. m. v. **suiulgiu.**

SUIULGIBÁȘ s. m. v. **suiulgibașa.**

SUIULGIBAȘÁ subst. (Învechit) Șeful suiulgiilor. *Pentru buna stare a fîntînelor am orînduit pe Dumitru suiulgi-baș*a (a. 1779). ȘIO II$_2$, 111. *Hrisovul lui suiulgi-baș*a *pentru orînduiala ce are de dresul cișmelelor* (a. 1795). id. ib. *Să avem... privelegiurile... ce au avut și cei mai dinaintea noastră suiulgibași după hrisoavele domnești* (a. 1811). DOC. EC. 112, cf. LÖBEL, C. 258, TDRG. *Pentru întreținerea conduitei l-a numit, la 12 iunie 1793, suiulgiu-baș*a *pe Dumitru.* G. BARBU, A. v. 58.

— Scris și: *suiulgi-baș*a. — Pl.: *suiulgibașale.* — Și: **suiulgibáș** (pl. *suiulgibași*) s. m., **suiulgiubașá** (scris și *suiulgiu-baș*a) subst.

— Din tc. **suy oclu başı.**

SUIULGÍU s. m. Persoană care se ocupa cu săparea, instalarea și întreținerea fîntînilor (v. f î n t î n a r, p u ț a r 1), a conductelor de apă sau a cișmelelor (v. c i ș m e g i u), ori care făcea aprovizionarea cu apă a populației (v. s a c a g i u). *Pentru suiulgiii haznalei de apă din Iași* (a. 1741). CAT. MAN. I, 237. *Constantin, fratele Dimiii, suiulgiului* (a. 1765). URICARIUL, XXII, 241. *Suiulgiii și scutelnicii ce sînt orînduiți pentru șanțul cișmelelor* (a. 1793). ȘIO II$_2$, 111. [Afară de] *scutelnicii suiulgiilor și iratul feredeului* (a. 1806). URICARIUL, IV, 99/10. *Datori să fie suilgiii a-și lua răvaș de la... epitropii apelor* (a. (1826). ib. XXII, 310, cf. I. GOLESCU, C., CIHAC, II, 613, DDRF. *În locul suiulgiilor... care aduceau odată apă.* IORGA, C. I. III, 202, cf. TDRG. *Breasla suiulgiilor sau suingiilor, la biserica Golia.* N. A. BOGDAN, C. M. 178, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Locuiau și cei care aveau grija conductei de apă, suiulgiii sau cișmigiii.* G. BARBU, A. v. 57.

— Pl.: *suiulgii.* — Și: **suiugíu** (IORGA, Ș. D. XXII, 118), **suilgíu, suingíu** s. m.

— Din tc. **suyolcu.**

SUIULGIUBAȘÁ subst. v. **suiulgibașa.**

SUIÚZ s. n. v. **soiuz.**

SUIVÁNTĂ s. f. (Franțuzism rar) Damă de companie. *Eram la o masă... cu ea, cu un fel de suivantă a ei, doamna Nu-știu-cum.* VINEA, L. I, 177.

— Pronunțat: *su-i-*. — Pl.: *suivante.*

— Din fr. **suivante.**

SUJECȚIÚNE s. f. (Învechit, rar) Supunere **II) 2)**. *Iară rèvenea la loc, fără de a arăta cea mai mică impacientă în sujecțiunea aceasta servilie.* F (1871), 254.

— Pronunțat: *-ți-u-*. — Pl.: *sujecțiuni.*

— Din fr. **subjection.**

SUJÉT s. n. v. **subiect.**

SUJÍR s. m. v. **sugel.**

SUJMULUCÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A face cocoloș (Boiu Mare — Baia Mare). Cf. ALR II 3 528/272.

— Prez. ind.: *sujmulucesc.*

— Etimologia nesigură. Cf. ș u ș t u l u c i.

SUL s. n. **I.** Obiect sau parte, piesă etc. a unui obiect, a unui aparat, a unui mecanism etc., în formă de cilindru, confecționat din diferite materiale și avînd diverse funcții practice (active):

1. (La războiul țărănesc de țesut; adesea cu determinările „dinainte", „de dinainte") Piesă de lemn sau de metal, lungă cît lățimea războiului, de formă cilindrică (situată în partea din față a patului războiului) pe care se înfășoară pînza pe măsură ce este țesută; (adesea cu determinările „dinapoi", „de dinapoi", „de înapoi", „dindărăt") piesă de lemn sau de metal, lungă cît lățimea războiului, de formă cilindrică (situată în partea din spate a patului războiului) de pe care se desfășoară urzeala în timpul țesutului; cilindru. *Lemnul sulețel lui ca sulul pînzarului.* BIBLIA (1688), 207[2]/27, cf. ANON. CAR., I. GOLESCU, C. *După ce s-a terminat urzitul..., se învălește pe sul.* I. IONESCU, M. 689. *Te-au întins în stative, legîndu-te de sulul de dinainte.* CREANGĂ, O. 294. *Copiii să se pună... cu pîntecele pe șulul de napoi.* MARIAN, NA. 398. *Să urzesc, să pui pe sul, să țes, să nălbesc.* DELAVRANCEA, O. II, 201. *Pe sul tot crește pînza și cotii tot sporesc.* BELDICEANU, P. 69, cf. DDRF. *Războiul are două suluri.* DAMÉ, T. 135, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], CANDREA, F. 287. *Urzeala străvezie pe suluri se distramă.* IOSIF, V. 160, cf. TDRG, PAMFILE, I. C. 316. *Sulul cu firele învălite... se așază pe picioarele dinapoi ale războiului.* PĂCALĂ, M. R. 310. *Firele se trec apoi prin spată... pe după sulul dinainte.* id. ib., cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, PRIBEAGUL, P. R. 94, DL, DM, M. D. ENC., DEX., H II 4, 13, 31, 50, 101, 126, 132, 147, 168, 204, 244, III 73, IV 11, 75, X 508, XIV 309. *Soacra mă mînă să țes, Eu mă duc la sul s-apăs.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 178. *Mie nunta mi-i destul N-am cînd ședea tot la sul.* MARIAN, NU. 733. *Pe sulul de dinapoi, O sută de lăturoi.* ȘEZ. II, 80, cf. GRAIUL, I, 128, PĂSCULESCU, L. P. 201. *Mai pe coale pîntre sule, Nu-i bună* [pînza] *fără de ciure.* BÎRLEA, L. P. M. I, 97, cf. A III 18. *C-a pus pînza peste drum, Fără spată, fără sul.* FOLC. MOLD. I, 440, cf. GOROVEI, C. 361. ✧ E x p r. (Familiar) **Cu (sau prin) un sul subțire** = pe ocolite (v. o c o l i t[1] **1**); cu abilitate, cu istețime sau cu șiretenie. Cf. I. GOLESCU, C. *Arendașul, prin un sul subțire, îi va face să o primească* [învoiala]. I. IONESCU, M. 478. *I-a plăcut și lui cum am adus noi lucrul cu un sul subțire, ca să dăm exemplu Europei.* CARAGIALE, O. I, 91, cf. ZANNE, P. V, 614, DL, DM, DEX.

2. Piesă (masivă) de metal, de lemn etc. de formă cilindrică ce se poate roti în jurul axei sale și care servește (de obicei, ca parte componentă a unei unelte, a unui mecanism, a unui aparat etc.) la diverse procese tehnice (conducere, presare, fasonare, netezire etc.); cilindru. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. *Acest sul se învîrtește prin puterea a vreo trei cai.* PELIMON, I. 131/12. *Snopul se îmbucă într-un sul sau cilindru.* T. IONESCU, B. C. 487/19, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Coboară foile ușoare, imaculate, albe foi* [de hîrtie]*!... Le prinde sulul în rotire.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 23, cf. V. MOLIN, V. T. 78, RESMERIȚĂ, D., CADE. *La unele fîntîni ..., se montează... „roată" cu „sul" și cu lanț pentru scoaterea apei.* PRIBEAGUL, P. R. 62, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Găleata s-a izbit de sul și-a sărit de cealaltă parte a fîntînii.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 9, cf. M. D. ENC., DEX, ALR SN II h 851, ALRM SN II h 674.

3. P. e x t. Numele mai multor obiecte, unelte etc. sau ale unor părți ale acestora, care seamănă ca formă cu un sul **(I 2)** și care au diverse întrebuințări:

a) Bară (fixă) folosită la exercițiile de gimnastică. *La sul, la paralele era cel mai bun.* AGÎRBICEANU, L. T. 30, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

b) (Regional) Tăvălug **(1)**. Cf. ALR II 6 786/141, 784, 886, ALB SN I h 26/784.

c) (Transilv.) Fiecare dintre bucățile lungi (și rotunde) de lemn sau de fier în care sînt fixați colții grapei. Cf. ALR SN I h 36, A I 35.

d) (Rar) Sucitor **(I 1)**. *Mai punea... o sueală pentru război, un sul pentru întins aluat.* AGÎRBICEANU, S. 544. *Nu vor putea să piară însă făcălețul, sulul de frămîntat coca și de întins foaia de aluat.* ARGHEZI, B. 43.

e) (Regional) Coadă lungă și groasă a sacoviștei. *O coadă de lemn de tei groasă și lungă..., care se numește sul..., terminată la un cap cu o crăcană..., ca să se poată ridica mai cu ușurință instrumentul* [sacoviștea]. ANTIPA, P. 381.

f) (Regional) Mustuitor (Petrești de Jos — Turda). Cf. ALR SN I h 233/260.

g) (Prin Transilv. și prin Maram.) Fiecare dintre prăjinile cu care se cară fînul. Cf. ALR I 934/335, ALR SN I h 130/250.

h) (Transilv. și prin Ban.) Carîmb (la scară). Cf. ALR II/I MN 134, 3 888, ALRM II/I h 343, A I 21, 22, II 6, 7, 9, 10, III 3, 4, 7.

i) (Transilv.) Carîmb (de la loitra carului sau a căruței). Cf. A I 26, 35, II 8, 12, III 5, 18.

j) (Regional) Cujbă (de atîrnat ceaunul la foc). *La stîna mobilă... se întîlneau două sisteme de suspendare a căldării deasupra focului: a) de un sul,... b) de o cocaie.* VUIA, PĂST. 53.

k) (Regional) Cep (la grindeiul morii). Cf. ALR SN I h 160/605.

l) (Popular) Cep (la grindeiul stăvilarului). Cf. ALR II 6 724/76, 141, 250, 284, 784.

m) (Regional) Cerbice (la jug). Cf. ȘĂINEANU[2], CADE, SCRIBAN, D.

n) (Prin sud-vestul Transilv.) Gard de nuiele. Cf. A III 2, 17.

4. (Rar) Cutie (metalică) de formă cilindrică. *Scotea sulul de tinichea învălit în piele roșie de marochin.* GÎRLEANU, ap. CADE.

5. Un fel de pernă lungă, cilindrică, pusă la unul dintre capetele sau la marginile patului ori ale canapelei (ca rezemătoare ori ca ornament) sau pe pervaz între geamurile unei ferestre, în partea de jos a unei uși etc. (pentru a împiedica pătrunderea frigului în încăpere. *Ciugulea cu degete neliniștite un canaf de la sulul canapelei.* SADOVEANU, P. S. 170. *Să-i pună sub cap sulul dur.* CĂLINESCU, O. I, 21. *Perne de puf..., suluri la margine sînt prin toate colțurile.* CAMIL PETRESCU, O. I, 261, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

II. (De obicei cu determinări care indică materialul, felul etc.) Bandă, bucată lungă dintr-un material flexibil (hîrtie, țesătură, tablă etc.), cu lățime constantă, înfășurată în formă de cilindru; rulou **(2)**, (regional) sucălete. V. trîmbă **(I 2)**, val, vangăr, vălătuc, vălug, văluș, vălușel, vig. *A îmbrăcat pereții... cu rafturi și cu hîrtie de cîte un sfanz sulul.* GHICA, C. E. I, 262. *Unul dintr-înșii făcu un sul de rogojină și... îl puse în cap.* FILIMON, O. I, 290. *În mînă el ține un sul de hîrtii desfășurate.* ODOBESCU, S. I, 263, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2]. *Făcu un sul din manuscrisul pe care își scrisese „Credo".* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 9, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Globul era cocoțat pe-un dulap, printre suluri de hărți.* C. PETRESCU, O. P. II, 45. *Aruncase sulul de talpă de pe umăr.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 118. *A umplut cu scrisoarea lui multe suluri de hîrtie.* SADOVEANU, O. XV, 444. *O doamnă farmacistă a oferit un sul de tifon.* CĂLINESCU, C. O. 102. *Se împiedică de un sul de covoare trîntit pe jos.* VINEA, L. I, 289, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, ALR SN II h 489, ALRM SN I h 316. *Țese... Suluri de postav.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 573. ✧ Loc. vb. **A face** (sau **a strînge** etc. ceva) **sul** (ori **suluri**) = a înfășura (ceva) în formă de cilindru. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 379. *Spală cele două petece de curea crudă..., le face sul.* CARAGIALE, O. II, 304. *Hîrtoagele lor toate rămîn făcute sul.* MACEDONSKI, O. I, 213, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Încărcau țesăturile făcute suluri pe spinarea cailor.* AGÎRBICEANU, S. 55. *O găsește în sală, strîngînd sul covorul,* BASSARABESCU, V. 42. *Ieși cu pălăria de doc făcută sul subțioară.* C. PETRESCU, Î. I, 72. *Dedesubtul rogojinii românești, care se întinde sau se face suluri peste ferestrele garoafelor, încolțesc și dau rod semințele.* ARGHEZI, B. 40. *Luă un sac gol, îl făcu sul.* STANCU, Ș. 209, cf. DL. *Covoarele strînse sul la colțuri îi produceau o impresie detestabilă.* T. POPOVICI, S. 298, cf. DM, S. MARIN, C. B. 20. *Văzu... o altă pătură făcută sul, ca un balot.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 30, 28/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin exagerare) *Își făcu limba sul și strigă de trei ori numele cucului.* SADOVEANU, O. XII, 669.

III. P. anal. (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de" care arată felul) Coloană de fum, de flăcări, de praf etc. care, de obicei, se înalță vertical (și răsucit); trombă[1] **(1)**. V. trîmbă **(I 3)**. *Suluri de fum se înalță către cer* (a. 1693). FN 20. *Suflînd o dată din nări, s-au făcut ca două suluri de foc.* CREANGĂ, P. 83. *De la coșurile caselor se ridicau suluri de fum... ca niște copaci.* DELAVRANCEA, T. 146, cf. DDRF, TDRG. *Trecea fumul ce se înălța... ca niște suluri alburii.* AGÎRBICEANU, S. 134, cf. CADE. *Mașina... începu a forfoti..., aruncînd... suluri mari de fum.* MIRONESCU, S. A. 115. *Suluri mici de praf... aleargă după ei.* CAZIMIR, GR. 51. *Locomotiva arunca pe coș suluri groase de fum.* STANCU, M. I. 259, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Fumegarea se ducea sul prin spărtura acoperișului.* SADOVEANU, O. XVII, 213. ✦ Val de apă, de frunze uscate etc. rostogolit de vînt, de curenți. *Sulul de apă se sparge și se preface într-o spumă.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 245. *Un vînt ușor suspina...; prin iarba uscată treceau suluri de frunze c-un foșnet dulce.* SADOVEANU, O. I, 451, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Rar) Trombă[1] **(1)** (de vînt). *Virtejul e un vînt ce se formează vara în vreme de secetă și care suflă... învîrtindu-se și formînd niște suluri (trombe) lungi în aer.* ȘEZ. V, 141. *Are să vie vîntul, poate, Cu șulurile desfășurate.* ARGHEZI, VERS. 241, cf. DL, DM. ✦ Fascicul de lumină, de raze, de văpăi etc. *Cum ședea spînul împreună cu moșu-său și cu verele sale..., zăresc în depărtare un sul de raze scînteietoare.* CREANGĂ, P. 228. *Un sul de raze străbătuse prin geam.* VLAHUȚĂ, O. A. 131, cf. DDRF. [Praful] *se ridică și joacă... cînd intră sulul de raze... pe ferestre.* ANGHEL, PR. 4. *Razele de soare... luminau în suluri, ca în bisericile goale.* TEODOREANU. M. III, 235. *Soarele năvălea în suluri mari prin spărturi.* SADOVEANU, O. III, 571, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

IV. (Popular) Roată dințată (de la grindeiul joagărului, al grăunțarului morii etc.). Cf. ALR II, 6 426/784, 6 436/228, 6 437bis/219, 6 455/219, 784.

V. (Mold.) Troian[1] **(2)**. Cf. ALR I 1 252/412, 516, 518.

VI. (Învechit) Peninsulă. Cf. AMFILOHIE, G. 3/8. *O parte de pămînt băgată afund în mare... se zice sul.* RUS, I. I, 39/28.

VII. (Iht.; regional) Mihalț **(1)** (*Lota lota*). Cf. BĂCESCU, P. 53.

VIII. (Prin nordul Munt.; în construcția) *De-a sulul* = joc de copii nedefinit mai de aproape. Cf. H IV 159, IX 156.

— Pl.: *suluri* și (popular) *sule*, m., *suli* (ALR I 934/335, ALR II/I MN 134, 3 888/27, 64, 102, 105, 157, 228, ALRM II/I h 343/27, 64, 105, ALR SN I h 130/250, ib. III h 851/228, A I 21, 22, 26, 35, II 6, 7, 8, 9, 10, III 2, 3, 7, 18, IX 2).

— Lat. ***sub(u)lum** (< *insubulum*).

SULÁC s. n., s. m. **I.** S. n. **1.** Un fel de sulă **(I)** lungă și ascuțită, din metal, din lemn etc. cu întrebuințări diverse. Cf. CIHAC, II, 705, DDRF, GHEȚIE, R. M. 444, BARCIANU. *Astupîndu-i-se pipa și voind a o destupa cu sulhacul, n-a putut-o defel destupa.* MARIAN, INS. 89, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Femeia aduce trei fîre din păr de porc ca să-i facă din ele un ac și-un suvac.* PAMFILE, D. 101. *Chimiru-i lat... de care atîrnau tot felul de bricege, de stricnele, de suvace.* HOGAȘ, DR. II, 98, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cașul pus în strecură se străpunge cu un sulhac de lemn.* PRECUP, P. 19, cf. CADE. *Purta un briceag minunat, cu multe limbi, cu suvac și cu stricnele.* SADOVEANU, O. VIII, 79, cf. SCRIBAN, D. *Vîrful sulvacului îl nimerea în palmă.* CAMILAR, N. II, 231, cf. LTR², DL, DM, DEX 919, H I 23, 347, XII 29, VICIU, GL., com. din BILCA — RĂDĂUȚI și din STRAJA — RĂDĂUȚI, com. DRĂGANU, CHEST. V/66, ALR II 6 618/228, 279, 334, 346, 365, 514, 520, 531, 537, 551, 605, 6 622/250, 366, 386, ALR II/I MN 152, 3 943/250, 279, 386, 455, 646, ALRM II/I h 411, A V 15, 20, VI 26, LEXIC REG. II, 77. *În pădure m-am dus, ciubuc mi-am luat, laptele în tîrg și vaca în grădină, vițelul în țarină* (Luleaua, ciubucul, tutunul, *suvacul*). PASCU, C. 205. ✧ Fig. *Ața dragostei de cuțitul zavistiii netăiată și legătura rudeniei de suvacul sicofandiei nedezlegată.* CANTEMIR, I. I. II, 172. ✦ (Regional; în forma *sulhac*) Partea ascuțită în formă de sulă **(I)**, a unor instrumente, obiecte etc.; p. gener. unealtă constituită dintr-o tijă subțire, metalică, pentru deplasat și potrivit materialul de umplutură în obiectele de tapiserie. Cf. LTR². ✦ (Regional; în forma *suhac*) Drug (la sfredel) (Marginea — Rădăuți). Cf. ALR II 6 641/386.

2. (Prin Transilv. ; în formele *suvac, suhac*) Bucată de lemn cilindrică și subțire cu care se scoate măduva dintr-o creangă de soc tăiată; p. ext. băț la pușca de soc. Cf. CADE, SCRIBAN, D. *La Budiul de Cîmpie se zice suvac lemnuțul rotund cu care împinge afară măduva din țeava de soc.* VICIU, GL. 80, cf. ALR SN V h 1 306/228.

3. (Regional; în forma *sulhac*) Andrea (pentru împletitul plasei de pescuit) (Beclean). Cf. ALR SN III h 742/260. *Sulhac de făcut umbreja și tindeică.* ib.

II. S. n. (Regional) Gîrbaci (Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

III. S. n. Varietate de crap de formă lunguiață; (popular) sulă **(III 4)**, (regional) crap săltăreț, crap sulatic (v. sulatic 3), crap sulednic (v. sulednic 3), sular **(II 2)**, sulinar **(II)**, suloi¹ **(2)**, ulucar *(Cyprinus carpio hungaricus). Nume populare* [ale crapului]: *crap săltăreț, sulă, suloi, sulinar, crap sulednic, sulac.* ANTIPA, F. I. 117, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE, H XVII 443, VICIU, GL.

IV. S. n. (Popular; eufemistic) Penis (la animale); p. ext. îndoitură a pielii în care se află așezat acest organ. Cf. CIHAC, II, 379, DDRF, DAMÉ, T. 32, ZEITSCHRIFT XIX, 395, PASCU, S. 190, RESMERIȚĂ, D. *Penisul sau sulacul este organul ce servește atît la introducerea seminței armăsarului..., cît și la darea afară a urinei.* ENC. VET. 81, cf. CADE, ALR I 1 072/865, 1 103, UDRESCU, GL. *Un gîrbăcel că scotea Și pe roibu l-atîngea La vîrfu sulaculuĭ; Unde-i pasu roibălui.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 783, cf. PASCU, C. 204. ✦ Penis (la om). Cf. ALEXI, W., BIANU, D. S., TDRG, TEODORESCU, P. P. 369, com. FURTUNĂ.

— Pl.: (n.) *sulace* și *sulacuri* (DDRF), (m.) *sulaci.* — Și: (popular) **sulhác** (pl. și *sulhacuri* ALR II/I MN 152, 3 943/250, ALRM II/I h 411/250), (regional) **sulăciu** (PASCU, S. 198, CADE, DR. V, 273) **sulóc** (DR. V, 310), **sulvác** (com. MARIAN, CHEST. II 70/232), **suhác** (CADE, SCRIBAN, D., LTR², HRISTEA, P. E. 299, S. C. ȘT. IAȘI, 1958, 177, ALR II 6 641/386; pl. și *suhacuri* ALR II/I MN 152, 3 943/386, ALRM II/I h 411/386), **suvác** s. n.

— **Sulă** + suf. *-ac.* — Pentru **suhac, sulhac,** cf. ucr. cyrak. — Pentru **suvac, sulvac,** cf. ngr. σουβλάκι.

SULÁCE adj. invar. (Învechit, rar) Care are formă de sulă **(I)**. Cf. DDRF.

— **Sulă** + suf. *-ace.*

SULÁCIU s. n. v. **sulac.**

SULAMÁNDRĂ s. f. v. **salamandră.**

SULÁR s. m. **I.** (În dicționarele din trecut) Bărbat care confecționa și vindea sule **(I)**. Cf. I. GOLESCU, C., CIHAC, I, 270, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

II. (Iht.) **1.** (Popular) Fusar *(Aspro streber)*. Cf. ANTIPA, F. I, 25, 114, ATILA, P. 504, CADE, BĂCESCU, P. 30, H IX 201, 483.

2. (Regional) Sulac **(III)** *(Cyprinus carpio hungaricus). Crapii... îi numesc... suloi, sulari, din cauza formei lor lunguiețe.* ANTIPA, F. I. 114.

3. (Regional) Boiștean *(Phoxinus phoxinus)*. Cf. ANTIPA, P. 791, BĂCESCU, P. 72.

— Pl.: *sulari.*

— **Sulă** + suf. *-ar.*

SULAREÁ s. f. (În poezia populară) Numele unei plante nedefinite mai îndeaproape. *Foaie verde sularea, Harnică-i nevasta mea.* PAMFILE, C. Ț. 329. *Foaie verde șulăre, Asta lume nu-i a me.* ȘEZ. XX, 159.

— Pl.: ? — Și: **șulăreá** s. f.

— Etimologia necunoscută.

SULÁSTRU s. m. (Iht.; rar) Mihalț **(1)** *(Lota lota)*. Cf. JAHRESBER. VIII, 84, TDRG, CADE.

— Pl.: *sulaștri.*

— Etimologia nesigură. Cf. sul.

SULÁTEC, -Ă adj. v. **sulatic.**

SULÁTIC, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Popular; despre stoguri sau despre vîrful lor) Lunguieț; țuguiat. *Dacă însă trifoiul nu va fi uscat bine, apoi se fac stoguri foarte sulatice și trase la vîrv.* I. IONESCU, ap. CADE, cf. CIHAC, I, 270, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, SCRIBAN, D. ✧ (Adverbial) [Vîrful] *la stogurile de vîndut se face șulatic și avînd forma unui ou tras la vîrf.* I. IONESCU, C. 114/14. *Trifoiul... să se adune în căpiți..., vîrvuindu-le tare sulatic.* ib. B. C. 200/23. ✦ (Regional, mai ales în Mold.; despre ființe; în forma *suletic*) Lung și subțire **(I 2)**. Cf. PASCU, S. 70, CADE. [Rîsul] *era o fiară puternică, suletică.* SADOVEANU, O. XIV, 528. *La vîrșele mele... dă numai cîte un crap de cei suletici.* id. ib. XV, 114, cf. DL, DM, DEX.

2. S. n. Penis (la animale). Cf. DAMÉ, T. 32, 49, PASCU, S. 100.

3. Adj. (Regional; în sintagma) *Crap sulatic* = sulac **(III)** *(Cyprinus carpio hungaricus). Mai întîi vine crapul „sulatec" sau „săltăreț", zis și „ulucariu"..., dă mereu pe la garduri ca să iasă afară.* ANTIPA, P. 616.

— Pl.: *sulatici, -ce.* — Și: (regional) **sulátec, -ă, sulétic, -ă** adj.

— **Sulă** + suf. *-atic.* — Pentru sensul **3**, cf. sulednic.

SULĂ s. f. **I.** Unealtă alcătuită dintr-o tijă lungă și subțire de oțel, dreaptă sau curbă, ascuțită la vîrf, de obicei fixată într-un mîner și folosită în pielărie (mai ales, în cizmărie și în cojocărie) pentru găurit pielea, talpa etc., spre a putea trece acul sau ața prin ele; (regional) suliță **(III 4)**. *Și-i pătrunză ureachea lui cu o sulă.* PO 247/6. *Și-i va găuri stăpînul lui ure-*

chea cu sula și-i va sluji lui în veci. BIBLIA (1688), ap. CADE, cf. ANON. CAR. *L-au împuns cu sula prin tot trupul lui.* AMIRAS, LET. III, 133/5, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Operația prin care înfige o unealtă sau o sulă într-o parte în trupul unui animal.* BREZOIANU, A. 573/29, cf. POLIZU, CIHAC, I, 270. *Ace, sule, clește... tot ce trebuie unui ciubotar.* CREANGĂ, A. 81, cf. DDRF. *Sule, care sînt semicercuale de cîrpit și drepte de bătut cuie de lemn.* LIUBA — IANA, M. 127, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Cine lucrează în această zi..., înfepînd mai ales cu acul sau cu sula, se îmbolnăvește.* PAMFILE, S. T. 146. *Mi-ajută numai să-mi tocmesc frîul. O sulă ai?* AGÎRBICEANU, S. P. 199, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Și-a scos ochiul cu sula.* I. BOTEZ, B. I, 30, cf. SCRIBAN, D. *Împungea în talpă cu sula pieziș... și nu nimerea cu sfoara.* ARGHEZI, S. XV, 16. *În industria pielăriei se folosesc sulele... la confecționarea manuală.* LTR², cf. DL. *Moromete scoase sula din ham.* PREDA, M. 202, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Au apucat o sulă de au înfierbîntat-o în foc.* SBIERA, P. 242. *Șerpii erau ca undrelele Și-acum sînt ca sulele.* PĂSCULESCU, L. P. 201, cf. T. PAPAHAGI, M. 233. *Te-ajunge ... Cu sula-ascuțită; Cum te ajunge, Cum te împunge!* FOLC. MOLD. I, 423. *Sula de aur zidul pătrunde.* M. COSTIN, O. 56. *Trei lucruri poartă dracul: sulă, ipingea și tobă.* ZANNE, P. VI, 579. ◇ Fig. *Vulpea... de sula zavistiii împunsă..., adevărul atinge.* CANTEMIR, I. I. I, 87. ◇ Expr. (Învechit, popular și familiar) **A pune** (sau **a băga**) **cuiva sula în coastă** (sau **coaste**) = a sili **(1)**. Cf. CIHAC, I, 270. [Fata e] *cam îndărătnică. Dacă i-aș fi eu tată, i-aș pune sula-n coastă.* ap. TDRG 423, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Veșnic îmi bagă sula-n coaste să-l împrumut.* PAMFILE, J. II, 167, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE 299, SCRIBAN, D. *Dacă îi pui sula în coaste să muncească, n-are încotro.* STANCU, R. A. II, 355. *S-a termenat... cu perceptorul care-ți pune sula în coastă.* PAS, L. II, 72, cf. DL. *Parcă am fost din alea care să-ți puie sula în coastă, să-i cumperi marchizet.* PREDA, M. 176. **Sula și căciula** = **a)** (popular; și, regional, în forma **domn cu sula-n traistă.** MAT. DIALECT. I, 192) se spune despre un om extrem de sărac. *Sînt golan, precum mă vezi: sula și căciula.* ISPIRESCU, L. 288, cf. DDRF, ZANNE, P. IV, 639, TDRG 252, CADE 194. *Ce are el?... Sula și căciula!* UDRESCU, GL.; **b)** (regional; peiorativ) se spune despre un om care nu face nimic sau care este nepăsător. *Ea duce hamul, săraca; el... sula și căciula!* UDRESCU, GL. (Regional) **A-i intra** (cuiva) **sula** = **a)** a fi îngrijorat. Cf. UDRESCU, GL.; **b)** a o păți. Cf. id. ib. (Popular și familiar) **(A confunda** sau **ce are a face, ce legătură are) sula cu prefectura,** se spune atunci cînd două situații, două lucruri n-au nimic comun între ele. *Confundă sula cu prefectura.* L 1965, nr. 26, 5/1. ✦ Unealtă asemănătoare cu o sulă **(I)**, cu care se aleg firele la războiul de țesut. Cf. DL, DM, H II 186, X 33, 69. *Toate lucrurile cîte-mi trebuiesc la țăsut; ... sule, tălpigi, ițe.* SBIERA, P. 222. ✦ Unealtă asemănătoare cu o sulă **(I)**, de care se servește zețarul la scoaterea corecturilor. Cf. V. MOLIN, V. T. 78, CADE, DL, DM

II. P. anal. (Popular și familiar; eufemistic) Penis.

III. (Iht.) **1.** (Și în sintagma *sulă de mare,* DL) Pește necomestibil de apă de mare sau dulce, cu corpul subțire și alungit; (regional) undrea *(Syngnatus nigrolineatus).* Cf. DAMÉ, T. 128, BĂCESCU, P. 53, DL, DM, AP 118, H IV 146, V 408.

2. (Regional; și în sintagma *sula ciobanului,* ATILA, P. 243) Pietrar **(III 1)** *(Aspro zingel).* Cf. ANTIPA, F. I. 27, TDRG, ATILA, P. 243, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., BĂCESCU, P. 45.

3. (Regional) Fusar *(Aspro streber).* Cf. ANTIPA, F. I. 19, RESMERIȚĂ, D., BĂCESCU, P. 30.

4. (Popular) Sulac **(III)** *(Cyprinus carpio hungaricus). Nume populare* [ale crapului]: *crap săltăreț, sulă, suloi, sulinar.* ANTIPA, F. I. 117, cf. TDRG, CADE.

5. (Regional; în compusul) **Sula-ciobanului** = guvid de mare *(Gobius cephalarges Pall).* *Denumirea ei... e mai mult în termeni rușinoși de haz, ca... sula-ciobanului.* ATILA, P. 358.

— Pl.: *sule* și (popular) *suli* (ALR II 6 622/2, 29, 95, 172, 414, 520, 531, 605, 727, 833, 876, ALRM II/I h 412, A I 23, II 12).

— Lat. **subula.**

SULĂCÁT, -Ă adj. (Prin Transilv.) Care este încuiat cu lacătul. Cf. DDRF. *Am găina huhuietă Și-i închisă sulăcată.* MARIAN, NU. 668.

— Pl.: *sulăcați, -te.*

— Pref. *sub-* + **lăcat** (variantă a lui *lacăt*).

SULĂÍ vb. IV. Tranz. (Regional) A înșăila (Beclean). (Refl. impers.) Cf. ALR II 5 754/260. *Se sulăiește, că-i sărbătoare?* ib.

— Prez. ind.: *sulăiesc.*

— **Sulă** + suf. *-ăi.*

SULĂU subst. (Regional) Prăjină de brad (Lupșa — Abrud). Cf. VICIU, GL. 80.

— Pl.: ?

— **Sul** + suf. *-ău.*

SULBÚC subst. = **șulbuc.** Cf. VICIU, COL. 137, T. PAPAHAGI, C. L.

SULC s. n. **1.** (Italienism învechit) Brazdă de pămînt (alternînd cu un șanț, cu o groapă). *Sub pașunile noastre tărîmul tot din selbă Fu răsturnat în sulcuri.* HELIADE, O. I, 338.

2. (Latinism învechit) Încrețitură (pe o suprafață netedă). *Acheniile mici..., vîrful fără coroană inelară, dar expresiv crenulat prin prelungirea coastelor și sulcurilor achenici.* GRECESCU, FL. 363.

— Pl.: *sulcuri.*

— Din lat. **sulcus.**

SULCÁT, -Ă adj. (Latinism învechit; despre părți ale plantelor) Încrețit. *Caul subțire,... neregulat, dar ușor sulcat, acoperit cu peri drepți.* GRECESCU, FL. 409.

— Pl.: *sulcați, -te.*

— De la **sulc.**

SULCÉLE subst. pl. v. **surcea.**

SULCHÍNĂ s. f. v. **sulfină.**

SULCÍNĂ s. f. v. **sulfină.**

SÚLEA s. m. art. (Regional) **1.** (Eufemistic) Unul dintre numele dracului (Săpata — Pitești). Cf. UDRESCU, GL.

2. (Depreciativ) Om fără căpătîi. Cf. UDRESCU, GL.

3. (În expr.) **A fi sulea** = a fi foarte beat. Cf. BUL. FIL. VI, 120. **Nu e nici sulea** = nu e nimeni. Cf. CADE. **Cînd te-o lua sulea** = niciodată. *O să te măriți cînd te-o lua sulea.* id. ib.

— **Sulă** + suf. *-ea.*

SULEÁGĂN s. m. (Prin Mold.) **1.** Om subțire, zvelt. Cf. CADE. ✦ Vită slabă. Cf. CADE.

2. Lemn sau copac neted, fără crăci. Cf. CADE.

— Pl.: *sulegeni.*

— Etimologia nesigură. Cf. suleget.

SULEÁGEC, -Ă adj. v. **suleget.**

SULEÁGED, -Ă adj. v. **suleget.**

SULEÁGEL, -Ă adj. v. **suleget.**

SULEÁGER, -Ă adj. v. **suleget.**

SULEÁGET, -Ă adj. v. **suleget.**

SULEÁLĂ s. f. (Prin vestul Munt.) Însăileală. Cf. s u l i. *Ce sulează e asta, fa? Asta e cusătură?* UDRESCU, GL.

— Pl.: *suleli.*

— **Suli** + suf. *-eală.*

SULEÁP s. m. v. **ţuleap.**

SULEÁŞTEC, -Ă adj. v. **suleget.**

SULÉDNIC, -Ă adj. (Regional) **1.** (Despre fiinţe) Ager, sprinten. Cf. ARHIVA, XXIII, 40, SCRIBAN, D. **2.** (Despre fiinţe; în forma *suletnic*) Subţire (şi lung); (învechit şi regional) suleget. *Răsăriră înaintea lui patru ciini frumoşi, trei mai suletnici, iară unul mai trupeş, mai ciolănos.* SĂM. V, 156.

3. (În sintagma) *Crap sulednic* (şi substantivat, m.) = sulac **(III)** *(Cyprinus carpio hungaricus). Nume populare* [ale crapului]:... *sulă, suloi, sulinar, crap sulednic, sulac.* ANTIPA, F. I. 117, cf. CADE.

— Pl.: *sulednici, -ce.* — Şi: **sulétnic, -ă, şulétnic, -ă** (ANTIPA, F. I. 11) adj.

— Etimologia nesigură. Cf. s u l, s u l ă.

SULEGÁT, -Ă adj. v. **suleget.**

SULÉGED, -Ă adj. v. **suleget.**

SULÉGET, -Ă adj. (Învechit şi regional; despre fiinţe sau despre corpul lor ori părţi ale acestuia; p. e x t. despre obiecte sau despre părţi ale acestora) Subţire (şi lung); p. e x t. (despre fiinţe, despre corpul lor sau despre părţi ale acestuia) gingaş; mlădios **(1)**. *Şi era pre chipul trupului... suleaged, albineţ, galben.* DOSOFTEI, V. s. octombrie 42ʳ/20. [Stîlpi] *la rădăcină mai groşi era, iară în sus, de ce mergea, mai subţiri şi mai sălegeţi era.* CANTEMIR, I. I. I, 163. *Grumadzii ii sînt sulegedzi şi gingaşi.* id. ib. II, 222. *Matca* [la albine] *e mai lungă în trup şi dindărăpt mai suleagetă decît celelalte.* ECONOMIA, 175/26, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, HEM 691, CIHAC, II, 379, DDRF, GHEŢIE, R. M. *Inel... Pe degetul suleget Al zînei pus,... Crescut părea.* COŞBUC, P. I, 67, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU². *Arcul întinse de dragul sulegetei sale mirese.* MURNU, I. 189, cf. TDRG. *Iese... Lala, înaltă, sulegată.* AGÎRBICEANU, S. P. 66, cf. PASCU, S. 65, RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., CV 1949, nr. 2, 4, DL, DM, DEX. ✧ F i g. *Acest dar sulegat de a ieşi din sine... face din Keyserling cel mai filosofic actor.* BLAGA, Z. 209.

— Pl.: *sulegeţi -ite.* — Şi: (învechit) **suléged, -ă, suleágec, -ă** (HEM 691), **suleáged, -ă, suleágel, -ă** (CIHAC, II, 379), **suleáger, -ă** (LB, CIHAC, II, 379), **suleáget, -ă, suleáştec, -ă** (CANTEMIR, I. I. I, 138), **sălégeт, -ă,** (regional) **sulegát, -ă** adj.

— Etimologia nesigură. Cf. lat. **s u b l i c i d u s* (*<sublica*).

SULEGEZÍE s. f. (Învechit, rar) Zvelteţe; gingăşie (a unei fiinţe). *Oamenii nici au vederea cea ageră a acvilei..., nici sulegezia gazelei.* FM (1845), 335¹/19.

— Pl.: *sulegezii.*

— **Suleged** + suf. *-ie.*

SULEIMÁN s. n. v. **suliman.**

SULEMÁN s. n. v. **suliman.**

SULEMÉNDRIŢĂ s. f. v. **salamandriţă.**

SULEMENEÁLĂ s. f. v. **sulimeneală.**

SULEMENÍ vb. IV v. **sulimeni.**

SULEMENÍRE s. f. v. **sulimenire.**

SULEMENÍT¹ s. n. v. **sulimenit¹.**

SULEMENÍT², -Ă adj. v. **sulimenit².**

SULÉRNIC s. m. (Regional; şi, adjectival, în sintagma *mreană sulernică*) Bărbăţuşul mrenei **(1)**, care are formă lungă şi subţire, de fus. *Am prins numai sulernici.* BĂCESCU, P. 54. *Se deosebesc... bărbaţii — mai subţiri şi fuziformi — sub numele de mrene sulernice, de femelele pline cu icre.* id. ib. 77.

— Pl.: *sulernici, -ce.*

— **Sulă** + suf. *-arnic.*

SULÉTE s. m. **1.** (Popular) Carîmb (la loitra carului sau a căruţei). Cf. DAMÉ, T. 10, ŞĂINEANU². *Lemnele cele lungi se numesc carîmbi, suleţi, loitreţi.* PAMFILE, I. C. 133, cf. PASCU, S. 37, RESMERIŢĂ, D., CADE, A III 3.

2. (Învechit şi regional) Cerbice (la jug). *Jugul are părţile următoare:... suletele este lemnul... în care sînt săpate două locuri pentru grumazul boilor.* I. IONESCU, M. 711, cf. CADE.

— Pl.: *suleţi.* — Şi: **şuléte** s. m.

— **Sul** + suf. *-ete.*

SULÉTIC, -Ă adj. v. **sulatic.**

SULÉTNIC, -Ă adj. v. **sulednic.**

SULF¹ s. n. (Învechit) Înţelegere (definitivă); s p e c. pace **(2)**. *Şi au trimes să facă sulf şi ibra, părăsindu-se de toate gîlcevele ce au avut între dînşii.* AMIRAS, LET. III, 170/14. *Şi cartea care s-au făcut cea de păciuire şi de sulfă... şi ni s-au dat de la măririle lor* (a. 1761). IORGA, S. D. XII, 73. *S-au cerut şi la negustori de le-au luat sama şi, după sulful negustorilor ..., s-au primit să-i de Toader starostile 50 lei* (a. 1762). FURNICĂ, I. C. 21. *Sulfurile ce fac cinevaşi între dînşii i zapisele* (a. 1786). ŞIO II_2, 111, cf. T. PAPAHAGI, C. L.

— Pl.: *sulfuri.* — Şi: **súlfă** s. f.

— Din tc. **sulh.**

SULF² s. n. (sg.) Element chimic, nemetal, de culoare galbenă, care se găseşte în stare nativă sau în combinaţie, cu miros specific, neplăcut, foarte reactiv din punct de vedere chimic, întrebuinţat la fabricarea acidului sulfuric, a sulfurii de carbon, a unor coloranţi, în industria cauciucului, în viticultură şi în farmacie; pucioasă (v. p u c i o s **1**), (popular) piatră-de-pucioasă (v. p i a t r ă **II 4**), (învechit şi regional) piatră pucioasă (v. p u c i o s **1**), (învechit) iarbă pucioasă (v. p u c i o s **1**), (regional) ţimpor. *Arsenicul şi sulfurele, adecă piatra şoricelului şi cea pucioasă.* I. NAT. ap. URSU, T. Ş. 285. *Sulfurul cel curat este articul de negoţ,... trebui curăţit de părţile pămîntoasă.* J. CIHAC, I. N. 392/20. *Corp simplu este... sulful, oricum se va tracta, va da totdeuna tot sulf.* MARIN, PR. I, XI/1. *Sulful (pucioasa) produce o lumină verde cînd este împreunată cu alte minerale.* BARAŞCH, I. N. 13/23, cf. ANTONESCU, D., MURGOCI — LUDWIG, M. 59, ŞĂINEANU². *Sulful, combinîndu-se cu oxigenul, dă acidul sulfuric.* BIANU, D. S. *Un miros... de sulfur se răspîndi numaidecît în cameră.* AGÎRBICEANU, A. 184, cf. RESMERIŢĂ, D., NICA, L. VAM. 230, CADE. *Cantitatea de oxigen necesară arderii este dată... de elementele componente principale ale combustibililor...: carbonul, hidrogenul şi sulful.* IOANOVICI, TEHN. 10, cf. VOICULESCU, L. 272, DS 277, SCRIBAN, D., CANTUNIARI, L. M. 114. *Sulful,*

fiind un component al albuminelor, el se găseşte în plante şi în animale, precum şi în cărbuni de pământ. MACAROVICI, CH. 286. *În marnele miocene..., apare sulf nativ.* ONCESCU, G. 221. *Materia minerală din plante este compusă din fier, clor, sulf.* AGROTEHNICA, I, 71. *Sulful există în mai multe stări alotrope.* LTR², cf. DL, DM. *Mercurul se uneşte cu sulful, ca să nască copilul filozofiei, aurul.* BARBU, PRINC. 132, cf. DER, GEOLOGIA, 39. *Au în compoziţia lor clorură de sodiu, sulf şi acid carbonic.* ABC SĂN. 337, cf. DN², DC, M. D. ENC., DEX. ✧ (Cu determinări care indică aspectul, felul etc.) *Sulf coloidal.* LTR², cf. DC. *Sulf măcinat.* DC. *Sulf plastic.* MACAROVICI, CH. 288, cf. LTR², DER. ✧ *Floare de sulf* v. f l o a r e. *Bioxid de sulf* (sau *sulf volatil*) = compus al sulfului cu oxigenul, care se prezintă sub formă de gaz incolor, cu miros sufocant, foarte solubil în apă, care nu arde şi nu întreţine arderea şi care se foloseşte în diverse reacţii organice, ca decolorant în vopsitorie, în industria alimentară, în industria petrolieră etc.; anhidridă sulfuroasă (v. a n h i d r i d ă). Cf. MACAROVICI, CH. 252, LTR², DER, DC 137, M. D. ENC. 108. *Trioxid de sulf* = compus al bioxidului de sulf cu oxigenul, care se prezintă sub formă de structură fibroasă sau asemănătoare gheţii, care reacţionează puternic cu apa şi dezvoltă multă căldură; anhidridă sulfurică (v. a n h i d r i d ă). Cf. MACAROVICI, CH. 294, LTR², DER, DC 634, M. D. ENC. 957. *Tetraclorură de sulf* = compus al sulfului cu clorul, care se prezintă sub formă de lichid galben-brun, care se descompune în reacţie cu apa. Cf. LTR². *Hexafluorură de sulf* = compus al sulfului cu fluorul, care se prezintă sub formă de gaz incolor, fără gust, stabil şi inert, electroizolant, neinflamabil şi netoxic, folosit în electrotehnică. Cf. LTR². *(Mono)clorură de sulf* = compus al sulfului cu clorul, care se prezintă sub formă de lichid fumegător, de culoare galbenă chihlimbarie, cu miros iritant, foarte neplăcut, care se dizolvă în sulfură de carbon şi benzen şi este folosit la vulcanizarea cauciucului. Cf. MACAROVICI, CH. 292, LTR². *Bromură de sulf* = compus al sulfului cu bromul, care se prezintă sub formă de lichid roşu închis, care se descompune prin fierbere. Cf. LTR². *Sulf filozofic* = element imaginar care era considerat, în concepţia alchimiştilor, drept esenţial pentru culoarea şi proprietăţile diferite ale metalelor. Cf. MACAROVICI, CH. 5.

— Şi: (învechit şi regional) **súlfur**, (învechit) **súlfure** s. n.

— Din fr. **sulf.** — **Sulfur, sulfure** <lat. **sulphur.**

SULFAMIDÁT, -Ă adj. (Despre unguente) Care conţine (şi) sulfamidă. *Pielea va fi ştearsă cu o compresă..., unsă cu alifie sulfamidată.* BELEA, P. A. 217.

— Pl.: *sulfamidaţi, -te.*

— Din fr. **sulfamidé.**

SULFAMÍDĂ s. f. Medicament obţinut din substanţe sulfurate cu spectru antibacterian larg, care se prezintă sub formă de pastile, soluţie injectabilă sau pulbere şi care este întrebuinţat pentru combaterea infecţiilor cu un număr mare de microbi (stafilococi, streptococi, pneumococi, meningococi etc.), fiind eficace în tratamentul pneumoniilor, meningitelor, antraxului, colibacilozei etc. *Sulfamidele, extrasele glandulare mascule şi feminine.* VINEA, L. II, 70, cf. LTR². *Sulfamidele se vor lua cu multă apă.* BELEA, P. A. 283, cf. DL, DM. *Sulfamidele sînt chimioterapice cu spectru antibacterian larg.* DER. *Sulfamidele sînt primele substanţe cu acţiune antimicrobiană utilizate în medicină în 1935.* ABC SĂN. 91, cf. DN², DC, D. MED., M. D. ENC., DEX. ✧ *Sulfamide hipoglicemiante* = substanţe asemănătoare cu sulfamidele, utilizate în tratamentul diabetului zaharat. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC.

— Pl.: *sulfamide.*

— Din fr. **sulfamide.**

SULFAMIDOTERAPÍE s. f. Tratament împotriva infecţiilor prin administrare de sulfamide. Cf. DN².

— Pl.: *sulfamidoterapii.*

— Din fr. **sulfamidothérapie.**

SULFANILAMÍDĂ s. f. (Farm.) Sulfamida cea mai simplă folosită în tratamentul plăgilor infectate. Cf. MACAROVICI, CH. 69, LTR².

— Pl.: *sulfanilamide.*

— Din fr. **sulfanilamide.**

SULFANÍLIC adj. (În sintagma) *Acid sulfanilic* = substanţă solidă, cristalină, incoloră, greu solubilă în apă, folosită ca intermediar în industria coloranţilor, ca reactiv în chimia analitică şi la fabricarea unor medicamente. Cf. NOM. MIN. I, 208, LTR², DER, M. D. ENC.

— Pl.: *sulfanilici.*

— Din fr. **sulfanilique.**

SULFÁT s. m. Sare a acidului sulfuric (obţinută prin tratarea metalelor, a bazelor sau a sărurilor acizilor volatili cu acid sulfuric). *Dacă pînă atunci nu se vor tămădui, poate a se lua şi sulfatul în zilele răpaosului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 179/20, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Hypochloriţii..., puşi în contact cu sulfurul de plumb, îl fac de trece repede în stare de sulfat.* MARIN, PR. I, 252/6, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., ALEXI, W., ŞĂINEANU², BIANU, D. S., RESMERIŢĂ, D., NICA, L. VAM. 230, CADE, SCRIBAN, D. *Acidul sulfuric dă... săruri : sulfaţii normali sau neutri.* MACAROVICI, CH. 297. *Apele subterane sînt încărcate cu sulfaţi.* ONCESCU, G. 93. *Sulfaţii se prezintă sub formă cristalizată.* LTR², cf. DL, DM. *Între mineralele accesorii deosebim... silicaţi,... sulfaţi, sulfuri.* GEOLOGIA, 15, cf. DER, DN², DC, D. MED., M. D. ENC., DEX. ✧ *Sulfat neutru* (sau *normal*) = sare a acidului sulfuric rezultată prin combinarea unor cantităţi echivalente de acid şi de bază. Cf. M. D. ENC. *Sulfat acid* = sare a acidului sulfuric rezultată prin combinarea mai multor echivalenţi de acid la un echivalent de bază; (impropriu) bisulfat. Cf. DER, M. D. ENC., DSR. *Sulfat de aluminiu* (sau, învechit, *de acid aluminiu*) = sare de aluminiu a acidului sulfuric sub formă de cristale incolore, monoclinice, cu gust astringent, solubilă în apă, cu reacţie acidă, folosită în industrie, în medicină etc. *Gaze amoniacale, cărora este de trebuinţă... a le reduce într-o topire prin sulfat de acid alumin.* BREZOIANU, A. 45/16. *Sulfat de alumîniu.* BIANU, D. S., cf. MACAROVICI, CH. 370, LTR² I, 297, DER, DC, D. MED., M. D. ENC. *Sulfat de aluminiu şi de potasiu* = sare dublă de aluminiu şi de potasiu a acidului sulfuric, de culoare albă, cristalină, solubilă în apă, cu gust astringent, care se foloseşte în industrie, în medicină etc.; alaun, (popular) piatră-acră (v. p i a t r ă **II 4**), (regional) sare acră, sare amară, (v. s a r e **2**). Cf. DL, DM, DEX. *Sulfat de amoniu* = sare de amoniu a acidului sulfuric, de culoare albă, cristalină, solubilă în apă, întrebuinţată ca îngrăşămînt chimic azotat pentru solurile alcaline. Cf. MACAROVICI, CH. 351, LTR² I, 357, DER, DC, M. D. ENC. *Sulfat de bariu* = sare de bariu a acidului sulfuric, sub formă de pulbere albă, incoloră, insolubilă în apă şi acizi diluaţi, întrebuinţată la prepararea litoponului, în industria hîrtiei, a cauciucului şi ca substanţă de contrast în examenele radiologice ale tubului digestiv; alb de barită, v. b a r i t ă. Cf. ALEXI, W. *Din greutatea sulfatului de bariu se deduce cantitatea de sulf pe care o conţine combustibilul.* IOANOVICI, TEHN. 27, cf. MACAROVICI, CH. 127. *Sulfatul de bariu are o mare putere de absorbţie pentru razele X.* LTR² II, 375, cf. DER, DC, D. MED., M. D. ENC. *Sulfat de calciu* = sare de calciu a acidului sulfuric, sub formă de cristale, greu solubilă în apă, care se găseşte în stare naturală ca anhidrid cu ghips. Cf. PONI, CH. 112, ŞĂINEANU², BIANU, D. S.,

CADE, MACAROVICI, CH. 361, LTR² III, 261. *Ghipsul... este un sulfat de calciu hidratat.* GEOLOGIA, 16, cf., DER, DC, D. MED., M. D. ENC. *Sulfat de chinină* (sau, învechit, *de China*) = sare de chinină a acidului sulfuric, sub formă de cristale fine sau de pulbere albă, cristalină, fără miros, cu gust amar, greu solubilă în apă rece şi folosită în medicină. *Ia sulfat de China zece grăunţi.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 180/11, cf. BIANU, D. S. *Sulfat de chinină.* MACAROVICI, CH. 614, cf. LTR² IV, 250. *Sulfat de crom* (sau *cromic*) = sare de crom a acidului sulfuric, sub formă de pulbere roz, solubilă în apă şi acizi, folosită ca mordant la vopsirea lînii, în fabricarea vopselelor verzi şi ca glazură pentru porţelan. Cf. MACAROVICI, CH. 403. *Sulfatul cromic se combină cu sulfaţii alcalini pentru a forma săruri duble.* LTR² V, 444. *Se mai cunosc... mai mulţi hidraţi ai sulfatului de crom.* DC. *Sulfat de cupru* (sau *de aramă*) = sare de cupru a acidului sulfuric, care se prezintă sub formă cristalizată, albastră, solubilă în apă, folosită în agricultură şi în infustrie; (popular) piatră-vînătă (v. p i a t r ă **II 4**), (învechit) vitriol albastru (v. v i t r i o l), (regional) piatră-mierie v. p i a t r ă **II 4**). *Am văruit asemenea cu silitră... şi mai virtos cu sulfat de aramă, numit mai de obşte vitriol albastru.* BREZOIANU, A. 78/22, cf. PONI, CH. 252, BIANU, D. S., CADE, SCRIBAN, D., MACAROVICI, CH. 384, LTR² V, 529, DL, DM, DER, DC. *Rănile însoţite de pierderi de sînge erau tratate cu... sulfatul de cupru.* G. BARBU, A. V. 40, cf. D. MED., M. D. ENC., DEX. *Sulfat feros* (sau *de fier*) *(bivalent)* = sare de fier a acidului sulfuric, sub formă de cristale verzi şi cu nuanţe albăstrui, solubile în apă, utilizată la combaterea dăunătorilor în agricultură, la vopsitul ţesăturilor, la fabricarea cernelii etc.; calaican, melanterit, (regional) galiţcă, piatră-verde. *Ia... sulfat de fier, două dramuri.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 437/7. *Se pregăteşte... destilînd o amestecătură de sulfat de fer (călăcan) şi sare de bucate.* ASACHI, L. 77¹/47. *Lasă să se topească în adăpătorile lor puţin... sulfat de fer.* BREZOIANU, A. 579/30, cf. PONI, CH. 227, BIANU, D. S., CADE, SCRIBAN, D., MACAROVICI, CH. 415. *Se observă efloreşcenţe de sulfaţi de fier şi rozete de gips.* ONCESCU, G. 174, cf. LTR² VII, 566. *Sulfat feros.* DL, cf. DM, DER, DC, D. MED. *Sulfat de fier bivalent.* M. D. ENC., DEX. *Sulfat feric* = sare de fier a acidului sulfuric, care se prezintă sub formă de cristale albe, rombice, greu solubilă în apă şi se întrebuinţează ca mordant. Cf. MACAROVICI, CH. 415, DER, DC. *Sulfat de magneziu* = sare de magneziu a acidului sulfuric, sub formă de cristale incolore, solubilă în apă, cu gust amar, folosită la fabricarea explozivilor, ca purgativ etc.; sare amară (sare de Seidlitz), v. s a r e **(2)**. Cf. MARIN, PR. I, 252/22, PONI, CH. 59, ALEXI, W., BIANU, D. S., NOM. PROF. 40, MACAROVICI, CH. 286, LTR² X, 411. *Sulfatul de magneziu (sare amară) se prescrie... ca şi sulfatul de sodiu.* BELEA, P. A. 275, cf. DL, DM, DER. *Tratamentul medical constă în administrarea de... sulfat de magneziu.* ABC SĂN. 319, cf. DC, D. MED., M. D. ENC., DEX. *Sulfat de mercur* (sau *mercuros*) = sare de mercur a acidului sulfuric, care se prezintă sub formă de pulbere incoloră sau albă-gălbuie, insolubilă în apă şi care se descompune la cald. *Sulfaţii de mercur, de argint, de palladium lasă un residu metalic cînd se încălzesc.* MARIN, PR. I, 252/29, cf. MACAROVICI, CH. 395. *Electrodul pozitiv este o pătură de mercur, peste care stă o altă pătură, de sulfat mercuros.* CIŞMAN, FIZ. II, 302, cf. DC. *Sulfat de nichel* = sare de nichel a acidului sulfuric, care se prezintă sub formă de cristale galbene, cubice, solubilă în apă şi folosită la nichelări, ca mordant la imprimarea textilelor şi colorant în industria ceramică. Cf. LTR² XI, 440, DC. *Sulfat de plumb* = sare de plumb a acidului sulfuric, care se găseşte în natură sub formă de anglezit şi care se prezintă în formă cristalizată, de culoare albă, insolubilă în apă sau în alcool, utilizată ca oxidant. Cf. PONI, CH. 91, MACAROVICI, CH. 378, LTR² XII. 627, DC. *Sulfat de potasiu* (sau, învechit, *potasă*) = sare de potasiu a acidului sulfuric, sub formă de cristale transparente, incolore, cu gust sălciu-amărui, solubilă în apă, folosită în medicină, în agricultură ca îngrăşămînt şi în industrie. *Iodul... se scoate din... ape de sodă deoarece au iodur, bromur,... sulfaţi de potasă.* MARIN, PR. I, 25/18. *Pucioasa împreunîndu-se cu potasa face un fel de sare (sulfat de potasă).* BARASCH, M. III, 158/1, cf. PONI, CH. 97, ALEXI, W., MACAROVICI, CH. 349, LTR² XIII, 161. *Sulfat de potasiu.* DC. *Sulfat de sodiu* = sare de sodiu a acidului sulfuric, sub formă de cristale incolore sau praf alb, solubilă în apă, prezentă în apa de mare şi în unele lacuri, folosită în industria sticlei, în vopsitorie, în farmacie, ca purgativ etc.; mirabilit, sarea lui Glauber (v. s a r e **2**). *Se pune 8 ocă de sulfat de sudă... la 10 vedre de apă.* I. IONESCU, B. C. 272/9, cf. PONI, CH. 76, ALEXI, W., BIANU, D. S. *Prin administrarea sulfatului de sodiu putem chiar imuniza.* BABEŞ, O. A. I, 528, cf. MACAROVICI, CH. 346, LTR² XVI, 99. *Sulfatul de sodiu ... se prezintă sub formă de praf.* BELEA, P. A. 275, cf. DL, DM, DER, DC, D. MED., M. D. ENC. *Sulfat acid de sodiu* = sare de sodiu a acidului sulfuric, sub formă de cristale incolore, greu solubilă în apă, folosită în industria chimică; bisulfat de sodiu. Cf. DER, M. D. ENC. *Sulfat de zinc* = sare de zinc a acidului sulfuric, sub formă de cristale incolore, solubilă în apă, folosită ca mordant, ca agent de conservare pentru lemn, piei şi în medicină. Cf. CADE, MACAROVICI, CH. 393, LTR² XVIII, 677, DER, DC, D. MED., M. D. ENC.

— Pl.: *sulfaţi.*

— Din fr. **sulfate.**

SULFATÁ vb. I. **1.** T r a n z. (Complementul indică plante, seminţe) A trata cu o soluţie de sulfat de cupru, pentru a combate paraziţii. *Grîul de sămînţă se poate sulfata într-o oară pentru cîteva zile.* I. IONESCU, B. C. 273/11, cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. R e f l. (Despre plăcile unui acumulator electric) A suferi fenomenul de sulfatare **(2)**. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

3. T r a n z. (Complementul indică materiale, substanţe) A înmuia într-o baie de sulfat metalic în vederea conservării. Cf. CADE, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *sulfatez.*

— Din fr. **sulfater.**

SULFATÁJ s. n. Sulfatare **(1)**. Cf. DEX.

— Pl.: *sulfataje.*

— Din fr. **sulfatage.**

SULFATÁRE s. f. Acţiunea de a s u l f a t a şi rezultatul ei.

1. Tratare a plantelor, a seminţelor cu o soluţie de sulfat de cupru, pentru combaterea paraziţilor; sulfataj. Cf. s u l f a t a **(1)**. *Dar despre sulfatare nu pomeneşti nimic, Nici despre boala viţei.* PILLAT. P. 146, cf. LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. Depunere a sulfatului de plumb pe suprafaţa şi în porii plăcilor unui acumulator electric cu plumb ca urmare a unei exploatări neraţionale. Cf. DL, DM, DN². *Sulfatarea... e dificil de redus prin reîncărcarea acumulatorului.* LTR², cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Chim.) Proces prin care se introduce o grupare sulfat în molecula unei substanţe organice. *Gradul de sulfatare e dat de procentul de produs sulfatat obţinut faţă de cantitatea totală de produse sulfatate.* LTR², cf. DC.

4. Înmuiere a unui material, a unei substanţe într-o baie de sulfat metalic în vederea conservării. Cf. s u l f a t a **(3)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *sulfatări.*

— V. **sulfata.**

SULFATÁT, -Ă adj. **1.** (Despre lichide, mai ales, despre apă) Care conține sulfat de cupru. *Trebuie să se unească varul cu apa sulfatată.* I. IONESCU, B. C. 273/10.

2. (Despre plante, semințe) Care a fost tratat cu o soluție de sulfat de cupru, pentru a combate paraziții. Cf. s u l f a t a **(1)**. *Grîul de sămînță se poate sulfata într-o oară pentru cîteva zile și sulfatat poate sta cîteva zile.* I. IONESCU, B. C. 273/11.

3. Supus operației de sulfatare **(3)**. Cf. s u l f a t a **(2)**. *Gradul de sulfatare e dat de procentul de produs sulfatat obținut.* LTR[2].

4. (Despre ape minerale) Care conține sulfați de sulf[2]. *Sursele hidrominerale parțial valorificate sînt: sulfatate, bicarbonate (Leghia), clorurate.* JUD. ROM. SOC. 188.

— Pl.: *sulfatați, -te.*

— V. **sulfata.**

SULFATÁZĂ s. f. Enzimă din grupul hidrolazelor care se găsește în toate organele corpului animalelor, în special în rinichi, și care catalizează hidroliza diverșilor esteri sulfurici, scindînd produsele finale de metabolism. Cf. LTR[2], DL, DM, DN[2]. *În organismul uman, omogenatele de ficat conțin cantități importante de sulfatază.* D. MED., cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sulfataze.*

— Din fr. **sulfatase.**

SULFATIAZÓL s. n. Sulfamidă cu spectru larg antimicrobian, sub formă de pulbere inodoră, insipidă, puțin solubilă în alcool și apă. *Fabricarea sulfatiazolului — medicament important pentru combaterea bolilor infecțioase... — reprezintă un succes însemnat.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 703, cf. LTR[2], DC, SFC V, 62, D. MED., DEX.

— Pronunțat: *-ti-a-.*

— Din germ. **Sulfathiazol.**

SULFATÍDĂ s. f. Lipidă complexă cu conținut de sulf[2]. Cf. LTR[2], D. MED.

— Pl.: *sulfatide.*

— De la **sulfat.**

SULFATIZÁRE s. f. Procedeu de îndepărtare a sulfului[2] din minereuri sulfuroase prin încălzire oxidantă. Cf. M. D. ENC., DN[3].

— De la **sulfat.**

SÚLFĂ s. f. v. **sulf**[1].

SULFENÍU, -ÍE adj. (Regional) Care este de culoare roșie, cu o nuanță slabă de liliachiu. *Într-un amurg cu pensulări stinjinii-sulfenii, niște inimi crude erau bîntuite de vijeliile ispitei.* CIAUȘANU, R. SCUT. 14, cf. id. v. 200.

— Pl.: *sulfenii.*

— Cf. s u l f e r i n.

SULFFERÍN s. m. v. **sulfurină.**

SULFHIDRÁT s. m. (Chim.; ieșit din uz) Sulfură acidă, v. s u l f u r ă. Cf. PONI, CH. 196, CADE.

— Pl.: *sulfhidrați.*

— Din fr. **sulfhydrate.**

SULFHÍDRIC adj. (Chim.; în sintagma) *Acid sulfhidric* = combinație a sulfului cu hidrogenul, sub formă de gaz toxic, incolor, cu miros neplăcut de ouă stricate, solubil, care se găsește în natură în apele minerale sulfuroase **(2)** sau care rezultă din putrezirea substanțelor albuminoide și care se întrebuințează ca reactiv în chimia analitică; hidrogen sulfurat (v. s u l f u r a t), (învechit) hidrogen puciosit (v. p u c i o ș i t). *Clorul se întrebuințează spre a desinfecta substanțele ce degaje acidul sulfhydric.* MARIN, PR. I, 18/22, cf. ANTONESCU, D., BIANU, D. S., CADE, SCRIBAN, D., MACAROVICI, CH. 108, LTR[2], DL, DM, DER II, 692, DN[2], DC 47, M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *sulfhydric.* — Pl.: *sulfhidrici.* — Și: (învechit, rar) **sulhídric** adj. m. MARIN, PR. I, 100/25.

— Din fr. **sulfhydrique.**

SULFHIDROMÉTRU s. n. (Învechit, rar) Instrument reprezentat ca un tub gradat, cu care se determina cantitatea de hidrogen sulfurat din apele minerale sulfuroase. Cf. ANTONESCU, D.

— Pl.: *sulfhidrometre.*

— Cf. fr. s u l f h y d r o m e t r i e.

SÚLFIC adj. (Învechit, rar; în sintagma) *Acid sulfic* = acid sulfuric, v. s u l f u r i c **(1)**. *Glauber credea că acidul sulfic se substitua în locul acidilor coprinși în nitru și în sarea marină.* MARIN, PR. I, XX/25. *Se adaogă acid sulfic la amestecătura de apă.* id. ib. 10/7.

— Pl.: *sulfici.*

— **Sulf** + suf. *-ic.*

SULFÍD s. m. (Rar) Combinație a unei sulfuri cu un metal. Cf. ANTONESCU, D., DN[3].

— Pl.: *sulfizi.*

— Din germ. **Sulfid.**

SULFIDÁRE s. f. (Rar) Xantogenare. Cf. LTR[2], DER, DN[3].

— Pl.: *sulfidări.*

— De la **sulfid.**

SULFILÁ vb. I v. **surfila.**

SULFILEÁLĂ s. f. (Prin nord-vestul Munt.) Surfilare. Cf. UDRESCU, GL.

— Pl.: *sulfileli.*

— **Sulfila** + suf. *-eală.*

SULFÍNĂ s. f. Numele mai multor plante melifere, furajere și medicinale, din familia leguminoaselor, cu flori plăcut mirositoare așezate în ciorchini: **a)** (și în sintagma *sulfină albă*) plantă cu tulpina dreaptă, cu frunzele în formă de trifoi, cu flori albe, mirositoare, folosită împotriva moliilor și în farmacie; (regional) molotru, molotru alb (v. m o l o t r u **1**), trifoi-mare (v. t r i f o i **2 a**) *(Melilotus albus)*. Cf. LB, POLIZU. *Scînteioară, ... sunătoare, sulfină albă... bună de gălbenare,* JIPESCU, O. 73, cf. BRANDZA, FL. 104, id. D. 131, GRECESCU, FL. 166. *Sulcina albă se fierbe... și se bea pentru poală albă.* N. LEON, MED. 68, cf. ALEXI, W., PĂCALĂ, M. R. 21, PASCU, S. 208, CADE. *Pe acele povîrnișuri... cresc... sulfina albă și măghiranul sălbatic.* GALACTION, O. A. II, 251, cf. SIMIONESCU, FL. 216, BUJOREAN, B. L. 394, LTR[2], DL, DM, BORZA, D. 109, DER, L. ROM. 1967, nr. 1, 52, M. D. ENC., DEX, H III 116; **b)** (și în sintagma *sulfină galbenă*) = plantă cu florile parfumate, de culoare galbenă, rar înșirate la vîrful ramurilor, folosită în farmacie, în cosmetică și împotriva moliilor; (regional) iarbă-de-piatră, molotru, molotru galben (v. m o l o t r u **1**), sovîrf **(1 k)**, trifoi-mare (v. t r i f o i **2 a**) *(Melilotus officinalis)*. Cf. COTEANU, PL. 28, LB, I. GOLESCU, C., CIHAC, II, 380, DDRF, BRANDZA, D. 132, DAMÉ, T. 184, BARCIANU, GRECESCU, FL. 167. *Floarea de sulcină galbenă... se bea pentru năduşeală.* N. LEON, MED. 68, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Sulfina să fierbe cu vin alb și să bea pentru poală albă.* BIANU, D. S., cf. TDRG. *Spicele mlădioase ale sulcinelor aurii... alcătuiesc pajiștea.* HOGAȘ, H. 50, cf. PASCU, S. 208, RESMERIȚĂ, D., CADE, SIMIONESCU, FL. 137. *Cu ceaiul de flori de sulfină... se spală ochii bolnavi.* VOICULESCU, L. 302, cf. DS,

BUJOREAN, B. L. 394, SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 109, DER, L. ROM. 1967, nr. 1, 53, M. D. ENC., DEX, H II 58, IV 311; **e)** (și în sintagma *sulfină albastră* BRANDZA, FL. 104, PASCU, S. 208, CADE, BORZA, D. 172) plantă cu florile parfumate, albastre, în ciorchini; (regional) molotru albastru (v. m o l o t r u **1**), schinduf[1] **(1 b)** *(Trigonella caerulea)*. Cf. CANDREA, F. 298, SCRIBAN, D. *Fiertură cu apă de mușețel și de sulfină.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 380/28. *Plantele care îmbunătățesc livezile naturale sînt: ovăzul,... sulcina,... lupina.* BREZOIANU, A. 116/3, cf. BARONZI, L. 145. *Iaca mintă creață și cimbru și sulcină Și ierburi de cîmpie.* ALECSANDRI, T. II, 196, cf. LM. *Îl frecă pe dinăuntru cu cătușnică, cu sulcină... și cu alte buruiene mirositoare.* CREANGĂ, P. 238. *Tu mi-ai așternut în pat, Troscot și sulfine.* COȘBUC, P. I, 184. *Parfumul sănătos, înviorător al sulfinei.* ADAM, R. 36. *O suavitate nespusă se răspîndea în odaie din niște crăci de sulfină.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 39. *Mirosul puternic al sulcinei și al romaniței... plutesc aduse la mine.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 119. *Parcă ar fi lacrămi ... și faguri cu miros de sulcină.* DELAVRANCEA, O. II, 15, cf. CADE. *În odaie miroase a sulcină.* MIRONESCU, S. 39. *De emoție... O păstaie de sulcină A făcut explozie.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 35. *Ar fi văzut... că-n dulapul rufelor mai e sulfină și lavandă.* TEODOREANU, M. I, 28. *Cercetam o tufă de sulcină a cărei mireasmă caldă plutea în aerul neclintit.* SADOVEANU, O. X, 568. *Nici sulfina nu o mai simte.* ARGHEZI, S. V, 17. *Intră* [roabele] *... în grădină, printre răzoare de sulfină.* V. ROM. septembrie 1954, 109. *Pot germina... lucerna și sulfina.* AGROTEHNICA, I, 105. *Înăuntru mirosea a sulfină.* BARBU, G. 299. *Mirosi ca sulfinele sparte și ca alunele.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 89, 16/1, cf. H II 11, 79, 99, 116, 125, 130, 142, 193, 207, 220, X 20, 534, XVI 9, 146. *Floricică de sulcină, Mergînd astăzi prin grădină, Găsii iarba tăvălită.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 278. *I-ați, mireasă, ziua bună... De la lunca cu sulcini.* MARIAN, NU. 587. *Frunză verde de sulcină, Trecui în țară străină, Să văd ținea cît de bună.* SEVASTOS, P. 218, cf. VICIU, S. GL. *În noaptea dă Sînziene fac cununi dă sulhină ș-o pun pă casă.* GRAIUL, I, 247, cf. VASILIU, C. 107, ALR II 6 311/130, 192, 250, 325, 349, 362, 365, 414, 514, 531, 537, 605, 682, 762. *În grădini, La sulfini, Șarpili-balaur vini.* FOLC. MOLD. II, 92. ✧ (Ca epitet pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Este o sulfină de fată.* CONTEMP. 1953, nr. 330, 4/6. ✧ C o m p u s e: (Regional) **sulcină-de-pus-printre-straie** = dumbravnic *(Melittis melissophyllum)*. Cf. BORZA, D. 110. (Regional) **sulcină-puturoasă** = osul-iepurelui, v. o s **(1)** *(Ononis arvensis)*. Cf. BORZA, D. 119.

— Pl.: *sulfine.* — Și: (popular) **sulcină** (pl. și *sulcini*), (învechit și regional) **sulhină**, (regional) **sulchină** (PĂCALĂ, M. R. 21, BORZA, D. 109, ALR II 6 311/130, 192), **sulpină** (ALR II 6 311/192, 605), **sulșină** (DR. VIII, 198), **sulvină** (TDRG, SCRIBAN, D.), **sucină** (ALR II 6 311/325, 349), **surcină** (BORZA, D. 109, VICIU, S. GL., ȘEZ. VII, 85, VASILIU, C. 107, ALR II 6 311/250), **surhină** (PASCU, S. 208), **susină** (ALR II 6 311/362), **suspină** (ib. 6 311/762), **săleină** (BORZA, D. 109), **solcină** (DR. VIII, 198, SCRIBAN, D., BROZA, D. 109), **ciurcină** (ȘEZ. V, 57) s. f.

— Lat. **sulfina.**

SULFINÍCĂ s. f. (Prin Munt.) Diminutiv al lui s u l f i n ă; (învechit și regional) sulfiniță. Cf. H IV 83, 84.

— Pl.: *sulfinele.*

— **Sulfină** + suf. *-ică.*

SULFINÍȚĂ s. f. (Învechit și regional) Diminutiv al lui s u l f i n ă; (regional) sulfinică. Cf. I. GOLESCU, C., H IX 188.

— Pl.: *sulfinițe.*

— **Sulfină** + suf. *-iță.*

SULFÍT s. m. **1.** Sare a acidului sulfuros, obținută prin reacția dintre bioxidul de sulf și soluția sau suspensia apoasă a hidroxidului sau carbonatului metalului respectiv. Cf. I. GOLESCU, C. *Sulfiții au o savoare sulfuroasă particulară și caracteristică.* MARIN, FR. I, 253/24, cf. ANTONESCU, D., RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM. 230, CADE, NOM. PROF. 40, SCRIBAN, D. *Sulfiții reacționează bazic.* MACAROVICI, CH. 293, cf. MDT, LTR[2], DL, DM, DER, DN[2], DC, M. D. ENC., DEX. ✧ *Sulfit neutru* (sau *normal*) = sare a acidului sulfuros rezultată prin combinarea unor cantități echivalente de acid și de bază. Cf. DER, M. D. ENC. *Sulfit acid* = sare a acidului sulfuros rezultată prin combinarea mai multor echivalenți de acid la un echivalent de bază; (impropriu) bisulfit. Cf. DER, M. D. ENC. *Sulfit acid de sodiu* = sare de sodiu a acidului sulfuros, incoloră, solubilă în apă, folosită ca reducător în vopsitorie, ca materie primă pentru obținerea ditionitului etc. Cf. DER.

2. Procedeu chimic prin care se obține celuloză sau semiceluloză din tratarea lemnului cu sulfiți acizi (v. s u l f i t[1] **1**). *Lemn alb care se taie în plăci, se delignifică prin procedeul sulfitului.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 501. *Procedeul sulfit prezintă avantajul că produce direct o celuloză sau o semiceluloză mai deschisă la culoare.* LTR[2]. *Obținerea celulozei prin procedeul sulfit.* DER.

— Pl.: *sulfiți.*

— Din fr. **sulfite.**

SULFITÁ vb. I. T r a n z. **1.** A efectua o sulfitare **(1)**. Cf. DEX, DN[3].

2. A trata unele extracte tanante prin sulfitare **(2)**. Cf. DEX, DN[3].

— Prez. ind.: *sulfitez.*

— Din fr. **sulfiter.**

SULFITÁJ s. n. (rar) **1.** Sulfitare **(1)**. Cf. DN[3].

2. Sulfitare **(2)**. Cf. DN[3]

— Pl.: *sulfitaje.*

— Din fr. **sulfitage.**

SULFITÁRE s. f. **1.** Operație de tratare cu bioxid de sulf a unor produse alimentare (vinuri, sucuri de fructe etc.) sau a recipientelor în care acestea urmează să fie păstrate în scopul dezinfectării, al conservării, al dizolvării unor componenți etc. în cursul prelucrării din industria alimentară; (rar) sulfitaj. Cf. LTR[2], DER, SFC IV, 320, M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. Operație de tratare cu sulfit[1] **(1)** și bisulfit de sodiu a unor extracte tanante, pentru a le mări solubilitatea; (rar) sulfitaj. Cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Pl.: *sulfitări.*

— V. **sulfita.**

SULFITÁT, -Ă adj. Care a fost supus operației de sulfitare **(2)**. Cf. s u l f i t a **(2)**. *Sulfitul din extractul sulfitat e legat în parte sub formă ușor scindabilă.* LTR[2] XVI, 572. *Extractele... sulfitate conțin... acid sulfuros.* id. ib., cf. DEX.

— Pl.: *sulfitați, -te.*

— V. **sulfita.**

SULFÍTIC, -Ă adj. (Chim.; despre reziduuri lichide rezultate prin tratarea lemnului cu sulfiți[1] **(1)** acizi) Care conține lignină, zaharide, acid sulfuros etc. și este folosit la fabricarea unor produse.

— Pl.: *sulfitici, -ce.*

— Din fr. **sulfitique.**

SULFITÓMETRU s. n. Aparat de dozare a bioxidului de sulf lichid în operația de sulfitare. *La sulfitare se folosește un dispozitiv de dispersiune legat de sulfitometru.* LTR[2].

— Pl.: *sulfitometre.*

— Din fr. **sultitomètre.**

SULFIZÁ vb. I. Tranz. A efectua o sulfizare. Cf. DEX, DN³.
— Prez. ind.: *sulfizez.*
— **Sulf** + suf. *-iza.*

SULFIZÁRE s. f. Tratament termochimic pentru îmbogățirea cu (azot și cu) sulf² a straturilor superficiale ale pieselor din oțel sau din fontă, pentru a le mări rezistența la uzură; (rar) sulfocianizare. *Eficiența maximă a sulfizării se constată cînd ungerea pieselor în funcțiune e insuficientă.* LTR², cf. DER, SFC IV, 320, M. D. ENC., DEX, DN³.
— Pl.: *sulfizări.*
— V. **sulfiza.**

SULFOARSENIÚRĂ s. f. Combinație a unei sulfuri cu o arseniură. Cf. PONI, CH. 120, MACAROVICI, CH. 415, DN³.
— Pronunțat: *-ni-u-.* — Pl.: *sulfoarseniuri.*
— Din fr. **sulfoarseniure.**

SULFOCIANHÍDRIC adj. (Chim.; în sintagma) *Acid sulfocianhidric* = acid anorganic, care se prezintă sub formă de gaz instabil, solubil în apă; (rar) acid rodanhidric, acid sulfocianie (v. sulfocianic), acid tiocianic. Cf. M. D. ENC.
— Pronunțat: *-ci-an-.* — Pl.: *sulfocianhidrici.*
— Din fr. **sulfocyanhydrique.**

SULFOCIÁNIC adj. (Chim.; rar; în sintagma) *Acid sulfocianic* = acid sulfocianhidric, v. sulfocianhidric. Cf. LTR² XVII, 326.
— Pronunțat: *-ci-a-.* —Pl.: *sulfocianici.*
— Din fr. **sulfocyanique.**

SULFOCIANIZÁRE s. f. (Rar) Sulfizare. Cf. LTR².
— Pronunțat: *-ci-a-.* — Pl.: *sulfocianizări.*
— **Sulf²** + **cianizare.**

SULFOCIANÚRĂ s. f. Cianură de sulf², v. cianură. Cf. NICA, L. VAM. 230, MACAROVICI, CH. 415, LTR², M. D. ENC., DN³.
— Pronunțat: *-ci-a-.* — Pl.: *sulfocianuri.*
— Din fr. **sulfocyanure.**

SULFONÁ vb. I. Tranz. A introduce acid sulfuric în molecula unei substanțe organice. Cf. DN³.
— Prez. ind.: *sulfonez.*
— Din fr. **sulfoner.**

SULFONÁRE s. f. Introducere în molecula unei substanțe organice a acidului sulfuric. Cf. MACAROVICI, CH. 509, LTR², DER, M. D. ENC., DN³.
— Pl.: *sulfonări.*
— V. **sulfona.**

SULFUCÁ vb. I v. **sulfeca.**

SULFÚR¹ s. m. v. **sulfură.**

SULFUR² s. n. v. **sulf².**

SULFURÁ vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică boabe de cereale, de mazăre, de fasole etc.) A trata cu sulfură de carbon (v. sulfură) pentru a distruge dăunătorii. Cf. ALEXI, W., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Complementul indică sulfură de carbon) A injecta în sol pentru a distruge larvele și insectele vătămătoare pentru plante. Cf. CADE, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

3. (Rar) A combina sulful² cu un alt corp. Cf. CADE.

4. (Complementul indică plante bolnave de făinare) A trata cu pulbere de sulf². Cf. M. D. ENC., DEX.
— Prez. ind.: *sulfurez.*
— Din fr. **sulfurer.**

SULFURÁJ s. n. (Rar) Faptul de a sulfura.
1. Sulfurare **(1)**. Cf. DEX.
2. Sulfurare **(2)**. Cf. DEX.
3. Sulfurare **(3)**. Cf. DEX.
— Pl.: *sulfuraje.*
— Din fr. **sulfurage.**

SULFURÁRE s. f. Acțiunea de a sulfura.

1. Tratare cu sulfură de carbon (v. sulfură) a boabelor de cereale, de mazăre, de fasole etc. pentru distrugerea dăunătorilor; (rar) sulfuraj **(1)**. Cf. sulfura **(1)**. Cf. ALEXI, W., LTR², DL, DM, M. D. ENC.

2. Injectare în sol a sulfurii de carbon (v. sulfură), pentru distrugerea larvelor și insectelor vătămătoare pentru plante; (rar) sulfuraj **(2)**. Cf. sulfura **(2)**. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

3. Tratare cu pulbere de sulf² a plantelor bolnave de făinare; (rar) sulfuraj **(3)**. Cf. sulfura **(4)**. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sulfurări.*
— V. **sulfura.**

SULFURÁT, -Ă adj. (Despre substanțe, despre minerale etc.) Care este combinat cu sulf²; care conține sulf². *Stînci sulfurate.* COBÎLCESCU, ap. URSU, T. Ș. 285, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN². ✧ *Hidrogen sulfurat* = combinație a sulfului cu hidrogenul, sub formă de gaz toxic, incolor, cu miros neplăcut de ouă stricate, solubil, care se găsește în natură în apele minerale sulfuroase **(2)** sau care rezultă din putrezirea substanțelor albuminoide și care se întrebuințează ca reactiv în chimia analitică; acid sulfidric (v. sulfhidric), (învechit) hidrogen puciosit (v. puciosit). *Apa de strungă cuprinde... idrogeniu puciosit (sulfurat).* AR (1830), 236¹/44, cf. MANOLACHE DRĂGHICI, I. 102/5, COBÎLCESCU, ap. URSU, T. Ș. 285, cf. CADE, SCRIBAN, D., MACAROVICI, CH. 289. *În natură, hidrogenul sulfurat poate lua naștere din sulfați prin reducerea lor sub acțiunea unor microorganisme.* LTR² XVI, 557, cf. DL, DM, DN², DC, 367, M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *sulfurați, -te.*
— V. **sulfura.**

SULFÚRĂ s. f. Substanță chimică rezultată din combinarea sulfului² cu un metal, cu un metaloid sau cu un radical organic; sare sau ester al acidului sulfhidric. *Ia sulfur aurat antimoniat.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 207/14, cf. I. GOLESCU, C. *Este o unire de sulfură de oxigen în cea mai mare cîtime.* ASACHI, L. 77²/30, cf. NEGULICI. *Sulfurii răspîndesc prin calcinație un miros epatic și pucios.* BREZOIANU, A. 18/2. *Oarecare sulfuri au proprietatea de a se uni cu alți sulfuri.* MARIN, PR. I, XIX/15, cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., PONI, CH. 30, ȘĂINEANU². *Sulfure... sînt săruri formate prin combinațiunea sulfului cu un metal.* BIANU, D. S. *Iar zbucnea ca para de sulfur.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 40, cf. RESMERIȚĂ, D., NICA, L. VAM, 230. CADE. *Sulfurile sînt goluri formate de gaze ce se găsesc în masa metalului solidificat.* IOANOVICI, TEHN. 99, cf. SCRIBAN, D., MACAROVICI, CH. 290, LTR², DL, DM. *Între mineralele accesorii deosebim... carbonați, sulfați, sulfuri, cloruri.* GEOLOGIA, 15, cf. DER, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ *Sulfură neutră* (sau *normală*) = sare a acidului sulfhidric rezultată prin combinarea unor cantități echivalente de acid și de bază. Cf. DER, M. D. ENC. *Sulfură acidă* = sare a acidului sulfhidric rezultată prin combinarea mai multor echivalenți de acid la un echivalent de bază;

hidrosulfură, (învechit) sulfhidrat. Cf. DER, M. D. ENC. *Sulfură de amoniu* = combinație a sulfului[2] cu amoniul, care se prezintă sub formă de cristale albe, galbene, solubile în apă, higroscopice și care este întrebuințată în industria textilă, ca developant fotografic și ca reactiv în chimia analitică. Cf. MACAROVICI, CH. 291, DC. *Sulfură de bariu* = sare de bariu a acidului sulfhidric care se prezintă sub formă de cristale cubice, incolore, greu solubilă în apă și care este întrebuințată ca depilator. Cf. DER. *Sulfură de carbon* (sau, învechit, *de cărbune*) = combinație a sulfului[2] cu carbonul, care se prezintă sub formă de lichid incolor, foarte volatilă și inflamabilă, care arde cu flacără albastră, cu miros neplăcut, puțin solubilă în apă și care este întrebuințată la fabricarea mătăsii artificiale prin procedeul viscozei, ca insecticid în agricultură, ca solvent etc.; bisulfură de carbon, v. b i s u l f u r ă. *Sulfurul de carbon... se combină cu sulfurul de potasiu.* MARIN. PR. I, XIX/17. *Sulfura de cărbune se prepară încălzind cărbunele în contact cu sulfurele.* PONI, CH. 140. *Nimeni nu s-a indignat fiindcă sulfura de carbon miroase neplăcut.* C. PETRESCU, Î. I, 16, cf. NOM. PROF. 40, MACAROVICI, CH. 273. *Lucrător sulfură de carbon.* LEG. EC. PL. 296, cf. MDT, SANIELEVICI, R. 184. *Reducerea sulfurii de carbon conduce... la produse diferite.* LTR[2], cf. DL, DM, DER, DN[2], DC, M. D. ENC. *Sulfură de cupru* (sau, rar, *cuproasă*) = combinație a cuprului cu sulful[2], care se prezintă sub formă de cristale negre, insolubile în apă. *Sulfura cuproasă.* MACAROVICI, CH. 383, cf. DC. *Sulfură de fier* = combinație a fierului cu sulful[2], răspîndită în natură, care se prezintă sub formă de cristale cafeniu închis, insolubilă în apă, dar solubilă în acizi și care este folosită ca materie primă la fabricarea acidului sulfuric; bisulfură de fier (v. b i s u l f u r ă), pirită. *Combinațiile sulfului... se vor numi sulfur de fer.* MARIN, PR. I, XVIII/21. *Un corp... cu o culoare neagră... care se numește sulfură de fier.* PONI, CH. 6, cf. MACAROVICI, GH. 289, DC, M. D. ENC. *Sulfură (dublă) de fier și de cupru* = combinație naturală a fierului și a cuprului cu sulful[2], răspîndită în natură în filoanele hidrotermale, care se prezintă sub formă de cristale de culoare galbenă-verzuie și care constituie cel mai important minereu de cupru; calcopirită. *Calcopirita este o sulfură dublă de fier și cupru.* GEOLOGIA, 16, cf. M. D. ENC. *Sulfură de plumb* = combinație a plumbului cu sulful[2], care se prezintă sub formă de precipitat de culoare neagră, insolubilă în apă; galenă. *În contact cu sulfurul de plumb îl fac de trece repede în stare de sulfat.* MARIN, PR. I, 256/6, cf. PONI, CH. 243, MACAROVICI, CH. 376, DER, DC, M. D. ENC. *Sulfură de sodiu* = sare de sodiu a acidului sulfhidric, care se prezintă sub formă amorfă, incoloră, care este solubilă în apă și se întrebuințează ca agent reducător în chimia organică și în industria tăbăcăriei. Cf. MACAROVICI, CH. 291, DER. *Sulfură de stibiu* = combinație a stibiului cu sulful[2], care se prezintă sub formă de cristale de culoare roșie-portocalie, puțin solubilă în apă și care se folosește la vulcanizarea și colorarea cauciucului, la fabricarea chibriturilor, la colorarea sticlei și a porțelanului în galben. Cf. PONI, CH. 240, DER, DC. *Sulfură de zinc* = combinație naturală a zincului cu sulful[2], care se prezintă sub formă de cristale de culoare gălbuie, brună sau neagră, greu solubilă în apă, care constituie principalul minereu de zinc; blendă, sfalerit. Cf. MACAROVICI, CH. 392. [O radiație] *capabilă... să producă luminiscența unui ecran cu sulfură de zinc.* SANIELEVICI, R. 12, cf. DC, M. D. ENC.

— Pl.: *sulfuri* și (învechit) *sulfure*. — Și: (învechit) **sulfúr** s. m.

— Din fr. **sulfure**

SULFÚRIC, -Ă adj. 1. (Despre substanțe, despre elemente chimice etc.) Care este combinat sau compus cu sulf[2]. *Dacă starea nervoasă domnește..., un semigros de eter sulfuric; cuviincioasa dietă.* BREZOIANU, A. 576/29, cf. DL, DM, DN[2]. [Împotriva manei viilor] *se recomandă... tratamentul cu „praf de var și fer sulfuric".* C. GIURESCU, P. O. 167. ◇ *Acid sulfuric* (sau, învechit, *acrime sulfurică*) = acid anorganic, oxigenat al sulfului[2], care se obține din combinarea trioxidului de sulf[2] cu apă și care se prezintă sub formă de lichid uleios, incolor, inodor, cu gust acrișor, toxic, care este corosiv și oxidant puternic, reacționînd violent cu apa cu degajare de căldură, carbonizînd substanțele organice; este acidul cu cea mai mare importanță industrială; vitriol, (învechit, rar) acid sulfic (v. s u l f i c), unt de vitriol (v. u n t). *Într-o acrime radicalul ei poate fi simplu, precum în acrimea sulfurică.* ASACHI, L. 77[1]/22. *Acidul sulfuric (unt de vitriol) dizoalve pe aluminiu.* BREZOIANU, A. 18/18, cf. NEGULICI. *Nu este fabricațiune în care acidul sulfuric (vitriolul) să nu intre ca ingredient sau ca reactiv.* GHICA, C. E. II, 394, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, ALEXI. W., ȘĂINEANU[2]. *Acidul sulfuric este un lichid igroscopic, foarte caustic (arzător),* BIANU, D. S., cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., MACAROVICI, CH. 109, MDT. *Vegetația arsă de acid sulfuric.* BOGZA, A. Î. 27, cf. LTR[2]. *Dac-ai s-o bagi în acid sulfuric, poate o să se găsească... să fi-o cumpere.* H. LOVINESCU, T. 141, cf. DL, DM, DER, DN[2], DC 47. *Fabrica de acid sulfuric a atins parametrii proiectați.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 193, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Astăzi, rar; despre ape, băi etc. sau despre procese, despre reacții chimice etc.) Sulfuros (2). Cf. I. GOLESCU, C. *Între băile... sulfurice (de pucioasă)... cea mai faimoasă este numită a împăratului.* ASACHI, L. 5[2]/9, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Mirosul de mineral... plutea peste tot, umed, sulfuric.* AGÎRBICEANU, A. 328. *Eu ce căutam? O nouă expresie a dezagregării sulfurice.* BARANGA, I. 195, cf. DL, DM, DN[2], DEX.

— Pl.: *sulfurici, -ce.*

— Din fr. **sulfurique.**

SULFURÍL s. n. (În sintagma) *Clorură de sulfuril* = acid al sulfului[2] cu clorul, care se prezintă sub formă de lichid uleios, incolor, insolubil în apă, fumegant în aer și care este întrebuințat ca dizolvant și la fabricarea clorurilor acide. Cf. NOM. MIN. I, 194, MACAROVICI, CH. 299, DC.

— Din fr. **sulfuryle.**

SULFURÍNĂ s. f. (Ban și Olt.) Substanță sulfuroasă din care se obține culoarea roșie. *7 sulfurina (coloare canabia) se cumpără cu 10 galbeni funtul.* I. IONESCU, M. 694. *Se pregătea culoarea roșie ca vișina din sulfurină topită în spirt.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 121. *Cerneala roșie pentru înflorături de litere tiparnice o facem cu sulferin.* AL LUPULUI, P. G. 168.

— Pl.: *sulfurine.* — Și: **sulferín** s. m.

— **Sulfură** + suf. *-ină.*

SULFURÍU, -ÍE adj. (Rar) Galben (ca sulful[2]). *Flori sulfurii.* GRECESCU, FL. 368. *Penele... sînt galben-sulfurii palid.* LINȚIA, P. I, 39.

— Pl.: *sulfurii.*

— **Sulfur[1]** + suf. *-iu.*

SULFURIZÁ vb. I. T r a n z. A supune unei sulfurizări. Cf. DEX, DN[3].

— Prez. ind.: *sulfurizez.*

— Din fr. **sulfuriser.**

SULFURIZÁRE s. f. Operație de dezinfectare, de dezinsecție sau de deratizare cu ajutorul bioxidului de sulf[2] gazos. Cf. LTR[2], DEX, DN[3].

— V. **sulfuriza.**

SULFURÓS, -OÁSĂ adj. 1. (Despre substanțe chimice) Care aparține grupului compușilor oxigenați ai sulfului[2]. Cf. DL, DM, DN[2], DEX, ◇ *Acid sulfuros* (sau, în-

vechit, *acrime sulfuroasă*) = acid organic format prin dizolvarea în apă a bioxidului de sulf[2] și care este întrebuințat ca decolorant, conservant în industria alimentară, în vinificație etc. *Acrime... sulfuroasă și suptsulfuroasă sînt dupre acest șir mai mici trepte de oxidație a sulfurei.* ASACHI, L. 77[2]/47, cf. ANTONESCU, D., ȘĂINEANU[2], CADE, SCRIBAN, D., MĂCAROVICI, CH. 293. *Acidul sulfuros poate forma două serii de săruri.* LTR[2], cf. DL, DM, DER, DN[2], DC 47, M. D. ENC., DEX.

2. (Despre ape, despre băi etc.) Care conține sulf[2] (dizolvat); (despre procese, despre reacții chimice etc.) care degajă sulf[2], care ține de natura sulfului[2], de sulf[2]; (rar) sulfuric **(2)**, (învechit și regional) pucios **(2)**. Cf. I. GOLESCU, C., PROT. — POP., N. D. *Aerul e sănătos, deși-i cam sulfuros.* ALECSANDRI, S. 173, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Un gaiser... Ca o spirală sulfuroasă țîșni.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 124, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *E un smîrc format din ape sulfuroase.* GALACTION, O. A. II, 383. *Se distinge în flacăra sulfuroasă... fiecare spinare încovoiată.* C. PETRESCU, Î. II, 39, cf. SCRIBAN, D. *Apar izvoare minerale sulfuroase.* ONCESCU, G. 91, cf. DL, DM. *Cele mai importante izvoare... sînt sărate, alcaline, sulfuroase.* ABC SĂN. 337, cf. DN[2], GEOLOGIA, 91. *Sursele hidrominerale... sînt: sulfatate... sulfuroase.* JUD. ROM. SOC. 188, cf. CHEST. II 462/136. ◇ Fig. [Dracul] *avea cumplita luce..., Acea rază sulfuroasă care-n vîsuri ni s-arată.* NEGRUZZI, S. II, 86.

— Pl.: *sulfuroși, -oase.*

— Din fr. **sulfureux.**

SÚLGER s. m. v. **sluger.**

SULGERÉL s. m. v. **slugerel.**

SULGERÍE s. f. v. **slugerie.**

SULGI subst. pl. (Prin Transilv.) Nume dat băieților tineri care însoțesc vornicul în alaiul nupțial și care duc daruri miresei. *Era în vechime datina ca... să intre și vornicul (vătăjelul) în casă dimpreună cu trei băieți numiți sulgi, dintre care unul cu trei colaci într-o bită, altul cu un mușchi frumos de carne și o găleată cu vin.* MARIAN, NU. 758.

— Etimologia nesigură. Cf. s l u g ă.

SÚLGIU[1] s. n. (În evul mediu din țările române) Dare percepută pe vite sau pe oi tăiate ori pentru vacile cu lapte. V. v ă c ă r i t. *Și eu Sergie ê-am fost cămăraș la sulgiu, am scris ca să s[e] știe* (a. 1600). IORGA, S. D. XI, 273. *Nici iliș să dea, nici sulgiu, nici unt* (a. 1629), ap. HEM 1 193. *Ei vor fi scutiți șese ani „de dajde și de zlofi... și de iliș și de sulgiu...“ și alte dări* (a. 1666). IORGA, S. D. VI, 85. *Fără oboroace nu pot hi și sulgiu de cîtăva vreme nu s-a scos, nici la avgust și s-a trimis de s-a luat cîte o samă de ialovițe de pe la oameni de ținuturi* (a. 1696). id. ib. XVI, 199. *Să ne dea nici la bir, nici la orînduire... nici la fumărit, nici la sulgiu* (a. 1714). URICARIUL, V, 251/15, cf. DDRF, ALEXI, W., TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Veniră socotelile pentru turmele transhumate și chivernisirea pentru sulgiul oastei.* BARBU, PRINC. 161. *Satul Borlești — Bacău era scutit de: iliș, sulgiu, unt, ceară.* STOICESCU, C. S. 160. *În Moldova, la 1586, un nemiș (boiernaș) se plînge că i s-a luat o vacă pentru sulgiu.* PANAITESCU, O. Ț. 49, cf. DEX, M. D. ENG[2].

— Accentuat și: *sulgíu,* ALEXI, W. — Pl.: *sulgiuri.*

— Și: **sulj** s. n. CIHAC, II, 349, I. BRĂESCU, M.

— Etimologia nesigură. Cf. s u l g e r.

SULGÍU[2] s. n. v. **sugiu.**

SULHÁC s. n. v. **sulac.**

SULHÁR s. m. (Mold., prin Bucov. și prin nordul Transilv.) Lemn sau trunchi de arbore, subțire, lung, drept și curățat de crengi, care are diverse întrebuințări. *Moș Nichifor... taie un sulhariu de fag și face un capăt minunat.* CREANGĂ, P. 135, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, DM, LTR[2], H IV 42, A V 15, 16, 22, ȘEZ. III, 89, PAȘCA, GL.

— Pl.: *sulhari.* — Și: **sulhárіu, sluhár** (SCRIBAN, D., ARVINTE, TERM. 166) s. m.

— Etimologia nesigură. Cf. s î h l ă.

SULHÁRIU s. m. v. **sulhar.**

SULHĂU s. m. (Regional) Carîmb (la loitră) (Tărcăița — Beiuș). Cf. A I 24.

— Pl.: *sulhăi.*

— Etimologia nesigură. Cf. s u l h a r.

SULHÉTIC, -Ă adj. v. **șulhetic.**

SULHÍDRIC adj. v. **sulfhidric.**

SULHÍNĂ s. f. v. **sulfină.**

SULHUIÉTIC, -Ă adj. v. **șulhetic.**

SULHUÍT, -Ă adj. (Regional) Zăpăcit (Rusca Montană — Caransebeș). Cf. ARH. OLT. III, 388. *Tu ești sulhuit.* ib.

— Pl.: *sulhuiți, -te.*

— Cf. s î l h u i[1].

SULÍ vb. IV. Tranz. (Prin vestul Munt.) A înșăila; a cîrpi. Cf. ALR I 1 745/790. *Sulește ăl sac c-o să mă reped la moară.* UDRESCU, GL.

— Prez. ind.: *sulesc.*

— V. **sulă.**

SULÍCĂ s. f. **I.** (Popular și familiar; eufemistic) Diminutiv al lui s u l ă **(II)**.

II. (Bot.; regional) **1. I.** Trestie **(1 b)** *(Phragmites communis).* Cf. BORZA, D. 129.

2. Gheață *(Begonia semperflorens).* Cf. BORZA, D. 29.

— Pl.: *sulici.* — Și: (regional) **sulcă** (accentul necunoscut) s. f. BORZA, D. 129.

— Sulă + suf. *-ică.*

SULICÍCĂ s. f. v. **sulițică.**

SULICIOÁRĂ s. f. **I.** Diminutiv al lui s u l i ț ă **(I 1)**; sulițică. Cf. DL, DM. *Mîine-n zori să vă sculați Și frumos să vă armați Pe la brîne cu pistoale... La picior cu sulicioare, C-o să facem vînătoare D-un voinic ce seamăn n-are.* TEODORESCU, P. P. 500. ✦ (Popular) Ramură tînără, cioplită în formă de sulință **(I 1)**, care se împodobește cu stafide, smochine etc. și care este purtată în cortegiul înmormîntării. *Românii de prin orașe și cei culți de la țară... cioplesc mai multe bețișoare sau sulicioare de regulă din lemn de brad... cam jumătate de metru de lungi sau mai bine și pe acelea le încarcă cu stafide, smochine.* MARIAN, Î. 166, cf. DL, DM.

II. (Bot.; regional, în forma *sulițoară*) **1.** Sunătoare **(2)** *(Hypericum maculatum).* Cf. BORZA, D, 86.

2. Sulițică **(2 a)** *(Doryenium herbaceum).* Cf. BARCIANU, BRANDZA, FL. 97, BORZA, D. 61.

— Pl.: *sulicioare.* — Și: (regional) **sulițoáră.**

— Sulință + suf. *-ioară.*

SULIÉTĂ s. f. v. **siluetă.**

SULÍG, -Ă s. f., s. m. **I.** S. f. Tulpină tînără a stufului, care apare primăvara la un nod al rizomului. Cf. LTR[2].

II. S. m. (Prin sud-estul Munt. și prin sud-vestul Dobr.) Țurțur (de gheață). Cf. ALR I 432/695, 980, 984, 986, ALR SN III h 801/705, ALRM SN II h 618/705.

— Pl.: *suligi.*

— Etimologia necunoscută.

SULIGÁ vb. I. T r a n z. și r e f l. (Prin Olt.) A (se) cățăra. *„Ce te-ăi fi“ (sau: „cin te-o fi“) suligat acolo? se zice mai ales copiilor, cînd se suie undeva.* I. CR. III, 220, cf. LEXIC REG. 31.

— Prez. ind.: *sulig.*

— Etimologia necunoscută.

SULIMÁN s. n., s. m. **I.** S. n. **1.** (Învechit și popular) Fard. *Și era tînără și frumoasă și plină de suleiman, ca o fată de rachieriță.* NECULCE, L. 85, cf. ANON. CAR., I. GOLESCU, C. *Sulimanele sînt toate stricăcioase, cele albe încă și mai tare.* VASICI, M. II, 60/5. *A opri nevestelor sulimanele otrăvitoare, adecă tot felul de albele, rumenele, covăsituri, lăptișoare.* FM (1843), 220²/1. *Rădovanca, femeie groasă și chipeșă..., plămădea sulimanurile și dresurile.* GHICA, C. E. II, 596. *Frumusețile spoite Cu roșiu și cu suliman, Sau cu haine strălucite, Crede: nu plătesc un ban.* SION, F. 62, cf. PONTBRIANT, D. *Vinde și suliman și cana de păr.* CARAGIALE, O. II, 234. *Sulimanurile... nu te-au putut apăra de bătrînețe.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 322. *Sulimanurile în cele mai multe cazuri sînt periculoase, producînd boale grele.* BIANU, D. Ș. 295. *Sulimanurile sînt diferite substanțe care au de scop să dea feței o culoare artificială voită.* PAMFILE — LUPESCU, CROM. 196. *E boită... pe obraz cu suliman și cu frunzișoară?* HOGAȘ, DR. II, 136, cf. RESMERIȚĂ, D. *O negustoreasă cu fața aprinsă sub suliman, înfoiată și înzorzonată.* M. I. CARAGIALE, C. 18, cf. CADE. *O sărută, lăsîndu-i o pată vînătă în roșul sulimanului de pe obraz.* BASSARABESCU, V. 194. *Lacrămile îi brăzdează sulimanul.* REBREANU, NUV. 147. *Se fereau de soare ca de deochi, spoindu-și albeața cu dresuri și sulimanuri.* TEODOREANU, M. U. 125, cf. PUȘCARIU, L. R. I, 395. *Ea fabrică parfumuri, sulimane, unguente pentru obraz.* CĂLINESCU, I. 164. *A declarat bătrînei... că sulimanul pe care-l dă scandalizează pe toți.* id. C. O. 173. *Nici o păpușă nu-i place fetiței, ca un rac supus și spilcuit cu suliman.* ARGHEZI, S. VII, 10. *Se încondeiase la sprîncene... și își dăduse niște suliman pe față.* CAMIL PETRESCU, O. I, 94. *Înghețata din cărucior avea o culoare violentă, de suliman sau de bijuterii de sticlă.* BOGZA, A. Î. 595. *O judecaseră: prea mult suliman pe obraz.* PAS, L. I, 244. *Scoase la iveală... felurite vopsele, puse în borcănașe ca sulimanurile la spițer.* TUDORAN, P. 71, cf. DL, DM. *Buzele arse de sulimanurile apoticarilor nepricepuți.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Îți mai trebuie ețe-un ban Ca să-ți cumperi suliman.* TEODORESCU, P. P. 132. *Hai, săracu sulimanu Cum mărită gugumanu!* MAT. FOLK. 419, cf. ALR SN IV h 1 199, ALRM SN III h 1 018. *Mîrare taica șasă boi Și din șasă vinde doi... Să-i ia fie-sa suliman.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 398. ✧ F i g. *Încă nu cunoaște moralicescul suliman, care este tras preste masca fățărniciei.* FM (1839), 34¹/17. ✧ L o c. v b. (Învechit și regional) **A (se) da cu suliman** = a (se) farda. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 613, BARCIANU, ALEXI, W. *De n-ai da cu suliman, Nu ți-ar face pielea un ban.* RĂDULESCU-CODIN, ap. ȘIO II₁.

2. (Învechit; și în sintagma *piatra sulimanului*) Cinabru; s p e c. culoare roșie obținută din cinabru și folosită la prepararea vopselelor. *Suliman oca 44 bani* (a. 1761). ȘIO II₁. *Cum să faci slove de aur,... ia suliman, adecă acsif și argint viu tot de o potrivă* (a. 1805). GRECU, P. 86. *Piatră pînătă, piatra sulimanului sau piatra bună de făcut alifie de obraz.* CREANGĂ, P. 112. ✧ (Prin analogie) *De ce se depărtez locurile de dînsul spre tropice, de aceea se scade căldura... cu scăderea neputinței și a negrelii oamenilor, în față mohorîtă, măslinie și arămoasă, și se numește sulimanul climei locului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 10/11. ✧ (Învechit, rar) Carbonat de plumb. *Această substanță este o otravă ; își cunoaște ființa aruncînd în vin acid sulfuric... care prevălește smaltul de plumb în stare de carbonat de plumb (suliman).* BREZOIANU, A. 609/7.

3. (Învechit, rar) Acțiunea de a se s u l i m e n i **(1)**; (popular) sulimenire, **(1)**, (familiar) sulimeneală **(1)**. *Ele nu-ș strică frumusețea boiului lor prin uritul obicei al sulimanului.* IST. AM. 8ᵛ/9.

II. S. m. Numele a două plante erbacee din familia labiatelor: **a)** plantă erbacee liniș-păroasă din familia labiatelor, cu tulpina în patru muchii, cu frunze lunguețe și cu flori albastre, albe sau roz; (regional) gubănaș, gubăganaș, lavrentină, vineriță, vinețică, iarbă de-greutate (*Ajuga genevensis*). Cf. GRECESCU, FL. 481, ȘĂINEANU², TDRG, RESMERIȚĂ, D., PANȚU, PL., BORZA, D. 13, M. D. ENC.; **b)** (regional) vineriță (*Ajuga repens*). Cf. BORZA, D. 13.

— Pl.: *sulimanuri* și (astăzi rar) *sulimane*, (învechit, rar, m.) *sulimani* (LB). — Și: (învechit) **suleimán, sulemán** (I. GOLESCU, C.), **sșlimán** (BUDAI-DELEANU, Ț. 320) s. n.

— Din tc. **sülümen.**

SULIMĂNÍ vb. IV v. **sulimeni.**

SULIMĂNÍRE s. f. v. **sulimenire.**

SULIMĂNÍT, -Ă adj. v. **sulimenit².**

SULIMĂTÚRĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Fard. *Sărace sulimături Cum intră prin zbîrcituri.* CIAUȘANU, V. 113.

— Pl.: *sulimături.*

— De la **suliman.**

SULIMÉNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

SULIMENÉALĂ s. f. **1.** (Rar) Fardare (cu suliman I **1**). Cf. s u l i m e n i **(1)**. Cf. CADE, DEX.

2. (Popular și familiar; concretizat) Fard. Cf. LB. *Jupîn Strul din Tîrgul Neamțului, negustor de băcan, iuruș, ghileală, sulimineală.* CREANGĂ, P. 112. *Obrajii spoiți c-un strat gros de pudră și sulemenele.* REBREANU, NUV. 6. *Tratamentul estetic al obrazului plin de coșuri, cu pudră și sulimeneli.* TEODOREANU, M. III, 50. *Și ce spunea?... că pui sulemeneală pe obraz.* SADOVEANU, O. VII, 320, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Voi încerca să dovedesc că avem forme fără fond, un fel de sulemeneală.* IONESCU-RION, S. 101.

— Pl.: *sulimeneli* și (regional) *sulimenele* (CIAUȘANU, V. 113). — Și: (regional) **sulimineálă, sulemeneálă** s. f.

— **Sulimeni** + suf. *-eală.*

SULIMENÍ vb. IV. R e f l. și t r a n z. **1.** (Învechit și popular; subiectul sau complementul indică fața oamenilor sau părți ale acesteia, de obicei obraji, buze, gene etc. ori, prin sinecdocă, oameni) A (se) farda (cu suliman **I 1**). Cf. LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Silvia ... își pune alunele și se sulimenește.* NEGRUZZI, S. II, 265, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TDRG. *Se sulemenea și umbla cu rochii de mătase.* REBREANU, I. 97, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *O fată... sulemenită pînă la urechi ne strigă.* VLASIU, D. 24. *Dumneaei se sulemenise și aștepta cu nerăbdare masa.* SADOVEANU, N. F. 134, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *S-a-mbrăcat bine, s-a sulimenit.* O. BÎRLEA, A. P. II, 544. ✧ F i g. *Disprețuim pe cei cari, vrînd să-și facă faimă ... sulemenindu-și muza firavă, întronează neadevărul.* PLR II, 180. ✦ T r a n z. p. e x t. (Rar) A mînji **(1)**. *Dumnealui zice că mă sulemenește cu chinoroz.* CARAGIALE, O. I, 85. ✦ F i g. (Rar) A da aparență frumoasă. Cf. RESMERIȚĂ, D.

2. (Familiar; subiectul sau complementul indică obiecte, construcții etc. sau părți ale acestora) A (se)

vopsi, a (se) transforma **(1)**. *Se mai vede cîte un palat vechi cu beciuri boltite..., cu ceardace mari însă și acestea începură a se sulemeni și a se preface.* NEGRUZZI, S. I, 71. *Locomotiva... Țipă sulemenindu-și coșu Cu fumul negrilor cărbuni.* MINULESCU, VERS. 221. *Ulițele de căpetenie ale tîrgului au slujitorii lor: meșteri care le sulimenesc cu smoală și asfalt.* TEODOREANU, U. C. 12. *Un cartier alb și ocru de locuințe ieftine, sulemenite cu ardezie.* VINEA, L. I, 53, cf. DL, DM, M. D. ENC. ◆ Tr a nz. Spec. (Învechit) A picta; a vopsi cu suliman **(I 2)**. *Apoi fă suliman și-l sulimănește* [tabloul] (a. 1805). GRECU, P. 414.

— Prez. ind.: *sulimenesc.* — Și: (învechit și popular) **sulimăní** (BUDAI-DELEANU, LEX., PAMFILE — LUPESCU, CROM. 196, SCRIBAN, D.), **sulemeni,** (învechit) **suliminí** (CADE) vb. IV.

— V. **suliman.**

SULIMENÍRE s. f. Acțiunea de a (se) sulimeni.

1. Fardare (cu suliman **I 1**). Cf. sulimeni **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Familiar) Vopsire; p. ext. transformare **(1)**. Cf. sulimeni **(2)**. Cf. DM, M. D. ENC.,

— Pl.: *sulimeniri.* — Și: (învechit) **sulimănire** (BUDAI-DELEANU, LEX.), **sulemenire** (DDRF, ALEXI, W., DL, DM) s. f.

— V. **sulimeni.**

SULIMENÍT[1] s. n. (Învechit) Fardare (cu suliman **I 1**). Cf. sulimeni **(1)**. *Alt mod obicinuit a se învenina cu plumb fără voință... este sulemenitul cu var de plumb, cu apă de plumb.* VASICI, M. II, 60/4.

— Și: **sulemenít** s. n.

— V. **sulimeni.**

SULIMENÍT[2]**, -Ă** adj. (Învechit și popular; despre fața oamenilor sau despre părți ale acesteia, de obicei despre obraji, despre buze, despre gene etc. ori, prin sinecdocă, despre oameni) Fardat (cu suliman **I 1**). *Cele nevește bătrîne... și suliminite* (a. 1784). IORGA, S. D. VIII, 10, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Cucoanile sulimenite ofta.* RUSSO, S. 19, cf. POLIZU. *Dănțuitorii, niște copii, sulemeniți, cu peruci pe cap..., dantară.* PELIMON, I. 265/27. *Văd femeile-nvălite Cu voaluri peste ochi, Nu știu: sînt sulemenite?* SION, POEZII, 118/10, cf. PONTBRIANT, D. *Cealaltă muiere era... sulemenită și vopsită, voind să se arate mai albă și mai rumenă.* ISPIRESCU, O. 21, cf. DDRF, ȘIO II$_1$. *O doamnă, sulemenită, se cobora pe scări.* D. ZAMFIRESCU, A. 83, cf. ALEXI, W. *Ieși dar, sulemenită petitoare!* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 96. *Nu-ți mai plac babele? — Deloc; babele în general și cele sulemenite în special.* HOGAȘ, DR. II, 136. *Seamănă cu o fată mare de la țară, naivă, adusă la oraș, sulemenită, înmănușată.* IBRĂILEANU, SP. CR. 49. *O cucoană... roșită, sulemenită... tîrguia lucruri fine.* BRĂESCU, O. A. II, 9. *Copii turci de vreo paisprezece ani, sulemeniți, în cămăși de borangic.* CĂLINESCU, S. C. L. 73. *S-a ivit altă demoazelă sulemenită.* G. PETRESCU, A. R. 8. *Peisajul a fost pervertit, ca o femeie sulemenită țipător.* BOGZA, A. Î. 28. *Poate că dragostea e tinerețe, și eu sînt o biată bătrînă sulemenită și dornică de iubire.* VINEA, L. I, 286, cf. DL, DM. *În mijlocul hanului... jucau muieri sulemenite.* BARBU, PRINC. 245. *Îi venea s-o zgîrîie pe ochișorii ăia sulemeniți.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 126, 16/2, cf. M. D. ENC., DEX. *I-am și găsit mireasă..., Naltă și sulemenită, De harnici meșteri croită.* TEODORESCU, P. P. 533. *Pe drum, uite că-i iese înainte o femeie gătită și sulemenită, nevoie mare.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 117. *Sînt albă, sulemenită Și urîtă și iubită, Vara nu vor să mă vază Și iarna mă-nbrățișează* (Soba). PANN, ap. GCR II, 370. *A venit sulemenită Și să duce terfelită* (Zăpada). PANN, P. V, II, 129/26, cf. ZANNE, P. I, 93, GOROVEI, C. 347. ◇ Fig. *Făcură:... pace sulemenită, că, cînd le vine muntenilor zamanul, tot îi împedeca la trebi.* NECULCE, L. 155. *Străbătui iar șiragul de saloane unde... dăinuia ca îmbălsămat, cu Olimpul său sulemenit și pastorala sa dulceagă.* M. I. CARAGIALE, C. 108. ◇ (Substantivat, f.) *Se așeza la masă, făcînd ochi dulci bărbaților, o sulemenită!* PAS, L. II, 194.

— Pl.: *sulimeniți, -te.* — Și: (învechit și popular) **sulemenít, -ă** (învechit) **sulimănít, -ă** (BUDAI-DELEANU, LEX.), (învechit, rar) **suliminít, -ă** adj.

— V. **sulimeni.**

SULIMENITÚRĂ s. f. (Învechit) **1.** Fard. Cf. I. GOLESCU, C.

2. Suliman **(I 2)**. *Pune sulimeniturile mai supțire* (a. 1805). GRECU, P. 91.

— Pl.: *sulimenituri.*

— **Sulimeni** + suf. *-(i)tură.*

SULIMENITURÉNIE s. f. (Învechit, rar) Strat de suliman **(I 2)** în pictură. *Părurile și barbele bătrînilor* [în pictură]... *sulimenește-le prea iale cu supțireale sulimenițurenii* (a. 1805). GRECU, P. 92.

— Pl.: *sulimenițurenii.*

— **Sulimenítură** + suf. *-enie.*

SULIMÍNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

SULIMINEÁLĂ s. f. v. **sulimeneală.**

SULIMINÍ vb. IV v. **sulimeni.**

SULIMINÍT, -Ă adj. v. **sulimenit.**

SULINÁR s. m., s. n. **I.** S. n. **1.** (Învechit și regional) Tub de canal (de obicei de lemn), pentru scurgerea apei. *Găsiră sulinariul pre unde mergea apa în cetate și meșterșuguiră de intrară în cetate.* MOXA, 378/8. *Săpînd aflară fîntîna aceasta dueîndu-se apa pre sulinare în cetate.* VARLAAM, C. 124. *Isus... ca pe într-un solinariu au trecut.* ap. TDRG. *Ne-au scris... să încarce sulinările și alte lucruri ce mai sînt de treaba fîntînii aceștiia să le aducă aici* (a. 1709). IORGA, B. R. 107, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D., com. din SĂCELE.

2. (Învechit și regional) Copac tînăr sau trunchi de copac înalt, subțire și drept. Cf. LB, VALIAN, V., LM, CIHAC, II, 379, DDRF, TDRG, RESMERIȚĂ, D. *Eram drept ca un sulinar.* BĂNUȚ, T. P. 183, cf. SCRIBAN, D., H IX 389, XVII 225, com. din CĂZĂNEȘTI — SLOBOZIA.

3. (Învechit și regional) Lemn gros, drept și rotund; p. ext. carîmb (de la loitra carului sau a căruței). Cf. BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., VICIU, GL.

4. (Regional) Fiecare dintre cele două țepușe de pe coama caselor țărănești; (regional) bold, săgeată **(III 14)**, sulință **(III 1)**, țeapă. Cf. DAMÉ, T. 93, ȘĂINEANU[2]. *De la cele două stinghii ale căprioarelor se bate cîte un bold care străbate prin acoperiș și rămîne afară... se mai numește țep, țeapă, săgeată, sulinar.* PAMFILE, I. C. 422, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE.

5. (Prin Munt. și prin Transilv.) Mînă curentă (v. mînă[1] **II 14**). Cf. CHEST. II 220/97, 275, 291.

6. Lăstar dat din tăietura trunchiului unei sălcii, la o anumită distanță de la colet, folosit la împădurirea anumitor terenuri, în anumite construcții sau ca lemn de foc. Cf. LTR[2].

II. S. m. (Ihț.; regional) Sulac **(III)** *(Cyprinus carpio hungaricus)*. Cf. ANTIPA, F. I. 117, RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE.

— Pl.: (n.) *sulinare* și (m.) *sulinari.* — Și: (învechit

și regional) **sulunár** (RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CHEST. II 220/275), (învechit) **solinár** (CADE), **solinăriu** s. n.

— Din bg. **сулинар**, ngr. σολουνάρι.

SULÍNĂ s. f. (Bot.; învechit și regional) Cornac. *(Trapa natans)*. Cf. POLIZU, CONV. LIT. XXIII, 1 054, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, BORZA, D. 171.

— Pl.: *suline*.

— Etimologia nesigură. Cf. c i u l i n ă.

SULÍȘ adv. (Regional; indică modul de deplasare în aer a unor obiecte, de obicei lungi, aflate în mișcare) În arc alungit (și împungînd aerul). Cf. SCRIBAN, D. *A azvîrli un băț sulișe*. id. ib.

— **Sulă** + suf. *-iș*.

SULÍT, -Ă adj. (Prin nord-vestul Munt.) Însăilat; cîrpit. *Un sac sulit*. UDRESCU, GL.

— Pl.: *suliți, -te*.

— V. **suli**.

SULIȚÁ vb. I. T r a n z. (Rar) A împunge cu sulița **(I 1)**. Cf. DL, DM. (A b s o l.) *Din trîmbiți oi trîmbița..., Din suliți-oi sulița*. MARIAN, NU. 24. ◇ F i g. *Satul sulițat de ploaie pare mort*. SAHIA, N. 50.

— Prez. ind.: *sulițez*.

— V. **suliță**.

SULIȚÁR s. m. **I. 1.** (În organizarea armatei din țările române în secolul al XVI-lea și al XVII-lea; mai ales în Moldova) Ostaș care purta sulița **(I 1)** și lupta cu ea ; (la pl.) corp de slujitori înarmați cu sulițe; fuștaș, lăncier, sulițaș **(1)**. *Stînga..., alcătuită de două brigate... împreună cu reghimentu sulițarilor, de la Carcov ș-a ținut drumul*. CR (1829), 41/2, cf. I. GOLESCU, C. *Pedestrimea aleasă a seculor ce purta numirea de... sulițari*. BĂLCESCU, M. V. 168, cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *Basarabii... duseseră pe aceleași locuri pîlcurile de poteraș, de sulițari, de roșiori... întru apărarea pămîntului strămoșesc*. D. ZAMFIRESCU, R. 222. *Se dovedește că cerbii cei vechi sînt mai tari decît sulițarii*. SADOVEANU, O. XIII, 707, cf. DL, DM, DEX.

2. Meșter care făcea sau vindea sulițe **(I 1)**. *Meșterii toți..., păvăzării și sulițarii să vie la Filipus cetate*. ALEXANDRIA (1794), 41/12, cf. I. GOLESCU, C.

II. (Ornit.; și în sintagma *rață sulițar*) Pasăre acvatică migratoare asemănătoare cu rața domestică, vînată pentru carnea ei gustoasă *(Anas acuta)*. Cf. BĂCESCU, PĂȘ, 148. *Fuseseră împușcați în ajun sulițari, bodîrlăni moțați și o rață*. VÎN. PESC. februarie 1964, 15. *La noi, iernează în condiții optime specii migratoare cum sînt... călîrarii albi și roșii, rața sulițar*. ib. noiembrie 1964, 9.

— Pl.: *sulițari*.

— **Suliță** + suf. *-ar*.

SULIȚÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a s u l i ț a. Cf. DM. ◇ F i g. *Peștii se zvîrcoleau... în cele dintîi sulițări ale soarelui*. SADOVEANU, ap. TDRG.

— Pl.: *sulițări*.

— V. **suliță**.

SULIȚÁȘ s. m. **1.** (În organizarea armatei din țările române în secolul al XVI-lea și al XVII-lea, mai ales în Moldova) Ostaș care purta sulița **(I 1)** și lupta cu ea; (la pl.) corp de slujitori înarmați cu sulițe; fuștaș, lăncier, sulițar **(I 1)**. *Vinde partea ei din Oloșăi, „partea tătîne-meu, lui Obrajie, ce-au fost sulițaș“* (cca 1663). IORGA, S. D. VI, 84. [Erau] *den driapta și den stînga cîte cinci mii de sulițași călări*. N. COSTIN, L. 585. *În mijloc puse pe sulițași*. BĂLCESCU, M. V. 493. *Apoi sulițașii făcură atac asupra aripei drepte*. HASDEU, I. V. 116, cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Călărimea veche moldovenească trebuie s-o împărțim, după arma pe care o întrebuința, în sulițași și arcași*. BOGDAN, O. 63, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *A încălecat alaiul; au trecut înainte sulițașii*. SADOVEANU, O. XV, 397, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Arcașii, sulițașii, pușcașii și tunarii*. STOICESCU, C. S. 173.

2. (Sport) Atlet care aruncă sulița **(I 2)**. Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 85, 1961, nr. 1, 30.

— Pl.: *sulițași*.

— **Suliță** + suf. *-aș*.

SULIȚÁT, -Ă adj. Care este în formă de suliță **(I 1)**; (rar) sulițos. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Venină-riță..., plantă ierboasă, otrăvitoare, tulpina fără peri, frunzele fără codiță, sulițate..., crește prin mlaștini*. VOICULESCU, L. 327. *Înegală creastă, sulițată cegă Lame limpezi duse-n țara lui, norvegă*. I. BARBU, J. S. 147.

— Pl.: *sulițați, -te*.

— V. **suliță**.

SÚLIȚĂ s. f. **I. 1.** Armă de atac folosită mai ales în trecut, formată dintr-o vergea lungă de lemn prevăzută la unul din capete cu un vîrf ascuțit de fier; lance, (învechit) fuște, spicul **(1)**. *Cu so[u]liță mă împunseră în coaste* (a. 1550—1600). GCR I, 9/7. *Și singur Bogdan Vodă au lovit cu sulița în poarta Lionului*. URECHE, L. 129. *Și-l împunseră cu sulița în coaste*. NEAGOE, ÎNV. 105/17. *Sulițele lor sînt cîte de opt coți de lungi, cu prapore pănă în pămînt*. M. COSTIN, O. 54. *Avesalom... fu jungheat de trei sulițe*. CHEIA, ÎN. 103[r]/22. *Vază acmu de să poate ascunde sulița în sac*. CANTEMIR, HR. 269, cf. ANON. CAR. *Perșii sînt iscusiți la arce și la suliță* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 156/4. *Și l-au mai sgărieat un turc lîngă nas cu o suliță* (a. 1716). GCR II, 19/37. *Îndată-l tăiă, puindu-i capul într-o suliță, l-arătă oștilor*. VĂCĂRESCUL, IST. 256, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Aleargă, prin mijlocul pădurilor, c-o suliță în mînă*. PLEȘOIANU, T. I, 26/27. *Steagurile se desfășură cu zgomot și fîlfîiesc în vîrful suliților*. HELIADE, L. B. I, 240/10, cf. I. GOLESCU, C. *Au aruncat haina de pe dînsul, sulița și baltagul*. DRĂGHICI, R. 160/2. *Pingăritele lor brațe întru singele spăla Ș-alergînd pătrund cu sulițe coapsele lui*. POGOR, HENR. 91/21. *Soldatul de cavalerie va avea un pistol, o sabie și o suliță*. REGUL. ORG. 481/14. *Învățăm să dăm cu sabia și cu sulița*. GHICA, S. 15, cf. PONTBRIANT, D. *În timpurile istorice..., toți oamenii s-au servit de arcuri și sulițe*. CONTA, O. F. 141. *Arma naturală a cavaleriei este sulița*. XENOPOL, I. R. IV, 157. *Sulițele mor zdrobite de pieptarul puternicelor zale*. COȘBUC, P. I, 158. *Ceata mea E călare poartă sulițe*. DAVILLA, V. V. 87, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Un tînăr blond cu suliță și scut La poarta casei mele s-a oprit*. MINULESCU, V. 160. *Sub acel cer depărtat și străin au lucit sulițele celor mai cumpliți războinici*. SADOVEANU, O. XIX, 259, cf. SCRIBAN, D. *S-a purces prin plai alaiul, Sulițele scapără*. BLAGA, POEZII, 389. *Picioarele lui și ale calului sînt rupte și, de asemenea, brațul în care ținea sulița*. BOGZA, C. O. 44. *Iar lampagiu-n cap de uliți Prindea o stea în vîrf de sulițe*. PARASCHIVESCU, C. Ț. 16, cf. DL. *Cu sulița și cu chivără, A treeut prin pădure la pas, Pe calul ei verde*. ISANOS, V. 64, cf. DM. *Spînzuratul... sta țeapăn, păzit de seimeni cu sulițe*. BARBU, PRINC. 59. *Sulițele sau lăncile au fost urîele din armele cu cea mai largă răspîndire... atît în Moldova, cît și în Țara Românească*. STOICESCU, C. S. 173. *Nebunul regelui eram! Și rob zvîrlit după zăbrele Cu sulițe paznice la geam*. ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 118, 11/3. *La luptă să ne luăm, În sulițe să ne bătem*. FOLC. OLT. — MUNT. III, 38. *Jupînul gazdă în suliță s-a rezemat*. FOLC. MOLD. I, 295. *Merge pașa pe uliță C-o cămașă de suliță* (Ariciul). PAMFILE, C. 16. ◇ (Ca termen de comparație) *Iepurele fugia...*, *îndreptîndu-și urechile*

ca niște sulițe în sus. ADAM, R. 263. *Ochii tăi... ard în purpura-nserării ca două sulițe.* GOGA, POEZII, 236. *Patru turnulețe ca niște sulițe de apărare.* REBREANU, R. I, 79. *Atîtea perii Subțiri ca niște sulițe.* CĂLINESCU, O. II, 103. *Strigă... cu un glas care îți intră ca niște sulițe în auz.* PREDA, M. S. 196. *Mănăcinii aveau tulpinile cît sulița.* BARBU, G. 271. ✧ Fig. *Eu sînt tilharul în prigoană Străpuns de-a legii sulițe.* GOGA, POEZII, 242. *Să te-nvîrți prin sulițele ploii.* LABIȘ, P. 97. *Sulițele ploii se-nfig în zidul nopții.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 89, 11/3. ✧ Expr. (Rar) **A pune** (cuiva) **sulița în coaste** = a sili **(1)**. Cf. ZANNE, P. IV, 641. **Cît ajungi cu sulița** sau **la o o azvîrlitură de suliță** = foarte aproape. *Satul era la o azvîrlitură de suliță.* BLAGA, H. 97, cf. ZANNE, P. IV, 641. ✦ Fig. Durere foarte mare. *Numai cîteodată îi treceau sulițe reci prin inimă și o podideau lacrimile.* REBREANU, NUV. 192. ✦ Fig. (De obicei la pl.) Vorbă, aluzie răutăcioasă, ironică sau critică; ironie (usturătoare); înțepătură, săgeată **(II 4)**. *N-avem oameni ce se luptă cu retoricele sulițe În aplauzele grele a canaliei de uliți?* EMINESCU, O. I, 150. *N-ai știut ce furii-n mine sînt, Ce sulițe port în sprintenu-mi cuvînt.* COȘBUC, P. II, 284, cf. ȘĂINEANU², DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Sport) Instrument folosit în probele de aruncări la atletism, de forma unei prăjini de lemn sau de metal, cu greutatea și dimensiunile prestabilite, prevăzută la un capăt cu un vîrf ascuțit de metal și cu un manșon situat în jurul centrului de greutate. Cf. DL, DM, DER. DEX. ✦ Probă sportivă în care se folosește sulița **(I 2)**. Cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 84, DER.

II. 1. P. ext. (Popular) Unitate de măură a timpului zilei sau al nopții, calculată empiric după spațiul parcurs de un astru (de obicei de soare sau de lună) pe bolta cerească de la punctul de pe orizont de unde a răsărit ori spre acela unde va apune, evaluat în lungimi de suliță **(I 1)**, o astfel de lungime fiind egală cu aproximativ o oră și jumătate. Cf. VALIAN, V. *Și fiind acum devreme și soarele încă sus, Rămînd ca două sulițe să sfințească la apus.* PANN, S. I, 7/16. *Cînd era soarele de-o suliță, ajunsesem la Pociovalișie.* GHICA, S. 323. *Cînd era soarele de două sulițe pe cer, a plecat în lumea largă.* EMINESCU, P. L. 4. *Tocmai cînd soarele era rădicat de două sulițe..., văzu că merele lipsesc.* ISPIRESCU, L. 82. *Soarele e de trei sulițe pe cer..., la noi sînt zece ore.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 298. *Soarele s-a ridicat de cîteva sulițe pe cer.* GÎRLEANU, L. 28. *Soarele se ridicase de-o suliță.* HOGAȘ, DR. I, 107, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Soarele trebuie să fie de trei sulițe pe cer. Și culesul a început.* COCEA, S. I, 225. *Soarele se înălțase de o suliță, era cam în dreptul turlelor bisericii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 16. *Pornim spre Secera. Ajungem cînd e soarele de două sulițe.* STANCU, D. 152, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, H XIII 135. *Și-n Dristor că-mi ajungea Cînd soarele răsărea Și d-o suliță era.* TEODORESCU, P. P. 570. *Luna-i sus de-o suliță, Badea-i dus pe uliță.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 107. ✦ (Învechit) Distanță egală aproximativ cu o aruncătură de suliță **(I 1)**. *Ceale* [lăcustele] *ce zbura mai sus, ca de trei sau patru sulițe nu era mai sus.* M. COSTIN, ap. GCR I, 201/21.

2. Fig. Rază luminoasă a unui corp ceresc sau a unei surse de lumină care străbate spațiul; săgeată **(II 1)**. *O suliță de lumină se furișa prin perdele.* SANDU-ALDEA, U. P. 168. *Sulițe luminoase îmi sparg vederea.* V. ROM. mai 1954, 103. *A fost o seară grea..., cînd luna aruncă raze tari, sulițe de argint.* ISAC, O. 185. ✧ (Prin analogie) *Satan, aruncînd din ochi sulițe de foc, le zice...* DUMITRAȘCU, STR. 17.

III. P. anal. **1.** (Regional) Fiecare dintre cele două țepuse de pe coama caselor țărănești; (regional) bold, săgeată **(III 11)**, sulinar **(I 4)**, țeapă (Nerău — Sînnicolau Mare). Cf. CHEST. II 265/1.

2. (Regional) Țeapă care se pune în vîrful șurei că să nu pătrundă ploaia prin paie (Clopotiva — Hațeg). Cf. GREGORIAN, CL. 62.

3. (Prin Olt. și prin Transilv.) Brad tînăr cu ramurile retezate pînă aproape de vîrf, care se înfige pe mormînt la capul unui flăcău sau al unei femei tinere; săgeată **(III 3)**. Cf. MARIAN, Î. 99, CADE, ARH. FOLK. V, 131. *La cari nu-i casatoritu... îi faci suliță.* ALRT II 62.

4. (Regional) Sulă **(I)** (Giurgeni — Hîrșova). Cf. ALR II/I MN 152, 3 943/705, ALRM II/I h 411/705.

5. (Prin Olt. și prin Bucov.) „Tolbă pentru săgeți". ALR II 4 953/386, 876.

6. (Învechit, rar) Acul albinei. *Albina, sămînța și sulița... tot într-un pîntece poartă.* CANTEMIR, I. I. I, 217.

— Pl.: *sulițe* și (învechit) *sulițî.*

— Din v. sl. сѣница.

SULIȚÍCĂ s. f. (Atestat prima oară la I. GOLESCU, C.) **I.** Diminutiv al lui suliță **(I 1)**; sulcioară **(I)**. Cf. DDRF.

II. (Bot.) **1.** Numele a două plante erbacee din familia leguminoaselor, care cresc prin poiene, prin tufișuri și prin locuri aride: **a)** plantă cu tulpina ramificată, cu frunze păroase în trifoi și cu flori albe, dispuse în capitule bogate; (regional) brîncuță-de-pisică, falcățiie, fălcată, floarea-vinului, merișor, sulițioară (v. sulicioară **II 2**), sunătoare **(6)**, trifoiul-caprelor (v. trifoi **2**), trifoi-sălbatic (v. trifoi **2**), vinuț *(Dorycnium herbaceum)*. Cf. BRANDZA, FL. 551, BARCIANU, ALEXI, W., PANȚU, PL., TDRG, CADE, BORZA, D. 61, 291; **b)** (regional) *(Dorycnium germanicum)*. Cf. BORZA, D. 61.

2. (Regional) Sunătoare **(1 b)** *(Hypericum maculatum)*. BORZA, D. 86.

— Pl.: *sulițele.* — Și: (învechit) **sulicică** s. f. I. GOLESCU, C.

— **Suliță** + suf. *-ică.*

SULIȚIOÁRĂ s. f. v. **sulicioară.**

SULIȚÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) Sulițat. *Petele... frunzelor sale sulițoase.* ap. TDRG.

— Pl.: *sulițoși, -oase.*

— **Suliță** + suf. *-os.*

SULKY subst. Trăsură ușoară pe două roți, folosită în cursele de trap. Cf. DEX, M. D. ENC², DN³.

— Pronunțat: *sálchi.* — Pl.: ?

— Din engl. **sulky.**

SULJ s. n. v. **sulgiu¹.**

SULÓC¹ subst. (Regional) Val (de pînză) (Nucet). Cf. A, I 35. *Ai un suloc din cel mare.* ib.

— Pl.: ?

— **Sul** + suf. *-oc.*

SULÓC² s. n. v. **sulac.**

SULÓI¹ s. n., s. m. (Regional) **1.** S. n. Augmentativ al lui sulă **(I)**. *Ce-ai de gînd să faci cu suloiul ăsta de lemn? — Vîrzoave de opinci.* UDRESCU, GL.

2. S. m. (Iht.) Sulac **(III)** *(Cyprinus carpio hungaricus)*. *Nume populare* [ale crapului]: *crap săltăreț, sulă, suloi.* ANTIPA, F. I. 117.

— Pl.: **(1,** n.) *suloaie,* **(2,** m.) *suloi.*

— **Sulă** + suf. *-oi.*

SULÓI² s. n., s. m. **1.** S. n. (Popular) Augmentativ al lui s u l **(I)**. Cf. DDRF. *Te-oi lua de pe suloi Şi te-oi băga-n cel lădoi.* MARIAN, SA. 60.

2. S. n. (Prin estul Olt.) Pîine lungă. Cf. I. CR. V, 280.

3. S. m. (Prin Transilv.) Lemn de brad subţire cioplit în două dungi. Cf. PASCU, S. 114, CADE. *Adă suloii, să fac staul.* VICIU, GL. 92.

— Pl.: (**1, 2,** n.) *suloaie,* (**3,** m.) *suloi.*

— **Sul** + suf. *-oi.*

SULPÍNĂ s. f. v. **sulfină.**

SULŞÍNĂ s. f. v. **sulfină.**

SULTÁN s. m. **I.** Titlu dat suveranilor din Imperiul Otoman şi din alte ţări musulmane; persoană care poartă (sau care purta) acest titlu; (învechit) **şah**[1] **(2)**. *I-a dat steagul sultanul Murad şi ţinut domnia cinci ani* (a. 1594). IORGA, C. I. II, 234. *Sultan Suleiman, împăratul turcescu..., au purces cu toată puterea sa.* URECHE, L. 150. *Şi din sămînţa lui Han toţi sultanii s-au tras.* SIMION, DASC., LET. 98. *Hanul den Bugeag au lăsat pre doi soltani, fraţii săi, să vie cu dînşii.* M. COSTIN, O. 111. *Fu trimis de cine l-au prins la Amira, adecă soltanul Misirului.* DOSOFTEI, V. S. decembrie 225[r]/29. *Cu aceste oşti tătăreşti în Ţara Leşască au fostu şeapte sultani.* N. COSTIN, L. 541. *Soltanul den Bugeag... cu oastea lui, au trecut Nistrul.* NECULCE, L. 208. *Acei schithi sub şase voievozi au fost (mai bine să le zicem sultani, cum zicem acum tătarilor).* C. CANTACUZINO, CM I, 74. *Mers-au... şi sultanul* (a. 1700). GCR I, 334/39. *De mare supărare.... au pribegit toţi boierii din ţară, unii... la sultanul tătăresc, alţii în Ţara Leşească* (a. 1769). id. ib. II, 81/19. *Adrianopoli ... s-au mărit de sultan Murat.* AMFILOHIE, G. 15/9. *Un sultan... pre supuşii săi cu nedreptate asuprindu-i, îi muncea cumplit.* ŢICHINDEAL, F. 461/27. *Îmbarearea cea fără de veste a sultanului..., ca să treacă la marea Marmara.* CR (1829), 7/2. *Deodată un paşă puternic, prin facerile de bine a sultanului, să rebelează asupra lui.* AR (1833), 417²/13, cf. I. GOLESCU, C. *Monarhul se numeşte: împărat, crai sau rege..., sultan, şah.* RUS, I. I, 73/32. *Era vestit şi viteaz... fiind hulit totdeauna de sultani, carii sînt domnii tătarilor.* MAG. IST. I, 294/2. *Curtea regelui din Persia se numea Poarta, ca şi astăzi... curtea sultanului.* ARISTIA, PLUT. CXLII/33. *Nu mai plătim tribut nici unui sultan.* GHICA, C. E. III, 57, cf. PONTBRIANT, D. *De-oi şti c-oi mînca-o friptă, oi să mă duc cu jalba pînă la sultan Mahmud.* ALECSANDRI, T. I, 386. *Mergeţi la sultanul care v-a trimis Şi-orice drum de pace spuneţi că e-nchis!* BOLINTINEANU, O. 37. *Un sultan dintre aceia ce dominesc peste vro limbă.* EMINESCU, O. I, 142. *El văzu pe Muza, proteguitul său, urcîndu-se pe tronul sultanilor.* XENOPOL, I. R. III, cf. ŞĂINEANU². *Un Stambul nou-nouţ se născuse, cu sultanul său, cu vizirii săi.* IORGA, P. A. II, 57, cf. TDRG. *Ţepeş Vodă... cerea iertare sultanului Mohamed.* PĂCALĂ, M. R. 38, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Oraşul sultanilor de odinioară era pustiu.* TEODOREANU, M. U. 96. *Cercetam bazarurile şi marile moschei ale sultanilor cuceritori.* SADOVEANU, O. XVII, 132. *Reprezentantul sultanului, sosit o dată cu el, îl aştepta în spătărie.* CĂLINESCU, C. O. 261. *O cale nouă i se deschidea chiar în anul următor, în 1570, cînd sultanul Selim invadează insula Cipru.* VIANU, L. U. 102. *Trebuie să ne gîndim bine şi ce vor spune ţarul şi sultanul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 616. *A intrat în graţiile sultanului după ce şi-a turcit copiii.* IST. LIT. ROM. II, 723. *Ce-i mă, turcule, eşti certat cu sultanul de te-ai întristat aşa?* TUDORAN, P. 32, cf. DL, DM. *De la Constantinopol, am veşti prin curier. Sultanul a numit un nou seraschier.* T iulie 1964, 52. *Eu vă sunt sultan... Domn strălucit şi suveran!* VULPESCU, P. 119, cf. M. D. ENC. *Sultanul Ahmed a făcut deci propunere destul de vagi, care nu-l angajau cu nimic.* MAGAZIN, IST. 1975, nr. 4, 53, cf. DEX. *Mă luptai cu musulmanii, Cu cerchezi şi cu sultanii.* FOLC. MOLD. I, 148. ✧ (Ca termen de comparaţie) *Se clătina ca un sultan decrepit în faţa cadînelor lui.* ANGHEL, PR. 97. *Se plimba impasibil... ca un sultan.* C. PETRESCU, C. V. 198. *Simandicoşi, ca nişte sultani din alte vremuri.* BRĂESCU, O. A. I, 209. *Bani la mine, ca la sultan!* PAS. L. II, 257. *Tot mai are Dobrişean Cum ar avea un sultan... Buţi cu vin Şi stupi cu miere Mult bănet Şi grea avere.* BALADE, III, 60. ✧ *Sultan mezat* v. m e z a t. ✦ (Învechit; adjectival; despre stofe) Care este de bună calitate. Cf. BARCIANU. *Zof sultan bucata 95 bani* (a. 1761). ŞIO II₁, 329.

II. (Învechit) Varietate de struguri nedefinită mai de aproape. Cf. BARONZI, L. 94, ŞIO II₁.

— Pl.: *sultani.* — Şi: (învechit) **soltán** s. m.

— Din tc. **sultan.**

SULTANÁT s. n. **1.** Stat monarhic condus de un sultan **(I)**. *După forma chivernisirii sau titlului domnitorului, se zice: imperiu, sau împărăţie... sultănat, hănat, şerifat.* RUS, I. I, 59/16. *Oştenii aceştia ai proroculuiaşezaseră sultanat la Adrianopol.* SADOVEANU, O. XII, 213, cf. DL, DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Rar) Demnitate de sultan **(I)**; (rar) sultănie. Cf. DEX.

— Pl.: *sultanate* şi *sultanaturi.* — Şi: (învechit) **sultănát** s. n.

— Din fr. **sultanat.**

SULTÁNĂ s. f. **I.** Titlu dat soţiei sau fiicei sultanului **(I)**; persoană care poartă (sau care purta) acest titlu. *Cel mai frumos turban care s-au aflat vreodinioară pe capul unei sultane.* CR (1832), 76²/13, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *La tributul normat se mai adăogea în fiecare an mulţime de presente la cîte o sultană.* BARIŢIU, P. A. I, 29. *Dorinţele sultanei Validé şi ale lui cîzlar-agasi fost-au ele vreodată neîmplinite?* FILIMON, O. I, 171. *O sultană june se uita pe mare De la o fereastră din al ei serai.* BOLINTINEANU, O. 101. *Două sultane... se aruncă cu părul despletit la picioarele sultanului.* XENOPOL, I. R. V, 136, cf. ŞĂINEANU². *Viziri, paşi... negustori ai seraiului, sultane... ei se frămîntă veşnic.* IORGA, C. I. I, 208, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Sclavul pescuitor de mărgăritare, lasă să alunece la picioarele sultanei... mărgăritarul fabulos.* GALACTION, O. A. II, 345. *E ca un potir al primăverii, moscheea tinerei sultane.* TEODOREANU, M. III, 331. *Din această plată se îndestulau lefegii şi slujbaşii... şi sultanele favorite.* SADOVEANU, O. XVII, 75, cf. SCRIBAN, D. *Toţi i-au lăsat cîte ceva..., papucii sultanei şi tocul Louis XV.* ARGHEZI, B. 17. *Saloanele sultanelor şi ale favoritelor.* CAMIL PETRESCU, O. III, 539, cf. DL, CONTRIBUŢII, III, 302, DM, DEX. *Turcilor, agalelor! Sultani şi sultanelor, Voă-i robul de vînzare?* POP, ap. GCR II, 303. ✧ (Ironic) *Bani îi trebuiau să îmbrace şi să cocolească pe actuala sultană.* I. NEGRUZZI, S. I, 353.

II. (Bot.) **1.** (Munt.; la pl.) Călţunaşi *(Tropaeolum majus).* Cf. BORZA, D. 173.

2. (Prin Olt.) Varietate de cireşe mici, de culoare roşu închis şi cu gust dulce-amărui. Cf. H IX 121, GL. OLT.

— Pl.: *sultane.*

— Din tc. **sultaná.**

SULTANÍCĂ s. f. v. **sultănică.**

SULTANÍN, -Ă adj., subst. **I. 1.** Adj. (În dicţionare; despre fructe, legume etc.) Care este de cea mai bună calitate. *Bame sultanine.* ŞĂINEANU², cf. RESMERIŢĂ, D. *Stafide sultanine.* CADE, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, M. D. ENC².

2. S. f. (În dicționare) Soi de viță de vie cu boabe (negre) fără semințe, cultivat pentru producerea stafidelor. Cf. DEX, M. D. ENC^2, DN^3.

II. S. n. Monedă veche turcească, de aur; galben sultănesc v. galben. *Radul Vodă încă lesne au putut făgădui zece mii de sultanini sau de galbeni sultănești.* ȘINCAI, HR. II, 308/5. *Tributul trebuie să fie 10 000 galbeni sultanini cu pecetea noastră.* FILIMON, ap. ȘIO II$_2$, 111. *Monedei lui Ludovic al XII-lea i s-a zis „ludovic“... iar celei a sultanului „sultanin“.* IORGA, C. I. III, 207, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *sultanini, -e.*

— Din tc. **sültani**, fr. **sultanine**, germ. **Sultanine.**

SÚLTĂ s. f. Sumă de bani care, într-un partaj sau într-un schimb, compensează diferența de valoare a părții din moștenire cuvenite sau a bunurilor schimbate. *Cînd valoarea bunurilor schimbate este inegală, diferența se compensează prin plata unei sume de bani denumită sultă.* PR. DREPT 373, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sulte.*

— Din fr. **soulte.**

SULTĂNÁT s. n. v. **sultanat.**

SULTĂNÉSC, -EÁSCĂ adj. Care aparține sultanului **(I)**; privitor la sultan; de sultan. *Întru a noastră sultănească prea înălțată curte.* N. COSTIN, ap. ȘIO II$_1$. *Puternicia sultănească... le-au schimonosit și le-au micșurat.* CANTEMIR, ap. CADE, cf. I. GOLESCU, C., DL, DM, DEX.

— Pl.: *sultănești.*

— **Sultan** + suf. *-esc.*

SULTĂNÍ vb. IV. Intranz. (Rar; glumeț) A stăpîni **(1)**. *În casa lui Conu Costache Dumșa, sultănise vreme îndelungată, peste toți și peste toate, Fița Elencu, sora lui mai mare.* TEODOREANU, M. I, 181.

— Prez. ind.: *sultănesc.*

— V. **sultan.**

SULTĂNÍCĂ s. f. **1.** (Bot.; popular; la pl.) Călțunași (*Tropaeolum majus*). Cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU^2, RESMERIȚĂ, D., PASCU, S. 171, COMȘA, N. Z. 25, PANȚU, PL., CADE, SCRIBAN, D., BORZA, D. 173, H IX 188.

2. (Munt., Dobr. și prin Mold.; mai ales art.) Numele unui dans popular în care flăcăii formează o horă separat, iar fetele intră două cîte două, constituindu-se în perechi; melodia după care se execută acest dans. *Ce ți-ari mai cînta de joc: bătuta, horili, fedeleșu,... sultănica.* JIPESCU, O. 51, cf. DDRF, ALEXI, W., PÎRVESCU, C. 40. *Au început apoi și ei o „sîrbă“ domoală, „sultănica“, „aftca“ și jocuri multe de doi.* LUNGIANU, CL. 37, cf. RESMERIȚĂ, D., VARONE, D. CADE, H I 388, II 33, 65, 168, IV 45, XI 280, XII 132, 158, 242. *Jucați sultănica bine Să nu dați de rușine.* ȘEZ. XII, 143, cf. ALR I 1 477/740, ALR II 4 336/672.

— Pl.: *sultănele.* — Și: (regional) **sultanică** (H VII 53, IX 286), **soltanica** (ib. II 257) s. f.

— **Sultan** + suf. *-ică.*

SULTĂNÍE s. f. (Rar) Demnitatea de sultan **(I)**; sultanat **(2)**. *Selim, feciorul sultanului..., nenărăvindu-se cu tală-său pentru urmarea frate-său... în sultănie, a mers în Kafa.* ȘINCAI, HR. II, 129/22.

— **Sultan** + suf. *-ie.*

SULTÓI s. n. (Învechit) Temelie **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *sultoaie.*

— Etimologia necunoscută.

SULTÚC s. n. v. **surtuc**^{1}.

SULUGHÍȚ s. n. (Prin Dobr.) Țurțur (de gheață). Com. din SOMOVA — TULCEA, cf. ALR I 432/679, 684, ALR SN III h 801/682, ALRM SN II h 618/682.

— Pl.: *sulughițuri* (ALR I 432/684) și *sulughițe* (ALR SN III h 801/682, ALRM SN II h 618/682). — Și: **sulughiță** (ALR I 432/679; pl. *sulughiți*, ib.) s. f., **sulugiț** (pl. *sulugițe* com. din SOMOVA — TULCEA) s.n.

— **Suligă** + suf. *-iță.*

SULUGHÍȚĂ s. f. v. **sulughiț.**

SULUGÍȚ s. n. v. **sulughiț.**

SULUÍT, -Ă adj. (Învechit, rar) Care este făcut sul **(II)**. *Rog... să ia două afișe și, numai suluite, fără să le-ndoaie..., să le aducă.* CARAGIALE, O. VII, 311.

— Pl.: *suluiți, -te.*

— De la **sul.**

SULUMẮZDRĂ s. f. v. **salamandră.**

SULUMÉNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

SULUMÍNĂ s. f. (Bot.; popular) Filimică (*Calendula officinalis*). Cf. TDRG. *Fumul de tămîie și smirnă se-nvăluia cu mireasma calapărului, a busuiocului, a suluminei.* AGÎRBICEANU, S. 529, cf. DL, DM, BORZA, D. 37, DEX, H XVII 227. *A intrat moartea-n grădină Și s-a pus pe-o sulumină.* MARIAN, Î. 540. *Sulumina e cunoscută cu acest nume în Ardeal.* ȘEZ. XV, 129.

— Pl.: *sulumine.* — Și: (regional) **sulunină** (BORZA, D. 37), **sălunină** (id. ib.) s.f ., **silimini** (id. ib.), **silinini** (id. ib.), **sulunini** (id. ib.) s. f. pl.

— Cf. rus. соломина.

SULUMÎNDRIȚĂ s. f. v. **salamandriță.**

SULUNÁR s. n. v. **sulinar.**

SULUNÍNĂ s. f. v. **sulumină.**

SULÚP s. n. v. **șurub.**

SULVÁC s. n. v. **sulac.**

SULVAÍZ s. n. v. **silvoiz.**

SULVÍNĂ s. f. v. **sulfină.**

SULVUCÁ vb. I v. **sufleca.**

SULVUCĂTÚRĂ s. f. v. **sufulecătură.**

SULVULCÁ vb. I v. **sovilta.**

SULZUÍ vb. IV. Tranz. (Prin sud-vestul Transilv.; complementul indică bunuri materiale, avere, bani etc.) A strînge **(II 6)**. *Sulzuie ban cu ban.* LEXIC REG. II, 102.

— Prez. ind.: *súlzui.*

— Etimologia necunoscută.

SUMÁ vb. I. Tranz. (Livresc; complementul indică cifre) A aduna; p. ext. a calcula limita unei serii convergente. Cf. DRLU. *Sumînd toate trupele la un loc, aflăm că... a trecut peste 13 mii oameni bine armați.* BARIȚIU, P. A. II, 524, cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W. *Avem de sumat mai mulți vectori.* CIȘMAN, FIZ. I, 40, cf. DEX, M. D. ENC^2., DN^3.

— Prez. ind.: *sumez.* — Și: (învechit, rar) **sumi** vb. IV. DRLU.

— Din fr. **sommer** (după *sumă*).

SUMÁBILĂ adj. (Mat.) **1.** (Despre funcții) Integrabilă. Cf. DEX, M. D. ENC[2].

2. (Despre serii) Convergentă. Cf. DEX, M. D. ENC[2].

— Pl.: *sumabile.*

— Din fr. **sommable** (după *sumă*).

SUMÁC[1] s. m., s. n. **1.** S. m. Arbust exotic înalt între 1 și 3 metri, cu ramuri păroase, cu frunze compuse, bogate în substanțe tanante și cu flori albe, folosit în industria tăbăcăriei ca material tanant, în medicină etc. *(Rhus cartaria).* Cf. PONTBRIANT, D. *Produse nelemnoase... frunze de sumac.* NOM. MIN. I, 31, cf. LTR[2], DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. S. n. Substanță tanantă extrasă din sumac[1] **(1).** *Sumach... cu care se dă piclii culoarea galbenă.* PAMFILE, I. C. 249, cf. LTR[2], DN[2].

3. S. n. (Și în sintagma *covor sumac*, LTR[2]) Covor oriental cu o anumită țesătură, care prezintă figuri sau desene geometrice de diferite culori. *Sfeșnice evreiești, chilimuri și sumacuri... sînt înșirate aproape cu sila de negustorii vorbăreți și insistenți.* RALEA, S. T. I, 299, cf. LTR[2].

— Scris și: *sumách.* — Pl.: (**1**, m.) *sumaci*, (**2**, **3**, n.) *sumacuri.*

— Din tc. **sumak**, fr. **sumac.**

SUMÁC[2] s. n. v. **stomac.**

SUMACÁRE s. f. (Tehn.) Operație premergătoare vopsirii pieilor tăbăcite vegetal, care constă în tratarea pieilor cu extract de sumac **(1)**. Cf. LTR[2], DN[3].

— Pl.: *sumacări.*

— De la **sumac.**

SUMÁN s. n. **1.** Haină țărănească lungă (pînă la genunchi) făcută din pănură sau din postav gros, de obicei (bogat) ornamentată cu găitane; dulamă, zeghe, (regional) contăș, gubă, recăl, țundră. *Prins-au pe un grec..., l-au îmbrăcat cu sucman negru și l-au trimis de l-au închis.* NECULCE, L. 192. *Din rufoase sucmane în porfiră primenindu-l, în lectică împărătească îl aședzară.* CANTEMIR, I. I. II, 217. *Și-i aducea goli și desculți..., cu sucman rău asupră-le.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 158/21. *1 sucman lui Sărafim călugăr* (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 228. *Ci au fugit... cu sucman, călări pi un cal* (a. 1777). CAT. MAN. 647. *A cărora alișveriș este cu oi, scînduri și alte lemne și cu sucmane* (a. 1813). URICARIUL, VII, 255, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, VALIAN, V. *Văzu doi oameni învescuți în sumane negre.* FM. (1844), 111[2]/30. *De ce pre mine soarta nu m-a făcut soldat! Aș fi îmbrăcat bine, nu aș purta sucman.* NEGRUZZI, S. II, 248, cf. POLIZU. *Un asemenea sistem ne duce... să nedreptățim... pe oricine nu poartă iari și sucman.* GHICA, C. E. I, 224, cf. PONTBRIANT, D. *Eram om de omenie... cu sucman, cu opinci, cu iari.* ALECSANDRI, T. *4. Săracul* [era] *umilit și strîns la piept de sta să-i crape sumanul cel zdrențuit de pe dînsul.* ISPIRESCU, L. 177. *Țăranii români poartă bundița, cojocul sau sumanul.* XENOPOL, I. R. I, 61. *Sumanu-i subsuori.. crăpat Și cioarecii-i sînt rupți.* COȘBUC, P. II, 227, cf. BARCIANU. *Am umeri ce să anin socmanul acesta, iar nu să port mantia domnească.* DELAVRANCEA, O. II, 257. *Pe trofeu avem reprezentate acele șube..., cam în felul sumanelor.* PÂRVAN, G. 169. *Un om... îmbrăcat cu un suman larg cenușiu care-i ajungea pînă la genunchi.* REBREANU, R. I, 161, cf. RESMERIȚĂ, D. *Stau astăzi cu capul învelit în tristul meu suman călugăresc.* GALACTION, O. A. I, 131. *Îi suflă vîntul din crivăț în spărturile sumanului.* SADOVEANU, O. XVII, 448. *Bogății satului..., cu sumane tivite și cusute în forme bătrînești..., stăteau la o parte.* DAN, U. 74. *Moșneagul... își scoate cu oarecare grabă sumanul.* RALEA, S. T. III, 228. *Se acoperă fiecare cu ce are, cu ce găsește: cu sumanul, cu cojocul.* PAS, L. II, 158. *Un bătrîn... venea pe țărm cu sumanul pe umeri.* ȚUDORAN, P. 37, cf. DL, DM. *Felul impresionant cum știa să poarte fracul, sumanul sau salopeta.* M 1968, nr. 1, 28. *Uneori mă gîndesc dacă coroana pe care o port pe cap nu-i mai grea decît cojocul sau sumanul tău ciobănesc.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1972, nr. 6, 17/1, cf. M. D. ENC., DEX, H II 63, 195, IV 12, VI 30, X 109, 357, XIII 406. *Ungurean cu sucman scurt Nu ședea-n Moldova mult.* TEODORESCU, P. P. 334, cf. CHEST. V 165/66, 94. *Ciobănaș cu oi De pe aste văi Cu sucmanul lăi, Mîncat de nevoi Și bătut de ploi.* BALADE, II, 481. *E țăran Și se poartă cu suman.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 492. *Nu după suman trebuie judecat omul.* ZANNE, P. III, 389. *E mai aproape cămașa decît sumanul.* PAMFILE, J. II, 167, cf. ȘEZ. I, 219. ✧ Fig. *Dorm plopii sub sumane de tăcere.* LESNEA, VERS. 138. ✧ (Prin sinecdocă) *Un popor întreg de același port și aceeași limbă... sta măreț în lumina soarelui și printre sucmane se vedea amestecate multe surtuce.* RUSSO, S. 42.

2. (Învechit și regional) P. ext. Dimie. *Sucman, de cot 1 ban, prost* (a. 1726—1733). N. A. BOGDAN, C. M. 160. *10 lei de pe niște sucmani ce-au vîndut din lîna oilor* (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 241. *Mi-au mai dat 20 coți sucman albi* (a. 1744). ȘTEFANELLI, D. C. 38. *O piuă de sumane... pe apa Bistriței* (a. 1758). URICARIUL, XIX, 9. *Șalvarii de sucman* (a. 1792). ib. IV, 136. *Frecăm pe bolnav cu flanelă sau cu o bucată de suman.* C. VÎRNAV, H. 119/8. *Se pune pe un talger, două bucăți de postav sau sucman udate.* I. IONESCU, B. C. 75/16. *La Humulești... se fac multe giguri de sumani, și lăi de noaten.* CREANGĂ, A. 47. *Ei au porumb de măcinat, sumane de bătut.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 278, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Stă mai mult pe lîngă maică-sa, ajutînd-o la tors și țesutul sumanelor.* SADOVEANU, O. XIX, 418, cf. DL, DM, DEX. *Iari de suman negru.* CHEST. V 165/74. *Pantaloni de suman.* ALR I 1 877/424, cf. ALRM SN I h 321, A I 13, 35, V 14. ✧ (Prin sinecdocă) *Căci numai cerul primește sub streașina-i milostivă Scaiul și floarea, catifeaua și sucmanul d-o potrivă.* HASDEU, R. V. 35.

3. (La pl.) Zdrențe de lînă provenite din confecții, care se colectează pentru a fi destrămate industrial în fibre de lînă regenerată. Cf. LTR[2].

— Pl.: *sumane* și *sumanuri* (BUD, P. P. 83) și (**2**, m.) *sumani.* — Și: (învechit și popular) **sucmán**, (învechit și regional) **sugmán** (GCR II, 205/12, TDRG, H XII 220), (învechit) **socmán** (IORGA, D. B. I, 10, ROSETTI, B. 59/22), **sosmăn** (ROSETTI, B. 53/25), (regional) **sutmán** (ZANNE, P. III, 58) s. n.

— Din ucr. **сукман.**

SUMÁR, -Ă s. n., adj. **I.** S. n. **1.** (Învechit; în forma *sumariu*) Listă; inventar. *S-a probat adecă cu estrase din sumarile strînse din catastrul țării.* BARIȚIU, P. A. III, 88.

2. Conținutul pe scurt al unei scrieri, al unor studii, al unor dezbateri etc.; rezumat. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., BARCIANU, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR[2], DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Aptitudinea pentru poezie... ne apare ca firească și chiar sumarul cărții lui o verifică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 36, 4/4.

3. Înșirare scrisă a părților, a capitolelor etc. ale unei lucrări, ale unei cărți, ale unei publicații etc.) (plasată la începutul sau la sfîrșitul acesteia); conținut, cuprins, tablă de materii (v. tablă[1] **II 1**), (învechit) registru **(I 3)**, scară **(III 1)**, sumă **(4)**, (grecism învechit) pinax. *N-a fost scriitor distins care să nu fi apărut în sumarele „Ramurilor".* în PLR II, 268. *Cîți fără nici o tresărire de emoție numele tipărit în sumar.* C. PETRESCU, O. P. I, 270. *Nici pe coperta revistei... numele lui n-a fost niciodată în fruntea sumarului.* TEODOREANU, M. U. 25. *Sumarul gazetelor afișat pe ziduri.* SADOVEANU, O. XX, 18. *Trebuie să fi răsfoit*

toate periodicele literare și celelalte publicații care au consacrat literaturii o parte din sumarele lor. VIANU, L. R. 13, cf. DL. *Se uită la sumar, dădu revista înapoi și vru s-o ia spre ieșire.* PREDA, R. 174, cf. DM. *Nuvelele lui figurează în fruntea sumarului.* V. ROM. iunie-iulie 1963, 431. *Revista... cuprinde un sumar bogat și variat.* CONTEMP. 1966, nr. 1 619, 8/1, cf. M. D. ENC., DEX.

II. Adj. **1.** (Despre expuneri, texte etc.; adesea adverbial) (Care este spus, redat, scris etc.) în vorbe puține, în puține cuvinte (v. cuvînt), în rezumat (v. rezumat), pe scurt (v. scurt I 4), repede **(II 1)**; concentrat, concis, rezumativ, succint, (învechit) rezumător (v. rezumator 1). V. sintetic **(1)**. *Un tablou sumar despre cuvintele străine din limba română a dat Șăineanu.* PHILIPPIDE, P. 149. *Tribunalul se pronunță în mod sumar.* HAMANGIU, C. C. 176, cf. BARCIANU. *În mod sumar însă putem să spunem că domniile lui Antioh Cantemir, ale lui Constantin Duca... par a fi compilate.* BUL. COM. IST. II, 18, cf. RESMERIȚĂ, D. *Am insistat asupra acestor lucruri... pentru a indica, măcar cît de sumar, izvoarele... unei noi spiritualități în cultura românească.* în PLR II, 351, cf. CADE. *Iată aspectul sumar al existenței și psihologiei lui Cellini.* LOVINESCU, C. IV, 101. *Răspunse la apel... numai după o vagă și sumară descripție a bărbatului.* C. PETRESCU, C. V. 182. *Constatările sumare ne satisfac pe deplin.* COCEA, S. I, 84. *Definiția sumară am dat-o deja în introducere.* IORDAN, STIL. 83. *Autorul ... prezintă, sumar, problemele respective.* id. ib. 28. *Povestitorul nu găsește necesară decît această sumară notație.* VIANU, A. P. 236. *Arde! răspunse acesta sumar, depărtîndu-se aproape în goană.* CĂLINESCU, S. 102, cf. DL, DM. *Puncte de vedere asemănătoare dar mult mai sumar enunțate găsim... la Șincai.* L. ROM. 1967, 220. *Ne vom mulțumi doar cu unele observații sumare.* STOICESCU, S. D. 46. *Nu mai pot recompune vacarmul nici măcar sumar.* BĂNULESCU, I. 222. *Încheiem aceste sumare impresii cu privire la concert.* M 1968, nr. 2, 37. *Definiția sumară, dar suficientă pentru a înțelege ideea de tradiție.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 77, 8/1, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Despre acțiuni, operații, manifestări etc. ale oamenilor; adesea adverbial) (Care este făcut) în mod expeditiv, fără profunzime etc., fugitiv, în pripă, neaprofundat, rapid, repede, superficial **(2)**. *Ovidiu trece acum examenul sumar de șapte clase liceale.* CARAGIALE, O. II, 31. *Cercetările... în regiunile bogate în fier... sînt încă prea sumare.* PÂRVAN, G. 297. *Să întreprindă imediat... cîte-o cercetare sumară, să afle pe agitatorii și răufăcătorii principali.* REBREANU, R. II, 243. *Primăriile... au fost prefăcute în tot atîtea așezăminte de justiție sumară.* COCEA, S. II, 119. *Fusese achitat după o judecată sumară, mai mult constatativă.* TEODOREANU, M. III, 296. *În gîndul său eram sortit unei execuții sumare.* SADOVEANU, O. XIX, 42. *Vinovatul e urmărit... unde-i prins e cercetat sumar.* id. ib. XVI, 257. *Cunoașterea vechilor autori... este sumară și plină de lacune.* VIANU, L. U. 14. *Aceasta nu e decît o pereheziție sumară.* BOGZA, A. Î. 188. *Placa... se spală sumar cu apă.* SANIELEVICI, R. 219, cf. DL, DM. *Se vor face recunoașteri sumare pe mineralele recoltate.* GEOLOGIA, 16. *O sumară cercetare a hărților.* L. ROM. 1967, 477. *S-a admis ca... să fie supuși unui examen sumar.* G. BARBU, A. V. 192. *Unele probleme sînt tratate sumar.* SCL 1969, 118. *Va evoca tragedia răpirilor nocturne, a execuțiilor sumare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 63, 32/2. *Îmbrăcîndu-se în grabă și spălîndu-se sumar, izbutea să recîștige timpul pierdut.* ib. 1971, nr. 132, 18/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. (Despre oameni, despre manifestările lor sau despre modul lor de viață etc.) Simplist. *Desele supărări ce se vor fi ivit din pricina... pedagogiei sale sumare.* CĂLINESCU, E. 30. *Oamenii lui au o structură mai degrabă rudimentară..., sînt nu numai sumari, dar și asemănători între ei.* VIANU, A. P. 205. *Un nivel de viață spirituală foarte sumară.* RALEA, S. T. I, 186. *Nu rămîne prizonierul unor atitudini sumare, de simpatie sau repulsie.* IST. LIT. ROM. II, 395.

3. (Despre îmbrăcăminte) Care constă din (prea) puține articole; care este alcătuit din strictul necesar. *Eu sînt o bială ieftină cămașe, Sînt o sumară haină populară.* GOGA, POEZII, 372. *Izbucneau oamenii pe uși desculți și în costume sumare.* TEODOREANU, M. U. 110. *Se prosłăvea în cerdacul căsuței..., în vremea căldurilor celor mari ale verii, într-o îmbrăcăminte destul de sumară.* SADOVEANU, O. XVI, 511. *Dansînd într-un costum sumar, displăcu.* CĂLINESCU, C. O. 224, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Cîteva fetișcane, îmbrăcate sumar, se luptau cu lenea, întinse pe niște canapele.* STANCU, R. A. II, 125. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Șoferul... încărcase bagajele sumare ale unui tînăr licean.* TEODOREANU, M. I, 21. ✦ (Rar; adverbial) În mod simplu **(3)**; p. ext. sărăcăcios **(3)**. *Locuiește într-o casă mobilată foarte sumar.* SADOVEANU, O. XIX, 22. *Odaia doctorului era foarte sumar mobilată.* PREDA, R. 19.

— Pl.: *sumari*, *-e*. — Și: (învechit) **sumáriu** (pl. *sumarie*) s. n.

— Din lat. **summarius**, fr. **sommaire**.

SUMÁRE s. f. (Livresc) Adunare; p. ext. calculare a limitei unei serii convergente, compunere. Cf. DRLU, POLIZU, ALEXI, W. *Operația sumării geometrice se mai numește și compunere.* CIȘMAN, FIZ. I, 39, cf. DEX, M. D. ENC^2.

— Pl.: *sumări*.

— V. **suma**.

SUMARISÍ vb. IV. Tranz. (Învechit; complementul indică cifre) A aduna. *Somarisind porțiile celelalte, vom afla neapărat 329 lei.* ASACHI, E. I, 177/15, cf. POLIZU, CADE, SCRIBAN, D., SFC III, 109. ✧ Absol. *Se prefăcu că scrie și sumarisește.* FILIMON, O. I, 224. ✧ Refl. pas. *La sfîrșitul fiecăria luni se vor sumarisi și sumele căpătate se vor trece în jurnal.* I. IONESCU, B. C. 362/16.

— Prez. ind.: *sumarisesc*. — Și: (învechit) **sumărisí** (DDRF, GALDI, M. PHAN.), **somarisí** vb. IV.

— **Sumă** + suf. *-arisi* (după fr. *sommer*, it. *sommare*).

SUMÁRIU s. n. v. **sumar**.

SUMATÍV, -Ă adj. (Rar; despre teorii, despre concepții etc.) Care rezultă din sau care se bazează pe însumări, totalizări de date, de concepte etc. V. aditiv. *Studiul... bazat pe concepții simplu sumative, îmbracă un caracter artificial, neștiințific.* CONTEMP., 1969, nr. 1 167, 8/7.

— Pl.: *sumativi*, *-e*.

— Din engl. **summative**.

SUMATÓR s. n. (Tehn.) Dispozitiv de adunare-scădere pentru calculatoarele electronice. Cf. LTR^2, DN^3.

— Pl.: *sumatoare*.

— Din engl. **summator**.

SUMÁȚIE s. f. **1.** (Fiziol.) Apariție a unei reacții fiziologice într-un organism în urma mai multor excitații succesive; adiție lentă. Cf. DEX, DN^3, M. D. ENC^2.

2. (Rar) Cumulare. *Așa-numitele lucruri noi sînt în realitate destul de vechi, iar dacă ele sînt, într-adevăr, noi, aceasta se datorește sumației eforturilor mai multor generații de cercetători.* CONTEMP. 1969, nr. 1 207, 5/2.

— Pl.: *sumații*.

— Din fr. **sommation**, germ. **Summation** n.

SÚMĂ s. f. **1.** Rezultat al operației de adunare aplicată numerelor, vectorilor, matricelor sau unor cantități ori unor lucruri de același fel; total **(2)**, (învechit) totime. *Suma aceiia datorii face zeace mii de cameni de galbeni.* VARLAAM, C. 214; cf. ANON. CAR. *Eu mă mir... cum au putut greși în facerea sumei de au scris că... s-au aflat călăreți 22 000.* ȘINCAI, HR. II, 260/22. *Strînge piei de prin sate și orașe și apoi, strîngîndu-le sume..., le dă afară* (a. 1822). DOC, EC. 251, cf. DRLU, LB. *Să vedem, zicea Mentor, cîți oameni ai în oraș și cîți prin sate; să-i facem pe toți o sumă.* PLEȘOIANU, T. II, 178/5. *Ieșitul în adunare se numește sumă.* HELIADE, A. 2/3. *Toată suma, patruzeci și două mădulare.* REG. ORG. 14/14. *Să dai în cunoștința logofețiii suma țiganilor aurari cîți sînt* (a. 1833). DOC. EC. 524, cf. VALIAN, V. *A aduna cîtimi...se numește suma a acelora* [cîtimi]. POENARU, E. A. 7/27. [Baniței] *fiind mai mici decît suma de 400 ocă... ni se scoate lipsă* (a. 1846). DOC. EC. 901. *Ținem... vidomostie de soma copăceilor sălbatici ce să resădea.* I. IONESCU, C. 249/19, cf. id., B. C. 363/16, STAMATI, D. *Registrul este acel catastih în care trecem sumele totale.* PENESCU, M. 77. [Polițele] *le-a primit... scăzîndu-mi din sumele scrise în ele dobînda pe trei luni.* GHICA, C. E. I, 93. *Productul unei sume de mai multe fracțiuni.* CLIMESCU, A. 128, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Numărătoarea dură scurt și suma se dovedi catastrofală.* C. PETRESCU, C. V. 47. *Atunci își luă și lui două cărți și făcu suma numerelor.* DAN, U. 175. *Suma intensităților relative.* SANIELEVICI, R. 139, cf. DL, DM. *Polinom se numește suma a două sau mai multe monoame.* ALGEBRA VIII, 30. *Scăderea unui număr dintr-o sumă.* GI 1968, nr. 931, 2/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Măre, și din patruzeci, Făcui suma de optzeci.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 275. ✧ Fig. *A fericirii sumă nu știm s-o calculăm.* MACEDONSKI, O. II, 133. ✧ *Sumă aritmetică* = rezultatul adunării unui șir de numere luate în valoare absolută. Cf. CULIANU, A. 15, DL, DM, DEX. *Sumă algebrică* = rezultat al adunării unor cantități de același fel, ținînd seama de semnul lor. *Formula se scrie sub forma unei sume algebrice.* SANIELEVICI, R. 40, cf. LTR[2], DL, DM. *Suma algebrică a mai multor numere este, în general, un număr complex.* ALGEBRA VIII, 280, cf. DEX. *Suma a doi vectori care au aceeași origine* = vector care are origine comună cu cei doi vectori și care este diagonala paralelogramului construit cu ajutorul celor doi vectori dați ca laturi. Cf. M. D. ENC. ✦ Cantitate totală a ceva; p. ext. (astăzi rar) totalitate. *Un izvod cu slova răposat[u]lui, de suma bucatelor* (a. 1784). IORGA, S. D. VII, 235. *La județu Focșanilor nu s-au putut face pe deplin suma fînului ce s-au orînduit* (a. 1809). DOC. EC. 75. *Lesne poate fieștecarele luișî summa cea întreagă a lucrului închipui.* ȚICHINDEAL, F. 432/16. *Suma binelui în lume covîrșește suma răului.* BOLINTINEANU, O. 361. *Cultura noastră de azi e o sumă a vechei culturi românești.* IBRĂILEANU, SP. CR. 12, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Înfăptuiri ale oamenilor perfecte, inalterabile, suma unor gîndiri și-a unor încercări temeinice.* TUDORAN, O. 74, cf. DL, DM. *Un film este important ... prin suma imaginilor.* CINEMA, 1968, nr. 6, XIV, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Urmat de determinarea „bani") Cantitate de bani; (învechit) seamă **(I 2)**. *Eu cu multă sumă de preț* (cu multă cheltuială B 1938) *am agonisit orașul acesta.* N. TEST. (1648), 165[v]/1. *Luoa... o somă de bani din vistéria Rîmului.* M. COSTIN, LET. II, 15/33. *Afară de soma care sînt ei tocmiți cu domnia mea, să aibă a da și aceia* (a. 1686). N. A. BOGDAN, C. M. 48. *La logodnă au fost pus la mijloc galbeni 12 000, cine ar strica logodna, acela să piarză acea somă de bani.* N. COSTIN, L. 185. *Pîrîtu-s-au atunce... la vizirul pentru o somă de bani.* NECULCE, L. 73. *Dintr-acea somă multă ce strînge, au trimis 11 pungi de bani și vizirului* (a. 1720). BUL. COM. IST. IV, 56. *Cîtă somă iaste acea datorie.* PRAVILA (1814), 50/19. *De nu ați avea atîta sumă de bani..., cearăți împrumut.* PETROVICI, P. 111/4. *Dăruia sume mari de bani ca să afle taina vrăjmașilor săi* PLEȘOIANU, T. III, 103/19. *Se va împărți suma trebuincioasă a banilor pe toți dajnicii.* REG. ORG. 22/31. *Toate staturile... să contribuiască sume de monetă, care... să se păstreze.* SĂULESCU, HR. II, 19/6. *Pentru buna orînduială... a unui stat trebuiesc nu numai sume și dregătorii, ci și armele.* GENILIE, G. 142/1. *Să adaoge soma venitului ei* [al moșiei]. I. IONESCU, C. 52/23. *Oricine călătorește la băi depărtate datorește a avea cu sine o somă de bani.* FĂTU, D. 141. *Pentru această somă statul sloboade... atîtea bucăți (sineturi).* RUSSO, S. 159. *Sînt siliți a cheltui sume însemnătoare.* NEGRUZZI, S. I, 192. *Muri, lăsînd sofului său... o bunicică sumă de bani.* SION, P. 124. *Tot mai lipsea puțin din suma prevăzută la cheltuielile clădirii.* REBREANU, I. 291, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Alese cîteva cărți, numai după îndelungă chibzuială..., să nu depășească suma prevăzută în acest redus capitol bugetar.* C. PETRESCU, Î. II, 213. *Se grăbea să-i avanseze micile sume de care avea vecinic nevoie.* COCEA, S. II, 34. *Am primit de la dumneata o sumă importantă care mi-a folosit.* SADOVEANU, O. XVIII, 468. *Stăpînul moșiei... încasa sumele cuvenite fiscului.* IORDAN, T. 200. *Un leu este o sumă de ținut în seamă.* BOGZA, A. Î. 245. *Să se adune sumele trebuitoare.* PAS, L. I, 313, cf. DL, DM. *Plăteau sume diferite.* STOICESCU, S. D. 79. *Pentru modesta sumă de doi lei, sala noastră vă stă la dispoziție.* CINEMA, 1968, nr. 4, III, cf. M. D. ENC., DEX. *A primit... o sumă frumoasă dă bani.* O. BÎRLEA, A. P. II, 494. ✧ *Sumă asigurată* = **a)** (în asigurările de persoane) cantitate de bani pe care o plătește asigurătorul ca despăgubire pentru riscurile asigurate. Cf. M. D. ENC.; **b)** (în asigurările de bunuri) cantitate maximă de bani pentru care răspunde asigurătorul în caz de daună. Cf. ib. ✧ Expr. (Familiar) **A-și face suma** = **a)** a agonisi atît cît crede că îi este necesar. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Pentru Caragea..., era o simplă manevră politică: el își făcuse suma și era hotărît să fugă.* OȚETEA, T. V. 56, cf. DL, DM. *Hotelierii nu-s aici, ei și-au făcut suma.* FLACĂRA, 1969, nr. 4, 19, cf. DEX; **b)** a se sătura **(1)**. *După ce a devorat o veveriță sau o pasăre mai mare, făcîndu-și „suma", caută loc de dormit.* VÎN. PESC. februarie 1964, 7, cf. ALR II 4 059/762. ✦ (Învechit, rar) Talant[1] **(1)**. *Unuia amu dede cinci somi, altuia doi, altuia unul.* CORESI, ap. TDRG, cf. DHLR II, 554, SCRIBAN, D. ✦ (Învechit, rar) Pungă **(1)** (de bani). *Banii și-i duc în sumi, somni, „pungile" obișnuite în răsărit.* IORGA, L. R. 35.

3. (La sg.; urmat de determinări, de obicei la pl., introduse prin prep. „de" care arată felul) Număr sau cantitate (mare) de ori din ceva; duium, grămadă, groază, grozăvenie, grozăvie, mare[2] **(2)**, mulțime **(1)**, potop **(4)**, puhoi[1] **(3)**, pulbere **(1)**, puzderie **(3)**, (rar) spuzeală **(2)**, (învechit, popular și familiar) spuză **(2)**, sumedenie, (popular) sodom **(2)**, spuzenie, (învechit și regional) întuneric, (învechit) mulțit[1], (regional) posmol, silă **(1)**, sumedie, tabără **(II 2)**. *S-au strins cătăva somă de oști.* M. COSTIN, LET. I, 221/34. *Dintr-atîta somă di oaste ce fusese, di-abè au scăpat 1 000—2 000.* NECULCE, L. 332. *Aducînd... mare sumă de oameni... acolo, temeliile împărătesii cetății au pus.* CANTEMIR, HR. 99. *Trăind o somă de vreme cu cinste și cu slavă, acolo au murit.* AMIRAS, LET. III, 108/13. *Să grijăsc de o mare somă de meșteșuguri de tot feliul.* AMFILOHIE, G. F. 20/13. *Țara este îndatorită a da... o sumă de orz* (a. 1814). URICARIUL, I, 203. *Vor fi scutiți ..., așijdere summă de vedre vin* (a. 1818). GCR II, 220/24. *La număr să adună îndăstulă sumă de oameni* (a. 1819). DOC. EC. 207. *Împărți soldaților... o sumă de grîu din magaziile sale.* PLEȘOIANU, T. I, 6/2. *O copcă schinteindă În suma de briliante strîngea a lui cintură.* HELIADE, O. I, 231. *Pînă la amiazăzi au făcut o îndestulă somă de cărămizi.* DRĂGHICI, R. 84/13. *Listă... în care să fie înscrise pă luni caicele și ceamurile cu sumele dă sare.* (a. 1837). DOC. EC. 682. *Să se sloboadă... oarecare somă dă pîne.* ASACHI, I. 185/28. *În curgere de o sumă de ani să se aștearnă cu caldarîm toate ulițele.* REGUL. ORG.

521/28. *O sumă de vite ce le duceau... la obor.* PELIMON, I. 21/9, cf. CONTA, O. F. 64. *O sumă de negustori mari scrîşneau, văzîndu-şi apropiata cădere.* CARAGIALE, O. IV, 27. *Înfloreau...o sumă de mănăstiri.* IORGA, C. I. II, 10, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Duse cu el o sumă de amintiri duioase.* BASSARABESCU, V. 78. *Timid... comisese o sumă de erori.* C. PETRESCU, C. V. 98. *Casa... era plină de tineret, pe care-l interesau o sumă de probleme ale vieţii.* SADOVEANU, O. XX, 410. *Se vedeau o sumă de corăbii şi barcazuri.* TUDORAN, P. 195, cf. M. D. ENC., DEX. *La o casă a fost o sumă de fete, băieţ neavînd.* VÎRCOL, V. 25. *Nici cu gîndul nu-şi dedea cineva s-ajungă la atîta sumă dă vaci.* O. BÎRLEA, A. P. II, 108. ✧ Loc. adv. (Popular) **Cu suma** (sau **cu sume**) = în cantitate (foarte) mare; din belşug. [Î]*mi-luareţi grigia din lume Să nu mai am bani cu sume, Să-i număr şi... să-i păzesc.* RETEGANUL, TR. 38, cf. DOINE, 252, ALR SN V h 1 485/279.

4. (Învechit) Sumar **(I 3)**. *În acest Testament întîi am pus şuma la toate capetele.* N. TEST. (1648), V^{v}/4. *În sumă sînt stihuri.* ib. *Arătăm... despre summa psaltirii* (a. 1651). GCR I, 152/28, cf. ROSETTI—CAZACU, I. L. R. I, 90.

5. Fig. (Învechit) Culme (a unei acţiuni, a unui fenomen etc.). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Micşorează de sine suma puterii vieţii.* VASICI, M. II, 5/14. *Noi sîntem tipii părinţilor noştri... şi în privinţa sumei de puterea vieţei.* id. ib. 90/22.

— Scris şi: *summă.* — Pl.: *sume* şi (învechit) *sumi.* — Şi: (învechit şi popular) **soámă** (ASACHI, F. 122/18, AR 1834, 50^{1}/34, ŞEZ. II, 121), **şúmă**, (învechit) **súmnă, sómă** (scris şi: *sommă*) s. f.

— Din lat. **summa**, ngr. σοῦμμα, germ. **Summe**, it. **somma**, fr. **somme**.—Pentru sensul **2**, cf. rus. сумá „traistă". — **Şumă** < magh. **summa**.

SUMĂDÉNIE s. f. **sumedenie.**

SUMĂIÁŞ s. n. v. **sumănaş.**

SUMĂIÉŞ s. n. v. **sumănaş.**

SUMĂNÁR s. m. **1.** Persoană care face sau vinde sumane **(1)**. *Pentru venitul agiei (prefecturei de poliţie) trebuia să deie poclonele următoare...* [de la] *sucmanari, abagieri... cîte 10 lei* (a. 1776). N. A. BOGDAN, C. M. 64. *Lei 10 de la starostele de sucmănari* (a. 1776). URICARIUL, XIX, 327, cf. DDRF, TDRG, DL, DM, DEX, H X 110, 500, 539, 572, TEAHA, C. N. 268. ✦ (Ironic) Ţăran. Cf. SCRIBAN, D.

2. (Prin estul Mold.) Piuar **(2)**. Cf. ALR I 1 729/424, 510, 512, GLOSAR REG.

— Pl.: *sumănari.* — Şi: (învechit) **suemănár** s. m.

— **Suman** + suf. *-ar.*

SUMĂNÁŞ s. n. Diminutiv al lui **suman (1)**; (regional) sumănel, sumăniţă, sumănuţ. *Scurteicile-nflorite şi sumăieşele cu ciucuri... toate sînt ţesute şi lucrate în casă.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 257, cf. DDRF, PAMFILE, I. C. 357, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Se afla lîngă el un muntean sprinten, cu sumăieş scurt şi cu căciulă.* SADOVEANU, O. XIII, 724. *Un pui de muntean cu sumănaş tutuniu pe umeri... rămase o clipă îngîndurat.* CONTEMP. 1953, nr. 376, 4/2. *Intrară pe rînd ... cinci băieţănaşi, tehui de somn, desculţi, cu sumăieşe încinse cu curmeie de funie.* CAMILAR, N. II, 270. *Feţii... s-au îmbrăcat în nişte sumăiaşe... şi apoi au mers la o casă.* SBIERA, P. 113. *I-o făcut... bernăvicaşi în picioare, sumăieş pi dînsu.* ŞEZ. IX, 18. *Pînza-i lată-n patru iţe, Ca să-mi fac mie cătrinţe, Foaie verde măcieş Şi bădiţei sumăieş.* PAMFILE, C. Ţ. 162.

— Pl.: *sumănaşe.* — Şi: (regional) **sumăiáş, sumăiéş** s. n.

— **Suman** + suf. *-aş.*

SUMĂNĂRÍE[1] s. f. Meseria sumănarului **(1)**. Cf. DL, DM, DEX, H X 6, 77, 324, 506, XII 288.

— Pl.: *sumănării.* — Şi: (regional) **sucmănărie** s. f. H XVI 112.

— **Sumănar** + suf. *-ie.*

SUMĂNĂRÍE[2] s. f. Atelier sau prăvălie de sumane **(1)**. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sumănării.*

— **Suman** + suf. *-ărie.*

SUMĂNÉL s. n. (Mold.) Sumănaş. *Am să-mi găsesc băieţii sănătoşi; şi am să le cumpăr sumănele la toţi.* MIRONESCU, S. 14. *Subt sumănel era îmbrăcat cu o cămeşă ţărănească.* TEODOREANU, M. II, 105, cf. DL, DEX. *Săracu bărbatu prost... Îşi ia sumănelu-n cap Şi si bagî di supat.* FOLC. MOLD. II, 346.

— Pl.: *sumănele.*

— **Suman** + suf. *-el.*

SUMĂNÍCĂ s. f. (Regional) Veston (Roşia — Beiuş). Cf. ALR SN IV h 1 182/310.

— Pl.: ?

— **Suman** + suf. *-ică.*

SUMĂNÍŢĂ s. f. (Regional) Sumănaş (Săliştea de Vaşcău — Vaşcău). Cf. CHEST. V 162/100.

— Pl.: *sumăniţe.*

— **Suman** + suf. *-iţă.*

SUMĂNÚŢ s. n. (Prin Transilv.) Sumănaş. Cf. DL, DM. *Şi te uită mîndră bine Cum m-or îmbrăca pe mine ..., Pentr-un sumănuţ cernut, Căput mîndru tot bumbit.* RETEGANUL, TR. 76.

— Pl.: *sumănuţe.*

— **Suman** + suf. *-uţ.*

SUMĂRISÍ vb. IV v. **sumarisi.**

SÚMBRU, -Ă adj. **1.** (Despre manifestări, despre sentimente, despre creaţii etc. ale oamenilor, despre înfăţişarea lor sau, p. ext., despre vremuri, despre circumstanţe etc. în care trăiesc oamenii) Care arată, care exprimă, care degajă, trădează sau care provoacă o tristeţe tragică, ameninţătoare etc.; care prevesteşte o asemenea tristeţe; apăsător, deprimant, dezolant, fatal, funebru, funest, jalnic, lugubru, macabru, nefast, negru **(12)**, posomorît **(1)**, trist **(2)**, (rar) sinistru **(3)**. *Adesea espresiile cugetărilor sombre ale poetului seamănă cu însuşi el.* FM (1845), 53^{1}/6. *Umblă prin lunga-i galerie Purtat de cine ştie ce sumbră reverie.* MACEDONSKI, O. I, 261. *La Lenau însă, chiar fondul prim e sumbru, dureros.* GHEREA, ST. CR. I, 175, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Această figură luminoasă din sumbra epocă a lui Neron.* LOVINESCU, C. IV, 81. *Vom căuta să ne biruim şi în ceasul acesta sumbru pe capitalul de viaţă.* în PLR II, 554. *Trenul — năluca tăia sumbra odihnă a Bărăganului invizibil.* GALACTION, O. A. I, 49. *Durase un sumbru roman al existenţei.* C. PETRESCU, C. V. 26. *Versul sumbru, patetic şi grandios, ca un marş funebru.* COCEA, S. I, 198. *Apărătorii cu căştile aplecate pe frunţi sumbre.* SADOVEANU, O. XIX, 82. *Atmosfera casei părinteşti este din cele mai sumbre.* VIANU, L. U. 460. *Îl atrage cu o curiozitate sumbră... constatarea aspră, directă, aprigă asupra sufletului gol.* RALEA, S. T. I, 51. *Viziunea sumbră, patetică, este autentică.* CONSTANTINESCU, S. II, 10, cf. DL. *Aveau să-mi facă nişte proorociri sumbre.* PREDA, I. 170. *Entuziasmul acesta... năştea în el numai nişte reflecţii sumbre.* T. POPOVICI, SE. 464, cf. DM. *Cu o concluzie sumbră... piesa rămîne totuşi o elocventă operă realistă.* T decembrie 1964, 42. *Un avertisment sumbru, de fatalitate, din partea aceleiaşi năvalnice forţe naturale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 125, 29/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Cîteva lighioni*

de acest fel mergeau sumbru și domol, ca după un car funebru. IOVESCU, N. 64. 64. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Săpăturile conteneau o vreme. Vibrările căldării esteau, în ecouri sumbre, bijuteriile pămîntului.* KLOPTOCK, F. 194.

2. (Despre oameni) Care este chinuit de gînduri negre; ale cărui manifestări, sentimente, înclinații, creații etc. sînt dominate de o tristețe tragică, apăsătoare, amenințătoare, t r i s t. *Vechea capitală aducea aminte sumbrului principe uzurpațiunea lui Despot.* HASDEU, I. V. 261. *El este din școala germană mai cu seamă: sombru, aspru, meditativ.* BOLINTINEANU, O. 359. *Poporul mut și sumbru se grămădește-n piață.* MACEDONSKI, O. I, 254, cf. RESMERIȚĂ, D. *Cum Grigore devenea prea sumbru,... îl întrerupse glumeț.* REBREANU, R. I, 59. *O asculta... emoționat și sumbru.* COCEA, S. II, 177. *Trece printre ai săi tăcut și sumbru.* SADOVEANU, O. XIX, 314. *Intră pe ușă ... era sumbru și grav.* CĂLINESCU, O. I, 297. *Doamna e cam exaltată și sumbră.* H. LOVINESCU, T. 150, cf. M. D. ENC., DEX. *Un personaj sumbru, complicat.* CINEMA, 1968, nr. 7, 28.

3. (Despre peisaje, despre încăperi etc.) Care este foarte puțin luminat; care primește (foarte) puțină lumină sau nu primește deloc lumină; întunecat, întunecos, obscur **(1)**, (livresc) tenebros **(1)**, (rar) nepătruns **(1)**, noptos. *Norii cei negri par sumbre palate.* EMINESCU, O. I, 37, cf. BARCIANU, RESMERIȚĂ, D. *Străbăteau sumbre meleaguri și rîpoase singurătăți.* M. I. CARAGIALE, C. 41, cf. CADE. *Sumbrul salon devenise o grădină.* TEODOREANU, M. III, 321. *Se alăturaseră treptat celelalte glasuri, detunînd în vizuina sumbră.* C. PETRESCU, A. R. 56. *Intrară în sumbra clădire.* STANCU, R. A. IV, 260. *Străbătuse tunelul sumbru.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 122, 18/1. *Dumbră, Sumbră, Fără umbră* (Apa). GOROVEI, C. 15. ◇ F i g. *Zilele de la patruzeci de ani mi-au fost nouroase și sumbre.* SADOVEANU, O. XX, 316. *Periferiile sumbre ale subconștientului.* RALEA, S. T. II, 179.

4. (Despre aștri, despre obiecte etc.) Care este de culoare (aproape) neagră sau brună; p. e x t. de culoare (sau de nuanță) închisă; (despre culori sau despre tonalitățile lor) care este amestecat cu negru, (aproape) negru sau brun; întunecat, mohorît **(2)**, sur, (popular) suriu. *Luna se ridica pe cer, Roșie și sumbră ca o pată de sînge.* COCEA, S. II, 276. *Există o tonalitate mai crudă ori mai sumbră a culorii.* RALEA, S. T. I, 14. *Fire subțiri, nestrăluciloare, de o culoare sumbră.* BOGZA, A. Î. 184. *Alura sinistră dată de culorile sumbre.* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 10/3. ◇ F i g. *Zugrăvea toate primejdiile în niște culori atît de sumbre.* REBREANU, R. II, 7. ◇ (Adverbial) *Sidef, la deget unghia iese, Pe cap sporește sumbru părul.* CĂLINESCU, O. II, 74.

— Pl.: *sumbri, -e.* — Și: (astăzi rar) **sómbru, -ă** adj.

— Din fr. **sombre.**

SÚMBUR s. m. v. **simbure.**

SÚMCĂ s. f. (Învechit) Cartușieră. Cf. CIHAC, II, 380, DDRF.

— Pl.: ?

— Din rus. **сумка.**

SUMECÁ vb. I. T r a n z. (Popular; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A sumete **(1)**. *Rufele ... unii le-ntind fel și chip, doar i-or încăpea, alții le sumecă, fiindu-le prea mari.* SĂM. III, 632. *Se lăsă apoi jos, lîngă mușneag, sumecîndu-și pantalonii.* DUNĂREANU, CH. 187, cf. RESMERIȚĂ, D. *Poftiți, zice roșcovanul, sumecîndu-și livreaua de catifea.* BRĂESCU, A. 168. *Ne sumecam pantalonii pînă dincolo de genunchi și intram în vadurile bolovănoase ale Buzăului.* VOICULESCU, P. I, 20, cf. DL, DM, ALR I 1 874/677, 679. ◇ R e f l. *Mă mînecai, Mă sumnecai, La fîntîna lui Iordan, Cu nouă măturele.* CHEST. V 178/83. ✦ R e f l. F i g. (Regional) A se supune **(II 2)**. [Ei] *s-au sumecat, Prada jos mi-a lepădat* PĂSCULESCU, L. P. 50.

— Prez. ind.: *súmec.* — Și: (regional) **sumnecá** vb. I.

— Contaminare între **sumete** și **sufleca.**

SUMECÁT, -Ă adj. (Popular; despre obiecte de îmbrăcăminte) Sumes **(1)**. *Stau băieți de prăvălii... cu pestelcile sumecate.* D. ZAMFIRESCU, R. 6, cf. RESMERIȚĂ, D. *Bucătarul... frămîntă, cu mînecile sumecate... aluatul din covată.* BRĂESCU, A. 70, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *sumecați, -te.*

— V. **sumeca.**

SÚMED, -Ă adj. (Regional) Umed (Bistrița — Drobeta Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 50.

— Pl.: ?

— Pref. *s-* + **umed.**

SUMEDEÁLĂ s. f. (Regional) Igrasie (Strehaia). Cf. ALR SN III h 847/848, ALRM SN II h 671/848.

— Pl.: *sumedeli.*

— **Sumed** + suf. *-eală* (după *umezeală*)

SUMEDÉNIE s. f. (De obicei la sg.; de obicei urmat de determinări la pl. introduse prin prep. „de") Număr sau cantitate (extrem de) mare de (sau din) ceva; duium, grămadă, groază, grozăvenie, grozăvie, mare[2] **(2)**, mulțime **(1)**, potop **(4)**, puhoi[1] **(3)**, pulbere **(1)**, puzderie **(3)**, spuză **(2)**, spuzeală **(2)**, sumă **(3)**, (învechit și popular) poiede **(1)**, (popular) spuzenie, (învechit și regional) întuneric, sodom **(2)**, (învechit) mulțit[1], (regional) posmol[2], silă **(1)**, sumedie, tabără **(II 2)**. *Cum putură a tăcea atîta sumădenie de ani* (a. 1790). BUL. COM. IST. V, 286, cf. POLIZU. *Devine un oraș mare ... locul unde se îmbulzește sumedenia înspăimîntătoare de postulanți de toate etățile.* GHICA, C. E. II, 581. *Am cheltuit sumedenie de bani pe șaluri, pe dantele, pe diamante.* ALECSANDRI, T. I, 723, cf. LM. *O sumedenie de călugări... deteră năvală în chilie.* ODOBESCU, S. I, 89. *Pleacă împăratul la vînat după fiare, cu o sumedenie de curteni.* CARAGIALE, O. I, 117. *Cum o să poată găsi el cumpărători pentru atîta sumedenie de bani?* SLAVICI, N. II, 264. *De milă ca să nu se prăpădească orașele... și atîta sumedenie de oaste s-a înduplecat.* ISPIRESCU, L. 110. *Student, nu se mărginise să-nveațe pe de rost o sumedenie de formule.* BACALBAȘA, S. A. I, 204. *Deschide lacra și numai ce se vede că o sumedenie de gîngănii... prind a sări dintr-însa.* MARIAN, S. R. II, 202, cf. DDRF. *Finațul e vîrstat c-o sumedenie de flori sălbatice.* ADAM, R. 36. *Matei Ghica a făcut în cîteva luni o sumedenie de boieri.* IORGA, C. I. II, 165. *Începură ...să-și facă o sumedenie de mici mizerii.* AGÎRBICEANU, A. 486. *O sumedenie de furnici îndărătnice... se acățaseră de mantaua mea.* HOGAȘ, DR. I, 160. *Plutonierul făcu sumedenie de percheziții prin casele oamenilor.* REBREANU, I. 354, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *O pornea după alte ocupații, fiindcă îl așteptau într-adevăr sumedenie.* C. PETRESCU, O. P. I, 160. *S-au strîns în piața orașului sumedenie de săteni.* SADOVEANU, O. XVII, 239, cf. SCRIBAN, D. *Ți-am adus... sumedenie De roșcove uscate.* I. BARBU, J. S. 122. *Am pus pe jar... sumedenii de caiete.* ARGHEZI, B. 13. *El și-a făcut o sumedenie de însemnări.* BLAGA, Z. 189. *S-au învălmășit..., sumedenie căzură în albia rîului.* PAS, L. II, 238, cf. DL, DM. *Pomenește... de o sumedenie de poeți și prozatori.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 6/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Pe aceste locuri pustii era sumedenii de fel de fel de dihănii.* ȘEZ. VIII, 70. *Cînd a intrat, o sumedenie dă fete dă-mpărat robite!* O. BÎRLEA, A. P. II, 200. ◇ (Urmat de determinări în

genitiv) *Potrivi faimosul transparent ornat cu sumedenia semnăturilor sale caligrafice.* C. PETRESCU, A. R. 149. ◇ (La pl.; așezat după substantivul determinat) *Călcai cetăți sumedenii Unde se vînd mirodenii.* CĂLINESCU, O. II, 171. *Ducîndu-o-n chefuri sumedenii, Vecinii-i provocau dispreț.* V. ROM. ianuarie 1954, 16.

— Pl.: *sumedenii.* — Și: (învechit) **sumeténie** (GHEȚIE, R. M., BARCIANU, DR. VI, 338), **sumădénie** s. f.

— De la **sumă**.

SUMÉDIE s. f. (Regional) Sumedenie (Frîncești — Tîrgu Jiu). Cf. GL. OLT. *I-a dat uo sumed'iie d'e copi.* ib.

— Pl.: ?

— De la **sumedenie**.

SUMEDÓS, -OÁSĂ adj. (Regional; despre pereți) Umed (Strehaia). Cf. ALR SN III h 846/848.

— Pl.: *sumedoși, -oase.*

— **Sumed** + suf. *-os.*

SUMÉDRU s. m. v. **simedru**.

SÚMEN, -Ă adj. v. **șumen**.

SUMERIÁN, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care făcea parte din populația de bază a vechiului ținut din sudul Mesopotamiei, Sumer, sau era originară de acolo; (la m. pl.) popor care locuia în Sumer. *Sumerienii construiau edificii publice.* AGROTEHNICA, I, 20, cf. DEX.

2. Adj. Care aparține Sumerului sau sumerienilor **(1)**; privitor la Sumer sau la sumerieni; originar din Sumer. *Arta sumeriană, cea mai veche artă de pe teritoriul Mesopotamiei.* DER. *Acea fascinantă suire către cer a treptelor sumeriene.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 141, 16/1. ✦ (În sintagma) *Limba sumeriană* (și substantivat, f.) = limba vorbită de sumerieni **(1)**. Cf. DEX.

— Pronunțat: *-ri-an.* — Pl.: *sumerieni, -e.*

— Din fr. **sumérien**.

SUMÉRNIC, -Ă adj. (Prin Ban.) Subțire **(I 1)**. [Lemnul] *să fie mai sumernic, nu așa gros.* Com. LIUBA, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 19.

— Pl.: *sumernici, -ce.*

— Etimologia nesigură. Cf. **șumar**.

SUMÉS, -EÁSĂ adj. (Despre extremitățile unor obiecte de îmbrăcăminte sau ale unor părți ale acestora, de obicei despre mîneci, poale etc.) Care este îndoit (de cîteva ori, răsucit, răsfrînt etc. pentru a nu se uda, pentru a nu se murdări la margine, pentru a da libertate în mișcări; ridicat[2] **(I 4)**, suflecat[2] **(1)**, (popular) sumecat. Cf. **sumete (1)**. *Cu poale în brîu dehainte sumease... sta.* CANTEMIR, I. I. I, 176, cf. I. GOLESCU, C. *Cu pantalonii sumeși ca să nu-i umple de noroi, mergeau veseli.* SION, P. 190, cf. PONTBRIANT, D. *O fată înaltă și voinică, cu mînecile sumese pînă la subțiori..., se uită lung după călăreț.* CARAGIALE, O. I, 224. *Țăranii, desculți, cu ițarii sumeși pînă deasupra genunchilor,... privesc cu jale la ogoarele înecate.* VLAHUȚĂ, ap. CADE. *Cu pantalonii sumeși stau drepți cu toții și nemișcați.* BACALBAȘA, S. A. I, 28, cf. DDRF, BARCIANU, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *A ieșit în vestă, cu mînecile sumese și cu ochelarii pe vîrful nasului.* GALACTION, O. A. II, 372. *Umblam... cu mînecile de la cămașe sumese și gîtul gol.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 34. *Cu poalele sumese..., jupînesele scuturau, frecau.* COCEA, S. II, 144. *A găsit o gospodărie strașnică și o nevastă cu mînecile sumese, care spăla voinicește albiturile.* POPA, V. 262. *Cîțiva oameni, cu capul gol, cu mînecile cămeșilor sumese, conduc toi infernul acesta.* BOGZA, A. Î. 63, cf. DL, DM. *Bărbații tari și mîndri, cu mîneca sumească, Au aruncat în flăcări tot putredul gunoi.* LABIȘ, P. 269, cf. M. D. ENC., DEX. *Morarul, meșter mare, Ședea pe un fund de zăcătoare, C-o ismană trasă, Cu alta sumeasă.* ȘEZ. XIII, 131. *Voinișii, Cu fețele alese, Cu mînușile sumiese.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 248. ◇ (Prin sinecdocă) *Și am rămas în tot pustiul mare, Singur, pe-o măgură călare, Cu brațele sumese și cu scule Și cu nădejdi aprinse destule.* ARGHEZI, S. III, 289. ◇ (Regional) *Rochie sumeasă* = femeie de moravuri ușoare. Cf. BARONZI, L. I, 95, ZANNE, P. III, 337. ✦ P. anal. (Rar; despre nasul oamenilor) Cîrn. *Un nas sumes și impertinent palpita ... sub zefirul amintirilor.* GALACTION, O. A. II, 84. *Are capul leit al statuii grecești, numai cu nasul puțin mai sumes.* CAMIL PETRESCU, O. II, 112. ✦ (Popular; despre mustățile oamenilor) Răsucit **(1)**. *Venea agale, cu țigarea sub mustățile lui sumese și albe.* IOVESCU, N. 30. *Și peste oștirea toată..., Pe noi colăceri ne-alese: Cu mustățile sumese.* POP., ap. GCR II, 314. ✦ (Popular; despre gene) Răsfrînt **(1)**. *Mîndră și frumoasă..., Cu geana sumeasă.* BALADE, I, 424. *Mult ești tu, mîndră, frumoasă, Cu sprîncenuțele trase Și cu genele sumease.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 111. ✦ P. ext. (Rar; despre coada animalelor) Ridicat[2] **(I 3)**. *Mistreți cu codîța sumeasă dau năvală... prin mocirlă.* ODOBESCU, S. III, 110.

— Pl.: *sumeși, -se* și (învechit și regional) *-ease.*

— V. **sumete**.

SUMETÁ vb. I v. **sumete**.

SUMÉTE vb. III. **1.** Tranz. (Complementul indică extremitățile unor obiecte de îmbrăcăminte sau ale unor părți ale acestora, de obicei mînecі, poale) A îndoi (de cîteva ori), a răsuci, a răsfrînge, făcînd să stea mai sus etc. pentru a nu se uda, pentru a nu se murdări, pentru a da libertate în mișcări etc.; a ridica **(I 4)**, a sufleca **(I 1)**, (regional) a sumeca, a sumetca, a supune **(I 4)**. *Sumete mîneca.* I. GOLESCU, C., cf. POLIZU. *Își sumeleau pulpanele de la anterie și se aruncau... în arena danțului.* FILIMON, O. I, 176, cf. PONTBRIANT, D. *Și-a sumes iute mînecile.* CARAGIALE, O. I, 130. *Pescarii... cu pantalonii sumeși pînă la furloaie... nu se mai satură privind.* DELAVRANCEA, S. 65. *Cu pantalonii sumeși pînă la genunchi... începură a freca scîndurile.* BACALBAȘA, S. A. I, 27, cf. DDRF. *Haina-și sumete... și-ntinde brațele goale.* COȘBUC, AE. 92, cf. BARCIANU. *Cu catrința sumeasă în brîu... ea făcea pași mărunței, îndoită de mijloc.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 67, cf. ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Și-au sumes pînă mai sus de cot mînecile.* STANCU, D. 228. *Femei cu îmbrăcăminte pufină și sumeasă pe brațe... se plimbă.* BOGZA, C. O. 145. *Și-a sumes mînecile cămășii.* GALAN, Z. R. 45, cf. DL, DM. *Pantalonii sînt sumeși pînă sub genunchi.* Tiulie 1968, 22. *Plimbă-mi-se... Cu-o saia sumeasă-n brîu, Cu murguleț de frîu.* MAT. FOLK. 114. *Palosul În mîini lua, Mînecile-și sumeta, Pe boieri că mi-i tăia.* ANT. LIT. POP. I, 289. *Rasa-n brîu își ridica, Mînecile-și sumetea Și-ncepea de chiuia.* BALADE, III, 101. *Fusta în brîu sumetea Și afar' din cas' ieșea.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 802. ◇ (Prin analogie) *Capul cu peri sumeși la ceafă în corimb.* ODOBESCU, S. III, 55. *A apărut un cap adorabil de copilandru, ... cu două buze pîrguite..., sumese pe gingii roșii ca mărgeanul.* COCEA, S. I, 319. *Nasul lung și gros la vîrf ca toroipanul, Nări sumese de vreun gînd impur.* V. ROM. martie 1956, 114. *Ștefan Vodă de-l vedea..., Barba-n gură sumetea, La boieri că-l arăta.* BALADE, II, 244. ◇ (Construit cu dativul etic) *Poal'e lară că-m sumeta Și ia fuga că mi-ș da.* ALEXICI, L. P. I, 48. ◇ Fig. *Tufanul... falnic... își sumete trunchiul și își desface pieptul gata de trîntă.* CHIRIȚESCU, GR. 44. ◇ Refl. (Prin sinecdocă) *Nici o clipă nu ședea: Frumușel se sumetea, Mîna Pe arcan punea... Cu arcanul Îi lega.* TEODORESCU, P. P. 690. ✦ P. anal. (Rar; complementul indică mustățile oamenilor) A răsuci **(1)**. *Acesta și-a sumes mustața, a pufăit pe sub ea și a ciocnit peste masă.* PAS, L. I, 25.

2. Tranz. (Complementul indică obiecte sau părți ale lor, de obicei margini care atîrnă sau care s-au lăsat

în jos) A ridica **(I 2)**, a trage **(I 1)** în sus; a fixa mai sus, a prinde **(IV 1)**. *S-a desfăcut în larg O luntre cu-a ei pînze sumese de catarg.* EMINESCU, O. IV, 408. *Măi sumețe scările, Că lovești zmicelile.* VÎRCOL, V. 69. ◇ Refl. pas. *Capetele bătelei se sumet la marginea rogojinei, ca să nu se distrame.* I. IONESCU, M. 705. ✦ (Rar; complementul indică fîn, paie etc.) A ridica (și a căra) cu furca. *Tăie o grămadă* [de mărăcini] *cît ai sumete-o zdravăn într-un țepoi.* VISSARION, B. 14.

3. Refl. Fig. (Prin nord-estul Olt.) A se lua repede după cineva. Cf. MAT. DIALECT. I, 236. ✦ (Regional) A se încumeta. *Sînteți dar întîi cînd vă sumeteți la trebi, de-i vorba de sfat ori luptă.* MURNU, I. 118, cf. MAT. DIALECT, I, 236.

— Prez. ind.: *sumet.* — Și: (regional) **sumetá** (ALR I 1 874/684) vb. I, (învechit, rar) **sumeti** vb. IV.

— Lat. **summittere.**

SUMETECÁ vb. I. Tranz. (Prin Munt. și prin Dobr.; complementul indică extremitățile unor obiecte de îmbrăcăminte sau ale unor părți ale acestora, de obicei, mîneci, poale) A sumete **(1)**. Cf. SCRIBAN, D., com. din ȚEPEȘ VODĂ — CERNAVODĂ. *Am sumetecat mînecile.* ALR I 1 874/700. ◇ Refl. *M-am sumeticat.* ib. 1 874/744, cf. 1 874/954, 988.

— Prez. ind.: *sumétec.* — Și: (regional) **sumeticá** vb. I.

— Contaminare între **sumete** și **sumeca.**

SUMETÉNIE s. f. v. **sumedenie.**

SUMÉTERE s. f. (În dicționarele din secolul trecut) Suflecare. Cf. sumete **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, PONTBRIANT, D.

— V. **sumete.**

SUMETICÁ vb. I v. **sumeteca.**

SUMÉȚ, -EÁȚĂ adj. v. **semeț.**

SUMEȚÉȘTE adv. v. **semețește.**

SUMEȚÍ[1] vb. IV v. **semeți.**

SUMEȚÍ[2] vb. IV v. **sumete.**

SUMEȚÍCĂ adj. (Învechit, rar) Diminutiv al lui sumeață, v. semeț **(1)**. *Cît de delicat zîmbește Sumețică fața ta, Tot spre pompă năzuiește Cu triumf a s-arăta.* FM (1839), 166[1]/7.

— Pl.: *sumețele.*

— **Sumeață** + suf. *-ică.*

SUMEȚÍE s. f. v. **semeție.**

SUMEȚÍRE s. f. v. **semețire.**

SUMGEÓRZ s. m. v. **singheorghe.**

SUMÍ vb. IV v. **suma.**

SUMICÁ vb. I v. **sineca.**

SUMÍNĂ s. f. (Învechit și regional) Parte a podului unei case construită pe capetele ieșite în afară ale grinzilor. Cf. ANON. CAR., CHEST. II 217/10.

— Pl.: ?

— Etimologia nesigură.

SUMINICÁ vb. I v. **sineca.**

SUMÍSIE s. f. v. **sumisiune.**

SUMISIONÁR s. m. (Învechit, rar) Comisionar. Cf. PROT. — POP., N. D.

— Pronunțat: *-si-o-.* — Pl.: *sumisionari.*

— De la **sumisiune** (după *comisionar*).

SUMISIÚNE s. f. **1.** (Livresc) Supunere **(II 1)**. Cf. PROT. — POP., N. D., SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], DEX. ◇ *Act de sumisiune* = declarație prin care o persoană eliberată (provizoriu) din închisoare se obligă a se prezenta periodic sau la cerere în fața autorităților, pentru verificări. Cf. DM.

2. (Învechit, rar) Ofertă **(I)**. Cf. ALEXI, W.

— Din lat. **summissio, fr. soumission.**

SUMITÁTE s. f. v. **somitate.**

SUMÍTE vb. III. Tranz. (Învechit, rar) A oferi **(1)**. Cf. ALEXI, W.

— Prez. ind.: *sumít.*

— Din lat. **summittere.**

SUMÎNĂ s. f., adv. (Regional) Subsuoară **(I 1)**. Cf. CADE.

— Pref. *sub-* + **mină**[1].

SUMÎRNĂ s. f. (Prin Transilv. și prin Maram.) Teren cu surpături. Cf. SFC V, 40, VAIDA, H XVIII 15, CABA, SĂL. 93.

— Pl.: *sumîrne.*

— Etimologia necunoscută.

SUMMULTÍPLU, -Ă adj. **submultiplu.**

SÚMMUM s. n. (Livresc) Gradul cel mai înalt; punct maxim (care reprezintă esența, sinteza etc. unui fenomen, ale unui proces etc.); culme, vîrf. *Ei reprezintă un summum de elemente dramatice în însăși esența lor socială.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 10/3, cf. DN[2]. *Să exprime acel summum de melodie.* VARLAAM — SADOVEANU, 228. *Iancu Văcărescu reprezintă sumum de tendințe al epocii sale.* IST. LIT. ROM. II, 205. *În paleta unui tablou există întotdeauna o combinație de culori care atinge sumum de prețiozitate.* CONTEMP. 1966, nr. 1 007, 7/5. [Istoria] *este summumul faptelor care dă puteri, este reazim.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 10/2. *Un asemenea sumum de „calități" nu sînt întrunite astăz..* CINEMA, 1973, nr. 3, 12, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Scris și: *sumum.*

— Din lat. **summum.**

SÚMNĂ[1] s. f. v. **sucnă.**

SÚMNĂ[2] s. f. v. **sumă.**

SUMNECÁ vb. I v. **sumeca.**

SUMPÉTRU s. m. v. **sînpetru.**

SUMPÓTRU s. m. v. **sînpetru.**

SUMPTUÁR, -Ă adj. v. **somptuar.**

SUMPTUÁRIU, -ÍE adj. v. **somptuar.**

SUMPTUÓS, -OÁSĂ adj. v. **somptuos.**

SUMPTUOZITÁTE s. f. v. **somptuozitate.**

SUMSÍD, -Ă s. m. și f. v. **somsid.**

SUMȚIRÉL, -EÁ, -ÍCĂ adj. v. **subțirel.**

SUMUÍ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar) A aduna. Cf. DRLU.

— Prez. ind.: *sumuiesc.*

— **Sumă** + suf. *-ui.*

SUMUÍRE s. f. (Învechit, rar) Adunare. Cf. DRLI'.
— Pl.: *sumuiri.*
— V. **sumui.**

SUMULIȚĂ s. f. Diminutiv al lui s u m ă **(2)**; (învechit și popular) sumușoară. Cf. I. GOLESCU, C. *O sumuliță bunicică de bani, de care ai destui.* ISPIRESCU, L. 107, cf. DDRF. *Avea o sumuliță pusă deoparte.* AGÎRBICEANU, S. P. 158, cf. CADE, DL, DM, DEX.
— Pl.: *sumulițe.*
— **Sumă** + suf. *-uliță.*

SUMUȘOÁRĂ s. f. (Învechit și popular) Sumuliță. *Anca... realizase o sumușoară de vreo trei mii de galbeni.* SION, P. 441. *Presupun... că ți-au sosit atîția bani ... încît nu mai ai loc unde să ți sumușoara mea.* CARAGIALE, O. VII, 85, cf. DDRF, CADE 1 232, DL, DM, DEX. *Petrea... avea acum o sumușoară bună de bani.* SBIERA, P. 132.
— Pl.: *sumușoare.*
— **Sumă** + suf. *-ușoară.*

SUMÚȚ s. n. (Prin Mold.; prin confuzie) Înfruntare cu vorba a cuiva (ripostîndu-i, repezindu-l etc.); (regional) sumuțare **(3)**. Cf. s u m u ț a **(3)**. Cf. CREANGĂ, GL. *Dimineață pîn' la prînz, Numa-n plînsuri și-n sumuț.* FOLC. MOLD. II, 242.
— Pl.: *sumuțuri.*
— Postverbal de la **sumuța.**

SUMUȚÁ vb. I. 1. T r a n z. (Popular; complementul indică de obicei cîini) A asmuți; p. e x t. a întărîta. *Iarăși dulăii ș-au întărîtat, iarăși ogarii ș-au sumuțat.* CANTEMIR, I. I. II, 55, cf. ANON. CAR., LB. *Strigă să vie Grivei..., sumuțindu-l asupră-i.* PANN, P. V. III, 36/15, cf. POLIZU. *O ceată de copii, Ce făceau nebunii, Îi sumuța* [pe cîini] *iar, și-ndată Lupt-ajungea mai turbată.* SION, F. 120. *Sătenii, cînd văd pre vreun străin..., încuie ușile și sumuță și cîinii.* I. IONESCU, M. 578, cf. PONTBRIANT, D., DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. *Calul său juca, Săgeți arunca, Cîinii sumuța.* CĂTANĂ, B. 50, cf. DENSUȘIANU, T. H. 335. *Asară pre vremea cînii, Sumuțea Maria cîinii.* CIAUȘANU, V. 11, cf. ALR I 1 150, ALR II 4 652/2, 27, 29, 76, 105, 130, 812, 833, 836, 848, ANT. LIT. POP. I, 313, A IV 5, IX 1, LEXIC REG. 57, MAT. DIALECT. I, 139. *Sumuțai, vecină, cîinii.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 339. *Nu-ți sumuța cînele Cui ai mîncat pîinele.* PANN, P. V. II, 54/21, cf. ZANNE, P. I, 366. ✦ (Regional; complementul indică vînatul) A hăitui (Volovăț — Rădăuți). Cf. ALR I 1 216/385. ✦ S p e c. (Complementul este calul) A îndemna (prin vorbe, prin scoaterea de sunete caracteristice, prin gesturi etc.) să pornească, să meargă mai repede etc.; (regional) a sumuțui. *Că un zmău răcnind,..., Calu sumuțind,... Tel să preumbla.* ALEXICI, L. P. I, 106. ✧ I n t r a n z. *Sumuță la cai și sania fulgeră la vale.* SANDU-ALDEA, ap. CADE. *Șeaua pe el că punea... O dată îi sumuța, Șapte hotare-alerga.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 41. ✦ P. a n a l. (Complementul indică oameni) A întărîta; p. e x t. a instiga. *Pre soțiile și consfătarii voștri să nu-i sumuțați.* PETROVICI, P. 250/5. *Poporul... te mărește, mîine, de l-o sumuța altul pe tine..., te încarcă de Doamne-ajută.* JIPESCU, ap. CADE. *Noi pe ai noștri Să-i sumuțăm spre viteji troieni.* MURNU, I. 157. *Unde văd bătrînele, Le sumuț cu cînele.* MAT. FOLK. 471, cf. MAT. DIALECT. I, 139. ✧ A b s o l. *Vinovat e cel ce a sfîrîit degeaba huitul, ce a sumuțat.* ap. CADE.

2. I n t r a n z. (Popular) A scoate sunete specifice, prin ținguierea buzelor, pentru a-și manifesta simpatia față de un copil sau față de un animal. *L-am frecat la ochi, l-am tras de urechi, i-am sumuțat și i-am pus frîul în cap.* ISPIRESCU, L. 301, cf. TDRG, CHIRIȚESCU, GR. 255, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, MAT. DIALECT. I, 139. ✦ T r a n z. (În descintece) A scoate sunete asemănătoare cu cele ale sărutărilor zgomotoase, cu buzele apropiate de fața cuiva, fără a o atinge, pentru a îndepărta deochiul, duhurile etc. *Fiindcă știa bine treaba moșitului..., îl strînge de nas, și-l sumuță, ca să nu se deoache, odorul!* CREANGĂ, P. 76. *Se descîntă de trei ori sumuțind după fiecare dată.* PAMFILE, B. 28. ✧ R e f l. i m p e r s. *Se sumuță de trei ori.* PAMFILE, B. 28. ✧ R e f l. p a s. (Prin analogie) *Grăunțele se întind în lung... se sumuță ca copiii și se face pe ei* [pe bobi] *semnul crucii.* ȘEZ. III, 127. ✦ R e f l. (Rar) A se maimuțări **(2)**. Cf. MIRONESCU, S. 621. *La lumina facelor se sumuțară pentru prostime, cu vorbe și mișcări deșănțate, nebunii și piticii ducelui.* SADOVEANU, O. XI, 33.

3. R e f l. (Mold. și Munt.; prin confuzie) A înfrunta pe cineva cu vorba (ripostîndu-i; repezindu-l etc.). V. s e m e ț i **(1)**. *Se-nțelege că are dreptate, s-a sumuțat țîfaca Leona.* SADOVEANU, O. XVII, 564, cf. DL, DM, DEX. *Se sumute omul, că-i dă mîna; are spate!* UDRESCU, GL. ✧ (Prin analogie) *Pe ulița satului te-oi lua, Calul s-a sumuța...; Toți la tine s-or uita.* PÎRVESCU, C. 77. ✧ T r a n z. F i g. *De la un timp își sumuță calicii nasurile și au o îndrăzneală de-ți vine să le dai cu ceva în cap.* SADOVEANU, O. XVII, 352.

4. T r a n z. (Prin Munt.; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte, încălțăminte) A strînge **(I 3)**; p. e x t. a strîmta **(I 1)**. Cf. COMAN, GL.
— Prez. ind.: *sumuț* și (regional) *sumût.* — Și: (popular) **sumuți** vb. IV, **sămuțá** (LEXIC REG. II, 101), vb. I.
— Cf. lat. * s u b m o t i a r e (< *motus*).

SUMUȚÁRE s. f. Acțiunea de a (se) s u m u ț a. **1.** (Popular) Asmuțire (a cîinilor); p. e x t. întărîtare. Cf. s u m u ț a **(1)**. Cf. DL, DM, DEX. ✦ S p e c. Acțiunea de a îndemna (prin vorbe, prin scoaterea de sunete caracteristice, prin gesturi etc.) caii să pornească, să meargă mai repede etc. Cf. s u m u ț a **(1)**. Cf. DL, DM, DEX.

2. (Popular) Acțiunea de a scoate sunete specifice prin ținguierea buzelor, pentru a-și manifesta simpatia față de un copil sau față de un animal. Cf. s u m u ț a **(2)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Mai este un fel de sumuțare, cum fac mamele la copii.* ȘEZ. III, 189.
3. (Regional; prin confuzie) Înfruntare cu vorbe a cuiva (ripostîndu-i, repezindu-l etc.); (regional) sumuț. Cf. s u m u ț a **(3)**. Cf. DL, DM, DEX.
— Pl.: *sumuțări.*
— V. **sumuța.**

SUMUȚÁT[1] s. n. Faptul de a (se) sumuța.

1. (Învechit și regional) Asmuțire (a cîinilor); p. e x t. întărîtare. Cf. s u m u ț a **(1)**. Cf. ANON. CAR., RESMERIȚĂ, D.

2. (Regional) Faptul de a scoate sunete specifice, prin ținguierea buzelor, pentru a-și manifesta simpatia față de un copil, față de un animal. Cf. s u m u ț a **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. ✦ (Mold.; în descîntece) Faptul de a scoate sunete asemănătoare cu cele ale sărutărilor zgomotoase, cu buzele apropiate de fața cuiva, fără a o atinge, pentru a îndepărta deochiul, duhurile rele etc. Cf. s u m u ț a **(2)**. *Scuipă și termină printr-un sumuțat.* ȘEZ. I, 58.
— Pl.: *sumuțaturi.*
— V. **sumuța.**

SUMUȚÁT[2]**, -Ă** adj. (Popular; despre cîini) Asmuțit; p. e x t. întărîtat. Cf. s u m u ț a **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DEX.
— Pl.: *sumuțați, -te.*

— V. **sumuța.**

SUMUȚÍ vb. IV v. **sumuța.**

SUMUȚUÍ vb. IV. Intranz. (Regional; construit cu dativul) A îndemna (prin vorbe, prin scoaterea de sunete caracteristice, prin gesturi etc. să pornească, să meargă mai repede etc.; (popular) a sumuța **(1)**. *Și pe cal că l-a lovit O dată că-i sumuțuia Cu călcîiele-i mai da!* PĂSCULESCU, L. P. 205, cf. BALADE, I, 405.

— Prez. ind.: ?

— **Sumuț** + suf. *-ui.*

SUMZÎIÉNE s. f. pl. v. **sînziană.**

SUN s. n. **1.** (Învechit și regional) Sunat **(1)**. *În glas bucuros și ispovedire surul (sunrului* H, SURUTUL C). PSALT. 80, cf. ALR II/I MN 8, 6 858/95. ✦ (Învechit) Murmur **(1)** (de ape); p. ext. vuiet *Smentiia afundurile mariei sunrulu undelor ei cine le va potoli.* PSALT. HUR. 53²/14. *Turbură adăncatul marieĭ, în surul* (SUNETUL C, URLETUL D). PSALT. 121, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., TDRG, DHLR II, 501, CADE, SCRIBAN, D.

2. (Prin Olt. și prin Transilv.) Ecou. *Marșă sun prin pădure.* ALR I 1 367/80, cf. ib. 93, 94, 874.

3. (Învechit) Fig. Răsunet **(2)**; p. ext. vîlvă. *Peri pamitea lui cu șuru* (SONRLU H). PSALT. 12, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

— Pl.: *sunuri.* — Și: (învechit) **sónru** s. n.

— Lat. **sonus.**

SUNÁ vb. I. Intranz. **1.** (Despre obiecte, de obicei de metal, de lemn etc., despre părți ale acestora, despre pămînt etc.) A produce, a emite sau a propaga sunete **(1)** ori, p. ext., zgomote caracteristice (prin atingere, prin lovire, prin ciocnire, prin apăsare etc.); (popular) a da sunet, v. SUNET **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C. *Semințile încep a suna în măciulii.* I. IONESCU, C. 145/8. *Grăunții s-au uscat destul cînd, umblînd cu mîna prin ei, sună.* BREZOIANU, A. 614/26. *Sună zalele de fer.* ALEXANDRESCU, M. 21. *Pungă, sună, Soarta mea tu o faci bună.* SION, POEZII, 29/9, cf. CIHAC, I, PONTBRIANT, D., DDRF. *Copitele sună prin noapte.* COȘBUC, P. I, 291, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Să-ți auzi sunînd toiagul pe lespezi e mai dulce decît să te ducă în circă.* ANGHEL, PR. 53, cf. RESMERIȚĂ, D. *Tălăngile sună sacadat pe dealuri.* IBRĂILEANU, A. 106, cf. CADE. *Subt călcîi, pămîntul sună ca o toacă.* TEODOREANU, C. B. 90. *Sunînd... arginții treceau repede de la o mînă la alta.* COCEA, S. II, 91. *La porți sunară zăvoare și lanțuri.* SADOVEANU, O. X, 134. *O piatră a drumului sună în depărtare, izbită de un bocanc.* BOGZA, C. O. 117. *În buzunarul fiecăruia sunau cîte doi gologani.* PAS. L. I, 65, cf. DL, DM. *Sună pietrele pe unde treci.* SORESCU, U. 28, cf. M. D. ENC., DEX. *Sună chetricica-n vali, Puica mea plîngi de jali.* MAT. FOLK. 1 335. *Galbenii îi suna prin buzunăruri.* O. BÎRLEA, A, P. II, 545. *Apa cură, Piatra sună, Doina zic, doina mă-ngînă.* FOLC. MOLD. I, 39. *Nu sună banul cînd e unul singur în pungă.* ZANNE, P. V, 66. *Clopotul numai atunci sună, cînd îl tragi.* id. ib. VI, 513. *Sună ca clopotul cel spart,* se spune despre cei care vorbesc mult și fără rost. Cf. id. ib. 516. ✧ Expr. (Învechit și regional) **A(-i) suna** (cuiva) **cojocul** (sau **cocoașa** ori **doagele**) = a bate tare (pe cineva). Cf. BARONZI, I. L. 48, ZANNE, P. II, 528, III, 126, V, 276. (Popular) **A-i suna** (cuiva) **doagele = a)** (despre obiecte) a fi foarte uzat. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM; **b)** (despre oameni) a fi șleit de puteri; a fi aproape de sfîrșitul vieții. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM. (Popular) **A(-i) suna** (cuiva) **scîndura** (sau **poteoavele** ori **coliva**) **în piept** = a(-i) sosi (cuiva) momentul să moară; a fi pe punctul de a muri; p. ext. a muri **(1)**; (popular și familiar) a-i suna (cuiva) ceasul (morții), v. SUNA **(5)**. Cf. ZANNE, P. I, 227, 615. *Dacă însă boala e grea și bolnavul zace fără nădejde de scăpare, atunci se zice că îi sună (îi sfîrîie, îi fierbe) coliva în piept.* CANDREA, F. 219. *De tine m-oi sătura Cînd mi-o suna scîndura.* TEODORESCU, P. P. 287. *Eu de tine m-oi lăsa Cînd mi-o suna scîndura.* ȘEZ. I, 291. ✧ Tranz. fact. *Forfoteală și larmă mare și clopote și clopoței, pe care le sună vite și cai mișcîndu-și capetele.* CARAGIALE, O. I, 220. [Tatăl] *a îmbătrînit și-și sună lemnul piciorului prin casă.* SAHIA, N. 23. *Caii trăsurii sună clopoței de aur.* STANCU, D. 50. ✦ (Despre frunze, p. ext., despre copaci) A produce un zgomot ușor, prin mișcare, prin apăsare etc.; a fîșîi, a foșni, a susura, a șișîi **(1)**, a șopoti **(2)**, a șoșoi² **(1)**, a șușoti **(1)**, a șușui² **(1)**, (rar) a sîsîi² **(2)**, (învechit) a prisni² **(5)**, (regional) a fălălăi, a pîrîi **(II 2)**, a pocni **(1)**, a șușora. *În desfătătoarea Andalusie, acolo unde... sună trufașul palm.* FM (1842), 6¹/27. *Frunzele... sunau uscat de pasul îndesat al feciorului.* AGÎRBICEANU, S. P. 20. *Frunza rotundă, suna trist seara.* BARBU, G. 10, cf. ALR I 963. ✧ (Prin metonimie) *Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari.* EMINESCU, O. I, 146. *Sună codrii mari de brad.* COȘBUC, P. I, 48. *Și frunzele toate grăbite tresar Și-ncepe pădurea să sune.* GOGA, POEZII, 36. *Toată cîmpia suna de zvon de albine.* SADOVEANU, O. XI, 37. *Puse prunea a cînta, Codrii puseră-a suna.* ALECSANDRI, P. P. 24. *N-auzi... toate văile sunînd.* SEVASTOS, C. 293. *Cîntă cucu, sună dialul, Rînduit mi-a fost amaru.* BÎRLEA, L. P. M. II, 457, cf. ALRM SN III h 1 151. *Și el auzea Codrul cum suna.* BALADE, I, 314. ✧ Tranz. fact. *La pămînt ascunzîndu-să... cu picioarele uscatele frundze tropșind, stropșind, le sună.* CANTEMIR, I. I. I, 95. *Piciorul meu ce sună frunza.* HELIADE, O. I, 104. ✦ P. anal. (Astăzi rar; despre haine, țesături, covoare etc.) A foșni. *Dacă nu strălucesc și nu sună pe ea hainele, i se pare că s-au prăpădit.* ȚICHINDEAL, F. 176/3. *Abia atingi covorul moale, Mătasa sună sub picior.* EMINESCU, O. I, 95, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Rar; despre crengi uscate, vreascuri etc.) A trosni¹ **(1)**. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Despre apă, valuri etc.) A produce un zgomot slab, continuu și monoton; a clipoci, a murmura **(1)**, a susura, a șopoti **(2)**, a șușui² **(1)**, (rar) a zuzui, a zvoni, (învechit) a murmui¹ **(1)**, (regional) a ujui; p. ext. a vui. *Și vor fi seamne în soare și în lună... sunînd marea și valul* (a. 1700—1725). GCR II, 22/34. *Tot alte unde-i sună aceluiași pîrău.* EMINESCU, O. I, 127. *Sub plopii rari apele sună.* COȘBUC, P. I, 65. *Voi, zîne bune, Zvîrliți-mi un brîu Să se facă rîu Și să sune.* ISANOS, V. 243, cf. DL. *Încă mai sună... izvoarele.* LABIȘ, P. 38, cf. DM. *Noaptea... vine Și apele sună.* HOREA, P. 67, cf. M. D. ENC., DEX, ALR II 4 413/260, 272, ALR SN V h 1 460, ALRM SN IV h 1 192. ✦ (Astăzi rar; despre vînt sau despre curenți de aer) A șuiera **(4)**. *Vîntul suna în stejarii din margine.* SADOVEANU, O. X, 27, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Rar; despre lemne ori cărbuni care ard, p. ext., despre foc) A dudui. *Jarul bătrîn suna în tindă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 128, 3/3, cf. ALR II/I h 280/235, ALRM II/I h 393/235. ✦ (Popular; despre arme de foc) A pocni **(1)**; a bubui. *Unde sună pușca-n sat.* SEVASTOS, C. 253.

2. (Despre instrumente muzicale, despre voce etc.) A emite un șir de sunete armonioase, plăcute, care se rînduiesc într-un acord într-o melodie etc.; (despre oameni sau grupuri, despre ansambluri orchestrale ori corale etc.) a executa o (parte dintr-o) bucată muzicală (cu ajutorul unor instrumente sau al vocii); a cînta. [Dacă] *dragoste n-aș avea, fire-aș ca o arămie sunînd.* CORESI, EV. 338, cf. LB. *Sună-ursarul numa-n surle, Cine-i lup, ca lup să urle.* ASACHI, F. 98/23. *Să petreacă cîteva ore plăcute în sunetul bandelor militare, ce sună în toate zilele.* FILIMON, O. II, 91. *Din frunză sună-ai noștri călători.* BOLINTINEANU, O. 199. *Iară cornul plin de jale Sună dulce.* EMINESCU, O. I, 104. *Sunau muzicile și se întindeau danțurile.* IORGA, C. I. I, 94, cf. RESMERIȚĂ,

D., CADE. *Şi caterinca sună pe uliţi.* LESNEA, VERS. 212. *Alţii cîntă din fluier, sună dobe.* SADOVEANU, O. XX, 159, cf. DL, DM. *Orchestra... a sunat curat, omogen.* M 1968, nr. 6, 45, cf. M. D. ENC., DEX. *Ziua ca să mulg la oi, Noaptea să sun din cimpoi.* ALECSANDRI, P. P. 294. ◇ (Prin analogie) *Sun-un greier sub o grindă.* EMINESCU, O. I, 76. ◇ Tranz. *Muzica tinerii miliţii moldovene suna cele mai alese viersuri.* CR (1833), 662/1. *La semnul dat... începură a suna overtura.* FILIMON, O. II, 43. *Şi mii de glasuri slabe încep sub bolta largă Un cînt frumos şi dulce — adormitor sunînd.* EMINESCU, O. I, 94. *Cîte aleanuri nu-şi potolea sunînd vreo doină în frunză.* MIRONESCU, S. A. 46. ◇ Tranz. fact. *Avem patru violine care, chiar de ar fi sunate de cei mai mari artişti, tot nu ar fi de ajuns.* FILIMON, O. II, 225.

3. (Despre cuvinte sau despre glasuri, despre rîsete ori despre plînsete; despre cîntece sau despre zgomote etc.) A se face sau a fi auzit pînă (ori de) departe, a se auzi, a răsuna **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Detunăturile... încetaseră a mai suna.* AR (1834), 661/21. *Din zidurile vechi, Vorbe, rîs şi plînset sună în urechi.* EMINESCU, O. IV, 364. *Sună în depărtări chemarea unui cuc.* SADOVEANU, O. XIX, 62. *Urechea aude... cum sună cuvîntul „rostit pe jumătate" al cuiva sufocat de emoţie.* VIANU, S. 39, cf. DL, DM. *Sună în receptor un glas subţire.* V. ROM. ianuarie 1965, 78, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Expr. **A (nu)-l suna** (cuiva) **bine la** (sau, învechit, **în**) **ureche** (sau **urechi**) = a-i produce o impresie auditivă (ne)plăcută, (dez)agreabilă; a (nu)-i plăcea sau a (nu)-i conveni vorbele pe care le aude. Cf. ZANNE, P. II, 467, DL, DM, M. D. ENC., DEX. **A-i (mai) suna** (cuiva) **(încă) la** (sau **în**) **urechi** (sau în **auz**) = a-şi aminti obsesiv de ceva auzit cîndva. *Încă îţi sună în urechi poveştile şi prostiile dadacelor ţigănci.* SADOVEANU, O. XI, 225, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. **A-i suna** (cuiva) **în minte** = a-i reveni în amintire ceva auzit cîndva sau, p. ext., cineva sau ceva văzut cîndva. *Ca o poveste-uitată Arald în minte-i sună.* EMINESCU, O. I, 98. *Iar îţi sunară în minte vorbele lui Bursuc.* V. ROM. ianuarie 1965, 63. ◇ Tranz. fact. *Nourii sosînd din cer şi din prăpăstii, sunară şi ei alt glas de cutremur.* SADOVEANU, O. VII, 353. *Creangă drămuia fiece cuvînt, îl suna.* CĂLINESCU, I. C. 140. ✦ (Construit cu un adjectiv) A da, a crea impresia că este...; a avea aerul, aparenţa de ...; a părea[1] **(1)**. *Rîsul le suna fals.* COCEA, S. II, 277. *Glasul i se schimbase, suna mai înrezător.* FIEDA, M. 40. ✦ (Familiar; despre urechi) A ţiui. *Ghici care ureche îmi sună?* DL, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Despre unele instrumente muzicale, despre dispozitive de alarmă, despre aparate, clopote etc.) A emite semnale sonore specifice pentru a atrage atenţia cuiva asupra a ceva, pentru a anunţa ceva sau pe cineva etc. V. bate, cînta, dăngăni, tăngăni, ţîrîi, zbîrnîi, zvoni. *Va suna trîmbiţa şi morţii să vor scula* (a. 1650–1670). GCR I, 233/29. *Clopotul pentru cină sună la şcoală.* CARAGIALE, O. I, 24. *A sunat clopoţelul şi ne coborîm cu toţii la masă.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 289. *Cînd se ivi soarele şi sună cornul purcarului, slobozi şi porcii.* AGÎRBICEANU, S. 498, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Două tramvaie sunau zadarnic, abia înaintînd.* C. PETRESCU, Î. I, 56. *Clopoţelul sună. Broşurorul izbucni.* TEODOREANU, M. III, 153. *Telefonul sunase acum, spre ziuă.* V. ROM. august 1954, 77. *Atunci sunară goărnele vestind război.* TUDORAN, P. 97, cf. DL. *Sirena fabricii sună. Oamenii la poartă se adună.* ISAC, O. 35, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Trîmbiţele-ncep să sune, Pe români să mi-i adune.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 219. *Cînd îţi dragostea mai dulce Sună goarna şi se duce.* FOLC. MOLD. I, 118. ◇ Tranz. fact. *El are să sune goarna de alarmă.* ADAM, R. 265. *Clopotele... le sunasem de attea ori cînd mi se părădea... o nuntă, un prieten.* STANCU, R. A. I, 7. *Intră hangiul care sună gongul.* H. LOVINESCU, T. 150. ◇ Tranz. *Simandrele sunară ceasul rugăciunii de sară.* SADOVEANU, O. XII, 62. *Clopotul sună intrarea la lucru.* BOGZA, A. Î. 234. (Fig.) *Clopotele grave sunară trezirea generaţiei noastre.* LABIŞ, P. 339. ✦ Impers. *Li se părea că a sunat alarma.* BĂCĂLBAŞA, S. A. I, 106. *Sunase sfîrşitul orei.* C. PETRESCU, Ş. 67. *Sună mobilizarea tuturor forţelor.* D. GUŞTI, P. A. 371. *Te-am văzut în momentul cînd a sunat alarma.* T. POPOVICI, Ş. 50. *Cînd sună mobilizarea..., să duce.* O. BÎRLEA, A. P. II, 378. ◇ Refl. pas. *Ori de cîte ori este de spus ceva satului, primarul pune să se sune goarna.* STANCU, D. 53. *Şi ţignal că se suna, Căprăraşu că-mi pleca.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 320. ✦ P. ext. (Despre oameni) A face să sune **(4)** soneria **(1)** de la uşă pentru a chema pe cineva să deschidă. *Am sunat; o slugă intră cu un bilet în mînă.* NEGRUZZI, S. I, 53. *Peste un sfert de ceas sunam la Paşadia. Era acasă.* M. I. CARAGIALE, Ç. 101. *Am sunat şi, emoţional, am intrat în birou.* CAMIL PETRESCU, P. 336. *Urca scările... sună şi intra.* TEODOREANU, M. III, 69. *Sună la uşa marchizei de fier a casei.* CĂLINESCU, O. I, 68. *O văzu pe mama ieşind să vadă cine e la uşă. Sunase cineva.* PREDA, R. 373, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Învechit şi regional) A bate (la uşă). *Căutaţi şi veţi afla, Sunaţi şi să va deschide voao.* N. TEST. (1648), 9r/30. *Sun la uşi.* ALR I 352/727. ✦ Tranz. (Familiar; complementul indică oameni) A face să sune **(4)** soneria **(1)** telefonului pentru a vorbi cu cel chemat. *L-a sunat şi la telefon.* C. PETRESCU, C. V. 61. *Mă pregăteam să vă sun.* T mai 1964, 35, cf. DL, DM. *Găseşte mijlocul de a se face ascultat, sunîndu-şi adorata la telefon.* M 1968, nr. 6, 20, cf. M. D. ENC., DEX, CIAUŞANU, V. 200. ✦ Tranz. (Popular; complementul indică frîul calului) A scutura cu zgomot, pentru a chema calul. *Luă frîul şi-l sună... şi îndată veni la dînsul o mîrţoagă de cal.* FILIMON, O. I, 422. *Sună frîul şi veni calul lui.* ISPIRESCU, L. 166, cf. DL, DM, DEX. *I-a zis... să ia frîul calului şi să-l sune de trei ori.* FUNDESCU, L. P. I, 31. *Sunai frîul în curte Şi aud murgul în munte* (Clopotul). GOROVEI, C. 85.

5. (Despre unele ceasuri, mai ales despre pendule) A marca prin bătăi sau prin alte mijloace sonore (ritmice) anumite unităţi de timp (de obicei orele, jumătăţile sau sferturile de oră), a bate; (despre unele ceasuri) a emite, la o oră dinainte stabilită, un semnal sonor, continuu (şi puternic), pentru a trezi din somn sau pentru a atrage atenţia că a sosit momentul pentru a face un anumit lucru. V. deştepta, trezi **(1)**. Cf. POLIZU. *Orologiul sună de 12 ori din limba sa de metal.* EMINESCU, P. L. 29. *O pendulă sună surd.* GALACTION, O. A. II, 368. *A sunat de 12 pendula noastră.* ARGHEZI, S. VIII, 111, cf. DL, DM. *Pendulul lui... sună de ora şase.* V. ROM. noiembrie 1964, 112, cf. M. D. ENC., DEX. ▭ *Dimineaţa, cînd sună ceasul la şase fără zece, se dă jos din pat şi deschide fereastra.* ◇ Fig. *Ceasul de pace şi de linişte sună tăcut.* HOGAŞ, DR. I, 269. ◇ Expr. **A(-i) suna ceasul** (sau, rar, **vremea, ora, clipa**) **(cuiva) să...** = a (-i) veni, a(-i) sosi (cuiva) momentul să (i) se întîmple ceva (neplăcut). *Mie-mi sună ceasul să-mi plătesc datoria.* CARAGIALE, O. II, 284. *A sunat vremea ca să ne despărţim.* BĂCĂLBAŞA, S. A. I, 16. *Sună ora Fericirii amîndurora.* MINULESCU, VERS. 300. *Dar n-a sunat încă ceasul deştăinuirii.* TEODOREANU, M. II, 48. ▭ *A sunat clipa marilor adevăruri.* (Popular şi familiar) **A-i suna** (cuiva) **ceasul (morţii** sau **pierirli, rar, de veşnicie)** = a-i sosi (cuiva) momentul să moară; a fi de puncţul de a muri; p. ext. a muri **(1)**; a i se împlini (cuiva) sorocul (v. sorocl), (popular) a-i suna (cuiva) scîndura (în piept), v. suna **(1)**. *Negreşit că ceasul morţii ar fi sunat pentru acel cutezător.* NEGRUZZI, S. I, 21, cf. DDRF. *Omul..., dacă i-o sunat ceasul, s-o mîntuit.* BRĂTESCU, O. A. I, 208. *Se vede că-mi sunase ceasul.* NEAMŢU, A. P. 403. *De ce s-ar mai ascunde, că tot i-a sunat ceasul pierirli.* TUDORAN, P. 621, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Impers. *Sună şapte ceasuri şi ei nu vin.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, P. 233. *Cum suna de douăsprezece..., ne scoteau la uliţă.* I. BOTEZ, B. I, 12.

6. (Învechit și regional) A se auzi; a se zvoni. *Sunase amu den la cîțiva la ureachile lui Vasilie Vo[ievo]d* (a. 1670). GCR I, 200/10. *Puneți încă o dare și vedeți ce sună prin popor.* MUREȘANU, P. 144/19. ✧ Tranz. *Easta Giorg au pus de au sunat precum el nu asupra Andealului stringe oaste.* N. COSTIN, L. 602. ✧ Refl. impers. *O slugă a lui i-au spus de toate ce să sună în tîrg și la curte.* M. COSTIN, O. 138. *Se sună prin sat că Sultănica merge rău cu sănătatea.* DELAVRANCEA, S. 51. *Ce vești din țară? Se sună război.* CARAGIALE, O. VII, 130, cf. DDRF, DL, DM, DEX, CIAUȘANU, V. 200.

7. (Învechit, popular și familiar; despre comunicări scrise sau vorbite) A fi formulat într-un anumit fel, (popular) a glăsui; p. ext. a scrie (II 3); (despre norme, legi etc. sau despre părți ale acestora) a stipula. *Hrisovul se află la Kopi și sună așa...* ȘINCAI, HR. I, 321/24. *Pomeniță scrisoare din Dublin este de la 22 febr. și sună în astfel de chip...* CR (1831), 56²/36. *Mai puțin îmi sună cînd zic Mihai Bravul, decît Mihai Viteazul.* ARISTIA, PLUT. VIII₂/26. *Aceste cifre... le auzim sunînd... la toate solemnitățile scolastice.* GHICA, C. E. II, 398. *Întîia întrebare sună așa: ce e mai gras în lume?* ISPIRESCU, L. 176. *Inscripția stîngace de pe mormîntul sărăcăcios sună astfel.* IORGA, C. I. I, 60. *Frumoasa proclamație... sună ca și pe vremea lui Richard Inimă de Leu.* SADOVEANU, O. XX, 24. *Ordinul lui sunase limpede.* STANCU, D. 149. cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Și-i cîntunați împreună După cum și legea sună.* MARIAN, NU. 412. ✧ Expr. **A suna a...** = a corespunde, a aduce cu...; a sugera că... *Lucrul nu prea are înțeles, dar cuvintele sună a ceva.* MAIORESCU, CRITICE, 160. *În „Năpasta" societatea... nu apare întrupată pe scenă în anumite personaje; apare numai ca un ecou depărtat și acest ecou sună a răutate și sălbăticie.* GHEREA, ST. CR. III, 108, cf. DL. ✧ Tranz. *Legea suna ca nici un roman să nu poată stăpîni mai multe hotde.* FM (1840), 68¹/11. *Ordinul sunase ca ferma să fie ocupată... înainte de căderea serii.* V. ROM. octombrie 1964, 4. ✦ (Prin Transilv.) A se referi (2) la...; a face aluzie la... *Nimeni n-a știut ce însemnează povestea aceea, nici eă despre ei sună.* RETEGANUL, P. II, 36.

— Prez. ind.: *sun* și (învechit) *sunez* (N. TEST. 1648, 306ʳ/31).

— Lat. *sonare.*

SUNĂICĂ s. f. (Bot.; regional) Sunătoare (1 a) (*Hypericum perforatum*) (Orșova). Cf. BORZA, D. 86.
— De la **suna.**

SUNĂRE s. f. Acțiunea de a suna și rezultatul ei

1. Producere, emitere sau propagare de sunete (1) ori, p. ext., de zgomote caracteristice (prin atingere, prin lovire, prin ciocnire, prin apăsare etc.); sunat, (învechit) sunătură. Cf. s u n a (1). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 271, BARCIANU, ALEXI, W. *Ah! n-am să-ți mai aud a armelor sunare Și ferul tău viteaz va rugini-n uitare.* I. NEGRUZZI, S. II, 293, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Astăzi rar) Foșnire (a hainelor, a covoarelor etc.). Cf. s u n a (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Rar) Trosnet¹ (1). Cf. s u n a (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Rar) Clipocire. Cf. s u n a (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Astăzi rar) Șuierat¹ (4). Cf. s u n a (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Faptul de a emite un șir de sunete armonioase, plăcute, care se rînduiesc într-un acord, într-o melodie etc.; faptul de a executa o bucată muzicală sau o parte a acesteia (cu ajutorul unor instrumente sau al vocii); cîntare, cîntat, (rar) sunat (2). Cf. s u n a (2). *Acompaniament, în muzică, se numește ajutoriul care dă... sunarea claviirului, a altor instrumente.* ASACHI, L. 75²/4, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. Faptul de a se face sau de a fi auzit pînă (ori de) departe; auzire, auzit, (rar) sunat (3), (învechit) răsunare (1). Cf. s u n a (3). *Schimbarea și sunarea sileaelor a alcătui pot.* CANTEMIR, I. I. I, 81, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Țiuire (a urechilor). Cf. s u n a (3). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. Faptul de a emite cu instrumente muzicale, cu dispozitive de alarmă, cu aparate, cu clopote etc., semnale sonore specifice, pentru a atrage atenția cuiva asupra a ceva, pentru a anunța ceva sau pe cineva etc.; (rar) sunat (4). Cf. s u n a (4). *Se face sunare de toate clopotele.* GHEORGACHI, LET. III, 294/13. *O strălucită solemnitate în sunarea clopotelor, în laude și binecuvîntări.* PELIMON, I. 145/3, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D. *Și s-au întors la fel o dată cu sunarea clopotelor.* TEODOREANU, M. U. 117. *Așa-zisa...* [vînătoare] *cu echipagii strălucite, cavalcade, sunări de cornuri, nu există în România.* SADOVEANU, O. XX, 80. *Pedagogul... se duce să pedepsească pe copiii care nu s-au sculat la întîia sunare de clopot.* DAN, U. 246, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ *Sunarea trenurilor* = operație de avizare (prin semnale de clopot sau sonerie) la plecarea trenului spre stația și cantoanele următoare în vederea asigurării circulației lui prin închiderea barierelor la pasajele de nivel. ✦ Faptul de a face să sune (4) soneria (1) de la ușă, pentru a chema pe cineva să deschidă; (rar) sunat¹ (4). Cf. s u n a (4). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Familiar) Faptul de a face să sune (4) soneria (1) telefonului, pentru a vorbi cu cel chemat; (familiar) sunat¹ (4). Cf. s u n a (4). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Popular) Faptul de a scutura cu zgomot frîul calului, pentru a-l chema. Cf. s u n a (4). Cf. DL, DM, DEX.

5. (Rar) Sunat (5). Cf. s u n a (5). *Jurau între ei că la a doua sunare* [a ceasornicului] *n-or să mai aibă nici o emoție.* CARAGIALE, O. II, 337.

6. (Învechit și regional) Zvonire; (concretizat) zvon. Cf. s u n a (6). Cf. DL, DM, DEX.

7. (Învechit, popular și familiar) Spunere (2); spec. stipulare. Cf. s u n a (7). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *sunări.*

— V. **suna.**

SUNĂT s. n. Faptul de a s u n a.

1. (Rar) Sunare (1). Cf. s u n a (1). Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. *La baba sîrba mergea ... în sunatul clopotelor.* PĂSCULESCU, L. P. 247. ✦ (Rar) Foșnire (a hainelor, a covoarelor etc.). Cf. s u n a (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Rar) Trosnet¹ (1). Cf. s u n a (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Clipocire. Cf. s u n a (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Șuierat¹ (4). Cf. s u n a (1). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Rar) Sunare (2). Cf. s u n a (2). Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Rar) Sunare (3). Cf. s u n a (3). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Țiuire (a urechilor). Cf. s u n a (3). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Rar) Sunare (4). Cf. s u n a (4). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Sunare (4). Cf. s u n a (4). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Familiar) Faptul de a face să sune (4) soneria (1) telefonului, pentru a vorbi cu cel chemat; (familiar) sunare (4). Cf. s u n a (4). Cf. DL, DM, M. D. ENC.

5. Marcare prin bătăi sau prin alte mijloace sonore (ritmice) ale ceasului sau ale pendulei, a anumitor unități de timp (de obicei a orelor, a jumătăților sau a sferturilor de oră), b a t e r e, b ă t a i e, b ă t u t;

faptul de a emite, la o oră dinainte stabilită, un semnal sonor, continuu (şi puternic), pentru a trezi din somn sau pentru a atrage atenţia că a sosit momentul pentru a face ceva anumit; (rar) sunare (5). V. deşteptare, deşteptat, trezire (1), trezit[1] (1). Cf. suna (5). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

6. (Învechit şi regional) Zvonire; (concretizat) zvon. Cf. suna (6). *Poţi prepune că dintr-aceste sunate să fie vreunele şi adevărate.* CANTEMIR, ap. DDRF.

7. (Învechit, popular şi familiar) Spunere (2); spec. stipulare. Cf. suna (7). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: (6, învechit) *sunate.*
— V. **suna.**

SUNĂTĂ s. f. v. **sonată.**

SUNĂRÍE s. f. v. **sonerie.**

SUNĂT s. n. v. **sunet.**

SUNĂTOÁRE s. f. (Bot.) 1. Numele a două plante erbacee: a) (şi în sintagmele *floare de sunătoare*, BORZA, D. 86, adjectival, *iarbă sunătoare*, id. ib.) plantă erbacee cu tulpina dreaptă, netedă şi ramificată, cu puncte negre sau transparente, cu numeroase flori galbene-aurii, care are diferite întrebuinţări în medicină pentru tratamentul unor boli de ficat, ca antiseptic şi cicatrizant etc.; pojarniţă (3), (regional) asunătoare, barba-lupului, buruiană-de-foc-viu, buruiană-de-năduf, buruiană-de-pe-rozor, crucea-voinicului, drobişor, fălcăţea, floare-de-foc-viu, floare-de-năduf, floare-galbină, floarea-lui-Ioan, harnică, hamei-de-pământ, iarba-crucii, iarba-lui-Sfîntul-Ioan, iarba-sîngelui, iarba-spaimei, iarba-spurcăţii, închegătoare, jale-de-munte, lemnie, osul-iepurelui, pojar (4), pojărnică, sovîrf-galben (v. sovîrf 2), sovîrvoriţă (4), suvaică, şerlai (1), zburătoare (v. zburător) (*Hypericum perforatum*). Cf. COTEANU, PL. 28, LB, VALIAN, V., BRANDZA, D. 78, GRECESCU, FL. 133, PANŢU, PL., BORZA D. 86; b) plantă erbacee cu tulpina dreaptă, cu frunze mari şi rare, cu flori galbene, care creşte prin locuri umede şi prin păduri, folosită în medicina populară ca leac împotriva tuberculozei sau a bubelor dulci; brînculiţă-de-pisică, fălcăţea, iarba-spaimei, lujerică, merişor, pojarniţă-de-îndoială, sovîrvariţă (4 b), suliţăcă (II 2), suliţioară (v. sulicioară II), trifoiul-caprelor (v. trifoi 2), trifoi-căpresc (v. trifoi 2) (*Hypericum maculatum*). Cf. PANŢU, PL. 285, BORZA, D. 86; p. restr. floarea, frunzele şi tulpina acestor flori. *Foile... sînt ca acelea ale sunătorii, picate cu broboniţe oloase.* BREZOIANU, A. 467/5, cf. DAMÉ, T. 184, RESMERIŢĂ, D., CADE. *Sunătoarea... trebuie culasă numai floarea, fără frunze.* VOICULESCU, L. 302, cf. BUJOREAN, B. L. 394. *Triglea a adus uleiul de sunătoare.* SADOVEANU, O. XVII, 213, cf. PUŞCARIU, L. R. I, 17. *Anul trecut, grădina fusese galbenă de sunătoare.* ARGHEZI, S. VIII, 7. *Culege dada de pe cîmp, de pe răzoare, sunătoare.* STANCU, D. 291, cf. DL, DM. *Dacă-ţi arăt frunza sunătoarei, habar n-ai ce să faci cu ea!* BARBU, G. 302. *Căldura... făcea ca totul să se mişte... şi scaieţii, şi păpădia şi sunătoarea să danseze.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 90, 18/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Unt de sunătoare*, v. unt.

2. Numele mai multor plante erbacee din familia compozitelor: a) plantă erbacee cu miros neplăcut, cu tulpina ramificată şi frunzoasă, cu frunze păroase şi cu flori galbene; (regional) barba-lupului, lăptuca-iepurilor, măselariu, pojarniţă (*Crepis foetida*). Cf. BARONZI, L. 145, BRANDZA, FL. 319, PANŢU, PL., CADE, ŞĂINEANU, D. U., BORZA, D. 53, M. D. ENC., DEX.; b) plantă urît mirositoare, cu flori galbene, care creşte pe locuri aride; (regional) barba-lupului, găină-părăsită (*Crepis rhocadifolia*). Cf. PANŢU, PL., BORZA, D. 53; c) (regional) gălbenuşi, v. gălbenuş (*Crepis pulchra*). Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 055, BORZA, D. 53, M. D. ENC. ◇ (Prin Mold.) *Sunătoare de cîmp* = (*Crepis capillaris*). Cf. BORZA, D. 53, M. D. ENC. ◇ Compus: (regional) **sunătoare-de-munte** = parpian. (1) (*Antennaria dioica*). Cf. CONV. LIT. XXIII, 1 055, DDRF, BORZA, D. 20, 291.

3. (Regional; şi în sintagma *sunătoare schimbăcioasă*, CONV. LIT. XXIII, 1 055) Iarba-osului (*Helianthemum nummularium*). BORZA, D. 81.

4. (Regional) Măselariţă[1] (1) (*Hyoscyamus niger*). Cf. BRANDZA, FL. 343, PANŢU, PL., SIMIONESCU, FL. 203, LTR[2], BORZA, D. 85, M. D. ENC., ŞEZ. XV, 74, com. MARIAN.

5. (Regional) Suliţică (II 1) (*Dorycnium herbaceum*). Cf. BRANDZA, FL. 97, PANŢU, PL. 298, CADE, BORZA, D. 61.

6. (Regional) Clocotici (*Rhinathus glaber*). Cf. PANŢU, PL., CADE, BORZA, D. 147, M. D. ENC.

7. (Regional) Calcea calului (*Calha palustris*) (Peştişani — Gorj). Cf. ALRM SN II h 455/836.

8. (Regional) Gura-leului (*Antirrhinum majus*) (Arpaşu de Jos — Victoria). Cf. ALR SN III h 652/172, ALRM SN II h 467/172.

— Şi: (regional) **sanitoáre** (LB, BRANDZA, FL. 157, TDRG, PANŢU, PL. 232, BORZA, D. 86, 283, ŞEZ. XV, 107), **sanitoárie** (BORZA, D. 283), **sănătoáre** (TDRG, CADE, ALR SN III h 649, ALRM SN II h 467), **sănitoáre** (PANŢU, PL. 232, CADE, BORZA, D. 283) s.f.

— Lat. [herba] **sanatoria** (prin apropiere de *suna*).

SUNĂTÓR, -OÁRE adj., s. f. I. Adj., subst. 1. (Despre obiecte, de obicei, de metal, de lemn etc., despre părţi ale acestora, despre pămînt etc.) Care produce, care emite sau care propagă sunete (1) ori, p. ext. zgomote caracteristice (prin atingere, prin lovire, prin ciocnire, prin apăsare etc.). Cf. suna (1). *Şi între ceastea să faci nasturi sunători de aur den giur împregiur.* PO 273/22, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C. *Fiecare corp sunător produce nişte tremurături (vibrări)... în aer.* BARASCH, I. N. 239/14, cf. POLIZU. *Caii scutură prin aer sunătoarele lor salbe.* ALECSANDRI, P. III, 15. *Şi în doniţi sunătoare, Laptele-n cadenţe curge.* EMINESCU, O. IV, 128. *Un sunet prelung şi jalnic de aramă sunătoare.* HOGAŞ, DR. I, 243, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Toate crengile copacilor erau pline ca de flori şi fructe sunătoare.* COCEA, S. I, 213. *Surorile mele nu poartă icusari de aur... sunători, zornăitori.* STANCU, D. 8. *Bătrînul scripcar aruncă lemnul sunător.* ISAC, O. 197, cf. DL. *Viaţa le-a dat înalte premii, Medalii sunătoare cu clinchet argintiu.* LABIŞ, P. 284, cf. DM. *Întrebase... mişcîndu-şi mătăniile sunătoare... ce păreau oase vii.* BARBU, PRINC. 100, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Popular şi familiar) *Bani sunători* sau *monede sunătoare* (şi substantivat, m.) = monede, mai ales din aur sau din argint; p. ext. numerar (2). *Au luat de la dînsul 40 000 lei, parte în monedă sunătoare.* RUSSO, S. 317. *Au găsit ... şi douăsprezece săculeţe cu bani sunători.* SION, P. 147. *O dorinţă mai setoasă ş-un avînt mai arzător De-a vedea lucind în ladă-i sunător pe sunător.* HASDEU, R. V. 110. *Cu cealaltă jumătate, în bani sunători, a hotărît să se pună pe petrecere.* CARAGIALE, O. II, 254, cf. ŞĂINEANU[2], CADE, DL, DM, DEX. (Învechit) *Şarpe sunător (cu clopoţei)* = şarpe cu clopoţei, v. şarpe (I 1) (*Crotalus horridus*). *A însemnat-o ca pe guşter, cu culbarea şi forma sa hidoasă ca pe şarpele sunător cu clopoţei.* GHICA, A. 694. *Observat-ai cît sînt de mici, dar vii şi ageri ca ai şarpelui sunător?* FILIMON, O. I, 316, cf. DL, DM, DEX. (Regional) *Mere sunătoare* =

varietatea de mere de culoare gălbuie, cu gust dulce-acrișor. Cf. BARONZI, L. 93. *Zăceau alături... merele sunătoare de la moșia sa.* BARBU, PRINC. 17, cf. ȘEZ. V, 42; XV, 69, COM. MARIAN. ✦ P. ext. (Familiar; substantivat, f. pl.) Avere; zestre (în bani). *Fără sunătoare nu mă prinde pe mine nici una, poate să fie cît de chipeșă.* CONTEMPORANUL, V$_2$, 501. ✦ (Despre frunze, p. ext., despre copaci etc.) Care produce un zgomot ușor, prin mișcare, prin apăsare etc.; fîșîitor, foșnitor, susurător, șopotitor **(2)**, șoșoitor, șușutor. *Sunetul frunzălor sunătoare.* N. COSTIN, L. 71. *Dar un vînt de biruință se pornește îndelung Și lovește rînduri, rînduri în frunzișul sunător.* EMINESCU, O. I, 144, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin metonimie) *Clopotul din turn cînd geme... Poartă cîntece și rugi Printre stînci și buturugi, Peste turme, peste ani, Peste codrul sunător.* LESNEA, I. 11. ✦ P. anal. (Rar; despre haine, despre țesături, despre covoare etc.) Foșnitor. *De lîngă Aurora se desprinde cîte o haină nouă, sunătoare, și fișie în undulările valsului.* AGÎRBICEANU, S. P. 92, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar; despre vînt sau despre curenți de aer) Șuierător **(I 3)**. *Un vînt sunător și cald a topit nămeții, desfundînd puhoaiele munților.* C. PETRESCU, R. DR. 222, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit, rar; substantivat, f.) Zbîrnîitoare. Cf. I. GOLESCU, C.

2. (Despre instrumente muzicale, despre voce etc.) Care emite un șir de sunete armonioase, plăcute, care se rînduiesc într-un acord, într-o melodie etc.; (despre oameni sau despre grupuri, despre ansambluri instrumentale sau corale etc.) care execută o (parte dintr-o) bucată muzicală (cu ajutorul unor instrumente sau al vocii); cîntător. Cf. s u n a **(2)**. *În salcia pe mijlocul ei spînzurăm... organele sunătoare* (h a r f e l e n o a s t r e ș 1939). GCR I, 313/28. *Românul venea singur pe drumul plin de soare, Cînd iată că aude fanfare sunătoare.* ALECSANDRI, O. 243. *Pe lire sunătoare cîntau dulce și curat.* EMINESCU, O. IV, 52, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *De grumazul vacilor... atîrnă clopote, sunătoare ca muzicile.* ARGHEZI, S. VII, 43. ✦ P. ext. (Învechit; substantivat, m.) Instrumentist. *Sunător de violin al orhestrului.* AR (1833), 23^{1}/17. *Trecea de cel mai distinct sunător de mandolină.* FILIMON, O. II, 317, cf. DL, DM. ✦ S p e c. (Învechit; substantivat, m.) Suflător **(I 4)**. *În regiuni lipsite... de sunători de fanfare..., muzica a fost prețuită.* ODOBESCU, S. III, 101, cf. DL, DM.

3. (Despre cuvinte sau despre glasuri, despre rîsete ori despre plînsete, despre cîntece sau despre zgomote etc.) Care se face auzit pînă (ori de) departe; răsunător **(1)**. Cf. s u n a **(3)**. *Glasul păsărilor... adeseori este foarte sunătariu și îndelungat.* CIHAC, I. N. 70/26. *Calu-i turbă, mușcă, sare,... Calcă trupuri sub picioare, Sfarmă arme sunătoare.* ALECSANDRI, P. II, 16, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Un clopot a-nceput a bate, pe tăcere-arunca cercuri sunătoare.* D. BOTEZ, F. O. 67. ✦ P. ext. (Învechit; substantivat, f.) Vocală. *Dară cele alcătuite sunătoare... de cîte feluri sînt?* GRAM. MOLD. 11^{r}/9. *Slove vocale, adică glasnice, sau sunătoare.* I. GOLESCU, ap. BOSETTI — CAZACU, I. L, R. I, 464, cf. DDRF. ✦ Fig. (Despre cuvinte, despre comunicări scrise sau verbale, despre limbi etc.) Care produce auzului o anumită impresie. *E una dintre cele mai frumoase limbi a Europei... frumos sunătoare.* RUS, I. I, 254/22. *Niște traduceri lucrate la înfăles dar aspru sunătoare, sînt nesuferite,* BARIȚIU, în PLR I, 64. *A împreuna doar... cuvinte rare sau frumos sunătoare înseamnă, în limbaj modern, a fi estet pur.* BĂLEA, S., T. I, 197. *Un neologism bine sunător.* CONTEMP. 1970, nr. 1 225, 7/7. ✦ Fig. (Învechit, popular și familiar; despre evenimente, despre poziții sociale, despre ranguri etc.) Răsunător **(2)**. *Această învingere a fost așa de sunătoare și decisivă, că cea mai mare parte de tătari s-au retras.* ASACHI, S. L. II, 46. *Rang foarte sunător în ierarhia vieții studențești.* VLASIU, D. 154. *De celălalt nume... în orice caz știa că era istoric și sunător,* T. POPOVICI, S. 13. ✦ Fig. (Despre cuvinte, despre fraze, despre afirmații etc.) Care este plin de emfază; p. ext. pretențios **(2)**. *A înșira cuvinte frumoase și sunătoare, nu este a raționa.* GHICA, C. E. I, VI. *Fi-vor destul de înțelepți ca să nu limgușească patimile mulțimei cu fraze sunătoare?* EMINESCU, în PLR I, 326. *Se pretează la speculațiuni nebuloase și la fraze sunătoare.* GHEREA, ST. CR. II, 35. *Prezentase omagiile lor sunătoare personagiilor influente din Constantinopol* IORGA, L. I, 330, cf. TDRG, DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Despre instrumente muzicale, despre dispozitive de alarmă, despre aparate, despre clopote etc.) Care emite semnale sonore specifice, pentru a atrage atenția cuiva asupra a ceva, pentru a anunța ceva sau pe cineva etc. Cf. s u n a **(4)**. V. bătător, cîntător, dăngănitor, țîrîitor, zbîrnitor. *Chemați în grabă... pe fire sunătoare de telegraf.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 91, 10/1.

5. (Astăzi rar; despre anumite ceasuri, mai ales despre pendule) Care marchează prin bătăi sau alte mijloace sonore (ritmice) anumite unități de timp (de obicei, orele, jumătățile sau sferturile de oră); (despre unele ceasuri) care emite, la o oră dinainte stabilită, un semnal sonor continuu (și puternic), pentru a trezi din somn sau pentru a atrage atenția că a sosit momentul pentru a face un anumit lucru, d e ș t e p t ă t o r. Cf. s u n a **(5)**. *Luă pila, dalta... Și-ncet astăzi una, încet mîine alta, Ceasornicee patru făcu sunătoare.* HELIADE, O. I, 126.

6. (Învechit, rar) Care se referă la...; care face aluzie la... Cf. s u n a **(7)**. *Prea plecata lor rugăminte sunătoare pentru respingerea articolului de uniune din a[nul] 1848.* BARIȚIU, P. A. III, 429.

II. S. f. (Prin sudul Transilv.) Cosoroabă (la casă). Cf. CHEST. II 113/281, 282, ALR II/I h 225/141.

— Pl.: (m., rar f.) *sunători*, (f.) *-oare*. — Și: (învechit) **sunitór, -oáre** adj. AR (1833), 417^{1}/13.

— **Suna** + suf. *-tor*.

SUNĂTÚRĂ s. f. (Învechit) Sunare **(1)**. Cf. s u n a **(1)**. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU.

— Pl.: *sunături*.

— **Suna** + suf. *-(ă)tură*.

SUNĂȚÍV, -Ă adj. (Învechit, rar; despre sunetele vorbirii) Vocalic. Cf. SFC IV, 93.

— Pl.: *sunătivi, -e*.

— **Sunat** + suf. *-iv*.

SUNDÚC s. n. v. **sandic**[1].

SUNDUCÁ vb. I. R e f l. (Regional; despre oameni) A se posomori **(1)** (Comloșu Mare — Jimbolia). Cf. LEXIC REG. II, 42.

— Prez. ind.: *sundúc*.

— Etimologia nesigură. Cf. s u n d u c o s.

SUNDUCÉL s. n. v. **sanducel**.

SUNDUCÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit și regional; despre oameni) Posomorit **(1)**; p. ext. nervos **(3)**. Cf. LB, ALEXI, W., COM. din TÂRGȘIȚA — BEIUȘ, NOVAȚOVICIU, C. B. I, 19, TODORAN, GL., LEXIC REG. II, 52, 102, MAT. DIALECT. I, 268, TEAHA, C. N. 268.

— Pl.: *sunducoși, -oase*. — Și: (învechit) **sîndăcós, -óásă** (LB, LEXIC REG. II, 53), **sîndicós, -oásă** (LB, LM, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.), (regional) **sîndăcós, -oásă** (TOMESCU, GL.) adj.

— Etimologia nesigură. Cf. s a n d i c[2].

SÚNET s. n. **1.** Vibrație a particulelor unui mediu, caracterizată prin înălțime, prin intensitate și prin timbru (determinate de frecvență, de energie și, respectiv, de felul sursei), care se propagă prin solide și prin fluide (lichide ori gazoase) sub forma unor unde elastice și care impresionează timpanul și mecanismele urechii mijlocii și interne; senzația auditivă percepută de ureche, provocată de vibrația descrisă mai sus la o frecvență cuprinsă între 16 și 20.000 de hertzi; p. ext. zgomot (mare); răsunet **(1)**, (livresc) son **(1)**, (regional) sun **(1)**, șteamăt **(III)**. *Cum se pogoară ploaia pe troscot, de nu face sunet, așa și mărirea lui au pogorît.* VARLAAM, Ç. 123. *Sunetul arepilor lor.* N. TEST. (1648), 310r/14, cf. ST. LEX. 173v/2, ANON. CAR. *Mulți tropotesc ... încît ei la tot pasul fac un mare sunet.* CARTE TREB. I, 214/14, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Broaștele, ... auzind sunetul, s-au spăriat.* ȚICHINDEAL, F. 190/6. *Fac sunet.* I. GOLESCU, C. *La vîrful cozii se află un organ alcătuît din mai multe încheieturi, cu carele face mare sunet.* J. CIHAC, I. N. 145/17. *Fac un sunet atîta de mare și supărător.* TÎMPEANUL, G. 28/9. *Sunetul cremenii ce în fereastra odăiei tale o voi arunca.* FM (1839), 188[1]/6. *Sperietori pe care vîntul le mișcă cu sunet.* BREZOIANU, A. 162/26. *Aerul este purtătorul sunetelor.* BARASCH, I. N. 239/14, cf. POLIZU, ALEXI, W. *Un strănut autentic..., sunetul așteptat cu atîta veselă nerăbdare.* IORGA, C. I. I, 159. *Suncte, culori și forme, asta-i toată viața noastră.* ANGHEL, PR. 26. *Fulger alb a scăpărat în zare... Prelung și surd un sunet vuie, crește.* IOSIF, V. 25, cf. RESMERIȚĂ, D. *Printr-un anumit sunet, ajungem totdeauna la același efect.* BABEȘ, O. A. I, 2, cf. CADE. *Izbindu-ne unii în alții cu sunet, s-au virtejit asupra noastră nour de pulbere.* SADOVEANU, O. XI, 23, cf. SCRIBAN, D. *Sunetele naturii se fac din nou auzite.* VIANU, A. P. 231. *Au scos din gîtlej cîteva sunete aspre, răgușite.* BOGZA, C. O. 28. *Sunetele se deosebesc unele de altele prin înălțime, intensitate și timbru.* CIȘMAN, FIZ. II, 60, cf. DL, DM. *Noaptea auzea sunete misterioase.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 40, 17/1. *Dinții lui* [ai pieptănului] *scoteau un sunet ciudat.* V. ROM. martie 1970, 6, cf. M. D. ENC., DEX. *Și* [femeia] *nu-n putea naște, De sunet de frîne.* ARH. FOLK. VII, 95. *A trîntorilor urlete, a albinelor sunete astupă.* ZANNE, P. I, 672. *Cine un clopot numai aude, un sunet numai înțelege.* id. ib. VI, 514. ◇ L o c. v b. (Popular) **A da sunet** = a suna **(1)**. *Un bucium repetat Da sunet, și lătrau zăvozi.* COȘBUC, P. II, 222, cf. BARCIANU. *Frasinii, care deocamdată stau înrădăcinați aici, vor zbura, dînd sunet.* SADOVEANU, O. XII, 500. *Butea goală dă sunet mai mare,* se spune despre cei ce arată mai mult decît sînt în realitate. Cf. ZANNE, P. V, 102. ✦ S p e c. (Astăzi rar) Murmur **(1)** (de ape); p. ext. vuiet. *Cu mulțiia sunretului apelor glas deaderă.* PSALT. HUR. 65[3]/1. *Turbură adîncatul mariei, în surul* (s u n r u l u i, *sunetul* c) *undelor ei cire va sta.* PSALT. 121. *Marea cu sunete groaznice va vijîi* (a. 1700 — 1725). GCR II, 23/35, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Dar apoi, în așa stare, Sunetul de pre păraie... Ne-ar fi fost de supărare.* CONACHI, P. 268. *Venea pînă la foc sunet de ape de la un vad al Moldovei.* SADOVEANU, O. XVIII, 31, cf. CHEST. IV 52/20. ✦ S p e c. (Astăzi rar) Vijîit (al vîntului). *A vîntului sunet... iaste vina necăturiei lui Petru.* CORESI, EV. 268. *Vîntul unde-i vara suflă și sunetul lui auzi, ce nu știi de unde vine.* N. TEST. (1648), 107v/26. *Venea un vînt cu sunet mare de către miazăzi.* SADOVEANU, O. X, 282. ✦ S p e c. (Astăzi rar) Foșnet (al frunzelor). *Să-i gonească pre înșii sunetul frunzălor sunătoare.* N. COSTIN, L. 71. *Cel mai mic sunet a copacilor sau a frunzelor îi dă mare grijă.* DRĂGHICI, F. 64/1. *Ale trestiilor sunet..., Toat-a apei, a pustiei și a nopții măreție Se unesc.* EMINESCU, O. I, 44, cf. DL, DM. ✦ S p e c. (Învechit și popular) Bubuit (de arme). *Iară aice, în Moldova..., mare sunet de arme să afla.* N. COSTIN, L. 573. *Avînd tunuri, pușci și sunet făcînd mare la slobozitul lor și fum, caii... să sperie* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 156/4. *S-a făcut cunoscută în Brusel alegerea righii prin sunetul tunurilor.* CR (1831), 47[1]/21, cf. I. GOLESCU, C. *Toți fugiră de vederea călăreților și sunetul tunurilor.* GENILIE, G. 35/7. *Răul copiilor se capătă... prin sunet de pușcă și de trăsnet.* MARIAN, NAȘ. 376. ✦ S p e c. Zgomot specific produs de obiecte metalice prin lovire, prin trîntire, prin scuturare etc. V. z ă n g ă n i t. *Să fie cite un nastur de aur sunătoriu pre poalele aceluia de mătase. Și Aaron într-acesta se îmbrace cînd va sluji, cum să audză sunetul lui.* PO 273/27. *Din sunetul ciocanelor lui Thorel, veselindu-se Iuval, au aflat potrivirile și întocmirile glasurilor.* ANTIM, O. 250, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Să aude sunetul pavăzei.* ASACHI, N. 26/12. *Mulțumît mai ales de sunetul auriu al pungei, întrebă.* SION, P. 149. *Tînăru-mi amor. La sunetul monetei s-avîntă rîzător.* BOLINTINEANU, O. 118. *Coase ascuțite, pe care țăranii le încercau după sunet.* CHIRIȚESCU, GR. 196. *Se auzea din poiată sunet surd de lanț.* AGÎRBICEANU, S. 8. *Simțim sunetul aurului ..., dar cum să-l exprimăm prin vorbe?* IBRĂILEANU, S. L. 22. *Cădelnițele... cu sunetul lanțurilor dulce au fost aduse le da veșmîntărie.* APGHEZI, B. 26. *Auzeam sunet de zale și trosnet de scuturi.* BLAGA, H. 48. *Votam ... cu sunetul banilor de aur să alung sărăcia.* STÂNGU, M. I. 14. *Cîte ciocniri, ce sunet de scuturi.* VULPESCU, P. 102. *Sunetul... unor clopote se propagă în sufletul lui cu mari dureri lirice.* IST. LIT. ROM. 149, cf. JARNÍK — BÎRSEANU, D. 287.

2. P. e x t. Reverberație **(1)**; ecou. *Glasurile noastre luară un sunet foarte îngrozitor și se prefăcură într-un răsunet al temniții.* HELIADE, L. B. III, 7/12. *Mircea! îmi răspunde dealul; Mircea! Oltul repetează. Acest sunet, acest nume valurile îl primesc.* ALEXANDRESCU, P. 133, cf. DL, DM, DEX. *Că-mi cîntă din dealul mare Să meargă sunetu-n vale.* RETEGANUL, TR. 93, cf. ALR I 1 367, FOLC. MOLD. II, 269.

3. S p e c. Vibrație muzicală; p. e x t. notă **(III)**; melodie **(1)**; cîntat. *Ca un sunet unii cerești trîmbițe să răsune.* BIBLIA (1688), [prefață] 3/16. *Sunete de tobe și de surle.* ANTIM, P. 3, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Melodie, urmarea sunetilor sau a glasurilor după care iesi un cîntec.* VÎRNAV, L. 137v/14. *Delfinii iubesc prea mult muzica și sunetul instrumenturilor.* PLEȘOIANU, T. I, 235/5. *Trîmbițe ce umplea acrul d-un sunet războinic.* id. ib. II, 122/23. *Auz sunetul cornului lui Juan.* HELIADE, L. B. I, 26/1. *La sunetul unei muzice de lăutari..., execută jocul călușeilor.* SION, P. 330. *Numai arfa sunetelor fu gonită de la ospățul comun.* FILIMON, O. II, 253. *Și în sunet de fanfare trece oastea lui întreagă.* EMINESCU, O. I, 144. *Din depărtare pătrund pînă aici sunete de viori.* REBREANU, I. 11. *În gura ei, cornul împrumutase un sunet ascuțit, strident și prelung.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 152, cf. DL, DM. *Vîntul aduce sunetele unei orchestre de jaz.* T iulie 1968, 39, cf. M. D. ENC., DEX. *Auzea sunete frumoase De clopote aleasă.* FOLC. MOLD. I, 438. *Coarda la violină cînd mai întinsă dă sunetul cel mai bun, dar atunci se și rupe.* ZANNE, P. IV, 314.

4. S p e c. (Fon.) Element al exprimării orale rezultat din modificarea, prin articulare, a curentului de aer expirat prin aparatul fonator. *Fiecare dulău numele de pe sunetul glasului își simpte.* CANTEMIR, I. I. I, 79. *Orthoepia este învățătura de a spune fieștecarea literă după sunetul său.* ȘINCAI, ap. GP 316. *Nu pot gici nimic în sunetul unui glas.* HRISOVERGHI, A. 59/18, *Ca să vorbim ne slujim cu niște sunete.* GR. R. (1835), 1/10. *Limba portugălească... are multe... sunete șuierătoare.* RUS, I. I, 122/33. *Toate sunetele limbii noastre.* FM (1841), 196[1]/22, cf. GRAM. MOLD. 17v/2. *Același sunet din același cuvînt nu este pronunțat la un fel.* PHILIPPIDE, P. 1. *Voise să mai audă o dată cum scoate domnița din gură sunetul „r".* SADOVEANU, O. XII, 409. *Litera nu e decît o imagine aproximativă a sunetului.* PUȘCARIU, L. R. I, 58, cf. IORDAN, STIL. 84. *Fonetica... studiază sunetele limbii.* GRAUR, I. L. 42, cf. DL, DM. *Pronunțarea sunetelor românești a evoluat cu timpul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 81, 14/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Învechit, rar; la pl.) Urale. *Au urmat cele mai*

entuziaste sunete de: vivat craiul! AR (1831), 95²/35. ✦ Fig. (Învechit) Veste; p. ext. zvon. *Şi să nu facă preoţii sunet, ci să tacă* (a. 1754). IORGA, S. D. XIV, 233, cf. LB. ✦ Fig. (Învechit, rar) Sens (I 1). Cf. LB.

5. Spec. Semnal sonor specific pentru a atrage atenţia cuiva asupra a ceva, pentru a anunţa ceva sau pe cineva etc. (emis de instrumente muzicale, de dispozitive de alarmă, de aparate, de clopote etc.; (învechit) răsunare (1). *Şi au răzsipit toată oastea aceia cu mare ocară, oaste numai den sunet răzsipită nice gonită de cineva.* M. COSTIN, O. 196. *În mijlocul sunetului tuturor clopotilor s-au primit cu cinste şi muzică militară.* AR (1831), 41²/24. *Sunetul clopotelor vesteşte... începerea anului.* MARCOVICI, D. 2/21. *Ceasurile de deosebitele îndeletniciri ale şcolarilor să vor înştiinţa prin sunetul unui clopot.* REGUL. ORG. 414/19. *Auziră un sunet de bucium.* ISPIRESCU, L. 275. *Răsunară sunete de ţignal în noaptea de afară.* DUNĂREANU, N. 26. *Şi-amurgul cobora din sunetul de toacă.* BLAGA, P. 75. *Încetase lucrul, aşteptînd ... sunetul sirenei.* V. ROM. iulie 1954, 302, cf. DL. *Tresărea la fiecare sunet al telefonului.* T. POPOVICI, S. 491, cf. DM. *Cînd aude acasă sunetul soneriei..., se ascunde în pod.* V. ROM. octombrie 1964, 93. *Peştii pot fi adunaţi la masă cu sunetul de clopoţel.* AP 32. *S-au deschis universităţile. Răspunde prezent, la sunetul gongului, un popor de studenţi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 41, 1/6, cf. DEX.

6. Fig. (Învechit) Răsunet (2); p. ext. vîlvă. *Au ferit cu sunet vestea lui cea mare.* DOSOFTEI, PS. 29/19. *Să piae pomenirea lor cu sunet.* CHEIA ÎN. 27¹/4. *Cu sunet să se stingă pomenirea lui* (a. 1746). URICARIUL, I, 299, cf. DIONISIE, C. 210. *Sunetul acestei întîmplări au străbătut şi la Rosia.* ASACHI, I. 144/21. *Arse cu totul această familie şi stinse cu sunet pomenirea ei.* BĂLCESCU, M. V. 96. *Puţinul sunet produs în Grecia despre acest evenimant.* ARISTIA, PLUT. CLIII/18. *Pomenirea multor urmaşi ai sei cu sunet a pierit.* NEGRUZZI, S. I, 196, cf. TDRG, RESMERIŢĂ, D. *Îndată vor veni şi alte căderi ale altora cu mare sunet.* SADOVEANU, O. XII, 347, cf. DL, DM, DEX.

7. Spec. Parte sonoră a unui spectacol (de teatru, de televiziune, de cinematograf). *Toate atributiile supraproducţiilor — sunet, stereofonie, culoare, mari montări.* CINEMA, 1968, nr. 1, 22. ✧ *Inginer de sunet* = specialist în realizarea părţii sonore a unui film de cinematograf; (rar) sunetist. *Plecă în India fără vedete după el... doar cu operatorul său ..., un inginer de sunet şi o cameră de 16 mm sincronă.* ib. 1969, nr. 6, 13.

— Pl.: *sunete.* — Şi: (popular) **súnit** (ALR I 1 367/35, O. BÎRLEA, A. P. I, 336), (învechit) **súnut** (PSALT. 153/19), (regional) **sûnăt** (ALR I 1 367/85, 103, 107, 112, 118, ALR II/I MN 8, 6 858/95, 260, 325, 334, 431, 455, 463, 478, 551, 666) s. n.

— Lat. **sonitus.**

SUNETÍST s. m. (Rar) Inginer de sunet v. sunet (7). *Nu e vreme să formuleze mari pretenţii faţă de operatori şi sunetişti.* CINEMA, 1968, nr. 5, XIII.

— Pl.: *sunetişti.*

— **Sunet** + suf. *-ist.*

SUNETEÂŞTE adv. (Învechit, rar; atestat prima dată în jurul anului 1700) Sonor (4). Cf. L. ROM. 1959, nr. 6, 7, SCL 1968, 642.

— **Sunet** + suf. *-eaşte.*

SUNGALIE s. f. (Prin Ban.) Fasole sleită. *La aceşti moşi românii din Banat dau de pomană... pîşule (fasole) slăită (sungalie) ori dreasă cu untdelemn.* MARIAN, Î. 382.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SUNIMIÉZ subst. **1.** (Prin Munt.) Timpul zilei între amiază şi apusul soarelui; (regional) chindie, ujină. Cf. FORM. CUV. I, 114, 116. *Dar toemai pe su-nimiez, Făt-Frumos a chemat iar pe corb şi i-a grăit.* RĂDULESCU-CODIN, I. 220, cf. 361.

2. (Prin Mold.) Loc pe bolta cerească unde se află soarele pe înserat; (regional) chindie, ujină. *Mergînd către apus, sorele trece pe la chindie, care se mai cheamă şi... su-nimez, ujină.* PAMFILE, CER. 35.

— Scris şi: *su-nimiez.*

— **Sub²** + **nimiez.**

SÚNIT s. n. v. **sunet.**

SUNITÓR, -OÁRE adj. v. **sunător.**

SÚNNA s. f. Tradiţie sacră a islamismului ortodox, care întregeşte şi explică Coranul şi care se compune din povestiri şi aforisme atribuite profetului Mahomed. Cf. DEX, M. D. ENC.

— Din fr. **sunna.**

SUNNÍSM s. n. Curent ortodox al islamismului care se bazează pe recunoaşterea obligatorie a sunnei. Cf. DEX, M. D. ENC².

— Din fr. **sunnisme.**

SUNNÍT, -Ă s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f., adj. (Persoană) care a aderat la sunnism. Cf. DEX. ▭ *Vorbea cu o femeie sunnită.*

2. Adj. Care aparţine sunnismului; care se referă la sunnism; de sunnism. *Islamism sunnit.*

— Pl.: *sunniţi, -te.*

— Din fr. **sunnite.**

SÚNUT s. n. v. **sunet.**

SUNZUIÁNĂ s. f. v. **sînziană.**

SUO interj. v. **şo.**

SUOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUP prep. v. **sub².**

SUPÁ vb. I. Intranz. A lua un supeu. *Se pune să supeze cu coana Anica.* CARAGIALE, O. II. 7, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU², RESMERIŢĂ, D., CADE. *Ar fi vrut să mergem undeva să supăm, şi căsenta ca el să ne invite, că fusesem împreună la cinematograf.* CAMIL PETRESCU, P. 326. *Uneori plecau împreună la concerte, la operă sau la teatru..., apoi supau împreună.* TEODOREANU, M. III, 70, cf. SCRIBAN, D. *Se lasă cortina şi te duci să supezi ... cu eroina principală.* C. PETRESCU, A. B. 27. *Madam vrea să supeze?* PAS, L. II, 10, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *supez.*

— Din fr. **souper.**

SUPÁPĂ s. f. (Tehn.) **1.** Organ de maşină montat în dreptul unui orificiu, acţionat comandat sau automat pentru a întrerupe sau a restabili circuitul unui fluid care trece prin acest orificiu; piesă în formă de taler care se foloseşte pentru închiderea organului de maşină descris mai sus, clapă, clapetă, ventil. V. valvă. *Pistonul... are o supapă.* MARIN, F. 76/1, cf. PROT. — POP. N. D., DDRF. *Camera de condensaţiune are, la partea superioară, o supapă.* PONI, CH. 83/12, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU², *Căscate suspinau toate supapele cînd trecea vîntul.* ANGHEL, PR. 85, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Agonia tristă dar gravă-a unui tren de marfă Ce-şi fluieră impertinenţa prin trei supape oficoase.* MINULESCU, V. 81. *Dispozitive de siguranţă... închid supapa de introducere a apei.* IOANO-

VIGI, TEHN. 133. *Ultimul tren a trecut gîfîind din toate supapele locomotivei, cu o întîrziere de cinci ceasuri.* C. PETRESCU, A. 274. *Mi s-a părut că o supapă nevăzută s-a deschis atunci.* VLASIU, D. 348, cf. SCRIBAN, D. *Deosebim două categorii mai importante de valve prin ridicare: ventilele sau supapele... și clapetele.* SOARE, MAȘ. 224. *Conștiința realității sociale funcționa ca un sistem de supape inverse.* CAMIL PETRESCU, O. II, 539. *Se deschid supapele fiziologice și aburii țîșnesc.* V. ROM. octombrie 1954, 106. *Lingura, un tub metalic cu supapă, ... nu mai e coborîtă în puf cu prăjini lepene.* BOGZA, A. î. 52, cf. LTR², DL. *Astăzi cîntăm boema roților, boema furnalelor..., melodia supapelor cu clapele-ascunse!* DEȘLIU, G. 19, cf. DM, DN². *Ei fac verificarea ultimă în mers, pe viu, a seriozității și a preciziei cu care s-a lucrat fiecare supapă și fiecare piston.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 150, 7/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Iritarea strînsă în supape crește, coace, se preface într-o ură tenace.* C. PETRESCU, O. P. I, 201. *Visătorul, tocmai fiindcă brodează alături de realitate, fiindcă nu oferă simțurilor altă supapă, mai efectivă, e exasperat.* RALEA, S. T. I, 67. *Atunci cînd se deschidea o supapă, aia de sus, se vedea numai o lume căreia i se cuvenea și i se dădea totul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 539. *Mentalității urbanizate, pentru care viziunea... asupra naturii servește drept supapă.* IST. LIT. ROM. II, 255. *Au descoperit brusc în cartea ciudatului genovez supapa căutată de instinctul lor vital.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/1. *Există totdeauna o supapă care îngăduie, de pildă, naturalismului să devină emulativ.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 57, 32/1. *Sînt căutate astfel noi supape pentru revărsarea ironiei.* ib. 1970, nr. 79, 9/3. ◇ *Supapă electrică* = mutator mecanic sau electronic care transformă energia electromagnetică de curent alternativ în energie electromagnetică de curent continuu; redresor **(2)**. Cf. LTR².

2. Spec. Dispozitiv pentru evacuarea dirijată a gazului din interiorul aerostatelor sau al dirijabilelor. Cf. DL, DM, DEX. ◇ *Supapă de siguranță* = dispozitiv folosit la mașinile cu aburi și care permite evacuarea prisosului de aburi, înlăturînd pericolul exploziei. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pentru evitarea acestui lucru se intercalează pe conducta de alimentare o supapă de siguranță.* ORBONAȘ, MEC. 396, cf. SCRIBAN, D. *Asemenea ventile se numesc ventile de siguranță sau supape de siguranță.* SOARE, MAȘ. 226. (Fig.) *E o supapă de siguranță... Țăranii se vor răcori și vor uita pe ceilalți boieri și arendași.* REBREANU, R. I, 301. ✦ P. anal. (Anat.; învechit, rar) Epiglotă. *Este foarte greu d-a introduce cinevași aer prin canalul lui cel firesc, băgînd teava pe gură, din pricina felului de supapă ce acoperă intrarea canalului aerului.* KRETZULESCU, M. 119/7.

— Pl.: *supape.*

— Din fr. **soupape.**

SUPÁT s. n. **1.** (Popular) Loc de sub pat; spațiu dintre pat și dușumea. *Dăstul este pă unul numai să-l mustrezi, că ceilalți să vîră pin fundurile supaturilor.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 62. *Călțunii și punguța sînt puse într-o lădiță de lemn, încuiată... și ascunsă în fundul supatului.* I. NEGRUZZI, S. I, 14, cf. DDRF. *Făcu niște picioare lungi încît unul era pe pragul tindei și altul în colțul supatului.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 116, cf. TDRG. *Zvîrle săculețul cu cărți tocma-n fundul supatului și tiva la băieți.* SĂM. II, 823. *Pînă ce deavolii de copii să se mai ghionlească pe sub masă și supaturi, a trecut o mare parte din noapte.* HOGAȘ, DR. II, 191, cf. CADE. *La lumina lui* [a chibritului] *cercetez supatul și unghierele întunecoase.* SADOVEANU, ap. TDRG; cf. DL, DM, DEX. *Căci cămașa i-am spălat-o, În supat i-am aruncat-o.* FOLC. MOLD. II, 294. ◇ (Adverbial) *Îl îngrozea o frică, de se ascundea și pe supat.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 348/18. *Celelalte lucruri... le aruncă... vrăfuite supat și ieși.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG. *La mine nu stau blidele pe supat să le spele mîța!* (a. 1845). ap. id. ib. *Barda ia-ți-o că-i supat.* CONTEMPORANUL, V₁, 41.

2. (Regional) Gaură săpată (de apă) într-un mal de pămînt. *Mulți meșteri prind peștele cu mîna, scociorînd supaturile, adică săpăturile de sub maluri.* PAMFILE, I. C. 71, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *supaturi* și (rar) *supate* (PAMFILE, J. II, 274).

— Și: (regional) **subpát** s. n.

— **Sub²** + **pat.**

SÚPĂ s. f. (Primul) fel de mîncare al mesei (de prînz) preparat din carne de vită sau de pasăre, cu legume sau numai din legume și, uneori, cu adaos de fidea, de tăiței etc. ori cu gălușe, împreună cu lichidul în care au fiert acestea; (popular) zeamă, (regional) sorbitură **(2)**. V. ciorbă. *Fă supa dimineața și bea un pahar în loc de cafea.* MÂNCĂRILE, 106/4. *Scoate... pe talger supă cum și dintr-alte bucate.* GHEORGACHI, GIR. (1762), 281. *Blide... pentru supa* (a. 1817). IORGA, S. D. XII, 174, cf. LB. *De la vîrsta de 80 de ani este a se mărgini numai pe o ciorbă sau supă și pe o friptură.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 52/27. *Două supe, fiecare de jumătate oca, făcute cu legumi deosebite în toate zilele.* CR (1836), 68¹/14, cf. VALIAN, V. [Sfecla albă] *o cultivă mai mulți pentru a o amesteca cu măcriș, ori în supe, ori în locătură.* BREZOIANU, A. 182/24. *Închipuiește-ți că-i dase supa fierbinte.* NEGRUZZI, S. I, 62, cf. POLIZU. *I-am dat eroului supă caldă și-un pahar de vin negru.* CARAGIALE, O. I, 238, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Ne împarte supă la fiecare pe rînd.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 299. *Se pregătea să înghită cea dintîi lingură de supă.* AGÎRBICEANU, A. 290. *Se aduse supă de clapon.* HOGAȘ, DR. II, 32, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Masa ne aștepta ... cu supă de pasăre, pui fripți.* CAMIL PETRESCU, U. N. 205. *I se servise supa rece.* COCEA, S. II, 13. *Supa, de pildă, sau răciturile, le-ai mîncat luni, peștele marți și așa mai departe.* TEODOREANU, M. III, 263, cf. SCRIBAN, D. *Chelnerul, dînd semnele celei mai vii priceperi, dispare... și vine cu supă și friptură.* CĂLINESCU, C. O. 59. *N-aș fi știut că se poate face din* [castraveți] *și supă.* BOGZA, A. î. 386. *Servea masa. Supă, mereu supă.* STANCU, D. 390. *În fruntea rubricii, supa de chimen sau de fidea e obligatorie.* VINEA, L. I, 126, cf. DL. *Munci cîteva zile prin case... pentru două farfurii de supă.* T. POPOVICI, SE. 237, cf. DM. *Supă de morcovi.* ABC SĂN. *Se pune o bucată de unt proaspăt, cît o nucă, în supa luată de pe foc.* S. MARIN, C. B. 43. *Supele groase ... încep să se perinde pe la paturi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 17/1, cf. M. D. ENC., DEX, BIBICESCU, P. P. 144, ALR I 728/51. ◇ (Prin analogie) *Toate aceste materii hrănitoare pot să fie fierte la un loc și supt formă de supă să fie date vițeilor.* I. IONESCU, C. B. 331/8.

— Pl.: *supe.* — Și: (regional) **zúpă** s. f. RETEGANUL, P. 1, 63, ALR I 728/35, 49.

— Din ngr. σούπα, fr. **soupe.** — **Zupă** < germ. **Suppe.**

SUPĂMÎNTEÁN adj. **subpămîntean.**

SUPĂMÎNTEÁNCĂ s. f. v. **subpămînteancă.**

SÚPĂR s. n. Faptul de a (se) supăra.

1. (Învechit, rar; în sintagma) *Supărul Ducăi-Vodă* = boală (la oameni) nedefinită mai îndeaproape. Cf. supăra **(3)**. *Aceștia au murit de o boală ce-i zicea... supărul Ducăi-Vodă.* N. COSTIN, ap. CADE.

2. (Învechit și popular) Supărare **(1 4)**. Cf. supăra **(5)**. *Știind pre vizirul că-i este neprieten, pentru multe supere ce le-au făcut Mihai-Vodă.* NECULCE, ap. CADE. *Nu vezi că-mi crapă fierea-n mine de supăr și de ciudă?* JIPESCU, ap. id. ib.

3. (Învechit) Pagubă **(1)**. Cf. supăra **(5)**. *Alții ... au mai fost rămas în mare nevoie și supăr și strîmtoare de bani.* N. COSTIN, ap. CADE. *Mare jale și supărare au căzut preste toți, făcîndu-li-se supăr de*

au plătit slupii îndoiți. MUSTE, ap. id. ib.

— Pl.: *supere.*

— Postverbal de la **supăra.**

SUPĂRÁ vb. I. 1. Tranz. (Învechit; complementul indică armate dușmane, adversari politici, de idei etc.) A învinge (în luptă). Cf. LEX. MARS. 247. *În literatură, de multă ambițiune ce au de a supera pe toți scriitorii celorlalte națiuni, ajung cîteodată pînă la pedantism.* FILIMON, O. II, 16, cf. CONTRIBUȚII, II, 158. ◇ Refl. pas. *Tot s-au învoit a fi sub un cap, supărîndu-se și de altă parte despre turci.* AMFILOHIE, G. 95/10. ✦ (Complementul indică țări, teritorii) A cotropi; p. ext. a devasta. *Noi... ne bucurăm unde audziiam că este să să facă pace vecinică, fiindu pămîntu nostru supărat de podghiazuri.* NECULCE. L. 148. *Arapii din Africa de multe ori supăra acest ostrov.* AMFILOHIE, G. 20/20. *Înainte... Țara Românească, cum și vecinătățile Transilvaniei, era supărată de hoți mai mult ca oricînd altă dată.* FM (1844), 36[1]/32, cf. ȘĂINEANU[3], RESMERIȚĂ, D. ✦ (Învechit, rar; complementul indică armate, unități militare etc.) A hărțui. *Oastea Ducăi Vodă fiindu supărată de la Svetii Gheorghe pînă la Svetii Nicolai s-au și răsipit.* NECULCE, L. 75.

2. Tranz. (Complementul indică oameni) A împiedica să lucreze, să acționeze, să se manifeste, să se odihnească etc. în mod normal, în bune condiții; a deranja, a incomoda, a încurca, a jena, a necăji **(3)**, a stîngheri **(1)**, a stînjeni **(1)**, a tracasa, a tulbura **(5)**, (livresc) a conturba, a importuna, (rar) a sinchisi **(2)**, (popular) a zăticni, (învechit) a sminti **(3)**, (regional) a zăhăi. *Să nu cumva să vie să mă supere.* CORESI, ap. TDRG. *Nu slobozi mîna ta pre poroboc, neci-l supăra, că amu știu eu cum că te temi pre Dumnezeu.* PO 71/18. *Eu, pre carii iubescu îi certu și-i supăru, fii fierbinte și te pocăiașle.* N. TEST. (1648), 306[r]/29, cf. ST. LEX. 168[v]/1. *Rugîndu-se pentru dînsul... pre carele au supărat el.* CHEIA ÎN. 6[r]/7. *Ceia ce mă supără și pizmașii, aceia slăbiră și căzură* (a. 1680). GCR I, 247/29. *Să binevoiești a da strașnică poruncă, atît zapeilor, cît și sătenilor, să nu-i mai supere întru nimic* (a. 1810). DOC. EC. 85. *Poarta nicidecum nu supără pe neguțători[i] ruși carc au rămas în Constantinopol.* CR (1829), 48[2]/33. *Fiindcă romanii era poroncitori tuturor neamurilor pre pămînt, nu sufereа ca să iasă vreunul de supt mîna lor, au măcar să-i supere.* AR (1829), 220/2, cf. I. GOLESCU, C. *Spune-le, te rog, cucoană, să nu ne supere, căci ședem la masă.* SION, P. 262. *Baba se culcă pe pal, cu fața la părete, ca să n-o supere lumina.* CREANGĂ, P. 6. *Cînd avea trebuință de asemenea lucruri, totdeauna supăra pe alții, iară mai ales pe frate-său care avea de toate.* id. ib. 38, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, DDRF. *Le superi de la veselia lor.* CANDREA, F. 159. *Cei doi vecini se leagă... că nu-i vor mai supăra pe săteni.* PĂCALĂ, M. R. 51, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Mă întovărășii și eu la acestă creștinească faptă, știind că nu supăram întru nimic pe marele meu prieten.* M. I. CARAGIALE, C. 17, cf. CADE. *Întreb, ca să scoatem niște lucruri din odaie, să nu vă tot supărăm.* C. PETRESCU, Î. I, 292. *Dase ordin, ca de obicei, după sosire, să nu-l supere nimeni.* BART, S. M. 101. ◇ Fig. (Complementul indică manifestări sau creații ale oamenilor, procese, fenomene sociale etc.) *Relele năravuri... supără curățenia sufletului tău.* MARCOVICI, D. 10/14. *Dacă va dori cineva să întindă scara acestui plan, va ajunge fără multă cheltuială și fără a supăra întru nimic economia generală.* BREZOIANU, A. 512/13. *A scris cu o facilitate care a supărat perfecțiunea operilor sale.* ARISTIA, PLUT. LXIII[2]/24. *O lămurire a elementelor care supără uzul... este imposibilă.* PHILIPPIDE, P. 5. ◇ Refl. pas. *Caii lor ce vor fi drepți din hergheliile lor, cînd vor vrea să-i treacă..., să nu se supere de vamă* (a. 1785). URICARIUL, II, 151/24. *Cîți vor fi oameni streini..., să nu se supere nici dă bir, nici dă angarii* (a. 1811). DOC. EC. 107. *Atuncea are tăriia stăpînirii cînd nu să va supăra de către nimenea.* PRAVILA (1814), 36/4. *De vamă să nu se supere nici vînzătorul, nici cumpărătorul* (a. 1823). DOC. EC. 271. *Ca să aibă vreme cîmpenii spre a-și semăna cîmpurile, le-au dat răpaos de pe la mijlocul lui aprilie, poruncind să nu să mai supere la podvezi.* CR (1829), 65[1]/34. *Luîndu-și cărțelie de plată se nu se mai supere de vamă cînd vor vinde-o.* AR (1830), 220[2]/39. *Li să va spune de cămărășie carc sînt de rînd ca să nu să supere în curgerea slujbii lor* (a. 1838). DOC. EC. 712.

3. Tranz. (Complementul indică oameni, colectivități umane etc.) A impresiona în mod neplăcut, făcînd să-și piardă buna dispoziție; p. ext. a aduce într-o stare de pierdere a calmului, a stăpînirii de sine; a agasa, a enerva, a indispune, a irita, a mînia **(1)**, a necăji **(4)**, a nu lăsa în pace (v. pace **4**), a plictisi **(2)**, a sîcîi **(1)**, a zgîndări, (livresc) a tracasa, (rar) a surescita, (învechit, popular și familiar) a strînge de gît (v. strînge I 2 b), (popular) a ardeia, a ciudi, a zădări, (învechit și regional) a sclrbi **(1 2)**, (regional) a chihăi, a zăgălui, a zăhăi, a zăhătui, (argotic) a șucări **(3)**. *Printru elu toată mulțimea iudeilor supărară-me.* COD. VOR.[2] 36[r]/14. *Și necontenit supărînd tabacii, stăpînirea cu jelbi,... le-au dat apărare* (a. 1824). DOC. EC. 332. *Pentru ce zilele noastre ne supără pe cît ții în și după ce au trecut se întorc ca să ne întristeze mai mult?* MARCOVICI, C. 57/8. *Columb, supărat de aceasta, trimite pe frate-său... în Englitera.* GENILIE, G. 24/24. *Nici nu știi cît m-a supărat vestea aceasta.* NEGRUZZI, S. I, 62. *Poți să iei și pămîntul cu tine, fără ca să te supere.* EMINESCU, P. L. 60. *Închiderea pașurilor din parteа vreunui domn supărat pentru adăpostirea de pribegi... era privită ca o mare pagubă.* IORGA, C. I. III, 107. *Ceilalți luau în glumă nefericirile ei, ceea ce o supăra și o făcea prudentă.* IBRĂILEANU, A. 22, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Răspunsul lui Mogoș supără însă atît de rău pe primar..., încît izbucni.* REBREANU, R. I, 238. *Glumele noastre... nu supărau decît foarte rar pe lovarășele noastre.* I. BOTEZ, B. I, 70. *Iartă-mă, n-am vrut să te supăr.* SEBASTIAN, T. 19. *Pe străzi îl supărau gunoaiele nestrînse, ca o pată pe surtucul lui.* TEODOREANU, C. B. 262. *Să mă ierți dacă te-am supărat cu ceva.* VOICULESCU, P. I, 257. *Te supără dacă merg și eu alături de dumneata?* CĂLINESCU, S. 112. *O supăra această încurcătură.* CAMIL PETRESCU, O. II, 111. *Mă supărau pereții coșcoviți și afumați ai sălii.* STANCU, R. A. II, 29. *Puteam eu să-i spun cine mă supără și cine mă făcea fericit?* id. M. I. 244, cf. DL, DM. *Peisajul,... aproape neschimbat, nu mă supăra cîtuși de puțin, ci, dimpotrivă, lăsa, gîndurile să se desfășoare în voie.* V. ROM. aprilie 1970, 5, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Absol. *Supărînd năvala ce era strînsă să-ș ia blagoslovenie... răspunsă: de-ar hi pentru folosul vostru sănătatea, dăruiască-o putearnicul.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 72[v]/16. *Libertatea mesei, pe care nimic nu supăra la dînșii, le inspira... veselie.* ARISTIA, PLUT. XCVI[2]/12. *Supăra insistența comentariului.* IST. LIT. ROM. II, 308. ✦ Refl. (Învechit; construit cu dativul) A se sătura **(3)**. *I se supărase de aceia și cerea moarte.* CORESI, EV. 274/31. *Supărîndu-i-să de năvala agareanilor, veni la svințiia sa.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 63/36. *Că li se supărase turcilor a mai ști.* NECULCE, L. 125. *Că mi s-au supărat de atît[a] vrem[e] umblîndu cu cheltuială și trepădindu* (a. 1773). IORGA, S. D. VII, 40. *Supărîndu-i-se cu oștile și văzîndu că și boierii lui l-au urît,... au lăsat toate* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 235/18. *Socoti că poate i s-a supărat aci Și s-o fi-ntors la prieteni.* PANN, E. II, 44/9, cf. CADE. ◇ Fig. *Rogojina are o frumusețe a cărei prezență nu supără nici fildeșul, nici marmura.* ARGHEZI, B. 39. ✦ (Complementul indică ființe) A produce o durere fizică (ușoară); a chinui, a dăuna, a jena, a vătăma. *Șezînd la singurătate în pustie, au început a-l supăra și a-l îngreuia trîndăvie pre el* (a. 1808). GCR II, 198/21. [Boala] *supăra mai virtos inima și capul.* CR (1832), 167[2]/6. *Stomahul lui cel de multă*

vreme deșărt începută a-l supăra. DRĂGHICI, R. 12/27. *Bubele de la mînă mă supără prea mult.* DESCR. AȘEZ. 85/13. *Merinoasele mănîncă fără să le supere o mai multă varietate de ierburi.* BREZOIANU, A. 539/30. [Gheața] *din dreapta îl supără cînd stă în vîrful picioarelor.* CARAGIALE, O. I, 256. *Îl supără cizmele și ar fi voit să scape bucuros de ele.* BACALBAȘA, S. A. I, 123, cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Îl supără „calarama" de cîte ori se apleacă pe partea herniei.* ARGHEZI, P. T. 24. *Genunchiul continua însă să-l supere.* PREDA, R. 343. *Vede paiul din ochiul altuia și nu-l supără bîrna din ochiul lui.* BOGZA, A. Î. 501. ◇ Absol. *Ei găsesc că tot ceea ce era bătrînesc e de lepădat, că mielul la frigare, ciulamaua și ostropelul supără la sănătate.* GHICA, C. E. II, 332. ✦ Refl. (Învechit, rar; construit cu dativul) A suferi **(1)**. *Norocul acelora iaste asemenea unui om ce-i să supără de seale și, apropiindu-să de rîul Nilului să bea, află acolo un corcodel* (a. 1713). ANTIM, ap. GCR II, 7/30.

4. Refl. A ajunge la o stare de tensiune cu cineva, discutînd cu glas ridicat, și cu aprindere, manifestîndu-și nemulțumirea, dezaprobarea etc., a se ciondăni, a se ciorovăi; p. ext. a rupe relațiile bune (de prietenie) cu cineva, devenind rece, distant etc.; a fi supărat cu cineva, v. supărat[2] **(I 2)**; a se certa, a se învrăjbi, a se înfuria, a se mînia **(1)**, a se necăji **(3)**, (popular și familiar) a se burzului, (popular) a se bălăbăni, a se ciudi, a se gîlcevi, a se înciuda, a se sfădi **(1)**, (învechit și regional) a se prici[4] **(1)**, a se pricinui **(2)**, a se scîrbi **(I 2)**, (învechit) a se pîri **(1)**, a se prigoni **(3)**, (regional) a-i bănui, a se circoti, a se cîrti, a se pricini **(2)**, a se roboti, a se spulbera **(3)**, (familiar) a se îmbufna, a se ofusca **(1)**, a se strica **(14)**, a se zbîrli, a se zborși, (argotic) a se șucări **(4)**. *Ei se supără cînd contrapune cineva autoritatea faptelor la noutățile lor.* ARISTIA, PLUT. XX$_3$/21. *Închipuiți-vă că s-a supărat.* BOLINTINEANU, O. 429. *Nu, nu se cade să mă supăr.* DELAVRANCEA, O. II, 178. *Orice-mi zici tu, nu mă supăr* COȘBUC, P. I, 177. *Nu se supără de zgîrcenie, că nu e zgîrcit; dimpotrivă, e larg la mînă, dar așa e firea lui.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 221. *Se supără foc de lenea privighetoarei.* GÎRLEANU, L. 51. *Se supără că ordonanței îi arde de cîntec tocmai acuma.* REBREANU, R. S. 28. *A observat că trîșez ca să cîștige și s-a supărat.* IBRĂILEANU, A. 99, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Mama se supără și tata parcă e copilul mamei, ea și ceilalți.* TEODOREANU, C. B. 9. *M-am supărat și i-am spus că e o glumă de prost gust.* CAMIL PETRESCU, P. 122. *Cînd se supăra, ochii mici dispăreau, cu fulgere scurte, sub sprîncenele fioroase.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 28. *M-am supărat foc că-mi tăinuise pînă atunci meșteșugul lui.* VOICULESCU, P. I, 97. *Dă porunci, se supără puțin și ridică glasul.* SADOVEANU, O. XIX, 26, cf. SCRIBAN, D. *Să nu-mi mai mîzgălești plicurile, că mă supăr.* ARGHEZI, S. VII, 159. *O fată așa de naivă nu e în stare să se supere după ce a acceptat familiaritatea.* CĂLINESCU, O. I, 106. *Răspunsul... i-l dădusem într-adins, ca să-o scot din sărite, căci, ușor iritabilă, cumnată-mea era înghimată de-o sălbatică frumusețe, cînd se supăra.* BLAGA, H. 124, cf. DL. *Ea-i dădu peste mînă fără să se supere.* T. POPOVICI, S. 193, cf. DM. *Soseau aghesmuiți, cu limba ascuțită, gata să le sară țandăra și să se supere.* BARBU, G. 240, cf. M. D. ENC., DEX, ALRM SN III h 1 161/682. *Și Anița, Birtășița, Dacă vinul că-mi gătă Și bani nu mi-și căpăta, Tare rău se supăra.* BALADE, II, 9. *Eu m-am supărat, Cu vătraiu am dat, Capu îi l-am spart.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 324. *Însă ie alunei s-o supărat.* O. BÎRLEA, A. P. II, 44. *Chelului de-i zici chel Se supără biet și el.* ZANNE, P. II, 512. ◇ Refl. recipr. *Dacă te mai prind, ne supărăm.* BRĂESCU, O. A. I, 14. *Te-ai supărat cu baba ori cu popa?* PAS, L. I, 12, cf. ALR I 1 434/159. ✦ Tranz. (Regional) A mustra[1] **(2)**. *Mă supără mama pentru tine.* ALR I 1 442/885.

5. Tranz. și refl. (Subiectul sau complementul indică oameni) A (i se) provoca o (mare) neplăcere; a face să piardă sau a-și pierde liniștea sufletească lăsînd pradă durerii, tristeții etc.; a (se) amări, a (se) cătrăni, a (se) indispune, a (se) îndurera, a (se) întrista, a (se) mîhni **(1)**, a (se) necăji **(3)**, (rar) a (se) oțări **(3)**, (învechit și popular) a (se) obidi[1] **(2)**, (învechit și regional) a (se) scîrbi **(I 1)**, (învechit) a (se) rîvni **(3)**. *De ceale ce să întîmplă, nu te supăra* (a. 1812). GCR II, 208/29. *Cînd s-au văzut Iosuf legat, Cu amar s-au supărat* (a. 1820). id. ib. 229/23, cf. LB. *Mă supăr în tot ceasul pe sine-mi și pe altul.* ARISTIA, S. 23/20. *A supărat pe cei mai mulți din atenieni, care se așteptă la altele în favoarea lor.* id. PLUT. 222/21. *Nici o inimă să nu se supere.* HRISOVERGHI, A. 20/35. *La patru luni născu o fată. Astă născare cam fără vreme supără pre tata.* NEGRUZZI, S. I, 247. *Gluma Pe mulți poate supăra.* SION, POEZII, 123/10. *Ce iese din gură supără pe Domnul, nu ce intră.* VLAHUȚĂ, O. A. 95. *Era greu să se supere cineva pe Margareta.* id. ib. 113. *Să nu faci în viața la Ceea ce te-ar supăra De ți-ar face-o altul.* COȘBUC, P. I, 80. *Se supăra cînd rîmătorii lui nu se puteau vinde.* IORGA, C. I. III, 109. *M-am tot gîndit la povestea cu zîna și acum nu mă mai supăr.* AGÎRBICEANU, S. P. 21, cf. HOGAȘ, DR. I, 212, RESMERIȚĂ, D. *Nu m-am temut că ai să te superi pe mine.* M. I. CARAGIALE, C. 105, cf. CADE. *N-are să supere niciodată pe nimeni, sînt sigur.* C. PETRESCU, Î. II, 127. *Acum nu mai mă supăra și spune tot.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 75. *Se supără pe toți, îi îngrijește, îi răsfață.* TEODOREANU, C. B. 137. *Nu-ți smulge barba căci superi pe Dumnezeu.* SADOVEANU, O. XII, 75. *Eu nu mă supăr din pricina asta.* id. ib. XVI, 276. *Se supăra pe feciori, că-i cheltuiesc aurul.* id. ib. XVII, 185. *Femeile nu se supără cînd le oferi flori.* VINEA, L. I, 8, cf. DL, DM. *Te-ai supărat pe mine?* H. LOVINESCU, T. 94, cf. M. D. ENC., DEX. *Ci necazul voi uita, Că destul m-am supărat Și nimic n-am căpătat.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 215. *Nu te supăra așa asupra copilului.* ALR II 3 172/827, cf. ALRM SN III h 1 159. *Maică-sa l-a blăstămat, El tare s-a supărat, La grajd iute-a alergat, Murgul său l-a înșăuat.* BALADE, III, 175. *El pe noi s-a supărat.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 155. ◇ Refl. (În formule de politețe) *De nu te vei supăra, iubite tată, spune-mi cum este înființarea acestor fulgire?* DRĂGHICI, R. 72/25. *Să nu te superi, dar nu știu ce fel de oameni fricoși aveți pe aici.* CREANGĂ, P. 218. *Să nu te superi că acuma te poftesc să pleci.* CARAGIALE, O. III, 62, cf. TDRG. *Ești, nu te supăra,... un idealist.* CĂLINESCU, C. O. 143. *Aș vrea să te întreb ceva, dacă nu te superi!* PREDA, Î. 6. ◇ Expr. Refl. **A se supăra (pe cineva) ca văcarul pe sat** = a-și manifesta nemulțumirea, mînia, supărarea (fără temei) împotriva unei persoane, care însă nu ia în seamă supărarea lor. Cf. ZANNE, P. V, 651, DL, DM.

— Prez. ind.: *sápăr.* — Și: (învechit) **superá** vb. I. — Lat. **superare.**

SUPĂRĂLNIC, -Ă adj. **1.** (Învechit) Supărător **(2)**. Cf. supăra **(2)**. *Nu să cade să pui la socoteală cuvintele unui om supărelnic și înrăotățit.* ANTIM, ap. GCR II, 6/15. *S-au izbăvit de valurile cele supărălnice și întristătoare a acestii vremelnice vieți* (a. 1768). IORGA, S. D. XXI, 133. *Nici un lucru nu iaste atîta de supărălnic cît iaste sărăcia.* PILDE, 12/21. *Am depărtat cîte putea să fie supărălnice pentru voi, supușilor noștri lăcuitori* (a. 1814). TES. II, 380. *Fiștecarea cusur la acest prințip este întovărășit de boale și de feliuri de suferiri supărălnice.* VEISA, I. 148/18, cf. TDRG, SCRIBAN, D.

2. (Învechit; despre oameni) Supărăcios **(2)**. Cf. supăra **(4)**. *Una din legile prietesulgului iaste a nu fi supărălnic între priiateni.* PILDE, 78/7, cf. PONTBRIANT, D., CADE.

3. (Învechit și regional; despre oameni) Supărat[2] **(3)**. Cf. supăra **(5)**. Cf. I. GOLESCU, C., CADE, ALR

SN V h 1 244/812, ALRM SN III h 1 060/812. ✦ (Regional) Ursuz (Grădiștea — Rîmnicu Vîlcea). Cf. ALR SN V h 1 243/812.

— Pl.: *supăralnici, -ce.* — Și: **supărélnic, -ă** adj. CADE.

— **Supăra** + suf. *-elnic.*

SUPĂRÁRE s. f. I. Faptul de a (se) supăra.

1. (Mai ales în legătură cu verbele „a face", „a aduce") Faptul de a împiedica pe cineva sau starea celui împiedicat să lucreze, să acționeze, să se manifeste, să se odihnească etc. în mod normal, în bune condiții; deranj, deranjare, incomodare, încurcare, jenă, jenare, necaz **(2)**, necăjire, stinghereală, stingherire, stînjenire **(1)**, tracasare, tulburare **(4)**, (livresc) conturbare, importunare, (rar) sinchiseală, sinchisire, (învechit și popular) sminteală **(3)**, (învechit și regional) zăticneală, (învechit) smintire **(3)**, zăticnire, (regional) zăhăială. Cf. supăra **(2)**. *Mai fac supărare dumitale rugîndu-mă... să poruncești zapciilor a-mi mai găsi un calic-doi din Popești* (a. 1810). DOC. EC. 85. *Mai mult nu-ți voiu facc supărare.* ȚICHINDEAL, F. 462/22. *Și nici prăvălii sînt pe acolea, ca să aducă supărare negustătorilor* (a. 1823). DOC. EC. 278, cf. VALIAN, V. *Și așa, ca un articol de lux..., nu poate aduce nici o supărare nici obștii, pentru că nu este silită a cumpăra de i să va părea scump* (a. 1846). DOC. EC. 902, cf. RESMERIȚĂ, D., CAIE. *Temîndu-se ca șederea sa la fereastră să nu producă vreo supărare celorlalți pasageri, se așează din nou la loc.* CĂLINESCU, O. I, 10. *Ne aduce deranj și supărare.* STANCU, R. A. IV, 99, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Loc. adv. **Fără supărare** = nestingherit. *S-au întors înotînd fără supărare iarăși de ceia parte a ostrovului.* DRĂGHICI, R. 90/31. *Putem ședea într-o asudătoare uscată fără supărare la 60 gr*[ade] *de căldură.* FĂTU, D. 68. *Trec fără supărare peste granițî, găsesc primire în colibele oamenilor.* SADOVEANU, O. IX, 164.

2. Faptul de a impresiona pe cineva sau starea celui impresionat în mod neplăcut, pierzîndu-și buna dispoziție; p. ext. (aducere într-o) stare de pierdere a calmului, a stăpînirii de sine; agasare, enervare, indispoziție, indispunere, irascibilitate, iritabilitate, iritare, iritație, necaz **(3)**, nervozitate, scîrbă[1] **(I 2)**, zgîndărire, (livresc) surescitabilitate, surescitare, surescitație, tracasare, (rar) scîrbire **(1)**, strîngere de gît (v. strînge I 2 b), (popular) ciudeală, cîndire, supărat[1], (popular și familiar) năduf **(4)**, (învechit și regional) zăhăială, (învechit) scîrbie, supărăciune **(1)**, (regional) chihăială, chihăire, zădăreală, (învechit, rar) scîrbit[1], (argotic) șucăreală **(1)**, șucărire, șucărit[1] **(1)**. Cf. supăra **(3)**. *Asprimea lui nu trebuie să fie cu mînie și supărare.* CARTE TREB. I, 114/4. *Supărarea da un nou farmec frumuseților sale.* BOLINTINEANU, O. 327. *La înfierbîntează..., să preface... supărarea în cearlă.* DELAVRANCEA, H. T. 4. *În fiecare seară de ajun, venea în sat la fratele său, cu toată supărarea nevestei și a copiilor.* AGÎRBICEANU, S. 188. *Supărarea lui învioră pe ceilalți.* REBREANU, R. I, 153, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Mila noastră e adiere de primăvară, dar supărarea, volbură a furtunii.* SADOVEANU, O. XII, 267. *Pe lîngă dispreț, intervine supărarea sau furia contra celui în cauză.* IORDAN, STIL. 52. *La supărare, pocnea biciușca de carîmbul cizmei.* ARGHEZI, S. XI, 75, cf. DL. *Am să i le dau după ce-i trece supărarea.* T. POPOVICI, S. 83, cf. DM. *Pleacă fierbînd de supărare.* T Iulie 1964, 43, cf. M. D. ENC., DEX. *Ștefan Vodă asculta Și-i trecea supărarea.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 201. ✦ (Învechit și popular) Durere (fizică); p. ext. boală. Cf. supăra **(3)**. *Nu se mai pot tămădui, ci numai alina supărările lor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 49/23. *Sănătatea* [regelui], *slăbită de cîtăva vreme, pare că cearcă niște supărări foarte întristătoare.* CR (1836), 50[1]/44. *Să-și supuie trupul la lucrarea apei reci... fără de a simți vreo supărare.* DESCR. AȘEZ. 20/10. *Simtomele maladiei sale au tot caracterul acestor afecțiuni de langoare cauzate de către niște supărări secrete ale inimii.* BARONZI, M. 506/18. *Ce supărare ai?* A III 13. *Musca, și dă nu mușcă tare, Tot aduce supărare.* Cf. ZANNE, P. I, 561. ✧ (În imprecații) *Dă-l în supărare, că-i nebun!* Com. din SEBEȘ. ✧ Expr. (Învechit, rar) **A da în supărare** = a vătăma. *Atuncea vor da pre voi în supărare și vă vor omorî pre voi și veți fi urîți înaintea a toate limbile.* N. TEST. (1648), 31[v]/5.

3. (Faptul de a ajunge la o) stare de tensiune cu cineva, caracterizată prin discuții cu glas ridicat și aprinse, prin manifestarea nemulțumirii, a dezaprobării etc., ciondăneală, ciondănire, ciorovăială, ciorovăire; p. ext. (stare de) rupere a relațiilor bune (de prietenie) cu cineva; ceartă, certare, furie, învrăjbeală, învrăjbire, înfuriere, mînie[1] **(1)**, mîniere **(1)**, necaz **(3)**, (livresc și familiar) ofuscare, (rar) necăjire, (popular și familiar) burzuluială, burzuluire, (popular) bălăbănire, ciudă, ciudare, gîlceavă, gîlcevire, înciudare, sfadă, sfădire, (învechit și regional) scîrbă[1] **(I 2)**, (învechit) pîră **(1)**, pricinuire **(2)**, pricire, prigonire **(2)**, (regional) bănuială, bănuire, circoteală, circotire, cîrteală, cîrtire, (familiar) îmbufnare, stricare **(12)**, zbîrlire, (argotic) șucăreală **(2)**, șucărit[1] **(2)**. Cf. supăra **(4)**. *Fiți toți depreună răbdînd supărările cu dragostea frățîei.* N. TEST. (1648), 184[r]/30. *Să pricinuiește supărări între dregătoriile locului și între consulaturile streinilor* (a. 1820). DOC. EC. 243. *Îl cuprinse mila de vecina lui și ar fi alergat în grabă, dacă ar fi știut că ea nu mai ține supărarea.* SĂM. IV, 689. *Supărarea-i trecu repede.* AGÎRBICEANU, S. 168, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Grigore ieși biruitor numai amenințînd cu o supărare eternă.* REBREANU, R. I, 42. *Supărările iubirii Sînt ca ploile cu soare: Repezi, dar cu cît mai repezi, Cu atît mai trecătoare.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 42. *Nu ținea supărarea mult, mai ales că ținanca lui, la un semn al nașului, începea să cînte de dor.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 31. *Supărarea îi trecuse pe deplin.* SADOVEANU, O. XII, 426. *Profesorul știa să organizeze asemenea furtuni într-un pahar cu apă, fără supărare.* ARGHEZI, B. 145. *Stăpînul nostru... nu ține supărare.* STANCU, Ș. 172. *Era tare încăpățînată și lungă la supărare.* T. POPOVICI, SE. 41. *Asta îi-o spun fără nici un pic de supărare.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 209. *Toamna începeau supărările, mîniile. Neamurile pretindeau că tata și mama trag din socoteală.* V. ROM. ianuarie 1966, 43. *Ne-am lăsat cu supărare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 154. *Întri noi să nu hii suparari.* O. BÎRLEA, A. P. II, 41. *Fă împrumuturi și te așteaptă la supărări.* ZANNE, P. V, 336. *Tocmeala n-are supărare.* id. ib. 631. ✧ Expr. **Fără supărare!** formulă de politețe prin care cineva arată că nu se consideră (ori prin care cere cuiva să nu se considere) jignit sau deranjat cînd i se spune un adevăr (neplăcut). *Fără supărare! rosti Mirel Alcaz.* C. PETRESCU, C. V. 135. *Fac orice, nevastă — orice fac, mămico, și fără supărare.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 131. *Fără supărare, domnilor.* PAS, L. I, 158. ✦ P. ext. (Mold. și prin Olt.) Ură. Cf. ALR I 1 545/512, 522, 610, 815. ✦ (Învechit) Scîrbă **(II 1)**. *Că ceia ce-m fac scîrbă și gria supărare.* DOSOFTEI, PS. 39/15. *Andronie Paleologul... avea supărare de dînșii.* I. VĂCĂRESCUL, IST. 252/30.

4. (Faptul de a produce cuiva sau) starea celui căruia i s-a produs o (mare) neplăcere, suferință etc.; (faptul de a face pe cineva să-și piardă sau) starea celui care și-a pierdut liniștea sufletească, (fiind lăsat ori) lăsîndu-se pradă durerii; p. ext. (concretizat) ceea ce produce cuiva (o stare de) (mare) neplăcere, suferință, pierdere a liniștii sufletești, lăsîndu-l pradă durerii; amărăciune, belea, bucluc, cătrăneală, cătrănire, dandana, încurcătură, întristare, mîhnire, năpastă **(I 4)**, neajuns[1] **(2)**, necaz **(1)**, nemulțumire **(2)**, nenorocire **(1)**, neplăcere **(2)**, nevoie **(3)**, pacoste **(1)**, pocinog **(2)**, rău **(C 1)**, tristețe, (învechit, popular și familiar) suspin **(3)**, (învechit și popular) obidire

(2), păs (2), poznă[1] (1), răutate (I 1), (popular) alagea, daraveră, obidă (2), păcat[2] (3), ponos[1] (I 4), potcă[1] (1), poticală[1] (1), satara (2), supărat[1], zăduf, (învechit, regional și familiar) parapon, (învechit și regional) nacafa (v. nafaca II 4), nagodă (1), scîrbă[1] (1), (învechit) mîhneală, mîhniciune, nesocotință, nevoință (2), patimă (1), pricinuire (4), săblazmă (1), scădere (6), scîrbie, siclet (1), stenahorie (1), (regional) bacală, bai, bănat, bedă, chichion, cotoarbă, dabilă, dănănaie, încurcală, năzbîcă (1), năzdrăvănie (3), păcostenie, supărală, șugă (2), șugubină (3), toroapă (3), (învechit, rar) supărătură. Cf. supăra (5). *Iară pintru că văzîndu noi supărarea și împresurarea preuților..., socotit-au săborulu... în toate zilele să fie slujbă* (a. 1675). GCR I, 219/30. *De la gonaci mă scoate din grea supărare.* DOSOFTEI, PS. 24/14. *Atunce avé mare supărare... fiind pacea stricată.* NECULCE, L. 260. *Să cauți să-i plătești fînul... și altă supărare să nu-i mai faci, ci să te fii de tocmeala ce v-ați tocmitu* (a. 1706). BUL. COM. IST. III, 90. *Ferice de acela care e departe de supărări.* ȚICHINDEAL, F. 144/24, cf. LB. *Știu că sînt niște duhuri neastîmpărate, niște turburători care își murmură încet supărările lor.* HELIADE, L. B. II, 111/21, cf. I. GOLESCU, C. *Mai avut-au Matei Vodă supărare de Vasilie Vodă* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 296/26. *Toate* [scrisorile] *îmi vesteau cîte o supărare.* NEGRUZZI, S. I, 55. *Mi se cuvin mie supărările cari necontenit le sufer de la tine?* SION, P. 119. *Ei, vornice Moțoace, ai vreo supărare?* ALECSANDRI, T. II, 165. *Poate vrun buhai înfurieat i-a venit de hac: l-a lua în coarne ș-om scăpa de supărare.* CREANGĂ, P. 66. *Dacă n-avea vreo supărare, și-o căuta.* CARAGIALE, O. III, 276. *Își pierdu cumpătul de supărare și amărăciune.* ISPIRESCU, L. 27, cf. ȘĂINEANU[2], BARCIANU, ALEXI, W. *O supărare amară ca fierea i se răspîndise în toată ființa.* AGÎRBICEANU, S. 484. *Cîinele o să se enerveze și iar o să mă necăjească dînd buzna peste ei ca și ieri și iar o să mă aleg numai cu supărarea.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 74, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ai să ai o supărare, dar de o scurtă vreme.* C. PETRESCU, C. V. 258. *Eu n-am nici o supărare de la dumneata.* VOICULESCU, P. I, 278. *Jupînesele... vorbeau în șoaptă, împărtășindu-și supărările.* SADOVEANU, O. I, 300, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Trece-un rău ș-o supărare Și-mi vine alta mai mare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 214. *Fata..., Dacă crește mare, La părinți îi supărare.* BÎRLEA, L. P. M. II, 116, cf. ALR SN V h 1 245, ALRM SN III h 1 061. *Cîți zîli sînt în an, Atîtea supărări am.* FOLC. MOLD. II, 227. ✧ (În formule de politețe) *Dar să nu-ți fie cu supărare,... vărul d-tale n-are nici un haz.* ALECSANDRI, T. 120. *Să-ți spun curat și să nu-ți fie cu supărare.* ODOBESCU, S. III, 45. *Rogu-te să nu-ți fie cu supărare, drumețule.* CREANGĂ, O. 86. *Să nu-ți fie cu supărare vorba mea.* GÎRLEANU, N. 115. *De nu v-ar fi cu supărare, domnișorule, zise el apropiindu-se, parcă v-aș cunoaște.* HOGAȘ, DR. I, 42. *Să nu fie cu supărare, cucoane, dacă iarăși nu ne lovim în păreri.* REBREANU, R. I, 38. *Apoi să nu vă fie cu supărare, da' să nu mai puneți piciorul aici!* T. POPOVICI, S. 161. ✧ (În imprecații) *Cui nu-i plac horile, Bată-l supărările.* BÎRLEA, L. P. M. I, 265. ✦ (Astăzi rar) Poyară (2). *Ipolit... uitase pe Olga... Nu mai are acum pentru dînsul decît o supărare de care căuta vreun mijloc de a scăpa.* NEGRUZZI, S. I, 49, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Popular) Pagubă (1). *Pe unde treceau, pîrjol făceau; Gerilă potopea pădurile prin ardere; Flămînzilă mînca lut și pămînt...; Setilă sorbea apa de prin bălți și iazuri... Numai Harap Alb nu aducea nici o supărare.* CREANGĂ, P. 247, cf. EL, DM, M.D. ENC., DEX. ✦ (Prin sud-vestul Transilv.) Epilepsie. Cf. CADE, DENSUSIANU, Ț. H. 335, com. din SEBEȘ.

II. (Bot.; regional) Silnică, v. silnic (II) (*Glechoma hederaceum*). Cf. BORZA, D. 78.

— Pl.: *supărări.*

— V. **supăra.**

SUPĂRÁT[1] s. n. (Popular) Supărare (I 4). Cf. supăra (5). *Zi-mi o horă pînă-s beat, Să-mi treacă de supărat.* F (1887), 30.

— V. **supăra.**

SUPĂRÁT[2], **-Ă** adj. **I. 1.** (Învechit, rar; despre armate dușmane, adversari politici, de idei etc.) Învins (în luptă). Cf. supăra (1). Cf. LEX. MARS. 247.

2. (Despre oameni) Care a fost impresionat neplăcut, pierzîndu-și buna dispoziție sau care, p. ext., a fost adus într-o stare de pierdere a calmului, a stăpînirii de sine, agasat, enervat, indispus, iritat, mîniat (2), necăjit (4), nervos (3), plictisit (2), sîcîit (1), (livresc) tracasat, (sau) surescitat, (popular) ardeiat, ciudat, (învechit și regional) zădărît, (regional) chihăit, răzghios, zăhăît, (argotic) șucărit[2] (2); p. ext. care a ajuns la o stare de tensiune cu cineva, discutînd cu glas ridicat și cu aprindere, manifestîndu-și nemulțumirea, dezaprobarea etc., ciondănit, ciorovăit; p. ext. care a rupt relațiile bune (de prietenie) cu cineva, devenind rece, distant etc., certat, înfuriat, înverșunat, mîniat (1), necăjit, (livresc și familiar) ofuscat, (popular și familiar) burzuluit, (popular) bălăbănit, ciudit, gîlcevit, sfădit (1), (regional) bănuit, circotit, cîrtit, (familiar) stricat[2] (10), zbîrlit, zborșit, (argotic) șucărit[2]; înciudat, mînios (I 3), (învechit și regional) scîrbit[2] (I 2). Cf. supăra (3, 4). Cf. POLIZU. *Supărat, frînti ghemotocul.* CARAGIALE, O. I, 23, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2]. *Cînd spui că vine cineva, fără să vie, e semn că va veni supărat.* GOROVEI, ap. CADE. *Îi răspunsei..., cam supărat, că mă trezise din visurile mele.* HOGAȘ, DR. I, 74, cf. RESMERIȚĂ, D. *Citeodată, cînd e supărat, și love*ș*te,* DUMITRAȘCU, STR. 5, cf. CADE. *Trecu hățurile vizitiului și-și apăsă supărat chipiul pe ochi.* C. PETRESCU, Î. I, 190. *Supărat că tocmai el... pierduse din mînă o afacere așa de strălucită, comisarul a înjurat soarta.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 77. *Ai înțîrziat! strigă supărat profesorul.* ARGHEZI, S. X, 24. *Binefăcătorul nu era supărat.* PAS, L. I, 22. *Scuipă pe lîngă scheală, prefăcîndu-se supărat.* TUDORAN, P. 26. *Ce măgar! am reflectat eu supărat.* PREDA, R. 48, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *E semn că va veni supărat.* ȘEZ. III, 150. *Ș-au pus-o-m buzunar', ș-au plecat pi drum supărat.* O. BÎRLEA, A. P., II, 46. ✧ (Prin analogie) *Vă rog, însă, legați leul, că-l văd cam supărat.* TUDORAN, P. 206. ✧ (În formule de politețe) *Te rog să nu fii supărat.* TOPÎRCEANU, P. O. 119. *Să nu fii supărat, dar eu am de gînd să mă-nsor.* TUDORAN, P. 122. ✧ Expr. (Substantivat) **A face pe supăratul** = a lăsa impresia sau a se preface că este iritat, mînios, nemulțumit. *Și, făcînd pe supăratul: — Ce să fie?* TOPÎRCEANU, B. 41. *Se răstea la ei..., făcînd pe supăratul.* COCEA, S. II, 88. *Te rog să nu faci pe supăratul, că în loc de pere îți dau calcavuri.* ARGHEZI, S. VII, 52. ▭ *Nu fă pe supărata cu mine!* **A fi supărat (foc)** (pe cineva sau pe ceva) = a fi (foarte) nemulțumit (de cineva sau de ceva); a fi revoltat (împotriva cuiva sau a ceva) a fi distant, rece, indiferent față de cineva sau de ceva. *Ce ai, cucoane Andronache, de ești atît de supărat pe mine?* FILIMON, O. I, 120. *Nu putea fi supărată pe el.* EMINESCU, P. L. 117. *Era supărată foc pe un oarecare domn, care a dezertat de la o excursie.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 59. *Bondarul mi-a spus, sfîrîind pe nas, că e supărat pe furnici.* VLASIU, A. P. 8. *Tare-i supărat pe toate.* TEODOREANU, C. B. 151. *Știu că ești... supărat pe mine.* SADOVEANU, O. VII, 165. [Preotul] *e supărat pe casa noastră.* STANCU, D. 31. *E supărat pe mine, se amestecă Silion.* VINEA, L. I, 41. *Pe viață sînt supărat.* H. LOVINESCU, T. 94. *Nu e supărat pe mine că l-am încurcat cu grîul?* TUDORAN, P. 169, cf. DL. *Tot mai ești supărat pe mine, Niculae...?* PREDA, M. S. 20, cf. DM. *Sînt supărată pe dumneata.* T Iunie 1964, 15,

cf. M. D. ENG., DEX. (Cu schimbarea construcției) *S-a culcat în urmă supărată foc.* COȘBUC, P. I, 245. *Cerberul ordinei publice... a bătut cu pumnul în birou, supărat pe grefier.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 81. *Era supărat foc.* SORESCU, U. 43. **A fi supărat cu cineva** = a rupe relațiile bune (de prietenie) cu cineva, a deveni rece, distant etc.; a se supăra **(4)**. Cf. SCRIBAN, D. *El nici nu era măcar supărat cu „dușmanul".* CĂLINESCU, C. O. 39, cf. DL, DM, M. D. ENG., DEX. ✦ (Rar; despre vorbe) Răstit[2]; mustrător **(2)**. *Se auziră vorbe supărate la mai multe mese.* PAS, L. I, 36.

3. (Despre oameni) Care a suferit o (mare) neplăcere; care și-a pierdut liniștea sufletească, lăsîndu-se pradă durerii, tristeții etc.; abătut, amărît, cătrănit, deprimat, descurajat, indispus, îndurerat, întristat, mîhnit **(1)**, mofluz **(2)**, necăjit **(1)**, nemulțumit **(1)**, trist **(1)**, (învechit și popular) obidit **(2)**, supărăcios **(3)**, (învechit și regional) scîrbit[2] **(I 1)**, supărălnic **(3)**, (învechit și familiar) paraponisit, (învechit) dosădit, ponosit **(1)**, pricăjit **(3)**, (regional) supăros, tristuit, (familiar) pleoștit **(2)**, ploșat[2] **(2)**. Cf. SUPĂRA **(5)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Ei se păreau supărați și neodihniți.* PLEȘOIANU, T. III, 39/24, cf. I. GOLESCU, C. *După aceasta... s-au întors acasă amărîtă și supărată pînă la suflet.* BUZNEA, P. V. 28/3, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Sper că... nu va fi supărat.* ODOBESCU, S. III, 12. *Seara se întoarce totdeauna supărat.* ISPIRESCU, L. 75, cf. DDRF. *Numai singur el Să mi se prefacă Că nu-i supărat.* COȘBUC, P. II, 152, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *E supărată biata față și are de cc.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 42. *Calul necheză iar: „Bator, mă, nu fii tu supărat".* AGÎRBICEANU, S. P. 80. *Mă liniștește cînd sînt supărată, cînd am griji, cînd e bolnavă mama.* BRĂILEANU, A. 63, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Vrei să plec supărată?* BRĂESCU, O. A. I, 153. *Sta supărat mușcîndu-și buzele.* VOICULESCU, P. I, 223. *Sînt supărat.* — *Cum se poate? Și de ce, mă rog?* SADOVEANU, O. VI, 599, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENG., DEX. *Că eu mă duc supărat, Ca un trandafir plouat.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 111. *Că mi-s prunc supărat Și din casă mi-s mustrat.* BÎRLEA, L. P. M. I, 14, cf. ALR SN V h 1 244. *Supărată-s și nu spui, Zăleni-m-aș și n-am cui.* ANT. LIT. POP. I, 30. *Muma-n haine de mătasă, Mai îmbla, mai sta prin casă, Necăjită, supărată, Ca și ziua ceă-noroată.* BALADE, III, 142. *Iară doamna-i rămînea Supărată-n voie rea, Ca și omul ce-a pierdut Tot ce-n lume a avut.* ib. 358. *Am lăsat boii-nfuguți Și părinții supărați.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 305. *Trecu puica pi colea Supărată vai de ea.* ib. 368. *O venit supărat la nevasta lui și-au plîns.* O. BÎRLEA, A. P. II, 125.

II. P. anal. (Despre răchită) Cu ramuri lungi, foarte flexibile, lăsate în jos (Remetea — Beiuș). Cf. A I 12.

— Pl.: *supărați, -te.*

— V. **supăra.**

SUPĂRĂCIÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Astăzi rar) Supărător **(2)**. Cf. SUPĂRA **(2)**. *Vorbeam c-un june prieten de astă supărăcioasă boală de țînut.* NEGRUZZI, S. I, 198. *Răcorile crepusculare... în alte părți sînt supărăcioase.* SION, P. 52. *Una din calamitățile vieții este tagma importunilor* [care]... *cad năpaste în traiul altora cu toată nulitatea lor, cu toate defectele supărăcioase de care sînt înzestrați.* ALECSANDRI, S. 96. *Să petrec două luni după cheful meu, fără pedagogi cu ochi pînditori, fără clopotul cel supărăcios care mă trezea în toate diminețile.* GANE, N. II, 146, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX.

2. (Despre oameni sau despre caracterul lor) Care (nu știe de glumă și) se supără **(4)** (extrem de) repede și (foarte) des; arțăgos, certăreț, gîlcevitor, irascibil, iritabil, nervos **(3)**, susceptibil **(1)**, (rar) surescitabil, (popular și familiar) cloțos, coltos, țîfnos, (poporul) tînzos **(2)**, (învechit și regional) necăjicios **(2)**, sfadnic, sfădelnic, sunducos, (învechit) pricios **(1)**, sfădaci, supărălnic **(2)**, (regional) arțăgos, circiogar, circotaș, circotitor, cîrtitor, gîlcevos, porav **(1)**, pricelnic, pricinelnic, pricios, pricitor, sfădăios, sfăderet, sfădăuș, supăros, țăndăros, (familiar) nevricos. V. potcaș, pricinos, scandalagiu, zavragiu, zurbagiu. Cf. SUPĂRA **(4)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB., I. GOLESCU, C. *Drăguța de Laura are un caracter liniștit, serios, dar totuși nu supărăcios.* FM (1838), 20/2, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Groaznic orbește ura pe oameni și mai ales pe supărăciosul neam al scriitorilor.* ODOBESCU, S. III, 103. *Talu-tău, cum îi el supărăcios, are să zică de la o vreme să iei băietul.* CREANGĂ, O. 173, cf. DDRF. *Stăruind nemilostiva Să-nnopteze chipul tău, Ce supărăcioasă fi-va!* COȘBUC, P. I, 315, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Se simte nervos, supărăcios.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 201, cf. RESMERIȚĂ, D. *Nu sînt rău, dar cam supărăcios.* BASSARABESCU, V. 128, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Bolnavul are un caracter foarte iritabil și supărăcios.* PARHON, O. A. I, 266, cf. DL. *Să nu-i audă cumva feciorii ăștia așa de supărăcioși.* T. POPOVICI, SE. 71, cf. DM, M. D. ENG., DEX, CIAUȘANU, V. ✧ (Prin analogie) *Dincolo, peste „Rîpoasa" este „Valea-Răpilii"... numită așa pentru că printr-însa curge Răpila. „Răpila" este supărăcioasă, mai ales în timp de primăvară.* SLAVICI, N. I, 8. ✧ (Substantivat) *Binișor, să nu-l trezească pe supărăciosul de lîngă el, Ioșca se înălță într-un cot.* T. POPOVICI, S. 240.

3. (Învechit și popular; despre oameni) Supărat[2] **(3)**. Cf. SUPĂRA **(5)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, DL, DM, DEX, ALR SN V h 1 244/141, ALRM SN III h 1 060/141. ✧ (Prin sinecdocă) *Inimă supărăcioasă, Ce îi-aș da să fii voioasă.* BÎRLEA, L. P. M. II, 442. *Inimă supărăcioasă, Mor și nu te văd voioasă!* FOLC. MOLD. II, 227.

— Pl.: *supărăcioși, -oase.*

— **Supăra** + suf. *-ăcios.*

SUPĂRĂCIÚNE s. f. **1.** (Învechit) Supărare **(I 2)**. Cf. SUPĂRA **(2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., PONTBRIANT, D. *De mult mă învățase cu spărăciunile ei, cu capriciile ei.* BARONZI, M. 403/5.

2. (Prin Munt.) Boală a oilor care apare toamna și se manifestă prin crăparea copitelor, din cauza ploilor. Cf. STOIAN, PĂST. 62.

— Pl.: *supărăciuni.*

— **Supăra** + suf. *-ciune.*

SUPĂRĂTÓR, -OÁRE adj. **1.** (Învechit, rar; despre state, despre armate dușmane, despre persoane) Cotropitor; devastator. Cf. SUPĂRA **(1)**. *Împotriva celui de țară supărători... ca să ne mîntuiască pre noi, lăcuitorii țării* (a. 1653). BUL. COM. IST. II, 219.

2. (Despre oameni sau despre senzații, sentimente ori despre manifestări, acțiuni etc. ale lor sau, p. ext., despre fenomene naturale, despre procese, despre obiecte ori despre sunetele sau zgomotele scoase de acestea etc.) Care impresionează în mod defavorabil, făcînd să-și piardă buna dispoziție; p. ext. care aduce într-o stare de pierdere a calmului, a stăpînirii de sine; agasant, antipatic, deranjant, incomod, incomodant, iritant, jenant, neplăcut, nesuferit **(2)**, plicticos **(2)**, plictisitor **(2)**, sîcîitor, stingheritor, stînjenitor, (livresc) tracasant, (rar) supărăcios **(1)**, (popular) ciuditor, (învechit și popular) necăjos **(1)**, (învechit și regional) scîrbos **(2)**, (învechit) supărălnic **(1)**, (regional) chihăitor, (învechit, rar) scîrbnic, (argotic) șucăritor. Cf. SUPĂRA **(3)**. [Ploaie] *ploaie mărunță, supărătoare* (a. 1693). FN 9. *Depărtează... toată sila supărătoare de la casa aceasta.* MOLITVENIC (sec. XVII). ap. GCR I, 228/29. *Pînă cînd bătrînul acest supărător va pune piadecă slavelor mele?* BELDIMAN, N. P. I, 187. *Grecii... mîntuindu-se de un stăpîn, își*

căpătară pe altul nu mai puțin supărători. SĂULESCU, HR. I, 52/3. [Vătășia] *nu este trebuincioasă, ci și încă supărătoare bucătarilor boierești* (a. 1823). DOC. EC. 269. *Ce lucru supărător. E omul defăimător.* MUMULEANU, ap. OCR II, 249/28. *Cu depărtarea lucrurilor și a gîndurilor supărătoare... se precurm pricinile isterismului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 301/13. *Cîteodată un demon deosebit mă chinuiește prin niște supărătoare idei.* HELIADE, L. B. III, 34/25, cf. I. GOLESCU, C. [Șoarecii] *să înmulțăsc așa foarte, încît adesori sînt omului vătămători și supărători.* J. CIHAC, I. N. 36/7. *Nimică nu este mai supărătoriu decît o doftorie luată îndeagiuns măsură.* VEISA, I. 76/13, cf. VALIAN, V. *Cît de supărător să face un nenorocit, cînd trebuințele vieții lui îl silesc a să face cerșetor.* FM (1842), 107³/25. *Aducem supărătoare rugăciuni Prea osfințiți[i] tale, stăpîne* (a. 1843). DOC. EC. 782. [Putrefacția] *este aceea în vremea căreia productele.., au miros supărător.* BREZOIANU, A. 35/19. *Diferența climei foarte supărătoare... toate aceste rele în tabăra lor întinseră epidemia.* ARISTIA, PLUT. 374/7. *Uită necazele unui supărător drum.* NEGRUZZI, S. I, 192, cf. POLIZU. *Organele* [copiilor]*... fiind moi și slabe, sînt prea simțitoare a priimi empresii supărătoare.* PENESCU, M. 19. *Ceea ce este mai supărător* [pentru copilul înfășat] *... sînt vițiile conformării pieptului lui.* id. ib 20. *Am auzit... oameni a căror tendințe sînt: de a stîrpi pe bogat din societate...., a-i desrădăcina ca pe un ghimpe supărător.* GHICA, C. E. I, 72. *Recunoștința .... este supărătoare și nesuferită sufletului stricat al invidiosului.* id. ib. 181. *Vizite supărătoare.* SION, P. 442, cf. PONTBRIANT, D. *Văz de vro cîteva zile că lumea mă priimește cu o tăcere închisă, cu o politeță glacială, de mii de ori mai supărătoare ca impertinența.* BARONZI, M. 400/6. *Marchiza scăpătată așa-i supărătoare.* BOLINTINEANU, O. 217. *Prezența ei aievea îi era chiar supărătoare.* EMINESCU, P. L. 121. *Aceste sunete erau și mai supărătoare.* CARAGIALE, O. I, 63. *Supărător lucru e să ai de-a face c-un om flecar.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 417, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Cîte cercetări au face de acest fel, oricît ar fi ele de supărătoare, te apropie de descoperirea elementelor constitutive ale uzului.* PHILIPPIDE, P. 14. *Devenise de o sensibilitate supărătoare, era distrată, plină de amor propriu.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 46, cf. ȘĂINEANU². *Supărătorul mosafir se opri o clipă în prag.* ANGHEL — IOSIF, C. L. 145. *Se uită la noi... îndesîndu-se tot mai tare spre părete, ca și cum ar fi vrut să scape de o vedenie supărătoare.* HOGAȘ, DR. I, 2. *A lămurit o situație supărătoare.* REBREANU, P. S. 117, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *De data asta nu mi s-a întîmplat nimic supărător.* GALACTION, O. 63. *Făcu un semn cu mîna, alungînd un gînd supărător.* C. PETRESCU, Î. II, 7. *Să pomenească în treacăt de efectele supărătoare ale grevei trecute.* COCEA, S. I, 382. *Am ajuns un om supărător.* TEODOREANU, M. III, 223. *Bărbatul cel tînăr din căruță a părut a alunga o muscă supărătoare de dinaintea ochilor.* SADOVEANU, O. XVIII, 19. *Popa duse mîna la tîmplă de parcă ar fi vrut să alunge o muscă supărătoare.* DAN, U. 126. *Adjective cu o singură terminație,... sînt uneori supărătoare.* PUȘCARIU, L. R. I, 136. *Există foarte multe variante de rostire care nu sînt supărătoare.* id. ib. 363, cf. SCRIBAN, D. *Ezită a o deschide, cum făcea nu rareori cînd voia să-și prezerve spiritul de preocupări supărătoare.* CĂLINESCU, B. I. 157. *Cei veniți cu el erau încurcați, căci simțeau golul umflat al frazelor, stridența supărătoare a țipetelor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 218. *Nepotrivite și supărătoare cuvinte, dar adevărate.* PREDA, M. 229. *Era unul dintre acei oameni ... foarte familiar, fără să fie deloc supărător.* id. R. 318, cf. DL. *Tăcerea se prelungi supărătoare.* T. POPOVICI, S. 94, cf. DM. *Un aspect mai supărător îl formează repetarea, din greșeală, a acelorași notițe bibliografice.* L. ROM. 1967, 540, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Cade supărătoriu și neplăcut altor.* CARTE TREB. I, 210/5. *Simte că i se bate inima cam supărător.* BASSARABESCU, V. 35. *Mitralierele... se auzeau plescăind fără astîmpăr, supărător, de pretutindeni.* BRĂESCU, O. A. I, 226. *Camelia era înaltă..., supărător de albă și rotundă la față.* CĂLINESCU, O. I, 176. *Ușa de stejar ... scîrțîi supărător.* T. POPOVICI, SE. 260. *Cuvîntul mai are ghionionul să fie... rostit supărător.* CINEMA, 1968, nr. 4, 13.

3. (Învechit) Deprimant. Cf. SUPĂRA (5). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Un răspuns așa de rece a fost prea supărătoriu.* BELDIMAN, O. 10.

— Pl.: *supărători, -oare.*

— **Supăra** + suf. *-(ă)tor.*

SUPĂRĂTÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Supărare (I 4). Cf. SUPĂRA (5). *Carile sînt* [n]*ăravurile lui..., fățăriile și supărăturile.* COD. TOD. 100ᵛ/14, cf. DHLR II, 347.

— Pl.: *supărături.*

— **Supăra** + suf. *-(ă)tură.*

SUPĂRĂȚÉL, -EÁ adj. (Regional) Diminutiv al lui SUPĂRAT² (I 3). *Săraca inima mea... Cînd trăiesc supărățea.* BÎRLEA, C. P. II, 167. ◇ (Prin analogie) *Săracele prăgurele, Mult au fost supărățele.* MARIAN, NU. 636.

— Pl.: *supărăței, -ele.*

— **Supărat** + suf. *-el.*

SUPĂREÁLĂ s. f. (Regional) Supărare (I 4) (Rudina — Tîrgu Jiu). Cf. H IX 90.

— Pl.: *supăreli.*

— **Supăra** + suf. *-eală.*

SUPĂRÉLNIC, -Ă adj. v. **supăralnic.**

SUPĂRÉȚE s. m. (Transilv.) Prispă (1). Cf. CADE, BL V, 114, COMAN, GL., ALR II/I h 235/172, A I 22, 23, 26, 31, 34, 36.

— Pl.: *supărești.*

— **Sub²** + **părete.**

SUPĂRÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Supărăcios (2) (Grădiștea — Rîmnicu Vîlcea). Cf. ALR SN V h 1 247/812. ✦ Invidios (Grădiștea — Rîmnicu Vîlcea). Cf. ALR SN V h 1 250/812. ✦ Supărat² (3) (Grădiștea — Rîmnicu Vîlcea). Cf. ALR SN V h 1 244/812, ALRM SN III h 1 060/812.

— Pl.: *supărоși, -oase.*

— **Supăra** + suf. *-os.*

SUPĂSĂRÉL s. m. (Ornit.; regional) Sfrîncioc (1 a) (*Lanius excubitor*). BĂCESCU, PĂS. 160.

— Pl.: ?

— **Sub²** + **păsărel.**

SUPCÉRIU subst. v. **subcer.**

SUPEÁ s. f. v. **supeu.**

SUPER- Element de compunere care înseamnă „deasupra", „peste" sau „foarte", „extrem de...", „excesiv" ori „mai presus de..." și care servește la formarea unor substantive ca: superarbitru, superhormon, superinfecție etc.; supra¹-. Cf. hiper-, ultra-. Cf. IORDAN, L. B. A. 193, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Izolat, prin analiză, din împrumuturi ca **supercarburant, superfin, superfosfat, superintendent, superlong** etc. Cf. lat. super.

SUPERÁ vb. I v. **supăra.**

SUPERANGULÁR, -Ă adj. (În sintagma) *Obiectiv superangular* = obiectiv fotografic care are o deschidere unghiulară foarte mare, de peste 70° și care se utilizează pentru fotografierea, de la distanțe relativ mici, a peisajelor (vaste), a interioarelor etc.; superunghiular. Cf. LTR², DN², M. D. ENC.

— Pref. *super-* + **angular.**

SUPERARBITRÁ vb. I. Tranz. A judeca în calitate de superarbitru **(1)**; a supraarbitra. Cf. GHEȚIE, R. M., SFC I, 44.

— Prez. ind.: *superarbitrez.*

— Pref. *super-* + **arbitra.**

SUPERARBITRÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a superarbitra; (învechit) supraarbtriu. Cf. GHEȚIE, R. M.

— Pl.: *superarbitrări.*

— V. **superarbitra.**

SUPERARBÎTRU s.m. **1.** Persoană care trebuie să hotărască într-un litigiu în care arbitrii au păreri deosebite; supraarbitru **(1)**. *Amicul nostru... a cedat astfel fără contestație, fără superarbitri, fără consiliu permanent și fără consiliu de stat 700 de pogoane, cifră rotundă.* GHICA, C. E. I, 214. *Superarbitrul a constatat această călcare a legei și a opinat a se modifica lucrarea.* I. IONESCU, M. 648, cf. ALEXI, W., DL, DM, DN².

2. Persoană delegată de un for superior pentru a îndruma desfășurarea unei competiții sportive, fără a se substitui arbitrului principal, având dreptul de a interveni numai în caz de reclamații sau de contestații; supraarbitru **(2)**. Cf. SFC I, 44, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *superarbitri.*

— **Super-** + **arbitru** (după fr. *surarbitre*).

SUPÉRB, -Ă adj. **1.** (Despre oameni) Care impresionează prin calități deosebite, prin prestanță sau prin măreție **(1)**; falnic, impozant, impresionant, impunător, maiestuos, măreț **(2 a)**, minunat **(3)**, splendid **(1 e)**, (rar) magnific, (învechit și popular) mîndru **(1 4)**. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D. *Toți aceia... prin acuistata putere, devenea superbi și preste măsură mari.* ARISTIA, PLUT. 320/14. *Vladislav și Alexandru cel Bun..., superbii zidari ai naționalității române.* HASDEU, I. C. I, 83. *Locuiesc într-un palat mare —, la poarta mea sînt sentinele superbe.* EMINESCU, G. P. 37, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DN². *Un tînăr trebuie să fie viteaz și superb, în nici un caz prezumțios.* V. ROM. iunie 1965, 24. ✧ (Prin analogie) *Peste cîmp... trece superba herghelie.* BRAD, O. 131. ✧ (Adverbial) *Trebuie să-ți spun, întîi de toate, că mama este instalată superb.* CĂLINESCU, S. 80. ✦ (Despre manifestări, acțiuni, creații etc. ale oamenilor) Care exprimă sau denotă calități deosebite, prestanță, măreție **(1)**; falnic, impozant, impresionant, impunător, măreț **(2 a)**, minunat **(3)**, splendid **(1 e)**, sublim **(1 e)**, (rar) magnific, (învechit și popular) mîndru **(1 4)**. *Mă revăd băiatul tînăr cu superbe-nsuflețiri.* MACEDONSKI, O I, 28. *O vitalitate imensă respira din trupul său voinic, din superbu-i cap de rege barbar ducîndu-și oștile la asaltul Romei.* IORGA, P. A. II, 86. *Aceste cuvinte i le spune femeii cu o superbă mîndrie masculină.* IBRĂILEANU, S. 133. *Banul aruncat cu o dărnicie atît de superbă poate fi banul văduvei și al orfanului.* LOVINESCU, C. VII, 40. *Făcea acte superbe și stupide de eroism.* COCEA, S. II, 199. *Filozofia, în ultimele decenii, s-a coborît din superba ei transcendență, s-a coborît pînă la vicisitudinile concretului.* RĂLEA, S. T. II, 285. *E o frumusețe plină de armonie și strălucire, părînd un elogiu superb al ființei umane.* BOGZA, C. O. 280. *Silion făcu o superbă tentativă: — Promit orice, numai să-mi obții o amînare.* VINEA, L. II, 249. *Întregi Carpații s-au învrăjbiat. E-un groaznic cataclism ca de poveste, Istoria superbă-a unei țări Este cuprinsă-n flăcările-aceste.* LABIȘ, P. 83. *Vlad... mai crede încă în cinste și adevăr, în propria-i superbă tinerețe.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 8/4. ✧ (Ironic) *Calmul dumitale, superbul, absolutul dumitale calm!* SEBASTIAN, T. 60. *Luxul se disociază de noblețe..., pentru a se separa de „noii îmbogățiți", pentru a se singulariza în superba lor mizerie.* RALEA, S. T. II, 223. *Dă grai de-acum, durerea mea superbă.* BENIUC, V. 63. *Are o superbă inconștiență față de proporțiile primejdiei.* CINEMA, 1968, nr. 6, III. ✧ (Adverbial) *Totul se petrecea eroic și superb în închipuire.* C. PETRESCU, O. P. I, 26. ✦ (Despre edificii sau părți ale lor) Care impresionează prin grandoare sau prin desăvîrșire; falnic, grandios, impozant, impresionant, impunător, maiestuos **(2)**, măreț **(2)**, monumental, splendid **(a)**, trufaș¹ **(2)**, (învechit și regional) maiestatic **(2)**. *Priviți... unul din cele mai superbe edificiuri.* CARAGIALE, O. III, 140, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ai trăit o viață-ntreagă în superbele palate, fără să cunoști tristețea unei „camere mobilate".* EFTIMIU, Î. 174. *Ah, întunecat ev-mediu, plin de măreție catedrale, de superbe mînăstiri... de impunătoare ceremonii.* CĂLINESCU, C. O. 41. ✧ Fig. *Poporul nostru muncitor a creat acel monument superb și genial care se cheamă poezia populară.* GHEREA, ST. CR. II, 214. ✧ (Adverbial) *Această cetățuie frumoasă, cu turnurile-i bizare, se-nalță superb pe stînca încinsă de valul mării.* F (1865), 64. ✦ (Astăzi rar; despre oameni) Semeț **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Aproape stinși sînt dacii săi, Ba sînt dărmați superbii zei.* COȘBUC, P. II, 303. ✦ (Astăzi rar; despre manifestări, atitudini etc. ale oamenilor) Semeț **(1)**. Cf. PROT. — POP., N. D. *Noul rege adause o supremă incapacitate administrativă, un superb dispreț pentru literatura națională.* HASDEU, I. C. XVIII. *În carte-ți... tu vorbești, amice, cu un dispreț superb, despre toate acele petreceri cinegetice.* ODOBESCU, S. I, 15. *Dar care generație nu caută să se elibereze, prin... superbă desconsiderare, de sub puterea zeilor ei?* TEODOREANU, M. U. 320.

2. (Despre oameni) Cu corp bine proporționat, bine făcut, fără cusur, cu înfățișarea plăcută; desăvîrșit, excepțional, extraordinar, formidabil, frumos, ideal, minunat **(3)**, perfect² **(1 1)**, (învechit) săvîrșit² **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Pe lîngă că e o femeie superbă, îl și înfrînge admirabil.* REBREANU, R. I, 29. *Erau doi. Un domn bătrîn și simpatic, cam demodat... Celălalt, un tînăr înalt și musculos, cu umerii lați...; un exemplar superb.* C. PETRESCU, C. V. 351. *Nu mai era fata de astă-vară... superbă în lumina soarelui.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 129, cf. SCRIBAN, D. ✧ (Ironic) *Acum patruzeci de ani eram un imbecil genial și superb.* TEODOREANU, M. U. 84. ✧ (Prin analogie) *Muzeul... are o secție cuprinzînd cîteva superbe specimene de tigri, lei, cerbi.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 9/5. ✦ (Despre înfățișarea oamenilor, despre părți ale corpului lor sau despre manifestări, acțiuni, creații etc. ale lor) Care exprimă, care denotă frumusețe inegalabilă, armonie, perfecțiune **(1)**; angelic, armonios, ceresc, divin, dumnezeiesc, frumos, îngeresc, magistral **(2)**, minunat **(3)**, serafic, splendid **(e)**, (livresc) celest. *Aspirația către cer a lui Dante... valorează oare mai mult decît această creație superbă?* IBRĂILEANU, S. L. 71. *Era aceleași ... cu fața sferică, ten de fecioară elvețiană, mustăcioară de cărbune și glas de bariton.* TEODOREANU, M. III, 246. *Ioanide ... slăbind, căpătase un profil superb.* CĂLINESCU, S. 40. *Tăcea, plimbîndu-și privirile negre și genate — superbi ochi într-adevăr — de la Amidon la Lucu și înapoi.* VINEA, L. I, 36. *I se părea c-avea picior superb.* T. iulie 1964, 46. *Ține într-un superb echilibru pe creștet un coș imens încărcat cu toate fructele verii.* V. ROM. aprilie 1970, 122. ✧ (Ironic) *Dar vă las moștenire Superbul meu craniu, din care să beți Pelin Cînd vi-e dor de viață.* BLAGA, P. 50. *El poseda o pereche de superbe mustăți*

galice. BALEA, S. T. II, 113. *O superbă mustață de holtei.* CINEMA, 1968, nr. 8, 9. ◆ (Despre natură sau elemente, fenomene, procese etc. ale acestea, ori, p. ext., despre obiecte etc.) Care este deosebit de frumos, de plăcut etc.; extraodinar, grandios, impozant, impresionant, impunător, magnific, minunat **(3)**, splendid **(b)**, sublim **(1 b)**, trufaș[1] **(2)**. *Superbele stofe aurite de mătasă veneau acolo din Grecia.* HASDEU, I. C. I, 103. *E o dimineață superbă! rosti el, ca să spună ceva.* C. PETRESCU, Ș. P. I, 123. *Îi ajută să se dezbrace de un demi-palton sùperb.* BRĂESCU, O. A. I, 10. *Un soare superb anunță dimineața.* SAHIA, N. 27. *Acele superbe orhidee.* KLOPȘTOCK, F. 302. *I-am povestit întîmplarea asta conului Manole, într-o zi superbă de vară.* COCEA, S. I, 213. *În mijlocul acestui peisaj superb... un om ardea de viu.* BOGZA, C. O. 114. *Timide fire de verdeață Cresc superbe, pline de viață.* BENIUC, V. 74. *Rochia e superbă.* PREDA, R. 361, cf. DL, DM. *Mi te-au adus acele nopți superbe Cînd ceruri se desfășurau în jerbe.* HOREA, C. 11, cf. M. D. ENC., DEX. ◆ (Rar) Foarte bun. *Mi-ar părea superbă, dulce, o bucată din Homer.* EMINESCU, O. I, 43, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *superbi, -e.*

— Din fr. **superbe**, lat. **superbus.**

SUPERBÍE s. f. (Livresc) Semeție **(1)**; insolență. *Pe lîngă alte arătări de superbie... a intrat în Roma cu îngîmfare.* ARISTIA, PLUT. 344/23. *Acele cauze sînt: egoismul, ambițiunea și superbia.* FILIMON, O. II, 20, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Despot... urmează a juca rolul de vanitoasă superbie.* ODOBESCU, Ș. II, 535, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Ca orice om, era plin de superbie.* AGÎRBICEANU, A. 444. *Ridicase bărbia... într-o poziție de superbie.* C. PETRESCU, O. P. II, 23, cf. DL, DM. *Se ridică de lîngă ea cu un gest de o perfectă și splendidă superbie adolescentină.* BREBAN, A. 195. *Emil... e departe și de superbia luciferică a eroului.* T aprilie 1969, 52. *Declarația patetică exprimă, dincolo de orice, superbia unei vîrste care se bucură de integrarea în confrerii mutuale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 9/3. ◇ Loc. adv. **Cu superbie** = cu semeție, v. semeție **(1)**. *Noi călcarăm pe mai susceminitul drum roman cu o superbie de noblețâ antică.* FM (1846), 108[1]/1. *Taurus... cu multă superbiă și amărăciune se purta.* ARISTIA, PLUT. 14/29. *Hugo traversase veacul cu superbie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 82, 19/1.

— Accentuat și: (rar) *supérbie.* BARCIANU. — Pl.: *superbii.*

— Din lat. **superbia.**

SUPERBÓMBĂ s. f. Bombă atomică mai puternică de cîteva (zeci de) ori decît fiecare dintre cele două bombe folosite la sfîrșitul celui de al doilea război mondial la Hiroshima și la Nagasaki. *Bomba atomică aruncată la 6 august 1945..., considerată azi „minibombă" nucleară, în raport cu „superbombele atomice"..., a avut o capacitate de 20 kilotone de trinitrotoluen.* CONTEMP. 1975, nr. 50, 12/4.

— Pl.: *superbombe.*

— **Super-** + **bombă.**

SUPERCALCULATÓR s. n. Calculator de capacitate foarte mare și cu posibilitatea efectuării simultane a zeci de programe.

— Pl.: *supercalculatoare.*

— **Super-** + **calculator.**

SUPERCAMPIÓN s. m. Campion care atinge performanțe ieșite din comun.

— Pronunțat: *-pi-on.* — Pl.: *supercampioni.*

— **Super-** + **campion** (după fr. **superchampion**).

SUPERCARBURÁNT s. n. Carburant cu putere calorică de cîteva ori mai mare decît aceea a unui combustibil convențional.

— Pl.: *supercarburanți.*

— Din fr. **supercarburant.**

SUPERCIMÉNT s. n. Ciment care face priză foarte rapid. Cf. LTR[2], DN[3], M. D. ENC.

— Pl.: *supercimenturi.*

— Din fr. **supereiment.**

SUPERCIVILIZÁ vb. I. Tranz. și refl. (Complementul și subiectul indică mai ales comunități umane) A face să devină sau a deveni extrem de civilizat. [Alte cuvinte] *exprimă o nuanță ironică în mod obișnuit: „superciviliza", „superștiință".* SFC I, 44.

— Prez. ind.: *supereivilizez.*

— Pref. *super-* + **civiliza.**

SUPERCIVILIZÁT, -Ă adj. Care a devenit extrem de civilizat. Cf. supereiviliza. Cf. SFC I, 44.

— Pl.: *supercivilizați, -te.*

— V. **supereiviliza.**

SUPERCIVILIZÁȚIE s. f. Civilizație (extrem de) avansată. *Nicicînd vreo supercivilizație n-ar putea emite o astfel de energie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 105, 2/3.

— Pl.: *supercivilizații.*

— **Super-** + **civilizație.**

SUPERCONFÓRT s. n. Confort care depășește (cu mult) nivelul obișnuit; supraconfort. *Ridiculizează, prin gaguri, mania superconfortului domestic.* CINEMA, 1968, nr. 3, 4.

— **Super-** + **confort.**

SUPERCURĂȚÉNIE s. f. (Învechit, rar) Purgativ (extrem de) puternic. *În urma acestei supercurățenii* [bolnavul] *ar simți oarecare ușurează la șezut.* MAN. SĂNĂT. 159.

— Pl.: *supercurățenii.*

— **Super-** + **curățenie.**

SUPERDELICÁT, -Ă adj. Foarte delicat. Cf. SFC I, 44.

— Pl.: *superdelicați, -te.*

— Pref. *super-* + **delicat.**

SUPERDEZVOLTÁT, -Ă adj. Foarte dezvoltat. *Oricît ar părea de paradoxal, subdezvoltata Americă Latină finanțează de fapt superdezvoltata Americă de Nord.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 100.

— Pl.: *superdezvoltați, -te.*

— Pref. *super-* + **dezvoltat.**

SUPERETERODÍNĂ s. f. v. **superheterodină.**

SUPEREXPRÉS s. n., adj. (Tren) extrem de rapid.

— Pl.: *superexprese.*

— **Super-** + **expres.**

SUPERFÁȚĂ s. f. (Învechit, rar) Suprafață **(1)**. *Înainte de a se putea băga sămînța, trebuie apăsate gropițele..., aruncînd în fundul lor pămînt de acel ce s-au fost detras din superfață, adecă din fața pămîntului.* ÎNV. VIN. 19/16.

— Pl.: *superfețe.*

— **Super-** + **față** (după lat. *superficies*, fr. *surface*).

SUPERFETÁȚIE s. f. (Livresc) Prisos **(1)** (de cuvinte). *Superfetațiuni neologistice.* ODOBESCU, Ș. II, 370, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Folclorul modern e cele mai adese o superfetație tipografică.* LOVINESCU, C. VI, 87. *Toate*

formele superfetației... își găsesc deopotrivă locul în citarea și asimilarea autorilor clasici. GL 1958, nr. 3, 1/4. *Într-o cultură..., sentimentul conservării vii a trecutului e aproape absent, o ediție într-adevăr integrală este un act de mare curaj: să despărțim creația de superfetație.* CONSTANTINESCU, S. III, 136, cf. DN³.

— Pl.: *superfetații.* — Și: (învechit) **superfetațiúne** s. f.

— Din fr. **superfétation.**

SUPERFETAȚIÚNE s. f. v. **superfetație.**

SUPERFICIÁL, -Ă adj. **1.** (Despre fenomene, procese etc. naturale specifice unor obiecte, unor corpuri, unor organe etc. sau despre acțiuni, operații etc. exercitate asupra unor obiecte, despre elementele componente ale unui corp, ale unui organism etc.) Care se află, care apare, care se produce, care acționează etc. (numai) la suprafață **(1)** sau (cît mai) aproape de ea; de deasupra, de suprafață (v. s u p r a f a ț ă **1**). Cf. I. GOLESCU, C., STAMATI, D. *Cu o arătură superficială se amestecă huma cu pămîntul arabil.* I. IONESCU, B. C. 436/18. cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Fragmentele... reprezintă cunoscuta manieră... a tehnicei decorative superficiale.* PÂRVAN, G. 313, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Lucrările de întreținere constă în arături superficiale cu plugul de vie.* ENC. AGR. I, 84, cf. SCRIBAN, D. *Prosoape plușate cu încrețiturile superficiale mai înalte.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 596. *Densitatea superficială este ea însăși proporțională cu sarcina totală.* SANIELEVICI, R. 152. *Alte structuri anticlinale ascunse sub depozitele superficiale necutate s-au găsit cu ajutorul prospecțiunilor geofizice.* ONCESCU, G. 313. *Dacă avem de-a face cu apă superficială de băltire, această apă trebuie scursă prin canale de desecare.* AGROTEHNICA, I, 114, cf. DL, DM. *Densitatea Pămîntului s-a putut calcula direct numai pentru părțile lui superficiale.* GEOLOGIA, 8. *Stomatita catarală este inflamația superficială a mucoasei.* ABC SĂN. 344. *Trăiesc în stratul superficial al solului.* VÎN. PESC. septembrie 1964, 3. *Se ține mai mult în pășunile superficiale ale apei.* AP 97, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Reflexul individual provine din ceea ce sîntem obișnuiți a considera... zone mai superficiale ale conștiinței.* VIANU, A. P. 18. ✧ (Adverbial) [Depozitul] *nu e poate decît superficial explorat.* BUL. COM. IST. II, 181. *Regiunea mlăștinoasă, netezită superficial de îngheț, induse în eroare pe inamic.* CĂLINESCU, C. O. 301. ✦ S p e c. (Med.; învechit; despre vine) Subcutanat. *Afară din aceste vine se mai află la unele părți vinele superficiale sau vine ce umblă pe sub piele.* KRETZULESCU, A. 404/17.

2. F i g. (Despre oameni) Care tratează problemele fără să le adîncească; care trece ușor peste lucruri, nu insistă asupra lor și nu le atinge esența. *Toate celelalte ne fac superficiali, sarbezi și pedanți.* FM (1838), 127/1. *Observatorul superficial își face din acea cauză un fetiș.* PHILIPPIDE, P. III, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Răsfățat de viață,... amenințam să rămîn o creatură superficială, comodă, egoistă.* C. PETRESCU, O. P. I, 33. *Lectorii lui spun despre mine: prolix, superficial și diluat.* TEODOREANU, C. B. 168. *Ceea ce observatorului superficial îi apare ca folclor, este de fapt creație artistică.* VIANU, A. P. 111. *Nu se înspăimînta la ideea de a nu o mai vedea și asta îl făcea indiferent, superficial.* CĂLINESCU, O. I, 148. *Făcu operații destul de superficiale clădirii pe dinafară.* CAMIL PETRESCU, O. II, 398. *Îți repet,... ești un nebun superficial și sinistru.* VINEA, L. II, 288, cf. DL, DM. *Cum ai putut să fii atît de superficial?* H. LOVINESCU, T. 332. *Vă iubesc pentru că sînteți superficiali.* T aprilie 1964, 85. *Se socoate... superficial, curios de forme și experiențe.* V. ROM. noiembrie 1964, 121, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin sinecdocă) *Un suflet superficial poate trece prin toate catastrofele.* RALEA, S. T. I, 200. ✧ (Substantivat) *Afară de cei vanitoși și superficiali, orice om parcă își împrumută o altă fizionomie cînd intră în biserică.* AGÎRBICEANU, A. 82. ✧ (Despre acțiuni, despre manifestări etc. ale oamenilor; adesea adverbial) (Care este făcut) în mod expeditiv, fără profunzime etc.; fugitiv, în pripă (v. p r i p ă), neaprofundat, rapid, repede, sumar **(2)**. *Se va observa că... plecarea pentru educația superficială și străino-mania pun piedici puternice la orice tinteș națională.* ASAGHI, I. 9/30. *Trebuie însă a arăta că această carte nu este pentru oameni de lume ce doresc a avea o idee superficială despre anatomie.* KRETZULESCU, A. IV/21. *Pedantismul moldo-român, mult mai superficial, au produs o literatură fără viață.* RUSSO, S. 43. *Acei cari s-au ocupat de fericirea popoarelor numai în mod superficial nu înțeleg bine mecanismul celor două operațiuni...: producțiunea și consumațiunea.* GHICA, C. E. III, 21. *Doi oameni... ușor se găsesc aici „de acord" în unele idei generale și în unele simțiri superficiale.* MAIORESCU, CR. II, 153. *Așa este, dacă considerăm în chip superficial poezia.* IONESCU-RION, S. 268. *Cu vremea,... ridicolul superficial a dispărut.* IBRĂILEANU, SP. CR. 109. *Realismul lui nu-i superficial.* LOVINESCU, C. VIII, 79. *L-a apreciat prea sever înainte din pricina unor impresii poate superficiale.* REBREANU, R. I, 295. *Izu... arăta numai oarecare superficiale asemănări cu Tina.* C. PETRESCU, A. 346. *Cînd... auzise întîia oară [fraza] o înregistrase superficial.* TEODOREANU, M. III, 12. *Carte a învățat în casă... destul de tîrziu și destul de superficial.* SADOVEANU, O. XIX, 366. *Discursurile domnilor lor s-au bucurat de aprecieri amabile și superficiale în presă.* id. ib. XX, 207. *După o asemenea trecere superficială din cartier în cartier, nu poți avea pretenția să cunoști orașul.* PUȘCARIU, L. R. I, 7. *Ironia poate fi ușoară, superficială, lipsită de intenții satirice.* IORDAN, STIL. 179. *Ei au meritat adeseori superficial reprosul ce li s-a făcut de oraș fără ideal.* ARGHEZI, B. 56. *Scene agitate superficial și emfatic.* CĂLINESCU, S. C. L. 57. *Cînd un cuvînt străin apare, într-o limbă, în forma pronunției lui originale, este un semn... că influența culturii respective a rămas superficială.* VIANU, S. 98. *Comicul... c o frunzărire diletantă și superficială a aspectului exterior și fenomenal al lucrurilor.* RALEA, S. T. II, 201. *Îl judeci superficial.* V. ROM. octombrie 1954, 97, cf. DL. *În privirea ei licărea ceva superficial și neglijent.* PREDA, R. 453. *Strălucirea curții mari era superficială, se vede că totul fusese făcut în grabă.* T. POPOVICI, SE. 354, cf. DM. *Orașele italiene le-a văzut foarte superficial.* IST. LIT. ROM. II, 149. *Lipsa de la școală are repercusiuni mai adînci decît apar la o cercetare superficială.* GÎ 1968, nr. 932, 4/3. *O parodie, e drept, spirituală, dar care nu realizează decît o polemică superficială.* T februarie 1969, 88. *O felicitase și schimbaseră scurte și superficiale fraze convenționale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 103, 18/3.

— Pronunțat: *-ci-al.* — Pl.: *superficiali, -e.* — Și: (învechit, rar) **superfițiál, -ă** adj.

— Din lat. **superficialis,** fr. **superficiel.**

SUPERFICIALITÁTE s. f. Caracterul, însușirea sau starea a ceea ce este superficial **(2)**; lipsă de profunzime în vederi, în sentimente etc.; p. e x t. preocupare pentru lucruri nefolositoare, d e s e r t ă c i u n e, v a n i t a t e; ușurință. *În ignoranța și superficialitatea noastră, ne socoteam foarte eleganți și erudiți.* NEGRUZZI, S. I, 338. *Mărginiți într-o superficialitate fatală, cu mintea și cu inima aprinse de un foc prea ușor,... se întorc în patria lor.* MAIORESCU, CRITICE, 77. *Lenea, viițiile și superficialitatea din școală se repercutează în ondulații largi peste viața de mai tîrziu.* VLAHUȚĂ, ap. CADE, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Ceea ce n-a putut să împlinească superficialitatea, a adăugit îndrăzneala.* în PLR II, 208. *De aici... superficialitatea criticii sale sociale.* IBRĂILEANU, SP. CR. 118, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Toate aceaste teorii sînt expresia unei superficialități antropomorfice în cel mai înalt grad.* TITULESCU, D. 300. *Se ivesc alte mari primejdii, a căror înlăturare*

formează lupta împotriva superficialității. D. GUSTI, P. A. 132, cf. SCRIBAN, D. *Este vorba... de o anumită superficialitate în cunoașterea vieții.* CONTEMP. 1953, nr. 349, 3/5. *Judecata din ochi e o generalizare pripită și de o superficialitate scandaloasă.* CĂLINESCU, C. O. 82. *Facilitatea în raporturile omenești este adeseori un semn al superficialității.* VIANU, L. U. 365, cf. DL, DM, DN^2. *Datorită superficialității sau lipsei de cunoștințe în minuirea armelor..., pot fi provocate accidente grave.* VÎN. PESC. octombrie 1964, 2. *Apelează la Gaittany care, în ciuda superficialității, e în stare de o solicitudine reală.* V. ROM. octombrie 1964, 91. *Riscul superficialității, datorită stimulului mai intens al imaginii vizuale.* CINEMA, 1968, nr. 7, III. *Ideea care înnobilează spiritul omului contemporan refuză superficialitatea, jocul agreabil și gratuit al formelor.* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 6/4. *Banii plătiți de cumpărător, de cetățeanul care apelează la serviciile specializate ale unei unități, nu admit nepăsarea, superficialitatea.* RL 1969, nr. 7 706. *Retragerea definitivă la primul contact neplăcut cu o creație artistică, străină de limbajul nostru, relevă o netăgăduită notă de superficialitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 19/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◆ (Concretizat) *Lucru neesențial. Am împrumutat de la străini numai superficialități, haina din afară, litera, iar nu spiritul.* KOGĂLNICEANU, S. A. 98, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, DN^3.

— Pronunțat: *-ci-a-.* — Pl.: *superficialități.*

— Din fr. **superficialité.**

SUPERFICIALIZÁ vb. I. Tranz. (Rar) A privi, a trata sau a înțelege lucrurile superficial **(2)**. Cf. BUL. FIL. III, 186.

— Pronunțat: *-ci-a-.* — Prez. ind.: *superficializez.*

— **Superficial** + suf. *-iza.*

SUPERFICIALIZÁRE s. f. Faptul de a superficializa. *Nu e ușor lucru... să te acomodezi repede, fără de primejdia superficializării.* BLAGA, Z. 208. *Estetica „adevărului momentan" suportă discuție, duce la superficializarea observației.* CONTEMP. 1967, nr. 1 067, 2/4. *În felul ăsta se ajunge la o deformare, la o superficializare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 33, 32/1.

— Pronunțat: *-ci-a-.* — Pl.: *superficializări.*

— V. **superficializa.**

SUPERFICIALMÉNTE adv. (Învechit, rar) În mod superficial **(2)**; fără profunzime; p. ext. formal. *Instituțiile, oamenii mari, recursul la accidente locale... modifică numai superficialmente fondul natural al unei regiuni.* HASDEU, I. C. I, 181, cf. SFC II, 198.

— Pronunțat: *-ci-a-.*

— Din fr. **superficiellement.**

SUPERFICIÁR, -Ă s. m. și f. (Jur.) Persoană care are drept de superficie, v. superficie **(1)**. *Superficiarul exercită asupra construcției sau plantației atributele dreptului de proprietate.* PR. DREPT 261.

— Pl.: *superficiari, -e.*

— **Superficie** + suf. *-ar.*

SUPERFÍCIE s. f. (Livresc) **1.** Suprafață **(1)**. Cf. PROT. — POP., N. D.; PONTBRIANT, D. *Dansa singură ..., cu ochii țintiți în sus, absenți de orice obiect al superficiei terestre.* CĂLINESCU, S. 580, cf. DN^2. ◇ (Jur.) *Drept de superficie* = drept de proprietate asupra clădirii construite sau asupra plantației aflate pe terenul altei persoane și drept de folosință asupra acelui teren. *Nu să bucurau dar locuitorii Ocnei în suta a XVII-a decît de dreptul de superficie.* ARHIVA, II, 634, cf. DN, M. D. ENC., DEX. ◆ Spec. Suprafață **(1)** (a apei). *Tabloul propriu-zis se încheie... cu un zbor de rîndunele răzînd superficia apelor.* IST. LIT. ROM. II, 199.

2. Suprafață **(2)**. *Plecînd din superficia organului, se întinde în profunzime.* BABEȘ, O. A. I, 274.

— Pl.: *superficii.*

— Din lat. **superficia,** fr. **superficie.**

SUPERFÍLM s. n. (Rar) Superproducție. Cf. IORDAN, L. R. A. 212, SFC I, 44, DN^3.

— Pl.: *superfilme.*

— Din engl., fr. **superfilm.**

SUPERFÍLTRU s. f. Filtru foarte fin. *Superfiltrul aspirator... este utilizat cu succes la filtrarea prafului din aer.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192.

— Pl.: *superfiltre.*

— **Super-** + **filtru.**

SUPERFÍN, -Ă adj. Foarte fin; p. ext. de foarte bună calitate; extrafin, suprafin, (rar) străfin. Cf. PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU^3, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., SCL 1960, nr. 4, 867, SFC I, 44, DN^3.

— Pl.: *superfini, -e.*

— Din fr. **superfin.**

SUPERFINISÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică suprafețe ale unor piese metalice prelucrate) A netezi foarte fin prin mișcări lente rectilinii, alternative ale unor abrazive corelate cu mișcări de avans ale piesei prelucrate eliminînd asperitățile. Cf. DN^3.

— Prez. ind.: *superfinisez.*

— Pref. *super-* + **finisa.**

SUPERFINISÁRE s. f. Operație de netezire foarte fină a suprafețelor unor piese metalice prelucrate, realizată prin mișcări lente, rectilinii, alternative ale unor abrazive corelate cu mișcări de avans ale piesei respective eliminînd asperitățile; superfiniție, supernetezire, vibronetezire. Cf. superfinisa. Cf. DN^3.

— Pl.: *superfinisări.*

— V. **superfinisa.**

SUPERFINISÁT, -Ă adj. (Despre suprafețele unor piese metalice prelucrate) Care este netezit fin, prin mișcări lente rectilinii ale unor abrazive, corelate cu mișcări de avans ale piesei prelucrate eliminîndu-se asperitățile.

— Pl.: *superfinisați, -te.*

— V. **superfinisa.**

SUPERFINÍȚIE s. f. Operație de netezire foarte fină a suprafețelor unor piese metalice prelucrate, realizată prin mișcări lente, rectilinii, alternative ale unor abrazive corelate cu mișcări de avans ale piesei respective eliminîndu-se asperitățile; superfinisare, vibronetezire. Cf. M. D. ENC., DN^3.

— Pl.: *superfinități.*

— Din fr. **superfinition.**

SUPERFIȚIÁL, -Ă adj. v. **superficial.**

SUPERFLUÉNȚĂ s. f. (Rar) Superfluitate. *În toată vara vedem cîte două sau trei generații colonizîndu-se din satul matern, și ceea ce ne bucură este lipsa de fraze ... cu care la oameni se-mbracă această emigrare a superfluenței locuitorilor.* EMINESCU, P. L. 80.

— Pl.: *superfluențe.*

— **Super-** + **fluență.**

SUPERFLUITÁTE s. f. Caracterul, însușirea sau starea a ceea ce este superfluu, prisosință; (concretizat) ceea ce este de prisos, inutilitate; (rar) superfluență. Cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D.

Voi coprinde acest studiu... în trei volume... Sper că într-însele nu se vor găsi superfluități. ODOBESCU, S. III, 639, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *În spațiul ce-i mai rămîne după atîtea superfluități,... [ziarul] publică și literatură.* LOVINESCU, C. VII, 25, cf. SCRIBAN, D. *Orice idee... era o superfluitate.* ARGHEZI, L. 264, cf. DL, DM. *A scrie nu putea fi pentru un asemenea om... o amuzantă superfluitate.* IST. LIT. ROM. II, 517, cf. DN³, DEX.

— Pl.: *superfluități.*

— După fr. **superfluité.**

SUPÉRFLUU, -UĂ adj. (Livresc) Inutil. *Perspectiva se cuprinde într-o a despune toate părțile întregului, așa încît să nu vă întîmpine lacune esențiale alăturea de detalii superflue.* HASDEU, I. V. X. *Și aici am aduce o probă superfluă, cînd am voi a mai cita întreaga serie a încercărilor de mistificare* (a. 1869). PLR I, 263. *Cu această numire am voit a califica atît introducerea superfluuă de cuvinte nouă acolo unde avem deja adoptate alte cuvinte de același înțeles.* CONV. LIT. II, 225. *Astfel, pentru ca să trecem peste o expunere mai detaliată, ca fiind superfluă, verbul „laud" cu toate formele sale... formează o grupă.* PHILIPPIDE, P. 4, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *De două laturi sînt jilipurile..., pe care se sloboade apa superfluă.* PAMFILE, I. C. 104, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Nu afectează acea prietenie superfluă.* CAMIL PETRESCU, P. 364, cf. SCRIBAN, D. *Transfuzia de sînge,... pentru el, om viguros, i se păru cu totul superfluă.* CĂLINESCU, S. 207, cf. DL. *Întrebarea în sine era superfluă sau prematură.* PREDA, R. 244, cf. DM. *Cînd textul recurge — fără a fi necesară întărirea ideii — la parafraze superflue, piesa nu se mai ascultă.* L. ROM. 1960, nr. 1, 37, cf. DN². *Oricum, în cazul acestor cinematografii, întrebarea... devine superfluă.* CINEMA, 1968, nr. 12, 29. *Este, încă, o tatonare, o nehotărîre, dar peste cîteva săptămîni grîul va avea înălțimea și nonșalanța ierbii și orice îndemn la prudență va fi tîrziu și superfluu.* CONTEMP. 1969, nr. 376. *Nu arareori avem surpriza de a vedea lucrări de amploare, de importanță covîrșitoare... elaborate după metode superflue, anacronice sau în orice caz după concepții total greșite.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 116, 8/2. ✧ (Substantivat) Cf. BARCIANU, CADE. *Pretext... de ironii și de jelanii că se aduce superfluul, și nu trebuitorul, că dăm marfă solidă pentru plăceri mărunte.* CĂLINESCU, C. O. 79. ✧ (Adverbial) *Această idee, acest principiu este superfluu a spune în detail care sînt.* ap. GHICA, A. 766. *Nu e însă superfluu să ne oprim asupra faptului.* PÂRVAN, G. 34. *Întrebă superfluu la ce oră era ceaiul.* CĂLINESCU, B. I. 6. *Nimic cred nu e mai superfluu decît a demonstra că nu se poate face nici un fel de discriminare între formule.* CINEMA, 1968, nr. 9, 6.

— Accentuat și: *superflúu.* — Scris și: (f.) *superfluuă.*

— Pl.: *superflui, -ue.*

— Din lat. **superfluus**, fr. **superflu.**

SUPERFORTĂREÁȚĂ s. f. (În sintagma) *Superfortăreață zburătoare* = avion de bombardament de mare tonaj, blindat, dotat cu mai multe motoare și cu guri de foc de apărare; suprafortăreață. Cf. SFC I, 44. *Echivalentul a douăzeci de mii de tone de explozibil clasic, adică atît cît ar fi trebuit să care trei mii de superfortărețe zburătoare..., totul concentrat într-o singură bombă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 29/2.

— Pl.: *superfortărețe.*

— **Super-** + **fortăreață** (după fr. *superforteresse*).

SUPERFOSFÁT s. m. Îngrășămînt chimic pe bază de fosfor conținînd mai ales fosfat monocalcic și sulfat de calciu, folosit în agricultură. Cf. NOM. PROF. 44. *Pentru favorizarea creșterii, vin în ajutor îngrășămintele cu superfosfat.* ENC. AGR. IV, 325, cf. LEG. EC. PL. 424, LTR², DL, DM. *De curînd au început lucrările pentru dezvoltarea uzinei chimice..., și mărirea fabricii de superfosfat.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 630, cf. SFC I, 44. *Au fost construite o fabrică de acid sulfurie și alta de superfosfați.* ib. 1966, nr. 6 943, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *superfosfați.*

— Din fr. **superphosphate.**

SUPERFÚLGER s. n. (Fiz.) Fulger cu o putere de o mie de ori mai mare decît cea obișnuită. *Au fost înregistrate 17 superfulgere.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 10 992. *Aparatele instalate pe sateliți au înregistrat așa-numite superfulgere.* ib. 1978, nr. 11 142, cf. DCR.

— Pl.: *superfulgere.*

— **Super-** + **fulger.**

SUPERGALAXÍE s. f. Formație cosmică în care sînt grupate roiurile de galaxii. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supergalaxii.*

— **Super-** + **galaxie.**

SUPERGRÉU, -GREÁ adj. (Fiz.) Neobișnuit de greu. *Elemente supergrele? În natură ar fi existat elemente cu mult mai grele decît acelea pe care omul a fost capabil să le obțină.* RL 1972, nr. 8 533, cf. DCR.

— Pl.: *supergrei, -ele.*

— Pref. *super-* + **greu.**

SUPERHETERODÍNĂ s. f. Procedeu de radiorecepție în care frecvența undei recepționate este schimbată cu ajutorul unui oscilator local, obținîndu-se, în scopul detectării, amplificării și difuzării, un semnal de frecvență intermediară fixă. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX. ✦ Aparat de radiorecepție construit pe baza acestui procedeu. Cf. M. D. ENC.

— Pl.: *superheterodine.* — Și: (rar) **supereterodínă** s. f. LTR².

— Din fr. **superhétérodyne.**

SUPERHORMÓN s. m. (Biol.) Substanță hormonală deosebit de activă biologic. Cf. DCR.

— Pl.: *superhormoni.*

— **Super-** + **hormon.**

SUPERICONOSCÓP s. n. (Tehn.) Tun electronic videocaptor pentru televiziune asemănător iconoscopului, dar în care imaginea este captată mai întîi de un fotocatod și apoi transportată de fluxul electronic pe mozaicul cu celule cu emisie secundară. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supericonoscoape.*

— Din fr. **supericonoscope.**

SUPERINFÉCȚIE s. f. (Med.) Infecție suplimentară cu același microb sau cu unul nou apărută în cursul unei boli infecțioase; suprainfecție. Cf. DN³.

— Pl.: *superinfecții.*

— **Super-** + **infecție** (după fr. *surinfection*).

SUPERINTENDÁNT s. m. v. **superintendent.**

SUPERINTENDÉNT s. m. (Învechit, în Transilv.) Rang înalt în ierarhia bisericii protestante; persoană care deținea acest rang. V. episcop, episcopat, vlădică. *Sfătuindu-se ei despre alt superintendent sau, cum se zice în comun, vlădică, pe carele să-l pună în locul lui..., îndată s-au rugat deinoi... a da lui acea dregătorie bisericească.* ȘINCAI, HR. III, 38/24. *La 1528, trăia ca general superintendant în Salfeld.* ASACHI, L. 71/9. *Superintendentul, cînd voia, prezidea... la sobor.* FM (1846), 268¹/28. *Nevasta superintenteluri (episcopului) luteran a încheiat în dosul bărbatu-său... contract de căsătorie cu un june,* BARI-

ȚIU, P. A. I, 95, cf. BARCIANU, ALEXI, W., IORGA, L. R. 72. *Biserica ortodoxă ajunsese... să fie, în toate manifestările ei, supusă controlului din partea superintendentelui calvin.* BLAGA, G. 17. *Se pare că și superintendentul Gheorghe era ținutul.* L. ROM. 1967, 111.

— Pl.: *superintendenți.* — Și: **superintendánt, superintenténte** s. m.

— Din germ. **Superintendent.**

SUPERINTENDÉNTIE s. f. v. **superintendență.**

SUPERINTENDÉNȚĂ s. f. (Învechit; în Transilv.) Teritoriu asupra căruia se întinde autoritatea unui superintendent; reședința superintendentului. V. e p a r h i e, e p i s c o p i e. *Cîte episcopii și mitropolii... catolice s-au prefăcut în superintendențe protestante.* BARIȚIU, P. A. I, 213.

— Pl.: *superintendențe.*

— **Super-** + **intendență.**

SUPERINTENDÉNȚIE s. f. (Învechit, în Transilv.) Timpul cît este în funcție un superintendent. V. e p i s c o p a t. *Supt superintendența aceastuia s-au unit cu calvinii românii cei din Maramureș.* ȘINCAI, HR. III, 54/1.

— Pl.: *superintendții.* — Și: **superintendentie** s. f. SFC III, 134.

— **Superintendent** + suf. *-ie.*

SUPERINTENTÉNTE s. m. v. **superintendent.**

SUPERIÓR, -OÁRĂ s. m. și f., adj. (De obicei, în opoziție cu i n f e r i o r) **I.** S. m. și f. Persoană care conduce o mănăstire catolică; p. e x t. stareț **(2).** *Acestea le-am dat în mîna Sfinției Sale părintelui Martin ... superiorului de reședință leșască din Iași* (a. 1725). URICARIUL, V. 407/24. *Se mai dau bani la guvernămînt... la fiecare schimbare a superiorului și a pașei.* BOLINTINEANU, O. 297, cf. CADE. *Eu sînt superiorul schitului.* SADOVEANU, O. XIX, 252, cf. SCRIBAN, D., DL. ✦ Cleric cu obligații didactice și de conducere într-un seminar teologic. *Pentru superiori, c totuși foarte greu să-și facă o judecată definitivă asupra clericilor.* AGÎRBICEANU, A. 40.

2. P. g e n e r. S. m. și f., adj. (Persoană) care are sau care ocupă, într-o ierarhie, un rang, o demnitate etc. mai mare în raport cu cei pe care îi are în subordine. Cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI. *Ostracismul... îndestula invidia cu umilința superiorilor.* ARISTIA, PLUT. 320/17, cf. POLIZU. *Fusese însărcinat... ca să ducă la curtea superiorului mai multe daruri.* PELIMON, I. 167/8. *Găsește pe superiorii lui firești de care nu se mai desparte.* GHICA, C. E. II, 384. *Superiorul a fost încîntat de atîta sîrguință.* CARAGIALE, O. I, 25. *Spune-mi, răcane, ce faci tu cînd întîlnești pă drum un supirior?* BAȘALBAȘA, S. A. I, 37, cf. DDRF. *Să-mi stai smirnă înaintea superiorului.* HOGAȘ, DR. II, 69. *În secolul XVII, ... paharnicul ajunsese superior stolnicului.* BUL. COM. IST. V, 142. *Uitați pînă și respectul către superior.* BASSARABESCU, V. 110. *Maiorul... nu mai respectă nici pe superiori.* CAMIL PETRESCU, O. II, 240. *Soldații... nu-mi vorbeau cu sfiala obișnuită față de superior.* C. PETRESCU, Î. I, 45. *Le ceruse superiorilor de la centru o singură favoare.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 187. *Căpătă o mică situație onorabilă — aceea de superioară a surorilor de caritate.* CĂLINESCU, S. C. L. 193, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Ca determinativ, urmînd după un nume de profesie sau de rang, de grad, de funcție etc., indică întreaga categorie de ranguri, de grade, de funcții etc. înalte ale profesiunii respective) *Veniră doi slujbași superiori, descoperiră lipsa, îl destituiră.* AGÎRBICEANU, A. 489. *Un magistrat superior s-a ținut scai de capul nostru.* I. BOTEZ, B. I, 49. *Ofițer superior.* DL. *Fără muncitori... nu putea să existe... nici directori și funcționari superiori.* PREDA, R. 15, cf. DM, DEX.

3. Adj. (Despre locuri, despre regiuni, despre teritorii, despre forme de relief etc. sau despre obiecte, despre construcții ori despre ființe sau despre părți ale acestora) Care este așezat în spațiu mai sus în raport cu un punct de referință; care este așezat în spațiu peste ceva luat ca punct de referință; deasupra. *Se bagă de seamă în depozit trei culcușe, din care cel superior este cel mai curat.* BREZOIANU, A. 594/4. *Ne aflăm pe terasa superioară.* CARAGIALE, O. III, 169. *Locurile inferioare sînt supuse a primi apele ce curg firește din locurile superioare.* HAMANGIU, C. C. 143. [Flora alpină] *în regiunile superioare rămîne singura domnitoare.* PĂCALĂ, M. R. 13. *Gaura pentru mîner... e prelungită pe mîner la partea superioară.* PÂRVAN, G. 403. *Cînd limba se lipește de partea superioară a gurii... avem a face cu consonante ocluzive.* PUȘCARIU, L. R. I, 62. *De sus, de pe puntea superioară, o pasageră îl privea.* CĂLINESCU, S. 62. *Sutele de piei spînzurînd la ferestrele superioare.* BOGZA, A. Î. 96, cf. DL. *Pe raftul superior... stătea o veveriță împăiată.* PREDA, R. 231, cf. DM. *Cele 117 trepte ... duc la terasa superioară.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Membru superior* = **a)** (la oameni) mînă[1] **(r 1).** Cf. BIANU, D. S.; **b)** (la animale) unul din cele două membre **(2)** atașate toracelui, prin opoziție cu cele atașate de bazin. Cf. id. ib. ✦ (Despre părți ale unei țări) Care se află în partea de nord; de sus, v. s u s **(2 b).** *Români, locuitorii... Daciei superioare.* SION, P. 303. *Dacia ... fu împărțită mai întîi sub Hadrian în două părți: Dacia superioară și inferioară.* XENOPOL, I. R. I, 158. ✦ (Despre cursul apelor curgătoare sau despre bazine hidrografice ale unei ape curgătoare importante) Care se află mai aproape de izvor decît de vărsare. *Boemii s-au așezat în bazinul superior al Elbei.* XENOPOL, I. R. I, 17. *Rîul,... numit în cursul său superior Sibișel, ... desparte mai multe lanțuri de munți.* PĂCALĂ, M. R. 6. *Pe cursul superior al Nistrului... Ptolomaeus cunoaște o serie de localități celtice.* PÂRVAN, G. 249. *Rîul Sebeș numai pe cursul lui inferior este numit astfel, pe cel superior i se zice Bistra.* IORDAN, T. 123. *Cursul superior al Dunării.* DL, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Județul Argeș este situat în bazinul Argeșului superior.* JUD. ROM. SOC. 72/1.

4. (Despre oameni sau despre firea, despre însușirile, despre manifestările, despre acțiunile, despre creațiile etc. lor) Care, în scara valorilor, (este considerat că) se află pe o treaptă mai înaltă, raportat la un punct de referință; care (este considerat că) se distinge net prin trăsături proprii; ales, deosebit, distins, excepțional, extraordinar, neobișnuit, rar **(I 3),** (livresc) proeminent. Cf. I. GOLESCU, C. *Portretul ce-i face el însuși arată ... un caracter superior.* ARISTIA, PLUT. $LVII_2/6$. *Omul superior poate rădica și ilustra meseria cea mai modestă.* GHICA, C. E. I, 19, cf. PROT. — POP., N. D. *Pe eroi îi prețuiește ca pe... niște oameni de un superior talent.* CARAGIALE, O. II, 329. *Ne-a dat și unul din acele exemple superioare de onestitate.* IORGA, P. A. II, 141. *Se muncea aici pentru... întărirea acelei conștiințe superioare.* AGÎRBICEANU, A. 39. *Forța creatoare a colectivității lingvistice este superioară.* IORDAN, T. 335, cf. DL, DM. *Faptele... conferă o calitate nouă, superioară unei limbi în curs de a deveni literară.* COTEANU, L. R. 21, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre comunități, despre grupuri sau despre sisteme sociale etc.) Care este la un nivel (mai) înalt din punct de vedere economic, politic, cultural, administrativ etc. *Fantasmagoriile claselor superioare.* MAIORESCU, CRITICE, 81. *Această cădere a unei întocmiri rele și înlocuirea ei prin alta superioară.* GHEREA, ST. CR. II, 291. *Întregul popor trebuie dus cît mai grabnic spre o stare materială și intelectuală superioară.* SADOVEANU, O. XX, 69. *Acesta a fost genul de viață al politicianului roman, al castelor superioare.* RALEA, S. T. II, 223. ✧ *Curs superior* (sau rar) *clase superioare* = (în vechea organizare a învățămîntului) ciclu care cuprindea ultimele trei (sau patru) clase din cursul de șapte (sau de opt) ani ai învățămîntului liceal. *Trebuie*

să fie în cursul superior. CARAGIALE, O. II, 116. *Stoica, profesorul de latinește de la cursul superior, stătea tocmai la Școala.* HOGAȘ, DR. II, 120. *Ei, ce e cu domnul Catone al tău? întrebă Nellu Lipan, cu aerul lui insuportabil de frate cu un an mai mare, trecut de doi ani în cursul superior de liceu.* C. PETRESCU, C. V. 9. *Creangă renunță la cursul superior al seminarului.* SĂDOVEANU, O. XIX, 419. *Clasele superioare ale liceului... le-a urmat... la Sibiu.* BLAGA, H. 11, cf. DL. *Nu izbutise să treacă în cursul superior.* PREDA, R. 78, cf. DM. *Să nu supraîncărcăm programul în cursul superior al liceului.* CINEMA, 1968, nr. 7, IV, cf. M. D. ENC., DEX. *Învățământ superior* = treaptă care urmează învățământul liceal și care cuprinde universități și institute în care se predau cunoștințe menite să formeze specialiști de o înaltă calificare. *Învățământul superior nu mai este al popilor.* GHICA, C. E. II, 407. *Și totuși al lui era un loc în învățământul superior, un loc însemnat.* IORGA, P. A. II, 43, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Studii superioare* = studii făcute într-o instituție de învățământ superior (v. s u p e r i o r **4**); studii universitare, v. u n i v e r s i t a r. *Continuăm expunerea de probleme legate de ... condițiile studiilor superioare de teatru.* T ianuarie 1969, 1. *Pretind să mi se dea post corespunzător, căci am studii superioare.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217. ✧ *Matematică* (sau *algebră*) *superioară* = parte a matematicii care folosește metode de cercetare foarte complexe. *Să va învăța trigonometria și algebra superioară.* REGUL. ORG. 395/26, cf. DL, DM. *În matematicile superioare se întîlnesc și alte numere iraționale.* ALGEBRA VIII, 123, cf. DN[2]. *De la aritmetică trecem la algebra superioară, la schimbarea neașteptată de semn.* CINEMA, 1969, nr. 5, 23. *Registru superior* = registru muzical care cuprinde sunetele cele mai înalte ale vocii sau ale unui instrument. Cf. DL, DM, DEX. ✧ (Adverbial) *Rîdea puțin ironic și superior.* T. POPOVICI, S. 112. *O boare incertă de ironie plutește superior în atmosferă.* T mai 1964, 69. *Ai... sentimentul unui univers conceput și gîndit ca un artist superior înzestrat.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 179. ✦ (Despre produse, de obicei, alimentare) Care este de (foarte) bună calitate; ales, extrafin, fin, selectat **(1)**, selecționat **(1)**. V. s o r t a t[2], t r i a t. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Ciocolată superioară.* DSR. *Vinuri superioare.* ib.

5. Adj. Care este mai mare (în ceea ce privește numărul, dimensiunea, cantitatea etc.) *Nu le este dat să se bucure de cifrele superioare ale sutelor de milioane.* BOGZA, A. Î. 396. *Sînt deocamdată superiori... ca număr.* T. POPOVICI, S. 413.

6. Adj. (Despre forțe, despre legi sau despre principii, despre interese etc.) Care este mai presus de...; p. e x t. care este (foarte) important. Cf. STAMATI, D. *Nimic nu poate omul... în contra legilor superioare care conduc destinele omenești.* GHICA, C. E. I, 250. *Mă simțeam oarecum însuflețită și dominată de o putere superioară.* BARONZI, M. 451/26. *Formă individuală trebuiește înlăturată și uzul trebuiește primit ca lege superioară.* MAIORESCU, CRITICE, 39. *Dacă e vorba de interesul superior al țării, fac acest sacrificiu.* BOGZA, A. Î. 376.

— Pronunțat: *-ri-or.* — Pl.: *superiori, -oare.*

— Din lat. **superior**, fr. **supérieur**.

SUPERIORITÁTE s. f. **1.** (Caracterul, însușirea sau starea a ceea ce (se consideră că) este superior **(4)**; comportare, atitudine, trăsătură etc. (trufașă) a celui care (se consideră că) este superior; (livresc) preeminență. *Omul acesta... știe să guverneze sufletele lor cu acel meșteșug al superiorității care... povățuiește și face să tremure mulțimea.* HELIADE, L. B. I, 13/8, cf. I. GOLESCU, C., NEGULICI, STAMATI, D. *Nu văd cu plăcere venirea unui coleg în profesiunea lor, mai cu seamă cînd îi descoperă vreo superioritate.* GHICA, C. E. I, 299. [Șeful îi] *recunoștea superioritatea.* SION, P. 167, cf. PONTBRIANT, D. *Acea superioritate ales de strălucită și cunoscută.* BARONZI, M. 379/13. *Indivizii... care vin în atingere cu oamenii inteligenți și culți... capătă superioritate în toate.* CONTA, O. P. 537, cf. BARGIANU, ȘĂINEANU, D. U. *Lăsa totdeauna impresia unei superiorități omenești netăgăduite.* IORGA, P. A. II, 25. *Îl întrerupe calm, cu o superioritate mîndră în glas.* REBREANU, P. S. 53, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Stîrnit sub toate superioritățile rivalului său, Gherea l-a biruit.* LOVINESCU, C. VI, 66. *Ridică ochii să-i măsoare... cu superioritatea săracilor care nu are de ce roși.* C. PETRESCU, C. V. 63, cf. SCRIBAN, D. *Alături de superiorităților incontestabile ale lui Goethe, ... încearcă să-și lămurească drumul lui.* VIANU, L. U. 339, cf. DL. *Ai descoperit în tine însuți secretul de a plăcea, pe care unii mari virtuoși nu-l pot descoperi, în ciuda superiorității spiritului lor.* PREDA, M. S. 37, cf. DM. *Superioritatea morală aparține omului simplu.* V. ROM. ianuarie 1965, 149. *Subtilitatea ascuțită care ascundea un secret simț al superiorității.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 9/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Importanță; p. e x t. valoare (mai mare). *S-a cunoscut superioritatea palisării cu cîrpă.* BREZOIANU, A. 306/2. *Cronicile oficiale... au o netăgăduită superioritate față de cele neoficiale.* BUL. COM. IST. II, 26.

2. Faptul de a fi superior **(2)**; p. e x t. (concretizat) autoritate. *Cea dintîiu învățătură morală, de carea sînt harnici pruncii, iaste ascultarea de părinți de alte superiorități, adecă căpetenii, precum de învățători.* PETROVICI, P. 155/10, cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *A pierdut una cîte una virtuțile care îi da acea superioritate* [boieria] *... și, cu pierderea puterii morale, a trebuit să cază.* GHICA, C. E. II, 340, cf. ANTONESCU, D., PROT. — POP., N. D., RESMERIȚĂ, D. *Nu se poate rezolvi în mod sigur chestiunea superiorității ierarhice a banului sau a vornicului în epoca lui Mircea.* BUL. COM. IST. V, 53, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

3. (Rar) Majoritate **(1)**. *Cu toată superioritatea numerică a armatei sale... pierdu această bătălie.* MAG. IST. II, 57/28. ✦ (Rar) Avantaj. *Din pricina superiorității în oameni și mijloace de luptă a germanilor, lupta devine din ce în ce mai grea.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 5, 47. *Superioritatea boxerului nostru era evidentă.* DSR.

— Pronunțat: *-ri-o-.* — Pl.: *superități.*

— Din fr. **supériorité**.

SUPERÎNGÚST, -Ă adj. (Despre obiecte sau despre părți ale acestora) Exagerat de îngust. *Prin introducerea peliculei superînguste de 8 mm... tehnica filmului este pe cale de a suferi o adevărată revoluție.* SCÎNTEIA, 1974, nr. 9 917, cf. DCR.

— Pl.: *superînguști, -ste.*

— **Super-** + **îngust**.

SUPERLATÍV, -Ă adj. (Gram.; în sintagma) *Grad superlativ* (și substantivat, n.) = grad de comparație al adjectivelor și al adverbelor care arată că însușirea exprimată este la un grad foarte înalt (absolut) sau la gradul cel mai înalt (relativ de superioritate) ori cel mai scăzut cu însușirile de aceeași natură ale altor obiecte; (învechit, rar) grad covîrșitor, v. c o v î r ș i t o r. [Se numește] *superlativ sau covîrșitoriu.* VĂCĂRESCUL, GR. 27/3, cf. I. GOLESCU, C. *Superlativul în italienește se mai arată și cu finalul „issimo".* HELIADE, PARALELISM, II, 34, cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Comparativului „mai bun" îi corespunde superlativul „cel mai bun".* PUȘCARIUL, L. R. I, 38. *Morfologia ne spune că superlativul absolut se formează cu „foarte".* IORDAN, STIL. 118. ✦ P. e x t. (Concretizat; substantivat, n.) Cuvînt, calificativ sau formulare (orală sau scrisă) care exprimă gradul foarte (sau cel mai) înalt al unei calități; p. e x t. formulare (extrem de) laudativă; tămîiere **(2)**. *Lăudam toate în gura mare, cu superlative care făceau mare plăcere.* SĂDOVEANU, O. XVI, 296. *Îi arăta unele păreri... evitînd verdictele totale și chiar superlativele.* BLAGA, H. 165. *Moscheea... merită pe deplin superlativul pe care i-l atribuie locuitorii Ispahanului.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178. *Superlativele aprecierilor apărute în presă.* CONTEMP. 1970, nr. 1 231, 4/2. *În voca-*

bularul oltenilor din această parte a țării încep să apară superlative. RL 1977, nr. 10 301. ◇ Loc. adj. și adv. **La superlativ** = (care este) în cel mai înalt grad, extrem. *E viața și mîngîierea noastră în darul pe care-l primim, putem zice la superlativ, împărătesc.* ARGHEZI, B. 120. *Personaje pozitive care întrupează numai calități la superlativ.* IȘT. LIT. ROM. II, 556. ◇ (Substantivat, n.) *Ea nu putea plînge... pentru că superlativul durerilor n-are lacrămi.* FM (1844), 363[1]/29. ◇ (Adverbial) *Scrisoarea d-tale... m-a încîntat superlativ.* CARAGIALE, O. VII, 191. *Sîntem cei dintîi să-i admirăm superlativ și să-i declarăm incomparabili.* IBRĂILEANU, în PLR II, 331. *Poartă pe umeri răspunderea... de a împlini, superlativ, visurile și aspirațiile lor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 36, 23/3. ✦ (Familiar) Suprem **(1)**. *Îmi place să tiranisesc, căci am putere superlativă.* CARAGIALE, O. VI, 505. ✦ (Despre calificative sau despre formulări orale sau scrise) Care exprimă gradul cel mai înalt al unei calități, definite absolut sau raportate la o altă calitate sau la un ansamblu de calități. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Chiar un adverb ... poate exprima, ... aspectul superlativ al unei calități.* IORDAN, STIL. 118. *Primea darurile cele mai mărunte cu mulțumiri superlative.* CĂLINESCU, S. 11. *Triburile Australiei centrale stimează în mod superlativ demonii și vracii.* RALEA, S. T. I, 141, cf. DL, DM. *I s-ar mai putea ... reproșa o prea mare dărnicie în folosirea epitetelor superlative.* V. ROM. noiembrie 1964, 110. *O formulă lapidară și superlativă.* L. ROM. 1965, 566, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *O trăire prelungită... pe un alt plan, mai insesizabil și, în același timp, superlativ esențial.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 128, 17/1.

— Pl.: *superlativi, -e.*

— Din fr. **superlatif.**

SUPERLATIVAMÉNTE adv. (Rar) În mod superlativ. Cf. SFC II, 198.

— **Superlativ** + suf. *-amente.*

SUPERLÓNG adj. invar. (Anglicism; de obicei despre țigări) Care are o lungime de 100 de mm. Cf. DCR.

— Din engl. **superlong.**

SUPERMAGAZÍN s. n. Magazin universal (de mari proporții), de obicei cu autoservire; (anglicism) supermarket. *Supermagazinul dat recent în folosință.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 21. *Virtuți constructive și de fantezie ... întruchipate în imaginea... supermagazinului.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213. *În această parte a orașului va apare un modern supermagazin.* RL 1977, nr. 10 301.

— Pl.: *supermagazine.*

— **Super-** + **magazin** (după fr. *supermarché*, engl. *supermarket*).

SUPERMÁN s. m. (Anglicism) Supraom. *Actuala modă a parodierii filmelor de „serie neagră", unde violență, crime, supermani și investigații detective, devin un fel de joc.* CINEMA, 1968, nr. 6, III.

— Pronunțat: *-men* și (rar) *man.* — Pl.: *supermeni.*

— Din engl. **superman.**

SUPERMARATÓN s. n. (Sport) Maraton cu foarte mari dificultăți. *A încheiat unul din cele mai originale și dificile supermaratoane atletice.* RL 1975, nr. 9 597, cf. DCR.

— Pl.: *supermaratoane.*

— **Super-** + **maraton.**

SUPERMÁRKET s. n. (Anglicism) Supermagazin. [Obiectele prețioase] *ar fi mărfuri ordonate în raioane și galantare de supermarket.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1975, nr. 48, 21/1.

— Pl.: *supermarketuri.*

— Din engl. **supermarket.**

SUPERMICROSCÓP s. n. Microscop electronic extrem de sensibil; ultramicroscop. *Dincolo de această limită, se poate întrebuința microscopul electronic sau supermicroscopul.* MARCOVICI, CH. 157, cf. SFC I, 44, 48, DN[3].

— Pl.: *supermicroscoape.*

— **Super-** + **microscop.**

SUPERNATURÁL, -Ă adj. (Învechit, rar) Supranatural. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *supernaturali, -e.*

— Pref. **super-** + **natural.**

SUPERNATURALÍSM s. n. (Rar) Supranaturalism. Cf. IORDAN, L. R. A. 212.

— *super-* + **naturalism.**

SUPERNÁVĂ s. f. Navă de tonaj extrem de mare. *Prototipul unei supernave de pescuit... a fost realizat la un șantier din Gdansk.* SCÎNTEIA, 1979, nr. 11 441, cf. DCR.

— Pl.: *supernave.*

— Pref. *super-* + **navă.**

SUPERNETEZÍRE s. f. Operație de netezire foarte fină a suprafețelor unor piese metalice prelucrate, realizată prin mișcări lente, rectilinii, alternative ale unor abrazive care elimină asperitățile, corelate cu mișcări de avans ale piesei respective, superfinisare, superfiniție, vibronetezire. Cf. LTR[2].

— Pl.: *superneteziri.*

— **Super-** + **netezire.**

SUPERNÓVĂ s. f. (Astron.) Stea variabilă explozivă, de sute de ori mai strălucitoare decît o novă. *Apariția unei supernove este determinată de comprimarea unei stele pînă la densități de milioane de ori mai mare decît, spre exemplu, densitatea materiei solare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 17, 23/1, cf. DN[3].

— Pl.: *supernove.*

— Din lat., fr. **supernova.**

SUPERNUMERÁR s. m., adj. (Învechit) Supranumerar. *În acea poporațiune se mai aflau 3 264 nearmați, de cari pentru moment nu era lipsă și 2 514 supernumerari.* BARIȚIU, P. A. I, 376, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *supernumerari.*

— **Super-** + **numerar.**

SUPERORTICÓN s. n. Tub analizor de imagine bazat pe efectul fotoelectric extern, utilizînd explorarea cu electroni lenți. Cf. DN[3].

— Pl.: *superorticoane.*

— Din germ. **Superorthikon.**

SUPERPETROLIÉR s. n. Petrolier de (foarte) mare capacitate; supertanc. *Strîmtoarea Malacca poluată de naufragiul unui superpetrolier.* RL 1975, nr. 9 394. *Un superpetrolier de 540 mii tone a fost lansat în noul port francez.* SCÎNTEIA, 1976, nr. 10 528. *Două superpetroliere s-au ciocnit în apropiere de Trinidad și au luat foc.* ib. 1979, nr. 11 481, cf. DCR.

— Pronunțat: *-li-er.* — Pl.: *superpetroliere.*

— **Super-** + **petrolier.**

SUPERPLÚS s. n. (Învechit, rar) Surplus. Cf. GHEȚIE, R. M.

— Pl.: *superplusuri.*

— **Super-** + **plus.**

SUPERPOZÁBIL, -Ă adj. (Rar; despre două figuri) Care se pot suprapune exact. Cf. DT, DN[3], DEX.

— Pl.: *superpozabili, -e.*
— Din fr. **superposable.**

SUPERPOZÁT, -Ă adj. (Rar; în sintagma) *Clasă superpozată* = clasă suprapusă, v. s u p r a p u s. *Un șir de privilegii și clase... superpozate una asupra alteia.* T iulie 1969, 54.
— Pl.: *superpozate.*
— Din fr. **superposé.**

SUPERPOZÍȚIE s. f. (Rar) Suprapunere. Cf. PROT. — POP., N. D., ALEXI, W. *Superpoziții de lave venite în diferite faze.* ONCESCU, G. 354; cf. DN². ◆ S p e c. (F i z.) Proprietate a unui sistem fizic sau tehnic caracterizat de legi și de relații liniare și omogene și care, pe această bază, permite însumarea acțiunilor exercitate asupra lui, efectul rezultantei tuturor acțiunilor fiind identic cu rezultanta efectelor produse de fiecare acțiune în parte; suprapunerea efectelor, v. s u p r a p u n e r e. Cf. M. D. ENG., DN³, DSR.
— Pl.: *superpoziții.*
— Din fr. **superposition.**

SUPERPRODÚCȚIE s. f. (Denumire dată unui) film de lung metraj, de mare amploare, de obicei cu temă istorică, în realizarea căruia s-au folosit mijloace și efecte cinematografice de mare spectaculozitate (decor grandios, montare fastuoasă, distribuție prestigioasă și numeroasă etc.) și care este preluat și lansat cu mari cheltuieli (producătorii contînd uneori nu numai pe succesul artistic ci, mai ales, pe cel financiar); (rar) superfilm. Cf. SFC I, 44. *Ne apare ca o demonstrație în stil de superproducție a dansului clasic.* M 1968, nr. 2, 40. *Superproducție cu trucaje colosale, care nu înăbușă seriozitatea temei.* CINEMA, 1968, nr. 6, 19. *Filmul este sofistical, o superproducție cu nuanțe comerciale.* ib. 1969, nr. 5, 38, cf. M. D. ET G., DEX.
— Pl.: *superproducții.*
— Din fr. **superproduction.**

SUPERPROTÉIC, -Ă adj. (Despre alimente, despre mîncăruri sau despre regimuri alimentare) Extrem de bogat în proteine.
— Pronunțat: *-te-ic.* — Pl.: *superproteici, -ce.*
— Pref. *super-* + **proteic.**

SUPERPÚNE vb. III. T r a n z. (Învechit; complementul indică obiecte, straturi etc.) A suprapune. *Se puse să scrie acea scrisoare complicată care, prin trăsături fine și rotunjite, superpunea în două și trei caturi diferitele litere.* FILIMON, O. I, 200, cf. PROT. — POP., N. D. *Pe banii lui Mircea I, coiful cu vulturul e superpus unui scut.* HEM 2 431, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ◇ (Prin analogie) *Tiranii superpuse una asupra alteia.* BĂLCESCU, M. v. 20. ◇ R e f l. [Ideile... învinse] *mai multe se superpun una peste alta decît se înlocuiesc una prin alta.* CONV. LIT. XI, 435. *Aceluiași preludiu vine acum să se superpună alte vibrațiuni.* CARAGIALE, O. IV, 387.
— Prez. ind. *superpun.*
— Pref. *super-* + **pune** (după fr. *superposer*).

SUPERPÚS, -Ă adj. (Învechit) Suprapus. *Îndată însă acea peșteră se lărgește, formînd bolți înalte și uneori superpuse.* ODOBESCU, S. I, 341. *Fundalul și culisele arată rînduri superpuse de bulii mari și mici.* CARAGIALE, O. VI, 389, cf. ALEXI, W., DL, DM, DEX. ◇ *Clasă* (sau *pătură*) *superpusă* = clasă suprapusă, v. s u p r a p u s. *În critica tipărită..., sînt redate în cîteva cuvinte vederile clasei superpuse asupra sinfimintelor țărănești.* GHEREA, ST. CR. II, 240. *Toate păturile superpuse au... față cu poporul o datorie* (a. 1894). PLR I, 423. *N-avem a scrie pentru pătura superpusă.* T iunie 1964, 13.
— Pl.: *superpuși, -e.*
— V. **superpune.**

SUPERPUTÉRE s. f. Stat care dispune de mari forțe economice, militare, politice etc. și care are preponderență în politica internațională; fiecare dintre statele de acest fel care concurează cu celelalte pentru supremație și influență asupra altor state; mare putere (v. p u t e r e II 3), supraputere. *Cu sau fără Europa de Est, America tot superputere este.* RL 1990, nr. 14 071.
— Pl.: *superputeri.*
— **Super-** + **putere.**

SUPERREFRACTÁR, -Ă adj. (Despre materiale) Care are calitatea de a rezista fără a se înmuia sub greutatea proprie la temperaturi peste 1 790°C; suprarefractar. Cf. LTR², DN².
— Pl.: *superrefractari, -e.*
— Pref. *super-* + **refractar.**

SUPERREVÍSTĂ s. f. (Spectacol de) revistă de mare amploare, în realizarea căreia se folosesc mijloace și efecte artistice de mare spectaculozitate (decor grandios, montare fastuoasă, distribuție prestigioasă și numeroasă). Cf. IORDAN, L. R. A. 212, SFC I, 44.
— Pl.: *superreviste.*
— Pref. *super-* + **revistă.**

SUPERREZISTÉNT, -Ă adj. (Despre materiale, despre construcții sau despre părți ale acestora) Care are rezistență foarte mare. *Geamuri superrezistente.* SCÎNTEIA, 1979, nr. 11 395, cf. DCR.
— Pl.: *superrezistenți, -te.*
— Pref. *super-* + **rezistent.**

SUPERSENSÍBIL, -Ă adj. (Despre instrumente sau aparate) Care are o senbilitate mai mare decît cea obișnuită; ultrasensibil. *Puneți în funcțiune... și citiți cîntarul supersensibil.* ARGHEZI, S. XI, 143.
— Pl.: *supersensibili, -e.*
— Pref. *super* + **sensibil.**

SUPERSHÓW s. n. Spectacol de mare amploare, în realizarea căruia se folosesc mijloace și efecte artistice speciale (decor grandios, montare fastuoasă, distribuție prestigioasă și numeroasă); superspectacol. [Spectacolul] *nu este... supershow.* RL 1977, nr. 10 290. *A declarat că va anunța retragerea sa din activitatea competițională în cadrul unui supershow televizat.* ib. 1979, nr. 10 660, cf. DCR.
— Pronunțat: *-șou.* — Pl.: *supershowuri.*
— Din engl. **supershow.**

SUPERSISTÉM s. n. (Lingv.; rar) Diasistem.
— Pl.: *supersisteme.*
— Din fr. **supersystème.**

SUPERSÓNIC, -Ă adj. (Despre corpuri sau despre vehicule în mișcare) Care are o viteză mai mare decît cea a sunetului. Cf. DL, DM, DN². *Botul păsărilor de fier supersonice care aterizează.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 31/3, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Avion supersonic* = avion cu reacție construit pentru a efectua zboruri cu viteză mai mare decît cea a sunetului. *Aurul preschimbat în bombe, în avioane supersonice.* V. ROM. martie, 1954, 246, cf. LTR². *Piramida lui Keops și avionul supersonic sînt simultane.* H. LOVINESCU, T. 156. *Trecerea meteorică a avioanelor supersonice.* V. ROM. februarie 1960, 148. *Avioane supersonice decolează de pe mari aerodromuri.* CINEMA, 1968, nr. 6, XIII. *Eram pilot pe avioane supersonice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 18/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◆ (Despre vitezele corpurilor sau vechiculelor

aflate în mișcare) Care este superior vitezei sunetului. *Energetismul, radiațiile, viteza supersonică... duc la pasiuni constante în veacul XX.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 6/5. ✦ (Despre concepte, despre teorii, despre proiecte etc.) Care se referă la viteze mai mari decît cea a sunetului sau la vehicule care se mișcă cu astfel de viteze. *Perfecționările aduse proiectului supersonic.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 097.

— Pl.: *supersonici, -ce.*

— Din fr. **supersonique.**

SUPERSPECTÁCOL s. n. Spectacol de mare amploare, în realizarea căruia se folosesc mijloace și efecte artistice speciale (decor grandios, montare fastuoasă, distribuție prestigioasă și numeroasă); supershow. *Ceremonia — constînd dintr-un superspectacol... — va avea loc la Euroviziune.* RL 1977, nr. 10 057, cf. DCR.

— Pl.: *superspectacole.*

— **Super- + spectacol.**

SUPERSTÁR s. n. Star[1] care a devenit la modă ca urmare a distribuirii în roluri principale din mai multe spectacole de mare succes; supervedetă. *Privilegiul de pînă mai ieri al superstarului a trecut astfel asupra unui regizor tînăr.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 5/4, cf. DN[3].

— Pl.: *superstaruri.*

— Din engl. **superstar.**

SUPERSTATÁL, -Ă adj. (Rar; despre organizări) Suprastatal. Cf. DSR.

— Pl.: *superstatali, -e.*

— Pref. *super-* + **statal.**

SUPERSTÍȚIE s. f. Credință primitivă (bazată pe rămășițe ale animismului și ale magiei) în spirite bune sau rele, în miracole, în farmece și în vrăji, în semne prevestitoare, în numere fatidice etc. și convingerea că acestea ar putea influența viitorul unei persoane, al societății etc.; p. g e n e r. (rar) eres; p. e x t. practică bazată pe o astfel de credință. *Superstițiile cele bătești nu le va întări sau învăța nici va face să se întărească sau să se înfețe.* ȘINCAI, HR. III, 39/30. *Războiește pe om din sănătate, cu capriția, superstiția, dorința și plăcerea lui.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 307/31. *Superstiția ce slujește de temei povestirei acesteia.* HELIADE, L. B. I, 175/2, cf. I. GOLESCU, C. *Superstiția veacului de atunce umplu de curaj celele lui.* SĂULESCU, HR. I, 201/21. *Stingerea prejudecăților, capriciilor și a superstițiilor.* GENILIE, G. 151/18. *Atunci, în locul credinței celii adevărate, prinse rădăcini nesmulse superstiția.* F. AARON, I. I, 161/23. *Mustrarea de cuget, încurajată de atheism și superstiție.* BUZNEA, P. V. IV/14, cf. VALIAN, V. *Superstiția este mai predominantă la dînsul.* FM (1841), 68[1]/33, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Mulți oameni... luară toate precauțiunile dictate de superstițiune, căci se zice că dracul locuiește acolo, au intrat în grotă.* RUSSO, S. 319, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Din aceste idei primitive... e destul a aminti superstiția primitoare la zilele nefaste.* CONTA, O. F. 350. *Superstiția te întunecă în cea mai mare lumină.* ZANNE, P. VIII, 539, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Am un moment de ezitare, de superstiție, dacă să îmbrac o cămașă de la jaf acum.* CAMIL PETRESCU, U. N. 228. *Munca unei umanități... terorizate de superstiții.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 34. *L-am descusut și despre alte superstiții și eresuri.* VOICULESCU, P. I, 110. *Pe judecata lui apasă umbra și fantomele trecutului de superstiții.* SADOVEANU, O. XIX, 194. *Localitățile de tot felul ale căror nume amintesc diverse superstiții.* IORDAN, T. 232, cf. SCRIBAN, D. *Superstiția... zbîrlea o presimțire funebră, carnea în descompunere, a stăpînirii.* ARGHEZI, B. 150. *Învățătura ar risipi neștiința, superstițiile.* STANCU, D. 344, cf. DL. *Cădeau... în tot felul de superstiții.* PREDA, I. 38, cf. DM. *Persistau... credințe legate de magie și eșecuri superstiții.* H. DAICOVICIU, D. 176. *Bizara superstiție care mă face să văd în fiecare lucru un semn.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 33, 5/3. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Ion Ghica... avea, cît de cît, superstiția marilor „familii".* CAMIL PETRESCU, O. I, 436.

— Pl.: *superstiții.* — Și: (învechit) **superstițiúne, superștiție** (POVĂȚ. ÎNV. 19[7]) s. f.

— Din lat. **superstitio**, fr. **superstition.**

SUPERSTIȚIÓS, -OÁSĂ adj. (Despre oameni sau despre comunități umane ori despre spiritul lor) Care este pătruns, dominat etc. de superstiții. *Poporul lui Moise fu de o stirpe mai antică și prin urmare mai copilăroasă sau mai superstițioasă.* HELIADE, O. II, 71, cf. I. GOLESCU, C. *Preziceri... folositoare la un popor atît de superstițios.* ASACHI, L. 81/19, cf. VALIAN, V. *A fi superstițios înseamnează a crede mai mulți decît ar trebui cineva că crează după temeiurile minții ceii sănătoase.* FM (1841), 68[1]/19, cf. NEGULICI. *Nu era... un spirit superstițios.* ARISTIA, PLUT. LXXII, 17, cf. POLIZU. *Oameni fanatici, superstițioși.* GHICA, C. E. II, 435, cf. PROT. — POP. N. D., PONTBRIANT, D. *Devii și tu superstițios.* CONTA, O. F. 537. *El era un artist superstițios.* EMINESCU, N. 44. *Stanca era superstițios.* CHIRIȚESCU. GR. 217. *Grecii... fuseseră în toate timpurile superstițioși.* PÂRVAN, G. 162, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Superstițios, omul se supărase că e oprit din drum.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 18. *Era atît de fericită, încît devenise superstițioasă.* TEODOREANU, M. III, 348. *Detesta pisicile, fiind superstițios.* CĂLINESCU, S. C. L. 164. *Bate în lemn! — Bateți voi, că voi sînteți superstițioși.* STANCU, R. A. IV, 363, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Substantivat) *Nici un superstițios nu e erou.* MAIORESCU, L. 88. ✦ (Despre manifestări, despre sentimente, despre creații etc. ale oamenilor) Care trădează credința în superstiții, care exprimă o superstiție, care izvorăște dintr-o superstiție; care este întemeiat, bazat pe o superstiție. *O înclinare superstițioasă... care hrănește și strică inimile.* PLEȘOIANU, T. I, 27/2. *După superstițioasa lor relighie credea că... nu se depărtează sufletul de el.* SĂULESCU, HR. I, 6/24. *Se răspîndise... superstițioasa idee că el ar fi fost în comunicație cu spiriții.* FILIMON, O. II, 330. *Temeri neînțelese, superstițioase.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 136. *Avea o teamă vagă, veche, aproape superstițioasă.* GALACTION, O. 144. *Nu se poate întoarce. Nu-l lasă o superstițioasă teamă.* C. PETRESCU, O. P. II, 292. *Avea o spaimă superstițioasă de moarte.* I. BOTEZ, B. I, 43. *Credințe superstițioase populare.* IORDAN, T. 107, cf. DL, DM. *Această lucrare ... aduce... exemple de practici superstițioase.* IST. LIT. ROM. II, 55, cf. DEX.

— Pronunțat: *-ți-os.* — Pl.: *superstițioși, -oase.*

— Din fr. **superstitieux.**

SUPERSTIȚIÚNE s. f. v. **superstiție.**

SUPERSTÓN s. n. Bronz aliat cu aluminiu și cupru, care are foarte bune proprietăți mecanice, folosit în special în construcțiile navale. Cf. LTR[2].

— Din engl. **superstone.**

SUPERSTRÁT s. n. (Lingv.) Influență exercitată de limbile popoarelor care au venit și au locuit timp îndelungat și adesea ca dominatori în teritoriile romanizate; totalitatea faptelor de limbă rezultate dintr-o astfel de influență; suprastrat. *Influența superstratului a fost însă la noi mai puțin viguroasă.* PUȘCARIU, L. R. I, 284, cf. SCL 1969, 128.

— Pl.: *superstraturi.*

— Din fr. **superstrat.**

SUPERSTRUCTÚRĂ s. f. (Rar) Suprastructură **(1)**. (Fig.) *Postulăm afirmația operei de artă ca superstructură cerebrală, sensibilizată.* în PLR II, 492.

— Pl.: *superstructuri.*

— Din fr. **superstructure.**

SUPERȘTIȚIE s. f. v. **superstiție.**

SUPERTÁNC s. n. Petrolier de (foarte) mare capacitate; superpetrolier. *Supertanc petrolier vîndut pe ... un franc.* SCÎNTEIA, 1977, nr. 10 891, cf. DCR.

— Pl.: *supertancuri.*

— Din engl. **supertanker.**

SUPERTRÁULER s. n. Trauler de mare capacitate. *Supertraulerul „Bistrița" a ancorat de curînd în portul Sulina.* RL 1977, nr. 10 043, cf. DCR.

— Pl.: *supertraulere.*

— **Super-** + **trauler.**

SUPERTRĂSNET s. n. Trăsnet deosebit de violent, foarte rar întîlnit.

— Pl.: *supertrăsnete.*

— **Super-** + **trăsnet.**

SUPERTRÉN s. n. (Rar) Tren de mare viteză. *Supertrenul va dezvolta viteze pînă la 2 000 km/h.* SCÎNTEIA, 1976, nr. 10 560, cf. DCR.

— Pl.: *supertrenuri.*

— **Super-** + **tren.**

SUPERTRÚST s. n. Trust care cuprinde întreprinderi ale unei anumite ramuri de producție din mai multe țări; supratrust. Cf. DN², DEX.

— Pl.: *supertrusturi.*

— **Super-** + **trust.**

SUPERUMERÁL s. n. Veșmînt papal care acoperă umerii. Cf. DN². ✦ Veșmînt de călugăr. Cf. DN².

— Pl.: *superumerale.*

— Din lat. **superumerale.**

SUPERUNGHIULÁR, -Ă (În sintagma) *Obiectiv superunghiular* = obiectiv fotografic care are o deschidere unghiulară foarte mare, de peste 70° și care se utilizează pentru fotografierea, de la distanțe relativ mici, a peisajelor (vaste) a interioarelor etc.; superangular. Cf. DN³, M. D. ENC.

— Pl.: *superunghiulari.*

— Pref. *super-* + **unghiular.**

SUPERVEDÉTĂ s. f. Vedetă care a devenit la modă ca urmare a distribuirii în roluri principale din mai multe spectacole de mare succes; superstar. Cf. DN³.

— Pl.: *supervedete.*

— **Super-** + **vedetă.**

SUPERVIZÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică filme, spectacole, texte etc.) A controla și a revizui din nou în vederea confirmării sau a infirmării vizei date (de altcineva) anterior pentru achiziționare, pentru reprezentare, pentru publicare etc. *Celebrul scriitor și ministrul culturii din Franța va superviza adaptarea cinematografică.* CINEMA, 1968, nr. 2, IX. [Filmul]... *pe care l-a supervizat Claude Chabrol.* ib. nr. 8, VIII.

— Prez. ind.: *supervizez.*

— Din fr. **superviser.**

SUPERVIZÁRE s. f. Acțiunea de a superviza și rezultatul ei. *Supervizarea spectacolului i-a luat mult timp.*

— Pl.: *supervizări.*

— V. **supervîza.**

SUPÉU s. n. Masă (cu caracter intim, special sau festiv) care se ia (la restaurant) seara tîrziu (după ieșirea de la un spectacol). Cf. STAMATI, D. *Iarna, la teatru; dupe aceea, supeu cu lăutari și chef.* GHICA, C. E. II, 449. *La un semnal, ușile din fund se deschid ... supeul!* CARAGIALE, O. I, 210, cf. DDRF, BARCIANU, RESMERIȚĂ, D. *Eram invitată de către un cunoscut la un supeu.* CAMIL PETRESCU, P. 155. *Grupul invitaților speciali, care, fiind înaintea supeului, nu se amestecaseră încă printre civili.* BRĂESCU, O. A. I, 118, cf. SCRIBAN, D., GRAUR, E. 49, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Meniul sau mîncărurile servite la această masă. cf. CADE.

— Pl.: *supeuri.* — Și: (învechit) **supeá** s. f. STAMATI, D.; pl. *supele* GANE, N. I, 103.

— Din fr. **soupé.**

SUPÍE s. f. v. **sepie.**

SUPIÉRĂ s. f. Castron (mare) în care se aduce supa la masă pentru a fi servită. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-pi-e-.* — Pl.: *supiere.*

— Din fr. **soupière.**

SUPIÉU s. n. Curea (sau elastic) cusută de marginea pantalonilor și petrecută pe sub talpa piciorului pentru a ține pantalonii întinși sau pentru a fixa pintenii. Cf. PROT. — POP., N. D. *Straiul de astăzi prins în curăle, supiele... împiedică îndoiturile de șăle.* RUSSO, S. 18, cf. DN².

— Pronunțat: *-pi-eu.* — Pl.: *supiele* și *supieuri.* PROT. — POP., N. D.

— Din fr. **sous-pied.**

SUPÍN s. n. (Gram.) Mod verbal nepersonal, precedat, în limba română, de una dintre prepozițiile „de", „la" etc., avînd aceeași formă ca participiul trecut, dar invariabilă. Cf. TEMPEA, GRAM. 113/20. *Gherundii și supine nu sînt în limba română.* BĂLĂȘESCU, R. 68/28, cf. PONTBRIANT, D. *Supinele au devenit substantive.* PHILIPPIDE, P. 45, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Rolul de adjectiv propriu zis îl joacă supinul.* IORDAN, G. 127, cf. DL, DM, DN². *Supinul e la origine un substantiv verbal.* IST. LIT. ROM. I, 190. *Rolul semantic prim revine verbului la supin.* L. ROM. 1967, 298, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supine.* — Și: (învechit) **supínum** (pl.: ?) s. n. TEMPEA, GRAM. 113/20.

— Din lat. **supinum.**

SUPINATÓR subst., adj. **1.** S. m., adj. (Mușchi) care permite efectuarea supinației **(2)**. Cf. DN³. ✦ S. m. Plantar, v. plantar² **(2)**. Cf. DN³.

2. S. n. Element ortopedic introdus în încălțăminte, în cazul persoanelor ale căror picioare prezintă anomalii. Cf. LTR².

— Pl.: (**1**, m.) *supinatori*, (**2**, n.) *supinatoare.*

— Din fr. **supinateur.**

SUPINÁȚIE s. f. **1.** Poziție orizontală, pe spate, a corpului uman, cu capul într-o parte, cu brațele și cu picioarele întinse, semn al unei mari slăbiri. DN².

2. (În opoziție cu pronație) Mișcare de rotație de îndepărtare de lîngă corp spre în afară, pe care antebrațul o execută în jurul axei mediane a corpului; poziție a antebrațului și a mîinii rezultată din rămî-

nerea în această mișcare. *În supinație rediul se întoarce într-o direcție împotrivă de aceea ce au urmat în pronație.* KRETZULESCU, A. 147/23, cf. DN², M. D. ENG., DEX. ✦ Răsucire a piciorului în raport cu gamba, astfel încît suprafețele plantare să devină paralele față în față. Cf. LTR², DEX, DN³.

— Pl.: *supinații.*

— Din fr. **supination.**

SUPÍNUM s. n. v. **supin.**

SUPÎNTECÁR subst. (Regional) Curea a hamului care trece pe sub pîntecul animalului (Uricani). Cf. A III 2.

— Pl.: ?

— **Sub**¹ + **pîntecar.**

SUPLANTÁ vb. I. Tranz. (Livresc; complementul indică autoritatea, forța sau despre acțiuni, realizări etc., de obicei ale adversarului) A submina **(1)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., ȘĂINEANU², REȘMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., L. ROM. 1975, 563, DN³.

— Prez. ind.: *suplantez.*

— Din fr. **supplanter.**

SUPLANTÁRE s. f. (Livresc) Subminare **(1)**. Cf. suplanta **(1)**. Cf. ALEXI, W.

— V. **suplanta.**

SUPLANTÁT, -Ă adj. (Livresc; despre autoritatea, forța sau despre acțiuni, realizări etc., de obicei, ale adversarului) Subminat **(1)**. Cf. suplanta. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *suplantați, -te.*

— V. **suplanta.**

SUPLEÁ vb. I. Tranz. (Livresc) **1.** (Complementul indică oameni) A suplini **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D., ALEXI, W. *M-aș fi așteptat ca domnii... să supleeze ei neparticiparea... delegatului român.* TITULESCU, D. 312, cf. DEX.

2. A suplini **(1)**. *Numărul anilor însemnat în cifre este o parte ștearsă și nu se poate suplea.* ARISTIA, PLUT. CIII$_2$/7, cf. PONTBRIANT, D., DEX. ✦ Refl. P. ext. A se coborî. *Ei înșiși... să se suple la starea cea mai de jos a robiei.* GT (1839), 11.

— Pronunțat: *-ple-a.* — Prez. ind.: *supleez;* conjunct. pers. 6 și (învechit) *să (se) suple.*

— Din fr. **suppléer.**

SUPLEÁNT, -Ă s. m. și f., adj. (În vechea organizare administrativă) (Judecător) care deținea prima treaptă ierarhică în magistratură; (magistrat) care suplinea **(2)** pe titular. Cf. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Un supleant în magistratură primește tot aceeași leafă care i s-a acordat.* MAIORESCU, D. I, 164, cf. ȘĂINEANU². *Eram, pe atunci, supleant la tribunal.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 158, cf. REȘMERIȚĂ, D. *La stînga ei, supleantul Popescu. Tînărul magistrat citise... scrierea lui Renard „Omul este liber?"* BASSARABESCU, V. 211, cf. CADE. *I-a făcut rost de la judecătorul supleant de un costum de haine.* REBREANU, R. II, 238. *Domnul Negulescu... a funcționat timp de 9 ani ca judecător supleant la Curtea Permanentă de Justiție Internațională.* TITULESCU, D. 329. *Constantin,... proaspăt supleant de tribunal, o aștepta în salonul părintesc.* C. PETRESCU, C. V. 170, cf. NOM. PROF. 78, SCRIBAN, D., DL, DM. *Fu procuror supleant la tribunalul din Dîmbovița.* IST. LIT. ROM. II, 748, cf. M. D. ENG., DEX. ✧ (Sens curent) *Membru supleant* = membru al unui organ colegial cu drept de vot consultativ (care, în cazul descompletării organului, exercită atribuțiile titularului absent). Cf. DL, DM, M. D. ENG., DEX. ✦ P. gener. (Învechit) Suplinitor. *Supleanții dă la divanuri... ce slujăsc în lipsa unui mădular.* I. GOLESCU, C. [Miniștrii] *se ajutorează de secretari, suplenți și alții.* GENILIE, C, 140/5. *Dacă unul sau doi mădulari vor lipsi..., lipsa să va îndeplini prin supleanți.* REGUL. ORG. 552/14, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Un june supleant de profesor.* NEGRUZZI, S. I, 280, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., DDRF, BARCIANU. *Șubreda poziție a unui biet supleant.* SBIERA, F. S. 245. *Era supleant de partea științifică.* HOGAȘ, DR. II, 123, cf. REȘMERIȚĂ, D., DL, DM, DN², DEX.

— Pronunțat: *-ple-ant.* — Pl.: *supleanți, -te.* — Și: (învechit) **suplént** s. m.

— Din fr. **suppléant.**

SUPLEÁNȚĂ s. f. (Astăzi rar) Funcția de supleant. Cf. ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D.

— Pronunțat: *-ple-an-.* — Pl.: *supleanțe.*

— Din fr. **suppléance.**

SUPLEÁRE s. f. (Livresc) **1.** Suplinire **(2)**. Cf. suplea **(1)**. Cf. PONTBRIANT, D.

2. Suplinire **(1)**. Cf. suplea **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pronunțat: *-ple-a-.* — Pl.: *supleări.*

— V. **suplea.**

SUPLECÁ¹ vb. Tranz. și refl. (Învechit) A (se) supune **(II 4)**. *Plecă (subplecat-au* D) *oamenii noao.* PSALT. 90. *Dzeului pleca-se-va (supleca-să-va* D, vinovăți-se-va H) *sufletul mieu?* ib. 116. *Plec (care suplec* D, vinovățiiu H) *oamerii miei suptu mere.* ib. 297. *Cu umilit suflet și cu înfrîntă inimă plecîndu-l și suplecîndu-l roagă-mă, nu-l lepăda.* CANTEMIR, HR. 3, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CADE, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *súplee.* — Și: **subplecá** vb. I.

— Pref. *sub-* + **pleca.**

SUPLECÁ² vb. 1 v. **sufleca.**

SUPLECÁRE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a (se) supleca¹ și rezultatul ei. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— V. **supleca.**

SUPLECÁT, -Ă adj. (Învechit) Supus **(II 2)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Răspunsul suplecat virtejește mîniea.* C. GR. 242/23, cf. TDRG, CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *suplecați, -te.*

— V. **supleca.**

SUPLEMÉNT s. n. v. **supliment.**

SUPLEMENTÁ vb. I v. **suplimenta.**

SUPLEMENTÁR, -Ă adj. v. **suplimentar.**

SUPLEMINTÁRIU, -IE adj. v. **suplimentar.**

SUPLEMÎNT s. n. v. **supliment.**

SUPLENÍ vb. IV v. **suplini.**

SUPLÉNT s. m. v. **supleant.**

SUPLETÍV, -Ă adj. **1.** (Gram.; despre forme gramaticale ale acelciași paradigme) Care provine de la o rădăcină diferită de cea de bază; (rar) completiv. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², CADE. *Forme supletive (sau completive) avem și în românește.* PUȘCARIU, L. R. I, 22, cf. SCRIBAN, D. *Aceste forme provenite din altă rădăcină se numesc de obicei supletive.* GRAUR, F. L. 168, cf. DL, DM, DN². *„Lua" nu e supletiv, căci la*

origine este o singură rădăcină. SCL 1969, 224, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Jur.; despre o normă legală) Care se aplică în măsura în care părțile nu stabilesc altfel prin actele juridice pe care le încheie; p. ext. facultativ. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supletivi, -e.*

— Din fr. **supplétif.**

SUPLETIVÍSM s. n. (Gram.; rar) Calitatea sau starea de a fi supletiv **(1)**. *Faptele descrise se deosebesc de supletivism: cele două teme sînt înrudite, cuprind una și aceeași rădăcină.* SCL 1957, 139.

— **Supletiv** + suf. *-ism.*

SUPLETÓR adj. (Învechit) Care completează. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W. ◇ *Jurămînt supletor* (și substantivat, n.) = jurămînt dat din oficiu. Cf. GHEȚIE, R. M. *În urma jurămîntului dat din oficiu, numit și supletoriu, nu mai poate admite alte proceduri.* HAMANGIU, C. C. 307, cf. ALEXI, W.

— Pl.: *supletori.* — Și: **supletóriu** adj.

— Din lat. **suppletorius, fr. supplétoire.**

SUPLETÓRIC adj. (Învechit, rar) Provizoriu. *Să nu ies umilit și zdrobit moralicește din postul ce-l ocupam în mod supletoric.* SBIERA, F. S. 245.

— **Supletor** + suf. *-ic.*

SUPLETÓRIU adj. v. **supletor.**

SUPLETÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Suplinire **(2)**. *Se puseră pe lîngă mine... să primesc supletura catedrei.* SBIERA, F. S. 166. *Întregirea... remunerariului semestral pentru supletură.* id. ib. 299.

— Pl.: *supleturi.*

— **Suplea** + suf. *-tură.*

SUPLEȚE s. f. **1.** Însușire sau stare a ființelor de a avea talie[1] **(1 2)** mică, subțirime **(1 2)**; însușire sau stare a ființelor sau obiectelor de a avea grație în forme, grațiozitate; însușire a ființelor sau a părților corpurilor lor etc. de a se mișca rapid, ușor și grațios, agerime, agilitate, iuțeală, rapiditate, repeziciune, sprinteneală, ușurință, vioiciune, (rar) sprintenie, zvelțețe, (învechit) sprintinătate. Cf. ALEXI, W. *Chelnerul... alergă purtînd farfuriile deșarte cu o supleță de acrobat.* C. PETRESCU, C. V. 115. *Supleța pasului lor.* SAHIA, U. R. S. S. 39. *Între profesorii... gravi și greoi, el avea o supleță tinerească.* VLASIU, D. 113. *Vru să se așeze pe spate, spre a încerca în aer supleța picioarelor.* CĂLINESCU, O. I, 61. *Un om serios... ar fi fost considerat poate greoi, lipsit de grație și de supleță.* RALEA, S. T. II, 214. *Plutei care vine cu mare viteză la vale, plutașii trebuie să-i dea, în clipa aceea, supleță de pasăre care face o volță în zbor.* BOGZA, C. O. 374, cf. DL, DM. *Gestul său larg și de o remarcabilă supleță este reflexul unui stăpîn deplin al mijloacelor bagheței.* M 1968, nr. 12, 36. *Cu toate excesele unei vieți trăite intens, își păstrase supleța trupului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 12, 18/3. *Un tînăr... cînta la contrabas cu o supleță, cu o agilitate rare.* CONTEMP. 1971, nr. 1 289, 7/1, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Proprietate a unui corp solid de a putea suferi sub acțiunea unor solicitări relativ mici, prin întindere, prin încovoiere sau prin torsiune (mari), deformații nepermanente; elasticitate, flexibilitate, maleabilitate **(1)**, mlădiere **(2)**. *Cînd pluta e alcătuită..., fiecare brad strîns de ceilalți, și mișcîndu-se numai atît cît e necesar pentru supleța ei* [a plutei], *plutașii sar,..., o desfac.* BOGZA, C. O. 373, cf. LTR[2], DL, DM. *Supleța firului de lînă.* CINEMA, 1968, nr. 6, VIII. *Supleța metalului se întîlnește cu agilitatea omului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 150, 7/2, cf. M. D. ENC., DEX. *E... un constructor al spațiului plastic, clădind arhitecturi de o mare supleță a formelor.* RL 1980, nr. 11 090. ◇ (Prin sinecdocă) *Coborîrea ițelor se face prin arcuri. Se aplică la războaiele de mătase și funcționează cu multă supleță.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 322.

3. Fig. Putere, ușurință de adaptare, de acomodare; capacitate de a se transforma; mobilitate **(2)**. *Îngrădirea în definiții exclude nuanțele care alcătuiesc supleța limbii.* PUȘCARIU, L. R. I, 107. *Limba... se distinge... printr-o supleță deosebită.* VIANU, S. 183. *Ideile lor care se adaptează cu supleță la situații.* BLAGA, G. 177. *Critica noastră estetică a trebuit să dea, necontenit, un examen de supleță și mobilitate.* CONSTANTINESCU, S. II, 279. *Inspirația scriitorului ocolește tiparele stabile și manifestă o supleță neobișnuită a opțiunii.* L. ROM. 1967, 137. *Supleța nu exclude fermitatea ideologică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 124, 8/3.

— Din fr. **souplesse.**

SUPLIÁNT, -Ă s. m. și f. v. **suplicant.**

SUPLICÁ vb. I. Intranz. (Învechit) A se adresa cuiva cu o suplică; p. ext. a implora. Cf. I. GOLESCU, C. *Înainte de acel memorial, episcopul suplicase la împărăteasa..., tot în tonul și spiritul acela.* BARIȚIU, P. A. I, 416. *Nu voiau să recunoască claselor neprivilegiate nici măcar dreptul cel mai natural, de a cere, de a petiționa, a suplica.* id. ib. 531. *Egeu... rugîndu-l și suplicînd, l-a văzut neconvins.* ARISTIA, PLUT. 16/12. *Privirile Cu temere ridică... Și astfel ea suplică.* FILIMON, O. I, 361, cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *S-o vadă rugătoare că pentru el suplică.* MACEDONSKI, O. I, 249, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DEX.

— Prez. ind.: *suplic.*

— Din lat. **supplicare.**

SUPLICÁNȘ, -Ă s. m. și f. v. **suplicant.**

SUPLICÁNT, -Ă s. m. și f. (Învechit și regional) Persoană care scria și înainta sau adresa o suplică; persoană care suplică; (învechit, rar) suplicător. *Să poată pleca spre a face destul cererii suplicanșului* (începutul sec. XIX). în CONTRIBUȚII, III, 124, cf. I. GOLESCU, C. *Împăratul trimitea pe suplicanți la miniștri.* BARIȚIU, P. A. I, 256. *Ca probe convingătoare se produc foarte multe cazuri concrete, pentru care suplicanții au documentele la mîinile lor.* id. ib. III, 188, cf. STAMATI, D. *Ramurile suppliante ce aducea ei au fost... sorgentele de abundanțiă de care se bucura în Atene.* ARISTIA, PLUT. XII/13. *De unde știi că prințul îmi va încuviința cererea?... frumoasa suplicantă e un preț destul de scump.* I. NEGRUZZI, S. VI, 94, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. ◇ (Adjectival) *La dreapta lui Crist se află sînta Vergină, iar la stînga sîntul Ioan Baptist, amîndoi în poziținc suplicantă.* FILIMON, O. II, 147.

— Pl.: *suplicanți, -te.* — Și: (învechit) **supliánt, -ă** (scris și *suppliant*), (regional) **suplicáns, -ă** s. m. și f.

— Din lat. **supplicans, -ntis, fr. suppliant,** germ. **Supplikant.**

SUPLICÁRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a suplica; (concretizat) cerere (scrisă); p. ext. implorare. *Repetînd plecatele noastre suplicări, rugăm pre înaltul creator de a Vă prelungi viața* (a. 1774). URICARIUL I, 178, cf. NEGULICI. *Acest mod de suplicare se vede practicat și la Omer.* ARISTIA, PLUT. CXLII/11, cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *suplicări.*

— V. **suplica.**

SUPLICÁT, -Ă adj. v. **suflecat**[2].

SUPLICÁȚIE s. f. (Învechit) Implorare. Cf. IORGOVICI, O. 59, NEGULICI. *Nevasta regelui a învățat pe Temistocle acest mod de suplicațiune.* ARISTIA, PLUT. 322/25, cf. ANTONESCU, D., ALEXI, W., DN[2].

— Pl.: *suplicații.* — Și: **suplicațiúne, suplicățiúne** (PONTBRIANT, D.) s. f.

— Din lat. **supplicatio**, fr. **supplication**.

SUPLICAȚIÚNE s. f. v. **suplicație**.

SÚPLICĂ s. f. (Învechit și regional) Cerere scrisă adresată unei autorități, în vederea obținerii unor drepturi sau favoruri. V. arzmagzar, magzat. Cf. I. GOLESCU, C. *Dînd rîgăi o suplică, cînd aceia o cetea, acesta-i înfipse cuțitul.* SĂULESCU, HR. II, 310/20. *Foile cu respectivul anunț le alăturai unei suplice timbrate cu o rublă.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 212; cf. NEGULICI. *Oamenii alergau și la dînsul cu mii de suplice și recurse, relative... la desdăunări pentru jafuri.* BARIȚIU, P. A. III, 680. *Ne-au încredințat și prin obștească mănăstirească suplică* (a. 1856). URICARIUL, IV, 414/14, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D. *Să vă fac eu o suplică cu litere și veți vedea cum voi face capot pre ministrul cu tot departamentul.* ODOBESCU, S. III, 217, cf. BARCIANU. *Se impune judecătorilor... ca la suplici cerești să se răspundă cerește.* SBIERA, F. S. 329, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Îl sfătui să facă o suplică la Consistor.* DAN, U. 57, cf. SCRIBAN, D. *În adunarea sa a fost ajutat de treizeci și trei de tineri boieri care, la 18 ianuarie, i-au adresat o suplică.* OȚETEA, T. V. 158, cf. DL, DM. *Tot în aceeași suplică, ei... recomandau, în locul lor, pe tinerele calfe.* G. BABBU, A. V. 191, cf. DEX, A V 6. ◆ P. ext. (Rar) Rugăminte (1). *Soțul îi trimitea din spital lungi și misterioase suplice.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 16/2. ◆ (Învechit, rar; adjectival) Rugător; (1). *Ei, după ce au trimis misionari suplici, au încheiat pace.* ARISTIA, PLUT. 14/9. *Se trimit vergine copile suplice la Delfiniu, ca să capete favoarea zeilor.* id. ib. 17/25.

— Pl.: *suplici* și (rar) *suplice.*

— Din fr. **supplique.**

SUPLICĂTÓR s. m. (Învechit, rar) Suplicant. *În urma deșertelor stăruințe intrară suplicătorii busta în palatul rigal din Praga la 1618.* SĂULESCU, HR. II, 281/11.

— Pl.: *suplicători.*

— **Suplica** + suf. *-tor.*

SUPLICĂȚIÚNE s. f. v. **suplicație**.

SUPLICIÁ vb. I. Tranz. (Livresc; complementul indică oameni) A. tortura[1]; p. ext. a executa. *Din ce cauză să fi destituit și supliciat Ion Vodă pe un aristocrat atît de puternic.* HASDEU, I. V. 251, cf. ALEXI, W., DN[3].

— Pronunțat: *-ci-a.* — Prez. ind.: *suplicíez.*

— Din fr. **supplicier.**

SUPLICIÁT, -Ă adj. (Livresc) Torturat (1); p. ext. executat. Cf. suplicia. Cf. ALEXI, W. *A căutat printr-o devoțiune totală să-i însufle viață supliciatului său prieten.* CONTEMP. 1966, nr. 1 033, 3/3.

— Pronunțat: *-ci-at.* — Pl.: *supliciați, -te.*

— V. **suplicia.**

SUPLICIÉRE s. f. (Livresc) Tortură (1). Cf. suplicia. Cf. ALEXI, W. *Poezia sa se transformă într-un instrument de supliciere morală.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 9/1.

— Pronunțat: *-ci-e-.* — Pl.: *suplicieri.*

— V. **suplicia.**

SUPLÍCIU s. n. (Livresc) 1. Tortură (1). Cf. NEGULICI. *A sosit lictica la locul supliciului.* ARISTIA, PLUT. 130/13. *Popolul... se adună în mare mulțime la locul de supliciu.* FILIMON, O. II, 126, cf. ANTONESCU, D., PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D. *Îi răstigni cu cuie..., fără a lăsa pe uimiții spectatori ai teribilului supliciu să revină din înlemnirea lor.* HASDEU, I. V. 102. *Se oprește la cîțiva pași de locul supliciului.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 135, cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *E tîrît la locul de supliciu al sclavilor și e omorît de propria mînă a tribunului.* IOVINESCU, C. IV, 77, cf. SCRIBAN, D. *Horia... a fost un om fără pereche, un om de carne și de sînge al cărui trup a putut fi supus unui groaznic supliciu.* BOGZA, A. Î. 148, cf. DL, DM. *El își imaginează eroii în drum spre Colonos, supuși unor suplicii de către zei.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 218, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Fig. Tortură (2). *Viața cu Ana ajunsese un supliciu.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 193. *De-aș fi și eu ca tine un mit, un artificiu, Aș ignora desigur acest infam supliciu.* TOPÎRCEANU, P. O. 16. *Acolo e necunoscută senzația atroce de singurătate..., necunoscut suplițiul anonimatului.* C. PETRESCU, O. P. I, 27. *Spre a pune vîrf suplițiilor..., ne mai duceam uneori, seara tîrziu și la operă.* BLAGA, H. 116. *Se desfășoară supliciul așteptărilor și apoi al execuțiilor zilnice.* BOGZA, A. Î. 263, cf. DL, DM, DN[2]. *Supliciul... impus omului care a greșit de a cere iertare în văzul și auzul lumii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 6/4, cf. M. D. ENC., DEX. *Puțini au scris despre Luchian, cel osîndit la un supliciu inuman, cum a făcut-o Arghezi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1980, nr. 21, 18/3.

— Pl.: *suplicii* și (învechit) *supliciuri.*

— Din lat. **supplicium**, fr. **supplice.**

SUPLIMÁT s. n. v. **sublimat**.

SUPLIMÉNT s. n. 1. Ceea ce se adaugă la un periodic, la o publicație, la un tom, la un manuscris etc. peste numărul obișnuit de pagini și care se pune la sfîrșitul textului sau care formează o fasciculă separată, completînd textul ori suplinind lipsuri ale acestuia sau avînd un caracter literar, instructiv, distractiv etc. V. adaos, anexă, apendice, completare. *Suplementul* [al] *6-lea al „Arhivei Albinei"* (a. 1822). URICARIUL, V, 135/1. *În suplementul ce să va adăogi cîteodată se vor tipări poroncile octrmuirei* (a. 1829). PLR I, 27. *Un suplement extraordinar a „Jurnalului"... cuprinde următoarele.* AR (1831), 531[1]/5, cf. I. GOLESCU, C. *Aceasta... va sluji iarăși drept supliment contractului ce s-au încheiat* (a. 1836) DOC. EC. 625, cf. STAMATI, D. *Pentru aceasta, s-au adăogit acei ca un „Suplement" pe lîngă viața acestui ... filozof.* ARISTIA, PLUT. CVI[2]/24, cf. ANTONESCU, D. *Fiecare număr al revistei va fi însoțit și de două suplimente* (a. 1900) PLR I, 504, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Le mai aduc versuri pentru suplimentul de duminică al „Vorbei".* STANCU, R. A. IV, 363, cf. DL, DM. *Suplimentul... pare a fi... un prim pas spre o revistă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 8/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◆ Tichet de călătorie sau de spectacol eliberat ca anexă la un bilet, prin care se acordă drepturi sau avantaje în plus. Cf. CADE, DN[2], DEX.

2. Ceea ce se adaugă la o anumită cantitate, rație, la un anumit cuantum pentru a completa, pentru a întregi sau ca surplus; adaos. V. spor[2] (3). *Cîrmuitorii... mai primesc un suplement de 100 drahme pe lună.* CR (1836), 210[1]/9. *Arhiologia să va învăța ca un suplement la cursul de literatura grecească.* REGUL. ORG. 384/1, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., DDRF, BARCIANU. *Un supliment de anchetă nu strică.* CARAGIALE, O. II, 44. *I s-a suprimat suplimentul... pe*

care i l-a acordat doctorul. BACALBAŞA, S. A. I, 132. *Trebuie să examinăm în concret suplimentul de securitate.* TITULESCU, D 633. *Controlam dreptatea cafelei şi a suplimentului de pîine.* SADOVEANU, O. XVI, 553. *Un supliment alimentar.* CĂLINESCU, C. O. 11. *Furniza plantei-gazdă un supliment de hrană azotată.* AGROTEHNICA, I, 110. *Să se ia un supliment de măsuri de siguranţă.* H. LOVINESCU, T. 332. *Suplimentul necesar pentru înlocuirea materialului deficitar.* AP 55. *Însuşi inculpatul declara, într-un supliment de interogatoriu,* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (În limbajul studenţesc) Porţie de mîncare cerută în plus la cantină.

3. (Geom.; în forma *suplement*) Diferenţa dintre două unghiuri drepte (180°) şi un unghi dat. *Orice unghi alăturat cu altul şi făcînd cu dînsul o sumă ecuală cu două drepte, se numeşte suplementul său.* G. POP, G. 24/18. *Ceea ce rămîne scăzînd un arc... se numeşte suplementul acelui arc.* TRIGON. DR. 11/4, cf. SCRIBAN, D. *Două unghiuri care au acelaşi complement sau acelaşi suplement, sînt egale.* GEOMETRIE VIII, 22, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suplimente* şi (învechit) *suplimenturi* (CR 1830, 367[1]/16, I. GOLESCU, C.). — Şi: (învechit) **suplemént, suplemînt** (PONTBRIANT, D.) s. n.

— Din fr. **supplément.**

SUPLIMENTÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică fonduri, posturi, estimări cantitative etc.) A mări cu un supliment **(2)**; a da un supliment. V. spori **(2)**. *În ceea ce priveşte calciul şi fosforul, aestea trebuie suplimentate în raţie.* S. MARIN, C. B. 9. *Acelaşi bilanţ provizoriu, suplimentat de un golaveraj excelent.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 166. *Aceste două posturi au fost suplimentate cu cîte un post de mitralieră.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 128, 7/1, cf. DEX. ✧ Refl. pas. *S-a suplimentat cu peste 30 la sută numărul vagoanelor pe liniile de tramvai.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 858.

— Prez. ind.: *suplimentez.* — Şi: (învechit) **suplementá** vb. I.

— V. **supliment.**

SUPLIMENTÁR, -Ă adj. **1.** (Despre pagini, despre foi, despre texte etc.) Care este pus în plus la sfîrşitul textului unui periodic, al unei publicaţii, al unui tom, al unui manuscris etc. faţă de numărul de pagini obişnuit, completînd textul ori suplinind lipsuri ale acestuia, sau care formează o fasciculă separată, avînd un caracter literar, instructiv, distractiv etc. *Abonaţii noştri vor primi, pe lîngă aceasta, o foaie suplimentară cuprinzînd oarecare producţie literară* (a. 1850). PLR I, 138. ▭ *Ediţia a doua a fost completată cu texte suplimentare.*

2. (Despre obiecte, despre produse, despre instalaţii sau despre obligaţii, despre proiecte, despre activităţi etc.) Care se adaugă la o anumită cantitate, raţie, la un anumit cuantum etc., pentru a completa, pentru a întregi sau ca surplus; care se efectuează sau care se află în plus peste ceea ce este în mod normal; care este folosit ca supliment **(2)**; complementar, întregitor, subsidiar, (livresc) adiţional, (rar) complinitor. Cf. I. GOLESCU, C. *Calul are patruzeci de dinţi, fără a pune pe cele patru măsele suplimentarii ce nu se află totdeauna.* BREZOIANU, A. 529/30. *Cu creditele suplimentare şi extraordinare, cu împrumuturile... se economiseşte.* GHICA, C. E. I, 128. *Dete Mariei şi această sarcină suplimentară.* SION, P. 86, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Afară de cele trei linii de mai sus, mai era o a patra linie, suplimentară... la spatele rezervei.* HASDEU, I. V. 143, cf. DDRF, BARCIANU, ŞĂINEANU[2]. *Mesele suplimentare de tablă roşie, scoase pe trotuar, turburau vechile aşezări strategice.* C. PETRESCU, O. P. I, 154. *Ţinea socoteală de numărul de baclavale şi sarailii suplimentare pe care şi le însuşea.* SADOVEANU, O. XVI, 307. *O examina încă o dată, pentru o argumentare suplimentară.* ARGHEZI, B. 71. *Mîna dreaptă îi era îmbrăcată într-o mînecă suplimentară de satin.* CĂLINESCU, S. 175. *Un aflux suplimentar de bioxid de carbon sporeşte asimilaţia.* AGROTEHNICA, I, 78, cf. DL, DM, DN[2]. [Muncitorii] *întîmpină încheierea anului... cu o producţie suplimentară de bunuri de consum.* FLACĂRA, 1969, nr. 1, 11. ✧ *Oră suplimentară* = oră de muncă efectuată în plus, peste programul fixat. *Nu ar fi fost exclus, de asemenea, să facă ore suplimentare numai o echipă de lucrători.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 37. *Eu nu mă înghesui nici la prime, nici la tantieme, nici la ore suplimentare.* VINEA, L. I, 45, cf. DL, DM. *Munca suplimentară... se prestează... înainte sau după programul de lucru.* PR. DREPT. 512. ✧ (Adverbial) *Pricepi? întrebă autoritar şi suplimentar Ioanide. Sentimentele mele erau potenţate suplimentar de o tăcută admiraţie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 109, 6/1. *Fiecare misiune îi se plăteşte suplimentar.* ib. 1971, nr. 132, 31/1.

3. (Geom.; în sintagmele) *Unghiuri* (sau *arce*) *suplementare* = unghiuri (sau arce) a căror sumă este egală cu două unghiuri drepte (180°). *Două unghiuri se zic că sînt suplementare, cînd suma lor este egală cu două unghiuri drepte.* MELIK, G. 6, cf. CADE, DL, DM. *Într-un paralelogram, două unghiuri alăturate sînt suplementare.* GEOMETRIE VIII, 87, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suplimentari, -e.* — Şi: (învechit) **suplimentáriu, -ie, suplementár, -ă, suplemîntáriu, -ie** (PONTBRIANT, D.) adj.

— Din fr. **supplémentaire.**

SUPLIMENTÁRE s. f. Acţiunea de a (se) suplimenta şi rezultatul ei. *Va supune spre aprobare... suplimentarea fondului de salarii şi de investiţii necesare.* BO (1951), 807. *Scrisoarea e o lungă pertractare, umilă şi totodată iritată, în chestiunea unei infime suplimentări ce i se trimitea la termene fixe de acasă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 111, 28/2.

— Pl.: *suplimentări.*

— V. **suplimenta.**

SUPLIMENTÁRIU, -IE adj. v. **suplimentar.**

SUPLIMENTÁT, -Ă adj. (Despre fonduri, posturi, estimări cantitative etc.) Care a fost mărit cu un supliment **(2)**, care a fost adăugat ca supliment. Cf. suplimenta. *Organizarea a fost modificată cu posturile suplimentate. Pentru a grăbi terminarea proiectului s-a recurs la fonduri suplimentate.*

— Pl.: *suplimentaţi, -te.*

— V. **suplimenta.**

SUPLINÍ vb. IV. Tranz. **1.** A adăuga sau a reface ceea ce lipseşte sau nu este suficient; a completa, a împlini, a întregi, a ţine loc de..., (v. ţine), (livresc) a suplea **(2)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D. *Ceea ce-i comun naturei umane întregi se aplică către toate cazurile..., suplinind chiar lipsa fontînelor propriu-zise.* HASDEU, I. C. I, IX, cf. BARONZI, L. 121. *Noi numai atunci ne putem lipsi de aceste auxiliare străine, cînd vom fi înşii în stare a suplini din propriul nostru fond naţional.* MAIORESCU, CR. III, 173. *Emigraţiunea poate suplini încrucişarea.* CONTA, O. F. 233, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Entuziasmul ori tristeţea lor, a autorilor, ar putea suplini deficitul de analiză.* IBRĂILEANU, S. L. 18, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Prin operaţia simultană a analizei şi sintezei a suplinit şi lipsurile cercetărilor parţiale.* CONSTANTINESCU, S. III, 219, cf. DL, DM. *Traducerile care suplineau lipsurile literaturii naţionale moderne se află şi ele de abia la început.* COTEANU, R. L. 67. *Ţiparul înghite aer în intestin şi, în felul acesta, suplineşte res-*

piraţia branhială. AP 38. *Oamenii mai uită şi, atunci, suplinesc golurile memoriei cu fabulaţia.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 18/1, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. pas. *Ceea ce lipseşte în Erodot se poate supleni pînă la un punct din Ovidiu.* HASDEU, I. C. I, 215. *Aceste lacune se pot suplini prin bogata activitate ziaristică a vremii.* CONSTANTINESCU, S. III, 145.

2. (Complementul indică oameni care au o anumită funcţie) A înlocui (temporar) în funcţie, în obligaţii, ca poziţie politică, socială; a ţine (temporar) locul cuiva; (livresc) a suplea **(1)**. Cf. NEGULICI, ŞĂINEANU[2]. *Era şi primar şi... suplinea şi pe casierul care demisionase.* AGÎRBICEANU, A. 473, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Dacă un profesor nu-şi poate ţine cursul, e firesc să fie suplinit.* CĂLINESCU, B. I. 45, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ P. ext. (Complementul indică posturi, catedre etc.) A ocupa temporar. *Am găsit pe... care suplinea catedra de limba franceză.* în PLR II, 497. *Am suplinit o catedră şi ne-am cunoscut într-o cancelarie.* C. PETRESCU, Î. II, 61.

— Prez. ind.: *suplinesc.* — Şi: (învechit, rar) **supleni** vb. IV.

— Din it. **supplire** (după *plin*).

SUPLINÍNŢĂ s. f. (Rar) Suplinire **(2)**. Cf. RESMERIŢĂ, D. ✦ P. ext. „Loc de suplinit". RESMERIŢĂ, D.

— Pl.: *suplinînte.*

— **Suplini** + suf. *-inţă.*

SUPLINÍRE s. f. Acţiunea de a (se) suplini şi rezultatul ei.

1. Adăugare sau refacere a ceea ce lipseşte sau nu este suficient; completare, împlinire, întregire; (livresc) supleare **(2)**. Cf. suplini **(1)**. Cf. DDRF, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D. *Cum nu avui norocul de a mă bucura de tovărăşia unei surioare,... am găsit în verişoara mea... o suplinire.* BLAGA, H. 39, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. Înlocuire (temporară) a cuiva în funcţie, în obligaţii, ca poziţie socială etc. sau faptul de a ţine (temporar) locul cuiva, (livresc) supleare **(1)**; spec. funcţia de suplinitor (la o catedră), (rar) suplinînţă, (învechit, rar) supletură. Cf. suplini **(2)**. *Prefectul mă chema la el să vorbim de suplinirea unui coleg al meu.* GALACTION, O. A. II, 361. *A devenit profesor de muzică la liceu, profesor cu suplinire.* STANCU, D. 289, cf. DL, DM, DN[2]. *Este vorba de drepturile ce rezultă din ore cumulate şi suplineri.* GI 1968, nr. 923, 5, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suplineri.*

— V. **suplini.**

SUPLINITÓR, -OÁRE adj., s. m. şi f. (Persoană) care înlocuieşte (temporar) pe cineva în funcţie, în obligaţii, ca poziţie politică, socială etc.; faptul de a ţine (temporar) locul cuiva; spec. (profesor, învăţător etc. netitularizat) care suplineşte **(2)** pe cineva la o catedră; (învechit) supleant. Cf. NEGULICI, *Este suplinitor la catedrele de muzică, desen, gimnastică,* CARAGIALE, O. I, 208, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., CADE. *A preferat să fie suplinitor la un liceu particular.* CAMIL PETRESCU, P. 179. *Abia putuse să capete un loc de suplinitor.* COCEA, S. II, 100. *Dumneata, mi se pare eşti profesor suplinitor?* DAN, U. 275, cf. SCRIBAN, D. *Îşi luă concediu şi trimise un suplinitor, spre bucuria sălbatică a elevilor.* CĂLINESCU, O. I, 245. *Fetele găseau posturi de învăţătoare suplinitoare la sate.* STANCU, R. A. II, 34, cf. DL. *Putea să fie numită suplinitoare la o şcoală.* PREDA, R. 78, cf. DM. *Elevii din satul Salcia învaţă doar cu o suplinitoare.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 217, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suplinitori, -oare.*

— **Suplini** + suf. *-tor.*

SÚPLU, -Ă adj. **1.** (Despre fiinţe) Care are talie[1] **(I 2)** sau grosime, conformaţie etc. mică; subţiratic **(I 2)**, subţire **(I 2)**, zvelt, (învechit şi regional) suleget, (învechit) subţiatic **(I 2)**, (regional) suletic (v. sulatic **1**), şugar **(I 1)**, şuiș **(1)**, şuie **(1)**; (despre fiinţe sau despre corpul lor ori despre părţi ale acestora) care are mişcări graţioase; mlădios **(2)**, mlădiu **(2)**, (rar) mlădiat. Cf. ALEXI, W. *Privea din urmă pe Luminiţa şi Radu Comşa, mergînd alături, cu pas elastic; pereche suplă.* C. PETRESCU, Î. I. 19. *Zimbiră la fel, văzîndu-le pe fete nalte, suple şi elegante.* TEODOREANU, M. III, 251. *Văzu... un cal cu musculatura suplă.* PREDA, R. 269. *Era o fată înaltă, cu picioarele suple şi lungi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 37, 18/3. ✦ P. restr. (Despre mers, despre mişcări) Care arată graţie, uşurinţă, flexibilitate; elegant, graţios, mlădios **(2)**, mlădiu, uşor, zvelt, (rar) mlădiat. *Automobilele soseau rapide, încetinindu-şi mersul suplu.* C. PETRESCU, C. V. 58, cf. DL, DM. *Poezia infinită a mişcărilor suple şi rapide.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 7/4, cf. M. D. ENC., DEX.

2. P. ext. (Despre lucruri) Care se îndoaie cu uşurinţă (fără a se deteriora); elastic, flexibil, mlădios **(1)**, mlădiu, zvelt, (învechit) încovoios. *Lîna pieptănată cînd e suplă se depune pe ţevi.* IONESCU-MUSCEL, ŢES. 184. *Pantofi cu tocuri joase dar supli, ca de bal.* CĂLINESCU, O. I, 299. *Şi deodată oceanul a devenit o mare de flăcări. Valuri mai înalte decît cele mai suple cataroguri.* BARANGA, V. A. 11, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Ca termen de comparaţie) *Aurul lichid şi fierbinte s-a strecurat printre stînci mai suplu decît o şopîrlă.* BOGZA, A. Î. 121. ✦ (Rar; despre ţesături) Moale[1] **(I 1)**; fin. *Postavurile şi suplele ţesături... se înşufleţeau în mîinile şi pe trupul ei.* TEODOREANU, M. II, 266. ✦ (Despre corpuri cereşti, despre construcţii sau despre părţi ale acestora etc.) Care are o formă lipsită de grosimi, graţioasă, zveltă, elegantă, înaltă. *O stea cu o formă din ce în ce mai suplă..., ca să se poată înălţa tot mai sus.* OPRESCU, A. M. 98. *Coloane suple... alintau cu zvelteţea lor privirea.* RALEA, S. T. I, 313. *Palate... se confruntă cu liniile suple ale noilor construcţii.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178.

3. Fig. (Despre oameni, despre caracterul sau despre manifestările lor) Care este uşor adaptabil; care cedează uşor, fiind lipsit de fermitate; maleabil **(2)**, mlădios **(3)**. *Lui îi trebuia un om mai suplu.* C. PETRESCU, C. V. 338. *Simţeai în el... o totală incapacitate de-a ceda, de-a fi suplu, de a se adapta.* TEODOREANU, M. U. 30. *E o minunată facultate aceea care ne permite, după atîtea dibuiri, o adaptare aşa de justă, aşa de suplă.* RALEA, S. T. III, 48. *Mai suplu ca spirit..., Zarifopol este structural un junimist.* CONSTANTINESCU, S. II, 42, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Compartimentele în care-şi rînduieşte omul materialul lingvistic sînt cu mult mai suple decît rafturile unei biblioteci.* PUŞCARIU, L. R. I, 14. *Scriitorii, stăpîni pe un instrument lingvistic curat, suplu şi bogat, puteau să se consacre... cercetării adevărului.* VIANU, S. 197. *Îşi ia o mare independenţă faţă de subiectele tipice... Abia dacă se pot aminti două fabule mai suple.* IST. LIT. ROM. II, 366. ✦ P. ext. (Rar; depreciativ sau ironic) Servil. Cf. DN[2]. ✦ (Despre voce) Care se modulează uşor. *Gen [care] presupune o voce neobişnuit de suplă.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 17.

— Pl.: *supli, -e.*

— Din fr. **souple.**

SUPÓRT s. n. **1.** Ceea ce susţine, sprijină sau pe ceea ce se aşază ori este destinat să se aşeze un lucru; spec. obiect, piesă, dispozitiv etc. care serveşte la susţinerea unui obiect, unui sistem tehnic etc., cadru; bază, postament, soclu **(2)**. V. piedestal, proptea **(I 1)**, reazem **(1)**, sprijin **(1)**. *Flaconul se coboară încet, încet, luîndu-i pe rînd supoartele.* MARIN, PR. I, 20/14, cf. PROT. — POP., N.

D. *Barometrul susținut de un suport cu trei picioare.* PONI, F. 74, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Feștila era prinsă în mijlocul uleiului pe un suport de lemn.* PÂRVAN, G. 185, cf. RESMERIȚĂ, D. *Suporturi de fier pentru izolatori.* NICA, L. VAM. 231, cf. CADE. *A lăsat încet receptorul pe suport.* C. PETRESCU, C. V. 264. *Mașinile se vor suspenda... menajînd suporții.* ORBONAȘ, MEC. 120, cf. SCRIBAN, D. *Suporturile operelor sale, de foarte mari dimensiuni, sînt ori verticale,... ori de preferință întinse pe jos.* OPRESCU, A. M. 88. *Felinarul, cu sita lui de gaz aerian, venea tocmai bine pînă la suporții înfloriți de fier ai balconului.* CAMIL PETRESCU, N. 19. *O sursă constituită dintr-un strat subțire de element... activ depus pe un suport metalic.* SANIELEVICI, R. 23, cf. DL. *Aduse lîngă ea o mulțime de eprubete pe un suport.* PREDA, R. 268, cf. DM. *Suporți pentru etajerele de cristal.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 861. *În faza embrionară toți peștii au ca suport de susținere o coardă dorsală.* AP 25, cf. DN². *Forma patrulateră a unui „bastiment — epavă" din bronz servește de suport.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 7/7, cf. M., D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Teofil Steriu întoarse indolent capul sferic pe suportul gușei revărsate.* C. PETRESCU, O. P. I, 41.

2. Element concret care constituie baza materială sau componenta de bază a unui lucru, a unei noțiuni etc. *Niște sunete, culori... sînt calități care aderă la un anumit suport.* VIANU, E. 114. *O nuanță de culoare, în loc să se obțină pe tablou, pe suportul acestuia, pînză sau carton, se face pe retină.* OPRESCU, A. M. 79. *Rima nu trebuie să fie un simplu ornament eufonic al versului, ci și un suport semantic al imaginii poetice.* L. ROM. 1967, 26. [Pastele vinilice] *se folosesc la obținerea... foilor pe suport textil.* DC 519. *Repetarea informației nu cere totdeauna... același suport sonor.* SCL 1968, 239. *Frînghii groase, ce se introduc în mașini automate, unde are loc defibrarea în vederea confecționării așa-numitului covor... pe suport textil.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 097. *Hidrații de carbon, reprezentînd suportul chimic al dulciurilor și făinoaselor,... formează practic hrana ființei umane.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 83, 23/2.

3. Fig. Ceea ce servește drept sprijin, reazem, ajutor, protecție. V. imbold, impuls, îndemn, pornire (III **1**), stimul (**1**), stimulent (**1**). *Aceste stări de suflet nu au un suport destul de vizibil.* IBRĂILEANU, S. L. 4. *O neîntreruptă acțiune de cercetare ... a trecutului, pentru a face din el suportul moral al silințelor noastre.* în PLR II, 437, cf. CADE. *Portretul literar și critica istorică... sînt produsele acelei eliberări ale gustului și înțelegerii literare determinate de prăbușirea clasicismului și a suportului social al acestuia.* VIANU, L. U. 40. *Domnia individualismului oferă suportul indicat pentru elaborările conștiinței personale.* RALEA, S. T. I, 181. *Să năruie suporturile lumii.* BOGZA, A. Î. 122, cf. DL., DM. *Conflictele lui... n-au de fapt nici un suport real.* V. ROM. ianuarie 1965, 209, cf. DN². *Existența lui ... e aproape de neconceput fără permanentul suport moral al soției.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 12, 58. *Orice judecată având un astfel de suport e posibilă.* V. ROM. aprilie 1970, 123, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suportări* și (rar, m.) *suporți*, (învechit) *supoarte*.

— Din fr. **support**.

SUPORTÁ vb. I. Tranz. **1.** A avea în sarcină, ca obligație, a îndura; a fi supus la..., a suferi (**1**). V. duce, răbda (**1**). *Le dă căduință bisericească, scutindu-i de toate dările și greutățile care le supurta proștii.* ȘINCAI, HR., II, 17/39. *Se mai află în poporul ei cestulă putere primitivă pentru a... suporta sarcina culturei* (a. 1871), PLR I, 265. *Cheltuielile erau așa de mari, încît... nu le putea suporta:* AGÎRBICEANU, A. 208. *Norodul suporta toate îndatoririle.* COCEA, S. II, 292, cf. DL. *Ideea că o ființă sau un lucru suportă o acțiune se poate exprima... punînd verbul la diateza activă.* L. ROM. 1959, nr. 2, 3, cf. DM. *Cheltuielile de funcționare a grădinițelor de copii vor fi suportate din bugetul ministerului.* GI 1968, nr. 933, 2/7. *Această întreprindere lucrează și acum cu pierderi..., în timp ce risipitorii nu suportă nici o sancțiune.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184. *Nu eu am să suport consecințele.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 17, 16/4, cf. M. D. ENC., DEX.

2. A susține o greutate, o povară; a ține. *În mijlocul forului e o columnă strălucită..., care oarecînd suporta chipul împăratului Traian.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 38. *Cotiga se compune de o oiște (s) care stă pe două roate și suportă o colibă.* BREZOIANU, A. 57/31. *Nevoie ai de-o cîrjă ruina-ți s-o supoarte.* ALECSANDRI, POEZII, III, 434. *Zidul... de piatră... suporta înălțimi mult mai mari.* PÂRVAN, G. 469, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Avionul de bombardament trebuia să suporte trei mitraliere.* ARGHEZI, S. VII, 231. *Calul masiv, suportă fără obiecție îndoită greutate.* CĂLINESCU, E. O. I, 125. *Canaluri mai largi suportă pe ele șlepuri încremenite.* RALEA, S. T. I, 267. *Zidurile acestei modeste case bătrînești fuseseră astfel clădite ca să mai suporte un cat.* VINEA, L. I, 51, cf. DL., DM, M. D. ENC., DEX.

3. A trece, de bunăvoie sau silit, printr-o situație, o stare dinainte hotărîtă sau impusă, fără a-și pierde puterea de rezistență sau fermitatea; a îndura, a pătimi (**1**), a păți (**1**), a răbda (**1**), a suferi (**1**), a trage (I **8**), (rar) a purta (**1**), (învechit și regional) a petrece (II **4**), a ticăi² (**2**), a tîrpi, (învechit) a binevia, a cerca, a obicini (**2**), a pănăta, (regional) a joi, a păuli (**1**), a pesti¹ (**3**), a pristui¹ (**2**), (familiar) a înghiți. V. chinui, nevoi (**2**). *Junele acesta rezistă mai mult și își putu suporta soarta cu patiență.* HELIADE, D. J. 129/1. *Ceea ce singur nu vei putea izbuti, ambii întruniți ... mai ușor vom putea suporta și vom conlucra.* ASACHI, E. D. 7. *Unii suportă cu resemnare greutățile debutului.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 443. *Geții vor rămîne pe loc suportînd cu răbdare... toate aceste migrații.* PÂRVAN, G. 54. *Mulțumit cu puțin, ca să poată suporta viața.* IBRĂILEANU, A. 10, cf. CADE. *Aceste întrevederi cu nevastă-mea mă făceau să suport nesfîrșit mai ușor ruptura.* CAMIL PETRESCU, U. N. 181. *Nu mai putea suporta tăcerea imobilă.* C. PETRESCU, O. P. I, 123. *Fără uniformă și scos din atmosfera gării, i-ar fi imposibil să suporte viața.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 187. *Epoca noastră... suportă cu greu plictiseala.* COCEA, S. II, 84. *Tînărul a suportat ... viața aceea grea.* SADOVEANU, O. XIX, 324, cf. SCRIBAN, D. *Sluga stîngace... suportă cu zel și resemnare destinul.* VIANU, A. P 292. *Nu știu pînă la ce limită poate structura umană să suporte fericirea.* TUDORAN, O. 296, cf. DL, DM. *Nu putu suporta strălucirea nefirească a ochilor ei lacomi.* T. POPOVICI, S. 549. *Iertat de complexe, cinicul veritabil nu are nevoie de asemenea tertipuri pentru a-și suporta condiția.* CONTEMP. 1969, nr. 1 166, 1/5, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) A suferi (**1**). *A suportat o condamnare.* DSR.

4. A fi obiectul asupra căruia se exercită o acțiune nedorită, neplăcută sau a fi obiectul care este supus urmărilor neplăcute ale unei acțiuni sau stări fără a se revolta sau a le întîmpina; a accepta, a admite, a concepe, a îngădui, a permite (**1**), a răbda (**3**), a suferi (**4**), a tolera, (învechit și regional) a pristăni, (învechit) a obicini (**2**), a volnici, (familiar) a înghiți. *Resemnarea cu care ea suporta robiciunea sa îi agonisise afecțiunea religioaselor.* CALENDARIU (1794), 35/34. *Nădejdea de a-și revedea pe părinți... sporea... și-l făcea mai puternic a suporta osteneala călătoriei.* CALENDAR (1851), 42/25. *Un bărbat n-ar fi în stare a suporta durerile facerei.* BARASCH, I. 136/6. *Ce-i mai greu de suportat e faptul că ei nu pricep ridicolul acesta.* AGÎRBICEANU, A. 174. *Nu puteam suporta prea mult mîncătura.* CAMIL PETRESCU, U. N. 107. *S-a zaharisit în provincie, dacă a putut suporta atîta insolență.* C. PETRESCU, Î. II, 222. *Acest năcaz... ne-am hotărît să-l suportăm cu liniște.* SADOVEANU, O. XIX, 145. *Nu suporta critica.* CĂLINESCU, C. O. 374. *Noaptea îi suportam sforăitul fără a mă trezi.* BLAGA, H. 122. *Senzualitatea francezilor se mai poate*

constata și în... oroarea lor de a suporta insulta. RALEA, S. T. III, 134. *Nu sînt obligat să-ți suport și grosolăniile!* H. LOVINESCU, T. 347, cf. DL, DM. *A început să-și suporte mai ușor corsetul de ghips.* T august 1964, 77. *Cu sensibilitate de femeie a suportat durerea hărăzită unui bărbat.* V. ROM. ianuarie 1965, 196. *Spera să fie întîmpinat cu prietenie de localnici, care suportau greu jugul otoman.* MAGAZIN IST. 1968, nr. 11, 80. *Nu pot suporta să fiu privit așa.* T mai 1968, 16, cf. M. D. ENC., DEX. *Nu era în stare să supoarte atîta necaz.* RETEGANUL, P. IV, 65. ✦ A tolera prezența, comportamentul, felul de a fi al cuiva etc., a admite, a îngădui, a înghiți a mistui, a suferi **(3)**, (învechit) a honipsi; a avea răbdare pentru cineva. Cf. CADE. *Sus, pe pămînt, poetul te suportă, Dar jos te-așteaptă a lui Cain noapte.* TOPÎRCEANU, B. 99. *Prefer să mă aflu acolo unde... oamenii n-au nevoie să se deprindă ca să mă suporte.* C. PETRESCU, Î. II, 87. *Bag de seamă că nu pot suporta în liniște să mă crezi un imbecil.* SEBASTIAN, T. 63, cf. SCRIBAN, D. *Le suportau sfaturile cu îngăduință.* CĂLINESCU, O. I, 206. *Promite-mi că ai să mă suporți.* VINEA, L. II, 93. *Sînt obligat să suport interogatoriul dumitale.* TUDORAN, P. 458. *Își spunea că avea mai puțin de suferit dacă îi suporta, decît dacă intra în conflict direct cu ei.* PREDA, I. 194. *Nu mă mai puteți suporta... pentru că am fost și eu cinstit în felul meu?* T. POPOVICI, S. 395, cf. M. D. ENC., DEX.

5. A putea să se supună unei acțiuni fizice fără să-i dăuneze sau să-i producă neajunsuri; a încerca, a îndura, a tolera. V. suferi **(5)**. *Regimul la care m-a supus e aspru, dar îl suport cu voluptate.* IBRĂILEANU, A. 111. *Herdelea ieșise de mult din biserică neputînd suporta aerul dinlăuntru.* REBREANU, R. II, 269. *Abia suport căldura.* TOPÎRCEANU, P. O. 66. *Inima, știind cît poate suporta corpul, îi dă odihnă cînd e trudit.* SADOVEANU, O. XVI, 238. *Carnea de pește este suportată dacă provine de la pește slab.* BELEA, P. A. 243, cf. DL. *Suportați bine grăsimile?* PREDA, R. 265. *Unele femei nu mai suportă mirosul de tutun.* ABC SĂN. 318. *Pelicula suportă orice dar sensibilitatea omului, nu.* CINEMA, 1969, nr. 5, 28. ✦ A opune rezistență; a nu ceda la acțiunea unei forțe din afară; a rezista **(2)**. [Cetățile geților] *nu pot suporta un atac prea violent.* PÂRVAN, G. 625. *A propus... să se treacă la o nouă etapă, grupînd loturile de împroprietărire, neputincioase să suporte concurența agriculturii în mare.* AGROTEHNICA, I, 41. *Sînt mîncăruri care nu... suportă mai multe manipulări.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 212.

6. A considera ca acceptabil; a admite. *Românul suportă omonimia mai ușor decît francezul.* PUȘCARIU, L. R. I, 202. *Amorul lor propriu suportă sinceritatea, și în dreptățile, și în erorile ei.* ARGHEZI, T. C. 85. *Gustul francez suportă însă cu greutate înfățișarea pe scenă... a trupului însîngerat.* VIANU, L. U. 406. *Nu mai suport această sală.* BLAGA, H. 255. *Unele poezii vechi... suportă de aproape puterea cuvîntului eminescian.* RALEA, S. T. I, 31. *Nu suporta... privelișteа lucrurilor îngrămădite.* V. ROM. 1954, nr. 6, 158. *Indicațiile de regie cuprinse în partitură suportă o simplificare.* M 1968, nr. 7, 25. *Opoziția de număr suportă cele mai multe restricții de reanalizare în zona substantivelor cantitative.* SCL 1969, 276.

— Prez. ind.: *supórt*, pers. 3 și (învechit) *supoártă*. — Și: (învechit) **supurtá** vb. I.

— Din lat. **supportare**, fr. **supporter**.

SUPORTÁBIL, -Ă (De obicei despre acțiuni, situații etc. neplăcute sau nedorite) Care se exercită asupra cuiva fără a-l determina să se revolte, să nu accepte sau să-și piardă rezistența, fermitatea etc.; acceptabil, tolerabil, (învechit) suferibil, suferit. Cf. I. GOLESCU, C. *Cu cît cineva este politic mai luminat, cu atît... legile sînt mai suportabile, mai durabile pentru că sînt mai conforme cu natura omului.* GHICA, A. 680, cf. PROT. — POP., N. D., ȘĂINEANU[2]. *Timpul începu să-și facă datoria de-a alina, de-a face suportabilă, sau chiar de-a întoarce în uitare durerea sfîrșitului în moarte.* AGÎRBICEANU, S. 556, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Suferințele trecutului capătă un soi de îndulciri care le face suportabile.* CAMIL PETRESCU, P. 411. *Sîntem destul de bine adăpostiți și mi se par suportabile loviturile.* id. U. N. 301. *Lumina clementă a soarelui e mai suportabilă.* C. PETRESCU, C. V. 337. *Afară de durerile astea, rare și destul de suportabile, n-am avut altele.* COCEA, S. II, 653, cf. 65, SCRIBAN, D. *Obsesia ar fi fost încă suportabilă înaintea rămășițelor antice.* BLAGA, H. 113, cf. DL, DM, DN[2]. *Undeva bîzîia un ventilator, storurile erau trase, în mica încăpere nu era destul aer, dar atmosfera părea suportabilă.* BARBU, S. N. II, 183, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Care este destul de bun, de corect, de frumos etc. pentru a putea fi îngăduit, acceptat; acceptabil, admisibil, tolerabil. V. pasabil. *Poate spune acum că are un chip mai suportabil.* C. PETRESCU, C. V. 217. *Aflăm că e o cîntăreață suportabilă.* CINEMA, 1968, nr. 7, XII. *Cînd cîntă și surîde invariabil cu mutra lui de frizer frumușel... e... suportabil.* ib. 1969, nr. 6, 14.

— Pl.: *suportabili, -e.*

— Din fr. **supportable.**

SUPÓRTER s. m. Simpatizant al unui sportiv sau al unei echipe sportive; susținător. *Concurenții au prieteni printre spectatori și cluburile competitoare, suporterii respectivi.* ALAS, 8 IX, 1935, 8/7, cf. IORDAN, L. R. A. 499. *Sportul este ... o manifestare vie, ținînd ... pe suporter într-o stare de necontenită vibrație.* CONTEMP. 1957, nr. 561, 1/6, cf. DM, L. ROM. 1959, nr. 2, 84. *Un pasionat suporter... secondat de o soție cicălitoare.* T iunie 1964, 90, cf. DN[2]. *Un respect profund... față de suporteri și față de toți amatorii de sport.* SPORTUL, 1969, nr. 658, 3/7. *A cucerit... titlul continental... aplaudat călduros de suporterii lui.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 193, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Am împușcat și un iepure pe care un „suporter" cu care eram l-a luat de picioarele dinapoi.* VÎN. PESC. martie, 1964, 21. *Au început să apară și tineri care lăudau totul..., criticul devenit suporter nu mai are nici un rost pe pămînt.* M 1965, nr. 4, 15. *Viitorul film are atîția consultanți, suporteri, reporteri.* CINEMA, 1968, nr. 7, 22. *S-a bucurat și de suporteri entuziaști.* V. ROM. aprilie 1970, 134.

— Accentuat și: *suportér.* DM. — Pl.: *suporteri.*

— Din engl., fr. **supporter.**

SUPOSTÁTNIC s. m. (Învechit, rar) Vrăjmaș. *Tiritai vrăjmașii* (*supostatnicii* ϱ). PSALT. 310, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *supostatnici.*

— Din slavonul **сѫпостатьникъ**. Cf. rus. **супостатный**.

SUPOZÁ vb. I. Tranz. (Franțuzism învechit) A presupune **(2)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Supozînd ca acest adaos de product să fie aplecat la cei 12 000 000 de franci* BREZOIANU, A. 647/26. *Noi am suposat în toate cele precedente că două puncturi... sînt așezate pe o aceeași linie orizontală.* G. POP, G, 249/12. *Le supozăm reale.* TRIGON. DR. 90/24, cf. PROT. — POP., N. D. ANTONESCU, D., PONTBRIANT, D., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE.

— Scris și *suposa.* — Prez. ind.: *supozez.*

— Din fr. **supposer.**

SUPOZÁBIL, -Ă adj. (Franțuzism învechit) Care se poate presupune **(2)**; de presupus. Cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., ALEXI, W., CADE.

— Scris și: *suposabil.* PROT. — POP., N. D. — Pl.: *supozabili, -e.*

— Din fr. **supposable.**

SUPOZÁRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a supoza și rezultatul ei; presupunere. Cf. ANTONESCU, D., PONT-

BRIANT, D.
— V. **supoza.**

SUPOZITOÁRE s. f. v. **supozitor.**

SUPOZITÓR s. n. Preparat farmaceutic de formă conică, făcut din substanțe grase, solide, dizolvabile (conținînd și medicamente), care se administrează pe cale anală). *Niște asemenea supozitori se aplică spre... a produce ieșire afară.* PARAB. 126/16. *Supozitoriile mai tari la lucrare le luăm de la farmacie.* POLIZU, T. 134/26, cf. ALEXI, W. *Supozitoarele..., să fac din unt de cacao, din glicerină.* BIANU, D. S., cf. CADE. *Sînt alte supozitoare cu morfină... liniștitoare.* VOICULESCU, L. 304, cf. SCRIBAN, D. *Digitala se dă de obicei pe gură sau în supozitoare.* BĂLEA, P. A. 270, cf. DM. *Supozitoarele diferă ca mărime.* ABC SĂN. 347, cf. DN², D. MED., M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *supositor.* — Pl.: *supozitoare* și (învechit, m., n.) *supozitori.* — Și: (rar) **supozitoáre** s. f. CADE.

— Din fr. **suppositoire.**

SUPOZÍȚIE s. f. **1.** Faptul de a admite în mod provizoriu că ceva este real, posibil, adevărat; ceea ce este admis în mod prealabil drept real, posibil, adevărat, ipoteză presupunere, prezumție **(1)**, (rar) presupus¹, (învechit și popular) prepus **(1)**, (învechit și regional) prepunere **(2)**; presupunere bazată pe îndoială în ce privește corectitudinea, legalitatea faptelor sau onestitatea intențiilor cuiva, bănuială, suspiciune. Cf. IORGOVICI, O. 62/7. *Să ne iertăm între noi pentru un minut această supoziție.* HELIADE, D. J. 35/11, cf. I. GOLESCU C. *Ipotesul este o supoziție făcută, ori în arătarea unei propoziții, sau în curgerea unei demonstrații.* POENARU, G. 6/1. *Un calcul s-a făcut cu supoziție că raza = 1.* TRIGON. DR. 21/17, cf. NEGULICI. *Nu sînt toate ființele destinate a afla fericirea... iartă-mă de fac această profană supoziție.* LĂZĂRESCU, S. 26/4, cf. ELEM. ALG. 42/27. *Cele două suposiții sînt amîndouă adevărate.* MĂRIN, PR. I, 89/24, cf. STAMATI, D., ARISTIA, PLUT. Cl_2/5. *O altă supoziție este că, pe fundul mării, se află depozite de sare.* ISIS (1859), 97¹/21. *Ce aparență ar fi putut să dea naștere unei asemenea supoziții.* GHICA, A. 153, cf. ANTONESCU, D. *Spețăm a rădica supoziținea eruditului german la treapta deplinei certitudini.* HASDEU, I. C. I, 186. *Calculêle au verificat această suposițiune.* DRĂGHICEANU, C. 63. *Această supozițiune nu poate să micșoreze valoarea cercetărilor.* CONTA, O. F. 56, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Să aibă arheologii prilej de investigații, istoricii prilej de supoziții.* SADOVEANU, O. XX, 73. *Această supoziție... nu pare prea verosimilă.* PUȘCARIU, L. R. I, 225, cf. SCRIBAN, D. *Aceste delicate și misterioase chestiuni ... sînt simple supoziții.* OPRESCU, S. 138. *Supoziția avea ca fundament reputația de care se bucura.* CĂLINESCU, B. I, 85. *Analiza e mai precisă fiindcă e stabilită pe observații controlabile, nu pe supoziții sentimentale.* BĂLEA, S. T. II, 39, cf. DN². *Cercetările ulterioare ar putea aprofunda asemenea supoziții.* L. ROM. 1967, 104. *În funcție de supozițiile care de care mai ciudate ale oamenilor oscilează și redacția acestora.* CONTEMP. 1969, nr. 1 173, 5/3. *Aici intrăm în domeniul supozițiilor, căci oamenii de știință n-au găsit încă răspunsul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 78, 23/1. ✦ (Logică) Enunț luat ca premisă, ca ipoteză pentru întemeierea altor enunțuri. Cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Logică) Capacitate a unui termen de a reprezenta ceva într-o propoziție. Cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Jur.; în forma *supozițiune*) Înlocuire frauduloasă. *Delictul de supoziținne a stării civile.* COD. PEN. R. P. R. 474.

— Scris și: *supositie.* — Pl.: *supoziții.* — Și: (învechit, astăzi, rar) **supoziținne** s. f.

— Din fr. **supposition.**

SUPOZIȚIÚNE s. f. v. **supoziție.**

SUPOZUÍ vb. IV. Tranz. (Învechit, rar) A presupune **(2)**. *Să supozuim că porția întâi este exprimată prin 1.* ASACHI, E. I, 178/6.
— Prez. ind.: *supozuiesc.*
— De la **supoza.**

SUPPĂMÍNT, -Ă adj. v. **subpământ.**

SUPPĂMÍNTIC, -Ă adj. v. **subpământic.**

SUPPREFÉCT s. m. v. **subprefect.**

SUPPREFÉPT s. m. v. **subprefect.**

SUPPRIFÉCT s. m. v. **subprefect.**

SÚPRA¹- Element de compunere care înseamnă „deasupra", „peste" sau „foarte", „extrem de...", „excesiv" ori „mai presus de..." și care servește la formarea unor adjective ca: supramențional, suprametrit etc. și a unor substantive ca supraactivitate, supracarlngă, supracomandă etc.; super-. Cf. DL, DM, M. D. ENC. DEX.

— Izolat, prin analiză, din împrumuturi ca **supracilie, supraconductibilitate, supraconductor, suprafaial** etc.

SÚPRA² prep. **1.** (Învechit; exprimă suprapunerea) *Și dîndu-i cartea Isaiei proorocul deschisă ș-află unde era scris duhul Domnului supra mea.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 1ʳ/14. *Au înălțat capul mieu supra vrăjmașilor miei.* id., ap. TDRG, cf. CADE.

2. (În limbajul matematic vorbit; indică situarea numărătorului deasupra numitorului) *Doi supra trei.*

— Din lat. **supra.**

SUPRAABUNDÁ vb. I. Intranz. (Rar) A fi foarte abundent; a se găsi în număr, în cantitate foarte mare. Cf. SCRIBAN, D.
— Prez. ind. pers. 3: *supraabundă.*
— Pref. supra- + **abunda** (după fr. *surabonder*).

SUPRAABUNDÁNT, -Ă adj. v. **supraabundent.**

SUPRAABUNDÁNȚĂ s. f. v. **supraabundență.**

SUPRAABUNDÉNT, -Ă adj. Care este foarte abundent; deosebit de abundent; ultraabundent, (livresc) pletoric. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN². *În categoria acestui fenomen putem să includem și așa-numitele derivate supraabundente.* SCL 1969, 321, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supraabundenți, -te.* — Și: (învechit) **supraabundánt, -ă** adj. SCRIBAN, D.
— Pref. *supra-* + **abundent** (după fr. *surabondent*).

SUPRAABUNDÉNȚĂ s. f. Abundență foarte mare, neobișnuită; belșug foarte mare; mulțime **(1)**. *Comparînd pe Ureche cu Cronica Putneană vedem o supraabundență de date precize în Ureche.* ARHIVA, I, 729, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Supraabundență de proviziuni.* ȘĂINEANU², cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN². *Îmbină frenezia și supraabundența imaginilor cu grația, ironia fină sau grotescul.* T iulie 1969, 72, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supraabundențe.* — Și: (învechit) **supraabundánță** s. f. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.

— **Supra¹-** + **abundență** (după fr. *surabondance*).

SUPRAACTIVITÁTE s. f. (Rar) Activitate anormală, excesivă a unui organ. Cf. CADE.

— **Supra¹-** + **activitate** (după fr. *suractivité*).

SUPRAACÚT, -Ă adj. (Rar; despre boli) Care are o evoluție rapidă. Cf. DN³.

— Pl.: *supraacuți, -te.*

— Pref. *supra-* + **acut.**

SUPRAADĂUGÁ vb. I. Tranz. (Rar) A adăuga la ceva la care în prealabil a mai fost adăugat; a adăuga încă o dată. *Orice operă este supraadăugată naturii.* VIANU, P. 172.

— Prez. ind.: *supraadăug.*

— Pref. *supra-* + **adăuga** (după fr. *surajouter*).

SUPRAAGLOMERÁ vb. I. Tranz. și refl. A (se) aglomera peste măsură; a spori ca număr în mod excesiv. Cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

— Prez. ind.: *supraaglomerez.*

— Pref. *supra-* + **aglomera.**

SUPRAAGLOMERÁRE s. f. Acțiunea de a (se) supraaglomera și rezultatul ei; aglomerare foarte mare; număr excesiv de mare de ființe, de lucruri etc. (aflate într-un spațiu delimitat); supraaglomerație. Cf. DL, DM. *Supraaglomerarea de gag-uri... face să ne pierdem interesul pentru film.* CINEMA, 1968, nr. 9, 32, cf. M. D. ENC., DEX, DN³, DCR, DSR.

— Pl.: *supraaglomerări.*

— V. **supraaglomera.**

SUPRAAGLOMERÁT, -Ă adj. Care este foarte aglomerat; care cuprinde un număr excesiv de mare de ființe, de lucruri etc. Cf. DL, DM, DN². *După cum era de așteptat, fundul mării e supraaglomerat.* SORESCU, U. 58. *Literele licăresc o clipă pe firmamentul supraaglomerat.* CINEMA, 1968, nr. 5, 8. *Oamenii au nevoie de ajutorul medicului nu numai în centrele mari, supraaglomerate de specialiști.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 222, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supraaglomerați, -te.*

— V. **supraaglomera.**

SUPRAAGLOMERÁȚIE s. f. Aglomerație foarte mare; număr excesiv de mare de ființe, de lucruri etc. (aflate într-un spațiu delimitat); supraaglomerare. Cf. DM, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *supraaglomerații.*

— **Supra¹-** + **aglomerație.**

SUPRAALBÍ vb. IV. Tranz. fact. (Rar; complementul indică materiale textile) A face să devină de un alb strălucitor. *Supra albim rufele.*

— Prez. ind.: *supraalbesc.*

— Pref. *supra-* + **albi.**

SUPRAALBÍRE s. f. (Rar) Operația de a supraalbi materiale textile. *Vitrinele magazinelor ne vor prezenta curînd o noutate: „țesătură supraalbită". Cum se va realiza supraalbirea? Cu ajutorul apei oxigenate.* în L. ROM. 1962, 393, cf. DCR.

— Pl.: *supraalbiri.*

— V. **supraalbi.**

SUPRAALBÍT, -Ă adj (Rar; despre materiale textile, Care este de un alb strălucitor ca urmare a operației de supraalbire. *Vitrinele magazinelor ne vor prezenta curînd o noutate: „țesătură supraalbită".* în L. ROM. 1962, cf. DCR.

— Pl.: *supraalbiți, -te.*

— V. **supraalbi.**

SUPRAALIMENTÁ vb. I. Tranz. și refl. A (se) alimenta cu o cantitate de hrană mai consistentă și mai mare decît cea normală. Cf. CADE. *Grija este ca cel ce se supraalimentează să nu-și obosească și să nu-și strice stomacul.* VOICULESCU, L. 305. *Nu se putea supraalimenta; nu suferea carnea.* BART, E. 380. *Mama mă supraalimenta.* BLAGA, H. 137, cf. DL, DM. *Femeia gravidă nu trebuie să se supraalimenteze.* ABC SĂN. 318, cf. DN², M. D. ENC., DEX, I. CR. V, 183.

— Prez. ind.: *supraalimentez.*

— Pref. *supra-* + **alimenta** (după fr. *suralimenter*).

SUPRAALIMENTÁRE s. f. Acțiunea de a (se) supraalimenta și rezultatul ei; alimentație mai multă și mai bogată în proteine, glucide, grăsimi și vitamine, utilizată în tratamentul unor boli și contraindicată în alte boli; alimentație care depășește nevoile obișnuite ale organismului; supraalimentație, (rar) supranutriție. Cf. CADE, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ (Tehn.) Alimentare cu o încărcătură în exces a unui motor cu ardere internă pentru asigurarea puterii necesare la funcționarea în aer rarefiat sau cînd turațiile sînt foarte mari. *Pentru supraalimentare, motorul trebuie să fie echipat cu un compresor antrenat direct.* LTR², cf. DER, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supraalimentări.*

— V. **supraalimenta.**

SUPRAALIMENTÁT, -Ă adj. Care este hrănit mai consistent sau peste nevoile organismului; (rar) suprahrănit, supranutrit. *Supraalimentat, într-un permanent repaus, parvenitul își alungă splinul obez cu paliativele, lubricitățile.* RALEA, S. T. II, 305, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supraalimentați, -te.*

— V. **supraalimenta.**

SUPRAALIMENTÁȚIE s. f. Alimentație mai multă și mai bogată în proteine, glucide, grăsimi, și vitamine, utilizată în tratamentul unor boli și contraindicată în alte boli; alimentația care depășește nevoile obișnuite ale organismului; supraalimentare, (rar) supranutriție. Cf. CADE. *Supraalimentația, unită cu șederea și cura de aer, se dă celor prea slăbiți.* VOICULESCU, L. 304, cf. DL, DM, DN², D. MED., M. D. ENC., DEX. *Supraalimentația a devenit un factor de risc major pentru numeroase afecțiuni și ea trebuie combătută.* RL 1980, nr. 11 086.

— Și: (rar) **supraalimentațiúne** s. f. CADE.

— **Supra¹-** + **alimentație** (după fr. *suralimentation*).

SUPRAALIMENTAȚIÚNE s. f. v. **supraalimentație.**

SUPRAANTRENAMÉNT s. n. Stare de oboseală și de scădere a capacității funcționale a unui sportiv, datorată unui antrenament excesiv și îndelungat. Cf. D. MED., DN³.

— **Supra¹-** + **antrenament** (după fr. *surentraînement*).

SUPRAAPRECIÁ vb. I. Tranz. și refl. A(-și) atribui calități pe care nu le are; a avea despre sine sau despre cineva ori ceva o părere mai bună (în privința importanței, a calităților, a valorilor etc.) decît s-ar cuveni; a (se) supraestima, a (se) supraevalua. V. pretinde (1), supraprețui, supravalorifica. Cf. DL, DM, DN². *Există, pe de o parte, o tendință... de a supraaprecia pe oamenii de care te legi.* T februarie 1969, 60, cf. M. D. ENC., DEX, DSR.

— Pronunțat: *-ci-a.* — Prez. ind.: *supraapreciez.*

— Pref. *supra-* + **aprecia.**

SUPRAAPRECIÉRE s. f. Acțiunea de a (se) supraaprecia și rezultatul ei; atribuire a unei importanțe, a unor calități, a unor valori mai mari decît s-ar cuveni; supraestimare, supraevaluare, supravalorificare. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX, DSR.

— Pronunțat: *-ci-e-.* — Pl.: *supraaprecieri.*

— V. **supraaprecia.**

SUPRAARBITRÁ vb. I. Tranz. (În dicționarele din trecut) A judeca în calitate de supraarbitru (1); a superarbitra. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Prez. ind.: *supraarbitrez.*

— Pref. *supra-* + **arbitra.**

SUPRAARBITRIU s. m. (În dicționarele din trecut) Acțiunea de a supraarbitra; (rar) superarbitrare. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU.

— Scris și: *supra-arbitriu.* BARCIANU. — Accentul necunoscut.

— **Supra¹-** + **arbitriu.**

SUPRAARBITRU s. m. 1. (Astăzi rar) Persoană care trebuie să hotărască într-un litigiu în care arbitrii au păreri deosebite; superarbitru (1). *Se va numi îndată de tribunalul județului un supraarbitru care timp de o lună... va da hotărîrea sa.* GHICA, C. E. I, 227. *Aceasta este cauza a acelor numeroase chemări de supraarbitri în care legea înfundă toate reclamările.* I. IONESCU, M. 166, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN².

2. Persoană delegată de un for superior pentru a îndruma desfășurarea unei competiții sportive, fără a se substitui atribuțiilor arbitrului principal, avînd dreptul de a interveni numai în cazuri de reclamații sau de contestații; superarbitru (2). Cf. M. D. ENC., DEX, DSR.

— Pl.: *supraarbitri.*

— **Supra¹-** + **arbitru** (după fr. *surarbitre*).

SUPRABUGETÁR, -Ă adj. Care nu este prevăzut în (sau nu este plătit din) buget; extrabugetar. *Un individ timid și miop, cu înfățișare neînsemnată de copist suprabugetar.* C. PETRESCU, C. V. 184, cf. DL, DM, DN², DEX, DSR.

— Pl.: *suprabugetari, -e.*

— Pref. *supra-* + **bugetar.**

SUPRACALIFICÁT, -Ă adj. Care are o calificare superioară celei obișnuite. *Tehnica prelucrării datelor mai este tributară la noi... unei serii de mituri, dintre care cel mai grav este acela al personalului supracalificat.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 100.

— Pl.: *supracalificați, -te.*

— Pref. *supra-* + **calificat.**

SUPRACARLÍNGĂ s. f. (Nav.) Piesă a osaturii navelor de lemn, formată dintr-o grindă așezată deasupra carlingii pentru a o consolida. Cf. LTR².

— Pl.: *supracarlingi.*

— **Supra¹-** + **carlingă.**

SUPRACÍLIE s. f. pl. (Învechit, rar) Sprînceană (1). *Nu se mai alegea despărțirea între ochi și supraciliele una cu alta se atingea.* ARISTIA, PLUT. 271/15.

— Din lat. **supercilia** (pl. lui *supercilium*).

SUPRACLÁSĂ s. f. (Biol.) Categoria sistematică superioară clasei și inferioară încrengăturii. Cf. M. D. ENC., DN³.

— Pl.: *supraclase.*

— **Supra¹-** + **clasă** (după fr. *surclasse*).

SUPRACOMÁNDĂ s. f. (Mil.; învechit, rar) Comandă supremă. *Fu nevoit a încredința supracomanda oastei lui Nicolăi Camenețchi.* ASACHI, S. L. II, 102.

— Pl.: *supracomenzi.*

— **Supra¹-** + **comandă.**

SUPRACOMPRIMÁRE s. f. (Tehn.) Mărire a presiunii finale de compresiune în cilindrii unui motor cu ardere internă, pentru a-i spori puterea. Cf. LTR², DN³.

— **Supra¹-** + **comprimare** (după fr. *surcompression*).

SUPRACONCEPTUÁL, -Ă adj. (Rar) Care este mai mult decît un concept; care depășește conceptul. *Puritatea sa aproape supraverbală, în orice caz supraconceptuală, amintește de... Bergson.* RALEA, S. T. I, 155.

— Pl.: *supraconceptuali, -e.*

— Pref. *supra-* + **conceptual.**

SUPRACONDUCTIBILITÁTE s. f. (Tehn.) Anulare a rezistenței electrice a anumitor materiale răcite la temperaturi foarte joase, însoțită și de alte manifestări specifice; (rar) supraconducție. Cf. LTR², DER, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Din fr. **supraconductibilité.**

SUPRACONDUCTÍV, -Ă adj. (Tehn.) Care ține de supraconductibilitate; privitor la supraconductibilitate. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supraconductivi, -e.*

— Pref. *supra-* + **conductiv.**

SUPRACONDUCTÓR, -OÁRE adj., s. m. (Material) care prezintă supraconductibilitate, care a fost adus în această stare. Cf. LTR², M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *supraconductori, -oare.*

— Din fr. **supraconducteur.**

SUPRACONDÚCȚIE s. f. (Tehn.; rar) Supraconductibilitate. Cf. LTR², DN³.

— Din fr. **supraconduction.**

SUPRACONFÓRT s. n. Confort care depășește (cu mult) nivelul obișnuit; superconfort. *S-au executat pe banii acestei unități..., din sursele ei, cu forța ei de muncă, lucrări de supraconfort.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 178, cf. DSR.

— **Supra¹-** + **confort.**

SUPRACONSOLIDÁ vb. I. Refl. (Despre pămînt) A se îndesa tare, prin sedimentare sub presiuni litostatice mari.

— Prez. ind.: *supraconsolidez.*

— Pref. *supra-* + **consolida.**

SUPRACONSOLIDÁRE s. f. Acțiunea de a se supraconsolida și rezultatul ei; stare a unui pămînt supraconsolidat. *Supraconsolidarea rezultă... din condițiile speciale de sedimentare a depozitelor respective și se întîlnește, în special, la argilele marine.* LTR².

— Pl.: *supraconsolidări.*

— V. **supraconsolida.**

SUPRACONSOLIDÁT, -Ă adj. (Despre pămînt) Îndesat tare și cu porozitate mai mică decît cea normală, datorită sedimentării sub presiuni litostatice mari. *Argilele supraconsolidate manifestă o puternică tendință de umflare, îndată ce au posibilitatea de a se îmbiba cu apă.* LTR², XVI, 625.

— Pl.: *supraconsolidați, -te.*

— V. **supraconsolida.**

SUPRACONSÚM s. n. (Rar) Consum exagerat de substanțe, de materiale etc. Cf. DCR.

— Pl.: *supraconsumuri.*

— **Supra¹-** + **consum** (după fr. *surconsommation*).

SUPRACONȘTIÉNT, -Ă adj. (Rar) Care este mai presus de atitudinea, starea etc. conștientă. *Temperamentul și fiziologia, educația și moravurile sînt motive inconștiente sau supraconștiente ale faptelor omenești.* VIANU, L. U. 456.

— Pl.: *supraconștienți, -te.*
— Pref. *supra-* + **conștient.**

SUPRACOPÉRTĂ s. f. Coperă suplimentară tipărită din hîrtie mai groasă, din carton subțire etc., care îmbracă coperta unei cărți, a unui album etc., în scopul protejării și realizării unei prezentări grafice mai atrăgătoare; anvelopă. Cf. LTR[2]. *Volumul are pe supracopertă un fragment din tabloul „Familia".* V. ROM. decembrie 1964, 160, cf. DN[2]. *Ediția de față lărgește mult lista de cuvinte... potrivit celor afirmate în prezentarea editurii de pe supracopertă.* L. ROM. 1967, 282, cf. M. D. ENC., DEX, DSR.
— Pl.: *supracopérte.*
— **Supra[1]-** + **copertă.**

SUPRACÓTĂ s. f. Cotă suplimentară (de bani, de produse etc.) care îi revine cuiva sau care este datorată de cineva. Cf. DM, DN[2], DEX.
— Pl.: *supracote.*
— **Supra[1]-** + **cotă.**

SUPRACURÉNT s. m. Curent electric de intensitate mai mare decît cea prevăzută pentru circuitul prin care trece; (rar) supraintensitate. *Supracurenții pot surveni în operațiunile de serviciu normal,... în accidente.* LTR. *Supracurenții pot produce încălziri excesive și efecte electrodinamice dăunătoare.* LTR[2], cf. DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *supracurenți.*
— **Supra[1]-** + **curent.**

SUPRADETERMINÁRE s. f. Determinare suplimentară, peste cea obișnuită. *Prin alăturarea poeziilor, compozitorul naște continuitatea ideilor, creează legături dincolo de entitatea disparată a fiecăruia, le impune o supradeterminare.* M 1968, nr. 1, 17.
— Pl.: *supradeterminări.*
— **Supra[1]-** + **determinare** (după fr. *surdétermination*).

SUPRADEVELOPÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică materiale fotografice) A ține prea mult timp în developator. Cf. DEX—S.
— Prez. ind.: *supradevelopez.*
— Pref. *supra-* + **developa** (după fr. *surdévelopper*).

SUPRADEVELOPÁRE s. f. Developare peste limita necesară, care are drept rezultat formarea unei imagini foarte dense, cu contrast mărit. Cf. LTR[2], DN[3].
— Pl.: *supradevelopări.*
— V. **supradevelopa.**

SUPRADEVELOPÁT, -Ă adj. (Despre materiale fotografice) Care a fost ținut prea mult timp în developator. *Clișeu supra developat.*
— Pl.: *supradevelopați, -te.*
— V. **supradevelopa.**

SUPRADIALECTÁL, -Ă adj. Despre norme lingvistice. Care se situează la un nivel superior dialectului. *Însești normele supradialectale unice se constituie treptat.* COTEANU, R. L. 19.
— Pronunțat: *-di-a-.* — Pl.: *supradialectali, -e.*
— Pref. *supra-* + **dialectal.**

SUPRADIMENSIONÁ vb. I. Tranz. A dimensiona în mod exagerat, mai mult decît este îndreptățit; a stabili dimensiuni mai mari decît cele normale. Cf. DN[3]. ◇ Fig. *Le poți descifra, consemna ca atare sau chiar supradimensiona pînă la formula „evenimentul teatral remarcabil".* T iulie 1969, 73. *Ambele atitudini conțin o exagerare care... face abstracție de opera în sine: cea dintîi supradimensionînd, nu are în vedere în primul rînd cazul particular al poeziei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 80, 9/1.
— Pronunțat: *-si-o-.* — Prez. ind.: *supradimensionez.*
— Pref. *supra-* + **dimensiona** (după fr. *surdimensioner*).

SUPRADIMENSIONÁL, -Ă adj. (Rar) Care aparține unei supradimensiuni; privitor la o supradimensiune. (Fig.; substantivat) *Eminescu are o precizie a fantasticului, un fel de realism al amănuntului fantastic... și, mereu, însușirea lui de-a gîndi poetic și de-a ridica în supradimensional întîmplările obișnuite.* CONTEMP. 1969, nr. 1 183, 3/2.
— Pronunțat: *-si-o-.* — Pl.: *supradimensionali, -e.*
— Pref. *supra-* + **dimensional.**

SUPRADIMENSIONÁRE s. f. Acțiunea de a supradimensiona și rezultatul ei; dimensionare exagerată; stabilire de dimensiuni mai mari decît cele normale. *Supradimensionarea sonoră a corului... nu ne-a îngăduit să ne dăm seama dacă grandilocvența aparține interpretării sau chiar compozitorului.* M 1968, nr. 1, 23. *Proiectarea este chemată... să-și aducă o contribuție sporită la alegerea celor mai eficiente soluții... urmărind cu deosebire evitarea supradimensionării construcțiilor.* RL 1968, nr. 7 387.
— Pronunțat: *-si-o-.* — Pl.: *supradimensionări.*
— V. **supradimensiona.**

SUPRADIMENSIONÁT, -Ă adj. Care este dimensionat exagerat, mai mult decît este îndreptățit prin calcul; care are dimensiuni mai mari decît cele normale. *Sculele supradimensionate pot fi considerate ca fiind rezultatul unei atitudini de „antijoc" din partea unor pescari.* VÎN. PESC. august 1962, 4. *Doar în desenele animate ale lui Gopo ne mai putem întîlni cu sauriені supradimensionați.* CINEMA, 1968, nr. 4, 14. *Izbutea să imprime... simțul proporțiilor,... încît chiar și atunci cînd se tălmăceau piese supradimensionate ca formă,... nu plictiseau pe auditor.* CONTEMP. 1969, nr. 1 172, 7/2.
— Pronunțat: *-si-o-.* — Pl.: *supradimensionați, -te.*
— V. **supradimensiona.**

SUPRADIMENSIÚNE s. f. Cantitate care se adaugă dimensiunilor normale. Cf. DN[3]. ✦ (Tehn.) Dimensiune a unei piese, ce depășește pe cea pe care ar trebui să o aibă pentru a fi eficientă. *Între o gaură și un arbore poate fi un joc, ... sau o supradimensiune, dacă diametrul arborelui este ceva mai mare decît diametrul găurii.* IOANOVICI, TEHN. 371.
— Pronunțat: *-si-u-.* — Pl.: *supradimensiuni.*
— **Supra[1]-** + **dimensiune.**

SUPRADIVIDÉNDĂ s. f. (Rar) Dividend suplimentar ce se acordă acțiunilor peste cel care le revine de drept. *Supradividendă..., un plus ce se dă acționarilor peste o dividendă fixată de mai înainte.* I. PANȚU, PR. 3.
— Pl.: *supradividende.*
— **Supra[1]-** + **dividendă.**

SUPRADOMINÁNTĂ s. f. (Muz.) Treapta a șasea a modurilor major și minor, situată la o șextă superioară față de tonică și la o secundă superioară față de dominantă; acord compus pe această treaptă. Cf. IVELA, D. M., DER, DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *supradominante.*
— **Supra[1]-** + **dominantă.**

SUPRADOTÁRE s. f. (Rar) Capacitate intelectuală, aptitudine etc. ieșită din comun, superioară celei considerate normală. *Actorii mari se exclud, ei rezis-*

ținînd la... concurențe pe baza supradotării. CINEMA, 1968, nr. 4, 14.

— Pl.: *supradotări.*

— **Supra¹-** + **dotare.**

SUPRADOTÁT, -Ă adj. Cu calități intelectuale, cu aptitudini etc. ieșite din comun, superioare celor considerate normale. *Activitatea cu elevii supradotați să fie sprijinită de cadrele din învățămîntul superior.* GI 1968, nr. 930, 2/5. *Consider că aptitudinea de a crea, creativitatea, nu este... apanajul unor indivizi supradotați, al geniilor, ci o capacitate, un atribut al fiecărui om.* CONTEMP. 1975, nr. 1745, 6/1.

— Pl.: *supradotați, -te.*

— Pref. *supra-* + **dotat.**

SUPRADOZÁJ s. n. (Rar) Creștere a cantității de substanțe peste limita normală; încărcare excesivă a unei doze. *Folosirea heroinei administrată pe cale intravenoasă este însoțită de grave probleme de sănătate — hepatite și decese în urma supradozajelor.* în DCR.

— Pl.: *supradozaje.*

— **Supra¹-** + **dozaj** (după fr. *surdosage*).

SUPRADÓZĂ s. f. (Rar) Cantitate de substanțe mai mare decît doza cosiderată normală; doză foarte mare. *Cu ultimele resurse bănești... și-au cumpărat medicamente în supradoze nocive. Le-au ingerat și urmarea se cunoaște,* în DCR.

— Pl.: *supradoze.*

— **Supra¹-** + **doză** (după fr. *surdose*).

SUPRADRESÁT, -Ă adj. (Rar) Care este dresat mai mult decît este nevoie. *Cîinele supradresat este cel căruia i s-a gîtuit orice inițiativă.* VÎN. PESC. iunie 1962, 11.

— Pl.: *supradresați, -te.*

— Pref. *supra-* + **dresat.**

SUPRADÚCE vb. III. Tranz. (Învechit, rar) A aduce în plus. *Vorbele noi supraduc judecăți noi.* ARISTIA, PLUT. 143/1. *Imbecilitatea... supraduce... temerea la cei neexercitați în pe[illegible]triște prin rațiune.* id. ib. 208/16.

— Prez. ind.: *supradúc.*

— Pref. *supra-* + **duce.**

SUPRAEFÓRT s. n. Efort mai mare decît cel care se poate depune în condiții normale. *Să-și compromită sănătatea, ca urmare a mizeriei și a supraeforturilor.* ABC SĂN. 343. *Nu mai poate ține piept prin voință și supraefort.* T mai 1964, 46.

— Pl.: *supraeforturi.*

— **Supra¹-** + **efort.**

SUPRAELÁSTIC, -Ă adj. (Despre fibre sintetice sau, p. ext. despre țesături sau obiecte făcute din astfel de fibre) Cu elasticitate și flexibilitate foarte mare. *Firele sintetice texturate pot fi: supraelastice, voluminoase și mixte.* LTR² VII, 645. *Ciorapi... din fibre supraelastice,* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 830. *A pus pe tarabele din piețe... ciorapi supraelastici.* ib. 1969, nr. 8 200, cf. DN³. ◇ (Substantivat) *Rochie de supraelastic.*

— Pl.: *supraelastici, -ce.*

— Pref. *supra-* + **elastic.**

SUPRAELOGIÉRE s. f. Elogiere exagerată. *Supraelogierea în mod nemeritat a unui actor.* CINEMA, 1968, nr. 10, 39.

— Pronunțat: *-gi-e-.* — Pl.: *supraelogieri.*

— **Supra¹-** + **elogiere.**

SUPRAESTÉT s. m. Adept în cel mai înalt grad al estetismului. *Scrupulosul artist, supraestetul Flaubert... face parte din stilul național francez.* RALEA, S. T. I, 214.

— Pl.: *supraeștești.*

— **Supra¹-** + **estet.**

SUPRAESTIMÁ vb. I. Tranz. și refl. A(-și) atribui o valoare, o calitate pe care nu o are; a avea despre sine sau despre cineva ori ceva o părere mai bună (în privința importanței, a calităților, a valorilor etc.) decît s-ar cuveni; a (se) supraaprecia, a (se) supraevalua. V. pretinde, supraprețui, supravalorifica. *Nu poate să-și înăbușe jena pentru ea și un ușor dispreț pentru mine, cînd îți supraestimez calitățile.* IBRĂILEANU, A. 63. *Mă supraestimați.* CĂLINESCU, S. 128. *Fuseseră născocite noi unelte ale morții... cu acest prilej, s-a văzut că unele dintre ele fuseseră supraestimate.* BOGZA, A. Î. 634, cf. DL, DM. *Al treilea grup de specialiști supraestimează rolul primelor traduceri românești.* VARLAAM — SADOVEANU, 35, cf. DN. *Regizorul — autor... se supraestimează.* CINEMA, 1968, nr. 6, 10, cf. M. D. ENC., DEX, DSR.

— Prez. ind.: *supraestimez.*

— Pref. *supra-* + **estima** (după fr. *surestimer*).

SUPRAESTIMÁRE s. f. Acțiunea de a (se) supraestima și rezultatul ei; atribuire a importanței, a unor calități, a unor valori etc. mai mari decît s-ar cuveni; supraapreciere, supraevaluare, supravalorificare. Cf. DL, DM. *Ceea ce se impune astăzi nu mai este... pledoaria pentru valabilitatea calculului logico-matematic, ci rezistența față de supraestimarea logicii matematice.* L. ROM. 1965, 207. *Rezultatul supraestimării seculare a rolului bărbatului.* CONTEMP. 1969, nr. 1 197, 9/3, cf. M. D. ENC., DEX, DN³, DSR.

— Pl.: *supraestimări.*

— V. **supraestima.**

SUPRAETAJÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică clădiri terminate) A adăuga unul sau mai multe etaje. Cf. DN³, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *supraetajez.*

— Pref. *supra-* + **etaja** (după fr. *surédifier*).

SUPRAETAJÁRE s. f. Acțiunea de a supraetaja și rezultatul ei; adăugare a unuia sau a mai multor etaje la o clădire terminată. *Acolo unde se pot atașa mansarde, se pot face supraetajări.* M 1969, nr. 12, 25, cf. M. D. ENC. ◇ Fig. *Romanul lui Fănuș Neagu se sprijină pe o subtilă supraetajare a semnificațiilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 3/3, cf. DEX.

— Pl.: *supraetajări.*

— V. **supraetaja.**

SUPRAETAJÁT, -Ă adj. (Despre clădiri terminate) Căruia i s-a adăugat unul sau mai multe etaje. (Fig.) *Așa se explică arhitectura supraetajată a cărții în cuprinsul căreia o atenție specială e acordată vieții... poetului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 34, 4/3.

— Pl.: *supraetajați, -te.*

— V. **supraetaja.**

SUPRAÉU s. n. (Rar) Parte a personalității considerată ca cenzor al întregului comportament social al individului. *Supraeul lui îl ferea de greșeli.*

— Pl.: *supraeuri.*

— **Supra**[1]- + **eu** (după fr. *sur-moi*).

SUPRAEVALUÁ vb. I. Tranz. şi refl. A(-şi) atribui o valoare, o calitate pe care nu o are; a avea despre sine sau despre cineva ori ceva o părere mai bună (în privinţa importanţei, a calităţilor, a valorilor etc.) decît s-ar cuveni; a (se) supraaprecia, a (se) supraestima. V. pretinde (1), supraprețui, supravalorifica. *Mai tîrziu am înţeles că supraevaluasem anumite inteligenţe.* CAMIL PETRESCU, U. N. 197, cf. DL, DM. *Supraevalua rolul lingvisticii în istorie.* IST. LIT. ROM. II, 623, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX, DSR.

— Pronunţat: *-lu-a.* — Prez. ind.: *supraevaluez.*

— Pref. *supra-* + **evalua** (după fr. *surévaluer*).

SUPRAEVALUÁRE s. f. Acţiunea de a supraevalua şi rezultatul ei; atribuire a importanţei, a unor calităţi, a unor valori etc. mai mari decît s-ar cuveni; supraapreciere, supraestimare, supravalorificare. Cf. M. D. ENC., DEX, DN[3], DSR.

— Pronunţat: *-lu-a-.* — Pl.: *supraevaluări.*

— V. **supraevalua.**

SUPRAEXCITÁ vb. I. Tranz. (Rar) A surescita. Cf. SCRIBAN, D., DN[3], DSR.

— Prez. ind.: *supraexcit.*

— Pref. *supra-* + **excita** (după fr. *suresciter*).

SUPRAEXCITÁRE s. f. (Rar) Acţiunea de a supraexcita şi rezultatul ei; surescitare. *Cît despre imaginaţiune, ea nu este decît supraexcitarea creierului.* CONTA, O. F. 113. *În anumite condiţiuni de supraexcitare nervoasă, un curent de vibraţiuni porneşte de la om la obiect.* MACEDONSKI, O. IV, 141, cf. DN[3], DSR.

— Pl.: *supraexcitări.*

— V. **supraexcita.**

SUPRAEXCITÁŢIE s. f. (Fiziol.; rar) Surescitare. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3], DSR.

— Pl.: *supraexcitaţii.*

— **Supra**[1]- + **excitaţie** (după fr. *surexcitation*).

SUPRAEXPÚNE vb. III. Tranz. A efectua operaţia de supraexpunere. Cf. DN[3].

— Prez. ind.: *supraexpun.*

— **Supra**[1]- + **expune** (după fr. *surexposer*).

SUPRAEXPÚNERE s. f. Expunere mai îndelungată la lumină a materialelor fotosensibile (pentru a obţine anumite efecte artistice sau tehnice). Cf. LTR[2]. *Amestecă tonurile, dînd o vagă senzaţie de supraexpunere.* CINEMA, 1968, nr. 7, 22, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Pl.: *supraexpuneri.*

— V. **supraexpune.**

SUPRAEXPÚS, -Ă adj. (Despre materiale fotografice) Care a fost supus unei supraexpuneri. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supraexpuşi, -se.*

— V. **supraexpune.**

SUPRAFATÍGĂ s. f. (Neobişnuit) Surmenaj. *Suprafatiga fizică să observă în urma sforţărilor prea mari, continue şi repetate.* BIANU, D. S. *Suprafatiga intelectuală îşi arată efectele mai încet.* id. ib.

— **Supra**[1]- + **fatigă** (după fr. *surfatigue*).

SUPRAFAŢÁ vb. I. Tranz. (Rar; complementul indică piese tehnice, drumuri, construcţii etc.) A acoperi cu un strat superficial pentru a proteja, a finisa sau a decora. Cf. DN[3].

— Prez. ind.: *suprafaţez.*

— De la **suprafaţă.**

SUPRAFAŢÁRE s. f. (Tehn.) Operaţie prin care o piesă, un drum, o construcţie etc. se acoperă cu strat superficial pentru a le proteja, a le finisa sau a le decora; p. ext. stratul obţinut prin această operaţie. Cf. MDT. *Suprafaţarea serveşte la protejarea materialelor.* LTR[2], cf. DN[3].

— V. **suprafaţa.**

SUPRAFAŢÁT, -Ă adj. (Rar; despre piese tehnice, drumuri, construcţii etc.) Care e acoperit cu un strat superficial pentru a fi protejat, finisat sau decorat. *Şosea suprafaţată.*

— Pl.: *suprafaţaţi, -te.*

— V. **suprafaţa.**

SUPRAFÁŢĂ s. f. **1.** Porţiune delimitată (de teren, de pădure etc.) considerată sub raportul lungimii şi lăţimii, măsurată în unităţi la pătrat, cuprins, întindere, întins, spaţiu[1] (II 1), teritoriu, (învechit) cuprindere, olat (1); spec. arie limitată de o linie închisă (frîntă sau curbă) măsurată în unităţi la pătrat, (livresc) superficie (2), (învechit) surfaţă (1). V. mărime (I), regiune (1), zonă. *Întindere numai în lungime şi lărgime pe care o vom numi soprafaţă.* ASACHI, G. 1[r]/18. *Vom vorbi mai pe larg despre măsurile suprafeţilor.* D. ASACHI, T. 2/24. *Faţa trupului se zice arie sau suprăfaţă.* RUS, I. I, 7/32. *Dă suprafaţa cea mai stearpă unui om cu minte şi muncitor.* BREZOIANU, A. 133/11. *Grădina aceasta... formează două terase... de o suprafaţă... de 3 000 de coţi* (a. 1859). URICARIUL, V, 171/16. *Aşezarea neamurilor pe suprafaţa Europei.* GHICA, C. E. I, 34. *Suprafaţa pămîntului arabil al judeţului.* I. IONESCU, P. 51. *Se înţelege prin aria sau suprafaţa unei figuri porţiunea întinderei plane mărginită prin liniile ce formează figura.* MELIK, G. 109. *Aceste căldăruşe... circulă pe o enormă suprafaţă în Europa.* PÂRVAN, G. 307, cf. CADE. *Toponimia unor astfel de teritorii cu suprafaţă redusă.* IORDAN, T. 15, cf. SCRIBAN, D. *Construieşte un adevărat tablou de pictor, alternînd suprafeţele albe... cu petele de coloare.* VIANU, A. P. 77. *Urbanismul... a reglementat în toată Europa contrastele; simetriile şi alternanţele dintre suprafeţele clădite şi zonele numite verzi.* ARGHEZI, B. 90, cf. DL, DM. *Suprafaţa plană sau mai simplu planul... se întîlneşte în natură materializat în diverse feluri, dar totdeauna numai sub formă de porţiuni limitate.* GEOM. SP. 4. *Uliţele oraşului erau despărţite între ele de mari suprafeţe arabile.* G. BARBU, A. V. 49. *Un sfert din suprafaţa locuibilă a oraşului s-a construit în ultimii cinci ani.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213, cf. M. D. ENC., DEX. *Diferenţierile existente între judeţe în privinţa suprafeţei au fost determinate de factori cu caracter natural.* JUD. ROM. SOC. 18. ✧ Fig. *Atingerea cu Apusul aşternea doar o poleială... de cultură în suprafaţa vieţii noastre.* VLAHUŢĂ, S. A. III, 339. *Pasiunea meridionalilor pentru jocurile de noroc... formează subiectul acestui roman, tratat pe suprafeţe vaste.* LOVINESCU, C. IV, 114. *Vizualitatea poate îmbrăţişa suprafeţe mai vaste decît poate face tactilitatea.* VIANU, E. 172. *Numele lui a fost răsplătit ... cu o furie de snobism care-l făcu imediat celebru în suprafaţă.* RĂLEA, S. T. I, 92. ✧ *Suprafaţă specifică* = aria totală a suprafeţei (1) granulelor din unitatea de volum sau de masă a unui material pulverulent sau granular. Cf. MACAROVICI, CH. 166, DER. ✦ Fig. Garanţii pe care le oferă o persoană; mijloace, resurse, credit recunoscut. Cf. CADE. *Vinovatul*

este altcineva, cu altă suprafață și cu altă răspundere. GALACTION, O. A. I, 77. *Era cuprins de sfiiciune cînd vorbea de-a dreptul cu personalitățile cu oarecare suprafață.* CAMIL PETRESCU, O. II, 529. *O redresare... nu poate fi realizată decît de oamenii de mare suprafață și răspundere.* BOGZA, A. Î. 452. *A avut... toate înlesnirile de carieră și sursele financiare... pentru a ajunge diplomat,... personalitate de suprafață.* V. ROM. martie 1970, 58.

2. Partea exterioară a unui corp material, care îl limitează în toate direcțiile și îl separă de mediul înconjurător sau de un alt corp; față, (livresc) superficie **(1)**. V. c u p r i n s, î n t i n d e r e. *Cristaluri adeseori mari, cu suprafață netidă sau vărgată.* I. CIHAC, I. N. 431/29. *Mulțimea aceasta de apă acopere trei părți din suprafața pămîntului.* LAURIAN, M. IV, 1/4. *Lăutarii întrebuințează, pentru suprafețele instrumentelor cu coarde, tinichele de un fel de brad.* BREZOIANU, A. 364/6. *Cea mai mare parte a suprafeței pămîntului este acoperită de apele oceanului.* BARASCH, M. II, 129/30. *Frenologii au crezut că diversele facultăți... ale sufletului sînt localizate în diversele protuberanțe ce creierul are pe suprafața sa.* CONȚA, Ș. F. 53. *Am tîmplat suprafața pereților cu ornamente.* EMINESCU, P. L. 79. *Nu mai e simplu ornament de suprafață, e relief adevărat.* PÂRVAN, G. 331, cf. CADE. *Acest control se face numai pentru verificarea perfecției suprafețelor pieselor.* IOANOVICI, TEHN. 366. *Cei mai mulți pivoți se construiesc cu suprafața inelară.* SOARE, MAȘ. 67. *Suprafața de contact a particulei coloidale cu mediul dispersant crește invers proporțional cu mărimea particulei.* MACAROVICI, CH. 165, cf. DL, DM. *Considera că electronii ar fi dispuși la suprafața atomului.* SANIELEVICI, R. 32. *Boala poate... cuprinde aproape întreaga suprafață a corpului.* ABC SĂN. 323, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *O idee rămîne la mine zile întregi pe suprafața minții.* EMINESCU, P. L. 89. *Atlasele lingvistice ne înfățișează... termenul care e... la suprafața memoriei lui lingvistice.* PUȘCARIU, L. R. I, 198. *Fenomenele lingvistice se prezintă cercetătorului ca structuri de suprafață reductibile.* L. ROM. 1967, 102. *Epica secolului nostru tinde să configureze... un cult al tăcerilor... greu de detectat la suprafața textelor literare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 132, 10/1. ✧ L o c. a d j. **De suprafață** = care nu are (sau nu este de) profunzime; superficial **(1)**, *Vina lui e o greșeală doar de suprafață.* ARGHEZI, L. 295. *Polemica lui nu se irosește într-o diatribă de circumstanță și de suprafață.* IST. LIT. ROM. II, 63. *Au preluat... o serie de amănunte de un pioresc de suprafață.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 19, 19/1, cf. DEX. ✧ L o c. a d v. **La suprafață** = fără a pătrunde în esența lucrurilor; în mod superficial. *Preocupările omului cult... nu le simțește decît la suprafață.* AGÎRBICEANU, A. 218. *În această privință, cercetările au rămas la suprafață.* OȚETEA, R. 35. *Imperative noi ale învățămîntului modern,... tratate doar la suprafață.* CINEMA, 1968, nr. 1, X, cf. DEX. ✧ E x p r. **A ieși** (sau **a scoate**) **la suprafață** = a reuși să depășească o situație grea, o încurcătură etc. *Nu știu dacă orașul scufundat va ieși la suprafață în lumina lui de odinioară.* SADOVEANU, O. XX, 417. *Meritele cîștigate... te vor scoate singure la suprafață.* ARGHEZI, S. XX, 23. *Singuri au să iasă la suprafață, cînd le-o veni timpul.* STANCU, D. 205. ✦ F i g. Aspect aparent sau superficial; aparență. *Cîntărind fiecare expresiune în loc de a se mulțumi cu suprafața lucrului, critica descoperă... ceva mai mult.* HASDEU, I. C. I, 277, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Îl interesa suprafața pitorească a lucrurilor.* VIANU, A. P. 102. *Ceea ce se reține din intransigența lovinesciană este reprobarea pitorescului de suprafață.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 3/1, cf. DEX. ✦ Partea exterioară, de deasupra, a scoarței pămîntului, a unei mase de apă, a unui obiect etc.; față, întindere, întins, (livresc) superficie **(1)**, (învechit) surfață **(2)**, (învechit, rar) superfață. *Multe șoiuri... se află în acurile munților, ce sînt mult mai înalte decît suprafața mării.* J. CIHAC, I. N. 163/6. *Însușirea climei este foarte feluriță și atîrnă... de la înălțimea suprafeței mării.* FILIPESCU, D. I. 3/9. *Prin repaos, aceste picăturele se urcă la suprafață.* BREZOIANU, A. 333/32. *Această direcție este... totdauna perpendiculară la suprafața apelor liniștite.* MARIN, F. 2/28. *Luna apunea în riu, făcînd pare că din suprafața lui un drum moale.* EMINESCU, P. L. 96. *În clipa următoare viitoarea scoase la suprafață... pe copil.* AGÎRBICEANU, S. 629. *Fierul ... ajunge în multe locuri la suprafață.* PĂCALĂ, M. R. 8, cf. CADE. *Colonelul își sprijini spatele pe rezemătoarea scaunului și mîinile și le întinse... pe toată suprafața mesei.* SAHIA, N. 75. *Răzuitoarea ... se poartă pe suprafața scîndurii apăsat.* VLASIU, A. P. 363. *Se văzu deodată săltat de-o pereche de coarne care ieșeau încet la suprafață.* BART, S. N. 94, cf. SCRIBAN, D. *Terenul avea pietriș la suprafață.* PREDA, I. 79.

— Pl.: *suprafețe.* — Și: (învechit) **suprăfață, soprafață** s. f.

— **Supra**[1]**-** + **față** (după lat. *superficies*, fr. *surface*).

SUPRAFICIÁL, -Ă adj. (Învechit, rar) Care aparține suprafeței **(2)**; privitor la suprafață; de suprafață. *Măsura suprafacială de pămînt care... nu se lăuda decît cu o baniță de secară pe an, are astăzi un preț peste opt mii de lei.* BREZOIANU, A. 124/22.

— Pronunțat: *-ci-al.* — Pl.: *supraficiali, -e.*

— După lat. **superficialis**, fr. **superficiel.**

SUPRAFÍN, -Ă Foarte fin; de foarte bună, calitate; extrafin, superfin, (rar) străfin. Cf. POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE, DN[3].

— Pl.: *suprafini, -e.*

— Pref. *supra-* + **fin** (după fr. *surfin*).

SUPRAFIRÉSC, -EÁSCĂ adj. Care pare a fi mai presus de forțele și de legile firii sau în contradicție cu acestea; care pare a nu putea fi explicat în mod natural, prin rațiune; care ar exista în afara naturii, a lumii percepute prin simțuri; imaterial, nefiresc, nematerial, nepămîntean, nepămîntesc, supranatural *Ne-a atras ce părea suprafiresc.* M. I. CĂRĂGIALE, C. 55. *O putere suprafirească îi ridicară de la cele cu putință la cele miraculoase.* GALACTION, O. A, II, 129. *Este un țăran mai răsărit... nimic suprafiresc nu-l distinge.* CONSTANTINESCU, S. III, 279. *Fetele stînilor își freacă de lună umerii goi, Aventura lor se pătrunde suprafirească De pulberea luminos stîrnită din disc ca un roi.* BLAGA, POEZII, 112, cf. DL, DM. *Străvechile monodii bizantine, de o transparență suprafirească a undelor sonore.* CONTEMP. 1969, nr. 1 207, 7/4, cf. DEX.

— Pl.: *suprafirești.*

— **Supra**[1]**-** + **firesc.**

SUPRAFLUÍD, -Ă adj. (Despre heliu) Aflat în stare de suprafluiditate. Cf. M. D. ENC., DN[3].

— Pl.: *suprafluizi, -de.*

— Pref. *supra-* + **fluid** (după fr. *surfluide*).

SUPRAFLUIDITÁTE s. f. (Chim., Fiz.) Ansamblu de proprietăți ale heliului răcit la temperaturi foarte joase și la presiuni sub 25 de atmosfere. Cf. LTR[2], DER, M. D. ENC., DN[3].

— Pronunțat: *-flui-i-.*

— **Supra**[1]**-** + **fluiditate** (după fr. *surfluidité*).

SUPRAFORTĂREÁȚĂ s. f. (În sintagma) *Supraforțăreață zburătoare* = avion de bombardament de mare tonaj, blindat, dotat cu mai multe motoare și cu guri de foc de autoapărare; superfortăreață. Cf. DL, DM, DN[2], DEX.

— Pl.: *suprafortărețe.*

— **Supra**[1]**-** + **fortăreață** (după fr. *superforteresse*).

SUPRAFUZIÚNE s. f. (Fiz.) Rămînere în stare lichidă a unor substanțe aflate sub temperatura lor de solidificare; supratopire. *În atmosfera înaltă se găsesc adeseori nori, care conțin apă în stare de suprafuziune, adică în stare lichidă.* AGROTEHNICA, I, 254, cf. LTR, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-zi-u-*. — Pl.: *suprafuziuni.*

— **Supra¹-** + **fuziune** (după fr. *surfusion*).

SUPRAGARANTÁ vb. I. Tranz. (Rar) A da o garanție suplimentară; a garanta în plus. *I se adusese aminte de recoltă și el nici nu pomenise de ea în actul de vînzare care supragaranta împrumutul și ipoteca.* VINEA, L. II, 234.

— Prez. ind.: *supragarantez.*

— Pref. *supra-* + **garanta.**

SUPRAGENERATÓR s. n. (Rar) Generator cu randament superior. Cf. DCR.

— Pl.: *suprageneratoare.*

— **Supra¹-** + **generator** (după fr. *surgénérateur*).

SUPRAGENÚNCHI s. m. (Neobișnuit) Parte a piciorului care se află deasupra genunchiului. *Își poate cineva imagina pe Lisa din „Cuib de nobili" cu rochie pînă la... supragenunchi?* IBRĂILEANU, S. L. 28.

— Pl.: *supragenunchi.*

— **Supra¹-** + **genunchi.**

SUPRAGLÓTIC, -Ă adj. Care este situat deasupra glotei. *Coloana de aer expirat suferă modificări, la nivelul glotei și în cavitățile supraglotice.* SCL 1955, 161.

— Pl.: *supraglotici, -ce.*

— Pref. *supra-* + **glotic.**

SUPRAHEPÁTIC, -Ă adj. Care este situat deasupra ficatului. *Venele suprahepatice sînt citeodată dilatate.* BABEȘ, O. A. I, 435.

— Pl.: *suprahepatici, -ce.*

— Pref. *supra-* + **hepatic.**

SUPRAHRĂNÍT, -Ă adj. (Rar) Supraalimentat. (Fig.) *Publicul anilor 30, suprahrănit cu muzicaluri, s-a saturat.* CINEMA, 1969, nr. 5, 28.

— Pl.: *suprahrăniți, -te.*

— Pref. *supra-* + **hrănit.**

SUPRAIACÉNT, -Ă adj. Care este plasat deasupra. *Aceste locuri corespund părții mijlocii a circumvoluțiunii centrale și a unei mici porțiuni a circumvoluțiunii sub- și supraiacente.* BABEȘ, O. A. I, 33.

— Pronunțat *-pra-ia-*. — Pl.: *supraiacenți, -te.*

— Cf. subiacent.

SUPRAIMPRESIONÁT, -Ă adj. Care este supus procedeului de supraimpresiune. Cf. DCR.

— Pronunțat: *-pra-im-pre-si-o-*. — Pl.: *supraimpresionați, -te.*

— **Supra¹-** + **impresionat.**

SUPRAIMPRESIÚNE s. f. Procedeu de trucaj cinematografic care constă în suprapunerea pe aceeași peliculă a mai multor imagini filmate separat, pentru a obține anumite efecte. *Supraimpresiunea se realizează pe calea expunerii succesive a peliculei respective în camera de luat vederi.* LTR², cf. DL, DM, DER, DN². *Autorul folosește supraimpresiuni precum și o bandă sonoră electronică.* CINEMA, 1968, nr. 4, 6. *Se încercau, moduri de a cadra și mișca aparatul..., se practica frecvent supraimpresiunea.* ib. 1969, nr. 5, 6/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-pra-im-pre-si-u-*. — Pl.: *supraimpresiuni.*

— **Supra¹-** + **impresiune** (după fr. *surimpression*).

SUPRAIMPRIMÁ vb. I. Tranz. (Rar) (Complementul indică mărci poștale) A imprima un supratipar. Cf. DN³. ✦ A imprima o țesătură deja imprimată. Cf. DN³.

— Pronunțat: *-pra-im-*. — Prez. ind.: *supraimprim.*

— **Supra¹-** + **imprima** (după fr. *surimprimer*).

SUPRAIMPRIMÁRE s. f. (Rar) Imprimare a unui supratipar pe o marcă poștală. Cf. DN³. ✦ Imprimare a unei țesături deja imprimate. Cf. DN³.

— Pronunțat: *-pra-im-*.

— V. **supraimprima.**

SUPRAIMPÚNERE s. f. (Geogr., Geol.) Fenomen prin care un rîu continuă să-și adîncească valea și în roci dure; epigeneză. Cf. M. D. ENC., DEX, DN³, DSR.

— Pronunțat: *-pra-im-*. — Pl.: *supraimpuneri.*

— **Supra¹-** + **impunere.**

SUPRAINDIVIDUÁL, -Ă adj. (Rar) Care este mai presus de individual; care nu depinde de individ (ca reprezentant al unei categorii de ființe). *Individul trăiește... într-o lume supraindividuală de valori economice, spirituale, juridice și politice și în același timp într-o lume interindividuală de grupări sociale.* D. GUSTI, P. A, 117. ◇ Fig. *Unei atari valori îi corespunde... în artă stilizarea supraindividuală.* BLAGA, z. 69. *Începutul romanului căsca o prăpastie între timpul supraindividual și cel concret.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1978, nr. 1, 8/4.

— Pronunțat: *-pra-in-di-vi-du-al*. — Pl.: *supraindividuali, -e.*

— Pref. *supra-* + **individual.**

SUPRAINFÉCȚIE s. f. (Med.) Infectare din nou, în cursul unei boli infecțioase, cu același microb sau cu unul nou; superinfecție. Cf. DER, D. MED., M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pronunțat: *-pra-in-*. — Pl.: *suprainfecții.*

— **Supra¹-** + **infecție** (după fr. *surinfection*).

SUPRAINTENDÉNȚĂ s. f. Serviciu superior intendenței. *Supraintendența gărzii era să fie încredințată spătarului.* OȚETEA, T. V. 99.

— Pronunțat: *-pra-in-*. — Pl.: *supraintendențe.*

— **Supra¹-** + **intendență.**

SUPRAINTENSITÁTE s. f. (Tehn.; rar) Supracurent. Cf. LTR².

— Pronunțat: *-pra-in-*. — Pl.: *supraintensități.*

— **Supra¹-** + **intensitate.**

SUPRAINTERPRETÁRE s. f. (Rar) Interpretare excesiv de îngrijită. *Tendința spre suprainterpretare poate umbri... noblețea unei seri de muzică.* M 1968, nr. 2, 35.

— Pronunțat: *-pra-in-*. — Pl.: *suprainterpretări.*

— **Supra¹-** + **interpretare.**

SUPRAINTITULÁ vb. I. Tranz. (Rar; complementul indică scrieri) A supranumi. *„Adela" e supraintitulat matineu literar, ceea ce îi subliniază destinația didactică.* T iulie 1969, 93.

— Pronunțat: *-pra-în-*. — Prez. ind.: *suprainti-tulez.*

— Pref. *supra-* + **intitula.**

SUPRAÎNĂLȚÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică drumuri, căi ferate etc.) A ridica nivelul. Cf. DN³.

— Prez. ind.: *suprainalt.*

— Pref. *supra-* + **înălța** (după fr. *surélever*).

SUPRAÎNĂLȚĂRE s. f. **1.** Ridicare a nivelului unui drum, al unei căi ferate etc. Cf. DN³. ✦ Diferență de nivel între cele două margini ale unei șosele sau căi ferate în curbă. Cf. DN³.

2. Mărire a săgeții unui arc de boltă prin așezarea capetelor arcului deasupra nivelului zidurilor de sprijin. Cf. DN³.

— Pl.: *suprainălțări.*

— V. **supraînălța.**

SUPRAÎNCĂLZÍ vb. IV. Tranz. **1.** (Fiz.; complementul indică lichide sau vapori) A încălzi sub presiune la o temperatură mai înaltă decît temperatura normală de fierbere. Cf. DL, DM, DEX. ◇ Refl. *Aburul se supraîncălzește cînd parcurge de două, respectiv de trei ori... în ambele sensuri, țevile elementelor.* LTR VI, 655. *Aburul folosit ca agent motor în turbine se supraîncălzește la temperaturi cuprinse între 400° și 600°.* LTR² XVI, 658. ✦ (Complementul indică metale sau aliaje) A încălzi la o temperatură prea înaltă sau a menține prea mult timp la o temperatură normală de încălzire, ceea ce face să capete o structură grosolană, cu granulație mare. Cf. DEX, DN³. (Refl.) *Prin temperatura prea mare de încălzire, un oțel se poate supraîncălzi.* IOANOVICI, TEHN. 194.

2. (Sens curent; complementul indică încăperi, aparate etc.) A încălzi peste limita obișnuită. Cf. DL, DM. *Sîntem singuri în toată casa, supraîncălzită de soarele care încinge acoperișul blocului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 16/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *supraîncălzesc.*

— Pref. *supra-* + **încălzi** (după fr. *surchauffer*).

SUPRAÎNCĂLZÍRE s. f. Acțiunea de a (se) supraîncălzi și rezultatul ei.

1. (Fiz.) Încălzire a unor lichide sau vapori sub presiune la o temperatură mai înaltă decît temperatura normală de fierbere. Cf. supraîncălzi **(2)**. *Supraîncălzirea e utilizată pe scară mare... atît la aburul de alimentare... cît și la cel al turbinelor.* LTR, cf. MDT. *După supraîncălzire, comportarea aburului se apropie de comportarea gazelor perfecte* LTR², cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Încălzire a unui metal sau a unui aliaj la o temperatură prea înaltă, făcîndu-l să capete o structură grosolană, cu granulație mare. Cf. supraîncălzi **(2)**. *Dacă supraîncălzirea este pronunțată, oțelul devine sfărîmicios.* IOANOVICI, TEHN. 112, cf. 184. *Supraîncălzirile în tratamente termice.* LTR. *Supraîncălzirea se poate produce și la încălzirile pentru prelucrări mecanice la cald.* LTR², cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN³.

2. (Sens curent) Încălzire a unei încăperi, a unui aparat etc. peste limita obișnuită. Cf. supraîncălzi **(1)**. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supraîncălziri.*

— V. **supraîncălzi.**

SUPRAÎNCĂLZÍT, -Ă adj. **1.** (Fiz.; despre lichide sau vapori) Încălzit la o temperatură mai înaltă decît temperatura normală de fierbere. *Aerul din camera obscură ajunsese supraîncălzit.* BART. E. 202. *Locomotive... cu aburi supraîncălziți.* NOM. MIN. I, 108. *Aburul supraîncălzit poate avea, la o anumită presiune, temperaturi diferite.* LTR VI, 649. *Aerul supraîncălzit miroase a ceară arsă și a fum.* STANCU, M. I. 27. *Mașinile moderne cu aburi folosesc întotdeauna vaporii supraîncălziți.* CIȘMAN, FIZ. I, 411. *În starea în care vaporii nesaturați exercită presiunea din cauza temperaturii mai înalte, ei se mai numesc și vapori supraîncălziți.* MARIAN — ȚIȚEICA, FIZ. II, 115. *Stările lichidelor supraîncălzite.* LTR² XI, 57. *Aburul supraîncălzit are o densitate mai mică decît aburul saturat.* ib. XVI, 656, cf. DL, M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre metale și aliaje; p. ext., despre structura lor) Care are o granulație mare, grosolană, datorită încălzirii la o temperatură prea înaltă sau menținerii timp prea îndelungat la temperatura normală de încălzire. *Spre deosebire de structura arsă, structura supraîncălzită poate fi corectată prin tratamente termice adecvate.* LTR VI, 651, cf. DEX.

2. (Sens curent; despre încăperi, aparate etc.) Care a fost încălzit în mod excesiv. Cf. DL, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supraîncălziți, -te.*

— V. **supraîncălzi.**

SUPRAÎNCĂLZITÓR s. n. (Tehn.) Dispozitiv al unui cazan de abur, în care vaporii produși sînt încălziți la o temperatură mai înaltă decît cea de saturație. Cf. NOM. MIN. II, 236. *Supraîncălzitoarele se clasifică după modul de efectuare a transferului de căldură.* LTR, cf. MDT. *Pentru menținerea unei temperaturi constante a aburului... supraîncălzitorul se echipează cu un regulator.* LTR², cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pl.: *supraîncălzitoare.*

— **Supraîncălzi** + suf. *-tor.*

SUPRAÎNCĂRCÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică vehicule sau recipiente) A încărca peste măsură; (complementul indică oameni) a împovăra cu o muncă exagerată. Cf. DL, DM. *Prima serbare a supraîncărcat profesorii și copiii în ultima perioadă a trimestrului.* GÎ 1968, nr. 932, 3/4, cf. M. D. ENC., DEX, DN³. ◇ (Prin analogie) *S-ar putea... face o oră pe săptămînă, nu mai mult, ca să nu supraîncărcăm programul.* CINEMA, 1968, nr. 7, IV. *Uzinele... erau supraîncărcate cu alte comenzi.* FLACĂRA, 1968, nr. 3, 10.

— Prez. ind.: *supraîncărc.*

— Pref. *supra-* + **încărca** (după fr. *surcharger*).

SUPRAÎNCĂRCÁRE s. f. Acțiunea de a supraîncărca și rezultatul ei, încărcare a unor vehicule sau recipiente peste măsură; împovărare exagerată a cuiva. *Este interzisă supraîncărcarea mașinilor.* PREV. ACCID. 8, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Marele neajuns al prozei... îl constituie supraîncărcarea cu date istorice.* IST. LIT. ROM. II, 560. *Foarte mulți vorbitori s-au referit la problema supraîncărcării programelor.* GÎ 1968, nr. 930, 3/6. *O anume stufozitate, o supraîncărcare exterioară... se resimte în piesă.* T octombrie 1968, 93. *Memoria lor nu e încă blazată prin supraîncărcare.* ib. martie 1969, 92, cf. DEX, DN³.

— Pl.: *supraîncărcări.*

— V. **supraîncărca.**

SUPRAÎNCĂRCÁT, -Ă adj. (Despre vehicule, recipiente etc.) Încărcat peste măsură; arhiplin. *În jurul meu trecea lume peste lume..., tramvaie supraîncărcate.* BRĂESCU, A. 170. *Locomotiva a intrat în gara supraîncărcată.* SÂHIA, N. 51. *Tramvaiele trec în fiecare clipă, supraîncărcate.* SADOVEANU, O. IX, 245. *Mizerabila cutie pe roate e supraîncărcată cu călători.* BOGZA, A. Î. 248. *Găsi încăperea supraîncărcată.* STANCU, R. A. V, 386, cf. DL. *Traficul de călători... era deservit de autobuze mereu supraîncărcate.* PREDA, R. 310, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Cînd temperatura a mai scăzut, din atmosfera supraîncărcată s-au*

sublimat în primul rînd sărurile. GEOLOGIA, 59. *Un plan de învățămînt supraîncărcat poate anula avantajul unui manual bine făcut.* CONTEMP. 1980, nr. 1 750, 3/3.

— Pl.: *supraîncărcați, -te.*

— V. **supraîncărca.**

SUPRAÎNCORDÁRE s. f. (Rar) Concentrare intelectuală, nervoasă etc. deosebit de mare; încordare peste limita obișnuită. *Rolul Iuliei e jucat... cu o supraîncordare nervoasă.* T ianuarie 1969, 96. ✧ Fig. *Alături de... supraîncordarea melodramatică a tonului, se găsesc și unele înmuguriri ale artei viitoare.* VIANU, A. P. 181.

— Pl.: *supraîncordări.*

— **Supra**[1] + **încordare.**

SUPRAÎNCORDÁT, -Ă adj. (Rar) Care este într-o stare de tensiune, de încordare excesivă. (Fig.) *Situația este supraîncordată și orice întîrziere începe să oscileze între absurd și monstruos.* GALACTION, O. A. I, 69.

— Pl.: *supraîncordați, -te.*

— Pref. *supra-* + **încordat.**

SUPRAÎNDEPLINÍRE s. f. (Rar) Îndeplinire peste prevederi. *Produsele și materialele din grupa A, provenite din supraîndeplinirea planului,... nu vor putea fi folosite.* LEG. EC. PL. 459, cf. SFC I, 46.

— Pl.: *supraîndepliniri.*

— **Supra**[1]**-** + **îndeplinire.**

SUPRAÎNSĂMÎNȚÁ vb. I. Tranz. (Rar) A însămînța în exces. *Golurile rămase după defrișarea tufișurilor nefolositoare au fost supraînsămînțate cu semințe de ierburi perene.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 845.

— Prez. ind.: *supraînsămînțez.*

— **Supra**[1]**-** + **însămînța.**

SUPRALĂRGÍRE s. f. Lărgire a ecartamentului unei linii de cale ferată sau a părții carosabile a unui drum în porțiunile în curbă ale acestora, pentru a permite înscrierea vehiculelor în aceste porțiuni. *Mărimea supralărgirilor variază după modul de înscriere în curbă al vehiculelor.* LTR, cf. MDT. *În țara noastră se amenajează supralărgiri la partea interioară a curbei, pentru toate tipurile de drumuri modernizate.* LTR[2], cf. DER, DN[3].

— Pl.: *supralărgiri.*

— **Supra**[1]**-** + **lărgire** (după fr. *surlargeur*).

SUPRALICITÁ vb I. Intranz. A oferi la o licitație mai mult decît alt concurent, a mări oferta; (învechit) a adîrdisi. Cf. CADE. *Dacă știam noi, supralicitam la nemurire, pînă luam casa.* CĂLINESCU, S. 181, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX, DSR. ✦ Tranz. Fig. A exagera în aprecierea unui fapt, în folosirea unui procedeu etc. *Victoria individualismului liric își depășise țelurile și își supralicita roadele iluzorii.* CONSTANTINESCU, S. II, 315. *De ce n-am încerca să-l supralicităm noi?* STANCU, R. A. IV, 380. *Au fost ispitiți să facă concesii gustului prost, ajungînd chiar să-l supraliciteze.* IST. LIT. ROM. II, 239. *Scriitorul apasă, supralicitează efectele.* T octombrie 1968, 44. *Nici un editor nu umbla să te răpească altuia, nici un director de ziar sau de revistă nu te supralicita.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 1/1, cf. DEX.

— Prez. ind.: *supralicitez.*

— Pref. *supra-* + **licita** (după fr. *surenchérir*).

SUPRALICITÁRE s. f. Acțiunea de a supralicita și rezultatul ei; mărire a unei oferte. Cf. DEX, DN[3]. ✦ Fig. Exagerare în aprecierea unui fapt, în folosirea unui procedeu etc.; supralicitație. *Supralicitarea estetică națională... e mult mai decît suspectă.* RALEA, S. T. I, 201. *Observă că supralicitarea asta de umor se făcea pe socoteala lui.* T. POPOVICI, SE. 81. *Această supralicitare a oboiului... duce la o monotonie de timbru.* M 1962, nr. 4, 33. *Recunosc că mă ispitea grozav spectacolul acela de încordare nervoasă și de supralicitare a hazardului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 103, 13/1.

— Pl.: *supralicitări.*

— V. **supralicita.**

SUPRALICITATÓR, -OÁRE s. m. și f. Persoană care supralicitează. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Pl.: *supralicitatori, -oare.*

— **Supralicita** + suf. *-tor.*

SUPRALICITÁȚIE s. f. Licitație suplimentară care se face pentru același obiect, pentru a obține un preț mai ridicat. Cf. CADE, DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. Exagerare în aprecierea unui fapt, în folosirea unui procedeu etc.; supralicitare. *Supralicitația demagogică a iacobinilor puri.* CAMIL PETRESCU, T. II, 483. *Nu e nevoie de supralicitație și de pehlivănii.* C. PETRESCU, Î. II, 137. *Există în psihologia mitocanului o supralicitație de manieră... în societate.* RALEA, S. T. I, 200, cf. DN[3].

— Pl.: *supralicitații.* — Și: (rar) **supralicitațiúne** s. f. CADE.

— **Supra**[1]**-** + **licitație** (după fr. *surenchère*).

SUPRALICITAȚIÚNE s. f. v. **supralicitație.**

SUPRALIMINÁR, -Ă adj. (Rar) Care este deasupra pragului de excitabilitate. *Excitanții normali... devin supraliminari pentru acest sistem nervos dereglat.* V. ROM. ianuarie 1960, 102.

— Pl.: *supraliminari, -e.*

— Din fr. **supraliminaire.**

SUPRALUCIDITÁTE s. f. (Rar) Stare de claritate, de limpezime deosebită în gîndire; luciditate extremă. *Spectacolul... nu e coșmarul violent și patetic al prăbușirii, ci o lentă, sinuoasă alunecare spre vid, în iluzoria supraluciditate a narcozei.* T iulie 1968, 76.

— **Supra**[1]**-** + **lucidítate.**

SUPRALÚME s. f. (Rar) Lume imaginată în afara lumii reale. *Există îndivizi care au anumite vise, un fel de realitate transfigurată. Ca viziunea unei supralumi.* CAMIL PETRESCU, P. 325.

— Pl.: *supralumi.*

— **Supra**[1]**-** + **lume.**

SUPRALUMÍNĂ s. f. (Rar) Oberliht. *Supraluminile cu cercevele mobile pot fi cu deschidere verticală, obișnuită... sau interioară.* LTR, cf. MDT. *Tîmplăria supraluminii se execută din același material ca tîmplăria ferestrei.* LTR[2], cf. DN[3], DSR.

— Pl.: *supralumini.*

— **Supra**[1]**-** + **lumină.**

SUPRALUNGÍRE s. f. Spor de lungime care se dă buștenilor la fasonare, după ce au fost tești la capete în vederea corbănitului. Cf. LTR.

— Pl.: *supralungiri.*

— **Supra**[1]**-** + **lungire.**

SUPRAMARIONETĂ s. f. (Rar) Marionetă foarte perfecționată. *Intuind miraculoasele disponibilități de expresie ale păpușii, vorbea cu entuziasm de supramarionetă, care ar trebui să înlocuiască actorul pe scenă.* T septembrie, 1962, 66.

— Pronunțat: *-ri-o-.* — Pl.: *supramarionete.*

— **Supra**[1]**-** + **marionetă.**

SUPRAMATURÁȚIE s. f. (Agric.) Stadiu în care se găsesc semințele și fructele după ce au atins faza maturității fiziologice. Cf. LTR, LTR², DN³.

— Pl.: *supramaturații.*

— **Supra¹-** + **maturație.**

SUPRAMÉDIE s. f. Mărime care reprezintă o valoare mai mare decît media. *Pentru găsirea cifrei de neregularitatea firului se... calculează media, submedia și supramedia rezultatelor.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 64.

— Pl.: *supramedii.*

— **Supra¹-** + **medie.**

SUPRAMENȚIONÁT, -Ă adj. (Învechit) Care a fost menționat mai sus. *Dacă partea osîndită prin otărîrea tribunalului de poliție voiește a trage procesul înaintea stanțelor civile, nu face alt nimic mai mult decît pune în exercițiu dreptul supramențional.* DÎMBOVIȚA (1860), 144¹/66.

— Pl.: *supramenționați, -te.*

— Pref. *supra-* + **menționat.**

SUPRAMÍD subst. (Text.) Fibră textilă care se fabrică din rășini sintetice poliamidice. Cf. LTR².

— **Supra¹-** + **amid.**

SUPRAMODULÁȚIE s. f. Modulație a unui semnal purtător, în telecomunicații, cu un semnal modulator de amplitudine mai mare decît cea maximă corespunzătoare funcționării în condiții normale. *Supramodulație se produce cînd gradul de modulație depășește unitatea și provoacă distorsiuni de nelinearitate.* LTR², cf. DN³.

— Pl.: *supramodulații.*

— **Supra¹-** + **modulație** (după fr. *surmodulation*).

SUPRAMONOPÓL s. n. (Rar) Monopol internațional format din monopoluri din diferite țări. Cf. DN³.

— Pl.: *supramonopoluri.*

— **Supra¹-** + **monopol.**

SUPRAMÚNCĂ s. f. Muncă excesivă. *În toate aceste cazuri, mielita ar fi putut foarte bine să nu fi fost decît urmarea supramuncii și oboselii.* BABEȘ, O. A. I, 487. ◆ (Ec. pol.) Surplus de muncă prestat de muncitori peste munca necesară, prin care se creează plusprodusul. Cf. DL, DM. *Să exemplifice goana după supramuncă a moșierului antrenat în relații de piață.* IST. LIT. ROM. II, 521, cf. DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— **Supra¹-** + **muncă** (după fr. *surtravail*).

SUPRANATURÁL, -Ă adj. Care este mai presus de forțele și legile naturii sau în contradicție cu acestea; care pare a nu putea fi explicat în mod natural, prin rațiune; care ar exista în afara naturii, a lumii percepute prin simțuri, imaterial, nefiresc, nematerial, nepămîntean, nepămîntesc, suprafiresc; care este atribuit unor forțe miraculoase, fabulos, fantastic, legendar, miraculos, mitic, (învechit) surnatural, (învechit, rar) supernatural. *Unde omul ordinar vede o faptă neesplicabile prin sfera mărginită a cunoștințelor sale fizice, aleargă la lucruri supranaturali, la uriași, la diavoli.* ISIS (1859), 142¹/4. *El intră-n luptă cu ei, îi combate cu o energie supranaturală, cu o vigoare nespusă.* DÎMBOVIȚA (1859), 144²/20, cf. PROT. — POP., N. D., BARONZI, I. L. I, 213. *Zeii... sînt închipuiți, ca să zic așa, mai aerieni, mai invizibili, mai supranaturali decît înainte.* CONTA, O. F. 376. *Credea în existența unei astfel de ființe supranaturale.* IONESCU-RION, S. 107, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Sînt acele stînci... tăiete de niște mîini supranaturale.* HOGAȘ, DR. I, 19, cf. RESMERIȚĂ, D. *Antichitatea e unanimă în a recunoaște geților o adîncă și severă religiozitate... de zilnică închinare puterilor supranaturale.* PÂRVAN, G. 151, cf. CADE. *Să răstoarne situația ca o prezență supranaturală.* CAMIL PETRESCU, U. N. 421. *Arta cere un efort supranatural.* VLASIU, D. 165. *Însușirea respectivă e atît de extraordinară, încît o ființă umană n-o poate avea (sau, dacă o are, deține ceva din puterile ființelor supranaturale primejdioase).* IORDAN, STIL. 170, cf. SCRIBAN, D. *Creangă, care atribuia geneza plantelor factorului supranatural, fu ironizat, și pe drept cuvînt.* CĂLINESCU, C. O. 286. *Poemul se dispensează, pînă la un punct, de intervențiile supranaturale, comune tuturor epopeelor.* VIANU, L. U. 172. *Crestele uriașului munte par... templul unei zeități... care... și-ar exercita asupra lumii puterile-i misterioase și supranaturale.* BOGZA, C. O. 56. *La drept vorbind nu-i un dar supranatural, ci o însușire firească.* TUDORAN, P. 405, cf. DL. *O apariție supranaturală.* PREDA, R. 449, cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◆ (Substantivat, n.) Ceea ce pare a fi mai presus de legile naturii. *Pârvan..., idealistul convins cu găsirea supranaturalului.* IORGA, P. A. II, 71. *Crezi în supranatural?* AGÎRBICEANU, A. 178, cf. RESMERIȚĂ, D. *Pentru atare ființe nu există legi, nu există cauză naturală, lor li se impune numai supranaturalul.* BABEȘ, O. A. I, 5. *Supranaturalul e explicat... prin simpla manifestare a unor legi naturale.* MARINESCU, P. A. 46, cf. CADE. *Basmele poporului celui mai înzestrat cu imaginație creatoare leagănă fantezia doritoare de supranatural.* LOVINESCU, C. VIII, 129, cf. SCRIBAN, D. *„Mandragola" este într-adevăr o întreagă lume,... elogiu al naturalului, blamare a supranaturalului.* T mai 1969, 38. *Eminescu are o precizie a fantasticului,... o reprezentare concretă a supranaturalului.* CONTEMP. 1970, nr. 1 240, 3/5, cf. M. D. ENC., DEX. ◆ Fig. Care este cu totul deosebit, neobișnuit, ieșit din comun; excepțional, extraordinar, fără seamăn, v. seamăn (1). *Cei mai celebri violoniști ai Germaniii declară... că Paganini este un geniu supranatural.* FILIMON, O. II, 326, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Acum știu că toți contemporanii lui Napoleon nu erau oameni supranaturali așa cum mi-i arătau cărțile.* C. PETRESCU, I. II, 64, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX. ◆ (Rar) Care depășește dimensiunile naturale, obișnuite. *În buzunar au cel puțin o sută de cărți de vizită cu numele ... și adresa în mărime supranaturală.* TEODOREANU, M. III, 119.

— Pl.: *supranaturali, -e.*

— **Supra¹-** + **natural** (după fr. *surnaturel*).

SUPRANATURALÍSM s. n. Credință în supranatural; concepție potrivit căreia ar exista fenomene, personaje, elemente etc. supranaturale; (rar) supernaturalism. Cf. DN, M. D. ENC., DEX.

— **Supra¹-** + **naturalism** (după fr. *surnaturalisme*).

SUPRANATURALITÁTE s. f. (Neobișnuit) Însușire a ceea ce este supranatural. Cf. CĂLINESCU, ap. IORDAN, L. R. A. 185, DN³.

— **Supra¹-** + **naturalitate.**

SUPRANAȚIONÁL, -Ă adj. (Rar) Care se situează deasupra caracteristicilor naționale. *Pe deasupra acestor forme stau tipurile supranaționale.* CĂLINESCU, C. O. 213. ◆ Suprastatal. Cf. DN³.

— Pronunțat: *-ți-o-.* — Pl.: *supranaționali, -e.*

— Pref. *supra-* + **național.**

SUPRANORMÁL, -Ă adj. (Rar) Care depășește caracteristicile, stările etc. normale. *Nu mai sînt și alte stări, supranormale?* CAMIL PETRESCU, P. 325. *Dezvoltarea accelerată a plantei... atinge dimensiuni supranormale.* ȘANIELEVICI, R. 238.

— Pl.: *supranormali, -e.*

— Pref. *supra-* + **normal.**

SUPRANORMATÍV, -Ă adj. Care este peste normă **(2)**, care depășește prevederile normative. *Consecvent, pierderile financiare sînt determinate... de menținerea stocurilor supranormative.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 177, cf. DN³. ◇ (Substantivat, n.) *Aceste supranormative reprezintă... o imobilizare de mijloace circulante, iar pentru economia națională — sustragerea din circuitul economic a unor importante valori materiale.* ib. 1966, nr. 6 893, cf. DEX.

— Pl.: *supranormativi, -e.*

— Pref. *supra-* + **normativ.**

SUPRANUMĂRÁR, -Ă adj. v. **supranumerar.**

SUPRANÚME s. n. Nume adăugat la numele propriu al unei persoane în semn de cinste sau pentru a o deosebi printr-o caracteristică sau printr-o circumstanță oarecare de o altă persoană, (livresc) cognomen, (învechit) surnume, surnumire, (franțuzism) sobrichet; p. ext. poreclă **(2)**. *Acum nu aștepta decît rangul de vlori-vistier... și supranumele de ,,buclucci boier".* FILIMON, O. I, 128. *El a fost numit după moarte Radu-cel-Viteaz, supranume ce i se cuvine cu dreptul după crîncenele lui lupte cu turcii.* XENOPOL, I. R. IV, 193, cf. BARCIANU, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Era ironie în acest supranume.* GALACTION, O. A. II, 308. *Din expresii figurate, ... din supranumele pe care le găsim în onomastica română, cunoaștem aportul adus de diferitele pături la graiul comun.* PUȘCARIU, L. R. I, 356. *Nu-i vorba de toponimice..., ci numai de supranume colective, care, întrucît se referă la așezări umane, adică la oamenii trăitori acolo, seamănă bine cu numirile topice.* IORDAN, T. 326, cf. SCRIBAN, D. *Opinia publică i-a atribuit... supranumele de Cantalup.* BOGZA, A. î. 375. *Se face deosebire între porecle și supranume, păstrîndu-se termenul poreclă pentru denumirile folosite ocazional.* GRAUR, N. P. 70, cf. DL, DM, DN². *Supranumele de Moldoveanul constituie... o garanție că Filip era moldovean.* L. ROM. 1967, 70, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Viteazul Jap își merita cu cinste supranumele.* GALACTION, O. A. II, 182.

— Pl.: *supranume.*

— **Supra¹-** + **nume** (după fr. *surnom*).

SUPRANUMERÁR, -Ă adj. Care este peste numărul prevăzut, fixat sau necesar; care depășește numărul dinainte stabilit; (învechit) supernumerar, surnumerar. Cf. PROT. — POP., N. D., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Copiii dădeau iama prin prăjituri, servindu-se singuri cu porții supranumerare.* C. PETRESCU. O. P. I, 150. *Romulică... elev supranumerar la poștă.* KLOPȘTOCK, F. 221. *Pledau patru celebrități penale..., debutantul Dănuț era supranumerar.* TEODOREANU, M. III, 133, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ (În dicționarele din trecut; și substantivat, m.) (Funcționar) care nu este încă titularizat. Cf. ALEXI, W., CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *supranumerari, -e.* — Și: (învechit) **supranumărár, -ă** adj. ALEXI, W.

— Pref. *supra-* + **numerar** (după fr. *surnuméraire*).

SUPRANUMERÓS, -OÁSĂ adj. Foarte numeros. *O supranumeroasă armată* [are]... *misiunea să împiedice orice încercare de compromitere a mărcii fabricii.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 210.

— Pl.: *supranumeroși, -oase.*

— **Supra¹-** + **numeros.**

SUPRANUMÍ vb. IV. Tranz. A da, a atribui un supranume; p. ext. a da cuiva o poreclă sau a i se adresa cuiva cu o poreclă, a porecli **(2)**, (regional) a nunăși (v. năși 3), a polițări; (rar) supraintitula, (învechit) surnumi. V. boteza, chema, denumi, grăi, intitula, nomina, numi¹ **(1)**, număra² **(1)**, numeni, porecli **(1)**, spune **(7)**, titlui. *Văzu dintîi pe Alesandru, supranumit cel Bun.* ASACHI, S. L. II, 76, cf. PROT. — POP., N. D. *Celebrul Vlad-Vodă, supranumit Dracul, acordă negustorilor... un privilegiu.* HASDEU, I. C. I, 6. *Un general roman ce... a fost supranumit Galuscus de Senatul Romei.* ALECSANDRI, T. 698. *Nu numai sexul slab preferă stilul Rambouillet..., ci și o mare parte din sexul supranumit tare.* MACEDONSKI, O. IV, 94, cf. BARCIANU, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Patru copiști avea cancelaria... și anume...: Ionescu, supranumit ,,Misicus".* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 262. *Meda fusese supranumită ,,Geta" printr-o confuzie.* PÂRVAN, G. 55, cf. RESMERIȚĂ, D. *Alcătuitorul bizareriilor chinuite va fi supranumit ,,prințul poeților".* în PLR II, 441, cf. CADE. *O supranumisem... Diana de gheață artificială.* VOICULESCU, P. II, 207, cf. SCRIBAN, D. *Generalul de divizie... Ion Florescu supranumit ,,Calu", fie pentru că era cam deșirat, fie pentru că iubea caii.* CĂLINESCU, S. C. L. 197, cf. DL, DM, DN². *Cleveland — capitala tenisului internațional — cum este supranumit în aceste zile — a îmbrăcat veșminte de sărbătoare.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *supranumesc.*

— **Supra¹-** + **numi** (după fr. *surnommer*).

SUPRANUTRÍT, -Ă adj. (Rar) Supraalimentat. Cf. DL, DM, DEX. (Fig.) *Fațiunea de la putere, supranutrită, este incapabilă a mai ține piept torentului popular, adică fațiunii răzbite de foame.* CARAGIALE, O. III, 183.

— Pl.: *supranutriți, -te.*

— Pref. *supra-* + **nutrit** (după fr. *surnourri*).

SUPRANUTRÍȚIE s. f. (Rar) Supraalimentație. Cf. SCRIBAN, D. *Aici parcă toată lumea și-a însușit coloritul lui Cromwell: semn de supranutriție carnală.* VINEA, L. I, 36, cf. DSR.

— Și: (învechit) **supranutrițiúne** s. f. SCRIBAN, D.

— **Supra¹-** + **nutriție.**

SUPRANUTRIȚIÚNE s. f. v. **supranutriție.**

SUPRAOFÉRTĂ s. f. Ofertă mai avantajoasă, făcută după ce s-a încheiat o licitație. *Supraoferte, după ce s-a încheiat licitația, se pot face pînă într-un anumit timp.* I. PANȚU, PR. 2, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.

— Pl.: *supraoferte.*

— **Supra¹-** + **ofertă** (după fr. *suroffre*).

SUPRAÓM s. m. (În concepția filozofică a lui Nietzsche). Tip superior de om care trebuie să apară înzestrat cu o individualitate puternică și eliberat de constrîngerile moralei; p. gener. (sens curent) om înzestrat cu calități excepționale, care realizează lucruri ce par mai presus de puterile omenești; (anglicism) superman. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Sînt supraoameni: în amurgul oricărei activități sufletești domină un singur sentiment.* LOVINESCU, S. I, 4. *Îmi închipui că nu-l vei fi tălmăcit ad-litteram, închipuindu-ți că poți ajunge supraom.* I. BOTEZ, B. I, 6, cf. SCRIBAN, D. *Raskolnikov este fratele bun al lui Julien Sorel, eroul lui Stendhal; el anunță ,,supraomul" lui Nietzsche.* VIANU, L. U. 537. *Mitul supraomului e expresia acestui încoruptibil și invincibil elan.* BLAGA, Z. 133. *Învățătura extrem de individualistă a lui Nietzsche despre rolul supraomului va fi părăsită.* RALEA, S. T. II, 211, cf. DL. *Civilizația poate fi salvată numai de o elită, o castă de stăpîni, de ,,supraoameni" liberi de ,,prejudecățile" morale.* DER III, 515. *Există un fel de supraom, un geniu genist care aruncă în aer orice obiectiv.* CINEMA, 1968, nr. 2, II. *Picturile par zămislite de un supraom și te fac să simți... cît de mult...*

a crezut în arta sa această ființă frenetică. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 22/5, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Pl.: *supraoameni.*

— **Supra[1]-** + **om** (după germ. *Übermensch*).

SUPRAOMENÉSC, -EÁSCĂ adj. Care depășește puterile omenești; care este mai presus de firea omenească; suprauman. *Poporul atribui asemene efect înfrurirei și puterei supraomenești a Dochiei.* ASACHI, S. L. II, 73. *Avea o activitate supraomenească, era foarte moderat și aspru.* CALENDAR (1860), 76/6, cf. BARONZI, I. L. I, 213, PONTBRIANT, D. *Era un timp cînd în genere se credea că toate lucrurile... sînt îndreptate de către voința, arbitrul, bunul plac al unei sau al mai multor ființe supraomenești.* CONTA, O. F. 35. *Dacă concluzia prin analogie de la cele omenești la cele supraomenești va fi cuprinzînd vreun sîmbure de adevăr, apoi deprinderea, simetria... trebuie să-fi formînd bazele de mișcare ale lumii întregi.* PHILIPPIDE, P. 236, cf. BARCIANU. *Eroism supraomenesc.* D. ZAMFIRESCU, R. 265. *Cu o sforțare supraomenească se ridică din pat.* SANDU-ALDEA, A. M. 97, cf. ALEXI, W. *Sînt energii supraomenești care te înspăimîntă.* ANGHEL, PR. 123. *Cîntările acelea cari păreau necurmate strigăte de durere supraomenească.* AGÎRBICEANU, A. 81, cf. CADE. *Depune o muncă supraomenească.* REBREANU, R. I, 168. *Au fost luni de mucenicie și de răbdare supraomenească.* GALACTION, O. A. I, 99. *Se vedea bine că face eforturi supraomenești.* COCEA, S. II, 219, cf. SCRIBAN, D. *Să nu mai forțeze altă dată la munci supraomenești pe muncitorii care lucrează în fundul pămîntului.* BOGZA, A. Î. 487, cf. DL, DM, DN[2]. *Cu sforțări supraomenești în cele șapte luni care au urmat, Bălcescu s-a dus la Constantinopol.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 39, 5/5, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Pl.: *supraomenești.* — Și: (învechit) **supraominésc, -eáscă** adj.

— Pref. *supra-* + **omenesc** (după fr. *surhumain*).

SUPRAOMINÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **supraomenesc.**

SUPRAORBITÁL, -Ă adj. (Med.) Care este situat deasupra orbitei (2). *Era... o durere violentă... care coprindea semiobrazul din stînga împreună cu ochiul dintr-acea parte, partea supraorbitală.* DESCR. APE. 174/6. *Art[erele] supraorbitale ies din orbită și se împărțiie în frunte.* POLIZU, P. 156/20. *Tentaculele supraorbitale sînt mari.* AP 157, cf. DN[3].

— Pl.: *supraorbitali, -e.*

— Pref. *supra-* + **orbital.**

SUPRAORDINÁRE s. f. (Logică) Cuprindere în sfera unei noțiuni a altor noțiuni cu sferă mai mică; (rar) supraordinație. Cf. DN[2], DEX, DSR.

— Pl.: *supraordinări.*

— **Supra[1]-** + **ordinare.**

SUPRAORDINÁT, -Ă adj. v. **supraordonat.**

SUPRAORDINÁȚIE s. f. (Rar) Supraordinare. *Clasicismul... nu privea lucrurile în deosebirea lor, ci mai ales sub aspectul lor relațional. Îl interesa raportul de supraordinație ori de subordinație.* RALEA, S. T. I, 163.

— Pl.: *supraordinații.*

— **Supra[1]-** + **ordinație.**

SUPRAORDONÁ vb. I. Tranz. și refl. A (se) așeza într-o ordine superioară, ca ierarhie sau clasificare. [Nivelele operei de artă] *pot să se subordoneze și supraordoneze unei ierarhii în care o componentă se impune ca „dominantă" ce orientează spre ea pe toate celelalte.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 122, 29/1.

— Prez. ind.: *supraordonez.*

— Pref. *supra-* + **ordona.**

SUPRAORDONÁT, -Ă adj. Care ocupă un loc superior într-o ierarhie sau într-o clasificare. *Istoria fiind partea cea mai supraordinată în clasificațiunea pozitivistă a științelor, nu este nici o ramură a cunoștințelor care ă nu poată răspîndi cîteodată o viuă lumină asupra unei cestiuni istorice.* HASDEU, I. C. I, X, cf. DL, DM, DN[2]. *„Personalul" se manifestă ca o categorie semică supraordonată.* SCL 1968, 262, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Lingv.; și substantivat, f.) *Propoziție supraordonată* = propoziție principală sau secundară care este determinată de o propoziție secundară; regentă v. regent (II 2). *Propozițiile subordonate, în majoritatea cazurilor, se despart prin virgulă de supraordonatele lor.* IORDAN, L. R. 738, cf. DL, DM. *Un termen echivalent pentru regentă este termenul propoziție supraordonată.* GRAM. ROM[2]. II, 254, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX. (Mat.) *Fracție supraordonată* = fracție ordinară mai mare decît un întreg (în care numărătorul este mai mare decît numitorul). Cf. DL, DM, DN[2], DEX. (Logică) *Noțiune supraordinată* = noțiune care cuprinde în sfera ei alte noțiuni cu sferă mai mică. Cf. MAIORESCU, L. 37, DN[2], DEX.

— Pl.: *supraordonați, -te.* — Și: (învechit) **supraordinát, -ă** adj.

— Pref. *supra-* + **ordonat.**

SUPRAORDONATÓR, -OÁRE adj. Care supraordonează. *Sinteza cinematografică supraordonatoare a tuturor componentelor.* CINEMA, 1968, nr. 9, 36. *Dacă prin critica aplicată el refuză scientismul suficient, prin concepția supraordonatoare depășește estetismul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 32, 4/4.

— Pl.: *supraordonatori, -oare.*

— **Supraordona** + suf. *-tor.*

SUPRAORGANIZÁRE s. f. (Rar) Organizare superioară. *Se tinde spre lichidarea definitivă a tradiției, fie printr-o supraorganizare matematică a sunetelor, fie prin descompunerea muzicii în elementele ei.* M. 1968, nr. 1, 12.

— Pl.: *supraorganizări.*

— **Supra[1]-** + **organizare.**

SUPRAOXIDÁ vb. I. Tranz. (Rar) A oxida puternic. Cf. CADE, SFC I, 46, DN[3].

— Prez. ind. *supraoxidez.*

— Pref. *supra-* + **oxida.**

SUPRAOXIDÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a supraoxida și rezultatul ei; oxidare puternică, (rar) supraoxidație. Cf. DN[3].

— Pl.: *supraoxidări.*

— V. **supraoxida.**

SUPRAOXIDÁȚIE s. f. (Rar) Oxidare puternică; (rar) supraoxidare. Cf. CADE.

— Pl.: *supraoxidații.* — Și: **supraoxidațiúne** s. f. CADE.

— **Supra[1]-** + **oxidație.**

SUPRAOXIDAȚIÚNE s. f. v. **supraoxidație.**

SUPRAOXIGENÁ vb. I. Tranz. (Chim.; rar) A oxigena puternic, excesiv. Cf. DN[3].

— Prez. ind.: *supraoxigenez.*

— Pref. *supra-* + **oxigena** (după fr. *suroxygéner*).

SUPRAOXIGENÁRE s. f. (Chim.; rar) Acțiunea de a supraoxigena și rezultatul ei; oxigenare puternică, excesivă. Cf. DN[3].

— Pl.: *supraoxigenări.*

— V. **supraoxigena.**

SUPRAOXIGENÁT, -Ă adj. (Chim.; rar) Care a suferit o supraoxigenare. Cf. CADE.
— Pl.: *supraoxigenați, -te.*
— Pref. *supra-* + **oxigenat.**

SUPRAPĂMÎNTEÁN, -Ă adj. **1.** (Învechit) Suprapământesc. *Ea se lupta cu moartea, cînd deodată se înfățoșă înaintea patului ei o ființă de o frumusețe și maiestate suprapămînteană.* CALENDAR (1858), 67/11. *Ți s-au arătat întru adevăr o vedenie suprapămînteană?* ib. (1858), 76/28.

2. (Rar) Care se află deasupra pămîntului. *Strabo ne vorbește de... locuitorii în bordeie, cari, firește, erau adesea mai mult sub decît suprapămîntene.* PÂRVAN, G. 134.
— Pl.: *suprapămînteni, -e.*
— Pref. *supra-* + **pămîntean** (după fr. *supraterrestre*).

SUPRAPĂMÎNTÉSC, -EÁSCĂ adj. Care pare că depășește limitele pămîntescului; din altă lume; (învechit) suprapămîntean **(1)**. V. supranatural. *Iconostasul cu icoane înalte și palide de sfinți și îngeri de-o frumusețe suprapămînteașcă.* EMINESCU, G. P. 96. *Muzica cînta lin și părea că se depărtează, se ridică, cu acorduri suprapămînțești.* SADOVEANU, P. S. 184. *Vei purcede să huleșți Toate cîte sînt rînduite De puterile suprapămînești.* V. ROM. ianuarie 1954, 131, cf. DL, DM. *Era o dragoste suprapămînteașcă ce se ivea în acel ceas minunat.* BARBU, PRINC. 271, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *suprapămînteși.*
— Pref. *supra-* + **pămîntesc.**

SUPRAPERSONÁL, -Ă adj. (Rar) Care este mai presus de o persoană oarecare. *Dacă la asta se adaugă blocul macroscopic, organizarea excesivă,... utilitarismul dezlănțuit al marilor bonzi suprapersonali... ai o schiță sumară a ceea ce înseamnă pierderea scării omenești.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 2/5, cf. DSR.
— Pl.: *suprapersonali, -e.*
— Pref. *supra-* + **personal.**

SUPRAPLÚS s. m. (Învechit, rar) Surplus. Cf. ALEXI, W.
— Pl.: ?
— **Supra[1]-** + **plus** (după fr. *surplus*).

SUPRAPOLUÁT, -Ă adj. (Rar; despre orașe, regiuni etc.) Foarte poluat. Cf. DCR.
— Pronunțat: *-lu-at.* — Pl.: *suprapoluați, -te.*
— Pref. *supra-* + **poluat.**

SUPRAPONDERABILITÁTE s. f. (Fiz.) Stare a unui corp care are o greutate mai mare ca urmare a unei forțe gravitaționale sporite. Cf. DN[3].
— **Supra[1]-** + **ponderabilitate.**

SUPRAPONDERÁL, -Ă adj. (Despre ființe) Cu greutate peste media normală. Cf. DCR.
— Pl.: *supraponderali, -e.*
— Pref. *supra-* + **ponderal.**

SUPRAPOPULÁ vb. I. Refl. **1.** (Despre orașe, țări etc.) A-și mări populația peste limitele normale; a se aglomera, a se ticsi. Cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. (Despre ape) A se popula **(2)** în exces cu pești. *Toate acele ape pustiite sau sărace... în scurt timp s-ar putea suprapopula chiar cu toate acele soiuri de pești cărora le-ar prii aceste ape.* ATILA, P. 7.
— Prez. ind.: *suprapopulez.*
— Pref. *supra-* + **popula** (după fr. *surpeupler*).

SUPRAPOPULÁRE s. f. Acțiunea de a se suprapopula și rezultatul ei; aglomerare, ticsire. Cf. DL, DM, SFC I, 46, M. D. ENC., DEX, DN[3].
— Pl.: *suprapopulări.*
— V. **suprapopula.**

SUPRAPOPULÁT, -Ă adj. (Despre orașe, țări etc.) Populat peste limitele normale; cu populație excedentară; aglomerat, ticsit **(1)**. *Există regiuni... suprapopulate de o populație agricolă lipsită complet de pămînt.* TITULESCU, D. 177, cf. DL, DM, SFC I, 45. *Orașele Indiei... sînt suprapopulate.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211, cf. M. D. ENC., DEX., DN[3]. ✦ (Prin lărgirea sensului) Foarte frecventat. *Ai un salon suprapopulat. Un adevărat centru de recrutare.* VINEA, L. I, 174.
— Pl.: *suprapopulați, -te.*
— V. **suprapopula.**

SUPRAPOPULÁȚIE s. f. Mare concentrare de populație pe un teritoriu dat. *Suprapopulațiunea unei țări.* MAIORESCU, L. 100, cf. DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ (Ec. pol.) *Suprapopulație relativă* = excedent al populației muncitorești, în raport cu necesitățile de forță de muncă. Cf. M. D. ENC., DN[3]. ✦ (Biol.) Densitate excesivă a populației de organisme pe o arie anumită, care depășește posibilitatea de viețuire oferită de acea arie. Cf. DER, M. D. ENC., DEX, DN[3].
— Pl.: *suprapopulații.* — Și: (învechit) **suprapopulațiúne** s. f.
— **Supra[1]-** + **populație** (după fr. *surpopulation*).

SUPRAPOPULAȚIÚNE s. f. v. **suprapopulație.**

SUPRAPREFIXÁRE s. f. (Lingv.) Derivare cu prefixe multiple sau de la teme prefixate anterior. Cf. DN[3].
— Pl.: *suprapreﬁxări.*
— **Supra[1]-** + **prefixare.**

SUPRAPRESIÚNE s. f. Diferență pozitivă între presiunea absolută a unui fluid și o presiune absolută de referință; presiune a cărei valoare depășește presiunea normală admisă sau o presiune de referință. *Suprapresiunea motoare e produsă și întreținută mai ales cu ventilatoare.* LTR. *Suprapresiunea în atmosfere tehnice se notează cu simbolul „ats".* LTR[2], cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.
— Pronunțat: *-si-u-.* — Pl.: *suprapresiuni.*
— **Supra[1]-** + **presiune** (după fr. *surpression*).

SUPRAPREȚ s. n. Preț mai mare decît cel obișnuit sau decît cel oficial; preț de speculă. Cf. DL. *Găsiră cu mare greutate plătind la suprapreț și intrară în stadion.* PREDA, R. 159, cf. DM, DN[2]. *Vindea bilete cu suprapreț la Capitol.* CINEMA, 1968, nr. 3, 18, cf. M. D. ENC., DEX.
— Pl.: *supraprețuri.*
— **Supra[1]-** + **preț.**

SUPRAPREȚUÍ vb. IV. Tranz. (Rar) A supravalorifica. V. pretinde **(1)**, supraaprecia, supraestima, supraevalua. *Fără a supraprețui nimic... regii geți... au trebuit să aibă „... bogății numeroase.* PÂRVAN, G. 142, cf. SFC I, 46. ✧ Refl. pas. *Cetitorului i se va părea că în cele spuse aici se supraprețuiește autorul Caleidoscopului.* LUC. VII, 536.
— Prez. ind.: *supraprețuiesc.*
— Pref. *supra-* + **prețui.**

SUPRAPROBLÉMĂ s. f. (În sistemul regizoral al lui S. Stanislavski) Acțiune principală care însoțește

mesajul textului dramatic și spre care converg acțiunile și ideile secundare; p. g e n e r. idee directoare a unei lucrări artistice; supratemă, acțiune parcursivă. Cf. DER, M. D. ENC, DEX, DN[3], DSR.

— Pl.: *supraprobleme.*

— **Supra[1]- + problemă.**

SUPRAPRODÚCȚIE s. f. Producție de mărfuri care depășește cu mult necesitățile pieței din punctul de vedere al puterii de cumpărare. Cf. D. GUSTI, P. A. 160. *Vechiul joc de pendulă al crizelor de supraproducție ... și-a reînceput dansul.* RALEA, S. T. I, 194, cf. DL, DM, DER, DN[2], M. D. ENC., DEX. ✧ (Glumeț) *Au desfăcut o supraproducție de spanac.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 135.

— Pl.: *supraproducții.*

— **Supra[1]- + producție** (după fr. *surproduction*).

SUPRAPRODÚS s. n. (Rar) Plusprodus. *Cneji sau boieri care iau în folosul lor renta pămîntului, adică supraprodusul muncii sătenilor.* PANAITESCU, O. Ț. 65, cf. DN[2].

— Pl.: *supraproduse.*

— **Supra[1] + produs.**

SUPRAPROFÍT s. n. (În economia politică marxistă) Profit suplimentar obținut peste profitul mijlociu prin reducerea valorii individuale a mărfurilor sub valoarea lor socială. *Nu profitul mijlociu și nici supraprofitul, care de regulă nu reprezintă decît o oarecare depășire a profitului mijlociu, ci tocmai profitul maxim este motorul capitalismului monopolist.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 7, 68, cf. DL, DM, DN[2]. *O sursă de supraprofit pentru monopoluri o reprezintă exploatarea popoarelor din colonii, semicolonii sau țări în curs de dezvoltare, unde forța de muncă este ieftină.* M. D. ENC., cf. DEX.

— Pl.: *supraprofituri.*

— **Supra[1]- + profit[2].**

SUPRAPÚNE vb. III. T r a n z. (Complementul indică obiecte, straturi etc.) A pune, a așeza peste, deasupra sau unul deasupra altuia; s p e c. (complementul indică figuri geometrice) a așeza una deasupra alteia pentru a verifica egalitatea; (învechit) a superpune. *Ia apă de Levant 16 dram., unt de cuișoare..., unește-le și moaie într-însele pînză subțire pe care o suprapune la tîmple.* CORNEA, E. II, 63/1. *Urmează a suprapune astfel cînd de una, cînd de alta, culcușe de bălării, de cărnuri și pămînt sau cenușe alcaline.* BREZOIANU, A. 46/23, cf. BARCIANU, V., DDRF. *Doue figuri se zic că sînt egale cînd suprapuindu-le una peste alta, ele coincid.* MELIK, G. 3, cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU[2], CADE. *Peste Bizanțul de piatră înflorită și marmoră au suprapus maghernițe de lemn.* SADOVEANU, O. XVII, 139, cf. SCRIBAN, D. *La același aparat vulcanic se constată mai multe curgeri de lavă suprapuse.* ONCESCU, G. 237. *Bufetul alcătuit din dulăpioare ovale, armonios suprapuse în chip de liră.* VINEA, L. I, 54, cf. DL, DM. *Suprapunem latura $\overline{B'C'}$ peste $\overline{BC}$, astfel ca să coincidă B cu B' și C cu C'.* GEOMETRIE VIII, 48, cf. DN[2], M. D. ENC., DEX. (R e f l.) *O piramidă de efigii care se suprapun.* ANGHEL, PR. 147. *La Tène-ul se suprapune deadreptul neoliticul.* PÂRVAN, G. 393. *Fișia subțire, dintre cele două stînci care se suprapun, este filonul de aur.* BOGZA, A. Ț. 20. *Curbele de ionizare în același gaz la presiuni diferite se suprapun prin simplă translație.* SANIELEVICI, R. 175. *Diferitele produse ale paroxismelor vulcanice s-au suprapus de multe ori.* ONCESCU, G. 353. *Globul terestru are proprietatea unui imens magnet, ai cărui poli nu se suprapun cu cei geografici.* GEOLOGIA 9. ✧ F i g. *Suprapunînd... procedeele a doi scriitori, nu anticipăm deci nimic asupra valorii absolute a operei lor.* LOVINESCU, C. VIII, 10. *Cel deprins să vorbească mai multe limbi, suprapune, fără să le amestece, expresiile străine peste cele din limba sa maternă.* PUȘCARIU, L. R. I, 14. *Peste realitatea directă, d-sa suprapune o paletă viguroasă, într-o violentă și magistrală combinare de linii și culori.* COSTANTINESCU, S. I, 69. *Avem în minte o scenă,... pe care îmi plăcea să o suprapun peste aceea de acum.* BOGZA, A. Ț, 594. *Un zîmbet timid, care parcă, printr-o mișcare de translație, o suprapune fetiței de altădată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 128, 16/2. (R e f l.) *O seamă de aprecieri se suprapuneau cu caldă simetrie aspirațiilor mele.* VLASIU, D. 130. *Acest pămînt iberic pe care se suprapun patru civilizații.* SADOVEANU, O. XX, 233. *Peste aceste noțiuni de natură lingvistică... s-au suprapus noțiunile filozofice.* PUȘCARIU, L. R. I, 130. *Peste amintirile copilăriei se suprapune experiența vieții.* VIANU, E. 327. *E greu de deosebit partea a ceea ce este dobîndit prin acumulări de civilizație de cealaltă care reprezintă fondul natural al omului. Păturile acestea se suprapun, se amestecă, se interferează.* RALEA, S. T. III, 114. *O a doua etapă, care se suprapune oarecum cu prima... începe cu cercetările lui Faraday.* CIȘMAN, FIZ. II, 557. *La acest factor mecanic... se suprapune și un proces local de inflamație.* ABC SĂN. 322. *Evenimentele sonore apar, se suprapun și dispar la distanțe determinate.* M 1968, nr. 7, 20. ✦ R e f l. P. e x t. A avea loc în același timp, a se petrece simultan; a coincide, a (se) încăleca. Cf. DEX. *Orele celor două ședințe se suprapun.* DSR.

— Prez. ind.: *suprapún* și (regional) *suprapúi.*

— Pref. *supra-* + **pune** (după lat. *superponere*, fr. *superposer*).

SUPRAPÚNERE s. f. Acțiunea de a (s e) s u p r a p u n e și rezultatul ei; punere, așezare a unui obiect, a unui strat etc. deasupra altuia; s p e c. așezare a unei figuri geometrice deasupra alteia pentru a le verifica egalitatea; (rar) superpoziție. *Pe suprafața solidelor care vin în contact cu aerul, se concentrează pături dese de aer, ca niște suprapuneri atmosferice.* CONTA, O. F. 536, cf. DDRF, ALEXI, W. *Să ne închipuim o fotografie compozită, obținută prin suprapunerea mai multor clișee.* IBRĂILEANU, S. L. 30, cf. RESMERIȚĂ, D. *Nituirea tablelor se face prin suprapunere sau cu eclise.* IOANOVICI, TEHN. 158. *Nu vedea altfel universul, decît ca o suprapunere de cercuri.* CĂLINESCU, C. O. 112, cf. LTR[2], DL, DM. *Deoarece aceste unghiuri sînt egale, înseamnă că prin suprapunere ele coincid.* GEOMETRIE IX, 41, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Sclavia nu s-a întemeiat în același chip în toate staturile anticității; dar cele mai multe dăți, ea avu de origină suprapunerea silnică a unei seminții asupra altia.* ROM. LIT. 71[2]/25. *Suprapunerea elementului latin peste cel dacic fecundă prin nașterea unei noue viguroase naționalități.* HASDEU, I. C. I, 277. *Continuitatea de viață din bronz... e demonstrată... prin suprapunerea apropiată, adesea chiar amestecarea stratelor de civilizație.* PÂRVAN, G. 379. *Pentru penetrația cuvintelor slave pe diferite căi și suprapunerea lor, un exemplu instructiv ni-l dă cuvîntul „cîrti".* PUȘCARIU, L. R. I, 294. *Readuce în final ideea suprapunerii celor douăsprezece sunete.* M 1968, nr. 2, 21. *Suprapunerea de teme și ritmuri atît de colorate..., care să-ți evoce o Spanie mai spaniolă ca realitate.* CONTEMP. 1969, nr. 1 174, 7/5. ✧ (Fiz.) *Suprapunerea efectelor* = proprietate a unui sistem fizic sau tehnic caracterizat de legi și de relații liniare și omogene și care, pe această bază, permite însumarea acțiunilor exercitate asupra lui, efectul rezultantei tuturor acțiunilor fiind identic cu rezultanta efectelor produse de fiecare acțiune în parte; superpoziție. Cf. LTR[2], M. D. ENC., DSR.

— Pl.: *suprapuneri.*

— V. **suprapune.**

SUPRAPÚS, -Ă adj. Care este așezat peste ceva sau unul deasupra altuia, (învechit) s u p e r p u s; p. e x t. care urmează după altul. *Altele au trei rînduri suprapuse de plăci de sticlă.* BREZOIANU, A. 151/24. *În fiecare societate se păstrează ca niște pături suprapuse toate credințele metafizice pe care le-au avut vreodată*

strămoșii. CONTA, O. F. 412, cf. DDRF. *Două rînduri lungi de chilii suprapuse în forma unui larg patrat.* HOGAȘ, DR. I, 28. *În fund se înălța scena improvizată din catedre suprapuse.* REBREANU, I. 141, cf. RESMERIȚĂ, D. *Mai purtau... botine înalte, strașnic încordate în taina fustelor suprapuse, care dădeau unei cucoane în mers foșnet de pădure în vînt.* TEODOREANU, M. U. 125. *E loc de cîteva sute de butoaie suprapuse.* ARGHEZI, B. 104. *Fotoliul poseda numai trei picioare, al patrulea fiind înlocuit prin cîteva cărămizi suprapuse.* CĂLINESCU, O. I, 138. *Sub bolțile suprapuse răsună înăbușite ecouri mute.* RALEA, S. T. I, 319. *Un orizont argilos ... nu cedează apa unui orizont nisipos suprapus.* AGROTEHNICA, I, 162. *La peretele din fund... erau cîte două paturi suprapuse.* TUDORAN, P. 129. *Adusese cam cîte șase paturi suprapuse în fiecare odaie.* PREDA, I. 83. *Din dormitorul lung, cu paturi suprapuse, nu se vedea decît o pîrtie îngustă între paturi.* T. POPOVICI, S. 240. *În aritmetică se consideră și fracții ordinare suprapuse ... care, după efectuarea calculelor, se transformă în fracții ordinare obișnuite.* ALGEBRA VIII, 79, cf. DEX. ◇ F i g. *Într-acea clipă veniră toate, nu într-un cortegiu orînduit..., ci împreună și-n același timp... printr-o asociație de imagini aproape suprapuse.* SADOVEANU, O. IX, 149. *Prefacerile mari în evoluția unei limbi se datoresc amestecului cu un element etnic nou suprapus.* PUȘCARIU, L. R. I, 180. *Stăpînirile suprapuse asupra aceluiași loc sînt un fapt bine cunoscut în dreptul feudal.* PANAITESCU, O. Ț. 123. ◇ *Clasă* (sau *pătură*) *suprapusă* = clasă (sau pătură) socială conducătoare, care se bucură de toate privilegiile; (rar) clasă superpozată, v. s u p e r p o z a t. *O atare penetrație privea ... exclusiv clasa suprapusă.* PÂRVAN, G. 469. *„Ruina frumoasei limbi vechi" Eminescu o pune în spinarea acelei pături suprapuse.* IBRĂILEANU, SP. CR. 164. *Există ... artă populară, o artă a... claselor suprapuse.* LOVINESCU, în PLR II, 525. *Sporul meu de cunoștințe și de reflecție m-a dus dincolo de zona primejdioasă prin sterilitatea ei, unde se opresc definitiv semidocții păturii noastre suprapuse.* SADOVEANU, O. XVI, 477. *Apusul... avea clase suprapuse.* PUȘCARIU, L. R. I, 182. *Timpuri de violență a claselor suprapuse împotriva marilor mase pe care vor să le subjuge într-o nouă robie.* BOGZA, A. Î. 604, cf. DEX.

— Pl.: *suprapuși, -se.*

— V. **suprapune.**

SUPRAPUTÉRE s. f. Stat care dispune de mari forțe economice, militare, politice etc. și care are preponderență în politiea internațională; fiecare dintre statele de acest fel care concurează cu celelalte pentru supremație și influență asupra altor state; mare putere (v. p u t e r e **II, 3**), superputere. *Un alt aspect al aceleiași chestiuni, acela că primii cetățeni răniți... de complexul de supraputere în care intră o mare națiune sînt artiștii ei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 19/1.

— Pl.: *supraputeri.*

— **Supra¹- + putere.**

SUPRARABÁT s. n. (Rar) Rabat **(1)** foarte mare. *Se vinde probabil cu suprarabat cui are milă să o cumpere.* CINEMA, 1969, nr. 9, 19.

— Pl.: *suprarabaturi.*

— **Supra¹- + rabat.**

SUPRARAFINÁRE s. f. Rafinare a unui produs petrolier, considerată în genere ca defectuoasă, realizată prin depășirea cantității de reactiv, a temperaturii, a timpului de contact etc. *Și în cosmetică se folosesc, de asemenea, uleiuri incolore...* [obținute] *prin suprarafinare.* LTR², cf. DN³.

— Pl.: *suprarafinări.*

— **Supra¹- + rafinare.**

SUPRARĂCÍRE s. f. (Fiz.) Situație metastabilă a unei substanțe care, fiind răcită lent, își păstrează starea de agregare, deși la temperatura atinsă ar fi trebuit să treacă într-o nouă stare de agregare; subrăcire. Cf. MDT, LTR², M. D. ENC., DSR.

— Pl.: *suprarăciri.*

— **Supra¹- + răcire.**

SUPRARĂCÍT, -Ă adj. (Fiz.; despre substanțe) Care se află în stare de suprarăcire; subrăcit. Cf. M. D. ENC., DSR.

— Pl.: *suprarăciți, -te.*

— Pref. *supra-* + **răcit.**

SUPRAREÁL, -Ă adj. (Rar) Care este situat în afara realității; care depășește realul. *Una din sugestiile textului care încarcă episoadele narate cu un fel de tensiune suprareală, de puternic efect.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 119, 2/1, cf. DEX, DN³.

— Pronunțat: *-re-al.* — Pl.: *suprareali, -e.*

— Pref. *supra-* + **real** (după fr. *surréel*).

SUPRAREALÍSM s. n. Curent literar și artistic apărut în Franța în deceniul al treilea al secolului al XX-lea, care punea accentul pe activitatea spontană a imaginației și pe exploatarea zonelor iraționalului în creația artistică, răspîndindu-se apoi în multe alte țări ca un curent de avangardă, antiacademic și antitradiționalist; (franțuzism, rar) surrealism. *Suprarealismul a ignorat glasul secolului.* în PLR II, 422. *Îl văd pe Miron străduindu-se ca să înțeleg și eu estetica suprarealismului.* VLASIU, D. 293. *Pictural vorbind, suprarealismul nu oferea multe posibilități.* OPRESCU, A. M. 44. *Mișcarea e mai mult figurativă, dobîndită prin frecventarea suprarealismului.* CONSTANTINESCU, S. II, 195, cf. DL, DM, DN². *Suprarealismul înțelege arta — și în primul rînd poezia — ca o împotrivire permanentă a omului împotriva a tot ceea ce îl denaturează.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 6/8. *O direcție a picturii figurative poate fi urmărită încheindu-se, pentru moment, în suprarealism.* CONTEMP. 1969, nr. 1 180, 7/3, cf. M. D. ENC., DEX, DN³.

— Pronunțat: *-re-a-.*

— **Supra¹- + realism** (după fr. *surrealisme*).

SUPRAREALÍST, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. Care aparține suprarealismului; privitor la suprarealism, (franțuzism, rar) surrealist **(1)**. *Realizările de artă suprarealiste se reduc la o neschimbată repetare a cercetărilor dadaiste.* în PLR II 421. *Rezultatul capital al oricărui fel de artă suprarealistă este să pună în locul a ceea ce este valabil în viața noastră... o imagine precisă, cea proprie și particulară fiecăruia dintre noi.* OPRESCU, A. M. 72. *N-ar fi de mirat ca lirismul secătuit, în metropolă, prin ermetism formal și film suprarealist să renască.* CONSTANTINESCU, S. III, 68. *În fiecare seară discutam despre arta suprarealistă.* H. LOVINESCU, T. 373. *În loc să-l înspăimînte, elucubrațiile suprarealiste îl amuză pe burghezul obez.* V. ROM. martie 1954, 262. *Nu propun și nu resping nici o formulă... nici simbolistă, nici suprarealistă.* CONTEMP. 1965, nr. 954, 1/6, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

2. S. m. și f. Adept al suprarealismului; (franțuzism, rar) surrealist **(2)**. *Ești întocmai de părerea suprarealiștilor André Breton.* CAMIL PETRESCU, P. 324. *Cîteva teme abstracte... aminteau estetica bizară a suprarealiștilor.* VLASIU, D. 288. *Operele suprarealiștilor moderni sînt insuficiente de năzuința de a transcrie lectura cea mai adîncă a conștiinței în sine.* VIANU, A. P. 18. *Tot ritualul de care se înconjurau suprarealiștii... era numai un fel de mistificare.* OPRESCU, A. M. 72. *Suprarealiștii nu cultivă fenomenologia poetică, aceea din cîmpul cunoașterii raționalizate, ci fenomenologia de sub nivelul lucidității.* CĂLINESCU, C. O. 150, cf. DL, DM, DN². *Suprarealiștii... ar jertfi fără să clipească măcar toate catedra-*

lele și castelele Europei. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 28/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-re-a-.* — Pl.: *suprarealiști, -ste.*

— Pref. *supra-* + **realist** (după fr. *surréaliste*).

SUPRAREALITÁTE s. f. Ceea ce se află în afara realității. *Nu înțelege să-și caute eroii în suprarealitate.* CINEMA, 1968, nr. 8, 29. *Suprarealismul a păcătuit prin prea... multă anecdotică, dar a deschis calea spre această adevărată suprarealitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 21/3, cf. DN³.

— Pronunțat: *-re-a-.* — Pl.: *suprarealități.*

— **Supra¹-** + **realitate** (după fr. *surréalité*).

SUPRAREFRACTÁR, -Ă adj. (Despre materiale) Care are calitatea de a rezista fără a se înmuia sub greutatea proprie la temperaturi peste 1 790° C; superrefractar. Cf. LTR².

— Pl.: *suprarefractari, -e.*

— Pref. *supra-* + **refractar.**

SUPRAREGÍE s. f. (Rar) Regie considerată superioară celei obișnuite. *Camil Petreseu preconizează, mai departe, mijloace noi în ordinea spectacologică; regie structurală, substanțialistă, „suprаregie organică".* T octombrie 1968, 52.

— Pl.: *supraregii.*

— **Supra¹-** + **regie.**

SUPRAREGIONÁL, -Ă adj. (Rar) Care depășește caracteristicile regionale. *Exista deja o cuprinzătoare literatură religioasă românească, a cărei limbă avea caracteristici unitare, supraregionale.* L. ROM. 1965, 41.

— Pl.: *supraregionali, -e.*

— Pref. *supra-* + **regional.**

SUPRARENÁL, -Ă adj. Care este situat deasupra rinichilor. Cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ *Glandă suprarenală* (și substantivat, f.) = organ pereche care se află deasupra fiecărui rinichi. *S-a recomandat pentru aceste boale întrebuințarea pulberii de glande suprarenale.* BIANU, D. S. *Se găsește și ipertrofia frecventă a glandelor suprarenale la bătrîni.* PARHON, B. 35, cf. DL, DM, DN². *Inflamație a suprarenalei.* D. MED. II, 603, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ Care se referă la glandele suprarenale sau la secreția acestora. Cf. DEX.

— Pl.: *suprarenali, -e.*

— Pref. *supra-* + **renal** (după fr. *surrénal*).

SUPRARENÍNĂ s. f. (Biol.) Hormon produs de glandele suprarenale sau fabricat pe cale sintetică, utilizat ca medicament datorită proprietăților vasoconstrictoare și de stimulare a mușchiului cardiac; adrenalină, epinefrină. Cf. LTR, DER, M. D. ENC., DEX, DSR.

— De la **suprarenal,** după modelul unor cuvinte ca *vitamină, zaharină* etc.

SUPRARÉȚEA s. f. (Fiz.) Rețea cristalină care se formează la temperaturi joase în aliajele cu rețele de substituție, printr-o ordonare suplimentară a atomilor constitutivi. Cf. LTR².

— Pl.: *suprarețele.*

— **Supra¹-** + **rețea.**

SUPRAREZISTÉNT, -Ă adj. (Rar) Care depășește rezistența normală. *A fost nevoie... de improvizarea la spital a unui pat suprarezistent.* În DCR.

— Pl.: *suprarezistenți, -te.*

— Pref. *supra-* + **rezistent.**

SUPRASÁRCINĂ s. f. (Tehn.) Sarcină suplimentară suportată de un sistem tehnic, care în anumite condiții poate constitui un pericol pentru stabilitatea sistemului respectiv. *Fiecare motor va putea suporta, în mod temporar, suprasarcini.* ORBONAȘ, MEC. 107. *O mică suprasarcină scurtează considerabil viața sa.* SOARE, MAȘ. 96, cf. MDT, LTR², DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suprasarcini.*

— **Supra¹-** + **sarcină** (după fr. *surcharge*).

SUPRASATURÁ vb. I. Tranz. **1.** (Chim.; complementul indică soluții) A produce fenomenul de suprasaturație **(1)**. Cf. CADE, DN³. ◇ Fig. *Pelicula este suprasaturată de tipuri care pe ecrane ne par ultragroteși.* CINEMA, 1968, nr. 7, 6.

2. Tranz. și refl. Fig. A face să ajungă sau a ajunge la saturație **(2)**; a (se) sătura **(1)** peste măsură, a (se) îmbuiba. Cf. DN².

— Prez. ind.: *suprasaturez.*

— Pref. *supra-* + **satura** (după fr. *sursaturer*).

SUPRASATURÁRE s. f. **1.** (Chim.) Aducere a unei soluții în stare de suprasaturație **(1)**; stare instabilă a unei soluții care conține o cantitate de substanță dizolvată mai mare decît cea necesară pentru saturarea ei, suprasaturație **(1)**. Cf. suprasatura **(1)**. Cf. MDT, DSR.

2. Fig. Saturație **(2)** în exces; suprasaturație **(2)**. Cf. suprasatura **(2)**. *Filmele acestui regizor nu ajung, cu toată suprasaturarea de replică, un simplu teatru fotografiat.* CINEMA, 1968, nr. 9, 31. *Și acolo suprasaturarea, aglomerarea prin asociație,... lasă impresia paradoxală a lipsei de culoare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 11/4. *Poate da uneori aspectul de suprasaturare emoțional sonoră.* CONTEMP. 1969, nr. 1 176, 6/6.

— Pl.: *suprasaturări.*

— V. **suprasatura.**

SUPRASATURÁT, -Ă adj. **1.** (Chim.; despre soluții) Care conține o cantitate de substanță dizolvată mai mare decît cea necesară pentru saturarea ei; care se află în stare de suprasaturație **(1)**. *Dacă în soluția suprasaturată se aruncă un cristal foarte mic... din substanța dizolvată..., atunci excesul de substanță se depune.* MACAROVICI, CH. 62, cf. DL, DM. *Din cauza evaporației intense, apa mării scade, soluția devine suprasaturată.* GEOLOGIA, 30, cf. DN, M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre vapori) Care are o concentrație mai mare decît cea corespunzătoare tensiunii maxime; p. ext. (despre încăperi) care conține astfel de vapori. *Dacă... spațiul se va reduce, trebuie ca o parte a aburului să treacă iarăși în starea lichidă, fără care un spațiu mai mic cuprinzînd tot atîta abur ar fi un spațiu suprasaturat.* MARIN, F. 175/34, cf. DL, DM. *Prin detentă adiabatică, vaporii devin suprasaturați.* SANIELEVICI, R. 75, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Fig. Care se află în stare de saturație **(2)** excesivă. *Înainte, eram izolat de ceilalți din cauza sufletului meu, suprasaturat de lecturi.* TEODOREANU, M. II, 513, cf. DL, DM, DN². *Aceste pretexte, insolite prin chiar natura lor, sînt introduse apoi într-o soluție suprasaturată de cuvinte.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 11/4, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suprasaturați, -te.*

— V. **suprasatura.**

SUPRASATURÁȚIE s. f. **1.** (Chim.) Stare instabilă a unei soluții care conține o cantitate de substanță dizolvată mai mare decît cea necesară pentru saturarea ei; suprasaturare **(1)**. *Disoluțiile de azotat de argint, ... cînd le cletește cineva,... atunci disoluția se prinde cteodată în masă. Cauza acestei suprasaturații a rămas necunoscută.* MARIN, PR. I, 235/6, cf. CADE. *În cazul fenomenului de suprasaturație, cristalizarea se face brusc.* MACAROVICI, CH. 62, cf. LTR, DM. *Apa se încălzește repede, evaporarea se face intens și soluția ajunge la suprasaturație.* GEOLOGIA, 31, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ✦ Stare

a unui gaz care conține o cantitate mai mare decît cea care corespunde tensiunii maxime din vaporii unui lichid cu care este în contact. *Suprasaturația se obține prin răcirea gazului la o temperatură inferioară.* LTR. *Unei creșteri ulterioare a razei îi corespunde o scădere a suprasaturației necesare pentru condensare.* SANIELEVICI, R. 75. *Această stare de echilibru nestabil a vaporilor se numește suprasaturație.* MARIN — ȚIȚEICA, FIZ. II, 115, cf. LTR², M. D. ENC.

2. Fig. Saturați **(2)** în exces; supîsaturare **(2)**. Cf. DL, DM, DN². *Nudul... umple pînă la saturație paginile unor reviste cinematografice.* CINEMA, 1968, nr. 5, 9. *Nu se poate vorbi la noi de suprasaturație, ci de o foame de artă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 6/5. *În scurt timp, vechea capitală prezenta toate semnele suprasaturației demografice.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 211, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suprasaturații.* — Și: (învechit) **suprasaturațiúne** s. f. MARIN, F. 492/2.

— **Supra¹-** + **saturație** (după fr. *sursaturation*).

SUPRASATURAȚIÚNE s. f. v. **suprasaturație.**

SUPRASĂTÉSC, -EÁSCĂ adj. (Rar) Care depășește limitele, specificul etc. proprii unui sat. *Sătele de pe văi formau o autoritate suprasătească în ceea ce privește hotarele și... distribuția pămîntului.* PANAITESCU, O. Ț. 100.

— Pl.: *suprasătești.*

— Pref. *supra-* + **sătesc.**

SUPRASCRÍE vb. III. Intranz. (Învechit, rar) A scrie **(I 1)** deasupra unui text scris anterior. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Prez. ind.: *suprascriu.*

— Pref. *supra-* + **scrie** (după germ. *überschreiben*).

SUPRASCRÍERE s. f. (Învechit, rar) Acțiunea de a suprascrie și rezultatul ei. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pl.: *suprascrieri.*

— V. **suprascrie.**

SUPRASCRIPTÚRĂ s. f. (În dicționarele din trecut) Ceea ce este suprascris. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *suprascripturi.*

— **Supra¹-** + **scriptură.**

SUPRASENSÍBIL, -Ă adj. **1.** Care este în afara realității sensibile; care nu este accesibil prin simțuri. *Îți vom da o sută de dovezi despre realitatea lumii suprasensibile.* GALACTION, O. A. I, 180. ✦ (Despre sunete, unde etc.) Care nu poate fi perceput prin simțuri. Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Despre oameni) Foarte sensibil **(2)**. *Suprasensibil la anumite vibrațiuni.* BL VII, 47, cf. DL, DM, DN, M. D. ENC., DEX. ✦ (Despre materiale fotografice) Foarte sensibil **(1)**. *Material foto suprasensibil.* DSR.

— Pl.: *suprasensibili, -e.*

— Din fr. **suprasensible.**

SUPRASENZORIÁL, -Ă adj. (Rar) Care poate fi cunoscut numai prin rațiune. Cf. DN³.

— Pronunțat: *-ri-al.* — Pl.: *suprasenzoriali, -e.*

— Pref. *supra-* + **senzorial.**

SUPRASEXUÁL, -Ă adj. (Rar) Care este mai presus de instinctele sexuale; care depășește aceste instincte. *Dragostea adevărată e totdeauna suprasexuală.* RALEA, S. T. I, 73.

— Pronunțat: *-xu-al.* — Pl.: *suprasexuali, -e.*

— Pref. *supra-* + **sexual.**

SUPRASÍMȚ s. n. (Neobișnuit) Simț mai dezvoltat decît cel normal. *Cărțile, cutiile... le apreciază cu auzul, consternat că nu se repetă în toate tictacul care trebuie să se găsească în miezul tuturor obiectelor uzuale și le verifică la contactul cu suprasimțul lui.* ARGHEZI, C. J. 50.

— Pl.: *suprasimțuri.*

— **Supra¹-** + **simț.**

SUPRASOLICITÁ vb. I. Tranz. A solicita peste măsură. Cf. DN². *Uneori, poate, infantilismul a fost suprasolicitat.* T decembrie 1968, 93. *Nervii suprasolicitați de binefacerile tehnice.* CONTEMP. 1969, nr. 1 177, 6/5. *Un spectator modern... obosit, zilnic suprasolicitat de excitanții care năvălesc asupră-i.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 30, 22/2, cf. DEX.

— Prez. ind.: *suprasolicit.*

— Pref. *supra-* + **solicita.**

SUPRASOLICITÁRE s. f. Acțiunea de a suprasolicita și rezultatul ei. Cf. DN². *Coriști aduși cu forța... obosiți de suprasolicitarea celorlalte materii.* M 1968, nr. 2, 29. *Suprasolicitarea actorului de comedie.* CINEMA, 1968, nr. 6, 11. *Scăderea interesului pentru film a urmat suprasolicitării succeselor lesnicioase.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 5/5. *Avatarurile vieții moderne, legate de surmenaj, suprasolicitare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 22/1, cf. DEX.

— Pl.: *suprasolicitări.*

— V. **suprasolicita.**

SUPRASOLVÉNT, -Ă adj. (Rar) Care plătește peste taxa stabilită. *Să plătească peste taxa de intrare cel mai mult cincizeci de creițarițca să salveze onoarea familiei, să fie trecuți în Gazeta Transilvaniei printre „suprasolvenți".* REBREANU, I. 139.

— Pl.: *suprasolvenți, -te.*

— Pref. *supra-* + **solvent².**

SUPRASOLVÍRE s. f. (Rar) Acțiunea de a plăti mai mult decît este necesar; achitare a unor taxe, impozite etc. peste suma stabilită. *— Domnule profesor, uite o coroană din partea mea! — Ca suprasolvire?* REBREANU, I. 140.

— Pl.: *suprasolviri.*

— **Supra¹-** + **solvire.**

SUPRASTÁT s. n. (Rar) Federație (de state). *Era oare monarhul purtat încă de naiva speranță că va putea încadra noile state într-un suprastat federativ?* BLAGA, H. 225.

— Pl.: *suprastate.*

— **Supra¹-** + **stat.**

SUPRASTATÁL, -Ă adj. (Despre organizații) Care aparține unui organism, unei puteri plasate deasupra guvernului fiecărui stat, independent de acesta; (rar) superstatal, supranațional. *Cum ar fi putut ele admite existența unor organisme suprastatale, gen Comisia Europeană a Dunării, pe teritoriul lor?* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 28, 3/1, cf. DEX, DN³.

— Pl.: *suprastatali, -e.*

— Pref. *supra-* + **statal.**

SUPRASTERÓL s. m. (Chim.) Derivat toxic al sterolului, produs printr-o modificare structurală a vitaminei D_2. Cf. LTR².

— Pl.: *suprasteroli.*

— **Supra¹-** + **sterol.**

SUPRASTOCÁRE s. f. Acțiunea de a stoca peste necesități. *Suprastocarea în comerț poate fi evitată.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 224.

— Pl.: *suprastocări.*

— **Supra¹-** + **stocare.**

SUPRASTRÁT s. n. (Lingv.) Influență exercitată de un idiom asupra altuia, în condițiile unui contact strîns și îndelungat, înainte ca acesta din urmă să se constituie ca idiom nou; totalitatea faptelor de limbă rezultate dintr-o astfel de influență; superstrat. Cf. BUL. FIL. V, 23, DER, DEX, DN³.

— Pl.: *suprastrate.*

— **Supra¹-** + **strat** (după fr. *superstrat*).

SUPRASTRUCTURÁL, -Ă adj. Care aparține suprastructurii **(2)**; privitor la suprastructură. *Aspectele suprastructurale proprii vieții artistice trebuie puse în relație cu fenomenele suprastructurale sociologice.* CĂLINESCU, C. O. 376, cf. DL, DM, DN². *Abordarea directă și clară chiar a celor mai complicate fenomene suprastructurale.* CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 4/5, cf. DEX.

— Pl.: *suprastructurali, -e.*

— Pref. *supra-* + **structural.**

SUPRASTRUCTÚRĂ s. f. **1.** Ansamblul elementelor unei construcții care formează partea utilă a acesteia și servește direct scopului pentru care a fost făcută întreaga lucrare; superstructură. *Lucrările de suprastructură de linii ferate normale și înguste... se vor estima pe baza broșurii de deviz.* BO (1951), 419, cf. MDT. *Suprastructura unei șosele este formată de ansamblul straturilor care alcătuiesc corpul șoselei.* LTR. *Suprastructura căii suportă direct solicitările produse de materialul rulant.* LTR², cf. DL, DM, DER, DN². *Opt muncitori... stătuseră călărați toată noaptea pe suprastructura unui pod.* CONTEMP. 1970, nr. 1 228, 10/2, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *La fiecare din capetele acestor rînduri... trona... cîte un birou monumental, cu suprastructură de sertare și sertărele.* VINEA, L. I, 335. ✦ Totalitatea construcțiilor situate deasupra punții principale a unei nave, care cuprinde încăperile de locuit și de deservire. *Cînd nava reclamă un volum mare al încăperilor de locuit,... dezvoltarea suprastructurilor trebuie să fie cît mai mare posibil.* LTR. *El prinde șuierul vîntului... printre pereții suprastructurilor.* TUDORAN, C. 64. *Suprastructura se poate întinde pe întreaga lungime a corpului navei.* LTR², cf. DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ Ansamblu format din șasiul unui automobil și din cutia montată pe el. *Suprastructura, împreună cu suspensiunea, constituie sistemul oscilant suspendat al vehiculului.* LTR. *Suprastructura e, în general, suspendată prin resorturi.* LTR², cf. DEX.

2. P. anal. (Filoz.) Totalitatea ideilor, a concepțiilor, a mentalităților produse la nivelul psihologiei sociale și al ideologiei, împreună cu instituțiile și organizațiile în care acestea sînt structurate și care sînt generate de baza economică. *Dedesubtul suprastructurii psihice închegate în unitatea eului, se găsește infrastructura fiziologică.* HALEA, S. T. II, 85. *Evoluția limbii nu este legată de suprastructură.* MACREA, F. 15, cf. DN². *Ceva din acea viziune crudă, demistificatoare a dramelor istorice, care străpunge suprastructura de idealități lovind în baza reală a lumii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 9/3. *Toate aceste aspecte impun tot atîtea nuanțări ..., singurele în măsură să ne dea legăturile, interdependența dintre bază și suprastructură.* ib. 1970, nr. 75, 22/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suprastructuri.*

— **Supra¹-** + **structură** (după fr. *superstructure*).

SUPRAȘLEFUIÁLĂ s. f. (Rar) Șlefuială excesivă. (Fig.) *Nici o trudă de dragul trudei, nici șlefuiala nu sînt indicate: ele amenință cu aspectul formalismului.* V. ROM. ianuarie 1954, nr. 1, 161.

— Pl.: *suprașlefuieli.*

— **Supra¹-** + **șlefuială.**

SUPRAȘTÍRE s. f. (Învechit, rar) Cunoaștere aprofundată a unui fenomen, a unui lucru etc. (Ironie) *Voind prea mult să știe în supraștire — ajunge Și-n loc de verități, s-afundă-n superstiții.* HELIADE, O. I, 389.

— Pl.: *supraștiri.*

— **Supra¹-** + **știre.**

SUPRATARÁ s. f. v. **supratară.**

SUPRATÁRĂ s. f. Greutatea celui de al doilea ambalaj al unei mărfi; extratară. *Sînt mărfuri care se ambalează în cutii, sticle etc. și astfel ambalate se pun într-o ladă mai mare, într-un bol mai mare; în acest caz avem o supratara.* I. PANȚU, PR. 4, cf. LTR², DL, DM, DN², DEX.

— Pl.: *supratare.* — Și: (învechit) **supratará** s. f.

— **Supra¹-** + **tară.**

SUPRATATUÁT, -Ă adj. (Rar) Care a fost tatuat peste un alt tatuaj. (Glumeț) *Să nu te-audă mîța, că ... pe urmă vii mîine supratatuat.* C. PETRESCU, O. P. II, 92.

— Pronunțat: *-tu-at.* — Pl.: *supratatuați, -te.*

— Pref. *supra-* + **tatuat.**

SUPRATAXÁ vb. I. Tranz. A adăuga o taxă suplimentară uneia fixate anterior; a impune o suprataxă. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN², DEX.

— Prez. ind.: *suprataxez.*

— **Supra¹-** + **taxa** (după fr. *surtaxer*).

SUPRATAXÁRE s. f. (Rar) Adăugare a unei suprataxe. Cf. DN³.

— Pl.: *suprataxări.*

— V. **supratáxa.**

SUPRATÁXĂ s. f. Taxă suplimentară adăugată uneia fixate anterior; (învechit, rar) surtaxă. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN³, DEX. ✦ Taxă prea mare și ilegală. Cf. CADE.

— Pl.: *suprataxe.*

— **Supra¹-** + **taxă** (după fr. *surtaxe*).

SUPRATÉHNIC, -Ă adj. (Rar) Care este foarte tehnic. Cf. DN³.

— Pl.: *supratehnici, -ce.*

— Pref. *supra-* + **tehnic.**

SUPRATÉMĂ s. f. (În sistemul regizoral al lui S. Stanislavski) Acțiune principală care însoțește mesajul textului dramatic și spre care converg acțiunile și ideile secundare; p. gener. ideea directoare a unei lucrări artistice; supraproblemă, acțiune parcursivă. *Spectacolul... avea nevoie... de luminarea... momentelor-ehcie ce defineau tema și mai ales supratema lucrării.* T mai 1964, 87, cf. M. D. ENC., DEX, DN³, DSR.

— Pl.: *suprateme.*

— **Supra¹-** + **temă.**

SUPRATEMPORÁL, -Ă adj. (Rar) Care este în afara timpului. *Frecvența citatului în text, mod de a ilustra prezența supratemporală a culturii.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 3/2.

— Pl.: *supratemporali, -e.*

— Pref. *supra-* + **temporal.**

SUPRATENSIONÁT, -Ă adj. (Despre fibre) Care este prea întins. *Pentru evitarea ruperilor, cilindrii alimentatori au canelurî printre care fibrele supratensionate să poată aluneca fără să se rupă.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 350.

— Pronunțat: *-si-o-*. — Pl.: *supratensionați, -te.*
— Pref. *supra-* + **tensionat.**

SUPRATENSIÚNE s. f. **1.** Tensiune **(5)** foarte mare. *Frînele... eliberează urzeala numai cînd se naște o supratensiune prin bătaia spatei în țesătura nou formată.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 526.

2. (Tehn.) Tensiune electrică superioară celei nominale, care constituie un pericol pentru circuitele electrice. Cf. MDT. *Se folosesc dispozitive și aparate de protecție contra supratensiunilor, care să evite apariția sau să limiteze... durata lor.* LTR², cf. DL, DM. *Noul transformator are... prevăzut un sistem de descărcătoare care îl protejează contra supratensiunilor.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 943, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

3. (Chim., Fiz.) Efect al polarizației electrochimice, care consistă în apariția unei diferențe între tensiunea reală de descărcare și tensiunea de echilibru corespunzătoare. Cf. LTR². *Supratensiunea, datorită separării ionului, e un proces lent.* ib.

— Pronunțat: *-si-u-*. — Pl.: *supratensiuni.*
— **Supra¹-** + **tensiune** (după fr. *surtension*).

SUPRATERÁN, -Ă adj. Care este situat pe pămînt. *Pasaje subterane și suprateranе cu multe niveluri.* FLACĂRA, 1969, nr. 3, 7.

— Pl.: *supraterani, -e.*
— Pref. *supra-* + **teran.**

SUPRATERÉSTRU, -Ă adj. (Rar) Care este desprins de realitatea obiectivă. *Cu privirea absentă și supraterestră, vorbește numai de „biruința binelui în sine".* LOVINESCU, C. VIII, 107.

— Pl.: *supraterești, -stre.*
— Pref. *supra-* + **terestru.**

SUPRATÍMP s. m. Prelungire a zilei de muncă peste limita corespunzătoare prețului obișnuit al muncii. Cf. DL, DM, DN².

— Pl.: *supratimpi.*
— **Supra¹-** + **timp.**

SUPRATIPÁR s. n. Desen sau text imprimat pe o marcă poștală după ce a fost emisă, pentru a-i schimba valoarea inițială sau a marca un eveniment; (neobișnuit) sursarj. Cf. DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supratipare.*
— **Supra¹-** + **tipar.**

SUPRATÍTLU s. n. (Rar) Titlu **(2)** care se adaugă altui titlu. *Purtător al supratitlurilor de mitropolit al Ungro-Vlahiei și locțiitor al Capadociei.* ARGHEZI, B. 30.

— Pl.: *supratitluri.*
— **Supra¹-** + **titlu.**

SUPRATÓNICĂ s. f. (Muz.) Treapta a doua a modului major și minor; acordul acestei trepte. Cf. M. D. ENC., DEX.

— **Pl.:** *supratonici.*
— **Supra¹-** + **tonică.**

SUPRATOPÍRE s. f. (Fiz.) Rămînere în stare lichidă a unor substanțe aflate sub temperatura lor de solidificare; suprafuziune. *Substanțele topite, deci lichide, se dot răci, în anumite condițiuni, la temperatură mai joasă decît punctul de solidificare.., în aceste cazuri avem fenomenul de supratopire.* MACAROVICI, CH. 20, cf. MDT. *Se poate însă realiza fenomenul invers de a răci un lichid cu cîteva grade sub punctul de solidificare..., fenomen numit supratopire.* MARIAN — ȚIȚEICA, FIZ. II, 107, cf. LTR, DN², M. D. ENC., DSR.

— **Supra¹-** + **topire.**

SUPRATOPÍT, -Ă adj. (Fiz.) Care se află în stare de supratopire. *Sub acea temperatură, sticla... se menține ... în stare de soluție supratopită.* MACAROVICI, CH. 66.

— Pl.: *supratopiți, -te.*
— Pref. *supra-* + **topit.**

SUPRATRÚST s. n. Trust care cuprinde întreprinderile unei anumite ramuri de producție din mai multe țări; supertrust. Cf. DN².

— Pl.: *supratrusturi.*
— **Supra¹-** + **trust.**

SUPRAUMÁN, -Ă adj. Care depășește puterile omenești, care este mai presus de firea omenească; supraomenesc. *El n-are oameni în istorie, ci zei, ființe supraumane.* HELIADE, O. II, 66, cf. PROT. — POP., N. D. *C-o furie supraumană, eu adusei o claie întreagă de paie sub fereastră.* EMINESCU, G. P. 127, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Își convertise bîlbîiala într-o sonorizare supraumană a vorbelor.* TEODOREANU, M. III, 247, cf. SCRIBAN, D. *Mii de tineri jerfiți pe altarul acestei încleștări supraumane.* V. ROM. noiembrie 1954, 21, cf. DN². *Limbajul încîlcit și echivoc trece drept semn de adîncime filozofică sau drept mod de manifestare a luptei supraumane cu materia verbală.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 183.

— Pl.: *supraumani, -e.*
— Pref. *supra-* + **uman** (după fr. *surhumain*).

SUPRAUNITÁR, -Ă adj. (Mat.; despre numere reale, mai ales despre fracții ordinare; în opoziție cu subunitar) Care are o valoare mai mare decît unitatea. *Caracteristica logaritmului unei fracții zecimale supraunitare se hotărăște de partea întreagă a ei d-a stînga virgulei.* ELEM. ALG. 214/31, cf. LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supraunitari, -e.*
— Pref. *supra-* + **unitar.**

SUPRAVALORIFICÁ vb. I. Tranz. A valorifica ceva la maximum; a avea despre cineva sau ceva o părere exagerat de bună (în privința importanței, a calităților, a valorilor etc.), a pretinde **(1)**, a supraaprecia, a supraestima, (rar) a suprapreț ui. *Își poate valorifica și supravalorifica orice merit căci i se face credit prin simpla prezență.* CAMIL PETRESCU, P. 210.

— Prez. ind.: *supravalorific.*
— Pref. *supra-* + **valorifica.**

SUPRAVALORIFICÁRE s. f. Acțiunea de a supravalorifica și rezultatul ei; valorificare la maximum a ceva, apreciere exagerată, atribuire a unei importanțe, a unor calități, a unor valori mai mari decît s-ar cuveni, supraapreciere, supraestimare, supraevaluare. *Tot ce e la vecin are aerul unei supravalorificări.* LOVINESCU, C. V, 78. *Geneza ideilor estetice declanșează o supraevaluare, o supra valorificare a tuturor posibilităților operei de a fi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 78, 4/2.

— Pl.: *supravalorificări.*
— V. **supravalorifica.**

SUPRAVEGHEÁ vb. I. Tranz. (Complementul indică desfășurarea unor activități, comportamentul unor persoane etc.) A examina cu atenție și autoritate; a ține sub control; a observa **(3)**, a urmări, a veghea, (învechit) a supraveghea. *Omul nu are decît să supravegheze pornirea și oprirea mașinei.* GHICA, C. E. I, 64, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Petru Maior fu chemat pentru a supraveghea tiparul.* IORGA, C. I. II, 138. *Un om puternic... stetea cu mîinile în șolduri, supraveghind construcția.* ANGHEL, PR. 56. *Cînd grămada se făcu de ajuns de mare, Mogîldea, care supraveghea ciurueala, chemă chirigii.* CHIRIȚESCU, GR. 220.

Înhăma caii la căruță și pornea să supravegheze tragerea brazdelor. AGÎRBICEANU, S. 507. *Popa fusese la cîmp să supravegheze munca la o livadă a bisericii.* REBREANU, I. 70, cf. RESMERIȚĂ, D. *Trăise înconjurat de spioni ce-i supravegheau mișcările și vorbele.* LOVINESCU, C. IV, 69. *Ar fi putut, ca orice șef, supraveghea mai bine manevra.* BRĂESCU, O. A. I, 169. *Moșierul își supravegheasе exclusiv fata.* TEODOREANU, M. III, 135. *Ieșise în ușa deschisă, ca să supravegheze activitatea melodică și liniștită a feciorului.* SADOVEANU, O. XII, 522, cf. SCRIBAN, D. *Conu Costache își supraveghează odrasla.* VIANU, A. P. 286. *Frate-său, care dădea bani, era nemulțumit de el și ruga pe Bălcescu să-l supravegheze.* CĂLINESCU, S. C. L. 161. *Trebuia să supravegheze felul muncii și sporul lucrătorilor.* BLAGA, H. 27 *Oamenii... supraveghează mersul năprasnic al mașinilor.* BOGZA, A. Î. 67. *Ochii celor două doamne supravegheau mișcările bărbaților.* VINEA, L. II, 311, cf. DL. *Gravida va fi așezată într-o cameră întunecoasă și liniștită, fiind supravegheată îndeaproape.* ABC SĂN. 319. *Pivnicierul, care supraveghea afară umplerea butoaielor, adusese vinul sus.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 32, 18/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Absol. *Preoteasa supraveghează și poartă toată grija, repede, curată și tăcută.* GALACTION, O. I, 180. ✦ A veghea cu atenție mărită pentru a preveni o acțiune periculoasă sau nedorită, a avea grijă să nu se întîmple ceva; a păzi **(I 1)**, a veghea, (învelit și popular) a priveghea **(4)**, a străjui **(1)**. *E vorba să supraveghezi ca nu cumva vestea să ajungă la Elena.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 189. *Traian așează la Carsium, spre a supraveghea întreaga vale a Ialomiței, un escadron de cavalerie.* PÂRVAN, G. 126. *Plutonierul... supraveghează întreaga plasă.* STANCU, D. 57. ✦ Refl. A fi atent la ceea ce spune sau la ceea ce face; a se controla. *Îl enerva deopotrivă, atît ideile lui Comșa cît și năravul acesta nou, care dapedea că nu se mai supraveghează.* C. PETRESCU, Î. II, 90. *Își spunea că trebuie să se supravegheze.* T. POPOVICI, SE. 77. ✧ Tranz. *Își supraveghea cu o grijă de maniac pronunțarea cuvintelor de origine grecească.* BLAGA, H. 124.

— Prez. ind.: *supraveghez.*

— Pref. *supra-* + **veghea** (după fr. *surveiller*).

SUPRAVEGHEÁRE s. f. v. **supraveghere.**

SUPRAVEGHEÁT, -Ă adj. Care este examinat cu atenție și autoritate; care este observat, controlat cu atenție, cu grijă. Cf. ALEXI, W. *Fiecare etapă a existenței mele, corespunzînd... unei experiențe artistice mai intense și mai supravegheate, îmi dădea posibilitatea să reiau cu o bucurie nouă pe Eminescu.* SADOVEANU, O. XX, 279. *Gesturile supravegheate și discrete distrăgeau atenția.* CĂLINESCU, B. I, 139. *Este lucrarea sa literară cea mai supravegheată ca limbă.* IST. LIT. ROM. II, 445. ✧ (Adverbial) *Prezența... telefonistei a făcut pe fiecare să se îngrijească mai supravegheat.* ARGHEZI, L. 298.

— Pl.: *supravegheați, -te.*

— V. **supraveghea.**

SUPRAVEGHÉRE s. f. (De obicei precedat de prep. „sub") Acțiunea de a supraveghea și rezultatul ei; examinare atentă a modului de desfășurare a unei activități, a comportamentului unei persoane etc., control, observație, urmărire; p. ext. pază **(I 1)**. Cf. supraveghea. Cf. DDRF, ALEXI, W. *Cumpărarea mărfilor se făcea... prin mîinile acestei căpetenii sau sub supravegherea lui.* IORGA, C. I. III, 134. *Tot mereu scăpa de sub supravegherea tatălui său și da lircoade pe lîngă moară.* AGÎRBICEANU, S. 628. *Lesne înțelege oricine că a fost în vechime, cînd reproducerea scrierilor se făcea prin copiști, de multe ori fără supravegherea autorului.* BUL. COM. IST. I, 12, cf. RESMERIȚĂ, D. *Au pus casă sub supraveghere,* C. PETRESCU, O. P. II, 271. *Se lucrau forturile de la Năməloasa sub supravegherea apropiată a domnului colonel.* BRĂESCU, O. A. I, 22. *Fiecare brigadă are în supraveghere un anumit număr de vite.* SAHIA, U. R. S. S. 211. *O podgorie nobilă ca a Cotnarilor ar merita să aibă o organizare și o supraveghere domnească.* SADOVEANU, O. XX, 66, cf. SCRIBAN, D. *Absolutismul... aplica aceeași supraveghere și asupra literaturii.* VIANU, S. 149. *Jucau... sub supravegherea unuia din dascălii localnici.* BLAGA, H. 33. *Se putură apropia de masa acoperită cu tablă, pe care se rădeau și se frecau pieile, subt supravegherea unui ins înalt.* CAMIL PETRESCU, O. I, 452. *L-au ținut sub supraveghere ca să-i afle complicii.* STANCU, R. A. V, 318, cf. DL, DM. *Prevenirea saturnismului se realizează prin supravegherea medicală activă a celor care lucrează cu plumb.* ABC SĂN. 320. *Supravegherea bolnavului și schimbarea pansamentelor pînă la tămăduire.* G. BARBU, A. V. 28, cf. M. D. ENC., DEX, ✧ *Supraveghere generală* = atribuție a organelor procuraturii de a urmări respectarea legilor. Cf. DER, M. D. ENC. ✦ Acțiunea de a fi atent la ceea ce face sau spune, faptul de a (se) controla. *Dragostea domniei tale, dacă nu-i pui un hotar și supraveghere, poate spori dușmăniile.* SADOVEANU, O. X, 315. *Stilul critic este un stil vorbit, cu insistențele, lipsa de supraveghere, parantezele și impuritățile lui orale.* CONSTANTINESCU, S. III, 205. *Gustul... se capătă printr-un lung exercițiu și printr-o supraveghere ce depășește uneori limitele unei generații.* CĂLINESCU, C. O. 200.

— Pl.: *supravegheri.* — Și: (învechit) **supraveghéare** s. f. DDRF.

— V. **supraveghea.**

SUPRAVEGHETÓR, -OÁRE subst., adj. **1.** Adj., s. m. și f. (Persoană) care are sarcina de a supraveghea pe cineva sau ceva; (rar) priveghetor **(4)**, veghetor, (învechit) priveghi[1] **(5)**, respicient, (învechit, rar) prevegheu. V. paznic[2] **(1)**. *Armașul al doilea sau supraveghetorul temniței.* SION, P. 186. *Printre dregătorii cei mai mari ai statului dac întîlnim și supraveghetori ai agriculturei.* XENOPOL, I. R. I, 56, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Dosoftei de la Ierusalim, supraveghetorul bisericei române.* IORGA, L. R. 181, cf. CADE. *Supraveghetorii lor citeau, visau, vorbeau.* GALACTION, O. A. II, 253. *Îmi era penibil la masă să fiu tratată cînd ca invitată, cînd așa, ca un fel de supraveghetoare a copiilor.* C. PETRESCU, Î. II, 235. *Cei ce lucrau... urmăreau cu ochii pe supraveghetori.* VISSARION, B. 297, cf. SCRIBAN, D. *Un om în vîrstă... fu angajat ca un fel de supraveghetor.* CĂLINESCU, S. 183. *Supraveghetorii de echipă vin și măsoară găurile.* BOGZA, A. Î. 178. *Supraveghetorii băgau de seamă că omul se mișcă mai agale.* PAS, L. II, 255, cf. DL. *Poartă iscălitura lui... ca profesor supraveghetor.* IST. LIT. ROM. II, 162. *Supraveghetoarea stă la mijloc, cu o cravașă în mînă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 80, 17/2, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

2. S. n. (În sintagma) *Supraveghetor de flăcără* = aparat electronic destinat supravegherii prezenței flăcării în timpul funcționării arzătoarelor, în scopul prevenirii unor incendii. *S-a defectat supraveghetorul de flăcără.*

— Pl.: *supraveghetori, -oare.*

— **Supraveghea** + suf. *-tor.*

SUPRAVENÍ vb. IV. Intranz. (Învechit) A surveni. *Volbură purtată de va supraveni.* DOSOFTEI, ap. HEM 1 931, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Nu mult și supravine și o credință-absurdă.* HELIADE, O. I, 389. *Tradiția povestește că fiind țara adesea bîntuită de năvălirea tătarilor, odinioară ar fi supravenit această pănă în margenile capitalei.* FM (1843), 196/12. *Gerurile sau cel dănțiî frig care supravine, derapănă lujerii.* BREZOIANU, A. 450/21. *Tătarii vor putea supraveni chiar în cursul bătăliei.* HASDEU, I. V. 144, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL.

— Prez. ind.: *supravin.* — Și: **suprăveni** vb. IV.

— Pref. *supra-* + **veni** (după lat. *supervenire*, it. *sopravenire*).

SUPRAVENÍRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a supraveni și rezultatul ei. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., ALEXI, W.

— V. **supraveni.**

SUPRAVERBÁL, -Ă adj. (Rar) Care nu ține de cuvinte, care se exprimă prin alte mijloace decît cele verbale. *Puritatea sa aproape supraverbală, în orice caz supraconceptuală, amintește de... Bergson.* RALEA, S. T. I, 155.

— Pl.: *supraverbali, -e.*

— Pref. *supra-* + **verbal.**

SUPRAVIÁ vb. I. Intranz. (Învechit, rar) A supraviețui **(1)**. *Dușmanii ce au supraviet, în a lor fugă, omoară pe tiranul lor.* ASACHI, P. R. 25/4.

— Pronunțat: *-vi-a.* — Prez. ind.: *supraviez.*

— Pref. *supra-* + **via** (după it. *sopravvivere*).

SUPRAVIEȚUÍ vb. IV. Intranz. **1.** (Despre ființe) A continua să trăiască după moartea cuiva; a continua să trăiască după o întîmplare, un eveniment (nefericit), o pierdere; p. ext. a continua să trăiască, să fie în viață; a rămîne **(3)**; (învechit, rar) a supraviețui. *Eu voi supraviețui dupe acești uricioși nemici ai mei.* LĂZĂRESCU, P. L. 96. *Românii au supraviețuit la toate zguduirile care au schimbat fața pămîntului.* CALENDAR (1861), 7/8. *Dintr-o generațiune vor supraviețui... numai acei indivizi care vor avea un organism mai perfect.* CONTA, O. F. 279. *Nu voi supraviețui.* EMINESCU, P. L. 96. *Șefii dacilor care mai supraviețuiseră..., parte se sinucid, parte se supun învingătorului.* XENOPOL, I. R. I, 120. *Iepurii au supraviețuit, ca probă că acel ciine a fost sănătos.* BABEȘ, O. A. I, 192. *Numai el supraviețuia veșnic hirlăgos și mahmur.* C. PETRESCU, O. P. I, 168. *Nu mai credeau sărmanii oameni că vor supraviețui.* SADOVEANU, O. XII, 86. *E de mirare că victima supraviețuiește asasinatului.* ARGHEZI, S. XV, 45. *Supraviețuiesc numai microorganismele cele mai adaptate.* AGROTEHNICA, I, 392, cf. DL. *Aici toți fură ca să supraviețuiască.* BARBU, PRINC. 49. *Cei care supraviețuiesc vor prezenta stricturi ale esofagului.* ABC SĂN. 338. *Vorbele... încearcă să le prindă și să le memoreze, avînd speranța că va supraviețui și că o să le povestească.* BĂNULESCU, I. 11, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ✦ A continua să trăiască după ce și-a pierdut vigoarea, calitățile, după ce nu mai este el însuși. *Și el, ca Eminescu, și-a supraviețuit cu trupul, deci a avut parte de un exces de suferință.* SADOVEANU, O. XX, 51, cf. SCRIBAN, D. ✦ Fig. A continua să rămînă în conștiința publică după moarte, prin unele realizări. *Omul... cîntă, rîde, sufere, iubește, Adoarme apoi și nu se mai deșteaptă — Pe cînd poetul supraviețuiește.* TOPÎRCEANU, P. O. 51. *E mai ușor să schițăm fizionomia literară a lui Iosif; însumat în trecut, îi supraviețuiește, deși opera lui nu oferă sugestii scriitorilor de astăzi.* CONSTANTINESCU, S. III, 262.

2. (Despre lucruri) A continua să existe după ce o persoană sau un lucru a dispărut, după ce un eveniment, o întîmplare s-a consumat; a dura mai mult decît... *Acele la care poate că romanii mai puțin cugetau că ar fi pentru lume mai însemnătoriu... le-au supraviețuit.* CALENDAR (1857), 7/20. *Numai mulțumită lui se împopulase acest colț de natură care era să-i supraviețuiască.* ANGHEL, PR. 58. *Cine sînt autorii ale căror opere au supraviețuit omului pătat de sînge.* M. I. CARAGIALE, C. 49. *Genul literar n-a murit ci își supraviețuiește încă.* LOVINESCU, C. IV, 58. *Neamul acesta și-l uitase, dar tăria lor supraviețuise în el.* C. PETRESCU, Î. I, 261. *Vestigiile splendorilor Acropolei au supraviețuit zecilor de secole.* COCEA, S. II, 565. *Am scris vreo șaptezeci-optzeci de cărți dintre care cîteva îmi vor supraviețui.* SADOVEANU, O. XIX, 9. *E tot ce ne supraviețuiește, amintirea.* ARGHEZI, L. 321. *Munții Făgărașului... par un așezămînt al naturii..., menit să supraviețuiască istoriei.* BENIUC, M. C. I, 53. *E curios să vezi cum supraviețuiește Veneția în acest straniu amestec de pămînt și apă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 200, 12/5. *Miturile vor trăi, vor supraviețui, și noi, în urma lor, vom muri încetul cu încetul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 17/3.

— Prez. ind.: *supraviețuiesc.*

— Pref. *supra-* + **viețui** (după fr. *survivre*).

SUPRAVIEȚUÍRE s. f. Acțiunea de a supraviețui și rezultatul ei.

1. Rămînere în viață a unei ființe după moartea cuiva; continuare a vieții cuiva după trăirea unui eveniment (nefericit), a unei pierderi etc.; faptul de a exista, de a fi în viață. Cf. supraviețui **(1)**. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *El crede în supraviețuirea prin artă.* CAMIL PETRESCU, P. 394. *Arta viitoare va reaminti marile epoci dispărute, cînd credința în supraviețuire ridica piramidele.* COCEA, S. II, 317, cf. SCRIBAN, D., DL. *Simțămîntul supraviețuirii, înfiorător, netrăit încă, mă zăpăcise.* V. ROM. august, 60. *Întrebarea care revine fatal se referă la putința rezistenței ca speță și ca individ, la șansele de a asigura supraviețuirea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 108, 4/2, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3]. ✦ Drept de a succede cuiva într-o slujbă, într-o demnitate după moartea acestuia. Cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. ✦ Spec. Atingere a termenului de expirare a asigurării pe viață a unui asigurat social, avînd dreptul la încasarea sumei asigurate. Cf. M. D. ENC.

2. Continuare a existenței unor obiecte, a unor opere de artă, a unor metode etc. și după dispariția celor care le-au dat naștere. Cf. supraviețui **(2)**. Cf. SCRIBAN, D. *Acest grup de obiecte... e o simplă supraviețuire a unei splendori trecute.* PÂRVAN, G. 527. *Reproducerea într-o bună ediție..., ar oferi o șansă de supraviețuire mai mare acestor texte.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213. *Chiar dacă parte dintre regizorii consacrați par a fi în impas, cinematograful... găsește mereu căi de supraviețuire.* CONTEMP. 1969, nr. 1 200, 5/2. *Aspectul abstract al sentimentalismului literaturii preromantice... vine din... prezentarea încă discursivă a pasiunilor ca o supraviețuire a procedeelor clasicismului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 133, 4/3, cf. DEX.

— Pl.: *supraviețuiri.*

— V. **supraviețui.**

SUPRAVIEȚUITÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. (Persoană) care supraviețuiește morții cuiva; (persoană) care continuă să trăiască după o întîmplare, un eveniment (nefericit), după o pierdere; p. ext. (persoană) care continuă să fie în viață. *Lupta pentru viață există, și... din această luptă nu vor ieși biruitori și supraviețuitori decît ființele cele mai tari.* CONTA, O. F. 285, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *În această apăsare conștiința tuturor oamenilor de bine, supraviețuitori ai unei civilizații morale moarte, va fi cu dînsul.* IORGA, P. A. II, 81, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Vitejii supraviețuitori s-au apucat să ridice aceste piramide.* GALACTION, O. A. II, 438. *În fumul compact de tutun... se conservau supraviețuitorii carierelor birocratice.* C. PETRESCU, O. P. I, 148. *Acest supraviețuitor... al marilor ieșeni de altădată avea două titluri.* TEODOREANU, M. III, 195. *Cînd am văzut pe supraviețuitori, ceteam în bucuria și aclamațiile lor un fel de neîncredere.* SADOVEANU, O. XX, 416. *Ei erau supraviețuitorii acelor romani din sud-estul european.* PUȘCARIU, L. R. I, 252, cf. SCRIBAN, D. *Puținii supraviețuitori... vor fi cuprinși de furie.* BOGZA, A. Î. 446, cf. DL. *În regiunile sinistrate au fost luate toate măsurile pentru salvarea supraviețuitorilor.* H. LOVINESCU, T. 199. *Cartea este opera unui dezamăgit,... este opera unui supraviețuitor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 39, 1/2, cf. M. D. ENC., DEX, DN[3].

— Pl.: *supraviețuitori, -oare.*

— **Supraviețui** + suf. *-tor.*

SUPRAVÍZITĂ s. f. (Med.; rar) Contravizită. Cf. DN[2], DEX.

— Pl.: *supravizite.*

— **Supra[1]-** + **vizită.**

SUPRAVÎRF s. n. Vîrf care se ataşează la capătul verigii undiţei. *Supravîrfuri de semnalizare se pot confecţiona din orice material foarte elastic,* VÎN. PESC. martie 1964, 8.

— Pl.: *supravîrfuri.*

— **Supra**[1]**-** + **vîrf.**

SUPRAVOLTÁJ s. n. Mărire a potenţialului voltajului unui curent electric. Cf. DN[2], DEX.

— **Supra**[1]**-** + **voltaj** (după fr. *survoltage*).

SUPRAVOLTÓR s. n. Maşină electrică legată în serie cu o altă sursă de energie electrică astfel încît tensiunile lor electrice să se adune. *De obicei, aceeaşi maşină sau acelaşi transformator funcţionează şi ca supravoltor.* LTR[2] VI, 291, cf. DN[2]. ✧ Compus: **supravoltor-devoltor** = aparat sau maşină electrică asociată cu o sursă de energie electromagnetică, astfel încît să permită adăugarea la tensiunea sursei sau scăderea din ea a unei tensiuni de valoare reglabilă. *Maşina de curent continuu e folosită, de asemenea, ca supravoltor-devoltor.* LTR. *Reactoarele... pot îndeplini funcţiunea de supravoltoare-devoltoare.* LTR[2], cf. M. D. ENC.

— Pl.: *supravoltoare.*

— **Supra**[1]**-** + **voltor** (după fr. *survolteur*).

SUPRĂNĂLŢÁ vb. I. Refl. (Învechit, rar) A se înălţa foarte tare. *Vădzuiu necuratul rădicându-se prearădicîndu-se c², suprănălţîndu-să* D) *şi înrălţîndu-se ca chedrii Livanului.* PSALT. 70, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *suprănălţ.*

— Pref. *supra-* + **nălţa** (v. *înălţa*).

SUPRĂFĂŢĂ s. f. v. **suprafaţă.**

SUPRĂVENÍ vb. IV. v. **supraveni.**

SUPREFÉCT s. m. v. **subprefect.**

SUPREFECTÚRĂ s. f. v. **subprefectură.**

SUPREFÉPT s. m. v. **subprefect.**

SUPREFEPTÚRĂ s. f. v. **subprefectură.**

SUPRÉM,-Ă adj. **1.** Care este cel mai înalt, cel mai bun, cel mai mare; care există în cel mai înalt grad; care este cel mai de seamă, cel mai important; care este mai presus de toate; (familiar) superlativ. V. absolut, necondiţionat, suveran. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Dulce e a primi o moştenire şi e o fericire supremă a auzi de moartea unei bătrîne văduve.* HELIADE, D. J. 51/8. *Unitatea supremă ordinează universul prin matematică.* FM (1845), 246[1]/9. *Prin a lui supremă autoritate ar putea să combată mai cu folos în favoarea aristocraţiei.* ARISTIA, PLUT. 395/28. *Existenţa unei fiinţe omnipotinte împle spiritul nostru de o veneraţie pentru suprema sa inteligenţă.* BARASCH, I. N. 8/30. *Legea civilizaţii[i]... exercitează astădzi în lume a ei supremă şi mîntuitoare domnie.* CALENDAR (1860), 120/13. *Toţi popolii... înţelegeau şi apreciau libertatea ca binele suprem.* GHICA, A. 777. *Patru sute de plăieşi... au fost împărţiţi în cete..., fiecare ceată sub comanda unui aprod, şi toţi sub comanda supremă a lui Cueiuc.* SION, P. 161, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Ţara Românească agiunge la suprema-i espresiune de virilitate.* HASDEU, I. C. I, 34, cf. BARCIANU, V. *Bătrînul îşi lăsă capul în jos, cu un aer de supremă disperare.* VLAHUŢĂ, O. A. 372. *În anul 1826 am făcut pe ace moşie grîu arnăut de o calitate supremă* (a. 1889). URICARIUL, XIV, 247, cf. DDRF. *Autoritatea supremă a provinciei era concentrată în o singură persoană.* XENOPOL, I. R. I, *162,* cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU[2], *Atîtea sugestive tresăriri scurte de supremă frumuseţă.* IORGA, P. A. II, 177. *Cineva poate ajunge pînă la treptele supreme ale producţiei ştiinţifice ori literare chiar în prima tinereţă.* IBRĂILEANU, S. L. 147, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Din sute de piepturi porni, ca la o comandă supremă, un urlet prelung de mulţumire.* REBREANU, R. II, 206. *Vînătoarea trebuia să se transforme în arta supremă.* VOICULESCU, P. I, 104. *Suprema cuminţenie este să nu ceri împrejurărilor şi vieţii mai mult decît pot să-ţi deie.* SADOVEANU, O. IX, 340, cf. SCRIBAN, D. *Domnul avea... dreptul de suprem judecător.* OŢETEA, T. V. 31. *Creaţia de tipuri este suprema condiţie de viabilitate a romanului social.* CONSTANTINESCU, S. I, 14. *Marea noastră e astăzi una din frumuseţile supreme ale României.* ARGHEZI, B. 11. *Ingenuitatea entuziasmului e calitatea supremă, care pune deodată ordine în spirit.* CĂLINESCU, C. O. 349. *Originalitatea e suprema valoare în artă.* RALEA, S. T. I, 221. *Trăieşte una din acele clipe ... apropii de o bucurie supremă şi fără temei.* VINEA, L. I, 7, cf. DM, DL, DM, DN[2]. *Biologia e prezentă pretutindeni, de la moleculă ... pînă la forma supremă de organizare a materiei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 23/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Fiinţă supremă* (ori *judecător* sau *creator* ori *mire suprem*) = Dumnezeu. *Sărbătorirea fiinţei supreme a fost alcătuită de însuşi Robespierre.* IONESCU-RION, S. 191, cf. ŞĂINEANU[2]. *Toţi semenii mei..., înfăţişau făptura şi prototipul supremului creator.* ANGHEL, PR. 67, cf. CADE. *Ca un blestem Azvîrlit aşa-ntr-o doară Creatorului suprem.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 173, cf. SCRIBAN, D. *Fecioarele v-adoră, Ca pe supremul mire v-aşteaptă casta soră.* T iulie 1964, 42. ✧ (Adverbial) *S-ar fi putut strecura ca o tufă de măcieşi suprem înfloriţi.* TEODOREANU, M. I, 110. *Cu gesturi suprem expresive îşi manifestă durerea.* OPRESCU, A. M. 62. *Obrazul lui brutal... îi displăcea suprem lui Lucu.* VINEA, L. I, 337. ✧ (Substantivat) *Caleaşcă de Viena, cu cai ungureşti, cu vizitiu cu cocardă... este supremul fericirei elegantelor.* GHICA, C. E. II, 429. ✦ P. ext. Care este cel din urmă; ultim. *În crispaţia cu care strîngea frîul văd suprema sforţare a omului ameţit, gata să cadă.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 449. *O! feerie a naturii,... Regret suprem al fiecărui în tainicul minut cînd moare.* MACEDONSKI, O. I, 64. *Cu nebunia supremei izbituri, se scutură.* COŞBUC, P. I, 163, cf. ŞĂINEANU[2]. *Ne vom aminti acordul suprem al partidelor istorice îmbrăţişîndu-se în incinta Camerei într-un moment de panică.* în PLR II, 184. *O evocare A dragostelor ce omoară într-o supremă îmbrăţişare.* PETICĂ, O. 43, cf. RESMERIŢĂ, D. *În ultima noapte, Bujor a făcut o supremă încercare.* VOICULESCU, P. I, 96, cf. SCRIBAN, D. *Munţii şi norii în respiraţia, şimţind că o nouă întîmplare, supremă, e gata să vină.* BOGZA, C. O. 61, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Moment* (sau, rar, *minut, clipă*) *suprem(ă)* = moment decisiv pentru reuşita unei acţiuni. *În furia acelui moment suprem, el trase din mijlocul paginilor un tun de cele mari.* HASDEU, I. V. 158. *Geme ca un maistru ce-asurzeşte în momentele supreme.* EMINESCU, O. I, 160. *Desigur vrea să plece... A sosit deci momentul suprem.* CARAGIALE, O. II, 20. *Aceşti prepelicari iscoditori pindeau... minutul suprem.* ANGHEL, PR. 16. *Se încingeau discuţii aprinse, pe cari, la momentul suprem, Vasilache le liniştea c-un toast.* AGÎRBICEANU, A. 232. *Se făcuse ora şase şi deci era momentul suprem să se gătească pentru diseară.* REBREANU, R. I, 32. *Este momentul suprem de a lega forul rupt al unei tradiţii care... trebuie să ne servească şi azi.* în PLR II, 554. *Adîncimea prăpastiei morale şi materiale pe care am ocolit-o, ca printr-o minune, în momentul suprem.* SADOVEANU, O. XX, 377. *Clipa supremă şi reprezentativă a însărcinărilor sale publice.* VIANU, A. P. 95. *Momentele supreme ale şcolarităţii erau fără îndoială „recreaţiile".* BLAGA, H. 30, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Despre unităţi de timp) Care este la sfîrşitul vieţii. *Ea-i frumoasă ca o moartă în momentul cel suprem.* ALECSANDRI, POEZII, 396, cf. ŞĂINEANU[2]. *Nu vor veni în orele supreme, Plîngînd încet pe nume să te cheme.* IOSIF, PATR. 81. *În clipa supremă soseşte, în goana calului, solul aducător de iertare şi de viaţă.* REBREANU, P. S. 311, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE, SCRIBAN,

D. *Eşti ca un temnicer care vine să anunţe ora supremă.* VINEA, L. II, 54. ◇ *Onoruri supreme* = funeralii. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Voinţă supremă* = ultimele dispoziţii ale unui muribund. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. ✦ Care se referă la ultimele clipe ale vieţii. *În ziua cînd ai plecat de aici, am primit... o telegramă a lui cu ştirea supremă.* CARAGIALE, O. VII, 28.

2. Care are gradul cel mai mare într-o ierarhie. *Mine voi fi supremul vostru judecător.* ALECSANDRI, T. I, 417. *În fruntea oştirii fiecărei ţări stătea... domnul, comandant suprem al armatelor.* XENOPOL, I. R. IV, 159. *Îi vedem şi îi simţim şi pe supremii guvernanţi din capitală.* IBRĂILEANU, SP. CR. 233. *Iranienii aceştia îşi avuseră şi ei un zeu suprem ceresc.* PÂRVAN, G. 457. *Marele logofăt pe care... îl poţi numi supremul cancelar al ţării.* BUL. COM. IST. V, 102, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Era o armată de mercenari... purtată de vitejia şi norocul în lupte ale comandantului suprem, secundat de alţi generali.* VIANU, L. U. 368, cf. DL. *A fost numit comandantul suprem al frontului de răsărit.* T. POPOVICI, S. 474, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Tribunal suprem* (sau, învechit, *curte supremă*) = instanţă care are în competenţa sa judecarea anumitor cauze excepţionale şi care supraveghează activitatea judiciară a tuturor instanţelor judecătoreşti din ţară. *Afară de acestea mai este un tribunariu de comerţ la Galaţi, un tribunariu criminal la Iaşi, o curte de apel şi o curte supremă, numită divan domnesc.* LAURIAN, M. III, 10, cf. BARCIANU, V., DM 880. (Fig.) *În natură, precum şi în politică, ca şi în lumea socială, numărul este tribunalul suprem care nu mai permite nici un fel de apelaţie.* BARASCH, I. 155/9.

— Pl.: *supremi, -c.*

— Din lat. **supremus**, fr. **suprême.**

SUPREMATÍSM s. n. Grupare artistică rusă care se încadrează în curentul abstracţionalismului geometrizant. Cf. DER. DN², M. D. ENC., DEX.

— Din rus. **супрематизм.**

SUPREMÁŢIE s. f. Superioritate în gradul cel mai înalt (bazată pe autoritate, putere), poziţie dominantă; preponderenţă. *Să îndatorea cu sfinţenie de a respetui supremaţia (domnia) Î[naltei] Poarte asupra sa.* AR (1835), 13¹/29. *Imperatorul meu ... va coopera cu toată a sa putere..., drept care i se cuvine o supremaţie, un drit de suzeranitate asupra ta.* ASACHI, V. 7, cf. NEGULICI. *Durerile episcopatului sîrbesc pentru perderea supremaţiei preste bisericele românilor ne sînt cunoscute.* BARIŢIU, P. A. III, 51, cf. STAMATI, D. *El nu putea scăpa de supermaţia ce ea îşi însuşise.* CALENDAR (1859), 37/17. *Supremaţia şi democraţia nu se pot alia împreună.* GHICA, A. 354. *Frica... avea dreptul de supremaţie peste toate zeităţile de sex femenin.* FILIMON, O. II, 185. *Învăţămîntului datoreşte acea ţară supremaţia la care... a ajuns şi preponderenţa ce are astăzi.* I. IONESCU, P. 120, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., BARCIANU, V., DDRF. *Pentru ce ar mai fi ucis romanii pe aceia ce le recunoşteau supremaţia?* XENOPOL, I. R. I, 135, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU². *Geţii par a se fi reorganizat complet, recăpătîndu-şi supremaţia nediscutată pînă la gurile Dunării.* PÂRVAN, G. 56. *Supremaţia faptului asupra efuziunilor lirice este unul din semnele vremii de azi.* IBRĂILEANU, S. L. 116, cf. RESMERIŢĂ, D., CADE. *Înainte de a ajunge la această supremaţie morală, el a trebuit să urce treptele multiple ale gloriei locale.* LOVINESCU, C. VIII, 109, cf. SCRIBAN, D. *Renaşterea italiană coincide cu epoca de supremaţie economică şi de independenţă politică a Italiei.* OŢETEA, R. 36. *Regimul Sfintei Alianţe, supremaţia prusacă deveneau din ce în ce mai apăsătoare.* VIANU, L. U. 425. *Atena avea o mare supremaţie maritimă asupra cetăţilor şi statelor aliaţilor.* V. ROM. septembrie 1954, 213, cf. DL, DM, DN². *Pasionantă a fost disputa pentru supremaţie la categoria 82 kg.* SPORTUL, 1969, nr. 658, 1/4. *Filozofii eleaţi au atribuit în adevăr raţiunii logice supremaţia absolută.* CONTEMP. 1970, nr. 1 224, 8/2, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supremaţii.* — Şi: (învechit) **supremăţie** (SĂULESCU, HR. II, 327/4, SBIERA, F. S. 213), (învechit, rar) **suprimăţie** (SĂULESCU, HR. I, 227/15) s. f.

— Din fr. **suprématie.**

SUPREMĂŢÍE s. f. v. **supremaţie.**

SUPRÉSIE s. f. v. **supresiune.**

SUPRESIÚNE s. f. **1.** (Învechit) Suprimare **(1).** *Întîiul period al războiului relighios se sfîrşi cu supresia revoluţiei boemice.* SĂULESCU, HR. II, 282/14. *Cap de supresiunele (opririle) ce cată să se facă în terapeutică.* MAN. SĂNĂT. 181/2, cf. STAMATI, D. *Promisiunea făcută Camerei... de a se consacra la trebuinţele învăţămîntului escedentele rezultate din deosebitele supresiuni ale budgetului.* I. IONESCU, P. 120, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., ALEXI, W. *Aceasta din urmă* [conştiinţa], *după fiziologul englez e tot o funcţiune de supresiune, de cenzură.* RALEA, S. T. II, 46.

2. (Învechit, rar) Omorîre. Cf. STAMATI, D.

3. (Învechit) Suprimare **(4).** *Caracterele acestui dialect sînt: a) o mai mare latinitate, b) supresiunea vocalelor seurte de la finea substantivelor.* F (1877), 386. *Pentru şcoala lui Despot... s-ar fi redactat... o cronică latină... cuprinzînd un foarte mare număr de greşeli, confuzii şi supresiuni.* IORGA, L. II, 561.

— Pl.: *supresiuni* şi (învechit, rar) *supresiune.* — Şi: (învechit) **suprésie** s. f.

— Din lat. **suppressio, -ōnis**, fr. **suppression.**

SUPREŞÍV, -Ă adj. (Învechit, rar) Care suprimă **(1).** Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *supresivi, -e.*

— Din fr. **suppressif.**

SUPRESÓR, -OÁRE adj., s. f., s. n. **1.** Adj., s. n. (Dispozitiv) care împiedică producerea unui fenomen, a unui efect etc. dăunător sau care reduce considerabil efectele acestuia. Cf. LTR², DER, M. D. ENC., DEX.

2. S. f. (Şi, adjectival, în sintagma *grilă supresoare* LTR², DER, M. D. ENC.) Grilă de frînare aşezată între anodul şi grila-ecran a unui tub electronic, pentru a împiedica captarea, de către grila-ecran, a electronilor proveniţi din emisiunea secundară a anodului. Cf. DT. *Potenţialul supresoarei e apropiat de potenţialul catodului.* LTR², cf. M. D. ENC.

— Pl.: *supresori, -oare.*

— Din fr. **suppresseur**, engl. **suppressor.**

SUPRIMÁ vb. I. Tranz. **1.** (Folosit şi absol.) (Complementul indică aspecte ale realităţii, manifestări fizice, psihice sau sociale) A face să-şi înceteze acţiunea, funcţia sau existenţa. V. eliminа, desfiinţa, înlătura, lichida. Cf. STAMATI, D. *Uzul de a primi bani de la clienţi fu suprimat numai pentru cei din Roma.* ARISTIA, PLUT. XXXVII/10. *Opiniunea publică... a silit pe guvern a suprima cu totul dările fiscale asupra cerealelor.* GHICA, C. E. III, 29. *Unul din miniştrii noştri... a şi suprimat în budgetul anului 1867 cheltuielile ce face statul cu oficiul statistic.* I. IONESCU, M. 16, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Guvernul ţării... au suprimat cu totul veniturile cari se trimeteau sfintelor lăcaşuri.* LĂCUSTEANU, A. 15, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU². *Găsise mijlocul să le suprime tuturor centru*[l] *de gravitate.* ANGHEL, PR. 97. *El îşi suprimă singur orice considerare mai de aproape a concluziilor sale.* PÂRVAN, G. 66, cf. RESMERIŢĂ, D. *Vremea înlătură, şterge şi suprimă, dar totdeodată ea consacră şi sancţionează.* în PLR II, 438, cf. CADE. *Ar vrea aşa, cu o singură mişcare a pleoapelor să suprime totul,* C. PETRESCU, C. V. 260. *Ştiind că vii,*

sînt în stare să suprim timpul. SADOVEANU, O. IX, 135. *Vorbind... suprimăm... toate mișcările inutile.* PUȘCARIU, L. R. I, 64, cf. SCRIBAN, D. *Distanța dintre acesta* [autor] *și oamenii pe care-i zugrăvește este suprimată prin fuziune simpatetică.* VIANU, A. P. 131. *El a suprimat apoi scutirea de dări către stat de care se bucurau unele sate boierești.* OȚETEA, T. V. 34. *O mare parte din vitraliu a fost suprimată.* CĂLINESCU, C. O. 159. *Orice judecată suprimă o credință.* RALEA, S. T. II, 184. *Orice măsurare fizică implică erori ce pot fi, eventual, micșorate, dar nu pot fi suprimate cu totul.* CIȘMAN, FIZ. I, 9. *Antinevralgicele... se deosebesc de anestezice, care suprimă durerea și toate fenomenele sensibilității.* BELEA, P. A. 267, cf. DL, DM. *Arhitectura română a suprimat canelurile coloanelor.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 934, cf. DN². *Formele societății, ordinea socială... consacrată aveau să fie suprimate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 87, 22/3, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Refl. pas. *Toate dabilele directe s-au suprimat și venitul statului s-au suit.* ROM. LIT. 33/10. *Spune-mi, care sînt cheltuielile acelea care crezi că s-ar putea reduce sau suprima?* GHICA, C. E. I, 124. *După emanciparea țiganilor, veni și emanciparea cugetării: se suprimă cenzura.* SION, P. 125. *Nici o putere nu se poate suprima în natură.* MAIORESCU, CR. II, 399. *Secretiile... nu mai pot fi eliminate la timp dacă se suprimă tusea.* ABC SĂN. 101.

2. (Livresc; complementul indică oameni) A ucide. Cf. ȘTAMATI, D. *De ar fi știut să voiască, Faenius ar fi putut, totuși, suprima pe Neron.* LOVINESCU, C. IV, 77. *Un mort nu mai poate fi suprimat.* C. PETRESCU, O. P. II, 320. *Nu din dragoste pentru grecoaică se hotărîse să-l suprime pe simigiu.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 156, cf. SCRIBAN, D. *Se urzea împotriva lui o intrigă menită să-l lipsească de libertate sau chiar să-l suprime.* VIANU, L. U. 210, cf. DL, DM. *Încearcă să-l suprime, rănind în locul lui pe un trecător.* IST. LIT. ROM. II, 334. *Asta-i neamț veritabil... Sînt decis să-l suprim în momentul cînd vom porni.* V. ROM. decembrie 1966, 59, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Complementul indică publicații) A opri, a nu mai permite apariția; a interzice, a suspenda **(4)**. *Se întreprinse publicarea unei foi literare... dar... luînd drept pretext o nevinovată poveste, sub cuvînt că atacăm religiunea, suprimă foaia.* NEGRUZZI, S. I, 335. *Întreprinse publicarea revistei „Dacia Literară" care, după o scurtă viață (de un an), censura a suprimat-o.* SION, P. 408, cf. CADE. *La intrarea în vigoare a decretului, toate ziarele vor fi suprimate.* BOGZA, A. Î. 454, cf. DL, DM. *La cel mai neînsemnat indiciu de dezacord cu politica oficială, jurnalele primesc avertismente sau sînt suprimate.* IST. LIT. ROM. II, 232. *Pe lîngă reapariția vechilor ziare suprimate în timpul războiului,... apar o nouă serie de publicații.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 5/4.

4. (Complementul indică semne grafice, cuvinte, paragrafe, capitole, lucrări etc.) A da la o parte, a exclude dintr-un text sau dintr-un program artistic; a elimina, a înlătura, a omite, a scoate **(III 2)**. V. anula. Cf. ȘTAMATI, D. *Pentru că atît împărțitul cît și împărțitorul are nule de-a dreapta... am suprimat (am lăsat) cîte o nulă de la fiecare din ii.* LAZARINI, M. 74/20. *Canțoneta „Șaldan viteazul", ce înlocuia comedia intitulată „Cele două despărțiri", fu suprimată.* FILIMON, O. II, 211, cf. PROT. — POP., N. D. *Pasagiul pus dă către noi în parentesi..., noi n-am socotit de cuviință a-l suprime.* HASDEU, I. C. I, 194, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Ar fi totuși e greșală... să suprimăm total de pe transcrierea modernă a hărților lui indicațiile ptolemaeice.* PÂRVAN, G. 280, cf. RESMERIȚĂ, D. *M[anuscri]s[ul] conține un număr de capitole care au fost suprimate cu totul în textul publicat.* BUL. COM. IST. III, 53, cf. CADE. *Fiind nervos, ... suprimă cuvintele intermediare, se seutește de verbe, conjuncții.* LOVINESCU, C. VIII, 79. *A mers și mai departe și a suprimat asteriscul.* GRAUR, E. 81. *Dacă o paranteză are semnul + înaintea ei, o putem suprima.* ALGEBRA, VIII, 36. ◇ Refl. pas. *În afară ... de aceste cinci capitole, s-au mai suprimat în textul publicat și anume articole sau părți de articole.* BUL. COM. IST. III, 54.

5. (Complementul indică funcții publice) A scoate din schema organizatorică a unei instituții; a desființa. *Este mai lesne a înființa posturi decît a suprime.* GHICA, C. E. II, 620. *Dacă cu sînt în contra unor catedre..., le puteți suprima și le veți înlocui cu altele.* MAIORESCU, D. I, 96. *Cu regret trebuie să te anunț că postul dumitale are să fie suprimat pe ziua de 1 aprilie.* CARAGIALE, O. II, 93. *Chiar azi am vorbit cu patronul... El vrea să suprime locuri, nu să mai facă angajamente.* C. PETRESCU, C. V. 133, cf. DL, DM. *Ministrul de Interne urmă să organizeze alare servicii de specialitate... iar pînă atunci nu va suprima nici o asemenea funcție.* G. BARBU, A. V. 229. ◇ Refl. pas. *Acum mi se suprimase postul și m-a numit aici.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 260. ◆ (Impropriu; complementul indică oameni) A scoate din funcție; a pune în disponibilitate. *Tot vrea guvernul să facă economii; ne-ar putea suprima pe toți.* CARAGIALE, O. II, 62.

6. (Complementul indică alimente, doctorii, bunuri de consum) A opri consumul de...; a elimina, a înlătura, a scoate **(III 2)**. *Suprimase cafeaua cu lapte, chiflele cu unt, dejunul copios.* C. PETRESCU, C. V. 142. *De luni suprim tutunul și devin alt om!* TEODOREANU, M. II, 438. ◇ Refl. pas. *S-a sculat odată din pat; i s-au suprimat brusc doctoriile.* CARAGIALE, O. VII, 88, cf. DL, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *suprim.* — Și: (învechit, rar) **supríme** (part. *supres*, HEM 2 074) vb. III.

— Din fr. **supprimer**, lat. **supprimere**.

SUPRIMÁBIL, -Ă adj. (Rar) Care poate fi suprimat **(1)**. *Oamenii... există... ca simple obiecte..., le poți dori sau respinge... după cum închipuie silueta plăcută a unei femei sau obstacolul fizic al omului suprimabil.* CONTEMP. 1948, nr. 112, 8/6, cf. DN².

— Pl.: *suprimabili, -e.*

— Din fr. **supprimable**.

SUPRIMÁRE s. f. Acțiunea de a suprima și rezultatul ei.

1. Încetare a unei acțiuni, a unei funcții, a unei existențe; (învechit) supresiune **(1)**. V. desființare, eliminare, înlăturare, lichidare. Cf. suprima **(1)**. *Plutarh a împuținat cursul timpului cu suprimarea unui an.* ARISTIA, PLUT. CXXVII/25. *Acest antagonism... a adus... suprimarea dărilor de intrare asupra celor mai multe materii brute.* GHICA, C. E. III, 39, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Se laudă suprimarea deselinei pe boieri și pe cler.* IORGA, L. I, 478. *Cîțiva senatori propun suprimarea răsplății acuzatorilor.* LOVINESCU, C. VI, 73. *Această renaștere sau substanțială prefacere atîrnă de suprimarea unui fapt extern.* TEODOREANU, M. II, 438. *Subiectul vorbitor... imaginează diverse soluții pentru suprimarea agitațiilor.* IORDAN, STIL. 33. *Parlamentul votă suprimarea mînăstirilor.* OȚETEA, R. 309. *Autorul ... a revenit... asupra înrîuririi pe care regimul de suprimare a tuturor libertăților publice în Italia... a exercitat-o.* VIANU, L. U. 459, cf. DL, DM. *Suprimarea prin mijloace medicale a capacității de procreare a omului.* ABC SĂN. 343. *Formula de salvare engleză: suprimarea sălilor deficitare.* CINEMA, 1968, nr. 4, II. *Civilizația a atins un asemenea stadiu al progresului tehnic, care ar face posibilă suprimarea luptei pentru existență.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 23/1. *Au aflat de suprimarea cursei.* id. ib. nr. 107, 16/1, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Livresc) Ucidere. Cf. suprima **(2)**. *Omenirea degenerată... se regenerează în virtuți de vitejie și de suprimare fără milă a celor debili.* RALEA, S. T. II, 246, cf. DEX. ◇ Fig. *Suprimarea diavolului nu poate fi violență.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, n. 8, 14/2.

3. Oprire, încetare a apariției unei publicații; interzicere, suspendare. Cf. suprima **(3)**. [Revista]

a rămas, pînă la suprimarea sa de către dictatura fascistă, în 1940, unul dintre locurile de întîlnire ale scriitorilor progresiști. în PLR II, 654. *Ion Ghica ceru suprimarea gazetei.* IST. LIT. ROM. II, 274.

4. Lăsare la o parte, excludere a unor semne grafice, cuvinte, paragrafe, capitole dintr-o lucrare, dintr-un spectacol etc.; eliminare, înlăturare, omitere, scoatere **(III 2)**, (invechit) supresiune **(3)**. V. a n u l a r e. Cf. s u p r i m a **(4)**. *Cantoneta... fu suprimată, dar cel puțin se păzi neatinsă demnitatea publicului, căci se anunță suprimarea ei.* FILIMON, O. II, 211. *S-au făcut suprimări de articole sau părți de articole.* BUL. COM. IST. III, 56. *Cuvîntul prezintă suprimări sau adăugiri de litere.* L. ROM. 1967, 194. *Finalul se realizează în general prin suprimarea cvintei.* M 1969, nr. 12, 12.

5. Scoatere, reducere a unui post din schemă; desființare. Cf. s u p r i m a **(5)**. *Suprimarea unui post supără numai pe un singur om.* GHICA, C. E. II, 620.

— Scris și: *supprimare* HASDEU, I. C. I, 164. — Pl.: *suprimări.*

— V. **suprima.**

SUPRIMÁT, -Ă adj. **1.** Care a încetat să mai fie, să mai existe; eliminat, desființat, lichidat, înlăturat. Cf. s u p r i m a **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Dădu scaunul la o parte ca un obstacol suprimat.* C. PETRESCU, Î. II, 107, cf. DL, DM, DEX.

2. (Rar) Ucis. Cf. s u p r i m a **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D.

3. (Despre publicații) A cărei apariție a încetat; interzis, suspendat. Cf. s u p r i m a **(3)**. *Gazetă suprimată.* DSR.

4. (Impropriu) Care a fost pus în disponibilitate (în urma desființării postului). Cf. s u p r i m a **(4)**. *Cu ocazia bugetului... am devenit suprimat pe întîi aprilie.* CARAGIALE, O. II, 82. *Funcționarii suprimați vîneau să-și găsească existența în comerț.* în PLR II, 108, cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX.

— Pl.: *suprimați, -te.*

— V. **suprima.**

SUPRIMĂTÓR, -OÁRE adj., s. m. (În dicționarele din trecut) (Persoană) care suprimă **(1)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *suprimători, -oare.*

— **Suprima** + suf. *-ător.*

SUPRIMĂȚÍE s. f. v. **suprematie.**

SUPRÍME vb. III v. **suprima.**

SUPRÍNDE vb. III v. **surprinde.**

SUPRÍNDERE s. f. v. **surprindere.**

SUPRÍNS, -Ă adj. v. **surprins.**

SUPRINZĂTÓR, -OÁRE adj. v. **surprinzător.**

SUPSCRIÁ vb. I v. **subscrie.**

SUPSCRÍE vb. III v. **subscrie.**

SUPSCRÍERE s. f. v. **subscriere.**

SUPSECRETÁR s. m. v. **subsecretar.**

SUPSEMNÁT s. m. v. **subsemnat.**

SUPSIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUPSISIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUPSÎOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUPSÎSÎIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUPSOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUPSONÁ vb. 1. T r a n z. (Franțuzism învechit; complementul indică sentimente) A pune la îndoială. *Te-a lăsat inima, un minut măcar, să te îndoiești, să-mi supsonezi înfocatul amor ce arde sufletul meu pentru tine.* PR. DRAM. 136, cf. SCL 1963, 69.

— Prez. ind.: *supsonez.*

— Din fr. *soupçonner.*

SUPSTANTÍV s. m., s. n. v. **substantiv.**

SUPSTÁNȚĂ s. f. v. **substanță.**

SUPSTÁRE s. f. v. **substare.**

SUPSTITÚT s. m. v. **substitut.**

SUPSUIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUPSUOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUPȘÁG s. n. (Regional) Obicei (Moișeni — Șighetul Marmației). Cf. ARH. FOLK. I, 120. *A lui Pinte Viteaz păru ie ș-acum în pchiatră, în Baie. Și fetele ș-acum îl neteđze* [sc], *așa-i supșagu.* ib. 184.

— Pl.: *supșaguri.*

— Cf. magh. s z o k o t t s á g.

SUPȘÍG subst. (Regional) Boală care se manifestă la om, nedefinită mai îndeaproape (Teregova — Caransebeș). Cf. H XVIII 285.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SUPȘTÂNȚIE s. f. v. **substanță.**

SUPT[1] prep. v. **sub[2].**

SUPT[2] s. n. Acțiunea de a s u g e.

1. Mișcare specifică cu gura sau cu botul și cu buzele a copiilor ori a puilor de mamifere pentru a trage, a aspira și a înghiți laptele din mamele sau dintr-un recipient care conține lapte, ca să se hrănească; sugere **(1)**, (popular) suptoare, suptură, (învechit) sugătură, (regional) sugărit Cf. s u g e **(1)**. Cf. DDRF, CADE, SCRIBAN, D. *N-ai să-mi spui că suptul e o funcție permanentă, cînd oricine vede că apariția dinților face în portună mecanică sugerii.* CĂLINESCU, C. O. 108. *Sînul trebuie dat alternativ: la un supt sînul drept, iar la celălalt, sînul stîng.* ABC SĂN. 347.

2. Introducere (și mestecare) în gură a alimentelor solide, de obicei bomboane, zahăr etc., pentru a le dizolva (prin amestecare cu salivă) și a le înghiți; sugere **(2)**. Cf. s u g e **(2)**. Cf. DL, DM, DEX.

3. (Învechit) Sugere **(3)**. Cf. s u g e **(3)**. *Unii din filozofi supt camara corabii aflîndu-se și... gura hambariului, cu suptul apii deasupra [închizîndu-se de apă nedodeii, trii zile și trii nopți au rămas.* CANTEMIR, IST. 141.

4. Faptul de a bea trăgînd cu poftă. Cf. s u g e **(5)**. *Se vede că acesta-i prăpădenia apelor, vestitul Setilă, fiul secetei, născut în zodia rațelor și împodobit cu darul suptului.* CREANGĂ, P. 242.

5. Faptul de a trage **(II 6)** cu nesaț, cu patimă din țigară, din pipă etc. pentru a inhala fumul; p. e x t. fumat; sugere **(5)**. Cf. s u g e **(6)**. Cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *supturi.*

— V. **suge.**

SUPT[3], SÚPTĂ adj. **1.** (Despre ființe, mai ales oameni sau părți ale corpului lor, în special fața) Care a devenit slab; slăbănog **(I 3)**, slăbit **(1)**, uscățiv, (rar) tras[3] **(IV)**. Cf. s u g e **(3)**. Cf. POLIZU.

Ea a doua zi se miră, cum de firele sînt rupte Și-n oglind-ale ei buze vede vinete și supte. EMINESCU, O. I, 79., Cf. DDRF. *Vine Costea din război, Și cu el vin alții doi. Fața arsă, trupul supt, Straiul colbăit și rupt.* COȘBUC, P. I, 130. *Dar vezi, îi-e supt obrazul, privirile-i sînt arse De dragoste.* id. S. 53, cf. ȘĂINEANU². *Același trup lung, subțire și drept ..., aceeași față suptă și smeadă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 323. *Munca lor era prea obositoare, veneau palizi și supți de la ocne, dar aduceau totdeauna aur.* AGÎRBICEANU, A. 115, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Avea niște ochi mici și arși, scufundați în orbite și ascunși sub o broboadă de lacrimi și o gură mare cu buzele supte și învinețite.* REBREANU, N. 198. *Își scotea burta în afară și pentru că din fire rămînea cam supt, își făcea vesta și pantalonii largi în brîu ca să pară mai gros.* id. I. 376. *Vîntul bate cu frunze ude, Sînt mai urît, sînt supt, Frigul începe sticla s-o asude.* BACOVIA, O. 109. *O figură suptă se întoarse spre el și țipă cît putu.* SAHIA, N. 85. *O bătrînă cu figura prelungă, suptă, osoasă îi răsărise parcă anume în cale.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 138. [Gazda] *e o țărancă de treizeci și cinci de ani, naltă și voinică, cu obrajii puțintel supți, cu ochii căprii mari și arzători.* SADOVEANU, O. VII, 280. *Apoi își strînge mai tare cureaua peste rasa-i neagră, pe trupul supt, și pornește iarăși la deal.* id. ib. IX, 15. *Buzele lui supte, ochii pierduți și fața contractată vădesc o aprigă suferință.* ARGHEZI, S. XII, 19. *Pe fața lui rotundă, acum suptă și gălbejită, se puteau vedea ea niște umbre ale unor imagini, ele însile nevăzute, întrebările, regretele, deznădejdea.* CAMIL PETRESCU, O. II, 23. *Pe fața aspră și suptă avea stropi de var.* BOGZA, A. Î. 607. *E slabă, cu pipetul supt, cu picioarele beșe.* PAS, L. II, 50. *Lucu îl ghicî pe Andone, palid, supt și cambrat.* VINEA, L. II, 44. *Se împrietenise repede cu acest coleg mai virstnic, puțin adus de umeri, ca oamenii osteniți sau împovărați, cu obrajii supți și timpuriu cutați.* TUDORAN, P. 49, cf. DL. *Atît scările cît și coridorul erau înțesate de țărani descuțți, cu chipurile galbene și supte.* PREDA, M. 277, cf. DM. *Îi vedea fața slabă, suptă, plină de riduri.* T. POPOVICI, S. 538. *Acest copil blond, blînd, supt la față, sfielnic ca o fetiță și tare puțintel la trup.* V. ROM. decembrie 1964, 97. *Întoarce violent barca spre pădure, împingînd-o cu furie, opintindu-se, strîngînd din maxilarele supte și țepene.* BĂNULESCU, I. 13. *Înalt, dar adus puțin de spate, cu fruntea enormă, încadrată de plete, cu fața parcă și mai prelungă, din cauza obrajilor supți și adînciți, înconjurați de barba neagră.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 39, 5/3, cf. DEX, com. din LOMAN — SEBEȘ. ✦ (Despre pîntece, mijloc) Tras înăuntru; micșorat, scobit din cauza slăbiciunii; p. ext. suplu. *Irmsky e supt în talie, să-l frîngi și gros în șolduri.* DELAVRANCEA, O. II, 128. *Rotulele genunchilor erau mari... pîntecele așa de supt, încît osatura bazinului se desena precis.* CĂLINESCU, S. 222. *Puține femei zdravene din șatră rămăseseră cu pîntecul supt.* STANCU, Ș. 367. *Un pui de cerb se-azvîrle prin ierbile-n cascade... Cu coada sfichiuindu-și pîntecul supt.* LABIȘ, P. 47. ✦ (Prin analogie) [Stogul] *venea supt puțin la poale, apoi se umfla la mijloc și se subția spre vîrf.* SANDU-ALDEA, A. M. 182. ✦ Fig. (Învechit) Sărăcit (1). *În Moldova nu afla bucate, așa de suptă era.* ȘINCAI, HR. III, 227/29.

2. (Rar; despre respirație) Reținut; stăpînit. *După cuptor Ana, cu respirația suptă, își ascuțea auzul.* REBREANU, I. 190.

— Pl.: *supți, -te.*

— V. **suge.**

SUPTALTÉRN, -Ă adj. v. **subaltern.**

SUPTCĂPITÁN s. m. v. **subcăpitan.**

SUPTCÎRMUÍRE s. f. v. **subcîrmuire.**

SUPTDIÁCON s. m. v. **subdiacon.**

SUPTERÁN, -Ă adj. v. **subteran.**

SUPTERFÚGIU s. n. v. **subterfugiu.**

SUPTÍL, -Ă adj. v. **subtil.**

SUPTINTENDÉNT s. m. v. **subintendent.**

SUPTISCĂLÍ vb. IV v. **subiscăli.**

SUPTISCĂLÍT, -Ă s. m. și f. v. **subiscăli.**

SUPTÎMPĂRȚÍ vb. IV v. **subîmpărți.**

SUPTÎMPĂRȚÍRE s. f. v. **subîmpărțire.**

SUPTÎMPĂRȚITÚRĂ s. f. v. **subîmpărțitură.**

SUPTÎNȚELÉGE vb. III v. **subînțelege.**

SUPTJUGÁ vb. I v. **subjuga.**

SUPTLEITENÁNT s. m. v. **sublocotenent.**

SUPTLIMBÁL, -Ă adj. v. **sublingual.**

SUPTLINIÁ vb. I v. **sublinia.**

SUPTLUNÁR, -Ă adj. v. **sublunar.**

SUPTÍL, -Ă adj. v. **subtil.**

SUPTMĂRÍN adj. v. **submarin.**

SUPTMÎTE vb. III v. **submite.**

SUPTOÁIE s. f. v. **subtoi.**

SUPTOÁRE s. f. (Popular) Supt² (1). Cf. TDRG. *Copilul meu are... cam cinci-șase suptori pe zi.* UDRESCU, GL., SFC III, 180, 181, 186.

— Pl.: *suptori.*

— Supt² + suf. *-oare.*

SUPTOCÎRMUÍRE s. f. v. **subocîrmuire.**

SUPTOCÎRMUITÓR s. m. v. **subocîrmuitor.**

SUPTOFIȚÉR s. m. v. **subofițer.**

SUPTÓI s. n. v. **subtoi.**

SUPTORDINÁT, -Ă s. m. și f., adj. v. **subordonat.**

SUPTORDINÁȚIE s. f. v. **subordinație.**

SUPTPĂMÍNT s. n. v. **subpămînt.**

SUPTPĂMÎNTÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **subpămîntesc.**

SUPTPREFÉCT s. m. v. **subprefect.**

SUPTÚS, -Ă s. m. și f. v. **supus.**

SUPTRÁCȚIE s. f. v. **substracție.**

SUPTRÁGE vb. III v. **sustrage.**

SUPTRAHIRUÍ vb. IV v. **subtrahirui.**

SUPTRĂGĂTÓR s. m. v. **subtrăgător.**

SUPTSCRÍ vb. IV v. **subscrie.**

SUPTSCRÍE vb. III v. **subscrie.**

SUPTSIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUPTSTÁNȚĂ s. f. v. **substanță.**

SUPTSTÁRE s. f. v. **substare.**

SUPTSTITUÍ vb. IV v. **substitui.**

SUPTSUÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUPTSUOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUPTȘPÁN s. m. (Regional) Subprefect (Bîrsana — Sighetu Marmației). ALR SN III h 893/353.

— Pl.: **suptșpani.**

— **Supt**[1] + **șpan.**

SUPTTERÉN, -Ă adj. v. **subteran.**

SÚPTU prep. v. **sub.**

SUPTÚRĂ s. f. **1.** (Popular) **Supt**[2] **(1).** *O suptură nu ajunge prunculuí.* ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D., SFC III, 188.

2. (Rar) Prădare **(1).** *Numai în jafuri și-n suptură.* JIPESCU, ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *supturi.*

— **Supt**[2] + suf. *-ură.*

SUPȚIÁ vb. I v. **subția.**

SUPȚIÁRE s. f. v. **subțiere.**

SUPȚIÁT, -Ă adj. v. **subțiat.**

SUPȚIÉRE s. f. v. **subțiere.**

SUPȚIETÁTE s. f. v. **subțietate.**

SUPȚIÉTIC, -Ă adj. v. **subțiratic.**

SUPȚIETÚRĂ s. f. v. **subțietură.**

SUPȚII vb. IV v. **subția.**

SUPȚIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUPȚÍNE vb. III v. **susține.**

SUPȚINEÁ vb. II v. **susține.**

SUPȚIRÁ vb. I v. **subțira.**

SUPȚIRÁRE s. f. v. **subțirare.**

SUPȚIRÁTEC, -Ă adj. v. **subțiratic.**

SUPȚIRÁTIC, -Ă adj. v. **subțiratic.**

SUPȚÍRE adj. v. **subțire.**

SUPȚIRÉL, -ÉA, -ÍCĂ adj. v. **subțirel.**

SUPȚIRÉNIE s. f. v. **subțirenie.**

SUPȚIRETÁTE s. f. v. **subțiritate.**

SUPȚIRÍME s. f. v. **subțirime.**

SUPȚIETÁTE s. f. v. **subțietate.**

SUPȚÍRELUȚ, -Ă adj. v. **subțirelu.**

SUPȚUOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUPUÍRE s. f. v. **supunere.**

SUPUITÓR, -OÁRE subst., adj. **1.** S. f. (Învechit, rar; în forma *supunătoare*) Ascunzătoare. Cf. DDRF.

2. S. m. și f. (Învechit) Cuceritor. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Armiile număroase a supuitorilului de Constantinopoli... au cercat ce poate un mic popor.* ASACHI, L. M. 14/32. ◇ Fig. *Cunoscătoriul adevărului iaste supuitoriul leagii.* EUSTATIEVICI, GR. RUM. 79[r]/10.

3. S. m. și f. (Învechit, în Munt.) Proxenet. *Oricine-ș va zălogi casa, pentru că să facă acolo curvie și alte toate fialiurile de lucruri reale, cum nu se cade, acela se cheamă hotru* (*supuitoriu* MUNT.) PRAV. 174, cf. 172, 173, DDRF, CADE, SCRIBAN, D.

4. Adj. (Gram.; învechit; în sintagmele) *Plecare supuitoare* (sau *modă supuitoare*) = modul conjunctiv. *Plecări sînt cinci: hotărîtoare, adecă batu, poruncitoare, adecă bate, rugătoare, adecă și bate, suppuitoare sau plecătoare, adecă să batu, neivită, adecă a bate.* MACARIE[1], GRAM. 17[v]/33. [Modă] *congiuntivă, adică supuitoare.* I. GOLESCU, ap. ROSETTI — CĂZACU, I. L. R. I, 465.

— Scris și: *suppuitor, -oare.* — Pl.: *supuitori, -oare.* Și: (învechit) **supunătór, -oáre** s. m. și f. BUDAI-DELEANU, LEX., DDRF.

— **Supune** + suf. *-tor.*

SUPUNĂCIÚNE s. f. (Învechit, rar) **1.** Așezare dedesupt; ascundere. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

2. Supunere **(II 1).** Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pl.: *supunăciuni.*

— **Supune** + suf. *-ăciune.*

SUPUNĂTÍV, -Ă adj. (Gram.; învechit; în sintagma) *Mod supunătiv* = modul conjunctiv. în SFC IV, 92, cf. 100.

— Pl.: *supunătivi, -e.* — Și: **supunătiv, -ă** adj. SFC IV, 92, 100.

— **Supune** + suf. *-ătiv.*

SUPUNĂTÓR, -OÁRE s. m. și f. v. **supuitor.**

SUPUNĂȚÍV, -Ă adj. v. **supunătiv.**

SUPÚNE vb. III. **I. 1.** Tranz. (Învechit și popular; adesea fig). A pune dedesubt, sub ceva; p. ext. a ascunde. *Toate supus-ai* (a i plecatu h le plecași D) *suptu picioarele lui, oile și boii toți.* PSALT. 11. *Pre căi îmi sînt supuse de la pizmașii miei curse.* DOSOFTEI, PS. 476/13. *Luînd piatră supuseră supt el și șădea pre dînsa.* BIBLIA (1688), 51/48. *Cercetîndu-l au găsit un pistol mic în mănică supus și așa... l-au pus la opreală.* N. COSTIN, LET. II, 51/9. *Scara acii am supus... pentru ca de împrumutarea cuvintelor streine cei mai nedeprinși... vreare-aș ca așe a le înțălege.* CANTEMIR, I. I, I, 7. *Nu v-ați înfricoșat de moarte, răbdătorilor de patimi, ci cu osîrdie supuindu-vă grumazii la sabie, vitejește ați săvîrșit d*[u]*mnezeiasca nevoință.* MINEIUL (1776), 151[v1]/24. *Ei însă tot n-o să creadă Zicînd că le-avem în ladă Și le ținem tot ascunse Pin ghevghiruri sînt supuse* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 284/45. *Giocul lor stă în oarecșcare frîngere a trupului și purtat a picioarelor... cu mîinile... spînzurate în gios sau supuse supt manta.* IST. AM. 71[r]/15, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Doamnă, fi-va iertat unui vechi prieten ... să supuie la picioarele voastre ale sale închinăciuni.* HRISOVERGHI, A. 8/9. *O acoperire peste picioare, supunînd învelitoarea prin toate colțurile pe unde putea pătrunde frigul.* D. ZAMFIRESCU, A. 56, cf. ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *După aceea m-a supus sub patrafir și mi-a cetit.* SADOVEANU, O. XI, 330, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX. *Cînd te tunzi, strînge-ți părul și-l supune undeva, să nu-l calce oamenii.* GOROVEI, CR. 261. ◇ Refl. pas. *Unul din capetele legătoarei se răsucește pe lîngă celălalt și se supune sub legătoare.* PAMFILE, A. R. 132. ◇ Refl. *S-au supus acolo aproape și au așteptat pînă s-au deschis poarta.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 136/11, cf. CADE, SCRIBAN, D. *Trăgîndu-ne îndărăt ni-am supus unor șanțuri dă vii părăsite.* GRAIUL, I, 199. *Cum se pun și se supun Puii sub aripile cloștei.* GR. S. V, 153.

2. Tranz. (Învechit; complementul indică armate sau armament) A așeza într-un loc ascuns sau prevăzut cu întăriturí. *Boiarii lui Alexandru-Vodă sfătuia ca să încunjure pădurea și să hălăduiască de meșterșugul lui Bogdan-Vodă, că în pădure supusese oaste.* URECHE, L. 80. *Văzînd oaste leșască supusă pin toate văile, au purces și el spre descălecatul oștii sale.* M. COSTIN, O. 78. *Era un sat despre partea lui Dispot cu pușinelă casă unde... au tras tunurile și le-au supus pentru case.* N. COSTIN, L. 450. *S-au rînduit și o samă di oasti, călărime sprintină de pe amîndoă părțile munților supuși.* NECULCE, L. 332. *Nu putea strica pe muscali, fiind ostile supuse supt zidurile cetății și trecea ghiulele tunurilor turcești preste dînșii.* DIONISIE, C. 181. *Au dat război turcilor; supuind o samă de oaste în lunca, de unde au început semne de război.* KOGĂLNICEANU, LET. I, 127/29, cf. CADE. ◇ Refl. *Au lăsat șanțul și s-au supits supt cetatea Beligradului de s-apără de turci.* NECULCE, L. 366. *Craiul... tocmise împregiurul palatului său... împlînd toate vasele cîte avea... cu pămînt și pusăse împregiur ca să se poată supune oamenii lui și să dea cu sănețile.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 148/28. *Pedestrîndu-se moldovenii după obiceiul lor și supunîndu-se în pădure... au început... a săgeta pe cruciații nemțești.* ȘINCAI, HR. I, 383/18.

3. Refl. și tranz. (Învechit și regional) A (se) așeza (într-o anumită poziție). *Cînd vre să încalece pre cal, în loc de scăunieș supt picioare, îl silea de să supune.* CANTEMIR, HR. 211. *A coborît și s-a așezat în preajmă, supunîndu-se cu pîntecele de pămînt.* SADOVEANU, O. X, 260. *L-a supus în genunchi, l-a binecuvîntat și l-a pus să jure că va fi mut șapte zile.* Id. ib. XV, 361. ◇ Expr. (Regional) **A se supune din toate puterile** sau **a-și supune toate puterile** = a se încorda din răsputeri. Cf. ALRII/I MN 52, 2 298/2, 76, 848. ◆ Tranz. (Învechit și regional) A pleca **(A I 2).** *Nu v-ați înfricoșat de moarte, răbdătorilor de patimi; ci cu osîrdie supuindu-vă grumazii la sabie, vitejaște ați săvîrșit d[u]mnezeiasca nevoință.* MINEIUL (1776), 151[VI]/24. *Printre copiii de casă, rînduiți de o parte și de alta a coconului, înaintă vistiernicul, supunîndu-și fruntea cu smerenie.* SADOVEANU, O. XIII, 151. ◆ Tranz. (Regional; complementul indică viței, miei) A face să sugă. ◇ Refl. pas. *Un viței străin... se supune la o vacă.* DAMÉ, T. 30. *Cum se pun și se supun Mieii la oi.* GR. S, V, 153.

4. Tranz. (Popular) A sufleca **(1).** Cf. RESMERIȚĂ, D., ALR I 1 874/12, 18, 80, 295, 298, 302, 305, 308. *Supune mînica la brînică că tăță o muzgurești.* FD I, 201, cf. TEAHA; C. N. 268. *Să-mi vie mîndra pe vale cu ia supusă-n șale.* UDRESCU, GL.

II. 1. Tranz. (Folosit și absol.; complementul indică oameni sau teritorii) A aduce sub ascultarea, sub autoritatea, sub stăpînirea sa (prin constrîngere), (învechit) a subpune **(1)**; p. ext. a birui (în luptă). V. aservi, cuceri, înfeuda, îngenunchea, înrobi, ocupa **(1 1)**, subjuga **(1).** *Împăratu upovăiaște spre Domnul și cu mîla celuia de sus nu se rădică* (leagănă c-va duplecă h va clăti d va supune c[2]). PSALT. 34. *Petru-Vodă... deacă au întrat la dînșii... orașile le-au jăfuit și pe toți i-au supus și i-au plecat șie.* URECHE, L. 138. *Ei socotesc că or supune toată lumea* (a. 1657). IORGA, C. I. II, 243. *Nu mai fu aceă cetate slobodă, ci fu supusă subt Constantin.* NEAGOE, ÎNV. 80/21. *Cu aceasta locmala a ostilor sale rîmlenii au supus toată lumea.* M. COSTIN, O. 256. *Supus-au Traian împărat în al optule an a împărățiii sale pre armeni.* N. COSTIN, L. 145. *Înțălegînd di celi fapte ce-au făcut hanul Crîmului... i-au bătut și i-au supus iarăș cum au fost suptu Mosc.* NECULCE, L. 340. *Îndesindu-i cu războaiele, multe năroade acei țări, împărățiii au supus.* CANTEMIR, HR. 78. *Romana monarhie... au trimis să supuie și pe acei dachi, precum și pe alte țări toate cîte era împrejurul lor.* C. CANTACUZINO, CM I, 12. *Se nevoia să-și lățească împărăția gîndind în ce chip ar supune țările și pămînturile streinilor* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 88/10. *Au n-ai cetit la Alixăndrii... că au supus lume toată?* (a. 1773). GCR II, 94/30. *La unii au răsluit locurile, la alții au adaos bezmănu, pe alții cu bătăi i-a supus* (a. 1780). IORGA, S. D. V, 261. *Au supus și toată crăia curdilor întreagă.* VĂCĂRESCUL, IST. 260. *Supusu-ne-au gloate și limbile toate* (a. 1784). GCR II, 142/13. *Au învins pre Eugenie tiranul și toată împărăția romanilor o au supus șie.* ȘINCAI, HR. I, 68/19. *Și dum. vătaf n-au făcut după poruncă, ca să ne dea oameni vrednici, ca se-i putem supune* (a. 1812). BUL. COM. IST. III, 106. *Cu numele că-s de neam bun Cum vor pe cei mici supun,* MUMULEANU, ap. GCR II, 249/7. *Nimenea nu-i poate supune* [pe copii] *așa lesne și cu plăcere ca maică lor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 84/24. *I.a 1240 supuindu-și mongolii, Rossia năvăli în Polonia.* AR (1829), 245[1]/41. *Numai cu 600 oameni, 19 cai și vreo cîteva tunuri merge și supune Mexicul.* GENILIE, G. 35/2. *Gallia au supus în curs de 9 ani toată această țară.* ASACHI, N. 1/22, cf. VALIAN, V. *Partea mai mare a Ameficii e supusă de europeni.* RUS, I. III, 245/29. *Cînd îl vei supune* [pe sot] *alffel merge treaba.* PANN, ap. GCR II, 362/19. *Supuind cetatea aceea cu arme, au și desființat-o.* ARISTIA, PLUT. 38/2. *Proprietarii..., profitînd de simplitatea și neștiința țăranilor..., au putut supune pe care de atîtea zile cere în zădar a o supune.* ALECSANDRI, T. II, 35. *Turcu speria, supunea, pustia și biruia creștini[i] dimprejur.* JIPESCU, O. 138. *Acel împărat mare și puternic bătuse pe toți împărații... și-i supusese.* ISPIRESCU, L., 11, cf. ȘĂINEANU[2]. *Gelii se ridică..., alungînd ori supunînd și desnaționalizînd pe toți intrușii.* PÂRVAN, G. 391. *Mi s-a impus și m-a supus în toate felurile.* IBRĂILEANU, A. 101, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Eu veneam cu gînd de ceartă, dar cum vezi, tu m-ai supus Și te-ascult.* EFTIMIU, Î. 103. *Numai cu focuri de pușcă îi puteau supune și alunga.* VOICULESCU, P. I, 262, cf. SCRIBAN, D. *Ascultă, beizade, îi zise, să știi că de acele fapte are știință și Duca-Vodă. A pus pe unii mazili să facă pîră... Vrea să te supuie și să te lovească.* SADOVEANU, O. X, 62, cf. DL. *Un aristocrat, un feudal... supune latifundiile vecine.* PREDA, R. 255, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Nu ți-am făcut nimic Dar mi-e vorba cu lipic De supun pe-orice voinic.* ALECSANDRI, P. P. 359. *Niște ostași d-ai tăi... Cu putere ne-au supus Și-nainte-ți ne-au adus.* TEODORESCU, P. P. 103. ◇ (Prin analogie) *Leul... foarte îmbătrînind, nu putea... pre alte viețuitoare să le supună și să le mănînce.* ȚICHINDEAL, F. 7/16. ◇ (Prin metonomie; despre arme) *Totdeauna în omenire au fost arme care au supus și au dat moartea.* SADOVEANU, O. XIX, 361. ◇ Fig. *Să ne curățim și toate răutățile să le supunem.* CORESI, EV. 372. *Supuind pornelile trupului supt ascultarea sufletului.* DOSOFTEI, ap. TDRG. *Adu-ți aminte de datoria ce ai ca om de a supune mînia.* HELIADE, L. B. II, 9/3. *Corăbierul... să se lupte împotriva vînturilor și a valurilor și, prin înțelepciunea sa, să supuie primejdia.* MARCOVICI, D. 14/12. *Cînd... biruiesc poftele atunci ele fac să tacă rațiunea, supun sufletul, îl corump.* GHICA, C. E. I, 180. *Plînta este aceasta carea n-o supune nici ardoarea verei, nici al ierneĭ ger.* MUREȘANU, P. 143/5. *Să stăpînim durerea care pe om supune.* ALEXANDRESCU, O. I, 85. *Albă păsărică!... Ce durere, spune, Ce dor greu supune Inimioara ta?* ALECSANDRI, P. I, 197. *Nu-mi mai vorbiți de patrie Căci plînsul mă supune.* BOLINTINEANU, O. 128. *Durerea o supuse un minut.* ODOBESCU, ap. CADE. *De-o supunea frămîntarea... se trîntea cu fața la pămînt și săruta florile.* DELAVRANCEA, ap. CADE. *Nu-l supune nevoia, oricît de sărac ar fi.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 263. *O groază sufletu-mi supune.* GOGA, POEZII, 202. *Era... din neamul acelora cari spărgeau munții, cari deschideau drumurile în pustie, cari supuneau rîurile și le strîngeau în hotarele de piatră.* IORGA, P. A. II, 103. *Surîzătoare m-ai supus iubire, Și dulce mîna ta m-a-ncununat.* CERNA, P. 145. *Mi-i drag să-mi cuget gîndul pîn-la urmă Și nu mi-i frică să-l înfrunt și să-l supun.* AL. PHILIPPIDE, S. 20. *Luptă de zeci de veacuri să supuie Materia.* TOPÎRCEANU, P. O. 84. *Așteptam zadarnic soarele înviorător să spargă norii și să supună*

vîntul rece. G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 43. *Crezul ăsta cere îndrăzneală, Să lupți și inerția s-o supui.* LABIȘ, P. 236. *Cu toate simțurile supuse de muzică, trăia legănat într-o bucurie aproape fizică.* L 1965, nr. 16, 6/6. *Cît de singur... e scriitorul în fața filei albe, tăcute ostile, pe care va trebui să o supună pînă la urmă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 55, 9/1. *Pe cîte ochii mi-am pus Pe toate mi-le-am supus.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 557. ✧ Refl. pas. *S-au supus de armele romane... și s-au dus acolo colonie romană.* MAG. IST. I, 43/1. *S-a loat. Zî dă vară, pînă-n seară. Nu să supunea nici unu, nici altu.* O. BÎRLEA, A. P. I, 249. ✦ (Învechit; complementul indică animale) A domestici. *Toate aceste dobitoace și păsări... pe care le prind oamenii și le supun spre slujba și hrana lor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 88/11. *Mîndrul pohodnic vă știi felul pentru care Au fost supus și primește zăbala de înfrînare.* CONACHI, P. 261. *Împărăteasa... mîndră că a înjugat pe leu, supuindu-l și îmblînzindu-l ca pe un mieluțel.* ISPIRESCU, U. 71, cf. DL, DM, DEX.

2. Refl. (Despre oameni și, rar, despre animale) A ceda în fața unei influențe, a unei presiuni, a unei forțe, a unei cereri etc.; a se închina, a se pleca (**A II 1**), a se preda (**2**), (învechit) a se paradosi (**1**); a accepta autoritatea cuiva; a asculta de cineva, a se conforma unui ordin, unei hotărîri etc. *Asîjdere și tinrerii supunreți-vă bătrînilor.* COD. VOR.[2] 82/2. *Iată calul zăbala în gură-i băgăm de se supune noao* (cca 1569—1575). GCR I, *9/30. *Să ne supunem noiș lu Dumnezeu.* CORESI, EV. 529. *Ne-am supus noi supt împăratul creștinesc* (a. 1614). IORGA, C. I. II, 241. *Nu se va supune celatea Ierusalimului subt mîna împăratului Asirieĭ.* NEAGOE, ÎNV. 65/26. *Numai ce-mi pare rău pentru voi că vă supuneți supt acei boiari vicleani și nemilostivi.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 141[v]/14. *Supuneți-vă dirept aceaia lui D[u]mn[e]zău.* BIBLIA (1688), 911[1]/46. *Nevrînd să se supuie sfaturilor ardelenilor, s-au dus în țara ungurească* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 323/31. *M-am supus Domnului și l-am rugat pre el.* ANTIM, P. XXV. *Auzînd de venirea împăratului asupră-i, căzu cu rugăciune și ceru a se supune.* VĂCĂRESCUL, IST. 257. *El trebuie să asculte de dînsul..., adecă de bună voĭe să se supuie rînduialelor, pravililor și hotărîrilor lui.* CARTE TREB. I, 44/19. *Siria au avut ai săi crai osebiți, pînă în vremea cînd s-au supus romanilor.* AMFILOHIE, G. 24/15, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Toți dă obște... întocmai să vă supuneți a urma, ca să fiți feriți de răspundere* (a. 1811). DOC. EC. 121. *Vedem astăzi pe acii sălbatici lăcuitori... învățîndu-se și supuindu-se dreptelor legi.* AR (1829), 1[2]/1, cf. VALIAN, V. *Cel ce nu se va supune la hotărîrea judecătoriei de serviciu să va pune la închisoare.* REGUL. ORG. 248/1. *Omul se sfătuiește cu femeia sa și se supune maicii sale.* NEGULICI, E. I, 55/27. *Oastea toată se va supune cum i se va făgădui mai mare simbrie.* NEGRUZZI, S. I, 138. *Am nădejdi bune, De nu-ți fare lucru prea greu, La niște reguli a te supune.* ALEXANDRESCU, M. 318. *La tot ce spunea boierul se supunea cocoana.* ȘION, P. 65. *Copiii se supuseră la noua poruncă a tatălui lor.* FILIMON, O. I, 190. *Eu zic că relei soarte E drept să ne supunem, cînd altfel nu putem.* ALECSANDRI, T. II, 125. *Așa de scurt i-a repetat omul porunca, încît dînsa ... a trebuit să se supună, resemnîndu-se.* CARAGIALE, O. I, 61. *Mai multe triburi gete și iazige se supun lui Traian.* XENOPOL, I.-R. I, 115, cf. ȘĂINEANU[2]. *Domnii și boierii români din veacul al XVIII-lea se supuseră acestui curent nou.* IORGA, C. I. I, 187. *Îi judeca conu Costache în pridvorul casei și i se supuneau fără cîrcneală.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 278, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Întîia oară găsise un bărbat să i se supună.* C. PETRESCU, C. V. 218. *Au înțeles că sfatul e cuminte și s-au supus.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 52. *Bunul lor plac e singura lege căreia se supun.* COCEA, Ș. II, 310. *În viața casnică Se supunea orbește bunului simț și spiritului practic al soției lui.* TEODOREANU, M. III, 399. *Îl încleștă de mușchiuc cu cleștele mîinii drepte și animalul, amețit de durere, se supunea.* VOICULESCU, P. II, 8. *Tu să te supui mie, căci îți sînt frate mai mare și stăpîn.* SADOVEANU, O. XVII, 180, cf. SCRIBAN, D. *E falsificat și superficial, refuzînd să se supuie destinului îngust.* ARGHEZI, S. VIII, 150. *Pînă acum Lisandra a fost fata mea și mie mi s-a supus.* STANCU, Ș. 12. *Fusese obligat să se supună acestui obicei barbar.* TUDORAN, P. 57, cf. DL. *Nu prea are rost să pui multe întrebări, ci trebuie doar să te supui, dacă vrei să fii bine tratat.* PREDA, R. 261, cf. DM. *Taică-său îi spusese: — Numai cuminte să fii,... să asculți și să te supui.* BARBU, G. 88, cf. M. D. ENC., DEX. *Țăranii au refuzat să se supună ordinelor comandantului legiunii de jandarmi și subprefectului care i-au amenințat cu armele.* MAGAZIN IST. 1974, nr. 9. *Vîlcul ei se supunea, Patru boi la car punea.* ALECSANDRI, P. P. 38. *Eu m-oi supune totdeauna judecății dumilor-voastre.* SBIERA, P. 71. *Împăratul iar n-avu ce face, să supuse vorbei țigăncei, tăie paturile cu mîinile lui.* RETEGANUL, P. II, 32. *Celui cu putere multă Te supune și ascultă.* ZANNE, P. IV, 560. *A se supune altuia cu greu la om se pare iar prăvilelor a se supune cu mare plăcere.* Id. ib. VIII, 539. *Cine la cuvînt se supune acela mai sus se pune.* Id. ib. 541. *Cei mai mulți în lume la silă să supun decît la cuvîntul bun.* Id. ib. ✧ Fig. *Crede-i săracii* [ochi] *cînd îl[i] spun Că numai ție să supun.* (a. 1796). GCR II, 161/7. *Singurul rol ce scriitorii... îl pot avea în privința limbii lor materne este de a i se supune fără împotrivire.* MAIORESCU, CRITICE, 38. *Avea o voce de tenor, care i se supunea uimitor.* AGÎRBICEANU, A. 81. *Gîndurile nu-l mai dureau, ci se supuneau, docile, voinței lui.* REBREANU, P. S. 96. *Vrea să surîdă, dar nici un mușchi nu se supune.* C. PETRESCU, Î. II, 36. *Cartea... lămurește pe om de ce trebuie să se supuie legilor sanitare.* VOICULESCU, L. 6. *Viața noastră trebuie să se supuie mai cu seamă datoriei.* SADOVEANU, O. XX, 70. *Multe secole, imaginea pictată se supusese, într-un tablou, unor reguli.* OPRESCU, A. M. 78. *O pictură (sau, aș adăuga, o tapiserie) se supun unor legi estetice complexe.* CONTEMP. 1969, nr. 1 169, 7/5. ✦ (Despre corpuri, materii, substanțe) A nu opune rezistență; a ceda. *Cînd suprafața [fructului] se supune degitului,... fructul a sosit atunci la a sa maturitate.* BREZOIANU, A. 314/17. *Roca avea o strălucire metalică, nu se supunea ciocanului pe care-l zvîrlea înapoi cu scîntei.* V. ROM. ianuarie 1965, 94.

3. Tranz. A pune sub autoritatea sau sub conducerea cuiva sau a ceva (în cadrul unei ierarhii); a face să fie dependent de cineva sau de ceva; a subordona (**1**). *Să va pleca celuia ce i-au supus lui toate.* N. TEST. (1648), 237[r]/34. *D[o]mniri să număsc, pentru căci nemăruĭ nu sînt supuse* (cca 1680—1700). GCR I, 245/31. *Legea acestui norod este pravoslavnică și sînt supuși unui sinod.* AMFILOHIE, G. 67/6. *Dacia toată fu supusă unui prefectu și trii leghioane fură orînduite spre paza ei.* BUDAI-DELEANU, LEX. *În urmă s-au obicinuit a să chema județu tot ținutul care era supus unui județ.* Id. ib. *Supuind canonul al 28 al soborului de la Halchidon pre români patriarhului grecesc de la Țarigrad.* ȚICHINDEAL, F. 482/12. *Vînzarea pentru lucru de zestre nemișcătoriu despre partea femeii ce este supusă bărbatului, de la pravilă se întărește după trecere de ani* (cca 1815). URICARIUL, II, 10. *Cînd o națiie este suppusă altiș[i]a, atunci țara sa să numește provincie.* GENILIE, G. 130/28. *Instituțele speciale nu sînt supuse ministrului mai sus numit.* RUS, I. I, 198/11. *Veniturile fizice sînt, precum se cuvine, supuse poliției.* VASICI, M. II, 65/2. *Toți preoții să fie supuși bisericii romane.* MAG. IST. I, 61/18. *Un austriac, sudit, supus Agenției.* IORGA, C. I. III, 200. ✦ A acorda o importanță secundară în raport cu altceva; a trece pe planul al doilea în favoarea a altceva. V. subordona (**3**). *Supune interesul nostru cel în parte pentru binele obștesc.* MARCOVICI, D. 246/15. *Marea arte de a supune pămîntul putinelos de arat la cererile și trebuințele oamenilor.* BREZOIANU, A. 7/12. *[Despot] vrea ca să supuie... Voința omenirii la simpla lui voință.* ALECSANDRI,

T. II, 164. *Sadoveanu supune natura și omul unui sentiment unic, fundamental.* IBRĂILEANU, S. 36. *Prin cultură, omul învinge puterile naturii și le supune voinței sale.* în PLR II, 446. *Olandezul și-a supus imaginația și inima inteligenții.* SADOVEANU, O. IX, 336. *Cînd omul carè minții și forței vii supune Voința lui de faur.* VULPESCU, P. 147. ✦ Spec. Refl. (Logică; învechit, rar) A se subordona **(4)**. *Toate împreună sînt o complinire întreagă sau logică a părți*[i] *la care se supun.* I. POP, L. 17/11.

4. Tranz. și refl. A fi legat cu necesitatea de...; a se conforma unor legități, a asculta; a fi în dependență de..., a depinde; a fi influențat de...; (învechit) a supleca[1]. *Toți, în tot ceasul, sîntem supuși morții.* ȚICHINDEAL, F. 188/19. *Sînt unile supuse și altile nesupuse voinții noastre.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXXVI/15. *Tot ce am în acest coșuleț este supus poruncilor dumitale.* GORJAN, H. II, 136/28. *Plantele (sadurile) sînt supuse tot la aceà influență a climi*[i], *ca și oameni*[i]. DESCR. AȘEZ. 16/16. *Izbutirea a ducerii la îndeplinire este supusă la doă neapărate condiții.* BREZOIANU, A. 12/16. *Statele sînt neapărat supuse tot la acele perioade de creștere și destrugere ca și cărpurilé naturale.* ARISTIA, PLUT. XVIII$_2$/12. *Banii nu au inimă; nu sînt supuși decît la regulile calculului.* GHICA, C. E. I, 145. *Pe toți ce-n astă lume sînt supuși puterii sorții Deopotrivă-i stăpînește raza ta* [lună]. EMINESCU, O. I, 136. *Psihicul..., fiind el însuși un lucru, se supune la mișcarea simetrică a naturii.* PHILIPPIDE, P. 136. *Îmbrăcămintea și locuința... se supun, în dezvoltarea timpului, la aceleași mode.* IORGA, C. I. I, 105. *Adaptarea la mediu e o condițiе de existență la care se supun orbește plantele și animalèle.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 199. *Regii sînt, ca și soldații, supuși aceloraș ursite.* MINULESCU, VERS. 110. *Nimic nu e mai supus modei decît tocmai numèle ce se dau noilor născuți.* PUȘCARIU, L. R. I, 300. *Funcția de primar era într-adevăr supusă schimbărilor dese de putere.* ARGHEZI, B. 82. *Însuși omul care stabilește aceste criterii este supus limitelor acestei lumi și acestui context istoric.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 8/7.

5. Refl. și tranz. A se lăsa sau a face să fie stăpînit, dominat de porniri, instincte etc.; a nu se împotrivi sau a face să nu se împotrivească; a ceda sau a face să cedeze. *Să nu ne năiemim păcatului ca nește robi, sau să ne supunem lui.* CORESI, EV. 549. *Cine supune mintea sa poftelor celor reale piare.* ANTIM, ap. GCR II, 5/7. *Eu nu mă voi supune niciodată la nebuniile sufletului* (cca 1750). GCR II, 46/28, cf. LB. *Supus patimilor sale, Cînd se bucură, cînd plînge.* CONACHI, P. 275. *Aceia care cîntă cu instrumente de vînt... sînt de multe ori supuși la patimă beției.* BARASCH, I. 154/20. *Anticarul, la patima-i supus, Culege vechea-armă, ce nu mai are curs.* ALEXANDRESCU, M. 11. *Eu însămi, învinsă de fatigă,... mă supusei somnului.* BARONZI, M. 540/5. *Cineva comite un delict... pentru a se supune unei impulsiuni.* CONTA, O. F. 39. *Voiau parcă să-și dovedească unul altuia ceva și se supuneau acestei porniri orbește, cu patimă și încăpățînare.* PREDA, R. 7.

6. Tranz. A lăsa fără apărare în fața primejdiilor; a expune, (învechit) a subpune **(2)**. *Supt primejdi*[i] *în multe chipuri iaste supus și de scîrbe multe iaste cuprins... trupul omului.* VARLAAM, C. 250. *Leșinul... vine cu o sfîrșitură... și cade omul sau femeia, ce este mai supusă acestei întîmplări într-o nesimțire a trupului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 151/16. *Văzurăm ș-alte corăbii suppuse la asemenea primejdii.* PLEȘOIANU, T. I, 73/21. *Era țară supusă la nencetate lupte spre ferirea jugului strein.* CR (1830), 434^2/19. *Copii*[i] *sînt supuși rătăcirei.* MARCOVICI, D. 5/19. *Nemplinirea acestii ceriri ar fi supus pe Rosia la primejdii.* ASACHI, I. 57/2. *Prin neștiință și nebăgare de seamă sîntem supuși la nenumărate înveninări.* VASICI, M. II, 56/18. *Departamentul nu poate... ca, pentru... spiculații și folosuri ale unor rachieri, să supuie la primejdie averea și ființa proprietarilor* (a. 1844). DOC. EC. 826. *A ta vînturoasă minte pentru omenesca stare în zadar va da tot pravili supuse la răsturnare.* CONACHI, P. 299. *Lucrurile... sînt supuse moliilor.* PENESCU, N. 15. *Finul tescuit... nu este supus primejdiei focului.* I. IONESCU, B. C. 209/5. *Autenticitatea lui n-a fost pînă acum supusă celei mai mici bănuiele.* HASDEU, I. C I, 67. *Au scăpat de inundațiile la care minele erau supuse înainte.* BOLINTINEANU, O. 433. *Belferii sînt niște bieți oameni supuși necazurilor și ispitei.* I. BOTEZ, B. I, 76. *Țară de margine supusă încălcărilor și prădăciunilor.* SADOVEANU, O. XIX, 21. *Multe sînt ademenirile la care este supus un autor care ia condeiul în mînă.* VIANU, L. R. 12. *E fără tată, copil fraged, supus ispitelor.* T. POPOVICI, SE. 44. *Nelinițea femeii c-un prune flămînd ce mîine Va crește umilinței supus, calic, hoinar.* LABIȘ, P. 401. *Albia majoră formează o luncă inundabilă supusă revărsării acesteia.* AP 52. ✧ Refl. *El se suppune la tot felul de primejdii.* PLEȘOIANU, T. I, 13/22. *Călătorul se supune vijeliilor oceanului, ostenelelor și primejdiilor unei preumblări.* MARCOVICI, D. 145/5. *Se trezește cu mirare viu, după ce s-a supus fără scop primejdiei.* SADOVEANU, O. XIX, 436. ✦ (Învechit) A predispune **(2)**. *Aceste noroade sînt supuse la puține boale.* IST. AM. 65^r/12. *Mai cu seamă este organul ficatului și al splinei supus junghiurilor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 198/19. *Va vorbi de ... boalile la care dobitoacile sînt supuse.* REG. UL. ORG. 389/12. *Persicii, cu toate îngrijirile cultivatorului, sînt supuși la... tăciune și la carie.* BREZOIANU, A. 322/20. *Blănarii sînt supuși la oftică.* BARASCH, I. 153/17. *Aceste animale... sînt foarte supuse la tot felul de boale.* CONTA, O. F. 243. *Lătăreață, lăbărțată și lapoșă, văzît supusă la o apropiată îngrășare, Mima era cîrnă.* M. I. CARAGIALE, C. 126. ✧ Refl. pas. *Acei ce vor lăcui în asemenea locuri, degrab pot a să supune boalii.* CR (1831), 142^2/36.

7. Refl. (Despre oameni) A accepta sau a-și impune să suporte un lucru dificil sau neplăcut. *Mearsă la sv*[i]*ntă mînăstire de să călugări și cu mai aspră petrecere să supusă.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 110^v/14. *Să supuse la nevoințe și la trude... au săvîrșit pre deplin viața cea sihăstrească.* MINEIUL (1776), 180^{r2}/18. *Călătorul, după ce va arăta toate pentru cîte să va întreba,... să va supune la vizita doctorului.* REGUL. ORG. 190/2. *Vor fi siliți a să supune dietei toți acei care s-au rădicat de pe boală.* C. VÎRNAV, H. 130/3. *Îmi e cu neputință să mă supun la o învățătură doctrinală.* GHICA, C. E. I, X. *Toalela ei din toate zilele se compunea dintr-un șir de torture la care ea se supunea cu cea mai mare resignațiune.* FILIMON, O. I, 131. *Mă supun cu toată inima la slujba Măriei Voastre, stăpînă.* CREANGĂ, O. 49. *Este nevoit a se supune măcar cîte de cît jugului unei discuții științifice.* PHILIPPIDE, P. III. *Mulțimea care vine spre cultură trebuie să se supuie unei anumite discipline.* în PLR II, 428. *Simțeam în mine acea vagă importanță, pe care... o simte... cel care are să se supuie unei operații.* CAMIL PETRESCU, U. N. 202. *A se canoni înseamnă a se supune unor reguli.* CĂLINESCU, C. O. 95. *Mă supuneam fără murmur programului, zi cu zi.* BLAGA, H. 116, cf. DL, DM. *Colectivul teatrului din Galați s-a supus din proprie inițiativă unui examen de calitate.* T iunie 1968, 83. *El s-a supus unei analize, care era, în același timp, examen de conștiință și examen al unei civilizații.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 22, 22/1. *Dară Ghiță se faśea? La luptă să supunea P'e lotru că-l aduśea,... și-l trîntșia.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 206. *Nici unul se supuse la jug de bună voie.* Cf. ZANNE, P. VIII, 540.

8. Tranz. (Învechit; complementul indică oameni și, rar, animale domestice) A obliga **(1)**. *Iar pe ceilalți toți... să-i supuie făr de voia lor, la clacă* (a. 1783). BUL. COM. IST. IV, 118. *Nici o dreptate nu poate să o supuie de a-i plăti* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 101. *Să aibă slobozenie a cumpăra... fără plată de exportație, adică fără a fi supuse a plăti hotărîtele*

șaptesprezece parale la ocă (a. 1833). DOC. EC. 526. *A voit a se afranca de controlul camerii la care-l supunea constituțiunea.* GHICA, C. E. II, 465. *Cea mai mare greutate aveam de a se supune sutele de cosași... ca să cosească aproape de pământ.* I. IONESCU, B. C. 95/9. ✦ (Învechit și popular; complementul indică oameni) A impune. *Li se ușură plata birului, fiind supuși la o dajde mai ușoară.* IORGA, C. I. II, 166. *Cei prinși că au luat beutură de la preoți fură supuși la gloabe de cîte 12 fl. ung.* PĂCALĂ, M. R. 58. *La haraciuri am fost pus Și la biruri greu supus Tot pe ani Cinci pungi de bani.* TEODORESCU, P. P. 677. ✧ Refl. pas. *Satul ce va fi alcătuit de mai puține familii de 13, nu se supune la o asemenea dare.* REG. ORG. 63/19. ✦ (Învechit, rar; complementul indică oameni) A transforma **(1)**. *Se răzvrătește asupră-i și o supune din stăpînă în slujnică.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XXIII/14.

9. Tranz. A face să sufere o acțiune; a pune într-o anumită situație. *Să izbăvească pre aceia cîi*[i] *cu frica morții întru toată viața lor supuși fură robiei* (a. 1698). GCR I, 317/17. *Vor cumpăra vite din ținuturile remase... ca să le supuie în tăiere de salhana* (a. 1812). URICARIUL, IV, 348/22. *Care să va găsi cu urmări împotrivă va fi supus pedepsii* (a. 1822). DOC. EC. 266. *Nici într-o întîmplare pădurele nu vor pute fi supuse tăierii* (a. 1828). ib. 431/9. *Fiindcă nu este îndreptare fără greșală în... viața aceasta, este supus omul s-afle p-amîndouă.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 1/13. *Tinerețele se veștezesc, frumusețea piere, slava ne supune la chinuri și pizmuiri.* MARCOVICI, C. 4/22. *Pasajeri*[i] *și călătorii carii, viind cu corabia, vor vrea să între în prințipaturi, vor fi supuși tot la asemenea măsuri, ca și călătorii ce vor veni... pe uscat.* CR (1834), 300/25. *O fracție să va face mai mică, supuind-o la prefaceri contrarie.* ASACHI, E. I, 71/20. *Această obicinuință... a-și supune trupul la cele mai mari lucrări ale curei cu apă, lucrează..., foarte tare și asupra duhului.* DESCR. AȘEZ. 57/24. *Toate mărfurile supuse la plata exportații*[i] *și emportații*[i]*... vor veni pă la acest punct* (a. 1842). DOC. EC. 776. [Pinul] *trăiește mai puțin timp, dacă îl supune prea curînd la crestături.* BREZOIANU, A. 487/26. *Pe cîtă vreme se află groasă, cată a se feri de a supune iapa la mări ostenele.* id. ib. 526/13. *M-a supus soarta să mă lupt cu tine.* PANN, E. II, 105/14. *Stofele austro-ungare de lînă sînt supuse, la intrarea lor în Romînia, la o dare vamală.* GHICA, C. E. II, 539. *Trăsurele principale au remas aceleași, rezistînd verificării la care le-am supus.* HASDEU, I. C. I, XII. *Sînt silit a vă supune mai întîi la oarecare examin.* ALECSANDRI, T. I, 295. *Compuind... partea II și III... a studiului de față, le și supusei, la terminul hotărît, aprecierii Academiei.* MARIAN, NU. IV. *Erorile literare trebuiesc supuse unei critice mai seriqase.* MAIORESCU, CRITICE, 69. *Putem găsi și culege cu îmbelșugare fapte sociale, spre a le supune studiului nostru.* CONTA, O. F. 36. *Orice marfă ieșea însă din țară era supusă, cum s-a zis, vămii.* IORGA, C. I. III, 97. *Compilația lui Mustea a fost supusă la noi critici.* BUL. COM. IST. III, IV. *Am supus unei analize stilistice toate descoperirile scythice din Dacia.* PÂRVAN, G. 681. *Regimul la care m-a supus e aspru, dar îl suport cu voluptate.* IBRĂILEANU, A. 111. *Asupra neamului lor apăsa o neagră afurisenie, care-l mina fără îndoplecare spre stingere, supunîndu-l mai înainte la încercările cele mai grele.* M. I. CARAGIALE, C. 50. *Nu scoate nici o vorbă, deși fusese supusă la chinurile cele mai cumplite.* LOVINESCU, C. IV, 78. *Pămîntul îl supunem unei analize de laborator.* SADOVEANU, O. XII, 463. *Supunînd vechile texte manuscrise lucrării de stabilire a formei lor autentice, umaniștii italieni pun bazele spiritului critic modern...* VIANU, L. U. 143. *Gîndește-te de ce ai fost supus unui program de studii riguros.* ARGHEZI, S. XX, 11. *Închiria... aceste înțepări... și-și supunea chiriașii ... la un control și o vămuire riguroase.* CĂLINESCU, O. I, 138. *Un om de carne și de sînge, al cărui trup a putut fi supus unui groaznic supliciu.* BOGZA, A. î. 148. *Spălarea probei de sol se face... cu ajutorul unui aparat care supune sitele la o mișcare de balansare.* AGROTEHNICA, I, 425, cf. DL, DM. *Tinerețea noastră a fost supusă unor lipsuri și privațiuni penibile.* T august 1964, 84. *Iată într-un montaj inevitabil supus prescurtării, cele mai importante extrase din stenogramă.* ib. iunie 1968, 3. *Grelele încercări la care ne-a supus istoria.* CINEMA, 1968, nr. 1, XIV. *Participanții fac remarci pozitive la punctul de vedere al tineretului român în problema supusă în discuție.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 100, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. *Acele două pricini, nefiind de trebuință a se supune, pe viitorime, vreunei cercetări,... le-au îndreptat prin luminat al său hrisov* (a. 1785). URICARIUL, I, 119. *Aburile... să suie în o țevie, a cărei gură ... este legată cu un alambic, în care să supune prefacerii hemice.* AR (1831), 116²/38. *Directorul nu se supune răspunderii pentru neorînduieli și scăpări din vedere.* REGUL. ORG. 174/1. *Pentru a se despărți firile de această materie se supun la lucrarea ce o putrezește.* I. IONESCU, B. C. 249/23. ✧ Expr. (Învechit) **A supune** (o femeie) **sub cineva** = a determina o femeie să practice prostituția. *Hotru se cheamă... cela ce... îmblă neguțătorind pre la casele muierilor... pînă apucă de le află firea și de aciia le scoate den minte de le supune supt cine-i voia.* PRAV. 172, cf. 422, CADE, SCRIBAN, D.

10. Tranz. (Învechit; complementul indică bani sau bunuri; cu determinări care indică felul) A efectua o operație financiară. V. amaneta, ipoteca, zălog. *I-au supus mănăstirea supt bezman, fără voința lor; unde plătesc și astăzi* (a. 1780). IORGA, S. D. V, 260. *Creditoriul... destul iaste să dovedească că lucrul iaste supus la dînsul prin zălogire sau prin ipothichi.* PRAVILA (1814), 54/5. *Acii 5 000 lei... cu bucățica de pămînt,.. supuindu-le la consulat în depozit, ca de acolo să le priimească supusul rosienesc* (a. 1820). URICARIUL, I, 263. *Multe din acestea sfinte laeașuri... se află stricate și daramate,... cum și supt datorii supuse de către egumenii greci* (a. 1828). ib. VIII, 115. ✧ Refl. pas. *Zălogirea poate a fi ..., cînd vreun lucru nemișcătoriu să supune către creditoriu fără a i să da supt stăpînire.* PRAVILA (1814), 49/13.

11. Tranz. (Învechit) A prezenta **(2)**. *Pe aceste luminătoare fapte ale cuviosii*[i] *întemeindu-mă, plecat supui închinăciunea aceștii cărți... înalt Domnii Voastre cu adîncă rugăciune a fi primită.* EPISCUPESCU, PRACTICA, V/2. *Departamentul vistieri*[i]*, prin raport al său, supuind toate aceste socotințe la cunoștința înalt excelenții sale... va păși întru punerea în lucrare* (a. 1832). DOC. EC. 499. *Căpitanu Gheorghe Lazăr Bresco..., întorcîndu-să din Constantinopol, mi-au supus alăturatul jurnal, cuprinzător de toate lucrările sale* (a. 1835). ib. 587. *Maghistratul orașului Pitești ... supune a sa părere ca să să trimită, din fondurile sale, sfanțihi 3 000* (a. 1844). ib. 819. *Va supune la cunoștința Domnului punerea la cale ce să va chibzui spre cuviincioasa întărire.* REGUL. ORG. 342/24. *Știu c-au venit filosofii... să supuie înțelepciunii măriei tale pildele lor.* SADOVEANU, O. XV, 380, cf. DL, DM, DEX. ✧ Refl. pas. *Aceste trei pricini dar supuindu-să la cunoștința înălțimei sale de către rînduiții spre cercetare boieri* (a. 1785). URICARIUL, I, 119. *Anaforaua... se va însoți cu coala de hîrtie coprinzătoare de urmarea chibzuirilor și se vor supune cunoștinții domnului.* REG. ORG. 16/11. *Orice manuscript, pînă a nu să da la tipar sau la litografie, să va supune comitetului censurii.* CR (1833), 202¹/1. *La sfîrșitul fiecăruie an, socotelile se vor supune la Domn prin logofătul Credinței.* REGUL. ORG. 667/3.

III. Tranz. (Învechit) A presupune **(2)**. *A fi să zicem și cu mintea să supunem precum în fire se afla o pasăre mare.* CANTEMIR, IST. 91, cf. I. GOLESCU, Ç. *Supuind că sînt 1.000.000 de moldoveni, vom avea, 2 milioane de parale, care fac 50.000 de lei.* FM (1844), 132²/2. ✧ Refl. impers. *Precum mi se pare,*

nu fără fundament se suppune a fi fost episcopul Abritului din Mesia de gios. ȘINCAI, HR. I, 143/38. *Trîntorii... ivindu-se cu gloata la începutul lui mai, se poate suppune că stupii vor roi bine.* ECONOMIA, 174/26.

— Scris și: (după lat.) *suppune.* — Prez. ind.: *supún* și (învechit și popular) *supúi*; conjunct. pers. 1 (învechit și popular) *și să supui*, pers. 3 (învechit și popular) *și să supuie*; ger. (învechit și popular) *și supuind.* — Și: (suspect) **săpúne** vb. III. AMFILOHIE, G. 67/8.

— Lat. **supponere.**

SUPUNEÁLĂ s. f. v. **săpuneală.**

SUPUNÉL s. m. v. **săpunel.**

SUPÚNERE s. f. **I.** (Învechit, rar) **1.** Suport **(1)** *Vei face candelile lui șapte și vei pune fețilele lui... Și cleștele lui și supunerile lui de aur curat vei face.* BIBLIA (1688), 57²/18.

2. Ascundere. Cf. **supune (I 2).** Cf. DDRF.

II. 1. Luare în stăpînire a unor teritorii, așezări, populații, prin forță armată; cucerire, înrobire, ocupare, subjugare **(1)**, (învechit, rar) supunăciune **(2)**, supusăciune **(2).** Cf. **supune (II 1).** *Făcînd biruințe mari și supuneri de multe țări, au stăpînit și cetatea Brusii.* VĂCĂRESCUL, IST. 250. *Prin biruința ce purtă asupra comendantului Galgacus și prin supunerea scoților își cîștigă... glorie.* ASACHI, L. 32¹/7. *Îl vedem începîndu-și cariera prin suppunerea ducatului făgărășean.* HASDEU, I. C. I, 115. *Concluziile lui Zippel... asupra supunerii ținutului numit mai tîrziu Moesia Inferior... sînt greșite.* PÂRVAN, G. 75, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Fig. Înfrîngere. *Cu mult mai minunate sînt mijloacele și puterile firii vieții organismului în lupta și supunerea bolelor celor rele și grele.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 104/2. ✦ (Învechit, rar) Dirijare. *Calitatea de căpetènie a unui cal... este a uni mlădierea și supunerea mișcărilor cu puterea musculară și cu blîndețea ochiului.* BREZOIANU, A. 528/9. ✧ Expr. (Învechit, rar) **A lua în supunere** = a înrobi. *Cu multe neamuri multe războaie au avut, în cea de pe urmă, pe unile li-au biruit, iară pre altele li-au luat în supunere.* CANTEMIR, HR. 78. ✦ Spec. (Învechit, rar) Asimilare (fiziologică). *Acest leșin se întîmplă... și din rea și grea mistuială a unor mîncări tari, din neputința supunerii lor.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 151/26.

2. Cedare în fața unei influențe, a unei presiuni, a unei forțe, a unei cereri, **ascultare, docilitate,** (rar) **supușenie (2)**; acceptarea de a se subordona autorității sau conducerii cuiva sau a ceva (în cadrul unei ierarhii); faptul de a depinde de cineva sau de ceva, **dependență, subordonare (1),** (învechit) **subordinație,** (învechit, rar) **subjecțiune.** Cf. **supune (II 2, 3).** *Alta aduce pre bărbat la supunere și la nevolnicie* (a. 1691). GCR I, 291/23. *Pretenirea și bunul chip, cu care cineva întîmpină pă mai micii săi trebuie să îndulcească și să ușorează poruncile și supunerea.* CARTE TREB. I, 110/22. *Care sînt sămnele supunerii ceii adevărate, pre care ținîndu-le cel cu adevărat ascultător ar fi putut a fi fără de greșală supuindu-să* (sec. XVIII) CAT. MAN. I, 80. *A cincea poruncă ceare ca noi să arătăm smerenia și suppunerea carea sîntem datori către părinți* (a. 1794). GCR II, 155/4. *Norodele fără stăpînire, fără de supunere și fără de legiuitori... trebuie să se prăpădească.* ȚICHINDEAL, F. 236/21, cf. LB. *După orînduială, chemîndu-să a veni în judecată, pîrîtu n-au dat supunere* (a. 1826). DOC. EC. 361. *Această supunere, ascultare și purtare a tinerilor îndeplinește cea mai mare zestre.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 85/20. *Cu toată paza și supunerea iubitei sale fiice, ea judecă că să află în mare nenorocire.* BUZNEA, P. V. 119/1, cf. VALIAN, V. *Nu să vor abate din drumul cel drept... aducînd datorita supunere la naltele porunci ce s-au dat.* FM (1842), 93/17. *El unește pe lîngă niște mișcări mlădioase, grația, coragiul, focul și supunerea la lucru.* BREZOIANU, A. 532/4. *Romanii ... i-au învățat pe dînșii a iubi mai mult supunerea decît libertatea.* ARISTIA, PLUT. 350/27, cf. POLIZU. *Trebuia numaidecît să se execute, căci biciul și falanga aducea la supunere pe recalcitranți.* SION, P. 68. *O bună conducere din partea capilor cere numaidecît o supunere completă din partea trupelor.* CONTA, O. F. 366. *Jurămi-te... că mi-i da ascultare și supunere întru toate.* CREANGĂ, P. 206. *A vrut bunica să-l mustre, să-l îndemne la supunere.* CARAGIALE, O. I, 134. *Se vedea cît de colo că vorbea cu înfălepciune și supunere.* ISPIRESCU, L. 22, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Admirerea realității obiective a lumii presupune supunerea la ea.* în PLR II, 547. *Iubirea cere supunere, o supunere oarbă, ca și credința.* REBREANU, NUV. 251, cf. CADE. *Capul mi se apleca pe umărul plin, cu un gest de supunere, de dăruire fără murmur.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 48. *Ca legămînt de supunere îți dau acest frîu.* VISSARION, B. 16. *Se ridica în picioare, plecîndu-și capul alb în semn de smerenie și adîncă supunere.* TEODOREANU, M. I, 327. *Conflictul părea tranșat, ordinea și siguranța portului restabilită prin supunerea oarbă la hotărîrea șefului.* BART, S. M. 89, cf. SCRIBAN, D. *Urăște pe tirani, nu vrea niciodată să facă acte de supunere și conformism.* VIANU, L. U. 288. *Prin supunerea la realitate, prin resemnarea pasivă, omul devenea... un accesoriu al universului. Soluție de modestie și subordonare.* RALEA, S. T. I, 178, cf. DL. *Așa cum ți spusesem, mă voi considera desfăcut de orice supunere.* PREDA, I. 70, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *Sărăcia te învață la supunere.* ZANNE, P. 541. ✧ (Învechit și popular; în formule de politețe) *Au fost gata cu supunere a săvîrși... toate cîte de la dînși*[i] *s-au cerut* (a. 1809). DOC. EC. 78. *Cu cea mai adîncă supunere ne rugăm să vă revărsați blînda voință asupra sărăcii*[i] *noastre* (a. 1837). ib. 659. *P-acest rod al ostenelilor sale spre binele de obște, ca un vecinic semn de respect și recunoștință, cu adîncă supunere îl închin.* HUBOGI, Î. [I]/10. *Prea milostivului și de bun neam al meu stăpîn cu cea de slugă supunere mă închin.* FILIMON, O. I, 100. *Cucoană Chiriță..., mai întîi mă închin cu supunere.* ALECSANDRI, T. I, 190. *Patru juzi din patru sale... Cu supunere se-nchină astăzi înălțimii tale.* GOGA, POEZII, 103. *Domnule căpitan, vă rog cu supunere, iertați-mă, bolborosi caporalul.* REBREANU, P. S. 20. ✦ (Învechit; concretizat; la pl.) Omagii **(2).** *Toți le dău închinăciuni. Supuneri și plecăciuni.* MUMULEANU, C. 135/22. *Rostind în anul trecut ... a sale urări și supuneri, corpusul diplomatic au înfățoșat a sale dorințe.* AR (1835), 10¹/33. ✦ (Învechit, rar) Aducere sub ascultare. *Au mai încercat aceî împrumutători niscaiva meșteșugite lucruri spre supunerea și paguba lăcuitorilor* (a. 1813). DOC. EC. 161. ✦ (Prin analogie) Respectare strictă a unor indicații. *Operele clasice trebuie abordate într-un spirit... de supunere absolută textului muzical.* M 1968, nr. 11, 32.

3. Acceptare a unei autorități politice, a dependenței politice; (învechit) închinare. Cf. **supune (II 2).** *Craiul leșesc... iartă pe supușii săi de giurămîntul supuirii.* IST. CAROL XII, 28ʳ/15. *Primește cu bucurie această plăcută sarcină a depune la picioarele tronului stăpînului său mărturisirile de credință și supunere ale acestui prințipat.* CR (1834), 345¹/35. *Bați, auzind de însămnatele făptuiri a lui Alexandru Nevski, au cerut și de la el supunere.* ASACHI, I. II, 57/1. *A doua zi trebuie să facă jurămîntul de supunere Austriei.* MAG. IST. I, 194/22. *Înaintea lui Mihai erau steagurile luate în bătălie și cari se țineau aplecate în semn de supunere.* ISPIRESCU, M. V. 42. *Plinius întreste prin cuvintele sale pe Decebal care refuzase închinarea și supunerea către Traian.* XENOPOL, I. R. I, 97. *Delegația dacică de pace... a adus cu ea ceva arme și cîțiva captivi... ca un simplu simbol de supunere.* PÂRVAN, G. 116. *Valamanul făcu semnul de supunere deplină cu brațul sănătos.* SĂDOVEANU, O. V, 537.

Domnul făgăduieşte supunere regelui polon. STOICESCU, S. D. 14.

4. Faptul de a face să sufere o acţiune; punere într-o anumită situaţie. Cf. s u p u n e **(II 9)**. *Supunere la un regim sever.* ✦ (Învechit) Prostituţie. *Hotria (supunerea* MUNT.*) ce să face cu voie părinţilor iaste mai rrea şi lucru plin de ruşine şi de mai mare ocară decît ceaia ce să face între streini.* PRAV. 176, cf. 177, 381, DDRF.

5. Expunere a unui material, a unei substanţe la o anumită acţiune, la un anumit tratament. *Supunerea metalelor variaţiilor de temperatură de durată diferită se numeşte tratament termic.* IOANOVICI, TEHN. 183, cf. DL.

III. (Învechit) Presupunere. Cf. s u p u n e **(III)**. *Apoi trebuie el, ca un filosof, să nu aibă în vrun feliu a veni la supuneri: nu poate el zice că socoteşte a fi un lucru într-acest feliu şi în celălalt feliu.* AMFILOHIE, G. F. 17^{r}/11.

— Scris şi: *suppunere.* — Pl.: *supuneri.* — Şi: (învechit) **supúnire** (CAT. MAN. I, 81, DRĂGHICI, R. 80/9), (învechit, rar) **supuíre** s. f.

— V. **supune.**

SUPUNÍ vb. IV v. **săpuni.**

SUPÚNIRE s. f. v. **supunere.**

SUPURÁ vb. I. Intranz. (Despre răni, ţesuturi animale etc.) A produce şi a elimina puroi. V. p u r o i a. *Rana se vindică dupe ce a supurat.* TURNESCU, MED. O. P. 58^{r}/18, cf. ALEXI, W. *Se dezvoltă apoi o tumoare cît un ou de găină, care supurează 3 zile.* BABEŞ, O. A. I, 275. *E o rană ce supurează şi se înveninează necontenit.* SADOVEANU, O. XX, 352, cf. SCRIBAN, D. *Rănile şi bubele lor... sîngerau şi supurau necontenit.* ŞTANCU, Ş. 193. *Rana supura şi avea să supureze mult timp.* TUDORAN, P. 642, cf. DL, DM, DN^{2}, M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: pers. 3: *supurează.*

— Din fr. **suppurer.**

SUPURÁNT, -Ă adj. (Despre răni, ţesuturi animale etc.) Care supurează; (despre boli) care prezintă stări de supuraţie a unor glande, vase etc.; supurativ. V. p u r o i a t, p u r o i o s, p u r u l e n t. Cf. ALEXI, W. *Limphagita supurantă.* ENC. VET., cf. DL, DM, SFC II, 108, 111, DN^{2}, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *supuranţi, -te.*

— Din fr. **suppurant.**

SUPURÁRE s. f. (Rar) Supuraţie. Cf. D. MED.

— Pl.: *supurări.*

— V. **supura.**

SUPURÁT, -Ă adj. Care prezintă supuraţie. *Scarlatina septică este însoţită în general de complicaţii supurate.* ABC SĂN. 321.

— Pl.: *supuraţi, -te.*

— V. **supura.**

SUPURATÍV, -Ă adj. (Despre răni, ţesuturi animale etc.) Care supurează; (despre boli) care prezintă stări de supuraţie a unor glande, vase etc.; supurant. Cf. ALEXI, W. *O afecţiune supurativă a feţei.* ABC SĂN. 329.

— Pl.: *supurativi, -e.*

— Din fr. **suppuratif.**

SUPURÁŢIE s. f. Formare şi eliminare de puroi; (rar) supurare. V. p u r o i r e, p u r u l e n ţ ă. *Cu rană proaspătă... în supuraţie, adecă în puroire.* ÎNVĂŢĂTURĂ, 121/23. *La aprinderea plămînilor acest şiret se unge cu alifie gătită din gîndaci de turbare cu unt de neft, care aduce supuraţie (curgere de puroaie) şi stoarce umezelile stricate afară.* HUBOGI, I. 12/9. *Supuraţiunea organelor interne.* DESCR. APE. 59/22. *Această supuraţie începe prin nişte fiori, o năduşeală îmbelşugată.* PAT. CHIR. 192^{v}/22. *Numim reunire imediată... cînd o rană se vindică fără supuraţie.* TURNESCU, MED. O. P. 58^{r}/5, cf. ALEXI, W., BIANU, D. S. *Reacţia ce urmează (inflamaţia puternică şi supuraţie întinsă) dăunează exactităţii rezultatului.* BABEŞ, O. A. I, 23. *Ochii pe jumătate închişi, cu supuraţii de rană.* SADOVEANU, O. IX, 38, cf. DL, DM, DER. *Majoritatea stafilococilor sînt patogeni: provoacă supuraţia plăgilor.* ABC SĂN. 342, cf. DN^{2}. *În asemenea cazuri se indica prelungirea sau chiar provocarea supuraţiei.* G. BARBU, A. V. 40. *Evolutiv, se împart în supuraţii acute şi cronice,* D. MED., cf. DEX.

— Pl.: *supuraţii.* — Şi: (învechit) **supuraţiúne** s. f.

— Din lat. **suppuratio,** fr. **suppuration.**

SUPURAŢIÚNE s. f. v. **supuraţie.**

SUPURÍ vb. IV v. **şupuri.**

SUPURLĂU subst. (Regional) **1.** Leşie (Topliţa). *Supurluieşte cu supurlău.* ALR II 3 369/228.

2. Albie (Finiş — Beiuş). Cf. A I 17.

— Pl.: ?

— Cf. s u p u r l u i.

SUPURLUÍ vb. IV. Tranz. (Prin nordul Transilv.; complementul indică obiecte de îmbrăcăminte) A spăla cu leşie. Cf. DR. IV, 1 557, PAŞCA, GL. *Supurluieşte cu supurlău.* ALR II 3 369/228.

— Prez. ind.: *supurluiesc.* — Şi: **supurli** vb. IV. com. din BISTRIŢA—NĂSĂUD.

— Cf. p î r l u i.

SUPURLÍ vb. IV v. **supurlui.**

SUPURTÁ vb. I v. **suporta.**

SUPÚS, -Ă adj., subst. **I.** Adj. **1.** (Învechit şi regional) Care este aşezat dedesubt, vîrît sub ceva, (rar) s u b p u s **(1)**; p. e x t. ascuns. Cf. s u p u n e **(I 1)**. *Gothii din locuri suppuse întîiaşi dată călărimea romanilor au împins.* CANTEMIR, HR. 257, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Sărind în apă şi afundîndu-să, sta supus.* DRĂGHICI, R. 218/4, cf. POLIZU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIŢĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM.

2. (Învechit; despre corpuri de armată) Aşezat (la pîndă) într-un loc ferit. Cf. s u p u n e **(I 2)**. *Nu s-a putut vedea de oastea lui Alexandru-Vodă oastea cea supusă a lui Dispot, pentru desimea călărimei lui Dispot-Vodă.* N. COSTIN, L. 451. *Îndată s-au şi slobozit... a-i prinde cazîlbaşii cei supuşi di pi subt munţi, a-i lua pe toţi di grumadzî.* NECULCE, L. 332. *L-au lăsat de a-l goni, temîndu-se şi ei să nu aibă acolo, într-acea pădure, vro oaste supusă, să-i smintească.* MUSTE, LET. III, 25/15. *Craiul încă tocmise şvezii şi sta supuşi la locurile ce tocmise* (a. 1716). GCR II, 19/9. ✧ (Regional) *Tăietură supusă* = tăietură piezişă **(I 1)**. Cf. CIAUŞANU, GL.

II. 1. Adj. (Despre colectivităţi de oameni sau despre teritoriile locuite de acestea) Care se află sub autoritatea, sub stăpînirea cuiva (prin constrîngere), (rar) s t ă p î n i t **(1)** (v. a s e r v i t, c u c e r i t, î n f e u d a t, î n g e n u n c h e a t, î n r o b i t, o c u p a t **(I 1)**, s u b j u g a t **(1)**; care depinde de cineva sau de ceva, d e p e n d e n t, s u b o r d o n a t **(2)**. Cf. s u p u n e **(II 2)**. *Celelalte ţări din Europa suppuse* [Romei] *îi da tributuri.* GENILIE, G. 15/20. *Răşinărenii deveniră acum, pe baza chiar a legilor municipale, supuşi pe vecie Sibiului.* PĂCALĂ, M. R. 55. *Ţara ajungînd supusă politiceşte suzeranităţii sultanilor turceşti, se pare că aceştia opriră cu totul băterea de monedă în Moldova.* N. A. BOGDAN, C. M. 166. *Pă timpurile-elea noi ieram supuş turcilor.* O. BÎRLEA, A. P. II, 536. ✧ F i g. *Stihii a lumii patru, supuse lui Arald.* EMINESCU, O. I, 94.

2. Adj. (Despre oameni, animale sau despre colectivități) Care urmează îndemnurile, sfaturile, ordinele cuiva, a s c u l t ă t o r, c u m i n t e; care acceptă ușor o stare de lucruri, d o c i l; care se consideră pe sine cu extremă modestie, u m i l; (învechit) suplecat. V. o b s e c v i o s, s e r v i l **(1)**, s l u g a r n i c **(1)**, s m e r i t **(1)**. *Toți întru ura mîndrie platitori, Frații iubitori, miluitori, supuș, înțelegători... spr-aceasta chemați fusetu.* COD. VOR.[2], 77/5. *Dascalii trebuie prin însuș ei mai-nainte să dea bună pildă supușilor săi ucenici.* CARTE TREB. I, 248/22, cf. LB. *Fenelon s-arăta dimpotrivă suppus și cu o omenire creștinească.* PLEȘOIANU, T. I, 4/27. *Durerea te află așa de răbdător, religia așa de supus, moartea așa de dulce.* CR (1832), 98[2]/32. *Mă las cu totul în voia poruncilor tale, ca un fiu întru toate supus.* MARCOVICI, D. 5/27, cf. VALIAN, V., POLIZU. *Ce-ți lipsește Măriei-Tale? N-ai cu nime război; țara este liniștită și supusă.* NEGRUZZI, S. I, 146. *Un senat binevoitor și supus, un consiliu de stat ascultător..., iată... aspirațiunile partidului zis al ordinei.* GHICA, C. E. II, 337. *Poruncește supusei slugi a matale.* ALECSANDRI, T. I, 80. *Vezi tu ce copil supus, umilit este amorul.* EMINESCU, P. L. 86. *Orișiunde te-i duce, să fii supusă, blajină și harnică.* CREANGĂ, P. 286. *De mirare cum dintr-o mamă atît de blajină și supusă să nască așa fire!* CARAGIALE, O. I, 37. *S-a deprins Radu cu toate, pentru că era băiat bun, supus și răbdător.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 46. *Seniorul... poseda castele bogate, servi supuși.* BACALBAȘA, S. A. I, 248, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Boii stau în jug supuși gata de plecare.* IOSIF, P. 53. *Se culcase de atîtea ori să primească, supus, vergile ce i se cuveneau.* GÎRLEANU, L. 90. *Învață-te a munci, nu te da lenii, fii supus, harnic și ascultător.* HOGAȘ, DR. II, 47. *Geto-dacii au fost un popor de țărani: așezați, statornici, supuși și cu frică de zeul lor.* PÂRVAN, G. 173. *Văzînd-o plecată și supusă, Ion se mira cum poate fi așa.* REBREANU, I. 269. *Simțeam pe Adela supusă și vibrantă.* IBRĂILEANU, A. 89, cf. RESMERIȚĂ, D. *Eliza e ca și fata mea; ba poate mai înțeleaptă și mai supusă decît tine.* BASSARABESCU, S. N. 141, cf. CADE. *Glasul morilor de apă... Să-l asculți supus, ca-n clipa cînd vorbește inspirarea.* MINULESCU, VERS. 115. *Era băiat supus și muncitor, deși nu-l tăia capul la multe lucruri.* GALACTION, O. A. II, 70. *Oggrul se întoarse și se culcă supus la picioarele Sabinei.* Ç. PETRESCU, C. V. 377. *Procurorul a rîs..., recunoscînd că orășenii sînt mai înțelegători ca bestiile de la țară, mai sinceri și mai supuși.* G. M. ZAMFIRESCU, ȘF. M. N. I, 82. *Îi fusese drag omul ăsta supus, blînd, îndurător la muncă.* COCEA, S. I, 37. *Dulăul... i se lungi supus la picioare.* VOICULESCU, P. I, 172. *Fata ieși supusă și cu lacrimi în ochi.* SĂDOVEANU, O. VII, 315, cf. SCRIBAN, D. *Copiii sînt supuși și cuviincioși.* RALEA, O. 120. *Ardelenii sînt muncitori supuși, cu tragere de inimă.* BOGZA, A. Î. 105. *O să-ți vină... în casă... cuminți și supuș.* STĂNCU, Ș. 95. *Supus și neputincios,... aștepta măsurile.* VINEA, L. I, 79, cf. DL. *Îl întîmpina... mereu supusă.* PREDA, R. 440, cf. DM. *Nu ești băiat, măi? — Nu, dom' primar, răspunse acesta, supus.* T. POPOVICI, S. 158. *Copiii ieșiră supuși, dar cam bosumflați.* V. ROM. ianuarie 1965, 67, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *În climele mai puțin stîmpărate..., pămîntul este mai puțin mlădios și mai puțin supus; plugul are trebuință de o mai multă putere ca să-l domolească.* BREZOIANU, A. 51/7. *Așa îți tai și îți, copilo, numele În inima-mî supusă.* BLAGA, POEZII, 23. *Pluta... merse pieziș pînă la firul apei...; iar acolo se roti supusă și porni spre Galați.* TUDORAN, P. 99. ✧ (Adverbial) *Cîinele latră scurt, prietenește și supus.* BOGZA, C. O. 117. *Pornise-n urma mea, supus, femeia.* VULPESCU, P. 23. ✦ (Despre acțiuni, manifestări sau atribute ale omului) Care denotă ascultare, docilitate sau umilință. *După supusă datorie,... pă lîngă acest prea plecat raport, să îndreaptă la cinstita vistierie, în sumă dă ocă patruzeci și dooă mii* (a. 1833). DOC. EC. 538. *Ce fericit era cînd avea de făcut un mic serviciu pentru Dan și cu ce discretă, supusă prietenie îl privea.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 81. *Altfel m-ai supăra! murmură Roza cu un zîmbet ispititor și supus.* REBREANU, I. 106. *Ce? întrebă mirată... cu acea curiozitate inocentă și supusă ce i se părea așa de adorabilă arhitectului.* CĂLINESCU, S. 116. *Glasul supus al fecioruluí îi domoli neînduplecarea abraşă.* C. PETRESCU, A. R. 110. *Se afirma în fața lui, după o îndelungată și supusă ucenicie morală.* PREDA, R. 15. *Acela căzu greu la picioarele lui și-l diviniză cu o privire atît de supusă, încît... simți nevoia să iasă afară din odăi.* BARBU, PRINC. 54.

3. S. m. și f. (Învechit) Angajat. *Oarecare călugăraș se afla la schit și era supus la un părinte cîțiva ani.* MINEIUL (1776), 93[v1]/2. *Patronilor mei dară... Supușul dumneavoastră De astăzi se silește A tot vă mulțumi Cu cît îi e puterea.* CR (1834), 280[1]/32. ✧ (Adjectival) *Merge pă la ocne... a da nizam ciocănașilor și altor slujbași supuși ai ocnelor* (a. 1824). DOC. EC. 320. ✧ *Țăran supus* = locuitor al satelor mănăstirești sau boierești din epoca feudală în Țările Române, a cărui situație s-a schimbat în decursul timpului, de la cea de mic proprietar cu unele obligații, pînă la cea de pierdere a proprietății și a libertăților. *Starea țăranilor supuși, în acele vremi, era departe de a fi așa de rea și decăzută, precum o întîlnim în timpurile mai nouă.* XENOPOL, I. R. IV, 150.

4. S. m și f. Locuitor al unei țări sau al unei colectivități organizate, considerat în raport cu suveranul sau conducătorul său. *Acolo nici o ascultare a supușilor trebuitoare nu ieste.* CANTEMIR, I. I. I, 75. *O coroană care are lipsă de bani, munceaște în ce fel va scoate bani din punga supușilor* (a. 1704). FN 167. *Găsea munci noduă de muncea pre supuși lui pentru avuție* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 213/11. *Cele mai folositoare... lucruri... care le-am hotărît... pentru cel de obștie folos a supușilor țării sînt școalele carele din temelie s-au ridicat* (a. 1775). URICARIUL, I, 74. *Dragostea și pretenirea trebuie să dobîndească inimile supușilor.* CARTE TREB. I, 110/15. *Craiul este domn bun... și să sîrguiește să îndrepteaze pricinile fieștecărui supus al lui.* BERTOLDO, ap. GCR II, 169/24. *Gonit fiind de supușii săi, au mers în Țarigrad.* ȘINCAI, HR. I, 55/17. *Un sultan... pre supușii săi, cu nedreptate asuprindu-i, îi muncea cumplit.* ȚICHINDEAL, F. 461/28. *Un act... de dreptate al căria cel dintîi rod trebuie să fie a face ca să izgonească cu desăvîrșire tot felul de vrajbă și neunire între supușii M[ăjestății] S[ale].* CR (1829), 54[1]/8. *Monarcul se numește despot, daca este stăpîn după plac și voie peste viața, libertarea și proprietatea... supușilor săi.* GENILIE, G. 137/7. *Slava unui stăpînitor este fericirea supușilor lui.* BUZNEA, F. 34/27, cf. VALIAN, V. *Supușii, mai pretutindenea lipsiți de cuvenitele drepturi, sînt sclavii domnitorilor.* RUS, I., III, 29/17, cf. POLIZU. *Eroul devenit rege, pe cît timp se află încă în viață, este teribil pentru supușii săi.* CONTA, O. F. 344. *Am fost silit... să-i dau ca bir tot al zecelea din copiii supușilor mei.* EMINESCU, P. L. 5. *Au supușii Măriei Tale sînt răi și arîțăgoși?* ISPIRESCU, L. 12, cf. DDRF. *Soliman era rău văzut de mare parte din supușii săi.* XENOPOL, I. R. III, 87. *Toți regii răi s-aseamănă-n credința C-ai lor supuși o turmă sînt de robi.* COȘBUC, P. II, 283, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Domnul mai dă serbări supușilor săi.* IORGA, C. I. I, 170, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Rareori supușii țării înălțat-au ruga lor, Fără să-mi aplec urechea glasului, plînsorilor.* EFTIMIU, Î. 10. *Un stăpîn de aul... poposise cu cărușele supușilor săi la o margine de lac.* SADOVEANU, O. XV, 380, cf. SCRIBAN, D. *Vijelios la fire, la suflet prea curat, V-am fost de-atîtea ori supus și împărat.* CĂLINESCU, O. II, 250. *Își pune ostașii să arunce cu sulițele în supuși.* STANCU, D. 505, cf. DL, DM. *Principele... se ruga pentru sufletele cele păcătoase ale supușilor săi.* BARBU, PRINC. 18, cf. M. D. ENC., DEX. *Supusul pînă nu ajunge la deznădăjduire nu începe a cîrti.* ZANNE, P. VIII, 540. ✧ F i g. *Cocoșul părea mai mărunt la trup și nu mai avea parcă*

trecere în ochii supuselor lui. ANGHEL, PR. 94. *Eu sînt supusul firii înțelepte, Închinător la glie și la soare.* GOGA, POEZII, 138. *Dintr-un simplu supus al lumii, el* [omul] *devine un stăpîn, creator al propriei sale legi.* RALEA, S. T. II, 249. ✧ Expr. (Popular) **A se da supus** = a se preda **(2)**. *Îl sfătuiesc să se ducă să se închine legii și să se deie supus.* SADOVEANU, O. IX, 191.

5. S. m. și f. (De obicei urmat de determinări care indică statul în discuție) Persoană care aparține, prin cetățenie, unui stat anumit (v. cetățean); persoană aflată sub o protecție specială de ordin juridic a unui stat (fără a fi cetățean cu drepturi depline). *Toate pricinile ce vor urma între supușii othomanicești pentru averi mișcătoari... să sfîrșască acolo unde să află jăluitorul* (a. 1813). BUL. COM. IST. IV, 92. *Să nu mai dea credit acelor supuși ai Prosii*[i] *mai mult decît vor socoti că poate să agonisească acel sudit* (a. 1820). DOC. EC. 243. *Pentru supuși*[i] *ruși din clasurile de mai jos, ei se vor împărtăși din amnistie.* CR (1832), 173[1]/26. *Poartă un nume polon și* [e] *supus austriac.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 413. *Din fiii săi, unul... s-a făcut supus britanic.* SION, P. 198, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2]. *Petru Șchiopul... dădea o carte de trecere și așezare supușilor englezi.* IORGA, C. I. III, 111. *Dregătorie înființată atunci de Caragea pentru a judeca pricinile dintre supușii străini sau sudiți și raiele.* BUL. COM. IST. III, 48. *Se duce ca simplu supus florentin să facă o vizită ducelui.* LOVINESCU, C. IV, 108. [Fabrica] *era proprietatea unui supus francez.* CAMIL PETRESCU, U. N. 48. *Eu sînt cetățean străin, sînt supus turc.* STANCU, R. A. V, 376, cf. DL. *Abrogarea dreptului de jurisdicție consulară pentru supușii străini... creează premise favorabile pentru dezvoltarea capitalului financiar românesc.* IST. LIT. ROM. II, 338. *Aflăm printre supușii acestui stat... medici care, în 1804, profesau în capitala țării românești.* G. BARBU, A. V. 207, cf. M. D. ENC., DEX.

— Scris și: *suppus.* — Pl.: *supuși, -se.*

— V. **supune.**

SUPUSĂCIÚNE s. f. (Învechit, rar) **1.** Așezare dedesubt; ascundere. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

2. Supunere **(II 1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

3. Presupunere. Cf. BARCIANU, V.

— Pl.: *supusăciuni.*

— **Supus** + suf. *-ăciune.*

SUPUȘÉNIE s. f. **1.** Faptul de a fi supus **(II 5)**; calitatea de supus **(II 5)**; (învechit, rar) supușie **(3)**. V. cetățenie. Cf. CADE. *Eram cu atît mai bucuros să plec, cu cît îmi făcea cunoscut dreptul la supușenia română.* BRĂESCU, A. 234, cf. SCRIBAN, D. *O persoană nu poate să-și piardă naționalitatea numai pentru faptul că... nu s-a înscris în registrele consulatului respectiv, din acest fapt neputînd rezulta o supușenie la un protectorat străin.* COD. PEN. R. P. R. 38, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. (Rar) Supunere **(II 2)**; p. ext. slugărnicie. *Ștefan a plătit, dovedind supușenia față de fratele cel mare.* CĂLINESCU, I. C. 19. *Se satirizează... supușenia oarbă față de cei puternici.* IST. LIT. ROM. II, 80. *Arăta față de oameni o supușenie și o blîndețe exagerată, parcă tot cerea ajutor și înțelegere.* V. ROM. ianuarie 1965, 64. *Cum să nu le disprețuiești pentru supușenie, pentru obiceiul de a se mulțumi cu puțin, ca cerșetorii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 65, 16/3, cf. DEX.

— **Supus** + suf. *-enie.*

SUPUȘÍE s. f. (Învechit, rar) **1.** Situație a țăranului supus (v. supus **II 3**). *Supușia țăranului român nu implica pe atîta pierderea proprietății, cît restrîngerea libertății lui.* XENOPOL, I. R. IV, 150.

2. Dependență. *Țara Românească... căzuse,... prin luptele pentru domnie între cele două familii, în supușia din ce în ce mai rostită a ungurilor și a turcilor.* XENOPOL, I. R. III, 108.

3. Supușenie **(1)**. Cf. SCRIBAN, D.

— **Supus** + suf. *-ie.*

SUPUȘÍME s. f. (Popular) Totalitatea supușilor **(4)**. Cf. CADE, L. ROM. 1959, nr. 6, 78. *Și te-ai apucat să-ți bați joc și de supușime.* ȘEZ. IX, 69.

— **Supus** + suf. *-ime.*

SUR, -Ă adj., subst. **1.** Adj. (Despre culori) Care este intermediar între alb și negru; cenușiu, fumuriu, gri, (rar) prăfuriu, (popular) șoreciu, (regional) fumur, siv, (învechit) plumbiu, sîngepiu, (turcism învechit) bozafer. V. sein **(1)**. Cf. ANON. CAR., POLIZU, BARCIANU, V., CIHAC, II, 380, DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Nu are nuanța sură a șoimilor călători din Suedia.* LINȚIA, PĂS. II, 133. *Culoarea e sură de diferite nuanțe.* LTR[2]. *Căutăm culoarea sură a păsării cu ciocul lung.* VÎN. PESC. septembrie 1961, 2, cf. H II 3, 13. *Sein este o coloare cenușie, sură, cu care se denumește lîna oilor.* Com. din fostul județ VÎLCEA, cf. ALR I 1 485/725, 795, 885.

2. S. n. Culoare intermediară între alb și negru; cenușiu, fumuriu, gri. *Întregul rămăsese tot așa de frumos, de-un sur întunecat.* AGÎRBICEANU, A. 403. *Culorile calului sînt: „murg",... „murg deschis", „negru", „sur".* PRIBEAGUL. P. R. 69. *Preferă culorile reci sau stinse: „verde", „albastru", „argintiu", „sur", „vînăt".* VIANU, S. 59.

3. Adj. (Despre obiecte, despre părul, blana animalelor, penele păsărilor etc.) Care are culoare sură **(1)**; cenușiu, gri, (popular) fumuriu, șoreciu, (regional) fumur, siv, suran **(1)**, (învechit) plumbiu, sîngepiu, (turcism învechit) bozafer. V. sein **(1)**. *Pielea* [viermilor de mătase] *din întunecat vînătă li se mută în sură ca cenușa.* ECONOMIA, 217/27. *Are urechi ascuțite, păr roșietic, sur, coada lungă.* J. CIHAC, I. N. 21/24. *Nu se auzea decît murmura valurilor ce izbea regulat stîncoasele... coaste sure și goale.* NEGRUZZI, S. I, 160. *Un leu roșu... scapă de-un lanț ce l-a fost legat Scuturîndu-și sura coamă.* SION, POEZII, 146/8. *Astăzi horele sînt pline! Crape-mi sura opincuță.* ALECSANDRI, P. I, 70. *Sînt graurii noștri cu penele negricioase și presărate cu pete albe sau sure.* ODOBESCU, S. III, 31. *Ea-și aruncă blana de pe sine și rămase într-o rochie cu talie, de mătase sură.* EMINESCU, P. L. 140. *E un om drept ca bradul... îmbrăcat cu un mintean sur.* CARAGIALE, O. II, 303. *În fund, prin largul ferestrei deschise, se vedeau munții suri.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 451. *Colo surele ruine Către Dunăre privesc.* COȘBUC, P. II, 119. *Cărămizi puse... în mijlocul fețelor sure de ciment și de piatră ne întîmpină aici.* IORGA, C. I. II, 33. *Mi-a bătut un moș la poartă, Biet țăran cu tundra sură.* GOGA, POEZII, 122. *Pe laviță erau așezate în rînd, legate cu sfoară, materiale din pănură albă și sură.* AGÎRBICEANU, S. 55. *Pereți de stîncă sură... se pierdeau în văzduh.* HOGAȘ, DR. I, 19. *Se adăposti sub cortul de pînză sură al unui galantar.* REBREANU, N. 5. *Lacul sur și verde... stătea pustiu, sleit, după frămîntările și după exploatările unei veri întregi.* GALACTION, O. A. I, 121. *Rămîne-n urmă drumul sur de praf.* CAZIMIR, L. U. 18. *Te-aduse... în calea mea În tîrgul cu căsuțe sure.* CAMIL PETRESCU, V. 87. *Se așează la loc, pe marginea patului acoperit cu pătură sură.* C. PETRESCU, Ć. V. 323. *Un drum brăzda cîmpul că o panglică sură.* SAHIA, N. 61. *E o corabie cu pînze sure.* TEODOREANU, M. U. 157. *Și-n fond, ocol dînd țării, munți suri țineau soborul.* VOICULESCU, POEZII, I, 13. *Sub mantăile de lînă sură purtau și ei straie albe.* SADOVEANU, O. XII, 18. *Cei trei văcari... cu sumanele sure aruncate numai pe umăr, ședeau rezemați în ghioagele lor.* BART, S. M. 82. *Priveam lespezile sure de piatră ale dușumelei.* DAN, U. 192. *Acești oameni de la poalele Carpaților, ciudați în lungile lor sumane sure,* BOGZA, C, O, 307, *Îmbrăcămintea lor*

e sură ca a dunărenilor noștri. CONTEMP. 1954, nr. 411, 1/3, cf. DL. *Cerul era sur, murdar de nori.* ISAC, O. 61, cf. DM. *Iarăși se întunecă Munții știrbi și suri.* LABIȘ, P. 178. *Pământ ostil care trebuie să fi fost plin de țințari, iar acum numai bolovani tari, suri.* BARBU, PRINC. 65. *S-a destrămat covorul de iarbă dimprejur Și-acum pământul toamnei e reavăn și e sur.* HOREA, P. 53. *O, cîtă pace lîngă ziduri sure.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 20/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Mîrla din pădure Are pe unul anume, Pe cucul cu pene sure.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 206. *E un taur mare... cu părul sur.* RETEGANUL, P. IV, 41. *Cucule cu pene suri, Frumos cînți vara-n păduri.* FOLC. TRANSILV. I, 56. *Cuculeț cu pana sură, Ce tot cînți la noi pe șură?* FOLC. MOLD. II, 220. ✧ *Mere sure* = denumire dată unor specii de mere a căror coajă este de culoare sură **(1)**. Cf. BULET. GRĂD. BOT. I, nr. 3, 80. ✦ S. f. art. (Regional) Icter (Teregova — Caransebeș). Cf. H XVIII 285.

4. Adj. (Despre animale) Care are pielea, părul, blana de culoare sură **(1)**; (despre păsări) cu penele sure **(1)**; cenușiu, (regional) suran **(2)**. V. s e i n **(1)**. *Cai roșii și suri și pestrițí și albi.* BIBLIA (1688), ap. TDRG. *Căutați să ne răpeziți..., patru telegari suri* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 256/30. *Din turmă lupul șuier o oaie au răpit.* DONICI, ap. TDRG. *Te grăbește, Ăgerul meu armăsar, Sur ca bruma.* NEGRUZZI, S. II, 102. *Lupii suri ies după pradă.* ALECSANDRI, POEZII, 13. *La poalele lor cuibează vulturii... cei suri, al căror cioc ascuțit și aprig... răsare hidos.* ODOBESCU, S. III, 16. *Și țintirimul singur cu strîmbe cruci veghează, O cucuvaie sură pe una se așează.* EMINESCU, O. I, 69. *După fața lînii, oile sînt: albe sadea,... sure sau săine.* DAMÉ, T. 67. *Miei albi fugeau către izvor Și grauri suri zburau în cete.* COȘBUC, P. I, 176, cf. ȘĂINEANU[2]. *Telegarii, caii de trăsură: pegi, murgi, roibi, albi, negri, șargi, suri.* IORGA, C. I. I, 170. *Ah, unde-i șuierul mierliței sure?* IOSIF, P. 47. *Vulturii cei suri Treceau lovind văzduhul cu aripele-ntinse.* PETICĂ, O. 175. *Caii... erau suri amîndoi.* AGÎRBICEANU, A. 350, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Morarul se înțepenea pe stinghiile podului ca o uriașă cucuvaie sură.* GALACTION, O. 55. *Un cal sur, uriaș, cu coastele proeminente... căra această căruță.* SAHIA, N. 65. *Au dat năvală doi duluși suri cu căpățînele negre.* SADOVEANU, O. XVII, 404. *Buhe sure s-așează ca urne pe brazi.* BLAGA, POEZII, 106. *În fața lui se afla o femeie bătrînă, cu o pisică neagră în brațe,... cu alta sură pe umărul drept.* BENIUC, M. C. I, 307, cf. DL. *Stau prin ocoale boii suri.* V. ROM. ianuarie 1957, 81, cf. DM. *Am văzut ... norii cum aleargă pe cer Ca niște herghelii sure.* H. LOVINESCU, T. 174. *Se auzeau... lătăturile înfiorătoare ale unor cîini mari, suri, slabi.* T. POPOVICI, SE. 357. *Trimite toamna surul ei hulub.* HOREA, P. 61. *Înapoia lui... leșul unei lupoaice mari, sure.* VÎN. PESO. februarie 1964, 16. *Cîini suri mi-au sfîșiat în colți pulpana.* VULPESCU, P. 22, cf. M.D. ENC., DEX. *Cuculeț, pasăre sură, Mînca-ți-aș limba din gură.* ALECSANDRI, P. P. 245. *Mierliță, mierliță, Pasăre pestriță, Pestriță și sură Farfara de gură.* TEODORESCU, P. P. 453, cf. ALRM SN I h 178. *Nu da pe lîngă șură, Că avem o cățea sură.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 406. *Și-a venit vulturul sur... s-apuce un boboc, doi.* MARIAN, Î. 217. *Își adună doi boi suri, Cu coarnele de auri.* BÎRLEA, L. P. M. I, 126. *Șopîrlă sură.* ALR II 6 225/260. *Iac-un drac de mocănaș, Cu doi cai alăturași: Unu-i sur și unu-i pag, Cum îi codreanului drag.* BALADE, II, 424. *Cuculeț, pasăre sură Nu veni la noi la șură.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 573. *Am un cal sur, Se văd dinții ca prin ciur* (Bolovanul în apă). GOROVEI, C. 26. *Purcelușă sură pură, sui pură pe topură c-un maldăr de pur în gură* (Puii și rîndunica). PASCU, C. 85. ✧ (Substantivat) *Un lup... Nimeri... într-o cănărie. Simțindu-l pe sur aproape, cîinii toți s-au întărîtat.* DONICI, F. II, 27/4. *Suie sura pe cuptioriu, N-a suri sura-napoi* (Pisica). GOROVEI, C. 291. ✦ (Substantivat) Cal sau iapă cu părul de culoare sură **(1)**. Cf. DAMÉ, T. 182, LIUBA — IANA, M. 116, ȘĂINEANU[2]. *Sări jos, dădu calului o palmă și surul își luă vînt spre herghelie.* GÎRLEANU, N. 16. *Bate surul din potcoavă.* TOPÎRCEANU, B. 16. *Între oamenii încălărați la urmă, veneau caii fraților: murgul lui Potcoavă și surul lui Alexandru.* SADOVEANU, O. XVIII, 41. *Are în grijă doi suri și doi roibi și ar mai vrea doi murgi.* ARGHEZI, B. 59. *Pe poarta deschisă, Biscoveanul trecu în goană pe surul lui costeliv, dar vinos.* CAMIL PETRESCU, O. I, 9, cf. DL, DM, DEX, H VII 155, 209, IX 115, 209, XI 115, XII 97, 140, XV 4. *Spune, tărîmurea, Înghețată-i Dunărea, Să treacă neica pe ea, Cu trei suri alăturea?* TEODORESCU, P. P. 299. *Pe sura Și la Sadagura.* MARIAN, N. 649. *Pui(e) mîna pi suru Și si vii la oraș.* VASILIU, C. 15, cf. CHEST. V 76/27, 32, 51, 65, A V 14, 33. *Măi mocane, dumneata, Nu ți-e suru de vînzare?* FOLC. OLT. — MUNT. II, 227. *Grajdi di piatră descuia. Ei! ei! Cearcă murgii, cearcă surii.* FOLC. MOLD. I, 240. ✦ (Substantivat; prin Ban. și prin estul Transilv.) Bou sau măgar cu părul sur **(3)** ori găină cu pene sure. *Suru și suroniu, suriță, suran.* LIUBA — IANA, M. 115, cf. H XVIII 141, CHEST. V 76/26, ALR II 5 704/141.

5 Adj. (Popular; despre părul oamenilor) Cărunt. Cf. I. GOLESCU, C. *Craiule, a ta nădejde,... Nu va fi nicicum mințită d-un ostaș cu părul sur.* POGOR, HENR. 186/3. *El tăcu și-și trase lungile mustețe sure prin degetele dinainte, după a sa datină.* FM (1845), 31[2]/25. *Se ivi un om înalt, cu barba lungă și sură.* EMINESCU, P. L. 40. *Barbișonul sur, adus înainte de vîrf, îi atîrna solemn de la bărbie.* BACALBAȘA, S. A. I, 93. *Un moș cu barba sură.* GOGA, POEZII, 283. *Al patrulea era mai bătrîn, barba lui era pe jumătate sură.* AGÎRBICEANU, A. 31. *Țîșnea în toate părțile păru-i aspru, sur și spăriet.* HOGAȘ, DR. I, 208. *Fruntea i se încreți în două dungi groase între sprincenile-i sure.* MIRONESCU, Ș. 11. *Are un ginere și doi feciori concentrați. Ne va spune clătinînd pletele sure de tot.* C. PETRESCU, Î. I, 102. *Era un bătrîn frumos, falnic, ras proaspăt, cu mustățile sure, răsucite.* BART, S. M. 45. *Ce dacă părul mi-este sur?* CĂLINESCU, O. II, 219. *Acum barba scurtă, sură și aspră îi era zburlită.* CAMIL PETRESCU, O. II, 160. *Părul ondulat, vopsit într-un castaniu roșcat avea la rădăcină o mică dungă sură.* V. ROM. septembrie 1955, 65. *Nu vă uitați că rar mi-i părul Și sur ca sara cea de toamnă.* BENIUC, V. 148. *Ochi gînditori, bărbi sure sau albe, zîmbiri îmbietoare pentru eventualul cumpărător care examinează marfa.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 20/2. *Cît ești de bogat, Nu mi-i fi bărbat, Că ți-e barba sură Și n-ai dinți în gură.* ALECSANDRI, P. P. 122. *Spune, spune, barbă sură, Căișorii cum se fură?* TEODORESCU, P. P. 299, cf. ALRM I/I h 98. *Moșul cel cu barba șură Ar vrea și el să-i dau gură.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 272. ✧ E x p r. **A scoate (cuiva) peri suri (în cap)** = a scoate cuiva peri albi, v. p ă r[1] **(I 1)**. Cf. ZANNE, P. II, 402. ✦ P. e x t. (Despre oameni ori despre capul sau tîmplele lor) Care are părul, barba sau mustățile cărunte; cărunt. Cf. I. GOLESCU, C. *Nu căuta că-s sur, îs verde încă.* ALECSANDRI, T. I, 68. *O babă bătrînă și zbîrcită ... sta cu capul ei sur ca cenușa în poalele unei roabe tinere.* EMINESCU, P. L. 16. *Capul lui de timpuriu sur ... prezidase multe mese rămase de pomină.* C. PETRESCU, Î. I, 5. *Nu era nici ostenit, nici îndoit și nici bătrîn, deși palid, încercănat și sur.* TEODOREANU, M. U. 83. *Mulți oșteni și răzăși ruginiți îl cunoscuseră pe măria sa tînăr. De atunci erau ani patruzeci. Acuma era sur.* SADOVEANU, O. XII, 381. *Își culcă tîmpla sură pe epoletul lui moale, de campanie.* T. POPOVICI, SE. 83. *Sînt bătrînă, albă, sură, N-am nici bani, nici beutură.* RETEGANUL, TR. 37. ✦ F i g. Străvechi **(3)**. *Rîul sfînt ne povestește cu-ale undelor lui gure De-a izvorului său taină, despre vremi apuse, sure.* EMINESCU, O. I, 44, cf. DL, DM, DEX.

6. Adj. (Rar) Argintiu. *Lăcrămioarele sure ca mărgăritariul, mironosițele... și florile toate s-adunară.* EMINESCU, P. L. 23. *Brazii suri și neclintiți, cu trunchiuri netede și goale, se ridicau încremeniți și drepți.* HOGAȘ, DR. I, 203. *Peste fagi cu vîrfuri sure A căzut amurgul rece.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 29.

7. Adj. (Mai ales despre lumină, fenomene meteorologice, momente ale zilei) Lipsit de strălucire, de lumină, întunecat (v. înceţoşat, tulbure 1); p. ext. deprimant. *De asupra-ne niște groaznice petri, numai aninate să vedea a sta, și slobozea surele umbre în apă.* FM (1838), 73²/16. *Înaintea palatului ardea un opaiț, care răspîndea asupra ființelor de prin'mpregiur nește raze sure.* ib. (1844), 173³/7. *În cea pădure veche... Arbori, stînci, prăpastii și oricare făptură Iau forme urieșe prin negura cea sură.* ALECSANDRI, POEZII, 297. *Sură-i sara cea de toamnă.* EMINESCU, O. I, 83. *Unul cîte unul... dispărură în odăile de-alături cufundate-n umbra sură.* MACEDONSKI, O. I, 83. *Și moare găinușa în pragul nopții sure.* GOGA, POEZII, 71. *Cresc negurile sure alunecînd tăcute.* IOSIF, V. 146. *Am suferințe... cari îmi par că... mă depărtează și pe mine de la pămînt în regiuni sure și înghețate.* AGÎRBICEANU, A. 335. *Amurgul sur și rece pătrundea prin ferești.* id. ib. 409. *Făcu ochii mici să pătrundă întunericul sur de afară.* GÎRLEANU, N. 63. *Sania coboară clinul de pădure. Fug în urma noastră luminișuri sure,* TOPÎRCEANU, B. 12. *S-ascund hulubii vineți de pădure Veniți în zbor din sure depărtări.* CAZIMIR, L. U. 24. *Iarăși văd aievea ce nu este, Dincolo de negurile sure.* BENIUC, V. 49. *Aerul unei dimineți de toamnă sură îl învioră de-a binelea.* VINEA, L. I, 304. *De acolo se cernea lumina sură pe care vîntul o împrăștia de parcă ar fi fost pleavă.* T. POPOVICI, SE. 59. *Oamenii nu pricepură cît de mare-i acea zi Învălită-n ploaie sură.* LABIȘ, P. 45. *Venea o noapte sură și înfricoșătoare.* BARBU, G. 201. *Negurile sure ale nopții s-au tras pe nesimțite către Mureș.* LĂNGRĂNJAN, C. I, 26. *M-au legănat atîtea valuri mohorîte în sure strălucirî de nori de toamnă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 123, 11/3. ✦ Fig. Care nu atrage atenția prin nimic; care nu se remarcă în nici un fel, șters **(4)**; lipsit de farmec, de atractivitate, anost, fad. *Vocea lui devenea tot mai închisă, tot mai sură parcă.* AGÎRBICEANU, A. 179. *Moșnegii din Alăuteşti își aminteau de înfățișarea-i sură.* GALACTION, O. A. II, 31. *Sura existență de provincie cu orice perspectivă închisă ca de un zid opac.* C. PETRESCU, Î. II, 217.

8. S. f. art. (Regional) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans (Rogojeni — Bîrlad). Cf. H III 119.

— Pl.: *suri, -e.*

— Etimologia nesigură. Cf. bg. cyp, scr. sur.

SURABONDÁNȚĂ s. f. (Franțuzism învechit) Supraabundență. Cf. ALEXI, W.

— Pl.: *surabondanțe.*

— Din fr. **surabondance.**

SURÁG s. n. (Învechit) Vas (pentru lichide). Cf. DHLR II, 552. *Și avînd gata un surag, adecă un vas de lut, pune-le înlăuntru și le acopere și amestecă-le cu fierul* (a. 1805). GRECU, P. 88.

— Pl.: ? — Și: **surâhi** s. n. DHLR II, 552.

— Din tc. **sürahi.**

SURÁHI s. n. v. **surag.**

SURÁIE s. f. (Ban., Maram. și vestul Transilv.) Vacă de culoare sură **(1)**. Cf. HEM 596, LIUBA — IANA, M. 116, JAHRESBER. XII, 51, PASCU, S. 203, CADE, H XVIII 305, com. MARIAN, DENSUSIANU, Ț. H. 84, CHEST. V 76/8, 51, 70, 92, MAT. DIALECT. I, 141.

— Pl.: *surăi, -ăie.*

— **Sur** + suf. *-aie.*

SURÁN, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. (Regional; despre părul, blana animalelor sau penele păsărilor) Sur **(3)** (Vețel — Deva). Cf. ALR I 1 043/107. *Găinușcă cu penele surane, ca lîna.* ib.

2. Adj. (Regional; despre animale și păsări) Sur **(4)** (Bănești — Găiești). Cf. CHEST. V 76/6. ✦ (Substantivat) Cal, bou sau vacă de culoare sură **(1)**. *Surù și suroniu, surilă, suran e sur.* LIUBA — IANA, M. 115, cf. JAHRESBER. XII, 152, CADE, H IV 86, IX 37, com. MARIAN, PAȘCA, GL., CHEST. V 76/86.

— Pl.: *surani, -e.*

— **Sur** + suf. *-an.*

SURÁȘ, -Ă adj. (Prin Maram.) Diminutiv al lui sur **(4)**. Cf. PASCU, S. 349, BUD, P. P. 68. ✧ (Substantivat) *Dară aici cine șede? Doi surași de porumbași.* id. ib.

— Pl.: *surași, -e.*

— **Sur** + suf. *-aș.*

SURÁTĂ s. f. **1.** (Învechit și popular) Prietenă (v. prieten **1**). *Voi plînge preste fecioriele meale eu și suratele meale.* BIBLIA (1688), 183²/31, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C. *Așa se depărtase Elena de suratele ei, cît cînd venea uneori între iale, era ca un lucru de mirare.* FM (1841), 171²/6, cf. POLIZU. *Mireasa își lua ziua bună de la fete și surate.* GHICA, S. 35. *Mărica... se strecoară printre surate ca un prichindel.* DELAVRANCEA, S. 42. *Nevestele noastre trăiau ca surorile, își ziceau suratã și nouă, bădică.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 237, cf. ȘĂINEANU². *Rîd suratele gătite Mînă-n mînă cu flăcăii.* IOSIF, PATR. 38, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Stă între surate harnice și toarce.* VOICULESCU, POEZII, I, 184. *Cum, nu se știe, prin surate și naşe... s-a aflat la Malu Surpat.* SADOVEANU, O. XVII, 236, cf. SCRIBAN, D., DL. *Îmi povestea... de satul și suratele ei, care pe unde au ajuns.* PREDA, I. 237, cf. DM, DEX. ✧ Expr. (Despre femei) **A se prinde surate** = a lega o prietenie trainică. Cf. MARIAN, S. R. II, 8, DL, DM, DEX. ✦ (Popular și familiar) Termen cu care se adresează cineva unei femei sau care se pune înaintea numelui unei femei despre care se vorbește, în semn de intimitate, prietenie, dragoste. *Tot zmeu a fost, surato. Văzuși împelițatul!* HELIADE, O. I, 189, cf. POLIZU. *Așteptați, suratelor, și pe Ana, că uite, vine!* PELIMON, I. 39/23. *Vezi, suratã, cît sînt de mîndri și de vîrtoși șase feciori și șase fete ale mele.* ODOBESCU, S. III, 300. *Surata Chira își întinse gîtul îndărăt.* SADOVEANU, O. XVIII, 488. *Du-te sănătoasă și drum bun, surată.* ARGHEZI, S. V, 163, cf. DL, DM, DEX. *Bine mai trăiam, surată, Cînd eram la mama fată.* MARIAN, NU. 711. *Ești bună, surată, să mă găzduiești oleacă?* POPESCU, B. II, 116. *Ei, surată — zice — ce mai faci, cum mai trăiești?* O. BÎRLEA, A. P. II, 127. *Surată Cumnată, Bărăbțelu tău Mult e năiărău.* BALADE, III, 165. ✧ Compus: **Surata-din-pădure** = mama-pădurii, v. mamă **(III)**. Cf. CANDREA, F. 165, PAMFILE, DUȘM. 212. ✦ Termen folosit pentru a denumi un obiect apropiat, familiar cuiva. *Cîteodată ochii se înălțau în văzduh, după bombele turcești, ce băteau pînă la Verbița sau se spărgeau în aer, vîjîind și trosnind. — Primește-o, Ghiță, că ți-e surată.* D. ZAMFIRESCU, R. 233. *Tu mă poți, oglindă, spune! Ei, tu doară nu te-i pune Să mă spui! Tu-mi, surată, Gînduri bune.* COȘBUC, P. I, 105. *De lîngă șură, răzimată, Te va privi muncita sapă, De-ar ști vorbi surata bună, Amar te-ar prohodi la groapă.* GOGA, POEZII, 110.

2. Fig. (Rar) Ceea ce are afinități, trăsături comune, ceea ce se aseamănă, se înrudește cu altceva; țară, limbă etc. de aceeași origine cu alta; soră **(2)**.

Fără să ne aseămănăm întru totul pomenitei surate franceze..., am căutat chiar de la numărul de față să corespundem așteptărilor. în PLR II, 504.

— Pl.: *surate.*

— **Soră** + suf. *-ată.*

SURÁTEC, -Ă adj. v. **suratic.**

SURÁTIC, -Ă adj. (Regional) Care este de culoare (aproape) sură (v. s u r **1**). *Fumul suratec se strecura în văzduhul rece.* D. ZAMFIRESCU, ap. TDRG, cf. DL, DM, ALR I 31/125, 1 484/144, 1 485/516, TEAHA, C. N. 268.

— Pl.: *suratici, -ce.* — Și: **surátec, -ă, surétic, -ă** (ALR I 31/105, 1 484/144, 1 485/516) adj.

— **Sur** + suf. *-atic.*

SURĂÍȚĂ s. f. (Prin Bucov.) Vacă de culoare sură (v. s u r **1**). Com. MARIAN.

— Pl.: *surăițe.*

— **Suraie** + suf. *-iță.*

SURĂȚÍCĂ s. f. (Popular) Diminutiv al lui surată **(1)**. Cf. CADE, DM, DL, DEX, ȘEZ. IV, 191.

— Pl.: *surățele.*

— **Surată** + suf. *-ică.*

SURĂȚÍE s. f. (Popular; și în sintagma *surăție de cruce,* CADE) Legătură puternică de prietenie între femei. Cf. TDRG, CADE, DL, DM, DEX.

— Pl.: *surății.*

— **Surată** + suf. *-ie.*

SURBÁNCĂ s. f. (Regional) **1.** Găleată mică (Budești — Sighetu Marmației). Cf. T. PAPAHAGI, M. 223.

2. Oală de gătit (Moisei — Vișeu de Sus). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SURBÍ vb. IV v. **sorbi.**

ȘURC subst. (Regional) Huludeț (Ineu — Arad). Cf. ALRM SN I h 312/64.

— Pl.: ?

— Derivat regresiv de la **surcel** (v. *surcea*).

SURCALĂU s. n. **1.** (Prin Maram., prin Transilv. și prin nordul Olt.) Bucată de fier sau de sîrmă folosită la curățirea lulelei. Cf. BUGNARIU, N. *Surcealău de surcelit pipa.* ALR I 1 544/255, com. din DOBRA — DEVA, BÎRSANA — SIGHETU MARMAȚIEI, PEȘTIȘANI — TÎRGU JIU, MAT. DIALECT. I, 95, 216.

2. (Regional) Vergea de lemn cu care se împing gloanțele din țeava puștii de soc (Vîlcele — Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 95.

3. (Regional) Strămurare **(1)** (Ghilad — Timișoara). ALR II 5 663/36.

4. (Maram. și nordul Transilv.) Sulă **(I)**. Cf. SCL 1959, 217, ALR II 6 618/260, 272, 349, 353, 6 622/353, ALR II/I MN 152, 3 943/284, ALRM II/I h 411/284.

5. (Regional) Huludeț (Roșia — Beiuș). Cf. ALRM SN I h 312/310.

— Pl.: *surcalaue.* — Și: (regional) **surcălău** (com. din DOBRA — DEVA), **surcealáu** s. n.

— Din magh. **szurkáló.**

SURCĂLÁȘ subst. (Regional) Huludeț (Totoreni — Beiuș). Cf. A I 22.

— Pl.:?

— De la **surcalău,** cu schimbare de sufix.

SURCĂLĂU s. n. v. **surcalău.**

SURCĂLÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Prin nord-vestul Transilv.; complementul indică obiecte în formă de tub) A curăța în interior cu ajutorul unui surcalău **(1)**. *Surcalău de surcelit pipa.* ALR I 1 544/255, cf. MAT. DIALECT. I, 95, 216.

2. P. e x t. (Prin Maram. și Transilv.; complementul indică obiecte) A găuri. Cf. LEXIC REG. 22, LEXIC REG. II, 47.

— Prez. ind.: *surcălesc.* — Și: **surceli** vb. IV.

— Din magh. **szurkálni.**

SURCEÁ subst. I. S. f. **1.** Bucată de lemn, mică, subțire și uscată, g ă t e j, u s c ă t u r ă, v r e a s c, (învechit și regional) t î r ș[2] **(5)**, (învechit) ș o r m î n t, (regional) c l e n c i, h ă b ă d i c, p o g m e t e, r a b u r i, r a n c o t ă, s e l n i ț ă, s f ă r g a c i, ș i b ă **(1)**; s p e c. bucată care se desprinde dintr-un lemn prin cioplire sau prin spargere, a ș c h i e, ț a n d ă r ă, (popular) z b u r ă t u r ă, (regional) s a l c ă, s ă l î n g ă, s c ă r î m b ă, s c l e p e r i ț ă, s f a r g h i e, (învechit) o ț a p o c, (regional) s c o a r ț ă **(I 4)**. *Un om... culegea nește așchii și nește surceale, aduna cum să facă foc.* CORESI, ap. GCR I, 24/6. *Strîngînd Pavel ceva surceale și puind spre foc.* N. TEST. (1648), 172[r]/11, cf. KLEIN, D., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., I. VĂCĂRESCUL, în CONTRIBUȚII, II, 60. *Pentru sămînță o alege dintr-acelea plante a căror lujer este mai nalt... Le însemnează cu o inscripție sau cu o surcea.* BREZOIANU, A. 422/29, cf. POLIZU. *Am găsit două mujeri și trei copii, pitulați în giurul cîtorva surcele arzînd în veatră.* HASDEU, I. C. I, 235. *Poftim!... o surcea de lemn și ei nu au curajul să o care.* ALECSANDRI, T. I, 448, cf. BARCIANU, V., CIHAC, I, 271. *Așchiile și... surcelele ce se împrăștie fără folos, cînd cu o teslă rău mînuită, o calfă de dulgher stîngaci ciopîrțește bîrna.* ODOBESCU, S. III, 166. *Ducîndu-se băietul... la stejarul cu pricina... l-a zmuls din pămînt, ca pe o buruiană, și l-a azvîrlit într-o tihăraie, ca pe-o surcică.* CREANGĂ, O. 163. *Luă cu dînșa o surcea ce căzuse de la o țandără a bradului.* ISPIRESCU, L. 364. *Luă cîteva surcele și le aruncă, una după alta, în foc.* SLAVICI, O. I, 234, cf. DDRF. *Ea vrea... foc să vadă, Un foc din trei surcele culese de pe stradă.* COȘBUC, P. II, 188. *Zvîrlea paralele ca pe surcele și trăia ca o domniță.* ADAM, R. 190, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Generosul sînge iești gîlgînd din izvor, se împrăștie pe pămînt..., alunecă printre surcele și penele împrăștiate.* ANGHEL, PR. 96. *Pădurea de ieri... se schimbase într-un cimitir de trunchiuri și surcele.* CHIRIȚESCU, GR. 26. *Strînge surcele și vreascuri de pe lîngă gard.* BUJOR, S. 59, cf. RESMERIȚĂ, D. *Au strîns mărăcini, surcele și bucăți de cruci putrede.* DUMITRAȘCU, STR. 7, cf. CADE. *Înaintea sobei, stă coșul cu lemne și cu surcele.* GALACTION, O. A. I, 70. *Două surcele de vreasc.* TOPÎRCEANU, P. O. 155. *Despicase surcele și făcuse focul.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 23. *Nici surcele nu aveam voie să strîngem.* COCEA, S. II, 642. *Acolo arde un foc pîrîitor de vreascuri și surcele.* TEODOREANU, M. U. 261, cf. DS. *Scoase, din cotruța de sub vatră, surcele uscate.* SADOVEANU, O. I, 73. *Nici nu prind să ardă bine Trei surcele cît trei fire.* PILLAT, P. 251, cf. SCRIBAN, D. *Infinita industrializare casnică... a nuielei, a bățului și a surcelei, pînă la uriașul speciei, cufărul împletit.* ARGHEZI, B. 41. *În luciul ferestrei se zăreau scări de surcele, de care se rezemau cercelușii și mușcate.* CĂLINESCU, O. I, 21. *Vinul aici mirosea a strugure, nu a surcele.* PAS, L. II, 15. *Din lemn iese și cruce și par, și raclă, și surcele.* CAMILAR, N. I, 218. *Bordajul bărcii lovite zbura pe sus, prefăcut în surcele.* TUDORAN, P. 417, cf. LTR[2]. *Cenușa era spulberată și alături mai rămăseseră cîteva surcele.* BARBU, G. 309. *Iese... cu o toporișcă în mînă și se apucă să facă*

surcele. T iulie 1968, 25. *Gunoaiele, surcelele, bucățile de hîrtie au început să joace, prinse în iureșul unui vîrtej.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 90, 18/2. *Nu mai plînge, fa, Că eu te-oi lua De soția mea Cînd se va vedea... Vulpea cu mărgele Culegînd surcele.* ALECSANDRI, P. P. 47. *Mă dusei la soacră-mea Să văz cinstea dă la ea. Mi-a dat lapte-ntr-o lulea, Mămăliga pe-o surcea.* TEODORESCU, P. P. 265. *Focul de surcele S-aprinde și bobotește Da-n casă nu se-ncălzește.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 156. *Apucă de jos o surcică și se dă cu ea la săpat pimprejurul grădinii.* SBIERA, P. 179. *Frunzuliță trei surcele Pe drumul de la Săcele Vine dorul mîndrei mele.* BIBICESCU, P. P. 22. *Caută două surcele și începi a bate într-o scîndură.* RĂDULESCU-CODIN, L. 3. *De la vagoane de lemne Ajunsei să string surcele.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 452. *O slugă..., tăind la copac, la nuc, ia o surcică mare d-acolo și-o azvîrlè-n drum.* O. BÎRLEA, A. P. II, 10. *Spală lelea rufele și le-ntinde pe surcele.* FOLC. MOLD. I, 160. *Surcica nu sare departe de trunchi, de rădăcină sau de butuc.* SEVASTOS, N. 286, cf. CONTEMPORANUL V_2, 500, DDRF, ZANNE, P. IX, 530, TDRG, CADE, M. I. CARAGIALE, C. 109. *Banii nu se culeg de la trunchi, ca surcelele.* CREANGĂ, O. 245, cf. DDRF, ZANNE, P. V, 63. *Eu îl trimit la surcele și el mi-aduce viorele* (sau *floricele*), se spune despre cineva care face altceva decît i se cere. Cf. PANN, P. V. I, 87/28, FM (1846), 264^2/11, MARIAN, NU. 9, ZANNE, P. I, 291, TDRG, CADE. *Pe unde tăiam lemne, acum adunăm surcele,* se spune despre cineva care a scăpătat. Cf. ZANNE, P. I, 203. *De unde tai lemne, alții de mult au adunat surcele,* se spune în bătaie de joc cuiva care, fără să-și dea seama, repetă experiența altora mai vîrstnici. Cf. id. ib., RĂDULESCU-CODIN, Î. 362, CADE, UDRESCU, GL. *Tu unde aduni surcele eu am tăiat lemne.* ZANNE, P. I, 203, 291. *Se-nvelește cu ipingeaua și se scarpină cu sulceaua,* se spune despre un om zgîrcit. Cf. id. ib. III, 197. *Eu nu-s coada lemnelor, Că-s fruntea surcelelor,* se spune unui om care se laudă. Cf. id. ib. V, 312. *Pas Burdele La surcele,* se spune, în glumă, pentru a îndemna pe cineva să facă un lucru. Cf. id. ib. I, 292. *La voi taie lemnele, la noi cad surcelele* (Clopotele trase și răsunetul lor). SBIERA, P. 320. *La noi taie lemnele, la voi sar surcelele* (Melița, melițoiul). GOROVEI, C. 226. *Două lemne șodolemne, Ș-un braț de surcele* (Scara). id. ib. 329, cf. PĂSCULESCU, L. P. 99, PAMFILE, C. 32. *Hop, hop, hop, Ciurcele îngrop, Ghemuri strînse, Funii strînse, Funii întinse* (Boștanul). PAMFILE, C. 17. *Ciurcică de os, Mînă-porcii în jos!* (Pieptenele). id. ib. 29. ◇ Fig. *Tu ții o surcea neagră în mînă și o duci pe hîrtia albă.* ARGHEZI, S. VIII, 276. ◇ Expr. (Popular) **A face sînge pe o surcea** = a se lăuda că face mai mult decît e în stare să facă. Cf. ZANNE, P. II, 711. (Regional) **A lua** (pe cineva) **în trei surcele** = a-l lua repede. Cf. id. ib. IX, 530. ◇ (Prin analogie) *Coarnele* [de cerb] *se prelucrează de către strugari și surcelile ce rămîn se întrebuințează la doftorii.* J. CIHAC, T. N. 51/15.

2. Fig. Odraslă **(2)**. *Așa s-au stins sămînța Ruxandei... măcar că mai pot fi încă surcele și acum din cele două fete ale Ruxandei, care eu nu le știu.* ȘINCAI, HR. II, 226/20, cf. DDRF. *Nu pot să mă reneg, chiar de-ați cădea-n genunchi, Surcea de neam și tu, ilustre trunchi.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 87.

3. S. m. (Prin Ban.; în forma *surcel*) Numele unui pește neidentificat mai de aproape. Cf. BĂCESCU, P. 185.

II. P. anal. Nume dat unor obiecte, părți de obiecte etc. care se aseamănă ca formă sau ca aspect cu o surcea **(I 1)**.

1. S. f. (Mold.; la pl.) Minciunele (v. minciună **2**). Cf. TDRG, CADE, DL, DM.

2. S. f. (Argotic; la pl.) Coaste. BUL. FIL. IV, 159.

3. S. n. (Popular; în forma *surcel*) Huludeț. Cf. DAMÉ, T. 136, TDRG, LTR[2]. *Să nu-ț[i] mai tai... Și surcelu din suveică.* ALEXICI, L. P. 33, cf. ȘEZ. V, 57, VII, 188, VIII, 149, ALRM SN I h 312, A I 13, 20, 21, 24, II 4, 8, V 8, 14, 15, 20, VI 26.

4. S. n. (Popular; în forma *surcel*) Băț (la pușca de soc). Cf. ALR SN V h 1 306.

5. S. n. (Regional; în forma *surcel*) Grăunțar (Boiu Mare — Baia Mare). Cf. ALR SN I h 174/272, FD II, 157.

6. S. f. (Regional) Andrea (Șieuț — Bistrița). Cf. ALR I 1 761/223.

7. S. n. (Regional; în forma *surcel*) Unitate de măsură pentru lichide, nedefinită mai de aproape (Sălișteа de Vașcău — Vașcău). Cf. CHEST. V 132/100. *Laptele la stînă se măsoară cu surcelul.* ib.

— Pl.: *surcele.* — Și: **surcică** s. f., (popular) **surcól** (pl. n. *surcele* și m. *surcei*, BĂCESCU, P. 185) s. n., s. m., (regional) **surgéle** (ȘEZ. II, 183) subst. pl., **sucél** (TDRG, ȘEZ. VII, 188) subst., **sulcéle** (ALRM II/I h 381/157) subst. pl., **ciurcéa, ciurcícă** s. f., **ciurcéi** (ȘEZ. V, 57) subst.

— Lat. ***surcellus** (= *surculus*). — **Surcică**: cu schimbare de suf.

SURCEALĂU s. n. v. **surcalău.**

SURCÉL s. n., s. m. v. **surcea.**

SURCELÁ vb. I v. **surceli**[1].

SURCELĂRÍE s. f. (Regional) Mulțime de surcele **(1)**; loc acoperit de surcele (Cojoci — Cîmpulung Moldovenesc). Cf. A V 19.

— Pl.: *surcelării.*

— **Surcele** (pl. lui *surcea*) + suf. *-ărie.*

SURCELÍ[1] vb. IV. (Regional) **1.** Intranz. A strînge surcele **(1)**. Cf. CADE, DL, DM. *Și te fă d-a surcela, Turcii seamă-a nu-ți băga.* MAT. FOLK. 76.

2. Tranz. (Complementul indică lemne) A tăia (sau a ciopli) pentru a face surcele. Cf. CADE. *Cu schinarea aduceam lemne dă la pădure și le surceleam în tîrlă.* GRAIUL, I, 242.

— Prez. ind.: *surcelesc.* — Și: **surcelá** vb. I.

— V. **surcea.**

SURCELÍ[2] vb. IV v. **surcăli.**

SURCELÚȘĂ s. f. Diminutiv al lui surcea **(1)**; surceluță. *Aprinde focurile în sobe cu surceluțe uscate și hîrtii pregătite de cu seară.* TEODOREANU, C. B. 32, cf. ALR II/I h 275/723.

— Pl.: *surceluțe.*

— **Surcele** (pl. lui *surcea*) + suf. *-ușă.*

SURCELÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui surcea **(1)**; surceluță. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Furnica de pădure ... își face cuibul... din diferite bețișoare, crengurele, surceluțe.* MARIAN, ap. CADE, cf. DL, DM, DEX, ALR II/I h 275/531.

— Pl.: *surceluțe.* — Și: (regional) **ciurcelúță** s. f. PAMFILE — LUPESCU, CR. 64.

— **Surcele** (pl. lui *surcea*) + suf. *-uță.*

SURGHIDÁ vb. I v. **surchidi.**

SURCHIDEÁLĂ s. f. (Popular) Acțiunea de a surchidi.

1. Hărțuială; p. ext. mustruluială **(2)**; bătaie. Cf. surchidi **(1)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *În coada ochilor mi s-au proptit două lacrimi din acelea care domoliseră, sub salcia babii, surchideala mamii.* KLOPȘTOCK, F. 132, cf. SCRIBAN, D., L. ROM. 1909, nr. 6, 78, DM, DEX.

2. Aruncare a arșicului la jocurile de copii. Cf. surchidi **(2)**. *După cîteva surchideli cade „Armășia" în seama bătutului.* SĂM. II, 83, cf. ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, DR. IV, 849.

— Pl.: *surchideli.*
— **Surchidi** + suf. *-eală.*

SURCHIDÍ vb. IV. Tranz. (Popular) **1.** (Complementul indică ființe) A hărțui; p. ext. a mustrului **(2)**; a chinui; a bate. *Nici acolo n-a făcut nici o ispravă. Degeaba l-a strunit și l-a mustrat și l-a închis și l-a surchidit.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 116, cf. ȘĂINEANU². *Duhurile rele ce sînt surchidite prin felurite descîntece, vrăji și urații.* PAMFILE, ap. TDRG, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Mînia preotesei Tilda nu se potolește. De două zile mă surchidește.* STANCU, R. A. IV, 13. *Spune-le măcar acum ce-i de făcut, nu-i mai surchidi de pomană.* V. ROM. noiembrie 1954, 22. *Era... fără nici un rost în puterea iernii și-l surchideau ai lui în fiecare zi că e o haimana.* PAS, Z. I, 278, cf. DM, DL, DEX, COM. PANȚU, MAT. DIALECT. I, 236. ✧ (Prin analogie) *Ale cărui păpuși le arunca una într-alta, le smucea, le surchidea, fără să se sinchisească, dacă li se întîmpla să se ciobească.* M. I. CARAGIALE, C. 60.

2. Spec. (La jocurile de copii; complementul indică arșice sau zaruri) A arunca făcînd să se răsucească. *Copiii surchidind un arșic după învoielile ce au, unul este proclamat armaș.* TEODORESCU, P. P. 196. *Fiecare o ia în mînă la rîndul său, o surchidește și așteaptă să vadă „ce cade".* SĂM. II, 82, cf. ȘĂINEANU², TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, COM. PANȚU. ✧ Refl. pas. *Se folosește un arșic care se surchidește, adică se aruncă.* PAMFILE, J. III, 5. ✦ (Regional; complementul indică distanțe; în forma *surchida*) A măsura cu palmele (Mătău — Cîmpulung). Cf. COMAN, GL.

— Prez. ind.: *surchidese.* — Și: (regional) **surchidá** (COMAN, GL.) vb. I, **surchiudí** (MAT. DIALECT. I, 236) vb. IV.
— Etimologia necunoscută.

SURCHIUDÍ vb. IV v. **surchidi.**

SURCÍCĂ s. f. v. **surcea.**

SURCÍNĂ s. f. v. **sulfină.**

SURCLASÁ vb. I. Tranz. **1.** (Complementul indică oameni sau grupuri de oameni) A întrece în mod categoric, la o mare diferență (în cadrul unei competiții sportive). *În cadrul categoriei A la fotbal... la Cluj, „Știința" a surclasat pe „Metalul" Tîrgoviște.* SEC III, 18. *„Partizan" a jucat excepțional în prima repriză, surclasîndu-și adversarul.* SP. POP. 1966, nr. 4 916, 4/2. *Lidera campionatului vest-german a surclasat cu scorul de 8—0 (2—0) formația „Steagul Roșu" Brașov.* RL 1974, nr. 9 331.

2. (Rar; complementul indică limite, măsuri, momente) A depăși. *Enescu este realizatorul unui moment de sinteză ce nu mai poate fi surclasat.* M 1968, nr. 9, 7.

— Prez. ind.: *surclasez.*
— Din fr. **surclasser.**

SURCLASÁRE s. f. Acțiunea de a (se) surclasa **(1)**. *Nu-l satisface surclasarea criticii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 9/2.

— Pl.: *surclasări.*
— V. **surclasa.**

SURD, -Ă adj., adv. I. Adj. **1.** (Despre ființe; adesea substantivat) Care este lipsit, total sau parțial, de auz; (regional) pîrd. **(2)**, purd. *Eu ca surdu nu auziiu.* PSALT. 72. *Cu un cuvînt stricatului stricăciunea-i curățiș[i], orbilor vederile luminași, surzilor urechile destupași.* CORESI, EV. 227. *Sau cine face mutul sau surdul, sau cela ce veade sau orbul?* PO 190/2. *Orbii făcu cu ochi ologii cu picioare, stricații, surdzii, pre toți tămădui.* VARLAAM, C. 111. *Giudețul să îndeamnă a mai micșura certarea celui vinovat..., cînd cel vinovat iaste surd sau mut.* PRAV. 293. *Aduseră lui un surd grăind anevoie.* N. TEST. (1648), 50v/12. *Fuiu ca un surd și n-am auzit.* CHEIA ÎN. 76r/16, cf. ANON. CAR. *Săracilor bine au vestit, pre cei surzi i-au făcut să audă cuvîntul lui D[u]mnezeu.* MAIOR, P. 253/24, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Vechil sau advocat nu poate fi priimit la judecată fără alegere, precum surdul și nevrîsnicul.* PRAVILA (1814), 19/19. *Care să naște surd trebuie să fie și mut.* ȚICHINDEAL, F. 239/26. [Copiii] *rămîn surzi și mulți din pupatul pe gură, ca și dintr-o palmă peste ureche.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 79/6, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Surzii din naștere n-aud nicicum și pentru aceasta sînt și muți.* CORNEA, E. I, 98/14. *Îți spun că ești surd, n-ai auzit bine!* NEGRUZZI, S. I, 154. *Se întîmplă ca a treia soră... să cadă bolnavă de tifos, după care a rămas surdă.* SION, P. 369. *E surd sărmanul... să strig mai tare.* ALECSANDRI, T. I, 430. *N-aud acorduri surzii, nu văd scînteia orbii.* CARAGIALE, O. IV, 325. *Se vor pune apoi pe joc Pînă chiar și surzii.* COȘBUC, P. I, 301. *Se pare că-i surd, spuse unul mai milos.* AGÎRBICEANU, S. P. 177. *Primarul prinde să rîdă. Notarul, surd, rîde și el, fără să știe de ce.* GÎRLEANU, N. 115, cf. IVELA, D. M. *Mută fiindcă era surdă? dar atunci avea un alt simț înlocuitor al auzului.* M. I. CARAGIALE, C. 135. *N-auzi bre? Ce, ești surd?* REBREANU, R. I, 16. *Lîngă foc, o babă surdă... Spune... povestea cu Ileana Cosînzeana.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 87. *Înțelese pe jumătate și surîse cu indecizia stingherită a surzilor.* C. PETRESCU, O. P. I, 175. *O spăla... și îi da să mănînce o bunică surdă.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 208. *Dau din mîini ca muții la sfat și glăsuiesc mult și cumplit, ca surzii și ca muții, toți delaolaltă.* TEODOREANU, M. U. 65. *Tu să taci, că ești surdă!* VOICULESCU, P. I, 123. *Vechiul nostru maistru de vînătoare ... îmbătrînit și devenit surd, nu-și mai putea îndeplini cu brio, ca altădată, oficiul.* SADOVEANU, O. XX, 215. — *Chelner, surdule, unde ești? Două halbe!* DAN, U. 234. *Tresaltă-n țărînă, voioasă, Cîrlița oarbă și surdă.* CĂLINESCU, O. II, 40. *Dincolo, după cotitură, se deschide aleea, unde surdul titan se plimba întovărășit de sunetele născute din el.* BLAGA, H. 196. *Lelea se apropie, șoptește în urechea spițerului pe jumătate surd.* STANCU, D. 385. *Vorbesc totdeauna prea tare. Parcă au de-a face numai cu surzi.* VINEA, L. II, 17. *Hei cucoană, nu zbiera așa, că nu sînt surd.* H. LOVINESCU, T. 221. *Mergeți și reclamați, strigă șeful aprovizionării ca un surd.* PREDA, R. 131. *O liniște stranie, izvorîtă din el, ca la surzi.* T. POPOVICI, SE. 536. *De afară striga Lixandra, surda, de avea o sută de ani.* BARBU, G. 398. *Este murdar, zdrențăros..., pe deasupra este și surd și miop.* V. ROM. martie 1970, 86. *O mărs la Săini un uom cu un car de lemne să vîndă, și-o fo surd uomu... că n-o'audzit.* CANDREA, Ț. O. 5. *Și pe cîte sînt în sat Eu n-aș da un ban stricat: Una-i surdă, alta-i mută, Alta-i cu spinarea ruptă.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 253. *Surdul n-aude, dar le potrivește,* se zice despre cel ce răspunde cu totul altceva la o întrebare, fie că n-a auzit bine, fie că se prefăce a nu fi auzit. Cf. ZANNE, P. II, 750, CADE, DM. *S-a pornit ca surda-n joc,* se spune despre cineva care, din nepricepere, face un lucru la timp și loc nepotrivit. Cf. ZANNE, P. IV, 405, DL, DM. *Nici un surd mai surd ca cel ce nu ascultă.* ZANNE, P. II, 753, cf. VIII, 543. *Rîde ca mîrțele cel surd,* se spune despre cel care rîde fără să știe despre ce e vorba. Cf. id. ib. II, 693. *Orbul își caută acul în aria cu paiele și surdul îl povățuiește unde sună,* se spune despre cei care dau povețe fără să se priceapă. Cf. id. ib. 654, 750. *Surdului să-i scoți bumbacu din urechi,* se spune celui pe care încerci zadarnic să-l faci să priceapă ceva. Cf. id. ib. 753. *Parcă întîlnea tot surzi și muți,* se spune cînd nimeni nu dă un răspuns satisfăcător. Cf. id. ib. 757. *Cînd muierea e mută și bărbatul surd e viața cea mai bună între amîndoi.* id. ib. 284. *Bărbatul surd nu prea bine, muierea mută cu mult mai bine.* id. ib. 17. ✧ Expr. **A face pe surdul** sau (învechit, rar) **a face urechea surdă** = a se face că n-a auzit. *Năsăuții de la Gogomănești fac urechea surdă, mănîncă... pe datorie și plătesc cînd n-au altă ce face.* KOGĂLNICEANU, S. A. 96. *Taci?... Faci pe surdul!... Sergent, ia ia-mi-l pe dumnealui*

și destupă-i urechile! COCEA, S. I, 46. *Încă un clondir, domnu Tache, că mai avem cinci lei. Ducă-se! Domnul Tache făcu pe surdul.* PAS, L. I, 12, cf. DL. (Regional) **A merge ca surdu-n oaste** = a merge orbește. Cf. ZANNE, P. II, 757, UDRESCU, GL. ✦ (Învechit și regional) *Pădure surdă* = pădure deasă. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., VICIU, GL. (Învechit, rar) *Strat surd* = strat de pămînt folosit la cultivarea legumelor într-o seră. *Deosebim două feluri de strate: straiele în aer slobod și stratele surde.* BREZOIANU, A. 144/18. ✦ (Despre urechi sau, învechit, despre auz) Care nu percepe sunetele. *Eu cel din urmă al Domnului cuvînt L-am zis l-acest nevrednic: Auzul tău e surd.* ARISTIA, S. 66/3. *Surdele lor urechi nu mai pot auzi zgomotul zarurilor.* ANGHEL, PR. 35. ✦ (Glumeț; despre gură, ca organ al vorbirii) Mut **(I 1)**. *Măi moșule, unde ești? Ori îi-e gura surdă.* TEODORESCU, P. P. 123, cf. DL.

2. Fig. (Despre oameni) Care nu dă ascultare, care ignoră o solicitare; care nu se lasă impresionat de ceva; indiferent, nepăsător. *Eu m-am făcut surd la măgulirea cea înșelătoare a lumii* (a. 1750). GCR II, 49/6. *Zac nărăviți în lenevirea prostimei, sînt surzi de adevăr, orbi de frumusețe și adormiți de supărarea greotății gîndirii.* PISCUPESCU, O. 172/19. *Răzvrătitorii... pînă acum au rămas surzi la orice fel de vorbă de învoire.* CR (1833), 188[1]/15. *Rîde de dăznădăjduirea lui și se arată surdă și nesimțitoare la glasul celui ce n-a voit să o prețuiască.* MARCOVICI, C. 59/18. *Nu fi surd nicicum la strigările săracului.* BUZNEA, F. 20/21. *Surzi la duioasa strigare a unui popor prădat.* POGOR, HENR. 42/5. *S-au făcut la glasul firii surd și fără de simțire Încît nu-l mai oțerește singe, moarte și peire.* CONACHI, P. 297. *Se află un domnitor... surd la glasul poporului său* (a. 1848). URICARIUL, X, 1. *În vane el suspină, în vane se muncește, Surde la durerea-i sînt toate pe pămînt.* R. IONESCU, C. 28/3. *Ce fel pot oamenii să fie surzi la adevăr și la virtute.* PELIMON, I. 29/17. *Junii... începură... a chema lumea la arme și lumea nu era surdă și venea din toate părțile.* BOLINTINEANU, O. 249. *Surd este al meu suflet l-a tale vorbe line.* EMINESCU, O. IV, 171. *Cel bogat e surd la plînsul milei și nenorocirii.* DEMĂTRESCU, O. 38. *Sînt încă mulți de aceia care rămîn surzi la glasul poporului.* în PLR II, 42. *Poetul n-o ascultă; rămîne surd la șoaptă.* IOSIF, PATR. 90. *Căpitanul... nu ascultă decît de glasul datoriei. Stă surd, la postul de comandă.* TEODOREANU, C. B. 131. *Măgarul, socotind c-ar pierde O gură de pășune verde, Rămase surd.* ARGHEZI, S. V, 66. *Antiintelectualul... memorează memorabilul și e surd la sublim.* CĂLINESCU, C. O. 61. *Fixîndu-l pe tînăr cu o privire rece și imobilă, surdă la observația sofului.* PREDA, R. 234. *S-a dus, a bătut la uși, le-a arătat piciorul lui de lemn, i-a rugat, erau surzi, morți.* BARBU, G. 151. *Am să descalec absent, cu moartea la rever, la ovații surd.* VULPESCU, P. 92.

3. (Despre zgomote, sunete, glas etc.; în opoziție cu intens, mare[1] **V 1 b**, puternic **III 1 b**, tare **A III 4**) Care este abia perceptibil, avînd intensitate, sonoritate, tonalitate sau claritate (extrem de) redusă sau fiind lipsit de intensitate, de sonoritate, de tonalitate ori de claritate; coborît, domol, înăbușit, înecat, înfundat, lin, mic **(V b)**, molcom **(1)**, potolit[2] **(1)**, scăzut **(3)**, scoborît[2] **(2)**, slab **(10)**, stins **(4)**, vătuit, (rar) confuz, înecat, slăbănog **(I 4)**, slăbănogit **(3)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *N-ói mai auzi zgomotul cel surd al valurilor mării.* PLEȘOIANU, T. III, 88/4. *Un surd zgomot se aude în castel; e un țipăt de larmă.* HELIADE, L. B. I, 109/22. *Tobele cu un sunet foarte surd și plin de o armonie ce îngheța sufletul.* CR (1832), 106[2]/37. *Făcu să se audă o mornăitură surdă, așa de răgușită ca a unui urs.* FM (1845), 54[1]/29. *Cînd fitilul artileriului a dat foc minei... nu se auzi decît un șuierat surd și prelungit.* NEGRUZZI, S. I, 228. *Pe cea zare cenușie... S-auzea din cînd în cînd Vuiet surd, grozave șoapte.* ALECSANDRI, P. II, 11. *Un zgomot se auzi în camerele vecine, zgomot surd de pași, de vorbe.* BOLINTINEANU, O. 449. *Pe sub candida veselie a melodiei, zbîrnîie un acompaniament surd.* ODOBESCU, S. III, 100. *Ușa de la birou se deschide cu o frecare surdă de postav.* VLAHUȚĂ, D. 152. *Un vuiet nedeslușit și surd umplea văzduhurile.* HOGAȘ, DR. II, 15. *Din ce spunea, cu un glas tărăgănat și surd, se desprindea... o adîncă silă.* M. I. CARAGIALE, C. 11. *Ascultam clocotul surd, cobitor, ce învolbura apa în canal.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 44. *Într-o prăbușire surdă, ușile, ferestrele cad sfărîmate.* SADOVEANU, O. I, 339. *Se aude Împușcătura tare cu lungi ecouri surde.* PILLAT, P. 150. *O muzică de orchestră surdă însoțește furnicarul de mahalale al atîtor stabilimente.* ARGHEZI, S. XVIII, 26. *În adîncuri, la zeci de metri, se și auzeau pîrîiturile surde ale pămîntului desfelenit, ale stîncilor dezghiocate.* TUDORAN, P. 609. *Pe urmă, cînd au crăpat și s-au sfărîmat ghețurile... s-a stîrnit o larmă prelungă și surdă de prăbușire.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 5. ✧ (Adverbial) *Și-amețit abia aude cum vuiește surd toporul.* EMINESCU, O. IV, 123. *Femeia lovește surd cu vîrful unghiilor pe ușe.* CARAGIALE, O. I, 26, cf. DDRF. *Surd vuia prin codri vîntul, brazii se-ndoiau de vînt.* COȘBUC, P. I, 121. *Securele vor veni și vor lovi surd copacii.* ANGHEL, PR. 12. *Sapele, hîrlețele, vijiau și loveau surd pămîntul adormit.* REBREANU, N. 48. *Ce surd lovește marea cu valurile-i grele!* EFTIMIU, C. 22. *O pendulă sună surd opt ore.* GALACTION, O. A. 368. *Acum duruia surd, în încăperea extremă, mașina de cusut.* C. PETRESCU, C. V. 49. *Gemu surd, ca pentru ea singură, cu ochii în ochii copilului.* COCEA, S. II, 48. *Tunurile pocneau surd într-o duruire adîncă.* SADOVEANU, O. II, 34. *Paturile armelor începură a izbi surd, ca într-un coșciug.* VORNIC, P. 207, cf. DL. *Învîrti osul în mînă și, liniștit în mișcări, începu să-l lovească din nou, de astă dată, surd, cum ar fi tăiat lemne.* PREDA, Î. 139. *Brazii bufnesc surd, prăvăliți în păduri.* LABIȘ, P. 352. *Gunoiul luneca tăcut, surd, așezîndu-se mai jos în straturi.* BARBU, G. 54. *Un topor izbea rar, pe undeva pe la marginea bălților, și răsuna surd printre pești în apa fluviului de sub gheață.* BĂNULESCU, I. 85. *Toată noaptea... bătuse vîntul dinspre cîmpie, surd și lung.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 120, 16/1. ✧ (Pleonastic despre tăcere) *O tăcere surdă era în toată țara.* ARHIVA, I, 48. *Și-un greier gîngav gîdilă prelung, cu țîrîitul lui, tăcerea surdă.* AL. PHILIPPIDE, A. 53. ✦ (Despre locuri) În care nu se aud zgomote. *Cobor oile din munte, Rămîn plaiurile surde, Izvoarele părăsite Și stîncile pustiite.* FOLC. MOLD. II, 246. ✦ Fig. (Despre porniri, senzații, sentimente, conflicte psihice sau sociale) Care nu se manifestă (cu putere); mocnit **(4)**; p. ext. tăinuit **(2)**. *A lor ambiție surdă, plină de învîrtejiri La mulți prilej să se plîngă, au dat.* POGOR, HENR. 83/9. *E o ură surdă; e ca un fel de presimțiment că acest om îmi va face rău.* BARONZI, M. 402/6. *Astfel se născu între ambele artiste o luptă surdă și neîncetată.* ALECSANDRI, O. P. 134. *Era în toată țara o agitație surdă, dar foarte adîncă.* CARAGIALE, O. III, 147. *Plin de-o surdă mînie, adunată în suflet de veacuri, Mîna pe torță a pus, scuturînd-o aprinsă în aer.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 101. *O amărăciune necunoscută îi inundă întreaga ființă. Apoi o revoltă surdă.* AGÎRBICEANU, S. 458. *Își măsura părinții și frații cu o surdă dușmănie.* C. PETRESCU, C. V. 91. *Acceptase cu distrată indiferență la început, apoi cu surdă enervare.* TEODOREANU, M. III, 64. *Ce surdă simpatie Nori turburi, nori metalici, spre voi întins mă poartă?* I. BARBU, O. 22. *Mișcarea... evidenția o stare de lucruri care avea să dureze pînă la reformă și să întrețină o nemulțumire surdă, gata să izbucnească.* OȚETEA, R. 306. *Durerea noastră surdă și amară O grămădii pe-o singură vioară.* ARGHEZI, VERS. 20. *În gară se lăsase jalea, Jalea surdă a tuturor mumelor ce se sfărmau în plîngeri după feciorii lor.* BLAGA, H. 152. *Totul părea atunci că face parte dintr-o dramă a lumii, surdă.* BOGZA, C. O. 36, cf. DL. *O încordare surdă mocnea în atitudinea, în vorbele lor.* MIHALE, O. 492. *O frămîntare surdă m-a răvășit mereu.* LABIȘ, P. 278, cf. DM. *Ceva scînteia în aerul rece, o ură surdă, stăpînită multă vreme și aprinsă acum ca benzina.* BARBU, G. 265. *Pe măsură ce cobora pe marginea ogorului,... simțea că durerea aceea surdă crește.* V. ROM. noiembrie 1963, 6. *Nu-și*

dădea seama în chip limpede de unde pornesc aceste conflicte surde. ib. ianuarie 1965, 63, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Adverbial) *Conflictul... dura surd și se înăsprea de doi ani, cu fiecare prilej nou.* C. PETRESCU, C. V. 99. *Uneori născocea refrenuri ciudate, onomatopeice, care destăinuiau mai surd, dar mai puternic decît vorbele, jalea, bucuria, ura și batjocura.* TEODOREANU, M. III, 190. ✦ Fig. (Despre senzații, impresii) Care nu este clar; confuz, neclar, nedefinit. *Simte că prin somn că e în tren: o impresie surdă de mișcare fără zgomot, fără zguduire.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 132. *Pentru ei concretizăm viața în aceste pagini, stăpîniți în permanență de o teamă surdă că nu vom corespunde exigențelor lor.* în PLR II, 564, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. Fig. (Despre lumină, despre surse de lumină sau despre culori) Palid **(2, 3)**. V. slab **(11)**. *În case — era-ntunerec; în sus, în capul scării O surdă licurire din îngînata lampă Își revărsa lumina în lunga întrătură.* HELIADE, O. I, 219. *Slujnica... cu picioarele goale, în mînă cu un felinar surd, vine foarte încet.* CR (1833), 208[1]/16. *Picturile din această perioadă... sînt mai toate în tonalități surde.* OPRESCU, A. M. 36. *În tonuri surde pe fond negru,* [plăcile] *... sînt luminate de suprafețe calde de galbenuri și roșuri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 28/2.

5. (Fon.; despre consoane) A cărui emisiune nu comportă vibrații globale; afon. *Sonorizarea unei explozive surde sub influența nazalei precedente avem și la bancă > pop. bangă.* IORDAN, T. 351. *Consoanele surde reprezintă zgomote pure; la articularea lor nu vibrează coardele vocale.* GRAUR, I. L. 50, cf. DL, DM. *Corelația consoanelor sonore — surde se completează, dînd naștere unui sistem fonologic simetric.* L. ROM. 1967, 273, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Substantivat) *Nu avea deprinderea pronunțării surdelor aspirate.* DEX 418.

II. Adv. (Învechit și popular; în forma *surda*; și în loc. adv. **de surda, de-a surda, de surdă**) Zadarnic. *Deci, ca să nu umble și el surda și să cheltuiască de la dînsul, am socotit... să-i dați... cîte bani 33* (a. 1715). IORGA, S. D. V, 353. *L-a cunoscut Divanul că umblă surda* (a. 1734). id. ib. XII, 225, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Dar surda oricîte fac, că firea nu ș-o prefac.* MUMULEANU, C. 99/7. *Surda el cu mintea-și făcea chibzuire P-o regulă toate a le întocmi.* HELIADE, O. I, 126, cf. I. GOLESCU, C. *Pentru ce să cheltuim surda aceste pagine populare ca să dăm regule desfătării.* BREZOIANU, A. 383/17. *Dar ce zic? Ce strig de surdă? Chiar ca un nebun vorbesc!* PANN, E. I, 31/15, cf. POLIZU. *Nimeni nu ne credea... surda le ziceam că noi eram valachi.* GHICA, S. 154. *Ba adesea și ciomege Pe spinare cam cîștig: Așa este a mea lege, Să mă ierte, surda strig.* ALEXANDRESCU, O. I, 303, cf. COSTINESCU, BARCIANU, V. *Știu c-a mea liră d-a surda o să bată În preajma minții voastre de patimi îmbătată.* EMINESCU, O. I, 23. *Așa de surda nu se ridică un popor tam-nisam, fără să aibă cîtuși de puțin vreun cuvînt.* CARAGIALE, O. V, 177. *Întrebările și rugăciunile mele le făceam în sec, căci îmi răceam gura de surda.* ISPIRESCU, L. 96, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *La ce bun dar să-l mai dezgroape și să cheltuiască parale de-a surda.* ANGHEL, PR. 130. *Te-ai înhățat cu ăsta... și nă faceți de cap de surda.* PETICĂ, O. 207. *Străjerul... din cînd în cînd, ca să-și alunge urîtul, striga, așa, d-a surda.* CHIRIȚESCU, GR. 12. *Ardem focul degeaba, strîcăm băcanul d-a surda... Cheltuială zadarnică.* DELAVRANCEA, O. II, 299, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Ar fi vrut să-i spuie o vorbă, o glumă, orice, numai să nu stea ca mutul. De-a surda!* COCEA, S. I, 239. *După multe rugăminți de-a surda, bătrînii osteniți, se așezară greceșteă la gura vizuinii.* VOICULESCU, P. I, 165. *Ăla d-a umblat pă la școli dăgeaba, c-a cheltuit mă-sa o groază dă parale d-a surda.* IOVESCU, N. 47. *Boierii cei mari hotărîseră... să nu mai zăbovească de-a surda la Cucuteni.* SADOVEANU, O. V, 656. *La oiște de-a surda lustrei se înhămară Că n-au urnit din locu-i temuta lor povară.* ARGHEZI, S. V, 187. *Oamenii aduși cu anasîna își dau seama că și ziua de azi au pierdut-o de-a surda.* PAS, L. I, 289. *Văzînd însă că vorbea de-a surda, se supără.* TUDORAN, P. 291, cf. DL, DM. *Treaba mea, mă! a spus Simion tare de-a surda.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 30, cf. M. D. ENC., DEX. *Surda zbier, cîntînd pe drumuri... Că se va găsi vreunul să-ți dea minte cu Crăciunul.* TEODORESCU, P. P. 339. *În lipsă-i, așteaptă frații, așteaptă, așteaptă, doar o veni alde nen-său, dar de surda.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 37. *Bunii maicăi frați, geaba, surda, alergați.* PĂSCULESCU, L. P. 249. *Iera rău că făceam podvez dă surda și nu ni da nici o para chioară.* GRAIUL, I, 241. *Geaba, surda merg acasă, Că n-am nevastă frumoasă.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 364. *Surda vii, surda te duci, Surda spargi niște papuci.* BARONZI, L. 50. *Dacă aduci întîi terciul, Pe urmă aduci de surdă Oaspetelui ouă și urdă,* se spune cînd un lucru este făcut cu întîrziere. Cf. ZANNE, P. IV, 144.

— Pl.: *surzi, -de.*

— Lat. **surdus.**

SURDÁC, -Ă adj. (Învechit și regional) Surdișor. Cf. LB, KLEIN, D., BUDAI-DELEANU, LEX. *E cam surdac, vorbește-i mai tare.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *surdaci, -ce.* — Și: (învechit, rar) **surdáuc, -ă** adj. LB.

— **Surd** + suf. *-ac.*

SURDALĂU, -ÁIE s. m. și f. (Regional) Nume dat, în glumă, unui om care simulează surditatea; p. ext. nume dat unui om prost. V. mutalău **(3)** (Vîlcele — Turda). Cf. MAT. DIALECT. I, 95.

— Pl.: *surdalăi, -ălaie.*

— **Surd** + suf. *-ălău.*

SURDÁNC, -Ă adj. v. **surdac.**

SURDÁTEC, -Ă adj. v. **surdatic.**

SURDÁTIC, -Ă adj. (Popular) Surdișor. Cf. LB, I. GOLESCU, C., KLEIN, D., VALIAN, V., POLIZU, HEM 2 046, BARCIANU, V., DDRF, ALEXI, W., JAHRESBER. VIII, 121, SFC IV, 186.

— Pl.: *surdatici, -ce.* — Și: **surdátec, -ă** adj. LB, KLEIN, D., HEM 2 046, BARCIANU, V., ALEXI, W., JAHRESBER. VIII, 121.

— **Surd** + suf. *-atic.*

SURDAVÉLA subst. (Prin nord-vestul Olt.) Om surd. Cf. BOCEANU, GL.

— De la **surd.**

SÚRDĂ s. f. (Ornit.; regional) Becațină-mică *(Lymnocryptes minimus).* Cf. CADE, BĂCESCU, PĂS. 160. ◇ Compus: **Surdă-de-mare** = prundăraș-de-nămol, v. prundăraș **(b)** *(Limicola falcinellus).* Cf. BĂCESCU, PĂS. 160.

— Pl.: *surde.*

— Din fr. [bécassine] **sourde.**

SURDÍCA s. f. art. (Prin vestul Munt.) Femeie surdă (v. surd **1 1**). Cf. UDRESCU, GL. *Numai surdica știe rostul găinilor, ea e mama lor.* id. ib.

— **Surd** + suf. *-ică.*

SURDICÉL, -ÍCĂ adj. (Rar) Surdișor. Cf. I. GOLESCU, C.

— Pl.: *surdicei, -cele.*

— **Surd** + suf. *-icel.*

SURDÍLĂ s. m. invar. v. **surzilă.**

SURDÍME s. f. v. **surzime.**

SURDIMUTITÁTE s. f. v. **surdomutitate.**

SURDINĂ vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) emite în surdină; (rar) a (se) surdiniza. Cf. SFC III, 116.

— Prez. ind.: *surdinez.*

— V. **surdină.**

SURDINÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a (se) surdina. ◇ Fig. *După stingerea energiei sportive (Hemingway), după surdinarea conștiinței mistice (Faulkner), după epuizarea anchetei sociale (Dos Passos) ... nu e o noutate să spui că proza americană trece... printr-o criză.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 19/1.

— Pl.: *surdinări.*

— V. **surdina.**

SURDÍNĂ s. f. Dispozitiv din metal sau din lemn, în formă de gheară la instrumentele cu coarde (v. pieptene 3 d), sau în formă de dop la instrumentele de suflat, folosit pentru atenuarea sonorității intense a sunetelor emise de aceste instrumente; p. ext. atenuare a intensității sunetelor emise de instrumentele cu coarde sau de suflat cu ajutorul acestui dispozitiv. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., TIM. POPOVICI, D. M., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., IVELA, D. M., NICA, L. VAM., CADE. *Cu mînie și revoltă, piciorul Olguței lovi în pedala a doua: a surdinei.* TEODOREANU, M. I, 294. *Cîntînd la vioară, am întrebuințat, pentru anumite pasagii, surdina.* PUȘCARIU, L. R. I, 81, cf. SCRIBAN, D. *Țambalele mici nu au dispozitiv de surdină.* ALEXANDRU, I. M. 103, cf. LTR², DL, DM, DER, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Visătorul... și-a pus surdină de catifea încălțămintei, ca să nu-l audă nimeni.* ANGHEL, PR. 128. *Surdina conflictelor umane, scoasă treptat, sloboade și dezlănțuie aprig instinctele în incinta justiției.* TEODOREANU, M. III, 123. *O surdină nevăzută atenuează vibrațiile sentimentului și îl reduce la o măsură umană.* VIANU, A. P. 226. *N-ar fi avut decît să-și pună surdină la revoltă.* ARGHEZI, S., XI, 128. *O intimitate discretă, plină de estompări și de surdine de mătase a pus stăpînire pe glasul Oltului.* BOGZA, C. O. 387. *A pus surdină glasului, ca nu cumva cuvintele să sune marțial, ca din goarnă.* VINEA, L. I, 369. *Căderea zăpezii masive și albe punea o surdină acestei disperări animale colective.* V. ROM. octombrie 1963, 30. *Spectacolul ar crește dacă interpretul... ar pune surdină acceselor colerice.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 210. *Melancolia dulce a cînteculuí lor Pe suflet ne va pune durerilor surdină.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 89, 1/2. ◇ Loc. adj. și adv. **În surdină** = care se produce cu tonalitate foarte scăzută; fără zgomot, încet. *Bubico se uită la mine și mîrîie-n surdină.* CARAGIALE, O. II, 96, cf. ȘĂINEANU². *Trecea din pomi prin iarba din grădină, O tremurată plîngere-n surdină.* GOGA, POEZII, 280. *S-aud de pretutindeni țălăngile sunînd, Plîng unele cu larmă și altele-n surdină.* IOSIF, V. 146. *Un glas în surdină, dar spăriet... mă trezi fără veste.* HOGAȘ, DR. II, 55, cf. RESMERIȚĂ, D. *Țiganii de circiumi intrau cu vioarele la subraț... ca apoi, încet, în surdină, să-și joace degetele și arcușul pe strune.* ARDELEANU, D. 289. *Se suí în trăsură distrat... cîntînd în surdină, printre dinți, un marș de defilare.* BASSARABESCU, V. 24, cf. CADE. *Țăranul geme și se zvîrcolește și amenință, cînd în surdină, cînd făiș.* REBREANU, R. I, 37. *Glas de piculină Cu note dulci de flaut, Cu ton de violină... Și-acorduri de clavire Pierdute, în surdină.* BACOVIA, O. 85. *Dinamul, ca o broască țestoasă de oțel, Tot murmură-n surdină, pitit sub carapace.* D. BOTEZ, F. S. 76. *N-ai cu cine S-asculți ciudatele romanțe ce plîng viorile-n surdine.* MINULESCU, VERS. 59. *De emoție, în surdină, Subt un snop de bozie, O păstaie de sulcină A făcut explozie.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 35. *Doi țigani, în mantale jerpelite, cîntă în surdină pe la poartă, din cobză.* BRĂESCU, O. A. 128. *Am reluat, încet, în surdină, versul sumbru, patetic și grandios.* COCEA, S. I, 198. *Un solist care-și acordă instrumentul în surdină.* TEODOREANU, M. III, 115. *A... încercat să se împotrivească mîrîind în surdină.* SADOVEANU, O. X, 502. *În surdină Șoptea tînguitoare Fîntîna Medicis.* PILLAT, P. 34, cf. SCRIBAN, D. *Țăranul ... se mai consultă în surdină cu ceilalți.* CĂLINESCU, S. 35. *Doar plopii șoptind în surdină Păstrează din vremuri un zvon.* BENIUC, C. P. 31. *Scoaseră un zbîrnîit grav, ca al unor coarde de violoncel pe care muzicantul le ciupește ușor, în surdină.* TUDORAN, P. 435, cf. DL, DM. *Mă gîndesc la pescarii din delta cu voci în surdină.* LARIȘ, P. 254. *Se așează pe o margine de drum și ciupește în surdină strunele.* M 1968, nr. 7, 39. *Personaje literare chemate să-și plîngă, cu voce amplă sau în surdină, înfrîngerea.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 107, 8/2, cf. DEX.

— Pl.: *surdine.* — Și: (învechit, rar) **sordină** s. f. TIM. POPOVICI, D. M.

— Din fr. **sourdine.** — **Sordină** < it. **sordino**

SURDINÍ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică oameni) A angaja (la lucru) (Ibănești — Reghin). Cf. VICIU, COL. 193, 205. *Surdini și nește nepoțele Cori tăie bine cu ele (cu cîrligăfelele).* id. ib. 193.

— Prez. ind.: *surdinesc.*

— Etimologia necunoscută.

SURDINIZÁ vb. I. Tranz. și refl. (Rar) A (se) emite în surdină; (rar) a (se) surdina. Cf. SFC III, 116.

— Prez. ind.: *surdinizez.*

— **Surdină** + suf. *-iza.*

SURDINIZÁT, -Ă adj. Care este emis sau se emite în surdină. ◇ Fig. *Arta lui este simplitate și discreție, sentimentalism duios și surdinizat.* CONSTANTINESCU, S. I, 25. *Compoziția, policromă, dar cu nuanțe surdinizate, e lucrată ca un mozaic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 28/3. *Compune poeme de o frumusețe seducătoare: bocete surdinizate, elegii, lieduri, romanțe.* ib. 1970, nr. 116, 28/3.

— Pl.: *surdinizați, -te.*

— V. **surdiniza.**

SURDISEÁLĂ s. f. (Învechit, rar) Aminare. Cf. POLIZU.

— Pl.: *surdiseli.*

— **Surdisi** + suf. *-eală.*

SURDISÍ vb. IV. Tranz. (Învechit) A amîna. *Vezirul, cu toate că priimi pe sol cu mare cinste... îl lăsă cu socoteală să-l surdisească, pînă va lua Budinul.* VĂCĂRESCUL, IST. 270. *Și așa o surdisi, Pînă cînd o și greși* (a. 1818). ȘIO II₂, 161, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. ◇ Refl. pas. *Surdisindu-se logodna.* I. BRĂESCU, M. 72.

— Cf. tc. sürdü (perfect determinat al lui *sürmek*), bg. сурдисам.

SURDISÍRE s. f. (Învechit) Amînare. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.

— Pl.: *surdisiri.*

— V. **surdisi.**

SURDISÍT, -Ă adj. (Învechit, rar) Amînat. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *surdisiți, -te.*

— V. **surdisi.**

SURDIȘÓR, -OÁRĂ adj. Diminutiv al lui surd (1); (rar) surdicel, (popular) surduț, surdatic, (învechit și regional) surdac. Cf. I. GOLESCU, C., CIHAC, I, 271, DDRF. ▭ *E cam surdișor.*

— Pl.: *surdișori, -oare.*

— **Surd** + suf. *-ișor.*

SURDITÁTE s. f. **1.** Infirmitate care constă în imposibilitatea (totală sau parțială) de a percepe sunetele; surzeală, surzenie, (învechit și regional) surzie, (învechit) surzime. *N-a știut să profite îndestul de surditatea urechii drepte.* CARAGIALE, O. I, 129, cf. ALEXI, W., BIANU, D. S. *Starea copilului s-a agravat prin apariția unei surdități.* BABEȘ, O. A. I, 318. *Semnele intoxicației sînt: vărsături,... contracțiuni musculare, surditate și orbire.* BELEA, P. A. 152, cf. DL, DM. *Surditatea produsă înainte sau la începutul dezvoltării vorbirii... atrage mutismul.* ABC SĂN. 348, cf. DN², M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Atunci te cuprinde un fel de surditate a minții, care gîdilă irezistibil și rîzi.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 18/3. ✧ *Surditate psihică* = imposibilitate de a recunoaște și a distinge cu simțul auzului sursa sonoră. Cf. DL, DM, DEX. *Surditate verbală* = neputința cuiva de a percepe cuvintele pe care le aude. Cf. DL, DM, DEX.

2. Calitate a unei consoane de a fi surdă (**I 5**). *Caracterele esențiale (pertinente) ale fonemului „p" sînt ocluziunea, explozia și surditatea.* ROSETTI, S. L. 12, cf. DL, DM.

— Pl.: *surdități.*

— Din fr. **surdité.**

SURDMÚT, -Ă adj. v. **surdomut.**

SURDOMÁȘ s. m. **1.** (Entom.; Olt. și Ban.) Larva gîndacului numit morar *(Tenebrio molitor)*, de forma unui vierme cu corpul rotund și solzos, acoperit cu chitină tare, de culoare gălbuie sau cafenie, care se dezvoltă și trăiește în făina de grîu stătută; (popular) vierme-de-făină, molete¹ (**1**), sfoiag (**2**). *Sfîrșind descîntecul acesta de descîntat, arde viermele, adecă surdumașul, pe vatra focului.* MARIAN, INS. 72, cf. 67. *Sfarmă surdumașul în creștetul (moalele) capului, pînă din vierme ieșe un puroi alb, iar din capul copilului iese sînge.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 174, cf. II, 32. *Larvele gîndacului de făină, numite și sfoiegi sau surdumași.* CANDREA, F. 277, cf. 317, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, H IX 84. *Voi surdumaci, Turmaci, Să ieșiți, Să periți.* MAT. FOLK. I, 644. *Plecă... pe cale, pe cărare, se-ntîlni cu 99 de surdomași în cale... Creierii îi turburară.* ȘEZ. VI, 97. *Fugi surdumaș din cap, de după cap, din creierii capului, din fața obrazului și zgîrciul nasului.* BOCEANU, GL., cf. ȘEZ. XIX, 194, *Strădomaș Cu strădomășiță Ieșiți din creierii capului.* ARH. OLT. III, 386, cf. PAȘCA, GL., GR. S. VI, 135. *Cu strădomași i-am minat, Cu gura i-am dăscîntat.* ARH. FOLK. III, 111, cf. 155.

2. (Olt.; și la pl.) Numele a două boli de copii sugari:

a) boală care se caracterizează prin apariția unor eczeme pe creștetul capului. *Surdomașii... este o erupțiune care se manifestă pe cap la copii de țîță în primele luni de viață.* N. LEON, MED. 148, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., PAȘCA, GL.

b) boală caracterizată prin febră, diaree, vărsături și uscarea nasului; molete¹ (**2**). *Înspre Oltenia copiilor ce n-au somn și nu pot dormi, li se descîntă de surdumași sau de mama pădurii.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 128, cf. CADE. *Cînd copilul varsă și are urdinare (ieșire afară), i se descîntă de surdumași.* BOCEANU, GL. ✦ Colici intestinale. Cf. CANDREA, F. 221.

— Pl.: *surdomași.* — Și: **surdumáci** s. m. pl., **surdumáș, strădomáș** s. m.

— Din scr. **srdomasi.**

SURDOMÚT, -Ă adj., s. m. și f. **1.** (Om) care este lipsit de auz și de grai. *În institutele sau sholele surdomuților, precum și ale orbilor,... se învață prin oarecare semne... a-și împărtăși ideile unul altuia.* AR (1829), 62²/47. *Copii normali (nu surdomuți).* MAIORESCU, L. 25. *Surdomuții și orbii din naștere nu pot să conceapă idei care se raportă la simțurile ce le lipsesc.* CONTA, O. F. 118, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², JAHRESBER. XIX—XX, 20. *Surdomutul se naște cu un vițiu de conformațiune a urechilor.* BIANU, D. S. 711, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Lăsa puțina agoniseală... unor așezăminte streine de oraș: aziluri de orbi și infirmi, școli de surdomuți.* C. PETRESCU, O. P. II, 302. *Gura lui nu se auzea în acea împărăție a glasurilor:... fratele celor trei fete era surdomut.* SADOVEANU, O. XVII, 102, cf. SCRIBAN, D. *Ni se cere ca în termen de 24 de ore să trimitem „tabloul de surdomuți" din plasă.* ULIERU, C. 6. *Se înțelegeau... prin semne, care lăsau impresia că sînt doi surdomuți.* PAS, Z. I, 306. *Gură confidențială, conspirativă, pe care nici surdomuții n-ar putea s-o descifreze.* VINEA, L. I, 338, cf. DL, DM, SFC I, 184, DN². *S-a măritat cu croitorul surdomut.* RL 1969, nr. 7, 706, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Om) care se comportă ca un surdomut (**1**). *Cu ochii în pămînt Ca-ntotdeauna tace, surdmut ca un mormînt.* MACEDONSKI, O. I, 265. *Dacă aș fi cunoscut mecanismul, tăceam de la început, surdomut inflexibil.* ARGHEZI, S. VIII, 256. *Cînd îmi dau „parola de onoare" că nu spun ceva, sînt surdomut.* T iulie 1968, 29.

— Pl.: *surdomuți, -te.* — Și: (rar) **surdmút, -ă** adj.

— **Surd** + **mut** (după fr. *sourd-muet*).

SURDOMUTÍSM s. n. Afecțiune caracterizată prin lipsa totală a auzului și imposibilitatea deprinderii normale a limbajului; surdomutitate. *Trebuie deosebit sudomutismul de debilitatea mintală sau de întîrzierea dezvoltării vorbirii la unii copii.* ABC SĂN., cf. M. D. ENC., DEX.

— **Surdomut** + suf. *-ism.*

SURDOMUTITÁTE s. f. Afecțiune caracterizată prin lipsa totală a auzului și imposibilitatea deprinderii normale a limbajului; surdomutism. *Alteori surdimutitatea se ivește în primii ani ai vieții.* BIANU, D. S., cf. D. MED.

— Și: (rar) **surdimutitáte** s. f.

— **Surdomut** + suf. *-itate.* Cf. fr. s u r d o - m u t i t é.

SURDOPEDAGOGÍE s. f. Ramură a pedagogiei speciale care se ocupă de educarea și de instruirea persoanelor cu deficiențe de auz. Cf. DEX.

— **Surd** + **pedagogie.**

SURDÚC¹ s. n. (Mold. și Transilv.) Vale strîmtă cu versante repezi și prăpăstioase. *Un vad de moară la vadul cailor împregiur cu poieniță care... merge pe suptu surduc în gios, pînă la vadul poienii* (a. 1765). ȘTEFANELLI, D. C. 76, cf. ȘIO II₁, 329, TDRG, ARHIVA, XXIV, 73, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., LTR², DL, DM. *Cînta cucul pe surduc Vine timpul se mă duc.* FM (1845), 275¹/24. *Mă usuc ca frunza-n nuc, Ca iarba de pe surduc.* ȘEZ. I, 46. *Aibă casa cucului Și cărarea lupului Pe vîrful surducului.* ib. III, 160.

— Pl.: ?

— Din magh. **szurdok.**

SURDÚC² s. n. v. **surducă.**

SURDÚC³ s. n. v. **surtuc**².

SURDÚC⁴ subst. (Regional) Numele unei flori nedefinite mai îndeaproape (Cristești — Botoșani). Cf. H I 57.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SURDUCÁȘ s. n. (Regional) Suman scurt femeiesc (Coverca — Vatra Dornei). Cf. GLOSAR RĂG.

— Pl.: ?

— **Surduc**³ + suf. *-aș.*

SURDÚCĂ s. f. **1.** (Transilv. și Ban.) Minge **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., TDRG. *În Ardeal, mingile... poartă numele de cocică, gocică, cotcă, hapuc, hapușhiu,... sau surducă.* PAMFILE, I. C. 3, cf. CADE, SCRIBAN, D., H XVIII 27, 308, REV. CRIT. III, 170, VICIU, GL., GREGORIAN, CL. 62, ALR SN V h 1 501/27, MAT. DIALECT. I, 268. ◇ *De-a surduca* (sau *cu surduca la perete*) = **a)** de-a mingea, v. minge **(1)**. *Jocurile copilărești la noi; de-a surduca, de calea prin cetate, de-ajumițul,* ap. HEM 609, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., H XVII 100, XVIII 27, 47, 104, 308, ALRM SN III h 1 096; **b)** oină[1]. Cf. ALR SN V h 1 292/27.

2. (Regional) Cocoloș (de pământ, de lină, de mălai, de hîrtie) (Glimboca — Caransebeș). Cf. ALR SN V h 1 501/27. *Fac surduc* [hîrtia]. ib. h 1 450/27.

3. (Învechit; în forma *surduc*) Măciulie metalică (la baston). Cf. VALIAN, V., DDRF.

— Pl.: *surducе.* — Și: (învechit și regional) **surdúc** s. n. VALIAN, V., DDRF, ALRM SN III h 1 216/27.

— Etimologia necunoscută.

SURDUMÁCI s. m. pl. v. **surdomaș.**

SURDUMÁȘ s. m. v. **surdomaș.**

SURDÚȚ, -Ă adj. (Popular) Surdișor. Cf. DDRF, L. ROM. 1959, nr. 6, 78. ◇ Expr. **A se face surduț** = a simula surditatea. *Marcu bine-mi auzea Dar surduț mi se făcea Și iar turcului zicea.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 487.

— Pl.: *surduți, -e.*

— **Surd** + suf. *-uț.*

SUREÁN s. m. v. **sorean.**

SUREÁNCĂ s. f. v. **soreancă.**

SUREÁP, -Ă adj. v. **sireap.**

SUREÁTĂ s. f. v. **soreață.**

SURÉC s. n. (Învechit) Vită. *Îmi scrie că nu numai seu dă la unsprezece surecuri rămas,... dar și din anul trecut au seu îndestul* (a. 1820). IORGA, S. N. 144. *Puține surecuri să tăia pe la zalhanalile de aici* (a. 1820). T. PAPAHAGI, C. L.

— Pl.: *surecuri.*

— Din tc. **sürek** [hayvam] „turmă".

SURECCITAȚIÚNE s. f. v. **surescitație.**

SURECCÍU s. m. (Ieșit din uz; și în sintagma *negustor sureeciu*) Negustor de vite cornute. V. cîrezar. *Jalba negustorilor surecții ce au strîns vite spre a le tăia la zalhanale în țară* (a. 1800). ȘIO II$_2$, 112. *Banii ce s-au orînduit a să împlini de la isnafurile negustătorilor din București spre plata datoriilor țării: 44 000 lipcani împreună cu cazacii*[i], *5 300 bogasierii,... 1 190 surecciii* (a. 1812). DOC. EC. 147. *Facem arătare Înălțimii Tale că acest avaet ce să ia de la negustătorii surecții și căprari... este orînduit și canonisit prin poruncă domnească* (a. 1822). ib. 257. *Cîți din negustători surecții vor voi să ducă la pășune peste Prut* (a. 1826). ap. ȘIO II$_2$, 112. *Au venit la mine jalba pă numele negustătorilor surecții, al cărora număr să suie pînă la 2 000* (a. 1829). DOC. EC. 426. *Plecatul staroste al corporații*[i] *dă surecții... aduc încredințare că închipuirea acestii liste s-au săvîrșit... apropiată dă adăvăr* (a. 1835). ib. 576, cf. 1 055, CONTRIBUȚII, III, 77, 78, POLIZU, CIHAC, II, 527, DDRF, TDRG, T. PAPAHAGI, C. L.

— Pl.: *surecții.* — Și: (învechit, rar) **surecíu** s. m. DDRF.

— Din tc. **sürekçi.**

SURECÍU s. m. v. **surecciu.**

SURÉL s. m. (Prin Mold. și prin sudul Transilv.) Cal (sur **4**). Cf. CHEST. V 76/33, ALR I 1 485/190.

— Pl.: *surei.*

— **Sur** + suf. *-el.*

SURESCITÁ vb. I. Tranz. A excita peste măsură; a aduce într-o stare de iritație, de nervozitate extremă; (rar) supraexcita; p. ext. (rar) a supăra **(3)**. *Și-n mintea lui încălzită, surescitată de basme, începea să se desfășoare, în tablouri vii, scene atingătoare, al căror erou era el, copilul.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 17, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Cutare bolnav, surexcitat de febră, povestește o mulțime de detalii.* RALEA, S. T. II, 23, cf. DL, DM, SFC III, 18, DN², M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *surescit* și (rar) *surescitez* (CADE). — Și: (rar) **surexcitá** vb. I.

— Din fr. **surexciter.**

SURESCITÁBIL, -Ă adj. Care poate fi surescita ușor; p. ext. (rar) supărăcios **(2)**. Cf. CADE, DM, DN² M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *surescitabili, -e.* — Și: (rar) **surexcitábil, -ă** adj. CADE.

— Din fr. **surexcitable.**

SURESCITABILITÁTE s. f. Înclinare spre surescitare; p. ext. (rar) supărare **(I 2)**. Cf. CADE, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Și: (rar) **surexcitabilitate** s. f. CADF.

— Din fr. **surexcitabilité.**

SURESCITÁNT, -Ă adj. (Despre substanțe) Care surescită. Cf. CADE, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *surescitanți, -te.* — Și: (rar) **surexcitánt, -ă** adj. CADE.

— Din fr. **surexcitant.**

SURESCITÁRE s. f. Acțiunea de a surescita și rezultatul ei; stare anormală de iritare, de nervozitate crescută, surescitație, (rar) supraexcitare, supraexcitație; p. ext. (rar) supărare **(I 2)**. *Băuturile alcoolice, haciul, opiul aduc... o surescitare însemnată în organism.* BACALBAȘA, S. A. II, 35, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *Socotea imprudentă călătoria prin sate în asemenea zile de surescitare.* REBREANU, R. II, 85. *Stai liniștit, nu-i nimic grav... Epuizare și surexcitare nervoasă, atît.* id. P. S. 154. *Lovise într-un moment de surescitare, de uitare de sine.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 180. *Alt domn profesor a ajuns într-o așa surexcitare din pricina lui Mihail încît m-a somat și pe mine să nu mai îndrăznesc a semna așa.* SADOVEANU, O. XX, 23. *Într-o epocă de mare surexcitare a spiritelor.* CĂLINESCU, B. I. 223. *Într-o stare de cumplită surescitare, înfigîndu-și unghiile în palme, ca să se domine.* H. LOVINESCU, T. 108. *Într-o surescitare neobișnuită, se repede la telefon.* BARANGA, I. 200, cf. DL, DM, DN². *Ultima rimă triplă trăduce firesc o stare de surescitare nervoasă.* L. ROM. 1967, 143. *Insomnia, oboseala, surescitarea, toate acestea creează o osmoză teribilă.* CONTEMP. 1969, nr. 1 181, 9/3. *Distribuită pe ore și minute, acțiunea e menită să susțină astfel în permanență o stare de surescitare.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 83, 9/1, cf. DEX.

— Pl.: *surescitări.* — Și: (rar) **surexcitáre** s. f.

— V. **surescita.**

SURESCITÁT, -Ă adj. Care este excitat peste măsură; care a ajuns într-o stare de mare tensiune nervoasă; p. ext. (rar) supărat² **(I 2)**. Cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. *Eram cu toții surescitați.* COCEA, S. I,

193, cf. BART, E. 286. *Era așa de surescitat, încît nu știa bine ce să facă.* CĂLINESCU, E. O. II, 76. *A așteptat așa, plimbîndu-se surescitat prin odaia îngustă.* CAMIL PETRESCU, T. II, 243. *Poate, surescitat cum este, să mă și omoare.* STANCU, R. A. III, 357. *Surescitat se apropie de cabina șefului.* V. ROM. aprilie 1954, 45. *Îl privește cu atenție, surescitată.* H. LOVINESCU, T. 157, cf. DL, DM, DEX. ◇ Fig. *Ierburile Dobrogei își exală, surescitate, sucurile amare.* T iulie 1968, 25.

— Pl.: *surescitați, -te.* — Și: (rar) **surexcitát, -ă** adj. RESMERIȚĂ, D.

— V. **surescita.**

SURESCITÁȚIE s. f. Stare anormală de iritare, de nervozitate crescută, surescitare, (rar) supraexcitare; p. ext. (rar) supărare **(1 2)**. *Frigurile tifoide se declară... prin amorțire, delir și friguri cerebrale; stare de surescitațiune, căreia urmează apoi o stare de atonie și de picoteală.* MAN, ȘĂNĂT. 215/15, cf. PROT.—POP., N. D., ALEXI, W., CADE, DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *surescitații.* - Și: (rar) **surescitațiúne** (ALEXI, W.), **surecitațiúne, surexcitáție** (PROT.—POP., N. D., CADE), **surexcitațiúne** (CADE). s. f.

— Din fr. **surexcitation.**

SURESCITAȚIÚNE s. f. v. **surescitație.**

SURÉT[1] s. n. (Învechit) Copie sau traducere a unui act sau a unei scrisori. *Trimisăse Nicolai-Vodă la Poartă suretul acei cărți ce-i trimisăse hanul.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 169/8. *Suretul hogetului ce se chemă Ibra, făcut de Măria Sa Mengli-Gherci han, la purcesul măriei sale de la Bugeac la Crăm.* AMIRAS, LET. III, 169/2. *Acestu suretu l-am scos eu de pe suretul lui Axintie Uricariul* (a. 1719). IORGA, S. D. VI, 80. *Suretul Mărturie-hotarnicei, pe satul Tentil, din olatul Grecenilor* (a. 1759). URICARIUL, X, 62. *Au scos sureturi de pe poroncile împărătești* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 223/3. *Suret de pe un ispisoc de la Pătru-Vodă* (a. 1814). URICARIUL, X, 101. *S-au găsit trecut în caidul Divanului ca la suruturile ce să vor zice mai jos s-au adaos și cel spre ajutor i apărarea lor* (a. 1826). IORGA, S. D. XXI, 44. *Cei mai jos arătați măcelari... au cumpărat boi i vaci..., făcîndu-le suretcuri de le-au așezat pe la suhaturi* (a. 1827). DOC. EC. 388, cf. DDRF, BRĂESCU, M. 72, TDRG. *Copie scoasă de pe suret ce-i scos de pe un ispisoc sîrbesc de la domnul Ștefan-Voievod.* BUL. COM. IST. I, 152. *În aceste două sureturi e vorba de cumpărarea unor moșii.* ARH. OLT. II, 209, cf. CADE. *Vom mai sta cîtva împreună, sfătuind, pe suretele, izvoarele și tălmăcirile lui din trecut.* SADOVEANU, O. XX, 65, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DER.

— Pl.: *sureturi, surete* și (rar) *suretcuri.* — Și: (rar) **surút** s. n.

— Din tc. **suret.**

SURÉT[2] s. n. v. **suretiu.**

SURETÁ vb. I v. **sureti.**

SURETÍ vb. IV. Tranz. (Transilv.; complementul indică struguri) A recolta **(1)**. Cf. ALR I 1 706/51, 243, 259, 298, 302, LEXIC REG. 72. ◇ Refl. pas. [Via] *să suretează.* Com. din SCĂRIȘOARA — ABRUD.

— Prez. ind.: *suretesc.* — Și: **suretá** vb. I. Com. din SCĂRIȘOARA — ABRUD.

— Derivat regresiv de la **suretiu.**

SURÉTIC, -Ă adj. v. **suratic.**

SURÉTIU s. n. (Transilv., prin Maram. și prin Ban.) Recoltare a viei. Cf. KLEIN, D. 434, LB, BL II, 55, H XVIII 291, ȘEZ. VII, 183, CV 1949, nr. 3, 35, ALR I 1 706, LEXIC REG. 10, MAT. DIALECT. I, 95, TEAHA, C. N. 268.

— Pl.: *suretiuri.* — Și: **surét** (LEXIC REG. 10), **suréț** (H XVIII 291), **sirét** (ALR I 1 706/223, 266), **siurétiu** (KLEIN, D. 160) s. n.

— Din magh. **szüret.**

SURÉȚ s. n. v. **suretiu.**

SUREXCITÁ vb. I v. **surescita.**

SUREXCITÁBIL, -Ă adj. v. **surescitabil.**

SUREXCITABILITÁTE s. f. v. **surescitabilitate.**

SUREXCITÁNT, -Ă adj. **surescitant.**

SUREXCITÁRE s. f. v. **surescitare.**

SUREXCITÁT, -Ă adj. v. **surescitat.**

SUREXCITÁȚIE s. f. v. **surescitație.**

SUREXCITAȚIÚNE s. f. v. **surescitație.**

SURFÁȚĂ s. f. (Învechit) **1.** Suprafață **(1)**. Cf. GEOMETRIA, A. M. 4/3. [Desenul] *învață... a măsura obiecturile în toate întîmplările și formele, în linii, surfețe și spațiuri.* DESEN ARH. 5/28. *Surfața este aceea ce are lungime și lățime.* POENARU, G. 1/20. *Aru, mărime de măsură cîmpenească sau de surfață, întrebuințară în Francia.* MĂS. GR. 174/24, cf. STAMATI, D.

2. Suprafață **(2)**. Cf. I. GOLESCU, C. *Atunci surfața globului era netedă.* CR (1838), 35³/50. *Se va sluji de cvatraturi, împărțind surfața modelului în linii trase ușor, în lung și în lat.* DESEN ARH. 7/9. *Mărimea pietrilor au fost pe surfața pămîntului ca de doă palme.* GT (1839), 104²/17. *Surfața esternă a ligheanului... trebuie cercetată.* KRETZULESCU, A. 73/9. *Noi ne putem... învenina prin toată surfața trupului.* VASICI, M. II, 57/1. *Brutarii au obicei a încerca calitatea făinii prin a o strînge, a o lăți și a-i privi surfața de aproape.* PENESCU, M. 43/15, cf. MĂS. GR. 15/5, LITINSCHI, M. 26/12, STAMATI, D. *Căldura merge crescînd de la surfață pînă la centrul pămîntului.* BARASCH, M. II, 15/24, cf. ARISTIA, PLUT. XXV/11. *Asemenea minelor Laceniei, a căror surfață scînteie de aur strălucitor.* NEGRUZZI, S. II, 44. *În șesuri, în lunci și în cîmpie surfața pămîntului este alcătuită din părțile organice descompuse.* IONESCU, D. 140/12. *Aurele line trec cu răsfățare, Înflorind surfața latului Bosfor.* BOLINTINEANU, O. 100. *Mici valuri încrețesc surfața de un verde întunecat a bălții.* ODOBESCU, S. I, 399, cf. DL, DM, SFC III, 24.

— Pl.: *surfețe.*

— Din fr. **surface** (după *față*).

SURFILÁ vb. I. Tranz. (Folosit și absol.) (Complementul indică țesături) A întări marginea țesăturii printr-o cusătură rară care să împiedice destrămarea. Cf. DL, DM, SFC III, 6, 18, DN². *Întreprinderea dispune de mașini de înaltă tehnicitate cum sînt mașinile de cusut și de surfilat.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. M. D. ENC., DEX, UDRESCU, GL. ◇ Refl. pas. *Cele două margini ale unei cusături de asamblare a pieselor se surfilează, fie separat,... fie împreună.* LTR².

— Prez. ind.: *surfilez.* — Și: (regional) **sulfilá** vb. I. UDRESCU, GL.

— Din fr. **surfiler.**

SURFILÁRE s. f. Acțiunea de a surfila; (regional) sulfileală. Cf. LTR², DL.

— Pl.: *surfilări.*

— V. **surfila.**

SURGÉLE subst. pl. v. **surcea.**

SURGHINÍ vb. IV v. **surghiuni.**

SURGHIÚM s. n. v. **surghiun.**

SURGHIÚN, -Ă subst., adj. **1.** S. n. (Învechit; în l o c. v b.) **A face** (sau **a trimite, a porni, a duce, a ardica, a pune**) **surghiun** (pe cineva) = a exila; a deporta. *Pre acel dascăl Ovidius l-au făcut, cum zic turcii, surgun, de l-au gonit din Rîm.* M. COSTIN, O. 248. *Nu să cade să vie în țară, ci să-i facă surgun.* IST. Ț. R. 123. *Pre Ștefăniță vornicul Ruset... l-au făcut surgun o lună la mănăstiri.* NECULCE, L. 359. *Și pe făcătoriul stihurilor l-au făcut surgun, și pe fie-sa.* CANTEMIR, HR. 121. *Se cheamă de la Poartă, cel om mare, făcîndu-se surgum din voia lui* (a. 1695). FN 53. *Viziriul, văzînd jalba și mai mult banii, au făcut surgun pre Șerban spătariul, pre Radul Crețulescul, pre Costandin postelnicu... la Crit* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 374/13. *Vizirul îndată au trimis de l-au luat și l-au făcut surgum la Varna* (cca 1720). BUL. COM. IST. IV, 56. *Sultan Mahmud... au poruncit să-i facă surgun pe toți la un ostrov* (sfîrșitul sec. XVIII). ap. TDRG. *Preaputernica împărăție au trimis de au luat capul vezirului, făcînd surghiun și pe chehaia-bei și pe tefterdar.* VĂCĂRESCUL, IST. 301. *Trimes surghiun la mănăstirea Snagovului* (a. 1812). BUL. COM. IST. III, 109. *L-au făcut surghium, de au pătimit Moruz multă vreme.* DIONISIE, C. 203. *L-au pus pe măria sa la opreală în cetatea Grățiu, adecă surghiun.* id. ib. 232. *Am venit aici, la d[u]mnealor boierii Costandin Filipescu Vistieru, fiindu dumnealor surgumu de Caragea-Voivod* (a. 1817), IORGA, S. D. XV, 260. *Ardică pe Filipescu cu toată casa lui surghiun la Rosia.* ZILOT, ap. ȘIO II$_1$, 330. *N-ai văzut cum s-a trimis peșin surgun la Castoria, în țara turcească?* I. GOLESCU, PR. DRAM. 61. *A doua zi, pînă în ziuă, Clucerul era pornit surghiun la Snagov.* GHICA, S. 11. *În 1565* [Ion-Vodă] *fuge la Constantinopole și se trimite surgun la Rodos.* HASDEU, I. V. 229. *Fuse pus în lanțuri și trămis surghiun la cetatea Conia din Anadol.* ODOBESCU, S. I, 158. *Vodă, supărat foc, era să puie să-i taie coadele și s-o trimită surghiun la un schit.* CARAGIALE, O. II, 226. *Sultanul, scrîbit pe dînsul, îl trimise surghiun la Malagra.* ISPIRESCU, M. V. 31, cf. DL.

2. S. m. și f., adj. (Învechit) Exilat. *Le făcură pă giupînesăli, lor surgune la Focșani.* NECULCE, L. 119. *Pe toți episcopii ce-i făcuse Constantie surguni,... i-au chemat la sine.* CANTEMIR, HR. 251. *L-au prins și... l-au trimis rob la Țarigrad, carele după aceea surgun au și murit.* ȘINCAI, HR. III, 170/23, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Am pribegit, ca un surghiun, prin țări străine.* BĂRAC, ap. TDRG, cf. LM. *Doi căluți de cei cu care se duceau surgunii la pahod.* ap. TDRG, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU^2, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DEX. ✧ L o c. v b. **A merge sau a se duce surghiun** = a pribegi **(1)**. *Le spunea că se făcea, că-i vedea pe drumul Giurgiului, mergînd surghiun în țara turcească.* GHICA, C. E. II, 559. *Numai eu cu Zaharia, ghemuiți în căruța lui moș Luca, ne duceam surgun, dracului pomană.* CREANGĂ, A. 123, cf. DL.

3. S. n. (Învechit și popular) Pedeapsă cu exilul; p. e x t. pedeapsă cu deportarea. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Atunci i s-au întîmplat, în mergerea pă la surgun, de s-au îmbolnăvit* (a. 1817). IORGA, S. D. XV, 260. *El îi spuse că i-au adus în Samos ca să sufere surghiunul.* PLEȘOIANU, T. III, 44/13. *Judecătorii au osîndit pe unii la moarte și pe alții la surgun.* AR (1829), 188^2/25, cf. VALIAN, V. *Se pedepsesc cu surghiun la Sibiria.* FM (1842), 72^1/17. *Locuri pustii Ce sînt lăcaș la sălbatici și de surgun numai ții.* CONACHI, P. 231. *Rareș plăteșe cu surgunul său... gîndul de a reduce și mărginî însușirile aristocraticești.* RUSSO, S. 117, cf. POLIZU. *Greacă adusă din Țarigrad... cînd s-a întors din surghiun din țara turcească.* GHICA, S. 296. *Să ai... mulțămireă de a scrie poronca de arestuire și de surgun a lui Radu.* ALECSANDRI, T. 1 407, cf. BARCIANU, V. *Împăratul se îndură să le dăruiască zilele, dar să le trimită într-un surghiun depărtat* (a. 1877). ap. ȘIO II$_1$, 329. *Fui judecat și condamnat la surgun pe trei ani la Tomsk* (cca 1880). ap. TDRG. *Aici și-a plîns amărăciunile surghiunului gingașul poet al Romei.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 236, cf. GHEȚIE, R. M. *Doi frați ai lui mai mari... trăiseră mult timp în surghiun.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 44, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU^2. *Scăpînd de surgunul său de la Chiutaia, în Asia-Mică, își petrecu anii din urmă în țara unde răposatul ei soț domnise.* IORGA, C. I. I, 214. *Fermanuri de numire în domnie și de mucurer, ordine de surghiun.* BUL. COM. IST. II, 27. *Gei care aveau curajul să-și manifeste iubirea de țară erau trimiși în surgun.* IBRĂILEANU, SP. CR. 73, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Toți într-un glas cereau să fie pedepsit... să fie trimis în surghiun.* COCEA, S. I, 341. *S-a îndupleçat și către Stavrikie, îngăduindu-i să-și aleagă singur surgunul.* SADOVEANU, O. XII, 150, cf. SCRIBAN, D. *Se orienta după modelele franceze, aduse de vechea monarhie din lungul ei surghiun în Franța.* VIANU, L. U. 408. *Ție măsoară cu privirea scîrbită a unui pașă în surghiun.* VINEA, L. I, 269, cf. DL, DM. *Bătrîna femeie ce-și luase în văduvie bărbații... și pe urmă-i pierduse în aprig surghiun.* BARBU, PRINC. 46. *Narațiunea surghiunului e semănată cu anecdote pe temele romantice preferate.* IST. LIT. ROM. II, 495. *În iulie 1832 a fost trimis în surghiun la mănăstirea Argeș.* G. BARBU, A. V. 216, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Din nou la școală m-am întors, Sînt biețul iarăși în surgun.* PĂUN-PINCIO, P. 75. *Așteptam ca surghiunul nostru ce, pămînt să ia sfîrșit.* M. I. CARAGIALE, C. 156. *„Sus" căpăta o semnificație de surghiun, umilitoare.* TEODOREANU, M. III, 47. *Doar în surghiun găsesc scăpare.* VOICULESCU, POEZII, I, 16. *Nu-și putea lămuri surghiunul acestui obiect de artă aci.* VINEA, L. I, 297. ✦ (Rar) Loc izolat. *Cunoscuții apucau care-ncotro spre surghiunuri de verdeață și de răcoare.* BLAGA, H. 249. ✧ E x p r. (Regional) **A da surghiun** = a da drumul cuiva; a goni. *Da eu debei oi da surgun, Și m-oi duce-n cel cordun.* MARIAN, ap. ȘIO II$_1$, 329. *Să ne strîngem fete multe Să dăm răvașăl la curte; Să iasă răvașul bun Să dăm la babe surgun.* SEVASTOS, C. 154, cf. TDRG, DL.

— Pl.: **(2)** *surghiuni, -e,* **(3)** *surghiunuri* și (învechit, rar) *surghiune* (GHICA, în CONTRIBUȚII, II, 173). — Și: (învechit și regional) **surgún, -ă** subst., adj. (învechit, rar) **surghiúm, surgúm** s. n.

— Din tc. **sürgün** *(etmek).*

SURGHIUNÍ vb. IV. **1.** T r a n z. (Învechit și popular; complementul indică oameni) A exila; p. e x t. a deporta. *După ce au venit Cantemir-Vodă, iar l-au mai bătut și l-au surgunit.* NECULCE, L. 91, cf. MAN. GÖTT. 8. *Pre Mitul, fratele lui Ivanc, l-au surgunit.* ȘINCAI, HR. I, 233/34. *Împăratul Xerxu, înțelegînd gîndul lor, au surgunit pe Arvachi* (a. 1808). CAT. MAN. II, 165. *Au surghiunit pre toți boierii cei mari din București... în țara turcească.* DIONISIE, C. 168. *Unde vreș[i] să mă trimiteți, în ce loc mă surguniți.* BELDIMAN, O. 96/20, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Pentru prepus de ereticie... au fost surgunit și silit a face... pocăință în public.* ASACHI, L. 21^1/9, cf. VALIAN, V. *Ei fură, în mijlocul iernii, surghiuniți (exilați).* GT (1839), 182^1/18. *Strigările poporului făcură pe sultanul a-l mazili și a-l surghiuni la Tripolis.* BĂLCESCU, ap. ȘIO II$_1$, 330, cf. POLIZU. *Un firman de la Poartă îi mai surghiunea pe la cîte o mănăstire.* GHICA, C. E. II, 322. *Știu că i-a prins mai pe toți, i-a prins, i-a legat, i-a bătut, i-a surgunit.* SION, P. 241. *Surghiunește-mă ca pe alți boieri pămînteni.* FILIMON, O. I, 113, cf. HASDEU, I. V. 229, ALECSANDRI, T. 1 339, BARCIANU, V., LM, DDRF. *Ovidiu... fusese surgunit la Tomi.* XENOPOL, I. R. I, 89, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU^2. *Stătu un timp surghiunită de turci la Chiutăie.* IORGA, C. I. I, 99, cf. BUL. COM. IST. II, 29, RESMERIȚĂ, D., SEVERIN, S. 82, CADE. *Poate-au surghinit p-acolo vrun fecior de împărat.* EETIMIU, Î. 77. *Îi e teamă că va fi... surghiunit pe viață la Gheia.* STĂ-

NOIU, C. T. 108. *Nu i-a dat voie să vină printre boieri, la Iași, ci l-a surghiunit aci, la Cotnari.* COCEA, S. I, 236. *Pe unii cneji i-a scurtat, pe alții i-a surghiunit.* SADOVEANU, O. XVIII, 15, cf. SCRIBAN, D. *Fost-a oare surghiunit, în 1856, la Mînăstirea Tismana?* CĂLINESCU, S. C. L. 181, cf. DL, DM, DEX. *Poterile să pornească...! Pe toți să mi-i surghiunească.* FOLC. OLT. MUNT. II, 212. ◇ Refl. pas. *Cei ce vor șterge și vor adaogi în scrisori sau în diețI să se surgunească.* CARAGEA, L. 176/23. *Unii să bat, să necinstesc, să ocărăsc și, în cele după urmă, să și surgunesc dă Măria Sa vodă.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 82. *Avin bei... s-au surghiunit la Nicomidia, cu pricină... cum că în vremea rămăzanului a arătat o slobozenie peste măsură a obiceiurilor.* CR (1830), 42[1]/3. *Lala-Mahomet... se numise vizir, surghiunindu-se Sinan.* BĂLCESCU, M. V. 234. ◇ Refl. *Dup-aceea plecă, se surghiuni singur de patria sa și muri sărac într-o țară streină.* PLEȘOIANU, T. IV, 30/8. *Toate mădulările familiei lui Napoleon... s-au disterat (surgunit) din staturile papei.* AR (1831), 475[2]/23. ✦ Refl. A (se) izola. *Să fi fost ca la douăzeci de maici ce se surghiuniseră de bună voie acolo.* VOICULESCU, P. I, 188. ◇ Fig. *N-am avut altă ce face decît să fug de la tine,... surgunindu-mă de voie.* CONACHI, P. 139. *Ochii lui cei dornici de mister Te părăsesc... s-au surghiunit în cer.* GOGA, POEZII, 364.

2. Tranz. Fig. (Învechit și popular; complementul indică ființe, creații ale lor etc.) A alunga; a izgoni. *Dacă adevărul ar fi surghiunit de pre pămînt numai în vorba a doi șireți s-ar putea afla.* NEGRUZZI, S. III, 293. *A nu auzi este a fi surghiunit din lumea celor cari trăiesc!* DEMETRESCU, ap. TDRG. *În tăinuita brazilor răcoare Ne-a surghiunit iubirea vinovată.* GOGA, POEZII, 252. [Poezia] *e surgunită de toți și din tot locul.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 49. *Surgunit din sînul dulce al patriei... o sumedenie de furnici îndărătnice, care se acățaseră de mantaua mea.* HOGAȘ, DR. I, 160, cf. RESMERIȚĂ, D. *Crescut pe mîini străine, surghiunit apoi în străinătate la învățătură.* M. I. CARAGIALE, C. 12. *Îl dau jos din stăreție și-l surghiunesc în codru.* VOICULESCU, P. I, 297. *Surghiunit de împrejurările vieții, se afla aici Ion Creangă, în calitatea lui de cărturar.* SADOVEANU, O. XX, 509. *Bine-a făcut Filip surghiunindu-l în acest marsupiu al braseriei.* VINEA, B. I, 126, cf. DL, DM. *Natura, cu toate podoabele ei, este surghiunită din proza lui Creangă.* L. ROM. 1965, 567, cf. ȘEZ. III, 86, v. 11. ◇ (Prin analogie) *Odaia Fiței Elencu fusese surghiunită în pod, în întregime, ca osemintele unui ciumat.* TEODOREANU, M. I, 282.

3. Tranz. (Învechit, rar) A interzice. *Printr-acest ferman luxul... cu totul este surghiunit.* CR (1829), 36[2]/25.

— Prez. ind.: *surghiunesc.* — Și: (rar) **surghini,** (învechit și regional) **surguni** vb. IV.

— V. **surghiun.**

SURGHIUNÍE s. f. (Învechit) Exil; p. ext. deportare. *Au scos și pre Șerban-Vodă din surgunie de la Crît.* NECULCE, L. 52. *L-au făcut surgun la Varna, care ace surgunie a lui o pot pricepe toți și o cunosc c-au venit din nesocoteala... lui* (cca 1720). BUL. COM. IST. IV, 56. *Nifon patriarhul, pre carele turcii îl mazîlise în surghiunie* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 110/12. *Au șăzut șepte ani mazîl și în surgunie la Bocceda* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 216/30. *Defăima pe Mavroghene pentru surgunia noastră.* VĂCĂRESCUL, IST. 298. *Nește fețe ca acestea de se vor împreuna să zic cum că au făcut nuntă fără de lege, a căror pedeapsă să fie surgunia* (a. 1802). CONTRIBUȚII, III, 110. *Se va pedepsi unul din tovarăși cu ocna, cu pușcărie sau cu surgunia.* CARAGEA, ap. ȘIO II[1]/330. *Frate-meu în surghiunie rătăcit și depărtat, Nu-i pasă că eu sînt roabă.* BĂLDIMAN, O. 13/2. *Puterea cea mai presus de noroc a rechemat pe fiii sfîntului Ludovic din surghiunie.* CR (1829), 32[1]/2, cf. I. GOLESCU, C. *Pentru bătrînețile-ți te iert de siurghiunie.* PANN, E. III, 70/17, cf. POLIZU. *Dar surghiuniile, războiul... și cîte și mai cîte calamități au amînat lucrul pînă la 1833.* GHICA, ap. CADE. *Este osîndită a trăi aici, în surghiunie* (a. 1877). ap. ȘIO II[1], 330, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2], CADE.

— Pl.: *surghiunii.* — Și: **surguníe,** (învechit, rar) **siurghiunie** s. f.

— **Surghiun** + suf. *-ie.*

SURGHIUNÍRE s. f. Acțiunea de a surghiuni și rezultatul ei.

1. (Învechit și popular) Exilare; p. ext, deportare. Cf. surghiuni **(1)**. *Pentru surghiunirea lui din pămîntul Mareei* (a. 1782). ap. ȘIO II[1], 330. *Legile puse înainte de către domnul de atunce, care hotărăsc surgunirea peste granițĂ* (a. 1829). URICARIUL, XIV, 51, cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Nu voia să mai alarmeze din nou poporul în contra sa, prin surghiunirea cutezătorului boier.* FILIMON, O. I, 113, cf. BARCIANU, V., LM, DDRF, ALEXI, W. *Arestarea și surghiunirea tuturor bărbaților din această familie.* BUL. COM. IST. III, 120. *Rudele* [doamnei] *acesteia, alarmate, obținură surghiunirea poetului.* VIANU, L. U. 151, cf. DL, DM. ◇ Fig. *O mîngîioasă cugetare pe care zace stîrpirea sau cel puțin esilarea sau surghiunirea lor* [a microbilor] *din cîte un ținut.* VASICI, M. II, 67/3. *Surghiunirea demonului boalei departe de locurile umblate de oameni e frecventă mai ales în descîntecele slave și grecești.* CANDREA, F. 340.

2. Fig. (Învechit) Alungare; izgonire. Cf. surghiuni **(2)**. *După surghiunirea fetei celei mari, dobîndise împăratul altă față.* ISPIRESCU, L. 391.

3. (Învechit, rar) Exil. *Fiind el în surgunire i-au fost tins cursă de perire.* ȘINCAI, HR. I, 136/14. [Șișman] *s-au fost dus în surgunire la Skite.* id. ib. 314/38, cf. LB.

— Pl.: *surghiuniri.* — Și: (învechit) **surgunire** s. f.

— V. **surghiuni.**

SURGHIUNÍT, -Ă adj., s. m. și f. (învechit) **1.** Adj. s. m. și f. Exilat; p. ext. deportat. Cf. surghiuni **(1)**. *Au fost... surguniți.* IST. Ț. R. 123. *Au adus și pe boiării cei surghiuniți de la Crît* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 4/9. *Aduse și pre surgunitul Crîmgherei ot Rodos* (a. 1782). ap. ȘIO II[1], 330, cf. LB. *Numărul surghiuniților la Snagov nu va trece peste treizeci oameni.* REGUL. ORG. 344/1. *Atunci s-au liberat familiile surghiuniților și refugiaților s-au întors la căminele lor.* GHICA, C. E. II, 560, cf. LM. *R*[acovski] *mi-a scris. Fericitul surgunit... are să se ducă la Roma.* CARAGIALE, O. VII, 82, cf. DDRF, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W. *Cînd surgunitul ajunge a domni, toți aceștia vin la el.* IORGA, C. I. I, 209, cf. RESMERIȚĂ, D. [Pușchin] *a adresat ... versuri surghiuniților sibirieni.* SADOVEANU, O. XX, 458. *Sub masca... destul de transparentă a însemnărilor unui surghiunit... Dostoievski povestește propriile lui experiențe.* VIANU, L. U. 539. *Sora unui cărturar leah surghiunit..* C. PETRESCU, A. R. 87. *Poate că... dacă aș fi fost vreun surghiunit nenorocit, n-ai fi urmat fără murmur.* H. LOVINESCU, T. 367, cf. DL, DM. *Voința fostului surghiunit de a participa activ la mișcarea politică a țării.* IST. LIT. ROM. II, 430. *Marele surghiunit voluntar își găsise cel mai statornic și inteligent prieten.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 17, 5/2, cf. DEX. ◇ Fig. *În unele zile... tîram picioare surghiunite pe caldarîmul ulițelor ieșene.* TEODOREANU, M. U. 50. ✦ Fig. Izolat. *Fiecare umblă surghiunit în el,* LESNEA, VERS. 80.

2. Adj. Fig. Alungat; izgonit. Cf. surghiuni **(2)**. *Am dat piste păcat, sînt iată, surgunită!* DONICI, F. I, 12/6. *Aceasta era o veche slugă surghiunită a familiei Talbot.* NEGRUZZI, S. III, 293, cf. RESMERIȚĂ, D. *Venea dintr-un adevărat Paradis,... și se simțea*

surghiunit pe nedrept. C. PETRESCU, C. V. 84. *După ea au năzuit milioane de oameni obidiți și surghiuniți.* CONTEMP. 1949, nr. 161, 12/4.

— Pl.: *surghiuniți, -te.* — Și: (învechit) **surgunít, -ă** adj., s. m. și f.

— V. **surghiuni.**

SURGHIUNLÎC s. n. v. **surgunlic.**

SURGHIUNLÚC s. n. v. **surgunlic.**

SURGIÚC s. n. v. **surguci.**

SURGÚCI s. n., s. m. **I.** S. n. Mănunchi de pene (de struț) ori de pietre scumpe, sau de pene împodobit cu pietre scumpe, purtat odinioară la turban sau la işlic. *Am trimis și podoabele tale, corona și surgiucul tău și diadimele.* NEAGOE, ÎNV. 180/8. *Au rădicat domn pe Hrizica-Vodă anume și i-au pus surguci în cap.* M. COSTIN, O. 171. *Și-ncălecă singur domnul, ca un mire, împodobil și cu surguci în cap.* NECULCE, L. 121. *Radul-Vodă... începu a încărca țara cu datoriile, luînd scule scumpe împărătești și surguciuri* (începutul sec. XVIII). ap. ȘIO II$_1$, 331. *L-au îmbrăcat domnește cu işlic, surguci.* ȘINCAI, HR. III, 72/21. *Au luat... un coif ales asupra căruia era un surguci în floarea porfirii.* BELDIMAN, N. P. I, 72/10. *Domnitorilor și bărbaților celor mari... li se privilighie a-și împodobi cununile seau coifurile lor ca cu celeghiu sau surguciu cu pene și eoarne de taur.* AR (1829), 200^1/28, cf. I. GOLESCU, C. *Un surguci lucrat cu mare măiestrie, împodobil cu briliante, rubine și mărgăritare.* BĂLCESCU, M. V. 258. *Șlicul de samur pus cam într-o parte era împodobit cu un surguci alb.* NEGRUZZI, S. I, 145. *Ahmed-aga... făcătoriu de surguci pentru palatul împărătesc* (a. 1859). URICARIUL, V, 171/8. *Și-n frunte-mi să lucească surguciul, ca o stea.* ALECSANDRI, T. II, 126. *Mihnea a-mbrăcat chepeneag de catifea roșie... ș-un gugiuman de samur cu surguci de petre scumpe.* ODOBESCU, Ș. I, 71, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU^2. *Un mare surguci de pene de struf răsfirate, ca un evantaliu e prins cu un juvaier.* IORGA, C. I. I, 123, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Pîrcălabul purta cușmă cu surguci și pene albe.* SADOVEANU, O. XVIII, 428, cf. SCRIBAN, D. *Poartă în cap un cauc pișiniu, prins în față cu un surgiuc imens de safir, ca turbanele pașalelor.* CAMIL PETRESCU, O. II, 359, cf. DL, DM, DER, DEX. ✧ Fig. *Trece nava uriașă... Cormoran meșteșugit, Cu surguciul său de abur și cu pliscul aurit.* CONV. LIT. XI, 114. *Să licăresc în noaptea vremii... Ca un surguci al slavei tale pe larga frunte a făpturii.* VOICULESCU, POEZII, I, 14. *Din spicele prăpădite în mirişte, fetele împletiră stele, iar flăcăii își puseră la cușme surguci.* SADOVEANU, O. XIII, 240.

II. S. m. (Bot.; mai ales la pl.) **1.** Plantă erbacee cu frunzele divizate în numeroase segmente liniare, cu florile albastre, roz, albe sau pestrițe, care se cultivă ca plantă ornamentală; (regional) bonzari, cătănioare, ciocănași, coconași, crăcuțe, gîlceavă, ochește (v. o c h e ș e l **II 2 b**), păpucei (v. p a p u c e l **II 1**), pinteni (v. p i n t e n), tătăiși (v. t ă t ă i ș ă^1), toporași, ciocul-ciorii, ciocul-păsării, floarea-grîului, floare domnească, nemțișori-de-grădină (v. n e m ț i ș o r **I 1**), țița-caprei (*Consolida ambiguă*). Cf. GHEȚIE, R. M., BRANDZA, FL. 9, BARCIANU, ȘĂINEANU^2, TDRG, RESMERIȚĂ, D., PANȚU, PL., CADE. *Surgucii, floarea-domnească... cu frunzele ca palma resfirată, e neam cu sprintenii nemțișori de cîmp dar n-are comun cu ei decît pintenul florii.* SIMIONESCU, FL. 398, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, BORZA, D. 50, H XII 138. *Foaie verde trei surguci, Spune-mi, Niță, un' le duci?* PAMFILE, C. T. 252. *Foaie verde trei surguce, Vin, măicuță, de mi-l strînge.* id. ib. 280, cf. 355, ȘEZ. XV, 92.

2. (Regional) Nemțișori (v. n e m ț i ș o r **II 1 a**) (*Delphinium consolida*). Cf. BORZA, D. 51.

3. (Regional) Brebenel (*Corydalis Marschalliana*) (Furcenii Vechi — Tecuci). Cf. ALRM SN II h 454/605.

— Pl.: (s. n.) *surguciuri,* (rar) *surguce* și (s. m.) *surguci.* — Și: (învechit, rar) **surgúciu,** (neobișnuit) **surgiúc** s. n.

— Din tc. **sorguç.**

SURGÚCIU s. n. v. **surguci.**

SURGÚM s. n. v. **surghiun.**

SURGÚN, -Ă subst., adj. v. **surghiun.**

SURGUNÍ vb. IV v. **surghiuni.**

SURGUNÎE s. f. v. **surghiunie.**

SURGUNÍRE s. f. v. **surghiunire.**

SURGUNÍT, -Ă adj., s. m. și f. v. **surghiunit.**

SURGUNLÎC s. n. (Învechit) Exil; p. e x t. deportare. *L-au făcut surgun la Bocceda, la care surgunlîc au șăzut 2 ani* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 198/19. *Pîn-a nu să porni Arvachi la surgunlîc* (a. 1808). CAT. MAN. II, 165. *M-au iertat de la închisoarea surgunlîculuî* (a. 1812). BUL. COM. IST. III, 109. *Cu vederea n-o trec Ca s-o trimit cu necinste într-un surgunluc de veac.* BELDIMAN, O. 34/24. *Să începi, Măria Ta, a-i înfricoșa cu surgunlucuri, cu ocări, cu certe și cu bătăi.* I. GOLESCU, în PR. DRAM. 62. *Loc de urgisire au de surghiunlîc.* PLEȘOIANU, T. I, 246/11. *De nu să va arăta nici o greșeală mărturisită..., nu veți cerca nici o grije de scoatere din domnie și de surghiunluc.* FM (1842), 93^2/33. *Vor priimi pe oamenii cei osîndiți la surgunluc sau la închisoare pentru a lor pocăință.* REGUL. ORG. 308/8, cf. ȘIO II$_1$, 330, TDRG, CADE.

— Pl.: *surgunlîcuri.* — Și: **surgunlúc, surghiunlîc, surghiunlúc** s. n.

— Din tc. **sürgünlük.**

SURGUNLÚC s. n. v. **surgunlic.**

SURHÁN subst. (Regional) Tîlv **(2)** (pentru tras vinul din butoi) (Roșia — Beiuș). Cf. ALR II 6 161/310.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

SURHÍNĂ s. f. v. **sulfină.**

SURÍ vb. IV. (Rar) **1.** T r a n z. (Complementul indică obiecte) A colora în sur **(2)**; a face sur. *În mijlocul pajiștei întinse, se ridica, surit de lumină, ... hambarul,* GÎRLEANU, N. 140. *Praful acela dobrogean, care înfundă nările, zgîrîie gîtlejul și surește părul.* C. PETRESCU, Î. I, 4, cf. CADE. *Vînătorul... care vînează mereu, surind cîmpia cu rotocoalele de fum ale pufului de păpădie.* TEODOREANU, M. II, 284, cf. DL, DEX. ✦ I n t r a n z. A deveni sur **(3)**. *Frunțea-ți surea ca o boltă cu nouri și tunete De porunca cumplită a foamei.* LABIȘ, P. 352.

2. I n t r a n z. (Despre păr; p. e x t. despre oameni) A încărunți. *Tovarășii aceștia ai mei erau oameni tineri încă, dar părul le surise.* SADOVEANU, O. III, 552. *Pentru acele nebunii mi-a surit părul la tîmple.* id. ib. XIII, 77, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, DEX, ALRM II/I h 6/682. (F i g.) *Paleta... îmbătrînise ca un om: pălise, surise, albise.* TEODOREANU, M. III, 68. ✧ T r a n z. f a c t. *O mulțime de ani, ce i-trecusă peste capu-i, îi surisă părul.* FM (1839), 11^2/2. (F i g.) *O casă veche și surită de timp.* IORGA, ap. TDRG.

— Prez. ind.: *surésc.*

— V. **sur.**

SURICÉL, -EÁ adj. (Popular) Diminutiv al lui s u r **(3)**; (popular) surișor. *Doară eu mi-oi căpăta Doi cai mîndri, suricei.* MARIAN, NU. 500. *A vînat Și nimică n-a aflat Numai cît un cerbușor Suricel și sprintior.* id. S. R. I, 14, cf. CADE, DL.

— Pl.: *suricei, -ele.*

— **Sur** + suf. *-icel.*

SURÍDE vb. III v. **surîde.**

SURÍDERE s. f. v. **surîdere.**

SURÍLĂ s. m. (Regional) Cal sau bou (sur 3) (Brădișorul de Jos — Oravița). Cf. LIUBA — IANA, M. 115. *Suru și suroniu, surilă, suran, e sur.* id. ib.

— **Sur** + suf. *-ilă.*

SURIMÁN, -Ă adj., s. m. și f. v. **sărman.**

SURIOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui s o r ă.

1. Cf. s o r ă **(1)**. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. *Două june surioare Dulci ca razele de soare Pe sub lesele-nflorite Torc mătăsuri aurite.* BOLINTINEANU, O. 88. *Tătița ar vrea să mărite și pe surioarele mele.* CARAGIALE, O. II, 229. *Vei rîde, tată, eum ai rîs și de surioarele mele.* ISPIRESCU, L. 15. *Ș-amîndoi merg, așa triști și perpeliți... copilul înainte și surioara după el* VLAHUȚĂ, S. A. II, 41, cf. DDRF, PHILIPPIDE, P. 63, JAHRESBER. VIII, 186, BARCIANU. *Mi-e dor de surioară, de sărmanul meu cumnat.* DAVILA, V. V. 61, cf. ALEXI, W. *Un zbor de foi de pretutindeni a prins încet, încet să cadă: Ca niște vești trimise-n taină de pe la frați la surioare.* ANGHEL, Î. G. 45. *Pîn' s-a întunecat n-a mai slăbit din alergări prin curte, în rînd cu frățiorii și cu surioarele.* AGÎRBICEANU, S. P. 83. *Surioara lui cea cam scurtuță, cam cîrnuță... găsea că eu, sub straele mele scorțarii, aș semăna cu soarele.* HOGAȘ, DR. II, 51, cf. PASCU, S. 161, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Băiatul nu-i tiranul surioarelor lui pentru că-i favoritul mamei.* SADOVEANU, O. XIX, 75. *Nu avui norocul de a mă bucura de tovărășia unei surioare.* BLAGA, H. 38. *Pîn-om hotărî În zid de-a zidi...: Ceă-ntei sorioară Care s-a ivi.* ALECSANDRI, P. P. 188. *Și sorioara popii De la podul Craiovii... Pe podele-ngenunchia.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 494. *Acasă, La masă, Cu tată, Cu mamă... Cu sorioare, Cu verișoare.* MARIAN, V. 23. *Și-are două sirioare Și mi-o plînge a mai mare.* MAT. FOLK. 1 500. *Sirioara cea mai mică D'e mîncă m-o luat.* T. PAPAHAGI, M. 17. *Dar mi-e dor de-acasă tare, C-am lăsat trei surioare.* FOLC. MOLD. I, 141. *Două rățișoare, pe nume surioare pe unde merg malul se surpă* (Foarfecele). GOROVEI, C. 155.

2. Cf. s o r ă **(2)**. [Oftica] *este o surioară a hidrofobiei.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 335/18. *O deprindere împrumutată nu de la muma latină..., dar o suvenire. mîngăioasă, dulce și scumpă de la o sorioară depărtată.* NEGRUZZI, S. I, 263. *Dulce înger... Să ferești de soartă rea Pe-a ta dulce sorioară.* ALECSANDRI, P. I, 141. *Numai mierla din pădure... Mai are o sorioară: Pe mîndra privighetoare.* FOLC. MOLD. I, 125.

3. Cf. s o r ă **(3)**. *A ta-s fecioară și sorioară!* BUDAI-DELEANU, Ț. 302. *Căprioare sorioare Șculați în două picioare, Roadeți poala codrului, Să văd matca Oltului.* ALECSANDRI, P. P. 291. *Cuce, cuce, frățioare, Scoate-mă tu tot la țară, Să-ți fiu eu d-o sirioară!* MAT. FOLK. 1 233. ✧ (La vocativ; popular) Termen de adresare pentru o persoană de sex feminin, în semn de prietenie, intimitate, dragoste. *Sărut gurița, cuconiță, verișoară Aniță... Mă rog, sorioară, să-i poprocești* [bucătarului] *să-mi facă un borș.* ALECSANDRI, T. 187. *Vecinică surioară, Bărbatul meu e la moară; Nu știu, oare o să vie Or să-mi ieu altă soție?* ZANNE, P. IV, 260. *Cîndu-i mîrla mea beteagă, Vine cucul s-o întreabă: — Rău-ți-i fie, surioară?* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 206.

— Pl.: *surioare.* — Și: (popular) **sorioáră**, (regional) **sirioáră** s. f.

— **Soră** + suf. *-ioară.*

SURIPÁ vb. I v. **surpa.**

SURIPÁT, -Ă adj. v. **surpat.**

SURÍS s. n. v. **surîs.**

SURIȘÓR, -OÁRĂ adj. (Popular) Diminutiv al lui s u r **(3)**; (popular) suricel. *Cerbușoru-i surișor.* MARIAN, S. R. I, 222, cf. id. CH. 54. *Nimică nu-și căpătară Făr-un țăpușor surișor.* BUD, P. P. 72, cf. 83.

— Pl.: *surișori, -oare.*

— **Sur** + suf. *-ișor.*

SURÎT, -Ă adj. (Rar) **1.** Care a devenit sur **(3)**. *Subt a climei noastră ceață, subt al ei surit tavan, Subt un cer bălțat de nouri.* PR. DRAM. 362. ✧ F i g. *Dacă mohorîrea surită te-a-ncercat, Să nu te-arunci plictisului vreodată.* LABIȘ, P. 278.

2. (Despre părul capului; p. e x t. despre oameni) Încărunțit. Cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cu tîmplele surite de timpuriu și fire albe în musteți... fața domnului Deleanu surîdea.* TEODOREANU, M. II, 96.

— Pl.: *suriți, -te.*

— V. **suri.**

SURÍU, -ÍE adj., s. n. (Popular) **1.** S. n. Culoare care bate în sur **(1)**. *În mijlocul acestei lumi moarte sta el..., cufundat în suriul armurgului.* DAN, U. 162. *Suriul negurilor plutitoare se prinsese... de pomi și case.* MIHALE, O. 207, cf. DL.

2. Adj. (Despre obiecte, despre părul, blana animalelor, penele păsărilor etc.) A cărui culoare bate în sur **(1)**; aproape sur; gri deschis. *Părul în forma cîlților, iar iris (lumina ochilor) este surie.* ASACHI, L. 95/8, cf. DDRF. *Se zăreau tot mai bine marile grămezi de piatră surie.* AGÎRBICEANU, A. 190. *Răsinărenii se îmbracă... cu niște mînecări de pînză sau de postav negru, vînăt închis sau suriu.* PĂCALĂ, ap. CADE, cf. PASCU, S. 221, RESMERIȚĂ, D. *Exemplarele românești... mai au și spatele umbrit sur și penele de pe tibia surii.* LINȚIA, PĂS. II, 143, cf. DL, DM, RETEGANUL, GH. 54, DOINE, 117. *Cucul'e, pană, surtie, N-ai mai avut ominie.* T. PAPAHAGI, M. 53, cf. ALR I 1 485/518, 592, 770, A V 15, VI 26.

3. Adj. (Despre animale) Care are părul sur **(1)** deschis. Cf. ȘĂINEANU², A V 20. *Am o vacă surie, Vine din pustie, Cuprinde luncile Cu brîncile* (Negura). GOROVEI, C. 237. ✦ (Despre păsări) Care are penele aproape sure **(1)**. *Mierla-sură e la pene surie-cenușie.* MARIAN, O. I, 293.

4. Adj. (Despre părul capului, barbă, mustăți) Care începe să încărunțească. *Capul era dizbrăcat de păr și numai în vîrf vițe surii și strălucitoare se clătina.* RUSSO, S. 28. *Barba sa surie și stufoasă îi acoperea jumătate de obraz.* GANE, N. II, 78. *Îl părea foarte cutezător ca omul acesta, trecut de patruzeci de ani..., cu mustața surie, să-i vorbească așa.* AGÎRBICEANU, A. 56. *Supță și uscată, fața i se gălbejise de tot și o năpădise un păr suriu, — îndesit ca pîsla pînă spre urechi și gură.* MIHALE, O. 526, cf. DL, ALRM I h 98.

5. Adj. (Despre lumină, elemente ale naturii etc.) Întunecat. *Îți scriu sub o lumină surie și tristă, care mă face a zări literile mele ca prin un văl supțire.* ALECSANDRI, S. 242. *Valea adîncă cu pădurile-i de stejari ce se zăresc în depărtare învălite într-o ceață surie.* F (1884), 123. *Insula era învălită într-un nor suriu.* I. NEGRUZZI, ap. TDRG. *Stam uitîndu-mă la apa surie, cețoasă.* VLASIU, D. 356. *În fereastră, întunericul mai stăruia doar ca o perdea subțire, surie, a nopții spre sfîrșite.* MIHALE, O. 386.

— Pl.: *surii.* — Și: (regional) **surîi, -île** adj.

— **Sur** + suf. *-iu.*

SURÎZ s. n. v. **suris.**

SURIZÎND, -Ă adj. v. **surizind.**

SURÎDE vb. III. Intranz. 1. (Despre oameni) A schița o ușoară mișcare de alungire a buzelor (ca și cum ar rîde) însoțită de o expresie specifică a feței, pentru a exprima, de obicei, bucurie, satisfacție etc.; a zîmbi. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., NEGULICI, STAMATI, D. *Licurg... văzînd grămezile productelor... a surîs.* ARISTIA, PLUT. 112/4. *Unul surîde și strălucește, Altul contemplă și se topește.* BOLLIAC, O. 141. *După o mare luptă îl făceam ca să surîză.* PELIMON, I. 197/25. [Cucoana] *surîdea cu plăcere.* SION, P. 108. *Fanariotul surîse cu îngîmfare.* FILIMON, O. I, 125, cf. PROT.—POP., N, D., BARCIANU, V. *Ea surîde cu gura încleștată de energie.* EMINESCU, P. L. 100. *Deschiseră ochii mari, rădicară din umeri și începură să să cam surîză.* CARAGIALE, O. V, 346. *Surîde pe sub mustață, și-atunci toată fața i se luminează.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 298, cf. DDRF. *Surîde filozoful; tace Și iese-apoi încetișor.* COȘBUC, P. II, 174. *Ea surîse ușor, mișcînd din cap ca un copil alintat.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 62, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Stăpînii din prăvălii... vorbeau cu ele surîzînd.* AGÎRBICEANU, A. 88, cf. RESMERIȚĂ, D. *Bărbați și femei, ce-și surîdeau viclean sau galeș din cadre.* M. I. CARAGIALE, C. 109. *Îi aminti din copilărie scene... vesele, care o făceau să surîdă.* BASSARABESCU, S. N. 148, cf. CADE. *Surîse puțin ironic de explicațiile fiului său.* REBREANU, R. I, 261. *Luntrașul surîde cu tot obrazul lui grav, uscătiv și arămiu.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 86. *Am devenit livid și am surîs ca un cîine lovit.* CAMIL PETRESCU, U. N. 13. *Surîse îndată prin somn unui vis șăgalnic.* C. PETRESCU, C. V. 7. *Îmi făcea rău s-o văd fără culori, surîzînd pentru a-și ascunde suferința.* BRĂESCU, O. A. I, 88. *Încercam să surîd printre lacrămi.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. 29. *A surîs tot timpul, amuzată de ce va urma, dar acuma izbucnește de-a-binelea în rîs.* SEBASTIAN, T. 69. *N-am cui surîde, n-am cui să mă plîng.* LESNEA, VERS. 72. *Închideam ochii, îmi aplecam fruntea pe caiet, surîzîndu-mi mulțumit.* TEODOREANU, U. C. 9. *Domnia sa ne privea surîzînd trufaș.* SADOVEANU, O. XVII, 120. *Preferă să surîdă, decît să pedepsească.* VIANU, A. P. 83. *În cînd surîdeam cetății fără de moarte.* BLAGA, H. 120. *Tînăra doamnă... dă ochii peste cap și surîde cu înțelesuri.* RALEA, S. T. I, 309. *Copiii chiar, știu să surîdă în felul acesta.* BOGZA, C. O. 280. *Adunîndu-și firele voinței... încercă să surîdă.* STANCU, Ș. 26. *Te rog să surîzi cînd mă întîlnești.* VINEA, L. I, 15, cf. DL. *Se oprește cu gîndul la amintiri și surîde.* H. LOVINESCU, T. 324. *Surîdea acestei închipuiri, încrezător în sine.* VORNIC, P. 183. *N-avea decît... să surîdă filozofic, așa cum îi stă bine unui om în vîrstă.* PREDA, Î. 18. *Surîdea rece, privindu-i de sus.* T. POPOVICI, SE. 8, cf. DM. *Patronul restaurantului surîdea ca și cînd ar fi înghițit un tacîm cu cuțit cu tot.* BARBU, Ș. N. II, 153. *Surîse de prostiile ce le avea bătrîna în cap.* V. ROM. noiembrie 1964, 28, cf. DN[2]. *Cînd surîde este fermecător.* CINEMA, 1968, nr. 2, 17, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin sinecdocă) *În acea față atît de palidă, ... surîdea suferitor oarecum gura de purpură.* EMINESCU, P. L. 93. *Buzele-i subțiri și fine Nu surîd.* IOSIF, PATR. 61. *O mare de capete priveau surîzînd spre un omuleț.* AGÎRBICEANU, A. 419. *Buzele groase, cunoscute, surîdeau.* LABIȘ, P. 31. ◇ Fig. *În zori de ziuă cînd... ziua Întîi Mai surîde.* RUSSO, S. 21. *Pămîntul verde surîdea ochilor obosiți de monotonia iernii.* BOLINTINEANU, O. 459. *Soarele surîse și el în înfocata lui împărăție.* EMINESCU, P. L. 4. *Toate-i surîd, toate-l cunosc și toate-l cheamă duios, ape și dealuri, păduri și șesuri.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 357. *Natura surîdea în pragul primăverii... cu o notă de melancolie binevoitoare.* D. ZAMFIRESCU, R. 91. *Văzdușurile albastre surîd nepăsătoare.* IOSIF, P. 89. *Strada te așteaptă, Îți surîde și te cheamă.* MINULESCU, VERS. 156. *Un fir de iarbă surîzînd luminii.* LABIȘ, P. 98.

2. Fig. A fi favorabil (cuiva); a fi accesibil (cuiva). *În machini omul laborios și sărac vede surîzîndu-i averea și libertatea.* GHICA, C. E. I, 65. *Acum soarta surîde Raiul dulce se deschide.* ALECSANDRI, T. I, 452. *Viața noastră trece ca suava rouă, Cînd speranța dulce ne surîde nouă.* BOLINTINEANU, O. 31. *Trec zilele voioase și orele surîd.* EMINESCU, O. I, 56. *Apreciat de superiori, iubit de inferiori, viitorul îți surîde.* CARAGIALE, O. II, 188, cf. ȘĂINEANU[2]. *Visuri de argint Îmi surîdeau cu drag.* ANGHEL, Î. G. 10, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Viața începea în sfîrșit să le surîdă.* C. PETRESCU, C. V. 10, cf. SCRIBAN, D. *O nouă întîlnire se produce între francezi și englezi și norocul pare a surîde acestora din urmă.* VIANU, L. U. 377. *Nu-mi surîdea de nicăieri putința de a-mi ține meditatorii.* BLAGA, H. 94.

3. Fig. A corespunde dorințelor (cuiva); a fi (cuiva) pe plac; a conveni (cuiva). *Este evidente că grandioasa titulatură ungro-vlahă nu putea surîde coroanei Sîntului Ștefan.* HASDEU, I. C. I, 48. *Această afacere îmi surîde.* ȘĂINEANU[2], cf. RESMERIȚĂ, D. *Acest proiect îmi surîde.* CADE. *Nu spusese că primește, dar gîndul îi surîdea.* C. PETRESCU, Î. II, 198. *Capitala nu prea îmi surîde, sînt prea mulți, războaiele cu greu.* COCEA, S. I, 20, cf. SCRIBAN, D. *E o perspectivă care... a surîs, tuturor criminalilor din lumea bună.* BOGZA, A. 1, 358, cf. DL, DM. *Îi surîde un moment ideea de a trece în Moldova.* IST. LIT. ROM. II, 509.

— Prez. ind.: *surîd;* perf. s.: *surîsei;* conjunct.: pers. 3, 6 și (popular) *să surîză;* part.: *surîs.* — Și: (învechit) **surîde** vb. III.

— Din fr. **sourire** (după *rîde*).

SURÎDERE s. f. (Învechit) Surîs. *„Pentru ce e dînsul atît de strîns?“ întrebă amorezul cu suridere satirică.* FM (1844), 104[1]/19. *Se puse în caleașcă cu o suridere de protecție destul de nobilă.* Ib. (1845), 202[1]/25, cf. NEGULICI. *Grațioasele ei surîderi, fragedele ei îngrijiri pentru dînsul, trec de prefăcătorii.* FILIMON, O. I, 136, cf. BARCIANU, V., ALEXI, W., SFC IV, 308.

— Pl.: *surîderi.* — Și: **surîdere** s. f.

— V. **surîde.**

SURÎI, -ÎIE adj. v. **suriu.**

SURÎRÎȘ s. n. v. **surpiș.**

SURÎS s. n. Faptul de a surîde (1); mișcare ușoară de alungire a buzelor însoțită de o expresie specifică a feței pentru a exprima de obicei bucurie, satisfacție etc.; zîmbet, zîmbire, (învechit) surîdere, zîmbitură. *Poetul... scrise ceva și, cu un surîs foarte ușor, îmi întinse hîrtia.* HELIADE, O. II, 388. *Acel cumplit venețian... au uneltit toate aceste... cu surîzul cel satanic, șezînd în preajma mea.* ASACHI, P. R. 33/25. *Zefirul... mișcă blondina lui coșiță, Surîsul încrețește... carmina-i guriță.* ARICESCU, A. R. 11/2, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Surîsul se vede pe buzele lui... cînd e cungiurat de băieți și copii.* NEGRUZZI, S. I, 285. *Îmi mai arată încă o dată dinții printr-un surîs batjocoritor.* PELIMON, I. 148/11. [Moș Mihai] *cu surîsul pe buze, merse înaintea miresei.* SION, P. 83, cf. PROT.—POP., N, D. BARCIANU, V. *Acele mișcări jumătate trupești, jumătate sufletești, care încep cu simplul surîs și se termină cu izbucnirea de veselie.* MAIORESCU, CRITICE, 61. *Vede surîsu-i de grație plin.* EMINESCU, O. I, 12. *Surîsul să se stingă pe veștedele buze.* CARAGIALE, O. IV, 325. *Avea un surîs trist.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 99, cf. DDRF. *Se uită la dînsul... cu gura pornită pe un surîs amar și batjocoritor.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 37, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Cardinali purtau coroana C-un surîs machiavelic.* GOGA, POEZII, 188. *Bietul bătrîn... zîmbea cu bietul lui surîs senil.* ANGHEL, PR. 62. *În minte-mi vine Surîsu-ți bun și-atîta de ciudat.* IOSIF, V. 152. *Mi-a spus, în chip de explicare, cu un surîs rușinos, că-i e frică,* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 112. *Un surîs de batjocură îi îngheță în colțul buzelor,* AGÎR-

BICEANU, A. 318. *Ne-au privit cu surîsul neîncrederii.* în PLR II, 98, cf. HOGAȘ, DR. II, 73, RESMERIȚĂ, D. *Un trist surîs îi lumina rece fața stinsă.* M. I. CARAGIALE, C. 52, cf. CADE. *Arendașul își compuse surîsul de circumstanță.* REBREANU, R. I, 167. *Ochii i se dușcșe adînc în fundul capului, surîsul lui din totdeauna îi pierise.* MIRONESCU, S. A. 129. *În surîsul ei era ceva imperios și rece.* GALACTION, O. A. II, 328. *Oricît de vesel, surîsul ei avea în el un reziduu de tristețe.* CAMIL PETRESCU, P. 9. *Aprobă stupid, cu un surîs onctuos pe buze.* C. PETRESCU, C. V. 70. *Conferențiarul apare... cu surîs de comandă.* BRĂESCU, O. A. I, 259. *Se uita la mine, fix, cu un surîs imperceptibil pe figură.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 268. *Își lărgea gura într-un surîs pînă la ceafă.* COCEA, S. I, 179. *M-a întîmpinat și tanti Veta, cu surîsu-i ofilit.* SADOVEANU, O. XVIII, 614. *Surîsuri delicate se succedau... pe figura lor trandafirie.* ARGHEZI, S. VII, 39. *Ne primea cu un surîs, ce nu avea nimic forțat.* BLAGA, H. 164. *Sînt meserii al căror principiu e surîsul.* RALEA, S. T. I, 292. *Surîsurile au reapărut pe fețe.* BOGZA, A. Î. 623. *Îi înflori pe buze un surîs de mulțumire.* STANCU, Ș. 14. *Un chip costeliv ... cu gura întredeschisă într-un etern surîs de ironie blajină.* VINEA, L. I, 138. *Îi zîmbește ei iar cu surîsul acela pe care l-ai putea crede sfios sau copilăros.* DEMETRIUS, A. 336. *Fiecare surîs al tău repetă zilnic și întocmai minunea asta.* H. LOVINESCU, T. 369, cf. DL. *Avea un surîs care voia parcă să reamintească ceva petrecut demult.* PREDA, R. 142. *Surîsul lui, dezvelindu-i dinții albi, puternici, era cuceritor.* T. POPOVICI, S. 68, cf. DM. *Inspectorul avea pe față un surîs triumfător.* BARBU, Ș. N. II, 48. *A murit... cu un surîs de angelică satisfacție pe figură.* T iulie 1968, 58. *Surîsul devine o grimasă a spaimei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 5/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Ca termen de comparație) *În perspectiva aleei de brazi tineri castelul nou apărea ca un surîs de femeie frumoasă.* REBREANU, R. I, 79. *Tu pari a fi venită dintr-un regat străin... Și străniu ca surîsul defunctelor regine.* MINULESCU, VERS. 137. *Spre seară crengile erau știrbe ca surîsul babelor.* TEODOREANU, M. U. 18. *Un pui de cerb... se oprește-o clipă, sfios, ca un surîs.* LABIȘ, P. 47. ✧ Fig. *Ale sorții mele plîngeri și surîse, Înșirate-n cînturi... Îmi șoptesc de dor.* EMINESCU, O. I, 9. *Trec parfumuri și surîsuri Și păcate multe trec.* GOGA, POEZII, 290. *Și-mi înfloreai în suflet tot. mai dragă, Curată ca surîsul dimineții.* CERNA, P. 109. *Cine-ar gîndi, privind grădina, Că sub surîsul ei s-ascunde o neîntreruptă agonie!* ANGHEL, Î. G. 28. *Venim să punem pacinici surîsul mîngîierii În sufletele voastre.* PETICĂ, O. 188. *Pe scara unui alb surîs lunatic M-am scoborît spre locul singuratic.* AL. PHILIPPIDE, A. 38. *Dealurile albăstresc pe zări surîsuri de liliac și sînjenei.* TEODOREANU, M. III, 91. *Din spuma de lumină-a licuricilor verzui Ți-adun în inimă surîsul.* BLAGA, POEZII, 47. *Primăvară luminată de surîsul ploilor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 82, 32/4.

— Pl.: *surîsuri* și (rar) *surîse.* — Și: (învechit) **suris**, (învechit, rar) **surîz** s. n.

— V. **surîde.**

SURÎZĂTÓR, -OÁRE adj. (Despre oameni) Care surîde **(1)**, zîmbăreț, zîmbitor, (învechit) surîzînd, zîmbareț; p. ext. vesel, prietenos. *Cu cosiță gălbioară Cu albăstri ochișori? Floricică trecătoare Ce-ai venit surîzătoare Să culegi în lume flori.* BOLINTINEANU, O. 8. *Să te oprești în loc, surîzătoare.* CONV. LIT. XLII, 9. *Rămîn pierdut pe gînduri Cînd mi te-arăți surîzătoare.* IOSIF, T. 150. *Pruncul îl privi surîzător.* AGÎRBICEANU, A. 461. *Eu urcam surîzător spre ea.* MINULESCU, VERS. 328. *Caliarh se apropie surîzător și amical.* GALACTION, O. A. II, 242. *Ce însușiri... ți îndreptățesc să se bucure de toate bunurile, sătui și fără grijă, surîzători și victorioși?* C. PETRESCU, C. V. 58. *Domnul Iancu ascultă surîzător.* I. BOTEZ, B. I, 18. *Mă deșteptam dimineața surîzător.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 99. *Era un tip elegant,... surîzător și impecabil.* SADOVEANU, O. XVI, 461. *Tanti Mali... apăru surîzătoare.* CĂLINESCU, O. I, 41. *Era un băiat de treizeci de ani, frumos,... surîzător ca un june prim.* BOGZA, A, Î. 405. *Îi convingea gazda, trecînd surîzătoare de la unul la altul.* PAS, L. I, 104. *Se îndreaptă spre masa din fund, surîzător și zvelt.* VINEA, L. I, 138, cf. DL. *Chelnerul care-i cunoștea, veni repede, surîzător.* T. POPOVICI, SE. 83, cf. DM. *Bronzată și surîzătoare, răspîndea în jur... tinerețe, distincție și vitalitate.* CINEMA, 1968, nr. 6, 29, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Casa ta ce-adăpostise anii tăi surîzători.* MACEDONSKI, O. I, 75. *Buzele noastre se atinseră... sub focul stelelor surîzătoare.* PETICĂ, O. 255. *Fereastra verde s-a deschis Surîzătoare în penumbră.* AL. PHILIPPIDE, A. 16. *Proprietăți... împestrițate de grădini surîzătoare.* ARGHEZI, B. 82. *În ambianța surîzătoarelor ... statui.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 6/4. ✦ (Despre ochi sau despre manifestări, stări etc. ale oamenilor) Care exprimă sau denotă veselie; p. ext. care exprimă prietenie, bunăvoință. *Șefii mei mă priveau cu o arecare surîzătoare curiozitate.* GALACTION, O. 30. *Are ochii verzi, limpezi, surîzători, de o mare încîntare de sine.* C. PETRESCU, C. V. 64. *Era atîta tihnă surîzătoare pe chipul și pe trupul gol.* TEODOREANU, U. C. 29. *Era dispus îngăduințelor celor mai surîzătoare.* BLAGA, H. 70. *El a arătat calculele perverse, cruzimile surîzătoare.* RALEA, S. T. II, 305. *Există în viață mulțumiri aspre, mai necesare decît altele, dulci și surîzătoare.* H. LOVINESCU, T. 368. *El o mințea lucid prin tot ce spunea și făcea, prin liniștea lui surîzătoare.* T. POPOVICI, SE. 283. *Mi-a revenit în minte... imaginea ochilor acelora surîzători, cuprinși de încredere și de bucurie.* V. ROM. decembrie 1966, 24. *Cu toate ofertele surîzătoare ale puternicilor zilei, m-am găsit mereu alături de tovarășii mei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 124, 7/1. ✧ (Adverbial) *Uneori apărea profesorul de latină... cu fața surîzător adormită.* TEODOREANU, M. U. 78.

— Pl.: *surîzători, -oare.*

— **Surîde** + suf. *-ător.*

SURÎZÎND, -Ă adj. (Învechit; despre oameni) Surîzător. *Atunci tu, prin întuneric, te apropii surîzîndă.* EMINESCU, O. I, 42. *Să te vezi pe tine însăți Visătoare, surîzîndă.* id. ib. 76, cf. DL, DM, DEX. ✧ (Despre gură) *Gura-i mică, surîzîndă.* BOLINTINEANU, în SFC IV, 256. ✧ Fig. *Înaintăm în mijlocul cîmpiei cei surîzînde de florile timpului verii.* PELIMON, I. 6/2. *Flori surîzînde.* BOLINTINEANU, în SFC IV, 256.

— Pl.: *surîzînzi, -de.* — Și: **surizînd, -ă** adj.

— V. **surîde.**

SURLÁR s. m. **1.** Persoană care cîntă din surlă **(I 1)**; surlaș. *Zapisul lui Apostol surlariul cu cumnatul său* (a. 1652). CAT. MAN. I, 483. *Au poftit pre Ștefan-Vodă pentru surlari să zică.* M. COSTIN, O. 173. *Casele surlarilor* (a. 1693), ap. ȘIO II, 331. *Surlarii i tăularii* (a. 1699). IORGA, S. D. V, 372. *De bună voie făcînd masă mare și veselindu-se cu toți boierii și zicînd surlarii și trîmbicerii.* N. COSTIN, LET. II, 61/24. *Și-i dede pașa surlari, ca unii domn (sfîrșitul sec. XVII).* MAG. IST. IV, 316/3, cf. DDRF. *Cînd s-a mîntuit cetirea sfintelor cuvinte, pornesc pușteile, tunurile, muzica turcească,... „surlarii, trîmbițașii, doboșii" sau tobosarii.* IORGA, C. I. I, 167, cf. TDRG, SCRIBAN, D. *În Moldova, pe lîngă trîmbițași, mai sînt amintiți și surlari, conduși... de un vătaf.* STOICESCU, C. S. 367. *Un loc aparte în viața orașelor-cetăți l-au ocupat surlarii (Moldova, Țara Românească) și turnerii (Transilvania).* M 1969, nr. 12, 34, cf. DEX.

2. (Regional) Numele unui pește nedefinit mai de aproape (Borănești — Urziceni). Cf. H VII 29.

— Pl.: *surlari.*

— **Surlă** + suf. *-ar.*

SURLÁȘ s. m. Persoană care cîntă din surlă **(I 1)**; surlar **(1)**. *Bucîumașii, fluierarii și surlașii răsunau*

alai mare. DELAVRANCEA, S. 100, cf. JAHRESBER. VIII, 84, ȘIO II$_1$, 331, TDRG, CADE. *Surlașii strigară din trîmbițile lor liniște asupra taberei.* SADOVEANU, O. XII, 271, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, SFC I, 81, DEX.

— Pl.: *surlași.*

— **Surlă** + suf. *-aș.*

SÚRLĂ s. f. **1.** Vechi instrument muzical popular, în formă de fluier, cu mai multe orificii și cu ancie dublă. *Bogatul acesta... se veseliia... bîturille cu surle și cu tămpene îndulciia-l, giocurile și danțurile veseliia-l.* VARLAAM, C. 283. *Urechile mele cu care ascultam vioarăle și tobele și surlele și canoanele... acum să astupară.* NEAGOE, ÎNV. 326/16. *Cîntați Domnului, în strune În cobuz de viersuri bune Și din fercate surle.* DOSOFTEI, PS. 336/3. *Cu surle și cu doabe, încă și cu trîmbiceri leșești.* N. COSTIN, ap. ȘIO II$_1$, 331. *Făcutu-i-au mare cinste și alăi, cu toți slujitorii curții, cu dobe, cu surle.* NECULCE, L. 59. *Cu dobe și cu surle alaiurile șicuind, pentru biruință în mare numărul oștilor sale cineva să încrede.* CANTEMIR, I. I. I, 93. *Bacșișuril*[e] *ce să dau în zioa de Iordan pre la sluj*[itori], *cînd zic cu surlel*[e] *pentru Măriia* [Sa] (a. 1696): IORGA S. D. V, 373, cf. ANON. CAR. *Înainte este un steag de arnăuți..., după dînșii trîmbițașii domnești și sărmaciul povodnicilor, răsunînd în trîmbiță și în surlă.* GHEORGACHI, LET. III, 317/8. *Mergînd la locul ce se cheamă Liteoria, fără de surle și buciu, au năvălit asupra eelor ce era trimiși.* ȘINCAI, HR. I, 142/23, cf. KLEIN, D. 434, BUDAI-DELEANU, LEX. *Pașei i zicea surlele și-i bătea tobele din afară de cetate.* DIONISIE, C. 188, cf. LB, I. GOLESCU, C. *Fără veste auzirăm totodată un urlet mare de surle și de trîmbiți ostășești.* GORJAN, H. I, 109/11. *Sune-ursariul numa-n surle, Cine-i lup ca lup să urle.* ASACHI, FABULE, 98/23. *Odată și suflarea de surle și trompete Cu spaimă rețezată!... văzduhul s-a-ngrozit.* FM (1843), 170^1/7, cf. POLIZU. *Cu astfel de alai mergea... în sunetul surlelor și tobelor.* GHICA, C. E. II, 560, cf. ANTONESCU, D. [Oastea] *pășea la luptă cu voioase cîntece: zgomotoasă muzică de tobe, trîmbițe, surle, fluiere.* HASDEU, I. V. 135, cf. CIHAC, II, 381, LM. *Acolo sînt... și trîmbițași și toboșari și muscalagii cu naiul, cu daireaua, cu cîmbalele, cu diblele și cu surlele.* ODOBESCU, S. III, 111. *Atunci surlele, trîmbițele, și darabanele ti făcură cinstea cea din urmă.* GANE, ap. ȘIO II$_1$, 331. *Prelutindeni sunau surlele.* CARAGIALE, O. II, 292. *Lumea... ieșise întru întîmpinarea lui cu buciume, cu tobe și cu surle, înveselindu-se că împăratul se întorcea biruitor.* ISPIRESCU, L. 51, cf. DDRF. *Cu glas de surle cîntă Tot poporul românesc.* COȘBUC, P. II, 110, cf. ALEXI, W. *În ziua măreață de-obștească-ngropare Cînd surle duioase domol au să cînte.* GOGA, POEZII, 301. *Tîmpinele-au prins Să țipe-nadins... Buciume și surle Să strige, să urle.* IOSIF, V. 123, cf. TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE. *Cînd și cînd un cîine urlă... Ca din surlă.* TOPÎRCEANU, P. O. 24. *La țipetele prelungi ale surlelor, la bătaia tîmpenelor, oastea... porni.* SADOVEANU, O. V, 494, cf. SCRIBAN, D. *Acesta, sosit pe munte în sunet de surle și cavale, e primit în peștera-sanctuar.* CĂLINESCU, S. C. L. 104. *E o larmă de surle, de tobe, de pocnete, de strigăte, de lăutari, care te asurzește.* CAMIL PETRESCU, O. I, 640. *Și-au sunat oșteni din surlă.* BENIUC, V. 105. *Scrieri din veacul al XVIII-lea pomenesc numele multor instrumente muzicale... surle, tîmpene, tambure.* ALEXANDRU, I. M. 13. *Surle, tobe sună-n vale.* ISAC, O. 112, cf. DER. *Folosind instrumente de suflat (trompete, surle, buciume, tromboane etc.),... numărul instrumentiștilor a crescut.* M 1969, nr. 12, 34, cf. M. D. ENC., DEX, H II 263. *De la noi și pînă la voi Tot în surle și cimpoi* (Porcul). GOROVEI, C. 304. ✧ (Regional) *Surlă de fum* = trîmbă de fum. *Folosindu-se de o surlă de fum care se-nălța acum în dreptul nostru, Barnaru sări peste valul tranșeii.* MIRONESCU, S. 93. ✧ Loc. adv. (Adesea ironic) **Cu surle** (și **tobe** sau **trîmbițe, chimvale, trompete** etc.) ori (învechit) **cu sunete de tobe și de surle** = cu mare pompă; cu zgomot; cu scandal. *Propoveduind nu cu sunete de tobe și de surle, ci numai cu neputincioasă limbă.* ANTIM, P. 3. *În cîmpul literar totul se începea pe mare, cu trîmbițe și surle* (a. 1867). PLR I, 254. *Viața te așteaptă cu surle și chimvale.* PILAT, P. 53. *M-a dus așa, cu surle și urale.* ARGHEZI, S. P. 51. *Cu surle și cu trîmbițe a descins Nicu... în toate schelele petrolifere.* BOGZA, A. Î. 59. *Îl scoaseră, cu surle, de la naftalină.* STANCU, R. A. II, 207. *Degeaba îi scoateți cu surle și zgomot din sat, dacă acolo, pe cîmp, ei dorm fără teamă.* MIHALE, O. 161. *Debarcarea în Anglia era anunțată cu surle și trompete.* T. POPOVICI, S. 95, cf. DL, DM, DEX. ✧ Compus: (regional) **surla-pașii** sau (sudat) **surlapași** (ori **surlipași**) = **a)** zorele (*Ipomoea purpurea*). Cf. BORZA, D. 127, H XIV 396; **b)** numele unei plante nedefinite mai de aproape, asemănătoare cu garoafa. Cf. H XIV 349.

2. (Mold. și Bucov.) Rît[1] **(1)**. *Porcul cu surla ar strica imașul.* I. IONESCU, C. 89/7, cf. CIHAC, II, 381, DDRF, BARCIANU. *Mistreții se prăpăștuiau în cîrd, rupînd pămîntul cu surlele înainte, brăzdînd larg troianul ca un plug enorm.* ADAM, R. 266, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Godacii guițară și mai amarnic din zece, din o sută și o mie de surle.* C. PETRESCU, A. R. 65, cf. DL, DM, DEX, H XII 386. *Porcul a dat cu surla în antereul preutului.* ȘEZ. XII, 62, cf. ALR I 66/510, 540, com. din CÎMPULUNG MOLDOVENESC și din CRĂEȘTI — TECUCI. ✦ Epitet glumeț pentru porc. *Mînca-l-ar brînca să-l mănînce, surlă, că mult mă mai înăduși cu dînsul!* CREANGĂ, P. 76, cf. TDRG.

3. (Popular) Colibă (ciobănească) în formă conică, făcută de obicei din pari de lemn și acoperită cu stuf, paie, fîn sau coceni. Cf. VALIAN, V., DDRF. *Mi-am clădit eu o surlă la marginea oborului. Am învălit-o cu papură și cu rogoz.* SĂM. IV, 727, cf. TDRG. *Sub numele de surlă,* [bordeiul] *este pomenit în 1834.* PAMFILE, I. C. 433. *În surle-nguste, înalte, ca niște căciuli fuguiate, în covergi largi, învăluite de fum gros,... buștenarii stau roată-n jurul focurilor.* LUNGIANU, CL. 214, cf. 237. *Surla, construită tot din stuf, avea la bază o formă rotundă.* VUIA, PĂST. 45, cf. CADE. *Ca adăpost pentru ciobani, surla e cunoscută în foarte multe regiuni.* DR. VII, 190. *Surlele sînt bordeie de forma unor trunchiuri de con și făcute tot din stuf.* STOIAN, PĂST. 44. *Surla răsturnată stă-ntr-un peș.* VOICULESCU, POEZII, I, 268, cf. DL, DM. *Locuința ciobanilor este împreună cu a oilor, au însă cîte o mică casă, care se numește surlă.* H I 347. *Această surlă constă din cîteva lemne așezate în forma conului și acoperite cu fîn sau paie.* ib. XIII 36, cf. IV 144, VII 6, VIII$_1$ 99, 298, VIII$_2$ 16, IX 143, 284, 309, 341, 496, XI 27, 401, XII 148, 227, XIV 30, ȘEZ. III, 89, VII, 188. *În urma năvălirii tătarilor se făcuseră pe deal niște surle în cari locuiau cîțiva scăpați din robie.* RĂDULESCU-CODIN, L. 37, cf. 130, CHEST, V 35/22, 40, 44, 45, 54, 94, ALR I 1 707/940, ib. 1 790/746, 790, 926, 940, ALBM SN I 260, A V 15. *Cosoroabă strîmbă, surlă cocoșată* (Leoca). PĂSCULESCU, L. P. 86. ✦ Parte a stînei în care se prepară brînzeturile sau mîncarea ciobanilor. Cf. DAMÉ, T. 69, ȘĂINEANU[2], PAMFILE, I. C. 29, 433, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

4. (Regional) Grămadă (de coceni sau de lemne) așezată în formă conică. Cf. CADE, I. CR. V, 375, LEXIC REG. II, 32.

5. (Regional) Adăpost (păstoresc) săpat în pămînt (Neagra Șarului — Vatra Dornei). Cf. A V 6.

6. (La pl.; prin Mold.) Bucăți lungi de trestie sau șipci de brad care se bat pe pereții unei case țărănești pentru a face să prindă tencuiala. Cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., DM.

7. (Regional) Țeavă care se introduce în perete. Com. din BECLEAN — FĂGĂRAȘ.

— Pl.: *surle.* — Și: **(1)** *zúrnă* (IVELA, D. M., SCRIBAN, D., ALEXANDRU, I. M. 14), (învechit, rar) **sûrmă**

(ANTONESCU, D.), **zûrlă** (CIHAC, II, 381), **zurnálă** (IVELA, D. M.) s. f.
— Din bg. **аурла, аурна**, tc. **zurna**.

SURLEÁȚĂ s. f. (Regional) Colibă în care locuiesc țăranii în timpul cositului (Înfrățirea — Urziceni). Cf. CHEST. II 36/97.
— Pl.: *surlețe*.
— **Surlă** + suf. *-eață*.

SURLÉLI s. f. pl. (Învechit, rar) Bucăți muzicale cîntate la surlă **(1)**. *La ieșitul din curtea domnească, Dumitrașco-Vodă arăta fantazie, de dzice surleli și trîmbițeli și bătè dobeli.* NECULCE, L. 90.
— **Surlă** + suf. *-ele*.

SURLIGÁ vb. I. Refl. (Prin Olt.) A se cățăra (în arbori). Cf. LEXIC REG. 38, L. ROM. 1960, nr. 2, 19.
— Prez. ind.: *surlig* și *surlighez*.
— Etimologia necunoscută.

SURLIȘÓARĂ s. f. Diminutiv al lui surlă. **1.** (Rar) Cf. surlă **(1)**. Cf. DL, DM, DEX. **2.** (Mold.) Cf. surlă **(2)**. *Vreo opt purcei se năpusteau în zvîcnituri să-i deschidă pînteeele cu surlișoarele rotunde.* SADOVEANU, O, VII, 315, cf. DL, DM, DEX.
— Pl.: *surlișoare*.
— **Surlă** + suf. *-ișoară*.

SURLÍȚĂ[1] s. f. (Prin Bucov.) Diminutiv al lui surlă **(1)**; surlișoară **(1)**. *Unii feciori suflă în buciume, cîntă în surlițe, fluiere.* MARIAN, ap. CADE, cf. DL, DM, DEX.
— Pl.: *surlițe*.
— **Surlă** + suf. *-iță*.

SURLÍȚĂ[2] s. f. v. **sorliță**.

SURLUÍ vb. IV v. **suruclui**.

SURMÁ s. f. v. **sîrmea**.[1]

SURMÁCI s. m. v. **sîrmaci**.

SURMÁN, -Ă adj., s. m. și f. v. **sărman**.

SÚRMĂ s. f. v. **surlă**.

SURMEÁ s. f. v. **sîrmea**[1].

SURMENÁ vb. I. Refl. (Despre oameni sau despre organe ale corpului lor) A se obosi peste măsură (în urma unui prelungit efort fizic sau intelectual); a se epuiza, a se extenua, a se istovi, a se secătui **(1)**, a se sfîrși **(9)**, a se slei **(9)**, a se vlăgui. Cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *L-a întrebat... dacă mor mulți eroi,... recomandîndu-i pe urmă să nu se surmenezе.* G. PETRESCU, O. P. I, 272. *De ce trăiești așa retras, domnule Dan? Nu ne poți suferi? — Lucrez, domnișoară. — Nu te surmenezi?* TEODOREANU, M. II, 426. *Puiule, prea muncești mult, să nu te surmenezi!* CĂLINESCU, O. I, 179. *Dacă în sarcina inimii cade o muncă nemăsurată, peste putere, atunci inima se surmenează.* în DL, cf. DM, DN[2], DEX. (Ironic) *S-ar putea surmena, așteptînd mandate de arestare!* PAS, Z, II, 228. ◇ Tranz. Cf. ALEXI, W., CADE. *Cred că ți-am mai spus; eu aici nu am nici o curiozitate. — Știu..., te-ar surmena.* SEBASTIAN, T. 97, cf. SCRIBAN, D. *Îngroziți-te-a surmenat noaptea asta, Marine, parc-ai îmbătrînit subit.* BARANGA, I. 187.
— Prez. ind.: *surmenez*.
— Din fr. **surmener**.

SURMENÁJ s. n. Stare de oboseală extremă a omului (sau a unui organ al corpului său), ca urmare a unui efort fizic sau intelectual excesiv și prelungit; surmenare, epuizare, extenuare, istoveală, istovire, secătuire **(1)**, sfîrșeală **(1)**, slăbiciune **(1 2)**, sleire **(5)**, vlăguire, (învechit și regional) slăbire, (învechit) marasm **(1)**. Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], BIANU, D. S. *S-a inventat un termen... de proveniență franțuzească, bineînțeles, surmenaj intelectual,* HOGAȘ, DR. II, 193, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *După simptomele pe care le prezinți, cată să fie ceva mai mult decît o depresiune psihică, consecutivă surmenajului!* MIRONESCU, S. 116, cf. SCRIBAN, D. *În curînd cuvîntul scris va da surmenaj.* RALEA, S. T. I, 145. *Intoxicațiile de tot felul, surmenajul vaselor cerebrale... par de asemeni să favorizeze apariția demenței arteriosclerotice.* PARHON, B. 143. *Trebuie să evităm cu atenție orice ar putea să ducă la surmenajul și slăbirea inimii.* în DL, cf. DM. *În urma surmenajului, se îmbolnăvește grav.* IST. LIT. ROM. II, 339, cf. SFC III, 17, DN[2]. *Doctorul... spune ... că n-au toate decît depresiuni, surmenaje.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 26, 16/1, cf. D. MED., DEX.
— Pl.: *surmenaje* și (rar) *surmenajuri* SCRIBAN, D.
— Din fr. **surmenage**.

SURMENÁRE s. f. Acțiunea de a (se) surmena și rezultatul ei; p. ext. stare de oboseală extremă a omului (sau a unui organ al corpului său), ca urmare a unui efort fizic sau intelectual excesiv și prelungit, surmenaj, epuizare, extenuare, istoveală, istovire, secătuire **(1)**, sfîrșeală **(1)**, slăbiciune **(2)**, sleire **(5)**, vlăguire, (învechit și regional) slăbie, (învechit) marasm **(1)**. *De-atîta surmenare ... sînt sătul.* ANGHEL — IOSIF, C, M. II, 67. *Determinarea timpului necesar execuției unei piese de calitate prescrisă se face... fără... a provoca surmenarea operatorului.* IOANOVICI, TEHN. 356. *Aglae avea aerul să învinovățească pe Felix de surmenarea lui Titi.* CĂLINESCU, E. O. I, 65. *Supraîncărcarea sau surmenarea sistemului nervos... duce la tulburarea activității organismului.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 809, cf. DL, DM, DN[2], DEX.
— Pl.: *surmenări*.
— V. **surmena**.

SURMENÁT, -Ă adj. (Despre oameni sau despre organe ale corpului lor) Care suferă din cauza surmenajului; epuizat, extenuat, istovit, secătuit **(1)**, sfîrșit[2] **(4)**, sleit[2] **(7)**, vlăguit. Cf. ALEXI, W. *Hîrșcii, surmenat, tîrît el însuși de șuvoiul evenimentelor, aproape că uitase de prietenii lui.* COCEA, S. I, 283. *Oamenii cu inima surmenată urcă greu pe scară.* în DL, cf. DM. *N-am mai avea liftiere surmenate.* CINEMA, 1969, nr. 4, 9. ◇ (Ironic) *Ești surmenat și tu pesemne ... Să baft necontenit tictacul?* TOPÎRCEANU, O. A. I, 311. ◇ (Substantivat) *Surmenații caută tihna vieții de țară.* RALEA, S. T. III, 123.
— Pl.: *surmenați, -te*.
— V. **surmena**.

SURMONTÁ vb. I. Tranz. (Livresc; complementul indică abstracte) A depăși. Cf. T octombrie 1968, 53. *Ambele avioane au surmontat dificultățile și și-au îndeplinit misiunile.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 60, 29/2. *Surmontînd cu abilitate granița dintre știință și arte, Radioenciclopedia pentru tineret marchează o creștere de nivel.* V. ROM. martie 1970, 122.
— Prez. ind.: *surmontez*.
— Din fr. **surmonter**.

SURMONTÁRE s. f. (Livresc) Depășire. *Pe primul plan al psihologiei sale, subiectul va situa tendința de surmontare a sentimentului de inferioritate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 28/4.
— Pl.: *surmontări*.
— V. **surmonta**.

SURNATURÁL, -Ă adj. (Franțuzism, învechit) Supranatural **(1)**. *Priveau pe dascăl ca pe o ființă*

surnaturală. NEGRUZZI, S. I, 6, cf. ALEXI, W., CADE, DL, DM, SFC III, 18, DEX.

— Pl.: *surnaturali, -e.*

— Din fr. **surnaturel.**

SURNÚME s. n. (Învechit, rar) Supranume. *Pentru aceea se zice că i-a dat şi surnumele Scevola.* ARISTIA. PLUT. 273/3.

— Pl.: *surnume.*

— Din fr. **surnom** (după *nume*).

SURNUMERÁR, -Ă adj. (Învechit, rar) Supranumerar. Cf. PONTBRIANT, D., SFC III, 18.

— Pl.: *surnumerari.*

— Din fr. **surnuméraire.**

SURNUMÍ vb. IV. Tranz. (Învechit) A supranumi. *Credea că serbarea închinată patriei, surnumită Natalia, se cuvenea a se ţine castă.* ARISTIA, PLUT. 60/8, cf. BOLINTINEANU, O. 271. *Noi, tinerii surnumiţi bonjurişti, v-am admirat.* ALECSANDRI, T. 1 365, cf. DL, SFC III, 18, DEX.

— Prez. ind.: *surnumesc.*

— Din fr. **surnommer** (după *numi*).

SURNUMÍRE s. f. (Învechit, rar) Supranume. *Aste surnumiri ale lui Joe şi ale Minervei... nu sînt cunoscute.* ARISTIA, PLUT. LXV/1.

— Pl.: *surnumiri.*

— V. **surnumi.**

SURÓC s. n. v. **soroc.**

SUROGÁT s. n. (De obicei cu determinări care indică substanţa înlocuită) Produs de calitate inferioară, destinat să înlocuiască o substanţă sau un produs mai greu de procurat sau mai scump, cu care are unele proprietăţi comune; erzaţ. *Văpseaua cea mai înfocată şi cea mai scumpă... se întrebuinţează numai la lucrări deosebite, surugatul ei este co altul albastru de India şi de Persia.* DESEN ARH. 23/9. *Ca surogat, adică în locul săpunului obicinuit, se întrebuinţează cu bun spor şi castanile sălbatice.* FACTOR, M. 35/13, cf. FILIPESCU, D. I, 208. *Grăsimea... se poate... privi ca un mijloc nutritoriu indirept sau ca un momentan surogat al nutrimîntului.* NEP. VIND. 30/10, cf. STAMATI, D., POLIZU, BARCIANU, V., ALEXI, W. *Surogat de cafea.* ŞĂINEANU[2], cf. RESMERIŢĂ, D., NICA, L. VAM. 231, CADE. *Căpitanul... îl invită după masă... să poftească la el, la o cafea turcească, autentică, nu surogat.* C. PETRESCU, Î. I, 284, cf. SCRIBAN, D. *În epoca asbestului şi cauciucului s-au creat... sumedenii de surogate.* ARGHEZI, B. 114. *În caz de lipsuri generale, s-ar mulţumi să aibă minimul posibil spre a subzista şi ar înţelege folosul surogatelor.* CĂLINESCU, C. O. 68. *Eram uneori poftit... la o ceaşcă de ceai de floare de tei, îndulcit cu surogate.* BLAGA, H. 183, cf. LTR[2], DL, DM, DN[2]. *Ne oferă surogate sub o etichetă falsă.* CINEMA, 1968, nr. 1, VIII, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Fig. Aceste vase sînt un fel de surogat în pămînt ars al unor forme originar gîndite în lemn.* PÂRVAN, G. 573. *Această poezie... piere cu clipa. Amintirea ei e un surogat bun pentru poeţi.* SADOVEANU, O. XVI, 65. *Limba serisă e numai un surogat al celei vorbite.* PUŞCARIU, L. R. I, 98. *Dînd meştre, dînd fragmente dacă vreţi, dar „originale", nu contrafaceri şi nici surogate.* CONTEMP. 1948, nr. 113, 10/6. *Un public nou, pentru care literatura nu este nici joc de societate, nici surogat de satisfacţie.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 53, 20/3.

— Pl.: *surogate* şi (învechit, rar) *suragaturi* POLIZU.

— Şi: (învechit, rar) **surogátă** (FILIPESCU, D. I, 208) s. f., **surugát** s. n.

— Din germ. **Surrogat,** it. **surrogato.**

SUROGÁTĂ s. f. v. **surogat.**

SURÓI, -OÁIE s. m. şi f. (Regional) Cal sau bou sur (3) ori vacă sură (Brădişorul de Jos — Oraviţa). *Suru şi surònîu, surilă, suran e sur.* LIUBA — IANA, M. 115.

— Pl.: *surói, -oaie.*

— **Sur** + suf. *-oi.*

SUROMÁN, -Ă adj., s. m. şi f. v. **sărman.**

SURÓRĂ s. f. v. **soră.**

SUROREÁ s. f. (Rar) Surioară (1). Cf. CADE, DL, DM.

— Pl.: *surorele.*

— **Suroră** + suf. *-ea.*

SURORICÍD s. m. (Învechit) Ucigaş de soră. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., SCL 1950, 78, HRISTEA, P. E. 56.

— Pl.: *suroricizi.* — Şi: **surorucid** s. m. NEGULICI, PROT. — POP., N. D.

— De la **soră** (după *fratricid*).

SURORUCÍD s. m. v. **suroricid.**

SURÓTCĂ s. f. (Prin Ban.) „Zeamă lungă". NOVACOVICIU, C. B. I, 20, cf. CADE.

— Pl.: ?

— Din scr. **surotka** „zer".

SURÓU s. n. Tumoare osoasă care se formează la piciorul calului. *Surourile cele mai grave sînt acelea ce se dezvoltă la faţa dinapoi a fluierului.* ENG. VET. 17, cf. SCL 1960, 40, DN[2].

— Pl.: *surouri.*

— Din fr. **suros.**

SURPÁ vb. I. 1. Refl. şi tranz. (Subiectul şi complementul indică construcţii, elemente de construcţie sau maluri, forme de relief înalte etc.) A se lăsa sau a face să se lase spre bază (brusc, cu violenţă, cu zgomot etc.) dezmembrîndu-se, măcinîndu-se, ruinîndu-se etc., a se risipi (4), (popular) a (se) hîi, (învechit şi popular) a (se) strica (3), (regional) a (se) huroi, a (se) îmburda, a (se) sodomi (4); p. ext. (subiectul şi complementul indică porţiuni de sol sau obiecte aflate la nivelul solului) a (se) deplasa sub nivelul solului, a (se) scufunda (3); a (se) dărîma, a (se) nărui (1), a (se) prăbuşi (1), a se prăvăli (1). V. cădea, pica[1] (II 3). *Surpă gardul viei.* CORESI, EV. 298. *Surupă casele idolilor.* MOXA, 364/14. *Nici ploaia, nici riurile... nu vor putea să surpe casa noastră.* CHEIA ÎN. 92[v]/19. *Au surpat cetăţile acestea şi tot împrejurul.* BIBLIA (1688), 13[1]/17. *Noaptea i-au surpat boiarii cortul pre el şi aşa l-au omorît* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 178/9. *Zidurile cetăţii să surpa* (a. 1747). GCR II, 39/21, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *O parte a zidiului cetăţii Kuli-Kule, trii geamie şi multe case s-au surpat.* AR (1829), 35[1]/27. *Piciorul dealului şi drumul fu surpat şi înghiţit de valurile apelor.* PELIMON, I. 20/4, cf. BARCIANU, V. *Nu putea să o săvîrşească pe deplin* [monastirea], *căci turnul se surpa.* ISPIRESCU, L. 295. *Să nu se surpe vrun mal?* DELAVRANCEA, H. T. 277, cf. ŞĂINEANU[2]. *Biserica cea frumoasă din Cotnari, care se surpă astăzi în ripă.* IORGA, C. I. II, 57. *C-un geamăt lung se surpă Parthenonul.* GOGA, POEZII, 186, cf. TDRG. *Se surpaseră lemnele pe ea.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, F. 292. *Malul... se surpă dintr-o dată, repede, la vale.* GÎRLEANU, N. 191. *Are să mi se surpe hornul.* REBREANU, I. 136, cf. CADE. *Pămîntul din jur se surpa văzînd cu ochii.* DAN, U. 160. *Galeriile se surpă peste oameni.* BOGZA, A. Î. 159. *Se frînse ca un turn surpat de cutremur.* VINEA, L. I, 403, cf. DL, DM. *Se mai surpa cîte un zărmure citeodată... cînd se umflau... apele.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 63. *Îi*

aud cum dau foc caselor voastre, cum surpă palatele voastre. ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 18/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Mereu lucra, Zidul redica, Dar orice lucra Noaptea se surpa.* ALECSANDRI, P. P. 187. *Cu paloşiu zidu-mi tăia, Cu suliţi turnuri surpa.* TEODORESCU, P. P. 53. *Începu a cînta, Văi afunde răsuna, ... Ripele se surpa.* CĂTANĂ, B. 102. *Malul cînd s-o surpa, El pe mine m-o-ngropa.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 667. *Două răţişoare Călugăricioare Pe unde mergea Malul se surpa* (Foarfecele). GOROVEI, C. 54. ✧ [1] (Prin analogie) *Ceriurile se vor surpa, stelele se vor stinge.* MARCOVICI, C. 107/13. ✧ Refl. pas. *Palatul mitropolitului... de tot s-au prădat şi s-au surpat.* AR (1831), 528[2]/13. *Colţea... vestită... pentru turnul cel mai nalt... al capitalii pînă a nu se surpa de cutremur.* GENILIE, G. 226/4. ✦ (Subiectul şi complementul indică arbori sau obiecte aflate în poziţie verticală) A se lăsa sau a face să se lase într-o parte brusc; a (se) dărîma, a (se) nărui, a (se) prăbuşi, a (se) prăvăli, a (se) răsturna. V. cădea, pica[1] **(II 3).** *Fiind copacii întîinaţi pre lîngă drum, i-au surpat asupra lor,* URECHE, ap. GCR I, 70/6. *Au năvălit pă acea povarnă, surpînd şi turtind şi găurind într-adins cazanele mele* (a. 1842). DOC. EC. 767. ✧ Refl. pas. *Arburi cari s-au dezrădăcinat sau s-au surpat de vînt.* BREZOIANU, A. 367/19. ✦ (Învechit; subiectul şi complementul indică mai ales fiinţe) A cădea sau a face să cadă brusc, cu violenţă; a (se) arunca. *Acele vînturi... de multe ori se tîmplă de opresc pe omul călător cu calul şi-l surpă gios.* SIMION, DASC., LET[2]. I, 406. *Cela ce... se surpă dentr-o ripă de moare* (a. 1652). ap. TDRG. *Sosîm la alte ripi şi primejdii şi surpîndu-ne, abiia cu nevoie putum de ne pogorîm la şes.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 79[r]/34. *Sări... cu mare mînie asupra idolilor cări-i avea în palatul lui... şi-i surpă jos pre pămînt.* VARLAAM — IOASAF, 164[v]/20. *Pentru ca pe cel de pe dînsul să lepede,* [calul] *întîi pe sine de mal să surupa.* CANTEMIR, I. I. II, 7. *Mergea spre cămară şi surpîndu-să preste pat,... zăcea făr-de-glas.* AETHIOPICA, 19[r]/7. *Văzînd pre vrăjmăşul că să surpă înaintea picioarelor celor m[u]c[e]nicești... să-i aducem lui laudă.* MINEIUL (1776), 26[r2]/23, cf. LB, POLIZU, BARCIANU, Y. ✧ Fig. *Nu alta... îl feace pre Engel a se surupa la această rătăcire, fără ideea seau închipuirea... despre numele domn.* MAIOR, IST. 91/17.

2. Tranz. Fig. (Învechit şi popular; complementul indică oameni) A răsturna (dintr-o poziţie privilegiată); spec. a detrona; p. ext. a supune **(1).** *Surpă putearnicii din scaun şi înalţă smeriţii.* CORESI, EV. 497. *L-au viclenit pe Constandin-Vodă şi l-au şi surpat din domnie.* IST. Ţ. R. 119. *Grigorie-Vodă i-au îndemnat şi le-au ajutat pînă au surpat pre Ducă-Vodă* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 370/21. *Surpat-au pre cei putearnici despre scaune D[o]mnul.* MINEIUL (1776), 108[vi]/31. *Au trimis împotriva lui pre unul dintre căpitanii săi... cu o parte de oşti, carele l-au surpat din seaun.* ŞINCAI, HR. III, 17/4. *Elisaveta, regina Angliei... dorea a surpa pe Maria.* FM (1840), 26[1]/5, cf. VALIAN, V. *Dintre cinci regi... ultimul fu surpat din tron.* ARISTIA, PLUT. 190/21, cf. POLIZU. *Numai după căderea sa din domnie, Alexandru Ghica a înţeles cine-l surpase.* GHICA, S. 646. *Dar cum, înalte Doamne, făcînd tu faptă mari Te surpă după tronu-ţi?* BOLINTINEANU, O. 168, cf. TDRG. *Auzi că-n Jieţ a fost surpat unul care a stat mereu în frunte.* DAVIDOGLU, M. 16, cf. DL, DM, DEX. ✧ Refl. pas. *Cinci ani au domnit şi s-au surpat prin Alexandru.* ŞINCAI, ap. DDRF, cf. CADE. *Cîn a venit Cuzea — să surpase Alixandru — s-a făcut lagăr la Floreşti.* GRAIUL, I, 148. ✦ (Popular; complementul indică ranguri sau funcţii înalte în ierarhia socială) A uzurpa. *E foarte agitat, îşi vede surpat titlul de preşedinte al centrului.* VLASIU, D. 154. *La Curtea sa Năzînd să-i surpe tronul I-au turnat otravă grea Dansatoarea şi bufonul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 106, 7/3. *Ian răspuhde-mi tu, vlădică, ... Cum te bate Dumnezeu, Ca să surpi tu tronul meu?* BALADE, III, 99. ✦ (Învechit; complementul indică obiceiuri, orînduieli, legi etc.) A desfiinţa. *Poftim ca să nu surpe* [domnul] *acest obicei de sare* (a. 1715). URICARIUL, II, 116. *Ai surpat din rădăcină Cumplitele asuprele.* CONACHI, P. 44. *Tezeu... a surpat de pretotîndenea... consiliele şi magistraturele.* ARISTIA, PLUT. 26/4. *Vrăjbile... deteră prilej turcilor a se amesteca în trebile ţării... şi a surpa cîte unul, unul, toate vechile privilegii.* NEGRUZZI, S. I, 274. ✦ (Complementul indică oameni, manifestări ale lor, acţiuni etc.) A distruge. *Nici de nemică nu-i suripaşi.* PSALT. HUR. 47[r]/10. *Şi ce e întru noi de se drăceaşte şi se nebuneaşte, dracul, să-l surpăm.* CORESI, EV. 187. *Doamne, lepădatu-ne-ai şi ne-ai surupat.* DOSOFTEI, PS. 195/7. *De nu veţi asculta..., voi surpa semeţia mîndriei voastre.* BIBLIA (1688), 91[1]/39. *Şvedul... s-au silit să surpe călărimea Moscului.* N. COSTIN, LET. II, 67/18. *Pre ceia ce se luptă cu noi surpă-i.* BUCV. 36[v]/4. *Hula lui Arie sobornicească ai surpat.* MINEIUL (1776), 67[r1]/24. *Dreptatea biruieşte pre strîmbătate, surpîndu-o de tot.* VARLAAM — IOASAF, 111[r]/22. *Au căutat prilegiu de a putea surpa pre bieţii români.* ŞINCAI, HR. II, 52/7. *Stricăcioasa reotate care multe împărăţii au surpat şi noroade fără de număr au prăpădit.* ŢICHINDEAL, F. 404/1. *Unii... defaimă tare pe greci Fără de milostivire vra ca să-i surpe de veci.* BELDIMAN, E. 102/17. *Au vrut să împilezе şi să surpe dreptăţile.* ZILOT, CRON. 67. *O nafic să se scoale să surpe tirania din rădăcină.* BOLINTINEANU, O. 247. *Pentru ce ne surpi credinţa-n judecata ta-neleaptă.* VLAHUŢĂ, S. A. I, 10. *Acest om providenţial e surpat de intrigi.* IORGA, L. I, 228. *Veacurile de despărţire nu ne-au surpat limba şi simţirea.* în PLR II, 258, cf. RESMERIŢĂ, D. *Gh. Şincai... adaptează manualele de fizică, de ştiinţele naturii, caută să surpe superstiţiile norodului.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2 908. *Evocările adventistului..., în loc să mă întărească, mă surpau.* PREDA, I. 251. *Pi talhari i-o surupat. Nici unu n-o mai pradat.* VASILIU, C. 17.

3. Refl. (Învechit şi popular; despre oameni) A se îmbolnăvi de hernie. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, BARCIANU, V., ALEXI, W., TDRG, RESMERIŢĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. *Pentru copilu care se surpă de mic.* ŞEZ. IX, 126, cf. X 60, CIAUŞANU, V.

— Prez. ind.: *surp* — Şi: (învechit şi regional) **surupá** vb. I, (regional) **surupí** (PAPAHAGI, M. 16) vb. IV, (învechit, rar) **suripá** vb. I.

— Lat.* **subrupare.**

SURPÁRE s. f. Acţiunea de a (se) surpa şi rezultatul ei.

1. Lăsare spre bază (bruscă, cu violenţă, cu zgomot etc.) a unei construcţii, a unor elemente de construcţie sau a unor maluri, forme de relief înalte etc. dezmembrîndu-se, măcinîndu-se, ruinîndu-se etc., (învechit şi popular) stricare **(3)**, (regional) huruire, îmburdare, sodomire (1); p. ext. deplasare a unor porţiuni de sol sau a unor obiecte aflate la nivelul solului sub acesta, scufundare **(2)**; dărîmare, năruire (1), prăbuşire, prăvălire, surpătură **(1).** V. cădere, picare. Cf. surpa **(1).** *Cu surpare să surpi capistile lor.* BIBLIA (1688) 56[1]/22, cf. LB. *Începură a-şi povesti toate cîte mi se întîmplaseră, după surparea acelei cetăţi.* PLEŞOIANU, T. II, 147/15. *Din surparea iezeturilor s-au revărsat apele prin şesurile cele cultivate.* AR (1831), 147[1]/6, cf. POLIZU, BARCIANU, V., DDRF, ALEXI, W. *Cînd vuietele de surpări au contenit, a rămas numai vijelia Mării Negre.* SADOVEANU, O. XVI, 180. *Surparea se produce în urma eroziunii apelor la baza versantului respectiv.* LTR[2], cf. DL, DM. *Pe suprafeţe mult mai mici se manifestă şi acţiunea forţei de gravitaţie (surpări, năruiri).* PROBL. GEOGR. I, 90. *Izbucneşte ca o catastrofă seismică, cu trosnetul încheieturilor lumii, cu huiete de mari surpări.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 15, 7/2. *Surpările, alune-*

cările, prăvălirile dealurilor de lut, pe care le-am văzut în mișcarea lor de coloși dezlănțuiți. ib. 1970, nr. 88, 3/3, cf. DEX. ◇ Fig. *Nu întîmpinăm aici acea surpare de teren în opera culturii, acea cădere în primitivitate.* VIANU, L. U. 138. *Sentimentul unei rupturi între părinți și copii, al unei surpări de straturi..., era larg răspîndit.* V. ROM. ianuarie 1965, 100. ✦ (Învechit; mai ales la pl.) Ruină **(1)**. *Țarigradul în surpare cer mai întîi a-l videa.* BELDIMAN, E. 2/21. *La Cotnari... pe atuncea au fost tîrg înfloril, precum mărturisesc astăzi surpările sale.* AR (1830), 52¹/1. *Prin osîrdnica stăruire a întîiului... efor... a ridica... din surpările sale ghimnazia.* CR (1833), 53¹/36. *Aurițele palaturi nalță turnuri către nor Ș-a strămbunilor mărire din surpări vor să răsară.* ASACHI, S. L. I, 52, cf. CONTRIBUȚII, II, 83.

2. Fig. (Învechit, rar, și în sintagma *surpare din scaun*, POLIZU) Detronare. Cf. surpa **(2)**. Cf. VALIAN, V. ✦ Uzurpare. *A mînca fără a produce este, vorbind obștește, o surpare tiranică asupra dreptului altuia.* KOGĂLNICEANU, S. A. 79, cf. DL. ✦ Distrugere. *Cealea ce-s de răsipitura Ierusalimului... și a besericii lui Solomon de tot surupare.* DOSOFTEI, V. S. februarie 62ᵛ/6. *Cu surpare să va surpa sufletul acela.* BIBLIA (1688), 107¹/49. *Pe fratele tău vezi că să surupă... și tu nu tinzi mîna ta să-l scoți den surparea peirii* (a. 1746), ap. TDRG. *Dejghinări și surpări ale unor neamuri a). 1794).* GCR II, 153/14. *Cu surparea acestii împărății dară, acele științe... iarăși s-au întors în Italia.* BUDAI-DELEANU, LEX. *Peirea lui... ar pute aduce surparea partidei democratice.* AR (1831), 51²/8. *Surparea sa îl împodobește, îl încoronează de lumină și îl înfățișează nemuritor.* MARCOVICI, C. 49/5. *Ne dușmănesc și conlucrează către surparea noastră.* ASACHI, P. R. 49/9. *Cu cît deputațiunea de la Viena lucra mai cu energie pentru drepturile națiunii române, cu atît în Sibiu se lucra spre surparea lor.* BARIȚIU, P. A. II, 653. *În tot molitvelnicul nu-i o singură slujbă pentru surparea balaurului.* AGÎRBICEANU, P. M. 217. *Casta capitalistă a adăogat... surparea tuturor credințelor pe care se sprijină civilizația modernă.* COCEA, S. II, 311. *Surparea instituțiilor amenință să dărîme civilizația greco-latină.* SADOVEANU, O. XIX, 402. *Surpările unei lumi care nu-i lumea lui cea adevărată.* C. PETRESCU, A. R. 57. *Se strecoară în acestă poezie a gloriei... groaza de surpare a luminilor.* IST. LIT. ROM. II, 285. *Vede surparea marilor imperii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 35, 14/2.

3. Fig. (Rar) Cantitate mare (împrăștiată); abundență, avalanșă, revărsare **(3)**. *Surpările de bomboane ce dau afară din cutii ori din coșuri.* MACEDONSKI, O. III, 84. *Mortul zăcea pierit pe trei sferturi sub o surpare de flori.* id. ib. 99. *Surparea ploilor și fărna au îngropat temelia.* C. PETRESCU, R. DR. 54, cf. DL.

4. (Med.; învechit și regional) Hernie. Cf. surpa **(3)**. Cf. POLIZU, BARCIANU, V., ALEXI, W. *Alături de neologismul hernie avem surupare în centru și surupătură în sud-est.* SCL, 1967, 678.

— Pl.: *surpări.* — Și: (învechit și regional) **surupáre** s. f.

— V. **surpa.**

SURPASÁ vb. I. Tranz. (Învechit, rar) A depăși. *Este un alet de o lungime ce surpasă suma de două mii două sute metre.* FILIMON, O. II, 93, cf. ALEXI, W., SFC III, 18.

— Prez. ind.: *surpasez.*

— Din fr. **surpasser.**

SURPÁT, -Ă adj. **1.** (Mai ales despre construcții) Care s-a lăsat spre bază (brusc, cu violență, cu zgomot etc.) dezmembrîndu-se, măcinîndu-se, ruinîndu-se etc.; dărîmat, năruit, prăbușit **(1)**, prăvălăt **(1)**, risipit² **(4)**, (învechit și popular) ponorît **(1)**, (popular) hîit; p. ext. ruinat **(1)**. Cf. surpa **(1)**. *Se vorbește de poduri luate, de ziduri surpate, de fabrice tîrîte.* CR (1836), 122¹/4. *Se oprește să privească Un zid ce e acum surpat.* NEGRUZZI, S. II, 115, cf. POLIZU, BARCIANU, V. *Ziduri surpate și mormane de moloz.* VLAHUȚĂ, R. P. 14, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Pietrele și colbul din clădirile surpate.* DAVILA, V. V. 89. *Comori... Cîte-am prădat în surpate cetăți împărțitu-le-am toate.* MURNU, I. 7. *De prin morminte umbre mari se scoală... Și țin divan subt bolțile surpate.* IOSIF, P. 24, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Prin bolțile surpate șuierau... vînturile iernii.* COCEA, S. I, 322. *Înmormîntarea unui tovarăș al lor, mort în fundul pămîntului, sub galerii surpate.* BOGZA, A. Î. 487, cf. DL, DM, DEX. ◇ Fig. *Mai face doi pași și ajunge pe bancă unde cade, surpat.* DAVIDOGLU, M. 75. ✦ S. m. și f. (Învechit, rar; în limbajul bisericesc; despre oameni; în forma *surupat*) Căzut. *Domnul înmîndrește orbii, Domnul rădică gos lepădații* (lepădații de gosu v, în gos arrucații II, *surupații* D). PSALT. 302. *Ridici pre cei surupați.* DOSOFTEI, MOL. 77, cf. POLIZU.

2. (Despre forme de relief) Care a suferit surpături **(1)** sau eroziuni; prăbușit **(1)**, prăvălit **(1)**, (învechit) povîrnit² **(1)**; p. ext. prăpăstios **(1)**, *Cu mers răpede străbat dorobanții dealurile pînă la valea surpată de la Lescovăț.* ODOBESCU, S. III, 584. *Valea se îngustează, de o parte și de alta maluri surpate, dealuri rupte, prăpăstioase.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 32. *La Lechința am putut... stabili... urme de locuințe în malul surpat al Mureșului.* PÂRVAN, G. 379, cf. CADE. *În cîteva locuri, coastele sînt surpate sau săpate.* GALACTION, O. A. II, 402. *O fostă cramă... mai spînzură... în depărtările cîte unei coaste surpate.* ARGHEZI, B. 129, cf. DL, DM. *Sub malul surpat, vîntul obosea.* BARBU, G. 54. *Umblați ... prin cîmpii neumblate, Pe maluri surpate.* FOLC. MOLD. I, 200. *Pe cale surpată să nu calci, ca să nu alunecî.* ZANNE, P. I, 129.

3. Fig. Desființat; distrus. Cf. surpa **(2)**. *Sfinții părinți... au disrădăcinat oboritele și surpatele, plinele de otravă... eresuri* (sfîrșitul sec. XVIII). URICARIUL, I, 69. *Toată temelia dară a cuvîntării lui Eder ceii asupra românilor e surupată.* MAIOR, IST. 110/2. *Sînt surpate toate nădejdele credincioșilor* (a. 1820). URICARIUL, I, 259. *O zi... care renoiește toate mormintele surpatelor noastre nădejdi.* FM (1842) 91¹/19. *Se pune să reîntemeieze o împărăție surpată.* CARAGIALE, O. V, 263. *Și zdrobita noastră rîvnă, și surpatul nostru vis, Și durerea mea vai! toate... de nimica vi-s?* DAVILA, V. V. 120. *Tivde oarbe, cu falea de jos surpată.* I. BOTEZ, B. I, 34. *El însuși surpat, limitat de boală, se simțise un ucenic.* CINEMA, 1968, nr. 10, 37. *Nu-mi priviți fața, Este-a unui om Surpat cam devreme.* CONTEMP. 1970, nr. 1 233, 1/1. *Am stomacul surpat.* CV 1951, nr. 9—10, 43.

4. (Învechit și popular; despre oameni) Care suferă de hernie. Cf. surpa **(3)**. *Altul... fiind surpat rău, veni la sf[i]ntul, carele în vis îi spinteacă umflătura... din care ieși mare putoare, deșărtîndu-se umezeala.* MINEIUL (1776), 119ᵛ²/4. *Acești bolnavi să nu fie din cei pătimași de piept,... nici surpați și nici femeie însărcinată.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 365/32. *Hirurg și tămăduitoriu... de cii surpați, adecă vătămați.* AR (1829), 64²/9, cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, BARCIANU, V., DDRF, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Radu Vulpe, care mergea dîrz, uitînd că e surpat, mîrîi, dar destul de tare ca să audă toți.* CAMIL PETRESCU, O. III, 82. *Am un beteșug. Sînt surpat.* STANCU, R. A. I, 341. *Categorii de invalidități menționate în acestă catagrafie: ... „secat de mîna stîngă", ... „surupat", ... „strîvit în trebuirile ocnii"* (a. 1830). DOC. EC. 455, cf. DL, DM. *Boala mațelor a fost mai veselă: îl dureau, nu mai putea merge, era „surpat".* PREDA, R. 312, cf. ȘEZ. IX, 149. [Leacuri] *de omul surpat proaspăt.* ȘEZ. X, 61, cf. CIAUȘANU, GL. *Ilie merge anevoie fiindcă-i surpat.* Com. din PIATRA NEAMȚ, cf. ALRM I/I h 194, SCL 1967, 194.

— Pl.: *surpați, -te.* — Și: (învechit și regional) **surupát, -ă**, (regional) **suripát, -ă** (ALRM I/I h 194) adj.

— V. **surpa.**

ȘÚRPĂ s. f. (Regional) Baltă (de ploaie) (Negrești). Cf. ALRM SN II h 652/346.

— Pl.: *surpe.*

— Derivat regresiv de la **surpa.**

SURPĂCIÓS, -OÁSĂ adj. Care se surpă **(1)** ușor; expus la surpare **(1)**; (regional) surpător **(2)**, surupos. *Aici nu-i prea bine de tine că-i primejdios locul și surupăcios.* ȚICHINDEAL, F. 52/8, cf. I. GOLESCU, C. *Maluri înalte, abrupte, surupăcioase.* ATILA, P. 64, cf. CADE, DL, DM, DEX. ✧ (În context figurat) *Nu lipsesc a sămăna între creștini cuvinte bîrfelnice... spre a-i face să rătăcească în căi surpăcioase și neumblate* (a. 1794). BV II, 368.

— Pl.: *surpăcioși, -oase.* — Și: (regional) **surupăcíos, -oásă** adj.

— **Surpa** + suf. *-ăcios.*

SURPĂTÓR, -OÁRE s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f., adj. (Învechit) (Persoană) care surpă **(1)**. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., DDRF, BARCIANU, V., ALEXI, W.

2. Adj. (Regional; despre forme de relief) Surpăcios (Marga — Sebeș). Cf. A II 11.

3. Fig. Distrugător. *O turmă de capete rase... să va da întru o ocărîtă și surpătoare fugă* (a. 1694). FN 25. *Cu minuni... ai întors pre oamenii cei rătăciți..., arătîndu-te luminătoriu nerătăcit... și surpătoriu dracilor.* MINEIUL (1776), 133v2/10. *Prin surupătoare păcate își scurtă viața.* MAIOR, P. 160/15. *Grecii toți să se oprească, pentru că-s răzvrătitori D-a poporului odihnă și liniștei surpători.* BELDIMAN, E. 18/24. *Marele Alexandru, surpătoriul monarhiei persiene.* AR (1829), 2031/35. *Dorea să înarmeze pe Rosia asupra turcilor surpători imperiei de răsărit.* SĂULESCU, HR. I, 230/19. *Surpătorii crailor au fost patricii.* FM (1839), 202/34. *Ce furtună tulburată și odihnei surpătoare Se rădică în simțirea unei biete muritoare.* CONACHI, P. I, 242, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DL, DM, DEX.

— Pl.: *surpători, -oare.* — Și: (învechit, rar) **surupătór, -oáre** adj.

— **Surpa** + suf. *-tor.*

SURPĂTÚRĂ s. f. **1.** Faptul de a se surpa **(1)**; lăsare spre bază (bruscă, cu violență, cu zgomot etc.) a unei construcții, a unor elemente de construcție sau a unor maluri, forme de relief (înalte) etc., dezmembrîndu-se, măcinîndu-se, ruinîndu-se etc., (învechit și popular) stricare **(3)**, (regional) huruire, îmburdare, sodomire **(1)**; p. ext. deplasare a unor porțiuni de sol sau a unor obiecte aflate la nivelul solului, sub acesta, scufundare **(2)**; dărîmare, năruire **(1)**, prăbușire, prăvălire, surpare **(1)**. Cf. MOLNAR, D., BUDAI-DELEANU, LEX., LB, POLIZU, *Pe la adîncuri se auzeau pîrîituri ca de surpătură.* SANDU-ALDEA, U. P. 35, cf. ALEXI, W. *Surpăturile se produc pe versantele abrupte, în urma cutremurelor, a eroziunii sau a distrugerii bazei acestora.* LTR2. *Surpăturile de azi au dat uitării cîteva din aceste ruine și au descoperit în schimb altele.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 88, 3/3. *Visuri urîte... țigănci, lăutari, surpături de maluri.* ȘEZ. IV, 25.

2. Porțiune de teren care s-a deplasat. *Așa arată hotarul Siberiei despre amiazăzi: surpături de munți, cu stînce învăluiri și amestecări de oasă de elefant.* AR (1830), 81/22. *Aflară într-o zi, subt o surpătură proaspătă a malului, o tablă rotundă de argint.* ODOBESCU, S. II, 184, cf. DDRF. *Pe taică-so, el nu-l apucase. Fusese răpus de o surpătură de mal.* CHIRIȚESCU, GR. 191. *Intrarea... o știa de mult astupată de surpături de stînci și pămînt.* AGÎRBICEANU, A. 189. *Ape vijelioase ce mînau dindărăt,... surpăturile de stînci.* HOGAȘ, DR. I, 305, cf. CADE. *Ne așezăm la... taifas, toți ofițerii, pe surpături de stînci ca pe taburele.* CAMIL PETRESCU, U. N. 280. *Din loc în loc, surpături proaspete, sub care apa plescăia înspumată.* V. ROM. martie 1954, 28, cf. DL, DM, DEX. *Fapt trimis Cu mațe de arici... Cu stavilă de iapă, Cu surpătură De ripă.* MARIAN, Ț. 220. ✧ Fig. *Priveam... la pitorescul cu care surpăturile de mămăligă oacheșă... se rostogoleau... înspre adîncul gîtlejurilor.* HOGAȘ, DR. I, 299.

3. Loc (prăpăstios) din care s-a rupt o porțiune de teren; (învechit și regional) ponorîtură, (regional) surpezeală, surpiș, surpuș, surupenie, surupină, surupiște. V. prăpastie **(1)**. *Acest șipot... se află într-o văgăună sau surpătură de mal.* SION, P. 375. *Un drumeac îngust ... urcă șerpuind printre surpături și virtoape mîncate de șuvoaie.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 253. *Ridicam costișa gîfîind, ținînd tot malul unei surpături adînci.* ADAM, R. 143, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se înalță în față-i un deal lutos, cu surpături de pămînt galben.* C. PETRESCU, O. P. I, 58. *Povestesc unii dintre localnici că s-ar fi scufundat valea și apele Bicazului au umplut surpătura.* SADOVEANU, O. XV, 245, cf. SCRIBAN, D. *Solul se rupea acum în gropi, în ruine, în surpături neregulate.* CĂLINESCU, O. I, 11, cf. DL, DM. *Malul spre care mă-ndreaptă nu-i mal, ci o surpătură.* CONTEMP. 1970, nr. 1 243, 1/1, cf. DEX. *Prin văi, prin păduri Și prin surpături Tot călătorim.* TEODORESCU, P. P. 118. *Să puse la cale preste rîpe, preste gropi, preste hîrtopi, preste munți și surupături.* RETEGANUL, P. V, 66, cf. L. ROM. 1959, nr. 2, 55, A II 6, 8, 11. *Mă tot porți cu minciuni Prin Păduri, prin surpituri.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 501. *Am plantat cu salcîmi toate surpiturile din valea Găinești.* UDRESCU, GL. ✧ Fig. *Iată în ce surupături cade cela ce înadins vrea să rătăcească.* MAIOR, IST. 150/23. *Aci este repezișa surpătură unde hotarul virtuței să îneheie, să taie cerul și iadul.* FM (1839), 2302/14.

4. (Învechit și regional) Ruină **(1)** (a unei construcții); p. ext. casă deteriorată sau ruinată. Cf. LB. *Au cercetat... ruinile (surpăturile) cutremurului de la 1799.* AR (1829), 231/23. *Să socotesc mai presus de ceilalți oameni, numai pentru că le-a rămas mai multe surpături a repeziciunii vremii și pot arăta mai multe titluri.* MARCOVICI, C. 124/14, cf. VALIAN, V. *Din acest număr este polițiа Ghertina... a cărîa mărime antică mărturisesc surpăturile de temple, de statuie, de monumente.* FM (1841), 2111/10. *Natura nu o ar fi respîndit cu atîta dărnicie prin toate surpăturele și zidurile.* BREZOIANU, A. 442/8. *Se mai zărea în fund o groapă... astupată p-alocurea cu surpături de zid.* ODOBESCU, ap. DDRF, cf. ȘĂINEANU2, RESMERIȚĂ, D. *Zăceau, cotropite de veninoasa verdeață, surpături de cetăți.* M. I. CARAGIALE, C. 38, cf. CADE, DL, DM, DEX, CHEST. II 16/76, 50/76, MAT. DIALECT. I, 236. ✧ (Ca epitet, precedă termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *E o surpitură de casă, n-ai ce mai alege din ea.* UDRESCU, GL.

5. (Med.; învechit și popular) Hernie. *Unii copii se și nasc cu surpătura în vintre.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 71/17, cf. I. GOLESCU, C. *Întrebuințarea acestui mult folositor mijloc trebuie mărginit numai atuneea dacă cineva ar avea surpătură sau vătămare.* FM (1843), 3431/10. *Să iaie pe dinlăuntru doftoria... pentru surpătură.* CORNEA, E. I, 142/17. *El se ferea de rădicături, pentru că se temea de surpătură.* CREANGĂ, O. 276, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU2. *Vindecă... tot felul de alte afecțiuni: angina difterică..., frigurile, surpăturile, durerile de măsele.* CANDREA, I. 316, cf. 224. *Această tumoare să numește ernie sau surpătură.* BIANU, D. S. 281, cf. TDRG. *La surpătură se leagă cu mațe de arici pisate.* PĂCALĂ, M. R. 269, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Vulpe, bătrîn, chinuit de surpătura lui, rînjește totuși vesel.* CAMIL PETRESCU, O. II, 435, cf. DL, DM, DEX, H XI 446, XVI 241. *Pentru surpătură ia frunză de podbeal ... piseaz-o și s-o bei cu rachiu de drojdie.* ȘEZ. IX, 125, cf. X, 61, CIAUȘANU, V., ALRM I/I h 177, SCL 1967, 678.

— Pl.: *surpături* și (învechit, rar) *surpături.* — Și: (învechit și regional) **surupătură**, (regional) **surupitúră, surupitúră** (ALRM SN II h 628/260) s. f.

— **Surpa** + suf. *-ătură.*

SURPEZEÁLĂ s. f. (Regional) Surpătură **(3)** (Fundata — Zărnești). Cf. ALR I 394/772.

— Pl.: *surpezeli.*

— De la **surpa.**

SURPÍȘ s. n. (Regional) Surpătură **(3)**. *Am dereptat lemnele pe surîpiș.* LEXIC REG. II, 63. *Pe surpișurile astea mi-am amărît eu zilele o viață întreagă.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *surpișuri.* — Și: **surîpíș, surupíș** (H XVII 7, CHEST. IV 94/171, b, UDRESCU, GL.) s. n.

— **Surpa** + suf. *-iș.*

SURPITÚRĂ s. f. v. **surpătură.**

SURPLOMBÁNT, -Ă adj. (Despre construcții) Care are o parte ieșită în afară. (În context figurat) *Un fel de fundal surplombant, o răspîntie a amintirilor și un punct de confruntare al omului cu el însuși.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 83, 28/3.

— Pl.: *surplambanți, -te.*

— Din fr. **surplombant.**

SURPLÓMBĂ s. f. **1.** (Geol.) Obstacol de forma unei streșini stîncoase, situat în partea superioară a rupturilor de pantă sau pe desfășurarea unui perete. Cf. DN[3].

2. Parte ieșită în afară a unei construcții (în raport cu baza ei). Cf. DN[3].

— Pl.: *surplombe.*

— Din fr. **surplomb.**

SURPLÚS s. n. Ceea ce depășește necesarul; ceea ce întrece o cantitate sau o limită obișnuită, reprezentînd un spor sau un plus (inutil); excedent, plus[2] **(3)**, prisos **(1)**, supliment **(2)**, (astăzi, rar) prisosință, (învechit) prisoseală, prisosire, prisosit[1], prisosiță, rămas[2] **(II 1)**, (regional) radăș, (învechit, rar) supraplus. *Luxul acesta vine dintr-un surplus de viață.* în PLR II, 60. *S-au luat măsuri... Spre a forța Academia s-acorde un surplus de premii.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 120. *Se lasă un surplus de material, ce va servi... la confecționarea epruhetelor.* IOANOVICI, TEHN. 388. *Un surplus de sinceritate într-o operă de artă e totdeauna binevenit.* OPRESCU, A. M. 73. *Bineînțeles că n-ar fi avut nevoie deosebită de acest surplus de știri.* CAMIL PETRESCU, O. III, 202. *Nucleul... va lua naștere atunci cu un surplus de energie.* SANIELEVICI, R. 103, cf. DL, DM, SFC III, 17. *Se asociază propunerii... de a livra statului, prin contracte, surplusul de cereale.* T mai 1964, 84, cf. DN[2]. *Au încasat bani pentru transportarea surplusului de pămînt excavat.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 213. *Pe viitor, surplusul de bolnavi să fie îndrumat la Filantropia.* G. BARBU, A. V. 158, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *surplusuri.*

— Din fr. **surplus.**

SURPRÍNDE vb. III. Tranz. **1.** (Complementul indică oameni) A găsi pe neașteptate într-o situație neobișnuită, neconvenabilă sau nepermisă; a descoperi că a săvîrșit o neregulă, o faptă reprobabilă, o infracțiune etc.; a prinde **(VIII 1)**; (învechit și regional) a pripi **(I 6)**, (regional) a zăpsi. Cf. STAMATI, D. *Alaltăieri, balul, ieri, întîlnirea aceea unde i-am surprins.* NEGRUZZI, S. III, 491. *Se pun bărbații la pîndă, se apucă de căutat a-și surprinde nevestile.* FILIMON, O. II, 351. *Surprinzînd pe soția sa că ne adusese vin..., a luat-o la bătaie.* SION, P. 175, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Mergeau ca să surprindă în umbră doi iubiți.* BOLINTINEANU, O. 211, cf. ȘĂINEANU[2]. *E surprins în picioare de procurorul general.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, O. 265, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *O doamnă proprietăreasă surprinsă de răsculați a fost... purtată prin mai multe comune.* REBREANU, R. II, 77. *Ar fi nevoie să-i surprindem.* CAMIL PETRESCU, T. II, 185. *Atitudinea clasică a subretelor de operetă, surprinse de stăpînele lor umblîndu-le la pudră.* TEODOREANU, M. II, 15, cf. SCRIBAN, D. *Tocmai se dezbrăca și era să fie surprinsă cu sînii goi.* ARGHEZI, L. 14. *Rușinat de a-l fi surprins asupra faptului, scoase repede cele două volume din raft.* CĂLINESCU, O. I, 137. *Unul din ei îl surprinde jucîndu-se cu copiii, alergînd de-a bușilea în jurul odăii.* VIANU, L. U. 364. *Întrebările profesorilor nu-l surprindeau niciodată nepregătit.* VINEA, L. I, 27, cf. DL, DM. *L-au surprins... în flagrant delict de luare de mită* SCÎNTEIA, 1969, nr 8 178, cf. DEX. ◇ Refl. recipr. *Ei se surprinseră în serenadele ce amîndoi făceau Eleonorei.* FILIMON, O. II, 285. *Uneori ne-am surprins reciproc întorcînd capul unul după altul.* TEODOREANU, M. U. 313. ◇ (Despre elemente sau fenomene ale naturii, calamități etc.) A veni, a cădea, a se abate (pe neașteptate și de obicei în mod nedorit) asupra cuiva sau a ceva; a apuca, a prinde **(VIII 6)**. *Trecătorii se încrucișau zgribuliți, surprinși de ploaie în haine subțiri.* C. PETRESCU, Î. II, 129. *Amurgul i-a surprins mînă în mînă.* COCEA, S. II, 23 *Furtuna se dezlănțuise cu așa năprasnică iuțeală că ne-a surprins aproape cu toate pînzele întinse* BART. S. M. 51. *Apele vin mai mari ca niciodată, surprinzînd oamenii și semănînd... prăpădul.* BOGZA, C. O. 101. *Anii primului război mondial îl surprind în Elveția.* V. ROM. februarie 1964, 207.

2. (Complementul indică mișcări, acțiuni etc. ale oamenilor) A observa întîmplător. *Să nu surprindă cineva turburarea ce-i pricinuise acea descoperire.* FILIMON, O. I, 204. *Credea că surprinde pe figura aceea dulce ... un reflex de entuziasm.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 74. *N-am surprins niciodată o umbră de melancolie pe fața lui.* ANGHEL, PR. 169. *Dacă puteai să-i surprinzi privirea ascuțită și neagră, erai pe drumul cel bun.* GALACTION, O. I, 207. *Le-a surprins tremurul ușor al buzelor.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 55. *A surprins la față o mișcare de nerăbdare?* SADOVEANU, O. XII, 500. *Apropiindu-se de ele, surprinse o anumită mișcare de geană.* DAN, U. 6. *Ca și cînd ar fi surprins pe figura lui Jim vreun semn de dezgust.* CĂLINESCU, E. O. I, 39. *Surprinse un schimb de priviri.* VINEA, L. I, 74, cf. DL, DM. *Sînt urît... Ar trebui să plec înainte ca ea să vină, să nu-i surprind pe față crisparea unei dezamăgiri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 16/2, cf. DEX. ◇ Refl. recipr. *Intrarea amîndurora... trebuie să apară comică, dar fără șarjă, pînă în clipa cînd se surprind unul pe celălalt.* T iulie 1968, 38. ✦ (Complementul indică discuții, conversații) A auzi întîmplător. *Într-o seară, venind mai tîrziu la redacție, am surprins... următorul dialog.* TEODOREANU, M. U. 22. *Am surprins un crîmpei de confidență.* ARGHEZI, S. X, 57.

3. A constata (și a înțelege) existența a ceva; a descoperi. *Surprinsesem frumusețea ei în forma cea mai plastică.* EMINESCU, P. L. 137. *Simțul artistic al poporului nostru îl surprindem în poezia populară.* în PLR II, 202. *Am surprins cu plăcere în mine senzația delicioasă că trăiesc.* COCEA, S. II, 494. *Trebuie să ajungem... la observații cuprinzătoare, care... să surprindă toate fețele esențiale ale unui fapt.* D. GUSTI, P. A. 133. *Trăsăturile pe care le surprinde sînt oarecum schematice și caricaturale.* VIANU, A. P. 27. *Sfărîmă bulgării între degete, doar va putea surprinde secretul acestor ogoare nefertile.* BOGZA, C. O. 274, cf. id. Ț. 10, DL, DM. *Se bazează pe o intensă folosire a măsurătorii și a metodelor formale cu ajutorul cărora surprind structura fenomenelor.* CONTEMP. 1970, nr. 1 249, 8/3, cf. DEX. ✦ Refl. pas. *Acest aspect diferențial se surprinde în modul deosebit cum concep unul și altul funcțiunea, ponderea și importanța ideii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 66, 19/2. ◇ Refl. *Se surprindea suspectînd și pe Nadina.* REBREANU, R. I, 174. *Se surprinse gîndind că toate acestea vor fi ale lui.* C. PETRESCU, Î. I, 146. *George nu mai gîndea, se surprindea numai cu reacții copilărești.* T. POPOVICI, SE. 284. *Mă surprind uneori dînd sentințe.* CINEMA, 1968, nr. 6, 13. *Mă surprind... cîntînd.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 212. ✦ (Rar) A înregistra. *Pei-*

sajele înglețate ale lunii au fost surprinse de aparatul fotografic. V. ROM. februarie 1963, 191.

4. (Folosit și a b s o l.) A provoca o mare (și neașteptată) mirare, nedumerire, emoție etc. prin caracterul său neprevăzut, neobișnuit etc.; a mira[1] **(1)**, a șoca, a uimi, aului, (livresc) a stupefia. V. m i n u n a **(3)**. Cf. STAMATI, D. *Creînd un organ de publicitate, care își propune tocmai un asemenea scop, nu surprindem pe nimeni* (a. 1865). PLR I, 218. *Îl surprinsese din capul locului întrebarea ce i se adresa.* HASDEU, I. C. I, 37. *Te surprind unele detalii pe cari le descoperi deodată.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 380. *O asemenea ușurință în aflarea legilor... nu trebuie să surprindă.* PHILIPPIDE, P. 298, cf. ȘĂINEANU[2]. *O să vă surprindă ceea ce am să vă spun.* AGÎRBICEANU, A. 319, cf. RESMERIȚĂ, D. *Ieșirea aceasta nu ne surprinse.* M. I. CARAGIALE, C. 23, cf. CADE. *Întrebarea totuși îl surprinse.* REBREANU, R. I, 38. *Vulgaritatea frazei nu m-a surprins.* CAMIL PETRESCU, U. N. 210. *Ce-ai zis de mutarea ta aici? Te-a surprins?* C. PETRESCU, C. V. 104. *Știe tot, cunoaște tot, nu-l surprinde nimic.* BRĂESCU, O. A. I, 96. *Dar ceea ce mă surprinde cu adevărat este piciorul... Are unul de lemn aidoma cu al tatei.* SAHIA, N. 21. *Prezența lui surprinde la prima vedere.* IORDAN, STIL. 152, cf. SCRIBAN, D. *Preceptele lui Ibrăileanu... vor surprinde și mira oamenii acestei epoci.* RALEA, S. T. I, 54, cf. DL, DM. *Ești înzestrat cu o inteligență care surprinde.* FREDA, I. 52. *Cererea mea l-a surprins, dar i-a produs o bucurie neasemuită.* V. ROM. octombrie 1964, 66, cf. DEX.

5. (Rar; complementul indică facultăți psihice) A capta. *A surprins consimțirea mea.* ȘĂINEANU[2], cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Izbutise să surprindă atenția și interesul publicului.* CAMIL PETRESCU, P. 204.

6. (În dicționare) A înșela. Cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *surprind;* perf. s.: *surprinsei;* conjunct.: pers. 3, 6 și (popular) să *surprinză;* part.: *surprins.* — Și (regional) **suprínde** vb. III. UDRESCU, GL. 62.

— Din fr. **surprendre** (după *prinde*).

SURPRÍNDERE s. f. 1. Faptul de a găsi pe neașteptate într-o situație neobișnuită, neconvenabilă sau nepermisă; descoperire a unei nereguli, a unei fapte reprobabile, a unei infracțiuni etc.; săvîrșită de cineva; (învechit) surpriză **(4)**. Cf. s u r p r i n d e **(1)**. *Îi vine rușine de o fugă pricinuită din surprindere și frică.* HELIADE, L. B. I, 44/19, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Doctorul... se ducea într-o inspecție de surprindere în satul Ciolănești.* REBREANU, NUV. 254. *Focul dușmanului, oprit parcă o clipă, ca după o surprindere, deodată se înteți într-o izbucnire repede.* SADOVEANU, O. II, 34, cf. SCRIBAN, D. *Ni se vorbește despre... surprinderea „mișelească" a boierilor.* VIANU, A. P. 57, cf. DL, DM. *Un regiment de cavalerie... alcătuia aripa sa stîngă, menită să-l acopere de vreo surprindere din partea asta.* CAMIL PETRESCU, O. III, 285. *Pentru surprinderea* [intervențiilor] *și înlăturarea lor la timp, domnia își avea agenții săi.* G. BARBU, A. V. 35, cf. DEX. ✧ L o c. a d j. și a d v. **Prin surprindere** = (în mod) neașteptat, neprevăzut; fără veste, (rar) prin surpriză (v. s u r p r i z ă **1**). *A pus mîna pe țară prin surprindere* (a. 1885). PLR I, 376. *Venise cu o mare armată..., spre a răzbuna garnizoana sa masacrată prin surprindere de geți.* PÂRVAN, G. 97. *A... dormit... nepăzită, expusă să fie atacată prin surprindere de țărani.* REBREANU, R. II, 99. *Ne așteptam la un atac scurt, prin surprindere.* CAMIL PETRESCU, U. N. 264. *Diceu era pentru atacul prin surprindere.* OȚETEA, T. V. 120, cf. DL, DM. *Va lua măcar o dată, prin surprindere, contact cu alegătorii săi.* CONTEMP. 1965, nr. 967, 1/6. *Ideea militară de a ataca prin surprindere obiectivele germane era cum nu se poate mai clară.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 133, 16/2, cf. DEX. ✧ E x p r. **A lua pe cineva prin surprindere** = a nu-i da cuiva timp să se dezmeticească; a ataca pe neașteptate. *Încercase deseori... să-l sileacă pe birtaș, luat prin surprindere și strîns cu ușa, să adauge un amănunt.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 361. *Luat așa prin surprindere nu mai e în stare să facă nici un gest.* CAMIL PETRESCU, O. II, 441. *Luat prin surprindere, primi cîteva ciomege pe spinare.* STANCU, R. A. IV, 421. *Degeaba îl invitau ceilalți miniștri la vigilență, pe el nu-l puteau lua prin surprindere.* BARBU, Ș. N. II, 182. *O bucurie aproape copilărească de a-și lua publicul prin surprindere.* CINEMA, 1968, nr. 6, II.

2. Constatare (și înțelegere) a existenței a ceva; descoperire. Cf. s u r p r i n d e **(3)**. *În această direcție a surprinderii particularităților vîrstei tinere, Ionuț Păr-Negru, ucenicul starostelui Nichifor... ne poate da un bun ajutor.* CONTEMP. 1953, nr. 373, 4/1, cf. DL, DM. *Cu o știință a surprinderii ridicolului pînă la acumulările exasperate, scriitorul înfățișează hărțuiala între rivali.* V. ROM. octombrie 1964, 90. *Surprinderea dialecticii... e o condiție... a existenței artistului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 38, 8/1, cf. DEX.

3. (Învechit) Surpriză **(2)**. Cf. s u r p r i n d e **(4)**. *Fiindcă nu se mai aștepta a da peste asemine surprinderi ... scoase un pistol.* SION, P. 163. *America e țara surprinderilor.* GHEREA, ST. CR. II, 224. *Aceea ce a alcătuit marea surprindere a cercurilor archeologice... a fost extraordinara descoperire de la Tufalău.* PÂRVAN, G. 368. *Surprinderea aceasta nu-l neliniști, dimpotrivă îi crescu curajul.* AGÎRBICEANU, A. 100.

4. Sentiment, stare de mirare, de nedumerire, emoție etc. provocată de un fapt neprevăzut, neobișnuit etc.; minunare, mirare, perplexitate, stupoare **(2)**, surpriză **(4)**, uimire, uluire, (livresc) stupefacție **(2)**, stupefiere. Cf. s u r p r i n d e **(4)**. *Se îmbracă și în mantia celii mai evlavioase smerenii și se ascunde după o surprindere sfîntă.* VASICI, M. II, 17/1. *Aș fi dorit a putea ascunde ... dureroasa surprindere ce mi-a cauzat inițiativa luată* (a. 1865). URICARIUL, X, 369. *Vitejia armatei noastre... a fost o surprindere pentru opinia publică.* MAIORESCU, CR. III, 3. *Studenții... găsesc cu surprindere că lucrurile nu sînt în realitate întocmai cum le concepuseră ei.* CONTA, O. F. 124. *Rîdea c-un fel de copilăroasă nebunie... de surprinderea și spaima ei proprie.* EMINESCU, P. L. 64. *Pe fața lui se zugrăvi o mare și plăcută surprindere.* AGÎRBICEANU, S. 153. *Avui... plăcuta surprindere de a-mi regăsi amicul.* M. I. CARAGIALE, C. 35. *Spre surprinderea mea aflai... că... examenul va începe de-abia la 30 ale lunii.* GALACTION, O. A. II, 285. *Toți îl examinară cu oarecare surprindere.* C. PETRESCU, C. V. 184. *Mi-am explicat surprinderea văzînd în fața mea un om în toată puterea vîrstei.* COCEA, S. I, 196. *Am aflat, nu fără surprindere că interlocutorul meu e un vechi poet.* SADOVEANU, O. XVII, 134. *Modificarea fonetică este produsul indignării. amestecată cu mirare, surprindere.* IORDAN, STIL. 33. *Spre surprinderea lui, oamenii încep să pună întrebări.* CAMIL PETRESCU, O. II, 447. *O privi cu surprindere și recunoștință.* VINEA, L. II, 209, cf. DL, DM. *Are un gest de surprindere și de necaz.* T decembrie 1964, 26. *Explicațiile pe care... le urmărea, deseori spre surprinderea ei, cu o atenție neprevăzută.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 37, 18/2, cf. DEX.

5. (Învechit) Surpriză **(3)**. *A fost o surprindere ce ne pregătise Luștean.* GANE, N. III, 172. *Aici îl aștepta o surprindere plăcută: pe o masă din fața ușii, un portret mare al Sașei.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 198, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *surprinderi.* — Și: (învechit, rar) **suprindere** s. f.

— V. **surprinde.**

SURPRÍNS, -Ă adj. 1. (Despre oameni) Care este cuprins de o mare (și neașteptată) mirare, nedumerire, emoție etc. în fața unor lucruri, a unor fapte, a unor evenimente neprevăzute, neobișnuite etc.; mirat **(1)**, perplex, uimit, uluit, (livresc) stupefiat, (rar) minunat **(4)**. *Surprinsă de o asemenea audiență publică,... se*

ardică după jeț. FM (1842), 145²/33. *Amîndoi furăm surprinși într-același fel de vaietele și cîntările cele dureroase.* PELIMON, I. 8/26. *Corpurile legiuitoare au fost surprinse, cînd mesagiul capului statului a venit să le ceară soluțiunea.* GHICA, C. E. III, 19. *Am fost întotdeauna surprins că nu pricep curent limba arabă.* EMINESCU, P. L. 65. *Cum intră, Milescu fu surprins de banchetul ce se ținea.* D. ZAMFIRESCU, R. 191. *Mă gîndeam ce surprinși or să rămîie vecinii a doua zi.* ANGHEL, PR. 10. *Bădicul nu fu surprins, căci de vreo opt ani se obișnuise cu telegramele.* AGÎRBICEANU, A. 225. *Surprins și alarmat, îmi trebuiau cîteva secunde ca să-mi corectez iluzia.* IBRĂILEANU, A. 16. *Mă oprii surprins cîteva clipe.* M. Ț. CARAGIALE, C. 102. *Cuvintele... șerpuiau amenințător peste capetele mulțimii surprinse.* REBREANU, R. II, 194. *Toți rămîn surprinși, cînd... apare acest mosneguț deșirat.* C. PETRESCU, C. V. 277. *Eram așa de surprins și de fericit, că abia mi-am stăpînit plînsul.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 99. *Sînt surprinși că nu sînt și eu de părerea lor.* SADOVEANU, O. XX, 401. *Cititorul de azi este de asemeni plăcut surprins să constate... echilibrul formulărilor.* VIANU, A. P. 152. *Orășenii privesc surprinși aceste ființe ciudate.* BOGZA, A. Î. 74, cf. DL. *Cu toate că aștepta această veste de-atîta timp, Andrei rămase cîteva clipe nemișcat, surprins.* MIHALE, O. 522, cf. DM, DN². *Am fost plăcut surprins remarcînd că discuția despre aceste noțiuni fundamentale... promite să devină... o problemă de cultură.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 2/6; cf. DEX. *Măi țigane!, îi zice femeia, cam surprinsă de laudele țiganului.* SBIERA, P. 288.

2. (Despre fizionomia, privirea, glasul etc. oamenilor) Care exprimă surprindere **(4)**. *Ea se uită la mine c-un aer suprins, radios, dar fără cea mai mică confuziune.* BARONZI, M. 527/18. *O clipă glasul lui Iuga, surprins, se înecă.* REBREANU, R. II, 195. *E de neînchipuit cum profită oamenii de tritatia noastră, ce ochi surprinși... fac.* CĂLINESCU, C. O. 80. *Cu o expresie surprinsă musafirul se ridică.* PREDA, R. 236.

— Pl.: *surprinși, -se.* — Și: (învechit, rar) **suprins, -ă** adj.

— V. **surprinde.**

SURPRINZĂTÓR, -OÁRE adj. Care provoacă o mare (și neașteptată) mirare, nedumerire, emoție etc. prin caracterul său neprevăzut, neobișnuit etc., ș o c ă n t, u i m i t o r, u l u i t, (livresc) s t u p e f i a n t; p. ext. imprevizibil; neașteptat. *Multe lucruri osebite, surprinzătoare să pot auzi adeseori din gurile mărinzilor.* FM (1844), 173²/37. *Cu o dexteritate surprinzătoare, ea imita orice lucru vedea cu ochii.* SION, P. 76. *Cantemir... căută o explicațiune pentru surprinzătoarea legătură între Basarabia de la Prut și numele familiei domnești din Oltenia.* HASDEU, I. C. I, 77. *A lua unele cuvinte... și a le ridica la splendoarea unei rime surprinzătoare.* MAIORESCU, CR. II, 314, cf. DDRF. *Pregătirea acea uriașe surprinzătoare a neamului românesc de la nordul Dunării.* XENOPOL, I. R. II, 9. *Savantul care... imaginează o experiență surprinzătoare... e desigur un artist.* în PLP II, 57, cf. ȘĂINEANU². *E vorba de apariția surprinzătoare a urnelor cu figura omenească.* PÂRVAN, G. 367. *Razele soarelui... pun pe toate ... o poleială care le dă un prestigiu nou, surprinzător.* IBRĂILEANU, A. 106, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Norocul are toane și ciudățil surprinzătoare.* GĂLĂCTION, O. 110. *O voce puternică și gravă de bas, surprinzătoare pentru înfățișarea sa pufină.* C. PETRESCU, Î. I, 186. *Se bucura de o fantezie surprinzătoare.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 144. *Am cetit surprinzătoarele povești ale lui Ilie Pietraru.* SADOVEANU, O. XX, 441, cf. SCRIBAN, D. *Activitatea lui de propagandă e surprinzătoare în toate împrejurările.* OȚETEA, T. V. 281. *Este surprinzătoare lipsa de spirit autocritic a poetului.* CONSTANTINESCU, S. III, 98. *Avu apoi față de mine delicioase și surprinzătoare atenții.* BLAGA, H. 184. *Petrolul a introdus în natură elemente surprinzătoare și străine.* BOGZA, A. Î. 28, cf. DL. *Avu deodată dorința surprinzătoare să stea de vorbă cu Jurca.* T. POPOVICI, SE, 223, cf. DM. *Ideile și arta lui sînt surprinzătoare prin noutate și prin originalitate.* IST. LIT. ROM. II, 36, cf. DN². *Suferă o transformare pe cît de bruscă, pe atît de surprinzătoare.* CONTEMP. 1969, nr. 1 165, 3/4, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *Era o tulpină ... plină de boboci galbeni și care semănau surprinzător cu florile trandafirului.* GALACTION, O. 349. *Mai surprinzător părea că opinia contrară era susținută de căpitanul Corabu.* CAMIL PETRESCU, U. N. 9. *Aria de cultură a poporului s-a lărgit surprinzător.* SADOVEANU, O. XX, 499. *E surprinzător ca lupii să atace în plină vară stîna.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192. ✧ (Adverbial; legat de un adjectiv sau de un adverb prin prep. „de", exprimă ideea de superlativ absolut) *Toți acești creatori apar surprinzător de asemănați.* în PLR II, 283. *Masa era surprinzător de bogată, totuși toți mîncau puțin.* CAMIL PETRESCU, U. N. 30. *Îi explica surprinzător de subtil și adînc.* SADOVEANU, E. 177. *Străzile principale erau surprinzător de înguste pentru un musafir sosit dintr-alte țări.* ARGHEZI, S. XVIII, 15. *Acest specimen de om este surprinzător de comun.* CĂLINESCU, C. O. 69. *Versurile lui... sînt surprinzător de simple și de profunde în același timp.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 18/2.

— Pl.: *surprinzători, -oare.* — Și: (învechit) **suprinzător, -oáre** adj.

— **Surprinde** + suf. *-ător.*

SURPRÍSĂ s. f. v. **surpriză.**

SURPRÍZĂ s. f. **1.** Plăcere sau bucurie neașteptată oferită cuiva în anumite ocazii; (concretizat) obiect primit sau oferit fără plată, în semn de prietenie sau ca ajutor etc., a t e n ț i e, c a d o u, d a r; (învechit) surprindere **(5)**. *Să nu să cerce să-mi facă surprize, pentru că... am văzut multe sfîrșituri neplăcute... izvorînd dintr-însele.* CR (1833), 247²/27. *Nu va trece mult și publicul vă va face o surpriză minunată.* PR. DRAM. 193. *Ți-am gătit o plăcută surpriză la întoarcere.* NEGRUZZI, S. III, 330. *Ți-am preparat o surpriză: am studiat o bucată.* CARAGIALE, O. II, 58. *I se părea că slugile... vor să-i descundă o surpriză.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 84. *Mă duce în odaia mea, unde mă aștepta cea mai neașteptată surpriză. În perete o panoplie cu toate trebuincioasele pentru vînat.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 346. *Sosea cu surprize: uneori stridii proaspete, alteori brînzeturi picante.* TEODOREANU, M. III, 69. *În mijlocul șervetului îi pune Măicuții o surpriză.* ARGHEZI, S. VIII, 81, cf. DL, DM. *Începerea carnavalului se apropia... Messerul cu oamenii lui pregăteau surprizele.* BARBU, PRINC. 142. *O altă surpriză plăcută pentru cumpărători... va fi aparatul portabil.* SCÎNTEIA, 1965, nr. 6 794, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Tot ceea ce **surprinde** prin caracterul său neprevăzut, neașteptat; (învechit) surprindere **(3)**. *Domnitorul salută pe mătușa sa... Cocoana gazdă, fericită de asemenea surpriză, îl așează la masă.* SION, P. 115. *Îi vedea în tren, veseli, fără griji, ducîndu-se departe... îmbătați de farmecul și surprizele călătoriei.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 13. *Îndată ce s-a întors de la Amara, a avut o surpriză din partea doamnei Alexandrescu.* REBREANU, R. I, 240. *Viața îi părea atunci solidă, ferită de surprize.* C. PETRESCU, C. V. 237. *Căsnicia era cea mai mare surpriză pe care i-o rezervase viața.* TEODOREANU, M. III, 402. *Inima femeii e un sălțăraș de contradicții și surprize.* SADOVEANU, O. XII, 529, cf. SCRIBAN, D. *Suporta cu răbdare îngerească orice surpriză a soartei.* CĂLINESCU, S. 9. *Epitetele individuale ... stîrnesc în mintea cititorului efectul unei surprize.* VIANU, S. 40. *Pentru unii, fericirea e liniște, lipsă de surprize, calm egal.* RALEA, S. T. I, 111. *De la celulele bolnave pot surveni surprize neplăcute.* BOGZA, A. Î. 350. *Așa puțin cunoști tu oamenii?... — Nu-i cunosc deloc. D-aia am mereu surprize.* BARANGA, Ț. 187, cf. DL. *Un pas mai departe se desfășurau valurile, zbuciumul și surprizele necunoscutului.* TUDORAN, P. 333. *Ceea ce am să-ți povestesc*

are un epilog sau, mai bine zis, o surpriză. PREDA, R. 150, cf. DM. *Un proceedeu de creație artistică avînd surpriza drept scop, adică tocmai ce numesc eu senzațional.* CONTEMP. 1969, nr. 1 167, 3/3, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Sentiment, stare de uimire, de uluire etc. produsă de un fapt nepreväzut; surprindere **(4)**. Cf. STAMATI, D. *Văzu, cu destulă surpriză, o femeie june... foarte frumoasă.* FILIMON, O. I, 115. *Vedea atitudinile, gesturile, surpriza și bucuria de pe figurile lor.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 18. *Făcu un gest de apărare... și scoase un strigăt ușor de surpriză.* IBRĂILEANU, A. 15. *Adevărat? făcu Mimi cu o surpriză plăcută.* REBREANU, R. I, 16. *Citește fără surpriză, fără schimbare de expresie.* SEBASTIAN, T. 41. *Proprietarul lemnelor era încă paralizat de surpriză.* CĂLINESCU, S. 22. *Spre surpriza mea, el mă apostrofează.* BLAGA, H. 47. *Bătrînul nu arătă semn nici de surpriză, nici de bucurie.* C. PETRESCU, A. R. 330, cf. DL. *Ea produse asupra bărbatului.. o surpriză neobișnuită.* PREDA, R. 74. *Au descoperit cu surpriză că nu te admiră.* ROMÂNIA LITERARĂ, nr. 82, 16/2.

4. (Învechit) Surprindere **(1)**. Cf. STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Loc. adv. (Rar) **Prin surpriză** = prin surprindere, v. surprindere, **(1)**. *Unui om fără voință trebuie să-i impui voința ta prin surpriză.* C. PETRESCU, R. DR. 310. *Cel puțin fizicește, prin surpriză, nu ar fi întîmpinat nici un fel de obstacol.* CĂLINESCU, S. 129.

— Pl.: *surprize.* — și: (învechit, rar) **surprisă** s. f. PELIMON, I. 265/16.

— Din fr. **surprise.**

SURPÚȘ s. n. (Regional) Surpătură **(3)**. *Sus unii taie cetină pe margini de surpuș.* PAMFILE, S. T. 63. *În jos, poieni multe cu surpușuri, cu pîrîiașe, cu copaci răzleți.* LUNGIANU, ap. CADE, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, SFC II, 207.

— Pl.: *surpușuri.*

— **Surpa** + suf. *-uș.*

SURREALÍSM s. n. (Franțuzism, rar) Suprarealism. Cf. SFC III, 18. *Jucăriile uzate și aruncate de alții, expresionism, dadaism, surrealism, dumneata le iei cu plăcere în mînă, fiindcă exprimă „sensibilitatea omenească".* CONTEMP. 1969, nr. 1 174, 1/6.

— Din fr. **surréalisme.**

SURREALÍST, -Ă adj., s. m. și f. (Franțuzism, rar) 1. Adj. Suprarealist **(1)**. *S-a vorbit... despre un întreg patrimoniu de imagini și metafore surrealiste.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1990, nr. 1, 24/2.

2. S. m. și f. Suprarealist **(2)**. *El era poate singurul din grupul de surrealiști care era preocupat și de literatura dialogului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 95, 6/1.

— Pl.: *surrealiști, -ste.*

— Din fr. **surréaliste.**

SURS s. n. v. **sursă.**

SURSÁT s. n. (Ieșit din uz) Rechiziție de alimente pentru oaste. *Vor fi... iertați de bir,... de miere,... de zaharale, de sursat... de birul untului* (a. 1684). HEM 3 213. *Darul agăi care au venit pentru sursat* (a. 1693). ap. TDRG, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: ?

— Din tc. **sürsat.**

SÚRSĂ s. f. 1. (Învechit) Izvor (al unei ape curgătoare). *Apa ce curge... prin mijlocul său, care-și ia sursa mai de departe, din munți, este dulce.* PELIMON, I. 44/1, cf. PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D. ◇ Fig. *Treceam, urcînd pe cursul șerii în sus, spre sursa ei din munte.* VULPESCU, P. 36.

2. (De obicei cu determinări care arată felul, introduse prin prep. „de") Loc, punct, cauză etc. care servește pentru formarea, producerea, dezvoltarea etc. a unui lucru, a unui fenomen etc.; izvor, obîrșie, origine **(1)**, (livresc) sorginte **(2)**, (învechit) izvod. Cf. PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., SEVERIN, S. 53. *Cunoștința de noi înșine, adăpată la sursele prime ale vieții noastre spirituale.* în PLR II, 467. *Poezia viitoare se va alimenta... din această nouă sursă emotivă.* LOVINESCU, C. VII, 18. *Marele curent al Renașterii... a apropiat din nou popoarele romanice de sursa lor latină.* PUȘCARIU, L. R. I, 365, cf. SCRIBAN, D. *Obligația alimentară nu poate să-și aibă sursa decît într-o paternitate de fapt.* COD. PEN. R. P. R. 483. *Ideologii... au cerut o reîntoarcere la natură, la sursele primare ale vieții.* RALEA, S. T. I, 185. *Adesea un cuvînt nu provine dintr-o singură sursă.* GRAUR, E. 11. *A venit exact momentul istoric... să te rupi de sursa care îți alimentează prejudecățile.* PREDA, R. 258. *Aplicarea recomandărilor privind îndepărtarea unor eventuale surse de insalubrizare.* ABC SĂN. 316. *Știa că lumea vorbește, cunoștea și sursa acestor vorbe.* V. ROM. ianuarie 1965, 53. *Consideră de aceeași sursă și formă din slovacă.* L. ROM. 1967, 314. *Cele două surse de împrumut să posede un fond comun.* ib. 1967, 416. *Trăim epoci de revenire la sursă.* M 1968, nr. 7, 38. *De data aceasta sursele contaminării pot fi urmărite.* G. BARBU, A. V. 77. *Se cultivă un teatru... care transformă evenimentul politic în sursă de meditație despre condiția umană.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 27, 25/1. *Istoricul Iorga a înțeles sursa vitejiei și a demnității care ne-a făcut să învingem vrăjmașii și să existăm aici de mii de ani.* CONTEMP. 1970, nr. 1 225, 4/4. *Proza și filmul... poate vor fi în viitor sursa regenerării artei.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 119, 22/1, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Loc de unde emană o informație, o noutate etc.; izvor. *Ni se comunică din sursă autorizată că în țară domnește cea mai perfectă liniște.* REBREANU, R. I, 302. *Adaug, din sursă engleză, că la Bruxelles au fost unele frecțiuni.* TITULESCU, D. 117. *Înțelesese... de unde venea sursa de informație.* BOGZA, A. Î. 632. *S-ar putea trece și aici la editarea unei gazete... care ar putea strecura știri din cealaltă sursă.* V. ROM. noiembrie 1954, 18, cf. DL, DM. *Vreo sursă de informații mai serioasă n-ai?* T ianuarie 1969, 16, cf. M. D. ENC., DEX.

4. (Adesea determinat prin „de inspirație") Ceea ce furnizează unui scriitor, unui artist etc. o temă, o idee. *Un scriitor are datoria de a-și căuta sursele de inspirație mult mai îndărăt.* C. PETRESCU, O. P. I, 242. *Romantic își are sursa inspirației în liricii moderni germani.* CONSTANTINESCU, S. III, 262. *Concepția realistă a lui Ibrăileanu mai are și o altă sursă decît filozofia lui materialistă.* RALEA, S. T. III, 215. *Sursele operei lui Anton Pann sînt extrem de felurite.* V. ROM. octombrie 1954, 146. *Sursa folclorică este vizibilă în „Țiganiada".* IST. LIT. ROM. II, 80. *Această femeie... va rămîne marea lui sursă de inspirație.* T iunie 1964, 29. *Creangă s-a oprit cu insistență asupra trecutului, propria biografie devenind sursă pentru literatură.* V. ROM. decembrie 1964, 79. *Prin sursele inspirației și natura conflictelor intime poetul a fost asemenea cu mulți alții.* ib. ianuarie 1965, 114. *Sursa de inspirație a subiectului este autentică.* CINEMA, 1968, nr. 1, 22. *Compozitorii au aflat în marile prefaceri din țara noastră o bogată sursă de inspirație.* M 1968, nr. 1, 2. *Sursa inspirației i-au fost folclorul și stilul particular, specific artei românești.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 40, 21/3, cf. DEX.

5. Document (științific, istoric) sau lucrare, publicație etc. folosite la studierea unei probleme sau la întocmirea unei lucrări științifice, a unei opere literare etc.; izvor. *S-au înmulțit anchetele privitoare la sursele străine ale operelor literare.* VIANU, L. U. 7. *Documentarea lui Voltaire este bogată; ea pune la contribuție aproape toate sursele care puteau sta la îndemîna unui cercetător în vremea sa.* id. ib. 212, cf. 362. *În afară de documentele interne..., am utilizat toate celelalte surse de informare cunoscute.* STOICESCU, S. D. 6. *Efortul sistematic de a lărgi această informație prin exploatarea unor surse noi.*

CONTEMP. 1966, nr. 1 019, 4/2. *Știința și tehnica noastră și-au lărgit în ultimul timp considerabil contactele cu exteriorul, sursele de informare.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6 894. *Efortul propriu trebuie efectuat pe două planuri: al informării de la surse, de la documente și monografii — și al interpretării.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 75, 22/2. *Documentația este uluitoare, dusă pînă la istovirea tuturor surselor, spațiul literar depășit, înglobat istoriei sociale și politice.* ib. 1970, nr. 78, 12/3.

6. (De obicei urmat de determinări care arată felul, introduse prin prep. „de") Loc unde se găsește și de unde se poate obține sau procura ceva. *Vom îngriji ca toți să-și aibă acasă sursa de petrol.* ANGHEL — IOSIF, C. M. II, 63. *Am dat peste o sursă* [de lichior] *pe care n-o cunoaște nimeni.* C. PETRESCU, Î. II, 124. *A descoperit o nouă sursă de procurat cărți.* CAMIL PETRESCU, O. I, 397. *De la sursele de apă subterană, apa trebuie pompată, în general, pînă la centrul populat.* LTR², cf. DL, DM. *Îl găsim... prin... mănăstiri oltene, copiind cronici, ... singura lui sursă de existență.* IST. LIT. ROM. II, 124. *Dregătoriile au constituit... o sursă foarte importantă de cîștig.* STOICESCU, S. D. 152. *Cea mai importantă sursă de minereu de cupru o prezintă zăcămîntul de sulfuri complexe de la Baia Mare.* GEOLOGIA, 120. *Dunărea..., cea mai importantă sursă de alimentare cu apă a bălților.* AP 52. *Se vor pune în valoare, în Lunca Jiului și a Tismanei, surse de lignit.* RL 1967, nr. 7 041. *Vreme îndelungată singura sursă* [de apă potabilă] *a fost Dîmbovița.* G. BARBU, A, V. 129. *A tras deasupra gardului o sîrmă pe care a conectat-o la o sursă de curent electric.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 142, cf. DEX.

7. Corp care emite sunete, lumină, radiații nucleare etc.; loc, punct din care lumina, căldura etc. radiază și se propagă. *Sursa radioactivă e așezată în cîmpul magnetic.* SANIELEVICI, R. 22. *Se vedeau norii... urcînd parcă cu intenție spre sursa de lumină.* PREDA, R. 165, cf. LTR². *Deplasarea în spațiu a surselor sonore constituite de vocile umane.* M 1968, nr. 10, 18. *Gravitatea arsurilor a depins de distanța care separa victima de sursa incandescentă.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 8, 40. ✦ (Și în sintagma *sursă de energie*) Purtător de energie. Cf. M. D. ENC. *Potențialul reprezentat de aceste surse diferite de energie nu este încă foarte bine cunoscut.* RL 1980, nr. 11 060. *Fiind o sursă sigură și ieftină, bioenergia poate asigura și îngrășăminte agricole.* ib. 1980, 11 084. ✧ *Sursă de energie electrică* (sau *electromagnetică*) = generator de energie electrică (sau electromagnetică). Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. (Fiz.) Punct din care izvorăște un fluid sau în care e absorbit cu un anumit debit. *Sursa radiațiunilor nu putea fi decît persoana în transă din cabină.* ENC. TEHN. I, 106. *Între sursă și un ecran fluorescent se interpune materialul absorbant.* SANIELEVICI, R. 183. *Sursa se numește pozitivă sau negativă, după cum fluidul izvorăște din ea sau e absorbit de ea.* LTR². ✦ Electrod al unui tranzistor cu efect de cîmp, care furnizează purtătorii de sarcină majoritari.

— Pl.: *surse.* — Și: (învechit, rar) **surs** s. n. PROT — POP., N. D.

— Din fr. **source.**

SURSILVÁNĂ s. f. Unul dintre graiurile retoromane. *Aceeași este evoluția în sursilvană.* SCL 1968, 403.

— Din fr. **sursilvain.**

SÚRSUR s. n. v. **susur.**

SURSURÁ vb. I v. **susura.**

SURȘÁRJ s. n. (Rar) Supratipar. Cf. DN².

— Pl.: *surșarje.*

— Din fr. **surcharge.**

SURTÁXĂ s. f. (Învechit, rar) Suprataxă. Cf. DÎMBOVIȚA (1859), 11.

— Pl.: *surtaxe.*

— Din fr. **surtaxe.**

SURTÚC¹ s. m. (Regional) Numele unui pește fără solzi, nedefinit mai îndeaproape (Corni — Botoșani). Cf. ALR I 1 746/418.

— Pl.: *surtuci.*

— Etimologia nesigură. Cf. s u d u c.

SURTÚC² s. n. (Învechit și popular) Obiect de îmbrăcăminte (bărbătească) care acoperă partea de sus a corpului și care se poartă peste cămașă sau peste vestă; haină țărănească bărbătească (de dimie) de obicei scurtă (și fără mîneci). V. v e s t o n, l a i b ă r, m i n t e a n **(2)**, b a i b a r a c, c ă p u t, l ă i b ă r a c. *Îmbrăcămintea se alcătuiește de un surtuc de postav albastru.* REGULAMENT, 18/10, cf. I. GOLESCU, C. *Contele se dezbracă de surtuc.* VOINESCU II, M. 55/11, cf. VALIAN, V. *Tînărul meu trist, flămînd și friguros, Pornește în sertuc de-acasă.* DONICI, F. II, 39/9. *Îmbrăcămintea se alcătuiește.. de un surtuc de pînză albă (chitel) și manta de postav sur.* REGUL. ORG. 463/27, cf. STAMATI, D. *Fiecare... să-și ieie... surtucele vătuite, ciubotele.* FĂTU, D. 140. *Aceste surtuce acopere pepturile tineretului de frunte ieșit... din școalele Ardealului.* RUSSO, S. 42. *Am două fracе, trei surtuce și patru perechi pantaloni.* NEGRUZZI, S. I, 199, cf. POLIZU. *În loc de a plăti surtucul și pantalonii ce porți cu zece galbeni ... le-ai plăti cu doisprezece.* GHICA, C. E. I, 291. *Terminasem de a-mi curăți surtucul de peri.* SION, P. 427, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 381. [Vînătorul] *se simți tras ... pe dindărăt de mîneca surtucului.* ODOBESCU, S. III, 46. *Un băiat de țigan... într-un surtuc lung de-i ajungea la călcîi.* EMINESCU, P. L. 27. *Nu uita niciodată să-și anîne la botonera surtucului un mic boboc de trandafir.* GANNE, N. III, 182. *Se pomenește la redactie c-un tînăr înalt, ... foarte jenat în surtucul lui vechi și larg.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 80, cf. DDRF. *Mi s-a rupt surtucul tot, în coate, De cînd tot scriu.* PĂUN-PINCIO, P. 49, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Chiar și surtucu-i, ieșit de ploi și soare, Își ia atunci un aer poios, de sărbătoare.* IOSIF, V. 149, cf. TDRG. *Ciudățenia îmbrăcămintei lui de pe alte vremuri: jumătate de joben,... surtuc lung, pînă la genunchi și pantaloni ca oul de rață.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 269. *Notarul... se opri o clipă, își prinse doi nasturi de la surtuc și porni din nou.* AGÎRBICEANU, A. 187. *Dădu de cel dintîi buzunar al surtucului.* GÎRLEANU, L. 18. *Toi chipeș rămăsese cînd înlocui surtucul cu antereul.* HOGAȘ, DR. II, 151, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se întoarse spre acest domn cu surtucul de catifea cenușie.* BACOVIA, O. 221. *Își aruncă paltonul de pe el, își scoate surtucul și manșetele.* GALACTION, O. A. II, 315. *Îmbrăcat într-un surtuc vechi peste cămașa de noapte olteneașcă.* C. PETRESCU, C. V. 237. *Era îmbrăcat cu un surtuc de stofă gălbuie cu pătrățele negre, a cărui formă oscila între tunică și pijamaua de odaie.* TEODOREANU, M. III, 126. *Era îmbrăcat cu ițari și cămașă, și peste cămașă c-un surtuc negru, vechi, de stofă foarte bună.* SADOVEANU, O. VI, 510, cf. SCRIBAN, D. *Rar cîte un avocat ori moșier în trecere își flutura surtucul negru printre cioarecii albi și căciulile mițoase ale sătenilor.* DAN, U. 137. *Te-a zărit în surtucul tău negru, cu care te întorci de la oraș.* ARGHEZI, P. T. 10. *Celelalte purtau un fel de surtuce de astrahan cu mînecile bufante.* CĂLINESCU, O. I, 231. *Iarna, îmbrăcea sub palton de obicei două surtuce.* BLAGA, H. 125. *Boierimea cea tînără nu mai purta decît o singură haină îmblănită peste frac și peste surtuc.* CAMIL PETRESCU, O. II, 97. *Nu le plăcea surtucul meu cu gulerul de oaie.* PAS, L. II, 6. *Se frecau de surtucuri pline de petice.* CAMILAR, N. II, 321. *Îi șterge un fir de praf de pe surtuc.* DAVIDOGLU, M. 80. *Găsesc eu pe cineva să-mi dea o pereche de pantaloni și-un surtuc marinăresc.* TUDORAN, P. 69, cf. LTR², DL, DM. *Își îmbrăcă surtucul... și dădu să plece.* V. ROM. ianuarie 1965, 73. *Am băgat amîndouă mîinile în buzunarele surtucului.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 303, cf. . D.ENC.,DEX, H II 223, IV 57 XIV 210.

Arde cămașa pe trup, Trupul în cămașe, Surtucul pe trup. PĂSCULESCU, L. P. 125, cf. CHEST. V/165, ALR I 1 1 884/600, ALR SN IV h 1 182, A V 14, 15, 16, A VI 3, 26. *E țăran Și se poartă cu suman, Iar eu mă port cu surtuc.* FOLC. OLT. — MUNT. III 492. ✦ Fig. (Rar) Surtucar. *Strengarii alunga surtucile pe uliță.* RUSSO, S. 17. *Multă mirare însufla pribegilor spectacolul frăției curate între surtuce și cucman-.* id. ib. 42.

— Pl.: *surtuce*, (rar) *surtucuri* și (învechit, rar, m.) *surtuci* (VALIAN, V.). — Și: (învechit) **sertúc** s. n., (regional) **surtúcă** (ALECSANDRI, T. 608) s. f., **surdúc** (ALR SN IV h 1 182/414, A V 14, 15, 16, A VI 3, LEXIC REG. 86), **sultúc** (H II 223), **scurtúc** (RESMERIȚĂ, D.) s.n.

— Din rus. **СЮРТУК**.

SURTUCÁR s. m. (Popular și familiar; depreciativ) Orășean **(1)**; p. ext. intelectual, (rar) surtuc. V. pantalonar **(2)**, nădrăgar, șlicar. *Cînd vedeam cîte un surtucar, mi se părea că... se ia după mine.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 96. *Orășenii, surtucarii așa numiți, culți și civilizați, se deosebesc de țărani prin port, prin felul vieții, mai cu seamă prin interesele de clasă.* GHEREA, ST. CR. II, 243, cf. BARCIANU. [Țăranii] *au fost furați, amăgiți și îngenunchează atît amar de vreme de atîți surtucari, proprietari, arendași, logofeți.* SANDU-ALDEA, D. P. 88, cf. ȘĂINEANU[2], TDRG. *Înainte de a-și deschide gura preotul sau alt sutucar, țăranii mai fruntași știură ce e nou prin țară.* AGÎRBICEANU, L. T. 191, cf. PASCU, S. 80. *Fu primit bine de toți surtucarii comunei.* REBREANU, I. 313, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Oalele și sculele aveau, fără îndoială, vreun preț... Altfel n-ar veni surtucarii tocmai din București să le vadă.* C. PETRESCU, R. DR. 24. *Îl adusese pe Gligore la oraș mare, să-l facă surtucar.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 219. *Nici un surtucar pripășit la sate nu scăpa de bănuială.* COCEA, S. II, 212. *Săteanul își cunoaște bine dușmanii, adică surtucarii.* SADOVEANU, O. XIX, 60, cf. IORDAN, L. R. A. 162, SCRIBAN, D. *Noi știa, surtucarii, îmbrăcați, cum s-a zis pînă deunăzi, nemțește.* ARGHEZI, B. 156. *S-a uitat lung la surtucarii așezați pe o bancă mai în față.* GALAN, Z. R. 17, cf. DL, DM, SFC IV, 185, DEX, ȘEZ. II, 187, ALR SN III h 885.

— Pl.: *surtucari*.

— **Surtuc** + suf. *-ar*.

SURTUCÁȘ s. n. **1.** (Mold.) Surtucel. *Îmbrăcămintea îmi era ușoară. Pantalonași cu pacheși, un surtucaș și atîta tot.* ap. TDRG. *Scotea din cufăr, la zile mari, un surtucaș albastru, cu fireturi.* TOPÎRCEANU, O. A. II, 47, cf. DL, DM, DEX.

2. (Regional) Suman **(1)** scurt femeiesc (Coverca — Vatra Dornei). Cf. A V 14.

— Pl.: *surtucașe*.

— **Surtuc** + suf. *-aș*.

SURTÚCĂ s. f. v. **surtuc**[2].

SURTUCÉL s. n. Diminutiv al lui surtuc; (regional) surtucaș **(1)**. *Sosi la casa lui un străin... neavînd pe el haine mai calde decît o căciulă bine îndesată pe urechi și un surtucel care-i pocnea în spate.* GANE, N. II, 4. *Sara-i tare răcoare; trebuie să pui un surtușel di șele groase.* CARAGIALE, O. VII, 439, cf. TDRG, CADE. [Băiețașul] *e numai în surtucel.* CAZIMIR, GR. 13, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *surtucele*.

— **Surtuc** + suf. *-el*.

SURȚ s. n. v. **șort**.

SÚRȚĂ s. f. v. **șort**[1].

SURUCL vb. IV v. **surucluí**.

SURUCLÍT, -Ă adj. v. **surucluit**.

SURUCLUÍ vb. IV. Refl. și intranz. (Transilv.) A avea nevoie de...; a fi constrîns să recurgă la...; a apela (la...). *Batăr de ar urma lui Traian oblăduitorii românilor și ar băga între dînșii... toate meșteșugurile... ca să nu se surucluiască românii pre alte neamuri.* ȘINCAI, HR. I, 8/25, cf. KLEIN, D. 161, 435, LB, LM, MÎNDRESCU, UNG. 102, DR. IV, 1 557. *Noi n-am furat nimic. Noi sîntem oameni cumsecade și nu ne surluim pe munca altuia.* V. ROM. martie 1956, 148, cf. VAIDA, 381. *N-am surluit la pomana ta, că am avut ce mi-a trebuit.* PAȘCA, GL., cf. LEXIC REG. 10, 72. *Nu m-am surluit la banii nimănui.* MAT. DIALECT. I, 192.

— Prez. ind.: *surucluiesc*. — Și: **surucli** (KLEIN, D. 161), **surluí** vb. IV.

— Din magh. **szorulni**.

SURUCLUÍRE s. f. (Prin Transilv.) Constrîngere. Cf. LM.

— Pl.: *surucluiri*.

— V. **surucluí**.

SURUCLUÍT, -Ă adj. (Transilv.) Constrîns; obligat (la ceva). Cf. KLEIN, D. 161. *Nu-s surucluit pe el.* MAT. DIALECT. I, 216.

— Pl.: *surucluiți, -te*. — Și: **surucliț, -ă** adj.

— V. **surucluí**.

SURUGÁT s. n. v. **surogat**.

SURUGÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **surugiesc**.

SURUGÉȘTE adv. v. **surugiește**.

SURUGIÁȘ s. m. (În dicționarele din trecut) Diminutiv al lui surugiu[1] **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D.

— Pl.: *surugiași*.

— **Surugiu** + suf. *-aș*.

SURUGIÉSC, -EÁSCĂ adj. (Astăzi rar) **1.** Care aparține surugiului[1] **(1)**; privitor la surugiu[1]. V. birjăresc. Cf. I. GOLESCU, C. *Mulți ar vrea să se oprească Cît de mult, dar în zadar! Cruzimea surugiască N-are margini, nici hotar.* NEGRUZZI, ap. TDRG, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Se aud chiote și pocnete surugiești.* ALECSANDRI, T. 391, cf. DDRF. *Flăcăul își repezi pintenogul... lovind cu harapnicul surugiesc în dreapta și în stînga.* CONV. LIT. XLIV[1], 206, cf. RESMERIȚĂ D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM.

2. Fig. Grosolan; trivial; birjăresc. Cf. ȘIO II, 332. *Sudalme surugiești.* TDRG. *Ieni pe nerăsuflate un potop de scîrbe, trecînd, de la înjurăturile surugiești, la ocările de precupeață.* M. I. CARAGIALE, C. 24, cf. SCRIBAN, D., DL, DM.

— Pl.: *surugiești*. — Și: (rar) **surugésc, -eáscă** adj. PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D.

— **Surugiu** + suf. *-esc*.

SURUGIÉȘTE adv. (Astăzi rar) **1.** În felul surugiilor[1] **(1)**; ca surugii[1]. V. birjărește. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Luam cîte o nuia, pe care o învîrteam surugiește.* SION, P. 347, cf. PONTBRIANT, D. *Chiuie surugiește și pocnește din harapnic.* ALECSANDRI, T. 51, cf. DDRF, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Vîjîind surugiește năpîrcile gîrbaciului în văzduh, Stroe Vardaru pocni botul cailor.* C. PETRESCU, A. R. 64, cf. DL, DM.

2. Fig. (În legătură cu verbul „a înjura") În mod trivial; ca un surugiu[1] **(1)**; birjărește. *Presa unei clase nu înjură așa de surugiește presa aceleiași clase.* IONESCU-RION, S. 224, cf. DDRF. *Sărise de la locul lui... aruncîndu-se în mijlocul adversarilor și înjurînd surugește.* COCEA, S. I, 300, cf. SCRIBAN, D.

— Și: (rar) **surugéște** adv.

— **Surugiu** + suf. *-ește*.

SURUGÍU[1] s. m. **1.** Persoană care conducea (călare pe unul dintre cai) diligențele, poștalioanele sau trăsurile boierești; (învechit) postilion. V. birjar,

cociș, droșcar, mînaș, sechiraș, veturin, vizitiu. *Surugiii plătindu-să... din banii ce se vor strînge* (a. 1802). URICARIUL, I, 8. *Să se deie din țară și soma surugiilor, a cărucerilor și a fînului* (a. 1814). ib. 37. *Pentru că-i stătuse caii, pe surugiu au tăiat.* BELDIMAN, ap. ȘIO II$_1$, 332. *Pornirăm împreună însoțiți de un surugiu.* HELIADE, L. B. I, 167/15. *Un englez, în formă de postilion (surugiu), povățuia cursul trăsurii.* AR (1832), 103[1]/14. *Pe la stănții să aibă totdauna... la 4 cai un surugiu, oameni vrednici și cu știință de mînatul cailor și de drumuri.* CR (1833), 94[2]/20, cf. I. GOLESCU, Ç. *Să înhame acei patru cai la brișcă ce-am cumpărat și surugiu pînă în cinci minute să fie gata.* HRISOVERGHI, A. 56/23. *Surugiii... au încălecat și, chiuind și plesnind, au purces[1] într-un galop furios.* NEGRUZZI, S. I, 307, cf. POLIZU. *Văd o droșcă frumoasă, trasă de patru cai negri... duși de un surugiu, cu poturi și tușluci și cu panglici tricolore la pălărie.* GHICA, C. E. I, 119. *Din țigani se recrutău:... vizitii, surugii, grădinari, crițori.* SION, P. 67. *Surugiul era călare, plesnind din bici și mînînd caii cu iuțeală fulgerului.* PELIMON, I. 371/5, cf. PONTBRIANT, D. *Du-te de spune surugiilor să înhame poștalionii la trăsura cea galbenă.* ALECSANDRI, T. I, 180. *Hai, iubită, la plimbare, Caii mușcă-a lor zăbale, Surugiul e călare.* id. O. 169, cf. BARCIANU, CIHAC, II, 604, LM. *Surugiii au dat bice și călcîie, pe urmă țipete și chiote.* CARAGIALE, O. II, 238. *Aș vrea să plec... c-o trăsură ferecată... Cu surugii pe deșalate... Hăind, mînînd, gonind cu foc.* MACEDONSCKI, O. I, 58, cf. DDRF. *Călăul său înjura ca un surugiu.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 191, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[3]. *Sta-ntr-o piață O veche diligență-ncăpătoare Cu surugiii sprinteni de-a călare.* ANGHEL — IOSIF, Ç. M. II, 160, cf. PAMFILE, I. C. 159, RESMERIȚĂ, D. *Conacuri cu grajduri și aprovizionări de nutreț special, surugii și vezetei, cai de călărie.* N. A. BOGDAN, C. M. 148, cf. CADE. *Rădvanul zbura pe cale. Surugiii mînau din șele și chiuiau.* GALACTION, O. 74. *Pocneau harapnicele, chiuiau surugiii.* COȘEA, S. I, 182. *Pe capră surugiul lălăiește-un cîntec.* LESNEA, VERS. 74. *Altădată acest drum... se făcea într-o trăsură cu cai și cu surugiu.* SADOVEANU, O. XVI, 369, cf. SCRIBAN, D. *Drumu-i greu și povîrnit, Surugiu-i obosit.* ARGHEZI, S. V, 53. *Trăsură cu cinci cai..., mînați de un surugiu cu ilic brodat, pălărie calabreză, panglici colorate și bici imens.* CĂLINESCU, C. O. 254. *Surugiul chiui, pocni din gîrbaciu.* CAMIL PETRESCU, O. I, 425, cf. II, 146. *Doi surugii cu straie de aba albă, cu fireturi negre... se aflau, unul călare pe un cal frunțaș, altul cocoțat dinapoia cailor rotași pe capră.* PAS, L. I, 55, cf. DL, DM. *Surugii dădură bice cailor și trăsura abia se urni.* BARBU, G. 48, cf. M. D. ENG., DEX. *Pe cei doi [cai] ...era doi surugii, pe niște șăli de lemn.* ȘEZ. XII, 45. *Voi vizitiilor, Și voi surugiilor, Gătiți trăsura.* PĂSCULESCU, L. P. 158, cf. 381. *La surugii o strigat:... — Hai digrabi, măi băieți, Calu neu și-l aduceți.* FOLC. MOLD. II, 32. *Și pentru calul șchiop se găsește surugiu.* ZANNE, P. I, 348. ◇ Fig. *M-am băgat surugiu la cuvinte.* VOICULESCU, POEZII, I, 208. ✦ Fig. Persoană care înjură în mod trivial. *Cunoștea în perfecție manualul înjurăturilor celui mai perfect surugiu.* BACALBAȘA, S. A. I, 83, cf. SCRIBAN, D.

2. Numele popular al unei constelații din emisfera boreală: vizitiul. *E numit, în general, de țărani, tot vizitiul,... sau trăsura,... sau surugiul.* OTESCU, CR. 18. *Poartă numele de vizitiu, trăsură, surugiu, oacă, țarc, carul-lui-Dumnezeu.* PAMFILE, CER. 169, cf. 200, CADE, DL, DM, DEX.

— Pl.: *surugii.*

— Din te. **sürfeli.**

SURUGÍU[2], -ÍE adj. (Regional) Cenușiu. *Surugiu ca sănușa.* Com. din BROȘTENI — TÎRGU NEAMȚ.

— Pl.: *surugii.*

— **De la sur.**

SURUIÁPĂ adj. v. **sireap.**

SURULÉȚ s. m. (Regional) Diminutiv al lui **sur (4)**; cal care bate în sur; suruț. *Un mocănaș că-mi zărea, Călare p-un suruleț.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 226.

— Pl.: *suruleți.*

— **Sur** + suf. *-uleț.*

SURUMÁN, -Ă adj., s. m. și f. v. **sărman.**

SURUMÁNÍ vb. IV v. **sărmăni.**

SURUMĂNÍE s. f. v. **sărmănie.**

SURÚP s. n. v. **șurub.**

SURUPÁ vb. I v. **surpa.**

SURUPÁRE s. f. v. **surpare.**

SURUPÁT, -Ă adj. v. **surpat.**

SURUPĂCIÓS, -OÁSĂ adj. v. **surpăcios.**

SURUPĂTÓR, -OÁRE adj. v. **surpător.**

SURUPĂTÚRĂ s. f. v. **surpătură.**

SURUPÉNIE s. f. (Prin vestul Transilv.) Surpătură **(3)**. Cf. TEAHA, C. N. 268.

— Pl.: *surupenii.* — Și: **suruspénie** s. f. TEAHA, C. N. 268.

— **Surupa** + suf. *-enie.*

SURUPÍ vb. IV v. **surpa.**

SURUPÍNĂ s. f. (Ban., Olt.) Surpătură **(3)**. Cf. PĂSCU, S. 207, CADE, SCRIBAN, D., H XVIII 168, 267, VÎRCOL, V. 100, com. din ORAVIȚA, ALR I 394/30.

— Pl.: *surupini.*

— **Surupa** + suf. *-ină.*

SURUPÍȘ s. n. v. **surpiș.**

SURUPÍȘTE s. f. (Prin Olt.) Surpătură **(3)**. Cf. CADE, CIAUȘANU, V. 200.

— Pl.: *surupiști.*

— **Surupa** + suf. *-iște.*

SURUPITÚRĂ s. f. v. **surpătură.**

SURUPÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Surpăcios (Peștii de Jos — Turda). Cf. ALRM SN II h 628/250.

— Pl.: *surupoși, -oase.*

— **Surupa** + suf. *-os.*

SURUSPÉNIE s. f. v. **surupenie.**

SURÚT s. n. v. **suret[1].**

SURÚȚ, -Ă adj. (Prin nord-vestul Transilv.; și substantivat, m.) Diminutiv al lui **sur (4)**; (cal) care bate în sur; suruleț. Cf. ALEXICI, L. P. 163. ◇ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Un suruț d-on porumbuț.* id. ib.

— Pl.: *suruți, -țe.*

— **Sur** + suf. *-uț.*

SÚRVĂ s. f. (Regional) Sorcovă (Brașov). Cf. DR. V, 18. *Surva, surva, veselă, Dă-la capil un colac, Anu Nou, Anu Nou.* ib.

— Pl.: *surve.*

— Din bg. **сурва.**

SURVĂICI s. f. pl. (Regional) Sorcova, v. **sorcovă** (Brașov). Cf. DR. V, 17. *Se umblă cu survăicile, nu cu „sorcova".* ib.

— Din bg. **сурвачки** (pl. lui *сурвачка*).

SURVEGHEÁ vb. I. Tranz. (Folosit și absol.) (Învechit) A supraveghea. *Atunci bătrînii supreghea și mai mult frecventînd la gimnazii și asistînd la luptele și glumele lor.* ARISTIA, PLUT. 127/25. *Ipsilante... pornește să ocupe Ploieștii... lăsînd pe Sava la paza și apărarea Bucureștilor, dar mai cu deosebire ca să survegheze mișcările și faptele lui Tudor.* GHICA, S. 108, cf. DL, DM, SFC III, 18, HRISTEA, P. E. 160. ✦ (Rar) A veghea. *„Albumul casii"... peste care surveiază privirea de sfinx orgolios al vameșului.* KLOPȘTOCK, F. 170.

— Prez. ind.: *surveghez.* — Și: (învechit, rar) **surveiá** vb. I.

— Din fr. **surveiller** (după *veghea*).

SURVEIÁ vb. I v. **surveghea.**

SURVENÍ vb. IV. Intranz. (Despre evenimente, fenomene, acțiuni etc.) A-și face apariția (brusc și pe neașteptate); a avea loc între timp. V. apărea, interveni, întîmpla, petrece[1] **(II 2)**, produce[1] **(II 2).** *Toate cîte mai survenită lucrări le-a suspendat.* ARISTIA, PLUT. 314/4. *De 10 zile survenise un edem generalizat al pielei.* BABEȘ, O. A. 277. *De atunci a survenit criza.* TITULESCU, D. 418. *În trei-patru zile vedem dacă nu survine vreo complicație.* C. PETRESCU, C. V. 206. *Foarte devreme au survenit neînțelegeri, care s-au isprăvit cu despărțenia.* SADOVEANU, O. XIX, 420. *Moartea care survine... e înfățișată că o acțiune durativă.* VIANU, A. P. 56. *De la celulele bolnave pot surveni surprize neplăcute.* BOGZA, A. Î. 350, cf. DL. *Durerea și febra musculară care survenișeră... stîrniseră în el o ciudată și irezistibilă veselie.* PREDA, R. 345, cf. DM. *Mari dificultăți survin în organizarea ciclului superior al școlii.* IST. LIT. ROM. II, 236. *Dacă intoxicația este lăsată să progreseze, survin anemia, semne de suferință a tubului digestiv... și tulburări nervoase.* ABC SĂN. 320, cf. DN[3], SFC IV, 297. *Schimbările survenite în viața omenirii.* M 1968, nr. 6, 12. *În primăvara anului 1833, surveni o întîmplare neobișnuită.* G. BARBU, A. V. 235, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind. pers. 3: *survine.*

— Din fr. **survenir.**

SURVENÍRE s. f. Faptul de a surveni. *Dat fiind survenirea în timpul judecării apelului a legii de stabilizare monetară, urmează a se decide.* COD. PEN. R. P. R. 101, cf. DEX.

— Pl.: *surveniri.*

— V. **surveni.**

SURVENÍT, -Ă adj. (Despre evenimente, fenomene, acțiuni etc.) Care a apărut (brusc și pe neașteptate). *Din survenita timpestă... abia scăpară pe nesperate.* ARISTIA, PLUT. 347/14. *Firea lui independentă... iese la iveală cu prilejul unui incident survenit.* IST. LIT. ROM. II, 493.

— Pl.: *survenîți, -te.*

— V. **survenì.**

SURVIEȚUÍ vb. IV. Intranz. (Învechit, rar) A supraviețui (1). *Vechi prietești între oameni care survieșuiesc după generația lor.* HELIADE, L. B. II, 91/26.

— Prez. ind.: *survieșuiesc.*

— Din fr. **survivre** (după *viețui*).

SURVÓL s. n. Zbor cu aeronava (la mare înălțime) pe deasupra unui teritoriu determinat; (rar) survolaj. Cf. SFC III, 17. *Telegrame de survol.* RL 1973, nr. 8 973, cf. DN[3], DEX.

— Pl.: *survoluri.*

— Din fr. **survol.**

SURVOLÁ vb. I. Tranz. (Despre aparate de zbor; complementul indică teritoriu) A efectua un survol. Cf. DN[2]. *A anunțat că „Apollo" survolează regiunea craterelor.* RL 1968, nr. 7 521. *Liniștea celor patru orașe ... era tulburată... de apariția zilnică a trei avioane inofensive care le survolau pașnic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 52, 29/2. *Avioane..., survolînd teritoriul României lansau un manifest.* MAGAZIN IST. 1975, nr. 7, 33. ✧ Fig. *Poemele într-un vers au calitatea paradoxelor: sînt inviolabile și survolează adevărul.* CONTEMP. 1970, nr. 1 224, 3/5. ✧ (Prin extensiune; despre oameni) *Am survolat din nou Hiroshima pentru a face fotografii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 57, 29/2. *Survolînd teritoriul Canadei, am plăcerea de a transmite Excelenței Voastre salutări cordiale.* RL 1973, nr. 8 973, cf. DEX.

— Prez. ind.: *survolez.*

— Din fr. **survoler.**

SURVOLÁJ s. n. (Rar) Survol. Cf. DN[3].

— Pl.: *survolaje.*

— Din fr. **survolage.**

SURVOLÁRE s. f. Acțiunea de a survola. *Survolarea teritoriului... îmi oferă plăcutul prilej de a transmite... un cald salut prietenesc.* RL 1973, nr. 8 973.

— Pl.: *survolări.*

— V. **survola.**

SURVOLATÓR, -OÁRE adj. (Rar) Care survolează. Cf. SFC III, 18.

— Pl.: *survolatori, -oare.*

— Din fr. **survolateur.**

SURZEÁLĂ s. f. Surzenie. Cf. POLIZU, CIHAC, I, 271, DDRF, BARCIANU, V., PHILIPPIDE, P. 232, ALEXI, W., DL, DM, M. D. ENC., DEX, DSR.

— Pl.: *surzeli.*

— **Surzi** + suf. *-eală.*

SURZÉNIE s. f. Boală care constă în pierderea parțială sau totală a auzului; surdități, surzeală, (învechit și regional) surzie, surzime. Cf. DDRF. *Căpățînă de găină clocitoare se fierbe... și în urmă se pică în urechi pentru surzenie.* N. LEON, MED. 91; cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Contra surzeniei se recomandă...„fiere de iepure sau de junc".* CANDREA, F. 85, cf. 225. *Surzenia se vede la toate etățile.* BIANU, D. S. 712. *Frunzele de tei ... sînt bune pentru surzenie.* ap. TDRG. *Uite și seriozitatea comică a madamei și surzenia bunicăi.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 301, cf. PASCU, S. 242, RESMERIȚĂ, D. *Un început timpuriu de surzenie îi oțelise și mai mult firea vrăjmașă și posacă.* M. I. CARAGIALE, C. 126, cf. CAȚE. *Domnișoara atinsă de surzenie totală.* C. PETRESCU, Î. II, 148. *Silit de o surzenie rebelă, și-a dus o mînă sa urechie.* COCEA, S. II, 378. *S-a întors de pe front cu suferința asta a surzeniei.* SADOVEANU, O. XVIII, 538, cf. SCRIBAN, D., DL, DM. *Scurta dar crunta campanie... și-a hărăzit infirmitatea ce l-a chinuit pînă la moarte: surzenia.* V. ROM. decembrie 1964, 99, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Bubuiturile desfundării surzeniile codrului.* VOICULESCU, P. I, 281.

— Pl.: *surzenii.*

— **Surzi** + suf. *-enie.*

SURZÉȘTE adv. (În dicționarele din trecut) În mod surd; în manieră surdă. Cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 271.

— **Surd** + suf. *-ește.*

SURZÍ vb. IV. 1. Intranz. (Despre ființe) A-și pierde auzul; a deveni (parțial sau total) surd; a asurzi. Cf. ANON CAR., BUDAI-DELEANU, LEX, POLIZU. *Pluton... a surzit.* ALEXANDRESCU, O. I, 459. *Îi crescuse barba de trei coți, ochii-i luceau ca de șirigoi, surzise și ologise.* FILIMON, O. I, 293, cf. PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 271, BARCIANU, V., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[3]. *Multă lume surzește și amuțește în ziua de azi.* AGÎRBICEANU, S. P. 177, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *N-au ridicat niciodată glasul, chiar de cînd conu Ior-*

dache a început să surzească. C. PETRESCU, O. P. II, 131. *Bunica a surzit... Stă în casa ei ca un mitropolit în scaunul îngropăciunii.* TEODOREANU, M. U. 303, cf. SCRIBAN, D. *Ai surzit, sau ce-i cu tine de nu pricepi?* H. LOVINESCU, T. 135. *De data asta, căpitanul, care de obicei îi auzea și el gîndurile, păru că surzise o clipă.* TUDORAN, P. 618, cf. DL, DM. *După aia nu știu ce-o mai fost, Parcă am surzit.* T. POPOVICI, S. 30. *Tu n-auzi, Lae?... ori ai surzit cumva?* LĂNCRĂNJAN, C. III, 126, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Tranz. (Complementul indică ființe) A lua auzul; a face să devină surd; a asurzi. Cf. POLIZU. *Se zvîrcolea nepotu de sta s-o doboare pe babă și răcnea de sta s-o surzească.* LUC. III, 103; cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DL, DM, DEX. *De urechi o au surzit.* TEODORESCU, P. P. 381. *De gur-amuțitu-o, De urechi surzitu-o Și de ochi orbitu-o.* MARIAN, V. 66. *În surzituri L-a surzit.* GR. S. VI, 157. ◆ (În descîntece; complementul indică organele de auz) A face să nu mai funcționeze. *Niș urechili să li surzăști.* GRAIUL, I, 278.

— Prez. ind.: *surzesc.*

— V. **surd.**

SURZIÁNĂ s. f. v. **sînziană.**

SURZÍE *s. f.* (Învechit și regional) Surzenie. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., CIHAC, I, 271, DDRF, BARCIANU, V., DL, DM, SFC III, 170, DSR. *Amețeală, întunecală, nădușală, buimăceală, beție, surzie.* ȘEZ. V, 144.

— **Surd** + suf. *-ie.*

SURZÍLĂ s. m. invar. Poreclă dată unui om care nu aude (bine). Cf. ANON. CAR., POLIZU, CIHAC, I, 271, BARCIANU, V., PHILIPPIDE, P. 232, DDRF, ALEXI, W., PASCU, S. 329, CADE, BL I, 108, DM, SFC II, 151, IV, 188, DEX.

— Și: (învechit) **surdílă** s. m. invar. POLIZU, DDRF, ALEXI, W., BL I, 108.

— **Surd** + suf. *-ilă.*

SURZÍME s. f. (Învechit și regional) Surditate. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, I, 271, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., DR. VI, 237, CADE, DM, SFC I, 75, DSR.

— Pl.: *surzimi.* — Și: (învechit, rar) **surdíme** s. f. DR. VI, 237.

— **Surd** + suf. *-ime.*

SURZÍRE s. f. Faptul de a surzi; asurzire. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *Lista boalelor: ... surzire, prin astuparea urechilor cu dopuri de clei.* VOICULESCU, L. 33, cf. DL, DM, DEX.

— Pl.: *surziri.*

— V. **surzi.**

SURZITÓR, -OÁRE adj. (Învechit, rar) Asurzitor. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pl.: *surzitori, -oare.*

— **Surzi** + suf. *-tor.*

SURZITÚRĂ s. f. (Regional) Asurzitură. *În surzituri L-a surzit.* GR. S. VI, 157.

— Pl.: *surzituri.*

— **Surzi** + suf. *-tură.*

SURZUÉCHIU subst. (Regional) Adaos (Vașcău). Cf. COMAN, GL.

— Pl.: ?

— De la **surzui.**

SURZUÍ vb. IV. Intranz. (Transilv.) **1.** (Învechit) A adăuga (măsurînd în plus). Cf. LEX. MARS. 215, LB, ISER, LM, BARCIANU, ALEXI, W.

2. Tranz. A procura **(1)**; a agonisi (prin economisire). Cf. LB, LM, MÎNDRESCU, UNG. 102, GHEȚIE, R. M., DR. IV, 386, ARH. FOLK. VI, 299, VAIDA, CABA, SĂL. 100. *Mi-am surzuit cărți ca să pot citi mai mult.* CV 1950, nr. 4, 41, cf. LEXIC REG. 72. *Am surzuit ceva de mîncare.* MAT. DIALECT. I, 216.

— Prez. ind.: *surzuiesc.* — Și: (regional) **surzului** (SFC IV, 127), (învechit, rar) **sărăzui** (LEX. MABS, 215) vb. IV.

— Din magh. **szerezn.**

SURZUIÁLĂ s. f. (Învechit, prin Transilv.) Agonisire, cîștig; bun adunat prin agonisire. Cf. MÎNDRESCU, UNG. 103, VAIDA, CABA, SĂL.

— Pl.: *surzuieli.*

— **Surzui** + suf. *-eală.*

SURZUÍRE s. f. (Învechit, prin Transilv.) Acțiunea de a surzui și rezultatul ei.

1. Adaos. Cf. surzui **(1)**. Cf. LB, LM.

2. Agonisire. Cf. surzui **(2)**. Cf. MÎNDRESCU, UNG. 103.

— Pl.: *surzuiri.*

— V. **surzui.**

SURZUÍTĂ s. f. (Învechit, rar) Agonisire. *Iară de pre altă parte iaste cinul, care se ține de fapta și de surzuita domnului, adecă de apă, cuvine-se a ști hasna șacramentului* (a. 1879). ap. MÎNDRESCU, UNG. 103.

— Pl.: *surzuite.*

— V. **surzui.**

SURZULUÍ vb. IV v. **surzui.**

SUS, -Ă adv., s. n., adj. (În opoziție cu jos) **1.** Adv. (Indică direcția mișcării unei ființe, a unui obiect etc. sau a unor părți ale acestora; ca determinant al unor verbe ca „a se înălța", „a se ridica", „a se sui", „a se urca" etc., întărește sensul acestora ca determinant al altor verbe de mișcare arată sensul deplasării) (De la un loc sau un punct de referință jos) (în)spre un loc ori punct (mai) înalt sau depărtat de sol; în direcție (aproximativ) verticală; în aer. *Legam snopi în cîmp și snopul mieu susu se rădică.* PAHIA (1581), 150/16. [Dumnezeu] *împărți dpa: una o sui sus, alta jos, în sînurile pămîntului.* MOXA, 345/21. *De astă dată trase perdelele sus.* EMINESCU, P. L. 55. *Pe cînd vorbea baba aceste, o vede... rîdîncîndu-se în văzduh, apoi înălțîndu-se tot mai sus.* CREANGĂ, P. 192. *Cînd vedea că rădica sabia să dea,* [calul] *odată se rădica mai sus decît zmeul, și el da în țînt.* ISPIRESCU, L. 27. *Sus paharul se ridică, sănătățile pornesc.* BELDICEANU, P. 54. *Am ridicat-o sus cu amîndouă mîinile.* ANGHEL, PR. 8. *Trage mai sus funia.* REBREANU, P. S. 18, cf. RESMERIȚĂ, D. *Urcam, beți de aerul tare, mai sus, tot mai sus.* M. I. CARAGIALE, C. 39, cf. CADE. *Sunați clopote de-argint... Vîntul să vă-nalțe cîntul tot mai sus.* MINULESCU, VERS. 90. *Rîdicînd tot mai sus știuca, așa cum își înalță Neptun furca.* I. BOTEZ, B. I, 23. *Zmeul se înălță deasupra satului, mai sus decît dealurile, decît soarele.* TEODOREANU, M. I, 5. *Cearc-acuma să se urce Pînă-n ceruri sus, pe-o rază.* BLAGA, P. 25, cf. DL, DM. [Fluturii] *urcaseră mai sus.* BARBU, PRINC. 16, cf. M. D. ENC., DEX. *A zburat mai sus de nori.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 90. *Cini mă vedi și cîni m-audi, să mă rădici sus.* O. BÎRLEA, A. P. I, 533. ◇ (Precedat sau urmat de determinări care îi precizează sensul) [Poporul] *se duce sus, în curțile din Memfis.* EMINESCU, O. I, 45. *Uneori încet se urcă Sus, pe-ntunecata stîncă.* IOSIF, PATR. 61. *Prietene, adă-mi spice de grîu Sus, pe culmile munților.* ISANOS, V. 130. *Dădură fuga sus, pe capra droaștei.* BARBU, G. 305. *Eu zic cucului să tacă, El se suie sus pe cracă.* ALECSANDRI, P. P. 274. *Sus, pe ghizduri se urca.* FOLC. OLT. MUNT. II, 97. *Sus, pe murg se arunca.* BALADE, II, 163. ◇ L o c. adv. **Pînă sus** = în locul cel mai înalt, raportat la un punct de plecare. *Iz-*

buti cu oarecare trudă să ajungă pînă sus. TUDORAN, P. 76. *Tipograful urcă cu liftul pînă sus.* BARBU, Ş. N. II, 216. *Pe sub seccarja capacilor mai bătrîni [apa] a urcat pînă sus spre corcane.* BĂNULESCU, I. 7. **În sus** = **a)** (şi, substantivat n., în loc. prep. **în susul**...) (în sens) contrar cursului unei ape; (în)spre direcţia izvorului unei ape; în amonte, v. amonte. *Am auzit eu că împăratul au ieşit den Sofiia... şi se-au dus în sus pre Dunăre* (a. 1521). HURMUZAKI, XI, 843. *Ştefan Vodă, mergînd de la Cetatea Neamţului în sus, pre Moldova, au mărsu pe la Voroneţ.* NECULCE, L. 10. *Tînărul..., suindu-să în susul apii Tibrului, l-au trecut despre izvorul său.* BELDIMAN, N. P. II, 191/10. *Se suiră numaidecît pe ţărmurile rîului în sus.* PLEŞOIANU, T. III, 109/28. *Un jandarm călare va pleca către pichetul cel mai de aproape, mergînd în susul Dunării.* REG. ORG. 117/31. [Dunărea] *este de plutit în tot lungul României şi mai în sus, pînă aproape de izvoarele Rînului.* GENILIE, G. 184/12. *Urmărind... cursul rîului în sus, neîntîrziet agiunserăm la o casă.* ASACHI, P. R. 30/2, cf. VALIAN, V. *Vasele... să trag în susul apii cu o cîtăţime mare de boi* (a. 1846). DOC. EC. 889. *Caicul celălalt... au pornit în sus, iarăşi la punctul Izlazul* (a. 1846). ib. 898. [Leşii] *au purces pe Bahlui în sus, gîndind c-or găsi de toate.* NEGRUZZI, S. I, 170, cf. POLIZU, COSTINESCU. *Să ne tragă barca în susul apei după mal prin mijlocirea oamenilor.* BOLINTINEANU, O. 265. *El îşi încordă arcul..., şi plecă în susul pîrăului.* GANE, ap. CADE. *Au ieşit cu toţii în susul apei din cetate noaptea.* CARAGIALE, O. IV, 136, cf. DDRF, BARCIANU. *Luntrele... merseră o bucată bună pe lîngă malul românesc, în susul apei.* D. ZAMFIRESCU, R. 121, cf. ALEXI, W., ŞĂINEANU[2]. *În sus, pe Jiiu, pe la plaiul Izvarnei.* IORGA, C. I. I, 202. *Se lăsau în voia apei, în propta peştelui ce năzuieşte tot în sus.* CHIRIŢESCU, GR. 127. *Caii, muşcînd furios zăbala, pornesc în susul apei, în ropot grăbit.* LUNGIANU, C. 9. *Luntrea ne ducea... în susul Dunării.* I. BOTEZ, ŞC. 123. *Trebuia să suie locmai în susul apelor.* COCEA, S. I, 6. *Colindam în susul rîului apele revărsate.* VOICULESCU, P. I, 20. *O pajişte înfloritǎ se ridica uşor, în susul pîrăului.* SĂDOVEANU, O. V, 175; cf. SCRIBAN, D. *Bucureştenii ieşeau să se scalde în susul Dîmboviţii.* CAMIL PETRESCU, O. II, 583. *Privirile pornite în susul apelor nu se mai opresc.* BOGZA, C. O. 16. *Ocoli drumul mare, apucînd prin glod, în susul pîrîului.* CAMILAR, N. I, 23, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Pe apă în sus,* se zice pentru a indica o situaţie dificilă sau neobişnuită. Cf. ZANNE, P. I, 106; **b)** (şi substantivat, n., în loc. prep. **în susul**...) (în)spre un loc sau un punct (mai) ridicat sau (mai) înalt, (în)spre vîrf, la deal; p. ext. (în)spre nord. *I-au dzis... să să ducă în sus, să strîngă oaste.* NECULCE, L. 9. *L-au dus în sus, spre ţara leşească* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 29/20. *Pe dealul ce este în susul streji între vie generalului Varlam şi între via cîcerului Chiriac.* REGUL. ORG. 528/19. *Cu mîna semn îi face, Ca-n sus să îl urmeze pe-a codrilor potică.* EMINESCU, O. I, 93. *Se duce-n sus, prin aluniş, haiducul.* IOSIF, P. 31. *Furnica, îngrozită, o luă la fugă pe mînecă, în sus.* GÎRLEANU, L. 19. *Podul... s-ar fi putut face şi în susul insulei, la celălalt capăt al ei.* PÂRVAN, G. 46. *Şi porneşti departe-n sus.* TOPÎRCEANU, O. A. I, 5. *O luăm pe la primărie în sus.* CAMIL PETRESCU, U. N. 217. *Unii l-au văzut... trecînd în susul străzii.* C. PETRESCU, O. P. II, 292. [Cîinii] *băteau nebuneşte undeva în susul curţii, dincolo de hambare.* POPA, V. 300. *Am ieşit... şi-am apucat în sus, ajungînd repede în afară de oraş.* VLASIU, D. 166. *Pentru marea majoritate a locuitorilor de dincoace de Carpaţi... „a merge în sus" înseamnă „a merge spre nord".* IORDAN, N. L. I, 108. *Tu s-o iei pe uliţă în sus, eu o iau pe uliţă în jos.* BLAGA, H. 26. *Pornesc unul lîngă altul în susul satului.* STANCU, D. 18, cf. DŢ. *Să tot duc pe drum pietros Nouă mineri în sus, la munte.* DEŞLIU, M. 20, cf. DM. *Se stîrnise larmă în susul uliţei.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 16. *Ceilalţi doi oameni plecară în susul străzii.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 79, 16/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Întristat, pe gînduri pus, Mă suii pe deal în sus.* TEODORESCU. P. P. 291. *Ieşi, tu, mîndră, din chilie, Şi te uită-n, sus, prin vie.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 112. *De la primărie-n sus Toate lămpile s-au stins.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 496; **c)** în partea mai înaltă; p. ext. la (foarte) mare înălţime; spre cer. *Căută în sus, şi văzu unde pica... cîte o picătură* (a. 1654). GCR I, 165/36. *De trei ori se rîdică cu mine în sus.* PLEŞOIANU, T. I, 108/14. *S-a văzut după obiceiu rîdicîndu-se în sus fumu.* CR (1829), 20[1]/8. *Vulpea, cum l-au mirosit, Sub acel sorb au venit Şi-n sus căutînd, i zice.* ASACHI, FABULE, 6/8. *Aerul încălzit..., fiind specific mai uşor decît aerul cel răcorit al salei, se suie în sus.* CUCIURAN, D. 30/1. *Fu tras în sus de cei din lăuntru.* ARISTIA, PLUT. 370/28, cf. POLIZU. *Funia cea groasă se redică în sus pe scripete.* PELIMON, I. 132/9. [Făt Frumos] *puse să-i facă un buzdugan de fer, îl aruncă în sus de despică bolta cerului.* EMINESCU, P. L. 4. *Deodată s-a stîrnit un vînt năpraznic şi, venind un vîrtej înfricoşat, a rîdicat pe ginerele împăratului în sus.* CREANGĂ, P. 89. *Se urcară în sus şi văzură palatul strălucind.* ISPIRESCU, L. 7. *Vedea în zare un fum ce se pierdea în sus.* BACALBAŞĂ, S. A. I, 179. *Gura de balaur ce-azvîrle apa-n sus.* COŞBUC, P. I, 52. *Un crin din cînd în cînd se-ndoaie Şi lung priveşte-n sus.* ANGHEL, Î. G. 21. *Şuluri uşoare,... de fum, se înălţau drept în sus, deasupra satului.* AGÎRBICEANU, S. 395. *Privi în sus şi se cutremură.* GÎRLEANU, L. 13. *Rîdică capul în sus, privi ţintă spre zarea depărtată.* HOGAŞ, DR. I, 281. *Cînd văzu jucăria, ridică mîinile în sus de bucurie.* C. PETRESCU, Î. II, 186. *Mă condamnam... să-mi smulg mîna din umăr, aruncînd cu bolovani în sus.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 12. *Cu gîtu-n sus spre recea strălucire, Urlau doi lupi.* VOICULESCU, POEZII, I, 51. *Lespezile de metal săriră cu putere în sus.* BLAGA, H. 22. *Cu arcul trăgeam în sus, să ajung norii cu săgeata.* STANCU, M. Î. 105. *Începu să strige în sus, spre capătul unei scări.* TUDORAN, P. 15, cf. DL, DM. *A început să bolborosească apa şi să arunce stropii în sus.* BĂNULESCU, I. 18, cf. M. D. ENC., DEX. *Luceau stele mărunţele, Mai în sus mai mititele, Mai în jos mai măricele.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 512. (Expr.; popular şi familiar) **A sări (drept) în sus** = **a)** a face o mişcare bruscă (de bucurie, de spaimă, de mînie); a izbucni. *Sări drept în sus, ca muşcat de şarpe.* DUMITRAŞCU, STR. 13. *Sare în sus entuziasmat, căci a găsit o rimă plină.* CĂLINESCU, C. O. 55. *Tocmai sosise cine ştie de unde şi mai să sară în sus de revoltă.* VINEA, L. II, 35. *O să săriţi cu toţii în sus.* H. LOVINESCU, T. 8, cf. DL, DM. *Cînd m-a văzut, a dat un chiot şi a sărit în sus de bucurie.* M. ROM. octombrie 1964, 26. *Sărea în sus de bucurie cînd simţea oameni pe aproape.* BĂNULESCU, I. 37. *Îţi trebuie nervi tari ca să nu sari în sus.* CINEMA, 1968, nr. 5, 13, cf. DEX. *De fus, Sări în sus; De furcă, Îţi faci nălucă.* ZANNE, P. V, 307; **b)** (cu valoarea unui verb al declaraţiei) a replica prompt (şi violent). *Hm! sări moş Din în sus.* LUNGIANU, CL. 33. *Ilie înţelese la ce se gîndea Anghel şi sări în sus: — Ce tot vorbeşti acolo?* PREDA, D. 198. **A ridica în sus pe cineva** sau **ceva** = a pune într-o stare de agitaţie; p. ext. a da alarma. *Nebunul urla de ridica spitalul în sus.* BACALBAŞA, S. A. I, 137. (Regional) **A se da în sus** = a se sustrage **(4)**. Cf. CIAUŞANU, GL. ✧ Expr. (Regional) **A pune sus** (ceva) = a pune un lucru la locul lui; a pune bine; p. ext. a păstra **(1)**. Cf. UDREscu, GL. *Lasă cerceii, că-i pui eu sus.* id. ib.

2. Adv. (Indică plasarea în spaţiu; de obicei în corelaţie cu jos) Într-un loc, într-un punct situat într-o parte mai ridicată sau în partea superioară pe o verticală (imaginară) în raport cu alt loc, cu alt punct luat ca referinţă; la înălţime (pe verticală). Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. *Luna poate fi mai sus au mai jos de umbra pămîntului.* GENILIE, G. 80/18. *Căldura este totdeauna mai mare sus, decît jos într-o încăpere.* BREZOIANU, A. 564/21. *Sus — nemărginire-albastră, jos e mărginitul verde.* VLAHUŢĂ,

O. A. I, 5. *Sus senin, şi jos verdeaţă! Ce cuminte-i să trăieşti.* COŞBUC, P. I, 263. *Fagi şi paltini... îşi împreunau sus de tot frunzişurile.* HOGAŞ, DR. I, 9. *Acum, sus, rotea un vultan cenuşiu şi stoluri de porumbei albi.* C. PETRESCU, Î. I, 126. *Ciorchinii atîrnă sus de tot, Şi nu ajung ca-n vie, pîn-la bot.* ARGHEZI, S. V, 133, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Sus îi frunza deasă, Jos îi iarba grasă.* FOLC. MOLD. I, 84. *Sus bat dobele, jos cad negurele,* se spune pentru a sublinia diferenţele dintre două clase sociale antagonice. Cf. ZANNE, P. IV, 337. ✧ (Precedat sau urmat de determinări care îi precizează sensul) *Şi iacă-mă, în fine, acilea sus, pe munte.* R. IONESCU, C. 29/16. *Tăiem foile de un deget mai sus de rădăcină.* PENESCU, M. 36/2. *Sus, pe malul lunecos,... Satan urlă furios.* ALECSANDRI, P. I, 11. *Sus în codri de pe dealuri, Luna blîndă ţine strajă.* EMINESCU, O. I, 103. *Şedea spînul, împreună cu moşu-său şi cu verele sale sus, într-un foişor.* CREANGĂ, P. 228. *Stăteau sus, în capitalele lor de la Argeş şi Cîmpulung.* IORGA, C. I. II, 92. *Sufletul şi-acum îşi are cuibul Acolo sus, în satul de sub munte.* GOGA, POEZII, 19. *Sus pe ramuri, albe-neguri dormeau grămezi de somn învinse.* ANGHEL, Î. G. 39. *Sus, la fereastra Din iatac, stă nemişcată.* IOSIF, PATR. 61. *Era un coteţ nou..., aşezat sus, pe stîlpi.* AGÎRBICEANU, S. 163. *Gazorniţa sus, pe colţul hornii, îşi juca lumina slabă.* MIRONESCU, S. 62. *Sus, pe dig, hamalii dorm.* MINULESCU, VERS. 200. *Un lăstun... apare Sus, pe-un vîrf de trestie.* TOPÎRCEANU, B. 47. *Plouase sus, la munte.* VOICULESCU, P. I, 51. *Coborîm, dar rămînem tot sus, între pereţi de munţi.* SADOVEANU, O. XIX, 251. *Pe-un pisc. Sus. Numai noi doi.* BLAGA, POEZII, 32. *Sus, pe boltă, ardeau... stelele cerului.* STANCU, Ş. 48. *Hulubi sălbateci se roteau pe sus.* ISANOS, V. 181. *Steaguri fluturau aprinse Sus, pe vîrfuri de catarguri.* HOREA, P. 76. *Sus, în vîrful unei hule, măgarul s-a oprit.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 90. *Fost-am la cap de codruţ, şus, pe vîrful muntelui.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 510. *Cîntă cucul sus, pe casă.* BALADE, III, 180. *Sus, în plaiul muntelui, Paşte murgul Iancului.* FOLC. MOLD. I, 48. ✧ Loc. adj. **De sus = a)** (şi, învechit, în forma **din sus**) (despre obiecte, despre părţi ale acestora sau ale corpului fiinţelor) care se află în (sau prin) partea superioară ori la înălţime. *Sămi la nevod două coarde, una din gios, grea,... alta din sus, iuşoară.* VARLAAM, C. 157. *Unii cu buzele umflate, alţii cu buzele vinete, la unii ceale de sus, la alţii ceale din jos... venea de să apropia de patul meu.* MINEIUL (1776), 28r2/3. *Peste 3 sau 4 săptămîni crapă pielea gingiei din sus.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 134/30. *Ea şi intră în soba celei de deasupra, avînd într-asîfel comunicaţie soba de gios cu soba de sus.* CUCIURAN, D. 29/20. *Unul din caracterii însuşiţi leprei este de a se întinde din părţile de sus ale arburelui către cele de jos.* BREZOIANU, A. 282/14. *Fereastra de sus a palatului era deschisă.* EMINESCU, P. L. 37. *O durea îngrozitor o măsea de sus.* CARAGIALE, O. I, 137, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Ocniţele de sus cuprind roate de sculptori.* IORGA, C. I. II, 43. *Îşi muşcă... buza de sus, silindu-se să înghită un nod de obidă.* BRĂTESCU-VOINEŞTI, Î. 20. *De ele atîrnau, una lîngă alta, pe rîndul de sus, ulcele.* AGÎRBICEANU, S. 19. *O cămeşă... ţi îmbrăca jumătatea de sus a corpului său.* HOGAŞ, DR. I, 88. *Pe bîrnele de sus rîdeau mere galbene.* TEODOREANU, M. III, 347, cf. SCRIBAN, D. *Partea de sus, mai lată, scurmă pe de margini.* BOGZA, A. Î. 49. *Cîţiva pomi... îşi ridicau coroanele sărace pînă la înălţimea geamurilor de sus.* BARBU, G. 208. *Un cojoc ciobănesc... ţi apără de frig partea de sus a corpului.* T IUNIE 1968, 29. *Pînă nu te lovesti cu capul dă pragul dă sus, nu vezi pă cel dă jos.* Cf. ZANNE, P. III, 318; **b)** (despre porţiuni de teren, despre regiuni geografice sau despre părţi ale unor ţări, ale unor localităţi etc.; şi, învechit şi popular, în forma **din sus**) care se află în partea mai înaltă, mai ridicată; p. ext. care se află în partea de nord, superior **(3)**. *Poftim pe dumneata, ce vei hi avîndu veşti despre părţile din sus* (a. 1674). BUL. COM. IST. II, 226. *Ilias Vodă au luat Ţara de Sus* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 103/2. *Cîţi oameni de pe moşiia mea din susu vor ave trebuinţă să are* (a. 1779). IORGA, S. D. VII, 117. *Cele 105 bîţi sînt întrate în cercetarea dumnealui cinstitului vel logofăt dă Ţara dă Sus* (a. 1817). DOC. EC, 178. *Chezăşia lui chir Tănase boiangiu, de la poarta din sus, ce dă pentru un chir Sterie* (a. 1823). îb. 306. *Insula de Meroe ce e în Eghiptul de sus.* PLEŞOIANU, T. I, 237/11. *Ţinutul climei friguroase se întinde peste Italia de sus.* RUŞ, I. I, 248/7. *Statornicindu-se cu ai săi în părţile Moldavei de sus, au început... a împărţi pămînturi.* IST. M. 39/19. *Lungul război dintre turci şi poloni... pustii partea de sus a Moldovei.* IORGA, C. I. II, 192. *Ştefan Voevod... S-a sculat în zori... Şi s-a dus... Prin Ţara de sus.* IOSIF, V. 121. *Drumul făcea pe după nişte grădini, prin capul satului din sus.* MIRONESCU, S. A. 104. *În pădurile de sus, vînătorii găsesc uneori şi rîşi.* SADOVEANU, O. XX, 80, cf. DL, DM. *Marele vornic al ţării de sus... era judecătorul a 7 ţinuturi.* STOICESCU, S. D. 197, cf. M. D. ENC., DEX. *Vino, maică,... Să vezi neamţu Cum mă duce Pe foaie de cucuruz, La Italia din sus.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 308. (După nume proprii, serveşte la formarea unor toponime, indicînd, adesea, situarea la o înălţime mai mare sau mai la nord faţă de toponimele formate cu jos) *5 pogoane de vie la Nicoreştii de Sus* (a. 1701). BUL. COM. IST. IV, 39. *Cumpără egumenul „Mărzăneştii de Sus de la dumnealui dohtoru Dimitrie Notară"* (a. 1741). îb. III, 95. [Bulgaria şi Serbia] *pînă p-atunci numite Mesia de Jos şi Mesia de Sus.* GENILIE, G. 180/25; **c)** (despre oameni; şi, învechit şi popular, în forma **din sus**) care locuieşte în partea mai ridicată sau în partea de nord a unei regiuni geografice, a unei localităţi etc. *Ce noi dincoace, din sus, fiind cu leşii nu foarte în prietenie, nu prea putem prinde veşti* (a. 1657). BUL. COM. IST. II, 224. *N-am venit că n-am putut, Că aseară am fost dus La mîndruţa de din sus.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 236. *M-a trimes doamna de sus la a de jos, Să-i cer o oală de lapte gros.* ZANNE, P. IV, 353; **d)** (despre oameni) care activează în cadrul organelor de conducere (centrale) sau la centru. *Îmi vine să cred... că n-au să ne mai împuşte. Se vede că a intervenit cineva de sus.* CĂLINESCU, S. 573; **e)** loc. adv. de pe un loc situat într-o parte mai ridicată sau din partea superioară pe verticala (imaginară) a unui loc; din sau de la înălţime (pe verticală); de deasupra. *Mulţi luptă-se cu mere de sus* (de la înălţime D). PSALT. 107, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cată să producă,... împregiurul satelor, un fel de baie de abur, udînd de sus...,* printr-un fel de cioc de stropitoare. BREZOIANU, A. 435/9. *Ochi de sus şi repezi al doilea glonţ îndreptat în sălele ei.* PĂLIMON, I. 227/1. *De sus pîn-în podele un paianjăn prins de vrajă, A ţesut subţire pînză.* EMINESCU, O. I, 76. *De sus burează, întunericul cade din ce în ce mai greu... peste dînşii.* VLAHUŢĂ, S. A. II, 41, cf. TDRG. *Ciocîrliile,... sătule de cîntec şi de azur, cădeau de sus ca fulgerate.* AGÎRBICEANU, S. 350. *Plosniţele,... dîndu-şi drumul de sus, cădeau peste învălişul meu.* HOGAŞ, DR. I, 144, cf. CADE. *De sus, ploaia caldă nu mai conteneşte.* C. PETRESCU, S. 55. *Gîtiita care vine de sus, de pe Tocile şi se duce la vale.* I. BOTEZ, B. I, 26. *Luam lucrările, una cîte una, le ridicam în mînă,... le înclinam, le culcam, le priveam de sus, de jos, din părţi.* VLASIU, D. 254. *Se aruncase de sus, în pat, legănîndu-se molatec.* TEODOREANU, M. I, 41. *De sus, din culmile năllării, Sorbea c-o singură privire întreg cuprinsul larg al ţării.* VOICULESCU, POEZII, I, 6. *Canalul pe care îl priveam de sus, de la al şaselea etaj.* SADOVEANU, O. XX, 479. *Vaporul în radă, el, de sus, de la comandă, îşi aruncă ochii pe vasta întindere a Deltei.* BART. E. 394, cf. SCRIBAN, D. *Trase de sus o geantă de piele.* CĂLINESCU, O. I, 15. *Din pămînt răsare ceaţa ori poate vine de sus.* STANCU, D. 170. *Ploua de sus cu spice de secară şi cu flori de soc.* BĂNULESCU, I. 49. *Privit de sus, oraşul se dezvăluie spre surprinderea mea, feeric.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 3/1. *Manole, cum sta, Şi de sus privea... El că mi-o vedea.* TEODORESCU, P. P. 464; **f)** loc.

adj. și adv. (care emană) de la sau (care este făcut) de către organele (centrale) de conducere; (care provine) de la centru. *A venit un ordin de sus.* CADE. *O revoluție nu se poate face de sus. Trebuie să așteptăm să fie țara pregătită.* CAMIL PETRESCU, O. I, 344. *Am predat statului toată cantitatea, la un preț mai rezonabil decît cel aprobat de sus.* GALAN, B. I, 61. *Dumneata nu primești adrese, instrucțiuni... de sus?* TUDORAN, P. 81. *Directive de sus.* DL, cf. DM. *Trebuie oare să vină dispoziții „de sus" ca unitățile „Gospodinei" să pătrundă, în sfîrșit, și în magazinele alimentare?* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 212, cf. DEX. ◇ Loc. adj. (Învechit și popular) **În sus** = care este (mai) ridicat (decît în mod obișnuit). *O fereastră în sus, fă pre ea de un coi mare.* PO 28/16. *Lele cu sprîncene-n sus, Sufletul badei l-ai pus.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 244. Loc. adj. și adv. (Popular și familiar) **Cu fundul** (sau **cu dosul**) **în sus** ori (substantivat, n.) **cu susul în jos** = (care este) în neorînduială, v. neorînduială **(2)**. *Guvernul nostru nu știe să se folosească de consiliile patrioților slujnicari și de aceeă lucrurile merg cu susul în jos.* FILIMON, O. I, 375, cf. ZANNE, P. III, 152. *A lăsat casa cu fundul în sus.* DL, cf. DM, DEX. ▭ *Pe birou toate erau cu dosul în sus.* (Cu schimbarea construcției) *Toate lucrurile-n lume cu susul le pune-n jos.* HASDEU, R. V. 16. (Loc. vb.; popular și familiar) **A răsturna** (sau **a întoarce**) **ceva** (sau **totul**) **cu fundul** (ori **cu dosul**) **în sus** sau (substantivat, n.) **cu susul în jos** = a răvăși **(3)**. *Baba începu să turbe, să răstoarne casa cu susu-n jos.* EMINESCU, P. L. 16. *Întorc florile cu susul în jos.* VISSARION, B. 159. *Îmi veneau pe buze blesteme tari, gîndindu-mă la o revoluție care să răstoarne lumea cu susul în jos.* VLASIU, D. 166, cf. DL, DM. *Casa întoarsă cu susul în jos îl îngrozea.* T. POPOVICI, S. 264, cf. DEX. ▭ *Întotdeauna, la plecare, întorcea totul cu fundul în sus, căutîndu-și ochelarii. A întors biblioteca cu dosul în sus.* (Expr.; familiar) **A îi** (sau **a se scula**) **(tot) cu fundul** (ori **cu dosul**) **în sus** sau (substantivat, n.) **cu susul în jos** = a fi îmbufnat. Cf. DL, DM, UDRESCU, GL. ▭ *De la un timp, e tot cu dosul în sus. Azi te-ai sculat cu fundul în sus.* (Regional și familiar) **A-i merge** (cuiva) **cu susu-n jos** = a-i ieși (toate) pe dos. Cf. UDRESCU, GL. ◇ Loc. adv. **Din sus** = din(spre) partea mai ridicată, mai înaltă; de la izvor, din amonte (v. amonte), p. ext. din(spre) nord. *Că un părete stătu apa, și din sus și den jos.* CORESI, EV. 65. *Era multă amestecătură între leși, că... din sus cu sfedzii nu era bine așezați, din gios îi bate turcii.* NECULCE, L. 58, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. [Pămîntul] *pe care se află ea ar lăsa un slobod curs umezelei ce-i vine și din sus și din jos.* BREZOIANU, A. 14/21. *Pe lac, din sus, vine un vas.* ASACHI, P. R. 44/11, cf. POLIZU, BARCIANU, V., ALEXI, W., CADE. *Primăvara, la gura Siretului, încep să vină plutași din sus.* TUDORAN, P. 94. **În sus** = **a)** loc. adv. (și în forma **drept în sus**) în poziție verticală. *Au înfipt în pămînt un lemn care sta drept în sus.* DRĂGHICI, R. 151/1. *Taie toți tulei[i]... afară de aceia care se par că poate să se înalțe, adică să continue în sus trunchiul.* BREZOIANU, A. 375/32, cf. POLIZU. *Toate femeile se sculară în sus.* FILIMON, O. I, 105. *Numai uitîndu-se cineva... la coama dîa ce sta rădicată în sus și zbîrlită, ar fi înghețat de frică.* ISPIRESCU, L. 17. *Tu le-ai și sculat în sus.* VLAHUȚĂ, S. A. I, 73, *Avea părul țepos, tuns scurt și ridicat în sus, perie.* C. PETRESCU, Î. II, 105. *Ridica picioarele în sus ca într-o figură de gimnastică.* G. M. ZAMFIRESCU, SP. M. N. I, 72; **b)** loc. adj. și adv. (și, popular și familiar, **cu fundul sau cu dosul în sus** ori, substantivat, n., **cu susul în jos**) (care este) în poziție inversă decît cea normală, obișnuită. *Pune pre acesta om cu susul în jos.* MOLNAR, RET. 109/7. *Omul... se aseamănă cu un pom întors cu rădăcina în sus și cu ramurile în jos.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XVI/10. *Uitatu-te-ai vreodată printr-un ochean de inginer? Să vezi cum într-însul toate se arată întoarse cu susul în jos.* GHICA, ap. CADE. *Luîndu-și pălăria din cap, o pune pe iarbă la pămînt, cu gura-n sus.* CREANGĂ, P. 238. *Dacă-aș rămîne aicea un ceas cu susu-n jos, Se va răsturna totul.* MACEDONSKI, O. II, 75. *Cetești cartea pe dos, Căci o ții cu susu-n jos.* ap. TDRG. *Începeau să iasă la față cu burțile în sus tot felul de pești.* VOICULESCU, P. I, 10, cf. DL. *Camionul... se răsturnă cu roțile în sus.* T. POPOVICI, S. 454. *Sub scară stă o sapă cu tăișul în sus.* BĂNULESCU, I. 184. **Pe sus** = **a)** (ca determinant al unor verbe de mișcare, indică modalități de efectuare a acesteia) purtat (repede) de cineva (în circă, pe brațe, aproape tîrît etc.) cu sau, mai ales, fără voie, cu un vehicul. *Îndată fu apucat Marchian pre sus.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 43r/35, cf. POLIZU. *Chiar din mijlocu[l] horei m-o umflat pe sus, ca să mă dea la miliță.* ALECSANDRI, T. 5, cf. BARCIANU, V. *Se duc la casa leneșului, îl umflă pe sus, îl pun într-un car cu boi, ca pe-un butuc.* CREANGĂ, P. 329. *L-au ridicat din pat pe sus.* CARAGIALE, O. II, 279. *Îl luară pe sus să-l pue în sanie.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 108, cf. ALEXI, W. *Mi-o ia[u] la sănătoasa spre Ceahlău, care pe jos, care pe sus, în cărucioare cu cîte una ori două gloabe.* ap. TDRG. *L-a luat vîrtejul pe sus.* GÎRLEANU, L. 14, cf. CADE. *Frumos ți-ar sta,... să te vezi luat pe sus și dat afară?* M. I. CARAGIALE, C. 18. *Lumea l-a luat pe sus și l-a purtat cîntînd și strigînd.* C. PETRESCU, Î. I, 102. *Harmonistul, sculat din somn și adus pe sus de două slugi, ... a cîntat la ușe.* G. M. ZAMFIRESCU, SP. M. N. I, 124. *Am venit să te iau pe sus.* COCEA, Ș. II, 36. *Cîțiva oameni necunoscuți îl duceau mai mult pe sus către trăsura... din drum,* SAHIA, N. 58, cf. SCRIBAN, D. *Le-au luat pe sus și le-au dus în laboratoarele armatei.* BOGZA, A. Î. 574. *Băieții din școală... au fost ridicați pe sus și trimiși la oraș.* STANCU, D. 421, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX; **b)** (indicînd locul aproximativ pe verticală) prin înălțime; prin aer; de la (mare) înălțime; din aer. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Strigăte de Alah! Alah! se aud pe sus prin nori.* EMINESCU, O. I, 144. *Copiii și nevasta lui, cînd au văzut un bivol zburînd pe sus, au rupt-o de fugă.* CREANGĂ, P. 59. *Atari eălduri domneau pe sus, grozave.* COȘBUC, P. II, 280, cf. CADE. *Norii lungi, pe sus, de plumb.* TOPÎRCEANU, P. O. 153. *Ce pustiu de gînd l-o mînat să se suie în mașinile cele care zboară pe sus?* TEODOREANU, U. C. 23, cf. SCRIBAN, D. *Pe sus scoteam un țipăt de nimeni înțeles.* CĂLINESCU, O. II, 37, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Zboară doi porumbi pe sus.* BÎRLEA, L. P. M. II, 11; **c)** în zbor. *Și atunci o dată pornesc și turturica și calul fugind pe întrecute, cînd pe sus, cînd pe jos, după cum cerea trebuința.* CREANGĂ, P. 273, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Să cînți, cuce, cînd m-oi duce Să te prind frate de cruce. Tu-i mere pe sus cîntînd Iară eu pe jos plîngînd.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 301. (Expr., învechit) **A fi purtat pe sus** = a fi răsfățat. Cf. ZANNE, P. II, 682. (Învechit și popular) **Mai** (sau **din**) **sus de...** = **a)** loc. adv. și prep. (și în formele **mai în sus de...**, **mai pe din sus, pe din sus, pe din sus de...**) (cam) pe la un loc sau un punct (mai) ridicat, (mai) înalt (decît..., de...); (mai) pe la deal (de...); (mai) pe la nord (de...). *Le-au ieșit înainte din sus de Vaslui!* URECHE, ap. CADE. *Ești în ținu[t][ul] Eșilor, din sus di Cornu lui Sas* (a. 1649). IORGA, S. D. VII, 90. *Am vîndut un loc de casă... pre ulița cea mari, din sus de Mitropolitul* (a. 1652). BUL. COM. IST. IV, 15. *Iaste o cetate frumoasă... pre cursul apei Bistrița din sus de cetate 4 mile de loc* (a. 1660—1680). GCR I, 177/28. *Au zidit o cetate noauo mai sus de Țarigrad* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 105/30. *Au străcat gardul lui Gaurilas și i-au grătat hotarul mai pe din sus, pe la nește movile.* (a. 1739). BUL. COM. IST. IV, 76. *Să răzorește pe din sus cu Marin Căldărescu și pe din jos cu Neagu* (a. 1785). IORGA, S. D. VII, 56. *Viind domnul cum mai în grabă la Iași, au trecut pe din sus de Iași, ș-au mers la Galata* (sfîrșitul sec. XVIII). LET. III, 194/14. [Casa] *să hotărăști pe din sus cu Sandul Răscăniții* (a. 1802). IORGA,

S. D. VII, 84, cf. KLEIN, D. 396. *Au dăruit fiicei domniei sale... un loc,... afară la cîmp, din sus de orașul Eșii* (a. 1803). URICARIUL, IV, 170/14. *Morile ce sînt pe apa Dîmboviții, de la Chiajna, din sus de Roșu* (a. 1826). DOC. EC. 375. [Darie] *era să piară de sete mai sus de Chilia.* GENILIE, G. 214/28. *Din sus de Humulești vin Vînătorii Neamțului.* CREANGĂ, A. 71. *A biruit Din sus de Bîrlad.* IOSIF, V. 126. *Micul schit de călugărițe, care se află din sus de curtea boierească.* HOGAȘ, DR. I, 6. *Fundul fără uluci al curții care răspundea pe cheiul drept al Dîmboviței, ceva mai în sus de Mihai Vodă.* M. I. CARAGIALE, C. 119. *Din șoseaua ce vine de la Cîrlibaba,... se desprinde un drum alb, mai sus de Armadia.* REBREANU, I. 9. *Haide, mîndro, să fugim Pre din sus de țintirim.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 57. *Pănă dimineață să lăzuiești toată pădurea aci, din sus de casa ta.* RETEGANUL, P. V, 49. *Pe din sus de sat Cujma lui Fîrtat* (Luna). GOROVEI, C. 213; **b)** loc. prep. (în formele **mai sus de...**, **din sus de...**, popular, **pe din sus de...**) deasupra; mai departe de... (pe verticală). *E-un braț alb de femeie, fărmat mai sus de umăr.* ANGHEL, P. 25. *Un fir îl înțepa în gleznă, din sus de opincă.* REBREANU, I. 52. *Pe din sus de buzișoare Are negre mustăcioare.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 136. **De** (sau, neobișnuit, **din**) **sus în jos** = **a)** în direcție verticală descendentă. [Pata] *roșie, mohorîtă, cu mîncărime,... se plimbă de sus în jos, ca un pîrjol, spre căpătîile trupului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 221/11. *Floarea sa... este așternută pe dinăuntru cu o mătase viorie dirigiată de sus în jos.* BREZOIANU, A. 417/6. *Sub mînă-i se născură formele lui Ieronim, din sus în jos, formă cu formă, pînă la umeri.* EMINESCU, P. L. 84. *Cu mîinile la spate, mă uitam la el de sus în jos.* HOGAȘ, DR. I, 76, cf. CADE, DL, DM, M. D. ENC., DEX; **b)** (și în forma **de sus pînă jos**) de la vîrful unei societăți, al unei organizații etc. (pînă) la baza ei. *O dictatură care se impune de sus în jos nu poate să fie decît o exploatare de clasă.* în PLR II, 337. *El vrea ca revoluția să se facă de sus în jos, de la elită la mulțime.* RALEA, S. T. III, 96, cf. DL. **De jos în sus** = **a)** în direcție verticală ascendentă. *Aplecăm tăișul cosorului... și tragem la noi de jos în sus.* BREZOIANU, A. 276/4. *Noaptea grăbi vînătă, cuprinzînd de jos în sus pădurea.* C. PETRESCU, Î. I, 301, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.; **b)** (și în forma **de jos pînă sus**) de la baza unei societăți, a unei organizații etc. (pînă) în vîrful ei. Cf. DL. **De sus pînă jos** = **a)** (și în forma **de sus și pînă jos**) din partea superioară pînă la bază; p. ext. în întregime. *S-au rupt catapetazma besearecei ceii mari a Ierusalimului tocma în doauă de sus pînă gios.* VARLAAM, C. 78, cf. POLIZU. *Cadre ce cuprind de sus pînă jos icoanele sfinților.* IORGA, C. I. III, 24. *M-ai stropit de glod de sus pînă jos.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 33, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX; **b)** din toate clasele sociale, (rar) de la stăpînii casei pînă la servitori. *Mîine împarte daruri, la toți, de sus pînă jos, de sufletul unui moș ori strămoș clăcaș.* C. PETRESCU, A. R. 90. (Expr.) **A măsura pe cineva (cu privirea** sau **cu ochii) de sus pînă jos** (și **de jos pînă sus**) ori **a privi pe cineva de sus pînă jos** (sau **de jos în sus**) ori **a arunca o privire repede de sus în jos și de jos în sus asupra cuiva** = a examina pe cineva cu atenție, apreciativ sau depreciativ, cu neîncredere sau, p. ext., cu dispreț. *Mă măsura cu ochii de sus pînă jos.* PELIMON, I. 87/29. *Ipate... se prinde în joc lîngă o fată...; începe el a o măsura cu ochii de sus pînă jos și de jos pînă sus.* CREANGĂ, P. 163. *O privea de sus pînă jos, cercetînd-o, parcă ar fi vrut s-o cumpere.* D. ZAMFIRESCU, R. 65. *Se uită nedumerit la Gîrneață, măsurîndu-l cu privirea de sus pînă jos.* HOGAȘ, DR. II, 98. *Privi de jos în sus sluga în frac.* C. PETRESCU, Î. I, 5. *Femeia aruncase o privire repede de sus în jos și de jos în sus asupra lui.* SADOVEANU, O. X, 561. *O privi expert și senzual, de sus pînă jos.* CĂLINESCU, S. 178, cf. DL. *Privi umbra. lui Găvrilă de sus pînă jos.* T. POPOVICI, SE. 214, cf DM, DEX. (Cu schimbarea construcției) *Îl ascultă..., măsurîndu-l, uneori, cu priviri mulțumite, de sus pînă jos.* REBREANU, P. S. 91. **În sus și în jos** sau (învechit și popular) **și în sus și în jos** ori (învechit) **și sus și jos** ori **în jos și în sus** = încoace și încolo; p. ext. peste tot, v. tot[2] **(A II 2)**. *După aceaia și sus și jos întoarcea-se galileanii și iudeii.* CORESI, EV. 198. *Slugile ce vor îmbla și în sus și în gios, gătind treabe ca acealea reale,... pre aceia să-i cearte.* PRAV. 97. *Din ceale dease a varvarilor umblări în sus și în jos prin Dachia, nu am îndoială ca pe mulți... îi cunoștea romanii.* MAIOR, IST. 33/1, cf. LB. *Corabia să purta în sus și în gios* [pe valuri]. DRĂGHICI, R. 9/19. *Vadu Prahovii la trecerea în sus și în jos este în toată vremea primejdios* (a. 1838). DOC. EC. 709. *Negre rîndunele, Ce zburați în jos și-n sus.* SION, POEZII, 87/4. *Mai cercetînd în sus și în jos, află... că împăratul chemase pe starostea de argintari.* ISPIRESCU, L. 91, cf. BARCIANU. *Se uita în sus și în jos pe cursul pîrăului.* HOGAȘ, DR. I, 305, cf. CADE. *Erau mulți oameni, se vînzoleau în sus și în jos,... se înghesuiau.* VLASIU, D. 311. *Automobilele trec în sus și-n jos.* SADOVEANU, O. XIX, 101. *Solul se rupea acum în gropi..., mișcîndu-se ca undele în sus și în jos.* CĂLINESCU, O. I, 11. *Se pomeni într-o mulțime de trecători care împestrițau strada în sus și în jos.* TUDORAN, P. 223, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Tăt o mărs ș-în sus, ș-în gios, și numa n-o aflat să viie-acasă iară.* O. BÎRLEA, A. P. I, 366. **Cu fața-n sus** = culcat pe spate. *Cădzusă hatmanul într-un răzor, cu fața în sus.* NECULCE, L. 58. *Lăpușneanul sta întins cu fața în sus.* NEGRUZZI, S. I, 163. *Mă lungii cu fața-n sus și cu capul pe boccea.* HOGAȘ, DR. I, 81. *Domnul colonel... plutește, aproape de mal, cu fața în sus, ca o geamandură rătăcită.* BRĂESCU, O. A. I, 44. *Se lungește pe o canapea, cu fața în sus și mîinile sub cap.* TEODOREANU, M. U. 73. *Se întoarse cu fața în sus.* VOICULESCU, P. I, 255, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Au spus că să doarmă tătă noapt'e cu fața-n sus.* O. BÎRLEA, A. P. I, 382. (Cu schimbarea construcției) *Cînd fața mea se pleacă-n jos, În sus rămîi cu fața.* EMINESCU, O. I, 174. ✧ (Substantivat, n.) *Susul și josul sînt pozițiile unui punct, în asemănare cu alte puncte, socotite ca fixe.* VISSARION, B. 252. ✦ Într-o poziție care e puțin deasupra poziției normale sau obișnuite. *Ieși din prăvălie iar cu umerii și nasul sus.* CAMIL PETRESCU, O. II, 132. ✧ Loc. adv. **Cu fruntea** (sau **cu capul**) **sus** = cu o atitudine fermă, dîrză; p. ext. mîndru **(I 2)**. *Cu fruntea sus,... Apostol trecu.* REBREANU, P. S. 33. *Cei... siguri de știința lor înfruntă bărbățește întrebarea și răspund cu fruntea sus și răspicat.* I. BOTEZ, B. I, 28. *Olguța intră în casă cu capul sus.* TEODOREANU, M. I, 61. *Păși hotărît, cu fruntea sus.* C. PETRESCU, A. R. 106. (Expr.; popular) **A-i sta** (cuiva) **capul sus** = a trăi **(1)**. Cf. DL, DM, DEX. *Ba, eu mîndra nu ți-oi da Pîn-ce capul sus mi-a sta.* ALECSANDRI, P. P. 24. [Turcii] *pe tine te-or peți, Dar, dragă, nu te-ntrista, Că la turc eu nu te-oi da, Pînă capul sus mi-o sta!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 492. **A umbla** (ori, popular, **a se ține**, **a fi**) **cu nasul pe sus** sau (învechit) **a se ține cu mintea prea sus, a-și ține lucrul pre sus,** (popular) **a umbla cu capul în** (ori **pe**) **sus, a(-și) purta nasul (pe) sus, a ține** (sau **a purta**) **nasul sus,** (regional) **a ține** (ori **a fi cu**) **nasul în sus,** (familiar) **a(-și) ridica nasul mai sus decît se cuvine** = a fi îngîmfat; p. ext. a avea pretenții prea mari. *Celor ce se țin cu mintea prea sus, opreaște ... înălțarea.* CORESI, EV. 12. *Duca Vodă... își ține lucrul pre sus. Curtea lui, masa lui, cheltuiala lui, ca un craiu ține.* NECULCE, L. 80. *Și sărac, și nesupus Umblă cu nasul pe sus.* PANN, P. V. I, 161/11, cf. POLIZU. *Brustur și Cociurlă... nu-s datori nici c-o lețcaie, pentru că nu-și ridică nasul mai sus decît se cuvine.* ALECSANDRI, T. II, 463. *Nu vezi că cei mai mulți de teapa dumitale se țin cu nasul pe sus numai din pricina asta?* CREANGĂ, P. 162. *După ce e sărac, apoi e și cu nasul pe sus.* ISPIRESCU, L. 175, cf. DDRF, ZANNE, P. II, 53, CADE, DL, DM, DEX. (Cu schimbarea con-

structiei) *Toți* [la bal] *pe sus își poartă nasul.* EMINESCU, O. IV, 333. (Loc. vb.; popular) **A avea nasul (ridicat sau întors, strîmb, cîrnit) în sus** ori **a fi cu nasul (sau cu nările) în sus** ori, regional, **a fi sus de nas** (sau **la nări**) = a fi cîrn. Cf. POLIZU. *N-avea nasul în sus. Ciudat! Întîia impresie era că-i în sus. În realitate era aproape curb.* TEODOREANU, M. II, 364, cf. ALR II/I 5, MN 6 836. (Popular) **A sta în sus** = a sta în picioare sau (mai ales despre copii) în șezut; p. ext. a sta drept. Cf. ALR II/I h 71. (Învechit) **A fi sus la preț** = a fi scump. Cf. POLIZU, BARCIANU, v. ✦. P. ext. În camera (sau camerele) din partea superioară a unei clădiri; la etaj. *Am alergat sus să mă explic cu părinții mei.* GHICA, C. E. I, 45. *Du-te de poftește pe madam Franț, guvernanta, să vie sus.* ALECSANDRI, T. 298, cf. CADE. *Peste puțin, feciorul se întorcea să-mi spuie că eram poftit sus.* M. I. CARAGIALE, C. 102, cf. CADE. *Am ținut hotărîrea pînă aci, sus, la ușă.* C. PETRESCU, C. V. 323. *Te duci la bucătărie... și vii sus numai cînd te chem.* BRĂESCU, O. A. I, 265. *Du-te sus și te spală pe obraz... ți răspunse... maică-sa.* SADOVEANU, O. XIX, 79, cf. DL. *„Domnul Petrașincu unde este?“ — „E sus“, i-am spus eu.* PREDA, R. 8, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *S-a culcat sus unchiașul, să nu-l supărați.* UDRESCU, GL. *Ș-atunce l-o mînat pi muzicant sus, ca si-i cînt'i.* O. BÎRLEA, A. P. I, 311. ✧ (Regional) *Casa din sus* = camera mare rezervată oaspeților (Groși — Baia Mare). Cf. ALRM II/I h 278/349. (Învechit) *Camera* (sau *casa*) *de sus* = camera lorzilor. *Daca camera de sus nu va lepăda primirea reformi[i]bilului, atunci o grijă mare coprinde moștile nobilimei.* CR (1831), 157²/39. *Prelații din toate confesiunile au fost denumiți și chemați de către monarh în casa de sus.* BARIȚIU, P. A. III, 220. ✦ Într-un loc al unei construcții sau al unei părți a acesteia situat deasupra sau la mare înălțime. *Meterezurile sînt rotunde, pătrunse de ferești dese, sus.* IORGA, C. I. II, 22. *Ferestrele sus, nu se călărá nici diavolul pe acolo.* VOICULESCU, P. I, 134. *Sus, în logia de marmură albă, se ivise... chipul uscățiv.* BARBU, PRINC. 31. ✧ Loc. adj. **De sus** = **a)** (despre etaje sau despre camere, despre săli etc., ori despre părți ale acestora) care ține de sau se află în partea superioară a unei construcții. *Odăile cele de sus ale fabricii... să le pardosesc cu scînduri* (a. 1829). DOC. EC. 442. *Căzu lesinată, drept ușa salonului de sus.* SION, P. 99. *Case vechi și hîrbuite, a căror caturi de sus erau mai largi decît cele de jos.* EMINESCU, P. L. 39. *Seara, la operă, ne-am aciuiat la galeria cea mai de sus.* BLAGA, H. 118. *O scară... duce spre încăperile de sus.* H. LOVINESCU, T. 5, cf. DL, DM. *Știind în odaia de sus cu cele două surori.* PREDA, R. 5; **b)** (despre personalul de serviciu dintr-o casă) care servește în apartamentele de deasupra (ale stăpînului). *Am auzit vorbind fetele de sus, că boierul a hotărît să le trimeață la carte.* ALECSANDRI, ap. GHICA, S. 80, cf. DL, DM.

3. S. n. (Adesea f i g.) Teren, loc, parte sau porțiune ridicate, înalte, superioare; p. ext. înălțime, vîrf. *Toate susure tale și undele tale prespre mere trecură.* PSALT. SCH. 132/13. *Cu susu m-am veselit în Domnul foarte.* CORESI, L. 450/17. *Seulindu-să Maria în zilele acelea, mearse în al susurile, cu degrabă, în orașul Iudei.* N. TEST. (1648), 66ᵛ/7, cf. I. GOLESCU, C. *Susul muntelui.* VALIAN, V., cf. POLIZU. *Și susul tot cu josul sînt una și fac șes.* COȘBUC, S. 159, cf. ȘĂINEANU³, TDRG, RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. ✧ Loc. prep. **Din susul...** = **a)** (și, popular, în forma **din mai susul...**) dintr-un loc sau punct (mai) ridicat sau (mai) înalt decît...; din(spre) vîrful...; mai la deal de...; p. ext. mai departe de...; din afara...; din(spre) nordul... *O vie „din dealul Rădăcineștilor, din susul casei“* (a. 1667). BUL. COM. IST. III, 83. *Carte domnească de hotărîtul moșiia de la Dolofan și de alte locuri și de livadea den susul morii de hîrtie și de besearică* (a. 1694). ib. 86. *Să să facă tîrg următor pă toată săptămîna cu obor dă vite... din susu orașului, pă moșia sfintei mănăstiri* (a. 1811). DOC. EC. 111. *Poruncim ... tuturor arendașilor ce sînteți pe la toate morile din București, din susul Bucureștilor pînă din jos... să păziți porunca Domnii[i] mele* (a. 1826). ib. 376. *Mă uitam... cum se joacă apa cu piciorușele... unor fete ce ghileau pînză din susul meu.* CREANGĂ, A. 66. *S-aud venind din susul străzei niște huiduituri.* CARAGIALE, O. III, 163. *Văzu venind din susul coastei un călăreț.* VISSARION, FL. 5. *Din susul străzii Cîmpineanu, dinspre Știrbei Vodă, se vedea curgînd spre club... coloana... muncitorilor.* CAMIL PETRESCU, N. 23. *Din susul șoselei sosiră în grabă dorobanții.* PAS, L. I, 27. *Auzii deodată un sunet de goarnă, venind din susul uliței.* IL iulie 1960, 36, cf. DL, DM. *Din susul uliței s-a apropiat o femeie.* LĂNCRĂNJAN, C. II, 329, cf. DEX. *Să trag brazdă dreaptă, dracului. Din mai susul dealului Pînă-n capul satului.* TEODORESCU, P. P. 291; **b)** (și, învechit, în forma **de din susul**) din partea de deasupra, superioară, a... *Leagă* [buricul] *de patru degete din susul feții pîntecelui cu două noduri.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 67/12. *Oprirea deșertării prisosului hrănii... împiedecă lucrarea de din susul lor.* id. ib. 144/26. *Razele soarelui cădeau ca o ploaie caldă din susul ferestruii înguste.* GÎRLEANU, L. 115, cf. DL, DM, DEX; **c)** (rar; în forma **de-a susul**) de-a lungul (în direcție ascendentă). *Urcase o scară dește de largă... de-a susul celor cinci etaje ale unui vechi imobil.* VINEA, L. II, 238; **d)** (și, rar, în forma **mai din susul...**) din(spre) direcția izvorului unei ape; din(spre) amonte. *Casele boierilor... erau ... aproape de malul gîrlii; începînd din susul Dîmboviței era casa lui Pănă Filipescu.* GHICA, C. E. II, 567. *Din susul apei vine un vapor.* SAHIA, U. R. S. S. 128. *Oamenii... și-au pornit mai din susul apei două dubașuri.* SADOVEANU, O. XVIII, 175. *Vin din susul apei hoituri de capre.* STANCU, D. 114. *Ostrovul era împărțit pe din două: jumătatea din susul apei... era a boierului Grigore.* GALAN, Z. R. 89. *Vara, aici, la acest cot, Arieșul se învolbura grăbit..., păstra crengile și murdăria care veneau din susul albiei.* V. ROM. decembrie 1964, 47. (Învechit) **De pre mai de susul** = din înălțimea... *Adăpi cudri de pre mai de susul tău.* PSALT. HUR. 86ᵛ/10. **(Mai) în susul** = în(spre) partea superioară a...; deasupra... *Ca de vreo două degete în susul lipiturii șolzoase se vede o dungă curbă.* KRETZULESCU, A. 118/11. *Știind în susul scării pîn' la frunțile crăiești.* EMINESCU, O. I, 133. *Ovarele sînt așezate mai în susul floarei.* ap. TDRG. *Giza... pornește, sprintenă, cu piciorușele mărunte, în susul frunții.* GÎRLEANU, L. 105. *El se însenina mulțumit, cu ochii veșnic duși în susul pleoapelor, a somn.* BASSARABESCU, V. 5. *În susul coalei, notarul a scris un nume.* STANCU, D. 228. *Notă în susul paginii.* V. ROM. martie 1954, 12, cf. DL, DM. *Cînd te-a mușcat cîrcîiacul să te strîngi bine mai în susul mușcăturei.* ȘEZ. VI, 44. (Regional) **Pe din susul...** = printr-un loc sau printr-o regiune situată (mai) la nord de... *Hunii... îndreptîndu-se spre nord, trecură pe din susul țărilor noastre.* HOGAȘ, DR. II, 167, cf. DL, DM. (Loc. vb.) (Regional) **A da** (cu cineva sau cu ceva) **d(e)-a-n susul** (sau **suselea, susîi**) = a arunca (pe cineva sau ceva) în aer sau la (mare) înălțime. *Măi băiete, dau cu tine de-a-n susul cînd te-oi apuca.* UDRESCU, GL. *Cînd oi da cu tine d-a-n susulea nu te mai vezi.* id. ib. *Hai să dăm cu prăștia d-a-n susîi, să vedem cine dă mai sus.* id. ib.

4. Adj. (Popular; despre locuri, despre obiecte sau despre părți ale acestora) înalt. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Loc sus.* POLIZU. *Cînd mă deșteptai din reveria mea, fereastra sușă a palatului era închisă.* EMINESCU, O. I, 25. *Scaunele... sînt mult mai sus-n picioare, decît să ajungă cel ce șade pe ele cu picioarele jos.* MARIAN, NA. 374, cf. TDRG. *Calea către pragul lumii suse Se săvîrșea din deșrămări în moarte.* VULPESCU, P. 23. *La loc sus.* Com. din MICĂSASA — MEDIAȘ. *Locuri suși.* Com. din SOMOVA — TULCEA.

5. Adv. Într-un loc considerat ca sediu al divinității sau, spec. al lui Dumnezeu, în cer; p. ext. în rai. *Strigați Dzeului cu glas de bucurie Că Domnul sus ... înfricat, împărat mare prespre tot pămîntul.* PSALT.

90. *Iară să nu vă veți tăia împrejur, lua-vom sus soro-noastră și o vom duce.* PO 117/14. *Sus să avem mintea și inimile noastre* (a. 1691). GCR I, 293/21. *Sufletul tău veșel, sus, în veci va gusta pace.* ALECSANDRI, P. I, 199. *Și sus, Zevs cu nectarul nu-i prea darnic.* VULPESCU, P. 125. ◇ Loc. adj. și adv. **De sus** = (care vine) din cer sau, p. ext., de la divinitate ori, spec., de la Dumnezeu. *Chem cătră Dumnedzău de sus.* PSALT. HUR. 47v/10. *Toată darea bunră și totu darul de sfîrșit de sus iaste.* COD. VOR.2 57r/4. *N-ară avea puteare neci unul spre mine, de n-ară fi dată de sus.* CORESI, ap. GCR I, 21/10. *Tu, Doamne, upuvăința mea, de sus pus-ai upuvăința tie.* PSALT. 191. *De aceastea de toate să vor veseli... în curțile și în palatele cetății ceii de sus.* VARLAAM, ap. GCR I, 107/1. *Cinstea și nărocul cel de sus* (a. 1645). GCR I, 114/31. *Pentr-acea de sus pace și sp[ă]șenia sufletelor noastre D[o]mnului să ne rugăm.* DOSOFTEI, ap. id. ib. 240/19. *Să va arăta semnul... adecă crucea, carea și împăratului Constantin i-au arătat de sus* (a. 1765). GCR II, 80/32. *Dacă mîna cea de sus[ul] Nu vas face vro minune, decît să dă mai presusu.* BELDIMAN, ap. id. ib. II, 243/34 *Nu-mi vei scăpa fiii din ura cea de sus.* ARISTIA, S. 75/8. *Sînt vorbe de sus, băiete, iar nu de-ur om pămîntean.* HASDEU, R. V. 61. *Și geniu și foc sacru ce-mi fură de sus date, De multe suferințe s-au stins.* R. IONESCU, C. 33/11. *Cuvintile lui erau pentru mine o tainică poruncă, ce părea că vine de sus.* GANE, N. II, 93. *Pentru că ție a fost scris de sus să-ți fie dată această cinste.* CREANGĂ, P. 191. *Oamenii se făleau ce le-a fost dat de sus ca să trăiască în zilele lui.* ISPIRESCU, L. 42. *Ne fu dat de sus cu bine, Inimile noastre pururi una pe-alta să se-aline.* DAVILA, V. V. 103. *Bunul cerului părinte, De sus, pe frunte vă așază Cununa razelor lui sfinte.* GOGA, POEZII, 6, cf. CADE. *Ce să le spuie el copiilor lui și tinerilor care așteptau un glas de sus?* ARGHEZI, S. XX, 8. *Om ca al tău mai rar... Are dar de sus.* STANCU, D. 370, cf. DL, DM, DEX. *Să poț săvîrși... cîte în gînd ți-ai pus Cu ajutoriul de sus.* POP. ap. GCR II, 229/18. ◇ Loc. adv. (Învechit) **În sus** = spre cer. *Strîmbătatea în sus răsunară Să s-audză tutinderea-n țară.* DOSOFTEI, PS. 240/11. *Ție trimitem în sus slavă Tatălui și Fiului.* NEAGOE, ÎNV. 252/26. (Învechit, rar; substantivat, m.) **În** (sau **de**) **susul** ori **în suse** = slăvit (**1**). *Bire iaste... se cîntămu numelui tău în-susu* (*în-susu* C, *de susu* H, naltule D, măritu V). PSALT. 192. ✦ (Învechit; substantivat art.; și în compusele **cel-** sau **cela-de-sus**) Divinitatea; spec. Dumnezeu. *Și tură din ceriu Domnul, și susul* (*cel-de-sus* D, *cela-de sus* H) *deade glasul său.* PSALT. 26. *Viu în ajutoriul susului.* ib. 190. *Plătește susului făgăduitul tău.* CORESI, PS. 132/8. *Iubiți vrăjmașii voștri, ca fiii susului să fiți.* id. EV. 343. *Copiii și nevasta să-i las în știrea celui-de-sus.* CREANGĂ, P. 46, cf. DDRF, TDRG. *O fin și eu, cît s-o mai îndura cel-de-sus să mă vadă.* POPA, V. 300, cf. DL, DM, DEX. ✦ (Învechit, rar) **Într-un fel sublim.** *Hristos începu a grăi cu nusa sus și dumnezeiaște.* CORESI, EV. 158.

6. Adv. Fig. Într-o situație net superioară cantitativ sau calitativ; deasupra mediei pe scara valorilor sau a importanței (sociale, politice, morale etc.) *Măriia deșartă celea ce-s sus, jos face-le.* CORESI, EV. 13. *De la aceasta se mai înalță forma rodirii cu o treaptă mai sus, la a omului.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 59/28. *Autorul precitat a urcat prea sus cantitatea scăzămîntului fermei.* BREZOIANU, A. 641/30. *Dar cum căpătași dreptate să te-nalți așa de sus?* SION, POEZII, 197/23. *Amorul ți-e pus acum atît de sus în fața tutulor, încît mai bine ai muri decît să renunți l-această glorie.* BARONZI, M. 395/3. *În lumea asta sînt femei Cu ochi ce izvoresc scîntei, Dar oricît ele sînt de sus, Ca tine nu-s.* EMINESCU, O. I, 235. *Ajungînd foarte sus și putînd răzbate și pînă la cea mai înaltă culme a puterii și strălucirii, a știut să rămîie modest.* IORGA, P. A. II, 39, cf. RESMERIȚĂ, D. *Aș vrea să mă înalț la tine, Dar lumea ta e sus, prea sus.* CERNA, P. 23. *Cu cît cineva e mai sus, cu atît se arată de o valoare etică mai scăzută.* LOVINESCU, C. IV, 78. *Situația era aceasta: sus, o elită socială care nu cetea decît franțuzește. Jos, un popor care nu cetea nimic.* în PLR II, 543. *Cît de sus și de izolat stă Bălcescu față de contimporanii săi!* SADOVEANU, O. XX, 452. *El e omul de încredere al primului ministru, e profesor universitar și apreciat sus.* ULIERU, C. 98, cf. DL, DM. ◇ Loc. adj. **De sus** = **a)** (despre oameni) care face parte din clasele privilegiate. *Lumea de sus... ... nu se ocupa de „țăraniile" unui institutor sărac.* SADOVEANU, O. XX, 499, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC. (Substantivat, m. și f.; art.) *N-au vrut cei de sus să-l înțeleagă.* IOSIF, V. 115, cf. TDRG. *Cei de sus nu s-au gîndit la posibilitățile aceastea.* REBREANU, P. S. 126. *Cei de sus nu se gîndesc totdeauna la nevoile poporului.* ap. CADE. *Un ziar, care nu se vinde celor de sus, poate să trăiască cu sprijinul... celor de jos.* în PLR II, 565. [Luxul] *e insigna sfidătoare pe care cei de sus o aruncă celor de jos.* RALEA, S. T. I, 151; **b)** (despre clase sociale; și în forma **cea de sus** și substantivat, f.) (clasă, pătură etc.) care se află în vîrful ierarhiei sociale. *Și socotesc cum este și această lume mincinoasă și fățarnică, că ceale de sus să pogoară în jos* (a. 1760). GCR II, 73/10. *Așteptam cu nerăbdare o pauză a limbutului său rechizitoriu în contra claselor celor de sus.* GHICA, C. E. I, 155. *Răul pornește de sus.* ap. CADE. *Înfățișează... moravurile vieții private a claselor de sus.* IST. LIT. ROM. II, 554; **c)** (rar; despre manifestările oamenilor) care aparține persoanelor din vîrful ierarhiei sociale. *Traiul de sus e ca traiul de jos: o viață țărănească.* IORGA, C. I. I, 148; **d)** (regional; despre obiecte de îmbrăcăminte; în opoziție cu „de purtare") de sărbătoare, v. sărbătoare (**1 b**). *A doua zi după-amiază am venit... îmbrăcat în hainele mele de sus, așa spunea mama la haine: de purtare și de sus.* PREDA, I. 49, cf. ALR SNIV h 1 156/899. (Expr.) **A lua** (sau **a privi** pe cineva ori **a se uita** la cineva) (**cam**) **de sus** = a trata (pe cineva) ca pe un inferior, cu dispreț, cu aroganță; a avea (față de cineva) o atitudine de superioritate. *Gîndul că soră-sa ar privi-o de sus ... îi înăspreа inima.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 135, cf. ZANNE, P. II, 848, TDRG. *În schimb, însă, adăogă ea, privindu-l cam de sus, v-aș putea întreba, de unde aflarăți așa iute.* HOGAȘ, DR. II, 140, cf. CADE. *Mergea zilnic la tripoul său de baștină... să se dea la Pașadia cu care era certat, să-l ia de sus.* M. I. CARAGIALE, C. 141. *Va să zică dumneaei o privea de sus.* BASSARABESCU, V. 23. *Se lăuda, uitîndu-se la mine de sus.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 54. *M. Carra privește de sus și are vorbe disprețuitoare pentru acest popor.* SADOVEANU, O. VI, 246, cf. SCRIBAN, D. *Se uita de sus la muierile rumânilor.* STANCU, D. 242, cf. DL. *Generalul încercă să-l ia de sus, militărește, dar funcționarul... nu se lăsă impresionat.* T. POPOVICI, S. 284, cf. DM, DEX. **A vorbi** (cuiva sau cu cineva) **de sus** = a vorbi (cu cineva) în mod arogant, obraznic. Cf. DL, DM, DEX. (Rar) **A pune cel mai sus** = a prețui în mod deosebit. *Am început o activitate de cîțiva ani, care este din viața mea partea pe care o pun cel mai sus.* în PLR II, 341. (Învechit, rar) **A merge în sus** = a se adresa unor persoane influente. *Șaroși Ianoș... s-au prins și s-au notăluit, ci mergînd în sus, împăratul l-au dezlegat de notă.* ȘINCAI, HR. III, 206/23. (Învechit) **Din sus** = (despre rude) ascendent. *Se împart rudele, în rude din sus, din jos și de alătura.* CARAGEA, ap. CADE. *Daniile de la rudenitile ceale din sus sînt ceale mai statornice.* PRAVILA (1814), 79/15. ◇ Loc. adv. **De sus** = de la clasele privilegiate. *Moda venită de sus fu urmată.* IORGA, C. I. I, 137. ◇ Compus: **Sus-pus** = care a ajuns într-un post înalt, în vîrful ierarhiei sociale, cu mare influență. *Persoană de credință a unor oameni foarte sus-puși.* SADOVEANU, O. X, 19. *Trebuie să se înțeleagă cu bancherii și cu domnii sus-puși.* ARGHEZI, L. 27. *Ne se arăta prudent să zădărască... cine știe ce bănuielnică vrăjmășie a unor odrasle din tagma sus-pusă.* C. PETRESCU, A. R. 17. *Bătrînul nu avea titluri de la universități și nici nu era omul cuiva sus-pus.* TUDORAN, P. 46. *Datorită erudiției sale și unor amicități sus-puse, a ocupat însemnate dregătorii.* G. BARBU, A. V.

100, cf. DEX. ▭ *Sus-pusul este insolent.* ✦ (Despre poziția unui astru) Deasupra orizontului; pe cer. *De aceasta luna răsărind și apuind ni se pare mai mare decît cîndu-i ea sus.* STAMATI, F. 73/29. *Sus, în taină dulce, pe-a nopței senin, Ca un vas de aur, luna plutea lin.* ALECSANDRI, P. I, 189. *Cînd deschise ochii, soarele era sus de tot.* EMINESCU, P. L. 210. *Luceafărul în alba-i strălucire Răsare sus.* IOSIF, V. 136, cf. TDRG. *Sus, stelele era nespus de albe și de strălucitoare.* AGÎRBICEANU, S. 111. *Sus stelele sclipeau lainic în noapte.* COCEA, S. II, 494. *Era ziua mare, soarele sus.* VOICULESCU, P. I, 122. *A adormit cînd soarele sta sus.* PILLAT, P. 371. *Doar sus o stea De cerul ei c-o lacrimă de aur se desparte.* BLAGA, POEZII, 93, cf. DL, DM, DEX. *Luna-i sus de-o sulință.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 107. ✧ Loc. adj. **De sus** = de pe bolta cerului. *Înturecată apă nuori de sus* (de văzduh[c2], văzduhului D, ponrăciului H). PSALT. 25. *S-a rupt din locul lui de sus, Pierind mai multe zile.* EMINESCU, O. I, 173. [Haiducul] *n-are alți prieteni Decît copacii-n codru și norii de sus.* IOSIF, PATR. 70. *Într-o străluminare mai scurtă decît a fulgerilor de sus.* C. PETRESCU, A. R. 32. ✦ (Rar; substantivat, n.) Bolta cerească. *Ca să nu se prăvălească tăria susului, „drumul robilor" își opintea grinzile, să sprijine căpriorii cerului.* IOVESCU, N. 135. ✦ (Popular) Departe (și la altitudine). *Mai sus, spre m[ă]n[ăstire], sînt niște băi.* GENILIE, G. 198/7. *Locuiește mai sus.* CADE, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Vai de mine, cum aș mere, Seara la gură cu miere! N-am ce face, sus îi locul.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 133. *Susu-i ceriu de pămînt.* HODOȘ, P. P. 181. *Sus la rasarit I-un pom înfrundzît.* FOLC. OLT. — MUNT. I, 40.

7. Adv. (În legătură cu ceea ce a constituit obiectul unei descrieri, al unui comentariu etc. sau cu textul, cu pasajul în care a apărut descrierea sau comentariul respectiv; de obicei la comparativul de superioritate; și în loc. adj. **de mai sus, mai de sus** sau, învechit, în loc. adv. **mai în sus, din sus**) (care a fost prezentat) înapoi cu cîteva pagini sau rînduri, în cele precedente; (de) mai înainte. *Cela ce va oblădui acel pămînt, acela să oblăduiască și casa, după pravila de dzice ca să fie biruitoriu cei mai de sus celor mai de gios.* PRAV. 26. *Va dobîndi muiarea tot, cum scrie și mai sus.* ib. 137. *Acestea toate ce scrie mai sus au fost în zilele cele vechi* (a. 1652). ap. CADE. *Cum arătăm mai sus, tot așa zicem* (a. 1657). IORGA, C. I. II, 244. *Pe urmă, precum s-au scris mai sus, viniț-au și ghenărarul Les.* NECULCE, L. 342. *Fără de aceasta el va fi nevoit la rînduiala învățăturii ce s-au pomenit mai sus.* CARTE TREB. I, 82/20. *Prusian... cu frații săi, despre carii am zis mai în sus, că fugise în muntele Tmor.* ȘINCAI, HR. I, 195/23. *Precum celirăm mai sus... din Paulus Orosius că goții fură alungați din Dachia.* MAIOR, IST. 50/20. *Precum s-au zis mai sus* (a. 1811). DOC. EC. 109. *Episcopul nestorianilor, de carele s-au zis mai nainte sau mai sus, s-au chemat Amfilohie.* ȚICHINDEAL, F. 217/15. *La locurile ce se arată mai sus* (a. 1826). DOC EC. 376. *Este gazul oxigen despre care am pomenit mai sus.* DESCR. AȘEZ. 6/2. *Precum am văzut iarăși mai sus la unele făpturi.* VASICI, M. II, 11/21. *Se vor iscăli precum s-au zis mai sus.* REGUL. ORG. 53/8. *Regelui Matia, s-a zis mai sus, i-a fost tată Ioane Corvin.* MAG. IST. I, 76/13. *Estrasu din deciziunile luate în a doua ședință, adecă cele patru puncte dogmatice, precum le văzurăm din sus.* BARIȚIU, P. A. I, 169. *Baia Francisei..., precum s-a zis mai sus, s-a edificat sub Carol VI.* DESCR. APE 85/21. *Este necesariu a face silueta stăpînilor ei, despre cari am vorbit mai sus.* SION, P. 63, cf. POLIZU. *Să revenim la exemplul nostru de mai sus.* MAIORESCU, CRITICE, 26. *Am urmărit mai sus istoria năvălirilor gotice.* XENOPOL, I. R. II, 11. *Datinile de familie ... rămîn acelea pe care le-am schițat mai sus,* IORGA, C. I. I, 184, cf. TDRG. *Am deschis o rubrică anume pentru întrebări și răspunsuri, ce ne vor veni asupra materiilor indicate mai sus* (a. 1893). PLR I, 409. *Dau acum o listă de toponimice alcătuite în modul arătat mai sus.* IORDAN, T. 187. *O lectură atentă a pasagiului de mai sus ne face să simțim... cum treccm... la intenția reflexivă.* VIANU, A. P. 19. *Am ținut seamă de ambele principii enunțate mai sus.* id. ib. 21. *Am văzut mai sus că nimic în afirmațiile sale nu merită acest calificativ.* RALEA, S. T. III, 99. *Calorimetrul lui Duane, descris mai sus, poate funcționa și după acest principiu.* SANIELEVICI, R. 209, cf. DL, DM. *Pasajele citate mai sus constituie probe suficiente.* L. ROM. 1967, 433. *În tot timpul scenei de mai sus lumina a scăzut.* T iulie 1968, 23. *A doua propoziție a citatului de mai sus semnifică aceeași voință de selectare.* V. ROM. martie 1970, 113, cf. DEX. ✧ Compus: (cu valoare adjectivală) **sus-arătat, sus-citat, sus-menționat, sus-numit, sus-pomenit, sus-zis** etc. (și substantivat) = (persoană, obiect, fapt etc.) amintit (în cele scrise, spuse) mai înainte. *Aceste mai sus-zisi sate fost-au de baștină ale jupănesii Stancăi* (a. 1605). BUL. COM. IST. III, 79. *Mai sus-numita stăpîna-sa... s-a măritat cu dînsul.* VĂCĂRESCUL, IST. 247. *Sus-numita măsură* (a. 1789). IORGA, C. I. III, 237. *Aducînd dar pe toți acești mai sus-arătați meșteri, i-au întrebat...* (a. 1824). DOC. EC. 324. *Sus-numiții pași călcînd acest mîntuitor temei au vrut o dezbinare.* AR (1832), 11[2]/40. *Aducînd exemplul sus-citat adăugă: „aceste două vocale, ..., produc un sunet aparte".* MAIORESCU, C. III, 227. *Nu ne rămîne decît să luăm act de răspunsul sus-numitei reviste.* CARAGIALE, O. III, 118, cf. DDRF. *Tot din relațiile date de sus-citata gazetă se vede cum că atît staționarul „Emma", cît și alte luntre... fusesc construite la Galați.* N. A. BOGDAN, C. M. 122. *Sus-menționata rezoluție a fost adoptată în urma unui raport.* TITULESCU, D. 211. *Mi-a fost dat rar să văd expuse elementele unei probleme cu mai multă forță și mai multă claritate..., analizate de Conțescu în sus-zisul raport.* id. ib. 221. *Raportul... nu s-ar supune sus-numitelor decizii.* id. ib. 292. *Vorbim... de pura poziție teoretică pe care o adoptă colaboratorii sus-pomeniței reviste.* CĂLINESCU, C. O. 305. *Sus-numiții s-au adresat organelor sindicale.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184, cf. DEX, DN[3]. (Eliptic) *Ceilalți 3, anume Șerțic și Anghel și Dobre... ce în urma mai susului au deschis cherhanale, răspunseră că... s-au socotit și ei a fi mădulari ai isnafului* (a. 1824). DOC. EC. 325. ✦ (Învechit, rar; adjectival; despre ani) Precedent. [Dacia] *de oști[ri]le ce în mai sușii ani sorbită și stinsă au fost* (cca 1660). ap. TDRG.

8. Adv. (Învechit; de obicei la gradul comparativ de superioritate; adesea urmat sau precedat de construcții numerice introduse de prep. „de" și indică situarea dincolo de limita vîrstei, greutății, valorii etc. precizate de construcțiile numerice) Mai mult (de...). *De va fi mai sus de 14 ai,... să va bate pren tîrg.* PRAV. 261. *Au trecut de șapte ani în sus.* (a. 1784). IORGA, S. D. XIII, 14. *Atila... nu au trăit mai sus de cincizeci de ani.* MAIOR, IST. 50/24. *Să nu care cumva aceștiia care vor să treacă seul dă capră peste Dunăre ...; să-l dea cu trei, patru parale mai sus* (a. 1820). IORGA, S. N. 145. [Ouăle de gîndaci] *împuiază la o temperatură de 12° mai sus de nulă.* BREZOIANU, A. 562/16. *Rădicîndu-se temperatura [apei] mai sus, volumul apei crește progresiv.* FĂTU, D. I/18, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

9. Adv. (Sens curent; precedat de „în" și în legătură cu construcții cu sens local, temporal sau numeric introduse prin prep. „de la"; învechit, rar, „din"; „de", indică punctul de referință de unde pleacă situarea locală, sau temporală, aprecierea numerică) Începînd de la... *Din toate oile pămîntenilor... de la cei ce vor avea din zece în sus, pînă la 19, să ia una* (a. 1827). DOC. EC. 393. *Acest aer al atmosferei... înconjură pămîntul de jur împrejurul lui într-o înălțime de față în sus de cinci-șase ceasuri.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 15/18. *Numita fîntînă minerală se află de la Baia de Fier 5 pătrate de ceas în sus, pe malul drept a Negrișoarei.* POVĂȚ. (1844—1845), 147/8. *Găsești acolo jucării frumoase de la 20 de lei în sus.* CADE. *Mă așteaptă, de la patru în sus, la Farul din Constanța.* TEODOREANU, M. III, 385. *De la Dunăre în sus se întinsese Codrul Vlă-*

siei. ARGHEZI, B. 127. *De la 18 ani în sus cetățenii au dreptul la vot.* DL. *Ia de la brîu în sus Cusută-i pe cucuruz.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 427.

10. Adv. Fig. (Învechit și popular; de obicei la gradul comparativ de superioritate; adesea urmat de construcții introduse prin prep. „de", „decît"; și în loc. adj. și adv. **mai pre sus**; învechit, **pre mai sus, pre din sus, cu ceva mai sus**) (Care este) (mai) presus (de..., decît...). *Se lua mare frămseaţea la pre mai sus de ceriu.* CORESI, PS. 16/3. *S-au născut nepovestit și pre din sus de fire dintr-o cinstită... ficioară.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 162[r]/9. *Să fii tu mai sus decît toate limbile.* BIBLIA (1688), 145[1]/25. *Atunce au scos mai marii Bugeagului și ei văcărit, de-au dat mulți bani hanului mai sus văcăritul de cumu-i la noi.* NECULCE, L. 307. *Mai sus decît se poate îi plăcu Ardealul.* MAIOR, IST. 70/8. *Stilul unit este cu ceva mai sus decît cel sec.* HELIADE, O. II, 23. *Un prieten prefuiește decît comoara mai sus.* MARCOVICI, C. 43/20. *Din născare se cunoștea că are să fie mai pe sus decît alți oameni.* SBIERA, P. 22. [Păsărilă] *avea... o putere mai pe sus decît își poate dracul închipui.* CREANGĂ, P. 245, cf. DL, DM, DEX. ◇ Loc. adv. **Cu un cap mai sus** = cu mult mai mult. *Ceea ce-l ridică pe Bălcescu cu un cap mai sus de orice ideolog al burgheziei este convingerea sa nestrămutată în rolul hotărîtor al maselor în istorie.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 1—2. 100, cf. DL.

11. Adv. (În legătură cu modul de a cînta sau de a vorbi) În registrul acut, înalt sau ridicat al vocii, al tonului ei ori al unui instrument. *Particulele interogative se articulează și mai „tare", nu numai mai „sus", decît restul propoziției.* IORDAN, STIL. 73. *Glasul lui Giuseppe... explodă sus de tot, într-un răcnet de ființă spulberată.* VINEA, L. II, 314. *A luat tonul prea sus.* DL, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Loc. adj. **De sus** = (despre note) (cel mai) înalt. *Notele de sus.* DL. ✦ (Adjectival; despre voce sau despre ton) Care este acut, înalt sau ridicat. *El nu trebuie să se silească la un ton prea sus sau prea jos.* CARTE TREB. II, 130/8. *Cînd la curte el fu dus, Cu tovarășii-n rînd pus, Așa-mi cînta cu glas sus.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 223. ◇ Loc. adv. (După verbe de declarație) **Sus și tare** = în auzul tuturor; p. ext. energic, ferm. *Protestă sus și tare în contra intențiunilor ce i se atribuia.* GHICA, S. 124. *Declarăm sus și tare că joi nu va fi entuziasm.* CARAGIALE, O. I, 79, cf. ALEXI, W., TDRG. *Orice l-ar întreba comisiunea, el să spună sus și tare că jalba i-a scris-o un domn de la Bistrița.* REBREANU, I. 183, cf. CADE. *Declară sus și tare... că, pentru d-sa, nu există noi conflagrații posibile între state.* COCEA, S. II, 597. *O afirm sus și tare: sînt împotriva clericalismului și a obscurantismului.* H. LOVINESCU, T. 155. *Susținea sus și tare că trebuiesc înnoiri.* VORNIC, P. 103, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

12. Adv. (Cu valoare de interjecție) Strigăt de comandă echivalent cu „ridică(-te)!" sau „ridicați(-vă)!", „urcă(-te)!" ori „urcați(-vă)!" etc. *Sus o dată!* BUDAI-DELEANU, LEX. *Sus, băieți!* POLIZU, cf. BARCIANU, V., DDRF, RESMERIȚĂ, D. *Sus, părinte, sus!* VARONE, D. 147, cf. CADE. *Numai el era în stare să întrunească... recruții regimentului și să cutremure pămîntul în marșuri de paradă: sus, sus, rap, rap!* BRĂESCU, V. A. 149. *Atuncea, sus! a poruncit măria sa Nicoară.* SADOVEANU, O. XVIII, 145, cf. SCRIBAN, D. *Sus, în pat, Haide, zup!* I. BARBU, J. S. 143. *Sus mîinile!* DL, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ Strigăt de încurajare, de aprobare, de simpatie etc. *Sus mîinile voastre! Cîntare aduceți-i!* EMINESCU, O. I, 115, cf. DDRF, ȘĂINEANU[2]. *Frați cîntăreți! Sus inimele voastre.* IOSIF, P. 9, cf. RESMERIȚĂ, D. *Sus, Popescu!* SCRIBAN, D., cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ▭ *Nu te lăsa, sus!* ✦ Spec. (Regional) Comandă cu care cîrmaciul unei plute anunță pe ajutorul său că trebuie să vîslească în așa fel încît partea din față a plutei să fie îndreptată către malul opus celui în care bate firul apei. Cf. ARVINTE, TERM.

Pl.: (adj.) *sușî, -se,* (s. n.) *susuri* și (învechit) *suse.* — Și: (învechit, rar) **sos** adv. CUV. D. BĂTR. II, 190[1]/7.

— Lat. **susum.**

SUSÁI[1] s. m. (Bot.) **1.** Numele mai multor plante erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene: **a)** plantă cu tulpina simplă, cu flori în vîrf, cu fructe achene striate transversal; (regional) castravan, iarba-iepurilor, lăptucă, lăptuca gîștei, măcrișor, susan **(5 a)**, țilhărea **(2)** *(Sonchus arvensis).* Cf. POLIZU, BARCIANU, V., BRANDZA, FL. 318, GRECESCU, FL. 360, TDRG, CADE, PANȚU, PL., BORZA, D. 162, DL; **b)** plantă cu tulpina ramificată și cu fructe achene netede; (regional) lăptucă, pălămidă-grasă (v. pălămidă[1] **1**), susan **(5 b)**, susăiță *(Sonchus asper).* Cf. BRANDZA, FL. 318, GRECESCU, FL. 360, TDRG, CADE, PANȚU, PL., BORZA, D. 162; **c)** (și în sintagmele *susai moale,* BORZA, D. 162, *susaiul gîștei,* id. ib.) plantă cu tulpina ramificată și flori cu involucru; (regional) iarba-iepurelui (sau -iepurilor), lăptucă, lăptuca gîștei, lăptuca iepurească, pălămidă-grasă, susan **(5 c)**, susăiță *(Sonchus oleraceus).* Cf. CUV. D. BĂTR. I, 303, COTEANU, PL. 28, ȘINCAI, ÎN DR. V, 561, LB, POLIZU, BARCIANU, V., CIHAC, II, 381, BRANDZA, FL. 318, GRECESCU, FL. 361, TDRG, CADE, SCRIBAN, D., PANȚU, PL., BORZA, D. 162; **d)** plantă cu tulpina simplă și flori cu involucru păros, care crește prin locuri mlăștinoase; (regional) lăptucă, lăptuca gîștei, pălămidă-grasă, susan **(5 d)** *(Sonchus palustris).* Cf. BRANDZA, FL. 318, GRECESCU, FL. 361, BORZA, D. 163; **e)** (regional) crestățea *(Lactuca quercina).* Cf. GRECESCU, FL. 359, BORZA, D. 95; **f)** (regional; și în sintagma *susai țigănesc,* BORZA, D. 95) salată sălbatică, v. salată **(1)** *(Lactuca serriola).* Cf. id. ib.; **g)** (regional) crestățea *(Lactuca virosa).* Cf. id. ib.; **h)** (prin Olt., Munt. și Dobr.; și în sintagmele *susai porcesc,* H XII 20, ALR I 1 919/684, *susai iepuresc,* ALR I 1 919/805) păpădie **(1)** *(Taraxacum officinale).* Cf. ALR I 1 919/750, 850, 988; p. restr. frunzele acestor plante; florile acestor plante. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Printre cîmbru și susai, Fir plăpînd de păpădie Nalbă, greu, în vîrf de pai, Un bănuț de floare vie.* TOPÎRCEANU, O, A. I, 147 *Susaiul... are flori mari, după tipul celor de păpădie.* SIMIONESCU, FL. 289. *Zeama de susai crud, strivit și stors, e purgativă, curățitoare și ajutătoare la mistuire.* VOICULESCU, L. 305. *Lanurile par pătate de sînge, atît e de mare numărul macilor; pe margine și pe răzoare le răspund adevărate covoare galbene de păpădie înflorită și susai.* CAMIL PETRESCU, O. I, 266, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Frunză verde de susai, Mă-ntorsei iară pe plai.* ALECSANDRI, P. P. 257. *Păpădia și susaiul, două plante... sălbatece și cu gust puțin amar, înlocuiesc salata de lăptuci în mîncarea muncitorului.* H II 116. *Foaie verde de susai Ce văzui mă întristai.* TEODORESCU, P. P. 284. *Prin susai Abia scăpai; Prin urzici, Tot cu bășici.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 398. *Frunzuliță și-un susai, Dimineață mă scuiai.* MAT. FOLK. I, 474. *Susai de la care se mănîncă hlujul.* ȘEZ. VIII, 39. *Verdi și-un susai.* DIACONU, P. 30. *Foaie verde de susai, Rău făcui că mă-nsurai.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 380.

2. (Regional; și în sintagma *susai de pădure,* BORZA, D. 137) Salata-iepurelui, v. salată **(1)** *(Prenanthes purpurea).* Cf. PĂCALĂ, M. R. 15.

3. (Prin nord-estul Olt. și vestul Transilv.) Tătăneasă **(1)** *(Symphytum officinale).* Cf. ALR I 1 931/315, 798.

4. Compuse: **susai-de-pădure** (sau **-de-munte** ori **susai-pădureț, -sălbatic**) = țilhărea **(1 a)** *(Mycelis muralis).* Cf. LB, POLIZU, BARCIANU, V., LM, BRANDZA, FL. 317, DAMÉ, T. 187, GRECESCU, FL. 359, ALEXI, W., TDRG, PANȚU, PL., CADE, SIMIONESCU, FL. 349, SCRIBAN, D., BORZA, D. 112, 113; **susai-de-munte** = mlecin *(Cicerbita alpina).* Cf. BORZA, D. 48; **susai puturos** = lobodă puturoasă *(Chenopodium vulvaria).* Cf. id. ib. 46.

— Pl.: *susai* și (învechit, n.) *susaiuri* (I. GOLESCU, C.). — Și: (învechit) **sósai** (GOTEANU, PL. 28).

— Etimologia nesigură. Cf. ucr., rus. c y c a k.

SUSÁI[2] s. n. (Transilv.) Hambar sau lădoi pentru grîne. *Cînd vreau să-și răzbune pe cineva... șolomonarii își deschid susăiele, ca bucatele oamenilor... să meargă în suseiele lor.* ap. CADE, cf. PAȘCA, GL.

— Pl.: *susăie* și *suseie.* CADE. — Și: **susíg** s. n. PAȘCA, GL.

— Cf. magh. s z u s z é k.

SUSÁM s. m., s. n. v. **susan.**

SUSAMOLÁD s. n. v. **susamolai.**

SUSAMOLÁI s. n. Produs rezultat din prelucrarea susanului **(2)**, nedefinit mai îndeaproape. *S-au văzut cererea ce fac a li da voie ca să întrebuințeze... semănătura susamului și să dăschiză fabrică, a scoate dintr-însul susamolad sau șarlan* (a. 1831). DOC. EC. 489. *Voiesc a dăschide aici, în București, fabrică dă cele ce pot ieși din susan: susamolai și tihin* (a. 1832). ib. 504.

— Pl.: ? — Și: **susamolád** s. n.

— Etimologia nesigură. Cf. s u ș a m.

SUSÁN s. m., s. n. **1.** S. m. Plantă erbacee din țările calde cu tulpina înaltă și păroasă, cu frunzele inferioare mari, dantelate și lobate și cu florile de culoare TOZ sau galbenă, cultivată pentru semințele sale oleaginoase comestibile *(Sesamum indicum). Se face bumbac mult și susam* (a. 1715). ȘIO II, 332. *Cererea ce fac a li să da voie ca să întrebuințeze în acest prințipat semănătura susamului* (a. 1831). DOC. EC. 489, cf. I. GOLESCU, C., POLIZU, BARCIANU, V., LM, DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Semînță... de susan nedecorticată.* NICA, L. VAM. 221, cf. RESMERIȚĂ, D. *Prin Dobrogea se cultivă susanul.* SIMIONESCU, FL. 327, cf. DS, SCRIBAN, D. *De clipe curăț anii tăi... Atît de multe-s într-un an Precum sămînța de susan.* CĂLINESCU, O. II, 84. *Semințele de susan se folosesc ca atare la prepararea unor produse de patiserie.* LTR[2], cf. DL, DM, BORZA, D. 159, DER, M. D. ENC., DEX.

2. S. n. P. r e s t r. Semințele de susan **(1)** din care se extrage un ulei comestibil din care se prepară tahînul sau care se presară pe covrigi. *Suma banilor ce ieșea pentru aducerea tahînului și a susanului din alte părți va rămînea în țară* (a. 1832). DOC. EC. 504, cf. I. GOLESCU, C. *Talia nu-i trecea printr-un inel, ce-i drept, dar o puteai cuprinde desigur într-un covrig cu susan.* CARAGIALE, O. I, 19. *Susanul se pune pe covrigi.* BIANU, D. S., cf. TDRG, CADE. *În recreație... cumpăram un covrig cu susan.* I. BOTEZ, B. I, 59. *La stradă... era simigeria..., cu taraba plină... de covrigi cu susan, de brînzoaice rumene și corăbioare proaspete.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 14. *Se întorceau către vînzătorii de covrigi cu susan.* SADOVEANU, O. XII, 155. *În vitrine,... se uscau la soare... șiruri de covrigi cu susan.* STANCU, Ș. 162, cf. DL, DM. *Se fac covrigi rotunzi... se dau prin susan și se coc la cuptor.* S. MARIN, C. B. 266, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ *Ulei* (sau, învechit, *unt*) *de susan* = ulei comestibil extras din semințe de susan **(1)**. *Uleiul și untul de lemn, de nucă și de susam.* EPISCUPESCU, PRACTICA, 24/25. *Din semințe se scoate uleiul de susan, care se mănîncă ca și untul de lemn.* BIANU, D. Ș., cf. SIMIONESCU, FL. 327.

3. S. n. Preparat dulce făcut din zahăr sau miere și semințe de susan **(1)**. *În această vreme... altul să-și aibă voie a face fabrică de susam în Prințipat* (a. 1831). DOC. EC. 489, cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Avea... pe-o tarabă... rahat, caramele, susan, artificii, bile și muzicuțe.* PAS, Z. I, 164, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. S. m. (Bot.; regional) Breabăn *(Bunias orientalis).* Cf. BORZA, D. 34.

5. S. m. (Bot.; regional) Numele mai multor plante erbacee din familia compozitelor, cu flori galbene: **a)** susai[1] **(1 a)** *(Sonchus arvensis).* Cf. BORZA, D. 162; **b)** susai[1] **(1 b)** *(Sonchus asper).* Cf. id. ib.; **c)** susai[1] **(1 c)** *(Sonchus oleraceus).* Cf. id. ib.; **d)** susai[1] **(1 d)** *(Sonchus palustris).* Cf. id. ib. 163.

— Pl.: **(2, 3)** *susaiuri.* — Și: (învechit) **susám** s. m., s. n.

— Din tc. **susam.**

SUSĂI s. n. v. **sisăi[1].**

SUSĂÍȚĂ s. f. (Bot.; regional) **1.** Susai[1] **(1 b)** *(Sonchus asper).* Cf. BORZA, D. 162, H VI 25, XVI 280.

2. Susai[1] **(1 c)** *(Sonchus oleraceus).* Cf. BORZA, D. 162.

3. Păpădie **(1)** *(Taraxacum officinale)* (Săvîrșin — Lipova). Cf. ALR I 1 919/87.

— Pl.: *susăițe.*

— **Susai[1]** + suf. *-iță.*

SUSĂNÁNCĂ s. f. (Regional) Locuitoare din partea de sus (v. s u ș **2 c**) a unui sat sau a unui ținut. *Betiagu-i mîndru săracu. De s-a văji și-a muri, Cine biată l-a jeli? L-or jeli susănancele, Că li-o purtat inelele.* BÎRLEA, L. P. M. II, 67, cf. 497.

— Pl.: *susănance.*

— **Susean** + suf. *-ancă.*

SUSCEPTÁNȚĂ s. f. Raportul dintre reactanță și pătratul impedanței unui circuit electric de curent alternativ. Cf. DN[3].

— Pl.: *susceptanțe.*

— Din fr. **susceptance.**

SUSCEPTÍBIL, -Ă adj. **1.** (Despre oameni) Care se supără (foarte) repede sau care se simte nemaidecît ofensat, s u p ă r ă c i o s **(2)**, (regional) s u p ă r a l n i c **(2)**, s u p ă r o s, (familiar) ț i f n o s; p. ext. (rar) sensibil **(3)**. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Este destul ca un suveran să fie prea susceptibil,... ca să tragă asupra țării sale cele mai mari nenorociri.* GHICA, C. E. II, 382, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Oamenii noștri sînt foarte susceptibili.* SADOVEANU, O. XIX, 21. *Omul e om chiar dacă e artist... și deci susceptibil.* M 1968, nr. 12, 8, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Despre ființe, mai ales despre oameni sau despre părți ale corpului lor, despre manifestări, creații etc. ale lor ori despre procese, despre fenomene etc.; de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de", rar, „la" și avînd adesea un verb la infinitiv sau, rar, la conjunctiv) Care poate sau care este în stare de... ori să...; apt, bun, capabil. Cf. STAMATI, D. *Animalele sînt susceptibile de bucurie, de ură.* ARISTIA, PLUT. CV[2]/24. *Cuvintele autorului... sînt susceptibile de a fi interpretate.* HASDEU, I. C. I, 151. *Este un om politic... susceptibil de a se entuziasma.* BĂLINTINEANU, O. 419. *Toate părțile corpurilor sînt susceptibile de a fi percepute cu simțul exterior.* CONTA, Ó. F. 421, cf. ȘĂINEANU[2]. *Se credea obligată să facă tot ce e susceptibil să o ridice deasupra.* REBREANU, R. I, 186, cf. RESMERIȚĂ, D. *Tot ce era susceptibil să devie client, a devenit.* TEODOREANU, M. III, 122. *Nu neglija nici un element susceptibil de a servi politica sa.* OȚETEA, T. V. 117. *O faptă omenească sau o acțiune religioasă sînt susceptibile de discuții.* VIANU, E. 67. *Teoria... e susceptibilă de a fi luată în considerare.* BLAGA, Z. 477. *Netezimea lor* [a cărămizilor] *e susceptibilă de a păstra orice urmă.* BOGZA, C. O. 219, cf. DL. *Pentru mine, termenul e susceptibil de interpretări.* T. POPOVICI, SE. 394; cf. DM. *Imagini susceptibile de a sugera instrumentiștilor expresia dorită.* M 1968, nr. 11, 32. *Oasele susțin încă mult țesut cartilaginos, fiind susceptibile de malformări.* GT 1968, nr. 934, 2/5. *Publicul mărit dreptul... va fi însă mult mai susceptibil la informația practică.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 29, 23/4, cf. M. D. ENC., DEX.

3. (Despre obiecte) Care poate suferi modificări (de aspect, de formă etc.) sub influența factorilor interni sau externi; transformabil, (rar) modificabil. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *susceptibili, -e.*

— Din fr. **susceptible.**

SUSCEPTIBILITÁTE s. f. **1.** Dispoziție pe care o are cineva de a se supăra (foarte) repede, de a se simți îndată ofensat; p. ext. (rar) sensibilitate **(1)** (exagerată). *Infracțiunile ce i s-ar face nu ar atinge susceptibilitatea tuturor puterilor deodată.* GHICA, C. E. II, 463. *Mă temeam să nu ating susceptibilitatea și orgoliul ei aristocratic.* FILIMON, O. I, 322, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *L-ar fi înlăturat, fără rezervă, ca o expresiune puțin măgulitoare pentru susceptibilitatea națională.* HASDEU, I. C. I, 47. *I-am recomandat... să menajeze susceptibilitățile junilor candidați.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 455, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *A făcut o glumă ieftină,... atingîndu-i susceptibilitatea.* REBREANU, R. I, 300. *N-am nici susceptibilități, nici vanități puerile.* COCEA, S. I, 199. *Pun un nume fictiv spre a nu trezi susceptibilități.* IORDAN, STIL. 132, cf. SCRIBAN, D. *Timiditatea și susceptibilitatea fac din adolescent o ființă ursuză.* RALEA, S. T. I, 134, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Peniția se-ncurcă în ortografie și ar trebui readus pentru susceptibilitățile ei semnul chirilic.* ARGHEZI, S. VIII, 149.

2. (Astăzi, rar) Sensibilitate **(2)** (exagerată). Cf. CADE. *Există deosebiri de la popor la popor în susceptibilitatea la anumite senzații.* IBRĂILEANU, în PLR II, 322, cf. DL, DM, DEX. ✦ Dispoziție naturală de a contracta boli. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX.

3. Capacitatea de a suferi modificări sub influența factorilor interni sau externi. *Susceptibilitatea de magnetizare a oțelului.* ap. CADE, cf. DL, DM, DN², DEX. ✦ Mărime fizică ce exprimă această capacitate. Cf. DN³.

— Pl.: *susceptibilități.*

— Din fr. **susceptibilité.**

SUSCITÁ vb. I. Tranz. (Livresc; complementul indică mai ales manifestări, atitudini, concepte etc. ale oamenilor) A provoca **(3)**. Cf. PROT. — POP., N. D. *Să personificăm ideea ce ne-au suscitat fapta d*[omnu]*lui P. Cristea.* I. IONESCU, D. 261. *Se vor scutura... lesne de dificultățile de formă pe care le vor suscita noul nostru avînt.* ODOBESCU, S. III, 456. [Poezia] *suscită lăcrămile, mîngîie sau reprobă, dă naștere zîmbetului de bucurie.* MACEDONSKI, O. IV, 87, cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Problema păstoritului a suscitat un deosebit succes.* VUIA, PĂST. 11, cf. CADE, SCRIBAN, D. *O literatură nouă, ce caută să exprime, să suscite și să susțină avîntul creator al poporului.* în PLR II, 657, cf DL, DM. *Căuta să suscite simpatia față de o clasă cu totul descalificată.* IST. LIT. ROM. II, 475. *Prima lucrare... suscită interesul mai ales prin viziunea folclorică.* V. ROM. aprilie 1963, 88. *Producțiile studiourilor noastre au suscitat un deosebit interes în rîndurile participanților la festival.* CONTEMP. 1966, nr. 1 030, 1/6, cf. DN². *Suscită, în momentul de față, atenția întregii omeniri.* CINEMA, 1968, nr. 3, II. *Formarea personalității omului în devenire a suscitat întotdeauna interesul... minților luminate.* GÎ 1968, nr. 932, 1/1. *Destinul omului de geniu suscită atenția biografului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 24, 14/1. *Premierele acestei săptămîni... pot suscita interesul unor categorii foarte diferite de spectatori.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 215, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *suscít.*

— Din fr. **susciter.**

SUSCITÁRE s. f. (Livresc) Provocare **(3)**. Cf. *suscita*. Cf. ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., DL, DM. *Cele spuse... se referă la suscitarea interesului spectatorului.* M 1968, nr. 2, 14, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suscitări.*

— V. **suscita.**

SUSCITÁȚIE s. f. (Învechit) Provocare **(3)**. Cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D.

— Pl.: *suscitații.*

— Din fr. **suscitation.**

SUSCRÍE vb. III v. **subscrie.**

SUSCRÍERE s. f. v. **subscriere.**

SUSCRÍPȚIE s. f. v. **subscripție.**

SUSEÁN, -EÁNĂ subst. **1.** S. m. și f. Locuitor din partea de sus (v. sus **2** e) a unui sat sau a unui ținut. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Eu sunt susan, tu ești giosan.* PAMFILE, J. II, 347, cf. CADE. *Una e a susenilor, alta a mijlocenilor și a treia a josenilor.* MÎNDRESCU, L. P. 207, cf. BÎRLEA, L. P. M. II, 185, 497. *Săriți moși și săriți babe, Că susenii ne suvoalbe.* UDRESCU, GL.

2 S. m. și f., adj. (Învechit) (Persoană) care locuia în Țara de Sus (jumătatea nordică a Moldovei, după o veche împărțire administrativă). *Amu adunase la sine Constantin Vodă... cîțiva boieri suseni.* M. COSTIN, O. 197. *Suseni de cei cumpătați la vorbă și răbdători la treabă.* ap. TDRG.

3 S. m. (Învechit) Slujbaș de casă, care stătea pe locul special din spatele trăsurii. Cf. BARONZI, L. 121, DDRF.

— Pl.: *suseni, -e.*

— Sus + suf. *-ean.*

SUSÉLE s. f. pl. v. **șușă.**

SUSERÉN, -Ă s. m. și f., adj. v. **suzeran.**

SUSÉTĂ s. f. Tetină cu capătul astupat dată copiilor să o sugă; (rar) tetină. *Băiatul... morfolea în gurită o susetă roșie.* IL aprilie 1960, 24, cf. DN².

— Pl.: *susete.* — Și: (familiar) **suzétă** s. f.

— Din fr. **sucette.**

SUSIÁC s. n. v. **sisiiac.**

SUSÍG, -Ă adj. v. **susig.**

SUSÍNĂ s. f. v. **sulfină.**

SUSIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUSIORÍ vb. IV. Intranz. (Regional; despre plante) A lăstări. *Adesea firul de popușoiu..., în anii ploioși și la rărime, dă un fel de ramuri,... zicîndu-se că popușoiul dă frați, susiori... sau că înfrățește, susioreșle.* PAMFILE, A. R. 87.

— Pronunțat: *-si-o-.* — Prez. ind. pers. 3: *susioreșle.*

— V. **susioară.**

SUSÍ s. n. v. **sisiiac.**

SUSÍG s. n. v. **susai².**

SUSÍIÁC s. n. v. **sisiiac.**

SUSLĂ s. f. v. **țuslă.**

SUSLÉȚ s. n. v. **șușlete.**

SUSÓL s. n. v. **subsol.**

SUSPANDÁ vb. I v. **suspenda.**

SUSPÁNS s. n. Moment într-un film sau într-o operă literară cînd acțiunea se întrerupe brusc pentru scurt timp, creînd o stare de maximă tensiune, de emoție amestecată cu teamă, de incertitudine, de așteptare încordată. *Are o artă precisă a suspansului cît și a unui adevăr intens, pe care nu-l dezvăluie pînă la capăt în replică.* T ianuarie 1966, 80. *Creează uneori un suspans aproape de nesuportat.* ib. octombrie 1968, 69. *Prin cadru circulă cîteva puncte sure, indefinite, sîntem la punctul maxim al suspensului.* CINEMA, 1968, nr. 2, VI. *Variațiile aparent inexplicabile de tempo, surprinzătoare suspansuri... nu pot fi desprinse din acest vibrant organism de artă autentică.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 201. *Epicul crește și trăiește, efectiv, din suspens, așa cum muzica se întreține din combinații de sunete.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 80, 8/14.

— Scris și: *suspens.* — Pl.: *suspansuri.*

— Din engl., fr. **suspense.**

SUSPÁNTĂ s. f. Fiecare dintre corzile unei parașute, care leagă pînza de hamul prins de corpul parașutistului. Cf. DM, DN², M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suspante.* — Și: **suspéntă** s. f. DEX.

— Din fr. **suspente.**

SUSPÉCT, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Despre oameni) Care este bănuit, (rar) s u s p e c t a t; (despre oameni sau despre manifestările, acțiunile, creațiile etc. lor, despre obiecte ori despre stări, fenomene etc.) care dă de bănuit, inspirînd neîncredere; dubios, îndoielnic, (rar) problematic **(3)**, (învechit, rar) suspițios (v. s u s p i c i o s **1**). Cf. NEGULICI. *Tot moldovanul care ar fi suspect cărmuirei de vreo faptă* (a. 1848). URICARIUL, X, 2. [S-au călcat] *toate casele suspecte.* SION, P. 231, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU². *Numele pare autentic, dar pronunțarea e suspectă.* PÂRVAN, G. 256, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Domnișorii cuprinși de dragoste subită și suspectă pentru bieții țărani.* REBREANU, R. I, 262. *Moartea profesorului a fost urmarea unei injecții suspecte.* GALACTION, O. A. I, 79. *Toate scrisorile de mai tîrziu... păstrau o tăcere suspectă.* C. PETRESCU, O. P. I, 25. *Avem un caz suspect de tifos exantematic.* BRĂESCU, O., A. I, 229. *Haimanalele, toate suspecte pentru comisar.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 73. *Tipul ăsta suspect eram eu.* VLASIU, A. P. 442. *Principalul izvor de informații al acuzării... era suspect.* TEODOREANU, M. III, 147. *Necesitatea și insistența unor asemeni atitudini și declarații sînt întrucîtva suspecte.* SADOVEANU, O. XIX, 8. *Forma articulată ar putea fi suspectă.* IORDAN, T. 542, cf. SCRIBAN, D. *Și-au șters, de unsori suspecte sau de sînge, degetele.* ARGHEZI, B. 153. *Evenimente suspecte, acoperite de noapte.* BLAGA, H. 16. *Salonul său se populează cu marchizi suspecți sau refuzați aiurea.* RALEA, S. T. I, 102. *Acești indivizi lacomi și suspecți.* BOGZA, A. Î. 17. *Încep să-mi fiu suspect.* V. ROM. noiembrie 1954, 7. *Intențiile cu care ei se strecuraseră acolo nu puteau să fie decît foarte suspecte.* H. LOVINESCU, T. 291, cf. DL, DM. *Declararea obligatorie a cazurilor confirmate sau suspecte.* ABC SĂN. 321, cf. DN². *Să trimită fără întîrziere la spital pe ciumării contacți și suspecți.* G. BARBU, A. Y. 67. *Nu-i fu suspectă nici propria-i înlesnire de a alunga temerile ce o încercau uneori că totuși el nu va reveni.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 66, 16/1, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Adverbial) *O să li se pară suspect autorităților că semnăm cu pseudonime.* VLASIU, D. 152. *Masa avea un aer suspect festiv.* CĂLINESCU, B. I, 184. *Împricinatul de totdeauna sta liniștit. Suspect de liniștit.* BLAGA, H. 129. *Ești suspect de autocritic.* T februarie 1964, 14. ✧ (Substantivat) *Nimeni nu purcede să caute un suspect în mijlocul orașului.* C. PETRESCU, C. V. 271. *Poetul este... în căutarea unui rost în viață care, deocamdată, i se refuză suspectului și prigonitului.* VIANU, L. U. 311. *Dacă vedeți vreun suspect, anunțați imediat autoritățile.* H. LOVINESCU, T. 109. *Cei puțin 200 de suspecți ... au fost uciși.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 132, 32/1. ✦ (Rar; despre medii sociale) Deochiat. *Lume suspectă.* DSR. ✦ (Rar; despre afaceri, despre tranzacții comerciale etc.) Veros. *Speculații suspecte.* DSR.

2. S. n. (Învechit, rar) Suspiciune. *Aceasta a dat prilegiu de vorbă și de suspect, că cu mulțumire s-a sevîrșit uciderea lui Tatiu.* ARISTIA, PLUT. 81/28.

— Pl.: *suspecți, -te.*

— Din fr. **suspect.**

SUSPECTÁ vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică oameni sau colectivități umane, organisme sociale etc.) A presupune că a făcut ceva (rău); a considera drept autor al unei fapte (rele); a socoti suspect **(1)**; a bănui, (învechit și regional) a presupune **(4)**, (învechit) a suspiciona. *Fu suspectat senatul și acuzat.* ARISTIA, PLUT. 86/27, cf. PROT. — POP., N. D. *Aceasta se explică prin temerea ce au a nu fi suspectați.* BOLINTINEANU, O. 444, cf. BARCIANU, ALEXI, W., RESMERIȚĂ, D., CADE. *Se surprindea suspectînd și pe Nadina.* REBREANU, R. I, 174. *Ar putea fi suspectați de simpatie pentru unii.* COCEA, S. II, 636, cf. SCRIBAN, D. *Nici nu te suspectam de așa ceva.* BENIUC. M. C. I, 119, cf. DL. *Și el era suspectat.* T. POPOVICI, S. 301, cf. DM, DN². *E suspectat de bigamie.* BĂNULESCU, I. 212. *Îl suspecta toată lioata.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 76, 31/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ A b s o l. *Se tem și suspectează, o încordare dramatică se-ntinde și macină suflete.* CONSTANTINESCU, S. III, 279. *Clienții luară obiceiul de a scotoci totul și a suspecta.* CĂLINESCU, S. 72. ✧ R e f l. r e c i p r. *Ca doi oameni să nu se suspecteze, trebuie să fie... foarte puri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 105, 6/3.

2. (Complementul indică manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor, fenomene, procese etc.) A nu crede în ceva; a se îndoi; (învechit) a suspicia. *Regele... suspectînd prima cutezare a lui Romul... s-a sculat la bătaie.* ARISTIA, PLUT. 67/26. *Al doilea fapt care a făcut... să suspecteze acest pasaj a fost îndoita articulare a numelui.* BUL. COM. IST. II, 109. *Suspectează omenia scriitorilor și-i insultă în mod trivial.* în PLR II, 127. *Mă privea nedumerită, suspectînd această bruscă hotărîre.* CAMIL PETRESCU, U. N. 212, cf. DL, DM. *A suspectat întotdeauna fenomenele o singură dată atestate.* L. ROM. 1967, 193, cf. M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *suspectez.*

— Din fr. **suspecter.**

SUSPECTÁBIL, -Ă adj. (Despre manifestări, despre acțiuni etc. ale oamenilor sau despre fenomene, despre procese etc.) Care poate trezi suspiciuni. Cf. s u s p e c t a **(2)**. Cf. ARISTIA, PLUT. *Această poziție ne este confirmată nu de o declarație publică, suspectabilă în definitiv, ci de o scrisoare particulară.* V. ROM. august 1960, 90.

— Pl.: *suspectabili, -e.*

— **Suspecta** + suf. *-bil.*

SUSPECTÁRE s. f. Faptul de a s u s p e c t a. **1.** Presupunere că cineva a făcut ceva (rău); considerare a cuiva drept autor al unei fapte (rele); bănuială, bănuire, (livresc) suspecțiune, (învechit și popular) prepus[1] **(1)**, (învechit și regional) prepunere **(2)**. Cf. s u s p e c t a **(1)**. Cf. NEGULICI, DN². *Continua încă să-și exercite drepturi polițienești de suspectare politică.* BĂNULESCU, I. 215, cf. DEX.

2. Faptul de a nu crede în ceva; îndoială, îndoire, neîncredere, suspiciune, (învechit și popular) prepus[1] **(1)**, (învechit, rar) suspect **(2)**. Cf. s u s p e c t a **(2)**. Cf. DEX. ▭ *Suspectarea autenticității documentului era justificată.*

— Pl.: *suspectări.*

— V. **suspecta.**

SUSPECTÁT, -Ă adj. (Rar; despre oameni) Suspect **(1)**. Cf. s u s p e c t a **(1)**. Cf. ARISTIA, PLUT., RESME-

RIȚĂ, D. ◇ (Substantivat) *Toți suspectații trebuie să fie seara la ei acasă.* BOGZA, A. Ț. 206.

— Pl.: *suspectați, -te.*

— V. **suspecta.**

SUSPECȚIÚNE s. f. (Livresc) Suspectare **(1)**. *Cu toate acestea... tot au căzut în suspecțiuni și turburări.* ARISTIA, PLUT. 153/30. *Se aruncă astfel în masa setoasă de credință, bănuiala și suspecțiunea.* RALEA, S. T. I, 103.

— Pronunțat: *-ți-u-.* — Pl.: *suspecțiuni.*

— Din lat. *suspectio, -onis.*

SUSPENDÁ vb. I. Tranz. **1.** (Folosit și absol.) (Complementul indică obiecte) A fixa cu (un capăt din) partea superioară de ceva, lăsîndu-l să cadă liber în jos; a agăța, a atîrna, a prinde **(IV 5)**, a spînzura **(1)**, (livresc) a acroșa, (popular) a anina, (regional) a atăgîrța, a împrinde. V. **tăgîrța (1)**. *O veargă de fier groasă Și-o draperie deasă de dînsa suspendată.* HELIADE, O. I, 220. *Printr-acele lungi coloane Suspendă lampe mari.* EMINESCU, O. IV, 107. *Acest pustiu imens și verde suspendat de Dumnezeu însuși în larga înălțime.* HOGAȘ, DR. I, 106, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Deasupra patului suspenda... o copie după un tablou celebru.* GALACTION, O. A. II, 232. *Becul... suspendat în aerul negru.* C. PETRESCU, C. V. 21, cf. DL, DM. *Un timp turnul a stat suspendat în cabluri metalice bine ancorate.* GL 1968, nr. 924, 4/4. *Construcțiile sale înaintau atît de mult înspre Dîmbovița, încît mii de călători le credeau suspendate.* G. BARBU, A. V. 13. *Bomba... s-a detașat ușor și a rămas acolo, suspendată.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 132, 30/3, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Trăise cîteva minute suspendat în neant.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 193. *Era ca și cum... viața i-ar fi rămas suspendată în aer.* DAN, U. 113. *Mă simțeam la măsuța mea... suspendat în „golul absolut".* BLAGA, H. 143. *Îl știu regizor nevăzut, suspendat deasupra unei lumi, culese de el pentru posteritate.* V. ROM. martie 1970, 119. ◇ Intranz. *Cugetul lui... suspenda dureros și nehotărît.* GALACTION, O. A. II, 129.

2. (Complementul indică manifestări, activități, fenomene, procese etc. aflate în plină desfășurare) A interveni (brusc) ca, temporar sau definitiv, să nu mai continue, a curma, a înceta, a întrerupe, a opri **(1)**, (livresc) a sista; p. ext. (complementul indică manifestări, activități, fenomene, procese etc. aflate pe punctul de a începe sau care ar urma să aibă loc) a amîna. V. stăvili **(2)**, suprima **(1)**. *Dar noaptea cu-a ei umbre ascunde căpitanii Și le suspende lupta.* HELIADE, O. I, 351. *Galii... au suspendat lovirea zidurilor și s-au luat în vorbă la suferințe.* ARISTIA, PLUT. 356/7. *Adepții școalei sceptice au suspendat prin fraudă și prin violență acțiunea legii.* GHICA, C. E. II, 480. *Plata lui se va efectua pentru trimestrul întîi după trei reprezentări suspendate.* FILIMON, O. II, 243, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., *Ședința e suspendată pe zece minute.* ALECSANDRI, T. I, 417, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Ședința fiind suspendată, bătrîna e îmbrîncită pînă la ușă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 218. *Au început să suspende concediile.* REBREANU, P. S. 193, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Grigore Panțîru suspendă discuția.* C. PETRESCU, O. P. II, 88. *E serviciul suspendat după prînz.* BRĂESCU, O. A. I, 14. *Ședința fu suspendată pentru felicitări.* TEODOREANU, M. III, 143. *Suspendați ostilitățile verbale.* SADOVEANU, O. X, 576, cf. SCRIBAN, D. *Suspendînd ședința ambulantă pe cîteva minute.* ARGHEZI, L. 260. *Suspendă pentru un timp orice posibilitate de optare.* RALEA, S. T. II, 261. *Anunță că suspendă audiențele.* STANCU, R. A. IV, 205, cf. DL, DM. *Juriul a suspendat deliberările.* CINEMA, 1968, nr. 7, VIII, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Poetul lacustru implora durata să-și suspende zborul.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 1/2. ✦ (Complementul indică terenuri de sport, stadioane etc.) A interzice să fie folosit pe o anumită perioadă de timp în competiții oficiale (ca urmare a unor abateri grave săvîrșite de echipa gazdă sau de suporterii locali). *Meciul s-a disputat pe stadionul Politehnica... deoarece terenul Metalului este suspendat.* SPORTUL, 1969, nr. 658, 2/5. ✦ (Complementul indică fraze, propoziții, reprimate oral sau în scris) A întrerupe în mod intenționat, lăsînd ca ceea ce urmează să fie subînțeles de cititor sau de auditor. *Marcarea tonului înseamnă că fraza nu e terminată, ci numai suspendată.* PUȘCARIU, L. R. I, 44. *Ca structură prozodiacă sintagma suspendată nu diferă de o sintagmă neterminată.* L. ROM. 1967, 62.

3. (Jur.; complementul indică o acțiune judiciară, executarea unei pedepse, exercitarea unui drept etc.) A face să înceteze temporar, în condițiile prevăzute de lege; p. ext. a anula. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL. *Pedepsele... au fost suspendate.* T. POPOVICI, S. 111, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

4. (Complementul indică publicații periodice) A interzice apariția; a suprima **(3)**. *Au fost momente cînd ea* [revista] *a fost nevoită a-și suspenda aparițiunea.* în PLR I, 340. *Foaia lui săptămînală ... a fost suspendată des.* CĂLINESCU, S. C. L. 132. *I se va suspenda ziarul.* STANCU, R. A. IV, 373, cf. DL, DM. *La sfîrșitul anului, „Buciumul" este suspendat de primul ministru.* IST. LIT. ROM. II, 337.

5. (Complementul indică oameni care au o anumită funcție, care ocupă un anumit post) A destitui (provizoriu) din funcție, din post; (impropriu) a suprima **(5)**. *Cade în dizgrație, e suspins și iarăși reabilitat.* BARIȚIU, P. A. I, 506, cf. PROT. — POP., N. D. *A fost suspendat de către consiliul sanitar din postul de medic de plasă.* CARAGIALE, O. II, 127. *Direcțiunea „Revistei literare"... îl suspendă din calitatea de mai sus.* în PLR I, 373. *Din momentul cînd tribunalul va încuviința escluderea... tutorelui acesta va fi suspens și se va numi o altă persoană.* HAMANGIU, C. C. 100, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Bine că l-a suspendat vlădica, prea ne făcea tagma de rușine.* AGÎRBICEANU, S. 141. *Asta înseamnă că vei fi suspendat din slujbă.* REBREANU, I. 328, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Cu începere de azi ești suspendat din serviciu!* VINEA, L. I, 44, cf. DL. *Îl suspendară un timp din orice activitate.* T. POPOVICI, S. 212, cf. DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Prez. ind.: *suspénd.* — Și: (învechit) **suspandá** vb. I, **suspénde** (part.: *suspens*), **suspínde** (part.: *suspins*) vb. III.

— Din fr. **suspendre**, lat. **suspendere.**

SUSPENDÁRE s. f. Acțiunea de a (se) suspenda și rezultatul ei.

1. Fixare a unui obiect cu un capăt de ceva, lăsîndu-l să cadă liber în jos; agățare, agățat, atîrnare, atîrnat, prindere, prins, spînzurat[1] **(1)**, spînzurare **(1)**, (livresc) acroșaj, acroșare, acroșat, (popular) aninare, aninat, (regional) atăgîrțare, împrindere. Cf. suspenda **(1)**. Cf. ARISTIA, PLUT., BIANU, D. S. *La stîna mobilă se întîlneau două sisteme de suspendare a căldării deasupra focului.* VUIA, PĂST. 53, cf. RESMERIȚĂ, D. *În cap nu stau decît saltimbancii și unele maimuțe, prin suspendare, dar nu acelea cărora li se atribuie ascendența îndepărtată a omului.* TUDORAN, O. 64, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

2. Intervenție (bruscă) pentru a face ca o manifestare, o activitate, un fenomen, un proces etc. în desfășurare să nu mai continue temporar sau definitiv, curmare, curmat, încetare, încetat, întrerupere, oprire **(1)**, oprit[1] **(1)**, sistare; p. ext. amînare. V. stăvilire **(2)**, stăvilit[1] **(2)**, suprimare **(1)**. Cf. suspenda **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL. *Domnea o liniște încordată, ca suspendarea unei respirații imense.* T. POPOVICI, S. 417, cf. DM. *Punctele de suspensie indică o suspendare a tonului.* L. ROM. 1967, 57. *Elevii vor vizita monumente ale naturii... fără suspendarea cursurilor.* GL 1968, nr. 935, 2/3. *Prin suspendarea zborurilor avioanelor*

... întregul program de ajutoare către această țară „ar fi periclitat“. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 124, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *Ambele operează însă aceeași suspendare a simțului critic.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 119, 23/3.

3. (Jur.) Încetare temporară, în condițiile prevăzute de lege, a unei acțiuni judiciare a executării unei pedepse, a exercitării unui drept etc.; (învechit) suspensiune, v. suspensie **(1)**. Cf. suspenda **(3)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Dizolvarea sau suspendarea unei persoane juridice.* COD. PEN. R. P. R. 89, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

4. Interzicere a apariției unei publicații periodice; p. ext. anulare; suprimare **(3)**. Cf. suspenda **(4)**. Cf. DL, DM.

5. Destituire (provizorie) a unei persoane dintr-o funcție, dintr-un post etc.; (învechit) suspensiune, v. suspensie **(1)**. *Ceruse de la rege un decret pentru suspendarea din treapta arhieriei.* MAIORESCU, D. V, 21, cf. DDRF, BARCIANU. *Cînd i-a venit suspendarea a plecat cu o scînteie de nădejde de întoarcere.* REBREANU, I. 432, cf. RESMERIȚĂ, D. *După corespondențe, decizii ministeriale și suspendări, Spiru Haret e delegat în calitate de inspector.* SADOVEANU, O. XIX, 444, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suspendări.*

— V. **suspenda.**

SUSPENDÁT, -Ă adj. **1.** (Despre obiecte) Care este fixat cu un capăt de ceva și cade liber în jos; agățat, atîrnat, prins[2], spînzurat[2] **(1)**, (livresc) acroșat, (popular) aninat, (regional) atăgîrțat, împrins, (învechit, rar) suspens **(1)**. Cf. BARASCH, I. F. 74, MARIN, F. 131, PROT. — POP, N. D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *O singură lampă, suspendată, lumina deosebitele fețe.* AGÎRBICEANU, A. 47, cf. RESMERIȚĂ, D. *Are lampă suspendată, un crivat, o canapea.* GALACTION, O. A. II, 211, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ Fig. *În eternitatea fără margini nu este orice bucată de timp,... numai clipă suspendată.* EMINESCU, P. L. 25. *Mișcarea... e un fel de plutire într-un timp suspendat și într-un spațiu fără limită.* CINEMA, 1968, nr. 5, 19. ✧ (Adverbial) *Felinare roșii începură să alerge de-a lungul liniilor, legănate suspendat.* C. PETRESCU, C. V. 34. ✧ *Pod suspendat* sau (rar) *punte suspendată* = pod (sau punte) la care calea este fixată la (mare) înălțime prin elemente flexibile (cabluri, lanțuri etc.). *Treceai Dunărea pe podul suspendat.* FILIMON, O. II, 38. *Trecem pe o punte înaltă, suspendată.* BOGZA, A. Î. 106, cf. DL. *Podul suspendat care trecea peste liniile de cale ferată se rupsese.* T. POPOVICI, S. 27, cf. DM. *Calea care trece prin țara întreagă Ca un pod suspendat.* BRAD, O. 86. *O lungă și îngustă punte suspendată își desenează... dantela geometrică.* CONTEMP. 1969, nr. 1 178, 5/5, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Grădină suspendată* = **a)** grădină construită în terase la diferite nivele, sau cu solul sprijinit pe stîlpi. *Pe dealul din spatele casei... era un petic de loc, ca o grădină suspendată.* VLASIU, D. 90. *Socotea mai plăcută pentru ființa lui tihna grădinilor suspendate.* SADOVEANU, O. XII, 296. *Grădinile suspendate ale Semiramidei.* DL, cf. DM. *Din grădinile lui suspendate nu mai rămăsese decît praful înecăcios al molozului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 18, 16/1, cf. DEX; **b)** fig. (de obicei la pl.) speranță **(1)**; iluzie. *Drapelele noastre au fost sfîșiate, Mulțimile zac îngenunchеate Și din grădinile suspendate N-au rămas decît fluvii de sînge și puroi Și spectrul de moarte și de război.* BARANGA, V. A. 20, cf. DL, DM.

2. (Despre manifestări, activități, despre fenomene, procese etc. în plină desfășurare) Asupra căruia s-a intervenit (brusc) pentru ca, temporar sau definitiv, să nu mai continue, curmat, încetat, întrerupt, oprit[2] **(1)**, suprimat **(1)**; (despre manifestări, activități sau despre fenomene, procese etc. aflate pe punctul de a începe sau care ar urma să aibă loc) aminat. V. stăvilit **(2)**. Cf. suspenda **(2)**. *Discuție suspendată. Tren suspendat. Spectacol suspendat. Curs suspendat.* ✦ (Despre terenuri de sport, stadioane etc.) A cărui folosire în competiții oficiale este interzisă pe o perioadă de timp (ca urmare a unor abateri grave săvîrșite de echipa gazdă sau de suporterii locali). Cf. suspenda **(2)**. *Stadionul suspendat din oraș a fost înlocuit cu un stadion din capitală.*

3. (Despre o acțiune judiciară, despre executarea unei pedepse, despre exercitarea unui drept etc.) Care a încetat temporar în condițiile prevăzute de lege; p. ext. anulat. Cf. suspenda **(3)**. *Inculpatul cu sentința suspendată a fost eliberat imediat.*

4. (Despre publicații periodice) A cărui apariție a fost interzisă; suprimat **(3)**. Cf. suspenda **(4)**. *Cotidian suspendat. Revistă suspendată.*

5. (Despre oameni care au o anumită funcție, care ocupă un anumit post) Destituit (provizoriu) din funcție, din post; (impropriu) suprimat **(4)**. Cf. suspenda **(5)**. *Profesorul suspendat a plecat din oraș.*

— Pl.: *suspendați, -te.*

— V. **suspenda.**

SUSPÉNDE vb. III v. **suspenda.**

SUSPÉNS, -Ă adj., s. n. (Învechit) **(1)**. Adj. Suspendat **(1)**. Cf. PROT. — POP., N. D.

2. Adj. (Chim.; despre sisteme disperse) Care este în stare de suspensie **(2)**. Cf. ALEXI, W. ✦ Fig. Care se află în nesiguranță. Cf. BARCIANU.

3. S. n. (În loc. adv.) **În suspens** = în suspensie, v. suspensie **(1)**. *Vîrtejul în care s-a aflat Europa... n-a dat răgaz împăratului Alexandru să stăruiască mult asupra executării clauzelor rămase în suspens.* GHICA, S. 471.

— Pl.: ?

— V. **suspenda.** Cf. fr. suspens.

SUSPÉNSIE s. f. **1.** Întrerupere intenționată a comunicării orale sau scrise, lăsînd ceea ce urmează să fie subînțeles de auditor sau de cititor. Cf. STAMATI, D., PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *În limba vorbită suspensia,... intonația... sînt frecvent folosite pentru a exprima valorile afective.* SCL 1954, 95, cf. DL, DM. *Lectura... nu îngăduie pauze, momente de suspensie sau amînare.* T decembrie 1968, 87. *Există clipe de suspensie, gesturi de gratuitate.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 84, 6/2, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ *Puncte de suspensie* v. punct **(II 1 a)**. ✧ Loc. adj. și adv. **În suspensie** = întrerupt; p. ext. aminat, (învechit) în suspens, v. suspens **(3)**. *Problema rămîne în suspensiune pînă la gruparea tuturor elementelor.* HASDEU, I. C. II, 235. *Aceasta este întrebarea care ține în suspensiune orice cercetare științifică.* CONTA, O. F. 466. *După ce a stat o bucată de vreme în suspensie și izolare, se alipește la alt grup.* PHILIPPIDE, P. 89. *Întrebă, poate numai ca să lase în suspensie cazul Stoenescu.* C. PETRESCU, O. P. II, 123. *Pentru rezolvarea chestiunilor în suspensie... își oferă bunele sale oficii.* OȚETEA, T. V. 208. *Rămîne în suspensie întrebarea dacă ea... mai poate și ierta.* ROMÂNIA LITERARĂ 1970, nr. 33, 28/4. ✦ (Învechit; în forma *suspensiune*) Suspendare **(5)**. Cf. STAMATI, D., PROT. — POP., N. D. *Ceea ce... propune guvernul nu este nici pedeapsă nici suspensiune, ci este numai punerea în disponibilitate.* MAIORESCU, D. I, 373, cf. RESMERIȚĂ, D. ✦ (Învechit, rar; în forma *suspensiune*) Încetare temporară a luptelor. *Inventia suspensiunei armelor în timpul serbărilor olimpiace pare-se a fi a unui bărbat blînd.* ARISTIA, PLUT. 137/10. ✦ (Învechit; în forma *suspensiune*) Suspendare **(3)**. *Suspensiunea oprește cursul prescripțiunii pe timpul cît durează fără însă a o șterge pentru tot timpul.* HAMANGIU, C. C. 475.

2. (Chim.) Sistem dispers solid-fluid, cu proprietăți asemănătoare dispersiei coloidale, dar cu un grad de dispersie mai mare. *În mările cu suspensii aluvionare bogate,... căldura soarelui pătrunde la o mai mică adîncime.* AGROTEHNICA, I, 247. *O precipitare foarte rapidă a suspensiilor din lichide.* CIȘMAN, FIZ. I, 146. *Centrifugele... servesc la separarea... suspensiilor.* MARIAN — ȚIȚEICA, FIZ. I, 51, cf. LTR², DL, DM. *Injectarea acestora cu suspensie de hipofiză.* AP 47. *Viitorului donator i s-a provocat o papilomatoză... cu ajutorul unor substanțe chimice sau al unei suspensii de virusuri.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 54, 31/2. ◇ Loc. adj. și adv. **În suspensie** = dispersat într-un fluid. *În licoarea aceasta rămîne în suspensie un corp cristalin.* MARIN, FR. I, 43/2. *Cîțiva metri cubi de apă... luînd în dizolvațiune și în suspensiune toate... gunoaiele.* GHICA, C. E. II, 572. *Viteza apei fiind în funcție... de mărimea particulelor în suspensie.* ENC. AGR. I, 613. *Excesul de vapori se condensează... pe impuritățile solide în suspensie.* ȘANIELEVICI, R. 74. *O cantitate mai mare de apă în suspensie.* AGROTEHNICA, I, 150, cf. DL, DM. *Apa se eliberează în mare parte de materialele în suspensie.* PROBL. GEOGR. II, 196, cf. M. D. ENC.

3. P. anal. Mod de susținere a echipamentului mobil al unui instrument; piesele care susțin acest echipament. Cf. LTR², DL, DM, DN², DEX.

4. P. anal. Legătura elastică sau prin cablu dintre un sistem tehnic și piesa lui de reazem. Cf. LTR², DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ✦ Spec. Legătură elastică între cadrul unui vehicul și osiile sau roțile sale, constituită din elemente elastice și amortizoare de oscilații. Cf. LTR², DL, DM, DER, DN², DEX.

— Pronunțat: *-si-e.* — Pl.: *suspensii.* — Și: (învechit) **suspensiúne** s. f.

— Din fr. **suspension**, lat. **suspensio.**

SUSPENSIÚNE s. f. v. **suspensie.**

SUSPENSÍV, -Ă adj. **1.** (Jur.; despre hotărîri, dispoziții etc.) Care suspendă **(2)** punerea în execuție. Cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Orice dispoziție testamentară, făcută sub condițiune suspensivă cade.* HAMANGIU, C. C. 217, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU², REȘMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Se numește termen suspensiv, termenul prin care executarea unei obligații este întîrziată pînă la un anumit eveniment viitor.* PR. DREPT. 331, cf. DEX.

2. De suspensie **(1)**. *Cu drept cuvînt numește Pierre Janet actul perceptiv un act suspensiv.* RALEA, S. T. II, 174. *Dar în schimb — făcu o pauză suspensivă — generozitatea mea e proverbială.* VINEA, L. I, 346, cf. M. D. ENC.

— Pl.: *suspensivi, -e.*

— Din fr. **suspensif, -ive.**

SUSPENSOÍD s. n. (Chim.) Dispersie coloidală a unui solid într-un lichid. Cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suspensoide.*

— Din fr. **suspensoïde.**

SUSPENSÓR¹, -OÁRE adj., subst. **1.** Adj. (Anat.; despre mușchi, ligamente etc.) Care susține **(1)**. Cf. DEX.

2. S. m. (Zool.) Mușchi lung și subțire, care reglează mișcarea înainte și înapoi a copitei calului. *Trei coarde care formează tendonul (perforat, perforant și suspensorul buletului).* ENC. VET. 30, cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

3. S. n. (Tehn.) Bară pendulară, în formă de tijă, cu articulații la ambele capete, utilizată la suspensia **(4)** locomotivei cu abur, cînd resorturile de suspensie sînt situate dedesubtul cutiilor de osie Cf. LTR².

— Pl.: *suspensori, -oare.*

— Din fr. **suspenseur.**

SUSPENSÓR² s. n. (Med.) Bandaj special pentru hernie sau pentru susținerea unui organ căzut. *Deaca e nevoie a purta o legătură (suspensoriu), îi unge bine punga cu o pomadă.* MAN. SĂNĂT. 261/23, Cf. PROT. — POP., N. D., PONTBRIANT, D., ANTONESCU, D. BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., REȘMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D., DL, DM, DN², ABC. SĂN., M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suspensoare.* — Și: (învechit) **suspensóriu** (POLIZU T. II, 103/9), **suspinsóriu** s. n.

— Din fr. **suspensoir.**

SUSPENSÓRIU s. n. v. **suspensor².**

SUSPÉNTĂ s. f. v. **suspantă.**

SUSPICIÁ vb. I. Tranz. (Învechit; complementul indică manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor, fenomene, etc.) A suspecta **(2)**. *Particolaritățile raportate de dînsul... fură suspiciate la mulți autori.* ARISTIA, PLUT. XXIX/3, cf. ALEXI, W.

— Pronunțat: *-ci-a-.* — Prez. ind.: *suspiciez.* — Și: **suspițiá** vb. I. ALEXI, W.

— Din lat. **suspicere.**

SUSPÍCIE s. f. v. **suspiciune.**

SUSPICIONÁ vb. I. Tranz. (Învechit; complementul indică oameni sau colectivități umane, organisme sociale etc.) A suspecta **(1)**. *Prelații suspiționați și spionați adesea în mod nesuferit.* BARIȚIU, P. A. I, 352, cf. GHEȚIE, R. M. *Se temea ca nu cumva să fie suspiționați.* SBIERA, F. S. 257, cf. ALEXI, W. *Verbele „obiecționa" și „suspiciona"... n-au influențat cu nimic sinonimele lor: ... „obiecta", „suspecta".* SFC III, 115.

— Pronunțat: *-ci-o-.* — Prez. ind.: *suspicionez.* — Și: **suspiționá** vb. I.

— V. **suspiciune.**

SUSPICIÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Învechit, rar; în forma *suspițios*) Suspect **(1)**. *La cei mai ageri de minte le veni îndată la început foarte suspițioasă atîta libertate.* BARIȚIU, P. A. II, 74.

2. (Livresc; despre oameni sau despre firea, mintea etc. lor) Bănuitor. *Imprudență fu și aceea de a se explica cu un rege ca să-l facă și mai suspicios.* ARISTIA, PLUT. XXVII/11, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., SCRIBAN, D. *Spiritul tinerilor cu care avea mai des de-a face e suspicios, oscilant.* CĂLINESCU, B. I. 47. *Suspicios,... o aruncă pe Marinka în pat.* LL I, 92. *Am întîlnit, ici și colo, oameni suspicioși.* V. ROM. decembrie 1964, 65, cf. DL, DM, DN². *Cititorul ideal va fi totdeauna suspicios.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 90, 5/3, cf. DEX.

— Pronunțat: *-ci-os.* — Pl.: *suspicioși, -oase.* — Și: (învechit) **suspițiós, -oásă** adj.

— Din lat. **suspiciosus**, fr. **suspicieux.**

SUSPÍCIU s. n. v. **suspiciune.**

SUSPICIÚNE s. f. Lipsă de încredere în cineva, în ceea ce privește corectitudinea, legalitatea faptelor sau onestitatea intențiilor cuiva; bănuială, îndoială, neîncredere, (livresc) circumspecție, incredulitate, (învechit și popular) prepus¹ **(1)**, (învechit și regional) prepunere **(2)**, (regional) bănat, fedă, (învechit, rar) suspect **(2)**. *Nimica fără cauză sau pricină nu trebuie să lăudăm,... deacă voim să nu cădem în suspiție, adecă într-o uriciune sau clevete.* ȚICHINDEAL, A. M. 48/17. *Acest suspiciu fu și remediat de dînșii numaidecît.* ARISTIA, PLUT, 152/19, cf. PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Motivele acestei suspiciuni ar fi următoarele trei.* BUL.

COM. IST. II, 108. *Pentru tine am trecut peste suspiciunile care mă înconjoară.* REBREANU, P. S. 303, cf. CADE. *Nu lunecăm... la suspiciuni ofensatoare.* LOVINESCU, C. VII, 126. *Se redeșteptau suspiciuni uitate.* C. PETRESCU, O. P. II, 273. *Încerca să-și camufleze suspiciunea răsucindu-și o rezervă de țigări.* VLASIU, D. 79, cf. SCRIBAN, D. *Fiindcă are anume suspiciuni asupra sinceității ei, o supune unei critici brutale.* CĂLINESCU, C. O. 173. *Asemenea drumuri erau însoțite de toate suspiciunile autorităților.* BLAGA, H. 160. *Îi provoacă suspiciunile, ... îi accentuează zgîrcenia.* CONSTANTINESCU, S. II, 28, cf. DL. *Îl primiseră dintr-o dată, fără nici o suspiciune.* T. POPOVICI, SE. 246, cf. DM. *Negocierile progresează ancvoie din cauza suspiciunii.* IST. LIT. ROM. II, 513, cf. DN². *M-am făcut reporter din suspiciune pentru cuvintele fără directă acoperire materia ă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 150, 6/1, cf. M. D. ENC. DEX.

— Pronunțat: *-ci-u-.* — Pl.: *suspiciuni.* — Și: (învechit) **suspiție** (PROT. — POP., N. D.) s. f., **suspiciu** s. n., **suspiție** s. f., **suspițiu** (GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.) s. n., **suspițiune** (GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.) s. f.

— Din lat. **suspicio, -onis, fr. suspicion.**

SUSPÍN s. n. **1.** Respirație puternică, profundă și prelungită care este provocată de sau care trădează o durere mai ales morală și care dă naștere, în expirație, unui sunet caracteristic; oftare, oftat[1] (învechit și popular) suspinare **(1)**, (popular) aht, (învechit și regional) oft, (învechit) suspinat. *Trudii-mă cu suspinul mieu.* PSALT. HUR. 4ᵛ/21. *Se audză suspirele fărecaților.* PSALT. 209. *Să luom aminte greimea suspinilor lui.* CORESI, EV. 395. *A junseră suspinile lor pin' la ceriu.* NEAGOE, ÎNV. 92/28, cf. ANON., CAR., LB. *Vorbind astfel, adînci suspinuri împrecurma toate cuvintele.* PLEȘOIANU, T. I, 87/18, cf. I. GOLESCU, C. *Încheie cu suspinuri zilele vieții sale.* SĂULESCU, HR. I, 205/3. *Se mai zice că,... de la mai multe statue ..., s-au auzit suspinuri.* ARISTIA, PLUT. 344/4. *Un suspin simțeam că mă îneca.* SION, P. 216. *Șoptind al vostru nume în ultimu-mi suspin.* BOLINTINEANU, O. 2. *N-aud eu din toate părțile aceleași suspine.* EMINESCU, P. L. 86. *Avea... suspinul adînc.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 409, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Nu-și putu stăpîni un ușor suspin.* AGÎRBICEANU, S. 442. *Cîte suspinuri dureroase... nu-i trimiteam eu.* HOGAȘ, DR. II, 55, cf. RESMERIȚĂ, D. *Se auziră șoapte, risete înfundate, un suspin.* M. I. CARAGIALE, C. 120, cf. CADE. *Auzi deodată, foarte deslușit, un suspin greu.* REBREANU, R. II, 207. *Cu soarta nu se ia nimeni de păr, n-o s-o înduplecăm noi cu o lacrimă sau cu un suspin.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 100, cf. SCRIBAN, D. *Sînt suspine nu de tristețe, ci de imensă viață.* CĂLINESCU, C. O. 310. *Suspinul neașteptat al unei femei.* PREDA, R. 193, cf. DL, DM. *N-am auzit nici un suspin, n-am provocat nici o suferință.* CONTEMP. 1969, nr. 1 175, 1/1, cf. M. D. ENC., DEX. *Fă-mă pasăre măiastră,... Să aud al lui suspin.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 134. *Suspinul arată patima sufletească.* ZANNE, P. VIII, 539. ✧ (Prin analogie) *Suspine de greieri înmiuau... inima lui bună.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 326. *Privighetoarea scoase un suspin.* ARGHEZI, S. V, 229. ✧ Fig. *Astăzi inima timpului Își măsoară cu-un suspin popasul.* BLAGA, P. 351. *A fost o cină de suspine a tainei în care ne tot căutăm.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 125, 4/2. ✧ Expr. **A-și da ultimul suspin** = a muri[1] **(1)**. *Își dă ultimul suspin.* MACEDONSKI, O. I, 240, cf. DL, DM, DEX. ✦ P. anal. Sunet tînguitor scos de un instrument muzical. *Mai poate abia să scoată o șoaptă dureroasă... C-al unei coarde rupte suspin melodios.* ADAM, R. 22. *Suspinele ceterii au devenit mai aprige.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 75.

2. (De obicei la pl.) Respirație scurtă și întretăiată, provocată de un plîns puternic; p. ext. sughiț **(1)**; (popular) suspinare **(2)**. *Cine va putea să rabde acea înfricoșată... urgie a județului... împlut de plîngere și cu suspini?* CORESI, EV. 36. *Să deștepți din bogat sărac, din vesele în lacrămi și în suspini.* VARLAAM, C. 307. *Se auzi plîngere și suspin și țipet mult.* N. TEST. (1648), 4ᵛ/17. *Te vor mîngîia... și între suspinuri te bucuri și între lacrămi, dojenesc.* MOLNAR, RET. 8/15. *Suspinurile i-au înecat glasul.* BUZNEA, F. V. 106/4, cf. VALIAN, V. *Ascunsei lacrimile și suspinele mele.* BOLINTINEANU, O. 340. *Șoptea încet, foarte încet și înecată de suspinuri.* EMINESCU, P. L. 95. *Suspinele Anei se mulcomiră din ce în ce mai ușurate.* REBREANU, I. 311. *Printre suspine bătrîna o lămuri.* BASSARABESCU, V. 43. *Tulburător de tînără în haina de doliu și-n suspinul ei mare de plîns.* TEODOREANU, C. B. 258. *Auzul... deosebi în apropiere suspine înăbușite.* SADOVEANU, O. XII, 83. *Și bătea un vînt de seară ... Ca un plînset în suspine.* PARASCHIVESCU, C. T. 91, cf. DL. *Începu să plîngă încet fără suspine.* T. POPOVICI, SE. 13, cf. DM, M. D. ENC., DEX. *De lacrimi abia zărește De suspin abia grăiește.* BALADE, III, 193.

3. Fig. (Învechit, popular și familiar) Necaz **(1)**; supărare **(4)**; suferință. *Că scădzu în dureare viața mea și anii mieĭ întru suspiri.* PSALT. 52. *Aceastea sînt... netrecutele Paști de unde au fugit boala și suspinile.* CORESI, EV. 123. *Acolo nu sămt suspini.* VARLAAM, C. 95. *De unde fug toate durerile, grijile și suspinili* (a. 1669). GCR I, 186/7. *Cu o suflare răcorești suspinu-mi.* EMINESCU, P. I, 200. *Același suspin după cele duse pentru totdeauna.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 360. *Ea s-a dus în împărăția drepților unde nu este întristare, nici suspin.* SADOVEANU, O. XV, 48. *Inimioară, cu suspin, Mult mă mir cum te mai ții.* FOLC. MOLD. II, 498.

4. (Sudul Transilv. și prin nord-estul Ban.) Astmă (la cai). *Vindecă... pre oameni de bubă, iară pre cai de suspin.* MARIAN, O. II, 76, cf. PĂCALĂ, M. R. 270, DL, DM, DEX. [Calul] *strănută, că are suspin.* ALR II/I MN 7, 6 851/2, cf. A II 9, 10.

— Pl.: *suspine* și (învechit) *suspinuri*, (m.) *suspini*.

— Postverbal de la **suspina**.

SUSPINÁ vb. I. Intranz. **1.** (Despre oameni) A scoate un suspin **(1)**; a ofta, (regional) a șioi[2] **(1)**, a șușcăi **(1)**, a șușui. V. geme. *Plîns-am voao și n-ați suspinat.* CORESI, TETR. 23. *Feciorii lu Izdrail suspinară și strigară.* PO 185/3. *Vai de voi carii rîdeți acum, că veți suspina și veți plînge.* N. TEST. (1648), 74ᵛ/11, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. *Lase să ofteaze și să suspine.* TICHINDEAL, F. 443/14, cf. LB. *Abia îl vede cineva zîmbind și foarte rar suspinînd.* HELIADE, L. B. I, 13/5, cf. I. GOLESCU, C. *Tu zaci în lanțurile capriciilor, suspinînd.* GENILIE, G. 7/4, cf. POLIZU. *El suspină adînc.* PELIMON, I. 9/17. *Mă făcea să suspin pînă în adîncul sufletului.* SION, P. 367. *Zmăul ... suspină și zise.* CREANGĂ, O. 172. *Din cînd în cînd suspina în somn.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 280, cf. DDRF, ȘĂINEANU². *Suspina din cînd în cînd.* IOSIF, PATR. 10, cf. TDRG. *Suspină adînc.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 132, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Suspină cu o nemărginită milă pentru propriu-i destin.* C. PETRESCU, Î. I, 3. *Fana a suspinat ușurată.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 253. *Cucoana... suspina în tăcere.* TEODOREANU, M. U. 127. *Sînt bucuroasă că am venit, suspină duduia.* SADOVEANU, O. XII, 692, cf. SCRIBAN, D. *Privea... tabloul de care se îndrăgostise suspinînd de plăcere.* CĂLINESCU, S. 72. *Vădanele tale or fi suspinînd pe mal.* TUDORAN, P. 180, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Eu de jale tot suspin.* BÎRLEA, L. P. M. I, 122, cf. A II 3, 6, 8. ✧ Fig. *Nici un zefir nu va suspina pentru tine.* HELIADE, L. B. I, 132/5. *Suspină zvonul frunzei care moare.* GOGA, POEZII, 250. *Suspină trist în urmă... Salcîmul de la poartă.* IOSIF, PATR. 73. *Cîntarea... se stingea, suspinînd pînă la capăt.* M. I. CARAGIALE, C. 10. *Pe canaluri suspinau romanțele.* LOVINESCU, C. IV, 125. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Iar ea, vorbind*

cu el în somn, Oftînd din greu suspină: O, dulce-al nopții mele domn, De ce nu vii tu? Vină! EMINESCU, O. I, 162. ✦ P. anal. (Despre instrumente muzicale) A emite sunete duioase. *Începe apoi să suspine vreo ceteră.* AGÎRBICEANU, S. P. 63. *Întîi auzi suspinînd o vioară.* STANCU, Ș. 303.

2. Intranz. (Despre oameni; adesea în corelație cu plînge) A plînge cu suspine **(2)**. *Suspina-veți și plînge-veți.* CORESI, TETR. 128. *Plîngea cu amar suspinînd din inimă.* DRĂGHICI, R. 13/19, cf. VALIAN, V. *Plînge și suspină tînăra Domniță.* BOLINTINEANU, O. 33. *Tata suspină ușor... și nu-ncetează să plîngă.* STANCU, M. I. 22, cf. DL, DM. *Putea plînge așa ceasuri întregi și... suspina atît de sfîșietor.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 92, 16/3, cf. M. D. ENC., DEX. *Plîngi fiicuță și suspină Că mergi în casă străină.* MARIAN, NU. 538. *Plîng măicuță și suspin La inimă am venin.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 503. ✧ Fig. *Doar izvoarele suspină.* EMINESCU, O. I, 207. *Un pîrîiaș suspinînd pe sub frunze veștede.* I. BOTEZ, B. I, 5. *Suspina toată noaptea cișmeaua.* CĂLINESCU, O. I, 17. *Ascultam cum suspinau streșinile.* LĂNCRĂNJAN, C. I, 75. ✦ (Învechit) A se văita. *Suspinam unii către alții.* NEAGOE, ÎNV. 198/8. ✧ *Nu suspinați unul pre alalt.* N. TEST. (1648), 179ᵛ/20.

3. P. ext. (Despre oameni) A-și exprima o durere (morală) prin suspine **(1, 2)**. *De-ai suspinat, te gătește în veci a te bucura.* HELIADE, O. I, 458. *Văd pe unii că suspină Sub tirani.* SION, POEZII, 42/2. *Nobili fii ai Românie Pînă cînd să suspinați?* BOLINTINEANU, O. 1. *Salomia suspina de dorul cerului lăsat departe.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 171. *Petrarca a suspinat douăzeci de ani pentru Laura.* CĂLINESCU, S. 130. ✧ (Prin metonimie) *A voastră inimă Atunci ca-n sus suspină.* ASACHI, F. 62/18. *Al vostru suflet plînge, suspină în tăcere.* R. IONESCU, C. 10/1. *Tu cè-n veacuri schimbi un an pentr-un suflet ce suspină.* ALECSANDRI, P. I, 10. *Dar inima mea suspină Și nimica n-o alină!* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 99. *Săraca ș-a mea inimă Pe miez-de-noapte suspină.* BÎRLEA, L. P. M. I, 47. ✧ (Prin sinecdocă) *Acum Dacia suspina de toate părțile sub jugul turcilor.* MAG. IST. I, 80/24. ✧ Expr. **A suspina după cineva** (sau **ceva**) = a-și manifesta regretul pentru pierderea cuiva (sau a ceva); p. ext. a-i fi dor de cineva sau de ceva. *Aduce răceala... între suveran și popor, făcînd... pe popor să suspine după starea trecută.* GHICA, C. E. II, 473. *Statele noastre... sînt anarhice și suspină după despotismuri.* PHILIPPIDE, P. 204. *Socialiștii nu uită să suspine după nici o clasă veche.* IBRĂILEANU, SP. CR. 197. *Ai să suspini amar după prietenii de care te lipsești.* C. PETRESCU, O. P. I, 96. *Suspina după libertate.* T. POPOVICI, S. 117. ✦ Tranz. Fig. (Complementul indică sentimente, cîntece etc.) A exprima sau a intona cu dor ori cu jale. *Nimeni n-a suspinat dragostea cu mai multă tinerețe.* BOLLIAC, M. 11/20. *Doina zic, doina suspin, Tot cu doina mă mai țin.* ALECSANDRI, P. P. 224. *Mi se plîng ciobanii... Și-mi suspină-n noapte rugă de ceasloave.* GOGA, POEZII, 216. *Am suspinat zadarnic rugi fierbinți.* PETICĂ, O. 311. *Cu zeci de veacuri anterior celui dintîi cîntec pe care l-au suspinat păstorii.* SADOVEANU, O. IX, 17. *Fără tine Cyrano nu și-ar suspina dragostea.* LOVINESCU, C. IV, 38. ✧ Refl. *Avem nevoie omenească să ne suspinăm durerile.* în PLR II, 87.

— Prez. ind.: *suspin.*

— Lat. **suspirare.**

SUSPINÁRE s. f. Faptul de a suspina.

1. (Învechit și popular) Suspin **(1)**. Cf. suspina **(1)**. *Anii mei cu suspinare slăbi cu mesărătate.* PSALT. HUR. 24⁵/9. *Dereptu chinul mișeilor și suspirarea meșerilor.* PSALT. 17. *Nu avea tărie din virtutea lui, ce suspinare avea pururea.* CORESI, EV. 58, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, I. GOLESCU, C., VALIAN, V., POLIZU. *Ce răcnete grozave! Ce amară suspinare!* NEGRUZZI, S. II, 6. *Poetul l-astea toate, el simtă grea mișcare; în palpit crud sloboade o lungă suspinare.* BOLLIAC, O. 69, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Stau îngrozit de suspinarea voastră.* GOGA, POEZII, 187, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ (Prin analogie) *Marea-ncet adoarme c-o suspinare grea.* ALECSANDRI, P. I., 237. *Din adierea vîntului prin ierburi, din țîrîitul greierilor, din mii de sunete ușoare și nedeslușite, se naște ca o slabă suspinare ieșită din sînul obosit al naturii.* ODOBESCU, în DL.

2. (Popular) Suspin **(2)**. Cf. suspina **(2)**. *Cîte necazuri și cît plîns cu suspinare!* CONACHI, P. 82. ✧ (Prin analogie) *Tace în frunziș privighetoarea, Cu pieptul sfîșiat de suspinări.* CERNA, P. 167. *Viața veșnică, unde nu mai este nici întristare, nici suspinare.* AGÎRBICEANU, S. 111, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Tot trăiai pîn-la gustare Cu lacrămi și suspinare.* FOLC. TRANSILV. I, 162.

— Pl.: *suspinări.*

— V. **suspina.**

SUSPINÁT s. n. (Învechit) Suspin **(1)**. *Și asculta suspirata fărecaților a dezlega feciorii omoriților.* PSALT. HUR. 84²/17, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Poți cîștiga cu vorba ... cu suspinatul.* FM (1841), 194¹/31.

— Pl.: *suspinaturi.* — Și: (învechit, rar) **suspinátă** s. f.

— V. **suspina.**

SUSPINÁTĂ s. f. v. **suspinat.**

SUSPÍNĂ s. f. v. **sulfină.**

SUSPINĂTÓR, -OÁRE adj. (Despre oameni sau despre sufletul, inima etc. lor) Care suspină **(1)** (des); (învechit) suspinînd, (regional) suspinos. *Conteneaște durerile multe suspinătoriului meu suflet.* MINEIUL (1776), 201 ¹²/22, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DEX. ✧ Fig. *James le-a numit într-o formulă de suspinătoare aspirație, care e titlul unui volum al său.* RALEA, S. T. III, 174. ✧ (Substantivat) *Nici una nu are în juru-i atîția suspinători ca dînsa.* GANE, N. II, 213. *Nu e romantic pentru că nu e suspinător după trecut.* IBRĂILEANU, S. 90, cf. CADE. *Proastă ești tu Aurico — vorbi Aglae suspinătoarei.* CĂLINESCU, E. O. I, 131. ✦ (Despre instrumente muzicale) Care emite sunete duioase, triste. *Urechea ascultătorului așteptă acordul viorilor suspinătoare.* TEODOREANU, M. III, 246.

— Pl.: *suspinători, -oare.*

— **Suspina** + suf. *-ător.*

SUSPÍNDE vb. III v. **suspenda.**

SUSPINÍND, -Ă adj. (Învechit; despre inima oamenilor) Suspinător. *Cîte inime rîzînde, Dar pe cîte suspinînde Le delasă-ncetinel.* EMINESCU, O. I, 14. *O locuință elegantă, plină de obiecte de artă, ce erau atîtea daruri primite de la atîtea inimi suspinînde.* GANE, N. I, 103. ✧ Fig. *Noaptea vine-neetișor Cu-a ei umbre suspinînde.* EMINESCU, O. I, 13.

— Pl.: *suspinînzi, -de.*

— V. **suspina.**

SUSPINÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Prin Bucov.; despre inima oamenilor) Suspinător. *Inimioară suspinoasă Nu-ș cînd te-oi vedea voioasă.* ȘEZ. XXI, 50.

2. (Învechit și regional; despre cai) Astmatic. *Nimic nu mîncară, De-abia ședea pe iapa suspinoasă.* BUDAI-DELEANU, T. V. 77, cf. DR. V, 105.

— Pl.: *suspinoși, -oase.*

— **Suspina** + suf. *-os.*

SUSPINSÓRIU s. n. v. **suspensor²**.

SUSPIȚIÁ vb. I v. **suspiția.**

SUSPÍȚIE s. f. v. **suspiciune.**

SUSPIȚIONÁ vb. I v. **suspiciona.**

SUSPIȚIÓS, -OÁSĂ adj. v. **suspicios.**

SUSPÍȚIU s. n. v. **suspiciune.**

SUSPIȚIÚNE s. f. v. **suspiciune.**

SÚSSEX s. m. și f., adj. invar. (Găină sau rasă de găini) crescută pentru ouă (cu o producție de 130—180 de bucăți anual) și pentru carne (cu o greutate corporală de 3—4 kg). Cf. DER. ▭ *Sussex este mai rentabilă decît alte rase. Găină sussex. Cocoși sussex.*
— Pronunțat: *sasics.*
— De la n. pr. **Sussex.**

SUSTÁ vb. I v. **șușcăi.**

SUSTANTÍV, -Ă s. n., adj. v. **substantiv.**

SUSTÁNȚĂ s. f. v. **substanță.**

SUSTÉM s. n. v. **sistem.**

SUSTEMÁTIC, -Ă adj. v. **sistematic.**

SUSTENTÁȚIE s. f. Proprietate a unui corp de a se menține la un anumit nivel în masa unui fluid prin mijloace adecvate. Cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX, DN[3]. ✦ Forță verticală care împinge în sus o aeronavă Cf. DN[3].
— Pl.: *sustentații.*
— Din fr. **sustentation.**

SUSTRACȚIÚNE s. f. (Rar) Furt. Cf. DM, DN[2], DEX.
— Pronunțat: *-ți-u.* — Pl.: *sustracțiuni.*
— Din fr. **soustraction.**

SUSTRÁGE vb. III. **1.** Tranz. (Mat.; învechit) A scădea **(3).** Cf. I. GOLESCU, C. *Adaog 8 cu 4 și am 12, de la care sustrăgînd 9 rămîn 3.* ASACHI, E. I, 99/23. *A subtrage se cheamă a scoate un număr din altul.* ANDRIEVICI, A. 32/1. *Ca să putem subtrage... punînd un punt deasupra cifrei din care am luat uniunea, punem însă unul și deasupra nulei.* LAZARINI, M. 32/24, cf. CADE, SCRIBAN, D.

2. Tranz. (Complementul indică bani sau bunuri care aparțin altcuiva) A pune stăpînire fără nici un drept (pe ascuns, cu forța sau prin fraudă, prin violență), păgubind pe cineva; a fura, a-și însuși, a lua, (popular) a hoți, (învechit și familiar) a sfeterisi, (învechit, în Transilv.) a șpilui, (regional) a ciușdi, a hărșui, a păși **(2)**, a pili[1] **(2)**, a șuchea[2], a șuchiri **(1)**, (familiar) a ciordi, a subtiliza **(4)**, a șparli **(2)**, a șterge **(II 3)**, a șterpeli **(2)**, (argotic) a furgăsi, a furlua, a mangli **(2)**, a pangli, a șucări **(5)**, a șuti[1]. V. defrauda, delapida, deturna, fraudа. Cf. PROT. — POP., N. D. *Au sustras atîtea coale de hîrtie de la o destinație mai firească.* MAIORESCU, CRITICE, 105, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D. *Sustrăgea mereu din marfa sa piese.* CĂLINESCU, B. I. 82. *N-a fost sustrasă nici o bucată de talpă.* BOGZA, A. î. 108. *Am sustras și am ascuns... recolta.* VINEA, L. I, 189, cf. DL. *Era bănuită că ar fi sustras de acolo covoare.* PREDA, R. 311. *Udau lînă și sustrăgeau jumătate din ea.* T. POPOVICI, S. 75, cf. DM, DN[2]. *A încercat să sustragă cîteva din obiectele expuse.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 192, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ Refl. pas. Fig. *Toate libertățile ce lipsesc și care se sustrag vor fi complete într-o zi.* BOLINTINEANU, O. 258.

3. Tranz. și refl. (Determinat printr-un complement în dativ sau introdus prin prep. „de la") A ieși ori a face să iasă de sub o influență la care este expus în mod obișnuit; a scăpa de o relație nedorită; a rămîne sau a fi lăsat în afara...; a (se) feri. *Nici un corp nu se poate sustrage acțiunii gravitațiunei.* GHICA, C. E. I, 257. *Oricît voiam să mă sustrag, ... mă vizitau.* SION, P. 55. *În groapă grîul este sustras de la acțiunea aerului.* HASDEU, I. C. I, 241. *Viața instinctivă se sustrage de la orice calcul.* MAIORESCU, CR. I, 380. *Se sustrage chiar de la orice discuție serioasă.* id. ib. II, 272. *Vrem de sub farmec a ne sustrage.* MACEDONSKI, O. I, 222. *A te revolta împotriva unei vieți... nu înseamnă deloc a te sustrage influențelor ei.* GHEREA, ST. CR. III, 385. *N-au fost cu totul substrași de la înrîurirea română.* XENOPOL, I. R. I, 156. *România nu s-a putut sustrage influenței europene.* IBRĂILEANU, SP. CR. 260. *Mă sustrag... încercării ei de a mă săruta.* CAMIL PETRESCU, P. 76. *Astfel de caractere par sustrase devenirii.* VIANU, E. 170, cf. DL, DM. *Muzica ușoară... nu se poate sustrage curentelor modei.* M 1968, nr. 11, 17. *O serie de poeți și scriitori sustrași sferei „literare".* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 34, 8/2, cf. DEX.

4. Refl. (Determinat printr-un complement introdus prin prep. „de la") A folosi șiretenia și frauda pentru a nu presta un serviciu datorat legal; a se da la o parte de la îndeplinirea unei obligații; a se eschiva, a fugi, a se strecura **(4)**, (învechit și regional) a șovăi[1] **(II 1)**, (regional) a se da în sus (v. sus **1**), (franțuzism) a se refuza **(2)**, (familiar) a se fofila. V. scăpa **(II 1)**. *Clasele privilegiate se substrăgeau cu prea puține excepțiuni de la purtarea armelor.* BARIȚIU, P. A. I, 424. *Nu poate fi tolerat nimeni a se sustrage și îngădui în circonstanții.* GHICA, C. E. I, 56. *Se sustrăgea de la judecare.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 181. *Avuseseră prevederea să se sustragă de la serviciul militar.* SADOVEANU, O. XIX, 123, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

5. Tranz. și refl. (Învechit; în formele *subtrage, substrage;* determinat printr-un complement introdus prin prep. „de la") A (se) elibera. *Nu i-au rămas alta decît a se subtrage din aceste greutăți.* ASACHI, S. L. II, 108. *Mă substrase din posomorîrea cugetărilor.* PELIMON, I. 250/29.

6. Tranz. (Rar; determinat printr-un complement introdus prin prep. „de la"). A abate (de la ceva). *Am evitat tot ce mi se părea că m-ar putea sustrage de la misiunea mea.* C. PETRESCU, C. V. 25, cf. DL, DM. *Asemenea cazuri îi pot deruta sau sustrage de la ruta firească.* GÎ 1968, nr. 933, 1/7.

— Prez. ind.: *sustrág.* — Și: (învechit) **subtráge, substráge** , (învechit, rar) **supráge** (I. GOLESCU, C.) vb. III.

— Din fr. **soustraire** (după *trage*).

SUSTRÁGERE s. f. Acțiunea de a (se) sustrage și rezultatul ei.

1. (Mat.; învechit) Scădere **(3)**. Cf. sustrage **(1)**. *Subtragerea nu să poate face deacă numărul pe carele voim a-l scădea este mai mare decît acela de la carile voim a-l scădea.* ASACHI, E. I, 17/15. *La subtragere, se dau totdeauna doi numeri.* ANDRIEVICI, A. 32/2. *Subtragerea... este operația prin care, dintr-un număr, se scoate un altul.* LAZARINI, M. 29/21. *Pentru îndemînarea vorbirei se poate da cuantității întîia din operațiunea subtragerei numirea... de subtrasul.* CULIANU, A. 16, cf. SCRIBAN, D.

2. Acțiunea de a pune stăpînire fără nici un drept (pe ascuns, cu forța sau prin fraudă, prin violență), pe un bun care aparține altcuiva, păgubindu-l; furt, însușire, luare, (rar) însușit, luat, sustracțiune, (popular) hoțire, (familiar) ciordire, ciordit, subtilizare **(2)**, șterpeleală, șterpelire, (argotic) furgăsire, furgăsit, furluare, furluat, mangleală, șutire. V. defraudare, delapidare, deturnare, fraudă. Cf. sustrage **(2)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM. *Au acoperit vreme îndelungată sustragerile pînă cînd*

acestea au ajuns la suma de 130 300 lei. SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 194, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Ieșire de sub o influență la care este expus în mod obișnuit; scăpare de o relație nedorită; rămînere în afară...; ferire. Cf. s u s t r a g e **(3)**. Cf. DL, DM, DEX.

4. Folosire a șireteniei sau a fraudei pentru a nu presta un serviciu datorat legal; faptul de a se da la o parte de la îndeplinirea unei obligații; eschivare, fugă, (învechit) șovăială **(II 1)**, (familiar) fofilare. V. s c ă p a r e **(I 5)**. Cf. s u s t r a g e **(4)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DN². *Să acopere sustragerea de la datorie.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 224, cf. M. D. ENC., DEX.

5. (Învechit; în forma *substragere*) Eliberare. Cf. s u s t r a g e **(5)**. *Substragerea Principatelor Române din jugul protectoratului.* BARIȚIU, P. A. II, 580.

6. (Rar) Abatere (de la ceva). Cf. s u s t r a g e **(6)**. Cf. DL, DM.

— Pl.: *sustrageri.* — Și: (învechit) **subtrágere substrágere** s. f.
— V. **sustrage.**

SUSTRÁS, -Ă s. n., adj. **1.** S. n. (Mat.; învechit; în forma *subtras*) Descăzut. Cf. s u s t r a g e **(1)**. *Numerul din care scoatem pe altul se numește subtras.* LAZARINI, M. 30/1. *Pentru îndeminarea vorbirei se poate da cuantității întîia din operațiunea subtragerii numirea... de subtrasul.* CULIANU, A. 16.

2. Adj. (Despre bunuri care aparțin altcuiva) Pe care a pus cineva stăpînire fără nici un drept (pe ascuns, cu forța sau prin fraudă, prin viclenie), provocînd o pagubă; furat, însușit, luat, (familiar) ciordit, șparlit, șterpelit, (argotic) manglit, șutit. V. d e f r a u d a t, d e l a p i d a t, d e t u r n a t, f r a u d a t. Cf. s u s t r a g e **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D., RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. ▭ *Bunurile sustrase au fost recuperate.*

— Pl.: *sustrași, -se.* — Și: (învechit) **substrás, -ă** (SCRIBAN, D.), **subtrás, -ă** adj., s. n.
— V. **sustrage.**

SUSTRÁT s. n. v. **substrat.**

SUSȚIITÓR, -OARE v. **susținător.**

SUSȚINĂTÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. **1.** Adj. (Despre stîlpi, despre grinzi, despre ziduri etc.) Care susține **(1)** o greutate, o povară; sprijinitor **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D. *Numărînd pași egali între cei doi stîlpi susținători, mă opream.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 22, cf. DM, M. D. ENC., DEX.

2. S. m. și f. Fig. Persoană care susține **(2)** ceva sau pe cineva; ajutor, apărător, ocrotitor, protector **(1)**, reazem **(2)**, sprijin **(2)**, sprijinitor **(2)**, (rar) proteguitor, protejator, (învechit) arca, părtinitor **(1)**, păzitor **(4)**, priitor **(1)**, scutitor **(1)**. *Pe acești susținători îi proclamă oameni de ordine.* GHICA, C. E. II, 334. *Susținătorii liberului arbitru.* CONTA, O. F. 137. *Unul din cei mai aprigi susținători ai ordinei.* CARAGIALE, O. III, 156, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², CADE. *Susținătorii unei doctrine.* COCEA, S. II, 313. *Găsea mai zeloși apărători și susținători.* SADOVEANU, O. XIX, 286. *Susținătorul... sufletesc al acestei propagande.* ISAC, O. 353, cf. DL, DM. *Are susținători în mase.* IST. LIT. ROM. II, 687, cf. DN². *Susținătorii... nu și-au pierdut încrederea.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 097, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ S p e c. Persoană care susține **(2)** un sportiv, o echipă sportivă, un club sportiv etc.; simpatizant, suporter. Cf. DSR.

3. S. m. și f. Persoană care susține **(3)** altă persoană, o instituție etc.; întreținător. *Susținătorul familiei.* CADE, cf. SCRIBAN, D., DL, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *susținători.* — Și: (rar) **susțiitór, -oáre** adj. RESMERIȚĂ, D.
— **Susține** + suf. *-ător.*

SUSȚÍNE vb. III **1.** T r a n z. și r e f l. (Despre stîlpi, despre coloane, despre ziduri etc. sau despre oameni ori despre părți ale corpului lor; complementul indică spații, forme de relief sau construcții ori părți ale acestora sau oameni) A (se) așeza, a (se) fixa lîngă ori pe un punct de sprijin astfel încît să (se) mențină în poziția dorită, să nu cadă etc.; a face să-și mențină sau a-și menține echilibrul cu ajutorul unui punct de sprijin (de dedesupt); a (se) propti **(2)**, a (se) rezema **(1, 2)**, a (se) sprijini **(1)**, (învechit, rar) a se stîlpi **(3)**, (regional) a popri **(5)**. *Cu o lovire de mînă a rupt în două stîlpul care susținea culmea casei.* ARISTIA, PLUT. 89/26. *Spațiu împărțit în mai multe galerii și susținut de cîteva coloane.* PELIMON, I. 133/30. *Stătui înmărmurită,... cu o mînă pusă pe o mobilă ca să mă susțin.* BARONZI, M. 485/4. *Sala era naltă, susținută de stîlpi și de arcuri, toate de aur.* EMINESCU, N. 6. *Este un pod susținut de stîlpi subțiri.* CARAGIALE, O. III, 168. *Un larg pridvor boltit și susținut de coloane.* DAVILA, V. V. 59. *Se repezise să-l susție, crezînd că a fost mușcat de cîine.* BART, S. M. 100. *Își construise... un castel cu o mare verandă susținută de coloane scurte.* STANCU, D. 381. *Despărțirea zidului de granit care susținea malul.* VINEA, L. I, 51. *Patru stîlpi de lemn... susțineau tavanul lăsat.* TUDORAN, P. 541, cf. DL, DM. *Coridoarele susținute de pilaștri.* BARBU, PRINC. 118. *Lucu sări din pat, vru s-o susție.* VINEA, L. I, 236. *A intrat susținîndu-l pe profesor de subțiori.* H. LOVINESCU, T. 171, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ R e f l. (Despre oameni sau despre părți ale corpului lor) A-și menține poziția verticală. *Nu se poate susține singură în poziție verticală.* PARHON, O. A. I, 268. *Capul enorm... s-ar fi zis că abia se susține pe gîtul fragil.* C. PETRESCU, Î. I, 163, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ F i g. *Nu există o singură bucată care să se susție prin singurul interes al povestirii.* VIANU, A. P. 242. ✦ R e f l. F i g. (Rar; despre concepte, despre idei etc.) A se baza. *Comparația... se susține pe tehnica însăși a cărții.* CĂLINESCU, C. O. 155. ✦ T r a n z. și r e f l. (Despre fenomene, despre procese etc. naturale; despre acțiuni, despre creații etc. ale oamenilor; complementul indică manifestări, acțiuni etc. ale oamenilor) A face să rămînă sau a rămîne neschimbat un timp (îndelungat); a (se) menține **(1)**, a (se) păstra **(2)**, a rezista **(2)**, a (se) ține, (învechit) a (se) păzi **(II 2)**. *Exemple... susțin atențiunea.* ARISTIA, PLUT. LXXXIV$_2$/19. *Funcțiunea creierilor nu poate susține activitatea sa decît un oarecare timp.* CONTA, O. F. 52. *Timpul frumos se susține.* CADE. *Fu cuprinsă de îndoieli dacă talentul ei... nu era doar o ambiție susținută de împrejurări favorabile.* PREDA, R. 276. *În această piesă ... atenția publicului este susținută de un singur personaj.* V. ROM. martie 1970, 86. ✧ R e f l. p a s. *Unitatea... bisericii celei mari a Răsăritului se susține... prin consultațiuni* (a. 1865). URICARIUL, X, 371. *Dacă lumea trăiește, Dacă armonia se susține, eu sînt pricina.* BOLINTINEANU, O. 361. *Cu jertfe multe se susține focul sacru pe altarul națiunii.* AGÎRBICEANU, S. P. 166. ✦ T r a n z. F i g. (Învechit, rar; despre ființe; complementul este oboseala) A suporta **(3)**. *Ei sînt domoli din fire și nu pot susține nici o oboseală.* HASDEU, I. C. I, 173. ✦ R e f l. și (regional) i n t r a n z. F i g. (Învechit și regional; despre oameni) A rezista **(2)**. *Voi aștepta să văd ce face Bem; că dacă el va voi a se susține, apoi voi fi cu dînsul.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 405, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. *Durmiam înarmați ca să putem să scăpăm... că eram oameni puțini, nu puteam suplinea.* VÎRCOL, V. 48.

2. T r a n z. F i g. (Despre oameni; complementul indică oameni sau manifestări, acțiuni etc. ale lor ori fenomene sociale, economice etc.) A fi alături de una din părți într-un diferend; p. e x t. a participa la reușita cuiva, sau a ceva, la rezolvarea unei situații etc., prin recomandări, prin ajutor material sau moral, prin crearea unor circumstanțe favorabile etc.; p. e x t. a lupta (pentru o idee), a ajuta, a ajutora,

a apăra, a ocroti, a proteja **(1)**, a servi **(2)**, a sprijini **(2)**, a tutela, (rar) a protegui **(1)**, (învechit și popular) a înlesni, (învechit) a îndemna, a protecta, (latinism învechit) a patrocina, (învechit, rar) a protecsui, (familiar) a propti. V. p r i n d e. *Regii ca să te susție Cu dreptatea i te-au mascat.* BOLINTINEANU, O. 162. *Declarase solemn că va susține unirea.* id. ib. 280. *Nu facem, decît să susținem pe d. Urechiă.* MAIORESCU, CRITICE, 183. *Era... dator să-l susție ca tovarăș.* CHIRIȚESCU, GR, 230. *Susțin principiile enunțate de reprezantantul Țărilor de Jos.* TITULESCU, D. 231. *Eu am să vă susțin cît îmi stă în putință.* V. ROM. mai 1955, 31, cf. DL. *În nenumărate alte ședințe... l-ați apărat și l-ați susținut.* PREDA, R. 40. *Vă pricepeți... să susțineți activitatea științifică.* id. ib. 293. *Ar fi polemizat ... cu vreun istoric susținînd vechile teze.* T. POPOVICI, SE. 103, cf. DM. *Susțin direct reforma agrară.* IST. LIT. ROM. II, 529. *Combaterea epidemiei a fost susținută cu multă vigoare.* G. BARBU, A. V. 180, cf. M. D. ENC., DEX. *Eu pe mîndra nu mi-oi da Că mi-a dat-o soacră-mea Să-mi supțiu casa cu ea.* MAT. FOLK. 171. ✧ R e f l. p a s. *Atunci se putea crea și susține industria națională prin protecționism.* GHICA, C. E. II, 543. ✦ S p e c. F i g. A îmbărbăta. Cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D

3. T r a n z. și r e f l. (Subiectul și complementul indică oameni, instituții, organizații, publicații etc.) A (-și) asigura (prin forțe proprii) mijloacele materiale necesare; a (se) întreține, a (se) ține. Cf. STAMATI, D. *Avînd lipsă de mijlcace trebuincioase spre a susține schitul acesta* (a. 1856). URICARIUL, IV, 411/2. *Nici o gazetă nu se poate susține prin ea însăși.* BACALBAȘA, S. A. I, 224. *Din clasa a patra a început să se susție aproape din puterile proprii.* AGÎRBICEANU, A. 106. *Curajul de a susține o familie.* CĂLINESCU, O. I, 101, cf. DL, DM. *Asociația s-a oferit să-l susțină financiar.* IST. LIT. ROM. II, 248, cf. M. D. ENC., DEX. *Cu lucrul mîinilor se susțineau și cu bîrul plăteau dările.* RETEGANUL, P. III, 3. *Am cu ce să mă subțin și la oraș.* CIAUȘANU, V. 200.

4. T r a n z. (Despre oameni, complementul indică păreri, aserțiuni, curente, idei etc.; de obicei determinat de compliniri introduse prin conj. „că") A ajunge la convingerea că..., a c o n s i d e r a, a c r e d e, a g ă s i, a g î n d i, a j u d e c a, a o p i n a, a s o c o t i **(6)**, (popular) a c h i t i, a c u g e t a, (învechit) a c u n o a ș t e, a n u m ă r a[1] **(5)**; a face cunoscut (public) că..., a a d e v e r i, a a f i r m a, a a p r e c i a, a a r ă t a, a a t e s t a, a c e r t i f i c a, a c o n f i r m a, a d e c l a r a, a e x p r i m a, a e x p u n e, a f o r m u l a, a î n f ă ț i ș a, a m a n i f e s t a **(1)**, a p r e t i n d e **(2)**, a p r e z e n t a **(2)**, a p r o n u n ț a **(1)**, a r e l a t a, a s p u n e **(4)**, a z i c e, (livresc) a c o r o b o r a, (învechit) a p o r e s t i s i **(1)**, a p r e t e n d e r i s i **(2)**, (învechit, rar) a p r e t e n d e r i; a arăta convingător, prin raționamente logice, prin exemple etc. că cineva sau ceva este într-un anumit fel, că are anumite caracteristici etc., a a r g u m e n t a, a d e m o n s t r a, a d o v e d i, a î n t ă r i, a m ă r t u r i s i **(2)**, a p r o b a **(3)**, (învechit și regional) a p r o b ă l u i **(3)**, (învechit, rar) a p r u b u i (v. p r o b u i[2]). *Acei filozofi subțineau că nu există nimic în natură.* ARISTIA, PLUT. CV_2/14. *Eu susțineam că țiganii... și-au plătit prețul.* SION, P. 122. *Unii susțin că nu se poate admite generațiunea spontanee.* CONTA, O. F. 204. *Trebuie să poți... să susții astăzi una, mîine alta.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 45. *Pîrgu susținea că, în materie de dame, Pașadia era nul.* M. I. CARAGIALE, C. 56. *Opinia contrară era susținută de Căpitanul Carabu.* CAMIL PETRESCU, U. M. 9. *Rudele susțin că i s-a cam slăbit mintea.* C. PETRESCU, C. V. 76. *Un om cu scaun la cap nu poate susține așa ceva.* VOICULESCU, P. I, 69. *Cetățenii susțineau că s-ar ocupa de „nimicuri".* CĂLINESCU, S. C. L. 91. *Susține anume că artiștii sînt și trebuie să fie sinceri.* VIANU, E. 24. *Susține mortiș că nu are nici un amestec.* STANCU, R. A. IV, 185, cf. DL. *Susținea... că el nu a furat stiloul.* PREDA, R. 239, cf. DM. *Adineauri susțineai totuși că vrei să-mi explici.* T mai 1968, 23, cf. M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar; complementul indică procese juridice) A pleda **(2)**. *Avocatul Olimp Stavrat, care-i susținea divorțul.... a fost cel dintîi.* REBREANU, R. I, 308. *Susținea de mai, mulți ani un proces la Constantinopol.* OȚETEA, T. V. 124. ✦ (Rar; despre oameni; complementul indică opoziția, concurența etc. adversarilor) A înfrunta. *N-au fost în stare să susțină concurența cu industriașii.* GHEREA, în PLR I, 426. *Avea să susție însă concurența ... călugărilor îndrăzneți.* IORGA, C. I. III, 52, cf. DL, DM. *Teatrul trebuie să poată să susțină competiția.* T iulie 1968, 9, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ E x p r. **A susține privirea** (sau **căutătura**) **cuiva** = a privi drept în ochii cuiva; a înfrunta privirea cuiva. *Nu m-aș cerca să-i susțin căutătura.* BARONZI, M. 592/28. *Zise Grigore ferm și susținîndu-i privirea.* REBREANU, R. I, 123. *Nu-i mai putu susține privirea și-și plecă ochii.* T. POPOVICI, SE. 314. *Nuța îi susținea privirile fără să clipească.* L 1965, nr. 16, 6/6.

5. T r a n z. (Despre forțe armate, despre flote sau despre persoane, despre popoare etc.; complementul indică lupte) A lua în sarcina sa sau a efectua cu mijloace, cu eforturi etc. proprii; a da, a desfășura, a duce, a purta **(III 2)**, a suporta **(2)**. *Vasele... au susținut lupta cu nespusă constanță.* ARISTIA, PLUT. 311/12. *Românii pot fi mîndri de luptele ce au susținut.* GHICA, C. E. I, 154. *Cîte lupte am susținut, cît curaj s-a arătat* (a. 1887). PLR I, 70. *Românii trebuiră să susțină lupte crîncene, chiar la ei acasă.* XENOPOL, I. R. III, 75. *Baza... devenirii și progresului au fost găsite în popoare și în luptele pe care acestea le-au dvut de susținut.* VIANU, L. U. 570. ✦ (Despre candidați, despre studenți, despre elevi etc.; complementul indică examene, concursuri, teze de licență, de doctorat etc.) A-și prezenta (cu succes) cunoștințele în scris, oral etc., în cadru organizat, pentru a obține un titlu, o promovare, o angajare etc.; a da. *A renunțat ... a mai susține, licența în drept.* CARAGIALE, O. II, 42. *Tezele trebuiesc susținute în costum adecvat.* ARGHEZI, S. X, 15, cf. DL, DM. *Mi-am susținut examenul.* T august 1964, 84. *Și-a susținut în 1850, teza de doctor în medicină.* G. BARBU, A. V. 230, cf. M. D. ENC., DEX. *Candidații au dreptul să susțină probele de examen în limba maternă la disciplinele pe care le-au studiat în această limbă.* SCÎNTEIA, 1980, nr. 11 762. *Lotul olimpic de la lupte libere susține, săptămîna aceasta, un test important.* RL 1980, nr. 11 085. ✦ (Despre oameni; complementul indică spectacole, concerte, roluri, partituri etc.) A executa în fața publicului. V. d a, j u c a, i n t e r p r e t a, p a r a s t i s i **(2)**, p r e z e n t a, r e p r e z e n t a **(2)**. *Nu puneau pe scena noastră asemenea dificile partițiuni decît numai atunci cînd... le punea la dispoziție artiști capabili de a le susține.* FILIMON, O. II, 247. *Reușește să susțină anual aproximativ cîte 4,5 concerte.* M 1968, nr. 11, 42. *Rolul titular masculin este susținut de Omar Shariff.* CINEMA, 1968, nr. 1, 22. *Membrii ansamblului au fost solicitați să susțină alte spectacole.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 142. *Au susținut energic și constant partitura cea mai bogată a piesei.* V. ROM. martie 1970, 104. ✦ (Despre sportivi sau despre echipe sportive; complementul indică jocuri, probe, activități etc. sportive) A participa la o competiție sportivă oficială; a juca. *Echipa reprezentativă a țării noastre va susține miercuri... un nou joc internațional cu selecționata R. D. Germană.* RL 1980, nr. 11 016. *Lotul de tineret al țării noastre a susținut duminică un meci amical în Italia.* ib. nr. 11 060.

— Prez. ind.: *susțin* și (învechit, popular și familiar) *susțiu* conjunct. pers. 1 și: *să susțiu.* — Și: (învechit și regional) **subțíne** vb. III, (învechit) **susținéă** vb. II, (regional) **supțíne** (prez. ind. *supțiu*) vb. III, **supținéă** vb. II.

— Din lat. **sustinere** (după *ține*).

SUSȚINEÁ vb. II v. **susține.**

SUSȚÍNERE s. f. Acțiunea de a (se) susține și rezultatul ei.

1. Așezare, fixare a unor construcții sau a unor părți ale acestora cu ajutorul unor stîlpi, a unor coloane, a unor ziduri etc. lîngă ori pe un punct de sprijin, astfel încît să se mențină în poziția dorită, să nu cadă etc.; menținere a echilibrului cu ajutorul unui punct de sprijin (de dedesupt); proptire, sprijinire **(1)**, (învechit) poprire **(4)**, (învechit, rar) stîlpire **(2)**. Cf. susține **(1)**. Cf. RESMERIȚĂ, D., SCRIBAN, D. *Bară de susținere.* DL, cf. DM. *O centură pentru susținerea abdomenului.* ABC SĂN. 318, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Susținerea edificiului fictiv.* MAIORESCU, CRITICE, 81. ✦ (Rar) Întemeiere. Cf. DL, DM, DEX.

2. Fig. Participare la reușita unor persoane sau a unor manifestări, acțiuni etc. ale acestora, a unor fenomene sociale, economice, a unor instituții etc., la rezolvarea unei situații etc. prin sprijin material sau moral, prin crearea unor circumstanțe favorabile etc.; p. ext. luptă (pentru o idee); ajutare, ajutor, ajutorare, apărare, ocrotire **(1)**, patronare, protecție **(1)**, protejare **(1)**, sprijin **(2)**, sprijinire **(2)**, tutelaj, tutelare, (rar) proteguire, (învechit și popular) înlesnire, (învechit) îndemînare, (grecism învechit, rar) prostasie, (familiar) proptire. Cf. susține **(2)**. *Societăți pentru susținerea întreprinderii noastre.* HASDEU, I. C. I, X, cf. DL, DM. *O convingătoare susținere a creației ei originale.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 210. *Școala a devenit un factor de serioasă susținere a culturii naționale.* IST. LIT. ROM. II, 35. *Una din cele mai mari campanii duse de ziar a fost susținerea Memorandumului din 1892.* MAGAZIN IST. 1974, nr. 9, 17, cf. M. D. ENC., DEX.

3. Asigurare (prin forțe proprii) a mijloacelor materiale necesare unor persoane, unor instituții, unor organizații, unor publicații etc.; întreținere. V. subvenționare. Cf. susține **(3)**. *Li s-au dat pămînturi pentru a lor susținere.* FM (1842), 218[2]/24, cf. STAMATI, D. *Cele... suficiente la susținerea de viață.* ARISTIA, PLUT. 202/13. *Pentru susținerea familiei.* GHICA, C. E. I, 192. *Susținerea familiei.* DL, DM. *Să contribuie la susținerea materială a noii școli.* IST. LIT. ROM. II, 112, cf. M. D. ENC., DEX.

4. Faptul de a avea o părere, o idee etc., considerare, găsire, gîndire, judecare, socotire **(5)**, (rar) opinare, (popular) chitire, cugetare, (învechit) cunoaștere; aducere la cunoștință a unei păreri, a unei idei etc., adeverire, afirmare, apreciere, arătare, atestare, certificare, confirmare, declarare, exprimare, expunere, formulare, înfățișare, manifestare **(1)**, prezentare **(2)**, pronunțare, relatare, zicere, (livresc) coroborare, (rar) pretindere, spunere **(2)**, (învechit, rar) parastisire; faptul de a arăta, convingător, prin raționamente logice, prin exemple etc. că cineva sau ceva este într-un anumit fel, că are anumite caracteristici etc., argumentare, demonstrare, dovedire, întărire, mărturisire **(2)**, probare **(2)**, (învechit și regional) probăluire **(3)**. Cf. susține **(4)**. *În susținerea ei* [a teoriei], *voi aduce... dovezi pozitive.* CONTA, O. F. 212. *Susținerea ideilor.* DL, cf. DM. *Gîndirea lui* [Micu] *nu se reduce... la susținerea „latinității".* IST. LIT. ROM. II, 39, cf. M. D. ENC., DEX.

5. Efectuarea unei acțiuni sau activități militare cu mijloace, cu eforturi proprii; desfășurare, ducere, (rar) purtare. V. zicere, interpretare, prezentare, reprezentare **(2)**, reprezentație **(1)**. Cf. susține **(5)**. *Au dovedit multă vitejie în susținerea războiului.* ✦ Prezentare, în scris, oral etc., a cunoștințelor la un examen, la un concurs etc., pentru a obține un titlu, o promovare, o angajare etc. Cf. susține **(5)**. *Cu o zi înainte de susținerea lucrării.* TEODOREANU, M. III, 74. *Susținerea dizertației de candidat în științe.* DL, cf. DM, M. D. ENC., DEX. ✦ (Rar) Desfășurare, în fața publicului, a unui spectacol; interpretare, într-un spectacol a unui rol, a unei partituri etc. *Susținerea rolului lui Hamlet i-a adus faima.* ✦ (Rar) Participare a unui sportiv, a unei echipe sportive la o competiție oficială. Cf. susține **(5)**. *Susținerea meciului de mîine s-a amînat.*

— Pl.: *susțineri.*

— V. **susține.**

SUSȚINÚT, -Ă adj. **1.** (Despre forme de relief, despre construcții sau despre părți ale acestora etc.) Care este așezat sau fixat (cu stîlpi, panouri etc.) lîngă ori pe un punct de sprijin astfel încît să se mențină în poziția dorită, să nu cadă etc.; care își menține echilibrul cu ajutorul unui punct de sprijin (de dedesupt); proptit, rezemat **(1)**. Cf. susține **(1)**. *Zidul susținut al casei a rămas întreg după cutremur.*

2. Fig. (Despre oameni sau despre manifestări, acțiuni etc. ale lor ori despre fenomene sociale, economice etc.) La a cărui reușită sau rezolvare a participat cineva prin recomandări, prin sprijin material sau moral, prin crearea unor circumstanțe favorabile etc.: ajutat, ajutorat, apărat, protejat **(1)**, (rar) ocrotit, patronat, tutelat, (învechit și popular) înlesnit. Cf. susține **(2)**. *Om susținut.* DSR.

3. Fig. (Despre manifestări, acțiuni, creații etc. ale oamenilor) Care se menține, fără întrerupere, la același nivel (înalt) sau la același ritm (intens), activ, constant, continuu, neîntrerupt, neobosit **(2)**, viu, (învechit) nepregetat **(2)**, nepregetător **(2)**; care manifestă sau care dovedește perseverență și același interes, aceeași pasiune, asiduu, insistent perseverent, silitor **(II 1)**, sîrguincios, sîrguitor, stăruitor **(2)**, tenace **(2)**, zelos. V. stăruitor **(1)**. *A da o atențiune susținută unei cetiri serioase.* GHICA, C. E. I, VIII, cf. PROT. — POP., N. D. *O scrisoare de un gen susținut.* CARAGIALE, O. VII, 8. *O locvacitate copioasă și susținută.* IBRĂILEANU, A. 79, cf. RESMERIȚĂ, D., ȘĂINEANU, D. U., CADE. *I-a lipsit doar condiția esențială a unei activități mai susținute.* LOVINESCU, C. IV, 39. *Urmăream cu cea mai susținută luare-aminte prelegerile lui.* SADOVEANU, O. XVI, 461. *O comunicație continuă și susținută.* PUȘCARIU, L. R. I, 215. *Chingile unui efort susținut.* BLAGA, H. 94. *A dat unele susținute atacuri.* RALEA, S. T. I, 37. *Un susținut concurs de imagini.* CONSTANTINESCU, Ș. II, 199, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *susținuți, -te.*

— V. **susține.**

SUSUOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUSÚI s. n. v. **sisliac.**

SUSUIÁC s. n. v. **sisliac.**

SUSUIOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SUSUOÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SÚSUR s. n. Zgomot slab, continuu, monoton, lin și plăcut, produs de apă (cînd curge) (v. clipoceală, clipocire, clipocit, șoșot[1]), de frunzele bătute de vînt (v. șoșet) sau de adierile de vînt; murmur **(1)**, șopot[1] **(2)**, sunet **(1)**, zvon, (rar) susurare, (rar) murmuială[1], murmurare **(1)**, murmureală, zuzet, (învechit) murmuit, (învechit, rar) murmuire[1]. V. fîșîială, fîșîire, fîșîit, foșneală, foșnet, foșnire, foșnitură, freamăt, fremătare. *Noaptea-ntreagă cîntă l-al apelor susur?* HELIADE, O. I, 114. *Briliant vărsa cu fală Al fîn-*

ținei viu susur. I. VĂCĂRESCU, P. 13/2. *Se auzea... susurul alene al vîntulețului de vară.* ODOBESCU, S. I, 140. *Băiatul auzi în baia zînelor un susur de apă.* ISPIRESCU, L. 163. *Versul meu... plînge la susurul de izvoare.* MACEDONSKI, O. I, 112, cf. DDRF. *Cu cît m-apropiam, deslușiam în tăcere un susur.* ADAM, R. 7, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Purcede-un cînt din creangă-n creangă și-un susur blînd din mlădă-n mlădă.* ANGHEL, Î. G. 23. *Nimic nu se aude decît pașii lor... și susurul frunzelor neastîmpărate.* AGÎRBICEANU, A. 180. *La fiece pas șoapta pădurilor și susurul apelor îmi mîngîie auzul.* HOGAȘ, DR. I, 51, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Susurul acestor codri se stinsese o dată cu doine din Caval.* GALACTION, O. 285. *Aud și-acum susurul Mureșului.* VLASIU, A. P. 174. *Părea se înfiora în afundul luncilor un susur de vînt.* SADOVEANU, O. XVIII, 33. *Cu susure de mătasă... Trece vîntul.* ARGHEZI, VERS. 75. *Zgomote mai mult sau mai puțin agreabile (susurul apelor, foșnetul frunzelor ...).* CĂLINESCU, C. O. 329. *Susur lin A picurat din plop și din arin.* V. ROM. iulie 1954, 232. *Numai susurul Prahovei, numai detunătura... turburau tihna locului.* PAS, L. II, 156. *Urechile îi sînt pline de susurul etern al dezghețurilor polare.* VINEA, L. I, 422, cf. DL. *Ar fi putut merge cu ochii închiși, ascultînd susurul frunzelor de cucuruz.* T. POPOVICI, SE. 10. *Susurul surd izvorît de sub bolți de frunze.* LABIȘ, P. 247, cf. DM, DN[2]. *Streșini din care picură, ceri cu nori albi,... susur de pîrîu.* CINEMA, 1968, nr. 2, VI, cf. M. D. ENC., DEX, CHEST. IV 52/62, 383, 558. ✧ (Prin analogie) *Vreau lîngă noi susurul samovarului,* GALACTION, O. A. I, 85. ✧ Fig. *Luceafăr trecător... pe care s-au grăbit a-l stinge ... chiar în zorile vieții sale și în primul susur... al poeziei noastre.* ODOBESCU, S. III, 121. *Dintr-o dată susurul de viață a secat în el.* VOICULESCU, P. I, 215. *Știința-i oarbă, cu-n susur, din desime I-o neagă miezul tainic al sevei unanime.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 19, 5/1. ✦ P. anal. (Rar) zumzet; zornăit. *A rămas fixat în noi și acel susur neostoit al gîngăniilor pămîntului.* SADOVEANU, O. X, 400. *Susur mare de lăcuste.* BLAGA, POEZII, 235. *În jilț mătăniile își duceau mai departe susurul.* GALAN, Z. R. 243. *Susurul aripilor diafane devine vuiet mare în spațiile fără sfîrșit.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 89, 8/1. ✦ (Rar) Murmur **(2)**. *Cuvintele lor se împreunau într-un susur de bucurie ascunsă.* REBREANU, R. I, 247.

— Pl.: *susure.* — Și: (regional) **súrsur** s. n. POPESCU, B. III, 10.

— Postverbal de la **susura.**

SUSURÁ vb. I. Intranz. (Despre ape care curg, despre frunze bătute de vînt, despre adieri ale vîntului) A produce un zgomot slab, continuu, monoton, lin și plăcut; a murmura **(1)**, a suna **(1)**, a șopoti **(2)**, a șușoti **(1)**, a șușui[2] **(1)**, (învechit) a murmui[1] **(1)**. V. clipoci, fîșîi, foșni, fremăta, (regional) șușura. Cf. ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE. *Frunzele abia îndrăzneau să susure timid.* C. PETRESCU, S. 8. *Susură vîntul pribeag.* LESNEA, VERS. 226. *Adierile vîntului trec susurîndu-i pe la urechi.* SADOVEANU, O. XX, 533. *Către cetate frunza susură.* BLAGA, P. 209, cf. GRAUR, E. 146. *Alături susura apa unei mici arteziene.* PREDA, R. 157. *Frunzele lui mici și albicioase susurau în vînt ca un izvor.* V. ROM. noiembrie 1964, 24, cf. DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. *Apa vie susură undeva și iarba fiarelor poate fi găsită.* CONTEMP. 1969, nr. 1181, 3/1. ✧ (Prin analogie) *Susura chitara de deasupra patului, cînd se izbeau razele soarelui de coarde.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 155. *Acest sat, cu case și eăsuțe curate... susura ca un izvor de sănătate.* CAMIL PETRESCU, O. II, 700. *Un fel de flaut subțire susură cîntece de demult.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 62, 29/2. ✧ Fig. *Îi susura un fel de liniște ciudată în inimă, un fel de mîngîiere.* POPA, V. 99. ✦ P. anal. (Rar; despre insecte) A zumzăi. (Prin sinecdocă) *Holdele susurau din milioane de gîze, Adunînd în spice puterea soarelui.* SADOVEANU, O. X, 576. ✦ Tranz. (Folosit și absol.) (Rar; despre oameni) A șopti **(2)**. *Niște sărmăluțe de piepi de gîscă! susură galeș bucătăreasa răsărind în urma lui Dănuț.* TEODOREANU, M. I, 148. *Își lipi obrazul de gîtul lui și-i susură în ureche.* T. POPOVICI, S. 58. ✦ Intranz. Fig. (Rar; despre cuvinte, despre fragmente de comunicare vorbite) A răsuna **(3)**. *În urechi îi susurau cuvinte și fraze care nu-l interesau de loc.* REBREANU, P. S. 308.

— Prez. ind. pers. 3: *súsură.* — Și: (regional) **sursurá** vb. I. SĂDOVEANU, M. 199.

— Din fr. **susurrer.**

SUSURÁRE s. f. (Rar) Susur. Cf. susura. *Susurarea frunzelor, șoaptele apelor.* MACEDONSKI, O. III, 68. *Susurarea, gîlgîitul apei... sînt tot atîtea notații.* VIANU, A. P. 229, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *susurări.*

— V. **susura.**

SUSURĂTÓR, -OÁRE adj. (Despre ape care curg, despre frunze bătute de vînt, despre adieri ale vîntului) Care susură; murmurător **(1)**, sunător **(I, 1)**, șopotitor **(2)**, (învechit) murmuitor[1], (învechit, rar) susuros. V. clipocitor, fîșîitor, foșnitor, fremătător. *Pretutindeni se iviră șuvoaie susurătoare.* STANCU, R. A. IV, 137.

— Pl.: *susurători, -oare.*

— **Susura** + suf. *-ător.*

SUSURÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit, rar; despre ape care curg, despre frunze bătute de vînt, despre adieri ale vîntului) Susurător. (Fig.) *Cele mai noi, mai plăcute și mai liniștite tonuri le unește cu o plină, susuroasă și adevărat maiestatică armonie.* FM (1841), 269[1]/10.

— Pl.: *susuroși, -oase.*

— **Susura** + suf. *-os.*

SUSUȘÓR adv. (Popular) Diminutiv al lui sus **(1)**. Cf. DL.

— **Sus** + suf. *-ușor.*

SUSUUÁRĂ s. f. v. **subsuoară.**

SÚȘĂ[1] s. f. (Franțuzism) **1.** Matcă **(10)**. Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], RESMERIȚĂ, D., CADE.

2. Matcă **(3)**. *Înmulțirea sușelor active pentru fiecare specie de plante leguminoase.* AGROTEHNICA, I, 380.

— Pl.: *sușe.*

— Din fr. **souche.**

SUȘĂ[2] s. f. v. **șușă.**

SUȘCĂÍ vb. IV v. **șușcăi.**

SUȘEÁ s. f. v. **șosea.**

SUȘÉNIȚĂ s. f. v. **șușăniță.**

SUȘÍG, -Ă s. n., adj. **1.** s. n. (Transilv. și prin Maram.) Lipsă; p. ext. nevoie **(1)**. Cf. MÎNDRESCU, UNG. 103. *Ni s-o ciuntat chielșigu La vremea cu sușîgu.* PAPAHAGI, M. 95. *Cîn n-ai crîșari e șușig.* id. ib. 233. *Nu mă ține vînzărel, Vine tîrgu, șușigu, Nu mi-i ști ceare prețu.* ARH. FOLK. I, 178, cf. ib. VI, 177. *Mi-i tare șușig de bani.* MAT. DIALECT. I, 95. *Nu-i șușug să-mi ajuți, căci pot și singur.* ib. 192. *Mi-e șușig să mă duc mîine la tîrg.* ib. 268.

2. Adj. (Regional; despre oameni; în forma *susig*) Lipsit de bani (Moiseiu — Vișeu de Sus). Cf. GLOSAR REG.

— Pl.: **(1)** *sușiguri* — Și: (regional) **șușúg** s. n., **susíg, -ă** (GLOSAR REG.) adj.

— Din magh. **szükség.**

SUȘIGÁT, -Ă adj. (Transilv.; despre oameni sau despre gospodăria lor) Lipsit. *Că vi-i casa sus la șeatră*

și de multe-i susigată. CONV. LIT. IV, 267. *Casa voastră-i sus la vatră Și de multe-i sustgată.* F (1888), 294. *Is tare susugat de bani.* MAT. DIALECT. I, 192, cf. 95.
— Pl.: *susigați, -te.* — Și: **susugát, -ă** adj.
— De la **susig.**

SUȘINÍȚĂ s. f. v. **șușăniță.**

SUȘLÉȚ s. n. v. **șușlete.**

SUȘOÁRCĂ s. f. v. **șușoarcă.**

SUȘÓI s. m. v. **șoșoi**[1].

SUȘTÁR s. n. v. **șiștar**[1].

SÚȘTĂR s. m. v. **șuștăr.**

SÚȘTER s. m. v. **șuștăr.**

SUȘTÓRI subst. (pl.) v. **șiștor.**

SUȘÚG s. n. v. **susig.**

SUȘUGÁRE s. f. (Transilv.) Lipsă; p. e x t. nevoie **(1).** Cf. DR. II, 829. *N-am susugare de ajutorul tău.* MAT. DIALECT. I, 192.
— Pl.: ?
— De la **susug.**

SUȘUGÁT, -Ă adj. v. **susigat.**

SUTAGRÁD s. n. (Învechit, rar) Centigrad. *Termometru ... fiind împărțit în 80°, gradele, toate deopotrivă, ... sînt mai late decît pe sutagrad.* BREZOIANU, A. 558/32.
— Pl.: *sutagrade.*
— **Sută** + **grad.**

SUTAMÉTRU s. n. (Învechit) Centimetru. Cf. I. GOLESCU, C. *O linie care cuprinde 3 zecemetre, 9 sutimetre și 4 miemetre.* ASACHI, E. III, 18/16. *O simplă cercătoare de sticlă de zece sutametre în lungime.* BREZOIANU, A. 17/13.
— Pl.: *sutametre.* — Și: **sutimétru** s. n.
— **Sută** + **metru.**

SUTAMIÍST, -Ă s. m., adj. **1.** S. m. (Rar) Conducător de autovehicul care a parcurs o sută de mii de kilometri fără ca mașina pe care a condus-o să necesite reparații capitale. Cf. DL, DM, DN[2].

2. Adj. (Despre acțiuni, despre inițiative etc.) Care este inițiat, format etc. de sutamiiști **(1).** *În mișcarea sutamiistă sînt antrenați 26 de șoferi.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 836.
— Pl.: *sutamiiști, -ste.*
— **Sută** + **mie** + suf. *-ist.*

SUTÁNĂ s. f. Haină preoțească de purtare, de obicei de culoare neagră, lungă pînă la pămînt și încheiată cu nasturi de sus pînă jos; anteriu, reverendă, (regional) mintie **(2).** V. l i b a d e a. Cf. NEGULICI, PROT. — POP., N. D., ALEXI, W., CADE. *Iar un popă cu sutana nouă Stă lipit de chioșcul de ziare.* MINULESCU, VERS. 196. *Sutana preotului filfîi în dreapta noastră.* COCEA, S. I, 129. *Îmbrăcați într-un fel de redingote negre, ca niște sutane preoțești.* CĂLINESCU, C. O. 192. *Sfîrșește în sutana unui cardinal.* VIANU, L. U. 529. *Un călugăraș în sutană cafenie.* CAMIL PETRESCU, O. I, 464. *Pe sub sutană, a purtat ani de zile cămașa.* STANCU, R. A. I, 193. *Popa mai întîrzie o clipă după ușa altarului, pînă-și bagă în buzunarul de sub sutană banii.* CAMILAR, N. II, 10. *Nu-i plăcea acest călător în sutană.* TUDORAN, P. 272, cf. DL, DM. *Avea o sutană lungă și neagră.* BARBU, G. 174. *Foșnesc ecleziastice sutane.* VULPESCU, P. 88. *Îndeletniciri care nu puteau avea nimic în comun cu sutana lui preoțească.* V. ROM. decembrie, 1964, 37, cf. M. D. ENC., DEX. *Un preot catolic... îmbrăcat într-o sutană.* T iunie 1968, 24. ◇ F i g. *L-am întîlnit... în cîteva plimbări prin sutanele înserării.* CONTEMP. 1970, nr. 1 225, 3/6.
— Pl.: *sutane.*
— Din fr. **soutane.**

SUTÁR subst. **I.** S. m. (Învechit, rar) Sutaș[1]. *În vremea aceea intră el în Capernaum apropie-se către el sutariul.* TETRAEV. (1574), 211.

II. S. n., s. m. (Familiar) Sută **(II 2).** *Dacă poți face rost de-un sutar, am o afacere minunată.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 304, cf. TDRG. *Amenința rotunjimea celor trei sutare.* REBREANU, I. 436. *Un teanc de sutari.* M. I. CARAGIALE, C. 25, cf. CADE. *Fă-mi bine cu cinci sutari.* TEODOREANU, M. III, 249. *Să-i pun în labă cinci sutare.* SADOVEANU, O. XVII, 290. *Avansează-mi și mie cîțiva sutari.* CĂLINESCU, E. O. II, 292. *Îi întinse un sutar portarului.* T. POPOVICI, S. 181, cf. DL, DM, DEX.
— Pl.: (m.) *sutari,* (n.) *sutare.*
— **Sută** + suf. *-ar.*

SUTÁȘ[1] s. m. **1.** Căpetenie militară (română) care comanda în trecut o unitate formată dintr-o sută de soldați; hotnog, (latinism) centurion, (turcism) buluc-bașă, iuzbașă, (învechit, rar) sătnic, sutar **(I).** V. s o t n i c **(1).** *Audzi sutașul și se apropie către miiaș de spuse.* COD. VOR.[2] 22[v]/7. *Așa și cel sutaș, pentru credința lui învise fata lui.* CORESI, EV. 59. *Alease cinstiți bărbați... și-i puse cap aceștia spre dihanie, miiari, sutași.* PO 240/17. *Acesta au fost, în dzealele lui Tiberie Chesariul din Cappadochiia, sutaș.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 67[v]/29. *Sluga unui sutaș bolnav fiind, vru să moară.* BIBLIA (1688), ap. CADE. *Longhin sutașul (carele cîrma oștii purta).* CANTEMIR, HR. 82, cf. BUDAI-DELEANU, LEX, LB, VALIAN, V. POLIZU. *Ai d-a face cu sutașii crăiești, trebuie să te supui.* DELAVRANCEA, S. 100, cf. DDRF. *Regimente de cîte 1000 de oameni, subîmpărțite în 10 compănii, peste care era un sutaș.* XÉNOPOL, I. R. IV, 160, cf. BARCIANU. *Să-l ducă un sutaș din straja mea.* DAVILA, V. V. 168, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], TDRG. *Se ceru... sutașilor ca Rășinarii să nu mai fie menajați.* PĂCALĂ, M. R. 53, cf. RESMERIȚĂ, D. *Rezemați în sulițî, sutași de ai lui Domițian.* M. I. CARAGIALE, C. 101, cf. CADE. *Cei cinsprezece sutași dintre oamenii tăi.* SADOVEANU, O. XVIII, 303, cf. SCRIBAN, D., DL, DM, M. D. ENC., DEX.

2. Membru al unei bresle fiscale din Țara Românească, care plătea, singur sau împreună cu alți vistiernici, o dare anuală de o sută de galbeni. *Acești sutași sînt o categorie fiscală care, în schimbul scutirii de toate dările, plăteau vistieriei o sumă globală de 100 de ughi.* ȘTOICESCU, C. S. 261.
— Pl.: *sutași.*
— **Sută** + suf. *-aș.*

SUTÁȘ[2] s. n. v. **suitaș.**

SÚTĂ num. card., s. f. **I.** Num. card. **1.** (Adesea în componența unor numerale cardinale compuse; de obicei precedă substantivul determinat, de care este legat prin prep. „de") Numărul care, în numărătoare, are locul între 99 și 101; (rar) sutime **(2).** *Goloviți doao sute de voinici.* COD. VOR.[2] 27[r]/10. *Unul din meșiași ai lui ce era datoriu lui o sută de bani.* CORESI, EV. 280, *Lui Veniamin iară deade trei sute de bani.* PALIA (1581), 191/8. *Era numărul lor o mie de sute de mii.* N. TEST. (1648), 307[v]/4. *Au ucis... o sută optzeci și cinci de mii de oameni.* NEAGOE, ÎNV. 73/11, cf. ANON. CAR. *Și-m trimite haraci o sută de mii de galbeni pre an.* ALEXANDRIA (1794), 52/17. *Au domnit peste români ca la o sută de ani.* MAIOR, IST. 241/29, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Are pulsul pînă la una sută de bătăi într-un minut.* EPISCUPESCU, PRACTICA, XLV/9, cf. I. GOLESCU, C. *O sută de ani s-au luptat portogheziî.* GENILIE, G. 20/13, cf. VALIAN, V., POLIZU. *De-aș trăi o sută de ani,*

nu voi uita că-i sînt datoare cu viața. ALECSANDRI, T. I, 341, cf. LM. *Nu vreau să las nici o sută de lei.* CARAGIALE, O. II, 92. *Dar nu făcu ca la o sută de pași și iată că dete peste un tăune.* ISPIRESCU, L. 44, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Abia dacă o clădire putea să întreacă suta de ani.* IORGA, C. L. II, 14, cf. TDRG. *Pămîntul de lucrat sporise cu opt sute de iugăre.* AGÎRBICEANU, S. 618, cf. RESMERIȚĂ, D. *Costumat în uritul port boieresc de acum o sută de ani.* M. I. CARAGIALE, C. 109, cf. CADE. *Totul era departe și calm la o sută de kilometri de fierberea orașului.* C. PETRESCU, Î. I, 56. *În spinare putea să ducă și o sută de ocale.* COCEA, S. II, 15. *Era un simplu soldat printre sutele de mii.* TEODOREANU, M. III, 32. *Au pierit de război și molime opt sute de mii de frați ai mei.* SADOVEANU, O. XIX, 8, cf. SCRIBAN, D. *Un sac de o sută de ocale.* TUDORAN, P. 7, cf. DL, DM. *Un sac de... două sute de chile de cartofi.* BARBU, G. 10, cf. M. D. ENC., DEX. *Oile că i le da, Cinci sute de lei lua.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 442. ◇ (Cu elipsa substantivului determinat) *Aleșii încălecători 300 (trei sute* CV*) potopi în marea mohorîtă.* PSALT. 310. *De între voi vor goni pre o sută* (a. 1560). GCR I, 4/8. *După ce a căzut în cursa lor s-au tăiat cu șepte sute lîngă sine.* ȘINCAI, HR. II, 127. *Gogoși care se vînd mai cinci lei și jumătate suta.* BREZOIANU, A. 127/15. *Dar de vicleană zestre Sute-mi cereai tu.* ARISTIA, S. 6/1. *Zece cad, O sută mor.* ALECSANDRI, P. II, 16. *Erau o sută și-acum ei sînt o mie.* COȘBUC, P. I, 158. *Un cal, doi, o sută, mănînce strașnic.* GÎRLEANU, L. 103. *Toată cireada satului trecea de cinci sute.* CAMIL PETRESCU, O. I, 16. *Cel mai vechi din neamul nostru... Acuși apropie suta.* STANCU, D. 249. *Mai bine de o sută de-atunci trecură anii.* LABIȘ, P. 195. *De-ar iubi badea o sută Pe mine tot nu mă uită.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 154. *Ridem și unul, doi Și o sută rîd de noi.* ZANNE, P. II, 690. (Expr.; regional) **A-i da** (cuiva) **o sută înainte,** se spune despre un om foarte priceput, inteligent; (popular și familiar) a-i da (cuiva) o mie înainte, v. mie **(I 1).** Cf. CIAUȘANU, GL. ◇ Loc. adj. (Despre dobînzi, procente; precedă un numeral cardinal) **La** (sau, învechit, **din) sută** = (care este în raport) proporțional cu o sumă de o sută de lei sau cu o cantitate de o sută de unități. *Cumpărătoru... să plătească trei la sută* (a. 1822). DOC. EC. 250. *În compoziția cărora nisipul intră pentru șaizeci din sută.* BREZOIANU, A. 20/11. *Le mai scăzuse salariile cu 15—20 la sută.* ARGHEZI, B. 148. *Logica și inteligența îi conduc nouăzeci la sută din toate mișcările.* RALEA, S. T. III, 126. *Nimeni nu-și mai aventurează capitalul fără un douăzeci la sută.* VINEA, L. II, 217, cf. DL, DM, DEX. *Obiecte de menaj... în proporție de 25 la sută.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 8 177. ◇ Loc. adj. și adv. **Sută la** (sau **în) sută** = (Care este) în întregime; p. ext. sigur **(I 1, II).** *În locul consacratului „sută la sută" se spune tot mai des „sută în sută".* IORDAN, L. R. A. 264. *Comunicarea e sută la sută adevărată.* STANCU, R. A. I, 369. *Cine îți poate garanta că vei reuși sută la sută.* PREDA, Î. 199, cf. DL, DM. *La ciro animalele... sînt autentice sută la sută.* SORESCU, U. 8. *Film sută la sută psihologic.* CINEMA, 1968, nr. 6, 19, cf. M. D. ENC., DEX. ▭ *Este cafea sută la sută.* ◇ Loc. adv. **Cu mia și cu suta** v. mie **(I 1).** ◇ Expr. (Familiar) **Unde s-a dus** (sau **a mers) mia ducă-se** (sau **meargă**) **și suta,** se spune despre o pierdere mai mică, după una mare. Cf. ROMÂNUL GLUMEȚ, I, 37, ZANNE, P. V, 424. ✦ (La pl.; adesea prin exagerare, indică un număr foarte mare, nedeterminat) *Cu atîtea sute de ai mei dedainte au prorocit prorocii de venirea lui* (a. 1643). GCR I, 104/32. *Fulger și foc în tot locul dintr-însele s-arunca sute de guri de aramă orașul lor detuna.* POGOR. HENR. 81/13. *Au tămăduit sute de bolnavi de tifus.* DESCR. AȘEZ. 145/16. *Sutele de jurnale care au vorbit în contra noastră.* MAIORESCU, CRITICE, 130. *Dintre sute de catarge... Cîte oare le vor sparge vînturile, valurile?* EMINESCU, O. IV, 396. *În port stau sute de vase.* VLAHUȚĂ, S. A. III, 227. *Sute de făgăduințe de soiul acesta se strîngeau.* HOGAȘ, DR. II, 155, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Bestia cu sute de priviri injectate de ură.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. II, 248. *Instalau sute de mitraliere în balcoanele caselor.* COCEA, S. II, 538. *Sute de care... soseau.* ARGHEZI, S. XI, 74. *Cărbunii din ladă fuseseră strînși... în sute de rînduri.* CĂLINESCU, O. I, 138. *Șute de atelaje din comună participă la aceste lucrări.* SCÎNTEIA, 1969, nr. 8 184. *Cercetătorul a fost înlocuit de echipa de cercetare, grupînd uneori sute de membri.* CONTEMP. 1980, nr. 1 745, 7/4. ◇ (În corelație cu „mie") *Ar fi trebuit o mie și o sută de lucruri.* GHICA, C. E. II, 321. *Doar sute și mii de brațe trebuie acolo.* CREANGĂ, P. 155, cf. DL, DM, DEX. *Te pune pe un genunche Și-ți tot minte mii și sute.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 276. *Mii și sute de întîmplări de la mînă pînă la gură.* ZANNE, P. II, 242. (Expr.) (Popular și familiar) **A avea o mie și o sută pe cap.** v. mie **(I 1).** ◇ (Întărit prin repetare) *Sute și sute de suflete tinere i se devotează.* în PLR II, 58. *Sute și sute de cuvinte pe care i le-au adus noutățile veacului.* SADOVEANU, O. XX, 520. *Sutele și sutele de lumini parcă pluteau în văzduh.* CAMIL PETRESCU, O. II, 77. *Nemulțumirea justificată a sutelor și sutelor de mii de susținători ai acestui sport.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 844. ◇ (În legătură cu alte numerale cardinale indică un număr aproximativ, nedefinit) *Zeci și sute de modele și forme.* ARGHEZI, B. 41. ◇ Loc. adj. și adv. **Cu sutele** = (care este) în cantitate sau în număr foarte mare; cu miile, v. mie **(I 1).** *Sămînța... căzu pre pămînt bun și dacă răsări făcu roadă cu sutele.* VARLAAM, C. 275. *Treceau pe lîngă mine... cu sutele.* VLASIU, D, 149. *Exemplele s-ar putea aduna cu sutele.* VIANU, A. P. 299. *Am ucis furnicile cu sutele, strivindu-le.* CĂLINESCU, C. O. 43.

2. (Numărul abstract corespunzător) *Calculațiunea procentelor în afară de sută.* I. PANȚU, PR. 8. *Închideam ochii, numărînd încet pînă la o sută.* VLASIU, A. P. 414. *Au trecut repede de la ordinul sutelor la ordinul miilor.* SANIFLEVICI, R. 11. *În documentele noastre se folosește uneori termenul de „sută".* STOICESCU, C. S. 261.

3. (Intră în componența numeralului adverbial corespunzător) *Toți cei ce vor lăsa casele-ș... drept numele meu, cu o sută de ori va priimi și viața de veac.* CORESI, EV. 201. *El ține pe oameni cu un mod de-o sută de ori mai tare decît acela al temerii.* PLEȘOIANU, T. I. 89/6. *O dată, de două ori, de trei ori,... de sută de ori fură aceleași laude și aceleași dispute.* FM (1846), 165[1]/25. *Cîntărea de o sută de ori cuvîntul pe care-l cobora pe hîrtie.* IORGA, P. A. II, 141. *Luna e de șase sute de ori mai luminoasă.* C. PETRESCU, Î. I, 18. *Repeta aceeași frază... de-o sută de ori.* COCEA, S. II, 130. *Vacile deteră de o sută de ori lapte mai mult.* ARGHEZI, S. VII, 182, cf. DL. *Să le povestim totul măcar de o sută de ori.* SORESCU, U. 12.

4. (Cu valoare de numeral distributiv). *De zece ori cîte o sută de mii.* N. TEST. (1648), 307[v]/5.

5. (Familiar; cu valoare de numeral ordinal) Cf. CADE. *Rîndul o sută.* DM, cf. DEX.

II. S. f. **1.** Semn grafic (cifră sau literă) care reprezintă numărul sută **(I 1, 2).** *Am scris o sută pe tablă.* DL, cf. DM, DEX.

2. Bancnotă cu valoare de o sută **(I 1)** de lei; (familiar) sutar **(II).** *Zîmbi... vîrînd suta în buzunar.* AGÎRBICEANU, A. 92, cf. DL, DM. *Sutele se adunau în tejgheaua lui de tablă.* BARBU, G. 87. *Am scos dintr-o cută o sută îndoită în patru.* LĂNCRĂNJAN, C. III, 445, cf. M. D. ENC., DEX. *Săracele sutele Cum mărită mutele.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 455.

3. (Învechit) Secol **(1).** *Cruciadele sînt războaie de la sfîrșitul sutei a 11 pînă la sfîrșitul veacului al 13.* AR (1829), 156/32. *În cursul sutei a 16-a domni aicea ultimii iagheloni.* SĂULESCU, HR. II, 340/25. *A tîlcuit scrierile lui Aristotel în suta a doua după H[risto]s.* ASACHI, L. 49[1], cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *sute.*

— Cuvînt de origine traco-dacă. Cf. v. sl. сто.

SÚTĂLEA, SÚTA num. ord. (Precedat de articolul „al", „a" **1.** (Cu valoare adjectivală sau substantivală)

Care se află între al nouăzeci și nouălea și al o sută unulea. Cf. DL, DM. *Am trecut și cel de-al o sutelea dimb.* JEBELEANU, S. H. 46, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Intră în componența numeralului fracționar) *Vă avea a suta parte din prețul lucrului.* REGUL. ORG. 302/1.

— Și: (rar) **sútelea** num. ord.

— **Sută** + **-le** + **-a.**

SÚTELEA num. ord. v. **sutălea.**

SUTERÁN, -Ă adj., subst. v. **subteran.**

SUTERANÉU, -ÉE adj. v. **subteran.**

SUTERÁNIU, -IE adj. v. **subteran.**

SUTERÉNĂ s. f. v. **subteran.**

SUTÍC s. m. (Popular și familiar) **1.** Sutișoară **(1).** *Cît îmi ceri mă?... Un sutic, boierule.* ap. IORDAN, STIL. 193. *Doi sutici vizita.* T. POPOVICI, S. 540. *N-ai să-mi dai cîțiva sutici?.* UDRESCU, GL.

2. Sutișoară **(2).** *A luat suticul cu aerul că-mi face o mare favoare.*

— Pl.: *sutici.* — Și: **sutică** s. f. Com. din București.

— **Sută** + suf. *-ic.*

SUTÍCĂ s. f. v. **sutic.**

SUTIÉN s. n. Piesă de lenjerie feminină care susține sînii; brasieră, (popular și familiar) țițar. Cf. IORDAN, L. R. A. 71, cf. DL, DM. *Se recomandă purtarea sutienului.* ABC SĂN. 318, Cf. DN². *A cules doi pumni de praf stelar, cît a umple un sutien.* CINEMA, 1969, nr. 9, 9. *Un șuvoi absurd De lucruri apropiate... Umbrele și conserve de pește, Fructe exotice și sutiene elastice.* CONTEMP. 1970, nr. 1227, 3/6, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pronunțat: *-ti-en.* — Pl.: *sutiene.*

— Din fr. **soutlen** [— gorge].

SUTÍME s. f. **1.** (Cu valoare de numeral fracționar) Număr egal cu a suta parte dintr-o unitate; p. ext. (astăzi rar) procent **(2)**, p r o c e n t a j. *Vom face deosebi suma unimilor, zecimilor, sutimilor.* HELIADE, A. 6/26. *A zăcea parte a unei zăcimi să numește o sutime.* ASACHI, E. I, 51/6. *De ar lipsi vreo sutime, zecime sau unime.* A. TEODORESCU, A. 4/6, cf. DDRF, ALEXI W., ȘĂINEANU², CADE, SCRIBAN, D., DL, DM. *Cedează în final cu numai cîteva sutimi de secundă.* SPORTUL, 1969, nr. 658, 4/5, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Astăzi rar; cu valoare adjectivală; de obicei precedă substantivul determinat, de care este legat prin prep. „de"; adesea prin exagerare) Sută **(I 1).** *Au trecut acum mai mult de două sutimi de ani (a. 1845).* PLR I, 92. *În luna aceea,... sutime de boi se închina victime la zei.* ARISTIA, PLUT. VI/27. *Totuși, cu sutimi de ani înainte, el e favorit al unui Negru Vodă!* HASDEU, I. C. I, 81, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Numai cu sutimile numărului de pași... s-ar putea socoti de cîte ori i s-au întors în minte... aceleași gînduri.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 244, cf. RESMERIȚĂ, D.

3. (Rar) Secol **(1).** *O proprietate însă despre care nu se găsește nici o urmă pînă la jumătatea sutimii XV.* HASDEU, I. C. I, 255.

— Pl.: *sutimi.*

— **Sută** + suf. *-ime.*

SUTIMÉTRU s. n. v. **sutametru.**

SUTIȘOÁRĂ s. f. Diminutiv (hipocoristic) al lui s u t ă; (popular și familiar) sutic **(1, 2).**

1. Cf. s u t ă. **(I 1).** *Ar mai vrea să trăiască măcar vreo sutișoară de ani.* CONTEMPORANUL, III, 704, cf. CADE, DL, DM, DEX.

2. (Popular) Cf. s u t ă **(II 2).** Cf. DL. *După ce căpătă sutișoarele se duse la boltă și-și cumpără haine.* RETEGANUL, P., II, 78. *Veste mi-a venit Că mi-a păgubit sutișoara-nfreagă.* FOLC. OLT. — MUNT. II, 642.

— Pl.: *sutișoare.*

— **Sută** + suf. *-ișoară.*

SUTMÁN s. n. v. **suman.**

SUTÓR s. m. v. **sudor²**.

SÚTU prep. v. **sub²**.

SUTURÁ vb. I. T r a n z. (Med.) A face o sutură **(2).** Cf. DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX. ◇ R e f l. p a s. *După spălare cu apă fenolată s-a suturat din nou și s-a aplicat un pansament proaspăt.* BABEȘ, O. A., I. 24. *Straturile de la suprafață și tegumentul se pot sutura... cu agrafe de metal.* A. POP, CHIRURG. 456.

— Prez. ind.: *suturez.*

— Din fr. **suturer.**

SUTURÁL, -Ă adj. **1.** (Anat.; despre modul sau locul de articulare a oaselor) Care se face prin sutură **(1)**; care aparține unei suturi. *Toate cefalopodele din siluțian cu linia suturală aproape dreaptă sînt întrunite în ordinul nautiloideelor.* GEOLOGIA, 66.

2. (Med.; despre intervenții chirurgicale) Care se face la sutură **(2)**; care se referă la o sutură. Cf. DN², DEX.

3. (Bot.; despre joncțiunea sau separația valvelor la fructe) Care se face prin sutură **(3).** *Fructul platicarpic avînd diametrul anteroposterior cu mult mai scurt decît cel transversal sau sutural.* GRECESCU, FL. 250.

— Pl.: *suturali, -e.*

— Din fr. **sutural.**

SUTÚRĂ s. f. **1.** (Anat.) Tip de articulație în care oasele sînt fixe. Cf. ANTONESCU, D., BARCIANU, ALEXI, W., CADE, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., DL, DM, DN², M. D. ENC., DEX.

2. (Med.) Intervenție chirurgicală prin care diferite țesuturi sau (părți de) organe sînt cusute unul de altul. *După îndepărtarea suturii se pune un pansament nou.* BABEȘ, O. A. I, 24, CADE, SCRIBAN, D. *Sutura țesuturilor noi se face cu ace chirurgicale.* A. POP., CHIRURG. 456, cf. DN², M. D. ENC., DEX.

3. (Bot.) Linia după care se operează joncțiunea și separația valvelor în fructe. *Legumenul unilocular sau bilocular prin introflexia internă în sens longitudinal a uneia din suturi.* GRECESCU, FL. 157, cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *suturi.*

— Din fr. **suture.**

SUVÁC s. m. v. **sulac.**

SUVÁI s. n. v. **seval.**

SUVAIÁ s. f. v. **șeval.**

SUVAIVÍRV s. m. v. **sovîrf.**

SUVÁTRĂ s. f. v. **subvatră.**

SUVĂIȚĂ s. f. (Regional) Șir de mărgele cusute pe panglică și prins ca podoabă la pălărie; (regional) ghiordan (Mircești — Pașcani) Cf. ALR II 3 354/537.

— Pl.: *șuvăiți.*

— Etimologia necunoscută.

SUVÉCHIĂ s. f. v. **suveică.**

SUVEICÁT, -Ă adj. **1.** (Prin Transilv. și prin nord-estul Olt.; despre pînză) Care este țesut în urzeală de bumbac și în bătaiă cu un fir de cînepă, de bumbac

sau cu fir metalic. Cf. MAT. DIALECT. I, 95, A II 7. ✦ (Despre femei) Care are îmbrăcăminte din astfel de țesătură. *Foicică foaie lată Suveicată, fluturată; Și la cap nețesălată!* CIAUȘANU, V. 117. *O măluțe îmbrăcată, Suveicată, Tot pe lat ședea culcată, Două fete-i joacă-n spate: Una sare și-alta piere* (Pînza în război). GOROVEI, C. 279.

2. (Prin nord-estul Olt. și prin nord-vestul Munt.; despre oameni) Care este subțire și sprintenă. Cf. CIAUȘANU, GL., UDRESCU, GL. ✧ (Substantivat) *Suveicata din pădure, Fir-ar ea a nu știu cui.* UDRESCU, GL.

— Pl.: *suveicați, -te.*

— De la **suveică.**

SUVÉICĂ s. f. 1. Piesă de lemn la războiul de țesut, de formă alungită, cu vîrfurile de oțel, cu părțile laterale îmbrăcate cu metal și cu un gol la mijloc, în care se fixează țeava pe care este înfășurat firul de bătătură și cu ajutorul căreia se trece acest fir prin rostul urzelii, pentru a țese; navetă [1] **(1)**, (învechit și popular) suvelniță. *Cairul... și suveica stativelor unde se țese filaliul stau părăsite.* NEGRUZZI, S. I, 107, cf. CIHAC, II, 381. *Flăcăi voinici și fete mîndre, care știau a învîrti și hora, dar și suveica.* CREANGĂ, A. 1. *Suveica prinde fire, alunecă departe, Apoi vătala bate.* BELDICEANU, P. 68. *Țesătoarea se slujește de o unealtă numită suveică.* DAMÉ, T. 136, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Fără preget zboară suveica.* IOSIF, V., 160, cf. TDRG. *Depănarea firelor prin rostul pînzei... se face cu suveica.* PAMFILE, I. C. 277. *Țeghiile... vin puse în suveică.* PĂCALĂ, M. R. 310, cf. RESMERIȚĂ, D. CADE. *Părțile războiului sînt: ... mînjala, suveica.* PRIBEAGUL, P. R. 95, SCRIBAN, D. *Suveica este un fel de vehicul de forma unei bărci.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 183. *Urzeala prin care suveica umbla promitea să nu se mai taie niciodată.* BLAGA, H. 181, cf. LTR[2], DL, DM, MIHĂILĂ, I. 34. *Suveicile bat stînga-dreapta.* FLACĂRA, 1969, nr. 3, 14, cf. M. D. ENC., DEX, H II 13, 31, 89, 126, 132, 168, 186, 207, 244. *Mărita-m-aș, mărita,-Cu suveica nu știu da.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 427, cf. ALR I 1 287/174, 194, 285, 308, 315, 320, 343, 394, 402, 542, 571, 573, 842, 846, 850, 856, 860, 874, A V 15, 17, 33. *Suveica și ițele îi mănîncă zilele.* FOLC. OLT. — MUNT. III, 271. *Lăsă suveica pe masă Și mosoru pe fereastră.* FOLC. MOLD. II, 301. *Peste ghiață, Pe sub ghiață, Printre ele Cîntă-o rață* (Suveica). ȘEZ. XXII, 64. ✧ (Ca termen de comparație, sugerează ideea de iuțeală și sprinteneală în mișcări) *Se vedeau colibi pescărești între cari întrețineau comunicațiunea luntrii ușoare, ce ca soveici înaripate brăzdueau necontenit fața lacului.* ASACHI, S. L. II, 113. *Apele sale limpezi se joacă cu veselie, ... ca suveica pe ițele războiului.* ODOBESCU, S. I, 164. *Gîndurile-i alunecau ca o suveică printre ițele visurilor lui.* VLAHUȚĂ, S. A. II, 334. *Toată ziulica îl plimb ca pe-o suveică printre ițele apelor.* CHIRIȚESCU, GR. 134. *Părintele Ghermănuță se strecura ca suveica printre ițe.* HOGAȘ, DR. I, 242. *Trecu drumul printre trăsuri și automobile, ca o suveică.* ARDELEANU, D. 112. *Gîndul îmi aleargă ca o suveică.* CAMIL PETRESCU, U. N. 232. *Ca suveica rîndunica Țese pînzele de vară.* BLAGA, POEZII, 234. *Topăia ca o suveică.* VINEA, L. I, 404. *Nurorile... umblau ca niște suveici prin curte.* LĂNGRĂNJAN, C. I, 159. ✧ Fig. *Cu ochii pe jumătate închiși, disting suveica ușoară a minții care lunecă, trece.* COCEA, S. I, 313.

2. Piesă a mașinii de cusut care conține firul de ață inferior, înfășurat pe o țeavă sau pe un mosorel, necesar formării cusăturii împreună cu firul superior. Cf. DL, DM, LTR[2], M. D. ENC., DEX.

3. Numele unor instrumente, al unor unelte, al unor părți de construcție asemănătoare, ca formă (și ca funcție), cu suveica **(1)**:

a) (Popular; și în sintagma *suveică de plasă*) Piesă de lemn, de oțel) de formă lunguiață pe care se deapănă sfoara pentru a împleti plasele de pescuit; (regional) andrea, cîrlig, iglță, navetă **(2)**. *Undreaua de făcut plasă se numește iglță, inglță, sau suveică de împletit năvodul.* DAMÉ, T. 126. *Cu sfoara astfel făcută,... se împletesc plasele cu iglița sau suveica de plasă.* ANTIPA, P. 170, cf. RESMERIȚĂ, D., ALR SN III h 742, ALRM SN II h 560.

b) (Prin Ban. și prin sudul Transilv.) Unealtă de dulgherie nedefinită mai îndeaproape. Cf. H XVIII 34, 104.

c) (Prin Ban.) Pîrghie **(1)**. Com. din FĂGET — LUGOJ, cf. ALR II/I h 293/76.

d) (Regional) Partea care se mișcă orizontal la porțile vechi țărănești (Bogdana — Vaslui). Cf. LEXIC REG. 62.

4. (Prin Ban.) Epitet pentru o femeie înaltă și subțire. Cf. MAT. DIALECT. I, 139.

5. (Prin vestul Munt.) Persoană care se ține de bîrfe și intrigi. Cf. UDRESCU, GL. ✧ Expr. **A umbla cu suveica** = a umbla cu vicleșuguri; p. ext. a unelti. Cf. UDRESCU, GL.

6. (Popular) Epitet dat unor persoane sau unor animale sprintene, vioaie. Cf. RESMERIȚĂ, D., DR. V, 107, H IX 37.

7. (Prin Ban.; în forma *suvieacă*) Prăjitură în formă de ruladă nedefinită mai îndeaproape. Cf. CV 1951, nr. 9—10, 47.

8. (Regional; în sintagma) *Os suveică* = os mic sesamoid care intră în alcătuirea încheieturii din interiorul copitei calului. *Osul mic sesamoid... sau osul suveică care ia parte la formarea încheieturii dinăuntrul copitei.* ENC. VET. 6.

9. P. anal. (Rar) Sistem fraudulos de votare prin care un alegător scoate afară din sala urnelor un buletin nefolosit pe care îl dă unui partizan al aceluiași candidat care a votat ca să-l introducă în urnă și să scoată alt buletin nevotat pentru alt partizan ș.a.m.d. Cf. RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *suveici.* — Și: (învechit) **șovéică**, (regional) **suvéiche** (ALR I 1 287/842, 850, 856, 874), **suvéchiă** (ib. 1 287/846, 860), **suvieácă** (CV 1951, nr. 9—10, 47), **sivéică** (ALR I 1 287/315, 320, ALR SN III h 742/416, ALRM SN II h 560/356), **sivéică** (ALR I 1 287/174, 343) s. f.

— Din bg. **совайка** (dial. *совелка*).

SUVÉICHE s. f. v. **suveică.**

SUVEICHEÁ s. f. (Regional) Suveicuță **(3)** (Novaci). *Sucă-mi-te, suveichea, Dacă știi că ești a mea, Și te sucă-ntr-un picior Dacă știi toarce fuior.* MAT. FOLK. 481.

— Pl.: ?

— **Suveiche** + *-ea.*

SUVÉICHIĂ s. f. v. **suveică.**

SUVEICÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui suveică.

1. Cf. suveică **(1)**. Cf. DDRF, CADE, DL, DM, DEX. *De-s-ar țese pînza-n baltă Fără iță, fără spată, Fără leac de suveicuță.* JARNÍK — BÎRSEANU, D. 425. *Fă-mă, Doamne-o suveicuță.* FOLC. TRANSILV. I, 40. *Doamne, cît mi-ar sta de bine Să-ți pui suveicuță-n mînă.* FOLC. MOLD. II, 260.

2. Cf. suveică **(3 a)**. *Ochiurile lui se împletesc cu o suveicuță de lemn scobită la amîndouă capetele.* PAMFILE, I. C. 67, cf. CADE, ȘEZ. IV, 113.

3. Cf. suveică **(4)**. *Sucă-mi-te pe supt mînă,... Sucă-mi-te, suveicuță, Dacă știi că-mi ești drăguță.* MAT. FOLK. 481.

— Pl.: *suveicuțe.*

— **Suveică** + suf. *-uță.*

SUVELCÁT, -Ă adj. v. **suflecat[2].**

SUVÉLCĂ s. f. v. **zăvelcă.**

SUVÉLNIȚĂ s. f. (Învechit și popular) Suveică **(1)**. *Frînse unelțele și fusele aceștii femeii... și-i dete cîteva lovituri c-o suvelniță.* PLEȘOIANU, T. III, 171/3, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V. *Cu o spată și o suvelniță ... își întocmeau un război.* GHICA, C. E. II, 577. *Spre a azvîrli în rostul vatrei firul de bătaie, țesătoarea se slujește de o unealtă numită suveică sau suvelniță.* DAMÉ, T. 136, cf. DDRF, ALEXI, W., ȘĂINEANU², TDRG. *Depănarea firelor prin rostul pînzei... se face cu suveica sau suvelnița.* PAMFILE, I. C. 277, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE, DEX, HI 383, 385, II 31, 118, 255, 311, IV 11, 56, 75, 87, VII 185, 246, 485, IX 84, XVI 31, ALR I 1287. *Toată ziua răcnește, Și n-o doare gura, Toată ziua se-nvîrtește Și nu se-mbată (Suvelnița).* GOROVEI, C. 362. ✧ Expr. (Rar) **A merge rostul cuiva cu suvelnița altuia** = a fi de aceeași părere cu cineva, v. părere **(3)**. *Rostul ei nu merge cu suvelnița altuia.* DELAVRANCEA, S. 11, cf. DL, DM.

— Pl.: *suvelnițe.*

— De la **suveică** cu schimbare de suf.

SUVENÍR s. n. **1.** Imagine, eveniment, întîmplare păstrată în memorie; aducere-aminte, amintire. *Suvenirea anilor ce el urăște, sfîșie și veștejește acea inimă singuratică.* HELIADE, L. B. I, 16/7. *Zilele sale să pierdu ca și umbra unui nor fără a lăsa după sine cea mai mică urmă de suvenir.* BUZNEA, F. 6/18. *România,... acest măreț nume, monument de suvenire strămoșească.* GENILIE, G. 227/7. *În suvenirea ta eram tot frumoasă.* HRISOVERGHI, A. 14/12, cf. VALIAN, V., NEGULICI. *Nume strălucite... la a căror suvenire să înfiorează tot românul.* MAG. IST. I, 255/21. *Iarna... a lăsat... în spiritul locuitorilor din Provența suveniri nețterse.* BREZOIANU, A. 330/19. *Ce dulce suvenire Deșteaptă-a ta prezență.* R. IONESCU, C. 25/6. *Îmi descrise... dureroasa suvenire din ziua cînd pierdu pe mamă-sa.* PELIMON, I. 9/25. *Mii de mii de ani de-ar trece,... N-or putea ca să înece Suvenirile din noi.* SION, POEZII, 86/17. *Polonii mai păstrau încă suvenirea și arătau chiar poziținea localităților.* HASDEU, I. C. I, 308. *Într-o zi, juneța ei, frumusețea ei, vor fi numai o suvenire.* BARONZI, M. 405/17. *De-o suvenire dulce, Vai! inima mea bate.* BOLINTINEANU, O. 4. *Simțea în prezența ei... un fel de fior fără de înțeles, a cărui suvenire îl urmărea zile întregi.* EMINESCU, P. L. 91. *Îmi rămăsese adînc săpată în memorie suvenirea nefericirii.* CARAGIALE, O. III, 145. *Toată viața mea trecută e confuză suvenire.* MACEDONSKI, O. I, 238, cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D. *Suvenirile, experiențele despre unele mișcări ale extremităților superioare, se află în lobul frontal.* BABEȘ, O. A. I, 6, cf. CADE. *Nu și-ar fi închipuit că poate exista în asemenea casă... impregnată de suvenirul altor vieți, un contrast atît de strident.* C. PETRESCU, O. P. I, 114. *Orele acestea... sînt, poate, cel mai agreabil suvenir al meu din liceu.* SADOVEANU, O. XVI, 460. *Spontan, am numit-o cu toții Fetița în suvenirea unei căței grațioase... care ne-a murit.* ARGHEZI, S. VIII, 140. *Din confesiile... nevropaților se dezvăluie o mulțime de suveniri nebănuite.* RALEA, S. T. II, 22, cf. DL, DM, DN². *Lumea imaginară a eroului... este obsedată... de suveniruri pseudorevoluționare.* CINEMA, 1968, nr. 1, VII, cf. M. D. ENC., DEX.

2. (Mai ales în forma *suvenir*) Obiect (dăruit) care amintește de cineva sau de ceva; amintire. *Acest titlu îi se cuvine și se potrivește cu suvenirurile care sînt scumpe familiei sale.* CR (1831), 180¹/8. *Se gătea să îmi dea vreun suvenir.* GORJAN, H. II, 124/4, cf. VALIAN, V. *Suvenirul trimis..., nici zi nici noapte de la pieptu-mi nu să desparte.* FM (1841), 201¹/21, cf. STAMATI, D., DDRF. *Îi las aste scrieri ca o suvenire de recunoștință.* NEGRUZZI, S. I, 209, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Nu te îngriji 'neata, că-l am suvenir de cînd m-am măritat.* BRĂESCU, A. 11. *Nemții să poată să cumpere ...suveniruri pentru familie.* PAS, Z. III, 79, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suvenire.* — Și: **suvenír** (pl. *suvenire* și, învechit, *suveniruri*) s. n.

— Din fr. **souvenir.**

SUVENÍRE s. f. v. **suvenir.**

SUVERÁN[1] s. m. v. **sovereign.**

SUVERÁN[2], **-Ă** adj., s. m. și f. **1.** S. m. și f. Titlu dat persoanei care conduce o monarhie sau un imperiu; persoană care are acest titlu. V. crai, crăiasă, împărat, împărăteasă, monarh, principe[1] **(1, 2)**, rege[1] **(1)**, regesă, regină, rigă[1] **(1)**. *Nu să potrivesc răspunsurile de obște, acelui sovran cu băscuite întrebăciuni a unor prințepi* (a. 1703). FN 140. *A crescut pe lîngă cea mai generoasă și mai bună decît toți suveranii* (a. 1774). URICARIUL, I, 177. *Vasco da Gama... ia de la suveranul său zece oameni.* GENILIE, G. 29/21. *Acel suveran domnea peste ambele țări.* ASACHI, S. L. II, 32. *Ar fi slujit pe suveranul său cu mai multă cinste.* MAG. IST. I, 201/11, cf. NEGULICI, STAMATI, D. *Dăinuirea în gubern poate adeseori supăra suverani.* ARISTIA, PLUT. LIX/9, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D. *Ministrii sînt datori a servi cu sinceritate... și pe suveran și pe popor.* GHICA, C. E. II, 614. *Ludovic cel Mare și împăratul Sigismund, cei mai puternici suverani ai Europei.* HASDEU, I. C. I, 34. *Acest fenomen... poate fi mai bine studiat în familiile... suveranilor.* CONTA, O. F. 176. *Suveranii cobor din vagon cu suita.* CARAGIALE, O. I, 80, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cînd se arată scrisorile suveranului ce a trimes solul, ... Domnul se ridică de pe tron.* IORGA, C. I. I, 155. *Cu mîndria-i rece, mut sta suveranul.* GOGA, POEZII, 289. *Își luară aere de suverane.* AGÎRBICEANU, A. 453. *Relațiile cu Sudul roman... cereau o continuă prezență a suveranului în apropierea Dunării.* PÂRVAN, G., 81, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *A fost suveran unic și absolut peste toată întinderea.* COCEA, S. II, 26. *Nobleța aceasta a Europei putea odinioară să-și facă o carieră urmînd baniera oricărui suveran.* SADOVEANU, O. XIX, 138, cf. SCRIBAN, D. *E de închipuit o splendidă privelițte protocolară cu prilejul adunării suveranilor.* CĂLINESCU, C. O. 301. *Imploră clemența... cu demnitatea unei persoane de același rang cu suverana.* VIANU, L. U. 372. *Îl bănuiește pe suveran.* PAS, L. II, 119, cf. DL. *Îmi face cu mîna un semn ca de suveran.* PREDA, R. 315, cf. DM, DN². *Trompeți și suverani absurzi, Sunați retragerea.* VULPESCU, P. 105. *Faima strălucitului nostru suveran Rudolf.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1969, nr. 20, 16/3, cf. M. D. ENC., DEX. ✧ (Învechit) **Familie** (sau **casă**) **suverană** = familie (sau casă) domnitoare (v. domnitor). *Generalul... descendente din familia suverană.* BARIȚIU, P. A. II, 727. *Înălțarea pe tron a unui principe dintr-o casă suverană.* MAIORESCU, D. I, 15. ✦ P. gener. (Învechit) Domnitor. *Suveran se numește orice prințip sau ocîrmuire de sine stătătoare.* AR (1829), 39¹/45.

2. Adj. Fig. (Despre autoritatea sau despre puterea din stat, sau despre puterea cea mai mare) Care este deasupra tuturor; absolut. V. suprem **(1)**. *Guvernu sau stăpînirea este autoritatea suverană cui să supune o nație.* GENILIE, G. 136/2. *Împreună cîte trele țările supt sceptrul său suveran.* MAG. IST. I, 226/15. *S-a ferit de a lua puterea suverană.* ARISTIA, PLUT. 218/26. *Această autoritate suverană... i-a zdruncinat sufletește.* LOVINESCU, C. VIII, 93. *Au impresia că sînt părticică din puterea suverană.* SADOVEANU, O. XX, 144. *Investiți de puterea suverană a statului... cutreieră țara.* BOGZA, A. Î. 530, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ✧ *Suveranul pontif* v. pontif **(2)**.

3. Adj. Fig. (Livresc; despre manifestări, despre însușiri, despre stări, despre sentimente etc. ale oamenilor sau despre curente, despre teorii, despre metode etc.) Atotputernic; perfect[2] **(1 2)**. V. suprem. Cf. I. GOLESCU, C., POLIZU. *Aplicați-vă tratamentul modern, care... este suveran.* CARAGIALE, O. VI, 47. *Avea pentru omenire un suveran dispreț.* MACEDONSKI, O. I, 266, cf. DDRF. *Aceste elemente sînt productul unor puteri ascunse și suverane.* XENOPOL, I. R. IV, 16, cf. BARCIANU. *În suverana nepăsare a somnului, liniile erau de o frumusețe de sine stătătoare.* D. ZAMFIRESCU, R. 171,

ALEXI, W., ȘĂINEANU². *De ce uiți tu că puterea cîntecului e suverană?* ANGHEL, PR. 161. *Sînt lucruri pe care... profesorii le tratează cu suveran dispreț.* BUL. COM. IST. I, 9. *Fă-l tu să înțeleagă că, deșpinde de suverana apreciere a tribunalului.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 185, cf. RESMERIȚĂ, D., CADE. *Din escapadele astea din urmă se întorcea ... cu un surîs de suveran dispreț.* COCEA, S. II, 34. *Marchiza... își arată... Dispreful suveran.* PILLAT, P. 240. *Spre a remedia astfel de neajunsuri, limba are... un mijloc suveran, acordul.* PUȘCARIU, L. R. I, 51. *Înfățișarea unei statui... trebuia să fie rezultatul reflexiunii, al unui calm suveran.* OPRESCU, A. M. 94. *Nepăsarea-i copilărească, semn al unei încrederi suverane în meritul său.* CĂLINESCU, B. I. 17. *Binele suveran consistă în a trăi la egală distanță de vițiu și virtute.* VIANU, L. U. 123. *Inconștientul devine unul din acele concepte suverane, care explică într-un moment dat al istoriei gîndirii totul.* RALEA, S. T. II, 11. *Acolo unde medicina rămîne neputincioasă, știința juridică e suverană.* VINEA, L. I, 163. *Evocarea plastică și asociația sentimentală sînt mijloacele suverane ale acestui mare creator.* CONSTANTINESCU, S. I, 69, cf. DL, DM, DN². *În gestul suveran, ghicesc un fel subțire.* T. Iulie 1964, 44. *Rolul suveran al măștii... o face tangentă cu tragedia greacă.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 77, 12/3, cf. M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Trăia... În mijlocul naturii suverane.* ANGHEL — IOSIF, C. M. I, 129. *Vîntul trece cu aceeași nepăsare suverană.* MINULESCU, VERS. 115. ◇ (Adverbial) *Dominîndu-și suveran instrumentul poetic,... compune.* IST. LIT. ROM. II, 472. ◇ (Substantivat) *Jos lectica în fața poporului roman La Forum și la Circuri el este suveran.* ALECSANDRI, T. II, 339. *El se simțea suveran și nu permitea nici un amestec străin.* AGÎRBICEANU, A. 256. *Mama e suverană și are dreptul să decidă educația fiului său.* VLASIU, D. 173. *Aici eu sînt singur sînt suveran și dau ordine.* BART, S. N. 89.

4. Fig. (Despre popoare, despre națiuni) Care dispune liber de soarta și de acțiunile sale. *Aceste teorii nu se aplică la o națiune suverană.* GHICA, C. E. I, 173. *Această tentativă a dovedit dorința poporului suveran.* BOLINTINEANU, O. 251. *Ați comandat foc asupra Palatului și asupra poporului suveran.* CAMIL PETRESCU, O. II, 562, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ (Prin analogie) *Sălbăticia stepenelor, în care turmele, fără frîul vasalității, zburdă suverane.* TEODOREANU, M. III, 108.

5. Adj. Fig. (Despre stat) Care se bucură de suveranitate **(1)**; independent, liber, neatîrnat, (învechit și popular) slobod **(1)**, (învechit) neatîrnător, nedependent, volnic. *Staturi suverane se zic acelea, care,... în relațiile de afară, nu atîrnă de vreun alt stat.* FM (1834) 26¹/15. *Staturile... neatîrnătoare sau suverane.* RUS, T. I, 59/24, cf. DL, DM. *Pe plan extern, în afara granițelor sale, statul nostru este suveran.* PR. DREPT. 39. *În centrul acestui program stă... dezvoltarea României ca stat suveran.* FLACĂRA, 1969, nr. 5, 2. *Viziunea acelor cărturari ai Europei asupra devenirii istorice a României suverane... este astăzi un fapt împlinit.* CONTEMP. 1970, nr. 1 231, 2/3, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suverani, -e.* — Și: (învechit) **suverén** s. m., **sovrán, -ă** s. m. și f., adj., **șovrán** (FN 159) s. m.

— Din fr. **souverain.**

SUVERANITÁTE s. f. **1.** Calitatea sau starea unei colectivități, mai ales a unui stat, de a se conduce liber, pe plan intern și extern, fără amestec din afară, independență, libertate, neatîrnare, (învechit și popular) slobozenie **(1)**, (învechit) nedependență, slobozenie **(2)**, volnicie; autoritatea sau puterea cea mai înaltă din stat. *Dacă norodul s-ar împărtăși de această suveranitate, încît nici el nici eu să nu mai fim robul acestii idre aristocratice.* HELIADE, L. B. II, 25/18, cf. I. GOLESCU, C. *Rămînd Austria singură înălțată la rang de ducat neatîrnat, cu drituri de suveranitate.* SĂULESCU, HR. 1, 168/17, cf. NEGULICI, STAMATI, D., PROT. — POP., N. D. *Această urbe... ajunsese rivale Romei pentru glorie și pentru suveranitate.* ARISTIA, PLUT. 337/20, cf. POLIZU. *Un stat mai mic recunoaște pe un alt stat de mai mare... fără însă ca prin aceasta să-și înstrăineze suveranitatea sa.* GHICA, C. E. II, 457. *Avem suveranitatea peste teritoriul vechei Dacie.* MAIORESCU, C. III, 156, cf. DDRF, ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D., CADE. *În fundul veacurilor se știa ce-i tirania și cc-i suveranitatea poporului.* SADOVEANU, O. XX, 398, cf. SCRIBAN, D. *Suveranitate care emană de la popor.* ARGHEZI, B. 153, cf. DL, DM, M. D. ENC., DEX. ◇ Fig. *Prin poezia lui Goethe, vechea suveranitate a clasicismului pare a fi restaurată.* VIANU, E. 31. *În fața tuturor aspectelor „bătrîne" ale naturii... se relevă augusta suveranitate a timpului.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1970, nr. 108, 1/3. ◇ *Suveranitate națională* = independență a unui stat față de alte state. *La sentimentul de amor corespunde principiul suveranității naționale.* (a. 1851). PLR I, 144, cf. SADOVEANU, O. XX, 471. *Dreptul de rezistență la opresiune e o consecință a principiului suveranității naționale.* OȚETEA, T. V. 144, cf. DL, DM. *Adunarea de la Alba Iulia a fost cea mai măreață dintre toate manifestările suveranității naționale.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1968, nr. 8, 3/4. *Construirea unor relații internaționale întemeiate pe principiile sacre ale independenței și suveranității naționale.* SCÎNTEIA, 1968, nr. 8178, cf. DEX. *Suveranitate de stat* = supremație a puterii de stat în interiorul țării și independență față de puterea altor state. Cf. DEX.

2. (Rar) Autoritate politică. *Teritoriul județului Caraș-Severin... a stat... sub suveranitatea primului țarat bulgar.* JUD. ROM. SOC. 176.

3. (Rar; concretizat) Teritoriu care este sub conducerea unui suveran **(1)**. Cf. ȘĂINEANU², RESMERIȚĂ, D.

— Pl.: *suveranități.*

— Din fr. **souveraineté.**

SUVERÉN s. m. v. **suveran.**

SUVIEÁCĂ s. f. v. **suveică.**

SUVINTRÁ vb. I v. **suvintri.**

SUVINTRÍ vb. IV. Tranz. (Regional; complementul indică oi) A tunde pe sub pîntece, între picioarele dinapoi și împrejurul cozii pentru a ușura mulsul și suptul mieilor sau pentru ca oaia să nu se oprească; a tușina **(1)**. Cf. CADE. *După cum lîna se tunde... sub burtă sau în jurul coadei, acțiunea se numește suvintri.* PUȘCARIU, L. R. I, 352, cf. DL, DM.

— Prez. ind.: *suvintresc.* — Și: **suvintrá** vb. I. DL, DM.

— Din **su**[**b**] + **vintre.**

SUVINTRÍT s. n. (Regional) Acțiunea de a suvintri. Cf. CADE.

— V. **suvintri.**

SUVÎLCÁ¹ vb. I v. **sovilta.**

SUVÎLCÁ² vb. I v. **sufleca.**

SUVLECÁ vb. I v. **sovilta.**

SUVOÁLBE vb. III Tranz. (Prin Olt. și prin sud-vestul Munt.; complementul indică oameni) A copleși, p. ext. a învinge. Cf. CADE. *Sărîți moși și sărîți babe Că susenii ne suvoalbe.* UDRESCU, GL. ◇ (Prin analogie) *Mă suvoalbe lotreții.* RĂDULESCU-CODIN, ap. CADE.

— Prez. ind.: *suvólb.* — Și: **suvolbá** (UDRESCU, GL.) vb. I, **suvolbi** (CADE) vb. IV.

— Lat. **subvolvere.**

SUVOLBÁ vb. I v. **suvoalbe.**

SUVOLBÍ vb. IV v. **suvoalbe.**

SUVOLCÁ[1] vb. I v. **sovîlta.**

SUVOLCÁ[2] vb. I v. **sufleca.**

SUVOLCÁT, -Ă adj. v. **suflecat**[2].

SUVOLDÁ vb. I v. **sovîlta.**

SUVOLGÁ vb. I v. **sovîlta.**

SUVOLTÁ vb. I v. **sovîlta.**

SUVÓN s. n. v. **sovon.**

SUVULCÁ[1] vb. I v. **sovîlta.**

SUVULCÁ[2] vb. I v. **sufleca.**

SUVULCÁT, -Ă adj. v. **suflecat**[2].

SUVÚLF s. m. v. **sovîrf.**

SUZERÁN, -Ă s. m., adj. **1.** S. m. (În evul mediu) Mare senior în raport cu semenii care depindeau de el în temeiul relațiilor de vasalitate. V. suveran[2] **(1).** *Suzeranul este acel suveran de la carele atîrnă alt princip sau ocîrmuire.* AR (1829), 39[1]/47, cf. I. GOLESCU, C., VALIAN, V., STAMATI, D., POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D. *Este și mai comic de a-și imagina pe un suzeran care nu cunoaște numele omagial al vasalului.* HASDEU, I. C. I, 46, cf. DDRF. *Nu s-a crezut niciodată ca marele suzeran să cuteze a atenta asupra vasalei sale.* SION, P. 432. *Îndatoririle de credință pe care, după dreptul feodal, era dator nu numai vasalul să le păstreze către suzeran, ci și acesta către vasal.* XENOPOL, I. R. III, 127, cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU[2]. *Chipul... suzeranului său.* SADOVEANU, O. XII, 285, cf. DL, DM, DN[2]. *Exercitau drepturi de suzeran pe domeniile lor.* PANAITESCU, O. Ț. 40, cf. M. D. ENC., DEX.

2. Adj. (Despre curți domnești, despre putere etc.) Care se referă la suzeran **(1)** sau la suzeranitate **(1)**; care aparține suzeranului sau suzeranității. *A știut să economisească toate: a fi iubit și cinstit la Poarta suzerană.* HELIADE, C. 21/2. *Orice act sau hotărîre... care va fi împotriva... curței suzerane.* REG. ORG. 17/12. *Paralili mărunte fiind moneda curții suzerane, urmează a fi moneda... și a acestui Prințipat* (a. 1843). DOC. EC. 786. *Puterile garante, împreună cu curtea suzerană, se vor determina a face din România... țara progresului* (a. 1857). PLR I, 164. *Nu se cădea să fie atinsă puterea suzerană.* IST. LIT. ROM. II, 271.

3. Adj. (Despre state) Care exercită autoritate asupra unui stat mai slab, impunînd politica internă și externă a acestuia și pretinzîndu-i anumite obligații. *Se împart staturile în: suverane și în suzerene.* RUS, I. I, 59/25, cf. DL, DM. *Multe acțiuni... erau produsul sau ecoul intervenției statului suzeran.* VARLAAM — SADOVEANU, 77, cf. DN[2], DEX.

— Pl.: *suzerani, -e.* — Și: (învechit, rar) **suzerén, -ă, suserén, -ă** s. m., adj.

— Din fr. **suzerain.**

SUZERANITÁTE s. f. **1.** Drepturi ale suzeranului **(1)** asupra vasalilor săi; obligații ale vasalului față de suveranul său; raporturile dintre suzeran și vasalii săi; starea vasalului în raport cu suzeranul său. Cf. I. GOLESCU, C. *Cuceri Ierusalimul proclămîndu-se ... rigă de Ierusalim, supt a cărui suzeranitate se înființează mai multe prințipaturi.* SĂULESCU, R. I, 126/12, cf. POLIZU, PROT. — POP., N. D., ANTONESCU, D., DDRF. *În inima lui firbea însă ura de a fi fost... răpus de un principe, asupra căruia pretindea a avea drepturi de suzeranitate.* XENOPOL, I. R. IV, 61, cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU[2], REȘMERIȚĂ, D., CADE, SCRIBAN, D., DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX ◆ Fig. *Persoana turtită a comandantului... pusă sub suzeranitatea unor sprîncene negre, stufoase.* BRĂESCU, I, 154.

2. Drepturi ale unui stat suzeran **(3)** asupra statelor vasale; obligații ale statului vasal față de statul suzeran; raporturi dintre statul suzeran și statele vasale; stare a statului vasal în raport cu statul suzeran. *Supt suzeranitatea Porței, va avea acea administrație... carea va fi mai nemerită.* AR (1829), 39[1]/44. *Ungaria și Polonia se supuse suzeranității imperiei romano-ghermanice.* SĂULESCU, HR. I, 167/3. *Acesta, voind a răni toată țara, se supuse sub suzeranitatea apărătoare a Poloniei.* ASACHI, L. 111[2]/14, cf. VALIAN, V. *Suzeranitatea Ungariei în Țara Românească nu s-a întins decît numai asupra Banatului.* MAG. IST. I, 195/1, cf. STAMATI, D. *Donațiunea s-a făcut cam în aceleași condițiuni în care se exercita în genere așa-numita suzeranitate a Ungariei.* HASDEU, I. C. I, 23. *Această interpretare turcească a dreptului de suzeranitate se pusese chiar în practică.* XENOPOL, I. R. IV, 244. *Ardealul a trăit ca țară deosebită, cu principii ei supt suzeranitate turcească.* IORGA, C. I., III, 107. *Sub suzeranitatea Porții Otomane, oligarhia boierească se alcătuise așa, încît era a toate stăpînitoare.* SADOVEANU, O. XVII, 77, cf. DL, DM. *Ne vorbește de suzeranitatea celor două puteri protectoare.* IST. LIT. ROM. II, 368. *Domnia, în epoca fărîmițării feudale, ... nu reprezenta o suveranitate, ci doar o suzeranitate.* PANAITESCU, O. Ț. 75, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *suzeranități.* — Și: (învechit) **suzerenitáte** s. f.

— Din fr. **suzeraineté.**

SUZERÉN, -Ă s. m. și f., adj. v. **suzeran.**

SUZERENITÁTE s. f. v. **suzeranitate.**

SÚZLĂ s. f. v. **țuslă.**

SVÁDĂ s. f. v. **sfadă.**

SVÁDNIC, -Ă adj. v. **sfadnic.**

SVANDÚC s. m. v. **schinduf**[1].

SVANDÚH s. m. v. **schinduf**[1].

SVANȚ s. m. v. **sfanț.**

SVÁNȚIH s. m. v. **sfanț.**

SVÁNȚIP s. m. v. **sfanț.**

SVÁRĂ s. f. v. **sfoară.**

SVÁSTICĂ s. f. Cruce grecească cu brațe egale și cu extremitățile în unghi drept orientate fie în aceeași direcție, spre dreapta, în sensul acelor de ceasornic, fie în alte numeroase variante și care constituie un ornament cu virtuți benefice sau un străvechi simbol religios în India; cruce încîrligată. *Făurarul... nu făcuse însă decît să repete... motivele ornamentale de pe cutare vas... din Atena: svata solară, svastica, lebăda.* PÂRVAN, G. 314, cf. CADE, DL, DM, DN[2], M. D. ENC., DEX. ◆ Emblemă politică avînd forma crucii mai sus descrise, folosită de naziști ca simbol al arianismului rasist. *Studenții germani, decorați cu svastici..., discutau cu înverșunare necesitatea urii de rasă.* SAHIA, U. R. S. S. 178. *Cămașa verde, pistolul, barda operau fățiș, sub înalta protecție, a zvasticii hitleriste și a fasciei mussoliniene.* BENIUC, M. C. I, 27. *Acum întîlnise un zid de oțel, în al cărui vîrf sta strajă vulturul cu svastica în cîngi.* CAMILAR, N. II, 103, cf. DN[2]. *Iată numai trei dintre nenumăratele victime ale asasinilor cu zvastică.* MAGAZIN IST. 1968,

nr. 12, 85. *Steagurile cu svastică filftiau.* ROMÂNIA LITERARĂ, 1971, nr. 120, 11/3. *Picioarele desculțe erau tatuate cu cruci, zvastici și stele.* CONTEMP. 1975, nr. 1477, 5/4, cf. M. D. ENC., DEX.

— Pl.: *svastici.* — Și: **zvástică** s. f.

— Din germ. **Swastika**, fr. **svastika**.

SVÁȘCĂ s. f. v. **sfașcă**.

SVAT s. n. v. **sfat**.

SVĂDÍ vb. IV v. **sfădi**.

SVĂPĂÍ vb. IV v. **zvăpăia**.

SVĂPĂIÁLĂ s. f. v. **zvăpălală**.

SVĂPĂIÁT, -Ă adj. v. **zvăpăiat**.

SVĂPĂÍRE s. f. v. **zvăpălare**.

SVĂPĂÍT, -Ă adj. v. **zvăpălat**.

SVĂRÎMÁ vb. I v. **sfărima**.

SVĂTUÍ vb. I v. **sfătui**.

SVĂTUÍRE s. f. v. **sfătuire**.

SVĂTUÍT s. n. v. **sfătuit**.

SVĂTUITÓR s. m. v. **sfătuitor**.

SVEÁDNIC s. m. v. **sfetnic**[1].

SVEÁȘNIC s. n. v. **sfeșnic**[1].

SVEÁZDĂ s. f. v. **zveazdă**.

SVELT, -Ă adj. v. **zvelt**.

SVELTÉȚE s. f. v. **zvelțe**.

SVELȚÍE s. f. v. **zvelție**.

SVÉRDINĂ s. f. v. **zvîrdină**.

SVÉȘTNIC s. n. v. **sfeșnic**[1].

SVET s. m. v. **șved**.

SVÉTER s. n. Jachetă tricotată (din lînă) care se încheie cu nasturi în față; (rar) pulover. *Sveltă și proaspătă în sveterul alb de lînă.* C. PETRESCU, C. V. 229. *Lepădarăm paltoanele..., rămînînd numai în svetere.* BLAGA, H. 211, cf. DN[2], LEXIC REG. II, 117, TEAHA, C. N. 265.

— Pl.: *svetere.* — Și: (familiar) **sfétăr** (TEAHA, C. N. 265), **sféter** (Com. din București) s. n.

— Din engl., fr. **sweater**.

SVÉTILNĂ s. f. v. **sfetilnă**.

SVÉTNIC[1] s. m. v. **sfetnic**.

SVÉTNIC[2], **-Ă** adj. v. **sfadnic**.

SVETUÍ vb. IV v. **sfătui**.

SVEȚ s. m. v. **șved**.

SVEȚÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **șvezesc**.

SVEZÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **șvezesc**.

SVICHI s. n. v. **șfichi**[2].

SVIDUÍ vb. IV v. **zvidui**.

SVIDUÍT, -Ă adj. v. **zviduit**.

SVIÍ vb. IV v. **sfii**.

SVINEÁȚĂ s. f. v. **sineață**.

SVINEȚÁR s. m. v. **sinețar**.

SVÍNG s. n. v. **swing**.

SVINȚÍ vb. IV v. **sfinți**[1].

SVINȚÍE s. f. v. **sfinție**.

SVINȚÍT, -Ă adj. v. **sfințit**[2].

SVIREÁP adj. v. **sireap**.

SVIȘTÁNIE s. f. v. **sfeștanie**.

SVÍTĂ[1] s. f. v. **sfită**[1].

SVITĂ[2] s. f. v. **suită**.

SVIȚEREÁN, -Ă adj. (Învechit, rar) = **șvițeran (2)**. *Părțile acestea... se bucură de o climă cam aproape, aceeași ca și în văile Alpilor svițereni.* ARHIVA, I, 259.

— Pl.: *svițereni, -ene.*

— **Svițera** (n. pr.) + suf. *-ean.*

SVÎCNEÁLĂ s. f. v. **zvîcneală**.

SVÎCNET s. n. v. **zvîcnet**.

SVÎCNÍ vb. IV. v. **zvîcni**.

SVÎCNÍRE s. f. v. **zvîcnire**.

SVÎCNÍT, -Ă adj. v. **zvîcnit**[2].

SVÎCNITÓR, -OÁRE adj. v. **zvîcnitor**.

SVÎCNITÚRĂ s. f. v. **zvîcnitură**.

SVÎCOLÍ vb. IV v. **zvîrcoli**.

SVÎLCOLÍ vb. IV v. **zvîrcoli**.

SVÎNT, -Ă adj., subst. v. **sfînt**.

SVÎNTÁ vb. I v. **zvînta**.

SVÎNTÁRE s. f. v. **zvîntare**.

SVÎNTÁT, -Ă adj. v. **zvîntat**[2].

SVÎNTURĂ vb. I v. **zvîntura**.

SVÎNTURÁRE s. f. v. **zvînturare**.

SVÎNTURÁT, -Ă adj. v. **zvînturat**.

SVÎNTURÁTIC, -Ă adj. v. **zvînturatic**.

SVÎR interj. v. **zvîr**[1].

SVÎRCOL s. n. v. **zvîrcol**.

SVÎRCOLÁC s. m. v. **zvîrcolac**.

SVÎRCOLEÁ adj. v. **zvîrcolea**.

SVÎRCOLEÁLĂ s. f. v. **zvîrcoleală**.

SVÎRCOLÍ vb. IV v. **zvîrcoli.**

SVÎRCOLÍRE s. f. v. **zvîrcolire.**

SVÎRCOLITÓR, -OÁRE adj. v. **zvîrcolitor.**

SVÎRCOLITÚRĂ s. f. v. **zvîrcolitură.**

SVÎRDÁICĂ s. f. v. **zvîrdoaică.**

SVÎRDÁRE s. f. v. **zvîrdarie.**

SVÎRDÍNĂ s. f. v. **zvîrdină.**

SVÎRDÓL s. n. v. **zvîrdină.**

SVÎRDÓN s. n. v. **zvîrdină.**

SVÎRÎÍ vb. IV. v. **zvîrli.**

SVÎRLÁV, -Ă adj. v. **zvîrlav.**

SVÎRLÍ vb. IV v. **zvîrli.**

SVÎRLÍRE s. f. v. **zvîrlire.**

SVÎRLÍTĂ s. f. v. **zvîrlit²**.

SVÎRLITÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. v. **zvîrlitor.**

SVÎRLITÚRĂ s. f. v. **zvîrliturâ.**

SVÎRLÚGĂ s. f. v. **zvîrlugă.**

SVÎRNÁICĂ s. f. v. **zvîrnalcă.**

SVÎRȘÍ vb. IV v. **sfîrși.**

SVÎRȘÍT s. n. v. **sfîrșit¹**.

SVÎRȘITÓR s. m. v. **sfîrșitor.**

SVȣÁCĂ s. f. v. **zvoacă.**

SVOÁCE s. f. v. **zvoacă.**

SVOÁNĂ s. f. v. **zvoană¹**.

SVOÁRĂ s. f. v. **sfoară.**

SVÓCĂ s. f. v. **zvocă.**

SVODÍ vb. IV v. **zvodi.**

SVON s. n. v. **zvon¹**.

SVONÍ vb. IV v. **zvoni.**

SVONÍRE s. f. v. **zvonire.**

SVONIȘÓR s. n. v. **zvonișor.**

SVONÍȚ s. n. v. **zvoniț.**

SVR interj. v. **zvîr.**

SVREÁDEL s. n. v. **sfredel.**

SVRÉDEL s. n. v. **sfredel.**

SVREDELÍ vb. I v. **sfredeli.**

SVUGNÍRE s. f. v. **zvîrnire.**

SWING s. n. **1.** Lovitură laterală dată la box cu brațul ușor arcuit. Cf. DL., DM, M. D. ENC., DEX, DN³.

2. Numele unui dans modern cu ritm și mișcări rapide; melodie după care se execută acest dans. Cf. M. D. ENC., DEX, DN³. ✦ Manieră de execuție a muzicii de jazz caracterizată printr-o mare suplețe, sincope, prin accente imperceptibile, prin ritm legănat. Cf. DEX, DN³.

— Pronunțat: *suing*. — Pl.: *swinguri*. — Și: (astăzi rar) **sving** s. n. DL, DM, DEX.

— Din engl., fr. **swing**.

RECTIFICĂRI

la tomul al X-lea, partea a 4-a litera S

SLAB — SPONGHIOS

Dicționarul limbii române (D L R)

Din motive independente de autori și de editură, în acest volum s-au strecurat următoarele greșeli de tipar. Astfel, la:

pagina:	coloana:	rîndul:	în loc de:	se va citi:
1039	1	2 de sus	corpul lor,	corpul lor sau
1039	2	10 de sus	XLIX/14,	XLIX/14, cf.
1039	2	11 de jos	de la sine fără	de la sine, fără
1040	1	37 de sus	*Noi?*	*Noi?*
1040	1	23 de jos	*Vie*	*Vie*
1040	2	27 de sus	*care-i*	*carei*
1041	2	11 de sus	*naravuri slabe*	*năravuri slabe,*
1042	1	10 de jos	SCRIBAN, O.	SCRIBAN, D.
1043	1	20 de sus	Construcție-	Construcție,
1043	1	21 de sus	păs	păs-
1045	1	25 de sus	p o h t a l ă	p o h f a l ă
1045	2	4 de sus	*nostrulu*	*nostru, lu*
1047	2	4 de jos	II-	II,
1048	1	8 de jos	II	II.
1048	1	12 de jos	III.	III.
1051	1	15 de sus	despre oa	despre oa-
1051	1	16 de sus	corpul or	corpul lor ori
1051	1	17 de jos	(Prin Ban	(Prin Ban.
1054	2	32 de sus	*de-bia*	*de-bea*
1054	2	33 de sus	O. BÎRLEA-	O. BÎRLEA,
1055	2	19 de sus	*slăbic unile*	*slăbiciunile*
1055	2	23 de jos	*stîngaci*	*stîngaci*
1057	1	21 de jos	*înțelesului origina*	*înțelesului originar*
1058	1	30 de sus	între	între-
1058	1	31 de sus	foto	foto-
1058	1	6 de jos	SLABÚC	SLĂBÚC
1058	2	31 de jos	(I. GOLISCU,	I. GOLESCU,
1059	2	21 de sus	*toț*	*toți*
1061	1	28 de sus	*heruvini*	*heruvimi*
1061	1	3 de jos	*dreapta credință creștinilor*	*dereapta credință creștirilor*
1061	1	17 de jos	*slăvească se*	*slăvească-se*
1061	1	24 de jos	*c-uo glăsuire*	*c-uă glăsuire*
1061	2	7 de jos	*neamu*	*neamul*
1062	1	27—28 de sus	*Medicul venețian*	*a medicului venețian*
1063	2	5 de jos	a s-	a se-
1064	1	1 de sus	*datornici*	*datornici*
1064	2	26 de jos	mai ales,	mai ales
1064	2	27 de jos	mai ales,	mai ales
1065	1	6 de jos	*altă odoară*	*alte odoară*
1065	1	34—35 de jos	*se lasă*	*se lăsă*
1066	1	4 de sus	*sleit stors de vlagă*	*sleit, stors de vlagă*
1067	2	6—8 de jos	*dormie*	*dormiè*
1068	2	19 de sus	*ce'e*	*cele*
1068	2	30 de jos	*Toată lume-ai*	*Toată lumea-i*
1069	1	12 de jos	degajate:	degajate;
1069	2	34 de jos	făr,	fără
1069	2	35 de jos	activitățiă	activități,
1070	1	12 de sus	*și plutirea și mișcare*	*și plutirea, și mișcarea*
1072	2	32 de jos	*Țara Românească*	*Țara Românească*
1076	1	1 de sus	R e f l. p a s.)	(R e f l. p a s.)
1077	1	31 de sus	..200,	I. 200,
1078	1	36 de jos	AETHIC-	AETHIO-
1078	2	28 de jos	*cîteva fc-*	*cîteva fo-*
1079	2	38 de sus	ALBM.	ALRM
1079	2	9 de jos	ALB.	ALR
1079	2	15 de jos	AR.	ÂR
1080	1	34 de sus	FM.	ÎM

pagina:	coloana:	rîndul:	în loc de:	se va citi:
1080	2	23 de sus	BV. III,	BV III,
1080	2	33 de jos	*spre a-i să mai*	*spre a i să mai*
1081	2	2 de sus	*drept credincioşii*	*drept-credincioşii*
1081	2	25 de jos	DM,	DM,
1083	1	18 de sus	II EM 1691	HEM 1691
1083	2	31 de jos	(Prin Transil.)	(Prin Transilv.)
1085	1	colontitlu	LOI[2]	SLOI[2]
1085	1	33 de sus	CHEST. V 153/35, V 173/93	CHEST. V 153/32, 173/93
1086	2	16 de jos	*Vcstiţi*	*Vestiţi*
1086	2	21 de jos	Slav (2) cf.	Slav (2). Cf.
1087	1	24 de jos	LĂNCRĂNJAN, L.	LĂNCRĂNJAN, C.
1088	2	32 de sus	*cum să petreacă*	*cum să petreacă*
1089	1	colontitlu	LUGĂ	SLUGĂ
1090	2	14 de sus	*păn ĭ ĭ rile*	*pămînturile*
1090	2	26 de sus	CIAUŞANU, CL.	CIAUŞANU, GL.
1091	2	26 de sus	la dispoziţia cuiva:	la dispoziţia cuiva;
1092	1	17—18 de sus	*s-au dovcait*	*s-au dovedit*
1092	2	colontitlu	SLUGO	SLUGOI
1092	2	27 de sus	de sluger:	de sluger;
1093	2	19 de sus	ALEXEI, W.	ALEXI, W.
1095	1	15 de sus	*a sa dâtorîe*	*a sa datorie*
1095	1	6 de jos	BOG ZA,	BOGZA,
1095	1	9—10 de jos	VISSARION, L. B.	VISSARION, B.
1095	1	30 de jos	PRACTICA, 87 14	PRACTICA, 87/14
1096	1	22 de jos	*urdinre*	*urrdînre*
1096	1	22 de jos	ib. 32/4	ib. 32[r]/3—5
1096	1	23 de jos	*neceurul să nu apăre*	*nece urul se nu apăre*
1097	1	29 de sus	„drept", „învechit", „spre",	„drept", învechit, „spre",
1100	1	3 de jos	S. SI,	S. II,
1100	2	2 de jos	PARASCHIVESCU, C. T.	PARASCHIVESCU, C. Ţ.
1101	2	1 de sus	*...prietenoşi*	*...prietenioşi*
1102	1	26 de sus	*mă vor sluti*	*mă vor sluţi*
1102	2	33 de jos	*multe stripituri*	*multe stîrpituri*
1103	1	35 de sus	CANTEMIR, I. I. II,	CANTEMIR, I. I. II,
1103	1	11 de jos	IORGA, C. I, II,	IORGA, C. I. II,
1103	1	13 de jos	*tingerca*	*atingerea*
1104	2	5 de jos	GOLESCU, I. 81,	GOLESCU, Î. 81,
1105	2	9 de sus	Cariat. SCRIBAN, D.	Cariat. Cf. SCRIBAN, D.
1106	2	5 de sus	DEX, M. D. ENG.,	M. D. ENG., DEX
1109	1	8 de sus	COD. VOR[2]. 339	COD. VOR[2]. 56[r]/6
1112	2	4 de sus	Gunoi. CADE	Gunoi. Cf. CADE
1112	2	6 de jos	CANTEMIR, I. I, 100	CANTEMIR, I. I. I, 100
1113	1	23 de jos	V, 315, cf. DL	V, 315, DL
1113	2	29 de sus	— P.:	— Pl.:
1116	1	25 de jos	*la dreapra*	*la dreapta*
1116	2	10 de jos	COD. VOR. 10/15.	COD. VOR.[2] 5[v]/1.
1116	2	20 de jos	*îmşelăciune*	*înşelăciune*
1117	1	3 de sus	PLR II, 374	în PLR II, 374.
1117	1	20 de sus	*Smenţiră-se toţi ciţi-i*	*Smenţiră-se toţi ciţi[i]i*
1118	1	15 de jos	*desfrăşitu.* COD. VOR. 122/10	*desfîrşitu* COD. VOR[2]. 61[v]/10.
1118	1	16 de jos	*bărbatu*	*bărrbatu*
1118	1	17 de jos	*Cela ce cu cuvîntulu*	*Cel ce cu cuvîntul*
1119	2	7 de jos	*măr mir*	*mă mir*
1120	2	20 de sus	*s-a smiorcăitmicuţul*	*s-a smiorcăit micuţul*
1123	1	20 de jos	‚A-şi pierde	„A-şi pierde
1127	1	27 de sus	*şi pe den*	*şi pe den-*
1130	1	14 de jos	ALEX I, W.	ALEXI, W.
1132	1	31 de jos	*Hornul s a smolit*	*Hornul s-a smolit*
1132	2	33 de sus	I. NEGRUZZI,	NEGRUZZI,
1133	1	15 de jos	*Mărinca*	*Mărîuca*
1133	1	26 de jos	TRAV.	PRAV.
1135	2	4 de sus	bruscă si	bruscă şi
1135	2	20 de sus	23[r]/12. cf.	23[r]/12, cf.
1138	2	23 de jos	*nevasta-*	*nevasta.*
1138	2	24 de jos	*Ur*	*Ur-*
1139	1	7 de sus	[idra]	[Vidra]
1140	2	11 de jos	*truda... de luptători*	*truda ta de luptător*
1146	1	22 de jos	SNOPIŞÓR	SNOPŞÓR
1158	2	colontitlu	SOCIA BILITATE	SOCIABILITATE
1162	1	22 de sus	*Foaerul*	*Foaterul*
1162	2	29 de sus	PRL	PLR

pagina:	coloana:	rîndul:	în loc de:	se va citi:
1164	2	8 de jos	cf. DEX, M. D. ENC.	cf. M. D. ENC., DEX
1165	2	25 de sus	B. 229	B. 229, cf. SCRIBAN, D.
1165	2	26 de sus	SADOVEANU, E. 228, SCRIBAN, D.	cf. SADOVEANU, E. 228
1169	1	17 de jos	*peşti p-aco*	*peşt'i p-aco,*
1169	2	28 de sus	*zice*	*-ziče-*
1170	1	3 de jos	*pulearea*	*pulearia*
1171	1	25 de sus	*asemeni*	*asameni*
1171	2	1 de sus	*armăsia lui*	*armăşia lui*
1172	2	27 de sus	*jeluiesc*	*jăluiesc*
1174	1	2 de sus	*într-însa*	*într-însă*
1175	1	18 de jos	M. D. FNC.	M. D. ENC.
1176	1	17 de sus	(Despre	✦ (Despre
1177	1	26 de jos	JARNIK — BÎRSEANU	JARNÍK — BÎRSEANU
1177	2	7 de sus	*ochii — pe*	*ochii pe-*
1177	2	21 de sus	— Pl.: *socrule i*	— Pl.: *socruleţi.*
1179	1	29 de sus	*cu spargere osîndi*	*cu sparrgere osîndi*
1179	1	21 de jos	cf. FOLK. OLT. — MUNT.	cf. FOLC. OLT. — MUNT.
1179	1	23 de jos	T. PAPAHAGI, M. 192	T. PAPAHAGI, M. 193
1180	2	7 de sus	PROT. — POP. N'	PROT. — POP. N.
1181	2	23 de jos	NIGULICI	NEGULICI
1181	2	26 de jos	DL (1838)	BL (1838)
1182	1	3 de sus	*şi sofista*	*şi sofistă*
1183	2	18 de sus	II,, 324	II_1, 324
1184	1	18 de sus	СОГЛАСЬ А	СОГЛАСЬНА
1184	2	9—10 de jos	BOLINTINEANU I, 251	BOLINTINEANU, P. I, 251
1185	1	8 de sus	**De tot soiul** diferit	**De tot soiul** = diferit
1185	1	23 de sus	✧ Expr. **Un soi de**...	✧ Expr. **Un soi de**... =
1186	1	35 de jos	id. I, 72.	id. îb. I, 72.
1186	1	38 de jos	**(4):**	**(4);**
1187	1	5 de jos	TEODOREANU, N. III,	TEODOREANU, M. III,
1188	1	5 de sus	LEXIC REG. GL.	LEXIC REG. II.
1189	2	27 de jos	AGROTEHNICA, I.	AGROTEHNICA, I,
1189	2	34 de jos	*ultimii.*	*ultimii*
1189	2	35 de jos	*solurile nisipoasei*	*solurile nisipoase*
1191	2	27 de jos	crăbunilor	cărbunilor
1192	1	28 de sus	TDGR	TDRG
1193	1	9 de sus	P. I., 156/28.	P. 156/28.
1193	1	14 de jos	*„volintic"*	*„volintir"*
1197	2	23 de jos	POLIZU, P.	POLIZU
1211	2	2 de jos	BOGDAN, C. M., 104	N. A. BOGDAN, C. M. 104.
1211	2	4 de jos	CAT. MAN., 509	CAT. MAN. I, 509
1211	2	24 de jos	VOICULESCU, P. 321,	VOICULESCU, P. I, 321
1212	2	4 de sus	**SOLOVIRVIŢĂ**	**SOLOV'ÎRVIŢĂ**
1215	2	14—15 de sus	sensuni	sensului
1216	2	10 de sus	LESNSA	LESNEA
1217	2	12 de jos	SOM^2 s. m. v. **sumă**	se scoate trimiterea
1217	2	13 de jos	**SOM^1**	**SOM**
1218	1	27 de sus	*că i să*	*să i se*
1218	1	28 de sus	COCEA, S. 149	COCEA, S. I, 149
1220	2	36 de sus	MARIN, C. B. 81.	S. MARIN, C. B. 81.
1220	2	9 de jos	*Învinse pre cel mort*	*Învise pre acel mort*
1222	1	22—23 de jos	*înfierbînta*	*înfierbîntat*
1222	1	25—26 de jos	*măiculiţă*	*măiculiţă*
1222	2	colontitlu	SOMN	SOMN^2
1222	2	22 de sus	În sînt agmele	În sintagmele
1226	2	7 de jos	COŞBUC, II,	COŞBUC, P. II,
1226	2	17 de jos	ALECSVNDRI, P. P.	ALECSANDRI, P. P.
1234	2	4 de jos	EMINESCU, P. L. 46	EMINESCU, P. L. 36
1234	2	5 de jos	*înfiorînd*	*înfiorînd*
1238	1	1 de sus	ŞĂINEANU^2, RESMERIŢĂ, D.	ŞĂINEANU^2, BIANU, D. S., RESMERIŢĂ, D.
1238	1	4 de sus	, cf. BIANU, D. S., LTR^2, LTR^2,	, cf. LTR^2,
1239	1	23 de sus	PRAV. COV. 30^r 25, cf. LP.	PRAV. GOV. 30^r/25
1239	1	30 de jos	,cf. LP.	,cf. LB.
1239	2	31 de sus	*Domilian*	*Domiţian*
1240	1	24 de jos	DAMÉ, T. 1. 185	DAMÉ, $T._1$, 185.
1240	1	3 de jos	PAMFILE, A. P. 87, ŞĂINEANU^2	PAMFILE, AR. 87, cf. ŞĂINEANU^2
1242	2	28 de jos	ANGHEL, IR. 96	ANGHEL, PR. 96
1243	1	37 de jos	HOGAŞ, DF.	HOGAŞ, DR.
1244	1	16 de jos	IRAD, O. 34	BRAD, O. 34.
1244	2	18 de jos	STURZA, M. N.	STURDZA, M. N.

pagina:	coloana:	rîndul:	în loc de:	se va citi:
1245	2	33 de srs	*sor*	*sor-*
1246	1	20 de jos	*cunosc ului*	*cunoscutului*
1246	1	26—27 de jos	*Sa tira*	*Sa-tira*
1249	1	21 de sus	*fe*	*fi*
1250	1	25 de sus	soarelu i	soarelui
1251	1	2—3 de sus	BELDIMAN, TR.	BELDIMAN, T.
1251	2	29 de sus	BÎRLEA, A. P. I,	O. BÎRLEA, A. P. I,
1251	2	29 de jos	*ca da ornic*	*ca datornic*
1252	1	2 de sus	AMFILOHIE, C.	AMFILOHIE, G.
1252	1	15 de jos	Cf. I. GOLESCU, C.	Cf. I. GOLESCU, C.
1253	1	16 de sus	Sor it[1]	Sortit[1]
1253	1	17 de sus	*st ălîngă*	*stă lîngă*
1253	1	18 de sus	*or ocit*	*sorocit*
1255	2	16 de jos	ODOPESCU	ODOBESCU
1255	2	21 de jos	*Casth*	*Caath*
1256	1	26 de jos	BÎRLEA, B. I,	BÎRLEA, B.
1256	2	32 de sus	SON,	SION
1256	2	17 de jos	BARBU, PRÎNCIP.	BARBU, PRINC.
1258	1	1 de jos	*l-au sosit*	*le-au sosit*
1258	2	20 de jos	*oată lumea.*	*toată lumea.*
1259	1	23 de sus	CAMIL PETRESCU, T. I.	CAMIL PETRESCU, T. I,
1259	1	27 de sus	— Şi: **Sozié**	— Şi: **sozie**
1260	1	6 de jos	CARAGIALF,	CARAGIALE,
1261	2	35 de sus	— Si:	— Şi:
1262	1	36 de sus	*punree-voiu*	*punre-[l]e-voiu*
1262	2	31 de sus	MURNU, Î.	MURNU, I.
1262	2	24 de jos	*dac-a-jungea*	*dac-ajungea*
1264	2	2 de sus	**SOŢIÁL, -Ă** v.	**SOŢIÁL, -Ă** adj. v.
1264	2	3 de sus	**SOŢIÁL-DEMOCRÁT,-Ă** s.m. şi f.,	**SÓTIÁL-DEMOCRAT,-Ă** adj., s.m. şi f.
1264	2	29 de sus	*Feciorul*	*Feciorul*
1265	1	31 de sus	*S-om zicc*	*Ş-om zice*
1265	1	37 de sus	*meştersuguri*	*meşterşuguri*
1265	2	15 de jos	BÎRLEA, A. P.	O. BÎRLEA, A. P.
1266	1	28 de jos	*Petr*	*Petru*
1267	2	11 de sus	CAT. MAN. 218.	CAT. MAN. I, 218
1269	2	23—24 de jos	*giulaiu,*	*giulgiu,*
1270	2	38 de sus	*Naltă spada,*	*Naltă spada*
1271	1	2 de jos	(nvechit)	(învechit)
1272	2	32 de jos	BUDAI DELEANU	BUDAI-DELEANU
1274	2	31 de jos	*spaliri*	*spalirii*
1275	1	35 de sus	*a tîrguri*	*la tîrguri*
1275	2	colontitlu	SP ANCĂ	SPANCĂ
1275	2	7 de sus	*Chenopodium hybrinum*	*Chenopodium hybridum*
1276	1	12 de sus	шпаика	шпанка
1276	2	33 de sus	ANON. CAP.	ANON. CAR.
1277	1	22 de sus	si	şi
1277	1	30 de sus	variante	variante,
1277	2	10 de sus	*-oaică*	*-oacă*
1279	1	10 de sus	*sparge*	*spargi*
1279	1	15 de sus	*vəm*	*vom*
1279	1	16 de jos	SĂULESCU, PR. II,	SĂULESCU, HR. II,
1279	1	20 de jos	*să i*	*să-i*
1279	1	34 de jos	*i au*	*i-au*
1279	2	10 de sus	a se spărgălui **(4).**	a se spărgălui **(4),**
1280	2	12 de jos	*sargi*	*spargi*
1283	1	22 de sus	**l mba**	**limba**
1284	1	32 de sus	*spart l*	*sfart.*
1286	2	5 de jos	*Nethinav*	*Nethinav*
1289	1	32 de jos	*Boal le*	*Boalele*
1291	2	26 de jos	Sculptură	✦ Sculptură
1297	2	6 de jos	*acesteia*	*acesteia*
1298	1	25 de sus	spaţiu[1] **(1 4)**... mare[1] **(1 3)**	spaţiu[1] **(I 4)**...mare[1] **(I 3)**
1298	1	11 de jos	*deliberale*	*de liberale*
1298	2	colontitlu	SPAŢIU	SPAŢIU[1]
1301	2	20 de sus	Spasmotic **(1)**	Spasmodic **(1)**
1302	1	10 de jos	**SPĂIMÎIE**	**SPĂIMÎIE**
1305	1	18 de sus	EODORESCU, P. P.	TEODORESCU, P. P.
1305	1	37 de jos	*ruf le*	*rufele*
1306	1	1 de jos	*Pustnicu,*	*Pustnicul,*
1306	2	2 de sus	*ambarele*	*hambarele*
1307	1	24 de sus	O. XI I,	O. XIII,

pagina:	coloana:	rîndul:	în loc de:	se va citi:
1307	1	29 de jos	*Moa a*	*Mioara*
1308	1	28 de sus	A rin	A rin-
1309	1	1 de sus	*pa*	*pe*
1313	1	26 de jos	11/2 *florini*	1 1/2 *florini*
1314	2	22 de sus	*de*	*de la*
1314	2	30 de sus	dezorganiză	dezorganiza
1315	2	11 de jos	+ suf *-igios*	+ suf. *-igos.*
1317	2	1 de sus	*spăsin*	*spăsi*
1317	2	24 de jos	*doa ă*	*doară*
1319	1	36 de sus	VINEA, L. I.	VINEA, L. I,
1321	1	11 de jos	(a. 1731) id. ib. 65	(a. 1731). ib. 65.
1321	2	16 de sus	FD I 197,	FD I, 197,
1322	1	18 de jos	*ghica-*	*ghioa-*
1322	2	23 de sus	*Sînt*	*Sînt*
1323	1	1 de sus	GI	GÎ
1324	1	38 de sus	*caulare*	*căutare*
1324	1	28 de jos	*catearei*	*catedrei*
1325	1	33 de sus	*i al*	*şi al*
1327	1	35 de jos	tematice sau	*tematice şi*
1329	2	4 de sus	IORGA S. D.	IORGA, S. D.
1329	2	20 de jos	*dintr e*	*dintre*
1333	1	30—31 de sus	*poruncifoare*	*poruncitoare*
1333	1	32 de sus	*toloseau*	*foloseau*
1333	1	30 de jos	*fost faţă,*	*fost de faţă*
1336	1	30 de sus	*vit*	*ivit*
1336	2	31 de jos	*numa:*	*numai*
1337	1	1 de sus	Refl.	✧ Refl.
1337	1	27 de jos	*conştiinsios*	*conştiincios*
1337	2	1 de sus	*să le speculeze; în loc*	*să le speculeze, în loc*
1337	2	20 de sus	SCRIBAN, D. DL,	SCRIBAN, D., DL,
1339	1	17 de sus	*specu-*	*specula-*
1339	2	11 de jos	SCRIBAN, D., cf. DL,	SCRIBAN, D., DL,
1339	2	13 de jos	*pentru a*	*pentru ca*
1340	2	3 de jos	*, făină*	*făină*
1340	2	30 de jos	*nu le*	*nu te*
1342	1	33 de sus	*ntr-o aureolă*	*într-o aureolă*
1342	2	12 de sus	(a. 1896). TDRG	(a. 1896). ap. TDRG
1342	2	24 de jos	FL,	DL,
1343	2	colontitlu	SPEN ŢE	SPENŢER
1343	2	9 de jos	SADOVEANU, O. V. 19,	SADOVEANU, O. V, 19,
1344	2	6 de sus	*priimt*	*priimi*
1346	1	12 de jos	UDRESCU	Cf. UDRESCU,
1347	2	colontitlu	SPER IA	SPERIA
1348	1	26 de jos	—*Lat. **expavorere***	—Lat. ***expavorere.***
1349	1	19 de sus	BÎRLEA, A. P. I,	O. BÎRLEA, A. P. I,
1351	1	8 de jos	*vo creangă*	*v'o creangă*
1351	2	25 de jos	I. NEGRUZZI, S. III, 393	NEGRUZZI, S. III, 393
1353	1	20 de sus	**spermatophvtes**	**spermatophytes**
1354	2	30 de sus	*mă'*	*măr*
1354	2	31 de sus	MA[r]	MA-
1354	2	40 de sus	A R. 44,	A. R. 44.
1357	2	10 de sus	*mci*	*mai*
1359	1	18 de sus	LTR[2], DER.	LTR[2], cf. DER.
1362	1	6 de jos	SCRIBAN, D., cf. ARGHEZI	SCRIBAN, D., ARGHEZI
1364	1	20 de jos	BRANDZA, PL.	BRANDZA, FL.
1366	2	12 de sus	M RONESCU, S.	MIRONESCU, S.
1368	2	30 de sus	*e se*	*ce se*
1388	2	2 de sus	*spitalul-*	*spitalul.*
1388	2	3 de sus	*îm.*	*îm-*
1388	2	5 de sus	*că-l vindecară·*	*că-l vindecară.*
1388	2	8 de sus	COM. SAT. V.,	COM. SAT. V,
1389	1	1 de sus	*Geau*	*geau*
1389	1	15 de sus	(Grecism, învcchit)	(Grecism învechit)
1389	2	24 de jos	BÎRLEA, L. P. II,	BÎRLEA, L. P. M. II,
1390	1	3 de sus	IORGA, C. I, III,	IORGA, C. I. III,
1392	2	16 de jos	σπετσ ρία	σπετσαρία
1393	2	21 de sus	cf. T. PAPAHAGI, M. 47, cf.	cf. T. PAPAHAGI, M.
1394	2	10 de jos	dinţa te	dinţate
1395	2	8 de jos	*trăsurii cei curmezise*	*trăsurii cei curmezişe*
1395	2	16 de jos	COD. VOR[2]. 48/6.	COD. VOR[2]. 48[v]/6
1395	2	17 de jos	*Deaci de ca*	*Deaci deca*
1396	1	26 de sus	*care o pledat*	*care a pledat*
1396	1	32 de sus	ARCHEZI, B.	ARGHEZI, B.
1396	2	13 de sus	*pe păreţi.*	*pe păreti*

pagina:	coloana:	rîndul:	în loc de:	se va citi:
1397	1	21 de sus	*neam domnesc;*	*neam domnesc:*
1397	1	12 de jos	*Silvestru*	*Silivestru*
1397	2	6 de sus	*muierea ace*	*muierea acé*
1397	2	7 de sus	BÎRLEA, A. P. II,	O. BÎRLEA, A. P. II,
1400	2	27 de sus	Cf. I CR.	Cf. I. CR.
1402	2	colontitlu	SPLEEN	SPLENDOARE
1402	2	10 de sus	excesi, vprin	excesiv, prin
1404	1	4 de sus	**Splina** + suf. *-ătură*	**Splină** + suf. *-ătură.*
1404	1	14 de jos	, cf. PRAV. V.	, cf. PRAV. V.
1406	2	20 de jos	; complementu	; complementul
1407	1	11 de sus	**SPOLIATÓR, -OÁRM**	**SPOLIATÓR, -OÁRE**
1407	1	20 de sus	— Pronunțat: *-lu-a-.*	— Pronunțat: *-li-a-.*
1407	2	17 de sus	*trei zile, dică*	*trei zile, adică*
1407	2	18 de sus	PAMFILE, a. T	PAMFILE, S. T.
1407	2	20 de sus	DR	DR.
1407	2	31 de sus	ALEXI, M.	ALEXI, W.
1407	2	21 de jos	BARBU, PRINC.,	BARBU, PRINC.,
1407	2	30 de jos	IORGA Z. D. V. I.	IORGA, S. D. VI,
1407	2	32 de jos	**SPONCĂ**	**SPÓNCĂ**

RECTIFICĂRI

la tomul al X-lea, partea a 5-a, litera *S*, *Sponghios—Swing* din

Dicționarul limbii române (DLR)

Din motive de ordin tehnic independente de autori și de editură, în acest volum s-au strecurat următoarele greșeli de tipar. Astfel, la :

pagina:	*coloana:*	*rândul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
1413	1	24 de jos	*aceasta,*	*acesta,*
1415	1	18 de jos	*sprinteneală*	*sprinteneală*
1415	2	23 de jos	Cf. DDRF, ȘĂI	Cf. DDRF, ȘĂI-
1417	2	21 de sus	*și [de*	*și de*
1419	2	18 de sus	cf. DDRF :	cf. DDRF,
1419	2	8 de jos	*spre.*	*spre*
1419	2	19 de jos	*iate*	*iate*
1420	2	24 de jos	-P'.	-Pl.
1421	2	34 de sus	*nealterală*	*nealterală,*
1422	1	7 de sus	CĂLINESCU, Ș.	CĂLINESCU, S.
1423	2	3 de jos	*ispovedinduși*	*inspovedindu-și*
1424	1	8 de sus	REBREANU I.	REBREANU, I.
1424	1	1 de jos	nr. 127 16/3,	nr. 127, 16/3,
1428	1	5 de jos	*tura a*	*tura ta*
1430	2	18 de jos	REBREANU R.	REBREANU, R.
1431	1	29 de sus	СЪПРАСТ Н	СЪПРАСТН
1432	2	37 de sus	MOXA, I, 404/8.	MOXA, 404/8.
1432	2	1 de sus	CONSTANTINESCU S.	CONSTANTINESCU, S.
1433	1	35 de jos	SADOVEANU, D.	SADOVEANU, O.
1433	2	5 de sus	1970 nr. 79	1970, nr. 79
1434	1	6 de jos	GÎRLEANU L.	GÎRLEANU, L.
1434	2	23 de jos	*sprintenă*	*sprinten*
1436	2	18 de jos	427/12	427/12.
1436	2	16 de jos	*apăra.*	*apăra*
1437	2	10 de sus	AGÎRBICEANU Ș. P.	AGÎRBICEANU, S. P.
1439	1	12 de sus	94 cf.	94, cf.
1439	1	27 de sus	**SPRÎNCENEÁ** s, f.	**SPRÎNCENEÁ** s. f.
1439	2	26 de sus	S. D. VIII 44	S.D. VIII, 44.
1439	2	27 de sus	ALECSANDRI T.	ALECSANDRI, T.
1439	2	17 de jos	**SPÚLBER** s,n.	**SPÚLBER** s.n.
1440	1	23 de sus	*spulberat-o*	*spulberat-o.*
1440	1	25 de sus	CARAGIALE, C. 38	cf. CARAGIALE, C. 38, cf.
1440	2	4 de sus	răschira	răşchira
1440	2	24 de sus	ARESTIA PLUT.	ARISTIA, PLUT.
1441	1	24 de sus	LEX, LB	LEX., LB
1441	1	5 de jos	com.	Com.
1441	2	1 de sus	Nestatornic **(1)**	Nestatornic **(1).**
1441	2	28 de sus	spurc **(4)**	spurc **(4),**
1441	2	29 de sus	Cf. ALRM,	Cf. ALRM
1441	2	24 de jos	(Lipovăț—Vaslui)	(Lipovăț—Vaslui).
1441	2	19 de jos	*Unde-i*	*Unde-i un*
1442	1	8 de sus	ALEXI, W,	ALEXI, W.,
1442	1	31 de jos	GT (1838)	GT (1838),
1442	1	8 de jos	adj., s,m.	adj., s.m.
1442	2	21 de sus	LEX,	LEX.,
1442	2	23 de sus	I. GOLESCU, C,	I. GOLESCU, C.,
1442	2	24 de jos	valuri etc.),	valuri etc.)
1442	2	21 de jos	s p u m e g o s,	s p u m é g o s;
1442	2	20 de jos	LEX,	LEX.,
1442	2	2 de jos	DL.	DL,
1442	2	1 de jos	223,	223.
1443	1	32 de sus	I. GOLESCU, C,	I. GOLESCU, C.,
1443	2	22 de sus	tat,	tat.
1443	2	38 de sus	abraziv.	abraziv
1444	1	21 de jos	NEGRUZZI.	NEGRUZZI,
1445	1	8 de sus	ENC., AGR.,	ENC. AGR.,
1445	1	15 de sus	*în spume*	*în spumeg*
1445	2	7—8 de sus	*ccartă, 'ncăierare*	*ceartă-ncăierare*
1446	2	7 de sus	vb. IV.	vb. IV
1447	2	4 de sus	se adaugă	*se adaugă*
1447	2	24 de jos	EFTIMIU, I,	EFTIMIU, Î,

pagina:	*coloana:*	*rândul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
1448	1	1 de jos	*vîndul*	*vîntul*
1448	2	13 de sus	MINEIUL (1776), 31/5	MINEIUL (1776), 33v1/5.
1448	2	19 de sus	**spuietór, -oáre.**	**spuietór,-oáre,**
1451	2	15 de jos	*spune că f erul*	*spune că fierul*
1451	2	14 de jos	*zîlnic.*	*zîlnică.*
1452	1	5 de jos	*șura*	*șura*
1452	2	6 de jos	*Iop*	*Isop*
1453	1	16 de sus	*spune*	*spuneai*
1454	2	25 de sus	*spuiu*	*spuin*
1455	2	12 de sus	*rîdaș*	*rîndaș*
1455	1	9 de jos	PROT, —POP.,	PROT.—POP.,
1455	2	5 de jos	CADE	CADE.
1456	2	28 de jos	*sînge*	*sîngele*
1457	1	17 de sus	PAS.	PAS,
1457	1	26 de sus	*zahari*	*zahar*
1457	2	10 de sus	I,	I.
1457	2	30 de sus	*familiiar*	*familiar*
1458	1	34 de sus	*zilei.,*	*zilei.*
1458	1	22 de jos	s p u r ç a t[1] **(4).**	spurcat[1] **(4).**
1459	1	25 de sus	*înăduşit,*	*înăduşit.*
1463	1	10 de jos	iuîie	iulie
1463	2	8 de sus	S.	S. I,
1464	2	4 de sus	aîes	ales
1466	2	8 de sus	*iutat*	*uitat*
1467	1	24 de sus	X.	X,
1467	2	1 de sus	GANE.	GANE,
1467	2	18 de sus	POP.	POP,
1469	2	7 de jos	*afla-*	*afla*
1470	1	5 de jos	*caza*	*cază*
1474	1	29 de jos	*de-a-dereapta*	*de-a dereapta*
1475	1	38 de sus	*Nu fii*	*Nu fi*
1478	2	38 de jos	*la gînd*	*la gînd,*
1480	1	31 de sus	*eu*	*eu,*
1482	1	16 de jos	AP, 36	AP 36
1483	2	3 de jos	(a. 1884.	(a. 1884).
1489	colontitlu stânga		STAFID	STAFIDI
1490	1	25 de sus	gram pozitiv	gram-pozitiv
1502	1	22 de jos	*holarnicilor*	*hotarnicilor*
1503	1	3 de sus	*îngreunată ...*	*îngreunată ...,*
1503	2	27 de jos	*scăpătate ...*	*scăpătate ...,*
1504	2	1 de sus	*mici ...*	*mici ...,*
1504	2	22 de sus	*stareţu ...*	*stareţu ...,*
1504	2	25 de sus	195 v/5,	195v/5.
1504	2	37 de sus	IORGA, S, D.	IORGA, S. D.
1505	1	34 de jos	noiembrie,	noiembrie
1505	1	2 de jos	*starosteliu*	*starostelui*
1505	2	29 de sus	S. I.,	S.I,
1505	2	39 de sus	IORGA, C. I,	IORGA, C. I.
1505	2	18 de jos	1954	1954,
1506	1	24 de jos	-Gen.-dat.	—Gen.-dat.
1506	1	25 de jos	*stăroşte*	**stăroşte**
1507	1	23 de jos	DAVILA, V. 1,	DAVILA, V. V.
1507	1	1 de jos	*sta*	*sta-*
1507	2	8 de sus	M. D. ENC.	Cf. M.D. ENC.
1507	2	32 de jos	învăţămîntului ...	învăţămîntului ...,
1508	1	18 de sus	BENIUC, M. C. I.,	BENIUC, M. C. I,
1509	1	5 de sus	CANTEMIR, I. 1, I,	CANTEMIR, I. I. I,
1509	1	23 de jos	analogie).	analogie)
1509	2	24 de sus	I.	I,
1509	2	36 de sus	*stat"...*	*stat"...,*
1509	2	37 de sus	*iar în*	*iar, în*
1510	2	21 de jos	Substanti	Substanti-
1510	2	20 de jos	execui	execu-
1510	2	19 de jos	armate	ţelor armate
1511	2	16 de sus	etc.)	etc.).
1511	2	31 de jos	LTR[2]	Cf. LTR[2]
1512	1	25 de jos	M.	M
1512	2	6 de sus	*cuvin*	*cuvin-*
1513	1	14 de sus	CHIRIŢESCU, CR.	Cf. CHIRIŢESCU, GR.
1513	2	33 de sus	GORJAN.	GORJAN,
1513	2	28 de jos		se adaugă un nou alineat: — Pl.: *stațolițe.*

pagina:	*coloana:*	*rândul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
1513	2	5 de jos	*poruncet*	*poruncit*
1514	1	17 de sus	ind:	ind.:
1514	1	22 de sus	**stătorire**	**stătorire**
1514	2	16 de jos	*ntîmplare*	*întîmplare*
1514	2	15 de jos	1 576	576
1515	1	24 de sus	AMFILOHIE, C. F.	AMFILOHIE, G. F.
1515	1	25 de jos	*poporului,*	*poporului.*
1516	1	35 de jos	*agăță*	*agață*
1516	2	1 de sus	*notărît*	*hotărît*
1516	2	38 de jos	D, ZAMFIRESCU,	D. ZAMFIRESCU,
1517	2	23 de sus	POLIZU,	POLIZU.
1517	2	13 de jos	*ănătății*	*sănătății*
1519	1	21 de sus	*statu*	*statuă*
1522	2	1 de sus	PROBL.,	PROBL.
1522	2	12 de jos	*peristorice*	*preistorice*
1523	1	1 de sus	*opera*	*opere*
1523	1	1 de sus	*care*	*cum*
1523	1	19 de sus	*de-a-dreapta*	*de-a dreapta*
1523	1	29 de sus	POP. N. D.	POP., N. D.,
1523	1	41 de sus	*soclu ile*	*soclurile*
1523	1	11 de jos	*stațională,*	*stațională.*
1524	2	9 de jos	DM	DM,
1525	1	31 de jos	*florii*	*florii.*
1525	1	1 de jos	CANTUNIARI	CANTUNIARI,
1525	2	5 de sus	II.	II,
1526	1	28 de sus	**stávăr**	**stavăr**
1526	2	2 de sus	CL,	CL.,
1526	2	14 de sus	**ţel,**	**ţel;**
1527	1	7 de jos	**stávilă**	**ştávilă**
1527	1	6 de jos	ALR SN I	ib.
1528	1	20 de jos	*stăciun*	*stáciun*
1529	2	35 de jos	*sa*	*să*
1529	2	34 de jos	*du îndu-şi*	*ducîndu-şi*
1529	2	3 de jos	*răzui*	*răsni*
1530	2	36 de jos	*cestui*	*acestui*
1531	1	12 de jos	*stăpâne*	*stăpâne*
1531	2	1 de jos	*stăpînă*	*stăpînă*
1534	1	19 de jos	*desp-*	*despe-*
1534	2	24 de sus	*să-ți*	*să-şi*
1534	2	20 de jos	*pînesc,*	*pînesc.*
1535	1	8 de jos	**Stăpînit** +	**Stăpîni** +
1535	2	1 de sus	**(3)**	**(3);**
1535	2	2 de sus	s t ă	s t ă -
1535	2	8 de sus	ib.	id. ib.
1537	1	12 de sus	stărie	stările
1537	1	14 de sus	îm-	în-
1537	2	12 de sus	*ca*	*ea*
1537	2	32 de sus	emoţii (le)	emoţii(le)
1537	2	12 de jos	înanimat	inanimat
1537	2	23 de jos	*rurile*	*riurile*
1538	1	4 de jos	COCEA, S. I.	COCEA, S. I,
1538	1	19 de sus	(Drumul)	(Drumul).
1538	2	1 de sus	*în timp'*	*în timp,*
1538	2	2 de sus	II'	II,
1538	2	38 de jos	*deosebire*	deosebirea
1539	1	1 de jos	**STĂRMIN**	**STĂRMIN**
1540	1	4 de sus	232[1]/32	232[r]/32
1540	1	16 de sus	*Iaşilor;*	*Iaşilor*
1540	2	18 de jos	*încă*	*încă*
1541	1	6 de sus	*staruie*	*stăruie*
1541	1	20 de sus	*mireasa*	*mireasma*
1541	2	11 de jos	*mătuşi-si*	*mătuşi-sii*
1542	1	30 de jos	o.	o
1543	1	21 de sus	CONTA, O. P.	CONTA, O. F.
1543	2	9 de sus	*boieri,*	boieri.
1543	2	10 de sus	primească.	primească,
1545	2	29 de sus	ib(1829),	ib.
1546	1	27 de sus	(Regional)	(Regional; în sintagma)
1546	2	3 de sus	*Nu*	*Ne*
1546	2	30 de sus	60[1]/21	60[r]/21
1549	1	29 de jos	*apoi/*	*apoi*
1549	1	20 de jos	*Radu şi-a*	*Radu, şi-a*

pagina:	*coloana:*	*rândul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
1551	1	31 de jos	*călugariților*	*călugăriților*
1553	1	35 de sus	*vezeități*	*veleități*
1553	1	36 de sus	*Cas ele*	*Casele*
1554	2	7 de jos	*„Cheagul'*	*„Cheagul“*
1555	1	36 de sus	*împărăția*	*împărăție*
1558	2	24 de jos	DENSUS :ANU	DENSUSIANU
1559	2	3 de sus	GRECESCU, PL.	GRECESCU, FL.
1561	1	5 de sus	**STĖJE**	**STÉJE**
1562	1	15 de jos	DI	DL
1564	1	1 de jos	*vor rea*	*vorbirea*
1564	1	23 de jos	CANTEMIR, I. I. 154,	CANTEMIR, I. I. I, 154
1565	1	23 de jos	BUL. COM. IST. F., 53,	BUL. COM. IST. I, 53
1565	1	6 de jos	*sănătatea*	*sănălatea*
1571	1	4 de jos	*Citeza*	*Citeva*
1571	1	23 de jos	STAMATI, ^{11}D.,	STAMATI, D.,
1572	2	14 de sus	*ea a*	*ca a*
1574	1	10 de jos	s.f.	s.f. 1.
1577	1	15 de sus	RECEA NOUA	RECEA NOUĂ
1577	2	8 de sus	CANTEMIR, I. I. II,	CANTEMIR, I. I. II,
1583	2	25 de jos	*ruşina se-vor*	*ruşina-se-vor*
1585	2	25 de sus	(HELIADE, L.	HELIADE, L.
1586	2	38 de sus	*deoch-*	*deochi*
1586	2	39 de sus	DR	DR.
1587	1	32 de sus	64/5	64^{r}/5
1587	1	27 de jos	*preotului,*	*preotului.*
1588	2	11 de jos	popor·	popor;
1589	1	13 de sus	*î ntrezării*	*întrezării*
1590	1	5 de sus	**Ă-**	**-Ă**
1590	2	6 de jos	*conştiinţă*	*conştiinţa*
1591	1	14 de sus	esenţiare	esenţiale
1593	1	37 de sus	**-ÓARE**	**-OÁRE**
1594	2	28 de sus	*între.*	*între*
1594	2	33 de jos	La	*La*
1595	1	27 de jos	288	288.
1597	1	23 de jos	(a. 1694),	(a. 1694).
1598	1	22 de jos	*Cătăvom*	*Căta-vom*
1600	1	39 de jos	*Duce-m-aşfără*	*Duce-m-aş fără*
1603	1	24 de sus	SAHIA, N.	SAHIA, N. 59
1603	1	29 de jos	**ÓARE**	**-OÁRE**
1603	2	27 de sus	a)	**a)**
1603	2	33 de jos	T	T.
1604	1	26 de sus	lat	lat.
1613	2	5 de jos	**STÎLPULEŢ**	**STÎLPULÉŢ**
1618	2	2 de jos	LEX,	LEX.,
1620	2	19 de jos	*nica)*	nica).
1622	1	4 de jos	**STÎNJENE**	**STÍNJENE**
1622	2	6 de sus	LEX.	LEX.,
1624	1	21 de jos	T	T.
1624	2	20 de sus	**STINJERÉT**	**STÎNJERÉT**
1626	2	25 de jos	**stîrpoc**	**stîrpocí**
1626	2	10 de jos	**STÎRMIN**	**STÍRMIN**
1631	1	8 de sus	PETRECU	PETRESCU
1633	1	18 de jos	*piciare*	*picioare*
1633	2	23 de sus	un,	un
1636	1	15 de jos	conţine	conţin
1637	2	21 de sus	corola	coroana
1638	2	19 de sus	compl-	comple-
1640	2	19 de sus	*l-aş,*	*l-aş*
1641	1	7 de jos	v,	v
1642	2	21 de jos	BĂCESCU, P.	BĂCESCU, P.
1644	2	28 de jos	b.	ib.
1647	1	3 de sus	*băutură*	*băutură,*
1647	2	25 de sus	b o l o v a n	b o l o v a n,
1649	1	36 de jos	.PETRESCU	C. PETRESCU,
1649	1	35 de jos	CE	*că*
1652	2	27 de sus	*ce*	*cu*
1652	2	36 de sus	SFC **VI**	SFC VI
1652	1	6 de sus	*războiului,*	*războiului*
1653	1	29 de jos	ib.	id. ib.
1653	1	4 de jos	*stronare*	**stornare**
1653	2	15 de jos	face parte	fac parte

pagina:	*coloana:*	*rândul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
1654	2	20 de jos	REDSMERIȚĂ	RESMERIȚĂ
1654	2	20 de jos	*asculta*	*asculta,*
1657	2	3 de sus	IV.	IV
1657	2	17 de jos	PR,	PR.
1658	2	28 de sus	*„Vai!”.*	*„Vai!“*
1658	2	2 de jos	*srajă*	*strajă*
1659	1	12 de sus	CREANGĂ, p.	CREANGĂ, P.
1661	1	19 de jos	IV,	IV
1662	1	17 de sus	GL	GL.
1662	1	28 de sus	I.	I,
1662	1	21 de jos	*dar*	*, dar*
1662	2	29 de sus	CADE	CADE,
1663	1	18 de jos	*„strană”*	*„strana“*
1663	1	22 de jos	*pe*	*de*
1663	2	26 de sus	*întro*	*între*
1663	2	21 de jos	Fig.	✧ Fig.
1664	2	2 de sus	seurge	scurge
1666	1	23 de jos	*știi*	*ști*
1667	1	7 de sus	*tul.*	*tul*
1667	1	4 de jos	*sa*	*să*
1667	2	21 de sus	*stantivat*	stantivat
1667	2	31 de sus	*reînchezînd*	*rînchezînd*
1667	2	34 de sus	**(III 1 e)**	**(III 1 e).**
1667	2	40 de sus	**(III 1 e)**	**(III 1 e).**
1667	2	34 de jos	CONACHI, p.	CONACHI, P.
1667	2	28 de jos	(v. păr **III 1)**	(v. păr **III 1),**
1669	2	41 de jos	ro î	roci
1669	2	36 de jos	186r/6	186r/6,
1669	2	35 de jos	*siraturi*	*straturi*
1669	2	28 de jos	*năsîpulni*	*năsipului*
1669	2	26 de jos	*-însul*	*-însul.*
1670	1	19 de sus	100-	100.
1671	2	20 de sus	*ne u-*	*nenu-*
1671	2	24 de jos	*stratagema*	*stratageme*
1671	2	8 de jos	**strategim**	**strategím**
1673	2	18 de sus	*olegătorii*	*alegătorii*
1674	1	23 de jos	LTR	LTR^2
1675	2	4 de sus	*-ar*	*ar*
1675	2	4 de sus	*ispite*	*ispita*
1675	2	12 de jos	*stratopauze*	*stratopauzei*
1675	2	11 de jos	*Kmi*	*Km.*
1675	2	7 de jos	PHAN.	PHAN. 258.
1676	1	2 de sus	PHAN.	PHAN. 258.
1676	1	13 de jos	**STRAȚĂ**	**STRÁȚĂ**
1676	1	5 de jos	*socoteala*	*socoteala*
1676	1	2 de jos	**stráță**	**ștráță**
1676	2	10 de sus	*straveti*	*straveți*
1680	2	31 de jos	*drepti*	*drepți*
1681	1	3 de jos	**STRĂDIL**	**STRẮDIL**
1682	2	21 de jos	78/798,	78/798),
1682	2	13 de jos	*străfig*	*străfig.*
1682	2	12 de jos	[în] *fig.*	[în] **fig.**
1683	2	34 de jos	*străfulger.*	*străfulger.*
1684	colontitlu	stînga	STRAFULGERATOR	STRĂFULGERĂTOR
1684	2	31 de jos	cînd	(cînd
1685	1	12 de sus	**serigheață**	**serigheáță**
1685	1	16 de jos	**streicuță**	**streicúță**
1687	2	8 de sus	*port.*	*port,*
1688	2	5 de jos	POP.	POP.,
1689	1	31 de jos	DEX	DEX.
1689	2	2 de sus	**STRĂISTUȚĂ**	**STRĂISTÚȚĂ**
1691	1	20 de sus	A pîndi **()**.	A pîndi **(1)**.
1691	1	23 de jos	A însăila	A însăila.
1692	1	33 de sus	luci,	luci
1692	1	22 de jos	*ca e*	*care*
1692	1	1 de jos	FOLC	FOLC.
1693	1	13 de sus	*extern*	*etern*
1693	2	23 de jos	**(6)**	**(6)**
1694	1	10 de sus	**(IV 5)**	**(IV 5)**
1694	1	11 de sus	**(IV 5)**	**(IV 5)**
1694	1	37 de sus	**strelucire**	**strelucire**
1694	2	33 de jos	*un,*	*un*

pagina:	*coloana:*	*rândul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
1695	1	3 de sus	5.	**0.**
1697	1	17 de jos	*ămătuși*	*strămătuși*
1699	2	29 de sus	LEX,	LEX.,
1700	2	24 de sus	**Strămuta**	**Strămuta**[1]
1701	1	6 de jos	**Strămuta**	**Strămuta**[1]
1701	2	4 de sus	**Strămuta**	**Strămuta**[1]
1701	2	11 de sus	ANON	ANON.
1701	2	25 de jos	ale	sale
1703	1	32 de sus	DI,	DL,
1703	2	27 de jos	**-ÓARE**	**-OÁRE**
1704	1	20 de jos	LEX,	LEX.,
1707	2	18 de sus	**STRĂTÉNIE**	**STRĂTÉNIE**
1708	2	31 de jos	*zidărie*	*zidărie.*
1709	2	1 de sus	*ei,*	*ei.*
1710	1	25 de sus	v a p o r o s,	v a p o r o s.
1710	1	37 de sus	*luguiate,*	*luguiate.*
1712	2	10 de sus	STAJA RĂDĂUȚI	STRAJA — RĂDĂUȚI
1713	2	3 de sus	**Ă-**	**-Ă**
1714	2	35 de sus	T r a n z.)	(T r a n z.)
1715	1	33 de jos	lui	lui.
1717	1	6 de sus	**străcură**	**străcúră**
1720	colontitlu	dreapta	STREPEZITORE	STREPEZITOR
1724	2	36 de jos	DM[6]	DM,
1724	2	19 de jos	DL	DL,
1726	1	8 de sus	MAG	MAG.
1727	2	20 de sus	*le*	*la*
1727	2	7 de jos	*vreunul*	*vreunui*
1728	1	22 de sus	*pla-*	*plan-*
1728	1	23 de sus	*ntele*	*tele*
1728	2	22 de sus	POP.	POP.,
1729	1	17 de sus	ib,	ib.
1729	1	35 de jos	r î n c e d **1**	r î n c e d **(1)**
1731	2	17 de sus	22/	22/10
1733	1	7 de sus	,culturilor	culturilor
1734	2	17 de sus	*proteste*	*protesta*
1736	1	2 de sus	vb. I.	vb. I
1737	1	27 de sus	*Hai mîndră*	*hai, mîndră,*
1737	1	32 de sus	s o l).	s o l.)
1737	2	12 de sus	POGOR.	POGOR,
1739	1	3 de sus	*ev*[an]	*ev*[an]-
1741	1	4 de jos	*dar*	*,dar*
1744	2	3 de sus	VIII	VIII,
1746	1	29 de sus	REDA,	PREDA,
1747	2	3 de jos	zobi	zobi,
1749	1	19 de jos	119,	119, 16/1,
1750	1	3 de sus	s.n. **străjac.**	s.n. v. **străjac.**
1751	1	15 de jos	*focul în*	*,focul îl*
1752	1	29 de sus	*deovedi*	*dovedi*
1752	2	9 de sus	ruri	cruri
1752	2	42 de sus	*și.*	*și*
1752	2	7 de jos	î n t o a r c e	î n t o a r c e,
1756	2	18 de sus	trunchilor	trunchiurilor
1757	2	2 de jos	*a drept*	*e drept*
1758	2	26 de jos	*înmulțit-*	înmulțit,
1758	2	27 de jos	RESME,	RESME-
1759	1	14 de sus	strîmtorare. **(1)**	strîmtorare **(1).**
1759	1	17 de jos	strîmtare **(1)**	strîmtare **(1).**
1759	2	16 de sus	Strîmtoare **(I 3)**	Strîmtoare **(I 3).**
1760	2	7 de sus	strîmtete **(2).**	strîmteţe **(2).**
1760	2	9 de sus	*începea*	*începea.*
1760	2	36 de jos	strîmtoare **(4),**	strîmtorare **(4),**
1761	1	22 de sus	*se strîmtorează*	*se strîmtorează.*
1761	1	21 de jos	PONBRIANT	PONTBRIANT
1761	1	1 de jos	LET,	LET.
1761	2	2 de sus	*strămtoresc ...*	*strămtoresc ...,*
1761	2	27 de sus	ȘĂINEANU	ȘĂINEANU[2]
1762	2	15 de jos	SILV.	SILV.,
1763	1	21 de sus	*Tătarii*	*Tătarii,*
1763	2	1 de sus	*strîmtuți-le*	*strîmtuți, -le*
1763	2	17 de sus	s t r î n g e **(I 3)**	s t r î n g e **(I 3).**
1764	1	15 de sus	L.U.	VIANU, L. U.
1764	2	27 de jos	COCEA S.	COCEA, S.

pagina:	*coloana:*	*rândul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
1765	2	15 de sus	C. PETRESCU Î.	C. PETRESCU, Î.
1765	2	19 de sus	SADOVEANU O.	SADOVEANU, O.
1765	2	21 de jos	*stringe*	*stringe.*
1767	1	7 de sus	*stringîndu-se ...,*	*stringîndu-se ...*
1767	1	7 de sus	*hîituri,*	*hîituri.*
1767	1	13 de sus	*umfla*	*umflă*
1767	1	14 de sus	103	108
1767	1	39 de sus	an a 1.	a n a l.
1767	2	15 de sus	270.	270,
1767	2	18 de jos	**I.**	**î.**
1769	1	5 de sus	*col,*	*colb*
1769	2	1 de jos	*lină ...*	*lină ...,*
1770	1	24 de jos	DM.	DM,
1770	1	18 de jos	CHEIA,	CHEIA
1770	2	14 de sus	GCR I.	GCR I,
1771	2	3 de jos	*Mihaiu-Vodă ...*	*Mihaiu-Vodă ...,*
1771	2	3 de jos	*războiu,*	*războiu*
1773	1	2 de jos	*Sliingerea*	*Strîngerea*
1773	2	30 de sus	*a unei*	*a unei*
1773	2	31 de sus	E NC.	ENC.
1776	1	25 de sus	*oalele,*	*oalele*
1777	1	26 de sus	*lor*	*lor,*
1778	1	14 de sus	*comuni ...*	comuni ...,
1781	1	5 de jos	DEX, M.D. ENC.	M.D. ENC., DEX.
1782	1	19 de jos	*veselie ...*	*veselie ...,*
1782	1	3 de jos	*baba*	*babă*
1784	2	16 de sus	O,	O.
1790	1	24 de sus	BREZOIANU.	BREZOIANU,
1791	colontitlu	stânga	STROPOL I[2]	STROPOLI[2]
1791	1	27 de sus	**(1).**	**(1)**
1791	2	5 de sus	**stropseală**	**stropseálă**
1791	2	21 de sus	vei stropşi	*vei stropşi*
1792	2	33 de sus	**stroceşi**	(regional) **stroceşi**
1792	2	37 de sus	**zdroceşi** (157/836),	**zdroceşi** (ALRM SN I h 157/836,
1792	2	38 de sus	232/836, ALRM SN I h	232/836)
1792	2	35 de jos	**zsotrositi**	***sztrositi**
1793	1	5 de jos	*cras*	*craś*
1793	2	18 de jos	p i c u ţ **(1)**	p i c u ţ **(1).**
1796	2	30 de jos	*intracceeaşi*	*într-aceeaşi*
1797	1	27 de sus	creţinere	creţire
1798	2	1 de jos	*strufină*	*strufină de*
1799	2	1 de sus	o u ă.	a u ă.
1799	2	24 de sus	*ce*	*cei*
1799	2	34 de jos	**v.**	v,
1800	1	29 de sus	flori)	flori).
1801	1	9 de sus	**strugurei-**	**strugurel-**
1801	2	27 de jos	*Trujăriii*	*Turjăriii*
1802	1	11 de sus	**strijeáuă**	**strijeáuă**
1803	2	25 de jos	*bătei*	*bătcai*
1804	1	37 de sus	etc.)	etc.).
1805	2	18 de sus	*băceşi*	*băieri*
1805	2	20 de sus	P. r e s t r.	✦ P. r e s t r.
1805	2	29 de jos	(popular) (regional)	(popular) strungar[2] **(I 1),** (regional) strungaş
1806	1	28 de jos	272)	272,
1806	1	17 de jos	reţ **(2).**	reţ **(2)**
1806	1	9 de jos	strungaci **(1),**	strungaci **(1).**
1806	2	4 de sus	s t r u n g ă r e ţ **3**	s t r u n g ă r e ţ **4**
1806	2	5 de sus	s t r u n g ă r i ţ[3]	s t r u n g ă r i ţ ă[3]
1806	2	16 de sus	JIPOSCU, GCR	JIPESCU, ap. GCR
1806	2	38 de sus	261.	261,
1807	1	6 de sus	Dacă	*Dacă*
1807	1	7 de sus	are	*are*
1807	1	37 de sus	*strunge* ib	*strunge,* ib.
1807	2	14 de sus	(regional	(regional)
1807	2	21 de sus	T_2	T.2
1807	2	25 de jos	T_2	T.2
1808	1	18 de sus	*Strungăritul*	*Strugăritul*
1808	1	21 de sus	*strungărituri*	*strungărituri.*
1808	1	30 de sus	*Strungăriţele de mînă.*	*Strungăriţele, de mînă, cîntă.*

pagina:	*coloana:*	*rândul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
1808	2	32 de sus	coarde)	coarde).
1808	2	23 de jos	*ne mai putînd*	*nemaiputînd*
1811	1	25 de jos	struț.[2]	struț[2]
1811	2	24 de jos	struțicior	struțucior
1812	1	1 de sus	**STU**	**STU**[2]
1812	2	11 de sus	*curioas*	*curioase*
1812	2	12 de sus	*m lt*	*mult*
1812	2	32 de sus	*stucerii*	*stucării*
1813	1	37 de sus	**strùdeniță**	**ștrùdeniță**
1815	2	28 de sus	des-	de-
1815	2	29 de sus	pre	spre
1818	1	29 de sus	Tre-	Tres-
1818	1	30 de sus	stie	tie
1819	1	32 de sus	exp-	ex-
1819	1	33 de sus	loatare	ploatare
1820	1	22 de sus	*stufoși,*	*stufoși.*
1820	2	6 de sus	*stufușori,*	*stufușori.*
1820	2	11 de sus	**stufărai**	**stufărale.**
1820	2	12 de sus	**stufărie**	**stufărie.**
1820	2	13 de sus	**stufăriș**	**stufăriș**[1]**.**
1820	2	26 de sus	*stuhuiti*	*stuhuiți*
1821	1	25 de jos	*gradina*	*grădina*
1821	2	36 de jos	DR	DR.
1822	1	23 de sus	cinepă	cînepă
1822	1	5 de jos	*înainte,*	*înainte*
1822	2	17 de sus	stupărăriee	stupărărie
1822	2	25 de sus	*apuca*	*apucat*
1823	1	7 de sus	**STUPEFIANT, -Ă**	**STUPEFIÁNT, -Ă**
1825	2	27 de sus	*stupină*	*stupină*
1826	1	10 de sus	*leliță*	*leliță*
1827	1	13 de jos	proaie	ploaie
1828	1	1 de sus	*niitat*	*uitat*
1828	2	15 de jos	Cf. DOMBROWSK	Cf. DOMBROWSKI
1828	2	37 de jos	*mănîncà*	*mănîncă*
1830	2	9 de sus	*maru*	*mare*
1830	2	13 de sus	*de la ușa*	*de la ușă*
1830	2	20 de sus	*m le*	*mele*
1830	2	37 de sus	*ceafa*	*ceafă*
1830	2	37 de jos	*Nimea sa*	*Nimea să*
1831	1	8 de sus	*-mpărație*	*-mpărăție*
1831	2	38 de sus	AGÎRBCIEANU	AGÎRBICEANU
1832	1	16 de jos	*se opreșe*	*se oprește*
1832	2	14 de sus	evaluate	evaluare
1833	1	37 de sus	*sà nu*	*să nu*
1834	1	32 de sus	*răzbunări*	răzbunări
1834	1	27 de jos	[pe boieri],	[pe boieri].
1835	1	13 de sus	*pla tele*	*plantele*
1835	2	3 de jos	*sà protestez*	*să protestez*
1836	1	21 de sus	BARBU, S. N	BARBU, Ș. N.
1836	1	26 de sus	GENILIE	GENILIE, G.
1837	2	6 de sus	Cf. DL, DM,	Cf. DL, DM.
1839	2	17 de sus	*sub-comisar.* CADE.	*sub-comisar* CADE.
1840	2	12 de sus	*subcunatală*	*subcutanată*
1841	2	4 de jos	*fiecareia*	*fiecăreia*
1843	1	30 de sus	*pareri*	*păreri*
1844	2	17 de sus	XLVI,/30	XLVI/30
1845	2	25 de sus	Ingv.	Lingv.
1846	2	24 de sus	*constà*	*constă*
1847	1	22 de sus	*adevarat*	*adevărat*
1848	1	2 de sus	*oviectivă*	*obiectivă*
1848	2	28 de jos	**SUBISCĂLIRE**	**SUBISCĂLÍRE**
1849	1	21 de jos	*latrat*	*lătrat*
1849	2	29 de jos	*subîmpărt*	*subîmpărt*
1850	1	23 de jos	**SUBINȚELÉGE**	**SUBÎNȚELÉGE**
1852	2	12 de jos	*ca să zic așa*	*,ca să zic așa,*
1854	1	26 de sus	c[f]. M. D. ENC.	cf. M. D. ENC.
1854	2	37 de jos	**SUBLIMBAL**	**SUBLIMBÁL**
1857	1	14 de sus	**suptmărin**	**suptmărin**
1858	2	3 de sus	*subministră*	*subministră*
1858	2	3 de jos	BARITIU	BARIȚIU
1859	2	8 de sus	*subof țeri*	*subofițeri*

pagina:	coloana:	rândul:	în loc de:	se va citi:
1860	2	3 de sus	*de a subordona*	*de a se subordona*
1863	2	20 de sus	*ca*	*că*
1866	1	25 de jos	*publică*	*publică*
1867	2	13 de sus	*càreia*	*căreia*
1868	2	31 de sus	*întinsa*	*întinsă*
1872	2	5 de sus	**supstanță**	**supstánță**
1876	2	24 de sus	*înfățișă rilor*	*înfățișărilor*
1877	2	28 de jos	*epocà*	*epocă*
1878	2	32 de jos	*apucà*	*apucă*
1882	1	36 de jos	*d*	*de*
1884	1	9 de sus	*certifica*	*certifică*
1884	1	32 de sus	*s-a facut*	*s-a făcut*
1884	2	6 de jos	**SUBTPĂMÎNT**	**SUBTPĂMÍNT**
1885	1	3 de sus	*numărul*	*numărul*
1885	1	5 de sus	*rămășiță*	*rămășiță*
1885	2	24 de jos	*țiază*	*țiază*
1889	2	7 de jos	S. I, 9. cf.	S. I, 9, cf.
1893	1	18 de sus	rafinat², (2),	rafinat² (2),
1893	2	35 de jos	*ca sa prindă*	*ca să prindă*
1894	1	3 de sus	*d fiert*	*de fiert*
1901	1	22 de sus	obicei. L. ROM. 1961	obicei. Cf. L. ROM. 1961
1901	2	21 de jos	*Mûșat*	*Mușat*
1902	2	34 de sus	COCEA. S. II,	COCEA, S. II,
1903	1	9 de sus	*treaba*	*treabă*
1903	1	34 de sus	*considerata*	*considerată*
1903	2	21 de sus	*ușa*	*ușă*
1904	2	31 de sus	*arata*	*arată*
1904	2	38 de jos	*materiala*	*materială*
1904	2	20 de jos	*succesiv*	*succesiv,*
1905	2	29 de sus	V. s ș u r t	V. s c u r t
1908	1	11 de jos	*gâtul*	*gâtul,*
1908	2	2 de sus	*grija*	*grijă*
1911	1	26 de sus	*sucitura*	*sucitură*
1911	1	28 de sus	*îmbracăminț*	*îmbrăcămințI*
1911	2	10 de jos	MARIAN, I.	MARIAN, Î.
1912	2	19 de jos	*Încalzit*	*Încălzit*
1912	2	13 de jos	*toropeala.*	*toropeală.*
1912	2	2 de jos	*suculența*	*suculență.*
1913	1	24 de sus	*sprin le*	*sprintele*
1913	1	29 de sus	IST. IIT.	IST. LIT.
1913	1	38 de jos	*farfurioara*	*farfurioară*
1914	2	5 de sus	*cu spaimă ...*	*cu spaimă ...,*
1919	1	13 de jos	*noua*	*nouă*
1919	1	21 de sus	*soare*	*soare,*
1921	2	28 de jos	*maiestatei*	*Maiestatei*
1923	1	2 de sus	*dupa*	*după*
1923	1	29 de sus	JARNIK-	JARNÍK-
1924	1	36 de jos	*ca sa*	*ca să*
1925	2	4 de sus	*suferința*	*suferință*
1927	2	20 de sus	*suf xe*	*sufixe*
1928	2	13 de sus	*într-una*	*întruna*
1928	2	22 de sus	*ma*	*mă*
1928	2	22 de sus	JARNIK-	JARNÍK-
1928	2	35 de sus	JARNIK-	JARNÍK-
1928	2	9 de jos	JARNIK-	JARNÍK-
1930	2	35 de jos	*d[u]h[u]l svint*	*D[u]h[u]l Svint*
1931	2	8 de jos	*ar int*	*argint*
1932	1	5 de sus	*gromolnic*	*gromovnic*
1933	2	7 de jos	*doamne*	*Doamne*
1933	2	8 de jos	*Exelențiia Ta*	*Exelențiia ta*
1935	1	18 de sus	PREDA, R 214	PREDA, R. 214
1935	1	9 de jos	*suflitoare*	*suflătoare*
1935	2	33 de jos	-Și: (regional) **sufli̯toare** s.f.	se va omite
1937	1	7 de sus	(DDRF)	(DDRF),
1938	1	13 de jos	AMTIM,	ANTIM,
1940	1	22 de jos	INS. 268.	INS. 268,
1941	2	24 de jos	$XXVI_2/30$	$XXVI^2/30$
1943	1	11 de sus	v	V.
1943	1	12 de sus	d_e	de
1947	1	7 de sus	„sufleu'	„sufleu“

pagina:	*coloana:*	*rândul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
1953	2	30 de jos	DDRF	DDRF,
1957	2	9 de sus	*hrăncasc*	*hrănească*
1959	2	24 de sus	BART. E.	BART, E.
1961	2	33 de jos	BUDAI-DELEANU, LEX,	BUDAI-DELEANU, LEX.,
1964	2	29 de sus	FRINCU-CANDREA,	FRÎNCU-CANDREA,
1964	2	12 de jos	sub[1]	*sub*[1]
1965	2	16 de jos	ind.	ind.:
1965	2	10 de jos	ind.	ind.:
1966	1	12 de sus	C.	Cf.
1969	1	20 de jos	640.	640,
1969	2	23 de jos	II_2/,	II_2,
1969	2	5 de jos	scunul	scaunul
1970	1	5 de sus	ANGHER-	ANGHEL-
1970	1	11 de jos	DOC,	DOC.
1971	2	35 de sus	*suișiri*	*suișuri*
1972	1	33 de jos	din	(din
1974	2	25 de sus	*conduitei*	*conductei*
1974	1	7 de jos	Supunere **(II**	Supunere **(II**
1978	1	22 de sus	**șulétnie'**	**șulétnie,**
1980	1	20 de sus	infustrie	industrie
1980	1	3 de jos	XII.	XII, 1982
1982	1	13 de jos	BROZA	BORZA
1982	2	1 de jos	**sultitomètre**	**sulfitomètre**
1983	1	11 de jos	230.	230,
1984	1	5 de jos	sulfure	sulfure.
1984	2	25 de jos	Ban	Ban.
1987	2	10 de sus	**sulemenít,-ă,**	**sulemenít, -ă,**
1988	1	26 de jos	*păvăzării*	*păvăzarii*
1988	2	25 de sus	*so[u]liția*	*suliția*
1988	2	32 de sus	CHEIA, ÎN.	CHEIA ÎN.
1988	2	23 de jos	DAVILLA	DAVILA
1989	1	30 de sus	DER.	DER,
1989	1	31 de sus	măură	măsură
1989	colontitlu	stânga	SULOI	SULOI[1]
1990	1	2 de jos	*sultan ...*	*sultan ...,*
1991	1	10 de sus	*„ludovic" ...*	*„ludovic" ...,*
1991	1	16 de jos	VARONE, D.	VARONE, D.,
1991	2	8 de sus	*sulugițe*	*sulugițe,*
1991	2	10 de jos	complementu	complementul
1992	2	31 de sus	*sumani,*	*sumani*
1994	1	32 de sus	GI	GÎ
1994	2	1 de sus	*săi*	*săi.*
1994	2	3 de jos	*sare.*	*sare*
1996	1	18 de sus	*ușă ...*	*ușă ...,*
1996	1	3 de jos	BRĂESCU, A	BRĂESCU, A.
1996	2	5 de sus	*lepădat*	*lepădat.*
1996	2	23 de sus	*umezeală)*	*umezeală).*
1999	2	26 de jos	*fe-*	*fel*
2000	1	16 de sus	vuiet	vuiet.
2000	1	17 de sus	*cin e*	*cinre*
2000	2	27 de sus	ALE-	ALEC-
2002	1	12 de sus	comunicăr[1]	comunicări
2002	1	22 de jos	ei	ei.
2004	1	11 de jos	*dar*	*,dar*
2005	2	19 de sus	*la da*	*de la*
2005	2	23 de jos	*frumoase*	*frumoase,*
2005	2	22 de sus	*cînd*	*cînd e*
2006	2	36 de sus	II.	II,
2009	2	5 de jos	*prietelșugului*	*prieteșugului*
2010	1	4 de sus	adj	adj.
2010	2	14 de sus	c i o o v ă i r e	c i o r o v ă i r e
2012	1	1 de jos	poapulr	popular
2012	2	32 de jos	*spărăciunile*	*supărăciunile*
2014	2	6 de jos	T.	T
2019	1	17 de jos	BA-	BAS-
2019	1	16 de jos	-SSARABESCU	-SARABESCU
2019	2	23 de sus	Cf.	. Cf.
2021	2	14 de sus	*-super-*	Pref. *super-*
2022	1	13 de jos	—Prez. ind.	—Prez. ind.:
2022	1	13 de jos	*:superpun*	*superpun*
2023	2	9 de sus	**supestițúne.**	**superstițúne,**
2024	1	17 de sus	**SUPERTRĂSNET**	**SUPERTRĂSNET**

pagina:	*coloana:*	*rândul:*	*în loc de:*	*se va citi:*
2024	2	18 de sus	cf.	Cf.
2028	1	25 de sus	**suplemînt**	**suplemínt**
2029	1	16 de jos	NEGULICI,	NEGULICI.
2031	2	24 de jos	*supostatnicii*	*supostatnicii* D
2032	1	23 de sus	i p o t e z ă	i p o t e z ă,
2032	2	17 de sus	s u p r a c a r l n g ă	s u p r a c a r l i n g ă
2033	1	21 de jos	*supra albim*	*supraalbim*
2034	1	12 de sus	**SUPRAARBITRU**	**SUPRAARBÍTRU**
2035	1	17 de jos	*supra developat*	*supradevelopat*
2037	1	25 de sus	*supraexcit*	*supraexcít*
2037	1	20 de jos	*supraexpun*	*supraexpún*
2037	2	29 de jos	*Construeşte*	*Construieşte*
2038	2	12 de sus	*mlinile*	*mîinile*
2040	1	7 de sus	*supraînalt*	*supraînált*
2044	2	5 de sus	*care ă*	*care să*
2046	1	14 de jos	*deadreptul*	*de-a dreptul*
2050	2	22 de jos	**+tehnic.**	**+tehnic.**
2051	2	34 de jos	**SUPRAVAL RIFICÁ**	**SUPRAVALORIFICÁ**
2052	1	27 de sus	(învehit şi	(învechit şi
2052	1	23 de jos	CĂLINESCU, B. I,	CĂLINESCU, B. I.
2053	1	11 de sus	SACHI,	ASACHI,
2054	1	27 de sus	p r e a r ă d i - c î n d u - s e	(p r e a r ă d i - c î n d u - s e
2054	1	1 de jos	*162*	162
2054	2	20 de sus	DM, DL, DM,	DL, DM,
2055	1	36 de sus	Cf. DER.	Cf. DER,
2056	1	31 de jos	*,,Dacia Literară''*	*,,Dacia literară"*
2056	1	8 de jos	*M*[anuscri][ul]	*M*[anuscri]*s*[ul]
2057	1	22 de jos	*s primaţi, -te*	*suprimaţi, -te*
2058	1	3 de sus	79., Cf. DDRF	79, cf. DDRF.
2059	1	3 de jos	(Învechit.,	(Învechit,
2060	2	24 de jos	*macar*	*măcar*
2060	2	3 de jos	BUL. COM. IST.	ib.
2062	2	2 de jos	IV,	se omite
2063	2	31 de jos	*Domnii*	*Domnii*[i]
2063	2	18 de jos	*lţelepciunii*	*înţelepciunii*
2063	2	18 de jos	*măriei*	*Măriei*
2066	1	17 de jos	*răspunse,*	*răspunse*
2067	1	37 de jos	*ţării româneşti*	*Ţării Româneşti*
2068	2	8 de jos	*măria sa*	*Măria Sa*
2069	1	8 de sus	alə	ale
2077	2	16 de sus	*surescit*	*surescít*
2078	1	31 de sus	*măriei sale*	*Măriei Sale*
2079	1	26 de sus	*măria sa*	*Măria Sa*
2083	1	3 de sus	**SURÎDE**	**SURÎDE**
2084	1	12 de jos	*surîzătoare*	*surîzătoare*
2084	2	26 de jos	**surizínd, -ă** adj.	**surizínd, -ă** (scris şi: *surisînd)* adj.
2095	1	13 de jos	PROT-	PROT.-
2095	2	22 de sus	*aco pere*	*acopere*
2095	2	1 de jos	cf. .D.ENC.,	cf. M. D. ENC.,
2095	2	1 de jos	IV 57 XIV	IV 57, XIV
2096	1	6 de jos	**şov**	**şorţ**[1]
2096	1	4 de jos	**SURUCL** vb.	**SURUCLÍ** vb.
2097	1	30 de sus	DONSCKI,	DONSKI,
2098	1	32 de jos	Гех.	DEX.
2098	1	23 de jos	aoj.	adj.
2098	1	23 de jos	ev nimente	evenimente
2098	2	30 de jos	TDR.	TDRG.
2098	2	9 de jos	A-şi picrde	A-şi pierde
2101	2	5 de sus	DOC. EC,	DOC. EC.
2103	1	1 de jos	cf	cf.
2104	1	14 de jos	POLIZU	POLIZU.
2106	1	21 de jos	DOC	DOC.
2106	1	12 de jos	DESCR. APE	DESCR. APE,
2107	1	22 de jos	DIX.	DEX.
2110	1	10 de jos	B. I,	B. I.
2111	1	11 de sus	lat. *suspectio, -onis.*	lat. **suspectio, -onis.**
2111	1	20 de sus	O. IV.	O. IV,
2112	1	33 de sus	PROT.-POP,	PROT.-POP.,
2112	2	25 de sus	Car este	Care este